ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΑΛΛΟΔΑΠΟΣ – ΑΝΤΟΧΗ

"ΠΥΡΣΟΣ,, ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΙΕΡΑ ΟΔΟΣ 61 ΑΘΗΝΑΙ

Digitized by Google

Digitized by Google

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ
ΤΗΣ
ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΝ ΤΟΥ Δ΄ ΤΟΜΟΥ

(ΜΑΡΤΙΟΣ 1928)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

ΒΙΚΤΩΡ ΔΟΥΣΜΑΝΗΣ, ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ, ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ, ΠΡΩΗΝ ΥΠΟΥΡΓΟΣ, ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ, ΚΑΘ. ΕΝ ΤΩ ΕΘΝΙΚΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ
Γ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ, ΚΑΘ. ΕΝ ΤΩ ΕΘΝΙΚΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ
ΑΡ. Π. ΚΟΥΖΗΣ, ΚΑΘΗΓ. ΕΝ ΤΩ ΕΘΝΙΚΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ
Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ, ΚΑΘ. ΕΝ ΤΩ ΕΘΝΙΚΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

(Ἡ Ἐπιτροπή, συσταθεῖσα τὴν 9ην Ἰουλίου 1926, ἀνέλαβε, κατόπιν μακρᾶς ὀργανωτικῆς ἐργασίας, τὴν Ἀνωτάτην Ἐποπτείαν τῆς Συντάξεως τοῦ ἔργου κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1926, τὴν Διεύθυνσιν δὲ τῆς Συντάξεως ἀπὸ τῶν μέσων Φεβρουαρίου 1927).

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ ΤΩΝ ΚΛΑΔΩΝ

Α΄. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ: **Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ**, Καθηγητὴς τῆς Πατρολογίας καὶ τῆς Ἑρμηνείας τῶν Πατέρων ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Β΄. ΝΟΜΙΚΗΣ: **Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ**, Καθηγητὴς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

Γ΄. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ: **Δ. Ε. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙΣ**, Καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῇ Ἀνωτάτῃ Σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν. Ὑφηγητὴς τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου.
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ: **Δ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ**, Δρ Φυσικῶν Ἐπιστημῶν.

Δ΄. ΙΑΤΡΙΚΗΣ: **ΑΡΙΣΤ. Π. ΚΟΥΖΗΣ**, Καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Ἰατρικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

Ε΄. ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ: **Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ**, Καθηγητὴς τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ Ἑρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

ΣΤ΄. ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ: **ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ**, Καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΤΜΗΜΑ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ: **Γ. Δ. ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ**, Συγγραφεύς.
ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ: **Ι. Σ. ΣΑΡΡΗΣ**, Καθηγητὴς τῆς Γεωγραφίας.

Ζ΄. ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ: **Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ**, Καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ
ΤΜΗΜΑ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΥΛΗΣ: **Β. ΦΑΒΗΣ**, Καθηγητὴς-Συντάκτης τοῦ «Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλλ. Γλώσσης».

Η΄. ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ: **ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ**, Ἀκαδημαϊκός.

Θ΄. ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ: **ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ**, Λογογράφος. Πρώην Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας.
ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΟΥ: **Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ**, Ἱστορικὸς τοῦ Θεάτρου.
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ: **Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ**, Μουσικοσυνθέτης.

Ι΄. ΦΥΣΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ: **Γ. Κ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ**, Καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

ΙΑ΄. ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ: **ΑΛ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ**, Καθηγητὴς τῆς Θεωρητικῆς Μηχανολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ.

ΙΒ΄. ΓΕΩΠΟΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΑΣΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ: **Σ. Λ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ**, Διευθυντὴς τῆς Ἀνωτ. Γεωπονικῆς Σχολῆς.

ΙΓ΄. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ: **Β. ΔΟΥΣΜΑΝΗΣ**, Ἀντιστράτηγος.
ΥΠΟΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: **Ν. ΚΛΑΔΑΣ**, Ὑποστράτηγος.
ΤΜΗΜΑΤΑΡΧΗΣ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΕΩΣ: **Γ. ΚΟΡΤΕΣΗΣ**, Ἀντισυνταγματάρχης.

ΙΔ΄. ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ: **Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ**, Πλοίαρχος Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ.

ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ: **ΗΡ. Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ**

Digitized by Google

ΕΙΣ ΤΟΝ Δ΄ ΤΟΜΟΝ ΕΠΡΑΓΜΑΤΕΥΘΗΣΑΝ ΘΕΜΑΤΑ ΟΙ Κ. Κ.

Ἀγγελῆς Παν. Σ.
Ἀντιπλοίαρχος. Καθηγητὴς τῆς Ναυτικῆς Τέχνης ἐν τῇ Ν. Σ. Δοκίμων.

Ἀδαμαντίου Ἀδ.
Καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

Ἀδριανόπουλος Α. Γ.
Καθηγητὴς τῆς Γεωργικῆς Ὑδραυλικῆς ἐν τῇ Ἀνωτ. Γεωπ. Σχολῇ.

Ἀθανασιάδης Γ.
Καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Ἀθανασόπουλος Γ. Α.
Ἐπιθεωρητὴς τῆς Ἁλιείας παρὰ τῷ Ὑπουργ. Ἐθν. Οἰκονομίας.

Ἀλούπης Ἐπ.
π. Γυμνασιάρχης. Νομάρχης.

Ἀναγνωστόπουλος Γ. Π.
Καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Ἀναγνωστόπουλος Π.
Καθηγητὴς τῆς Δενδροκομίας ἐν τῇ Ἀνωτ. Γεωπ. Σχολῇ.

Ἀναγνώστου Ἰ.
Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου Παθολογικῆς Φυσιολογίας τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου.

Ἀποστολίδης Ἠ. Ν.
Δημοσιογράφος.

Ἀράπης Κ.
Γυμνασιάρχης.

Ἀρβανιτάκης Γ. Λ.
Δρ τῶν Μαθηματικῶν.

Ἀρβανιτόπουλος Ἀπ. Σ.
Καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Ἀσιμῆς Δ.
Ἰατρός. Διευθυντὴς τοῦ Νοσοκομείου «Ἁγ. Ἑλένη».

Ἀτσαβὲς Α. Σ.
Καθηγητής.

Βεζανῆς Δ.
Δρ τῶν Πολιτικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Μονάχου.

Βελλιανίτης Θ.
Λογογράφος. Πρώην Ὑπουργός.

Βέρας Σ.
Παιδίατρος.

Γαλανὸς Μ. Ἰ.
Θεολόγος.

Γαλανὸς Σ.
Καθηγητὴς τῆς Χημείας τῶν Ἐδωδίμων ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Γαρδίκας Γ.
Γυμνασιάρχης.

Γεδεὼν Μ.
Μέγας Χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Γενεράλις Ἐμμ.
Γυμνασιάρχης.

Γερβάσιος
ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως.

Γεωργαλᾶς Γ. Κ.
Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτ. Γεωπ. Σχολῆς. Διευθυντὴς τῆς «Γεωλογ. Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος».

Γεωργαντᾶς Φ.
Ἐκπαιδευτικός.

Γιαννόπουλος-Κάσαρης Ἰ.
Παραγγελιοδόχος.

Γιολδάσης Κ.
Δημοσιογράφος.

Γκράβιγγερ Π.
Δρ. Φυσικομαθηματικῶν.

Δαλέζιος Ἀνδ. Γ.
Δρ Φιλοσοφίας.

Δανιὴλ Θ.
Ἀρχιμηχανικός- Ὑποδιευθυντὴς τῶν Φάρων τῆς Ἑλλάδος.

Δεληγιάννης Ἀντ.
Δρ Φυσικῶν Ἐπιστημῶν

Δένδιας Μ.
Δρ. τῆς Φιλολογίας καὶ τῆς Νομικῆς.

Δημακόπουλος Ἰ.
Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτ. Γεωπ. Σχολῆς.

Δημαρᾶς Κ. Θ.
Συγγραφεύς.

Δημόπουλος Θ. Σ.
Δημοσιογράφος.

Διαλησμᾶς Α.
Βοηθὸς τοῦ Ἐργαστηρίου Ἀναλυτικῆς Χημείας τοῦ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείου.

Διαμαντόπουλος Ἀδ. Ν.
Καθηγητής.

Διγενῆς Κίμων
Ὑποστράτηγος.

Δίγκας Κ.
Μηχανικός.

Δραγάτσης Ἰάκ. Χ.
Διευθυντὴς Λυκείου.

Δρακουλίδης Ν. Ν.
Ἰατρὸς Δερματολόγος.

Δυοβουνιώτης Κ.
Καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν Δογμάτων καὶ τῆς Συμβολικῆς ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ. Ἀκαδημαϊκός.

Ἐλιγιὰ Γιωσὲφ
Λογογράφος - Ἑβραϊστής.

Ἑλλ. Φιλοτελικὴ Ἑταιρεία

Ἐμμανουὴλ Ἐμμ. Ἰ.
Καθηγητὴς τῆς Φαρμακευτικῆς Χημείας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ. Ἀκαδημαϊκός.

Εὐαγγελᾶτος Χ. Γ.
Δήμαρχος Μεσολογγίου. Γεν. Γραμματεὺς τῆς Ἑνώσεως τῶν Δήμων τῆς Ἑλλάδος.

Εὐαγγελίδης Δ.
Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων Νήσων Αἰγαίου.

Ζαχαρίας Προκόπιος
Καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς Χημείας καὶ Ἐφηρμοσμένης Ἠλεκτροχημείας ἐν τῷ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ.

Ζέπος Ἰ.
Δικηγόρος.

Ζερβὸς Π.
Καθηγητὴς τῆς Γεωμετρίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Ζερβοῦ-Παπαϊωάννου Χ.
Καθηγήτρια Γυμνασίου.

Ζευγώλης Γ.
Δημοσιογράφος.

Ζήσης Ἀλ.
Δικηγόρος.

Ζολώτας Ξεν.
Ὑφηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Ζώης Λ. Χ.
Λογογράφος.

Ἠλιόπουλος Τιμ. Ε.
Καθηγητὴς τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Θηβαῖος Ν. Π.
Δικηγόρος.

Καίρης Μ. Ν.
Ἰατρός.

Καιροφύλας Κ.
Συγγραφεύς.

Κακριδῆς Θεοφ. Α
Καθηγητὴς τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Καλαϊτζῆς Ἰ.
Χειρουργός.

Καλιτσουνάκης Δ.
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Καλλιάφας Σπ.
Καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ.

Καλογερίκος Π.
Καθηγητὴς τῆς «Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς Θεάτρου».

Καλογερόπουλος Διον. Π.
Βιβλιοφύλαξ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς.

Καλομενόπουλος Νικόστρ.
Ὑποστράτηγος.

Καλούδης Κ.
Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτ. Γεωπ. Σχολῆς.

Καμίνης Ἰ. Σ.
Μαιευτὴρ-Παιδίατρος.

Κανδηλῶρος Τ. Χ.
Ἱστοριοδίφης.

Κανελλόπουλος Π. Κ.
Δρ. τῆς Νομικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἁϊδελβέργης. τ. Γεν. Γραμματεὺς Ὑπουργ. Ἐθν. Οἰκονομίας.

Καράκαλος Τ. Ι.
Συνταγματάρχης Πυροβολικοῦ. Πρώην καθηγητὴς τοῦ Στρατ. Σχολείου Εὐελπίδων. Συγγραφεὺς Στρατ. Ἱστορίας, Γεωγραφίας, Γυμναστικῆς καὶ Ὁπλομαχητικῆς.

Καρχμᾶνος Κ. Μ.
Φιλόλογος.

Καράντζας Γ.
Δημοσιογράφος.

Καρύδη Κ. Καρυάτις
Βοηθὸς τοῦ Ἐργαστηρίου Ἀναλυτικῆς Χημείας Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείου.

Κατερινόπουλος Γ.
Ἐπιθεωρητὴς Ἁλυκῶν παρὰ τῷ Ὑπουργ. Ἐθν. Οἰκονομίας.

Κατσαρᾶς Ι. Μ.
Καθηγητὴς τῆς Παθολογικῆς Φυσιολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Κάτσας Γρ.
Ὑφηγητὴς τῆς Ἰατροδικαστικῆς ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Καψάλης Γ. Δ.
Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος.

Κεραμιδᾶς Τ.
Καθηγητὴς ἐν τῇ Ἀνωτ. Σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν.

Κλαδᾶς Λυκ. Ν.
Ἠλεκτρολόγος-Μηχανικός.

Κλαδᾶς Ν.
Ὑποστράτηγος.

Κοκίδης Ν. Ι.
Ὑποστράτηγος.

Κόκκινος Διον. Α.
Δημοσιογράφος.

Κόκκορης Δ.
Χειρουργός.

Κονταργύρης Α.
Ὑφηγητὴς τῆς Ὀρθοπεδικῆς ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Κοντογιάννης Κ. Χ.
Πλωτάρχης Π. Ν. Καθηγητὴς ἐν τῇ Ν. Σ. Δοκίμων.

Κορομηλᾶς Γ. Δ.
Δημοσιογράφος.

Κορτέσης Γ.
Ἀντισυνταγματάρχης.

Κοσμετᾶτος Γ.
Καθηγητὴς τῆς Ἱστολογίας καὶ Ἐμβρυολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Κούζης Ἀριστ. Π.
Καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Ἰατρικῆς ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Κουϊμουτσόπουλος Δ.
Δρ Θεολογίας - Καθηγητὴς Γυμνασίου.

Κούμαρης Ἰ. Γ.
Καθηγητὴς τῆς Ἀνθρωπολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Κουσουλάκος Γ.
Δικηγόρος.

Κουτσομητόπουλος Π.
Καθηγητὴς τῆς Φυτοπαθολογίας ἐν τῇ Ἀνωτ. Γεωπ. Σχολῇ.

Κουτσοποδιώτης Γ. Κ.
Καθηγητὴς τῶν Φυσικῶν. τ. Διευθυντὴς Γεωπονικοῦ Χημείου.

Κριμπᾶς Β.
Γεωπόνος.

Κρίσπης Κ.
Μηχανολόγος.

Κυριαζίδης Κυρ.
Μικροβιολόγος-Ἰατρός.

Κυριακίδης Ἀνδρ.
Ὑποπλοίαρχος. Καθηγητὴς τῆς Μετεωρολογίας ἐν τῇ Ν. Σ. Δοκίμων.

Κυριακίδης Στίλπων Π.
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Κυριακόπουλος Ἠλ. Γ.
Ὑφηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Κωτίκας Γ.
Δικηγόρος.

Λαδᾶς Γ.
Λόγιος.

Λαζαρόπουλος Ι. Α.
Δρ. Νομικῆς. Ἀρχιφροντιστὴς Π. Ν. Τμηματάρχης Ταμείου Ἐθνικοῦ Στόλου.

Λαμέρας Κ.
Ἰατρός.

Λαμπίρης Ἰ.
Δικηγόρος. Τμηματάρχης Ὑπουργ. Ἐξωτερικῶν.

Λάνδος Μ.
Συγγραφεύς.

Λάσκαρης Ν. Ἰ.
Θεατρικὸς Συγγραφεύς. Ἱστορικὸς τοῦ Θεάτρου.

Λαυράγκας Διον.
Μουσικοσυνθέτης. Διευθυντὴς Ἑλλην. Μελοδράματος.

Λεβίδης Ν.
Πρώην Ὑπουργός.

Λέφας Π.
Λόγιος.

Λογοθέτης Κ.
Καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Λούβαρις Ν.
Καθηγητὴς τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ Ἑρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ. Γεν. Γραμματεὺς Ὑπουργ. Παιδείας.

Λουκόπουλος Δ. Ν.
Καθηγητὴς-Παρὰ τῷ «Λαογραφικῷ Ἀρχείῳ».

Digitized by Google

Λοῦρος Κ.
Καθηγητὴς τῆς Μαιευτικῆς Κλινικῆς ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Λυκούδης Στ. Ἐμμ.
Πλοίαρχος Π. Ν. Διευθυντὴς τῶν Φάρων. Καθηγητὴς παρὰ τῇ Ν. Σ. Δοκίμων.

Μαγκάκης Μ.
Λαρυγγο-ωτολόγος.

Μακρῆς Κ. Γ.
Βοηθὸς τοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Φαρμακευτικῆς Χημείας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Μαλακατὲς Σ.
Ἐπιμελητὴς τῆς Βοτανικῆς ἐν τῇ Ἀνωτ. Βοταν. Σχολῇ.

Μανδαλάκης Ἐμμ.
Ἰατρὸς - Δερματολόγος.

Μάργαρης Δ.
Συγγραφεύς. Βιβλιοφύλαξ τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης.

Μαρινᾶτος Σπ.
Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων.

Μαρκόπουλος Π. Δ.
Διευθυντὴς Δασῶν Ὑπουργ. Γεωργίας.

Μελέγκοβιτς Ἀλ.
Καθηγητὴς τῆς Κατασκευῆς Θερμοκινητηρίων μηχανῶν καὶ Ὑδροκινητήρων ἐν τῷ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ.

Μενεγάκις Ἰ. Ν.
Ἐπιμελητὴς Φυσιολογείου τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου.

Μιχαηλίδης Εὐάγ.
Δρ Θεολογίας καὶ Ἀραβικῆς Φιλολογίας-Διευθυντὴς «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου» - Ἱστοριοδίφης.

Μιχαλόπουλος Ἀ.
Καθηγητὴς τῆς Θεωρητικῆς Μηχανολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ.

Μοντεσάντος Ν.
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Μοσχόπουλος Νικηφ.
Τμηματάρχης Ὑπ. Ἐξωτερικῶν.

Μουστάκας Διον. Ε.
Δρ Φ. Ε. Συγγραφεύς.

Μπαλᾶνος Δ. Σ.
Καθηγητὴς τῆς Πατρολογίας μετὰ τῆς Ἑρμηνείας τῶν Πατέρων ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Μπαρδάνης Ἰ. Γ.
Χημικός.

Μπασουκέας Ε.
Καθηγητής.

Μπέτσης Σ.
Χημικός.

Μπίστης Ἰ.
Ὑφηγητὴς τῆς Ὀφθαλμολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Μπουρόπουλος Ἄγγ. Ν.
Ἀντεισαγγελεὺς Ἐφετῶν.

Μπρατσιώτης Παν. Α.
Καθηγητὴς τῆς Βιβλικῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Μωραΐτης Δ.
Δρ τῆς Θεολογίας.

Νιελαβίτσκυ Ι.
Ὑποπλοίαρχος τοῦ Α. Ρωσικοῦ Ναυτικοῦ.

Νικολαΐδης Κ.
Δικηγόρος.

Ξενόπουλος Σ.
Καλλιτέχνης.

Ὀρλάνδος Ἀ.
Καθηγητὴς τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς ἐν τῷ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ. Ἀκαδημαϊκός.

Παλαιολόγος Κ.
Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου Φυσικῆς τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου.

Παμπούκης Γ.
Διευθυντὴς τοῦ Νευρολογικοῦ τμήματος τῆς Ἀστυκλινικῆς.

Παναγιωτόπουλος Ἰ. Μ.
Καθηγητής.

Πανᾶς Ν. Α.
Καθηγητὴς τῶν Φυσικῶν.

Πανταζῆς Παν. Γ.
Στοματολόγος.-Ὀδοντίατρος.

Παντελάκης Ἐμμ.
Γυμνασιάρχης.

Παπαγιαννόπουλος Δ. Ν.
Καθηγητὴς τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν.

Παπαδόπουλος Ἄνθ.
Συντάκτης τοῦ «Ἱστορ. Λεξικοῦ τῆς Ἑλλ. Γλώσσης».

Παπαδόπουλος Ἰ.
Καθηγητής.

Παπαδόπουλος Κ. Γ.
Ἀρεοπαγίτης.

Παπαθεοδώρου Ἰ.
Ἀν. Γεν. Ἀρχίατρος.

Παπαμῆτρος Δ. Φ.
Δικηγόρος.

Παπανδρέου Σ. Δ.
Διευθυντὴς τῆς Ἀνωτ. Γεωπ. Σχολῆς.

Παράσχος Κλ.
Λόγιος.

Πασχάλης Δ. Π.
Ἱστοριοδίφης.

Πλακίδης Σπ.
Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Ἀστρονομίας καὶ Μετεωρολογίας τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου.

Ποταμιᾶνος Γ.
Στοματολόγος-Ὀδοντίατρος.

Προκοπίδης Ν.
Ἐκπαιδευτικός.

Ραζέλος Γ.
Διευθυντὴς τοῦ Μηχανολογικοῦ Ἐργοστασίου τοῦ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείου.

Ράλλης Κ. Μ.
Καθηγητὴς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Ραλλίδης Ὀδ.
Χειρουργός - Γυναικολόγος.

Σάββας Κ.
Καθηγητὴς τῆς Ὑγιεινῆς Μικροβιολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Σακελλάριος Ἀν. Π.
τ. Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος. Διευθυντὴς τοῦ Μονοταξίου Διδασκαλείου.

Σακελλαρίου Γ.
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Σακελλαρίου Νεῖλος
Καθηγητὴς τῆς Γεωμετρίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Σαρρῆς Ἰ. Σ.
Καθηγητὴς τῆς Γεωγραφίας.

Σιαμπάνης Δ.
Κτηνίατρος.

Σιδηροπούλου Εὐφρ.
Φιλόλογος.

Σκάσσης Ε.
Καθηγητὴς τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Σκλάβος Γ.
Μουσικοσυνθέτης

Σκοῦφος Θ.
Καθηγητὴς τῆς Παλαιοντολογίας καὶ Γεωλογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Σολιώτης Γ. Ν.
Ὑποστράτηγος. Διευθυντὴς τοῦ Στρατ.Σχολείου τῶν Εὐελπίδων.

Σούλης Χ. Ι.
Καθηγητής.

Σπαταλᾶς Γερ.
Λόγιος.

Σπεράντσας Ν.
Διευθυντὴς τοῦ Ὑδροβιολογικοῦ Σταθμοῦ καὶ Ἐπιμελητὴς τοῦ Ζῳολογικοῦ Μουσείου τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου.

Σπεράντσας Σ. Γ.
Ἰατρὸς - Ἀκτινολόγος. Λόγιος.

Σταθόπουλος Θ.
Καθηγητὴς τῆς Βρωματοχημείας ἐν τῷ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ.

Στεριώτης Π. Θ.
Διευθυντὴς τοῦ Καποδιστρείου Ἐκπαιδευτηρίου Κερκύρας.

Στεφανίδης Μ.
Καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

Συρμόπουλος Σόλ.
Καθηγητὴς τῆς Λογιστικῆς.

Σωτηρίου Δ.
Τμηματάρχης Ὑπουργ. Ἐσωτερικῶν.

Τέντες Ι.
Γυμνασιάρχης.

Τζωρτζόπουλος Χ.
Δικηγόρος.

Τραχίλης Σ.
Καθηγητής.

Τρεμπέλας Π.
Θεολόγος - Διευθυντὴς Περιοδικοῦ «Ζωή».

Τρουπάκης Ν.
Ὑποστράτηγος.

Τσαλίκης Ἄρης
Μηχανικός

Τσαμαδὸς Δ.
Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Ἀναλυτικῆς Χημείας ἐν τῷ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ.

Τυπάλδος Γ. Ε.
Πρόεδρος τοῦ Ἑραλδικοῦ Τμήματος (Γενεαλογίας καὶ Ἐμβλημάτων) τῆς «Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος».

Φάβης Β.
Συντάκτης τοῦ «Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης».

Φιλήντας Μένος
Γλωσσολόγος.

Φίλιππας Σπ.
Δημοσιογράφος.

Φιντικλῆς Θεόκλητος Φ.
Ἔκτακτος Μετεωρολόγος ἐν τῷ Ἀστεροσκοπείῳ Ἀθηνῶν.

Φῶκος Σ. Ι.
Δικηγόρος.

Φωτιάδης Π.
Ὑποστράτηγος.

Χαλᾶς Ἀντ. Φ.
Συγγραφεύς.

Χαριτάκης Θεμ.
Μηχανικός.

Χατζηόλος Β.
Κτηνίατρος.

Χατζόπουλος Ε.
Δρ τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν.

Χατσόπουλος Ἰ.
Καθηγητὴς τῆς Παραστατικῆς καὶ Προβολικῆς Γεωμετρίας ἐν τῷ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ.

Χὸρς Σ.
Καθηγητὴς τῆς Ἀναλυτικῆς Χημείας ἐν τῷ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείῳ.

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν
Χρυσόστομος [Παπαδόπουλος]

Χωραφᾶς Ν.
Δικηγόρος.

Ψαρούδας Ἰ.
Μουσικοκριτικός.

Digitized by Google

Digitized by Google

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ἀλλοδαπός, *—ή, —όν*· ὁ ἐξ ἄλλου ἐδάφους, ὁ ἀπὸ ξένον τόπον· || γενικώτερον, ξένος, ἀλλοεθνής, ἀλλογενής, ὁ ὑπήκοος ξένου κράτους· ἀντίθ. *ἡμεδαπός*.

— [ΝΟΜΙΚ.] Ὁ ὑπήκοος συνδέεται μὲ τὸ Κράτος διὰ τοῦ νομικοῦ δεσμοῦ τῆς ἰθαγενείας, δυνάμει τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν τόσον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὅσον εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὁ μὴ ἔχων τὸν τοιοῦτον νομικὸν δεσμὸν εἶναι ὁ *ἀλλοδαπός*, ὁ ὁποῖος ὑπάγεται καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἐγχωρίαν κρατικὴν ἐξουσίαν ἀλλὰ μόνον ἐφόσον διαμένει εἰς τὸ ξένον Κράτος. Ὁ ἀλλοδαπὸς δηλ., κατ᾿ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ὑπήκοον, εἶναι *subdttus temporarius*. Ὡς προσωρινὸς δὲ ὑπήκοος ἔχει ὡρισμένα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις, ἀπορρέοντα κυρίως ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς νομοθεσίας καὶ τὰ ὁποῖα ἐν μέρει τὸν ἐξομοιώνουν καὶ ἐν μέρει τὸν διακρίνουν ἀπὸ τὸν ἡμεδαπόν.

Ἡ νομικὴ θέσις τοῦ ἀλλοδαποῦ ἱστορικῶς ἐξεταζομένη ἐμφανίζει συνεχῆ ἐξέλιξιν ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς πλήρους ἐκτὸς τοῦ δικαίου θέσεώς του μέχρι τῆς σχεδὸν ἐξομοιώσεώς του πρὸς τὸν ἡμεδαπὸν ἐντὸς τοῦ συγχρόνου Κράτους (βλ. κατωτέρω *[Διεθν. Δικ.]*).

Οἱ νομικοὶ κανόνες οἱ ρυθμίζοντες τὴν θέσιν τῶν ἀλλοδαπῶν ἀνήκουν κατ᾿ ἀρχὴν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον. Ἐν τούτοις διεμορφώθη βαθμηδὸν ἀφ᾿ ἑνὸς μὲν ἓν minimum προστασίας τοῦ ἀλλοδαποῦ, διεθνῶς προστατευόμενον καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς εἰς τοὺς ἡμεδαποὺς ἐφαρμογῆς τῆς αὐτῆς προστασίας (λ.χ. ἀπαγορεύεται ἡ ἄνευ ἀποζημιώσεως ἀπαλλοτρίωσις ἰδιοκτησίας ἀλλοδαποῦ καὶ ἂν εἰσέτι διὰ τοὺς ἡμεδαποὺς δὲν παρέχεται ἀποζημίωσις), ἀφ᾿ ἑτέρου δὲ ὁμοιόμορφος σχεδὸν προστασία τοῦ ἀλλοδαποῦ ὑπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου τῶν νεωτέρων Κρατῶν. Ἡ παλαιὰ ἀρχὴ τῆς ἀμοιβαιότητος, ὡς καὶ ἡ διὰ τῶν νεωτέρων περὶ ἐγκαταστάσεως τῶν ξένων ἢ περὶ ἐμπορίας συνθηκῶν εἰσαχθεῖσα ἀρχὴ τῆς ρήτρας τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου Κράτους συνετέλεσαν εἰς τὴν τοιαύτην ἐξέλιξιν.

Ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ ἐμπέδωσις τῆς διεθνοῦς κοινωνίας τῶν πολιτισμένων κρατῶν ὁδηγεῖ εἰς τὴν κατ᾿ ἀρχὴν ἀναγνώρισιν τῆς νομικῆς προσωπικότητος τοῦ ἀλλοδαποῦ Κράτους καὶ τῶν ὑπηκόων του καὶ τὴν ἀφομοίωσιν τῶν τελευταίων πρὸς τοὺς ἡμεδαποὺς εἰς εὐρυτάτην κλίμακα, ὅσον ἀφορᾷ ἰδίως εἰς τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας καὶ εἰς τὰ ἰδιωτικὰ δίκαια. Τὰ πολιτικὰ ὅμως δικαιώματα, δυνάμει τῶν ὁποίων ὁ πολίτης συμμετέχει εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, νομοθετικῆς, δικαστικῆς ἢ διοικητικῆς, ἐπιφυλάσσονται κατ᾿ ἀρχὴν μόνον εἰς τοὺς ἡμεδαπούς. Ὡρισμέναι ἐν τούτοις πολιτεῖαι κατ᾿ ἐξαίρεσιν καὶ πολιτικῶν τινων δικαιωμάτων τὴν ἄσκησιν ἐπιτρέπουν εἰς ἀλλοδαπούς, ὡς τοῦ δικαιώματος τοῦ διορισμοῦ ὡς δημοσίου ὑπαλλήλου (οὕτω Βέλγιον, Ἑλλὰς) ἢ σπανιώτερον τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου (Κράτη τινὰ Βορείου Ἀμερικῆς).

Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς κατ᾿ ἀρχὴν ἀφομοιώσεως τῶν ἀλλοδαπῶν πρὸς τοὺς ἡμεδαποὺς ὡς πρὸς τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας καὶ τὰ ἰδιωτικὰ δίκαια, ὑπάρχουν ἐν τούτοις ἀρκεταὶ ἐξαιρέσεις ἐπιτρεπόμεναι ἀκόμη ἀπὸ τὸ διεθνὲς δίκαιον. Οὕτω τὸ δικαίωμα τῆς παραμονῆς τῶν ξένων εἰς τὴν ἡμεδαπὴν ὑφίσταται περιορισμούς. Οὕτω ὁ καταφυγὼν ἐν Ἑλλάδι ἀλλοδαπὸς ἐγκληματίας ἐκδίδεται εἰς τὴν Πολιτείαν τὴν ἁρμοδίαν νὰ τὸν τιμωρήσῃ συμφώνως πρὸς τὸ δίκαιον τῆς ἐκδόσεως (βλ. λ. ἔκδοσις). Ἐπίσης ὑφίσταται δικαίωμα ἀπελάσεως τοῦ ἀλλοδαποῦ διὰ λόγους δημοσίας τάξεως (ἀθρόα ἀπέλασις ἀλλοδαπῶν, χαρακτηριζομένη ὡς ξενηλασία, ἀποκρούεται ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν εἰρηνικῇ περιόδῳ). Εἰδικαὶ νομοθεσίαι ἀποκλείουν ἐνίοτε τὴν παραδοχὴν ξένων μεταναστῶν διὰ λόγους πολιτικοὺς ἢ οἰκονομικοὺς (Νόμος τῆς 26 Μαΐου 1924 τῶν Ἡ. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς κατὰ τὸν ὁποῖον μόνον ποσοστὸν 3% τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατὰ τὸ 1910 κατοικούντων τὴν Ἀμερικὴν ξένων εἶναι δεκτόν). Τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα τῆς 3 Ἰουνίου ἐξασφαλίζει εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας, ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀναγνωριζομένων ἐξαιρέσεων. Μόνον τὸ δικαίωμα τῆς φορολογικῆς ἰσότητος καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταιρίζεσθαι ἐξασφαλίζονται συνταγματικῶς ὑπὲρ μόνον τῶν Ἑλλήνων. Τὸ δὲ δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως ἐφημερίδων περιορίζεται ρητῶς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων (ἄρ. 13, 14, 16 Συντάγματος).

Ἡ κίνησις τῶν ἀλλοδαπῶν ὑπόκειται εἰς ἀστυνομικὰς διατυπώσεις (διαβατήριον, ἀναγγελία εἰς ἀστυνομικὴν ἀρχὴν κλπ.). Κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν μάλιστα περίοδον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης παρετηρήθη αὐστηρότης τῶν διαφόρων νομοθεσιῶν μεγαλυτέρα ἢ πρὸ τοῦ 1914. Ἐν Ἑλλάδι τὸ θέμα ἐρρύθμισεν ὁ Νόμος 3275 τοῦ 1925, τὸ ἀπὸ 10 Μαρτίου 1926 Νομοθετικὸν Διάταγμα κυρωθὲν ὑπὸ τοῦ Προεδρικοῦ Διατάγματος τῆς 17/23 Ἰουνίου 1927 (βλ. κατωτέρω *[Ἀστυν. Χωρ.]*).

Τὸ δικαίωμα τῆς ἀσκήσεως ὡρισμένων ἐπαγγελμάτων ἐπιφυλάσσεται ἐνίοτε εἰς μόνους τοὺς ἡμεδαποὺς ἢ ἐπιτρέπεται ὑπὸ ὡρισμένους ὅρους εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς (λ. χ. ἀκτοπλοΐα, ἀσφαλίσεις [Ἑλλ. Νόμος 1023 καὶ 2192], χρηματισταί, μεσῖται χρηματιστηρίων [Ἑλλ. Νόμος 1308], ἰατροὶ [Ἑλλ. Νόμος 3008 τοῦ 1922 ὡς ἐτροποποιήθη] κλπ.).

Τὸ δικαίωμα κτήσεως ἀκινήτων σήμερον κατ᾿ ἀρχὴν ἀναγνωρίζεται εἰς τοὺς ἀλλοδαπούς. Ἐν τούτοις μερικὰ κράτη ἀποκλείουν τὴν ἀπόκτησιν ἀκινήτων ὑπὸ ἀλλοδαπῶν ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει. Οὕτω λ. χ. Ἀμερικανικὰ Κράτη, ἐπ᾿ ἐσχάτων καὶ ἡ Ἑλλάς, διὰ λόγους πολιτικῆς φύσεως ἀπέκλεισε τὴν ὑπὸ ἀλλοδαπῶν κτῆσιν ἀκινήτων εἰς παραμεθορίους ἐπαρχίας. (Τελευταῖον σχετικὸν νομοθέτημα εἶναι τὸ ἀπὸ 22/24 Ἰουνίου 1927 Πρ. Διάταγμα.)

Ἐπὶ τοῦ δικονομικοῦ καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου αἱ ἐξαιρέσεις ὑπὲρ τῶν ἡμεδαπῶν ποικίλλουν κατὰ νομοθεσίας. Ἐν Ἑλλάδι ἀναφέρονται ἰδίως εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν ἀλλοδαπῶν ἀπὸ τῆς Ἐπιτροπείας ἢ κηδεμονίας, τῆς ἰδιότητος μάρτυρος εἰς συμβόλαια ἢ διαθήκας, τῆς ἰδιότητος διαιτητοῦ, εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἐγγυοδοσίας διὰ τὴν προσφυγὴν εἰς τὰ δικαστήρια, εἰς τὴν λῆψιν συντηρητικῶν μέτρων ὑπὸ ὅρους αὐστηροτέρους ἢ διὰ τὸν ἡμεδαπόν. Διὰ συμβάσεων ὅμως συνήθως καί τινες τῶν ἐξαιρέσεων τούτων, ἰδίως αἱ τοῦ δικονομικοῦ δικαίου, αἴρονται. Αἱ τελευταῖαι μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τσεχοσλοβακίας συμβάσεις δικαστικῆς προστασίας, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Ἑλλὰς υἱοθετεῖ ἐν πολλοῖς τὰς ἀρχὰς τῶν συμβάσεων ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου τῆς Χάγης, ἀποτελοῦν τὴν ἐλευθεριωτέραν ρύθμισιν τοῦ θέματος, ἐπεκτεινομένην ὅμως δυνάμει τῆς ρήτρας τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου Κράτους καὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους ἄλλων Κρατῶν.

Τὸ δίκαιον τῶν ἀλλοδαπῶν νομικῶν προσώπων, ἰδίως τῶν ἐμπορικῶν ἑταιρειῶν, εἶναι εἰδικόν, τῆς ἀναγνωρίσεως αὐτῶν ὑποκειμένης συνήθως εἰς τὸν ὅρον τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ ἐνίοτε διά τινας ἐξ αὐτῶν εἰς εἰδικοὺς ὅρους (λ. χ. διὰ τὰς ἀλλοδαπὰς ἀσφαλιστικὰς ἑταιρίας). Ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς Νόμους τῆς 10 Αὐγούστου 1861 καὶ 13 Μαρτίου 1881 ἀπαιτεῖται διάταγμα ἀναγνωρίζον τὰς ἑταιρίας ἑκάστου Κράτους, ἀλλὰ αἱ μεταπολεμικαὶ ἐμπορικαὶ συνθῆκαι μετὰ τῆς Μ. Βρεττανίας τῆς 16 Ἰουλίου 1926 (ἄρθρ. 15), μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας τῆς 24 Νοεμβρίου 1926 (ἄρθρ. 3) καθιεροῦν ἄνευ ἄλλου τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἑταιρειῶν τῶν χωρῶν τούτων. Δυνάμει δὲ τῆς ρήτρας τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου Κράτους ἡ τοιούτη ὑποχρέωσις ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἀπολαύοντα αὐτῆς Κράτη.

Ἂν θελήσωμεν νὰ ἀνασκοπήσωμεν τὴν μεταπολεμικὴν κίνησιν ὡς πρὸς τὴν νομικὴν θέσιν τῶν ἀλλοδαπῶν, παρατηροῦμεν ὀπισθοχώρησιν εἰς τὴν σημειωθεῖσαν τάσιν τῆς ἐξομοιώσεως τῶν ἀλλοδαπῶν πρὸς τοὺς ἡμεδαπούς, ὀφειλομένην εἰς τὴν ἔντασιν τῶν ἀτομιστικῶν τάσεων τῶν διαφορων Κρατῶν. Ἂς ἐλπίσωμεν ὅτι τὸ φαινόμενον εἶναι παροδικὸν καὶ ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῶν διεθνῶν σχέσεων θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν συνέχισιν τῆς ἀφομοιωτικῆς τάσεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν γενικῶν ἔργων διεθνοῦς δικαίου : *Borchard*, The diplomatic protection of citizens abroad 1913.—*Tsay*, Das deutsche Fremdenrecht.—*Frisch*, *Fremdenrecht* καὶ *Strupp*, Éléments du droit International Public 1927 § 7α, ἔνθα ἡ νεωτέρα βιβλιογραφία. Πολύτιμον ἰδίως διὰ τὴν ἱστορίαν τὸ βιβλίον τοῦ *Γ. Στρεΐτ*, Σύστημα Ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου, 1906. Ἐπίσης *Ν. Ν. Σαριπόλου*, Σύστημα Συνταγματικοῦ Δικαίου Γ΄, ἐκδ. 4η 1923.

Ι. Ν. ΛΑΜΠΙΡΗΣ

— [ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] Ὑπὸ τὸν ὅρον «***δίκαιον τῶν ἀλλοδαπῶν***» ἐννοοῦμεν τὸ σύνολον τῶν κανόνων ἐκείνων οἵτινες καθορίζουν τὴν ἔννομον θέσιν τῶν ἀλλοδαπῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ, ἤτοι τῶν προσώπων ἐκείνων (φυσικῶν ἢ νομικῶν), ἅτινα δὲν κέκτηνται τὴν ἰθαγένειαν τοῦ Κράτους ἐν ᾧ διαμένουσιν. Ἡ οὐσιώδης δὲ διαφορὰ ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ ἀλλοδαπῶν καὶ ἰθαγενῶν ἔγκειται ἐν τούτῳ ὅτι: τὰ μεταξὺ ἰθαγενῶν καὶ τῆς Πολιτείας των ὑφιστάμενα καθήκοντα καὶ δικαιώματα ἐξακολουθοῦν καὶ ἀφοῦ ὁ ἐν λόγῳ ἰθαγενὴς ἐγκαταλείψῃ τὸ ἔδαφος τῆς Πολιτείας ἧς τυγχάνει ὑπήκοος (ἐξ οὗ ἡ προστασία τῶν ἰθαγενῶν ἐκ μέρους τοῦ Κράτους των καὶ ὅτε οὗτοι εὑρίσκονται ἔξω αὐτοῦ), ἐνῷ αἱ μεταξὺ τῶν ἀλλοδαπῶν καὶ τῆς Πολιτείας ἐν ᾗ διαμένουν σχέσεις διαρκοῦν, ἐφ᾿ ὅσον οὗτοι κατοικοῦν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους αὐτῆς, ἢ γενικώτερον ἐφ᾿ ὅσον ὑπάγονται ἐντὸς τῆς σφαίρας τῆς ἐξουσίας τῆς ἐν λόγῳ Πολιτείας, λ.χ. ἐπὶ πλοίου τὸ ὁποῖον φέρει τὴν σημαίαν αὐτῆς.

Τὸ γενικῶς κρατοῦν σήμερον δίκαιον τῶν ἀλλοδαπῶν εἶναι ἀποτέλεσμα μακρᾶς ἐξελίξεως.

Ἐν πρώτοις ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, ὅπου «**πᾶς μὴ Ἕλλην βάρβαρος**», δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ *δικαιωμάτων* τῶν ἀλλοδαπῶν. Ὁ «*ἀτίμητος μετανάστης*», ὅπως καλεῖ τὸν ξένον ὁ Ὅμηρος (Ἰλιάδ. Α. 647 Β. 59) δὲν ἔχει δικαίωμα φιλοξενίας εἰς ξένην Πολιτείαν, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον ἐκ λόγων φιλανθρωπίας παρέχεται αὐτῷ ποιά τις προστασία, ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως καθ᾿ ἣν συντρέχει πρὸς τοῦτο ἠθικὴ ὑποχρέωσις λόγῳ οἰκογενειακῶν (ἰδιωτικῶν) δεσμῶν. Τὸ αὐτὸ καθεστὼς ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἀλλοδαποὺς παροχὴ δικαιωμάτων, κατὰ κανόνα, εἰ-

Digitized by Google

ναι ἀποτέλεσμα διεθνοῦς περὶ ἀσυλίας συμβάσεως καθιερουμένης σὺν τῷ χρόνῳ ἐξαιρέσεως ὅσον ἀφορᾷ τοὺς διαρκῶς ἐνδημοῦντας ἀλλοδαπούς, οἵτινες ἀπετέλεσαν ἰδιαιτέραν τινὰ κατηγορίαν μεταξὺ ἰθαγενῶν καὶ ἀλλοδαπῶν. Οὕτω, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν τῶν πράγματι ἀλλοδαπῶν, ἐκείνους τοὺς *«ξένους»*, οἵτινες κατῴκουν ἐν τῇ χώρᾳ — ἀσχέτως ἂν ἦλθον ἔξωθεν πρὸς ἐγκατάστασιν ἢ ὑπεδουλώθησαν κατόπιν ἢ ἦσαν οἱ ἀρχικοὶ κάτοικοι αὐτῆς — καὶ οἱ ὁποῖοι ἀπελάμβανον ἐν μέρει μόνον ἀστικῶν δικαιωμάτων, πάντως περισσοτέρων ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀνεγνωρίζοντο εἰς τοὺς παρεπιδημοῦντας ξένους ἄλλης πόλεως (ἐκτὸς ἂν ὑπῆρχεν εἰδικὴ σύμβασις),στερούμενοι ὅμως τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων. Οἱ τοιοῦτοι εἰς μὲν τὰς Ἀθήνας ἐκαλοῦντο *«μέτοικοι»*, εἰς ἄλλας δὲ πόλεις ἔφερον ἴδιον ὄνομα, (ἐν Σπάρτῃ λ. χ. *«εἵλωτες»* κλπ., ἐν Θεσσαλίᾳ *«πενέσται»* καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς), συγκατελεγόμενοι εἰς τὰς κατωτέρας τῆς Πολιτείας τάξεις, ἀσκοῦντες τὸ ἐμπόριον καὶ εἴς τινας πόλεις καὶ τὴν γεωργίαν.

Διὰ νὰ καταστῇ κανεὶς *«μέτοικος»* ἀπῃτεῖτο εἰδικὴ ἄδεια, ὑπεχρεοῦτο δὲ οὗτος νὰ καταβάλῃ καὶ προσωπικὸν φόρον (μετοίκιον) καὶ εἶχε περιωρισμένην ἱκανότητα: α) πρὸς παράστασιν ἢ τοὐλάχιστον πρὸς εἰσαγωγὴν δίκης (ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἀπῃτεῖτο ἡ μεσολάβησις τοῦ *«προστάτου»*, ἤτοι Ἀθηναίου τινὸς πολίτου), β) ἐστερεῖτο τοῦ δικαιώματος νὰ συνάψῃ ἔγκυρον γάμον μετ' ἀστῶν, γ) τοῦ κτᾶσθαι ἀκίνητα καὶ δ) τοῦ νὰ υἱοθετήσῃ Ἀθηναῖον ἢ υἱοθετηθῇ ὑπ' αὐτοῦ. Τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων ἐστεροῦντο καὶ οἱ παρεπιδημοῦντες ξένοι, ἐκτὸς ἐξαιρέσεως καθιερωθείσης δυνάμει συμβάσεως ἢ ψηφίσματος. Ἐπὶ πλέον οἱ ἀλλοδαποὶ ὑπεχρεοῦντο νὰ καταβάλλουν εἰδικὸν φόρον, *«ξενικὰ»* καλούμενον. Ἀπὸ ἀπόψεως δὲ ποινικοῦ δικαίου, τόσον οἱ μέτοικοι ὅσον καὶ οἱ ἀλλοδαποὶ ἀπήλαυον προστασίας τινός, τῆς κατ' αὐτῶν ὕβρεως τιμωρουμένης ὡς καὶ τοῦ φόνου μετοίκου ἢ ἀλλοδαποῦ, ἂν καὶ διὰ μικροτέρας ποινῆς.

Ἐνῷ κατ' ἀρχὰς παρὰ τῶν Ρωμαίων ὁ ἀλλοδαπὸς ἐθεωρεῖτο ἐχθρὸς ὅστις ἐστερεῖτο τῆς δικαστικῆς προστασίας καὶ δι' ὃν δὲν ἐπετρέπετο ἐφαρμογὴ τοῦ jus civile, παρομοίως πρὸς ὅ, τι ἐπιστεύετο ὅτι κατ' ἀρχὴν ὁ Ρωμαῖος δὲν δικαιοῦται παρὰ τοῖς ἀλλοδαποῖς δικαστικῆς προστασίας, ἐν τούτοις σὺν τῷ χρόνῳ καθιερώθησαν ἐξαιρέσεις τινὲς δυνάμει συμβάσεων, εἴτε εἰδικῶς ὅσον ἀφορᾷ ὡρισμένους ἀλλοδαπούς, εἴτε γενικῶς ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ὑπηκόους ἀλλοδαπῆς τινος πόλεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐν ἀρχῇ προνομιακὴν τρόπον τινὰ θέσιν ἐκέκτηντο οἱ ὁμοεθνεῖς Λατῖνοι, ἤτοι οἱ ὑπήκοοι τῶν αὐτονόμων ἐκείνων πόλεων αἵτινες ἀπετέλουν τὴν Λατινικὴν Συμπολιτείαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀναπτύσσονται μεταξὺ Ρωμαίων καὶ ἀλλοδαπῶν προσωπικοὶ δεσμοὶ ἀμοιβαίας φιλοξενίας καὶ προστασίας (hospitium), οἵτινες ὅμως δὲν ἐβράδυνον νὰ λάβουν χαρακτῆρα διεθνῆ (amicitia, foedus). Διὰ τῶν τοιούτων δὲ διεθνῶν συμβάσεων ἀναγνωρίζονται εἰς τοὺς ὑπηκόους τῶν μεθ' ὧν αἱ ἐν λόγῳ συμβάσεις συνωμολογήθησαν Πολιτειῶν δικαιώματά τινα συνιστάμενα ἰδίως εἰς τὴν παροχὴν δικαστικῆς προστασίας ὑπὸ εἰδικῶν ἀρχῶν (recuperatores).

Ἡ αὐτὴ ἐξέλιξις παρατηρεῖται καὶ ὅσον ἀφορᾷ τοὺς μονίμως ἐν Ρώμῃ ἐγκατασταθέντας ἀλλοδαπούς, εἰς τοὺς ὁποίους κατ' ἀρχὴν παρέχεται ἁπλῶς ἰδιωτικὴ προστασία, ἀναλόγος πρὸς τὴν τῶν πληβείων, ἥτις διὰ τῆς σχέσεως τῆς clientela μεταμορφοῦται εἰς δεσμὸν τοῦ δημοσίου δικαίου. Ἂν καὶ πρόκειται κατ' ἀρχὰς περὶ σχέσεως μονομεροῦς προστασίας καὶ δὴ δικαστικῆς, παρεχομένης ὑπὸ τοῦ patronus εἰς τὸν cliens εἰς ἀντάλλαγμα, τρόπον τινά, προσωπικῶν ὑπηρεσιῶν, ἤτοι σχέσεως μεταξὺ τοῦ ἀνήκοντος εἴς τινα gens πρὸς ἄνθρωπον ἐλεύθερον κατωτέρας τάξεως, ἥτις ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τοῦ ἄλλοτε ἀλλοδαποῦ, ὅστις οὐδένα πλέον δεσμὸν ἔχει πρὸς τὴν Πολιτείαν εἰς ἣν ἀνῆκε προηγουμένως, τουτέστι σχέσεως ἐσωτερικοῦ δικαίου, ἐν τούτοις βραδύτερον ἡ ἐξίσωσις τῶν πληβείων πρὸς τοὺς πατρικίους, ἥτις προκαλεῖ τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν clientes, εὐρύνει τὸν θεσμὸν τῆς clientela, μεταβαλλομένης καὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ, τιθεμένων τοῦ λοιποῦ ὁλοκλήρων πόλεων ὑπὸ τὴν προστασίαν ἐπιφανῶν μελῶν τῆς ρωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας.

Ἡ ἐξάπλωσις τῆς Ρώμης ἐπὶ πάσης τῆς τότε γνωστῆς οἰκουμένης καὶ ἡ μετὰ τῶν ἐγκατεστημένων εἰς τὰς προσαρτωμένας αὐτῇ χώρας ἀνάγκη ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας, ὡδήγησεν εἰς τὴν συστηματικωτέραν κάπως ρύθμισιν τῆς καταστάσεως τῶν ἀλλοδαπῶν (dediticii), οἵτινες ἦσαν ἰθαγενεῖς πόλεων αἵτινες παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ρωμαίους δυνάμει συμβάσεως ἢ κατεκτήθησαν κατόπιν πολέμου. Οὕτω κατὰ τὰ τέλη τοῦ 242 π. Χ. μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ praetor urbanus, ἱδρύεται εἰδικὴ ἀρχή, ἡ τοῦ praetor peregrinus, διὰ τοῦ edictum τοῦ ὁποίου διαμορφοῦται ἐπὶ τὸ ἐλευθεριώτερον τὸ τὰς μεταξὺ ἀλλοδαπῶν καὶ Ρωμαίων ἢ ἀλλοδαπῶν πρὸς ἀλλήλους σχέσεις ρυθμίζον δίκαιον. Ἀνάγκη δὲ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ εἰδικῆς μνείας τοῦ ὅτι εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς παρεσχέθη εὐρεῖα δικαστικὴ προστασία καὶ ἐκτὸς τῆς Ρώμης, ὥστε διὰ τῶν ὑφισταμένων ἀλλοδαπῶν ἀρχῶν, εἴτε καὶ δι' εἰδικῶν τοιούτων ρωμαϊκῶν (magistratus cum imperio), τῶν ὁποίων ἡ ἐξουσία ἐπεξετείνετο καὶ ἐπὶ ἰδιωτικῶν ἀκόμη διαφορῶν.

Τὰ ὡς συναφῆ πρὸς τὸ jus civile ἀναγνωριζόμενα πολιτικὰ δικαιώματα εἰς τοὺς ὑπηκόους τῆς Ρώμης δὲν ἀνεγνωρίζοντο εἰς τοὺς κοινοὺς ἀλλοδαπούς, ἐκείνους τουτέστιν οἵτινες δὲν ἀπέκτησαν προσωπικόν τι προνόμιον, οἵτινες ἦσαν εἴτε ἀπόλιδες, εἴτε ἦσαν ἰθαγενεῖς πολιτείας οὐδένα σύνδεσμον ἐχούσης μὲ τὴν Ρώμην. Ἂν ἀπεκλείοντο ὅμως τῶν ὡς ἄνω δικαίων, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δι' αὐτοὺς δὲν ὑφίστατο δικαίωμά τι. Οὕτω ὁ ἀλλαδαπὸς ἠδύνατο νὰ συνάπτῃ γάμον ὅστις ἐπήγετο ἀποτελέσματά τινα νομίμου γάμου, νὰ κτᾶται in bonis καὶ νὰ διαθέτῃ κατὰ τὸν ἴδιον αὐτοῦ προσωπικὸν νόμον ὡς καὶ νὰ κτᾶται πάλιν κατὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ δίκαιον. Ἐξ ἄλλου, αἱ συμβάσεις consensu, re, verbis, litteris ἐφηρμόζοντο εἰς τοὺς ἀλλοδαπούς. Ἐπὶ θεσμοῦ δὲ τοῦ jus civile διὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἐπὶ σχέσεων Ρωμαίων πρὸς ἀλλοδαποὺς ἢ ἀπῃτεῖτο εἰδικὴ διάταξις ἢ κατὰ πλάσμα ἐθεωρεῖτο ὅτι πρόκειται περὶ σχέσεως μεταξὺ Ρωμαίων.

Εἰς κατωτέραν θέσιν τῶν τοιούτων (κοινῶν) ἀλλοδαπῶν εὑρίσκοντο καὶ οἱ dediticii, ὧν τὸ δικαίωμα παρήλλαξαν, ὡς φαίνεται, καθόσον περὶ αὐτῶν οὐδὲν τὸ σαφὲς εἶναι γνωστόν.

Ἰδίαν ὅμως θέσιν κατέχουν οἱ Latini τοὺς ὁποίους διακρίνομεν εἰς τρεῖς κατηγορίας:

α) Οἱ Latini prisci, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν παλαιὰν Λατικὴν Συμπολιτείαν. Οὗτοι μετεῖχον πολιτικῶν τινων δικαιωμάτων, ἤτοι ἐν μέρει τοῦ jus suffragii εἰς τὰς φυλετικὰς ἐκκλησίας ὁσάκις διέτριβον ἐν Ρώμῃ, τοῦ connubium καὶ ἰδίως τοῦ commercium, ὧντινων ἐστερήθησαν κατὰ τὸ 338 π. Χ. μετὰ τὸν Λατινικὸν πόλεμον, ἐπανακτήσαντες τὸ commercium διὰ τῶν Lex Julia καὶ Lex Plautia de civitate, δι' ὧν παρεσχέθη εἰς τοὺς Λατίνους ἡ civitas.

β) Οἱ Latini coloniarii, τουτέστιν οἱ πολῖται τῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας κοινοτήτων, τῶν ἱδρυθεισῶν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων μετὰ τὸ τέλος τοῦ Λατινικοῦ πολέμου, εἰς τοὺς ὁποίους παρεσχέθη τὸ jus Latii, ἤτοι τὰ δικαιώματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀνεγνωρίζοντο εἰς τοὺς Latini prisci κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τῆς ἱστορίας των. Ἡ κατηγορία ὅμως αὕτη δυνάμει τῆς Constitutio Antonina τοῦ Καρακάλλα κατηργήθη.

γ) Οἱ Latini Juniani, τουτέστιν οἱ δυνάμει τῆς Lex Aelia Sentia καὶ τῆς Lex Junia Norbana θεωρούμενοι προσωπικῶς ὡς Λατῖνοι, παρατύπως ἀπελευθερωθέντες, οἵτινες ἐκέκτηντο τὰ αὐτὰ περίπου δικαιώματα ὡς καὶ οἱ Latini coloniarii.

Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως οἱ ἐναπομείναντες Latini Juniani καὶ dediticii ἀφωμοιώθησαν πρὸς τοὺς Ρωμαίους πολίτας, διακρινομένων μόνον τῶν cives καὶ peregrini, οἵτινες ὁμοίως ἀπώλεσαν πᾶσαν μεταξύ των οὐσιώδη διαφορὰν ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως, ἀφ'ἑνὸς μὲν διὰ τῆς ἀπονομῆς τῆς civitas εἰς εὐρυτάτην κλίμακα, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἐντελοῦς ἀφομοιώσεως τοῦ jus civile πρὸς τὸ jus gentium, τὸ ὁποῖον τὰ μέγιστα συνέβαλεν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῶν ἀλλοδαπῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν θέσιν τῶν ἀλλοδαπῶν ἐν Ρώμῃ, ἀπὸ ἀπόψεως ποινικοῦ δικαίου, ἂν ληφθῇ ὡς ὀρθὴ ἡ παρατήρησις τοῦ Mommsen ὅτι ἀδίκημα κατὰ τὸν ρωμαϊκὸν ποινικὸν νόμον θεωρεῖται πᾶσα πρᾶξις ἀμέσως προσβάλλουσα τὴν Ρωμαϊκὴν Πολιτείαν, ὁπουδήποτε καὶ παρ' οἱουδήποτε καὶ ἂν ἐγένετο, καὶ πᾶν δημόσιον ἀδίκημα γενόμενον ἢ κατὰ Ρωμαίου πολίτου ἀσχέτως τοῦ τόπου ἢ ἐπὶ ρωμαϊκοῦ ἐδάφους ἀνεξαρτήτως ποῖος εἶναι ὁ βλαβείς, ἐφόσον ἄλλως πως δὲν ὥρισε συνθήκη τις, ἐξάγεται ὅτι οἱ ἀλλοδαποὶ ἔχαιρον τῆς αὐτῆς πρὸς τοὺς Ρωμαίους προστασίας, ἀσχέτως ἂν ἡ ποινὴ ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι διάφορος ἐκείνης, ἥτις θὰ ἐπεβάλλετο εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ ἀδικηθεὶς ἦτο Ρωμαῖος πολίτης.

Ἂν καὶ ὁ θεσμὸς τῆς ἐκδόσεως, ὑφ' ἣν ἔννοιαν λαμβάνεται οὗτος σήμερον, δὲν ἀπαντᾶται παρὰ Ρωμαίοις, ἐν τούτοις ἀπαντᾶται ἡ *«παράδοσις»*, ἢ δυνάμει προγενεστέρας ἀποφάσεως ἢ καὶ ἄνευ τοιαύτης ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῆς Ρώμης, ἀλλοδαπῶν ὑποπεσόντων εἰς πολιτικὰ ἀδικήματα ἐναντίον τῆς Ρώμης.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ εἰδικώτερον ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀρχαιότατον Γερμανικὸν Δίκαιον παρατηρεῖται ὅτι τοῦτο δὲν ἀμοιρεῖ πάσης ἰδέας φιλοξενίας. Ὁ ἀλλοδαπὸς κατ' ἀρχὰς δύναται νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν ἐλευθέρου τινὸς προσώπου. Βραδύτερον αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἀναλαμβάνει τὴν προστασίαν τῶν ἀλλοδαπῶν καὶ ἐν πρώτοις ἐφόσον στεροῦνται ἄλλου προστάτου, κατόπιν δὲ γενικῶς, τῆς τοιαύτης προστασίας μεταβαλλομένης εἰς «βασιλικὸν νόμημα» (Fremdenregal) τὸ ὁποῖον ἐκράτησε καὶ μετὰ ταῦτα, ἂν καὶ πλέον δὲν ἐπρόκειτο περὶ πραγματικῆς προστασίας. Δι' αὐτὸν ἰσχύει τὸ δίκαιον τοῦ βασιλέως, ἐκτὸς ἂν διὰ προσωπικοῦ προνομίου ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν νὰ κάμνῃ χρῆσιν τοῦ ἰδίου δικαίου.

Διὰ τὰς μεταξὺ τῶν ἀλλοδαπῶν σχέσεις δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἐκράτουν οἱ ἑξῆς κανόνες: α') ὁ γάμος καταρτίζεται κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ ἀνδρός, πλὴν ὅμως ἡ ἐξαγορὰ τῆς νύμφης γίνεται κατὰ τὸ ἴδιον αὐτῆς δίκαιον·

β') ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ ρυθμίζεται κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ κληρονομουμένου, τὸ δὲ κῦρος τῆς διαθήκης κατὰ τὸ τοῦ διαθέτου δίκαιον·

γ') ἐπὶ συμβάσεων, ἑκάτερος τῶν συμβαλλομένων ὑποχρεοῦται κατὰ τὸ ἴδιον δίκαιον, ἡ δὲ μεταβίβασις δικαιωμάτων ὡς καὶ κυριότητος διέπεται ἀπὸ τὸν δίκαιον τοῦ ἀπαλλοτριοῦντος, τὸ ὁποῖον κρατεῖ καὶ ὡς πρὸς τὰς διατυπώσεις αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ τηρηθοῦν.

δ') ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δικαίου τοῦ παθόντος ὁρίζεται τὸ καταβληθὲν πρὸς ἐξαγνισμὸν τοῦ ἀδικήματος ποσὸν (Wergeld), ἡ ποινὴ ὅμως (πιθανῶς) ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δικαίου τοῦ ἀδικήσαντος·

ε') ἐπὶ δίκης ἀστικῆς φύσεως ἰσχύει ἡ ἀρχὴ ὅτι ἕκαστος ὑπάγεται ἐναγόμενος εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἰδίου δικαστοῦ, ὅστις ἐφαρμόζει κατὰ κανόνα τὸ ἴδιον αὐτοῦ δίκαιον.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ μεσαίωνος ἡ θέσις τοῦ ἀλλοδαποῦ ποικίλλει ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαφόρων τοπικῶν δικαίων. *«Ξένος»* εἶναι ὁ γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς ἔξω τῆς τοπικῆς κυριαρχίας, ἀδιαφόρως ἂν ἀνήκῃ εἰς ἄλλην Πολιτειαν ἢ ἁπλῶς εἰς ἄλλην κοινότητα. Στερούμενος δὲ πολιτικῶν δικαιωμάτων στερεῖται καὶ τῶν ἰδιωτικῶν. Ὑπόκειται εἰς κεφαλικὸν φόρον καὶ ἀπ' αὐτὸν ἀφαιρεῖται μέγα τμῆμα τῆς εἰς αὐτὸν αἰτίᾳ θανάτου περιερχομένης περιουσίας ὑπὲρ τοῦ κυριάρχου ἢ τῆς κοινότητος ἐν ᾗ κεῖται ἡ περιουσία. Ὁ θεσμὸς ἐξ ἄλλου τῆς «ξενοκληρίας», καθ' ὃν ὁ κυρίαρχος ἢ ἡ κοινότης κτᾶται τὴν κληρονομίαν τῶν ἀδιαθέτως ἐντὸς αὐτῆς ἀποβιωσάντων ἀλλοδαπῶν (droit d'aubaine, Heimfallsrecht) ἀποτελεῖ τὴν συγκορύφωσιν τῆς ἀδυναμίας τούτων νὰ διαθέσωσι τὴν περιουσίαν των αἰτίᾳ θανάτου, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει. Ὁ θεσμὸς οὗτος ἐκράτησεν ἰδίως καὶ γενικῶς ἐν Γαλλίᾳ, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ μεμονωμένως μέχρι τοῦ 19 αἰῶνος. Πᾶσα δὲ ἐκ τῆς χώρας ἐξαγωγὴ περιουσίας εἴτε λόγῳ ἀποδημίας (gabella emigrationis) εἴτε λόγῳ συνάψεως γάμου ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς κυριαρχίας τοῦ ἡγεμόνος (foris maritagium) ὑποβάλλεται εἰς φορολογίαν. Ἐπὶ πλέον ὁ ξένος δὲν δύναται ν' ἀσκήσῃ πάντοτε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, ὑποκείμενος εἰς προσωπικὴν κράτησιν καὶ εἰς κατάσχεσιν τῆς περιουσίας αὐτοῦ ἰδίως καὶ διὰ τὰ χρέη τῶν συμπολιτῶν του. Διαμένων προσκαίρως εἰς ξένην χώραν δικαιοῦται εἰς ἐξαιρετικὴν ταχυτέραν διαδικασίαν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι τὸ τιμαριωτικὸν δίκαιον τῆς δευτέρας περιόδου τοῦ μεσαίωνος ἀνεγνώριζεν ἐντελῆ ἀνικανότητα τοῦ ἀλλοδαποῦ, καθόσον, λόγῳ τῆς στενῆς ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας καὶ διαφόρων συμβάσεων μεταξὺ τῶν ἐμπορικῶν πόλεων, σὺν τῷ χρόνῳ κατηργήθησαν αἱ κατὰ τῶν ἐμπορευομένων ἀλλοδαπῶν αὐστηραὶ διατάξεις, ἐφαρμοσθέντος εἰς τὰς σχέσεις ταύτας δικαίου πολὺ διαφόρου τοῦ τιμαριωτικοῦ τοιούτου.

Εἰς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, ὅπου ἐκράτησε μὲν τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ριζωθῇ, ἡ μετὰ τῶν ἄλλων λαῶν ἐπιμιξία ἔφερεν εἰς τὴν ὁλονὲν ἀνοχὴν καὶ ἀναγνώρισιν τῶν ἀλλοδαπῶν δικαίων ἐντὸς τοῦ Βυζαντίου. Τοῦτο δὲ ἐξακολουθεῖ ἔτι μᾶλλον καὶ μετὰ τὴν ἐποχὴν τῶν σταυροφοριῶν διὰ τῆς παραμονῆς ἐντὸς τῆς αὐτοκρατορίας μεγάλου ἀριθμοῦ ἐποίκων ἀλλοδαπῶν, οἵτινες διείποντο ὑπὸ τοὺς ἰδίους αὐτῶν νόμους, διοικούμενοι καὶ δικαζόμενοι ὑπὸ ἰδίων ἀρχῶν. Τὸ προνομιακὸν τοῦτο καθεστὼς τῶν ἐποίκων ἀλλοδαπῶν ὁλονὲν ηὐρύνετο, ἐπικυρούμενον πολλάκις διὰ τῶν σχετικῶν συμβάσεων τὰς ὁποίας κατήρτιζον οἱ Βυζαντινοί, ἑδραιουμένης ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τῆς ἑτεροδικίας (ἥτις ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῆς καὶ σήμερον ἀκόμη τοιαύτης ὑφισταμένης ἀνὰ τὴν Ὀθωμανικὴν Ἐπικράτειαν δυνάμει τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *capitulations* γενομένων συμβάσεων, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Εὐρωπαίους) διὰ τῶν παρεχομένων *«κεφαλαίων»* (capitula).

Κατὰ τὸ ἐπακολουθῆσαν διάστημα μέχρι τοῦ 19ου αἰῶνος ἀκατάρτιστος ἐμφανίζεται ὁ θεσμὸς τῶν ἀλλοδαπῶν, συνεπείᾳ τοῦ ἀκαθορίστου τῆς ἐννοίας τῆς ἰθαγενείας, ἐκτὸς τῶν χωρῶν ἐκείνων ἐφ' ὧν ἱδρύθη ἑνιαία Πολιτεία, ὅπως εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Γερμανίαν, ὅπου ὡς ἀλλοδαπὸς ἐθεωρεῖτο ἀφ' ἑνὸς ὁ ἐκτὸς τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους, ἀφ' ἑτέρου ὁ εἰς ἄλλην τῶν ἀποτελουσῶν τὴν Γερμανικὴν Ἐπικράτειαν μερικῶν χωρῶν ἀνήκων, τέλος δὲ ὁ εἰς ἄλλην ἁπλῶς πόλιν ὑπαγόμενος. Μάλιστα, ἐν Γερμανίᾳ, οἱ κοινοὶ ἀλλοδαποὶ διεκρίνοντο τῶν ἐν τῇ χώρᾳ κεκτημένων ἀκίνητον καὶ πρὸς ὅλους τούτους οἱ ἐν τῇ χώρᾳ ἐγκαταστάντες οἵτινες ἀλλαχοῦ μὲν ἐξωμοιοῦντο τελείως πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, ἀλλαχοῦ δὲ καθίσταντο τοιοῦτοι

Digitized by Google

μετὰ ρητὴν ἀπονομὴν τῆς ἰθαγενείας, στερούμενοι πρὸ πάντων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων.

Τὸ κύριον μειονέκτημα τῶν ἀλλοδαπῶν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ πρὸς κτῆσιν ἀκινήτων ἀνικανότης ἥτις τότε ἐκράτησε γενικῶς. Μειονεκτικωτέρα ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἡ θέσις τῶν ἀλλοδαπῶν ἐν Γαλλίᾳ ἔνθα ἐφηρμόσθη ὁ θεσμὸς τοῦ droit d'aubaine (jus albinagii), ὑφ' ὃν ὅρον ἐνόουν οὐχὶ μόνον τὸ τῆς ξενοκληρίας δικαίωμα, ὅπερ ἴσχυσε μέχρι τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ καὶ πάντα ἄλλον περιορισμὸν τῆς τῶν ἀλλοδαπῶν ἱκανότητος, εἰς οὗ; ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μεταξὺ jus civile καὶ jus gentium διαφορᾶς ἀνεγνωρίσθη ἡ δυνατότης τῆς κτήσεως δικαιωμάτων μόνον κατὰ τὸ jus gentium. Ἐκ τούτου τοῦ λόγου ἐπῆλθε καὶ ὁ περιορισμὸς τῆς πρὸς γάμον ἢ ἄσκησιν πατρικῆς ἐξουσίας ἢ πρὸς υἱοθεσίαν ἱκανότητος καὶ ἰδίως τοῦ δικαιώματος τῆς αἰτίᾳ θανάτου διαθέσεως ἢ κτήσεως δικαιώματος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων θέσιν τῶν ἀλλοδαπῶν, ἀναγνωρίζεται κατ' ἀρχὴν εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα τῆς ἐνώπιον τῆς ἐγχωρίου δικαιοσύνης προσφυγῆς, τῆς δωσιδικίας ὁριζομένης ἐπὶ προσωπικῶν ἀπαιτήσεων, ἀναλόγως τῆς κατοικίας τοῦ ἐναγομένου συμφώνως πρὸς τὸν κανόνα actor sequitur forum rei, ἐπὶ ἐμπραγμάτων δὲ δικαίων ἐκ τῆς τοποθεσίας τοῦ πράγματος (forum rei sitae). Ἐν Γαλλίᾳ ὅμως ἴσχυσεν ἀντίθετος κανὼν πρὸς τὸν κανόνα actor sequitur forum rei, ἀναγνωρισθέντος τοῦ δικαιώματος εἰς τὸν ἐνάγοντα Γάλλον νὰ ἐνάγῃ τὸν ἀλλοδαπὸν ἐνώπιον τοῦ ἰδίου αὐτοῦ, δηλ. τοῦ ἐνάγοντος, δικαστηρίου.

Πλὴν ὅμως ἡ προηγουμένως κατὰ τὸν μεσαίωνα κρατήσασα ἑτεροδικία τῶν ἀλλοδαπῶν ἐμπόρων ἐκλείπει ταχύτατα ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, ἐξηκολούθησε δὲ ἰσχύουσα μόνον ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὡς ἐλέχθη, δυνάμει συμβάσεων διαφόρων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἰδίως μετὰ τῆς Τουρκίας.

Ἀπὸ τοῦ 19 αἰῶνος παρατηρεῖται γενικῶς τάσις ἐξομοιώσεως τῶν ἀλλαδαπῶν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς εἰς ὅλα τὰ πεπολιτισμένα κράτη, εἰς ἣν τάσιν μάλιστα δὲν ὑστέρησεν οὐδὲ τὸ Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον ἐν τῇ προσπαθείᾳ του ὅπως διὰ διεθνῶν κανόνων περιορίσῃ τὴν αὐτονομίαν τῶν διαφόρων κρατῶν ἀπέναντι τῶν ἀλλοδαπῶν. Τῆς τοιαύτης στάσεως ὅμως προηγήθησαν, δύναταί τις εἰπεῖν, αἱ νομοθεσίαι τῶν κατ' ἰδίαν κρατῶν, ὅσον καὶ ἂν ἡ μεταξὺ αὐτῶν γενομένη σύγκρισις ἀποδεικνύει ὅτι πλεῖσται ὅσαι, οὐσιώδεις μάλιστα, διαφοραὶ ἐνυπάρχουν, τῶν μὲν ἐμφανιζομένων λίαν προοδευτικῶν, ἄλλων δὲ διατηρούντων ὑπολείμματα μειονεκτημάτων τινῶν τῶν ἀλλοδαπῶν. Διὰ τοῦτο, ἀνάγκη ἐν τοῖς ἑπομένοις νὰ ἐξετασθῇ ἀπὸ τῆς διπλῆς ταύτης ἀπόψεως ἡ σύγχρονος θέσις τῶν ἀλλοδαπῶν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γενικῶς ἐπικρατησάσης θεωρίας περὶ προσδιορισμοῦ τῆς ἰθαγενείας *ἐκ τῆς καταγωγῆς*, ὁ v. Bar ὁρίζει ὡς ἀλλοδαποὺς πάντας ἐκείνους οἵτινες δὲν κέκτηνται ἐν τῇ Πολιτείᾳ δικαίωμα ἰθαγενείας, ἀδιακρίτως ἂν διαμένουσιν ἢ κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ, ἂν κατέφυγον εἰς αὐτὴν ἢ εἰσῆλθον εἰς τὴν χώραν τῇ ἐλευθέρᾳ αὐτῶν βουλήσει. Ἀναγκαία δὲ προϋπόθεσις πρὸς παροχὴν εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς δικαιωμάτων εἶναι ἡ ἀναγνώρισις τῆς νομικῆς ἱκανότητος αὐτῶν. Ἡ ἀρχὴ αὕτη διηυκόλυνε τὴν κατάργησιν τῶν ἀπὸ ἀπόψεως ἀστικοῦ δικαίου ἀναγνωριζομένων ἄλλοτε εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς μειονεκτημάτων, ὡς τὸ δικαίωμα τῆς ξενοκληρίας κλπ., χωρὶς ὅμως δι' αὐτῆς νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ ἡ *πραγματικὴ* (πλὴν τῆς κατ' ἀρχὴν) ἰσότης τῶν ἀλλοδαπῶν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς.

Καὶ ἐν πρώτοις ἡ ἀπὸ ἀπόψεως ὑποχρεώσεων ἐξομοίωσις τῶν ἀλλοδαπῶν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς εἶναι ἐξόφθαλμος εἴς τινας Πολιτείας, τούτου ρητῶς ὁριζομένου ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ αὐτῶν κώδικος, ὅπως ἐν Βενεζουέλᾳ (Α. Κ. ἄρθρ. 6), Κολομβίᾳ (Α. Κ. ἄρθρ. 18), Χιλῇ (Α. Κ. ἄρθρ. 14), εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀφομοίωσις εἶναι γενικὴ καὶ ἄνευ τινὸς περιορισμοῦ, τῶν ἀλλοδαπῶν ὑποβαλλομένων ἀπολύτως εἰς τοὺς ἐγχωρίους νόμους πάσης φύσεως καὶ ὄχι ἁπλῶς τοὺς τῆς δημοσίας τάξεως, ὅ,τι εἶναι βεβαίως εὐνόητον.

Κατ' ἄλλας ὅμως νομοθεσίας ἡ παροχὴ ἀστικῶν δικαιωμάτων εἶναι εἴτε ἀποτέλεσμα συμβάσεως εἴτε μή, εἴτε ἀπόρροια νομοθετημένης (ἢ καὶ πραγματικῆς) ἀμοιβαιότητος, μὴ στηριζομένης ἐπὶ συμβάσεως, ἀλλ' ἠρτημένης ἐκ τῆς δυνατότητος τῆς διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ ἄλλου κράτους ἀναγνωρίσεως εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τοῦ ἑτέρου ἐκείνων ἀκριβῶς τῶν δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τούτου εἰς τοὺς ὑπηκόους ἐκεινου.

Ἡ τοιαύτη δὲ ἀντίληψις τοσοῦτον κατίσχυσε καὶ εἰς τὴν θεωρίαν ὥστε αὕτη εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθ. 11 τοῦ Γαλλικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ὃν ἠκολούθει καὶ ὁ τοῦ Βελγίου, καθ' ἣν «ὁ ἀλλοδαπὸς ἀπολαύει ἐν Γαλλίᾳ τῶν αὐτῶν ἀστικῶν δικαιωμάτων, ἅτινα παρέχονται ἢ θέλουν παρασχεθῇ εἰς τοὺς Γάλλους διὰ *συμβάσεων* πρὸς τὴν Πολιτείαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει ὁ ἀλλαδαπὸς οὗτος», ἔδωκεν ἔννοιαν ἀφισταμένην τῆς αὐστηρᾶς γραμματικῆς ἑρμηνείας, καθ' ἣν πᾶς ἀλλοδαπὸς ἐν Γαλλίᾳ δικαιοῦται ν' ἀξιώσῃ τὰ δικαιώματα ἐκεῖνα ὅσα ρητῶς δὲν ἀφῄρεσεν ἀπ' αὐτοῦ ὁ νόμος (*Demangeat, Weiss, Demolombe*), καθόσον ἂν ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἀμοιβαιότητος ἐπετυγχάνετο μόνον διὰ συμβάσεως, τοῦτο θ' ἀπέληγε συνήθως εἰς ἄρνησιν παροχῆς δικαιωμάτων, ἐπειδὴ ἡ μὴ σύναψις συμβάσεων ἤρτηται οὐχὶ σπανίως ἐκ γεγονότων τυχαίων, οὐδεμίαν σχέσιν ἐχόντων πρὸς τὴν τοιαύτην προθυμίαν τῶν Πολιτειῶν.

Ἄλλαι ἐξ ἄλλου νομοθεσίαι ἀρνοῦνται εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς ὡρισμένα τινὰ δικαιώματα, ἰδίως ἐκ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, ἐφ' ὅσον τοιαῦτα δὲν ἀναγνωρίζει καὶ εἰς τοὺς μὴ ἰθαγενεῖς ἡ νομοθεσία τῆς ἑτέρας Πολιτείας, ἐκείνης τουτέστιν, εἰς ἣν ἀνήκουν οὗτοι (Σερβία Α. Κ. ἄρθρ. 423, Σαξωνία Α. Κ. § 20 κλπ.).

Ἄλλαι νομοθεσίαι ὅμως, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς τῆς Ἰταλίας (Α. Κ. ἄρθρ. 3) καθ' ὃ «ὁ ἀλλοδαπὸς ἀπολαύει τῶν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς παρεχόμενων ἀστικῶν δικαιωμάτων», ἐρρύθμισαν τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπὶ τὸ ἐλευθεριώτερον, οὐδεμιᾶς διαφορᾶς παρατηρουμένης, ἀναγνωριζομένης μεταξὺ ἀλλοδαπῶν καὶ ἰθαγενῶν ἀπὸ ἀπόψεως ἀστικοῦ δικαίου, ὡς π. χ. τῆς Ἱσπανίας (Α. Κ. ἄρθ. 27), τῆς Περουΐας (Α. Κ. ἄρθ. 33), τῆς Πρωσίας (Allgemeines Landrecht, Einleitung ἄρθ. 41 ἐπ.) κλ.

Ἂν καὶ εἴς τινας μόνον νομοθεσίας ἀπαντᾶται διάταξις δι' ἧς ἐπιφυλάσσεται εἰς τὴν Πολιτείαν τὸ δικαίωμα νὰ προβῇ εἰς *ἀντίποινα* κατὰ τῶν ὑπηκόων τῆς Πολιτείας ἐκείνης ἥτις ἤθελε προβῇ εἰς λῆψιν ὡρισμένων μέτρων κατὰ τῶν ξένων ὑπηκόων γενικῶς ἢ τῶν ἰδίων ἰθαγενῶν αὐτῆς, ὅπως λ.χ. τοιαύτη διάταξις περιέχεται ἐν ἄρθ. 31 τοῦ Εἰσαγωγικοῦ Νόμου τοῦ Γερμανικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ἐν τούτοις πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς κανὼν γενικῶς ἰσχύων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενικῶν τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ἀρχῶν, ὅτι ἑκάστη Πολιτεία ἐν ἀμύνῃ διατελοῦσα δύναται νὰ λάβῃ ὡρισμένα μέτρα κατὰ τῶν ὑπηκόων Πολιτείας τινός, εἰς ἀνταπόδοσιν τρόπον τινὰ τῶν ὅσων αὕτη ἔλαβεν ἔναντι τῶν ὑπηκόων αὐτῆς. Τοῦτο ὑπεστήριξε καὶ ὑποστηρίζει ὄχι μόνον ἡ θεωρία ἀλλὰ καὶ ἡ πρᾶξις κατ' ἐπανάληψιν ἐπεκύρωσεν.

Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, ταῦτα ἀναγνωρίζονται μόνον εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς ἑκάστης Πολιτείας, οὐδὲ συμβατικῶς ἔχει καθιερωθῇ μέχρι σήμερον ἀντίθετος ἀρχή, ἐξαιρέσει τῆς ἀπὸ 20 Μαρτίου 1890 μεταξὺ Σαλβαδὼρ καὶ Ἰσημερινοῦ συμβάσεως δι' ἧς παρέχονται ἀμοιβαίως καὶ πολιτικὰ δικαιώματα· διὰ τοῦτο καὶ αἱ συμβάσεις ἐκεῖναι, αἵτινες ὁμιλοῦν γενικῶς περὶ ἀναγνωρίσεως εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς δικαιωμάτων πάσης φύσεως, δέον νὰ ἑρμηνεύωνται ὡς μὴ περιλαμβάνουσαι καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα. Ἡ διὰ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καθιερωμένη ἐξαίρεσις δὲν ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν προστασίαν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, ἥτις εἶναι γενικῶς ἀνεγνωρισμένη καὶ εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς γενικῶς.

Οἱ ὡς ἄνω ἐκτεθέντες κανόνες ἰσχύουν καὶ διὰ τὰ ἀλλοδαπὰ νομικὰ πρόσωπα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς νομικῆς ἱκανότητος τῶν προσώπων, ἥτις δὲν ἀφορᾷ μόνον τὰ φυσικὰ πρόσωπα ἀλλὰ καὶ τὰ νομικὰ τοιαῦτα, ἂν καὶ ἐλάχισται διατάξεις ἀπαιτῶνται περὶ ἀλλοδαπῶν νομικῶν προσώπων γενικῶς εἰς τὰς νομοθεσίας τῶν διαφόρων Κρατῶν. Πλὴν ὅμως καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν ρητῶν διατάξεων, κατὰ τὴν κρατοῦσαν θεωρίαν, τὰ νομικὰ πρόσωπα ἀπολαύουν καὶ εἰς ξένην Πολιτείαν τῶν αὐτῶν (οὐχὶ περισσοτέρων) δικαιωμάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζονται εἰς τὰ ἐγχώρια, καὶ τοῦτο διότι οἱ κανόνες οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν τὴν ἱκανότητα τῶν νομικῶν προσώπων εἶναι δημοσίας τάξεως, καὶ οὐχὶ πλειόνων πάλιν δικαιωμάτων τῶν ἀναγνωριζομένων εἰς αὐτὰ κατὰ τὸν προσωπικὸν αὐτῶν θεσμόν, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀναγνωρισθῶσιν εἰς αὐτὰ δικαιώματα πλείονα ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησε δι' αὐτὰ ὁ τῆς ἰδίας αὐτῶν Πολιτείας νόμος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν συμβατικῶς ρυθμισθεῖσαν κατάστασιν τῶν ἀλλοδαπῶν, περιοριζόμεθα ν' ἀναφέρωμεν ὅτι αὕτη ἀπετέλεσε συνήθως ἀντικείμενον ρυθμίσεως ὑπὸ τῶν περὶ ἐμπορίας καὶ ναυτιλίας ἢ περὶ ἐλευθέρας ναυσιπλοΐας ἐπὶ τῶν διεθνῶν ποταμῶν, συμβάσεων καὶ πολλάκις τῶν προξενικῶν τοιούτων. Εἰς τὰς τοιαύτας συνθήκας εἴτε γενικῶς γίνεται λόγος περὶ ἀφομοιώσεως τῶν ἀλλοδαπῶν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, εἴτε εἰδικῶς ἀσφαλίζεται τὸ δικαίωμα τῆς κτήσεως καὶ διαθέσεως ἐν ζωῇ καὶ αἰτίᾳ θανάτου, τοῦ ἐμπορεύεσθαι ἢ ἀσκεῖν βιομηχανίαν, τοῦ ἐμφανίζεσθαι ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, κλπ., εἴτε τέλος ἡ παραχώρησις δικαιωμάτων εἰς τοὺς ὑπηκόους τῆς Α' Πολιτείας ὑπὸ τῆς Β' γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ρήτρας τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου ἔθνους. Περὶ τῶν τοιούτων σχετικῶν συμβάσεων, τὰς ὁποίας κατήρτισε μετ' ἄλλων Κρατῶν ἡ Ἑλλάς, πραγματεύεται τὸ εἰδικὸν ἄρθρον.

Πλὴν ὅμως, διατάξεις δι' ὧν ρυθμίζεται ἡ θέσις τῶν ἀλλοδαπῶν ἔν τινι Πολιτείᾳ περιέχονται καὶ εἰς συμβάσεις γενικωτέρας φύσεως, συνομολογηθείσας μεταξὺ πολλῶν ταυτοχρόνως Κρατῶν. Τοιοῦτο παράδειγμα παρέχει πρῶτον ἡ συνθήκη τῆς Βεστφαλίας (1648) καὶ μεταγενέστεραι συνθῆκαι περὶ παραχωρήσεως χώρας (π.χ. ἄρθρον 11 συνθήκης Ἀθηνῶν βλ. λ.), ἐπὶ πλέον δὲ καὶ αὐτὴ ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου τῆς 13 Ἰουλίου 1878. Οὕτω διὰ τοῦ ἄρθρου 5 τῆς συνθήκης ταύτης, σχετικῶς μὲ τὴν Βουλγαρίαν, ὁρίζεται ὅτι «ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ δημοσία ἐκτέλεσις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων ἐξασφαλίζεται εἰς ὅλους τοὺς Βουλγάρους ὑπηκόους καὶ εἰς τοὺς ἀλλοδαπούς...». Ἀνάλογος πρὸς τὴν διάταξιν ταύτην εἶναι καὶ ἡ τοῦ ἄρθρου 27 τῆς αὐτῆς συνθήκης ἐν σχέσει μὲ τὸ Μαυροβούνιον, τοῦ ἄρθ. 35 ἐν σχέσει πρὸς τὴν Σερβίαν καὶ τέλος τοῦ ἄρθρου 44 σχετικῶς μὲ τὴν Ρουμανίαν, ἡ 3 § τοῦ ὁποίου λέγει ὅτι «οἱ ὑπήκοοι ὅλων τῶν Δυνάμεων οἱ μετερχόμενοι τὸ ἐμπόριον ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ ἄλλοι ἀπολαύουσιν ἄνευ διακρίσεως θρησκεύματος πλήρους ἰσότητος. Περὶ τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ 3ου πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου τῆς 3 Φεβρουαρίου 1830 καὶ τοῦ ἄρθ. 4 τῆς περὶ παραχωρήσεων τῶν Ἰονίων Νήσων εἰς τὴν Ἑλλάδα συνθήκης τῆς 29 Μαρτίου 1864, δι' ὧν σκοπεῖται ἡ προστασία τῶν θρησκευτικῶν συμφερόντων τῶν ἀλλοδαπῶν, βλ. πλείονα εἰς τὰς λ. Λονδίνου πρωτόκολλον καὶ Ἰόνιοι Νῆσοι.

Προκειμένου περὶ τῆς θέσεως τῶν ἀλλοδαπῶν ἐν Τουρκίᾳ, Αἰγύπτῳ καὶ ἄλλαις μὴ χριστιανικαῖς χώραις, ὡς ἐν Σινικῇ, Περσίᾳ, Σιάμ, Μασκάτῃ, Ζανζιβάρῃ, Μαρόκκῳ κλπ. βλ. λ. ἑτεροδικία.

Σχετικῶς μὲ τὴν ἐνώπιον τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων θέσιν τῶν ἀλλοδαπῶν, αἱ πλεῖσται τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν θεωροῦσιν ἀδιάφορον τὴν ἰθαγένειαν τῶν διαδίκων ὡς πρὸς τὸν κανονισμὸν τῆς ἁρμοδιότητος τῶν δικαστηρίων, ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων καθ' ἃς τοῦτο ἐπιδρᾷ κατ' οὐσίαν ἐπὶ τὴν ὑπὸ κρίσιν ὑπόθεσιν ὡς ἐπὶ γαμικῶν ὑποθέσεων καὶ ἰδίως ἐπὶ δικῶν διαζυγίου, ὅ,τι ἐπάγεται τὴν ἀποκλειστικὴν Πολιτείας τινὸς δικαιοδοσίαν. Ὅπου δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη νομοθεσίαι τινὲς δὲν ἐγγυῶνται τὴν ὑποχρέωσιν τῆς Πολιτείας νὰ παρέχῃ δικαιοσύνην εἰς τοὺς ἀλλοδαπούς, πλεῖσται ὅσαι συμβάσεις μεταγενέστεραι ἐδημιούργησαν ἐξαιρέσεις τοῦ κανόνος τούτου, ἀφομοιουμένων ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τῶν ἀλλοδαπῶν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, καθιερουμένης δι' αὐτῶν τῆς «ἐλευθέρας προσόδου» ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων ἑκατέρας τῶν συμβληθεισῶν Πολιτειῶν ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τῆς ἑτέρας, δι' ἧς καταργεῖται, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ἀναρμοδιότης ἐπὶ δικῶν μεταξὺ ἀλλοδαπῶν τῶν δικαστηρίων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐγγυοδοσίαν ἥτις δέον νὰ παρασχεθῇ ἐκ μέρους τῶν ἀλλοδαπῶν, ἰδίως ὅταν ἐνάγωσιν ἰθαγενεῖς, ἥτις ἀπαντᾶται εἰς τὰς πλείστας νομοθεσίας, αὕτη κατὰ κανόνα ἤρθη διὰ τῶν διεθνῶν συμβάσεων, δι' ὧν ἀναγνωρίζεται εἰς τοὺς ὑπηκόους ἑκατέρας τῶν συμβληθεισῶν Πολιτειῶν ἡ ἐλευθέρα πρόσοδος ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τῆς ἑτέρας, ἐν αἷς περιέχεται συνήθως καὶ ρητὴ διάταξις—ἥτις κατὰ τὴν θεωρίαν (Weiss) θεωρεῖται συνήθως περιττή, ἀρκούσης πρὸς ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς ἐγγυοδοσίας τῆς περὶ ἐλευθέρας προσόδου διατάξεως—ἀπαλλάσσουσα τοὺς ἀλλοδαποὺς παντὸς ὅρου ἢ περιορισμοῦ ἢ ἄλλου τέλους, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιβάλλεται καὶ εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς. Ὡς κυριωτέρα τῶν τοιούτων συμβάσεων δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ πανευρωπαϊκὴ τοιαύτη τῆς Χάγης τῆς 14ης Νοεμβρίου 1896 «περὶ παραδοχῆς κοινῶν κανόνων ἐπὶ διαφόρων θεμάτων ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀναφερομένων εἰς τὴν πολιτικὴν δικονομίαν». Σχετικῶς μὲ τὴν ἔκτασιν τῆς ποινικῆς δικαιοδοσίας τῆς Πολιτείας θὰ πραγματευθῶμεν κατωτέρω, περὶ δὲ τοῦ πρὸς τοῦτο συνδεομένου ζητήματος τῆς ἐκδόσεως, βλ. λέξιν ἔκδοσις.

Ἀπὸ ἀπόψεως Διεθνοῦς Δημοσίου Δικαίου ἐπισκοποῦντες τὴν θέσιν τῶν ἀλλοδαπῶν ἔν τινι Πολιτείᾳ, τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεως ταύτης ἔναντι αὐτῶν, κατὰ κανόνα παρατηροῦμεν ὅτι ἡ Πολιτεία, συμφώνως πρὸς τὴν γενικῶς κρατοῦσαν θεωρίαν, δὲν δικαιοῦται ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν εἴσοδον ἢ τὴν παραμονὴν ἐντὸς τῆς χώρας της ἀλλοδαπῶν, ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων ἐκείνων, καθ' ἃς λόγοι δημοσίας τάξεως, ἀσφαλείας, ἢ ἄλλοι λόγοι ἀνάγκης, ἐπιτρέπουν, δηλ. ἀναγνωρίζουν, εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα νὰ λάβῃ ὡρισμένα μέτρα ἀμύνης, περιορίζουσα τὴν εἴσοδον, ἀπαιτοῦσα διαβατήρια κλπ., ἢ καὶ ἀπαγορεύουσα ταύτην ὡς καὶ τὴν παραμονὴν ἐντὸς τῆς χώρας της εἰς τοὺς ἀλλοδαπούς, ἀλλὰ καὶ ἀκόμη τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ προβῇ εἰς ἐκτόπισιν εἴτε ὅλων, εἴτε ὡρισμένων ἀλλοδαπῶν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς ζητήματα παραμονῆς ἢ ἐγκαταστάσεως ἔν τινι ξένῃ χώρᾳ ἡ Πολιτεία δικαιοῦται νὰ θέσῃ κανόνας τινὰς ὑφ' οὓς διέπεται τὸ δικαίωμα τοῦτο τῶν ἀλλοδαπῶν. Οἱ τοιοῦτοι κανόνες εἶναι συνήθως ἐσωτερικοῦ δικαίου. Οὕτω ἐν Γαλλίᾳ λ.χ. διὰ τοῦ ἀπὸ 2 Ὀκτωβρίου 1888 διατάγματος ὁρίζεται ὅτι πᾶς ἀλλοδαπὸς θέλων νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Γαλλίαν δέον νὰ προβῇ εἰς σχετικὴν δήλωσιν, τῆς ὁποίας τοὺς τύπους

Digitized by Google

προδιαγράφει αὐτὸ τοῦτο τὸ διάταγμα. Διὰ δὲ τοῦ ἀπὸ 8 Αὐγούστου 1893 νόμου ὡρίσθη, ὅτι πᾶς ἀλλοδαπὸς εἰς ὃν δὲν ἐπετράπη ἡ διαρκὴς ἐγκατάστασις, ἀσκῶν δὲ ἐπάγγελμά τι, ἐμπόριον ἢ βιομηχανίαν, δέον νὰ δηλώσῃ εἰς τὸν Δήμαρχον τοῦ τόπου ἔνθα διαμένει τὴν κατοικίαν του. Ἀνάλογα καθήκοντα ὑπέχουν καὶ οἱ ἐν Γερμανίᾳ ἀλλοδαποί, οἵτινες ὑποχρεοῦνται ἐντὸς 24 ὡρῶν νὰ δηλώσουν εἰς τὴν ἀστυνομίαν τὴν ἄφιξιν καὶ τὴν κατοικίαν των, ὑποχρεούμενοι εἰς τὴν καταβολὴν σχετικοῦ τέλους διαμονῆς, λαμβάνοντες δὲ μετὰ ταῦτα τὴν σχετικὴν ἄδειαν παραμονῆς. Ἐπὶ ἀναχωρήσεως ἀλλοδαποῦ τινος ὑφίσταται ἐπίσης ἡ ὑποχρέωσις τῆς γνωστοποιήσεως τούτου εἰς τὸ ἁρμόδιον γραφεῖον, ὅπως καὶ εἰς περίπτωσιν μετακινήσεως ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ὁπότε καὶ αὖθις ὑφίσταται ἡ ὑποχρέωσις νὰ γνωρίσῃ ὁ ἀλλοδαπὸς εἰς τὴν ἀστυνομίαν τοῦ τόπου ἔνθα μετέβη τὴν ἄφιξιν καὶ τὴν κατοικίαν του. Περὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἑκάστοτε προταθέντων νομοσχεδίων περὶ φορολογίας τῶν μεταναστευόντων ἐν αὐτῇ ἀλλοδαπῶν καὶ γενικῶς περὶ τῆς μεταναστεύσεως, βλ. λ. μετανάστευσις *[Διεθν. Δίκ.]*. Δ. Δ.

Ἐν τούτοις ὅμως οἱ κανόνες, ὑφ' οὓς διέπεται τὸ δικαίωμα τῶν ἀλλοδαπῶν τῆς παραμονῆς καὶ ἐγκαταστάσεως ἔν τινι Πολιτείᾳ, ἀποτελοῦν πολλάκις κανόνας συμβατικούς, θεσπισθέντας μεταξὺ δύο Κρατῶν περὶ τῶν ὑπηκόων ἑκάστου τούτων εἰς τὴν χώραν τοῦ ἑτέρου. Τοιαύτην σύμβασιν ἔχομεν λ. χ. τὴν ἀπὸ 27 Ἀπριλίου 1876 σύμβασιν περὶ ἐγκαταστάσεως μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ἑλβετίας, ἥτις κατηργήθη καὶ ἀντικατεστάθη διὰ τῆς ἀπὸ 31 Μαΐου 1890 συμβάσεως, δι' ἧς ὁρίζονται οἱ ὅροι καὶ αἱ περιπτώσεις ὑφ' ἃς ἐπιτρέπεται ἡ παραμονὴ ἀλλοδαπῶν, τουτέστιν Ἑλβετῶν ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀντιθέτως Γερμανῶν ἐν Ἑλβετίᾳ. Οὕτω διὰ τοῦ 1ου ἄρθρ. τῆς συνθήκης ταύτης ὁρίζεται ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἀπολαύουν εἰς ὅλα τὰ καντόνια τῆς Ἑλβετίας τῶν αὐτῶν ἀπολύτως δικαιωμάτων, ἀπὸ ἀπόψεως προσωπικῆς καὶ περιουσιακῆς καταστάσεως, ὡς καὶ οἱ ἰθαγενεῖς. Ἀνάλογον πρὸς τὸ ἄρθρον τοῦτο εἶναι καὶ τὸ ἄρθρ. 3 τῆς αὐτῆς συνθήκης σχετικῶς μὲ τοὺς Ἑλβετοὺς ἐν Γερμανίᾳ. Τοιαύτης φύσεως συμβάσεις ἔχομεν καὶ μεταξὺ Βελγίου καὶ τοῦ ἐλευθέρου Κράτους τῆς Ὀράγγης (τῆς 1 Ἀπριλίου 1874) καὶ τῆς Δημοκρατίας τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς (τῆς 3 Φεβρουαρίου 1876) καὶ τῆς Ἑλβετίας (τῆς 6 Ἰουνίου 1887) κλπ. Τοιοῦτοι ὅμως κανόνες, ὡς ἐλέχθη ἐν παρόδῳ ἀνωτέρω, ἀπαντῶνται καὶ εἰς συνθήκας ναυτιλίας καὶ ἐμπορίου.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἂν καὶ κατὰ πόσον οἱ ἀλλοδαποὶ ὑπέχουν στρατιωτικὰς ὑποχρεώσεις, γενικῶς κρατεῖ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πρακτικῇ ἡ ἀντίληψις ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀναγνωρίσωμεν εἰς τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα δὲν ἀπολαύουν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ὡς μὴ ἰθαγενεῖς τῆς Πολιτείας ἐν ᾗ διαμένουσι, τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὑπηρετήσουν εἰς τὸν στρατὸν αὐτῆς, ἐν δεδομένῃ μάλιστα περιπτώσει νὰ ἐξαναγκασθοῦν ὅπως πολεμήσουν διὰ συμφέροντα ξένα ἢ καὶ ἴσως ἀντίθετα πρὸς ἐκεῖνα τοῦ Κράτους εἰς τὸ ὁποῖον κατ' ἐθνικότητα ἀνήκουν. Τοιαύτη τις ἀπόπειρα, ἐν τούτοις, ὑποχρεώσεως τῶν ἀλλοδαπῶν νὰ ὑπηρετήσουν ἐν τῷ στρατεύματι ἐγένετο διὰ νόμου τῷ 1897 ἐν Βελγίῳ. Πλὴν ὅμως κατόπιν τῆς διαμαρτυρίας εἰς ἣν προέβησαν τὰ ἐνδιαφερόμενα Κράτη, τὰ ἀμέσως ὑπὸ τοῦ τοιούτου νόμου θιγόμενα καὶ ἰδίως ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἡ βελγικὴ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ νὰ μὴ προβῇ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐν λόγῳ νόμου (Περὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ καὶ εἰς ἄλλα Κράτη Λεγεῶνος τῶν ξένων βλ. λ.).

Μὲ τὸ ζήτημα τῆς στρατιωτικῆς θητείας τῶν ξένων ἠσχολήθη καὶ ἡ ἐν Χάγῃ τῷ 1907 συνελθοῦσα δευτέρα Συνδιάσκεψις τῆς εἰρήνης, ἥτις ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν «ὅπως αἱ Δυνάμεις ρυθμίσουν ἰδιαιτέρως διὰ συμβάσεων τὰ τῆς καταστάσεως, ἀπὸ ἀπόψεως στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως, τῶν ἀλλοδαπῶν τῶν ἐγκατεστημένων εἰς τὰς χώρας αὐτῶν».

Σχετικῶς μὲ τὰς στρατιωτικὰς ἐπιτάξεις, δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὅτι τὸ Κράτος δικαιοῦται εἰς ταύτας νὰ συμπεριλάβῃ καὶ τὰ ἀντικείμενα ἐκεῖνα τὰ ἀνήκοντα εἰς τοὺς ἀλλοδαπούς, τούτους ἐξομοιουμένους ἐν προκειμένῳ πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, ἐφόσον ἐπιτάσσει τοιαῦτα ἀντικείμενα ἀνήκοντα εἰς αὐτούς. Ἡ ἀρχὴ αὕτη καθιερώθη καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Ἰουνίου 1910 διατάγματος, δι' οὗ ἐτροποποιήθησαν διατάξεις τινὲς τοῦ ἀπὸ 2 Αὐγούστου 1877 τοιούτου, ὡρίσθη ὅτι εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιτάξεις συμπεριλαμβάνονται οἱ ἵπποι, οἱ ἡμίονοι καὶ αἱ ἅμαξαι τῶν ἀλλοδαπῶν, ὅπως καὶ τῶν ἰθαγενῶν, ἐξαιρουμένων ἰδίως τῶν διπλωματικῶν ὑπαλλήλων. Ἡ τοιαύτη ἐξαίρεσις δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς γενικὴ καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν τὸ ἐγχώριον δίκαιον Πολιτείας τινὸς δὲν καθιεροῖ ρητῶς τοιαύτην.

Οἱ ἀλλοδαποὶ ὅμως, οἱ ἐγκατεστημένοι εἴς τινα Πολιτείαν καὶ κατέχοντες ἀκίνητον περιουσίαν, ἐξομοιοῦνται πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, ὑποχρεούμενοι νὰ καταβάλλουν ἀμέσους ἢ ἐμμέσους φόρους καὶ λοιπὰ τέλη, τελωνειακοὺς δασμοὺς κ.λ.π., ἐξαιρέσει βεβαίως τῶν διπλωματικῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν προξένων διά τινας χώρας. Ἡ τοιαύτη ὑποχρέωσις τῶν ἀλλοδαπῶν δυνατόν, λόγῳ τῆς ὑφισταμένης διαφορᾶς μεταξὺ τῶν φορολογικῶν νόμων τῶν διαφόρων Κρατῶν, νὰ φέρῃ εἰς τὴν διπλῆν φορολογίαν, διὰ τοῦτο δὲ ἐζητήθη νὰ ρυθμισθῇ τὸ ζήτημα συμβατικῶς καὶ σχετικῶς μάλιστα ἠσχολήθη τῷ 1908 καὶ ἡ Ἀκαδημία τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, πλὴν ὅμως οὐδὲν ἐπετεύχθη.

Ἀπὸ ἀπόψεως ὅμως ποινικοῦ δικαίου οἱ ἀλλοδαποί, εἴτε προσωρινῶς εἴτε διαρκῶς διαμένοντες ἔν τινι Πολιτείᾳ, ὑπόκεινται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ποινικῶν δικαστηρίων αὐτῆς, διὰ πᾶσαν πρᾶξιν ἣν διέπραξαν ἐντὸς τῶν ὁρίων αὐτῆς. Ὁ γενικὸς οὗτος κανὼν δὲν ἰσχύει βεβαίως εἰς τὰς Πολιτείας ἐκείνας ἔνθα, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, διὰ συμβάσεων ἔχει εἰσαχθῇ τὸ σύστημα τῆς ἑτεροδικίας. Ἐν τούτοις ὅμως τὸν ὡς ἄνω κανόνα δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπεκτείνωμεν γενικῶς καὶ διὰ πᾶσαν πρᾶξιν τελεσθεῖσαν ἐκεῖθεν, πέραν τῶν ἐδαφικῶν ὁρίων τῆς Πολιτείας. Τουτέστι κατ' ἀρχὴν ἡ Πολιτεία δὲν δικαιοῦται, ἠμπορεῖ τις νὰ ὑποστηρίξῃ, παρὰ τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀσυμφωνίαν τῶν συγγραφέων καὶ τῶν διαφόρων νομοθεσιῶν, νὰ τιμωρήσῃ πρᾶξιν ἀλλοδαποῦ, ἥτις ἔλαβε χώραν ἔξω τῶν ὁρίων αὐτῆς, τοῦ ποινικοῦ νόμου ἐν τῇ σχετικῇ περιπτώσει μὴ ὄντος δυνατοῦ νὰ τύχῃ ἐφαρμογῆς, οὔτε ἐφαρμοζομένης τῆς ἀρχῆς τῆς προσωπικότητος, καθόσον ὁ ἀλλοδαπὸς δὲν τυγχάνει ἰθαγενής, οὔτε ἐφαρμοζομένης τῆς ἀρχῆς τῆς χωρικῆς ἐκτάσεως τῶν νόμων, καθόσον πρόκειται περὶ πράξεως, ἥτις ἔλαβε χώραν ἐκεῖθεν τῆς χωρικῆς ἐκείνης ἐκτάσεως, ἐν ᾗ ἐκτείνεται ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ. Μόνον καὶ κατ' ἐξαίρεσιν εἶναι δυνατὸν ἡ Πολιτεία νὰ τιμωρήσῃ πρᾶξιν ἀλλοδαποῦ τελεσθεῖσαν μακρὰν τῶν ὁρίων τῆς Πολιτείας, ἐφόσον αὕτη θίγει αὐτὴν ταύτην τὴν Πολιτείαν, ἐφόσον τουτέστι πρόκειται: 1) περὶ πράξεως στρεφομένης κατὰ τῆς ἀσφαλείας, τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν συμφερόντων, τῆς ἀνεξαρτησίας τέλος αὐτῆς, 2) περὶ πράξεως στρεφομένης κατὰ τῶν ὑπηκόων τῆς ἐν λόγῳ Πολιτείας. Εἰς τὰς δύο μόνον αὐτὰς περιπτώσεις ἐπιτρέπεται — κατὰ τὴν κρατοῦσαν θεωρίαν — ἡ ποινικὴ δικαιοδοσία τῶν δικαστηρίων Πολιτείας τινὸς νὰ ἐπεκταθῇ καὶ ἐπὶ πράξεως ἀλλοδαποῦ λαβούσης χώραν ἔξω τῶν ὁρίων αὐτῆς. Πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην συμφωνοῦσι καὶ αἱ νομοθεσίαι τῆς Γαλλίας, Βελγίου, Γερμανίας καὶ Ἰταλίας, καθ' ἃς ὁ ἀλλοδαπὸς τιμωρεῖται ὄχι μόνον διὰ πράξεις περιλαμβανομένας εἰς τὰς ὡς ἄνω δύο κατηγορίας περιπτώσεων, ἀλλὰ καὶ διὰ παραχάραξιν νομισμάτων, τραπεζογραμματίων κλπ.

Ἐκ τῶν ὅσων ἐξετέθησαν ἀνωτέρω δύναταί τις νὰ συναγάγῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἀλλοδαπὸς τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ἀστικοῦ δικαίου, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ποινικοῦ δικαίου ἐξισοῦται πρὸς τὸν ἰθαγενῆ, ἐφόσον ὑπὸ τῆς νομοθεσίας Κράτους τινὸς δὲν ἐθεσπίσθη τὸ ἀντίθετον. Ἡ γενικὴ αὕτη ἀρχὴ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνατραπεῖσα διὰ τῶν μεταπολεμικῶν συνθηκῶν καὶ ἰδίως διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν (περὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς καθιερουμένων ἐξαιρέσεων βλ. λ. Βερσαλλιῶν συνθήκη 1919) ἀκριβῶς λόγῳ τῶν περιστάσεων καὶ ἰδιαιτέρων συνθηκῶν ὑφ' ἃς συνωμολογήθησαν αὗται.

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐμπορικοῦ δικαίου οἱ ἀλλοδαποὶ κατ' ἀρχὴν δικαιοῦνται νὰ μετέρχωνται ἐλευθέρως τὸ ἐμπόριον. Ἐλάχιστα εἶναι τὰ Κράτη ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀναγνωρίζονται εἰς τὸν ἀλλοδαπὸν περιορισμοί τινες. Οὕτως ἐν Κίνᾳ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἰαπωνίᾳ μέχρι τοῦ 1889, ὁπότε διὰ τῶν διαφόρων συνθηκῶν τὰς ὁποίας συνῆψεν ἤνοιξε τοὺς διαφόρους αὐτῆς λιμένας εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον, τὸ ἐμπορεύεσθαι εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς ἐπετρέπετο μόνον εἰς ὡρισμένους λιμένας. Ἐν Εὐρώπῃ δὲ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐμπορεύεσθαι εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς ἀνεγνωρίσθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Οὕτως ἐν Δανίᾳ μέχρι τοῦ 1873, ὁπότε διὰ τοῦ ἀπὸ 23 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους νόμου ἤρθησαν οἱ σχετικοὶ περιορισμοί, ὅπως ἀσκήσῃ τις τὸ ἐμπόριον ἐν Δανίᾳ, ἔδει νὰ εἶναι Δανὸς ὑπήκοος ἢ νὰ ἔχῃ—προκειμένου περὶ ἀλλοδαποῦ—ἐγκατασταθῇ πρὸ ἑξαετίας ἐντὸς τῆς χώρας. Ἐν Σουηδίᾳ, ἐξ ἄλλου, μέχρι τοῦ 1864 ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ ἐμπορεύεσθαι ἦτο σχεδὸν ἀπόλυτος. Διὰ τῶν ἀπὸ 15 Ἰουνίου 1864 καὶ 20 Ἰουνίου 1879 νόμων ὡρίσθη ὅτι οἱ ἀλλοδαποί, ἄνδρες ἢ γυναῖκες, δὲν δύνανται νὰ μετέλθουν ἐμπόριον ἢ βιομηχανίαν ἢ ἄλλο τι ἐπάγγελμα ἄνευ προηγουμένης ἀδείας τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, παραχωρουμένης ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ ἐνδιαφερομένου.

Γενικῶς ἀπὸ ἀπόψεως ἀστικοῦ δικαίου ὁ ἀλλοδαπὸς ἀπολαύει τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων ὅπως καὶ ὁ ἰθαγενής. Τὸ ζήτημα τοῦτο ρυθμίζει ἀφ' ἑνὸς τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον ἑκάστης Πολιτείας, συνήθως ὅμως, ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀναγνωριζομένας ἐξαιρέσεις, αἱ εἰδικαὶ συμβάσεις καθορίζουν ποίων ἀστικῶν δικαιωμάτων ἀπολαύουν οἱ ἰθαγενεῖς τῆς μιᾶς Πολιτείας ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς ἑτέρας μεθ' ἧς συνεβλήθη. Ὁμοφωνία μὲν παρατηρεῖται ὅσον ἀφορᾷ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀλλοδαποῦ νὰ κτᾶται κινητὴν περιουσίαν, ὄχι ὅμως καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν δυνατότητα τοῦ κτᾶσθαι ἀκίνητα. Μάλιστα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν κτῆσιν ἀκινήτων, καὶ σήμερον ἀκόμη αἱ ἐξαιρέσεις δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἐξέλιπαν ἐντελῶς. Πρῶτον, ὁ ἀπὸ 12 Μαΐου 1870 νόμος τῆς Ἀγγλίας ἀνεγνώρισεν εἰς τὸν ἐκ *«γενετῆς» ἀγγλόφιλον* ἀλλοδαπὸν τὸ δικαίωμα τῆς κτήσεως, νομῆς κλπ., ὡς καὶ τῆς μεταφορᾶς παντὸς ἀντικειμένου κινητῆς ἢ καὶ ἀκινήτου περιουσίας. Ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ ὁ ἀλλοδαπὸς δὲν δικαιοῦται νὰ κτήσηται ἀκίνητα ἢ κατόπιν κυβερνητικῆς ἀδείας. Ἐν Ρουμανίᾳ ἀπὸ 13 Ὀκτωβρίου 1879 νόμος ὁρίζει ὅτι μόνον οἱ ἐκ γενετῆς ἢ πολιτογραφηθέντες Ρουμᾶνοι δικαιοῦνται νἀποκτήσουν ἀγροτικὰ ἀκίνητα.

Ἐν Ρωσίᾳ, ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος, διὰ τοῦ ἀπὸ 14 Μαρτίου 1887 οὐκαζίου ἀπηγορεύθη εἰς τὸν ἀλλοδαπὸν νὰ κτᾶται ἀκίνητον περιουσίαν ἔξω τῶν πόλεων καὶ τῶν λιμένων, εἰς ὡρισμένας ἐπαρχίας τῆς Αὐτοκρατορίας καθοριζομένας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Διατάγματος. Ἐὰν δὲ λόγῳ κληρονομίας περιήρχοντο ἀκίνητα εἰς τοὺς ἀλλοδαπούς, ὡρίζετο ὅτι ὑπεχρεοῦντο ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας νὰ τὰ μεταβιβάσουν εἰς Ρώσους ὑπηκόους, καθόσον διαφορετικὰ ἡ διοίκησις ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκποίησιν αὐτῶν, μεταβιβάζουσα τὸ ἀντίτιμον εἰς τοὺς κυρίους, οὓς ἀπεστέρησε τῆς χρήσεως αὐτῶν. Εἰς τὰ Κράτη τ' ἀποτελοῦντα τὴν Ἀμερικανικὴν Συνομοσπονδίαν, ὅσον ἀφορᾷ τὸ δικαίωμα τῶν ἀλλοδαπῶν τοῦ νὰ κτῶνται ἀκίνητα, κρατοῦν τέσσαρα διάφορα συστήματα. Εἴς τινα τούτων, εἰς τὴν Ἀλαμπάμα, Vermont κλπ., ἀπηγορεύετο ἄλλοτε εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς νὰ εἶναι κύριοι ἀκινήτων συμφώνως πρὸς τὸν ἀγγλικὸν common law. Ἀντιθέτως ἄλλα Κράτη ἀνεγνώριζον εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ κατέχουν ἀκίνητα, ἄνευ ὅρου τινὸς περὶ κατοικίας. Ἐξ ἄλλου, ἄλλα Κράτη ἐξήρτων τὸ δικαίωμα τῆς κτήσεως ἐκ τοῦ ὅρου τῆς κατοικίας ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τοῦ Κράτους ἢ τοῦ τῆς Συνομοσπονδίας. Ἄλλα τέλος δὲν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς τὴν κτῆσιν ἀκινήτων εἰ μὴ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι εἶχε προηγηθῇ δήλωσις αὐτῶν περὶ πολιτογραφήσεώς των ὡς ἰθαγενῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Διὰ τοῦ ἀπὸ 3 Μαρτίου 1887 ὅμως νόμου ἀπηγορεύθη γενικῶς εἰς πᾶν ἄτομον, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι πολίτης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἢ δὲν προέβη εἰς ἀνάλογον δήλωσιν ὅτι ἐπιθυμεῖ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀμερικανικὴν ἰθαγένειαν, ἐπίσης δὲ καὶ εἰς πᾶσαν ἑταιρίαν τῆς ὁποίας τὸ κεφάλαιον ἀνήκει ἢ εἶναι δυνατὸν ν' ἀνήκῃ πλέον τῶν $^{20}/_{100}$ εἰς ξένους, νὰ κτῶνται ἀκίνητα, ἐκτὸς ἂν πρόκειται κατόπιν κληρονομίας, ἢ πραγματικὰ δικαιώματα ἐπὶ ἀκινήτων ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Διὰ τοῦ αὐτοῦ δὲ νόμου ὡρίζετο, ὅτι πᾶν ἀκίνητον περιελθὸν κατὰ παράβασιν αὐτοῦ εἰς τὴν κυριότητα ἀλλοδαποῦ *κατάσχεται* καὶ περιέρχεται εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Κράτους. Ἡ τοιαύτη ἀπαγόρευσις οὐδόλως ἀποκλείει τὴν δυνατότητα εἰς ἀλλοδαποὺς τοῦ νὰ κτῶνται ἀκίνητα, προϋπαρχούσης εἰδικῆς συμβάσεως μεταξὺ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Πολιτείας εἰς ἣν κατ' ἰθαγένειαν ἀνήκουν οὗτοι, δι' ἧς ἀναγνωρίζεται τοιοῦτο δικαίωμα εἰς αὐτούς.

Ἐπὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, ἐπὶ τῇ βάσει ὅλων σχεδὸν τῶν ἐν ἰσχύϊ νομοθεσιῶν, ἀναγνωρίζεται ὅτι ἡ περιουσία ἀλλοδαποῦ τινος δυνάμει κληρονομικότητος δύναται νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, τῆς ἀρχῆς ταύτης καθιερωθείσης τὸ πρῶτον συμβατικῶς, ἀναγνωρισθείσης δὲ μετὰ ταῦτα παρ' ὅλων τῶν νομοθεσιῶν.

Οἱ ἀλλοδαποὶ ἀπολαύουν, κατ' ἀρχὴν παλαιάν, ἀναγνωρισθεῖσαν οὐ μόνον συμβατικῶς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου ἑκάστης Πολιτείας καὶ δὴ ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου αὐτῶν, πλήρους ἀνεξιθρησκείας, οὐδεμιᾶς προηγουμένης ἀδείας ἐκ μέρους δημοσίας τινὸς ἀρχῆς ἀπαιτουμένης, ὅπως ἀσκήσωσιν ἐλευθέρως τὰ τῆς πίστεως αὐτῶν, ἐφόσον ἐννοεῖται αὕτη δὲν ἀντιστρατεύεται εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη ἢ τὴν δημοσίαν τάξιν τῆς Πολιτείας ἐν ᾗ διαμένουσι.

Κατὰ κανόνα ὅμως γενικὸν οἱ ἀλλοδαποὶ ἔν τινι Πολιτείᾳ στεροῦνται τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, οὐδ' ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ εἰσέρχωνται εἰς δημοσίας ὑπηρεσίας. Ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος τούτου, ὅτι τουτέστιν οἱ ἀλλοδαποὶ στεροῦνται πολιτικῶν δικαιωμάτων, παρατηρεῖται εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς, τοῦ δευτέρου δὲ ὅτι δὲν δύνανται νὰ καθέξουν δημοσίας ὑπηρεσίας παρατηρεῖται ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν ἀκόμη, ὅπου παρὰ τὴν ρητὴν διάταξιν τοῦ ἐδ. β' τῆς 1 § τοῦ ἄρθρ. 6 τοῦ ἀπὸ 3 Ἰουνίου 1927 Συντάγματος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας καθ' ἣν «εἰς τὰς δημοσίας λειτουργίας εἶναι δεκτοὶ μόνον πολῖται Ἕλληνες» προστίθεται ἀμέσως *«πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων»*. Διὰ τῶν τοιούτων ἐξαιρέσεων, τὰς ὁποίας μόνον εἰδικοὶ νόμοι δύνανται νὰ καθιερώσουν, δὲν πρόκειται οἱ εἴς τινας δημοσίας ὑπηρεσίας γενόμενοι δεκτοὶ νὰ

Digitized by Google

θεωρηθοῦν ὅτι ἀποκτοῦν καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν αὐτοδικαίως, ὅπως οὐδ' ἀνάλογόν τι γίνεται καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ, ἔνθα, ὡς ἐλέχθη, καθιερώθη ἀνάλογος ἐξαίρεσις.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα ἢ ἄλλως τὰς προσωπικὰς ἢ ἀτομικὰς ἐλευθερίας, ἂν καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ δὲν κρατεῖ ἀπόλυτος ὁμοφωνία, δύναται νὰ θεωρηθῇ κατὰ τὴν ἄρχουσαν θεωρίαν ὅτι τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα παρ' ἡμῖν ἀποτελοῦν τὸ «δημόσιον δίκαιον τῶν Ἑλλήνων» δὲν ἀφορῶσι μόνον τοὺς πολίτας ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν τοῦ ὅρου τούτου σημασίαν, ἤτοι μόνον τοὺς ἰθαγενεῖς Πολιτείας τινός, ἀλλὰ γενικῶς πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ διαμένοντας ἀσχέτως ὑπηκοότητος, συνεπῶς καὶ εἰς ἀλλοδαπούς. Μάλιστα δὲ τὸ δικαίωμα τῆς ἐξετάσεως τῆς *νομιμότητος*, ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην τῆς λέξεως σημασίαν, τῶν νόμων κλπ. δὲν ἀνήκει μόνον εἰς τοὺς πολίτας ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀλλοδαπούς, κατὰ τὴν ἄρχουσαν γνώμην τούτων δικαιουμένων καὶ ὑποχρεουμένων νὰ ἐξετάζωσιν ὄχι μόνον τὴν ἀπὸ οὐσιαστικῆς ἀπόψεως ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τυπικῆς τοιαύτης *νομιμότητα* πάσης διαταγῆς ὀργάνου τινὸς τῆς Πολιτείας, ἥτις τότε μόνον εἶναι δι' αὐτοὺς ὑποχρεωτική, γεννᾷ δι' αὐτοὺς ὑποχρέωσιν νὰ ὑπακούσουν, ὅταν εἶναι κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ τύπους *νόμιμος*.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω γενομένης ἐπισκοπήσεως τῆς ἐξελίξεως τοῦ δικαίου τῶν ἀλλοδαπῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον καταδεικνύεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ μεγάλη ἐπὶ τὰ βελτίω διαφορὰ τῆς θέσεως τῶν ἀλλοδαπῶν, τὴν σήμερον, ἐκείνης ἣν ἐκέκτηντο κατὰ τοὺς παρῳχημένους χρόνους, ἐξ ἄλλου δὲ ἐπιτρέπεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ τοιαύτη ἐξέλιξις δὲν εὗρε τὴν κορύφωσίν της εἰς τὸ κρατοῦν σήμερον καθεστὼς τοῦ δικαίου τῶν ἀλλοδαπῶν, ἀλλ' ὅτι ἀντιθέτως ἐπιφυλάσσεται εἰς αὐτὴν ἐν τῷ μέλλοντι εὐρυτέρα ἀνάπτυξις, ἥτις δυνατὸν νὰ φέρῃ μέχρι τῆς ὁλοσχεροῦς ἐξαλείψεως πάσης μεταξὺ ἰθαγενῶν καὶ ἀλλοδαπῶν ὑπαρχούσης εἰσέτι σήμερον διαφορᾶς, ἰδίως ἀπὸ ἀπόψεως δικαιωμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Dareste*, «La science du droit en Grèce» 1889.—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Études d'histoire du droit» καὶ «Nouvelles études d'histoire du droit», 1902. — *Mitteis*, «Reichsrecht und Volksrecht in den östlichen Provinzen des römischen Kaiserreichs». — *Thoulssen*, «Le droit privé de la république athénienne». — *Mommen*, «Römisches Staatsrecht».—*Τοῦ αὐτοῦ*, Abrissdes Römischen Staatsrechts», 1907. — *Τοῦ αὐτοῦ* Römisches Strasrecht». — *Heffter*, «Athenaïsche Gerichtsverfassung». — *Szauto*, «Griechisches Rärgerrecht». — *Ihering*, «Geist des Römischen Rechts». — *Walter*, «Geschichte des Römischen Rechts».—*Rudorff*, Römische Rechtsgeschichte». —*Herzog*, «Geschichte u. System der Römischen Staatsverfassung». — *A. Schmidt*, «Zum internationalen Rechtsverkehr der Römer», 1888. — *Fiore-Antoine*, «Droit pénal international». — *Brunner*, «Deutsche Rechtsgeschichte». — *Gierke*, «Deutsches Privatrecht».—*Neumayer*, «Die gemeinrechtliche Entnicklung des Internat. Privat = und Strafrechts bis Bartolus». — *Fehr*, «Deutsche Rechtsgeschichte», 1921. — *Savigny*, «Geschichte des Römischen Rechts im Mittelalter». — *Montreuil*, «Histoire du droit Byzantin». — *Zachariae v. Lingenthal*, «Geschichte des Griechisch-römischen Rechts».—*Καλλιγᾶ*, «Μελέται Βυζαντινῆς Ἱστορίας» — *Demangeat*, «Histoire de la condition civile des étrangers en France». — *Weiss*, «Traité théorique et pratique de droit international privé» 5 τ. 1892—1905.—*Bar*, «Lehrbuch des Internationalen Privat und Strafrechts», 1892.—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Theorie und Praxis des internationalen Privatrechts» 2 τ. 1889.—*Γ. Στρέϊτ*, «Σύστημα Ἰδιωτικοῦ Διεθνοῦς Δικαίου» τ. I 1906.—*Niemayer*, «Positives Internationales Privatrecht» 1894.- *Zitelmann*, «Internationales Privatrecht» 1897-1903.—*Bard*, «Précis de droit international, droit pénal et privé» 1883.—*Despaguet*, «Précis de droit international privé» 1898.—*Laurent*, «Droit Civile International» 8 τ. 1880-1882.—*Calvo*, «Le droit international théorique et pratique» 6 τ. 1895-96.—*Bouﬁls-Fauville*, «Manuel de Droit International public 1912, ἔνθα σ. 273 πλουσία βιβλιογραφία σχετικὴ μὲ τὸ δίκαιον τῶν ἀλλοδαπῶν.

ΗΛ. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

—**[ΠΟΛ. ΔΙΚ.]** Περὶ τῶν ἀλλοδαπῶν εἰδικαὶ προνοοῦσι διατάξεις ἐν τῇ Πολ. Δικονομίᾳ. Οὕτω:

I.—Ὁ **ἀλλοδαπὸς ὡς ἐναγόμενος** δύναται νὰ ἐναχθῇ παρ' ἡμεδαποῦ ἐνώπιον παντὸς ἑλληνικοῦ δικαστηρίου, ἕνεκα πάσης ὑποχρεώσεως συνομολογηθείσης ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν ἡμεδαπόν. Τοῦ νόμου δὲ λέγοντος ὅτι ὁ ἀλλοδαπὸς ἐνάγεται ἕνεκα *πάσης ὑποχρεώσεως*, ἀδιαφόρως τουτέστιν ἐὰν αὕτη εἶναι ἐνοχικὴ ἢ ἐμπράγματος, συνέπεται ὅτι δύναται νὰ ἐναχθῇ οὗτος παρ' ἡμεδαποῦ καὶ διὰ τῆς διεκδικητικῆς ἀγωγῆς, ἐχούσης ὡς ἀντικείμενον ἀκίνητον κείμενον ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ παρὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 20 Πολ. Δικ. καθ' ἣν πραγματικαὶ ἀγωγαὶ ἀφορῶσαι ἀκίνητα καθὼς καὶ αἱ περὶ διακατοχῆς αὐτῶν εἰσάγονται εἰς τὸ δικαστήριον ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ ἀκίνητον, διότι ἡ διάταξις αὕτη ἀφορᾷ τὰ ἐν Ἑλλάδι κείμενα ἀκίνητα, ἐφ' ᾧ καὶ ἂν πρόκειται νὰ ἐναχθῇ ἀλλοδαπὸς περὶ ἀκινήτου κειμένου ἐν Ἑλλάδι, ἀκολουθεῖται ἡ δικαιοδοσία τοῦ ἄρθρου 20 κατισχύουσα ὡς εἰδικὴ τῆς γενικῆς περὶ ἀλλοδαπῶν δικαιοδοσίας τοῦ μνησθέντος ἄρθρου 28 Πολ. Δικονομίας. Ἐν τούτοις παρὰ τὴν ὡς εἴρηται γενικότητα τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 28 ὑπεστηρίχθη καὶ ἡ γνώμη ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐναχθῇ ὁ ἀλλοδαπὸς παρ' ἡμεδαποῦ δι' ἀκίνητον κείμενον ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, καθ' ὅσον τοῦτο ὡς μέρος τῆς ἐπικρατείας ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπιτόπιον δικαιοδοσίαν (*Φέδερ* σελ. 436, *Εὐκλείδου* Δικον. § 57 σημ. 4, Garsonnet I § 175 σημ. 6). Ἐφ' ὅσον τὸ ἄρθρον 28 Πολ. Δικ. ὁμιλεῖ δυνητικῶς, ἤτοι ὅτι ὁ ἀλλοδαπὸς δύναται νὰ καταδικασθῇ ἐνώπιον παντὸς ἑλληνικοῦ δικαστηρίου, ἕπεται ὅτι ὁ ἐνάγων αὐτὸν ἡμεδαπὸς δὲν ὑποχρεοῦται ἀλλὰ δικαιοῦται νὰ ἐναγάγῃ αὐτὸν εἰς τὰ ἑλληνικὰ δικαστήρια, ἐὰν δὲ ἐναγάγῃ τὸν ἀλλοδαπὸν εἰς τὰ ἀλλοδαπὰ δικαστήρια, ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα κατὰ πόσον προτιμήσας ἅπαξ τὸ ἀλλοδαπὸν δικαστήριον δύναται νὰ ἐναγάγῃ τὸν ἀλλοδαπὸν καὶ ἐνώπιον τῶν ἡμεδαπῶν δικαστηρίων, ἄλλων μὲν συγγραφέων ὑποστηριζόντων ὅτι δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο, διότι οὔτε ἐκκρεμοδικία συνιστᾶται ἐκ τῆς ἐκκρεμοῦς ἐνώπιον τοῦ ἀλλοδαποῦ δικαστηρίου δίκης, οὔτε δεδικασμένον προκύπτει ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἀλλοδαποῦ δικαστηρίου, ἄλλων δὲ ἀποκρουόντων τὴν γνώμην ταύτην. Δικονομικῶς ὑποστηρικτέα ἐστὶν ἡ πρώτη τῶν γνωμῶν διὰ τοὺς ἐπὶ ταύτης ἐκτιθεμένους λόγους, ταύτην δ' ἀσπάζονται καὶ οἱ παρ' ἡμῖν δικονομολόγοι (*Οἰκον.* -*Λιβ.* § 45 σημ. 5, *Εὐκλείδου* Δικ. § 57 σημ. 6. ἀντίθ. *Ποταμ.* § 622).

Ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς ταύτης ὅτι ὁ ἀλλοδαπὸς δύναται νὰ ἐναχθῇ ἐνώπιον τῶν ἡμεδαπῶν δικαστηρίων κατὰ τὸ ἄρθρον 28 Δικ., εἴτε ἔχει τὴν κατοικίαν του ἐν Ἑλλάδι εἴτε μή, ὑπάρχουσιν *ἐξαιρέσεις*. Οὕτω δὲν δύνανται νὰ ἐναχθῶσιν ἐνώπιον τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων α) οἱ ἀλλοδαποὶ ὅσοι ἀπολαμβάνουν ἐν Ἑλλάδι, τὸ εἰς τὰς πρεσβείας ἀνῆκον δικαίωμα (Πολ. Δικ. ἄρθρ. 26), τοιοῦτοι δὲ εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον οἱ *πρέσβεις* πάσης τάξεως, οἵτινες κατὰ τὰ διεθνῆ νόμιμα διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις: 1) ambassadeurs, 2) envoyés, 3) ministres residens καὶ ἡ ἀκολουθία (la suite) τῶν πρέσβεων, ἤτοι τὸ προσωπικὸν τοῦ γραφείου, τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ οἴκου αὐτῶν, ἐφ' ὅσον οὗτοι εἶναι ἀλλοδαποί, ὡς λ. χ. οἱ γραμματεῖς, διδάσκαλοι καὶ ὑπηρέται τῶν πρεσβειῶν· β') οἱ *πρόξενοι* ἐφ' ὅσον εἶναι ἐμπεπιστευμένοι καθήκοντα διπλωματικά. Αἱ ἐξαιρέσεις αὗται ἀποτελοῦσι τὸ τῆς *ἑτεροδικίας* καλούμενον εὐεργέτημα, οὕτινος ἐπίσης ἀπολαύουσι καὶ οἱ ξένοι ἡγεμόνες, ἐφ' ὅσον δὲν ἐνάγονται δι' ἰδιωτικάς των ὑποθέσεις, ὡς καὶ τὰ ξένα Κράτη ὑπὸ τὰς αὐτὰς οἵας καὶ οἱ ἡγεμόνες προϋποθέσεις. Ἀλλὰ καὶ τὰ πρόσωπα ταῦτα τὰ προασπιζόμενα διὰ τοῦ τῆς ἑτεροδικίας δικαιώματος ἐφ' ὅσον ἐνάγονται ὡς ἐκπροσωποῦντα τὴν πολιτείαν αὐτῶν καὶ οὐχὶ δι' ἰδιωτικὰς αὐτῶν συναλλαγάς, δι' ἃς δύνανται νὰ ἐναχθῶσι (*Weiss* σελ. 584), δέον νὰ ὑποβάλωσιν ἐναγόμενα ἔνστασιν περὶ τούτου, διότι τὰ δικαστήρια δὲν δύνανται νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν αὐτεπαγγέλτως τὴν ἐντεῦθεν ἀναρμοδιότητα αὐτῶν (*Bluntschli* § 218· ἀντίθ. *Σαριπόλου* § 104 καὶ *Χρυσανθοπούλου* σελ. 259). Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸν ἀλλοδαπὸν ἐναγόμενον ἐνώπιον τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων· ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὴν παράστασιν αὐτοῦ ὡς ἐνάγοντος παρατηρητέα τὰ ἑξῆς:

II.— Ἡ θέσις τοῦ ***ἀλλοδαποῦ ὡς ἐνάγοντος*** ἐξετάζεται ἐνταῦθα ὑπὸ διττὴν ἔποψιν: α') τοῦ ἀλλοδαποῦ ἐνάγοντος ἕτερον ἀλλοδαπὸν καὶ β') τοῦ ἀλλοδαποῦ ἐνάγοντος ἡμεδαπόν. Καὶ δή:

Α΄) Ὁ ἀλλοδαπὸς *κατ' ἐξαίρεσιν* δύναται νὰ ἐναγάγῃ ἀλλοδαπὸν ἐνώπιον τῶν ἡμεδαπῶν δικαστηρίων. Ἡ ἀρχὴ δὲ αὕτη κρατοῦσα καὶ ἐν Γαλλίᾳ δικαίως ἐπικρίνεται ὑπὸ τῶν δικονομολόγων, διότι πᾶν κράτος ἔχει ὑποχρέωσιν ὅπως ἐξ ἴσου παρέχῃ τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ καὶ εἰς τοὺς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του διοῦντας ἀλλοδαπούς. Πλὴν ὑπάρχουσιν ἐξαιρέσεις πλεῖσται, καθ' ἃς ὁ ἀλλοδαπὸς δύναται νὰ ἐναγάγῃ ἀλλοδαπὸν ἐνώπιον τῶν ἡμεδαπῶν δικαστηρίων, αἵτινες ἀπαριθμοῦνται ἐν ἄρθρῳ 27 Πολ. Δικονομίας. Κατ' αὐτὸ ἀλλοδαποὶ δύνανται νὰ ἐναχθῶσι παρ' ἀλλοδαπῶν ἐνώπιον τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων: 1) κατὰ τὰς ἐν τοῖς ἄρθροις 19, 20 καὶ 22 ἀριθ. 3, 4, 5, 7 ὡρισμένας περιπτώσεις· 2) ὅταν συνθῆκαι τοῦ Κράτους κάμνουν ἐξαίρεσίν τινα, τοιαῦται δὲ συνθῆκαι ὑπάρχουσιν ὄντως παρ' ἡμῖν μεθ' ὅλων τῶν Κρατῶν, μεθ' ὧν τὸ ἡμέτερον εὑρίσκεται εἰς διπλωματικὰς σχέσεις, κατὰ τὴν σύναψιν τῶν ὁποίων ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς ἀμοιβαιότητος ἔχει ἀπονείμει διὰ τῶν σχετικῶν συνθηκῶν τὸν τῶν ὑπηκόων τῆς πλέον εὐνοουμένης πολιτείας (de la nation la plus favorisée)· καὶ 3) ὅταν ὁ ἐναγόμενος ἀλλοδαπὸς ὑπέβαλεν ἑαυτὸν *ῥητῶς* ἢ *σιωπηρῶς* εἰς τὰ ἑλληνικὰ δικαστήρια, ἤτοι ὅταν ἐναγόμενος δηλώσῃ ὅτι δέχεται νὰ δικασθῇ ὑπ' αὐτῶν ἢ παρέλθῃ ἐν σιγῇ καὶ δὲν ὑποβάλῃ ἔνστασιν ἀναρμοδιότητος τοῦ ἡμεδαποῦ δικαστηρίου λόγῳ τῆς ἀλλοδαπότητος αὐτοῦ, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι *αὐτεπαγγέλτως* δὲν δύνανται τὰ δικαστήρια νὰ κηρυχθῶσιν ἀναρμόδια.

Β΄) Ὁ ἀλλοδαπὸς *δύναται νὰ ἐναγάγῃ τὸν ἡμεδαπὸν* ἀκωλύτως ἐνώπιον τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος ἄρθρου εἴρηται, ἕνεκα πάσης ὑποχρεώσεως συνομολογηθείσης ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν ἡμεδαπὸν (Πολ. Δικ. 28 ἐδ. 2) καὶ δὴ ἐνώπιον τοῦ κατὰ τὰς εἰδικὰς τῆς δικονομίας διατάξεις ἁρμοδίου δικαστηρίου. Ἀλλ' ὁ ἀλλοδαπὸς ἐνάγων ἡμεδαπὸν (οὐχὶ δὲ καὶ ἀλλοδαπὸν) *ὑποχρεοῦται εἰς ἐγγυοδοσίαν*, ἧς σκοπός ἐστι ν' ἀσφαλισθῇ ὁ ὑπὸ τοῦ ἀλλοδαποῦ ἐναγόμενος ἡμεδαπὸς κατ' ἐνδεχομένων ἐκ τῆς δίκης καὶ οὐχὶ ἄλλοθεν (ἐν περιπτώσει ἥττης τοῦ ἀλλοδαποῦ) ζημιῶν καὶ δικαστικῶν ἐξόδων (Πολ. Δικ. ἄρθρ. 78). Μέχρις οὗ δὲ δοθῇ ἡ ἐγγύησις αὕτη δὲν ὑποχρεοῦται ὁ ἡμεδαπὸς ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἀγωγήν, ἀλλ' ἡ ἔλλειψις ἐγγυοδοσίας μὴ οὔσης δημοσίας τάξεως δὲν λαμβάνεται αὐτεπαγγέλτως ὑπ' ὄψει παρὰ τοῦ δικαστηρίου, ἀλλὰ δέον νὰ προβληθῇ κατ' ἔνστασιν ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου ἡμεδαποῦ κατὰ τὴν πρώτην συζήτησιν καὶ οὐχὶ κατὰ πᾶσαν στάσιν τῆς δίκης (Πολ. Δικ. ἄρθρ. 582 ἐδ. 4) ὡς καὶ κατ' ἔφεσιν κατὰ τὴν πρώτην ταύτης συζήτησιν ἀλλὰ μόνον διὰ τὰ ἔξοδα τῆς κατ' ἔφεσιν δίκης. Ἡ ἐγγυοδοσία διατάσσεται διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου ἢ τοῦ προέδρου, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἁρμοδιότητος αὐτοῦ (λ.χ. ἐπὶ ἐξώσεως ἢ παροχῆς συντηρητικοῦ μέτρου) προσδιοριζομένης συγχρόνως καὶ τῆς *ποσότητος* αὐτῆς (Πολ. Δικ. ἄρθρ. 78 ἐδ. 2 καὶ ἄρθρ. 841 ἐδ. 2). Τὸ *εἶδος* τῆς ἐγγυήσεως, συνισταμένης κατὰ νόμον εἰς μετρητά, τίτλους χρηματικῆς ἀξίας ἢ ἀκίνητα κτήματα ἢ καὶ προσωπικὴν ἐγγύησιν τρίτου, κανονίζεται μεταξὺ τῶν διαδίκων κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ἄρθρου 842 τῆς Πολ. Δικονομίας (Πολ. Δικ. ἄρθρ. 1033). Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἀπόφασις, ἡ τὴν ἐγγύησιν διατάσσουσα, ὁρίσῃ πλὴν τοῦ μεγέθους καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐγγυήσεως, δὲν φρονοῦμεν ὅτι ἀποκλείεται εἰς τὸν ὑποχρεωθέντα πρὸς ἐγγυοδοσίαν ἀλλοδαπὸν ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 841 Πολ. Δικ. διαδικασία περὶ τοῦ εἴδους τῆς ἐγγυήσεως. Ἡ περαιτέρω διαδικασία τῆς ἐγγυοδοσίας διέπεται ὑπὸ τῶν ἄρθρων 840 καὶ ἑπ. τῆς Πολ. Δικονομίας, περὶ ὧν ἐν τῷ σχετικῷ ἄρθρῳ περὶ ἐγγυοδοσίας.

Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ ἡμεδαπὸς ἐνάγων ἀλλοδαπὸς δὲν ὑποχρεοῦται εἰς ἐγγυοδοσίαν καὶ τοιαῦται εἶναι: 1) Ὅταν ὁ ἀλλοδαπὸς ἔχῃ ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὴν κυριότητα ἔστω καὶ ψιλήν (οὐχὶ δ' ἐπικαρπίαν καὶ νομήν) αὐτοῦ ἀποχρῶντα διὰ τὰς ἐνδεχομένας ζημίας καὶ τὰ ἔξοδα ἀκίνητα κτήματα· κατὰ τοῦ ἐνδεχομένου φόβου ὑποθηκεύσεως ἢ ἀπαλλοτριώσεως τῶν ἀκινήτων τούτων ἐκ μέρους τοῦ ἐνάγοντος ἀλλοδαποῦ ἀσφαλίζεται ὁ ἐναγόμενος ἡμεδαπός, δυνάμενος νὰ ζητήσῃ τὴν ἀκύρωσιν τῶν πράξεων τούτων διὰ τῆς παυλιανῆς ἀγωγῆς ἢ ζητῶν ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ εἰδικὴν ἐγγυοδοσίαν· 2) Ἐὰν τοσοῦτο μέρος τῆς ἐπιδίκου ἢ καὶ ἄλλης (τὸ δεύτερον ἀμφισβητεῖται) ἀπαιτήσεως τοῦ ἀλλοδαποῦ εἶναι ἀδιαφιλονίκητον ὅσον ἀποτελοῦν τὰ ἔξοδα καὶ ἡ ἐνδεχομένη ζημία· 3) Ὅταν ἡ ὑπόθεσις ἀφορᾷ τὸ ἐμπόριον ἢ τὰς συναλλαγματικὰς (γραμμάτια καὶ λοιποὺς εἰς διαταγὴν ἐμπορικοὺς τίτλους), καθ' ὅσον εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐνοχὰς αἵτινες ἐνεργοῦνται ἐν καλῇ πίστει καὶ ταχύτητι ἔδόθη μείζων προστασία· 4) Ὅταν αἱ συνθῆκαι τοῦ κράτους ἀπαλλάττωσι τοὺς ἀλλοδαποὺς τοιαύτης ἐγγυήσεως, π. χ. αἱ συνθῆκαι μετὰ τῆς Γερμανίας (1886), Ἀγγλίας (1889), Ἰταλίας (1895)· τοῦτο δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιλαμβάνεται καὶ ὅταν διὰ τῶν συνθηκῶν οἱ ἀλλοδαποὶ ἐξομοιοῦνται πρὸς τοὺς ἡμεδαποὺς ὡς πρὸς τὴν δικαστικὴν παράστασιν.

[Βλ. καὶ λ. ἀλλοδαπὰ ἔγγραφα. — Πρβλ. *Οἰκ. Λιβ.* § 45 καὶ 104. — *Εὐκλείδου* § 57 καὶ 163. — Code Civil art. 14, 15, Πολ. Δικ. 26—28 καὶ 78—80.]

Κ. Γ. Π.

—**[ΑΣΤΥΝ. ΧΩΡΟΦ.]** Ἡ παρατηρηθεῖσα τελευταίως πέραν τῆς χώρας ἡμῶν ἔντασις κομμουνιστικῶν καὶ ἀντικοινωνικῶν τάσεων ἔφερε τὸ Κράτος εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ σκεφθῇ, ἂν ἀπέναντι μιᾶς τοιαύτης σοβαρᾶς ἐνεργείας, ἐπιτεινομένης μάλιστα ὁσημέραι, δὲν ἦτο ἐνδεδειγμένον νὰ ληφθῶσι μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐκρίνοντο προφανῶς ἀνάλογα πρὸς τὸν ἐνεστῶτα λόγον τῆς ἀντιμετωπίσεως οἱασδήποτε βλάβης κρατικῶν ἢ μερικῶν συμφερόντων. Ἀπὸ τοιαύτης ἀπόψεως προεκλήθη ἡ ἔκδοσις τοῦ ἀπὸ 10 Μαρτίου 1926 Ν. Δ. τροποποιηθέντος καὶ κυρωθέντος δυνάμει τοῦ ἀπὸ 18 Φεβρ. 1927 ψηφίσματος τῆς Βουλῆς, διὰ τοῦ ἀπὸ 17ης Ἰουνίου 1927 Διατάγματος, δι' οὗ ἐκανονίσθη, ὅπως πᾶς εἰσερχόμενος εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλληται, κατὰ τὴν ἄφιξίν του, εἰς ἀστυνομικὸν ἔλεγχον.

Τὸ μέτρον τοῦτο, ἀπορρέον ἐκ τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Κράτους, σύμφωνον δὲ πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ πολιτεύματος ἡμῶν καὶ μὴ ἀντικείμενον εἰς τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις, ἀντιστοιχεῖ πρὸς μίαν ἀναγκαίαν πρόνοιαν γενικῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ. Ἀποβλέπει σὺν τούτοις εἰς τὴν ἐπίτευξιν ἐγγυήσεων, ὅπως καθίσταται ἐφικτὴ ἡ εἰς τὸ Κράτος εἴσοδος ἀλλοδαπῶν καλῆς διαγωγῆς, μὴ ἐχόντων ποινικὰς ἐν τῷ οἰκείῳ Κράτει ἢ ἐν τῷ ἡμετέρῳ εὐθύνας, ὑγιῶν καὶ κεκτημένων τὰ πρὸς συντήρησιν μέσα, ἑτέρωθεν δὲ προστατευθῶσιν οὐσιαστικὰ τοῦ ἐργατικοῦ τῆς χώρας ἡμῶν στοιχείου συμφέροντα.

Οἱ μᾶλλον οὐσιώδεις ὅροι, ὧν τὴν πλήρωσιν ἀπαιτεῖ τὸ νομοθετικὸν αὐτὸ μέτρον, εἰσὶν οἱ ἑξῆς:

Ἀπαγορεύεται ἡ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος εἴσοδος παντὸς ἀλλοδαποῦ εἰς τὰς ἑξῆς περιπτώσεις: Ἐὰν οὗτος δὲν εἶναι ἐφωδιασμένος δι' ἀτομικοῦ ἢ οἰκογενειακοῦ διαβατηρίου, ἔχοντος τὴν ἀπαιτουμένην διὰ τὴν εἴσοδόν του προξενικὴν θεώρη-

Digitized by Google

σιν. Ἐὰν πάσχῃ τὰς φρένας ἢ ἐκ μολυσματικῆς νόσου, ἐξαιρέσει τῶν ἐρχομένων πρὸς θεραπείαν ὁμογενῶν. Ἐὰν ἔχῃ καταδικασθῇ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δι' ἔγκλημά τι ἐκ τῶν ἀναφερομένων ἐν ταῖς συνθήκαις περὶ ἐκδόσεως, ἢ ἔχῃ ἀπελαθῇ προηγουμένως ἐξ Ἑλλάδος, ἢ δὲν ἔχῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα μέσα πρὸς συντήρησιν, ἢ θεωρῆται ὕποπτος εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Κράτους.

Πᾶς ἀλλοδαπὸς ἡλικίας ἄνω τῶν 18 ἐτῶν, εἰσερχόμενος καὶ προτιθέμενος νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος πλέον τῶν 30 ἡμερῶν, ὀφείλει, ὅπως τὴν 30ὴν τὸ βραδύτερον ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς του ἀναγγείλῃ τὴν ἄφιξίν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀλλοδαπῶν, ἤ, ἐλλείψει τοιαύτης, εἰς τὴν ἀστυνομικὴν ἀρχὴν τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς του, παρ' ἧς θέλει ἐφοδιασθῇ μὲ ἄδειαν παραμονῆς του ἐν Ἑλλάδι. Προτιθέμενος δὲ νὰ ἐγκατασταθῇ μονίμως ἐν Ἑλλάδι ὑποχρεοῦται, ὅπως, ἕνα τοὐλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς λήξεως τῆς ἰσχύος τῆς ἀδείας παραμονῆς, αἰτήσηται ἐγγράφως παρὰ τῶν ἀρχῶν τὴν χορήγησιν δελτίου ταυτότητος. Μεταβάλλων ἐξ ἄλλου τόπον διαμονῆς, ἐπὶ διάστημα μεῖζον τῶν δύο μηνῶν, ὀφείλει ἐπίσης νὰ ἀναγγείλῃ τοῦτο εἰς τὰς αὐτὰς ἀρχὰς τῆς νέας του κατοικίας. Ἡ αὐτὴ ὑποχρέωσις ἐπιβάλλεται καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀλλαγὴν τῆς ἀστικῆς καταστάσεως (ἀλλαγὴν ὑπηκοότητος, ὀνόματος, ἐπαγγέλματος, συνάψιν γάμου, γέννησιν τέκνου κλπ.).

Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς νὰ ἐξασκήσωσιν ἐν Ἑλλάδι οἱονδήποτε ἐπάγγελμα ἢ νὰ ἀναλάβωσι πάσης φύσεως χειρωνακτικὴν ἐργασίαν, ἐὰν δὲν ὦσιν ἐφωδιασμένοι δι' ἀδείας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν ἢ τῶν ἄλλων, ὡς εἴρηται, ἀρχῶν. Ὁ προσλαμβάνων δὲ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ἀλλοδαπόν, μὴ ἐφωδιασμένον διὰ τῆς ἀδείας αὐτῆς καὶ δελτίου ταυτότητος, τιμωρεῖται διὰ προστίμου 200—2000 καί, ἐν ὑποτροπῇ, διὰ φυλακίσεως μέχρι τριῶν μηνῶν ἢ χρηματικῆς ποινῆς 500—5000 δρ. ἢ καὶ δι' ἀμφοτέρων τῶν ποινῶν.

Διὰ Προεδρικοῦ Διατάγματος δύναται νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ εἰς ὡρισμένας περιφερείας ἢ πόλεις τοῦ Κράτους μόνιμος ἐγκατάστασις ἢ καὶ προσωρινὴ διαμονὴ ἀλλοδαπῶν. Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη ἐπιβάλλεται καὶ διὰ μόνης ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, προκειμένου περὶ μεμονωμένων ἀτόμων διαμενόντων ἢ μελλόντων νὰ διαμένωσι προσωρινῶς ἢ ὁριστικῶς εἰς παραμεθορίους ἐπαρχίας. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν δύναται ἐπίσης διὰ λόγους δημοσίου ἢ κοινωνικοῦ συμφέροντος νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς ὅσους ἤθελε κρίνει ἀναγκαίους περιορισμοὺς (π. χ. ὡς πρὸς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς διαμονῆς ἢ ἐγκαταστάσεως ἐν Ἑλλάδι, τὴν παρουσίασιν εἰς τὴν ἀστυνομίαν, μετακίνησιν κτλ.).

Διὰ τοὺς ἀλλοδαποὺς αἱ παραβάσεις τῶν ὑποχρεώσεων, ἐκτὸς τῆς ποιν. εὐθύνης, δύνανται νὰ ἀποτελέσωσι καὶ λόγον ἀπελάσεως, ἥτις διατάσσεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν.

Ἐξαιροῦνται τῶν περὶ ἀλλοδαπῶν ὑποχρεώσεων ἐν γένει οἱ διπλωματικοὶ ἢ προξενικοὶ ἀντιπρόσωποι καὶ τὰ μέλη τῶν ξένων ἀποστολῶν, τῶν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καλουμένων, ὡς καὶ τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν.

Διευθυνταὶ ξενοδοχείων, οἰκοτροφείων, κλινικῶν, σανατορίων, ἐνοικιασταὶ οἰκιῶν ἢ ἐπιπλωμένων δωματίων, καὶ ἐν γένει πᾶς ὁπωσδήποτε παρέχων τόπον διαμονῆς εἰς ἀλλοδαπὸν ὑποχρεοῦται, ὅπως ἐντὸς 24 ὡρῶν ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀλλοδαποῦ εἰδοποιήσῃ τὴν ὑπηρεσίαν ἀλλοδαπῶν, ἢ τὴν ἀστυνομικὴν ἀρχήν, ἢ ἐλλείψει αὐτῆς τὸν πρόεδρον τῆς κοινότητος. Τὴν αὐτὴν ὑποχρέωσιν ἔχει καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ἀλλοδαποῦ.

Ἡ παράβασις τῶν διὰ τοὺς ἀλλοδαποὺς ὑποχρεώσεων ἐπισύρει ποινικὴν εὐθύνην. Τοιαύτην εὐθύνην ὑπέχει ἐπίσης ὁ ἀλλοδαπὸς ἢ ἡμεδαπός, ὅστις, πρὸς ἀποπλάνησιν τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν καὶ πρὸς βλάβην τῶν κρατικῶν συμφερόντων, διευκολύνει τὴν ἔκδοσιν πιστοποιητικοῦ ξένης ὑπηκοότητος δι' ἡμεδαπόν, ὡς καὶ ὁ Ἕλλην πολίτης ἐν τῇ ἡμεδαπῇ ὁ ἐπικαλούμενος ξένην ἰθαγένειαν, πρὸς ἀποπλάνησιν ἐπίσης τῶν ἀρχῶν, ἵνα ἀποφύγῃ στρατολογικὰς καὶ φορολογικὰς ἢ ἄλλας ὑποχρεώσεις τοῦ Ἕλληνος πολίτου.

[Βλ. καὶ ἄρθρ. 37 τοῦ Ποιν. Νόμου]. Ν. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ

ἀλλόδημος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἄλλου δήμου, ἄλλης χώρας, ξένος.

ἀλλοδίκτυα (Hallodictya Hoell καὶ Clarke) *[Παλαιοζ.]* Γένος σπόγγων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *πρωτοσπογγιδῶν*, ὅπερ εὑρίσκεται πάντοτε εἰς καλῶς διατετηρημένα ἐκμαγεῖα εἰς τοὺς ψαμμίτας καὶ σχιστολίθους τοῦ δεβονιακοῦ συστήματος τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος. Τούτου αἱ πυριτικαὶ βελόναι εἰσὶ πάντοτε διαλελυμέναι. Θ. Σ.

ἀλλοδοξία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀλλόδοξος, ἑτεροδοξία· ‖ παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ψευδὴς δόξα, ἐσφαλμένη γνώμη.

ἀλλόδοξος ἢ *ἑτερόδοξος*· ὁ δοξάζων *ἄλλο* (ἕτερον) *δόγμα*, ὁ Χριστιανὸς ὁ πιστεύων εἰς δοξασίαν, ἢ ἀνήκων εἰς αἵρεσιν ἢ Ἐκκλησίαν ἑτέραν (λ. χ. ὁ μονοφυσίτης, ὁ διαμαρτυρόμενος κ. λ.) ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸ *ἀλλόθρησκος* ἢ *ἑτερόθρησκος*, δι' οὗ δηλοῦται ὁ ἀνήκων εἰς ἄλλο *θρήσκευμα* (Μωαμεθανός, Ἰουδαῖος κλπ.).

ἀλλοδοξῶ (*-έω*)· εἶμαι ἀλλόδοξος, ἑτερόδοξος, ἑτεροδοξῶ· ‖ παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ἔχω ψευδῆ γνώμην, πλανῶμαι· «ἀλλοδοξεῖν τὸ τὰ ψευδῆ δοξάζειν» *(Πλάτων)*. ‖ διχογνωμῶ.

ἀλλόδους (Allodon Marsh.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος μαρσυποφόρων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *πλαγιοαυλακιδῶν*. Φέρει εἰς τὴν ἄνω σιαγόνα τρεῖς κοπτῆρας, τρεῖς προτραπεζίτας καὶ τέσσαρας τραπεζίτας, ἐξ ὧν ὁ ἐμπρόσθιος κοπτὴρ κατευθύνεται καθέτως πρὸς τὰ κάτω καὶ ὁ τελευταῖος εἶναι μικρός. Οἱ προτραπεζῖται φέρουσιν ἀκωκὰς διατεταγμένας εἰς δύο σειρὰς καὶ ὁ τελευταῖος προτραπεζίτης ἔχει σχῆμα κεφαλαίου Μ. Ἐπίσης καὶ οἱ τραπεζῖται φέρουσιν ἀκωκὰς εἰς δύο σειράς. Ἀνευρέθη εἰς τὰ στρώματα τοῦ Μορρισὼν τοῦ μεσαίου ἰουρασίου τοῦ Wyoming τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ὁ *Allodon fortis Marsh.* καὶ ὁ *Al. laticeps Marsh.* τοῦ ἄνω ἰουρασίου τοῦ Γιούμιγγ. Θ. Σ.

ἀλλοεθνὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἄλλου ἔθνους, ἄλλης φυλῆς, ἀλλογενής· ἀντιθ. *ὁμοεθνής*.

ἀλλοεθνία (ἡ)· ἡ ἑτεροεθνία· «ἡ διαφορὰ τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐθῶν, σημεῖα τῆς ἀλλοεθνίας» *(Στράβων)*.

ἀλλόζαι *[Ὀργ. Χημ.]*· καλοῦνται οὕτως αἱ *ἀλδόζαι*, αἱ μετατρεπόμεναι δι' ὀξειδώσεως εἰς *ἀλλοβλενικὸν ὀξύ*. Σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ *d-ἀλλόζη*, ἥτις εἶναι σάκχαρον σιροπιώδους συστάσεως, λαμβανόμενον δι' ἀναγωγῆς τοῦ ἐκ τῆς *d-ριβόζης* λαμβανομένου *d-ἀλλονικοῦ ὀξέος*. Σ. Γ.

ἀλλοζάνη (Allosan) *[Φαρμ.]*. Εἶναι ὁ ἀλλοφανικὸς ἐστὴρ τῆς *σανταλόλης* $NH_2—CO—NH—CO.O\ C_{15}H_{23}$. Λευκὴ ἄοσμος κόνις ἐνέχουσα 72% σανταλαλόλης. Εἰς τὰ ἔντερα σχᾶται εἰς τὴν δραστικὴν σανταλόλην καὶ τὸ ἀδρανὲς ἀλλοφανικὸν ὀξύ. Εἶναι φάρμακον ἀντιγονορροϊκόν. Ἐπὶ ταυτοχρόνου τοπικῆς χρήσεως ἀρκοῦσι συνήθως τρὶς τῆς ἡμέρας 1—2 γρμ. ἀλλοζάνης νὰ περιορίσωσιν εὐνοϊκῶς τὴν γονορροϊκὴν λειτουργίαν. Φέρεται εἰς δισκία τῶν 0,5 γρμ. Κ. Γ. Μ.

ἄλλοθεν· ἐπίρρ. τοπ., ἐξ ἄλλου τόπου (ἐπὶ κινήσεως ἐκ τόπου), ἀλλαχόθεν· ‖ μεταφ. ἐξ ἄλλου προσώπου, ἐξ ἄλλης ἀφορμῆς, ἀρχῆς: «ἄλλοθεν ἐγνώσθησαν ταῦτα», «ἄλλοθεν ἀποδεικνύεται τοῦτο».

ἀλλοθήρια (Allotheria Marsh., συνώνυμ. Maltituberculata Cope) *[Παλαιοζ.]*. Ὑπόταξις *μαρσυποφόρων* περιλαμβάνουσα ἐκλείψαντα μικρὰ ζῷα φυτοφάγα ἢ παμφάγα θηλαστικά, ὧν οἱ τραπεζῖται εἶναι πολυκόρυφοι μετ' ἀκωκῶν διατεταγμένων εἰς δύο ἢ τρεῖς κατὰ μῆκος σειράς· οἱ προτραπεζῖται εἶναι μὲν ὅμοιοι πρὸς τοὺς τραπεζίτας πλὴν ἁπλούστεροι καὶ πλευρικῶς συμπεπιεσμένοι. Ἐφ' ἑκάστης σιαγόνος εἷς ἰσχυρὸς κοπτὴρ ὅμοιος πρὸς τοὺς τῶν τρωκτικῶν. Στεροῦνται κυνοδόντων· ἡ γωνιώδης ἀπόφυσις τῆς κάτω σιαγόνος πρὸς τὰ ἔσω κεκαμμένη καὶ τὸ κορακοειδὲς ὀστοῦν αὐτοτελῶς ἀνεπτυγμένον.

Τὰ ἀλλοθήρια ἀνευρέθησαν μέχρι τοῦδε ἀπολελιθωμένα εἰς τὸ τριάσιον σύστημα τῆς Εὐρώπης καὶ νοτίου Ἀφρικῆς, εἰς τὸ ἰουράσιον τῆς Εὐρώπης καὶ βορείου Ἀμερικῆς, εἰς τὸ ἄνω κρητιδικὸν τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ εἰς τὸ παλαιοτριτογενὲς τῆς Εὐρώπης, τῆς βορείου καὶ νοτίου Ἀμερικῆς.

Ἐκ τῶν περισσοτέρων γενῶν ἀνευρέθησαν ἰδίως μεμονωμένοι ὀδόντες, κάτω σιαγόνες, σπανιώτερον ἄνω σιανόνες καὶ κρανιακὰ τεμάχια καὶ ἐλάχιστα ἄλλα τμήματα τοῦ λοιποῦ σκελετοῦ τῶν ζῴων τούτων. Μόνον δὲ τοῦ πτιλόδοντος γνωρίζομεν τὴν κεφαλὴν καί τινα ὀστᾶ τοῦ σκελετοῦ αὐτοῦ. Τὰ πλεῖστα τῶν ἀλλοθηρίων εἶναι ζῷα σμικρότατα, τὰ μέγιστα τῶν ὁποίων ἐξικνοῦνται εἰς μέγεθος λαγωῶν ἢ ἀκανθοχοίρων. Ἡ ὀδοντοστοιχία αὐτῶν συνίσταται ἐκ κοπτήρων καὶ τραπεζιτῶν. Τινὰ γένη ἔχουσι τρεῖς κοπτῆρας ἑκατέρωθεν τοῦ μεταξυσιαγόνου, εἰς ἄλλα παρουσιάζονται μόνον δύο ζεύγη. Εἰς τὴν κάτω σιαγόνα ἐξελίσσεται ἓν μόνον ζεῦγος κοπτήρων, γενικῶς δὲ εἶναι ἰσχυροί, ἀρκετὰ ἐπιμήκεις καὶ κατά τι κεκαμμένοι, ὧν ἡ στεφάνη καλύπτεται πανταχόθεν, ἢ μόνον ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας πλευρᾶς, ὑπὸ σμαλτίνης. ὁπότε οἱ τελευταῖοι ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς κοπτῆρας τῶν τρωκτικῶν καὶ ὑπάρχουσι μόνον εἰς τὴν κάτω σιαγόνα. Οἱ τῆς πρώτης κατηγορίας εὑρίσκονται εἰς τὴν ἄνω σιαγόνα, εἶναι πεπλατυσμένοι ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς καὶ φέρουσιν ἐνίοτε στιβαδοειδῆ βασικὴν προεξοχήν, ἐπὶ δὲ τῆς ἐξωτερικῆς φέρουσι μίαν ἢ δύο δευτερευούσας κορυφάς. Οἱ τραπεζῖται εἶναι χθαμαλοὶ μετὰ δύο ἢ τριῶν ῥιζῶν καὶ στεφάνης φερούσης τοὐλάχιστον δύο ἢ τρία ζεύγη ἀκωκιδίων ἢ καὶ πολλάκις πολυάριθμα τοιαῦτα. Αἱ ἀκωκαὶ εἶναι διατεταγμέναι εἰς δύο ἢ τρεῖς κατὰ μῆκος παραλλήλους σειράς, χωριζομένας μεταξύ των ὑπὸ αὐλάκων, εἶναι δὲ κατὰ κανόνα κωνικαὶ προσλαμβάνουσαι μορφὴν λατινικοῦ V ἢ καὶ μεταπίπτουσαι εἰς σμικρὰς ἡμισεληνοειδεῖς μορφάς.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἐπετεύχθη εἰσέτι ἀσφαλὴς διάκρισις μεταξὺ τῶν τραπεζιτῶν. Ἡ μόνη διάκρισις εἶναι ὅτι οἱ τῆς κάτω σιαγόνος ἔχουσι δύο σειρὰς ἀκωκῶν, ἐνῷ οἱ τῆς ἄνω δύο ἢ τρεῖς τοιαύτας. Ὡς ἐπίσης αὐθαίρετος εἶναι ἡ διάκρισις μεταξὺ τραπεζιτῶν καὶ προτραπεζιτῶν, καθ' ὅσον μέχρι τοῦδε εἰς οὐδὲν γένος παρετηρήθη ἀλλαγὴ ὀδοντοφυΐας, ἀλλὰ μόνον εἰς τὰς περισσοτέρας μορφὰς τῶν μεσοζωϊκῶν καὶ τριτογενῶν πλαγιαυλακιδῶν ἀνευρίσκομεν εἰς τὴν κάτω σιαγόνα πρὸ τοῦ δευτέρου ὀπισθίου πολυακωκώδους τραπεζίτου ἕνα μέγαν πλευρικῶς συμπεπιεσμένον δίρριζον ὀδόντα μετὰ κοπτερᾶς τοξοειδοῦς, ἐνίοτε κοκκώδους στεφάνης, ἥτις στολίζεται πλευρικῶς δι' ἐγκαρσίων παρυφῶν ἢ εἶναι λεία· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπερέχει οὗτος τῶν τραπεζιτῶν καὶ σχεδὸν ὑπὸ πάντων θεωρεῖται ὡς τελευταῖος προτραπεζίτης. Πρὸ τοῦ ὀδόντος τούτου ὑπάρχουσι τρεῖς μικρότεροι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μονόρριζοι ὀδοντίσκοι ὁμοίας μορφῆς, οἵτινες πολλαπλᾶς ὑφίστανται ἀναγωγὰς ἢ καὶ καθίστανται τελείως ἀνάπηροι. Εἰς τὴν ἄνω σιαγόνα εἰς πολλὰ γένη παρετηρήθησαν ὀκτὼ τραπεζῖται, ἐξ ὧν οἱ τέσσαρες ἐμπρόσθιοι εἶναι προτραπεζῖται μετὰ τριῶν ἀκωκῶν, ἐνῷ οἱ τραπεζῖται ἔχουσι τοὐλάχιστον δύο ζεύγη κωνικῶν ἀκωκῶν ἐπὶ τῆς στεφάνης.

Τὰ πρῶτα καὶ ἀρχαιότατα ἀνευρεθέντα ἴχνη τῶν ἀλλοθηρίων ἦσαν ὀδόντες τοῦ Microlestes antiquus ἐντὸς τοῦ ῥαιτικοῦ χυαμοστρώματος (Bouebed) τοῦ Χοχενχάϊμ τῆς Στουττγάρδης ὡς καὶ βραδύτερον εἰς τὰ αὐτὰ στρώματα τῆς Ἀγγλίας. Ἐπίσης εἰς τὰ ᾠολιθικὰ στρώματα τοῦ Stonesfield παρὰ τὴν Ὀξφόρδην ἀνευρέθη ἓν σιαγονίδιον τοῦ γένους *στερεόγναθος*. Τὰ πλεῖστα ὅμως καὶ ἐνδιαφέροντα γένη τῶν θηλαστικῶν τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος ἀνευρέθησαν εἰς τὰ ἄνω ἰουράσια στρώματα τὰ καλούμενα στρώματα τοῦ ἀτλαντοσαύρου τοῦ Κολοράδου καὶ τοῦ Γιούμιγγ τῆς Ἀμερικῆς. Τὴν ὕπαρξιν ἐπίσης τοιούτων θηλαστικῶν εἰς τὸ ἀρχαιότερον τριτογενὲς στρῶμα ἐπιστοποίησαν, ἐν Εὐρώπῃ μὲν τὰ εὑρήματα τῶν νεοπλαγιαυλάκων τοῦ Reims τῆς Γαλλίας, ἐν Ἀμερικῇ δὲ τὰ εἰς τὸ Νέον Μεξικόν. Ὡς καὶ ἐν νοτίῳ Ἀφρικῇ οἱ τριτυλόδοντες εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ Κάρρου τοῦ τριασικοῦ συστήματος.

Ἡ συστηματικὴ κατάταξις τῶν ἀλλοθηρίων εἶναι λίαν ἀβεβαία, καθ' ὅσον αἱ ὁμοιογένειαι τῶν τριτυλοδοντιδῶν, πλαγιαυλακιδῶν καὶ πολυμαστοδοντιδῶν κατατάσσονται εἰς τὰ μονοτρήματα· οἱ ὀδόντες λ. χ. τοῦ πολυμαστόδοντος ὑπενθυμίζουσι λόγῳ τῆς συνθέσεώς των καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τοὺς ἀναπήρους τραπεζίτας τοῦ ὀρνιθορρύγχου, ὁ δ' ἀστράγαλος αὐτοῦ ὁμοιάζει πρὸς τὸν τῆς μαρσυποφόρου καγγουροῦ. Συνεπῶς κατὰ τὴν νῦν θέσιν τῶν γνώσεών μας δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ καταταχθῶσι ταῦτα οὔτε μεταξὺ τῶν διπρωτοδόντων μαρσυποφόρων, οὔτε μεταξὺ τῶν μονοτρημάτων. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα παριστῶσι ταῦτα τὴν μορφὴν τῆς καταγωγῆς ἀμφοτέρων, δι' ὃ λυσιτελέστερον νὰ θεωρήσωμεν τ' ἀλλοθήρια ὡς αὐτοτελῆ τάξιν μεταξὺ τῶν μονοτρημάτων καὶ μαρσυποφόρων. Θ. Σ.

ἄλλοθι· ἐπίρρ. τοπ., ἐν ἄλλῳ τόπῳ (ἐπὶ στάσεως ἐν τόπῳ), ἀλλαχοῦ, κοιν. *ἀλλοῦ*.

—[Ποιν. Δικ.] Μεταξὺ τῶν ἐν τῇ ποινικῇ διαδικασίᾳ συγχωρουμένων ἀποδεικτικῶν μέσων συγκαταλέγονται (Ποιν. Δικ. ἄρθρ. 95) καὶ αἱ *ἐνδείξεις* (indicium, signum, argumentum), τουτέστιν αἱ ἐκ γνωστῶν γεγονότων παραγόμεναι πεποιθήσεις περὶ τῆς ὑπάρξεως ἑτέρων ἀγνώστων τοιούτων, συναφῶν πρὸς τὸ ἀποδεικτέον θέμα (*Κωστῆς*) Ἐκ τῶν κυριωτέρων διαιρέσεων τῶν ἐνδείξεων εἶναι καὶ ἡ διαίρεσις αὐτῶν εἰς ἐνδείξεις ἐνοχῆς καὶ ἐνδείξεις ἀθωότητος τοῦ κατηγορουμένου, μίαν δὲ τῶν τοιούτων ἐνδείξεων ἀθωότητος ἀποτελεῖ καὶ τὸ **ἄλλοθι** (*alibi*), ἡ βεβαίωσις τουτέστιν ὅτι ὁ κατηγορούμενος κατὰ τὸν χρόνον τῆς τελέσεως τοῦ ἀδικήματος, εὑρίσκετο εἰς ἄλλον τόπον, τεκμαιρομένης οὕτω τῆς ἀθωότητός του ἐκ τῆς ἀδυναμίας αὐτοῦ πρὸς διάπραξιν τῆς ἀξιοποίνου πράξεως, ἐφ' ὅσον εὑρίσκετο μακρὰν τοῦ τόπου τῆς τελέσεως αὐτῆς. Προφανῶς δὲ ἡ ἔνδειξις αὕτη δὲν δύναται νὰ προταθῇ εἰμὴ προκειμένου περὶ ἀδικήματος τελεσθέντος τῇ σωματικῇ ἐπενεργείᾳ τοῦ δράστου καὶ συνεπῶς προϋποθέτοντος τὴν παρουσίαν αὐτοῦ εἰς τὸν τόπον καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς τελέσεώς του (βλ. λ. ἐνδείξεις). Α. Α. Ζ.

ἀλλοθιγενής· ὁ ἀλλαχοῦ ἔχων τὴν γένεσίν του, τὴν αἰτίαν του.

—**ἀλλοθιγενεῖς** *σεισμοί*· βλ. σεισμοί.

—**ἀλλοθιγενῆ** *συστατικὰ πετρωμάτων* (Allothigene Gesteinsgemengteile) *[Πετρογρ.]*. Οὕτω

Digitized by Google

καλοῦνται τὰ συστατικὰ ἐκεῖνα πετρώματός τινος, τὰ ὁποῖα δὲν ἐσχηματίσθησαν ἐντὸς τῆς μάζης τοῦ πετρώματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τώρα εὑρίσκονται, ἀλλ' ἐντὸς ἄλλων πετρωμάτων. Π. χ. αἱ κροκάλαι τῶν κροκαλοπαγῶν πετρωμάτων, ἢ τὰ κοκκία τῆς ἄμμου καὶ τῶν ψαμμιτῶν εἶναι *ἀλλοθιγενῆ* συστατικά, διότι προέρχονται ἐκ τῆς διαβρώσεως καὶ καταστροφῆς ἄλλων πετρωμάτων. Γ. Κ. Γ.

ἀλλόθρησκος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἄλλην θρησκείαν πρεσβεύων (βλ. ἀλλόδοξος).

ἀλλοῖ· βλ. ἀλί.

ἀλλοιθώρης, *ἀλλοιθωρίζω, ἀλλοίθωρος* κ.τ.τ.· βλ. ἀλληθώρης, ἀλληθωρίζω, ἀλλήθωρος.

ἀλλοίμονον· βλ. ἀλίμονο.

ἀλλοιόμορφος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀλλοίαν, διαφορετικήν, μορφὴν ἔχων.

ἀλλοῖος, —*α*, —*ον*· ὁ ἄλλης ἰδιότητος ἢ ποιότητος, ὁ ἄλλης φύσεως, διαφορετικός, κοιν. *ἀλλοιώτικος*: «ἀλλοῖος τὴν μορφήν,—τὴν ψυχήν,—τὴν διάθεσιν,— τὰ φρονήματα κτλ.».—Ἐπίρρ. *ἀλλοίως*, κοιν. *ἀλλοιῶς*.

ἀλλοιόσχημος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἀλλοῖον, διάφορον σχῆμα ἔχων.

ἀλλοιοτροπία (ἡ)· ἀλλοῖος, διάφορος τρόπος.

ἀλλοιότροπος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ εὐμετάβλητος.

ἀλλοιοτροποῦμαι (—*έομαι*)· λαμβάνω ἀλλοίαν τροπήν, μεταβάλλομαι.

ἀλλοιοφανής (ὁ, ἡ),—*ές* (τό)· ὁ ἀλλοίως, διαφόρως φαινόμενος.

ἀλλοιόχρους (ὁ, ἡ),—*ουν* (τό)· ὁ ἀλλοίου χρώματος, ὁ διάφορον χρῶμα ἔχων.

ἀλλοϊσολευκίνη [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. α-ἀμινο-β-μεθυλο-β-αἰθυλοπροπιονικὸν ὀξύ.

ἀλλοιῶ (—*όω*)· κοιν. *ἀλλοιώνω*· ἀόρ. *ἠλλοίωσα*. Παθ. μετχ. *ἠλλοιωμένος*· καθιστῶ τι ἀλλοῖον, μεταβάλλω τὰ γνωρίσματα, τὴν φύσιν αὐτοῦ, τῆς μεταβολῆς νοουμένης συνήθως ὡς φθορᾶς: «τὰ χρώματα ἀλλοιοῦνται ὑπὸ τοῦ ἡλίου». Β. Φ.

ἀλλοιώνω· βλ. ἀλλοιῶ.

ἀλλοιῶς· ἐπίρρ. προελθὸν ἀπὸ τοῦ ἀλλοῖος· κατ' ἄλλον ἢ κατὰ διάφορον τρόπον, διαφορετικά, *ἄλλως*: «ἀλλοιῶς, ἀλλοιῶς, ἀηδόνα μου», ἐπιφώνησις πρὸς τὴν ᾄδουσαν ἀηδόνα, ἵνα ὑπακούουσα δῆθεν, ἀλλάξῃ τὸ ᾆσμα· φρ. «κάμνω ἀλλοιῶς», ἐνεργῶ διαφορετικά· «σὰν μπορῆς, κάμε κι' ἀλλοιῶς»· ‖ ἄλλως, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει: «ἂν ἔρθῃς, καλά· ἀλλοιῶς, θὰ φύγω μόνος μου». Β. Φ.

ἀλλοιώσιμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ ἀλλοιωθῇ, ὁ ὑποκείμενος εἰς ἀλλοίωσιν.

ἀλλοίωσις (ἡ)· ἡ μεταβολὴ τῆς φύσεως, τῆς συστάσεως, τῶν γνωρισμάτων ἑνὸς πράγματος: «ἡ ἀλλοίωσις τῆς μορφῆς,—τῆς ψυχῆς,—τῆς φωνῆς,—τοῦ χαρακτῆρος» ‖ ἡ φθορά, ἡ ἀποσύνθεσις: «ἡ ἀλλοίωσις τοῦ γάλακτος,—τοῦ κρέατος». Β. Φ.

— **[ΦΙΛΟΣΟΦ.]** Φιλοσοφικῶς *ἀλλοίωσις* εἶναι *μεταβολὴ τοῦ ποιοῦ*. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀριθμεῖ τέσσαρα εἴδη *μεταβολῆς*· τὴν κατ' οὐσίαν [γένεσιν καὶ φθοράν], τὴν κατὰ ποσὸν [αὔξησιν καὶ μείωσιν], τὴν κατὰ ποιὸν [ἀλλοίωσιν (μετάβασιν σώματος εἰς ἕτερον)] καὶ τὴν κατὰ τόπον [φορὰν (τόπου μεταβολήν)]· λέγει δὲ διὰ τὴν ἀλλοίωσιν «ἔστι γὰρ ἀλλοίωσις, ὅταν, ὑπομένοντος τοῦ ὑποκειμένου, αἰσθητοῦ ὄντος μεταβάλλῃ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ πάθεσι» (Φυσ. V, 2).

Λέγομεν ὅτι «ὑπέστη τι ἀλλοίωσιν» ὅταν κατέστη διάφορον κατὰ ποιότητα καὶ ὅτι «ἐπέφερεν ἀλλοίωσιν» ὅταν κατέστησεν ἄλλο τι διάφορον κατὰ ποιότητα.

Ἡ ἔννοια τῆς ἀλλοιώσεως ὅπως καὶ ἡ ἔννοια τῆς ποιότητος εἶναι πρωτεύουσα· ἀπαντᾶται καὶ εἰς τὴν τεχνικὴν θεωρίαν τῆς γνώσεως.

Ὡς ἀλλοίωσιν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν πᾶσαν τροποποίησιν μεταβάλλουσαν τὸ τροποποιούμενον οὕτως ὥστε νὰ καθίσταται προφανῶς διάφορος ὑπό τινα ἄποψιν ἡ κατάστασίς του. Π. χ. ἀλλοίωσις ἤχου, χρώματος, ὄψεως, μορφῆς, γεγονότων, φωνῆς, γνώμης, ὀπτικῆς δυνάμεως κ.τ.λ.

Γίνεται συνήθως χρῆσις τῆς λέξεως καὶ πρὸς ἔκφρασιν τοῦ ὅτι ἡ κατάστασις πράγματός τινος μετετράπη εἰς ἄλλην, θεωρουμένην ὡς κατωτέραν ἢ καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῶν λέξεων παραποίησις, μεταποίησις, διαστροφή. Π. χ. «ἀλλοίωσις χαρακτῆρος» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν διαφθορὰ χαρακτῆρος, «ἀλλοίωσις χρώματος, πίνακος ζωγραφικῆς»· «ἀλλοίωσις ἤθους», «ἀλλοίωσις λέξεως, φράσεως κειμένου, ἔργου» κ.τ.λ.

Ἀπαντᾷ ἡ λέξις ἀλλοίωσις καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς παραφροσύνης (Πολυβ. 3,81,5). (Βλ. καὶ λ. ἑταιροίωσις.) Π. ΖΕΡΒΟΣ

— **[ΜΑΘΗΜ.]** Εἰς διαφόρους κλάδους τῶν Μαθηματικῶν γίνεται χρῆσις τῆς λέξεως *ἀλλοίωσις*· π. χ. ἀλλοίωσις μορφῆς τύπου (εἰς τὴν Ἄλγεβραν), ἀλλοίωσις ὡρισμένου ὁλοκληρώματος (εἰς τὸν λογισμὸν τῶν μεταβολῶν), ἀλλοίωσις σχήματος (εἰς τὴν Γεωμετρίαν), ἀλλοίωσις στροβίλου (εἰς τὴν θεωρίαν διαδόσεως τῶν κυμάνσεων) κτλ. Ὑπάρχει ἐπίσης καὶ ὁ ὅρος *ἔμμονος ἀλλοίωσις*· οὕτω εἰς τὴν Μαθημ. Φυσικήν, ἐὰν περιορισθῶμεν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἐλαστικότητος, ἔχομεν τὰς *ἐλαστικὰς ἐμμόνους ἀλλοιώσεις*· ἐννοοῦμεν δι' αὐτῶν τὰ φαινόμενα *ἐλαστικῆς ὑστερήσεως*, τουτέστιν ἐκεῖνα δι' ἃ παρουσιάζεται ὡς μὴ ἰσχύουσα ἡ θεμελιώδης ὑπόθεσις ἐξ ἧς ἀναχωροῦμεν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἐλαστικότητος προκειμένου νὰ ὑπολογίσωμεν τὰς ἐξωτερικὰς δυνάμεις ἐλαστικοῦ στερεοῦ θεωροῦντες ἀπειροστικὴν παραμόρφωσιν (déformation) αὐτοῦ· παραδεχόμεθα συμφώνως πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ὅτι ἡ μετ' ἐλάχιστον χρόνον παραμόρφωσις τοῦ ἐλαστικοῦ στερεοῦ ἐξαρτᾶται δι' ἕκαστον στοιχεῖον τοῦ στερεοῦ ἐκ τῆς *παρούσης τοπικῆς παραμορφώσεως* καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν παραμορφώσεων τοῦ ὑπολοίπου στερεοῦ· ὅπως ἐπίσης δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν σειρὰν τῶν προηγουμένων καταστάσεων δι' ὧν διῆλθε τὸ στερεόν, τουτέστι παραδεχόμεθα τὴν ἀρχὴν τῆς μὴ *κληρονομικότητος*.

Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ παραδοχὴ τῆς ἀνωτέρω ὑποθέσεως ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι μόλις παύσῃ ἡ παραμορφωτικὴ δύναμις, τὸ ἐλαστικὸν στερεὸν ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀρχικήν του κατάστασιν (τὴν φυσικήν του κατάστασιν) καὶ γενικῶς ὅτι αἱ ὑφιστάμεναι ἐλαστικαὶ παραμορφώσεις δὲν τροποποιοῦν τὴν ἐλαστικότητα τοῦ στερεοῦ.

Εἰς ταῦτα ὅμως ἀντιφάσκουν τὰ φαινόμενα ἐλαστικῆς ὑστερήσεως, δηλ. αἱ *ἔμμονοι ἀλλοιώσεις*· ἔχομεν ἐπίσης φαινόμενα μαγνητικῆς ὑστερήσεως ἐνδιαφέροντα τὴν ἠλεκτροτεχνίαν κ.τ.λ. Γεννᾶται ἐντεῦθεν τὸ ἐρώτημα, μήπως ἀπαιτεῖται ριζικὴ τροποποίησις τῆς κλασσικῆς μηχανικῆς, ὅπου παραδεχόμεθα τὴν ἀρχὴν τῆς μὴ κληρονομικότητος (δηλ. ὅτι ἡ μέλλουσα κατάστασις συστήματος ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὰς παρούσας στατικὰς συνθήκας): [Βλ. *Robin* «Leçons de Thermodynamique générale». *Picard* «Science moderne et son état actuel». *Fyriques* «Concepts fondamentales de la science». *Volterra* «Vibrazioni elastiche nel caso della eredità (Lincei Rendiconti 1912)].

Ὁ Picard ἀνέπτυξε θεωρίαν σχετικὴν μὲ τὴν μηχανικήν, εἰς τὴν ὁποίαν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀρχὴ *τῆς κληρονομικότητος*· ἀντικατέστησε πρὸς τοῦτο τὰς θεμελιώδεις διαφορικὰς ἐξισώσεις τῆς κλασσικῆς μηχανικῆς μὲ *ἐξισώσεις συναρτησιακὰς* (fonctionnelles). Ὁ Volterra ἐπίσης ἀνέπτυξε σχετικὰς θεωρίας, εἰσαγαγὼν τὰς καλουμένας *ὁλοκληρωτικο-διαφορικὰς* ἐξισώσεις. Οὕτω διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ἐξισώσεων τῆς ἐλαστικῆς ἰσορροπίας ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀρχὴν τῆς κληρονομικότητος, τουτέστιν ὅτι τὸ φαινόμενον δι' ἓν μόριον πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ὅλον τὸ ἱστορικόν, οὕτως εἰπεῖν, τῶν τάσεων αἵτινες ἐπέδρασαν ἐπὶ τούτου τοῦ μορίου, ἤτοι ἐθεώρησε τὴν παροῦσαν κατάστασιν συστήματος ὡς ἐξαρτωμένην ἀπὸ ὅλον τὸ προηγούμενον ἱστορικόν· ἤχθη δ' ἐκ τούτου ν' ἀντικαταστήσῃ τὰς κλασσικὰς διαφορικὰς ἐξισώσεις τῆς ἐλαστικῆς ἰσορροπίας τὰς ἐκφραζούσας τὸν νόμον τοῦ Hooke μὲ ἐξισώσεις *ὁλοκληρωτικο-διαφορικάς*.

Ὁπωσδήποτε ἐζήτησαν, βοηθούσης τῆς μαθηματικῆς ἀναλύσεως, νὰ σχηματίσωσι θεωρίας πρὸς ἐξήγησιν φαινομένων μὴ ἐξηγουμένων μὲ τὴν κλασσικὴν μηχανικήν, ἡ ὁποία ἄλλωστε τείνει νὰ λάβῃ νέαν μορφὴν μὲ τὰς νέας θεωρίας σχετικότητος, μὲ τὰς νέας θεμελιώδεις τροποποιήσεις τῶν ἐννοιῶν μάζης, χρόνου, διαστήματος καὶ τῶν ἀμοιβαίων των σχέσεων. Π. ΖΕΡΒΟΣ

— **[ΧΗΜ.]** Ὑπὸ τὸν ὅρον ἀλλοίωσις ἐννοεῖται ἐν τῇ Χημείᾳ πᾶσα γενικῶς μεταβολὴ ἐπιτελουμένη εἰς ἕνωσίν τινα ἢ γενικῶς εἰς χημικόν τι προϊόν· ἐπεκράτησεν ὅμως ἡ εἰδίκευσις τοῦ ὅρου τούτου ἐπὶ τῶν πάσης φύσεως ἀποσυνθέσεων, προκειμένου κυρίως περὶ τροφίμων, ὅπου ἀλλοίωσις σημαίνει ἀποσύνθεσις. Σ. Γ.

— **[ΠΥΡΟΒΟΛ.]** Βλ. πυριτίδων **δοκιμασίαι καὶ ἐκρηκτικαὶ οὐσίαι.**

— **[ΜΟΥΣ.]** Ἀλλοίωσις (alteration γαλλ., alterazione ἰταλ.) λέγεται ἡ αὐξομείωσις φθόγγου τινὸς διὰ τῆς προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως ἑνὸς ἢ δύο ἡμιτονίων. Ἡ αὐξομείωσις αὕτη ἐπιτυγχάνεται διὰ

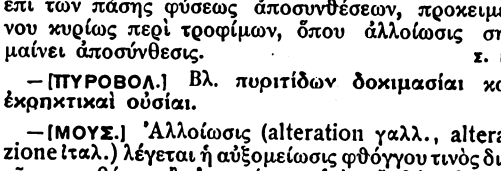

σημείων τινῶν τὰ ὁποῖα τίθενται ἔμπροσθεν τοῦ πρὸς ἀλλοίωσιν φθόγγου. Τὰ σημεῖα ταῦτα, ἅτινα καλοῦνται *σημεῖα ἀλλοιώσεως* (altérations) εἶναι:

Ἡ *δίεσις* (dièse) ὀξύνουσα κατὰ ἓν ἡμιτόνιον τὸν φθόγγον.

Ἡ *ὕφεσις* (bemol) βαρύνουσα αὐτὸν κατὰ ἓν ἡμιτόνιον.

Ἡ *διπλῆ δίεσις* (double dièse) ὀξύνουσα τὸν φθόγγον κατὰ δύο ἡμιτόνια.

Ἡ *διπλῆ ὕφεσις* (double bemol) βαρύνουσα αὐτὸν κατὰ δύο ἡμιτόνια.

Ἡ *ἀναίρεσις* (bequarre) ἐπαναφέρουσα τὸν φθόγγον εἰς τὴν φυσικήν του θέσιν.

Τὰ σημεῖα ἀλλοιώσεως διαιροῦνται εἰς *μόνιμα* καὶ *τυχαῖα*. Καὶ μόνιμα μὲν καλοῦνται τὰ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τεμαχίου τιθέμενα πλησίον τοῦ γνώμονος καὶ ἀποτελοῦντα τὸν *ὁπλισμὸν* αὐτοῦ, τυχαῖα δὲ ὅσα, ἕνεκα μελῳδικῆς ἢ ἁρμονικῆς αἰτίας, τίθενται πρὸ τοῦ πρὸς ἀλλοίωσιν φθόγγου κατὰ τὴν πρόοδον τοῦ συνθέματος. Ἡ ἐνέργεια τούτων περιορίζεται εἰς ἓν μόνον μέτρον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ σημεῖα τοῦ ὁπλισμοῦ ὧν ἡ ἐνέργεια διαρκεῖ εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ τεμαχίου. Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ

ἀλλοιωτής (ὁ)· ὁ ἀλλοιῶν, ὁ μεταβάλλων.

ἀλλοιώτικος,—*η*,—*ο*· δημοτ., ἀλλοῖος, διαφορετικός: «ἀλλοιώτικο παννί,—ψωμί» κτλ. ‖ παράδοξος, περίεργος, ἰδιόρρυθμος, ἔκτροπος: «ἀλλοιώτικος ἄνθρωπος, δὲν μπορεῖς νὰ τὸν καταλάβῃς».—Ἐπίρρ. *ἀλλοιώτικα*=ἄλλως, παραδόξως, ἰδιορρύθμως. Β. Φ.

ἀλλοιωτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ δυνάμενος νὰ ἀλλοιώνῃ, νὰ μεταβάλλῃ, ὁ ἱκανὸς καὶ ἐπιτήδειος πρὸς τὸ ἀλλοιοῦν.

ἀλλοιωτός, —*ή*, —*όν*· ὁ δυνάμενος νὰ ἀλλοιωθῇ, ὁ ἀλλοιώσιμος· ‖ *τὸ ἀλλοιωτόν*· ἡ ἰδιότης τοῦ ἀλλοιοῦσθαι.

ἀλλοκαΐνη (Allocaine) [*Φαρμ.*]. Σῶμα κρυσταλλικόν, εὐδιάλυτον ἐν ψυχρῷ εἰς ἴσον βάρος ὕδατος καὶ εἰς 30 μέρη οἰνοπνεύματος. Εἶναι δὲ προϊὸν χημικῶς καθωρισμένον, ἀπολύτως ὅμοιον πρὸς τὴν **νοβοκαΐνην** (βλ. λ.). Ὑπάρχουσιν ὅμως εἰδικά τινα διαλύματα τῆς ἀλλοκαΐνης καὶ τῆς ἀλλοκαΐνης-ἐπινεφριδίνης (adrénaline), ἅτινα χάρις εἰς τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς των εἶναι τελείας σταθερότητος καὶ αὐστηρῶς ἀναλλοίωτα εἰς τὸ φῶς καὶ εἰς τὰς θερμοκρασίας τῆς ἀποστειρώσεως. Διὰ τοὺς λόγους δὲ τούτους ἡ ἀλλοκαΐνη φέρεται ἐν τῷ ἐμπορίῳ εἰς φύσιγγας (ampoules) καὶ εἰς ὑάλινα λευκὰ φιαλίδια, ἵνα οὕτως δύνηται ὁ ἰατρὸς νὰ ἐξελέγχῃ τὴν σταθερότητα τοῦ φαρμάκου, τοῦθ' ὅπερ εἶναι ἀναπόφευκτος ὅρος τῆς ἀποτελεσματικότητος αὐτοῦ. Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι τὰ διαλύματα τῆς νοβοκαΐνης καὶ νοβοκαΐνοαδρεναλίνης (novocaïne—adrénaline), ἅτινα ἐμφανίζουσι χροιὰν κιτρίνην ἢ ἐρυθράν, ὑπέστησαν ἀποσυνθέσεις ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν θεραπευτικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν καὶ ὅτι τῶν τοιούτων τὴν χρῆσιν δέον νὰ ἀπορρίπτωμεν.

Ἡ ἀλλοκαΐνη χρησιμοποιεῖται ὡς ἀναισθητικὸν τοπικὸν καὶ ὁλοκλήρου περιφερείας, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους καὶ εἰς τὰς αὐτὰς δόσεις, ὥσπερ καὶ ἡ νοβοκαΐνη. Μ. Ν. Κ.

ἀλλοκιγχονίνη [*Φαρμ.*]. Προϊὸν μετατροπῆς τῆς κιγχονίνης, σχηματιζόμενον κατὰ τὴν μεθ' ὑδροχλωρίου θέρμανσιν αὐτῆς εἰς 150° (Hesse). Ἄχροα πρίσματα τηκόμενα εἰς 209°, ἀνταποκρινόμενα δὲ εἰς τὸν τύπον $C_{19}H_{22}N_2O$. Κ. Γ. Μ.

ἀλλοκινναμωμικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλεῖται οὕτω ἡ cis—μορφὴ τοῦ *β-φαινυλακρυλικοῦ ὀξέος*, ὡς στερεοϊσομερὴς τοῦ *κινναμωμικοῦ ὀξέος*.

Παρουσιάζεται εἰς τρεῖς μορφάς, αἵτινες χημικῶς εἶναι αἱ αὐταί, διαφέρουσιν ὅμως κρυσταλλογραφικῶς· τήκονται εἰς 42°, 58° καὶ 68°, δύνανται δὲ διὰ τήξεως ἢ καταλλήλου κρυσταλλώσεως νὰ μετατραπῶσιν εἰς ἀλλήλας. Ἐκ τούτων ἡ εἰς 42° τηκομένη, ἥτις εἶναι καὶ ἡ ἀσταθεστέρα τῶν τριῶν, εὑρέθη εἰς τὰ παραλκαλοειδῆ τῆς κοκκαΐνης καὶ ἐκλήθη *ἰσοκινναμωμικὸν ὀξύ*. Σταθερωτέρα τῶν τριῶν μορφῶν εἶναι ἡ τηκομένη εἰς 68°. Σ. Γ.

ἀλλόκλαστον (Alloklas) ἢ καὶ *ἀλλοκλασίτης*. [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν παρουσιαζόμενον εἰς κρυστάλλους τοῦ ῥομβικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος, συνηθέστερον δ' εἰς ῥαβδοειδῆ συσσωματώματα φέροντα ἡμισφαιροειδεῖς ἢ καὶ ἀκανονίστους ἐπιφανείας. Ἔχει λάμψιν μεταλλικήν, χρῶμα χαλυβδόφαιον, γραμμὴν μέλαιναν, σκληρότητα 4ου—5ου βαθμοῦ, εἰδ. βάρος 6,2—6,6 καὶ εἶναι ἀδιαφανές. Χημικῶς ἐξεταζόμενον εἶναι ἕνωσις θείου μετὰ τῶν μετάλλων κοβαλτίου, σιδήρου, ἀρσενικοῦ καὶ βισμουθίου. Ὁ χημικός του τύπος εἶναι (Co, Fe) (As, Bi) S. Εὑρίσκεται ἐν Oravica (Τρανσυλβανία) καὶ Γαλλίᾳ (Meymac).

Ἡ ὀνομασία του ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Tschermack, ἐκ τῶν ἑλληνικῶν λέξεων ἄλλος καὶ κλάω (=θραύω),

Digitized by Google

διότι παρουσιάζει σχισμὸν ἀλλοῖον ἀπὸ τὸ ὀρυκτὸν ἀρσενοπυρίτην. Γ. Κ. Γ.

ἀλλοκοτιά (ἡ)· δημοτ. τὸ νὰ εἶναί τις ἀλλόκοτος· ‖ παραξενιά, ἰδιοτροπία, ἀτοπία.

ἀλλόκοτος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἀσυνήθους φύσεως, ὁ παράδοξος κατὰ τὴν μορφήν, κατὰ τοὺς τρόπους κ.τ.τ. μετὰ ἐννοίας ἐλαττωτικῆς· ‖ γενικώτερον, ὁ παράδοξος, ἔκθεσμος, ἔκτροπος: «ἀλλόκοτος ἄνθρωπος,—ἰδέα», «ἀλλόκοτα πράγματα».—Ἐπίρρ. *ἀλλοκότως.* Β. Φ.

ἀλλόκρινος (Allocrinus Wasm. καὶ Spr.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος κρινοειδῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *μηλοκρινιδῶν* τοῦ σιλουριακοῦ συστήματος τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Ἔχει μονοκυκλικὴν βάσιν ἐκ τριῶν ἕως πέντε βασικῶν πινακιδίων, δέκα πέντε ἀκτινωτῶν πινακιδίων καὶ ἐπ' αὐτῆς δύο ἢ τρία διστοιχῆ πινακίδια. Θ. Σ.

ἀλλολεπίδωτος (Allolepidotos Deecke) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἰχθύων τῆς ὑποομοιογενείας τῶν *λεπιδοτινῶν*, ὅπερ ἀνευρέθη εἰς τὸ Μούσελκαλκ τοῦ Περλέδο καὶ εἰς τὸ ἄνω κόϊπερ τοῦ τριασικοῦ συστήματος τοῦ Seefeld. Ἔχει σῶμα μᾶλλον συμπεπιεσμένον καὶ ραχιαίως καὶ κοιλιακῶς ἰσχυρόν, γανοειδῆ λέπια ἄνευ ἀκανθώδους προεξοχῆς καὶ ὀδόντας λείους, διατεταγμένους δίκην λιθοστρώτου. Θ. Σ.

ἅλλομαι· πηδῶ, σκιρτῶ. Ἡ λέξις διατηρεῖται καὶ εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν, ἀλλὰ μόνον ἰδιωματικῶς, ἰδίως ἐν Κύπρῳ: «ἅλλεται τὸ μμάτι μου (πετάει, σπαράζει τὸ μάτι μου) τζιαὶ κάποιον χαπάριν ἔν νἀκούσω». Κ. Μ. ΚΑΡ.

ἀλλομέρυξ (Allomeryx Morriam καὶ Sinclair) *[Παλαιοζ.]*. Γένος θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ὑπερτραγουλιδῶν*, ὅπερ ἀνευρέθη εἰς τὰ στρώματα τῆς μειοκαίνου περιόδου τοῦ Ὀρεγόν. Θ. Σ.

ἀλλομορφίνη (Allomorphina Rss.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος τρηματοκόγχων πρωτοζῴων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *τεξτουλαριδῶν*· ἐμφανισθὲν τὸ πρῶτον εἰς τὴν κρητιδικὴν περίοδον, ἐξακολουθεῖ ἔκτοτε ἀκόμη καὶ σήμερον νὰ ζῇ. Θ. Σ.

ἀλλομορφίτης (Allomorphite) *[Ὀρυκτολ.]*. Εἶναι χειροπληθής, φλοιοειδὴς βαρυτίνη (βλ. λ.) ἐκ τοῦ Unterwirbach παρὰ τὸ Rudolstadt. Γ. Κ. Γ.

ἀλλόμυς (Allomys Marsh.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος τρωκτικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἁπλοδοντοειδῶν*· βλ. συνών. μενισκόμυς.

Ἀλλὸν ***(Δόκτωρ d'Allonnes)***. Γάλλος ἰατρός, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1870. Εἶναι ὁ ἐφευρέτης συσκευῆς τινος, δι' ἧς ἐλέγχονται αἱ αὐτόματοι κινήσεις τοῦ νευρικοῦ συστήματος τοῦ ἀνθρώπου, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν μιᾶς σκέψεως, μὴ ἐκφραζομένης. Ἐπὶ τῆς συσκευῆς ταύτης ἐβασίσθη μέθοδος διαγνώσεως τῆς σκέψεως βοηθείᾳ τῶν ἀσυνειδήτων κινήσεων καὶ ἑπομένως τρόπος ἐξηγήσεως τῆς μεταδόσεως τῆς σκέψεως διὰ τῶν κινήσεων τούτων.

Ἡ ἀρχὴ τῆς μεθόδου τοῦ Ἀλλόν, ἀνακοινωθείσης κατὰ τὸ 1905 εἰς τὴν Societé de Psychologie de Paris, εἶναι αὕτη:

Ἐπί τινος ὁμοιομόρφως στρεφομένου κυλίνδρου τοῦ Marey προσκολλᾶται αἰθαλωμένος χάρτης, ἐφ' οὗ ἔχουσι χαραχθῆ παράλληλοι καὶ κάθετοι εὐθεῖαι ἴσον ἀπέχουσαι ἀπ' ἀλλήλας. Ἑκάστη τεταγμένη ὁρίζεται διά τινος ἀριθμοῦ ἢ γράμματος. Τὸ ὑποκείμενον, οὗτινος θέλομεν νὰ μαντεύσωμεν τὰς σκέψεις, κάθηται εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ βλέπῃ τὰ ὄργανα. Δίδεται εἰς αὐτὸ νὰ κρατήσῃ σφαῖραν ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεος, συνδεδεμένην ἀεροστεγῶς μετὰ τοῦ τυμπάνου Marey· ἑκάστη κίνησις τῆς χειρός, ὁσονδήποτε ἐλαχίστη καὶ ἂν εἶναι, προκαλεῖ μετακίνησιν καταλλήλως ἐπὶ τοῦ τυμπάνου προσηρμοσμένης βελόνης, καὶ κατὰ συνέπειαν χαράσσει ἐπὶ τοῦ αἰθαλωμένου χάρτου ὡρισμένης μορφῆς καμπύλην.

Ὁ παρατηρητὴς παρακαλεῖ τὸ ὑποκείμενον νὰ σκεφθῇ ἓν γράμμα ἢ ἀριθμὸν καὶ ἄρχεται ἀπαγγέλλων ὑψηλοφώνως τὴν σειρὰν τῶν ἀριθμῶν ἢ τοῦ ἀλφαβήτου. Μόλις προφερθῇ ὁ ἐκλεγεὶς ἀριθμὸς ἢ τὸ γράμμα, ἀκουσία τις, ἢ μᾶλλον ἀσυνειδήτος, νευρικὴ σύσπασις τῆς χειρὸς τοῦ ὑποκειμένου προκαλεῖ ὡρισμένην μετάθεσιν τῆς βελόνης τοῦ τυμπάνου εἰς τρόπον, ὥστε σημειοῦται αὐτομάτως τὸ στοιχεῖον, εἰς ὃ εἶχε προσηλωμένην τὴν σκέψιν του τὸ ὑποκείμενον.

Ὁ Ἀλλὸν ἐξετέλεσε τρεῖς σειρὰς πειραμάτων: α') ἀνεύρεσιν λέξεων καὶ φράσεων, β') ἀνεύρεσιν ἀριθμῶν καὶ ἀριθμητικῶν πράξεων καὶ γ') διάγνωσιν σκέψεως παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ ὑποκειμένου. Παραδείγματά τινα θέλουσιν ἐξηγήσει σαφέστερον τὸν τρόπον ἐκτελέσεως τῶν πειραμάτων τούτων.

Ὁ πρῶτος τῶν παρατιθεμένων πινάκων παριστᾷ τὰς καμπύλας, αἵτινες ἐλήφθησαν ὑπό τινος προσώπου σκεφθέντος διαδοχικῶς τοὺς ἀριθμοὺς 8, 7 καὶ 5. Παρατηρεῖ τις ὅτι ἅμα τῇ ἐκφωνήσει τῶν ἀντιστοίχων ἀριθμῶν προὐκλήθη ἀπότομός τις μετακίνησις τῆς βελόνης τοῦ μανογράφου.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πρώτου τούτου στοιχειώδους πειράματος, ἄλλα τινὰ πολυπλοκώτερα ἐδοκιμάσθησαν καὶ ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας. Ὁ δεύτερος π. χ. πίναξ παριστᾷ τὰς καμπύλας, αἵτινες ἐχαράχθησαν ὑπό τινος ὑποκειμένου ἔχοντος κατὰ νοῦν τὴν ἀριθμητικὴν πρᾶξιν: $2 \times 4 = 8$.

Τὰ σπουδαιότερα ὅμως πειράματα, ἅτινα ὁ Ἀλλὸν παρουσίασεν, ἔχουσι σχέσιν μὲ τὴν διάγνωσιν ὁλοκλήρου σκέψεως ἑνὸς ὑποκειμένου καὶ δὴ παρὰ τὴν θέλησίν του. Ἐν τούτοις ἐνῷ αἱ δύο πρῶται κατηγορίαι φαινομένων ἐπιτυγχάνουσι πάν-

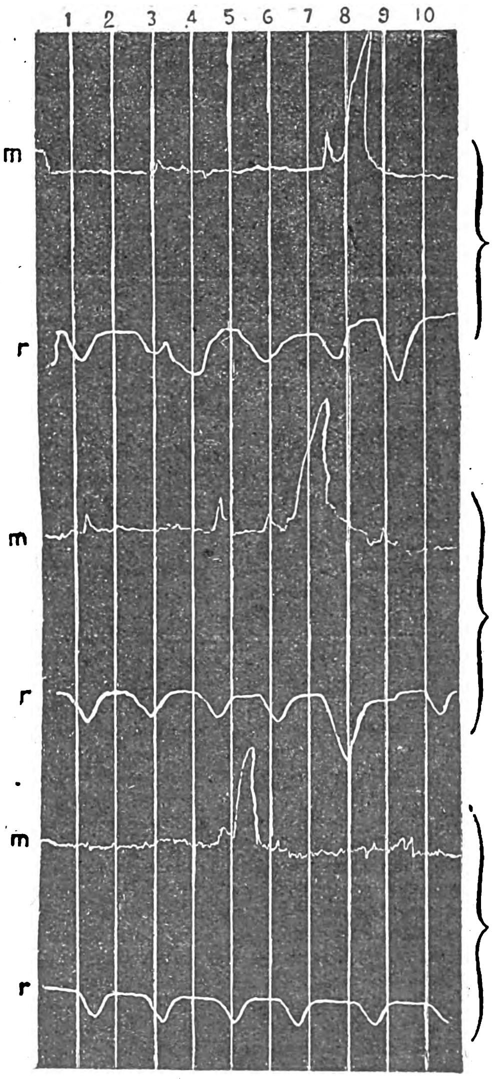

I. Ἀνεύρεσις ὑπὸ τοῦ ντ' Ἀλλὸν τῶν ἀριθμῶν 8,7,5.

[Αἱ καμπύλαι m παριστῶσι τὰ διαγράμματα τὰ χαραχθέντα διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τοῦ ὑποκειμένου. Αἱ καμπύλαι r τὰ διαγράμματα τῆς ἀναπνοῆς αὐτοῦ.]

τοτε μὲ πάσης ἰδιοσυγκρασίας ἄτομα, τοὐναντίον ἡ τελευταία αὕτη κατηγορία δίδει ἀποτελέσματα μόνον ὅταν τὸ χρησιμοποιούμενον ὑποκείμενον εἶναι νευροπαθὲς καὶ δὴ ὑστερικόν. Ἰδοὺ ἓν παράδειγμα:

Μία νευροπαθὴς γυνὴ προσέρχεται παρὰ τῷ Ἀλλόν, ὑποβάλλεται εἰς ψυχοδιαγνωστικὴν ἐξέτασιν καὶ

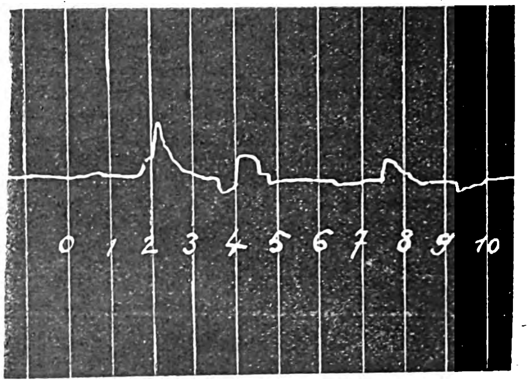

II. Διάγνωσις νοεροῦ ὑπολογισμοῦ.

[Πολλαπλασιασμὸς $2 \times 4 = 8$.]

χωρὶς νὰ θέλῃ χαράσσει ἐπὶ τοῦ τυμπάνου τὰς λέξεις: gai volê (ἀντὶ j'ai volé=ἔκλεψα), πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐκ τῶν ὑστέρων ὁμολογεῖ μετὰ δέους καὶ ζητεῖ νὰ καταστρέψῃ τὸ ἐνοχοποιητικὸν στοιχεῖον· ὁ παρατεθέμενος πίναξ εἶναι ἀντίγραφον τοῦ πρωτοτύπου.

Τὰ πειράματα τοῦ Ἀλλὸν ἔκαμαν ἐξαιρετικὴν αἴσθησιν παρὰ τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ, καὶ προσέθεσαν ἕνα ἐπὶ πλέον λίθον εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν οἰκοδόμημα τῶν ἐξηγήσεων τῆς μεταβιβάσεως τῆς σκέψεως δι' ἀσυνειδήτου κινήσεως.

[ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Bulletin de l'institut gén. psychologique (Μάϊος—Ἰούνιος 1911). Revue du Psychisme exp. (Ἀπρίλιος 1911). *Durville*: Cours de Magnét. Personnel p. 19, Vme édition.]

Π. ΓΚΡΑΒΙΓΓΕΡ

Ἀλλονζὲ (Allongé), ***Αὔγουστος***. Γάλλος ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1833, ἀποθανὼν τῷ 1898. Ἐπεδόθη ἰδίως εἰς τὴν τοπιογραφίαν, καὶ μέχρι τοῦ 1860 ἐζωγράφησε διάφορα τοπία τῆς Βρετάννης. Βραδύτερον ἐγκαταλείψας τὴν ἐλαιογραφίαν συνέδεσεν ἀρίστους ὑδατογραφικοὺς πίνακας τοπίων τῶν Ἄλπεων, τῆς Ἀλσατίας κ. ἄ.

ἀλλοξάνη *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἑτεροκυκλικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου:

$$OC\langle\begin{matrix} NH-CO \\ NH-CO \end{matrix}\rangle C(OH)_2$$

λαμβανομένη δι' ἀποσυνθέσεως τοῦ οὐρικοῦ ὀξέος. Κρυσταλλοῦται μετὰ τριῶν μορίων ὕδατος καὶ ἀποσυντίθεται εἰς 100°.

Μετὰ γαιαλκαλίων σχηματίζει ἅλατα τοῦ εὐδιαλύτου εἰς τὸ ὕδωρ *ἀλλοξανικοῦ* ἢ *μεσοξαλουρικοῦ* ὀξέος $H_2N.CO.NH.CO.CO.CO.OH$ ἅτινα διὰ βρασμοῦ μεθ' ὕδατος διασπῶνται εἰς οὐρίαν καὶ τὰ ἀντίστοιχα ἅλατα τοῦ μεσοξαλικοῦ ὀξέος. Δι' ἀναγωγῆς μετατρέπεται εἰς *διαλουρικὸν ὀξὺ* τοῦ τύπου:

$$OC\langle\begin{matrix} NH.CO \\ NH.CO \end{matrix}\rangle CH.OH$$

ὅπερ κρυσταλλοῦται εἰς ἄχροα πρίσματα. Δι' ἠπιωτέρας ἀναγωγῆς μετατρέπεται εἰς *ἀλλοξαντίνην* $C_8H_6N_4O_8,2H_2O$, ἥτις εἶναι ἰσομοριακὴ ἕνωσις ἀλλοξάνης καὶ διαλουρικοῦ ὀξέος. Ἡ ἀλλοξαντίνη δύναται νὰ ληφθῇ καὶ ἐκ τοῦ οὐρικοῦ ὀξέος δι' ἐπιδράσεως ἀραιοῦ νιτρικοῦ ὀξέος, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκ τῆς κονδικίνης τῶν κυάμων. Σ. Γ.

ἀλλόξανθα (τά) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα ἑτερομεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *οἰδημηριδῶν*. Τὰ ἔντομα ταῦτα εἶναι ἰθαγενῆ τῶν Καναρίων νήσων. Δ. Ν. Π.

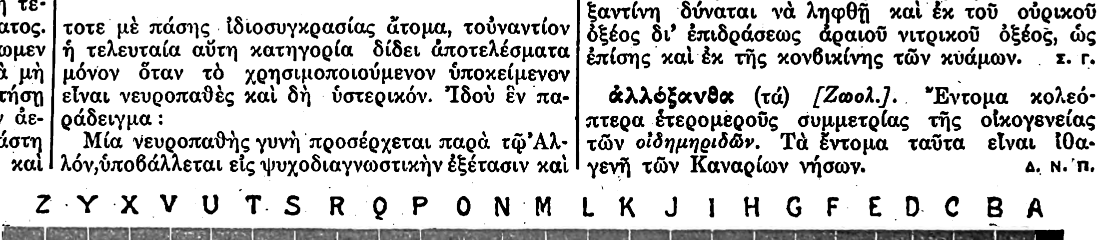

III. Διάγνωσις, παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ ὑποκειμένου, τῆς σκέψεως αὐτοῦ.

[Τὸ μηχάνημα τοῦ ντ' Ἀλλὸν ἀναγράφει gai volé (ἀντὶ j'ai volé=ἔκλεψα).]

Digitized by Google

ἀλλοξανικὸν ὀξὺ *['Οργ. Χημ.]*· βλ. ἀλλοξάνη.

ἀλλοξαντίνη *['Οργ. Χημ.]*· βλ. ἀλλοξάνη.

ἀλλοπαθὴς (ὁ, ἡ), —ἐς (τό)· ὅρος γραμματικός, ἀντίθ. τοῦ *αὐτοπαθής*· οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ ὠνόμαζον ἀλλοπαθῆ τὰ μεταβατικὰ ῥήματα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἀμετάβατα, τὰ ὁποῖα ὠνόμαζον *αὐτοπαθῆ*· ἐπίσης ἀλλοπαθῆ ὠνόμαζον τὴν προσωπικὴν ἀντωνυμίαν *ἐγώ, ἐμοῦ, σύ, σοῦ* κτλ. ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν αὐτοπαθῆ *ἐμαυτοῦ, σαυτοῦ* κ.τ.λ. Β. Φ.

ἀλλοπαθητικὰ *φάρμακα*· βλ. λ. ἀλλοπαθητική.

ἀλλοπαθητική, ἡ *ἀλλοπάθεια* (Allopathia). Ἐσφαλμένος ὅρος, δι' οὗ ὁ Χάνεμανν, ὁ ἱδρυτὴς τῆς ὁμοιοπαθητικῆς, ἀπεκάλεσε (τῷ 1810) τὴν θεραπευτικὴν μέθοδον, ἣν ἀκολουθεῖ ἔκπαλαι ἡ ἐπιστημονικὴ ἰατρικὴ καὶ καθ' ἣν χορηγοῦνται, ὡς τὰ πολλά, φάρμακα, ὧν ἡ ἐνέργεια ἐπιφέρει ἐπὶ τοῦ ὑγιοῦς ἀνθρώπου ἀποτελέσματα, συμπτώματα ἢ φαινόμενα, ἀντίθετα πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπὸ θεραπείαν ἀσθενοῦς παρατηρούμενα (οἷον ἐπὶ δυσκοιλιότητος καθάρσια, ἐπὶ διαρροίας στυπτικὰ κ.ο.κ.). Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην «τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις εἰσὶν ἰάματα» (λατινιστὶ «*contraria contraribus curantur*»), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὁμοιοπαθητικὴν (βλ. λ.) μέθοδον, πρεσβεύουσαν ὅτι «τὰ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις εἰσὶν ἰάματα» («*similia similibus curantur*»).

Κατὰ νεωτέρους χρόνους καὶ ὁ E. von Behring τὴν Ἱπποκρατικὴν θεραπευτικὴν μέθοδον καλῶς *ἀλλοιοπαθητικὴν* ἐκάλεσεν. ΑΡ. Π. Κ.

ἀλλοπαλλάδιον (Allopalladium) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν αὐτοφυὲς παλλάδιον (βλ. λ.) παρουσιαζόμενον εἰς κρυστάλλους τοῦ ἑξαγωνικοῦ (ῥομβοεδρικοῦ) κρυσταλλικοῦ συστήματος (ἑξάγωνα πινακίδια). Ἔχει λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα ἀργυρόλευκον. Εἶναι εὔθραυστον. Εὑρέθη εἰς τὸ Tilkerode τοῦ Χάρτζ. Γ. Κ. Γ.

ἀλλοπαρμένος, —η, —ο· ἰδιωματ., ὁ ὑπὸ τοῦ ἄλλου (=τοῦ διαβόλου) παρμένος, ὁ λελωβημένος τὸν νοῦν, φρενοβλαβής. Β. Φ.

ἀλλόπιστος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἄλλην πίστιν ἔχων, ἀλλόθρησκος, ἑτερόδοξος.

ἀλλόπλεκτος (ἡ) (Alloplectus Mart) *[Βοτ.]* Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *γεσνεριδῶν*· περιλαμβάνει περὶ τὰ 30 εἴδη τὰ ὁποῖα εἶναι τὸ πλεῖστον θάμνοι ἀειθαλεῖς κοσμητικοί, ἰθαγενεῖς τῆς Ν. Ἀμερικῆς καὶ Αὐστραλίας. Τὰ κυριώτερα εἴδη τούτων εἶναι: α') *ἀλλόπλεκτος ἡ δίχρους* (Alloplectus bicolor)· β') *ἀλλ. ἡ ἕρπουσα* (All. repens)· γ') *ἀλλ. ἡ πελτωτή* (All. peltatus). Πολλαπλασιάζονται εὐκόλως διὰ μοσχευμάτων καὶ σπορᾶς, εὐδοκιμοῦν δὲ εἰς θερμὰ μέρη. Σ. Μ.

ἀλλόπλευρον (Allopleuron Baur) *[Παλαιοζ.]*. Ἐκ τῶν θαλασσοβίων χελωνῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *χελωνοειδῶν*, ἀνευρεθὲν εἰς τὰ ἄνω κρητιδικὰ στρώματα τοῦ Βελγίου. Ἔχει ῥαχιαῖον θώρακα στενὸν καὶ ἐπιμηκέστατον μετὰ ἐμπροσθίου μέρους βαθέως ἀποκεκομμένου, αὐχενικὴν πλάκα μεγάλην πλευρικὰς πλάκας μικροῦ πλάτους, αἵτινες χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων ὑπὸ μεγάλων πηγῶν (Fontanellen). Ἐνταῦθα ὑπάγεται τὸ ἐν Πέτερβεργ παρὰ τὴν Μαastricht...

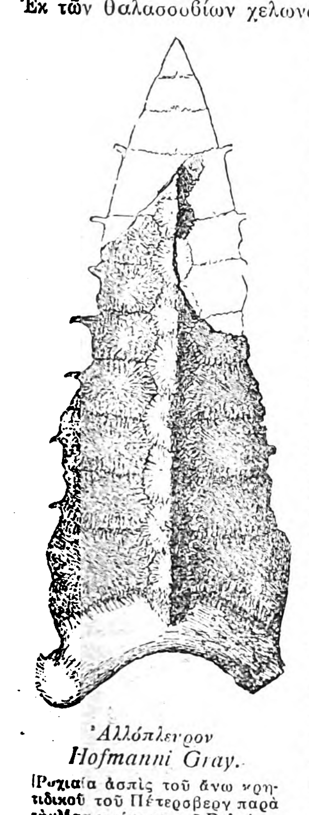

'Αλλόπλευρον Hofmanni Gray.
[Ῥαχιαία ἀσπὶς τοῦ ἄνω κρητιδικοῦ τοῦ Πέτερσβεργ παρὰ τὴν Μααστρίχτην τοῦ Βελγίου. 1/8 φυσικοῦ μεγέθους.]

ἀλλόπολος (ὁ, ἡ), —ον (τὸ) (Allopole). Ἐκ τοῦ ἄλλος καὶ πόλος. Ὅρος ἐν τῇ Φυσικῇ Ἱστορίᾳ διδόμενος εἰς σχηματισμούς, τῶν ὁποίων οἱ πόλοι εἶναι διάφοροι. Π.χ. τὸ ᾠὸν τοῦ πτηνοῦ εἶναι *ἀλλόπολον*. Ἀντίθ. *ἰσόπολος*.

ἀλλόπορα (Hallopora Bassler, συνών. Heterotrypa Nicholson καὶ Munticulipora d'Orb.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος βρυοζῴων ἐκ τῆς ὑποτάξεως τῶν τρεποστομάτων, ζῆσαν ἀπὸ τοῦ κάτω σιλουρίου μέχρι καὶ τοῦ δεβονιακοῦ συστήματος τοῦ Κινκιννάτι τοῦ Ὀχάϊο καὶ τῆς Μιννεσότας εἰς κολωνίας συνήθως δια-

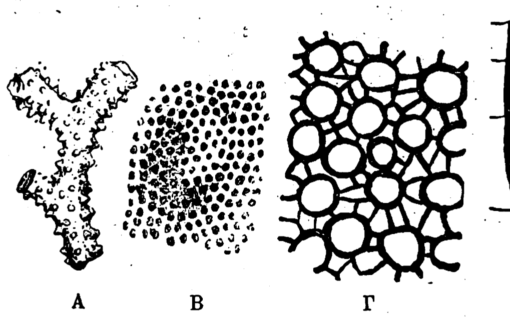

Α Β Γ Δ

'Αλλοπόρα ramosa E. H.
[Ἐκ τῶν στρωμάτων τῆς κάτω σιλουρίου περιόδου τοῦ Cincinnati (Ohio). Α=Κλάδος εἰς φυσικὸν μέγεθος. Β=Ἐπιφάνεια ἀσθενῶς μεγεθυσμένη. Γ=Τομὴ παράλληλος πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἰσχυρῶς μεγεθυσμένη. Δ=Κάθετος τομὴ ἰσχυρῶς μεγεθυσμένη (Γ καὶ Δ κατὰ τὸν Nicholson).]

κεκλαδισμένας ἢ θαμνώδεις. Ἔχουσι κυψελώδεις σωλῆνας δύο ἢ τριῶν εἰδῶν· ἐξ αὐτῶν οἱ μεγαλύτεροι τῆς ἀξονικῆς περιοχῆς εἶναι πολυγωνικοὶ ἐξ ἓξ μέχρις ὀκτὼ πλευρῶν, οἱ μικρότεροι χωρίζουσι τοὺς μεγαλυτέρους, εἶναι πολυαριθμότεροι κυλινδρικοὶ ἢ καὶ ἀκανόνιστοι ἐκ τεσσάρων μέχρι πέντε πλευρῶν. Τὰ τοιχώματα τῶν σωλήνων καθίστανται παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν παχύτερα, τὰ ἐγκάρσια δάπεδα εἶναι πολυαριθμότερα εἰς τοὺς μικροτέρους σωλῆνας ἢ εἰς τοὺς μεγαλυτέρους καὶ τὰ στοματικὰ ἀνοίγματα κλείονται ὑπὸ διατρήτων καλυμμάτων. Ἐνταῦθα ὑπάγεται *Hallopora ramosa E.H.* ἐκ τῶν στρωμάτων τοῦ κάτω σιλουρίου συστήματος τοῦ Κινκιννάτι τοῦ Ὀχάϊο καὶ *Hallopora (Callopora) multitabulata Ulrich* τοῦ κάτω σιλουρίου τῆς Μιννεσότας. Θ. Σ.

ἀλλόπους (Hallopus Marsh.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἑρπετῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀλλοποδιδῶν*, οὗτινος σποραδικὰ καὶ πενιχρὰ λείψανα ἀνευρέθησαν εἰς τὰ ὑποθετικῶς εἰς τὸ ἄνω τριασικὸν σύστημα ἀνήκοντα στρώματα τοῦ Κολοράδου τῆς Ἀμερικῆς. Θ. Σ.

ἀλλοπροσαλλόκρινος (Alloprossallocrinus Lyon καὶ Cassed.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος κρινοειδῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀκτινοκρινιδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ δεβόνιον καὶ ἀνθρακικὸν σύστημα τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Ἔχει σῶμα κωνοειδές, κάλυκα πεπλατυσμένον καὶ βάσεις βραχιονικὰς ἐφ' ἑνὸς ἐπιπέδου μετὰ τῆς ἐπιπέδου κάτω πλευρᾶς καὶ μακρὰν κεντρικὴν προβοσκίδα. Θ. Σ.

ἀλλοπρόσαλλος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἄλλοτε πρὸς ἄλλον στρεφόμενος, ἀσταθής· ‖ ὁ ἄλλοτε ἄλλα ἐπιχειρῶν, ἄλλα φρονῶν, ἀστάθμητος, ἀνερμάτιστος, ἀχαρακτήριστος.

ἀλλόπται (οἱ) (Alloptes) *[Ζωολ.]*. Ἀκάρη τῆς τάξεως τῶν *ἀραχνιδῶν*. Ὡς κύρια χαρακτηριστικὰ ἔχουν, τὰ μὲν ἄρρενα τοὺς πόδας τοῦ τετάρτου ζεύγους μᾶλλον ἀνεπτυγμένους τῶν ἄλλων, τὰ δὲ

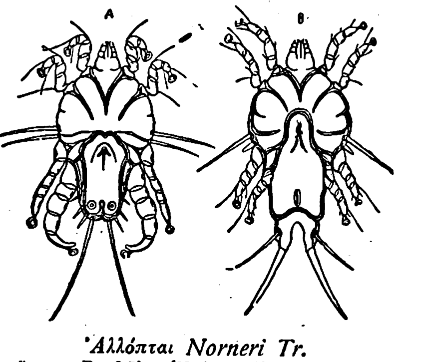

'Αλλόπται Norneri Tr.
[Α=ἄρρεν, Β=θῆλυ. Ὑπὸ μεγάλην μεγέθυνσιν.]

θήλεα δύο διχαλωτὰς ἐπιμηκύνσεις ἐπὶ τῆς κοιλίας. Ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν στρουθίων καὶ τῶν ὑδροβίων πτηνῶν. Κυριώτερα εἴδη αὐτῶν εἶναι:

α') *Ἀλόπται οἱ φαεθόντειοι* (Alloptes phaetontis). Ἔχουν μῆκος ἑνὸς χιλιοστομέτρου καὶ ζοῦν ἐπὶ τῶν φαεθόντων (βλ. λ.).

β') *Ἀλλόπται οἱ νορνέρειοι* (Alloptes Norneri Tr.). Μικροσκοπικὰ ἀκάρη ζῶντα ἐπὶ τῶν κολιβρίων.

Ἀλλοπὼ (Hallopeau), ***Φραγκῖσκος-Ἐρρῖκος.*** Γάλλος ἰατρὸς γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1842, ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1919. Ἐγένετο διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς τῷ 1871 καὶ τῷ 1877 διωρίσθη ἰατρὸς τῶν νοσοκομείων. Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα ἄτινα τὸν κατέστησαν διάσημον. Ἐκτὸς «Ἐγχειριδίου Γενικῆς Παθολογίας» (1893), ὅπερ ἔσχε μεγίστην διάδοσιν, ἐδημοσίευσε πλείστας πραγματείας ἐν αἷς «Νέα μορφὴ δερματίτιδος μὲ ἑστίας ἐκκεντρικῆς ἐξαπλώσεως» (1889—1892) κ. τ. λ. Περιέγραψε διὰ πρώτην φοράν, διαφόρους μορφὰς λειχῆνος (1889—1890) καὶ νέαν ποικιλίαν ἀκμώδους ἐξανθήματος τοῦ προσώπου. Ἀπέδειξε κλινικῶς τὴν φυματιώδη μορφὴν τοῦ χοιραδικοῦ λειχῆνος καὶ ἐκ τῶν πρώτων ὑπεστήριξεν ἐν διατριβῇ του «Περὶ ὑδραργύρου» τὴν ἀπὸ μικροβιολογικῆς ἀπόψεως φύσιν τῆς μεταδόσεως τῆς συφιλίδος. Ὁ Ἀλλοπὼ ἐγένετο μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῷ 1893.

Ἀλλόρε (Allore) *['Αστρονομ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται ἐν τῇ ἀραβολατινικῇ μεταφράσει τῆς Ἀλμαγέστης ὁ ἀστὴρ α Λύρας (Βέγας). Ἡ λέξις φαίνεται προερχομένη ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ λύρα, ὡς ὑποδηλοῖ καὶ ὁ ὅρος El—lura, ὃν μεταχειρίζεται ὁ Οὐλουγ βέης. Εἰς τοὺς ἀλφονσίους πίνακας ὁ αὐτὸς ἀστὴρ καλεῖται Alohore (βλ. **Βέγας καὶ Λύρα**). Σ. Π.

Ἀλλόρι (Allori), ***Ἀλέξανδρος.*** Ἰταλὸς ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1535 καὶ ἀποθανὼν εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν τῷ 1607. Ἦτο ἀνεψιὸς καὶ μαθητὴς τοῦ *Ἄνιολο Μπροζῖνο*, ὅστις παρέλαβεν αὐτὸν πλησίον του ἐκ παιδικῆς ἡλικίας, τὸν ἠγάπησεν ὡς ἴδιον τέκνον του καὶ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ φέρῃ τὸ ὄνομά του. Ἐκ τούτου μερικοὶ τῶν πινάκων αὐτοῦ φέρουσι τὴν ὑπογραφὴν ἐπὶ τὸ λατινικώτερον *Allorius Bronzinus*, πρᾶγμα ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς παρεννοήσεις, καθ' ὅσον πολλοὶ ἐξέλαβον τούτους ὡς ἔργα τοῦ θείου του. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν δύο ζωγράφων ὑπάρχει πλήρης διάκρισις, καθ' ὅσον ἀμφότεροι ἔχουσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν προσωπικότητα. Ὁ Ἀλλόρι ἀνήκει εἰς τοὺς ζωγράφους ἐκείνους, οἵτινες παρεσκεύασαν τὴν παρακμὴν τῆς Φλωρεντινῆς σχολῆς. Μεῖραξ ἀκόμη, ἀπεστάλη εἰς Ῥώμην καὶ εἰσήχθη εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, μελετῶν τὰς τοιχογραφίας τῆς Σιξτίνης. Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μὲ τὴν ἀνατομίαν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, πρὸς τοῦτο δὲ κλεισθεὶς εἰς τὸ κοινόβιον τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου ἐμελέτα ἀδιακόπως τὰ φερόμενα ἐκεῖ πτώματα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἔγραψε καὶ «Πραγματείαν περὶ ἀνατομίας πρὸς χρῆσιν τῶν ζωγράφων». Ἀπὸ νεανικῆς ἡλικίας ἐπέδειξε χαρίσματα διακεκριμένου καλλιτέχνου καί, ὡς ἀναφέρει ὁ τεχνοκρίτης Μπαλντινούτση εἰς τὸ σύγγραμμά του «Notizie de prefessori», δεκαεπταετὴς εἶχεν ἐκτελέσει ἤδη ἀρκετοὺς πίνακας. Τῆς πρώτης νεότητός του ἔργον εἶναι ὁ εὑρισκόμενος ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Φλωρεντίας πίναξ του, ἡ «Μοιχαλίς», τὸ δὲ ἔργον τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ἐκτιμωμένων ὑπὸ τῶν τεχνοκριτῶν. Ἐπίσης εἰκοσιπενταετὴς ἐξετέλεσε τὴν «Βάπτισιν τοῦ Ἰησοῦ» εὑρισκομένην εἰς τὸ αὐτὸ Μουσεῖον.

Τῷ 1564 ἡ Φλωρεντία ἐτέλεσε τὴν μετακομιδὴν τοῦ λειψάνου τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, εἰς ἣν παραστὰς ὁ Ἀλλόρι ἐνεπνεύσθη τὸν μέγαν πίνακα αὐτοῦ, παριστῶντα τὴν ὑποδοχὴν τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου εἰς τὰ Ἠλύσια πεδία ὑπὸ τῶν διασημοτέρων καλλιτεχνῶν τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νεωτέρου κόσμου.

Ὁ Ἀλλόρι ὑπῆρξεν εἷς τῶν γονιμωτάτων ζωγράφων τῆς ἐποχῆς του. Ἀποκτήσας φήμην καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν προσεκαλεῖτο πρὸς ἐκτέλεσιν τοιχογραφιῶν εἰς τὰ μέγαρα διαφόρων μεγιστάνων, τῶν ὁποίων ὁ κάλλιστος κόσμος ἦσαν τὰ ἔργα τῆς τέχνης. Οὕτως εἰς τὸ πλησίον τῆς Φλωρεντίας εὑρισκόμενον παλάτιον τοῦ Ἀλαμάνο Σαλβιάτη ἐξωγράφησεν εἰς ὑπερφυσικὸν μέγεθος τὸν Αἰνείαν φέροντα ἐπ' ὤμων τὸν Ἀγχίσην καὶ τὸν Ἄδωνιν παρὰ τὴν πηγήν. Αἱ ἐκκλησίαι τῆς Φλωρεντίας ἔγεμον ἔργων τοῦ Ἀλλόρι, τὰ ὁποῖα καταριθμεῖ ὁ Μπαλντινούτση, ταῦτα ὅμως διεσπάρησαν, ἀπολεσθέντα τὰ πλεῖστα. Ἐν τούτοις καὶ σήμερον ἔτι σώζονται ἱκανὰ εἰς μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ἡ «Ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ» καὶ ἡ «Θυσία τοῦ Ἀβραάμ», εἰς τὸν ναὸν δὲ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπάρχει καὶ ἡ ἀπαράμιλλος ἀντιγραφὴ τῆς «Τελευταίας Κρίσεως» τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου.

Εἰς τὸ Παλάτιον Πότζιο ἐν Καϊάνο ὁ Ἀνδρέας Σάρτο εἶχεν ἀφήσει ἡμιτελῆ μεγάλην τοιχογραφίαν, παριστῶσαν τὸν Καίσαρα δεχόμενον τοὺς ὑποταχθέντας παρ' αὐτοῦ λαούς. Τὸν πίνακα τοῦτον ἐπεράτωσεν ὁ Ἀλέξανδος Ἀλλόρι κατὰ τὸ 1582, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ἐξετέλεσε καὶ τὸν παριστῶντα τὸν «Μυστικὸν Δεῖπνον» ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς Μπεργάμου. Εἰς τὸν πίνακα τοῦτον φέρεται ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφή: Alexander Bronzinus Allorius civis Flor. pingebat. Τὸ γῆρας δὲν κατεπόνησε τὸν καλλιτέχνην, καὶ κατὰ τὸ 1605 ἔγραψε τὸν εὑρισκόμενον εἰς τὴν πινακοθήκην τῆς Βιέννης πίνακα «Ὁ Χριστὸς παρὰ τῇ Μάρθᾳ καὶ τῇ Μαρίᾳ», εἰς τὸν ὁποῖον διασώζεται ἀμείωτος ὁ ἰδιόρρυθμος χρωματισμός, ὅστις διακρίνει

Digitized by Google

ὁλόκληρον τὸ ἔργον αὐτοῦ. Εὐνοηθεὶς ὑπὸ τῶν Μεδίκων ἐκλήθη ὅπως ἀναλάβη σχεδιάσματα τῆς καλλιτεχνικῆς βιομηχανίας τῶν ταπήτων τῆς Φλωρεντίας, χωρὶς δὲ νὰ παραμελήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν ἄλλων ἔργων, συνέθεσε διὰ τὴν περίφημον Arazzeria medicea, ἐργασθεὶς ἐπὶ δωδεκαετίαν ὁλόκληρον, ποικίλα σχέδια, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ «Φαέθων», ὁ «Βάκχος», ἡ «Νιόβη» καὶ ὁ «Πορτογαλικὸς πόλεμος» ἐνένοντο ὀνομαστά.

Ὁ Ἀλλόρι ἠρέσκετο παρεισάγων εἰς τοὺς πίνακας αὐτοῦ τὰ πρόσωπα διασήμων συγχρόνων του ἀνδρῶν, δὲν παρέλειψε δὲ καὶ τὴν προσωπογραφίαν. Εἰς πλεῖστα μουσεῖα τῆς Εὐρώπης ὑπάρχουν τοιαῦται, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ τῆς Μπιάνκα Καπέλλο ἐν Βερολίνῳ, τοῦ Ἰουλίου Μεδίκου εἰς τὸ τῆς Φλωρεντίας καὶ τοῦ Καρδιναλίου Φερδινάνδου Μεδίκου εἰς τὸ παλάτιον Πίττη.

Ὁ Ἀλλόρι ἀπέθανε κρατῶν τὸν χρωστῆρα εἰς χεῖρας ἐν βαθυτάτῳ γήρατι καὶ ἐργαζόμενος πρὸς περάτωσιν θρησκευτικῆς τινος εἰκόνος. θ. β.

— **Ἀλλόρι,** ***Χριστόφορος.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1567 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1621. Τὰ πρῶτα μαθήματα ἔλαβε παρὰ τοῦ πατρός του, εἶτα ὅμως ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Γρηγορίῳ Παγκάνῃ, καθ' ὅσον αἱ καλλιτεχνικαὶ κλίσεις του δὲν συνεφώνουν πρὸς τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ πατρός του. Ἠρέσκετο μᾶλλον εἰκονίζων τοπία ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ, τὰ πλεῖστα δὲ τῶν ἔργων του εἶναι ζωγραφίαι παριστῶσαι τὰ τερπνὰ προάστεια τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς Ρώμης. Ἐπίσης κατέγινεν εἰς τὴν προσωπογραφίαν, πολυάριθμα δὲ εἶναι τὰ τοιούτου εἴδους ἔργα του, γραφέντα διὰ τὴν Φλωρεντινὴν πινακοθήκην. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν τοπίων καὶ τῶν προσωπογραφιῶν, ἔγραψε καὶ μεγάλους θρησκευτικοὺς πίνακας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ τῆς «Ἰουδὴθ» καὶ τοῦ «ἁγίου Ἰουλιανοῦ» τὸν κατέστησαν περιώνυμον. Ἐπίσης θαυμάζονται αἱ ἀντιγραφαὶ πλείστων ἔργων τοῦ Κορρεγίου καὶ ἄλλα αὐτοῦ ἔργα. Καίτοι ὁ Χριστόφορος Ἀλλόρι δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸ ὕψος τοῦ πατρός του, ἐν τούτοις διακρίνει αὐτὸν οὐχὶ ἡ τυχοῦσα ἰδιορρυθμία, τὰ δὲ τοπία του, εἰς τὰ ὁποῖα εἰκονίζεται πλήρης χάριτος ἡ ἰταλικὴ φύσις, δεικνύουν τὸ βαθὺ καλλιτεχνικὸν αἴσθημα αὐτοῦ καὶ τὴν λεπτότητα μιᾶς ἐπεξεργασίας, ἥτις εἶναι μὲν ἴσως ὑπὲρ τὸ δέον λεπτομερής, ἀλλὰ δὲν στερεῖται ποιήσεως. θ. β.

ἀλλόρισμα (Allorisma King.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐλασματοβραγχίων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κολποφόρων πλευρομυειδῶν*. Ἔχουν κελύφη ὁμοειδῆ, ἐπιμήκη, θολωτὰ καὶ ἐλάχιστα χαίνοντα. Ἡ ἐμπροσθία αὐτῶν πλευρὰ εἶναι βραχεῖα, φέρουσα ἐνίοτε σεληνίσκον. Τὸ κλεῖθρον νωδόν, τούτου δὲ τὸ γραμμῶδες κράσπεδον τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς εἶναι κεκαμμένον καὶ σχηματίζει ἐπιμηκέστατον ἀσπιδίδιον. Δεσμὸς ἐξωτερικός. Ἐμπρόσθια μυϊκὰ ἀποτυπώματα ἰσχυρά, ὑπεράνω τῶν ὁποίων μικρὸν ἀποτύπωμα τοῦ ποδός. Ἐγκόλπωσις μανδύου εἴς τινα εἴδη βαθυτάτη καὶ εἰς ἄλλα ἀβαθής. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ *Allorisma sulcata Fleming*, *Al. Münsteri Arch. Al. variabilis M'Coy.*, *Al. Clava M'Coy*, καὶ *Al. iridinoides M'Coy*. Ἔζησεν ἀπὸ τοῦ δεβονίου μέχρι καὶ τοῦ περμικοῦ συστήματος τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος. θ. σ.

ἄλλος, *—η, —ο*· ἀντωνυμ. ἀόρ. καὶ ἐπίθ. (γενικὴ δημοτ. τύπου *ἀλλουνοῦ, ἀλληνῆς* καὶ ἰδιωμ. *ἀλλουνῆς, ἀλλωνῆς*)· διάφορος, ὄχι ἐκεῖνος περὶ οὗ ὁ λόγος: «ἄλλοι ἐπιζητοῦν ἀνατροπάς», οὐχὶ δηλ. ἐκεῖνοι περὶ ὧν ὁ λόγος. Δὲν ἀποκλείεται ὑπὸ τὴν λέξιν «ἄλλος» νὰ ὑποκρύπτεται ὁ ἴδιος ὁ λέγων, μὴ θέλων νὰ παρουσιασθῇ: «ἄλλος ἐφρόντισε διὰ τὸ γεῦμα»· ‖ ἄσχετος, ξένος: «ἄλλο αὐτό», αὐτὸ εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ ζήτημά μας· ‖ διάφορος πρὸς ἑαυτόν: «ἀφ' ὅτου ἐνυμφεύθη ἔγινε ἄλλος ἄνθρωπος», μετέβαλε ἦθος, τρόπους (εἰς τὸ καλύτερον κυρίως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ χειρότερον)· ‖ καλύτερος: «ἄλλος ἀπὸ αὐτὸν δὲν ὑπάρχει»· «δὲν ἔχομεν ἄλλον ποιητὴν ἀπὸ τὸν Σολωμόν»· ‖ ὑπόλοιπος: «ἡ ἄλλη Ἑλλάς», ἡ λοιπὴ Ἑλλάς· «διὰ τὰ ἄλλα δὲν ἐνδιαφέρομαι», διὰ τὸ ὑπόλοιπα· «κατὰ τὰ ἄλλα», κατὰ τὰ λοιπά· «τὸν ἄλλον καιρὸν δὲν ἐργάζομαι», τὸν ὑπόλοιπον χρόνον· ‖ μετὰ κυρίου ὀνόματος, ἰσάξιος κατὰ τὴν κυρίαν ἀρετὴν πρὸς τὸν φέροντα τὸ ὄνομα τοῦτο: «εἶναι ἄλλος Δημοσθένης», ῥήτωρ ὡς ὁ Δημοσθένης· ‖ ὁ ἀμέσως ἑπόμενος: «τὴν ἄλλη μέρα», τὴν ἑπομένην· «τὸν ἄλλο μῆνα», τὸν ἐρχόμενον μῆνα· χωρὶς τὸ ἄρθρον «ἄλλη μέρα», «ἄλλον μῆνα», ἀπροσδιόριστον ἡμέραν, μῆνα, τοῦ μέλλοντος· ‖ τοπ., γειτονικός, ὁ πλησίον: «στὴν ἄλλη γειτονιά»· ‖ περισσότερος, ἐπὶ πλέον: «θέλω καὶ ἄλλα χρήματα»· «τίποτε ἄλλο», τίποτε περισσότερον· «ἄλλος ἕνας, ἄλλοι δύο κλπ.», ἀκόμη ἕνας, ἀκόμη δύο κλπ.· ‖ οἱ ἄνθρωποι, ὁ κόσμος: «ὕστερα γίνε καλός, σοῦ λέγει ὁ ἄλλος»· ‖ ὑπονοούμενον γνωστὸν πρόσωπον: «τί γίνεται ὁ ἄλλος;» — **Φρ.** «ἄλλοι τόσοι», ἰσάριθμοι πρὸς τοὺς προηγουμένους· ‖ «ἄλλος τόσος», διπλάσιος κατὰ τὸ μέγεθος· ‖ «ἔγινα ἄλλος τόσος», ηὐχαριστήθην· ‖ «ἄλλο τόσο νά...», θὰ ἦτο τὸ ἴδιον ὡς ἄν... ‖ «λέγει ἀλλ' ἀντ' ἄλλων», ἄλλα θέλει νὰ εἴπῃ καὶ ἄλλα λέγει, μπερδεύει τὰ λόγια του, εἴτε ἐπίτηδες, εἴτε ἀπὸ ταραχήν· ‖ «ἔγινε ἄλλος ἐξ ἄλλου», ἔγινε ἔξω φρενῶν, μανιώδης· ‖ «ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος», περιφρον. ὁ κόσμος: «κάθεσαι σὺ κι' ἀκοῦς τί λέει ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος»... καὶ μὲ ἐπανάληψιν τοῦ ῥήματος: «... τί λέει ὁ ἕνας καὶ τί λέει ὁ ἄλλος», καὶ μὲ διάφορον ῥῆμα: «... τί κάνει ὁ ἕνας καὶ τί λέει ὁ ἄλλος»· ‖ «ὁ ἕνας τὸν ἄλλον», ἀμοιβαίως· ‖ «χωρὶς ἄλλο» ἢ «δίχως ἄλλο» καὶ ἰδιωμ. «τὸ δίχως ἄλλο», ἀφεύκτως· ‖ «ἂν ὄχι ἄλλο...», τοὐλάχιστον· ‖ «ἐξ ἄλλου», ἐκτὸς τούτου, παρὰ ταῦτα· ‖ «κάθε ἄλλο», ὅλως τοὐναντίον· ‖ «ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον», ἐπὶ προχείρου ὑπολογισμοῦ κατὰ μέσον ὅρον: «τὰ πεπόνια, τὸ ἕνα μὲ τ' ἄλλο, μοῦ ἔρχονται δέκα δραχμές»· ‖ «σὲ ἄλλον κόσμο βρίσκεται», δὲν ἔχει συνείδησιν τοῦ ἔξω κόσμου (ἰδίως εἰς ὑψηλὸν πυρετόν)· ‖ «ὁ ἄλλος κόσμος», ἡ μετὰ θάνατον ὕπαρξις· «θὰ σὲ πληρώσῃ στὸν ἄλλον κόσμο», δηλ. ποτέ· ‖ «σὲ βλέπω μὲ ἄλλα μάτια», μὲ ἄλλα αἰσθήματα· ‖ «ἄλλο τίποτε», περίσσεια: «ἀπὸ δουλειὰ ἄλλο τίποτε», ἔχομεν περίσσειαν ἐργασίας· ‖ «ἄλλο πάλι τοῦτο!» ἢ ἁπλῶς «ἄλλο τοῦτο!» ἐπὶ καταπλήξεως διὰ κάτι ἀνήκουστον, ἀπρόοπτον, ἐξωφρενικόν· ‖ «ἀπὸ δῶ πᾶν οἱ ἄλλοι», ἔφυγαν δρομαίως, τὸ ἀρχ. *ᾤχοντο ἀπιόντες*· ‖ «ἄλλα λόγια ν' ἀγαπιώμαστε» ἢ ἁπλῶς «ἄλλα λόγια», ἄλλαξε ὁμιλίαν (ἐπὶ ζητήματος τὸ ὁποῖον θὰ ἠκούαμεν δυσαρέστως)· ‖ «ἀλλουνοῦ παπᾶ βαγγέλιο», ζήτημα, διὰ τὸ ὁποῖον ἄλλος εἶναι ἁρμόδιος νὰ ἐκφέρῃ γνώμην· ‖ «ἄλλο βαρέλι μὲ σαρδέλλες», ἢ «ἄλλο κάρρο μὲ πατάτες», ἐπὶ διαδοχῆς ἀνοήτων λόγων ἢ πράξεων· ‖ «κι' ἄλλοι κι' ἄλλοι», πολλοὶ ἄλλοι κατὰ διαδοχήν· ‖ «ἄλλος μέν... ἄλλος δέ...», ἢ «ἄλλος... ἄλλος...», ἢ συνηθέστατα «ἄλλος... καὶ ἄλλος...», ἐπὶ ἐμφατικῆς ἀντιθέσεως, ἔνθα τὸ πρῶτον «ἄλλος» ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ ὁ μέν, τίς, κάποιος, ἢ εἰς πληθυντ., τινές, μερικοί: «ἄλλος ἀνέρχεται καὶ ἄλλος κατέρχεται», «ἄλλος ψυχομαχάει καὶ ἄλλος χοροπηδάει»· ‖ «εἴπερ τις καὶ ἄλλος» (φράσις τῆς καθαρευούσης ληφθεῖσα ἐκ τῆς ἀρχαίας), αὐτὸς περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον, ὑπὲρ πάντα ἄλλον. — **Παροιμ.** «Ἄλλα εἶν' τ' ἄλλα κι' ἄλλο τῆς Παρασκευῆς τὸ γάλα», λέγεται ἐπὶ τῶν ἐπιζητούντων νὰ δικαιολογηθοῦν συσχετίζοντες ἀτόπως δύο διάφορα ζητήματα· ‖ «ἄλλοι σκάφτουν καὶ κλαδεύουν κι' ἄλλοι πίνουν καὶ μεθᾶνε», ἄλλοι μοχθοῦν καὶ ἄλλοι ἀπολαύουν τῶν καρπῶν τῶν μόχθων ἐκείνων· ‖ «κι' ἄλλος μῆνας τριανταμία σούρνει», ἐπὶ ἀναμενομένης ἐπαναλήψεως δυσαρέστων γεγονότων· ‖ ἄλλα 'ν' τὰ μάτια τοῦ λαγοῦ κι' ἄλλα τῆς κουκουβάγιας», ὅτι ἡ προσωπικὴ ἐπιβολὴ εἶναι διάφορος ἀπὸ ἄνθρωπον εἰς ἄνθρωπον· ‖ «ἄλλος νηστεύει κι' ἄλλος μεταλαβαίνει», ὅτι ἡ τύχη εἶναι διάφορος κατὰ τοὺς ἀνθρώπους· ‖ «ἄλλοι παππᾶδες ἤρθανε κι' ἄλλα βαγγέλια φέραν», ὅτι οἱ νέοι ἄρχοντες φέρουν καὶ νέα συστήματα· ‖ «ἄλλα λέου τοῦ καλοῦ μου κι' ἄλλα μοῦ διανεύεται», ἐπὶ μὴ συνεννοήσεως· ‖ «ἄλλα λογιάζει ὁ γάϊδαρος κι' ἄλλα ὁ γαϊδουριάρης», ὅτι οἱ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος ὑπολογισμοὶ τοῦ ἀνθρώπου καταστρέφονται ἐξ ἀνωτέρας βίας ἢ ἀπροόπτων· ταυτόσημος πρὸς τήν: «ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει»· ‖ «ὁ ἕνας στὰ τσάγαλα κι' ὁ ἄλλος στὰ τσαγαλίσματα», ἐπὶ ἐλλείψεως φροντίδος ἐκ μέρους συνενδιαφερομένων· ‖ «ὁ ἕνας σκόρδο κι' ὁ ἄλλος κρεμμύδι», ταυτόσημος πρὸς τήν: « ὁ ἕνας λουρὶ κι' ὁ ἄλλος μισολούρι» (Λευκάς), ἐπὶ ἀσυμφωνίας. — Ἐπίρρ. ἄλλως (βλ. λ.).

ἀλλόσαυρος (Allosaurus Marsh) *[Παλαιοζ.]*. Γένος δεινοσαύρων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *μεγαλοσαυριδῶν*· βλ. συνών. **ἀντρόδημος.** θ. σ.

ἄλλοσε· ἐπίρ. τοπ. εἰς ἄλλον τόπον (ἐπὶ κινήσεως εἰς τόπον), ἀλλαχοῦ, ἀλλοῦ.

ἄλλοτε· ἐπίρρ. χρον., ἐν ἄλλῳ χρόνῳ, εἰς ἄλλην ἐποχήν· συνεκφέρεται μετὰ τοῦ *ποτὲ* πρὸς ἐπίτασιν τῆς ἀοριστίας: «ἄλλοτέ ποτε»· ἀναφέρεται συνήθως εἰς τὸ παρελθόν· «ἐλέχθησαν ἄλλοτε», παροιμ. «ἄλλοτες ἦτον οἱ καιροὶ καὶ τὰ χρυσᾶ ζαμάνια», σπανιώτερον δὲ εἰς τὸ μέλλον: «θὰ λεχθῶσιν ἄλλοτε»· «εἰς ἄλλοτε» (ἀρχ. «ἐς ἄλλοτε»), εἰς τὸ μέλλον· ‖ «*ἄλλοτε μὲν — ἄλλοτε δέ*», πρὸς ἔκφρασιν ἀντιθέσεως: «ἄλλοτε μὲν δίκαιος, ἄλλοτε δὲ ἄδικος»· πρβ. «ποτὲ μὲν — ποτὲ δέ». β. φ.

«**ἄλλοτε ναυτικὸν**» (τό). Ὅρος σημαίνων τὸ ναυτικόν, τόσον τὸ πολεμικὸν ὅσον καὶ τὸ ἐμπορικόν, τῆς παρελθούσης γενεᾶς (la Marine d'autrefois), τὸ λησμονημένον, τὸ ἀποτελοῦν πλέον παράδοσιν. ‖ Κυριολεκτικώτερον, τὸ ναυτικὸν τῆς περιόδου καθ' ἣν τὸ ἱστιοφόρον πλοῖον, εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς τελειοποιήσεώς του ἐξιχθέν, ἀπεχώρει βαθμηδόν, γοργότερον ὁλονέν, τῆς σκηνῆς τῆς ναυτικῆς ἱστορίας, παραχωροῦν τὴν θέσιν του εἰς τὰς ῥαγδαίως ἐξελισσομένας τελειοποιήσεις τῆς ἀτμηλάτου. (Βλ. Ναυτικὸν καὶ Ἑλλὰς *[Ναυτικ.]*.)

ἀλλοτεσινός, *— ή, — ό*· ἰδιωματ., ταυτόσημον πρὸς τὸ **ἀλλοτινὸς** (βλ. λ.), ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν: «βγῆκε τώρα κι' αὐτὸς ὁ ἀλλοτεσινὸς νὰ μᾶς ὁρμηνέψῃ!»· «ροῦχα ἀλλοτεσινὰ δὲ φοριοῦνται». Ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ *χθεσινός*.

ἀλλοτινός, *— ή, — ό*· ὁ ἄλλοτε λαβὼν ὕπαρξιν, ὁ εἰς παλαιοὺς χρόνους ἀναγόμενος· πβλ. *παντοτινός, τωρινὸς* κ.τ.τ.

ἀλλότρια *σώματα*· βλ. **ἀλλότριος.**

ἀλλοτριάζω· ἀλλοτρίως, ἐχθρικῶς διάκειμαι πρός τινα.

ἀλλοτριεπίσκοπος *[Καν. Δίκ.]*· παρὰ *Πέτρῳ* (Α´ 4, 15)· βλ. **ἐπίσκοπος καὶ παρ' ἐνορίαν.**

ἀλλοτριόγαμος (ὁ)· ὁ τὴν ἀλλοτρίαν παστάδα ἐπιζητῶν, ὁ μοιχός.

ἀλλοτριολογία (ἡ)· τὸ νὰ ὁμιλῇ τις περὶ ἀλλοτρίων πραγμάτων.

ἀλλοτριολογῶ *(— έω)*· λέγω ἀλλότρια, ἄσχετα πρὸς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν.

ἀλλοτριόμορφα *ὀρυκτὰ* *['Ορυκτολ.]*· βλ. **ἀλλοτριόμορφοι κρύσταλλοι.**

ἀλλοτριόμορφοι *κρύσταλλοι* (Allotriomorphe Kristalle) *[Πετρογρ.]*. Οὕτω καλοῦνται οἱ κρύσταλλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν παρουσιάζουν κανονικὰς ἐπιπέδους ἐπιφανείας κατὰ τὰ σημεῖα τῆς ἐπαφῆς των μετὰ τῶν γειτονικῶν των κρυστάλλων. Ἡ ἀνωμαλία αὕτη προκύπτει ὅταν ἐντὸς τοῦ διαλύματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου γίνεται σχηματισμὸς κρυστάλλων, δὲν ὑπάρχῃ χῶρος δι' ἐλευθέραν κανονικὴν ἀνάπτυξίν των· οἱ κρύσταλλοι τότε προσκρούοντες ἐπ' ἀλλήλους περιορίζονται καὶ συνωθοῦνται, ἐκ τούτου δὲ αἱ ἕδραι των δὲν γίνονται κανονικαὶ ἐπίπεδοι. Οἱ ἀλλοτριόμορφοι κρύσταλλοι καλοῦνται καὶ *ξενόμορφοι.* γ. κ. γ.

ἀλλοτριονομῶ *(—έω)*· ζῶ ἀκολουθῶν ἤθη καὶ ἔθιμα ξένα, ἀλλότρια.

ἀλλοτριοπραγία (ἡ)· τὸ νὰ ἀσχολῆταί τις περὶ ἔργα ἀλλότρια τῶν ὑποθέσεών του, ἀνάμειξις εἰς ξένας ὑποθέσεις.

ἀλλοτριοπραγμονῶ *(—έω), ἀλλοτριοπραγμοσύνη*· ταυτόσημα πρὸς τὰ **ἀλλοτριοπραγῶ, ἀλλοτριοπραγία** (βλ. λ.)· πβλ. *πολυπραγμονῶ, πολυπραγμοσύνη.*

ἀλλοτριοπράγμων, *—ονος* (ὁ)· ὁ εἰς ἀλλότρια πράγματα ἀσχολούμενος· πλβ. *πολυπράγμων.*

ἀλλοτριοπραγῶ *(—έω)*· πράττω ἔργα ἀλλότρια τῶν ὑποθέσεών μου, ἀναμειγνύομαι εἰς ὑποθέσεις ξένας.

ἀλλότριος, *—α, —ον*· ξένος, ὁ εἰς ἄλλους ἀνήκων· ἀντίθ. *οἰκεῖος:* «ἀλλότρια κτήματα,—χρήματα» κ.τ.τ.· «οἱ πένητες ἐπιθυμοῦσι τῶν ἀλλοτρίων» (κατὰ παράλειψιν τοῦ οὐσιαστικοῦ) *('Αριστοτ.)*· «τῶν συγγενῶν οἱ μὲν οἰκειότατοι, οἱ δὲ ἀλλοτριώτατοι»· ‖ ἄσχετος, ξένος: «ἀλλότριον ζήτημα», «ἀλλότριον τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τῶν συνηθειῶν του».—Ἐπίρρ. *ἀλλοτρίως.* β. φ.

— «**ἀλλότρια** ***βάλλειν***»· φρ. κυριολεκτουμένη ἐπὶ τῶν κύβων = κακῶς, ἀδεξίως, ἀνεπιτυχῶς ῥίπτειν τοὺς πεσσούς· ‖ μεταφορ. ἐπὶ τῶν καθόλου ἀποτυγχανόντων εἰς τὰς ἐνεργείας των.

—**ἀλλότρια** ***σώματα*** *['Ιατρ.]*. Ἀλλότρια σώματα ἐν τῇ Ἰατρικῇ ἐν γένει λέγονται στερεὰ ἢ συμπαγῆ σώματα ξένα πρὸς τοὺς ἱστοὺς τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, εἰς ὃν εἰσήχθησαν ἔξωθεν, ἢ σώματα μὴ ξένα μέν, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα ἐκτοπισθέντα τῆς φυσικῆς θέσεως, ἣν κατεῖχον ἐν τῷ ὀργανισμῷ, κατέλαβον θέσιν ἄλλην ἐν αὐτῷ. Καὶ ἐκ μὲν τῶν τῆς πρώτης κατηγορίας ἀλλοτρίων σωμάτων ἄλλα μέν, διανοίγοντα εἰς τοὺς ἱστοὺς καὶ τὰ ὄργανα τοῦ ἀνθρώπου τραύματα, ἐμμένουσιν ἐν αὐτοῖς, οἷα τὰ πολεμικὰ βλήματα, τὰ ἀποθραύσματα τούτων καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν συμπαρασυρόμενα ἔξωθεν διάφορα ἀντικείμενα ἢ οὐσίαι (βλ. κατωτέρω), ἢ ὀξύαιχμα σώματα, ὡς βελόναι, ἧλοι, λεπίδες μαχαιρίων κ.τ.τ.· ἄλλα δέ, παντοῖα τὴν φύσιν, τὸ σχῆμα καὶ τὸν ὄγκον, εἰσδύουσιν εἰς διαφόρους κοιλότητας, τὴν ῥῖνα, τὸν λάρυγγα, τὴν τραχεῖαν, τοὺς βρόγχους, τὸν ἐξωτερικὸν ἀκουστικὸν πόρον, τὸν φάρυγγα, τὸν οἰσοφάγον, τὸν στόμαχον, τὰ ἔντερα, τὸ ἀπευθυσμένον, τὰ οὐρογεννητικὰ ὄργανα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν· ἔνια δὲ τέλος εἴς τινα ὄργανα, ὡς τὸν ὀφθαλμόν. Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀνήκουσι παρασχίδες ὀστῶν ἐκλελυμέναι, ἐλεύθεραι, ὀδόντες ἐκπεσόντες κ.τ.τ.

Ἀλλὰ τὰ ἀλλότρια σώματα, ἅτινα ἐμμένουσιν ἐν τοῖς τραύμασι, τοῖς διὰ πολεμικῶν ὅπλων παραγομένοις, ἀποτελοῦσι θέμα τῆς ἐν πολέμῳ χειρουργικῆς πολλοῦ λόγου ἄξιον· διὸ καὶ ὁ προσήκων λόγος ἐνταῦθα.

Ἀλλότρια σώματα ἐν τοῖς τραύμασιν ἐπὶ τῶν πολέμων τῆς ἀρχαιότητος ἀπετέλουν ἰδίως τὸ βέλος (ἰός, οἰστός) καὶ τὸ δόρυ (ἔγχος), εἶτα δὲ τὸ

Digitized by Google

ξίφος καὶ τὸ ἀκόντιον, ἢ τὰ ἀποθραύσματα τῶν ὅπλων τούτων, ὁσάκις παρέμενον ἐμπεπαρμένα ἐν τοῖς ἱστοῖς τῶν τραυματιζομένων· ὁ ἐξελκυσμὸς δὲ αὐτῶν ἦτο τὸ πρῶτον καὶ κύριον ἔργον τῶν ἰατρῶν ἐν ταῖς μάχαις. Τὰ ἔπη τοῦ Ὁμήρου καὶ ἡ ἱστορία παρέχουσι παραδείγματα ἐμμονῆς τῶν τρωσάντων ὅπλων ἢ τῶν ἀποθραυσμάτων αὐτῶν ἐν τοῖς τραύμασιν. Ὁ «ἀρηίφιλος» Μενέλαος τραυματίζεται ὑπὸ βέλους, ὅπερ ἐνσφηνωθὲν εἰς τὰς σάρκας ἐξελκύει ὁ ἰατρὸς Μαχάων (Ἰλιάς, Δ,139-140, 204-219)· ὁ «ποιμὴν λαῶν» Εὐρύπυλος βέλει τὸν μηρὸν τετρωμένος καλεῖ τὸν Πάτροκλον πρὸς ἐξελκυσμὸν τοῦ βέλους (Ἰλ. Λ. 828-839), διότι καὶ οἱ ἥρωες καὶ οἱ ἡγήτορες τοῦ στρατοῦ ἦσαν ἔμπειροι περὶ τὴν βελουλκίαν, ἣν καὶ αὐτοὶ οἱ μαχηταὶ ἐν ἐπειγούσῃ ἀνάγκῃ ἐξετέλουν· ὁ Διομήδης τρωθεὶς κατὰ τὸν πόδα ἐξάγει μόνος τὸ βέλος (Ἰλ. Λ. 397-400)· ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς πληγεὶς διὰ δόρατος, διελάσαντος τὸν κορμὸν ἀπὸ τοῦ «μεταξὺ τῶν ὤμων μεταφρένου» εἰς τὸ στῆθος, ἐξελκύει αὐτὸς τὸ δόρυ (Ἰλ. Λ. 447-457). Τοῦ Ἐπαμεινώνδου δὲ καιρίαν λαβόντος πληγὴν εἰς τὸν θώρακα διὰ δόρατος ἐν τῇ μάχῃ τῆς Μαντινείας (Διοδώρου XV, 87,1,5,6) καὶ τοῦ Φιλοποίμενος τραυματισθέντος ἐν τῇ μάχῃ τῆς Σελλασίας δι' ἀκοντίου, διατρήσαντος ἀμφοτέρους τοὺς μηροὺς (*Παυσαν.* Ἀρκαδικά, 49,6), οἱ ἰατροὶ ἀνέσπασαν τὰ τμήματα τῶν θραυσθέντων ὅπλων. Γνωστὸν δὲ ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τραυματισθέντες διὰ βέλους, ὁ μὲν ἐν Μεθώνῃ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν (*Πλιν.* VII, 37), ὁ δὲ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῶν Μαλλῶν τῆς Ἰνδικῆς κατὰ τὸ στῆθος (*Ἀρριαν.* Ἀνάβασις, VI 11,1—*Πλιν.* Nat. Hist. VII, 124), ἀπηλλάλησαν διὰ τῆς βελουλκίας. Ἀναφέρονται δὲ ἀλλότρια σώματα ἐν τοῖς τραύμασι καὶ λίθοι καὶ γόλυβδοι καὶ χάλικες καὶ ὅσα τοιαῦτα ὑπὸ σφενδόνης βαλλόμενα καταφέρονται μεθ' ὁρμῆς μεγάμης καὶ εἰσχωροῦσιν εἰς τὰς σάρκας (*Παύλου Αἰγινήτου* βιβλίον 6, κεφ. 88).

Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς τὰ ἀλλότρια σώματα, ἅτινα συχνότατα ἐπιπλέκουσι τὰ διὰ πυροβόλων ὅπλων τραύματα, προέρχονται ἢ ἔσωθεν, ἐκ τῶν ὀστῶν τοῦ τραυματίου, ἢ ἔξωθεν.

Καὶ τὰ μὲν ἐκ τῶν ὀστῶν τοῦ τραυματίου προερχόμενα ἀλλότρια σώματα εἶναι ὀστέϊνα θραύσματα ἢ παρασχίδες, ἐκτετοπισμέναι ἐκ τῆς ἑστίας τοῦ κατάγματος, ἐλεύθεραι, ἔχουσαι μέγεθος ἀπὸ ὀστεώδους κόνεως μέχρι τεμαχίου τετραπλεύρου ἢ πολυέδρου καὶ συνηθέστατα παράκεινται παρὰ τὸ στόμιον ἐξόδου τοῦ τραύματος ἢ καὶ προβάλλουσιν ἐνίοτε δι' αὐτοῦ.

Τὰ δὲ ἔξωθεν προερχόμενα, τὰ καὶ κυρίως ἀλλότρια σώματα καλούμενα, εἶναι παντοῖα:

1) αὐτὸ τὸ βλῆμα (βολὶς φορητοῦ ὅπλου ἢ πολυβόλου, βολὶς Schrapnell, θραῦσμα ὀβίδος), ἢ ἐνίοτε θραῦσμα ἀγχεμάχου ὅπλου ἢ λείψανα φυσιγγίου, κατὰ τοὺς ἐκ τοῦ πλησίον πυροβολισμούς.

2) ἀντικείμενα ἢ τεμάχια ἀποσπώμενα ὑπὸ τοῦ βλήματος ἐκ τοῦ ἱματισμοῦ, τῆς ἀποσκευῆς, τοῦ ὁπλισμοῦ (ῥάκη ἢ λακίδες ἐνδυμάτων, κομβία, ἧλοι, σκύτινα ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ὑποδημάτων), ἢ πράγματα ἴδια τοῦ τραυματίου (θραύσματα διόπτρων, νομίσματα κ.τ.τ.).

3) διάφοροι οὐσίαι ἢ σπάσματα παρασυρόμενα ὑπὸ τοῦ βλήματος κατὰ τὴν πορείαν αὐτοῦ ἢ απαγόμενα μετὰ τὸν ἐποστρακισμὸν (γῆ, ἄμμος, θραύσματα λίθου, ξύλου)· καὶ

4) μέρη προερχόμενα ἐκ τῆς ἀποσκευῆς ἢ καὶ τοῦ σκελετοῦ ἑτέρου γείτονος στρατιώτου.

Ἐκ τῶν διαφόρων τούτων ἀλλοτρίων σωμάτων τὰ συνηθέστερον εὑρισκόμενα ἐν τοῖς τραύμασιν εἶναι τὰ *βλήματα* καὶ τὰ *ῥάκη* ἢ *λακίδες ἱματισμοῦ*, ἅτινα, βλήματα καὶ λακίδες, ἀπαντῶσι μὲν συνήθως ἐν τοῖς τυφλοῖς τραύμασιν, ἀλλ' ἐπιπλέκουσιν ὡσαύτως καὶ τὰ διαμπερῆ.

Βλήματα. Αἰτίαι ἐμμονῆς τῶν βλημάτων ἐν τοῖς τραύμασιν εἶναι: α) ἡ ἀνεπαρκὴς δρῶσα δύναμις (βολὶς εἰς τὸ τέρμα τῆς τροχιᾶς, βολὶς μετ' ἐποστρακισμόν, βολὶς Schrapnell, θραῦσμα ὀβίδος)· β) ἡ δυσχερὴς διάτρησις τῶν ἱστῶν ἕνεκα τῶν διαστάσεων ἢ τοῦ σχήματος τοῦ βλήματος (βολὶς πλήττουσα διὰ τῶν πλευρῶν, βολὶς παραμεμορφωμένη, βολὶς Schrapnell, θραύσματα ὀβίδων)· γ) ἡ ἀντίστασις τοῦ ἱματισμοῦ, τῶν εἰδῶν ἀποσκευῆς καὶ τῶν ὀργανικῶν ἱστῶν, οἷοι αἱ περιτονίαι, οἱ τένοντες καὶ πρὸ πάντων τὰ ὀστᾶ· καὶ δ) ὡς πρὸς τὰς νέας βολίδας καὶ δὴ τὰς ἀκιδωτὰς D καὶ S, συχνάκις αἱ ταλαντευτικαὶ κινήσεις αὐτῶν.

Ὡς πρὸς δὲ τὸν ἐν τῷ τραύματι ἑδρασμόν, τὰ βλήματα ἐν γένει ἐμμένουσιν ἢ ὑπὸ τὸ στόμιον εἰσόδου (θραῦσμα ὀβίδος, ἢ βολὶς λίαν παραμεμορφωμένη), ἢ ἐν τῇ ἑστίᾳ κατάγματος, ἢ παρὰ τὸ στόμιον ἐξόδου. Ἰδίᾳ δὲ αἱ βολίδες τῶν φορητῶν ὅπλων καὶ τῶν βολιδοφόρων ὀβίδων (Schrapnell) εὑρίσκονται εἴτε ἀκέραιαι καὶ ἀνέπαφοι, εἴτε παραμεμορφωμέναι ἢ τεθραυσμέναι ἐκ πλήξεως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἐπὶ τοῦ ὀστοῦ.

Ῥάκη ἢ λακίδες ἱματισμοῦ. Τούτων τὰ μὲν συνιστῶσι σύμπίλημα ἢ κατὰ Delorme πλακούντιον, τὰ δὲ εὑρίσκονται ἐν καταστάσει νηματίων ἢ κροκύδων, ἐγκατεσπαρμένων εἰς τὸν τραυματικὸν πόρον.

Τὰ συμπιλήματα ἢ πλακούντια ἀπαρτίζονται ἐκ στιβάδος τεμαχίων ἀλλήλοις ἐπικειμένων ὑφασμάτων ἐκ τῆς χλαίνης, τοῦ χιτωνίου, τῆς ζώνης, τοῦ ὑποδύτου ἢ τῆς σκελέας καὶ τῆς περισκελίδος τοῦ τραυματίου, καὶ ἑδράζονται κατὰ κανόνα ὑπὸ τὸ στόμιον εἰσόδου πρὸ τῆς κατ' ἐπιπολὴν ὑποδορείου περιτονίας, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τοῦ τραυματικοῦ πόρου πρὸ τῶν διατιτραινομένων περιτονιῶν, ἐν τῇ ἑστίᾳ κατάγματος καὶ ἐντὸς τοῦ θυλάκου Pirogoff, τῆς μικρᾶς δηλονότι κοιλότητος τῆς ἐκ τῆς ἀποκολλήσεως τοῦ δέρματος σχηματιζομένης μεταξὺ τούτου καὶ τῆς τελευταίας περιτονίας κατὰ τὴν διέξοδον τοῦ βλήματος.

Τὰ συμπιλήματα ταῦτα ἢ πλακούντια, τὰ μόνα ἀλλότρια ἐκ τῶν ῥακῶν τοῦ ἱματισμοῦ σώματα, τὰ ὄγκον τινὰ ἐμφανίζοντα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιφοβώτατα, παρετηροῦντο συχνάκις ἄλλοτε διὰ τῶν παλαιῶν ἐκ μαλακοῦ μολύβδου βολίδων. Αἱ νέαι ὅμως μικρᾶς διαμέτρου βολίδες καὶ αἱ νεώταται D καὶ S, ὅταν πλήττωσιν εὐθὺ διὰ τῆς κορυφῆς, σπανιώτατα καὶ κατ' ἐξαίρεσιν παρασύρουσι τοιαῦτα ῥάκη ἱματισμοῦ, ἐκτὸς τῶν πεπλατυσμένην κορυφὴν ἐχουσῶν βολίδων· ἀλλ' ὅταν τραυματίζωσι διὰ τῶν πλευρῶν ἢ τῆς βάσεως ἢ μετ' ἐποστρακισμόν, τότε καὶ αὗται, ὡς ἄλλως τε καὶ αἱ βολίδες Schrapnell καὶ μάλιστα τὰ θραύσματα τῶν ὀβίδων, συμπαρασύρουσιν εἰς τὸ τραῦμα ῥάκη ἱματισμοῦ ὑπὸ μορφὴν πλακουντίου ἢ συμπιλήματος. Οὕτω δὲ αἱ νέαι καὶ αἱ νεώταται βολίδες διὰ τῆς μικρᾶς διαμέτρου, τῆς εἰς κωνοειδῆ ἢ ἀκιδωτὴν κορυφὴν ἀπολήξεως, τῆς στερρᾶς ἐπενδύσεως καὶ τῆς δυσκόλου παραμορφώσεως, ἔτι δὲ καὶ διὰ τῆς μεγάλης ταχύτητος καὶ τῆς περιστροφικῆς κινήσεως, ὁσάκις καταφέρονται κατ' εὐθεῖαν διὰ τῆς κορυφῆς, διαπερῶσι τὰ διάφορα συναντώμενα ὑπ' αὐτῶν εἴδη ἐνδυμάτων χωρὶς σχεδὸν ν' ἀποσπῶσιν ἐξ αὐτῶν εἰ μὴ λεπτά τινα νημάτια ἐκ τῶν ἐξ ἐρέας μόνον εἰδῶν ἱματισμοῦ (χλαίνης, χιτωνίου, περισκελίδος). Καὶ τὰ λεπτὰ ταῦτα νημάτια ἀπαγόμενα διασπείρονται εἰς τὸν τραυματικὸν πόρον συχνότατα, σχεδὸν πάντοτε *(Reverdin)*, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλά, ὅπερ ἀξιοσημείωτον, ἐκτινάσσονται καὶ εἰς τὰ τοιχώματα αὐτοῦ μέχρι βάθους 2—3 ἑκατοστομέτρων καὶ πλέον ἔτι *(Karlinsky, Delorme)*.

Τὰ νημάτια ὅμως ταῦτα καὶ αἱ κροκύδες ἐλάχιστα ἢ οὐδόλως ἀποβαίνουσι κινδυνώδεις εἰς τὸ τραῦμα, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ μολυσμοῦ, ἐκμηδενιζομένου ὑπὸ τῶν ἱστῶν τοῦ ὀργανισμοῦ· τοὐναντίον δὲ τὰ συμπιλήματα ἢ τὰ πλακούντια εἶναι τὰ μολυντικώτατα παντὸς ἀλλοτρίου σώματος ἐκ τῶν εἰς τὰ τραύματα εἰσβιβαζομένων.

Τίς δὲ ἡ τύχη τῶν ἀλλοτρίων ἐν γένει σωμάτων ἐγκαταλειπομένων ἐν τοῖς τραύμασιν; Ἐκ τούτων ἄλλα μὲν εἶναι μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνεκτὰ ἐν τοῖς ἱστοῖς, ἄλλα δὲ οὔ.

Σώματα ἀνεκτά. Σώματα ἀνεκτὰ εἶναι κατὰ κανόνα αἱ βολίδες ἐν γένει αἱ μὴ παραμεμορφωμέναι καὶ ἰδίως αἱ βολίδες τῶν περιστρόφων καὶ αἱ νέαι βολίδες, εἶτα δὲ αἱ βολίδες Schrapnell, τεμάχια ὑέλου, μικρὰ μεταλλικὰ θραύσματα. Καθόλου δὲ ὄγκος μικρός, σχῆμα κανονικόν, ἐπιφάνεια λεία καὶ ὁμαλή, ἑδρασμὸς ἐν τοῖς μαλακοῖς μορίοις ἢ ἐν χώρᾳ τοῦ σώματος μὴ ὑποκειμένῃ εἰς κινήσεις συχνὰς ἢ ἐκτεταμένας, εἶναι ὅροι εὐνοϊκοί· ἀλλὰ κυρίως ἡ ἀσηψία, ἔστω καὶ ἡ σχετική, τοῦ τραύματος καὶ τοῦ ἀλλοτρίου σώματος καὶ σύνθλασις οὐχὶ μεγάλου βαθμοῦ, σύνθλασις ὅσον ἔνεστι μικρὰ τῶν τετρωμένων ἱστῶν, ἀσφαλίζουσι τὴν ἀνεκτότητα κάλλιον ἢ οἱ ἴδιοι χαρακτῆρες τοῦ ἀλλοτρίου σώματος (φύσις, σχῆμα, ὄγκος). Ἰδίᾳ δὲ αἱ νέαι βολίδες τῶν φορητῶν ὅπλων, δι' ὧν τὰ πλείονα τῶν τραυμάτων παρήγοντο κατὰ τὰς ἐκ παρατάξεως μάχας πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου, εἶναι ἐν γένει ἀνεκταί, ἀσινεῖς, μὴ προκαλοῦσαι ἄλλην ἀντίδρασιν ἢ τὴν τοῦ ἀπεστειρωμένου σχεδὸν εἰπεῖν σώματος. Ὁ χρόνος τῆς ἀνεκτότητος εἶναι ἀόριστος, δυνάμενος νὰ παραταθῇ ἐπὶ μῆνας, ἐπὶ ἔτη, ἐσαεί. Ἡ παῦσις τῆς ἀνεκτότητος ἐξαγγέλλεται διὰ πόνου, λειτουργικῆς διαταραχῆς, πυήσεως.

Τὰ ἀνεκτὰ ἀλλότρια σώματα ἐγκυστοῦνται ἀπομονούμενα διὰ περιβλήματος ἐκ πυκνοῦ ἰνώδους ἱστοῦ ἢ καὶ ἐγκλειόμενα ἐν ἀληθεῖ θυλάκῳ, ἐνέχοντι ὑγρὸν φαιόχρουν, ἢ πύον μᾶλλον ἢ ἧττον ὀρῶδες, ἢ ὑποστάθμην κρητιδώδη.

Τὰ ἀλλότρια σώματα καὶ δὴ αἱ βολίδες δύνανται νὰ μεταναστεύσωσι μετὰ καὶ τοῦ ἐξ ἰνώδους ἱστοῦ περιβλήματος ἢ τοῦ θυλάκου αὐτῶν, ὅτε ἀκολουθοῦντα τὸν ἀρχικὸν τραυματικὸν πόρον ἢ τέμνοντα ἄλλην ὁδόν, κατευθύνονται εἴτε πρὸς τὸ δερματικὸν περικάλυμμα, εἴτε πρός τινα τῶν φυσικῶν κοιλοτήτων, ἢ πρός τι τῶν κοίλων ὀργάνων, ἔνθα τέλος ἐμπίπτουσιν. Ἡ μετανάστευσις δ' αὕτη, εἰς ἣν συμβάλλουσι τὸ βάρος τοῦ ἀλλοτρίου σώματος καὶ αἱ κινήσεις τῆς χώρας, ὁτὲ μὲν συντελεῖται λεληθότως, ἀνεπιγνώτως διὰ χρόνου μακροῦ, συνηθέστερον δ' ὅμως ἐπάγεται πόνους, λειτουργικὰς βλάβας, ἀποστήματα, ἐξαιτοῦντα πολλάκις χειρουργικὴν δρᾶσιν.

Σώματα δυσάνεκτα ἢ μὴ ἀνεκτά. Αἱ παραμεμορφωμέναι ἐν γένει βολίδες, αἱ ὀγκώδεις βολίδες, αἱ παρασχίδες, τεμάχια ξύλου, δέρματος εἶναι συνήθως σώματα δυσάνεκτα· μὴ ἀνεκτὰ δὲ εἶναι τὰ ἀλλότρια σώματα καὶ αὐτὰ τὰ μεταλλικὰ ἐν τραύματι σηπτικῷ ἢ πυορροοῦντι. Ἀλλὰ τὰ ἀλλότρια σώματα, ἅπερ ἀδυνατοῦσι τὸ παράπαν οἱ ἱστοὶ νὰ ἀνεχθῶσιν, εἶναι κυρίως τὰ θραύσματα τῶν ὀβίδων τὰ ὀγκώδη, τὰ ἀκανόνιστα, τὰ ἀνώμαλα, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὰ ῥάκη ἱματισμοῦ, ἅτε βρίθοντα παθογόνων μικροβίων, καθ' ὅσον ἐν πολέμῳ ἡ περιβολὴ τοῦ στρατιώτου διατελεῖ ἀναγκαίως κατάμεστος παντοίων ῥυπαριῶν.

Κυρία αἰτία τῆς τοιαύτης δυσανεκτικότητος ἢ μὴ ἀνεκτικότητος εἶναι ὁ μολυσμὸς αὐτῶν τῶν ἀλλοτρίων σωμάτων ἢ τοῦ τραύματος, ἐπικουρικαὶ δὲ αἰτίαι ἡ καταπόνησις ἢ ἡ καχεκτικὴ κατάστασις τοῦ τραυματίου, ἡ μείζων σύνθλασις τῶν ὀστῶν, ἡ ἐλαττοῦσα τὴν πρὸς ἄμυναν ἱκανότητα αὐτῶν, ὁ ἑδρασμὸς τοῦ ἀλλοτρίου σώματος ἐν ἀνατομικῇ χώρᾳ, ὑποκειμένῃ εἰς συχνὰς κινήσεις, ἢ κοινωνούσῃ μετὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ἢ γειτνιαζούσῃ μετὰ χώρου σηπτικοῦ. Ἡ δυσανεκτικότης ἐκδηλοῦται διὰ φλεγμονῆς, πόνων, πυήσεως, συριγγίων.

Ἡ *διάγνωσις* τῶν ἀλλοτρίων σωμάτων, καὶ ἰδίᾳ τῶν μεταλλικῶν, ἐν τῷ βάθει κειμένων, εἶναι εὔκολος διὰ τῶν γνωστῶν ἐν χρήσει ἐξεταστικῶν μεθόδων τῆς σήμερον καὶ μάλιστα διὰ τῆς ἀκτινοσκοπίας καὶ τῆς ἀκτινογραφίας· ἀλλ' ἡ τῶν ῥακῶν ἱματισμοῦ ἀποβαίνει δεσχερεστάτη, εἰ μὴ ἀδύνατος, ἕνεκα τῆς μαλακότητος τῶν σωμάτων τούτων, ἅτινα, ἐμπεποτισμένα ὑπὸ ὑγρῶν εἰς τὸ βάθος τῶν τετραυματισμένων ἱστῶν, φαίνονται ὡς ὀργανικὰ ἁπαλὰ μόρια· τοῦτ' αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῶν σκυτίνων τεμαχίων, τῶν ὑπὸ τῶν βλημάτων ἀπαγομένων εἰς τὸ τραῦμα. Ἐξετάζονται ἐν τούτοις τὰ ἐνδύματα τοῦ στρατιώτου καὶ ἂν ταῦτα ἀντικρὺ τοῦ τραύματος παριστῶσι διάτρησιν ἁπλῆν ἄνευ οὐσιώδους ἀπωλείας οὐσίας, ἀποκλείεται ἡ ὕπαρξις ῥακῶν ἢ λακίδων ἱματισμοῦ ἐν τῷ τραύματι. Τοὐναντίον δὲ ἡ ὕπαρξις αὐτῶν εἶναι πιθανὴ ἂν μετὰ τῆς διατρήσεως τῶν ἱματίων συνυπάρχῃ καταφανὴς εὐρεῖα ἀπώλεια τῆς οὐσίας αὐτῶν, σχεδὸν δὲ βεβαία ἢ βεβαία ἐπὶ τυφλοῦ τραύματος παραχθέντος διὰ θραύσματος ὀβίδος ἢ διὰ βολίδος παραμεμορφωμένης ἢ πληξάσης διὰ τῶν πλευρῶν. Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον πᾶσα πρὸς διάγνωσιν ἐξέτασις κατέστη ἐπιβεβλημένη καὶ ἐφικτὴ ἐπὶ τῆς ζώνης τῶν πρόσω ἢ ὅσον ἔνεστιν ἐγγυτέρω ταύτης διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐπ' αὐτῆς χειρουργείων ἢ κέντρων χειρουργικῶν, λειτουργούντων ὡς νοσοκομειακῶν ἱδρυμάτων.

Ὁ ***ἐξελκυσμὸς*** ἀλλοτρίων σωμάτων ἐπὶ τῆς ζώνης τῶν πρόσω κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμους ἐπετρέπετο μόνον, ἂν ἐπὶ εὐρέος τραύματος ἐνεφανίζετο τὸ ἀλλότριον σῶμα ἀφ' ἑαυτοῦ ἢ παρίστατο ἐπιπόλαιον ἢ ἠπείλει διὰ τοῦ ἀνωμάλου ἢ ὀξέος σχήματος οὐσιῶδες ὄργανον, ἀγγεῖον ὀγκῶδες, νεῦρον ἐπίσημον, ἢ ἀπεκαλύπτετο κατὰ τὴν ἐνέργειαν τομῆς ἢ τομῶν διευρυντικῶν τοῦ τραύματος, ἢ ἂν αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀλλότριον σῶμα ἦτο προφανῶς σηπτικόν.

Ἂν τὸ ἀλλότριον σῶμα, μεταλλικὸν ἢ οὔ, ἦτο ἀνεκτόν, ἀνώδυνον, ἀβλαβὲς κατὰ τὴν πρώτην ἐξέτασιν, ἐκρίνετο αἱρετώτερον νὰ μένῃ ἐπὶ τόπου καὶ ἀνεβάλλετο ὁ ἐξελκυσμὸς αὐτοῦ εἰς εὐθετώτερον τόπον καὶ χρόνον. Ἂν δ' ὅμως ἐδείκνυτο δυσάνεκτον, ἐπώδυνον, πρόξενον πιέσεων καὶ πόνων, ἢ ἔκειτο ἐν ἑστίᾳ σηπτικῇ, ἐπεβάλλετο ὁ ἐξελκυσμός.

Θραύσματα ὀβίδος ὀγκώδη, ἀνώμαλα, τμητικά, ἢ βολίδες Schrapnell ἐξειλκύοντο εἴτε ἀμέσως εἴτε μετ' ὀλίγας μόνον ἀπὸ τοῦ τραυματισμοῦ ἡμέρας. Ὁ ἐξελκυσμὸς δ' ἐπεβάλλετο κατὰ μείζονα λόγον ἐπὶ τυφλοῦ τραύματος, ὅτε τὰ σώματα ταῦτα συναποτελοῦσι τὸν πυθμένα τούτου μετὰ τῶν ῥακῶν ἱματισμοῦ, ὧν οὕτω ἡ διακρίβωσις καὶ ἡ ἐξολκὴ εὔκολοι.

Ἐν γένει δ' ὅμως ὁ ἄμεσος ἐξελκυσμὸς τῶν ῥακῶν ἱματισμοῦ, ὡς ἄκρως σηπτικῶν, καίπερ ἐπιβαλλόμενος, ἐματαιοῦτο συνήθως ὑπὸ τῆς ἄκρως δυσχεροῦς, πολλάκις δὲ καὶ ἀδυνάτου, διαγνώσεως αὐτῶν.

Ἐπὶ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἡ χειρουργικὴ ἐπικουρία ἐπήρχετο ἐνεργὸς ἐπ' αὐτῆς τῆς ζώνης τῶν πρόσω καὶ ἐν βραχυτάτῳ ὅσον ἔνεστι μετὰ τὸν τραυματισμὸν χρόνῳ διὰ διευρύνσεως τῶν τραυμάτων καὶ κενώσεως αὐτῶν οὐ μόνον ἀπὸ παντὸς ἀλλοτρίου σώματος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παντὸς ἐν γένει λοιμώδους περιεχομένου, πρὸς ἀποφυγὴν βαρειῶν ἐπιπλοκῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς ἀεριογόνου γαγγραίνης.

Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ἀλλοτριότης (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι ἀλλότριον, ξένον, ἄσχετον πρός τι· || τὸ νὰ καταστῇ τι ἀλλότριον, ἀποξένωσις· || ἀποστροφή, ἀπέχθεια. Β. Φ.

Digitized by Google

ἀλλοτριοφαγία (ἡ)· τὸ τρώγειν, τὸ καταδαπανᾶν, τὸ οἰκειοποιεῖσθαι τὰ ἀλλότρια.

—[*Ἰατρ.*]. Διαστροφὴ τῆς ὀρέξεως ἄγουσα εἰς λῆψιν οὐσιῶν μὴ θρεπτικῶν. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Vogel εἰς τὴν **κίσσαν** (βλ.λ.) ΑΡ.Π.Κ.

ἀλλοτριοφαγικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀλλοτριοφαγίαν: «πάθησις ἀλλοτριοφαγική».

ἀλλοτριοφάγος (ὁ, ἡ)· ὁ τρώγων, ὁ καταδαπανῶν τὰ ἀλλότρια, ὁ οἰκειούμενος τὰ ἀλλότρια· || ὁ πάσχων **ἀλλοτριοφαγίαν** (βλ. λ.).

ἀλλοτριῶ (—*όω*)· καθιστῶ τι ἀλλότριον, ξένον, *ἀπαλλοτριῶ*.

ἀλλοτριώσιμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ ἀλλοτριωθῇ, *ἀπαλλοτριώσιμος*.

ἀλλοτρίωσις (ἡ)· ἀποξένωσις, *ἀπαλλοτρίωσις*.

ἀλλοτροπία [*Φυσ. Χημ.*]. Ἰδιότης ἣν ἔχουσι πάντα σχεδὸν τὰ στοιχεῖα ἐν στερεᾷ καταστάσει νὰ ἐμφανίζωνται ὑπὸ πολλὰς μορφὰς φυσικῶς καὶ χημικῶς διαφόρους. Οὕτω ὁ *φωσφόρος* ἐν στερεᾷ καταστάσει παρουσιάζεται ὑπὸ τρεῖς διαφόρους μορφάς· ὑπὸ τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶναι χρώματος λευκοῦ, ὑπὸ τὴν ἑτέραν εἶναι ἐρυθρὸν καὶ ὑπὸ τὴν τρίτην μορφὴν ἰῶδες. Καὶ εἰς τὰς τρεῖς ὡς ἄνω καταστάσεις, καὶ ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἐξωτερικὰς συνθήκας, ὁ φωσφόρος παρουσιάζει εἰς τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς αὐτοῦ ἰδιότητας τοιαύτας διαφοράς, ὥστε θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι πρόκειται περὶ οὐσιῶν φύσεως ἐντελῶς διαφόρου. Ἐπίσης ὁ *ἄνθραξ* εὑρίσκεται, ἐν στερεᾷ πάντοτε καταστάσει, ὡς ἀδάμας, ὡς γραφίτης καὶ ὡς ἄμορφος ἄνθραξ. Ὡσαύτως τὸ *θεῖον*, ἀναλόγως τοῦ τρόπου παρασκευῆς, κρυσταλλοῦται εἰς διάφορα κρυσταλλικὰ συστήματα: μονοκλινές, ρομβοεδρικὸν κλπ.

Πάντα σχεδὸν τὰ στοιχεῖα δύνανται νὰ λάβωσι πολλὰς ἀλλοτροπικὰς μορφὰς ἐν στερεᾷ καταστάσει. Τοὐναντίον ἡ ἀλλοτροπία εἶναι σπάνιον φαινόμενον εἰς τὴν ὑγρὰν καὶ ἀερίαν κατάστασιν τῶν στοιχείων. Οὕτω τὰ διάφορα ἀλλοτροπικὰ εἴδη τοῦ φωσφόρου τηκόμενα μεταβάλλονται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος φωσφόρου ἐν ὑγρᾷ καταστάσει. Ἐπίσης ἓν καὶ μόνον εἶδος φωσφόρου ὑπάρχει ἐν ἀερίᾳ καταστάσει. Ὡσαύτως ἐνῷ τὸ ὕδωρ ἐν στερεᾷ καταστάσει (πάγος, χιὼν κ.λ.π.) κρυσταλλοῦται εἰς διάφορα κρυσταλλικὰ συστήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ καὶ ἰδίαν ἀλλοτροπικὴν μορφήν, τοὐναντίον ὑπὸ τὰς ἄλλας δύο καταστάσεις, τὴν ὑγρὰν καὶ ἀερίαν, ἓν μόνον εἶδος ὕδατος εἶναι γνωστόν.

Ἐν τούτοις χημικαί τινες ἑνώσεις, ὡς ἡ *παραοξυανισόλη* καὶ τὸ *ἐλαϊκὸν ἀμμώνιον*, ὑπάρχουσιν ἐν ὑγρᾷ καταστάσει, ὑπὸ δύο διαφόρους ἀλλοτροπικὰς μορφάς: καὶ ἡ μὲν μία τῶν μορφῶν τούτων εἶναι σύνηθες ὑγρὸν *ὀπτικῶς ἰσότροπον*, ἡ δὲ ἑτέρα ἀποτελεῖ ὑγρὸν·κρύσταλλον ὀπτικῶς *ἀνισότροπον*. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην μορφὴν ἡ ὕλη παρουσιάζει ὄψιν ἐνίοτε ρευστοτέραν τοῦ ὕδατος, πάντοτε ὅμως θολήν. Ἡ μετάπτωσις ἐκ τῆς στερεᾶς κρυσταλλικῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὑγρὰν ἀνισότροπον κατάστασιν τελεῖται εἰς ἴδιον σημεῖον τήξεως. Ἐπίσης εἰς τὴν διαύγειαν τοῦ ἀνισοτροπικοῦ ὑγροῦ ἀντιστοιχεῖ ἰδιαιτέρα θερμοκρασία.

Συχνότερον χημική τις ἕνωσις δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὑπὸ διαφόρους μεταλλαγὰς οὐχὶ μόνον ἐν στερεᾷ καταστάσει ἀλλὰ καὶ ὑπὸ οἱανδήποτε ἄλλην φυσικὴν τοιαύτην. Αἱ δὲ ὑπὸ διαφόρους μορφὰς χημικαὶ ἑνώσεις καλοῦνται *ἰσομερεῖς*. Τὸ ὀξυγόνον, τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστόν, εἶναι ἁπλοῦν στοιχεῖον, δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ εἰς τὰς τρεῖς φυσικὰς καταστάσεις (τὴν στερεάν, ὑγρὰν καὶ ἀέριον) ὑπὸ δύο διαφόρους ἰσομερεῖς μορφάς: ἡ πρώτη εἶναι τὸ σύνηθες *ὀξυγόνον* O_2, ἡ δὲ δευτέρα τὸ *ὄζον* O_3.

Πρὸς ἐξήγησιν τῶν ὡς ἄνω φαινομένων παραδεχόμεθα ὅτι εἰς τὰς ἀλλοτροπικὰς μορφὰς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτόμων ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ μοριακὸν οἰκοδόμημα εἶναι διάφορος δι' ἑκάστην ἀλλοτροπικὴν μορφὴν ἢ καὶ ὅτι τὰ ἄτομα ἔχουσιν ἐντελῶς ἰδίαν κατάταξιν ἐν τῷ μορίῳ.

Δ. ΤΣΑΜΑΔΟΣ

—**ἀλλοτροπία** *τῶν ὀρυκτῶν* (Allotropie) [*Ὀρυκτολ.*]· βλ. ἑτερομορφισμὸς καὶ πολυμορφισμός. Γ. Κ. Γ.

ἀλλοτροπίνη (Allotropin) [*Φαρμ.*]. Εἶναι φωσφορικὴ ἑξαμεθυλενοτετραμίνη μετ' ἐλευθέρας ἑξαμεθυλενοτετραμίνης. Κόνις εὐδιάλυτος ἐν ὕδατι, ἥτις ἐν ἀλκαλικῷ περιβάλλοντι ἀποβάλλει φορμαλδεΰδην. Ἐφαρμογὴν εὑρίσκει ὡς ἀντισηπτικὸν τῶν οὔρων καὶ τῆς κύστεως, ὡς καὶ τὰ ἀνάλογα πρὸς ταύτην σκευάσματα *ἑξάλη ἀμφοτροπίνη* κλπ. Κ. Γ. Μ.

ἀλλότροπος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἄλλου τρόπου, ὁ κατ' ἄλλον τρόπον λαμβάνων ὕπαρξιν, διαφορετικός.—Ἐπίρρ. **ἀλλοτρόπως**.

ἀλλοτρόφια (Allotrophia Kittl.) [*Παλαιοζ.*]. Ὑπόγενος θαλασσόβιον τῆς ὁμοιογενείας τῶν *πυραμιδελλιδῶν* ἢ τῶν *ψευδομελανιειδῶν*. Φέρει ὄστρακον πυργοειδὲς καὶ στόμα ᾠοειδές. Ἔζησε κατὰ τὸν παλαιοζωϊκὸν αἰῶνα. Θ. Σ.

ἀλλοῦ· ἐπίρρ. τοπ. δημοτ. Ἐπὶ στάσεως ἐν τόπῳ=εἰς ἄλλον τόπον, ἀλλαχοῦ, ἄλλοθι· ἀντίθ. *ἐδῶ*· παροιμ. «ἀλλοῦ ὁ παππᾶς, κι' ἀλλοῦ τὰ ράσα του» ἐπὶ ἀκαταστασίας· «ἀλλοῦ τὰ κακκαρίσματα κι' ἀλλοῦ γεννοῦν οἱ κόττες;», ὅτι τὰ φαινόμενα πολλάκις δὲν εἶναι σύμφωνα πρὸς τὰ πράγματα, «ἀλλοῦ χτυπάει τὸ νερό, κι' ἀλλοῦ ἀλέθει ὁ μύλος», ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα ἐνεργειῶν τινων εἶναι ἔμμεσον, ἐμφανίζεται δηλ. οὐχὶ ὅπου ἀφελέστερον προσδοκᾷ τις, ἀλλ' ἀλλαχοῦ καὶ καιριώτερον. Ἐπὶ κινήσεως εἰς τόπον: «νὰ πᾷς ἀλλοῦ»· μετὰ τῆς προθέσεως κατὰ πρὸς ἐναργεστέραν δήλωσιν τῆς εἰς τόπον σχέσεως: «τράβα κατ' ἀλλοῦ» «κοίταξε κατ' ἀλλοῦ» πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν. || Μεταφ. εἰς ἄλλο πρόσωπον, εἰς ἄλλην ἀφορμήν, ἀρχήν: «ἀλλοῦ νὰ τὰ πῇς, ἀλλοῦ εἶναι ἡ αἰτία». Β. Φ.

Ἀλλουὰ (Halloix Pierre). Ἔγραψε περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐκκλησιαστικῶν πατέρων τῶν δύο πρώτων αἰώνων (Halloisii Petri «Illustrium ecclesiae orientalis scriptorum... vitae et documenta» ἐν Duaei 1633—6 εἰς folio)· ἀπέθανε τῷ 1656.

Ἀλλουὰρ (Allouard), *Ἐρρῖκος-Αἰμίλιος*. Γλύπτης γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τὸ 1844. Ἀπέκτησε φήμην ὡς γλύπτης ἱστορικῶν θεμάτων καὶ ἔλαβε χρυσοῦν μετάλλιον εἰς τὴν Ἔκθεσιν τῶν Παρισίων τοῦ 1900. Ἀνετέθη εἰς αὐτὸν τὸ μνημεῖον τοῦ Πέτρου Κορνέϊγ.

ἀλλούβιος (Alluvium) [*Γεωλογ.*]· βλ. ὁλόκαινος.

ἀλλοῦθε· ἐπίρρ., εἰς ἄλλον τόπον, εἰς ἄλλο μέρος· ἀρχ. *ἄλλοσε*· ἐσχηματίσθη ἀπὸ τοῦ *ἀλλοῦ*, καθὼς τὸ *παντοῦθε* ἀπὸ τοῦ *παντοῦ*. Β. Φ.

ἀλλοϋσίτης (Halloysit, Halloysite) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν *ὁμάδα ὀρυκτῶν τοῦ ἀλλοφανοῦς* (βλ. **ἀλλοφανοῦς ὁμάς**). Εἶναι ἄμορφον, παρουσιαζόμενον εἰς κονδυλοειδεῖς καὶ νεφροειδεῖς μάζας. Ἔχει θραῦσιν ὀστρεοειδῆ μέχρι γεηρᾶς, σκληρότητα $1^1/_2$—$2^1/_2$ βαθμῶν, εἰδικὸν βάρος 1,9—2,1, λάμψιν στεατοειδῆ καὶ χρῶμα λευκὸν μέχρι κυανοῦ, πρασίνου καὶ φαιοῦ.

Ὁ χημικὸς του τύπος εἶναι:

$$H_4\,Al_2\,Si_2\,Og + aq.$$

Εἶναι δηλ. ἔνυδρον ὑδροπυριτικὸν ἀργίλλιον. Παρουσιάζεται συχνότερον μὲ σμιθσονίτην ὡς ὑπόλειμμα διαλύσεως τῶν ἀσβεστολίθων εἰς τὸ Angleur παρὰ τὴν Λιέγην τοῦ Βελγίου (γαλαπηκτίτης ἐπίσης καλούμενος), Altenberg παρὰ τὸ Aachen (Γερμανίας) καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

Ἀλλούτα· βλ. Ἀλίττα.

ἀλλουωδίτης (Alluaudite) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν ἔνυδρον φωσφορικὸν ἅλας μαγγανίου καὶ σιδήρου, παραγόμενον, κατὰ τὸν Groth, ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ ὀρυκτοῦ *τριπλίτου*.

Εὑρίσκεται εἰς τὸ Chanteloube τῆς Haute-Vienne. Γ. Κ. Γ.

ἀλλοφανὴς (ὁ, ἡ),—*ές* (τό)· ὁ ἀλλοῖος ἐμφανιζόμενος, διαφορετικός.

—**ἀλλοφανὴς** (Allophan) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τοῦ *ἀλλοφανοῦς* (βλ. λ. **ἀλλοφανοῦς ὁμὰς ὀρυκτῶν**). Εἶναι ἄμορφος, χειροπληθής, παρουσιαζόμενος εἰς νεφροειδεῖς, βοτρυοειδεῖς καὶ σταλακτιτοειδεῖς μορφάς, ὡς καὶ ὡς ἐπικάλυμμα ἐπ' ἄλλων ὀρυκτῶν καὶ πετρωμάτων, παρουσιάζων ὀπαλλιοειδῆ ἐξωτερικὴν ὄψιν. Ἔχει θραῦσιν ὀστρεοειδῆ μέχρις ἀνωμάλου, σκληρότητα 3ου βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 1,8-2,0 καὶ λάμψιν ὑελώδη. Εἶναι εὔθρυπτος, διαφανὴς μέχρι διαφωτίστου καὶ ἄχρους ἢ χρωματισμένος κίτρινος, κυανόφαιος, ἐρυθρὸς ἢ καὶ κυανοῦς ἢ πράσινος. Ὁ χημικὸς του τύπος εἶναι $A_2SiO_5.5H_2O$, εἶναι δηλ. ἔνυδρον πυριτικὸν ἀργίλλιον. Παρουσιάζεται ἐντὸς ρωγμῶν καὶ κοιλοτήτων διαφόρων πετρωμάτων. Εὑρέθη εἰς τὸ Dehrn τοῦ Nassau, ἐν Σιλεσίᾳ, Σαλτζβούργῳ, Βανάτῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

— **ἀλλοφανεῖς** *ἀστέρες* [*Ἀστρονομ.*]. Καλοῦνται οὕτως οἱ ἀστέρες ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀφανεῖς μὲν εἰς τὸν ὁρίζοντα τοῦ παρατηρητοῦ, ἀειφανεῖς δὲ ἀλλαχοῦ. Ἵνα ἀστὴρ εἶναι ἀλλοφανής, πρέπει ἡ ἀπόστασις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἀοράτου πόλου τοῦ οὐρανοῦ νὰ εἶναι μικροτέρα τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους τοῦ τόπου, ἐν ᾧ εὑρίσκεται ὁ παρατηρητής. Οὕτω λ. χ. οἱ ἀστέρες τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Ὀκτάντος εἶναι δι' ἡμᾶς ἀλλοφανεῖς, ὅπως οἱ τῆς Ἄρκτου διὰ τοὺς ἀντίποδας ἡμῶν. Σ. Π.

ἀλλοφανικὸν *ἀμίδιον* [*Χημ.*]· βλ. διουρία.

— **ἀλλοφανικὸν** *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλεῖται οὕτω τὸ Ν-καρβοξυλικὸν παράγωγον τῆς *οὐρίας*. Ἔχει τὸν τύπον $CO\left\langle\begin{matrix}NH_2\\NH.CO.OH\end{matrix}\right.$ καὶ εἶναι σῶμα λίαν ἀσταθές, διασπώμενον ἀμέσως εἰς οὐρίαν καὶ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος. Εἶναι γνωστὰ ὅμως παράγωγα αὐτοῦ ὡς λ. χ. οἱ ἐστέρες, τὸ ἀμίδιον, ἀκόμη δὲ καὶ ἅλατα αὐτοῦ λαμβανόμενα διὰ σαπωνοποιήσεως τῶν ἐστέρων.

Ἐκλήθη ἀλλοφανικὸν ὀξύ, διότι, ἐνῷ ὁ αἰθυλεστὴρ αὐτοῦ παράγεται ἐκ κυανικοῦ ὀξέος καὶ αἰθυλικῆς ἀλκοόλης, αὐτὸ τὸ ὀξὺ δὲν εἶναι τὸ κυανικόν, ἀλλ' ἄλλο τι, ἄλλως φαινόμενον. Οἱ ἐστέρες αὐτοῦ, *οὐρεϊδομυρμηκικοὶ ἐστέρες* ἐπίσης καλούμενοι, ἔχουσι τὸν τύπον $CO\left\langle\begin{matrix}NH_2\\NH.CO.OR\end{matrix}\right.$ καὶ παρασκευάζονται ἢ δι' ἐπιδράσεως θειονυλοχλωριδίου ἐπὶ *οὐρεθανῶν*, ὡς

$$2CO(NH_2)(O.C_2H_5) + SOCl_2 = \\ =CO(O.C_2H_5).NH.CO.NH_2+SO_2+HCl+C_2H_5Cl$$

ἢ δι' ἐπιδράσεως ἀτμῶν κυανικοῦ ὀξέος ἐπὶ ἀλκοολῶν, ἢ ἀκόμη δι' ἑνώσεως ἰσοκυανικοῦ καρβαλκοξυλίου μετ' ἀμμωνίας, ὡς

$$C_2H_5.O.CO.N{:}CO+NH_3= \\ =C_2H_5.O.CO.NH.CO.NH_2$$

Οἱ ἐστέρες τοῦ ἀλλοφανικοῦ ὀξέος δίδουν διὰ θερμάνσεως μετ' ἀμμωνίας τὴν διουρίαν, καθ' ἑαυτοὺς κυανουρικὸν ὀξύ.

Ἐκ τούτων ὁ *ἀλλοφανικὸς αἰθυλεστήρ*,

$$H_2N.CO.NH.CO.OC_2H_5,$$

εἶναι δυσδιάλυτος εἰς ψυχρὸν ὕδωρ, τήκεται εἰς 193° καὶ σχηματίζει μετὰ νιτρικοῦ ὀξέος ἅλας τοῦ τύπου $C_4\,H_8\,O_3\,N_2,\ HNO_3$, ὅπερ κρυσταλλοῦται καλῶς. Σ. Γ.

— **ἀλλοφανικὸς** *αἰθυλεστὴρ* [*Χημ.*]· βλ. ἀλλοφανικὸν ὀξύ.

— **ἀλλοφανικοῦ** *ὀξέος ἐστέρες* [*Χημ.*]· βλ. ἀλλοφανικὸν ὀξύ.

ἀλλοφανοειδῆ *ὀρυκτὰ* (Allophanoide) [*Ὀρυκτολ.*]· βλ. ἀλλοφανοῦς ὁμὰς ὀρυκτῶν.

ἀλλοφανοῦς *ὁμὰς ὀρυκτῶν* (Allophan mineraliengruppe) [*Ὀρυκτολ.*]. Ἡ ὁμὰς αὕτη περιλαμβάνει ὀρυκτὰ ἔνυδρα πυριτικὰ ἅλατα τοῦ ἀργιλλίου ἐν καταστάσει πηκτωμάτων (Gel), ἄμορφα. Ἡ χημικὴ των σύνθεσις, ἰδίᾳ ἡ ἀναλογία τοῦ διοξειδίου τοῦ πυριτίου (SiO_2) πρὸς τὴν ἄργιλλον (Al_2O_3) καθὼς καὶ ἡ εἰς ὕδωρ περιεκτικότης των, δὲν εἶναι σταθεραί. Περιέχουν πρὸς τούτοις συχνὰ καὶ ἄλλας οὐσίας, ὡς π. χ. ἄσβεστον, ἀλκάλια, ὑδροξείδιον σιδήρου κτλ. Εἰς τὰ ὀξέα εὐκόλως διαλύονται. Ἐντὸς τοῦ ὕδατος ἓν μέρος τῶν ὀρυκτῶν καταθρύπτεται, ἐνῷ ἄλλο μέρος καθίσταται πλαστικὸν (*ἀλλοφανικαὶ ἄργιλλοι*). Τὰ ὀρυκτὰ τῆς ὁμάδος τοῦ ἀλλοφανοῦς εἶναι τυπικὰ προϊόντα ἀποσαθρώσεως ὅλων τῶν πυριτικῶν πετρωμάτων καὶ κύρια συστατικὰ τοῦ πηλώδους (lehmigen) ἢ ἀργιλλώδους ἐδάφους τῶν ἀγρῶν· ἐπειδὴ ἀπορροφοῦν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους ἀλκάλια καὶ ἄσβεστον, χαρακτηρίζονται ὡς ἡ κολλοειδὴς μορφὴ τῶν ζεολίθων (ἐδαφικοὶ ζεόλιθοι). Ἐπειδὴ συχνὰ εἶναι ἀναμεμιγμένα μὲ καολίνην, τὰ ὅρια μεταξὺ καολινικῶν καὶ ἀλλοφανικῶν ἀργίλλων συχνὰ συγχέονται καὶ πολλὰ ἐπίσης ἐνίοτε ἐκ τῶν ὀρυκτῶν τούτων ὁμοιάζουν μὲ βωξίτας.

Διακρίνονται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς χημικῆς των συνθέσεως πολλὰ εἴδη ὀρυκτῶν ἀνήκοντα εἰς τὴν ὁμάδα ταύτην. Τὰ κυριώτερα εἶναι ὁ ἀλλοφανής, ὁ ἀλλοϋσίτης, ὁ βῶλος (βλ. λ.) κλπ. Γ. Κ. Γ.

ἀλλοφίτης (Allophit) [*Ὀρυκτολ.*]. Οὕτως ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Websky ὀρυκτὸν ὅμοιον ἐξωτερικῶς μὲ ὀφείτην, ἀλλὰ διάφορον αὐτοῦ κατὰ τὴν χημικὴν σύνθεσιν. Παρουσιάζεται εἰς στιφρὰς μικροκρυσταλλοφυεῖς μάζας, χρώματος ὠχροφαιοπρασίνου, ἀλαμπεῖς, ἀρκετὰ διαφωτίστους. Ἔχει σκληρότητα κάτω τοῦ 3ου βαθμοῦ καὶ εἰδικὸν βάρος 2,64.

Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι ἔνυδρον πυριτικὸν μαγνήσιον, συγγενὴς δηλ. πρὸς τὰ ὀρυκτὰ τῆς ὁμάδος τοῦ χλωρίτου-ὀφείτου, διαφέρων ὅμως ἀπ' αὐτῶν ἕνεκα τῆς μικρᾶς περιεκτικότητός του εἰς ὑδροξύλιον (OH). Εὑρέθη ἐν Σιλεσίᾳ (κυρίως εἰς τὸ Langenbielau). Γ. Κ. Γ.

ἀλλοφρονῶ (-*έω*)· ἄλλα παρὰ τὰ ὄντα φρονῶ, εἶμαι ἐκτὸς ἐμαυτοῦ, ἔξω φρενῶν, εἶμαι τεταραγμένος, συγχυσμένος.

ἀλλόφρων, —*ονος* (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἄλλα παρὰ τὰ ὄντα φρονῶν, ὁ ἐκτὸς ἑαυτοῦ, ὁ ἔξω φρενῶν, τεταραγμένος, συγχυσμένος.

ἀλλόφυλος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἄλλου φύλου ἢ φυλῆς, ὁ ἄλλου ἔθνους, ἀλλοεθνής· ἀντίθ. *ὁμόφυλος*.

—**Ἀλλόφυλος**. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἀποδίδουσι πολλάκις οἱ Ο' (μετάφρασις τῆς Π. Διαθήκης), ὡς καὶ τινες τῶν κλασσικῶν συγγραφέων τὸ ὄνομα τῶν *Φιλισταίων*, οἵτινες χαρακτηρίζονται οὕτως ὡς οἱ κατ' ἐξοχήν, ἅτε καὶ οἱ ἰσχυρότατοι, ἀλλόφυλοι ἐν Παλαιστίνῃ. Ἐν δὲ τῇ Πεντατεύχῳ ὡς καὶ ἐν τῷ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ οἱ Ο'

Digitized by Google

διετήρησαν τὸν ἑβραϊκὸν τύπον τοῦ ὀνόματος *Φυλισιείμ*. Π. Ι. Μ.

ἀλλόφωνος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἄλλην φωνήν, ἄλλην γλῶσσαν λαλῶν, ἀλλόγλωσσος.

ἀλλοχετίτης (Allochetit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πρασινωπόφαιον φλεβικὸν τιγκουαϊτικὸν περιγραφὲν ὑπὸ τοῦ Ippen, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Le Selle-Sees καὶ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Allochet εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Monzoni (Τυρόλου) διασχίζει τὸ πέτρωμα *μονζονίτην*. Συνίσταται ἐκ στιφρᾶς θεμελιώδους μάζης ἀποτελουμένης ἐξ αὐγίτου, μαγνητίτου, κεροστίλβης, νεφελίνου καὶ ὀρθοσχίστου, ἐντὸς τῆς ὁποίας εὑρίσκονται πορφυριτικοὶ κρύσταλλοι λαβραδορίτου, ὀρθοσχίστου, τιτανιοαυγίτου καὶ νεφελίνου. Εἴς τινας φλέβας ἡ θεμελιώδης μᾶζα περιέχει καὶ ὀλίγον ἀσβεστονατροῦχον ἄστριον. Γ. Κ. Γ.

ἀλλόχθων (ἄλλος καὶ χθών-ονός=γῆ)· ὁ ἐκ ξένης χώρας καταγόμενος, ἀλλοδαπός· ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ *ἑτερόχθων*.

— **ἀλλόχθονα κοιτάσματα λιθανθράκων** *[Γεωλογ.]*· βλ. **ἑτερόχθονα κοιτάσματα**.

— **ἀλλόχθονα συστατικὰ πετρωμάτων** *[Πετρογραφ.]*· βλ. **ἀλλοθιγενῆ— καὶ ἑτερόχθονα—**.

— **ἀλλόχθονες μᾶζαι πετρωμάτων** *[Πετρογρ.]*· βλ. **ἑτερόχθονες—**.

ἀλλοχόρδευμα (τὸ) (Allochordeuma) *[Ζωολ.]*. Γένος μυριαπόδων χαλογνάθων ζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *χορδευματιδῶν*. Ἀπαντᾷ ἐν Ἑλβετίᾳ. Δ. Ν. Π.

ἀλλοχροΐτης (Allochroit) *['Ορυκτολ.]*. Οὕτως ὠνομάσθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ d'Andrada οἱ πράσινοι *μαγγανιοῦχοι γρανάται* οἱ εὑρισκόμενοι κατὰ κοκκώδη χειροπληθῆ συσσωματώματα εἰς Drammen καὶ Feiringen τῆς Νορβηγίας. Ἀργότερον τὸ ὄνομα ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἄλλας πρασινωπὰς ἢ κιτρινωπὰς παραλλαγὰς τῶν γρανατῶν (π. χ. τοῦ Wurlitz τῆς Βαυαρίας). Ἡ ὀνομασία ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὸ ὀρυκτὸν τοῦτο, συντηκόμενον μὲ φωσφορικὸν ἐναμμώνιον νάτριον, ἀλλάσσει χρῶμα (ἄλλο-χρῶμα). Γ. Κ. Γ.

ἀλλοχρωματικὰ ὀρυκτὰ (Allochromatisch) *['Ορυκτολ.]*· βλ. **ἑτερόχροα—**.

ἄλλοψ (Allops Marsh, *συνών. διπλόκλωνος*) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ὁπληφόρων θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *τιτανοθηριοειδῶν*. Ἔχει κεφαλικὴν ὀροφὴν κοίλην, ἄνευ κοπτήρων, ἕνα ἢ περισσοτέρους προτραπεζίτας, οἵτινες ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς τραπεζίτας, καὶ κυνόδοντα σχετικῶς μικρόν. Τὰ γιγαντώδη ταῦτα ζῷα, ἂν καὶ ὀλίγον ὑπολείπονται τῶν ἐλεφάντων κατὰ τὸ μέγεθος, ἔχουσι τὰ ὀστᾶ τῶν τε ἐμπροσθίων καὶ ὀπισθίων αὐτῶν ἄκρων μακρότερα καὶ ἰσχυρότερα τῶν τῶν ἐλεφάντων. Ἀνευρέθησαν εἰς τὰ κατώτερα ὀλιγοκαινικὰ στρώματα τοῦ λευκοῦ Ρίβερμπετ τῆς Δακότας, τῆς Νεβράσκας καὶ τοῦ Κολοράδου τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Θ. Σ.

Ἄλλσβιλ (Allschwil). Πολίχνη τῆς Ἑλβετίας ἐν τῷ καντονίῳ Bâle-campagne. Κάτοικοι 3200. Ἐργοστάσια πηλίνων ἀγγείων καὶ κεράμων.

Ἀλλσταῖττερ ἀσβεστόλιθοι (Hallstätter Kalke) *[Γεωλογ.]*. Σειρὰ ἐρυθρῶν καὶ φαιῶν μαρμαροειδῶν ἀσβεστολίθων, ἡ ὁποία καταλαμβάνει ὅλως ἰδιάζουσαν θέσιν εἰς τὴν στρωματογραφίαν τοῦ τριασίου συστήματος στρωμάτων τῶν Ἄλπεων. Οἱ ἀσβεστόλιθοι οὗτοι παρουσιάζονται εἰς τὰς βορείους ἀνατολικὰς Ἄλπεις, κυρίως δ' εἰς τὸ Salzkammergut. Χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ ὅτι περιέχουν μεγάλην ἀφθονίαν ἀπολιθωμάτων θαλασσίων ζῴων, ἰδίᾳ κεφαλοπόδων ἀμμωνιτοειδῶν (τὰ γένη Ἀρκέστης, Πινακόκερως, Κλαδισκίτης, Ἀλορίτης κ.τ.λ.). Ὁ σχηματισμὸς τῶν ἀσβεστολίθων τούτων ἤρχισεν ἀπὸ τὴν ἀνίσιον βαθμίδα καὶ διήρκεσε μέχρι τῆς ραιτίου τῆς τριασίου περιόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Γ. Κ. Γ.

Ἄλλστεντ (Allstedt). Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ βορείῳ Θουριγγίᾳ. Κάτοικοι 3.188 (1919). Ἐργοστάσια σακχάρεως.

Ἄλλστον (Allston), **Οὐάσιγκτων**. Ἀμερικανὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τὴν 5 Νοεμβρίου 1779 εἰς τὴν Νότιον Καρολίναν καὶ ἀποθανὼν τὴν 8 Ἰουλίου 1843 εἰς τὸ Cambrige τῆς Μασσαχουσέτης. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Καλλιτεχνικὴν Ἀκαδημίαν τῆς Βοστώνης, κατόπιν δὲ εἰς Λονδῖνον, Παρισίους καὶ Ἰταλίαν. Πρὸ τῆς ἀφίξεώς του εἰς Εὐρώπην, ἡ φήμη του εἶχε φθάσει μέχρι Λονδίνου διὰ τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων, καίτοι ἐν Ἀγγλίᾳ μετὰ δυσκολίας ἀνεφέροντο τότε τὰ ὀνόματα νέων ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν τῆς παλαιᾶς βρεττανικῆς ἀποικίας. Οἱ κριτικοὶ τοῦ Λονδίνου καὶ Ἐδιμβούργου δὲν ἤθελον νὰ ἀναγνωρίσουν ὅτι ὑπῆρχεν ἐθνικὴ φιλολογία ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς, μόλις δὲ κατὰ τὸ 1850 ἀνέφερον ὅτι ἐν Ἀμερικῇ ὑπῆρχεν εἷς μυθιστοριογράφος, ὁ Κοῦπερ, εἷς ἠθικολόγος ῥήτωρ, ὁ Channing, καὶ εἷς ἱστορικὸς ὁ Prescott. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν γραφικήν, ἀνεφέρετο μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Βικεντίου West, τὸν ὁποῖον ἐχαρακτήριζον περισσότερον Ἄγγλον ἢ Ἀμερικανόν, ἐξαίρεσιν δὲ ἔκαμνον διὰ τὸν Lesli, ὅστις εἰκονογράφησε τὰ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ κατ' ἰδιόρρυθμον ὅλως τρόπον, καὶ διὰ τοὺς Newton καὶ Cole, τῶν ὁποίων τὰ τοπία ἀντιπαρεβάλλοντο πρὸς τοὺς πίνακας τοῦ Constable καὶ Calcott.

Ἐν Ἀγγλίᾳ οὕτω τὰ ἀμερικανικὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι εἶχον κηρυχθῆ εἰς ἀποκλεισμόν. Εὐτυχῶς διὰ τὴν ἀμερικανικὴν γραφικήν, τῆς ὁποίας ἱκανοὶ καλλιτέχναι θὰ ἠδύναντο νὰ ταχθῶσι παραπλεύρως τῶν μεγαλυτέρων ζωγράφων τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ἀνεφάνη ὁ Ἄλλστον, ὅστις, γεννηθεὶς ἐν Ἀμερικῇ, διήνυσε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του ἐν Εὐρώπῃ, προσείλκυσε δὲ τὴν γενικὴν προσοχὴν καὶ ἀποθανὼν ἀπεκλήθη ὁ Τισιανὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ὁ Ἄλλστον ἔδειξε μεγάλην κλίσιν εἰς τὴν ζωγραφικήν, σπουδάζων δὲ εἰς τὸ Κολλέγγιον τοῦ Harvard κατεγίνετο γράφων πίνακας, οἵτινες ἐκρίθησαν μετὰ πολλῆς εὐμενείας. Κατὰ τὴν διαμονήν του ἐν Λονδίνῳ ἐξέθεσε τρεῖς πίνακας, ὅτε δὲ μετέβη εἰς Παρισίους ἐμελέτα τοὺς θησαυροὺς τοῦ Λούβρου, ὅπερ κατ' ἔτος ἀπέκτα νέα ἀριστουργήματα. Εἶτα μετέβη εἰς Ἰταλίαν, περιῆλθεν αὐτὴν καὶ ἐγκατεστάθη ἐπὶ μακρὸν εἰς Ρώμην. Ἐκεῖ συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ ποιητοῦ Coleridge καὶ τοῦ Irwing. Ὁ Coleridge εἶχεν ἐπιστρέψει τότε ἐκ Γερμανίας, καὶ τὸν ἐσχέτισε μετὰ τῶν ἐν Ρώμῃ Γερμανῶν ζωγράφων, οἵτινες πρῶτοι ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ νέου Τισιανοῦ, καθ' ὅσον τὸ σχέδιον καὶ ὁ χρωματισμὸς αὐτοῦ ὑπενθύμιζον τὸν μέγαν Ἰταλὸν καλλιτέχνην.

Ὁ Ἄλλστον, περατώσας τὰς μελέτας του ἐν Εὐρώπῃ, ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν πατρίδα του τῷ 1809, ἐκεῖ δὲ ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν τοῦ διασήμου ῥήτορος Channing. Μετὰ δύο ἔτη μετέβη καὶ πάλιν εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τοῦ 1818. Ἠσθάνετο ὅτι τὸ ἔργον του ἦτο πολὺ ὑπέρτερον τῶν ζωγράφων ἐκείνων, οἵτινες κατέκτων τὴν δάφνην τόσον εὐκόλως ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἡ φιλοδοξία του τὸν ἔφερεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἠρέσκετο νὰ ἐκθέτῃ πίνακας εἰς τὰς ἐτησίας ἐκθέσεις τοῦ Sothers-House, αἵτινες παρεσκεύασαν εἰς αὐτὸν ἀληθῆ καλλιτεχνικὸν θρίαμβον καὶ ἤνοιξαν εἰς τοὺς πίνακας αὐτοῦ τὴν πινακοθήκην τοῦ δουκὸς Ἔγκρεμον, παρὰ τὰς εἰκόνας τοῦ Ραφαήλ, τοῦ Μιχαὴλ-Ἀγγέλου, τοῦ Τισιανοῦ, τοῦ Βὰν-Ντάϊκ καὶ τοῦ Ροῦμπενς. Προετίμα νὰ κατέχουν τὰ ἔργα του εἰς τοιαῦτα μουσεῖα δευτερευούσαν θέσιν ἢ εἰς τὰς αἰθούσας τῆς Φιλαδελφείας καὶ τῆς Νέας Ὑόρκης τὴν πρώτην. Μετὰ τὸν θάνατον ἐν τούτοις τῆς συζύγου του ὁ Ἄλλστον ἐπανῆλθεν εἰς Ἀμερικήν.

Ἐν τῷ καλλιτεχνικῷ του σταδίῳ παρέμεινε πιστὸς εἰς τὴν λατρείαν του καλοῦ καὶ τοῦ μεγάλου, πιστὸς εἰς τὸν θαυμασμὸν πρὸς τὸν Ραφαήλ, τὸ Μιχαὴλ-Ἄγγελον καὶ τοὺς μεγάλους διδασκάλους τῆς Ἰταλίας. Διὰ νὰ κρίνῃ τις κατὰ πόσον προσήγγισε τούτους, λέγει ὁ Ἀμεδαῖος Πισό, πρέπει νὰ ἴδῃ τὸν «Ἀνιστάμενον νεκρόν», τὴν «Ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἁγίου Πέτρου» καὶ τὸ «Ὄνειρον τοῦ Ἰακώβ», τὴν «Διάβασιν τοῦ ἀγγέλου Οὐριήλ», τοῦ ὁποίου τὸ θέμα ἐλήφθη ἀπὸ τὸν «Ἀπολεσθέντα παράδεισον» τοῦ Μίλτωνος, ἢ τὸν «Ἐλισσαιὲ ἐν τῇ ἐρήμῳ» πίνακά του ἀγορασθέντα ὑπὸ τῆς ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως. Πολλὰ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ κατέχουσι διάφορα ἀμερικανικὰ μουσεῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται ὁ «Σαοὺλ καὶ ἡ μάγισσα Ἐνδώρα», τὸ «Ὅραμα τῆς αἱματωμένης χειρός», ὁ «Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ τοποθετῶν τοὺς φρουροὺς εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Παραδείσου», ἡ «Βεατρίκη» τοῦ Δάντου κτλ. Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ζωῆς του ἐπεράτωσε τὸν ὡραιότερον τῶν πινάκων του, τὸ «Συμπόσιον τοῦ Βαλτάσαρ», εὑρισκόμενον σήμερον εἰς τὸ Ἀθήναιον τῆς Βοστώνης. Μεταξὺ τῶν προσωπογραφιῶν του, εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τάσσεται ἡ τοῦ Coleridge, ἀνήκουσα εἰς τὴν Ἐθνικὴν Πινακοθήκην τοῦ Λονδίνου. Ἐπίσης ἐν ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἔργων του ὑπάρχει εἰς τὴν Νέαν Πινακοθήκην τοῦ Μονάχου «Giardino di Malta in Roma».

Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ ἔχουν χαλκογραφηθῆ, τὰ ἀντίτυπά των ὅμως κατέστησαν δυσεύρετα σήμερον καὶ ἐπιζητοῦνται ὑπὸ τῶν συλλεκτῶν.

Ὁ Οὐάσιγκτων Ἄλλστον δὲν ὑπῆρξε μόνον ζωγράφος. Ἐδημοσίευσεν ἐν Ἀγγλίᾳ τόμον ποιήσεων, τὰ «Ὑπομνήματα περὶ τῆς γραφικῆς τῶν τοπίων», καὶ ἐν Ἀμερικῇ τὸ μυθιστόρημά του «Μονάλδη». Εἰς τὰ ἔργα του ταῦτα ὑπάρχουν καὶ οἱ καλλιτεχνικοὶ αὐτοῦ ἀφορισμοί, εἷς ἐκ τῶν ὁποίων: «Μὴ κάμετε θεὸν σας οὐδένα ἄνθρωπον, καθόσον θὰ καταλήξετε νὰ προσθέσητε εἰς τὰ ἰδικά σας σφάλματα καὶ τὰ ἰδικά του», ἐγένετο κοινοτάτης χρήσεως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἀλλυὲν (Alluin). Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Λίλλης, ἀπέχουσα 18 χιλ. τῆς πόλεως ταύτης, παρὰ τὰ βελγικὰ σύνορα. Κάτοικοι 16,160. Εἶναι βιομηχανικὴ πόλις, ἔχουσα ἐργοστάσια μαλλίνων καὶ βαμβακίνων ὑφασμάτων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Μεγάλου πολέμου ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς.

ἀλλυλακετόνη ἢ *πεντενο-(1)-όνη-(4)* *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι ἡ ἁπλουστέρα ἀκόρεστος κετόνη, ἡ περιέχουσα τὸν διπλοῦν δεσμὸν εἰς τὴν γ,δ-θέσιν. Ἔχει τὸν τύπον $CH_2:CH.CH_2.CH_2.CO.CH_3$ καὶ εἶναι ἰσομερὴς πρὸς τὸ *μεσιτυλοξείδιον*. Εἶναι ὑγρὸν εἰδ. βάρους 0,843 (εἰς 27°) καὶ βράζει εἰς 129°,5.

Διὰ νατρίου ἐπέρχεται ἀναγωγή, ἄνευ ἀλλοιώσεως τοῦ μεταξὺ τῶν ἀτόμων τοῦ ἄνθρακος διπλοῦ δεσμοῦ, σχηματιζομένης μεθυλοβουτενυλοκαρβινόλης. Μετάθεσις τοῦ διπλοῦ δεσμοῦ δὲν ἐπέρχεται οὔτε δι' ἐπιδράσεως ἀλκαλίων, οὔτε ὀξέων. Σ. Γ.

ἀλλυλαλκοόλη *['Οργ. Χημ.]*· βλ. **ἀλλυλικὴ ἀλκοόλη**.

ἀλλυλαλκυλοκετόναι *['Οργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ εἰς τὴν β,γ-θέσιν ἀκόρεστοι κετόναι. Ἔχουσι τὸν γενικὸν τύπον

$$CH_2:CH.CH_2.CO.R$$

καὶ παρασκευάζονται δι' ἐπιδράσεως ἀλλυλιωδιδίου καὶ κόνεως ψευδαργύρου ἐπὶ τῶν νιτριλίων τῶν ἀντιστοίχων λιπαρῶν ὀξέων, ὡς

$$R.C \vdots N + CH_2:CH.CH_2J + Zn \rightarrow$$
$$\rightarrow R.CO:CH_2.CH:CH_2$$

Εἶναι ἄχροα, εὐχαρίστου ὀσμῆς, ὑγρὰ καὶ παρέχουσι μεθ' ὑδροξυλαμίνης ἢ σεμικαρβαζιδίου κανονικῶς ὀξίμας καὶ σεμικαρβαζόνας.

Διὰ βρασμοῦ μετ' ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος μετατρέπονται διὰ μεταθέσεως τοῦ διπλοῦ δεσμοῦ εἰς ἀκορέστους κετόνας περιεχούσας τὸν διπλοῦν δεσμὸν εἰς τὴν α,β-θέσιν. Σ. Γ.

ἀλλυλαμίνη ἢ *3-ἀμινοπροπένιον* *['Οργαν. Χημ.]*. Εἶναι ἀμινικὸν παράγωγον τῆς *ἀλλυλικῆς ἀλκοόλης* καὶ ἔχει τὸν τύπον $CH_2:CH.CH_2.NH_2$. Εἶναι ἄχρουν ὑγρὸν ἀμμωνιακῆς ὀσμῆς βράζον εἰς 57°. Σ. Γ.

ἀλλυλένιον ἢ *μεθυλακετυλένιον* ἢ *προπίνιον* *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι ἀκόρεστος ὑδρογονάνθραξ τοῦ τύπου $CH_3.C \vdots CH$. Παρασκευάζεται δι' ἠλεκτρολύσεως τοῦ κιτρακονικοῦ ἢ μεσακονικοῦ ὀξέος καὶ εἶναι ἀέριον δυσαρέστου ὀσμῆς.

Μετὰ μετάλλων, ὡς χαλκοῦ, ὑδραργύρου, ἀργύρου κ.λ.π. παρέχει χαρακτηριστικὰ ἅλατα. Καίεται μετ' αἰθαλιζούσης φλογός. Σ. Γ.

— **ἀλλυλενίου μονοαλογονοπαράγωγα** *['Οργαν. Χημ.]*. Τὸ ἀλλυλένιον δύναται νὰ παράσχῃ δύο τύπων τοιαῦτα. $HC \vdots C.CH_2X$ καὶ $XC \vdots C.CH_3$, ἤτοι παράγωγα περιέχοντα τὸ ἀλογονικὸν στοιχεῖον (X) εἰς ἁπλῶς ἡνωμένον ἄτομον ἄνθρακος καὶ εἰς πολλαπλῶς ἡνωμένον τοιοῦτον.

Αἱ ἑνώσεις τοῦ πρώτου τύπου εὐκόλως παρέχουσι τὸ ἀλογονικὸν στοιχεῖον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς δευτέρας.

Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἀλογονοπαραγώγων τούτων εἶναι:

Τὸ *προπαργυλοχλωρίδιον* ἢ *3-χλωριοπροπίνιον* $CH \vdots C.CH_2Cl$, ὑγρὸν δριμείας ὀσμῆς, βράζον εἰς 65°.

Τὸ *προπαργυλοβρωμίδιον* ἢ *3-βρωμιοπροπίνιον* $CH \vdots C.CH_2Br$, βράζον εἰς 90°. Ἔχει δριμεῖαν ἐπίσης ὀσμήν.

Τὸ *προπαργυλοϊωδίδιον* ἢ *3-ἰωδιοπροπίνιον*, ἀνάλογον πρὸς τὰ ἀνωτέρω, βράζον εἰς 120°. Καὶ τὸ *ἰωδιαλλυλένιον* ἢ *1-ἰωδιοπροπίνιον* τοῦ τύπου $CJ \vdots C.CH_3$, ὅπερ εἶναι γλυκείας ὀσμῆς ἔλαιον, βράζον εἰς 109°. Σ. Γ.

ἀλλυλικὴ *ἀλκοόλη* ἢ *ἀλλυλαλκοόλη* *['Οργ. Χημ.]* Εἶναι ἀκόρεστος ἀλκοόλη τοῦ τύπου $CH_2:CH.CH_2OH$ παρασκευασθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Aug. Cahours καὶ A. W. Hofmann. Εἶναι εὐκίνητον, νυσσούσης ὀσμῆς ὑγρόν, μιγνυόμενον μετὰ τοῦ ὕδατος εἰς πᾶσαν ἀναλογίαν. Καίεται μετὰ φωτιζούσης φλογός, ζέει εἰς 98° καὶ ἔχει εἰδικὸν βάρος εἰς 15° 0,8573. Παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως ὀξαλικοῦ ὀξέος ἐπὶ γλυκερίνης, ὁπότε κατ' ἀρχὰς σχηματίζεται μυρμηκικὸς ἐστὴρ τῆς γλυκερίνης, $HO.CH_2.CH(OH).CH_2.O.COH$, ὅστις εἰς ὑψηλοτέραν θερμοκρασίαν διασπᾶται εἰς ἀνθρακικὸν ὀξύ, ὕδωρ καὶ ἀλλυλικὴν ἀλκοόλην.

Διὰ πολλὰς χρήσεις ἀρκεῖ τὸ ἀκάθαρτον προϊόν, ὅπερ δύναται ἐπίσης νὰ ληφθῇ διὰ κλασματικῆς ἀποστάξεως τοῦ ἀκαθάρτου ξυλοπνεύματος, ὅπου περιέχεται εἰς ποσότητα 0,2% περίπου. Τὸ μεταξὺ 80° καὶ 100° κλάσμα ἀποτελεῖται κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου ἐξ ἀλλυλικῆς ἀλκοόλης.

Ἡ ἀλλυλικὴ ἀλκοόλη χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν ἐπιστημονικῶν παρασκευασμάτων (ἀλλυλοβρωμίδιον, ἀλλυλοϊωδίδιον κ.λ.π.) ὡς καὶ πρὸς παρασκευὴν τῶν ἀλλυλικῶν ἐστέρων τοῦ σαλικυλικοῦ καὶ κινναμωμικοῦ ὀξέος. Σ. Γ.

Digitized by Google

ἀλλύλιον *[Οργ. Χημ.]* Καλεῖται οὕτω ἡ ἀκόρεστος μονοσθενὴς ρίζα $CH_2{:}CH{\cdot}CH_2$. σ. γ.

— **ἀλλύλιον** ***θειοκυανικὸν*** *[Χημ.]*. Εἶναι αἰθὴρ τοῦ ἰσοθειοκυανικοῦ ὀξέος ($C_3H_5N:C:S$) καὶ παρασκευάζεται τῇ ἐπιδράσει βρωμιούχου ἀλλυλίου ἐπὶ θειοκυανικοῦ ἀμμωνίου ἐν τῇ θερμοκρασίᾳ τοῦ 0°. Ἀποτελεῖ τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ αἰθερίου σιναπελαίου. Δὲν εὑρίσκεται ἕτοιμον ἐν τοῖς σπέρμασι τοῦ σινάπεως, ἀλλὰ παράγεται διὰ ζυμώσεως τοῦ ἐν αὐτοῖς εὑρισκομένου *μυρωνικοῦ καλίου* ὑπὸ τοῦ ἐπίσης ἐν αὐτοῖς ἐμπεριεχομένου φυλλώματος τῆς *μυρωσίνης*. Ἀποτελεῖ ἄχρουν ὑγρὸν δριμυτάτης ὀσμῆς, εἰδ. βάρους 1.036, ἀποστάζον ἐν 161°. Εἶναι ἐπ' ἐλάχιστον διαλυτὸν ἐν ὕδατι, καὶ ἐπιτιθέμενον ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος προξενεῖ φλύκταιναν ἐπ' αὐτῆς. Κατὰ τὸν πόλεμον ἐχρησιμοποιήθη ἐπὶ βραχὺ χρονικὸν διάστημα ὡς *δακρυογόνον*. Θ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ

— **ἀλλύλιον** ***θειοῦχον*** *[Φαρμ.]*· βλ. **ἀλλυλοσουλφίδιον.**

— **ἀλλύλιον** ***τριβρωμιοῦχον*** *[Φαρμ.]*· βλ. **τριβρωμυδρίνη.**

ἀλλυλοβρωμίδιον *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀνήκει εἰς τὰ μονοαλογονωμένα παράγωγα τῶν ἀκορέστων ὑδρογονανθράκων τῆς σειρᾶς $C_νH_{2ν}$. Ἔχει τὸν τύπον $CH_2{:}CH.CH_2Br$ καὶ βράζει εἰς 70°. σ. γ.

N-**ἀλλυλοθειουρία** ἢ ***θειοσιναμίνη*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν εἰς ἄζωτον ἀλκυλιωμένων θειουριῶν. Ἔχει τὸν τύπον

$$C_3H_5.NH.CS.NH_2$$

καὶ λαμβάνεται δι' ἐπιδράσεως ἀμμωνίας ἐπὶ ἀλλυλοσιναπελαίου.

Τήκεται εἰς 74° καὶ χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ φωτογραφικῇ πρὸς διάλυσιν τῶν ἀλογονικῶν ἑνώσεων τοῦ ἀργύρου. σ. γ.

ἀλλυλοϊωδίδιον *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι μονοαλογονοπαράγωγον τῶν ἀκορέστων ὑδρογονανθράκων τῆς σειρᾶς $C_νH_{2ν}$. Ἔχει τὸν τύπον

$$CH_2{:}CH.CH_2J$$

καὶ εἶναι ὑγρὸν βράζον εἰς 103°. σ. γ.

ἀλλυλοκαρβινόλη ἢ ***βουτενο-(1)-όλη-(4)*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ἀκόρεστος ἀλκοόλη τοῦ τύπου $CH_2{:}CH.CH_2.CH_2.OH$. Βράζει εἰς 114°. σ. γ.

ἀλλυλομηλονικὸν ***ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀκορέστων δικαρβονικῶν ὀξέων καὶ ἔχει τὸν τύπον

$$CH_2{:}CH.CH_2.CH(COOH)_2$$

Λαμβάνεται δι' ἐπιδράσεως ἀλλυλοβρωμιδίου ἐπὶ νατριομηλονικοῦ ἐστέρος καὶ κρυσταλλοῦται εἰς μεγάλα πρίσματα τηκόμενα εἰς 102°.

Ὁ *διαιθυλεστὴρ* αὐτοῦ εἶναι ὑγρὸν βράζον εἰς 220°. σ. γ.

ἀλλυλοπυροκατεχίνη *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι δισθενὴς φαινόλη μετ' ἀκορέστου πλευρικῆς ἁλύσεως. Ἔχει τὸν τύπον

$$CH_2{:}CH.CH_2.C_6H_3(OH)_2[1{:}3{:}4]$$

καὶ εὑρέθη εἰς τὸ ἔλαιον πεπέρεως τοῦ βετελίου. σ. γ.

ἀλλυλοσιναπέλαιον *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. **σιναπέλαιον.**

ἀλλυλοσουλφίδιον (Allylium sulfuratum) *[Φαρμακ.]*. Ἀποτελεῖ κατὰ τὸν Wertheim τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου τοῦ σκορόδου (Allium sativum), εὑρίσκεται δ' ὁμοίως καὶ εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ κρομμύου, ὡς καὶ εἰς τὰ ἔλαια πολλῶν σταυρανθῶν. Συνθετικῶς παρασκευάζεται διὰ θερμάνσεως ἀλλυλιωδίου μετὰ θειούχου καλίου ἐν ἀλκοολικῷ διαλύματι.

Ἔχει τὸν τύπον $C_3H_5.S.C_3H_5$ καὶ εἶναι ἄχρουν ἔλαιον ἀηδοῦς ὀσμῆς, ἀδιάλυτον ἐν ὕδατι, εὐδιάλυτον ἐν ἀλκοόλῃ καὶ αἰθέρι. Σημεῖον ζέσεως ἔχει 140°. Μετὰ διχλωριούχου ὑδραργύρου, νιτρικοῦ ἀργύρου καὶ χλωριούχου λευκοχρύσου δίδει ἐν ἀλκοολικῷ διαλύματι διπλᾶς ἑνώσεις κρυσταλλικάς. Ἡ μετὰ τοῦ ὑδραργύρου ἕνωσις αὐτοῦ δίδει διὰ θερμάνσεως μετὰ θειοκυανιούχου καλίου *ἀλλυλοσιναπέλαιον*. Διὰ τοῦ ἀλλυλοσουλφιδίου ἐγένοντο πειράματα κατὰ τῆς χολέρας, ἀπεδείχθη δὲ ὡς βακτηριδιοκτόνον, χρησιμοποιούμενον κατὰ τῆς νόσου ταύτης ὑπὸ μορφὴν γαλακτώματος. Τὸ ἀλλυλοσουλφίδιον ἀνεγράφη καὶ ὡς ἔνεσις κατὰ τῆς φυματιώσεως ἐν μίγματι μετ' ἐλαίου ἀπεστειρωμένου. Κ. Γ. Μ.

π-**ἀλλυλοφαινόλη** *[Ὀργαν. Χημ.]*· βλ. **καβικόλη.**

ἀλλυλοχλωρίδιον *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀνήκει εἰς τὰ μονοαλογονωμένα παράγωγα τῶν ἀκορέστων ὑδρογονανθράκων τῆς σειρᾶς $C_ν H_{2ν}$ καὶ ἔχει τὸν τύπον

$$CH_2{:}CH.CH_2Cl.$$

Εἶναι ὑγρὸν βράζον εἰς 46°. σ. γ.

Ἄλλφεντ (Allfeld), ***Φίλιππος***. Γερμανὸς ποινικολόγος, τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ Ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Erlangen. Γνωστὸς ὡς συνεχιστὴς τῆς ἐκδόσεως τοῦ συστήματος Ποινικοῦ Δικαίου τοῦ Hugo Meyer, ὅπερ ἐξεδόθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς ὀγδόην ἔκδοσιν ἐν ἔτει 1922 μετὰ τόσων προσθηκῶν καὶ μεταβολῶν, ὥστε σήμερον νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα οὐχὶ τοῦ ἀρχικοῦ συγγραφέως, ἀλλὰ τοῦ συνεχίζοντος τὴν ἔκδοσιν Ἄλλφελντ. Χ.

Ἀλλὼ (Allauch). Πολίχνη τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Μασσαλίας, 11 χιλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης. Κάτοικοι 3.340. Προϊόντα: Ἔλαιον, κιμωλία. Παρ' αὐτὴν σώζονται ἐρείπια τοῦ πύργου τοῦ Ners.

ἄλλως· ἐπίρρ. τροπ. (τῆς ἀντωνυμ. *ἄλλος*), δημοτ. ἀλλοιῶς καὶ ἀλλέως (βλ. λ.)· κατ' ἄλλον τρόπον, οὐχὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον: «οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἄλλως πρακτέον»· ‖ εἰ δὲ μή: «πρέπει νὰ ἐργασθῇς, ἄλλως...»· ‖ μετὰ τοῦ συνδέσμου *τε*: *ἄλλως τε* = πλὴν τούτου, ἀκόμη δέ, ἐκτὸς τούτου. Β. Φ.

ἄλμ (alm) ἢ καὶ ***λιμνογενὴς κρητὶς*** (Seekreide) ἢ καὶ ***μάργα λειμώνων*** (Wiesenmergel) *[Πετρογραφ.]*. Οὕτω καλεῖται πέτρωμα, ἔχον ὄψιν κρητίδος καὶ συνιστάμενον ἐξ ἰλυώδους ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, τὸ ὁποῖον, ἀποξηραινόμενον εἰς τὸν ἀέρα, δίδει μᾶζαν εὔθρυπτον. Τὸ πέτρωμα τοῦτο ἀποτίθεται ἐπὶ τοῦ πυθμένος ἀβαθῶν λιμνῶν, εἰς παλαιὰς κοίτας ποταμῶν, εἰς ὑγροὺς λειμῶνας, σχηματίζεται δὲ δι' ἐπιδράσεως τῶν φυτῶν, τὰ ὁποῖα ἀφαιροῦν ἀπὸ τὸ ἐν τῷ ὕδατι διαλελυμένον ὑδροανθρακικὸν ἀσβέστιον ἓν μόριον διοξειδίου ἄνθρακος, καὶ μετατρέποντα οὕτω αὐτὸ εἰς ἀδιάλυτον ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον τὸ ἀναγκάζουν νὰ καθιζήσῃ καὶ νὰ ἀποτεθῇ. Καὶ ὁτὲ μὲν σχηματίζεται ἡ λιμνογενὴς κρητὶς σχεδὸν τελείως ἐξ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου καὶ τότε εἶναι κρητιδόλευκος (ὅπως εἰς τὸ πεδίον τοῦ ἄνω Ρήνου, εἰς τὸ Bleke τῆς Σουηδίας), ὁτὲ δ' εἶναι ἀναμεμιγμένη μὲ ἄργιλλον καὶ ἄλλας ὀρυκτὰς καὶ ὀργανικὰς ὕλας, ὁπότε ἔχει χρῶμα ἀνοικτόφαιον. Γ. Κ. Γ.

Ἄλμ (Alm), ***Ἰάκωβος***. Σουηδὸς ἰατρὸς γεννηθεὶς ἐν Οὐψάλῃ τῷ 1754, ἀποθανὼν ἐν Στοκχόλμῃ τῷ 1821. Συνέγραψε πλεῖστα βιβλία ἐξ ὧν κυριώτερα: «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἰατρῶν, χειρουργῶν καὶ φαρμακοποιῶν», «Ἐγχειρίδιον διὰ τὰς μαίας» (1814).

Ἄλμα (Alma) *[Ἀστρονομ.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 390 ἢ ὑπὸ τὸ διακριτικὸν 1894 BC. Ἀνεκαλύφθη τὴν 24ην Μαρτίου 1894, τὰ δὲ ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς του διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1910 ἔχουσιν ὡς ἀκολούθως: $a = 2{,}653$ $T = 1579$ ἡμ. $e = 0{,}130$ $i = 12^0\,9'$, $L = 27^0\,21'$. $\Omega = 305^0\,34'$. $\pi = 131.\,5'$. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Ἄλμα. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Κριμαίας, ἐκβάλλων εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον, 17 μίλλια βορείως τῆς Σεβαστουπόλεως. Ἡ κοιλὰς τοῦ Ἄλμα εἶναι ἀξιόλογος διὰ τὰ ὡραῖα τοπία της καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων φρουρίων της. Παράγει ὀπωρικὰ ἄριστα, φημίζεται δὲ πρὸ πάντων διὰ τὰ μῆλά της (ἀλμὰ εἰς τὴν ταταρικὴν σημαίνει μῆλον). Ὁ Ἄλμα ἔδωκε τὸ ὄνομα εἰς τὴν περίφημον μάχην τῆς 20 Σεπτεμβρίου 1854, ἥτις ἤνοιξε τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον καὶ καθ' ἣν τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα ἐνίκησαν τοὺς Ρώσους.

—[ΣΤΡΑΤ. ΙΣΤΟΡ.] Οἱ σύμμαχοι στρατοί, τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Τουρκίας, συνολικῆς δυνάμεως περὶ τὰς 65000 ἀνδρῶν, ὑπὸ τὸν Γάλλον στρατάρχην ντὲ Σαὶντ Ἀρνὼ (de Saint Arnaud), ἀπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῆς Κριμαϊκῆς χερσονήσου παρὰ τὴν Εὐπατόριαν κατὰ τὰς ἡμέρας 14—18 Σεπτεμβρίου 1854. Κατὰ τὴν πρὸς τὴν Σεβαστούπολιν πορείαν των, τὴν 19ην Σεπτεμβρίου, εὑρέθησαν πρὸ τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ δυνάμεως 35000 ἀνδρῶν περίπου ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Μεντζικὼφ (Menschikow). Αἱ ρωσικαὶ θέσεις ἐξετείνοντο ἐπὶ πλάτους 11 χιλιομ. κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ὅστις καίτοι ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ρεύματος δὲν παρουσίαζε σπουδαιότητά τινα, ἐν τούτοις ἕνεκα τῶν ἀποτόμων καὶ ὑψηλῶν ὀχθῶν ἐκέκτητο σπουδαίαν στρατιωτικὴν ἀξίαν. Τὸ ἀριστερὸν τῆς ρωσικῆς παρατάξεως δὲν ἐξικνεῖτο μέχρι τῆς θαλάσσης, ἕνεκα τῆς ἀπειλῆς τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στόλου. Ἡ ἐξασφάλισις τούτου, ὡς καὶ τοῦ δεξιοῦ, ἐπεζητήθη νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ καταλλήλου κλιμακώσεως τῶν ἐφεδρειῶν. Αἱ ἔμπροσθεν καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ἀγροικίαι καὶ ἀμπελῶνες κατελήφθησαν ὑπὸ πολυαρίθμων Ρώσων ἀκροβολιστῶν.

Ὁ στρατάρχης Σαὶντ-Ἀρνὼ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας κατὰ μέτωπον καὶ πλευρικῶς ἀμφοτέρωθεν τὴν 20 Σεπτεμβρίου. Συμφώνως τῷ σχεδίῳ ἐπιθέσεως, ἔδει οἱ μὲν Γάλλοι δυνάμεως πλέον τῶν 30000 ἀνδρῶν νὰ ἐπιτεθῶσιν ἐναντίον τοῦ ἀριστεροῦ, οἱ δὲ Ἄγγλοι δυνάμεως περὶ τὰς 27000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν λόρδον Ραγκλάν, ἐναντίον τοῦ δεξιοῦ τῶν Ρώσων. Οἱ Τοῦρκοι, περὶ τὰς 7000 ἀνδρῶν, παρέμειναν ὡς ἐφεδρεία ὄπισθεν τῶν Γάλλων.

Μετὰ ἀργοπορίαν, προελθοῦσαν ἐκ μέρους τῶν Ἄγγλων, ἤρξατο τὴν 11ην π. μ. ὥραν ἡ προέλασις τῆς εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν τεταγμένης μεραρχίας Μποσκὲ (Bosquet). Ἡ ἀριστερὰ αὐτῆς φάλαγξ ἀνῆλθεν ἀκωλύτως ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης καὶ ἤρξατο τῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τοῦ ρωσικοῦ πλευροῦ, ἐνῷ ἡ δεξιὰ εὑρέθη πρὸ μεγάλων ἐδαφικῶν δυσχερειῶν. Ἡ ἐπὶ κεφαλῆς ταύτης ταξιαρχία τοῦ Ὀτεμὰρ (Autemarre) περιῆλθε κατ' ἀρχὰς εἰς λίαν κρίσιμον θέσιν πρὸ τῆς ἀμυντικῆς ἐπικαμπῆς, περιλαμβανούσης τὰ συντάγματα τῆς Μόσχας καὶ Μίνσκ, μετὰ μεγάλου ἀριθμοῦ πυροβολαρχιῶν· ἐνισχυθεῖσα ὅμως ὑπὸ τῆς ταξιαρχίας Φορὲ (Forey) ἐκ τῆς ἐφεδρείας τῆς Μεραρχίας, ἠδυνήθη νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κατοχὴν τῶν θέσεών της. Ὁ στόλος ὑπεστήριζε διὰ τοῦ πυρός του τὴν μεραρχίαν Μποσκέ.

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ μεραρχίαι Κανρομπὲρτ καὶ πρίγκιπος Ναπολέοντος προελάσασαι, ὑπὸ δραστικὸν πῦρ, ἠδυνήθησαν νὰ ἐκκαθαρίσωσι τὰς ὄχθας ἐκ τῶν Ρώσων ἀκροβολιστῶν καὶ νὰ καταλάβωσι τὸ χωρίον Ἄλμα Ταμάκ. Παρὰ τὴν γενναίαν ἀντίστασιν τῶν Ρώσων, ἠδυνήθησαν μὲν νὰ ἀνέλθωσιν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, ἀλλὰ ἐνεπλάκησαν ἐπ' αὐτῶν εἰς σκληρὸν ἀγῶνα, τοῦ ἀντιπάλου ἀντιτάσσοντος ἐρρωμένην ἀντίστασιν καὶ διεκδικοῦντος σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν τὸ ἔδαφος.

Εἰς τὸ ἀριστερὸν τῶν συμμάχων, ἡ ἀγγλικὴ μεραρχία Λασὺ Ἔβανς (Lacy Evans), ἠδυνήθη νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν πλησίον τοῦ χωρίου Μπουρλιούκ, παρὰ τὸ δραστικὸν πῦρ τῶν Ρώσων. Ἐκ

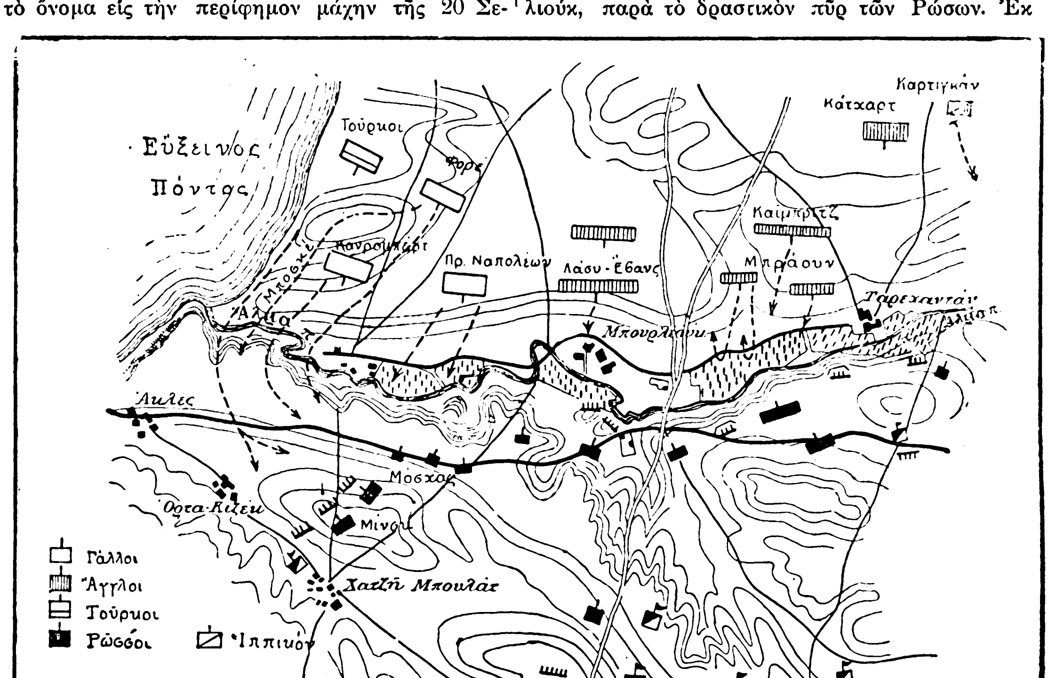

Διάταξις τῶν ἀντιπάλων στρατιωτικῶν δυνάμεων κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἄλμα.

Digitized by Google

Ἡ μάχη τοῦ Ἄλμα κατὰ πίνακα τοῦ Pils.
[Μουσεῖον τῶν Βερσαλλιῶν.]

τῆς ἀγγλικῆς ὅμως μεραρχίας Μπράουν (Brown), ἥτις, ἀντὶ νὰ ἑλιχθῇ, ὡς ὤφειλε, πλευρικῶς, ἐβάδισε κατ' εὐθεῖαν ἐναντίον τοῦ μετώπου τῶν θέσεων τοῦ πεζικοῦ τῆς ἀντιπάλου παρατάξεως, ἡ ταξιαρχία Κοδριγκτῶν (Codrington) ἠναγκάσθη, κατὰ τὴν ἐπίθεσίν της ἐναντίον τῶν ἀμπελώνων τῆς δεξιᾶς ὄχθης, νὰ ὑποχωρήσῃ μετὰ μεγίστων ἀπωλειῶν. Μόνον μετὰ τὴν ἐπέμβασιν τῶν Βρεττανῶν φρουρῶν καὶ τῶν ὀρεινῶν τοῦ δουκὸς τοῦ Καῖμπριτζ (Cambridge), ἐπανελήφθη ὁ ἀγὼν καί, παρὰ τὸ πῦρ 36 ρωσικῶν πυροβόλων, κατωρθώθη ἡ πέραν τοῦ ποταμοῦ προχώρησις. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἔχοντος τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν τοῦ δεξιοῦ πρίγκιπος Γκορτσακὼφ αὐτοπροσώπως διενεργηθεῖσα ἀντεπίθεσις ἀπέτυχεν. Οὕτως ἐπειδὴ συγχρόνως γαλλικὰ ἀποσπάσματα ἐκ δυσμῶν ἤρχισαν ἐνεργοῦντα, ἡ περαιτέρω ἀντίστασις τῶν Ρώσων παρέλυσεν εἰς τὸν τομέα τοῦτον.

Οἱ Ρῶσοι ὑπέστησαν ἰδιαιτέρως μεγάλας ἀπωλείας, ἕνεκα τοῦ καλυτέρου ὁπλισμοῦ τῶν Ἄγγλων καὶ Γάλλων ἀκροβολιστῶν, φερόντων ἠυλακισμένας ἀραβίδας.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας, ὁ πρίγκιψ Μεντσικὼφ διέταξε περὶ τὴν 4ην μ. μ. ὥραν τὴν ὀπισθεν τοῦ Κατσαμπὰχ (3 χμ. νοτιώτερον) ὑποχώρησιν. Ἐπειδὴ δέ, κυρίως ἕνεκα ἐλλείψεως ἱππικοῦ, οἱ σύμμαχοι δὲν κατεδίωξαν πέραν τοῦ πεδίου τοῦ ἀγῶνος, οἱ Ρῶσοι ἠδυνήθησαν νὰ ἐκτελέσωσιν ἐντελῶς ἀνενόχλητοι τὴν ὑποχωρητικὴν ταύτην κίνησιν, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἱππικοῦ αὐτῶν.

Αἱ ἀπώλειαι κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν λαβόντων μέρος στρατῶν, ὑπῆρξαν: διὰ μὲν τοὺς Ρώσους 198 ἀξιωματικοί, 5511 ἄνδρες, διὰ δὲ τοὺς συμμάχους 164 ἀξιωματικοί, 2970 ἄνδρες, ἐξ ὧν τὸ μεγαλύτερον μέρος καταλογίζεται εἰς τοὺς Ἄγγλους. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

— [ΤΕΧΝΗ] Τὴν μάχην τοῦ Ἄλμα ἀπεικόνιζον πλεῖστοι πίνακες, ἐκτεθέντες εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἔκθεσιν τῶν Παρισίων τοῦ 1855, τὴν γενομένην ἀμέσως μετὰ τὴν περίφημον νίκην, τὴν ὁποίαν κατήγαγον οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι παρὰ τὸν ὁμώνυμον μικρὸν ποταμὸν τῆς Κριμαίας. Οἱ διασημότεροι τῶν πινάκων τούτων εἶναι οἱ γραφέντες ὑπὸ τῶν Μπελλανζέ, Μπώμ, Γεωργίου Ντορέ, Εὐγενίου Λαμὶ καὶ Νταρζοῦ. Τὸ αὐτὸ θέμα εἰκόνισεν ἐπίσης ὁ Ὁράτιος Βερνὲ εἰς μεγάλην σύνθεσιν τῷ 1857, ἐπίσης δὲ εἰς τὸ ἀνάκτορον τῶν Βερσαλλιῶν εὑρίσκεται ἀνηρτημένη ἐν τῇ περιφήμῳ στοᾷ τῶν Νικῶν ἡ πλήρης κινήσεως καὶ ζωῆς εἰκὼν τοῦ Ἰσιδώρου Πίλς, παραγγελθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος Γ', ἥτις, μετὰ τῆς ἑτέρας, τῆς παριστώσης τὸν «Ρουζὲ ᾄδοντα τὴν Μασσαλιώτιδα», θεωρεῖται ἓν τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ διασήμου ζωγράφου. Θ. Β.

ἅλμα. Ἡ λέξις, παραγομένη ἐκ τοῦ ῥήματος *ἅλλομαι*, σημαίνει *πήδημα*, ἤτοι τὴν ἑκουσίαν διὰ τιναγμοῦ ἐκσφενδόνησιν τοῦ σώματος ἀπὸ τόπου εἰς τόπον πρὸς τὰ πρόσω ἢ πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω δι' ἡνωμένων τῶν ποδῶν ἢ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου αὐτῶν.

— [ΑΘΛΗΤ.] Τὸ ἅλμα εἶναι ἀρχαιότατον ἀγώνισμα, καθὼς καὶ ὁ δρόμος, ἄσκησις κοινὴ εἰς πάντας τοὺς λαούς. Ὑπὸ δὲ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐθεωρεῖτο ὡς κάλλιστον καὶ χρησιμώτατον, ἀποτελοῦν κατὰ τοὺς δημοσίους ἀγῶνας τὸ μᾶλλον ἔξεχον ἀγώνισμα τοῦ πεντάθλου καὶ ἓν τῶν ἀγωνισμάτων τοῦ τριαγμοῦ (ἅλμα, δίσκος, ἀκόντιον). Ἀλλ' ἐτελεῖτο καὶ ὡς ἰδιαίτερον μονομερὲς ἄθλημα. Τὸ ἅλμα ἀναφέρει καὶ ὁ Ὅμηρος, περιγράφων ἐν Ὀδυσσείᾳ (θ, 100 καὶ ἑξ.) τοὺς ὑπὸ τοῦ ἄνακτος τῶν Φαιάκων Ἀλκινόου ὀργανωθέντας χάριν τοῦ ξενιζομένου Ὀδυσσέως ἀγῶνας, καθ' οὓς ὁ Ἀλκίνοος ἐπεθύμησεν, ὅπως μετὰ τῆς χαρᾶς του ἐκδηλώσῃ καὶ τὴν ἐγκαύχησίν του ἐπὶ τῇ ἱκανότητι τῶν ὑπηκόων του καὶ εἰς τὸ ἅλμα. Ἀλλ' εἰς τοὺς ἐν Τρφάδι ὑπὲρ τοῦ θανόντος Πατρόκλου τελεσθέντας ἀγῶνας (*Ὀμ.* Ἰλ. Ψ. 257 κ. ἑξ.) δὲν ἀναφέρεται τὸ ἅλμα. Ὁ Ἀχιλλεὺς (παρ' *Εὐρ.* Ἠλ. 439) ὀνομάζεται *κοῦφον ἅλμα ποδῶν*, ἔνθα ἐτέθη τὸ ἀφῃρημένον ἀντὶ τοῦ συγκεκριμένου. Ὁ Φιλόστρατος ἐν τῷ «Περὶ Γυμναστικῆς» ἀναφέρει, ὅτι τὸ ἅλμα ἦτο ἐν χρήσει καὶ πρὸ τοῦ ἀργοναυτικοῦ πλοῦ, κατατάσσων αὐτὸ μεταξὺ τῶν *κούφων* λεγομένων ἀγωνισμάτων. Ὡς δυσχερέστατον δ' ἄθλημα, συνωδεύετο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ δὴ τοῦ Παυσανίου, ὑπὸ αὐλήματος, ἀναπτεροῦντος τὴν προσπάθειαν τοῦ ἅλτου. Ἄλλοι ὅμως συγγραφεῖς, ὡς καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ Παυσανίας καὶ ὁ Πλούταρχος, ὑποδεικνύουν, ὅτι, οὐ μόνον κατὰ τὸ ἅλμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ ἀγωνίσματα τοῦ πεντάθλου, ἐπηύλουν, ἰδίως δὲ τὸ πυθικὸν αὔλημα τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, νικήσαντος κατὰ τὰ πρῶτα Ὀλύμπια.

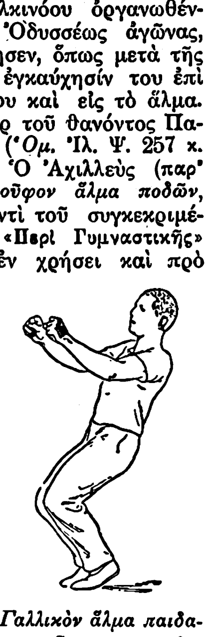

Γαλλικὸν ἅλμα παιδαγωγικῆς γυμναστικῆς.

Κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἰατρὸν Ἄντυλλον, τὸ ἅλμα ἦτο τριῶν εἰδῶν· ἢ *ἄφαλσις* ἢ ὁ *ἀφαλμός*, παρόμοιος πρὸς τὸ τροχάδην ἐν χώρᾳ· ὁ *ἐξαλμός*, συνεχὴς ἀναπήδησις δι' ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν· καὶ τὸ *πρὸς πυγὴν ἅλμα*, ἀναπήδησις ἢ εἶδος λακωνικῆς ὀρχήσεως, καθ' ἣν αἱ πτέρναι ἔψαυον τὰς πυγάς, νικητοῦ θεωρουμένου τοῦ ἀριθμήσαντος τὰ πλεῖστα πηδήματα· εἰς τὸ ἅλμα τοῦτο ἠσκοῦντο καὶ παῖδες καὶ αὐταὶ αἱ Σπαρτιάτιδες. Ἐν τῷ πεντάθλῳ οἱ ἀγωνιζόμενοι εἰς τὸ ἅλμα ἔφηβοι ἐχρησιμοποίουν καὶ τοὺς ἁλτῆρας (βλ. λ.), ὅπως προσκτῶνται ὁρμὴν κατὰ τὴν ἀποσφενδόνησιν τοῦ σώματος. Διὰ τὴν ἄσκησιν εἰς τὸ ἅλμα ὑπῆρχεν ἀφωρισμένος χῶρος ἐν τοῖς γυμνασίοις, ἐπεστρωμένος δι' ἄμμου, ἔχων δὲ περιφέρειαν 50 ποδῶν καὶ καλούμενος πιθανῶς «*ἐσκαμμένα*». Ἐντεῦθεν ἔχει τὴν ἀρχὴν καὶ ἡ παροιμιώδης φράσις «ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν», λεγομένη διὰ τοὺς ὑπερβαίνοντας τὸ σύνηθες μέτρον πράξεώς τινος. Ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα π. χ. ἐπήδησεν, ὡς λέγεται, ὁ Φάϋλλος, ἐπιτυχὼν ἅλμα 55 ποδῶν, ἤτοι περίπου 17 μέτρων, εἰ καὶ τὸ τοιοῦτον ἠμφεσβητήθη ὑπὸ πολλῶν μεταγενεστέρων, ἰσχυριζομένων, ὅτι τὸ ἅλμα ἐκεῖνο ἦτο τριπλοῦν καὶ οὐχὶ ἁπλοῦν. Τινὲς φρονοῦσιν, ὅτι τὰ «ἐσκαμμένα» ἐκαλοῦντο καὶ «*σκάμμα*», ὡς καλεῖται καὶ σήμερον· ἀλλ' ἄλλοι τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἀποδίδουν εἰς τὸ ὅριον τοῦ ἅλματος ἐν τῇ ἄμμῳ, ὅπερ ἐδεικνύετο ὑποσκαπτομένου βόθρου. Ἡ τοῦ ἅλματος ἀρχὴ ἐγίνετο ἀπό τινος ὑψώματος, ὀνομαζομένου *βατῆρος*, τὸ δὲ μέτρον ἢ ἡ ἐπίδοσις αὐτοῦ ἐκαλεῖτο *κανών*.

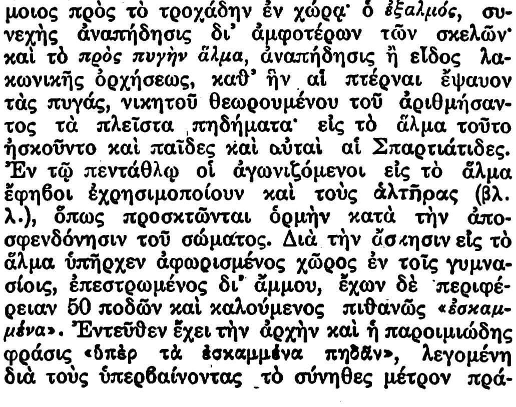

Συνηθικὸν ἅλμα παιδαγωγικῆς γυμναστικῆς.

Τὸ ἅλμα τονώνει καὶ ἰσχυροποιεῖ πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος, ἰδίως δὲ τὰ κάτω ἄκρα, τὴν ὀσφὺν καὶ τὸν θώρακα. Δι' αὐτοῦ φέρεται τὸ αἷμα πρὸς τὰ κάτω, ἀπομακρυνόμενον τῆς κεφαλῆς, ζωογονοῦνται τὰ σπλάγχνα καὶ θερμαίνονται οἱ πόδες, ἐνῷ αἱ ἀρθρώσεις καθίστανται εὐκινητότεραι, τὸ δὲ θάρρος ἀναπτύσσεται ἐπὶ μᾶλλον.

Ἐν τῇ συγχρόνῳ σωμασκίᾳ διακρίνομεν δύο εἴδη ἁλμάτων, τὸ *παιδαγωγικὸν* καὶ τὸ κυρίως *ἀθλητικόν*. Τὸ παιδαγωγικόν, ἀσκοῦν τοὺς ραχιαίους καὶ τοὺς ὀσφυϊκοὺς μῦς, γυμνάζει ἅμα τὸ ἀναπνευστικὸν καὶ τὸ πεπτικὸν σύστημα, ἐφ' ᾧ καὶ ἐνδιαφέρει καὶ τὴν θεραπευτικήν. Ὁ κατὰ τοῦτο ἀσκούμενος, 1ον) ὑψούμενος ἐλαφρῶς ἐπὶ τῶν ἄκρων δακτύλων, μὲ τὰς κνήμας ἡμιανοίκτους, ὑψοῖ οὕτω τὸ κέντρον βάρους τοῦ σώματός του. 2ον) κλίνων τὸν κορμὸν ἐλαφρῶς πρὸς τὰ πρόσω, φέρει τὸ κέντρον βάρους τοῦ σώματος παρὰ τὴν διεύθυνσιν ταύτην· 3ον) τείνει τοὺς βραχίονας πρὸς τὰ ὀπίσω, ἵνα οὕτω φέρῃ αὐτοὺς ὁρμητικώτερον ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς κατὰ τὴν ζωηρὰν καὶ βραχεῖαν προσπάθειαν τῆς ἐκσφενδονήσεως τοῦ σώματος πρὸς τὰ πρόσω. Τοῦ ἅλματος ἐκτελεσθέντος κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἣν παρέχει τὸ ἐν τῇ δευτέρᾳ εἰκόνι βέλος, ἡ ἀπόστασις ἐμφαίνεται διὰ τῶν δύο παραλλήλων γραμμῶν, τῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κεχαραγμένων. Ὁ ἀσκούμενος ἐκτελῶν τὸ ἅλμα, πίπτει ἐπὶ τοῦ ὁρίου καὶ πάλιν διὰ τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν, ἔχων τοὺς βραχίονας τεταμένους κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Ἡ ἰσορροπία εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον σταθερωτέρα, ὅσον ὁ κορμὸς κρατεῖται ἰσχυρότερον ἐν τῇ κατακορύφῳ θέσει διὰ τῶν κοιλιακῶν καὶ τῶν ὀσφυϊκῶν μυῶν, τῶν κνημῶν διϊσταμένων ἐν σχήματι ῥόμβου. Τέλος ὁ ἅλτης ὀρθοῦται εὐθυτενής, λαμβάνων τὴν στάσιν τῆς προσοχῆς, ἀρχικὴν θέσιν πρὸ τῆς κυρίως ἐνάρξεως τοῦ ἅλματος.

Ὁ δὲ κατὰ τὸ ἀθλητικὸν ἅλμα ἀσκούμενος ἅλτης δὲν ἀκολουθεῖ τὴν κανονικότητα τῶν κινήσεων τοῦ παιδαγωγικοῦ ἅλματος, ἀλλ' ἀποβλέπων, ὡς πρὸς κύριον σκοπόν, εἰς τὴν ἐπίτευξιν ἐπιδόσεως ὡς οἷόν τε μείζονος, παρορᾷ κατὰ τὸ πλεῖστον τὰς κανονικὰς καὶ ἁρμονικὰς κινήσεις καὶ προβαίνει εἰς μυϊκὰς προσπαθείας, αἵτινες εἶναι διάφοροι κατὰ τὴν μορφὴν εἰς τοὺς διαφόρους ἅλτας. Ὑπάρχουν 5 εἰδῶν ἀθλητικὰ ἅλματα, τὸ *εἰς μῆκος* (ἁπλοῦν), τὸ *τριπλοῦν*, τὸ *εἰς ὕψος*, τὸ *ἐπὶ κοντῷ* καὶ τὸ *εἰς βάθος*.

Ἅλμα εἰς μῆκος.—Τελεῖται μετὰ ἢ ἄνευ φορᾶς· ἀλλ' εἰς τοὺς ἀγῶνας εἶναι παραδεδεγμένον τὸ μετὰ φορᾶς. Κατὰ τοὺς νέους διεθνεῖς ἀθλητικοὺς κανονισμούς, ἡ ὑπὸ τοῦ ἀθλητοῦ λαμβανομένη φορὰ εἶναι ἀπεριόριστος. Ὁ βατήρ, ἐξ οὗ γίνεται τὸ ἅλμα, ἀπέχων τοῦ σκάμματος κατὰ 3 μέτρα, ἔχει πλάτος 203 χιλιοστῶν καὶ μῆκος 1,219 μέτρ. Πρὸ τοῦ βατῆρος ὑπάρχει στρῶμα λεπτῆς ἄμμου, ἵνα καθιστᾷ καταφανὲς τὸ γεγονός, ἂν ὁ ἅλτης ἤθελεν ἐγγίσει τὸν πόδα ἐκτὸς τοῦ βατῆρος, ὅτε τὸ ἅλμα ἀκυροῦται. Εἰς ἀπόστασιν 2 μέτρων ἐκεῖθεν τοῦ βατῆρος χαράσσεται γραμμὴ δι' ἀσβεστοχρίσματος, καταφανὴς εἰς τὸν ἀθλητήν, ἣν ἂν ὑπερβῇ οὗτος δὶς κατὰ τὴν αὐτὴν προσπάθειαν, χωρὶς νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ἅλμα, χάνει τὸ ἅλμα τοῦτο.

Ἡ καταμέτρησις τοῦ ἅλματος γίνεται ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ βατῆρος κατὰ κάθετον γραμμὴν πρὸς τὸ πρῶτον ἴχνος, ὅπερ καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἀφῆκεν ὁ ἀθλητὴς ἐντὸς τοῦ σκάμματος κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἅλματος. Δεδομένου, ὅτι συνήθως μείζων ταχύτης παρέχει μείζονα μετεωρισμὸν ἐν τῷ ἅλματι, ὀφείλει ὁ γυμναζόμενος νὰ προπονῆται καὶ εἰς τὸν δρόμον ταχύτητος, συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ δρόμου. Καλὸν θεωρεῖται, ἵνα ὁ γυμναζόμενος ὁρίσῃ ὡρισμένην ἀπόστασιν φορᾶς δι' ὡρισμένου ἀριθμοῦ βημάτων μέχρι τοῦ βατῆρος, ὅπως εὐχερέστερον ἐπιτυγχάνῃ πάντοτε κανονικοῦ ἅλματος. Ἡ διεθνὴς ἐπίδοσις εἰς τὸ ἅλμα εἰς μῆκος εἶναι 7,89 μέτρ., ἡ δ' ἑλληνικὴ 6,855 μέτρ.

Ἅλμα τριπλοῦν.—Ἐκτελεῖται μετὰ φορᾶς. Τὴν προέλευσιν του κυρίως ὀφείλει εἰς τοὺς Ἀρματολοὺς καὶ Κλέφτας τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, οἵτινες συνηθέστατα ἐγυμνάζοντο εἰς τὸ «*πήδημα στὶς τρεῖς*». Κατὰ τοὺς διεθνεῖς κανονισμούς, ὁ ἀθλητὴς τὸ πρῶτον ἅλμα δέον νὰ ἐκτελέσῃ διὰ τοῦ ἰδίου ποδός, δι' οὗ ἐπάτησεν ἐπὶ τοῦ βατῆρος, διὰ τοῦ ἑτέρου δὲ ποδὸς

Digitized by Google

θὰ ἐκτελέσῃ τὸ δεύτερον ἅλμα καὶ θὰ πέσῃ δι' ἀμφοτέρων εἰς τὸ τρίτον. Κατὰ τὰ ἄλλα ἰσχύουν αἱ διατάξεις τοῦ ἁπλοῦ ἅλματος. Ἐπίδοσις διεθνὴς 15.525 μέτρ., ἑλληνικὴ 13,78 μ.

Ἅλμα εἰς ὕψος. — Ἐπὶ δύο κατακορύφων στυλοβατῶν, ὑψουμένων παρὰ τὸ σκάμμα ἔναντι ἀλλήλων, ἠριθμημένων δὲ κατὰ μῆκος, τοποθετεῖται ἐγκαρσίως τριγωνικὸς ξύλινος ζυγός, μὲ πλευρὰς 3 ἑκτμ., δυνάμενος δι' ἁπλῆς ὠθήσεως νὰ καταπέσῃ. Ὑπεράνω τοῦ ζυγοῦ τούτου, ὑψουμένου ἑκάστοτε ἀναλόγως τῆς ἀποφάσεως τοῦ κριτοῦ, ἐκτελεῖται τὸ ἅλμα εἰς ὕψος. Πρὸ τοῦ σκάμματος καὶ εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς μέτρου ἀπὸ τούτου, χαράσσεται γραμμὴ δι' ἀσβεστοχρίσματος, εὐδιάκριτος εἰς τὸν ἀθλητήν, ἣν δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ οὗτος χάνων τὴν φορὰν του· διότι ἄλλως, ἂν ὑπερβῇ ταύτην δίς, θεωρεῖται ὅτι ἀπώλεσεν ἓν ἅλμα. Εἰς τὸν ἀθλητὴν δ' ἐπιτρέπονται τρεῖς προσπάθειαι δι' ἕκαστον ὕψος· ἐν ἀποτυχίᾳ δὲ καὶ τῶν τριῶν τούτων προσπαθειῶν, ὁ ἀθλητὴς θεωρεῖται ἐκτὸς ἀγῶνος. Οἱ στυλοβάται ἀπέχουν ἀλλήλων 3, 66 μ., τὸ δὲ πρὸς αὐτῶν ἔδαφος, ἐφ' οὗ ὁ ἀθλητὴς θὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἅλμα, δέον νὰ εἶναι ἐντελῶς ἐπίπεδον. Πᾶσα ἀναπήδησις τοῦ ἀθλητοῦ πρὸ τοῦ ζυγοῦ θεωρεῖται ὡς ἅλμα γενόμενον. Ἀπαγορεύεται εἰς τὸν ἀθλητὴν κατὰ τὸ πήδημα νὰ κρατῇ εἰς χεῖρας βάρος, φελλοὺς κλπ., ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ τοποθετῇ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους σημεῖον κανονίζον τὴν φορὰν του ἢ ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ μανδήλιον, ἵνα γίνηται οὗτος μακρόθεν εἰς αὐτὸν καταφανής. Δὲν ἐπιτρέπονται τὰ κατὰ κεφαλὴν ἅλματα. Κανονικὸν πήδημα θεωρεῖται ἐκεῖνο, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀθλητοῦ δὲν διέρχεται τὸν ζυγὸν πρὸ τῶν ποδῶν. Ἡ καταμέτρησις τοῦ ὕψους γίνεται ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καθέτως πρὸ τὸν ὑπεράνω αὐτοῦ ζυγὸν καὶ πρὸς τὴν καταφανεστέραν αὐτοῦ κυρτότητα. Ἡ διεθνὴς ἐπίδοσις εἰς τὸ ἅλμα εἰς ὕψος εἶναι 2, 17 μ., ἡ δ' ἑλληνικὴ 1,82 μ.

Ἅλμα ἐπὶ κοντῷ.—Ἐπὶ δύο ὁμοίως κατακορύφων στυλοβατῶν τοποθετεῖται ζυγός, ὅμοιος πρὸς τὸν τοῦ ἅλματος εἰς ὕψος, ὃν ὁ ἀθλητὴς ὑπερπηδᾷ βοηθούμενος ὑπὸ κοντοῦ. Τὸ ἅλμα τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν γραφικωτέρων καὶ θεαματικωτέρων ἀγωνισμάτων, ἰσχυροποιοῦν τὴν ὀσφύν, παρέχον εὐκινησίαν καὶ εὐλυγισίαν εἰς τὸ σῶμα καὶ ἀναπτύσσον τὸ θάρρος καὶ τὴν αὐτοπεποίθησιν· ἐπὶ πλέον εἶναι ἄσκησις χρησιμωτάτη καὶ διὰ στρατιωτικοὺς σκοπούς, καθ' ὅσον διὰ τοῦ ἐπὶ κοντῷ ἅλματος δύναταί τις νὰ ὑπερβῇ ἐμπόδια, τάφρους κλπ. Βάσις κυρίως τῆς προπονήσεως εἶναι ἡ ἐκμάθησις τοῦ χειρισμοῦ τοῦ κοντοῦ καὶ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ὑπερπηδήσεως. Ὁ ἀρχάριος, πρὶν ἢ ἔτι ὑπερπηδήσῃ τὸν ζυγόν, ἐκτελεῖ ἁπλᾶ ἅλματα διὰ κοντοῦ ἄνευ ζυγοῦ. Ὅταν δ' ἀσκηθῇ εἰς τοῦτο ἱκανῶς, ἐπιχειρεῖ τὴν ὑπερπήδησιν διὰ καταλλήλων ἕλξεων τῶν χειρῶν ἐπὶ τοῦ κοντοῦ, τοποθετουμένου κατακορύφως καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ σώματος, καὶ πίπτει πρὸς τὸ σκάμμα, ὠθῶν τὸν κοντὸν μετὰ δυνάμεως πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος. Τὸ ἀγώνισμα, δι' Ὀλυμπιακοὺς ἢ ἄλλους διεθνεῖς ἀγῶνας, ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ὕψους 3 μ., ὁ δὲ ζυγὸς ὑψοῦται ἑκάστοτε ἀναλόγως πρὸς τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ κριτοῦ. Τρία ἅλματα δι' ἕκαστον ὕψος ἐπιτρέπονται. Γραμμὴ ἐξ ἀσβεστοχρίσματος, ἀπέχουσα τοῦ βατῆρος κατὰ 5 μέτρα καὶ παράλληλος πρὸς αὐτόν, χαράσσεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· ταύτην ὁ ἅλτης ὅταν δὶς ὑπερβῇ, χωρὶς νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ἅλμα, ἀπόλλυσι τὸ δικαίωμα ἑνὸς ἅλματος. Ὁ ἀθλητὴς δικαιοῦται νὰ σκάψῃ πρὸ τοῦ βατῆρος λακκίσκον, ἔχοντα διάμετρον μὴ ὑπερβαίνουσαν τὰ 30 ἑκτμ., ἐν ᾧ νὰ στηρίξῃ τὸν κοντόν· δύναται δὲ νὰ τοποθετήσῃ ἐντὸς αὐτοῦ καὶ κιβωτίδιον ἐκ ξύλου, ἵνα δι' αὐτοῦ ὑποβοηθῇ ἀσφαλέστερον τὴν στήριξιν τοῦ κοντοῦ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἅλματος· πάντως δὲν ἐπιτρέπεται ἡ διάνοιξις πλειόνων τοῦ ἑνὸς λακκίσκων. Οἱ κοντοὶ δύνανται νὰ ἔχουν περιτύλιγμα, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἔχουν ἄλλο τι, ὡς ὑποστήριγμα τῶν χειρῶν. Ὁ ἀθλητὴς δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ ἴδιον κοντόν, ὃν δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ ἄλλος ἀθλητής, ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ ἰδιοκτήτου του. Ἕκαστος ἅλτης δικαιοῦται ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ οἱονδήποτε ἤθελε προτιμήσει ὕψος, ἀνώτερον τοῦ ἀρχικῶς τεθέντος ἐλαχίστου, ὑποχρεούμενος μετὰ τοῦτο νὰ συνεχίσῃ πηδῶν ἕκαστον ὕψος μέχρι τῆς ἀποτυχίας του. Θεωρεῖται ὡς γενόμενον ἅλμα πᾶσα ἐπὶ τοῦ κοντοῦ ἀναπήδησις τοῦ ἀθλητοῦ, ἔστω καὶ ἂν οὗτος δὲν ἐγγίσῃ τὸ σκάμμα διὰ τοῦ σώματός του ἢ διὰ τοῦ κοντοῦ. Ἀπαγορεύεται εἰς τὸν ἀθλητήν, ἐκτελοῦντα τὸ ἅλμα, νὰ μεταλλάξῃ χεῖρα ἢ νὰ μετακινήσῃ ὑψηλότερον τῆς ἀρχικῆς λαβῆς τὴν πρὸς τὰ ἄνω χεῖρα. Μετὰ τὸ ἅλμα, ἐὰν ὁ κοντὸς ρίψῃ τὸν ζυγόν, τὸ ἅλμα τοῦτο δὲν λογίζεται, ἐφ' ᾧ καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κρατηθῇ ὁ κοντός, πρὶν ἢ οὗτος ἀρχίσῃ νὰ κλίνῃ ἀντιθέτως πρὸς τὸν ζυγὸν ἢ τὸ σκάμμα. Ἐὰν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἅλματος θραυσθῇ ὁ κοντός, τὸ ἅλμα τοῦτο καταλογίζεται ὡς μὴ γενόμενον, ὁ δ' ἀθλητὴς δικαιοῦται νὰ ἐπαναλάβῃ αὐτό.

Εἰδικῶς διὰ τὸ ἅλμα εἰς ὕψος καὶ τὸ ἅλμα ἐπὶ κοντῷ, ἐὰν πλείονες τοῦ ἑνὸς σταματήσουν εἰς τὸ αὐτὸ ἀνώτατον ὕψος, δὲν δύνανται οὗτοι ν' ἀνακηρυχθοῦν ἅπαντες ἰσόπαλοι νικηταί. Διὸ παρέχεται αὐτοῖς μία ἐπὶ πλέον προσπάθεια διὰ τὸ μὴ ὑπερπηδηθὲν ὕψος. Ἐὰν δὲ καὶ μετ' αὐτὴν δὲν ἐπιτευχθῇ ἡ σειρὰ κατατάξεώς των, τότε ὁ ζυγὸς καταβιβάζεται εἰς τὸ ὑπερπηδηθὲν ἤδη κατώτερον ὕψος, οὗτινος τὴν ἐκ νέου ὑπερπήδησιν δοκιμά-

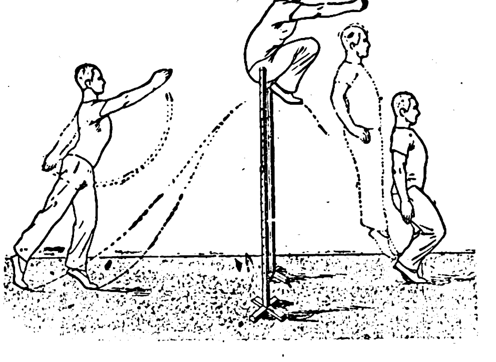

Συνηθικὸν ἅλμα παιδαγωγικὸν καὶ ἀθλητικόν.

ζουν ἅπαξ οἱ 2—3 ἰσόπαλοι· ἐὰν δὲ καὶ τοῦτο δὲν ὑπερπηδηθῇ, ὁ ζυγὸς καταβιβάζεται εἰς τὸ ἑπόμενον καὶ οὕτως καθ' ἑξῆς, μέχρι καθορισμοῦ τῆς σειρᾶς ἐπιτυχίας ἑκάστου. Πάντως καὶ ἀσχέτως πρὸς τὴν σειρὰν βραβεύσεως, ἡ ἀρχικῶς ἐπιτευχθεῖσα ἀνωτέρα ἐπίδοσις ἀναγνωρίζεται ὡς γενομένη καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἰσοπάλων. Ἡ αὐτὴ

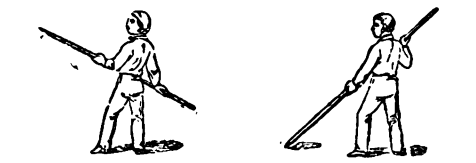

Προετοιμασία διὰ τὸ ἅλμα ἐπὶ κοντῷ.

διάταξις ἰσχύει καὶ διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς β' καὶ γ' θέσεως, ἐν ᾗ περιπτώσει οἱ πρῶτοι δὲν ἔχουν ἤδη καταλάβει ταύτας.

Διεθνὴς ἐπίδοσις εἰς τὸ ἅλμα ἐπὶ κοντῷ 4,25 μ., ἑλληνικὴ 3,70 μ. *(Ἀ. Καραγιάννης).*

Ἅλμα εἰς βάθος.— Δὲν εἶναι τοῦτο ἐν χρήσει εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας. Τὸ εἰς βάθος ἅλμα ἐκτελεῖται ἢ ἐμπρός, ὅταν πηδῶμεν πρὸς τὰ ἐμ-

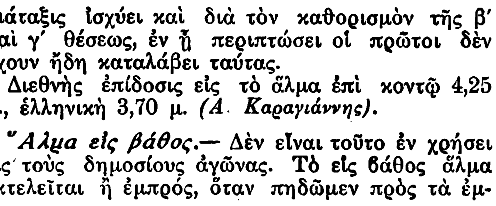

Ὑπερπήδησις τοῦ ζυγοῦ εἰς τὸ ἅλμα ἐπὶ κοντῷ.

πρὸς ἔκ τινος ὕψους, ἢ ὀπίσω, ὅταν ὁμοίως ἐξ ὑψηλοῦ τινος μέρους πηδῶμεν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἤτοι μὲ ἀντίθετον μέτωπον, στηριζόμενοι ἢ οὒ διὰ τῶν χειρῶν μας.

Ἐν τοῖς γυμναστηρίοις ἐκτελοῦνται καὶ ἅλματα διὰ τῶν ἱππικῶν ἐφαλτηρίων (βλ. λ.).

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

— **[ΣΤΡ. ΤΑΚΤ.].** *Ἅλμα* ἐν τῇ στρατιωτικῇ τακτικῇ καλεῖται ἡ ταχεῖα μετακίνησις δυνάμεων πεζικοῦ ἢ πυροβολικοῦ, ὡς κατωτέρω:

Πεζικόν.— Ἐν τῷ πεζικῷ *ἅλμα* λέγεται ἡ ἑκάστοτε μεταπήδησις πρὸς τὰ ἐμπρὸς τῆς ἀκροβολιστικῆς γραμμῆς, δηλαδὴ τῆς *γραμμῆς μάχης* (γραμμῆς πυρός, ἁλύσεως ἀκροβολιστῶν) τῶν παλαιοτέρων ἐποχῶν, τοῦ *κλιμακίου πυρὸς* τῆς σήμερον.

Ὁ τρόπος τῆς δι' ἁλμάτων προχωρήσεως τῆς ἀκροβολιστικῆς γραμμῆς δὲν εἶναι ἀποκύημα θεωρητικῆς μελέτης, ἀλλὰ παρήχθη ἀφ' ἑαυτοῦ ἐν τῇ πράξει, διαρκοῦντος τοῦ Γαλλο-γερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870. Ἐπειδή, κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον, ἡ γερμανικὴ ἄλυσις ὑφίστατο μεγάλην φθοράν, λόγῳ τοῦ ὅτι οἱ Γάλλοι παρέμενον συνήθως ἐν στάσει (ἄμυνῃ) καὶ ἠδύναντο συνεπῶς νὰ ἐπωφελοῦνται πλήρως τῆς ταχυβολίας τοῦ σασεπῶ καὶ τῆς μεγάλης δραστικότητος αὐτοῦ εἰς τὰς μακρὰς ἀποστάσεις, ἡ γερμανικὴ ἄλυσις δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρῇ ἀκωλύτως, ἀλλ' ἐξηναγκάζετο, ἀφ' ἧς ἔφθανεν εἰς τὰς μικρὰς ἀποστάσεις (πάντως ἀπὸ τῶν 400 μέτρων καὶ κάτω, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἀποστάσεως δραστικῆς βολῆς τοῦ γερμανικοῦ ὅπλου Δρεΰζ), νὰ ἵσταται ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα νὰ προκαλύπτηται κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ νὰ ἐκτελῇ πυρά, ἐξ ἧς ἀνάγκης ἐγεννήθη ὁ τρόπος τῆς προχωρήσεως κατὰ διαδοχικὰ ἅλματα, ὁ παραμείνας ἔκτοτε μέχρι σήμερον ὡς ὁ ἐνδεδειγμένος τρόπος πάσης προχωρήσεως.

Καίτοι ἀπὸ τοῦ 1870 καὶ ἐντεῦθεν μέχρι τῆς σήμερον ἡ προχώρησις τοῦ πεζικοῦ ἐν τῇ ἐπιθέσει γίνεται δι' ἁλμάτων, μόλα ταῦτα τὰ σημερινὰ δὲν προσομοιάζουσι διόλου πρὸς τὰ παλαιὰ ἅλματα. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς ἐπελθούσης μεταρροπῆς ἐν τῇ τακτικῇ τοῦ πεζικοῦ (βλ. λ. ἀκροβολιστὴς καὶ ἀκροβολιστικὸς) διὰ τῆς καταργήσεως τῶν παλαιῶν ὑποδιαιρέσεων τῆς διμοιρίας πεζικοῦ εἰς ἡμιδιμοιρίας καὶ ἐνωμοτίας, τῆς συγκροτήσεως τῆς σημερινῆς ὁμάδος μάχης καὶ τοῦ ὅτι ἄθροισμά τι ὁμάδων μάχης ἀποτελεῖ τὴν διμοιρίαν τῆς σήμερον. Σήμερον, προχώρησις πεζικοῦ σημαίνει προχώρησιν μιᾶς ἑκάστης ὁμάδος μάχης.

Διὰ τῶν παλαιῶν ἁλμάτων ἐπεζητεῖτο ἡ σύγχρονος προχώρησις μεγάλης σχετικῶς πεζικῆς δυνάμεως (λόχου ἢ οὐλαμοῦ κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχάς, διμοιρίας ἢ ἡμιδιμοιρίας κατὰ τὰ τελευταῖα προπολεμικὰ ἔτη), ὅτι δὲ τοῦτο φυσικώτατον, διότι, διὰ νὰ εἶχε σημασίαν τὸ ἅλμα, ἔπρεπε νὰ παρουσίαζε μᾶζαν προχωροῦσαν· διὰ τῶν σημερινῶν ὅμως ἁλμάτων ἐπιζητεῖται οὐχὶ ἡ προχώρησις μεγάλης μονάδος, ἀλλ' ἡ ἑκάστοτε προχώρησις τοῦ ὁπλοπολυβόλου, διότι τοῦθ' ὅπερ ἔχει σημασίαν σήμερον εἶναι τὸ νὰ φθάσῃ ἡ ὁμὰς εἰς τοιαύτην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ στόχου, ὥστε νὰ δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ πῦρ. Δι' αὐτό, τὸ ἅλμα σπανιώτατα γίνεται συγχρόνως ὑφ' ἁπάσης τῆς ὁμάδος. Συνήθως ἀκροβολισταί τινες ἐκτελοῦσι πρῶτοι τὸ ἅλμα, ἐπακολουθεῖ δὲ μετ' ὀλίγον τὸ τοῦ ὁπλοπολυβόλου. Τοιουτοτρόπως τὸ ὁπλοπολυβόλον προστατεύει διὰ τοῦ πυρὸς του τὸ ἅλμα τῶν ἀκροβολιστῶν, οἱ δ' ἀκροβολισταὶ προκαλύπτουσι τὸ ἅλμα τοῦ ὁπλοπολυβόλου. Ἐν δὲ τῇ ἐξαιρετικῇ περιπτώσει τῆς ἐκτελέσεως ἅλματος ὑφ' ὁλοκλήρου τῆς ὁμάδος συγχρόνως, τὸ ὁπλοπολυβόλον βάλλει καθ' ὃν χρόνον ἐκτελεῖ τὸ ἅλμα του.

Μέχρι τοῦ 1914, ἡ ἐνδεδειγμένη στιγμὴ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἅλματος ἦτο ἐκείνη καθ' ἣν εἶχεν ἀποκτηθῇ ὑπεροχὴ πυρὸς ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου, δῆλα δὴ ἡ στιγμή, καθ' ἣν εὑρίσκετο οὗτος κεχωσμένος ἐντὸς τῶν προκαλυμμάτων του, ἅτε ἐξαναγκασθεὶς ὑπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ προχωροῦντος. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους, ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἅλματος ἐγίνετο κατὰ τὸν ἐπακολουθοῦντα χρόνον τῆς ἐκτελέσεως τοῦ πυρός. Οὕτως ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὸ ἅλμα ὁλόκληρος ἡ μονάς, καὶ συνεπῶς ἐτηρεῖτο ἡ θεμελιώδης ἰδιότης τοῦ τότε ἅλματος, τὸ νὰ παρουσιάζεται ἀρκετὴ μᾶζα πεζικοῦ προχωροῦσα. Ἦτο δὲ τότε τοῦτο κατορθωτόν, διότι, μετὰ σχετικὴν ἐπίδρασιν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου, ἀπῃτεῖτο πάντως χρόνος τις, μέχρις οὗ συνέλθῃ οὗτος καὶ ἀποκαταστήσῃ σχετικὴν τάξιν, διὰ τὴν ἐκ νέου ἐνέργειαν τοῦ πυρός. Σήμερον ὅμως, ἡ τοιαύτη κεχωρισμένη κατὰ χρόνον ἐνέργεια τοῦ ἐπιτιθεμένου δὲν ἐπιφέρει ἀποτέλεσμα ἱκανὸν ἵνα ὑποβοηθήσῃ τὸ ἅλμα, διότι ὁ ἀμυνόμενος δὲν ἔχει ἀνάγκην χρόνου πρὸς ἀποκατάστασίν του, καθ' ὅσον τὸ πῦρ του παρέχεται ὑπὸ ἀψύχου ὑλικοῦ (αὐτομάτου ὅπλου)· παρίσταται ὅθεν ἀνάγκη ἐξακολουθήσεως τοῦ πυρὸς ὑπὸ τοῦ ἐπιτιθεμένου καθ' ὅλον τὸν χρόνον τοῦ ἅλματος, ἵνα ἡ ἀποκτηθεῖσα ὑπεροχὴ πυρὸς ἐξακολουθῇ ὑφισταμένη. Εἶναι δὲ τοῦτο κατορθωτόν, διότι ἡ ὁμὰς μάχης ἀποτελεῖται ἐκ δύο στοιχείων: κινήσεως (ἀκροβολισταί) καὶ πυρὸς (ὁπλοπολυβόλον).

Κατὰ τὰς περὶ τὸν Μάρνην ἐπιχειρήσεις τοῦ θέρους 1918, ἓν γαλλικὸν τάγμα πεζικοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ καθ' ὅλον τὸ ἀπόγευμα τῆς 17 Ἰουλίου ἓν σημεῖον στηρίγματος, κατεχόμενον ὑπὸ τῶν Γερμανῶν (τὸ χωρίον Κλὸς Νταβὼ), καίτοι τὸ γαλλικὸν τάγμα ἐξετέλεσεν ἑπτὰ ἀποπείρας ἐπιθέσεως, διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, διότι τὸ γαλλικὸν τοῦτο τάγμα δὲν ἐξετέλει τὸ ἅλμα εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ὑπεροχῆς πυρός, οὐδ' ὑπεβοηθεῖτο, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἅλματος, ὑπὸ πυρός. Αὐτὴ αὕτη, ἡ ἑπτάκις ἀποτυχοῦσα γαλλικὴ ἐπίθεσις, ἐπέτυχε πλήρως κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 18ης Ἰουλίου, διότι, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν βολῆς ὑπὸ τῶν πολυβόλων τοῦ τάγματος τούτου, εἷς αὐτοῦ λόχος ἐξετέλεσε τὸ ἅλμα εὐθὺς ἀμέσως καὶ διότι κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἅλματος ἐξετελοῦντο πυρὰ ὁπλοπολυβόλου (*Colonel Allé haut*, «Le combat de l'Infanterie» 1924 σελ. 47).

Ἡ διὰ τὸ ἅλμα ἔγερσις πρέπει νὰ γίνεται ἀποφασιστικῶς· πᾶς δισταγμὸς καὶ πᾶσα ἀναποφασιστικότης καταστρέφουσι τὸ ἅλμα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Ἡ δὲ μετὰ τὴν ἔγερσιν κίνησις πρέπει νὰ εἶναι ταχυτάτη.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ μῆκος τοῦ ἅλματος, οὐδὲν τὸ καθωρισμένον εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ ἐν γενικαῖς ὅμως γραμμαῖς τονίζεται, ὅτι συμφέρει πάντοτε νὰ ᾖ ὅσον τὸ δυνατὸν μακρότερον. Κατ' ἀρχήν, ἐφ' ὅσον ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ εἶναι μείζων (ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ στρατιώτου ὁ κίνδυνος παρουσιάζεται μικρότερος), ἐφ' ὅσον τὸ ἔδαφος εἶναι μᾶλλον κυματοειδὲς (προχώρησις προκεκαλυμμένη), ἐφ' ὅσον ἡ ἀποκτηθεῖσα ὑπεροχὴ πυρὸς εἶναι μείζων (παροχὴ χρόνου μακροτέρου), καὶ

Digitized by Google

ἐφ' ὅσον ἡ ψυχολογικὴ κατάστασις τῶν πεζῶν εἶναι καλυτέρα, ἐπὶ τοσοῦτον τὸ ἅλμα δύναται νὰ εἶναι μακρότερον.

Ἐνίοτε ἐκτελοῦνται βραχέα ἅλματα, οὐχὶ ὅμως ἐκ προθέσεως, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην· ὡς π. χ. διότι ὁ ἀμυνόμενος ἠδυνήθη νὰ προσδώσῃ τοιαύτην ἔντασιν εἰς τὸ πῦρ του, ὥστε ὁ ἐπιτιθέμενος νὰ λιποψυχήσῃ καὶ ἀποκαρδιωθῇ.

Γενικῶς τὰ μήκη περὶ τὰ 100 μέτρα θεωρητέα ὡς ἅλματα ἀρκετὰ μακρά, ἀποτελοῦντα ἴσως τὸ ἀνώτατον ὅριον τοῦ μήκους, τὰ 25—30 μέτρων ὡς ἅλματα βραχέα, τὰ δὲ 50—70 μέτρων ὡς συνήθη.

Ὅταν, διὰ τῶν συνήθων μέσων πυρός, ἡ ἐκτέλεσις ἅλματος καθίσταται δύσκολος, τότε χρησιμοποιεῖται σήμερον ὁ κινητὸς φραγμὸς τοῦ πυροβολικοῦ, δηλαδὴ βολὴ παράγουσα κενὸν πρὸ τοῦ προχωροῦντος πεζικοῦ, καί, τρόπον τινά, ἕλκουσα αὐτὸ πρὸς τὰ ἐμπρός, δι' ὃ *«φραγμὸς ἕλκων»* (barrage de démarrage) ἀποκαλεῖται. Ὁ τοιοῦτος κινητὸς φραγμὸς εἶναι ὑψίστης ἠθικῆς σημασίας διὰ τὸ ἐκτελοῦν τὸ ἅλμα πεζικόν, διότι τοῦτο θεωρεῖ ὅτι παρεμβάλλεται μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐχθροῦ ἓν εἶδος ἀσπίδος. Ἐν ἐλλείψει πυροβολικοῦ, ὁ τοιοῦτος φραγμὸς δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ διὰ πολυβόλων, ἀλλ' ὑπὸ ὡρισμένας τεχνικὰς συνθήκας.

Ἐπειδὴ σήμερον γίνεται μέγας λόγος περὶ τοῦ κινητοῦ φραγμοῦ, ὀφείλομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ μέσον τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ πανάκειαν κατὰ τῆς ἀδυναμίας ἐκτελέσεως τοῦ ἅλματος. Διότι πολλάκις τὸ πεζικὸν ἢ εὑρίσκεται ἐν καθυστερήσει χρόνου (ἐχθρικαὶ ἀντιστάσεις ἀπρόβλεπτοι), ἢ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀδυνατεῖ *νὰ προσκολληθῇ εἰς τὸν φραγμὸν* (σύγχρονος καθιερωθεὶς ὅρος, βλ. Καν. Πεζικοῦ 1924. II 124), δηλαδὴ εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας ὁ φραγμὸς οὐδόλως συντελεῖ εἰς τὸ νὰ παρασύρῃ τὸ πεζικὸν εἰς ἅλμα. Ἡ διὰ τοῦ φραγμοῦ ὑποβοήθησις καθίσταται ἔτι μᾶλλον ἀνεπαρκής, ἐφ' ὅσον ἡ ἀρχικῶς χωρίζουσα τὸ πεζικὸν ἀπὸ τὸν φραγμὸν ἀπόστασις εἶναι μεγάλη· μεγεθύνεται δὲ ὁλονὲν ἡ ἀπόστασις αὕτη ἐφ' ὅσον τὸ πεζικὸν ἢ ἀκινητεῖ ἢ καθυστερεῖ, δεδομένου ὅτι τὸ πυροβολικὸν προάγει τὸν πύρινον φραγμόν, συμφώνως τῷ πίνακι ὡρῶν, πᾶσα δὲ προσπάθεια συνεννοήσεως τοῦ πεζικοῦ μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τὰς στιγμὰς ταύτας εἶναι καθαρὰ οὐτοπία. Περὶ διακανονισμοῦ τοῦ ζητήματος τούτου, διὰ παρατηρήσεως ἐξ ὄψεως, οὐδὲ σκέψις κἂν δύναται νὰ γίνῃ.

Ὁσάκις μονάς τις πεζικοῦ ἀδυνατῇ νὰ ἐκτελέσῃ ἅλμα, ἐξεταστέον ποῖον εἶναι τὸ αἴτιον, διότι κατ' ἀρχὴν τρία εἶναι συνήθως ταῦτα: ἔλλειψις ὑπεροχῆς πυρός, ὑλικὸν ἐμπόδιον (συρματόπλεγμα, τάφρος κλπ.), κατάπτωσις ἠθικοῦ, διὰ τὴν ἄρσιν τῶν ὁποίων ἀπαιτοῦνται ἀνάλογα ἑκάστοτε μέτρα. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐλλείψεως ὑπεροχῆς πυρός, ἐπιβάλλεται ἡ ἀντικατάστασις τῶν ἐξαντληθεισῶν μονάδων, ἢ, ἐν ἀνάγκῃ, ἡ ἐνίσχυσις αὐτῶν· ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ὑλικοῦ ἐμποδίου,

Ἅλμα τριπλοῦ ἐμποδίου ὑπὸ Ἰταλοῦ ἱππέως.

ἐπιβάλλεται ἀπαραιτήτως ἡ παρέμβασις πυροβολικοῦ καὶ ἁρμάτων ἐφόδου· ἐὰν ὅμως πρόκειται περὶ καταπτώσεως ἠθικοῦ, τότε πρέπει νὰ γίνωσιν αἱ ἐνδεδειγμέναι ἐνθουσιαστικαὶ καὶ πατριωτικαὶ ἐνέσεις, ἐὰν δὲ καὶ αὗται ἀποδειχθῶσιν ἀνίσχυροι, τότε τὸ μόνον ἐνδεδειγμένον οὐσιαστικὸν μέσον εἶναι ἡ ἄμεσος ἀντικατάστασις τῶν μονάδων τῶν ἐχουσῶν τὸ μᾶλλον καταπεπτωκὸς ἠθικὸν δι' ἀνθηρῶν στρατευμάτων προερχομένων ἐξ ἐφεδρειῶν.

Ἡ ἐνίσχυσις εἶναι μέσον κατάλληλον. Μέχρι τοῦ 1915, ἐνίσχυσις ἐσήμαινε παρένταξιν τῶν ἐνι-

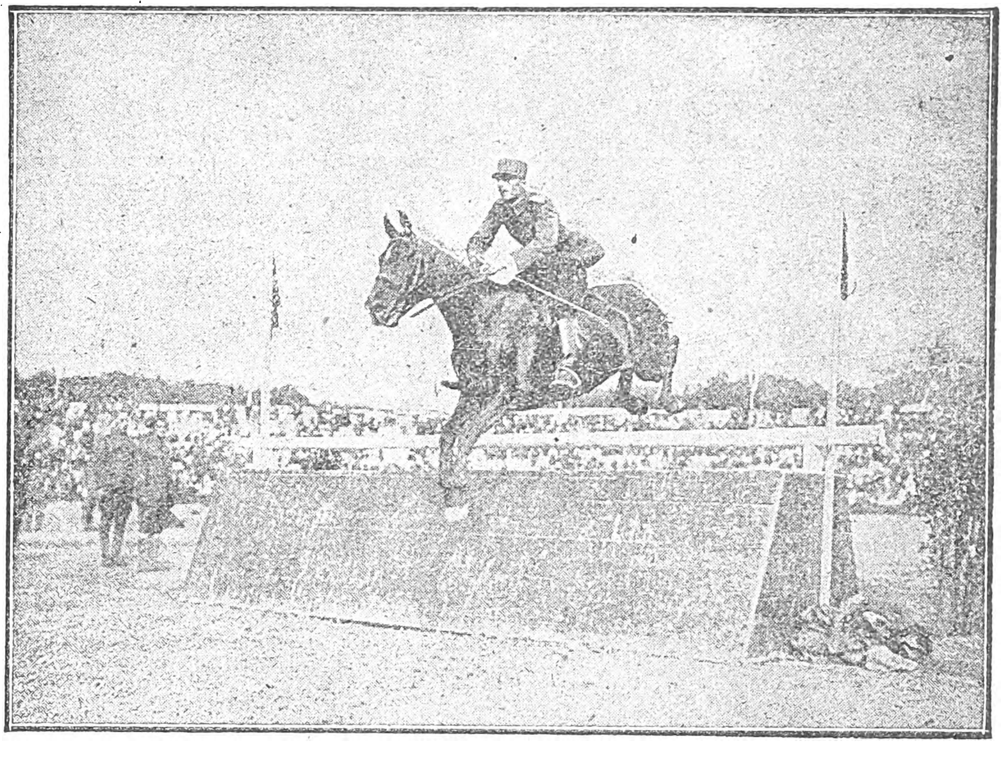

Ἅλμα ὑπεράνω ἐμποδίου ὑπὸ Ρουμάνου ἱππέως.

σχύσεων (στηριγμάτων) εἰς τὴν γραμμὴν μάχης (ἄλυσιν), δηλαδὴ ἐπαύξησιν τῆς πυκνότητος εἰς ἀριθμὸν ἀνδρῶν τῆς γραμμῆς ταύτης, καθ' ὅσον διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἤρχοντο ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ἀνθηραὶ δυνάμεις, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐπηυξάνετο ἡ ἰσχὺς τοῦ πυρός· σήμερον ὅμως, ἐνίσχυσις σημαίνει χορήγησιν ἐπαρκῶν βλητικῶν μέσων, ὅπως ἡ ἀντικατασταθῶσιν ἐκμηδενισθέντα καὶ καταπονηθέντα τοιαῦτα, ἢ βληθῇ ἐδαφικὸς χῶρος εὐρύτερος (ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ πλάτους ὅμως πάντοτε), ἢ ἐπιτευχθῇ διασταύρωσις πυρῶν πυκνοτέρα (Ἐλ. Καν. Πεζ. 1924 II 91).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν προώθησιν εἰς ἅλμα διὰ τῆς ἀνθρωπίνου μάζης τῶν ἐνισχύσεων (στηριγμάτων), αἱ ὑπὲρ αὐτῆς ἀντιλήψεις, αἱ ἰσχύσασαι ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ 1916, δὲν ὑφίστανται σήμερον. Διότι, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἅλμα διὰ συμπαρασύρσεως, πρέπει νὰ φθάνωσιν αἱ ἐνισχύσεις (στηρίγματα) εἰς τὴν γραμμὴν μάχης (κλιμάκιον πυρὸς) ἐν σχηματισμῷ κάπως συμπαγεῖ, τοῦθ' ὅπερ ἐν τῇ πραγματικότητι εἶναι σήμερον ἀκατόρθωτον. Ἡ περίπτωσις τῆς μάχης τοῦ Βερθ τῆς 6 Αὐγούστου 1870 (ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Λαντμπέργ), ὁπότε ἡ γερμανικὴ ἄλυσις συμπαρεσύρθη πρὸς τὰ ἐμπρὸς διὰ τῆς παρατάξεως τριῶν ταγμάτων, ἀποτελεῖ δρᾶσιν ἀνεφάρμοστον διὰ τὴν παροῦσαν ἐποχήν.

Πυροβολικόν. — Ἐν τῷ πυροβολικῷ *ἅλμα* καλεῖται τὸ μῆκος τοῦ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἢ ὀπίσω μετατοπισμοῦ τοῦ πυροβολικοῦ, κατὰ τὰς ἀλλαγὰς θέσεως (βλ. λ. ἀλλαγὴ *[Στρατ.]*).

Τὸ μῆκος τοῦ ἅλματος πρέπει νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν μεῖζον. Αἱ παλαιαὶ ἰδέαι, ὅτι τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἦτο συνήθως μήκους περὶ τὰ 500-800 μέτρα, μετεβλήθησαν σήμερον, διότι αἱ ἀλλαγαὶ θέσεως δὲν ἐκτελοῦνται συνήθως ἐν ἡμέρᾳ, συνεπῶς δὲν γίνεται ἀποστέρησις τῆς πρὸς τὸ πεζικὸν ὑποστηρίξεως.

Ἅλμα πυρῶν πυροβολικοῦ καλεῖται τὸ μῆκος τῆς αὐξήσεως ἢ μειώσεως τοῦ βεληνεκοῦς, δηλαδὴ τῆς, ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν τριῶν στοιχείων τῆς βολῆς (ἀπόστασις, γωνία θέσεως, διορθωτής), προκυπτούσης πραγματικῆς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μεταβολῆς τῆς ἀποστάσεως. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΛΑΔΑΣ

—(ΙΠΠΕΥΤ.) Τὸ ἅλμα εἶναι ἀπότομος μετακίνησις τοῦ σώματος, πρὸς διαφόρους διευθύνσεις, συνήθως ὅμως πρὸς τὰ ἐμπρός, ἐκτελουμένη διὰ ταχείας ἐκτάσεως τῶν ἄκρων, εἴτε καὶ τῶν τεσσάρων ὁμοῦ, εἴτε κατὰ ζεύγη, εἴτε μεμονωμένως (*Lecoq*).

Ὁ ἵππος πηδᾷ εἴτε ἄνευ φορᾶς (de pied ferme), εἴτε κατὰ τὴν διάρκειαν ταχέως βηματισμοῦ, τροχασμοῦ ἢ καλπασμοῦ.

Τὸ ἅλμα περιλαμβάνει τρεῖς χρόνους: α') χρόνον προετοιμασίας, β') χρόνον προβολῆς ἢ ἐκτελέσεως, γ') χρόνον καθόδου.

Εἰς περίπτωσιν ὑπερπηδήσεως ἐμποδίου ὁ ἅλτης ἵππος φθάνων πρὸ αὐτοῦ συσπειροῦται, θέτει τὰ ἄκρα του ὑπὸ τὸ σῶμα, ἐπιμηκύνει πρὸς τὰ πρόσω τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν τράχηλον, κάμπτει τὰ ἄκρα, ὑψοῖ ἰσχυρῶς πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὀπίσω τὴν κεφαλὴν καὶ τέλος ἀνορθοῦται διὰ τῆς ἀποτόμου ἐκτάσεως τῶν προσθίων αὐτοῦ ἄκρων. Τὰ ὀπίσθια ἄκρα, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο κεκαμμένα ἐκτείνονται ἀποτόμως καὶ αὐτὰ μὲ τὴν σειράν των καὶ ἐγκαταλείπουσι ταχέως τὸ ἔδαφος διὰ νὰ ὠθήσωσι τὸ ὅλον σῶμα πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐμπρός, καθ' ὃν χρόνον τὰ πρόσθια ἄκρα κάμπτονται διὰ νὰ διέλθωσιν ἄνωθεν τοῦ ἐμποδίου. Τότε τὸ ὅλον σῶμα πέτεται, τὰ ὀπίσθια κάμπτονται ἐκ νέου διὰ νὰ ὑπερπηδήσωσι τὸ ἐμπόδιον, ἐνῷ τὰ πρόσθια ἄκρα φθάνουσιν εἰς τὸ ἔδαφος κατὰ σειρὰν ἀντίθετον ἐκείνης, μεθ' ἧς ἐγκατέλειψαν τοῦτο πρὸ τοῦ ἅλματος. Μόλις τὰ πρόσθια στηριχθῶσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐκτείνονται ἐκ νέου καὶ φέρονται πρὸς τὰ ἐμπρός, διὰ νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν στήριξιν τῶν ὀπισθίων, τὰ ὁποῖα ἔρχονται μὲ τὴν αὐτὴν σειρὰν ὅσω καὶ τὰ πρόσθια, νὰ ἀφήσωσι τὰ ἀποτυπώματα αὐτῶν ὀλίγον τι ἔμπροσθεν τῶν προσθίων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συμπεραίνεται, ὅτι ὁ ἅλτης ἵππος δέον νὰ κέκτηται ἰσχυράν, μυώδη καὶ ἐλαστικὴν ὀσφύν, πόδας καλῶς διαμορφωμένους καὶ εὐκάμπτους. Διὰ τὸν ἅλτην ἵππον ἡ καλὴ διαμόρφωσις τῶν γονάτων εἶναι περισσότερον ἀπαραίτητος ἢ διὰ τὸν δρόμωνα. Τὰ ἄκρα δέον νὰ ὦσιν ἐπιμηκῆ, καθ' ὅσον τὸ ἅλμα εἶναι μεγαλύτερον ὅσον ἐπιμηκέστεροι εἶναι οἱ μοχλοὶ τῶν ἄκρων.

Digitized by Google

Παρόμοιόν τι παρατηροῦμεν εἰς τὰ ζῷα τῶν ὁποίων τὰ ὀπίσθια ἄκρα εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένα, ὡς ὁ λαγωός, ὁ κόνικλος κλπ. Ἐπίσης ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ τράχηλος συντείνουσι κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἅλματος, διότι παίζουσι τὸν ρόλον αἰώρας. Πράγματι μεταφέρουσι τὸ κέντρον τοῦ βάρους τοῦ σώματος πρῶτον πρὸς τὰ ὀπίσω, διὰ νὰ ἐλαφρύνωσι τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ σώματος καὶ κατόπιν πρὸς τὰ ἔμπρὸς διὰ νὰ ἐλαφρύνωσι

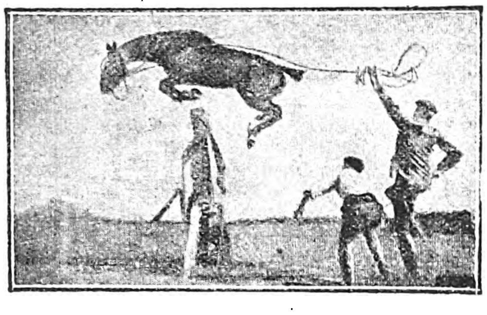

Ἅλτης ἵππος.

τὰ ὀπίσθια. Τὸ τοιοῦτον ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὸν ἱππέα, ὅστις ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δέον νὰ ἐμποδίζῃ τὰς κινήσεις τοῦ ἵππου κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἅλματος καὶ πρὸ πάντων δὲν πρέπει νὰ σύρῃ τὸν χαλινόν, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει τὸ ἅλμα ματαιοῦται.

Τὸ ἅλμα διακρίνεται εἰς ἅλμα ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω ἢ εἰς ὕψος, εἰς ἅλμα ἐκ τῶν ὄπισθεν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ἢ εἰς μῆκος, εἰς ἅλμα ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, εἰς ἅλμα ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πρὸς τὰ ὄπισθεν, εἰς ἅλμα πλάγιον (ἀριστερὸν ἢ δεξιόν), εἰς ἅλμα ἀμνοῦ (saut de mouton), καὶ τέλος εἰς ἅλμα μικτόν.

1) Τὸ ἅλμα εἰς ὕψος ἐκτελεῖται ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω κατὰ τὴν ὑπερπήδησιν ὑψηλῶν ἐμποδίων. Ὁ ἵππος ὡς περιεγράψαμεν ἀνωτέρω συσπειροῦται πρὸ τοῦ ἐμποδίου, κάμπτει τὰ ἄκρα αὐτοῦ, ὑψοῖ ἰσχυρῶς τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνορθοῦται. Κατόπιν ἐκσφενδονίζει τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐμπρὸς δι' ἰσχυρᾶς καὶ ἀποτόμου ἐκτάσεως τῶν κεκαμμένων ὀπισθίων αὐτοῦ ἄκρων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑπερβῇ τὸ ἐμπόδιον, πίπτων εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος καὶ στηριζόμενος ἐπὶ τῶν ἄκρων του.

Διὰ τὴν εὔκολον ἐκτέλεσιν ἁλμάτων εἰς ὕψος ἀπαιτοῦνται ὀπίσθια ἄκρα καλῶς ἀνεπτυγμένα καὶ πρόσθια ἰσχυρά, διότι ἡ ἔκτασις τῶν πρώτων, ἅτινα ἐνεργοῦσιν ὡς ἰσχυρὰ ἐλατήρια, εἶναι ὁ κύριος παράγων τῆς κινήσεως ταύτης καθὼς καὶ ἡ στερεότης τῶν δευτέρων, ἥτις προλαμβάνει τὸ κυβίστημα τοῦ σώματος κατὰ τὴν κάθοδον. Ἐπίσης ἀπαιτεῖται ὀσφὺς ἰσχυρὰ καὶ μυώδης ὡς καὶ ἔδαφος στερεὸν διὰ τὴν καλὴν στήριξιν τοῦ ἄκρου. Ὅταν αἱ ἀνωτέρω συνθῆκαι ἐκπληρῶνται καὶ ὁ ἵππος ἔχει καλῶς ἐκγυμνασθῆ, δύναται οὗτος νὰ ὑπερπηδήσῃ μὲ ἀναβάτην ἐμπόδια πλέον τῶν 2 μέτρων ὕψους. Τὸ ρεκὸρ κρατεῖται ὑπὸ ἑνὸς ἀμερικανικοῦ ἵππου, ὅστις ἐπήδησεν ἐμπόδιον ὕψους 2 μ. 42. Ἄνευ φορᾶς (de pied ferme) ὁ ἵππος ἄνευ ἀναβάτου δύναται νὰ ὑπερπηδήσῃ ἐμπόδιον 1 μ. 50. Ὁ Youatt λέγει 1 μ. 80.

2) Τὸ ἐκ τῶν ὄπισθεν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ἢ εἰς μῆκος ἅλμα ἐκτελεῖται μὲ ταχεῖς βηματισμούς, τροχασμὸν ἢ συνηθέστερον καλπασμὸν τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ οὕτως εἰπεῖν μίαν ἀπὸ τὰς περιόδους παρατεταμένης ἐκσφενδονήσεως (projection). Χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ὑπερπήδησιν τάφρων, ρυακίων κτλ. Ἡ ἐκτέλεσις γίνεται διὰ τῆς ἀποτόμου ἐκτάσεως τῶν ἄκρων καὶ πρὸ πάντων τῶν ὀπισθίων, τὰ ὁποῖα ἐγκαταλείπουσι τὸ ἔδαφος μὲ μεγάλην πλαγιότητα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὠθήσωσι τὸ σῶμα περισσότερον πρὸς τὰ ἐμπρὸς παρὰ πρὸς τὰ ἄνω. Ταυτοχρόνως ὁ τράχηλος καὶ ἡ κε-

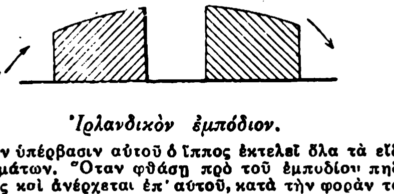

Ἰρλανδικὸν ἐμπόδιον.

[Διὰ τὴν ὑπέρβασιν αὐτοῦ ὁ ἵππος ἐκτελεῖ ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἁλμάτων. Ὅταν φθάσῃ πρὸ τοῦ ἐμποδίου πηδᾷ εἰς ὕψος καὶ ἀνέρχεται ἐπ' αὐτοῦ, κατὰ τὴν φορὰν τοῦ πρώτου βέλους· ἀμέσως πηδᾷ εἰς μῆκος ὑπεράνω τῆς τάφρου κατὰ τὴν φορὰν τοῦ δευτέρου βέλους καὶ τέλος πηδᾷ εἰς βάθος κατερχόμενος ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν φορὰν τοῦ τρίτου.]

φαλὴ ἐκτείνονται ὁριζοντίως πρὸς τὰ ἐμπρὸς διὰ νὰ διευκολύνωσι τὴν ὤθησιν ταύτην. Ἡ κάθοδος γίνεται ὅπως καὶ εἰς τὸ ἅλμα εἰς ὕψος. Οἱ καλῶς γεγυμνασμένοι ἵπποι δύνανται νὰ ὑπερπηδήσωσιν ἐμπόδια μήκους 7—8 μέτρων.

3) Τὸ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω ἅλμα ἐκτελεῖ ὁ ἵππος ἐπὶ ἐδάφους μὴ ἔχοντος τὸ αὐτὸ ὕψος, πίπτων πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ κάτω τῇ βοηθείᾳ τῆς βαρύτητος. Παρασκευάζεται συσπειρούμενος καὶ ἀνυψοῖ τὴν κεφαλὴν ὅπως καὶ διὰ τὸ ἅλμα εἰς ὕψος. Κατόπιν ἐκτείνει τὰ ὀπίσθια τὰ ὁποῖα ρίπτει πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ κάτω, ἀνυψοῖ τὴν κεφαλὴν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς καταβάσεως πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἐν τούτοις τὰ ἄκρα τὰ ὁποῖα δέχονται τὸ βάρος τοῦ σώματος ὑφίστανται ἀντιδράσεις αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦσι ἐκ μέρους αὐτῶν μεγίστην ἀντοχὴν καὶ ἐκ μέρους τοῦ ἱππέως εὐστάθειαν καὶ ἐπιδεξιότητα.

4) Ἅλμα ἀμνοῦ (saut de mouton) εἶναι ἀπότομος κίνησις τοῦ ἵππου, ὁμοιάζουσα πρὸς τοιαύτην τοῦ προβάτου, αἰγῶν, καὶ ἀποσκοποῦσα τὴν ἀπαλλαγήν του ἐκ τοῦ ἀναβάτου. Κατὰ τὴν κίνησιν ταύτην, ὁ ἵππος ὑψοῖ τὰ ἐμπρόσθια ἄκρα καὶ ἀμέσως κατόπιν τὰ ὀπίσθια χωρὶς ὅμως νὰ φθάσῃ μέχρι λακτίσματος, ριπτόμενος συγχρόνως πρὸς τὰ πλάγια.

5) Ἅλμα μικτόν. Τὸ ἅλμα τοῦτο ἀποτελεῖ ἓν εἶδος συνδυασμοῦ τῶν ἀνωτέρω ἁλμάτων (εἰς ὕψος, μῆκος κτλ). Ἡ ὑπερπήδησις τοῦ ἰρλανδικοῦ ἐμποδίου (banquette irlandaise) περιλαμβάνει τρία διαδοχικὰ ἅλματα: ἓν ἅλμα εἰς ὕψος, ἓν εἰς μῆκος καὶ ἓν ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Τ. Λουγγῆ*, Ἱππολογία. *F. Lesbre*, Précis d'extérieur du cheval et des principaux mammifères domestiques. *Fontaine et Auguier*. Nouveau dictionnaire Vétérinaire. Β. ΧΑΤΖΗΟΛΟΣ

— **ἅλμα.** Παίγνιον παιζόμενον διὰ πεσσῶν ἐπὶ ἄβακος διῃρημένου εἰς 256 τετραγωνίδια. Ὁ ἀρι-

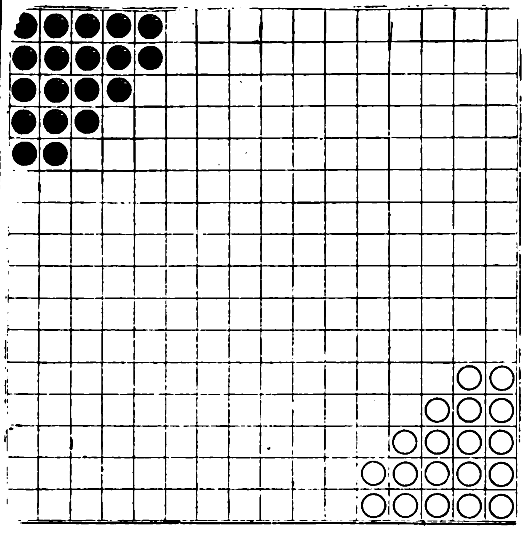

Διάταξις τῶν πεσσῶν κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐνάρξεως τοῦ παιγνιδίου μὲ δύο μόνον ἀντιπάλους.

[Ὁ ἔχων τοὺς λευκούς πεσσοὺς ὀφείλει νὰ τοὺς συγκεντρώσῃ εἰς τὴν γωνίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ ἐκκινήσει ὁ μὲ τοὺς μαύρους, κατὰ τὴν τάξιν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται κατὰ τὴν ἔναρξιν καὶ ἀντιστρόφως.]

θμὸς τῶν πεσσῶν εἶναι 19 μὲν δι' ἕκαστον παίκτην, ὅταν οἱ παίζοντες εἶναι δύο, 13 δὲ ὅταν εἶναι τέσσαρες. Τὸ παίγνιον ἀρχίζει ἀπὸ δύο ἀντιμετώπους γωνίας, μὲ τοὺς πεσσοὺς καλύπτοντας μέχρις ἐξαντλήσεως των ἑκάστην γωνίαν (ἢ ἀπὸ τὰς 4 γωνίας ὅταν εἶναι τέσσαρες οἱ συμπαῖκται), σκοπὸς δὲ τοῦ παιγνίου εἶναι νὰ κατορθώσῃ ἕκαστος παίκτης νὰ εἰσαγάγῃ τοὺς πεσσούς του εἰς τὰς ἀρχικὰς θέσεις τοῦ ἀντιπάλου του, χρησιμοποιῶν δύο μόνον κινήσεις: τὴν *ἁπλῆν* καὶ τὸ *ἅλμα*, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ παιγνίου.

—**ἅλμα** *ὡρολογίου* [*Ἀστρον.*]. Ὀνομάζεται οὕτω ἀπότομος αὔξησις ἢ ἐλάττωσις τῆς ἀπολύτου καταστάσεως ἐκκρεμοῦς ἢ χρονομέτρου, δυναμένη νὰ προκύψῃ λόγῳ ἀνωμάλου μετακινήσεως (συνεπείᾳ σεισμοῦ, προσκρούσεως κτλ.) ἢ ἀδεξίου χειρισμοῦ τοῦ ὀργάνου ἢ καὶ λόγῳ μεταβολῆς τῆς ἡμερησίας πορείας αὐτοῦ ἐξ αἰτίας ἀκανονίστων αὐξομειώσεων τῆς θερμοκρασίας, τῆς πιέσεως, τῆς ὑγρασίας καὶ διαφόρων ἄλλων παραγόντων. Ἡ ἐξακρίβωσις τοιούτου ἅλματος ἐπιβάλλει εἴτε τὴν σύγκρισιν τοῦ παρουσιάσαντος τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην ὡρολογίου πρὸς ἕτερον πρότυπον, εἴτε τὴν ἐκτέλεσιν ἀστρονομικῆς παρατηρήσεως πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀκριβοῦς ἀπολύτου καταστάσεως αὐτοῦ. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Ἅλμα. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς Δυτικῆς (Ἑλληνικῆς) Θράκης ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα Μύκης τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Πρότερον ἐκαλεῖτο Ἐγκὶν-Ἀλὰν καὶ ἔχει κατοίκους περὶ τοὺς 90.

ἀλμὰ (Alma) [*Φαρμ.*]. Σκεύασμα κατὰ τῶν τύλων φερόμενον ὑπὸ τὴν μορφὴν κολλητικοῦ ἐμπλάστρου ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεος φέροντος προσκεκολλημένους τέσσαρας πυκνοὺς δακτυλίους ἐκ φλανέλλας ἐνέχοντας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν σαπωνοειδῆ ἀλοιφὴν σαλικυλικοῦ ὀξέος. Κ. Γ. Μ.

Ἀλμὰ (Halma), *Νικόλαος*. Ἐγεννήθη ἐν Σεδὰν τῷ 1756 καὶ ἀπέθανε τῷ 1828. Ἐχρημάτισεν ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Α' καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν Σορβόνῃ καὶ βιβλιοφύλαξ τῶν γεφυροδοποιῶν.

Κατέλιπε διάφορα συγγράμματα: «Composition mathématique de Claude Ptolemée» (1813—1816), ἤτοι μετάφρασιν τῆς *Μεγάλης Συντάξεως* τοῦ Πτολεμαίου μετὰ σημειώσεων τοῦ Delambre, «Hypothèses et époques des planètes de Ptolémée» (1821), μετάφρασιν τῶν *Ὑπομνημάτων* Θέωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως εἰς Πτολεμαῖον 1821—1822, διάφορα συγγράμματα περὶ τοῦ ζῳδιακοῦ τοῦ Δενδεράχ κτλ. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Ἀλμαβίβα. Πρόσωπον τοῦ δράματος τοῦ Μπωμαρσαὶ «Οἱ γάμοι τοῦ Φιγαρώ». Ὁ τύπος οὗτος παρέμεινεν ὡς χαρακτηριστικὸς τοῦ μεγιστᾶνος τῆς πρὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐποχῆς, τοῦ διεφθαρμένου καὶ διαφθορέως, τοῦ συγκεντροῦντος εἰς τὸ πρόσωπόν του πάσας τὰς χάριτας, τὰς προνομίας καὶ τὰς ὑπερβασίας τῆς παλαιᾶς γαλλικῆς ἀριστοκρατίας. Κατὰ τὴν παράστασιν τῶν «γάμων τοῦ Φιγαρώ», τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν πολλὰ ἐπεισόδια καὶ πολλαὶ περιπέτειαι, ὁ τύπος τοῦ Ἀλμοβίβα προεκάλεσε τὴν γενικὴν προσοχὴν καὶ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν ἐξέγερσιν καθ' ὅσον εἶχε τὸ θάρρος ὁ συγγραφεὺς νὰ ἐκτοξεύσῃ τὰς προφητικὰς ἀποστροφὰς τοῦ κατὰ τοῦ κοινωνικοῦ προεπαναστατικοῦ καθεστῶτος (ὅλ. λ. Μπωμαρσαί). Ἔκτοτε ὁ τύπος τοῦ Ἀλμαβίβα παραμένει εἰς τῶν ἀθανάτων τῆς γαλλικῆς δραματογραφίας καὶ ἀποδίδεται εἰς τοὺς χαρίεντας διεφθαρμένους πάσης ἐποχῆς καὶ πάσης κοινωνίας. Θ. Β.

Ἀλμαγέστη (Almageste) [*Ἀστρον.*]. Ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην φέρεται ἡ *Μαθηματικὴ Σύνταξις τῆς Ἀστρονομίας*, ἣν συνέγραψεν ὁ περὶ τὰ 140 μ. Χ. ἀκμάσας διάσημος ἐξ Ἀλεξανδρείας Ἕλλην ἀστρονόμος *Κλαύδιος Πτολεμαῖος*. Ἡ παράδοξος αὕτη μετονομασία προῆλθεν ὡς ἑξῆς: Εἰς τὸν ἀρχικὸν τίτλον τοῦ συγγράμματος μεταγενέστεροι ἀντιγραφεῖς εἶχον προσθέσει τὸ ἐπίθετον «*Μεγίστη*», εἴτε διὰ τὸν ὄγκον τῆς συγγραφῆς εἴτε καὶ διὰ τὴν κατ' ἐκεῖνους μάλιστα τοὺς χρόνους μεγίστην σπουδαιότητα τοῦ ἔργου. Ὅταν περὶ τὴν ἐνάτην ἑκατονταετηρίδα οἱ Ἄραβες μετέφρασαν τὸ σύγγραμμα τοῦ Πτολεμαίου, τὸν μὲν ἀρχικὸν τίτλον αὐτοῦ μεθηρμήνευσαν διὰ τῆς λέξεως Κιτὰπ (ἢ Ταχρίρ), τουτέστι Βίβλος, τὸ δὲ ἐπίθετον τοῦ πρωτοτύπου «*Μεγίστη*» διετήρησαν ἀμετάτρεπτον, προτάξαντες αὐτοῦ μόνον τὸ ἀραβικὸν ἄρθρον *ἀλ*. Οὕτως ἡ εἰς τὸ ἑλληνικὸν κείμενον «*Μεγίστη σύνταξις*» μετωνομάσθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων «*Κιτὰπ ἀλ - Μεγίστη*». Ἐντεῦθεν οἱ Εὐρωπαῖοι ἀραβισταί, οἱ κατὰ πρῶτον μεταφράσαντες τὸ ἀραβικὸν κείμενον τῆς Μεγάλης Μαθηματικῆς Συντάξεως, ἐκλαβόντες τὴν μὲν ἀραβικὴν μετάφρασιν ὡς πρωτότυπον συγγραφήν, τὸ δὲ ἐπίθετον ἀλ-Μεγίστη ὡς ὄνομα τοῦ συγγραφέως, μετέφρασαν τὴν ἐπιγραφὴν «*Βίβλος τοῦ Ἀλμαγέστου*». Ὁ τίτλος οὗτος τοσοῦτον συνήθης ἐγένετο, ὥστε καὶ ἀφοῦ ἀκόμη τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον τοῦ συγγράμματος τοῦ Πτολεμαίου κατέστη γνωστὸν εἰς τὴν Δύσιν, ἐξηκολούθησε μέχρι σήμερον νὰ ἀποκαλεῖται τοῦτο *Ἀλμαγέστη*.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοιούτου θαυμασμοῦ ἐτύγχανε παρὰ τοῖς Ἄραψιν, ὥστε ὅταν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Γ' οἱ Ἄραβες κατόπιν νικηφόρου πολέμου κατὰ τῶν Βυζαντινῶν συνῆψαν πρὸς αὐτοὺς συνθήκην, εἰς ἓν τῶν ὅρων αὐτῆς ὥριζεν ὅπως χειρόγραφον τῆς Μαθηματικῆς Συντάξεως τοῦ Πτολεμαίου παραδοθῇ εἰς τὸν Χαλίφην αὐτῶν Ἀλ-Μαμούν.

Ἡ Σύνταξις τοῦ Πτολεμαίου ὑπῆρξεν ἐπὶ δεκατέσσαρας ὁλοκλήρους αἰῶνας, ἤτοι ἀπὸ τῆς δευτέρας μέχρι τῆς δεκάτης ἕκτης ἑκατονταετηρίδος ἡ μόνη αὐθεντικὴ *περιγραφικὴ ἀστρονομία*, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Πτολεμαῖος ἐσυστηματοποίησεν ὅλας τὰς ἀστρονομικὰς ἐργασίας τῶν προκατόχων του, συμπληρώσας αὐτὰς διὰ τῶν ἰδίων ἀνακαλύψεων καὶ ἐρευνῶν. Τοιουτοτρόπως κατώρθωσεν ἐντὸς ἑνὸς συγγράμματος νὰ συγκεντρώσῃ καὶ νὰ ἐκθέσῃ μετὰ θαυμαστῆς ὄντως μεθοδικότητος ὁλόκληρον τὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἀτάκτως διεσπαρμένην Ἀστρονομικὴν Ἐπιστήμην.

Ἡ Ἀλμαγέστη περιλαμβάνει πάσας τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀστρονόμων, ἰδίως δὲ τοῦ Ἀριστύλλου, τοῦ Μέτωνος, τοῦ Εὐκτήμονος, τοῦ Τιμοχάρους καὶ πρὸ πάντων τοῦ Ἱππάρχου. Τὸ ὅλον σύγγραμμα περιλαμβάνει 13 ἐν ὅλῳ βιβλία. Εἰς ταῦτα ὁ Πτολεμαῖος προσέθηκε τὸν δι' ἰδίων παρατηρήσεων ἐπαυξηθέντα ἀρχικὸν κατάλογον ἀστέρων τοῦ Ἱππάρχου. Ὁ κατάλογος οὗτος, ὡς συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, περιλαμβάνει 1022 ἀστέρας, κατανεμομένους εἰς 48 ἀστερισμούς.

Ἓν ἐκ τῶν κυρίων θεμάτων, περὶ ὧν πραγματεύεται ἡ Μαθηματικὴ Σύνταξις, εἶναι ἡ σαφὴς ἔκθεσις τοῦ συστήματος κόσμου, ὅπερ ἐπενόησεν ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς καὶ ὅπερ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καλεῖται Πτολεμαϊκόν. Πρὸς τούτοις ἡ Ἀλμαγέστη περιέχει πλῆρες ἐγχειρίδιον εὐθυγράμμου καὶ σφαιρικῆς τριγωνομετρίας, ἐρεύνας ἐπι

Digitized by Google

τῶν ἀποστάσεων τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης ἀπὸ τῆς Γῆς, τρόπον προσδιορισμοῦ τῆς διαμέτρου τῆς Σελήνης, πραγματείαν περὶ τῶν ἐκλείψεων, βελτίωσιν τῆς θεωρίας τῶν σεληνιακῶν περιόδων καὶ τέλος περιγραφὴν ἁπάντων τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην χρησιμοποιουμένων ἀστρονομικῶν ὀργάνων, ἅτινα κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἦσαν ἀπαραίτητα εἰς τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ προαγάγῃ τὴν ἐπιστήμην τοῦ οὐρανοῦ.

Ὅταν οἱ ἀστρονόμοι τῆς Δύσεως ἐπεδόθησαν εἰς ἐπισταμένην μελέτην τῆς Ἀλμαγέστης, οὐχὶ τόσον διὰ νὰ μάθωσιν ἁπλῶς ποια ἦτο ἡ ἔκτασις τῶν ἀστρονομικῶν γνώσεων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὅσον διὰ νὰ ἀνεύρωσι στοιχεῖα διὰ νέας συζητήσεις καὶ ἐρεύνας, ἡ φήμη τοῦ Πτολεμαίου ἔφθασεν εἰς το κατακόρυφον. Ὁ Κέπλερος, ὅστις πρῶτος παρετήρησεν ὁπόσον δύσκολος ἦτο ὁ συμβιβασμὸς πλείστων συμπερασμάτων τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τὰ ἐξαγόμενα τῶν μεταγενεστέρων παρατηρήσεων, δὲν ἠθέλησε νὰ προσβάλῃ τὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἄθικτον φήμην τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ἀστρονόμου καὶ προὐτίμησε νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἐντὸς τοῦ διαστήματος τῶν διαρρευσάντων δεκαπέντε αἰώνων σπουδαῖαι μεταβολαὶ ἐπῆλθον ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἀντιθέτως ὅμως ὁ Halley, ὁ Lemonnier, ὁ Lalande, ὁ Delambre καὶ ἄλλοι, κατηγόρησαν τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ παραποιήσει, ἀλλοιώσει καὶ ἔστιν ὅτε οἰκειοποιήσει τῶν παλαιῶν παρατηρήσεων τοῦ Ἱππάρχου. Συνεπείᾳ τῆς τοιαύτης διαπάλης, καθ' ἣν πλεῖσται ἀντιφατικαὶ γνῶμαι ὑπεστηρίχθησαν ὑπὸ ἐπιστημόνων μεγίστου κύρους, διεσαλεύθη ἡ θέσις, ἣν κατεῖχεν ἄλλοτε ὁ Πτολεμαῖος παρὰ τοῖς σοφοῖς τοῦ μεσαίωνος, καὶ ἐπεσκιάσθη κάπως ἡ δόξα αὐτοῦ πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἱππάρχου, τοῦ πατρὸς τῆς Ἀστρονομίας.

Παρ' ὅλα ταῦτα, ἡ Ἀλμαγέστη προσήνεγκε μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀστρονομικὴν ἐπιστήμην καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Κοπερνίκου καὶ ἐντεῦθεν ἐπὶ ἀσφαλῶν βάσεων θεμελίωσιν τῆς ἀστρονομίας (βλ. Πτολεμαῖος).

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

—**Ἀλμαγέστη, *Νέα*—** (Nouvelle Almageste) [*Ἀστρον.*]. Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον διάσημος Ἰταλὸς ἀστρονόμος, ὁ Ἰησουΐτης *Riccioli*, ἐξέδωκε τῷ 1651 συλλογὴν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων, τὴν ὁποίαν ὁ Lalande καὶ ὁ Delambre ἐχαρακτήρισαν ὡς θησαυρὸν σοφίας. Σ. Π.

Ἀλμάγκουερ (Almaguer). Πόλις ἐν Κολομβίᾳ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κάουκα, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πάρκα. Κάτοικοι 6500· ἔχει ὀρυχεῖα χρυσοῦ, διεξάγει δὲ ἐμπόριον τυροῦ, δημητριακῶν καὶ κίνας.

Ἀλμαγκρέρα (Almagrera Sierra). Ὄρος τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἀλμερίας ἐν Ἀνδαλουσίᾳ, πλησίον τῆν θαλάσσης. Ἔχει πλουσιώτατα κοιτάσματα ἀργυρούχου μολύβδου, γνωστὰ ἤδη ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἅτινα ἀποδιδουν κατ' ἔτος μόλυβδον ἀξίας 1.200.000 φράγκων καὶ ἄργυρον ἀξίας 12.000.000 φρ.

Ἀλμάγκρο (Allmagro). Πόλις τῆς Ἱσπανίας κειμένη εἰς ἀπόστασιν 20 χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ Θιούνταντ-Ρεάλ (Ciudad-Réal) ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ. Κάτοικοι 8750. Ἐργοστάσια δαντελλῶν καὶ πλεκτῶν περιφήμων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν κυριωτέραν βιομηχανίαν της. Εἶναι πατρὶς τοῦ Διέγο ντ' Ἀλμάγκρο. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει μεταλλικὴ πηγή, τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα ἐνδεικνύονται ἐναντίον τῆς δυσπεψίας, γαστραλγίας κλπ. Χ. Δ.

Ἀλμάγκρο (Almagro), ***Διέγος ντ'* —**. Διάσημος Ἱσπανὸς ἀρχηγός, γεννηθεὶς τῷ 1475, ἀποθανὼν ἐν Κοῦζκο τῷ 1538. Κατὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Περοῦ ἦτο εἷς τῶν συντρόφων τοῦ Πιζάρρο, εἰς αὐτὸν δὲ ἀποδίδεται ὁ φόνος τοῦ Ἴνκα Αταχουάλπα. Ἀργότερον ὁ Ἀλμάγκρο ὡπλίσθη ἐναντίον τοῦ Πιζάρρο ὑπὸ τοῦ ὁποίου νικηθεὶς ἐστραγγαλίσθη, διαταγῇ του, ἐν τῇ φυλακῇ.

— **Ἀλμάγκρο *Διέγος ντ'* —**. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου γεννηθεὶς ἐν Παναμᾷ τῷ 1520. Ἐξεδικήθη τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, συμβαλὼν εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Πιζάρρο, ἀλλὰ ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ νέου ἀποσταλέντος ἐξ Ἱσπανίας κυβερνήτου, ἀπεκεφαλίσθη ἐν Κοῦζκο τῷ 1542.

ἀλμαγρερίτης (Almagrérite) [*Ὀρυκτολ.*]. Συνώνυμον τοῦ ζιγκοσίτου (βλ. λ.).

Ἀλμαγρουρῖνοι. Ἐκαλοῦντο οὕτω ὀκτὼ Μουσουλμᾶνοι τῆς Λισσαβῶνος περιηγηταί, οἵτινες ἀπομακρυνθέντες τῆς ξηρᾶς περὶ τὸ ἔτος 1000 μ. Χ. ἀνεκάλυψαν μετὰ ἑνδεκαήμερον πλοῦν τὰς νήσους ἃς ἀπεκάλεσαν *Ἀζόρας*, ἕνεκα τῶν πολλῶν γυπαετῶν οὓς συνήντησαν εἰς αὐτάς. Ἐκλήθησαν δὲ οὕτω οἱ περὶ ὧν πρόκειται περιηγηταί, κατ' ἄλλους μὲν ὡς «*Πλάνητες*», κατ' ἄλλους δὲ ὡς «*Πεπλανημένοι*», διότι ἄλλοῦ θελήσαντες νὰ μεταβῶσιν, ἄλλοῦ ἔφθασαν. Ἡ λέξις, ἀραβικῆς προελεύσεως, ἐνέχει καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς πλάνης, πράγματι ὅμως σημαίνει τοὺς «*Πορευομένους πρὸς δυσμὰς*» (Ἀλ-Μεγρεουΐν). Γ. Δ. Κ.

Ἀλμαδράμπα [*Παραλ. Γεωγραφ.*]. Ὅρμος πρὸς νότον τοῦ ἰσθμοῦ καὶ τῆς πόλεως *Χέουτα* (Ceuta, τῆς ἱσπανικῆς ἐν Μαρόκκῳ κτήσεως) καὶ συμμετρικῶς ὡς πρὸς τὸν λιμένα τῆς Χέουτας διανοιγόμενος, ὑπὸ τὸν ἰσθμὸν καὶ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Ἄλμινα* καὶ *Πουέντα ντὲ λὰ Ζόρρα*. Ὁ ὅρμος οὗτος εἶναι σωστικὸς διὰ τὰ πλοῖα ἅτινα ἀδυνατοῦσιν, εἴτε νὰ παραμείνωσιν ἐν τῷ λιμένι τῆς Χέουτα λόγῳ σφοδρῶν βορείων ἀνέμων προσβαλλόντων πολὺ τὸν λιμένα, εἴτε νὰ ἀναγνωρίσωσι λόγῳ ὁμιχλώδους κακοκαιρίας ἀπὸ δυτικῶν ἢ ΝΔ ἀνέμων τὸ στόμιον αὐτοῦ. Εἶναι ὅμως ὁ ὅρμος *Ἀλμαδράμπα* (Ensenada de la Almadraba: Πλάτος 35° 52' 1/2, μῆκος 5° 19' Δυτ. Χάρται Ἀγγλικοὶ 2717: Gibraltar to Alicante καὶ 2742: Ceuta bay) ἐκτιθεμένος εἰς τὰς ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ νότου κακοκαιρίας. Σ. Ε. Λ.

Ἀλμαζάν, ἢ ***Ἀλμαθὰν*** (Almazan). Μικρὰ πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ παλαιᾷ Καστιλίᾳ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ν έρο (Duero), πλησίον τῆς συμβολῆς του μετὰ τοῦ Μορὸν (Moron) εἰς 25 χιλιομέτρων ἀπόστασιν νοτιοδυτικῶς τῆς Σόρια καὶ 100 χιλιομ. βορειοανατολικῶς τῆς Μαδρίτης. Ἐν αὐτῇ ὑπεγράφη τῷ 1375 συνθήκη εἰρήνης μεταξὺ Πέτρου τοῦ Σκληροῦ καὶ τοῦ Ἐρρίκου ντὲ Τρανσταμάρ. Χ. Δ.

Ἀλμάζυ (Almasy). Ἀριστοκρατικὴ οὑγγρικὴ οἰκογένεια, τῆς ὁποίας πολλὰ μέλη διεκρίθησαν κατὰ τὸν 18ον καὶ 19ον αἰῶνα εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὴν πολιτικήν. Ἐπὶ Μαρίας Θηρεσίας ὁ Ἰωσὴφ-Ἰγνάτιος Ἀλμάζυ (1726—1804) ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ στρατηγοῦ καὶ τοῦ κόμητος, εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του κατὰ τὸν ἑπταετῆ πόλεμον. Τὸν 19ον αἰῶνα ὁ Παῦλος Ἀλμάζυ βουλευτὴς τῆς πατριωτικῆς μερίδος ἔδρασε κατὰ τὴν περίοδον τῶν πολέμων τοῦ 1848 καὶ προήδρευσε τῆς συνελεύσεως τοῦ Ντεμπρέτζεν, ἐξορισθεὶς μετὰ ταῦτα ἐπί τινα ἔτη. Ὁ Μαυρίκιος Ἀλμάζυ ἀπεναντίας ἦτο εἷς τῶν κυριωτέρων παραγόντων τῆς συντηρητικῆς παρατάξεως καὶ μετὰ τὸ 1848 ὑπηρέτησεν εἰς ἀνώτερα πολιτικὰ ἀξιώματα. Χ. Δ.

ἁλμαία (ἡ)· ἅλμη, ὕδωρ ἁλατοβριθές, κοιν. *ἄρμη*.

Ἀλμαὶν (Almain), ***Ἰάκωβος***. Γάλλος καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θεολογίας ἐν Παρισίοις, ἀποθανὼν τῷ 1515. Τὰ σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: α') Σύστημα Ἠθικῆς («Moralia», Παρίσιοι 1510)· β') Περὶ τοῦ κύρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν συνόδων («De auctoritate Ecclesiae et conciliorum», Ρώμη 1511), ἐ θα ἐναντίον τοῦ Καϊετανοῦ (βλ. λ.) ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, εἶναι ἀλάθητος καὶ ἀνωτέρα τοῦ Πάπα, ὅστις ὡς τέκνον τῆς Ἐκκλησίας δέον νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὰς ἀποφάσεις της· ὁ Πάπας, κατ' αὐτόν, εἶναι ἀνώτερος ὅλων τῶν πιστῶν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀλάθητος καὶ εἶναι ὑπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Δ. Σ. Μ.

Ἄλμαινα [*Ἀρχ.*]. Πόλις τῆς Ἀφρικῆς, πλησίον τοῦ Ἀδρουμήτου.

ἁλμαῖο·, —α, —ον· ὁ τῆς ἅλμης, ἁλμυρός, ἁλατισμένος· *ἁλμαῖα* ἐλέγοντο τὰ ξιδερά, τὰ κοινῶς λεγόμενα *τουρσιά*, ἤτοι λαχανόδη τινὰ διατηρούμενα ἐντὸς τῆς ἅλμης.

Ἀλμάκα. Ἀραβικὴ θεότης λατρευομένη μεταξὺ ἄλλων ἐν Ἀραβίᾳ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Μωαμεθανισμοῦ. Τὸ ὄνομα μαρτυρεῖται ὑπὸ ἐπιγραφῶν, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ φέρουσα αὐτὸ θεότης κατεῖχε μίαν τῶν πρωτευουσῶν θέσεων ἐν τῇ θρησκευτικῇ συνειδήσει τῶν πρὸ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ Ἀράβων. Ν. Λ.

ἀλμακαντὰρ (Almacadar) [*Ἀστρονομ.*]· βλ. **ἀλμικανταράτοι κύκλοι.**

Ἀλ-Μαμοὺν. Ἕβδομος χαλίφης τῆς Βαγδάτης, ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ἀββασιδῶν, ἥτις ἦρξατο ἡγεμονεύουσα ἀπὸ τοῦ 128 ἔτους τῆς Ἑγίρας (750 π. Χρ.) Ὁ Ἀλ-Μαμούν, υἱὸς τοῦ χαλίφου Ἀροὺν ἀλ-Ρασὶδ ἐγεννήθη τῷ 786 μ. Χ. ἐν Βαγδάτῃ, διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν δολοφονηθέντα ἀδελφόν του Ἀμὺν τῷ 813 μ. Χρ. καὶ ἀπέθανε τῷ 833. Προτοῦ ἀναλάβῃ τὴν χαλιφείαν, ὠνομάζετο Μωχαμμὲτ καὶ εὑρέθη ἀναλαβὼν τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν ἐν μέσῳ ἐξεγέρσεων καὶ περιπλοκῶν, ἀφορμὴ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ δολοφονία τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐν Ἀραβίᾳ ἐμαίνοντο τότε οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ αἱ διαρκεῖς ἐπαναστάσεις, αἵτινες πολλάκις ἔθεσαν εἰς κίνδυνον τὴν ἀρξαμένην βασιλείαν του. Ἠναγκάσθη λοιπὸν μὲ βίαια μέτρα νὰ καταπνίξῃ τὰς ἐξεγέρσεις ταύτας. Ἐνόμισεν εἶτα ὅτι ἠδύνατο νὰ κατευνάσῃ τὰ πνεύματα, παραχωρῶν τὴν διαδοχὴν εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἀλιδῶν, ὅστις πολλάκις εἶχεν εὐεργετήσει τοὺς Ἀββασίδας, ἀνεκήρυξε δὲ διάδοχον αὐτοῦ, τὸν ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀλιδῶν Ἰβραχήμ. Παρακινούμενος ὑπὸ τοῦ βεζύρου του Φαδέλ, ἀντικατέστησε τὴν μέλαιναν ἐσθῆτα, ἥτις ἦτο τὸ ἔμβλημα τῶν Ἀββασιδῶν, διὰ τοῦ πρασίνου χρώματος, ὅπερ ἦτο τὸ διακριτικὸν τῶν Ἀλιδῶν. Τὸ χρῶμα τοῦτο ἦτο ἐκεῖνο, ὅπερ ἔφερεν ὁ Μωάμεθ, τοῦ ὁποίου καὶ ἡ σημαία ἦτο πρασίνη. Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη τοῦ χρώματος τοῦ ἐμβλήματος τῶν Ἀββασιδῶν, ἐπίστευσεν ὅτι θὰ ἐγίνετο ἀποδεκτὴ παρ' ὅλων. Ἀλλ' οἱ Ἀββασίδαι ἐπανεστάτησαν ἐκ τούτου, μικροῦ δεῖν δὲ ἔχανε τὸν θρόνον αὐτοῦ, καθ' ὅσον οἱ φανατικοὶ ἐπαναστάται ἥλωσαν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους Βαγδάτην, ἀνεκήρυξαν δὲ ἕτερον Ἀββασσίδην χαλίφην. Μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διαδόχου Ἀλίδου Ἰβραχήμ, ἠδυνήθη νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν καὶ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν Βαγδάτην (818 μ. Χρ.). Ἀποκατασταθεὶς τῆς τάξεως εἰς τὸ κράτος ἤρξατο κυβερνῶν οὗτος τὴν χώραν κατ' ἰδίαν βούλησιν, ἡ δὲ βασιλεία του θεωρεῖται ὡς ἡ μᾶλλον περίλαμπρος σελὶς τῆς ἀραβικῆς ἱστορίας.

Ὁ Ἀλ-Μαμοὺν ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Γκιαφὰρ-Μπὲν-Ὑαχία, τὴν ὁποίαν ἐλάμπρυνε φιλοσοφικὸν σύστημα, ἔχον ὡς βάσιν τὴν ἐπιείκειαν, ἐκεῖ δὲ ἀνεπτύχθη εἰς αὐτὸν ἡ ἀγάπη πρὸς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα, τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ὁ μέγας προστάτης καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

Ἡ Ἀραβία ἦτο κράτος πλουσιώτατον καὶ πανίσχυρον, οἱ δὲ ἡττηθέντες ἠναγκάσθησαν νὰ καταβάλωσιν ἄφθονον χρυσὸν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, τοῦ ὁποίου ὁ ἡγεμὼν ἔκαμε γενναιοτάτην χρῆσιν πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν. Ἕνεκα τοῦ μεγάλου πλούτου τῆς χώρας, φυσικὸν ἦτο νὰ εἰσαχθῇ ἡ πολυτέλεια τοῦ βίου καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Τῷ ὄντι δὲ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀλ-Μαμοὺν ἡ Βαγδάτη, τὴν ὁποίαν εἶχε θεμελιώσει ὁ χαλίφης Ἀβοὺ-Ἀζαφὰρ-ἀλ-Μασσὸρ τῷ 764 μ. Χ. ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς πόλεως Κτησιφῶντος, ὑπῆρξεν ἡ σημαντικωτέρα ἀποθήκη τοῦ ἐμπορίου, μεταξὺ τοῦ Βυζαντίου, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἀραβίας, τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Περσίας. Τὰ εἰσρέοντα εἰς αὐτὴν πλούτη ἦσαν ἄπειρα, μετεβλήθη δὲ εἰς μέγα κέντρον τῶν σοφῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, τῆς ὁποίας πάλιν πηγὴ ἦτο ἡ αὐλὴ τῆς Βαγδάτης. Ἡ ἐπιστήμη καὶ τὰ γράμματα διαφωτίσαντα τὰ πνεύματα ἐπέφερον πλήρη μεταβολὴν τῶν ἠθῶν, οὐδὲν δὲ ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ τὸ ὁμοιάζον πρὸς τὴν τραχύτητα τῶν ἠθῶν, τὴν βαρβαρότητα τῶν τύπων καὶ τὸ συγκεχυμένον τῶν ἰδεῶν τῆς λοιπῆς Ἀσίας. Τὰ πάντα διεπλάττοντο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ σοφοῦ μονάρχου, ἡ δὲ ἐξ αὐτῆς ἀκτινοβολία ἐφώτιζεν οὐχὶ μόνον τὰς πέριξ χώρας, ἀλλ' ἐξετείνετο ἐφ' ὅλης τῆς Εὐρώπης. Οἱ σοφοὶ τῆς χώρας ἐμελέτων τὰ συγγράμματα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὰ δὲ ἑλληνικὰ χειρόγραφα ἐπεζητοῦντο πανταχόθεν καὶ μεταφραζόμενα ἐκυκλοφόρουν καθ' ἅπασαν τὴν εὐρεῖαν αὐτοκρατορίαν. Αἱ ἐπιστημονικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ ἰδέαι διεδίδοντο εὐρύτατα εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ καθίστων αὐτὴν εὐρυθμοτέραν, οὐχὶ μόνον εἰς τὴν διοίκησιν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Οἱ σοφοὶ ἀπελάμβανον πάσης τιμῆς, ἐθεωροῦντο πρόσωπα ἱερὰ καί, ὡς λέγει ὁ Ἀβουλφαράτς, ἐνομίζοντο ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, ἀποστελλόμενοι παρ' αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον πρὸς τελειοποίησιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ πρὸς καθοδήγησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ὁ σοφὸς μονάρχης διέταξε τὴν μετάφρασιν ὅλων τῶν ἑλληνικῶν φιλολογικῶν ἔργων, ἀλλ' ἡ ἀστρονομία καὶ πρὸ πάντων ἡ φιλοσοφία ἦσαν αἱ προτιμώμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀλ-Μαμοὺν.

Ὅλοι οἱ κάτοικοι, ἔχοντες εἰς λαμπρὰς μεταφράσεις τὰ ἑλληνικὰ συγγράμματα, ἠδύναντο νὰ καρπωθῶσι τὰς ἐξ αὐτῶν γνώσεις. Μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰς θεωρίας μόνον ὁ Ἀλ-Μαμοὺν καὶ θέλων νὰ δώσῃ εὐρυτέραν ὅσον τὸ δυνατὸν τὴν ἐξάπλωσιν τῶν ἐπιστημῶν, ὀργάνωσε τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε μετὰ τῆς θεωρίας νὰ συναναμιγνύεται ἡ πειραματικὴ διδασκαλία, οὕτω πως δὲ εἰσήγαγε νέαν ὅλως μέθοδον ἐκπαιδευτικήν, συντελέσασαν μεγάλως εἰς τὴν διανοητικὴν πρόοδον τῆς χώρας του. Ὁ Ἀλ-Μαμοὺν παρηκολούθει αὐτοπροσώπως τὴν διδασκαλίαν εἰς τὰ ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια, προικισμένος δὲ διὰ μεγάλης ὀξυνοίας, καὶ ἀναζητῶν πανταχοῦ τὴν ἀλήθειαν τῶν φαινομένων, ἀπέκτησε βαθυτάτας ἐπιστημονικὰς γνώσεις καὶ κατέλαβε διαπρέπουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν σοφῶν τῆς ἐποχῆς του. Περὶ τοῦ μεγάλου τούτου ἡγεμόνος ἐλέχθη πολλάκις ὅτι ἐξήσκησεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ οἵαν ἐπίδρασιν οἱ Μέδικοι καὶ ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' ἐν τῇ Δύσει, ὑπάρχουν μάλιστα συγγραφεῖς διατεινόμενοι ὅτι ἡ δοθεῖσα παρὰ τοῦ Ἀλ-Μαμοὺν πνευματικὴ ὤθησις προήγγειλε τὴν περίοδον τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Δύσεως. Τοῦτο ὅπω μιᾶς ἀπόψεως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀληθές, καθ' ὅσον ὁ Ἀλ-Μαμοὺν οὐδὲν ἕτερον ἔπραττεν ἢ ὅ,τι οἱ Μέδικοι, οἵτινες, διὰ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ διὰ τῆς μεταφράσεως τῶν ἑλληνικῶν κειμένων, παρεσκεύασαν τὴν ἀναγέννησιν ἐν Ἰταλίᾳ.

Digitized by Google

Ἡ ἀκμὴ αὕτη τοῦ ἀραβικοῦ κράτους, ἡ ἐσωτερικὴ λαμπρότης αὐτοῦ, παρηκολουθεῖτο ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν θριάμβων του, οἱ δὲ στρατοὶ τοῦ χαλίφου νικήσαντες τοὺς Ἕλληνας κατέκτησαν τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Κρήτην.

Ὁ Ἀλ-Μαμούν, μελετῶν τοὺς ἀρχαίους θεσμούς, τὰ ἀξιώματα καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἀρχαιότητος, συνέλαβε νέας ἰδέας περὶ τῆς φύσεως τοῦ Κορανίου καὶ νέας ἀνακαλύψεις περὶ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης αἱ συζητήσεις μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μωάμεθ διεξήγοντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς διαδοχῆς αὐτοῦ, ἐὰν δηλαδὴ ἀποθνήσκων οὗτος ἀνεγνώριζε νόμιμον διάδοχόν του τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Ἀλῆν καὶ τοὺς ἀπογόνους τούτου, ἢ οὗτοι ἦσαν σφετερισταὶ ξένων δικαιωμάτων. Ὁ Ἀλ-Μαμοὺν ἤνοιξε νέον στάδιον συζητήσεων καὶ ἐρεύνης ἐπὶ τοῦ Κορανίου. Προεκάλεσε τὴν προσοχὴν τῶν ὑπηκόων του ἐπὶ τῶν σχετικῶν μεταφυσικῶν λεπτοτήτων, τὰς ὁποίας περιλαμβάνει ἡ φιλοσοφία τοῦ Κορανίου. Ἐτέθη μεταξὺ ἄλλων τὸ ζήτημα, ἐὰν αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ Κορανίου ὑπῆρχον ἀνέκαθεν εἰς αὐτό, ἢ ἐδημιουργήθησαν αὗται ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατὰ τὸ μεσολαβῆσαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προφήτου χρονικὸν διάστημα. Μελετῶν ἀπὸ τοιαύτης ἀπόψεως τὴν ἱερὰν τῶν Μουσουλμάνων βίβλον, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὑπέστη αὕτη πολλὰς νοθείας, κατ' ἀκολουθίαν δὲν ἔπρεπε νὰ θεωρῆται ὡς βιβλίον αἰώνιον, ἀλλ' ὡς μεταβλητὸν ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν νέων ἰδεῶν. Ὡς κύριον νοθευτὴν τοῦ Κορανίου ἐθεώρησε τὸν Μωαβίαν, πρῶτον χαλίφην τῆς δυναστείας τῶν Ὀμμιαδῶν, ἐδημοσίευσε δὲ νόμον δι' οὗ ἀνεθεμάτιζε τὴν μνήμην αὐτοῦ, καὶ κατελόγιζε θάνατον εἰς πάντα, ὅστις θὰ ἐτόλμα νὰ ἐγκωμιάσῃ αὐτὸν δημοσίᾳ. Οἱ νεωτερισμοὶ περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἑρμηνείας τοῦ Κορανίου, τὸ μεταβλητὸν αὐτοῦ καὶ ὁ ἀναθεματισμὸς τοῦ Μωαβία, ὃν ἐκήρυξεν ὡς ἐχθρὸν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ καὶ ὡς ψευδῶς ἀποδεχθέντα τὸ νέον θρήσκευμα, ὅπερ κατεπολέμει ἐπὶ μακρὸν ἡγούμενος τῶν Κοραϊχιτῶν, ἀπεδέχθη δὲ τότε μόνον τοῦτο, ὅτε κατεῖδε τὸ ἀδύνατον τοῦ μάχεσθαι ἐναντίον τῆς καθιδρύσεως τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, πάντα ταῦτα προεκάλεσαν δεινὰς θρησκευτικὰς ἔριδας. Διέσεισαν αὗται τὴν ἰσχὺν τοῦ Ἀραβικοῦ κράτου καὶ ἐσημείωσαν τὴν παρακμὴν αὐτοῦ. Προσβαλὼν τὴν αἰωνιότητα τοῦ Κορανίου ὁ Ἀλ-Μαμοὺν διεσάλευσε τὴν τυφλὴν πίστιν, ἥτις ὑπῆρξε τὸ ἀκαταμάχητον ὅπλον, δι' οὗ καθυπέταξαν μέγα μέρος τοῦ παλαιοῦ κόσμου οἱ Ἄραβες. Ἡ τυφλὴ αὕτη πίστις ἀπετέλεσε πάντοτε τὴν μεγάλην ἰσχὺν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἀλλ' ὡς παρατηρεῖ ὁ Noël Desvergers εἰς τὸ σύγγραμμά του «Univers pitoresque», ὑπῆρξεν ἐπίσης ἡ πληγὴ αὐτοῦ. «Ἐν τῷ ἀπολύτῳ αὐτοῦ δεσποτισμῷ ὁ ἱερὸς τῶν Μουσουλμάνων νόμος περικλείει εἰς ἑαυτὸν σύμπασαν τὴν κοινωνίαν ἐντὸς στενοῦ σιδηροῦ κύκλου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου δὲν δύναται νὰ ἀπαλλαγῇ αὕτη. Ὁ δεσποτισμὸς οὗτος, λυσιτελὴς διὰ τὴν κατάκτησιν, δὲν ἐπέτρεπεν οὐδεμίαν ἐλευθέραν ἔρευναν. Κατακτηταὶ καὶ θρησκευτικοὶ ἀπόστολοι οἱ Ἄραβες ὑπῆρξαν ἰσχυρότεροι παντὸς ἄλλου λαοῦ· ἀλλ' ὡς ἐσήμανεν ἡ ὥρα τῆς ἀναλύσεως διηρέθησαν καὶ ἀπώλεσαν τὴν ἰσχύν, τὴν ὁποίαν ἤντλουν ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ».

Φιλοσοφικὸν πνεῦμα ὁ Ἀλ-Μαμοὺν δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν τυφλὴν πίστιν καὶ νὰ ἀνεχθῇ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ εἰς λαόν, τὸν ὁποῖον ἐνεπότιζε μὲ τὴν φιλοσοφίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἀδιαφορῶν ἂν οἱ φιλελεύθεροι νόμοι του προεκάλουν θορυβώδεις θρησκευτικὰς διαμάχας, δὲν ἠθέλησεν οὔτε νὰ μετριάσῃ τὰς ἀποφάσεις του, οὔτε νὰ συνδιαλλαγῇ μετὰ τῶν ἀντιφρονούντων. Ἐνῷ δὲ συνέβαινον ταῦτα ἐν τῷ κράτει του, ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ Βυζαντίου καὶ Ἀράβων (830 μ. Χρ.). Ἡ αἰτία τοῦ πολέμου τούτου εἶναι μοναδικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Πληροφορηθεὶς ὁ Ἀλ-Μαμοὺν ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔζη ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ Ἕλλην τις σοφός, Λέων καλούμενος, ὃν ἄλλοι ὀνομάζουν Φίλωνα, ἔγραψε πρὸς τοῦτον ἰδιόχειρον ἐπιστολὴν προσκαλῶν αὐτὸν εἰς Βαγδάτην καὶ ὑποσχόμενος πλουσίας ἀμοιβάς. Οὗτος ἐπέδειξε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Θεόφιλον, ὅστις ἀπηγόρευσεν εἰς τὸν Λέοντα τὴν μετάβασίν του εἰς Βαγδάτην, εἰς ἀνταμοιβὴν δὲ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ διδάσκῃ δημοσίᾳ καὶ τοῦ ὥρισεν ἰσόβιον αὐτοκρατορικὸν χορήγημα. Ὁ Ἀλ-Μαμοὺν προσέφερε τότε εἰς τὸν αὐτοκράτορα Θεόφιλον ἑκατὸν στατῆρας (1100 ὀκάδες) χρυσοῦ καὶ διαρκῆ εἰρήνην, ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ ἀποστείλῃ ἐπί τινα χρόνον εἰς Βαγδάτην τὸν Ἕλληνα σοφόν. Ὁ Θεόφιλος ἀπέρριψε τὰς προτάσεις ταύτας τοῦ Χαλίφου, οὗτος δὲ ἐκήρυξε πόλεμον καὶ ἡγούμενος μεγάλου στρατοῦ, εἰσέβαλε διὰ τῆς Ἀντιοχείας, Μυσίας καὶ Ταρσοῦ εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος, κυριεύσας πλεῖστα φρούρια καὶ πολλοὺς αἰχμαλωτίσας. Διαχειμάσας ἐν Δαμασκῷ, εἰσήλασεν ἐκ νέου τὸ ἐπιὸν ἔτος εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐπολιόρκησε τὴν Ἡράκλειαν, ἐκυρίευσε τριάκοντα φρούρια καὶ συλλαβὼν πλῆθος αἰχμαλώτων μετέβη ἐγγίζοντος τοῦ χειμῶνος εἰς Δαμασκόν. Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου (832 μ. Χ.) ὁ Ἀλ-Μαμοὺν ἐπολιόρκησε τὸ Λῦλον «φρούριον τῇ Ταρσῷ ἀγχίθυρον ἐπὶ ὑψηλοῦ ὄρους καὶ ἐρυμνοῦ», ὡς λέγει ὁ Κεδρηνός, ἐξέτεινε δὲ τὰς ἐπιδρομὰς αὐτοῦ καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας. Ἐνῷ ἐξηκολούθει ὁ πόλεμος, ὁ Ἀλ-Μαμοὺν ἤρξατο δεινοῦ διωγμοῦ τῶν ἀντιτιθεμένων εἰς τὰς περὶ Κορανίου θεωρίας του. Ἐπιστρέφων ὅμως εἰς Δαμασμὸν ἀπέθανε πλησίον τῆς Ταρσοῦ, ἐν Κιλικίᾳ, τὴν 18 τοῦ Ρατζὲπ 833 μ. Χ., ἀφήσας διάδοχον αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν του Μοτάσσεμ.

Οἱ Ἄραβες ἱστοριογράφοι μιᾷ φωνῇ ἐγκωμιάζουν τὴν σοφίαν, τὴν γενναιότητα, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἁγνότητα τοῦ βίου, καὶ ἰδίως τὴν ἐλευθεριότητα τοῦ μεγάλου τούτου χαλίφου. Κατακρίνουσί τινες ἐκ τῶν Εὐρωπαίων ἱστορικῶν τοῦτον ὅτι εἰς ὡρισμένας στιγμάς, ὅτε εἶδε κλονιζομένην τὴν βασιλείαν του, παρεσύρθη εἰς ἀδικίας, εἰς διωγμοὺς καὶ εἰς ὠμότητας ἀκόμη, ἀλλὰ καὶ οὕτω κρίνοντες αὐτὸν ἀνομολογοῦν τὴν φυσικὴν αὐτοῦ εὐγένειαν, τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν, τὸν ἄπειρον σεβασμὸν πρὸς τοὺς σοφούς, δὲν διστάζουν δὲ νὰ προσομοιάσουν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, ὡς πρὸς τὴν Ἀραβίαν, μὲ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Περικλέους καὶ μὲ τὸν αἰῶνα τοῦ Αὐγούστου διὰ τὴν Ρώμην. Οἱ κατακρίνοντες αὐτὸν ὅτι διὰ τῶν φιλοσοφικῶν του θεωριῶν, ἃς ἤντλησεν ἀπὸ τοῦ Κορανίου, ἀφήρεσε τὸν θρησκευτικὸν φανατισμόν, ὅστις ἀπετέλει τὴν κυρίαν βάσιν τῆς ἰσχύος τῶν Ἀράβων, δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψει, ὅτι οὐδεμία ἰσχὺς καὶ οὐδεμία λαμπρότης παραμένει ἀμετάβλητος εἰς τὸν κόσμον καὶ ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ὑπόκεινται εἰς παρακμήν. ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— [ΑΣΤΡ.] Ὁ Ἀλ-Μαμοὺν ὑπῆρξε μέγας προστάτης τῶν ἐπιστημῶν, ἰδίᾳ δὲ θιασώτης τῆς ἀστρονομίας. Ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του ὅπως ἐπωφεληθῇ τῶν γνώσεων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν λοιπῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ἀπέστελλεν εἰς τὰς διαφόρους χώρας ἀπεσταλμένους μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως συλλέξωσιν ὅ,τι πολύτιμον σύγγραμμα ἤθελον εὕρει. Ἐν τῇ συνθήκῃ εἰρήνης, ἣν ὑπηγόρευσεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Μιχαὴλ Γ', εἷς ἐκ τῶν ὅρων ἀπῄτει τὴν εἰς τοὺς Ἄραβας παράδοσιν διαφόρων ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, ἐν οἷς καὶ ἑνὸς χειρογράφου τῆς Μαθηματικῆς Συντάξεως τοῦ Πτολεμαίου. Πολλὰ πρὸς τούτοις ἑλληνικὰ βιβλία συνέλεξε καὶ ἐκ τῆς πρό τινος καταληφθείσης ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων νήσου Κύπρου, ὅπου εἶχεν ἀποστείλει εἰδικὴν πρὸς τοῦτο ἀποστολήν. Τὰ πλεῖστα τῶν οὕτω συλλεγέντων συγγραμμάτων μετεφράσθησαν κατὰ διαταγήν του εἰς τὴν ἀραβικήν. Παρὰ τὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπικρατοῦντα θρησκευτικὸν φανατισμόν, συνήθροισεν ἐν Βαγδάτῃ τοὺς σοφοὺς διαφόρων ἐθνοτήτων, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐφέρετο μετὰ μεγάλης προσηνείας, μὴ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις ἑκάστου. Τοὺς σοφοὺς τούτους συνεκάλει ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ἐν τοῖς ἀνακτόροις του καὶ ὑπέβαλλεν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον αὐτῶν ἅπαντα τὰ μεταφραζόμενα ἔργα. Ἐν συνεπείᾳ τοῦ τοιούτου φιλεπιστημονικοῦ του ζήλου, ἔγραψεν ἰδιοχείρως καὶ πρὸς τὸν Λέοντα, τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, περὶ οὗ ἀνωτέρω. Μετὰ τὴν ἄρνησιν τοῦ Λέοντος ὅπως μετεγκατασταθῇ εἰς Βαγδάτην, ὁ Ἀλ-Μαμοὺν τῷ ὑπέβαλε πρὸς λύσιν διάφορα ἀστρονομικὰ καὶ μαθηματικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς τῶν περὶ αὐτὸν σοφῶν ἠδυνήθη νὰ λύσῃ καὶ τὰ ὁποῖα λύσας ὁ Λέων ἐθαυμάσθη μεγάλως ὑπὸ τοῦ χαλίφου. Ὁ Ἀλ-Μαμοὺν δὲν ἀπεθαρρύνθη ἐκ τῆς πρώτης ἀποτυχίας καὶ ἐπανέλαβε τὰς ἀποπείρας του πρὸς προσέλκυσιν τοῦ Λέοντος, ὅταν δὲ ἀπηλπίσθη ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Θεοφίλου.

Ὁ Ἀλ-Μαμοὺν ἵδρυσε δύο ἀστεροσκοπεῖα, ὧν τὸ ἓν ἐν Βαγδάτῃ καὶ τὸ ἕτερον ἐν Δαμασκῷ. Κατὰ διαταγήν του μετεφράσθη ἡ Ἀλμαγέστη εἰς τὴν ἀραβικὴν καὶ ἀνεθεωρήθησαν οἱ πίνακες τοῦ Πτολεμαίου. Τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σχετικῶν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων ὄργανα κατεσκευάσθησαν μετὰ πάσης ἐπιμελείας ὑπὸ τῶν εἰδικῶν τεχνιτῶν, ὁ δὲ *Ἐπηληθευμένος Πίναξ*, εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ὁποίου ἐπρωτοστάτησεν, ὡς λέγεται, ὁ ἀστρονόμος Γιαχιᾶ Ἀμποῦ-Μανσούρ, περιέλαβε τὸ σύνολον τῶν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων, αἵτινες ἐξετελέσθησαν συγχρόνως εἰς τὰ ἀστεροσκοπεῖα τῆς Βαγδάτης καὶ τῆς Δαμασκοῦ.

Ἐπὶ τῆς χαλιφείας τοῦ Ἀλ-Μαμοὺν ἐξετελέσθησαν δύο σπουδαῖαι παρατηρήσεις, ἀφορῶσαι εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς λοξώσεως τῆς ἐκλειπτικῆς. Ἡ πρώτη ἐγένετο ἐν Βαγδάτῃ ὑπὸ τοῦ Γιαχιᾶ Ἀμποῦ Μανσούρ, ὑπὸ τοῦ Σὲνδ Μπὲν-Ἀλῆ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀββᾶς Μπὲν-Σαΐδ, ἔδωκε δὲ ὡς τιμὴν τοῦ στοιχείου τούτου 23° 33', καθ' ἃ ἱστορεῖ ὁ μεταγενέστερος αὐτῶν ἀστρονόμος Ἴβν-Ὑουνίς. Ἡ δευτέρα γενομένη ἐν Δαμασκῷ ὑπὸ τοῦ Καλὶδ-Μπὲν Ἀβδουλμελέκ, ὑπὸ τοῦ Ἀμποὺλ-Ταΐμβ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ-Μπὲν-Ἰσᾶ, τοῦ ἐπικαλουμένου Ἀστρολάβου, λόγῳ τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ περὶ τὸ κατασκευάζειν τὰ ὁμώνυμα ὄργανα, ἔδωκεν ὡς τιμὴν τῆς λοξώσεως 23° 33' 52''. Αἱ παρατηρήσεις αὗται, γενόμεναι πιθανώτατα τῇ βοηθείᾳ ἁπλοῦ γνώμονος, ἐξετελέσθησαν κατὰ τὸν Ἴβν-Ὑουνὶς κατὰ τὸ 233ον ἔτος τῆς Ἐγείρας.

Κατὰ διαταγὴν ὡσαύτως τοῦ Ἀλ-Μαμοὺν ἐγένετο μέτρησις τοῦ τόξου γηΐνου μεσημβρινοῦ ἀκριβεστέρα τῶν προγενεστέρων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξελέγη, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ Ἀμπουλφεδᾶ εἰς τὰ χρονικά του, ἡ εὐρεῖα πεδιὰς τοῦ Σιντζὰρ ἐν Μεσοποταμίᾳ, οἱ δὲ μετασχόντες εἰς τὰς σχετικὰς παρατηρήσεις ἀστρονόμοι ἀπετέλεσαν δύο ὁμάδας, ὧν ἡ μία ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Καλὶδ Μπὲν-Ἀβδουλμελὲκ κατηυθύνθη ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ἡ δὲ ἑτέρα ὑπὸ τὸν Ἀλῆ Μπὲν-Ἰσᾶ ἔλαβε τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν. Αἱ δύο αὗται ὁμάδες, ἀναχωρήσασαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ σημείου καὶ ἀκολουθοῦσαι πιστῶς τὴν αὐτὴν μεσημβρινὴν γραμμὴν κατ' ἀντιθέτους διευθύνσεις, κατεμέτρουν συγχρόνως τὰ ὑπ' αὐτῶν διανυόμενα διαστήματα. Τοιουτοτρόπως ἀπεμακρύνθησαν ἀλλήλων, ἕως ὅτου διὰ τῆς παρατηρήσεως τοῦ ἐξάρματος τοῦ πόλου εὗρον, ὅτι ἀπεῖχον τοῦ σημείου, ἐξ οὗ εἶχον ἀναχωρήσει, κατὰ μιαν μοῖραν. Μετὰ ταῦτα ἤρχισαν νὰ πλησιάζωσι, κατὰ τὸν αὐτὸν πάλιν τρόπον.

Τὸν προσδιορισμὸν τοῦτον ἱστορεῖ καὶ ἕτερος Ἄραψ συγγραφεύς, ὁ Ἀλμασουδί, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὅλως διάφορον, δι' ὃ ἀποβαίνει ἀδύνατον νὰ συναγάγῃ τις βάσιμα συμπεράσματα περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν μετρήσεων καὶ τοῦ βαθμοῦ ἀκριβείας αὐτῶν.

Τέλος οἱ ἀστρονόμοι τοῦ Ἀλ-Μαμοὺν προσδιώρισαν τὴν τιμὴν τῆς ἐξισώσεως τοῦ κέντρου τοῦ Ἡλίου εἰς 1° 59' καὶ εὗρον ὅτι τῷ 830 ἡ θέσις τοῦ ἀπογείου τοῦ Ἡλίου ἦτο εἰς 82° 39'.

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

— **Ἀλ-Μαμοὺν** (Al - Mamoun) *['Ἀστρον.]*. Κρατὴρ τῆς Σελήνης, κείμενος ἐν τῷ Ν.Δ. τεταρτημορίῳ τοῦ δίσκου αὐτῆς παρὰ τὸν κρατῆρα Ἀμπουλφεδᾶ, μεθ' οὗ συνδέεται διὰ σειρᾶς μικρῶν κρατήρων, ἀποτελούντων στενὴν διώρυγα. Ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ μεγάλου προστάτου τῆς Ἀστρονομίας χαλίφου τῶν Ἀράβων, αἱ δὲ σεληνογραφικαὶ συντεταγμέναι αὐτοῦ εἶναι αἱ ἑξῆς: μῆκος 15° Δ καὶ πλάτος —17°. Σ. Π.

Ἄλμανα. Ἀρχαία πόλις τῆς Μακεδονίας παρὰ τὸν Ἀξιόν, μνημονευομένη ὑπὸ Λιβίου (XLIV, 26).

Ε. Ν. Μ.

ἀλμανάκ. Κοινὸν ὄνομα ἀπειραρίθμων *ἡμερολογίων, καλενταρίων* καὶ ἄλλων, ἐτησίως ἐκδιδομένων, βιβλίων, ἅτινα φέρουσιν εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ εἰς τὸ τέλος αὐτῶν *ἡμερολόγιον*. Κατά τινας γραμματικούς, ἡ λέξις παράγεται ἐκ τῶν ἀραβικῶν *ἀλ* καὶ *μοναχ (=ἀρίθμησις)*. Ὁ *Σκαλιζὲ* ἀντιθέτως καὶ ἄλλοι νομίζουν ὅτι παράγεται ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως *μάνακος*, σημαινούσης τὴν διάρκειαν τῶν μηνῶν καὶ τοῦ ἀραβικοῦ μορίου *ἀλ*. Ἕτεροι φρονοῦσιν ὅτι παρήχθη ἐκ τοῦ σαξωνικοῦ al-monght, συνωνύμου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γερμανικῇ τοῦ al-moonheld, σημαίνοντος τὰς σεληνιακὰς φάσεις. Ἑτέρα τις γνώμη, στερουμένη πιθανότητός τινος, ἀποδίδει τὴν καταγωγὴν τῆς λέξεως εἰς μοναχόν τινα Guïnklan, ζῶντα κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα ἐν Βρεττάνῃ καὶ συντάσσοντα κατ' ἔτος βιβλιάριον περὶ τῶν διαφόρων φάσεων τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης. Τὸ βιβλιάριον τοῦτο ἐκυκλοφόρει εἰς πολυάριθμα χειρόγραφα ὑπὸ τὸν τίτλον «Diagonon al monah Guinklan», λέξεις κελτικαὶ σημαίνουσαι «Προφητεῖαι τοῦ μοναχοῦ Γκυϊνκλάν». Κατὰ συγκοπὴν τῆς φράσεως τὸ ἔργον ἐλέγετο κοινῶς *monah*=μοναχός. (Ἡ κελτικὴ λέξις monah εἰσήχθη εἰς τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν, εἰς ἣν ἡ λέξις μοναχὸς προφέρεται *μονάχ*.) Ἐν τέλει ὁ Gohins, λέγει, ὅτι ἡ λέξις παράγεται ἐκ τοῦ almanha, ἥτις, εἰς τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας, σημαίνει δῶρα, διότι οἱ ἀστρονόμοι ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ προσφέρουν βιβλίον, *ἐφημερίδας* ἄλλως καλούμενον, εἰς τοὺς ἡγεμόνας των κατὰ τὴν ἀρχὴν ἑκάστου ἔτους.

Ὅταν οἱ λαοὶ ἤρξαντο ἀποκτῶντες ἀστρονομικάς τινας γνώσεις, ἠρέσκοντο εἰς τὰ *ἀλμανάκ*, ἅτινα περιεῖχον τοιαύτας. Οὕτως εὑρίσκομεν βιβλιάρια μὲ ἡμερολογιακὴν ὕλην παρὰ τοῖς Κινέζοις, τοῖς Αἰγυπτίοις, τοῖς Ἰνδοῖς καὶ τοῖς Ἕλλησιν. Οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες ἐμιμήθησαν τοὺς Ἕλληνας, ἀπεκάλουν τὰ βιβλιάρια ταῦτα factes. Εἰς πάντας τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς ἀπέβησαν ταῦτα ἀπαραίτητα. Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς τυπογραφίας ἀντεγράφοντο τὰ ἡμερολόγια ταῦτα εἰς ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, εἰς τὰ ὁποῖα ἐσημειοῦντο αἱ θρησκευτικαὶ ἑορταὶ μετὰ τῶν σχετικῶν τροπαρίων καὶ προσευχῶν *(ἑορτολόγια)*, διεσῴζοντο δὲ ἄπειρα τοιαῦτα χειρόγραφα κοσμούμενα διὰ μικρογραφιῶν. Εἰς μεταγενεστέρους χρόνους τοιαῦτα ἑλληνικὰ θρησκευτικὰ *ἀλμανὰκ* ἐξετυποῦντο ἐν Βενετίᾳ καὶ ἐκεῖθεν ἐκυκλοφόρουν καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν ὑπὸ διάφορα ὀνόματα. Συνετίθεντο ἐπίσης ἡμερολόγια ἢ *καλεντάρια*, ὅπως κοινῶς ἐλέγοντο, διαρκῆ, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ συμβουλεύωνται οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ μακρόν, καθ' ὅσον ἡ χρῆσις τῶν ἐτησίων ἀλμανὰκ ἀναφαίνεται μόλις κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ὅταν ὁ *Ραμπελαὶ* ἐξέδωκε τὸ πρῶτον

Digitized by Google

τοιοῦτο ὑπὸ τὸν τίτλον «*Almanach pour l' année 1533 calculé sur le méridional de la noble cité de Lyon* καὶ τὰ τοῦ 1535, 48 καὶ 50. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ ἀστρονομία δὲν εἶχεν εἰσαχθῆ εἰς τὰ γαλλικὰ *ἀλμανάκ*, ὅπως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς τὰ ρωμαϊκὰ καὶ τὰ νεώτερα ἀγγλοσαξωνικὰ τοιαῦτα. Ἀλλὰ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἑρρίκου Β' τῆς Γαλλίας, ὁ *Νοστραντάμους* (Michel de Notre-Dame) ἤρξατο, ὑπὸ τὰς ἐπιδοκιμασίας τῆς αὐλῆς, ἐκδίδων *ἀλμανὰκ* κατάφορτον *προγνωστικῶν* καὶ προφητειῶν, αἱ ὁποῖαι μέχρι τοῦδε ὑποτρέφουσι τὰς προλήψεις τῶν λαϊκῶν τάξεων πανταχοῦ. Ἡ ὤθησις πρὸς γενίκευσιν τῶν βιβλίων τούτων ἐδόθη ὑπὸ τοῦ *Ματθαίου Laënsberg*, τοῦ ὁποίου τὸ ἀρχαιότερον γνωστὸν *ἀλμανὰκ* ἀνάγεται εἰς τὸ 1636, συνεχίζει δὲ τὸ ἔργον τοῦ *Νοστραντάμους*. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἠκολούθησαν ἄλλοι εἰς ἑτέρας χώρας, μετὰ ἕνδεκα δὲ ἔτη (1644) ἀνεφάνησαν ἐν Ἀγγλίᾳ τὰ *ἀλμανὰκ* τοῦ Lilly, τὰ ὁποῖα ἔλαβον καταπληκτικὴν διάδοσιν, ἦσαν δὲ ταῦτα πλήρη σκοτεινῶν καὶ ἐντυπωτικῶν προφητειῶν. Αἱ τοιαῦται ἐκδόσεις, γέμουσαι ψευδοπροφητειῶν, προεκάλεσαν τὴν προσοχὴν τῶν κυβερνήσεων, ἐπὶ τῶν χρόνων δὲ Καρόλου Θ' ἐν Γαλλίᾳ ἐξεδόθη διάταγμα, δι' οὗ ἐτίθεντο ταῦτα ὑπὸ λογοκρισίαν, πρὸ πάσης δὲ ἐκδόσεως οἱουδήποτε *ἀλμανὰκ* ἀπῃτεῖτο ἡ ἐπιθεώρησις καὶ ἔγκρισις τῶν κατὰ περιφερείας ἐπισκόπων. Τῷ 1579 ὁ Ἑρρῖκος Γ' ἀπηγόρευσε τὴν δημοσίευσιν εἰς αὐτὰ οἱασδήποτε πολιτικῆς εἰδήσεως, ἡ ἀπαγόρευσις δὲ αὕτη ἐπανελήφθη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ'. Στερηθέντα τὰ *ἀλμανὰκ* τῶν κυριωτέρων αὐτῶν σχοιχείων ἐν Γαλλίᾳ, ἤτοι τῶν προφητειῶν καὶ τῶν πολιτικῶν προβλέψεων, ἤρξαντο μαραινόμενα καὶ ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἔπαυσαν ἔχοντα τὴν προτέραν των κυκλοφορίαν.

Ἐν Γερμανίᾳ, πρὸ τῆς ἐφευρέσεως ἀκόμη τῆς τυπογραφίας, τὰ *ἀλμανὰκ* εἶχον λάβει ἄλλην τροπήν. Περιεῖχον διδακτικὴν ὕλην καὶ εἰσήχθησαν εἰς τὰ σχολεῖα. Τὸ ἐν αὐτοῖς ἡμερολόγιον ἐπληροῦτο ὑπὸ στίχων, οἵτινες ἤρχιζον διὰ τῶν λέξεων: Cisio Janus, τοὺς στίχους δὲ τούτους ὑπεχρεοῦντο οἱ μαθηταὶ νὰ ἀπομνημονεύουν. Ὁ φίλος καὶ μαθητὴς τοῦ Λουθήρου *Μελάγχθων* μετεμόρφωσε τὰ *ἀλμανάκ*. Δὲν ἦσαν πλέον ταῦτα βιβλία πενιχρῶν ἀστρονομικῶν γνώσεων καὶ τῶν κατὰ συνθήκην διαιρέσεων τοῦ χρόνου. Προσέθεσεν οὗτος πλῆθος διδακτικῶν γνώσεων καὶ ἀπέβλεψε δι' αὐτῶν εἰς τὴν ἐκλαΐκευσιν τῆς ἐπιστήμης. Οὕτω δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐν Γερμανίᾳ τὰ *ἀλμανὰκ* ἐγένοντο μορφωτικὰ ὄργανα εἰς τὰς εὐρείας λαϊκὰς τάξεις, κατέχουν δὲ σημαντικὴν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς λαϊκῆς μορφώσεως τῆς γενομένης διὰ τῶν βιβλίων. Ἐν Γαλλίᾳ προέβησαν ἔτι πλέον. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ὅτε ἤρξαντο ἐκδηλούμεναι αἱ θεωρίαι τῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν, τὰ *ἀλμανὰκ* ἔλαβον νέαν μορφήν. Ἐλάλουν πλέον εἰς τὸν λαὸν περὶ πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων, περὶ δικαιωμάτων, περὶ γεωργικῶν, βιομηχανικῶν καὶ ναυτικῶν ἀνακαλύψεων, ἐν γένει δὲ περὶ νέων ἰδεῶν, συμφώνως πρὸς τὰς κοινωνικὰς καὶ φιλοσοφικὰς θεωρίας τῆς ἐποχῆς. Τοιοῦτο *ἀλμανὰκ* εἶναι τὸ φέρον τὸν τίτλον «Bon Messager Boiteux de Bâle en Suisse», ἐκδοθὲν ἕνα αἰῶνα βραδύτερον τοῦ *ἀλμανὰκ* τοῦ Mathieu Laënsberg, ἀκριβῶς ὅπως καταπολεμήσῃ τὰς βλαβερὰς ἐπιδράσεις τοῦ τελευταίου τούτου. Οὕτως ὁ «Bon Messager» τῆς Βασιλείας, τοῦ 1788, περιλαμβάνει διάφορον ὕλην. Εἰς αὐτὸν εὑρίσκει τις τὴν συνοπτικὴν ἀναγραφὴν τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῆς Εὐρώπης, πάμπολλα ἱστορήματα περὶ τῶν λαῶν καὶ τῶν ἠθῶν τῶν ἀπωτάτων χωρῶν, πρὸς δὲ σοφὰς περὶ ὑγιεινῆς συμβουλὰς καὶ διαφωτιστικὴν ἀνάλυσιν ἐπὶ τῶν δημιουργηθεισῶν πλανῶν καὶ τῶν λαϊκῶν προλήψεων, ὡς καὶ τῶν κρατικῶν μέτρων, τῶν ὁποίων θύματα ἔπιπτον οἱ Ἰσραηλῖται.

Ἐπειδὴ τὰ *ἀλμανὰκ* ταῦτα ἀπηυθύνοντο πρὸς ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις καὶ ἐξήσκουν μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτῶν, πλεῖσται κυβερνήσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ πρωσικὴ καὶ ἡ ρωσική, περιέλαβον αὐτὰ εἰς τὸ μονοπώλιον τοῦ κράτους. (Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπίσης τὸ ἐκδοτικὸν προνόμιον τῶν *ἀλμανὰκ* ἐχορηγήθη εἰς τὴν ἑταιρείαν «Stationer's Company», ἥτις ἦτο καὶ αὐτὴ κρατικὸν ἐξάρτημα.)

Ἐν Γαλλίᾳ τὸ κράτος ἐξέδιδεν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Αὐτοκρατορικὸν Ἀλμανάκ*» ἐπίσημον τοιοῦτο ἐμφανισθὲν τὸ πρῶτον τῷ 1679. Εἰς αὐτὸ δὲν περιείχοντο εἰμὴ αἱ φάσεις τῆς σελήνης, αἱ ἀγγελίαι τῆς ἀναχωρήσεως τῶν ταχυδρομικῶν ἁμαξῶν, αἱ αὐλικαὶ ἑορταί, αἱ σπουδαιότεραι ἐμποροπανηγύρεις τῆς Γαλλίας καὶ αἱ πόλεις ἔνθα ἐχαράσσοντο νομίσματα. Ἐξηκολούθει τοῦτο ἐκδιδόμενον μέχρι τοῦ 1697, ὅτε ὁ ἐκδότης αὐτοῦ Λαυρέντιος Houry, Παρισινὸς βιβλιοπώλης, συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς δημοσιεύσεως εἰς αὐτὸ στατιστικῶν πινάκων καὶ καταλόγων τῶν ὀνομάτων ὅλων τῶν μεγιστάνων καὶ τῶν προεξεχόντων διοικητικῶν ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' κολακευθεὶς ἐκ τῆς λεπτολόγου ἀναγραφῆς τῶν τίτλων πάντων τῶν μεγιστάνων τῆς αὐλῆς του, παρέσχε προνόμιον εἰς τὸν ἐκδότην τοῦ *ἀλμανὰκ* τούτου, ὅπερ οὕτω κατέστη ἐπίσημον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Βασιλικὸν Ἀλμανάκ*», ἀνέγραφε δὲ τὰς γεννήσεις τῶν πριγκίπων, τὰ ὀνόματα τῶν ἐξεχόντων προσώπων ἐν τῇ αὐλῇ, τῷ κλήρῳ, τῇ πολιτείᾳ καὶ τῷ στρατῷ. Τὸ *ἀλμανὰκ* τοῦτο ἐξακολουθῆσαν ἐκδιδόμενον μέχρι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως μετεκλήθη *ἐθνικόν*, *αὐτοκρατορικὸν* ἐπὶ Μεγάλου Ναπολέοντος, *βασιλικὸν* κατὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων, *βασιλικὸν* καὶ *ἐθνικὸν* μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830, *ἐθνικόν*, μετὰ τὴν τοῦ 1848, *αὐτοκρατορικὸν* ἐπὶ τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ὁποίας ἐξέλιπε. Διάφοροι κυβερνήσεις εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', λήγοντος δὲ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος δὲν ὑπῆρχε γερμανικὸν πριγκιπᾶτον, ὅπερ νὰ μὴ εἶχε τὸ *ἀλμανὰκ* αὐτοῦ. Τὸ Βασιλικὸν Ἀλμανὰκ τῆς Πρωσίας ἐξεδίδετο ἀπὸ τοῦ 1700, τῆς Σαξωνίας ἀπὸ τοῦ 1728, τὸ δὲ ἐπίσημον «Ἀγγλικὸν Καλεντάριον» ἀπὸ τοῦ 1730.

Ἀπὸ τοῦ 1763 ἤρξατο ἐκδιδόμενον καὶ τὸ διάσημον καταστὰν «*Almanach de Gotha*» τὸ ὁποῖον ἐξακολουθεῖ ἀκόμη ἐκδιδόμενον. Τοῦτο περιελάμβανεν ἀρχικῶς τὴν γενεαλογίαν τῶν μελῶν τῶν βασιλικῶν οἴκων τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν εὐγενῶν τοιούτων, εἰς τὰ μέλη τῶν ὁποίων ἡ Γερμανικὴ ὁμοσπονδία ἀπέδιδε τὸν τίτλον τοῦ ἐκλαμπροτάτου. Βραδύτερον περιέλαβε τὴν γενεαλογίαν τῶν πριγκιπικῶν, τῶν δουκικῶν καὶ ἄλλων εὐγενῶν οἴκων, ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὴν ἀνωτέραν ἀριστοκρατίαν τῆς Εὐρώπης καὶ ἀπέβη οὕτω ἡ χρυσῆ τῆς Εὐρώπης βίβλος. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὸ *ἀλμανὰκ* τοῦτο εἰσήχθησαν ποικίλαι βελτιώσεις· περιελήφθη εἰς αὐτὸ ἡ ἐτησία διπλωματικὴ κίνησις, πᾶσαι αἱ στρατιωτικαὶ καὶ δικαστικαὶ ἀρχαὶ πάσης χώρας, οἱ ἐτήσιοι προϋπολογισμοὶ τῶν κρατῶν, παντὸς εἴδους στατιστικοὶ πίνακες καὶ ἡ ἀναγραφὴ τῶν σπουδαιοτέρων γεγονότων τοῦ Κόσμου. Τὸ στατιστικὸν τμῆμα αὐτοῦ καταρτιζόμενον μετὰ πάσης ἀκριβείας ὑπῆρξεν ἐξόχως ἐνδιαφέρον. Τὸ *ἀλμανὰκ* τοῦτο ἐκδιδόμενον ἐν *Γόθᾳ*, γερμανιστὶ καὶ γαλλιστί, ὑπὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Justus Perthes ἔλαβε παγκόσμιον κυκλοφορίαν.

Ἕτερον ἀξιοσήμαντον ἀλμανὰκ εἶναι τὸ ἐν Γαλλίᾳ ἐκδιδόμενον «*Ἀλμανὰκ τοῦ Θεάτρου*», τοῦ ὁποίου ἡ πρώτη ἐμφάνισις ἐγένετο τῷ 1735, καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου δυσχερὴς θὰ ἀπέβαινεν ἡ γνῶσις τῆς ἱστορίας τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου μέχρι τῶν χρόνων τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀπὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος ἐξεδόθησαν πολυάριθμα τοιαῦτα *ἀλμανάκ*, τινὰ τῶν ὁποίων ἐγένοντο ὀνομαστὰ διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας περιέχουν καὶ τὰς ὁποίας οὐδαμοῦ ἀλλοῦ δύναταί τις νὰ ἀνεύρῃ. Ὁ πρῶτος ἐκδότης τοιούτου ὑπῆρξεν ὁ François Parfaict, ὅστις εἶχε τὴν συναίσθησιν τῆς ὑπηρεσίας τὴν ὁποίαν προσέφερεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ θεάτρου. Εἰς τὸ *ἀλμανὰκ* τοῦτο ἀναγράφεται τὸ πρῶτον ἡ ἀρχὴ τῶν θεατρικῶν παραστάσεων ἐν Γαλλίᾳ, ἥτις ἀναβιβάζεται εἰς τὸ 1402, ἤτοι ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἑταιρείας τῶν «Confrères de la Passion», τῶν πρώτων ἱδρυτῶν τῆς Γαλλικῆς σκηνῆς.

Ἐπίσημα *ἀλμανὰκ* ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἐξεδίδοντο μέχρι τῆς ἐνάρξεως τοῦ παγκοσμίου πολέμου (1914—1918) περὶ τὰ τριάκοντα. Ἐν Γαλλίᾳ μέχρι τῆς παλινορθώσεως τῶν Βουρβώνων ἐξεδίδετο ἐν μικροτάτῳ σχήματι, ἀλλὰ θαυμασίως ἐκτυπωμένον καὶ βιβλιοδετημένον. Ἀργότερον τὰ σπουδαιότερα τῶν *ἀλμανὰκ* ἦσαν τὰ εἰδικὰ τοιαῦτα, πολύτιμοι ὁδηγοὶ ποικίλων πληροφοριῶν ὅλων τῶν κλάδων τῆς κινήσεως τῆς ζωῆς· τοιαῦτα δὲ ἦσαν τὰ «*Ἐτήσια ἀλμανάκ*» ἢ τὸ «*Ἀλμανὰκ τῶν 500 000 διευθύνσεων*» ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Didot Bottin, τὰ ναυτικά, τοῦ ἐμπορίου, κλπ. Ἡ φιλολογία καὶ ἡ ἐκδοτικὴ ἐπιχείρησις ἔδωκαν νέαν μορφὴν εἰς αὐτά, ἔθεσαν δὲ εἰς κυκλοφορίαν τὰ *Ἀλμανὰκ τῶν Μουσῶν*, τὰ τῶν «*Κυριῶν*», εἰς ἃ καλοὶ καὶ κακοὶ ποιηταὶ παρουσίαζον κατ' ἔτος τοὺς καρποὺς τῶν ἐμπνεύσεών των. Ἔπειτα ἐξεδόθησαν τοιαῦτα σατυρικὰ καὶ γελοιογραφικά, εἰς τὰ ὁποῖα συνειργάσθησαν οἱ διασημότεροι γελοιογράφοι τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος. Οἱ Γερμανοὶ ἐκδόται διεκόσμησαν πρῶτοι τὰ φιλολογικὰ ταῦτα *ἀλμανὰκ* διὰ χαλκογραφιῶν καὶ ξυλογραφιῶν, διὰ μουσικῆς, περιέλαβον δὲ εἰς τὴν ὕλην αὐτῶν διηγήματα, μικρὰς ἱστορίας, περιγραφὰς πόλεων, περιηγητικὰς ἐντυπώσεις καὶ κατέστησαν ταῦτα ποικίλης ὕλης ἀναγνώσματα. Πολλὰ τούτων ἦσαν τοσοῦτον πολυτελῆ, ὥστε ἐγένοντο ἀντικείμενα διακοσμητικῆς τέχνης. Ἐν Ἀγγλίᾳ μάλιστα ὑπερέβησαν πᾶσαν γνωστὴν ἐκδοτικὴν πολυτέλειαν.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ παραλειφθῇ ὅτι τὰ *ἀλμανὰκ* ἔπαιξαν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς Εὐρώπης. Ἰδίως κατὰ τὰς διαφόρους γαλλικὰς ἐπαναστάσεις, ἕκαστον τῶν πολιτικῶν κομμάτων εἶχε τὰ *ἀλμανὰκ* αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἡμιεπίσημα ὄργανά των, καὶ εἰς τὰς σελίδας τῶν ὁποίων διεξήγοντο ζωηροὶ οἱ πολιτικοὶ ἀγῶνες, οἵτινες, πολλάκις, ἔφθανον μέχρι παραφορᾶς. Εἰς τὰ ἀλμανὰκ αὐτὰ παρουσιάζεται πιστὴ ἡ εἰκὼν τῆς πολυταράχου ἐκείνης περιόδου μὲ τὰς σκιαγραφίας τῶν πρωτοστατούντων προσώπων, μὲ τὰς σφοδρὰς ἐπιθέσεις κατ' ἀλλήλων, καὶ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς τύχης τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες κατέληξαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν λαιμητόμον.

Ἑλληνικὰ ἀλμανὰκ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν ὑπάρχουσι, καθ' ὅσον οὐδέποτε υἱοθετήθη παρ' ἡμῖν ἡ λέξις αὕτη. Ἀλλὰ τὰ ἐκδιδόμενα ἐν Βενετίᾳ, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως *καλεντάρια*, μὲ τὰ ὀνόματα *Ὡρολόγια*, ἢ *Μηνολόγια* κ.τ.λ. δὲν ἦσαν εἰμὴ βιβλία τοῦ τύπου τῶν κυκλοφορούντων ἐν Εὐρώπῃ *ἀλμανάκ*, περιλαμβάνοντα τὸ ἡμερολόγιον καὶ τὸ ἑορτολόγιον τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἀναμεμιγμένα μετὰ προσευχῶν καὶ τῶν τροπαρίων τῶν ἀναφερομένων ἁγίων. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἐντύπων τούτων ἡμερολογίων ἐκυκλοφόρουν τοιαῦτα εἰς χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα εἶναι πολὺ περιεργότερα καὶ ποικιλώτερα τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Τοιαῦτα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, συνετάσσοντο δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ μοναχῶν, πρακτικῶν ἰατρῶν καὶ ἄλλων (**βλ. καλεντάρια**).

Μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος τὸ πρῶτον ἡμερολόγιον τοῦ τύπου τῶν ἐπισήμων *ἀλμανὰκ* τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Ἀ. Ι. Κλάδου ἐκδοθὲν (βλ. **ἐπετηρίς, ἡμερολόγιον, καζαμίας, ὁδηγός**).

Τὰ *ἀλμανὰκ* καὶ εἰς τὸν λοιπὸν κόσμον, ὅπως τὰ ἡμερολόγια παρ' ἡμῖν, ἐξακολουθοῦν ἐκδιδόμενα. Πλεῖστα ἐξ αὐτῶν εἰδικεύθησαν, ἄλλα κατασταθέντα λαϊκὰ καὶ ἄλλα μεταβληθέντα εἰς πολυτελῆ καὶ καλλιτεχνικὰ *λευκώματα*. Παρ' ἡμῖν τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν, ὅτε ὁ περιοδικὸς τύπος δὲν εἶχε λάβει τὴν σύγχρονον ἔκτασιν, συνεκέντρουν τὰς γραφίδας τῶν ἐπιφανεστέρων λογογράφων καὶ ποιητῶν. Ἐν γένει συνετέλεσαν ταῦτα, καὶ ἰδίως τὰ εἰδικὰ τοιαῦτα, εἰς τὴν διάδοσιν ποικίλων θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν γνώσεων εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις, διέλυσαν πλείστας ἐπικρατούσας προλήψεις καὶ διέδωσαν τὰς νέας φιλοσοφικοπολιτικὰς θεωρίας, ὑπὸ τρόπον καθαρῶς ἐκλαϊκευτικόν, πρὸς δέ, διὰ τῆς δημοσιεύσεως ὡραιοτάτων εἰκόνων, ἀνέπτυξαν τὸ καλλιτεχνικὸν αἴσθημα τοῦ λαοῦ.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **[ΝΑΥΤ.]** Ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ναυτικὰ Ἀλμανάκ*» (The Nautical Almanac) ἐκδίδεται ἐτησίως βιβλίον μεγίστης χρησιμότητος διὰ τοὺς ἀστρονόμους καὶ τοὺς ναυτιλλομένους, περιέχον τὰς κατὰ πᾶσαν ἡμέραν «τιμὰς» τῶν μεταβαλλομένων στοιχείων τῶν ἀστέρων.

Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐξεδόθη τὸ πρῶτον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ περιεῖχε: Βραχεῖαν εἰδοποίησιν περὶ τῶν ληφθέντων πρὸς τελειοποίησιν τοῦ ἔργου μέτρων· ἀπάνθισμά τι τοῦ προλόγου τοῦ δόκτορος Maskeline, ἐν ᾧ ἀναγράφονται αἱ ἐργασίαι πολλῶν διασήμων γεωμετρῶν καὶ ἀστρονόμων· διατάγματα τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας δι' ὧν προεκηρύσσοντο ἀμοιβαὶ πρὸς ἐπινόησιν τρόπου ἀκριβοῦς προσδιορισμοῦ τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους κατὰ θάλασσαν, ἐνθάρρυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀνακάλυψιν βορείας τινὸς διόδου, μεταξὺ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ καὶ προσέγγισιν εἰς τὸν Βόρειον πόλον· πρᾶξις τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἑρμηνευτικὴ τῶν διαταγμάτων τούτων· ἄρθρα ἀναφέροντα τοὺς χρονολογικοὺς κύκλους, κινητὰς ἑορτὰς κ.λ.π., ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, ἐπεξήγησιν τῶν συμβόλων, δι' ὧν ἐνδεικνύονται τὰ οὐράνια σώματα καὶ τὰ σημεῖα τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου. Δώδεκα σελίδες ἀφιεροῦντο εἰς ἕκαστον μῆνα διὰ διάφορα στοιχεῖα τῶν ἀστέρων. Εἰς τὰς σελίδας ταύτας ἀνεγράφετο τὸ μῆκος, ἡ ὀρθὴ ἀναφορά, ἡ ἀπόκλισις τοῦ ἡλίου, ἡ ἐξίσωσις τοῦ χρόνου δι' ἑκάστην ἡμέραν τοῦ μηνός, ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος, ἵνα διέλθῃ ἡ ἡμιδιάμετρος τοῦ ἡλίου διὰ τοῦ μεσημβρινοῦ, ἡ ἡμιδιάμετρος τοῦ ἡλίου, ἡ ὡριαία κίνησις αὐτοῦ, ὁ λογάριθμος τῆς μέσης ἀποστάσεώς του, ἡ θέσις τοῦ δεσμοῦ τῆς σελήνης καὶ αἱ ἐκλείψεις τῶν δορυφόρων τοῦ Διός, τὸ ἡλιοκεντρικὸν καὶ γεωκεντρικὸν πλάτος καὶ μῆκος, ἡ ἀπόκτισις, ἡ ὀρθὴ ἀναφορὰ καὶ ἡ μεσημβρινὴ διάβασις τοῦ Ἑρμοῦ, τὸ πλάτος καὶ μῆκος τῆς σελήνης κατὰ τὴν μεσημβρίαν καὶ τὸ μεσονύκτιον ἑκάστης ἡμέρας, ἡ ὥρα διαβάσεώς της διὰ τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Greenwich, ἡ ὀρθὴ ἀναφορὰ καὶ ἡ ἀπόκλισίς της κατὰ τὴν μεσημβρίαν καὶ τὸ μεσονύκτιον ἑκάστης ἡμέρας, ὁ παράλληλος ἀποκλίσεως τῆς σελήνης κατὰ τὴν μεσημβρίαν καὶ τὸ μεσονύκτιον, αἱ ἀποστάσεις αὐτῆς καὶ τοὺς κυριωτέρους πλανήτας, αἱ διαδοχικαὶ θέσεις τῶν δορυφόρων τοῦ Διὸς κλπ. Ἐπίσης περιελάμβανε πίνακα τῶν ἀτμοσφαιρικῶν διαθλάσεων μετὰ διορθώσεων διὰ τὸ βαρομετρικὸν καὶ τὸ θερμομετρικὸν ὕψος, πίνακας δευτέρων διαφορῶν καὶ ἀληθῶν θέσεων 24 κυρίων ἀστέρων, πίνακας ὀρθῆς ἀναφορᾶς καὶ πολικῆς ἀποστάσεως 46 κυρίων ἀστέρων, πίνακα πρὸς εὕρεσιν τῶν φαινομένων θέσεων 24 ἀστέρων κλπ.

Τοιαῦτα τὰ περιεχόμενα τοῦ βιβλίου τούτου κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐκδόσεώς του. Ἔκτοτε

Digitized by Google

ἐκδίδεται κατ' ἔτος ἀνελλιπῶς, ὑποστὰν ὅμως μεγάλας τροποποιήσεις, ὀφειλομένας κυρίως εἰς τὰς ὑπὸ τῆς Ἀστρονομικῆς Ναυτιλίας ἐπιτελεσθείσας προόδους.

Σήμερον ἐκδίδεται ὑπὸ δύο μορφάς: τὸ *Πλῆρες Ἀλμανὰκ* καὶ τὸ *Συνοπτικὸν Ἀλμανάκ*. Τὸ τελευταῖον τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν ναυτιλλομένων, περιέχει δὲ δι' ἕκαστον μῆνα 12 σελίδας εἰς τὰς ὁποίας ἀναγράφονται διάφορα στοιχεῖα χρησιμώτατα καὶ ἀπαραίτητα διὰ πάντα ποντοπλοοῦντα ναυτιλλόμενον. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ πλεῖστα Ναυτικά, ἔχον ὡς ἀντίστοιχον τὸ γαλλικὸν «Extrait de la Connaissance de temps» (βλ. **Ἀπάνθισμα καὶ Χρονολόγιον**). Ἀπὸ ἑπταετίας ἔπαυσε νὰ χρησιμοποιῆται εἰς τὸ ἑλληνικὸν ναυτικόν, διότι τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἐκδίδει ἔκτοτε πρὸς χρῆσιν τῶν ναυτιλλομένων τὰς «*Ἀστρονομικὰς ἐφημερίδας*» διὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἄνω σκοπὸν προοριζομένας. Α. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

—[ΑΣΤΡ.] Βλ., ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, καὶ λ. **ἀστρονομικαὶ ἐφημερίδες** καὶ **προγνωστικά**.

—[ΚΟΙΝ. ΕΠΙΣΤ.] Ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἀλμανὰκ τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος*» (Almanach de la question sociale) ἐξεδίδετο ἐν Παρισίοις, ἱδρυθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος Παύλου Ἀργυριάδου, σοσιαλιστικὴ ἐπετηρίς, ἥτις ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ καλυτέρα τοῦ εἴδους του. Συνειργάσθησαν εἰς αὐτὴν οἱ κορυφαῖοι σοσιαλισταί.

—[ΑΠΟΚΡΥΦ.] Τὰ σπουδαιότερα ἀποκρυφολογικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀλμανὰκ ἐκ τῶν δημοσιευθέντων εἶναι: Τὸ *Almanach de la chance* ἐκδοθὲν τῷ 1909 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Papus καὶ περιλαμβάνον διατριβὰς περὶ τοῦ Ταρώ, τῶν τελεσμάτων, τῆς χειρομαντείας, τοῦ ὡροσκοπίου κλπ. Τὸ *Almanach du diable*, ἐκδοθὲν «ἐν Ἅδου» (aux enfers) ὑπὸ τοῦ Ἰησουΐτου Quemel. Τοῦτο κατέστη σπάνιον, διότι κατεσχέθησαν τὰ ἀντίτυπά του καὶ διότι οἱ Jansenistes ἀπήντησαν εἰς τὰ περιεχόμενά του δι' ἄλλου ἐπιγραφομένου *Almanach de dieu*, ἐκδοθὲν «ἐν οὐρανῷ» (au ciel) ὑπό τινος Carré de Montgerou καὶ κατασχεθὲν ἐπίσης. Τὸ *Almanach du magiste*, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Papus ἐν συνεργασίᾳ ὁμάδος ἀποκρυφολόγων κατὰ τὰ ἔτη 1894—1898 καὶ περιέχον ἀστρολογικὰς κρίσεις περὶ τῶν ἑπτὰ πλανητῶν, κατάλογον τῶν φυτῶν, τῶν λίθων καὶ τῶν ἀντιστοίχων αὐτῶν μαγικῶν, ὀνειροκρίτην κατὰ τὰς φάσεις τῆς σελήνης, σύνοψιν μαγικῆς τελετουργίας, διδασκαλίαν περὶ ὑπνωτισμοῦ εἰς τέσσαρα μαθήματα, διατριβὰς περὶ μαγικοῦ καθρέπτου, περὶ τῶν πειραμάτων τοῦ Eliphas Lévi, περὶ τῶν 22 μαγικῶν ἀξιωμάτων, τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς κατὰ τὰς ἀποκρυφολογικὰς θεωρίας, περὶ τῆς εἰσδοχῆς εἰς τὸ Καββαλιστικὸν τάγμα τῶν Ροδοσταύρων, περὶ τῆς ψυχομετρίας, τῆς ἑρμηνείας τῶν ὀνείρων κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Ἰωάννου Belot, τῆς πρακτικῆς γεωμαντείας, τῆς μαγικῆς ράβδου, βιογραφίαν τοῦ Saint Voes d'Alveydre, πίνακα ἀναλυτικὸν τῶν 33 βαθμῶν τῆς Ἐλευθέρας Τεκτονικῆς κ.λ.π. Δ. Π. Κ.

ἀλμανδίνης (Almandin) *[Ὀρυκτολ.]*. Εἶναι ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὡς σιδηροαργιλλοῦχος παραλλαγὴ τοῦ ὀρυκτοῦ **γρανάτου** (βλ. λ.). Κατὰ τὸν Hintze, τὸ ὄνομα ἀλμανδίνης εἶναι παραφθορὰ τοῦ ὀνόματος *Alabandicus* (Ἀλαβανδικός), τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου καὶ τὸ ὁποῖον τοῦ ἐδόθη ἐκ τῆς πόλεως **Ἀλάβανδα** (βλ. λ.) τῆς Καρίας, ὅπου κατειργάζοντο τοὺς λίθους τούτους.

Τὸ χρῶμά του εἶναι αἱματέρυθρον καὶ σκοτεινέρυθρον κυανίζον. Ἐκτὸς τούτου εὑρίσκονται ἐπίσης καὶ ἀλμανδῖναι καστανοφαιέρυθροι μέχρις ἐρυθροφαίων, οἱ ὁποῖοι φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον πολυτίμων λίθων μὲ τὸ ὄνομα *βερμέϊν* (Vermeille), ἂν καὶ μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἐννοοῦν πολλάκις καὶ τοὺς κιτρινερύθρους γρανάτας λίθους, τὰ λεγόμενα *πυρωπά*. Γενικῶς οἱ ἀλμανδῖναι παρουσιάζουν διαφόρους ἀποχρώσεις μεταξὺ ἐρυθροῦ καὶ καστανοφαίου, σπανιώτερον δὲ μέλαν χρῶμα· εἰς φῶς τεχνητὸν εἶναι περισσότερον κιτρινωποὶ καὶ ὀλιγώτερον ζωηροὶ παρ' ὅσον εἰς τὸ φυσικὸν φῶς. Οἱ ἀλμανδῖναι, οἱ ἔχοντες σκοτεινέρυθρον κυανίζον χρῶμα, εἶναι περισσότερον πολύτιμοι ἀπὸ τοὺς κιτρινερύθρους καὶ τοὺς φαιερύθρους, ἰδίᾳ ὅταν τὸ χρῶμά των εἶναι παρεμφερὲς πρὸς τὸ τοῦ ρουβινίου.

Ὁ ἀλμανδίνης ἔχει σκληρότητα 7ου βαθμοῦ καὶ ἄνω, εἰδικὸν δὲ βάρος 4,1 - 4,3.

Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι σιδηροαργιλλοῦχος γρανάτης τοῦ χημικοῦ τύπου $Fe_3Al_2Si_8O_{12}$. Ὁ Groth δίδει τὸν τύπον $(SiO_4)_3(Al,Fe)_2(Fe,Mg,Ca)_3$.

Εἶναι μία τῶν συνηθεστέρων παραλλαγῶν τοῦ γρανάτου καὶ εὑρίσκεται πολὺ διαδεδομένος κατ' ἄτομα ἐν μέρει ἐκτάκτως μεγάλα, ἐμπεφυκότα ἐντὸς κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων καὶ δευτερευόντως καὶ ἐντὸς γρανιτῶν. Ἐπίσης πολλάκις ἐμφανίζεται καὶ ἐντὸς ἄμμων καὶ προσχώσεων.

Εἰς τὰς γνωστὰς ἄμμους καὶ προσχώσεις, τὰς φερούσας πολυτίμους λίθους, τῆς νήσου Κεϋλάνης, εὑρίσκεται ὁ ἀλμανδίνης πολὺ συχνά, μὲ ἄλλους πολυτίμους λίθους, ὑπὸ μορφὴν ἀπεστρογγυλωμένων τεμαχίων ὡραίου ρουβινιοειδοῦς χρώματος. Τούτου δ' ἕνεκα καλεῖται ἐνίοτε καὶ *ρουβίνιον τῆς Κεϋλάνης*.

Πολὺ διαδεδομένος εἶναι ὁ ἀλμανδίνης εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅπου καὶ ἄλλοτε ἀλλὰ καὶ σήμερον ἐξορύσσεται εἰς πολλὰ μέρη. Εἰς προγενεστέρας ἐποχὰς ἐθεωρεῖτο ὡς κύριος τόπος εὑρέσεως ἀλμανδίνου ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα *Σίριαν* τοῦ ἄλλοτε ὑπάρξαντος βασιλείου *Πεγκού*, ἐγγὺς τοῦ σημερινοῦ *Ραγκοὺν* εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μπίρμα. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ οἱ ἰνδικοὶ ἀλμανδῖναι ἐκαλοῦντο *σιριανοὶ γρανᾶται*. Ἐν τούτοις κατεδείχθη, ὅτι γρανάτης εἰς τὴν τοποθεσίαν ταύτην δὲν ὑπάρχει, καὶ πρέπει νὰ παραδεχθῇ τις, ὅτι ἡ πόλις Σίριαν ἦτο ὁ κύριος τόπος ἐμπορίου γρανατῶν καὶ ἄλλων πολυτίμων λίθων.

Ἀλμανδῖναι παρουσιάζονται καὶ εἰς τὴν Βραζιλίαν (Minas novas), Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς (ἄμμοι τοῦ Columbia River), Γροιλανδίαν. Εἰς τὴν Αὐστραλίαν —ἰδίᾳ τὴν νότιον Αὐστραλίαν— συνέλεγον ἐπ' ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα ἀλμανδίνας, ἐκλαμβάνοντες τούτους ὡς ἀληθῆ ρουβίνια. Ὅταν ἀπεκαλύφθη ἡ πλάνη, κατέπαυσε τελείως καὶ ἡ συλλογή. Οἱ ἐξαγόμενοι ἀλμανδῖναι ὠνομάζοντο *ρουβίνια τῆς Ἀδελαΐδος*.

Καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ἐξορύσσεται ἀλμανδίνης, ἐν τούτοις οἱ πλεῖστοι τῶν γνωστῶν τόπων εὑρέσεως ἔχουν δευτερεύουσαν σημασίαν διὰ τὴν ὅλην παραγωγὴν αὐτοῦ. Οὕτως εὑρέθη εἰς τὸ Τυρόλον (Zillertal), Βοημίαν, Ἰσπανίαν (Alicante), δυτ. Ρωσίαν, Οὐγγαρίαν κλπ. Γ. Κ. Γ.

ἀλμανδινοσπινέλλιος (Almandinspinell) *[Ὀρυκτολ.]*· βλ. **σπινέλλιος**.

Ἀλ-Μανσοὺρ ***(Ἀμποῦ-Ἀμὲρ-Μωχαμμέτ, Ἀλ Μοαφφέρι)***. Εἷς τῶν μεγίστων στρατηλατῶν τοῦ ἐν Ἱσπανίᾳ Μουσουλμανισμοῦ, λαβὼν ὑπὸ τῶν συμπολεμιστῶν του τὴν προσωνυμίαν τοῦ *ἐνδόξου*. Ἐγεννήθη παρὰ τὴν Ἀλγεθίραν τῷ 939 μ. Χ.· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διετέλεσεν ἁπλοῦς ἀκόλουθος τοῦ χαλίφου Ἀλ-Χακὲμ Β', κατέληξεν ὅμως νὰ διοικῇ καθ' ὅλον τὸν βίον τοῦ ἡγεμόνος τούτου τὸ κράτος, νὰ κηδεμονεύσῃ δέ, θανόντος τούτου, τὸν ἀνήλικον υἱόν του. Ἐκέκτητο τὴν ὑπερτάτην ἀρετὴν νὰ συνενώνῃ τὰς ἰδιότητας τῆς ἄκρας εὐπροσηγορίας, μὲ τὰς τῆς πολιτικῆς δεξιότητος καὶ τῆς στρατηγικῆς ἰδιοφυΐας· ὡς δὲ ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ἐπεδίωξε νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν Ἱσπανίαν ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων της, ἐστράφη δὲ ἀμέσως κατὰ τοῦ βασιλείου τῆς Καστίλης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως δὸν Ραμίρου, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Λεώνης ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βερεμόνδος Β' ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ. Ὁ Ἀλ-Μανσοὺρ βεζύρης τότε τοῦ ἡγεμόνος τῆς Κορδούης, τρέφων ἄσπονδον μῖσος κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Καστίλην καὶ ἥλωσε πλεῖστα φρούρια καὶ πόλεις αὐτῆς, εἶτα δὲ ἔστρεψε τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Βερεμόνδου καὶ παρασκευάσας πολυάριθμον στρατὸν προσέβαλε τὴν Λεώνην καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Σιμένθαν. Ὁ βασιλεὺς Βερεμόνδος μὴ ἔχων ἐπαρκεῖς δυνάμεις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπικουρήσῃ τὴν πολιορκουμένην πόλιν, ἥτις μετὰ πολλὰς ἐφόδους καὶ παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν Χριστιανῶν, ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἄραβος στρατηγοῦ. Οἱ προασπισταὶ αὐτῆς, ἄλλοι μὲν ἐσφάγησαν, ἄλλοι δὲ ἐρρίφθησαν εἰς τὰ δεσμά.

Ὁ Ἀλ-Μανσοὺρ εἰσήλασεν ἀμέσως εἰς τὴν Καταλανίαν, τὴν ὁποίαν ἐλεηλάτησεν. Ὁ Μπορέλ, κόμης τῆς Βαρκελώνης, ἐπὶ κεφαλῆς ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ, ὃν ἠδυνήθη νὰ συγκεντρώσῃ πανταχόθεν, ἀντετάχθη κατ' αὐτοῦ καὶ συνῆψε μάχην παρὰ τὴν Μουκάδαν, παρ' ὅλην ὅμως τὴν ἀνδρείαν τοῦ στρατοῦ του, ὑπέστη δεινὴν ἧτταν καὶ ὁ Ἀλ-Μανσοὺρ ἐβάδισε κατὰ τῆς Βαρκελώνης, τὴν ὁποίαν ἥλωσεν ἐξ ἐφόδου καὶ ἀπετέφρωσε. Τὸ πῦρ κατέστρεψε τὰ ἀρχεῖα καὶ πάντας τοὺς τίτλους τῆς πόλεως ταύτης, οὕτως ὥστε, ὅταν περιῆλθεν αὖθις εἰς τὰς χεῖρας τῶν Χριστιανῶν αὕτη, ἠναγκάσθησαν νὰ παράσχουν νέα πιστοποιητικὰ πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν προνομίων τῶν πολιτῶν της. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Ἀλ-Μανσοὺρ ἐβάδισε κατὰ τῆς Καστίλης καὶ κατέλαβε τὴν Σεπουλβέδαν, δύο δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα εἰσέβαλεν ἐκ νέου εἰς τὴν Λεώνην καὶ ἥλωσεν ἐξ ἐφόδου τὴν ὀχυρωτάτην τῶν πόλεων αὐτῆς Ζαμόραν. Ὁ πόλεμος οὗτος ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τριετίαν, μία δὲ μετὰ τὴν ἄλλην περιῆλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ πλεῖσται τῶν Λεωνικῶν πόλεων. Αἱ ἐπιτυχίαι του αὗται δὲν κατηύνασαν τὸ κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ μῖσός του καὶ ἠθέλησε νὰ ἐρημώσῃ παντελῶς τὸ βασίλειον τῆς Λεώνης. Ὁ Βερεμόνδος Β' ἀντεμετώπισε τὸν ἐχθρόν, παρὰ τὰς ὄχθας δὲ τῆς Ἔστας συνῆψεν αἱματηρὰν μάχην, καθ' ἣν τὸ πρῶτον ὑπεχώρησεν ὁ Ἀλ-Μανσούρ, ἀλλὰ ταχέως ἀνασυντάξας τὸν στρατόν του, ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς Χριστιανούς. Ὁ Βερεμόνδος ἀπεσύρθη εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἀστουρίας ἀναθέσας εἰς ἕνα τῶν στρατηγῶν του τὴν προάσπισιν τῆς Λεώνης, τὴν ὁποίαν διῆλθεν ὁ Ἀλ-Μανσοὺρ ἀποτεφρώνων αὐτήν, ἐκυρίευσε δὲ καὶ τὴν ἰδίαν Λεώνην μετὰ πλείστων ἄλλων πόλεων, ὁπόθεν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πορτογαλίαν εἰς ἣν ἐπέφερε μεγίστας καταστροφάς. Ἐν τέλει θέλων νὰ δώσῃ πέρας εἰς τοὺς μετὰ τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων πολέμους, ὠργάνωσε τὸν ἄριστον τῶν στρατῶν οὓς εἶχέ ποτε. Ὁ Βερεμόνδος, ὁ κόμης τῆς Καστίλης καὶ ὁ δὸν Γκάρσιας, βασιλεὺς τῆς Ναβάρας, συμμαχήσαντες ἥνωσαν τοὺς στρατοὺς αὐτῶν καὶ παρεκώλυσαν τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἀλ-Μανσοὺς εἰς τὴν Καστίλην. Οἱ Χριστιανοὶ καὶ οἱ Ἄραβες συνηντήθησαν εἰς τὰ πέριξ τοῦ Ὄσμα, παρὰ τὸ Καλατανιάζορ, ὅπου συνήφθη ἡ περίφημος καὶ πολύνεκρος μάχη. Διήρκεσεν αὕτη καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν χωρὶς οὐδεὶς τῶν ἀντιπάλων νὰ καταστῇ νικητής.

Ὁ Ἀλ-Μανσοὺρ ὅμως, ὑποστὰς δεινὰς ἀπωλείας, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ πεδίον τῆς μάχης εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ νὰ ἀποσυρθῇ, φέρων τρία τραύματα, εἰς τὴν Μέδιναν-Σέλη, ὅπως ἀνασυντάξῃ τὸν στρατόν του. Κατατεθλιμμένος ὅμως ἐκ τῆς πρώτης του ταύτης ἀποτυχίας ἀπέθανεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην τὴν 10 Αὐγούστου 1002. Κυβερνήσας ἐπὶ εἴκοσι πέντε ἔτη τὸ ἀραβικὸν κράτος τῆς Ἱσπανίας, κατήγαγε κατὰ τὸ χρονικὸν αὐτὸ διάστημα πεντήκοντα νίκας, ἡ δόξα του δὲ εἶχε φθάσει εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε ὁ λαὸς αὐθορμήτως προσέφερεν εἰς αὐτὸν τὸ στέμμα τῆς Κορδούης. Ὁ Ἀλ-Μανσοὺρ ὅμως ἠρνήθη τοῦτο, παραμείνας πιστὸς εἰς τὸν ἡγεμόνα αὐτοῦ καὶ μὴ θελήσας νὰ σφετερισθῇ τὰ μοναρχικὰ δικαιώματα, πρωτοφανὲς παράδειγμα εἰς τὴν ἐν γένει ἀραβικὴν ἱστορίαν, εἰς ἣν ἀνὰ πᾶσαν σελίδα ἀναφέρονται ἄνδρες, εἴτε ἐξ ἡγεμονικῶν οἴκων προερχόμενοι, εἴτε ἐκ τῶν ἀφανῶν καὶ ἐκ τοῦ ὄχλου, διαμφισβητοῦντες τὸν θρόνον πρὸς τοὺς νομίμους ἡγεμόνας. Ὁ μέγας οὗτος στρατηλάτης ἦτο θερμὸς λάτρης τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, καίτοι δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του διῆλθεν ἐν τοῖς στρατοπέδοις, ἐν τούτοις τὸ ἐν Κορδούῃ μέγαρόν του εἶχε καταστῇ εἶδός τι ἀκαδημίας, ὅπου συνήρχοντο οἱ σοφοὶ τῆς χώρας καὶ ὅπου ἐκαλλιεργοῦντο αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι, πρὸς ἃς καὶ ὁ ἴδιος εἶχεν ἐπιδοθῇ μετὰ πάθους. Οὕτως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἡ Κορδούη εἶχε μεταβληθῇ εἰς μέγα ἐπιστημονικὸν κέντρον, ἐπισκιάσασα πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἱσπανίας. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

—**Ἀλ-Μανσοὺρ** ***(Ἀμποῦ Ζαφάρ)***. Δεύτερος χαλίφης τῆς δυναστείας τῶν Ἀββασιδῶν, διαδεχθεὶς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ *Ἀμποὺλ-Ἀμπάς-Σοφφάχ*. Ἐγεννήθη ἐν Χαχεμίᾳ τῷ 712 παὶ ἀπέθανεν ἐν Μπὶρ-Μαϊμοὺν τῷ 775. Ὅταν συνέβη ὁ θάνατος τοῦ προκατόχου του (754), ὁ νέος χαλίφης ἔβαινε πρὸς τὴν Μέκκαν, ἐντεταλμένος τὴν προστασίαν τῶν προσκυνητῶν. Ὡς ἠγγέλθη εἰς αὐτὸν τὸ ἀπροσδόκητον συμβάν, ἐπεφόρτισε τὸν στρατηγὸν Ἀμποῦ-Μοσλὲμ νὰ ἀνακοινώσῃ τὴν ἀνάρρησίν του εἰς τὸν θρόνον εἰς πᾶσαν τὴν αὐτοκρατορίαν, αὐτὸς δὲ ἀπῆλθεν εἰς Δαμασκόν, τότε καθέδραν τῆς Ἀραβίας. Ἡ ἄνοδός του εἰς τὸν θρόνον δὲν παρῆλθεν ἄνευ ταραχῶν. Οἱ Ὀμμιάδαι εἶχον ἀκόμη πολλοὺς ὀπαδούς, οἵτινες ἥρπασαν τὰ ὅπλα ὑπὲρ αὐτῶν, ἐνῷ ὁ θεῖος καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀλ-Μανσοὺρ ἐνέτειναν τὰς προσπαθείας, ὅπως καταλάβῃ εἷς ἐξ αὐτῶν τὴν ἀρχήν. Κατώρθωσεν ὁ Ἀλ-Μανσοὺρ νὰ θριαμβεύσῃ ἐναντίον πάντων τῶν ἀντιζήλων του, χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν δεξιότητα τοῦ Ἀμποῦ Μοσλέμ. Ὁ στρατηγὸς οὗτος δὲν ἐβράδυνε νὰ περιέλθῃ εἰς διενέξεις μετὰ τοῦ χαλίφου. Ὡς συμβαίνει συνήθως, αἱ μεγάλαι ὑπηρεσίαι αἱ παρεχόμεναι εἰς τοὺς ἡγεμόνας πληρώνονται δι' ἀχαριστίας παρ' αὐτῶν, οὕτω δὲ ἐπληρώθη καὶ ὁ στερεώσας τὸν Ἀλ-Μανσοὺρ εἰς τὸν θρόνον του. Ὁ χαλίφης δὲν ἠνείχετο διαφημιζόμενον τὸν Μοσλὲμ καὶ ἐθεώρει αὐτὸν ὑπερόπτην, ἐζήτησε δὲ νὰ ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ. Προσελκύσας τοῦτον ἡμέραν τινὰ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἔμελλε νὰ τοῦ ἐμπιστευθῇ σπουδαῖον μυστικὸν τοῦ κράτους, διέταξε τοὺς δημίους του νὰ τὸν στραγγαλίσουν πρὸ τῶν ὀμμάτων του.

Δύο ἔτη μετὰ τὸ τραγικὸν τοῦτο γεγονός, ἡγεμονόπαις τις ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ὀμμιαδῶν, διασωθεὶς ὡς ἐκ θαύματος, κατέφυγεν εἰς Ἱσπανίαν, εἶναι δὲ οὗτος ὁ Ἀμποτὰλ-Ραχμάν, ὁ ἱδρύσας ἰσχυρὰν μοναρχίαν, τῆς ὁποίας ἕδρα ἐγένετο ἡ Κορδούη, καὶ ὁ οὐδέποτε ἀναγνωρίσας τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀββασιδῶν. Ὁ Ἀλ-Μανσοὺρ κατὰ τὸ ἔτος 140 Ἐγείρας διέτρεξε μεγάλους κινδύνους, καὶ ἐκινδύνευσε νὰ ἴδῃ ἀνατρεπομένην τὴν δυναστείαν του ἐκ τοῦ φανατισμοῦ σχισματικῶν τινων ὀπαδῶν του ὀνομαζομένων Ραβανδίνων. Ἠθέλησαν οὗτοι νὰ ἀποδώσουν εἰς αὐτὸν θείας ἰδιότητας, τὰς ὁποίας ὁ χαλίφης ἀπέκρουε ἐκ τοῦ φόβου μὴ ἐξεγείρῃ νέα πάθη ἐν τῇ χώρᾳ καὶ στρέψῃ ἐναντίον του τοὺς φρονοῦντας ἀντίθετα. Συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισε ἑκατοντάδας τινὰς ἐξ αὐτῶν. Οἱ ἀφεθέντες ὅμως ἐλεύθεροι ἐξανέστησαν καὶ συνώμοσαν ὅπως φονεύσουν τὸν χαλίφην, ἀρνούμενον νὰ λατρεύηται ὡς θεός. Σχηματίσαντες οὗτοι σῶμα ἐκ πολλῶν χιλιάδων, ἐπολιόρκησαν τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐζήτησαν νὰ εἰσβάλουν εἰς αὐτὰ μετὰ κραυγῶν καὶ πατάγων. Ὁ Ἀλ-Μανσοὺρ εὑρέθη

Digitized by Google

εἰς δεινὴν θέσιν, ἠδυνήθη ὅμως διὰ τῆς ὑπαρχούσης φρουρᾶς νὰ καταβάλῃ αὐτούς. Τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγήν, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε ἀνηλεὴς σφαγή, καθ' ὅσον οὗτοι δὲν κατέθετον τὰ ὅπλα καὶ ἐμάχοντο ἀπεγνωσμένως. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐπροξένησε βαθυτάτην θλῖψιν εἰς τὸν Ἀλ-Μανσοὺρ καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς Δαμασκοῦ, πρωτευούσης τότε τῆς Ἀραβίας, θεμελιώσας ἑτέραν ἕδραν ἐπὶ τοῦ Τίγρητος καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Σελευκείας καὶ τῆς Κτησιφῶντος, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Βαγδάτην. Ἡ πόλις ἠγέρθη ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ καὶ διετέλεσεν ἐπὶ ἓξ αἰῶνας ἡ φωτεινὴ ἑστία, τῆς ὁποίας ἡ ἀκτινοβολία ἐφώτισε βραδύτερον τὴν Εὐρώπην. Ἐφ' ὅσον ὁ Ἀλ-Μανσοὺρ εὑρίσκετο ἀπησχολημένος εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς νέας του πρωτευούσης, νέοι ἀνεφάνησαν ἀπαίτηταὶ καὶ τοῦ διημφεσβήτουν τὸ στέμμα. Εἷς τοιοῦτος ἐνεφανίσθη εἰς Μέδιναν καὶ ἕτερος εἰς Βασόραν. Τὸν ἐξηνάγκασαν οὗτοι νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ἔργον καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῶν. Ἀμφότεροι δὲ ἔπεσαν εἰς τὰς μάχας μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, τῷ 767 μ. Χρ. Δύο ἔτη μετὰ τοῦτο ὁ Ἀλ-Μανσοὺρ ἐγκατεστάθη εἰς Βαγδάτην. Τὰ ὑπόλοιπα ἔτη τοῦ βίου του διῆλθεν ἐν Εὐρώπῃ. Ὁ Ἀλ-Μανσοὺρ εἵλκυσε παρ' αὐτῷ τοὺς σοφοὺς πάσης χώρας. Τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν παρ' αὐτοῦ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν γραμμάτων ἠκολούθησαν καὶ ὑπερέβησαν πλεῖστοι ἐκ τῶν διαδόχων του, ἰδίως δὲ ὁ ἔγγονός του Ἀλ-Ρασὶδ καὶ ὁ δισέγγονός του Ἀλ-Μαμούν. Τὸν χαλίφην τοῦτον καταισχύνει ἡ σκληρότης καὶ ἡ ἀγνωμοσύνη του πρὸς τὸν θεῖόν του Ἀμπδ Ἀλλὰχ καὶ τὸν στρατηγόν του Ἀμποῦ Μοσλέμ, τοὺς ὁποίους ἐφόνευσε καὶ ἐσφετερίσθη τὰ πλούτη των. Μεταβὰς εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπως ἑορτάσῃ ἐκεῖ τὸ Ραμαζάν, κατελήφθη ἐκ θρησκευτικοῦ πόθου νὰ μεταβῇ εἰς Μέκκαν καὶ προσκυνήσῃ τὸν τάφον τοῦ προφήτου. Ἀσθενήσας καθ' ὁδόν, ἐξέπνευσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ υἱοῦ του Ἀλ-Μοχαδὶ τῷ 775 μ. Χρ. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἀλ-Μανσουρὰτ (Al-Manshourat) *[Ἀστρον.]*. Βιβλίον ὀνομασθὲν οὕτως ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατὰ παραφθορὰν τῆς λατινικῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ De mensura (περὶ μετρήσεως) καὶ ἀποδιδόμενον ὑπ' αὐτῶν εἰς τὸν Πτολεμαῖον. Τὸ βιβλίον τοῦτο πραγματεύεται περὶ τῶν διαστάσεων τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ περὶ τῶν ἀποστάσεων αὐτῶν ἀπὸ τῆς Γῆς, ὑπολογισθεισῶν κατὰ τὴν μέθοδον, ἧς σύνοψιν παρέχουσιν ἡμῖν ὁ Πρόκλος καὶ ὁ Σιμπλίκιος. Μνείαν τοῦ βιβλίου τούτου ποιεῖται ὁ Ἀλμπυρουνὶ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ περὶ Στοιχείων Ἀστρονομίας καὶ διάφοροι ἄλλοι Ἄραβες ἀστρονόμοι. Σ. Π.

Ἀλμάντα (Almada). Πόλις τῆς Πορτογαλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἐστρεμαδούρας παρὰ τὰς ἐκβολὰς καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Τάγου. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ ὑψώματος ἀντίκρυ καὶ εἰς ἀπόστασιν 6 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς Λισσαβῶνος καὶ εἶναι ὁ τόπος ἀναψυχῆς τῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης. Κάτοικοι 10.000. Διεξάγεται ἐν αὐτῇ ἐμπόριον οἴνου, βάμβακος, φρούτων καὶ ἰχθύων. Εἰς τὰ περίχωρα τῆς Ἀλμάντα εὑρίσκεται τὸ χρυσωρυχεῖον Ἀντίσσα (Adissa), καὶ πλησίον τῆς θαλάσσης ἐγείρεται τὸ φρούριον τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ τὸ προφυλάσσον τὴν εἴσοδον τοῦ Τάγου. Χ. Δ.

Ἀλμὰ-Ντάγ. Ὀροσειρὰ εἰς τὰ βορειοδυτικὰ σύνορα τῆς Συρίας, γνωστὴ καὶ ὡς Ἀκμὰ καὶ Ἰκμὰ-Ντάγ. Ἐκτείνεται ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρέτταν πρὸς βορειοδυτικὴν διεύθυνσιν ἐπὶ 160 μίλλια.

Ἀλμαντὲν (Almaden). Πόλις τῆς Ἱσπανίας κειμένη εἰς ἀπόστασιν 93 χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ Θιούνταντ-Ρεὰλ (Ciudad-Réal) ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ. Κάτοικοι 9900. Ἀλμαντὲν ἀραβιστὶ σημαίνει ὀρυχεῖον. Προέρχεται δὲ ἡ ὀνομασία αὕτη ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ ὀρυχείων κινναβάρεως τῶν πλουσιωτέρων τοῦ κόσμου. Ἔχουν ἀνακαλυφθῆ ἀπὸ αἰώνων καὶ ἐξακολουθεῖ ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν ἀπασχολοῦσα περὶ τὰς 4000 ἐργατῶν. Ἡ περιεκτικότης εἰς κιννάβαρι τοῦ μεταλλεύματος τῶν ὀρυχείων εἶναι πλουσιωτάτη, ἐξαγομένων ἐξ ἑνὸς κυβικοῦ μέτρου γῆς 200 περίπου χιλιογράμμων τοῦ μετάλλου τούτου, ἐκ τοῦ ὁποίου, ὡς γνωστόν, ἐξάγεται ὁ ὑδράργυρος· ἡ ἐργασία ὅμως ἐντὸς τῶν ὀρυχείων εἶναι πολὺ ἀνθυγιεινὴ καὶ οἱ ἐργάται εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ διακόπτουν τὴν ἐξόρυξιν ἐπὶ ἡμέρας τινὰς ἕκαστον μῆνα.

— **Ἀλμαντὲν** ***μέθοδος***. Μέθοδος πρὸς ἐξαγωγὴν του ὑδραργύρου ἀπὸ τὸ μετάλλευμα τοῦ κινναβάρεως. Ἐφευρέθη πρὸ 250 περίπου ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Ἱσπανοῦ Ἰωάννου Μπουσταμέντε πρὸς κατεργασίαν τῶν μεταλλευμάτων τῶν ὀρυχείων τοῦ Ἀλμαντὲν ἐν Ἱσπανίᾳ.

Ἀλμάντζα (Almanza). Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Albacete, ἔχουσα περὶ τοὺς 8,000 κατοίκους. Παρ' αὐτὴν διασταυροῦνται αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἀπὸ Ἀλικάντε εἰς Τσιντσίλλα (Alicante—Chinchilla) καὶ ἀπὸ Βαλεντίας εἰς Μαδρίτην (Valence—Madrid).

— [ΣΤΡΑΤ. ΙΣΤΟΡ.] Κατὰ τὸν πόλεμον περὶ διαδοχῆς τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου, τὸν αἱματοκυλίσαντα ἐπὶ μακρὸν τὴν Εὐρώπην, παρὰ τὴν πολίχνην ταύτην τῆς Ἱσπανίας συνεκροτήθη τὴν 25 Ἀπριλίου 1707 κρίσιμος μάχη μεταξὺ τῶν γαλλοκαστιλιανῶν στρατευμάτων καὶ τῶν ἡνωμένων στρατῶν τῆς Ἀγγλίας, Ὁλλανδίας, Ἱσπανίας καὶ Πορτογαλίας. Κατὰ μίαν περίεργον συγκυρίαν τῆς τύχης τοὺς μὲν Ἄγγλους διώκει Γάλλος φυγάς, ὁ Ρουβινὶ κόμης ντὲ Γκάλβαιϋ (Ruvigni, comte de Gallway,) τοὺς δὲ Γαλλο-καστιλιανοὺς Ἄγγλος νόθος ἐκ βασιλικοῦ αἵματος, ὁ στρατάρχης Μπέρβικ (Berwick). Ὁ κόμης ντὲ Γκάλβαιϋ καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Πορτογάλων μαρκήσιος ντὲ Λὰς Μίνας, ἀφοῦ διέτριψαν ἐπί τινας ἑβδομάδας εἰς τὰ σύνορα τῶν βασιλείων τῆς Βαλεντίας καὶ τῆς Νέας Καστιλίας, προήλασαν κατὰ τῶν Γάλλων, ὅπως ματαιώσουν τὴν ἔλευσιν ἐπικουριῶν, περὶ ὧν εἶχον πληροφορίας ὅτι ἐστάλησαν ἐκ Γαλλίας. Ἡ συνάντησις ἐγένετο παρὰ τὴν Ἀλμάντζα. Τὰ ἡνωμένα στρατεύματα εἶχον δύναμιν 26,000 πεζῶν καὶ 7,000 ἱππέων· ἀπέναντι δὲ τούτων οἱ Γάλλοι παρέτασσον ὀλιγωτέρους μὲν πεζούς, ἀλλ' ὑπέρτερον ἱππικὸν καὶ πυροβολικόν. Ὁ στρατάρχης ντὲ Μπέρβικ παρέταξε τὰς δυνάμεις του κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, τοποθετήσας τὸ μὲν πεζικὸν εἰς τὸ κέντρον, τὰς ἴλας του δὲ εἰς τὰς δύο πτέρυγας. Οἱ ἀντίπαλοι εἶχον ἀναμίξει ἐν τῇ παρατάξει των τὸ πεζικὸν καὶ τὸ ἱππικὸν κατὰ τρόπον, ὥστε τὰ δύο ταῦτα ὅπλα νὰ ὑποστηρίζωνται ἀμοιβαίως ἐν τῇ μάχῃ. Ὁ λόρδος Γκάλβαιϋ ἐπετέθη πρῶτος ἀποφασιστικῶς κατὰ τῆς γαλλικῆς δεξιᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν προὐξένησε μεγάλον κλονισμόν, ἐνῷ πέντε ἄλλα ἀγγλικὰ τάγματα ἐπωφελούμενα τῆς δημιουργηθείσης συγχύσεως ἐκινοῦντο κυκλωτικῶς κατὰ τῶν Γάλλων-Καστιλιανῶν. Ὁ Μπέρβικ ἀπέστειλε κατ' αὐτῶν δύο συντάγματα, τὰ ὁποῖα κατώρθωσαν νὰ ἀποκρούσουν διὰ τῆς λόγχης τὸν ἐχθρόν. Συγχρόνως τὸ καστιλιανὸν ἱππικὸν κατεδίωξε τοὺς Ἄγγλους δραγόνους. Εἰς τὸ κέντρον οἱ Ὁλλανδοὶ κατώρθωσαν νὰ προξενήσουν ῥῆγμα εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν παρατάξεως τῶν Γάλλων, ἀνεχαιτίσθησαν ὅμως ὑπὸ τῆς δευτέρας γαλλικῆς γραμμῆς, διοικουμένης ὑπὸ τοῦ ἱππότου ντ' Ἄσφελ (d' Asfeld), ὁ ὁποῖος ἀναλαβὼν ἐπίθεσιν προκαλεῖ τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἀταξίαν εἰς τὰς ὁλλανδικὰς τάξεις, ἐνῷ αἱ δύο πτέρυγες τῆς γαλλοκαστιλιανῆς παρατάξεως, ἐπωφελούμεναι τῆς εἰς τὸ κέντρον ἐπιτυχίας καὶ συγκλίνουσαι, θέτουν τοὺς Ἄγγλους, τοὺς Πορτογάλους καὶ τοὺς Ὁλλανδοὺς μεταξὺ δύο πυρῶν καὶ συμπληροῦσι τὴν νίκην. Ἓξ τάγματα τοῦ ὑπὸ τὸν Γκάλβαιϋ στρατοῦ παρεδόθησαν ὁμαδικῶς εἰς τοὺς Γάλλους, δεκατρία δὲ ἄλλα ᾐχμαλωτίσθησαν τὴν ἐπομένην, ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἀντιστάσεως. Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἡττηθέντων ἀνῆλθον εἰς 5.000 νεκροὺς καὶ 10.000 αἰχμαλώτους, εἰκοσιτέσσαρα πυροβόλα καὶ ἑκατὸν εἴκοσι σημαίας, ἐνῷ τῶν Γαλλοκαστιλιανῶν εἰς 2.000 νεκρούς. Κατὰ τὴν μάχην ἐτραυματίσθησαν ὁ λόρδος Γκάλβαιϋ καὶ ὁ μαρκήσιος ντὲ Λὰς Μίνας, ἐφονεύθη δὲ καὶ ἡ ἐρωμένη τοῦ τελευταίου τούτου, ἡ ὁποία ἐνδεδυμένη ὡς ἀμαζὼν συνώδευε τὸν ἐραστήν της. Γ. Α. ΚΑΡ.

Ἀλμάντσι, *Ἰωσήφ*. Ἑβραϊστὴς Ἰταλὸς γεννηθεὶς ἐν Παδούῃ τὴν 17 Ἰανουαρίου 1814 καὶ ἀποθανὼν τὴν 7 Μαρτίου 1860. Ἔγραψε διάφορα ἑβραϊκὰ ποιήματα, διακρινόμενα διὰ τὰς φιλοσοφικάς των ἰδέας καὶ βιογραφίαν τοῦ Μωϋσέως Χαΐμ Λουτζάτο. Κατεῖχε πλουσίαν συλλογὴν ἑβραϊκῶν χειρογράφων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ὁ Σαμουὴλ Λουτζάττο εἰς τὴν «Hebraische Bibliographie» τοῦ 1861. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχει τὸ χειρόγραφον ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ Ἀλμάντσι παρέλαβε τὰς περιφήμους ἑβραϊκὰς ἐπιτυμβίους ἐπιγραφὰς τοῦ παλαιοῦ νεκροταφείου τοῦ Τολέδο, αἵτινες ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ τῶν Ἑβραίων ἐκ τῆς πόλεως ταύτης εἶχον ἐξαφανισθῆ, διετήρησε δὲ ταύτας ἀρχιεραββῖνος καταφυγὼν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ἐδημοσιεύθησαν ἐν Πράγᾳ τῷ 1841 ὑπὸ τὸν τίτλον «Abnè Ziccaron». Ὁ Ἀλμάντσι θεωρεῖται ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἑβραϊστῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Θ. Β.

Ἀλμάρα. Ὀνομάζει οὕτω τὸν Μορέαν ὁ Ἄραψ γεωγράφος τοῦ 14ου αἰῶνος *Ἀμπουλφεντᾶς*. Ὑπὸ τὴν μορφὴν αὐτὴν ἀπαντῶμεν τὸ ὄνομα τῆς Πελοποννήσου, εἰς τὴν ἀκόλουθον περικοπὴν τῆς Γεωγραφίας του: «Ἡ χώρα τοῦ *Μαλφατζοὺτ* (Μονεμβασίας) κεῖται εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς περιοχῆς *Ἀλμάρα* (Μορέως) εἰς τὴν παραλίαν τῆς θαλάσσης τοῦ *Ρούμ* (Αἰγαίου), καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως». (Γαλλ. μετάφρ: Reinaud-Paris 1848: II. p. 279—280). Ὀλίγα ἔτη πρότερον, περὶ τὰ τέλη τοῦ 13ου αἰῶνος, ὁ ἐπίσης Ἄραψ γεωγράφος Ἴμπν-Σαΐδ (τὸν ὁποῖον ἐν πολλοῖς ἀντιγράφει ὁ Ἀμπουλφεντᾶς), ἀναφέρει πόλιν *Μορέαν (Λαμορέγια)*, πρωτεύουσαν τῆς χερσονήσου καὶ κειμένην εἰς τὸ μέσον αὐτῆς. Τοῦτον δ' ἀκολουθῶν ὁ Ἀμπουλφεντᾶς γράφει (ἔνθ' ἄν: 275): «Ἡ *Δζεζυρὲ-Λαμορέγια* (ἡ νῆσος τοῦ Μορέως) κεῖται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἕκτου κλίματος, ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ.... Εἰς τὸ κέντρον τῆς Λαμορέγια εὑρίσκεται ὁμώνυμος πόλις ἥτις εἶναι καὶ πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς». Ὁ Ἴμπν-Σαΐδ παρατηρεῖ ὅτι ἡ Λαμορέγια ὀνομάζεται εἰς τὰ βιβλία «*Μπελουμπόνεζ*» (Πελοπόννησος). Ὁ ἀραβικὸς χαρακτηρισμὸς *Δζεζυρὲ-Λαμορέγια* παρέχει τὸ ἐνδόσιμον νὰ πιστευθῇ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἤτοι κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς φραγκοκρατίας, ἡ χερσόνησος ἐκαλεῖτο *L' Isle Murée* καὶ συντομώτερον *La Murée*, ἤτοι «Νῆσος τειχισμένη» (ἀποφραγμένη) λόγῳ τοῦ παρὰ τὰ *Ἑξα μίλια* τείχους. Ἠχητικῶς ἡ μεταφορὰ εἰς τὴν ἀραβικὴν Λαμορέγια ἐξηγεῖται εὐκόλως ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἠχητικὴ ἀπόδοσις «*Μουράγιο*» (τεῖχος). Τὴν ἐκδοχὴν ταύτην καταπολεμεῖ ἡ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σωτῆρος ἐπιγραφὴ τοῦ 1111, ἤτοι ἕνα περίπου αἰῶνα πρὸ τῆς φραγκοκρατίας, καθ' ἥν, παρὰ τὸ Ποντικόκαστρον (Μαούπολιν) ἀναφέρεται «*Ἐκκλησία Ὠλένης τοῦ Μορέου*». Γ. Δ. Κ.

Ἀλ-Μαραγκὶ (Al-Maraghi). Ἀστρονόμος ἐκ Μοσούλης ἀκμάσας περὶ τὰ 1250. Ἦτο σύγχρονος τοῦ Νασσὶρ-Ἐδδὶν Τουσί, μεθ' οὗ συνειργάσθη εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Ἰλχανίων πινάκων. Σ. Π.

Ἀλμαρὰζ (Almaraz). Φρούριον τῆς Ἐστρεμαδούρας ἐν Ἱσπανίᾳ. Τὴν 24ην Δεκεμβρίου 1809 ὁ στρατάρχης Lefebvre ἐνίκησεν ἐκεῖ ἱσπανικὸν στρατόν. Τὴν 16ην Μαΐου 1812 οἱ Ἄγγλοι τὴν κατέλαβον ἀπὸ τοὺς Γάλλους.

ἀλμάριφος (Halmarhiphus Ameghino) *[Παλαιοζ.]*. Γένος μαρσυποφόρων θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *καινοληστιδῶν* ζήσαν εἰς τὰ μειοκαινικὰ στρώματα τοῦ Σανταкρούζ τῆς Παταγονίας. Θ. Σ.

ἁλμάς,—*άδος* (ἡ)· παρεσκευασμένη μὲ ἅλας, παστή: «ἁλμάδες ἐλαῖαι» ἐλιὲς τῆς ἅρμης.

Ἀλμὰς (Almas). Τοπωνυμία ἀπαντῶσα ἐν Οὐγγαρίᾳ εἰς ὑπερτριάκοντα πόλεις, χωρία, πεδιάδας κλπ., ὀνομασθείσας οὕτω διὰ τὴν εὐφορίαν των (*Ἀλμὰς* εἰς τὴν μαγυαρικὴν γλῶσσαν = ὁ παράγων πολλὰ μῆλα).

Αἱ σπουδαιότεραι ἐκ τῶν κωμῶν τούτων εἶναι: 1) Μεγάλη κώμη εἰς τὴν κομητείαν Μπάκς ἔχουσα πληθυσμὸν 11450 κατοίκων. 2) Χωρίον ἐν τῇ κομητείᾳ Κομόρν ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, ἔχον λατομεῖα ἐρυθροῦ μαρμάρου καὶ ρωμαϊκὰς ἀρχαιότητας. 3) *Ἀλμὰς* ἢ *Ὁμορόντ-Ἀλμάς*, χωρίον εἰς Ζιμπενμποῦργκεν παρὰ τὸν ποταμὸν Ὁμορόντ, ἔχον πηγὴν ἰαματικῶν ὑδάτων καὶ ὡραῖον σπήλαιον σταλακτιτῶν. 4) *Νάγκυ-Ἀλμάς*. Κώμη τοῦ Ζιμπενμποῦργκεν ἔχουσα 1500 κατοίκους Οὔγγρους καὶ Βλάχους κατὰ τὸ πλεῖστον Ἑλληνοκαθολικούς. Παρ' αὐτὴν κεῖνται τὰ ἐρείπια τοῦ ἀνακτόρου Ἀλμὰς ἢ Ντεσοβάρ, κτισθέντος ὑπὸ τοῦ Βοεβόδα Ἔμερχ-Μπελάσα. 5) *Ἀλμὰς* ἐπίσης ὀνομάζεται καὶ εἷς ποταμὸς τῆς κομητείας Σύμεκ, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου εἶναι κτισμένη ἡ πόλις Τοῦγκετ.

— **Ἀλμὰς** (Almas). Θέσις ὑψηλὴ ἐν Τρανσυλβανίᾳ παρὰ τὴν δίοδον Μπεκάζ. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων τὴν 11ην Νοεμβρίου 1916, ὅτε εἰσέβαλον εἰς Τρανσυλβανίαν ἵνα βοηθήσουν τὴν Ρουμανίαν.

ἁλμάσελος (Halmaselus Ameghino) *[Παλαιοζ.]*. Γένος μαρσυποφόρων θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *παλαιοθεντινῶν*, οὕτινος λείψανα ἀτελῆ ἀνευρέθησαν εἰς τὰ μειοκαινικὰ στρώματα τοῦ Σανταкρούζ τῆς Παταγονίας. Θ. Σ.

Ἀλμα-Ταντέμα (Alma-Tadema), *Σὲρ Λαυρέντιος*. Ἄγγλος ζωγράφος, ὁλλανδικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τὴν 8ην Ἰανουαρίου 1836 ἐν Ντρόνριπ τῆς Ὁλλανδίας καὶ ἀποθανὼν ἐν Βισμπάντεν τὴν 25ην Ἰουνίου 1912. Ὁ πατήρ του Πέτρος Ταντέμα τὸν κατέλιπεν ὀρφανὸν εἰς ἡλικίαν τεσσάρων ἐτῶν. Ἄλμα ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ ἀναδόχου του. Ὁ μικρὸς Λαυρέντιος ἐνωρίτατα ἔδειξε κλίσιν εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἀλλ' ἡ οἰκογένειά του, ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀστικῶν οἰκογενειῶν, ἔβλεπεν εἰς τὸ πρόσωπόν του συνεχιστὴν τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ πατρός του καὶ τὸν προώριζε δι' ἰατρόν. Μόλις κατὰ τὸ 1852 ἐπετράπη εἰς αὐτὸν νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς ἰδίας του κλίσεις καὶ νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ζωγραφικήν, εἰσαχθεὶς εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς Ἀμβέρσης, ὅπου ἐσπούδασε ὑπὸ τὸν Γουσταῦον Βάππερς. Ἐκεῖθεν προσελήφθη εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἐρρίκου (ἀργότερον βαρώνου) Λέϋς. Ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔργα ἔτυχε τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν εἰδικῶν. Ὁμοφώνως ὅλοι οἱ κριτικοὶ εἶδον εἰς τὸν Ἄλμα-Ταντέμα ἕνα νεωτεριστὴν καὶ νεοκλασσικόν.

Ἄλμα - Ταντέμα

Digitized by Google

Ἡ πρώτη του μεγάλη ἐπιτυχία ἦτο ὁ πίναξ «*Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν τέκνων τοῦ Χλοδοβίκου*», ἐκτεθεὶς ἐν Ἀμβέρσῃ (1861). Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐτιμήθη μὲ χρυσοῦν μετάλλιον ἐν Ἄμστερνταμ.

Ὁ Ἄλμα Ταντέμα ὀλίγον χρόνον ἔμεινεν εἰς τὴν Ἀμβέρσαν. Τῷ 1863 ἐνυμφεύθη Γαλλίδα κυρίαν καὶ ἔζησεν εἰς τὰς Βρυξέλλας μέχρι τοῦ 1869 ὅπου ἡ κυρία Ἄλμα-Ταντέμα ἀπέθανε, καταλιποῦσα δύο θυγατέρας. Τῷ 1871 ἐνυμφεύθη τὴν δεσποινίδα Λαύραν Θηρεσίαν Ἔπς, Ἀγγλίδα, καταγομένην ἐξ οἰκογενείας καλλιτεχνῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Ἀγγλίαν ὅπου ἐπολιτογραφήθη καὶ ὅπου ἡ ζωή του ὑπῆρξε σειρὰ ἐπιτυχιῶν, ἂν καὶ ἐμεσουράνει ἡ ὁμὰς τῶν προραφαηλιτῶν ὑπὸ τὸν αἰσθητικὸν *Ράσκιν* καὶ τὸν ζωγράφον *Ντάντε Γκαμπριέλε Ροσσέττι*. Ἐγένετο μέλος τῆς περιφήμου Βασιλικῆς Ἀκαδημίας καὶ ἄλλων καλλιτεχνικῶν ἑνώσεων, ἐξέθετε δὲ

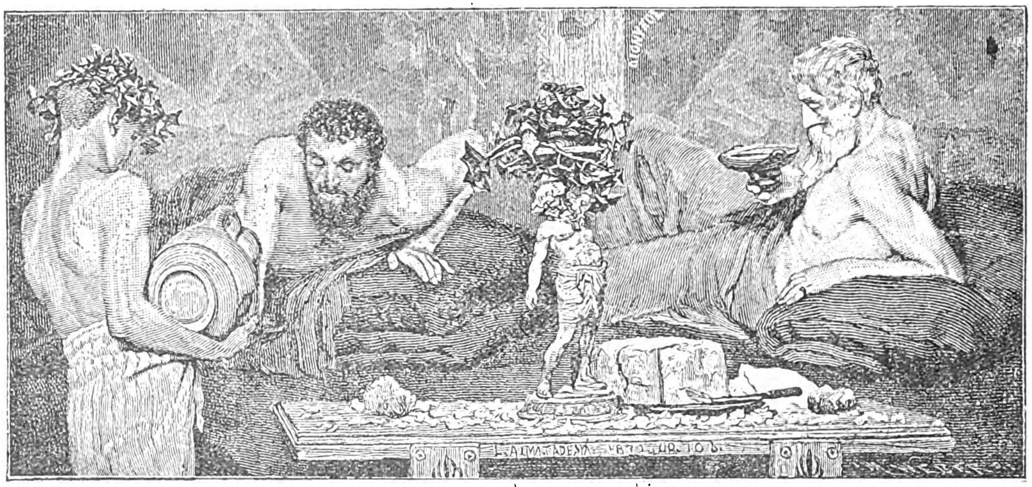

ΑΛΜΑ-ΤΑΝΤΕΜΑ: *Συμπόται.*

τακτικῶς εἰς τὸ ἐν Παρισίοις Σαλὸν καὶ τὰς παγκοσμίους ἐκθέσεις. Τῷ 1899 ἐτιμήθη μὲ τὸν τίτλον τοῦ ἱππότου καὶ τῷ 1905 μὲ τὸ παράσημον τῆς Ἀξίας.

Ὁ Ἄλμα-Ταντέμα ἠγάπα ἰδιαιτέρως τὰς ἀρχαιολογικὰς σπουδάς, τὰς ὁποίας ἀνέπτυξεν εἰς αὐτὸν ὁ διδάσκαλός του Ἐρρῖκος Λεΰς. Τὰ θέματά του ἐξέλεγεν ἐκ τοῦ ἀρχαίου βίου, καὶ ἐπεδόθη εἰς μελέτας τῶν ἀτελῶς ἠρευνημένων ἐποχῶν. Ἰδίως ἠρέσκετο ἐρευνῶν τὰς λεπτομερείας τῆς οἰκιακῆς διακοσμήσεως τῶν ἀρχαίων, τὰς ἀμφιέσεις καὶ τὰ ὅπλα των, ὅλα δὲ ταῦτα ἐζωγράφιζε μὲ ὑπερβολικὴν ἀκριβολογίαν. Πολλοὶ κατηγόρησαν τὸν Ἄλμα-Ταντέμα διὰ τὴν λεπτολογίαν αὐτὴν καὶ τὴν ἀρχαιοφιλίαν του, καταδικάζοντες, ἰδίως, πολλὰ συμπλέγματα προσωπογραφιῶν του τὰ ὁποῖα ἐτοποθέτει εἰς ἐργαστήρια ἀρχαιολόγων καὶ καλλιτεχνῶν μὲ κάποιαν θεατρικότα καὶ ἐκζήτησιν. Ἡ ὑπερβολὴ ὅμως αὐτὴ δὲν κατώρθωσε νὰ κυριαρχήσῃ τῆς ρεαλιστικῆς ἀντιλήψεώς του, οὔτε τοῦ εὐσταθοῦς τοῦ καλῶς συγκροτημένου σχεδίου, τοῦ χρώματός του τέλος, παρὰ τὴν λεπτεπίλεπτον ἐπεξεργασίαν τῶν λεπτομερειῶν καὶ τῶν πτυχώσεων. Αἱ τεχνικαὶ αὗται ἀρεταὶ δίδουν εἰς τὸν Ἄλμα-Ταντέμα ἐντελῶς ἰδιαιτέραν θέσιν ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ Κʹ αἰῶνος καὶ δὴ τῇ ἀγγλικῇ. Κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα καὶ Ἰταλίαν, μεταβὰς δὲ εἶτα εἰς Αἴγυπτον, ἐνεπνεύσθη ἐκ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας των νέα θέματα καὶ τῷ 1865 ἐξέθεσεν ἐν Παρισίοις τὸν πίνακα «*ὁ στρατιώτης τοῦ Μαραθῶνος*», ὅστις ἐσημείωσεν ἐποχήν. Βραδύτερον ἔγραψε τὸν «*Φειδίαν καὶ τὰ μάρμαρα τοῦ Ἐλγίνου*». Μεταξὺ τῶν καλλίστων ἔργων του καταλέγονται «*ὁ Ἰωσὴφ καὶ Φαραώ*», «*ὁ Ρωμαϊκὸς χορός*», «*ὁ αὐτοκράτωρ Κλαύδιος*», «*ὁ Κάτουλλος πρὸ τῆς Λεσβίας*», «*Τὰ ρόδα τοῦ Ἡλιογαβάλου*», «*Ρωμαῖος ἐρασιτέχνης*», «*Ἡ μούμια*», «*Φρεντεγκόντα καὶ Πρετεξτᾶτος*», τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται σήμερον ἄλλα μὲν εἰς δημοσίας πιναχοθήκας, ἄλλα δὲ εἰς ἰδιωτικὰς συλλογάς. ΣΤ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

—Ἄλμα-Ταντέμα, *Θηρεσία*. Ἀγγλὶς ζωγράφος, δευτέρα σύζυγος τοῦ προηγουμένου, γεννηθεῖσα τῷ 1852 ἐν Λονδίνῳ καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1909 εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Διεκρίθη διὰ τὰς συνθέσεις ἐκ τοῦ συγχρόνου βίου καὶ ἰδίως διὰ τὰς προσωπογραφίας της. Τὰ ἔργα της ἐξετέθησαν πολλάκις εἰς διαφόρους ἐκθέσεις. Εἰς ἐκ τῶν καλυτέρων πινάκων της θεωρεῖται ὁ ἐπιγραφόμενος οἱ «*Δύο τραυματίαι*», εἰς ὃν ἐν θαλάμῳ νοσοκομείου κατάκειται τραυματίας ἀξιωματικός, παρὰ τὴν κλίνην του δὲ παρίσταται ὡραία νοσοκόμος, πληγεῖσα ἐξ ἔρωτος πρὸς τὸν τραυματίαν. Τῆς εἰκόνος ταύτης ὁ ἐπιτυχὴς τίτλος προεκάλεσε δημοσιογραφικὸν θόρυβον, ὅστις προσείλκυσε πλείστερον τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ, ἠγοράσθη δὲ ἀντὶ μεγάλης τιμῆς παρὰ τοῦ Ἄστορος. Θ. Β.

ΑΛΜΑ-ΤΑΝΤΕΜΑ: *Ἀπαγγελία ἀπὸ τὸν Ὅμηρον.*

[Βερολῖνον]

ἀλματεΐνη (Almateinum). Προϊὸν συμπυκνώσεως τῆς αἱματοξυλίνης καὶ τῆς φορμαλδεΰδης, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸν τύπον $(CH_2O_2)_2(C_{16}H_{12}O_6)_2$. Κόνις ἐλαφρά, κεραμόχρους καὶ μεταξώδους στίλβης, ἄγευστος καὶ ἄοσμος, ἀδιάλυτος ἐν αἰθέρι καὶ χλωριοφορμίῳ, σχεδὸν ἀδιάλυτος ἐν ψυχρῷ ὕδατι καὶ μόλις διαλυτὴ ἐν ζέοντι. Ἐν οἰνοπνεύματι, ὀξικῷ αἰθέρι, ὀξικῷ ὀξεῖ καὶ γλυκερίνῃ διαλύεται εὐκόλως, ἀποσυντίθεται δὲ εὐχερῶς ἐν ἀλκαλικῷ περιβάλλοντι.

Εἶναι φάρμακον ἥκιστα τοξικὸν καὶ μὴ ἔχον ἀθροιστικὴν ἐνέργειαν, ἀντισηπτικώτατον δὲ καὶ

ΑΛΜΑ-ΤΑΝΤΕΜΑ: *Σιωπηλὸς ἀποχαιρετισμός.*

[Ἐθνικὴ Πιναχοθήκη Λονδίνου]

ἀντιζυμωτικόν, ἐνεργοῦν ἐν τοῖς ἐντέροις στυπτικῶς τε καὶ ἀντισηπτικῶς. Δύναται ἄρα νὰ ἀναγράφηται λυσιτελῶς πρὸς τὰς λοιμώδεις διαρροίας, ὡς λ.χ. πρὸς τὰς παιδικὰς διαρροίας καὶ πρὸς τὴν δυσεντερίαν καὶ τὴν ἐντερίτιδα τῶν ἐνηλίκων. Ἐν τῇ χειρουργικῇ πράξει ἡ ἀλματεΐνη φαίνεται προτιμητέα πάσης ἄλλης ἀπολυμαντικῆς καὶ στυπτικῆς κόνεως, ἅτε προλαμβάνουσα τὴν διαπύησιν καὶ ταχέως ἐξυγιάζουσα τὰ πυορροοῦντα τραύματα (οἷον: φλέγμονας, ἀποστήματα, παρωνυχίας, συρίγγια). Ὁμοίως ὠφέλιμος ἐφάνη καὶ πρὸς χοιραδικὰ ἀποστήματα.

Πρὸς ἐνήλικας ἀναγράφεται τὸ φάρμακον ἐσωτερικῶς 4 ἕως 6 γραμ. δι' ἡμέρας, πολλῷ δ' ἐλάσσων ἔσται ἡ δόσις πρὸς παιδία. Ἀναγράφεται κατὰ προτίμησιν εἰς δισκία ἐκ 0,50 ἑκατγρ. πρὸς παιδία δὲ χορηγεῖται εἰς γαλάκτωμα ἐμπεριέχον ἅμα καὶ 1 % ἀνθρακικοῦ νατρίου. Ἐν τῇ χειρουργικῇ χρησιμεύει πρὸς παιπάλησιν τῶν τραυμάτων ἢ ἐν ἀλοιφῇ διὰ βασελίνης 20 % ἢ καὶ ὑπὸ μορφὴν γάζης ἀλματεϊνούχου. Μ. Ν. Κ.

ἀλματικός, *—ή,—όν*· ὁ δι' ἀλμάτων ἢ καθ' ἅλματα ἐξελισσόμενος, αὐξανόμενος, προχωρῶν: «ἀλματικὴ πρόοδος».— Ἐπίρρ. *ἀλματικῶς.*

ἀλματοῦρος (Halmaturus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαρσυμοφόρων θηλαστικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀλματουριδῶν*. Εἶναι μετρίου ἀναστήματος. Ἔχει ρύγχος ὀξύ, ὦτα μεγάλα, μακρὰν οὐράν, βραχέα πρόσθια καὶ μακρότατα ὀπίσθια σκέλη ἐπιτήδεια εἰς ἅλματα. Εἶναι ζῷα φυτοφάγα. Τὸ θήλεα θηλάζουν τὰ νεογνά των ἐν τῷ μαρσύπῳ των ἐπὶ 8 σχεδὸν μῆνας. Ἀπαντῶνται κυρίως εἰς τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὴν νέαν Γουϊνέαν. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν εἰδῶν εἶναι:

Ἀλματοῦρος.

1) *Ἀλματοῦρος ὁ πένθιμος* (Halmaturus luctuosus). Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιός, εἰς δὲ τὴν κοιλίαν λευκωπός.

2) *Ἀλματοῦρος ἡ Θέτις* (Halmaturus Thetis), τοῦ αὐτοῦ περίπου ἀναστήματος μὲ τὸν προηγούμενον.

— *[Παλαιοζ.]* Ὁ ἀλματοῦρος (Halmaturus Illiger) εἶναι γένος μαρσυποφόρων ἐκ τῆς ὑποοικογενείας τῶν *μακρυποδινῶν* ἢ *καιγγουρῶν*· βλ. συνών. μακρόπους. Θ. Σ.

ἀλματώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ δι' ἀλμάτων, ἢ καθ' ἅλματα ἐξελισσόμενος, αὐξανόμενος.—Ἐπίρρ. *ἀλματωδῶς.*

— ἀλματώδης ἐξέλιξις *[Φιλοσοφ.]*. Κτηνοτρόφοι καὶ κηπουροὶ ἀπὸ πολλοῦ ἰσχυρίζονται, ὅτι εἰς τὰ ποίμνια αὐτῶν ἢ εἰς τὰ φυτώρια καὶ τοὺς εἰς πειραματισμὸν προωρισμένους ἀγροὺς των, ἐνεφανίσθησαν ἐξαίφνης νέα εἴδη, τὰ ὁποῖα κληρονομικῶς διεσώθησαν εἰς τὸ ἑξῆς σταθερῶς. Οὕτω π. χ. κατὰ τὸ ἔτος 1791 ἐγεννήθη αἴφνης εἰς ποίμνιόν τι ἐν Μασσαχουσέττῃ πρόβατον *κυρτόπουν*, ἐνῷ ἅπαντα τὰ λοιπὰ ἦσαν *ὀρθόποδα*. Τὸ κυρτόπουν τοῦ προβάτου τούτου ἐκληροδοτήθη κατόπιν εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ καὶ προέκυψεν οὕτως εἶδος κυρτοπόδων προβάτων. Ὡσαύτως τὸ πρῶτον τῷ 1590 εἰς κῆπόν τινα τῆς Ἀϊδελβέργης ἀνεφάνη τὸ καλούμενον *χελιδόνιον τὸ σχισμόφυλλον*, ἐξ οὗ κατόπιν προῆλθε σταθερὸν εἶδος χελιδονίου. Τὴν αἰφνιδίαν ταύτην ἐμφάνισιν ὅλως νέων παραλλαγῶν, ἡ ὁποία συμβαίνει περιοδικῶς μετὰ πολὺν χρόνον σταθερότητος καὶ διὰ τῆς ὁποίας, ἐπειδὴ αἱ παραλλαγαὶ αὗται κληρονομοῦνται, παράγονται αἴφνης νέα εἴδη, καλοῦμεν *ἀλματώδη ἐξέλιξιν* (Mutation). Ἵνα ἐξακριβωθῇ δὲ ἐὰν πράγματι πρόκειται περὶ ἀλματώδους ἐξελίξεως, εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖος ἀκριβέστατος ἔλεγχος τῶν προγόνων αἰφνιδίως ἐμφανισθείσης παραλλαγῆς τινος· διότι εἶναι ἐνδεχόμενον ἡ περὶ ἧς πρόκει-

Digitized by Google

ται παραλλαγὴ νὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μείξεως. Διὰ τοῦτο τὸ γεγονὸς τῆς ἁλματώδους ἐξελίξεως δύναται μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος νὰ ἀποδειχθῇ μόνον διὰ συστηματικῆς πειραματικῆς ἐρεύνης. Τοιαῦτα δὲ πειράματα πρῶτος ἐξετέλεσεν ὁ βοτανικὸς De Vries. Οὗτος ἀνεῦρεν ἐν ὁλλανδικῷ τινι ἀγρῷ τὴν *λαμάρκειον οἰνοθήραν*, φυτὸν εἰς Εὐρώπην εἰσαχθὲν κατὰ τὸν παρελθόντα 19ον αἰῶνα. Πλὴν ταύτης ὅμως ὁ De Vries εὗρε δύο ἄλλους τύπους οἰνοθήρας, ἔχοντας γνωρίσματά τινα διαφέροντα ἀλλήλων καὶ τῶν τῆς λαμαρκείου οἰνοθήρας. Ἕνεκα τῶν γνωρισμάτων τούτων ὁ De Vries ὠνόμασε τὸν μὲν τῶν δύο τούτων τύπων *οἰνοθήραν βραχύστυλον* (oenothera brevistylis), τὸν δὲ ἕτερον *οἰνοθήραν ἐλαφρόφυλλον* (oenothera laevifolia). Ὁ De Vries ὑπέθεσεν, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι οἱ δύο οὗτοι τύποι προῆλθον ἐκ τῆς λαμαρκείου κατ' ἐξέλιξιν ἁλματώδη. Διότι οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ εἶχόν ποτε ἀνευρεθῆ οὗτοι. Συλλογισθεὶς λοιπόν, ὅτι ἡ λαμάρκειος οἰνοθήρα, τὴν ὁποίαν ἀνεῦρεν ὁμοῦ μετὰ τῶν δύο ἄλλων, πάλιν ἤθελε παραγάγει ταύτας ἢ καὶ ἄλλους πρὸς τούτοις ἀγνώστους εἰσέτι τύπους, ἔλαβε σπόρους ἐκ τοῦ φυτοῦ τοῦ ἐν τῷ ὁλλανδικῷ ἀγρῷ ἀνευρεθέντος καὶ ἔσπειρεν αὐτοὺς εἰς τὸν κῆπόν του. Αἱ προσδοκίαι του ἐπραγματοποιήθησαν ἐξ ὁλοκλήρου· παρὰ τὴν αὐστηρότατα τηρηθεῖσαν αὐτογονιμοποίησιν τοῦ φυτοῦ παρήχθησαν κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη ἐκ τῆς ἀρχικῆς λαμαρκείου οἰνοθήρας πολλοὶ διάφοροι τύποι καὶ δή τινες μὲν εἰς ἑκατὸν καὶ πλέον ἄτομα, τινὲς δὲ εἰς ἓν καὶ μόνον· ἅπαντες δὲ οἱ τύποι οὗτοι παρέμειναν σταθεροί, παράγοντες ἀπογόνους ὅλως ὁμοίους πρὸς τὸ μητρικὸν φυτόν, ἐξ οὗ προῆλθον. Ἐκ τῶν τύπων τούτων γνωστότεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: *οἰνοθήρα ἡ γίγας* (oenothera gigas), *οἰνοθήρα ἡ ὑπόλευκος* (oenothera albida), *οἰνοθήρα ἡ ἐρυθρόνευρος* (oenothera rubrinervis), *οἰνοθήρα ἡ ἐπιμήκης* (oenothera oblonga), *οἰνοθήρα ἡ ναννίσκη* (oenothera nanella) καὶ *οἰνοθήρα ἡ εὐρεῖα* (oenothera lata), κληθέντες οὕτως ἀπὸ τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῶν γνωρισμάτων καὶ δὴ ἀπὸ τῶν γνωρισμάτων τῶν φύλλων. Πάντα λοιπὸν τὰ εἴδη ταῦτα τῆς οἰνοθήρας ἐγεννήθησαν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ εἴδους, τῆς λαμαρκείου, ἐξαίφνης, ἄνευ βαθμιαίας ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξελίξεως, δύνανται δὲ καὶ ταῦτα ἐν καιρῷ νὰ παραγάγουν νέας διαφόρους παραλλαγάς. Τὰ κατὰ τὴν ἁλματώδη ταύτην ἐξέλιξιν παραγόμενα φυτὰ συγκρινόμενα πρὸς τὸ μητρικὸν εἶδος εἶναι ἀσθενέστερα ἢ ἰσχυρότερα, τὰ φύλλα αὐτῶν πλατύτερα ἢ στενότερα, τὰ ἄνθη μεγαλύτερα ἢ μικρότερα, τὸ χρῶμα καὶ τὸ σχῆμα τῶν φύλλων, τῶν ἀνθέων καὶ τῶν καρπῶν παραλάσσει, ἡ ἐπιδερμὶς εἶναι λεία ἢ τραχεῖα κτλ. Αἱ παρατηρούμεναι λοιπὸν διαφοραὶ εἶναι τὸ μὲν ὠφέλιμοι, τὸ δὲ ἐπιβλαβεῖς εἰς τὸ φυτόν.

Κατὰ τὸν De Vries ἡ λαμάρκειος οἰνοθήρα διατελεῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν ἰσχυρᾷ ἁλματώδει ἐξελίξει. Διὰ τοῦτο παράγονται πολλοὶ νέοι τύποι. Πειράματα δὲ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα ἐπὶ ἄλλων φυτῶν ἀπέδειξαν, ὅτι ταῦτα δὲν διανύουν τοιαύτην περίοδον ἁλματώδους ἐξελίξεως. Κατὰ τῆς ὑπὸ τοῦ De Vries δοθείσης ἑρμηνείας τῶν πειραμάτων αὐτοῦ ἀντετάχθη ἡ γνώμη, ὅτι ἡ λαμάρκειος οἰνοθήρα πιθανῶς δὲν εἶναι ἀμιγὲς εἶδος, ἀλλ' ὅτι προῆλθε κάποτε κάπου ἐκ τῆς μείξεως δύο διαφόρων εἰδῶν οἰνοθήρας, ὅτι ἐνταῦθα λοιπὸν πρόκειται πιθανώτατα περὶ λίαν πολυπλόκου φαινομένου ἐκ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὸν νόμον τοῦ Mendel. Ἀλλ' ἔρευναι καὶ ἄλλων ἐρευνητῶν οἷον τοῦ Lidfors, Fruwirth, Nilson-Ehle καὶ Johannsen πείθουν, ὅτι ὅλως ἀνεξαρτήτως ἀπὸ μείξεώς τινος δύο διαφόρων εἰδῶν ἐμφανίζονται καθ' ἁλματώδη ἐξέλιξιν νέαι παραλλαγαί, γεννῶνται νέαι χαρακτηριστικαὶ μονάδες.

Ἁλματώδους ἐξελίξεως δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν δύο εἴδη: 1) Τὴν *γνησίαν*, καθ' ἣν σπανιώτατα παρατηρεῖται θετικὴ αὔξησις τῆς ποικιλίας τῶν μορφῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ τοὐναντίον ἐξαφανίζονται ἰδιότητές τινες, τὰς ὁποίας εἶχον οἱ γονεῖς (ἁλματώδης ἐξέλιξις ἀπωλείας ἰδιοτήτων). 2) Συχνοτέρα εἶναι ἡ *διὰ μικρῶν ἁλμάτων ἁλματώδης ἐξέλιξις* (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν βαθμιαίαν *συνεχῆ* μεταβολήν). Ταύτην κατέδειξε διὰ διεξοδικῶν ἐρευνῶν ἐπὶ πρωτοζῴων ὁ Jenings. Εἰς περιπτώσεις τινὰς (Blaringhem, Mac Dougal) κατωρθώθησαν ἁλματώδεις ἐξελίξεις διὰ χημικῶν τινων οὐσιῶν. Τινὲς δὲ ἀποδέχονται, ὅτι θρέψις καλὴ προκαλεῖ ἁλματώδη ἐξέλιξιν.

Ἀνεξήγητον παραμένει μέχρι τοῦδε κατὰ τὸν Hans Driesch, δι' ἔλλειψιν ἐπαρκεστέρου ὑλικοῦ, ἂν ὑπάρχῃ ἁλματώδης ἐξέλιξις ἐξ ἐσωτερικῶν αἰτίων προερχομένη, ἢ ἂν εἰς πᾶσαν τοιαύτην ἐξέλιξιν εἶναι ἀναγκαία ἡ ἐπίδρασις τοῦ περιβάλλοντος. Τοὐναντίον ὁ Γ. Στὲρν ἀδιστάκτως ἀποφαίνεται, ὅτι τὰ γεγονότα τῆς ἁλματώδους ἐξελίξεως ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύνανται νὰ ἑρμηνευθοῦν ὡς προϊόντα ἐξωτερικῶν περιστάσεων, ἀλλ' ὅτι ὀφείλομεν ν' ἀποδεχθῶμεν, ὅτι ταῦτα εἶναι ἀποτελέσματα τάσεως πρὸς μεταβολήν, ἡ ὁποία ἐνυπάρχει ἐν τοῖς εἴδεσι καὶ ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς

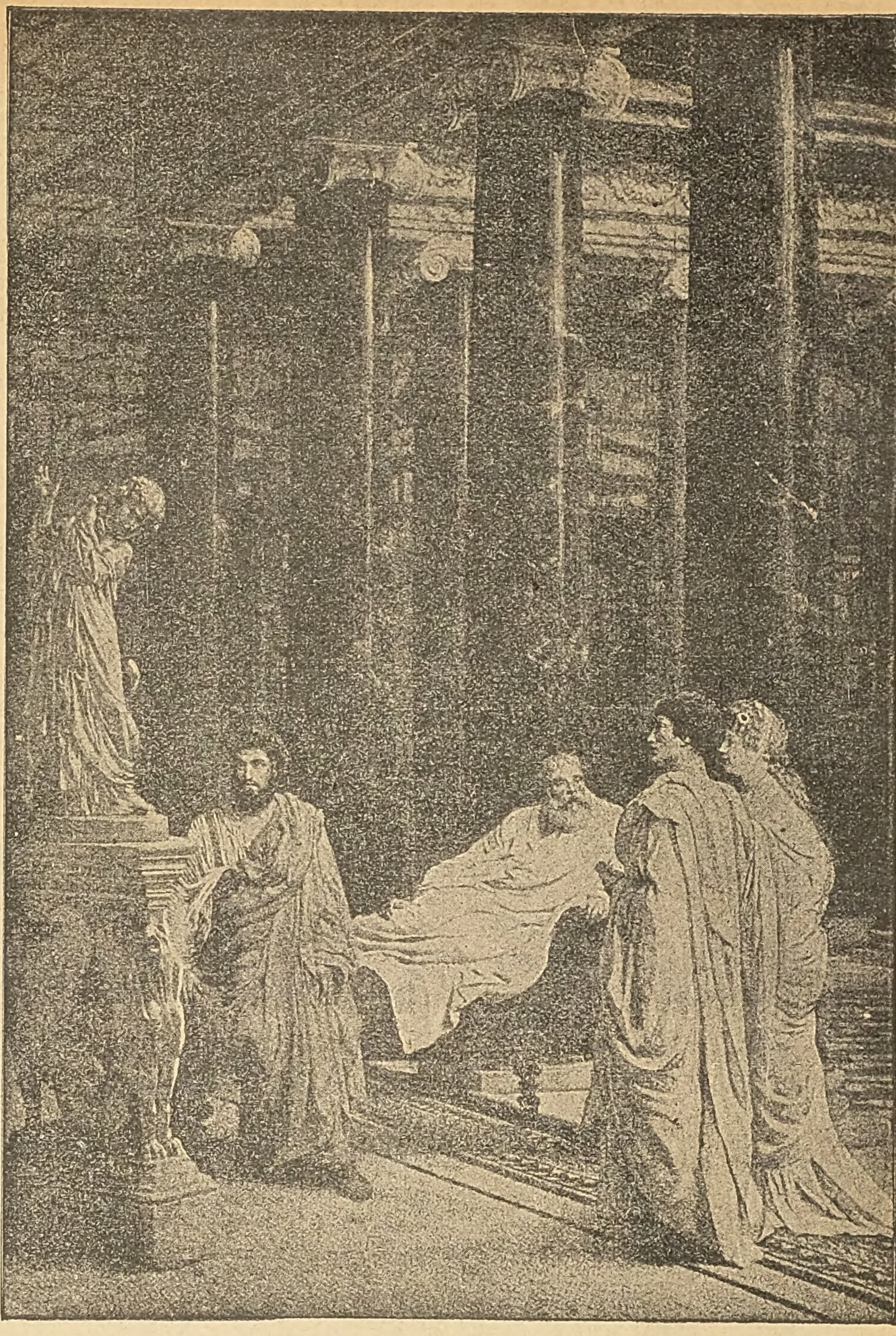

ΑΛΜΑ-ΤΑΝΤΕΜΑ: *Ρωμαῖος ἐρασιτέχνης.*

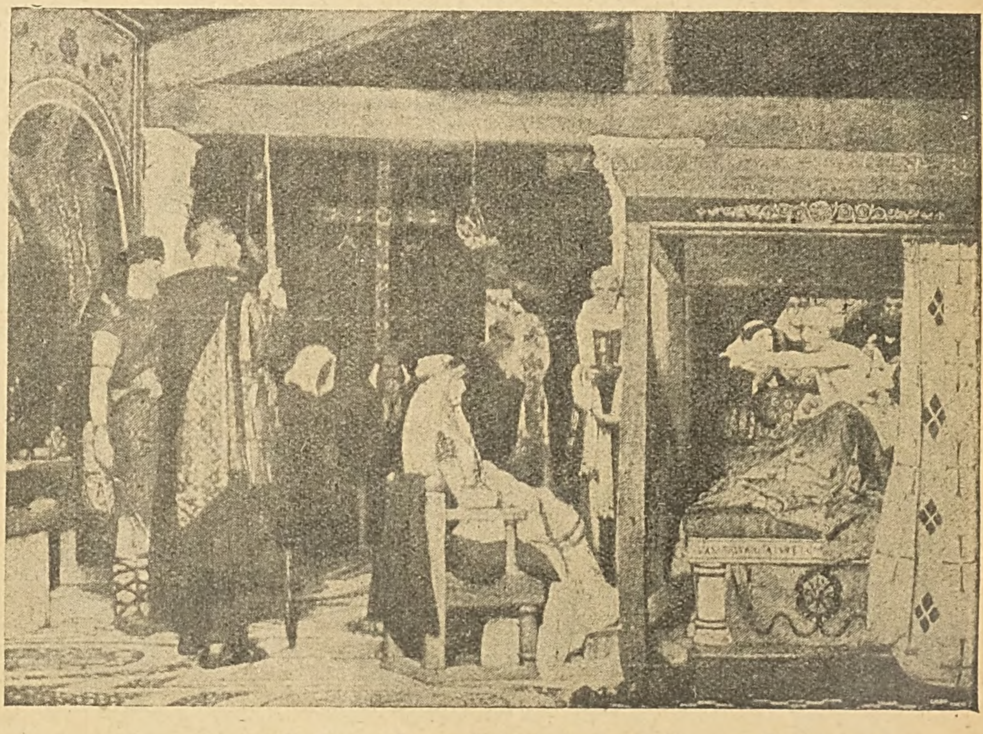

ΑΛΜΑ-ΤΑΝΤΕΜΑ: *Ἡ Φρεδεγόνδη παρὰ τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην τοῦ Πρετεξτάτου.*

Digitized by Google

ἕτερόν τι. Ἡ τάσις δὲ αὕτη πρὸς ἁλματώδη ἐξέλιξιν δὲν εἶναί τις συνεχῶς καὶ ἀδιακόπως ἐνεργοῦσα ἰδιότης, ἀλλὰ περιοδική, ὁτὲ μὲν παρὰ τούτοις, ὁτὲ δὲ παρ' ἐκείνοις τοῖς εἴδεσι ἐνεργοῦσα.

Ἀνάγκη νῦν νὰ εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς σχέσεως τῆς ἁλματώδους ἐξελίξεως πρὸς τὴν ἐπιλογὴν (Selektion) (βλ. λ.). Τὰ προϊόντα τῆς ἁλματώδους ἐξελίξεως, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ προσαρμοσθοῦν μὲ τοὺς ὅρους τοῦ περιβάλλοντος, κατ' ἀνάγκην ἐξαφανίζονται καὶ δὴ ἢ ἐν ὅσῳ ἀκόμη εἶναι σπέρματα ἢ καὶ ὅταν ἀναπτυχθοῦν εἰς τέλεια ζῷα ἢ φυτά. Μόνον τὰ ἰσχυρότατα, τὰ προσηρμοσμένα πρὸς τὸ περιβάλλον παρηλλαγμένα σπέρματα παραμένουν καὶ ἀποβαίνουν νέα ἄγνωστα μέχρι τοῦδε εἴδη. Κατὰ ταῦτα ὁ ἀγών, ὁ ἀγὼν εἰς τὴν ἐπιλογήν, δὲν εἶναι ἁπλῶς ἀγὼν περὶ τῆς ὑπάρξεως, ἀλλ' ἀγὼν περὶ τῆς ἐξελίξεως· ὁ ἀγὼν οὗτος προϋποθέτει ἤδη τὴν δημιουργικὴν τάσιν, τὴν πρὸς γέννησιν ὁρμήν, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδὲν ἤθελέ ποτε νέον γεννηθῆ.

Ἡ περὶ τῆς ἁλματώδους ἐξελίξεως διδασκαλία προδήλως ἀντιτίθεται πρὸς τὴν περὶ βαθμιαίας ἐν σμικροτάταις συνεχέσι μεταβολαῖς τελουμένης ἐξελίξεως δαρβίνειον θεωρίαν· ὡσαύτως ἀντιτίθεται καὶ πρὸς ἄλλα τῆς αὐτῆς θεωρίας μέχρι πρό τινος ἀληθῆ νομιζόμενα δόγματα, οἷον πρὸς τὸ περὶ τοῦ ἀγῶνος περὶ τῆς ὑπάρξεως, πρὸς τὸ περὶ μεταβολῶν κατὰ τύχην ἐμφανιζομένων καὶ πρὸς τὸ περὶ τῆς ἀπεριορίστου δυνάμεως, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπιδρᾷ τὸ περιβάλλον, ὥστε νὰ ἐπέρχωνται μεταβολαὶ κλπ.

Ὁποίαν σημασίαν ἔχει ἡ περὶ τῆς ἁλματώδους ἐξελίξεως διδασκαλία εἰς τὴν ἐν γένει περὶ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου θεωρίαν, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ πως ὁ ἀναγνώστης· ἀλλ' ἡ εὐρυτέρα τοῦ ζητήματος τούτου ἐξέτασις ἀνήκει εἰς τὰ ἄρθρα: **ἐξέλιξις, δαρβίνειος θεωρία, καταγωγὴ τῶν εἰδῶν.**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *De Vries*, Die Mutationstheorie 1900-1903—*Τοῦ αὐτοῦ*, Arten und Varietäten, 1906.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Die Mutationen 1906. Die Kultur der Gegenwart, III, 4, 4, 1914.—*Johannsen*, Elemente der exakten Erblichkestslehre, 1909.—*Fruwirth*, Pflanzenzüchtung, Berlin, 4 Fde 1911. —*Hans Driesch*, Philosophie des Organischen 1921.—*W. Stern*, Ableitung und Grundlegung des kritischen personalismus, 1923.—*Carnegie*, Inst. Publ. 1906.—The American Naturalist κ.λ.π.

Σ. Μ. ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ

Ἀλμαχζουνρὶ *(Ἀμποὺλ-Μοτρὲφ-Ἀχμέτ)*. Ἄραψ ποιητὴς καὶ χρονικογράφος (1180—1256). Συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς μαυριτανικῆς δυναστείας τῶν Ἀλμοχαδῶν καὶ ἐξύμνησεν ἐν ποιήματι τὴν πόλιν Βαλεντίαν, τὴν γλυκύτητα τοῦ κλίματός της, τὰ κτίρια καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις ἐπὶ πολὺ ἐκράτησε τὰ σκῆπτρα τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἱσπανίᾳ.

Ἀλμέαι, ἡ *Ἀλμὲχ* καὶ *Ἀλιμέχ*. Ἀοιδοὶ καὶ χορεύτριαι Αἰγύπτιαι, αἵτινες μετέρχονται τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο καὶ καλοῦνται εἰς τὰς οἰκογενειακὰς ἑορτάς, ἰδίως εἰς τὴν τέλεσιν γάμων, ὅπως ποικίλλωσιν αὐτὰς καὶ τέρπωσι τοὺς κεκλημένους δι' ᾀσμάτων, χορῶν καὶ μιμητικῶν παραστάσεων. Αἱ Ἀλμέαι αὗται εἶναι ὅ,τι ἐν Ἰνδίαις αἱ Μπαγιαδέραι, ὑπάρχουν δὲ οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι αὗται εἶναι ἀπομεινάρια τῶν χορευτριῶν τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων καὶ ὅτι ὑφίσταντο καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἡροδότου. Ἄλλοι πιστεύουν ὅτι εἰσήχθησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀπὸ τῆς ἀραβικῆς κατακτήσεως. Σήμερον αἱ Ἀλμέαι σχηματίζουσι σωματεῖα, ζῶσι κοινοβιακῶς καὶ κατέστησαν αἱ γυναῖκες τῆς ὑπερτέρας τέρψεως οὐ μόνον μεταξὺ τοῦ αἰγυπτιακοῦ ὄχλου, ἀλλὰ καὶ τῶν μᾶλλον ἀνεπτυγμένων τάξεων. Ἔχουσιν αὗται ἰθαγενῆ ὅλως χαρακτῆρα καὶ ἐκλέγονται μεταξὺ τῶν εὐσωμοτέρων καὶ ὡραιοτέρων γυναικῶν τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, ὅπου δεξιοὶ χοροδιδάσκαλοι παρασκευάζουσιν αὐτάς.

Ἀλμέα χορεύουσα.

Οἱ στίχοι τοὺς ὁποίους ᾄδουσιν, οἱ παντομῖμαι καὶ οἱ χοροί, τοὺς ὁποίους ἐκτελοῦν ὑπὸ τοὺς ἤχους κροτάλων, αὐλῶν, τυμπάνων καὶ κυμβάλων, εἶναι ἐρωτικῆς φύσεως. Τὰ ᾄσματά των εἶναι βακχικὰ καὶ οἱ χοροί των καταλήγουσι πάντοτε εἰς ἐλευθεριαζούσας σκηνάς, ὑπερβαινούσας πᾶν ὅριον εὐσχημοσύνης. Ἀρχομένου τοῦ χοροῦ φέρουσιν αἱ Ἀλμέαι τοὺς μακροὺς πέπλους των καὶ ἐμφανίζονται φοροῦσαι λεπτὰς ἐσθῆτας μόλις καλυπτούσας τὰ θέλγητρα τῶν σωμάτων των. Καὶ κατὰ μὲν τὴν ἔναρξιν τῶν χορῶν, παρ' ὅλην τὴν γυμνότητά των, τηροῦσιν αὗται ποιάν τινα εὐσχημοσύνην, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἡ μὲν μουσικὴ καθίσταται μεθυστικωτέρα, τὰ δὲ ᾄσματα ἄσεμνα, αἱ χορεύτριαι λαμβάνουσι στάσεις καὶ δίδουσι σχήματα εἰς τὰ εὔκαμπτα σώματά των προκλητικώτατα. Αἱ μιμητικαὶ ἰδίως σκηναί των ἔχουσι κυνισμὸν ἀνυπέρβλητον, ἐκ τούτων δὲ πιστεύεται, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπλάσθησαν οἱ χοροὶ οὗτοι παρὰ μουσουλμανικῷ λαῷ, τοῦ ὁποίου τὸ θρήσκευμα ἀπαγορεύει οἱανδήποτε ἐλευθεριότητα εἰς τὴν γυναῖκα, τοὐναντίον δὲ καταδικάζει αὐτὴν καὶ εἰς τὰς παραβαινούσας τὰς διατάξεις ταύτας τοῦ κορανίου ἐπιβάλλει πολλάκις τὸν θάνατον. Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται ὅτι καὶ τὸ θρήσκευμα τῶν χορευτριῶν τούτων δὲν εἶναι τὸ μωαμεθανικόν. Πιθανῶς νὰ κατάγωνται ἐξ Ἀθιγγάνων παραμεινάντων ἀπὸ μακρῶν αἰώνων εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὁποιαδήποτε ὅμως καὶ ἂν εἶναι ἡ καταγωγὴ αὐτῶν καὶ οἱασδήποτε φύσεως καὶ ἐὰν εἶναι οἱ χοροί των, παρ' ὅλον τὸ ἄσεμνόν των, παρουσιάζουν ἓν βαθὺ καὶ καλλιτεχνικὸν αἴσθημα εἰς τὴν στάσιν, εἰς τὰ πλαστικὰ σχήματα τῶν σωμάτων καὶ εἰς τὴν μιμητικὴν τέχνην.

Αἱ γυναῖκες αὗται ἔπλασαν χορούς, τοὺς ὁποίους προσεπάθησαν νὰ ἀπομιμηθῶσιν ἐν Εὐρώπῃ, εἰς δὲ τὰ θεατρίδια τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν πόλεων, ὅπου εἰσήχθησαν τοιοῦτοι, προεκάλεσαν, κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν θαμώνων των. Εἰς αὐτὰς ὀφείλεται ὁ περίφημος *χορὸς τῆς κοιλίας*, καθ' ὃν, ἐνῷ τὸ λοιπὸν σῶμα παραμένει ἀδρανές, ἡ κοιλία διὰ τῶν κινήσεών της παρακολουθεῖ τοὺς ἤχους τῶν μουσικῶν ὀργάνων καὶ τῶν ᾀσμάτων,εἰς τρόπον ὥστε φαίνεται αὐτὴ ὀρχουμένη. Ὁ χορὸς οὗτος μετεδόθη ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὰ εὔθυμα κέντρα τῆς Εὐρώπης, ἀλλ', ὡς ἀναφέρουσιν οἱ γνῶσται τοῦ πράγματος, οὐδέποτε ἠδυνήθησαν αἱ Εὐρωπαῖαι χορεύτριαι νὰ προσεγγίσουν τὴν ἀπαράμιλλον τέχνην τῶν ὀρχηστρίδων τῆς Ἄνω Αἰγύπτου. Ὁ Λάνε εἰς τὸ σύγγραμμά του «Modern Egyptian» λέγει, ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ τοιούτου χοροῦ ἐν Παρισίοις ἢ ἐν Λονδίνῳ, ὑπῆρξεν ἁπλούστατα γελοιογραφία τοῦ αἰγυπτιακοῦ.

Ὁ περιφημότερος τῶν χορῶν τῶν Αἰγυπτίων χορευτριῶν εἶναι ὁ λεγόμενος τῆς *Μελίσσης*, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ εὐλυγισία τῶν σωμάτων, ἡ πλαστικότης αὐτῶν καὶ ἡ χάρις τῶν σχημάτων ἀποτελοῦν καλλιτεχνικὸν ἐντρύφημα.

Θ. Β.

ἀλμεγάδιν (τό)· ἰδιωμαt. (Πόντ.), τὸ ἀμελγόμενον: «ἀλμεγάδιν κτῆνον» ἡ ἀμελγομένη ἀγελάς.

ἀλμέγω· βλ. λ. ἀμέλγω.

Ἀλμεΐντα (Almeida). Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ζαμορᾶς. Ἐργοστάσια σοκολάτας, ζύθου, δερμάτων, κλινοσκεπασμάτων, οἰνοπνευμάτων. Ἔχει θειούχους πηγὰς ἀφθόνους, θερμοκρασίας 35°. Αἱ πηγαὶ αὗται εἶναι γνωσταὶ εἰς τὰ πέριξ χώρας ὡς Hevideros de San Vicente. Συνιστῶνται διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ρευματισμῶν, τῆς παραλυσίας, τῶν παθήσεων τῶν νεφρῶν, τοῦ ἥπατος κτλ.

— **Ἀλμεΐντα** (Almeida). Πόλις τῆς Πορτογαλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γκουάρντα, 35 χιλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Γκουάρντα, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κοὰ παρὰ τὰ ἱσπανικὰ σύνορα. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν τῷ 1762 καὶ ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1810. Οἱ Ἄγγλοι ἐπανέκτησαν τὰ ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1811 κατασtραφέντα ὀχυρώματα. Κάτοικοι 2.500.

Ἀλμεΐντα, *Ἀντώνιος* (Antonio d'Almeida). Πορτογάλος ἰατρὸς καὶ συγγραφεὺς χειρουργικῶν τινων ἔργων, ἀποθανὼν τῷ 1822 ἐν Ρίῳ Ἰανείρῳ.

ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἀλμεΐντα** (Almeida), *Ἀντώνιος-Ζοζέ, ντὲ*—. Πρόεδρος τῆς Πορτογαλίας. Ἐγεννήθη ἐν Βάλλε ντὲ Βίνια τῷ 1866 καὶ ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Κοΐμπρᾳ. Ἐπί τινα ἔτη ἐξήσκησε τὴν ἐπισήμην του ἐν Σάο Τομέ, ὅτε δὲ ἦλθε πάλιν εἰς Πορτογαλίαν ἐξελέγη βουλευτὴς δημοκρατικὸς τῷ 1906. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπὸ τὸν Θεόφιλον Μπράγκαν καὶ πρωθυπουργὸς τῷ 1916—1917. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1919 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας.

— **Ἀλμεΐντα**, *Ἀντώνιος* (Antoine Figueira d'Almeida). Φιλέλλην ἀξιωματικὸς καταγόμενος ἐκ Πορτογαλίας. Ἐγεννήθη εἰς τὴν πόλιν Ἔλβας (Elvas) τὴν 4ην Ἰουλίου τοῦ 1784 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰ ἐν Βατταλίᾳ τῆς βορείου Ἰταλίας λουτρά, τὴν 21 Ἰουλίου τοῦ 1847. Κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὰς τάξεις τῶν πορτογαλικῶν καὶ ἱσπανικῶν στρατευμάτων κατὰ τοὺς πολέμους τῶν ἐναντίον τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος (1808), καὶ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν ἐπολέμησεν εἰς τὸν ἱσπανικὸν στρατὸν κατὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων τῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δουκὸς τῆς Ἀγκουλέμης διατελούντων (1823). Ὁ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1821 ἐκίνησε τὴν συμπάθειαν τοῦ Ἀλμεΐντα, ὁ ὁποῖος κατελθὼν εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα τῷ 1825 κατετάχθη τὴν 8ην Μαρτίου ὡς ἐθελοντὴς στρατιώτης εἰς τὸ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Φαβιέρου σῶμα τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐμάχετο εἰς τὴν Καρυστίαν. Ὅτε μετ' ὀλίγον ὁ διοικητὴς τοῦ τακτικοῦ ἱππικοῦ σώματος κόμης Ρενιὼ δὲ Σαὶν Ζὰν δ' Ἀνζελὺ ἀπήρχετο, ὁ Ἀλμεΐντα διωρίσθη συνταγματάρχης τοῦ ἱππικοῦ (18 Ἰουνίου 1826). Ὡς συνταγματάρχης δὲ τούτου ἠνδραγάθησε τὴν 1 Αὐγούστου 1826 παρὰ τὴν Τρίπολιν ἐπιτεθεὶς κατόπιν διαταγῆς τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη κατὰ ἰσχυρᾶς εἰς τὴν πεδιάδα εὑρισκομένης ἐχθρικῆς φάλαγγος, ἣν μετὰ πεισματώδη μάχην διεσκόρπισε καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγήν· μετ' ὀλίγον δὲ πάλιν διεσκόρπισεν ἰσχυρὸν τετράγωνον τακτικοῦ πεζικοῦ σώματος Ἀράβων διὰ μικρᾶς δυνάμεως ἱππέων. Ἡ νίκη αὕτη τοῦ τακτικοῦ ἱππικοῦ σώματος τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία θεωρεῖται καὶ ὡς ἡ μοναδικὴ νίκη τοῦ τακτικοῦ ἱππικοῦ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, σημειωτέον ὅτι ἐπετεύχθη τῇ συμπράξει 1000 πεζῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Νικηταρᾶ, οἱ ὁποῖοι περὶ τὸ τέλος τῆς μάχης ἐλθόντες ὡς ἐπικουρία ἔτρεψαν τὸ ἐχθρικὸν μέτωπον εἰς ἄτακτον φυγήν.

Ἀντώνιος Ἀλμεΐντα.

Σκίτσο Π. Μέση, ἐξ ἐλαιογραφίας.)

Ἐκ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ἀλμεΐντα ἐφονεύθησαν δύο μόνον καὶ εἷς ἀξιωματικὸς Δανός. Ὁ Ἀλμεΐντα ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὴν κατόπιν δρᾶσιν τοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Φαβιέρου τακτικοῦ στρατοῦ· ἠκολούθησε τὸν Φαβιέρον εἰς τὴν ἐπὶ τὴν Χίον ἐκστρατείαν του, ὅπου ἀπεβιβάσθη τὴν 18ην Νοεμβρίου 1827 ἄγων 200 ἄνδρας, 60 ἵππους, 3 κανόνια καὶ ἄλλα πολεμεφόδια, ὡς ἐπικουρίαν διὰ τὸν τακτικὸν στρατόν. Ἡ ἕνεκεν τῆς καθυστερήσεως τῶν μισθῶν ἐπικρατοῦσα ἀταξία καὶ αἱ συχνόταται παρεκτροπαὶ τῶν ἀτάκτων, δυσηρέστησάν πως τὸν Ἀλμεΐντα, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ δὲν κατώρθωσε νὰ τὰς περιστείλῃ καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Φαβιέρου δοθεῖσαν πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ ἐντολήν, ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ εἰς τὴν Χίον. Ἐκεῖθεν μεταβὰς εἰς τὴν Αἴγιναν, παρέμεινε πλησίον τοῦ τότε Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος τὸν διώρισεν ἐπιθεωρητὴν τοῦ τακτικοῦ ἱππικοῦ (29 Αὐγούστου 1829) καὶ κατόπιν φρούραρχον τοῦ Ναυπλίου (22 Ἰανουαρίου 1830). Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην ἰδιότητα κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ τὴν πειθαρχίαν τοῦ στρατοῦ καὶ νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν τάξιν εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδίστρια (Σεπτέμβριος τοῦ 1831), συλλαβὼν μάλιστα ἐντὸς τῆς ἐν Ναυπλίῳ Γαλλικῆς Πρεσβείας τὸν καταφυγόντα εἰς αὐτὴν Γεώργιον Μαυρομιχάλην, ἐκ τῶν δολοφόνων τοῦ Καποδιστρίου. Ὡς ἐκ τούτου ἡ συνέλευσις διὰ ψηφίσματός της ἀρχαϊκοῦ, «τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης τῆς πρὸς αὐτὸν ἕνεκεν», ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἐπίτιμον πολίτην Ναυπλίου (Φεβρουάριος 1832). Ἡ δὲ Κυβέρνησις τοῦ Αὐγουστίνου Καποδιστρίου, ἀμείβουσα ἐπαξίως τὰς πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα ὑπηρεσίας του, ἐπροβίβασε τοῦτον εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ (2 Μαρτίου 1832). Ἕνα μῆνα μετὰ ταῦτα, ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ τῶν Συνταγματικῶν εἰς τὰ Μέγαρα ἐκάλει αὐτὸν δι' ἐγγράφου διαταγῆς νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν νόμιμον Κυβέρνησιν καὶ νὰ παύσῃ ὑπηρετῶν τὴν καταλυθεῖσαν κυβέρνησιν τοῦ Αὐγουστίνου Καποδιστρίου. Ὁ Ἀλμεΐντα ὅμως, ἔχων πολιτικὰ φρονήματα περισσότερον κυβερνητικὰ οὕτως εἰπεῖν ἢ συνταγματικά, παρὰ τὴν ἐπίσημον διαταγὴν τῆς ἐν Μεγάροις διοικητικῆς ἐπιτροπῆς τῶν Συνταγματικῶν

Digitized by Google

ειργάσθη δραστηρίως ὑπὲρ τοῦ Κυβερνητικοῦ κόμματος, καταρτίσας καὶ μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Αὐγ. Καποδιστρίου ἐθνοφρουράν, ἡ ὁποία ἐνισχύθη ὑπὸ Ρώσων ναυτῶν, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως καὶ πρὸς ἄμυναν τοῦ Ναυπλίου· ἀλλ' ὅτε πλέον οἱ Συνταγματικοὶ ὑπερίσχυσαν, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν διοίκησιν τῶν φρουρίων καὶ τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Ναυπλίου τὰ ὁποῖα κατέλαβεν ὁ γαλλικὸς στρατὸς (20 Μαΐου).

Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὄθωνος, ἡ Ἀντιβασιλεία ὑποπτευομένη τὸν Ἀλμέϊντα διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὴν καποδιστριακὴν πολιτικὴν μερίδα, μὴ ἀναγνωρίζουσα δὲ τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος πρὸ ἔτους μόλις τοῦ ἀπενεμήθη, διώρισεν αὐτὸν μὲ τὸ βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου φρούραρχον τῆς Αἰγίνης (10 Μαΐου 1833), τὴν δὲ 3ην Ἰουνίου τοῦ 1834 φρούραρχον τοῦ Μεσολογγίου. Ὡς τοιοῦτος ὁ Ἀλμέϊντα κατώρθωσε μετὰ τρίμηνον ἀγῶνα, μεστὸν κινδύνων, ὡς ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τῆς φρουρᾶς, ἀφοῦ αὕτη ἀνήρχετο εἰς τὸν ἐλάχιστον ἀριθμὸν τῶν 20 ἀνδρῶν, νὰ καταστείλῃ τὴν ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Ν. Ζέρβαν ἐκραγεῖσαν στάσιν (8 Ἰανουαρίου 1837). Ἡ δὲ κυβέρνησις τιμῶσα αὐτὸν διὰ τὰς ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὑπηρεσίας του τὸν ἐπανέφερεν εἰς τὴν προτέραν θέσιν τοῦ φρουράρχου Ναυπλίου, προβιβάσασα συγχρόνως τοῦτον εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου. Ὁ Ἀντώνιος Ἀλμέϊντα τῷ 1839 ἐνυμφεύθη τὴν Ἑλληνίδα Ζωὴν Μαυροκορδάτου. ΚΥΡ. Μ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ

—**Ἀλμέϊντα**, *Ζοάο Φερρέϊρα ντὲ*—. Πρῶτος μεταφραστὴς Πορτογάλος τῆς Ἱερᾶς Βίβλου. Ἐγεννήθη ἐν Λισσαβῶνι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ μετηνάστευσεν εἰς Ὁλλανδίαν, ὅπου ἀποσχισθεὶς τοῦ καθολικισμοῦ ἐγένετο ἀντιπρόσωπος τοῦ Καλβινισμοῦ ἐν Ἄμστερνταμ. Ἐδημοσίευσε κατ' ἀρχὰς ἀπολογητικὸν σύγγραμμα τοῦ προτεσταντισμοῦ: «Differenca da christandade» ἐν Βαταβίᾳ, 1668, εἶτα ἤρξατο ἐκδίδων ἐν Ἄμστερνταμ (1681—1712) τὴν μετάφρασιν τῆς Ἱερᾶς Βίβλου ὑπὸ τὸν τίτλον «Novo Testamento». Ὁ θάνατος δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν πλήρη τὴν μετάφρασιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τῆς ὁποίας ἐδημοσιεύθησαν πέντε μόνον μέρη εἰς δύο τόμους ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Ὄπντεν Ἄκκερ ἐν Βαταβίᾳ (1748—1753). Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἐγένετο δαπάναις τῆς Ὁλλανδικῆς Ἑταιρίας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, καὶ ἀνεδημοσιεύθη ὑπὸ τῶν βιβλικῶν ἀγγλικῶν καὶ ἀμερικανικῶν ἑταιριῶν. Αἱ μεταφράσεις τοῦ Ἰακώβου Ἀλμέϊντα θεωροῦνται ὡς μνημεῖα φιλολογικὰ καὶ ὡς τὰ κάλλιστα τῶν κειμένων διὰ τὴν σπουδὴν τῆς πορτογαλικῆς γλώσσης τοῦ 17ου αἰῶνος. Θ. Β.

—**Ἀλμέϊντα**, *Ἰωσὴφ-Κάρολος*. Φυσικὸς γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1822 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1880. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν κυρίων ἱδρυτῶν τῆς ἑταιρείας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων. Τὰ κυριώτερα τῶν ὑπομνημάτων αὐτοῦ εἶναι: «Sur la décomposition par la pile des sels dissous dans l'eau», τὰ «Annales de chimie et de physique», «Note sur le zinc amalgamé et son attaque par les acides» καὶ ἡ μελέτη «Sur la vérification de l'aéromètre de Baumé», ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Μπερτελό. Θ. Β.

—**Ἀλμέϊντα**, *Λαυρέντιος*. Υἱὸς τοῦ *Φραγκίσκου ντὲ Ἀλμέϊντα* (βλ. κατωτ.) Διαδεχθεὶς προσωρινῶς τὸν πατέρα του εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ βασιλέως τῶν Ἰνδιῶν, διὰ ν' ἀποδείξῃ πόσον χρήσιμος θ' ἀπέβαινεν, ἐπεχείρησεν ἀμέσως ἐπιτυχεστάτας ἐκστρατείας, αἵτινες ἐστερέωσαν ἔτι μᾶλλον τὴν ἐν Ἰνδίαις φήμην τῶν Πορτογάλων, θεωρουμένων ὡς τοῦ κραταιοτάτου τῶν μακρινῶν βασιλείων. Ἀφοῦ δ' ἔφθασε μέχρι τῆς Κεϋλάνης ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γοάν, ὅπου δὲν ἐβράδυνεν ἐν τούτοις νὰ ἐπισύρῃ τὴν μῆνιν τῶν ἐμπορευομένων ἐν γένει, καθόσον ἠνάγκαζε τοὺς ἐντοπίους νὰ πωλῶσι τὰ προϊόντα εἰς ἀνθρώπους τῆς ἐμπιστοσύνης του. Ἐκήρυξε κατόπιν ὡς πειρατικὸν καὶ συνεπῶς κατασχετέον πᾶν πλοῖον ὅπερ ἐταξίδευεν εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Μαλαβάρης ἄνευ ἐγγράφου ἀδείας του. Τέλος ἔκλειε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰς τρομερὰς διαρπαγὰς τὰς ὁποίας μὲ τὴν βίαν τοῦ ἰσχυροτέρου ἐνήργουν οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπάλληλοί του. Τοιαύτη τυραννία προεκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν πάντων. Καὶ οἱ μὲν Πορτογάλοι ἀπέστειλαν ἀναφοράς, ζητοῦντες ἀπὸ τὸν βασιλέα ν' ἀνακαλέσῃ τὸν ἀντιβασιλέα, ὁ δὲ *Ζαμορῖνος* (Ρατζᾶ-Μαχρὰτ) τῆς Χαλικούτης, παρὰ τὴν Γοάν, ἐκήρυξεν ἐναντίον αὐτοῦ τὸν πόλεμον. Ὁ Ἰνδὸς βασιλεὺς εἶχεν ὡς συμμάχους τοὺς Αἰγυπτίους ἐμποροπολεμιστάς, τοὺς ὁποίους τοῦ εἶχαν ἀποστείλει οἱ Μαμελοῦκοι βέηδες διὰ νὰ καταστρέψουν τὸ πορτογαλικὸν ἐμπόριον, ὀλέθριον εἰς τὸ αἰγυπτιακόν, καὶ τοὺς Ἑνετούς, οἵτινες βοηθοῦντες τοὺς Αἰγυπτίους, προεμήθευσαν τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὴν ἐπιχείρησιν πυροβολικόν. Προσβληθεὶς ὑπὸ δυσαναλόγως περισσοτέρων ἐχθρῶν ὁ Ἀλμέϊντα παρεσκευάζετο εἰς γενναῖον θάνατον, ὁπότε ἡ ὑπεροχὴ τοῦ πορτογαλικοῦ ναυτικοῦ ὄχι μόνον τὸν ἐβοήθησε νὰ κατατροπώσῃ τὸν ἐχθρόν, ἀλλὰ τοῦ προσεκόμισε καὶ ἀπειράριθμα λάφυρα. Εἴτε ὅμως διότι ἡ αἴτησις τοῦ πατρός του περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ υἱοῦ του ὡς ἀντιβασιλέως τῶν Ἰνδιῶν δὲν εἰσηκούσθη, εἴτε διότι ἐνίκησαν οἱ ἐχθροί του, ἀπεστάλη ὁ *Ἀλφόνσος Ἀλβουκέρκης* μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ. Ὁ Ἀλμέϊντα, ἐπί τινα χρόνον ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ καὶ μάλιστα ἐφυλάκισε τὸν ἀντικαταστάτην του. Ἀντιληφθεὶς ὅμως ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀνθέξῃ, διότι καὶ εἰς τοὺς ὀπαδούς του εἶχε γίνει μισητός, παρέλαβε τὰ πλοῦτη τὰ εἰσκομισθέντα κατὰ τοὺς δέκα πέντε μῆνας καθ' οὓς ἐκυριάρχησεν ἐν τῇ Ἰνδικῇ καὶ ἀνεχώρησεν ἐπιστρέφων διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, περὶ τὰ τέλη τοῦ 1509. Ναυαγήσας ὅμως παρὰ τὸ ἀκρωτήριον καὶ ἐλθὼν εἰς ῥῆξιν πρὸς τοὺς Ὀττεντότους, ἐφονεύθη μετὰ ἑβδομήκοντα πέντε ὀπαδῶν του, τῶν λοιπῶν παραληφθέντων ὑπὸ ἄλλων Πορτογάλων διαβάντων ἐκεῖθεν τῷ 1510. Γ. Δ. Κ.

—**Ἀλμέϊντα**, *Μπρίτες* (Brites d'y Almeida). Ἡρωῒς Πορτογαλίς, ἡ ἐπονομαζομένη Ἰωάννα ντ' Ἀρκ τῆς Πορτογαλίας. Ἦτο αὕτη χωρικὴ διακριθεῖσα διὰ τὸ θάρρος αὐτῆς κατὰ τοὺς ἐναντίον τοῦ βασιλείου τῆς Καστιλίας ἀγῶνας τῶν Πορτογάλων. Ὁ οἶκος τῆς Βουργουνδίας ὅστις ἐβασίλευεν ἐν Πορτογαλίᾳ ἔληξε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου Α', υἱοῦ τοῦ Πέτρου Α'. Ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Βεατρίκη, ἥτις εἶχεν ὑπανδρευθῆ τὸν διάδοχον τοῦ θρόνου τῆς Καστίλης Ἰωάννην, ἐκήρυξεν ἑαυτὴν νόμιμον βασίλισσαν τῆς Πορτογαλίας. Οἱ Πορτογάλοι ὅμως ἐξηγέρθησαν ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἠδύνατο νὰ ἑνωθῇ ἡ πατρίς των ὑπὸ τὸ στέμμα τῆς Καστίλης καὶ ἐξέλεξαν βασιλέα αὐτῶν τὸν νόθον υἱὸν τοῦ Πέτρου, τὸν ἀνδρεῖον Ἰωάννην Α'. Ἐκ τούτου προεκλήθη πόλεμος μεταξὺ Πορτογαλίας καὶ Καστίλης, καθ' ὃν οἱ Πορτογάλοι, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως των Ἰωάννου, ἐπέδειξαν ἀπαράμιλλον θάρρος. Ἡ Μπρίτες ντ' ὑ Ἀλμέϊντα, ἁπλῆ χωρική, ἀλλὰ πλήρης ἐνθουσιασμοῦ, διὰ τοῦ θάρρους της καὶ τῆς εὐγλωττίας της ἐξήγειρε τοὺς χωρικοὺς καὶ ἠκολούθησε πανταχοῦ τὸν νεαρὸν βασιλέα, μετέσχε δὲ εἰς τὴν ἔνδοξον μάχην τῆς Ἀλζουμπορότας (1385), ἥτις ἐξησφάλισε τὸν θρόνον εἰς τὴν ὀνομασθεῖσαν ὑπὸ τῶν Καστιλιανῶν *ἄθεσμον γραμμὴν τοῦ οἴκου τῶν Βουργουνδίων*, ὡς καὶ τὴν αὐτονομίαν τῆς Πορτογαλίας. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἡ Ἀλμέϊντα ἐπέδειξεν ἀξιοθαύμαστον ἡρωϊσμόν, ἔκτοτε δὲ ἐγένετο ἐθνικὴ ἡρωΐς, τὴν ὁποίαν ἔψαλον οἱ ποιηταὶ καὶ ἀπηθανάτισαν οἱ καλλιτέχναι. Θ. Β.

—**Ἀλμέϊντα**, *Νικόλαος Τολεντῖνο ντὲ*—. Διάσημος Πορτογάλος ποιητής, γεννηθεὶς τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1741 ἐν Λισσαβῶνι, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὴν 24 Ἰουνίου 1811. Ἀνήκων εἰς πενεστάτην οἰκογένειαν, μετὰ πολλῶν δυσχερειῶν ἠδυνήθη νὰ περατώσῃ τὰς σπουδάς του καὶ ἤρχισε τοῦ σταδίου του ὡς καθηγητὴς τῆς ῥητορικῆς, εἶτα ὅμως ἐπροτίμησε θέσιν ὑπαλλήλου τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ὅπου εὗρεν ἄνεσιν τινὰ καὶ ἠδυνήθη νὰ ἀσχοληθῇ εὐχερέστερον εἰς τὴν ποίησιν. Φύσις σατιρική, ἔγραψε δύο ὀγκώδεις τόμους ποιημάτων. Ἡ σάτιρά του ὅμως δὲν εἶναι καυστική, οὐδ' ἐπιπίπτει ὡς μαστίγιον κατὰ τῶν κοινωνικῶν ἐκτροπῶν. Ἔχει μᾶλλον χαρακτῆρα γελοιογραφικόν, τῷ ὄντι δὲ μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ εὐρυθμίας εἰκονίζει λεπτομερῶς τὰ κοινωνικὰ γελοῖα τῶν Πορτογάλων τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος. Ὡς τοιαύτη ὅμως ἡ σάτιρά του ὑπερήρεσε καὶ αἱ ποιήσεις του ἐγένοντο δημοτικώταται. Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν αὐτῆς εἶναι τὸ εὐμελὲς καὶ τὸ εὔρυθμον, καίτοι δὲ στερεῖται ἰδανικῶν καὶ δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὸ ποιητικόν του ἔργον εὐρεῖαι καὶ γενικαὶ ἰδέαι, ἐν τούτοις αἱ εἰκόνες τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τὰς ὁποίας δίδει ἀποτυποῦν τὴν ἐποχήν του καὶ καθιστοῦν αὐτὸν ποιητικὸν ἠθογράφον. Συλλογὴ τῶν ποιήσεών του ἐδημοσιεύθη παρὰ τοῦ ἰδίου τῷ 1801 ὑπὸ τὸν τίτλον «Obras poeticas» εἰς δύο τόμους. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἀνετυπώθησαν αὗται μετὰ πλείστων ἄλλων ἀνεκδότων, εἰς τρεῖς τόμους, τῷ 1828, ἔκτοτε δὲ ἀνετυπώθησαν πολλάκις. Θ. Β.

—**Ἀλμέϊντα**, *Φραγκῖσκος*. Πορτογάλος εὐπατρίδης ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ 15ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνος. Μετὰ τὰς ἐν τῇ Ἰνδικῇ ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἀλβουκέρκου, ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας Ἐμμανουήλ, μὴ ἀρκούμενος εἰς μόνα τὰ ἐμπορικὰ κέρδη τῶν μακρινῶν ἐκείνων ταξιδίων, ἀπεφάσισε νὰ κατακτήσῃ καὶ πολιτικῶς τὰς Ἰνδίας. Ἀπέστειλε λοιπόν, πρῶτον αὐτὸν μὲ τὸν τίτλον καὶ τὴν λαμπρότητα ἀντιβασιλέως, τὸν Φραγκῖσκον Ἀλμέϊντα, ἀκολουθούμενον ἀπὸ πλῆθος σωματοφυλάκων καὶ ἱεραποστόλων. Ἡ φρόνησις καὶ ἡ προσωπικὴ ἀξία τοῦ ἀντιβασιλέως ἔσχον ἐξαιρετικῶς καλὰ ἀποτελέσματα, διότι καὶ πολλοὺς βασιλεῖς ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ κατώρθωσε καθ' ὁδὸν νὰ ὑποτάξῃ καὶ ὑποβάλῃ εἰς πληρωμὴν φόρου καὶ ἀναγνώρισιν ἐμπορικῶν συνθηκῶν, καὶ εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἰνδικῆς χερσονήσου ἠδυνήθη ἀκωλύτως ν' ἀνεγείρῃ ὀχυρὰ κέντρα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐστερέωσε τὴν πορτογαλικὴν κατοχήν. Μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ ζήσῃ εἰς τὸ κλῖμα τῶν Ἰνδιῶν ἐζήτησε τὴν ἀνάκλησίν του ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀφήσῃ ἀντιβασιλέα τὸν υἱόν του Λαυρέντιον Ἀλμέϊντα, ἀπέθανε δὲ πρὶν λάβῃ τὴν ἀναμενομένην ἀπάντησιν. Γ. Δ. Κ.

—**Ἀλμέϊντα**, *Φραγκῖσκος ντὲ*—. Συγγραφεὺς Πορτογάλος, γεννηθεὶς ἐν Λανταρὲμ τῷ 1838 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1899. Συνειργάσθη εἰς πλεῖστα περιοδικὰ καὶ ἐγένετο διάσημος ἐκ τοῦ ποιήματός του «Λουσιάδες» τοῦ 19ου αἰῶνος, δημοσιευθέντος τῷ 1865. Εἶναι τὸ ποίημα τοῦτο παρῳδία τῆς ἐποποιΐας τοῦ Καμόενς, εἰς ὃ μαστιγώνει τὰς συγχρόνους γελοιότητας τῶν κοινωνιῶν, πρᾶγμα ὅπερ προεκάλεσε θόρυβον καὶ ταραχήν. Ἡ φιλολογικὴ του δρᾶσις ὑπῆρξε ζωηροτάτη, αἱ δὲ κριτικαί μελέται του εἶναι μεγίστης ἀξίας. Διατρίψας ἐπί τινα χρόνον ἐν τῇ Ἀργεντινῇ Δημοκρατίᾳ ἵδρυσεν ἐκεῖ τὴν ἐφημερίδα «El Diario de Buenos Ayres», ἐπιστρέψας δὲ εἰς Πορτογαλίαν ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τῆς πρώτης Μεγάλης Ἐγκυκλοπαιδείας τῆς Πορτογαλίας, ἐκδοθείσης μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ εἰς ἣν ἔγραψε μέγαν ἀριθμὸν ἄρθρων. Θ. Β.

Ἀλμέϊντα-Γκαρρέττ, *Ἰωάννης - Βαπτιστὴς* (Almeida - Garrett João Baptista). Πορτογάλος ποιητής, γεννηθεὶς τῇ 4ῃ Φεβρουαρίου 1799 ἐν Ὀπόρτῳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Λισαβῶνι τῷ 1854. Νεαρὸς ἔτι φοιτητὴς τῆς Νομικῆς ἔγραψεν ὡραῖα λυρικὰ ποιήματα καὶ ἀξιολόγους ἐποποιΐας: τὸν «Ξέρξην», τὴν «Λουκρητίαν», τὴν «Μερόπην». Κατηγορηθεὶς ὡς συγγραφεὺς τῆς «Εἰκόνος τῆς Ἀφροδίτης» (Retrato de Venus), πνευματωδεστάτου, ἀλλὰ κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν ἐπιληψίμου διδακτικοῦ ποιήματος, ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν διὰ τῆς θαρραλέας ἀπολογίας του. Ἀπελαθεὶς τῷ 1823 ὑπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, κατέφυγεν εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν. Ἐν ἔτει 1832 συνηντήθη ἐν Τερσέϊρᾳ μετὰ τοῦ δὸν Πέτρου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπέστρεψεν εἰς Πορτογαλίαν. Ὁ δὸν Πέτρος ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1834—36 ἀντεπροσώπευσε τὴν Πορτογαλίαν ὡς διπλωματικὸς πράκτωρ ἐν Βρέσιᾳ.

Ὁ Ἀλμέϊντα-Γκαρρέττ ἀπαλλάξας τὴν πορτογαλικὴν λογοτεχνίαν ἀπὸ τῶν δεσμῶν τοῦ ψευδοκλασσικισμοῦ, ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ρωματισμοῦ καὶ τῆς λαϊκῆς ποιήσεως νέαν ζωογόνον πνοήν. Κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ρωμαντισμοῦ συνέταξε τὸν «Καμόενς», τὴν ρωμαντικωτέραν τῶν νεοπορτογαλικῶν ἐποποιιῶν, καὶ τὴν «Δόνα Μπράνκα» (Dona Branca), ἐπικολυρικὴν σύνθεσιν, εὐφυεστάτην σάτιραν, συναφῆ πρὸς τὸν βίον τῶν μοναχῶν. Ὁ Ἀλμέϊντα-Γκαρρέττ ὑπῆρξεν ἐπίσης μεταρρυθμιστὴς καὶ ἀνακαινιστὴς τοῦ ἐθνικοῦ πορτογαλλικοῦ θεάτρου, τοῦ ὁποίου διετέλεσε καὶ γενικὸς ἐπόπτης. Ἡ τραγῳδία του «Ὁ Κάτων» εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τῆς πορτογαλικῆς λογοτεχνίας. Α. Δ.

Ἀλμεϊρὶμ (Almeirim). Πόλις τῆς Πορτογαλίας, ἐν τῇ περιφερείᾳ Σανταρέμ, παρὰ τὸν Τάγον ποταμόν. Κάτοικοι 11,302. Ἔχει ἐργοστάσια ἐλαίων καὶ ἀλεύρων. Ἡ Ἀλμεϊρὶμ ἦτο ἀρχαία διαμονὴ τῶν βασιλέων τῆς Πορτογαλίας.

— **Ἀλμεϊρὶμ** (Almeirim). Πόλις τῆς Βραζιλίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάρα, ἐπὶ τοῦ Ἀμαζόνος ποταμοῦ.

Ἀλμέλο (Almelo) *[Γεωγρ.]*. Βιομηχανικὴ πόλις τῆς Ὁλλανδίας, ἔχουσα ἐργοστάσια κλωστοϋφαντουργίας. Κάτοικοι 25,000 περίπου. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὸ Ἄμστερνταμ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει 142 χλμ.

Ἀλμελόβεν (Theodore - Jansson van Almeloveen). Ἰατρὸς καὶ διάσημος φιλόλογος, γεννηθεὶς παρὰ τὴν Οὐτρέχτην τῷ 1657. Ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ ἐν Ἀμστελοδάμῳ, ἐδίδαξε δὲ κατόπιν τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τοῦ Harderwyk, ταυτοχρόνως δὲ καὶ τὴν ἰατρικὴν (1702). Γνωστὸς ἰδίᾳ διὰ τὰς λαμπρὰς ἐκδόσεις τῶν ἀφορισμῶν τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Κέλσου, Καιλίου Αὐρηλιανοῦ, Στράβωνος κτλ. ΑΡ. Π. Κ.

Ἀλμενὰρ (Almenar καὶ Almanar, Almenara). Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λέριντα. Κάτοικοι 2.200. Παράγει δημητριακά, λάχανα, ὀπωρικά, κάνναβιν καὶ λῖνον. Καλλιεργεῖται ἡ ἐλαία καὶ ἡ ἄμπελος.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1641 ἡ Ἀλμενὰρ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν οἵτινες ἀπεκρούσθησαν. Τῷ 1710 ὁ Φίλιππος Ε' προσεβλήθη ἐκεῖ ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας Καρόλου, διοικουμένων ὑπὸ τῶν Στάρεμπεργ καὶ Στάνχοπ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας διῴκει τὸ ἱππικόν του, τὰ δὲ ἄλλα σώματα διηυθύνοντο ὑπὸ τοῦ Βιλλαντάριας καὶ Στερκλόες. Τὰ στρατεύματα τοῦ Στάνχοπ ἐπετέθησαν μὲ τὴν ξιφολόγχην καὶ διε-

Digitized by Google

σκόρπισαν τοὺς Καστιλιανούς, φονεύσαντες 1000 ἐξ αὐτῶν (27 Ἰουλίου). Ἡ νίκη αὕτη ἤνοιξεν εἰς τοὺς συμμάχους τὴν Ἀραγῶνα.

Ἀλμενὰρ (Almenar), *Ἰωάννης*. Ἰσπανὸς ἰατρὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, γράψας πραγματείαν περὶ συφιλίδος (de morbo gallico), πολλάκις ἐκδοθεῖσαν (α' ἐκδ. ἐν Βενετίᾳ, 1502). Ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ περιλαμβάνονται ἐνδιαφέρουσαι πληροφορίαι περὶ τῆς ἱστορίας τῆς νόσου καὶ ὑποδείξεις περὶ τῆς ἐνεργοῦ θεραπείας ταύτης δι' ὑδραργύρου. Καίτοι δὲ παραδέχεται γενικῶς τὴν διὰ τῆς γενετηρίου ὁμιλίας μετάδοσιν τῆς νόσου, ἐπὶ μολυνθέντων κληρικῶν ἀναγκάζεται νὰ δεχθῇ τὴν δι' ἀέρος μετάδοσιν (per quam causam, pie credendum est evenisse in presbyteris et religiosis). ΑΡ. Π. Κ.

Ἀλμεντραλέχο (Almendralejo). Πόλις τῆς Ἰσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μπανταχόζ. Κάτοικοι 13.573. Ἡ περιφέρεια εἶναι εὐφορωτάτη, καλῶς καλλιεργημένη, ἔχουσα ἐλαιῶνας καὶ ἀμπέλους. Ἐν Ἀλμεντραλέχο ὑπάρχουν ἐργοστάσια οἰνοπνευμάτων καὶ ζύθου, γίνεται δὲ ἐξαγωγὴ δημητριακῶν. Εἶναι πατρὶς τοῦ ποιητοῦ δὸν *Ζοζὲ ντὲ Ἐσπρονθέντα*, ἀποθανόντος τῷ 1842. Πληθυσμὸς τῆς περιφερείας 51.000.

Ἀλμερὰ (Alméras), *Λουδοβῖκος*. Γάλλος στρατηγὸς γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῆς Γαλλίας τῷ 1768 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μπορντὼ τῷ 1828. Τῷ 1795 ἐχρημάτισεν ὑπασπιστὴς τοῦ στρατηγοῦ Καρτὼ καὶ διεκρίθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τουλόν. Μετέσχεν εἰς τὰς νικηφόρους ἐκστρατείας τοῦ Βοναπάρτου εἰς Ἰταλίαν, μετ' αὐτὰς δὲ τὸν ἠκολούθησεν εἰς Αἴγυπτον, τοποθετηθεὶς κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του ὡς διοικητὴς τῆς Ἔλβας. Ἐτραυματίσθη δίς, ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Βάγκραμ καὶ ἐν Μόσχᾳ (1812), προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην μάχην. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Γάλλων ἐν Ρωσσίᾳ συνελήφθη αἰχμάλωτος, ἐπέστρεψε δὲ εἰς Γαλλίαν μόνον μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Γ. Α. Κ.

Ἀλμερεϋντά, *Μιγκουὲλ* (Almereyda Miguel). Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον τοῦτο εἶναι γνωστὸς ὁ Γάλλος Εὐγένιος Βιγκό. Γεννηθεὶς ἐν Μπεζιὲ τῷ 1883 ὑπῆρξεν ἐκ περιτροπῆς ἀναρχικὸς καὶ σοσιαλιστής. Διηύθυνε τὴν ἐφημερίδα «*Ὁ Κόκκινος Σκοῦφος*», ὑπέστη δὲ ἐπανειλημμένας καταδιώξεις καὶ φυλακίσεις. Κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, κατηγορηθεὶς ἐπὶ συνεννοήσει μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐφυλακίσθη καὶ πάλιν, ἕως οὗ μίαν πρωΐαν τὸν εὗρον νεκρὸν ἐντὸς τοῦ κελλίου του. Ὁ θάνατός του, θεωρηθεὶς ὕποπτος ὑπὸ τῶν ὁμοϊδεατῶν του, ἐπροκάλεσε ζωηροτάτην πολεμικὴν διὰ τοῦ τύπου.

Ἀλμέρια [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰσπανίας, πρωτεύουσα τῆς φερωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Γρενάδας. Ἐκαλεῖτο *Murgis* ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὠνομάσθη δὲ *Al Meria* ὑπὸ τῶν Ἀράβων, οἵτινες εἶχον ὑποτάξει αὐτὴν τὸν 9ον αἰῶνα. Εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὴν κλιτὺν τοῦ βουνοῦ Sierra de Enix καὶ ἐγγύτατα τοῦ αἰγιαλοῦ τοῦ βορείου μυχοῦ, τοῦ πρὸς δυσμὰς τῆς γλώσσης *Πουέντα ντὲ Ρίο* καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς πρὸς τὴν Μαδρίτην καὶ τὴν Γρενάδαν. Εἰς τὸ ΒΑ τῆς πόλεως ἡ ἀκρόπολίς της, τὸ ἄκρον τοῦ πρώτου ἐκ δυσμῶν τεταρτημορίου τῆς ὁποίας ἔχει συντεταγμένας: πλάτ. 36°50'16'' Β καὶ μῆκ. 2°28'06'' Δυτ. Γρην. κατὰ τὸν τριγωνισμὸν τοῦ ἱσπανικοῦ κράτους. Ὁ πληθυσμός της ἀνέρχεται εἰς 51.000 κατοίκων. Ἔχει σπουδαίαν ἐμπορικὴν κίνησιν καὶ δὴ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου, ὡς καὶ μεγάλην βιομηχανίαν σόδας, νίτρου καὶ νιτρωδῶν ὑλῶν, σχοινίων καὶ ἄλλων εἰδῶν ἐκ σπάρτου. Τὰ ἐξαγόμενα εἴδη εἶναι σιδηρόλιθος, μόλυβδος, θεῖον, καρποὶ παντοειδεῖς, ἰδίως ὅμως ἑσπεριδοειδῆ, σταφυλαὶ μοσχᾶται (muscados) καὶ ροιαὶ (ρόδια), χόρτον σπάρτου, οἶνοι, κ.α.δ. ἀντιπροσωπεύσαντα (τῷ 1910) ἀξίαν £ 1107978. Τὰ δὲ εἰσαγόμενα, γαιάνθρακες, κόκ, σανίδες δομικαί, σανίδες βυτίων (δοῦγες), σίδηρος κατειργασμένος, χάλυψ, βαγόνια ντεκωβὶλ κ.α.δ. ἀντιπροσωπεύσαντα (τῷ 1910) ἀξίαν £ 172471. Εἰσάγονται δὲ ἐτησίως 52000 τόννοι γαιανθράκων ἢ προνομιούχων καυσίμων, ἀπορροφώμενοι σχεδὸν ἀπὸ τὴν βιομηχανίαν. Τὸ διὰ τὰς ἀνθρακεύσεις τῶν πλοίων ἀπόθεμα ἀνέρχεται εἰς 2700 τόννους, τῶν πλοίων δυναμένων νὰ παραλαμβάνωσι 500—600 τόννους ἡμερησίως· ἡ ἀνθράκευσις ὅμως δυσχεραίνεται, ἢ καὶ διακόπτεται, ὅταν πνέῃ σφοδρὸς ἄνεμος ἀπὸ Ζεφύρου. Ὁ μέσος ὅρος τῶν καθ' ἕκαστον ἔτος καταπλεόντων πλοίων εἶναι 1200 ἀτμόπλοια, συνολικῆς χωρητικότητος 1400000 τόννων, καὶ 240 ἱστιοφόρα 19000 τόννων.

Παλαιότερον, ὅταν ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ἐν τῷ νομῷ Ἀλμέρια ἀργυρωρυχείων ἦτο προσοδοφόρος, ἡ πόλις ἤκμαζε πολύ, ἐξ οὗ καὶ ἱσπανικὴ παροιμία καθ' ἣν «ὅταν ἡ Ἀλμέρια ὑπῆρξεν Ἀλμέρια, ἡ Γρενάδα ἦτο ἀγροτικόν κτῆμά της» (Cuando Almeria era Almeria, Grenada era su alqueria).

Ὁ λιμὴν τῆς Ἀλμέρια, τεχνητός, σχηματίζεται ἀπὸ μέγαν κυματοθραύστην, ἔχοντα τὴν ρίζαν του εἰς τὸ δυτικὸν τέρμα τῆς πόλεως καὶ χωροῦντα ἐπὶ 2000 μέτρα ΝΑ. Τὰ βάθη κατὰ μῆκος τοῦ κυματοθραύστου εἶναι 25 ἕως 40 ποδῶν, τῶν ἀτμοπλοίων δυναμένων νὰ πλευρίζωσι διὰ τὰς φορτοεκφορτώσεις, εὐκολυνομένας ὑπὸ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς διηκούσης κατὰ τὸ πρῶτον τριτημόριον τοῦ μήκους τοῦ κυματοθραύστου. Τὸ ἄνοιγμα δὲ τοῦ στομίου τοῦ λιμένος περιορίζεται ὑπὸ λιμενοβραχίονος εὐρέος, ἔχοντος τὴν ρίζαν του εἰς τὸ πρὸς τὸ ἀνατολ. τῆς πόλεως προάστειον Λὰς Ἀλμαδραβίλλας, διήκοντος καθέτως πρὸς τὸν κυματοθραύστην καὶ ἀφίνοντος ἐλεύθερον ἄνοιγμα διὰ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος 340 μέτρων. Ὁ ναυτικὸς φωτισμὸς τοῦ εἴσπλου συνίσταται εἰς φάρον 9 μιλ. ἐρυθροῦ σταθεροῦ φωτὸς ἐπὶ τοῦ ἀκροχηλίου τοῦ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι κυματοθραύστου καὶ φανοῦ πρασίνου σταθεροῦ φωτὸς 5 μιλ. ἐπὶ τοῦ ἀκροχηλίου τοῦ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι λιμενοβραχίονος, ἱκανὸς δὲ ἀριθμὸς ναυδέτων, κατὰ μῆκος τοῦ κυματοθραύστου καὶ τῆς προκυμαίας, ἀπαλλάσσει τὰ πλοῖα τῆς ἀγκυροβολίας. Τὰ πλοῖα ὅμως τὰ ὁποῖα θὰ παραμείνουν ἐπὶ βραχὺ εἰς Ἀλμέρια, προσορμίζονται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀγκυροβόλιον, δυτικῶς τοῦ μεγάλου κυματοθραύστου, ἔχον βάθος 9-11 ὀργυιῶν. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

—**Ἀλμέρια κόλπος** [*Ναυτ. Γεωγρ.*] Κόλπος ἐν τῇ ΝΑ. ἀκτῇ τῆς Ἰσπανίας διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Σαμπινὰλ* (Puenta Sabinal) πρὸς δυσμὰς καὶ *Γκάτα* (Cabo de Gata), τοῦ «*Κάβο Γάτου*» τῶν ναυτικῶν μας, νοτιανατολικῆς τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου ἐσχατιᾶς, πρὸς ἀνατολὰς (πλάτος 36°50', μῆκος 2°29' Δυτ. Χάρτης Ἀγγλ. 2717*: Gibraltar to Alicante and cape Spartel to cape Ferrat]. Τὸ εὖρός του, μεταξὺ τῶν κεράτων του λογιζόμενον, εἶναι 24 μιλλίων, ἡ δὲ εἴσδυσίς του 8 μιλλίων. Τὸ σχῆμα τῆς γενικῆς ἀκτογραμμῆς του εἶναι ἡμιελλειπτικόν, προσεγγίζον τὸ ἡμικύκλιον, μὲ τὸν μέγαν ἄξονα ἀπὸ Ἀπηλιώτου πρὸς Ζέφυρον. Γλῶσσα ὅμως τριγωνική, ἡ *Πουέντα ντὲλ Ρίο*, ἣν προσεπιχώνει διαρκῶς ὁ ἀπὸ τῆς Σιέρρα Νεβάδα πηγάζων ποταμὸς *Ρίο Ἀλμέρια*, ἀποφυομένη εἰς τὸ βορειότατον τοῦ κόλπου προσδίδει εἰς τὴν ἀκτογραμμὴν ποιάν τινα μορφὴν Μ, ἔχοντος διεστῶτα τὰ σκέλη καὶ βραχεῖαν τὴν μέσην γωνίαν. Τὸ σχῆμα δὲ τοῦτο τῆς ἀκτῆς καθιστᾷ τὸν κόλπον ἀνεμοσκεπῆ ἀπὸ τὰς καταιγίδας τοῦ βορείου ἡμικυκλίου. Τὰ βάθη του κατὰ τὴν αἰγιαλίτιδα εἶναι κανονικὰ 18—20 ὀργυιῶν, ἕως δύο μιλλίων ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, ἡ ὁποία, κρημνώδης δυτικῶς τῆς πόλεως, εἶναι χθαμαλὴ παντοῦ ἀλλοῦ τοῦ κόλπου.

Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ κόλπου εἶναι εὐκολωτάτη: τὴν ἡμέραν, ἀπὸ τὴν ὀροσειρὰν *Σιέρρα Νεβάδα* ὑψοῦσαν ὑπὲρ τὰς 11000 ποδῶν τὰς κορυφάς της μὲ τὰς αἰωνίας χιόνας των, 30 μίλλια δυτικῶς τοῦ κόλπου, καὶ ἀπὸ τὴν *Σιέρρα Γαδὸρ* (Sierra Gador), εἰς ἣν ἀπολήγει ἡ Σιέρρα Νεβάδα, 10 μιλ. ΒΔ. τῆς πόλεως Almeria· ἐν εὐδίᾳ αἱ κορυφαὶ αὗται φαίνονται ἀπὸ τῆς ἀφρικανικῆς ἀκτῆς· τὴν δὲ νύκτα ἀπὸ τὸν φάρον τοῦ «*Κάβο-Γάτου*» (λευκὸν σταθερόν, ποικιλλόμενον ἀπὸ ἔκλαμψιν λευκὴν 24 μιλ. ἀνὰ 4 δ.λ.), καὶ ἀπὸ τὸν τοῦ ἀκρωτηρίου *Σαμπινὰλ* (λευκὸν σταθερὸν ποικιλλόμενον ἀπὸ λευκὴν ἀναλαμπὴν 20 μιλ. ἀνὰ 120 δ. λ.).

Οἱ ἐπικρατοῦντες ἐν τῷ κόλπῳ ἄνεμοι εἶναι ΝΔ. ἢ Δ. κάποτε ἰσχυροί, ἀλλ' ἐξασθενοῦντες εἰς ἔντασιν πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου· τούτους διαδέχονται γαλῆναι ἢ ἀπόγειοι ἄνεμοι. ΝΑ. καὶ Ν. ἄνεμοι σπανίως πνέουν ἐν τῷ κόλπῳ, οἱ δὲ ΒΑ. καὶ Α., οἵτινες ἐνίοτε εἶναι σφοδρότατοι, εἶναι αἰσθητοὶ μόνον εἰς τὴν δυτικὴν τοῦ κόλπου ἀκτήν. Ἐν καλοκαιρίᾳ οἱ ἀπόγειοι καὶ οἱ ἐγκολπίαι ἐναλλάσσουσι· οἱ τελευταῖοι ἄρχονται πνέοντες μεταξὺ 9ης καὶ 10ης πρωϊνῆς, ἀποκτῶσι τὴν μεγίστην των ἔντασιν τὴν 2 μ. μ. καὶ ἀπὸ τότε ἀπακμάζουσι βαθμιαίως καὶ κοπάζουσι τὴν ἑσπέραν, τῶν ἀπογείων ἀρχιζόντων νὰ πνέωσι τὰς πρώτας πρωϊνὰς ὥρας. Ἡ διεύθυνσις τοῦ ἐγκολπία εἶναι Λίψ. (ΝΔ) περίπου, ἐὰν ἐπικρατοῦν εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος ζέφυροι (Δ), καὶ Εὐρόνοτος (Ν. ΝΑ) ἐὰν ἐπικρατοῦν πελαγίως ἀνατολικοὶ ἄνεμοι. Ἐν χειμῶνι ΒΑ. σφοδροὶ ἐπικρατοῦν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἀκτὰς καὶ τὰ διαπλέοντα ἱστιοφόρα δέον νὰ ἔχωσιν ἐγκαίρως ἐλαττώσει τὴν ἱστιοφορίαν των.

Ἐν τῷ κόλπῳ γίνεται ἐντετασμένη ἁλιεία θύννων (τόννων) ἀπὸ 1 Φεβρουαρίου ἕως 30 Μαρτίου, εἰς εἰδικὰ θυννοτροφεῖα.

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἅλμευσις (κοιν. *πάστωμα*). Καλεῖται οὕτω ἡ προσθήκη ἅλατος ἢ ἁλατούχου διαλύσεως εἰς ὀργανικὰς οὐσίας καὶ ζωϊκὰ προϊόντα ἐπὶ σκοπῷ ἀναστολῆς τῆς ἀναπτύξεως τῶν σηψεογόνων μικροοργανισμῶν, ἀναποφεύκτου, ὡς γνωστόν, εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ὀργανικῶν προϊόντων.

Τὴν ἅλμευσιν διακρίνομεν εἰς *ὑγρὰν* καὶ *ξηράν*. Καὶ ἡ μὲν ὑγρὰ ἅλμευσις συνίσταται εἰς τὴν ἐντὸς *ἅλμης* (πυκνῆς διαλύσεως μαγειρικοῦ ἅλατος) διατήρησιν ζωϊκῶν τροφῶν (κρέατος, ἰχθύων κ.λ.π.), ἡ δὲ ξηρὰ ἅλμευσις εἰς τὴν διὰ ξηροῦ ἅλατος συντήρησιν τῶν ἰδίων ἢ ἄλλων ὀργανικῶν προϊόντων (ὡς βουτύρου, φοθηκῶν ἰχθύων, κρεάτων κ. ἄ.).

Βιομηχάνευσις τῶν ἰχθύων.—Εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ἰχθύων σπουδαιότατον παίζει ρόλον ἡ ἅλμευσις χρησιμοποιουμένη πρὸς μακρὰν διατήρησιν οὐχὶ μόνον τῆς σαρκὸς τῶν ἰχθύων ἀλλὰ καὶ τῶν προϊόντων αὐτῶν, ὧν ὀνομαστότερα καὶ γνωστότερα εἶναι τὸ *χαβιάριον* καὶ τὸ *αὐγοτάραχον* (ἢ *φοτάριχον*). Τὰ οὕτως ἐπιτευχθέντα προϊόντα καλοῦνται γενικῶς *ἁλίπαστα*. Πολλὰ εἴδη ἰχθύων, ἰδίως τῶν ὁμαδικῶς ἁλιευομένων μεταναστευτικῶν, παρασκευάζονται κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον. Περιώνυμοι εἶναι οἱ δι' ἁλμεύσεως παρασκευαζόμενοι ἰχθύες ἐν Ἀνατολῇ, ὅπου τὸ πάστωμα ἐνδείκνυται ἰδιαιτέρως διὰ τὴν συνήθως ὑψηλὴν θερμοκρασίαν καὶ τὸ εὔκολον καὶ πρόχειρον τῆς παρασκευῆς, σπανιζουσῶν τῶν εἰδικῶν βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων πρὸς ἐκλεκτοτέραν διατήρησιν, οἵαν ἀποτελεῖ ἡ ἐν ἐλαίῳ κλπ. τοιαύτη. Ἐν Ἑλλάδι οἱ γνωστότεροι δι' ἁλμεύσεως παρασκευαζόμενοι ἰχθύες εἶναι αἱ σαρδέλλαι, αἱ φρῖσσαι, αἱ μουροῦναι ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ οἱ σολωμοί, τὰ σαρδίνια (κοιν. χαψιά), οἱ τόννοι, αἱ παλαμύδαι, τὰ σκομβρία, οἱ κέφαλοι κ.λ. Γενικῶς, δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι πᾶς ἰχθὺς δύναται νὰ διατηρηθῇ δι' ἅλατος ἢ ἅλμης. Οὕτως οἱ ἁλιεῖς μας διατηροῦσι καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν τριγλίδων (μπαρμπούνια) τοὺς περισσεύοντας ἰχθῦς. Οἱ κέφαλοι ἁλατιζόμενοι καὶ κατόπιν παρασκευαζόμενοι καπνιστοὶ ἀποτελοῦσι τὰ περίφημα «*νίτικα*», ὧν μεγίστη ποσότης ἐξάγεται ἐκ τῶν παρὰ τὴν Αἶνον ἰχθυοτροφείων τοῦ ἰχθυοτροφικοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ποταμοῦ Ἕβρου.

Ὁ δι' ἁλμεύσεως παρασκευασθεὶς ἰχθὺς χάνει πολὺ ἐκ τοῦ βάρους του, κερδίζει ὅμως εἰς συμπύκνωσιν σαρκὸς καὶ ἑπομένως θρεπτικῆς οὐσίας. Ὑπολογίζουσιν ἀπώλειαν πλέον τοῦ τρίτου, ποικίλλουσαν ὅμως ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ ἰχθύος. Ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὄγκον, παστὸς ἰχθὺς εἶναι πολὺ θρεπτικώτερος ἀλλὰ καὶ δυσπεπτότερος νωποῦ.

Ἡ ἑλληνικὴ ἰχθυοβιομηχανία.—Ἡ ἐν Ἑλλάδι ἁλμευτικὴ παρασκευὴ σαρδελλῶν καὶ σαρδινίων (χαψιῶν) γίνεται εὐθὺς μετὰ τὴν ἁλιείαν, πολλαχοῦ τῶν παραλίων μας, ἰδίᾳ ὅμως ἐν τῷ Εὐβοϊκῷ καὶ δὴ τῷ Βορείῳ (Ὠρεοί, Ποτόκια, Αἰδηψός, Χαλκίς). Ἐπίσης ἐν Θεσσαλονίκῃ, Πρεβέζῃ, Κερκύρᾳ κλ. Περισσότερον συστηματικὴ γίνεται ἡ ἐργασία εἰς τὴν Β. Εὔβοιαν, ὅπου ὑπάρχουσι καὶ κτισταὶ ἐγκαταστάσεις, εἶδος ἐργοστασίων, διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον. Οἱ ἁλιεῖς παραδίδουσι τὰς καθ' ἑκάστην ἁλιείαν ἀποκομιζομένας ποσότητας ἰχθύων εἰς τὰ στοιχειώδη ταῦτα ἐργοστάσια, ὅπου εἰς ὡρισμένην συνήθως ἐποχὴν τοῦ ἔτους ἐργάζονται εἰδικοὶ ἐργάται. Ἡ τιμὴ τοῦ νωποῦ προϊόντος ἦτο ἄλλοτε μηδαμινὴ (προπολεμικῶς), ἀνερχομένη εἰς τριάκοντα λεπτὰ κατ' ὀκᾶν. Νῦν ὅμως (1927) φθάνει εἰς ὀκτὼ μέχρι δέκα δραχμῶν. Κατὰ τὸ θέρος οἱ ἰχθύες τιμῶνται πολὺ περισσότερον, διότι εἶναι παχύτεροι καὶ ἐνδείκνυνται τὰ μέγιστα πρὸς διατήρησιν. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ κυμαίνεται κατ' ἔτος, δύναται ὅμως νὰ ὑπολογισθῇ εἰς τριακοσίας τοὐλάχιστον χιλιάδας ὀκάδων καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Οἱ οὕτω παρασκευαζόμενοι ἁλίπαστοι ἰχθύες, εἰς βαρέλια κυρίως, ἐξάγονται κατὰ τὸ μέγιστον μέρος εἰς Αἴγυπτον καὶ εἰς ἄλλας ὁμόρους χώρας εἰς μικρότερα ποσά. Μεταπολεμικῶς ἡ παραγωγὴ ἠλαττώθη κατὰ πολύ, καὶ τοῦτο διότι ηὔξησεν ἡ κατανάλωσις τῶν νωπῶν ἰχθύων, λόγῳ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

Τὰ ἐν τῇ Β. Εὐβοίᾳ στοιχειώδη, ὡς προείρηται, ἐργοστάσια παρασκευάζουσι, σχεδὸν ἀποκλειστικῶς δι' ἅλατος, κυρίως σαρδέλλας καὶ σαρδίνια (χαψιά). Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἁλμευτηρίων (παστωτηρίων) τούτων εὑρίσκονται εἰς Ὠρεοὺς καὶ τὸν πλησίον συνοικισμὸν Κανατάδικα. Παραθέτομεν λεπτομερείας τινὰς ἀφορώσας τὴν καθαρῶς ἑλληνικὴν τοιαύτην στοιχειώδη βιομηχανίαν.

Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ἐν Ἑλλάδι παρασκευῆς τῶν ἁλιπάστων ἰχθύων ἀποτελεῖ ἡ ἀνάμιξις ἐρυθροῦ χρώματος εἰς τὸ πρὸς ἅλμευσιν (πάστωσιν) χρησιμεῦον ἅλας. Ἐπὶ πολὺν χρόνον παρέμεινε πρόβλημα περίεργον ἡ χρησιμότης τῆς προσθήκης τοῦ ἐρυθροῦ αὐτοῦ χρώματος. Ὑπεστηρίχθησαν λόγοι γευστικότητος, οἰκονομίας κ.λ. Ἔρευναι σχετικαὶ διεξαχθεῖσαι παρ' ἡμῖν (La terre rouge dans l'industrie des sardines salées, Bull. Inst. Monaco, 454) ἀπέδειξαν ὅτι ὁ μόνος λόγος τῆς προσθήκης τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος εἶναι ἡ ἐκ τῆς ἐρυθρᾶς χρώσεως προερχομένη ὀρεκτικὴ ὄψις τῶν ἰχθύων, καθὼς καὶ ἡ κάλυψις τῶν ἐρυθρῶν κηλίδων τὰς ὁποίας ἐπὶ τοῦ σώματος τῶν νωπῶν ἰχθύων ἤθελον τυχὸν παραγάγει ποσότητες αἵματος ἐκχυμωθεῖσαι.

Τὸ ἅλας ἀναμιγνύεται μετ' ἐρυθροῦ χώματος τὸ ὁποῖον εἰδικῶς πρὸς τοῦτο μετεφέρουσιν ἐκ τῶν Σποράδων νήσων καὶ ἰδίως ἐκ τῆς Σκύρου. Πολλάκις ὅμως τοῦτο ἀντικαθίσταται, εἰς τὰς εὐτελεῖς καὶ προχείρους ἁλμεύσεις, δι' ἁπλοῦ ἐρυθροῦ χρώματος εἰσαγομένου ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Digitized by Google

Ἡ ἀνάμιξις ἀπαιτεῖ ἐμπειρίαν καὶ προσοχήν, καθόσον ἡ ποσότης τῆς ἐρυθρᾶς γῆς ἢ χρώματος δὲν εἶναι ὡρισμένη, ἀλλὰ προστίθεται τόση ὥστε νὰ βαφῇ τὸ ἅλας ἐρυθρὸν ἀρκούντως κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἐργάτου. Διὰ τῆς ἐρυθρᾶς γῆς ἡ σάρξ τῶν ἰχθύων βάφεται ἐρυθρὰ ἢ ἐρυθρωπὴ ροδόχρους.

Ἡ ἐν τοῖς ἐργοστασίοις ἐργασία διακρίνεται εἰς τέσσαρα κυρίως εἴδη:

Ὑπάρχουν ἐν πρώτοις ἐργάται ξυλουργοί, κατασκευάζοντες τὰ ξύλινα βαρέλια, χωρητικότητος συνήθως εἴκοσι περίπου ὀκάδων, ἐντὸς τῶν ὁποίων στοιβάζονται οἱ ἰχθύες. Ἐσχάτως μέρος τῶν βαρελίων ἀντικατεστάθη διὰ κυτίων λευκοσιδηρῶν χωρητικότητος δέκα ὀκάδων.

Ἐργάται ἢ ἐργάτιδες λαμβάνουσι τοὺς ἰχθῦς εὐθὺς μετὰ τὴν ἁλιείαν των καὶ τοποθετοῦσι κατὰ σειρὰν ἐπὶ τῆς παλάμης τῆς χειρός των. Οὕτω τοποθετημένους, εἰς μίαν δηλ. στρῶσιν ἐπὶ τῆς χειρός, δίδουσιν εἰς ἑτέρους ἐργάτας οἱ ὁποῖοι τοὺς ταξιθετοῦσιν εἰς τὰ βαρέλια κατὰ στρώσεις, προσθέτοντες καὶ τὸ ἀνάλογον κατὰ τὴν κρίσιν των ἅλας. Οἱ πρῶτοι ἐργάται καλοῦνται *πασσαδόροι*, οἱ δὲ δεύτεροι *παστιτζῆδες*.

Ἡ ἐντὸς τῶν βαρελίων διάταξις γίνεται ὡς ἑξῆς: Εἰς τὸν πυθμένα τοῦ βαρελίου τοποθετεῖται παχεῖα στρῶσις ἐρυθροῦ ἅλατος. Ἐπ' αὐτῆς ἐναποθέτει ὁ παστιτζῆς μίαν στρῶσιν ἰχθύων ἐκ τῶν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἐργατίδων παραδιδομένων, καλυπτομένης οὕτω τελείως τῆς ἐξ ἅλατος στρώσεως. Ἐπὶ τῆς ἐξ ἰχθύων δευτέρας ταύτης στρώσεως ρίπτει νέαν στρῶσιν ἅλατος, εἶτα ὁμοίαν ἰχθύων καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρις ὅτου τὸ βαρέλιον ὄχι μόνον πληρωθῇ μέχρι τῶν χειλέων ἀλλὰ καὶ ὑπερπληρωθῇ ὑπεράνω καὶ ἔξω αὐτῶν. Πιέζει δ' ἑκάστοτε ὁ ἐργάτης τὰς στρώσεις εἰς τρόπον ὥστε νὰ περιληφθοῦν ἐντὸς τοῦ βαρελίου ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότεραι ἐκ τούτων.

Οἱ ἐργάται οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὸ πάστωμα ἀμείβονται μὲ ἀρκετὰ ἀξιόλογα ἡμερομίσθια, ἰδίως οἱ παστιτζῆδες, ἐκ τῶν ὁποίων κυρίως ἐξαρτᾶται ἡ ταχεῖα καὶ καλὴ ἐργασία, καθόσον οὗτοι διευθύνουσι τὴν ὅλην διεξαγωγὴν τῆς ἁλμεύσεως καὶ ἔχουσι τὴν ἐπὶ τῶν ἐργατίδων ἐποπτείαν.

Ἡ ἐργασία συνεχίζεται ὡς ἑξῆς: Ὅταν τὸ βαρέλιον ὑπερπληρωθῇ ἰχθύων καὶ ἅλατος, θέτουσιν ἐπ' αὐτοῦ ξύλινον κάλυμμα κυκλοτερές, διαμέτρου μικροτέρας τῆς διαμέτρου τῆς στεφάνης τοῦ βαρελίου κατὰ τὰ ἀνώτερα χείλη καὶ πιέζουσιν αὐτὸ ἰσχυρῶς ἐπιστοιβάζοντες λίθους. Οὕτω πιεζόμενον τὸ κάλυμμα συμπιέζει καὶ θλίβει τοὺς ἰχθῦς εἰσερχόμενον ἐντὸς τοῦ βαρελίου καὶ κάτωθεν τῆς στεφάνης τῶν ἄνω χειλέων λόγῳ τῆς μικροτέρας διαμέτρου του. Ὁ ὄγκος συνεπῶς τῶν συνθλιβομένων ἰχθύων ἐλαττοῦται, ὀπὸς δὲ ἁλμυρὸς (ἅλμη μετ' ὀργανικῶν οὐσιῶν ἐν διαλύσει) ἀνεξέρχεται ἐκ τοῦ συνθλιβομένου ὄγκου. Ἀποχύνουσι τὸ ὑγρὸν τοῦτο καὶ συμπληροῦσι τὸν κενὸν ἀπομείναντα ἐν τῷ βαρελίῳ χῶρον διὰ νέων στρώσεων ἰχθύων καὶ ἅλατος, πιέζουσιν ἐκ νέου καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρις οὗ παύσῃ πλέον τὸ δυνατὸν τῆς περαιτέρω συμπιέσεως τῶν ἰχθύων καὶ τῆς ἐκχύσεως ὑγρῶν, προσλάβῃ δὲ οὕτως ἡ ἰχθυομᾶζα σταθερὸν ὄγκον. Τούτου γενομένου, τὸ πῶμα καθηλοῦται εἰς τὴν ὁριστικήν του θέσιν κλειομένου τοῦ βαρελίου.

Οἱ οὕτω παρεσκευασμένοι ἰχθύες δὲν καταναλίσκονται ἀμέσως, ἀλλ' ἀφήνονται νὰ ὡριμάσουν, νὰ «*ψηθοῦν*», κατὰ τὴν εἰδικὴν τεχνικὴν ἔκφρασιν, ἤτοι νὰ εἰσδύσῃ ἡ ἅλμη ἐντὸς τῆς σαρκός των, συντηροῦσα ἀφ' ἑνὸς αὐτὴν καὶ προσδίδουσα ἀφ' ἑτέρου γευστικότητα καὶ ἄρωμα ὀρεκτικώτατα ἐρεθιστικόν. Μόνον οἱ κατὰ τὸν χειμῶνα παρασκευασθέντες ἰχθύες, ἐπειδὴ εἶναι μικροὶ καὶ ἰσχνοί, πρέπει νὰ καταναλωθῶσι μέχρι τοῦ ἀμέσως ἑπομένου θέρους, καθόσον ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἅλατος ὑφίστανται μεγάλην ἀπώλειαν βάρους καὶ γεύσεως. Οἱ τοῦ θέρους ἀντέχουσιν ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ μέχρις ἔτους, διὰ τοῦτο ἡ τιμή των εἶναι πολὺ ἀνωτέρα τῆς τῶν ἄλλων.

Ἡ παραγωγή, ὡς εἴπομεν, ποικίλλει τὰ μέγιστα ἀναλόγως τοῦ ἔτους. Λόγῳ δὲ τῆς ἁπλότητος τῆς δι' ἁλμεύσεως παρασκευῆς, τῶν σαρδελλῶν ἰδίως, εἰς ὅλα τὰ ἁλιευτικὰ κέντρα τῆς Ἑλλάδος προπολεμικῶς παρεσκευάζοντο ποσότητες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλαι, ἀρκοῦσαι διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν καὶ ἀκόμη καὶ ἐξαγωγήν. Μεταπολεμικῶς ὅμως αἱ ἀνάγκαι τῆς ἀγορᾶς εἰς νωποὺς ἰχθῦς ηὔξησαν, ἐπετάθη δὲ καὶ ἡ ἐξαγωγὴ ἐκ συναλλαγματικῶν λόγων. Τούτου ἕνεκα ἤρξατο γινομένη εἰσαγωγὴ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἁλιπάστων ἰχθύων, ἰδίως σαρδελλῶν, ἐκ πλουσίως παραγωγῶν μερῶν, ὡς τῆς Ἱσπανίας, Πορτογαλίας, Ἀλγερίας, ἐσχάτως δὲ καὶ τοῦ Μαρόκου. Ἡ εἰσαγωγὴ αὕτη ἐνεργεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ἑλλήνων ἐπιχειρηματιῶν, οἵτινες προέβησαν αὐτόθι εἰς ἐγκαταστάσεις παρασκευάζοντες μεγάλα ποσὰ ἰχθύων ἁλιπάστων καὶ ἐν ἐλαίῳ.

Εἰς τοὺς Ὠρεοὺς τῆς Β. Εὐβοίας ἱδρύθη ἐσχάτως μέγα ἐργοστάσιον ἐπὶ σκοπῷ κυρίως κονσερβοποιήσεως ἐν ἐλαίῳ σαρδελλῶν κλ. Τοῦ ἐργοστασίου τούτου σημαντικὸν μέρος διετέθη διὰ τὴν δι' ἁλμεύσεως παρασκευὴν τῶν ἰχθύων, μικρὸν δὲ διὰ τὴν ἐν ἐλαίῳ κονσερβοποίησιν.

Δευτερευούσης σημασίας βιομηχανίαν ἀποτελεῖ ἡ διὰ τῆς ἁλμεύσεως διατήρησις ἰχθύων γλυκέων ὑδάτων (κυπρίνων κυρίως) ἐν Μακεδονίᾳ καὶ δὴ ταῖς Σέρραις (Λίμνη Ἀχινοῦ) καὶ ἡ ἐν ἅλμῃ (κ. σαλαμούρα) διατήρησις ἑτέρων ἰχθύων γλυκέων ὑδάτων (ἐγχέλεων, γαλιανῶν μικροῦ μεγέθους κλπ.).

Ἰδίαν ὅλως σημασίαν κέκτηται ἡ δι' ἁλμεύσεως παρασκευὴ τῶν ᾠοθηκῶν πολλῶν εἰδῶν ἰχθύων, ἰδίως ὑφαλμύρων καὶ γλυκέων ὑδάτων, ὡς τοῦ *αὐγοταράχου, ταραμᾶ, χαβιαρίου, μπρὶκ* (κ. λ. π.), ὧν περιωνυμώτερον εἶναι, ὡς γνωστόν, τὸ μέλαν χαβιάριον, παρασκευαζόμενον ἐκ τῶν ὀγκωδῶν ᾠοθηκῶν τῶν ἀκιπησίων (μουρουνῶν) ἀφθονούντων εἰς τοὺς περὶ τὴν Μαύρην Θάλασσαν ποταμούς. Πολλαὶ τῶν μεθόδων παρασκευῆς τῶν προϊόντων τούτων καὶ ἰδίως ἡ ἐπίτευξις τῆς ἀρωματικῆς καὶ ὀρεκτικῆς των γεύσεως τηροῦνται ὑπὸ τῶν κατασκευαστῶν μυστικαί, διαφέρουσαι κατὰ τόπους. Διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐθνικὴν αὐτόχρημα βιομηχανίαν τοῦ εἴδους τούτου ἀποτελεῖ ἡ διὰ ξηρᾶς ἁλμεύσεως παρασκευὴ τῶν ᾠοθηκῶν τῶν ἰχθύων κεφάλων τῶν ἑλληνικῶν ἰχθυοτροφείων, παρασκευαζομένων κυρίως μὲν ἐν Μεσολογγίῳ, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ. Εἶναι πασίγνωστον παρ' ἡμῖν τὸ προϊὸν τοῦτο, μὴ ἐθιζομένης τῆς τοιαύτης του παρασκευῆς εἰς ἄλλας χώρας, ὅπου αἱ ᾠοθῆκαι καταναλίσκονται ἢ νωπαὶ ἢ παρασκευάζονται ἄλλως καὶ δὴ δι' ἐλαίου. Διὰ τὴν δι' ἁλμεύσεως παρασκευὴν οἱ λοβοὶ οἱ περιέχοντες τὰ ᾠὰ ἐξάγονται ἐκ τῆς κοιλίας τῶν ὡρίμων ἰχθύων εἰς ὡρισμένην ἐποχήν. Ἡ διάκρισις τοῦ φύλου καὶ ἡ ἀνεύρεσις τῶν θηλειῶν, καθὼς καὶ ἡ κατάλληλος διάνοιξις τῆς κοιλίας των, ἀπαιτοῦσιν ἐμπειρίαν, δι' ἣν φημίζονται οἱ Μεσολογγῖται ἰδίως τεχνῖται. Προσοχὴ μεγάλη δέον νὰ καταβληθῇ ὅπως μὴ ἀποκοπῇ ὁ φαγωγὸς καὶ διὰ τῆς τομῆς εἰσέλθῃ εἰς τὸν λοβὸν ἀήρ, ὅστις ὑποβοηθεῖ τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ ᾠαρίου, τὴν καταστροφὴν συνεπῶς τοῦ αὐγοταράχου. Ἡ δίλοβος ᾠοθήκη ζυγίζει 50—100 δράμια νωπή. Πλύνουσι τὰς νωπὰς ᾠοθήκας δι' ὕδατος ἀφθόνως, ἀφαιροῦντες ἅμα τὰ τυχὸν ἐπ' αὐτῶν προσκεκολλημένα τεμάχια σπλάγχνων καὶ κηλῖδας αἵματος, μεθὸ ἁλμεύουσι ταύτας εἰς κιβώτιον ξύλινον εἰς τὸ ὁποῖον τὰς τοποθετοῦσι κατὰ στρώσεις, προσθέτοντες ἀνάλογον ἅλας. Ἀφήνουσιν αὐτὰς οὕτω ἐπί τινας ὥρας (4—6), μετὰ τακτοποιοῦσι τὸ σχῆμά των τῇ βοηθείᾳ τεμαχίων σανίδων μικρῶν πιέζοντες πλευρικῶς καὶ ἐκθέτουσιν εἰς τὸν ἥλιον. Μετὰ πάροδον μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν ἔχουσιν αὗται προσλάβει τὸν κατάλληλον βαθμὸν ἀποξηράνσεως καὶ δύνανται ἢ νὰ καταναλωθῶσιν ἀμέσως, εἴτε νὰ περιβληθῶσι διὰ λεπτοῦ στρώματος κηροῦ, δι' ἐμβαπτίσεώς των εἰς τετηγμένον τοιοῦτον. Ὁ κηρὸς δέον νὰ ᾖ καθαρὸς τῶν μελισσῶν.

Παγκόσμιος ἰχθυοβιομηχανία.—Τὰ δι' ἁλμεύσεως παρασκευαζόμενα ἰχθυωπὰ προϊόντα εἶναι ποικίλα: Ἰχθύες καὶ γεννητικὰ αὐτῶν ὄργανα, χαβιάρια, ἧπαρ ἰχθύων κλ. Ἐκ τῶν ᾠοθηκῶν ἰχθύων γλυκέων ὑδάτων παράγεται ἁλμευτικῶς ὁ *ταραμᾶς*, ἀγαπητότατον ἐν Ἑλλάδι ἔδεσμα, ἰδίως ἄλλοτε κατὰ τὰς θρησκευτικὰς μακρὰς νηστείας, παρασκευαζόμενος κυρίως ἐν Ρωσίᾳ.

Μεγάλην βιομηχανίαν τῶν Β. χωρῶν τῆς Εὐρώπης ἀποτελεῖ ἡ ἁλμευτικὴ παρασκευὴ καὶ διατήρησις τῶν *βακαλάων*, ἀποτελοῦσα ἀληθῆ ἐθνικὸν πλοῦτον καὶ δύναμιν (Νορβηγία, Ἀγγλία κλπ.). Ἐν Ἰαπωνίᾳ δὲ οἱ ἁλμευτικῶς παρασκευαζόμενοι ἰχθύες τρώγονται ὠμοί.

Γενικῶς, ἡ ἅλμευσις ἀποτελεῖ τὴν προκαταρκτικὴν ἐργασίαν *πάσης* σχεδὸν διατηρήσεως ἰχθύων καὶ γενικῶς τῶν χρησίμων ζωϊκῶν προϊόντων. Τέλος δέ, πληθὺς εἰδῶν ἰχθύων καὶ προϊόντων αὐτῶν παρασκευάζονται δι' ἁλμεύσεως κατὰ σύστημα ἢ συμπτωματικῶς (τόννοι, σπάροι Μεσολογγίου, ὀκτάποδες ἑλλην. νήσων ὁλόκληροι ἢ κατὰ μέρη κλπ.). Γ. Δ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ἁλμευτὴς (ὁ)· ὁ παρασκευάζων τι μὲ ἅλμην, ὁ παστωτής.

ἁλμεύω· παρασκευάζω τι μὲ ἅλμην, διατηρῶ τι ἐντὸς τῆς ἅλμης, παστώνω.

Ἀλμεὼφ (Almeoff), ***Νὶλς-Γουλιέλμος***. Διάσημος Σουηδὸς ἠθοποιὸς γεννηθεὶς ἐν Στοκχόλμῃ τὴν 24 Μαρτίου 1799 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1885. Ὁ πατήρ του ἦτο θαλαμηπόλος τοῦ βασιλέως, προώριζε δὲ τὸν υἱόν του διὰ τὴν ἰατρικήν. Ὁ Ἀλμεὼφ ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἐπιστήμης ταύτης, ἀλλ' εἵλκύετο ἐξ ἀκαταγωνίστου πόθου πρὸς τὴν σκηνήν, παρηκολούθει δὲ ταυτοχρόνως μαθήματα εἰς τὴν δραματικὴν σχολὴν τῆς Στοκχόλμης. Ἡ κλίσις του αὕτη ὑπερίσχυσε καὶ τῷ 1818 εἰσῆλθε, παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ πατρός του, εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον τῆς σουηδικῆς πρωτευούσης. Ἀπὸ τῶν πρώτων παραστάσεων διεκρίθη καὶ προσείλκυσε τὸ γενικὸν ἐνδιαφέρον, μετ' ὀλίγον δὲ ἡ φήμη του κατέστη τοιαύτη, ὥστε ἐπληροῦτο τὸ θέατρον κόσμου καὶ αἱ εἰσπράξεις αὐτοῦ ἀνῆλθον ὅσον οὐδέποτε ἄλλοτε. Οἱ διασημότεροι τῶν κριτικῶν προέλεγον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυΐας καὶ ὅτι ὁ νεαρὸς καλλιτέχνης τάχιστα ἔμελλε νὰ ὑπερβάλῃ πάντας τοὺς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἠθοποιοὺς τῆς Σουηδίας. Εἰς ἑκάστην παράστασιν ἀπέσπα τὰς ἐνθουσιώδεις ἐπευφημίας τοῦ πλήθους, τοῦ βασιλέως δίδοντος τὸ σύνθημα εἰς ταύτας.

Οὕτως ἐν τῷ θεάτρῳ εὗρε τὴν δόξαν, καλλιεργῶν τὴν τέχνην ἣν ἠγάπα. Ἡ ἰδιοφυΐα αὐτοῦ, ἀνεγνωρισμένη ἤδη ἐν Σουηδίᾳ, ηὐρύνθη ὅτε κατὰ τὸ 1829 μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπως μελετήσῃ τὰ γαλλικὰ θέατρα καὶ παρακολουθήσῃ τοὺς ἠθοποιούς, οἵτινες ἐλάμπρυνον τότε τὴν γαλλικὴν σκηνήν. Ἀρεσκόμενος νὰ ὑποκρίνεται τὰ πρόσωπα τῆς ἀνωτέρας λεγομένης κωμῳδίας, διεκρίνετο κυρίως ὑποδυόμενος τοὺς ρόλους ἡρώων δραμάτων καὶ κλασσικῶν τραγῳδιῶν. Ἡ φύσις τὸν εἶχε προικίσει μὲ ὅλα τὰ πλεονεκτήματα μεγάλου τραγῳδοῦ. Εἶχεν ὑψηλὸν καὶ εὔκαμπτον ἀνάστημα· ἡ φυσιογνωμία του ἦτο ἐκφραστικωτάτη, ἡ φωνή του ἠχηρὰ καὶ ἁρμονική, συνετέλει δὲ αὕτη μεγάλως εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ποικίλων ἐκφράσεων τῶν μεγάλων παθῶν καὶ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τῶν ἡρωϊκῶν αἰσθημάτων. Καὶ ἡ αὐστηροτέρα κριτικὴ τοῦ κατελόγιζε μόνον ἔλλειψιν ἐνίοτε τοῦ νὰ σημειώνῃ ἐπαρκῶς τὴν διαβάθμισιν τῶν λεπτοτήτων χαρακτήρων τινῶν συνήθων δραματικῶν ρόλων. Εἰς τὰς μεγάλας ὅμως τραγῳδίας ὁ Ἀλμεὼφ ἦτο ἀνυπέρβλητος. Ὅταν ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ ἀριστούργημα τοῦ Σίλλερ, τὸν «Βαλλενστάϊν», ἡ συγκίνησις τὴν ὁποίαν προεκάλεσεν ὑπῆρξε καταπληκτική. Οὐδέποτε τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τοῦ γερμανικοῦ θεάτρου ἡρμηνεύθη τελειότερον. Τοῦ Ἀλμεὼφ αἱ προτιμήσεις, ἦσαν ἐκ τῶν ἔργων μὲν τοῦ Σίλλερ ἡ «Μαρία Στουάρτ», ὁ «Βαλλενστάϊν» καὶ ἡ «Συνωμοσία τοῦ Φιέσκη», ὁ «Ὀθέλλος», ὁ «Μάκβεθ» καὶ ὁ «Βασιλεὺς Λήρ» τοῦ Σαίξπηρ, ὁ «Ἐρνάνης» καὶ ὁ «Ρουΐ-Βλὰς» τοῦ Βίκτωρος Οὐγγώ, τὸ «Σφάλμα» τοῦ Μύλλνερ καὶ ἡ «Βιργινία» τοῦ Λεοπόλδ. Ἀλλὰ δὲν περιωρίζετο εἰς ταῦτα μόνον. Ὑπεκρίνετο καὶ ἔργα νεώτερα, ἰδίως τῆς γαλλικῆς δραματογραφίας, ἡ δύναμις δὲ τοῦ ταλέντου ἦτο τοιαύτη, ὥστε καθίστα δημοφιλέστατα πολλάκις ἔργα πολὺ μέτρια καὶ τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ σταθοῦν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἄνευ αὐτοῦ. Ἐκτὸς τῆς Σουηδίας, ὅπου συνήθως ἔπαιζε, πολλάκις διῆλθε θριαμβευτικῶς τὴν Γερμανίαν, αἱ δὲ παραστάσεις αὐτοῦ εἰς Βερολῖνον, Βιέννην, Μόναχον καὶ Δρέσδην ἐλάμβανον πανηγυρικὸν χαρακτῆρα. Οἱ συμπολῖταί του ὑπερήφανοι διὰ τὸν καλλιτέχνην των, ἐκήρυξαν αὐτὸν ἐφάμιλλον τοῦ Τάλμα καὶ δημιουργὸν τοῦ νέου σουηδικοῦ θεάτρου. Θ. Β.

ἅλμη (ἡ)· κοιν. *ἄρμη*· ὕδωρ ἁλατοβριθές, γάρος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διατηροῦσι παντὸς εἴδους ζωϊκὰς καὶ φυτικὰς τροφὰς (βλ. λ. **ἅλμευσις**)· «**βάνω τὶς ἐλιὲς ’ς τὴν ἄρμη**»· || τὸ ἐντὸς τῶν ἀλυκῶν ἁλατοβριθὲς θαλάσσιον ὕδωρ. Β. Φ.

— *[Χημ. Τροφ.]*. Ἅλμη (κοιν. *σαλαμοῦρα*) καλεῖται τὸ πρὸς παρασκευὴν ἁλιπάστων ἢ διατήρησιν γενικῶς τροφίμων χρησιμοποιούμενον κεκορεσμένον διάλυμα μαγειρικοῦ ἅλατος ἐν ὕδατι. Ἔχει συνήθως εἰδ. βάρος 1,200—1,215 καὶ πρέπει νὰ εἶναι διαυγής, ἀντιδράσεως ὀξίνου, κασтανοῦ χρώματος καὶ ὀσμῆς προσομοίας πρὸς τὴν τοῦ ζωμοῦ κρέατος.

Ἡ αὐτὴ ἅλμη δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ δι' ἐπανειλημμένην χρῆσιν, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει ἀποσυντεθῇ καὶ ἔχει περιεκτικότητα εἰς ἅλας τοὐλάχιστον 10%.

Ἀλλοιωθεῖσα ἅλμη ἔχει ὄψιν θολήν, δυσάρεστον ὀσμὴν καὶ γεῦσιν καὶ ἀντίδρασιν ἀλκαλικὴν ἐκ διασπάσεως ἀζωτούχων ἑνώσεων. Ἐπίσης τοιαύτη ἅλμη περιέχει διαφόρους ἐπιβλαβεῖς μικροοργανισμούς. (Βλ. **ἁλμόλοιπον**.) Σ. Γ.

Ἀλμήνη. Πόλις τῆς Παφλαγονίας ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου. Ὁ κάτοικος *Ἀλμήνιος* (βλ. καὶ **Ἀρμήνη**).

— **Ἀλμήνη**. Χώρα ἐν Ἠπείρῳ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου.

Ἀλμία. Πόλις κειμένη εἰς τὴν ἀσιατικὴν Σαρματίαν.

ἀλμιζαροὺβ *[Ἀποκρυφολ.]*. Γῆ φιλοσοφικὴ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ καλλιεργήσῃ τις, ἵνα τὸ ὑπ' αὐτοῦ σπειρόμενον καταστῇ κόκκος χρυσοῦ ἀναφυόμενος εἰς τὸ ἑκατονταπλάσιον. Δ. Π. Κ.

ἁλμίζω· περιβρέχω τι μὲ ἅλμην.

ἀλμικανταρᾶτοι ***κύκλοι*** (almicantarates, almucantars ἢ almacantars) *[Ἀστρονομ.]*. Καλοῦνται οὕτω μικροὶ κύκλοι τῆς οὐρανίου σφαίρας, καθ' οὓς τέμνεται αὕτη ὑπὸ ἐπιπέδων παραλλήλων πρὸς τὸν ὁρίζοντα. Ὅταν δύο ἢ πλείονες ἀστέρες ἔχωσι τὸ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος ὕψος, τότε κεῖνται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀλμικανταράτου. Οἱ κύκλοι οὗτοι καλοῦνται ὡσαύτως καὶ *παράλληλοι ὕψους* ἢ *ὁριζόντιοι κύκλοι*. Ἡ ὀνομα-

Digitized by Google

σία *ἀλμικανταρᾶτοι* ἢ *ἀλμουκανταρᾶτα* προέρχεται ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ *ἀλμακαντάρ*, σημαίνοντος ἡλιακὸν ὡρολόγιον.

Κατὰ τὸ 1880 ὁ S. C. Chandler ἐπενόησεν εἰδικὸν ὄργανον διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ τῆς ἀκριβοῦς τοπικῆς ὥρας, τὸ ὁποῖον ὠνόμασεν ἀλμακαντάρ. Τὸ ὄργανον τοῦτο εἶναι πολυτιμότατον διὰ τοιαύτας ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς χρήσεως ἄλλων ὀργάνων προερχομένων σφαλμάτων. Σ. Π.

'Αλμίνα *[Παρ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον ἀποτελοῦν τὴν ἀνατολικὴν ἐσχατιὰν τῆς χερσονήσου *Χέουτα* (Ceuta) ἱσπανικῆς κτήσεως ἐν Μαρόκκῳ (πλάτος 35^0 53′ 43″ Β., μῆκος 5 16′ 42″ Δυτ., Χάρται 'Αγγλικοὶ 2717: Gibraltar to Alicante and cape Spartel to cape Ferrat καὶ 2742: Ceuta bay). 'Επὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἀκρωτηρίου (ὑψομετρ. 486 ποδ.) ἰσχυρὸς φάρος ἐκπέμπων ἀνὰ 10 δ.λ. ζεῦγος ἐκλάμψεων λευκῶν 29 μιλλίων. 'Απέχει δὲ ὁ φάρος, ἀπὸ τὸν ἐπὶ τοῦ «ἀκρωτηρίου τῆς Εὐρώπης» («Γιούροπα πόϊντ», Europa point), τοῦ Γιβραλτάρ, 14 μίλλια πρὸς Ν1Α (αλ). Σ. Ε. Λ.

ἀλμιραζγκοὺλ (Almirazgul) *['Αστρον.]* Κατὰ παραφθορὰν τοῦ ἀραβικοῦ Hâmilras el gûl, ὅπερ σημαίνει τὸν «**φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ δαίμονος**». 'Υπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην, ἥτις εἰς τοὺς ἀλφονσίους πίνακας μεταφράζεται «Deferens caput Algol», ἦτο γνωστὸς εἰς τοὺς ῎Αραβας ἀστρονόμους ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Περσέως. Σ. Π.

'Αλμιράντε *[Ναυτ. Γεωγρ.]* Συστὰς ὑφάλων ἐπικίνδυνος διὰ τοὺς παραπλέοντας τὴν ἀμερικανικὴν ἀκτὴν τῶν ἐκ δυσμῶν προσγείων τοῦ Στενοῦ τοῦ Γιβραλτάρ. Εὑρίσκονται εἰς πλάτος $35^0$49′30″Β, μῆκος $6^0$45′30″ (Χάρτης 'Αγγλικὸς 142: Strait of Gibraltar) εἰς 13 μιλ. Ν Α τοῦ φάρου τῆς *Ταρίφα*, νοτιωτάτης τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης ἐσχατιᾶς, καὶ εἰς $^7/_{10}$ μιλ. Β ΒΔ τοῦ ἀκρωτηρίου *Μαλαμπάτα* (Malabata) ΒΑ κέρατος τοῦ κόλπου τῆς Ταγγὲρ (Χάρτ. 'Αγγλ. 1912: Tangier bay), ἐφ' οὗ φάρος λευκῶν ἐκλάμψεων ἀνὰ 5 δ. λ. 22 μιλ. Σ. Ε. Λ.

— **'Αλμιράντε**. Λιμὴν εἰς τὴν βόρειον ἀκτὴν τοῦ Παναμᾶ, εἰς τὸν κόλπον ***'Αλμιράντε***, περὶ τὰ 40 μίλλια ἀνατολικῶς τῶν ὁρίων τῆς Κόστα-Ρίκα. 'Εξαγωγὴ βανανῶν καὶ ἄλλων ὀπωρικῶν.

῎Αλμισσα *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. ῞Ορμος κολπίζων μετὰ πολίχνης, ἐν τῷ ***διέκπλῳ τῆς Βράτσας*** (Brazza channel) τῷ μεταξὺ τῆς Δαλματικῆς ἀκτῆς καὶ τῆς νήσου *Βράτσα*, καὶ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Δαλματίας.

Καὶ ὁ μὲν ὅρμος διανοίγεται μεταξὺ τῶν ἄκρων *Λούγκα-πούντα* (τὸ ΒΔ αὐτοῦ κέρας) καὶ *Βελίκα Λούκα* (τὸ ΝΑ) ἔχων ἀγκυροβόλιον, 14 ὀργ. βυθὸς πηλώδης, πρὸ τῆς μονῆς Σὰν Φραντζέσκο κειμένης 1 χιλιομ. ΝΑ τῆς πολίχνης, προφυλάσσων τὰ πλοῖα ἀπὸ τῆς Μπόρρα, πνεούσης ἄλλωστε μὲ ὀλιγωτέραν σφοδρότητα ἐκεῖ ἢ ἀλλαχοῦ· εἶναι καὶ ἠγκυροβολημένον πρὸς τοῦτο ἐκεῖ ναύδετον.

῾Η δὲ πόλις ῎Αλμισσα (Onoeum τῶν Λατίνων) εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς νοτίας ὄχθης τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ *Τσετίνα*, ἐν τῷ μέσῳ καλλιεργημένων γαιῶν, ἀφ' ὧν ὑψοῦνται λεῦκαι ὑψηλαί, καὶ εἰς τοὺς πρόποδας βουνοῦ ὑψηλοῦ 1020 πόδας, οὗ τὴν κορυφὴν ἐπιστέφει παλαιὸν φρούριον *Μιραμπέλλα*. 'Υπῆρξε δὲ ἄλλοτε πόλις ἀξιοσημείωτος καὶ ὀχυρωτάτη· τὴν κατέστρεψαν ὅμως οἱ 'Ενετοὶ διὰ τὰς πειρατικὰς συνηθείας τῶν κατοίκων της. Σήμερον ἔχει σχεδὸν τελείως ἐρημωθῆ λόγῳ τοῦ ἀνθυγιεινοῦ κλίματός της, ἕνεκα τῆς γειτνιάσεως τῶν ἑλῶν τοῦ Cetina ποταμοῦ. Σ. Ε. Λ.

'Αλμκὶστ (Almquist), ***Κάρολος-'Ιωνᾶς-Λουδοβῖκος***. Σουηδὸς ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος γεννηθεὶς ἐν Στοκχόλμῃ τῷ 1793, ἀποθανὼν ἐν Βρέμῃ τῷ 1866. Κατ' ἀρχὰς ἦτο δημόσιος ὑπάλληλος, ὕστερον διδάσκαλος καὶ τέλος διεκρίθη ὡς συγγραφεύς. Τῷ 1851 κατηγορηθεὶς ἐπὶ πλαστογραφίᾳ καὶ φόνῳ ἐδραπέτευσεν εἰς 'Αμερικήν, ὁπόθεν ἐπέστρεψε τῷ 1865 καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κ. Βέστερμαννν ἔζησεν ἐν Βρέμῃ ὅπου καὶ ἀπέθανε. Γνωστότερον τῶν ἔργων του εἶναι «Τὰ ἄγρια τριαντάφυλλα» (1832—5).

—**'Αλμκὶστ** (Almquist), ***'Ερνέστος***. 'Ιατρὸς καὶ καθηγητὴς τῆς ὑγιεινῆς ἐν Στοκχόλμῃ, ἔνθα καὶ ἐγεννήθη τῷ 1852. ῎Εγραψε πολλὰς ἐργασίας, ἐν οἷς καὶ σύγγραμμα ὑγιεινῆς. ΑΡ. Π. Κ.

'Αλ-Μοάδαι ἢ ***'Αλ-Μοβαΐδαι***. Τὴν ὀνομασίαν ταύτην (ἥτις ἀραβιστὶ σημαίνει τοὺς μὴ ἀναγνωρίζοντας εἰμὴ ἕνα μόνον Θεὸν) φέρει ἰσχυρὰ δυναστεία, ἡγεμονεύσασα ἐφ' ὅλης τῆς ἀρκτικῆς 'Αφρικῆς πλὴν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμίσεος τῆς 'Ισπανίας. ῎Εσχεν ὡς ἱδρυτὴν αὐτῆς φανατικόν τινα μονοθεϊστὴν ***Μωχαμμὲτ-Μπὲν-Τουμὲρτ*** καλούμενον, γεννηθέντα ἐν Μαυριτανίᾳ καὶ φερόμενον ὡς ἀπόγονον τοῦ Μωάμεθ. Σπουδάσας οὗτος τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν θεολογίαν ἐν Βαγδάτῃ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του κηρύττων ὁπόθεν διήρχετο τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας του. 'Εγκατεστάθη ἐπὶ μικρὸν εἴς τινα κωμόπολιν πλησίον τῆς Τελμέσης· ἐκεῖ δὲ συνεδέθη μετὰ τοῦ ***῎Αβδ-ἐλ-Μούμιν***, ὅστις ἀπεδέχθη τὰς θεωρίας του καὶ ἐγένετο ἀπόστολος αὐτοῦ. ῾Ο Μωχαμμὲτ-Μπὲν-Τουμέρτ, περιβεβλημένος ῥάκη, ἐνεφανίζετο εἰς τὸν λαὸν καὶ κατήγγελλε δημοσίᾳ τοὺς εἰδωλολάτρας καὶ τοὺς Χριστιανούς· τῶν ὁποίων κυρίως προσέβαλε τὸ δόγμα τοῦ τρισυποστάτου ὡς ἀναιροῦν τὴν μόνην θεότητα. 'Εγένετο οὕτω κῆρυξ τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν ἠθῶν καὶ τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν, συνέτριβε δὲ πανταχοῦ ὅπου εὕρισκε τὰ μουσικὰ ὄργανα καὶ ἔχυνε τὸν οἶνον, θεωρῶν ἀπαγορεύσιμον τοῦτον ὑπὸ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ὑγιεινῆς.

'Απὸ τὴν Φὲζ μετέβη εἰς τὸ Μαρόκκον πρὸς διάδοσιν τῶν στασιαστικῶν του ἀρχῶν, κατέκρινε δὲ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς ὑπερβασίας τοῦ βασιλέως τοῦ Μαρόκκου 'Αλῆ καὶ συνεζήτει μετὰ τῶν θεολόγων δημοσίᾳ. Προικισμένος διὰ καταπλησσούσης εὐγλωττίας, κατέβαλλεν αὐτοὺς καὶ προσείλκυε τὰ πλήθη. 'Αλλ' ἐπειδὴ ἰσχυρίζετο ὅτι κατεῖχε τὸ χάρισμα τοῦ προφητεύειν καὶ προέλεγε τὴν προσεχῆ πτῶσιν τῆς βασιλευούσης δυναστείας τῶν 'Αλ-Μοραβιδῶν, ὁ βεζύρης τοῦ βασιλέως 'Αλῆ βλέπων τὰς φιλοδόξους τάσεις τοῦ Μπὲν-Τουμέρτ, συνεβούλευσεν αὐτὸν ὅπως διατάξῃ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην του, τὴν μόνην ἀσφαλίζουσαν αὐτὸν καὶ τὴν δυναστείαν του. ῾Ο 'Αλῆς ὅμως, εἰς ἄκρον ἐπιεικὴς ἡγεμών, δὲν ἀπεδέχθη τὴν γνώμην τοῦ βεζύρου καὶ περιωρίσθη νὰ καταδικάσῃ τοῦτον εἰς ἐξορίαν. 'Αποσυρθεὶς οὗτος εἰς ὄρος τι, ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ 'Αλ-Μοχαδὺ (διευθυντοῦ), ἔδωκε δὲ διὰ δωδεκάδος ἰμάμηδων, ἀποδεχθέντων τὰς δοξασίας του, νόμιμον οὕτως εἰπεῖν μορφὴν εἰς τὸ θρησκευτικὸν σχίσμα.

῾Η προσωπικὴ ἀξία δὲν ἦτο ὀλιγώτερον χρήσιμος τῆς εὐγλωττίας εἰς ἀρχηγὸν θρησκευτικῆς μερίδος. Ταύτης ἐστερεῖτο ὁ 'Αλ-Μοχαδύ, ὁ ἀρχηγὸς δὲ τῶν μαθητῶν του ῎Αβδ-ἐλ-Μούμιν προσέθεσε τὴν ἰδιότητα ταύτην. Τοῦτο ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος τῆς 'Εγίρας 515 (1121 μ. Χ.), ὅτε ἄρχονται φαινόμενοι οἱ 'Αλ-Μοάδαι. Τὰ κηρύγματα τῶν αἱρετικῶν τούτων διεδίδοντο μετὰ ἐπαναστατικῆς ὁρμῆς, μεγάλαι δὲ ὁμάδες ἀπεδέχοντο τὰς νέας δοξασίας. Τοῦτο ἀφύπνισε τὸν βασιλέα 'Αλῆν, ὅστις ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἡ ἧττα τῶν στρατευμάτων του ἐνίσχυσε τεραστίως τοὺς τολμηροὺς ἐπαναστάτας. 'Απειράριθμοι ὑποτελεῖς τοῦ βασιλέως τοῦ Μαρόκκου ἔσπευδαν πρὸς τὸν Μοχαδύ. Φοβούμενος οὗτος ὅτι μεταξὺ τοῦ πλήθους τοσούτων ἀνθρώπων θὰ εὑρίσκοντο καὶ προδόται, δὲν περιωρίσθη εἰς τὴν ἰδιότητα τῶν ἀποστόλων, ἀλλ' ἐτόλμησε νὰ μιμηθῇ τὸν Θεόν. Εἰς γενικήν τινα ἐπιθεώρησιν τοῦ στρατεύματός του, διῆλθεν ὡς υἱὸς τοῦ ῞Αδου πρὸ αὐτοῦ, πάντας δὲ ὅσους ἐθεώρησεν ὑπόπτους διέταξε νὰ τοὺς ῥίψωσιν εἰς βάραθρον. Τοὺς λοιποὺς ἔταξε δεξιὰ αὐτοῦ καὶ τοὺς ὠνόμασεν 'Αλ-μοβαχεδούν. 'Αφοῦ ἐκυρίευσε τὰς περὶ τὸν 'Ατλαντικὸν ἐπαρχίας καὶ τὰς μεσημβρινὰς τοιαύτας μέχρι τοῦ 'Αλγχεμάτ, ἐνόμισεν ἑαυτὸν ἰσχυρὸν νὰ προσβάλῃ τὸν βασιλέα τοῦ Μαρόκκου μέχρις αὐτῆς τῆς πρωτευούσης του. 'Αλλὰ τὸ στράτευμά του προσβληθὲν ἐτράπη εἰς φυγήν, καὶ εἷς ἐκ τῶν δύο πρωτευόντων στρατηγῶν του ἐφονεύθη. ῾Ο Μοχαδὺ ἦτο ἑτοιμοθάνατος, ὅτε ἐπληροφορήθη τὴν μεταβολὴν τῆς τύχης τῶν ὅπλων. Ηὐχαρίστησε τὸν Θεὸν ὅτι διέσωσε τὸν ῎Αβδ-ἐλ-Μούμιν καὶ ἐξέπνευσεν ἀνακηρύξας τοῦτον ἐμίρην τῶν πιστῶν καὶ ἀναγνωρισθέντα διάδοχον αὐτοῦ. ῞Εν μόνον γεγονὸς δίδει ἰδέαν τῆς μακιαβελικῆς πονηρίας καὶ τῆς δολιότητος αὐτοῦ. Εὑρισκόμενος εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἑδραιώσῃ τὴν γοητείαν του ἐπὶ τοῦ πλήθους καὶ ἐνισχύσῃ τὴν ἐπ' αὐτοῦ πεποίθησιν τούτου, ἐνεταφίασε ζῶντάς τινας ἐκ τῶν ὀπαδῶν του, ἀφήσας νὰ ἀναπνέουν διά τινος σωλῆνος. 'Υπηγόρευσεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπάντησιν ἣν θὰ ἔδιδον ἐρωτώμενοι καὶ τοῖς ὑπεσχέθη μεγάλας ἀμοιβάς, ἐὰν ἐξετέλουν πιστῶς τὰς παραγγελίας του. Συνήγαγε τότε τοὺς φυλάρχους καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἔνθα ἦσαν οἱ κεκαλυμμένοι ὑπὸ τὸ ἔδαφος, τοὺς προσέταξε δὲ νὰ ἐρωτήσουν τοὺς θανόντας ἀδελφούς των περὶ τῆς ἀληθείας τῶν διδαγμάτων καὶ τῆς ἀμοιβῆς ἧς ἔλαχον παρὰ τοῦ Θεοῦ. Οἱ κεκρυμμένοι ἄνδρες ἀπήντησαν ἀμέσως: «'Απολαμβάνομεν τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐκλεκτῶν, ὡς ἀκολουθήσαντες τὰ δόγματα τοῦ Μοχαδὺ καὶ ὡς ἀποθανόντες ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως αὐτῶν. 'Αγωνισθῆτε λοιπὸν ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμά μας ὑπὲρ τοῦ μονοθεϊσμοῦ καὶ ἐναντίον τῶν 'Αλ-Μοραβιδῶν καὶ ἔχετε πεποίθησιν ἐπὶ τοῦ διδασκάλου μας». 'Αμέσως μετὰ τὸ ψευδὲς τοῦτο θαῦμα, ὅπως τηρηθῇ μυστικὴ ἡ πανουργία τοῦ Μοχαδύ, τοὺς ἀπέπνιξε στερήσας εἰς αὐτοὺς τὸν ἀέρα.

῾Ο ***῎Αβδ-ἐλ-Μούμιν***, δεύτερος ἐκ τῆς δυναστείας τῶν 'Αλ-Μοαδῶν, ἤρξατο τῆς βασιλείας του τῷ 1129. ῾Ο θάνατος τοῦ 'Αλ-Μοχαδὺ ἀπεκρύβη ἐπὶ τριετίαν. ῾Ο ῎Αβδ-ἐλ-Μούμιν, κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, ἐκυβέρνα ἐπ' ὀνόματι τοῦ προφήτου, ὡς νὰ εὑρίσκετο οὗτος εἰς τὴν ζωήν. ῞Οταν ἐνόμισε πρόσφορον τὴν στιγμήν, ἵδρυσεν ἀπέραντόν τινα αἴθουσαν τῷ 1130 ἔξωθεν τῆς Τιναμάλ, ἐκεῖ δὲ συνεκάλεσε τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ λαοῦ. 'Ανακοινώσας τὸν θάνατον τοῦ Μοχαδύ, εἶπε πρὸς αὐτούς: «Μὴ θρηνῶμεν τὸν ἐνάρετον ἀρχηγόν μας, ἀπολαμβάνοντα ἤδη βίον εὐτυχέστερον. ῾Η τελευταία του θέλησις ἦτο, ὅπως μετὰ τὸν θάνατόν του συνενωθῆτε πάντες, ἀπορρίπτοντες τὰ πάθη καὶ τὰ ἴδια συμφέροντα, ὅπως ἐκλέξητε διάδοχον ἀντάξιον αὐτοῦ. 'Αφήσωμεν λοιπὸν τὰς ἀντιζηλίας καὶ τοὺς διχασμοὺς καὶ προβῶμεν εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ». Πάντες παρέμενον σιγῶντες καὶ ἀνέμενον τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν, ὅτε αἴφνης ἠκούσθη φωνή, ὡς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχομένη, καὶ λέγουσα τὰ ἀκόλουθα: «Δόξα καὶ ἰσχὺς εἰς τὸν χαλίφην ῎Αβδ-ἐλ-Μούμιν, ἡγεμόνα τῶν πιστῶν, στήριγμα καὶ ὀχύρωμα τῶν πιστῶν». Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐνεφανίσθη ἐν τῷ μέσῳ τῆς συνελεύσεως λέων δεικνύων τοὺς ὀδόντας του καὶ σείων τὴν οὐράν του. Πάντες κατάπληκτοι, δὲν εὗρον τὴν δύναμιν νὰ ἀποσυρθῶσι. Τότε ὁ ῎Αβδ-ἐλ-Μούμιν ἐπροχώρησε πρὸς τὸν λέοντα, ὅστις ὑπέκλινε πρὸ αὐτοῦ καὶ ἠσπάζετο τὰς χεῖράς του ὡς χειροήθης κύων. Πρὸ τῆς θέας ταύτης πάντες μιᾷ φωνῇ ἀνεκήρυξαν χαλίφην τὸν ἅγιον ἄνδρα, πρὸ τοῦ ὁποίου ἔκλινον τὴν κεφαλὴν καὶ οἱ λέοντες ἀκόμη τῆς ἐρήμου, ὁ δὲ οὐρανὸς ἐξήγγελλε τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ. Πάντες ὡρκίσθησαν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς αὐτόν. Οὕτω μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ ἡγεμόνος ἔλαβεν ὁ ῎Αβδ-ἐλ-Μούμιν καὶ τὸν τοῦ χαλίφου. ῎Εκτοτε ὁ θαυματουργὸς λέων δὲν κατέλιπε τὸν χαλίφην. 'Υπῆρξεν οὗτος ἐξημερωθεὶς λέων, ὅστις ἐφέρετο ἐντὸς κλωβοῦ καὶ εἶχε τοποθετηθῆ κάτωθεν τῆς ἐξέδρας τῆς αἰθούσης, ὅπως ἐμφανισθῇ τὴν κατάλληλον στιγμὴν ἐνώπιον τῆς συνόδου. ῞Οσον ἀφορᾷ τὴν ἐξ οὐρανοῦ φωνήν, αὕτη προῆλθεν ἔκ τινος ψιττακοῦ διδαχθέντος τὰς λέξεις ἐκείνας, καὶ τὸν ὁποῖον ὁ ῎Αβδ-ἐλ-Μούμιν θέσας ἐντὸς ἀφανοῦς κλωβοῦ ἐπί τινος στήλης ἐπετέλεσε τὸ ψευδοθαῦμά του.

'Ανακηρυχθεὶς χαλίφης ὁ ῎Αβδ-ἐλ-Μούμιν ἐξηκολούθησε τοὺς ἀγῶνας, οἵτινες ἐξησφάλισαν εἰς αὐτὸν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Μαρόκκου. Νικητὴς πανταχοῦ ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ τελευταίου τῶν 'Αλ-Μοραβιδῶν καὶ τὴν ἀπέστειλεν εἰς Τιναμάλ, ὡς δεῖγμα τῆς τελειωτικῆς νίκης του (1115). Πᾶσα ἡ χώρα τῶν 'Αλ-Μοραβιδῶν περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ. 'Ανδαλούσιοι ἀντιπρόσωποι προσῆλθον τότε πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἱκέτευσαν ὅπως μεταβῇ εἰς 'Ισπανίαν καὶ πολεμήσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ 'Ισλάμ. ῾Ο ῎Αβδ-ἐλ-Μούμιν συγκατετέθη ν' ἀποστείλῃ στράτευμα εἰς τὴν 'Ιβηρικὴν χερσόνησον, ὅπερ ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου ἀνέκτησε τὴν εὐρεῖαν χώραν ἣν κατεῖχον οἱ 'Αλ-Μοραβίδαι ἐπὶ τῶν λεκανῶν τῶν ποταμῶν Ξενίλου καὶ Γουαλδακιβίρ.

Προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, ὁ ῎Αβδ-ελ-Μούμιν, ἵδρυσε πανταχοῦ κολλέγια παρὰ τὰ τεμένη καὶ ἐκήρυξε τὴν διαδοχικὴν βασιλείαν. ῾Ο θάνατος τοῦ βασιλέως 'Αλόντζου Ζ′ ἐξησφάλισεν ἔτι μᾶλλον τὴν κυριαρχίαν τῶν 'Αλ-Μουαδῶν ἐν 'Ισπανίᾳ. 'Εν τούτοις ἐπὶ ἱκανοὺς χρόνους διεξάγων πολέμους ἐν τῇ 'Αφρικῇ, δὲν εἶχεν ἀποφασίσει ὁ χαλίφης νὰ μεταβῇ εἰς 'Ισπανίαν. Τῷ 1158 ἀνέλαβεν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς πόλεως Μαχαδίας, ἁλωθείσης ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν τῆς Σικελίας. Τὸ ἀραβικὸν χρονικὸν παρέχει λεπτομερείας τῆς πολυτελείας καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ στρατοῦ μιᾶς αὐτοκρατορίας ἱδρυθείσης πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς τὰς ἄμμους τῆς 'Αφρικῆς. ῾Η πόλις ἡλώθη μετὰ ἑξάμηνον πολιορκίαν καὶ πάντες οἱ Χριστιανοὶ κατεσφάγησαν ἄνευ ἐλέους. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Μαχαδίας, πλεῖσται ἄλλαι πόλεις περιῆλθον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Μουσουλμάνων, ἡ δὲ αὐτοκρατορία τῶν 'Αλ-Μοαδῶν ἐξετάθη ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ 'Ατλαντικοῦ ὠκεανοῦ μέχρι τῶν συνόρων τῆς Αἰγύπτου. 'Αφιχθεὶς εἰς 'Ορὰν διέλυσε τὰς διαφόρους φυλάς, ἐπιτρέψας νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰς πατρίδας των καὶ κρατήσας μόνον ἀνὰ χιλίους ἄνδρας ἐξ ἑκάστης αὐτῶν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των, ὅπως τοὺς ἐγκαταστήσῃ εἴς τινα πόλιν ἣν ἐθεμελίωσε τότε.

'Αφιχθεὶς εἰς Ταγγέρην ὠχύρωσε τὴν Γιβραλτάρην, τὴν κλεῖδα τῶν στενῶν, τότε δὲ πρῶτον ἔθεσε πόδα ἐπὶ τῆς νέας κατακτήσεώς του. Πάντες οἱ ἡγεμόνες τῆς χερσονήσου προσῆλθον ὅπως προσφέρωσι τὴν ὑποταγήν των, οἱ δὲ 'Ανδαλούσιοι ποιηταὶ δὲν παρέλειψαν νὰ συνθέσωσιν ὕμνους πρὸς τὸν νέον κύριον αὐτῶν. ῾Ο βασιλεὺς 'Αλόντζο τῆς Πορτογαλίας ἔσπευσε μετὰ ἰσχυροῦ στρατεύματος ἐναντίον τοῦ χαλίφου, ἀλλ' ἡττηθεὶς ἀφῆκεν ἑξακισχιλίους νεκροὺς ἐκ τοῦ στρατεύματός του. 'Αποτέλεσμα τῆς νίκης ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἅλωσις πλείστων πόλεων. ῾Ο ῎Αβδ ἐλ-Μούμιν, θεωρῶν τὸν πόλεμον τοῦτον ἀνάξιον τῆς παρουσίας του, ἐπέστρεψε τῷ 1161 εἰς 'Αφρικήν. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοργάνωσιν τῆς ἀπεράντου χώρας

Digitized by Google

του. Διήρεσε γεωμετρικῶς πάσας τὰς ἐπαρχίας τῶν κρατῶν του καὶ ἐφορολόγησε τοὺς κατοίκους των ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν οἰκονομικῶν μέσων των. Καθίδρυσε πανταχοῦ βιομηχανικὰ ἐργοστάσια, ἰδίως ὁπλοποιεῖα, ἡ δὲ ἀφρικανικὴ ναυτιλία ἔλαβεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἔκτασιν ἣν οὐδέποτε ἔσχεν ἄλλοτε.

Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει ἐν τούτοις ἐν Ἀνδαλουσίᾳ, καίτοι ἐπιτυχὴς ὑπὲρ τῶν Ἀλ-Μοαδῶν. Καταπεπονημένος ἐκ τῶν ἄνευ ἀποτελέσματος νικῶν τούτων, ἀπεφάσισε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς αὐτούς. Καίτοι γέρων πλέον ὁ Ἄβδ-ἐλ-Μούμιν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐκστρατείας καὶ ἔδωκεν εἰς ὅλας τὰς φυλὰς τοῦ Μαχρὲμπ τὸ σύνθημα τοῦ ἀλγκεχέδ, κηρύξας ἱερὸν πόλεμον. Ἡ Ἀφρικὴ ὁλόκληρος διεσείσθη ἐκ τοῦ κηρύγματος τούτου. Τριακόσιαι χιλιάδες ἱππέων, ὀγδοήκοντα χιλιάδες παλαιμάχων καὶ ἑκατὸν χιλιάδες πεζῶν, ἔσπευσαν νὰ περιστοιχίσουν αὐτόν. Ἡ ἔρημος, λέγουν τὰ ἀραβικὰ χρονικά, δὲν ἐπήρκει νὰ περιλάβῃ τὸ πλῆθος τοῦτο τῶν πολεμιστῶν, τῶν προστρεχόντων ἀπὸ τῶν ἐρήμων καὶ τῶν ὀρέων. Ἀπαράμιλλος τάξις καὶ πειθαρχία ἐπεκράτει εἰς τὸ μέγα τοῦτο πλῆθος, πρόθυμον νὰ βαδίσῃ ὑπὸ ἀρχηγὸν πάντοτε νικηφόρον, ἐναντίον τῆς ἀθλίας χριστιανικῆς φυλῆς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκκινήσεως, ὁ γέρων ἐμίρης κατελήφθη αἴφνης ὑπὸ νόσου, προαισθανθεὶς δὲ τὸ ἐγγίζον τέλος, μετέβαλε τὴν σειρὰν τῆς διαδοχῆς, καὶ ἀντὶ τοῦ υἱοῦ του Σὶδ-Μωχαμμέτ, ὑπέδειξε τὸν ἕτερον υἱὸν αὐτοῦ Σὶδ-Γιακοὺμπ-Γιασούφ. Λέγεται ὅτι ἀφορμὴ τῆς μεταβολῆς ταύτης ἦτο ἡ γενομένη ἀποκάλυψις συνωμοσίας τοῦ Σὶδ-Μωχαμμέτ, ζητήσαντος νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον ζῶντος ἔτι τοῦ πατρός του. Ἀπέθανεν ὁ Ἄβδ-ἐλ-Μούμιν τῷ 1162 εἰς ἡλικίαν ἑβδομήκοντα τριῶν ἐτῶν. Ὁ πολιτικὸς θεμελιωτὴς τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ἀλ-Μοαδῶν ἦτο κατὰ τοὺς Ἄραβας ἱστορικοὺς προικισμένος ὑπὸ ἀπείρων ἀρετῶν. Ἐξυμνοῦν οὗτοι τὴν τόλμην του, τὴν ἐλευθεριότητά του, τὴν εὐγλωττίαν του, τὴν παιδείαν του, τὸ πνεῦμά του καὶ τὴν σταθερότητα εἰς τὰς ἰδέας του. Οὐδεμία ἀρετὴ ἔλειπεν ἀπὸ αὐτόν, πᾶσα δὲ χειρονομία του ἦτο εὐγενὴς καὶ ὑπερήφανος.

Ὁ υἱός του ***Γιασοὺφ Β'***, ἐβάδισεν ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτοῦ, χωρὶς νὰ τὸν μιμηθῇ εἰς τὰς σκληρὰς πράξεις του. Διακρίνεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐκ διαφόρων ἐπιεικῶν πράξεών του. Συνεχώρησε γενναιοφρόνως τοὺς δύο ἀδελφούς του, οἵτινες δὲν ἀνεγνώρισαν αὐτὸν καὶ οἱ ὁποῖοι κατέφυγον ὁ εἷς εἰς Κορδούην καὶ ὁ ἕτερος εἰς τὴν Βαλενθίαν. Δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ τὸν τίτλον τοῦ ἐμίρου τῶν πιστῶν, εἰμὴ ὅταν οὗτοι τὸν ἀνεκήρυξαν ὁμοφώνως ὡς τοιοῦτον. Κανέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν ἑνὸς ψευδοπροφήτου, βοηθούμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του κατέστειλε πάσας τὰς γενομένας ἐξεγέρσεις ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ.

Ἐν Ἱσπανίᾳ, ὁ Μωχαμμὲτ - Μπὲν - Μωνδανισάχ, βασιλεὺς τῆς Βαλενθίας καὶ τῆς Μουρκίας, ἀντετίθετο κατὰ τῆς δυναστείας τῶν Ἀλ - Μοαδῶν ἐνισχυόμενος ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν. Ἡττηθεὶς παρ' ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν τοῦ Γιασοὺφ ἀπώλεσε τὴν Βαλένθιαν τῷ 1172 καὶ ἀπέθανεν εἰς Μαϊόρκαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Ὁ Γιασοὺφ κατήγαγεν ἐπίσης πλείστας νίκας ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, κατέλαβε τὴν Ταρραγονίαν καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Καταλονίαν. Παραμείνας ἐπί τινα ἔτη εἰς τὴν Σεβίλλην, ἤγειρε πολυάριθμα μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα, ἐφονεύθη δὲ εἴς τινα ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Πορτογαλίας, τῷ 1184, μετὰ βασιλείαν εἴκοσι δύο ἐτῶν.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱός του ***Γιακοὺμπ - ἀλ - Μανσοὺρ*** ἢ ***Ἀλμαντώρ***. Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ εὐτυχέστερος, ὁ ἰσχυρότερος, ὁ μέγιστος καὶ ἄριστος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Ἀλ - Μοαδῶν. Ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1184 ἀπέθανε τῷ 1199. Ἀναφέρεται ὡς ἡγεμὼν εὐγενής, δίκαιος καὶ εὐσεβής, καίτοι παρεβίασε τὴν συνθήκην ἣν συνωμολόγησε μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Μαροκκινῶν ἐπαναστατῶν, φονεύσας αὐτὸν καὶ ἀφήσας ἄταφον τὸ πτῶμά του. Ἔλεγεν ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει ὑποχρέωσις νὰ τηρῇ τις τὸν λόγον του πρὸς ἄνθρωπον παραβιάσαντα τὸν ὅρκον του. Ἐνίοτε ὅμως τὸ αἶσχος ὅπερ ἠκολούθει τὴν φήμην του ἕνεκεν τῆς ἀπιστίας ταύτης τὸν ἠνάγκαζε νὰ κλείεται εἰς τὸ ἀνάκτορόν του καὶ ἀνέθετε τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας του εἰς τὸν υἱόν του Μωχαμμὲτ ἀλ - Νασίρ, ὃν εἶχεν ἀναγνωρίσει ὡς διάδοχόν του. Ἡ σκιὰ ἥτις καλύπτει τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς βασιλείας του ἐδημιούργησε τὴν φήμην τῆς ἐξαφανίσεως αὐτοῦ καὶ περιπετειῶν παραδόξων, αἵτινες περιελήφθησαν εἰς ἓν βιβλίον, ὁ «Βίος τοῦ Ἀλ-Μανσούρ». Τὰ κράτη τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἐξετείνοντο ἀπὸ τοῦ Μαρόκου μέχρι τῆς Τριπολίτιδος, περιελάμβανον δὲ τὸ ἥμισυ τῆς ἱσπανικῆς χερσονήσου. Ἔφερε τοὺς τίτλους τοῦ χαλίφου καὶ τοῦ ἐμίρου Ἀλ-Μουμενὶν (ἡγεμόνος τῶν πιστῶν), δὲν ἀνεγνώριζε δὲ τοὺς Ἀββασίδας χαλίφας τῆς Βαγδάτης. Ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ λήγει ἡ λαμπρότης καὶ ἡ ἰσχὺς τῶν Ἀλ-Μοαδῶν, ἄρχεται δὲ ἡ παρακμὴ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ υἱοῦ του ***Μωχαμμέτ***.

Ὁ ἡγεμὼν οὗτος, τοῦ ὁποίου οἱ ἱστορικοὶ τῆς Ἀνατολῆς παρέχουν εἰκόνας ἐντελῶς διαφόρους ἀπό τε φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἀπόψεως, ὑπῆρξεν ἀσθενοῦς καὶ ἀσταθοῦς χαρακτῆρος. Μετὰ τὴν ἀνακατάληψιν ἐπαρχιῶν τινων ἀπὸ τοῦ Ὑάχια, ἑνὸς τῶν τελευταίων βλαστῶν τοῦ οἴκου τῶν Ἀλ-Μοραβιδῶν, τὸν ὁποῖον ἐξηνάγκασεν ἡττηθέντα νὰ καταφύγῃ εἰς Σαχάραν, ἀπέστειλεν ἰσχυρὸν στόλον καὶ ἀνακατέλαβε τὰς Βαλεαρίδας νήσους, τὰς ὁποίας εἶχε καταλάβει ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ὑάχια Ἀλῆς. Συλληφθεὶς οὗτος ἐν Μαγιόρκᾳ ἀπεκεφαλίσθη, οὕτω πως δὲ ἐξέλιπε καὶ ὁ τελευταῖος τῶν Ἀλ - Μοραβιδῶν. Ἀλλ' ἡ νίκη αὕτη ὑπῆρξε καὶ ὁ τελευταῖος θρίαμβος τῶν Ἀλ - Μοαδῶν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Καστιλίας Ἀλφόνσος ὄγδοος κατεπόνει τοὺς Μουσουλμάνους τῆς Ἱσπανίας διὰ τῶν διηνεκῶν αὐτοῦ ἐπιδρομῶν καὶ λεηλασιῶν. Ὁ Μωχαμμὲτ φιλοδοξήσας νὰ ἐκδικηθῇ τὸν βασιλέα τῆς Καστιλίας ἀνέλαβε πόλεμον κατ' αὐτοῦ. Εἰς τὴν ἐπίκλησίν του, λέγει ὁ Ὠντιφφρέ. ἔσπευσαν ἑξακόσιαι χιλιάδες ἀνδρῶν πανταχόθεν τῆς Ἀφρικῆς, τῷ δὲ 1210 ἀπεβιβάσθη εἰς Ταρίφαν. Ἡ Χριστιανοσύνη κατεθορυβήθη. Ὁ βασιλεὺς τῆς Λεόνης Ἀλφόνσος Η' μετέβη εἰς Σεβίλλην, δηλώσας ὑποταγὴν εἰς τὸν χαλίφην. Ἀλλ' οἱ βασιλεῖς τῆς Καστίλης, τῆς Ναβάρας καὶ τῆς Ἀραγῶνος, ἐνισχυόμενοι ὑπὸ στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἤθροιζεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Τολέδου Ροδρῖγος καὶ τῶν ἐπικουριῶν τῆς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, κατέλαβον τὴν Καλατράβαν. Ὁ διοικητὴς αὐτῆς, ὅστις εἶχεν ἀφεθῆ εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀνθέξῃ μέχρι τέλους ἐγκατέλειψε τὴν πόλιν. Ὁ Μωχαμμὲτ διέταξε τὴν καρατόμησιν αὐτοῦ. Ἡ ἄδικος αὕτη αὐστηρότης προεκάλεσε τοιαύτην δυσαρέσκειαν εἰς τὸν μουσουλμανικὸν στρατόν, ὥστε ἐσημειώθησαν πλεῖσται ἀπειθαρχίαι. Ὁ Μωχαμμὲτ ἠναγκάσθη νὰ ἀποστρατεύσῃ μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ του, ὅστις ἐξησθένησεν ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς ἁλώσεως τῆς Ζαρίτας, ἥτις ἐστοίχισε τὸν θάνατον τριῶν μυριάδων ἀνδρῶν.

Τῷ 1212 ἀντεμετώπισε τὰ χριστιανικὰ στρατεύματα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Τολόζας. Ἐκεῖ ἐδόθη ἡ περίφημος μάχη ἡ ἐξασφαλίσασσα διὰ παντὸς τὴν ὑπεροχὴν τῶν Χριστιανῶν ἐν Ἱσπανίᾳ. Ὁ Μωχαμμέτ, λέγουν ὅτι ἀφῆκε διακοσίας περίπου χιλιάδας νεκρῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ ἐτράπη εἰς φυγήν. Κατησχυμένος, ἔστρεψε τὴν ἐκδίκησίν του κατὰ τῶν Ἀνδαλουσίων ἀρχηγῶν τῆς Σεβίλλης, καὶ ἀπῆλθεν ὅπως ἀνεύρῃ τὰς ἡδονὰς τοῦ χαρεμίου του εἰς Μαρόκκον, ὅπου ἀπέθανε τὸ ἑπόμενον ἔτος (1214) αὐτοκτονήσας.

Μετ' αὐτὸν ἐβασίλευσεν ὁ ***Γιασοὺφ-Ἄλ-Μουστασὶρ*** (1214—1224). Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου ἡ ἐξασθένησις τῶν Ἀράβων ὑπῆρξε σημαντική. Ἀποθανόντα διεδέχθη αὐτὸν ὁ ***Ἄβδ-ἀλ-Βαχὰδ-Ἀλ Μακχλοῦ,*** οὗτος ὅμως ἀπέθανε τὸ αὐτὸ ἔτος (1224) τῆς ἐνθρονίσεώς του, τὸν διεδέχθη δὲ ὁ ***Ἀλ-Ἀδὶδ*** (1224—1227), τοῦτον ὁ ***Ὑάχια*** (1227—1228) καὶ αὐτὸν ὁ ***Ἀμποὺλ-Ἀλ-Ἰδρὶς*** (1228—1232). Ἀκολουθεῖ εἶτα ἡ σειρὰ ἀσήμων ἡγεμόνων τοῦ οἴκου τούτου: ὁ ***Ἄβδ-Βαχὰδ-ἀλ-Ρασὶδ*** (1232—1242) ὅστις ἡγεμονεύσας δέκα ἔτη οὐδὲν ἄξιον λόγου ἔπραξεν, ἐπίσης ὁ ***Ἀλῆς-ἀλ-Σαῒδ*** (1242-1248), καὶ ὁ ***Ὀμὲρ-ἀλ-Μορτέδας*** ἀπὸ τοῦ 1248 μέχρι τοῦ 1266. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου ἐξηφανίσθη καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος τῆς κυριαρχίας τοῦ οἴκου τούτου ἐν Ἱσπανίᾳ.

Τελευταῖος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀλ - Μοαδῶν ἐβασίλευσεν ὁ ***Ἀμποὺλ-Ἀλᾶ-Ἀμποῦ Δαμποὺς*** ἐν Ἀφρικῇ μόνον, μετὰ τὸν ὁποῖον, τῷ 1269, ἐξηφανίσθη ἡ δυναστεία αὕτη, ἡγεμονεύσασα ἐπὶ ἑκατὸν τεσσαράκοντα ὀκτὼ ἔτη ἐν Ἀφρικῇ καὶ ὀγδοήκοντα ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἡ δυναστεία τῶν Ἀλ-Μοαδῶν εὗρεν εἰς πλήρη διαίρεσιν τὸ ἄλλοτε ἀκμαῖον ἰσλαμικὸν κράτος ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ἀπαρτιζόμενον ἐκ διαφόρων μικρῶν κρατῶν, συνήνωσε δὲ τοῦτο ἐκ νέου, ἀλλ' ἐπὶ βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι. Τὰ μικρὰ χριστιανικὰ κράτη τὰ ἱδρυθέντα μετὰ τὴν ἀραβικὴν εἰσβολὴν (711 μ. Χ.) ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν μαχητῶν, τῶν καταφυγόντων εἰς τὰ δυσπρόσιτα ὄρη τῆς Ἱσπανίας, ἐπωφελήθησαν τῶν διαιρέσεων τῶν Μουσουλμάνων καὶ κατέλυσαν καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ ἀραβικοῦ κράτους ἐν Ἱσπανίᾳ τῷ 1481, διὰ τῆς ἁλώσεως τῆς Γρενάδας.

ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἀλμογαβάροι (Almogavares). Οὕτως ἀποκαλεῖται τυχοδιωκτικόν τι σῶμα Ἱσπανῶν συσταθὲν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς τοῦ ἀραβικοῦ κράτους ἐν Ἱσπανίᾳ. Διῃτῶντο οὗτοι εἰς τὰ ἀπρόσιτα ὄρη τῆς βορείου Ἱσπανίας καὶ ἐπέπιπτον κατὰ περιόδους ἐναντίον τῶν Μαύρων, λεηλατοῦντες τὰς χώρας αὐτῶν. Οἱ μαχηταὶ οὗτοι ὡς ὅπλα μὲν εἶχον λόγχας καὶ ἀκόντια, ἔφερον δὲ δερμάτινα ἐνδύματα περισφίγγοντα τὰ σώματά των, ὡς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς χάλκινα κράνη καὶ ὡς ὑποδήματα τὰς *ἀβάρκας*, εἶδος σανδαλίων. Ἦσαν οὗτοι ἀνδρεῖοι καὶ ἐδείκνυον ἀπαράμιλλον ἀντοχὴν καὶ καρτερίαν.

Τὸ σῶμα τοῦτο, μετὰ τὴν ἕνωσιν τῶν ἱσπανικῶν χριστιανικῶν κρατῶν Καστιλίας καὶ Ναβάρας, συνηνώθη μετὰ τῶν στρατευμάτων των καὶ ἀφωμοιώθη πρὸς αὐτά. Καὶ ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ἐπίσης διεκρίθησαν οἱ Ἀλμογαβάροι ὡς μισθοφόροι πολεμισταὶ κατὰ τοὺς ἀγῶνας τούτων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Θ. Β.

ἁλμοδοχεῖον (τό)· τὸ δοχεῖον τῆς ἅλμης, τὸ περιέχον τὴν ἅλμην ἀγγεῖον.

ἁλμόλοιπον ἢ *μητρικὴ ἅλμη [Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω γενικῶς τὸ ὕδωρ τὸ περιέχον ἐν διαλύσει ἅλας τι, τοῦ ὁποίου μέρος ἐκρυσταλλώθη· τὸ ὕδωρ τοῦτο περιέχει εἰσέτι ἐν διαλύσει ἀρκετὸν ποσὸν ἅλατος, ὅπερ δὲν δύναται νὰ κρυσταλλωθῇ.

Α. Σ. Δ.

Ἀλμονασίδ, ἢ ***Ἀλμοναθὶδ*** (Almonacid). Πολίχνη εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Τολέδου ἐν Ἱσπανίᾳ, ΝΑ καὶ πλησίον τῆς ὁμωνύμου ταύτῃ πόλεως, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ἐδόθη τὴν 11 Αὐγούστου 1809 (ν. ἡ.) μάχη μεταξὺ τῶν Ἱσπανῶν καὶ Γάλλων, κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τούτων ἐπὶ τῆς Πυρηναϊκῆς χερσονήσου (1807—1814).

— *[Στρατ. ἱστορία]* Μετὰ τὴν παρὰ τὴν Ταλαβέρα (Talavera) μάχην, ὁ βασιλεὺς Ἰωσὴφ Βοναπάρτης ἐστράφη διὰ τοῦ Τολέδου ἐναντίον τῆς στρατιᾶς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βένεγκας (Venegas), ἐνῷ αἱ ὑπὸ τοὺς στρατάρχας Μορτιὲ (Mortier) καὶ Σοὺλτ (Soult) δυνάμεις ἐπετήρουν ἐπὶ τῆς γραμμῆς Πλαζέντσια—Ναβὰλ Μοράλ—Ταλαβέρα τὰ ἀγγλο-πορτογαλικὰ στρατεύματα τοῦ Βελλεσλὲϋ (Wellesley) καὶ Μπέρεσφορδ (Beresford). Τὴν 8ην Αὐγούστου ὁ βασιλεὺς Ἰωσὴφ ἐξεβίασε τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Τάχο (Tajo), παρὰ τὸ Τολέδο, τὴν δὲ 10ην τοῦ μηνὸς ἡ πρωτοπορεία αὐτοῦ, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ IV Σώματος ὑπὸ τὸν Σεβαστιάνι (Sebastiani), εὑρέθη πρὸ τῆς στρατιᾶς τοῦ Βένεγκας, προελαυνούσης ἐκ τῆς Ἀρανχουὲς (Aranjuez), δυνάμεως 23000 ἀνδρῶν περίπου. Ὁ βασιλεὺς διέθετε δύναμιν κατά τι ἀνωτέραν τῶν 21000 ἀνδρῶν.

Ἐνῷ εἰσέτι ὁ κύριος ὄγκος τῶν Γάλλων εὑρίσκετο ὀπίσω, ἐλήφθη παρ' ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων ἡ ἀπόφασις ἐπιθέσεως, τοῦ βασιλέως Ἰωσὴφ ἐπιδιώκοντος κυρίως τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πρωτευούσης του ἐκ τῆς διαρκοῦς ἀπειλῆς τῶν Ἱσπανῶν.

Ὁ στρατηγὸς Βένεγκας ὥρισε τὴν ἐπίθεσιν διὰ τὴν 12ην τοῦ μηνός, οὕτω δ' ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν ἀντίπαλον νὰ τὸν προλάβῃ τὴν 11ην. Τὰ ἱσπανικὰ στρατεύματα εὑρίσκοντο ἐπὶ μιᾶς μόνης καὶ μεγάλου μήκους γραμμῆς, ἐξελισσομένης ἐπὶ σειρᾶς λόφων καὶ στηριζομένης κατὰ τὰ ἄκρα αὐτῆς ἐπὶ κατῳκημένων τοποθεσιῶν.

Ὁ Σεβαστιάνι, εὐθὺς ὡς προελαύνων εὑρέθη πρὸ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων, χωρὶς ν' ἀναμείνῃ τὴν συγκέντρωσιν ὅλων τῶν δυνάμεών του, ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ ἀριστεροῦ τῶν Ἱσπανῶν, ἐνῷ τὸ κέντρον καὶ τὸ δεξιὸν τούτων ἐπετηρεῖτο μόνον. Τμήματα, ἀποτελούμενα κυρίως ἐκ Γερμανῶν καὶ Πολωνῶν, τῶν μεραρχιῶν Λεβὰλ καὶ Βαλάνς (Valence), ἠδυνήθησαν μετὰ σφοδρὸν ἀγῶνα νὰ καταλάβωσι κύρια σημεῖα τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας, τῶν ὁποίων τὴν ἀνάκτησιν ματαίως ἐπεζήτησαν οἱ Ἱσπανοὶ δι' ἀντεπιθέσεως. Ἐν τῷ μεταξὺ συγκεντρωθεισῶν μεγαλυτέρων γαλλικῶν δυνάμεων, ἡ ἐπίθεσις ἐπεξετάθη καὶ ἐναντίον τοῦ ἱσπανικοῦ κέντρου· ἀποτέλεσμα δὲ ταύτης ἦτο ἡ ἐκτόπισις τῶν ἐκεῖ ἀμυνομένων καὶ ἡ κατάληψις τοῦ *Ἀλμονασίδ*.

Πρὸ τῆς ἐξελίξεως ταύτης τοῦ ἀγῶνος, ὁ Βένεγκας ἐπεζήτησε τὴν ἀνασύνταξιν τοῦ στρατοῦ του ἐπὶ ὄπισθεν τῆς ἀρχικῆς παρατάξεως θέσεων· ἀφιχθέντος ὅμως ἤδη τοῦ βασιλέως Ἰωσὴφ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης μετὰ τῶν λοιπῶν δυνάμεων, ἤρξατο νέα σφοδρὰ ἐπίθεσις ἐναντίον τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τοῦ κέντρου τῶν Ἱσπανῶν, οἵτινες ἠναγκάσθησαν ἐν τέλει μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν νὰ ἐγκαταλείψωσιν ὁριστικῶς τὰς θέσεις των εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ ὑποχωρήσωσι, καλυπτόμενοι δὲ ὑπὸ ἀθίκτου μεραρχίας νὰ κατευθυνθῶσι πρὸς Μόρα καὶ Μαδριντέχος (Madridejos).

Αἱ ἑκατέρωθεν ἀπώλειαι ὑπῆρξαν διὰ μὲν τοὺς Ἱσπανοὺς 3300 νεκροὶ καὶ τραυματίαι, μετὰ 2000 περίπου αἰχμαλώτων, διὰ δὲ τοὺς Γάλλους 2394 ἐν ὅλῳ.

Τοῦ στρατηγοῦ Βένεγκας ἀφῃρέθη ἡ διοίκησις.

Κ. ΔΙ ΕΝΗΣ

Ἀλμονατὲρ-λὰ Ρεὰλ (Almonaster la-Real). Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χουέλβα, 25 χιλμ. ἀπὸ τῆς Ἀραθένας. Κάτοικοι 4.305. Ἔχει θερμὰς μεταλλικὰς πηγάς, ἐργοστάσια οἰνοπνευμάτων καὶ ὀρυχεῖα χαλκοῦ καὶ μαγγανησίου.

Ἄλμοντ. Ποταμὸς τῆς Σκωτίας ἐν Πέρτσαϊρ χυνόμενος εἰς τὸν Tay 2 μιλ. ἄνωθεν τοῦ Πέρτ.

Ἄλμοντ (Almonde), ***Φίλιππος***. Ὀλλανδὸς ναυτικός, γεννηθεὶς ἐν Μπριὲλ τῷ 1644, ἀποθανὼν τῷ 1711. Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Ruyter καὶ συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν νίκην τῆς Λὰ-Χὸγκ τῷ 1692.

Digitized by Google

'Αλμόντε (Almonte). Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χουέλβα, 14 χιλμ. ἀπὸ τῆς Λὰ Πάλμα. Κάτοικοι 7.536. Προϊόντα: ἔλαια, οἶνοι.

— **'Αλμόντε** (Almonte). Πόλις τοῦ Καναδᾶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ 'Οντάριο, περιφέρεια Λάναρη-Νόρντ. Κάτοικοι 2.426. Εἶναι ἓν τῶν σπουδαιοτέρων βιομηχανικῶν κέντρων τῆς ἐπαρχίας, ἰδίως εἰς μάλλινα εἴδη.

'Αλμόντε, ***'Ιωάννης*** (Juan-Népomucène Almonte). Μεξικανὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1802 ἐν Βαλλαντολὶντ τῆς πολιτείας Μιχοαγκάν. Ἦτο υἱὸς ἑνὸς τῶν περιφημοτέρων ἡρώων τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Μεξικοῦ ἀγῶνος, τοῦ ἱερέως Μορέλος, λέγεται δέ, ὅτι τὸ ὄνομα 'Αλμόντε προῆλθεν ἐκ τῆς συνηθείας τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ ἡρωϊκὸς ἱερεὺς νὰ λέγῃ εἰς τὴν τροφὸν τοῦ υἱοῦ του, ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ διακινδυνεύσῃ εἰς νέας περιπετείας: «*Al monte!*», δηλ. «στὲ βουνό», τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ καταφύγιον τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Γενόμενος συνταγματάρχης νεώτατος ὁ 'Αλμόντε, ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας μάχας καὶ ἐπολέμησε γενναίως παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ πατρός του. Ὅταν ὁ Μορέλος συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ ἐτυφεκίσθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν, ὁ υἱός του ὡδηγήθη εἰς Νέαν 'Ορλεάνην, ὅπου ἔτυχε τῆς προστασίας μιᾶς γενναιοδώρου Γαλλίδος. Ὁ 'Αλμόντε παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1822, ὁπότε ἐχορηγήθη ἀμνηστεία εἰς τοὺς ἐξορίστους Μεξικανούς. 'Επιστρέψας εἰς Μεξικὸν ὁ 'Αλμόντε καὶ ἀνακτήσας τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ἐτοποθετήθη τὸ ἑπόμενον ἔτος ὡς στρατιωτικὸς ἀπεσπασμένος παρὰ τῇ Μεξικανικῇ πρεσβείᾳ τοῦ Λονδίνου. Τῷ 1828 ἐγένετο βουλευτής, τῷ δὲ 1830 ἀνέλαβεν ἐξαιρετικὴν ἀποστολὴν εἰς τὸ Περοῦ. 'Επιστρέψας εἰς Μεξικόν, τῷ 1834, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τοῦ Τεξὰς ἐκστρατείαν (1836), ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ Σάντα-Μαρία, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ παρέμεινεν ἐπὶ ἑξάμηνον ἐν αἰχμαλωσίᾳ, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σὰν-Ζατσίντο (San-Jacinto). Τῷ 1839 προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, ὀλίγον δὲ χρόνον μετὰ τοῦτο ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν περίοδον, ὁ 'Αλμόντε ἀνέλαβε διαφόρους διπλωματικὰς ἀποστολὰς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ τὴν Εὐρώπην, εὑρίσκετο δὲ εἰς τὴν Γαλλίαν ὅταν ἐξυφάνθη ἡ συνωμοσία, ἡ ὁποία ὡδήγησεν εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ Μιραμὸν καὶ εἰς τὴν ἄνοδον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Τουαρέζ. Ὁ 'Αλμόντε ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἐκηρύχθη ἐχθρὸς ἄσπονδος τῆς φιλελευθέρας Κυβερνήσεως τοῦ νέου Προέδρου καὶ κατέβαλε πολλὰς ἐνεργείας παρὰ τῇ γαλλικῇ Κυβερνήσει πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπόψεών του, μὴ διστάσας, χάριν αὐτῶν, νὰ προβῇ καὶ εἰς τὴν σύναψιν μετὰ τῆς Ἱσπανίας συμφωνίας (1860), ἥτις ἔθετεν ἐν κινδύνῳ τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς Μεξικανικῆς δημοκρατίας. Κατόπιν τούτου ὁ υἱὸς τοῦ πατριώτου Μορέλος ἐκηρύχθη προδότης τῆς πατρίδος του καὶ προεγράφη. Τῷ 1862 ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς γαλλικῆς ἐκστρατείας εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς 'Οριζάμπα ἐξέδωκε «προνουντσιαμέντο», ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνέπτυσσε σχέδιον περὶ «σωτηρίας τοῦ ἔθνους» καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ὑπεγράφετο ὡς ἀνώτατος ἄρχων τῆς δημοκρατίας. 'Εν τούτοις δὲν κατώρθωσε νὰ συλλέξῃ παρὰ ἐνενήκοντα δύο ὑπογραφὰς καὶ μάλιστα οὐχὶ τῶν σημαινόντων Μεξικανῶν. Κατόπιν τούτου πλεῖσται ἑταιρεῖαι, τῶν ὁποίων ὁ 'Αλμόντε ἦτο μέλος, διέγραψαν αὐτὸν ὡς ἀντεθνικῶς δρῶντα.

Τὸ «**σχέδιον 'Αλμόντε**», ὅπως ἀπεκλήθη, εἶχεν ὡς σκοπὸν τὴν ἐγκαθίδρυσιν μοναρχίας ἐν Μεξικῷ, πρῶτον δὲ ἀποτέλεσμα τούτου ὑπῆρξε ἡ ῥῆξις τῆς συμμαχίας μεταξὺ Γαλλίας ἀφ' ἑνὸς καὶ 'Αγγλίας καὶ Ἱσπανίας ἀφ' ἑτέρου. 'Εν τούτοις ὁ 'Αλμόντε ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῆς γαλλικῆς ἀποστολῆς ὡς ἀπολαύων μεγάλης δημοτικότητος ἐν Μεξικῷ, οἱ δὲ φίλοι του ὑπεστήριζον ὅτι μικρὰ μόνον προσπάθεια τῶν Γάλλων θὰ ἤρκει διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὰ σχέδια τοῦ ἀρχηγοῦ των. Ἔχων ὑπ' ὄψει τὰς διαβεβαιώσεις ταύτας ὁ Γάλλος στρατηγὸς Λορανσὲ (Lorencez) προσέβαλε τὴν 5ην Μαΐου 1862 τὰ ὀχυρὰ τῆς Γκουαντελούπας καὶ τοῦ Λορέτο, ἠναγκάσθη ὅμως ταχέως νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐπιχείρησιν, ἀφοῦ ὑπέστη πολλὰς ἀπωλείας.

Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ 'Αλμόντε ὠνομάσθη ἀρχιστράτηγος τῶν μεξικανικῶν στρατευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Μαρκέζ, τοῦ περιφήμου δράστου τῶν τρομερῶν σφαγῶν τῆς Τακουμπάτζα, καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν 'Οριζάμπᾳ δύο διατάγματα, ἓν περὶ ἀναγκαστικῆς στρατολογίας καὶ δεύτερον περὶ ἐκδόσεως ἐθνικῶν γραμματίων μέχρι ποσοῦ 500.000 πιάστρων. Ταῦτα πάντα ἐξήγειρον τὰ πνεύματα ἐν Μεξικῷ, ἡ δὲ γαλλικὴ Κυβέρνησις, φοβουμένη ν' ἀντιταχθῇ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς εἰς τὴν δημοσίαν γνώμην, ἔκρινε σύμφορον νὰ ἀποκηρύξῃ τὸν προστατευόμενόν της. Ὁ 'Αλμόντε μένεα πνέων διὰ τὸ κενὸν ὅπερ ἐδημιουργεῖτο ὁσημέραι πέριξ αὐτοῦ καὶ μάλιστα εἰς μίαν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν πάντες ἐπιδιώκουν τὰ ἀξιώματα, καθιέρωσε τὸ ἀδίκημα τῆς «δυσμενείας κατὰ τοῦ καθεστῶτος» (désaffection) ἐπιβαλὼν τὴν ποινὴν τῆς ἐξορίας εἰς πάντα, ὅστις θὰ ἠρνεῖτο νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικά του καθήκοντα, ὡς ταῦτα διέγραψεν εἰς τὰ διατάγματά του ὁ ἀρχιστράτηγος. Τὸ ἑπόμενον ἔτος, μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν Γάλλων εἰς τὸ Μεξικόν, ὁ 'Αλμόντε ἐξελέγη ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῶν εὐγενῶν, ἥτις ἐψήφισε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μαξιμιλιανοῦ ὡς αὐτοκράτορος, μέλος τῆς ἐκτελεστικῆς ἀρχῆς μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Σάλες καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Λαμπαστίντα. Τάχιστα ὅμως τὰ μέλη τῆς «τριανδρίας» ἦλθον εἰς ῥῆξιν, τὸν Δεκέμβριον δὲ τοῦ 1864, οἱ δύο συνάδελφοι τοῦ 'Αλμόντε ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθῶσι, παρέμεινε δὲ οὗτος μόνος διαχειριστὴς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ. Ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν ὁ 'Αλμόντε ὑπῆρξε θερμὸς ὀπαδὸς τοῦ Μαξιμιλιανοῦ, μετὰ δὲ τὸν τραγικὸν θάνατον τούτου (1867) ἔφυγεν εἰς Γαλλίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε (1869). Γ. Α. Κ.

Ἄλμοντμπερυ (Almondbury). Πόλις τῆς 'Αγγλίας ἐν Ὑόρκῃ (Δυτ. Ραΐντιγγ), 305 χιλμ. ἀπὸ τοῦ Λονδίνου. Κάτοικοι 16,157. 'Εργοστάσια γεωργικῶν ἐργαλείων, βαμβακίνων καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων. 'Αρχαία διαμονὴ τῶν Σαξώνων βασιλέων. Ἡ ὁμώνυμος περιφέρεια ἔχει 53.000 κατοίκους.

'Αλμοντοβὰρ (Almodovar), *Δοὺξ ντὲ* —. Πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς Ἱσπανός, γεννηθεὶς ἐν Μαδρίτῃ τῷ 1720 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1794. Πρεσβευτὴς τῆς Ἱσπανίας ἀλληλοδιαδόχως ἐν Πετρουπόλει, Λισσαβῶνι καὶ Λονδίνῳ ἐπέδωκε τὴν νόταν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τῆς Ἱσπανίας κατὰ τῆς 'Αγγλίας τῷ 1778. 'Αποσυρθεὶς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας κατέγινεν εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν κριτικήν, δημοσιεύσας ἐν Μαδρίτῃ περιέργους λεπτομερείας περὶ τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Decada apistolar» καὶ μετέφρασε τὴν «φιλοσοφικὴν καὶ πολιτικὴν ἱστορίαν τῶν δύο 'Ινδιῶν» τοῦ Ραϋνὰλ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Malo de Luque. Κατόπιν διὰ μακρῶν ὑπερησπίσθη τὴν μνήμην τῶν πρώτων κατακτητῶν τῆς 'Αμερικῆς καὶ ἐκήρυττε τὴν προσεχῆ παρακμὴν τῆς ἀγγλικῆς ἰσχύος, τῆς ὁποίας τὴν ἀρχὴν ἔδωκεν ἡ ἀνεξαρτησία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Πάντα τὰ ἔργα του διακρίνει ὄχι μόνον λεπτότης ὕφους, ἀλλὰ καὶ βαθεῖα κριτικὴ ἀνάλυσις. Ἰδίως ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ τῆς μεταφράσεως τῆς «φιλοσοφικῆς καὶ πολιτικῆς ἱστορίας τῶν δύο 'Ινδιῶν» καταφαίνεται ὡς μελετήσας τὴν φιλοσοφίαν τοῦ βουδδικοῦ θρησκεύματος καὶ τὰς ἠθικὰς αὐτοῦ ἀρχάς. Ἡ μελέτη αὕτη εἶναι κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον σημαντική, καθ' ὅσον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐλάχιστοι ἦσαν οἱ ἐγκύψαντες εἰς τὸν πνευματικὸν βίον τῆς ἀρχαίας ταύτης χώρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἡμέτερος Γαλανὸς ὁ 'Αθηναῖος. Θ. Β.

— **'Αλμοντοβάρ,** ***Δὸν 'Ιντελφόνσο Ντίας ντὲ Ριμπέρα, κόμης ντὲ*** —. Ἱσπανὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς γεννηθεὶς ἐν Βαλεντίᾳ τῷ 1798 καὶ ἀποθανὼν ἐν Γαλλίᾳ τῷ 1860. 'Εξεπαιδεύθη ἐν τῇ σχολῇ Πυροβολικοῦ τῆς Σεγκοβίας, μόλις δὲ ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν ἐθεωρήθη ὕποπτος λόγῳ τῶν φιλελευθέρων του ἰδεῶν καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ὁπόθεν ἐξῆλθε μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1820. Μετὰ τὴν ἧτταν τῶν φιλελευθέρων (1823) κατέφυγεν εἰς Γαλλίαν. 'Επιστρέψας εἰς Ἱσπανίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φερδινάνδου Ζ' ἐξελέγη πρόεδρος τῆς ἱσπανικῆς συνελεύσεως καὶ προήχθη εἰς στρατηγὸν (1834). 'Επὶ τῆς κυβερνήσεως Τορένο ἐγένετο γενικὸς διοικητὴς τῆς Βαλεντίας, μετ' αὐτὸ δὲ μετέσχεν ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Κυβερνήσεως Μαντιζαμπέλ, ἥτις παρῃτήθη τῷ 1836 συνεπείᾳ τῆς ἥττης τῶν Προοδευτικῶν. Τῷ 1841, ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας τοῦ φίλου του 'Εσπαρτέρο, ὁ 'Αλμοντοβὰρ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν σκηνὴν ἀναλαβὼν τὸ ὑπουργεῖον τῶν 'Εξωτερικῶν, ἡ πτῶσις ὅμως τῆς ἀντιβασιλείας, συνεπείᾳ τῆς νίκης τῶν Συντηρητικῶν (1843), ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀποσυρθῇ ὁριστικῶς καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ στρατοῦ. Γ. Α. Κ.

'Αλμοντοβὰρ ντὲλ Κάμπο (Almodovar del Campo). Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ciudad-Real, 33 χιλ. νοτιοδυτικῶς τῆς ὁμωνύμου πόλεως, ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τῆς Σιέρρα ντὲ 'Αλκούντια. Κάτοικοι 12,996. 'Εργοστάσια δαντελλῶν, λινῶν, ὑποδημάτων, ἀλευρόμυλοι. Ἡ κτηνοτροφία ἀκμάζει, γίνεται δὲ ἐξαγωγὴ ἐλαίου καὶ σίτου. Ἡ πόλις ὀφείλει τὴν εὐημερίαν της εἰς τὸ γειτονικὸν ἀνθρακωρυχεῖον Πουερτολλάνο. Ἡ 'Αλμοντοβὰρ ἦτο κατὰ τὸν μεσαίωνα μαυριτανικὸν φρούριον, δὲν ἔχει ὅμως ἐνδιαφέροντα μνημεῖα. Εἶναι πατρὶς τοῦ ἱεροκήρυκος *'Ιωάννου ντ' Ἄβιλα*, τοῦ ἀποστόλου τῆς 'Ανδαλουσίας (1569) καὶ τοῦ δουκὸς δὸν Βαλδομέρο 'Εσπαρτέρο.

'Αλμόρα (Almora). Πόλις καὶ περιφέρεια τῶν 'Ινδιῶν. Ἡ πόλις εἶναι πρωτεύουσα τῆς Κουμαὸν τῶν Ἡνωμένων 'Επαρχιῶν καὶ κεῖται ἐπὶ τῶν ὀρέων 'Αλμόρα εἰς ὕψος 5,494 ποδῶν. Οἱ Ἄγγλοι τὴν κατέλαβον τῷ 1815. Ἡ περιφέρεια ἐκτάσεως 5,420 τετρ. μιλ. παράγει τέϊον. Πληθυσμὸς τῆς πόλεως 10,560.

'Αλ-Μοραβίδαι ἢ ***'Αλ-Μοραμπίδαι.*** Ἰσχυρὰ δυναστεία, ἥτις ἐβασίλευσεν ἐπὶ μεγάλου μέρους τῆς 'Αφρικῆς καὶ τῆς Ἱσπανίας. Τὸ ὄνομα ἔλαβον ἀπὸ τῶν Ἱσπανῶν, εἶναι δὲ τοῦτο παραφθορὰ τῆς ἀραβικῆς λέξεως *ἀλ-μοραμπετούν*, σημαινούσης φρουρούς, κατ' ἐπέκτασιν δὲ ἐκείνους οἵτινες ἀγρυπνοῦν διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θρησκείας (βλ. λ. μαραμποῦ).

Οἱ πρῶτοι 'Αλ-Μοραβίδαι ἦσαν ἐκ τῶν 'Αράβων τῶν προερχομένων ἐξ Ὑεμένης τῆς Συρίας, οἵτινες διελθόντες τῆς Αἰγύπτου, ἔπειτα τῆς Λιβύης, κατέληξαν εἰς Μαυριτανίαν, ὅπου, ὅπως μὴ συγχωνευθῶσι μετὰ τῶν ἰθαγενῶν, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἔρημον τῆς Σαχάρας καὶ σχηματίσαντες πλείστας φυλὰς κατέληξαν νὰ λησμονήσουν σχεδὸν ἐντελῶς τὰ δόγματα καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος, εἷς τούτων, ὁ *Δζωχέρ*, ἀνέλαβε νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς ὁμοφύλους του εἰς τὴν ἁγνότητα τῆς μουσουλμανικῆς πίστεως. 'Επιστρέφων ἐκ τοῦ προσκυνήματος τῆς Μέκκας καὶ τῆς Μεδίνης, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ Καϊροβὰν τὸν διάσημον θεολόγον *Ἄβδ-'Αλλὰχ-Ἴβν Ὑασίν*, ὅπως ἐκπληρώσουν ὁμοῦ τὴν θρησκευτικήν των ἀποστολήν. Μεταβάντες εἰς τοὺς Λαμθουνίους, ἀποτελοῦντας μίαν τῶν ἰσχυροτέρων φυλῶν τῆς ἐρήμου, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐγένοντο δεκτοὶ παρ' αὐτῶν, ἤρξαντο δὲ κηρύσσοντες τὰς ἀναγραφομένας ὑπὸ τοῦ κορανίου ἐντολὰς τῆς προσευχῆς, τῆς νηστείας καὶ τῆς ἐλεημοσύνης. Ὅταν ὅμως ἠθέλησαν νὰ ὠθήσουν αὐτοὺς εἰς τὴν ἁρπαγήν, τοὺς φόνους καὶ τὴν μοιχείαν, ἐξεδιώχθησαν ἐκεῖθεν. Ἡ Σαχάρα κατείχετο τότε ὑπὸ διαφόρων φυλῶν, κυβερνωμένων ὑπὸ ἰδίου ἑκάστης ἡγεμόνος, προσέφυγον δὲ εἰς αὐτάς, ἔνθα ἡ διδασκαλία των ὑπῆρξε καρποφορωτέρα, ὑπῆρξαν δὲ εὐτυχέστεροι οὐχὶ μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποδοχὴν τῶν δογμάτων, ἀλλὰ καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιβολὴν αὐτῶν διὰ τῶν ὅπλων. 'Εγεννήθη τότε εἰς τὸν Δζωχὲρ ἡ ἰδέα τῆς ἐνασκήσεως ἡγεμονικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῆς ἐρήμου καὶ ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἡ πρότασις αὐτοῦ, ὅπως ἀναλάβῃ τις τὴν ἀρχηγίαν στρατοῦ. Ὁ Ἄβδ-'Αλλὰχ στερούμενος πάσης στρατιωτικῆς ἐμπειρίας, ἠρνήθη τὸ προταθὲν ἀξίωμα, οἱ δύο δὲ μεταρρυθμισταὶ προσήνεγκον τὴν στρατιωτικὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν *'Αμποῦ-Μπὲκρ-Ἴβν-'Ομάρ*, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅπως ἀποδεχθῇ οὗτος τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τοῦ κύρους ἐπιβληθῇ εἰς τὰς ἐν τῇ ἐρήμῳ διεσπαρμένας φυλάς. Αἱ ἐλπίδες των αὗται δὲν διεψεύσθησαν. Πλῆθος ἀνθρώπων ἀμαθῶν καὶ βαρβάρων ἠσπάσθησαν τὰς μεταρρυθμίσεις των καὶ ἀπεδέχθησαν τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἱεροῦ δικαίου τῶν Μουσουλμάνων, συμφώνως πρὸς τὰς θεωρίας αὐτῶν. 'Εσχηματίσθη οὕτω μικρὸν ἀλλὰ φανατικὸν στράτευμα, ὅπερ ἐβάδισε πρὸς κατάκτησιν τῶν μεσημβρινῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Μαρόκκου. Πανταχοῦ ὅπου μετέβαινον, εὕρισκον προθύμους ὀπαδούς, τὸ στράτευμα ηὐξάνετο, τὰ δὲ διαμερίσματα τοῦ Δράα καὶ τῆς Σιδζιμάλσας περιῆλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν των (1054). Ὁ Δζωχὲρ ζηλοτυπήσας διὰ τὴν φήμην, ἣν ἀπέκτα ὁ 'Αμποῦ-Μπὲκρ-Ἴβν-'Ομάρ, ἐπεδίωξε νὰ τοῦ τὴν ἀφαιρέσῃ, ἀλλ' ἀποτυχὼν κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς γενικῆς συνόδου τῶν φυλάρχων εἰς θάνατον, ὃν ὑπέστη μετ' ἀξιοθαυμάστου καρτερίας.

Ὁ Ἄβδ-'Αλλὰχ-Ἴβν-Ὑασὶν διετήρησε πάντοτε τὴν θέσιν του ὡς ἀρχηγοῦ τῆς θρησκείας καὶ συνέπραττε μετὰ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἰσχὺς ἐκρατύνετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν πλειότερον. Ἡ ἐκστρατεία του κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ζανατῶν Μασοὺδ ἐστέφθη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, μετὰ τὸν θάνατον δὲ τούτου καὶ τῆς ἁλώσεως τῆς πρωτευούσης του Σιδζιμάλσας, τῷ 1056, ἄρχεται ἡ περίοδος τῆς δυναστείας τῶν 'Αλ-Μοραβιδῶν. Ὁ Ἄβδ-'Αλλὰχ καὶ ὁ Μπὲκρ 'Ομὰρ ἐγένοντο κύριοι τῆς ἐρήμου Σοὺς καὶ τῆς 'Αγχμάτ. 'Αλλὰ τραυματισθεὶς ὁ Ἄβδ-'Αλλὰχ κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Μεργαβατῶν μάχην ἀπέθανε τῷ 1059, οὕτω δὲ ἀπόλυτος κύριος παρέμεινεν ὁ 'Αμποῦ-Μπὲκρ-Ἴβν-'Ομάρ, ὅστις ἀνεκηρύχθη ἐμίρης τῶν Μουσουλμάνων.

'Εξηκολούθησεν οὗτος τὸν κατακτητικὸν πόλεμον καὶ κατέλαβε τὴν Τάδλαν, ἀλλ' αἱ ἐκραγεῖσαι στάσεις ἐν Σαχάρᾳ ἠνάγκασαν τοῦτον νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν διοίκησιν τῆς Μαυριτανίας τῷ 1070 εἰς τὸν ἀνεψιόν του Γιουσούφ, ὅπως ἐκστρατεύων καθυποτάξῃ τοὺς στασιαστάς. Οὗτος ὑπέταξε τῷ ὄντι πάσας τὰς φυλὰς τῆς ἐρήμου καὶ ἐξέτεινε τὴν κυριαρχίαν του μέχρι τοῦ Χρυσοῦ ὄρους ἐν Νιγριτίᾳ, ἀπέθανεν ὅμως τραυματισθεὶς ὑπὸ φαρμακεροῦ βέλους.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ *Γιασοὺφ-Ἴβν-Τασχφύν*, ὁ ἐνδοξότερος καὶ ἰσχυρότερος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν 'Αλ-Μοραβιδῶν, θεωρούμενος καὶ ὡς ὁ κυρίως ἑδραιώσας ταύτην. 'Εθεμελίωσεν οὗτος τὸ Μαρόκκον καὶ ἐπλούτισε τὴν πόλιν ταύτην διὰ τῶν ὡραιοτέρων τεμενῶν, ὥρισε δὲ ταύτην καὶ ὡς καθέδραν τοῦ βασιλείου του. Κατέλαβεν ἐν τῷ μεταξὺ τὴν Φὲζ καὶ κατέλυσε τὴν πανίσχυρον δυ-

Digitized by Google

ναστείαν τῶν Ζανατῶν, ἡγεμονεύσασαν ἐπὶ ἑκατονταετίαν ἐν Μαυριτανίᾳ. Ὁ Γιασοὺφ ἐπολιόρκει τὴν Ταγγέρην καὶ τὴν Κεούταν, ὅτε ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σεβίλλης Μοτεμέδ-Μπὲν-Ἀμπάδ, ὅπως ἐνισχύσῃ τοὺς ἐν Ἱσπανίᾳ Μουσουλμάνους ἡγεμόνας, οἵτινες, διῃρημένοι μεταξύ των, ἠδυνάτουν νὰ ἀντιταχθῶσιν εἰς τὰς ἐπιθέσεις τῶν Χριστιανῶν. Ἀπέφυγεν ὅμως νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς Ἱσπανίαν προτοῦ ἐξασφαλίσῃ τὸ κράτος αὐτοῦ ἐν Ἀφρικῇ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατάληψις τῆς Ταγγέρης καὶ τῆς Κεούτας τῷ ἀπέβαινον ἀπαραίτητοι ὅπως διαπλεύσῃ τὸν πορθμόν, ἐνισχύθη ἀπὸ τοῦ στόλου τοῦ βασιλέως τῆς Σεβίλλης πρὸς ἅλωσιν τῶν δύο τούτων θέσεων. Κατὰ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ χρονικὸν διάστημα κατέλαβε τὸ Τλεμεσέν, τὸ Ὀρὰν καὶ τὸ Ἀλγέριον. Καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος κατῆγε νίκας ἐν τῇ Ἀφρικῇ, ὁ βασιλεὺς τῆς Καστίλης Ἀλφόνσος ἐκυρίευε τὸ Τολέδον, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Σεβίλλης μετέβη αὐτοπροσώπως εἰς Ἀφρικήν, ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν ἀρωγὴν αὐτοῦ. Οὕτως ὁ Γιασοὺφ ἀπεφάσισε τὴν κατὰ τῆς Ἱσπανίας ἐκστρατείαν του τῷ 1086, ἡγούμενος θαυμασίου στρατοῦ, ἑνωθέντος μετὰ τῶν στρατευμάτων τῆς Σεβίλλης, τῆς Γρενάδας, τῆς Βαλενθίας καὶ τοῦ Μπανδαγιόζ, παρὰ τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην πόλιν συνῆψε τὴν περίφημον μάχην τῆς Ζαλέκας, κατατροπώσας τοὺς Χριστιανούς. Ἐπέστρεψεν εἶτα εἰς τὴν Ἀφρικήν, ἀφήσας τὰ στρατεύματά του εἰς Ἱσπανίαν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Μουσουλμάνων ἡγεμόνων. Ἀλλ' αἱ ὑφιστάμεναι μεταξὺ τούτων διαιρέσεις ἐξηκολούθησαν, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Σεβίλλης κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως, ὑποτάσσων τοὺς λοιποὺς ἡγεμόνας, ἑνώσῃ τὰ διάφορα μικρὰ μουσουλμανικὰ κράτη ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του. Τοῦτο ἐξηρέθισε τὸν Γιασούφ, ὅστις ἠθέλησε νὰ ἀποκαταστήσῃ τάξιν τινὰ ἐν Ἱσπανίᾳ, περιλαμβάνων πάντα τὰ κράτη ταῦτα εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν του.

Μετέβη αὖθις εἰς Ἱσπανίαν τῷ 1090 καὶ ἐντὸς δωδεκαετίας, διὰ τῶν ῥᾳδιουργιῶν καὶ τῆς δυνάμεως τῶν ὅπλων, ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ τὴν Μαλάγαν, τὴν Γρενάδαν, τὴν Μουρκίαν, τὴν Ἀλμερίαν, τὸ Μπανδαγιόζ, τὴν Βαλενθίαν, ἐν ἑνὶ λόγῳ πᾶν ὅ,τι ἀπέμενεν εἰς τοὺς Μουσουλμάνους, πλὴν τῆς Σαραγόσσης. Τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα μετεχειρίσθη ὑπῆρξαν σκληρότατα. Καθεῖρξε τοὺς βασιλεῖς τῆς Σεβίλλης καὶ τῆς Γρενάδας καὶ ἐκαρατόμησε τὸν βασιλέα τοῦ Μπανδαγιόζ. Οὕτω πᾶσαι αἱ ἐν Ἱσπανίᾳ μουσουλμανικαὶ ἡγεμονίαι ἡνώθησαν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ καὶ κατέστη οὕτως ἰσχυρὰ ἡ ἐν Ἱσπανίᾳ μαυριτανικὴ κατάκτησις. Ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἰβηρικὴν Χερσόνησον τῷ 1103, καταγοητευθεὶς δὲ ἐκ τῶν νέων αὐτῶν κτήσεων περιῆλθεν ὅλας τὰς ἐπαρχίας των. Ἐξασθενήσας ὅμως ἐκ τοῦ προκεχωρημένου τῆς ἡλικίας καὶ καταπεπονημένος ἐκ τῶν ἀτελευτήτων πολέμων μετεφέρθη εἰς Μαρόκκον, ἔνθα ἀπέθανε τῷ 1106, ἄγων ἡλικίαν ἑκατὸν ἐτῶν, ἀφήσας εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ ἀπέραντον αὐτοκρατορίαν ἐν Ἀφρικῇ καὶ Εὐρώπῃ.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἀνακηρυχθεὶς παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου δευτερότοκος υἱός του *Ἀλῆς (Τασχαφὶν-Ἴμπν-Ἀλῆς)*, ἡγεμὼν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἱσπανίας. Ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του Ταμίν, ὅστις ἐκυβέρνα ἐπ' ὀνόματι τοῦ πατρός του τὴν Ἱσπανίαν, κατενίκησε πολλάκις τοὺς Χριστιανοὺς ἡγεμόνας. Ὁ Ἀλῆς ἐξ ἄλλου μεταβὰς εἰς Ἱσπανίαν, ἀφήρπασεν ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Καστίλης πλείστας ἐπαρχίας, ἐκυρίευσε δὲ τὴν πόλιν Κοϊμὸρ καὶ πολλὰ φρούρια τῆς Πορτογαλίας. Οἱ στρατηγοί του ὑπέταξαν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον τὴν Σαραγόσσαν καὶ τὰς Βαλεαρίδας νήσους, ἀλλ' αἱ νῖκαι αὗται ἦσαν αἱ τελευταῖαι τοῦ ἡγεμόνος τούτου.

Εἶχεν ἀρχίσει ἤδη ἡ ἐπανάστασις τοῦ *Μωχαμμὲτ ἐλ-Μοχδὺ* (βλ. λ. Ἀλ-Μοάδαι), ὅστις ἐπὶ εἴκοσι δύο ἔτη συνετάραξε τὴν Ἀφρικὴν καὶ διέσεισε τὴν ἰσχὺν τῶν Ἀλ-Μοραβιδῶν. Ὁ θάνατος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀλῆ, *Τεμίν*, ἠνάγκασε τοῦτον νὰ ἀποστείλῃ εἰς Ἱσπανίαν τὸν υἱόν του *Τασχεφύν*, τοῦ ὁποίου ἡ στρατιωτικὴ καὶ διοικητικὴ ἀξία συνετήρησε τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δόξαν τῶν Ἀλ-Μοραβιδῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Ἀλλ' ὁ νέος οὗτος πρίγκιψ ἀνεκλήθη ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς Μαρόκκον, καθ' ὅσον οὗτος ἠγωνίζετο ἤδη ἀπεγνωσμένως ὑπὲρ τῆς τύχης τῆς δυναστείας του.

Ἡ καταλαβοῦσα τὸν Ἀλῆν θλῖψις ἐκ τῶν ἀτυχιῶν τοῦ πολέμου κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον, τῷ 1143, μετὰ βασιλείαν τριάκοντα ἑπτὰ ἐτῶν.

Ὁ Ἀλῆς ὑπῆρξεν ἡγεμὼν δίκαιος καὶ ἐπιεικής, ἐστερεῖτο ὅμως τῆς ἀπαιτουμένης εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἰσχύος χαρακτῆρος καὶ ἐπιμονῆς, ἡ δὲ ἀνοχὴ αὐτοῦ καὶ ἡ ἄρνησις εἰς τὰς προτάσεις τοῦ βεζύρου του, ὅπως συντρίψῃ τὸν Μωχαμμὲτ-ἐλ-Μοχαδὺ κατὰ τὴν ἐμφάνισίν του, ἐπέφερε τὸν ὄλεθρον τῆς δυναστείας του.

Ὁ διάδοχός του Τασχεφὺν ὑπῆρξε δυστυχέστερος τοῦ πατρός του. Ἐφ' ὅσον οἱ Ἀλ-Μοάδαι ἀφῄρουν ἀπὸ αὐτοῦ μίαν πρὸς μίαν τὰς ἐπαρχίας τῆς Μαυριτανίας, τὰ ἐν Ἱσπανίᾳ κράτη περιῆλθον εἰς πλήρη ἀναρχίαν καὶ ἐξετέθησαν εἰς τὰς εἰσβολὰς τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων. Ἀναγκασθεὶς νὰ ἀναθέσῃ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Μαρόκκου εἰς τὸν νεαρὸν υἱόν του Ἰμπραΐμ καὶ τῆς Φὲζ εἰς τὸν ἀδελφόν του Κάχια, ὁ Τασχεφὺν κατέβαλε τὰς ὑστάτας του προσπαθείας, ὅπως περισώσῃ τὴν κινδυνεύουσαν πόλιν Ὀράν, ὁπόθεν ἤλπιζε νὰ πλεύσῃ πρὸς τὴν Ἱσπανίαν. Πολιορκηθεὶς αἴφνης ἀπεπειράθη ἔξοδον, ἀλλὰ κατέπεσε μετὰ τοῦ ἵππου του ἐντὸς κρημνοῦ τινος, ἡ δὲ κεφαλή του ἐκομίσθη εἰς τὸν Μοχαδύ. Τὸ ἑπόμενον ἔτος (1146) ἡλώθη τὸ Μαρόκον καὶ ὁ υἱός του Ἰμπραΐμ ἐμπεσὼν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Μοχαδὺ ἐκαρατομήθη πρὸ τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ, οὕτω δὲ ἐξηφανίσθη ἡ δυναστεία τῶν Ἀλ-Μοραβιδῶν. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἄλμος. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ ποταμὸς Ἄραξος. Κ. Μ. Κ.

Ἄλμος. Υἱὸς τοῦ Σισύφου, ἀδελφὸς τοῦ Γλαύκου, Ὀρνυτίωνος καὶ Θερσάνδρου, μεταβὰς πρὸς τὸν Ἐτεοκλέα, βασιλέα τοῦ Ὀρχομενοῦ τῆς Βοιωτίας, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τμῆμα τῆς χώρας, καλουμένης ἕως τότε Ἀνδρηΐδος, ἐκ τοῦ Ἀνδρέως πατρὸς τοῦ Ἐτεοκλέους· τοῦτον διεδέχθησαν ἐν τῇ βασιλείᾳ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἄλμου, καὶ δὴ ὁ ἐκ τοῦ Ἄρεως υἱὸς τῆς θυγατρός του Χρύσης, Φλεγύας ὀνόματι· τοῦτον διεδέχθη ὁ ἐκ τῆς ἑτέρας θυγατρὸς τοῦ Ἄλμου Χρυσογενείας ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος υἱὸς Χρύσης, τοῦ ὁποίου υἱὸς καὶ διάδοχος ὑπῆρξεν ὁ περίπυστος *Μινύας*. Ἐκ τῆς γενεαλογίας ταύτης ἐμφανίζεται παλαιοτάτη κατὰ τὴν πρωΐμον Χαλκῆν περίοδον ἐπιβολὴ τῆς Κορίνθου (=Ἐφύρας), πατρίδος τοῦ Σισύφου, ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ἡ ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἄλμου συναγωγὴ τῶν μυθικῶς μεγάλων θησαυρῶν τῶν Μινυῶν· τὸ γένος τοῦ Ἄλμου περατοῦται μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Μινύου Ὀρχομενόν, τὸν ὁποῖον, ἀποθανόντα ἄπαιδα, διεδέχθη ὁ Κλύμενος, ἔγγονος τοῦ Φρίξου, ἐκ τοῦ ἐντοπίου Βοιωτικοῦ οἴκου (Παυσ. Β' 4, 3 καὶ Θ' 34, 10—Θ' 37, 1). Ὁ αὐτὸς ὠνομάζετο καὶ *Ὄλμος*, ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ἐν Βοιωτίᾳ κωμόπολις ἐκαλεῖτο *Ἄλμωνες* καὶ κατόπιν *Ὄλμωνες*· ἐκτίσθη δὲ ἡ κώμη καὶ ἐπωνομάσθη ἡ χώρα ἐκ τοῦ Ἄλμου τούτου· ἦτο δὲ παλαιοτάτη, κειμένη εἰς ἀπόστασιν δώδεκα σταδίων ($2^1/_4$ χλμ. ὡς ἔγγ.) ἀπὸ τῶν Κωπῶν· ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐπὶ Παυσανίου, περὶ τὸ 170 μ. Χ., οὐδὲν τὸ ἀξιοθέατον ἢ ἀξιομνημόνευτον (Παυσαν. Θ' 24, 3 καὶ Θ' 34, 10). Παρὰ τῷ Ἑλλανίκῳ ὑπάρχει καὶ ἐκδοχὴ τῆς κώμης ταύτης «*Σάλμος*». Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀλ-Μοτασέμ. Ὄγδοος χαλίφης τῆς δυναστείας τῶν Ἀββασιδῶν, διαδεχθεὶς τὸν ἀδελφόν του *Ἀλ-Μαμοὺν* τῷ 218 ἔτος Ἐγίρας (836 μ. Χρ.). Ὁ Ἀλ-Μαμοὺν εἶχεν υἱὸν ὀνομαζόμενον Ἀλ-Ἀμπάς, ἀλλὰ προέκρινε νὰ ἀνακηρύξῃ χαλίφην τὸν ἀδελφόν του παρ' οὗ ἀπέσπασε τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι ἤθελεν ἀκολουθήσει τὴν πορείαν αὐτοῦ εἰς τὴν διακυβέρνησιν τοῦ μεγάλου ἀραβικοῦ κράτους. Ὁ νέος ἡγεμὼν ὡς ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν εὑρέθη πρὸ μεγάλων ἐσωτερικῶν περιπλοκῶν. Ἀνεφάνη μεταξὺ τοῦ λαοῦ ὁ Μπάζεκ, ὅστις, κηρύξας ἑαυτὸν προφήτην, ἐζήτησε νὰ καταρρίψῃ τὸν Ἰσλαμισμόν, ἀποδοκιμάζων πάντα τὰ δόγματα τοῦ κορανίου. Εἶχε κατορθώσει νὰ προσελκύσῃ οὗτος μέγα πλῆθος ἀνθρώπων εἰς τὰς θεωρίας του, τοὺς κατέστησε φανατικοὺς καὶ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς ἐνόπλων ὀρδῶν προήλασε καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν Ἀντερμπιζὰν καὶ τὸ περσικὸν Ἰράκ. Κατ' αὐτοῦ ἀπεστάλη ὁ διάσημος στρατηγὸς Ἀφσίν, ὅστις προσέβαλεν αὐτόν, ἀνέκτησε τὰς καταληφθείσας πόλεις καὶ διέλυσε μερικὰ ἐκ τῶν στρατευμάτων του. Ἀλλ' ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε μακροχρόνιος καὶ τραχύς, ἐν τέλει ὅμως ἠδυνήθη ὁ Ἀφσὶν νὰ συλλάβῃ τὸν ἐπαναστάτην. Ἀπέστειλε τοῦτον εἰς τὸν χαλίφην, ὅστις ἐθανάτωσεν αὐτὸν μεταχειρισθεὶς ἀπεριγράπτους βασάνους· τοῦ ἀπέκοψε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ διήνοιξε τὴν γαστέρα του, τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ ἀπέστειλεν εἰς Χορασσάν, ὅπου ἐξετέθη εἰς δημοσίαν θέαν. Μετὰ τὴν περιστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, κατήγαγε δὲ νίκας τινάς, προετίθετο δὲ νὰ βαδίσῃ κατ' αὐτοῦ τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλ' ἐν ᾧ διεξῆγε τὸν πόλεμον τοῦτον ἀπεκαλύφθη ἐναντίον του συνωμοσία ὑπὲρ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἀλ-Ἀμπάς. Συνελήφθησαν πάντες αἱ συνωμόται, τοὺς ὁποίους κατεδίκασεν εἰς θάνατον, μὴ φεισθεὶς οὐδενὸς καὶ μὴ ἐπιδείξας τὴν παραμικρὰν ἐπιείκειαν οὐδὲ εἰς τοὺς οἰκείους καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. Ἐνέκλεισε τὸν ἀνεψιόν του εἰς κάθυγρον εἱρκτήν, ὅπου ἀφῆκε αὐτὸν νὰ ἀποθάνῃ τῆς δίψης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνεψιοῦ του, αἱ ἐπαναστάσεις καὶ αἱ ἐξεγέρσεις κατέπαυσαν καὶ ἠδυνήθη νὰ βασιλεύσῃ ἐν γαλήνῃ, προσπαθῶν νὰ συνεχίσῃ τὰς πράξεις τοῦ μεγάλου προκατόχου του.

Παρ' ὅλα τὰ βάρβαρα μέτρα τὰ ὁποῖα μετεχειρίσθη κατὰ παντὸς ἀποστάτου καὶ παρὰ τὸ ἀφθόνως χυθὲν αἷμα πρὸς κατάπνιξιν τῶν ἐπαναστάσεων, πρὸ πάντων δὲ παρὰ τὴν σκληρότητα τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε κατὰ τοῦ νεαροῦ ἀνεψιοῦ του, ὅστις ἀπελάμβανε μεγάλων συμπαθειῶν παρὰ τῷ λαῷ, οἱ Ἄραβες ἱστορικοὶ ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα Μπιλάχ, ἤτοι ἡγεμόνος τὸν ὁποῖον καλύπτει καὶ προστατεύει ἡ θεία χάρις. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας του συνέλεξεν ἄπειρα χειρόγραφα συγγραμμάτων πασῶν τῶν γλωσσῶν καὶ ἐπλούτισε τὴν ἱκανῶς πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἣν εἶχε καταρτίσει ὁ Ἀλ-Μαμούν. Οἱ Ἄραβες θεολόγοι ἀναφέρουσιν ὅτι δὲν ἐπέδειξε μεγάλον ζῆλον πρὸς τὴν θρησκείαν τοῦ προφήτου. Ὁ Ἀλ-Μοτασὲμ ἐξέπνευσε μετὰ βασιλείαν ὀκτὼ ἐτῶν, ὀκτὼ μηνῶν καὶ ὀκτὼ ἡμερῶν, ἀνακηρύξας, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, διάδοχόν του τὸν υἱόν του Βάθακ-Βιλλάχ, ἡγεμόνα βασιλεύσαντα ἐπὶ πέντε ἔτη, καὶ διὰ τὸν ὁποῖον οὐδὲν ἄλλο μνημονεύει ἡ ἱστορία, ἢ ὅτι ὑπῆρξεν ἐραστὴς τῶν εὐσάρκων γυναικῶν, ἀλλ' ὅστις ἐκτὸς αὐτῶν ἠγάπα τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, ἠὐνόει δὲ κυρίως τοὺς ποιητάς, καθ' ὅσον καὶ αὐτὸς συνέθετεν ὡραίους στίχους. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ἀλμουκανταρᾶτα *[Ἀστρονομ.]*· βλ. ἀλμικανταρᾶτοι *κύκλοι*.

Ἀλμουνέθαρ (Almunecar). Πόλις παράλιος τῆς Ἱσπανίας (Ἀνδαλουσία) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γρενάδης. Κάτοικοι 8,100. Ἐργοστάσια οἴνων καὶ οἰνοπνευμάτων. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν τῷ 1489.

Ἀλμούνια (Almunia de dona Godina). Πολίχνη ἱσπανικὴ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ζαραγώσᾳ. Κάτοικοι 4,209. Ἐργοστάσια οἰνοπνευμάτων καὶ οἴνων.

ἀλμούρα (ἡ)· ἀντὶ *ἀλεμούρα*· καὶ τοῦτο ἀντὶ τοῦ κοινοτέρου *ρεμούλα*=ἁρπαγή, λεηλασία.

Ἀλμοῦρα *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Λιμνοθάλασσα τοῦ βορείου στομίου τῆς *Κερκυραϊκῆς θαλάσσης*, κειμένη μεταξὺ τῆς γρανιτώδους ὀφρύος τῆς προασπιζούσης ἐκ δυσμῶν καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς δυτικῆς αὐτῆς ὄχθης τὴν *λίμνην τοῦ Βουθρωτοῦ* καὶ τοῦ εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἐπικυρωθέντος ἀκρωτηρίου *Σκάλα* τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς. Τὸ μῆκος τῆς λιμνοθαλάσσης εἶναι 2,500 μέτρων, τὸ δὲ μέγιστον πλάτος της 600 μέτρων, τοῦ βάθους της κυμαινομένου μεταξὺ 2 καὶ 4 ὀργυιῶν. Ἐπικοινωνεῖ δὲ αὕτη διὰ στόματος ἐκβάλλοντος εἰς τὸν *ποταμὸν Βουθρωτοῦ* εἰς $^3/_4$ μιλ. ἔσω τῆς ἐκβολῆς του. Μικραὶ σχετικῶς δαπάναι πρὸς ἐκσκαφὴν τῆς *Ἀλμούρας*, τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς λίμνης τοῦ *Βουθρωτοῦ*, ἤδη πλωτῶν εἰς μικροῦ βυθίσματος πλοῖα, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀπὸ ὀχυρωτικῆς ἀπόψεως ἀξίαν τῆς ὡς ἄνω ῥηθείσης ὀφρύος, θὰ ἀπετέλουν ἕνα τῶν ὀχυρωτέρων ἐν τῷ κόσμῳ πολεμικῶν λιμένων (Πλάτος 39' 44' 30', μῆκ. 20^0 00' 50'', χάρτης ἀγγλικὸς 206=Channels of Corfou from cape Kiephali to Kastrosykia). ΣΤ. ΕΜΜ ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἀλ-Μουστανζίμ. Ὁ τελευταῖος χαλίφης τῆς Βαγδάτης, τῆς δυναστείας τῶν Ἀββασσιδῶν, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου (1258) ὁ Μογγόλος χάνης Χουλαγοῦ ἐκυρίευσε τὴν Βαγδάτην, φονεύσας αὐτὸν (βλ. καὶ λ. Ἀββασίδαι). Κ. Μ. Κ.

Ἀλμοχαρὶν (Almoharin). Πολίχνη τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καθέρες. Κάτοικοι 2.859. Ἔχει ἰαματικὰς πηγὰς συνιστωμένας διὰ τὴν θεραπείαν τῶν χοιραδικῶν παθήσεων.

ἄλμπα *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς τῶν ἁλιέων μας διαλέκτου, σημαίνων τὸ λυκαυγές· π. χ. «θὰ καλάρουμε τὸ παραγάδι μὲ τὴν ἄλμπα» (ἅμα τῇ ἕῳ). Προφανοῦς λατινικῆς καταγωγῆς ὁ ὅρος οὗτος, ἔχει ἀντίθετον τοὺς «*σούρουπο*» («σούρουπα» ἢ καὶ «σουρούπωμα» =*λυκόφως*). Ἐπὶ ἀκμῆς τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ ἦτο ἐν συχνῇ χρήσει καὶ εἰς τὴν κοινὴν τῶν ναυτικῶν μας διάλεκτον (λ.χ.: «θὰ κάνουμε πανιὰ μὲ τὴν ἄλμπα»=θὰ ἀπάρωμεν ἅμα τῇ ἕῳ), ἥτις χρῆσις ὅμως, καθισταμένη ὁλονὲν σπανιωτέρα, ἔχει ἤδη σχεδὸν λησμονηθῆ, περιορισθεῖσα, ὡς προέφημεν, εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἁλιέων. Σ. Ε. Λ.

ἀλμπαγᾶς· βλ. ἀλπάκα.

Ἀλμπαθέτε (Albacete). Μεσόγειος ἐπαρχία τῆς νοτιοανατολικῆς Ἱσπανίας, ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Χουένκα, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Βαλένθια καὶ Ἀλικάντε, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Μουρκίας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Γρενάδης καὶ τοῦ Χαέν. Τὸ ἔδαφος εἰς τὰ βόρεια εἶναι πεδινὸν καὶ εἰς τὰ νότια ὀρεινόν, διαρρέεται δὲ ὑπὸ τῶν ποταμῶν Σεγούρα καὶ Χουκὰρ ἐκβαλλόντων εἰς τὴν Μεσόγειον. Ἔχει ἔκτασιν 14.863 τετρ. χιλιομέτρων καὶ πληθυσμὸν 291,833 κατοίκων, ἤτοι ἀναλογίαν 20 κατοίκων κατὰ τετρ. χιλιόμετρον. Εἶναι ἡ ἀραιότερον κατῳκημένη ἐπαρχία τῆς Ἱσπανίας ἕνεκα τῶν μεγάλων ἀγόνων ἐκτάσεων, καταλλήλων μόνον διὰ βοσκάς. Τὸ κλῖμα εἶναι εὔκρατον καὶ ὑγιεινόν. Καλλιεργοῦνται ὁ σῖτος καὶ ἄλλα δημητριακά, καθὼς καὶ διάφορα εἴδη ὀπωρικῶν, ἡ ἐλαία, καὶ ἡ ἄμπελος, ἥτις ἀποδίδει ἄριστον οἶνον. Μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἀσχολεῖται μὲ τὴν κτηνοτροφίαν, εὐδοκιμεῖ δὲ καὶ ἡ μελισσοτροφία καὶ σηροτροφία. Οἱ ταῦροι τοῦ Ἀλμπαθέτε εἶναι περιζήτητοι διὰ τὰς ταυρομαχίας καὶ οἱ ἵπποι της διὰ τὸ ἱσπανικὸν ἱππικόν. Εἰς διάφορα μέρη ὑπάρ-

Digitized by Google

χουν μεταλλικαὶ πηγαὶ θερμαὶ ἢ ψυχραί, καθὼς καὶ ἄργυρος, χαλκός, θεῖον, ἄνθραξ καὶ ἄλλα ὀρυκτά. Ἡ βιομηχανία περιορίζεται εἰς χονδροειδῆ καννάβινα ὑφάσματα, πορσελάνην, πήλινα ἀγγεῖα καὶ μαχαίρια. Ἡ ἐκπαίδευσις χωλαίνει καὶ εἰς αὐτὰς τὰς κυριωτέρας πόλεις.

Ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας κεῖται ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ Μπαλαζότε καὶ τῆς διώρυγος Μαρίας-Χριστίνας. Κάτοικοι 31.960. Ἐργοστάσια πυρείων, ζύθου, σοκολάτας, σάπωνος. Τὴν 7ην Σεπτεμβρίου ἑκάστου ἔτους γίνεται ἐν Ἀλμπαθέτε μεγάλη ἀγορὰ κτηνῶν, ἰδίως ἡμιόνων καὶ αἰγῶν, διαρκοῦσα πολλὰς ἡμέρας. Φημίζεται διὰ τὰ ἐγχειρίδιά της, περιζήτητα ἐν Ἱσπανίᾳ. Εἶναι τρομερὰ ὅπλα, ὀλίγον χονδρειδῆ μὲ πλουσίως κεκοσμημένας λαβάς, φέροντα πολλάκις ἐπιγραφὰς ἀναφερομένας εἰς τοὺς σκοποὺς οὓς ἐξυπηρετοῦν.

«Ἄλμπακω» (Albacore) *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Κέρκουρος (κόττερο) ἀγγλικὸς πολεμικός, εἴκοσι δύο πυροβόλων τῶν 32 καὶ ὀκτὼ «καρονάδων» τῶν 12 λιτρῶν, πληρώματος 121 ἀνδρῶν, ὁ ὁποῖος, τὴν 18 Δεκεμβρίου 1812, εὑρεθεὶς ἐγγὺς τῆς γαλλικῆς φρεγάτας «Gloire», καταληφθείσης ὑπὸ γαλήνης ἔξω τοῦ Cap Lizard, ὅπου, ἀποπλεύσασα ἐκ Χάβρης, τὴν ἔφερε σφοδρὸς εὖρος, συνῆψε ναυμαχίαν πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν βοηθηθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ πολεμικοῦ μυοπάρωνος «Pickle» τῶν 14 πυροβόλων, δυνηθέντος νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν τόπον τῆς παραδόξου ταύτης μονομαχίας (βλ. λεπτομερείας εἰς *Wm James*: The Naval History of Great Britain VI 7). Σ. Ε. Λ.

Ἀλμπὰν ***Κάρολος***. Εἷς τῶν διευθυντῶν τοῦ ἐργοστασίου τῆς Ζαβέλ, γεννηθεὶς τῷ 1749 ἐν Παρισίοις καὶ ἀποθανὼν τῷ 1817 εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν. Οὗτος πρὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως κατεγίνετο μὲ τὴν ἀεροστατικήν, μετὰ τοῦ συνεταίρου του δὲ Βαλλὲ ἐπέτυχε βελτιώσεις τινὰς εἰς ταύτην. Κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1784 κατώρθωσε νὰ παρασκευάσῃ ἀέριον διὰ τοὺς ἀεροναύτας, πρὸς δὲ κατεσκεύασεν ἓν εἶδος μηχανήματος προσομοιάζοντος τὰς πτέρυγας τῶν ἀνεμομύλων, τὰς ὁποίας προσήρμοσεν εἰς μικρὸν σκάφος δυνάμενον ἐν ἀνάγκῃ νὰ διασχίζῃ τοὺς ποταμούς. Ἐν τέλει μεταβαλὼν τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τοῦ μηχανήματος προσήρμοσε τὰς ἐν λόγῳ πτέρυγας εἰς ἀερόσφαιραν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε «Κόμητα ντ' Ἀρτουᾶ» πρὸς τιμὴν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΣΤ', τοῦ κατόπιν βασιλέως Καρόλου δεκάτου, καὶ δι' αὐτοῦ ἐπεχείρησε λίαν περίεργα ἀεροστατικὰ πειράματα. Οἱ δύο ἑταῖροι προεκήρυξαν ὅτι ἔμελλον νὰ ἐκτελέσωσι ταξίδιον ἀεροπορικόν, τὴν δὲ 24 Αὐγούστου 1785 ἀνήγγειλαν ὅτι θὰ μεταβῶσι δι' ἐλευθέρου ἀεροστάτου εἰς Βερσαλλίας. Ὅπως μὴ ἔχωσι περιττὸν βάρος παρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἕνα μόνον νεαρὸν ξυλουργόν, Τρυσὸν καλούμενον, τὸν μόνον ἐκ τῶν ἐργατῶν των, ὅστις ἐδέχθη νὰ συμμερισθῇ τοὺς κινδύνους τῶν προϊσταμένων του καὶ τὴν τετάρτην καὶ ἡμίσειαν ὥραν τῆς πρωΐας, μὲ ἄνεμον ἐλάχιστα εὐνοϊκόν, ἀνυψώθησαν 200 πόδας μόνον. Διελθόντες τὸν Σηκουάναν κατῆλθον εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Βουλώνης. Ὑψωθέντες ἐκ νέου ἔφθασαν ἀπέναντι τοῦ Σαὶν-Κλοῦ, ὅπως δὲ διέλθουν τὰ ὑψώματα τῆς πόλεως ταύτης ἔθεσαν εἰς κίνησιν τὰς πτέρυγας ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀνῆλθον εἰς ὕψος 300 ποδῶν. Περὶ τὴν πέμπτην ὥραν εὑρίσκοντο ὑπεράνω τοῦ ἀνακτόρου καὶ ἐτράπησαν πρὸς τὴν πεδιάδα Γκάρς, ἐκεῖ ὅμως ὁ ἄνεμος ἐγένετο σφοδρὸς καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ κατέλθωσιν, ὅταν δὲ ἐξησθένησεν οὗτος ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ζαβέλ.

Τὴν 13 Σεπτεμβρίου ἐξετέλεσαν νέαν πτῆσιν μεταβάντες εἰς τὸ Ἰσσύ, ὁπόθεν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ζαβέλ, διελθόντες διὰ τοῦ Βωζιράρ. Τὴν 19 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπέταξαν εἰς τὸ Σαὶν-Κλοῦ καὶ κατῆλθον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀνακτόρου, ὅπου ἀνέμενον ὅπως ἴδωσιν αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα. Τοῖς ἐγένετο θερμὴ δεξίωσις παρὰ τῶν ἡγεμόνων, οἵτινες μετὰ θαυμασμοῦ ἐξήτασαν τὸ εὐφυὲς μηχάνημα καὶ ἤκουσαν τὰς θεωρίας τοῦ Ἀλμπὰν περὶ τῆς κατισχύσεως αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ ρεύματος τοῦ ἀέρος. Διὰ τοῦ χειρισμοῦ τοῦ μηχανήματός των κατώρθουν τῷ ὄντι οὗτοι νὰ ἀνέρχωνται καὶ κατέρχωνται κατὰ βούλησιν, δὲν ἠδύναντο ὅμως νὰ καταπολεμήσωσι τὸν ἐγειρόμενον ἄνεμον. Ὁ Κόμης ντ' Ἀρτουᾶ, ὅστις ἔτρεφεν ἰδιαιτέραν κλίσιν εἰς τὴν ἀεροπορίαν, ἐξετέλεσε μετ' αὐτῶν πλείστας πτήσεις.

Τῷ 1786 ἐπεδόθησαν εἰς νέας ἐρεύνας μετά τινος ἐπιτυχίας. Οὕτως ἐν ὥρᾳ νηνεμίας ἠδύναντο νὰ ὁδηγῶσι τὸ μηχάνημά των πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἢ πρὸς τὰ ὄπισθεν καὶ νὰ σχηματίζουν κύκλον διαμέτρου διακοσίων πεντήκοντα μέτρων, κατώρθωσαν δὲ νὰ κατισχύσουν τοῦ ρεύματος τοῦ ἀέρος, σχηματίζοντες μετὰ τῆς γραμμῆς τοῦ ἀνέμου γωνίαν 20 ἕως 25°. Τὸ σπουδαιότερον τῆς ἐφευρέσεώς των ἦτο ὅτι ἀνήρχοντο καὶ κατήρχοντο χωρὶς μείωσιν τοῦ ἕρματος οὔτε ἀπώλειαν τοῦ ἀερίου των, δι' ἁπλοῦ χειρισμοῦ τῶν πτερύγων.

Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Ἀλμπὰν ἠναγκάσθη νὰ φυγαδευθῇ, οὕτω δὲ διεκόπησαν αἱ ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι αὐτοῦ καὶ ἴσως ἐματαιώθη ἐκ τούτου ἡ πραγματοποίησις εὐρυτέρων ἐφαρμογῶν εἰς τὴν μόλις τότε ἀρξαμένην ἀεροπορίαν. Θ. Β.

Ἀλμπανάκης, ***Παναγιώτης***. Οὗτος κατὰ τὸν Ἀγῶνα παραμένων ἐν Κυθήροις, ἢ μεταβαίνων εἰς τὴν Πελοπόννησον, μεγάλας παρεῖχεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὑπηρεσίας, χάρις εἰς τὰς ἀσφαλεῖς πληροφορίας τὰς ὁποίας μετέφερεν, ἀπὸ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν ἀρυόμενος αὐτάς. Γ. Δ. Κ.

Ἀλμπανέζε (Albaneze Enrico). Ἰατρὸς γεννηθεὶς ἐν Παλέρμῳ τῷ 1834. Ὑπῆρξε χειρουργὸς τοῦ Γαριβάλδη καὶ καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς. ΑΡ. Π. Κ.

Ἀλμπάνη ***Μετόχι***. Μικρὸς συνοικισμὸς τοῦ ἀγροτικοῦ δήμου Μισιρίων τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ. Ἀπέχει 15' ἐκ τοῦ χωρίου Μισίρια καὶ 45' ἐκ τῆς πόλεως Ρεθύμνης ἀνατολικῶς. Ἔχει κατ. 18. Ι. Σ.

Ἀλμπάνης ***Στάθης***. Ἀμφισσεὺς Ἀγωνιστής, ἐκ τῶν ἀκολουθησάντων τὸν Γκούραν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἐγκατεστάθη ἐν αὐτῇ μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἀπὸ τὸ 1825. Ἠγωνίσθη κατὰ τὴν ἄμυνάν της. Ἔπεσεν εἴς τινα συμπλοκὴν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1826. Γ. Δ. Κ.

Ἀλμπάνι (Albani), ***Φραγκῖσκος***. Διάσημος Ἰταλὸς ζωγράφος ἀνήκων εἰς τὴν σχολὴν τῆς Βολωνίας, γεννηθεὶς τῷ 1578 καὶ γενόμενος γνωστότερος ὑπὸ τὸ ἐκγαλλισθὲν ὄνομά του *Ἀλμπάν*. Ἦτο οὗτος υἱὸς ἐμπόρου τινὸς μετάξης, ὅστις ἤθελε νὰ εἰσαγάγῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἐμπόριόν του· ὁ Ἀλμπάνι ὅμως ἠγάπα μετὰ πάθους τὴν ζωγραφικήν. Ἐδιδάχθη ἀρχικῶς παρὰ τῷ Φλαμανδῷ ζωγράφῳ Διονυσίῳ Κάλβαρτ, ὅπου συνήντησε μαθητευόμενον καὶ τὸν Γουΐδον Ρένι. Συνεδέθη μετ' αὐτοῦ, ἀμφότεροι δὲ εἰσήχθησαν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Καρράτσε, διάσημον τότε καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Ἀλμπάνι διεκρίθη ἀμέσως καὶ ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ ἐκτέλεσις μεγάλων ἔργων ἐν Βολωνίᾳ, Ρώμῃ, Φλωρεντίᾳ, ἔνθα ὁ καρδινάλιος τῆς Τοσκάνης διεκόσμει τότε τὸ παλάτιόν του Μέτζο-Μόντε. Ὁ Ἀλμπάνι ἐζωγράφησε τὰς μεγάλας στοὰς αὐτοῦ, ἐξετέλεσε δὲ καὶ πλείστους πίνακας τοῦ παρεκκλησίου. Πάντες οἱ ἡγεμόνες ἐπεθύμουν νὰ ἴδωσι τοὺς πίνακας τούτους, τοὺς ὁποίους ὁ Ἀλμπάνι ἐζωγράφησεν ἐπὶ χαλκίνων πλακῶν, ὅπως ἡ μεταφορά των καθίσταται εὐχερεστέρα. Ἡ σωματογραφία τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων παρ' αὐτοῦ ἦτο καλυτέρα ἢ ἡ παράστασις τῶν νευρωδῶν σωμάτων τῶν ἀνδρῶν, ἐπὶ μακρὸν δὲ κατεῖχεν οὗτος τὴν μᾶλλον ὑπέροχον θέσιν μεταξὺ πάντων τῶν συγχρόνων του ζωγράφων ὅσον ἀφορᾷ τὴν μελέτην τῶν γυναικείων σχημάτων. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Καρράτσε ὑπερέβαλεν αὐτὸν εἰς τὸ εἶδος τοῦτο.

Ἀλμπάνι Φραγκῖσκος.

Αἱ κάλλισται τῶν συνθέσεών του εἶναι: ἡ «*Ἔρωτες τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἀδώνιδος*», χαραχθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ Ὠντράν, ὁ «*Θρίαμβος τῆς Ἀφροδίτης*», τὰ «*Τέσσαρα στοιχεῖα*» κτλ. Ὁ Ἀλμπάνι δὲν ἐπεμελεῖτο τὸ σχέδιόν του καὶ ἐπανελάμβανε τὰ ἴδια θέματα. Αἱ κεφαλαὶ τῶν παιδίων, τῶν γερόντων καὶ τῶν γυναικῶν του ὁμοιάζουν μεγάλως. Ἀλλὰ κατώρθου νὰ δίδῃ τὸν ἀκριβῆ χρωματισμὸν τῶν δένδρων καὶ τῆς βλαστήσεως ἐν γένει, τὴν διαφάνειαν τῶν ὑδάτων καὶ τὴν διαύγειαν τῆς ἀτμοσφαίρας μετὰ θαυμαστῆς δεξιότητος, ἡ δὲ ἐλαφρότης, ἡ εὐκολία, ἡ χάρις καὶ ἡ φαιδρότης χαρακτηρίζουν τὸ ἔργον τοῦ Ἀλμπάνι, τὸν ὁποῖον οἱ σύγχρονοι κριτικοὶ ἀπεκάλεσαν Ἀνακρέοντα τῆς ζωγραφικῆς. Δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ τὴν τεχνοτροπίαν τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς γραφικῆς. «Ὅπως ἕνας ποιητής, ἔλεγεν, ὑπολογίζει καὶ ἐπὶ τῶν ἐλαχίστων συλλαβῶν τῶν στίχων του, οὕτω καὶ ὁ ζωγράφος δέον νὰ προσέχῃ καὶ εἰς τὰς μικροτέρας λεπτομερείας τοῦ θέματός του.» Ἔχων τὰς ἀρχὰς ταύτας κατεφόρτωνε τοὺς πίνακάς του διὰ λεπτομερειῶν, αἱ ὁποῖαι παρεῖχον μὲν θέλγητρόν τι εἰς τούτους, ἀλλ' ἀπεστέρουν ἀφ' ἑτέρου αὐτοὺς τῆς γενικωτέρας ἐλευθερίας τῆς παραστάσεως. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ φήμη του ἐξηπλώθη καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν καὶ κατέστη πανταχοῦ περιζήτητος. Μεταβὰς εἰς τὴν Ρώμην, τῇ προσκλήσει τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ διδασκάλου του Ἀννίβα Καρράτσε, ἠσχολήθη εἰς τὴν εἰκόνισιν τοῦ παλατίου Φαρνέζε καὶ ἐξετέλεσε τὰ σχέδια τῶν ἐκκλησιῶν Σὰν-Νιέγκο καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τῶν Ἱσπανῶν καὶ ἐζωγράφησε τὴν στοὰν τῶν παλατίων Κωσταγκουΐτση καὶ Τρελώνια, λαβὼν ὡς κύριον θέμα τὸν Φοῖβον ὁδηγοῦντα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ οὐρανοῦ τὸ φωτεινὸν ἅρμα του. Συγκινηθεὶς ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Γουΐδου Ρένι, συνέθεσε θρησκευτικάς τινας εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι ὅμως στεροῦνται τῆς χάριτος τῶν μυθολογικῶν του συνθέσεων. Τινὲς τούτων ὑπάρχουν εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Βολωνίας, εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν, εἰς τὸν Ἅγιον Βαρθολομαῖον, εἰς τὴν Ἁγίαν Μαρίαν καὶ εἰς ἄλλας. Τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα ὅμως ἔργα του εὑρίσκονται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς πόλεως, ἐν οἷς ἡ «Βάπτισις τοῦ Ἰησοῦ», τὴν ὁποίαν ἰδὼν ὁ Νόελ Κόϋπελ ἐγοητεύθη ἐξ αὐτῆς καὶ τὴν ἀντέγραψε. Βραδύτερον ὁ Ἄλμπανι περιώρισε τὴν φαντασίαν του ἐντὸς πλαισίου ὀλιγώτερον φιλοδόξου καὶ κατέγινεν εἰς ἓν ψευδομυθολογικὸν εἶδος, τοῦ ὁποίου ἡ φήμη διετηρήθη ὑπὲρ τοὺς δύο αἰῶνας. Ἐξήντλησε τοὺς μύθους καὶ τοὺς ποιητὰς ἀναζητῶν θέματα πρὸς εἰκόνισιν γυμνῶν γυναικῶν καὶ ἐρώτων, αἱ δὲ τοιχογραφίαι αὐτοῦ παριστοῦν συνήθως Ἀφροδίτας γυμνάς, κατακεκλιμένας ἐπὶ τῆς χλόης, Ἀρτέμιδας ἀναπαυομένας ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρων καὶ ἔρωτας ἐκτοξεύοντας τὰ βέλη των ἢ παίζοντας μετὰ τῶν νυμφῶν. Ὁ Λάντζι εἰς τὴν «*Γραφικην ἱστορίαν τῆς Ἰταλίας*» εὑρίσκει ὅτι, παρ' ὅλην τὴν χάριν των, οἱ πίνακες καὶ αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Ἀλμπάνι δὲν ἔχουσιν ἰδιαίτερόν τινα χαρακτῆρα, οἱ σύγχρονοί του ὅμως, ὡς ὁ Σκανέλλι, εὑρίσκουν εἰς αὐτὰς τὴν χάριν τῆς ἀρχαίας τέχνης. Τὰ σχέδιά του εἶναι σπανιώτατα, τὰ πλεῖστα δὲ ἔχουν ἐκτελεσθῇ διὰ σινικῆς μελάνης καὶ ὑδραιθάλης. Τὰ ἄλλα ἐγράφησαν διὰ πτερῶν καὶ χρωμάτων.

Ἄνθρωπος ἁπαλῶν ἠθῶν, ὑπῆρξεν ὁ Ἀλμπάνι ἀγαθώτατος καὶ εἰς τὸν ἀτομικόν του βίον. Νυμφευθεὶς μετὰ τῆς Μαρίας Ρουνσκόνι, ἥτις ἀπέθανε νεωτάτη, ἀφήσασα εἰς αὐτὸν μικρὰν θυγατέρα, ἐνυμφεύθη ἐκ δευτέρου περικαλλεστάτην κόρην, ἀνήκουσαν εἰς τὴν οἰκογένειαν Φιοραβάντι καὶ φέρουσαν τὸ μυθιστορηματικὸν ὄνομα Δωραλίκη. Αὕτη τοῦ ἐχρησίμευε συνηθέστατα ὡς πρότυπον. Εἶχεν ἀποκτήσει ἐξ αὐτῆς δώδεκα τέκνα, τὰ ὁποῖα ᾐσθάνετο ἄκραν εὐτυχίαν νὰ εἰκονίζῃ ὡς ἔρωτας εἰς τὰς μυθολογικάς του συνθέσεις. Ἐδημιούργησε ἰδίαν σχολήν, κυκλούμενος δὲ ὑπὸ τῶν μαθητῶν του εἰργάζετο μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν του. Ἀπέθανεν ἄγων ἡλικίαν 82 ἐτῶν καὶ ἐπέζησε τῆς δόξης του. ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Ἀλμπάνι** (Marie-Emme Lajeunesse, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Albani). Διάσημος ἀοιδὸς γαλλικῆς καταγωγῆς γεννηθεῖσα τῷ 1851 εἰς Σαμπλὺ πλησίον τοῦ Μοντρεὰλ (Καναδᾶς). Νεωτάτη ἀκόμη ἐτραγούδησε εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἄλμπανυ τῆς Ν. Ὑόρκης καὶ εἶχε τόσην ἐπιτυχίαν, ὥστε ἐκ τῆς πόλεως αὐτῆς καὶ εἰς ἀνάμνησιν τῆς πρώτης της ἐπιτυχίας ἔλαβε τὸ ψευδώνυμον Ἀλμπάνι, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ταχέως ἔγινε διάσημος.

Ἐγκαταλείψασα τὸν Καναδᾶν ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους ὅπου ἔλαβε μαθήματα ἀπὸ τὸν περίφημον τενόρον Duprez· κατόπιν ἐπεσκέφθη τὸ Μιλᾶνον ὅπου ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν τέχνην της ἀπὸ τὸν γνωστὸν Ἰταλὸν διδάσκαλον Λαμπέρτι (Lamperti). Ἐνεφανίσθη κατὰ πρῶτον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου τῆς Μεσσήνης καὶ ἐτραγούδησε κατόπιν εἰς τὴν Φλωρεντίαν, Λονδῖνον, Πετρούπολιν, Νέαν Ὑόρκην κτλ. Τῷ 1877 ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἐγένετο ἐνθουσιωδῶς δεκτή. Ἡ φωνή της πράγματι ὑπῆρξε θαυμασία καὶ πανταχοῦ ἐθριάμβευε. Τῷ 1878 ἐνυμφεύθη τὸν Ἐρνέστον Γκάϋ (Ernest Gye), υἱὸν τοῦ διευθυντοῦ τῆς ὄπερας τοῦ Λονδίνου Κόβεντ-Γκάρντεν (Covent Garden) καὶ ἔκτοτε ἐγκατεστάθη εἰς Λονδῖνον, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ι. Ψ.

— **Ἀλμπάνι** καὶ ***Ἀλμπάνι ἔπαυλις*** βλ. **Ἀλβάνι.**

Ἀλμπάνο ***κατακόμβη***. Κοιμητήριον τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων, εὑρισκόμενον παρὰ τὴν πόλιν Ἀλμπάνο (15ον χιλιόμετρον Ἀππίας ὁδοῦ). Ἀνεκαλύφθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μπολντέτι καὶ τοῦ Μαρανιόνι τῷ 1720· ὁ Μπολντέτι καὶ ὁ Μαρανιόνι ἐξετέλεσαν καὶ τὸ πρῶτον ἀτελὲς σχεδιαγράφημα αὐτοῦ. Ἐμελετήθη μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Riccy, τοῦ D'Agincourt, τοῦ J.-B. de Rossi, τοῦ ἐνδόξου ἱδρυτοῦ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας, τοῦ Giorni, τοῦ Franconi, τοῦ Marucchi καὶ τοῦ καρδιναλίου La Valetta, ὅστις ἐνήργησε νέας ἀνασκαφὰς εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο κατὰ τὸ 1887.

Τὸ κοιμητήριον τοῦ Ἀλμπάνο εὑρίσκεται ἐσκαμμένον εἰς βάθος τριῶν μέτρων καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ, ἐφ' ὅσον μεταβαίνει κανεὶς ἀπὸ τοῦ Ἀλμπάνο εἰς τὴν Ἀρικίαν (Aricia), εἰς μικρὰν δὲ ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Ἐτρουσκικοῦ τάφου, τοῦ φερομένου ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Πορσήνα. Ἄνωθεν αὐτοῦ ἐγείρεται ἡ ἐκκλησία τῆς Santa Maria della Stella. Ἡ σημερινὴ εἴσοδός του εἶναι ἀρχαία, ἀλλ' ἡ σταθερὰ κλῖμαξ, δι' ἧς καταβαίνει τις εἰς αὐτό, χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν τοῦ 1887· προηγουμένως κατήρχοντο

Digitized by Google

διὰ προχείρου κινητῆς κλίμακος. Ἡ ἐγκατάλειψις του φαίνεται, ὅτι χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 9ου αἰῶνος μ. Χ, ὁπότε, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὰ ἐν αὐτῷ ἀποκείμενα λείψανα μαρτύρων μετηνέχθησαν εἰς τὴν Ρώμην ὅλα, πλὴν ἐλαχίστων καταλειφθέντων. Ἐκ διαφόρων μαρτυριῶν καὶ δὴ ἐξ ἐνεπιγράφων πλακῶν καὶ τοιχογραφιῶν διεπιστώθη, ὅτι ἐξαιρέτως ἐτιμῶντο εἰς τὴν κατακόμβην αὐτὴν οἱ ἅγιοι Συγκλητικὸς (Senator) καὶ Περπέτουα· τοῦ πρώτου μάλιστα ὑπῆρχε καὶ παλαιότατος ναὸς μὴ ἀνευρεθείς· ὑποτίθεται ὅτι ἐκαλύφθη ὑπὸ τῆς ἐπ' αὐτοῦ μεταγενεστέρως ἱδρυθείσης Santa Maria della Stella. Παρὰ τοὺς προμνημονευθέντας δύο ἁγίους, ἐλατρεύοντο καὶ οἱ ἅγιοι Σεκοῦνδος, Καρποφόρος, Σεβεριανός, Βικτωρῖνος καὶ μερικοὶ ἄλλοι, διὰ τὴν ταυτότητα τῶν ὁποίων δὲν διεσώθησαν ἐνδείξεις ἀσφαλεῖς.

Τὸ τοπογραφικὸν σχεδιάγραμμα τῆς κατακόμβης τοῦ Ἀλμπάνο δὲν παρουσιάζει σπουδαίας διαφορὰς ἀπὸ τοῦ γενικοῦ σχεδίου τῶν ἄλλων κατακομβῶν: εἰς τὸ κέντρον σχηματίζεται εὐρεῖα κρύπτη, διακεκοσμημένη διὰ τοιχογραφιῶν καὶ φωτιζομένη διὰ μεγάλου φεγγίτου, χρησιμεύουσα δὲ ἀσφαλῶς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διὰ λειτουργικὰς συναθροίσεις· παρὰ ταύτην ἡπλοῦντο διάδρομοι στενοὶ καὶ χαμηλοί, ἔτι δὲ ἄλλαι μικρότεραι κρύπται καὶ ἀρκοσόλια (βλ. λ.), καθὼς καὶ τάφροι ὀρυχθεῖσαι εἰς τὸ ἔδαφος.

Αἱ τοιχογραφίαι τῆς κατακόμβης τοῦ Ἀλμπάνο εἶναι ὑστερώτεραι τῆς πρώτης καθιερώσεώς της, ἡ ὁποία θεωρεῖται γενομένη κατὰ τὸν 2ον αἰῶνα μ. Χ.· τοῦτο συμπεραίνεται ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι αὗται ἐξετελέσθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ μεταγενεστέρων ἐπιχρισμάτων καὶ ἐξ ἄλλων συναφῶν ἐνδείξεων. Ἡ τεχνοτροπία των τὰς συνάπτει πρὸς τὴν πρώτην περίοδον τῆς χριστιανικῆς τέχνης, καθ' ἣν ἤδη ἐποχὴν ἡ τέχνη αὕτη δὲν εἶχε κατορθώσει ν' ἀπαλλαγῇ πάσης ξένης ἐπιδράσεως, καὶ δὴ τῆς ἐπιρροῆς τῶν ὑστέρων ἑλληνορρωμαϊκῶν παραδόσεων, καὶ ν' ἀποτελέσῃ ἰδίαν αὐθύπαρκτον καὶ αὐθυπόστατον τέχνην. Αἱ παλαιότεραι τῶν τοιχογραφιῶν τῆς κεντρικῆς κρύπτης ἀνάγονται εἰς τὸν 5ον αἰῶνα μ. Χ. Εἰς τὴν σπουδαιοτέραν ἀπὸ αὐτὰς ἀπεικονίζεται ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἐξ μορφῶν ἁγίων καθημένος, καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς εὐλογῶν, ἐνῷ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ ἀνοικτὸν τὸ Εὐαγγέλιον στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ γόνατός του· εἰς τὸ Εὐαγγέλιον διακρίνονται εἰσέτι τὰ γράμματα ΙΟΑ, δηλ. *Joa (nnis evangelium)*. Αἱ πλησιέστερον καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ Χριστοῦ εἰκονιζόμεναι τέσσαρες μορφαί, λευκοενδεδυμέναι, ὑποτίθεται ὅτι ἀνήκουν εἰς τοὺς μάρτυρας τοῦ Ἀλμπάνο Σεκοῦνδον, Καρποφόρον, Βικτωρῖνον καὶ Σεβεριανόν· αἱ δύο ἀπώτεραι παρουσιάζουν ὁμοιότητας πρὸς τοὺς Πέτρον καὶ Παῦλον. Εἰς ἄλλην τοιχογραφίαν, ἀνήκουσαν εἰς τὸν 9ον αἰῶνα μ. Χ., ἀπεικονίζεται ὁ Χριστὸς ἐν προτομῇ· ἑκατέρωθεν τούτου ἵσταται ἡ Παναγία φέρουσα τὴν ἐπιγραφήν: MITER THEV καὶ ὁ ἅγ. Σμάραγδος, φέρων ἔνδυμα κληρικοῦ καὶ κρατῶν Εὐαγγέλιον· ἄνωθεν τοῦ ἅγ. Σμαράγδου ὑπάρχει ἡ ἔνδειξις: S SMARAGDUS. Κάτωθεν ὁλοκλήρου τῆς παραστάσεως αὐτῆς ἐκδιπλοῦται ταινία ἐρυθρά, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ Rossi κατώρθωσε ν' ἀναγνώσῃ τὰ γράμματα: ANI EGO, τὰ ὁποῖα συνεπλήρωσεν ὡς ἑξῆς: «De donis Dei et sanctorum Secundi Carpophori Victorini et SeveriANI EGO... feci» Ἄνω καὶ κάτω τῆς τοιχογραφίας αὐτῆς ἀνεκαλύφθησαν πολὺ παλαιότερα ἴχνη ψηφοθετημάτων καὶ τοιχογραφιῶν, διαπιστοῦντα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸν λειτουργικὸν προορισμὸν τῆς κεντρικῆς κρύπτης. Μία ἄλλη, ἐπίσης ἐνδιαφέρουσα, τοιχογραφία ἀπεικονίζει τὸν Χριστὸν ἐν μέσῳ τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου· παρὰ τὸν Πέτρον παρίσταται ὁ διάκονος Λαυρέντιος· παρὰ τὸν Παῦλον ὑπῆρχε ἴσως ἄλλοτε ἡ μορφὴ τοῦ ἐπισκόπου Διονυσίου, ὑπάρχοντος τῷ 355 μ. Χ. Ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον τοῦτον δὲν σῴζεται σήμερον τίποτε· ὁ Rossi, ἐν τούτοις, κατώρθωσε ν' ἀναγνώσῃ τὰ γράμματα IONIS, τὰ ὁποῖα συνεπλήρωσεν εἰς DIONIS[ius.

Ἐπί τινος μνημείου, εὑρισκομένου ἐντὸς τῆς κατακόμβης τοῦ Albano, διεσώθη ἡ ἐπιγραφή:

OP DOL EX PR M AVRELI ANTO
NINI AVG N PORT LIC,

ἥτις πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ: Op(us) dol(iare) ex pr(aediis) M. Aureli Antonini Aug(usti) n(ostri) port(us) Lic(ini).

Ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὴν συμπεραίνεται, ὅτι ἡ κατακόμβη ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Πάντως προσθετέον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγχέεται αὕτη πρὸς τὴν νεκρόπολιν τῶν λεγεωναρίων, ἡ ὁποία ἔκειτο κατὰ τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τῆς Ἀππίας Ὁδοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *H Leclercq* Catacombe d' Albano (ἐν Dictionnaire Cabrol, τόμος Α' 1053-1062).—Nuovo bulletino di archeologia cristiana, 1902, σ. 112-9, 1904, σ. 274-276 —*Boldetti*: Osservazioni, σελ. 559-661. — *Armellini*: Gli antichi cimiteri cristiani, Roma, 1903, σελ. 684 — *Marruchi*: Eléments d' archéologie, τόμος Β', σελ. 414-417.

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄλμπανο *Τορῖνο*· βλ. Τορῖνο Ἄλμπανο.

ἀλμπανὸν (τὸ) (Albana) *[Ζῳολ.]*. Γένος *κολεοπτέρων* μακροκέρων περιλαμβάνον ἐν μόνον εἶδος, τὸ *ἀλμπανὸν τὸ φαιόν*, ἀπαντῶν εἰς τὰ μεσημβρινὰ μέρη τῆς Γαλλίας. Εἶναι ἔντομον μικροῦ μεγέθους καὶ ζῇ ἐπὶ τῶν κισσῶν.

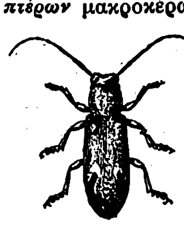

Ἀλμπανὸν τὸ φαιόν. [Μεγέθ. εἰς 3πλάσ.]

ἀλμπανόρριζα *(ἀλμπαρόζα ἢ ἀρμπαρόρριζα)* *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *πελαργονίου τοῦ ἡδυόσμου* (Pelargonium odoratissimum L.) καὶ *πελαργονίου τοῦ ῥοδοχρόου* (P. roseum L.) Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *γερανιδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ καλλωπιστικὰ ἰθαγενῆ τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος (βλ. πελαργόνιον). Σ. Μ.

Ἄλμπανς (Duchesse de Saint-Albans). Ἀγγλὶς ἠθοποιὸς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, γνωστὴ κατ' ἀρχὰς ὡς *δεσποινὶς Βελλόν*. Μόλις ἐνεφανίσθη εἰς τὸ θέατρον ἐπροκάλεσε ζωηρὰν ἐντύπωσιν χάρις εἰς τὴν ἐκπληκτικήν καλλονήν της. Δὲν ἐσυνέχισεν ὅμως τὸ καλλιτεχνικὸν στάδιον, διότι τὴν ἐνυμφεύθη ὁ τραπεζίτης Coutts, ὁ ὁποῖος καὶ τὴν ἀπέσυρεν ἀπὸ τῆς σκηνῆς.

Ὁ Coutts ἀπέθανε ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν καὶ τῆς ἄφησε κολοσσιαίαν περιουσίαν. Πλουσία καὶ ὡραία ἀκόμη ἔγινε περιζήτητος νύμφη καὶ τέλος ἔδωσε τὴν χεῖρά της εἰς τὸν William Aubrey, ἔνατον δοῦκα τοῦ Saint-Albans. Ἀπέθανε τῷ 1837 καὶ ἄφησεν ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν περιουσίαν της εἰς τὴν νεωτέραν κόρην τοῦ σὲρ Francis Burdett, μέλους τῆς Βουλῆς, τὴν μὶς Ἄτζελα, ἡ ὁποία κατέστη ἡ πλουσιωτέρα κληρονόμος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ εἶχεν ἐκ τούτου μεταξὺ ἐκείνων οἵτινες τὴν ἐζήτησαν εἰς γάμον πρίγκιπας ὅπως ὁ δοὺξ τοῦ Norfolk καὶ ὁ πρίγκιψ Λουδοβῖκος Ναπολέων, ὁ ἀργότερα Ναπολέων ὁ 3ος.

Ἄλμπανυ (Albany). Κελτικὸν ὄνομα τῆς Σκωτίας. Ἀργότερον, περὶ τὸ 900, ἐδίδετο εἰς τὴν μεταξὺ Tay καὶ Forth χώραν. Αὕτη εἶχεν ἰδίους βασιλεῖς ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα καὶ ἐγένετο ὁ πυρὴν τοῦ βασιλείου τῆς Σκωτίας. Ἡ λέξις εἶναι παραλλαγὴ τῆς *Ἀλβίονος*, ἀρχαίου ὀνόματος τῶν Βρεττανικῶν νήσων.

— **Ἄλμπανυ** (Albany). Ποταμὸς τοῦ Καναδᾶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀντάριο. Πηγάζει ἐκ τῆς λίμνης ἁγίου Ἰωσήφ, καὶ μετὰ ῥοῦν 450 μιλλίων καθ' ὃν σχηματίζει πολλὰς μικρὰς λίμνας, ὧν ἡ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ Μιμινίσκα, χύνεται εἰς τὸν κόλπον Τζαίημς παρὰ τὸ Φὸρτ Ἄλμπανυ.

— **Ἄλμπανυ** (Albany). Πρωτεύουσα τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τῆς κομητείας Ἄλμπανυ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὔδσωνος, 145 μίλλια πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως Ν. Ὑόρκης. Κάτοικοι 116.223. Εἶναι σπουδαιότατον βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον μὲ ἐργοστάσια ὑποδημάτων, γεωργικῶν ἐργαλείων, θερμαστρῶν. Ἡ συγκοινωνία ἐκτελεῖται διὰ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ τῆς μεγάλης διώρυγος ἥτις ἀπὸ τῆς λίμνης Ἔρι φθάνει εἰς τὸν Οὔδσωνα. Ἔχει μέγα ἀστεροσκοπεῖον. Ἱδρύθη ὑπὸ τῶν Ὀλλανδῶν οἵτινες τὴν ὠνόμασαν Φὸρτ-Ὀράνζ. Ἐγένετο ἀγγλικὴ τῷ 1667. Ὁ Φούλτων ἐδοκίμασεν ἐκεῖ τὸ ἀτμόπλοιόν του.

— **Ἄλμπανυ** (Albany). Πόλις τῆς Δυτικῆς Αὐστραλίας ἐπὶ τοῦ κόλπου βασιλέως Γεωργίου. Εἶναι εἷς τῶν σπουδαιοτέρων λιμένων τῆς χώρας. Κάτοικοι 4.000.

ἀλμπαρέλλο. Ἀγγεῖα κυλινδρικοῦ σχήματος, τὰ ὁποῖα εἶναι συνεσφιγμένα ἐλαφρῶς εἰς τὸ στόμιον καὶ εἰς τὴν βάσιν αὐτῶν, ἐκαλοῦντο δὲ «φαρμακευτικὰ δοχεῖα». Τὰ δοχεῖα ταῦτα ἔφερον πάντοτε ἐπιγραφὰς τῶν περιεχομένων εἰς αὐτὰ φαρμάκων, ἢ καὶ ὁλόκληρα γνωμικά, σχετικὰ πάντοτε πρὸς τὴν φαρμακευτικὴν ἐπιστήμην. Τὸ εἶδος τοῦτο εἰσήγαγον οἱ Ἰταλοί, κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, ἐκ Ῥόδου, ὅπου ὑπῆρχεν ἀνεπτυγμένη κεραμευτική, ἢ ἐκ Περσίας καὶ Ἀραβίας. Τὸ εὔχρηστον τῶν δοχείων τούτων τὰ κατέστησε κοινότατα καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἀνατολήν, ὅπου ἐκυριάρχουν οἱ Βενετοὶ καὶ οἱ Γενουήνσιοι, ἐχρησιμοποιοῦντο δὲ εἰς τὰ φαρμακεῖα. Σὺν τῷ χρόνῳ ταῦτα ἐγένοντο πολυτελέστατα, εἰκονίζοντο δὲ εἰς αὐτὰ διάφοροι παραστάσεις ἢ πρόσωπα διασήμων ἰατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν. Τοιουτοτρόπως μετεβλήθησαν εἰς ἀντικείμενα διακοσμητικῆς καλλιτεχνίας, κατὰ δὲ τὸν λήξαντα αἰῶνα, γενόμενα σπάνια, επεζητοῦντο ὑπὸ τῶν συλλεκτῶν παλαιῶν ἀντικειμένων. Ἐν Ἑπτανήσῳ ὑπῆρχον ἄπειρα τοιαῦτα, ἀλλὰ συλλεγέντα ὑπὸ τῶν παλαιοπωλῶν ἐφυγαδεύθησαν, ἐλάχιστα δὲ διασῴζονται ἀκόμη εἰς τὰ παλαιὰ φαρμακεῖα τῶν Ἰονίων νήσων. Θ. Β.

Δοχεῖον ἀλμπαρέλλο.

ἄλμπατρος (ὁ) (Albatros) *[Ζῳολ.]*. Πτηνὰ θαλάσσια τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀελλωδιδῶν*. Ἡ οἰκογένεια αὐτὴ περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη ἐξ ὧν ἀναφέρομεν τὰ γνωστότερα:

1ον) *Ἄλμπατρος ὁ ἐξόριστος* (albatros exulans). Τὸ πτηνὸν τοῦτο εἶναι τὸ μέγιστον τῶν θαλασσίων καὶ εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τοὺς ναυτικοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα *πτηνὸν πελάγιον* ἢ *θαλάσσιος γύψ*. Ὑπό τινων λόγῳ τοῦ μεγέθους του ὀνομάζεται καὶ *θωρηκτὸν* ἢ *πρόβατο τοῦ Ἀκρωτηρίου*, διότι ἀπαντᾷ συχνάκις εἰς τὸ

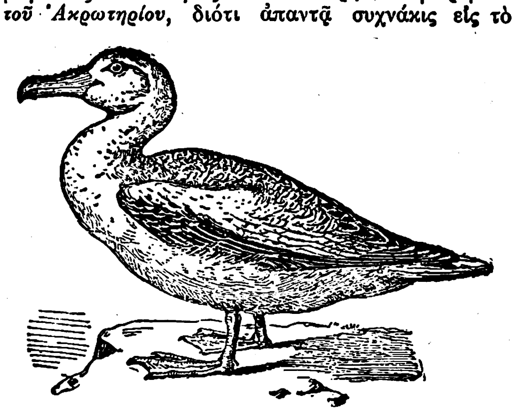

Ἄλμπατρος ὁ ἐξόριστος.

ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 1,70 μέτρα ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς οὐρᾶς, τὸ δὲ ἄνοιγμα τῶν πτερύγων του ὑπερβαίνει τὰ 4 μέτρα. Τὸ χρῶμά του εἰς τὴν κεφαλήν, τὴν κοιλίαν καὶ τὴν ῥάχιν εἶναι λευκόν· αἱ πτέρυγες καὶ ἡ οὐρὰ μελαναὶ μὲ λευκὰς ἀποχρώσεις. Τὸ ῥάμφος του εἶναι ὠχροκίτρινον κατὰ τὴν βάσιν καὶ ἐρυθροπράσινον κατὰ τὸ ἄκρον του. Οἱ πόδες του ἔχουσι πορφυροῦν χρῶμα. Ἐνίοτε ἀπαντῶσι πτηνὰ τοῦ εἴδους τούτου φέροντα μερικὸν ἢ ὁλικὸν φαιόν, πυρρὸν ἢ στακτόφαιον χρωματισμόν. Τινὲς διατείνονται ὅτι ἡ διαφορὰ αὕτη τοῦ χρωματισμοῦ παρατηρεῖται εἰς τὰ νεαρὰ πτηνά, ἐνῷ τὰ ὡρίμου ἡλικίας τοιαῦτα διακρίνονται ἐκ τοῦ κυριαρχοῦντος λευκοῦ χρώματος.

Ὁ ἄλμπατρος ὁ ἐξόριστος, ἂν καὶ εἶναι εὔσαρκον καὶ ἰσχυρότατον πτηνόν, ἐν τούτοις εἶναι δειλὸν καὶ βλακῶδες. Ἡ φωνή του εἶναι ἠχηρὰ καὶ δυσάρεστος. Ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἡ μᾶλλον ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ ὅρασις, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν διακρίνει τὴν λείαν του ἀπὸ μακροτάτας ἀποστάσεις. Ἂν καὶ τὸ σῶμα τοῦ πτηνοῦ τούτου εἶναι βαρύτατον, ἵπταται ὑψηλὰ καὶ διατρέχει πολλὰ μίλλια συνεχῶς, παρακολουθῶν τὰ πλοῖα κατὰ τὸ ταξίδιόν των ἀνὰ τὰς μεγάλας θαλάσσας ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ὅπως τρώγῃ τὰς ἀπορριπτομένας τροφάς. Αἱ ζωϊκαί του δυνάμεις εἶναι ἰσχυρόταται καὶ δυσκόλως καταβάλλεται ἀπὸ τὰ κτυπήματα. Εἶναι πτηνὸν ἀδηφάγον καὶ τρέφεται ἐξ ἰχθύων, ζωοφύτων καὶ μαλακίων.

Τὴν φωλεάν του κτίζει ἐπὶ ὑψωμάτων ἄμμου ἐκ καλάμων, ξηρῶν χόρτων καὶ φύλλων. Ἡ θήλεια γεννᾷ ἐν μέγα ᾠόν, ὅπερ ἔχει βάρος περίπου ἑνὸς κιλοῦ. Ἡ ἐκκόλαψις τοῦ νεοσσοῦ γίνεται κατὰ μῆνα Ἰανουάριον. Ὁ νεοσσὸς παραμένει ἐν τῇ φωλεᾷ του ἐπὶ ἀρκετοὺς μῆνας μέχρις ὅτου

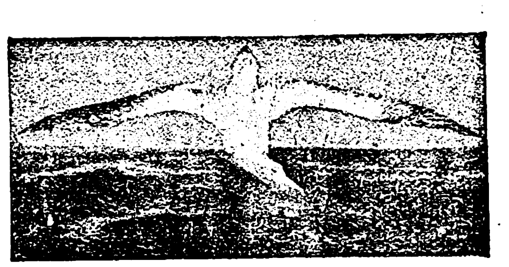

Ἄλμπατρος ἐν πτήσει παρακολουθῶν τὴν λείαν του.

κατάστῇ ἱκανὸς νὰ εὑρίσκῃ μόνος του τὴν τροφήν του. Καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα τρέφεται ὑπὸ τῶν γονέων του.

Ὁ ἄλμπατρος ὁ ἐξόριστος δύναται νὰ κάμῃ τὸν γῦρον τοῦ κόσμου, ἀλλ' ὁ συνήθης τόπος διαμονῆς του εἶναι τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καί τινα παράλια τῆς Αὐστραλίας.

Οἱ κάτοικοι παραλίων τινῶν μερῶν τρώγουσι τὰ ᾠὰ καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ πτηνά, ἂν καὶ τὸ κρέας των εἶναι σκληρὸν καὶ κακῆς γεύσεως. Ἀφήνουσιν αὐτὸ ἐπὶ 24 περίπου ὥρας εἰς θαλάσσιον ὕδωρ καὶ εἶτα τὸ ἐκθέτουσιν ἐπὶ ἰσαρίθμους ὥρας εἰς τὸν ἀέρα, ὁπότε τὸ κρέας γίνεται κατά τι εὐγευστότερον.

2ον) *Ἄλμπατρος ὁ αἰθαλόεις* (Albatros fuliginosa). Τὸ μέγεθός του εἶναι κατὰ πολὺ μικρότε

Digitized by Google

ρον τοῦ προηγουμένου. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι φαιοϋπομέλας. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ αὐτά, ὅπου καὶ ὁ προηγούμενος, μέρη.

3ον) *Ἄλμπατρος ὁ μελάνοφρυς* (albatros melanophrys). Ὠνομάσθη οὕτω ἐκ τῆς ὑπὲρ τῆς ὀφθαλμικῆς κόγχης μελανῆς μεμβράνης, ἥτις ὁμοιάζει πρὸς ὀφρύν.

4ον) *Ἄλμπατρος ὁ κιτρινόραμφος* (Albatros chlororhyncha). Ἀπαντᾷ εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Αὐστραλίας.

5ον) *Ἄλμπατρος ὁ βραχύουρος* (Albatros brachyura). Ἡ γεωγραφική του ἐξάπλωσις εἶναι μᾶλλον περιωρισμένη.

Πάντα τὰ εἴδη τῶν πτηνῶν τούτων ἔχουσι περίπου τὰ αὐτὰ ἤθη καὶ ἔθιμα.

Ἡ θήρα τῶν πτηνῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι εὔκολος καὶ διενεργεῖται διὰ μεγάλου ἀγκίστρου, ὅπερ προσδένεται εἰς ἰσχυρὸν σχοινίον, διότι τὸ πτηνὸν ἀνθίσταται ἰσχυρῶς καὶ ἀντέχει ἐπὶ πολὺ χρονικὸν διάστημα. Τὸ ἄγκιστρον δολώνεται δι' ἰχθύος. Ὅταν τὸ ἄγκιστρον ἐνσφηνωθῇ εἰς τὸ ράμφος τοῦ πτηνοῦ, ὅπερ γίνεται σχεδὸν πάντοτε, οὐδένα πόνον προξενεῖ, διότι τὸ ράμφος εἶναι κερατώδους συστάσεως. Διὰ τοῦτο πολλάκις συμβαίνει τὸ αὐτὸ πτηνὸν νὰ ἀγκιστρωθῇ δὶς καὶ τρίς, ἀπαλλασσόμενον δὲ τοῦ ἀγκίστρου προσπαθεῖ καὶ πάλιν μὲ αἱμόφυρτον ράμφος νὰ καταβροχθίσῃ τὸ δόλωμα· τόσον ἡ ἀδηφαγία του τὸ κάμνει νὰ ἀψηφᾷ τὸν κίνδυνον.

Ὅταν εἷς ἄλμπατρος συλληφθῇ καὶ σύρεται εἰς τὸ πλοῖον, τὰ ὁμοιογενῆ του πτηνὰ παρακολουθοῦσι τοῦτον ἐκβάλλοντα ὀξυτάτας κραυγὰς καὶ ἵπτανται ὑπεράνω τοῦ αἰχμαλωτισθέντος, ὡσεὶ νὰ ἐμπνέωσιν εἰς τοῦτον θάρρος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Gouldi*, Birds of Australia.— *A. Milne-Edwards*, Faune des regions australes.— *Brehem*, Vie des animaux.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

— **«Ἄλμπατρος»**. Τύπος γερμανικοῦ ἀεροπλάνου, ὀνομασθεὶς οὕτω ἐκ τοῦ ὁμωνύμου θαλασσίου πτηνοῦ. Τὰ ἐργοστάσια ἀεροπλάνων «Ἄλμπατρος» ἱδρύθησαν ἐν Johannisthal τοῦ Βερολίνου τῷ 1910 καὶ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος παρήγαγον τὸν τύπον μηχανῆς Taube. Κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον τὰ ἀεροπλάνα «Ἄλμπατρος» ἐχρησιμοποιήθησαν πολὺ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν πρὸς κατόπτευσιν καὶ μάχην.

Ἄλμπατρος *[Ναυτ. Γεωγρ.]* Ἐπικινδυνωδεστάτη ὕφαλος (πλάτ. 42°31'55''. Μῆκ. 18°15'30''. Χάρτης Ἀγγλ.=2713: Curzola to Kattaro) μόλις εἰς 200 μέτρα ἀπὸ τῆς ἀκτῆς καὶ εἰς τὸ τριτημόριον τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς χερσονήσου *Ραγοῦζα Βέκκια* (Ragusa Vecchia) εἰς χερσόνησον *Μολόντα* (Molonta). Τὸ ὑπὲρ αὐτὴν βόλισμα εἶναι μόλις 3 ὀργυιῶν. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1883 ὑπὸ τοῦ αὐστριακοῦ ἀτμοδρόμωνος «Albatross» ὁ ὁποῖος τῷ ἀφῆκε τὸ ὄνομά του.

Σ. Ε. Λ.

Ἀλμπαϋσίν (τό). Οὕτως ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν Ἀράβων τὸ πρὸ τῆς Ἀλάμπρας (ἔλ. λ.) ὑπάρχον παλαιὸν φρούριον τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ Γρενάδης, δυνάμενον νὰ περιλάβῃ ἀνέτως στρατὸν 40000 ἀνδρῶν. Ἐλάχιστα ἴχνη τοῦ φρουρίου σῴζονται. Σήμερον κατοικεῖται ὡς προάστειον ἀπὸ ἰδιαιτέραν φυλὴν ἀνθρώπων, οἵτινες θεωροῦνται ἀπόγονοι τῶν Μουσουλμάνων τῆς Γρενάδης, ὅσοι, παραμείναντες μετὰ τοὺς διωγμοὺς τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰῶνος, ἐξεχριστιανίσθησαν.

Γ. Δ. Κ.

Ἄλμπαχ (Albach), *Ἰωσὴφ-Στανίσλαος*. Διάσημος Οὔγγρος ἱεροκήρυξ γεννηθεὶς τῷ 1795, ἀποθανὼν τῷ 1853. Ἐσπούδασεν ἐν Πρεσβούργῳ, κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τῶν φραγκισκανῶν καὶ ἐκήρυξε μετ' ἐπιτυχίας εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Οὐγγαρίας. Τὰ κηρύγματά του γραφέντα εἰς τὴν γερμανικὴν μετεφράσθησαν εἰς τὴν μαγυαρικήν. Ἔγραψεν ἐπίσης Γεωγραφίαν τῆς Οὐγγαρίας (1834) καὶ Μαθηματικοφυσικοπολιτικὴν Γεωγραφίαν.

Ἀλμπέγγα (Albenga, ἀρχ. Albingaunum). Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν ΒΔ παραλίαν τοῦ κόλπου τῆς Γενούης, ἕδρα ἐπισκόπου. Κάτοικοι 6.882. Εἶναι τὸ ἀρχαῖον *Album Ingaunum* ἢ *Albingaunum*, πρωτεύουσα τῶν Ἰγγαύνων, τῆς σπουδαιοτέρας τῶν φυλῶν τῆς Λιγυρίας, τῶν ὁποίων τὸ κράτος ἐξετείνετο μέχρι Γενούης. Ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἡ πόλις αὕτη ἠρίθμει 70.000 κατοίκων. Συμμαχήσασα μετὰ τῆς Καρχηδόνος καὶ τοῦ Ἀννίβα ἐπὶ ἥμισυν αἰῶνα ἐπολέμει ἀνδρείως κατὰ τῆς Ρώμης. Ἡ καταστροφὴ τῆς συμμάχου ἐπέφερε καὶ τὴν ἰδικήν της. Ἐγένετο «municipium» ρωμαϊκόν, ἀλλὰ τῇ ἐπετράπη νὰ ἔχῃ τοὺς ἀρχαίους νόμους της καὶ τὴν διοίκησίν της. Ἡ Ρώμη εὗρεν ἐν αὐτῇ πολύτιμον προμαχῶνα κατὰ τῶν Κίμβρων, τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Γαλατῶν. Ὅτε δὲ κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Γότθων, ὁ Κωνστάντιος τὴν ἀνέκτισε τῷ 354 μ. Χ. Αἱ ἐπιδρομαὶ ὅμως δὲν ἔπαυσαν. Ἠκολούθησαν οἱ Λομβαρδοί, εἶτα οἱ Σαρακηνοί· καὶ μετ' αὐτοὺς ἀλληλοδιαδόχως οἱ Γάλλοι, οἱ Αὐστριακοί, οἱ Γενουάται, τῷ δὲ 1814 οἱ Ἰταλοί.

Ὀλίγον ἔξω τῆς πόλεως, εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος, σῴζεται εἰς ἀρίστην κατάστασιν ρωμαϊκὴ γέφυρα, 500 πόδας μακρὰ καὶ $11\frac{1}{2}$ πόδας πλατεῖα, μὲ 10 τόξα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει ἄνοιγμα 37 ποδῶν. Πρὸς νότον τῆς πόλεως ὑψοῦται μνημεῖον ὕψους 27 ποδῶν, εἰς σχῆμα τετραγώνου στήλης. Ἐντὸς τῆς πόλεως δὲν ὑπάρχουν ρωμαϊκὰ μνημεῖα. Εἰς τὸ κέντρον ὑψοῦται ὁ καθεδρικὸς ναὸς γοτθικοῦ ρυθμοῦ καὶ ὀκτάγωνον βαπτιστήριον ἀναγόμενον εἰς τὸν 5ον αἰῶνα, τοῦ ὁποίου ὁ θόλος στηρίζεται ἐπὶ ἀρχαίων στύλων καὶ εἶναι κεκοσμημένος μὲ μωσαϊκά. Ταῦτα καὶ μερικὰ ὑπολείμματα μεσαιωνικῶν πύργων καθιστοῦν τὴν Ἀλμπέγγα τὴν γραφικωτάτην τῶν πόλεων τῆς Ριβιέρας. Τὸ κλῖμα ἦτό ποτε ἀνθυγιεινότατον ἕνεκα τῶν ἑλωδῶν πυρετῶν, ἡ φιλοπονία ὅμως τῶν κατοίκων ἀπεξήρανε τὸν ποταμὸν καὶ τώρα ὑπὸ τὴν ὡραίαν ρωμαϊκὴν γέφυραν οὐδὲ σταγὼν ὕδατος διέρχεται. Ἡ πέριξ χώρα καλῶς καλλιεργουμένη παράγει λαχανικά, ἀραβόσιτον, ὀπωρικά, σταφυλάς, σῖτον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Στράβ.*, Δ', 202. —*Πλίν.*, III, 48. — *Τάκιτ.*, Hist. II, 15. — *Λίβ.*, XXIX. 5. — *P. Jousset*, L'Italie Illustrée, σ. 10.

Ε. Σ.

Συλλογὴ ᾠῶν τοῦ ἄλμπατρος εἰς τὴν νῆσον Λαιζὰν τῆς Ὠκεανίας.

Ἄλμπεκ (Albeck). Χωρίον ἐν Βυρτεμβέργῃ τῆς Γερμανίας, 9 χιλιομ. ἀπὸ τῆς Οὔλμ. Ἐκεῖ ἐνικήθη ὑπὸ τῶν Γάλλων ὁ Αὐστριακὸς στρατηγὸς Mack τῷ 1805.

Ἄλμπεμαρλ (Albemarle), *Γεώργιος-Θωμᾶς Κέππελ, κόμης τοῦ—*. Ἄγγλος πολιτικὸς γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1799, ἀποθανὼν τῷ 1891. Δεκαεξαετὴς ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ. Ἐταξίδευσεν εἰς Ἰνδίας, Ἀραβίαν, Περσίαν, Ρωσίαν κτλ. καὶ ἐλθὼν εἰς Ἀγγλίαν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων τῷ 1832. Τῷ 1850, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του, ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ κόμητος καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων, ὅπου ὑπεστήριξε τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων. Ἔγραψε «Περιγραφὴν ταξιδίου διὰ μέσου τῶν Βαλκανίων» (1831) κτλ.

Ἄλμπεμαρλ *Σάουντ* (Albemarle Sound). Μέγας κόλπος τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, εἰς τὴν παραλίαν τῆς Βορείου Καρολίνας, εἰσχωρῶν εἰς βάθος 110 χιλιομέτρων καὶ ἔχων πλάτος 25 χιλιομ.

Ἀλμπενγνέφιτ, ἢ *Ἀμπενγνέφιτ*, ἢ *Ἴβν-Οὐαφίδ*. (Τὸ πραγματικὸν ὄνομα αὐτοῦ ἦτο *Ἀμπούλ-μοταρὶφ Ἀβδ-ἐλ Ραχμὰν Μπὲν Μουχάμμετ μπὲν Ἀβδ ἐλ Κερὶμ μπὲν Γιαγχιὰ Ἴβν Οὐάφιδ ἐλ-Λαχμί*). Διάσημος Ἄραψ ἰατρὸς γεννηθεὶς τῷ 997, ἐγκρατέστατος τῆς ἑλληνικῆς ἰατρικῆς καὶ φιλοσοφίας, εἷς τῶν πρώτων ἰατρῶν τῆς ἐποχῆς του ἐν Ἱσπανίᾳ. Διέμενεν ἐν Τολέδῳ καὶ ὑπῆρξε βεζύρης τοῦ ἐκεῖ ἡγεμόνος Ἴβν-Δοὺλ-Νούν. Ἀπέθανε κατὰ τὸ τέλος τοῦ 11 αἰῶνος.

ΑΡ. Π. Κ.

Ἀλμπενὶζ ἢ *Ἀλμπενὶθ* (Albeniz), *Ντὸν Πέντρο*. Ἱσπανὸς μοναχός, γεννηθεὶς εἰς Βισκάγιαν τῷ 1751, ἀποθανὼν εἰς Ἅγιον Σεβαστιανὸν τῷ 1821. Διευθυντὴς τοῦ χοροῦ τῆς μητροπόλεως τοῦ Ἁγ. Σεβαστιανοῦ (1800). Συνέθεσε πλεῖστα ὅσα ἐκκλησιαστικὰ ἔργα, καὶ μίαν πραγματείαν ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς μουσικῆς, ἡ ὁποία μεγάλως ἐκτιμᾶται ἀπὸ τοὺς Ἱσπανούς.

—**Ἀλμπενίζ**, *Ντὸν Πέντρο-Μπασάντα*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, πρωταγωνιστὴς τῆς νεωτέρας τεχνικῆς τοῦ πιάνου εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Λογκρόνιο τῆς παλαιᾶς Καστιλίας τὴν 14 Ἀπριλίου 1795 καὶ ἀπέθανε εἰς Μαδρίτην τῷ 1855. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ πατρός του, τοῦ Ἐρ. Χὲρτς καὶ τοῦ περιφήμου διδασκάλου τοῦ πιάνου Χ. Κάλκμπρεννερ εἰς Παρισίους. Τῷ 1830 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πιάνου εἰς τὸ Κονσερβατουὰρ τῆς Μαδρίτης, τῷ 1834 ὀργανίστας τῆς αὐλῆς καὶ διδάσκαλος τῆς μουσικῆς τῶν ἰνφαντῶν. Συνέγραψε μίαν μεθόδον πιάνου καὶ διαφόρους συνθέσεις διὰ τὸ ὄργανον αὐτό.

Ι. Ψ.

— **Ἀλμπενίζ**, ***Ντὸν*** *Ἰσαάκ*. Εἷς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων συνθετῶν τῆς Ἱσπανίας καὶ ἐν γένει μέγας συνθέτης καὶ ἔξοχος πιανίστας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Καμπρεντὸν (Campredon) τῆς Καταλωνίας καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰ λουτρὰ τοῦ Καμπὸ (Πυρηναῖα) τὴν 18 Μαΐου 1909.

Ὁ Ἀλμπενὶζ ὑπῆρξε «θαυματουργὸ παιδί». Εἰς ἡλικίαν ἓξ ἐτῶν ἐξέπληττε μὲ τὸ πρώϊμον τάλαντόν του τὸν καθηγητήν του, εἰς τὸ Κονσερβατουὰρ τῶν Παρισίων, Μαρμοντέλ. Ἀφοῦ ἔτυχε τοῦ πρώτου βραβείου πιάνου, ἐπεχείρησε παῖς ἀκόμη διαφόρους *τουρνέ*, δίδων συναυλίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικήν. Ἀφοῦ κατόπιν διέμεινεν ἐπί τινα καιρὸν εἰς τὴν Λειψίαν, πάντοτε σπουδάζων, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ὅπου ὁ βασιλεὺς Ἀλφόνσος XII τοῦ ἐχορήγησεν ἓν χρηματικὸν ἐπίδομα διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς σπουδάς του εἰς τὰς Βρυξέλλας· ἐκεῖ ἐχρημάτισε μαθητὴς τῶν Μπρασοέν, Ντυπὸν καὶ τοῦ πολλοῦ Γκεβόρτ. Ὁ Ἀλμπενὶζ ἐξηκολούθησε θριαμβευτικῶς τὴν καρριέραν τοῦ «πιανίστα βιρτουόζου», γράφων συγχρόνως ὡραίας συνθέσεις διὰ πιάνο τοπικοῦ χρώματος καὶ χαρακτῆρος («Ἱσπανικαὶ σερενάται», «Τραγούδια τῆς Ἱσπανίας», «Ἀνατολίτικο», «Σεγκονιντίλια», «Ἱσπανικὰ πρελούντια», «Ἡ Βέγκα» κ.λ.π.). Τὸ 1893 ἀνεβίβασεν εἰς τὸ Λονδῖνον ἓν λυρικὸν φαντασμαγορικὸν ἔργον: «The Magic Opal» (Ἡ Μαγικὴ Ὀπάλη) μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν.

Ἐγκατασταθεὶς εἰς Παρισίους ἐργάζεται τελειοποιούμενος εἰς τὴν σύνθεσιν μὲ τὸν διάσημον Γάλλον μουσουργὸν Vincent d'Indy (Βινσὰν ντ' Ἰντὺ) καὶ ἐγκαταλείπει τὸ στάδιον τοῦ ἐκτελεστοῦ ὅπως ἀφοσιωθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν σύνθεσιν. Τῷ 1905 δίδει εἰς τὴν Καρλσρούην τὸ πρῶτόν του μελόδραμα, τὴν «Πεπίτα Χιμενέθ», κωμικὴν ὄπεραν εἰς 2 πράξεις, ἡ ὁποία ἐπαίχθη ἀργότερον εἰς Βρυξέλλας καὶ σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ μεγάλα μουσικὰ κέντρα. Εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον ἔργον μὲ ἄφθονον τοπικὸν χρῶμα, μὲ ποικίλους καὶ πρωτοτύπους ρυθμοὺς καὶ πλούσιον εἰς μελῳδίας. Ἐπακολουθεῖ τὸ σημαντικὸν συμφωνικὸν ποίημα «Καταλόνια», τὸ ὁποῖον ἑδραίωσε τὴν φήμην τοῦ Ἀλμπενὶζ ὡς ἑνὸς ἐκ τῶν πλέον ἐνδιαφερόντων καὶ τῶν πλέον πρωτοτύπων νεωτέρων μουσουργῶν. Ἡ «Ἰμπέρια», σειρὰ ἀπὸ τεμάχια διὰ πιάνο εἰς 4 τόμους (1ος τῷ 1906, 2ος καὶ 3ος τῷ 1907, καὶ 4ος τῷ 1908), περιέχει πραγματικὰ μικρὰ ἀριστουργήματα, μερικὰ τῶν ὁποίων μετεγράφησαν καὶ δι' ὀρχήστραν. Ὁ Ἀλμπενὶζ συνέθεσε καὶ μελῳδίας συνοδείᾳ πιάνου ὡς καὶ μίαν δραματικὴν τριλογίαν, ὁ «Βασιλεὺς Ἀρθοῦρος» (I μέρος «Μέρλιν», II «Λανσελόττος», III «Τζενιέβρα»), τὴν ὁποίαν δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ. Ὁ πρόωρος θάνατός του ἐστέρησε τὸν μουσικὸν κόσμον μιᾶς ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυΐας ἑνὸς τῶν πλέον ἐνδιαφερόντων καὶ πρωτοτυποτέρων συνθετῶν.

Ι. ΨΑΡΟΥΔΑΣ

ἀλμπέντο (Albedo) *[Μετεωρολ.]*. Ὅρος (ἐκ τοῦ albus=λευκός) γενικῶς σημαίνων τὴν ποσότητα τοῦ ἀνακλωμένου φωτὸς ὑπὸ τῆς ἐπιφανείας ἑτεροφώτου σώματος. Οὕτω π. χ. τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τὸ ἀνακλώμενον ὑπὸ τῆς σελήνης εἶναι γνωστὸν ὡς «*ἀλμπέντο τῆς σελήνης*» καὶ εἶναι ἴσον πρὸς 0.15· ὁ ἀστὴρ δηλ. οὗτος ἀνακλᾷ τὰ 15% τοῦ φωτὸς ὅπερ δέχεται ἀπὸ τοῦ ἡλίου. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος διὰ τὴν σελήνην δὲν διαφέρει πολὺ ἐκείνου τοῦ εὑρεθέντος δι' ὡρισμένας τινὰς οὐσίας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς (π.χ. ὡρισμένων τινῶν ἡφαιστ. λαβῶν).

Ἡ γῆ ἀνακλᾷ καὶ αὐτὴ μέρος τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, καὶ τὸ τεφρῶδες φῶς τῆς σελήνης ὅπερ ἐπιτρέπει νὰ ἴδωμεν, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς νέας σελήνης, ὁλόκληρον τὸν δίσκον αὐτῆς ὀφείλεται εἰς τὸ «*ἀλμπέντο τῆς γῆς*» (Reflexionsvermögen)· εἰς τοῦτο δέον νὰ προστεθῇ καὶ τὸ *ἀλμπέντο* τῶν νεφῶν, ὅπερ εἶναι ἀρκετὰ σημαντικόν. Κατὰ τὰς γενομένας ἐπὶ τοῦ Mount-Wilson τῆς

Digitized by Google

Καλιφορνίας παρατηρήσεις, ἡ μέση ἀνακλαστικὴ δύναμις(*ἀλμπέντο*)τῶν νεφῶν εὑρέθη ἴση πρὸς 0.65 καὶ γενικῶς ἀπεδείχθη ὅτι κυμαίνεται μεταξὺ 0.50 καὶ 0.75, τοῦ τελευταίου μάλιστα ἀριθμοῦ ὄντος ἴσου πρὸς τὸ *ἀλμπέντο* τοῦ πλανήτου τῆς Ἀφροδίτης.

Γενικῶς ἡ ἀνακλαστικὴ αὕτη δύναμις τῶν νεφῶν μεταβάλλεται μετὰ τοῦ πάχους αὐτῶν ὡς καὶ μετὰ τῆς γωνίας προσπτώσεως τοῦ ἡλιακοῦ φωτός. Ὅσον παχύτερον τὸ νέφος, τόσον μεγαλυτέραν ποσότητα φωτὸς ἀνακλᾷ, ὅσον δὲ ἡ γωνία προσπτώσεως εἶναι μείζων, τόσον ζωηρότερον φωτίζεται τοῦτο· ὑπὸ γωνίαν προσπτώσεως 80^0—85^0 παρετηρήθη ὅτι φωτίζεται τὸ νέφος περίπου ἑξάκις λαμπρότερον ἢ ὑπὸ κάθετον πρόσπτωσιν τῶν ἀκτίνων.

Κατὰ τὰς παρατηρήσεις τῶν Abbot καὶ Fowle ἡ γῆ, ὡς πλανήτης θεωρουμένη, ἀνακλᾷ τὰ 37% τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας εἰς τὸ διάστημα, ἐκ τοῦ ποσοῦ δὲ τούτου τὰ 28% ὀφείλονται εἰς τὴν ἀνακλαστικὴν δύναμιν τῶν νεφῶν.

Τὸ *ἀλμπέντο* τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ἐδάφους μεταβάλλεται πολύ, ἀναλόγως τῆς συστάσεως αὐτοῦ, τῆς φυτείας ἥτις καλύπτει τοῦτο, τοῦ χρωματισμοῦ, τῆς στερεᾶς ἢ ὑγρᾶς φύσεώς του, παραμένον ἐν πάσῃ περιπτώσει κατώτερον ἐκείνου τῶν νεφῶν. Οὕτως ἐγένετο δεκτὸν ἐκ τῶν παρατηρήσεων ὡς ἀλμπέντο τῆς στερεᾶς γῆς ὁ ἀριθμὸς 10%. [Βλ. καὶ λευκαύγεια.] ΘΕΟΚΛ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

Ἄλμπεντορφ (Albendorf). Χωρίον τῆς Σιλεσίας ἐν Γερμανίᾳ, κείμενον κατὰ τὴν περιφέρειαν τοῦ Μπρεσλάου (Breslau). Τὸ Ἄλμπεντορφ, ἔχον 2000 κατοίκους, κατέστη κυρίως ὀνομαστὸν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, διότι συρρέουν εἰς αὐτὸ κατ' ἔτος περὶ τὰς 100000 προσκυνητῶν. Ἔχει ὡραιοτάτην ἐκκλησίαν, «τοῦ Γολγοθᾶ» καλουμένην, διακόσμητον ἀπὸ ποικιλόχρωμα ξύλινα ἀγαλμάτια, ὑφισταμένην ἀπὸ τοῦ 1200 μ. Χ. Εἰς τὸ χωρίον ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ περὶ τὰ 60 παρεκκλήσια. Κ. Μ. Κ.

Ἄλμπερ (Alber).—1) ***Ἔρασμος***. Γερμανὸς ἱερεὺς καὶ θεολόγος αὐστηροτάτων λουθηρανικῶν ἀρχῶν. Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰῶνος, υἱὸς ἱερέως ἐν Bruchenbruecken καὶ τῆς ὑπηρετρίας του, καὶ ἔδρασε μετὰ ζήλου πρὸς διάδοσιν τῆς Μεταρρυθμίσεως. Ἀπέθανε τῷ 1553. Διεκρίθη καὶ ὡς συγγραφεύς. Τὸ κύριον ἔργον του εἶναι πολεμικὴ κατὰ βιβλίου, ὅπερ ἀποδιδόμενον πρότερον εἰς τὸν Ἀλμπίτζι (βλ. λ.) νῦν δὲ εἰς τὸν Βαρθ. Ριγόνικον, ζητεῖ νὰ παραλληλίσῃ τὸν βίον τοῦ Φραγκίσκου τοῦ ἐξ Ἀσσίζης πρὸς τὸν τοῦ Σωτῆρος. Ὁ Ἄλμπερ ἀπήντησε διὰ συγγράμματος δηκτικοῦ καὶ σατιρικοῦ, φέροντος τὸν τίτλον: «Der Barfuesser Muenche Eulenspiegel und Alkoran» (Βιττεμβέργη 1541), οὗ προτάσσεται πρόλογος γραφεὶς ὑπὸ τοῦ Λουθήρου. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ παριστᾷ ὡς ἱεροσυλίαν τὴν σύγκρισιν τοῦ ἀνυποδήτου μοναχοῦ Φραγκίσκου πρὸς τὸν Σωτῆρα. Ἀξιόλογον εἶναι καὶ τὸ σύγγραμμά του περὶ ἀρετῆς καὶ σοφίας («Das Buch von der Tugend und der Weisheit», Φραγκφούρτη 1550), ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχονται 49 μῦθοι, ὧν οἱ πλεῖστοι κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν μύθων τοῦ Αἰσώπου, μὲ ὑπαινιγμοὺς καὶ πολεμικὴν κατὰ τῆς Ρώμης. Ἐπίσης συνέγραψε τὸ πρῶτον γερμανικὸν λεξικὸν (Βιττεμβέργη 1540) καὶ πολλὰ θρησκευτικὰ ποιήματα. Τὸ τελευταῖόν του ἔργον, φέρον τὸν τίτλον: «Wieder die verfluchte Lehre der Carlstadder, Wiederteuffer... («Κατὰ τῆς κατηραμένης διδασκαλίας τῶν Καρλστιδιανῶν, Ἀναβαπτιστῶν κτλ.»), ζητεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὰ ἀπὸ τοῦ 1520 καὶ πέραν δυσμενῆ διὰ τὸν προτεσταντισμὸν γεγονότα προῆλθον ἐκ τοῦ Σατανᾶ, ὅστις θανάσιμος ὢν ἐχθρὸς τοῦ Λουθήρου ζητεῖ διὰ παντὸς μέσου νὰ παρακωλύσῃ τὴν διάδοσιν τῆς διδασκαλίας του.

—2) ***Ματθαῖος*** (1495-1570). Υἱὸς πτωχοτάτης οἰκογενείας ἐν Reutlingen τῆς Γερμανίας, φιλομαθέστατος ὢν ἐπορίζετο τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν ἐκπαίδευσίν του ᾄδων ἀνὰ τὰς οἰκίας τῶν συμπολιτῶν του. Γενόμενος ἱερεὺς ἐν τῇ πατρίδι του, εἰργάσθη μετ' ἀόκνου ζήλου ὑπὲρ διαδόσεως τῶν λουθηρανικῶν ἀρχῶν ἐν Σουηβίᾳ, διὸ ἀπεκλήθη «*ὁ Λούθηρος τῆς Σουηβίας*». Δ. Σ. Μ.

Ἀλμπὲρ (Albert). Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Σόμ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄνκρ, παραποτάμου τοῦ Σόμ, 18 μίλλια ΒΑ τῆς Ἀμιέν. Κάτοικοι 7,345. Βιομηχανία χάρτου, βάμβακος κ. τ. λ. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἄνκρ* (Ancre), ἔλαβε δὲ τὸ σημερινόν της ὄνομα ἀφ' ἧς ἐδωρήθη ὑπὸ Λουδοβίκου ΙΓ' εἰς τὸν Κάρολον ντ' Ἀλμπέρ. Ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας τοῦ Brebières ἐν Ἀλμπὲρ ἐγένετο διάσημος κατὰ τὸν Μέγαν Πόλεμον διὰ τὸ ἐπ' αὐτῆς ἄγαλμα τῆς Παρθένου, τῆς καλουμένης «*Κρεμαμένης*», τὸ ὁποῖον βληθὲν ὑπὸ γερμανικῆς ὀβίδος κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἔκλινε κατὰ 105 μοίρας (15 δηλ. μοίρας κάτω τῆς ὁριζοντίας), χωρὶς νὰ πέσῃ καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ Μαρτίου τοῦ 1918, ὅτε κατέπεσεν. Ἐπιστεύετο τότε ὅτι ἡ πτῶσις τοῦ ἀγάλματος θὰ ἐσήμαινε τὸ τέλος τοῦ πολέμου καὶ τῆς βασιλείας τῶν Χοεντζόλλερν.

Μετὰ τὴν πρώτην μάχην τοῦ Μάρνη τὰ γερμανικὰ στρατεύματα εὑρίσκοντο 2 μίλλια ἀνατολικῶς τῆς πόλεως, ἥτις κατελήφθη ὑπ' αὐτῶν τὴν 27ην Μαρτίου 1918 καὶ ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν συμμάχων τὴν 22αν Αὐγούστου ἰδίου ἔτους.

— **Ἀλμπὲρ** *ὄρη* (Albères Monts). Ὄνομα διδόμενον εἰς τμῆμα τῶν Πυρηναίων μεταξὺ τῆς Καταλανίας καὶ τοῦ νομοῦ τῶν Ἀνατολικῶν Πυρηναίων. Δάση πευκῶν. Μέσον ὕψος 1600 μέτρα.

Ἀλμπὲρ (Albert), ***Ἀλέξανδρος-Μαρτῖνος***. Ἐργάτης, μέλος τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως μετὰ τὴν παρισινὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848, γεννηθεὶς τῷ 1815 εἰς Μπυρύ, ὅπου ὁ πατήρ του ἦτο γεωργός. Εἰσῆλθε κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ ἐργοστάσιον τῶν θείων του μηχανουργῶν ὡς μαθητής. Γενόμενος τεχνίτης καὶ νεαρὸς ἔτι περιῆλθε τὴν Γαλλίαν, κατὰ δὲ τὸ 1840 ἵδρυσεν ἐν Παρισίοις τὴν ἐφημερίδα «*Ἐργαστήριον*», φύλλον μεγάλως κυκλοφοροῦν μεταξὺ τῶν ἐργατικῶν τάξεων καὶ ἀφιερωθὲν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὰ λαϊκὰ συμφέροντα. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1840 εὗρε τὸν Ἀλμπὲρ ἐργάτην ἀκόμη καὶ μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν σοσιαλιστῶν τοῦ Σηκουάνα. Τὴν παραμονὴν τῆς ἡμέρας καθ' ἣν προεκηρύχθη ἡ Δημοκρατία, εἰργάζετο ἀκόμη ὡς ἁπλοῦς ἐργάτης εἴς τι ἐργοστάσιον κομβίων. Τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ Λουδοβίκου Μπλάν, ζητήσαντος τὴν συμμετοχὴν ἐργάτου τινὸς εἰς τὴν προσωρινὴν Κυβέρνησιν, ἐκλήθη οὗτος ὅπως συμμετάσχῃ αὐτῆς. Τὴν 25 Φεβρουαρίου ὁ Ἀλμπὲρ ἀνέγνωσεν αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν προκήρυξιν πρὸς τὸν λαόν, δι' ἧς ἡ Κυβέρνησις ὑπέσχετο τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὑπάρξεως τῶν ἐργατῶν διὰ τῆς ἐργασίας. Ἐγένετο ἀμέσως μετὰ τοῦτο ἀντιπρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν πληρεξουσίων τοῦ Λουξεμβούργου. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐὰν πιστεύσῃ τις τὸν Βαρός, τὸ πρόσωπον ὅπερ διεδραμάτισεν ὁ Ἀλμπὲρ δὲν ἦτο παντάπασιν ἐνεργητικὸν ἔν τε τῇ προσωρινῇ Κυβερνήσει καὶ ἐν τῇ ἐπιτροπῇ τοῦ Λουξεμβούργου καὶ δὲν παρίστατο εἰς αὐτὴν εἰμὴ ὅπως παρέχῃ ψῆφον εἰς τὸν Λουδοβῖκον Μπλάν, τοῦ ὁποίου ἀπεδέχετο πάσας τὰς ἰδέας καὶ ὑπεστήριζε πάσας τὰς προτάσεις. Διωρίσθη πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἐθνικῶν ἀποζημιώσεων, παραιτηθεὶς δὲ ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τοῦ διαμερίσματος τοῦ Σηκουάνα, λαβὼν 12,000 ψήφους πλειοτέρας τῶν ὅσων ἔλαβεν ὁ Λουδοβῖκος Μπλάν.

Ὁ Ἀλμπὲρ ἥδρευεν ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει μέχρι τῶν γεγονότων τῆς 15 Μαΐου. Κατηγορηθεὶς ὅτι ἦτο εἷς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ κινήματος, παρεπέμφθη ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ἀλλὰ μὴ ἀναγνωρίζων τὴν ἁρμοδιότητα αὐτοῦ ἠρνήθη ν' ἀπαντήσῃ εἰς πᾶσαν γενομένην εἰς αὐτὸν ἐρώτησιν. Ἀπέδιδον εἰς αὐτὸν ὅτι εἶπεν εἰς τὸν Λαντρὺ-Ρολλὲν τὴν ἡμέραν τῆς 15 Μαΐου: «Ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἡ ἀθλία Βουλή σας θὰ παύσῃ ὑπάρχουσα». Ἀλλ' ὁ Λαντρὺ-Ρολλὲν διέψευσε ταῦτα κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 19 Μαρτίου 1849. Ὁ Ἀλμπὲρ ἦτο ὁ συντάξας τὴν πρᾶξιν, ἥτις διώριζε τοὺς Λουδοβῖκον Μπλάν, Λαντρὺ-Ρολλέν, Μπαρμπέ, Ρασπάϊγ, Πέτρον Λεροῦ καὶ Τορέ, μέλη τῆς κυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς, τῆς συσταθείσης ὑπὸ τῆς στάσεως.

Αἱ προσπάθειαι αὗται κατέληξαν εἰς τὴν 10 Δεκεμβρίου 1848, καθ' ἣν ὁ Ναπολέων ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ἀλμπὲρ κατεδικάσθη εἰς ὑπερορίαν. Καθειρχθεὶς κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Ντουλέν, μετεφέρθη τῷ 1850 εἰς τὰς εἱρκτὰς τῆς Μπὲλλ-Ἴλ, εἶτα εἰς τὰς τῆς Τοὺρ καὶ μέχρι τοῦ 1859 εἰς Κόρτ, ὁπόθεν διὰ τῆς χορηγηθείσης γενικῆς ἀμνηστείας ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος Γ' ἀφέθη ἐλεύθερος.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας, ἀποσυρθεὶς τῆς πολιτικῆς, διετέλει ἀνώτερος ὑπάλληλος ἐν τῇ ἑταιρείᾳ τοῦ ἀεριόφωτος Παρισίων. Ὅτε μετὰ τὰς ἐπελθούσας καταστροφὰς κατὰ τὸν Γαλλοπρωσικὸν πόλεμον καὶ τὴν συνθηκολόγησιν τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Γ' ἐν Σεδὰν τὴν 1 Σεπτεβρίου 1870 ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων τὴν 4 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ὁ Ἀλμπὲρ μετὰ τοῦ Ἑρρίκου Ροσεφὸρ διωρίσθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ὁδοφραγμάτων. Ἡ ἀνάμιξίς του αὕτη εἰς τὴν πολιτικὴν ἦτο ἡ τελευταία. Ὁ Ἀλμπὲρ εἶχεν ἀπολέσει τὴν παλαιὰν δημοτικότητά του, ἀποτυχὼν δὲ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τοῦ 1871, ὅπως καὶ εἰς τὰς γερουσιαστικὰς τοῦ 1876 καὶ τοῦ 1884, ἐξηφανίσθη καὶ ἐλησμονήθη ἐντελῶς καὶ μεταξὺ ἀκόμη τῶν ἐργατικῶν τάξεων, καίτοι ἔφερε πάντοτε μετὰ τοῦ ὀνόματός του καὶ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐργάτου. Θ. Β

— **Ἀλμπὲρ** (Albert), ***Εὐγένιος ντ'***—. Διάσημος πιανιστὴς καὶ συνθέτης γεννηθεὶς εἰς Γλασκώβην τῆς Ἀγγλίας τὴν 10 Ἀπριλίου 1864, υἱὸς τοῦ συνθέτου χορῶν Καρόλου Ντ' Ἀλμπέρ. Ἤρχισε τὰς σπουδάς του εἰς Λονδῖνον ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Ἐρνέστου Πάουερ, τὰς ἐξηκολούθησε δὲ εἰς τὴν Βιέννην ὑπὸ τὸν περίφημον Χὰνς Ρίχτερ (τὸν διάσημον «Καπελμάϊστερ») καὶ κυρίως εἰς τὴν Βαϊμάρην, ὅπου ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Φρὰντζ Λίστ.

Ἔγραψε πληθὺν ἔργων διὰ πιάνο, ᾆσμα, χορῳδίαν καὶ μουσικὴν δωματίου, εἰς τὸ θέατρον δὲ ἔδωκε σειρὰν ὅλην ἀπὸ μελοδράματα γνωστὰ κυρίως ἐν Γερμανίᾳ. Ὁ ντ' Ἀλμπὲρ ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν σύνταξιν καὶ πλήρη ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Λίστ. Ι. ΨΑΡΟΥΔΑΣ

— **Ἀλμπὲρ** (Albert), ***Παῦλος***. Καθηγητὴς καὶ φιλόλογος Γάλλος γεννηθεὶς τῷ 1827 ἐν Παρισίοις καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1880. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ λυκείῳ Λουδοβίκου τοῦ μεγάλου καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλολογίας τῷ 1851. Γενόμενος καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ντιζόν, εἶτα δὲ εἰς τὸ τοῦ Πουατιὲ ἐκλήθη εἰς Παρισίους ὡς καθηγητὴς εἰς τὴν École normale, εἶτα δὲ κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ρητορικῆς ἐν τῷ Γαλλικῷ Κολλεγίῳ. Τὸ ὄνομά του κυρίως συνδέεται μετὰ τῆς μέσης γυναικείας ἐκπαιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ εἰσήγαγεν εἰς τὴν μέσην γυναικείαν ἐκπαίδευσιν κανονικῶς τὰ μαθήματα τῆς φιλολογίας καὶ τῆς ποιήσεως, τὰ ὁποῖα ἀπέκρουε κυρίως ὁ γαλλικὸς κλῆρος, μὴ ἐπιθυμῶν τὴν παροχὴν εὐρυτέρας παιδεύσεως εἰς τὸ ἕτερον τῶν φύλων.

Ὁ Παῦλος Ἀλμπέρ, ἔνθερμος θιασώτης τῆς γυναικείας παιδεύσεως, ἠκολούθει κατὰ τὰς παραδόσεις του τὴν ζῶσαν καὶ ἱστορικὴν μέθοδον κατά τε τὴν διατύπωσιν καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῆς ἀποκρουομένης ἀρχαίας ρητορικῆς. Εἰς τὸ σύνολον τῶν παραδόσεών του περιελάμβανε τὰ διάφορα εἴδη τῆς ποιήσεως, τὴν ἐποποιίαν, τὴν ᾠδήν, τὴν τραγῳδίαν, τὰ διδακτικὰ ποιήματα, τὸ ἐγκώμιον καὶ τὸν μῦθον. Εἰς ἕκαστον τῶν εἰδῶν τούτων ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, ἀνέλυε τὰ ἀριστουργήματα τῶν φιλολογιῶν, ἐσημείου τὰς ἐπελθούσας μεταμορφώσεις εἰς τὰ εἴδη ταῦτα διὰ μέσου τῶν χρόνων καὶ τῶν ἐποχῶν, καὶ διερχόμενος τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ρώμην, τὸν μεσαίωνα, κατέληγεν εἰς τὴν ποίησιν τῶν νεωτέρων ἐθνῶν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν. Ἐπὶ ἑκάστης περιόδου ὁ Ἀλμπὲρ συνώψιζε μετ' ἀκριβείας τὰς ἰδέας καὶ τὰς ἀπόψεις τὰς μᾶλλον προηγμένας τῆς νεωτέρας κριτικῆς. Εἰς τὰ μαθήματά του ταῦτα δημοσιευθέντα τῷ 1869 μετὰ τῆς Ἰλιάδος, τοῦ Ὁμηρικοῦ ζητήματος, τῆς Αἰνειάδος, ἀναλύεται καὶ ἡ ἑτέρα ποιητικὴ πρωτοτυπία, ἡ ὀλίγον τραχεῖα καὶ βάρβαρος, ἀλλ' ἰσχυρὰ καὶ πλήρης σφρίγους, ἡ ἀναβλύζουσα ἀπὸ τοῦ ᾄσματος τοῦ παλαδίνου Ρολὰν τοῦ Ρουσεβῶ.

Εἶναι δὲ ἡ κριτικὴ αὕτη ἀνάλυσις, ὡς λέγει ὁ Σαὶν-Μπαίβ, ἡ τελευταία λέξις τῆς κριτικῆς εἰς σχῆμα γοργὸν καὶ ἀθορύβως κομψόν. Αἱ ἑλληνικαὶ μεταφράσεις του, ἰδία αἱ τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Πινδάρου καὶ τοῦ Σοφοκλέους, καίτοι προχείρως γενόμεναι χάριν τῶν παραδόσεών του, εἶναι πάντοτε πισταὶ κατά τε τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα. Ὁ Παῦλος Ἀλμπὲρ κρίνεται ὡς ὁ ἄριστος μαθητὴς τῶν La Harpe καὶ τοῦ Vellemain, τῶν διδαξάντων ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἕδρας, κατὸ δὲ τὸν Σαὶν-Μπαὶβ τὸ ἔργον του ἐχάραξε νέαν περίοδον καὶ διήνοιξε νέας ὁδοὺς εἰς τὴν σύγχρονον κριτικήν. Ἐκτὸς τῆς ἐπὶ καθηγεσίᾳ διατριβῆς του, στεφθείσης ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ὁ Ἀλμπὲρ ἐδημοσίευσε τὴν «Ποίησιν», σειρὰν διαλέξεων, τὸν «Πεζὸν λόγον», εἶτα δὲ τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ρωμαϊκῆς φιλολογίας», στεφθεῖσαν ἐπίσης ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας καὶ τὴν «Γαλλικὴν φιλολογίαν ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῆς χρόνων μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος» εἰς τρεῖς τόμους. Πρὸς τούτοις ἐξέδωκε τὰς «Ἐπιστολὰς» τοῦ ποιητοῦ Ἰωάννου-Φραγκίσκου Ντυσὶς καὶ πρόλογον εἰς τὰ κατ' ἐκλογὴν ἐκδοθέντα ἔργα τοῦ Διδερό. Ἐν γένει ὁ Παῦλος Ἀλμπὲρ κρίνεται ὡς εἷς τῶν μᾶλλον ἐγκυψάντων εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων λογοτεχνιῶν καὶ ὡς διακρινόμενος διὰ τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν διαύγειαν αὐτοῦ. Θ. Β.

Ἀλμπὲρ-*Τομὰς* (Alber-Thomas) Γάλλος σοσιαλιστὴς γεννηθεὶς ἐν Σαμπινὺ-σὺρ-Μάρν τὴν 16 Ἰουνίου 1878. Διεκρίθη ὡς ῥήτωρ καὶ ὡς συγγραφεύς· συνειργάσθη εἰς τὴν «Οὐμανιτέ», ἐξέδωκε τὴν «Συνδικαλιστικὴν Ἐπιθεώρησιν», ὡς καὶ σειρὰν ἔργων ὑπὸ τὸν τίτλον «Στοιχεῖα τοῦ σοσιαλισμοῦ», κατόπιν δὲ ἐχρημάτισε διευθυντὴς τῆς «Σοσιαλιστικῆς Ἐπιθεωρήσεως». Διετέλεσε βουλευτὴς ἀπὸ τοῦ 1914, κατὰ δὲ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἀνέλαβε τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ὑπουργείου τοῦ Ἐξοπλισμοῦ. Ἐκλεγεὶς καὶ πάλιν βουλευτὴς τῷ 1919, παρῃτήθη μετὰ διετίαν, ἵνα ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας, θέσιν ἣν κατέλαβε τῇ ὁμοφώνῳ ὑποδείξει τῶν ἀντιπροσώπων ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν κατὰ τὴν Α' Διεθνῆ Διάσκεψιν τῆς Ἐργασίας. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην ἐπεσκέφθη καὶ τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Μαρτίου 1927, πρὸς ἐπιτόπιον μελέτην τῶν ἀφορώντων τὴν Ἑλλάδα ἐργατικῶν ζητημάτων, ὁμιλήσας καὶ δημοσίᾳ ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου «Ὀλύμπια».

Digitized by Google

'Αλμπεργκάτι (Albergati), ***Νικόλαος.*** Ἐγεννήθη ἐν Βολωνίᾳ τῷ 1375, ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας. Σπουδάσας νομικὰ ἐν τῇ πατρίδι του, τῷ 1395 ἔγινε μοναχὸς ἐν τῇ παρὰ τῇ πατρίδι του μονῇ τοῦ San-Girolamo καὶ τῷ 1407 ἡγούμενος αὐτῆς. Τῷ 1417 ἐξελέγη ἀρχιεπίσκοπος Βολωνίας, ἐργασθεὶς ὡς τοιοῦτος ἀόκνως ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου του· οὐ μόνον ἔλαβε δραστήρια μέτρα κατὰ τῆς τοκογλυφίας καὶ τῶν τυχηρῶν παιγνιδίων, ἀλλ' ἐφρόντισε πολὺ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ· κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τῆς φοβερᾶς ἐπιδημίας τῆς πανώλους ἔδειξεν αὐτόχρημα ἡρωϊκὴν αὐτοθυσίαν· ἦτο δὲ πρὸς τούτοις ὁ τύπος τοῦ ἐναρέτου ἱεράρχου. Ἕνεκα τῆς μεγάλης του παιδείας καὶ τῆς ἐκτιμήσεως, τῆς ὁποίας γενικῶς ἀπήλαυε, ἐστάλη εἰς διαφόρους πολιτικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἀποστολάς, καὶ τῷ 1426 ἔγινε καρδινάλιος. Μετέσχε τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου, ὀνομασθεὶς *λεγᾶτος*-Πρόεδρος αὐτῆς τῷ 1434· ἐκεῖ ὑπεστήριξε θερμῶς τὰς παπικὰς ἀπόψεις. Προήδρευσε καὶ τῆς ἐν Φερράρᾳ συνόδου, ἧς αἱ ἐργασίαι ἤρχισαν τὴν 8ην Ἰανουαρίου 1438 καὶ κατὰ παπικὴν ἐντολὴν ἦλθε τὸν Φεβρουάριον εἰς Βενετίαν διὰ νὰ πείσῃ τὸν ἐκεῖ ἀφιχθέντα αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννην Ζ' τὸν Παλαιολόγον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν ἐν Φερράρᾳ καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἐν Βασιλείᾳ μεταρρυθμιστικὴν σύνοδον, ὅπερ καὶ κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους. Παρέστη καὶ ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Φλωρεντίας καὶ συνοδεύσας τὸν Πάπαν εἰς Σιένναν ἀπέθανεν ἐκεῖ τὴν 9ην Μαΐου 1443. Τῷ 1744 ὠνομάσθη μακάριος ὑπὸ τοῦ Πάπα. Κατέλιπε λόγους, ἐπιστολάς, ἐλεγεῖα καὶ ἄλλα, ὧν τὰ πλεῖστα ἀπωλέσθησαν.

[Ἴδε *H. M. Zanotti,* Vita del beato Niccolo Albergati, Βολωνία 1757.—*Baudrillard* καὶ *Vogt* Dictionnaire d' hist. et de géogr. ecclésiastiques 1 (1909, σ. 1396—7, ἔνθα καὶ ἡ σχετικὴ φιλολογία.] Δ. Σ. Μ.

— **'Αλμπεργκάτι** ***Φραγκῖσκος.*** Ὁ μαρκήσιος Francesco Albergati-Capacelli ἐγεννήθη τῷ 1728 ἐν Βολωνίᾳ ἐκ παλαιᾶς εὐγενοῦς οἰκογενείας· κατεγίνετο πολὺ περὶ τὴν φιλολογίαν καὶ μάλιστα τὴν θεατρικήν. Εἰς τὴν ἐν Βολωνίᾳ οἰκίαν του καὶ εἰς τὴν ἐν Zola ἔπαυλίν του εἶχεν ἀνεγείρει σκηνήν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἔπαιζεν αὐτὸς μετὰ φίλων του, πρὸ στενοῦ κύκλου κεκλημένων, διάφορα ἔργα, τῶν ὁποίων τινὰ ἔγραφε καὶ ὁ ἴδιος. Τὰ ἔργα ταῦτα δὲν διακρίνονται ἐπὶ πρωτοτυπίᾳ, ἠκολούθει ἰδίᾳ τὸν Βολταῖρον καὶ τὸν Goldoni. Ἐκ τούτων ἱκανὰ ἐπαίχθησαν βραδύτερον καὶ εἰς δημόσια θέατρα μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ μάλιστα τὸ «Il saggio amico» καὶ «Il ciarlatore maldicente». Τῷ 1785, ἐν στιγμῇ ζηλοτυπίας φονεύσας τὴν σύζυγόν του, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς Βερόναν καὶ Βενετίαν καὶ μόνον μετὰ πολλὰ ἔτη ἠδυνήθη νὰ ἐπανέλθῃ ἐν Zola, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1804. Τὰ θεατρικά του ἔργα εἰς 12 τόμους ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ (1783-5)· ἔγραψε καὶ «Novelle morali» (Βολωνία 1783, 2 τόμους).

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ 'Αλμπεργκάτι ἐξεδόθη ἔργον κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφέρον ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, ἤτοι ἀναίρεσις πραγματείας τοῦ *ἀββᾶ Κομπαγνώνου,* ἐν τῇ ὁποίᾳ οὗτος ἐζήτει νὰ ἀποδείξῃ μεγάλην ὁμοιότητα μεταξὺ ἀρχαίων καὶ συγχρόνων Ἑβραίων καὶ Ἑλλήνων καὶ ὑπεροχὴν μάλιστα τῶν πρώτων.

Εἰς ἀπάντησιν ἐδημοσιεύθη «Lettera di un marchese Francesco Albergati Cappacelli in apologia alla lettera del sig. ab. Compagnoni quella che verte sulla conformità de lui ultimamente scoperta infra Ebrei e Greci». Τόπος ἐκδόσεως σημειοῦται ἡ Λειψία, ἐνῷ πράγματι εἶναι ἡ Βενετία, καὶ ἔτος τὸ 1793. Τῷ δὲ 1802 ἐφάνη καὶ ἑλληνικὴ μετάφρασις τοῦ ἔργου, ὑπὸ τὸν ἑξῆς τίτλον: «Ἐπιστολὴ ἀπολογητικὴ κατὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κὺρ ἀββᾶ Κομπαγνώνου, ἀναστρεφομένης περὶ τὴν ὁμοιότητα νεωστὶ παρ' ἐκείνου ἀνακαλυφθεῖσαν ἀναμέσον Ἑβραίων καὶ Ἑλλήνων», μεταπεφρασμένη ἐκ τῆς ἰταλικῆς γλώσσης εἰς τὸ ἁπλοελληνικόν. Ἐνετίησι 1802, παρὰ Πάνῳ Θεοδοσίου τῷ ἐξ Ἰωαννίνων» (σελ. 175, εἰς 4ον). Σημειωτέον ὅτι τόσον τὸ πρωτότυπον ὅσον καὶ ἡ μετάφρασις εἶναι ἐκ τῶν σπανιωτάτων βιβλίων· ἡ μετάφρασις εὑρίσκεται ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ (δπ' ἀριθ. Θ. 201).

Ὁ συγγραφεὺς τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ 'Αλμπεργκάτι πραγματείας ταύτης ζωηρῶς ἀποκρούει τὴν ὑπὸ τοῦ Κομπαγνώνου ὑποστηριζομένην ὁμοιότητα μεταξὺ Ἑβραίων καὶ Ἑλλήνων, ὡς καὶ τὰς περὶ Ἑλλήνων ὑποτιμητικὰς κρίσεις αὐτοῦ καὶ διατρανοῖ τὸν θαυμασμόν του οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ἀλλὰ καὶ τοὺς συγχρόνους, ὧν ἐξαίρει τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν μόρφωσιν καὶ φέρει συγκεκριμένα παραδείγματα διὰ μὲν τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων τὰ κατορθώματα τοῦ Σουλίου, διὰ δὲ τὴν παιδείαν τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀρσενίου Καλύτη, τοῦ Πέτρου Ἀρκουδίου, τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως, τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη, τοῦ ἐν Τεργέστῃ ζῶντος τότε ἱερέως Δαμασκηνοῦ, τοῦ συγγραφέως τοῦ Ἐρωτοκρίτου, τοῦ Μελετίου, τοῦ Σπυρίδωνος Θεοτόκη, τοῦ Μαρίνου Πινιατόρου, τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Νικολάου Μαυροκορδάτου, τοῦ Νεοφύτου τοῦ Καυσοκαλυβίτου, τοῦ Καρβούρη καὶ ἄλλων.

Ἐν ἀντιθέσει δὲ πρὸς τὴν ἐκτίμησιν, ἣν τρέφει πρὸς τοὺς Ἕλληνας, περὶ τῶν Ἰουδαίων ἔχει τὴν χειρίστην γνώμην· θεωρεῖ αὐτοὺς λαὸν ἀμαθῆ καὶ βάρβαρον, ὅστις, καθὼς εἶπεν ὁ Βολταῖρος, «ἐκ χρόνου πολλοῦ ἑνόνει τὴν πλέον ρυπαρὰν φιλαργυρίαν μὲ τὴν πλέον μισαχθῆ δεισιδαιμονίαν καὶ μὲ τὴν πλέον ἄσπονδον ἔχθραν πρὸς πάντας τοὺς λαοὺς ὁποῦ τοὺς ὑποφέρουσιν ἢ ὁποῦ τοὺς πλουτίζουσιν»· ἄν, λέγει, εἶναι ἀληθὴς ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Κομπαγνώνου ὅτι ὁμοιάζουν Ἑβραῖοι καὶ Ἕλληνες, «ἐγὼ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον θέλω δείξει παραυτίκα ὅτι ἡ λίμνη τοῦ Ἀρὰλδ εἶναι ὁμοία μὲ τὸν ὠκεανὸν καὶ ἡ σελήνη ὁμοία μὲ τὸν ἥλιον» (σ. 173).

Σημειωτέον ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ ἔργον τοῦτο δὲν ἐγράφη πράγματι ὑπὸ τοῦ 'Αλμπεργκάτι, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου ἰατροφιλοσόφου *Ἰωάννου Δονᾶ Πασχαλίου*, εὑρισκομένου τότε ἐν Ἰταλίᾳ, χάριν ἰατρικῶν του μελετῶν («ὡς ᾄδεται» κατὰ Ἀν. Παπαδόπουλον Βρεττὸν Νεοελ. φιλολ. Ἀθῆναι 1857, σ. 121· *βέβαιον* παριστᾷ τὸ πρᾶγμα ὁ Κ. Σάθας, «Νεοελ. φιλολογία» Ἀθ. 1868 σ. 608 καὶ ὁ Λαυρέντιος Σ. Βροκίνης «Βιογραφικὰ σχεδάρια τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμψάντων Κερκυραίων» τόμ. Α', Κέρκυρα 1877, σ. 9.— Πρβλ. καὶ Bibliographie Ionienne Legrand-Pernot, Paris 1910 σ. 161 κ. π. ἀ.) Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

'Αλμπεργκέτι (Albergeti), ***Σιγισμοῦνδος.*** Εὐγενὴς Ἑνετός, περιώνυμος διὰ τὸ κατὰ τὸ ἔτος 1487 ἱδρυθὲν παρ' αὐτοῦ ἐν Βενετίᾳ κολοσσιαῖον ἐργοστάσιον κατασκευῆς ὀρειχαλκίνων πυροβόλων καὶ βομβοβόλων. Τὸ ἐργοστάσιον 'Αλμπεργκέτι ἔκειτο ἐν αὐτῷ τῷ ναυστάθμῳ τῆς Ἑνετίας, ἐπρομήθευεν δὲ τὰ προϊόντα του εἰς ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη τῆς ἐποχῆς. Οἱ Ἑνετοὶ καταλαβόντες τότε τὴν Ἑλλάδα ὥπλισαν πάντας τοὺς προμαχῶνας τῶν διαφόρων φρουρίων της διὰ τῶν πυροβόλων 'Αλμπεργκέτι. Εἰς τὰ φρούρια μόνον τοῦ Ναυπλίου εἶχον τοποθετηθῆ ὑπὲρ τὰ 300.

Τὸν Σιγισμοῦνδον 'Αλμπεργκέτι θανόντα διεδέχθη ὁ υἱός του ***Ἰωάννης*** καὶ τοῦτον ὁ ***Φραγκῖσκος 'Αλμπεργκέτι,*** ἐξηκολούθησαν δὲ οἱ ἀπόγονοι τοῦ πρώτου ἱδρυτοῦ διευθύνοντες τὸ ἐργοστάσιον, τὸ ὁποῖον ἀδιακόπως εἰργάζετο ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας αἰῶνας μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1792 καταλύσεως τοῦ Ἑνετικοῦ Κράτους.

ΘΕΟΔ. Σ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ

'Αλμπέργκι (Alberghi), ***'Ιγνάτιος.*** Διάσημος Ἰταλὸς ᾠδός. Οὐδὲν εἶναι γνωστὸν περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως αὐτοῦ. Γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι νεανίας εἰργάζετο εἰς τὰ ναυπηγεῖα τῆς Βενετίας, ὅπου εὐγενής τις Βενετὸς κατεθελχθεὶς ὑπὸ τοῦ ᾄσματός του, τὸν ἀπέσυρεν ἐκεῖθεν καὶ ἀνέλαβε τὴν μουσικήν του ἐκπαίδευσιν. Ἡ φωνή του, «ὑψιφώνου di mezzo carattere», ἦτο διαυγεστάτη καὶ πλήρης πάθους, ἀναβὰς δὲ κατὰ πρῶτον εἰς τὸ Θέατρον τῆς Βενετίας τοῦ «Σὰν-Μωϊζὲ» ἐγένετο ἀμέσως διάσημος. Μετέπειτα διῆλθε τὰ θέατρα τῆς Ἰταλίας θριαμβεύων, ἐκλήθη δὲ εἰς Δρέσδην, ἔνθα ἐχειροκροτήθη ἐνθουσιωδῶς. Ἡ εἰσβολὴ τῶν Γάλλων εἰς Βενετίαν καὶ ἡ κατάργησις τῆς Δημοκρατίας τὸν ἠνάγκασαν νὰ φύγῃ εἰς Νεάπολιν, ὅπου ἔψαλλεν εἰς τὸ θέατρον «Fondo». Ἔκτοτε χάνονται τὰ ἴχνη τοῦ καλλιτέχνου, ὑποτίθεται δὲ ὅτι κατὰ τὴν περιπετειώδη ἐκείνην περίοδον ἀπέθανεν ἐν Νεαπόλει. Θ. Β.

'Αλμπεργκόττι (Albergotti), ***Φραγκῖσκος.*** Ἰταλὸς νομικὸς γεννηθεὶς ἐν Ἀρέτζο, ἀποθανὼν ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1376. Ἔλαβε τὸν τίτλον «Doctor solidae veritatis» καὶ ἐξέδωκε «Πραγματείαν περὶ Πανδεκτῶν (Digesta) καὶ Κώδικος» ἐπισύρασαν τὸν γενικὸν θαυμασμόν.

ἀλμπερέσε (Alberese) *[Γεωλογ.].* Οὕτω καλεῖται σύστημα πετρωμάτων τῶν Ἀπεννίνων τῆς Τοσκάνης, ἀποτελούμενον ἀπὸ ἀργιλλικοὺς σχιστολίθους, μάργας καὶ τραπέζας ἀσβεστολίθων νουμμουλιτοφόρων μὲ ἐνστρώσεις ὀφιολίθων. Γ. Κ. Γ.

'Αλμπέρι (Alberi), ***Εὐγένιος.*** Ἰταλὸς ἱστορικὸς γεννηθεὶς ἐν Παδούῃ τῷ 1809, ἀποθανὼν ἐν Βιοὺ τῷ 1878. Ἐσπούδασε τὴν νομικὴν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Παδούης ἀλλὰ ᾐσθάνετο μεγάλην ἀγάπην διὰ τὰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν ἐξέδωκε τὸ πρῶτόν του ἱστορικὸν ἔργον. Τῷ 1834 ἤρχισεν ἐκδίδων τὸ περιοδικὸν «Ricreazione» τῷ δὲ 1838 ἐδημοσίευσε τὸν «Βίον Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων» ἔργον πλῆρες ἀνεκδότων ἐγγράφων, καὶ μετὰ δύο ἔτη τὸ γνωστότερον τῶν συγγραμμάτων του: «L'Assedio di Firenze, illustrato con inedidi documenti».

Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Τὸ πρόβλημα τῆς ἀνθρωπότητος», «Περὶ Παπισμοῦ καὶ Ἰταλίας».

Ἀπέθανε πρὶν ἀποτελειώσῃ τὸν «Ἱστορικὸν συγκριτικὸν ἄτλαντα τῆς Ἰταλιας».

Ἄλμπεριχ (Albéric). Μοναχὸς τοῦ Monte-Cassino και βραδύτερον καρδινάλιος. Ἀντέκρουσεν εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ σύνοδον τοῦ 1079 τὸν αἱρετικὸν Βερεγγάριον (βλ. λ.), ὅστις ἠρνεῖτο τὴν πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς θείας εὐχαριστίας. Διαρκούσης τῆς συνόδου ταύτης ἐζήτησε προθεσμίαν 8 ἡμερῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων συνέγραψε καὶ σύγγραμμα κατὰ τοῦ Βερεγγαρίου, ὑπὸ τὸν τίτλον «Liber de corpore Domini», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐζήτει νὰ ἀποδείξῃ ἐκ χωρίων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ συγγραφέων τὴν πραγματικὴν καὶ οὐσιαστικὴν παρουσίαν τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ. Ἔγραψε διάφορα ἄλλα ἔργα, ἐν οἷς de virginitate S. Mariae, de musica dialogus κ.τ.λ. Δ. Σ. Μ.

Ἄλμπεριχ ἢ ***Ἄλμπερικ.*** Λομβαρδὸς εὐπατρίδης τοῦ 10ου αἰῶνος, ὅστις βοηθήσας τὸν Βερεγγάριον Α', ἔγγονον Λουδοβίκου τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ βασιλέα τῆς Ἰταλίας, ὠνομάσθη μαρκήσιος τοῦ Καμερῖνο. Ἐνυμφεύθη τὴν διάσημον *Μαροκίαν*, πανίσχυρον τότε ἐν Ρώμῃ. Τῇ προτροπῇ τῆς συζύγου του ἐδέχθη τῷ 916 τὴν ἀρχηγίαν τῶν στρατευμάτων ἅτινα ὁ πάπας Ἰωάννης Ι' ἔπεμπε πρὸς καταπολέμησιν τῶν Σαρακηνῶν, εὑρισκομένων παρὰ τὸ Γκαριλιάνο, καὶ ἠνάγκασε τούτους νὰ ὑποχωρήσωσι. Ἀλλὰ πεσὼν εἰς δυσμένειαν ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πάπα καὶ κατεσφάγη ἐν Città τῆς Ὄρτας, περὶ τὸ 925, ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅστις τὸν κατηγόρησεν ὅτι εἶχε καλέσει τοὺς Οὔγγρους ἐντὸς τῆς Ἰταλίας καὶ ὅτι ἤθελε μὲ τὴν βοήθειάν των νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν.

— **Ἄλμπεριχ.** Μαρκήσιος τοῦ Καμερῖνο, υἱὸς τοῦ προηγουμένου καὶ τῆς Μαροκίας, ἥτις κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ δεκάτου αἰῶνος, τὴν ἐποχὴν τῆς πορνοκρατίας ἐν Ρώμῃ, μετὰ τῆς μητρός της Θεοδώρας καὶ τῆς ἀδελφῆς της, ἐπίσης Θεοδώρας καλουμένης, διῴκουν κατὰ βούλησιν τὰ τοῦ παπικοῦ θρόνου. Ὁ Ἄλμπεριχ ἀφῄρεσεν ἀπὸ τοῦ πάπα Ἰωάννου ΙΑ' καὶ τῶν 4 διαδόχων του τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν καὶ διῴκει ὅλως αὐθαιρέτως τὴν Ρώμην ἐπὶ 20 ἔτη μέχρι τοῦ θανάτου του (954), ὅτε ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ παπικοῦ θρόνου, συγκεντρώσας ἐν ταὐτῷ καὶ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, ὁ 16ετὴς υἱός του Ὀκταβιανός, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης ΙΒ' (955—63), ὑπόδειγμα φαυλότητος καὶ κακοηθείας (βλ. λ. Ἰωάννης ΙΒ').

'Αλμπέρνι (Alberni). Πόλις καὶ λιμὴν τῆς νήσου Βανκοῦβερ τοῦ Καναδᾶ, εἰς τὴν εἴσοδον ὁμωνύμου διώρυγος. Ξυλεία καὶ ἁλίπαστοι ἰχθύες.

'Αλμπερόνι (Alberoni), ***'Ιούλιος.*** Καρδινάλιος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ πρωθυπουργὸς τῆς Ἰσπανίας, γεννηθεὶς τὸν Μάρτιον 1664 εἰς Φιλεντζόλην τῆς Πάρμας καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ τὸν Ἰούνιον 1752. Ὑπῆρξεν υἱὸς κηπουροῦ, ἤρξατο δὲ τοῦ σταδίου του ὡς κωδωνοκρούστης τῆς μητροπόλεως τῆς Πλακεντίας, καὶ ἐκ φιλανθρωπίας ἔλαβε τὴν προκαταρκτικὴν παίδευσιν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν Μπαρνεμπῖτι. Προικισμένος δι' ἐκτάκτου ὀξυδερκείας καὶ σπανίας εὐφυΐας, ἐγένετο τάχιστα μοναχός, βραδύτερον παρεκκλησιάρχης καὶ εὐνοούμενος τοῦ κόμητος Ρουκοβιέρι, ἐπισκόπου τοῦ Ἁγίου Ντονῖνο. Ἐκεῖθεν ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας παρὰ τῷ στρατάρχῃ τῆς Βανδώμης, ἀφιχθέντι εἰς Ἰταλίαν ὅπως ἄρξηται τῆς ἐκστρατείας ἐπὶ κεφαλῆς τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἀποστολῆς του ταύτης ἐπαρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ 'Αλμπερόνι.

Ἡ εὐστροφία αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμά του ἐπέσπασαν τὴν προσοχὴν τοῦ δουκὸς τῆς Βανδώμης πρὸς τὸν πράκτορα τοῦτον τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας, καὶ περιέβαλεν αὐτὸν διὰ τῆς εὐνοίας του, τὸν συνέστησε δὲ εἰς τὴν γαλλικὴν αὐλήν. Πράγματι οὗτος παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΔ', ὅστις ἐχορήγησεν εἰς αὐτὸν ἐτήσιον χρηματικὸν ἐπίδομα. Ὁ 'Αλμπερόνι δὲν ἀπεμακρύνθη τοῦ προστάτου, ἀλλ' ἠκολούθησε τὸν δοῦκα τῆς Βανδώμης εἰς τὰς κατὰ τῶν Κάτω Χωρῶν ἐκστρατείας του τῷ 1707 καὶ 1708, ὡς ἰδιαίτερος αὐτοῦ γραμματεύς· τὸ ἑπόμενον δὲ ἔτος, ὅτε ἀπεσύρθη οὗτος τῆς ἀρχιστρατηγίας, μετέβη μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν πύργον του Ἀνέτ, καὶ κατόπιν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ὅπου ἀνέμενεν αὐτὸν ἡ μεγάλη τῆς τύχης εὔνοια. Κατὰ τὸν κληρονομικὸν αὐτὸν πόλεμον τῆς Ἱσπανίας, ὅπου ἡ δόξα ἐκάλυψε τὸν δοῦκα τῆς Βανδώμης, ὁ 'Αλμπερόνι διὰ τῆς διπλωματικῆς αὐτοῦ εὐστροφίας ἐξυπηρέτησε τὰς ὑποθέσεις τοῦ Φιλίππου Ε' καὶ ἐκέρδησε τὴν εὔνοιαν τοῦ βασιλέως.

Μετά τινα χρόνον ἠδυνήθη γ' ἀποβῇ χρήσιμος ἐν Ἱσπανίᾳ εἰς τὸν παλαιὸν αὐτοῦ προστάτην δοῦκα τῆς Πάρμας, ὅστις ἀμείβων αὐτὸν τοῦ παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ παραστῇ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Μαδρίτης ὡς πρεσβευτὴς αὐτοῦ, τὴν θέσιν δὲ ταύτην κατεῖχε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ δουκὸς τῆς Βανδώμης, ὁπότε μετέβη εἰς Βερσαλλίας, ἐκθέσας τὰ τῆς καταστάσεως τῆς Ἱσπανίας εἰς τὸν βασιλέα Λουδοβῖκον ΙΔ'. Ἐπέστρεψεν αὖθις εἰς Μαδρίτην ὡς ἐπιτετραμμένος τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας. Δύο πρόσωπα ἐν τῇ ἱσπανικῇ αὐλῇ παρενετίθεντο εἰς τὰς φιλοδοξίας τοῦ 'Αλμπερόνι, ὁ Καρδινάλιος Τζιούντιτσε καὶ ἡ πριγκίπισσα τῶν

Digitized by Google

Ursins. Ὁ θάνατος τῆς βασιλίσσης Γαβριέλλας τῆς Σαβοΐας (14 Φεβρουαρίου 1714) ἐγένετο ἀφορμή, ὅπως βαδίσῃ ταχύτερον πρὸς πραγματοποίησιν τῶν φιλοδόξων ὀνείρων του.

Διεπραγματεύθη καὶ ἔφερεν εἰς πέρας τὸν γάμον τοῦ Φιλίππου Ε' μετὰ τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας Ἐλισαβέτας Φαρνέζ, διὰ τῆς ἐπιρροῆς δὲ τῆς νέας βασιλίσσης κατώρθωσε τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς ἰσπανικῆς αὐλῆς τῆς πριγκιπίσσης τῶν Ursins, ἐξουδετέρωσε δὲ καὶ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ καρδιναλίου Τζιούντιτσε, ἔκτοτε δὲ ὁ Ἀλμπερόνι ἀπέβη τὸ μᾶλλον σημαῖνον πρόσωπον τῆς αὐλῆς τῆς Μαδρίτης. Ὑποκινήσας τὸν Φίλιππον Ε' ὅπως ἀποστείλῃ στόλον πρὸς βοήθειαν τῶν Βενετῶν μαχομένων κατὰ τῶν Τούρκων (1717), ἐγένετο καρδινάλιος καὶ ἀνεκηρύχθη τὸ αὐτὸ ἔτος πρωθυπουργὸς τῆς Ἰσπανίας, ἐν ταὐτῷ δὲ ἐπίσκοπος τῆς Μαλάγας καὶ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Σεβίλλης.

Γενόμενος πρωθυπουργὸς ἠθέλησε νὰ ἐπαναδώσῃ εἰς τὴν Ἰσπανίαν τὴν παλαιάν της αἴγλην. Πρὸς πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν του τούτων ἐσχημάτισεν ἰσχυρὸν στόλον, κατέστησε πειθαρχικὸν τὸν στρατόν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γαλλικοῦ στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ, καὶ κατέστησε τὸ βασίλειον τόσον ἰσχυρόν, ὅσον δὲν ἦτο οὔτε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλίππου Β'. Διέγραψε μέγα σχέδιον περὶ ἀνακτήσεως ὅλων τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἶχεν ἀπολέσει ἡ Ἰσπανία ἐν Ἰταλίᾳ. Ὁ Λουδοβῖκος Φίλιππος τῆς Ὀρλεάνης, ἀντιβασιλεὺς τῆς Γαλλίας, σύμμαχος τῆς Ἀγγλίας, ἐπεδίωξε νὰ εἰσαγάγῃ τὴν Ἰσπανίαν εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην. Ὁ ὑπερήφανος ὅμως καρδινάλιος ἀπέκρουσε τὸ σύστημα τοῦτο· τοὐναντίον ἀπορρίψας τὴν προσωπίδα, ἠθέλησε νὰ σχίσῃ τὰς συνθήκας τῆς Οὐτρέχτης καὶ νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην χώραν εἶχεν ἀνάγκην τῆς εἰρήνης. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐζήτει νὰ ἐπανακτήσῃ τὰς ἀπολεσθείσας χώρας, τὰς ὁποίας κατεῖχον ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Σαβοΐα. Ὁ ἀντιβασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος, σύμμαχος τῆς Ἀγγλίας, Αὐστρίας καὶ Σαβοΐας, ἐτάχθη πρὸς τὸ μέρος αὐτῶν. Ὁ Ἀλμπερόνι, ἔχων ἐνώπιόν του γιγάντιον σχέδιον, ἐξώπλισε κατὰ τῆς Ἀγγλίας τὸν Κάρολον ΙΒ' τῆς Σουηδίας, τὸν Μεγάλον Πέτρον τῆς Ρωσίας καὶ τὸν ἐπίδοξον βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἰάκωβον Γ'. Προσέβαλε τὸν ἀντιβασιλέα Λουδοβῖκον Φίλιππον καὶ παρεσκεύασεν ἐν Παρισίοις τὴν συνωμοσίαν τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἰσπανίας Τσελλαμάρε, ἐπιδιωκούσης τὴν ἀνάθεσιν τῆς ἀντιβασιλείας ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὸν Φίλιππον Ε'. Εὑρὼν τὴν εὐκαιρίαν καθ' ἣν ἡ Αὐστρία διεξῆγε πόλεμον μετὰ τῆς Τουρκίας, ἀπέστειλε στρατὸν ἐξ ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν καὶ κατέλαβε τὴν Σαρδηνίαν (1717). Τὸ ἑπόμενον ἔτος λαμπρὸς στόλος ἐξ εἴκοσι δύο σκαφῶν καὶ τριακοσίων μεταγωγικῶν ἀπεβίβασε 30.000 ἄνδρας εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἐφαίνετο οὕτω πραγματοποιούμενον τὸ σχέδιον τοῦ Ἀλμπερόνι.

Ἀλλ' ὁ Φίλιππος Ε', ἀσθενοῦς χαρακτῆρος, παρέμενεν ἀναποφάσιστος καὶ ἔτρεμε πρὸ τῆς ἑνώσεως τόσων κρατῶν ἐναντίον αὐτοῦ. Ἡ τύχη ἐφαίνετο μὴ εὐνοοῦσα πλέον τὸν Ἀλμπερόνι· ἡ πλεχθεῖσα ἐν Παρισίοις συνωμοσία τοῦ Τσελλαμάρα, δι' ἧς εἶχεν ἀποφασισθῆ ἡ σύλληψις τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, ὑποστηριζομένη ὑπὸ ἰσχυρᾶς μερίδος τῆς γαλλικῆς αὐλῆς, ἀνεκαλύφθη καὶ ὁ Γάλλος ἀντιβασιλεὺς ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ἰσπανίας. Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ πράγματα μετεβλήθησαν ριζικῶς· ἡ Αὐστρία συνάψασα τὴν συνθήκην τοῦ Πασάροβιτς μετὰ τῆς Τουρκίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ὁλλανδίας τὴν 2 Αὐγούστου 1718, τὴν 10 δὲ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Byng κατέστρεφεν ἐν Μαλάτσᾳ τὰ 18 ἐκ τῶν 24 σκαφῶν τοῦ ἰσπανικοῦ στόλου. Τὴν 18 Δεκεμβρίου ὁ Κάρολος ΙΒ' ἐφονεύετο κατὰ τὴν ἔφοδον τοῦ Frederickshald. Προσπάθειά τις γενομένη ὑπὸ τοῦ ἀνταπαιτητοῦ τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου Ἰακώβου Γ' ἀπέτυχε, τοῦ ἀποσταλέντος κατὰ τῆς Σκωτίας στόλου του διασκορπισθέντος ὑπὸ τρομερᾶς θυέλλης. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ γαλλικὸς στρατὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, καὶ ἐν ᾧ ὁ Ἀλμπερόνι προσεπάθει νὰ ἀναχαιτίσῃ τὰς ἐν Ἰσπανίᾳ ἐπιχειρήσεις τῶν Γάλλων, ἐξεγείρας εἰς ἐπανάστασιν τὴν Βρεττάνην, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας Φίλιππος ἀπολέσας τὸ θάρρος του, ἔσπευδε νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης, τῆς ὁποίας ὡς πρῶτος ὅρος ἐτίθετο ἡ ἄμεσος ἀπομάκρυνσις τοῦ καρδιναλίου ἐξ Ἰσπανίας. Συνεπείᾳ τούτων ὁ Ἀλμπερόνι ἔλαβεν ἰδιοχείρως γραφεῖσαν παρὰ τοῦ βασιλέως διαταγήν, ὅπως ἐγκαταλείψῃ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν τὴν Μαδρίτην καὶ ἐντὸς τριῶν ἑβδομάδων τὸ ἰσπανικὸν ἔδαφος.

Τὴν 12 Δεκεμβρίου 1719 ἀπῆλθεν ἐκ Μαδρίτης. Ὑπεχρεώθη οὕτως, ἐγκαταλειφθείς, νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἐκδίκησιν τῶν δυνάμεων ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὰ μεγαλεπήβολα σχέδιά του εἶχον προκαλέσει τὸ μῖσος. Οὐδαμοῦ εὕρισκε καταφύγιον ἀσφαλές. Δὲν ἐτόλμα δὲ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ρώμην, διότι εἶχεν ἀπατήσει τὸν πάπαν Κλήμεντα ΙΒ', ὅπως ἀποκτήσῃ τὸν πῖλον τοῦ καρδιναλίου. Μόλις διῆλθε τὰ Πυρηναῖα, ἡ ἅμαξά του προσεβλήθη, εἷς δὲ τῶν ὑπηρετῶν του ἐφονεύθη. Καὶ ὁ ἴδιος ὅπως διασώσῃ τὴν ζωήν του ὑπεχρεώθη μετημφιεσμένος νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν μακρὸν δρόμον πεζοπορῶν. Περιεπλανᾶτο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὑπὸ ψευδῆ ὀνόματα καὶ συνελήφθη ἐπὶ Γενουηνσιακοῦ ἐδάφους εἰς τὸ Σέστρι τὴν 5 Φεβρουαρίου 1720 τῇ διαταγῇ τοῦ πάπα καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας, οἵτινες ἐζήτουν τὴν παράδοσιν αὐτοῦ. Ἡ δημοκρατία ὅμως τῆς Γενούης ἠρνήθη νὰ τὸν παραδώσῃ καὶ τὸν μῆνα Μάρτιον ἀφῆκεν αὐτὸν ἐλεύθερον. Ὁ πάπας ἐκοινοποίησεν εἰς τὴν Γένουαν ὅτι κατ' αὐτοῦ ὑπῆρχε κατηγορία ἐπὶ συνεννοήσει μετὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ τὸ ἐπιληφθὲν τῆς ὑποθέσεως ταύτης Μέγα Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας ἀπέρριψε τὴν ἀξίωσιν τοῦ πάπα, ὅπως παραδοθῇ εἰς αὐτὸν ὁ Ἀλμπερόνι. Μετὰ τὸν ἐπισυμβάντα κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος θάνατον τοῦ πάπα Κλήμεντος ὁ Ἀλμπερόνι μετέβη εἰς Ρώμην τὴν 7 Ἀπριλίου 1721 καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου ΙΓ'.

Ἰούλιος Ἀλμπερόνι.

Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ πάπας εἰσήγαγε τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν ἐνώπιον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου, ὅπερ κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς τεσσάρων ἐτῶν ἀπομόνωσιν ἐν μοναστηρίῳ «διά τινας ἀταξίας»· ὁ πάπας περιώρισε τὴν ποινὴν εἰς ἓν ἔτος, μεθ' ὃ ἀποκατέστησεν αὐτὸν εἰς πάντα τὰ δικαιώματα καὶ τὰς προνομίας τοῦ καρδιναλίου.

Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Κλήμεντος ΙΒ', ὁ Ἀλμπερόνι μικροῦ δεῖν ἐνεφανίζετο ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ ὁρίζοντος ὡς ποντίφηξ. Μὲ ὀλίγας ἀκόμη ψήφους ὑπὲρ τοῦ Ἀλμπερόνι ἡ μεγαλοφυΐα θὰ ἐβάρυνεν ἐπὶ τῶν τυχῶν τοῦ κόσμου. Κατὰ τὸ πρῶτον συνέδριον τῶν καρδιναλίων ὁ πάπας Βενέδικτος ΙΓ' ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν διακονικὸν τίτλον τοῦ Ἁγίου Ἀδριανοῦ in Campo Vaccino, τὸν ὁποῖον ἀντήλλαξεν οὗτος μὲ τὸν τοῦ Ἁγίου Χρυσογόνου. Τῷ 1732 κατ' ἀποδημίαν τινὰ εἰς Πάρμαν ἐγένετο δεκτὸς μετ' ἐξαιρετικῶν τιμῶν ὑπὸ τοῦ δουκὸς καὶ τῆς δουκίσσης καὶ ἵδρυσε σεμινάριον διὰ τοὺς πτωχοὺς παῖδας τῆς πόλεως. Ἀπέθανε τῷ 1752, εἰς ἡλικίαν ὀγδοήκοντα ἑπτὰ ἐτῶν. Τὸ στάδιον τοῦ Ἀλμπερόνι ὑπῆρξε τοσοῦτον ταχύ, ὥστε ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς κακοβούλους φήμας. Πάντες γνωρίζουν τὰ ἀφηγούμενα ὑπὸ τοῦ Σαὶν-Σιμὸν περὶ τῶν σχέσεών του καὶ τῆς φιλίας του μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Βανδώμης, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπαναλάβῃ τις. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὑπῆρξεν εἷς τῶν διασημοτέρων, τῶν μεγαλεπηβόλων, καὶ τῶν τολμηροτέρων πολιτικῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, συλλαβὼν τεράστια σχέδια καὶ θέσας αὐτὰ εἰς ἐφαρμογήν. Ἔχων ἀπέναντί του ἐχθρὰν ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, οὐδέποτε ἐστερήθη τοῦ θάρρους του, ἐν μέσῳ δὲ τῆς γενικῆς ἑνώσεως τοσούτων κρατῶν ἐναντίον αὐτοῦ, κατώρθου νὰ περιπλέκῃ τὰ πράγματα, νὰ δημιουργῇ ἐντὸς αὐτῶν τῶν ἀντιμάχων χωρῶν ἐπαναστάσεις καὶ νὰ μάχεται ἐναντίον πάντων. Ἀλλὰ διὰ τοῦ αὐτοῦ θάρρους δὲν ἦτο προικισμένος καὶ ὁ βασιλεὺς Φίλιππος Ε', ὅστις κατελήφθη ὑπὸ δειλίας, ἐν ἀγνοίᾳ δὲ αὐτοῦ προέβη εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἰσπανίας καὶ ἀπεδίωξεν αὐτόν. Ἔκτοτε ἐσημειώθη ἡ παρακμὴ τοῦ κράτους τούτου εἰς τὸ ὁποῖον, ἐπί τινα χρόνον, ὁ υἱὸς τοῦ πτωχοῦ κηπουροῦ καὶ ὁ κωδωνοκρούστης τῆς μητροπόλεως τῆς Πλακεντίας, ἀπέδωκε τὴν παλαιάν της εὔκλειαν καὶ ἐγέννησεν ἐλπίδας περὶ τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς ἰσχύος της τῶν χρόνων τοῦ Φιλίππου Β'. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἀλμπερουνὶ (Alberouni) *[Ἀστρονομ.]* βλ. Ἀλμπυρουνί.

Ἄλμπερς (Albers), ***Ἰωάννης—Φρειδερῖκος—Ἕρμαννος.*** Ἰατρὸς Γερμανὸς γεννηθεὶς ἐν Ντόρστεν τῆς Πρωσίας τῷ 1805, ἀποθανὼν ἐν Μπὸν τῷ 1867. Τῷ 1831 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Παθολογίας ἐν Μπόν. Ἔγραψε πλεῖστα συγγράμματα ὧν κυριώτερα: «Παθολογία καὶ θεραπευτικὴ τῶν ἀσθενειῶν τοῦ λάρυγγος» (1829)». «Ἄτλας παθολογικῆς ἀνατομίας» (1836) κ. ἄ.

Ἄλμπερτ (Albert) *[Ἀστρονομ.]*. Ἀστεροειδὴς φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 719 ἢ ὑπὸ τὸ διακριτικὸν 1911 MT. Ἀνεκαλύφθη τῇ 3ῃ Ὀκτωβρίου 1911, τὰ δὲ ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς του διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1910 εἶναι τὰ ἑξῆς: $a = 2{,}585$ $T = 1518$ $e = 0{,}5406$ $i = 10^0\,50'$ $L = 193^0\,53'$ $\Omega = 185^0\,32'$ $\pi = 337^0\,28'$. Σ. Π.

Ἄλμπερτ ***Ἔντουαρντ Νυάνζα*** (Albert Edward Nyanza). Μεγάλη λίμνη ἐν Ἀφρικῇ, συνήθως καλουμένη Ἔντουαρντ Νυάνζα (βλ. λ.).

— **Ἄλμπερτ** ***Νυάνζα*** (Albert Nyanza). Ἑτέρα μεγάλη λίμνη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Κεντρικὴν Ἀφρικήν. Ἀπὸ τοῦ 1910 ἡ ἀνατολική της πλευρὰ ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἀγγλικοῦ προτεκτοράτου τῆς Οὐγκάντας, ἡ δὲ δυτικὴ πλευρὰ ἀνήκει εἰς τὸ βελγικὸν Κόγκον. Εὑρίσκεται περὶ τὰ 80 μίλλια βορειοδυτικῶς τῆς *Βικτωρίας Νυάνζας*. Ἔχει μῆκος 100 μιλλίων καὶ πλάτος 25, μὲ ἐπιφάνειαν 1650 τετρ. μιλλίων, κεῖται δὲ εἰς ὕψος 2,028 ποδῶν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ εἶναι 1000 πόδας χαμηλοτέρα τοῦ μέσου ὕψους τῆς πέριξ χώρας. Ὁ *Νεῖλος Βικτωρίας* χύνεται εἰς τὴν βορειοανατολικὴν ἄκραν της καὶ ὁ *Λευκὸς Νεῖλος* πηγάζει ἀπὸ τὴν βορείαν. Ὁ *Σεμλίκι*, πηγάζων ἀπὸ τὴν *Ἔντουαρντ Νυάνζα*, χύνεται εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν πλευρὰν τῆς λίμνης. Τὴν θέσιν τῆς Ἄλμπερτ Νυάνζα περιέγραψαν πρῶτον ὁ Speke καὶ ὁ Grant τῷ 1862, ἀλλὰ πρῶτος τὴν ἐπεσκέφθη τῷ 1864 ὁ Σαμουὴλ Baker. Τῷ 1876 ὁ Στάνλεϋ διέκρινε τὴν Ἄλμπερτ Νυάνζα ἀπὸ τὴν Ἔντουαρντ Νυάνζα. Ἀτμόπλοια ἐκτελοῦν συγκοινωνίαν ἐν αὐτῇ μεταξὺ τῶν παροχθίων χωρίων, εὑρίσκεται δὲ ὑπὸ κατασκευὴν σιδηροδρομικὴ γραμμή, ἥτις θὰ ἑνώσῃ τὴν λεκάνην τοῦ Κόγκου καὶ τὸν Νεῖλον.

Ἄλμπερτ (Albert), ***Ἐδουάρδος.*** Διαπρεπὴς καθηγητὴς τῆς Χειρουργικῆς ἐν Ἴνσμπρουκ καὶ εἶτα ἐν Βιέννῃ, γεννηθεὶς τῷ 1841, ἐν Senftenberg τῆς Βοημίας. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν αὐτοῦ χειρουργικῶν ἐργασιῶν πασίγνωστον εἶναι τὸ ἄριστον αὐτοῦ τετράτομον σύγγραμμα Χειρουργικῆς (Lehrbuch der Chirurgie), τὸ πολλάκις ἐκδοθὲν γερμανιστί, μεταφρασθὲν δὲ εἰς γαλλικὴν καὶ ρωσικὴν γλῶσσαν. Γνώστης δεινὸς τῆς ἱστορίας τῆς χειρουργικῆς ἐξέδοτο καὶ τὸ εἰς ἓν μόνον ἀντίτυπον ὑπάρχον ἔργον τοῦ διασήμου χειρουργοῦ Franco («Petit traité de chirurgie») μετὰ βιογραφίας τοῦ συγγραφέως τούτου. Ἐκ τῶν πρώτων ὀπαδῶν τῆς λιστερείου ἀντισηπτικῆς μεθόδου ἐξετέλεσε πρῶτος ἐν Αὐστρίᾳ, κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην, τὰς μεγαλυτέρας τῶν τότε ἐγχειρήσεων, οἷον γαστροτομίαν καὶ νεφροτομίαν, ἀποκτήσας φήμην ἀρίστου ἐγχειρητοῦ. ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἄλμπερτ** (Albert), ***Εὐγένιος - Φραγκῖσκος - Κάρολος ντ —.*** Ἄγγλος μουσικοσυνθέτης γεννηθεὶς ἐν Γλασκώβῃ τῷ 1864. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Σχολῇ τῆς Μουσικῆς τοῦ Λονδίνου καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐθεωρεῖτο εἷς τῶν ἀρίστων καλλιτεχνῶν τοῦ πιάνου. Συνέθεσε μελοδράματα, δύο κονσέρτα διὰ πιάνο, μίαν συμφωνίαν καὶ ᾄσματα.

Ἀλμπέρτα (Alberta). Ἐπαρχία τοῦ Καναδᾶ σχηματισθεῖσα τῷ 1905. Ἔχει ἔκτασιν 661,161 τετρ. χιλμ. καὶ πληθυσμὸν 588,454 (1921), ἤτοι ἀναλογίαν 0,8 κατοίκων κατὰ τετραγ. χιλμ. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν μεγάλων ποταμῶν Ἀθαμπάσκα, Πὴς καὶ Σασκατσεβὰν καὶ τῶν παραποτάμων των. Αἱ λίμναι τῆς ἐπαρχίας ἐκτὸς τῆς Ἀθαμπάσκα λίμνης εἶναι ἀσήμαντοι. Ἡ μέση θερμοκρασία τὸν χειμῶνα εἶναι 10° ὑπὸ τὸ μηδὲν εἰς τὰ νότια, καὶ 11° εἰς τὰ βόρεια. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἀλμπέρτας εἶναι ἄδενδρος πεδιάς, εἰς τὰ βόρεια ὅμως ὑπάρχουν δάση μεγάλων δένδρων. Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος, ἡ Ἀλμπέρτα ἦτο ἀχανὴς κτηνοτρόφος χώρα, ἀλλὰ σήμερον καλλιεργηθεῖσα παράγει κυρίως σῖτον. Ἡ κτηνοτροφία ἀκμάζει εἰς τὴν περιφέρειαν Κάλγκαρυ, καθὼς καὶ ἡ ἱπποτροφία καὶ ἡ χοιροτροφία. Γίνεται ἐξαγωγὴ σίτου, κτηνῶν, χοίρων καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Ἡ Ἀλμπέρτα ἔχει μέγιστα ἀνθρακωρυχεῖα ἀποδίδοντα κατ' ἔτος ἄνω τῶν 6 ἑκατομ. τόννων, ἐπίσης δὲ καὶ ὀρυχεῖα ἀσφάλτου. Ἡ συγκοινωνία ἐκτελεῖται διὰ δύο μεγάλων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Τῷ 1917 ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ 2,820 σχολεῖα μὲ 108.000 μαθητῶν.

Ἀλμπερτάντυ (Albertandy), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής.*** Πολωνὸς συγγραφεὺς γεννηθεὶς ἐν Βαρσοβίᾳ τῷ 1731 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1808. Νεαρώτατος ἔτι εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν, οἵτινες ἐξήσκουν μεγάλην ἐπιρροὴν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐν Πολωνίᾳ. Χάρις εἰς τὴν ἐξαιρετικήν του ἰδιοφυΐαν ἐγνώριζε πάσας σχεδὸν τὰς ἀρχαίας καὶ τὰς λαλουμένας γλώσσας, διορισθεὶς δὲ βιβλιοφύλαξ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βαρσοβίας ἀνεῦρε κατακειμένους ἐν αὐτῇ πολυτίμους θησαυροὺς ἀρχαίων σλαβονικῶν χειρογράφων καὶ ἐδημοσίευσε τὸν πρῶτον αὐτῆς κατάλογον. Ἀπελθὼν ἐντολῇ τῆς Κυβερνήσεως εἰς Ἰταλίαν πρὸς εἰδικὰς μελέτας, ἀπεστάλη κατόπιν εἰς Σουηδίαν πρὸς συλλογὴν ἐγγράφων σχετιζομένων μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Πολωνίας. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη τῆς ἀποστολῆς του τὸν ἀνήγαγεν εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν τῆς Πολωνίας καὶ ἐγένετο ἐπίσκοπος in partibus, διατηρῶν τὴν θέσιν τοῦ διευθυντοῦ τῆς βιβλιοθήκης καὶ τῶν συλλογῶν τοῦ βασιλέως. Ὅταν ὠργανώθη ἡ ἑταιρία

Digitized by Google

τῶν ἐπιστημῶν ἐν Βαρσοβίᾳ ἐξελέγη ὁ πρῶτος πρόεδρος αὐτῆς.

Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἕνεκα τῶν κρατουσῶν ἀνωμαλιῶν ἐν Πολωνίᾳ ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, πλεῖστα δὲ τούτων εὑρίσκονται χειρόγραφα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Βαρσοβίας. Πλεῖστα ἐκ τῶν συλλεγέντων παρ' αὐτοῦ ἐγγράφων ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Πέτρου Τουργένιεφ εἰς τὰ «Monumenta historiae patriae», ἐν Πετρουπόλει. Θ. Β.

'Αλμπέρτι (Alberti), ***Δομένικος***. Τραγουδιστής, κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ μουσικοσυνθέτης, γεννηθεὶς ἐν Βενετίᾳ τῷ 1710 (κατ' ἄλλους τῷ 1717), ἀποθανὼν νεώτατος ἐν Ρώμῃ τῷ 1740. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ εὕρεσις τῆς συνοδείας τοῦ βασίμου δι' ἀρπισμάτων (βλ. «'Αλβέρτειος βάσιμος»). Δ. Λ.

—**'Αλμπέρτι** (Alberti), ***Λουδοβῖκος***. Δραματικὸς συγγραφεὺς 'Ιταλός, γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1822 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1899. Ἤρξατο τοῦ σταδίου του ἄνευ τινὸς ἐπιτυχίας, ἐκ μιᾶς δὲ περιέργου παραστάσεως εἰς τὰ δραματικὰ χρονικά, ἐγένετο γνωστὸν παγκοίνως τὸ ὄνομά του. 'Εν τῷ θεάτρῳ τῆς Σιέννης εἶχε προαγγελθῆ ἡ παράστασις τοῦ ἔργου του «Viriù d'Amore», ἀλλ' ἕνεκα ἀπροόπτου ἀδιαθεσίας τῆς πρωταγωνιστρίας ἀνεβιβάσθη ἐκ τοῦ προχείρου ἕτερον ἔργον. Τὸ κοινόν, ὅπερ ἐσυνήθιζε μεταβαῖνον εἰς τὸ θέατρον νὰ συρίζῃ τὸν Λουδοβῖκον 'Αλμπέρτι, μὴ φανταζόμενον τὴν μεταβολὴν τῆς παραστάσεως, ἐσύριζε τὴν παιζομένην «Μαλβίναν» τοῦ Σκρίμπ. Ἡ εὔθυμος αὕτη παρεξήγησις ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ γίνῃ ἱκανὸς λόγος περὶ αὐτοῦ καὶ νὰ ἀρχίσῃ τὸ κοινὸν νὰ ἀκούῃ τὰ ἔργα του συμπαθέστερον. 'Εδημοσιεύθησαν ἔκτοτε πλεῖσται κωμῳδίαι του, διακρίνονται δὲ ἐξ αὐτῶν αἱ «Pietro e la gente nuova»; «Sposa di f esca data non vuol essere trascurata», «Virtù d'Amore», «La donna per bene», «La ragazza di cervello sottile» καὶ «La contessa Santafiora».

Καίτοι γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ, κατὰ τὸ ὕφος εἶνε μᾶλλον Βενετὸς καὶ ἀκολουθεῖ κατὰ πόδας τὸν Γολδόνην, δὲν στερεῖται δὲ χάριτος καὶ ἐπινοητικότητος. 'Εν πάσῃ περιπτώσει αἱ κωμῳδίαι του εἶνε διασκεδαστικώταται, καίτοι οἱ τύποι τοὺς ὁποίους παρουσιάζει δὲν ἔχουσι γενικότητά τινα. Ὁ διάλογός του εἶνε εὐφυὴς καὶ τὰ λογοπαίγνια ἄφθονα, δὲν λείπει δὲ καὶ τὸ σατιρικὸν πνεῦμα ἀπὸ αὐτοῦ.

'Εκτὸς τῶν δραματικῶν ἔργων ὁ 'Αλμπέρτι ἔγραψε καὶ ποιήματα. Θ. Β.

'Αλμπέρτι (Alberti), ***Λέων-Μπαττίστα***. 'Αρχιτέκτων, φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς Φλωρεντῖνος· ἐγεννήθη πιθανώτατα τῷ 1404 ἐν Γενούῃ ἢ Βενετίᾳ οὐχί, φαίνεται, ἐκ νομίμου μητρός. Ἡ οἰκογένεια τῶν 'Αλμπέρτι εἶχε καταδικασθῆ εἰς ἐξορίαν ἐκ Φλωρεντίας, μόνον δὲ τῷ 1426 καὶ 1427 ἡ Signoria, κατόπιν ἐπιμόνου πιέσεως τοῦ πάπα, ἐπέτρεψε τὴν ἐπάνοδον εἰς ὡρισμένα τινὰ μέλη αὐτῆς, τῷ δὲ 1428 ἦρε τὴν ἐξορίαν ὁλοκλήρου τῆς οἰκογενείας 'Αλμπέρτι, ἥτις τέλος τῷ 1434 ἀνέκτησε καὶ πάντα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ὡς καὶ τὴν μετοχὴν εἰς δημόσια ἀξιώματα.

Νέος ἐπεδόθη εἰς τὴν γυμναστικήν, τὸν ἀθλητισμόν, εἰς τὴν ἱππασίαν, ὁπλομαχητικήν. Τὰ στοιχειώδη γράμματα ἐδιδάχθη ἐν Παδούῃ ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ παιδαγωγοῦ Γασπαρίνου Βαρσίτσια ὡς καὶ τὴν ἐγκύκλιον μόρφωσιν. 'Εκεῖ ἔμαθε τὴν ἰταλικὴν καὶ τὴν λατινικήν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἀρκετὰ καλὰ ἐγνώρισε καὶ τὴν ἑλληνικήν, διότι τὰ συγγράμματα αὐτοῦ προϋποθέτουν βαθεῖαν γνῶσιν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, τοὺς ὁποίους βεβαίως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ ἐκ τῶν ὀλίγων τότε ὑπαρχουσῶν μεταφράσεων. 'Εκ Παδούης μετέβη εἰς Βονωνίαν (Bologna), ὅπου ἐνεγράφη εἰς τὸ περιφημότατον τότε Πανεπιστήμιον τῆς 'Ιταλίας, ἵνα ἀποκτήσῃ τὸν διδακτορικὸν πῖλον τοῦ κανονικοῦ δικαίου. 'Εν Παδούῃ ἔχασε τὸν πατέρα του τῷ 1421 καὶ ὁ Λέων μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Κάρλου ἔμειναν μόνοι ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ θείου των Ρικάρντο 'Αλμπέρτι κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ἔπειτα ἕνεκα τῆς μοχθηρίας τῆς οἰκογενείας ταύτης εὗρον προστασίαν εἰς ἄλλους συγγενεῖς, ὡς τὸν καθηγητὴν τῆς 'Αλγέβρας 'Αντώνιον 'Αλμπέρτι καὶ τὸν παπικὸν ἀντιπρόσωπον Ab. Alberti. Ἕνεκα τῆς μεγάλης ὅμως ἐπιμελείας καὶ τῆς εἰς τὴν μελέτην συνεχοῦς ἀσχολίας του ὁ Λέων ἠσθένησε καὶ ἐβράδυνε πολὺ νὰ ἀναρρώσῃ, ὅτε μόλις εἴκοσιν ἐτῶν ἔγραψε τὴν κωμῳδίαν Philodoxeos. 'Εκ νέου ἀσθενήσας διέκοψε τὰς σπουδὰς καὶ τέλος εἴκοσι τεσσάρων ἐτῶν ἔλαβε τὸν διδακτορικὸν πῖλον. 'Εν Βονωνίᾳ ἔσχε πολλοὺς φίλους μεταξὺ τῶν οὑμανιστῶν, ὡς τὸν Πανορμίτην, ὅστις ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὸν τὸ ποίημα «*'Ερμαφρόδιτος*», συνταχθὲν τῷ 1425, τὸν Lapo da Castiglionchio, ὅστις ἀφιέρωσεν αὐτῷ βραδύτερον τὴν μετάφρασίν του «Περὶ θυσιῶν» τοῦ Λουκιανοῦ, τὸν Filelfo κτλ.

Μετὰ ταῦτα ἀνέλαβεν ἐκτεταμένα ταξίδια, ἴσως εἰς Γαλλίαν, Βέλγιον καὶ Γερμανίαν. Προσληφθεὶς δὲ εἰς μικρὰν ὑπηρεσίαν ὡς Abbreviator καὶ ἡγούμενος τοῦ S. Martino εἰς τὸ Gangalandi τῆς Τοσκάνης ἐξησφάλισε τοὐλάχιστον τὰ πρὸς τὸ ζῆν.

Κατὰ τὰ ἔτη 1432—1434 διέμεινεν ἐν Ρώμῃ, ὅπου εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων μνημείων, τῶν ὁποίων τὸ μεγαλεῖον καὶ τοὺς αἰσθητικοὺς νόμους βαθέως κατενόησε καὶ ἔλαβεν ὡς ἀφετηρίαν τῶν καλ-

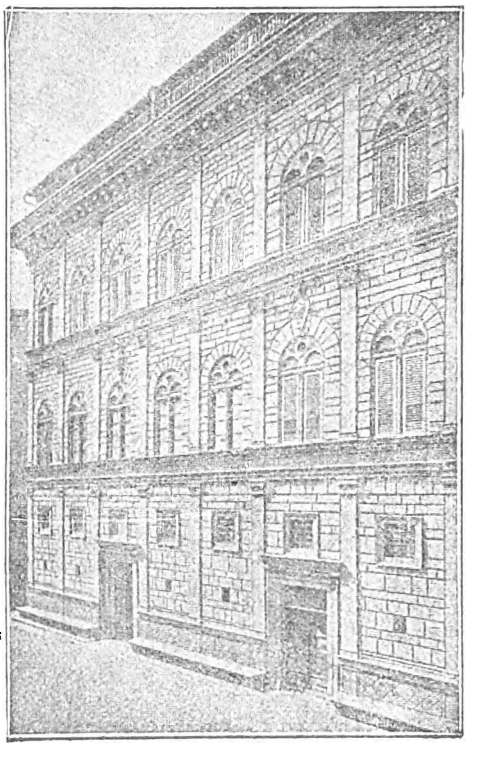

Τὸ Παλάτιον Rucellai ἐν Φλωρεντίᾳ.

λιτεχνικῶν του κατευθύνσεων. Τὸ ταξίδιον τῆς Ρώμης ἦτο μεγίστης σημασίας δι' αὐτόν, διότι ἐκεῖ ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ἀσχολία του μὲ τὰ σωζόμενα μνημεῖα ἐσχημάτισαν τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτοῦ ἀτομικότητα, ὅπως ἡ εἰς Φλωρεντίαν ἔπειτα μετάβασις παρέσχεν εἰς αὐτὸν τὸ εὐρὺ στάδιον τῆς δράσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν θεωριῶν του. 'Εκεῖ ἐγνωρίσθη μὲ τὸν *Ντονατέλλο* καὶ τὸν *Μπρουνελλέσκη*, συνδεθεὶς φιλικώτατα μάλιστα μετὰ τοῦ τελευταίου καὶ ἀφιερώσας εἰς αὐτὸν τὸ περίφημον σύγγραμμά του «περὶ Ζωγραφικῆς». Ὁ πρόλογος τοῦ βιβλίου τούτου ἀποτελεῖ τὸ μανιφέστον καὶ τὴν πραγματικὴν ἐκδήλωσιν τοῦ πνεύματος τῆς νέας τέχνης. «'Ηπόρουν, λέγει, καὶ ἐλυπούμην ὅτι αἱ θεῖαι τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι αἱ ὁποῖαι εὑρίσκοντο εἰς τόσον μεγάλην ἀκμὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὅπως ἀκόμη βλέπομεν καὶ ἀκούομεν ἐκ τῆς ἱστορίας, εἰς τὴν ἐποχήν μας

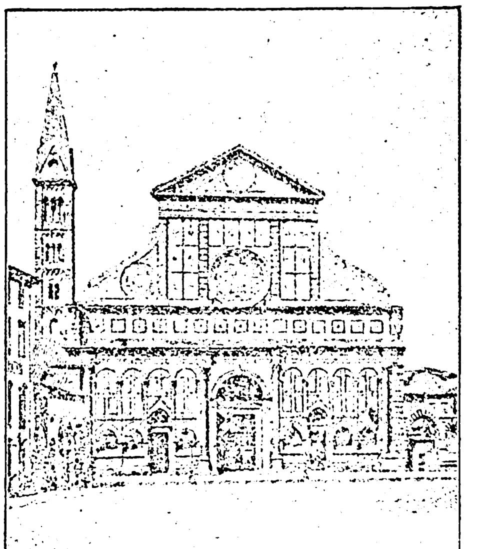

Πρόσοψις τῆς Santa Maria Novella ἐν Φλωρεντίᾳ.

φαίνονται ὅτι ἐξηφανίσθησαν, ὥστε νὰ μὴ συναντᾷ κανεὶς πλέον ζωγράφους, γλύπτας, ἀρχιτέκτονας, μουσικούς, γεωμέτρας, ῥήτορας καὶ μάντεις. Μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ φύσις ἐγήρασε καὶ ἐκουράσθη, διὰ τοῦτο δὲ παράγει τόσον ὀλίγα μεγάλα πνεύματα. 'Αλλ' ὅταν μετὰ μακρὰν ἐξορίαν τῆς οἰκογενείας μας ἐπέστρεψα εἰς τὴν θείαν πατρίδα μας, τότε ἔμαθα ὅτι εἰς πολλούς, προπάντων δὲ εἰς σέ, Φίλιππε, καὶ εἰς τὸν φίλον μας Ντονατέλλο καὶ εἰς ἄλλους ζῇ πνεῦμα ἱκανὸν πρὸς πᾶσαν ἔνδοξον πρᾶξιν καὶ οὐδόλως ὑπολειπόμενον ἐκείνου τῶν ἀρχαίων. Πρέπει μάλιστα νὰ ἐκτιμᾷ κανεὶς ἰδιαιτέρως τοὺς σημερινούς, διότι οὗτοι ἐπέτυχαν τέλεια ἔργα δυσκολώτερον ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους. Δὲν πρέπει ὁ καθεὶς τὰ μέγιστα νὰ ἐπαινέσῃ τὸν ἀρχιτέκτονα Φίλιππον (ἐννοεῖ τὸν Μπρουνελλέσκη ὡς καὶ ἀνωτέρω), ὅταν ἴδῃ τὸ ἔξοχον κτίριόν του, ὑψωμένον χωρὶς ἰκρίωμα, τόσον ἐπιβλητικῶς μέγα, ὥστε νὰ σκεπάζῃ τοὺς λαοὺς τῆς Τοσκάνης μὲ τὴν σκιάν του, τόσον ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀρχαίους ὅσον ἀπίστευτον εἰς τοὺς σημερινούς; 'Εξακολούθει ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ νὰ ἐννοῇς πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐξασφαλίζουν εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν σου αἰωνίαν δόξαν. 'Αλλὰ θὰ χαρῶ πολύ, ἐάν ποτε κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς σου θέλῃς ἀναγνώσει τὸ βιβλιαράκι τοῦτο περὶ τῆς ζωγραφικῆς, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ τοσκανικῇ γλώσσῃ ἀφιέρωσα εἰς τὸ ὄνομά σου».

Εἰς τὸ βιβλίον του τοῦτο ἀποθησαυρίζει πᾶσαν τῆς ἐποχῆς του γνῶσιν περὶ ζωγραφικῆς, ἀλλὰ καὶ παρέχει πολυτίμους καὶ πρωτοτύπους συμβουλάς. 'Απαραίτητος εἶναι, λέγει, ἡ γνῶσις τῆς γεωμετρίας καὶ ἡ ἐξάσκησις τοῦ βλέπειν, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὴν κατανόησιν τῆς γραμμικῆς προοπτικῆς καὶ εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν χρωμάτων. Ἡ ἀπόδοσις τῶν πραγμάτων ἀπαιτεῖ τρία τινά, τὴν περιγραμμικὴν σχεδίασιν, τὴν σύνθεσιν, δηλαδὴ τὴν ἐν τῷ χώρῳ κατανομὴν τῶν προσώπων καὶ τὸν φωτισμόν. Τὸ πρῶτον ἐπιτυγχάνει ὁ ζωγράφος ὁ γνωρίζων καὶ μελετῶν τὸ γυμνόν, διὰ δὲ τῆς συνεχοῦς καὶ ἐπιστημένης μελέτης τῆς φύσεως κατορθώνει καὶ τὰς διαφόρους κινήσεις τοῦ σώματος καὶ τὰς καταστάσεις τῆς ψυχῆς ὀρθῶς νὰ ἀποδίδῃ. Ἡ δὲ σημασία τὴν ὁποίαν ἀναγνωρίζει εἰς τὸν φωτισμὸν καὶ εἰς τὴν ἀκριβῆ ἀπόδοσιν τῶν διαφόρων ἐπιπέδων τῆς κεκινημένης ἐπιφανείας τῶν σωμάτων δεικνύει τὸ πλαστικὸν πνεῦμα τὸ χαρακτηρίζον πάντα Φλωρεντῖνον. Πρὸς τούτοις ἡ μελέτη τῆς φύσεως καθιστᾷ τὸν καλλιτέχνην ἱκανὸν νὰ συλλάβῃ καὶ τὸ κάλλος, ὅπερ δὲν εὑρίσκεται εἰς μεμονωμένον τι ὂν τῆς φύσεως. Καὶ ἡ ἠθικὴ δὲ εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον καὶ ἡ ποίησις, ἡ ὁποία παρέχει εἰς αὐτὸν τὰ θέματά του.

'Εκ Φλωρεντίας μετέβη τῷ 1436 εἰς Βονωνίαν, ὅπου ἀξιοσημείωτος ὑπῆρξεν ἡ φιλολογική του δρᾶσις. Μετὰ ἓν ἔτος ὑπηγόρευσεν ἐκεῖ εἰς εἴκοσιν ὥρας τὴν σπουδαίαν μελέτην του «*De jure*» («Περὶ δικαίου»). Τῷ δὲ 1438 εἰς Φερράραν ἀπέκτησε τὴν φιλίαν τοῦ εὐφυοῦς καὶ εὐγενοῦς κυριάρχου Lionello d'Este, ὅστις, συμβουλευθεὶς τὸν καλλιτέχνην περὶ τοῦ ἐφίππου ἀγάλματος τοῦ πατρός του, ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γράψῃ τὴν θαυμασίαν μελέτην του «De equo animante».

Καὶ ἄλλα τεχνικὰ ἔργα ἀνέλαβε τότε, ὡς τὴν ἀνέλκυσιν μεγάλου ρωμαϊκοῦ πλοίου ἐκ τῆς λίμνης Νέμι κατ' ἐντολὴν τοῦ καρδιναλίου Πρόσπερο Κολώννα. Εἰς Ρίμινι ἀνέθηκεν αὐτῷ ὁ Σιγισμόνδος Μαλατέστα νὰ μετασκευάσῃ τὴν παλαιὰν γοτθικὴν ἐκκλησίαν τοῦ 'Αγίου Φραγκίσκου εἰς μνημεῖον δόξης του καὶ τοῦ πρὸς τὴν ὡραίαν 'Ιζόττα ἔρωτός του. Τῷ 1450 ἔδωκεν ὁ 'Αλμπέρτι τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἤρχισεν ἐκτελούμενον εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πρόσοψιν καὶ τοὺς πλαγίους τοίχους. 'Υψηλὸν βάθρον περιβάλλει τὸ κτίριον, τὸ ὁποῖον διακόπτει ἐμπρὸς ἡ ὡς θριαμβικὸν τόξον ἀνοιγομένη κυρία εἴσοδος.

Τότε ἔγραψε καὶ τὸ περίφημον «*De re aedificatoria*» («Περὶ ἀρχιτεκτονικῆς») βιβλίον του, δημοσιευθὲν δέκα τρία ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του, τῷ 1485. Εἰς αὐτὸ ἀναλύει τὸ ἔργον τοῦ ἀρχιτέκτονος, ὅστις ἔχει, λέγει, ἀνάγκην καὶ τεχνικοῦ ἐκτελεστοῦ, ἂν καὶ τὸ καλλιτεχνικὸν μέρος εἶναι ἀποκλειστικῶς ἔργον τοῦ ἀρχιτέκτονος. 'Απαραίτητος εἶναι κατ' ἀρχὰς ἡ ἐκλογὴ ὑγιοῦς καὶ ἀσφαλοῦς χώρου ὡς καὶ καταλλήλου ὑλικοῦ. Ἡ δὲ διάρθρωσις τῶν θεμελίων, τῶν τοίχων καὶ τῆς στέγης πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ ἀποτελῆται ζῶν ὀργανισμός. 'Εξετάζει ἔπειτα τὰ διάφορα εἴδη κτιρίων, παλάτια, σχολεῖα, νοσοκομεῖα, φρενοκομεῖα, περὶ τῶν ὁποίων κάμνει πρωτοτύπους διὰ τὴν ἐποχήν του παρατηρήσεις, ὑποδειγματικὰς διὰ τὸ μέλλον. Τέλος ὁμιλεῖ περὶ τῶν ναῶν. Εἰς τὴν διακόσμησιν ἀπαιτεῖ τὸ αὐστηρῶς ἀναγκαῖον καὶ φυσικόν, ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ τοῦ κτιρίου. Πραγματεύεται ἐπίσης περὶ πόλεων, ὅπου συνιστᾷ τὰς καμαρωτὰς στοάς, περὶ ὁδῶν, γεφυρῶν, ὀχυρώσεων, διωρύγων, λιμένων, ὑδραγωγείων, ἀποξηράνσεως ἑλῶν καὶ περὶ κήπων. 'Εν γένει ἔχει ὑψηλὴν ἰδέαν περὶ τῆς 'Αρχιτεκτονικῆς, ἡ ὁποία εἶναι ἡ «ἀληθῶς κοινωνικὴ τέχνη, ἡ ἑνοῦσα τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὁδηγοῦσα εἰς τὴν συμβίωσιν».

'Εν Φλωρεντίᾳ εἶχε μέγαν θαυμαστὴν τὸν Τζιοβάννι Ρουτσελλάϊ, διὰ τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὡραιότατα ἔργα. Θαυμαστὸν εἶναι τὸ *Παλάτιον*, ὅπερ πιθανῶς ἐξετελέσθη ὑπὸ τοῦ Βερνάρδου Ροσσελίνου τῷ 1446—1451. Ὁ 'Αλμπέρτι ἐπράϋνε τὴν αὐστηρὰν ὄψιν τῶν τοίχων τῆς προσόψεως λειάνας τὴν τραχεῖαν ρούστικα τῶν ἁδρῶς εἰργασμένων λίθων, τὴν χαρακτηριστικὴν τῶν φλωρεντι-

Digitized by Google

νῶν παλατίων. Ἀλλ' ὁ σπουδαιότερος νεωτερισμός του ἦτο ἡ διὰ παραστάδων διάρθρωσις τῶν τοίχων ἑκάστου πατώματος, τὰ ὁποῖα χωρίζονται μὲ τὸ ἰδιαίτερόν των γεῖσον, ζωοφόρον καὶ ἐπιστύλιον, κατὰ τὸν κλασσικὸν τρόπον. Τὸ σύνολον ἐβάσισεν ἐπὶ χαμηλοῦ πεδίου, πρὸ τοῦ ὁποίου ἐξέχει καθ' ὅλην τὴν πρόσοψιν λίθινον κάθισμα (πεζοῦλι), ἐπ' αὐτοῦ δὲ βαίνουν αἱ δωρικαὶ παραστάδες τοῦ ἰσογείου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνοίγονται αἱ δύο ὀρθογώνιοι θύραι καὶ τὰ τετράγωνα παράθυρα. Ὑπεράνω ἐτοποθέτησεν ἰωνικὰς παραστάδας καὶ τοξωτὰ δίλοβα παράθυρα, εἰς δὲ τὸ τελευταῖον πάτωμα κορινθιακὰς παραστάδας καὶ ὅμοια παράθυρα. Ἡ διαμόρφωσις αὕτη τῆς προσόψεως μὲ τὰς κανονικὰς διαιρέσεις καὶ τὰς βασταζούσας τὰ γεῖσα παραστάδας παρέχει ὀργανικὴν ἐμφάνισιν τοῦ ὅλου κτιρίου θαυμαστῆς ἁρμονίας. Διὰ τὸν αὐτὸν Ρουτσελλάϊ κατεσκεύασε τῷ 1467 καὶ τὸν πλησίον τοῦ παλατίου ἐν τῷ ἁγίῳ Παγκρατίῳ *Ἱερὸν Τάφον*, κομψότατον μικρὸν κτίριον, πλῆρες εὐγενοῦς ἁπλότητος καὶ καλαισθησίας. Ἐπὶ ὀρθογωνίου βάσεως ὑψοῦται ἡμικυκλικὴ ἁψὶς ἀποτελειοῦσα μονόκλιτον βασιλικήν, τῆς ὁποίας τοὺς ἐξωτερικοὺς τοίχους κοσμοῦσι ραβδωταὶ κορινθιακαὶ παραστάδες βαστάζουσαι κλασσικῶς διαμορφωμένον θριγκόν. Οἱ τοῖχοι ἔχουν θαυμασίαν ὀρθομαρμάρωσιν μὲ διακοσμητικοὺς ρόδακας. Τέλος ἔργον τοῦ Ἀλμπέρτι ἐν Φλωρεντίᾳ, καὶ τοῦτο δαπάναις τοῦ Ρουτσελλάϊ, εἶναι ἡ πρόσοψις τῆς *Santa Maria Novella*.

Ἡ ὅλη διαμόρφωσις αὐτῆς συνίσταται εἰς τὴν διάρθρωσιν τοῦ κάτω καὶ ἄνω μέρους, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν κάτω καὶ εὐρὺ σχηματίζουν τέσσαρες κορινθιακοὶ κίονες πρασίνου μαρμάρου βαίνοντες ἐπὶ ἐξέχοντος πεδίου καὶ βαστάζοντες τὸν θριγκὸν καὶ ὑπὲρ αὐτὸν εὐρεῖαν ἐπίστεψιν ((attica). Τὸ δὲ ἄνω μέρος, τὸ στενότερον, ἀποτελεῖ ναόσχημον πρόσοψιν τεσσάρων παραστάδων μετ' ἀετώματος. Μεγάλαι ἕλικες ἑνώνουν τὸ μέρος τοῦτο πρὸς τὸ κάτω. Ὁλόκληρος ἡ πρόσοψις εἶναι διὰ λευκῶν καὶ μαύρων μαρμαροθετημάτων κεκοσμημένη, σχηματιζόντων ποικίλα γεωμετρικὰ σχέδια. Νέαν μορφὴν ἀπετέλεσεν ἡ δι' ἑλίκων κάλυψις τῶν πλαγίων πλευρῶν, ἐπαναλαμβανομένη ὕστερον κανονικῶς ἐπὶ αἰῶνας ὡς διακοσμητικὸν μέλος. Χαρακτηριστικὸν ἐπίσης τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Ἀλμπέρτι εἶναι καὶ αἱ τρεῖς πύλαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μεσαία εἶναι ἀριστούργημα τῆς ἐποχῆς μὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν λεπτότητα καὶ ἁρμονίαν τῆς διακοσμήσεως.

Καὶ μὲ ἄλλους ὅμως εὐγενεῖς τῆς ἄνω Ἰταλίας στενότατα συνεδέθη, ὡς μὲ τὸν Λουδοβῖκον Γονσάγκα τῆς Μαντούης, ὅπου διέμεινε τῷ 1459 καὶ πάλιν τῷ 1463. Ἐκεῖ κατεσκεύασε τὸ σχέδιον διὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ *ἁγίου Σεβαστιανοῦ*, περίκεντρον οἰκοδόμημα ἐν σχήματι ἑλληνικοῦ σταυροῦ μετὰ θόλου, ὁ ὁποῖος ὅμως κατέπεσεν. Ἐκ τῆς πλατείας ἀνέρχεταί τις διὰ κλίμακος κοσμουμένης μὲ κίονας εἰς τὸν ναόν, ὅστις ἂν καὶ μικρὸς διὰ τῶν ἁρμονικῶν ἀναλογιῶν του παρέχει ἐπιβλητικὴν ἐντύπωσιν. Κατὰ σχέδιον τοῦ Ἀλμπέρτι ἔγινεν ἐν Μαντούῃ καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ *ἁγίου Ἀνδρέου*, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἡ πρόσοψίς της, διὰ κορινθιακῶν παραστάδων διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, τῶν ὁποίων τὸ μεσαῖον ἀποτελεῖ ὡς θριαμβικοῦ τόξου ἄνοιγμα, καὶ στέφεται ὑπὸ ἀετώματος. Ἐν τῇ διαμορφώσει τῆς προσόψεως ταύτης ἐμιμήθη, ἀλλ' ἐλευθέρως, τὸν ἐν τῇ ρωμαϊκῇ πεδιάδι τάφον Ρωμαίου τινός, γνωστὸν ὡς ναὸν τοῦ deus rediculus. Ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιβλητικὸν εἶναι τὸ ἐσωτερικόν του, τὸ ὁποῖον συνεπληρώθη βραδύτερον. Ἓν μακρὸν κλίτος σκεπαζόμενον ὑπὸ θόλου ἔχον ἑκατέρωθεν ἐναλλὰξ μεγάλα καὶ μικρὰ παρεκκλήσια. Ὑψηλαὶ παραστάδες, ἰσχυρὰ γεῖσα καὶ κανονικὰ τόξα παρέχουν ὡραίαν διαύγειαν ρυθμοῦ καὶ φωτεινὴν ἑνότητα ἐντυπώσεως τοῦ συνόλου.

Ἐν Φλωρεντίᾳ πάλιν τὸ Πάνθεον τῆς Ρώμης ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν Ἀλμπέρτι ὡς πρότυπον διὰ τὸν χορὸν τῆς *S. Annunziata*.

Ἐν τῷ μεταξὺ κατεγίνετο καὶ εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ φιλολογικῶν ἔργων, ἀλλὰ μετὰ τὸ 1464 ἀποθανόντος τοῦ πάπα Πίου II ἀπελύθη καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν λοιπῶν ὑπαλλήλων τῆς ὑπηρεσίας του καὶ ἔκτοτε ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν τέχνην καὶ τὴν φιλολογίαν.

Περιεγράψαμεν τὰ κυριώτερα ἔργα του, τὰ ἀσφαλῶς εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενα, ἀλλὰ μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσίς του ἐπίσης εἰς τὴν φιλολογίαν διὰ ποικίλων συγγραφῶν καλλιτεχνικῶν καὶ λογοτεχνικῶν. Ἐκ τῶν πρώτων τὰς κυριωτάτας ἀνελύσαμεν, σημειοῦμεν δὲ μόνον ὅτι τὰ «*Elementi di pittura*» μετέφρασεν ὁ ἴδιος ὕστερον εἰς τὴν λατινικὴν χάριν Γαζῆ τινος, ἴσως τοῦ ἡμετέρου Θεοδώρου Γαζῆ. Ἐν τῇ φιλολογικῇ του δράσει ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς χρήσεως τῆς ἰταλικῆς κοινῆς ὡς ἐπιστημονικοῦ καὶ φιλολογικοῦ ὀργάνου. Διωργάνωσε μάλιστα πρὸς τοῦτο καὶ φιλολογικὸν διαγωνισμὸν προτιθέμενος κατ' ἀρχὰς ἐξ ἰδίων νὰ διεξαγάγῃ αὐτόν, ἀλλ' ὁ Pierro Medici ἀνέλαβεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Τὸ θέμα αὐτοῦ ἦτο περὶ φιλίας, τὰ δὲ ἀποτελέσματα ἀνεγνώσθησαν ἐπισήμως ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Φλωρεντίας, τὸ γέρας ὅμως, ὁ ἀργυροῦς στέφανος δάφνης, δὲν ἀπενεμήθη, ἀλλὰ μετεβιβάσθη εἰς τὸ σκευοφυλάκιον τοῦ ναοῦ, καθόσον ἦσαν τέσσαρες οἱ ποιηταὶ τῶν βραβευθέντων ποιημάτων.

Ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος ὁ Ἀλμπέρτι εἶχεν ἐπιμελεστάτην ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν, φαίνεται δὲ ὅτι

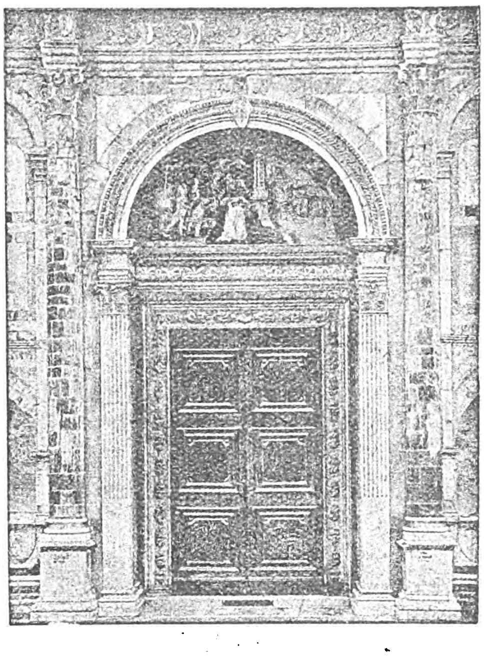

Πύλη τῆς Santa Maria Novella.

μόνον πρὸς τὰς γυναῖκας δὲν εἶχε πολλὴν συμπάθειαν. Ἐκ τῶν ἔργων του εἴς τινα νεανικὰ διαφαίνονται τρυφεραὶ σχέσεις πρὸς αὐτάς, ἀλλ' ἀνδρωθεὶς ἐθεώρει τὴν λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν σοβαρὰν πνευματικὴν ἐργασίαν. Οὐχ ἧττον ἀφῆκε μνημειώδεις ὑποθήκας περὶ τῆς οἰκοδεσποίνης εἰς τοὺς διαλόγους του. Εἰς τὸν «Περὶ οἰκογενείας» εἷς πατὴρ συμβουλεύει τοὺς δύο υἱούς του περὶ τῆς εὐτυχίας καὶ εὐημερίας τοῦ οἴκου. Ἐνθυμεῖταί τις ἀναγινώσκων τὴν πρὸς Δημόνικον παραίνεσιν τοῦ Ἰσοκράτους, ἀλλὰ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ εἶναι πορίσματα ἐξηγμένα ἐκ τῆς πείρας τῆς ζωῆς καὶ προσηρμοσμένα εἰς τὸν ἤρεμον βίον ἑνὸς Φλωρεντίνου ἀστοῦ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὅτε ὁ ψυχρὸς ρεαλισμὸς καὶ ἡ πρὸς τὴν πραγματικὴν ζωὴν ἀγάπη εἶχον ἀντικαταστήσει τὸν ριψοκίνδυνον ἡρωϊσμὸν τοῦ ΙΔ'. Καὶ τὰ λοιπὰ ἔργα του βρίθουν ἠθικοφιλοσοφικῶν γνωμῶν, πρὸς τὰς ὁποίας ἐγνώρισε τόσον θαυμάσια νὰ προσαρμόσῃ τὸν βίον του. Εἰς δὲ τὴν μελέτην

Ἐσωτερικὸν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τῆς Μαντούης.

του «Περὶ τῆς ἠρεμίας τῆς ψυχῆς» («Della tranquillità dell'anima») περιγράφει τὴν ἐντύπωσιν τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Φλωρεντίας, τοῦ ὁποίου τὸ ἐσωτερικὸν μὲ τὴν κατασκευήν του καὶ τὰ ἐν αὐτῷ τελούμενα τῆς λατρείας καὶ μουσικῆς εἶναι «*un nido delle delizie*» (φωλεὰ τῶν τέρψεων). Τόσον λεπτὴ ἦτο ἡ καλαισθησία, βαθεῖα ἡ μόρφωσις καὶ ὑψηλὴ ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀνδρός, τοῦ ὁποίου τὸ πνεῦμα ἔτεινε πρὸς πᾶν εὐγενὲς καὶ καλόν. Ἐν γένει δὲ ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ ὡς καλλιτέχνου πολυμεροῦς, διότι καὶ τὴν ζωγραφικὴν ἤσκησεν (ὁ δὲ Βαζάρι λέγει ὅτι ἐγνώρισε καὶ ἔργα του), καὶ περὶ τὴν τορευτικὴν ἠσχολήθη, ἡ ὕπαρξίς του, λέγω, ὡς καλλιτέχνου, ὡς συγγραφέως καὶ ἀνθρώπου, ἐνεσάρκωνε τὸν τέλειον τύπον τοῦ μορφωμένου ἀνθρώπου τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ τῷ 1472.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Girol. Mancini*, Vita di L. B. Alberti, Firenze, 1882.— *Corrado Ricci*, L. B. Alberti, Bologna, 1905.— *Emilio Londi*, L. B. Alberti, architetto, Firenze, 1906.— *Thieme-Baeker*, Allgemeines Lexikon der bildeuden Künstler ἐν λ.— Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπὸ *Anicio Bonucci* τόμ. I-V, 1843-1849 (μετὰ τῆς βιογραφίας του).

Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

—**Ἀλμπέρτι** (Alberti), ***Μιχαήλ***. Καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν Ἅλλῃ καὶ ἰατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, γεννηθεὶς ἐν Νυρεμβέργῃ τῷ 1682. Ἔγραψε πληθὺν ἰατρικῶν συγγραμμάτων. ΑΡ. Π. Κ.

—**Ἀλμπέρτι** (Alberti), ***Πέτρος***. Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Φράγκος, ὁ ὁποῖος ἀνῆλθεν ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ 1204 (Δ' Σταυροφορία). Ἐκληφθεὶς ὅμως ὡς Βυζαντινός, λόγῳ τῆς περιβολῆς του, ἐτοξεύθη ὑπὸ Ἑνετοῦ καὶ ἐφονεύθη. Γ. Δ. Κ.

—**Ἀλμπέρτι** (Alberti), ***Σολομών***. Ἐγεννήθη ἐν Νυρεμβέργῃ τῷ 1540, ἐγένετο δὲ καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς καὶ φυσικῆς ἐν Βυρτσβούργῃ. Ἰδιαίτατα ἀσχοληθεὶς εἰς ἀνατομικὰς ἐρεύνας. Ἔγραψε δὲ καί τινα ἰατρικὰ συγγράμματα. ΑΡ. Π. Κ.

—**Ἀλμπέρτι** (Alberti), ***Χερουβῖνος*** (ἢ ***Μποργετζιάνο***). Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης γεννηθεὶς ἐν Μπόργκο Σὰν Σεπόλκρο τῆς Τοσκάνης τῷ 1553. Ἐμαθήτευσεν ὑπὸ τὸν πατέρα του, ἀρχιτέκτονα καὶ γλύπτην. Ἐζωγράφησε πλείστας τοιχογραφίας εἰς ναοὺς τῆς Ρώμης, ἀλλὰ κατέστη ἰδίως γνωστὸς ἀπὸ τὰς χαλκογραφίας του, περὶ τὰς 180, ὧν πλεῖσται εἶναι ἀντιγραφὴ ἔργων τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, τοῦ Ραφαὴλ τοῦ Ἀνδρέα ντὲλ Σάρτο καὶ ἄλλων.

Ἀλμπερτινέλλι (Albertinelli), ***Μαριόττο***. Ἰταλὸς ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1474, ἀποθανὼν τῷ 1515. Ἦτο συμμαθητὴς καὶ συνεργάτης τοῦ Φρὰ Βαρθολομαίου, μεθ' οὗ ἐζωγράφησε πολλοὺς πίνακας. Ἀριστούργημά του θεωρεῖται ὁ «Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου» (1503), εὑρισκόμενος τώρα εἰς τὴν πινακοθήκην Οὐφφίτζι (Uffizi) τῆς Φλωρεντίας

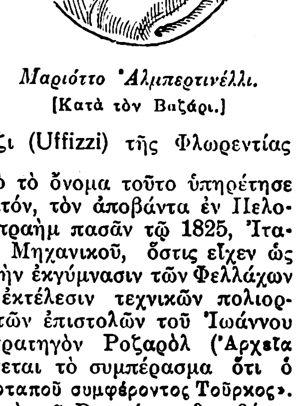

Μαριόττο Ἀλμπερτινέλλι.
[Κατὰ τὸν Βαζάρι.]

Ἀλμπερτίνι. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπηρέτησε τὸν αἰγυπτιακὸν στρατόν, τὸν ἀποβάντα ἐν Πελοποννήσῳ ὑπὸ τὸν Ἰμπραὴμ πασᾶν τῷ 1825, Ἰταλὸς ἀξιωματικὸς τοῦ Μηχανικοῦ, ὅστις εἶχεν ὡς κυρίαν ἐνασχόλησιν τὴν ἐκγύμνασιν τῶν Φελλάχων σκαπανέων, καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τεχνικῶν πολιορκητικῶν ἔργων. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰωάννου Ρωμαίη πρὸς τὸν στρατηγὸν Ροζαρὸλ (Ἀρχεῖα Ρώμα, τόμ. Α'), ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἀλμπερτίνι ἦτο «ἐκ ποταποῦ συμφέροντος Τοῦρκος». Αὐτὸς ἐξετέλεσε τὰ ὑπὸ τοῦ Ρωμαίη σχεδιασθέντα ἔργα διὰ τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Ναυαρίνου. Γ. Δ. Κ.

—**Ἀλμπερτίνι** (Albertini), ***Ἀννίβας***. Ἰταλὸς ἰατρὸς τοῦ 17ου αἰῶνος, γράψας περισπούδαστον πραγματείαν περὶ τῶν νόσων τῆς καρδίας, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ (1618). ΑΡ. Π. Κ.

—**Ἀλμπερτίνι** (Albertini), ***Βαρθολομαῖος***. Ἰατρὸς τοῦ 17ου αἰῶνος ἐκ Βολωνίας, γράψας κατάλογον πάντων τῶν ἰατρῶν τῆς γενετείρας του ἀπὸ τοῦ 1156, ἐκδοθέντα τῷ 1664 (Bologna) ὑπὸ J. B. Cavazza. ΑΡ. Π. Κ.

—**Ἀλμπερτίνι** (Albertini), ***Ἱππόλυτος-Φραγκῖσκος***. Καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν Βολωνίᾳ κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα, γράψας καί τινα ἰατρικὰ συγγράμματα. ΑΡ. Π. Κ.

—**Ἀλμπερτίνι** (Albertini), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Ἐγεννήθη τῷ 1769 ἐν Neuwied τῆς Πρωσσίας καὶ ἦτο συσπουδαστὴς καὶ φίλος τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ θεολόγου Σλαϊερμάχερ. Ἡ μυστικοπαθὴς τάσις του τὸν ἔφερε πρὸς τὴν αἵρεσιν τῆς κοινότητος τῶν ἀδελφῶν (Bruedergemeinde), τῆς ὁποίας ἕδρα ἦτο ἡ Herrnhut ἐν Σαξονίᾳ καὶ ἔγινεν ἐπίσκοπος τῆς κοινότητος ἐν Berthelsdorf. Σώζονται λόγοι του καὶ θρησκευτικὰ ποιήματα *(geistliche Lieder)*, διακρινόμενα διὰ τὸ βάθος καὶ τὴν τρυφερότητα τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος. Ἀπέθανε τῷ 1831.

Digitized by Google

Ὁ Ἰωάννης-Βαπτιστὴς Ἀλμπερτίνι ἠσχολήθη ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ μὲ τὴν Βοτανικήν, συνέγραψε δέ, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Σβάϊνιτς, περὶ μυκήτων («Conspectus fungorum», Leipzig 1805).

— **Ἀλμπερτίνι** (Albertini), ***Λουδοβῖκος.*** Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ δημοσιογράφος γεννηθεὶς ἐν Ἀγκῶνι τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1871. Ἐσπούδασε τὴν νομικὴν καὶ τῷ 1896 ἐγένετο συντάκτης τοῦ «Corriere de la Sera» τοῦ Μιλάνου, τοῦ ὁποίου τῷ 1909 ἐγένετο διευθυντὴς καὶ κύριος μέτοχος, ἀναδείξας αὐτὸν μίαν τῶν μεγαλυτέρων ἰταλικῶν ἐφημερίδων. Τῷ 1914 ὁ Ἀλμπερτίνι ἐξελέγη γερουσιαστής. Μετὰ τὸν μέγαν πόλεμον ἔκλινε πρὸς τὸν φασισμὸν ἀλλὰ βραδύτερον ἐκηρύχθη πολέμιος αὐτοῦ, δι' ὃ καὶ ἡ ἐφημερίς του πολλάκις κατεσχέθη ὑπὸ τῆς λογοκρισίας. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1920 ὁ Ἀλμπερτίνι ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ τῆς διευθύνσεως τοῦ φύλλου.

Ἀλμπερτῖνος (Albertinus), ***Αἰγίδιος.*** Εἷς τῶν πολυγραφωτέρων Γερμανῶν συγγραφέων, γεννηθεὶς τῷ 1560 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1620. Ἡ συγγραφική του δρᾶσις ἀπέβλεπε κυρίως εἰς τὴν ἠθικὴν ἀνύψωσιν τῶν συγχρόνων του, καὶ ἐζήτει νὰ κατορθώσῃ τοῦτο ζωηρῶς εἰκονίζων καὶ σατιρίζων τὰ μειονεκτήματα τῆς συγχρόνου του κοινωνίας. Εἰς ἐπιτυχίαν του συνετέλει πολὺ ἡ θερμότης, ὁ λαϊκὸς τόνος καὶ τὸ εὐανάγνωστον τῶν ἔργων του, εἰς πολλὰ τῶν ὁποίων ὅμως παρατηρεῖται φλυαρία καὶ ἐξεζητημένος συμβολισμός. Τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του φέρει τὸν τίτλον «Haus-polizei» (Μόναχον 1602), πραγματευόμενον περὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Μετέφρασεν ἐπίσης πλεῖστα ἔργα ἐκ τῆς λατινικῆς, ἰταλικῆς καὶ ἱσπανικῆς. Δ. Σ. Μ.

Ἀλμπερτόνι (Albertoni), ***Πέτρος.*** Ἰταλὸς ἰατρὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, γεννηθεὶς ἐν Gazzoldo τῷ 1849. Τελευταῖον ὑπῆρξε τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φαρμακολογίας καὶ φυσιολογίας ἐν Βολωνίᾳ, αἱ δὲ πλεῖσται τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ἀφορῶσιν εἰς τοὺς κλάδους τούτους τῆς ἰατρικῆς. ΑΡ. Π. Κ.

Ἀλμπερτόττι (Albertotti), ***Ἰωσήφ.*** Καθηγητὴς τῆς ὀφθαλμιατρικῆς ἐν Μοδένῃ, γεννηθεὶς τῷ 1851. Ἔνιαι τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ἀφορῶσι τὴν ἱστορίαν τῆς ὀφθαλμιατρικῆς. ΑΡ. Π. Κ.

Ἄλμπι (Albi, ἀρχ. Albiga). Πόλις τῆς νοτιοδυτικῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Τάρν, 48 μίλλια βορειοανατολικῶς τῆς Τουλούζης. Κάτοικοι 26,698 (1921). Κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Τάρν καὶ συνδέεται μετὰ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης διὰ δύο γεφυρῶν, ὧν ἡ μία μεσαιωνικῆς ἐποχῆς. Εἶναι ἕδρα ἀρχιεπισκόπου, ἔχει ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον, λύκειον καὶ διδασκαλεῖα, χρωματουργεῖα, ὑαλουργεῖα, ἀλευρομύλους, βυρσοδεψεῖα καὶ ζυθοποιεῖα, ὑφαντήρια, ἐργοστάσια ὀμβρελλῶν, ἐπίπλων, πίλων, κηρίων κτλ.

Ἡ Ἄλμπι, ἡ ἀρχαία Albiga, φαίνεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐνωρίς. Ἐπὶ τῆς γαλλορρωμαϊκῆς περιόδου ἦτο πρωτεύουσα τῶν Ἀλβιγγίων. Διαδοχικῶς περιῆλθεν εἰς τοὺς Βησιγότθους, εἰς τοὺς Σαρακηνούς, εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ εἰς τοὺς ὑποκόμητας τῆς Ἄλμπι, οἵτινες ἦσαν ὑποτελεῖς τῶν κομήτων τῆς Τουλούζης. Μετὰ τὸν 12ον αἰῶνα οἱ ἐπίσκοποι ἤρχισαν νὰ ἀμφισβητοῦν τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς ὑποκόμητας, οἵτινες τὴν ἀπώλεσαν πλήρως μετὰ τὸν πόλεμον τῶν Ἀλβιγγίων (ὅλ. λ. Καθαροί). Ὁ Σίμων ντὲ Μονφὸρ τοὺς διεδέχθη τὸν 13ον αἰῶνα, ἀλλὰ δὲν ἐκράτησεν ἐπὶ πολὺ τὴν ἐξουσίαν. Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων (12 Ἀπρ. 1229) ἡ χώρα περιῆλθεν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Γαλλίας, οἵτινες τῷ 1264 παρεχώρησαν εἰς τοὺς ἐπισκόπους τὴν προσωρινὴν κυριαρχίαν. Τῷ 1676 ἡ ἐπισκοπὴ ἐγένετο ἀρχιεπισκοπή, καταργηθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1790—1822.

Ὁ καθεδρικὸς ναὸς τῆς Ἄλμπι, ἀφιερωμένος εἰς τὴν Ἁγίαν Καικιλίαν, εἶναι ὡραιότατον κτίριον γοτθικοῦ ρυθμοῦ, οὗτινος ἡ κατασκευὴ ἤρχισε τῷ 1282, μόλις πεντήκοντα ἔτη μετὰ τὰ τελευταῖα γεγονότα τοῦ πολέμου τῶν Ἀλβιγγίων, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν δὲν εἶχον παύσει οἱ φόβοι ἐπιδρομῶν, ταραχῶν καὶ στάσεων. Ὁ καθεδρικὸς ναὸς ἔπρεπε νὰ χρησιμεύῃ καὶ ὡς καταφύγιον τοῦ πληθυσμοῦ, διὰ τοῦτο δὲ τὸ ἐξωτερικόν του εἶναι βαρὺ καὶ ἐστερημένον διακοσμήσεων, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὅμως ὑπάρχουν ἀριστουργήματα γλυπτικῆς. Ἀποτελεῖται ἀπὸ παμμεγίστην αἴθουσαν μήκους 107 μέτρων, πλάτους 28 καὶ ὕψους 30, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ τέχνη τῆς Ἀναγεννήσεως κατέλιπεν ἀληθεῖς θησαυρούς· τὸ ἱερὸν μὲ τὰ θαυμάσια γλυπτά του εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τοῦ κόσμου, τὸ δὲ περίφραγμα τοῦ χοροῦ, τὰ στασίδια καὶ ἄλλα μέρη τοῦ ναοῦ μὲ τὰς λεπτότατα ἐξειργασμένας, ὡς ἐπὶ ἐλαφοντοστοῦ, διακοσμήσεις των καταπλήσσουν καὶ τοὺς ἐπιτηδειοτέρους καὶ ὑπομονητικωτέρους καλλιτέχνας τῶν ἡμερῶν μας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐγένετο ἀπόπειρα καταστροφῆς τοῦ ἀριστουργήματος τούτου, ἀποτυχοῦσα εὐτυχῶς.

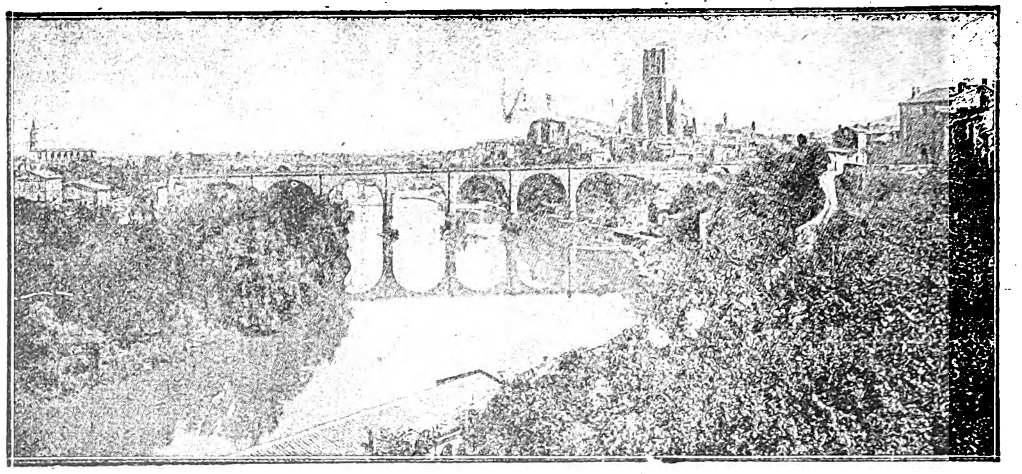

Ἄποψις τῆς πόλεως Ἄλμπι καὶ τοῦ ποταμοῦ Τάρν.

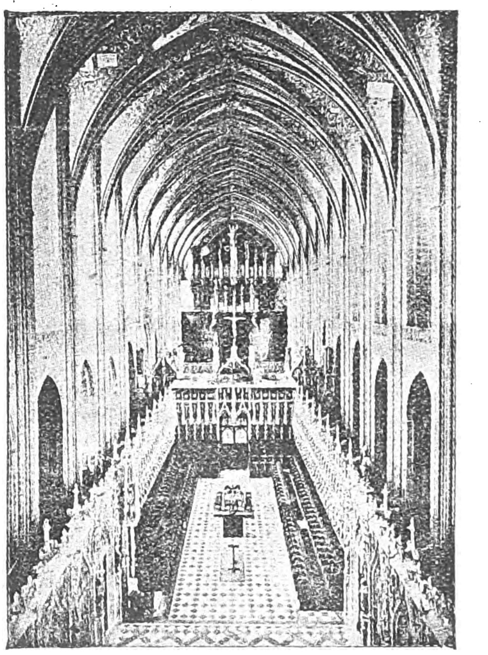

Ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Καικιλίας.

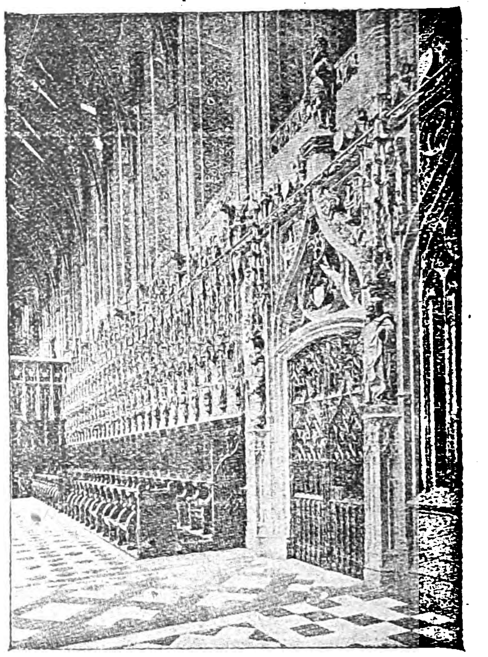

Διακόσμησις ὑπεράνω τῶν στασιδίων τοῦ χοροῦ.

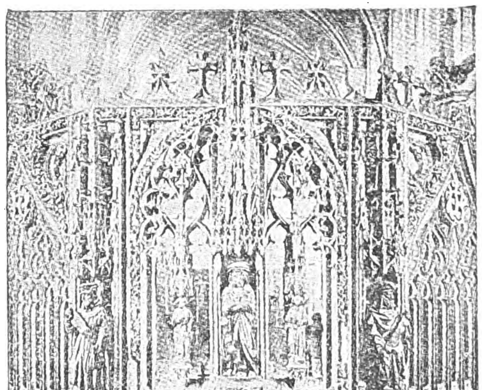

Ἄλλη ἄποψις τῶν γλυπτῶν διακοσμήσεων.

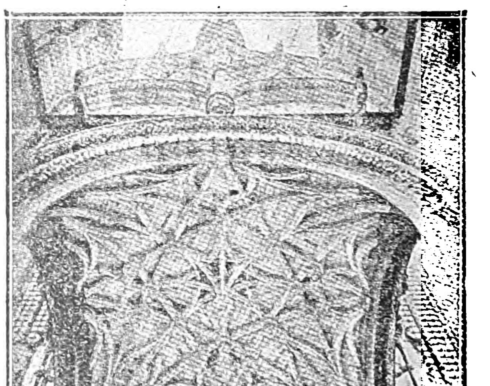

Ὁ θόλος τοῦ κουβουκλίου τοῦ ναοῦ.

Ἄλμπιν (Albin), ***Ἐλεάζαρ.*** Ἄγγλος σχεδιαστὴς φυσικῆς ἱστορίας, γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος. Τὰ ἔργα του εἶναι πασίγνωστα καὶ περιζήτητα διὰ τὴν ὡραιότητα τῶν σχεδίων. Κυριώτερα εἶναι: «Φυσικὴ ἱστορία τῶν ἐντόμων τῆς Ἀγγλίας» (1720) μὲ ὡραίους ἐγχρώμους πίνακας, «Φυσικὴ ἱστορία ἀραχνῶν καὶ ἄλλων περιέργων ἐντόμων» (1736), «Φυσικὴ ἱστορία πτηνῶν» (1731) κτλ.

Ἀλμπίνι (Albini), ***Ἰωσήφ.*** Ἰατρὸς ἐκ Μιλάνου, καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας ἐν Πάρμᾳ καὶ Νεαπόλει. Αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ εἰσὶ κυρίως χημικαί, ἀνατομικαὶ καὶ φυσιολογικαί. ΑΡ. Π. Κ.

—**Ἀλμπίνι** (Albini), ***Φραγκῖσκος-Ἰωσήφ, βαρῶνος του***—. Γερμανὸς πολιτικὸς γεννηθεὶς τῷ 1748, ἀποθανὼν τῷ 1816. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Αὐστρίας, ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα Ἰωσὴφ Β', κατόπιν αὐλάρχης καὶ ὑπουργὸς τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Μαγεντίας καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Ράσταττ (1797). Ἀργότερον εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας.

Ἀλμπινιὰκ (Albiniac), ***Λουδοβῖκος, βαρῶνος του***—. Γάλλος στρατηγὸς γεννηθεὶς ἐν Ἀρριγκὰ τῷ 1739, ἀποθανὼν τῷ 1820. Τῷ 1778 ὑπηρέτησε γενναίως τὸ Ποντισερὺ κατὰ τῶν Ἄγγλων, τῷ 1792 ἐγένετο ἀντιστράτηγος, διακριθεὶς εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τῶν Ἄλπεων καὶ τοῦ Ρήνου.

Ἀλμπινόνι (Albinoni), ***Θωμᾶς.*** Ἰταλὸς μουσι-

Digitized by Google

κὸς γεννηθεὶς ἐν Βενετίᾳ περὶ τὸ 1674, ἀποθανὼν περὶ τὸ 1745. Αἱ συνθέσεις του ἐπέσυραν τὴν προσοχὴν τοῦ Μπάχ, ὅστις ἔγραψε μερικὰς *φούγκας* ἐπὶ θεμάτων τοῦ Ἀλμπινόνι.

Ἀλμπῖνος (Albinus), ***Βερνάρδος***. Ἀνατομικὸς τοῦ 18ου αἰῶνος γεννηθεὶς τῷ 1653 ἐν Dessau. Κυρίως τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἦτο Weiss (γερμ.=λευκός), ὅπερ κατὰ τὴν κρατοῦσαν τότε συνήθειαν μετέφρασεν εἰς τὸ λατινικὸν *Albinus*. Ἐσπούδασεν ἐν Λεύδῃ καὶ εἶτα ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Φραγκφούρτῃ, ἰατρὸς τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Βρανδεμβούργης Φρειδερίκου-Γουλιέλμου καὶ εἶτα τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας. Κατόπιν ἐγένετο καθηγητὴς τῆς Ἰατρικῆς ἐν Λεύδῃ καὶ μέλος τῆς ἐκεῖ Ἀκαδημίας. Ἀπέθανε τῷ 1721. Ἔγραψε πολλὰς ἰατρικὰς διατριβάς. ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἀλμπῖνος**, ***Βερνάρδος-Σιγκφρεῖδος***. Διάσημος ἀνατομικός, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Φραγκφούρτῃ τῷ 1697, σπουδάσας ἐν Λεύδῃ ὑπὸ τὸν Βοερχάβιον καὶ εἶτα ἐν Παρισίοις. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀνατομίας καὶ χειρουργικῆς ἐν Λεύδῃ, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Βοερχαβίου πρόεδρος τοῦ κολλεγίου τῶν χειρουργῶν καὶ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας. Κατόπιν πολυετῶν ἐρευνῶν καὶ σπουδῶν ἐν τῇ ἀνατομίᾳ, κεκμηκὼς πλέον ἀνέλαβε τὴν προσφερθεῖσαν αὐτῷ ἕδραν ἰατρικῆς ἐν τῷ αὐτῷ πανεπιστημίῳ (1746), διδάξας κυρίως φυσιολογίαν, τῆς ἀνατομίας ἀνατεθείσης τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Φρειδερίκῳ-Βερνάρδῳ Ἀλμπίνῳ. Ἀπέθανε τῷ 1770.

Πλεῖστα εἶναι τὰ ἀνατομικὰ αὐτοῦ ἔργα, ἅτινα πάντα ἔγραψεν ἐν λατινικῇ γλώσσῃ, ἣν ὡμίλει μετὰ εὐχολίας καὶ εὐγλωττίας καταπλησσούσης. Τούτων ὁ μὲν ἐναρκτήριος αὐτοῦ λόγος, πραγματευόμενος περὶ συγκριτικῆς ἀνατομίας, ἐξεδόθη ἐν Λεύδῃ τῷ 1719, ἡ δὲ περὶ ὀστῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐπανειλημμένως (Λεύδη, 1726 κτλ.) μετὰ ἀρίστου κειμένου καὶ εἰκόνων θαυμασίων. Ἀλλ' ἡ περὶ μυῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐργασία αὐτοῦ, ἐκδοθεῖσα καὶ αὕτη ἐπανειλημμένως (Λεύδη, 1734 κτλ.), ἀποτελεῖ τὴν κορωνίδα τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ἥτις ἀνέδειξε τὸν Ἀλμπῖνον, ὡς ἕνα τῶν ἀρίστων ἀνατομικῶν τοῦ κόσμου. Αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ περὶ ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν, περὶ τῆς ἕδρας καὶ τῆς αἰτίας τοῦ χρώματος τῶν Αἰθιόπων, οἱ ἀνατομικοὶ αὐτοῦ πίνακες, αἱ ἐξηγήσεις τῶν ἀνατομικῶν πινάκων τοῦ Εὐσταχίου, ἡ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Βοερχαβίου ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Βεσαλίου καὶ τῷ 1735 τῶν ἔργων τοῦ Γουλιέλμου Harvey καὶ τοῦ Φαβρικίου ἐξ Ἀκουαπεντέντε ἀποτελοῦσι τὴν κατακλεῖδα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνατομικοῦ ἔργου. Αἱ καλλιτεχνικώταται εἰκόνες τῶν κυριωτέρων αὐτοῦ ἐργασιῶν ὀφείλονται εἰς τὸν Wandelaar, ὅστις ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ κατώρθωσε ν' ἀποδώσῃ τελειότατα τ' ἀνατομικὰ τοῦ Ἀλμπίνου παρασκευάσματα.

— **Ἀλμπῖνος**, ***Χριστιανὸς-Βερνάρδος***. Υἱὸς καὶ οὗτος τοῦ Βερνάρδου Ἀλμπίνου, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ἐγένετο ἐπίσης καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς καὶ χειρουργικῆς ἐν Οὐτρέχτῃ. Ἀπέθανε τῷ 1752. Ἔγραψεν ἀνατομικά τινα συγγράμματα. ΑΡ. Π. Κ.

Ἄλμπιον-Μάϊνς (Albion-Mines). Κέντρον ἐξαγωγῆς ἄνθρακος εἰς τὴν Νέαν Σκωτίαν (Καναδᾶ), ἐν τῇ περιφερείᾳ Πίκτον, πρὸς Δ. τῆς νήσου Πρῖγκιψ-Ἐδουάρδος. Οἱ ἄνθρακες τῆς περιφερείας ταύτης εἶναι ἐξόχου ποιότητος.

Ἀλμπιρέο (Albireo) [*Ἀστρονομ.*]. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται εἰς τοὺς χάρτας τοῦ Bayer καὶ εἰς διαφόρους ἐκ τῶν μεταγενεστέρων ὁ ἀστὴρ β Κύκνου. Ἡ ἐπωνυμία αὕτη δὲν φαίνεται ἀραβικῆς προελεύσεως· τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἐσχηματίσθη διὰ παρεμβολῆς τοῦ γράμματος l καὶ συνενώσεως εἰς μίαν τῶν δύο λέξεων ab ireo ἐν τῇ ἐπιγραφῇ «Eurisim quasi redolens, ut lilium ab ireo», ἥτις ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἀραβολατινικῇ μεταφράσει τῆς Μεγάλης Συντάξεως τοῦ Πτολεμαίου ἄνωθεν τῆς παραστάσεως τοῦ Κύκνου. Ὁ Οὐλοὺγ Βέης καὶ ὁ Τιζινὶ ὀνομάζουσι τὸν αὐτὸν ἀστέρα *Μινκὰρ ἐλ-Ντετζατζέ*, ἤτοι Ράμφος τῆς Ὄρνιθος, λόγῳ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Κύκνου (βλ. λ.).

Ὁ Ἀλμπιρέο εἶναι εἷς ἐκ τῶν ὡραιοτέρων διπλῶν ἀστέρων. Εἰς τὸ διπλοῦν τοῦτο σύστημα ὁ κύριος ἀστὴρ (μεγέθους 3,24—φάσμ. Κο) εἶναι χρυσοκίτρινος, ἐνῷ ὁ συνοδὸς (μεγέθους 5,36—φάσμ. Αο) εἶναι κυανοῦς σαπφειρίζων. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Ἀλμπιρουνὶ (Albirouni) [*Ἀστρονομ.*]· βλ. Ἀλμπυρουνί.

Ἀλμπίσσολα (Albissola) [*Παραλ. Γεωγραφ.*]. Ἐπίνειον ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Γενούης, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ *Μόντε Ἀκοῦτο* (Monte Acuto) καὶ εἰς 1 1/2 μιλ. ΒΑ τοῦ λιμένος *Σαβόννα* (Savonna), διαιρούμενον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ *Σανσόμπια* (Sansobbia) εἰς τὴν Marina Albissola ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τῆς ἐκβολῆς του καὶ τὴν Albissola superiore ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς (πλάτ. 44° 19′ 55″, μῆκ. 8°30′30″. Χάρτης Ἀγγλ. 157* San Remo to cape Cavallo: Port of Savonna). Εἰς τὴν κωμόπολιν (6000 κατ.) γέφυρα σιδηροδρομικὴ τῶν γραμμῶν τῆς «Κυανῆς Ἀκτῆς» καὶ τῆς «Τουρίνου-Σαβόννας-Γενεύης». Σ. Ε. Λ.

Ἀλμπίτζι (Albizzi). Ἰσχυρὰ οἰκογένεια τῆς Φλωρεντίας, ἀντίπαλος τῶν Μεδίκων καὶ τῶν Ἀλμπέρτι. (14ος καὶ 15ος αἰών). Ὁ ἐπιφανέστερος τῶν μελῶν ἦτο ὁ ***Πέτρος Ἀλμπίτζι***, ὅστις ἐπί τι διάστημα διηύθυνε τὸ κόμμα τῶν γιβελίνων καὶ τῶν ἀριστοκρατῶν τῆς πόλεως ταύτης.

— **Ἀλμπίτζι** (Albizzi), ***Βαρθολομαῖος***. Ἰταλὸς φραγκισκανὸς μοναχὸς καὶ συγγραφεὺς τοῦ 14ου αἰῶνος. Εἰς αὐτὸν ἀπεδίδετο ἡ συγγραφὴ τοῦ πολυκρότου ἔργου «Liber conformitatum. Opus aureae et inexplicabilis bonitatis continentiae: conformitatum scilicet vitae beati Francisci ad vitam Domini nostri Jesu Christi» (α' ἐκδ. ἐν Βενετίᾳ, β' ἐν Μιλάνῳ, τῷ 1513)· ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἐγίνετο παραβολὴ τοῦ Φραγκίσκου τοῦ ἐξ Ἀσσίζης πρὸς τὸν Σωτῆρα καὶ ἀπεκαλεῖτο ὁ Φραγκῖσκος, ἐν ὑπερβολῇ ἐνθουσιασμοῦ, Θεὸς («fuit Deus»). Τὸ σύγγραμμα ἐξήγειρε κατ' αὐτοῦ πολλὰς ἐπικρίσεις καὶ μάλιστα τοῦ προτεστάντου θεολόγου Ἐρ. Ἄλμπερ (βλ. λ.). καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑπὸ μεταγενεστέρων φραγκισκανῶν ἐξεδόθη εἰς πολλὰς νεωτέρας ἐκδόσεις μὲ ἐκφράσεις μᾶλλον μεμετριασμένας. Ἡ νεωτέρα κριτικὴ ἀποδέχεται ὡς συγγραφέα τοῦ ἔργου οὐχὶ τὸν Ἀλμπίτζι ἀλλὰ τὸν *Βαρθολομαῖον Rinonico*. Δ. Σ. Μ.

— **Ἀλμπίτζι** (Albizzi), ***Φραγκῖσκος***. Καρδινάλιος, γεννηθεὶς τῷ 1593, ἀποθανὼν τῷ 1684. Ἠγωνίσθη κατὰ τοῦ Ἰανσενισμοῦ (βλ. λ.). Ἔγραψε διάφορα κανονικὰ ἔργα (ἐν οἷς: de inconstantia in jure admittenda vel non, Ἀμστελόδαμον 1683), κηρύγματα καὶ ἐπιστολάς. Δ. Σ. Μ.

Ἀλ-Μπιτρογκὶ (Al-Bitrogi). Ἱσπανὸς ἀστρονόμος, ἀκμάσας περὶ τὰ 1150. Ἐνιαχοῦ φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀβοῦ Ἰσὰκ μπὲν ἀλ-Μπιτρογκὶ* ἢ *Μπιτρουγκί*, συνηθέστερον δὲ ὡς *Ἀλπετράγιος* (Alpetragius). Ἐκαλεῖτο ὅμως καὶ *Νοὺρ-ἐδ-Δίν*, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ καταλόγου τῆς Ἐσκουριαλείου βιβλιοθήκης, ὃν κατήρτισεν ὁ Casiri. Ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ ἀπαντᾷ ἡ σημείωσις: «Ἔργον περὶ τῆς θεωρίας τῶν πλανητῶν, ὑπὸ τὸν τίτλον *Βιβλίον τῆς Σφαίρας*, οὗτινος συγγραφεὺς εἶναι ὁ Νουρεδδίν, Ἱσπανὸς ἀστρονόμος, κοινῶς καλούμενος Petrucci. Οὗτος ἠσπάσθη τὸν Μωαμεθανισμόν, ἀλλὰ διετήρησε τὸ ἐπώνυμον τῆς χριστιανικῆς οἰκογενείας, ἐξ ἧς κατήγετο». Παρὰ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως τοῦ ὑπὸ τοῦ Casiri καταχωρηθέντος ὡς ἀνωτέρω χειρογράφου παρατίθεται καὶ ἡ λέξις Ischibili, ὁπόθεν μανθάνομεν ὅτι ἡ πατρὶς τοῦ Ἀλ-Μπιτρογκὶ ἦτο ἡ Σεβίλλη καὶ ὅτι τὸ ἐπίθετον Μπιτρογκὶ οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ εἰμὴ τὴν προέλευσιν τῆς οἰκογενείας τοῦ ἐν λόγῳ ἀστρονόμου, καταγομένης ἐκ τοῦ Bitrodj, σημερινοῦ Petroches, κειμένου πρὸς βορρᾶν τῆς Κορδούης.

Ὁ Ἀλ-Μπιτρογκὶ ἐκτελῶν παρατηρήσεις ἐν Μαρόκῳ προσδιώρισε τῷ 1156 τὴν τιμὴν τῆς λοξώσεως τῆς ἐκλειπτικῆς, μὴ ἱκανοποιούμενος δὲ ἐκ τοῦ συστήματος κόσμου τοῦ Πτολεμαίου, ἐπενόησε νέον, τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ βραδύτερον, περιῆλθεν εἰς λήθην, ἐν τούτοις ἀποτελεῖ μίαν ἔνδειξιν τῆς τάσεως πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν ἐσφαλμένων ὑποθέσεων τῆς ἀρχαιότητος.

Κατὰ τὸ σύστημα κόσμου τοῦ Ἀλ-Μπιτρογκὶ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα γῆ, πῦρ, ἀὴρ καὶ ὕδωρ περιβάλλουσι τὸ κέντρον τοῦ Κόσμου καὶ περιβάλλονται ὑπὸ ἐννέα οὐρανίων τροχιῶν, αἵτινες ἔχουσι σχῆμα σφαιρικῶν ἐπαλλήλων ἐπιφανειῶν, ἐχουσῶν κοινὸν κέντρον, τὸ κέντρον τῆς Οἰκουμένης.

Ἡ ἐνάτη σφαῖρα, ἥτις περικλείει τὰς ἄλλας, κινεῖται ἀφ' ἑαυτῆς, ἀπ' αὐτῆς δὲ ἀρύονται τὴν κίνησίν των αἱ λοιπαί. Ἡ κίνησις τῆς ἐνάτης σφαίρας συντελεῖται ὁμαλῶς ἐντὸς μιᾶς ἀστρικῆς ἡμέρας περὶ τοὺς πόλους τοῦ Κόσμου διὰ στροφῆς ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς κατωτέρας σφαίρας, αὗται φέρουσιν ἕνα ἢ πλείονας ἀστέρας. Ἡ ὀγδόη σφαῖρα φέρει τὸν Γαλαξίαν καὶ τοὺς ἀπλανεῖς, αἱ δὲ λοιπαὶ κατὰ σειρὰν φέρουσι τοὺς πλανήτας, Κρόνον, Δία, Ἄρην, Ἀφροδίτην, Ἥλιον, Ἑρμῆν καὶ Σελήνην, φερομένους περὶ τὴν Γῆν ὑποτιθεμένην ἀκίνητον ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ Σύμπαντος.

Διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν κινήσεων τῶν διαφόρων τούτων σφαιρῶν προσπαθεῖ ὁ Ἀλ-Μπιτρογκὶ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ διάφορα ἀστρονομικὰ φαινόμενα καὶ τὰς κινήσεις τῶν πλανητῶν, τὰς δὲ μεταβολὰς τῆς γηΐνης ἐπιφανείας, ἤτοι μετακινήσεις τῶν ἠπείρων καὶ τῶν θαλασσῶν, ἃς ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι, τὰς ἀποδιδει εἰς τὴν κίνησιν τῆς ὀγδόης σφαίρας.

Ἡ θεωρία αὕτη τοῦ Ἀλ-Μπιτρογκὶ ἐνέπνεεν ἐπ' ἀρκετὸν τοὺς ἀντιπάλους τοῦ Πτολεμαίου καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι διέσεισε κάπως τὰς ἄλλοτε ἀπαρασαλεύτους πεποιθήσεις ἐπὶ τὰ διδάγματα τοῦ ὑπάτου τῶν Ἀλεξανδρινῶν ἀστρονόμων, προλειάνασα οὕτω τὴν ὁδὸν διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κοπερνίκου ἐκταφὴν τῆς διδασκαλίας τοῦ πυθαγορείου φιλοσόφου Ἀριστάρχου τοῦ Σαμίου, περὶ κινήσεως τῆς γῆς καὶ τῶν πλανητῶν πέριξ τοῦ Ἡλίου.

Ὁ Ἀλ-Μπιτρογκὶ κατέλιπε τὴν θεωρίαν του ἐν τῷ συγγράμματί του περὶ «θεωρίας τῶν Πλανητῶν», ὅπερ ἐξεδόθη τῷ 1531 ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ τοῦ Luca-Antonio Giunta ἐν λατινικῇ μεταφράσει. Ἡ μετάφρασις αὕτη ἐγένετο τῷ 1528 ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ ὑπὸ τοῦ ἐκ Νεαπόλεως Ἰουδαίου Calo Calonymos, ἢ Kalonymos ben David, ἡ δὲ ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ εἰς τὸ ἑβραϊκὸν ἰδίωμα μεταγλώττισις ἐγένετο τῷ 1259 ὑπὸ τοῦ Moise ben Samuel ben Tibbon.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. Duhem*, Le Système du Monde II.

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Ἀλμπιτσίνι (Albicini), ***Καῖσαρ, κόμης***—. Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς γεννηθεὶς ἐν Φόρλι τῷ 1825, ἀποθανὼν τῷ 1910. Ἔγραψε: «Περὶ τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς ἐπιστήμης» (1863), «Ἡ θέσις τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ συγχρόνῳ κοινωνίᾳ» (1862), «Ὁ Ἐθνικισμὸς» (1871) κ.λ.π.

Ἄλμπο (Albo), ***Ἰωσήφ***. Ἱσπανὸς ραββῖνος, ὁ ἐπικληθεὶς *«ὁ θεῖος φιλόσοφος»*. Γεννηθεὶς ἐν Σόρια τῆς Καστιλίας, κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 14ου αἰῶνος, ἀπέθανε τῷ 1428. Ὁ Ἄλμπο ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον εἰς τὸ ἐν Τορτόσῃ θρησκευτικὸν συνέδριον (1413—4), τὸ κληθὲν ἐξ ἀφορμῆς τῆς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσελεύσεως τοῦ Ἰουδαίου Ἱερωνύμου ντὲ Σάντα Φέ. Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ ἐπεζητήθη νὰ καταδειχθῇ ἡ ἀλήθεια τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξ ἰουδαϊκῶν πηγῶν. Κατὰ τὰς 69 συνεδρίας τοῦ συνεδρίου, ὁ Ἄλμπο ἦτο μετὰ τὸν Βιδὰλ μπὲν Βενίστι ὁ κυριώτερος ρήτωρ ἐκ τῶν ὑποστηριξάντων τὰς ἰουδαϊκὰς ἀπόψεις. Ἐκ τῶν γενομένων συζητήσεων ἀνεδείχθησαν νικηταὶ οἱ Χριστιανοί, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου πεντακισχίλιοι Ἰουδαῖοι προσῆλθον εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ Ἄλμπο τότε, πρὸς παρηγορίαν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν Ἑβραίων, συνέγραψε τὸ *Σέφερ Ἰκκαρίμ*, ἤτοι βιβλίον τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπερασπίζεται τὴν ἰουδαϊκὴν θρησκείαν καὶ ζητεῖ νὰ καταδείξῃ τὴν θείαν καταγωγὴν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ. Δ. Σ. Μ.

Ἀλμπόνα (Albona). Πόλις τῆς Ἰστρίας, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου, 41 μίλλια ΝΑ τῆς Τεργέστης, ἐν περιφερείᾳ ὀρυχείων λιγνίτου. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως εἶναι Ἰταλοί. Τὰ ἄλλα χωρία τῆς πρώην αὐστριακῆς Ἀλμπόνα κατοικοῦνται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀπὸ Κροάτας. Κάτοικοι 2,500.

Ἀλμπόνι (Alboni), ***Μαριέττα***. Διάσημος Ἰταλὶς ἀοιδὸς (1826—1894). Ἦτο προικισμένη μὲ ἔξοχον φωνὴν κοντράλτου, ἠχηράν, ἀπείρως ἐκφραστικήν, θαυμασίως ὁμαλήν. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς Σκάλας τοῦ Μιλάνου τῷ 1843, γενομένη δὲ ταχέως διάσημος ἔπαιξε εἰς τὰ θέατρα τῆς Βιέννης, τῆς Πετρουπόλεως, εἰς ὅλα τὰ μεγαλύτερα θέατρα τῆς Γερμανίας, εἰς τὴν Ρώμην, εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ τέλος εἰς Παρισίους, ὅπου ἐγένετο δεκτὴ μὲ ἀπερίγραπτον ἐνθουσιασμόν. Ἕνεκα ὑπερβολικοῦ καὶ δυσαναλόγου πάχους διὰ τὴν ἡλικίαν της ἡ Ἀλμπόνι ἀπεσύρθη μόλις 40 ἐτῶν τῆς σκηνῆς πρὸς μεγάλην λύπην τοῦ μουσικοῦ θεατρικοῦ κόσμου. Ἀποθνήσκουσα ἐκληροδότησεν εἰς τὴν πόλιν τῶν Παρισίων διὰ διαφόρους ἀγαθοεργοὺς σκοποὺς περιουσίαν, ἧς τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα ἀνήρχετο εἰς 46,000 φρ. Ι. Ψ.

Ἀλμπορὰν (Alboran) [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Μικρὰ νῆσος ἀνήκουσα εἰς τὴν Ἱσπανίαν, μία ἐκ τῶν ὑπεραποκέντρων ἐν τῇ Μεσογείῳ, ἀπέχουσα 50 μίλλια πρὸς 155° (ἀλ.) ἀπὸ τοῦ φάρου τοῦ ἀκρωτηρίου *Σακράτιφ* (Cabo Sacratif) τῆς Γρενάδας, 29 μιλλ. πρὸς 356° (ἀλ.) ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου *Τρὲς-Φόρκας* (Cabo Tres-Forcas) τοῦ Μαρόκκου καὶ 115 μιλλ. πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Γιβραλτάρ. Τὸ ὕψος της εἶναι 23 μέτρων, τὸ μῆκός της 1/3 μιλλίου καὶ τὸ πλάτος της 1/6 μιλλ., τῆς νοτίας ἀκτῆς της οὔσης πολὺ ἀπορρῶγος, τῆς δὲ βορείας ὀλιγώτερον. Ἐρυθρωποῦ χρώματος οὖσα διακρίνεται ἐν εὐδίᾳ ἀπὸ 10—12 μιλλίων· εἶναι ὅμως δυσδιάκριτος ἐν κακοκαιρίᾳ ἕνεκα τῶν μανιωδῶς θραυομένων ἐπ' αὐτῆς κυμάτων, ὁπότε πρέπει τις νὰ προσέχῃ ὅπως διακρίνῃ τὸν πύργον τοῦ ἐπ' αὐτῆς φάρου. Ἐγείρεται δὲ ὁ φάρος οὗτος εἰς τὴν κορυφήν της, παρὰ τὴν Ν Δ ἄκραν της (πλάτ. 35° 56′ 15′, μῆκ.=3° 02′ 03″ δυτ. Χάρτης Ἀγγλικὸς 271 (*: Gibraltar to Alicante and Cape Spartel to cape Ferrat: Alboran *), ἀποτελούμενος ἀπὸ μέγα διώροφον κτίριον, πρασίνου ἀνοικτοῦ χρώματος, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ὀρθοῦται κωνικὸς πύργος τεφρόχρους, 19 μέτρα ὑψηλός, ἐφ' οὗ μηχάνημα ἐκπέμπον φῶς λευκὸν 24 μιλλίων σκαρδαμῦσσον, ζεύγους ἐκλείψεων ἐναλλάσσοντος πρὸς ἁπλῆν ἔκλειψιν ἀνὰ 20 δ.λ. Ναυαγοσωστικὸς πύραυλος ἐκτοξεύεται ἀπὸ τοῦ φάρου πρὸς πλοῖον ἐν κινδύνῳ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς νησῖδος. Ἀγκυροβόλιον δὲ ἀνάγκῃ ὑπάρχει εἰς 600 μέτρα

Digitized by Google

ἀπὸ τῆς ΝΑ ἀκτῆς, βόλισμα 12 ὀργυιῶν, ἐν περιπτώσει σφοδρῶν Δ ἢ ΒΔ ἀνέμων.

Ἐπὶ τῆς νησῖδος, εἰς ἣν δύναταί τις νὰ ἀποβῇ ἀπὸ δύο ἀγκαλῶν, κατὰ τὸν καιρόν, τῆς μὲν ἐπὶ τῆς ΝΑ ἀκτῆς, τῆς δὲ ἐπὶ τῆς ΒΔ, ἑνοῦται τὸ τηλεγραφικὸν καλώδιον τὸ συνδέον τὴν *Ἀλμέρια* τῆς ἱσπανικῆς ἀκτῆς πρὸς τὴν *Μελλίλλα* τῆς μαροκκινῆς. Εἰς 200 δὲ μέτρα ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τῆς νησῖδος, ὑπάρχει ἄλλη μικροτέρα τοιαύτη *Νοῦμπε* (Nube) ὀνομαζομένη.

Πλειστάκις ἐπεσκέφθη τὴν ἐρημόνησον ταύτην, διὰ τῆς θαλαμηγοῦ του «Nix», ναύτης σοφὸς ὅσον καὶ ἰδιόρρυθμος, ὁ Αὐστριακὸς ἀρχιδοὺξ Σαλβατώρ. Ἔλεγε δέ ποτε πρὸς ἡμᾶς, ἐν Ἰθάκῃ, ὅτι μελετῶν τὴν Ὀδύσσειαν καὶ ἑρμηνεύων αὐτὴν κατὰ τὸν τρόπον τῶν «ὁμηρικωτέρων», διηρωτᾶτο μήπως ὁ Ὅμηρος αὐτὴν τὴν νησῖδα Ἀλμποράν ἐνόει ὡς τὴν *Ὠγυγίαν*, τὴν κειμένην εἰς τὸν «ὀμ-

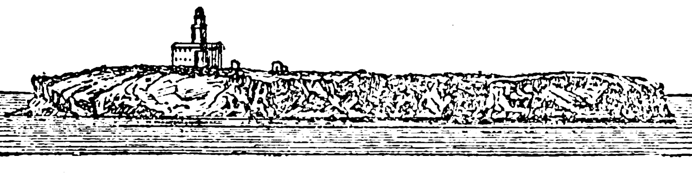

Ἡ ἐρημόνησος Ἀλμποράν

φαλὸν τῆς θαλάσσης». Δὲν ἐμάθομέν ποτε ἐὰν εἴς τι τῶν πολυπληθῶν καὶ σοφῶν συγγραμμάτων του διετύπωσε τὴν σκέψιν ταύτην· ἄλλος ὅμως σοφός, ἑρμηνευτὴς καὶ αὐτὸς τῆς Ὀδυσσείας κατὰ τὸν τρόπον τῶν «ὁμηρικωτέρων», ὁ Victor Bérard, κατέληξε καὶ αὐτὸς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς τὸ ἐκεῖ τμῆμα τῆς Μεσογείου ἔδει νὰ ἀναζητηθῇ ἡ Ὠγυγία, ὥριζε δὲ ὡς τοιαύτην τὴν νησῖδα *Περεχίλ* (Peregil), μὴ οὖσαν ἐν τούτοις εἰς τὸν «ὀμφαλὸν τῆς θαλάσσης», ἀλλ' ἀντιθέτως ἐγγύτατα τῆς ἀφρικανικῆς ἀκτῆς τοῦ στενοῦ τοῦ Γιβραλτάρ.

Ἀρκετὰ ἰσχυρὸν ΝΑ ρεῦμα παραθέει τὴν Ἀλμποράν. Σ. Ε. Λ.

Ἄλμποραχ. Ἡμίονος μὲ πρόσωπον ἀνθρώπου, ἣν ἐχρησιμοποίησεν ὁ Μωάμεθ κατὰ τὰς ἐκστατικὰς αὐτοῦ πορείας ἐκ Μέκκας πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τοὺς οὐρανούς. Μ.

Ἀλμπόρκα (Alborca) *[Ἀποκρυφολ.]*· βλ ὑδράργυρος φιλοσοφικός.

Ἄλμπορνοζ ***Αἰγίδιος.*** Ἐγεννήθη ἐν Cuença τῆς Ἱσπανίας, γόνος μεγάλης ἱσπανικῆς οἰκογενείας, τῷ 1300. Διακριθεὶς κατὰ τὴν νεότητά του εἰς στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ ὑπουργήματα, ἐπὶ Ἀλφόνσου τοῦ ΙΑ', βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, οὗτινος ἐν τῇ μάχῃ παρὰ τὴν Ταρίφαν εἶχε σώσει τὴν ζωήν, τῷ 1337 ὠνομάσθη Ἀρχιεπίσκοπος Τολέδου καὶ ὡς τοιοῦτος μετέσχεν ἐνεργῶς τῆς κατὰ τῶν ἐν Ἀφρικῇ Μαύρων ἐκστρατείας, τῷ 1340. Ἐπὶ τοῦ διαδόχου ὅμως τοῦ Ἀλφόνσου, Πέτρου τοῦ σκληροῦ, τὸν ὁποῖον ἤλεγχε διὰ τὸν ἀνήθικον βίον του, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐξ Ἱσπανίας καὶ ἐζήτησε καταφύγιον παρὰ τῷ ἐν Avignon ἑδρεύοντι τότε πάπᾳ, ὅστις τὸν ὠνόμασε τῷ 1350 καρδινάλιον. Ὁ Ἄλμπορνοζ τότε παρῃτήθη τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του, λέγων ὅτι ὁ κρατῶν ἐπισκοπὴν ἐν ᾗ δὲν ἑδρεύει εἶναι τόσον ἀξιόμεμπτος ὅσον καὶ ὁ βασιλεὺς Πέτρος, ὅστις ζώσης τῆς νομίμου συζύγου του συνέζη μετὰ τῆς παλλακῆς του Παδίλλας. Ἐπὶ τοῦ διαδεχθέντος τὸν Κλήμεντα ΣΤ' πάπα Ἰννοκεντίου ΣΤ' ὀνομασθεὶς παπικὸς ἔξαρχος διὰ τὴν Ἰταλίαν, ἔπαιξε σπουδαιότατον ρόλον πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν ἐν μεγίστῃ ταραχῇ εὑρισκομένων ὑποθέσεων τοῦ παπικοῦ κράτους, τόσον ὥστε εἰς τὰς προσπαθείας του ταύτας ὀφείλεται κατὰ πολὺ ὅτι ὁ πάπας Οὐρβανὸς Ε' ἠδυνήθη τῷ 1367 νὰ ἐπανέλθῃ ἐν πομπῇ εἰς Ρώμην. Σημειωτέον ὅτι, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰννοκεντίου, αὐτὸς θὰ ἐξελέγετο πάπας, ἂν ρητῶς δὲν τὸ ἀπέκρουεν, ἀρκούμενος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ παπικοῦ κράτους, δι' ὃ συνέταξε τῷ 1354 τὰς κληθείσας *αἰγιδιανὰς διατάξεις* (Constitutiones aegidianae), ἤτοι ἀστικὸν καὶ ποινικὸν κώδικα, ὅστις μέχρι τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος ἴσχυεν εἰς τὸ παπικὸν κράτος. Ἀπέθανε τῷ 1367 ἐν Viterbo, ἀξιωθεὶς μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του νὰ χαιρετήσῃ τὸν ἀποκαθιστάμενον ἐν Ρώμῃ πάπαν Οὐρβανόν. Δ. Σ. Μ.

Ἀλμποτὰρ *[Ἀποκρυφ.]*. Κατὰ τὸν *Φιλαλήθη* («Gebri Enarratio methodicarum») ἀποκαλεῖται οὕτω τὸ μέγα ἔργον τῆς λευκάνσεως, τουτέστι ἡ ἐκ μολύβδου προκύψασα ὕλη τῶν φιλοσόφων, ἣν οἱ μύσται τῆς Ἑρμητικῆς ἐπιστήμης ἐθεώρουν ὡς τὸν υἱὸν τοῦ Κρόνου Ἑρμῆν. Τὸ ἐκ τῆς ὕλης αὐτῆς κατασκευαζόμενον φυλακτήριον καθιστᾷ τὸν φέροντα νοήμονα καὶ τῷ παρέχει μεγάλην εὐχέρειαν εἰς τὴν κατανόησιν τῆς Ἑρμητικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς συναφοῦς πρὸς αὐτὴν ἐπιστήμης τῆς φύσεως. Ἐάν τις πίῃ ἐκ ποτοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐμβαπτίζεται τὸ τέλεσμα τοῦτο, προικίζεται δι' ἰσχυρᾶς μνήμης καὶ θεραπεύεται ἐκ τοῦ πυρετοῦ.

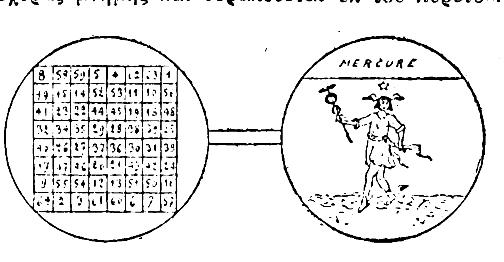

Ἐὰν δὲ τοῦτο τεθῇ ὑπὸ τὴν κεφαλὴν κοιμωμένου, αὐτὸς θὰ δυνηθῇ νὰ ἴδῃ τί μέλλει νὰ ἐκπληρωθῇ ἐξ ὅσων ηὐχήθη. Δ. Π. Κ.

Ἀλμπουέρα (Albuera). Χωρίον τῆς Ἱσπανίας εἰς τὴν Ἐστρεμαδούραν, διάσημον διότι παρ' αὐτὸ τὰ ἀγγλοϊσπανικὰ στρατεύματα ἐνίκησαν τὰ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Σοὺλτ γαλλικὰ τοιαῦτα τὴν 16ην Μαΐου 1811.

Ἀλμπουκασίς· βλ. Ἀβουλκασῆς.

Ἀλμπουκέρκε (Albuquerque)· βλ. Ἀλβουκέρκη.

Ἀλμπούλα (Albula). Κλεισώρια ἐν τῷ καντονίῳ Γκριζὸν τῆς Ἑλβετίας. Τῷ 1898—1903 κατεσκευάσθη σῆραγξ διὰ σιδηρόδρομον. Ὁμώνυμος ποταμὸς πηγάζει ἐκ τῆς κλεισωρίας χυνόμενος εἰς τὸν Ρῆνον.

ἄλμπουμ (album)· λέξις λατινικὴ (ἐκ τοῦ albus =λευκός), ἀντίστοιχος πρὸς τὴν ἑλληνικὴν «*λεύκωμα*». Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὠνομάζοντο οὕτω λευκαὶ ἐπιφάνειαι τοίχων, χρησιμοποιούμεναι εἰδικῶς πρὸς ἐπιγραφὴν εἰδοποιήσεων κοινοῦ ἐνδιαφέροντος ἢ καὶ πινακίδες ἔχουσαι τὸν ἴδιον προορισμόν. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὅμως χρόνους ἡ λέξις μετήλλαξε σημασίαν. Ὠνομάσθησαν ἐν ἀρχῇ *ἄλμπουμ* τὰ ἐκ λευκῶν φύλλων χάρτου προσαρτήματα διαφόρων, θρησκευτικῶν ἰδίως, βιβλίων, ἐφ' ὧν τινες ἐσημείωνον τὰ σημαντικώτερα οἰκογενειακὰ των συμβάντα· κατόπιν τὸ ὄνομα ἐδόθη εἰς τὰς ἀναμνηστικὰς συλλογὰς φιλικῶν αὐτογράφων, στίχων κ. τ. ὁ. ἢ αὐτογράφων ἐξεχόντων προσώπων· τέλος δὲ ἡ λέξις ἐπεξετάθη ὡς τίτλος πάσης, εἰς σχῆμα βιβλίου, συλλογῆς φωτογραφιῶν, εἰκόνων, ἐντύπων ἀποκομμάτων, ἢ καὶ γραμματοσήμων ἀκόμη, καθὼς καὶ ὡς τίτλος εἰκονογραφημένων τινῶν ἐκδόσεων περιγραφικοῦ ἢ ἀναμνηστικοῦ περιεχομένου. (Βλ. καὶ λ. **λεύκωμα**).

— «**Ἄλμπουμ**» («Album»). Ἐφημερὶς τῶν τεχνῶν, τῆς λογοτεχνίας, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ τοῦ θεάτρου, ἐκδοθεῖσα ἐν Παρισίοις ἀπὸ τῆς 19 Ἰουλίου 1821 μέχρι τῆς 25 Μαρτίου 1823 ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Grille. Τὴν 25 Νοεμβρίου 1828 ἐπανεξεδόθη ὑπὸ τὸν τίτλον «Ancien Album», ἐξεδίδετο δὲ ἀνελλιπῶς μέχρι τῆς 5 Μαρτίου 1829. Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐξεδόθη—ἀπὸ τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1828 μέχρι τῆς 30 Ἰουλίου 1829—καὶ τὸ «*Nouvel Album*», ἐπιθεώρησις τῶν γραμμάτων, τεχνῶν καὶ δικαστηρίων. Δ. Π. Κ.

—**ἄλμπουμ** ***γκρέκουμ*** (Album graecum) *[Φαρμ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο μία ἀπὸ τὰς παραδόξους ἐκείνας δρόγας τοῦ 16ου καὶ 17ου αἰῶνος, εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ὁποίων ἐχρησιμοποιοῦντο ὅλα τὰ ἀλλόκοτα καὶ ἀηδῆ ἐκκρίματα τῶν ζώων.

Ἀνάλογα πρὸς τὴν δρόγην ταύτην ἦσαν τὸ *ἄλμπουμ νίγκρουμ*, τὸ σκὼρ τῶν μυῶν κ.λ.π., ἅτινα ὅλα ὁμοῦ περιελαμβάνοντο εἰς τὸ καλούμενον «*σκὼρ τοῦ φαρμακείου*». Τὸ ἄλμπουμ γκρέκουμ ἐλαμβάνετο ἐκ τῶν λευκῶν ἀποχωρημάτων τῶν κυνῶν, τῶν ἐκκενουμένων μετὰ τὴν βρῶσιν ὀστῶν. Ἡ ἀηδὴς αὕτη δρόγη ἐχρησιμοποιεῖτο ἔτι καὶ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν παρ' ἡμῖν ὡς λαϊκὸν φάρμακον, μεμιγμένον μετ' ἄλλων φυτικῶν οὐσιῶν, κατὰ τῶν παθήσεων τοῦ λαιμοῦ. Κ. Γ. Μ.

Ἄλμπουμ *[Ναυτ. Γεωγρ.]*.—1) Ὄνομα ὑπὸ τὸ ὁποῖον φέρεται εἴς τινας χάρτας καὶ ναυτιλιακὰς ὁδηγίας τὸ ἀκρωτήριον *Ἀμπιὰδ* τῆς Συρίας, κατὰ διατήρησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Πλινίου (V, 17, 1) ἀναφερομένης ὀνομασίας (βλ. καὶ λ. **Ἀμπιὰδ** καὶ **Ἀλεξάνδρου Σκηναί**).—2) Ἀκρωτήριον Ἀφρικανικόν, ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἐπίσης ἀναφερόμενον (III προοιμ. § 4). Πιθανῶς εἶναι τὸ ἀκρωτήριον Ἄλμινα (βλ. λ.) τοῦ Μαρόκκου. Σ. Ε. Λ.

Ἀλμπουμαζὰρ (Albumazar). Ἄραψ ἀστρολόγος. Ἐγεννήθη τῷ 776 εἰς Μπάλκ (Balkh), ἤκμασεν ἐν Βαγδάτῃ καὶ ἀπέθανε τῷ 885 ἐν Βασὶδ (Wasid) τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας. Τὸ πραγματικὸν ὄνομα αὐτοῦ ἦτο *Ἀμποῦ - Μαα σὶρ - Δζαφὰρ - ἴβν - Μωχάμμεδ*. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἀλκινδί, ἠσχολήθη δὲ μᾶλλον εἰς ἀστρολογικὰς μελέτας παρὰ περὶ τὴν ἀστρονομίαν, ἂν καὶ ὁ Herbelot ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Bibliothèque Orientale» τὸν ἀποκαλεῖ ὕπατον τῶν ἀστρονόμων τῆς ἐποχῆς του. Ἐκηρύχθη ἐχθρὸς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, διότι ἐθεώρει αὐτὰς ἀσυμβιβάστους πρὸς τὴν θρησκείαν, μόλις δὲ εἰς ἡλικίαν 47 ἐτῶν ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν. Κατέλιπε διάφορα ἀστρολογικὰ συγγράμματα, ἐξ ὧν ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: «*Κιτὰπ - οὐλ - Μοντακὰτ κτλ.*», ἤτοι «εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἐπιστήμην τῶν νόμων τῶν ἄστρων». Τὸ ἔργον του τοῦτο μετεφράσθη εἰς τὴν λατινικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον *Introductorium in Astronomiam* (Augsbourg, 1489, εἰς 4ον ἀνατύπωσις ἐν Βενετίᾳ τῷ 1506). Ἕτερον σύγγραμμά του ὑπὸ τὸν τίτλον «*Κιτὰπ - οὐλ - Κιρονὰτ*» (Βιβλίον τῶν ἀποχῶν) μετεφράσθη ὡσαύτως εἰς τὴν λατινικὴν καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Erhard Ratdolf, ἐν Augsbourg τῷ 1489 εἰς 4ον σχῆμα, περὶ δὲ τὰ 1515 ἀνετυπώθη ἐν Βενετίᾳ.

Εἰς τὸν Ἀλμπουμαζὰρ ἀποδίδεται ἐπίσης καὶ ἡ συγγραφὴ ἑνὸς βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὀλοὺφ» (Ἡ χιλιετηρίς), τὸ ὁποῖον μετεφράσθη εἰς τὴν λατινικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον *Flores astrologiae* καὶ ἐτυπώθη ἐν Augsbourg τῷ 1488. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ ὑποστηρίζει συμφώνως πρὸς τὰς δοξασίας τῶν Ἑλληνοαιγυπτίων ἀστρολόγων ὅτι ὁ κόσμος ἐδημιουργήθη ὅταν οἱ τότε γνωστοὶ ἑπτὰ πλανῆται ἦσαν εἰς σύνοδον ἐν τῷ πρώτῳ ζῳδίῳ τοῦ Κριοῦ καὶ ὅτι ἡ συντέλεια αὐτοῦ θὰ ἐπέλθῃ ὅταν οἱ αὐτοὶ πλανῆται ἔλθωσιν εἰς σύνοδον ἐν τῷ τελευταίῳ ζῳδίῳ τῶν Ἰχθύων.

Εἰς τὰς ἀστρολογικὰς δοξασίας τοῦ Ἀλμπουμαζὰρ λέγεται ὅτι ἠρέσκετο ὁ χαλίφης Ἀλ-Μαμούν, προκειμένου ἰδίᾳ περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἐπιβιώσεως τῶν ἐν τῷ κόσμῳ θρησκειῶν, περὶ τὸν καθορισμὸν τῆς ὁποίας εἰδικῶς ἠσχολήθη ὁ Ἀλμπουμαζάρ.

Ὁ Ἀλμπουμαζὰρ συνέταξε πρὸς τούτοις καὶ ἀστρονομικοὺς πίνακας, στηριζομένους ἐπὶ τῆς μεθόδου καὶ τῆς χρονολογίας τῶν Περσῶν ἀστρονόμων. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ παρατηρεῖ ὅτι τὰ ἔτη τῶν Περσῶν διαφέρουσι τῶν τῶν Ἰουδαίων καὶ ὅτι ἡ περσικὴ χρονολογία ἔχει ἀρχὴν ἐκ παραδόσεως.

Διάφορα χειρόγραφα τῶν ἀστρονομικῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀλμπουμαζὰρ φυλάσσονται εἰς τὰς κυριωτέρας τῶν εὐρωπαϊκῶν βιβλιοθηκῶν.

ΠΗΓΑΙ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ. Biogr. Universelle (*Jourdain*).— Biogr. Astronomiqne (*Lalande*).— Biogr. literarisches Handwörterbuch (*Poggendorff*).— Bibl. Astronomique (*Honzeau*) κτλ.

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

ἀλμπουνορὰ *[Ἀμπελουργ.]*. Ποικιλία τῆς οἰνοφόρου ἀμπέλου μὲ λευκὰς στρογγύλας ράγας ἡ ὁποία καλλιεργεῖται κυρίως ἐν Λακωνίᾳ. Π. Κ

Ἀλμπουπάτερ, ***Ἀμποῦ - Βὲκρ*** ἢ ***Ἀμποῦ-Μπέκρ***, ἰατρός· (βλ. λ. Ραζῆς.).

ἀλμπουρίζω· ἰδιωμ. κουράζομαι ἀπὸ θυμόν· π.χ. ἀλμπούριος βρίζοντας=κουράστηκε ἀπὸ τὰς ὕβρεις, κοκκίνισε ἀπὸ τὸ κακό του ὑβρίζων. Δ. Λ.

ἄλμπουρο (τὸ) καὶ *ἄρμπουρο*· ἱστὸς πλοίου· (βλ. λ. **ἱστός**)· || (ἰδιωμ.), ὁ μοχλὸς δι' οὗ ἔκλειον παλαιότερον τὰς θύρας (ἐν Ὀλυμπίᾳ).

Ἀλμπουφέρα (Albufera). Λίμνη τῆς Ἱσπανίας, ἑπτὰ μίλλια νοτίως τῆς Βαλένθια. Ἔχει μῆκος 12 μιλλίων καὶ πλάτος 4 μιλλίων, συνδέεται δὲ μετὰ τῆς Βαλένθια διὰ διώρυγος. Οἱ ἰχθύες τῆς λίμνης ταύτης εἶναι ἄριστοι.

Ἀλμπρὲ (Albret, Labrit). Ἀρχαία χώρα τῆς Γασκωνίας προσαρτηθεῖσα εἰς τὸ γαλλικὸν στέμμα ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Δ'.

Ἀλμπρὲ (Albret, Lepoterum, Labrit, Lebret). Εἷς τῶν ἰσχυροτέρων φεουδαλικῶν οἴκων τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν μεσαίωνα, οὗτινος πλεῖστα μέλη διεκρίθησαν εἰς τοὺς διαφόρους πολέμους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Κατὰ τὴν 14ην ἑκατονταετηρίδα ὑπεστήριζον τὰς ἀξιώσεις τῆς Ἀγγλίας, κατόπιν ὅμως ἐτάχθησαν μὲ τὸ μέρος τῆς Γαλλίας. Ὁ *Ἀρνὼ Ἀμανὲ* αὐθέντης τοῦ *Ἀλμπρὲ* συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς Γκιὲν ὑπὸ τῶν Γάλλων, τῷ δὲ 1415 ὁ υἱός του Κάρολος, ἀξιωματικός, ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀζινκούρ. Ἕνα αἰῶνα ἀργότερον ὁ Ἀλαὶν ντ' Ἀλμπρὲ προτιθέμενος νὰ νυμφευθῇ τὴν Ἄνναν τῆς Βρεττανίας ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ Καρόλου Η', ὅτε ὅμως ἡ Ἄννα ἐγένετο σύζυγος τοῦ Μαξιμιλιανοῦ τῆς Αὐστρίας, χολωθεὶς παρέδωσε τὴν Νάντην εἰς τοὺς Γάλλους (1486). Ὁ υἱός του Ἀλαὶν Ἰωάννης ἐνυμφεύθη τὴν Αἰκατερίνην τοῦ Φουὰ καὶ ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας, ὁ δὲ υἱός των Ἑρρῖκος ἐγένετο δοὺξ τῆς Γαλλίας τῷ 1550.

Digitized by Google

Ὁ Ἐρρῖκος ἐνυμφεύθη τὴν Μαργαρίταν, ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως Φραγκίσκου Α', ἡ θυγάτηρ δὲ τούτου Ἰωάννα (1528—1572) (βλ. λ. *Ἰωάννα ντ' Ἀλμπρὲ*) γενομένη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της βασίλισσα τῆς Ναβάρρας καὶ νυμφευθεῖσα τὸν Ἀντώνιον τῶν Βουρβώνων, ὑπῆρξε μήτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου Δ'.

Ἄλμπρεχτ (Albrecht), ***Γουλιέλμος-Ἐδουάρδος***. Γερμανὸς νομοδιδάσκαλος γεννηθεὶς τῷ 1800 εἰς Ἔλμπιγκ τῆς Πρωσσίας. Ὑπῆρξε καθηγητὴς τοῦ Δικαίου εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Καινιξβέργης, ἐπαύθη ὅμως ὑπὸ τῶν συναδέλφων του, διότι διεμαρτυρήθη κατὰ τῶν μεταρρυθμίσεων αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο εἰς τὸν συνταγματικὸν χάρτην.

— **Ἄλμπρεχτ** (Albrecht), ***Ἐρρῖκος-Γουλιέλμος-Ἐδουάρδος***. Καθηγητὴς τῆς ὀδοντιατρικῆς ἐν Βερολίνῳ, ἔνθα καὶ ἐγεννήθη τῷ 1823.

— **Ἄλμπρεχτ**, *Ἰάκωβος*· βλ. λ. Ἀλμπρεχτιανοί.

Ἀλμπρεχτιανοὶ ἀδελφοὶ (Albrechtsleute ἢ Albrechtsbrueder). Λέγονται οὕτω τὰ μέλη μεθοδιστικῆς κοινότητος, ἱδρυθείσης τῷ 1800 ἐν Πενσυλβανίᾳ ὑπὸ τοῦ *Ἰακώβου Ἄλμπρεχτ* (Jacob Albrecht). Οὗτος γεννηθεὶς τῷ 1759 ἐν Πενσυλβανίᾳ, γερμανικῆς καταγωγῆς καὶ Λουθηρανός, καταγινόμενος εἰς τὴν γεωργίαν, προσῆλθε τῷ 1791 εἰς τοὺς ἐπισκοπικοὺς Μεθοδιστὰς (βλ. λ.) καὶ τῷ 1800 ἵδρυσεν ἰδίαν μεθοδικὴν κοινότητα, περιλαμβάνουσαν Γερμανοαμερικανούς, τὴν ὁποίαν χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του τῷ 1803, διηύθυνε μέχρι τοῦ θανάτου του (1808). Οἱ Ἀλμπρεχτιανοὶ διετύπωσαν τῷ 1810 ἰδίαν ὁμολογίαν πίστεως καὶ ἐκκλησιαστικὸν κανονισμόν, μὲ μεθοδιστικὰς ἀρχάς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1816 ὠνομάζοντο «*εὐαγγελικὴ κοινότης τῆς βορείου Ἀμερικῆς*» (Evangelical Association of North-America ἢ συντόμως Evangelicals). Τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τῆς κοινότητος ἐξήσκει ἡ ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος συνερχομένη συνέλευσις, ἀπὸ δὲ τοῦ 1839 ἐπίσκοποι μὲ περιωρισμένην ἐξουσίαν. Ἀπὸ τοῦ 1843, ἐκτὸς τῶν Γερμανοαμερικάνων προσήρχοντο ὡς μέλη καὶ Ἀγγλοαμερικᾶνοι. Ἀπὸ τοῦ 1850 ἱδρύθησαν εὐαγγελικαὶ κοινότητες καὶ ἐν Γερμανίᾳ (Βρέμη, Φρανκφούρτη, Καρλσρούη, Heilbronn) καὶ Ἑλβετίᾳ (ἰδίως ἐν Ζυρίχῃ). Ἐκ τῶν περιοδικῶν τῆς κοινότητος ἄξιον ἰδίας μνείας εἶναι «*Der christliche Botschafter*», τὸ ἀρχαιότερον θρησκευτικὸν φύλλον τῆς Ἀμερικῆς ἐκ τῶν εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν ἐκδιδομένων (ἀπὸ τοῦ 1836). [Εἰδικὴν πραγματείαν ἴδε ἰδίως *G. Plitt* «Die Albrechtsleute oder die evangelische Gemeinschaft», Erlangen 1877). Δ. Σ. Μ.

Ἀλμπρεχτσβέργερ (Albrechtsberger), ***Ἰωάννης-Γεώργιος***. Μουσουργὸς γεννηθεὶς ἐν Κλόστερ-Νοϊμπούργ, παρὰ τὴν Βιέννην, τὴν 3 Φεβρουαρίου 1736 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βιέννῃ τὴν 7 Μαρτίου 1809. Σοφὸς θεωρητικὸς καὶ κοντραπουντίστας ἐδίδαξε γενεὰν ὁλόκληρον μουσουργῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται ὁ Μπετόβεν καὶ ὁ πιανίστας-συνθέτης Χιοῦμελ. Ἡ «Στοιχειώδης μέθοδος μουσικῆς συνθέσεως» ἐν ᾗ ἐκτίθενται ἡ θεωρία καὶ ἡ πρᾶξις τῆς διδασκαλίας του ἐκτιμᾶται μέχρι τοῦ νῦν παρ' ὅλον τοῦ μουσικοῦ κόσμου ὡς ἄριστον παιδαγωγικὸν ἐγκόλπιον. Δ. Λ.

Ἀλμπρίον ***Ντομίγκο*** (Domingo Albrion). Ἱσπανὸς γλύπτης τοῦ 16ου αἰῶνος. Ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν τῆς ἱσπανικῆς τέχνης τάσσεται μεταξὺ τῶν δοκίμων ἀντιπροσώπων τῆς ἱσπανικῆς Ἀναγεννήσεως, ἀλλὰ περὶ τοῦ βίου του ἐλάχιστα πράγματα εἶναι γνωστά, δυναται ὅμως νὰ σημειωθῇ μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ὁ Ἀλμπρίον, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Νικολάου Λαρρὰν* (Nicolas Larrant), κατεσκεύασε τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἀαρὼν καὶ τοῦ Μελχισεδέκ, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Ταρραγώνης. Ι. Μ. Π.

Ἀλμπρίτζι (*Ἰσαβέλλα Ἀλμπρίτζι-Θεοτόκη*). Ἑλληνὶς γεννηθεῖσα εἰς τὴν Κέρκυραν τῷ 1760. Ἦτο κόρη τοῦ Ἀντωνίου Θεοτόκη, ἀδελφοῦ τοῦ Σπυρίδωνος Γεωργίου Θεοτόκη τοῦ σημαντικῶς δράσαντος κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα εἰς τὴν Ἰόνιον Ἐπικράτειαν καὶ ἀνακηρυχθέντος «πατρὸς καὶ σωτῆρος τοῦ ἔθνους». Ἡ ἐξαιρετικὴ φύσις τῆς Ἰσαβέλλας ἐξεδηλώθη ἐνωρίς. Εἰς ἡλικίαν δεκαὲξ ἐτῶν, χάρις εἰς τὴν πρώϊμον σωματικήν της διάπλασιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φύσει ζωηροῦ πνεύματός της, τοῦ καλλιεργηθέντος ἐκ τῶν σπουδῶν τὰς ὁποίας ὤφειλε εἰς τοὺς καθολικοὺς Κερκυραίους ἱερεῖς τοὺς ἀναλαβόντας τὴν μόρφωσίν της, ἐφαίνετο ἤδη μεγάλη. Εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν ἡ οἰκογένειά της τὴν ὑπάνδρευσε μὲ τὸν Ἑνετὸν ἀξιωματικὸν τοῦ ναυτικοῦ Κάρολον Ἀντώνιον Μαρίν, ἄνθρωπον ἀξίας, περίφημον ἀργότερα διὰ δύο ἱστορικά του ἔργα, τὸ ἓν διὰ τὸ ἑνετικὸν καὶ τὸ ἄλλο διὰ τὸ φοινικικὸν ἐμπόριον, ἀλλὰ πολὺ ἡλικιωμένον διὰ τόσον νέαν γυναῖκα. Ὁ γάμος αὐτὸς ὑπῆρξεν ἀτυχής. Ἡ Ἰσαβέλλα ἠκολούθησε τὸν ἄνδρα της εἰς τὴν Ἑνετίαν τῷ 1779, τρία ἔτη μετὰ τὸν γάμον της, καὶ ἐκεῖ ἐξεδηλώθη τὸ ἀδύνατον τῆς συμβιώσεως. Εὑρεθεῖσα ἐν μέσῳ τῆς ἀριστοκρατικῆς κοινωνίας τῆς Ἑνετίας, κόρη εὐπατριδῶν καὶ αὐτὴ ἀναγόντων τὴν καταγωγὴν των εἰς βυζαντινὴν οἰκογένειαν τοῦ 15ου αἰῶνος, ὡραία, μὲ πνεῦμα διψῶν τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ ἄλλα ἀνώτερα πνεύματα, ἦτο φυσικὸν νὰ εὑρεθῇ περιστοιχισμένη ἀπὸ ἕνα κόσμον θαυμαστῶν καὶ νὰ δημιουργηθῇ γύρω της καλλιτεχνικὸς κύκλος. Ἡ Ἰσαβέλλα ἐπροτίμησε τότε, ἀντὶ νὰ καταδικάσῃ τὸν ἄνδρα της εἰς τὴν ἀμφίβολον καὶ θλιβερὰν θέσιν τοῦ γέροντος συζύγου νεαρᾶς θριαμβευούσης γυναικός, νὰ τὸν διαζευχθῇ. Ὁ Κάρολος Μαρὶν δὲν ἐμνησικάκησε. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὅτι μεταξὺ τῶν χειρογράφων του τῶν ἀναδιφηθέντων μετὰ τὸν θάνατόν του εὑρέθη καὶ βιογραφικὸν σημείωμά του διὰ τὴν πρώην γυναῖκά του, συντεταγμένον μὲ συμπάθειαν. Μετὰ τὸ διαζύγιόν της ἡ Ἰσαβέλλα ὑπανδρεύθη τὸν κόμητα Ἰωάννην Μπατίστα Ἀλμπρίτζι, ὁ ὁποῖος τῆς παρέσχε κάθε ἐλευθερίαν πρὸς καλλιέργειαν τῆς φιλολογίας, πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ Ἰσαβέλλα εἶχε κλίσιν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἀρχίζει ἡ εὐτυχισμένη καὶ γόνιμος εἰς ἔργα ἐποχὴ τῆς Ἑλληνίδος κομήσσης. Ἤρχισεν αὕτη νὰ ταξιδεύῃ ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν, κάθε δὲ ἰταλικὴ πόλις μετεβλήθη διὰ τὴν Ἰσαβέλλαν εἰς καλλιτεχνικὸν σπουδαστήριον. Ἐπεσκέφθη ὅλα τὰ μουσεῖα, τὰς περιφημοτέρας ἰδιωτικὰς πινακοθήκας καὶ ἐγνώρισε τοὺς διακεκριμένους Ἰταλοὺς τῆς ἐποχῆς της. Κατὰ τὸ 1799 μετέβη εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου διέμεινεν ἐπ' ἀρκετόν. Ἐκεῖ εἶχε διδασκάλους καὶ φίλους τὸν περίφημον Γκουερίνι Βισκόντι καὶ τὸν Φρατζισκόνι. Τὸ ταξίδι αὐτὸ ἦτο τὸ συμπλήρωμα τῶν καλλιτεχνικῶν καὶ φιλολογικῶν της σπουδῶν. Ὅταν ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν Ρώμην εἰς τὴν Ἑνετίαν ἡ Ἰσαβέλλα ἐδημοσίευσεν ἀμέσως τὴν «Ἐπιστολιμαίαν διατριβὴν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Μύρρας τοῦ Ἀλφιέρι εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐπικρίσεων τοῦ ἀββᾶ Ἀρτέαγα». Ἡ διατριβὴ αὐτὴ ἔκαμε ἐντύπωσιν. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ τὴν ἀνύψωσε καὶ τὴν ἔκαμε ὀνομαστὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἦσαν αἱ βιογραφικαὶ «Προσωπογραφίαι» της. Τοῦ ἔργου τούτου ἔγιναν τρεῖς ἐκδόσεις, ἐξαντληθεῖσαι ταχύτατα καὶ αἱ τρεῖς ὄχι μόνον διὰ τὸ γοητευτικὸν ὕφος τῆς συγγραφέως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως ἀξίαν τοῦ βιβλίου.

Ἰσαβέλλα Ἀλμπρίτζι Θεοτόκη.

Ἡ γνωριμία της μὲ τὸν ἔνδοξον ἤδη ἀνὰ τὴν Εὐρώπην γλύπτην Ἀντόνιο Κανόβα τῆς ἔδωσε νέαν πηγὴν ἐμπνεύσεως καὶ νέαν δόξαν. Ἔγραψε τότε καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν Πίζαν εἰς τέσσαρας τόμους τὰ «Ἔργα γλυπτικῆς καὶ πλαστικῆς τοῦ Ἀντόνιο Κανόβα». Τὸ ἔργον ἐθαυμάσθη χωρὶς ἐπιφύλαξιν ἀπὸ τοὺς τεχνοκρίτας, ἀνετυπώθη παρ' ὅλον τὸν ὄγκον του εἰς τὴν Ἑνετίαν, τὴν Φλωρεντίαν καὶ τὴν Τοσκάνην καὶ μετεφράσθη εἰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας.

Τὸ ὡραιότερον ὅμως ἐπαθλον αὐτοῦ τοῦ ἔργου διὰ τὴν Ἰσαβέλλαν ἦτο ὁ θαυμασμὸς τοῦ ἰδίου τοῦ Κανόβα, ὁ ὁποῖος θέλων νὰ πλάσῃ τὴν Ἑλένην μετεχειρίσθη ὡς πρότυπον τὴν Ἰσαβέλλαν. Ἡ ἑλληνικὴ ὡραιότης ἀνέζησε μίαν φορὰν ἀκόμη ἀνυπέρβλητος καὶ θεία ὑπὸ τὴν σμίλην τοῦ Ἰταλοῦ καλλιτέχνου ἐκ τοῦ παρασχεθέντος πρὸς σπουδὴν κάλλους τῆς εὐγενοῦς Ἑλληνίδος. Τὸ γλυπτικὸν αὐτὸ ἔργον τὸ ἐχάρισεν ὁ Κανόβα εἰς τὴν Ἰσαβέλλαν. Ἡ φήμη της τότε εἶχεν ὑπερβῇ τὰ ὅρια τῆς Ἰταλίας. Κάθε νέον τεχνοκριτικὸν ἢ ἱστοριοδιφικὸν ἔργον της ἐνδιέφερε τὸν παγκόσμιον φιλολογικὸν κόσμον.

Κατὰ τὸ 1816 ἐγνώρισεν εἰς τὴν Ἑνετίαν τὸν Βύρωνα. Δὲν ἦτο πλέον νέα, ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἡ κυριαρχοῦσα φυσιογνωμία εἰς τὴν ἀριστοκρατικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἑνετικὴν κοινωνίαν. Εἰς μίαν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Θωμᾶν Μούαρ, μὲ χρονολογίαν 24 Δεκεμβρίου 1816, γράφει ὁ μέγας Ἄγγλος ποιητής: «Ἡ κόμησσα Ἀλμπρίτζι διὰ τὴν ὁποίαν σᾶς ὡμίλῳ εἶναι ἡ κυρία Στάελ τῆς Ἑνετίας. Δὲν εἶναι νέα, ἀλλ' εἶναι πολὺ μορφωμένη, καλή, μετριόφρων καὶ πολὺ εὐγενικὴ πρὸς τοὺς ξένους. Ἔγραψε ὡραῖα πράγματα διὰ τὰ ἔργα τοῦ Κανόβα, «Χαρακτῆρας» κλπ.». Ὁ ποιητὴς τῆς ἐχάρισε τότε μίαν ὡραίαν εἰκόνα του. Εἰς τὸ μέγαρον τῆς Ἰσαβέλλας Ἀλμπρίτζι Θεοτόκη ἐγνώρισεν ὁ Βύρων τὴν κόμησσαν Θηρεσίαν Γουιτσιόλλι, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ παίξῃ ἐξαιρετικὸν ῥόλον εἰς τὴν ταραχώδη ζωήν του. Ἡ φιλία τοῦ μεγάλου Ἄγγλου καὶ τῆς ἐνδόξου Ἑλληνίδος διετηρήθη στενὴ καὶ βαθεῖα μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ποιητοῦ ἐκ τῆς Ἑνετίας.

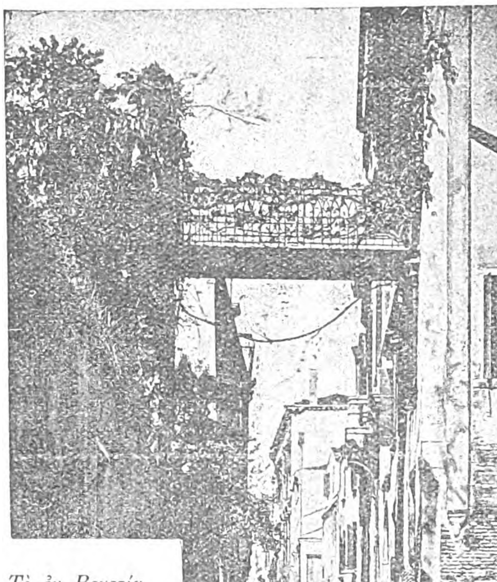

Τὸ ἐν Βενετίᾳ μέγαρον τῶν Ἀλμπρίτζι (τὸ ὁποῖον ἡ Ἰσαβέλλα Ἀλμπρίτζι Θεοτόκη εἶχε κατασιήσει ἐντευκτήριον τῶν ἐξ Ἑνετίας διερχομένων ἐπιφανῶν ξένων καὶ Ἑλλήνων) καὶ ἡ παρ' αὐτὸ διερχομένη διῶρυξ.

Κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ἡ Ἰσαβέλλα εἶχε ταξιδεύσει εἰς Παρισίους, ὅπου ἔμεινε πέντε μῆνας καὶ ἐγνώρισε τὴν κυρίαν Ζανλίς, τὸν Κυβιέ, τὸν Οὐμπόλντ, τὴν δούκισσαν ντ' Ἀμπραντὲς κ. ἄ. Ἀλλὰ αἱ μεγάλαι της γνωριμίαι ἦσαν εἰς τὸ παλάτζο της εἰς τὴν Ἑνετίαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπέρασαν ὁ Βιλλουαζόν, ὁ Σατωμπριάν, ὁ τότε πρίγκιψ Λουδοβῖκος καὶ ἀργότερα βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, πατὴρ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, ὁ στρατάρχης Μαρμόν, ὅλος ὁ ἐπιφανὴς κόσμος τῆς Εὐρώπης ὁ διαβαίνων ἀπὸ τὴν Ἑνετίαν. Ὁ οἶκος της ἦτο τόπος προσκυνήματος. Τὴν ἐθαύμαζον καὶ τὴν ἐλάτρευον. Ὁ λόρδος Γκίλφορδ, ὅταν τὴν εἶδε πρώτην φορὰν καὶ ἔμαθεν ὅτι εἶναι Ἑλληνίς, ἔπεσεν ἐμπρός της εἰς τὰ γόνατα. Αὐτὴ ἡ ἰδία ἄλλως τε ἀπέδιδεν ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν καταγωγήν της. Τὸ μέγαρόν της ἦτο ἐντευκτήριον, σταθμὸς καὶ ξενὼν τῶν διαβαινόντων ἐκ τῆς Ἑνετίας ἐπιφανῶν Ἑλλήνων. Διέβησαν ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὁ Μάριος Πιέρης, ὁ Ἀνδρέας Μουστοξύδης, ὁ Νικόλος Δελβινιώτης, ὁ Φώσκολος, ὁ Μοντσενίγος, ὁ Στυλιανὸς Πέτρος Δόριας Προσαλέντες, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰς «Ἱστορικὰς ἀναμνήσεις» τοῦ Νικολάου Δραγούμη διετήρησεν ἀλληλογραφίαν μαζύ της μέχρι τοῦ θανάτου του. Θαυμασία εἰκὼν τῆς Ἰσαβέλλας, ἔργον τῆς διασήμου Γαλλίδος ζωγράφου Βιζὲ ντὲ Λεμπρέν, εὑρίσκεται εἰς τὴν κατοχὴν τῆς οἰκογενείας Θεοτόκη εἰς τὴν Κέρκυρα. Ἡ Ἰσαβέλλα Ἀλμπρίτζι Θεοτόκη ἀπέθανε βαθύγηρος τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1863. Δ. Α. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ἀλμπρίτζιο (Albrizio Luigi). Ἰησουΐτης, εἷς τῶν σπουδαιοτέρων Ἰταλῶν ἱεροκηρύκων τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ 17ου αἰῶνος. Μεταξὺ ἄλλων ἐξεφώνησε τὸν ἐπικήδειον εἰς τὴν Μαργαρίταν βασίλισσαν τῆς Ἱσπανίας († 1612). Ἰδιαζούσης ἀξίας εἶναι οἱ «Panegirici Sacri» (ἐξεδόθησαν ἐν Ρώμῃ 1655).

Digitized by Google

'Εδίδαξε τὴν ῥητορικὴν ἐν Πάρμᾳ καὶ ἔγινε πρύτανις τοῦ κολλεγίου τῆς Βολωνίας καὶ τοῦ γερμανικοῦ κολλεγίου. 'Απέθανε τῷ 1655. Δ. Σ. Μ.

"Αλμπριχ (Albrich). Τρανσυλβανὸς ἰατρὸς καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Κρόνσταττ τῷ 1687 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1749. Διεκρίθη κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τῆς πανώλους ἐν Κρόνσταττ τῷ 1718. Συνέγραψεν «Observationes de Peste Barcegsi praesertim Coronae annis 1718 et 1719 saeviter grassante».

'Αλμπὺ (Alby), ***Φραγκῖσκος-'Αντώνιος-'Ερνέστος***. Γάλλος φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Μασσαλίᾳ τῷ 1809 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1868. 'Επί τι διάστημα εἰργάσθη εἰς τὸ τμῆμα τῶν χειρογράφων τῆς Βασιλικῆς Βιβλιοθήκης, ἔγραψε δὲ πολλὰ μυθιστορήματα - ὧν τινα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *A. de France*,—ἐν οἷς τὴν «Αἰκατερίνην τῆς Ναβάρρας», τὸν «Μαροκκινὸν ἑσπερινὸν» καὶ τὸ θεωρούμενον ὡς ἄριστον τῶν ἔργων του «ὁ "Ολυμπος στὸ Παρίσι».

'Αλμπυρουνὶ (Albyrouni) *['Αστρον.]*. Διάσημος Μουσουλμᾶνος κοσμογράφος. Τὸ πραγματικὸν αὐτοῦ ὄνομα ἦτο *Abou-r-Raiham Mohammed ben Ahmed al Byrouni*. Ἦτο περσικῆς καταγωγῆς καὶ Σχιίτης τὸ θρήσκευμα. 'Εγεννήθη ἐν Khwarizm (Khiva) τῷ 973 καὶ ἀφιέρωσε τὴν νεότητά του εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας, τῆς ἰατρικῆς, τῶν μαθηματικῶν, τῆς ἀστρονομίας καὶ τῆς φιλοσοφίας. Εἶχεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ "Ιβν Σινᾶ (βλ. **'Αβικέννας**), τοῦ ὁποίου αἱ ἀπαντήσεις φυλάσσονται ἤδη ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ. 'Επί τινα ἔτη ἔζη ἐν Jurjan, ἀκολούθως ὅμως μετέβη εἰς τὰς 'Ινδίας, ὅπου παρέμεινεν ἐπ' ἀρκετόν, διδάσκων τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ μανθάνων τὴν ἰνδικὴν γλῶσσαν. Τῷ 1017 ἠκολούθησε τὸν Μωχάμμεδ Γκαζνὶ εἰς 'Αφγανιστάν, ὅπου διέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ τῷ 1048. Πλὴν τῶν πολυαρίθμων ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, τῶν πραγματευομένων ἀστρονομίαν, φυσικὴν καὶ μαθηματικά, κατέλιπε καὶ διάφορα ἄλλα ἔργα, μαρτυροῦντα ὅτι ἠσχολήθη ὅλως ἰδιαιτέρως εἰς τὴν χρονολογίαν τῶν ἀνατολικῶν λαῶν καὶ πρὸ πάντων τῆς 'Ινδικῆς. Τὰ τελευταῖα ἔργα του γέμουσι διαφόρων περιγραφῶν περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ἱστορικῶν παραδόσεων καὶ τοῦ βίου τῶν λαῶν τούτων, ἀποτελοῦντα πολυτίμους ὄντως πηγὰς πληροφοριῶν περὶ τῆς ἱστορίας τῆς 'Ανατολῆς. Τὰ πλεῖστα τῶν συγγραμμάτων του ἦσαν γεγραμμένα εἰς τὴν ἀραβικήν, τινὰ ὅμως συνέγραψε καὶ εἰς τὴν περσικήν. "Εν μάλιστα ἐκ τῶν ἔργων του, τὸ φερόμενον ὑπὸ τὸν τίτλον Κιτὰπ ἀτταφχίμ, εἶναι γεγραμμένον εἰς ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας ταύτας. Αἱ βιβλιοθῆκαι τῆς 'Εσπερίας κέκτηνται μερικὰ ἐκ τῶν κυριωτέρων ἔργων τοῦ συγγραφέως τούτου. Οὕτω λ. χ. ἐν τῇ 'Εθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων ὑπάρχει ἀνέκδοτον ἀραβικὸν χειρόγραφον αὐτοῦ «περὶ Στοιχείων 'Αστρονομίας» (Elementa Astronomiae fonds arabe, ms No 2497, fol. 33 recto).

"Ετερον ἔργον του εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον «Ἴχνη τοῦ παρελθόντος» (Athar ul-Bakiya), ὅπερ ἐδημοσιεύθη ἐν Λειψίᾳ τῷ 1878 ὑπὸ τοῦ Ed. C. Sachau. Μετάφρασις αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἐδημοσιεύθη ἐν Λονδίνῳ τῷ 1879 ὑπὸ τὸν τίτλον «The chronology of Ancient Nations». Ὑπὸ τοῦ Ed. C. Sachau ἐδημοσιεύθη προσέτι ἕτερον ἔργον τοῦ 'Αλμπυρουνὶ ἡ «'Ιστορία τῶν Ινδιῶν» (Λονδῖνον 1887) καὶ ἀγγλικὴ μετάφρασις αὐτοῦ εἰς δύο τόμους (Λονδῖνον 1888). Πλὴν τούτων σῴζονται καὶ ἄλλα συγγράμματα τοῦ 'Αλμπυρουνί, κυρίως μαθηματικὰ καὶ ἀστρονομικά, τὰ ὁποῖα ὅμως παραμένουσιν εἰσέτι ὡς ἀνέκδοτα χειρόγραφα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. P. *Duhem*: Le Système du Monde—C. *Brockelmann*: Geschichte der arabischen Literatur, Weimar 1898. vol I. κλπ.

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

'Αλμπώφ, *Μιχαὴλ Νικολάγιεβιτς*. Ρῶσος μυθιστοριογράφος γεννηθεὶς ἐν Πετρουπόλει τὴν 8 Νοεμβρίου 1851 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1913. Ὁ πατήρ του ἦτο διάκονος, ἡ δὲ μήτηρ του ἀνῆκεν εἰς τὴν μικρὰν λεγομένην ἀριστοκρατίαν. Στερηθεὶς τῆς μητρός του εἰς βρεφικὴν ἡλικίαν ἀνετράφη ὑπὸ τῆς θείας του Τατιανῆς Μπασμάκοβας, λογίας γυναικός, ἥτις τοῦ ἐνέπνευσε τὸν ἔρωτα πρὸς τὰ γράμματα. Κατὰ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν ὁ συγγραφεὺς ὅστις ἐπέδρασεν εἰς τὸ πνεῦμά του ἦτο ὁ Νικόλαος Γόγολ, ὡς μαθητὴς δὲ τοῦ λυκείου ἔγραφε περιπετειώδη διηγήματα γέμοντα 'Ιταλῶν καὶ 'Ισπανῶν ἱπποτῶν. Δὲν ἦτο ἀκόμη δέκα πέντε ἐτῶν ὅτε ἀπέστειλεν εἰς τὴν «*'Εφημερίδα* τῆς *Πετρουπόλεως*» τὸ διήγημά του «Σημειώσεις ὑποχθονίου ἀνθρώπου», ὅπερ ὁ κριτικὸς 'Αρσένιεφ ἔκρινεν εὐμενέστατα. Τοῦτο ἐνεθάρρυνε τὸν 'Αλμπὼφ εἰς τὴν συγγραφὴν διηγημάτων, τὰ ὁποῖα εὕρισκον θέσιν εἰς τὰ ἐκδιδόμενα τότε περιοδικά. Κατὰ τὴν ἐφηβικήν του ἡλικίαν συνέθεσε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ μεγάλου του διηγήματος «*Σὲ νέον δρόμον*». "Οταν ἐπεράτωσε τὸ Πανεπιστήμιον ἠκολούθησε τὸν στρατὸν τοῦ Δουνάβεως, μεθ' ὃ ἀφιερώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν λογοτεχνίαν, συγγράφων διηγήματα καὶ μυθιστορήματα. Τὸ πρῶτον ἔργον του, ὅπερ παρετηρήθη ὑπὸ τῆς κριτικῆς καὶ τοῦ κοινοῦ, ἦτο ἡ «'Ημέρα τῆς ἐξοφλήσεως» γραφὲν ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Δοστογιέφσκη «"Εγκλημα καὶ τιμωρία».

Τὸ ἀμλέτειον σκεπτικὸν στοιχεῖον κατέχει μεγίστην θέσιν εἰς τὰ ἔργα τοῦ 'Αλμπώφ. Παρὰ τὰ ὑποκειμενικὰ καὶ σκεπτιστικὰ ὅμως στοιχεῖα, τὰ ἀποτελοῦντα τὸ κύριον στοιχεῖον τῆς ἰδιοφυΐας τοῦ 'Αλμπώφ, ἀπαντῶνται εἰς τὰ ἔργα του καὶ ἄφθονα τοιαῦτα ἀντικειμενικά, ὁ συγγραφεὺς δὲ δεικνύει οὐχὶ τὴν τυχοῦσαν τέχνην εἰς τὴν ἐξεικόνισιν τῶν ἐξωτερικῶν φαινομένων τῆς ζωῆς, ὁπότε εἰς τὰς εἰκόνας του ἐπικρατοῦσι μακραὶ λεπτομέρειαι καὶ βαθεῖς χρωματισμοί. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὁ 'Αλμπὼφ ἠκολούθησε τὸ σύστημα τῶν Γάλλων πραγματιστῶν. Ὡς τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων του θεωροῦνται τὰ ἔχοντα ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα, εἶναι δὲ ταῦτα «Μέχρι τοῦ λιμένος», ἡ «"Αγνωστος ὁδός», τὸ «Ράσον», τὸ «'Ιωβιλαῖον» καὶ ἡ «'Ανία». Ὁ ὁρίζων των ὅμως δὲν εἶναι εὐρύς· περιορίζεται εἰς μόνην ἀπεικόνισιν τῆς ζωῆς τῆς Πετρουπόλεως, καὶ ἐξ αὐτῆς δὲν φαίνεται γνωρίζων ὁ συγγραφεὺς παρὰ μόνον τὸν βίον τῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ τοῦ κατωτέρου κλήρου. Αἱ ἀπόπειραί του ὅπως εἰκονίσῃ ἀνθρώπους τοῦ μεγάλου κόσμου δὲν εἶχον τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν. Διὰ τοῦ περιορισμοῦ τούτου τοῦ ὁρίζοντος τῆς ἐρεύνης τῆς ρωσικῆς ζωῆς ἐξηγεῖται τὸ περιστατικόν, ὅτι ὑπέστη οὗτος τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ζολᾶ, τοῦ Φλωμπέρ, τοῦ Παύλου 'Αλεξὶς καὶ τοῦ ντὲ Μωπασάν. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ θεωρούμενον ὡς τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ, τὸ «Τέλος τῆς ἀγνώστου ὁδοῦ», ἔργον ἀξιολογώτατον διὰ τὴν βαθύτητα καὶ τὴν δύναμιν τῆς ψυχολογικῆς ἀναλύσεως, ὑπενθυμίζει ἀρκετὰ τὴν «Ταβέρναν» τοῦ Ζολᾶ. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς ἀπομιμήσεις ταύτας, τὸν 'Αλμπὼφ διακρίνει κάτι, ὅπερ ἀναδεικνύει αὐτὸν συγγραφέα μεγάλης ἀξίας. Εἶναι τὸ ἰδιαίτερον χάρισμα τῆς ἀπεικονίσεως τῆς ἐξωτερικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων τῆς ρωσικῆς πρωτευούσης καὶ ὁ ἰθαγενὴς χρωματισμὸς αὐτῆς. Πολλαὶ σκηναὶ τῶν μυθιστορημάτων του ἐκρίθησαν ὑπέροχοι καὶ ἔταξαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν καλυτέρων μυθιστοριογράφων τῆς Ρωσίας. ΘΕΟΔ ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ἁλμύρα (ἡ)· δημοτ. *ἁρμύρα*· ἡ ἰδιότης τοῦ ἁλμυροῦ, ἡ ἁλμυρὰ γεῦσις || χαρακτηρισμὸς τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἁλμυροῦ: «αὐτὸ τὸ φαΐ εἶναι ἁρμύρα, δὲν τρώγεται».

— *[Ναυτ. ἀτμομηχ.]*. 'Αλμύρα (γαλλ. la saumure, ἀγγλ. the brine) καλεῖται τὸ μέτρον τῆς συμπυκνώσεως τῶν ἐν τῷ ὕδατι ναυτικοῦ ἀτμολέβητος περιεχομένων ἁλάτων, παρεχόμενον ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ βάρους αὐτῶν πρὸς τὸ βάρος τοῦ διαλύματος. Κυρίως εἰπεῖν, ἡ *ἁλμύρα* σημαίνει τὴν *ἅλμην* τοῦ τοιούτου ὕδατος, κατ' ἐπιστημονικώτερον τρόπον χαρακτηριζομένην.

Οἱ Γάλλοι κατασκευασταὶ ναυτικῶν ἀτμομηχανῶν δέχονται ὡς μέσην σύστασιν ἑνὸς χιλιογράμμου ὕδατος θαλασσίου: ὕδωρ γλυκὺ 965 γραμμάρια, χλωριοῦχον νάτριον $26\frac{1}{2}$, θειικὸν ἀσβέστιον $1\frac{1}{2}$, θειικὸν καὶ χλωριοῦχον μαγνήσιον 7· διὰ τοῦτο ὡς μονάδα πρὸς μέτρησιν τῶν ἐν τοῖς ναυτικοῖς ἀτμολέβησιν ὑδάτων λαμβάνουσι τὴν *ἁλμύραν* τοῦ θαλασσίου ὕδατος ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ καταστάσει, δηλαδὴ τὸν λόγον $\frac{26{,}5+1{,}5+7{,}0}{1000} =$ 0,035, ἥτις, ὀνομαζομένη **ἁλμυρότης** (βλ. λ.), ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν βαθμὸν 1 τοῦ γαλλικοῦ ἁλμυρομέτρου (βλ. λ.).

Οἱ "Αγγλοι ἀφ' ἑτέρου κατασκευασταὶ ναυτικῶν ἀτμομηχανῶν δεχόμενοι, διὰ τὴν πρακτικὴν χρῆσιν, τὴν ἁλμυρότητα ἴσην πρὸς $\frac{1}{32} = 0{,}0312$ λαμβάνουσι τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ὡς μονάδα τῆς *ἁλμύρας*, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὸν βαθμὸν $\frac{1}{32}$ τοῦ ἀγγλικοῦ ἁλμυρομέτρου.

Ἡ ἐν τῷ ὕδατι ναυτικοῦ ἀτμολέβητος ἁλμύρα προέρχεται: α) ἕνεκα τροφοδοτήσεως τοῦ ἀτμολέβητος διὰ θαλασσίου ὕδατος, ἐκ κατασκευῆς (τὸ σύστημα τοῦτο, ἀπηρχαιωμένον, σπανίως ἀπαντᾷ)· β) ἕνεκα τῆς ἀναμίξεως, ἥτις λαμβάνει χώραν εἰς τὰ «ψυγεῖα ἀναμίξεως», ὑγροποιουμένου ἀτμοῦ καὶ ὑγροποιοῦντος ἀπὸ τοῦ ραντιστηρίου κρουνοῦ θαλασσίου ὕδατος, δεδομένου ὅτι διὰ τοῦ μίγματος τούτου τροφοδοτοῦνται οἱ λέβητες ἔστω καὶ ἂν εἶχον πληρωθῆ ἀρχικῶς διὰ γλυκέος ὕδατος (σύστημα παλαιὸν καὶ σπανίως ἤδη ἐν χρήσει)· γ) ἕνεκα τροφοδοτήσεως τοῦ λέβητος γενομένης ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἕνεκα ἀνάγκης· δ) ἕνεκα διαρρήξεως αὐλῶν τοῦ ψυγείου ἐπιφανείας, λόγῳ τῆς ὁποίας τὸ διὰ τῶν περιστροφικῶν ἀντλιῶν κυκλοφοροῦν ὕδωρ ἀνεμίχθη πρὸς τὸ ἀποσταχθὲν ὕδωρ ἀπὸ τοῦ ψυγείου εἰς τὸ θερμοδοχεῖον, ὁπόθεν παραλαμβάνουσι αὐτὸ διὰ τὴν τροφοδότησιν τοῦ λέβητος αἱ ἀντλίαι τῆς τροφοδοτήσεως· ε) ἕνεκα βλάβης τοῦ διὰ τὴν παρασκευὴν ἀπεσταγμένου ὕδατος ἀποστακτηρίου διυλιστηρίου, ὁπότε τὸ θαλάσσιον ψυχρὸν καὶ ὑγροποιοῦν ὕδωρ ἀναμιγνύεται μετὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ ὑγροποιουμένου ἀτμοῦ, καὶ ὡς τοιοῦτον τροφοδοτεῖ τὸν λέβητα.

Ἡ ποσότης τῆς ἁλμύρας παίζει σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν καλὴν λειτουργίαν τῆς ἀτμοπαραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀτμολέβητος καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ πλοίου: ἡ μετάπτωσις ὕδατος παρουσιάζοντος μεγάλην ἁλμύραν (κοινῶς *πολὺ βαρειὰ νερὰ*) εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ «κόρου» (ἁλμύρα 0,350) εἶναι λίαν εὔκολος καὶ ἐκδηλοῦται ταχύτατα· ἐπακολουθοῦντος δὲ γοργῶς καὶ τοῦ «ὑπερκόρου», τὰ ἅλατα καταπίπτουσιν ἐπὶ τῶν θερμαινομένων ἐπιφανειῶν, μεταβαλλόμενα εἰς ἀποθέματα εἴτε ἀπολιθωτικά, ἐφ' ὅσον προέρχονται ἐξ ἁλατώσεων ἀπὸ χλωριούχου νατρίου ἢ θειικῆς μαγνησίας, εἴτε κατακρημνίζονται πολτώδη ἐφ' ὅσον προέρχονται ἐκ τῆς ἐν μετεωρήσει ἐν τῷ ὕδατι χλωριούχου μαγνησίας μιχθείσης μετὰ τῶν λιπαρῶν ὑλῶν τῶν προελθουσῶν ἐκ τῆς λιπάνσεως ἐν τοῖς ἀτμοκυλίνδροις. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τὰ καύσιμα καίονται κακῶς καὶ ἐπιζημίως, τῶν ἀερίων τῆς καύσεως ἐκπεμπομένων ἀπὸ τῆς καπνοδόχου ἐν ὑψηλῇ θερμοκρασίᾳ, τῶν δὲ ἐλασμάτων τῶν κλιβάνων καὶ τῶν φλογοθαλάμων κυρτουμένων καὶ διατρεχόντων κίνδυνον καταπτώσεως· κατὰ τὴν πρώτην μάλιστα περίπτωσιν (βλ. λ. **καθαλατώσεις**) διατρέχει κίνδυνον μετὰ τοῦ λέβητος καὶ τὸ σκάφος, λόγῳ ἀποτόμου ὑπερυψώσεως τῆς πιέσεως ἐν τῷ λέβητι, ἀποτόκου ἐκδηλώσεως «*ὑδατωδῶν μετεώρων*».

Διὰ τοὺς λόγους τούτους, εἰς τοὺς λέβητας τοὺς τροφοδοτουμένους διὰ θαλασσίου ὕδατος, ἡ ἁλμύρα αὐτοῦ δέον νὰ τηρῆται μεταξὺ $\frac{1}{32}$ καὶ $\frac{1{,}5}{32}$ τοῦ *ἀγγλικοῦ ἁλμυρομέτρου*. 'Εὰν δὲ αὕτη ὑπερβῇ τὸ $\frac{1}{32}$ καὶ $\frac{3}{4}$ δέον νὰ ἀρχίσωσιν ἐκτελούμεναι ἀραιαὶ ἐξαφρίσεις καὶ ἐξαγωγαί, καθιστάμεναι συνεχεῖς μέχρι τῆς ἐπανόδου τῆς ἁλμύρας εἰς τὰ κανονικά της ὅρια, ἐὰν αὕτη ἤθελεν ὑπερβῆ τὰ $^2/_{32}$.

Εἰς τοὺς ἀτμολέβητας τοὺς τροφοδοτουμένους δι' ἀπεσταγμένου ὕδατος ἐκ τοῦ θερμοδοχείου ἢ τῶν δεξαμενῶν τοῦ ἀποστακτηρίου, ἡ ἁλμύρα δέον νὰ ᾖ περὶ τὸ $^1/_4$ (πρώτη διαίρεσις τοῦ ἀγγλικοῦ ἁλμυρομέτρου), ἐφ' ὅσον τὸ ὕδωρ τοῦ λέβητος δὲν ἔχει, ἐν γνώσει, συμπληρωθῆ διὰ τροφοδοτήσεως ἀπὸ τῆς θαλάσσης, τῆς μικρᾶς ταύτης συμπυκνώσεως ὀφειλομένης τόσον εἰς τὴν σόδαν ἢ τὴν «τζίγκαραν» (ψευδαργυρίνην), ἐκ προνοίας ριπτομένας εἰς τὸν λέβητα πρὸς πρόληψιν ὀξειδώσεως τῶν ἐλασμάτων του καὶ σχηματισμοῦ ἐπικινδύνων καθαλατώσεων, ὅσον καὶ εἰς τὰς λιπαρὰς οὐσίας τῶν κινήσεων τῶν κυλίνδρων, αἱ ὁποῖαι σαπωνοποιοῦνται μετὰ τῶν ἀνωτέρω χημικῶν ὑλῶν. 'Εὰν λοιπόν, εἰς τοιούτους λέβητας καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, τὸ ἁλμυρόμετρον δείξῃ ἁλμύραν ἄνω τοῦ πρώτου $^1/_4$ τοῦ ἀγγλικοῦ ἁλμυρομέτρου, πρέπει νὰ γεννηθῇ ὑπόνοια βλάβης εἰς τοὺς αὐλοὺς τοῦ ψυγείου ἢ εἰς τὸ ἀποστακτήριον.

Θ. Δ. ΔΑΝΙΗΛ

ἁλμυρά, *ἁλμυριὰ* καὶ *ἁρμύρα* *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *ἀτρίπλακος τοῦ ἀλίμου* (Atriplax halimus L.), τῆς *σουέδας τῆς θαμνώδους* (Sueda fruticosa L.) καὶ ἄλλων τινῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιιδῶν*. Σ. Μ.

'Αλμυρὰ (Salt Lake city). Πόλις τῶν 'Ηνωμ. Πολιτειῶν τῆς 'Αμερικῆς, κειμένη νοτίως τῆς ὁμωνύμου μεγάλης λίμνης, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας 'Ιούτα (Utah), κεκοσμημένη μὲ ὡραῖα κτίρια, ἔχουσα σπανίαν ρυμοτομίαν. "Εχει πανεπιστήμιον καὶ ἄλλας ἀνωτέρας σχολάς. Εἰς τὰ περίχωρά της σπείρονται δημητριακά, ἀσκοῦνται δ' ἀρκεταὶ βιομηχανίαι. Κάτ. 142,650, τὸ πλεῖστον Μορμόνοι.

—**'Αλμυρὰ** ***"Ερημος***· βλ. **Μικρὰ 'Ασία**.

— **'Αλμυρὰ** ***λίμνη*** (Great Salt-Lake). Λίμνη τῆς βορείου 'Αμερικῆς εἰς ὕψος 1283 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, ἐκτάσεως 5460 τ. χμτρ. Τὸ ὕδωρ ταύτης εἶναι ἁλμυρὸν καὶ ἔχει μεγάλην πυκνότητα. 'Ιχθύες ἐντὸς αὐτῆς δὲν ζῶσι, ἅλατος ὅμως γίνεται μεγάλη ἐξαγωγή.

'Αλμύραι. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος "Αργους ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἀριθμῶν μόλις 7 κατοίκους.

ἁλμυραὶ *γαῖαι*· βλ. γαῖαι *ἁλμυραί*.

'Αλμυρὴ (κατὰ δὲ τὸν 'Αγγλ. Χάρτην *Armiria*) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. "Ορμος ἀναπεπταμένος πρὸς Βορρᾶν καὶ ἀποτελῶν τὸν Ν.ΝΔ μυχὸν τοῦ κόλπου τῶν *Κεγχρεῶν* (κοινότης Καλαμακιοῦ), ἀπέχων δὲ $4^1/_2$ μίλλια νοτίως τοῦ ἀνατολικοῦ στομίου τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου (Χάρτης 'Αγγλικὸς 1513: Athens to the Isthmus of Corinth: Armiria: Πλάτ. 37°50'$^1/_2$, Μῆκ. 23°01'). Μετὰ τοῦτον τὸν ὅρμον κατὰ σειρὰν γεωγραφικῆς διαδοχῆς καὶ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Αἰγίνης, οἱ ὅρμοι *Σιδερῶνα*, *Λυχνάρι*, *Βάγια*, *Φραγκολιμάνι*, κατέναντι τῆς νήσου «Ὀβρηός», *'Αμῶνι*, *Κιουρκέτι Λιμάνι Καλογήρου*, καὶ *Κόρφος Σοφικοῦ*. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

—**Ἁλμυρή.** Χωρίον τῆς Πελοποννήσου καὶ ἕδρα τῆς ὁμωνύμου κοινότητος. Ὀνομάζεται καὶ *Κάτω Ἁλμυρὴ* (κάτ. 143) πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ εἰς τὴν ἰδίαν κοινότητα ὑπαγομένου συνοικισμοῦ *Ἄνω Ἁλμυρὴ* (κάτ. 92). Κεῖται πλησίον τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου καὶ παρὰ τὸν Σαρωνικὸν μεταξὺ τῆς Κορίνθου καὶ τῆς κώμης τοῦ Σοφικοῦ, ἀπὸ ἑκάστης τῶν ὁποίων ἀπέχει 2 1/2 ὥρας.

ἁλμυρήθρα (ἡ) ἡ *ἀρμυρήθρα [Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς *σαλικορνίας τῆς θαμνώδους* (Salicornia fruticosa L.) τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιδῶν*. Σ. Μ.

ἁλμυρίδια (τὰ) ἢ *ἀρμυρίδια [Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιδῶν*, ἀπαντώντων συνηθέστερον εἰς ὑφαλμύρους γαίας ὡς ἡ *ἁλμυρίς, ἀρθροκνήμη* κλπ. Σ. Μ.

ἁλμυρίζω· κοιν. *ἀρμυρίζω*· παρέχω γεῦσιν ἁλμυρὰν ἢ ἁλμυρωτέραν τοῦ δέοντος: τὸ φαΐ ἀρμυρίζει· || τρώγω κάτι ἁλμυρόν, ἰδίᾳ προκειμένου νὰ ἐπακολουθήσῃ πόσις οἴνου, ζύθου κτλ.

ἁλμυρίκη ἢ *ἁλμυρίκι* ἢ *ἁλμυρίχι* ἢ *ἁλμυρίνη [Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς *μυρίκης* (Tamarix) εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ Κρήτην καὶ τῆς *ἀρθροκνήμης τῆς θαμνώδους* ἐν Κεφαλληνίᾳ.

ἁλμυρὶς *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς *σαλσόλης*, τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιδῶν*. Κυριώτερα εἴδη τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) *ἁλμυρὶς τὸ κάλι* (Salsola Kali ἢ S. Tragus), ἐτήσιον κοινὸν φυτὸν παρ' ἡμῖν εἰς ὑφαλμύρους γαίας· 2) *ἁλμυρὶς ἡ σόδα* (Salsola Soda), ἐτήσιον κοινὸν φυτὸν παρ' ἡμῖν εἰς ὑφαλμύρους γαίας, ἐξ οὗ ἄλλοτε ἐξήγετο τὸ σύνολον σχεδὸν τῆς σόδας, διὰ τοῦτο ἐκαλλιεργεῖτο πολλαχοῦ εἰς τὴν Ν. Εὐρώπην· 3) *ἁλμυρὶς ἡ σκωληκοειδὴς* (Salsola vermiculata), πολυετὲς φυτόν, σπανιώτερον παρ' ἡμῖν. Σ. Μ.

Ἁλμυρίς. Πόλις τῆς ἐπαρχίας Μυσίας τοῦ θέματος Θράκης τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

—**Ἁλμυρίς.** Ἡ πρὸς τὰ ΝΑ τοῦ λιμένος τῆς Κρήτης Σούδας παραλία Ἀποκορώνου, πέραν τοῦ χωρίου Καλυβῶν. Ἡ τοποθεσία αὕτη εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὴν ἐκεῖ συναφθεῖσαν πενθήμερον (1—5 Ἰουλίου), νικηφόρον μάχην τῶν ἐπαναστατῶν Κρητῶν ἐναντίον τῶν Τούρκων κατὰ τὸ ἔτος 1896. Ε. Γ.

Ἁλμυριώτης *Παναγιώτης*· βλ. Ἀρμυριώτης.

ἁλμυρόμετρον ἢ *ἁλατόμετρον*. Οὕτως ἐκλήθησαν πρακτικὰ ὄργανα χρησιμεύοντα εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς πυκνότητος τῶν διαλυμάτων διαφόρων ἁλάτων (βλ. καὶ λ. ἀραιόμετρον καὶ πυκνόμετρον).

—*[Ναυτ. ἀτμομηχ.]* Οἱ μέγιστοι κίνδυνοι οὓς διατρέχουσιν οἱ ἀτμολέβητες, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ σκάφους ἡ ἀσφάλεια, ἐν περιπτώσει αὐξήσεως, ὑπὲρ τὰ ἐπιτρεπόμενα ὅρια, τῆς ἁλμυρότητος (βλ.λ.) τοῦ ἀτμογόνου ἐν τοῖς ἀτμολέβησιν ὕδατος, ἐναργῆ καθιστᾶ τὴν χρησιμότητα τοῦ ἁλμυρομέτρου (κοιν. *γράδο τῶν νερῶν*, γαλ. salinomètre, ἀγγλ. salinometer). Δύο τύποι ἁλμυρομέτρων εἶναι ἐν χρήσει, ἐν τῷ ναυτικῷ, ἀμφότεροι ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀρχιμήδους βασιζόμενοι· ὁ τοῦ γαλλικοῦ καὶ ὁ τοῦ ἀγγλικοῦ ἁλμυρομέτρου.

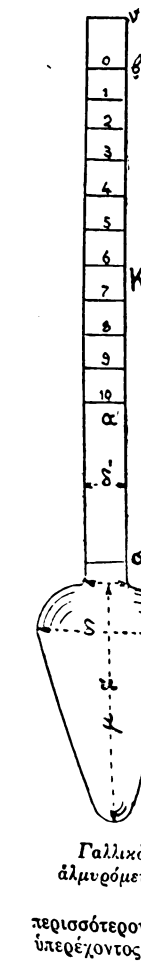
Γαλλικὸν ἁλμυρόμετρον.

Γαλλικὸν ἁλμυρόμετρον. Τοῦτο εἶναι ἐλαφρὸν ἀραιόμετρον Κ ἐκ νικελίου, οὗτινος ὁ μὲν πλωτὴρ κ, ἔχων σχῆμα ἀπίου μὲ τὴν κορυφὴν πρὸς τὰ κάτω, ἔχει διάμετρον μεγίστην 26—29 χιλιοστῶν, ὁ δὲ βαθμονομημένος μίσχος α ἔχει μῆκος 120 χιλιοστῶν τοῦ μέτρου, τομὴν δὲ ὀρθογώνιον πλάτους δ 12 χιλιοστῶν, τῶν βαθμονομήσεων χαρασσομένων ἐπὶ μιᾶς τῶν ἑδρῶν του. Ἡ βαθμονόμησις τοῦ ὀργάνου γίνεται ὡς ἑξῆς: ἐμβαπτίζεται τὸ ὄργανον εἰς ὕδωρ ἀπεσταγμένον (τοιούτου δὲ μὴ ὑπάρχοντος, καὶ ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ, εἰς ὕδωρ λαμβανόμενον ἀπὸ τοῦ κιβωτίου τῆς ἐξατμίσεως τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐπιστομίων τῶν λεβήτων), θερμοκρασίας 90°—95°, ριπτομένων διὰ τοῦ στόματος ν τοῦ μίσχου του, ὅπερ ἀφίνεται ἀνοικτόν, ψηγμάτων μολύβδου, ἵνα τὸ ὄργανον βυθισθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον ἐν τῷ ὕδατι, τοῦ στομίου του ὀλίγον ὑπερέχοντος. Ἀνασύρεται κατόπιν τὸ ὄργανον, κλείεται ἀεροστεγῶς τὸ στόμιον αὐτοῦ διὰ μεταλλικοῦ φύλλου ἐπικολλωμένου διὰ κασσιτέρου, καὶ μετὰ τοῦτο ἐμβαπτίζεται ἐκ νέου εἰς ὕδωρ ἀπεσταγμένον θερμοκρασίας 90°—95° (θερμοκρασία τοῦ ὕδατος κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκ τῶν ἀτμολεβήτων λήψεώς του)· εἰς τὴν γραμμὴν β, καθ' ὃ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὕδατος συναντᾷ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μίσχου, σημειοῦται ὁ βαθμὸς 0 τοῦ γαλλικοῦ ἁλμυρομέτρου.

Λαμβάνομεν κατόπιν ἀπεσταγμένον ὕδωρ, εἰς τὴν ἰδίαν θερμοκρασίαν 90°—95° διατηρούμενον, καὶ ρίπτοντες ἐν αὐτῷ θαλάσσιον μαγειρικὸν ἅλας σχηματίζομεν κεκορεσμένην διάλυσιν, εἰς ἣν ἐμβαπτίζομεν ἐκ νέου τὸ ἁλμυρόμετρον· ἡ γραμμὴ καθ' ἣν ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὕδατος συναντᾷ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μίσχου λαμβάνει τὸν βαθμὸν 10. Διαιροῦντες τότε τὴν μεταξὺ τῆς χαραγῆς 0 καὶ τῆς χαραγῆς 10 ἀπόστασιν εἰς δέκα ἴσα μέρη, ἔχομεν τὴν βαθμονόμησιν τοῦ ὀργάνου εἰς δέκα βαθμούς. Δεδομένου δὲ ὅτι εἰς 1000 γραμμάρια ὕδατος κεκορεσμένου διὰ θαλασσίου ἅλατος τὰ 650 γραμμάρια εἶναι ὕδωρ καὶ τὰ 350 θαλάσσιον ἅλας, ἕπεται ὅτι ἑκάστη διαίρεσις ἀντιπροσωπεύει ἁλμυράλατα 0 035, δηλαδὴ ποσότητα 35 γραμμαρίων θαλασσίου ἅλατος ἐν ἑνὶ χιλιογράμμῳ διαλύματος· καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ θαλασσίῳ ὕδατι, ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ καταστάσει, περιλαμβάνονται 0,965 ὕδωρ γλυκὺ καὶ 0,035 στερεὰ συστατικὰ (βλ. λ. ἁλμύρα), ἕπεται ὅτι ὁ βαθμὸς 1 τοῦ γαλλικοῦ ἁλμυρομέτρου δεικνύει θαλάσσιον ὕδωρ εἰς φυσικὴν ἁλμυρότητα, ὁ δὲ βαθμὸς 10 θαλάσσιον θερμὸν ὕδωρ εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ κόρου· δι' ὅμοιον λόγον, διαίρεσίς τις, λ. χ. ἡ $3^1/_2$, σημαίνει ἁλμυρότητα $3^1/_2 \times 0{,}035 = 0{,}123$, δηλαδὴ ὕπαρξιν 123 γραμμαρίων ἅλατος θαλασσίου ἔναντι 877 γραμμ. ὕδατος γλυκέος ἀνὰ χιλιόγραμμον διαλύματος.

Ἀγγλικὸν ἁλμυρόμετρον. Τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγλικοῦ ἁλμυρομέτρου Λ διαφέρει τοῦ γαλλικοῦ μόνον κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ πλωτῆρος, ὅστις εἶναι σφαιρικός, ἐπικοινωνῶν, διὰ προεκτάσεως τοῦ μίσχου πρὸς τὰ κάτω, πρὸς σφαιρίδιον ἐν ᾧ πίπτουσι τὰ ψήγματα τῆς μολύβδου. Τόσον ὅμως ἡ βαθμονομὴ αὐτοῦ, ὅσον καὶ ἡ ἀρχὴ ἐφ' ἧς αὕτη βασίζεται, παρουσιάζουσι διαφοράς τινας ὡς πρὸς τὸ γαλλικόν, τῶν Ἄγγλων θεωρούντων ὡς φυσικὴν μὲν ἁλμύραν τοῦ θαλασσίου ὕδατος $\frac{1}{32}$ (εἰς 32 λίτρας, 1 λίτρον θαλασσίου ἅλατος), ὡς ἀνώτατον δὲ ὅριον τῆς συμπυκνώσεως, ἐν τῇ πράξει, τὸ τετραπλάσιον τῆς φυσικῆς ἁλμύρας, ἀφοῦ οὔτε εἰς τὸ ἥμισυ ταύτης ἐπιτρέπεται νὰ φθάσῃ ἡ ἐν τῷ λέβητι ἁλμύρα.

Ἡ βαθμονόμησις τοῦ ἀγγλικοῦ ἁλμυρομέτρου εἶναι εὐφυεστάτη ἐν τῇ ἁπλότητί της. Λαμβάνοντες ἀπεσταγμένον ὕδωρ 90°-95° καὶ ἐμβαπτίζοντες τὸ ἁλμυρόμετρον, λαμβάνομεν τὸν βαθμὸν 0. Ὁμοίως ἐνεργοῦντες ἐντὸς θαλασσίου ὕδατος 90°-95° ἔχομεν τὴν διαίρεσιν $\frac{1}{32}$. Ἐξακολουθοῦντες τὸν βρασμὸν ἕως ὅτου ἀπομείνῃ τὸ ἥμισυ ποσὸν τὸ ὁποῖον φυσικῶς θὰ ἔχῃ διπλασίαν τὴν πυκνότητα, λαμβάνομεν τὴν διαίρεσιν $\frac{2}{32}$ καὶ ἐξακολουθοῦντες τὸν βρασμὸν ἕως ὅτου μείνῃ τὸ ἥμισυ ἔχομεν τὸν ἀνώτατον βαθμὸν $\frac{4}{32}$: αἱ ἐνδιάμεσοι διαιρέσεις, ἀνὰ ἥμισυ βαθμὸν καὶ ἀνὰ ἓν τέταρτον βαθμοῦ, χαράσσονται γεωμετρικῶς. Ἔλεγχον τοῦ ὀρθοῦ τῆς βαθμονομήσεως τοῦ ἀγγλικοῦ ἁλμυρομέτρου ἀποτελεῖ ἡ ἐμβάπτισις αὐτοῦ, ἐν διαλύματι 95°, εἰς 875 γραμμάρια ὕδατος ἀπεσταγμένου, 125 γραμμαρίων ἅλατος θαλασσίου, ὁπότε τὸ ἁλμυρόμετρον δέον νὰ δείξῃ $\frac{4}{32}$ ἀκριβῶς, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ πηλίκου 0,125.

Τῶν Γάλλων δεχομένων ὡς φυσικὴν ἁλμυρότητα τοῦ θαλασσίου ὕδατος $\frac{35}{1000} = \frac{1}{28{,}6}$, τῶν δὲ Ἄγγλων $\frac{1}{32}$, ἕπεται ὅτι οἱ δεύτεροι παραδέχονται δι' αὐτὸ ἀραιοτέραν ἁλμυρότητα, δηλαδή, εἰς δεκαδικὴν ἔκφρασιν, τὴν 0,03125 οἱ Ἄγγλοι ἀντὶ τῆς 0,035 τῶν Γάλλων. Τοῦ λόγου δὲ $\frac{0{,}035}{0{,}03125}$ ὄντος 1,12, οὗτος εἶναι ὁ συντελεστὴς ἐφ' ὃν πρέπει νὰ πολλαπλασιάζεται ἡ κατὰ γαλλικὸν ἁλμυρόμετρον ἔνδειξις, πρὸς εὕρεσιν ἐκείνης ἣν θὰ ἐδείκνυεν ἀγγλικὸν ἁλμυρόμετρον· τὸ δὲ ἀντίστροφον τοῦ συντελεστοῦ τούτου, ὁ συντελεστὴς 0,89 δηλαδή, εἶναι ἐκεῖνος ἐφ' ὃν πολλαπλασιάζοντες τὴν ἀπὸ ἀγγλικοῦ ἁλμυρομέτρου ἔνδειξιν, εὑρίσκομεν ἐκείνην ἣν θὰ ἐδείκνυε γαλλικὸν ἁλμυρόμετρον. Ἐπὶ παραδείγματι, διαλύοντες 125 γραμμάρια θαλασσίου ἅλατος εἰς 875 γραμμάρια ὕδατος ἀπεσταγμένου, πρέπει νὰ εὕρωμεν 3,6 βαθμοὺς κατὰ τὸ γαλλικὸν καὶ 4 βαθμοὺς κατὰ τὸ ἀγγλικὸν ἁλμυρόμετρον.

Τὸ ἀγγλικὸν ἁλμυρόμετρον εἶναι ἐν πολὺ μεγαλυτέρᾳ χρήσει ἢ τὸ γαλλικόν, οὐχὶ δὲ καὶ ἄνευ λόγου, δεδομένου ὅτι αἱ ἀνώτεραι διαβαθμίσεις τοῦ γαλλικοῦ οὐδένα σκοπὸν ἀπὸ ἀπόψεως ἀτμομηχανῶν ἐξυπηρετοῦν, ἀφοῦ μόλις ἡ πύκνωσις τοῦ ἐν τῷ λέβητι ὕδατος φθάσῃ τὰ $\frac{2}{32}$ πρέπει νὰ ἐλαττώσωμεν αὐτὴν ἀμέσως.

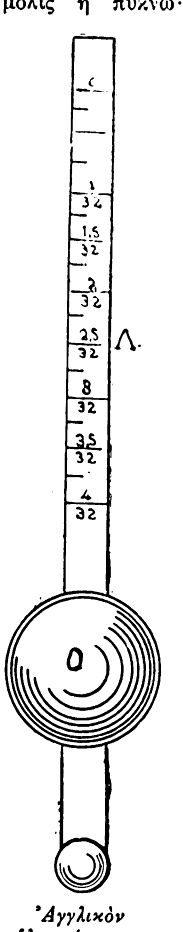
Ἀγγλικὸν ἁλμυρόμετρον.

Εἴτε γαλλικοῦ εἴτε ἀγγλικοῦ ἁλμυρομέτρου γίνεται χρῆσις, πρέπει διὰ τὴν ἀκριβῆ ἔνδειξιν τῆς ἁλμύρας νὰ ᾖ τὸ ὄργανον τελείως καθαρὸν ἐξωτερικῶς καὶ μὲ τὰς ἐπιφανείας του κανονικὰς καὶ ἄνευ κοιλοτήτων. Διὰ τὴν εὐκολίαν δὲ τῆς χρήσεως καὶ τῆς λήψεως τοῦ ὕδατος, ἐν τῇ θερμοκρασίᾳ του τῇ ἐν τῷ λέβητι, χρησιμοποιεῖται κυλινδρικὸν δοχεῖον Α (βλ. κατωτ. σχῆμα) στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ λέβητος διὰ τοῦ ἀγκῶνος μ καὶ φέρον εἰς τὴν βάσιν του κυάθιον Β διὰ τὴν συγκράτησιν τῶν ὑδάτων τῆς ὑπερεκχειλίσεως τοῦ δοχείου Α. Σωλὴν α, ἔχων κρουνὸν ρ, φέρει τῇ βοηθείᾳ ὑδρορρόης ε, τὸ ὕδωρ τοῦ λέβητος ἐν τῷ δοχείῳ Α, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δέον νὰ ἐμβαπτίζεται τὸ ἁλμυρόμετρον Σ. Πρέπει ὅμως τὸ ὕδωρ τοῦτο νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένον ἀκαθαρσιῶν καὶ διὰ τοῦτο ἀφίνομεν, πρὸ τῆς ἐμβαπτίσεως τοῦ ἁλμυρομέτρου, νὰ ἐκρεύσῃ ἐπί τι διάστημα τὸ ὕδωρ τοῦ δοχείου καὶ τοῦ κυαθίου διὰ τῶν κρουνῶν б καὶ б'.

Τὴν ἀκόλουθον προσεγγίζουσαν μέθοδον μεταχειρίζονται οἱ μηχανικοὶ τῶν ἀγγλικῶν φορτηγῶν ἀτμοπλοίων, πρὸς μέτρησιν τῆς ἁλμύρας διὰ τοῦ θερμομέτρου, ἐν περιπτώσει ἀπωλείας ἢ βλάβης τοῦ ἁλμυρομέτρου. Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν κανονικὴν βαρομετρικὴν πίεσιν τὸ ἀπεσταγμένον ὕδωρ βράζει εἰς 212° βαθμοὺς Φαρενάϊτ, τὸ δὲ θαλάσσιον εἰς 213,2, ἤτοι εἰς 1°,2 βαθμοὺς Φαρενάϊτ ὑψηλότερον. Ὅταν λοιπὸν πρόκειται νὰ προσδιορίσουν τὴν ἁλμύραν τοῦ ὕδατος τῶν λεβήτων, καθ' οἱανδήποτε βαρομετρικὴν πίεσιν, θερμομετροῦν κοχλάζον ὕδωρ ἀπεσταγμένον καὶ μετὰ τοῦτο κοχλάζον ὕδωρ λαμβανόμενον ἐκ τοῦ λέβητος, καὶ ὑπολογίζουν, δι' ἀναλογίας, τὴν ἁλμυρότητα, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διαφορᾶς τῶν παρατηρηθεισῶν θερμοκρασιῶν, δεδομένου ὅτι διαφορὰ 1°,2 Φαρενάϊτ ἀντιπροσωπεύει μίαν ἀκεραίαν διαίρεσιν $\left(\frac{1}{32}\right)$ τοῦ ἀγγλικοῦ ἁλμυρομέτρου. Ὡς εἰκός, ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι μέθοδος χονδροειδοῦς προσεγγίσεως, ἑνὸς τετάρτου τοῦ βαθμοῦ, ὅταν αἱ ἐνδείξεις τοῦ θερμομέτρου ἐκτιμῶνται διὰ φακοῦ, μόνον δὲ ἐν ἐλλείψει ἁλμυρομέτρου χρησιμοποιουμένη. Θ. Δ. ΔΑΝΙΗΛ

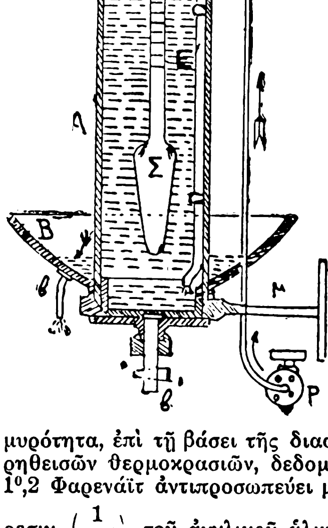

Νεώτεροι μέθοδοι.—Προκειμένου περὶ ἀτμολεβήτων ὑψηλῶν πιέσεων ἰδίως τῶν πολεμικῶν πλοίων, αἱ μέθοδοι τῆς δι' ἁλμυρομέτρων μετρήσεως τῆς εἰς ἅλας περιεκτικότητος τοῦ ὕδατος εἶναι ἀνεπαρκεῖς. Δι' αὐτοὺς χρησιμοποιοῦνται χημικαὶ συσκευαί, εὐχεροῦς μὲν χρήσεως καὶ μὴ ἀπαιτοῦσαι εἰδικὰς γνώσεις, μεγάλης ὅμως ἀκριβείας· τοῦτο δὲ διότι εἰς τοὺς αὐλωτοὺς λέβητας τὸ ὕδωρ πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε ἀπεσταγμένον, τελείως ἀπηλλαγμένον χλωριούχου νατρίου, ὅπερ δύναται νὰ προξενήσῃ καταστρεπτικὰς διαβρώσεις τῶν σιδηρῶν ἐλασμάτων.

Συχνὰ εἰς ναυτικοὺς ἀτμοστροβίλους χρησιμοποιοῦνται αὐτόματοι ἠλεκτρικαὶ συσκευαί, ἀποτελούμεναι ἀπὸ δύο ἠλεκτρόδια ἐμβαπτιζόμενα εἰς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν ὕδωρ, τὸ ὁποῖον συμπυκνοῦται εἰς τὸ ψυγεῖον. Τὸ ἀπεσταγμένον ὕδωρ ὡς κακὸς ἀγωγὸς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἐμποδίζει τὴν μεταξὺ τῶν δύο ἠλεκτροδίων δίοδον τοῦ ρεύματος, εὐθὺς ὅμως ὡς παρου

Digitized by Google

σιασθῶσιν ἅλατα ἐν τῷ ὕδατι γίνεται τοῦτο εὐηλεκτραγωγόν, καὶ τὸ ρεῦμα, εὑρίσκον δίοδον, ἀνάπτει ἠλεκτρικὴν λυχνίαν χρησιμεύουσαν ὡς δείκτην.

Α. ΜΕΛΕΓΚΟΒΙΤΣ

Ἁλμυρόν. Συνοικισμὸς παραλιακὸς τῆς κοινότητος Σελίτσης, τοῦ τέως δήμου Ἀβίας, τῆς τέως ἐπαρχίας Οἰτύλου, τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ὑπαγόμενος δικαστικῶς εἰς τὸ πρωτοδικεῖον Καλαμῶν. Κεῖται κατὰ τὰ μεθόρια τῶν νομῶν Λακωνίας καὶ Μεσσηνίας ἐπὶ μικρᾶς παραλιακῆς πεδιάδος, ἐκτεινομένης εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Καλαθίου (κ. *βουνὸ τῆς Σέλιτσας*) καὶ κατοικεῖται κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα ὑπὸ 60 περίπου κατοίκων, κατὰ δὲ τὸ θέρος ὑπὸ 150, διότι περὶ τοὺς 100 κατέρχονται ἐκεῖ ἐξ ἄλλων χωρίων πρὸς παραθερισμόν. Ἔχει κλῖμα ὑγιεινόν, ἀφ' ὅτου ἀπεξηράνθησαν τὰ παρ' αὐτὸν ἕλη, καὶ ὑδρεύεται δι' ὕδατος μεταφερομένου δι' ὑδραγωγείου ἐκ Σελίτσης. Οἱ κάτοικοι τοῦ συνοικισμοῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἁλιείαν. Ἐκ τῶν προϊόντων δὲ τοῦ τόπου τὸ κυριώτερον εἶναι τὸ ἔλαιον.

Τὸ Ἁλμυρὸν ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομεῖον καὶ τηλεφωνεῖον, καὶ τελωνοσταθμαρχεῖον πρὸς εἴσπραξιν τῶν φόρων τῶν ἐκ τῆς Δυτ. Μάνης (Οἰτύλου) ἐξαγομένων προϊόντων (ἐλαίου, σύκων κ. λ. π.)· συγκοινωνεῖ δι' ἁμαξιτῆς μὲν ὁδοῦ μετὰ τῶν Καλαμῶν, τῶν ὁποίων ἀπέχει 2 περίπου ὥρας, καὶ τῆς Μαντίνειας, τῆς ὁποίας ἀπέχει περὶ τὰ 40', δι' ἡμιονικῆς δὲ μετὰ τῆς Σελίτσης, ἀπεχούσης ἡμίσειαν περίπου ὥραν, Κάμπου εἰς τοῦ ὁποίου τὸ εἰρηνοδικεῖον καὶ ὑπάγεται, ἀπέχοντος περὶ τὰς δύο ὥρας, Τρικοτσόβης καὶ Σωτηριανίκων ἀπεχόντων περὶ τὴν μίαν ὥραν. Ἀφ' ὅτου τὸ Ἁλμυρὸν συγκοινωνεῖ δι' αὐτοκινήτου μετὰ τῶν Καλαμῶν κατέστη καὶ εὐχάριστος τόπος ἀναψυχῆς, τὸν ὁποῖον ἐπισκέπτονται οἱ κάτοικοι τῆς μεσσηνιακῆς πρωτευούσης.

Τινές, ὅλως ἀπιθάνως, ὑποστηρίζουσιν ὅτι ὁ συνοικισμὸς ὠνομάσθη «Ἁλμυρὸν» ἀπὸ τὸ «ἁλμυρὸν ὕδωρ» τὸ ὁποῖον ἔρρεε κατὰ τὸν Παυσανίαν. (IV. 30. 2.) κατὰ τὴν μεταξὺ Ἀβίας καὶ Φαρῶν ὁδόν· κατὰ τοὺς ἀποδεχομένους ὅμως τὴν γνώμην ὅτι ὁ συνοικισμὸς ἐκτίσθη μετὰ τὸν 5ον μ. Χ. αἰῶνα, τὴν καὶ πιθανωτέραν, τὸ ὄνομα τοῦ συνοικισμοῦ ὀφείλεται εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον εἶχον ὅλαι αἱ γενόμεναι ἀνορύξεις φρεάτων, αἵτινες ἀπέδοσαν ὕδωρ ἁλμυρόν. Ἡ περιοχὴ τοῦ συνοικισμοῦ, ὡς καὶ πάσης τῆς κοινότητος, εἶναι πιθανώτατα, ἡ αὐτὴ μὲ τὴν περιοχὴν τῆς ἀρχαίας Γερηνίας, ὑπεράνω τῆς ὁποίας ὑψοῦτο τὸ ὄρος Καλάθιον μὲ τὸ ἱερὸν τῆς Κλαίας, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν οἱ «*ὅροι*» Μεσσηνίας καὶ Λακωνίας, «*Χοίριος νάπη*» κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου καλούμενοι (Παυσ. III. 36. II καὶ IV 1. 1.).

Παρὰ τὸ Ἁλμυρὸν εἶναι ὁ ἱερὸς χῶρος τῆς *Βέργας*, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεκρούσθη ὁ Ἰβραὴμ κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1826. Ἡ Βέργα ἦτο ὀχύρωμα ἀνεγερθὲν ἐπὶ τῆς ἀν. ὄχθης μικρᾶς ἀβαθοῦς ρευματιᾶς πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν Τούρκων εἰς τὴν στενὴν ἐκεῖ μεταξὺ τοῦ ὄρους Καλαθίου καὶ τῆς θαλάσσης διάβασιν. Ἦτο τοῖχος μήκους 700 μέτρων, ἀσβεστόκτιστος μὲν εἰς ἔκτασιν 300 μέτρων (πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης), διὰ ξηρῶν δὲ λίθων ἐκτισμένος ὁ ὑπόλοιπος, εἶχεν ὕψος 1,50—1,70 τοῦ μέτρου καὶ πλάτος 0,80 καὶ πολεμότρυπες καθ' ὅλην τὴν ἔκτασίν του. Ὁ ἱστορικὸς αὐτὸς τῆς πατρίδος βωμὸς ἔχει κατεδαφισθῆ σήμερον κατὰ τὸ πλεῖστον. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην 5,000 Μανιᾶται ὑπὸ τοὺς Μαυρομιχάλας, καὶ ἄλλους ὑπ' αὐτοὺς ὁπλαρχηγούς, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν 8,000 Ἄραβας ἐξορμήσαντας ἀπὸ Καλαμῶν.

Γ. Δ. ΚΑΨ. — Ε. ΑΛΟΥΠ.

Ἁλμυροπόταμον *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Κολπίζων λιμὴν τῆς ΒΔ. τῆς ἀκτῆς ἐν τῷ Εὐβοϊκῷ τῆς Καρυστίας, μεταξὺ τῶν κολπιζόντων ὅρμων Ἀλιβερίου καὶ Στύρων. Ἡ εἴσδυσίς του εἶναι 3 μιλλίων ἀπὸ ΛΝ πρὸς ΜΒ, τὸ δὲ εὖρός του, ὁμοιόμορφον περίπου, 1 μιλ. πλέον ἢ ἔλαττον. Τὰ βάθη του, 37 ὀργυιῶν μεταξὺ τῶν κεράτων του, βαίνουσιν ὁμαλῶς μειούμενα, φθάνοντα εἰς 20 ὀργυιὰς πρὸς τὸ μέσον καὶ 9 ὀργυιὰς εἰς τὸν μυχόν, καθ' ὃν σχηματίζονται δύο ὅρμοι, ἔχοντες ἀμμωδίαν, ὁ μὲν πρὸς βορρᾶν, ὁ δὲ πρὸς ἀνατολάς. Ἡ νῆσος *Καβαλιανή*, δι' ὅλου τοῦ μήκους της, χρησιμεύει ὡς κυματοθραύστης πελώριος, προασπίζων τὸν λιμένα ἀπὸ τῶν ΝΔ ἀνέμων, τῶν μόνων οἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ τὸν προσβάλλουν. Δύο στόμια, τὸ μὲν Β, τὸ δὲ ΝΑ τῆς Καβαλιανῆς, τὸν ἐπικοινωνοῦν πρὸς τὸν Νότιον Εὐβοϊκόν.

Τὸ ὄνομα τοῦ κολπίζοντος τούτου λιμένος ὀφείλεται εἰς ποτάμιον ἁλμυροῦ ὕδατος, πηγάζοντος ἀπὸ μικρᾶς ἁλμυρᾶς λίμνης τροφοδοτουμένης ἀπὸ πηγὴν ἧς ἡ ἔξοδος εἶναι χαμηλοτέρα τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὸν ΒΑ αἰγιαλὸν τοῦ πρὸς βορρᾶν ὅρμου (Πλάτος 38° 16' 25''. Μῆκος 24° 09' 10''. Χάρτης ἀγγλικὸς 1597: Petali gulf and the Eastern part of Euripo channel).

Εἰς 3 ½ χιλιόμετρα Λ.ΝΑ τῆς περιέργου ταύτης πηγῆς, χωρίον ***Ἁλμυροπόταμον*** (352 κάτοικοι) μὲν κατὰ τὴν ἀπογραφήν, *Ἁρμυροπόταμον* δὲ κατὰ τοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας καὶ ναυτ. ὁδηγίας (Mediterranean Pilot IV, 1918, σελ. 157) ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα ὑπαγομένην εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας.

Σ. Ε. Λ.

ἁλμυρός, *—ά, —όν*· **δημοτ.** ***ἁρμυρός***, *—ή, —ό*· ὁ πλήρης ἅλατος, ὁ πέρα τοῦ δέοντος ἁλατισμένος: «**ἁρμυρὸ φαΐ, — ψωμὶ κ.τ.τ.**»· || **μετφ.** ὁ ἀκριβός, ὁ δυσκολοαπόκτητος, ὁ ἀπροσπέλαστος: «καλὸ τὸ ὕφασμα, ἀλλ' ἁρμυρό· δὲν εἶναι γιὰ τὰ δόντια μου», **πρβλ.** καὶ τὴν λ. *ξινός*· || τὸ οὐδ. ὡς οὐσιαστ., τὰ *ἁρμυρὰ* = τὰ ἁλίπαστα.

Ἁλμυρός. Ὀνομασία ἐν Ἑλλάδι πολλῶν ποταμῶν, κόλπων, ὅρμων, ἀκρωτηρίων, πόλεων, χωρίων κλπ., λόγῳ, κυρίως, τῆς ἐν αὐτοῖς παρουσίας ἁλμυρῶν ὑδάτων. Ἐν τῇ λεξικογραφικῇ σειρᾷ τῶν φερόντων τὴν ὀνομασίαν ταύτην γεωγραφικῶν τόπων προεκρίθη ἡ κατάταξις αὐτῶν κατὰ τὰς περιοχὰς εἰς ἃς ὑπάγονται:

— **Ἁλμυρὸς *(Θεσσαλίας)*.** — 1) ***Πόλις***. Κεῖται αὕτη κατὰ τὴν περιοχὴν τῆς ἀρχαίας Φθιώτιδος καὶ εἶναι πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Ὁ Ἁλμυρὸς εἶναι ἐκτισμένος ἐν μέσῳ τῆς ὁμωνύμου πεδιάδος (βαθυπέδου), ἡ ὁποία περιβάλλεται ὑπὸ λόφων καὶ ἀναστομοῦται πρὸς Α. εἰς τὸν Παγασιτικὸν κόλπον. Οἱ πρὸς Ν. λόφοι εἶναι βόρειοι πρόβουνοι τοῦ ὄρους Ὄθρυος. Ἡ πεδιὰς αὕτη, ἡ ὁποία πάλαι ἐλέγετο *Κρόκιον* ἢ καὶ *Κροκωτὸν πεδίον*, ἔχει μῆκος μὲν ἐκ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν 4 περίπου ὡρῶν, πλάτος δ' ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ποικίλλον μεταξὺ 2 καὶ 4 ὡρῶν, ἐφημίζετο δὲ πάλαι, ὡς καὶ νῦν ἔτι, διὰ τὴν ἐφορίαν αὐτοῦ (**βλ. κατωτέρω** *Ἁλμυροῦ ἐπαρχία*). Διάφοροι χείμαρροι διαρρέουν τὴν πεδιάδα ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Παγασιτικὸν κόλπον. Ὁ Ἁλμυρὸς κεῖται παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ξηριᾶ, ὁ ὁποῖος πιθανῶς εἶναι ὁ ἀναφερόμενος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ποταμὸς *Κοιάριος*. Ἐν καιρῷ βροχῆς πολλάκις πλημμυρεῖ, διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ κατακλύζωσι τὰ ὕδατα τὴν πόλιν, ἀνεσκάφη κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος ταύτης καὶ πρὸς τὴν Εὐξεινούπολιν τάφρος δαπάναις τῆς κοινότητος, ὅπως δι' αὐτοῦ διοχετεύωνται τὰ ὄμβρια ὕδατα πρὸς τὴν κοίτην τοῦ χειμάρρου. Ὁ Ἁλμυρὸς ἀπέχει τοῦ Παγασιτικοῦ, ἢ μᾶλλον τοῦ ἐπινείου αὐτοῦ Τσιγγελίου, 8 χιλιόμ., μετὰ τούτου δὲ συνδέεται δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ. Δι' ἁμαξιτῆς ὁμοίως ὁδοῦ συνδέεται μετὰ τοῦ Βόλου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπέχει 36 χιλιόμ. Ν. Δ.

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα τῆς πόλεως εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὔκραες καὶ ὑγιεινόν. Ὡς ἔχουσα πλησίον τὴν θάλασσαν, δὲν ἔχει τὸ παρατηρούμενον εἰς τὴν θαλασσινὴν λεκάνην ἠπειρωτικὸν κλῖμα. Πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως ἐκτείνεται δάσος ἐκτάσεως περίπου 1500 στρεμμάτων ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Ἁλμυροῦ.

Ἱστορία. Ὁ σημερινὸς Ἁλμυρὸς ἐκτίσθη ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ¾ τῆς ὥρας δυτικώτερον τοῦ *Μεσαιωνικοῦ (Βυζαντινοῦ) Ἁλμυροῦ*. Οὗτος ἔκειτο 3 χιλιόμ. ἐκ τῆς θαλάσσης ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς πόλεως Ἅλου (βλ. λ.), ἐκ τῆς ὁποίας ἕλκει καὶ τὸ ὄνομα, καὶ περιελάμβανε μέρος τῆς ἀρχαίας πόλεως περιμέτρου 900 μέτρων. Ἦτο ὠχυρωμένος διὰ περιφερικοῦ τείχους, ἐνῷ ἕτερον τοιοῦτο διαγώνιον διῄρει τὴν πόλιν εἰς δύο τμήματα. Ἴσως ἕνεκα τῶν τμημάτων τούτων ἐθεωρεῖτο ἡ πόλις ὡς δύο Ἁλμυροί, ὡς φαίνεται ἔκ τινος χρυσοβούλλου ἐκδοθέντος τῷ 1199, καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναφέρεται ὅτι ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Ἐνετοὺς νὰ ἐμπορεύωνται εἰς ἀμφοτέρους τοὺς Ἁλμυρούς. Ὁ Ν. Γιαννόπουλος ὅμως παραδέχεται τὸν ἕτερον Ἁλμυρὸν κείμενον ἐπὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως *Πυράσου*, δηλ. εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς πεδιάδος, ὅπου μεσαιωνικὰ ἐρείπια, ἡ δ' ἀκρόπολις τῆς Πυράσου ἦτο ἡ ἀκρόπολις καὶ τοῦ βορείου μεσαιωνικοῦ Ἁλμυροῦ (Ἐπετηρὶς Παρνασσοῦ Η', 1904 σελ. 86).

Ὁ Ἁλμυρὸς εἶναι γνωστὸς ὡς ὄνομα ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος μ. Χ., ὅτε βασιλεύοντος τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, εἶχεν ἰδίαν ἐπισκοπὴν ὑποκειμένην τῷ μητροπολίτῃ Λαρίσης, κατέχουσαν τὴν κγ' τάξιν, διαδεξαμένην δὲ τὴν ἐπισκοπὴν Φθιωτίδων Θηβῶν. Ὁ Ἰσπανοεβραῖος γεωγράφος Βενιαμὶν ἐκ Τουδέλης, περιηγηθεὶς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ ἰουδαϊκοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα (1173), ἀναφέρει ὅτι ἐξ ὅλων τῶν πόλεων τῆς Θεσσαλίας ὁ Ἁλμυρὸς ἦτο τότε τὸ κυριώτατον ἐμπορεῖον τῶν Ἐνετῶν, Πισατῶν καὶ Γενουαίων, πρὸς δὲ κατῴκουν ἐν αὐτῷ 400 Ἰουδαῖοι, ὧν ἐπισημότεροι ἦσαν ὁ Σύλοκ, ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Σολομών. Ἐπίσης καὶ ὁ σύγχρονος αὐτῷ Ἄραψ γεωγράφος Ἐδριοῦς περιηγούμενος τὴν Ἀνατολὴν λέγει, ὅτι τὸν Ἁλμυρὸν εὗρεν ὡς σπουδαῖον ἐμπορεῖον.

Τῷ 1307 ὁ Ἁλμυρὸς ἐλεηλατήθη ὑπὸ Φερδινάνδου, τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας, ἀποσταλέντος παρὰ τοῦ θείου αὐτοῦ ἵνα προσοικειωθῇ τοὺς Καταλανοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ. Τῷ 1309 ἡ ἐξ Ἰσπανίας προελθοῦσα Καταλανικὴ Ἑταιρία κατελθοῦσα ἐκ Κασσανδρείας εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὑπὸ τὸν Σεποῦν καὶ εὑροῦσα αὐτὴν πλουσίαν εἰς λείαν, ἐγκατεστάθη ἄνευ ἀντιστάσεως ἐν Ἁλμυρῷ ἐνσπείρασα τὴν φρίκην καὶ ἐρήμωσιν εἰς τὴν κατακτηθεῖσαν χώραν. Ὁ Τάσσος Νεροῦτσος ἐν τῷ Δ' τόμῳ τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. ἑταιρίας (1891, σελ. 130) καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ αὐτοῦ «Χριστιανικαὶ Ἀθῆναι» προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ παρὰ τὴν Κωπαΐδα, ὡς εἶναι παραδεδεγμένον, συγκροτηθεῖσα τὴν 15 Μαρτίου 1311 φονικωτάτη μάχη μεταξὺ τῶν Καταλανῶν ἀποτελουμένων ἐξ Ἀλμογαβάρων, ἤτοι ψιλῶν στρατιωτῶν, καὶ τοῦ στρατοῦ τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Γουαλθήρου ἔλαβε χώραν παρὰ τὸν Ἁλμυρὸν τῆς Θεσσαλίας. Ἐναντίον τοῦ στρατοῦ τοῦ δουκός, 6,400 ἱππεῖς καὶ 8,000 πεζοί, ἐπέπεσαν καὶ οἱ ἐνεδρεύοντες Τοῦρκοι καὶ Τουρκόπουλοι. Ἡ ἐπακολουθήσασα σφαγὴ ὑπῆρξε μεγάλη καὶ φοβερά, κατ' αὐτὴν δὲ ἔπεσε μαχόμενος καὶ ὁ δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν, τὴν κεφαλὴν τοῦ ὁποίου ἀποκόψαντες οἱ Καταλανοὶ καὶ διαπεράσαντες ἐν αἰχμῇ δόρατος καταρρεομένην ἐν αἵματι ἐκόμιζον ἀναπάλλοντες ἐν θριάμβῳ εἰς τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδων. Οὕτως ὁ Νεροῦτσος παραδέχεται ὅτι τὸ θέατρον τῆς μάχης ὑπῆρξεν ἡ μεταξὺ τοῦ Ξηριᾶ ποταμοῦ καὶ τοῦ Ματάζη ἐκτεινομένη πεδιὰς (½ ὥραν μακρὰν τοῦ σημερινοῦ Ἁλμυροῦ) μεταβληθεῖσα τότε εἰς ἕλος τεχνητόν. Ὁπωσδήποτε τὸ χρονικὸν τοῦ Μορέως ἀναφέρει ὅτι ἡ μάχη αὕτη ἔγινεν εἰς τὸν ***Ἁλμηρόν***.

Διὰ τῆς αἱματηρᾶς ταύτης μάχης κατελύθη ἡ βουργουνδικὴ δυναστεία τοῦ οἴκου Delaroche ἐπὶ τοῦ δουκάτου Ἀθηνῶν καὶ ἐξέλιπεν ἡ ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη, 1205-1311, διατηρουμένη ἐν Ἑλλάδι δυναστεία αὕτη. Μέχρι τοῦ ἔτους 1349 τὸν Ἁλμυρόν, καὶ ἰδίως τὴν Θεσσαλίαν ὁλόκληρον, ἐμάστιζον διάφοροι καὶ πολυώνυμοι ἀρχοντίσκοι, ὅτε ὁ Κράλης τῶν Σέρβων Στέφανος Δουσσὰν ἀνακηρύξας ἑαυτὸν βασιλέα καὶ αὐτοκράτορα Σερβίας τε καὶ Ρωμανίας ἀπέστειλε τὸν Καίσαρα Γρηγὸρ Πρελιοὺπ μετ' ἰσχυροῦ στρατοῦ Σέρβων καὶ Ἀλβανῶν ὅστις καὶ κατέκτησεν ἀμαχητὶ ἅπασαν τὴν Θεσσαλίαν πλὴν τῆς Θεσσαλικῆς Μαγνησίας καὶ τοῦ Πτελεοῦ, κατεχομένου ὑπὸ Ἐνετῶν, οὗ ἡ φρουρὰ ἀντέστη μέχρις ἐσχάτων κατὰ τῶν Ἀλβανῶν. Οὕτω ὁ Ἁλμυρὸς ὑπήγετο εἰς τὸ Σερβικὸν τοῦτο Κράτος μέχρι τοῦ 1392, ὅτε κατεκτήθη ἡ χώρα ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν. Ἐριζόντων ἐν τῇ Ἀνατολῇ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Σουλτάνου Βαγιαζὴτ περὶ τῆς ἀρχῆς, ἐξεκενώθη αὖθις ἡ Θεσσαλία καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1420 κατελήφθη ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ Τούρκου στρατάρχου Τουραχάν, παραμείνασα ἔκτοτε ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν Αὐτοκρατορίαν.

Κατὰ τοὺς τουρκικοὺς χρόνους ἡ πόλις τοῦ Ἁλμυροῦ ἐξηφανίσθη, τὸ μὲν ἕνεκα πανώλους ἐνσκηψάσης ἐν τῷ τόπῳ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, τὸ δὲ ἕνεκα τῆς λεηλασίας τῶν Τούρκων, τῶν Ἀλγερινῶν καὶ ἄλλων πειρατῶν λυμαινομένων τότε τὴν Μεσόγειον. Καίτοι ὅμως ὁ Ἁλμυρὸς ἐξέλιπεν, ἐν τούτοις διεσώθη παρὰ τῷ λαῷ τὸ ὄνομα δοθὲν εἰς τὸν τρία τέταρτα τῆς ὥρας δυτικώτερον τοῦ πρώτου Ἁλμυροῦ συνοικισθέντα ἐπὶ Τουρκοκρατίας νέον Ἁλμυρόν.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19 αἰῶνος ἡ νέα πόλις ἐτέλει ὑπὸ τὸν Ἀλῆ Πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων σατράπην, καὶ διῳκεῖτο καὶ βραδύτερον ἔτι ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ τυράννου τούτου Βελῆ Πασᾶ, ἀνεγείραντος καὶ φρούριον ἐν Τσιγγελίῳ καὶ χωρίδιον ὁμώνυμον ἰδιόκτητον, ὡς καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, σωζόμενον ἔτι καὶ διατηρούμενον, μετὰ τῶν ἐρειπίων τοῦ φρουρίου καὶ τῶν μεγάρων.

Τῷ 1820 ἐπεσκέψατο τὸν Ἁλμυρὸν ὁ ἐν Ἰωαννίνοις Γάλλος Πρόξενος Ἀλφρέδος Πουκεβίλ, ἀναφέρων περὶ αὐτοῦ «Ἁλμυρό, κατηλῖκι (ἕδρα Ἱεροδικου) ἐπισκοπή, 5 ὥρας ΝΑ τοῦ Βελεστίνου, 4 ὥρας ΝΔ τοῦ Βόλου, 7 ὥρας ΝΑ τῆς Λαμίας (Ζητουνίου) ἐπὶ χειμάρρου, ὅστις ἐκβάλλει πρὸς τὸ μέρος τοῦ κόλπου Ἁλμυροῦ, περιέχει τριακοσίας οἰκογενείας τουρκικὰς καὶ ἑλληνικάς». Τῷ 1816 ὁ «*Λόγιος Ἑρμῆς*», ἐμπορικὴ ἐγκυκλοπαιδεία ἐκδιδομένη ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ τοῦ Ν. Παπαδοπούλου, ἀναφέρει περὶ Ἁλμυροῦ «ὅτι ἀφίσταται 12 λεύγας ΝΔ τῆς Λαρίσης (μῆκος 41°,34' καὶ βορ. πλάτος 38°,34). Προϊὸν ἔχει τὸν καπνὸν εἰς φύλλα μέσου μεγέθους καὶ ἔχοντα πολὺ τὸ νιτρῶδες, ὥστε καιόμενα εἰς τὰς καπνοσύριγγας ἐξάπτονται καὶ σπινθηροβολοῦσι. Τὰ δὲ περίχωρα αὐτοῦ διὰ τὴν παράλιον καὶ χαμηλὴν τοποθεσίαν των χρησιμεύουν διὰ παραχείμασιν εἰς πολλὰ ποίμνια τῆς ὀρεινῆς Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου».

Τῷ 1833 ἡ πόλις κατεστράφη ὑπὸ τοῦ *Ταφὴλ Μπούζη* παραδόντος εἰς τὸ πῦρ τὸ ΝΔ ἄκρον τῆς πόλεως, ἔνθα ἦτο ἡ ἀγορὰ καὶ αἰχμαλωτίσαντος οὐκ ὀλίγους ἐκ τῶν προκρίτων Χριστιανῶν τε καὶ Ὀθωμανῶν. Τὴν 17 Αὐγούστου 1881 ὁ Ἁλμυρὸς περιῆλθε μετὰ τῆς ὅλης Θεσσαλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀποτελέσας ἕδραν ἐπάρχου ὑπὸ τὸν νομάρχην Λαρίσης καὶ εἰρηνοδίκου ὑπὸ τὸ πρωτοδικεῖον Βόλου. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ὑποστᾶσα μεγίστας ζημίας κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον, ἐκ παραλλήλου μετὰ τοῦ Βελεστίνου, τῶν Φαρσάλων καὶ τοῦ Δομοκοῦ, ὑπῆρξε

Digitized by Google

δὲ ὁ στόχος τῶν τριῶν πρώτων βολῶν τῶν ριφθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Διοίκησις. Ὁ Ἁλμυρός, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦ 1914 ἦτο καὶ πρωτεύουσα ὁμωνύμου δήμου β' τάξεως, περιλαμβάνοντος 29 χωρία. Νῦν εἶναι πρωτεύουσα ὁμωνύμου κοινότητος περιλαμβανούσης καὶ τὰ ἑξῆς χωρία· Γεντζέκ, Κελεμενῆ, Κιουλελέρ, Γκερεκλῆ, Ἄνω καὶ Κάτω Γιαντζελῆ, Τουρκομουσλῆ, Μπασίτ, Νταουτζιᾶ, Καρανταναλῆ καὶ Χαϊνδαρλῆ, τὰ ὁποῖα ἀπέχουν τῆς πόλεως ἀπὸ 1 $^1/_2$ ἕως 4 ὡρῶν. Πρὸς Ν. καὶ εἰς ἀπόστασιν τριῶν ὡρῶν κεῖται ἡ ἱερὰ μονὴ Ξενιᾶς, ἔνθα εὑρίσκεται ἡ πάνσεπτος εἰκὼν τῆς Θεομήτορος, ἱστορηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Λουκᾶ. Κατὰ τὴν 21 Αὐγούστου χιλιάδες προσκυνητῶν μεταβαίνουν ἐκεῖσε διὰ τὴν πανήγυριν.

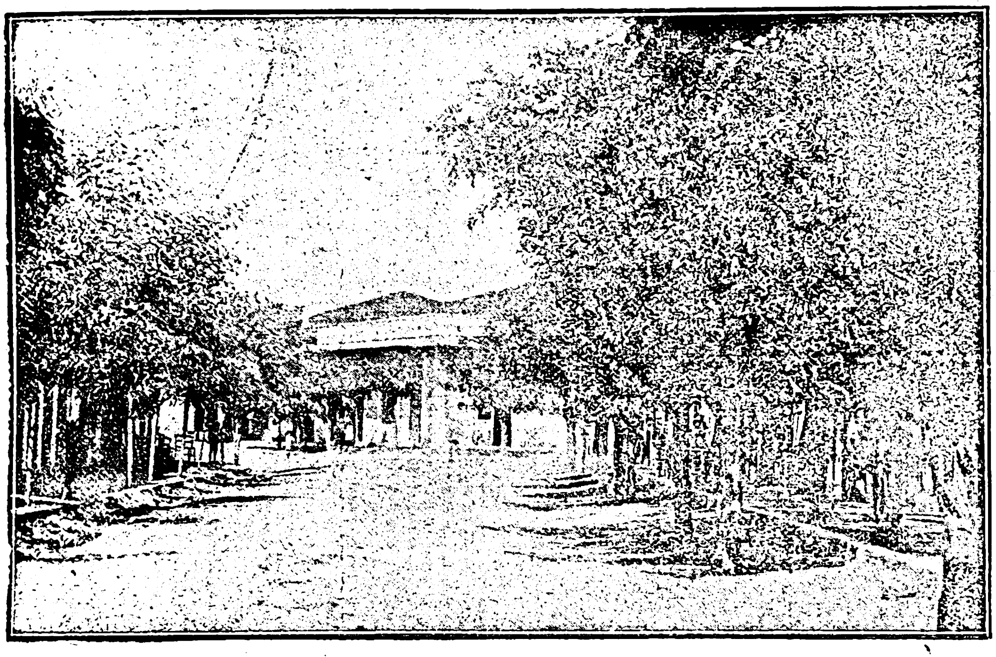

Μεσημβρινὴ πλευρὰ τῆς μεγάλης πλατείας τοῦ Ἁλμυροῦ.
[Φωτογρ. Ι. Δημητρακοπούλου.]

Ἡ πόλις, ἐκ τῶν καλυτέρων θεσσαλικῶν, ἔχει μὲν οἰκοδομὰς καλάς, στερεῖται ὅμως καλῆς ρυμοτομίας. Ἔχει τρεῖς ἐνοριακοὺς ναούς· 1) τὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς πόλεως, ὁ ὁποῖος εἶναι τρισυπόστατος βασιλικὴ μετὰ κυλινδρικοῦ θόλου, εὐρύχωρος, ἱδρυθεὶς τῷ 1802 ἐπὶ ἀρχιερατείας τοῦ ἐπισκόπου Ζιτουνίου καὶ Ἁλμυροῦ Ἱεροθέου, τοῦ μετὰ ταῦτα πατριάρχου Ἀλεξανδρείας· 2) τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, νεόδμητον, ἱδρυθέντα τῷ 1907, ὁ ὁποῖος εἶναι βασιλικὴ σταυροειδὴς μετὰ τρούλλου, καὶ 3) τὸν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, ὁ ὁποῖος ἱδρύθη τῷ 1890, ρυθμοῦ βυζαντινοῦ μετὰ τρούλλου. Ἔχει ἔτι καὶ δύο παρεκκλήσια, τὸ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, ρυθμοῦ βασιλικῆς εἰς τὸ ΝΑ. μέρος τῆς πόλεως, καὶ τὸ τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος, ρυθμοῦ βασιλικῆς, εἰς τὸ ΒΑ.

Ὁ Ἁλμυρὸς ὑπάγεται ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Δημητριάδος. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον καὶ πταισματοδικεῖον, ταμεῖον, οἰκονομικὴν ἐφορίαν γ' τάξεως, δασαρχεῖον, ἀστυνομικὴν ὑποδιοίκησιν, τηλεγραφεῖον-ταχυδρομεῖον, γυμνάσιον ἱδρυθὲν τῷ 1923, ἑλληνικὸν σχολεῖον, πλῆρες δημοτικὸν σχολεῖον ἀρρένων καὶ ἕτερον δημοτικὸν σχολεῖον θηλέων. Ὑπάρχουν προσέτι ἐν τῇ πόλει τρία πιστωτικὰ ἱδρύματα· 1) ὑποκατάστημα τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, 2) ὑποκατάστημα τῆς Τραπέζης Θεσσαλίας καὶ 3) τραπεζικὸν κατάστημα τῆς Γεωργικῆς πίστεως.

Ἡ ἐξέλιξις τῆς πόλεως. Ὁ Ἁλμυρὸς τῷ 1897 κατὰ τὴν τότε ἀπογραφὴν εἶχε 4883 κατ., τῷ δὲ 1920 5736. Ἡ αὔξησις αὕτη προῆλθεν ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐνταῦθα προσφύγων ἐκ Βουλγαρίας (τῷ 1906), οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν καὶ τὴν ὤθησιν πρὸς τὴν πρόοδον. Σήμερον ὁ πληθυσμὸς ὑπερβαίνει τὰς 6.500 κατ., ἐκ τῶν ὁποίων 500 περίπου ὁμιλοῦν τὴν βλαχικὴν διάλεκτον. Τελευταῖοι πρόσφυγες ἐκ Νικομηδείας (20—25 οἰκογένειαι), στεγάζονται εἰς τὸν ἄλλοτε Ἀμυντικὸν στρατῶνα τῶν Τούρκων, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἱδρυθῇ ὑπὸ τούτων εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τοῦ Ξηριᾶ (τὴν μεσημβρινήν).

Εἰς τὴν κεντρικὴν ὡραίαν πλατεῖαν τῆς πόλεως, ὅπου καὶ ἡ ἀγορά, κεῖνται μεγάλα καταστήματα ὑφασμάτων καὶ ἀποικιακῶν ἀνήκοντα εἰς Ζαγορησίους. Ἰδίᾳ δ' ἡ πόλις παρουσιάζει μεγάλην κίνησιν τὸ Σάββατον, ὅτε γίνεται ἡ ἑβδομαδιαία πανήγυρις. Μεγάλη ἐμπορικὴ πανήγυρις τελεῖται καθ' ἕκαστον ἔτος ἀπὸ τῆς 22ας μέχρι τῆς 29ης Αὐγούστου ἐπὶ πεδίου κειμένου ἐπὶ τῶν ὄχθῶν τοῦ Ξηριᾶ, κατὰ τὴν ὁποίαν συρρέουν διάφοροι ἐμπορευόμενοι. Ἐν γένει δ' οἱ κάτοικοι εἶναι λίαν ἐργατικοί, φιλόνομοι, ἀσχολούμενοι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἀντιθέτως δὲ πρὸς ἄλλας ἐπαρχίας, ἐν Ἁλμυρῷ μετανάστευσις δὲν παρατηρεῖται. Ἐλάχιστοι μόνον ἔχουν ἀποδημήσει πρὸ πολλοῦ, εὑρισκόμενοι εἰς διαφόρους πόλεις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἰδίως εἰς τὸ Manchester N. H.

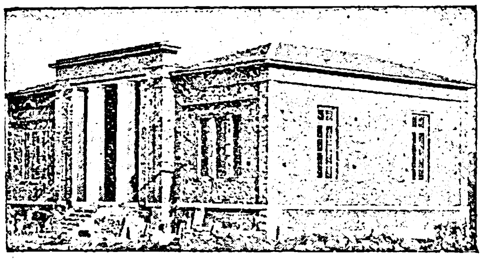

Τὸ ἐν Ἁλμυρῷ Μουσεῖον Ἀρχαιοτήτων.
[Φωτογρ. Ι. Δημητρακοπούλου.]

Ὁ ὑφιστάμενος Γεωργικὸς Πιστωτικὸς συνεταιρισμὸς Ἁλμυροῦ ἔχει δύο ἰδιοκτήτους ἁλωνιστικὰς μηχανάς. Πλὴν τούτου ὑπάρχουν ἐν αὐτῷ καὶ ἄλλα φιλοπρόοδα σωματεῖα· ὁ Γεωργικὸς σύλλογος, ὁ Κτηνοτροφικὸς σύλλογος, ὁ σύλλογος τῶν ραπτοεργατῶν, ὁ ἐμπορικός, ὁ τῶν κυνηγῶν καὶ ἡ φιλάρχαιος ἑταιρεία «Ὄθρυς», ἱδρυθεῖσα τῷ 1896. Ἡ ἀξιέπαινος αὕτη ἐπαρχιακὴ ἑταιρεία δύναται νὰ ὑποδειχθῇ ὡς παράδειγμα εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχιακὰς πόλεις διὰ τὸν ζῆλον αὐτῆς εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν τῆς ἰδίας πατρίδος. Ὄχι μόνον ἐξέδωσε διάφορα δελτία ἀναφερόμενα εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἁλμυροῦ, ἀλλὰ καὶ μουσεῖον ἵδρυσεν, ἐν τῷ ὁποίῳ φυλάσσονται ἐπιμελῶς σπουδαιότατα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, ἀνακαλυφθέντα κατὰ καιροὺς εἰς διαφόρους ἀνασκαφὰς τῆς Ἅλου, τῆς Πυράσου, τῶν Φθιωτίδων Θηβῶν καὶ ἄλλων ἀρχαιολογικῶν μερῶν τῆς ἐπαρχίας.

Οἱ κάτοικοι ὑδρεύονται ἐκ φρεάτων, τῶν ὁποίων τὸ βάθος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 5 μέτρα. Ἀξιόλογον εἶναι καὶ τὸ νεκροταφεῖον τῆς πόλεως, κατάφυτον ἐκ κυπαρίσσων καὶ ἀνθέων. Ἡ πόλις ἀπὸ τοῦ 1927 φωτίζεται δι' ἠλεκτρικοῦ.

Προϊόντα καὶ ἐμπόριον. Πλουσιωτάτη εἶναι ἡ παραγωγὴ τῶν δημητριακῶν ἐν τῇ εὐφόρῳ πεδιάδι τοῦ Ἁλμυροῦ, ἰδίως δὲ σίτου (ντεβέ, ραψάνι, μαυραγάνι). Ἡ παραγωγὴ σίτου τῷ 1927 ἀνῆλθεν εἰς 600 χιλ. ὀκ., ἡ δὲ παραγωγὴ τοῦ καπνοῦ τῆς περιφερείας Ἁλμυροῦ τῷ 1925 ἀνῆλθεν εἰς 196.344 ὀκ., τὸ δὲ διὰ τοῦ Ἁλμυροῦ ἐξαχθὲν συνολικὸν ποσὸν θεσσαλικοῦ καπνοῦ ἀνῆλθεν εἰς 500.855 ὀκάδας ἀξίας 25 ἑκατομ. δραχμῶν. Ὁ καπνὸς τοῦ Ἁλμυροῦ, σαρρῆ, εἶναι περιζήτητος ἰδίως εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ Ἁλμυρὸς παράγει προσέτι ὀλίγον, ἀλλ' ἐκλεκτὸν οἶνον ἐρυθρὸν καὶ μέλανα, περὶ τὰς 70 χιλ. ὀκάδας. Ὡσαύτως ἐξάγει περὶ τὰς 100 χιλ. ὀκάδας βάμβακος προερχομένου ἐκ τῆς περιφερείας Πλατάνου, ἀξίας 1.300.000 δρχ.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία μετὰ τοῦ Βόλου διενεργεῖται πυκνῶς δι' αὐτοκινήτων καὶ δὶς τῆς ἡμέρας (ἀπόστασις 36 χιλιομ.). Ξ. Π.-Ι. Σ.

— 2) ***Ἐπαρχία Ἁλμυροῦ.*** Τὸ νότιον τμῆμα τοῦ νομοῦ Λαρίσης, τὸ περιεχόμενον μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν Δομοκοῦ καὶ Φθιώτιδος ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου ἀφ' ἑτέρου. Πάλαι τὸ θεσσαλικὸν τοῦτο τμῆμα ἐλέγετο *Ἀχαΐα Φθιῶτις*, σήμερον δ' ὀνομάζεται οὕτω ἐκ τοῦ ἐμπορικοῦ αὐτῆς κέντρου, τῆς πόλεως Ἁλμυροῦ. Πρὸς Β. ὁρίζεται ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν Βόλου καὶ Φαρσάλων διὰ χαμηλῶν ὀρέων, τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι τὰ Τσιραγιώτικα. Πρὸς Ν. καὶ Δ. ἐκτείνονται διάφοροι παραφυάδες τῆς ὑψηλῆς *Ὄθρυος*, ἡ ὁποία ὑψοῦται μέχρι τῶν 1728 μ. (κορυφὴ Γερακοβοῦνι). Ἡ Ὄθρυς ἐνταῦθα λέγεται κοινῶς *Γουριώτικα βουνὰ* (ἐκ τοῦ χωρίου *Γοῦρα*), κατὰ δὲ τὰς ὑψηλὰς αὐτῶν κορυφὰς *Ἅγιος Ἠλίας, Μαυρίκα, Γερακοβοῦνι* καὶ *Προσήλια* διήρχοντο πρὸ τοῦ 1881 τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας. Τὰ ὅρια ἀνατολικώτερον ἠκολούθουν τὸν Σουρπιώτικον ποταμὸν καὶ κατέληγον εἰς τὸν Παγασιτικὸν παρὰ τὴν Ἀμαλιάπολιν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἁλμυροῦ ὑπήχθησαν μετὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Θεσσαλίας καὶ αἱ νῦν κοινότητες ἐκ τῆς παλαιοτέρας Ἑλλάδος, Πτελεοῦ, Ἀχιλλείου, Σούρπης καὶ Ἀμαλιαπόλεως, οὕτως ὥστε σήμερον τὰ νοτιοανατολικὰ ὅρια τοῦ νομοῦ Λαρίσης φθάνουν εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὸ ὄρος Τραγοβοῦνι (ὑψ. 642), καὶ πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Ποσειδίου (κ. *Σταυροῦ*), τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ἡ εἴσοδος εἰς τὸν Παγασιτικὸν κόλπον.

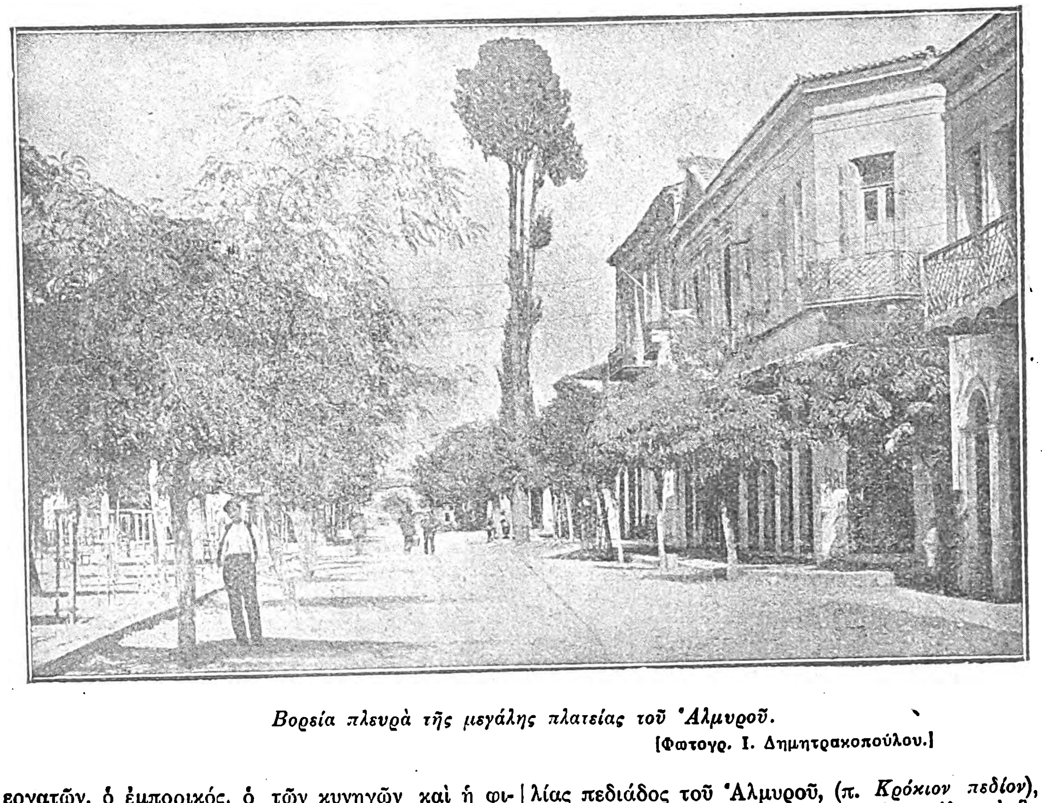

Βορεία πλευρὰ τῆς μεγάλης πλατείας τοῦ Ἁλμυροῦ.
[Φωτογρ. Ι. Δημητρακοπούλου.]

Ἡ ἐπαρχία εἶναι ὀρεινή, πλὴν τῆς πρὸς τὸ ἐνδότερον τοῦ Παγασιτικοῦ ἀναστομουμένης παραλίας πεδιάδος τοῦ Ἁλμυροῦ, (π. *Κρόκιον πεδίον*), ἡ ὁποία, εὐφορωτάτη οὖσα, ἀποτελεῖ μόλις τὸ ἓν ὄγδοον τμῆμα ὅλης τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐπαρχίας. Οἱ χείμαρροι, πλὴν τινος διευθυνομένου εἰς τὸν

Digitized by Google

Ἐνιπέα, παραπόταμον τοῦ Πηνειοῦ, διευθύνονται ἀκτινοειδῶς πρὸς τὴν πεδιάδα. Τούτων σημαντικώτερος εἶναι ὁ *Ξηριᾶς* (ὁ *Κουάριος* τῶν ἀρχαίων) ὁ ὁποῖος πλημμυρεῖ πολλάκις τοὺς ἀγροὺς τῆς πεδιάδος, τὸ *Χολόρρευμα* πρὸς Β, ὁ *Ματάζης* (π. *Αἴας ;*) καὶ ὁ *Σουρπιώτικος* πρὸς Ν. Ρέει δὲ καὶ ἀγχίαλός τις ρύαξ, ὁ *Ἄμφρυσσος* (κ. *Κεφάλωσις*), πηγάζων ὑπὸ τὰ τείχη τῆς ἀρχαίας Ἅλου ἢ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἁλμυροῦ. Δάση συναντᾷ τις σχετικῶς ὀλίγα. Ταῦτα ὑπάρχουν κυρίως κατὰ τὰ ὑψηλὰ μέρη τῆς Ὄθρυος, μικρὸν δὲ δάσος δυτικῶς τῆς πόλεως Ἁλμυροῦ (ἐν ὅλῳ 74 χιλ. στρέμ.).

Ἡ ἔκτασις τῆς ἐπαρχίας ἀνέρχεται εἰς 1040 τετραγ. χιλιόμ., οἱ δὲ κάτοικοι εἰς 24 περίπου χιλιάδας. Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι σχετικῶς μικρά, 23 μόλις κάτ. εἰς ἓν τετραγ. χιλιόμ. Τοῦτο ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸ ἄγονον τοῦ ἐδάφους. Ἐκ τῶν καλλιεργουμένων εἰδῶν τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν ὁ σῖτος, ἡ βρόμη καὶ ὁ καπνὸς (ἰδίως εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἁλμυροῦ). Ἡ ποσότης τοῦ παραγομένου καπνοῦ ἀποτελεῖ τὰ $^3/_5$ ὅλης τῆς τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Ἔχει καὶ ἐκτάσεις τινὰς ἀμπέλων, κήπων παραγόντων ὄσπρια, παράγει δὲ καὶ βάμβακα (περὶ τὰ 1000 στρέμ.) καὶ λίνον (150 περίπου στρέμ.). Ἐκ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων ἀριθμοῦνται κατὰ προσέγγισιν 215 χιλ. ἐλαιόδενδρα, 19 χιλ. ἀμυγδαλέαι, 4 χιλ. μορέαι, 3 χιλ. συκέαι, $2\,^1/_2$ χιλ. ἀπιδέαι, 1000 καρυδέαι, 1000 κυδωνέαι, 740 ροδακινέαι καὶ 700 μηλέαι.

Ἡ κτηνοτροφία εἶναι σημαντική· ὑπάρχουν $2\,^1/_2$ χιλ. ἵπποι, 660 ἡμίονοι 1600 ὄνοι, 3 χιλ. βόες, 34 χιλ. πρόβατα, 45 χιλ αἶγες, 1700 χοῖροι, 20 χιλ. ὄρνιθες, 1000 νῆσσαι καὶ $2\,^1/_2$ χιλ. κυψέλαι μελισσῶν.

Ἡ ἐπαρχία Ἁλμυροῦ περιλαμβάνει 18 κοινότητας, ἔτι δὲ καὶ τὴν περίφημον *μονὴν τῆς Ξυνιᾶς*, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα Βρυνένης. Οὐδεμίαν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ἔχει, συγκοινωνεῖ δὲ μόνον δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ ἀρχομένης ἀπὸ Βόλου, διερχομένης τὸν Ἁλμυρὸν καὶ τελευτώσης εἰς τὸ ἐπίνειον τοῦ Ἁλμυροῦ *Τσιγγέλι*. Ξ. Π.-Ι. Σ.

— 3) ***Κόλπος Ἁλμυροῦ***. Ἐλάσσων κόλπος ἐν τῷ Παγασιτικῷ (πλάτ. 39° 18′ 05, μῆκ. 22° 58′ 00″ Χάρτης Ἀγγλικὸς 1556: Gulf of Volo with Oreos and Talanta channels. Ὅρα ὡσαύτως χάρτας *Γεωγραφικῆς ὑπηρεσίας Στρατοῦ*, φύλλα «Βόλος» καὶ «Ἁλμυρός»), ἀποτελῶν τὸν δυτικὸν μυχὸν ἐκείνου. Διανοιγόμενος μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἀγκίστρι* πρὸς βορρᾶν καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἁλμυροῦ* ἐπίσης ὀνομαζομένου πρὸς νότον, ἔχει εὖρος 7 μιλλίων μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων τούτων μετρούμενον καὶ εἴσδυσιν 5 μιλλίων ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς εἰρημένης διαστάσεως λογιζομένων. Τὰ βάθη του, 40 ὀργ. κατὰ μέγιστον πρὸς τὸ βόρειον τριτημόριον τῆς διαστάσεως τοῦ μνησθέντος εὔρους του, βαίνουσι βαθμηδὸν μειούμενα πρὸς τὰς ἀκτάς, τῆς ἰσοβαθοῦς τῶν 5 ὀργυιῶν ἀπεχούσης $^1/_2$ μιλ. κατὰ μέγιστον ὅρον, καὶ τοῦτο μόνον περὶ τὸ μέσον τῆς δυτικῆς τοῦ κόλπου ἀκτῆς. Τόσον ἡ βορεία ὅσον καὶ ἡ νοτία αὐτοῦ ἀκτὴ εἶναι βουνώδης ἢ καὶ ὀρεινή, ἀντιθέτως πρὸς τὴν δυτικὴν οὖσαν πεδινήν, εὔφορον καὶ ἔχουσαν πανυψήλους λεύκας φιλύδρους κατὰ διαστήματα. Ἐπὶ τῆς Β. δὲ ἀκτῆς του, ἀκριβῶς πρὸς Β τοῦ ἀκρωτ. Ἁλμυρὸς καὶ εἰς $2\,^1/_2$ μιλ. Δ. ΝΔ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀγκίστρι, εὐαναγνώριστος ἀπὸ θαλάσσης μαστός, ἐπιστεφόμενος ἀπὸ μικρὸν «*τεκέν*», ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία του «*τοῦ Μολᾶ-Καδὴρ τὸ μνῆμα*».

Καίτοι παντοῦ τῆς αἰγιαλίτιδος δύναταί τις ἐν ἀνάγκῃ νὰ ποντίσῃ, εὑρίσκων μάλιστα βυθὸν ἐπίβολον εἰς τὰς ἀγκύρας, ἐν τούτοις εἷς μόνον ὅρμος γεωγραφεῖται ἐν αὐτῷ, *ὁ ὅρμος τῆς Σούρπης*, σχηματιζόμενος ἐν τῷ νοτίῳ μυχῷ καὶ δυτικῶς τῆς μικρᾶς χερσονήσου «*Βασιλίσσης Ὄλγας*». Καὶ ἡ μὲν χερσόνησος ὀφείλει τὸ ὄνομα εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ βρεττανικοῦ ὑδρογραφικοῦ πλοίου «Fearless», θελήσαντας νὰ εὑρίσκωνται δύο ἐγγὺς θέσεις φέρουσαι ὀνομασίας βασιλισσῶν τῆς Ἑλλάδος, δεδομένου ὅτι ἡ *Ἀμαλιάπολις (Νέα Μιζέλλα)* κεῖται ἐν τῷ μυχῷ τῷ σχηματιζομένῳ πρὸς τὴν ἔξω τοῦ κόλπου τοῦ Ἁλμυροῦ ἀνατολικὴν τῆς χερσονησῖδος μασχάλην. Μετὰ δὲ τὴν ἄβρως εὐλαβῆ ἐκδήλωσίν των ταύτην, οἱ ἀξιωματιοὶ τοῦ «Fearless» ἀπηθανάτισαν καὶ τὰ ἰδικά των ὀνόματα, ἀφήσαντες αὐτὰ ὡς τοπωνύμια διαφόρων ἀνωνύμων ἕως τότε τοῦ ὅρμου τῆς Σούρπης σημείων, ὅστις τὸ πρῶτον ἐχαρτογραφεῖτο ἐν λεπτομερείᾳ, ὑπ' αὐτῶν. Διὰ τοῦτο εἶναι σήμερον γνωσταὶ ἡ μὲν ΒΑ ἄκρα τῆς χερσονησῖδος ὡς ἄκρα *Μάξουελ* (Maxwell), ἡ ΒΔ *Σμὶθ* (Smith), ὁ ἐν τῇ δυτικῇ μασχάλῃ της ὅρμος, ὁ ἀμφίδυμος πρὸς τὸν ὅρμον τῆς Νέας Μιτζέλλας, *Φήαλες* (Fearless) καὶ ἡ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὅρμου ὕφαλος τῶν $4\,^1/_2$ ὀργυιῶν *Λεφρόϋ* (Lefroy). Δύο ποτάμια ἐκβάλλουν εἰς τὸν νότιον μυχὸν τοῦ κόλπου, ὁ *Ἁλμυρὸς* καὶ τὸ *Σουρπιώτικο*. Ἓν δὲ μίλλιον ΒΔ τοῦ μυχοῦ τούτου τὸ ἐπίνειον Τσιγκέλια, τελευταῖον ὅριον τῆς πρὸς τὴν Τουρκίαν μεθορίου μας, τῆς πρὸ τῆς κατὰ τὸ 1881 προσαρτήσεως τῆς Θεσσαλίας· ὀφείλει δὲ τὴν ὀνομασίαν του, κατὰ τὴν παράδοσιν, εἰς τὰς φρικαλεότητας αἵτινες ἐλάμβανον χώραν ἐκεῖ, ὅταν ὁ Ἁλμυρὸς ὑπήγετο ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων· θαυμάσιον δὲ ἀλλὰ καὶ ὀχυρώτατον μέγαρον, ὅπερ εἶχε κτίσει ἐγγὺς τοῦ ἐπινείου ὁ υἱὸς τοῦ Τεπελενλῆ Βελῆς καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια εἴδομεν σωζόμενα τῷ 1897, καθιστᾶ πιθανοφανεστάτην τὴν κατὰ τὴν παράδοσιν προέλευσιν τοῦ τοπωνυμίου. Ἀλλὰ καὶ ἄλλη ἀποβάθρα ὑπάρχει, εἰς $6\,^3/_4$ μιλ. Δ. ΝΔ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀγκίστρι καὶ εἰς 5 μίλ. Β ΒΔ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἁλμυρός, ἐξ ἧς ἀναχωρεῖ ὁδὸς πρὸς τσιφλίκια τῆς ἐνδοχώρας, συναντῶσα καθέτως τὴν ὁδὸν Βελεστίνου—Ἁλμυροῦ, ἣν ἠκολούθησε κατὰ τὴν ἐκ Βελεστίνου ὑποχώρησίν της (24 Ἀπριλίου 1897) ἡ Γ′ ταξιαρχία (Κ. Σμολένσκη), πλὴν μιᾶς πεδινῆς πυρβολαρχίας της, ἣν μετέφερεν ὁ στόλος μέχρι τῆς ρηθείσης ἀποβάθρας. Ἡ πόλις δὲ τοῦ Ἁλμυροῦ ἀπέχει ἀπὸ τῆς ἀποβάθρας ταύτης, ἥτις προσήνεγκε σπουδαιοτάτας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Γ′ ταξιαρχίαν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, δεκατρία χιλιόμετρα διὰ τῆς ὡς ἄνω μνησθείσης τεθλασμένης ὁδοῦ, καὶ ἔχει εἰς 800 μέτρα πρὸς νότον αὐτῆς μέγαν ἀμυντικὸν στρατῶνα, κτισθέντα πρὸ τοῦ 1881, ἐπὶ τουρκοκρατίας. Εἰς τὸν ΒΔ τέλος μυχὸν τοῦ κόλπου, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βόλου — Καραμπᾶς — Ἄκιτσι, βορείως τῆς ξηρολίμνης *Μπαλουκλῆ*, εἶναι ἐκτισμένη ἡ *Νέα Ἀγχίαλος*.

—*[Ναυτ. Ἱστορ.]* Τὴν εἰς Δομοκὸν ὑποχώρησιν τοῦ ἐν Φαρσάλοις στρατοῦ μας (24 Ἀπριλίου 1897) ἐπηκολούθησε καὶ ἡ τῆς ἐν Βελεστίνῳ Γ′ ταξιαρχίας, μέρους μὲν αὐτῆς μετὰ μιᾶς πεδινῆς πυρβολαρχίας κατευθυνθέντος πρὸς Βόλον, τοῦ κυρίου δὲ αὐτῆς σώματος πρὸς Ἁλμυρόν. Ὥρμουν δὲ τότε εἰς Βόλον τὸ θωρηκτὸν «*Ψαρά*», φέρον τὸ σῆμα τοῦ ὑποναυάρχου ἀρχηγοῦ τῆς «Θωρη‹τῆς Μοίρας» Γεωργίου Α. Σταματέλλου, ἡ «*Μυκάλη*» καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ στολίσκου τῶν τορπιλλοβόλων, ὅπως ἐνεργήσουν τὴν εἰς Ἁλμυρὸν μεταφορὰν τῶν εἰς Βόλον ὑποχωρησάντων, τῆς πεδινῆς πυρβολαρχίας ἥτις ἦτο ἀδύνατον νὰ μεταβῇ ἕως ἐκεῖ μὴ ὑπαρχούσης ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, καὶ τῶν ἐφοδίων καὶ πυρομαχικῶν ἅτινα περιείχοντο εἰς τὰς ἐκκενουμένας ἐν Βόλῳ ἀποθήκας. Ὁ λοιπὸς στόλος παρηκολούθει, παραπλέων ἀπεγγὺς τὰς ἀκτάς, τὴν ὑποχώρησιν τῆς Γ′ ταξιαρχίας (Σμολένσκη), πρὸς προστασίαν αὐτῆς ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τῶν Τούρκων. Δὲν παρέστη ἐν τούτ ις ἀνάγκη τοιαύτη, καὶ τόσον ἡ Γ′ ταξιαρχία ὅσον καὶ ὁ παρακολουθῶν τὴν ὑποχώρησίν της στόλος ἔφθασαν εἰς Ἁλμυρὸν τὴν 25 Ἀπριλίου. Ἐκεῖ κατέπλευσε καὶ ἡ ναυαρχὶς μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν Βόλῳ πλοίων μετὰ τὴν εἰς τὴν πόλιν ταύτην εἴσοδον τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ (26 Ἀπριλίου 1897, $10\,^1/_2$ π. μ.), τῶν μὲν θωρηκτῶν ἀγκυροβολησάντων εἰς τὸν ΒΔ μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ἁλμυροῦ ὅπως δυνηθῶσι νὰ βάλωσι κατὰ πάσης ἀποπείρας διελεύσεως τουρκικοῦ στρατοῦ διὰ τῆς ὁδοῦ Βόλου-Ἁλμυροῦ τῆς ἀκολουθούσης τὰ χείλη τῶν ἀπορρώγων. Τῆς Γ′ δὲ ταξιαρχίας ἀναπτυχθείσης (27 Ἀπριλίου) ἐπὶ τῶν ἀπὸ Σούρπης πρὸς Γκούραν βουνοσειρῶν, τὰ θωρηκτὰ δὲν ἤλλαξαν ἀγκυροβόλιον, καθ' ὅσον ὁ ναύαρχος ἐθεώρει τοῦτο ὡς καταλληλότατον πρὸς ἀπόκρουσιν τουρκικῆς δυνάμεως ἐκ Βόλου ἐπερχομένης, πράγματι δὲ ἰσχυρὰ τοιαύτη, ἐρχομένη πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀρξαμένης ἐπιθέσεως (28 Ἀπριλ.), ἀπεχώρησεν ἅμα ὡς εἶδεν ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων τὰ θωρηκτά μας.

Τὴν 5ην Μαΐου ἀρξαμένης, συγχρόνως μὲ τὴν ἐν Δομοκῷ, ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Γ′ ταξιαρχίας, αὕτη μὲν κατέλαβε τὰς θέσεις Κεφάλωση Ν. Α. τοῦ Ἁλμυροῦ καὶ Πλατανιᾶς Ν. αὐτοῦ, οἱ δὲ Τοῦρκοι εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν Ἁλμυροῦ, τὸν ἀμυντικὸν στρατῶνα τῆς ὁποίας ὠχύρωσαν, σκοποῦντες, κατὰ πληροφορίας ἃς ἔλαβεν ὁ ναύαρχος Σταματέλλος ἐκ ξένων ἀνταποκριτῶν ἐπιβεβαιωθείσας δὲ καὶ παρὰ Τούρκων αἰχμαλώτων, αἰφνιδιασμὸν κατὰ τῆς Γ′ ταξιαρχίας καὶ ὑπερφαλάγγισιν αὐτῆς ἐκ δυσμῶν. Ἤλλαξαν τότε τὰ «*Ψαρά*» ἀγκυροβόλιον, ἅμα τῇ νυκτί, μεθορμισθέντα εἰς 9 ὀργυιῶν βόλισμα εἰς 7100 μέτρα καὶ πρὸς Β 61° Α (ἀλ) ἀπὸ τοῦ ἀμυντικοῦ στρατῶνος, ἣν θέσιν εἴχομεν ἐπισημάνει διὰ σημαντῆρος ἀπὸ τῆς ἡμέρας, διότι ἀπεφασίσθη νὰ βληθῶσι βολαί τινες τῶν πυροβόλων τῶν 27 ἑκατ. πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς πόλεως τοῦ Ἁλμυροῦ, τοῦτο μὲν πρὸς ἐκφοβισμὸν τῶν Τούρκων, πρὸ πάντων ὅμως πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν οἵτινες εἶχον ἀσαφῶς μαντεύσει τὴν ἐν Δομοκῷ ἀτυχίαν ἐκ τηλεγραφήματος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Στρατοῦ αἰτοῦντος ἐνισχύσεις παρὰ τῆς τρίτης ταξιαρχίας. Ἵνα μὴ πέσωσιν ὅμως μακρὰν τοῦ Ἁλμυροῦ αἱ ὀβίδες τῶν «*Ψαρῶν*» καὶ παραχθῇ οὕτω ἐντύπωσις ἀντίθετος ἐκείνης ἣν ἐπεδίωκεν ὁ ναύαρχος Σταματέλλος, ἐδόθη εἰς τὰ πυροβόλα τῶν 27 κατάλληλος διὰ τὴν ἀπόστασιν 7100 μέτρων ὕψωσις καὶ ἐστρέφετο τὸ πλοῖον ἑλκομένου κάλω ποντισθείσης ἰσχάδος, ἕως ὅτου, κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἀνθυποπλοιάρχου τότε † Ματθ. Ματθαιοπούλου, ἤθελε συμπέσει ὁ ἄξων τοῦ πυροβόλου πρὸς ἀντιστοιχίαν Ν61°Ζ (ἀλ). Καίτοι δὲ διὰ τοῦ χειρισμοῦ τούτου ἐπεδιώκετο ἁπλῶς σημεῖον πτώσεως ἐγγὺς τῆς πόλεως, ἡ πρώτη ὀβὶς (5 Μαΐου 1897, $11\,^1/_2$ μ. μ.) ἔπεσε κατὰ παράδοξον εὔνοιαν τύχης, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἀμυντικοῦ στρατῶνος, γεννηθέντος πανικοῦ εἰς τοὺς Τούρκους, ὅστις ὑπῆρξεν εὐεργετικὸς διὰ τὴν εἰς ὑποχώρησιν ἑτοιμαζομένην τρίτην ταξιαρχίαν. Συγχρόνως μὲ τὰς ἐνεργείας ταύτας ἐξετελεῖτο συν όνως ἡ ἐπιβίβασις τῶν μὴ δυναμένων νὰ ἀκολουθήσωσι πεζῇ τὴν ὑποχωρήσασαν Γ′ ταξιαρχίαν καὶ ἡ φόρτωσις τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν κτηνῶν του. Τὴν αὐγὴν τῆς 6ης Μαΐου, ἀρξαμένης τῆς ὑποχωρήσεως τῆς Γ′ ταξιαρχίας, παρηκολούθησε ταύτην παραπλέουσα τὰς ἀκτὰς ἀπ' ἐγγὺς ἡ «ἀνατολικὴ μοῖρα», ἐμποδίσασα οὕτω τὴν ἀπὸ νώτων ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ὑποχωρούντων.

Εἰς τὸν κόλπον Ἁλμυροῦ ὡδηγήθη τὴν 30ὴν Μαΐου 1897 καὶ τὸ πρῶτον λάφυρον τοῦ ναυτικοῦ τῆς Νέας Ἑλλάδος, τὸ ἀτμόπλοιον «*Γεώργιος*» τῆς ἑταιρίας Χατζῆ Δαούτ, τὸ ὁποῖον ᾐχμαλωτίσθη παρὰ τὰ Μπεσικια τῆς Τενέδου ὑπὸ τοῦ ἀτμομυοδρόμωνος «*Πηνειοῦ*», κυβερνωμένου ὑπὸ τοῦ πλωτάρχου Ι. Μιαούλη καὶ τοῦ τορπιλλοβόλου «*14*» κυβερνωμένου ὑπὸ τοῦ ὑποπλοιάρχου Φιλίππου Κανελλοπούλου, ὡς ἔχον ἔνδον φορτίον πυρομαχικῶν ἐν κιβωτίοις ἅτινα ἐδήλωσε ὡς περιέχοντα διατηρημένας τροφάς, καὶ ἐνενηκοντάδα νιζάμηδες Αἰγυπτίων. Τὸ ἀτμόπλοιον δὲ τοῦτο χρησιμοποιηθὲν ὡς ὁπλιταγωγὸν διετήρησεν ἐν ἀρχῇ τὸ ὄνομά του «*Γεώργιος*»· μετωνομασθὲν δὲ κατόπιν «*Κρήτη*» καὶ μετέπειτα «*Αὔρα*», χρησιμοποιεῖται νῦν ὡς ὑδροφόρος τοῦ στόλου. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— 4) ***Ποταμός***. Τὸ ὁμώνυμον τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ Ἁλμυροῦ ποτάμιον πηγάζει ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Σούρπης καὶ ἐκβάλλει ἐν τῷ Ν. ΝΔ μυχῷ τοῦ ὅρμου τῆς Σούρπης, τοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἁλμυροῦ (βλ. ἀνωτέρω). Ὀλίγον ἀνατολικώτερον αὐτοῦ ἐκβάλλει τὸ ποτάμιον *Σουρπιώτικα*, μεγαλύτερον αὐτό.

— 5) ***Ἀκρωτήριον***. Τὸ νότιον κέρας τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ κόλπου τοῦ Ἁλμυροῦ (πλάτος 39°11′35′, μῆκος 22°54′25″. Χάρτης Ἀγγλικὸς 1556: Gulf of Volo with Oreos and Talanta channels) καλεῖται *Ἁλμυρὸς* καὶ τοῦτο, ἀποτελοῦν τὴν βορείαν ἄκραν τῆς χερσονήσου «*Βασίλισσα Ὄλγα*». Αἱ ἀποστάσεις του δὲ ἀπὸ τῶν κυριωτέρων σημείων τῆς ἀκτῆς τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου ἔχουσιν εἰς μίλλια ὡς ἀκολούθως: ἀκρωτ. *Ἀγκίστρι* $7\,^1/_5$. *Ἀποβάθρα Ἁλμυροῦ* $6\,^3/_4$. Ἐπίνειον *Τσιγκέλια* $2\,^1/_2$. *Νέα Μιζέλλα* $1\,^1/_2$ Ἀκρωτήρ. *Καβούλια* Τρίκκερι $9\,^1/_3$. *Μελίνα* 16 μιλ. *Ἄφυσσος* 14 μιλ. *Καλὰ Νερὰ* 13 μιλ. *Ἀγριὰ* 11 μιλ. *Βόλος* $10\,^1/_2$. Σ. Ε. Λ.

— **Ἁλμυρὸς (*Θρᾴκης*)**. Ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐκαλεῖτο *Ἁλμυρὸς* ὁ νῦν ρύαξ *Καληβρή*, ὁ ἐκβάλλων εἰς τὴν Προποντίδα μεταξὺ τῶν πόλεων Ἡρακλείας καὶ Σιλυβρίας. Παρὰ τὸν ρύακα τοῦτον ὁ στρατηγὸς Ἀλέξιος Κομνηνὸς (ὁ κατόπιν βασιλεύσας) ἐνίκησε καὶ ᾐχμαλώτισε τῷ 1078 τὸν στρατηγὸν Δυρραχίου Νικηφόρον Βρυέννιον στασιάσαντα κατὰ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου Γ′ τοῦ Βοτανειάτου. Ὁ Βρυέννιος παρασύρας εἰς τὸ στασιαστικὸν αὐτοῦ κίνημα ἁπάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς τοῦ Κράτους ἐπαρχίας καὶ συγκροτήσας ἰσχυρὸν στρατόν, ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς καὶ ἐβάδισε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα βίᾳ εἰσέλθῃ ἐν αὐτῇ καὶ καταλάβῃ τὸν θρόνον. Ἐναντίον αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος Βοτανειάτης ἔπεμψε τὸν μόλις εἰκοσαετῆ τότε στρατηγὸν Ἀλέξιον Κομνηνόν. Οὗτος παραλαβὼν τὰς εὐαρίθμους τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει στρατιωτικὰς δυνάμεις, ἀποτελουμένας ἐκ τοῦ σώματος τῶν *Ἀθανάτων* καὶ ἔκ τινων μισθοφόρων Τούρκων καὶ Φράγκων, ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τῶν στασιαστῶν, φθάσας δὲ εἰς Ἁλμυρὸν ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ παρ' αὐτὸν φρούριον *Καλοβρύη* (ὅπου καὶ νῦν ἡ κώμη *Καληβρή*), ἔνθα ἐπληροφορήθη διὰ τῶν πεμφθεισῶν ἀναγνωρίσεών του, ὅτι καὶ ὁ ἀντίπαλός του Βρυέννιος ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν ἐγγὺς πεδιάδα τοῦ Κηδόκτου. Ὁ Ἀλέξιος δὲν ἐκινήθη ἀμέσως ἐναντίον τῶν στασιαστῶν, καθότι εἶχε λάβει τὴν προτεραίαν ἔγγραφον διαταγὴν τοῦ βασιλέως, διατάσσοντος αὐτὸν νὰ μὴ συγκρουσθῇ μετὰ τῶν πολεμίων πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν ἀποστελλομένων ἐνισχύσεων. Συγχρόνως ὅμως ὁ Βρυέννιος πληροφορηθεὶς τοῦ Ἀλεξίου τὴν προσέγγισιν παρέταξε λίαν πρωῒ τὰ στρατεύματά του καὶ ἐν τάξει μάχης προήλασε πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ.

Εἰς τὸ δεξιὸν ὁ Βρυέννιος ἔταξε τὸ ἱππικὸν τῶν Θεσσαλῶν, τῶν Φράγκων καὶ τῶν λεγομένων *Ἑταιρειῶν*, ἐν ὅλῳ περὶ τὰς 5 χιλ. ἱππέων ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου Βρυεννίου, ὃν ὁ Νικηφόρος ἀνηγόρευσε κουροπαλάτην καὶ διώρισε «*δομέστικον τῶν σχολῶν τῆς Δύσεως*», δηλ. ἀρχιστράτηγον τῶν ἐν ταῖς δυτικαῖς ἐπαρχίαις στρατευμάτων. Εἰς τὸ ἀριστερὸν ἔταξε τρισχιλίους ἱππεῖς Μακεδόνας καὶ Θρᾷκας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Ταρχανιώτου Κατακαλὼν «ἀνδρὸς καὶ βίῳ καὶ λόγῳ καὶ στρατηγικαῖς μελέταις κοσμουμένου». Τοῦ μέσου τὴν διοίκησιν ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος ὁ Νικηφόρος Βρυέννιος, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸ «*ἀρχοντικὸν*» καί τινα τάγματα ἐξ ἐπιλέκτων Θρᾳκῶν, Μακεδόνων καὶ Θεσσαλῶν ἱππέων. Ἐν τέλει ἔξωθεν τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος ἀπέσπασε

Digitized by Google

σῶμά τι ἱππικοῦ ἐκ Σκυθῶν μισθοφόρων, δοὺς αὐτῷ τὴν διαταγὴν ἵνα, ἅμ' ὡς ἐμφανισθῇ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἠχήσῃ ἡ σάλπιγξ τὸ *ἐνυάλιον*, ἐκτελέσῃ ἑλιγμὸν καὶ ἐπιτεθῇ μετ' ἀλαλαγμοῦ καὶ βοῆς κατὰ τοῦ νώτου τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως.

Ὁ στρατηγὸς Ἀλέξιος Κομνηνὸς ἠδύνατο, συμφώνως τῇ βασιλικῇ ἄλλως τε διαταγῇ, νὰ ἀποσυρθῇ καὶ ἀποφύγῃ τὴν σύγκρουσιν μέχρι τῆς ἀφίξεως τῶν ἀναμενομένων ἐνισχύσεων· θεωρήσας ὅμως τοῦτο ὡς ἀντιβαῖνον εἰς τὴν φιλοτιμίαν του ἀπεφάσισε, καίτοι μειονεκτῶν ἀριθμητικῶς ἔναντι τοῦ ἀντιπάλου του, νὰ ρίψῃ τὸν περὶ τῶν ὅλων κύβον. Πρωτίστως ἐφρόντισε νὰ παρατάξῃ τὸ στράτευμά του εἰς θέσιν τοιαύτην, ὥστε νὰ μὴ βλέπωσιν οἱ ἄνδρες του τοὺς προελαύνοντας πολεμίους καὶ πτοηθῶσιν ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς αὐτῶν ὑπεροχῆς. Κατοπτεύσας εἶτα τὸ ἔδαφος παρειήρησεν, ὅτι τὸ μὲν ἀριστερὸν τῆς ἐχθρικῆς γραμμῆς προὐχώρει ἐπὶ ἐδάφους ἀναπεπταμένου, τὸ δὲ δεξιόν, τὸ διοικούμενον ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Βρυεννίου, διὰ μέσου κοιλάδων καὶ λόφων. Καὶ ἀμέσως ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιτεθῇ αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ ἐχθροῦ. Τὰς δυνάμεις του ὁ Ἀλέξιος ἔταξεν ὡς ἑξῆς: Τὸ ἰσχυρότερον μέρος, ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ σώματος τῶν Ἀθανάτων καὶ ἐκ Φράγκων μισθοφόρων, πάντων ἱππέων, ἐκράτησεν ὑπὸ τὰς ἀμέσους αὐτοῦ διαταγάς. Τὸ ὑπόλοιπον ἀποτελούμενον ἐκ Τούρκων και *Χωματινῶν*, ἐπίσης ἱππέων, ἔθεσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Κωνσταντίνου Κατακαλών, δοὺς αὐτῷ τὴν διαταγὴν νὰ ἐπιτηρῇ τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἀντιμετωπίσῃ τὸ σῶμα τῶν Σκυθῶν τοῦ ἀντιπάλου. Οὕτω διαθέσας τὰς δυνάμεις του ἀνέμενε κεκρυμμένος τοὺς ἐχθροὺς νὰ πλησιάσωσιν.

Ὅταν ἡ δεξιὰ τοῦ ἐχθροῦ πτέρυξ, ἡ διοικουμένη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Βρυεννίου, ἐπλησίασεν ἀρκούντως, καὶ καθ' ὃν χρόνον ἐβάδιζεν αὕτη ἐντὸς βαθείας τινὸς τοῦ ἐδάφους κοιλότητος, ὁ Ἀλέξιος ὁρμᾷ ἀπὸ τῶν θέσεών του καὶ ὡς ἐξ ἐνέδρας «σφοδρᾷ τῇ ρύμῃ» ἐπιτίθεται κατ' αὐτῆς. Ἡ αἰφνιδιαστικὴ καὶ ὁρμητικὴ ἐπέλασις τοῦ Ἀλεξίου κατέπληξε τοὺς ἐχθροὺς καὶ πρὸς στιγμὴν ἐκλόνισε τὰς τάξεις αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ Βρυέννιος κεντήσας τὸν ἵππον του ἐπήδησε πρὸ τοῦ μετώπου τῶν τάξεών του καὶ δι' ἑνὸς σπαθισμοῦ ἐφόνευσεν ἕνα τῶν προπορευομένων Ἀθανάτων. Τοῦτο ἐνεψύχωσε τοὺς ἄνδρας του, οἵτινες ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ ἀρχηγοῦ των ἀντεφόρμησαν κατὰ τῶν ἀντιπάλων καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν αὐτούς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀλέξιος παρασυρόμενος ὑπὸ τῆς νεανικῆς αὐτοῦ ὁρμῆς εἶχεν εἰσχωρήσει εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀντιπάλων, νομίζων, ἐν τῷ μέσῳ τῆς βοῆς καὶ τοῦ κονιορτοῦ τῆς μάχης, ὅτι ἠκολουθεῖτο ὑπὸ τοῦ στρατεύματός του. Αἰφνιδίως ἀντιλαμβάνεται ὅτι τὸ στράτευμά του εἶχε τραπῇ εἰς φυγὴν καὶ ὅτι αὐτὸς μετὰ ἓξ μόνον ἀνδρῶν εὑρίσκετο εἰς τὰ νῶτα τῶν πολεμίων. Ἡ μάχη εἶχε κριθῇ πλέον. Ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλεξίου ἔφευγεν ἐν ἀποσυνθέσει.

Ὁ Ἀλέξιος, ἀναλογιζόμενος τὴν εὐθύνην ἣν ἀνέλαβε δοὺς μάχην παρὰ τὴν ρητὴν τοῦ βασιλέως διαταγήν, λαμβάνει ἀπόφασιν ὄντως ἀπονενοημένην. Ἀποφασίζει νὰ ἀναμιχθῇ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἀντιπάλου στρατεύματος καὶ προχωρῶν ἠρέμα καὶ ἀταράχως μεταξὺ αὐτῶν ὡς φίλος νὰ πλησιάσῃ τὸν Βρυέννιον και νὰ τὸν φονεύσῃ. Ἐκ τῆς παρατόλμου ταύτης ἀποφάσεως ἀπετράπη τῇ ἐπεμβάσει ἑνὸς ἀφωσιωμένου παλαιοῦ στρατιώτου, Θεοδότου καλουμένου, ὅστις ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ὑπηρέτει εἰς τὸν ἀρχοντικὸν οἶκον τῶν Κομνηνῶν. Ὁ Θεόδοτος οὗτος, μὲ τὸ θάρρος τὸ ὁποῖον πᾶς ὑποδεέστερος ἀντλεῖ ἐκ τῆς πρὸς τὸν ἀνώτερον εἰλικρινοῦς καὶ τυφλῆς ἀφοσιώσεως, ὑπέδειξεν εἰς τὸν Ἀλέξιον ὅτι τὸ ἀποφασισθὲν διάβημα ἦτο «πρὸς τῷ παραβόλῳ καὶ εὔηθες» καὶ ὅτι ἐπεβάλλετο αὐτῷ νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐπανεύρῃ τὸ στράτευμά του, νὰ ἀνασυντάξῃ αὐτὸ καὶ κατόπιν νὰ σκεφθῇ τί δέον νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰ τῶν πολεμίων. Ἀλλὰ πρωτίστως ἔδει νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῶν ἐχθρικῶν τάξεων χωρὶς νὰ ἀποκαλυφθῇ. Εἰς τοῦτο τὸν ἐβοήθησεν ἡ τύχη. Οἱ πρὸς ἐπιτήρησιν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Βρυεννίου ταχθέντες Σκύθαι, ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Κωνσταντῖνον Κατακαλὼν Τούρκων καὶ Χωματινῶν ἱππέων τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἀλεξίου, ἔτρεψαν μὲν αὐτοὺς εἰς φυγὴν ἀλλ' εἶτα, ἐκτελέσαντες μεταβολήν, διηυθύνθησαν πρὸς τὰ μεταγωγικὰ τοῦ φιλίου στρατεύματος, τὰ ἱστάμενα ὄπισθεν τῆς παρατάξεως τοῦ Βρυεννίου, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν συνοδευόντων αὐτὰ ἀνδρῶν, τὰ διήρπασαν καὶ ἀπῆλθον.....

Τὸ γεγονὸς τοῦτο προεκάλεσεν, ὡς εἰκός, μεγάλην σύγχυσιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ Βρυεννίου, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν ὁ Ἀλέξιος προσεπάθει νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς δυσκόλου θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὑρέθη. Ὁ Ἀλέξιος δὲν ἀφῆκε νὰ ἀπολεσθῇ ἡ εὐκαιρία, καταβιβάζων δὲ τὴν προμετωπίδα τῆς περικεφαλαίας του, ἀναμιγνύεται μὲ τοὺς ἐν ἀταξίᾳ διατελοῦντας ἄνδρας τοῦ ἀντιπάλου στρατεύματος καὶ ἠρέμα προχωρεῖ ἵνα ἐξέλθῃ ἐκ τῶν τάξεών των. Διερχόμενος οὕτω συναντᾷ τυχαίως τοὺς ἱπποκόμους τοῦ Βρυεννίου ὁδηγοῦντας τὸν χρυσοφάλαρον αὐτοῦ ἵππον μετὰ τῶν βασιλικῶν σημαιῶν· ἀναρπάζει αὐτούς, πτερνίζει τὸν ἵππον του καὶ δρομαίως ἐκφεύγει ἀπὸ τὰς ἐχθρικὰς τάξεις, μετ' ὀλίγον δὲ καταφθάνων τὰ ὑποχωροῦντα στρατεύματά του, ἐπιδεικνύει πρὸς αὐτὰ τὴν λείαν καὶ διακηρύττει ὅτι ἐφονεύθη ὁ Νικηφόρος Βρυέννιος!

Ἡ παρουσία τοῦ Ἀλεξίου καὶ ἡ εἴδησις ὅτι ἐφονεύθη ὁ ἀρχιστασιαστὴς ἤρκεσαν ἵνα ἀναχαιτίσωσι τὴν φυγὴν καὶ ἐπαναφέρωσι τὴν τάξιν εἰς μέγα μέρος τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων. Ἐκτὸς τούτου τὴν στιγμὴν ἐκείνην κατέφθανον καὶ αἱ ἀναμενόμεναι ἐνισχύσεις τῶν Τούρκων συμμάχων. Ὁ Ἀλέξιος παραλαβὼν τότε τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν ἀνέρχεται ἐπὶ ὑψώματός τινος καὶ κατοπτεύει τὸ ἐχθρικὸν στράτευμα. Βλέπει ὅτι καὶ ὁ ἐχθρικὸς στρατὸς διετέλει ἐν ἀπεριγράπτῳ ἀταξίᾳ, ὅτι τὰ τμήματα τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ πτέρυγος ἀφιππεύσαντα ἔλυσαν τὰς τάξεις καὶ περιεφέροντο ἀμέριμνοι, βέβαιοι περι τῆς νίκης μετὰ τὴν τροπὴν τῶν ἀντιπάλων. Βλέπει ὅτι οἱ μισθοφόροι Φράγκοι τῶν ἀντιπάλων στρατευμάτων συναντηθέντες ἀφίππευσαν καὶ ἀντήλλασσον χειραψίας ὡς φίλοι, καὶ ὅτι εἰς ἔτι μεγαλυτέραν σύγχυσιν διετέλει τὸ μέσον καὶ τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἐχθροῦ κατόπιν τῆς λαφυραγωγίας καὶ τῆς λιποταξίας τῶν Σκυθῶν μισθοφόρων.

Ἀντιληφθεὶς οὕτω πλήρως τὴν ἐν τῷ ἐχθρικῷ στρατοπέδῳ κρατοῦσαν κατάστασιν, ὁ Ἀλέξιος διαιρεῖ τὰς ἀφιχθείσας ἐνισχύσεις εἰς τρεῖς μοίρας, ὧν τὰς μὲν δύο τοποθετεῖ εἰς ἐνέδρας, τὴν δὲ τρίτην παραλαμβάνει ὁ ἴδιος καὶ ὁμοῦ μετὰ τῶν συγκεντρωθέντων Ἀθανάτων ἐφορμᾷ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐν ἀραιᾷ τάξει καὶ συνεχῶς τοξεύων αὐτούς. Αἱ τάξεις τοῦ Βρυεννίου κινοῦνται πρὸς φυγήν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Νικηφόρου καὶ τοῦ Ἰωάννου Βρυεννίου καὶ τῶν ἀνδρείων αὐτῶν υἱῶν συγκρατοῦνται, ἀνασυντάσσονται καὶ ὁρμῶσι κατὰ τῶν ἐναντίων. Ὁ Ἀλέξιος ἀποφεύγει νὰ ἔλθῃ εἰς χεῖρας μετὰ τοῦ ἀντιπάλου του, προσποιεῖται ὑποχώρησιν καὶ διωκόμενος ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Βρυεννίου ὁδηγεῖ αὐτὰ εἰς τὰς ἐκ τῶν προτέρων στηθείσας ἐνέδρας.

Ἐκεῖ νέος ἀπελπιστικὸς καὶ λυσσαλέος συγκροτεῖται ἀγών. Ὁ Ἀλέξιος, ὁ Νικηφόρος, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν μάχονται ὡς ἀληθεῖς ὁμηρικοὶ ἥρωες, ἐν τέλει ὅμως ἡ νίκη στέφει τὰ βασιλικὰ ὅπλα.

Ὁ Νικηφόρος αἰχμαλωτίζεται καὶ ὁδηγεῖται εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνῷ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ οἱ υἱοί των κατορθοῦσι νὰ διαφύγωσι καὶ νὰ σωθῶσιν εἰς Ἀδριανούπολιν. Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἁλμυρὸς** (***Κρήτης***, νομοῦ *Ἡρακλείου*). Καλεῖται οὕτως ἡ πρὸς Δ. τῆς πόλεως Ἡρακλείου (Κρήτης) καὶ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου μικρὰ πεδιὰς ἐκ τοῦ διαρρέοντος αὐτὴν ρύακος ἁλμυρῶν ὑδάτων, τοῦ *Ἁλμυροῦ* ἐπίσης λεγομένου, τοῦ πηγάζοντος ἐκ τῆς ἄνωθεν τῆς πεδιάδος καὶ πρὸς Δ. αὐτῆς διακλαδώσεως τῆς Ἴδης *Στρούμπουλα* καὶ χυνομένου εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἡρακλείου περὶ τὰ 7 χιλ. Δ. τῆς πόλεως. Εἰς τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ τούτου σχηματίζεται μικρὰ λίμνη διαμέτρου 80 περίπου μέτρων καὶ βάθους τοιούτου, ὥστε οἱ πέριξ κάτοικοι φαντάζονται αὐτὴν ἄνευ πυθμένος. Ἀπὸ τῆς μικρᾶς ταύτης λίμνης ἐκρέουσιν ἄφθονα ἁλμυρὰ ὕδατα κινοῦντα πολλοὺς ὑδρομύλους, ἐκτισμένους ἐπὶ τοῦ κρηπιδώματος τοῦ περιορίζοντος τὴν βορείαν αὐτῆς ὄχθην, καὶ σχηματίζοντα τὸν ρύακα ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἡρακλείου.

Ἡ πεδιὰς τοῦ Ἁλμυροῦ ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ περὶ τὸ Ἡράκλειον κυματοειδοῦς ἐδάφους τοῦ Μαλεβυζίου ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται διὰ τοῦ ρύακος Γαζανοῦ. Πρὸς Δ. καὶ πρὸς Ν. κλείεται ὑπὸ τῶν ἀποτόμων κλιτύων τῆς ὀρεινῆς δειράδος ἥτις, ἀποσπωμένη ἀπὸ τῆς Ἴδης (*Ψηλορείτου*, ὕψ. 2498) καὶ βαίνουσα πρὸς Β. Α. ἀπολήγει εἰς τὰ ἀκρωτήρια Στανός, Δία καὶ Παναγιά, ἀποχωρίζουσα τὴν ἐπαρχίαν Μαλεβυζίου ἀπὸ τὴν τοῦ Μυλοποτάμου (κορυφὴν *Στρούμπουλα* ὕψ. 825 μ., *Ἁγ. Παύλου* 738 μ.)

Εἰς τὴν μικρὰν τοῦ Ἁλμυροῦ πεδιάδα καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτὴν ὑψούμενα ὄρη ἄπειρα ἐξετυλίχθησαν πολεμικὰ γεγονότα καθ' ἅπαντας τοὺς αἰῶνας τῆς αἱματηρᾶς ἱστορίας τῆς Κρήτης.

Εἰς τὰς ἀκτὰς αὐτῆς κατέπλευσε κατὰ τὸ θέρος τοῦ 960 ὁ βυζαντινὸς στόλος ὁ φέρων τὸν στρατὸν ὃν ὁ βασιλεὺς Ρωμανὸς Β' ἔπεμψεν ὑπὸ τὸν μέγαν στρατηγὸν Νικηφόρον Φωκᾶν (τὸν κατόπιν βασιλεύσαντα), ἵνα ἐκδιώξῃ ἐκ Κρήτης τοὺς ἀπὸ τοῦ 823 καταλαβόντας αὐτὴν Ἄραβας. Ἡ γενομένη ἐκεῖ ἀπόβασις τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ ἀποτελεῖ μοναδικὸν παράδειγμα ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ τῶν πολέμων διὰ τὴν ὄντως θαυμασίαν αὐτῆς ὀργάνωσιν, διὰ τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν ὁρμητικότητα καὶ τὴν τελείαν ἄσκησιν τοῦ στρατοῦ, καθὼς καὶ διὰ τὴν ἀποφασιστικότητα τοῦ διοικοῦντος αὐτὸν μεγάλου στρατηγοῦ. Ἅμα ὡς ἐθεάθη καταπλέων εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἁλμυροῦ ὁ βυζαντινὸς στόλος, οἱ Ἄραβες τοῦ Ἡρακλείου (καλουμένου τότε Χάνδακος) σπεύσαντες παρετάχθησαν πρὸ τῆς ἀκτῆς, ἵνα παρακωλύσωσι τῶν Βυζαντινῶν τὴν ἀπόβασιν. Ὁ Νικηφόρος μηδόλως πτοηθεὶς ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ καὶ πεποιθὼς ἐπὶ τὴν τελείαν ἐκπαίδευσιν καὶ πειθαρχίαν τῶν στρατευμάτων του καὶ ἐπὶ τὰ προπαρεσκευασμένα τεχνικὰ μέσα, διέταξε τὴν ἀπόβασιν. Ἀμέσως ἐρρίφθησαν αἱ ἡτοιμασμέναι γέφυραι, καὶ ὁ στρατός του ἐν καταπλησσούσῃ τάξει καὶ ταχύτητι ἐξῆλθε τῶν πλοίων, ἔφιππος καὶ παρατεταγμένος πρὸς μάχην καὶ ἐπετέθη πρῶτος κατὰ τῶν παρατεταγμένων Ἀράβων, οἵτινες κατάπληκτοι πρὸ τοῦ πρωτοφανοῦς ἐκείνου θεάματος ἀνέμενον ἀκινητοῦντες τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε πεισματώδης καὶ μακρὸς καὶ ἐν τέλει οἱ Ἄραβες ὑπεχώρησαν καταδιωκόμενοι καὶ κατακοπτόμενοι ὑπὸ τῶν νικητῶν μέχρι τῶν τειχῶν τοῦ Χάνδακος.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐν Κρήτῃ Ἑνετοκρατίας ὁ Ἁλμυρὸς ἐγένετο καὶ πάλιν τὸ πεδίον αἱματηροτάτων μαχῶν. Τῷ 1363 οἱ Κρῆτες ἑνωθέντες μετὰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἐποικισθέντων Ἑνετῶν ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν τῆς Ἑνετίας καὶ ἀναπετάσαντες τὴν σημαίαν τοῦ Ἁγίου Τίτου ἀνεκήρυξαν τὴν Κρήτην «*Δημοκρατίαν ἐλευθέραν*» (βλ. λ. **Ἁγίου Τίτου δημοκρατία**). Τὴν 5ην Μαΐου 1364 ἰσχυρὸς ἑνετικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Δομένικον Μικέλην κατέπλευσεν εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τοῦ κόλπου τοῦ Ἡρακλείου μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ διοικουμένου ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λουκίνου Δαλβέρμη. Οἱ Κρῆτες σπεύσαντες ἐξ Ἡρακλείου κατέλαβον τὰς ἄνωθεν τοῦ Ἁλμυροῦ θέσεις καὶ ἤρξαντο μαχόμενοι κατὰ τῶν ἀποβιβασθέντων Ἑνετῶν, ἀλλ' ἐν τέλει, τὴν 9ην Μαΐου, μετὰ φονικωτάτην ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Ἁλμυροῦ μάχην τὰ ἄτακτα τῶν Κρητῶν σώματα καμφθέντα ὑπὸ τῶν πολυαριθμοτέρων καὶ πειθαρχούντων ἑνετικῶν ταγμάτων διεσκορπίσθησαν καὶ ὁ στρατηγὸς Δαλβέρμης προήλασε νικηφόρος ἀπὸ τοῦ Ἁλμυροῦ καὶ ἐγένετο κύριος τοῦ Ἡρακλείου.

Κατὰ τὴν τουρκικὴν εἰς Κρήτην ἐπιδρομὴν ὁ Ἁλμυρὸς καὶ πάλιν ὑπῆρξε τὸ πεδίον ἐπανειλημμένων αἱματηρῶν μαχῶν μεταξὺ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἑνετῶν, μεθ' ὧν συνεπολέμουν καὶ χιλιάδες Κρητῶν ἐθελοντῶν. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Χανίων (22 Αὐγούστου 1645) καὶ τῆς Ρεθύμνης (3 Νοεμβρίου 1645), οἱ Τοῦρκοι προήλασαν εἰς Μυλοπόταμον, ἵνα ἐκεῖθεν ἐκχυθῶσιν εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Ἡρακλείου. Οἱ Ἑνετοὶ μετὰ τῶν Κρητῶν καταλαβόντες τὰς ἄνωθεν τοῦ Ἁλμυροῦ ὀρεινὰς διαβάσεις τῆς γραμμῆς Ρογδιᾶς - Στρούμπουλα - Σερβιλὴ ἀνεχαίτιζον τὴν περαιτέρω προέλασιν τῶν Τούρκων, οἵτινες ἠναγκάσθησαν δι' ἑτέρων ὁδῶν νὰ προχωρήσωσι πρὸς τὰς πεδιάδας τῆς Μεσαρᾶς καὶ τοῦ Μαλεβυζίου.

Κατὰ τὰς μακρὰς τῶν Κρητῶν ἐπαναστάσεις ἐναντίον τῆς τουρκικῆς τυραννίας οἱ ἐπαναστάται κατέχοντες τὰς ἄνωθεν τοῦ Ἁλμυροῦ θέσεις περιώριζον ἑκάστοτε τὰς ἐξ Ἡρακλείου διὰ τοῦ Ἁλμυροῦ πρὸς τὸν Μυλοπόταμον τουρκικὰς ἐπιδρομάς. Τὸ πεδίον τοῦ Ἁλμυροῦ καὶ τῶν πέριξ κλιτύων ἔχουσι κυριολεκτικῶς ζυμωθῇ μὲ τὸ ὑπὲρ τῆς κρητικῆς ἐλευθερίας χυθὲν αἷμα, ἕκαστος δὲ λίθος αὐτῶν ἀποτελεῖ καὶ μίαν ἐπιτύμβιον πλάκα ἑνὸς ἥρωος. Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἁλμυρὸς** (***Κρήτης***, νομοῦ *Ρεθύμνης*). 1) ***Συνοικισμός***. Ὀνομάζεται *Ἁλμυρός*, ὡς ἐκ τῶν ἀναβλυζόντων ἐκεῖ ἁλμυρῶν ὑδάτων, ὁ μικρὸς συνοικισμὸς τοῦ ἐν τῷ κόλπῳ Ἁλμυροῦ (βλ. **κατωτέρω**) ὁμωνύμου ὅρμου καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀποκόρωνα στενωπός, ἥτις σχηματίζεται ἐκ τῶν Ν. κλιτύων τοῦ ὀρεινοῦ συγκροτήματος τῶν Κεφαλάδων (Ἀποκορώνου) καὶ τῶν βορειοτέρων κρασπέδων τῆς ὀρεινῆς δειράδος Κλῖμα ἢ Δαφνομαδάρα (ὕψους 1680 μ.), ἥτις ἀναχωροῦσα ἐκ τῶν κορυφῶν τοῦ Καλλικράτη (τοῦ ὄγκου τῶν λευκῶν Ὀρέων) ἀπολήγει εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Ἁλμυροῦ καὶ διαχωρίζει τὴν ἐπαρχίαν Ρεθύμνης ἀπὸ τὴν τοῦ Ἀποκορώνου. Παρὰ τὴν στενωπὸν ταύτην ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις *Ἀμφίμαλα* ἢ *Ἀμφιμάλλιον*.

Ἡ ὡς ἄνω σχηματιζομένη στενωπὸς αὕτη ἀποτελεῖ τὴν μόνην μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω ἐπαρχιῶν δίοδον ἣν οἱ Ἑνετοί, ἐκτιμῶντες τὴν στρατηγικὴν αὐτῆς σημασίαν, ἔκλεισαν ἀνεγείραντες πρὸ αὐτῆς ὀχυρὸν φρούριον.

Οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν αὐτῶν εἰς Κρήτην (1645) ἐξεπόρθησαν πρῶτον τὸ φρούριον τῶν Χανίων, εἶτα δὲ τὸ τοῦ Ἁλμυροῦ, μεθ' ὃ προήλασαν πρὸς τὴν Ρεθύμνην. Τῷ 1647, διαρκούσης τῆς πολιορκίας τοῦ Χάνδακος (νῦν Ἡρακλείου), οἱ Κρῆτες ὑπὸ τὸν Καλλέργην, Μαχαιριώτην και Πασκῆν ἀπεπειράθησαν, τῇ προτροπῇ τῶν Ἑνετῶν, νὰ ἀνακτήσωσιν αὐτὸ ἀλλ' ἀπέτυχον, μετὰ 13 ὅμως ἔτη, ἵνα περισπάσωσι τὰς τουρκικὰς δυνάμεις αἵτινες ἐξηκολούθουν νὰ περισφίγγωσι καὶ νὰ προσβάλλωσι τὸν Χάνδακα, ἐπολιόρκησαν καὶ πάλιν αὐτὸ καὶ ἐν τέλει τὸ ἐξεπόρθησαν, μεθ' ὃ καὶ πάλιν περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 οἱ Κρῆτες ὑπὸ τὸν Πρωτοπαπαδάκην, ἐπιτιθέντες κατὰ τοῦ φρουρίου τούτου, ἐξεπόρθησαν

Digitized by Google

αὐτό, μὴ διαθέτοντες ὅμως τὰ ἀπαιτούμενα μέσα πρὸς διαρκῆ αὐτοῦ φύλαξιν ἠναγκάσθησαν νὰ τὸ κατεδαφίσωσι. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ τὰς μετὰ ταύτην, τὰ στενὰ τοῦ Ἁλμυροῦ διεδραμάτισαν σπουδαιότατον μέρος ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων (βλ. λ. Ἀποκόρωνας). Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

— 2) *Κόλπος Ἁλμυροῦ.* Εἰς τὰς ἀρκτικὰς ἀκτὰς τῆς νήσου καὶ 10 μίλλια πρὸς Δ. τῆς πόλεως Ρεθύμνης μεταξὺ τῶν ἀμμωδῶν ἀκτῶν τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνης καὶ τῶν ἀπορρώγων βράχων τῆς ὀρεινῆς περιφερείας τῶν Κεφαλάδων τοῦ Ἀποκορώνου. Αἱ ἀκταὶ τῶν Κεφαλάδων, ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου διευθυνόμεναι πρὸς Β. ἐπὶ ἐκτάσεως 7 ναυτικῶν μιλλίων κλείουσι πρὸς Δ. τὸν κόλπον καὶ ἀπολήγουσιν εἰς τὸ ἀκρωτήριον Δρέπανον, ἐφ' οὗ φανὸς ὕψους 197 ποδῶν (60 μέτρων) καὶ ὁρατότητος 15 μιλλίων. Καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τῶν ἀκτῶν τοῦ κόλπου, ἓν μόνον σημεῖον προσιτὸν εἰς πλοῖα ὑπάρχει: ὁ ἐν τῷ μυχῷ αὐτοῦ σχηματιζόμενος ὅρμος τοῦ Ἁλμυροῦ, ἐν ᾧ ὅμως, ὡς ἐκ τοῦ ἀβαθοῦς τῶν ὑδάτων αὐτοῦ, μόνον μικρὰ πλοῖα δύνανται νὰ ἀγκυροβολήσωσιν ἐν ἀσφαλείᾳ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς πρὸ αὐτοῦ μικρᾶς νησῖδος. Κατὰ τοὺς διαφόρους τῆς Κρήτης ἀγῶνας πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ πλειστάκις μικρὰ ἀτμόπλοια καὶ ἱστιοφόρα νύκτωρ προσεγγίζοντα εἰς τὸν ὅρμον τοῦτον ἀπεβίβασαν ὅπλα, πυρομαχικά, τροφὰς καὶ ἐθελοντὰς πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐπαναστατῶν. Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

—3) ***Ποταμός*** ὁ *Ἀμφιμάλλης* ἢ *Ἀμφιμέλας* τῶν ἀρχαίων, πηγάζων ἐκ τῶν εἰς Ἀποκόρωνα διακλαδώσεων τῶν Λευκῶν Ὀρέων καὶ χυνόμενος εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον. Ἐκτείνεται δὲ εἰς μῆκος δύο σχεδὸν χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ. Ἐνταῦθα εἶχον ἀνεγείρει οἱ Βενετοὶ πύργον (Ἅγιον Γεώργιον), ὃν διετήρησαν καὶ οἱ Τοῦρκοι, κατεκρήμνισαν δὲ οἱ Κρῆτες τῷ 1821. Ὁ φιλόκρης περιηγητὴς Löher, θαυμάζων τὴν ὡραιότητα τῶν τοπίων τὰ ὁποῖα διασχίζει ὁ ποταμός, γράφει (*Löher* Kretische Gestade σ. 308): «Ἐνταῦθα (ἐν Ἀμφιμαλλίῳ) ἔρρεεν ἐν κρυσταλλίνῃ περιδινήσει ὁ ὁρμητικὸς Ἀμφιμάλλης εἰς τὴν θάλασσαν, λίαν λαμπρὸς καὶ κατακεκαλυμμένος ἐκ παμπαλαίων πυκνῶν πλατάνων ἐξ ἀλσῶν ὑψηλῶν μυρσινῶν καὶ κομωσῶν ροδοδαφνῶν, πανταχοῦ δὲ περιπετῶσιν οἱ ἀηδόνες κατὰ τὴν διεγερτικὴν τῆς πρωΐας δρόσον. Ἡ φύσις ἐνταῦθα ἐπεδαψίλευσεν ἐν ὑπερβολῇ εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς ἐπίδοσιν καταπληκτικήν. Τὸ Ἀμφιμάλλιον κατ' ἀκολουθίαν, φαίνεται, ἦν πόλις δυνατή, κατεῖχε δὲ τὸν μεταξὺ τοῦ αἰγιαλοῦ καὶ τοῦ φρουρίου (τοῦ ἐνετικοῦ καστελλίου Ἀρμυροῦ) χῶρον καὶ περαιτέρω ἔτι πρὸς τὰ ἄνω τοῦ ὡραίου ποταμοῦ, λίαν μεγαλοπρεπῶς μεταξὺ δύο ὑψωμάτων ἐξηπλωμένη» (*Ψηλάκι* Ἱστ. Κρήτης, 1899, Α' σ. 124). Ε. Γ.

—Ἁλμυρὸς (*Κρήτης*, νομοῦ *Σητείας*). *Ποτάμιον* ἐκβάλλον ΝΑ τοῦ λιμένος Ἁγίου Νικολάου ἐν τῷ κόλπῳ Μεραμβέλλου (νομὸς Σητείας) κάτωθι τοῦ χωρίου Κρητσάς. Ὁ ποταμίσκος οὗτος εἶναι πολὺ μικρότερος τῶν δύο ἄλλων ὁμωνύμων του τῆς Κρήτης ποταμῶν. Ἡ δὲ ὀνομασία τούτων ὀφείλεται εἰς τὴν ἁλμυρότητα τῶν ὑδάτων αὐτῶν. Ταύτην ἄλλοι ἄλλως οἱ περιηγηταὶ ἑρμηνεύουσιν. Ὁ δὲ Ρωλὲν (Description physique de l'île de Crète T. I σ. 379) μεταξὺ ἄλλων λέγει: «Ἡ ἁλμυρότης τῶν πηγῶν τούτων (μόνον τοὺς δύο Μαλεβυζίου καὶ Ἀποκορώνου ἁλμυροὺς ἔχει ἐξετάσει) μοὶ φαίνεται ὅτι ὀφείλεται προδήλως εἰς ὄγκους ὀρυκτοῦ ἅλατος ἐν τῷ ἐδάφει κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν ὑπογείων ρευμάτων». Ε. Γ.

ἁλμυρότης (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ ἁλμυροῦ, ἡ ἁλμυρὰ γεῦσις, κοιν. *ἀρμύρα*.

—[ΩΚΕΑΝΟΓΡ.] Εἰς τὴν Ὠκεανογραφίαν *ἁλμυρότης* (salinity-salinité) καλεῖται τὸ εἰς γραμμάρια ποσὸν τῶν διαφόρων ἁλάτων τὸ περιεχόμενον ἐν διαλύσει εἰς ἓν χιλιόγραμμον θαλασσίου ὕδατος.

Ὡς οἱ γεωλόγοι παραδέχονται, κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ πρώτου στερεοῦ ἐπιπάγου ἡ θερμοκρασία τῆς γῆς καὶ τῆς ἀτμοσφαίρας ἦτο τόσον ὑψηλή, ὥστε πάντα τὰ σώματα εὑρίσκοντο εἰς κατάστασιν ἀτμῶν· λόγῳ ὅμως τῆς συνεχοῦς ἀκτινοβολίας, ἡ θερμοκρασία ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κατήρχετο, καὶ ἤρχισεν οὕτω ἡ ἀπόθεσις ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς διαφόρων ἁλάτων, μετάλλων καὶ πάντων ἐν γένει τῶν χημικῶν στοιχείων.

Ὅταν ἡ θερμοκρασία ἔφθασε κάτω τῶν 360° ἐπῆλθε συμπύκνωσις τῶν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ὑδρατμῶν, ἐπηκολούθησε δὲ συνεχὴς πτῶσις θερμῶν χειμαρρωδῶν βροχῶν, αἵτινες ἀπέπλυναν τὰς ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς ἀποθέσεις, παρέσυραν καὶ διέλυσαν τὰ διάφορα ἅλατα, σχηματίσασαι ὑγρὰς στιβάδας: τοὺς ὠκεανούς, τὰς θαλάσσας, τὰς λίμνας. Ἡ χαρακτηριστική, ἁλμυρὰ ἅμα καὶ πικρά, γεῦσις τοῦ θαλασσίου ὕδατος ὀφείλεται εἰς τὰ ἐν διαλύσει ἅλατα ταῦτα.

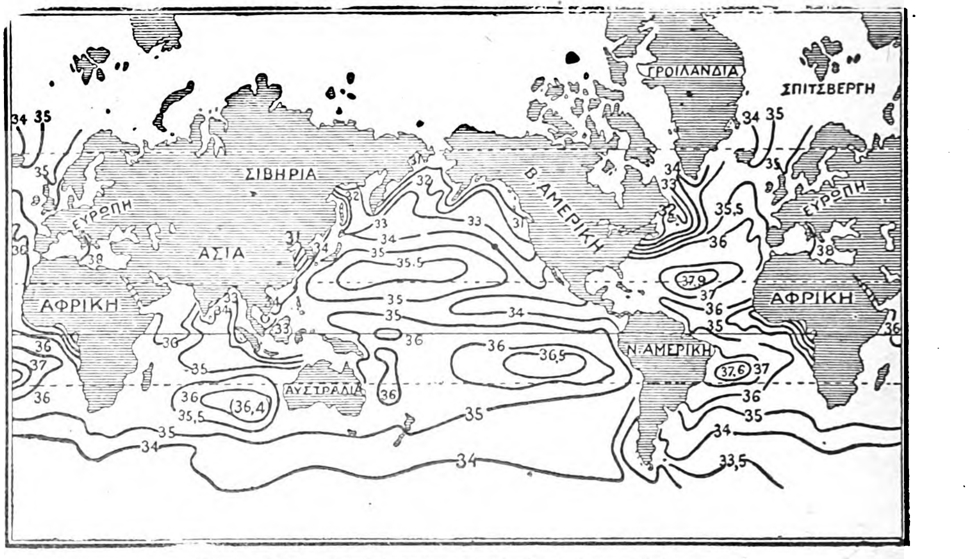

Χάρτης διανομῆς ἁλμυρότητος εἰς διαφόρους θαλάσσας.

Ἡ δειγματοληψία τοῦ θαλασσίου ὕδατος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης οὐδεμίαν παρουσιάζει δυσκολίαν. Προκειμένου ὅμως περὶ δειγματοληψίας ὕδατος μεγάλων βαθῶν τὸ πρᾶγμα διαφέρει καὶ γίνεται δι' αὐτὴν χρῆσις εἰδικῶν μεταλλικῶν φιαλῶν, σχήματος κυλινδρικοῦ, ποικίλων τύπων. Τὸ ὄργανον καταβιβάζεται εἰς τὸ ὡρισμένον βάθος, ἀνοικτὸν πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω, οὕτως ὥστε τὸ ὕδωρ νὰ διέρχηται ἐλευθέρως δι' αὐτοῦ. Εὐθὺς ὡς φθάσῃ εἰς τὸ ἐπιθυμητὸν βάθος ἀναστέλλεται ἡ περαιτέρω κατάδυσις, βάρος τι ἀφίεται νὰ πέσῃ διὰ τοῦ σχοινιδίου ἐξαρτήσεως τοῦ ὀργάνου, ὅπερ μόλις ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν πρὸς μοχλόν τινα αὐτοῦ μετακινεῖ τοῦτον καὶ ἐπιφέρει τὴν ἀπόφραξιν τῶν δύο ἐλευθέρων ἄκρων τοῦ κυλίνδρου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης δύναται νὰ γίνῃ ἡ ἀνέλκυσις τοῦ ὀργάνου, ἀποκλειομένης τῆς ἀναμίξεως τοῦ ἐν φιάλῃ περιεχομένου ὕδατος μὲ ὕδωρ ἑτέρων στρωμάτων. Ἐπὶ τῶν φιαλῶν τούτων προσαρτᾶται συνήθως εἰδικὸν θερμόμετρον, διὰ τὴν λῆψιν καὶ τῆς θερμοκρασίας τοῦ θαλασσίου ὕδατος εἰς ὃ σημεῖον ἐγένετο ἡ δειγματοληψία.

Μέση ἀναλογία ἁλμυρότητος.—Ἐκ διαφόρων ἀναλύσεων εὑρέθη ἡ μέση ἀναλογία τῶν ἐν τῷ θαλασσίῳ ὕδατι διαλελυμένων ἁλάτων.

Κατὰ τὸν Thoulet χίλια γραμμάρια μέσου τύπου ὕδατος τοῦ *Ἀτλαντικοῦ* περιέχουσιν ὡς ἔγγιστα.

			Γραμμάρια	*Ἅλατα ἐπὶ τοῖς %*
Χλωριοῦχον	νάτριον	($NaCl$)	27,3726	78,6
»	μαγνήσ.	($MgCL_2$)	3 3625	9.6
»	κάλιον	(KCl)	0.5921	1,8
Βρωμιοῦχον	μαγνήσ.	($MgBr_2$)	0,0547	0,2
Θειικὸν	μαγνήσ.	($MgSO_4$)	2,2437	6,5
»	ἀσβέστιον	($CaSO_4$)	1,3229	3,7
Διττανθρακ	ἀσβέστ.	(CaC_2O_5)	0,0025	0,1
Χλωριοῦχον	ρουβίδιον	($RbCl$)	0,0190	
Μετοφωσφορ.	ἀσβέστ.	($Ca(PO_3)_2$)	0,0156	
Διττανθρακ.	σίδηρον	(FeC_2O_5)	0,0026	
Πυρίτιον		(SiO_2)	0,0149	
	Τὸ ὅλον		35,0631	

Ἡ ἀνάλυσις τῶν ὑδάτων τῆς Μεσογείου δίδει τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα:

Χλωριοῦχον	νάτριον	27.1
»	μαγνήσιον	5.4
»	κάλιον	0.4
Βρωμιοῦχον	μαγνήσιον	0.1
Θειικὸν	μαγνήσιον	1.2
»	ἀσβέστιον	0 8
Ἀνθρακικὸν	»	0.1
Διάφορα		2.9
	Τὸ ὅλον	38.0

Αἱ ἀναλογίαι μεταβάλλονται ἀναλόγως τοῦ βάθους, τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ τῆς θαλάσσης, ἐξ ἧς ἡ δειγματοληψία. Γενικῶς δ' αἱ ἀναλύσεις αὗται παρέχουσι μὲν εἰκόνα τῶν ἀναλογιῶν καθ' ἃς περιέχονται ἐν τῷ θαλασσίῳ ὕδατι τὰ διάφορα ἅλατα, δὲν καθορίζουσιν ὅμως καὶ τὴν ὕπαρξιν ἀπειρίας σωμάτων ἐν διαλύσει ἢ ἐν συνθέσει, ὡς π. χ. τοῦ ἰωδίου, τοῦ φθορίου, τοῦ χαλκοῦ, τοῦ ἀργύρου, τοῦ μολύβδου, τοῦ χρυσοῦ ἀκόμη κλπ., ἅτινα, ὡς ἐνυπάρχοντα εἰς ἴχνη μόνον, δὲν ἀνευρίσκονται *ἀμέσως*, δι' ἀναλύσεως τοῦ θαλασσίου ὕδατος, ἀλλ' *ἐμμέσως*. Τὸ ἰώδιον π. χ. ἀνευρίσκομεν εἰς διάφορα θαλάσσια φύκη, ὡς τὰ *λαμινάρια*, ἀντλοῦμενον ἐκ τοῦ θαλασσίου ὕδατος καὶ συσσωρευόμενον εἰς τοὺς ἱστούς των. Τὸν χαλκὸν ἀνευρίσκομεν εἰς τὸ αἷμα πολλῶν θαλασσίων ὀργανισμῶν, ὡς τῶν μαλακίων καὶ ἄλλων ἀσπονδύλων (*αἱμοκυανίνη*). Τὸν μόλυβδον εἰς τὰ κοράλλια κ.ο.ἑ. Εἰς τριάκοντα δύο τὸν ἀριθμὸν ἀνέρχονται τὰ ἁπλᾶ στοιχεῖα, ἅτινα, εἴτε εὑρίσκονται διαλελυμένα ἐν τῷ θαλασσίῳ ὕδατι, εἴτε ἐξάγονται ἐκ τῶν λειψάνων θαλασσίων ὄντων, ζωϊκῶν ἢ φυτικῶν, παραλαμβανόντων ταῦτα ἐκ τοῦ περιβάλλοντος. Καὶ τὰ εἰς ἴχνη ὅμως μόνον εὑρισκόμενα ἐντὸς μιᾶς ἢ δέκα λιτρῶν στοιχεῖα συμποσοῦνται, λόγῳ τοῦ ὄγκου τοῦ ὕδατος τῆς ὑδρογείου, εἰς κολοσσιαίας ποσότητας. Οὕτω ὑπελογίσθη ὅτι, ἂν καθίστατο ἐφικτὸν νὰ συλλεγῇ ὁ εἰς ἴχνη ἐν τῷ θαλασσίῳ ὕδατι περιεχόμενος χρυσὸς (μέση περιεχομένη ποσότης: 50 χιλιοστόγραμμα κατὰ τόννον), θὰ ἀνελόγουν εἰς ἕκαστον κάτοικον χιλιόγραμμα 46.000. Λαμβανομένης δ' ὑπ' ὄψει τῆς ὁλικῆς ἐπιφανείας τῶν θαλασσῶν ἴσης πρὸς 354.062.350 τετραγ. χιλιόμετρα καὶ τοῦ μέσου βάθους αὐτῶν ἴσου πρὸς 3680 μέτρα, ἡ ποσότης τῶν ἐν διαλύσει ἁλάτων ἀνέρχεται εἰς 22 ἑκατομμύρια κυβικὰ χιλιόμετρα.

Βιολογικὴ ἄποψις. — Ἐκ τῶν διαφόρων ἁλάτων, ἅτινα ἐμνημονεύθησαν ἀνωτέρω, τὰ μὲν θειικὰ εἶναι βιολογικῶς ἀδρανῆ καὶ σχεδὸν ἄνευ ἐνδιαφέροντος· ἐνῷ ἀντιθέτως τὰ χλωριοῦχα ($NaCl$, $MgCl_2$), ὡς ἀπέδειξεν ὁ Bert καὶ ὁ Richet, ἔχουσι μεγάλην σημασίαν, ἀφοῦ ἡ αὔξησις ἢ ἡ ἐλάττωσις των συνεπάγεται τὴν ζωὴν ἢ τὸν θάνατον τῶν ζῴων. Ἀναλόγως δὲ τῆς ἐπιδράσεως τῶν χλωριούχων ἁλάτων ἐπ' αὐτῶν, τὰ ζῷα διαιροῦνται εἰς *στενόαλα* (stenohalins) καὶ *εὐρύαλα* (euryhalins). Καὶ εἰς τὴν πρώτην μὲν κατηγορίαν ἀνήκουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ζῷα τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης, μὴ δυνάμενα νὰ ὑποστῶσι μεγάλας μεταβολὰς ἁλμυρότητος, εἰς τὴν δευτέραν δὲ ζῷα παράκτια, δυνάμενα νὰ ὑποστῶσι μεταβολὰς ἁλμυρότητος, προερχομένας εἴτε ἐκ τῆς πτώσεως ἀφθόνων γλυκέων ὑδάτων, εἴτε ἐξ ἐντόνου ἐξατμίσεως (ἁλυκαί). Εὐρύαλα ζῷα εἶναι: διάφορα εἴδη μεταναστευτικῶν ἰχθύων, οἵτινες ζῶσιν ἐναλλὰξ εἰς ἁλμυρὰ καὶ γλυκέα ὕδατα, ὑδρόβια ἀναπλέοντα τοὺς ποταμοὺς (ὡς οἱ ἐγχέλεις κλπ.), ἐπίσης δὲ οἱ σκώληκες, τὰ μαλάκια κλπ. Μεταξὺ τῶν φυτῶν: τὰ φύκη ulva κ.ἄ.

Μέθοδοι προσδιορισμοῦ τῆς ἁλμυρότητος. — Διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἐντὸς τοῦ ὕδατος διαλελυμένων στερεῶν σωμάτων μεταχειριζόμεθα δύο μεθόδους: α) τὴν διὰ τῆς ξηρᾶς ὁδοῦ, ἤτοι δι' ἐξατμίσεως ὡρισμένου ὄγκου θαλασσίου ὕδατος, ξηράνσεως τοῦ ὑπολείμματος καὶ ζυγίσεως τούτου· β) τὴν διὰ τῆς ὑγρᾶς ὁδοῦ, ἤτοι διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ἁλατογόνων (χλωρίου, βρωμίου, ἰωδίου) διὰ κανονικοῦ διαλύματος νιτρικοῦ ἀργύρου. Αἱ διάφοροι πλήρεις ἀναλύσεις αἱ γενόμεναι ὑπὸ τῶν Forchhammer, Dittmar καὶ Schloesing ἀπέδειξαν ὅτι ἂν καὶ ἡ ἁλμυρότης εἰς τὰ διάφορα δείγματα θαλασσίων ὑδάτων ποικίλλει λόγῳ τῆς διαφόρου «ἀπολύτου-ποσότητος» τῆς διαλελυμένης εἰς τὴν «μονάδα-βάρους» τοῦ ὑγροῦ, ἐν τούτοις ἡ ἀναλογία τῶν συνιστώντων αὐτὴν ἁλάτων μένει περίπου ἡ αὐτή. Κατὰ τὸν Dittmar εἰς 100 μέρη ὑπάρχουσι περίπου πάντοτε:

Χλωριοῦχα	88
Θειοῦχα	11
Βρωμιοῦχα καὶ ἀνθρακικὰ	0,5—1

Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων ἤχθησαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ ἐκ μόνου τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ἁλατογόνων θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προσδιορισθῇ ἡ ἁλμυρότης. Ἡ χρησιμοποιουμένη μέθοδος εἶναι ἁπλουστάτη καὶ συνίσταται εἰς τὴν καταβύθισιν τῶν ἁλατογόνων (χλωρίου, βρωμίου, ἰωδίου) διὰ διαλύματος νιτρικοῦ ἀργύρου γνωστῆς κανονικότητος, σχηματιζόντων μετὰ τῶν ἁλατογόνων ἀδιαλύτους ἑνώσεις ἐκ χλωριούχου, βρωμιούχου καὶ ἰωδιούχου ἀργύρου ὡς ἡ ἑπομένη ἀντίδρασις δεικνύει

$$NaX + AgNO_3 = AgX + NaNO_3,$$

ἔνθα X δύναται νὰ εἶναι χλώριον, βρώμιον καὶ ἰώδιον. Τὸ πέρας τῆς ἀντιδράσεως καταδεικνύεται διὰ τοῦ σχηματισμοῦ κεραμοχρόου ἰζήματος ἐκ χρωμικοῦ ἀργύρου (Ag_2CrO_4) παραγομένου ἐκ τῆς περισσείας μιᾶς σταγόνος νιτρικοῦ ἀργύρου καὶ χρωμικοῦ καλίου, οὗτινος σταγόνες τινὲς διαλύσεως 10 % προστίθενται ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ θαλασσίῳ ὕδατι.

Τῇ βοηθείᾳ πινάκων συνταχθέντων ὑπὸ τοῦ Prof. Knudsen ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐμπειρικοῦ τύπου

Digitized by Google

S=0,030 + 1,8050 × Cl, ἔνθα S = ἁλμυρότης καὶ Cl = τὸ ποσὸν τοῦ ὀγκομετρηθέντος χλωρίου, εὑρίσκεται ἡ ἁλμυρότης.

Ὁ συντελεστὴς 1,8050 καλεῖται *«συντελεστὴς ἁλμυρότητος»*. Διὰ τῶν πινάκων τούτων ἐκτὸς τῆς ἁλμυρότητος δίδεται καὶ ἡ πυκνότης (σ_0) εἰς 0^0 ἐν σχέσει πρὸς ἀπεσταγμένον ὕδωρ 4^0 ὡς καὶ ἡ πυκνότης (P. 17^0.5) εἰς 17^0,5 ἐν σχέσει πρὸς ὕδωρ ἀπεσταγμένον 17^0.5.

Παραθέτομεν κατωτέρω ἀπόσπασμα ὑδρογραφικῶν πινάκων:

$$S = 0.030 + 1.8050\ Cl.$$

$$\sigma_0 = -0,069 + 1,4708\ Cl - 0,001570\ Cl^2 + 0,0000398\ Cl^3$$

$$P\ 17^0.5 = (0,1245 + \sigma_0 - 0,0595\ \sigma_0 + 0,000155\ \sigma_0^2) \times 1,00129$$

Cl	S.	σο	P 17⁰.5
21.10	38.12	30.64	29.12
11	13	65	14
12	15	67	15
—	—	—	—
—	—	—	—
16	22	73	21
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
21.20	38.30	30.79	29.26
21	31	80	28
22	33	82	29
23	35	83	30
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—

Συμφώνως πρὸς τὸν ἀνωτέρω πίνακα ἔχομεν διὰ δείγματα διαφόρων βαθῶν, τῶν ὁποίων προσδιωρίσθη τὸ χλώριον ἐπὶ τοῖς χιλίοις, τὰς ἀκολούθους τιμὰς ἁλμυρότητος:

Βάθος εἰς μέτρα	*Χλώριον ἐπὶ τοῖς ο/οο*	*Ἁλμυρότης*
56	21.16	38.22⁰/₀₀
300	21.22	38.33⁰/₀₀
391	21.33	38.53⁰/₀₀

Διαφοραὶ ἁλμυρότητος. Ἐπηρεασμοί. — Ἡ ἁλμυρότης τοῦ θαλασσίου ὕδατος ποικίλλει αἰσθητῶς εἰς τὰς διαφόρους θαλάσσας καὶ καθέτως καὶ ὁριζοντίως. Ἐξ ἀναλύσεων εὑρέθη ὅτι τὸ ὕδωρ τῶν βαθυτέρων στρωμάτων εἶναι πάντοτε ἁλμυρώτερον· τοῦτο ἄλλωστε εἶναι καὶ φυσικόν, διότι τὸ ὕδωρ τῆς ἐπιφανείας, λόγῳ τῆς ἐξατμίσεως, καθιστάμενον πυκνότερον, καθιζάνεται. (Ἐξαίρεσις παρατηρεῖται ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ ρεύματος διαφόρου πυκνότητος καὶ θερμοκρασίας.) Ἡ ὁριζόντιος μεταβολὴ ἁλμυρότητος τῶν διαφόρων θαλασσῶν ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ εἴδους τούτων καὶ τῶν κλιματολογικῶν ὅρων. Εἰς κλειστὰς π. χ. θαλάσσας, ἔνθα δὲν ἐκχέονται γλυκέα ὕδατα καὶ ἡ ἐξάτμισις εἶναι ἔντονος, ἡ ἁλμυρότης εἶναι μεγάλη· εἰς τὸν ἰσημερινόν, ἔνθα ἡ ἐξάτμισις εἶναι ἔντονος, ἡ πτῶσις τῶν πολλῶν βροχῶν ἐλαττώνει αἰσθητῶς τὴν ἁλμυρότητα. Ἡ κυκλοφορία τοῦ θαλασσίου ὕδατος εἰς τὰ μεγάλα βάθη δὲν εἶναι εἰσέτι σήμερον τελείως γνωστή, οὗ ἕνεκα περιοριζόμεθα εἰς ἁπλᾶς ὑποθέσεις πρὸς ἐξήγησιν τῶν παρατηρουμένων ἀνωμαλιῶν. Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τοῦ ὠκεανογραφικοῦ πλοίου «Σάλλενγκερ», γενομένων ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ καὶ εἰς πλάτος 25^0, ἐξήχθη ὁ ἑξῆς πίναξ ἁλμυρότητος διὰ διάφορα βάθη:

0	37.7
100 μέτρα	37.0
200 »	36.4
300 »	36.2
400 »	36.1
500 »	36.0
1000 »	35.6

Εἰς τὰ *μεγάλα βάθη* τῶν ὠκεανῶν ἡ ἁλμυρότης ἰσοῦται περίπου πρὸς 35^0.

Εἰς τὰς *πολικὰς θαλάσσας* ἡ μικρὰ ἁλμυρότης τοῦ ὕδατος ἐπιφανείας ὀφείλεται εἰς τὴν τῆξιν τῶν πάγων. Ἀλλ' αὐξάνει αὕτη ταχύτατα μὲν μέχρι βάθους 100 μέτρων, βραδύτερα δὲ πέραν τοῦ βάθους τούτου.

Ἡ *μέση ἁλμυρότης* τοῦ θαλασσίου ὕδατος εἶναι 34.5⁰ ₀₀.

Ἡ *ἁλμυρότης τῶν ὠκεανῶν* εἶναι 35⁰/₀₀ περίπου (ἐλαττουμένη ἐφ' ὅσον ἀνερχόμεθα πρὸς τοὺς πόλους).

Εἰς τὰς διαφόρους θαλάσσας ἡ ἁλμυρότης εἶναι:

Μεσόγειος Δυτική, 37⁰/₀₀.

Μεσόγειος Ἀνατολική, 38⁰/₀₀.

Μεσόγειος (κατὰ μῆκος Αἰγύπτου), 39⁰/₀₀.

Μεσόγειος (παρὰ τὴν Κύπρον), 40⁰/₀₀.

Ἐρυθρὰ θάλασσα, 45⁰/₀₀.

Κόλπος Περσίας, ἀνωτέρα τῶν 40⁰/₀₀.

Βόρειος θάλασσα· πρὸς Β., ὅπου συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἔχει ἁλμυρότητα ἴσην καὶ ἀνωτέραν τῶν 35⁰/₀₀· κατὰ μῆκος ὅμως τῶν ὀλλανδικῶν καὶ γερμανικῶν ἀκτῶν, λόγῳ τῶν γλυκέων ὑδάτων τῶν προερχομένων ἐκ τῶν ποταμῶν Ἔσκωτ (Escaut), Ρήνου (Rhin), Ἔλβη (Elbe) καὶ Βέσερ (Weser), ἡ ἁλμυρότης ἐλαττοῦται εἰς 32 ἢ 31⁰/₀₀.

Εὔξεινος Πόντος, περίπου 13 — 15⁰/₀₀.

Ἀνταρκτικαὶ θάλασσαι, 15⁰/₀₀.

Ἀζοφικὴ θάλασσα, 11.5⁰/₀₀.

Βαλτικὴ θάλασσα· πλησίον τῆς Β. θαλάσσης ἡ ἁλμυρότης φθάνει περὶ τὰ 30⁰/₀₀, παρὰ τὴν νῆσον Rügen κατέρχεται εἰς 7,5⁰/₀₀, εἰς δὲ τὸν κόλπον Βοθνίας (Bothnie) καὶ Φιλλανδίας, λόγῳ τῶν γλυκέων ὑδάτων τῶν ποταμῶν Tornea καὶ Neva, πίπτει εἰς 1⁰/₀₀ - 0,5⁰/₀₀.

Ἐξ ὑπολογισμῶν εὑρέθη ὅτι ἡ ὁλικὴ ποσότης τῶν διαφόρων διαλελυμένων ἁλάτων ἐντὸς τοῦ θαλασσίου ὕδατος μέσης ἁλμυρότητος εἶναι, ὡς εἴπομεν, 35^0. Ἡ ποσότης αὕτη πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἦτο μικροτέρα ἄλλοτε καὶ ὅτι ηὐξήθη σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς ἐξατμίσεως τοῦ θαλασσίου ὕδατος, τῆς ἐκ νέου συμπυκνώσεως τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ πτώσεως ἐν εἴδει βροχῆς, εἶτα δὲ διὰ τοῦ σχηματισμοῦ νέων ρυάκων, νέων ποταμῶν, οἵτινες καὶ πάλιν ἐξέπλυναν τὸν φλοιὸν τῆς γῆς συμπαρασύραντες εἰς τὴν θάλασσαν νέας ποσότητας ἁλάτων. Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι καὶ ἂν ἔτι ὁ ὄγκος τῶν θαλασσῶν ἀπὸ τῆς δημιουργίας αὐτῶν παρέμεινεν ἀμετάβλητος, ἡ ποσότης ὅμως τῶν περιεχομένων ἁλάτων ηὔξησε καὶ αὐξάνει συνεχῶς, καθότι τὰ εἰς τὰς θαλάσσας (ἔστω καὶ βραδέως) παρασυρόμενα ἅλατα, παραμένουσιν ἐν διαλύσει, αἰωνίως.

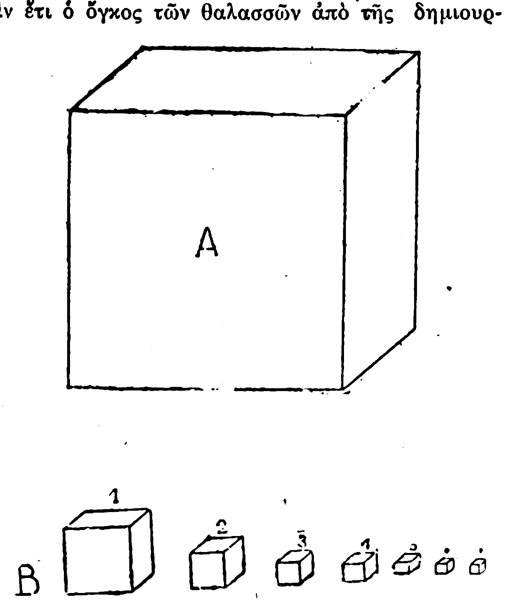

Γραφικὴ παράστασις τῶν ποσοτήτων τῶν ἐν τῷ θαλασσίῳ ὕδατι περιεχομένων ἁλάτων.

[Α. 1 κυβικὸν μέτρον θαλασσίου ὕδατος. Β. Ἀναλογίαι τοῦ ὄγκου τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων ἁλάτων: 1) Χλωριοῦχον νάτριον 23c.10. 2) Χλωριοῦχον μαγνήσιον 12c.00. 3) Θειικὸν μαγνήσιον 8c.50. 4) Θειικὸν ἀσβέστιον 7c.50. 5) Θειικὸν κάλιον 6c.87. 6) Ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον 3c.56. 7) Βρωμιοῦχον μαγνήσιον 3c.25.]

Σχέσις μεταξὺ πυκνότητος καὶ ἁλμυρότητος. — Τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ θαλασσίου ὕδατος παριστάμενον ὑπὸ τοῦ συμβόλου $S^{\tau}_{\tau'}$ εἶναι ὁ λόγος τοῦ βάρους τῆς μονάδος τοῦ ὄγκου θαλασσίου ὕδατος θερμοκρασίας τ^0, πρὸς τὸ βάρος τοῦ αὐτοῦ ὄγκου ὕδατος ἀπεσταγμένου θερμοκρασίας τ'^0. Τὸ εἰδικὸν τοῦτο βάρος ὀνομάζεται *πυκνότης*, ὅταν ἀναφέρεται πρὸς ὕδωρ ἀπεσταγμένον θερμοκρασίας 4^0. Ἑπομένως ἡ πυκνότης τοῦ θαλασσίου ὕδατος εἰς θερμοκρασίαν τ^0 ἔχει ὡς σύμβολον τὸ S^{τ}_{4}, ἔχουσα φυσικῷ τῷ λόγῳ ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ἁλμυρότητα.

Ἡ πυκνότης τοῦ θαλασσίου ὕδατος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ποσότητα τῶν περιεχομένων ἁλάτων, ἡ δὲ σχέσις τῆς ἁλμυρότητος Q πρὸς τὴν πυκνότητα S δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$Q = 1309\ (S - 1).$$

Ἐν τῷ τύπῳ τούτῳ ὁ συντελεστὴς 1309 καλεῖται *«σταθερὰ πυκνότητος»*. Πρὸς ὑπολογισμὸν αἱ συγκρινόμεναι πυκνότητες καὶ ἁλμυρότητες ὑποτίθενται εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν θερμοκρασίας. Δι' ὑπολογισμῶν κατεσκευάσθησαν πίνακες δίδοντες δι' ἑκάστην τιμὴν πυκνότητος τὴν ἀντίστοιχον ἁλμυρότητα. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πινάκων τούτων δύναταί τις νὰ ἀποφύγῃ τὴν λεπτὴν μέθοδον τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἁλμυρότητος, μεταχειριζόμενος τὴν εὐκολωτέραν μέθοδον τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς πυκνότητος, ἥτις γίνεται εἴτε διὰ ληκύθου, εἴτε δι' ἀραιομέτρου, εἴτε ἀκόμη διὰ τοῦ ὀπτικῆς μεθόδου, διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ δείκτου διαθλάσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σημασίαν, ἣν ἔχει ἡ μεταβολὴ τῆς πυκνότητος τοῦ θαλασίου ὕδατος συναρτήσει τῆς θερμοκρασίας, χρησίμου ἄλλως τε εἰς τὴν μέτρησιν τῶν ρευμάτων, σημειοῦμεν ὅτι εἰς περίπτωσιν τῆς αὐτῆς ἁλμυρότητος ὕδωρ ψυχρὸν ἔχει μεγαλυτέραν πυκνότητα ὕδατος θερμοῦ, καθότι κατέχει μικρότερον ὄγκον.

Ὕδωρ πυκνότητος 1,027, τιμῆς τουτέστιν ἐγγὺς κειμένης τῆς μέσης εἰς 0^0, ἔχει εἰς διαφόρους θερμοκρασίας τὰς κάτωθι πυκνότητας:

Θερμοκρ.	0⁰	5⁰	10⁰	15⁰	20⁰	25⁰	30⁰
Πυκν.	1.02700	1.02659	1.02588	1.02492	1.02372	1.02231	1.02070

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας τοῦ θαλασσίου ὕδατος κατὰ 10^0 ἐπιφέρει εἰς τοῦτο μεταβολὴν τῆς πυκνότητος τοιαύτην, οἵαν ἐπιφέρει μεταβολὴ τῆς ἁλμυρότητος κατὰ 2 μονάδας, μεταβολὴν τουτέστι κατὰ 2 γραμμάρια τοῦ ὁλικοῦ βάρους τῶν περιεχομένων εἰς ἓν χιλιόγραμμον ὕδατος.

Ἐξαιρέσει τοῦ παρακτίου θαλασσίου ὕδατος (καὶ τούτου ὅταν ἐκβάλλωσι πλησίον του μεγάλοι ποταμοί) ἡ πυκνότης αὐτοῦ ποικίλλει ἀπὸ 1,020 ἕως 1,030, τῆς μέσης τιμῆς οὔσης περίπου 1.028 εἰς 0^0. Ὡς ἐλέχθη ἤδη, τῆς ἐπιδράσεως τῆς θερμοκρασίας οὔσης εἰς πολλὰς περιστάσεις σημαντικωτέρας τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἁλμυρότητος, τὸ ὕδωρ τῶν μεγάλων πλατῶν εἶναι ὑπὸ κανονικὰς συνθήκας πυκνότερον, τὸ δὲ τῶν ἰσημερινῶν ἀραιότερον. Ἐὰν αἱ πυκνότητες ἀναχθῶσιν εἰς τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν, ἐπὶ παραδείγματι τοῦ 0^0, οἱ χάρται πυκνότητος θὰ συμπίπτουν πρὸς τοὺς χάρτας ἁλμυρότητος.

Ἡ ἁλμυρότης τοῦ θαλασσίου ὕδατος παρέχει πράγματα εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν, καθότι δὲν δύναται αὕτη νὰ τὸ χρησιμοποιῇ ἄνευ προηγουμένης ἀποστάξεως, εἴτε ὡς πόσιμον εἴτε ὡς τροφοδοτικὸν τῶν λεβήτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *M. Thoulet* «Océanographie (Statique)».— *J. Richard* «L'Océanographie».—*John Murray and iohn Hjort* «The Depth of the ocean».— *Knudsen*, Hydrographische Tabellen, Kopenhagen. Κ.Χ.ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ—Ν.ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Ἁλμυρούπολις· βλ. λ. Γεωργιούπολις.

ἁλμυρούτσικος,—*η*,—*ο*· κοιν. *ἁρμυρούτσικος*· ὁ κἄπως ἁλμυρός, ὁ ὀλίγον πλέον τοῦ πρέποντος ἁλατισμένος· μεταφ., ὁ κἄπως ἀκριβὸς (βλ. ἁλμυρός).

ἁλμυρώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ἔχων γεῦσιν ἅλμης, ὁ ἁλμυρὸς κατά τι, ὑφάλμυρος.

Ἄλμων *[Ἀρχ.]* Μικρὸς ποταμὸς τοῦ Λατίου χυνόμενος εἰς τὸν Τίβεριν εἰς τὰ ΝΔ τῆς Ρώμης ὅπου ἠγνίζοντο ὅσοι ἤθελον νὰ θυσιάσουν εἰς τὴν Κυβέλην καὶ ὅπου ἔπλυνον κατ' ἔτος, τὴν ἕκτην τῶν καλενδῶν τοῦ Ἀπριλίου, τὸ ὁμοίωμα τῆς θεᾶς. Οἱ ποιηταὶ τὸν ὑμνοῦν ὡς θεόν, πατέρα τῆς νύμφης Λάρας.

Ἀλμωπία. Οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ βορειότερον τμῆμα τῆς μεταξὺ τοῦ Λουδίου καὶ τοῦ Ἀξιοῦ ἐκτεινομένης μακεδονικῆς χώρας, ὁριζόμενον πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Βοττιαίας (τοῦ νοτιωτέρου τμήματος τῆς μεταξὺ τοῦ Λουδίου καὶ Ἀξιοῦ χώρας, τοῦ παραλιακοῦ), πρὸς ΝΔ ὑπὸ τῆς Ἡμαθίας, πρὸς Δ ὑπὸ τῆς Ἐορδαίας καὶ Λυγκηστίδος, πρὸς Β ὑπὸ τῆς Πελαγονίας καὶ Παιονίας καὶ πρὸς Α ὑπὸ τῆς Ἀμφαξίτιδος (τῆς περὶ τὸν Ἀξιόν). Περιελάμβανε δηλ. ἡ Ἀλμωπία τὸ πρὸς Β τῆς Ἐδέσσης καὶ τῶν Γενιτσῶν τμῆμα τῆς ἑλληνικῆς νῦν Μακεδονίας, τὸ ὁποῖον ὑπὸ μὲν τῶν Βυζαντινῶν ἐκαλεῖτο *Μογλενὰ* (Ἡ χώρα τῆς ὁμίχλης), ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων *Καρατζόβα*. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀλμωπίας, ζῶντες ἀπομεμονωμένοι ἐν τῇ ὀρεινῇ χώρα των καὶ ὄντες ὀλίγοι, σπανίως ἀναφέρονται ἐν τῇ ἀρχαιότητι (βλ. *Θουκ.* Β' 99, *Πτολ.* Γ' 13,24). Ἡ χώρα των ὑπετάγη μεταξὺ τῶν πρώτων τμημάτων τῆς Μακεδονίας εἰς τοὺς Τημενίδας καὶ ἀπετέλεσεν ἐνωρὶς ἀναπόσπαστον τμῆμα τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου. Ἡ Ἀλμωπία ἠρδεύετο ὑπὸ ἀφθόνων ὑδάτων πηγαζόντων ἐκ τῶν περιβαλλόντων αὐτὴν ὑψηλῶν ὀρέων, ἅτινα συνεκεντροῦντο εἰς τὸν ποταμὸν Ραίδιον (Τσέρνα-ρέκα, Μαυρονέρι) καὶ κατῳκεῖτο κατὰ κώμας, ἐκ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτεραι ἦσαν ἡ Ὅρμα, ἡ Ἄψαλος, ἡ Εὔρωπος ἢ Ἀλμωπία καὶ ἡ Νοτία. Τὸ ὄνομά της ὤφειλε, κατὰ τὴν μυθολογικὴν παράδοσιν, εἰς τὸν γίγαντα Ἄλμωπα (βλ. λ.).

Νῦν ἡ ἀρχαία Ἀλμωπία ὑπάγεται εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης (βλ. καὶ *Στέφ. Βυζ.* ἐν λ. Ἀλμωπία. *Κωνστ. Πορφυρογ.* «περὶ θεμάτων» 2.2 *Plin.* IV. X. XVII). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἄλμωψ. Γίγας, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἕλλης, θυγατρὸς τοῦ Ἀθάμαντος, ἐπώνυμος τῶν κατοίκων *Ἀλμώπων* καὶ τῆς *Ἀλμωπίας* χώρας τῆς Μακεδονίας *(Στέφ. Βυζάντ.)*. Α. Σ. Α.

ἀλνάδερφος (ὁ)· ἰδιωμ. (ἐν Ἠπείρῳ), ὁ ἑτεροθαλὴς ἀδελφός· παραφθορὰ τοῦ τύπου ἀλληλάδελφος (βλ. λ.).

ἀλνάστηρ (Alnaster Endl.) *[Παλαιοφ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ καρπὸς τοῦ Alnus, οὗτινος αἱ ἑκατέρωθεν ὑπάρχουσαι πτέρυγες σπανίως εἶναι μεμ-

Digitized by Google

βρανώδεις, συνήθως συμπαγεῖς, πολλάκις δὲ ἐλλείπουσιν ἢ ἔχουσι μονοπλεύρως ἀνάπτυξιν. **θ. ε.**

ἀλνεῖται (Alnöite) *[Πετρογρ.]*. Λεπτοκοκκώδη ἢ στιφρὰ χρώματος σκοτεινοφαίου μέχρι μέλανος πορφυριτικὰ φλεβικὰ πετρώματα (Ganggesteine), τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται διὰ τῆς παρουσίας τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ὀρυκτῶν *ὀλιβίνου*, *βιοτίτου*, *αὐγίτου*, *μελιλίθου* καὶ *περοβσκίτου*. Ἀνήκουν εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *λαμπροφυρικῶν* φλεβικῶν πετρωμάτων, ἐκλήθησαν δὲ ἀλνεῖται, διότι τὸ πρῶτον εὑρέθησαν εἰς τὴν νῆσον Alnö τῆς Σουηδίας. Ἐντὸς τῆς θεμελιώδους μάζης τῶν εὑρίσκονται πορφυρικοὶ κρύσταλλοι τῶν τριῶν πρώτων ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὀρυκτῶν, ὡς καὶ ὀκτάεδρα μαγνητίτου καὶ ἐνίοτε στρογγύλαι βραχεῖαι στῆλαι ἀπατίτου. Ἡ θεμελιώδης μᾶζα συνίσταται κυρίως ἐκ τραπεζιδίων μελιλίθου καὶ βιοτίτου καὶ κρυσταλλιδίων περοβσκίτου ὡς καὶ ὀλίγου χρωμίτου.

Οἱ ἀλνεῖται τῆς νήσου Alnö χαρακτηρίζονται διὰ τῆς μικρᾶς περιεκτικότητός των εἰς διοξείδιον πυριτίου (24, 19% SiO_2). Τούτου ἕνεκα εἶναι τὰ πτωχότατα εἰς πυριτικὸν ὀξὺ ὅλων τῶν ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων, τὰ ὁποῖα συνίστανται κυρίως ἐκ πυριτικῶν ὀρυκτῶν ἁλάτων.

Ἀλνεῖται εὑρέθησαν ἐγγὺς τοῦ Montreal, (Καναδᾶς), εἰς τὸ Manheim (εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Ν. Ὑόρκης), εἰς τὸ Itamirim (S. Paulo τῆς Βραζιλίας), εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Kamloops (Βρεττανικὴ Κολομβία), εἰς τὰ Μεταλλευτικὰ ὄρη καὶ τὰς νήσους Orkney (Βορείου Σκωτίας). **γ. κ. γ.**

Ἄλνικ (Alnwick). Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν Νορθούμπερλαντ. Κάτοικοι 6,746. Ἐργοστάσια γεωργικῶν ἐργαλείων, ἐπίπλων.

Ἀλνιλὰμ (Alnilam) *[Ἀστρονομ.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀστέρος ε Ὠρίωνος, προερχομένη πιθανῶς ἐκ παραφθορᾶς ἢ κακῆς γραφῆς τῆς λέξεως *Ἐλ-νιντὰμ* ἢ *Ἐλ-νιζάμ*, σημαινούσης κατὰ τὸ Hyde τὸν «Τελαμῶνα τοῦ Ὠρίωνος». Ὁ ἀστὴρ οὗτος κεῖται μεταξὺ τοῦ δ καὶ τοῦ ζ Ὠρίωνος, μεθ' ὧν ἀποτελεῖ εὐθεῖαν γραμμήν, ἤτοι τὸν «Τελαμῶνα τοῦ Ὠρίωνος» γνωστὸν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ποικίλας ὀνομασίας (πῆχυς, ῥάβδος τοῦ Ἰακώβ, τρεῖς μάγοι, τρεῖς βασιλεῖς κτλ.). Ὁ Ἀλνιλὰμ εἶναι ἀστὴρ περίπου δευτέρου μεγέθους (1,8), ὡς δὲ ἀπεδείχθη ἐκ φασματοσκοπικῶν παρατηρήσεων, εἶναι φασματοσκοπικῶς διπλοῦς καὶ ἀνήκει εἰς τὴν φασματικὴν τάξιν Bo (βλ. Ὠρίων) **ε. π.**

ἀλνίτης (Alnites Lesq.) *[Παλαιοφυτ.]*. Γένος χωριστοπετάλων δικοτυληδόνων φυτῶν τῆς κατηγορίας τῶν *κουπουλιφόρων*, ὅπερ ἐκ τῶν κρητιδικῶν στρωμάτων τῆς Μιννεσότας, Νεβράσκας καὶ τοῦ Κάνσας ὡς Alnites grandifolius εἶναι γνωστόν. **θ. ε.**

ἀλνόξυλον (Alnoxylon Felix) *[Παλαιοφ.]*. Ἀπολελιθωμένον ξύλον τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν καὶ ἰδίως τῆς Οὐγγαρίας. **θ. ε.**

ἄλνος (Alnus Lin.) *[Παλαιοφυτ.]*. Γένος φυτῶν δικοτυληδόνων χωριστοπετάλων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *βετουλακωδῶν*. Τὸ γένος τοῦτο ἐξαιρέσει τῶν προβληματικῶν λειψάνων φύλλων τινῶν ἀπολελιθωμένων, ἅτινα ἀνευρέθησαν εἰς τὴν κρητιδικὴν περίοδον τῆς βορείου Ἀμερικῆς, ἀσφαλῶς ἐνεφανίσθη κατὰ τὴν ἠώκαινον περίοδον τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως καὶ ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον νὰ εἶναι ἐξηπλωμένον ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ μὲν ἡμισφαιρίου ἀπὸ τοῦ Kotzebuesund καὶ Γροιλανδίας μέχρι καὶ τῶν Ἄνδεων τοῦ Περοῦ, τῆς Χιλῆς καὶ τῆς Ἀργεντινῆς, ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ δὲ ἀπὸ τῆς Καμτσάτκας μέχρι Ἰαπωνίας καὶ τῶν περιοχῶν τοῦ Berg, τοῦ Κασμὶρ καὶ τῆς Βορείου Βεγγάλης. Ἐνταῦθα ὑπάγονται *Alnus acuminata H.B.K.*, *Al. antiquarum Sap.*, *Al. cordata Ten.*, *Al. cordifolia Ten.*, *Al. ferruginea H. B. K.*, *Al. firma Sieb.*, *Al. glutinosa Lin.*, *Al. gracilis Unger*, *Al. Incana Lin.* καὶ *Alnus Japonica*. **θ. ε.**

ἀλνόφυλλον (Alnophyllum Schimp.) *[Παλαιοφ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Schimper τὰ προβληματικὰ λείψανα τῶν ἀπολελιθωμένων φύλλων τοῦ Alnus, ἅτινα ἀνευρέθησαν εἰς τὰ κρητιδικὰ στρώματα τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ τῆς Γροιλανδίας. **θ. ε.**

Ἀλντὰν (Aldan). Ὄρη τῆς ἀνατολικῆς Σιβηρίας ἀποτελοῦντα μέρος τῶν ὀρέων Στανοβόϊ καὶ ἐκτεινόμενα ἀπὸ ΝΔ εἰς ΒΑ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Ἀλντὰν καὶ τοῦ ποταμοῦ Λένα. Εἶναι πλουσιώτατα εἰς μέταλλα καὶ ἄνθρακα.

— **Ἀλντὰν** (Aldan). Πλωτὸς ποταμὸς τῆς Ἀσιατικῆς Ῥωσίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Λένα. Ἔχει μῆκος 1867 χιλ. καὶ ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς γραμμῆς συγκοινωνίας μεταξὺ Λένινγκραντ καὶ τῆς Καμτσάτκας. Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου εὑρίσκεται ἡ πόλις *Ἀλντάνσκ*.

Ἀλντὰ-ντὺ-Λὺς (Haldat-du Lys), ***Κάρολος-Νικόλαος-Ἀλέξανδρος***. Γάλλος φυσικός, γεννηθεὶς ἐν Μπουρμὸν τῆς Λορραίνης τῷ 1770, ἀποθανὼν ἐν Νανσὺ τῷ 1852, ἀπόγονος τοῦ Ἰωάννου ντὺ Λύς, ἀδελφοῦ τῆς Ἰωάννας ντ' Ἀρκ. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἐπινόησις συσκευῆς δι' ἧς ἀποδεικνύονται πειραματικῶς οἱ νόμοι τῆς πιέσεως τῶν ὑγρῶν ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῶν ἀγγείων («συσκευὴ Ἀλντά»).

Ἀλντάο (Aldao), ***Μαρτῖνος***. Σύγχρονος Ἀργεντινὸς συγγραφεύς, καταστὰς γνωστὸς ἰδίως μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν «Perfiles y Escenas», διηγημάτων καὶ ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων καὶ τοῦ μυθιστορήματος «La Novela de Torcuato Mendez», εἰς τὸ ὁποῖον περιγράφει τὸν τύπον τῶν Ἀργεντινῶν ἐκείνων πλουσίων, οἱ ὁποῖοι διαμένοντες ἐπὶ μακρὸν ἐν Εὐρώπῃ ἐπιστρέφουν εἰς τὴν πατρίδα των πλήρεις παθητικῆς νοσταλγίας. **ι. μ. π.**

Ἄλντεγκρέβερ (Aldegrever), ***Ἐρρῖκος***. Γνωστότερος ὡς *Aldegrave*. Ζωγράφος, χαράκτης καὶ χρυσοχόος Γερμανὸς γεννηθεὶς ἐν Soest τῆς Βεστφαλίας τῷ 1502, ἀποθανὼν τῷ 1558 ἐν τῇ αὐτῇ πόλει. Θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν ἐπιτηδειοτέρων Γερμανῶν καλλιτεχνῶν τοῦ 16ου αἰῶνος. Ὑπῆρξε διάσημος ἰδίως ὡς χαράκτης, κατέλιπε δὲ ἄνω τῶν 300 χαλκογραφιῶν μὲ σκηνὰς ἐκ τῆς Βίβλου καὶ τῆς Μυθολογίας, προσωπογραφίας τοῦ Λουθήρου, τοῦ Μελάγχθονος κτλ., ἔργα λεπτὰ καὶ ἀκριβῆ, ἀλλὰ ἐνίοτε μὲ γραμμὰς περιφερειακὰς σκληράς. Ὡς ζωγράφος, ἂν καὶ ἔχει δυνατοὺς χρωματισμούς, δεικνύεται πολλάκις ξηρός. Εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Πράγας ὑπάρχει πίναξ του «Ὁ Χριστὸς φέρων τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ καθήμενος ἐντὸς τοῦ τάφου του» (1529). Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐπεδόθη εἰς τὴν χρυσοχοΐαν, κατέλιπε δὲ ἄριστα δείγματα τῆς τέχνης του.

Ἀλντεμπὲρ Α' (Aldebert). Κόμης τῆς Marche ἐν Γαλλίᾳ, καταλαβὼν τὸ Πουατιὲ καὶ τὸ Τοὺρ περὶ τὸ 990. Εἶναι περίφημος ἡ ἀπάντησις ἣν

Οἱ Ἀλντομπραντίνειοι γάμοι. [Μουσεῖον Βατικανοῦ.]

ἔδωκεν εἰς τὸν Οὔγον Καπέτον:—«Ποῖος σὲ ἔκαμε κόμητα;» τὸν ἠρώτησεν οὗτος. —«Ποῖος σὲ ἔκαμε βασιλέα;» ἀνταπήντησεν ὑπερηφάνως ὁ Ἀλντεμπέρ.

Ἄλντερνεϋ (Alderney, γαλλ. Aurigny, λατ. Riduna). Ἡ βορειοτέρα τῶν νήσων τῆς Μάγχης. Κεῖται 8 μίλλια πρὸς Δ. τοῦ Cap La Hague τῆς γαλλικῆς ἀκτῆς, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται ὑπὸ στενοῦ κινδυνώδους. Ἔχει μῆκος 4 μιλλίων, πλάτος 1 ½ καὶ ἔκτασιν 1962 ἀκρ. Εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν ἔχει τρεῖς φάρους. Ἡ μόνη πόλις της, *Ἁγία Ἄννα*, κεῖται εἰς τὸ κέντρον τῆς νήσου. Ἡ Ἄλντερνεϋ ἀνήκει εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὑπάγεται δὲ εἰς τὴν διοικητικὴν περιφέρειαν τῆς νήσου Γκέρνσεϋ. Ἐπίσημος ἐν αὐτῇ γλῶσσα εἶναι ἡ γαλλική, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγγλικὴ εἶναι ἀρκετὰ διαδεδομένη. Τὸ κλῖμα εἶναι ὑγιεινόν. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κτηνοτροφίαν. Πληθυσμὸς 2.561.

—**Ἄλντερνεϋ** (Alderney). Ὄνομα γένους γαλακτοφόρων ἀγελάδων τρεφομένων εἰς τὴν νῆσον Ἄλντερνεϋ καὶ εἰς τὰς Γκέρνσεϋ καὶ Τζέρσεϋ.

Ἄλντερσοτ (Aldershot). Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν Χάμσαϊρ. Κάτοικοι 35.600. Τῷ 1851 ἡ Ἄλντερσοτ εἶχε μόλις 800 κατοίκους, ἀλλὰ ἡ ἵδρυσις ἐκεῖ στρατώνων συνετέλεσεν εἰς τὴν ταχεῖαν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ της.

Ἀλντίνι (Aldini), ***Ἰωάννης***. Ἰταλὸς φυσικός, γεννηθεὶς ἐν Βολωνίᾳ τῷ 1762, ἀποθανὼν τῷ 1834. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φυσικῆς καὶ τῆς χημείας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς πατρίδος του. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἰταλίας. Ἔγραψε πλεῖστα συγγράμματα εἰς τὴν ἰταλικήν, καθὼς καὶ τὴν ἀγγλικὴν καὶ γαλλικὴν περὶ γαλβανισμοῦ, περὶ ἀτμοῦ κ. τ. λ. Ἐφεῦρε μηχάνημα πρὸς καταπολέμησιν τῶν πυρκαϊῶν φέρον τὸ ὄνομά του.

Ἀλντομπραντίνι (Aldobrandini). Μία τῶν διασημοτέρων οἰκογενειῶν τῆς Ῥώμης, ἐκλιποῦσα τῷ 1681 διὰ τοῦ θανάτου τῆς Ὀκταβίας, θυγατρὸς τοῦ Ἰωάννου Γεωργίου Ἀλντομπραντίνι, πρίγκιπος τοῦ Ροσσάνο.

Πλεῖστα τῶν μελῶν αὐτῆς διεκρίθησαν εἰς τὰς ἐπιστήμας, εἰς τὴν πολιτικὴν δρᾶσιν καὶ εἰς τὰ γράμματα. ***Ὁ Σιλβέστρος Ἀλντομπραντίνι***, γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1499 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ῥώμῃ τῷ 1558, ὑπῆρξεν εἷς τῶν διασημοτέρων νομομαθῶν τοῦ καιροῦ του. Εἷς ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ὁ ***Ἱππόλυτος***, ἐγένετο πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Κλήμης Η' (βλ. λ.). Ἕτερος, ὁ ***Ἰωάννης***, ἐγένετο καρδινάλιος καὶ ἐπίσκοπος τῆς Ἴμολα, ἀπέθανε δὲ ἐν Ῥώμῃ τῷ 1573. Ὁ τρίτος, καλούμενος ***Πέτρος***, διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ ὡς δικαστικὸς ἐπίτροπος ἐν τῷ ἀποστολικῷ δικαστηρίῳ.

Ὁ ***Θωμᾶς***, νεώτερος τῶν υἱῶν τοῦ νομομαθοῦς Σιλβέστρου καὶ ἀδελφὸς τοῦ πάπα Κλήμεντος, γεννηθεὶς ἐν Ῥώμῃ τὴν 13 Ἰουλίου 1540 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ῥώμῃ τὴν 13 Ἰουλίου 1572, μετέφρασε τοὺς *Βίους φιλοσόφων* Διογένους τοῦ Λαερτίου. Εἷς τῶν ἀνεψιῶν τοῦ πάπα Κλήμεντος Η', ὁ ***Κίντιος Πάσσερο***, ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἀλντομπραντίνι ἐκ τῆς μητρός του, ἀνηκούσης εἰς τὸν οἶκον τοῦτον, ἐγένετο δὲ καρδινάλιος καὶ ἔκτακτος ἀπεσταλμένος εἰς Γαλλίαν, τερματίσας τὰς ὑφισταμένας διαφορὰς μεταξὺ τοῦ δουκὸς τῆς Σαβοΐας καὶ τοῦ Ἐρρίκου Δ'. Ἕτερος, ***Ἀλέξανδρος*** ὀνομαζόμενος, ἐγένετο καρδινάλιος καὶ ἐχρημάτισε νούντσιος τοῦ πάπα ἐν Νεαπόλει, Μαδρίτῃ καὶ Βενετίᾳ, βραδύτερον δὲ ἀρχιεπίσκοπος Ῥόδου, ἀποθανὼν τῷ 1742. Ἡ περιουσία τῆς οἰκογενείας ταύτης περιῆλθεν εἰς τοὺς πριγκιπικοὺς οἴκους τῶν Παμφίλι καὶ Μποργέζε. **θ. β.**

Ἀλντομπραντίνειοι *γάμοι*. Ἀρχαία τοιχογραφία ἀνήκουσα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου καὶ ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1606 ἐπὶ πάπα Κλήμεντος Η' ἐπὶ τοῦ λόφου Ἐσκουϊλίνου, οὐχὶ μακρὰν τῆς ἐκκλησίας Σάντα Μαρία Ματζόρε, ὅπου εὑρίσκοντο ἄλλοτε οἱ περίφημοι κῆποι τοῦ Μαικήνα. Ἡ ζωγραφία αὕτη περιελθοῦσα εἰς τὴν κυριότητα τοῦ καρδιναλίου Κιντίου Ἀλντομπραντίνι μετεφέρθη εἰς τὴν ὡραίαν ἔπαυλιν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ὁ φιλάρχαιος καρδινάλιος εἶχε μεταβάλει εἰς Μουσεῖον, ἐκ τῆς ἐπαύλεως δὲ ταύτης ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον φέρει αὕτη. Ἡ εἰκὼν παριστῶσα τέλεσιν ἀρχαίων ἑλληνικῶν γάμων εἶναι ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας, ἂν μὴ ἀρίστη, ἐξ ὅσων διεσώθησαν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος μέχρις ἡμῶν. Εἰς τὴν ἔπαυλιν Ἀλντομπραντίνι παρέμεινεν ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας, μέχρις ὅτου ἐκλειψάσης τῆς οἰκογενείας ταύτης ἡ ἔπαυλις περιῆλθεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν πριγκίπων Μποργέζε καὶ διελύθη πωληθέντων τῶν συγκεντρωμένων εἰς αὐτὴν θησαυρῶν. Τὴν εἰκόνα ἠγόρασε τῷ 1812 ὁ Ῥωμαῖος τραπεζίτης Νιέλλι, περιῆλθε δὲ αὕτη κατόπιν εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ, ὅπου εὑρίσκεται μέχρι σήμερον.

Ὁ πίναξ εἶναι ὕψους μὲν 1 μέτρου καὶ 20 ἑκατοστῶν, πλάτους δὲ 2 μέτρων καὶ 60 ἑκ. Ὁ καλλιτέχνης διῄρεσε τὴν σύνθεσίν του εἰς τρεῖς σκηνάς, αἵτινες ἐξελίσσονται ἐπὶ τῆς ἰδίας καὶ αὐτῆς γραμμῆς, ὡς ἀνάγλυφον, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀποπτικῆς ἐντυπώσεως. Ὁ τοῖχος τοῦ βάθους διακόπτεται ἐκ δύο παραστάδων, αἵτινες σχηματίζουσιν, οὕτως εἰπεῖν, τρία διαμερίσματα. Ἐν τῷ κέντρῳ, ὅπου ὑπάρχει ὁ θάλαμος τοῦ γυναικωνίτου, φαίνεται ἡ νύμφη πεπλοφόρος, ἡμικατάκλιτος ἐπὶ κλίνης μετὰ προσκεφαλαίων καὶ τῆς ὁποίας οἱ στυλίσκοι εἶναι περιτέχνως ἐπεξειργασμένοι. Παραπλεύρως γυνὴ ἐστεφανωμένη διὰ φυλλάδος καὶ περιβεβλημένη διὰ πέπλου ποικιλοπτύχου θέτει τὸν βραχίονά της ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς μελλονύμφου καὶ φαίνεται ὡς ἐμπνέουσα εἰς αὐτὴν ἐμπιστοσύνην καὶ θάρρος. Ἡ γυνὴ αὕτη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα παριστᾷ τὴν Πειθώ. Ἀριστερόθεν τρίτον γυναικεῖον πρόσωπον, ἴσως ἡ Χάρις, ἡμίγυμνος, στηρίζεται ἐπὶ στήλης κρατοῦσα εἰς τὰς χεῖρας ἀρωματῶδες ἔλαιον, ὅπως μετὰ τὸ λουτρὸν ἐπιτρίψῃ τὸ σῶμα τῆς νεάνιδος.

Ἐν τῷ ἀριστερόθεν διαμερίσματι δύο γυναῖκες παρασκευάζουν τὸ ποδόλουτρον τῆς νυμφίας, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ πέρας τοῦ ὑμεναίου. Ἀγγεῖον, ἐν εἴδει λεκάνης, εἶναι στηριγμένον ἐπὶ στρογγύλου βάθρου, καὶ πλῆρες ὕδατος. Δέσποινά τις, ἡ προστάτις τῶν συνοικεσίων θεὰ Ἥρα, κρατοῦσα ὄργανον καθαρμοῦ ἐν σχήματι φύλλου, βάπτει τὰ

Digitized by Google

ἄκρα τῶν δακτύλων της εἰς τὸ ὕδωρ, ὡς νὰ καθαγιάζῃ αὐτό. Εἰς τὰ βάθη τοῦ συμπλέγματος τούτου παρίσταται κόρη κρατοῦσα ὡροσκόπιον.

Εἰς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τοῦ πίνακος δεξιὰ φαίνεται νεανίας καθήμενος γυμνὸς σχεδόν, ἐστεφανωμένος διὰ φύλλων κλήματος ἀμπέλου καὶ

ΑΛΞΗΝΩΡ: *Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ἐξ Ὀρχομενοῦ.* [Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν.]

ἀναμένων μετ' ἀνυπομονησίας τὸ πέρας τῆς γαμηλίου τελετῆς, τῆς γινομένης εἰς τὸ παρακείμενον σύμπλεγμα τῶν γυναικῶν. Ὄπισθεν τοῦ θαλάμου διακρίνονται τρεῖς ἕτεραι νεάνιδες, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη παρίσταται ἱερουργοῦσα ἐπὶ κινητοῦ τινος βωμοῦ, ἐνῷ ἡ δευτέρα ᾄδει ἐπιθαλάμιον ᾆσμα καὶ ἡ τρίτη συνοδεύει αὐτὴν δι' ἑξαχόρδου λύρας.

Ἡ θαυμασία αὕτη ἀρχαία εἰκών, ἡ κάλλιστα πάσης ἄλλης διατηρουμένη, ἔσχε πολλὰς ἐπιδιορθώσεις κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἰδίως δὲ ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Βικεντίου Νέλλι, ὅστις ἀνέθεσε τὴν ἐργασίαν ταύτην εἰς τὸν Ἀντώνιον Κανόβα, παρασχὼν οὕτω μεγάλην ἐκδούλευσιν εἰς τὴν τέχνην. Μία ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἀντιγραφῶν ὀφείλεται εἰς τὸν Νικόλαον Πουσέν, ἥτις διασώζεται εἰς τὴν πινακοθήκην Δόρια τῆς Ρώμης. Ἡ εἰκὼν ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου Ζ' τῷ 1808 ἀντὶ 10.000 σκούδων καὶ κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ ἐπεσκευάσθη περιτέχνως ὑπὸ τοῦ ζωγράφου Δομενίκου ντὲλ Φράτε, ἐτοποθετήθη δὲ εἰς τὸ Βατικανὸν ἐντὸς ἰδιαιτέρας αἰθούσης, φερούσης τὸ ὄνομα «*Αἴθουσα τῶν Ἀλντομπραντινείων γάμων*», εἰς ἣν εἶναι ἐναποτεθειμέναι καὶ ἄλλαι ἀρχαῖαι τοιχογραφίαι, ἐν αἷς ἡ «Φαίδρα καὶ ἡ Σκύλλα». Ὁ Winckelman, θεωρεῖ, ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη παριστᾷ τοὺς γάμους τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος· τοὐναντίον ὁ Biondi ὑποστηρίζει, ὅτι εἰκονίζει τοὺς γάμους τοῦ Μανλίου καὶ τῆς Ἰουλίας. Ἄλλοι ἀρχαιολόγοι ἀναιροῦσιν ἀμφοτέρους καὶ ὑποστηρίζουν ὅτι παρίστανται εἰς τὴν εἰκόνα ταύτην γάμοι ἑλληνικοί, οὐδεμίαν ὅμως σχέσιν ἔχοντες μὲ τοὺς τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος, πολλῷ δὲ μᾶλλον μὲ τοὺς τοῦ Μανλίου καὶ τῆς Ἰουλίας. Ἐκτὸς τοῦ περιφήμου ἀντιγράφου τοῦ Νικολάου Πουσέν, καὶ ὁ διάσημος χαράκτης Καρλίνι ἐξεπόνησεν ἔγχρωμον χαλκογραφίαν τῆς εἰκόνος ταύτης, καταστᾶσαν σπανιωτάτην ἤδη. Περὶ τοῦ πίνακος τούτου δύναται νὰ συμβουλευθῇ τις τὰς μελέτας τοῦ Boettiger καὶ τοῦ Mayer καὶ τὴν «Lettera sull'antica celebre pittura conosciuta sotto il nome Nozze Aldobrandine» τοῦ L. Biondi. Θ. Β.

Ἀλντριγκέττι ἢ *Ἀλντριγκέττο* (Aldrighetti). Ἰατρὸς ἐκ Παδούης, τοῦ πανεπιστημίου τῆς ὁποίας ἐγένετο καὶ καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς. Ἀπέθανε τῷ 1631. Ἔγραψέ τινα ἰατρικὰ συγγράμματα. ΑΡ. Π. Κ.

Ἄλντρινγκερ (Aldringer), *Ἰωάννης, κόμης φόν* —. Γερμανὸς ἀξιωματικὸς γεννηθεὶς ἐν Τιονβὶλλ τῆς Λωρραίνης τῷ 1588. Κατετάχθη εἰς τὸν ἱσπανικὸν στρατὸν τῷ 1606 καὶ ὅτε ἐξερράγη ὁ Τριακονταετὴς Πόλεμος ἐτάχθη ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα Φερδινάνδον Β'. Μετέσχε τῶν πολέμων κατὰ τῶν Γερμανῶν διαμαρτυρομένων, τῶν Σουηδῶν καὶ τῶν Γάλλων. Μεταξὺ τῶν στρατηγῶν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ ἡ φήμη του μόνον τῆς τοῦ Βαλλενστάϊν καὶ τοῦ Τίλλυ ὑπελείπετο. Ἐφονεύθη ἐν Λάντσουτ τῆς Βαυαρίας τῷ 1634.

Ἄλντριτς (Aldrich), *Θωμᾶς-Μπαίκλεϋ*. Ἀμερικανὸς συγγραφεὺς καὶ χιουμοριστὴς γεννηθεὶς ἐν Πορτσμοὺθ τοῦ Νέου Χάμσάϊρ τῷ 1836 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1907. Τῷ 1857 ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἀπὸ τὸ 1881—1890 ἐξέδιδε τὸ περιοδικὸν «Atlantic Monthly»· συνέγραψε δὲ τόμους ποιημάτων καὶ διηγημάτων.

Ἀλξήνωρ. Ἀνδριαντοποιὸς τοῦ ἀκμάσαντος κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον τῆς τέχνης «*Ναξίου*» ἐργαστηρίου, ἐργασθεὶς περὶ τὸ 550—500 π. Χ. Εἶναι γνωστὸς μόνον ἐξ ἐπιγραφῆς ἐπὶ μαρμαρίνου ἀναγλύφου ὕψους 2.05 μέτρ. εὑρεθέντος ἐν Ὀρχομενῷ τῆς Βοιωτίας καὶ διατηρουμένου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν (Α' αἴθουσα ἀριθ. 39)· παρίσταται ἐν αὐτῷ γενειοφόρος ἀνὴρ (ὁ ἀποθανὼν) κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον, ὀρθὸς ἱστάμενος ἐν ἀναπαύσει, φορῶν ἱμάτιον καὶ στηριζόμενος ἐπὶ βακτηρίας ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην, κατὰ τὴν ἁπλῆν καὶ χαρίεσσαν ἐμφάνισιν τῶν ἀνεπιτηδεύτων ἀνθρώπων τῆς καθημερινῆς ζωῆς· διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς κρατεῖ ἀκρίδα, τὴν ὁποίαν προσφέρει παιγνιωδῶς πρὸς τὸν σκύλλον του· ὑπὸ τοὺς πόδας του ἐπὶ τοῦ κάτω πλαισίου τῆς στήλης εἶναι ἀβαθῶς κεχαραγμένη ἐπιγραφὴ δι' ἀρχαϊκῶν (προευκλιδείων) γραμμάτων εἰς ἕνα δακτυλικὸν ἑξάμετρον: «'Αλχσήνωρ ἐπ.ίησεν ὁ Νάχσιος· ἀλλ' ἐσίδεσθε!» (μὲ κατεσκεύασεν ὁ Ἀλξήνωρ ἀπὸ τὴν Νάξον· δὲν χρειάζονται περισσότερα! κυττάξατέ με καλά!). Μὲ τὴν ἠρωϊκήν, συνήθη εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀφέλειαν, ὁ τεχνίτης διαφημίζει τὸν ἑαυτόν του ὡς γνωστὸν καὶ περίφημον καὶ ἐκ τῆς ὀνομαστῆς τότε ὄντα Νάξου, προκαλεῖ δὲ τὸν θεατὴν νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν τέχνην του, παρατηρῶν ὅ τι ὅλοις καὶ ἐξετάζων ἐπακριβῶς τὸ ἔργον του ἀντὶ παντὸς ἄλλου ἐπαίνου δι' ἑαυτόν. Πράγματι δὲ ἡ διάκρισις τῶν σκελῶν ὑπὸ τὸν χιτῶνα, ἡ ἐμφάνισις τῶν φλεβῶν καὶ τενόντων τῶν μυώνων, ἡ σύμπτυξις τοῦ ἐνδύματος ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς βακτηρίας, ἡ ἁδρὰ ἀνατομικὴ ἀκρίβεια κτλ., εἶναι στοιχεῖα λίαν προοδευτικὰ τῆς τέχνης καὶ δικαιολογοῦσι τὴν ἀφελῆ διαφήμισιν τοῦ τεχνίτου. Τοιαῦτα ἀνάγλυφα ἦσαν πολὺ διαδεδομένα ἀνὰ τὰς ἰωνικὰς ἰδίως πόλεις καὶ χώρας, ὑπάρχει δ' ἐπίσης ὅμοιον καὶ ὡραιότατον τῆς ἰδίας ἐποχῆς ἔργον ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ τῆς Σόφιας ἐν Βουλγαρίᾳ. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄλξιγκερ (Alxinger), *Ἰωάννης-Βαπτιστής*. Γερμανὸς ποιητὴς ὀνομαστὸς εἰς τὴν ἐποχήν του, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1755. Ἔχων τὸ αἴσθημα τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης μετεχειρίσθη τοὺς τίτλους του εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλήν, τοὺς ὁποίους ἐκληρονόμησε ἀπὸ τὸν πατέρα του, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὑποδίκων τῶν στερουμένων τῶν μέσων διὰ τὰ ἔξοδα τῆς δίκης. Ἡ φιλολογία καὶ ἰδιαιτέρως ἡ ποίησις τὸν προσείλκυσε καὶ τὸν ἀπησχόλησε καθ' ὅλην του τὴν ζωήν. Τὰ πρῶτά του ποιήματα ἐκδοθέντα τῷ 1784 τὸν ἔταξαν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν ποιητῶν τοῦ ἔθνους του. Τῷ 1787 ἐξέωδσεν εἰς τὴν Βιέννην καὶ τὴν Λειψίαν ἱπποτικὸν ἔπος εἰς δέκα τραγούδια, καὶ τῷ 1791 τὸ «Bliomberis» εἰς δώδεκα τραγούδια. Ὁ Ἄλξιγκερ ἐκτὸς τῆς πρωτοτύπου πλουσίας παραγωγῆς του μετέφρασεν εἰς τὴν γλῶσσάν του καὶ ξένους ποιητάς, ἐν οἷς καὶ τὸν Φλόριαν. Ἀπέθανε τῷ 1797. Δ. Κ.

Ἀλὸ ἢ *Ἀλόα*. Μέγα τμῆμα τῆς Νουβίας, ἐκτεινόμενον ἀπὸ Μερόης (Βερούα) πρὸς Ν. μέχρι τῆς μεγάλης πεδιάδος τοῦ Σενάαρ, μεταξὺ τοῦ Κυανοῦ καὶ τοῦ Λευκοῦ Νείλου. Εἰς τὰ νότια αὐτῆς ἐγκατεστάθησαν αἱ 240 χιλ. τῶν Αἰγυπτίων στρατιωτῶν, οἵτινες, δυσηρεστημένοι κατὰ τοῦ Ψαμμητίχου Α' διὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας προτίμησίν του, μετενάστευσαν εἰς Αἰθιοπίαν μετὰ τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἀποσκευῶν των, αὐτοκληθέντες ἔκτοτε *Ἀσμάκ*, ἤτοι *ἀριστερόχειρες*, ὡς τεθέντες ὑπὸ τοῦ Φαραὼ εἰς τὴν ἀριστεράν του χεῖρα, ἢ *Αὐτόμολοι*. Κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα μ. Χ. ἀπετέλεσεν ἓν τῶν χριστιανικῶν βασιλείων, εἰς ἃ κατετμήθη τὸ μέγα βασίλειον τῆς Μερόης, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἄλβαν ἢ Ἀλόαν. Τινές, ὅπως ὁ Kammeier, ταυτίζουν τὴν Ἀλόαν πρὸς αὐτὴν τὴν Μερόην (Essai sur l'hist. antique d'Abyssinie, Paris 1926 σελ. 93). Γ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ

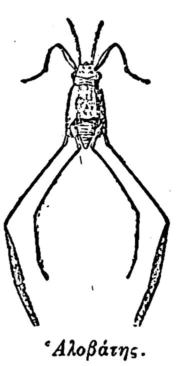

Ἁλοβάτης.

ἁλοβάτης (ὁ) (Halobates) [*Ζωολογ.*]. Ἔντομα *ἡμίπτερα* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδρομετριδῶν*. Εἶναι παραπλήσια πρὸς τοὺς κορέους καὶ ζῶσιν ἐπὶ τῶν θαλασσίων φυτῶν. Διακρίνονται ἐκ τοῦ φοειδοῦς σώματός των, τοῦ βραχέος προθώρακός των καὶ τῶν λεπτῶν καὶ μακρῶν ποδῶν των. Δ. Ν. Π.

Ἀλόβη (Alove) [*Ἀστρονομ.*]. Ἐπωνυμία ὑπὸ τὴν ὁποίαν φέρεται ἐνιαχοῦ ὁ ἀστὴρ *Ἀλγόλ* (β Περσέως). Σ. Π.

ἁλόβια (ἡ) (Halobia Bronn. συνών. Daonella) [*Παλαιοζ.*]. Γένος *ἐλασματοβραγχίων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀβικουλιδῶν*. Ἔχει ἰσομεγέθη κελύφη, ὁμαλὰ συμπεπιεσμένα, πλευρὰς ἀδιακόπως διχοτομουμένας, οὖς οὐχὶ ὡρισμένων ὁρίων. Τὸ ἐμπρόσθιον οὖς, ὅταν εἶναι ἀτελῶς ἀνεπτυγμένον, καλεῖται *δαονέλλα*, ὅταν δὲ εἶναι καλῶς ἀνεπτυγμένον, *ἁλόβια*. Εἶναι ζῷον κοσμοπολιτικὸν ἀπὸ τῆς

Τεμάχιον κερατολίθου μὲ ἁλοβίας.

Συνελέγη ὑπὸ τοῦ Φωκ. Νέγρη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατρῶν-Καλαβρύτων, ὑπεράνω τῆς κωμοπόλεως Δένδρα. Μεταξὺ τῶν ἁλοβιῶν τοῦ τεμαχίου τούτου ὁ καθηγητὴς Θ. Σκοῦφος προσδιώρισε τὸ εἶδος *Ἁλόβια ἡ cassiana.*)

Digitized by Google

ἀνισικῆς μέχρι καὶ τῆς νορικῆς βαθμῖδος τοῦ ἀλπινικοῦ τριασικοῦ συστήματος. θ. Σ.

'Αλόβιαι εὑρέθησαν καὶ ἐν Ἑλλάδι, τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ γεωλόγου κ. Carl Renz, κατὰ μεγάλας ποσότητας ἰδίᾳ ἐντὸς πλακωδῶν κερατολίθων (διαφοροτρόπως χρωματισμένων), ἢ πυριτικῶν, ἀσβεστολιθικῶν καὶ ἀργιλλικῶν σχιστολίθων ἐναλ-

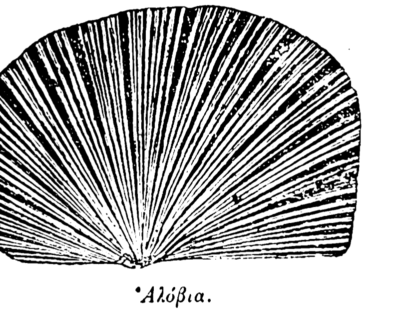

'Αλόβια.

λασσομένων μὲ πλακώδεις ἀσβεστολίθους εἰς τὴν ὀρεινὴν ζώνην 'Ολονοῦ—Πίνδου (τοῦ Rewa) τῆς Δυτ. Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς νοτίας Μεσσηνίας μέχρι τῶν ἑλληνικῶν συνόρων πρὸς βορρᾶν καὶ πέραν αὐτῶν. Τὰ στρώματα ταῦτα ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὴν κάρνιον κατωτέραν νόριον βαθμῖδα τῆς τριασίου περιόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος.

'Ο C. Renz εἰς τὴν ὀρεινὴν ταύτην ζώνην προσδιώρισε καὶ τὰ ἑξῆς εἴδη τοῦ γένους τούτου: 'Αλόβια *superba* Mojs., *austriaca* Mojs., *celtica* Mojs., *Mojsisovicsi* Gem., *insignis* Gem., *radiata* Gem., *halorica* Mojs., *Hoernesi* Mojs., *Suessi* Mojs., *rugosa* Guemb., *Lepsiusi* Gem., *mediterranea* Gem., *transversa* Gem., καὶ *lineata* Münst. Ἐπίσης ὁ Carl Renz ἀνεῦρε τὸ γένος τοῦτο ἀπολιθωμένον καὶ ἐν Ὕδρᾳ καὶ δὴ τὰ εἴδη: *'Αλόβια Hoernesi, austriaca, insignis* πάλιν ἐντὸς κερατολίθων καὶ πλακωδῶν ἀσβεστολίθων κερατολιθούχων τῆς καρνικῆς ἐποχῆς τῆς τριασίου περιόδου. Γ. Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

ἄλοβος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων λοβόν· ἐλέγετο περὶ τοῦ ἥπατος τῶν ἱερείων, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε τὸν ἕνα λοβόν, καὶ τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὡς κακὸς οἰωνός.

ἀλόγα· βλ. ἄλογον.

'Αλόγα *[Ναυτ. Γεωγρ.].* Νῆσος μικρὰ ἐν τῷ κολπίζοντι ὅρμῳ τοῦ Μούδρου, ἡ δευτέρα τῶν Δ.ΒΔ τοῦ φάρου τῆς ἄκρας *Σαγράδα* (πλάτ. 39°51', μῆκ. 25°13' Α, Χάρτ. 'Αγγλ. 1661: Port Mudros), Ν.ΝΔ δὲ τῆς ἄκρας *Καλογεράκι*. Τὸ μῆκός της εἶναι 6 ³/₄ στάδια ἀπὸ λιβὸς πρὸς μέσην, τὸ εὖρος της 1 ¹/₂ καὶ τὸ ὕψος της 80 πόδες. Ἀφορίζει δὲ αὕτη δύο τῶν τριῶν στομίων τοῦ λιμένος τοῦ Μούδρου: τὸ *μέσον* ἀνατολικῶς αὐτῆς πρὸς τὸν *Μαῦρον Βράχον* καὶ τὸ *δυτικὸν* πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ δυτικῶς αὐτῆς. Ὁ ὡς ἄνω μνησθεὶς χάρτης σημειοῖ τὴν εὐθυγράμμισιν τὴν ὁδηγοῦσαν ἀσφαλῶς διὰ τοῦ μέσου στομίου. Σ. Ε. Λ.

ἀλογάκι (τὸ) καὶ *ἀλογατάκι·* δημοτ., ὑποκοριστικὸν τοῦ *ἄλογο*.

—*[Ζωολογ.].* Ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα ἀλογάκι τῆς Παναγίας εἶναι γνωστὸν ἐν Ἑλλάδι τὸ ἔντομον *κοχινέλλις*.

—*[Βοταν.].* 'Αλογάκι ὀνομάζεται κοινῶς ἐν Λακωνίᾳ ἡ *κληματὶς ἡ φλογερά* (Clematis flammula L.). Σ. Μ.

ἀλογάριαστος, —*η*, —*ο·* ὁ μὴ λογαριαζόμενος, ὁ μὴ ὑποκείμενος εἰς λογαριασμόν, ἀμέτρητος, ἀναρίθμητος, ἀνυπολόγιστος: «ἔκαμε περιουσία ἀλογάριαστη», «ἐπῆρε βιὸς ἀλογάριαστο» ‖ ὁ μὴ λογαριασθείς, ὁ μὴ ὑποβληθεὶς εἰς λογισμὸν καὶ μέτρησιν: «ἔχω ἀλογάριαστα τὰ εἰσοδήματά μου, —τὰ χρέη μου κ.τ.τ.» ‖ φρ. «εἶμαι ἀλογάριαστος μὲ τὸν ἔμπορό μου», ἄλλως «δὲν ἐλογαριάστηκα» δὲν ἐξήτασα, δὲν ἐξήλεγξα τὰ ἀγορασθέντα ἐμπορεύματα καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν ‖ κοιν. *ἀλογάριαγο*= ἀλόγιστον, ἐπιπόλαιον: «ἀλογάριαγο πρᾶμα ποῦν' ἐκεῖνος ὁ γυιός μου» ('Ολυμπ.).

ἀλογᾶς (ὁ)· ὁ τρέφων ἢ πωλῶν ἄλογα, καθόλου ὁ ἀσχολούμενος περὶ τοὺς ἵππους.

ἀλογατάκι (τό)· ἰδιωματ., εἶδος ἰχθύος, ὁ Hippocampus brevirostris (βλ. ἱππόκαμπος).

ἀλόγατος (ὁ)· ἰδιωματ. ('Ακαρν.)· ἀναίσθητος, ἄλογος, ἀνόητος. Δ. Λ.

ἀλογήσιος, —*α*, —*ο·* βλ. ἀλογινός.

ἀλογία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι τις ἄλογος, παράλογος, παραλογισμός, ἀνοησία, ἀπερισκεψία, ἄνοια.

ἀλογικὸς (ὁ) *[Φιλοσοφ.].* Νεολογισμὸς καθιερωθεὶς ὑπὸ τοῦ Σοπενάουερ καὶ τοῦ Χάρτμαν *(alogisch)·* ὁ ἔξω τῆς λογικῆς εὑρισκόμενος, ὁ μὴ ὑπαγόμενος εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς λογικῆς, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ὑποστῇ τὸν ἔλεγχον τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου. Ὁ ὅρος *ἀλογικὸς* δὲν εἶναι συνώνυμος πρὸς τὸ *ἄλογος* ἢ *παράλογος* ἢ *ὑπέρλογος* καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν ἀντίκειται πρὸς τὸ λογικός· ἁπλῶς χαρακτηρίζει πᾶν ὅ,τι ἐξέρχεται τοῦ πλαισίου τῶν λογικῶν κανόνων, ὑφ' οὓς ὁ ἀνθρώπινος λόγος ὑπάγει ὅσα ἔχουν συνειρμὸν ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ. Οὕτως ἡ θεία ἀποκάλυψις, ὡς ἀφορίζουν ταύτην οἱ θεολόγοι, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀλογική, καθόσον εὑρίσκεται ἔξω τόπου καὶ χρόνου, ἀποτελοῦσα ἀντικείμενον οὐχὶ τῆς λογικῆς, ἀλλὰ τῆς πίστεως. Ἐξ ἄλλου, τὸ ἔνστικτον, ἕξις καταστᾶσα ὁρμὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀσυνείδητος, ἐνῷ ἀποτελεῖ λογικὴν προσαρμογὴν τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον καὶ παραμένει λογικὸν ὡς πρὸς τὸν σκοπόν του, διὰ τὸ ἄτομον ἔχει καταστῆ ἀλογικόν.

Κατὰ τὸν M. Blondel, ὁ ὅρος οὗτος δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὁριστικὴν καὶ μόνιμον ἀξίαν, καθόσον οὐδὲν ἐν τῇ φύσει ἢ ἐν τῷ πνεύματι εἶναι ξένον πρὸς τοὺς ἀφορισμοὺς τοὺς ἔχοντας ἀντικείμενον τὸ πραγματικὸν καὶ τὸ νοητόν. Κατὰ βάθος, οὐδὲν ὑπάρχει τὸ ἀλογικόν· ἡ λογικὴ δὲν ἔπαυσεν ἐπεκτεινομένη, ὅπως περιλάβῃ ὅσα κατ' ἀρχὴν εἶχεν ἀποκλείσει, ὡς τὸ τυχαῖον, τὸ ἐξαιρετικόν, τὸ παθολογικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἴσθημα, ἡ ζωή, ἡ δρᾶσις, καὶ αὐτὴ ἡ ἀταξία ἔχουν τὴν λογικήν των. Σ. Φ.

ἀλογινός, —*ή*, —*ό*, καὶ *ἀλογήσιος·* ὁ τοῦ ἀλόγου, τοῦ ἵππου: «ἀλογήσιο κρέας», «ἀλογινὴ τρίχα».

ἀλογίου *δίκη* *['Αρχ. 'Ελλην. Δικ.].* Ἐκαλεῖτο οὕτως ἡ δίκη ἡ ἀσκουμένη κατὰ τοῦ μὴ λογοδοτήσαντος ἐντὸς τριακονθημέρου ἀπὸ τῆς καταθέσεως τῆς ἀρχῆς ἄρχοντος. (*Ν. Πολίτου-Γίλβερτ,* 'Εγχειρ. τοῦ δημ. βίου 'Αρχ. σελ. 283.) Ι. Δ. Ζ.

ἀλόγιστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό). Ὁ μὴ ὀρθῶς λογιζόμενος, ἀπερίσκεπτος, ἀστόχαστος, ἄνους.—Ἐπίρρ. *ἀλογίστως*.

ἀλογιστῶ (—*έω*)· εἶμαι ἀλόγιστος, φέρομαι, πράττω ὡς ἀλόγιστος.

ἄλογο (τό)· βλ. ἄλογον.

Ἄλογο *[Ναυτ. Γεωγρ.].* 'Ακρωτήριον ἀποτελοῦν τὴν ΝΔ τῆς νήσου Μυκόνου ἐσχατιὰν (πλάτ. 37°24'00", μῆκ. 25°19'00". Χάρ. 'Αγγλ. 1815 Tinos, Mykoni, Rhenea and Delos), καθ' ὃ ἀφίσταται ἡ νῆσος ἀνατολικῶς τῆς Δήλου 1 ¹/₂ μιλ. Εἶναι δὲ ὡσαύτως τὸ ΝΔ κέρας τοῦ ὅρμου *'Ορνός*, ἐν ᾧ ποτε διεχείμαζεν ἡ μεγάλη τῆς νήσου ἱστιοφόρος ναυτιλία διὰ τὸ ἀπὸ Βορρᾶ ἀνεμοσκεπές. Πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου εἰς ²/₃ μιλ. Ν. ΝΔ συστὰς βραχονησίδων, τὰ *Πρασονήσια*, δυναμένων νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς προεκτεινουσῶν αὐτό, ἐνῷ πράγματι τὸ διαχωρίζον αὐτὰς ἀπ' αὐτοῦ στενὸν παρουσιάζει βάθη 12 ἕως 19 ὀργυιῶν. Σ. Ε. Λ.

'Αλογόβρυσι. Ἱστορικὴ θέσις μεταξὺ Λιδωρικίου καὶ Ὑπάτης, ἐν τῇ ὁποίᾳ, κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1828, διεξήχθη μία φάσις τῆς ἐν *Λομποτινῇ* μάχης. Γ. Δ. Κ.

Ἄλογοι. Ἤδη κατὰ τὸν δεύτερον αἰῶνα ὑπῆρχεν ἐν Μικρᾷ 'Ασίᾳ μερὶς Χριστιανῶν μὴ ἀποδεχομένη τὰ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ συγγράμματα τοῦ Ἰωάννου ὡς γνήσια καὶ θεωροῦσα ταῦτα ὡς συγγράμματα τοῦ αἱρετικοῦ Κηρίνθου (βλ. λ.). Περὶ τοιαύτης μερίδος ὁμιλεῖ ἤδη κατὰ τὸν δεύτερον αἰῶνα ὁ Εἰρηναῖος, κατὰ τὸν τρίτον ὁ Ἱππόλυτος, καὶ κατ' αὐτοὺς οἱ αἱρεσιολόγοι τοῦ τετάρτου αἰῶνος Φιλάστριος καὶ Ἐπιφάνιος χαρακτηρίζουσι τὰς μερίδας ταύτας ὡς αἱρετικάς. Ὁ Ἐπιφάνιος πρῶτος ὠνόμασε τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν μερίδα ταύτην, οἵτινες ἕως τότε ἐχαρακτηρίζοντο ὡς «ἀποβάλλοντες τὰς βίβλους Ἰωάννου», *'Αλόγους*, καθόσον, κατ' αὐτόν, «τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀποβάλλονται», ἡ περὶ οὗ διδασκαλία εὑρίσκεται κυρίως ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ, ὅπερ ἀπέρριπτον. Ἡ πιθανωτέρα γνώμη εἶναι ὅτι οἱ Ἄλογοι οὗτοι δὲν ἀπέρριπτον τὰ ἰωάννεια συγγράμματα ἐκ δογματικῶν λόγων, ὡς μὴ ἀποδεχόμενοι τὴν περὶ Λόγου διδασκαλίαν, ἀλλ' ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ *Μοντανιστάς*, οἵτινες ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου ἰδίως ἐστήριζον τὰς περὶ Παρακλήτου κακοδοξίας των. Ἄλλως τὴν πολεμικήν των κατὰ τῶν ἰωαννείων συγγραμμάτων δὲν ἐστήριζον ἐπὶ δογματικῶν, ἀλλ' ἐπὶ καθαρῶς κριτικῶν λόγων· εὕρισκον δηλ. ὅτι τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον διαφωνοῦν πρὸς τὰ λοιπὰ εὐαγγέλια, τόσον εἰς τὴν ἀφήγησιν, ὅσον καὶ εἰς τὴν σειρὰν τῶν γεγονότων, «ψεύδεται» καὶ ὡμίλουν μετὰ περιφρονήσεως περὶ τῆς ἀποκαλύψεως, ὡς περιεχούσης ἀναληθῆ καὶ ἀνόητα· οὕτως ἔλεγον «τί με ὠφελεῖ ἡ ἀποκάλυψις Ἰωάννου, λέγουσά μοι περὶ ἑπτὰ ἀγγέλων καὶ ἑπτὰ σαλπίγγων» καὶ ὁμιλοῦσα περὶ Ἐκκλησίας ἐν Θυατείροις, ἥτις τότε δὲν ὑφίστατο; Πάντως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθοῦν οἱ Ἄλογοι ἀπορρίπτοντες τὴν θεότητα καὶ τὴν ὑπερφυσικὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἢ ἄλλα θεμελιώδη δόγματα τῆς Ἐκκλησίας, ἐφόσον αὐτοὶ ἐφρόνουν ὅτι ἔχουν τὴν αὐτὴν πίστιν μὲ τοὺς ὀρθοδόξους («δοκοῦσι καὶ αὐτοὶ τὰ ἴσα ἡμῖν πιστεύειν», *'Επιφανίου* Πανάρ. 54,4) καὶ ἐφόσον ἀπεδέχοντο πάντα τὰ λοιπὰ βιβλία τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἐν οἷς περιείχοντο αἱ διδασκαλίαι αὗται.

Τὸ ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος καλεῖ τὸν ἀντιτριαδίτην Θεόδοτον τὸν σκυτέα «ἀπόσπασμα τῆς ἀλόγου αἱρέσεως» δὲν δεικνύει, ὡς ἐνόμισαν πολλοί, ἐσωτερικὴν συγγένειαν 'Αλόγων καὶ Θεοδότου, ἀλλὰ δεικνύει τὴν ὑπόνοιαν τοῦ Ἐπιφανίου—ἡ κρίσις οὗ ἄλλως δὲν εἶναι πάντοτε ἡ ὀρθή—ὅτι ἐκ τῆς ἀρνήσεως τοῦ κατ' Ἰωάννην εὐαγγελίου, ἣν πρῶτοι ὑπεστήριξαν οἱ Ἄλογοι, κατήντησεν ὁ Θεόδοτος εἰς τὴν αἵρεσίν του. Ἐπὶ πόσον διήρκεσεν ἡ αἵρεσις—ἂν δύναται νὰ ὀνομασθῇ αἵρεσις—τῶν 'Αλόγων καὶ πῶς καὶ πότε αὕτη ἐξέλιπε δὲν γνωρίζομεν, οὐδὲ ἔχομεν ἄλλας πληροφορίας περὶ αὐτῆς.

[*Πηγαί: Εἰρηναῖος,* Ἔλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδων. γνώσεως 3, II, 9 ἐν Migne 7, 890.—Ὁ *Ἱππόλυτος* ὡμίλει περὶ 'Αλόγων οὐ μόνον εἰς τὸ Σύνταγμα ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀπολεσθὲν ἔργον του «ὑπὲρ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου καὶ ἀποκαλύψεως» καὶ πιθανῶς εἰς τὰ «κεφάλαια κατὰ Γαΐου», ἔνθα ἐπολέμει τὸν Γάϊον, ὅστις ἐχαρακτήριζε τὴν ἀποκάλυψιν ἔργον τοῦ Κηρίνθου.—*Φιλάστριος,* Liber de haeresibus αἱρ. 60. Migne P. L. 12, 1174.—*'Επιφάνιος,* Πανάριον αἱρ. 51 Migne Ἑ. Π. 41, 888 κ.ἑ. καὶ 54, I, σ. 961.—Περὶ 'Αλόγων ἐγράφησαν πλεῖστα εἰς θεολογικὰς ἐγκυκλοπαιδείας, ἱστορίας δογμάτων καὶ εἰδικὰς μονογραφίας. Πρβλ. ἰδίως *A. Harnack,* Dogmengeschichte 1, 616 κ. ἑ. ἔνθα καὶ ἡ σχετικὴ φιλολογία.—*Th. Zahn,* ἐν Herzog's Realencyclopaedie 1, 386-8.—*A. Bludan,* Die ersten gegner der Johannisschriften (1925).] Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

ἄλογοι *χρόνοι* *['Αρχ. Μετρ.].* Ἐλέγοντο οὕτω ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ρυθμικῶν οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων τὸ μέγεθος δὲν ὡρίζετο δι' ἀκεραίων ἀριθμῶν ὡς τῶν ρητῶν, ἀλλὰ διὰ κλασμάτων τοῦ πρώτου χρόνου (ὁ πρῶτος, δίσημος, τρίσημος, τετράσημος καὶ ἐν γένει πᾶς χρόνος, ὅστις ὡς πολλαπλάσιον τοῦ πρώτου ὁρίζεται δι' ἀκεραίου ἀριθμοῦ, ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν ρυθμικῶν *ρητός*). Περὶ τῶν ἀλόγων χρόνων ὁμιλεῖ ὁ 'Αριστόξενος (ἐν ρυθμ. στοιχ. σελ. 294).

Ἐκαλοῦντο ἐπίσης *ἄλογοι* οἱ πόδες ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων ὁ λόγος τῆς ἄρσεως πρὸς τὴν θέσιν δὲν εἶναι ρητὸς (κατὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως *ρητὸς* ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μετρικῇ), δηλ. δὲν ἐκφράζεται δι' ἀκεραίων ἀριθμῶν ὡς ἐπὶ τῶν ρητῶν (π.χ. διὰ τοῦ 2:2 ἢ 2:1 ἢ 3:2) ἀλλὰ διὰ κλασματικῶν: «οἱ ἄλογοι πόδες διαφέρουσι τῶν ρητῶν τῷ τὸν ἄνω χρόνον πρὸς τὸν κάτω μὴ εἶναι ρητὸν» (*'Αριστόξ.* ρυθμ. στοιχ. σελ. 298).

Ἐπὶ παραδείγματι:

Τροχαῖος ρητὸς	$\frac{1}{2}$	Ἴαμβος ρητὸς	$\frac{1}{1}\ \frac{1}{2}$
ἄλογος	$\frac{1}{2}\ \frac{}{1^1/_2}$	» ἄλογος	$\frac{}{1^1/_2}\ \frac{1}{2}$

Καὶ ὁ τρίβραχυς ἢ χορεῖος ὁ προερχόμενος ἐκ τῆς λύσεως τῆς μακρᾶς συλλαβῆς τοῦ ρητοῦ τροχαίου καὶ ἰάμβου (◡́◡◡, ◡◡́◡) ἐπιδέχεται τὸ ἄλογον σχῆμα, δηλ. ἄλογον ἄρσιν. Ὁ Κοϊντιλιανὸς τὸν ◡́◡— καλεῖ *τροχαιοειδῆ*, τὸν δὲ —◡́◡ *ἰαμβοειδῆ*· «εἰσὶ δὲ καὶ ἄλογοι χορεῖοι δύο, *ἰαμβοειδής*, ὃς συνέστηκεν ἐκ μακρᾶς ἄρσεως καὶ δύο θέσεων καὶ τὸν ρυθμὸν ἔοικεν ἰάμβῳ, τὰ δὲ λέξεως μέρη δακτύλῳ· ὁ δὲ *τροχαιοειδής*, ἐκ δύο θέσεων καὶ μακρᾶς ἄρσεως κατ' ἀντιστροφὴν τοῦ προτέρου». Οἱ ἄλογοι οὗτοι πόδες, οἱ ἔχοντες μετρικὸν σχῆμα τὸ τοῦ σπονδείου ἢ τὸ τοῦ δακτύλου καὶ ἀναπαίστου εὑρίσκονται εἰς τὰς περιττὰς χώρας τῶν ἰαμβικῶν καὶ εἰς τὰς ἀρτίας τῶν τροχαϊκῶν μέτρων. Δὲν παραδίδεται εἰς ἡμᾶς σαφῶς ὑπὸ τῶν παλαιῶν θεωρητικῶν, ἂν ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι ἄλογοι πόδες· πιθανῶς εἶναι καὶ ὁ *ἄλογος παίων* ἢ *βακχεῖος*, ὁ ἔχων σχῆμα μολοσσοῦ ἐπὶ τῶν δοχμίων καὶ ὁ *ἄλογος δάκτυλος* ἐν τῷ 'Αρχιλοχείῳ μέτρῳ (*'Ηφαιστ.* σελ. 50 W). Χ. Π. ΖΕΡΒΟΥ

ἀλογόκομπος· ὁ εἰς σχοινίον κόμβος, ὅστις κατασκευάζεται τοιουτοτρόπως ὥστε νὰ μὴ περισφίγγεται ὁ λαιμὸς ἢ ὁ πούς τοῦ ζῴου. Δ. Λ.

'Αλογομάνδρα. Τοπωνυμία ἐν Γαυρίῳ τῆς Ἄνδρου, σῳζομένη ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Φραγκοκρατίας, ὅτε ἡ Ἄνδρος ἐνήργει σημαντικὴν ἐξαγωγὴν ἵππων καὶ ἡμιόνων. Οὕτω τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1413 ἡ Βενετία ἐπέτρεψεν εἰς τὸν δοῦκα τῆς Ἄνδρου Πέτρον Ζένον ν' ἀποστέλλῃ κατὰ τὴν διάρκειαν πέντε ἐτῶν εἴκοσιν ἵππους καὶ ἡμιόνους κατ' ἔτος πρὸς πώλησιν εἰς τὴν Κρήτην ἐκ τῶν ἐν Ἄνδρῳ ἱπποφορβείων του. Τῷ 14—16 ἐπετράπη καὶ αὖθις εἰς τὸν ἴδιον νὰ ἐξάγῃ ἐκ τῆς Ἄνδρου κατ' ἔτος τεσσαράκοντα ἵππους καὶ ἡμιόνους καὶ ἀποστέλλῃ καὶ τούτους εἰς Κρήτην, ὅπως διὰ τῶν ἐκ τῆς πωλήσεως αὐτῶν χρημάτων προμηθεύηται ἐκεῖθεν τὴν ἀναγκαιοῦσαν εἰς αὐτὸν ξυλείαν. Μετὰ ἑπταετίαν δέ, ἐπέτρεψεν ἐκ νέου εἰς τὸν ἴδιον νὰ πωλῇ κατ' ἔτος πεντήκοντα ἵππους καὶ ἡμιόνους ὡσαύτως εἰς Κρήτην, πληρώνων τὰ ἐκεῖ εἰθισμένα τελωνειακὰ δικαιώματα (Βλ. καὶ *Δ. Π. Πασχάλη,* Ἱστορία τῆς νήσου Ἄνδρου, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις, 1927, σ. 58 κ. ἑ.) Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

'Αλογομάντρια (τά)· τοπωνυμία ἀπαντῶσα πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ σημαίνουσα μάντρας, ἐν αἷς κλείουν ἢ ἔκλειόν ποτε ἵππους. Δ. Λ.

Digitized by Google

ἀλογόμυιγα (ἡ)· εἶδος ἐντόμου ἐρεθίζοντος τοὺς ἵππους καὶ ἄλλα ὑποζύγια.

— *[Ζωολογ.]*· **6λ. οἶστρος καὶ ἱππόβοσκος.**

ἀλογόμυλος. Ἀλευρόμυλος ἐν τῷ ὁποίῳ ὡς κινητήριος δύναμις χρησιμοποιεῖται ὁ ὄνος, ὁ ἡμίονος καὶ ὁ ἵππος. Χρησιμεύει διὰ τὴν ἄλεσιν τῶν σιτηρῶν εἰς τὰ ὀρεινὰ καὶ ἀπομεμακρυσμένα ἐκ τῆς θαλάσσης χωρία, εἴς τινα τῶν ὁποίων διατηρεῖται καὶ λειτουργεῖ μέχρι σήμερον. Ἐπενοήθη καὶ ἐφηρμόσθη ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, μετὰ τὸν χειρόμυλον, τοῦ ὁποίου ὑπερτερεῖ κατά τε τὴν ποιότητα καὶ τὴν ποσότητα τῶν εἰς τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα παραγομένων ἀλεύρων, ἐξυπηρετῶν οὕτως, ὄχι μόνον τὰς ἀγροτικὰς ἢ οἰκογενειακὰς ἀνάγκας τοῦ ἰδιοκτήτου, ἀλλ' ὁλόκληρον τὸν πληθυσμὸν μικρῶν χωρίων.

Ἡ ἄλεσις τοῦ σίτου, τῆς κριθῆς, τοῦ μίγματος αὐτῶν (σμιγάδι) καὶ τοῦ ἀραβοσίτου εἰς τοὺς ἀλογομύλους γίνεται παρ' ἡμῖν, σχεδὸν ἀποκλειστικῶς, διὰ δύο μυλολίθων ὁριζοντίως τοποθετημένων τοῦ μὲν ἐπὶ τοῦ δὲ (ἄνω καὶ κάτω μυλόλιθος), προερχομένων ἐκ λατομείων τῆς Μήλου ἢ Φωκαίας, οἵτινες θεωροῦνται, ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως καὶ λόγῳ τῆς εὐκόλου αὐτῶν χαράξεως ὑπὸ τοῦ μυλοχαράκτου, ὡς καταλληλότεροι τῶν γαλλικῶν διὰ τὴν κριθὴν καὶ τὸ σμιγάδι. Ἐκ τῶν δύο μυλολίθων ὁ μὲν κάτω εἶναι σταθερός, ὁριζοντιούμενος ἐφ' ἅπαξ, ὁ δὲ ἄνω κινητὸς καὶ ἰσορροπημένος, ὡς στηριζόμενος διὰ τοῦ κέντρου τῆς βαρύτητός του εἰς τὴν ἄνω σφαιρικὴν αἰχμὴν τοῦ κατακορύφου ἄξονός του, διὰ τοῦ ὁποίου λαμβάνει τὴν περιστροφικὴν κίνησιν, μέσῳ κωνικοῦ διχάλου (χελιδόνος), ἐσφηνωμένου εἰς τὸ ἄνω κωνικὸν ἄκρον τοῦ ἄξονος τούτου. Ὁ κατακόρυφος ἄξων τοῦ μυλολίθου λαμβάνει τὴν κίνησιν, δ' ὀδοντωτῶν τροχῶν, ἐκ τῆς κινητηρίου κατακορύφου ἐπίσης ἀτράκτου, ἥτις στρέφεται διὰ μοχλοῦ ἐπ' αὐτῆς στηριζομένου καὶ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου ζεύγνυται τὸ κινητήριον ἄλογον ζῷον.

Ὁ ξύλινος οὗτος μηχανισμὸς ἀντικατεστάθη ἀπὸ τινων ἐτῶν διὰ σιδηροῦ ἱπποκινητηρίου μηχανήματος (6λ. ἱππόμυλος) τελειοτέρου συστήματος καὶ καταλαμβάνοντος πολὺ μικρότερον χῶρον.

Τὰ παραγόμενα ἄλευρα εἶναι τὰ καλούμενα *πιτυρᾶτα* καὶ περιέχουσι πάντα τὰ συστατικὰ τῶν ἀλεθομένων σιτηρῶν.

Οἱ κοινοὶ ἀλογόμυλοι ἀλέθουσιν ἀναλόγως τῆς ἑλκτικῆς δυνάμεως τοῦ ζῴου, τῆς ταχύτητος εἰς τὴν περιφέρειαν, τοῦ μεγέθους τοῦ λίθου καὶ τῆς χαράξεως αὐτοῦ ἀπὸ 2 $^1/_2$ μέχρις 9 χιλιογράμμων σίτου ἀνὰ ὥραν. Γ. Π. ΡΑΖΕΛΟΣ

ἄλογον (τό)· ὁ ἵππος. Ἡ προσωνυμία τοῦ ἵππου ὡς *ἀλόγου*, καὶ οὐχὶ ἄλλου τινὸς τῶν ἀλόγων ζῴων, αἰτίαν ἔχει τὸν στρατιωτικὸν βίον, ὅπου γίνεται λόγος περὶ *ἀνθρώπων* καὶ *ἀλόγων* (ζῴων)· τὰ κατ' ἐξοχὴν δὲ ἄλογα ἐν τοῖς στρατεύμασιν εἶναι προφανῶς οἱ ἵπποι· οὕτω παρὰ *Θεοφάνει* (Χρονογρ. 49,20) ἀναγινώσκεται: «**ἀνθρώπων τε καὶ ἀλόγων ἰάσεις**» καὶ «**ἀνάπαυσιν τοῦ τε στρατοῦ καὶ τῶν ἀλόγων**». Τὸ θηλ. ἰδιωματ., *ἀλόγα* καὶ *ἀλογάρα*· μυκτηρ. ἐπὶ γυναικὸς εὐσώμου. Β. Φ.

— *[Ζωολογ.]*· **6λ. ἵππος.**

ἀλογόνα *[Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ στοιχεῖα: φθόριον, χλώριον, βρώμιον καὶ ἰώδιον. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἐκλήθησαν καὶ **ἀλατογόνα (6λ. λ.)**, ἀμφότεραι δὲ αἱ ὀνομασίαι χρησιμοποιοῦνται σχεδὸν ἐξ ἴσου. Κ. Γ. Μ.

ἀλογονανθρακένια *[Ὀργ. Χημ.]*. Οὕτω καλοῦνται τὰ δι' ἐπιδράσεως χλωρίου ἢ βρωμίου ἐπὶ τῶν ἑνώσεων τῆς ὁμάδος τοῦ *ἀνθρακενίου* λαμβανόμενα παράγωγα. Σ. Γ.

ἀλογονίδια *[Χημ.]*. Ὀνομάζονται οὕτως αἱ ἑνώσεις τῶν *ἀλογόνων* μετὰ διαφόρων στοιχείων ἢ ριζῶν. Σ. Γ.

ἀλογονικὰ *ὀξέα* *[Χημ.]*. Οὕτω καλοῦνται αἱ μεθ' ὑδρογόνου ἑνώσεις τῶν ἀλογόνων, ἤτοι τὸ ὑδροφθόριον (HFl), ὑδροχλώριον (HCl), ὑδροβρώμιον (HBr) καὶ ὑδροϊώδιον, ἢ μᾶλλον τὰ ἐν ὕδατι διαλύματα αὐτῶν, καθότι ἅπασαι αἱ ἀνωτέρω ἑνώσεις εἶναι ἀέρια διαλυόμενα εἰς τὸ ὕδωρ καὶ σχηματίζοντα ἰσχυρὰ ὀξέα. Ἡ τάσις τῆς ἑνώσεως τοῦ ὑδρογόνου μετὰ τῶν ἀλογόνων βαίνει μειουμένη ἀπὸ τοῦ φθορίου πρὸς τὸ ἰώδιον, ἤτοι βαίνει ἀντιστρόφως πρὸς τὸ ἀτομικὸν βάρος αὐτῶν. Οὕτως ἡ μεθ' ὑδρογόνου ἕνωσις τοῦ φθορίου σχηματίζεται ἀμέσως κατὰ τὴν προσέγγισιν ἴσων ὄγκων φθορίου καὶ ὑδρογόνου, ἐνῷ ἡ τοῦ ὑδροϊωδίου ἕνωσις παρασκευάζεται ἐμμέσως καὶ εἶναι ἀσταθής. Πλείονα περὶ τῶν ἀλογονικῶν ὀξέων 6λέπε εἰς τὰς οἰκείας λέξεις. Κ. Γ. Μ.

ἀλογοναφθαλίνια *[Ὀργ.Χημ.]*. Εἶναι ταῦτα ὀργανικαὶ ἑνώσεις λαμβανόμεναι ἐκ τοῦ *ναφθαλινίου* (ναφθαλίνης) δι' ἐπιδράσεως χλωρίου ἢ βρωμίου, ὁπότε κατ' ἀρχὰς σχηματίζονται προϊόντα διὰ προσθήκης ἀτινα περαιτέρω, ἀποσπωμένου ὑδραλογόνου διὰ θερμάνσεως, μετατρέπονται εἰς τὰ α-*χλωροναφθαλίνια* ἢ α-*βρωμοναφθαλίνια*. Αἱ α-ἑνώσεις εἶναι σώματα ὑγρά, ἐνῷ αἱ 6-ἑνώσεις εἶναι στερεά. Διὰ βαθμιαίας ἐπιδράσεως χλωρίου δύνανται τελικῶς νὰ ἀντικατασταθῶσι καὶ τῶν δύο πυρήνων τὰ ὑδρογόνα διὰ χλωρίου. Σ. Γ.

1,1-**ἀλογονοπαραφῖναι** *[Χημ.]*· βλ. **ἀλκυλιδεναλογονίδια.**

— 1,2-**ἀλογονοπαραφῖναι** *[Χημ.]*· βλ. **ἀλκυλεναλογονίδια.**

ἀλογονορὰ (ἡ), ἡ *ἀλογονουρὰ* καὶ *ἀλογονοριά*· ἡ οὐρὰ τοῦ ἵππου.

ἀλογονοφαινόλαι *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι αὗται ὀργανικαὶ ἑνώσεις καὶ δὴ προϊόντα ὑποκαταστάσεως τῶν *φαινολῶν*. Αἱ φαινόλαι ἀλογονοῦνται εὐκόλως εἰσερχομένων ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν δύο ἢ καὶ τριῶν συνήθως ἀτόμων ἀλογονικοῦ στοιχείου, ἔχει δὲ ἐπιτευχθῆ ἡ ἀντικατάστασις καὶ ὅλων τῶν πυρηνικῶν ὑδρογόνων διὰ χλωρίου ἢ βρωμίου. Τὸ χλώριον καὶ τὸ βρώμιον εἰσέρχονται ἀρχικῶς εἰς τὴν ὀρθο- καὶ παρα- θέσιν. Δι' ἀπευθείας ἀλογονώσεως εἰσέρχονται μόνον τρία ἄτομα ἀλογονικοῦ στοιχείου καὶ δὴ εἰς συμμετρικὰς θέσεις, ὅταν ὅμως ἡ ὀρθο- ἢ παρα- θέσις εἶναι κατειλημμέναι ὑπὸ ἄλλων ὑποκαταστατῶν, τότε εἰσέρχονται μόνον δύο ἄτομα ἀλογονικοῦ στοιχείου. Εἶναι κρυσταλλικὰ σώματα, ἔχουσι δὲ χαρακτῆρα μᾶλλον ὀξινον τῶν ἀντιστοίχων ἁπλῶν φαινολῶν. Σ. Γ.

Ἀλογοπατησιά. Τοποθεσία τῆς Βοιωτίας παρὰ τὴν Κωπαΐδα, βορείως τοῦ χωρίου Τοπόλια. Τὸ τοπωνύμιον τοῦτο ἐτυμολογικῶς δὲν φαίνεται ἄσχετον τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ συχνὰ ἀπαντωμένου *Ἀλογοπάτι*. Ι. Σ.

ἀλογόπετρα· λαϊκὴ ὀνομασία τοῦ θειικοῦ χαλκοῦ. Κ. Γ. Μ.

ἀλογόπετσο (τό)· **βλ. ἀλογοτόμαρο.**

ἀλογόρραχη (ἡ)· τοπωνυμία λόφων (ράχεων) ὅπου βόσκουν ἄλογα. Δ. Λ.

ἄλογος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἄνευ λόγου, ὁ μὴ ὁμιλῶν, ὁ μὴ ἐκφέρων ἐνάρθρους φωνάς, ἀνέκφραστος || παράλογος, οὐχὶ σύμφωνος πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον, μὴ ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἢ μὴ πηγάζων ἐξ αὐτοῦ || ἄνευ λογικοῦ, ἀνόητος, ἀκατανόητος, ἀνεξήγητος || ἄνευ λογισμοῦ || ἀσύμμετρος (ἐπὶ μεγεθῶν).

— *[Φιλοσ.]*. Ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως ἄλογον κυρίως θεωρεῖται ὅ,τι δὲν ἠδυνήθη ἀκόμη νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὸν ἀνθρώπινον λόγον. Ἄλογον εἶναι τὸ ἀντίθετον πρὸς τὴν λογικήν, ἀλλ' οὐχὶ μὲ τὴν σημασίαν τοῦ **ἀλογικοῦ** οὐδὲ τὴν τοῦ **ἀντιλογικοῦ** (βλ. λ.). Κατὰ ταῦτα ἡ πραγματικότης εἶναι ἄλογος, ἀλλ' οὐχὶ ἀντιλογική. Σημειωτέον ὅτι οἱ ἀνωτέρω ὁρισμοὶ δὲν εἶναι τελειωτικοὶ καὶ σταθεροί· ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τὴν διδομένην εἰς τὴν λέξιν «*λόγος*» (*Milhaud*, le rationnel, 1926). Εἰς τὰ Μαθηματικὰ ἔχομεν καὶ τὰς *ἀλόγους* ἢ *ἀρρήτους παραστάσεις* (βλ. λ. **ἄρρητος**). Π. ΖΕΡΒΟΣ

— ἄλογον *ζήτημα* *[Ρητορ.]*. Ἕκαστον ἀντικείμενον κατὰ τρεῖς τρόπους δύναται νὰ ἐξετασθῇ: α') Ἐὰν ὑπάρχει *(στοχασμός)*· β') τί αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἶναι *(ὅρος)* καὶ γ') ὁποῖόν τι, ὁποίας ποιότητος εἶναι *(ποιότης)*. Ἐφ' ὅσον οἱ τρεῖς οὗτοι ὅροι (εἰ ἔστι, τί ἔστι, ὁποῖόν τί ἐστι) εἶναι γνωστοὶ καὶ σαφῶς καθωρισμένοι, προφανῶς οὐδεμία ἀμφισβήτησις ἢ ἀντιλογία *(ζήτησις)* περὶ τοῦ ἀντικειμένου δύναται νὰ ἐγερθῇ· ἐφ' ὅσον ὅμως εἷς ἐκ τῶν ἀνωτέρω τριῶν ὅρων δύναται νὰ προσβληθῇ, τότε γεννᾶται τὸ ἐν τῇ ρητορικῇ καλούμενον *ζήτημα* (συνεστηκός, στάσις). Ἐπειδὴ δ' ἡ ἀμφισβήτησις θὰ ἀφορᾷ ἕνα τῶν τριῶν ὅρων (εἰ ἔστι, τί ἔστι, ὁποῖόν τί ἐστι), εἶναι προφανὲς ὅτι τὰ ρητορικὰ ζητήματα εἶναι τριῶν εἰδῶν, α') περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ πράγματος β') περὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ γ') περὶ τῆς ποιότητος αὐτοῦ· εἰς ταῦτα δ' ἀντίστοιχοι εἶναι καὶ αἱ ρητορικαὶ λεγόμεναι *στάσεις*, ἤτοι ἡ *στοχαστική*, ἡ *ὁρική*, καὶ ἡ *ποιοτική*. Παράδειγμα στοχαστικῆς στάσεως: ἀγνοεῖται ὁ φονεὺς νεοσφαγοῦς πτώματος· φωρᾶται τις τὸ πτῶμα τοῦτο κρύφα· στοχαζόμεθα ὅτι οὗτος εἶναι ὁ φονεὺς τοῦ πτώματος. Παράδειγμα ὁρικῆς στάσεως: γνωρίζομεν τὸν φονέα τοῦ πτώματος· ἀλλ' οὗτος μὲν ἰσχυρίζεται ὅτι ἐφόνευσεν αὐτὸ ἀμυνόμενος, ἡμεῖς δὲ ὅτι ἐδολοφόνησεν αὐτὸ (ἄμυνα-δολοφονία). Παράδειγμα ποιοτικῆς στάσεως: φανεροὶ εἶναι καὶ ὁ φονεὺς καὶ ἡ πρᾶξις (δολοφονία), ζητεῖται ὁποία τις εἶναι ἡ πρᾶξις αὐτή, ἂν δηλαδὴ ἡ δολοφονία εἶναι ἄδικον, ἀνόσιον, παράνομον, τιμωρητέον κλπ.

Αἱ πλεῖσται τῶν ρητορικῶν ὑποθέσεων καὶ ζητήσεων ὑπάγονται εἰς μίαν τῶν ἀνωτέρω τριῶν στάσεων· ἐκείνη δὲ ἡ ὑπόθεσις ἢ ζήτησις, ἡ ὁποία εἰς οὐδεμίαν τῶν στάσεων δύναται νὰ ὑπαχθῇ καλεῖται ἐν τῇ ρητορικῇ *ἄλογον ζήτημα* ἢ *ἄλογος ὑπόθεσις*. Ἡ ἄλογος ὑπόθεσις εἶναι καθ' ἑαυτὴν ἀσύστατος, μονομερής, ἀδύνατος, μὴ δυναμένη νὰ ἐξετασθῇ καὶ ἐρευνηθῇ ρητορικῶς. Οἱ ρητορικοί, λεπτολογοῦντες συνήθως, τὰς ἀλόγους ὑποθέσεις διακρίνουν εἰς μονομερεῖς, ἀντιστρεφούσας, ἰσαζούσας, ἀπόρους, ἀπιθάνους, ἀδυνάτους κλπ.

(Πρβλ.: *Ἀριστοτέλ.* Ρητορικ. Βιβλ. Β΄. καὶ ἑφεξ.— *Ν. Βάμβα* Ρητορική, ἔκδ. γ΄. Ἀθ. 1856, σελ. 7, 231 καὶ ἑφεξ.) Δ. Ι. ΚΟΥΤΜΟΥΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ἀλογοσύρτης (ὁ)· ἰδιωματ., κλέπτης ἵππων.

ἀλογοτόμαρο (τό)· δημοτ., τὸ τομάρι τοῦ ἀλόγου, τὸ ἵππειον δέρμα· ἄλλως *ἀλογόπετσο*.

ἀλογότριχα (ἡ)· δημοτ., θρὶξ τοῦ ἱππείου τριχώματος, ἰδίᾳ τῆς οὐρᾶς.

ἀλογουρὰ (ἡ)· τὰ ὑδρόφιλα τῆς ἱππουρίδος ἀγριόχορτα, ἀρχ. *ἱππουρίδες*.

ἀλογοφάϊσσα (ἡ)· ἰδιωματ. (Χίος), προσηγορία γυναικὸς κακολόγου καὶ φλυάρου, ἀπὸ τοῦ *λογοφάϊσσα*· αὐτὴ ποὺ μὲ τὰ λόγια της πειράζει· πρβλ. καὶ ἀ. *γλωσσοτρώω*.

ἀλογοφόρτι (τό)· ἰδιωματ., φορτίον ἵππου, φορτίον ὅσον δύναται νὰ φέρῃ ἵππος· πρβλ. *μουλαροφόρτι*, *γαϊδουροφόρτι*.

Ἄλογχοι *[Ἀρχ.]*. Ἔθνος Θρᾳκῶν, ὅθεν τὸ «**ἀλογχεῖν Ἀλόγχους μιμεῖσθαι**» (*Ἡσύχ.*).

ἄλογχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ χωρὶς λόγχην.

ἀλόδους Halodon Osborn) *[Παλαιοζ.]* Γένος μαρσυποφόρων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *πλαγιαυλακιδῶν* (**6λ. συνών. χιμολόμυς**). Θ. Σ.

ἀλόε *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία, εἰς Κύπρον, τῆς *ἀλόης*.

ἀλοειδῆ *ὀρυκτὰ ἄλατα* (Haloidsalze) *[Ὀρυκτολ.]*. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην κατατάσσονται αἱ ὀρυκταὶ ἑνώσεις τῶν διαφόρων στοιχείων μετὰ τοῦ χλωρίου, τοῦ ἰωδίου, τοῦ βρωμίου καὶ τοῦ φθορίου, ὡς καί τινες ἑνώσεις ἀλοειδῶν ἁλάτων μετ' ὀξειδίων, ὑδροξειδίων καὶ ἄλλων ἁλάτων ὀξέων δι' ὀξυγόνου. Ἡ μεταλλικὴ ὄψις κατὰ γενικὸν κανόνα ἐλλείπει ἐντελῶς ἀπὸ τὰ ὀρυκτὰ τῆς ὁμάδος ταύτης. Τὰ πλεῖστα εἶναι ἄχροα ἢ κατὰ τύχην χρωματισμένα. Ὅλα σχεδὸν δεικνύουν μικρὰν σκληρότητα καὶ πολλὰ διαλύονται εἰς τὸ ὕδωρ. Ἀπὸ ἀπόψεως ἐμφανίσεως καὶ γενέσεως, πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι δευτερογενῆ ὀρυκτά, ἄλλα εἶναι προϊόντα ἐξαχνώσεως τῶν ἡφαιστείων ἢ προέρχονται ἐκ κρυσταλλώσεως τῶν θαλασσίων ἢ ἄλλων ἁλατούχων ὑδάτων. Τὰ κυριώτερα ἅλατα τῆς τάξεως ταύτης εἶναι τὸ *ἅλας τὸ ὀρυκτόν*, ὁ *συλβίνης*, ὁ *ἀργυροδάμας*, ὁ *κρυόλιθος*, ὁ *καρναλλίτης*, ὁ *καινίτης* κτλ. Γ. Κ. Γ.

ἀλοεμοδίνη *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν ὑδροξυλιωμένων παραγώγων τῶν ὁμολόγων τῆς ἀνθρακινόνης. Ἔχει τὸν τύπον $C_{14}H_4O_2(CH_3)(OH)_3$ καὶ εἶναι ἰσομερὴς πρὸς τὴν *ἐμοδίνην*. Εἶναι σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 224⁰. Εὑρίσκεται εἰς διάφορα εἴδη ἀλόης παρὰ τὴν βαρβαλοΐνην, ἐξ ἧς δύναται νὰ ληφθῇ διὰ διασπάσεως ὑπὸ ἀραιοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ἐπίσης εὑρίσκεται εἰς τὰ φύλλα τοῦ ρήου. Δι' ὀξειδώσεως μετατρέπεται εἰς τὴν *ρηΐνην*, ἤτοι διοξυανθρακινονομονοκαρβονικὸν ὀξύ, ἥτις ἐλήφθη ἐκ τοῦ σινικοῦ ρήου. Σ. Γ.

Ἀλὸζ (Aloze) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ὕφαλος πρὸ τῆς ἄκρας τοῦ κυματοθραύστου τοῦ ἀκρωτηρίου Ἄγδη (=Agde, ἀρχ. *Ἀγάθη*), 33 μιλ. Δ. ΝΔ τῆς *Αἰγκ-Μόρτ*, περισσότερον χρόνον ἀποκεκαλυμμένη, ἢ κεκαλυμμένη ὑπὸ τῆς θαλάσσης, δι' ὃ καὶ μᾶλλον ὡς σκόπελος δυναμένη νὰ χαρακτηρισθῇ. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ὅπως δήποτε δυσδιάκριτος, ἀνηγέρθη ἐπ' αὐτῆς στήλη κολουροκωνική, ὕψους 7 μέτρων (πλάτ. 43⁰16'02", μῆκ. 3⁰32'00", χάρτ. ἀγγλ. 1804: San Sebastian to Cette) βεβαμμένη κατὰ ζώνας ὁριζοντίας ἐναλλὰξ ἐρυθρὰς καὶ μελαίνας καὶ ἐπιστεφομένη ἀπὸ σφαῖραν ἐρυθράν, αἵτινες συμβολικαὶ βαφαὶ σημαίνουσιν ὅτι ὁ σκόπελος εἶναι γύρωθεν πλώϊμος. Παρὰ τὸν ἀγραμμάτων ἁλιέων τοῦ τόπου προφέρεται «*Λà Λώζ*» (La Lause). Ἓν μίλλιον δυτικώτερον αὐτῆς τὸ φρούριον *Μπρεσκοῦ* (Brescou) ἐπὶ φερωνύμου νησῖδος, ἐν τῷ ὁποίῳ (πλάτ. 43⁰15'48", μῆκ. 3⁰30'07") φάρος, ἀσύρματος τηλέγραφος καὶ ραδιοφάρος. Ι. Ε. Λ.

Ἀλόζη (Alosa) *[Ζωολογ.]*. Γένος ἰχθύων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλουπεϊδῶν* (Clupeidae). Ἡ ἄνω σιαγὼν φέρει πρόδηλον τοξοειδῆ ἐντομὴν καὶ λεπτοτάτους καὶ πολυπληθεῖς ὀδόντας. Ἡ κάτω σιαγὼν ὑπερβαίνει κατά τι τὴν ἄνω. Εἶναι δὲ αἱ σιαγόνες δυσαναλόγως μεγάλαι, σχετικῶς πρὸς τὴν κεφαλήν. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι μεγάλοι καὶ στρογγύλοι. Τὸ σῶμα εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον καὶ λίαν πεπιεσμένον κατὰ τὰ ἄκρα. Τὰ πτερύγια εἶναι ὀλίγον ἀνεπτυγμένα, μόνον τὸ οὐραῖον

Digitized by Google

εἶναι κατά τι μακρὺ ἐν εἴδει περόνης. Τὸ χρῶμα τῆς ράχεως πλησιάζει πρὸς τὸ πράσινον, ἡ δὲ κοιλια και αἱ πλευραὶ εἶναι ἀργυρόχροοι μὲ χαλ-

Ἀλόζη ἡ κοινή.

κόχρους ἀναλαμπάς. Μελανὴ κηλὶς ἀναφαίνεται περὶ τὰ βράγχια· τὸ μῆκος αὐτῆς φθάνει ἐνίοτε τὸ ἓν μέτρον.

Ἡ ἀλόζη κατοικεῖ τὰς θαλάσσας, ἀλλὰ ᾠοτοκεῖ εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα κατὰ τὴν ἄνοιξιν, ὁπότε καὶ ἀνέρχεται πρὸς τοῦτο τοὺς ποταμούς. Τὰ νεογνά της διανύουσι τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἡλικίας των εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα. Ὅταν φθάσωσιν εἰς μῆκος 10—15 ἑκατοστομέτρων κατέρχονται ἐκ τῶν ποταμῶν πρὸς τὴν θάλασσαν, συνήθως κατὰ τὸν μῆνα Αὔγουστον, καὶ δὲν πλησιάζουσι τὰς ἀκτὰς πρὶν φθάσουν εἰς μῆκος 30—35 ἑκ. Κατὰ τὴν ἄνοιξιν, ὅταν οἱ ἰχθύες φθάσωσιν εἰς τὴν τελείαν ἀνάπτυξίν των, ἀνέρχονται καὶ οὗτοι τοὺς ποταμούς, ὅπως ἀναπαραγάγουν ὡς καὶ οἱ γεννήτορές των.

Τὸ κρέας τῆς ἀλόζης εἶναι νόστιμον ὅταν ἁλιεύεται εἰς τοὺς ποταμούς, ἐνῷ ἀντιθέτως ἁλιευομένη εἰς τὴν θάλασσαν ἔχει ξηρὸν καὶ ἄνοστον κρέας. Ἀποθνήσκει εὐθὺς ὡς ἀνασυρθῇ ἐκ τοῦ ὕδατος. Τρέφεται ἐξ ἐντόμων, μικρῶν μαλακίων, σκωλήκων καὶ ἰχθυδίων. Ἁλιεύεται δι' ὁρμιᾶς καὶ καλύτερον κατὰ τὴν νύκτα, διότι κατὰ τὴν ἡμέραν κατέρχεται εἰς τὰ βάθη.

Τὸ γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *ἀλόζη ἡ κοινὴ* (Alosa vulgaris, κοιν. *φρίσσα*), ἀπαντῶσα ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζ.]* Γένος ἰχθύων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κλουπεϊδῶν* (βλ. συνών. κλουπέα). Θ. Σ.

ἀλόη (Aloe) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *λειλιιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 200 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῶν θερμῶν χωρῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη πολυετῆ, θαμνώδη, σπανίως δενδρώδη, ἀντέχοντα πολὺ εἰς τὴν ξηρασίαν. Ὀλίγα εἴδη εὐδοκιμοῦσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ συνηθέστερον θεραπευόμενον εἶναι *ἀλόη ἡ γνησία* ἢ κοινὴ (Aloe vera ἢ vulgaris), ἥτις εἰσαχθεῖσα, φαίνεται, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἐνεκλιματίσθη καὶ

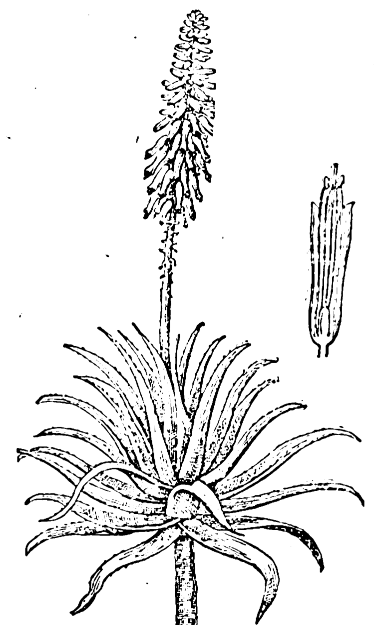

Φυτὸν καὶ ἄνθος ἀλόης τῆς γνησίας.

αὐτοφύεται παρὰ τὸ Ναύπλιον, εἰς τὴν Κάρπαθον, εἰς τὴν Ἄνδρον καὶ εἰς ἄλλας παραμεσογείους χώρας. Σ. Μ.

— [ΦΑΡΜΑΚ.] Ἀλόη (Aloë, Aloès) καλεῖται τὸ προϊὸν τὸ λαμβανόμενον διὰ συμπυκνώσεως τοῦ ὀποῦ τοῦ ἐκρέοντος ἐκ τῶν φύλλων πολλῶν εἰδῶν τοῦ γένους ἀλόη, ἐχόντων τὴν προέλευσιν αὐτῶν ἐκ τῆς τροπικῆς Ἀφρικῆς. Ὁ Διοσκορίδης, ὁ Πλίνιος καὶ ὁ Σκριβάνιος ἤδη κατὰ τὸν 1ον μ. Χ. αἰῶνα ἐγνώριζον τὴν ἀλόην. Ἡ γνῶσις τῆς παρασκευῆς τῆς ἀλόης εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Μεσογείου θαλάσσης ἀναφέρεται ὅτι ἐγίνετο γνωστὴ κατὰ τὸν 10ον καὶ 12ον αἰῶνα ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔχαιρε μεγάλης φήμης ἡ ἀλόη τῆς νήσου Σοκότρας, ἥτις ἰδιαιτέρως ἐξήρετο ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα φέρεται ὅτι ἡ ἀγγλικὴ ἑταιρία τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ἠγόραζε συχνάκις ὁλόκληρον τὴν παραγωγὴν τῆς ἀλόης τοῦ βασιλέως τῆς Σοκότρας.

Μετ' ὀλίγον ὅμως τὸ ἐμπόριον τῆς σοκοτρινῆς ἀλόης παρήκμασε. Κατὰ τὸν 16ον ἢ 17ον αἰῶνα διεδόθησαν τὰ φυτὰ τῆς ἀλόης εἰς Βαρβάδος καὶ κυρίως εἰς δυτικὰς Ἰνδίας, τῷ δὲ 1693 ἐκομίσθη βαρβαδινὴ ἀλόη εἰς Λονδῖνον καὶ μετὰ ἓν ἔτος εἰς Παρισίους. Εἰς Καπλάνδην παρασκευάσθη ἡ ἀλόη ὑπὸ τοῦ Peter de Welt τῷ 1773, τῷ δὲ 1778 εἰσήχθη τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀλόης εἰς Λονδῖνον, ὅπερ μετ' ὀλίγον ἐξηπλώθη, ὡς ἡ τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν. Ὁ Bondemonti ἀναφέρει ὅτι εὗρεν εἰς τὰς νήσους Κάλυμνον καὶ Λέρον αὐτοφυῆ ἀλόην. Ὁ δὲ Ὀρφανίδης ἀνεῦρε τοιαύτην εἰς Ναύπλιον, ἕτεροι δὲ εἰς Ἱσπανίαν, Σικελίαν, Μελίτην κ.λ.π.

Ἡ παρασκευὴ τῆς ἀλόης εἰς τὰ μέρη ἔνθα καλλιεργεῖται αὕτη γίνεται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν, τούτου δ' ἕνεκα δὲν εἶναι γνωστὰ ὡρισμένα εἴδη διὰ τὴν παρασκευὴν αὐτῆς, διότι οὗτοι χρησιμοποιοῦσιν ὅλα σχεδὸν τὰ εἴδη ἐκεῖνα τῆς ἀλόης, ἅτινα ἔχουσιν ἱκανόν πως μέγεθος καὶ δύνανται νὰ δώσωσιν ὀπόν. Ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν εἰδῶν ἀλόης, τὰ μετὰ βεβαιότητος χρησιμεύοντα εἰς τὴν παρασκευὴν αὐτῆς εἶναι τὰ ἀκόλουθα: ἀλόη ἡ θηριώδης L., ἀλόη ἡ ἀφρικανικὴ L., ἀλόη ἡ σταχυώδης, ἀλόη ἡ ἑλικτή, ἀλόη ἡ κοινὴ κλπ. Πρὸς παρασκευὴν τῆς ἀλόης κόπτονται τὰ φύλλα τοῦ φυτοῦ καὶ τίθενται μὲ τὰς τμηθείσας αὐτῶν ἐπιφανείας πρὸς τὰ κάτω ἐντὸς ἀγγείων, ἢ ἐντὸς ὀπῶν τοῦ ἐδάφους περιβεβλημένων διὰ δερμάτων. Ὁ ἐκ τῶν φύλλων ἐκρέων ὀπὸς συλλέγεται καὶ συμπυκνοῦται, εἴτε διὰ βρασμοῦ, εἴτε δι' ἐκθέσεως ὑπὸ τὸν ἥλιον. Ἡ συμπύκνωσις τοῦ ὀποῦ γίνεται ἢ ἀμέσως, ἢ ἀφοῦ οὗτος ὑποστῇ ζύμωσιν. Ἀναλόγως τῶν ὅρων ὑφ' οὓς γίνεται ἡ συμπύκνωσις λαμβάνεται προϊὸν διαφόρου ἐξωτερικῆς ὄψεως. Οὕτω διὰ παρατεταμένης διὰ βρασμοῦ συμπυκνώσεως λαμβάνει ἡ ἀλόη μέλαιναν στίλβουσαν χροιάν. Ἀπ' ἀντιθέτου εἰς προϊὸν ληφθὲν διὰ συμπυκνώσεων ὑπὸ μετρίαν θερμότητα, ἢ ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἀποχωρίζεται ἡ ἐν τῷ ὀπῷ ἐνεχομένη κρυσταλλικὴ ἀλοΐνη, τὸ δὲ προϊὸν λαμβάνει χροιὰν ἥπατος.

Ὁ ὀπὸς τῆς ἀλόης δὲν εἶναι ὁμοιομερῶς κατανεμημένος εἰς ὅλα τὰ κύτταρα τοῦ φύλλου, ἀλλὰ προέρχεται ἐξ ἰδίων ἐκκριτικῶν πρισματικῶν κυττάρων εὑρισκομένων εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πλευρὰν τῶν ἀγγειακῶν δεσμῶν τοῦ φύλλου, αἵτινες διατρέχουσι τὰ πρανῆ καὶ ὕπτια μέρη τούτου εἰς δύο παραλλήλους σειράς.

Ἀναλόγως τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως τῆς ἀλόης, ἣν λαμβάνει ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς παρασκευῆς αὐτῆς, διακρίνονται ἀπὸ πολλοῦ δύο κύριοι τύποι αὐτῆς, «*ἀλόη ἡ στίλβουσα*» (Aloe lucida) καὶ «*ἀλόη ἡ φαιὰ*» ἢ «*ἡπατικὴ*» (Aloe hepatica).

1) Ἡ *στίλβουσα ἀλόη* παρουσιάζει ἐξωτερικῶς σκοτεινῶς φαιὸν ἕως μέλαν χρῶμα καὶ ἐπιφάνειαν ὑαλίνως στιλπνήν. Τὰ θραύσματα αὐτῆς εἶναι ὀξύαιχμα ἐρυθρωπὰ ἕως καστανόφαια διαφανῆ παρασχίδια, οὐδὲν δὲ ἴχνος κρυσταλλίων ἀλοΐνης παρουσιάζουν ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον.

2) Ἡ *ἀλόη ἡ φαιὰ* ἢ *ἡπατική*. Παρουσιάζει θαμβὴν ὄψιν χροιᾶς ἥπατος, τὰ δὲ θραύσματα αὐτῆς εἶναι ἀδιαφανῆ. Ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον ἐξεταζόμενον τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀλόης δεικνύει σαφῆ κρυστάλλια ἀλοΐνης.

Ἀμφότερα τὰ εἴδη τῆς ἀλόης δύνανται νὰ μετατραπῶσιν εἰς ἄλληλα.

Ἀναλόγως τῆς προελεύσεως αὐτῆς διακρίνονται τὰ ἀκόλουθα εἴδη ἀλόης ἐν τῷ ἐμπορίῳ:

α') Ἐκ τῆς *στιλβούσης ἀλόης:* 1) «ἀλόη ἡ ἐκ τοῦ Ἀκρωτηρίου» (Aloë capensis). Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀλόης εἶναι τὸ εὐποριστότερον καὶ τὸ ὑπὸ τῶν περισσοτέρων φαρμακοποιῶν ἀναφερόμενον. Μελαναὶ ἰσχυρῶς στίλβουσαι ἀκανόνιστοι σκληραὶ μᾶζαι, θραυόμεναι εἰς μελανόστιλπνα θραύσματα ἢ παρασχίδια ἐρυθρωπῶς ἢ πρασινερύθρως διαφανῆ, ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον δὲ οὐδὲν ἴχνος κρυσταλλίων ἀλοΐνης παρουσιάζοντα. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς φαρμακευτικῆς ἀλόης παρασκευάζεται εἰς Καπλάνδην ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν καὶ φέρεται συσκευασμένον εἰς κιβώτια διὰ τῶν λιμένων τῆς Ἀλγόας καὶ τοῦ Μόσσελ-μπάϋ καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς πόλεως τοῦ Ἀκρωτηρίου εἰς τὸ ἐμπόριον. 2) ἡ «Γιαφάραμπαντ-ἀλόη», ἥτις προέρχεται ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀλόην τοῦ Ἀκρωτηρίου.

β') Ἐκ τῆς *ἡπατικῆς ἀλόης*. Τοῦ τύπου τούτου φέρονται τὰ ἑξῆς εἴδη: 1) Ἡ «σοκοτρινὴ ἀλόη» ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς νήσου Σοκότρας, νοτίως τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Ἐρυθρόφαια ἀκανόνιστα τεμάχια κατὰ τὴν θραῦσιν δίδοντα παρασχίδια ἀδιαφανῆ δεικνύοντα ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον κρυστάλλους ἀλοΐνης· 2) ἡ «ἀλόη τοῦ Ζανζιβὰρ» ὁμοία πρὸς τὴν προηγουμένην· 3) ἀλόη ἡ ἰνδική»· ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται εἶδος ἀλόης μελανοφαίου ὄψεως εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀγοράν· 4) ἡ «ἐκ Μόκκας ἀλόη», προερχομένη ἐξ Ἀραβίας· 5) ἡ ἐκ Curaçao ἀλόη», προερχομένη ἐκ τῆς νήσου Curaçao καὶ λαμβανομένη ἐκ τῶν φυτῶν Aloë vulgaris καὶ Aloe Chinensis· 6) «ἀλόη ἡ βαρβαδινή», ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς ὁμωνύμου νήσου ἐκ τῆς αὐτόθι καλλιεργουμένης παραλλαγῆς τινος τῆς Aloe vulgaris. Μᾶζαι βαθυφαίου χρώματος θαμβαί, ἀδιαφανεῖς καὶ σκληραί. Ἐκ τῶν ὑδατικῶν αὐτῆς διαλυμάτων ἀποχωρίζονται κρύσταλλοι ἀλοΐνης. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀλόης χρησιμοποιεῖται κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ· 7) «ἀλόη ἡ ἐκ Μαδαγασκάρης». Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀλόης ἔχει ἐξωτερικῶς χρῶμα πισσομέλαν, ἐσωτερικῶς δὲ εἶναι ὑαλώδης.

Πλὴν τῶν ἀναφερθέντων τούτων εἰδῶν τῆς ἀλόης ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα τοιαῦτα μικροτέρας σημασίας, ὡς «ἀλόη ἡ ἵππειος», «ἡ ἑλληνικὴ» κλ. Ἡ ἀλόη ἐνέχει πλὴν τῆς ἀλοΐνης (βλ. λ.), ρητίνην, ἥτις εἰς τὴν ἀλόην τοῦ Ἀκρωτηρίου ἀνέρχεται περίπου εἰς 40—50°/₀, *ἀλοεμοδίνην*, περίπου 0,2°/₀, *νιγρίνην*, μικρὰς ποσότητας αἰθερίου ἐλαίου κλ. Ἡ γεῦσις ὅλων τῶν εἰδῶν τῆς ἀλόης εἶναι πικρά.

Ἡ ἀλόη νοθεύεται δι' ἀνοργάνων οὐσιῶν, διὰ κομμεωδῶν οὐσιῶν, πρὸς δὲ καὶ διὰ πίσσης κλπ. Ὑπάρχουσιν ὅμως δι' αὐτὴν πολλαὶ ἀντιδράσεις στηριζόμεναι εἰς τὴν παρουσίαγ τῆς ἀλοΐνης καὶ ἐμοδίνης. Ἡ εἰς τὰς φαρμακοποιίας ἀναφερομένη δοκιμασία ἐπιζητεῖ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν διαφόρων ξένων προσμίξεων. Οὕτω διὰ θερμάνσεως μετὰ χλωροφορμίου ἢ αἰθέρος ἀναζητοῦνται ἡ πίσσα καὶ ρητῖναι, διὰ θερμάνσεως δὲ μετ' οἰνοπνεύματος αἱ δεξτρῖναι ἢ ἄλλα φυτικὰ ἐκχυλίσματα κλπ. Εἰδικὴ ἀντίδρασις διὰ τὴν «ἀλόην τοῦ Ἀκρωτηρίου» εἶναι ἡ ἀσθενῶς πρασίνη χροιά, ἣν δίδει παρασχὶς αὐτῆς μετὰ νιτρικοῦ ὀξέος. Ἄλλα εἴδη ἀλόης δίδουσιν ἐρυθρωπὴν ἢ φαιὰν χροιὰν κατὰ τὴν ἀντίδρασιν ταύτην.

Θεραπευτικὴν ἐφαρμογὴν εὑρίσκει ἡ ἀλόη ὡς φάρμακον καθαρτικόν. Ἡ ἐνέργεια αὐτῆς ἐκδηλοῦται κατὰ τὸ παχὺ ἔντερον. Εἰς δόσιν 0,1—0,3 φέρει πολτώδεις κενώσεις μετὰ 8—12 ὥρας, δέον δὲ πρὸς τοῦτο νὰ λαμβάνηται ἀφ' ἑσπέρας, ἵνα ἡ κένωσις γίνῃ τὴν πρωΐαν. Ἡ ἀλόη ἐπὶ μακρὰς χρήσεις δὲν εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἀβλαβὲς καθαρτικόν. Εἰς δόσεις μικρὰς ἐνεργεῖ ὡς φάρμακον εὐστόμαχον.

Σκευάσματα αὐτῆς εἶναι τὸ «ἐκχύλισμα τῆς ἀλόης», τὸ «βάμμα τῆς ἀλόης» καθὼς καὶ διάφορα ἐλιξίρια καὶ καταπότια. Κ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ

— [ΒΙΒΛΙΚ.] Τῆς ἀλόης (ἑβρ. *ἀχαλεὶμ* καὶ *ἀχαλὼθ*) γίνεται ἐπανειλημμένως μνεία ἐν τῇ Π. Δ. (Ἀριθμ. κδ' 6, Ψαλμ. μδ' 8, Παροιμ. ζ' 17, Ἀσμ. ᾀσμ. δ' 14) καὶ ἅπαξ ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ (Ἰω. ιθ' 39). Νοοῦνται δὲ ὑπὸ τὴν λέξιν *ἀλόη* δύο τινά: α') Δένδρον πολύτιμον καὶ ἀρωματῶδες, ὅπερ εἶναι ἡ λεγομένη *aquilaria agallocha*, τὸ *ἀγάλλοχον* ἢ *ἡ ξυλαλόη* τῶν τῶν Ἑλλήνων (*Κέλσου*, Ἱεροβοτανικὸν Α' 135, πρβλ. ἑβρ. *ἀχαλὼθ*), καὶ φύεται ἐν ταῖς βορείοις Ἰνδίαις (περὶ τούτου φαίνεται ὅτι πρόκειται ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς κδ' 6, ἴσως δὲ καὶ ἐν τῷ Ἄσμ. ᾀσμ. δ' 14). β') Τὸ ἄρωμα τὸ παραγόμενον ἐκ τῆς ἀλόης, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τοῖς λοιποῖς τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων χωρίων καὶ ὅπερ ἤρχετο ἀπὸ τῶν Ἰνδιῶν διὰ μέσου τῆς Ἀραβίας (πρβλ. *Διοσκορίδου* Α' 21). Ἦτο δὲ τὸ ἄρωμα τοῦτο λίαν πολύτιμον, δι' ὃ καὶ ἀνεμειγνύετο μετ' ἄλλων εὐωνοτέρων, ὡς βλέπομεν προκειμένου καὶ περὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ Σωτῆρος, ὅτε ὁ Νικόδημος ἦλθε «φέρων *μῖγμα σμύρνης καὶ ἀλόης*» (Ἰω. ιθ' 39). Π. Ι. Μ.

ἀλοὴ (ἡ)· ἰδιωματ., χαρακτηριστικὸν παντὸς λίαν πικροῦ ἐδέσματος ἢ ποτοῦ: «δὲν τρώγεται, δὲν πίνεται, εἶναι ἀλοή». Β. Φ.

ἀλοητινικὸν *ὀξὺ* *[Χημ.]*. Εἶναι προϊὸν νιτρώσεως τῆς *ἀλόης*, ἔχει τὸν τύπον $C_{15}H_7O_5(NO_2)_3$ καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς καθαρτικόν. Σ. Γ.

Ἀλοΐδές. Ἀγροτικὸς δῆμος ἐπαρχίας Μυλοποτάμου Κρήτης, ἔχων 296 κατ. Πρότερον ἀνῆκεν εἰς τὸν δῆμον Δαμάστας τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας. Ε. Γ.

ἀλοιδόρητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ λοιδορούμενος ἢ ὁ μὴ λοιδορηθείς, ἄψεκτος.

ἀλοΐζα *[Βοτ.]*· βλ. λιππία.

Ἀλοϊζιάνικα. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Φριλιγγιανίκων τῶν Κυθήρων. Ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς τὸν δῆμον Ποταμίων. Ἀπέχει ἐκ τοῦ χωρίου Ποταμοῦ μίαν ὥραν. Τῷ 1897 εἶχε 308 κατ., ἐνῷ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν μόνον 137.

ἀλοϊζόλη (Aloisol) *[Φαρμ.]*· ἐλαιῶδες ὑγρὸν λαμβανόμενον κατὰ τὴν ἀπόσταξιν τῆς ἀλόης μετ' ἀσβέστου. Ἐνέχει κυρίως ξυλενόλην καὶ ἀκετόνην. Κ. Γ. Μ.

ἀλοΐνη *[Βοτ.]*. Κύριον συστατικὸν τοῦ ἐξ ἐντομῶν τῶν φύλλων τῆς ἀλόης ὀποῦ εἶναι ἡ *ἀλοΐνη*, δραστικὸν καθαρτικόν. Αἱ ἀλοῖναι φέρουσι διάφορα ὀνόματα ἀναλόγως τῆς προελεύσεως αὐτῶν· οὕτω *βαρβαλοΐνη* εἶναι ἡ ἐξαγομένη ἐκ τῆς ἀλόης τῶν νήσων Βαρβάδος, *σοκοτραλοΐνη* ἐκ τῆς ἀλόης τῆς νήσου Σοκότρας κ.τ.λ. Σ. Μ.

— *[Χημ.]*. Ἡ ἀλοΐνη εἶναι *γλυκοζίτης* τοῦ τύπου $C_{20}H_{18}O_9$, συνιστάμενος πιθανῶς ἐξ ἀραβινόζης καὶ ἐμοδίνης καὶ ἀπαντῶν ἐν τῇ ἀλόῃ. Εἶναι

Digitized by Google

κίτρινον κρυσταλλικὸν σῶμα πικρᾶς γεύσεως. Σ. Γ.

ἀλοϊνοφορμάλη (Aloinformal) *[Φαρμ.]* βλ. φορμαλοΐνη.

Ἀλοΐσιος (Aloisius). Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6ου αἰῶνος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Θεοδώριχος ὁ Μέγας ἀνέθηκε τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς Ρώμης, ἰδίως τῶν θερμῶν, ὑδραγωγείων καὶ ὑπονόμων.

— **Ἀλοΐσιος, ἅγιος.** Ἰταλός, ἀκμάσας κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα (1568-1591). Υἱὸς τοῦ πρίγκιπος Φερδινάνδου Gonzaga, εἰσήχθη, κατόπιν ἐπιμόνου θελήσεώς του, εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν, τῷ 1585, ἔνθα διεκρίθη διὰ τὴν αὐστηροτάτην του ἄσκησιν καὶ τὴν ἄμετρον φιλαλληλίαν του. Μεριμνῶν ἀδιακόπως ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν, ἐκ καιρῷ ἐπιδημίας προσεβλήθη ὁ ἴδιος ἐκ πανώλους, ἥτις μετεδόθη αὐτῷ ἐν τῷ νοσοκομείῳ, ἐν ᾧ περιεποιεῖτο τοὺς ἀσθενεῖς καὶ θῦμα τῆς φιλανθρωπίας του ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ τῷ 1591. Τῷ 1726 ἐκηρύχθη ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἅγιος καὶ ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 21ην Ἰουνίου· θεωρεῖται ὁ πολιοῦχος ἅγιος τῆς πόλεως Μαντούης τῆς Ἰταλίας. Σῴζεται ὡραία ἐπιστολή του ἀπὸ 10 Ἰουνίου 1591, τὴν ὁποίαν, προαισθανθεὶς τὸν θάνατόν του, ἔγραψεν ὀλίγας ἡμέρας πρὸ αὐτοῦ πρὸς τὴν μητέρα του, πρὸς ἀποχαιρετισμόν, πρὶν καταλείψῃ τὸν κόσμον τοῦτον. (Παρὰ Reumont, Briefe heiliger u. Gottesfuerchtiger Italiener, Freiburg 1877, σελ. 271-277). Δ. Σ. Μ.

— **Ἀλοΐσιος, Γραδενῖγος, Δολλῖνος** κλπ.· βλ. εἰς τὰ ἐπώνυμα ἑκάστου: Γραδενῖγος, Δολλῖνος κλπ.

ἀλοΐτης (Aloites Vis.) *[Παλαιοφ.]*. Γένος ἐκ τῶν *σπαδικανθῶν* μονοκοτυληδόνων, οὕτινος τὰ ἀνευρεθέντα φύλλα εἰς τὸ βενετικὸν τριτογενὲς στρῶμα τῆς Ἰταλίας καὶ περιγραφέντα ὡς Aloites italicus ὑπὸ τοῦ Visiani θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ Simper ὡς λείψανα φύλλων τῶν πανταναχωδῶν. Θ. Σ.

ἀλοιφατικὰ καὶ *ἀλοιφατικαὶ ἑνώσεις*· βλ. ἀλειφατικά, ἀλειφατικαί—.

ἀλοιφὴ (ἡ)· ἀπὸ τοῦ *ἀλείφω*, ὡς *ἀμοιβὴ* ἀπὸ τοῦ *ἀμείβω*· τὸ δι' οὗ ἀλειφόμεθα, οἷον ἔλαιον, λίπος· || τὸ χοίρειον λίπος, ἤδη παρ' Ὁμήρῳ καὶ σήμερον ἰδιωματικῶς· || πᾶν λιπῶδες φαρμακευτικὸν ἐπίβλημα ἐπὶ τραύματος, μώλωπος κ.τ.λ. Β. Φ.

— [ΦΑΡΜΑΚ.] Ἀλοιφαὶ (Unguenta, Pommades, Onguents, Ungüina, Salben, tements) εἶναι φαρμακοτεχνικά, θεραπευτικὰ ἢ καλλυντικὰ σκευάσματα ἐξωτερικῆς χρήσεως, εὔχρηστα εἰς ἐπαλείψεις ἢ ἐντριβάς. Ἐν συνήθει θερμοκρασίᾳ κέκτηνται βουτυρώδη σύστασιν καὶ πρέπει εὐχερῶς νὰ ἐφαπλῶνται ἐπὶ τοῦ δέρματος καὶ νὰ ἔχωσι σημεῖον τήξεως κατά τι ὑπέρτερον τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος. Ὑπάρχουσι πλεῖονα εἰλήματα ἀλοιφῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου διακρίνονται ἀλοιφαὶ λιποῦχοι, παραφινοῦχοι καὶ γλυκερινοῦχοι.

Εἰς τὰς *λιπούχους* ἀλοιφὰς ὡς εἰλήματα χρησιμοποιοῦνται τὸ χοίρειον λίπος καὶ τὸ βενζοοῦχον λίπος σημ. τήξεως 36—40°. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ χοίρειον λίπος ταγγίζει κατὰ τὸ θέρος, βαθμηδὸν ἐγκαταλείπεται καὶ ἀντικαθίσταται παρ' ἄλλων σταθερωτέρων οὐσιῶν, οὐχὶ βεβαίως προβείου ἢ βοείου λίπους, κητείου στέατος ἢ κηροῦ, ἀρχαίων εἰλημάτων, ἀλλὰ διὰ λιπωδῶν ἐλαίων καὶ παραφίνης, δι' ὧν ἀποτελοῦνται ἡ κηρωτὴ ἀλοιφὴ Unguentum cereum, ἡ ἀπαλυντικὴ ἀλοιφὴ U. buicus καὶ ἡ λανολίνη. Αἱ ἀλοιφαὶ αὗται ταγγίζουσιν εὐκόλως καὶ ἀλλοιοῦνται, ὡς λ. χ. ἡ κιτρίνη ἀλοιφὴ τοῦ ὑδραργύρου, ἥτις διὰ τοῦ χρόνου καθίσταται τεφρὰ ἐξ ἀναγωγῆς τῶν ἁλάτων τοῦ ὑδραργύρου. Τοῦτο ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τῆς φαρμακοδυναμικῆς αὐτῶν ἐνεργείας.

Εἰς τὰς *παραφινούχους* ἀλοιφὰς χρησιμεύουσιν ὡς εἰλήματα ὀρυκτὰ λίπη, ἡ κιτρίνη καὶ λευκὴ βασελίνη σημ. τήξ. 35-40°, ἡ ἀλοιφὴ τῆς παραφίνης Ung. paraffini (μεῖγμα ὑγρᾶς παραφίνης, κηρησίνης καὶ ἀνύδρου λανολίνης), ἡ μαλακὴ ἀλοιφὴ Ung. molle (μεῖγμα βασελίνης καὶ λανολίνης) καὶ ἡ διαχυλῶν ἀλοιφὴ U. diachylon (μεῖγμα βασελίνης καὶ μολυβδεμπλάστρου). Αὗται εἶναι αἱ μᾶλλον εὐσυντήρητοι τῶν ἀλοιφῶν.

Εἰς τὰς *γλυκερινούχους* ἀλοιφὰς (Gleceratum) χρησιμεύει ὡς εἴλημα ἡ ἀλοιφὴ γλυκερίνης Ung. glycerini, ἥτις εἶναι μεῖγμα ἀμύλου, ὕδατος καὶ γλυκερίνης. Αἱ γλυκερωταὶ αὗται δὲν διατηροῦνται ἐπὶ μακρόν, κιτρινίζουσιν, ἀπόλλυσι τὴν ὁμοιογένειάν των, διαρρέουσιν, ὄζουσι καὶ παρουσιάζουσιν ὠργανωμένα σωμάτια. Τὰ ζωϊκὰ λίπη θεωροῦνται μᾶλλον εὐαπορρόφητα ὑπὸ τοῦ δέρματος τῶν φυτικῶν καὶ ὀρυκτῶν τοιούτων.

Ἐκτὸς τῶν τριῶν αὐτῶν κυρίων κατηγοριῶν ὑπάρχει ἔτι ἀριθμός τις νέων σκευασμάτων ἀλοιφωδῶν, χρησιμοποιουμένων ἐν περιωρισμένῃ μοίρᾳ ὡς εἰλημάτων ἐν τῇ φαρμακοτεχνικῇ παρασκευῇ τῶν ἀλοιφῶν.

Ἐκτὸς τούτων ἄλλα εἰλήματα ἀλοιφῶν εἶναι ἡ ἄνυδρος καὶ ἔνυδρος λανολίνη, ἡ ἐσκηρίνη, τὸ κοπολίτος, ὁ κηρός, τὸ στέαρ τοῦ κήτους, αἱ βασογέναι, αἱ βασενόλαι, αἱ παρενόλαι, ἡ μυρωνίνη, ἡ λιβονάλη, τὸ ὑδροξείδιον τοῦ ἀργιλλίου, τὸ ἀδίπατον, ἡ ἀλλιγατορίνη, ἡ κηαρίνη, ἡ κηράλη, ὁ κεϋσατίτης, ἡ ἐπιδερμίνη, τὸ γέλανθον, ἡ γελατόλη, ἡ ὑδρακηρίνη, ἡ ὑδροστερίνη, ἡ μολλίνη, ἡ μολλισίνη, ἡ ὀσαλίνη, ἡ ρεσορβίνη, ἡ σαλβόνη, ἡ τερραλίνη, ἡ θεατρίνη κλπ. κλπ.

Αἱ βάσεις αὗται τῶν ἀλοιφῶν χρησιμεύουσιν ὡς ἐπικαλυπτικὰ ἀντιφλογιστικὰ μέσα ἢ καὶ ὡς εἴλημα θεραπευτικῶν οὐσιῶν. Ἐν τῇ παρασκευῇ τῶν ἀλοιφῶν ἰσχύουσι τὰ ἑξῆς: Ἂν κατὰ τὴν παρασκευὴν ἀλοιφῆς τινος ἀπαιτῆται τῆξις, ρευστοποιοῦνται διὰ τήξεως πρῶτον αἱ δυστηκτότεραι οὐσίαι καὶ εἶτα προστίθενται αἱ εὐτηκτότεραι καὶ παρεμποδίζεται οὕτως ἀνύψωσις τῆς θερμοκρασίας, ἐν ἀνάγκῃ δὲ διηθοῦνται δι' ὑφάσματος ἐν θερμῷ. Ἡ τετηκυῖα μᾶζα ἀναδεύεται μέχρι ψύξεως καὶ ταυτοχρόνως προστίθενται καὶ ἕτερα ὑπὸ λεπτὴν κόνιν ἀδιάλυτα ἢ δυσδιάλυτα σώματα καὶ συνανατρίβονται ἐν ἰγδίῳ μετὰ τῆς ἀλοιφομάζης βαθμηδὸν προστιθεμένης μέχρι πλήρους διαμερισμοῦ τοῦ φαρμάκου ἐν τῷ εἰλήματι. Ἐνίοτε τελεῖται νέα θέρμανσις τοῦ συνόλου. Ἐν ὕδατι διαλυτὰ ἅλατα ἢ ἐκχυλίσματα προδιαλύονται ἐν ἐλαχίστῳ ὕδατι καὶ εἶτα συμμειγνύνται μετὰ τοῦ εἰλήματος. Αἱ ἀλοιφαὶ πρέπει νὰ εἶναι ὁμοιομερεῖς.

Ἐν τῇ θεραπευτικῇ αἱ ἀλοιφαὶ σκοπὸν ἔχουσι: 1) τὴν εἰσαγωγὴν φαρμάκων ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ὀργανισμῷ, ὡς λ. χ. ἡ ἀλοιφὴ τοῦ ὑδραργύρου· 2) τὴν προφύλαξιν ἐκ τοῦ ἀέρος πληγῶν ἢ ἐκδορῶν, ὡς λ. χ. ἡ ἀλοιφὴ τοῦ βορικοῦ ὀξέος· 3) τὴν ψυκτικὴν ἐπίδρασιν καὶ αἱ τοιαῦται ἀλοιφαὶ περικλείουσι πολὺ ὕδωρ, ὡς λ. χ. ἡ ἀπαλυντικὴ ἀλοιφὴ cold-cream· 4) τὸν ἐρεθισμὸν τοῦ δέρματος, ὡς ἡ ἀλοιφὴ τῶν κανθαρίδων καὶ 5) τὴν ξήρανσιν δερματικῶν ἐπιφανειῶν.

Ἀλοιφαὶ δι' ἐλαίου καὶ κηροῦ σκευαζόμεναι καλοῦνται *κηρωταὶ* (Cerata), παρεχόμεναι πάντοτε πρόσφατοι καὶ εὐχερῶς ταγγίζουσαι καὶ ἐπιδρῶσαι συνεπῶς ἐρεθιστικῶς. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὡς εἴλημα ἐλήφθησαν ὁ ὀπὸς τῶν μήλων, ἐξ οὗ καὶ *μήλιναι* ἀλοιφαὶ ἐκλήθησαν (Pommades, pommatae), καὶ ἡ ρητίνη, *ρητινωταὶ ἀλοιφαί*.

Αἱ ἀλοιφαὶ σκευάζονται: α) δι' ἁπλῆς μείξεως μηχανικῆς τῶν ἀδιαλύτων ἢ διαλυτῶν ὑγρῶν ἢ στερεῶν σωμάτων· β) διὰ διαλύσεως καθ' ἣν διαλύεται τὸ φάρμακον ἐντὸς τοῦ εἰλήματος καὶ γ) διὰ χημικῆς ἑνώσεως καθ' ἣν τὸ εἴλημα ἑνοῦται χημικῶς μετὰ τοῦ φαρμάκου, ὡς ἐν τῇ κιτρίνῃ ἀλοιφῇ τὸ λίπος μετὰ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος.

Πρὸς τὰς ἀλοιφὰς ὁμοιάζουσι τὰ συμπαγεστέρας μορφῆς τῶν ἀλοιφῶν *φυράματα* ἢ *πάσται*, φαρμακοτεχνικὰ σκευάσματα ἐξωτερικῆς χρήσεως, συστάσεως γλοιώδους ἢ εὐμαλάκτου ἀλευροζύμης· σκευάζονται διὰ μείξεως ἑνὸς ἢ πλειοτέρων κονιωδῶν φαρμάκων μετὰ λίπους, ἐλαίου, κηροῦ, κηρησίνης, βασελίνης, ὕδατος ἢ ἄλλων οὐσιῶν. Εὔχρηστα ἐν τῇ δερματοθεραπευτικῇ ὡς ἀντιφλογιστικά, ἀντικνησμικά, ὡς μέσα ἀπορροφήσεως δερματικῶν ἐκκριμάτων, ὡς ἐπουλωτικὰ καὶ ὡς συγκρατητικὰ φαρμάκων ἐπὶ τοῦ δέρματος. Ἀναλόγως τῶν συστατικῶν διακρίνονται *ἀλοιφοφυράματα* (Pasta zinci, P. zinci salicylata), *ἐλαιοφυράματα* (Ol. zinci), *κολλοφυράματα* (Colla zinci), *ζυμοφυράματα*, *κομμιοφυράματα*, *κηροφυράματα* κλπ. κλπ. Ἰδιάζουσαν θέσιν κατέχουσιν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῶν καλλυντικῶν τὰ ὀδοντοφυράματα, τὰ κυκλοφοροῦντα ὑπὸ διάφορα φανταστικὰ ὀνόματα. Περιέχουσι ταῦτα, ὡς αἱ ὀδοντοκόνεις, διάφορα φάρμακα μετὰ γλυκερίνης ἢ σάπωνος ἢ ἀλκοόλης.

Τῶν ἀλοιφῶν καὶ φυραμάτων σπουδαιοτέρα ἰδιότης εἶναι ἡ πλήρης ὁμοιομέρεια· δὲν ἐπιτρέπεται οὐδεὶς κονιώδης κόκκος ἢ σταγονίδιόν τι ν' ἀναφαίνηται, οὔτε ἀλοιφώδεις θρόμβοι ἐκ τῆς μάζης νὰ παρατηροῦνται. Ἐπίσης αἱ ἀλοιφαὶ δέον νὰ ὦσιν ἄσηπτοι, τοῦθ' ὅπερ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῶν καθαρῶν ἐκδόχων καὶ φαρμάκων.

Αἱ ἀλοιφαὶ καὶ τὰ φυράματα σκευάζονται διὰ μείξεως καὶ συνανατριβῆς δι' ὑπέρου ἐντὸς ἐπιπέδων καψῶν πορσελάνης ἢ ἰγδίων, ἢ πινακίων πορσελάνης, ἢ ὑελίνων, προκειμένου περὶ μικροῦ ποσοῦ ὀφθαλμικῆς ἀλοιφῆς, χρησιμοποιουμένης χαλυβδίνης σπαθίδος ἢ ἐλάσματος ἀργιλλίου. Μηχανικὴ ἀνάμειξις τῶν συστατικῶν τελεῖται ἐν ψυχρῷ εἴτε διὰ συντήξεως καὶ μείξεως τῶν συστατικῶν μετὰ ἢ ἄνευ διηθήσεως. Λειοτριβήσεις μεταλλοξειδίων κλπ. δυσχερῶς μὲν γίνονται ἐν τοῖς ἀνωτέρω ὀργάνοις, εὐχερῶς δὲ εἰς εἰδικοὺς ἀλοιφομύλους προσομοίους τῶν ἐλαιοχρωματομύλων. Τοιοῦτοι μύλοι σιδηροῖ καὶ ἐσμαλτωμένοι διαφόρων συστημάτων κυκλοφοροῦσιν εἰς τὴν φαρμακευτικὴν βιομηχανίαν, εἶναι δὲ χειροκίνητοι, ἀτμοκίνητοι καὶ ἠλεκτροκίνητοι.

Αἱ ἀλοιφαὶ τίθενται ἐντὸς πλατυστόμων ἀδιαφανῶν φιαλιδίων, ὑαλίνων ἢ πορσελανίνων, καλῶς κλεισμένων, ἢ καὶ ἐντὸς σωληναρίων ἐκ κασσιτέρου. Φυλάσσονται πάντοτε εἰς δροσερὸν χῶρον, ἀποφευγομένης προσεκτικῶς πάσης ἀλλοιώσεως. Ἀλοιφαὶ ταγγαὶ δὲν εἶναι μόνον ἐρεθιστικαὶ τοῦ δέρματος, ἀλλὰ καὶ ἀλλοιοῦσι τὴν θεραπευτικὴν ἱκανότητα τοῦ ἐνεχομένου φαρμάκου, ὡς λ. χ. ἡ ἀλοιφὴ τοῦ ἰωδιούχου καλίου, ἥτις μετὰ χρόνον κιτρινίζει ἐξ ἀποβολῆς ἰωδίου.

Ἡ θεραπευτικὴ χρησιμοποίησις τῶν ἀλοιφῶν τελεῖται διὰ τῆς χειρός, διὰ σπαθίδος, διὰ βύσματος βάμβακος ἢ γάζης καὶ διὰ χρωστῆρος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Dieterich*, Pharmazeutisches Manual.— *R. Bohhnann*, Salben.— *Hagers*, Handbuch der pharmazeutischen Praxis.— *Hagers*, Pharmaz. technisches Manuale.— *Moeller - Thoms*, Real Enzyklopädie der Pharmazie — *A. Astruc*, Traité de pharmacie galénique.—The art of Dispensing.

Ε. Ι. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

ἀλοιφόπιττα (ἡ)· καὶ *ἀλφόπιττα*, ἐνιαχοῦ δὲ (Μ. Εὔβοια) καὶ *πλακόπιττα*· πίττα, ἤτοι πρόχειρος ἄρτος παρασκευαζόμενος εἰς τὸ τηγάνι, μετὰ ἀλοιφῆς (χοιρείου λίπους) ἢ ἐλαίου· || μεταφ. ἐπὶ ἀνθρώπων ἐπιθυμούντων νὰ ἀρέσκωσιν εἰς πάντας καὶ μὴ ἀνηκόντων φανερῶς εἰς πολιτικήν τινα μερίδα· ἡ σημασία αὕτη ἐγεννήθη ἐκ τοῦ ὅτι ἡ πίττα δὲν ἔχει ἄνω καὶ κάτω, καλὴν ὄψιν καὶ ἄσχημην ὡς ὁ ἄρτος. Β. Φ.

ἀλοκασία (Alocasia Neck) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀροϊδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ τῶν θερμῶν χωρῶν, ποώδη πολυετῆ φίλυδρα, κονδυλόρριζα, στενῶς συγγενῆ μετὰ τῶν *κολοκασιῶν*, κοσμητικὰ λόγῳ τῶν μεγάλων φύλλων αὐτῶν. Κυριώτερα εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἀλοκασία ἡ τραχώδης* (A. scabriuscula), *ἀλοκασία ἡ μακρόρριζος* (A. macrorrhiza Schott), *ἀλοκασία ἡ ἰονστόνειος* (A. Johnstoni) κτλ.

Τὰ ριζώματα εἰδῶν τινων εἶναι ἐδώδιμα, κοινῶς δὲ ὀνομάζονται *κολοκάσια*. Σ. Μ.

ἀλοκρινίτης (ὁ) (Halocrinites *[Ζωολ.]*. Ἐχινόδερμα τοῦ ἀθροίσματος τῶν ζωοφύτων (βλ. λ.).

ἀλοκυπρίδαι (οἱ) (Halocypridae) *[Ζωολ.]*. Ὀστρακόδερμα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπραειδῶν*. Ζῶσιν εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν καί τινα εἴδη εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

ἀλόμετρον· ὄργανον μετρήσεως τοῦ περιεχομένου εἴς τινα διάλυσιν ἅλατος· ἄλλως *ἁλατόμετρον*, *ἁλατοστάθμιον* ἢ ἁλμυρόμετρον (βλ. λ.).

ἀλομία (Alomia) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ πόας ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Σ. Μ.

ἀλόμυια (Alomya) *[Ζωολ.]*. Ἔντομον ὑμενόπτερον τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἐντομοφάγων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰχνευμονιδῶν*. Δ. Ν. Π.

Ἀλὸν *[Ναυτ. Γεωγραφ.]*. Ὕφαλος (Seche d'Alon) καὶ ὅρμος (Port d'Alon) εἰς $^3/_4$ τοῦ μιλλίου ἀνατολικῶς τοῦ ἀνατολικοῦ κέρατος τοῦ ὅρμου τοῦ Σιοτὰ (Ciotat) μεταξὺ Μασσαλίας καὶ Τουλῶν (πλάτ. 43°10', μῆκ. 5°36'. Ἀγ. Χάρτης Ἀγγλικὸς 2819: Plans of baie de la Ciotat, baie de Bandol and baie de Sanary). Ἡ ὕφαλος εἶναι ἐπικίνδυνος (βάθος 2 ποδῶν = 0,60 μέτρου) ἀλλ' ἀποφεύγεται συμφώνως πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν «*ναυτιλιακῶν ὁδηγιῶν*» (Mediterranean pilot, τόμος II ἔκδοσις 1925 σελ. 75. — Instruct. Nautiques No 333 ἐκδ. 1925: Côte sud de France et de Corse σελ. 157) παρεχομένας ὁδηγίας. Σ. Ε. Λ.

Ἀλοναὶ *[Ἀρχ. Παραλ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς ΝΑ ἀκτῆς τῆς Ἱσπανίας, πρὸς νότον τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἀρτεμισίου* (σημ. Cabo San Antonio), κτίσμα Μασσαλιωτῶν, ὡς καὶ ἡ γείτων της πόλις *Ἡμεροσκοπεῖον* (σημ. Denia), ἐν τῷ κόλπῳ Illicitanus (Pomp. Melas II, 6), ἐν ᾧ ἦσαν καὶ αἱ πόλεις Lucentia καὶ Illicis, καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κοντεστανῶν (Πτολεμ. II, 6, 14). Παγκοίνως πιστεύεται ὅτι τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων *Ἀλονῶν* ἐπέχει ἡ πόλις *Ἀλτέα* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Ἀλόννησος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῶν καλουμένων Βορείων Σποράδων ἀναφερομένη ἐν τῇ ἱστορίᾳ κατὰ τοὺς πολέμους μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου, ὅτε καὶ κατελήφθη ἡ νῆσος ὑπὸ τούτου (τῷ 343 π. Χ.). Σῴζεται μάλιστα καὶ λόγος ρητορικὸς «περὶ Ἀλοννήσου», ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν Ἀθήναις, τὸν ὁποῖον ὁ μὲν κριτικὸς Καλλίμαχος ἀποδίδει εἰς τὸν Δημοσθένη, οἱ δὲ νεώτεροι εἰς τὸν Ἡγήσιππον.

Ἡ Ἀλόννησος ἀναφέρεται ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Πλινίου, τοῦ Πομπωνίου Μέλα, τοῦ Στράβωνος καὶ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου. Καίτοι ὁ Στράβων ὁρίζει πως τὴν θέσιν αὐτῆς, ἐν τούτοις οἱ νεώτεροι γεωγράφοι διαφωνοῦσι περὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς νήσου, ἡ ὁποία εἶχεν ἀπολέσει τὸ ἀρχαῖόν της ὄνομα. Τινὲς τῶν νεωτέρων γεωγράφων παρεπλανήθησαν ὑπὸ τοῦ Πλινίου, καθορίζοντος τὴν θέσιν τῆς Ἀλοννήσου μεταξὺ τῆς Σαμοθράκης καὶ τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου. Οὗτοι εἶναι ὁ Carl Fredrich καὶ ὁ χαρτογράφος Kiepert οἱ ὁποῖοι ἐθεώρησαν ὡς Ἀλόννησον τὸν νῦν *Ἅγιον Εὐστράτιον* (Ἀϊ-Στράτην). Ἄλλοι ὅμως τὸν μὲν Ἅγιον Εὐστράτιον ἀνεγνώρισαν ὡς τὴν ἀρχαίαν *Νέαν* ἢ *Ἱεράν*, τὴν δὲ Ἀλόννησον ἐξήτησαν μεταξὺ τῶν

Digitized by Google

Βορείων Σποράδων συμφώνως πρὸς τὴν τοπογραφικὴν σειρὰν τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ὁ Στράβων (Θ, σελ. 436)· «πρόκεινται δὲ τῶν Μαγνήτων νῆσοι συχναὶ μέν, αἱ δ' ἐν ὀνόματι Σκίαθός τε καὶ Πεπάρηθος καὶ Ἴκος, Ἁλόννησός τε καὶ Σκῦρος, ὁμωνύμους ἔχουσαι πόλεις». Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀποβαίνει πάλιν δύσκολος ὁ καθορισμὸς τῆς νήσου, διότι πλῆθος νησίδων ὑπάρχουσι μεταξὺ τῆς *Ἴκου* (τῆς κακῶς ὀνομασθείσης ἐσχάτως Ἀλοννήσου) καὶ τῆς Σκύρου.

Ὁ Bursian ταυτίζει ταύτην μὲ τὴν *Σκάτζουραν* (Geographie von Griechenland II σελ. 390), ὁ Ραγκαβῆς καὶ ὁ Lolling μὲ τὴν παρὰ τὴν Ἴκον νησῖδα *Ξερό*. Πιθανωτάτη ὅμως, ἂν μὴ ἀληθής, εἶναι ἡ γνώμη τοῦ *Σκαβένιζου* (Νέα Ἑλλὰς ὑπὸ *Τρ. Εὐαγγελίδου* 1913, σελ. 332 ἐν ὑποσ.), πρὸς ἣν καὶ ἡμεῖς συμφωνοῦμεν, ὅτι ἡ ἀρχαία Ἁλόννησος εἶναι αἱ νησῖδες *Ψαθοῦρα—Ψαθονήσι*, αἱ βορειόταται τῆς συστάδος ταύτης καὶ πρὸς τὴν Μακεδονίαν πλησιάζουσαι. Ἡ μεγαλυτέρα τούτων, ἡ Ψαθοῦρα, εἶναι μήκους ἑνὸς μόνον μιλλίου καὶ ἐκτάσεως 2 τετρ. χιλιομ., τὸ δὲ Ψαθονήσι συνδέεται μετὰ τῆς Ψαθούρας διὰ τενάγους, ἔχοντος μέγιστον βάθος 7 ὀργυιῶν. Ἀμφότεραι αὗται συνίστανται ἐκ σκληρῶν πυριγενῶν πετρωμάτων, εἶναι δὲ χθαμαλώταται, ἐξ οὗ δικαιολογεῖται ἡ ἀρχαία αὐτῶν ὀνομασία (*Ἁλόννησος*=χθαμαλὴ νῆσος), κατακλυζόμεναι ἐν καιρῷ τρικυμίας ὑπὸ τῶν θαλασσίων κυμάτων. Τὸ ὕψιστον τῆς Ψαθούρας σημεῖον εἶναι μόλις 15 μ. ἐφ' οὗ καὶ φάρος (βλ. λ. Αἰγαῖον τ. ΙΙ σελ. 419 β). Ὄχι δὲ μόνον τοῦτο δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν ἄλλων γεωγράφων, ἀλλ' οὗτοι ἠγνόουν καὶ τὰ ἐνταῦθα φαινόμενα ἐρείπια πόλεως, τὰ μόνα μεταξὺ πάντων τῶν νησίδων ὑπάρχοντα, κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος, ἐπὶ τῆς Ἁλοννήσου, μεταξὺ τῆς Ἴκου καὶ τῆς Σκύρου, ὑπῆρχε πόλις. Ταῦτα σήμερον κατὰ μέγα μέρος θαλασσεύουσιν, οἱ δὲ Δωδεκανήσιοι σπογγαλιεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐρευνῶσι τὸν πυθμένα τοῦ Αἰγαίου, ἀναφέρουσι μετὰ θαυμασμοῦ τὰ μεταξὺ τῆς Ψαθούρας καὶ Ψαθονησίου κατακλυζόμενα ἐρείπια, τοίχους οἰκιῶν μετὰ τῶν οὐδῶν τῶν θυρῶν καὶ τῶν γείσων τῶν παραθύρων. Οὕτω φαίνεται ὅτι τὸ ἄλλοτε ξηρὸν τοῦτο μέρος τῆς νήσου κατεποντίσθη, ἄγνωστον κατὰ τίνα ἐποχήν, ἡ δὲ πάλαι Ἁλόννησος εἶχε μεγαλυτέραν ἐπιφάνειαν, ἡνωμένων οὐσῶν τῶν νησίδων Ψαθούρας—Ψαθονησίου. Καίτοι δ' οὐδεμία ἔρευνα ἢ ἀνασκαφὴ ἔχει γίνει ἀκόμη, οὐχ ἧττον ἐπὶ μέρους τῆς πόλεως, μὴ καταβυθισθέντος, ἔχει εὑρεθῆ χαλκοῦν ἀγγεῖον εὑρισκόμενον σήμερον ἐν Λιαδρομίοις, δηλ. τῇ σημερινῇ Ἀλοννήσῳ (βλ. πλείονα ἐν τῷ περιοδικῷ *Ἀθηνᾶ*, τόμ. 36ος ἔτ. 1925 σελ. 214).

ΙΩ. ΣΑΡΡΗΣ

— **Ἀλόννησος** *[Νεωτ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν νήσων τῶν Βορείων Σποράδων, τρίτη κατὰ σειρὰν ἐκ τῆς χερσονήσου Μαγνησίας τῆς Θεσσαλίας, μετὰ τὴν Σκίαθον καὶ τὴν Σκόπελον. Ὁ μεταξὺ τῆς Σκοπέλου καὶ τοῦ ΝΔ ἄκρου αὐτῆς διάπλους εἶναι εὔρους μόλις 2 μιλλίων, ὡς σύνδεσμος δ' οὕτως εἰπεῖν τῶν νήσων παρεντίθενται αἱ νησῖδες *Ἅγιος Γεώργιος* καὶ *Μικρό*· κατὰ τὸν πορθμὸν τοῦτον αἰσθητὰ εἶναι τὰ ρεύματα τῆς παλιρροίας.

Ἡ νῆσος αὕτη, ἐκτάσεως 62 τετραγ. χιλιομέτρων, καλεῖται κοινῶς ***Λιαδρόμια***, ὠνομάσθη δ' ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν τῷ 1836 «Ἀλόννησος» ἐξ ἀγνοίας, καθ' ὅσον πάλαι ἄλλη νῆσος ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦτο (βλ. ἀνωτέρω). Ὁπωσδήποτε σήμερον φέρει ἐπισήμως τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐνῷ πάλαι ἐκαλεῖτο *Ἴκος*. Κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα ἡ νῆσος ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Διάδρομοι*, ξένοι δὲ περιηγηταὶ ὀνομάζουν αὐτὴν *Δρόμους*. Ὁ Μελέτιος ὀνομάζει αὐτὴν *Δρόμους*, *Χιλιοδρόμια* καὶ *Λιδρόμια*. Οὕτω φαίνεται ὅτι ἡ κοινὴ ὀνομασία *Λιαδρόμια* προέρχεται ἀπὸ τὸ *Διαδρόμια* (πρβλ. καὶ τὰ *Διαπόρια*), λόγιοι δὲ κατόπιν μετέβαλον ταύτην κατὰ παρετυμολογίαν εἰς *Χιλιοδρόμια* ἢ καὶ *Ἡλιοδρόμια*.

Ὁ κατὰ τὸν μνημονευθέντα πορθμὸν φάρος κεῖται εἰς τὸ ΝΔ ἄκρον τῆς νήσου ταύτης (59^0 7′ 45″ γ. π. καὶ 23^0 50′ γ.μ.)· ἐντεῦθεν ἡ νῆσος ἐκτείνεται κατὰ ΒΑ διεύθυνσιν μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Γεράκι* εἰς μῆκος $10\frac{3}{4}$ μιλλίων, τοῦ πλάτους αὐτῆς ποικίλλοντος μεταξὺ 1 καὶ $2\frac{3}{4}$ μ. Ἀνατολικῶς, ὡς ἐξάρτημα τῆς Ἀλοννήσου, ἐκτείνεται ἡ νησὶς ***Ξερὸ*** (16 τετρ. χιλιόμ.), τῆς ὁποίας τὸ βόρειον ἄκρον προσεγγίζει τὴν νῆσον εἰς ἀπόστασιν μόλις 300 μέτρων, σχηματίζεται δ' οὕτω μεταξὺ τῶν νήσων κόλπος γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Βασιλικό*.

Αἱ ἀκταὶ τῆς νήσου πρὸς μὲν τὴν ΒΔ πλευρὰν εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κρημνώδεις, ἐνῷ πρὸς τὴν ἑτέραν εἶναι σχετικῶς ὁμαλότεραι. Παρ' ὅλην τὴν μονότονον μορφὴν αὐτῆς ἀρκετοὶ εἶναι οἱ λιμένες καὶ οἱ ὅρμοι τῆς νήσου, χαρακτηριστικὰ ἀκρωτήρια ἢ καὶ σκοπελώδεις νησῖδες προεκτείνονται (βλ. παρατιθέμενον χάρτην), ὅλον δὲ τὸ ἔδαφος αὐτῆς παρουσιάζεται ὡς σειρὰ λόφων καὶ χαμηλῶν ὀρέων κωνοειδῶν, τῶν ὁποίων ὕψιστον εἶναι τὸ ***Καζούλι***, πρὸς τὸ ΒΔ τῆς νήσου ὑψούμενον 493 μ. (1590 πόδ.). Μικρὰς πεδιάδας βλέπει τις εἰς τὴν θέσιν Ἅγ. Δημήτριος καὶ εἰς τοὺς μυχοὺς τῶν ὅρμων.

Γεωλογικῶς συνίσταται ἐκ σκληροῦ ἀσβεστολίθου, ὁ ὁποῖος ἐπικάθηται εἰς κρυσταλλικὰ μεταμορφωσιγενῆ πετρώματα· ταῦτα διακρίνονται κυρίως εἰς τὰς νοτίας ἀκτὰς τῆς νήσου· σχιστόλιθος εὑρίσκεται πολλαχοῦ, αἱ δὲ στέγαι τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου καλύπτονται ὑπὸ σχιστολιθικῶν πλακῶν. Εὑρίσκονται ἐπίσης καὶ τριτογενῆ πετρώματα ὡς καὶ λιγνίτης ἐν τῇ θέσει *Ἅγιοι Ἀνάργυροι*, μίαν ὥραν μακρὰν τοῦ χωρίου (εἰς τὸ νότιον μέρος), ἐν μικρᾷ ὅμως ποσότητι.

Ὕδατα ἔχει ὀλίγα, καὶ ταῦτα πρὸς τὸ χωρίον τῆς νήσου. Τὸ ὠκεάνειον τῆς νήσου κλῖμα, παρ' ὅλους τοὺς σφοδροὺς βορείους ἀνέμους καὶ τὸ εὐμετάβολον τοῦ καιροῦ, ἐπιτρέπει τὴν βλάστησιν τῶν πευκῶν, ὡς καθ' ὅλας τὰς Βορείους Σποράδας, μετὰ τούτων δὲ συνδυάζεται καὶ ἡ μέχρι τῆς θαλάσσης πολλαχοῦ ὕπαρξις τῶν πτερίδων. Σχοῖνοι, πρῖνοι καὶ οἱ λοιποὶ ἑλληνικοὶ θάμνοι συμπληροῦσι τὴν χλωρίδα τῆς νήσου, παρουσιαζούσης οὕτως ὡραῖα τοπία.

Ἐκ τῶν ἀγρίων ζῴων συχνὰ εἶναι τὰ κουνέλια, αἱ περιστεραὶ καὶ αἱ πέρδικες, εἰς δὲ τὴν θάλασσαν ὑπάρχουν ἀρκετοὶ ἰχθύες, ἰδίᾳ χάνοι· ἡ ἁλιεία ὅμως σχετικῶς εἶναι μικρά.

Καλλιεργήσιμον ἔδαφος ἔχει εἰς μικρὰν μόνον περιοχήν, παρὰ τὸ χωρίον· ὀλίγαι μόνον ἄμπελοι, λαχανικά τινα καὶ ὀπωροφόρα δένδρα (ἐλαῖαι, συκαῖ καὶ ἀπιδέαι) μόλις ἐπαρκοῦσι πρὸς συντήρησιν τῶν ὀλίγων κατοίκων τῆς νήσου (ἀνερχομένων εἰς 800 περίπου)· πολλοὶ ὅμως τούτων ζῶσιν ἐκ τῆς κτηνοτροφίας (αἰγῶν κυρίως), ἐξάγεται δὲ καὶ ὀλίγος τυρός. Ἡ ναυτιλία εἶναι ἐλαχίστη· 3 ἱστιοφόρα καὶ 7 λέμβοι ἀποτελοῦν τὸ ναυτικὸν τῆς νήσου (τῷ 1924).

Ἡ νῆσος Ἀλόννησος μετὰ πολλῶν νησίδων, αἱ ὁποῖαι κεῖνται παρὰ ταύτην, ἀποτελεῖ ὁμώνυμον κοινότητα (ἄλλοτε δῆμον)· αἱ νησῖδες αὗται πλὴν τοῦ Ξεροῦ καὶ πλήθους ξηρονησίδων εἶναι: ἡ **Σκάντζουρα**, 10 μίλλια ΝΑ, αἱ **Ἀδελφοί**, 6 μίλλια ΝΑ, ἡ **Λεχοῦσα** παρὰ τὸ Ξερό, ἡ **Κυρὰ Παναγιὰ** (ἢ Πελαγονῆσι) 7 μίλλια ΒΑ, τὰ **Γιοῦρα**, 18 μίλλια, τὸ **Πιπέρι**, 29 μίλλια, ἡ ἀνατολικωτάτη, καὶ ἡ **Ψαθοῦρα**, 30 μίλλια, ἡ βορειοτάτη τῆς νησοσυστάδος ταύτης (βλ. τὰς οἰκείας λέξεις). Πᾶσαι εἶναι ἀκατοίκητοι ἢ ποιμένες μόνον ἐλάχιστοι διαμένουν ἐν αὐταῖς.

Ἡ μόνη κώμη τῆς κοινότητος *Ἀλόννησος* ἢ *Λιαδρόμια*, εὑρίσκεται εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς νήσου ἐπὶ κορυφῆς κωνοειδοῦς λόφου εἰς ὕψος 210 μ. Ἡ τοιαύτη θέσις της ἐπιτρέπει θαυμασίαν ἄποψιν πρὸς τὴν θάλασσαν κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευράς. Ὡς ἐπίνεια ταύτης χρησιμεύουν οἱ ὅρμοι *Πατητῆρι* καὶ *Μουρτιά*· ὁ τελευταῖος οὗτος ἀπέχει $1\frac{1}{2}$ χιλιόμ. τῆς κώμης καὶ 6 μίλλια ἐκ τῆς Σκοπέλου, εἰς τοῦτον δὲ προσεγγίζει τὸ ἀτμόπλοιον τὸ ἐκτελοῦν δὶς τῆς ἑβδομάδος τὴν συγκοινωνίαν τῆς νήσου μετὰ τῶν λοιπῶν Σποράδων, ἐκπλέον ἐκ τοῦ Πειραιῶς καὶ ἔχον τέρμα τὸν Βόλον. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 ἡ κώμη ἠρίθμει 779 κατοίκους. Ὀχύρωσις ἐνταῦθα βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ νομίσματα βυζαντινὰ εὑρισκόμενα δεικνύουν ὅτι ἡ κώμη ὑπῆρχεν ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων. Οἱ κατ' ἀβραμιαίας οἰκογενείας ζῶντες κάτοικοι ἐνταῦθα διατηροῦν καθαρώτατον τὸ νησιωτικὸν ἰδίωμα τῆς γλώσσης, παραδόξως δὲ διακρίνει τις ὁμοιότητα τῆς προφορᾶς πρὸς τὴν τῶν Τηνίων, προσέτι δὲ καὶ πολλὰ τοπωνύμια ὡς καὶ ἐπώνυμα τῶν κατοίκων εὑρισκόμενα καὶ ἐν Τήνῳ

Εἷς μικρὸς συνοικισμὸς εὑρίσκεται εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς νήσου, ὁ ***Γέρακας***, ἄνωθεν τοῦ καλλίστου φυσικοῦ λιμένος τῆς νήσου, ***Φιράκου***. Κατοικεῖται κατ' ἐποχὰς καὶ ἀπέχει ἐκ τῆς ἕδρας τῆς κοινότητος ὑπὲρ τὰς 4 ὥρας διὰ ξηρᾶς.

Ἡ κοινότης ὑπάγεται διοικητικῶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σκοπέλου τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, δικαστικῶς δὲ εἰς τὸ εἰρηνοδικεῖον Σκοπέλου καὶ τὸ πρωτοδικεῖον Βόλου. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομεῖον καὶ μονοτάξιον ἑλληνικὸν σχολεῖον.

Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς νήσου σῴζονται ἐρείπια τῶν δύο πόλεων τῆς ἀρχαίας Ἴκου.

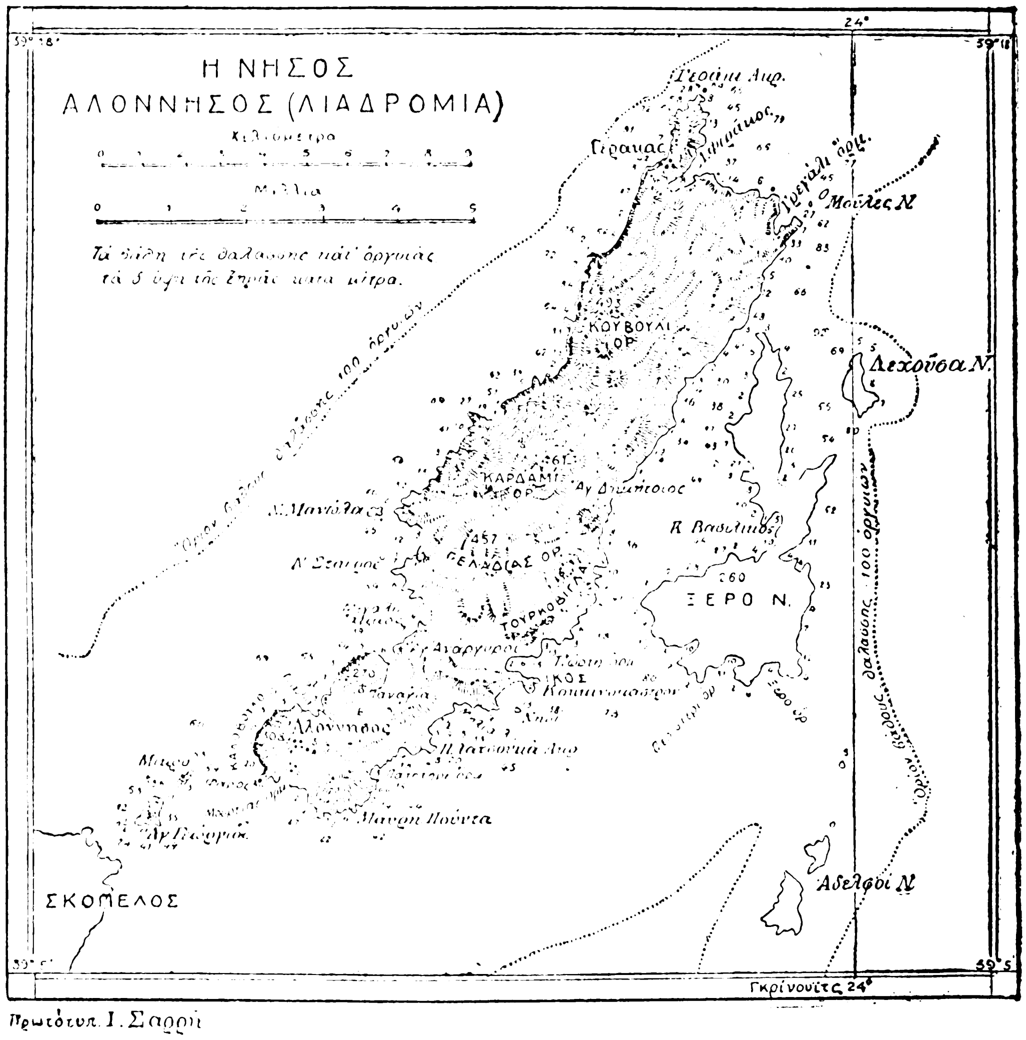

Πρωτότυπ. Ι. Σαρρῆ

Ἡ κυριωτέρα τούτων ἔκειτο ἐν τῇ νῦν καλουμένῃ θέσει *Κοκκινόκαστρον*, $1\frac{1}{2}$ ὥραν Α.ΒΑ τῆς σημερινῆς κώμης. Ἡ ἀρχαία ταύτης ἀκρόπολις κεῖται ἐν χερσονήσῳ μήκους 250 μέτρων καὶ ὕψους μέχρις 26, συνδέεται δὲ μετὰ τῆς λοιπῆς νήσου διὰ στενοῦ καὶ ὑψηλοῦ ἰσθμοῦ, καθισταμένου λόγῳ τῶν ἑκατέρωθεν διαβρώσεων τοῦ ἐδάφους δυσβάτου. Περίεργος εἶναι ἡ κατὰ τὸν ἰσθμὸν ὀπή, ἡ ὁποία, ὡς φρέαρ κατερχομένη, περιέχει ἔτι λιθίνας σφαίρας διαμέτρου 17 ἑκατ. τοῦ μέτρου. Ἐν τῇ χερσονήσῳ δύναταί τις νὰ παρακολουθήσῃ τὸ διάγραμμα τοῦ τείχους, ἐξ ἰσοδομικῶν λίθων συνισταμένου. Εἴς τινα σημεῖα ὑψοῦνται ἔτι ἐκ τοῦ ἐδάφους τὰ θεμέλια μέχρις ἡμίσεος μέτρου, ἐν μέσῳ δὲ τοῦ περιβόλου εὑρίσκεται πλῆθος θραυσμάτων ἀγγείων ἢ πλακῶν. Ἴχνη ἀρχαίων οἰκοδομῶν παρατηρεῖ τις εἰς ἀπόστασιν 400 μέτρων πρὸς Δ τῆς χερσονήσου, ἔτι δὲ δυτικώτερον σειρὰν τάφων σεσυλημένων. Ἡ ἑτέρα πόλις ἔκειτο βορειότερον, ἀπέναντι τῆς νησῖδος Ξεροῦ καὶ ἐν τῇ θέσει *Ἅγ. Δημήτριος* ἢ *Λουτρό*, ἔνθα φαίνονται ἀνάλογα ἐρείπια.

Ἡ νῆσος ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ καὶ ἀξιόλογον λείψανον τῆς βυζαντινῆς τέχνης, μίαν ὥραν μακρὰν τῆς κώμης εὑρισκόμενον μικρὸν ναὸν «Παναγία» (Κοίμησις τῆς Θεοτόκου), ἔνθα ἄλλοτε μονή. Τοιχογραφίαι ἀρίστης βυζαντινῆς τέχνης κοσμοῦσι τὸν ναὸν (τὸ πλεῖστον νῦν, δυστυχῶς, ἠσβεστωμέναι), αἱ δὲ εἰκόνες τοῦ τέμπλου εἶναι καλλιτεχνι-

Digitized by Google

κώτατα. Τὸ τέμπλον καὶ ἡ θύρα αὐτοῦ εἶναι ξυλόγλυφα.

Ἓν τέταρτον τῆς ὥρας περαιτέρω εἶναι ὁ ναὸς Ἅγιοι Ἀνάργυροι, μετόχιον τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ὄρους Λαύρας. Ι. ΣΑΡΡΗΣ

Ἀλόντας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν Σαρματίᾳ, βορείως τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς ἐκεῖ χώρας Ἀλβανίας, χυνόμενος εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν· ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ γεωγράφου Πτολεμαίου (5, 9, 12) ὁ ὁποῖος προσθέτει ὅτι παρ' αὐτὸν κατῴκουν οἱ *Ὀλόνδαι*· τὸ ὄνομα τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ποταμοῦ φαίνεται ἐκ τῆς αὐτῆς λέξεως παρηγμένον· σήμερον ὁ ποταμὸς οὗτος ὀνομάζεται *Τεμέκ*, παρὰ δὲ τοῖς Γεωργιανοῖς *Λομέκι*. Α. Σ. Α.

Ἀλόντιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς Σικελίας, τὴν ὁποίαν ἐλέγετο ὅτι εἶχεν ἱδρύσει ὁ Αἰνείας· ὁ Πλίνιος (14,80) ἐξαίρει αὐτὴν διὰ τὴν παραγωγὴν οἴνου· ἦτο κτίσμα Ἑλλήνων, κατὰ δὲ τοὺς ρωμαϊκοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἐκ τῶν αὐτονόμων, ἰσοπολιτίδων πόλεων (=municipium): τὰ ἐρείπια αὐτοῦ ἀναγνωρίζονται εἰς τὸ σημερινὸν χωρίον *Σὰν Μάρκο*, ὅπου εὑρέθησαν πολλαὶ ἑλληνικαὶ καὶ λατινικαὶ ἐπιγραφαί. Ἡ πόλις εἶχεν ἴδια νομίσματα· οἱ κάτοικοι ἐκαλοῦντο *Ἀλοντῖνοι* (μὲ ψιλήν), λατινιστὶ ὅμως *Haluntini (Haluntium)*. Α. Σ. Α.

ἀλοξυλίνη *[Χημ.]*· συσκευασία ἐκρηκτική· (βλ. ἐκρηκτικαὶ ὗλαι).

ἁλόξυλον (Haloxylon Bunge) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιδῶν*, συγγενὲς πρὸς τὸ γένος *ἀνάβασις*. Κυριώτερα εἴδη αὐτοῦ, ἰθαγενῆ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Ἀσίας, εἶναι: *ἀνάβασις ἢ ἁλόξυλον τὸ ἀμμόδενδρον* καί, τὸ μόνον εἶδος τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος, *ἀνάβασις ἡ ἀκανθωδεστάτη*, φρύγανον πολυακανθῶδες φυόμενον εἰς ξηράς, ὑφαλμύρους καὶ ἀμμώδεις γαίας. Σ. Μ.

Ἀλόπα (Alopa), *Λαυρέντιος Φραγκῖσκος ντὲ*—. Ἰταλὸς τυπογράφος γεννηθεὶς ἐν Βενετίᾳ καὶ ἐξασκήσας τὸ ἐπάγγελμά του ἐν Φλωρεντίᾳ περὶ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰῶνος. Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μὲ τὴν ἐκτύπωσιν ἑλληνικῶν ἔργων. Αἱ ἐκδόσεις του εἶναι ἐπιμεμελημέναι καὶ ὡραῖαι. Εἶναι ὁ πρῶτος χρησιμοποιήσας τὰ κεφαλαῖα γράμματα. Ὁ διάσημος Ἰωάννης Λάσκαρης ἦτο διορθωτής του.

Ἀλοπέους (Alopéus), *Δαβίδ*. Ρῶσος διπλωμάτης γεννηθεὶς τῷ 1761 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1831. Εἰσελθὼν εἰς τὴν διπλωματίαν διωρίσθη πρεσβευτὴς παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Σουηδίας Γουσταύῳ Δ'. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος συνέλαβεν αὐτὸν καὶ κατέσχε τὰ ἐν τῇ ρωσικῇ πρεσβείᾳ ἔγγραφα, ἐξ ἀφορμῆς τῆς εἰσβολῆς τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων εἰς Φιλλανδίαν διὰ τῆς ὁποίας ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Α' ἤθελε νὰ ἐκβιάσῃ αὐτόν, ὅπως ἀκολουθήσῃ τὴν ἠπειρωτικὴν του πολιτικήν. Τῷ 1809 ὑπέγραψεν ἐξ ὀνόματος τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης τοῦ Φρέδερικσαμ. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1814 καὶ 1815 διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς τῆς Λωρραίνης. Μετὰ τὸν θάνατόν του εὑρέθησαν κατὰ τύχην ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1815 καὶ τῆς διοικήσεώς του ἐν Λωρραίνῃ, τὰ ὁποῖα ρίπτουν φῶς εἰς πλεῖστα ζητήματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Θ. Β.

— **Ἀλοπέους** (Alopéus), *Μαξιμιλιανός*. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, διπλωμάτης ἐπίσης, γεννηθεὶς τῷ 1748 εἰς Βίρμποργ τῆς Φιλλανδίας, ὅπου ὁ πατήρ του ἦτο ἀρχιδιάκονος. Εἰκοσαετὴς εἰσήχθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἀπεστάλη εἰς διαφόρους αὐλὰς ὡς πρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας. Ἡ Αἰκατερίνη Β' ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν πλείστας λεπτοτάτας ἀποστολάς, ἃς ἔφερεν εἰς πέρας μετὰ μεγίστης δεξιότητος. Διεξήγαγεν οὗτος τὴν μεταξὺ τοῦ διαδόχου τῆς Ρωσίας μεγάλου δουκὸς Παύλου καὶ τοῦ Φρειδερίκου Μεγάλου ἐμπιστευτικὴν ἀλληλογραφίαν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν πρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας ἐν Βερολίνῳ. Μεταβὰς εἰς Λονδῖνον, κατ' ἐντολὴν τοῦ Καποδιστρίου, πρὸς ἐκπλήρωσιν ἐμπιστευτικῆς τινος ἀποστολῆς, ἠσθένησεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ ἀπέθανε μετὰ τέσσαρα ἔτη εἰς τὴν Φραγκφούρτην τὸν Μάϊον τοῦ 1822. Ἀφῆκεν ἀπομνημονεύματα περιλαμβάνοντα ἔγγραφα μεγίστης ἱστορικῆς ἀξίας περὶ τῶν μεγάλων γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἀπησχόλησαν τὴν διπλωματίαν κατὰ τὴν ταραχώδη ἐκείνην ἐποχήν. Θ. Β.

Ἀλόπη *[Μυθ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Κερκύονος ἢ Ἄκτορος ἀγαπηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, ἐξ οὗ καὶ ἀπέκτησεν υἱόν, τὸν Ἱπποθόοντα· ἕνεκα τούτου ἐφονεύθη, τοξευθεῖσα, ὑπὸ τοῦ πατρός της καὶ μετεμορφώθη εἰς πηγήν. Ὁ υἱός της Ἱπποθόων εἶναι ὁ ἐπώνυμος ἥρως τῆς Ἱπποθοωντίδος φυλῆς. Ἐκ τοῦ μύθου τούτου ὁ Χοιρίλος ἐποίησεν ὁμώνυμον δρᾶμα. Εἰς τὴν Ἐλευσῖνα ὑπῆρχε πηγὴ φέρουσα τὸ ὄνομά της *(Στ. Βυζ.)*. Ε. ΣΙΔ.

Ἀλόπη. —1) Πόλις ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ Φθιώτιδι, μεταξὺ Κρεμαστῆς Λαρίσης καὶ Ἐχίνου κειμένη κατὰ Στέφανον Βυζάντιον. Εἶναι μία ἀπὸ τὰς 5 πόλεις, αἵτινες ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. II, 682) καταριθμοῦνται εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἀχιλλέως. Ἡ κατόπιν ἱστορία τῆς πόλεως παραμένει κατὰ τὸ πλεῖστον ἄγνωστος. Μόνον περὶ τὸ 171 π. Χ. ἀναφέρεται ὅτι κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου Κοΐντου Μαρκίου, ἐπειδὴ ἀνῆκεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Περσέα. Ἐρείπια τῆς Ἀλόπης σῴζονται κατά τινας παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον *Ράχη* ἢ *Ράχες*, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Στυλίδος, παρὰ τὴν θάλασσαν, ἔνθα εὑρέθησαν καὶ δύο ἐπιγραφαί. Τούτων ἡ μὲν μία ἀνήκει εἰς τὰ μέσα τῆς 2ας π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἡ δὲ ἄλλη εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος (μεταξὺ τοῦ 305 ἕως 290 π. Χ). Κατὰ τὸν Στράβωνα (C. IX, 432) ἡ Ἀλόπη αὕτη ἐκαλεῖτο ὑπό τινων καὶ *Ἀλιοῦς*. Ε. Ν. Μ.

— 2) Ὅρμος καὶ πόλις τῆς Λοκρίδος τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου: «καὶ εἰσὶ κατ' Εὔβοιαν αὐτοῖς [Λοκροῖς] πόλεις Δάρυμνα, Κῦνος, Ὀποῦς, Ἀλώπη» (*Σκύλ.* Περίπλ. 60· πρβλ. *Στράβ.* ἐκδ. Didot 365.29 371.37. *Pomp. Mel.* ἐκδ. Didot II 629. *Plin.* IV 27). Ἐν τῇ ἱστορίᾳ φέρεται διὰ τὴν ἀπόβασιν ἣν ἐξετέλεσεν αὐτόθι στόλος τῶν Ἀθηναίων ἐκ τριάκοντα τριήρεων ὑπὸ Κλεόπομπον τὸν Κλεινίου σταλεὶς πρὸς καθυπόταξιν τῆς Λοκρίδος καὶ ἐπιτήρησιν τῆς Εὐβοίας, καὶ ἧς ἀποβάσεως συνέπεια ἦτο ἡ παρὰ τὴν Ἀλόπην ἧττα τῶν συμμαχησάντων μετὰ τῶν Λοκρῶν καὶ ἡ καταστροφὴ τοῦ Θρονίου (*Θουκ.* Β, 26). Τὰ ἐρείπια τῆς Ἀλόπης, ἥτις πιθανῶς κατεστράφη ὑπό τινος τῶν σεισμῶν τῶν ἀδιακόπως δονούντων τὰς σεισμοπλήκτους ἐκείνας ἀκτὰς («...τοὺς καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα γενομένους ποτὲ σεισμούς... καὶ *Ἀλόπης* δὲ καὶ Κύνου καὶ Ὀποῦντος πολλὰ καταβλαβῆναι μέρη» *Στράβ.* Didot A, γ, 20), διακρίνονται εἰσέτι (εἰς πλάτ. 38°45'10" καὶ μῆκ. 22°57'50" κατὰ τὸν Ἀγγλικὸν Χάρτην 1556: Gulf of Volo with Oreos and Talanta channels), εἰς ἀπόστασιν 4 μιλλίων δυτικῶς ἀπὸ τοῦ φάρου Ἀρκίτσης, ΒΑ τῆς θέσεως *Μηλιδόνι* καὶ ἐπὶ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Θερμοπυλῶν–Ἀταλάντης. Σ. Ε. Λ.

— 3) Πόλις τῶν Ὀζολῶν ἢ Ἑσπερίων Λοκρῶν, ἄποικος τῆς προηγουμένης, μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος: «Ἀλόπην δὲ ἐνταῦθα (ἐν Ὀζόλαις) καὶ ἐν τοῖς Ἐπικνημιδίοις ὀνομάζουσι καὶ ἐν τῇ Φθιώτιδι» (C. IX 426). Ἔκειτο κατὰ τὰ πρὸς τὴν Φωκίδα σύνορα τῶν Λοκρῶν, περὶ τοὺς Δελφούς, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στεφ. Βυζαντίου «πέμπτη περὶ τοὺς Δελφούς». Ἄλλοθεν δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ πόλις αὕτη.

— 4) Τοποθεσία τις παρὰ τὴν Ἔφεσον, *Λυκία* βραδύτερον ὀνομασθεῖσα. Φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ Ἔφεσος ἐκαλεῖτο «*Ἀλόπη*», τὸ δὲ ὄνομά της τοῦτο παρέμεινεν ὡς τοπωνυμία παρ' αὐτήν. Ἀρχαῖοι κριτικοὶ μετέγραφον τὸ παρ' Ὁμήρῳ «*Ἀλύβης*» (...«ἦρχον τηλόθεν ἐξ Ἀλύβης, ὅθεν ἀργύρου ἐστὶ γενέθλη» — Ἰλιάς, II 857) εἰς «*Ἀλόπης*», ὑπελάμβανον δὲ δι' αὐτῆς ἢ τὴν πόλιν Ζέλειαν ἐν τῇ Τρωάδι κατὰ τὴν Προποντίδα ἢ καὶ αὐτὴν τὴν Ἔφεσον (Πρβλ. Στράβ. C. 450, 456).

— 5) Πόλις τοῦ Πόντου, ἡ πατρὶς τῆς βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων Πενθεσιλείας, ἡ ὁποία μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἕκτορος ἔδραμεν εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων. Κατὰ τὸν Στράβωνα (C. 550 —552 καὶ 603) ἡ πόλις αὕτη εἶναι ἡ *Ἀλύβη* τοῦ Ὁμήρου, ὀνομασθεῖσα οὕτω ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων κατὰ παραφθορὰν ἐκ τοῦ Ἀλύβη-Ἀλόβη, Ἀλόπη. Ἐν αὐτῇ ὑπῆρχον κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ὁμήρου (II 857) περίφημα μεταλλεῖα ἀργύρου (ὅθεν ἀργύρου ἐστὶ γενέθλη), καὶ κατῴκουν οἱ Ἀλιζῶνες, ὧν οἱ ἀρχηγοὶ Ὀδίος καὶ Ἐπίστροφος ἐβοήθησαν τοὺς Τρῶας. Ε. Ν. Μ.

ἁλοπήγια (τά). Θέσεις τῶν ἀκτῶν τῶν θαλασσῶν καὶ λιμνῶν, ἢ ἄλλων πηγῶν, ἔνθα ἐπήγνυτο ἅλας, ἢ δι' αὐτομάτου ἐξατμίσεως, ἢ δι' ἰδιαιτέρων ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι ὠνομάζοντο *ἁλοπηγοί* (*Στράβ.* Ζ' 312, ΙΒ' 568, ΙΓ' 605, *Πλούταρχ.* 6. Ρωμ. 25). Τοιαῦτα ἁλοπήγια ὑπῆρχον πολλὰ ἐν Ἀττικῇ, τῶν ὁποίων τινὰ διατηροῦνται μέχρι σήμερον (*Ἁλαὶ Αἰξωνίδες*, *Ἁλαὶ Ἀραφηνίδες*, *ἁλμυρίδες*)· οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως δὲν εἶχον αὐτάρκειαν ἅλατος, ἀλλ' ἐπρομηθεύοντο αὐτὸ ἄλλοθεν, καὶ δὴ ἐκ Μεγάρων, ἔνθα παρὰ τὴν Νίσαιαν ἐπήγνυτο ἅλας ἐξαίρετον, διότι ἦτο ξηρὸν καὶ ἰσχυρῶς ἁλιστικώτερον τῶν ἄλλων, ἐγίνετο δὲ καὶ φαρμακευτικὴ χρῆσις αὐτοῦ. Ἐπίσης ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν Κρήτῃ καὶ μάλιστα ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βορυσθένους (Δνιέπρου) ὑπῆρχον ἁλοπήγια· ἐκ τῶν τελευταίων ἐπρομηθεύοντο ἅλας οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων, Σκυθῶν καὶ ἄλλων βαρβάρων. Καὶ ἐν τῇ Μαιώτιδι (Ἀζοφικῇ) ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι ἁλοπήγια, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, Σικελίᾳ, Κύπρῳ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἔνθα περίφημον τὸ «Τραγασαῖον ἁλοπήγιον αὐτόματον». Ἐν τῇ λοιπῇ Ἀσίᾳ ἀναφέρονται ἁλοπήγια ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐν Καππαδοκίᾳ, Ἀραβίᾳ, ἔτι δὲ πολλαχοῦ τῆς Ἀφρικῆς. Ἰδιάζοντα ἁλοπήγια ὑπῆρχον εἰ Ἰλλυρίᾳ (σημερινῇ Ἀλβανίᾳ) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀρδιαίων καὶ Αὐταριατῶν· τὸ ἅλας τοῦτο παρήγετο ἐξ ὕδατος, ἀναπηδῶντος ἔν τινι σπηλαίῳ ἐκ πηγῆς κατὰ τὸ ἔαρ μόνον· τὸ ὕδωρ τοῦτο ἐκτιθέμενον τὴν νύκτα εἰς τὸ ὕπαιθρον, παρῆγεν ἐντὸς 5—6 ἡμερῶν ἅλας λευκότατον ὡς ἡ χιών, οὐχὶ εἰς χόνδρους, ἀλλ' εἰς κόνιν. (Βλ. καὶ λ. ἅλυκαι.) Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἁλοπηγὸς (ὁ)· ὁ ἐργάτης τοῦ ἁλοπηγίου.

ἀλοπίκουρος ὁ *λειμώνιος [Βοτ.]*· βλ. ἀλωπέκουρος.

Ἀλόπιος *[Μυθ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ἀντιόπης (Ἀπολλόδ.).

ἁλοπλαγκτόν. Σύνολον θαλασσίων ὀργανισμῶν ζώντων ἐντὸς τοῦ θαλασσίου ὕδατος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλα εἴδη βιοῦντα ἐντὸς λιμνῶν (*λιμνοπλαγκτόν*) ἢ ἐντὸς ἑλῶν (*ἑλοπλαγκτόν*)· βλ. πλαγκτόν. Ν. Ι. Ζ.

ἀλοπόθρουμπος ἢ *ἀλουπόθρουμπος [Βοτ.]*· κοινὴ ὀνομασία εἰς Κύπρον *λιθοσπέρμου τοῦ παχυφύλλου*. Σ. Μ.

ἀλοπόνωτος (ὁ) (Aloponotus) *[Ζῳολ.]*· βλ. σαῦραι.

Ἀλόρα (Alora). Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαλάγας, πλησίον τοῦ ποταμοῦ Γουαδαλχόρθη. Κάτοικοι 11,325. Ἔχει θερμὰς θειούχους πηγάς. Ἡ περιφέρεια (37.000 κάτ.) παράγει πορτοκάλλια, λεμόνια, ρόδια καὶ ἄλλα ὀπωρικά.

ἁλοραγίδαι (Haloragaceae) ἢ *ἁλοραγοειδῆ*, *ἁλιρραγώδη* καὶ *γυννερειώδη [Βοτ.]*· φυτικὴ οἰκογένεια τῆς τάξεως τῶν *μυρτανθῶν* καὶ τῆς συνομοταξίας τῶν *δικοτύλων*. Ἡ οἰκογένεια αὕτη εἶναι συγγενὴς τῶν οἰκογενειῶν *ὀναγριδῶν*, *μυρτιδῶν* καὶ *λυθριδιῶν*, φέρει δὲ ἄνθη μικρὰ καὶ ὑπέρους ἀσυμφυεῖς. Ἑρμαφρόδιτα ἢ πολύγαμα, ἐνίοτε γυμνά, ἀποτελούμενα ἀπὸ ἕνα στήμονα ἢ ἕνα ὕπερον. Ὁ καρπὸς των εἶναι δρυποειδὴς ξηρός. Κυριώτερα εἴδη εἶναι *μυριόφυλλον τὸ σταχυοφόρον* ἐνυδρόβιον φυτὸν ἀπαντῶν καὶ εἰς τὴν λίμνην τοῦ Ἀγρινίου, καὶ *ἵππουρις ἡ κοινὴ* ἀπαντῶσα εἰς Κέρκυραν. Σ. Μ.

ἁλορέλλα (Halorella Bittner) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *βραχιοπόδων*, ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ρυγχονελλιδῶν*, μετὰ ρύγχους φέροντος ὀξείας γωνίας. Παρουσιάζεται εἰς τὸ ἀλπινικὸν τριασικὸν σύστημα τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Θ. Ζ.

Ἀλ-Ὀρεντὶ (Al-Oredhi) *[Ἀστρον.]*. Ἀστρονόμος ἐκ Δαμασκοῦ ἀκμάσας περὶ τὰ 1250. Ἦτο σύγχρονος τοῦ Νασσὶρ-Ἐδδὶν Τουσί, μεθ' οὗ συνειργάσθη εἰς τὴν σύνταξιν τῶν *Ἰλχανίων Πινάκων*. Σ. Π.

ἁλορίτης (Halorites Mojs) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος *ἀμμωνιτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *τροπιτιδῶν* (Tropitidae) *ἐξωσιφωνωτῶν* (Extrasiphonata) τῆς ὑποτάξεως τῶν *ἀμμωνιτοειδῶν* (Ammonoidea) τε-

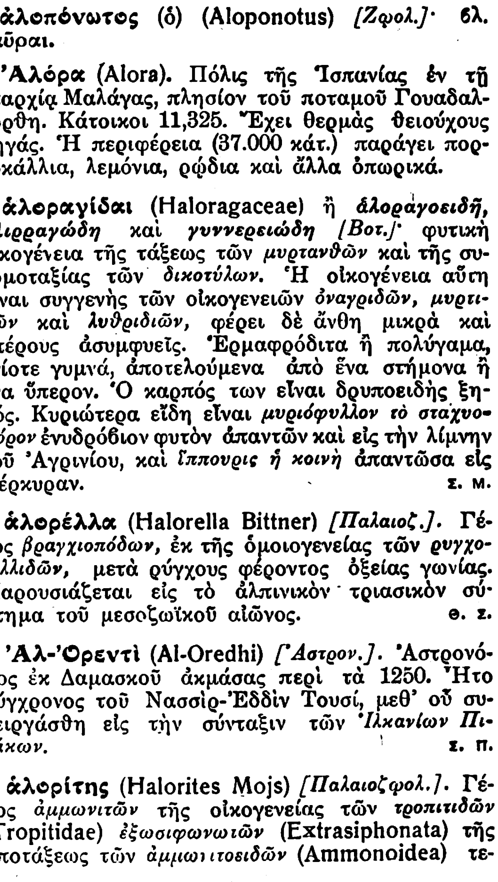

Ἀλορίτης dacus Mojs, ποικιλία Apollonis.

τραβραγχίων κεφαλοπόδων μαλακίων ζῴων. Ἔχει κέλυφος ἐξωγκωμένον, μὲ στενὸν ὀμφαλὸν ἢ καὶ ἄνευ ὀμφαλοῦ, πρὸς τὰ ἔξω ἀπεστρογγυλωμένον. Ὁ κατοικίδιος θάλαμος μακρός. Οἱ ἐσώτεροι γῦροι φέρουν ἐγκαρσίας πλευρὰς μὲ κόμβους διατεταγμένους ἐν εἴδει περιδεραίου μαργαριτῶν. Ὁ τελευταῖος γῦρος εἶναι κατά τι ἀποστενωμένος καὶ φέρει ἐγκαρσίας πτυχὰς ἢ ραβδώσεις, συχνὰ δὲ μίαν ἐξωτερικὴν σειρὰν ἀκραίων κόμβων. Τὸ γένος τοῦτο εὑρέθη εἰς τὰ στρώματα τῆς ἀνωτέρας τριασίου περιόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος εἰς τὰς Ἄλπεις, Σικελίαν, Ἰνδίας, Τιμὸρ καὶ Καλιφορνίαν.

Ἐν Ἑλλάδι ἁλορίτης εὑρέθη ἀπολιθωμένος ὑπὸ τοῦ C. Renz ἐντὸς τῶν ἀσβεστολίθων τοῦ Ἀγ. Ἀνδρέου (Ἐπίδαυρος - Ἀσκληπιεῖον) τῆς Ἀργολίδος, οἱ ὁποῖοι ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὴν κατωτέραν κάρνιον ἐποχὴν τῆς τριασίου περιόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Ἐκ τοῦ γένους τούτου εὐ-

Digitized by Google

ρέθη ὑπὸ τοῦ Renz μέχρι τοῦδε μόνον μία νέα ποικιλία τοῦ εἴδους ἁλορίτης (ἢ ἰοβίτης) dacus Mojsisovics, τὴν ὁποίαν ὁ Renz ὠνόμασεν *ἁλορίτης dacus* Mojs. var. Apollonis. Γ. Κ. Γ.

Ἅλος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις ἀνήκουσα εἰς τὴν Ἀχαΐαν Φθιώτιδα τῆς Θεσσαλίας· διὸ ἐλέγετο ὁ *Ἀχαϊκὸς Ἅλος*, ἢ συχνότερον ἡ *Ἅλος*. Σημαντικὰ ἐρείπια τῶν τειχῶν αὐτῆς διεσώθησαν εἰς τὰ νότια ἄκρα τῆς πεδιάδος τοῦ σημερινοῦ Ἁλμυροῦ ἐν θέσει *Κεφάλωσι*, ὡς ὀνομάζεται ἄφθονος πηγή, ὀλίγον ὑφάλμυρος, ἀποτελοῦσα ποταμόν, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο *Ἄμφρυσος*· ἀπέχει δὲ 2—3 χιλ. ἡ πόλις ἀπὸ τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου. Ἀπὸ τοῦ 1905—1925 ἐγένοντο ἐκεῖ ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, ὑπὸ τοῦ ἐφόρου ἀρχαιοτήτων Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου καὶ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Φρειδ. Σταῖλιν. Ἐξ αὐτῶν ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ πόλις ὑπῆρξε κατὰ τὴν Νεολιθικὴν (10.000—3 000 π. Χ) καὶ Χαλκῆν (3000—1500 π. Χ.) περίοδον, ἔτι δὲ μᾶλλον κατὰ τὴν Γεωμετρικὴν (1000—800 π. Χ.) καὶ περαιτέρω κατὰ τὴν ἱστορικὴν περίοδον μέχρι τοῦ 346 π. Χ., ὅτε ὁ βασιλεὺς Φίλιππος, ὁ πατὴρ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, κατέστρεψεν αὐτήν. Μετ' ὀλίγα ὅμως ἔτη ἡ Ἅλος ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν (τῷ 184 π. Χ.) καὶ προσηρτήθη εἰς τὸ Κοινὸν τῶν Θεσσαλῶν, μετὰ τοῦ ὁποίου ἔσχε κοινὰς τὰς τύχας μέχρι τοῦ 400 μ. Χ. Κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον ἐτειχίσθη ἡ παλαιά της ἀκρόπολις καὶ κατῳκεῖτο ἡ πόλις, ἴσως ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κεφάλωσι - Ἁλμυρός*. Ἀμφότεραι αἱ λέξεις αὗται ὑπενθυμίζουσι τὸ ἀρχαῖον ὄνομα ἐντὸς αὐτῶν παρεφθαρμένον. Κατὰ τοὺς τελευταίους πρὸ ἡμῶν 2 ἢ 3 αἰῶνας, ἡ πόλις ἐγκατελείφθη λόγῳ τῶν ἀναπτυχθέντων ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ φοβερῶν ἑλῶν, εἶναι δὲ σήμερον ἀκατοίκητος.

Ἡ μυθολογία φέρει τὴν πόλιν ὡς οἰκισθεῖσαν (κατὰ τὴν Χαλκῆν περίοδον) ὑπὸ τοῦ *Ἀθάμαντος*· ἐξ αὐτῆς ἐξεκίνησαν οἱ πρῶτοι ἐν τῷ κόσμῳ ἐρευνηταὶ τῶν θαλασσῶν, ἤτοι ὁ *Φρίξος* μὲ τοὺς παλαιοτέρους Ἀργοναύτας. Αὕτη ἐπίσης ὑπῆρξε κατὰ τὴν Μυκηναϊκὴν περίοδον (1500—1100 π. Χ.) μία τῶν σπουδαιοτάτων πόλεων τοῦ βασιλείου τοῦ Ἀχιλλέως. Ἐν τῷ λιμένι αὐτῆς ἐναυλόχησεν ὁ ἡνωμένος ἑλληνικὸς στόλος τῷ 480 π. Χ., ἵνα πολεμήσῃ τὸν Ξέρξην, μετὰ τοῦ ὁποίου ὅμως ἐτάχθησαν οἱ Ἀχαιοὶ οὗτοι καὶ πάντες οἱ Θεσσαλοί. Φαίνεται δὲ ὅτι ἀπὸ τοῦ 500—150 π. Χ. ἡ πόλις αὕτη ἦτο κέντρον μικρᾶς ὁμοσπονδίας τῶν πέριξ, ἔχουσα βουλήν, ἰδίους ταγοὺς καὶ ἴδιον πρυτανεῖον, καλούμενον *Λήϊτον* (ἰωνιστί).

— 2) Πόλις τῆς Λοκρίδος, ὡς καὶ ὁ *Ἁλιοῦς*, ἑτέρα πόλις αὐτῆς, ἀμφότεραι παράλιαι· περὶ αὐτῶν ὑπῆρχεν ἀμφισβήτησις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἐὰν ὁ Ὅμηρος ἐν τῷ Καταλόγῳ (Ἰλιάδος Β 681 κ.ἑ) ἐννοῇ αὐτὰς ἀνηκούσας εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἀχιλλέως, ἢ τὴν ὁμώνυμον τῆς Ἀχαΐας Φθιώτιδος· τὸ δεύτερον φαίνεται πιθανώτερον, καίτοι δὲν εὑρέθησαν ἐν τῇ Φθιωτικῇ Ἅλῳ σπουδαῖα ἴχνη Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ (Στράβ. Θ' 432 8).

— 3) Κώμη τις τῆς ἀρχαίας Μαγνησίας τῆς Θεσσαλίας, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τῆς Δημητριάδος, καθ' ὅσον στρατηγός τις αὐτῆς φέρεται ἐν ἐπιγραφῇ ὡς ὢν *Ἁλεὺς* τὴν πατρίδα. Ἡ θέσις αὐτῆς εἶναι, κατὰ τὸν ἐρευνήσαντα τὰ μέρη ἐκεῖνα Α. Σ. Ἀρβανιτόπουλον, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα παρὰ τὸν ἀξιόλογον ὅρμον *Καντήραγα*, μεταξὺ τοῦ σημερινοῦ Βόλου καὶ τῆς Νέας Ἀγχιάλου, εἰς θέσιν *Μαραθιᾶς*, ὅπου ὑπάρχουσιν ἐρείπια τειχῶν καὶ εὑρέθησαν ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ τάφοι. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἅλος (ἡ). Θεράπαινα τοῦ Ἀθάμαντος πιστοτάτη, μαρτυρήσασα εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ Ἰνὼ ἔφρυγε τὸν πρὸς σπορὰν σῖτον, ἵνα μὴ φυτρώνῃ· πρὸς τιμὴν αὐτῆς ὠνόμασεν ὁ Ἀθάμας τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν πόλιν **Ἅλον**. Α. Σ. Α.

Ἀλοσάγγα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Φέρεται παρὰ τῷ γεωγράφῳ Πτολεμαίῳ (7,2.23), ὡς καὶ ἡ *Ἀδεισάγγα*, ὡς τόπος τῶν Ἰνδιῶν κατὰ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ ποταμοῦ Βκούγγα, νῦν Ἰσαβαντὶ τῆς Βιρμανίας. Α. Σ. Α

ἀλόσαυρος (ὁ) (Halosaurus) *[Ζωολ.]*. Ἰχθὺς τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κλουπεϊδῶν*, διακρινόμενος ἐκ τοῦ πεπιεσμένου καὶ ἐπιμήκους σώματός του. Εὑρίσκεται ἐν ἀφθονίᾳ παρὰ τὰς νήσους Μαδέρας. Δ. Ν. Π.

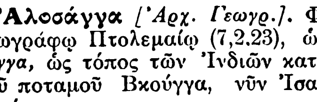

Ἀλόσαυρος.

ἁλοσάχνη *['Υδρογρ.]*. Ἡ ἁλμώδης ἐξάνθησις ἥτις καλύπτει τὸ συνήθως ὑποτρέμον εἰς τὸν βηματισμὸν καὶ ὑπὸ καχεκτικῆς παράλου χλωρίδος καλυπτόμενον ἔδαφος, τὸ περιβάλλον *παραθαλάσσιον ἕλος*, ἢ καὶ τὴν ἔκτασιν ἥν ποτε κατεῖχε *λιμνοθάλασσα* ὁριστικῶς ἀποξηρανθεῖσα εἰς *ξηρολίμνην*.

— *[Ναυτ.]*. Ἐν τῷ ναυτικῷ καλεῖται *ἁλοσάχνη* ἡ ἁλμώδης ἐπικάθισις, ἥτις παρατηρεῖται εἰς τὰ μεταλλικά, ἰδίως ὅμως εἰς τὰ ἐκ κρυστάλλου ἢ ὑέλου ἐκτεθειμένα μέρη τοῦ πλοίου ἢ τῶν φάρων (λ χ. κρύσταλλοι ἀναφωτίδων καὶ παραφωτίδων πλοίου πλευρικῶν πλοϊκῶν φανῶν, κρυσταλλοπίνακες κλωβοῦ φάρου κ.α.δ.) καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἀπότοκος ἀποξηράνσεως εἴτε ψεκασμῶν ἀπὸ κυματισμοῦ εἴτε τῆς χαρακτηριστικῆς καὶ γνωστῆς εἰς τοὺς ναυτικοὺς ἁλμώδους ὑγρασίας, τῆς παρατηρουμένης ἰδίως μὲ τοὺς ἀπὸ νότου ἀνέμους. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἀλόστ (Alost, φλαμμ. Aalst). Πόλις τοῦ Βελγίου ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ τοῦ νομοῦ Ἀνατολικῆς Φλάνδρας. Κάτοικοι 36.541. Ἡ πόλις εἶναι παλαιοτάτη. Τῷ 1667 ἐπολιορκήθη καὶ κατελήφθη ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν παρὰ τοῦ Γάλλου στρατάρχου Τυρὲν (Turenne). Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παγκοσμίου πολέμου (1914) ὑπῆρξε θέατρον πολλῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων μεταξὺ τῶν Βέλγων καὶ τῶν Γερμανῶν, ὑπέστη δὲ σημαντικὰς καταστροφὰς τόσον ἐκ πυρκαϊῶν ὅσον καὶ ἐκ βομβαρδισμοῦ. Ἡ πόλις ἔχει ἀρκετὰ βιομηχανικὰ ἐργοστάσια καὶ δὴ κλωστοϋφαντουργικὰ τοιαῦτα, λευκαντήρια καὶ ζυθοποιεῖα. Ἐπίσης ἔχει ὡραῖα κτίρια, ἐν οἷς τὸ δημαρχεῖον, δεσπόζον τῆς μεγάλης πλατείας, ἀνεγερθὲν ἐπὶ ἰδιορρύθμου σχεδίου τὸν ΙΓ' αἰῶνα, καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου, κτισθέντα κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, γοτθικοῦ ρυθμοῦ. Ἐπίσης ἐνταῦθα ἱδρύθη τῷ 1474 ὑπὸ τοῦ Thierry Maartens ἓν τῶν πρώτων καὶ ἀρίστων τυπογραφείων. Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης διέρχεται ἡ ἀπὸ Βρυξελλῶν εἰς Ὀστάνδην σιδηροδρομικὴ γραμμή. Ἀπὸ τὴν πρώτην ἀπέχει 31 χμτρ., ἀπὸ τῆς Ἀμβέρσης δὲ 51 χμτρ. Δ. Ε. Μ.

ἁλοτρίβανος καὶ *ἁλότριψ*· τὸ δι' οὗ τρίβεται τὸ ἅλας· βλ. *ἁλακόπετρα*.

ἁλοτριβεῖον (τό)· κατάστημα, ἐργαστήριον λειοτριβήσεως τοῦ ἅλατος.

ἁλοτριχίτης (Halotrichit) ἢ ***στυπτηρία διὰ σιδήρου*** (Eisenalaun) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν εὑρισκόμενον εἰς σχήματα τριχοειδῆ, ἰνώδη, βοτρυοειδῆ πάντοτε ὑπὸ μορφὴν ἐπιφλοιωμάτων. Ἔχει χρῶμα φαιόλευκον, ὠχροκίτρινον καὶ μηλοπράσινον. Λάμπει μεταξοειδῶς. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι θειικὸς ὑποσίδηρος μὲ θειικὸν ἀργίλλιον καὶ ὕδωρ κατὰ τὸν τύπον τῶν στυπτηριῶν ($FeSO_4$ Al_2 $3SO_4$)$+24\,H_2O$. Μέρος τοῦ σιδήρου δύναται νὰ ἀντικατασταθῇ ὑπὸ μαγγανίου καὶ ἄλλων μετάλλων.

Παρουσιάζεται ἐπὶ κοιτασμάτων μεταλλευμάτων (Mörsfeld, Bodenmais), ἐντὸς κοιτασμάτων γαιανθράκων (Mäuren, Περσία) καὶ εἰς θειωνίας (Ἰσχία). Γ. Κ. Γ.

ἁλοτροπισμός. Ἡ ἰδιότης τὴν ὁποίαν ἔχουσι πολλάκις τὰ ὑδρόβια νὰ τρέπωνται πρὸς ὡρισμένην διεύθυνσιν εἰς ἐξεύρεσιν ὕδατος διαφόρου ἁλμυρότητος (βλ. λ. **τροπισμοί**). Ν. Ι. Σ

Ἀλοῦ (Alhoy). ***Φιλάδελφος Μαυρίκιος***. Γάλλος φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1802 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1856. Ἔγραψε: «Μεγάλη Δραματικὴ Βιογραφία» (1824) ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον ὁ «*Ἐρημίτης τοῦ Λουξεμβούργου*».

Ἀλούακα. Ἀρχαία πόλις τῆς βορειοδυτικῆς Μηδίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ γεωγράφου Πτολεμαίου (4,2,10)· εἶναι ἡ σημερινὴ *Ἀλβὰγ* τοῦ Κουρδιστὰν τοῦ βιλαετίου Χακκαρῆ, ἀνῆκε δὲ εἰς τὴν παλαιὰν Ἀρμενίαν ἢ Ἀτροπατηνὴν Μηδίαν. Α. Σ. Α.

Ἀλουανίς. Πόλις ἀρχαία ἐν Μεσοποταμίᾳ, ἀναφερομένη μόνον ὑπὸ τοῦ γεωγράφου Πτολεμαίου (5, 18, 13), τῆς ὁποίας δὲν καθωρίσθη εἰσέτι ἡ θέσις. Α. Σ. Α.

Ἀλουάρη. Πόλις τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου.

Ἀλουβάρδης. Ὑπογραμματεὺς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ τελευταίου Λατίνου βασιλέως τῆς Κωνσταντινουπόλεως Βαλδουΐνου Β' (1228—1261), παραμείνας ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ Παλαιολόγου καὶ ἀποσταλεὶς ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν πάπαν τῆς Ρώμης ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν μετ' αὐτοῦ συνδιαλλαγήν. Ὁ τότε πάπας τῆς Ρώμης Οὐρβανὸς Δ' τοσοῦτον κατεθλίβη ἐκ τῆς ἀνακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὥστε ἀπεπειράθη νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως εἰς νέαν Σταυροφορίαν, κατὰ τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν τὴν φορὰν ταύτην, καθ' ὅσον ἐφρόνει ὅτι μόνον διὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως λατινικοῦ Κράτους ἐν Κωνσταντινουπόλει θὰ ἐπετύγχανε τὴν ἀναγνώρισιν τῆς παπικῆς κυριαρχίας καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν. Καὶ δὲν ἐτελεσφόρησαν μὲν αἱ προσπάθειαι ἐκεῖναι τοῦ Οὐρβανοῦ, ἐν τούτοις ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ Παλαιολόγος, θέλων νὰ προλάβῃ ἐνδεχομένας περιπλοκάς, ἐπεζήτησε νὰ συνδιαλλαγῇ μετὰ τοῦ πάπα καὶ πρὸς τοῦτο ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ πρὸς αὐτὸν πρεσβείαν μετὰ δώρων πολυτίμων. Ἡ πρεσβεία ἐκείνη ἀπετελέσθη ἐκ τοῦ Ἀλουβάρδου καὶ τοῦ Νικηφορίτση, ὑπογραμματέως καὶ τούτου εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἐκδιωχθέντος Βαλδουΐνου. Ἡ τύχη τῆς πρεσβείας ὑπῆρξεν οἰκτρά. Ἅμ' ὡς ἀπεβιβάσθησαν εἰς Ἰταλίαν, συνελήφθησαν ὡς προδόται καὶ ὁ μὲν Ἀλουβάρδης κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ νὰ σωθῇ, ὁ δὲ Νικηφορίτσης ὑπέστη οἰκτρὸν θάνατον, ἐκδαρεὶς ζῶν ἀπὸ ποδῶν μέχρι κεφαλῆς. Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ἀλοϋδρῖναι *'Οργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω γενικῶς αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν συγχρόνως ἁλογονικὸν στοιχεῖον καὶ τὴν ὁμάδα τοῦ ὑδροξυλίου. Σ. Γ.

Ἀλουΐθ. Ἀρχηγὸς σώματος Αἰρούλων, συμμάχων τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ, ἀποσταλεὶς μετὰ σώματος δισχιλίων Αἰρούλων εἰς Ἰταλίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Βελισαρίου κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου ἐναντίον τῶν ἐκεῖ Γότθων. Ὁ Ἀλουΐθ ἦτο ἀνὴρ γενναῖος καὶ ἐμπειροπόλεμος, ἀλλ' ὅτε μετά τινας μῆνας ἀνεφύη ἔρις τις μεταξὺ τοῦ ἀρχιστρατήγου Βελισαρίου καὶ τοῦ στρατηγοῦ Ναρσῆ καὶ ἀνεκλήθη συνεπείᾳ ταύτης ὁ Ναρσῆς, ὁ Ἀλουΐθ μετὰ τῶν συμπατριωτῶν του ἠξίωσαν νὰ ἀπέλθωσι καὶ οὗτοι εἰς Βυζάντιον. Ὁ Βελισάριος μὴ θέλων νὰ στερηθῇ τῶν πολεμιστῶν τούτων, προσεπάθησε νὰ κρατήσῃ αὐτοὺς διὰ παντοίων προτροπῶν καὶ ὑποσχέσεων, καὶ ἐν τέλει δὲν ἐπέτρεψεν αὐτοῖς νὰ ἀπέλθωσιν. Τότε ὁ Ἀλουΐθ προῆλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Γότθων Οὐραΐα, ἐπέστρεψεν εἰς αὐτὸν ὅσους ἐκράτει αἰχμαλώτους, ὤμοσεν ὅτι δὲν θὰ πολεμήσῃ πλέον κατὰ τῶν Γότθων καὶ τυχὼν τῆς συνδρομῆς αὐτοῦ ἀπῆλθεν ἀνενόχλητος εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΛΟΣ

ἀλουϊσία *[Βοταν.]*· βλ. **ἀλουσία**.

Ἀλοῦκα. Παρὰ τῷ Ἕλληνι γεωγράφῳ Πτολεμαίῳ (3, 2, 8) ἀναγράφεται ὅτι ἦτο πόλις εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Κορσικῆς. Α. Σ. Α.

Ἀλουκᾶκος ***Ἀναστάσιος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μάνης ὅστις κατὰ τὸν Ἐμφύλιον διωρίσθη πρῶτον ταξίαρχος καὶ εἶτα χιλίαρχος. Γ. Δ. Κ.

ἀλουκίτη (ἡ) (Alucita) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα λεπιδόπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμερίων* διακρινόμενα ἐκ τοῦ πλουσίου χρωματισμοῦ καὶ τῶν διαφανῶν πτερύγων των. Δ. Ν. Π.

Ἀλοῦκος ***Νικόλαος***. Πρόκριτος ἐκ Στύρων τῆς Εὐβοίας, μαρτυρήσας κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Ἀγῶνος. Ληφθεὶς ὡς ὅμηρος ὑπὸ τοῦ Καρυστινοῦ Ὀμὲρ-βέη ἐθανατώθη ὑπὸ ἀνδρῶν του ἐν Καρύστῳ. Γ. Δ. Κ.

Ἀλούλα (Aloula) *['Αστρον.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀστέρος ξ Μεγάλης Ἄρκτου, προερχομένη πιθανῶς ἐκ παραφθορᾶς ἢ κακῆς γραφῆς τῆς ἐπί τινων παλαιῶν χαρτῶν ἢ σφαιρῶν τοῦ οὐρανοῦ παρὰ τοὺς ὀπισθίους πόδας τῆς Μεγάλης Ἄρκτου ἐπιγραφῆς ***Ἐλ-κάφζα ἐλ-ἄουλα*** (El-Kafza el-aula), ἐξ ἧς περιεσώθη εἰς μεταγενεστέρους χάρτας μόνον ἡ λέξις El Aula. Ὁ ἀστὴρ οὗτος φαίνεται περίπου τετάρτου μεγέθους (3,9), διὰ δὲ τοῦ τηλεσκοπίου ἀναλύεται εἰς διπλοῦν, τοῦ ὁποίου ὁ κύριος ἀστὴρ εἶναι μεγέθους 4,41 καὶ ὁ συνοδὸς 4,87. Ἡ περιφορὰ τοῦ ἑνὸς περὶ τὸν ἕτερον συμπληροῦται ἐντὸς 60 περίπου ἐτῶν. Φασματοσκοπικῶς ὁ Ἀλούλα ὑπάγεται εἰς τὴν τάξιν Go. (Βλ. **Ἄρκτος**.) Σ. Π.

Ἀλούλα, ***Ρὰς***—. Ἀβησσυνὸς ἀρχιστράτηγος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀβησσυνίας Ἰωάννου τοῦ Β' νικήσας παρὰ τὸ Δογαλὶ (1887) καὶ ἀπωθήσας οὕτω πρὸς τὴν παραλίαν, τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα, ἅτινα εἶχον καταλάβει τὴν Μασσάταν.

ἀλουλούδιστος καὶ ***ἀλουλούδιαστος***, —*η*, —*ο*· αὐτὸς ποῦ δὲν λουλουδίζει, δὲν εἶναι πλήρης ἀνθέων.

ἀλουμιάνης (Alumian) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν παρουσιαζόμενον εἰς μικροὺς ρομβοεδρικοὺς κρυστάλλους ἢ εἰς λευκὰ ἢ μηλοπράσινα, ἢ οὐρανοκυανᾶ, ὑελοειδῶς λάμποντα συσσωματώματα. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 2,7 καὶ σκληρότητα 2—3ου βαθμοῦ. Χημικῶς ἐξεταζόμενον εἶναι ἔνυδρον θειικὸν ἀργίλλιον. Εὑρέθη εἰς τὸ Sierra Almagrera τῆς Ἱσπανίας καὶ εἰς τὸ Ἀραράτ. Γ. Κ. Γ.

ἀλουμινιλίτης (Aluminilite) *['Ορυκτολ.]*. Συνώνυμον τοῦ **ἀλουνίτου** (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

ἀλουμίνιον· βλ. **ἀργίλλιον**.

ἀλουμινίτης (Aluminit) ἢ καὶ ***βεμπστερίτης*** *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν παρουσιαζόμενον εἰς μικροσκοπικῶς βελονοειδεῖς κρυστάλλους τοῦ μονο-

Digitized by Google

κλινοῦς ἢ προκλινοῦς κρυσταλλικοῦ συστήματος. Κυρίως εὑρίσκεται εἰς θηλοειδεῖς ἢ βοτρυοειδεῖς ἢ νεφροειδεῖς ἢ κονδυλοειδεῖς ὄγκους γεηροῦ καὶ λεπτολεπιοειδοῦς ἱστοῦ. Εἶναι μαλακός, εὔθρυπτος, χρώματος λευκοῦ, ἀδιαφανής. Ἔχει σκληρότητα 1ου βαθμοῦ καὶ εἰδικὸν βάρος 1,8. Διαλύεται εὐκόλως ἐντὸς ὑδροχλωρίου ὀξέος. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι ὑδρομιγὲς θειικὸν ἀργίλλιον. Κατὰ τὸν Groth ὁ χημικὸς του τύπος εἶναι $SO_4Al_2(OH)_4.7H_2O$. Εὑρίσκεται ἐν Χάλλῃ, New Haven καὶ ἀλλαχοῦ. Ὠνομάσθη καὶ *βεμπστερίτης* πρὸς τιμὴν τοῦ Webster, ὅστις εὗρε κοίτασμα ἀλουμινίτου εἰς τὸ New Haven. Γ. Κ. Γ.

— **ἀλουμινίτης ψευδαργυρομιγής** (Zinkaluminit) *[Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν παρουσιαζόμενον εἰς κρυστάλλους τοῦ ἑξαγωνικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος, ἔχοντας μορφὴν ἑξαπλευρικῶν τραπεζῶν, χρώματος λευκοῦ μέχρι πρασινωποῦ. Χημικῶς ἐξεταζόμενον εἶναι ἔνυδρος θειικὸς ψευδάργυρος μετὰ θειικοῦ ἀργιλλίου. Ὁ χημικὸς του τύπος εἶναι $6ZnO.3Al_2O_3.2SO_3+18H_2O$. Ἀπαντᾷ καὶ ἐν Λαυρίῳ. Γ. Κ. Γ.

ἀλουμνόλη (Alumnol) *[Φαρμ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ β-*ναφθολοσουλφονικὸν ἀργίλλιον*. Παρασκευάζεται ἐκ β-ναφθόλης διὰ σουλφουρώσεως ταύτης, μετατροπῆς τοῦ σχηματισθησομένου σουλφοξέος $[C_{10}H_5(OH).(SO_3H)_2]$ εἰς τὸ μετὰ βαρύου ἅλας καὶ ἐκ τούτου εἰς τὸ μετ' ἀργιλλίου. Λευκὴ κόνις εὐδιάλυτος ἐν ὕδατι καὶ γλυκερίνῃ, ἀδιάλυτος ἐν αἰθέρι. Ἀνεγράφη ἐξωτερικῶς κατὰ δερματικῶν παθήσεων, ὡς ἀντισηπτικόν, ἀντιβλεννορροϊκόν, στυπτικὸν κλπ. Μετὰ τάλκου μεμιγμένη χρησιμοποιεῖται ὡς κόνις ἐπιπάσεως. Ἡ ἀλουμνόλη χρησιμοποιεῖται ἔτι εἰς ὑδατοῦχα διαλύματα καὶ εἰς ἀλοιφάς. Κ. Γ. Μ.

ἀλουμοασβεστίτης (Alumocalcit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ποικιλία τοῦ ὀρυκτοῦ *ὀπαλλίου* ἀκάθαρτος, λόγῳ ἀναμίξεως μὲ ἄσβεστον καὶ ἀργίλλον. Εὑρέθη εἰς τὸ Eibenstock τῆς Σαξονίας καὶ τὴν Rézbánya τῆς Οὐγγαρίας. Κατὰ τὸν Breithaupt ὁ ἀλουμοασβεστίτης τοῦ Eibenstock εἶναι γαλακτόλευκος· ὑγραινόμενος γίνεται κιτρινωπόλευκος καὶ θολός, ἐὰν δὲ πάλιν ξηρανθῇ ἀναλαμβάνει τὸ πρῶτόν του χρῶμα. Γ. Κ. Γ.

Ἀλουμπράδοι (οἱ) (Alumbrados ἱσπαν., Illuminati λατ.), ἤτοι *πεφωτισμένοι*. Ἱσπανικὴ αἵρεσις μυστικίζουσα, ἀναφανεῖσα τὸ πρῶτον περὶ τὸ 1520, ἐν Σεβίλλῃ, Τολέδῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Τὴν αἵρεσιν ταύτην χαρακτηρίζει ἡ περιφρόνησις τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας, ἤτοι τῆς προσευχῆς, τῆς ἀσκήσεως, τῶν εἰκόνων κ.τ.λ. τὸ κύριον ἦτο δι' αὐτὴν ἡ ἐσωτερικὴ μετὰ τοῦ Θεοῦ σχέσις, ἥτις μόνη ἐπέφερε τὸν φωτισμόν. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως κατεδιώχθησαν πολὺ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς ἐξετάσεως καὶ πολλοὶ αὐτῶν ἐκάησαν ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Καὶ ἐν βορείῳ Γαλλίᾳ τῷ 1634 κατεδιώχθη παραπλησία αἵρεσις (Illuminés), ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἱερέως Guérin, καὶ τῷ 1722 ἐν νοτίῳ Γαλλίᾳ. Βραδύτερον δὲν φαίνονται ἴχνη τῆς αἱρέσεως. Δ. Σ. Μ.

ἀλοὺν *[Ἀλχ.]*. Ἡ πρώτη ἄμορφος τῶν ἀλχημισιῶν ὕλη, ἡ ῥίζα πάσης ὑπάρξεως, ἡ ἔχουσα μὲν σύμβολον τὸν κύκλον, ἀντιστοιχοῦσα δὲ πρὸς τὸ χάος.

Τὸ ἀλοὺν συγχέεται μετὰ τῆς στυπτηρίας ἥτις καὶ alun vulgaire ἀποκαλεῖται, ὑπόκειται δὲ εἰς τὰς ἐπιδράσεις τῆς Σελήνης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Paracelse*, Oeuvres complètes, Paris 1913 καὶ *Wirth*, Symbolisme hermétique, 1909. Δ. Π. Κ.

Ἀλοῦνδα *[Παραλ. Γεωγρ.]* Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ ὑφόρμου *Ἀλῆντας* ἐν Χίῳ, λησμονημένη ἀπὸ ὅλους πλέον, πλὴν τοῦ Ἀγγλικοῦ χάρτου (1645: The gulf of Smyrna and the island of Khios) ὅστις διατηρεῖ τὴν παλαιὰν ταύτην ὀνομασίαν Aluntha. Σ. Ε. Λ.

ἀλουνίτης ἢ *στυπτηριάτης λίθος* (Alunit Alaunstein, Alaunspat) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, παρουσιαζόμενον εἰς κρυστάλλους τοῦ ἑξαγωνικοῦ (ῥομβοεδρικῶς) κρυσταλλικοῦ συστήματος. Οἱ κρύσταλλοί του εἶναι μικροὶ μὲ καμπύλας ἐπιφανείας. Εὑρίσκεται ἐπίσης καὶ εἰς κοκκώδεις, στιφρὰς καὶ γεηρὰς μάζας. Ἔχει θραῦσιν ὀστρεοειδῆ ἢ σκληθρώδη, σκληρότητα 3,5—4ου βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 2,6—2,8, λάμψιν ὑελώδη καὶ ἐπὶ τῶν σχισμογενῶν ἐπιφανειῶν μαργαριτοειδῆ. Εἶναι ἄχρους, λευκός, κιτρινωπός, ὑπέρυθρος. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι θειικὸν κάλιον μὲ θειῶδες ἀργίλλιον καὶ ὕδωρ. Ὁ χημικὸς του τύπος εἶναι $3(Al_2SO_6).K_2SO_4+6H_2O$. Περιέχει 11,37 % ὀξείδιον καλίου (K_2O), 36,98 % ὀξείδιον ἀργιλλίου (Al_2O_3), 38,62 % τριοξείδιον τοῦ θείου (SO_3) καὶ 13,03 % ὕδωρ. Εἶναι διαλυτὸς εἰς τὸ καυστικὸν κάλι καὶ τὸ θερμὸν θειικὸν ὀξύ, ἀδιάλυτος δ' εἰς τὸ ὑδροχλωρικὸν ὀξύ.

Ἐμφανίσεις καὶ χρήσεις τοῦ ἀλουνίτου.—Ὁ ἀλουνίτης ἐσχηματίσθη πανταχοῦ δι' ἐπιδράσεως τοῦ θειικοῦ ὀξέος καὶ τῶν ὑδρατμῶν τῶν θειωνιῶν (θειοατμίδων) ἐπὶ τοῦ ἀστρίου τῶν τραχειτικῶν καὶ ἄλλων συγγενῶν πετρωμάτων. Παρουσιάζεται ὡς ἐκ τούτου ἀκανονίστως, φλεβοειδῶς, ἐντὸς τῶν ἀποσαθρωμένων ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων τῶν νεωτέρων ἡφαιστείων περιοχῶν. Ὁ ἀρχαιότατος γνωστὸς τόπος εὑρέσεως εἶναι ἡ Τόλφα (Tolfa) παρὰ τὴν Civita Vecchia, 35 περίπου μίλλια βορειοδυτικῶς τῆς Ῥώμης. Ἀπὸ μακροῦ χρόνου διεξάγεται εἰς τὸν τόπον τοῦτον ἐξόρυξις ἀλουνίτου. Τὰ κοιτάσματα ταῦτα ἀνεκαλύφθησαν τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 1460 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου ντὲ Κάστρο, ἐξήγαγον δὲ ἐκ τοῦ ἀλουνίτου *στυπτηρίαν*. Εἰς τὴν Τόλφαν ὁ ἀλουνίτης εὑρίσκεται ἐντὸς τραχειτῶν ὑπὸ μορφὴν φλεβῶν, τῶν ὁποίων τὸ πάχος ποικίλλει μεταξὺ 0,50 μ. καὶ 1,50 μ. Ἀπὸ τοῦ 1874 ἐξόρυξις γίνεται εἰς μίαν φλέβα, τὴν φλέβα Providenza, ἡ ὁποία κατὰ τόπους ἀποκτᾷ πάχος 10 μ. καὶ καθίσταται ἀνεκμετάλλευτος, ὅταν τὸ πάχος της ἐλαττῶται εἰς 0,80 μ. Ὁ ἀλουνίτης τῆς Τόλφας γενικῶς δὲν εἶναι καθαρός. Ἐμπεριέχει πάντοτε γεηρὰς προσμίξεις, τραχείτην, χαλαζίαν καὶ καολίνην. Ἡ περιεκτικότης του εἰς θειικὸν κάλιον κυμαίνεται μεταξὺ 11—17 % (κατὰ μέσον ὅρον 14 %), ἡ δὲ ἀνάλυσις τοῦ πετρώματος δίδει κατὰ μέσον ὅρον στυπτηρίαν ἄνυδρον 42 %, ὑδροξείδιον ἀργιλλίου 30 % καὶ 28 % ἀκαθάρτους προσμίξεις.

Ἡ ἐξαγομένη στυπτηρία ἦτο πολὺ καθαρά, τελείως οὐδέτερος, ἀπηλλαγμένη διαλυτῶν ἁλάτων σιδήρου, εἶχε δηλ. ἰδιότητας, αἱ ὁποῖαι τὴν εἶχον καταστήσει ποτὲ ὀνομαστὴν ὡς *ῥωμαϊκὴν στυπτηρίαν*. Ἀφ' ὅτου ὅμως ἤρχισαν νὰ κατασκευάζουν στυπτηρίαν τεχνητῶς καὶ ἐκ στυπτηριατῶν σχιστολίθων καὶ ἄλλων στυπτηριούχων ὀρυκτῶν, ἤρχισεν ἀνταγωνισμὸς πολὺ ἐπικίνδυνος διὰ τὴν στυπτηρίαν τῆς Tolfa. Ἤρχισαν τότε καὶ τὰς μεθόδους τῆς ἐξορύξεως νὰ τροποποιοῦν καὶ τὰς μεθόδους παρασκευῆς τῆς στυπτηρίας, ἵνα καταστήσουν τὴν τιμὴν τοῦ κόστους χαμηλήν. Πρακτικῶς 1 ½ τόννος ὀρυκτοῦ δίδει 1 τόννον στυπτηρίας. Τῷ 1911 παρήχθησαν 6.100 τόννοι ἀξίας 68.320 προπολεμικῶν γερμανικῶν μάρκων. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς παραγωγῆς καταναλίσκεται εἰς τὸ Ρουέν, μικρὸν δὲ μέρος κατεργάζονται εἰς τὴν Civita Vecchia. Ἀλουνίτης ἐν Ἰταλίᾳ εὑρίσκεται καὶ εἰς τὴν Solfatara παρὰ τὴν Νεάπολιν, Piombino καὶ Montionni τῆς Τοσκάνης καὶ ἐν Σικελίᾳ.

Ἐπὶ τῆς Πυρηναϊκῆς χερσονήσου εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Καρθαγένης καὶ τοῦ Mazarron ἐξῆγον οἱ ἀρχαῖοι πολὺν ἀλουνίτην. Τελευταίως εἰς τὴν Ἀλμερίαν (Benahabux) ἐκμεταλλεύονται ἐν ἀλουνιτοειδὲς ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ὀνομάζουν *γκαλαφατίτην*. Ἐμφανίσεις ἀλουνίτου ἐσημειώθησαν καὶ ἐν Γαλλίᾳ, εἰς τὸ Wurzen (συγκρίμματα ἐντὸς τριτογενῶν ἄμμων) παρὰ τὴν Λειψίαν, Siebenbürgen (μικρὰ ἐκμετάλλευσις), εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς κλιτῦς τῶν Καρπαθίων (εἰς πολλὰς θέσεις τῶν ὁποίων γίνεται καὶ ἐκμετάλλευσις), εἰς τὴν Ρωσίαν (Οὐράλια παρὰ τὴν Beresowsk καὶ Καύκασον), Ἀσίαν (Hadji-Kân παρὰ τὸ Kelif ἐν Buchara ἐντὸς γύψου, καὶ εἰς τὴν Ἰνδοκίναν).

Σπουδαιότεραι ἐμφανίσεις ἀλουνίτου εἶναι αἱ τῆς Αὐστραλίας (Νέας-Νοτίου-Οὐαλλίας). Ἀνατολικῶς τοῦ Bullah Delah τῆς περιοχῆς Gloucester εὑρίσκεται μία ῥάχις ἐπὶ τῆς ὁποίας ἁπλοῦται ἐπὶ μῆκος 3 χιλιομέτρων στρῶμα ἀλουνίτου, δίκην σάγματος ἐπικαθήμενον ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Διακρίνουν 4 εἴδη ἀλουνίτου: τὸ Light Pink μὲ 1,7 % πυριτικὸν ὀξὺ (τὸ καλύτερον εἶδος), τὸ Chalk Pink μὲ 16,4 % πυριτικὸν ὀξύ, τὸ Purple (μὲ 19,5 %) καὶ τὸ Granular μὲ 39,5 %. Τῷ 1911 παρήχθησαν 1022 τόννοι, ἀξίας 77532 γερμανικῶν μάρκων.

Εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν ἀνεκάλυψαν ἀλουνίτην εἰς ἄφθονα ποσά, ἐξάγουν ὅμως ἐξ αὐτοῦ *κάλιον*. Οἱ κυριώτεροι τόποι εὑρέσεως ἀλουνίτου εἶναι: α) Εἰς τὴν Ἰούτα παρὰ τὴν Marysvale καὶ εἰς ἀπόστασιν 7 ἀγγλικῶν μιλλίων νοτιοδυτικῶς ταύτης. Φλὲψ ἀλουνίτου, ἐξ ἧς ἐξάγονται δύο εἴδη ἀλουνίτου. β) Εἰς τὴν πολιτείαν εἰς τὸ Horn Silver Grube τῆς περιοχῆς Beaver. γ) Εἰς τὸ Colorado (Demokrat Hill, Mount Robinson, Rico Mountains, Silverton). δ) Εἰς τὴν πολιτείαν Nevada (Goldfield, Cactus Range, Las Vegas καὶ Bovard μὲ 10—11 % κάλι. ε) Ἐν Καλιφορνίᾳ, Ἀριζόνᾳ, Idaho, Washington καὶ Νέῳ Μεξικῷ.

Ἐν Ἑλλάδι ὁ ἀλουνίτης παρουσιάζεται: α) Ὑπὸ μορφὴν λευκῶν ἕως ὑποπρασίνων κρυσταλλωμάτων μὲ ὀπάλλιον ἐντὸς κισσήρεως παρὰ τὸ Ἀκρωτήρι τῆς Σαντορίνης. β) Ἐπὶ τοῦ τόφφου ἢ τῶν μεταμορφωμένων σχιστολίθων, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται πλησίον τῶν μοφεττῶν καὶ τῶν θειωνιῶν, παραχθεὶς διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἀτμίδων εἰς τὰς θέσεις Παληοχώρι καὶ Φίρλιγκος τῆς νήσου Μήλου.

[Βλ. καὶ λ. *στυπτηρίαι*.] Γ. Κ. Γ.

Ἀλοῦννο (Alunno), **Νικόλαος**. Ἰταλὸς ζωγράφος ἀκμάσας περὶ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 15ου αἰῶνος. Οἱ πίνακές του φέρουν χρονολογίαν 1458 καὶ 1499. Ἦτο σύγχρονος τοῦ Περουτζῖνο καὶ τοῦ Πιντουρίτσιο καὶ κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς τέχνης τῶν ζωγράφων τούτων. Οἱ πίνακες του εἶναι κυρίως ὑδατογραφίαι, τὰς ὁποίας χαρακτηρίζει δύναμις ἐκφράσεως τῶν προσώπων. Τὰ καλύτερα ἔργα του εὑρίσκονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου καὶ τὸν καθεδρικὸν ναὸν ἐν Φολίνιο.

— **Ἀλοῦννο** (Alunno), *Φραγκίσκος*. Φιλόλογος καὶ μαθηματικὸς Ἰταλὸς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Φερράρᾳ περὶ τὸ 1470. Εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τὸ ἔργον του «Θησαυρὸς τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης», ἐν τῷ ὁποίῳ συνέλεξε τὰς ὡραιοτέρας ἐκφράσεις τοῦ Βοκκακίου. Ἐφημίζετο δὲ καὶ διὰ τὸν καλλιγραφικόν του χαρακτῆρα. Διατρίβων ἐν Βολωνίᾳ παρουσίασεν εἰς τὸν Κάρολον Ε' τὸ «Πιστεύω» καὶ τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου γεγραμμένα εἰς χῶρον ἑνὸς δηναρίου.

ἀλουνογενὴς (Alunogen) ἢ *κεραμοαλίτης*, (Keramohalit, Haarsalz) *[Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀπαντῶν εἰς τριχοειδεῖς καὶ βελονοειδεῖς κρυστάλλους τοῦ προκλινοῦς ἢ μονοκλινοῦς κρυσταλ. συστήματος. Ἐπίσης εὑρίσκεται ὑπὸ μορφὴν ἐπιφλοιωμάτων ἢ εἰς σχήματα βοτρυοειδῆ, νεφροειδῆ καὶ σταλακτιτοειδῆ, ἔχοντα ἰνώδη ἢ λεπιδώδη ἢ κοκκώδη ἱστόν. Ἔχει θραῦσιν ἀνώμαλον, σκληρότητα 1½ — 2ου βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 1,6—1,7, λάμψιν μεταξοειδῆ, χρῶμα λευκόν, κιτρινωπὸν καὶ φαιόλευκον. Εἶναι μαλακὸς καὶ ἀδιαφανὴς ἢ διαφώτιστος. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι ἔνυδρον θειικὸν ἀργίλλιον τοῦ χημικοῦ τύπου $Al_2(SO_4)_3.18H_2O$.

Εὑρίσκεται ἐντὸς γαιανθρακωρυχείων καὶ λιθανθρακωρυχείων. Ἀναβλύζει ἐνίοτε ὡς ὑγρὸν ἐκ τῶν σχισμῶν τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων, προερχόμενος ἐκ τῆς ἀποσαθρώσεως σιδηροπυριτιούχων καὶ ἀργιλλούχων πετρωμάτων. Τοιαῦται ἐμφανίσεις παρετηρήθησαν εἰς τὸ Kolosoruk τῆς Βοημίας, Friesdorf παρὰ τὴν Βόννην κλπ. Εὑρίσκεται ἐπίσης καὶ ἐντὸς μεταλλείων (Bodenmais, Königsberg Οὐγγαρίας). Ἐπίσης παρουσιάζεται ὡς προϊὸν ἐνεργείας θειοατμίδων εἰς ἡφαιστείους τόπους (ὡς π. χ. εἰς Solfatara, Guito, νῆσον Μῆλον (θέσις Πυρωμένη ὑπὸ μορφὴν λευκῶν τριχωδῶν συσσωμάτων μὲ θεῖον καὶ μεταβολτίτην). Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἡφαιστείου «Δάφνη» (1925—26) τῆς Σαντορίνης ἐσχηματίσθη (σιδηροῦχος) ὡς προϊὸν ἐνεργείας τῶν ἀτμίδων. Εἰς μεγαλύτερα ποσὰ εὑρέθη παρὰ τὴν Ἀδελαΐδα τῆς Αὐστραλίας. (Βλ. καὶ ἀλουνίτης.) Γ. Κ. Γ.

ἀλουνοζάλη (Alunosal) *[Φαρμ.]*· βλ. **ἀργίλλιον σαλικυλικὸν βασικόν**.

ἀλουπερή, *ἀλουπουρὴ* ἢ *ἀλουπορὰ* *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ποικιλίας ἀμπέλου εἰς Κεφαλληνίαν. Σ. Μ.

Ἀλούπης ἢ *Ἀλουπέας, Πιέρος*. Ἀγωνιστὴς γεννηθεὶς ἐν Κάμπῳ τῆς Μάνης τῷ 1785. Κατὰ τὸ 1819 μετέβη, μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου του Ἀλεξάνδρου Κουμουνδουράκη, ἀσπόνδου ἐχθροῦ τῶν Μαυρομιχαλῶν, εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐνεργήσωσι παρὰ τῇ Πύλῃ καὶ ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τὸν Πετρόμπεην Μαυρομιχάλην τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μάνης, τὴν ὁποίαν ἀντεποιεῖτο ὁ Κουμουνδουράκης. Ὑπερισχύσαντος ὅμως τοῦ Πετρόμπεη συνελήφθησαν ἀμφότεροι ὡς ὕποπτοι, καθὼς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἕλληνες, καὶ ἐφυλακίσθησαν. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἀλούπης, κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς Ἐπαναστάσεως, δραπετεύσας τῶν φυλακῶν, ἐπανῆλθε, μετὰ πολλὰς περιπετείας καὶ κινδύνους, εἰς Ἑλλάδα, ὁ δὲ Κουμουνδουράκης ἀπεκεφαλίσθη. Ὁ Ἀλούπης ἠγωνίσθη κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα, λαβὼν μέρος ὡς ὁπλαρχηγὸς ὀλίγων ἀνδρῶν εἰς τὴν κατὰ τὸ Μανιάκι μάχην καὶ ἔπειτα εἰς τὴν κατὰ τὸ Ἀλμυρόν. Μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν ἐτιμήθη ἀριστεῖον καὶ ἐγένετο ἀξιωματικὸς τῆς φάλαγγος προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ. ΕΠ. ΑΛ.

Ἀλούπκα (Alupka) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ῥωσικὴ κωμόπολις, ἔχουσα ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς (7—20 ὀργυιαί) πρὸ αὐτῆς (πλάτ. 44°25'10'', μῆκος 34°03'05''. Χάρτ. Ἀγγλ. 3483: Black Sea, Krimea: Cape Lukul to cape Meganom). Ἐκτισμένη ἐπὶ τῶν νοτίων ἀκρωρειῶν τοῦ ὄρους *Ἀϊ-Πέτρι* (4046 πόδες) καὶ ἐπὶ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Σεβαστουπόλεως— Γιάλτας ἀπέχει 3¼ μιλ. Δ. ΝΔ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἀϊτοδώρ*. Εἶναι μακρόθεν εἰς τοὺς παραπλέοντας εὐαναγνώριστος ἀπὸ μέγα ἀνάκτορον τεφρόχρουν Μαυριτανικοῦ ῥυθμοῦ, ἀπὸ τὴν ἔχουσαν ῥυθμὸν ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ναοῦ ἐκκλησίαν της, ἀπὸ κομψότατον ἐπίσης τέμενος μετὰ μιναρὲ καὶ ἀπὸ τὰς πυκνὰς τῶν δένδρων ὡραίας ἐπαύλεις της. Ἐσυχνάζετο πολὺ τὸν χειμῶνα ἀπὸ Ῥώσους πλουσίους, τοῦ κλίματός της ὄντος ἐνδεδειγμένου διὰ στηθικὰς παθήσεις· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀϊτοδὼρ ἀκτή, ὡς καὶ τὰ παρακτια προάστειά της *Μισκχὸρ* (Miskhor), *Κορεΐτς* (Koreiz) καὶ *Γκάσπρα* (Gaspra), ἔβριθον ὡραίων ἐπαύλεων. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

'Αλοῦπο *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον πραγματικὸν τῆς Δ ἀκτῆς τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, ἅτε ἀποτελοῦν τὴν ἐσχατιὰν (πλάτ. 36° 33' 10", μῆκ. 28° 01' 10", χάρτ. 'Αγγλ. 1604, Kos, Doris and Symi) τῆς ἐπὶ 19 μίλλια νοτιοανατολικῶς καὶ πρὸς τὴν Ρόδον προβαλλομένης χερσονησιζούσης προβολῆς της. Διαχωρίζον δὲ τὸν *διέκπλουν τῆς Ρόδου* (ἀρχ. *Ροδίων Περαία*) ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς Δωρίδος καὶ τῆς Σύμης τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο εἶναι τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὀνομαζόμενον *Κυνὸς Σῆμα* (τῆς Μυσίας ἢ τῆς Ροδίων Περαίας). Ὕφαλος ἐγγὺς αὐτοῦ μὴ ἀποκαλυπτομένη ἐπιβάλλει προσοχὴν εἰς τοὺς παρακάμπτοντας τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο. Σ. Ε. Λ.

ἀλουπόθρουμπος *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς τὴν Κύπρον τοῦ *λιθοσπέρμου τοῦ παχυφύλλου*. Σ. Μ.

ἀλουπορὰ *[Βοτ.]*· βλ. ἀλουπερή.

ἀλουποῦ (ἡ)· βλ. ἀλεποῦ.

'Αλουποχῶρι *[Γεωγρ.]*· βλ. 'Αλποχῶρι.

ἀλούργημα (τό)· τῆς αὐτῆς ἐννοίας μὲ τὸ ἀλουργίς (βλ. λ.).

ἀλουργὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τὸ) *['Αρχ. Βιομηχ.]*. Ὁ κατεσκευασμένος ἐκ μαλλίνων νημάτων, βεβαμμένων διὰ γνησίας πορφύρας, οὐχὶ δὲ διὰ χρωμάτων κατ' ἀπομίμησιν αὐτῆς· ἡ λέξις εἶναι σύνθετος ἐκ τοῦ *ἅλς* καὶ *ἔργον*, σημαίνει δὲ κυρίως ὕφασμα ἢ νῆμα ἐξειργασμένον ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἤτοι διὰ θαλασσίου ὕδατος, καὶ πιθανῶς δηλοῖ ἀνάλογον ἐργασίαν πρὸς τὴν σημερινὴν τῶν χωρικῶν διὰ τῆς λεγομένης «*ντριστέλλας*»· λόγῳ δὲ τῆς μεγάλης ἀξίας τῆς πορφύρας, τὰ τοιαῦτα βιομηχανικὰ προϊόντα ἦσαν ἐκ τῶν πολυτιμοτάτων καὶ στερεωτάτων· ἀναφέρονται δὲ ἐνδύματα ἁλουργῆ, π.χ. χιτῶνες, ἱμάτια, ἐκ τῶν ὁποίων ἓν ἐκαλεῖτο *ἁλουργὶς* καὶ *ἁλουργίδιον* καὶ ἦτο ἐσθὴς πορφυρᾶ, ἔνδυμα βασιλικὸν καὶ μεγαλοπρεπές· ἐπίσης κάλυμμα κεφαλῆς λαμπρὸν πορφυροῦν, ὅμοιον ἀλλ' ἀνώτερον πρὸς τὸ βυζαντινοτουρκικὸν «*φέσι*», ἀναφέρει ὁ Φερεκράτης ὡς «*μίτραν ἁλουργῆ*» (ἐν Λήροις στίχ. 1), *ἁλουργῆ* δὲ ὡς οὐσιαστικόν, κατὰ παράλειψιν τοῦ *ἱμάτια*, ἀναγράφει ὁ Αἰσχύλος (ἐν 'Αγαμέμν. στίχ. 946). Ἰδιαιτέρως ὅμως ἐν χρήσει ἦσαν τὰ *ἁλουργῆ στρώματα* καὶ αἱ *στρωμναί*, ἀνάλογα, καίτοι πολὺ ὑπέρτερα, πρὸς τὰ μάλλινα ἐγχώρια σκεπάσματα, τὰ ἀποτελοῦντα τὸ χάρμα τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων χωρικῶν, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται «*γιάμπολες*». Ταῦτα, καὶ ἰδίως οἱ ἁλουργεῖς, ἢ ἁλιπόρφυροι, *τάπητες* ἦσαν ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου λαμπρὰ καὶ πολυτιμότατα, εἴτε ὡς καλύμματα προσκεφαλαίων, ὅμοια πρὸς τὰ τῶν χωρικῶν «*δαμάσκηνα*», εἴτε ὡς κλινοσκεπάσματα· π. χ. ὁ Διομήδης ἐκοιμᾶτο ἐπὶ δέρματος βοός, ἀλλ' ὑπὸ τὴν κεφαλήν του ἦτο ἐστρωμένος στιλπνὸς τάπης ('Ιλιάδ. Κ, στίχ. 156: αὐτὰρ ὑπὸ κράτεσφι τάπης τετάνυστο φαεινός).

Ὁ 'Αχιλλεὺς στρώνει ἐπὶ τῶν καθισμάτων τοιαῦτα ὑφάσματα, ἵνα καθήσωσιν οἱ πρέσβεις ('Ιλιάδ. Ι 200)· ταῦτα εἶχε δώσει εἰς αὐτὸν ἡ μήτηρ του Θέτις καὶ τὰ ἐφύλασσεν ἐντὸς κιβωτίου, ἦσαν δὲ «*οὖλα*», ἤτοι, κατὰ τὴν σημερινὴν ἔκφρασιν τῶν Ἑλλήνων χωρικῶν, «*φλοκωτὰ*» (Ιλιάδ. Π, 224)· ὁ γέρων Πρίαμος μεταξὺ τῶν δώρων τὰ ὁποῖα ἔφερε πρὸς τὸν 'Αχιλλέα, εἶχε, λαβὼν ἐκ τῆς πολυτίμου ἱματιοθήκης τῆς Ἑκάβης, καὶ δώδεκα τοιούτους τάπητας ('Ιλιάδ. Ω, 230)· ἐπὶ τοιούτου ἐπιστρώματος ἐκ μαλακοῦ ἐρίου ἐκάθητο ἡ Ἑλένη ('Οδυσσ. δ, 124)· μὲ τοιαῦτα κλινοσκεπάσματα σκεπάζονται κοιμώμενοι οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ Αἰόλου ἐν τῇ νήσῳ του ('Οδυσσ. κ, 12)· ἐπὶ δὲ τῶν πολυτελῶν καθισμάτων τοῦ ἀνακτόρου τοῦ 'Οδυσσέως (θρόνων), ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκάθηντο οἱ μνηστῆρες, ἐστρώννοντο τοιοῦτοι πορφυροῖ τάπητες ('Οδυσ. υ, 150—151).

Βιομηχανικὰ κέντρα παραγωγῆς τοιούτων ἁλουργῶν ὑφασμάτων ἦσαν ἡ Βαβυλών, ἡ Τύρος, ἡ Σιδών, αἱ Σάρδεις, ἡ Μίλητος, ἡ Κόρινθος, ἡ Καρχηδὼν καὶ ἡ 'Αλεξάνδρεια. Ἡ βιομηχανία αὕτη ἤκμασε ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς μέχρι τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορικῆς περιόδου. Τὰ ἁλουργῆ ὠνόμαζον οἱ Ρωμαῖοι «*κογχυλιᾶτα*». Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τὰ ὑφάσματα ἐβάπτοντο καὶ διὰ πολὺ ὀλιγώτερον πολυτίμου χρώματος, ἀντὶ τῆς ἰσοχρύσου πορφύρας, ἤτοι διὰ τοῦ *κόκκου* (κοινῶς «*πουρνοκόκκι*»), ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπεκράτησεν ἔκτοτε μέχρις ἡμῶν τὸ «*κόκκινον*» χρῶμα. Σημειωτέον ὅτι διὰ τῶν ἁλουργῶν τούτων ἐρίων (νημάτων) κατεσκεύαζον ἐνδύματα ἐργαζόμεναι κατὰ τὴν Ὁμηρικὴν ἐποχὴν καὶ αὐταὶ αἱ βασίλισσαι, π.χ. ἡ σύζυγος τοῦ 'Αλκινόου τῶν Φαιάκων 'Αρήτη, ἔτι δὲ αἱ Νύμφαι ('Οδυσσ. ζ, 53 καὶ ν, 108). Τὰ νήματα ταῦτα ἦσαν λεπτὰ καὶ ἐλέγοντο «*ἁλουργικὰ*» καὶ τὰ φέροντα τοιοῦτον νῆμα ἐνδύματα ἐλέγοντο «*ἁλουργοϋφῆ*». Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀλουργία (ἡ)· κόσμησις πορφυρᾶ: «ἀλουργία καὶ κροκοβαφία».

ἀλουργίδιον (τό)· ὑποκορ. τοῦ *ἁλουργίς*.

ἀλουργίς, —*ίδος* (ἡ)· ὡρισμένον εἶδος ἱματίου χρώματος πορφυροῦ (βλ. ἀλουργής).

ἀλουργίτης (Alurgit) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτὸς *μαρμαρυγίας* συγγενὴς μὲ τὸν *λεπιδόλιθον*. Ὁ χημικός του τύπος εἶναι κατὰ τὸν Penfield $(SiO_3)_4 Al(Al.OH)(K,Mg.OH)_2H$. Γ. Κ. Γ.

ἀλουργὸς (ὁ)· ἕτερος τύπος τοῦ ἀλουργὴς (βλ. λ.).

'Αλοῦς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Θέσις ἢ κώμη τῆς 'Αρκαδίας, ἡ ὁποία ἐλέγετο καὶ *Ὄρυξ*. Ἔκειτο παρὰ τὸν Λάδωνα ποταμόν, κατὰ τὸν ροῦν τοῦ ὁποίου ἀναφέρει ὁ Παυσανίας (8, 25, 2) τὰς ἑξῆς θέσεις καὶ κώμας: *Λευκάσιον, Μεσόβοα, Νάσους, Ὄρυγα* (='Αλοῦντα), *Θαλιάδας* καὶ *ἱερὸν Δήμητρος 'Ελευσινίας* ἐπὶ τῶν συνόρων Θελπούσης καὶ Κλείτορος. Ἡ ἀκριβὴς θέσις αὐτοῦ δὲν εὑρέθη, παρὰ τὰς προσπαθείας τῶν μέχρι τοῦδε περιηγητῶν, ἰδίως τοῦ περιφήμου Μαρτίνου Λὴκ (Leake), τοῦ Κουρτίου, Βουρσιανοῦ κ. λ. Α. Σ. Α.

ἀλουσία (ἡ) κοιν. *ἀλουσά*· τὸ νὰ μὴ λούεταί τις, νὰ εἶναί τις ἄλουστος, ἄπλυτος· ἡ ἀπλυσιά, ἡ ρυπαρότης: «ἀπ' τὴν ἀλουσὰ κόλλησαν τὰ μαλλιά μου», «βρομάει ἀλουσά».

ἀλοϋσία, ἡ *ἀλοϋσέα* καὶ *ἀλουϊσία* (Aloysia Ort. et Panau, ex L. Hérit. *[Βοτ.]*. Συνώνυμον τῆς λιππίας (Lippia L)· φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν βερβενιδῶν περιλαμβάνον περὶ τὰ 90 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς 'Αμερικῆς. Τὰ φυτὰ ταῦτα εἶναι φρυγανώδη ἢ θαμνώδη κοσμητικά· ἐκ τούτων τὰ κυριώτερα εἶναι: α) ἡ ἀλοϋσία ἡ κίτροσμος (L. S. Aloysia citriodorata) ἥτις καλλιεργεῖται διὰ τὰ εὐώδη ἄνθη καὶ φύλλα της κοινῶς λουΐζα· ἐκ τῶν φύλλων της ἐξάγεται αἰθέριον ἔλαιον (verveine) χρήσιμον εἰς τὴν ἀρωματοποιΐαν· β) Λίππια ἡ κομβανθὴς ἢ ἕρπουσα (L. nodiflora), φυτὸν ποῶδες πολυετές, αὐτοφυὴς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Σ. Μ.

'Αλουσιᾶνος. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ 'Ααρὼν καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Σαμουήλ, ἡγεμόνων τῶν Βουλγάρων, ὧν τὰς οἰκογενείας αἰχμαλωτίσας ὁ βασιλεὺς Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος ποικιλοτρόπως ἐτίμησεν. Ὁ 'Αλουσιᾶνος, παῖς ὢν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς αἰχμαλωσίας του, ἐξεπαιδεύθη ἑλληνιστὶ ἐν Βυζαντίῳ, ἀνδρωθεὶς δὲ ἀνηγορεύθη πατρίκιος καὶ διωρίσθη στρατηγὸς τῆς ἐν 'Αρμενίᾳ Θεοδοσιουπόλεως. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους (1040), οἱ Βούλγαροι εἶχον ἐπαναστατήσει κατὰ τῶν Βυζαντινῶν ἀγόμενοι ὑπὸ ἑνὸς τυχοδιώκτου, Πέτρου Δελεάνου καλουμένου, ὅστις ἦτο δοῦλος Βούλγαρος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ δραπετεύσας ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Βουλγαρίαν καὶ παρουσίασεν ἑαυτὸν ὡς δῆθεν υἱὸν τοῦ Ρωμανοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ ποτὲ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Σαμουήλ. Ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ὁ 'Αλουσιᾶνος ἐδραπέτευσεν ἐκ Θεοδοσιουπόλεως καὶ μεταμφιεσθεὶς κατώρθωσε νὰ μεταβῇ εἰς Μακεδονίαν καὶ νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῶν ἐκεῖ εἰσβαλόντων Βουλγάρων, ὧν ὁ ἀρχηγὸς Πέτρος Δελεᾶνος τῷ ἀνέθεσε τὴν ἀρχηγίαν 40 χιλιάδων πολεμιστῶν μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ἐκπορθήσῃ τὴν Θεσσαλονίκην, ἣν ὑπερησπίζετο ὁ πατρίκιος Κωνσταντῖνος, ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ Δ'. Οἱ Βούλγαροι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκπορθήσωσι τὴν πόλιν, οὐδὲν ἧττον ἐξηκολούθουν τὴν πολιορκίαν αὐτῆς ὅτε τὴν 26 'Οκτωβρίου 1040, ἡ φρουρὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ἐνεργήσασα ἔξοδον, ἐπετέθη κατὰ τῶν Βουλγάρων, ὧν δέκα πέντε μὲν χιλιάδας κατέσφαξεν, ἰσαρίθμους δὲ ἠχμαλώτισε, τῶν λοιπῶν διασωθέντων διὰ τῆς φυγῆς μετὰ τοῦ 'Αλουσιάνου καὶ καταφυγόντων παρὰ τῷ Δελεάνῳ.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ 'Αλουσιᾶνος, προσεταιρισθεὶς ἀριθμόν τινα ὀπαδῶν, συλλαμβάνει τὸν Δελεᾶνον, ἐκτυφλώνει αὐτὸν καὶ εἶτα ἀποδιδράσκει καὶ ἐπιστρέφει παρὰ τῷ βασιλεῖ, διατρίβοντι τότε εἰς Μοσινούπολιν τῆς Θρᾴκης. Ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἐδέχθη φιλοφρόνως αὐτόν, τὸν προήγαγεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μαγίστρου καὶ εὐθὺς κατόπιν ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυροῦ στρατοῦ ἵνα καταστείλῃ τὴν Βουλγαρικὴν ἐπανάστασιν, ἣν πράγματι καὶ κατέστειλε, συλλαβὼν καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῆς Πέτρον Δελεᾶνον καὶ Μανουὴλ Ἰβάτζην. Τὴν ἐκ περιτροπῆς ὑποστήριξιν ὑπὸ τοῦ 'Αλουσιάνου τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βουλγάρων τινὲς χαρακτηρίζουσιν ὡς προδοσίαν. Ἐν τούτοις κριτικὴ ἀπροκατάληπτος πείθει ὅτι ὁ 'Αλουσιᾶνος παρέμεινε πάντοτε πιστὸς εἰς τὴν θετὴν αὐτοῦ πατρίδα, καὶ ὅτι ἡ εἰς Βουλγαρίαν μετάβασις αὐτοῦ, ἡ δῆθεν ἀπόδρασις, ἦτο διάβημα ὑπαγορευθὲν αὐτῷ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῆς αὐτοκρατορίας.

Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

'Αλοῦστα (Alushta) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Κριμαίας (πλάτ. 44° 40' 30", μῆκ. 24° 34' 50". Χάρτης 'Αγγλ. 3483: Black Sea, Crimea: Cape Lukul to cape Meganom) εἰς 24 μιλ. Β Α τοῦ ἀκρωτηρίου *'Αϊτοδώρ*. Ἔχει πρὸ αὐτῆς ἀγκυροβόλιον (13 ὀργ. πηλὸς) εἰς ὅ, ὡς καὶ εἰς τὴν *Γιάλτα*, εὑρισκομένην 17 μιλ. Ν Δ, καταφεύγουσι τὰ πλοῖα μὲ Β καὶ Β Δ κακοκαιρίας, δι' ὃ καὶ εἶναι τοῦτο ἐπισημασμένον διὰ ναυτικοῦ φανοῦ φωτὸς λευκοῦ ἐναλλάσσοντος πρὸς ἐρυθρόν, φωτοβολίας 6 μιλ. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη εἰς τοὺς λόφους τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν ἐσχατιὰν τῶν ἀκρωρειῶν τοῦ ὄρους *Τσιατοὺρ Νταγ* (4970 ποδ. ὕψους, χρησιμεύοντος ὡς γνωρίσματος διὰ τὴν προσγείωσιν λόγῳ τοῦ σχήματός του, κωνοειδοῦς μὲ ἀμβλεῖαν κορυφὴν) μεταξὺ δύο γραφικῶν κοιλάδων ἃς διαρρέουν διαυγῆ νάματα καὶ ἔχει δύο συνοικίας, μίαν ταρταρικὴν καὶ ἄλλην ρωσικήν, πληθυσμὸν 6000 κατοίκων καὶ νοσοκομεῖον. Σ. Ε. Λ.

— *['Αρχ.]*. Εἰς τὴν θέσιν, εἰς ἣν εὑρίσκεται σήμερον ἡ πόλις ἠγείρετο ἄλλοτε «κάστρον» ἐπισκευασθὲν τῷ 550 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ καλούμενον *Ἄλουστον* ἢ μᾶλλον *'Αλούστου φρούριον*. Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς τῶν Γενουηνσίων φέρεται ὑπὸ τὴν μορφὴν ἡ *'Αλούστα - Alusta - Lusta*, παρὰ δὲ τῷ Ἄραβι γεωγράφῳ 'Εδρισῇ σ' *'Αλούστα*. Α. Σ. Α.

ἀλουστίνες *[Λαογρ.]*. Ὄνομα τῶν νεράϊδων ἐν Σύμῃ. Κατὰ τὴν παράδοσιν (*Πολίτου*, Παραδόσεις ἀρ. 657 καὶ 658) «οἱ ἀναράδες λέγονται κι' ἀλουστίνες, γιατὶ βγαίνουν τὸ καλοκαῖρι καὶ μάλιστα τὸν Ἄλουστο (= Αὔγουστο)». Καθὼς ὅλαι αἱ νεράϊδαι, εἶναι νέαι, ὡραῖαι, λευχειμονοῦσαι, μὲ πόδας ὅμως τράγου. 'Αγαποῦν ὑπερβολικὰ τὸν χορὸν καὶ βγαίνουν τὸ μεσημέρι ἢ τὰ μεσάνυχτα καὶ χορεύουν. Ἐάν τις τότε τύχῃ νὰ διέλθῃ πλησίον, τὸν συλλαμβάνουν καὶ τὸν ἐρωτοῦν «μπάμπακος ἢ μόλυβος;». Καὶ ἐὰν μὲν εἴπῃ «μπάμπακος» τὸν πετοῦν τόσον ὑψηλά, ὥστε ὅταν πέσῃ κατὰ γῆς φονεύεται, ἐὰν δὲ εἴπῃ «μόλυβος», τὸν πιέζουν τόσον πολύ, ὥστε σκάζει. Πρέπει νὰ εἴπῃ «σίδερο» διὰ νὰ τὸν ἀφήσουν ἐλεύθερον. Ἐὰν πιάσῃ κανεὶς ἀλουστίναν γίνεται εὐτυχισμένος. Διότι ἐὰν τὴν βάλῃ νὰ ἀλέθῃ, ποτὲ δὲν τελειώνει τὸ ἄλεσμα. Δύναται δὲ νὰ τὴν πιάσῃ, ἐὰν τὴν ἁρπάξῃ ἀπὸ τὰ μαλλιὰ ἢ ἀπὸ τὸ χέρι τὴν ὥρα ποὺ κράζει ὁ πετεινὸς διὰ νὰ χαθοῦν.

Αἱ ἀλουστίνες αὐταὶ τῆς Σύμης παρουσιάζουν ὅλα τὰ συνήθη χαρακτηριστικὰ τῶν νεράϊδων. Ἔχουν ὅμως καὶ ἰδιαίτερα. Ἡ σύλληψις τῶν διαβατῶν καὶ ἡ θανάτωσις αὐτῶν κατὰ τὸν ἀνωτέρω περιγραφόμενον τρόπον εἶναι κυρίως χαρακτηριστικὸν ἄλλων δαιμονίων, τῶν *ἀνασκελάδων* καὶ τῶν *χαμοδρακῶν*. Χαρακτηριστικὴ ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν κατὰ τὸν Αὔγουστον, ἥτις καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν ὅπως ταυτισθοῦν ὑπὸ τοῦ B. Schmidt καὶ τοῦ Πολίτου πρὸς τὰς *δρίμας*. Αἱ δρίμες κατὰ τὸν B. Schmidt εἶναι αἱ *δρυάδες* ἢ *δρυμίδες* τῶν ἀρχαίων, εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ τὴν ἐπήρειαν τῶν ὁποίων ὀφείλονται αἱ ζημίαι, αἱ προκαλούμεναι εἰς τοὺς ἀνθρώπους κατὰ Αὔγουστον καὶ Μάρτιον. Ὁ Schmidt εὗρε στήριγμα τῆς γνώμης του καὶ εἰς τὸ ὄνομα «*ἀλουστίνες*», αἱ ὁποῖαι ἀκριβῶς ἐμφανίζονται κατὰ τὸν Αὔγουστον, ὅστις ἐκλήθη *ἄλουστος* παρετυμολογικῶς, διότι κατὰ τὰς δρίμας αὐτοῦ ἀπαγορεύεται τὸ λούσιμον. Ἡ γνώμη αὕτη, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Πολίτης μέχρι τινὸς φαίνεται πιθανή. Δὲν εἶναι ὅμως διόλου ὀρθὴ ἡ γνώμη ὅτι καὶ ἀρχικῶς αἱ δρίμαι πρέπει νὰ ταυτισθοῦν πρὸς τὰς δρυμίδας τῶν ἀρχαίων (βλ. λ. δρίμες).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Πολίτου*, Παραδόσεις ἀρ. 657, 658.—*Bernhard Schmidt*. ἐν N. Jahrbucher f. klass. Altertum 1911 τ. 27 σ. 656.— *Πολίτης*, ἐν Λαογραφίᾳ ΣΤ' 252 (=Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Β σ. 60) καὶ τὰ ὀνόματα τῶν νεράϊδων καὶ ἀνασκελάδων ἐν Λεξικογραφικῷ 'Αρχείῳ Ε' σ. 20.

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ἄλουστος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· αὐτὸς ποῦ δὲν εἶναι λουσμένος, ὁ μὴ πλυθεὶς διὰ σάπωνος ἢ δι' ἄλλων καθαρτικῶν μέσων κατὰ τὸ σῶμα ἢ κατὰ τὴν κεφαλήν.

'Αλούτας (*οὐγγρ. Ὄλτ* ἢ *Ἄλτ*). Παραπόταμος ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ τοῦ Δουνάβεως. Οὗτος πηγάζων ἀπὸ τῶν Γκυεργκιὸ τῶν ἀνατολικῶν Τρανσυλβανικῶν Καρπαθίων ρέει ἐν ἀρχῇ πρὸς νότον εἰς ἐπιμήκη κοιλάδα, εἶτα ἀλλάσσει κατεύθυνσιν πρὸς τὰ βορειοδυτικά, μετατρεπομένην εἰς βορείαν μέχρι τῆς συμβολῆς τῶν παραποτάμων Βαργκυὰς καὶ Κερμὲς εἰσρεόντων ἐν τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ τοῦ 'Αλούτα, ὁπότε κατευθύνεται πρὸς τὰ νοτιοδυτικά. Τὴν τελευταίαν ταύτην κατεύθυνσιν διατηρεῖ μέχρι τοῦ ἐγκαρσίου ρήγματος, ὅπερ διανοίγει εἰς τὰς Τρανσυλβανικὰς Ἄλπεις ἐπὶ μήκους 37 χιλιομέτρων, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *'Ερυθροῦ Πύργου* (*Ρότερ-Τούρ*). Εἰς τὴν βόρειον ἔξοδον τοῦ ἄνω στενοῦ συνελήφθη ὁ Ὑψηλάντης τῷ 1821 παρὰ τῶν Αὐστριακῶν μετὰ τὴν ἧτταν ἐν Δραγατσάνι, καθ' ἣν στιγμὴν διήρχετο τὰ τότε Τουρκοαυστριακὰ σύνορα. Ἐξερχόμενος ὁ 'Αλούτας τοῦ νοτίου πέρατος τοῦ στενοῦ τοῦ Ἐρυθροῦ Πύργου εἰσέρχεται εἰς τὴν Βλαχίαν, διατηρῶν κατεύθυνσιν πρὸς νότον καὶ χωρίζων τὴν Δυτικὴν ἢ Μικρὰν Βλαχίαν ἀπὸ τῆς 'Ανατολικῆς ἢ Μεγάλης Βλαχίας καὶ χύνεται τέλος εἰς τὸν Δούναβιν ἔναντι τῆς Νικοπόλεως καὶ δυτικῶς τῆς ρουμανικῆς κωμοπόλεως Τούρνου-Μαγουρέλε. Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον ὀχυρώσει τὴν νοτίαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ τοῦ Ἐρυθροῦ Πύργου καὶ ἐξ αὐτοῦ προήρχετο ἡ κατὰ τὸν μεσαίωνα ὀνομασία αὐτῆς *Πόρτα Τραϊάνα*.

Digitized by Google

Τὸ μῆκος τοῦ ρεύματος τοῦ **Ἀλούτα** εἶναι 560 χιλιομέτρων, ὧν τὰ 267 εὑρίσκονται ἐν τῇ Τρανσυλβανίᾳ. Ὁ ποταμὸς οὗτος δὲν εἶναι πλωτὸς ἕνεκα τῶν καταρρακτῶν οὓς ἔχει εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ ρεύματος αὐτοῦ. Ἐν τῇ ροῇ του ὁ Ἀλούτας διέρχεται διὰ τῶν ρουμανικῶν πόλεων Ριμνὶκ καὶ Σλατίνα, μεταξὺ τῶν ὁποίων κεῖται ἡ κωμόπολις Δραγατσάνι (βλ. λ.), ὅπου τὴν 8ην Ἰουνίου 1821 ἔλαβε χώραν ἡ ἱστορικὴ μάχη.

Ἡ κοιλὰς τοῦ ποταμοῦ Ἀλούτα θεωρεῖται ὡς ἡ ὡραιοτέρα ἐν Ρουμανίᾳ, ἐξυμνήθη δὲ παρὰ τῶν Ρουμάνων ποιητῶν διά τε τὰ ἐν αὐτῇ διαδραματισθέντα ἱστορικὰ γεγονότα καὶ διὰ τὴν κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ μετέπειτα ἐπιδειχθεῖσαν γενναιότητα τῶν κατοίκων αὐτῆς.

Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1916 αἱ κεντρικαὶ αὐτοκρατορίαι ἐπεχείρησαν τὴν ἀπώθησιν τοῦ ἐν Τρανσυλβανίᾳ προελάσαντος ρουμανικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Ρουμανίας. Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται ἐν ἀρχῇ διεξήχθησαν εἰς τὸν ἄνω Ἀλούταν ἐν Τρανσυλβανίᾳ. Πρὸς κατάληψιν τῆς διαβάσεως τοῦ Ρότερ Τοὺρ διετέθη σῶμα Ἀλπινῶν. Μετὰ τὴν κατοχὴν τῆς ἄνω διόδου κατῆλθε τὸ σῶμα τοῦτο εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ ἐν Ρουμανίᾳ Ἀλούτα διὰ τὰς περαιτέρω πρὸς Βουκουρέστιον ἐπιχειρήσεις ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου βαδιζόντων γερμανοαυστριακῶν καὶ βουλγαρικῶν δυνάμεων πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν.
Ν. ΚΟΚΙΔΗΣ

Ἀλούτζα· βλ. **Ἀλιλάτ, Ἀλίττα.**

ἀλούτζιο (τό)· εἶδος θάμνου ἀκανθώδους (Licium barbarum), ἄλλως *ξυλίκι*, ἀρχ. *λύκιον*.

ἀλούφαχτος,—*η*,—*ο*· ἰδιωματ., αὐτὸς ποῦ δὲν ἐλούφαξε, δὲν λουφάζει.

ἄλοφα (τὰ) (Alopha) *[Ζωλογ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βραχυρινιδῶν*. Χαρακτηρίζονται ὑπὸ τοῦ μικροῦ μεγέθους καὶ τοῦ ὑποφαίου χρωματισμοῦ των. Τῆς οἰκογενείας ταύτης ὑπάρχουσιν ἀρκετὰ εἴδη, ὧν τὸ γνωστότερον εἶναι *ἄλοφον τὸ τριγωνικὸν* (alophus trigonicus), ἀπαντῶν καὶ εἰς τὰ δύο ἡμισφαίρια.
Δ. Ν. Π.

Ἀλοφατζῆδες. Τοῦρκοι ὁπλῖται μισθωτοί. Τούτων προηγοῦντο κατὰ τὴν τάξιν οἱ *Καρίπηδες*, καθὰ ἱστορεῖ ὁ Λαόνικος Χαλκοκονδύλης («Ἀποδείξεις ἱστοριῶν» L. V, 122, σελ. 228, ἐκδ. Βόννης), λέγων: «τούτων δὲ ἔχονται ἀλοφατζῆδες οἱ μισθωτοὶ καλούμενοι, ἀμφὶ τοὺς ὀκτακοσίους». Τουρκιστὶ οἱ Ἀλοφατζῆδες καλοῦνται *Οὐλουφετζὶ* (ἐκ τοῦ *λουφὲ* σημαίνοντος σιτηρέσιον).
Ν. Δ. ΛΕΒΙΔΗΣ

ἀλοφία *[Βοτ.]* (alophia hern). Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰριδιδῶν* περιλαμβάνον περὶ τὰ 7 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς, καλλωπιστικά.
Σ. Μ.

ἀλοφὶλ *[Ἀποκρυφ.]*. Ταινία ἐκ λινοῦ, δι' ἧς οἱ Ἑρμητικοὶ φιλόσοφοι ἐσφράγιζον τὰ ἀγγεῖα των.
Δ. Π. Κ.

ἀλόφιλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀρεσκόμενος, ὁ ἐπιζητῶν τὸ ἁλμυρόν, ὡς π. χ. τὰ ζῷα ἅτινα ἐπιζητοῦσι τὸ ἁλμυρὸν ὕδωρ.
Ν. Ι. Σ.

ἀλόφινα (τὰ) (Alophina) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπειριδῶν*. Γνωστὸν εἶναι ἓν μόνον εἶδος, *ἀλόφινον τὸ τριγωνοειδὲς* (alophinus tringulifer), ὅπερ εὑρίσκεται εἰς τὴν Τύνιδα.
Δ. Ν. Π.

ἄλοφος (ἡ)· χαρακτηριστικὸν τῆς περικεφαλαίας τῆς μὴ ἐχούσης λόφον: «περικεφαλαία ἄλοφος καὶ ἄφαλος».

ἀλοχαλκίτης (Halochalzit) *[Ὀρυκτολ.]*· συνώνυμον τοῦ **ἀτακαμίτου** (βλ. λ.).

ἀλόχευτος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ τυχὼν λοχείας, ὁ μὴ γεννώμενος, ἀγέννητος: «Φύσις αὐτογένεθλος, ἀπάτωρ, ἀλόχευτος, ἀμήτωρ» (παρὰ *Νόννῳ*)
Β. Φ.

ἀλοχημεία ἢ *ἀλατοχημεία*· τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν ἀλάτων μέρος τῆς χημείας (ἡ διάκρισις αὕτη ἔχει τεθῆ ἤδη εἰς ἀχρηστίαν).

ἀλοχλωρὶς (Halochloris Ettingsh.) *[Παλαιοφ.]*. Γένος φυτῶν κωνοφόρων τῆς κατηγορίας τῶν *σχιζολεπιδῶν* μετὰ γραμμωδῶν, ἀδιαιρέτων φύλλων μέχρι 15 ἑκ. μ. μήκους καὶ κορμοῦ βραχέος. Ἀνευρέθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ettingshausen.
Θ. Ι.

Ἀλοχόρε (Alohore) *[Ἀστρον.]*· βλ. Ἀλλόρε.

ἄλοχος *[Ἀρχ.]*· ἡ σύνευνος, ἡ κοινὸν λέχος ἔχουσα πρός τινα, ἥτις, ἐὰν ἦτο νόμιμος, ὠνομάζετο *ἄλοχος μνηστὴ* ἢ *κουριδίη* (Ὁμήρ. Ἰλ. Λ. 243), ἐὰν δὲ ἦτο παλλακή, ἐξαγορασθεῖσα συνήθως, ἐλέγετο ἁπλῶς *ἄλοχος* (Ὁμήρ. Ὀδ. δ. 623, Ἰλ. Ι. 336).
Ι. Δ. Ζ.

ἀλοχρυσίνη (Alochrysin) *[Φαρμ.]*. Προϊὸν ληφθὲν ὑπὸ τοῦ Oesterle δι' ὀξειδώσεως διὰ χρωμικοῦ ὀξέος τῆς βαρβαλοΐνης. Ἔχει τὸν τύπον $C_{15}H_8O_6$, δρᾷ δὲ εἰς δόσεις 0,1 γρμ. καθαρτικῶς.
Κ. Γ. Μ.

ἀλοχρωμία *[Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ ἑνώσεις τινὲς ἄχροοι ἢ ἐλαφρῶς κεχρωσμέναι, ὡς λ. χ. αἱ τριφαινυλοκαρβινόλαι καὶ αἱ ἀρωματικαὶ κετόναι, παρέχουν μετ' ὀξέων ἐγχρώμους ἑνώσεις χωρὶς νὰ συντελῇ πρὸς τοῦτο ὁμάς τις χρωμοφόρος.
Σ. Γ.

ἄλπ· ἀρχαία τουρκικὴ λέξις σημαίνουσα ἀνδρεῖος, ρωμαλέος, διὸ καὶ ἐδίδετο εἰς πολεμιστὰς καὶ ἡγεμόνας, *Ἄλπ-Ἀρσλάν, Ἄλπ-Τεκὶν* κλπ.
Ν. Μ.

Ἄλπα. Οὕτως ὀνομάζεται ἡ πόλις **Ἀλπηνοὶ** (βλ. λ.) ἢ *Ἀλπονὸς* τῶν Θερμοπυλῶν (ἐπιγραφὴ τῶν Δελφῶν ἐν *Bull. de Corresp. Hellén.* τόμ. 7 σελ. 193 καὶ 197).
Α. Σ. Α.

Ἀλπάγκο (Alpago A.) *Ἀνδρέας*. Βενετὸς ἰατρὸς τῶν μέσων τῆς ΙϚ' ἑκατονταετηρίδος, ὀπαδὸς τῆς ἀραβικῆς ἰατρικῆς· ὑπεμνημάτισε καὶ μετέφρασεν ἔργα τινὰ τοῦ Ἀβικέννα καὶ ἄλλων Ἀράβων ἰατρῶν.
ΑΡ. Π. Κ.

Ἀλπαὶ (Alpais). Περίφημος Γάλλος χρυσοχόος ζήσας ἐν Limoges κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα. Ἐκ τῶν ἔργων του σώζεται θαυμάσιον κύπελλον ἐξ ἐπιχρυσωμένου χαλκοῦ.

Ἀλπαΐντ (Alpaïde). Μήτηρ τοῦ Καρόλου Μαρτέλλου (Η' αἰὼν) συντελέσασα εἰς τὴν δολοφονίαν ἐπισκόπου τῆς Λιέγης ἀρνηθέντος νὰ εὐλογήσῃ τὸν μετὰ τοῦ Πιπίνου γάμον της.

ἀλπάκα (ἡ) (Auchenia paco) *[Ζωολ.]*. Ζῷον μηρυκαστικὸν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τυλοπόδων*. Διακρίνεται ἐκ τοῦ μετρίου μεγέθους τοῦ σώματος καὶ τοῦ πυκνοῦ τριχώματός του. Τὸ κρέας του εἶναι τρυφερὸν καὶ εὔγευστον.

Ἡ ἀλπάκα ἀπαντᾷ ἰδίως εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν (Κορδιλλιέραι Ἄνδεις, Περοῦ).
Δ. Ν. Π.

— *[Ἐγκυκλοπ.]*. Ἀπὸ ὑφαντουργικῆς ἀπόψεως τὸ μαλλίον τοῦ ζῴου τούτου παρουσιάζει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, λόγῳ τῆς ἁπαλότητος, τῆς ἐξαιρετικῆς στιλπνότητος καὶ τοῦ μεγάλου μήκους τῶν τριχῶν αὐτοῦ. Ἐκ τούτου κατασκευάζονται τὰ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ἀλπαγᾶς* ἢ *ἀλμπαγᾶς* γνωστὰ ὑφάσματα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ὑφαίνοντο ἀποκλειστικῶς ἐκ τριχῶν τοῦ ἀλπάκα, κατόπιν ὅμως δι' ἀναμίξεως αὐτῶν πρὸς ἔριον προβάτου, πρὸς βάμβακα καὶ πρὸς μέταξαν. Ἐκ συνδυασμοῦ τριχῶν ἀλπάκα καὶ κοινοῦ ἐρίου κατασκευάζονται ὑφάσματα κατάλληλα ἰδίως δι' ἐπιστρώσεις ἐπίπλων· οἱ διὰ θερινὰς ἀνδρικὰς ἐνδυμασίας χρησιμοποιούμενοι *ἀλμπαγάδες* ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἔριον ἀλπάκα συνυφασμένον μετὰ βάμβακος· τέλος δὲ δι' ἀναμίξεως τῶν τριχῶν τοῦ ζῴου τούτου πρὸς μέταξαν ἐπιτυγχάνεται ἡ κατασκευὴ ὑφασμάτων λεπτοτάτης ὑφῆς, ἐλαφρῶν, στερεῶν καὶ στιλπνῶν, καταλλήλων διὰ γυναικείας πολυτελεῖς ἀμφιέσεις.

ἀλπακᾶ (Alpaka· γερμ. Neusilber=νεοάργυρος). Ἀργυρόχρουν μεταλλικὸν κρᾶμα ἀποτελούμενον ἐκ χαλκοῦ, κασσιτέρου καὶ νικελίου, μιγνυομένων κατὰ διαφόρους ἀναλογίας (χαλκὸς 51,6—60%, κασσίτερος 22,6 — 25%, νικέλιον 15 — 25,8%). Ἔχει εἰδικὸν βάρος 8,4—8,7. Εἶναι τῆς αὐτῆς περίπου πρὸς τὸν ἄργυρον ἐμφανίσεως, ἀντέχει δὲ πολὺ εἰς τὴν ὀξείδωσιν, δι' ὃ καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ κατασκευὴν σκευῶν τραπέζης, κομψοτεχνημάτων, λεπτῶν ἐργαστηριακῶν ὀργάνων κλπ., καθὼς καὶ δι' ἐξωτερικὴν ἐπικάλυψιν τῶν τοιούτων καὶ ἄλλων σκευῶν.

ἀλπαναβάτης (ὁ)· ὁ ἀναβαίνων εἰς τὰς Ἄλπεις, ἀλπειβάτης.

Ἀλπάνης καὶ *Ἀλμπάνης*. Ρεθύμνιος Τουρκοκρής, δράσας κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 21 καὶ μεγάλως ζημιώσας τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν. Εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ σώματα τῶν λεγομένων *Καλησπέρηδων*, *Παταξιῶν* καὶ *Γραμβουσιανῶν* ἀντέταξε τοὺς Τουρκοκρῆτας *Ζουρίδες*, παρεμφερῆ καρβοναρικὰ σώματα ὁπλοφόρων, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπανειλημμένως ἐνήργησε σφαγὰς Χριστιανῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀόπλων, ἰδίως δὲ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Κρήτην μετὰ τὸν φόνον τοῦ Τουρκοκρητὸς ὁπλαρχηγοῦ Ἀγριολίδου (βλ. λ.).
Γ. Δ. Κ.

Ἄλπ-Ἀρσλὰν (*Μεχμὲτ μπὶν-Δαβούτ, μπὶν Μικιαέλ, μπὶν Σελτζούκ*). Ὁ δεύτερος καὶ σπουδαιότερος σουλτᾶνος τῆς τουρκικῆς δυναστείας τῶν Σελτζουκιδῶν τῆς Περσίας, δισέγγονος τοῦ ἱδρυτοῦ ταύτης Σελτζούκ, ὅστις ἀνῆκεν εἰς τὴν τουρκικὴν φυλὴν τῶν *Γοὺζ* (τῶν *Οὔζων* κατὰ Κωνσταντῖνον Πορφυρογέννητον καὶ ἄλλους Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς). Τὸ ἐν Περσίᾳ, πρῶτον κατὰ χρονολογικὴν σειράν, σελτζουκικὸν κράτος ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ *Τογροὺλ* βέη καὶ περιελάμβανε τὰς περισσοτέρας τῶν περσικῶν χωρῶν, τὸ Ἀζερμπαϊτζὰν (Ἀτροπατηνήν), τὸ Κουρδιστὰν (περσικόν), τὸ Χουζιστὰν καὶ τὸ Φάρς. Τοῦ Τουγροὺλ διάδοχος ἐγένετο ὁ Ἄλπ-Ἀρσλάν, ἐνῷ εἷς ἀνεψιὸς τοῦ Τογρούλ, ὁ Σουλεϋμάν, ἵδρυσε, βραδύτερον, τὸ Σελτζουκικὸν κράτος τοῦ Ἰκονίου, εἷς δὲ ἀνεψιὸς τοῦ Ἄλπ-Ἀρσλὰν ἕτερον κράτος ἐν Κιρμὰν τῆς νοτιοανατολικῆς Περσίας.

Ὁ Ἄλπ-Ἀρσλὰν (=*ἀνδρεῖος λέων*) ἐγεννήθη τῷ 1029 μ. Χ., ὅταν οἱ Σελτζοῦκοι εἶχον ἤδη ἀσπασθῇ τὸν Ἰσλαμισμόν. Ὁ πατήρ του, Δαβούτ, ἐπωνυμούμενος Τσιγρῆ βέης, ἦτο διοικητὴς τῆς περσικῆς ἐπαρχίας τοῦ Χορασὰν ὑπὸ ἡγεμόνα τὸν ἀδελφόν του Τογροὺλ βέην. Ἀποθανόντος τοῦ Δαβοὺτ (1059) ὁ Ἄλπ-Ἀρσλὰν ἐγένετο διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας ταύτης, μετὰ δύο δὲ ἔτη, ἀποθανόντος καὶ τοῦ Τογροὺλ ἀτέκνου, ὁ Ἄλπ-Ἀρσλάν, συμφώνως πρὸς τὴν τελευταίαν θέλησιν τοῦ θείου του, ἐγένετο ἡγεμὼν ὁλοκλήρου τοῦ ἐν Περσίᾳ κράτους τῶν Σελτζουκιδῶν, ἐκτεινομένου ἀπὸ τοῦ Ὤξου ποταμοῦ μέχρι τοῦ Τίγρητος, βοηθούμενος δὲ ὑπὸ τοῦ βεζύρου Νιζὰμ-οὐλ-Μούλκ, ἑνὸς τῶν διασημοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων τῆς Μωαμεθανικῆς ἱστορίας, κατώρθωσε νὰ ἀναδιοργανώσῃ τὸ κράτος του καὶ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ἐσωτερικὰς διχονοίας. Καταστείλας δύο σοβαρὰς στάσεις συγγενῶν του, μίαν τοῦ θείου του Γεπγὸ-μπὶν Μικιαΐλ, ἐν Χεράτῃ, καὶ ἑτέραν τοῦ Κουτλουμούς, ἐγγόνου τοῦ Σελτζούκ, ὁ Ἄλπ-Ἀρσλὰν ἐφέρθη λίαν φιλανθρώπως πρὸς τοὺς ἡττηθέντας συγγενεῖς του, χαρίσας εἰς αὐτοὺς τὴν ζωήν. Ὁ Κουτλουμοὺς ὅμως, εἴτε ἐκ φόβου, εἴτε ἐξ ἄλλης αἰτίας, ἀπέθανε. Τῷ 1065 ὁ Ἄλπ-Ἀρσλὰν μεταβαίνων εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ τάφου τοῦ πατρός του διῆλθε τὸν Ὦξον καὶ εἰσήλασεν εἰς τὴν χώραν τῶν Χοβαρεσμιτῶν καὶ εἰς τὴν Βουχάραν, τὰς ὁποίας καὶ ὑπέταξεν. Ἀνακηρύξας δὲ διάδοχον αὐτοῦ τὸν υἱόν του *Μελὲκ-Σάχ*, ἐν μεγάλῃ συνελεύσει τῶν τὰ πρῶτα φερόντων τῆς χώρας, ἐξῆλθεν εἰς νέας κατακτήσεις, στραφεὶς κατ' ἀρχὰς πρὸς τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ διαρπάσῃ τὸν ἐκεῖ πλουσιώτατον ναὸν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου. Διαβὰς τὸν Εὐφράτην ἐπὶ κεφαλῆς ὀρδῆς Τούρκων ἱππέων, εἰσῆλθεν εἰς Καισάρειαν καὶ τὴν ἐλεηλάτησεν. Ἐκεῖθεν εἰσέβαλεν εἰς Κιλικίαν καὶ κατόπιν εἰς Ἀρμενίαν καὶ Γεωργίαν, ἃς ὑπέταξεν ὁριστικῶς.

Τῷ 1068 ὁ Ἄλπ-Ἀρσλὰν ἐστράτευσε κατὰ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Αὐτοκράτωρ ἦτο τότε Ρωμανὸς ὁ Διογένης. Ἀτυχῶς οὗτος ἔσπευσε νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα πρὶν ἢ τακτοποιήσῃ τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους καὶ ἀνοργανώσῃ τὸν στρατόν, διατάξας συγκέντρωσιν τῶν διαθεσίμων στρατιωτικῶν δυνάμεων εἰς Φρυγίαν, εὐθὺς δὲ μετὰ δύο μόλις μῆνας ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεώς του μετέβη καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸ θέμα τῶν Ἀνατολικῶν, ὅπως διευθύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις. Ἀλλ' ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατὸς ἦτο εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν, στερούμενος ἱματισμοῦ, ὅπλων καὶ ἵππων, ἀποκαμωμένος ἐκ τῶν ἀποτυχιῶν, ἀπλήρωτος ἀπὸ ἱκανοῦ, περιλαμβάνων εἰς τὰς τάξεις του ἀκόμη καὶ Οὔζους καὶ Βουλγάρους καὶ Φράγκους. Ἐν τούτοις ὁ Ρωμανός, ἐπανορθώσας ἐκ τῶν ἐνόντων τὰς ἐλλείψεις ταύτας, ἐβάδισε (1068) ἐναντίον τῆς ἐν Συρίᾳ σελτζουκικῆς στρατιᾶς καὶ κατώρθωσε νὰ ἀνακόψῃ τὴν προέλασίν της. Ἐπανελθὼν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1069 ἐπὶ μικρὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν πρὸ τοῦ Πάσχα, ὅπως ἐπιχειρήσῃ καὶ δευτέραν ἐκστρατείαν. Καὶ ἐνίκησε μὲν τοὺς ἐχθροὺς παρὰ τὴν Καισάρειαν, ἀλλὰ βλέπων τὴν κακὴν κατάστασιν τοῦ στρατοῦ του ἐπέστρεψε τὸ φθινόπωρον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπέστειλε δὲ (1070) κατὰ τῶν Τούρκων τὸν κουροπαλάτην Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν.

Οὗτος κατήγαγε νίκας τινάς, ἀλλ' ὁ Ρωμανὸς ἀπέσπασε καὶ ἐξέπεμψε μέρος τοῦ ὑπὸ τὸν Μανουὴλ στρατοῦ εἰς Συρίαν. Συνεπείᾳ τούτου αἱ ὑπὸ τὸν Κομνηνὸν πολεμικαὶ δυνάμεις ἐνικήθησαν παρὰ τὴν Σεβάστειαν, ὁ δὲ Μανουὴλ συνελήφθη αἰχμάλωτος μετὰ τῶν δύο γαμβρῶν του. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀντελήφθη τὸ σφάλμα του, διότι οἱ Τοῦρκοι, ἀναχαίτιστοι πλέον, εἰσέβαλον εἰς τὴν Φρυγίαν. Ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ τεθῇ καὶ πάλιν ὁ ἴδιος ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ, ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν προέλασίν των. Ἀναχωρήσας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τῇ 13ῃ Μαρτίου 1071, ἀνασυνέταξε τὸ στράτευμα, ἀπεμάκρυνε τοὺς ὑπόπτους ἀξιωματικοὺς καὶ διέβη τὸν Ἅλυν βαδίζων πρὸς τὸν Καύκασον, ὅπως πατάξῃ τὰς ὑπὸ τὸν Ἄλπ-Ἀρσλὰν κυρίας δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ. Καταλαβὼν δὲ τὴν Ἐρζεροὺμ (Arx Romanorum ἢ Θεοδοσιούπολιν), ἡτοίμαζε τὴν προέλασιν διὰ τῆς ἐρήμου ἐκείνης χώρας. Παραδόξως ὅμως ἀπέσπασε καὶ πάλιν δύο σπουδαίας μοίρας τοῦ στρατεύματός του ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Ἰωσὴφ Ταρχανιώτην καὶ τὸν Φράγκον Ρουσέλιον (Oursel de Bailleul), ὅπως ἐνεργήσωσιν ἐναντίον ἄλλων ἀπεσπασμένων τουρκικῶν δυνάμεων. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ αὐτοκράτωρ ἐκυρίευσε τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχομένην ὀχυρὰν πόλιν Μανζικὲρτ ἢ Μαλασκέρτ, μίαν τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ἀρμενίας. Εὐθὺς ὅμως μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ἐπῆλθον οἱ Τοῦρκοι μετὰ μεγάλων δυνάμεων. Ὁ Ρωμανός, μὴ ὑποπτεύσας κατ' ἀρχὰς ὅτι ἐπήρχετο ὁ ἴδιος Ἄλπ-Ἀρσλάν, ἀπέστειλε κατὰ τοῦ ἐμφανισθέντος στρατοῦ τὸν μάγιστρον Νικηφόρον Βρυέννιον, ὅστις ὅμως ἔσπευσε νὰ δια-

Digitized by Google

μηνύση εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι εὑρισκόμενος ἀπέναντι πολυαριθμοτάτου στρατοῦ ἔχει ἀνάγκην ἐνισχύσεων. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέστειλεν εἰς βοήθειαν τὸν Νικηφόρον Βασιλάκιον. Οἱ δύο μάγιστροι κατώρθωσαν νὰ τρέψωσι τὸν ἐχθρόν, ἀλλ' ὁ ὁρμητικὸς Βασιλάκιος προελάσας πέραν τοῦ δέοντος ἔφθασε μέχρι τοῦ ἐχθρικοῦ χάρακος, ὅπου συνελήφθη αἰχμάλωτος.

Ἅμα λαβὼν τὴν εἴδησιν ταύτην ὁ αὐτοκράτωρ ἐξῆλθε μεθ' ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ, μὴ συναντήσας ὅμως τοὺς Τούρκους ἐπέστρεψεν εἰς τὸ στρατόπεδον. Τὴν νύκτα οἱ Τοῦρκοι ἐπετέθησαν αἰφνιδίως καὶ περιζώσαντες τὸν χάρακα ἠπείλησαν σοβαρῶς τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα. Περὶ τὴν πρωΐαν μέρος τῶν Οὔζων ηὐτομόλησε πρὸς τοὺς ἐχθρούς. Οὐχ ἧττον ἐν τέλει οἱ Τοῦρκοι ἀπεκρούσθησαν. Ἀλλ' ὁ Ρωμανός, θέλων νὰ πολεμήσῃ εἰς ἀνοικτὸν πεδίον κατὰ τῶν Τούρκων, ἀπέστειλε ταχυδρόμους εἰς τὸν Ταρχανιώτην καὶ τὸν Ρουσέλιον, καλῶν αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐκεῖνοι ὅμως, ἀντὶ νὰ ἐπιστρέψωσι, τοὐναντίον ἀπεμακρύνθησαν πρὸς τὴν Μεσοποταμίαν. Ὁ Ρωμανὸς τότε ἀπεφάσισε νὰ πολεμήσῃ καὶ ἄνευ αὐτῶν, ἀγνοῶν ἄλλως τε τὴν προδοσίαν των. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἄλπ-Ἀρσλὰν ἀποστείλας πρέσβεις εἰς τὸ ἑλληνικὸν στρατόπεδον ἐπρότεινεν εἰρήνην. Ὁ Ρωμανὸς ἀπέρριψε τὰς προτάσεις του, προβαλὼν ὡς προκαταρκτικὸν ὅρον τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ στρατεύματος τοῦ Ἄλπ-Ἀρσλὰν καὶ τὴν μεταφορὰν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοπέδου εἰς ὃ μέρος ἦσαν ὠχυρωμένοι οἱ Τοῦρκοι. Ἐνῷ δὲ ὁ Ἄλπ-Ἀρσλὰν συνεζήτει μετὰ τῶν στρατηγῶν του τὰς προτάσεις ταύτας, ὁ Ρωμανός, παραπεισθεὶς ὑπὸ συμβούλων ἀσυνέτων ἢ ἐπιβούλων, διέταξεν ἐπίθεσιν. Οἱ Τοῦρκοι, καταληφθέντες ἐξ ἀπροόπτου, ὑπεχώρησαν κατ' ἀρχάς, διωκόμενοι ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ. Ἐπερχομένης ὅμως ἤδη τῆς ἑσπέρας ὁ Ρωμανός, φοβηθεὶς μήπως οἱ Τοῦρκοι ἀντεπιτιθέμενοι, προσβάλωσι τὸ ἀφρούρητον πλέον στρατόπεδον αὐτοῦ, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ.

Τοῦτο ἀντιληφθέντα τὰ μακρὰν εὑρισκόμενα τάγματα ἐνόμισαν, ὅτι τὸ στράτευμα ὑποχωρεῖ συνεπείᾳ ἥττης, τὴν δὲ πλάνην ταύτην ἐνίσχυσεν ἂν μὴ καὶ διέδωκεν ὁ Ἀνδρόνικος υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Δούκα, πολλὰ βυσσοδομῶν κατὰ τοῦ Ρωμανοῦ. Ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης συγχύσεως, ἡ τακτικὴ ὑποχώρησις μετετράπη εἰς φυγὴν ἄτακτον. Τοῦτο ἐννοήσαντες οἱ Τοῦρκοι ἐπέπεσαν κατὰ τῶν φευγόντων καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τοῦ βασιλέως, ὅστις ἐγκατελείφθη μόνος εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης μὲ ὀλίγους μόνον ἄνδρας ἐν μέσῳ τῶν πανταχόθεν περικυκλωσάντων αὐτὸν ἐχθρῶν. Ὁ βασιλεὺς ἀντέστη ἐφ' ἱκανόν, φονεύσας πολλοὺς Τούρκους. Τραυματισθεὶς ὅμως εἰς τὴν χεῖρα, ἀναγκασθεὶς δὲ συγχρόνως νὰ πεζεύσῃ διότι ἐπληγώθη ὁ ἵππος του, ἐξηκολούθησεν ἀγωνιζόμενος μέχρις ὅτου, ἀπολέσας τὰς δυνάμεις του, συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ παρέμεινεν ὅλην τὴν νύκτα κείμενος κατὰ γῆς μετ' ἄλλων πληγωμένων αἰχμαλώτων. Ὁ Ἄλπ-Ἀρσλὰν πληροφορηθεὶς τὸ γεγονὸς τῆς συλλήψεως τοῦ βασιλέως δὲν ἐπήρθη, ἀλλ' ὡς ἀναφέρει ὁ τὰ τῆς μάχης ταύτης ἱστορῶν Βυζαντινὸς ἱστορικὸς Σκυλίτσης, ἀπέδωκε τὰ γενόμενα εἰς τὸν Θεόν. Ὅτε δὲ προσήχθη εἰς τὴν σουλτανικὴν σκηνὴν ὁ Ρωμανὸς φέρων πενιχρὸν ἔνδυμα, ὁ σουλτᾶνος ἐδίστασε κατ' ἀρχὰς νὰ πιστεύσῃ, ὅτι εἶχεν ἐνώπιον αὐτοῦ τὸν βασιλέα. Ἐπείσθη ὅμως, ὅταν εἶδε τὸν προηγουμένως αἰχμαλωτισθέντα μάγιστρον Βασιλάκιον πίπτοντα μετὰ δακρύων εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ρωμανοῦ, ὅστις ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ προσκυνήσῃ τὸν νικητήν. Οὗτος ἔξαλλος ἐκ τῆς χαρᾶς ἠγέρθη καὶ ἐπάτησε κατὰ τὰ παρ' Ἀσιανοῖς εἰωθότα τὸν τράχηλον τοῦ αἰχμαλώτου βασιλέως. Συνελθὼν ὅμως ταχέως ἀνήγειρε τὸν Ρωμανὸν καὶ ἐναγκαλισθεὶς παρηγόρησεν αὐτὸν λέγων, ὅτι θέλει ἀπολαύει βασιλικῶν τιμῶν, διότι «ἄφρων εἶναι ὁ μὴ ἀναλογιζόμενος τὸ πολύτροπον τῆς τύχης καὶ μὴ εὐλαβούμενος τὰς τῶν ἄλλων συμφοράς». Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ρωμανός, σουλτανικὴν περιβεβλημένος στολήν, διέμενεν εἰς πολυτελῆ σκηνὴν μετὰ πολλῶν θεραπόντων, δειπνῶν καὶ διαιτώμενος μετὰ τοῦ σουλτάνου, ὅστις συμπεριεφέρετο πρὸς αὐτὸν μετὰ πολλῆς εὐγενείας, προσέχων νὰ μὴ εἴπῃ τι τὸ προσβλητικόν, ἀλλὰ μόνον διατυπῶν κρίσεις τινὰς περὶ τῶν στρατιωτικῶν σφαλμάτων τοῦ βασιλέως. Κἄποτε δὲ ἐρωτήσαντος τοῦ σουλτάνου τὸν Ρωμανὸν τί θὰ ἔπραττεν ἂν εἶχεν εἰς χεῖράς του τὸν ἀντίπαλόν του, ὁ βασιλεὺς ἀπήντησεν ὅτι θὰ τὸν ἐτιμώρει δεινῶς. «Ἀλλ' ἐγώ, εἶπεν ὁ σουλτᾶνος, δὲν σὲ μιμοῦμαι εἰς τοῦτο. Καὶ ἀπορῶ πῶς σὺ πρεσβεύεις τὰ ἐναντία, ἐνῷ ἀκούω, ὅτι καὶ ὁ ἰδικός σας ὁ Χριστὸς εἰρήνην καὶ ἀμνησικακίαν ἐδίδαξεν».

Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας συνωμολογήθη εἰρήνη, καθ' ἣν ὁ Ἄλπ-Ἀρσλὰν οὐδεμίαν ἀπῄτησεν ἐδαφικὴν προσάρτησιν, συγκατετέθη δὲ καὶ εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἀπόδοσιν τῶν αἰχμαλώτων. Ὁ βασιλεὺς ὑπεσχέθη πλούσια λύτρα εἰς τὸν σουλτᾶνον, πληρώσας ταῦτα βραδύτερον, ὅπως ἠδύνατο. Συνοδευθεὶς δὲ μέχρις Ἐρζερούμ, ἐπανῆλθεν εἰς Κιλικίαν, ἔκπτωτος πλέον τοῦ θρόνου, συνεπείᾳ τῶν ἐν Κωνσταντινοπόλει συμβάντων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αἰχμαλωσίας του.

Τὸ κράτος τοῦ Ἄλπ-Ἀρσλὰν ἐξετείνετο ἤδη εἰς τὰ πλουσιώτερα μέρη τῆς Ἀσίας. Χίλιοι διακόσιοι πρίγκιπες καὶ υἱοὶ πριγκίπων περιεστοίχιζον τὴν θρόνον του καὶ στρατὸς 200,000 ἀνδρῶν εὑρίσκετο ὑπὸ τὰς διαταγάς του. Μετὰ τὴν ἐναντίον τῶν Βυζαντινῶν νίκην ἐστράφη πάλιν πρὸς Ἀνατολάς. Ἐζήτησε νὰ ἐπιβάλῃ διὰ τῆς βίας τὸν Ἰσλαμισμὸν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Γεωργίας, ἐταπείνωσε τὸν χαλίφην τῆς Βαγδάτης ἐν Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ, τέλος δὲ ἐτράπη πρὸς τὸ Τουρκεστὰν ὅπως τὸ κατακτήσῃ καθ' ὁλοκληρίαν. Ἔφθασε μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Ὤξου, ἀλλὰ πρὶν διαβῇ τὸν ποταμὸν ἔπρεπε νὰ κυριεύσῃ τὸ παρὰ τὴν πολίχνην Καρὶρ φρούριον, ὑπερασπιζόμενον ὑπὸ τοῦ Γιουσοὺφ Κοθουὰλ Χοβαρεσμῆ. Οὗτος παραδοθεὶς ἤχθη ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου, ὅστις τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον. Τότε ὁ Γιουσοὺφ ἀνασπάσας τὴν σπάθην του ὥρμησε κατὰ τοῦ σουλτάνου. Ὁ Ἄλπ-Ἀρσλὰν βασιζόμενος εἰς τὴν τοξευτικήν του δεινότητα, εἶπεν εἰς τοὺς σωματοφύλακάς του νὰ μὴ ἀναμιχθῶσι καὶ ἐτάνυσε τὴν νευράν, ὅπως τοξεύσῃ. Ἀλλ' ὀλισθήσας ἀφῆκε νὰ πέσῃ τὸ βέλος, τότε δὲ ὁ Γιουσοὺφ ἔπληξεν αὐτὸν διὰ φασγάνου εἰς τὸ στῆθος. Ὁ Ἄλπ-Ἀρσλὰν ἐξέπνευσε μετά τινας ὥρας, τὴν 15 Δεκεμβρίου 1072, εἰς ἡλικίαν 40 ἐτῶν, ἀφοῦ ἐβασίλευσεν ἐννέα ἔτη. Ἀποθνήσκων ὁ Ἄλπ-Ἀρσλάν, ὡμολόγησεν ὅτι παρέβη τὸν πρὸς τὸν Θεὸν ὀφειλόμενον σεβασμόν, ὑπερηφανευθεὶς καὶ ὑπολαβὼν ἑαυτὸν ὡς τὸν μέγιστον μονάρχην, ἀνώτερον πάσης προσβολῆς, ὅτι δὲ ἐξ αἰτίας τούτου ὁ Ὕψιστος κατεκρήμνισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ὕψους, ὅπου εὑρίσκετο, ἀποδείξας διὰ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἀνθρώπων πόσον ἀσθενὴς εἶναι ἡ δύναμις τῶν ἡγεμόνων. Ὁ Ἄλπ-Ἀρσλὰν ἐτάφη εἰς τὴν πόλιν Μεροῦ καὶ διέταξε τὰ τεθῇ ἐπὶ τοῦ τάφου του τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα: «Πάντες ὑμεῖς ὅσοι εἴδατε τὴν μέχρις οὐρανῶν ἀνυψωθεῖσαν μεγαλειότητα τοῦ Ἄλπ-Ἀρσλὰν ἔλθετε καὶ ἴδετε αὐτὴν μεταβληθεῖσαν εἰς κόνιν».

Ν. ΜΟΙΧΟΠΟΥΛΟΣ

ἀλπειβάτης· ὁ εἰς τὰς Ἄλπεις ἀναβαίνων, ὁ περιηγούμενος τὰς Ἄλπεις (βλ. καὶ **ἀλπινιστής**).

ἀλπειοβακτηρία (ἡ)· ἡ βακτηρία τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖ ὁ ἀναβαίνων τὰ ὄρη τῶν Ἄλπεων· κακόζηλος μετάφρασις τοῦ γερμανικοῦ «Alpenstock».

Ἄλπειοι· βλ. ἀλπινὴ *φυλή*.

ἄλπειος (ὁ)· ὁ ἀνήκων εἰς τὰς Ἄλπεις, ἄλπειος ὀροσειρά, ἄλπεια φυτά.

— **ἄλπεια φυτὰ** *[Βοτ.]*. Ὀνομάζονται οὕτω τὰ φυτὰ τὰ ζῶντα εἰς ὕψος ἀνώτερον τῶν 1000 μέτρων ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Τῶν φυτῶν τούτων ἡ σπουδὴ καὶ διατήρησις γίνεται εἰς εἰδικοὺς βοτανικοὺς κήπους, ὡς ὁ τοῦ Λωταρὲ ἐπὶ τῶν γαλλικῶν Ἄλπεων τοῦ Δελφινάτου.

Χαρακτηριστικὰ τῶν ἀλπείων φυτῶν εἶναι συνήθως οἱ βραχεῖς βλαστοὶ καὶ τὰ μεγάλα ἄνθη. Μεταξὺ αὐτῶν: αἱ καμπάνουλαι ἀλσίναι, τὰ λεοντοπόδια (κοινῶς *ἐδελβάϊς*), τὰ γναφάλια, αἱ πρίμουλαι καὶ ἄλλα πλεῖστα.

Σ. Μ.

Ἄλπεις (αἱ). Μεγάλη ὀροσυστὰς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης μεταξὺ τῆς 43⁰ καὶ τῆς 48⁰ Β. πλάτους καὶ μεταξὺ τῆς 5⁰ καὶ τῆς 16—17⁰ Ἀν. μήκους Γκρήνουϊτς.

Ἡ λέξις *Ἄλπεις* προέρχεται ἐκ τοῦ κελτικοῦ *alp* ἢ *alb* καὶ ἐσήμαινε κατ' ἀρχὰς ὑψηλὸν ὄρος, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη νομάς. Οἱ περίοικοι τῶν Ἄλπεων καλοῦσι καὶ σήμερον *Ἄλπεις* τὰς ὀρεινὰς βοσκάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι προσιταὶ μόνον τὸ θέρος, καθ' ὅσον κατὰ τὰς λοιπὰς ἐποχὰς καλύπτονται ὑπὸ χιόνων. Παρ' Εὐσταθίῳ (Παρεκβολαί, 294) ἡ λέξις Ἄλπεις (ἢ καὶ *Ἄλπις*) ἑρμηνεύεται ὡς ἰσοδύναμος τῇ λέξει κλεισοῦρα.

Αἱ Ἄλπεις θεωροῦνται ὡς ἡ ὀρεινὴ σπονδυλικὴ στήλη τῆς Εὐρώπης, διότι ἐξ αὐτῶν ὡς παραφυάδες διατείνονται τὰ ὀρεινὰ τόξα, τὰ ὁποῖα διατρέχουσι τὰς τρεῖς νοτίας εὐρωπαϊκὰς χερσονήσους, τὴν Ἰβηρικήν, τὴν Ἀπεννινικὴν καὶ τὴν τοῦ Αἵμου. Τὰ ὅρια αὐτῶν εἶναι πρὸς Ν. τὸ Καρστικὸν ὀροπέδιον, τὸ βαθύπεδον τοῦ Πάδου καὶ τὸ Λιγυστικὸν πέλαγος· πρὸς Δ. ἡ κοιλὰς καὶ τὸ βαθύπεδον τοῦ Ροδανοῦ· πρὸς Β. τὸ νότιον Γερμανικὸν ὀροπέδιον καὶ πρὸς Α. τὸ Οὐγγρικὸν βαθύπεδον. Ἐνῷ εἰς τὰ Ἱμαλάϊα πρόκειται πρὸς Β. ὕψιστον ὀροπέδιον, τὸ ὁποῖον λόγῳ τοῦ ὕψους καὶ τῶν παρεμπιπτουσῶν ὀρεινῶν ἁλύσεων κωλύει τὴν εἰς ταῦτα διείσδυσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐδαφῶν αὐτῶν, ἐνῷ αἱ Ἄνδεις κατὰ τὴν μεσημβρινὴν αὐτῶν διεύθυνσιν ἔχουσιν ὅριον πρὸς Δ. τὴν θάλασσαν, αἱ Ἄλπεις μόλις εἰς δύο ἄκρα ἅπτονται τῆς θαλάσσης, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ μέρη περιβάλλονται ὑπὸ εὐφόρων πεδιάδων μετὰ τῶν πολυύδρων ποταμῶν Πάδου, Ροδανοῦ, Ρήνου καὶ Δουνάβεως. Οἱ ποταμοὶ οὗτοι ὀφείλουσιν εἰς τὰς Ἄλπεις ὄχι

Ἡ συστὰς Σασσολοῦγκο ἐν Val Gardena.
[Ἰταλικαὶ Ἄλπεις]

μόνον τὸ σύνηθες ἐκ τῆς βροχῆς ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκ τῶν αἰωνίων χιόνων καὶ παγετώνων διαρκῶς τηκόμενον, διὰ τῶν ἀφθόνων δὲ ὑδάτων τούτων προέρχεται ἡ γονιμότης τῶν περὶ τὰς Ἄλπεις μερῶν καὶ κατορθοῦται ἡ διὰ πλοίων συγκοινωνία μεταξὺ τῆς Μεσογείου, τῆς Γερμανικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Ἡ Ἀλπικὴ ζώνη, τοξοειδὴς οὖσα, κατέχει ἐπιφάνειαν 200.000 περίπου τετραγ. χιλιομέτρων. Διὰ μεσημβρινῆς γραμμῆς ἐκ τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας (Bodensee), διὰ μέσου τοῦ Ἄνω Ρήνου καὶ τῆς διόδου τοῦ Σπλοῦγκεν μέχρι τῆς λίμνης τῆς Κώμου, διακρίνεται εἰς δύο τμήματα: τὰς *Δυτικὰς Ἄλπεις* καὶ τὰς *Ἀνατολικὰς Ἄλπεις*. Οἱ Γάλλοι ὅμως συνήθως διακρίνουσι τρία τμήματα: 1) τὰς *Δυτικὰς Ἄλπεις*, 2) τὰς *Κεντρικὰς* ἢ *Ἐλβετικὰς Ἄλπεις* καὶ 3) τὰς *Ἀνατολικὰς Ἄλπεις*. Αἱ Δυτικαὶ φθάνουσι πρὸς Β. μέχρι τῆς Γενεύης καὶ τῆς καμπῆς κατὰ τὴν δίοδον τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου. Ἐκεῖθεν αἱ Κεντρικαὶ Ἄλπεις καθίστανται εὐρύτεραι καὶ εὐρύνονται μέχρι τῶν Ἀνατολικῶν Ἄλπεων, αἱ ὁποῖαι ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Ἀδίγη ποταμοῦ καὶ τῆς διόδου Βρέννερ. Καὶ αἱ Ἀνατολικαὶ Ἄλπεις ἔτι εὐρύνονται καθ' ὅσον πλησιάζουσιν εἰς τὸ Οὐγγρικὸν βαθύπεδον, ἐνῷ εἰς ὕψος καταπίπτουσιν. Ἀπὸ τῆς Τεργέστης μέχρι τῆς Βιέννης μετρεῖται τὸ πλάτος εἰς 340 χιλιόμ.

Τὰ ὕψη τῶν κορυφῶν τῶν Ἄλπεων ὑπερβάλλουν πλεῖστα ἄλλα ὄρη τῆς γῆς. Ὡς ὑψίστη κορυφὴ ὑψοῦται τὸ κατὰ τὰς Δυτικὰς Ἄλπεις (Γαλλικὰς) *Λευκὸν ὄρος* (Mont Blanc) εἰς ὕψος 4810 μ., εἰς δὲ τὰς Ἐλβετικὰς πολλαὶ κορυφαὶ φθάνουν εἰς ὕψος ἀνώτερον τῶν 4000 μ., ἐνῷ εἰς τὰς Ἀνατολικὰς οὐδεμία φθάνει τὰς 4000 μ. Ἡ κυρία κορυφογραμμὴ πρὸς Δ. ἔχει μέσον ὕψος 2300 μ., ἡ Ἐλβετικὴ 2600, ἐνῷ ἡ Ἀνατολικὴ μόνον 2200. Αἱ δὲ δίοδοι ἐν μὲν τῇ Ἐλβετικῇ ὑπερβαίνουν τὰ 2000 μ., ἐνῷ ἐν ταῖς λοιπαῖς εἶναι κατὰ πολὺ χαμηλότεραι.

Αἱ Ἄλπεις εἶναι ὀρεινὸν σύστημα στολιδωσιγενὲς πολυπλόκου μορφῆς. Ἡ διάβρωσις τοῦ ὕδατος καὶ ἰδίᾳ οἱ πάγοι, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν παγετώδη ἐποχὴν κατήρχοντο μέχρι τῶν προπόδων, συνετέλεσαν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν παραδόξων σχημάτων τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν καὶ ράχεων. Αἱ ἐκ φαιοῦ ἀσβεστολίθου Ἄλπεις ἔχουσι διαβρωθῆ εἰς τὰ ἀνώτατα μέρη εἰς *πρηῶνας* κερατοειδεῖς καὶ βελονοειδεῖς, ἄνευ τινὸς βλαστήσεως. Ὅπου ὅμως εἶναι πέτρωμα κρυσταλλικὸν ἡ μορφὴ εἶναι

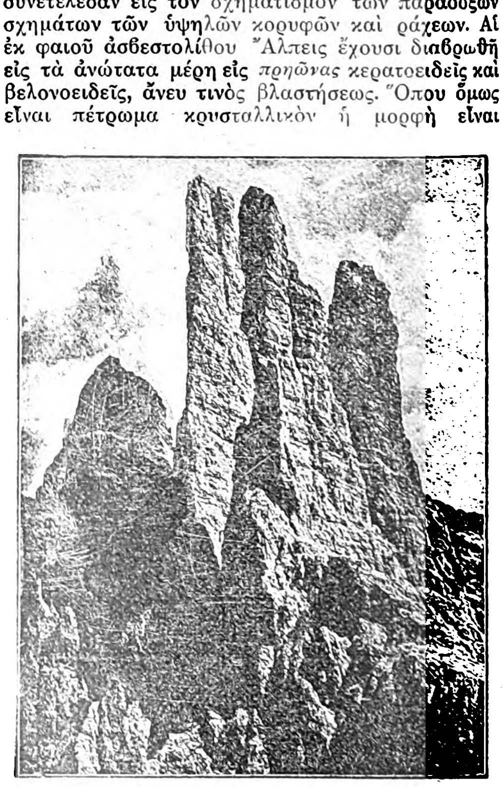

Οἱ Τρεῖς Πύργοι τοῦ Βαρζολέ.
[Ἰταλικαὶ Ἄλπεις]

Digitized by Google

ΑΛΠΕΙΣ
Βιέννη
Μόναχον
Βασιλεία
Γενεύη
Λυών
Μασσαλία
Μιλάνον
Τουρίνον
Γένουα
Βενετία
Τεργέστη
Κόλπος της Βενετίας
Κόλπος Γενούης
ΑΔΡΙΑΤΙΚΟΝ ΠΕΛ
ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΘΑΛ
ΚΕΝΤΡΙΚΑΙ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΑΙ
ΚΑΡΑΒΑΝΚΑ
ΙΟΥΛΙΑΝΑΙ
Μονφερράτο
Πάδος π.
Άρνος π.
Κλίμαξ
Γ. Ζαγκάκης

ἐστρογγυλευμένη καὶ καλύπτεται ὑπὸ προσχωσιγενοῦς τινος στρώματος, διὸ καὶ ἡ φυτεία ἀνέρχεται ὑψηλότερον, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει ἡ αἰωνία χιών. Ἡ κορυφὴ δὲν εἶναι ἐνταῦθα μεμονωμένος κῶνος, ἀλλ' ὑψοῦται ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ τμήματος τῆς κορυφογραμμῆς ἀποτόμως, ὡς ἔπαλξις, ὅπως τὸ Λευκὸν ὄρος, αἱ δὲ ῥάχεις διαβιβρώσκονται κατὰ

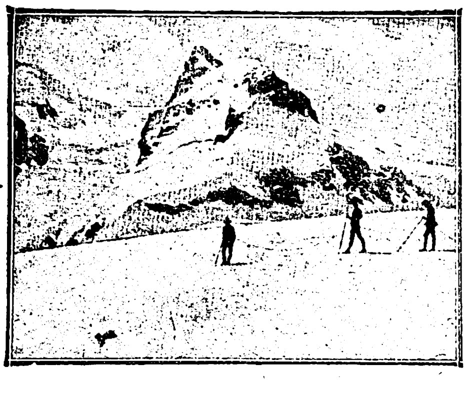

Ἡ κορυφὴ «Τὸ μικρὸ ἐλαφάκι» (3886 μ.).
[Ἑλβετικαὶ Ἄλπεις.]

τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὡς ἀκρώρειαι. Οἱ δὲ δολομῖται διαρθροῦνται εἰς ὀγκώδεις θαυμασίους πύργους, ἐπάλξεις καὶ βέλη.

Ἀναλόγως τοῦ ὕψους τῶν Ἄλπεων διακρίνονται αὗται εἰς τὰς *χαμηλὰς Ἄλπεις*, τὰς *μετρίας Ἄλπεις* καὶ τὰς *ὑψηλὰς Ἄλπεις*. Αἱ χαμηλαὶ Ἄλπεις ἐλλείπουν πρὸς Δ τῆς Λομβαρδικῆς πεδιάδος καὶ ἀντ' αὐτῶν πρόκειται τῶν ὑψηλῶν Ἄλπεων εὐρεῖα καταβαθμίς. Ἐπὶ τῶν *χαμηλῶν Ἄλπεων* τῆς Ἑλβετίας εὐδοκιμεῖ ἡ ἄμπελος καὶ αἱ ὀπῶραι πρὸς Β μὲν μέχρι τῶν 500 μ. ὕψους, πρὸς Ν δὲ μέχρι τῶν 700. Τὰ δάση φθάνουν μέχρι 1350 καὶ ἐς 1540 μ. πολλάκις, ἐναλλασσόμενα μετὰ καλλιεργείας σιτηρῶν· γενικῶς δὲ παρατηρεῖται ὅτι τὰ ὅρια τῶν εἰδῶν τῆς καλλιεργίας ἐν τῇ Ἑλβετίᾳ καὶ τῷ Τυρόλῳ ἐν τῇ νοτίᾳ πλευρᾷ φθάνουν κατὰ μέσον ὅρον 190μ. ὑψηλότερον ἢ πρὸς Β. Διακρίνει τις ζώνας τῶν ὁποίων ἑκάστη χαρακτηρίζεται δι' ἰδίου δένδρου, τὴν τῆς δρυός, τὴν τῆς φηγοῦ, τὴν τῆς ἐλάτης. Ὑψηλότερον ταύτης θαμνώδη εἴδη τῶν ὁποίων οἱ βραχίονες στηρίζονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους (ὡς ἡ ὀρεινὴ πίτυς) ἀποτελοῦσιν ἀραιὰς συστάδας, φθάνουσαι εἰς ὕψος 1800 μ. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τούτου ἄρχονται αἱ *μέτριαι Ἄλπεις* καλυπτόμεναι ὑπὸ ζώνης θάμνων· ἐνιαχοῦ μόνον ὑπάρχουν δένδρα, ἅτινα, ὡς συνέχεια τῆς κατωτέρας ζώνης, φθάνουν, κατ' ἄκρον ὅριον, μέχρι 2100 μ. (εἰς τὸ Ortler τῶν Ἀνατ. Ἄλπεων μέχρι καὶ 2200 μ.)· αἱ Ἄλπεις αὗται εἶναι πλούσιαι εἰς νομάς, αἱ ὁποῖαι τελευτοῦν εἰς τὰ ὅρια τῆς αἰωνίου χιόνος. Οἱ ἄλπειοι οὗτοι λειμῶνες, αἱ κυριολεκτικῶς *Ἄλπεις*, καλύπτονται ὑπὸ παχέος ἀνθοστολίστου χλοεροῦ τάπητος· ἐπ' αὐτῶν ὁ βοσκὸς ἢ ὁ τυροκόμος ὁδηγεῖ τὰ ποίμνια ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ἀνοίξεως μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου (ἐν τῷ Τυρόλῳ μέχρις ὑψ. 2700 μ.). Ἐκεῖθεν τοῦ ὕψους τούτου ἄρχονται αἱ *ὑψηλαὶ Ἄλπεις* μετὰ τῶν αἰωνίων χιόνων, τῶν παγετώνων καὶ τῶν ἀποτόμων βράχων. Τὸ ὅριον τῆς αἰωνίας χιόνος εἶναι χαμηλότερον πρὸς τὰς βορείους κλιτῦς· ἐν τῷ Τυρόλῳ καὶ τῇ Βαυαρίᾳ εἶναι εἰς τὸ ὕψος περίπου 2300 μ., ἐν τῇ Ἑλβετίᾳ γενικῶς εἰς τὰ 2660, ἐν τῷ Λευκῷ ὄρει εἰς τὰ 3000.

Ἡ ὑπὸ χιόνων καὶ πάγων καλυπτομένη ἐπιφάνεια τῶν Ἄλπεων εἶναι σημαντικὴ (περὶ τὰ 2 $^1/_4$ % τῆς ὅλης ἀλπικῆς ἐπιφανείας), περίφημος δ' εἶναι ἡ «παγωμένη θάλασσα» κατὰ τὸ Λευκὸν ὄρος. Ἡ μεταβαλλομένη ἐπιφάνεια ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους ἔχει μελετηθῇ εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἄλπεις. Κατὰ τὸν Kernel τὸ μεταβαλλόμενον ὅριον τῆς χιόνος ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἀνατολ. Ἄλπεις	*Ἰαν.*	*Ἀπρίλ.*	*Ἰούλ.*	*Σεπτέμ.*
Βόρειον ἀπόκλιμα	590	1100	2470	2760
Νότιον ἀπόκλιμα	650	1270	2680	3210

Κατὰ τὴν ὑψηλὴν ταύτην περιοχὴν εἶναι ἐπίφοβοι αἱ χιονορραγίαι (βλ. λ.).

Χαρακτηριστικὸν τῆς ἰδιαζούσης μορφῆς τῶν Ἄλπεων εἶναι ἡ πλουσία ὕπαρξις κοιλάδων. Αἱ σπουδαιόταται τῶν μακρῶν κοιλάδων, αἱ ὁποῖαι προῆλθον ἐκ καθιζήσεως, διήκουσι κατὰ μῆκος τῶν κορυφογραμμῶν τῆς στολιδώσεως. Εἰς τοιαύτας μακρὰς κοιλάδας ῥέουσιν ὁ Ροδανὸς καὶ ὁ Ρῆνος κατὰ τὸν ἀνώτερον αὐτῶν ῥοῦν, ὁ Ἴνν, ὁ Σάλτσαχ, ὁ Ἔννς, ὁ Μούρ, ὁ Δραῦος καὶ ὁ Σάβος. Ὅπου ἀλλάσσουν διεύθυνσιν, ἐκεῖ ἡ ὁμαλὴ κλίσις τῆς κοίτης αὐτῶν μεταβάλλεται, σχηματίζονται δὲ κλεισώρειαι, σπουδαῖαι θέσεις διὰ φρούρια, ἢ ὁ ποταμὸς διὰ τῶν στενῶν κατέρχεται καταρρακτωδῶς εἰς τὴν πεδιάδα. Σπουδαία τοιαύτη γραμμὴ μακρῶν κοιλάδων, πλὴν τοῦ Ροδανοῦ καὶ Ρήνου, διασχίζει τὰς Κεντρικὰς καὶ Ἀνατολικὰς Ἄλπεις. Βραχύτεραι καὶ ἀποτομώτεραι εἶναι αἱ ἐγκάρσιαι κοιλάδες, διακοπτόμεναι ὑπὸ ὁμαλῶν λεκανῶν, ὅπως π.χ. ἡ λεκάνη Χάσλι τοῦ Ἄαρ. Τὰς μεγαλυτέρας ἐγκαρσίας κοιλάδας σχηματίζουν ὁ Ρέους καὶ ὁ Ἔτς, ὁ Ρῆνος ἄνωθεν τῆς λίμνης Κωνσταντίας μέχρι τοῦ Χούρ, ὁ Ροδανὸς ἀπὸ τοῦ Μαρτινὰχ μέχρι τῆς λίμνης τῆς Γενεύης. Κατὰ τὴν νοτίαν πλευράν, ὅπου ὀλίγαι μόνον ὑπάρχουν μακραὶ κοιλάδες, αἱ λεκάναι πληροῦνται τὸ πλεῖστον ὑπὸ λιμνῶν.

Ἐκ τῆς διαρθρώσεως τῶν κοιλάδων καὶ τῆς διευθύνσεως τῶν ποταμῶν ἐξαρτῶνται ὄχι μόνον αἱ τοπικαὶ ὁδοί, ἀλλὰ καὶ αἱ μεγάλαι γραμμαὶ τῆς συγκοινωνίας, αἱ ὁποῖαι ἐπιζητοῦσι τὰς ἐγκαρσίους κοιλάδας, ἐξ ὧν αἱ Ἄλπεις ἀφθονοῦσι· χρησιμοποιοῦσι δὲ αἱ μεγάλαι συγκοινωνιακαὶ γραμμαὶ 40 μεγάλας κοιλάδας, τῶν ὁποίων 4 ἀνοίγονται πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ροδανοῦ, 5 πρὸς τὸν Ρῆνον, 8 πρὸς τὸν Πάδον, 12 πρὸς τὸν Δούναβιν καὶ 7 πρὸς τὴν θάλασσαν.

Αἱ ἁμαξιταὶ ὁδοὶ ὡς καὶ αἱ σιδηροδρ. γραμμαὶ διαβαίνουσιν ἀπὸ τῆς μιᾶς ὑψηλῆς κοιλάδος εἰς τὴν ἄλλην διὰ τῶν καταπτώσεων τῶν κορυφογραμμῶν, αἱ ὁποῖαι πολλάκις ἔχουσι μῆκος δύο ὡρῶν, δι' ὃ καὶ ἡ κατασκευὴ αὐτῶν ἀπῄτησε πολλὰ τεχνητὰ ἔργα. Μία ἐκ τῶν ὁδῶν τούτων, ὁ ζυγὸς Στίλφσερ, εὑρίσκεται εἰς ὕψος 2760 μ. Αἱ ἀρχαιότεραι τῶν ἐπὶ τῶν Ἄλπεων ὁδῶν εἶναι ἡ

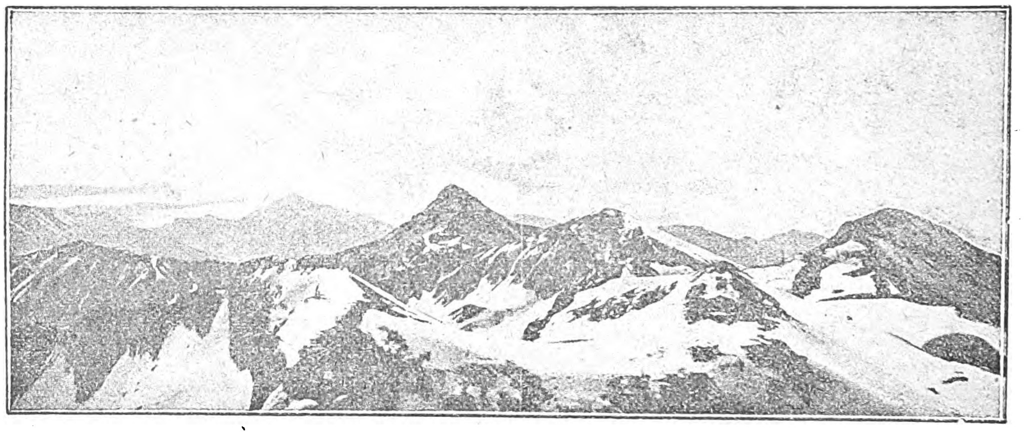

Ἡ κορυφὴ Ὀρμεὰ τοῦ Μονζουά.
[Ἰταλικαὶ Ἄλπεις.]

δίοδος Γενέβρη (1850 μ.), ἡ τοῦ ὄρους Κενίσου (Σενίς), ἡ μικρὰ καὶ μεγάλη δίοδος τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου (2470 μ.), ἡ ὁδὸς Σεμπλὸν (2009 μ.), ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος κατασκευασθεῖσα, ἡ ἄνωθεν τοῦ Ἁγίου Γοτθάρδου (2100 μ.), ἡ δίοδος Βρέννερ (1362 μ.), μεταξὺ τῶν Κεντρικῶν καὶ Ἀνατολ. Ἄλπεων, διὰ τῆς ὁποίας ἀπὸ τοῦ 1867 διέρχεται σιδηροδρ. γραμμή, ἡ ὁδὸς ὑπὲρ τὸ Τάουερν (1740 μ.), ἡ τοῦ Σέμμεριγκ (980 μ.), μεταξὺ τοῦ Λείθα καὶ τοῦ Μούρ (σιδηροδρ. ἀπὸ τοῦ 1853), ἐπίσης δὲ καὶ χαμηλότεραί τινες διαβάσεις ἀνατολικώτερον, πρὸς τὴν Βιέννην.

Αἱ σιδηροδρομικαὶ σήραγγες, ὄχι μόνον συντομεύουσι τὰς ἀποστάσεις, ἀλλὰ καὶ ἐξασφαλίζουσι τὴν κατὰ τὸν χειμῶνα συγκοινωνίαν. Σπουδαιόταται εἶναι: Ἡ τοῦ ὄρους Κενίσου (Σενίς), ἡ ὁποία ἔχει μῆκος 12,233 μέτρων καὶ συνδέει τὴν ὁδὸν Τουρίνου-Λυῶνος (ἀπὸ τοῦ ἔτους 1870). Ἡ νέα σῆραγξ Σεμπλὸν παρὰ τὴν ὁμώνυμον ἁμαξιτὸν ὁδόν, ἡ ὁποία συντομεύει τὴν γραμμὴν Μιλάνου-Γενεύης, ἡ μακροτάτη σῆραγξ τοῦ κόσμου (20 χιλιομ.). Ἡ τοῦ Ἁγίου Γοτθάρδου (15 σχεδὸν χιλιομ. μήκους, μεταξὺ τοῦ Γκέσενεν καὶ τοῦ Ἀϊρόλου, συνδέουσα ἀπὸ τοῦ 1882 τὴν Γερμανίαν μετὰ τῆς Ἰταλίας κατὰ τὴν ὁδὸν Βασιλείας—Μιλάνου—Γενούης. Ἡ σῆραγξ τοῦ Ἀρλμπὲργ συνδέουσα τὴν Βρεγάνην μετὰ τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας (μήκους 10.216 μ., ὑψ. 1311 μ.). Ἡ σῆραγξ τοῦ Τάουερν κατὰ τὰς Ἀνατ. Ἄλπεις μήκους 8505 μ. (ὑψόμ. 1219 μ.) λειτουργοῦσα ἀπὸ τοῦ 1909.

Α'. Δυτικαὶ Ἄλπεις.— Ἐκ τῶν τριῶν τμημάτων αἱ Δυτικαὶ Ἄλπεις ἔχουσι τὴν μικροτέραν ἔκτασιν, περιλαμβάνουν ὅμως τὸ ὑψιστον Λευκὸν ὄρος. Ἡ ἔκτασις τούτων, ἀπὸ τῆς Γενεύης μέχρι τῆς Μεσογείου, εἶναι κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν 340 σχεδὸν χιλιόμ. ἐκ δὲ τῆς κοιλάδος τοῦ Ροδανοῦ μέχρι τοῦ Πάδου περίπου 200. Ἡ κυρία γραμμὴ τοῦ μεθορίου, διαφοροτρόπως καμπτομένη, δὲν φαίνεται συνεχής· εἰς πλεῖστα μέρη ἑνοῦται δι' ὑψηλῶν ἐγκαρσίων ἁλύσεων, αἱ ὁποῖαι προεκτείνονται ὡς ἀντηρίδες. Διακρίνονται δ' αἱ Δυτικαὶ Ἄλπεις ὡς ἑξῆς·

α') Κατὰ τὴν *Κεντρικὴν ὀροστοιχίαν τοῦ μεθορίου:*

1) Κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς ὀροστοιχίας ταύτης ὑψοῦται τὸ *συγκρότημα τοῦ Λευκοῦ ὄρους*, προξενοῦν καταπληκτικὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν θεατὴν (ἀρίστη ἄποψις ἀπὸ τῆς θέσεως Brévent). Ἡ κυρία αὐτοῦ κορυφὴ ὑψοῦται εἰς τὸ κέντρον σχεδόν, εἰς ὕψος 4,810 μ. (βλ. καὶ Λευκὸν ὄρος).

2) Αἱ *Κραίγειαι Ἄλπεις* (πιθανῶς ἐκ τοῦ κελτικοῦ craigh σημαίνοντος ἀκρώρειαν). Αὗται ἐκτείνονται εἰς μῆκος 60 χιλ. καὶ φέρουσι κορυφὰς γενικῶς ἄνω τῶν 3000 μ. καὶ χαμηλότερον αὐχένα 2157 μ. Ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἁμαξιτὴ ὁδὸς τοῦ Μικροῦ Ἁγίου Βερνάρδου καὶ μεγάλοι παγετῶνες· ὑψίστην κορυφὴν ἔχει τὴν τοῦ *Μεγάλου Παραδείσου* (4061 μ.), κατὰ τὴν Β. Α. ἐσχατιάν.

3) Αἱ *Κόττειαι Ἄλπεις* (ὀνομασθεῖσαι ἐκ τοῦ Γαλάτου βασιλέως *Κοττίου*) ἐκτείνονται μεταξὺ τοῦ ὄρους Κενίσου (Σενὶς) καὶ τοῦ αὐχένος τῆς Λάρς, εἰς μῆκος 92 χιλιομ. Αἱ ἀκρώρειαι διευθύνονται γενικῶς ἐκ Δ. πρὸς Α. Ἐνταῦθα εἶναι ὁ αὐχὴν καὶ ἡ ὁδὸς τοῦ Κενίσου (ὑψ. 2080), ἡ ὁποία ἱδρύθη ἐπὶ τοῦ Μ. Ναπολέοντος, ἐπὶ πολὺν χρόνον διατελέσασα ὡς σύνδεσμος τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Μεταξὺ τῶν ὀρέων τοῦ Ἀμπίνου (3381 μ.) καὶ τοῦ Θαβὼρ (3205 μ.) διέρχεται ἡ μέχρι 1333 μ. ἀνερχομένη σῆραγξ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς (μήκους 12 233 μ.) τῆς συνδεούσης τὴν Γαλλίαν μετὰ τῆς Ἰταλίας. Νοτιώτερον ὑψοῦνται σημαντικὰ ὄρη τὸ Σάμπερτον (3135 μ.) καὶ ἡ δίοδος Γενέβρη (1850 μ.). Νοτιώτερον εἰς ὕψος 2914 εὑρίσκεται σῆραγξ 75 μ. μήκους. Ὑψηλοτέρα κορυφὴ εἶναι ἡ μεγάλη πυραμὶς τοῦ *Βισούλου* (Viso, 3840 μ.,) ἐξ ὀφείτου συνισταμένη, ὁρατὴ ἐν καιρῷ εὐδίας ἐκ τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

4) Αἱ *Παραθαλάσσιαι Ἄλπεις.* Αὗται ἐκτείνονται πρὸς τὴν Λιγυστικὴν εἰς μέγιστον μῆκος 180 χιλιομ. Ἐνταῦθα σημαντικὰ ὄρη εἶναι τὸ Ἀνσαστραὶ (2956 μ.), ἡ Ἀρτζεντέρα (3.300 μ.), ἡ Κλαπιὲ ντὲ Παγαρὶν (3046 μ.), ἡ κορυφὴ τοῦ Διαβόλου (2687 μ.) καὶ τὸ ὄρος Πελὰ (3053 μ.). Ἴδιον τμῆμα τούτων εἶναι αἱ *Λιγυστικαὶ Ἄλπεις*, αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται κατὰ τὸν κόλπον τῆς Γενούης. Ἡ ὑψίστη ἐνταῦθα κορυφὴ εἶναι ἡ Μόντζοϊ (2631 μ.). Πρὸς τὴν Μεσόγειον αἱ κορυφογραμμαὶ χαμηλώνουν, ἡ δὲ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἐκ τῆς Σαβόνης εἰς τὸ Μοντόβι ἀνέρχεται μόλις εἰς 495 μ.

β') Κατὰ τὰς *δυτικὰς πλευρικὰς ὀροστοιχίας* ὑψοῦνται (εἰς τὴν Γαλλίαν ἀνήκουσαι):

5) Αἱ *Σαβοϊκαὶ Ἄλπεις*, γιγάντειον τεῖχος ἀπέναντι τοῦ Λευκοῦ ὄρους, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁρίζονται ὑπὸ τῆς μαγευτικῆς κοιλάδος τοῦ Σαμονί. Ἐνταῦθα τὸ Brévent ἔχει ὕψος 2526 μ. Καλύ-

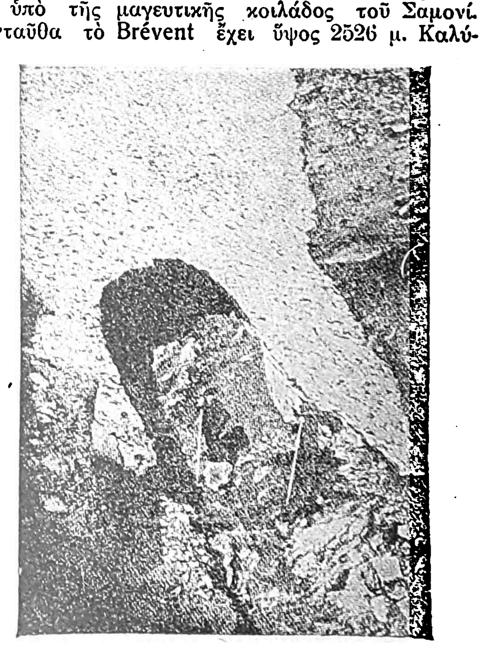

Κοιλὰς τοῦ Σαάς: καμάρα ἀπὸ χιόνι.
[Ἑλβετικαὶ Ἄλπεις.]

Digitized by Google

πτονται τὰ ὄρη ὑπὸ χιόνων καὶ πάγων καὶ ἐξέχουν αἱ κορυφαὶ *Μπουὲ* (3109 μ.) καὶ ὁ *Μεσημβρινὸς ὀδοὺς* (Dent du Midi, 3285). Αἱ ὀροστοιχίαι κατέρχονται πρὸς τὴν λίμνην τῆς Γενεύης, τοῦ Ροδανοῦ καὶ τοῦ Ἄρβ....

6) Αἱ ***Δελφινατικαὶ Ἄλπεις.*** Αὗται εἶναι συσσώρευσις ὀροστοιχιῶν καὶ συγκροτημάτων, διαφόρου γεωλογικῆς συστάσεως. Αἱ λεγόμεναι «Μεγάλαι Δελφινατικαὶ Ἄλπεις» περιλαμβάνουσι τὸ συγκρότημα τοῦ Γαλιμπιέ, ἔχον κορυφὰς γενικῶς ἄνω τῶν 3000 μ.

7) Αἱ ***Προβηγκιακαὶ Ἄλπεις*** ἐκτείνονται δυτικῶς τῶν Παραθαλασσίων Ἄλπεων καὶ εἶναι βαθέως διαβεβρωμέναι ὑπὸ ὑδάτων. Τὸ ὄρος τῶν *Τριῶν Ἐπισκοπῶν* (Trois Evêchés) ὑψοῦται μέχρι 2927 μέτρων.

Β'. Κεντρικαὶ Ἄλπεις. — Αὗται κατέχουσιν ἐπιφάνειαν 77.000 σχεδὸν τετρ. χιλ. καὶ διακρίνονται ὡς ἑξῆς:

1) Αἱ ***Πεννῖναι Ἄλπεις,*** αἵτινες ἐκτείνονται ἀμέσως πρὸς Α τοῦ Λευκοῦ Ὄρους καὶ μορφοῦσι σειρὰν πυραμίδων καὶ βελονῶν ὑψηλῶν 3000 μέχρι 4638 μ., περιβαλλομένων ὑπὸ εὐρέων παγετώνων. Ἐνταῦθα εἶναι ἡ γνωστὴ μονὴ τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου (ὑψ. 2470 μ., βλ. λ.). Τὸ *Λευκὸν κέρας* (Weisshorn) φθάνει εἰς ὕψος 4512 μ., ἡ δὲ *Ρόζα* 4638 μ.

2—3) Αἱ ***Λεποντῖναι*** καὶ αἱ ***Βερνικαὶ Ἄλπεις*** καλύπτουσι τὴν Δυτικὴν Ἑλβετίαν, χωρίζονται δ' ἀλλήλων διὰ τοῦ Ροδανοῦ ποταμοῦ. Αἱ πρῶται εἶναι κεντρικαί, τεμνόμεναι διὰ τῆς μακροτάτης σήραγγος τοῦ Σεμπλόν, ἐνῷ προέκτασις τῶν Βερνικῶν, πρὸς Β. τῆς λίμνης τῆς Γενεύης, συναντᾷ τὸν Ἰούραν. Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ τὸ συγκρότημα τοῦ Ἁγ. Γοτθάρδου (βλ. λ. τ. Α'. 339). ἀπαντῶνται δὲ τὰ μεγαλοπρεπέστατα τῶν πανοραμάτων. Πολλοὶ περιηγηταὶ μεταβαίνουσιν εἰς τὸ *Φ νστερααρχόρν* (4287 μ.), εἰς τὴν πυραμίδα *Γιουγκφράου* (4070 μ.), εἰς τὴν *Φοῦρκαν* (4267 μ.), εἰς τὸ *Σρεκχόρν* (4073 μ.) καὶ τὸ ὄρος *Λεὸν* ἐπὶ τοῦ Σεμπλὸν (3507 μ.).

4) Αἱ ***Ἄλπεις τῶν τεσσάρων καντονίων*** εἶναι βορειοανατολικὴ προέκτασις τῶν Βερνικῶν Ἄλπεων. Φθάνουν μέχρι τῶν ὡραίων ὁμωνύμων 4 λιμνῶν. Ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Πιλάτου, ὅπου ἀνέρχεταί τις δι' ὀδοντωτοῦ σιδηροδρόμου, ἡ ἄποψις εἶναι μεγαλειώδης.

5) Αἱ ***Γλάρις*** ἔχουν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὴν *Ρίγκελσπιτς* (3249 μ.).

6) Αἱ ***Ραιτικαὶ Ἄλπεις*** ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Ἁγ. Βερνάρδου καὶ ἐκτείνονται κατὰ μῆκος τῶν Ἰταλοελβετικῶν συνόρων μέχρι τοῦ Τυρόλου. Συγκρότημα τούτων εἶναι ἡ *Βερνίνα* (4051) μετὰ ὁμωνύμου διόδου.

7) Τὸ κυκλικὸν συγκρότημα ***Ἔτστ*** μετὰ τῆς κορυφῆς *Βιλντσπίτσε* (3775) φθάνει μέχρι τῆς διόδου Βρέννερ.

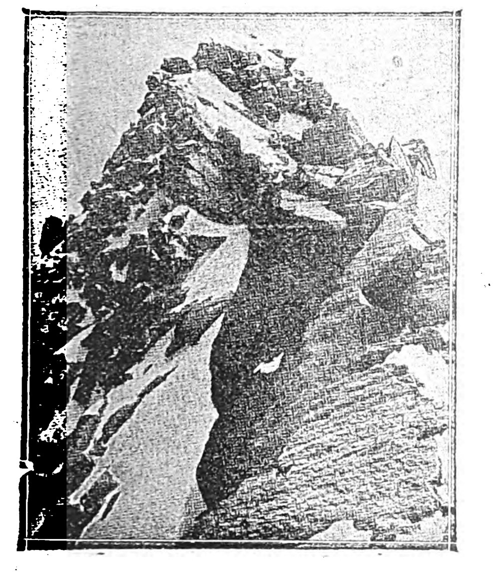

Ἡ κορυφὴ Νιούφουρς (4638 μ.).
[Ἰταλικαὶ Ἄλπεις.]

8) Αἱ ***Ἀλγάβιαι*** καὶ αἱ ***Βαυαρικαὶ Ἄλπεις*** ὑψοῦνται κατὰ τὴν βορείαν ζώνην, ἀμέσως πρὸς Α. τῆς λίμνης Κωνσταντίας. Ὑψίστη κορυφὴ εἶναι ἡ *Τσουχσπίτσε* (2920 μ.).

9) Αἱ ***Βεργαμικαὶ Ἄλπεις*** κατέχουν τὴν νοτίαν πλευρὰν ἀπὸ τῆς λίμνης τοῦ Κώμου μέχρι τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀδίγη. Ἡ κορυφὴ *Πρεζανέλλα* φθάνει εἰς ὕψος 3564 μ.

Γ'. Ἀνατολικαὶ Ἄλπεις.—Εἰς ταύτας ἀνήκουσιν:

1) Αἱ ***Τυρολικαὶ Ἄλπεις,*** διακρινόμεναι εἰς Βορείους καὶ Νοτίους. Αἱ Νότιαι συνέχονται μετὰ τῶν *Δολομιτικῶν* Ἄλπεων φερουσῶν θόλους ὀβελισκοειδεῖς, ἐρυθροῦ χρώματος. Ἡ κορυφὴ *Μαρμολάτα,* «ἡ βασιλὶς τῶν δολομιτῶν», φθάνει εἰς ὕψος 3300 μ.

2) ***Τὸ Ὑψηλὸν Τάουρν,*** σχηματίζον ὑψηλὰς κορυφογραμμὰς δυσδιαβάτους μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ Μοὺρ καὶ τοῦ Ἔννς. Διατέμνει τοῦτον ἡ ὁμώνυμος σιδηρ. σῆραγξ.

3) Αἱ ***Σαλτσβουργικαὶ Ἄλπεις,*** πρὸς Β., μεταξὺ τοῦ Ἴνν καὶ τοῦ Σάλτσαχ. Τὸ τρικόρυφον *Βάτσμαν* (2714 μ.) καταπίπτει ἀποτόμως εἰς τὴν βαθεῖαν *Βασιλικὴν λίμνην.*

4) Αἱ ***Νωρικαὶ Ἄλπεις,*** καλύπτουσαι τὸ βόρειον μέρος τῆς Καρινθίας, τὴν Στυρίαν, τὴν Ἄνω καὶ Κάτω Αὐστρίαν. Ἐξέχουσα κορυφὴ εἶναι ἡ *Γκρὸς-Γκλόκνερ* (3924 μ.).

5) Αἱ ***Καρνικαὶ Ἄλπεις,*** κατὰ τὰ ὅρια τῆς Βενετίας καὶ τῆς Καρινθίας, εἶναι συνέχεια τῶν Δολομιτικῶν Ἄλπεων. Πρὸς Α. αὐτῶν ἀκολουθεῖ ἡ ὀροσειρὰ *Καραβάνκεν,* ἐκτεινομένη μεταξὺ τοῦ Δράβου καὶ τοῦ Σάβου.

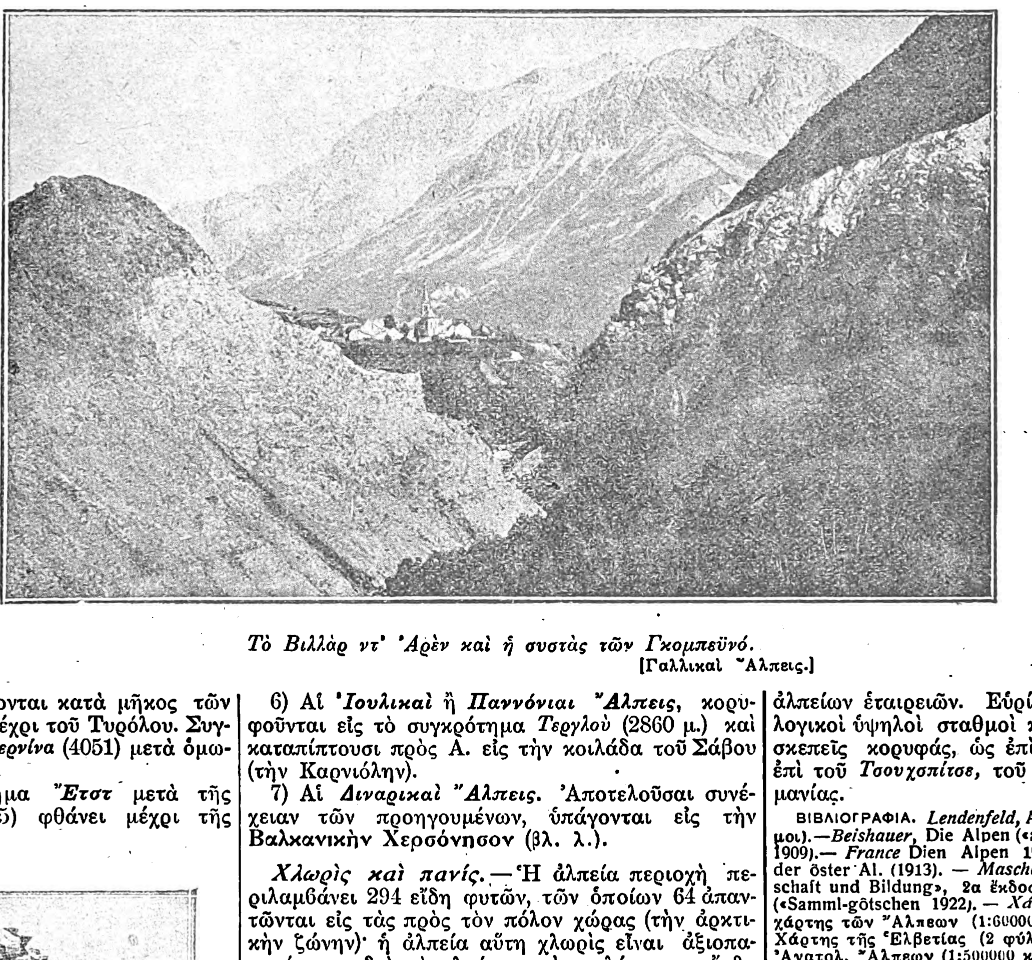

Τὸ Βιλλὰρ ντ' Ἀρὲν καὶ ἡ συστὰς τῶν Γκομπεϋνό.
[Γαλλικαὶ Ἄλπεις.]

6) Αἱ ***Ἰουλικαὶ*** ἢ ***Παννόνιαι Ἄλπεις,*** κορυφοῦνται εἰς τὸ συγκρότημα *Τεργλοὺ* (2860 μ.) καὶ καταπίπτουσι πρὸς Α. εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σάβου (τὴν Καρνιόλην).

7) Αἱ ***Διναρικαὶ Ἄλπεις.*** Ἀποτελοῦσαι συνέχειαν τῶν προηγουμένων, ὑπάγονται εἰς τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον (βλ. λ.).

Χλωρὶς καὶ πανίς.—Ἡ ἀλπεία περιοχὴ περιλαμβάνει 294 εἴδη φυτῶν, τῶν ὁποίων 64 ἀπαντῶνται εἰς τὰς πρὸς τὸν πόλον χώρας (τὴν ἀρκτικὴν ζώνην)· ἡ ἀλπεία αὕτη χλωρὶς εἶναι ἀξιοπαρατήρητος διὰ τὰ πλούσια καὶ πολύχρωμα ἄνθη (βλ. λ. ἄλπεια φυτά).

Ἡ πανὶς τῶν Ἄλπεων διακρίνεται εἰς καθαρῶς *ἄλπεια* ζῷα, εἰς *ἀλπείφιλα* καὶ εἰς *ἀλπειβατικά.* Τὰ «ἄλπεια» ζῷα εἶναι ἰδιάζοντα τῆς ὑψηλῆς περιοχῆς, θεωρούμενα ὡς προερχόμενα ἐκ τῆς πανίδος τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης κατὰ τὴν παγετώδη ἐποχήν. Τὰ «ἀλπείφιλα» εἶναι τὰ κατοικοῦντα τὰς κοιλάδας, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν θερμὴν ἐποχὴν ἀνῆλθον εἰς τὰς ὑψηλὰς περιοχάς, μετὰ δὲ τὴν κατάπτωσιν τῆς θερμοκρασίας κατῆλθον ἐκ νέου χαμηλά. Τὰ δὲ «ἀλπειβατικὰ» εἶναι τὰ ἐλθόντα ἄλλοθεν ἐκ παραπλανήσεως. Ἐκ τῶν θηλαστικῶν ζῴων ζῶσιν εἰς τὰς ὑψηλὰς Ἄλπεις ἡ αἴγαγρος, ὁ μυωξός, ὁ ἄλπειος λαγωός, ὁ λευκὸς μῦς, ὁ ἀσπάλαξ, ὁ τρόχος, ἡ ἀλώπηξ, ἡ ἄρκτος, ὁ λύκος, ὁ λύγξ. Ἐκ τῶν πτηνῶν ἀντιπροσωπεύονται ὁ λευκοκέφαλος γύψ, ὁ ἱέραξ, ὁ ἀετὸς καὶ ἄλλα. Μεταξὺ τῶν ἐντόμων τὸ ἥμισυ εἶναι εἴδους ἀλπείου ἢ ἀρκτικοῦ, εἴδη δὲ χρυσαλλίδων φθάνουσι μέχρι τῆς περιοχῆς τῶν χιόνων, μέχρι δὲ καὶ τῶν ὑψηλοτάτων κορυφῶν (4000 μ.) ἀνέρχεται ἡ *μυία τῶν παγετώνων* (Desoria glacialis). Τὰ δ' ὕδατα τῶν Ἄλπεων εἶναι πλούσια εἰς ἰχθῦς (ἰδ. Tschudi, Das Tierleben der Alpenwelt, διασκευασθὲν ὑπὸ Soffel, 1922—1923).

Κάτοικοι.—Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἱστορικῶν χρόνων κατῴκουν εἰς τὰς Ἄλπεις οἱ Ραιτοί, συγγενεῖς τῶν Ἐτρούσκων, καὶ ἄλλοι λαοὶ κελτικῆς καταγωγῆς, οἱ ὁποῖοι ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ ἐξελατινίσθησαν. Ἀργότερον κατὰ μέγα μέρος ἀπεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν· σήμερον αἱ νότιαι κοιλάδες κατοικοῦνται ὑπὸ Ἰταλῶν, αἱ δυτικαὶ ὑπὸ Γάλλων καί τινες νοτιοανατολικαὶ ὑπὸ Σλαύων. Τὰ λοιπὰ μέρη κατοικοῦνται ὑπὸ Γερμανῶν. Ζῶσι κυρίως διὰ τῆς ἀσχολίας εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν γεωργίαν. Τὸ ἐπικρατοῦν εἶδος τῆς κτηνοτροφίας εἶναι ἡ βοσκὴ βοῶν εἰς τοὺς λειμῶνας τῶν ὑψηλοτέρων κατοικουμένων περιοχῶν.

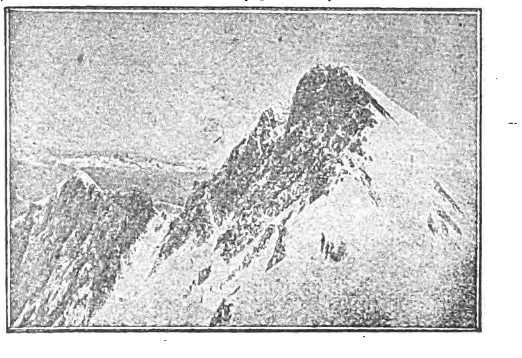

Ἡ κορυφὴ Μπερνίνα.
[Ἑλβετικαὶ Ἄλπεις.]

Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος, ἀφ' ἧς χρονολογεῖται ὁ *«ἀλπινισμός»*, τὰ ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν περιοχῶν τῶν Ἄλπεων ἀπρόσιτα ἄλλοτε καὶ ἄνευ ἀνέσεώς τινος καταλύματα μετεμορφώθησαν κατὰ μικρόν, ἐξωραΐσθησαν καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν τόσον, ὥστε, ἐν Ἑλβετίᾳ ἰδίως, παρουσιάζονται σήμερον ὡς πραγματικὰ ξενοδοχεῖα τῶν ὑψηλῶν ὀρέων. Χάρις εἰς τοὺς διεσπαρμένους τούτους ἀναπαυτικοὺς σταθμούς, δύναταί τις τώρα νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀνέτως ἀνὰ τὰ ὄρη ἐκεῖνα περιηγήσεις μακρᾶς διαρκείας. Πολλαὶ ἄλλως τε ἁμαξιτοὶ καὶ σιδηροδρομικαὶ ὁδοὶ πρὸς εὔκολον ἀνάβασιν τῶν περιηγητῶν ἔχουσιν ἐκτελεσθῆ ὑπὸ τῆς ἐξαιρέτου ὀργανώσεως τῶν μεγάλων ἀλπείων ἑταιρειῶν. Εὑρίσκονται δ' ἔτι μετεωρολογικοὶ ὑψηλοὶ σταθμοὶ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς παγοσκεπεῖς κορυφάς, ὡς ἐπὶ τοῦ *Λευκοῦ ὄρους* καὶ ἐπὶ τοῦ *Τσουχσπίτσε,* τοῦ ὑψίστου ὄρους τῆς Γερμανίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Lendenfeld,* Aus den AlpenG(1 96, δύο τόμοι).—*Beishauer,* Die Alpen («aus Natur und eisteswelten» 1909).— *France* Dien Alpen 1913. — *Krebs,* Länderkunde der öster Al. (1913). — *Maschatschek,* Die Alpen («Wissenschaft und Bildung», 2α ἔκδοσις 1916).—*Sieger,* Die Alpen («Samml-gôtschen 1922). — *Χάρται γεωγρ. Haardt,* γενικὸς χάρτης τῶν Ἄλπεων (1:600000 καὶ 1:1 ἑκ.).— *Ravenstein,* Χάρτης τῆς Ἑλβετίας (2 φύλλα 1:200000).— Χάρτης τῶν Ἀνατολ. Ἄλπεων (1:500000 καὶ 1:250000).—*Kümmerly,* σχολικὸς χάρτης τῆς Ἑλβετίας 1:200000.— *Renck,* χάρται τῶν Ἄλπεων (1904).

ΙΩ. ΣΑΡΡΗΣ

—**[ΓΕΩΛΟΓ.]** Αἱ Ἄλπεις εἶναι πτυχῶδες ὄρος, συνιστάμενον ἐκ πολλῶν ἁλύσεων ὀροσειρῶν, ἐγεννήθησαν δὲ διὰ πλευρικῆς ὠθήσεως, ἀπὸ νότου προελθούσης. Ἡ ὤθησις αὕτη δὲν ἀνύψωσεν ἁπλῶς μόνον τὰς πτυχάς, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο πολὺ ἔντονος, ἔρριψε καὶ ἐπώθησε μεγάλας ὀρεινὰς μάζας ὑπὲρ ἄλλας. Οὕτω πως ἐσχηματίσθησαν τὰ λεγόμενα *ἐπικαλύμματα ἐξ ἐπωθήσεως* ἢ *ἐξ ὑπερπτυχώσεως,* κατὰ τὰ ὁποῖα ἀρχαιότερα τὴν γεωλογικὴν ἡλικίαν στρώματα ἐπερρίφθησαν ἐπὶ νεωτέρων.

Μεταξὺ τῶν δύο κρασπέδων, τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ, τοῦ τοξοειδοῦς ὀρεινοῦ συγκροτήματος τῶν Ἄλπεων παρουσιάζεται μεγάλη διαφορά. Τὸ ἐξωτερικὸν κράσπεδον τοῦ τόξου ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὰς ἐξωτάτας πτυχάς. Αὗται κατὰ τὸν σχηματισμόν των εὑρέθησαν πρὸ ἀρχαιοτέρων ὀρεινῶν ὄγκων, τῶν Προβηγκιανῶν ὀρέων, τοῦ Γαλλικοῦ κεντρικοῦ ὀροπεδίου, τῶν Βοσγίων, τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ καὶ τῶν ὀρέων τῆς Βοημίας. Αἱ ἀπὸ νότου ὠθούμεναι πτυχαὶ τῶν Ἄλπεων, πρὸ τῶν ἐμποδίων τούτων ἠνωρ-

Digitized by Google

Ἡ λίμνη Βάλχεν εἰς τὰς βορ. Ἄλπεις τοῦ Ρήνου.
Εἰς τὸ βάθος φαίνονται αἱ χιονοσκεπεῖς κορυφαὶ τῶν Βαυαρικῶν Ἄλπεων.

θοῦντο καὶ εἰσεχώρουν καὶ εἰς τὰ ἐνδιάμεσα διαστήματα, σχηματίζοντα μικρότερα ἢ ἀσθενέστερον θολωμένα τόξα. Ἐν ἀντιθέσει, τὸ ἐσωτερικὸν κράσπεδον τῶν Ἄλπεων εἶναι *ἐγκατακρημνισιγενὲς* κράσπεδον. Δύο μεγάλα βυθίσματα, τὸ Πεδεμοντιολομβαρδικόν, καὶ τὸ τῆς Βενετίας, χωριζόμενα διὰ τῆς ὀρεινῆς προεξοχῆς τῆς εὑρισκομένης ἀνατολικῶς τῆς Βερόνας, εἰσδύουν τοξοειδῶς εἰς τὸ σῶμα τοῦ ὄρους.

Ἐπίσης καὶ τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον τῶν Ἄλπεων εἰς τὴν Λιγουρίαν καὶ τὸ ἀνατολικὸν πρὸς τὸ οὑγγρικὸν βαθύπεδον ἔγιναν δι' ἐγκατακρημνίσεων. Τούτου ἕνεκα τὰ πρὸς νότον καὶ ἀνατολὰς ὅρια τῶν Ἄλπεων χαρακτηρίζονται διὰ τοξοειδῶν ἐγκολπώσεων, αἱ ὁποῖαι ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰ ὅρια ἀκριβῶς καὶ τὰς περιμέτρους τῶν ἐγκατακρημνισιγενῶν βαθυπέδων.

Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ἡ γεωλογικὴ κατασκευὴ τῶν Ἄλπεων ἐθεωρεῖτο ἁπλῆ. Ὅσῳ ὅμως αἱ γεωλογικαὶ ἔρευναι ἐπολλαπλασιάζοντο, τόσῳ περισσότερον ἀπεκαλύπτετο, ὅτι αὕτη ἦτο λίαν πολύπλοκος. Εἰς τὰς ἑπομένας γραμμὰς θέλει δοθῇ λίαν συνοπτικὴ εἰκὼν τῆς γεωλογικῆς κατασκευῆς τῶν Ἄλπεων.

I. Δυτικαὶ Ἄλπεις.— Νοτίως τῆς λίμνης τῆς Γενεύης αἱ ὀρειναὶ ἁλύσεις τῶν Ἰουρασίων ὀρέων συνενοῦνται ἀμέσως μὲ τὴν ἐξωτερικὴν ζώνην τῶν Ἄλπεων—ἡ ὁποία εἰς τὴν θέσιν ταύτην διευθύνεται μὲ διεύθυνσιν ΒΝ—καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὰς ὑποαλπινικὰς ἁλύσεις τοῦ Dauphiné, αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται ὑπὸ μορφὴν εὐρείας ζώνης μέχρι τῆς Λιγουρικῆς θαλάσσης. Ἡ εὐρεῖα κοιλὰς τοῦ Ἰζὲρ χωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν ἐσωτερικὴν ζώνην, ἡ ὁποία ἔχει διαφορετικὴν γεωλογικὴν κατασκευήν.

Κατὰ τὴν ἐντατικὴν πτύχωσιν, ἡ ὁποία ἐγέννησε τὰς Ἄλπεις, προσεβλήθησαν ὑπὸ τῆς πτυχώσεως καὶ τὰ βαθύτερα—ἀρχαιότερα τὴν ἡλικίαν—στρώματα τοῦ ἐκ κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων ὑποβάθρου, ἐγένοντο δὲ καὶ εὐρεῖαι ἐπωθήσεις νεωτέρων τὴν ἡλικίαν στρωμάτων ἐπὶ

Τὸ Ροσσεμπρὲν τῶν Ἄνω Ἄλπεων.

ἀρχαιοτέρων. Μία τομὴ κατὰ τὴν γραμμὴν τῆς Γρενόβλης—Τουρίνου δεικνύει κάλλιστα τὴν διαδοχὴν τῶν ζωνῶν τῶν δυτικῶν Ἄλπεων.

Πέραν τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰζὲρ παρουσιάζεται κατ' ἀρχὰς ἡ ζώνη τῶν *κρυσταλλοπαγῶν ὄγκων*, τῶν ἀποτελουμένων ἀπὸ κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα. Οἱ ὄγκοι οὗτοι εἶναι διατεταγμένοι εἰς ἁπλῆν ἢ διπλῆν σειράν, μεταξὺ ἰσχυρῶς συντεθλιμμένων λεκανῶν, ἐσχηματισμένων ἀπὸ πετρώματα τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Οἱ κρυσταλλοπαγεῖς ὄγκοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ *γνεύσιον* καὶ *γρανίτην* (τῆς ἀνθρακικῆς περιόδου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος). Ἀναφέρομεν τὸν ὄγκον τοῦ Mercantour, εἰς τὸ Dauphiné καὶ τὴν Σαβοΐαν, τὴν διπλῆν σειρὰν τῶν ὄγκων Belledone Pelvoux, καὶ Aiguilles rouges—Λευκὸν ὄρος. Ἀνατολικῶς τῆς καμπῆς τοῦ τόξου τῶν Ἄλπεων, παρὰ τὴν λίμνην τῆς Γενεύης, εὑρίσκομεν ἐπίσης τοὺς ὄγκους τοῦ Aar καὶ τοῦ Γοτθάρδου, ἀνήκοντας εἰς τὴν ἰδίαν ζώνην. Ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ μανδύου πετρωμάτων τοῦ ἐπικαλύπτοντος τὴν ζώνην ταύτην καὶ ἀποτελουμένου ἐκ μεσοζωϊκῶν ἰζηματογενῶν πετρωμάτων, ἀκολουθεῖ πρὸς τὰ ἔνδον ἡ *«ἐσωτερικὴ ζώνη φλύσχου»*, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὰ νότια κράσπεδα τοῦ Λευκοῦ ὄρους καὶ ἐξικνεῖται μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἡ ζώνη αὕτη τοῦ φλύσχου εἶναι μία στενὴ ταινία, ἀποτελουμένη ἀπὸ ἠωκαινικὰ πετρώματα (τῆς ἠωκαίνου δηλ. περιόδου τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος). Ἡ στενὴ αὕτη ταινία τοῦ φλύσχου εὐρύνεται εἰς τὸ βύθισμα μεταξὺ Mercantour καὶ Pelvoux, ἐκσπᾷ καὶ τελειώνει πρὸς Δ., φέρει δ' ἐπικαλύμματα, ἀποτελούμενα ἀπὸ ἐνδοαλπινικὰ πετρώματα, ὑπερεπωθηθέντα πρὸς Δ. Ἀνατολικῶς ἐπίσης τοῦ ὄγκου τοῦ Pelvoux, παρατηροῦνται ἐπωθήσεις ἐπὶ τὴν ζώνην ταύτην τοῦ φλύσχου, προερχόμεναι ἐξ ἀνατολῶν. Λέπια ἐκ μεσοζωϊκῶν πετρωμάτων κεῖνται ἐπὶ τῆς νεωτέρας τὴν ἡλικίαν ζώνης τοῦ φλύσχου. Καὶ περαιτέρω ἀκόμη πρὸς τὰ ἔσω ἀκολουθοῦν πτυχαὶ ὑπερεπικείμεναι, κατ' ἀρχὰς μὲν πρὸς Δ. καὶ κατόπιν πρὸς ἀνατολάς, καὶ ἀποτελούμεναι ἀπὸ στρώματα τῆς περμίου καὶ τῆς ἀνθρακικῆς περιόδου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος. Αἱ πτυχαὶ αὗται τῶν περμικῶν καὶ ἀνθρακικῶν στρωμάτων, διατεταγμέναι ἐν εἴδει ῥιπιδίου, ἀποτελοῦν τὴν μὲ τὸ ὄνομα *«ἀνθρακικὸν ῥιπίδιον τοῦ Brianconnais»* γνωστὴν ὀροσειράν, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Ροδανοῦ φθάνει μέχρι τῆς θαλάσσης.

Ἀνατολικώτερον ἀκόμη τοῦ *«ῥιπιδίου τοῦ Brianconnais»* ἀκολουθεῖ ἄλλη, ἐπίσης μέχρι τῆς θαλάσσης φθάνουσα ζώνη, ἡ ὁποία ὅμως εἶναι κατεσκευασμένη ἀπὸ ὅλως διαφορετικὰ πετρώματα. Γνεύσιοι, παχεῖαι μᾶζαι πρασίνων βασικῶν ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων καὶ μεταμορφωμένοι μεσοζωϊκοὶ σχιστόλιθοι (ἄνευ ἀπολιθωμάτων) συνιστῶσι τὴν ἐσωτερικὴν αὐτὴν ζώνην, ἡ ὁποία ὀνομάζεται *πεννινικὴ* ζώνη καὶ φθάνει μέχρι τοῦ Graubünden.

II. Κεντρικαὶ ἢ Ἑλβετικαὶ Ἄλπεις. — Νῦν ἂς ἴδωμεν τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῆς ἐξωτέρας ἑλβετικῆς ζώνης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν αἱ *Ἑλβετικαι Ἄλπεις* ἀπὸ τοῦ Ροδανοῦ μέχρι τοῦ Ρήνου. Εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ κράσπεδα τοῦ ὄγκου τοῦ Λευκοῦ ὄρους συναντᾷ τις σειρὰν ἀνωρθωμένων λεκανῶν, ἀποτελουμένων ἐκ μεσοζωϊκῶν στρωμάτων καὶ ἐμπτυχωμένων ἐντὸς τῶν κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων. Πρὸς τὰ ΒΔ ὅμως, περαιτέρω, εἰς τὸ ὄρος Joly, παρατηρεῖ τις, ὅτι τὰ στρώματα παρατάσσονται μὲ μικρὰς κλίσεις καὶ εἶναι διατεταγμένα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε παριστοῦν μίαν δέσμην ἐκ πολλῶν ὑπερκειμένων πτυ-

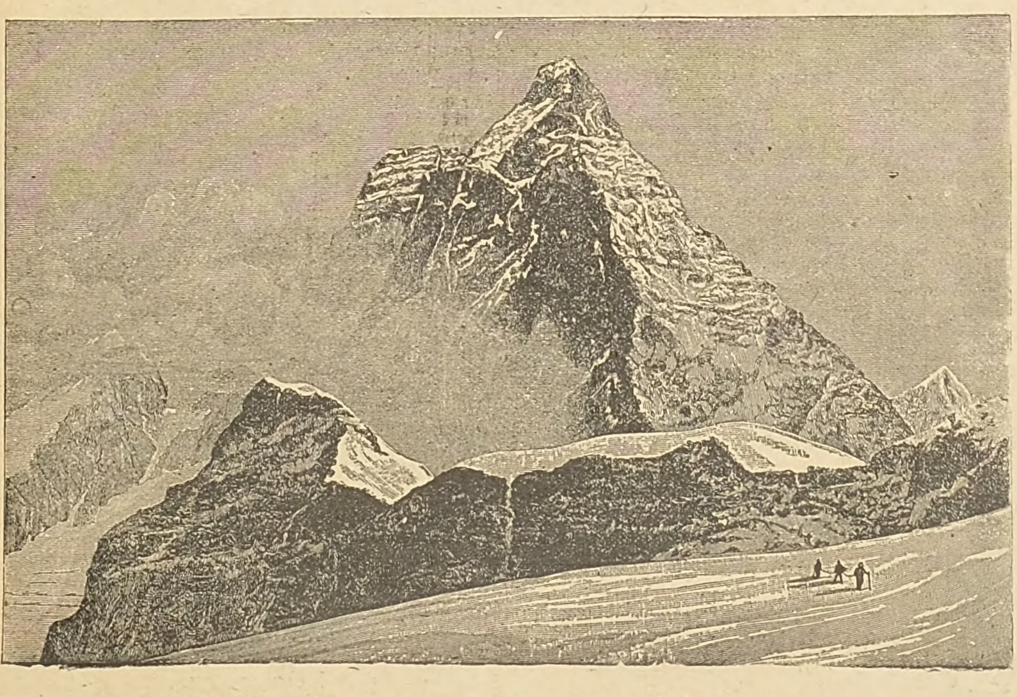

Τὸ «Μικρὸ Ἐλαφάκι». Ἄποψις ἐκ τῆς νοτίας (Ἰταλικῆς) πλευρᾶς.

Digitized by Google

χῶν. **Πολλὰ καλύμματα εὑρίσκονται ἐπικείμενα ἐπὶ νεωτέρων στρωμάτων.**

Νοτίως τῆς κοιλάδος τοῦ Ροδανοῦ εἰς τὰς *Ἄλπεις Walliser* συναντῶμεν τὴν προέκτασιν τῆς *πεννινικῆς περιοχῆς* τῶν γαλλικῶν Ἄλπεων. Καὶ ἐδῶ ἐπικρατεῖ ὁ σχηματισμὸς ἐπικαλυμμάτων ἐξ ἐπωθήσεως καὶ ὑπερπτυχώσεως. Ἡ κατασκευὴ τῆς σήραγγος τοῦ Simplon, ἔδειξεν ὅτι εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὄρους, αἱ στεναὶ ταινίαι σχιστολίθων μετὰ γνευσίων, αἱ ὁποῖαι ἐναλλάσσονται, εἶναι σύμπλεγμα ἰσχυρῶν πτυχῶν ὑπερεπιτεθειμένων ἐπ' ἀλλήλας ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν.

III. Ἀνατολικαὶ Ἄλπεις.—Εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἄλπεις, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν εἰς τὸ Graubünden μὲ τοὺς ἀποκρήμνους ἀσβεστολιθικοὺς τοίχους τοῦ Rhätikon καὶ τὸν ὄγκον τῶν κρυσταλλοπαγῶν πετρωμάτων τοῦ Silvretta, ἐμφανίζεται νέον ἐντελῶς στοιχεῖον γεωλογικῆς κατασκευῆς τῶν Ἄλπεων. Ἡ ἑλβετικὴ ζώνη τῶν Δυτικῶν Ἄλπεων· παρακολουθεῖται μόνον ὡς στενὸν κράσπεδον παρὰ τὸ βόρειον χεῖλος τῶν Ἀνατολικῶν Ἄλπεων, περαιτέρω πρὸς ἀνατολὰς ἡ ζώνη αὕτη καθίσταται στενοτέρα καὶ ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ φλύσχην. Ἐκτείνεται ὅμως μέχρι τοῦ Δουνάβεως, ὅπου διὰ τῆς σειρᾶς τῶν ὀρέων τοῦ Βιενναίου Δρυμοῦ μεταπίπτει ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ Καρπάθια.

Νοτίως τῆς ἑλβετικῆς αὐτῆς ζώνης, ἐμφανίζεται ἡ *βορεία ἀσβεστολιθικὴ ζώνη* τῶν Ἀνατολικῶν Ἄλπεων, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ Rhätikon φθάνει ὡς εὐρεῖα ζώνη μέχρι τῆς ἀνατολικῆς ἐγκατακρημνισιγενοῦς πλευρᾶς τῶν Ἄλπεων πρὸς τὸ οὐγγρικὸν πεδίον. Εἰς τὸ νότιον κράσπεδον τῶν ἀσβεστολιθικῶν αὐτῶν Ἄλπεων εὑρίσκεται ζώνη ἀπὸ γραουβάκας καὶ πορφυρίτας, ἐντὸς τῆς ὁποίας δι' ἀνευρέσεως ἀπολιθωμάτων καθωρίσθη, ὅτι εὑρίσκονται στρώματα σχηματισθέντα κατὰ τὴν σιλούριον, τὴν δεβόνειον καὶ τὴν ἀνθρακικὴν περίοδον τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος. Πρὸς Δ. ἡ ζώνη αὕτη τῶν γραουβάκων καὶ πορφυριτῶν μόλις διαχωρίζεται ἀπὸ τὴν ζώνην τῶν κρυσταλλοπαγῶν πετρωμάτων τῶν Ἀνατολικῶν Ἄλπεων.

Ἡ ἐκ κρυσταλλοπαγῶν πετρωμάτων *(κρυσταλλοσχιστώδης)* ζώνη τῶν Ἀνατολικῶν Ἄλπεων ἀποτελεῖται ἀπὸ γνευσίους, μαρμαρυγιακοὺς σχιστολίθους καὶ φυλλίτας. Εἰς πολλὰ σημεῖα αὐτῆς εὑρίσκονται καὶ δολομῖται (τῆς τριασίου περιόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος). Εἰς τὴν ζώνην αὐτὴν ἀνήκει καὶ ὁ ἐκ κρυσταλλοπαγῶν πετρωμάτων ὄγκος τοῦ Tauern. Οὗτος ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλοὺς μεμονωμένους πυρῆνας ἐκ γρανιτογνευσίου, οἱ ὁποῖοι περιβάλλονται ἀπὸ διπλοῦν κάλυμμα στρωμάτων σχιστολίθων πτωχῶν καὶ πλουσίων εἰς ἀσβεστολίθους. **ὑπεράνω δ' αὐτῶν εὑρίσκονται πάλιν στρώματα** τῆς τριασίου περιόδου.

Ἡ νοτιωτάτη, τέλος, ζώνη τῶν Ἀνατολικῶν Ἄλπεων εἶναι μία σειρὰ ἐξ *ἀσβεστολιθικῶν ὀρέων*, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ Puster ὡς στενὴ ταινία, καθισταμένη διαρκῶς εὐρυτέρα πρὸς ἀνατολάς. Πρὸς νότον φέρει στενὸν κράσπεδον ἐκ κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων. Πρὸς ἀνατολὰς διὰ μεγάλων μεταπτώσεων καὶ ἐγκατακρημνίσεων κατακρημνίζονται αἱ Ἄλπεις πρὸς τὸ οὐγγρικὸν βαθύπεδον. Καὶ κατὰ τὰς γραμμὰς αὐτὰς τῶν διαρρήξεων συχνὰ παρατηρεῖται ὅτι ἀνεξῆλθον ἡφαιστειογενῆ πετρώματα νεωτέρας γεωλογικῆς ἡλικίας.

Γ. Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

—**[ΟΧΥΡΩΤ.]** Ἡ στρατιωτικὴ σημασία τῶν Ἄλπεων ἔγκειται εἰς τὸ σχηματιζόμενον ὑπ' αὐτῶν κώλυμα ἐπὶ λίαν εὐρείας ζώνης, παρακωλῦον μεγάλως ἢ καὶ ἐντελῶς παρεμποδίζον τὰς κινήσεις στρατοῦ, ὡς μὴ παρέχον παρὰ διαβάσεις τινάς. Ἐν τούτοις παρ' ὅλας τὰς ἐδαφικὰς δυσχερείας, ἕνεκα τῆς θέσεως τῆς ὀρεινῆς ταύτης σειρᾶς ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον διεξήχθησαν ἐπὶ τῶν κοιλάδων καὶ τῶν διαβάσεων αὐτῶν σοβαροὶ καὶ σκληροὶ ἀγῶνες, οἵτινες κατὰ φυσικὴν συνέπειαν τῶν πραγμάτων ἀσφαλῶς καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ ἐπαναληφθῶσιν, ὑπὸ συνθήκας καὶ διὰ μέσων διαφερόντων πάντοτε τῶν ἐν χρήσει κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐπὶ τῶν πεδίων καὶ συνήθων ὀρεινῶν ἐδαφῶν. Ὡς ἐκ τούτου πηγάζει ἡ ἀνάγκη τῆς σπουδῆς τοῦ κωλύματος τούτου καὶ ἡ ἀνέκαθεν καταβληθεῖσα προσπάθεια ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων χωρῶν ποὸς ἐκμετάλλευσιν πρὸς πολεμικοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, κυρίως δὲ ἀπὸ ἀμυντικῆς ἀπόψεως, δεδομένου ὅτι, ἐὰν ἀποκλείεται ἡ ἐπὶ τῆς περιοχῆς ταύτης διεξαγωγὴ ἐπιχειρήσεων, δυναμένων ἀποφασιστικῶς νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ ἀγῶνος τῶν ἑκατέρωθεν ἐμπολέμων, εἶναι ἐν τούτοις πάντως μεγίστης σπουδαιότητος ἡ κυριαρχία τῶν διαβάσεων, δι' ὧν ὁ ἔχων τὴν στρατηγικὴν πρωτοβουλίαν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ ἐπιχειρήματα, δυνάμενα νὰ ἐπιδράσωσι σπουδαίως εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν κυρίων ἐπιχειρήσεων.

Ἐφ' ὅσον, ὅθεν, κατόπιν τῶν τεχνητῶν ἔργων, οἱ ὀρεινοὶ ὄγκοι τῶν Ἄλπεων καθίσταντο ἐπὶ μᾶλλον βατοί, διὰ διαρκῶς πυκνουμένου δικτύου ὁδῶν καὶ σιδηροδρόμων, εἴτε ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας εἴτε ἐντὸς σηράγγων, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐπικοινωνίας τῶν ἑκατέρωθεν χωρῶν, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν ἀνοιγομένων τούτων διόδων, καθίστατο μᾶλλον ἐπιτακτική.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων, αἱ ὑπάρχουσαι τότε μεμονωμέναι ὁδοὶ καὶ διαβάσεις ἐφράσσοντο διὰ πρωτογενῶν μέσων ἀμύνης, ἅτινα, ἐφ' ὅσον νέαι ἀνάγκαι ἐδημιουργοῦντο καὶ νέαι πρόοδοι εἰς τὴν στρατιωτικὴν τέχνην ἐσημειοῦντο, ἐξειλίχθησαν εἰς ἔργα ὀχυρωτικῆς, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τελειότερα. Οὕτω συνετελέσθη τελειωτικῶς πυκνὸν δίκτυον ἔργων ἢ φρουρίων, ὧν ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ συντήρησις ἀπῄτουν πολλάκις δαπάνην μὴ ὑπολειπομένην κατὰ πολὺ τῆς γενομένης ἤδη διὰ τὴν ἐκμηδένισιν τοῦ φυσικοῦ κωλύματος καὶ ὅπερ ἔδει ν' ἀντικατασταθῇ ἐκ στρατιωτικῆς ἀνάγκης.

Ὁ βραχὺς σχετικῶς διαρρεύσας χρόνος, ἀπὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1914—18, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου ἐπῆλθον μεγάλαι μεταβολαὶ εἰς τὰ ὅρια καὶ τὰς πολιτικὰς συνθήκας τῶν περὶ τὰς Ἄλπεις κρατῶν, δὲν ἐπιτρέπει, εἴτε διότι δὲν ἐγένοντο ἀκόμη αἱ μελέται εἴτε διότι δὲν ἐξεδηλώθησαν εἰσέτι τὰ τυχὸν ἐξ αὐτῶν προελθόντα πορίσματα διὰ συστηματικῆς τινος ἐφαρμογῆς, νὰ διατυπωθῇ θετικόν τι ὡς πρὸς τὰς ἐπικρατούσας ἰδέας διὰ τὸν ἀμυντικὸν καταρτισμὸν τῶν Ἄλπεων καὶ τὰ μέσα τῆς ἐπιτεύξεως τούτου. Ὁ μέχρι τοῦ 1914 ἀμυντικὸς καταρτισμὸς αὐτῶν ἦτο συνοπτικῶς ὁ ἑξῆς :

Διὰ μεγάλου ἀριθμοῦ φρουρίων ἀνασχέσεως ἅτινα πρὸς νότον ἐξικνοῦντο μέχρι τῆς θαλάσσης παρὰ τὴν Νίκαιαν (Nice), ἐπεζήτει ἡ Γαλλία ν' ἀντιμετωπίσῃ πᾶσαν ἀπόπειραν εἰσβολῆς διὰ τῆς Ἰταλίας, ἐξασφαλιζομένη συγχρόνως ἔν τινι βαθμῷ καὶ ἐκ τῆς Ἑλβετίας (φρούρια: Rousses, Pontalier, Montécheroux). Ἡ τότε ὑφισταμένη τριπλῆ συμμαχία Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας παρεῖχε πράγματι τοιοῦτον τινὰ κίνδυνον, ἐπεζητεῖτο δὲ συνεπῶς ἡ δι' ἀπασχολήσεως μικρῶν μόνον δυνάμεων ἄμυνα ἐπὶ τοῦ νοτίου τμήματος τῶν συνόρων.

Ἡ Ἑλβετία περιωρίζετο εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν δύο ὁδῶν αἵτινες κατήρχοντο ἐκ τῶν πρὸς νότον αὐτῆς ὀρεινῶν ὄγκων. Πλησίον τοῦ Ἁγίου Μαυρικίου (Saint Maurice), πρὸς τὴν πεδιάδα, καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Γκοττὰρ (St. Gottard) εὑρίσκονται αἱ δύο ὁμάδες τῶν ἔργων, ἀνταποκρινόμεναι πλήρως εἰς τὸν προορισμόν των.

Εἰς τὴν πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1914-18 Αὐστρο-οὐγγαρίαν, αἱ ὀχυρώσεις ἐξησφάλιζον ταύτην ἐκ μέρους τῆς Ἰταλίας. Κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν τοῦ πολέμου δεκαετίαν ἐπὶ πασῶν τῶν ἐκ ταύτης πρὸς τὸ Τυρόλον καὶ τὴν Καρινθίαν βαινουσῶν ὁδῶν καὶ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν μέχρι τοῦ ἄνω Ἰζόντζο (φρούρια Flitisch καὶ Predil) κατεσκευάσθησαν φρούρια ἀνασχέσεως, ἅτινα πρὸς τὸ Τριέντο καὶ τὴν Ρίβαν σχηματίζουν μεγάλα ἀμυντικὰ συγκροτήματα. Ἔναντι αὐτῶν, πρὸς τὸ ἕτερον μέρος τῶν συνόρων, αἱ ἰταλικαὶ ἐκτεταμέ-

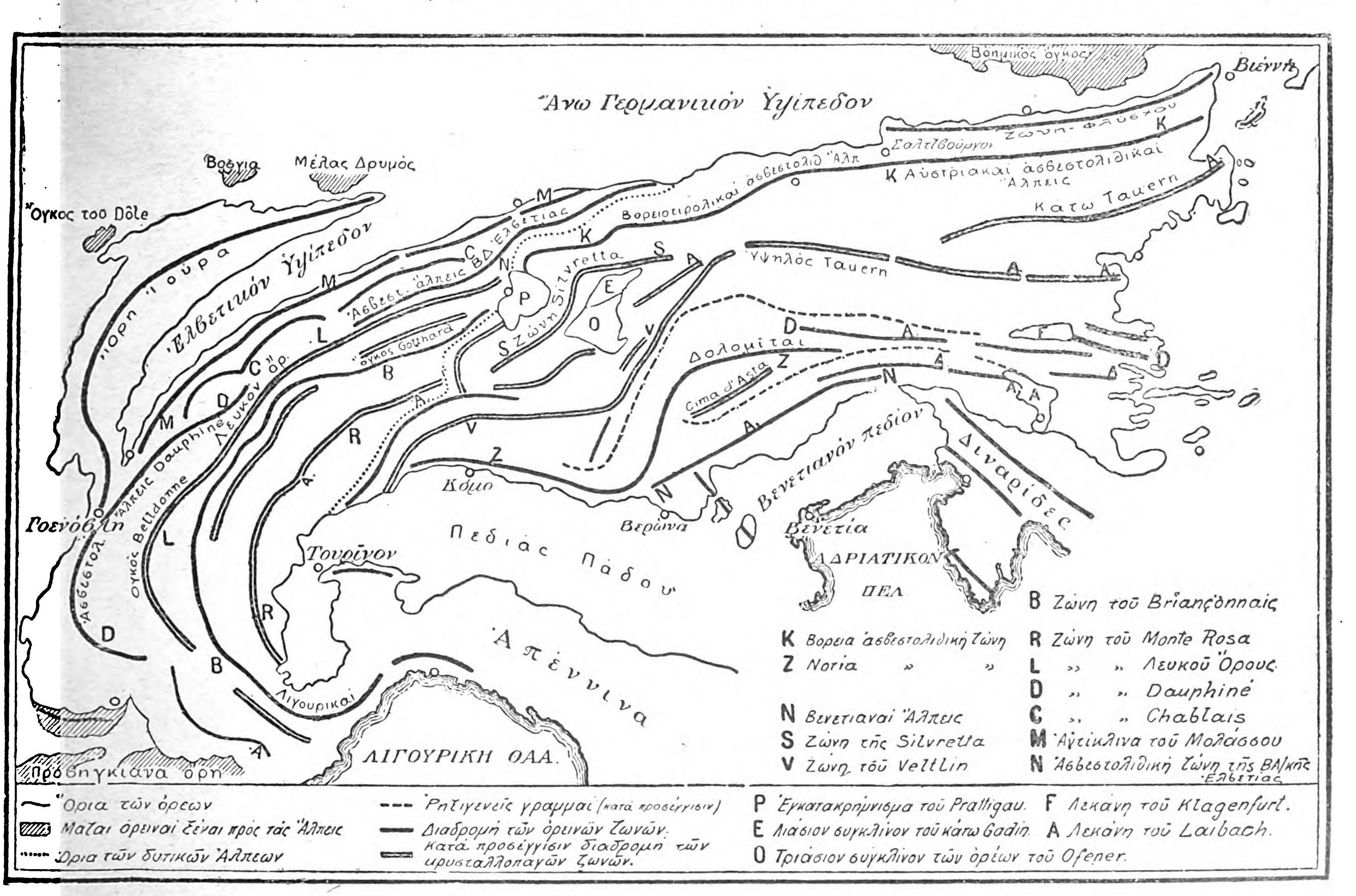

ΤΕΚΤΟΝΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΑΛΠΕΩΝ. [κατὰ τοὺς DIENER, PHILIPPSON κ. ἄ.]

Digitized by Google

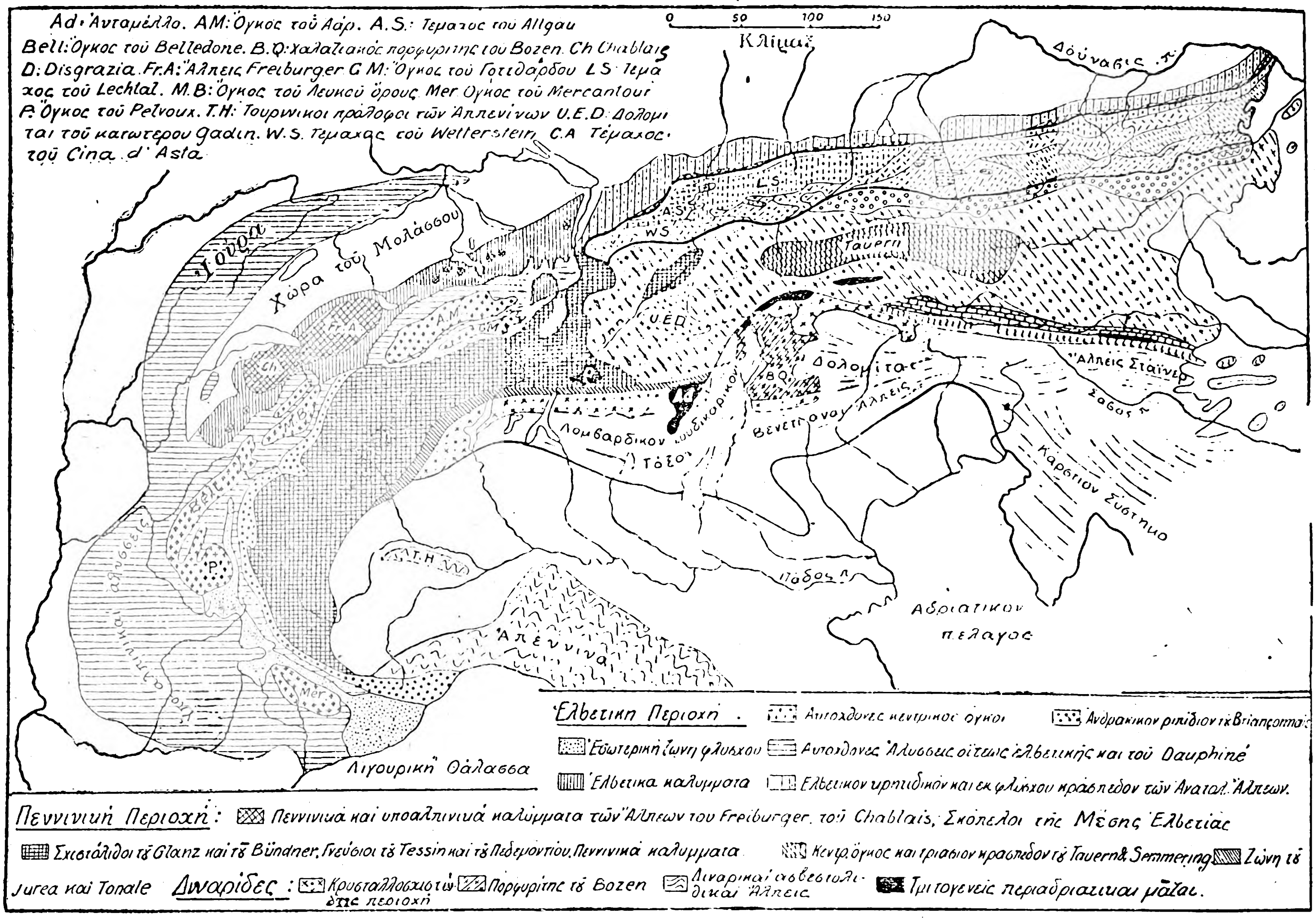

TEKTONIKON-ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΝ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΑΛΠΕΩΝ.

ναι ὀχυρώσεις (φρούρια Rocca d'Anfo, Arsiero καὶ Alsiago, Primolano, Agordo, Pieve di Cadore - Lorenzago καὶ Chiusaforte) ἐσχημάτιζον μέτωπον, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου, εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Πάδου, τὰ φρούρια τῆς Βενετίας, Βερώνας, Πεσκιέρας καὶ Μάντουας, καίτοι πεπαλαιωμένα, ἀποτέλουν δευτέραν καὶ τρίτην ἀμυντικὴν γραμμήν.

Πρὸς τὴν Ἑλβετίαν, ἡ Ἰταλία, ἠρκεῖτο εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς σήραγγος τοῦ Σεμπλὸν διὰ τοῦ φρουρίου τῆς Ἰζέλλα (Isella), ὅπερ συγχρόνως ἐπροστάτευεν αὐτὴν ἀπὸ γαλλικῆς τυχὸν ἐπιχειρήσεως ἐκ Σαβοΐας, διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ ἄνω Wallis. Πρὸς τὴν γαλλικὴν μεθόριον, ἡ ἰταλικὴ ἄμυνα ἐστηρίζετο ἐπὶ μεγάλου ἀριθμοῦ ὀχυρώσεων, ἐφ' ὅλων τῶν διαβάσεων ἀπὸ τοῦ Μικροῦ Ἁγίου Μπερνὰρ μέχρι τῆς Ριβιέρας.

Γενικῶς αἱ ἐπὶ τῶν Ἄλπεων ὀχυρώσεις ἔχουσι προσαρμοσθῆ πρὸς τὰς εἰδικὰς ἐδαφικὰς συνθήκας τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς, ὅπως παρέχωσι κατὰ τὸ δυνατὸν μεγαλυτέραν ἀκτῖνα ἀμέσου ἐνεργείας καὶ παρεμποδίζωσι πᾶσαν προκεκαλυμμένην ἐκ τῆς θέας προσπέλασιν. Αἱ φρουραὶ αὐτῶν ἀποτελοῦνται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐκ πεζικοῦ.

Ἕνεκα τοῦ διακεκομμένου τοῦ ἐδάφους, πυροβόλα μεγάλου βεληνεκοῦς εἶναι ὅλως ἀνωφελῆ, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου δὲν ἀποκλείεται πανταχοῦ ἐπικίνδυνος προσπέλασις. Σώματα ἀλπινιστῶν, καλῶς προπεπονημένων, δύνανται εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις νὰ παρακάμψωσι τὰ ἀμυντικὰ ἔργα. Ἐν τούτοις, ἐφ' ὅσον ταῦτα κατέχονται, παρεμποδίζουσι πάντως τὴν πορείαν σοβαρῶν στρατιωτικῶν μονάδων ἐπὶ τῶν προσφόρων διὰ τὴν κίνησιν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν ὀχημάτων ἐν γένει ὁδῶν· ἡ κατάληψις ἄλλως τε τῶν ὀχυρῶν τούτων εἶναι πάντοτε δυσχερὴς καὶ ἀπαιτεῖ μακρὸν χρόνον, ἕνεκα τῶν δυσχερειῶν διὰ τὴν ἐπὶ τόπου μεταφοράν, ὑπὸ τοῦ ἐπιτιθεμένου, βαρέος πυροβολικοῦ.

Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

—**Ἄλπεις** *[Ἀστρον.]*. Ὀροσειρὰ ἐπὶ τῆς Σελήνης, κειμένη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ βορείου χείλους τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου, πρὸς τὸ Β Δ τῆς *Θαλάσσης τῶν Ὄμβρων* (Mare Imbrium), ἐγγὺς τοῦ κρατῆρος τοῦ *Πλάτωνος*, μεταξὺ 42' καὶ 49° βορείου σεληνογραφικοῦ πλάτους καὶ 1° δυτικοῦ μέχρι 5° ἀνατολικοῦ μήκους. Αἱ σεληνιακαὶ Ἄλπεις ἀποτελοῦσιν ὑψηλὴν καὶ ἐξόχως ἀπότομον ὀροσειράν, συγκειμένην, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐκ κεχωρισμένων ἀπ' ἀλλήλων κορυφῶν. Ἡ ὑψηλοτέρα ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ τοῦ *Λευκοῦ Ὄρους*, φθάνουσα, κατὰ τὸν ὀνομάσαντα ταύτην Schröter, εἰς ὕψος 14.000 ποδῶν, κατὰ δὲ τοὺς Beer καὶ Mädler εἰς ὕψος μόνον 12.000 ποδῶν. Κατὰ τὸν Arago, ἡ ὑψίστη κορυφὴ τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης ἀνέρχεται μέχρι 3617 μέτρων.

Σ. Π.

—**Ἄλπεις**. Ὀνομάζονται οὕτω τρεῖς νομοὶ τῆς Γαλλίας, οἱ ἑξῆς:

—1) Νομὸς τῶν ***Ἄνω Ἄλπεων*** (Hautes Alpes). Ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ Ἄνω Δελφινάτου (Haut Dauphiné) καὶ μέρους τῆς Προβηγκίας (Provence), ἔχει δ' ἐπιφάνειαν 5643 τετρ. χμτρ. καὶ πληθυσμὸν (ἀπογραφὴ 1926) 87963 κατοίκων. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Γκὰπ* (Gap), οὖσα ἕδρα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἕδραι δὲ τῶν ἑτέρων δύο φερωνύμων τοιούτων αἱ *Μπριανσὸν* (Briançon) καὶ *Ἐμπροὺν* (Embrun). Ὁ νομὸς ὑποδιαιρεῖται εἰς 24 καντόνια καὶ 186 κοινότητας.

Ἐκ τῶν ὀλίγων προϊόντων του ἀναφέρομεν τὰ ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐκτεταμένων, σχετικῶς, δασῶν τῆς περιφερείας, δι' ἣν λειτουργοῦσιν ἐργοστάσιά τινα κατεργασίας τοῦ ξύλου, ὡς καὶ προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας, βυρσοδεψίας, οἰνοπνευματοποιίας, τεχνητῆς μετάξης κλπ. Παραγωγὴ οὐχὶ ἀσήμαντος μήλων καὶ ἀπιδίων. Τὰ ἐν αὐτῷ κοιτάσματα ἀνθρακίτου ἀποδίδουσιν ἐτησίως περὶ τοὺς 35-40000 τόννους.

Γενικῶς ἐξεταζόμενος ὁ νομὸς οὗτος χαρακτηρίζεται ὡς πτωχότατος, ὡς ἐκ τοῦ ὀρεινοῦ καὶ ἀγόνου ἐδάφους του, ἐφ' οὗ ἐπὶ πλέον ἐπιδρᾷ δυσμενῶς ἡ ἀφθονία τῶν κατὰ τοὺς περισσοτέρους μῆνας τοῦ ἔτους χιόνων, διὸ καὶ ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ διαρκῶς ἐλαττοῦται, τῶν κατοίκων του ἀποδημούντων.

Ἔχει ὁδικὸν δίκτυον μήκους 2195 χμτρ. σιδηροδρομικὴν δὲ συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν κυριωτέρων κέντρων του ἑνουμένων μετὰ τῆς λοιπῆς Γαλλίας.

— 2) Νομὸς τῶν ***Κάτω Ἄλπεων*** (Basses - Alpes). Ἀποτελεῖται ἐκ τμήματος τῆς Προβηγκίας (Provence), ἔχει δ' ἐπιφάνειαν 6988 τετρ. χμτρ. καὶ πληθυσμὸν (ἀπογραφὴ 1926) ἐξ 88347 κατοίκων. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Ντὶν* (Digne), οὖσα ἕδρα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, καὶ ἕδραι ἑτέρων τεσσάρων φερωνύμων ἐπαρχιῶν αἱ *Βαρκελοννέτη* (Barcelonnette), *Καστελλὰν* (Castellane), *Φορκαλκιὲ* (Forcalquier) καὶ *Σιστερὸν* (Sisteron). Ὁ νομὸς ὑποδιαιρεῖται εἰς 30 καντόνια καὶ 248 κοινότητας.

Ἔχει ὡραῖα δάση, πολλὰς λίμνας καὶ δὴ ἰχθυοτρόφους, ὧν αἱ μεγαλύτεραι εἶναι αἱ ***Ἀλλὺς*** (Allys), *Λωζαννιὲ* (Lauzannier) καὶ *Λωζὲ* (Lauzet) καὶ ἰαματικὰς πηγάς, ὡς αἱ τῆς Καστελλὰν καὶ τοῦ Κόλμαρ. Ἡ γεωργία ἐν αὐτῷ εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένη, οὐχ ἧττον ὅμως εἰς τὰς χαμηλὰς περιοχὰς καλλιεργεῖται ἡ ἐλαία καὶ ἡ ἄμπελος, εὐδοκιμούσης καὶ τῆς φυτείας ὀπωροφόρων δένδρων καὶ δὴ μηλεῶν. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ *Μανὸσκ* (Manosque) ὑπάρχουσι κοιτάσματα λιγνίτου, ἀποδίδοντα ἐτησίως περὶ τὰς 5.000 τόννων, ἐπίσης δ' ἀπαντῶνται εἰς διάφορα σημεῖα αὐτοῦ τοιαῦτα μεταλλευμάτων μολύβδου, ἀσφάλτου, γύψου, μαρμάρου καὶ λιθογραφικῶν πλακῶν.

Ἔχει ὁδικὸν δίκτυον μήκους 2928 χμτρ., σιδηροδρομικὴν δὲ συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν κυριωτέρων κέντρων του ἑνουμένων μετὰ τῆς λοιπῆς Γαλλίας.

— 3) Νομὸς ***Παραθαλασσίων Ἄλπεων*** (Alpes-maritimes). Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς παλαιᾶς κομητείας τῆς Νικαίας (Nice) καὶ τμήματος τῆς Προβηγκίας, ἔχει δ' ἐπιφάνειαν 3736 τετρ. χμτρ. καὶ πληθυσμὸν (ἀπογραφὴ 1926) ἐκ 435253 κατοίκων. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Νίκαια* (Nice), οὖσα ἕδρα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἕδραι δὲ τῶν ἑτέρων δύο φερωνύμων τοιούτων αἱ πόλεις *Γκρὰς* (Grasse) καὶ *Πυζὲ Τενιὲ* (Puget Theniers). Ὁ νομὸς ὑποδιαιρεῖται εἰς 27 καντόνια καὶ 159 κοινότητας.

Ὁ κύριος γεωργικὸς πλοῦτος τοῦ νομοῦ ἔγκειται εἰς τὴν παραγωγὴν ὀπωρῶν καὶ δὴ ἑσπεριδοειδῶν, σύκων καὶ ἐλαιῶν, ἔτι δὲ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀνθέων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσιν ἀντικείμενον ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου καὶ ἀξιολόγων βιομηχανικῶν παρασκευῶν αἰθερίων ἐλαίων καὶ ἀρωμάτων. Ἕτεραι βιομηχανίαι ἀσκοῦνται αἱ ἐλαιουργίας, σαπωνοποιίας, λιπαρῶν προϊόντων, φελλοποιίας, φυραματοποιίας, κονσερβοποιίας καὶ δὴ προϊόντων ἁλιείας καὶ ὑφαντουργίας.

Ἐξόχως ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ βιομηχανία τῶν ξένων ἐν τοῖς παραλίοις τοῦ νομοῦ, ἅτινα καλοῦνται καὶ *Κυανῆ ἀκτὴ* (Côte d'azur) καὶ ὅπου συγκεντροῦνται, λόγῳ τοῦ εὐκραοῦς κατὰ τὸν χειμῶνα κλίματος καὶ τῶν γραφικῶν φυσικῶν καλλονῶν, χιλιάδες ξένων παραχειμαστῶν (τῷ 1926 ἀπεγράφησαν 140.648 τοιοῦτοι) καὶ δὴ εἰς τὰς ἀρίστας διαμονὰς τῶν *Καννῶν* (Cannes), τῆς *Νικαίας*, τοῦ *Μαντὸν* (Menton), τοῦ *Μπωλιὲ* (Beaulieu) καὶ τῶν *Ἀντιβ* (Antibes).

Ὁ νομὸς ἔχει πλούσιον ὁδικὸν δίκτυον ὡς καὶ σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν τῶν κυριωτέρων κέντρων του καὶ δὴ τῶν παραλίων διὰ πυκνῶν, ταχειῶν καὶ πολυτελῶν ἁμαξοστοιχιῶν.

Δ. Ε. Μ.

Digitized by Google

— **Ἄλπεις ἀνθρακικαὶ** ἢ **παλαιοζωϊκαὶ** (Alpen, Karbonische oder paläozoïsche) *[Γεωλογ.-Παλαιογεωγρ]*. Τὸ πτυχῶδες ὄρος, τὸ ὁποῖον ἐσχηματίσθη κατὰ τὴν ἀνθρακικὴν περίοδον τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς γῆς ἐν Εὐρώπῃ. Λείψανα τούτου εἶναι τὰ γαλλικά, ἀγγλικὰ καὶ γερμανικὰ *μεσαῖα ὄρη* (Mittelgebirge). Τὸ ὄρος τοῦτο ἀρχίζον ἐκ τοῦ γαλλικοῦ κεντρικοῦ πεδίου ἐξετείνετο καὶ ἐσχημάτιζε πρὸς μὲν τὰ βορειοδυτικὰ τὸ ἀρμορικανικὸν ὀρεινὸν τόξον ὑπὲρ τὴν Οὐαλλίαν καὶ Ἰρλανδίαν, πρὸς δὲ τὰ βορειοανατολικὰ τὸ βαρισκικὸν ὀρεινὸν τόξον. Γ. Κ. Γ.

Ἄλπεν (Alphen A. D. Rijn). Πόλις τῆς Ὁλλανδίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Χάγης. Κάτοικοι 15,000. Ναυπηγεῖα, ἐργοστάσια κιμωλίας, χυμῶν ὀπωρικῶν, κεράμων.

Ἀλπὲν (Halphen). *Γεώργιος-Ἑρρῖκος*. Μαθηματικὸς Γάλλος γεννηθεὶς ἐν Ρουὲν τῷ 1844 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βερσαλλίαις τῷ 1889. Κατέλιπε γεωμετρικὰ συγγράμματα.

ἀλπενστοκ (γερμ. alpenstock)· μακρὰ βακτηρία μὲ σιδηρᾶν αἰχμὴν εἰς τὸ κάτω ἄκρον, χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν ἀλπειβατῶν. Ὁ ὅρος ἐπεκράτησε παρ' ἡμῖν ἀντὶ τοῦ κακοζήλου *ἀλπειοβακτηρία*, δι' ὃ ἀπεδόθη ἡ λέξις.

Ἀλπετράγιος (Alpetragius) *[Ἀστρον.]*. Κρατὴρ τῆς Σελήνης, κείμενος ἐν τῷ ΝΑ. τεταρτημορίῳ, τοῦ δίσκου αὐτῆς. Αἱ σεληνογραφικαὶ συντεταγμέναι αὐτοῦ εἶναι αἱ ἑξῆς: μῆκος: 5° Α καὶ πλάτος—15°. Ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ παρεφθαρμένου ὀνόματος τοῦ ἀστρονόμου Ἀλ-Μπιτρογκὶ (βλ. λ.), ἔχει δὲ τοσοῦτον βάθος (4000 μ. πρὸς δυσμάς), ὥστε μόνον ἐπὶ 5 ἢ 6 ἡμέρας ἀπαλλάσσεται τῆς σκιᾶς. Παρὰ τὸ κέντρον του ὑψοῦται κωνοειδὴς κορυφὴ ὕψους 2,300 μέτρων. Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ κρατῆρος τούτου καὶ ἐγγὺς τοῦ κρατῆρος Λάσελλ (Lassell) ἀπαντᾷ μικρός, ἀλλὰ λίαν λαμπρός, κρατήρ, ὅστις καλεῖται *Ἀλπετράγιος Β*. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Ἀλπέτσος, Δῆμος. Ἀγωνιστής, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Δ. Μακρῆν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ὡς μπουλουκτσής. Ἐφονεύθη κατά τινα ἔξοδον ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1825. Γ. Δ. Κ.

Ἀλπήνα (Alpena). Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομιτείας ἐν τῇ πολιτείᾳ Μίτσιγκαν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, ἐπὶ τοῦ κόλπου Thunter τῆς λίμνης Huson. Εἶναι εὐχάριστος θερινὴ διαμονή, καὶ βιομηχανικὴ πόλις. Ὁ ποταμὸς παρέχει τὴν κινητήριον δύναμιν. Ἐργοστάσια ὑφασμάτων, χυτήρια σιδήρου. Μετεωρολογικὸς σταθμός. Κάτοικοι 12,706. Ἱδρύθη τῷ 1835.

Ἀλπηνοὶ ἢ **Ἀλπηνὸς** (καὶ **Ἀλπωνὸς** καὶ **Ἄλπα**). Ἡ πρώτη κατὰ τὰ σύνορα τῶν Μαλιέων πόλις τῶν Ἐπικνημιδίων Λοκρῶν. Ἔκειτο κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν πύλην τοῦ στενοῦ τῶν Θερμοπυλῶν, τὴν ὁποίαν ἐσχημάτιζεν ἡ ἀπόκρημνος Οἴτη προσεγγίζουσα εἰς τὸ μέρος τοῦτο τὴν θάλασσαν τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου: «τὸ στεινότατον τῆς χώρης ἐστὶ ..ἔμπροσθέ τε Θερμοπυλέων καὶ ὄπισθε, κατά τε Ἀλπηνοὺς ὄπισθε ἐόντας..» (*Ἡροδότ.* VII 176). Εἰς αὐτὴν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (VII 216) κατέληγεν ἡ ὀρεινὴ ἀτραπὸς *Ἀνόπαια*, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ καὶ διερχομένη τὰς κλιτῦς τῆς ὁμωνύμου διακλαδώσεως τῆς Οἴτης. Ἡ ἀτραπὸς αὕτη ἔχει καταστῆ περίφημος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ, διότι δι' αὐτῆς ἐβάδισαν τῇ ὑποδείξει τοῦ Ἐφιάλτου οἱ ὑπὸ τὸν Ὑδάρνην Πέρσαι καὶ κατέλαβον τὰ νῶτα τῶν ἐν Θερμοπύλαις μετὰ τοῦ Λεωνίδου ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων (480 π.Χ.). Ὁ Δημήτριος Καλλιατινός, ὁ περὶ τῶν μεγάλων σεισμῶν ἐν Ἑλλάδι γράψας, ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἀλπηνὸς ὑπέστη σημαντικὰς βλάβας ἔκ τινος σεισμοῦ, καὶ ὅτι μεταξὺ τῶν θυμάτων ὑπῆρξαν 25 παρθένοι ταφεῖσαι ὑπὸ τὰ ἐρείπια ἑνὸς παρὰ τὴν θάλασσαν πύργου, εἰς ὃν εἶχον ἀνέλθει «θέας ἕνεκα» (Στράβ. C. 60). Γενικῶς ἡ θέσις τῆς πόλεως ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἡ κατάληψίς της καθίστατο ἀπαραίτητος διὰ τὴν κατοχὴν τοῦ στενοῦ τῶν Θερμοπυλῶν. Οὕτως ἐπὶ τοῦ Φωκικοῦ πολέμου, τῷ 346 π.Χ., κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Φωκέως Φαλαίκου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὀνομάρχου, ὅστις ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ φρουρὰν καὶ πολλαχῶς τὰς ἄλλας παρόδους τοῦ στενοῦ ἐνίσχυσε, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα εἰσβολὴν τοῦ Φιλίππου Β'.

Ὑπὸ τὸν τύπον «*Ἄλπωνος*» μνημονεύουσι τὴν πόλιν ταύτην καὶ ὁ Ἑλλάνικος παρὰ Στεφ. Βυζαντίῳ καὶ ὁ Αἰσχίνης (II 132). Ε. Ν. Μ.

ἀλπίδες (Alpiden) **πτυχώδεις ὀροσειραὶ** *[Γεωλογ.]*. Οὕτως ὠνόμασε συνολικῶς ὁ E. Suess τὰς πτυχώδεις ὀροσειρὰς (αἱ ὁποῖαι ἐγεννήθησαν κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς γῆς) τῶν Ἄλπεων, τῶν Καρπαθίων, τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων τοῦ Αἵμου, τῶν Πυρηναίων καὶ τῶν Βετικτικῶν Κορδιλλιερῶν (ἀνδαλουσικὰ παραμεθόρια ὄρη). Πιθανῶς καὶ ὁ Καύκασος νὰ ἀνήκῃ εἰς τὰς ἀλπίδας. Ὅλα αὐτὰ τὰ ὄρη ἐγεννήθησαν διὰ ἐπωθήσεως τῶν στρωμάτων πρὸς βορρᾶν. Αἱ Νότιαι Ἄλπεις δὲν ἀνήκουν εἰς τὰς ἀλπίδας· ἀποτελοῦν μὲ τὰς Δειναρικὰς Ἄλπεις, τὰ Ἀπέννινα καὶ τὸν Ἄτλαντα τὸ πρὸς νότον ἐπτυχωμένον ὀρεινὸν τόξον τῶν *Δειναρίδων* ὀροσειρῶν. Γ. Κ. Γ.

ἀλπικός, *—ή*, *—όν* καὶ **ἀλπινικός**· ὁ τῶν Ἄλπεων, ὁ ἀνήκων εἰς τὰς Ἄλπεις, ὁ ἐκ τῶν Ἄλπεων καθοριζόμενος.

—**ἀλπικὴ** *λαμπηδὼν [Γεωγρ.-Μετεωρολ.]*. Χροιὰ ἐρυθροροδίνη, τὴν ὁποίαν προσλαμβάνουν ἐν εὐδίᾳ αἱ χιονοσκεπεῖς κορυφαὶ τῶν Ἄλπεων ὀλίγον πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Γ. Κ. Γ.

—**ἀλπικὴ** *σάλπιγξ* (γερμ. alphorn, γαλλ. cor des alpes) *[Μουσ.]*. Λαϊκὸν ὄργανον πνευστόν, κατεσκευασμένον ἀπὸ ξύλον ἢ φλοιὸν δένδρου. Τὸ μῆκός του ποικίλλει μεταξὺ 0.90 καὶ 2.10 μ. μὲ ἠχηρὰν ἔκτασιν ἀνάλογον τοῦ μήκους. Τὸ ὄργανον τοῦτο μεταχειρίζονται οἱ ποιμένες τῶν Ἄλπεων διὰ νὰ συνεννοοῦνται μεταξύ των καὶ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «rauz des vaches» ποιμενικῶν μελῳδιῶν. Ἐπίσης δι' αὐτοῦ ἐκπέμπουσιν ἰσχυροὺς καὶ βραχεῖς ἤχους, οἵτινες ἀντηχοῦντες κατ' ἐπανάληψιν εἰς τὰ σπήλαια καὶ τὰς χαράδρας τῶν πέριξ παράγουσιν ἠχοῦς κατὰ τὴν διάβασιν τῶν ξένων περιηγητῶν. Α. Λ.

—**ἀλπικὴ** *πτύχωσις τῆς γῆς* (Alpine Faltung) *[Γεωλογ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ πτύχωσις τῶν διαφόρων στρωμάτων τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ἡ ὁποία ἐγένετο κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς γῆς καὶ ἡ ὁποία ἐγέννησεν ὅλας τὰς ὑψηλὰς ὀρεινὰς ἁλύσεις τῆς περιοχῆς τῆς Μεσογείου (Ἄλπεις, Καρπάθια, ἀνδαλουσιτικὰ ὑψηλὰ ὄρη, Ἄτλας, ὄρη τῆς Ἑλλάδος κ.τ.λ.). Ἡ πτύχωσις αὕτη ἤρχισε πρὸ τῆς μειοκαίνου ὑποπεριόδου τῆς τριτογενοῦς, ἀλλ' ἔλαβε τὴν μεγίστην της ἀνάπτυξιν κατὰ τὴν μειόκαινον, εἰς δὲ τὰς Δειναρικὰς Ἄλπεις καὶ τὴν Βοσνίαν ἐξηκολούθησεν ἐνεργοῦσα καὶ κατὰ τὴν πλειόκαινον. (Βλ. καὶ Αἰγηΐς.) Γ. Κ. Γ.

—**ἀλπικὸν** *τριάσιον σύστημα στρωμάτων* (Alpine trias) *[Γεωλ.]*. Τὸ σύστημα τῶν στρωμάτων, τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται κατὰ τὰς δύο πλευρὰς τῆς κεντρικῆς ζώνης τῶν Ἄλπεων καὶ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ ὀργανογενῆ ἀποθέματα πελαγίου ὄψεως (ἀσβεστολίθους καὶ δολομίτας), σχηματισθέντα κατὰ τὴν τριάσιον περίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς γῆς. Ἐμφανίζεται εἰς τὰς Ἄλπεις, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μεσογείου θαλάσσης (καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα), Ἀσίαν καὶ ἄλλας χώρας. (Βλ. καὶ *τριάσιος περίοδος*.) Γ. Κ. Γ.

—**ἀλπικὸς** *ἀσβεστόλιθος* (Alpenkalk, calcaire des hautes montagnes) *[Πετρογρ.]*· βλ. ἀσβεστόλιθος.

—**ἀλπικὸς** *τύπος παγετώνων* (Alpiner Gletschertypus) *[Γεωλογ.]*· βλ. παγετῶνες.

Ἄλπιν *Ἐλεάζαρ*. Σχεδιαγράφος Ἄγγλος τῆς φυσικῆς ἱστορίας, γεννηθεὶς τῷ 1692 καὶ ἄγνωστον πότε ἀποθανών. Τὰ δημοσιευθέντα ἔργα του, τὰ ὁποῖα διακρίνει κάλλος σχεδίου, εἶναι περιζήτητα μεταξὺ τῶν συλλογέων καὶ δυσεύρετα. Τὰ ἄριστα τούτων εἶναι: «A natural history of English insects», ἓν ἐκ τῶν πρώτων ἐκδοθέντων βιβλίων μεθ' ὡραίων ἐγχρώμων ξυλογραφιῶν, «Ἡ φυσικὴ ἱστορία τῶν πτηνῶν» καὶ πλεῖστα ἄλλα. Θ. Β.

Ἀλπίνα *[Τεκτον.]*. Μεγάλη τεκτονικὴ δύναμις ἱδρυθεῖσα ἐν Ἑλβετίᾳ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1844 κατὰ πρῶτον ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Ἐθνικὴ Μεγάλη Στοὰ ἡ Ἀλπίνα*» εἶτα δὲ ἀπὸ τοῦ 1876 ἁπλῶς «*Στοὰ ἡ Ἀλπίνα*». Αὕτη περιλαμβάνει 35 στοὰς συμβολικὰς καὶ διοικεῖται ὑπὸ διευθυντηρίου ἑδρεύοντος ἐναλλὰξ καὶ ἀνὰ 5 ἔτη εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν Ἑλβετίαν. Ἀπὸ τοῦ 1875 συντηρεῖ καὶ ἴδιον φερώνυμον περιοδικὸν ἐκδιδόμενον μηνιαίως γαλλογερμανιστί. Εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο ἐδημοσιεύθησαν πλεῖστα φιλελληνικὰ ἄρθρα μετὰ τῶν εἰκόνων τῶν ὑπάτων ταξιαρχῶν τῆς Ἑλλάδος Ἐμμανουὴλ Γαλάνη καὶ Ἰωάννου Κεφαλᾶ καὶ ἐφιλοξενήθησαν ἄρθρα Ἑλλήνων τεκτόνων. Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Μεγάλης αὐτῆς Στοᾶς ἱδρύθη τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1902 ἐν Γενεύῃ διεθνὲς γραφεῖον τεκτονικῶν σχέσεων τὸ ὁποῖον τῷ 1921 μετωνομάσθη «Association Maç. Internationale». Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ὁ μέγας ῥήτωρ τῆς Ἀλπίνα εἶχε κατακρίνει διὰ δριμυτάτου λόγου τὴν διαγωγὴν τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ Λουβαίν. Τῷ 1922 τὸ περιοδικὸν «Ἀλπίνα» ἐδημοσίευσε προκήρυξιν πρὸς συλλογὴν ἐράνων διὰ τοὺς πρόσφυγας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Δ. Π. Κ.

Ἀλπῖναι (Alpines). Μικρὸς ὀρεινὸς ὄγκος τῆς γαλλικῆς ἐπαρχίας Προβηγκίας, περιλαμβανόμενος μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ροδανοῦ (Rhône) καὶ Δυρὰνς (Durance) καὶ τῆς πεδιάδος Κρὼ (Crau) καὶ ἀποτελῶν προέκτασιν τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ *Λιμπερὸν* (Luberon). Ἀπὸ τοὺς πρόποδας αὐτοῦ διέρχεται ἡ τῷ 1772 κατασκευασθεῖσα *διῶρυξ τῶν Ἀλπινῶν*, χρησιμεύουσα πρὸς μεταφορὰν τοῦ ὕδατος τοῦ Δυρὰνς εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Σαὶν Ρεμὺ (Saint-Remy) πρὸς ἄρδευσιν. Δ. Ε. Μ.

ἀλπίνη *φυλὴ [Ἀνθρωπολ.]*. Μία τῶν τριῶν κατὰ τὸν Retzius ποικιλιῶν τοῦ τύπου «Εὐρωπαῖος», διακρινομένη τῶν ἄλλων δύο, τῆς «*βορείας*» δηλαδὴ καὶ τῆς «*μεσογειακῆς*» φυλῆς, ἐκ τοῦ ὅτι ὁ τύπος ταύτης παρουσιάζει βραχυκεφαλίαν (κεφ. δεικτ.=85—87) μὲ ὀρφνοὺς ὀφθαλμούς, ὀρφνὰς τρίχας καὶ βραχὺ ἀνάστημα (1.64 μ.). Ἡ ἀλπίνη φυλὴ περιλαμβάνει σλαβικὰ φῦλα μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ρωσίας ἐξαπλούμενα. Τὴν ἀλπίνην «φυλὴν» (ἂν καὶ δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ «*λαῶν*», ἢ ἐθνικῶν ὁμάδων, ἀλλὰ μόνον περὶ *φυσικῶν τύπων*) ἐκάλεσαν καὶ «*δυτικὴν*» ὡς τὴν μᾶλλον χαρακτηριστικὴν ἐν τῇ δυτικῇ ἄκρᾳ τῆς Εὐρώπης, καὶ «*κεβέννειον*» (ἐκ τῶν ὀρέων τῶν *Κεβεννῶν*, ΝΔ—ΒΑ τῆς Γαλλίας) καὶ «*κελτικήν*», «*κελτο-σλαβικήν*», «*κελτο-λιγυρίαν*», «*λιγειρίαν*», «*ρετείαν*» (Rhétienne), βραχύμορφον «*ἰνδοευρωπαϊκήν*», «*ἀρμενοειδῆ*» κλπ. ὀνόματα οὐδαμῶς προτιμότερα τοῦ: *ἀλπίνη*. Ἀπαντᾶται ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ ὀροπεδίου τῆς Γαλλίας, τῶν Δυτ. Ἄλπεων, τῆς Βρεττάνης, τῆς πεδιάδος τοῦ Πάδου, τῆς Τοσκάνης, τῆς Ἑλβετίας, τῶν Βαλκανίων, τῆς Τρανσυλβανίας καὶ Οὐγγαρίας, τῆς Μοραβίας, τῆς Γαλικίας καὶ μέρους τῆς Ρωσίας.

Τύπος τῆς Ἀλπίνης φυλῆς.

Οἱ ἄλπειοι δὲν δύνανται νὰ εἶναι παρὰ ἀσιατικῆς προελεύσεως φῦλα, ἐκ τῆς κολοσσιαίας μάζης τῶν βραχυκεφάλων τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, περιλαμβανούσης δὲ λευκοὺς καὶ κιτρίνους. Ἐκ τῶν Οὐραλο-ἀλταϊκῶν χωρῶν φαίνεται ἐκινήθησαν βραδέως πρὸς τὴν Δύσιν, ἤδη ἀπὸ τῆς ὑποχωρήσεως τῶν παγετώνων τῆς Εὐρώπης, χάνοντες βαθμηδὸν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου πολλοὺς τῶν μογγολικῶν χαρακτήρων αὐτῶν.

Τὴν πρώτην ἐμφάνισιν βραχυκεφάλων γενικῶς φύλων ἐν Εὐρώπῃ δεικνύουν πολλὰ τῶν κρανίων ἐκ τοῦ σωροῦ (33) τοῦ σπηλαίου Offnet τῆς Βαυαρίας, μεσολιθικῆς ἐποχῆς, τῶν εὑρισκομένων νῦν ἐν τῷ Ἀνθρωπολογικῷ Μουσείῳ τοῦ Μονάχου. Πάντως, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς νεολιθικῆς, ἔχομεν ἤδη μεγάλην ποικιλίαν μορφολογικῶν τύπων (δολιχοκεφαλίαν, μεσοκεφαλίαν, βραχυκεφαλίαν) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὁμοιόμορφον σχεδὸν τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς. Καὶ ἡ ἀναλογία τῶν κατανομῆς δίδει ἔκτοτε τὴν γενικὴν εἰκόνα τῶν τύπων τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, δηλαδὴ διακρίνομεν ἔκτοτε τοὺς τρεῖς μεγάλους τύπους τοῦ τέλους τῆς νεολιθικῆς καὶ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς. Κατὰ δὲ τοὺς «μεταλλικοὺς» χρόνους, καθ' οὓς ἐγένοντο αἱ μέγισται μετακινήσεις τῶν λαῶν, ἔχομεν καὶ τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἰσχυροτέρων βραχυκεφάλων κυμάτων, δηλαδὴ *ἀλπίνων*. Ἐπληθύνθησαν εἶτα κατὰ τὴν ὀρειχαλκίνην ἐποχὴν οἱ στρογγυλοκέφαλοι οὗτοι τύποι τῆς Εὐρώπης, οἱ δεχθέντες καὶ διασπείραντες τὸν μεσογειακὸν πολιτισμόν. Οὗτοι μετέφερον τὴν ὀρειχαλκίνην τέχνην μέχρι τῆς Ἀγγλίας, ἀφήσαντες τοὺς «στρόγγυλους τύμβους» (round barrows) μὲ τοὺς βραχυκεφάλους σκελετούς. Κατὰ τὴν σιδηρᾶν τέλος ἐποχὴν ἀπωθήθησαν πρὸς τὴν Ρωσίαν.

Τῶν ἀνωνύμων τῶν χρόνων ἐκείνων φύλων ἡ ἱστορία προσπαθεῖ νὰ καθορίσῃ καὶ «*ἐθνολογικὴν*» θέσιν, συγκεντροῦσα τοὺς ὑπὸ τὰ διάφορα ὀνόματα φερομένους λαούς, ἄλλους μὲν ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα τῶν «*βορείων*», ἄλλους ὡς «*μεσογειακούς*», καὶ τοὺς περὶ ὧν ἐνταῦθα πρόκειται ὡς «*ἀλπείους*» (Homo alpinus).

Αἱ τοιαῦται ἀπόπειραι εἶναι ἀκόμη λίαν παρακεκινδυνευμέναι ὡς ἐκ τῆς πρωΐμου μίξεως τῶν λαῶν καὶ ἀναφέρομεν μόνον ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀκόμη συμφωνία μεταξὺ ἱστορικῶν καὶ ἀνθρωπολόγων οὐδ' εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ὅρου «*Κέλται*», ἄλλων μὲν ταυτιζόντων τούτους μὲ τοὺς «*Γαλάτας*», ἄλλων ἀποχωριζόντων αὐτούς, καὶ τῶν μὲν θεωρούντων αὐτοὺς ὡς δολιχοκεφάλους, ἄλλους ὡς βραχυκεφάλους. Βέβαιον μόνον φαίνεται, ὅτι εἰς τὴν «*ἀλπίνην*» ὁμάδα ἀνήκουν οἱ ἀρχαῖοι ἀσιατικοὶ λαοί, οἱ *Ἀκκαδιοὶ* καὶ *Σουμμέριοι* καὶ *Χετταῖοι* καὶ *Σαρμάται*, ἐπίσης δὲ καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων λαῶν οἱ *Σλάβοι*, οἱ ἐμφανιζόμενοι εἰς τὴν ἱστορίαν τὸν 4—9 αἰῶνα μ. Χ., μετὰ μογγολικῶν φύλων.

Ὁπωσδήποτε, τὸ σύνολον τοῦ «*φυσικοῦ*» τύπου, τοῦ ὑπαγομένου εἰς τὴν ἀλπίνην φυλήν, ἀποτελεῖ ἐν Εὐρώπῃ μίαν σφῆνα βραχυκεφάλων λαῶν μὲ κορυφὴν τὴν γαλλικὴν Βρεττάνην καὶ βάσιν τὴν Ἀσίαν, παρεμβαλλομένην δὲ μεταξὺ

Digitized by Google

τῶν βορείων ξανθῶν δολιχοκεφάλων καὶ τῶν νοτίων ὀρφνῶν δολιχοκεφάλων, περιλαμβάνουσαν διαφόρους ἐθνολογικῶς διακεκριμένας ὁμάδας. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

ἀλπινικός, —ή, —όν· βλ. ἀλπικός.

ἀλπινίνη (Alpinin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Ἀπαντᾷ μετὰ τῆς γαλαγγίνης, τοῦ μεθυλαιθέρος αὐτῆς καὶ τῆς καιμπφερίδης (Kämpferid) εἰς τὸ ρίζωμα τῆς γαλάγγης, τὸ προερχόμενον ἐκ τοῦ φυτοῦ Alpinia officinarum. Λαμβάνεται ὑπὸ τὴν μορφὴν κρυσταλλικῶν βελονῶν, τηκομένων εἰς 172°—174°. Εἰς τὴν ἀλπινίνην ἀπεδόθη ὁ τύπος

$$C_{17}H_{14}O_6+H_{20}(3)$$

κατὰ τὸν Testoni ὅμως αὕτη εἶναι μῖγμα καιμπφερίδης καὶ γαλαγγίνης. Κ. Γ. Μ.

ἀλπινισμός. Οὕτω καλεῖται ἡ *ὀρειβασία*, ἤτοι ἡ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὀρέων ἀνάβασις καὶ ἡ κατάβασις ἐξ αὐτῆς, γινόμεναι πρὸς σωματικὴν ἄσκησιν ἢ θεραπευτικὸν σκοπόν, τέρψιν ἢ ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις. Ὁ ἀλπινισμός, ἀνήκων εἰς τὰ *εὐγενῆ* λεγόμενα ἢ *πλούσια ἀθλήματα* (sports), ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῶν Ἄλπεων, διότι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος πρῶτα τὰ ὑψηλὰ ταῦτα ὄρη τῆς Εὐρώπης εἵλκυσαν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν περιηγητῶν καὶ τῶν ἐπιστημόνων. (Βλ. ὀρειβασία.)

ἀλπινιστής· ὁ ἀνερχόμενος εἰς τὰς Ἄλπεις, ὁ ἀρεσκόμενος εἰς τὸ σπὸρ τῆς ἀναβάσεως ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν Ἄλπεων.

—[ΣΤΡΑΤΙΩΤ.] Τὸ ὄνομα τῶν ἀλπινιστῶν ἐδόθη εἰς εἰδικὰ στρατιωτικὰ σώματα, προωρισμένα διὰ τὰς ἐπὶ ὑψηλῶν ὀρεινῶν περιοχῶν ἐπιχειρήσεις, μετὰ εἰδικῆς ἐξαρτήσεως, εἰδικῶς δ' ἐκπαιδευόμενα καὶ προπονούμενα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Οἱ ἀλπινισταὶ περιλαμβάνουσι πεζικόν, κυνηγούς, πυροβολικὸν καὶ τμήματα πολυβολητῶν, ὑφίστανται δὲ τοιοῦτοι ἐν Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ἑλβετίᾳ καί, πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1914—18, ἐν τῇ τότε Αὐστρο-οὐγγαρίᾳ. Εἰς ταύτην μάλιστα, ἡ ἐθνοφρουρὰ (Landwehr) περιελάμβανε καὶ ἐφίππους ἀλπινιστὰς (ἐφίππους ἀκροβολιστάς).

Τὰ πυροβόλα, τὰ πολυβόλα, αἱ συζυγαρχίαι καὶ τὸ ὑγειονομικὸν ὑλικὸν τῶν ἀλπινιστῶν μεταφέρονται ἐπὶ ἡμιόνων, εἶναι δὲ πρὸς τούτοις οὕτω πως ὠργανωμένα ὥστε νὰ ἐναλλάσσηται ἡ διὰ φορτώσεως μεταφορὰ διὰ τοιαύτης δι' ἕλξεως (ὀλισθήσεως). Ἐνίοτε χρησιμοποιεῖται καὶ πυροβολικὸν ἐπὶ τροχῶν, ἀλλὰ μετὰ στενοῦ μετατροχίου.

Οἱ κατὰ πρῶτον ἐμφανισθέντες ἀλπινισταὶ ἀπετελέσθησαν ὑπὸ τῶν ὁμάδων τῶν ἐθελοντῶν τοῦ Γαριβάλδη, ἐν Ἰταλίᾳ, κατὰ τὸ 1859, οἵτινες ἐκαλοῦντο *κυνηγοὶ* ἢ *ἀκροβολισταὶ τῶν Ἄλπεων*— cacciatori delle Alpi — καὶ ἔφερον ἐρυθρὸν χιτῶνα. Οὗτοι ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα μετέπειτα σχηματισμῶν διὰ τὰς τότε πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Ἀλπῖνο (Alpino), ***Πρόσπερος***. Ἐγεννήθη τῷ 1553 ἐν τῇ μικρᾷ πόλει τοῦ βενετικοῦ κράτους Μαροστίκᾳ, ἦτο δὲ υἱὸς ἰατροῦ, σπουδάσας ἐν Παδούῃ τὴν ἰατρικήν, ἰδιαίτατα ἀσχοληθεὶς περὶ τὴν βοτανικήν. Ἠκολούθησε τὸν ἐν Αἰγύπτῳ Βενετὸν πρόξενον Γεώργιον Ἔμμο, ἔνθα ἐπὶ τριετίαν διέμεινε, ἀσχολούμενος εἰς ἐρεύνας ἐπιστημονικὰς καὶ συγγραφὴν διαφόρων ἐργασιῶν. Ἐπανελθὼν εἰς Ἰταλίαν ἐγένετο ἰατρὸς τοῦ πρίγκιπος τοῦ Ἀμάλφι Ἀνδρέα Δόρια καὶ εἶτα καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παδούης καὶ διευθυντὴς τοῦ βοτανικοῦ κήπου, διδάξας μετὰ ζήλου καὶ ἐπιτυχίας ἐπὶ 25 ἔτη. Ἀπέθανε τῷ 1616. Κυριώτεραι τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ εἶναι ἡ «περὶ τῆς ἰατρικῆς τῶν Αἰγυπτίων» (De medicina Aegyptiorum), ἐκδοθεῖσα ἐπανειλημμένως (ἡ α' ἐν Βενετίᾳ 1591, εἰς 4ον), λαμπρὰ σημειωτικὴ «περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου τῶν ἀσθενῶν» (De praesagienda vita et morte aegrotantium (α' ἔκδοσις ἐν Παδούῃ, 1601), ἡ «περὶ μεθοδικῆς ἰατρικῆς», ἡ «περὶ τῶν φυτῶν τῆς Αἰγύπτου», καὶ ἡ «φυσικὴ ἱστορία τῆς Αἰγύπτου». ΑΡ. Π. ΚΟΥΖΗΣ

Ἀλπίον. Θέσις ἢ συνοικία τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, οὐχὶ μακρὰν τοῦ περιφήμου ναοῦ τῆς *Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς*, καὶ δὴ μετὰ τὸ ἱερὸν τῆς *Ἀμβολογήρας Ἀφροδίτης* καὶ τὸ ἱδρυμένον ἄγαλμα αὐτῆς καὶ τοῦ *Ὕπνου καὶ Θανάτου*. Πορευόμενος τις ἐξ αὐτῶν πρὸς τὸ Ἀλπίον συνήντα πρῶτον τὸν ναὸν τῆς *Ἀθηνᾶς Ὀφθαλμίτιδος*, κείμενον βεβαίως ἐντὸς τοῦ Ἀλπίου τούτου, διότι εἶχεν ἱδρύσει αὐτὸν ὁ Λυκοῦργος, τὸν ὁποῖον κατεδίωξεν ὁ Ἄλκανδρος, ἀφ' οὗ ἐτύφλωσεν αὐτόν, ἐκβαλὼν τὸν ἕνα ὀφθαλμόν του, ἐπειδὴ δὲν ἦσαν ἀρεστοὶ εἰς αὐτὸν οἱ τεθέντες ὑπ' ἐκείνου νόμοι· ἐπέμενε δὲ νὰ ἐκβάλῃ καὶ τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν τοῦ νομοθέτου, ἀλλὰ προστρέξαντες εἰς τὸ Ἀλπίον οἱ Σπαρτιᾶται διέσωσαν αὐτόν. Μετὰ τὸ Ἀλπίον εὐθὺς ὑπῆρχε τὸ ἱερὸν τοῦ *Ἄμμωνος*. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄλπιρσμπαχ (Alpirsbach). Πολίχνη τῆς Βυρτεμβέργης ἐν Γερμανίᾳ (Μέλας Δρυμός). Ἔχει ἰαματικὰ λουτρὰ (Krähenbad), παιδικὸν σανατόριον, ἐργοστάσια πνευματωδῶν ποτῶν, μονὴν Βενεδικτίνων (1095).

Ἄλπις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς πηγάζων ἐκ τῆς ὑπεράνω τῶν Ὀμβρικῶν χώρας, ὡς καὶ ὁ Κάρπις, ῥέοντες ἀμφότεροι πρὸς βορρᾶν καὶ ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Ἴστρον (Δούναβιν)· ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Δ' 49)· φαίνεται δὲ ἐκ τοῦ ὀνόματός του ὅτι ἐπήγαζεν ἐκ τῶν Ἄλπεων. Α. Σ. Α.

Ἀλπολοῦ. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης τῆς περιφερείας Ἀρτισκοῦ τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς, ὅτε ὠνομάσθη *Ἀλόπη*, εἶχεν 705 κατοίκους. Παρὰ τὸν σταθμὸν αὐτοῦ, ὅθεν διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος Ἀδριανουπόλεως—Σαράντα Ἐκκλησιῶν, ὑπάρχει μικρὸς συνοικισμός.

Ἄλπον (Alpon). Μικρὸς ποταμὸς τῆς Ἰταλίας, ἐφ' οὗ ἡ ἱστορικὴ ἐκ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μεγ. Ναπολέοντος γέφυρα τῆς *Ἀρκόλης* (Arcole). Δ.Ε.Μ.

Ἄλπος. Γίγας ἀνθρωποφάγος κατοικῶν εἰς τὸ Πέλωρον ὄρος τῆς Σικελίας καὶ τρώγων τοὺς διερχομένους διαβάτας. Ἐπιχειρήσας νὰ φάγῃ καὶ τὸν Διόνυσον, ἐκτυπήθη διὰ τοῦ θύρσου ὑπ' αὐτοῦ καὶ κατεκρημνίσθη εἰς τὴν θάλασσαν (*Νόννος, Διονυσ.*, 45, 172 κ. ἑ.). Α. Σ. Α.

Ἀλπόσπητα. Χωρίον ἀποτελοῦν τὴν ἕδραν ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιωτιδοφωκίδος. Κάτ. 296. Ἀστυνομικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν σταθμὸν Μοσχοχωρίου τῆς Δ. Χ. Λαμίας, δικαστικῶς δὲ εἰς τὰ εἰρηνοδικεῖον καὶ πρωτοδικεῖον Λαμίας, ἀφ' ἧς ἀπέχει δύο ὥρας. Ἔχει μικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον μὲ 40 μαθητάς.

Ἡ κοινότης Ἀλποσπήτων, ἥτις ἔχει ἐν συνόλῳ πληθυσμὸν 819 κατ., ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ χωρία *Βαρδάταις* καὶ *Καλυβία* καὶ τὸν συνοικισμὸν *Γοργοποτάμου*, ἔνθα λειτουργεῖ ὑδροκίνητον ἐργοστάσιον ἀνθρακασβεστίου (ἀσετυλίνης). Δ. Ε. Μ.

Ἀλπόταμον. Ποτάμιον τῶν Ἀγράφων πλησίον τῆς σημερινῆς Ρεντίνας· ὑπεράνω τῶν πηγῶν του ὑπάρχουσι περὶ τὸ ἐρημοκκλήσιον τοῦ ἁγίου Ἠλία ἐπὶ τοῦ ὑψομέτρου 785 πολυγωνικὰ τείχη τῆς Μυκηναϊκῆς περιόδου (1500—1000 πρὸ Χρ.). Τοιαῦτα τείχη καὶ ὁλόκληροι ἀκροπόλεις σῴζονται περιέργως πλεῖσται ἀνὰ τὰ Ἄγραφα, δηλοῦσαι σημαντικὴν ἀκμὴν τῶν Δολόπων κατὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην προϊστορικὴν ἐποχήν· δυστυχῶς ὅμως δὲν ἐξηρευνήθησαν, εἰμὴ ἐλάχιστα καὶ ἀνεπαρκῶς. Ἡ λέξις προφανῶς παρήχθη ἐκ τοῦ *Ἀλουποπόταμο*, ὡς τὸ ἀρχαῖον *ἀμφιφορεύς-ἀμφορεύς* κ. τ. τ. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀλπότρυπες (οἱ)· τοπωνύμιον θέσεων εἰς τὰς ὁποίας ὑποτίθεται ὅτι ὑπάρχουν ὑπόγεια σπήλαια, ἔνθα φωλεύουσιν ἀλώπεκες (Αἰτωλία). Δ. Λ.

Ἀλπουχάρρας (Las Alpujarras)· ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ *ἀλ-μπουσαράτ* = χώρα τῆς πλουσίας βοσκῆς. Ὀρεινὴ χώρα ἐν Γρενάδῃ τῆς Ἱσπανίας, πρὸς νότον τῆς Σιέρρα Νεβάντα καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς Σιέρρα Κοντραβιέζα. Εἶναι εὐφορωτάτη, παράγουσα σταφυλάς, πορτοκάλλια καὶ σῦκα.

ἀλπόχωμα (ἰδιωμ. ἐν Αἰτωλίᾳ)· χῶμα κοκκινωπὸν ἄγονον, ἀκατάλληλον εἰς τὴν γεωργίαν: «αὐτὸ τὸ χωράφι δὲν κάνει γιὰ τίποτε· εἶναι ἀλπόχωμα». Δ. Λ.

Ἀλποχῶρι. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος ἀποτελοῦν ὁμώνυμον κοινότητα. Εὑρίσκεται ὑπὲρ τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν Πύργου-Ἀμαλιάδος βορείως τοῦ Πύργου, ἀφ' οὗ ἀπέχει ἐπὶ δίωρον. Κάτοικοι 801. Ἀστυνομικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν σταθμὸν Βουνάργου τῆς διοικήσεως Χωρ)κῆς Πύργου, δικαστικῶς δὲ εἰς τὸ εἰρηνοδικεῖον καὶ πρωτοδικεῖον Πύργου. Λέγεται καὶ *Ἀλουποχῶρι*.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος, ἀποτελοῦν ὁμώνυμον κοινότητα. Εὑρίσκεται ΝΔ τῶν Πατρῶν καὶ ἀπέχει 9 ὥρας ἀπ' αὐτῶν. Κάτοικοι 401. Εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς κοινότητος, ἥτις ἀστυνομικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν σταθμὸν Ἐρυμανθίας τῆς ὑπ)σεως Ἀχαΐας καὶ δικαστικῶς εἰς τὸ εἰρηνοδικεῖον Φαρῶν, περιλαμβάνονται ἡ *Μονὴ τῶν Ἁγίων Πάντων* καὶ οἱ μικροσυνοικισμοὶ *Ἅγ. Δημήτριος* καὶ *Ἅγ. Βασίλειος*, ἀπέχοντες ὁ μὲν περὶ τὴν ὥραν, ὁ δὲ περὶ τὰ 45' ἀπὸ τῆς ἕδρας. ΒΔ. τοῦ χωρίου εἰς ἡμισείας ὥρας ἀπόστασιν ἐν τῇ θέσει ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ Ἐρυμάνθου καὶ ἐν θέσει *Πέρα χωριὸ* ἀνευρέθησαν ὑπὸ χωρικῶν ἀρχαῖα ἀργυρᾶ νομίσματα ἐντὸς πηλίνου δοχείου.

—3) Χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως τῶν Ἰωαννίνων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ὁμώνυμον κοινότητα. Κάτοικοι 279. Ἀστυνομικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν σταθμὸν Τζεμαλῆ-Ἀγᾶ τῆς Δ. Χ. Ἰωαννίνων, δικαστικῶς δὲ εἰς τὸ εἰρηνοδικεῖον καὶ πρωτοδικεῖον Ἰωαννίνων, ἀφ' ὧν ἀπέχει ἐπὶ 5 ὥρας. Εἰς ἀπόστασιν 1½ χμτρ. ἀνατολ. τοῦ χωρίου εὕρηνται τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου μαντείου τῆς *Δωδώνης*. Ἔχει μικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον μὲ 40 περίπου μαθητάς.

—4) Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελῶν ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα. Κάτοικοι 70. Φέρει τὴν ὀνομασίαν καὶ *Ἀγρίδι*. Ἀστυνομικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν σταθμὸν Ἀγουλινίτσης τῆς ὑπ)σεως Κρεσταίνων, δικαστικῶς δὲ εἰς τὸ εἰρηνοδικεῖον Βώλακος καὶ τὸ πρωτοδικεῖον Κυπαρισσίας. Ἀπέχει ἀπὸ τῆς Ἀγουλινίτσης 15' τῆς ὥρας. Δ. Ε. Μ.

—5) Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος παρὰ τὰ ὅρια τῆς Ναυπακτίας ἀποτελοῦν ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα ἐν μέσῳ πυκνοτάτων δασῶν ἀπὸ δρῦς μὲ πληθυσμὸν 400 περίπου κατοίκων ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Δ. Λ.

— **Ἀλποχῶρι** *Βότσαρη*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Παλαιοχωρίου Βότσαρη τῆς ὑποδιοικήσεως Ἰωαννίνων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 192. Δ.Ε.Μ.

Ἀλπστάϊν (Alpstein). Ἡ βορειοτέρα τῶν διακλαδώσεων τῶν Ἄλπεων, ἔχουσα ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ ὄρος *Σέντις* (Saentis) ὕψους 2504 μ. (βλ. καὶ λ. Ἄλπεις *[Γεωγρ.]*). Δ. Ε. Μ.

Ἀλπωνός.—1) Πόλις καὶ ὄρος τῆς Μακεδονίας, ἀναφερόμενα ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου.

2) Πόλις τῶν Ἐπικνημιδίων Λοκρῶν· βλ. Ἀλπηνοί. Α. Σ. Α.

Ἀλ-Ραντχί. Δέκατος ἔνατος χαλίφης τῆς Βαγδάτης ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ἀββασιδῶν, ἀπὸ τοῦ 934 μέχρι τοῦ 940.

Ἀλρεντὰφ (Alredaf) *[Ἀστρονομ.]*. Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Christmann γενομένῃ μετάφρασει τοῦ «Ἀλφεργκανί» φέρεται ἡ λέξις αὕτη ὡς ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ *Κηφέως* (Christmann, σ. 107). Πιθανώτερον εἶναι, ὅτι ἡ ἐπωνυμία προῆλθεν ἐκ τοῦ *Ἐλ-ρίντφ*, ἀραβικοῦ ὀνόματος τοῦ πλησίον τοῦ Κηφέως εὑρισκομένου λαμπροῦ ἀστέρος α Κύκνου *(Ντενέμπ)*. Σ. Π.

Ἀλροΐ, ***Δαβίδ***· βλ. Ἑλροΐ.

Ἀλρουκάμπα (Alrucaba) *[Ἀστρονομ.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ πολικοῦ ἀστέρος, ἀπαντῶσα εἰς τοὺς ἀλφονσίους πίνακας. Ἡ λέξις σημαίνει τὴν ἅμαξαν. Εἰς διαφόρους εἰκόνας ἢ παλαιοὺς χάρτας τοῦ οὐρανοῦ σημειοῦνται διὰ τῆς λέξεως ταύτης οἱ κυριώτεροι ἀστέρες τόσον τῆς Μικρᾶς, ὅσον καὶ τῆς Μεγάλης Ἄρκτου. Κατὰ τὸν Grotius (Not. ad. Imagg S. 30) ἡ λέξις παράγεται ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ *Rekhub*, σημαίνοντος ὄχημα (vehiculum). Κατὰ τὸν Hyde (σ. 12) ἡ χαλδαϊκὴ λέξις *Rekhuba* εἶχε τὴν αὐτὴν σημασίαν. Ἐν τῇ ἀραβικῇ ὑπάρχει ἡ κοινὴ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς σημιτικὰς γλώσσας τριγράμματος ρίζα *Rakheb*, ἐξ ἧς προέρχεται ἡ τὸ ὄχημα σημαίνουσα λέξις *Markheb*. Κατ' ἄλλους δὲν ἀποκλείεται ἡ προέλευσις τῆς λέξεως ἐκ τῆς ὁμήχου *El-rukhba*, σημαινούσης τὸ γόνυ ἢ τὴν γωνιώδη καμπήν, ἥτις παρατηρεῖται εἰς τὴν οὐρὰν τῆς Μικρᾶς καὶ τῆς Μεγάλης Ἄρκτου. (Βλ. **πολικὸς** *ἀστήρ*). Σ. Π.

Ἀλρούνα (Alruna). Οὕτω καλοῦνται εἰς τὴν Σκανδιναυϊκὴν μυθολογίαν οἱ σοφοὶ λόγοι τοὺς ὁποίους ἐψιθύρισεν εἰς τὸν Ὀντὶν ἡ κεφαλὴ τοῦ Μίμιρ, ἀφοῦ ἀπεκόπη ὑπὸ τῶν Βανίρ. Αἱ ῥοῦναι αὗται διεδόθησαν μεταξὺ τῶν Αἰζίρ, τῶν Βανὶρ καὶ τῶν θνητῶν ἀνθρώπων.

ἅλς, γεν. *ἁλός*· 1) ὡς ἀρσεν. = τεμάχιον ἅλατος, ἰδίως ὀρυκτοῦ, καὶ καθόλου τὸ ἅλας· «ἁλὸς ἄχνη», τὸ δι' ἐξατμίσεως τοῦ θαλασσίου ὕδατος ἀποτιθέμενον ἅλας· «ἁλὸς μέταλλον» = ἁλατωρυχεῖον· ‖ ἡ ἅλμη ‖ εἰς τὸν πληθυντικ. ἅλες = ἁλυκή. —2) ὡς θηλ. = ἡ θάλασσα· «παρὰ θῖν' ἁλός» σ' τὴν ἀκροθαλασσιά.

Ἀλσααράβιος (Alsaharius ἢ Alzaharavius). Ὠνομάσθη οὕτως ὁ διαπρεπὴς Ἄραψ ἰατρὸς Ἀβουλκασὶς (βλ. λ.) ἐκ τῆς παρὰ τὴν Κορδόβην γενετείρας αὐτοῦ πόλεως Ζάρας (Zahra). ΑΡ. Π. Κ.

Ἀλσάδαμον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φέρεται παρὰ τῷ γεωγράφῳ Πτολεμαίῳ (5, 15, 8 καὶ 26) ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, ἔτι δὲ καὶ ἀρσενικὸν *Ἀλσάδαμος* καὶ *Ἀλσάλαμος* καὶ *Ἀσαλμανός*, ὄρος τῆς Ἀνατολικῆς Ἰορδανίας εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἀραβίας, τὸ σήμερον καλούμενον *Τσεμπὲλ-Χαουράν* ἢ *Τσεμπὲλ-ἐδ-Δρούζ*, ἐκ τῶν ἐκεῖ πολυαρίθμων κατοίκων τῆς φυλῆς τῶν Δρούζων. Κατὰ τὸ ἀνατολικόν του τμῆμα ὑπὲρ τὴν Βαταναίαν χώραν (νῦν *Μπαζάν*), φθάνει ἡ κορυφή του *Τσεμπὲλ-ἐλ-Κουλὲμπ* εἰς ὕψος 1718 μέτρ. Ὑπὸ τῶν Ἑβραίων ἐκαλεῖτο *Ζαλμών*. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀλσαζοῦα (Alsasua). Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ναβάρρας, ἀπέχουσα 50 χιλ. ἀπὸ τοῦ Πάμ. Κάτοικοι 2614. Θερμαὶ πηγαὶ χλωριοῦχοι καὶ θειοῦχοι.

Digitized by Google

Ἀλσαία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀρκαδίας, φερομένη παρὰ Πλουτάρχῳ (βίῳ Κλεομένους κεφ. 7). Ἀμφισβητεῖται ἂν πρόκειται περὶ ἄλλης πόλεως, ἢ κώμης, ἢ περὶ τῆς *Ἀσέας* ἢ *Ἀλέας (Ἀσαία - Ἀλσέα)*, ἀπαιτεῖται ὅμως τοπογραφικὴ ἀκριβὴς μελέτη τῶν τόπων, ἵνα τις ἀποφανθῇ μετ' ἀκριβείας καὶ ἀσφαλείας. Α. Σ. Α.

ἀλσαῖος,—α,—ον· ὁ τοῦ ἄλσους, ὁ ἀνήκων εἰς τὸ ἄλσος.

Ἀλσάνης, *Χατζῆ*—· ὅλ. Ἀσλάνης.

Ἀλσάριο (Alsario ἢ κατ' ἄλλους Alsavio, Croce ἢ dalla Croce), *Βικέντιος*. Ἰατρὸς γεννηθεὶς ἐν Γενούῃ τῷ 1576. Γνώστης τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας, μετ' ἐπιτυχίας ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ ἐν Ραβέννῃ καὶ Ρώμῃ, γενόμενος καθηγητὴς ἐν τῷ ἀρχιγυμνασίῳ ταύτης καὶ ἰατρὸς τοῦ πάπα Γεωργίου ΙΕ'. Ἔγραψε πλεῖστα συγγράμματα. ΑΡ. Π. Κ.

Ἄλσας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βενετῶν, λατινιστὶ *Alsa*, ὁ σημερινὸς *Ausa*, ῥέων βορείως τῆς Ἀκουληίας καὶ χυνόμενος εἰς τὰς Λαγούνας (ἀβαθῆ ἕλη) τῆς Βενετίας. Παρ' αὐτὸν ἐγένετο ἡ μάχη τῶν υἱῶν Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, καθ' ἣν ὁ Κωνστάντιος νικήσας Κωνσταντῖνον τὸν νεώτερον, ἐφόνευσεν αὐτὸν καὶ ἔρριψε τὸ πτῶμά του εἰς τὸν ποταμὸν τοῦτον (*Πλίνιος* Hist. Nat. 3,126· *Ἱερώνυμος* 2356· *Αὐρήλ. Βίκτωρ*, Ἐπιτ. 38). Α. Σ. Α.

Ἀλσατία (γαλλ. Alsace, γερμ. Elsass). Εὐφορωτάτη καὶ παραγωγικωτάτη χώρα τῆς Γαλλίας, ὁριζομένη πρὸς Α μὲν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ρήνου, χωρίζοντος αὐτὴν ἀπὸ τῆς Βάδης (Γερμανία), πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Ἐλβετίας καὶ τῆς περιοχῆς τοῦ Μπελφόρ, πρὸς Δ ὑπὸ τῶν Βοσγίων ὀρέων, ἅτινα χωρίζουσι ταύτην ἀπὸ τῆς Λωρραίνης καὶ πρὸς Β ὑπὸ τοῦ Παλατινάτου (Γερμανία), πρὸς τὸ ὁποῖον ἔχει ἐν μέρει κοινὰ ὅρια τὸν ποταμὸν Λώϋτερ (Lauter). Ἡ Ἀλσατία διαρρέεται κυρίως ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἴλλ ἢ Ἔλλ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλαβε πιθανώτατα καὶ τὸ ὄνομα, καὶ ὑπὸ τινων παραποτάμων τοῦ Ρήνου, προσέτι δὲ ὑπὸ δύο μεγάλων πλωτῶν διωρύγων, αἱ ὁποῖαι ἑνοῦσι τὸν Ρῆνον μετὰ τοῦ Μάρνη καὶ τοῦ Ροδανοῦ. Πεδιάδας ἡ Ἀλσατία ἔχει τὴν εὐφορωτάτην τοιαύτην τοῦ Ρήνου καὶ πολλὰ ἐξ ἴσου εὔφορα ὀροπέδια.

Διοικητικῶς ἡ Ἀλσατία διαιρεῖται εἰς δύο νομούς, τοὺς *Κάτω Ρήνου* (Bas Rhin) καὶ *Ἄνω Ρήνου* (Haut-Rhin), οἵτινες ἔχουσιν ἐν συνόλῳ ἔκτασιν 9736 τετρ. χμτρ. καὶ πληθυσμὸν κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1926 ἐξ 1.161.639 κατοίκων, ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ βιομηχανίαν. Πρωτεύουσα τῶν νομῶν τούτων (βλ. λ. Ρήνου-*Κάτω νομὸς* καὶ Ρήνου-*Ἄνω νομός*) εἶναι τὸ *Στρασβοῦργον* (Strasbourg) ἐν τῷ Κάτω καὶ τὸ *Κόλμαρ* (Colmar) ἐν τῷ Ἄνω Ρήνῳ· ἄλλας δὲ ἐνδιαφερούσας πόλεις σημειοῦμεν τὸ *Ἀγκενάου* (Haguenau), τὴν *Σαβέρνην* (Saverne), τὴν *Μυλούζην* (Mulhouse) καὶ τὸ *Γκέμπβιλλερ* (Guebwiller).

Οἰκονομικὴ κατάστασις.— Ἡ Ἀλσατία ἐν τῇ ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ τῆς Γαλλίας παίζει ἀξιόλογον ρόλον. Εἶναι ἡ μόνη περιφέρεια αὐτῆς ἥτις ἔχει κοιτάσματα πετρελαίου καὶ καλιούχων ὀρυκτῶν, τῶν ὁποίων γίνεται συστηματικὴ ἐκμετάλλευσις. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ ὀρυκτοῦ πετρελαίου (νάφθη) κατὰ μέσον ὅρον ὑπερβαίνει τοὺς 60 000 τόννους (ἑξαετία 1920—1925), ἐκ τῆς κατεργασίας τοῦ ὁποίου εἰς εἰδικὰ ἐργοστάσια ἀποδίδονται διάφορα χρήσιμα προϊόντα, ἐν οἷς 15 500 περίπου τόννοι φωτιστικοῦ πετρελαίου. Ἡ κατὰ τὸ 1926 ἀπόδοσις τῶν καλιούχων κοιτασμάτων ἀνῆλθε τοὺς 1.663.018 τόννους, τῶν ὁποίων οἱ 366.670 καθαρᾶς ποτάσσης, 259.537 μὲ περιεκτικότητα 50%, 180.086 μὲ 30—40%, 533.197 μὲ 20—22% καὶ 323.528 μὲ 12—16%.

Γεωργία.— Ἡ γεωργια ἐν Ἀλσατίᾳ εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη, τοῦ εἰς αὐτὴν ἀσχολουμένου πληθυσμοῦ ὑπερβαίνοντος τὰ 350.000 ἄτομα καὶ τοῦ συνόλου τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων, εἰς ἃς χρησιμοποιοῦνται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νεώταται μέθοδοι διὰ τελείων ἐργαλείων καὶ μηχανημάτων, κατὰ στατιστικὴν τοῦ ἔτους 1925, ἀνερχομένων εἰς 502.800 ἑκτάρια. Τῶν δημητριακῶν ἡ σπορὰ καταλαμβάνει ἔκτασιν 156.029 ἑκταρίων μὲ ἀπόδοσιν 281 450 τόννων διαφόρων καρπῶν, ὧν τὴν πρώτην θέσιν ἔχουσιν ὁ σῖτος καὶ ἡ κριθή. Κατωτέρω δίδομεν στατιστικὴν ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ 1925 παραγωγῆς.

Καρποὶ	*Ἐκτάσεις* (ἑκτάρια)	*Παραγωγὴ* (τόννοι)
Σῖτος	57967	110835
Σίκαλις	21636	34188
Κριθὴ	41145	84954
Σμιγὸς	5307	8983
Βρόμη	27057	43765
Αραβόσιτος	2917	4725
Σύνολον	156029	287450

Ἐπίσης εἰς τὴν Ἀλσατίαν σημειοῦται μικρὰ σχετικῶς καλλιέργεια ὀσπρίων ἐπὶ ἐκτάσεως 2528 ἑκταρίων μὲ ἀπόδοσιν 3176 τόννων ὧν ἡ μεγαλυτέρα ποσότης (2761 τόν.) εἶναι κύαμοι. Τῶν κονδυλωδῶν καρπῶν καὶ τῶν λαχανικῶν ἡ καλλιέργεια καταλαμβάνει ἐκτάσεις 95317 ἑκταρίων μὲ ἀπόδοσιν 2.117.500 τόννων διαφόρων προϊόντων, ὧν αἱ μεγαλύτεραι ποσότητες εἶναι γεωμήλων (876.910 τόν.), τεύτλων (1.174.745 τόν.) καὶ κραμβῶν (46772 τόν.).

Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων καλλιεργειῶν εἶναι καὶ αἱ τῶν βιομηχανικῶν φυτῶν καὶ δὴ τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ λυκίσκου (houblon). Ἡ μὲν καταλαμβάνει ἐκτάσεις 2406 ἑκταρίων, ἡ δὲ 2450 τοιούτων, μὲ ἀπόδοσιν κατὰ τὸ 1925 καπνοῦ μὲν 68.330 κουϊνταλίων, λυκίσκου δὲ 24.244 κουϊντ. Ἡ ἀμπελοφυτεία εἰς τὴν Ἀλσατίαν εὐδοκιμεῖ πολύ, καταλαμβάνουσα ἐκτάσεις 21449 ἑκταρίων, διὰ τοῦτο καὶ καλλιεργεῖται εἰς σημαντικὰς ἐκτάσεις μὲ ἀπόδοσιν προϊόντος ἐκλεκτοῦ, ἐξ οὗ κατασκευάζουσιν ἄριστον οἶνον διεθνοῦς φήμης (βλ. κατωτέρω *βιομηχανία*). Ἐκ τῶν εἰς ἐκτάσεις 5860 ἑκταρίων πεφυτευμένων ὀπωροφόρων δένδρων, ὧν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐξ αὐτῶν ῥιζῶν ὑπερβαίνει τὰ 5 ἑκατ., παράγονται ἐτησίως περὶ τὰς 60.000 τόννοι μήλων, 50.000 ἀπιδίων, 40.000 δαμασκήνων διαφόρων εἰδῶν, 20 000 τόν. κερασίων καὶ 6.000 τόν. καρύων.

Δάση. — Αἱ δασικαὶ ἐκτάσεις τῆς Ἀλσατίας ἀνέρχονται εἰς 281.600 ἑκτάρια, τῶν ὁποίων πλεῖονα τῶν 200.000 εὑρίσκονται εἰς τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τῶν Βοσγίων. Τὰ κυριώτερα δένδρα αὐτῶν εἶναι ἡ ἐλάτη, φυομένη εἰς ἔκτασιν 65.000 περίπου ἑκταρίων, ἡ φηγὸς (60.000 ἑκτάρ.), ἡ πεύκη (35.000 ἑκτάρ.) καὶ ἡ δρῦς (30.000 ἑκτάρ.), τῶν ὁποίων γίνεται ἐκμετάλλευσις διὰ τὴν παραγωγὴν οἰκοδομησίμου ξυλείας, καυσοξύλων καὶ βυρσοδεψικῶν πρώτων ὑλῶν.

Κτηνοτροφία.—Αὕτη ἐν τῇ Ἀλσατίᾳ ἔχει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σημαντικὴν ἀνάπτυξιν. Αἱ πρὸς νομὴν τῶν ζῴων διατιθέμεναι ἐκτάσεις ἀνέρχονται τὰ 201.995 ἑκτάρια. Ἡ γενομένη τὸν Δεκέμβριον 1925 ἀπαρίθμησις τῶν ἐν Ἀλσατίᾳ ζῴων ἔδωσε τοὺς ἑξῆς ἀριθμούς: Ἵπποι 53.964, ἡμίονοι 1917 καὶ ὄνοι 514· ἐκ τοῦ βοείου γένους ἐμετρήθησαν 331.068 κεφαλαί, ἐξ ὧν 197.246 ἀγελάδων (γαλακτοφόρων 185648), αἶγες 58.214, πρόβατα 27.119 καὶ χοῖροι 220.744. Πλὴν τούτων ἐκτρέφονται εἰς μεγάλην κλίμακα πουλερικά, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὑπερβαίνει τὸ $1^1/_2$ δισεκατομ., καὶ κόνικλοι εἰς ἀριθμὸν 300.000 καὶ πλέον.

Βιομηχανία.—Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι εἰς ἃς ἀσχολοῦνται περὶ τοὺς 400.000 ἐργάται εἶναι ἐν Ἀλσατίᾳ αἱ μηχανολογικαὶ καὶ ἐν γένει κατεργασίας μετάλλων, αἱ κλωστοϋφαντουργικαί, αἱ κατεργασίας δέρματος, αἱ κατασκευῆς εἰδῶν ἐπενδύσεως, αἱ παρασκευῆς χημικῶν προϊόντων, αἱ εἰδῶν διατροφῆς, αἱ κατεργασίας ξύλου καὶ αἱ κατεργασίας καὶ ἐκτυπώσεως χάρτου.

Τὰ μηχανολογικὰ ἐργοστάσια καὶ τὰ τοιαῦτα κατεργασίας μετάλλων φέρουσιν εἰς τὴν κατανάλωσιν μεγάλην ποικιλίαν προϊόντων καὶ δὴ γεωργικῶν ἐργαλείων, ἀτμομηχανῶν, ἀτμολεβήτων, μετρητῶν ὕδατος, φωταερίου καὶ ἠλεκτρικοῦ, θερμοσιφώνων, αὐτοκινήτων, ποδηλάτων, χειρουργικῶν ἐργαλείων κλπ.

Τὰ κλωστοϋφαντουργικὰ ἐργοστάσια εἶναι πολλὰ καὶ ἀξιόλογα, κατεργάζονται δὲ εἰς ταῦτα κυρίως βάμβαξ, ἔριον, ἰούτη καὶ μέταξα. Πλεῖστα τούτων ἔχουσι καὶ τυποβαφικὰς ἐγκαταστάσεις. Αἱ ἀτρακτοι τῶν νηματουργείων βάμβακος κατὰ στατιστικὴν τοῦ 1925 ἀνέρχονται τὰς 1.877.400 καὶ τῶν ἐρίων τὰς 600.000, οἱ ἱστοὶ δὲ τῶν ὑφαντηρίων βάμβακος τοὺς 38.400 καὶ τῶν τοιούτων ἐρίων τοὺς 12.000.

Ἐκ τῶν ἐργοστασίων βιομηχανίας δέρματος λειτουργοῦσι πολλὰ βυρσοδεψεῖα καὶ μηχανικὰ ὑποδηματοποιεῖα. Ἐπίσης καὶ ἐκ τῶν ἐργοστασίων κατασκευῆς εἰδῶν ἐπενδύσεως διακριτέα τὰ ραφεῖα ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν ἐνδυμάτων, τὰ πιλοποιεῖα καὶ τὰ ὀμβρελλοποιεῖα.

Ἐκ τῶν χημικῶν βιομηχανικῶν πλὴν τῶν κατεργασίας τῆς ἐπιχωρίου νάφθης, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο ἤδη λόγος, ἐν Ἀλσατίᾳ λειτουργοῦσι πολλὰ ἐργοστάσια χημικῶν καὶ φαρμακευτικῶν σκευασιῶν, σαπώνων καὶ στεατοκηρίων, αἰθερίων ἐλαίων, χρωμάτων, βερνικίων, λιπασμάτων, εἰδῶν ὑελουργίας καὶ κεραμικῆς, τεχνητῆς μετάξης κλπ.

Τῶν βιομηχανιῶν διατροφῆς οὐχὶ μόνον πολλαὶ ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Ἀλσατίας ὑπάρχουσιν ἐγκαταστάσεις. Μεταξὺ αὐτῶν ἡ οἰνοποιία ἔχει μεγάλην διάδοσιν ἀποδίδουσα κατὰ στατιστικὴν τοῦ 1925 περὶ τὰ 339.892 ἑκατόλιτρα οἴνων. Οἱ οἶνοι τῆς Ἀλσατίας κατὰ τὰ $^8/_{10}$ εἶναι λευκοί, οἱ ἀρωματώδεις δὲ τοιοῦτοι τῶν περιοχῶν Riesling καὶ Riquewihr εἶναι πεφημισμένοι. Ἡ πνευματοποιία ἐπίσης ἀσκεῖται εἰς μεγάλην κλίμακα, κατασκευαζομένων διαφόρων ποτῶν, ἰδίως ἐξ ἀποστάξεως καρπῶν καὶ δὴ δαμασκήνων (Kirtsch, Quetsch, Mirabelle) καὶ μήλων (Cidre), ὡς καὶ ἡ ζυθοποιία.

Ἀλευρόμυλοι ὑπάρχουσιν ἀρκετοί, ὡς καὶ ἐργοστάσια παρασκευῆς ζυμῶν, ἀμύλου καὶ διαφόρων φυραμάτων. Ἐπίσης ζαχαροποιεῖα λειτουργοῦσιν οὐκ ὀλίγα, ὡς καὶ ἐλαιουργεῖα. Ἔτι δὲ καὶ κονσερβοποιεῖα, τινὰ τῶν ὁποίων παρασκευάζουσι τὰ εἰδικὰ τῆς Ἀλσατίας «choucroute» ἐκ λαχάνων καὶ «pâté de foie gras» ἐκ κρέατος χηνός. Ἡ τυροκομία ἀσκεῖται ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Münster ἰδίως, μὲ ἐτησίαν ἀπόδοσιν μεγαλυτέραν τῆς ἑκατοντάδος χιλιάδων χγρ. ἐκλεκτοτάτων καὶ πεφημισμένων τυρῶν.

Ἐμπόριον.— Ἡ Ἀλσατία δὲν εἶναι περιοχὴ διεξαγωγῆς μεγάλου ἐμπορίου, οὐχ ἧττον ὅμως ἡ γεωργία καὶ ἰδίως ἡ βιομηχανία της ἐπιβάλλουσι τὴν ἐμπορικὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Τὰ κυριώτερα κέντρα αὐτῆς εἶναι τὸ Στρασβοῦργον, ἡ Μυλούζη καὶ τὸ Κόλμαρ (βλ. λ.).

Συγκοινωνίαι.— Διὰ τῆς Ἀλσατίας διέρχονται δύο κυρίως σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, ἡ μία ἐξικνουμένη ἀπὸ τῆς Λωρραίνης κατευθύνεται πρὸς τὴν Ἐλβετίαν, ἡ ἄλλη δ' ἀπὸ Παρισίων διὰ Νανσὺ βαίνει πρὸς Αὐστρίαν καὶ Βαλκανικήν. Ὁδικὸν δίκτυον ἡ χώρα ἔχει πυκνότατον (7728 χμτρ.), ὡς καὶ τοιοῦτον τοπικῶν σιδηροδρόμων καὶ τροχιοδρόμων.

Ἐπίσης διὰ τοῦ Ρήνου καὶ τῶν διωρύγων ἐνεργοῦνται μεγάλαι μεταφοραὶ ἐγχωρίων προϊόντων, ὧν ἡ κίνησις εἶναι σημαντική, σημειωθεισῶν ἐν Στρασβούργῳ κατὰ τὸ 1925 ἀφίξεων 1.734.992 τόν. ἐμπορευμάτων καὶ ἀποστολῶν 1.040.537 τόνν. Ἡ Ἀλσατία ἐπικοινωνεῖ καὶ ἀεροπορικῶς μετὰ τῆς λοιπῆς Γαλλίας καὶ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν κέντρων, προσγειουμένων εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Στρασβούργου τῶν ἐκτελούντων τὴν γραμμὴν Παρισίων - Ζυρίχης - Ἴνσμπρουκ, Βιέννης καὶ Πράγας ἀεροπλάνων.

ΠΗΓΑΙ. *H. Lafosse*, Les forêts d'Alsace et de Lorraine (Paris 1919).— *V. Forbier*, Le petrole en Alsace («La Nature», an. 47 Sem. I, Paris 1920). — *Henry Bunle*, L'Alsace et la Lorraine Économiques (Strasbourg 1921). Bulletin de la Chambre de Commerce de Strasbourg 1925-1926. — *Office de Statistique d'Alsace et de Lorraine*, Comptes rendus statistiques (Strasbourg 1926). — *O. Welter*, La France d'aujourd'hui (Paris 1927).
ΔΙΟΝ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

— **(ΙΣΤΟΡ.)** Ἡ Ἀλσατία ἔλαβε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ ὄνομά της ἐκ τοῦ διαρρέοντος ταύτην ποταμοῦ Ἴλλ (κελτ. El-Sass=Χώρα τοῦ Ἔλλ ἢ Ἴλλ). Οἱ ἀρχαιότεροι γνωστοὶ κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης, ἀποτελούσης τμῆμα τῆς ἀρχαίας Γαλατίας, ἦσαν Κέλται. Περὶ τὰ μέσα τοῦ Α' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, ἡ Ἀλσατία, κατακτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, νικήσαντος τὸν βασιλέα Ἀριόβιστον, ἀπετέλεσεν ἐπαρχίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ὑπὸ τὸ ὁποῖον παρέμεινε πέντε περίπου ἑκατονταετηρίδας. Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἡ Ἀλσατία περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἀλαμαννοὺς καὶ ἀργότερον εἰς τοὺς Φράγκους βασιλεῖς, κατὰ δὲ τὴν Μεροβιγγιανὴν περίοδον ἀπετέλεσε δουκᾶτον τοῦ βασιλείου τῆς Αὐστρασίας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρλομάγνου ἡ Ἀλσατία διῃρέθη εἰς κομητείας, ὅπως ἄλλωστε καὶ ὅλον τὸ κράτος, ἀπετέλεσεν ὅμως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐρρίκου Α' ἐκ νέου δουκᾶτον κληρονομικὸν τῆς οἰκογενείας τῶν Χόχενστάουφεν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην οἱ ἐπίσκοποι τοῦ Στρασβούργου κατώρθωσαν νὰ ἀποκτήσουν τοιαύτην ἰσχύν, ὥστε νὰ ἀναγορεύουν αὐτοκράτορας καὶ νὰ ἀναμιγνύωνται εἰς ὅλους τοὺς πολέμους, τασσόμενοι ἄλλοτε μὲ τὸ μέρος τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἄλλοτε μὲ τὸ τοῦ πάπα. Πρὸς καταπολέμησιν τῆς δυνάμεως ταύτης τοῦ κλήρου συνησπίσθη τότε ἡ ἀστικὴ τάξις. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ Φρειδερίκου Β' καὶ τῶν διαδόχων του, ὁ κλῆρος ἀπήλαυεν ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους τοῦ κράτους, μετὰ τὴν πτῶσιν ὅμως τῆς δυναστείας του ἡ κατὰ τοῦ κλήρου ἀντίδρασις ἐπετάθη, ὁδηγήσασα τέλος εἰς σειρὰν ἐμφυλίων πολέμων. Τέλος ὁ ἐπίσκοπος Οὐάλτερος τοῦ Γέρολντσεκ ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ, ὁ δὲ διάδοχός του Ἐρρῖκος ἀνεγνώρισε τὴν ἐξουσίαν τοῦ δήμου τοῦ Στρασβούργου. Τὴν οἰκογένειαν Χόχενστάουφεν διεδέχθη ὁ ἀψβουργικὸς οἶκος. Μέχρι τέλους τοῦ 15ου αἰῶνος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἀλσατίας ἀναφέρονται σφαγαὶ Ἰουδαίων, συμμαχίαι ἡγεμόνων ἀποβλέπουσαι μᾶλλον εἰς τὴν καταπίεσιν ἢ προστασίαν τοῦ πληθυσμοῦ, σύνδεσμοι πόλεων καὶ ὀργάνωσις ἀστικῶν ἑταιρειῶν. Διὰ νὰ καταπολεμήσουν τὴν δύναμιν τῶν εὐγενῶν οἱ αὐτοκράτορες ἐκήρυξαν πολλὰς πόλεις «*ἐλευθέρας*», μεταξὺ τούτων δὲ καὶ τὸ Στρασβοῦργον.

Ταῦτα ἐξηκολούθησαν μέχρι τοῦ 1648, ὅτε δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς Βεστφαλίας, θεσάσης τέρμα εἰς τὸν τριακονταετῆ πόλεμον, μέγα μέρος τῆς Ἀλσατίας, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ αἱ δύο χωροδεσποτεῖαι Ἄνω καὶ Κάτω Ἀλσατίας καὶ αἱ δέκα ἐλεύθεραι αὐτοκρατορικαὶ πόλεις, περιῆλθον εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ πόλεμος οὗτος ὑπῆρξε καταστρεπτικὸς διὰ τὴν Ἀλσατίαν, καθ' ὅλην δὲ τὴν περίοδον ταύτην ἡ χώρα ἐλεηλατήθη ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τῶν νικητῶν καὶ τῶν ἡττημένων. Ἀργότερον κατὰ τὸν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Αὐστρίας πόλεμον, τὸν ἐπακολουθήσαντα τὴν προσπάθειαν τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' νὰ καταλάβῃ τὴν Ὁλλανδίαν, τὰ γαλλικὰ

Digitized by Google

στρατεύματα κατέλαβον καὶ τὸ ὑπολειφθὲν εἰς τὴν Γερμανίαν μέρος τῆς Ἀλσατίας. Ὁ πόλεμος οὗτος ἔληξε τῷ 1678 διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Nijmwegen, διὰ τῆς ὁποίας ὅμως δὲν ἐπισημοποιήθη ἡ ὑπὸ τῆς Γαλλίας κατάληψις καὶ τῆς ὑπολοίπου Ἀλσατίας. Ἐν τούτοις ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἐπιδιώκων νὰ ἐκτείνῃ τὰς παρὰ τὸν Ρῆνον κτήσεις του, προέβαλε μετὰ δύο ἔτη ἀξιώσεις ἐπὶ χωρῶν ἀνηκουσῶν εἰς Γερμανοὺς ἡγεμόνας. Οἱ τελευταῖοι ἔκαμον ἔκκλησιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας καὶ τὴν Δίαιταν, ἀλλὰ αὕτη ἐξηντλημένη ἐκ τῶν μακρῶν πολέμων δὲν ἠδυνήθη νὰ τοὺς ὑποστηρίξῃ καὶ τῷ 1681 γαλλικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὸ Στρασβοῦργον, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ρατισβόννης (1684) περιῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ πόλεμος ἐπανήρχισε τῷ 1688 καὶ ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1697, ὅτε, διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Ryswick, ἡ ἐπίμαχος πόλις παρεχωρήθη ὁριστικῶς εἰς τὴν Γαλλίαν. Μετὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789 τὰ ὑπολειπόμενα μέρη τῆς Ἀλσατίας κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Γάλλων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ Ἀλσατία ᾐσθάνθη τὸν ἀντίκτυπον τῶν πολιτικῶν διαμαχῶν.

Τῷ 1815 ἠκολούθησε τὰς τύχας τῆς Γαλλίας μέχρι τοῦ 1870, ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ προσηρτήθη εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν (Φεβρ. 1871), περιῆλθε δὲ καὶ πάλιν εἰς τὴν Γαλλίαν μετὰ τὸν μέγαν πόλεμον τοῦ 1914 δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν (1918). [Διὰ τὰ ἀπὸ τοῦ 1914—18 πολεμικὰ ἐν Ἀλσατίᾳ συμβάντα βλ. λ. *Μέγας* Πόλεμος, διὰ δὲ τὴν διεθνολογικὴν ἄποψιν βλ. Λωραίνη]. Ε. Σ

—**[ΘΕΑΤΡ]** Τὸ Ἀλσατικὸν θέατρον ἀρχὴν ἔλαβε πολὺ πρὸ τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου. Εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, οἱ χωρικοὶ τῶν γειτονικῶν τῆς Κόλμαρ χωρίων διωργάνωσαν θεατρικὰς παραστάσεις, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὁποίων διετήρησαν τὴν διάλεκτον τῶν χωρίων των. Ἀρχικῶς αἱ ὑποθέσεις τῶν δεδομένων τότε ἔργων ἐστρέφοντο περὶ τὰ Πάθη καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος, μεταγενεστέρως δὲ οἱ ἄγνωστοι διαμείναντες ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐδραματοποίησαν καὶ ἄλλας βιβλικὰς διηγήσεις, ἃς ἔφερον ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς Κόλμαρ, αἱ παραστάσεις τῆς ὁποίας ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἐποικίλθησαν. Μετ' οὐ πολύ, ἄλλαι πόλεις τοῦ ἄνω Ρήνου ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα τῆς μητροπόλεως καὶ ἤρχισαν δίδουσαι θεατρικὰς παραστάσεις —πάντοτε μὲ τὴν διάλεκτον τοῦ τόπου των— αἵτινες, ἐλλείψει μονίμων θεάτρων, ἐδίδοντο ἐπὶ προχείρως κατασκευαζομένων ἰκρίων ἐν δημοσίαις πλατείαις ἢ ἔμπροσθεν τῶν ἐκκλησιῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ, ἐνεφανίσθησαν καὶ δραματικοὶ συγγραφεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων γνωστοὶ παρέμειναν ὁ Wickram καὶ ὁ Meyenbrunn, τὰ ἔργα τῶν ὁποίων ἤρχισαν νὰ παίζωνται εἰς πολλὰς τῆς Ἀλσατίας πόλεις. Τοῦ πρώτου μνημονεύονται δύο ἔργα: «Αἱ δέκα ἡλικίαι τῆς ζωῆς», παρασταθὲν τῷ 1531 καὶ «ὁ πιστὸς Ἔκκαρτ», παρασταθὲν τὸ ἑπόμενον ἔτος 1532. Τοῦ δευτέρου ἀναφέρεται ἡ χριστιανικὴ τραγῳδία: «Ἱστορία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του μέχρις τῆς ἀποκεφαλίσεως αὐτοῦ», παρασταθεῖσα τῷ 1549. Ἀλλ' οἱ καιροὶ ἤλλαξαν. Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις εἰσήχθη καὶ ἐν Ἀλσατίᾳ καὶ διῄρεσε τὸν πληθυσμὸν εἰς δύο ἀντίθετα στρατόπεδα, ἅτινα ἐθεώρησαν τὸ θέατρον ὡς τὸ καλύτερον μέσον πρὸς ἐπικράτησιν τῶν ἰδεῶν των. Οἱ συγγραφεῖς τοῦ θεάτρου δὲν ἦσαν πλέον χωρικοί, εἰς τὸ θέατρον εἰσῆλθον λόγιοι καὶ δὴ ἐκκλησιαστικοὶ ἀνεπτυγμένοι, ἀλλ' ἡ γλῶσσα τῶν ἔργων των ἀπώλεσε τὸν λαϊκὸν αὐτῆς τύπον καὶ ἐγένετο φιλολογικωτέρα, εἰς τρόπον ὥστε ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ συνήθεια τοῦ γράφειν καὶ παριστάνειν ἔργα ἐν ἀλσατικῇ διαλέκτῳ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξέλιπε, μόλις δὲ δύο ἢ τρεῖς μεμονωμένας ἐξαιρέσεις συναντῶμεν. Αὗται εἶναι ἡ κωμῳδία τοῦ Arnold (1780—1829) «Pfingstmontang» (Δευτέρα τῆς Πεντηκοστῆς), ἡ ἱστορικὴ τραγῳδία τοῦ Spindler «Grandeur civique» καί τινα ἔργα τοῦ ζαχαροπλάστου Mangold.

Ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ὁ ΙΘ' αἰών, οἱ διευθυνταὶ τῶν δημοτικῶν θεάτρων τῆς Ἀλσατίας προσκαλοῦν θιάσους ἐκ Παρισίων. Ἡ τοπικὴ διάλεκτος περιεφρονήθη τόσον, ὥστε μόνον οἱ ὑπηρέται καὶ οἱ χωρικοὶ ἔκαμνον χρῆσιν αὐτῆς. Πανταχοῦ πλέον, τόσον εἰς τὸ θέατρον ὅσον καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἐπικρατεῖ ἡ φιλολογικὴ γλῶσσα, ἥτις ἄλλοτε μὲν ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τῆς γαλλικῆς, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ τῆς γερμανικῆς. Ἀλλὰ μετὰ τὴν μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 προσάρτησιν τῆς Ἀλσατίας εἰς τὴν Γερμανίαν, οἱ Ἀλσατοί, δι' εὐνοήτους λόγους, ἤρχισαν καλλιεργοῦντες ἐκ νέου τὰς παραδόσεις, τοὺς θρύλους καὶ τὸ τοπικὸν γλωσσικόν των ἰδίωμα, καὶ πρὸς τοῦτο ἵδρυσαν δύο λαϊκὰ θέατρα, τὸ ἓν ἐν Στρασβούργῳ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν: «*Ἀλσατικὸν θέατρον τοῦ Στρασβούργου*», τὸ δὲ ἐν Μουλχάουζεν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*Ἀλσατικὸν θέατρον τῆς Μουλχάουζεν*».

Ἀλλ' ἡ κατὰ τὸ 1892 γενομένη ἀπόπειρα αὕτη, λόγῳ μικροφιλοτιμιῶν ἀλλὰ καὶ κακοδιοικήσεως, δὲν ἐπέφερε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, μέχρις οὗ τέλος, τῷ 1898, δύο ἄνδρες, ὁ Stoskopf καὶ ὁ Greber, κατανοήσαντες τὴν ὑψίστην σημασίαν ἣν εἶχεν ἡ ἐπικράτησις λαϊκοῦ θεάτρου ἐν Ἀλσατίᾳ μὲ τὸ τοπικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα συνεκέντρωσαν περὶ αὐτοὺς πάντα τὰ ὑγιᾶ στοιχεῖα τοῦ τόπου των καὶ ἵδρυσαν τὸ Νέον λαϊκὸν ἀλσατικὸν θέατρον, τὸ ὁποῖον μέχρι τῆς σήμερον λειτουργεῖ μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Οἱ ἱδρυταὶ τοῦ νέου ἀλσατικοῦ θεάτρου εἶναι σήμερον καὶ οἱ δημοφιλέστεροι δραματικοὶ συγγραφεῖς αὐτοῦ, γράψαντες πολλὰ ἔργα, ἐξ ὧν τοῦ μὲν Greber τὸ καλύτερον εἶναι ἡ τραγῳδία «Ἕνας ἀρραβωνιαστικὸς καὶ τὸ συρτάρι», τοῦ δὲ Stoskopf ἡ κωμῳδία «Ὁ κύριος δήμαρχος». Περὶ τοὺς δύο αὐτοὺς δημιουργοὺς τοῦ ἀλσατικοῦ θεάτρου συνεκεντρώθησαν καὶ ἄλλοι τινὲς δευτερεύοντες συγγραφεῖς, οἵτινες οὐδὲν ἧττον συνετέλεσαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ ν' ἀνυψωθῇ ἡ τοπική των διάλεκτος εἰς φιλολογικὴν γλῶσσαν. Μεταξὺ τῶν τελευταίων αὐτῶν συγγραφέων εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἔρχεται ὁ Φερδινάνδος Bastian, τοῦ ὁποίου τὸ δημοφιλέστερον ἔργον εἶναι «Ὁ ἑκατομμυριοῦχος κηπουρός» καὶ ὁ Κάρολος Hauss, διακρινόμενος ὡς συγγραφεὺς χαριτωμένων τινῶν κωμειδυλλίων καὶ κυρίως ὡς μεταφραστὴς τῶν δραμάτων τῶν Erckmann-Chatrian.

Εἰς τὸ ἀλσατικὸν θέατρον δὲν πρέπει ν' ἀναζητήσῃ τις τοὺς κανόνας τῆς μεγάλης τέχνης, καθόσον αἱ καλλοναὶ αὐτοῦ ἐκδηλοῦνται ἐν ταῖς λεπτομερείαις, τῶν ποιητῶν αὐτοῦ διακρινομένων κυρίως διὰ τὰς ἀφελεῖς καὶ ἐνθουσιώδεις περιγραφὰς τῆς φύσεως, τῆς γενεθλίου χώρας των καὶ τῆς πατρικῆς των στέγης. Πρὸ παντὸς οἱ Ἀλσατοὶ δὲν λησμονοῦν ἐν τοῖς ἔργοις των τὰ παλαιὰ τοῦ τόπου των τραγούδια, τὰ ὁποῖα ἐντέχνως πάντοτε περιβάλλουν εἴς τε τὰ δράματά των καὶ τὰς κωμῳδίας των. Καὶ ἡ τέχνη αὕτη τῆς παρεμβολῆς καὶ συνδέσεως λυρικῶν στοιχείων μὲ τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν τῶν ἔργων των εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα στοιχεῖα τοῦ ἀλσατικοῦ θεάτρου. Ἀλλὰ καὶ ἡ πατρὶς δὲν ἀπασχολεῖ ὀλιγώτερον τοὺς Ἀλσατοὺς ποιητάς. Ἐκτὸς τῆς Ναπολεοντείου ἐποποιίας πλέον ἢ ἅπαξ τοὺς ἐνέπνευσε καὶ ἡ μετὰ τὸ 1870 ὑποδούλωσις αὐτῶν.

Ἠθοποιοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος δὲν ἔχει τὸ ἀλσατικὸν θέατρον —ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων— τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς σήμερον λειτουργεῖ ἐπιτυχέστατα δι' ἐρασιτεχνῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων, οἵτινες τὴν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐμφάνισίν των θεωροῦν ὡς τὴν μεγαλυτέραν πρὸς τὴν τέως σκλαβωμένην πατρίδα των ὑπηρεσίαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *X. Mosmann*, Les origines du théâtre à Colmar, 1875.— *Emile Straus*, Le Théâtre Alsacien, Paris, Bibliothèque de la Critique, 1901.— *Jean Morel*, Le théâtre Alsacien, ἐν τῇ Revue d'art dramatique, XVII, 1902, σελ. 481—489, Paris 1902.— *Henri Schoen*, Le théâtre Alsacien 1903.

ΝΙΚ. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

«**Ἀλσατιανή**». Γαλλικὸν πολεμικὸν πλοῖον ἀνῆκον εἰς τὸν στόλον τοῦ ναυάρχου κόμητος Δὲ-Ριγνῦ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος. Γ.Δ.Κ

Ἀλσάτρα (Alsatra) *[Ἀστρονομ.]*. Ἀστεροειδὴς φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 971 ἢ ὑπὸ τὸ διακριτικὸν 1921 LF. Ἀνεκαλύφθη τῇ 23 Νοεμβρίου 1921, αἱ δὲ κατὰ προσέγγισιν τιμαὶ τῶν ἐλλειπτικῶν στοιχείων τῆς τροχιᾶς του διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1920 εἶναι αἱ ἑξῆς: a=2,638, T=1565 ἡμ., e=0,1611, i=13°48', L=260°40', Ω=83°41', π=86°55'. Σ. Π.

Ἄλσειος *[Ἀρχ.]*. Μὴν τῶν Κῴων καὶ Καλυμνίων, ἁπαντῶν ἐν ἐπιγραφαῖς, ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ λαβῆς ἀμφορέως τῆς Ρόδου. Περὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ εἰς τὸ ἔτος μόνον εἰκασίαι ὑπάρχουσι (βλ. *Carl Robert*, Hermes 1886 σελ. 170 κ. ἑ.). Πιθανῶς ὠνομάσθη ἐκ τῆς ἐπικλήσεως τῆς Ἀθηνᾶς ὡς *Ἀλσείας* ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Κῶ, ὑπάρχει ὅμως καὶ ἐπίκλησις τοῦ Ἀπόλλωνος *Ἀλσηνὸς* ἐν ἐπιγραφῇ τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν τῆς Θρᾴκης. Α. Σ. Α.

ἀλσέκομος (ὁ) (Alsaecomus) *[Ζῳολ.]*. Πτηνὸν τῆς οἰκογενείας τῶν *περιστεροειδῶν*. Διακρίνεται ἐκ τοῦ χρωματισμοῦ του, ὁ ὁποῖος εἶναι ζωηρῶς ἐρυθροῦ χρώματος μὲ πρασίνας καὶ πορφυρᾶς ἀνταυγείας εἰς τὸν λαιμὸν καὶ τὰς πλευράς, καὶ φαιοϋπόλευκος εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς. Τὸ ράμφος εἶναι κίτρινον, αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν του ἀνοικτῶς κίτριναι, περιβαλλόμεναι ὑπὸ πορτοκαλλιόχρου κύκλου καὶ οἱ πόδες του ἐρυθροί. Τὸ ἀνάστημά του εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ ἀνάστημα κοινῆς περιστερᾶς. Κατοικεῖ παρὰ τὰς θαμνώδεις ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τρέφεται κυρίως ἐξ ὀπωρῶν. Δ. Ν. Π.

Ἄλσεν. Νῆσος τοῦ Σλέσβιγκ-Χόλσταϊν, χωριζομένη ἀπὸ τῆς στερεᾶς ὑπὸ τοῦ πορθμοῦ Ἄλσεν, ἔχοντος πλάτος κυμαινόμενον μεταξὺ 2½ μιλλίων καὶ 300 ὀργυιῶν. Ἡ νῆσος ἔχει μῆκος 20 μιλλίων, πλάτος 11, καὶ ἔκτασιν 124 τετρ. μιλ. Ἔχει γραφικωτάτας ἀκτὰς καὶ εἶναι εὐφορωτάτη. Ἡ πρωτεύουσά της Σόντερμπουργ ἔχει καλὸν λιμένα καὶ ἀρχαῖον πύργον ἐν τῷ ὁποίῳ ἐφυλακίσθη τῷ 1532—49 ὁ Χριστιανὸς Β', βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ Νορβηγίας. Τῷ 1864 τὴν νῆσον ταύτην κατέλαβον οἱ Πρῶσσοι, ἀλλὰ μετὰ τὸν Μέγαν πόλεμον δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἐνηργήθη ἐν αὐτῇ δημοψήφισμα, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ κάτοικοι ἐψήφισαν ὑπὲρ τῆς ὑπαγωγῆς των εἰς τὴν Δανίαν. Κάτοικοι 2750.

Ἀλσένο (Alseno). Πόλις τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἐπαρχίας τῆς Πλακεντίας (Plaisance) ἀριθμοῦσα 5500 κατοίκους. Δ. Ε. Μ.

ἀλσεόναξ (ὁ) (Alseonax) *[Ζῳολ.]*. Πτηνὰ τῆς τάξεως τῶν *κεκρακτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυψελιδῶν*. Διακρίνονται ἐκ τοῦ λίαν πεπλατυσμένου κατὰ τὴν βάσιν ράμφους των καὶ τῶν βραχέων καὶ λεπτῶν ποδῶν των. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματός του ἔχει χρῶμα φαιὸν πρὸς τὸ φαιομέλαν, τὸ δὲ κάτω μέρος εἶναι λευκὸν ἢ ἐπίξανθον μὲ λεπτὰς κιτρινολεύκους ραβδώσεις. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους, τὴν Κεϋλάνην καὶ τὴν τροπικὴν Ἀφρικήν. Δ. Ν. Π.

Ἀλσιετινὴ ***λίμνη*** (Alsietinus Lacus) *[Ἀρχ.]*. Μικρὰ λίμνη εἰς τὴν νότιον Τυρρηνίαν, 15 μίλλ. ΒΑ τῆς Ρώμης, ἐν ἐσβεσμένῳ κρατῆρι. Τὸ ὕδωρ της μετεφέρετο ἐπὶ Αὐγούστου εἰς τὴν Ρώμην, δι' ὑδραγωγείου, ἴχνη τοῦ ὁποίου ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1720, οὐχὶ πρὸς πόσιν ἀλλὰ πρὸς πλήρωσιν τῆς ἐν Τρανστιβέρῃ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τιβέρεως τεχνητῆς λίμνης, ἐν τῇ ὁποίᾳ διεξήγοντο αἱ ψευδοναυμαχίαι. Νῦν *Lago di Martignano*.

Ἄλσιον (Alsium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις παράλιος τῆς Ἐτρουρίας περὶ ἧς ὁ Στράβων (ἐκδ. Διδότ. 188,3) ἀναφέρει «ἀπὸ δὲ Κωσσοῦ εἰς Ὠστίαν » παραπλέουσι πολίχνιά εἰσιν Γραουΐσκοι καὶ Πύργοι » καὶ *Ἄλσιον* καὶ Φρεγήνα. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τόπος » ἐστὶ Ρηγισσούïλλα· ἱστόρηται δὲ τοῦτο γενέσθαι » βασίλειον Μάλεω τοῦ Πελασγοῦ ὅν φασι δυναστεύ» σαντα ἐν τοῖς τόποις μετὰ τῶν συνοίκων Πελα» σγῶν, ἀπελθεῖν ἐνθένδε εἰς Ἀθήνας.... Ἀπὸ δὲ » Πύργων εἰς Ὠστίαν στάδιοι διακόσιοι ἑξήκοντα, ἐν » δὲ τῷ μεταξὺ τὸ *Ἄλσιον* καὶ ἡ Φρεγήνα». Δεδομένου ὅτι κατὰ τὰς ἐπικρατούσας γνώμας (Géographie de Strabon II 169 καὶ παραπομπαὶ τοῦ σχολιαστοῦ) τὴν θέσιν τῶν Κωσσῶν ἐπέχει σήμερον τὸ Porto Ercole εἰς τὴν νοτίαν μασχάλην τῆς χερσονήσου Argentario παρὰ τὴν ἐκβολὴν τῆς Pescia καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τῆς χερσονήσου Stagno Orbizello· ὅτι οἱ Γραουΐσκοι ἦσαν μεταξὺ Minio καὶ Marta· ὅτι οἱ Πύργοι ἦσαν ὅπου τανῦν ἡ Santa Severa, 6 μιλ. δηλαδὴ Α. ΝΑ τοῦ ἀκρωτ. Capo Linaro· ὅτι ἡ Φρεγήνα ἦτο εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Arrone διαρρέοντος τὴν πολίχνην Maccarese, ὅτι ἡ Ὠστία ἐγένετο ἤδη μεσόγειος ὑπὸ τῶν προσεπιχώσεων τοῦ κλάδου Φιουμάρα-Γκράντε τοῦ Τιβέρεως καὶ ὅτι μόνης τῆς Ρηγισσουΐλλας (Regisvilla) ἡ ταυτότης δὲν δύναται νὰ ἀναγνωρισθῇ, ἕπεται ὅτι τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου *Ἀλσίου* ἐπέχει σήμερον ἡ πολίχνη *Πάλο* (Palo· πλάτ. 41°55' μῆκ. 12°06': Χάρτης Ἀγγλικὸς 1841: Civita Vecchia to Naples) ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς *Τσιβίτα Βέκκια-Ρώμη*, εἰς 13 μίλ. Α.ΝΑ τοῦ ἀκρωτηρίου Capo Linaro καὶ εἰς 13 ἐπίσης μίλ. Δ. ΒΔ τοῦ φάρου Fiumara Grande ἐπὶ τῆς ΝΑ ἄκρας τῆς Isola Sacra τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τιβέρεως. Σαφῆ ἄλλως τε ἴχνη ὑπάρχουσι τοῦ ἀρχαίου ἐκεῖ λιμένος τοῦ Porto Alsiensis τῶν Ρωμαίων. Σ. Ε. Λ.

Τὸ Ἄλσιον ἦτο μία τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τῆς Ἐτρουρίας βορειοδυτικῶς τῆς Ρώμης κειμένη ἐπὶ τῆς Αὐρηλίας ὁδοῦ, ἀπῳκίσθη δὲ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 247. Ὁ Πομπήϊος καὶ ὁ Ἀντώνιος εἶχον ἐκεῖ ἐπαύλεις. Πρὸς ΒΑ τῆς σημερινῆς πόλεως Πάλο ὑπάρχει σειρὰ μεγάλων τύμβων ἀνηκόντων εἰς ἐτρουσικικὸν νεκροταφεῖον, σώζονται δὲ κατὰ μῆκος τῆς ἀμμώδους παραλίας ἐρείπια ἀρχαίων ἐπαύλεων. Ε.Σ.

Ἀλσιρὰ (Alshira) *[Ἀστρον.]*. Ἀραβικὸν ὄνομα τοῦ *Σειρίου*, σημαῖνον «*ὁ λάμπων*». Σ.Π.

Ἀλσλέμπεν (Alsleben). Ναυτικὴ κωμόπολις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Μερζεμποῦργ (Mersebourg) ἔχουσα ναπηγεῖα. Κάτοικοι 3601. Δ.Ε.Μ.

Ἀλσλέμπεν (Alsleben Il). Διδάσκαλος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐν Βερολίνῳ, κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Συνέγραψε περὶ τοῦ *Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου* («Leben d'Ephraem d. Syrers» 1852) καὶ *ἱστορίαν τῆς μουσικῆς* («Vorlesungen ueber Musikgeschichte» 1880).

Ἄλσλοτ (Alsloot), ***Διονύσιος βὰν***—. Φλαμανδὸς ζωγράφος γεννηθεὶς κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐν Βρυξέλλαις καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 1626. Οἱ πίνακές του—τοπογραφίαι τῆς Φλάνδρας —δεικνύουσιν ὅτι δὲν ὑπέστη τὴν ἰταλικὴν ἐπιρροήν, ἥτις φαίνεται εἰς ἄλλα ἔργα τῆς ἐποχῆς του. Ἐκ τῶν ἔργων του σώζονται ἐλάχιστα: Τρεῖς πίνακες εἰς τὸ μουσεῖον Πράντο τῆς Μαδρίτης, εἰς

Digitized by Google

τὸ μουσεῖον τῶν Βρυξελλῶν εἷς εἰς τὴν Βιέννην καὶ ἕτερος εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Νάντης.

ἀλσμπαχῖται (Alsbachite) *[Πετρογρ.]*. Πετρώματα, ἀνήκοντα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἀπλιτῶν (βλ.λ.). Εἶναι *πορφυριτικοὶ ἀπλῖται*, οἱ ὁποῖοι περιέχουν ἐντὸς στιφρᾶς μικρογρανιτικῆς θεμελιώδους μάζης, μικροὺς πορφυριτικοὺς κρυστάλλους χαλαζίου καὶ ὀρθοσχίστου, ὡς καὶ τῇδε κἀκεῖσε καὶ γρανάτου. Ἐμφανίζονται ἐντὸς τοῦ γρανιτίτου τοῦ Melibokus εἰς τὸ Odenwald, ὡς καὶ εἰς τὴν κοιλάδα Grossachsen βορείως τῆς Ἁϊδελβέργης. Κατὰ τὸν Niggli ἀνήκουν εἰς τὰ τροντ-ζεμιτικὰ (Trondhjemitische) διοριτικὰ μάγματα τῆς ἀσβεστοαλκαλικῆς σειρᾶς. Γ. Κ. Γ.

Ἄλσντορφ (Alsdorf). Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Αἲξ-λὰ Σαπέλλ. Κάτοικοι 7.372 (1919). Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα καὶ ἐργοστάσια πίσσης καὶ γεωργικῶν ἐργαλείων.

ἀλσοβία (ἡ) (Alsovia) *[Ζωολ.]*· βλ. *ἀζέκα*.

ἀλσοβριθὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τὸ)· ὁ βρίθων ἀλσῶν, ὁ ἔχων πολλὰ ἄλση: «*ἀλσοβριθὴς χώρα*».

ἀλσοδίαιτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐντὸς ἄλσους διαιτώμενος, ὁ ζῶν εἰς τὰ ἄλση.

ἀλσοκόμος (ὁ, ἡ)· ὁ ἐπιμελούμενος τοῦ ἄλσους, ὁ φροντίζων καὶ ἐπιτηρῶν τὸ ἄλσος· πβ. *δασοκόμος*.

ἀλσόλη (Alsol) *[Φαρμ.]*. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν εἶναι γνωστὸν τὸ ὀξικο-τρυγικὸν ἀργίλλιον (Aluminium acetico-tartaricum). Τὸ σκεύασμα λαμβάνεται ἐὰν συνεξατμισθῶσιν ἐπὶ ἀτμολούτρου 100 μ. προσφάτου διαλύματος ὀξικοῦ ἀργιλλίου μετὰ 3,5 μ. τρυγικοῦ ὀξέος μέχρι σχηματισμοῦ κρυσταλλικοῦ ἐπιπάγου καὶ εἶτα τὸ ληφθὲν προϊὸν ξηρανθῇ ἐπὶ ὑαλίνων πλακῶν εἰς θερμοκρασίαν οὐχὶ ἀνωτέραν τῶν 30°. Φυλλίδια ἄχροα ἢ κομμιοειδῆ τεμάχια, ἀσθενῶς ἀπὸ ὀξικοῦ ὀξέος ὄζοντα, ἔχοντα γεῦσιν ὑπόξινον καὶ στυπτικὴν καὶ διαλυόμενα εἰς ἴσον ποσὸν ψυχροῦ ὕδατος μετ' ὀξίνου ἀντιδράσεως. Τὸ σκεύασμα ἀνεγράφη ἀντὶ τοῦ ὀξικοῦ ἀργιλλίου εἰς κόνιν αὐτούσιον, ἢ ἐν μίγματι μετὰ βορικοῦ ὀξέος (1 : 2) πρὸς καταστροφὴν τῶν πολυπόδων τῆς ῥινός, εἰς διαλύματα (1—2 %) πρὸς πλύσεις στόματος, ῥινὸς κλπ. Τὸ ὡς ὑγρὸν ἀλσόλης φερόμενον ἔχει περιεκτικότητα 50 %, τὸ δὲ διάλυμα ὀξικο-τρυγικοῦ ἀργιλλίου (Aluminium acetico-tartaricum solutum) ἔχει περιεκτικότητα 10 % Κ. Γ. Μ.

ἄλσος *['Αρχ.]*. Τόπος πλήρης χλόης, δένδρων, θάμνων κττ. (ἐκ τοῦ *ἀλδαίνω* ἢ μᾶλλον ἐκ τοῦ *ἄλλομαι*=ἐκπηδῶ ἐκ τῆς γῆς, ἐκβλαστάνω, ὡς τὸ λατινικὸν *saltus*=ἄλσος, ἐκ τοῦ *salio*=ἄλλομαι). Ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον πλήρη ἐπίγνωσιν τῆς ἀξίας τῶν δασῶν ἐν γένει καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ἐντὸς τῶν πόλεων, ἢ παρ' αὐτάς, δασυλλίων καὶ χλοερῶν τόπων, καὶ ὅτι συνετήρουν καὶ περιεποιοῦντο αὐτά, ἀποδεικνύει ἡ καθιέρωσις αὐτῶν εἰς θεοὺς καὶ ἥρωας, ὁ καθορισμὸς αὐτῶν ὡς ἱερῶν καὶ ἁγίων, καὶ πρὸ πάντων ὁ νομικὸς προσδιορισμὸς πάσης βλάβης αὐτῶν ὡς *ἱεροσυλίας*, τιμωρουμένης διὰ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου μετὰ τὴν ἐν δικαστηρίῳ ἀπόδειξιν τῆς ἐνοχῆς. Ἡ μέριμνα αὕτη ἐμφανίζεται ἤδη ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης καὶ πεπολιτισμένης *Μυκηναϊκῆς* ἐποχῆς: ἐν πρώτοις ἐντὸς τῶν ἀλσῶν κατοικοῦσιν αἱ νύμφαι καὶ ἔχουσιν αὐτὰ ὑπὸ τὴν κατοχὴν καὶ προστασίαν των (Ὁμήρ. Ἰλιαδ. Υ στίχ. 8)· αἱ θεράπαιναι τῆς Κίρκης, σύντροφοι καὶ οἰκονόμοι αὐτῆς, ἐγεννήθησαν ἐκ πηγῶν, ἀλσῶν καὶ ποταμῶν (Ὀδυσσ. κ στίχ. 350). Ἐπίσης ἤδη ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου περιγραφομένης προϊστορικῆς ταύτης περιόδου ἀπαντῶσιν ἄλση εἰδικῶς ἀφιερωμένα εἰς θεούς· ὁ Ὀγχηστὸς τῆς Βοιωτίας ἐλογίζετο ὁλόκληρος ἱερός, διότι εἶχε μέγα καὶ λαμπρὸν ἄλσος, ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ποσειδῶνα, τὸ «Ποσιδήϊον ἀγλαὸν ἄλσος» (Ἰλιάδ. Β. στίχ. 506)· ὀλίγον ἔξω τῆς πόλεως τῶν Φαιάκων, τῆς πρωτευούσης τοῦ Ἀλκινόου, εἰς ἀπόστασιν ὅση φθάνει νὰ ἀκουσθῇ φωνὴ ἐξ αὐτῆς, ὑπῆρχεν ἐπίσης ἱερὸν ἄλσος, ἀφιερωμένον εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, πλῆρες αἰγείρων (ἀγρίων λευκῶν), μετὰ πηγῆς καὶ λειμῶνος πέριξ τῶν δένδρων, πλησίον τοῦ ὁποίου εἶχε δοθῇ τεμάχιον ἰδιαίτερον εἰς τὸν βασιλέα Ἀλκίνοον ὡς ἀγρὸς καὶ κῆπος (Ὀδυσσ. ζ στίχ. 291-294)· εἰς τὸ τέλος τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τὰ πρόθυρα τοῦ Ἅδου, ἀπὸ τῆς παραλίας αὐτοῦ μέχρι τῆς εἰσόδου εἰς τὸν Ἅδην, ὑπῆρχον ἄλση, ἱερὰ τῆς Περσεφόνης, πλήρη ὑψηλῶν αἰγείρων καὶ ἰτεῶν (Ὀδυσσ. κ στίχ 509-510)· πλησίον δὲ τῆς πρωτευούσης τοῦ Ὀδυσσέως, τοῦ Ἄστεως τῆς Ἰθάκης, ὑπῆρχε πηγή, ἐκ τῆς ὁποίας ὑδρεύοντο οἱ πολῖται, καὶ πέριξ αὐτῆς ἔθαλλεν ἄλσος αἰγείρων κυκλικοῦ σχήματος, ἐπὶ δὲ τοῦ βράχου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξήρχετο τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς, ὑπῆρχε βωμὸς τῶν Νυμφῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πάντες οἱ διερχόμενοι ὁδοιπόροι προσέφερον θυσίας (Ὀδυσσ. ρ στίχ. 205-211).

Ἡ συνήθεια αὕτη τῆς ἱδρύσεως βωμοῦ, ἢ ἱεροῦ, ἢ πολυτελεστέρου καὶ μεγαλυτέρου ναοῦ, ἐξηκολούθησε καθ' ἅπασαν τὴν ἑλληνικὴν ἱστορικὴν περίοδον (βλ. λ. Ἄλτις), κατὰ τὴν ὁποίαν ἀναφέρονται καὶ ὀνομαστὰ ἄλση πολλά, καίτοι πᾶς ναὸς ἢ ἱερὸν εἶχεν, ὅπου ὁ τόπος τὸ ἐπέτρεπε, τὸ μικρὸν ἢ εὐμέγεθες ἄλσος του. Οὕτως ὀνομαστὸν ἄλσος, ἡ καλουμένη *Πυραία*, ὑπῆρχεν ἀριστερὰ τῆς ἐκ Σικυῶνος εἰς Φλιοῦντα ὁδοῦ, εἰς ἀπόστασιν 10 περίπου σταδίων (1850 μ. ὡς ἔγγ.) ἀπὸ τῆς πρώτης, ἔχον ἱερὸν τῆς Προστασίας Δήμητρος καὶ Κόρης· μέρος τούτου ἐκαλεῖτο *Νυμφὼν* καὶ εἶχε παραχωρηθῇ ἰδιαιτέρως εἰς τὰς γυναῖκας, ἵνα ἑορτάζωσιν, ἐνῷ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον ἑώρταζον οἱ ἄνδρες μόνοι των· ὁ χωρισμὸς οὗτος ἐγίνετο βεβαίως πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλων ἐπὶ τόπου θεωρουμένου ἱεροῦ, ἐνῷ παρὰ τοῖς νεωτέροις καὶ πεπολιτισμένοις σήμερον ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον συμβαίνει εἰς τὰ ἄλση. Ἕτερον ἄλσος εἶχον οἱ Σικυώνιοι ἐπὶ τῆς εἰς Τιτάνην ὁδοῦ, εἰς διπλασίαν τῆς ἀνωτέρω ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως· ἦτο δὲ τοῦτο πλῆρες πρίνων καὶ ἀφιερωμένον εἰς τὰς Εὐμενίδας, τῶν ὁποίων ὑπῆρχεν ἐντὸς αὐτοῦ ναὸς καὶ ἐν ὑπαίθρῳ βωμὸς τῶν Μοιρῶν· ἐκεῖ ἐτέλουν ἑορτὴν κατ' ἔτος οἱ Σικυώνιοι, κατὰ τὴν ὁποίαν μετεχειρίζοντο οὐχὶ στεφάνους ἀλλὰ ἄνθη. Πλησίον τοῦ Ἄργους ἐπίσης ὑπῆρχε μέγα ἄλσος, καλούμενον τοῦ *Ἄργου*, ὡς ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἥρωα τοῦτον, υἱὸν τῆς Νιόβης· ἦτο ἔξω τῶν τειχῶν καὶ εἰς αὐτὸ εἶχον καταφύγει διὰ συνθήκης πρὸς τὸν Κλεομένην, βασιλέα τῆς Σπάρτης, πεντακισχίλιοι περίπου Ἀργεῖοι ἔνοπλοι, τὸ ἄνθος τῆς πόλεως· ὁ Κλεομένης, παραβὰς τὰς συνθήκας καὶ ἀνοσιώτατα φερόμενος, ἔθεσε διὰ τῶν εἱλώτων πῦρ εἰς τὸ ἄλσος τοῦτο καὶ κατέκαυσεν αὐτὸ καὶ τοὺς ἐντὸς αὐτοῦ. Ἕτερον μέγα ἱερὸν ἄλσος εἶχον οἱ Ἀργεῖοι, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ ὄρους Ποντίνου μέχρι τῆς θαλάσσης, καὶ φέρον δάσος πλατάνων· περιωρίζετο δὲ τὸ ἄλσος τοῦτο μεταξὺ δύο ποταμῶν, τοῦ Ποντίνου καὶ τῆς Ἀμυμώνης· ἐντὸς αὐτοῦ ὑπῆρχον ἀγάλματα μαρμάρινα καί τινα ἀρχαϊκώτατα ξύλινα τῆς Δήμητρος, τοῦ Διονύσου μετὰ ναοῦ αὐτοῦ, τῆς Ἀφροδίτης καὶ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς (*Παυσαν* Β' 11,3 καὶ 4· Β' 20,8· Β' 36,8—37,1· Γ' 4.1). Σημαντικὸν καὶ ἀξιόλογον ἐπίσης ὑπῆρξε τὸ *Μαραθώνιον* ἄλσος: οἱ Ἀθηναῖοι εὐθὺς μετὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας των διὰ τῶν πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμων καθώρισαν τὸν περὶ τὸν τύμβον τόπον, ὅπου ἐτάφησαν οἱ Μαραθωνομάχοι, μετὰ τῶν πέριξ κυριωτέρων σημείων τοῦ θεάτρου τῆς μάχης, καὶ ἐφύτευσαν ἄλσος ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον. Ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν Ἀγορὰν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν ἀναφέρονται ὑπάρχοντα τοιαῦτα μικρὰ ἄλση παρὰ τὸ μικρὸν τὴν ἔκτασιν καὶ πολύτιμον διὰ τοῦτο τοῦ χώρου ἐκείνου.

Ἐν γένει δὲ καθ' ἅπαντα τὸν ἑλληνικὸν κόσμον τῆς μακραίωνος ἱστορικῆς περιόδου παρέμεινεν ἡ τοιαύτη δημιουργία καὶ συντήρησις ἀλσῶν, ἡ ὁποία μετεδόθη καὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν περίοδον καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ· οὗτος, ἰδίως ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας, ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ ἔμφυτον ἐκ τῶν ἀρχαίων συνηθειῶν ἀγάπην πρὸς τὰ ἄλση καὶ πρὸς τὴν τέλεσιν ἑορτῶν ἐν αὐτοῖς· ἀπόδειξις τούτου εἶναι τὰ μοναστήρια καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι αἱ ὁποῖαι πολὺ ἢ ὀλίγον ὑπενθυμίζουσι, καίτοι ὠχρῶς, τὰ ἱερὰ ἄλση τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, φέρουσαι καὶ αὐταὶ χῶρον σύδενδρον· ἀλλ' ἡ μακραίων δουλεία καὶ ἡ ἐπιμειξία πρὸς ὑποδεεστέρους λαοὺς ἐρημωτικῶν ἐνστίκτων ἀπήμβλυνε τὴν ἀγάπην ταύτην πρὸς τὰ ἄλση καὶ ἐν γένει πρὸς τὰ δάση· μόλις δὲ κατὰ τοὺς νεωτάτους τούτους χρόνους τῶν ἡμερῶν μας ἀρχίζει πάλιν νὰ ἀναπτύσσεται ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ζωῆς ὑπὸ ὑγιεινοτέρους ὅρους ἡ τοιαύτη παλαιὰ ἀγάπη, πολλαχοῦ δὲ τῶν ἐπαρχιῶν ἱδρύθησαν σύλλογοι φιλοδένδρων καὶ ὅμοιαι ἐξωραϊστικαὶ Ἑταιρεῖαι, διὰ τῶν ὁποίων ἐπάρχει ἀγαθὴ ἐλπὶς νὰ ἀναβιώσῃ ἡ παλαιὰ λατρεία τοῦ ἱεροῦ ἄλσους. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀλσο-Σέμπες (Also-Sebes). Γνωστὴ διὰ τὰς μεταλλικὰς πηγάς ης κωμόπολις τῆς Οὐγγαρίας κειμένη παρὰ τὰ σύνορα τῆς Γαλικίας. Κάτ. 1800 περίπου. Δ. Ε. Μ.

ἀλσοφίλη ἢ *ἀλσόφυλλος* (Alsophila) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *κυαθεϊδῶν*. Περιλαμβάνει περὶ τὰ 80 εἴδη δενδρώδη, τῶν θερμῶν χωρῶν. Κυριώτερα: Ἀλσόφιλος ἡ ποδόφυλλος καὶ Ἀλσόφυλλος ἡ πυκνόκαρπος. Σ. Μ.

—*[Παλαιοφυτ.]* Ἡ *ἀλσοφίλη* (Alsophila R.Br.) εἶναι γένος φυτῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κυαθεακωδῶν* πτεριδοφύτων, οὗτινος οἱ τῶν καρπῶν σωροὶ ἢ οἱ καρπικοὶ σωροὶ εἶναι σχεδὸν σφαιρικοὶ ἄνευ ὑμενιδίου καὶ ἐπαναπαύονται ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῶν νεύρων· χιτωνίσκος κυαθοειδὴς καλυπτόμενος ὑπὸ λεπτῶν τριχῶν ἢ καὶ ἐλλείπων. Εἶναι δὲ δενδροειδεῖς πτέριδες φέρουσαι μεγάλα δὶς ἕως τετράκις πτεροσχιδῆ φύλλα, φυλλίδια πολλάκις ἀκέραια, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὅμως λίαν διαμεμελισμένα καὶ εἰς μικρὰ φυλλιδίδια ἢ τμήματα διῃρημένα. Ἐνταῦθα ὑπάγονται 65 εἴδη διανενεμημένα ἐπὶ τῶν τροπικῶν καὶ ὑποτροπικῶν χωρῶν. Ἀπολελιθωμένα λείψανα φύλλων εὑρίσκονται ὑπὸ μορφὴν ἀποτυπωμάτων σπανίως, ὡς *Alsophila polonica Raciborski* τῆς ἰουρασίου περιόδου, ἐνῷ κορμοὶ ἀπολελιθωμένοι εὑρίσκονται ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὰ κρητιδικὰ στρώματα καὶ ἰδίως ὡς *Alsophilina Dormitzer* εἰς τὰ κρητιδικὰ στρώματα τῆς βοημικῆς κρητιδικῆς περιόδου. Θ. Σ.

ἀλσοφύλαξ (ὁ)· ὁ φύλαξ τοῦ ἄλσους· πβ. *δασοφύλαξ*.

Ἀλστάϊν, ***Ἰωάννα*** (Alstyne van Frances Jane, τὸ γένος Erosby). Ἐγεννήθη τῷ 1820 ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Μεθοδιστῶν. Τυφλωθεῖσα εἰς παιδικὴν ἡλικίαν καὶ ἐκπαιδευθεῖσα ἐν σχολείῳ τυφλῶν, ἔλαβε θέσιν διδασκαλίσσης εἰς τοιοῦτο σχολεῖον ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ· τῷ 1858 ὑπανδρεύθη τὸν ἐπίσης τυφλὸν μουσικὸν Ἀλέξανδρον Ἀλστάϊν. Ἤδη ἑνδεκαέτις ἔγραψε τὸ πρῶτον ποίημά της, τῷ 1844 ἐξέδωκε τόμον ποιημάτων, ὧν ἔγραψε μέχρι τέλους τοῦ βίου της (1915) ἄνω τῶν δισχιλίων.

ἀλστάττιος ***ἐποχή***. Καλεῖται οὕτω ἡ ἀρχαιοτέρα ἢ πρώτη σιδηρᾶ ἐποχή, ἥτις μετὰ τῆς δευτέρας, ἢ *λατενίου*, ἀποτελοῦν τὴν ἐποχὴν τοῦ σιδήρου ἐν τῇ μέσῃ Εὐρώπῃ. Ἐκλήθη οὕτω ἐκ τῆς πόλεως Hallstatt τῆς Ἄνω Αὐστρίας, ὅπου ἀνεκαλύφθη μέγα νεκροταφεῖον ἐκ χιλίων καὶ πλέον τάφων περιεχόντων ἀγγεῖα, ὅπλα, σκεύη καὶ κοσμήματα, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὑπερβαίνει τὰς ἕξ χιλιάδας, ἀντιστοιχεῖ δὲ περίπου μὲ τὴν *βιλλανόβιον* ἐποχὴν ἐν Ἰταλίᾳ. Λογίζεται ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ 10ου μέχρι τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος.

Ὁ πολιτισμὸς τῆς ἐποχῆς ταύτης καλεῖται ἐπίσης *ἀλστάττιος*, ἐξετείνετο δὲ κυρίως ἐν τῇ μέσῃ Εὐρώπῃ ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Ῥήνου. Διαιρεῖται δὲ ἡ ἀλστάττιος ἐποχὴ εἰς παλαιοτέραν καὶ νεωτέραν. Κατὰ τὴν πρώτην ὁ σίδηρος μόλις ἀναφαίνεται· τὰ πλεῖστα τῶν εὑρεθέντων ὅπλων καὶ σκευῶν εἶναι ὀρειχάλκινα. Κατὰ τὴν δευτέραν ὅμως ἐποχὴν ὁ ὀρείχαλκος εἶναι σπανιώτερος καὶ τέλος καταντᾷ μέταλλον πολυτελείας. Ἀπὸ τῆς δευτέρας ταύτης ἐποχῆς ἀρχίζουν οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης.

Ἐκ τῶν ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς Hallstatt ἀνακαλυφθέντων ἀντικειμένων, ἐκ τοῦ σχήματος τῶν τάφων καὶ τοῦ τρόπου τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν, προσεπάθησαν οἱ ἀρχαιολόγοι νὰ καθορίσουν ἐπακριβῶς τὸν χρόνον τῆς ἀλσταττίου ἐποχῆς, ἀλλὰ ὁ καθορισμὸς οὗτος, ἐξαρτώμενος ἀπὸ τὸν χρόνον τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ σιδήρου ἐν τῇ μέσῃ Εὐρώπῃ, εἶναι προβληματικός. Ἂν ἐκ τῆς τέχνης τοῦ γεωμετρικοῦ ῥυθμοῦ ἐν Ἑλλάδι (10ος αἰὼν π. Χ.) παρήχθη ἐν Ἰταλίᾳ ἡ *βιλλανόβιος* τέχνη διὰ τῆς ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας, ἐκ τῆς βιλλανοβίου δέ, διαδοθείσης εἰς τὴν μέσην Εὐρώπην, παρήχθη ἡ *ἀλστάττιος*, τότε ἡ τελευταία αὕτη ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 8ου π. Χ. αἰῶνος. Ἂν ὅμως ὁ σίδηρος εἰσήχθη ἐκ Καυκάσου εἰς τὴν μέσην Εὐρώπην καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἑλλάδα, ἡ ἐποχὴ τοῦ γεωμετρικοῦ ῥυθμοῦ καὶ ἡ βιλλανόβιος εἶναι κατά τι ὑστερώτεραι τῆς Ἀλσταττίου. Ε. ΞΙΔ

Ἄλστεδ (Alsted), ***Ἰωάννης-Ἐρρῖκος***. Εἷς τῶν πολυγραφωτέρων Γερμανῶν προτεσταντῶν θεολόγων τοῦ 17ου αἰῶνος (1588 1638). Κατ' ἀρχὰς διετέλεσε διδάσκαλος τῆς παιδαγωγικῆς, εἶτα δὲ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας ἐν τῷ τότε λειτουργοῦντι πανεπιστημίῳ τῆς Ἑρβόρνης, κατόπιν τοῦ Νασσάου καὶ τέλος τοῦ Βαϊσσενμπουργ τῆς Τρανσυλβανίας, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του καταλέγεται καὶ ὁ παιδαγωγὸς Κομένιος, ὅστις ἰσχυρὰν ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἄλστεδ ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως. Φιλοπονώτατος καὶ ἀκούραστος συγγραφεύς, ὁ Ἄλστεδ συνέγραψεν 61 διάφορα ἔργα ὧν πολλὰ πολύτομα· διὰ τοῦτο, κατ' ἀναγραμματισμὸν τοῦ λατινικοῦ τύπου τοῦ ὀνόματός του (Alstedius), ἐπωνομάζετο *Sedulitas* (φιλοπονία). Ἐκ τῶν θεολογικῶν του ἔργων τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Lexicon theologicum» (Hanau 1612), «Encyclopaedia cursus philosophici» (Herborn 1620), «Triumphus Bibliorum» (Φρανκφούρτη 1625), «Encyclopaedia septem tomis distincta» (Herborn 1630), «Theologia naturalis, catechetica, scholastica, polemica, prophetica, didactica» κτλ.

Ἦτο χιλιαστὴς καὶ πρὸς στήριξιν τῶν δοξασιῶν του ἔγραψε τὴν πραγματείαν «Diatribe de mille annis apocalypticis» (Francfort 1627), ἐν ᾗ ὥριζε τὸ ἔτος 1694 ὡς τὸ ἔτος τῆς ἐνάρξεως τῆς χιλιετοῦς βασιλείας τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὁ Ἄλστεδ δὲν ἔγραψε μόνον θεολογικὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ ἱστορικά, φιλοσοφικά, φιλολογικά, μαθηματικά, ἀστρονομικά, φυσικά, γεωγραφικά, μουσικά, ἀρχαιολογικά, ἔτι δὲ καὶ περὶ καπνοῦ (de tabacologia). Τῷ 1757 ἐτέθησαν πάντα τὰ συγγράμματά του εἰς τὸν πίνακα τῶν ἀπηγορευμένων βιβλίων (Index). Δ. Σ. Μ.

Ἄλστεν (Alsten ἢ Alstenoë). Νῆσος τῆς Νορβηγίας, ἐφ' ἧς ἡ κωμόπολις Ἀλσταχὸν (Alstahoug).

Digitized by Google

Ἄλστερ (Alster). Ποταμὸς τοῦ Σλέσβιγχ-Χόλσταϊν. Ἔχει μῆκος 32 μιλ. καὶ εἶναι πλωτός. Ἔξω τοῦ Ἀμβούργου σχηματίζει μεγάλην λίμνην, τὴν *Ἔξω Ἄλστερ*, καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως τὴν *Ἔσω Ἄλστερ*, μικροτέραν.

Ἄλστερ *Σεϋμουρ*· βλ. Σεϋμουρ.

Ἄλστον (Alston). Πολίχνη τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομητείᾳ Κούμπερλαντ. Κάτοικοι 3,134. Ἔχει ὀρυχεῖα μολύβδου.

Ἄλστον (Alston), *Κάρολος*. Ἐγεννήθη ἐν Σκωτίᾳ τῷ 1683 καὶ ἠκολούθησε τὰς ἰατρικὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν Λεύδῃ ὑπὸ τὸν Βοερχάβιον. Συνδεθεὶς μετὰ τοῦ Alexandro Monro, ἐσκέφθη μετ' αὐτοῦ περὶ ἀναδιοργανώσεως πλήρους τῆς σχολῆς τοῦ Ἐδιμβούργου, ἥτις, πράγματι, διὰ τῶν ἐνεργειῶν ἀμφοτέρων, καὶ τῶν μετ' αὐτῶν συνενωθέντων Rutherford, Sinclair καὶ Plunimer, ἔτυχε μεγάλης φήμης. Ἐν τῇ σχολῇ ἐδίδαξε βοτανικὴν καὶ φαρμακολογίαν, τὸ δ' ὄνομα αὐτοῦ φέρει φυτόν τι *(Alstonia)*, δοθὲν ὑπὸ τοῦ Mutil. Ἔγραψε βοτανικὰ καὶ φαρμακολογικά τινα συγγράμματα. ΑΡ. Π. Κ.

ἀλστονία (Alstonia) ἢ *ἀποκύνεια [Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς τάξεως τῶν *ἀποκυνωδῶν*, ζῶν εἰς τὰς θερμὰς χώρας καὶ περιλαμβάνον δένδρα, μικροῦ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀναστήματος, καὶ θάμνους. Κυριώτερον εἶδος αὐτοῦ εἶναι: 1) *Ἀλστονία ἡ σχολική* (Alstonia Scholaris), δένδρον μετρίου μεγέθους ἰθαγενὲς τῆς Αὐστραλίας καὶ τῶν Ἀνατ. Ἰνδιῶν· 2) *Ἀλστονία ἡ πτιλωτή* (Alst. plumosa), μικρὸν δένδρον τοῦ ὁποίου ὁ χυμὸς ἀποδίδει ἐλαστικὸν κόμμι· 3) *Ἀλστονία ἡ πυκνόκλαδος* (Alst. constricta).

— *[Φαρμακολ.]* Τὰ περισσότερα εἴδη τῆς ἀλστονίας εὑρίσκουν ἐφαρμογὴν εἰς τὴν θεραπευτικήν. Τῆς *ἀλστονίας τῆς σχολικῆς* χρησιμοποιεῖται τὸ βάμμα ὡς ἀντιπυρετικόν· ἡ *ἀλστονία ἡ πυκνόκλαδος* ἐνέχει δύο ἀλκαλοειδῆ, τὴν *ἀλστονίνην* καὶ τὴν *ἀλστονιδίνην*, εὑρίσκει δὲ ἐφαρμογὴν ὡς φάρμακον πικρὸν ἀνθελμινικὸν καὶ ἀντιπυρετικόν, ὡς ἐπίσης καὶ ἕτερον εἶδος, ἡ *ἀλστονία ἡ πικρά*.

Τὰ φάρμακα ταῦτα χορηγοῦνται ἐσωτερικῶς ὑπὸ μορφήν: κόνεως, εἰς δόσιν 0.20 ἑκατογρ. ἕως 1 γραμμ.· βάμματος 3 ἕως 6 γραμμ.· ἐγχύματος (ὡς 1 πρὸς 10), 100 ἕως 200 γραμμαρ.

ἀλστονίνη *[Χημ.]*. Μὴ εἰσέτι ἐπακριβῶς καθορισθείσης συντάξεως ἀλκαλοειδές, ἀπαντῶν εἰς τὸν φλοιὸν τῆς ἀλστονίας. Σ. Γ.

ἀλστονίτης (Alstonit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν σπάνιον, παρουσιαζόμενον εἰς κρυστάλλους τοῦ ῥομβικοῦ κρυσταλ. συστήματος. Ἔχει σκληρότητα 4—4 $^1/_2$ου βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 3,65 —3,76. Εἶναι ἄχρους ἢ φαιόλευκος ἢ φαιοκίτρινος καὶ λάμπει στεατοειδῶς. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι ἰσόμορφος παράμιξις ἀνθρακικοῦ βαρύου (66,4 %) καὶ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου. Ὁ χημικὸς του τύπος εἶναι CO_3 (Ca, Ba). Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Bromley Hill παρὰ τὸ Alston καὶ εἰς τὸ Fallowfield τῆς Κουμβερλανδίας. Γ. Κ. Γ.

Ἀλστραῖμερ (Alstrœmer), *Ἰωνᾶς*. Σουηδὸς βιομήχανος γεννηθεὶς ἐν Ἀλιγκσάας (Alingsaas) τῷ 1685 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1761. Εἰσήγαγεν εἰς τὴν πατρίδα του τὴν βιομηχανίαν τοῦ ἐρίου, τὴν καλλιέργειαν τῶν γεωμήλων καὶ ἵδρυσε μέγαν ἀριθμὸν ἐργοστασίων.

— **Ἀλστραῖμερ** (Alstrœmer), *Κλαύδιος* (1736—1796). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου καὶ μαθητὴς τοῦ Λινναίου. Ἐπεσκέφθη πολλὰ μέρη διὰ βοτανολογικὰς μελέτας. Ἐν Κάδικι ἀνεκάλυψε διακοσμητικόν τι φυτόν, ἰθαγενὲς τοῦ Περού, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Lis des Incas» καὶ ἔπεμψε σπόρους αὐτοῦ εἰς τὸν Λινναῖον, ὁ ὁποῖος ἔδωσεν εἰς τὸ γένος τὸ ὄνομα *ἀλστραιμερία*.

ἀλστραιμερία *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαρυλλιδιδῶν* περιλαμβάνον 50 εἴδη τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι φυτὰ πόωδη πολυετῆ, μὲ κονδυλώδεις ῥίζας ἐδωδίμους. Ἐν Ἑλλάδι εὐδοκιμοῦν εἰς τὰ θερμότερα μέρη καὶ χρησιμεύουν ὡς κοσμητικὰ χάρις εἰς τὰ ὡραῖα ἄνθη των. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: 1) *Ἀλστραιμερία ἡ ἐδώδιμος* 2) *Ἀλστρ. ἡ ὠχρά* 3) *Ἀλστρ. ἡ περίβλεπτος* κλπ.

ἀλσύλλιον (τό)· ὑποκορ. τοῦ *ἄλσος*, μικρὸν ἄλσος.

Ἄλσφελντ (Alsfeld). Πόλις τῆς Γερμανίας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἄνω Ἔσσης. Κάτοικοι 4798 (1919). Ἔχει νηματουργεῖα, ἐργοστάσια ὑφασμάτων, ἐπίπλων, πιάνων, σάπωνος, σάκκων.

Ἄλσχαϊμ (Alsheim). Πολίχνη τῆς Γερμανίας, ἐν Ἔσσῃ—Δαρμστάτῃ, ἐν τῇ περιφερείᾳ Βόρμς. Κάτοικοι 1900. Ἔχει θειούχους πηγάς.

ἀλσχεδίτης (Alshedit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ὀρυκτῶν τοῦ *τιτανίτου* ἢ *σφηνός*. Εἶναι τιτανίτης, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ χημικῶς μετάβασιν ἀπὸ τοῦ ὑττριοτιτανίτου εἰς τὸν τιτανίτην, λόγῳ τοῦ ὅτι περιέχει ὀλιγώτερον ποσὸν βασικοῦ πυριτικοῦ σιδηρο-ἀργιλλίο-ὑττρίου ἀπὸ τὸν ὑττριοτιτανίτην. Εὑρέθη εἰς τὴν Alsheda (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του) τῆς Småland, ὡς καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Σουηδίας. Γ.Κ.Γ.

ἀλσώδης (ὁ, ἡ), — ες (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ ἄλσος, ὁ πλήρης δένδρων, ὁ ἔχων ἄλσος: «ἀλσώδης τόπος», «ἀλσώδη χωρία καὶ δασέα».

ἄλτ (ἐκ τοῦ γερμαν. Halten). Παράγγελμα ἐπιτάσσον εἴς τινα νὰ σταθῇ ἀκίνητος, ἰδίως ἐν τῇ ἐκτελέσει γυμναστικῶν ἀσκήσεων.

— *[Στρατιωτ.]* Διεθνοῦς σχεδὸν χρήσεως ἐκτελεστικὸν παράγγελμα διὰ τὴν παῦσιν τοῦ βαδίσματος τῶν ἀνδρῶν στρατιωτικοῦ τινος τμήματος, εἴτε πεζικοῦ εἴτε ἐφίππου. Ἡ ἰδία ἐπιφώνησις χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ὡς εἰδοποίησις ὑπὸ τῶν σκοπῶν, τῶν φρουρούντων θέσιν τινά, πρὸς πλησιάζοντα ἢ παρερχόμενα ἄτομα ἢ ὁμίλους στρατιωτικοὺς ἢ μή, ὅπως παραμείνωσιν ἀκίνητοι εἰς ἣν εὑρίσκονται θέσιν.

Εἰς τὸ παρελθὸν ἐγένετο ἀπόπειρα εἰσαγωγῆς παρὰ τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ τῆς λέξεως «*στῆθι!*» ἢ «*στῆτε!*» ἀντὶ τοῦ ἄλτ, ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος.

Ἄλτ *[Γεωγρ.]*· βλ. Ἀλοῦται.

Ἄλτ (Alth), *Λουδοβῖκος*. Πολωνὸς σοφός, γεννηθεὶς ἐν Τσερνικὸφ τῆς Γαλικίας τῷ 1819. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ὀρυκτολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κρακοβίας. Συνέγραψεν: «Ἀρχαὶ ὀρυκτολογίας» (1869) καὶ «Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς Γαλικίας καὶ τῆς Βουκοβίνας».

— **Ἄλτ** (Alth), *Ροδόλφος*. Αὐστριακὸς ζωγράφος γεννηθεὶς τῷ 1812 ἐν Βιέννῃ. Ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ συνεργάτης τοῦ πατρός του Ἰακώβου Ἄλτ, τὸν ὁποῖον συνώδευσε κατὰ τὰς ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν, Αὐστρίαν καὶ Γερμανίαν μελέτας του, κατόπιν δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Βιέννης. Αἱ ὑδατογραφίαι του εἶναι ἀξιόλογοι διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀποδόσεως. Θεωροῦνται ἄριστα τῶν ἔργων του: «Ἡ πύλη τοῦ Παλέρμου», «Ἡ Ἀψὶς τοῦ Τίτου ἐν Ῥώμῃ», «Ἀπόψεις τοῦ Δουνάβεως», «Ἡ ἀρχαία καὶ νέα Βιέννη» κ. ἄ.

— **Ἄλτ** (Halth), *Λουδοβῖκος - Κάρολος - Βιὲ - Ροβέρτος*. Γάλλος φιλόλογος γεννηθεὶς τῷ 1827. Διεκρίθη ὡς μυθιστοριογράφος, ἄριστα δὲ τῶν ἔργων του εἶναι: «Μία μέθοδος τοῦ ἰατροῦ Πονταλαί» (1865), «Τὸ Ρομάντζο τῆς Βεατρίκης», «Μαριάννα» (1884) κ. ἄ.

Ἀλταβίλας, *Σπυρίδων*. Κερκυραῖος ἰατρός, ἀπόγονος προφανῶς τοῦ *Φραγκίσκου Ἀλταβίλα*, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐξησφαλισμένων ἐν Κερκύρᾳ, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα († 1658). Ἀπέθανεν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς οἰκίας του, καταπεσούσης κατόπιν ἐκρήξεως τῆς ἐν Κερκύρᾳ πυριταποθήκης. ἐπισυμβάσης τῷ 1658 (βλ. *Κ. Σάθα* «Νεοελληνικὴ φιλολογία» σ. 408).

— **Ἀλταβίλας**, *Φραγκῖσκος*. Κερκυραῖος εὐπατρίδης, πρόγονος τοῦ προηγουμένου, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν διὰ τιμαρίου. Γ. Δ. Κ.

Ἀλταβίλλα *Ἰρπίνα* (Altavilla Irpina). Πόλις τοῦ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ νομοῦ Ἀβελλίνου παρὰ τὸν ποταμὸν Σαλβᾶτο, ἔχουσα πηγὰς ἰαματικῶν ὑδάτων. Κάτοικοι 6000. Δ. Ε. Μ.

— **Ἀλταβίλλα** *Σιλεντίνα* (Altavilla Silentina). Πόλις τοῦ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ νομοῦ Σαλέρνου παρὰ τὸν ποταμὸν Καλόρε, κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν καὶ καταγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου ΙΙ. Κάτοικοι 3.800. Δ. Ε. Μ.

ἀλταζιμούθιον *τηλεσκόπιον* (altazimut, altazimuth) *['Αστρον.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τῇ βοηθείᾳ δύο κύκλων, ἑνὸς κατακορύφου καὶ ἑτέρου ὁριζοντίου, τὰς ὁριζοντίους συντεταγμένας, ἤτοι τὸ ὕψος καὶ τὸ ἀζιμούθιον τῶν ἀστέρων κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διαβάσεως αὐτῶν διὰ τοῦ κατακορύφου κύκλου, τὸν ὁποῖον διαγράφει ὁ ὀπτικὸς ἄξων τῆς διόπτρας τοῦ ὀργάνου. Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου ἐννοεῖται ἀμέσως ἡ προέλευσις τῆς ὀνομασίας τοῦ τηλεσκοπίου τούτου, ὅπερ καλεῖται ὡσαύτως καὶ *ἀστρονομικὸς θεοδόλιχος* (astronomical theodolite, théodolite astronomique), διότι κατ' οὐσίαν δὲν πρόκειται εἰμὴ περὶ θεοδολίχου καταλλήλως διεσκευασμένου καὶ χρησιμοποιουμένου ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἀστρονομικῶν μόνον παρατηρήσεων. Ὑπὸ τῶν ξένων καλεῖται πολλάκις *καθολικὸν ὄργανον* (universal instrument, instrument universel) λόγῳ τῆς ποικίλης χρήσεως αὐτοῦ εἰς παντοίας μετρήσεις, οὐ μόνον ἀστρονομικάς, ἀλλὰ καὶ γεωδαιτικάς, τοπογραφικάς, μαγνητικὰς κ.τ.τ. Ὑπὸ τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα φέρονται συνήθως τὰ μικρὰ καὶ φορητὰ ὄργανα τῆς κατηγορίας ταύτης. Τὸ ἀλταζιμούθιον τηλεσκόπιον καλεῖται ἐνίοτε καὶ *Κατακόρυφος Κύκλος* κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸν *Μεσημβρινὸν Κύκλον*. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἀζιμουθιακὸς κύκλος του εἶναι μικρᾶς διαμέτρου καὶ χρησιμεύει μόνον πρὸς κατὰ προσέγγισιν προσανατολισμὸν τοῦ ὀργάνου, ἐνῷ ἀντιθέτως ὁ ὑψομετρικὸς κύκλος κατασκευάζεται σχετικῶς πολὺ μεγαλύτερος, πρὸς ἐπίτευξιν μείζονος ἀκριβείας κατὰ τὰς μετρήσεις.

Κατά τινας ἡ χρῆσις τοῦ ἀλταζιμουθίου τηλεσκοπίου δὲν εἶναι ἐνδεδειγμένη, ὁσάκις πρόκειται περὶ ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων μεγάλης ἀκριβείας, διότι τὸ ὄργανον τοῦτο ὡς ἐκ τῆς ἀρχῆς, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ κατασκευή του, παρουσιάζει ἐν τῇ λειτουργίᾳ του ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ μεσημβρινὸν τηλεσκόπιον περισσοτέρας κινήσεις, αἵτινες ἐλαττοῦσι τὴν εὐστάθειαν αὐτοῦ καὶ αὐξάνουσι τὰς πιθανότητας σφαλμάτων προερχομένων ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ ὀργάνου. Ἐν τούτοις ἐν τῷ Ἀστεροσκοπείῳ τοῦ Greenwich ἐκτελοῦνται τακτικῶς ἐξωμεσημβριναὶ παρατηρήσεις τῇ βοηθείᾳ ἀλταζιμουθίου τηλεσκοπίου πρὸς σύγκρισιν αὐτῶν μετὰ τῶν μεσημβρινῶν. Παρόμοια ὄργανα κέκτηνται ὡσαύτως τὰ ἀστεροσκοπεῖα τοῦ Besançon, τῆς Poulkova καὶ ἄλλα.

[Διὰ τὴν περιγραφὴν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ τηλεσκοπίου τούτου, βλ. λ. θεοδόλιχος.] Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

ἀλταία *[Βοτ.]*· βλ. ἀλθαία.

Ἀλτάϊα ἢ *Ἀλταϊκὰ ὄρη* (Altai = *Χρυσᾶ ὄρη*) Μὲ τὸ ὄνομα *Ἀλτάϊα* ἢ *Ἀλταϊκὰ ὄρη* ὀνομάζεται συνήθως, ὄχι ἓν ὡρισμένον ὄρος, ἀλλὰ μία μεγάλη ὁμὰς διαφόρων ὀρεινῶν ἁλύσεων τῆς Σιβηρίας, αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται μεταξὺ τοῦ ἄνω ῥοῦ τοῦ ποταμοῦ Irtysch καὶ τοῦ ποταμοῦ Γενισσέϊ. Τὰ ὄρη ταῦτα ἀποτελοῦν τὴν περιοχὴν τῶν πηγῶν μιᾶς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ῥοῶν ὕδατος τῆς δυτικῆς Ἀσίας.

Τὰ καθ' αὐτὸ Ἀλτάϊα ὄρη, τὰ ὁποῖα μόλις ἀποτελοῦν τμῆμα κατά τι μεγαλύτερον τοῦ ἑνὸς τετάρτου τῆς ὅλης ὁμάδος, ἐκτείνονται βορείως τοῦ *Μπουχτάρμα*, πραγματικοῦ παραποτάμου τοῦ Irtysch, ἀπὸ τοῦ ὄρους *Σμαϊνογκόρσκ* μέχρι τῆς μεγάλης λίμνης *Ἀλτὺν-Κοὺλ* (τὴν *Τελὲτζ-Κίσσεν* ὑπὸ τῶν Ρώσων ὀνομαζομένην) καὶ μέχρι τοῦ εἰς αὐτὴν ἐκβάλλοντος ποταμοῦ *Τσουλυσμὰν* πρὸς ἀνατολάς.

Τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς Δυσμὰς προωθημένον τμῆμα, εἶναι τὰ κατ' αὐτὸ *Ἀλτάϊα* ἢ ἄλλως *ρωσικὰ*—ἢ *κολυβανικὰ*—*Ἀλτάϊα* καλούμενα. Ταῦτα εἶναι ὀνομαστὰ ὡς μεταλλευτικὰ ὄρη. Εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο καὶ εἰς ὕψος 230 μ. εὑρίσκεται ἡ μικρὰ λίμνη *Κολυβὰν* ἡ ὡραιοτάτη ὅλης τῆς ὀροσειρᾶς. Αἱ ἀκταί της κοσμοῦνται ὑπὸ παραδόξων κατὰ τὸ σχῆμα γρανιτικῶν βράχων καὶ ὑπὸ πρασίνης φυτείας. Πρὸς ἀνατολὰς προσαρθροῦνται πρὸς τὰ κολυβανικὰ Ἀλτάϊα ὑψηλότεραι καὶ σημαντικώτεραι ὀρειναὶ ἁλύσεις, αἱ ὁποῖαι χωρίζονται διὰ πολυαρίθμων βαθέων ποταμῶν. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτάτων ἐκ τῶν ὀροσειρῶν τούτων εὑρίσκεται παρὰ τὸ Κατοὺν τὸ χιονοσκεπὲς ὄρος *Κατοὺνσκιζα—Μπζέλκι*, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ *Μπζελοὺχα* ἀνυψοῦται ὑπὲρ τὰ 4500 μ. ὕψος καὶ ἀποτελεῖ τὴν ὀγκώδη ὑψίστην κορυφὴν τοῦ ὅλου συστήματος τῶν Ἀλταϊκῶν ὀρέων. Ὡραῖαι συστάδες δασῶν ἀπὸ ἐλάτας, λάρικας καὶ πεύκας ὑπάρχουν, πρὸς βορρᾶν μὲν μέχρις ὕψους 1360 μ. καὶ πρὸς νότον μέχρι 1700 μ. Εἰς τὰς χαμηλοτέρας θέσεις κυριαρχοῦν συστάδες ἀπὸ σημύδας καὶ μελίας. Ὑπεράνω τῆς ζώνης τῶν δασῶν ἐκτείνονται οἱ ἀλπικοὶ λειμῶνες μέχρι τοῦ ὁρίου τῆς αἰωνίας χιόνος (2100 μ.). Οἱ πολυάριθμοι καὶ ὁρμητικοὶ ποταμοί, αἱ διάφοροι μορφαὶ τῶν βράχων καὶ αἱ ποικίλαι ἀποχρώσεις διαμορφώνουν ἐντὸς τῶν ὀρέων τούτων τοπία ποικίλα. Μεταξὺ τῶν ὀρεινῶν ἁλύσεων ἐκτείνονται ἐκτεταμένα ὑψίπεδα, κεκαλυμμένα μὲ χιόνας ἢ μὲ ἕλη, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διακοπτόμενα διὰ χθαμαλῶν σειρῶν βράχων ἢ δι' ὀγκολίθων ἐκ γρανίτου.

Εἰς τὰ Ἀλτάϊα ὄρη ἐνδιαιτῶνται νομάδες κυρίως, ἀλλ' ἐν μέρει καὶ εἰς τὴν γεωργίαν ἀσχολούμενοι, *Καλμοῦκοι* ἢ *Τσουγγάροι*.

Τὰ Ἀλτάϊα ὄρη εἶναι τεμαχογενὲς ἐρηριμένον ὄρος (Rumpfschollengebirge), συνιστάμενον ἐκ παλαιῶν πετρωμάτων.

Αἱ ὕψισται ἀκρώρειαί των φέρουν μορφάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀποτελέσματα ἐπιδράσεως παγετώνων κατὰ τὴν παγετώδη ἐποχὴν τῆς πλειστοκαίνου περιόδου. Σήμερον δὲν ὑπάρχουν ἐπ' αὐτῶν παγετῶνες.

Τὰ ὄρη ταῦτα φημίζονται ὡς σημαντικοὶ τόποι ἐξαγωγῆς πολλῶν μετάλλων, ὡς π. χ. χρυσοῦ, ἀργύρου, χρυσοῦ, μολύβδου, σιδήρου. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1725 ὁ Πέτρος ὁ μέγας εἶχεν ἐργασθῆ διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ πρώτου μεταλλείου χαλκοῦ παρὰ τὸ Κολυβάνσκογιε. Ἂν καὶ ἡ ἐξαγωγὴ μετάλλων ἠλαττώθη πολὺ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, συνεπείᾳ τῶν μεγάλων δυσκολιῶν μεταφορᾶς τῶν μεταλλευμάτων, ἐν τούτοις διατηρεῖ ἀκόμη καὶ μέχρι σήμερον τὴν μεγάλην σημασίαν της. Ἐξοι

Digitized by Google

ρύσσονται ἐπίσης ἄνθρακες (παρὰ τὴν Κουζνέζκ), γρανίτης, ἴασπις, μάρμαρα κ. λ. π. Κύριος τόπος τῆς μεταλλευτικῆς περιοχῆς εἶναι ἡ *Μπαρναούλ*.

Γ. Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

— *[Ἀστρον.]* Ἀλτάϊα (Altai) ὀνομάζονται ὄρη τῆς Σελήνης, κείμενα ἐν τῷ νοτιοδυτικῷ τεταρτημορίῳ τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου μεταξὺ 17° καὶ 28° νοτίου σεληνογραφικοῦ πλάτους καὶ 18° μέχρι 30° δυτικοῦ μήκους. Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη ἐκτείνεται πρὸς τὰ ΝΑ τῆς θαλάσσης τοῦ Νέκταρος (Mare Nectaris) καὶ τῆς πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς ὁμάδος τῶν τριῶν μεγάλων κρατήρων τοῦ Θεοφίλου, τοῦ Κυρίλλου καὶ τῆς Αἰκατερίνης. Κατὰ τὸν Arago ἡ ὑψίστη κορυφὴ τῶν ὀρέων τούτων φθάνει μέχρι 4,047 μέτρων (βλ. καὶ Σελήνη).

Σ. Π.

ἀλταΐδες (Altaiden) *[Γεωλ.]*. Οὕτως ὠνόμασεν ὁ E. Suess τὰς *πτυχώδεις ὀροσειράς*, αἱ ὁποῖαι ἐγεννήθησαν εἰς τὴν Ἀσίαν (τὴν Κεντρικὴν ἰδίᾳ) κατὰ τὴν ἀνθρακικὴν περίοδον τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος καὶ αἱ ὁποῖαι ἤρχιζον ἐκ τῆς χώρας τοῦ ρωσικοῦ Altai καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξικνοῦντο ὑπὲρ τὸ Tianschan καὶ τὸ δυτικὸν Κουενλοὺν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν καὶ νοτιοανατολικὴν Ἀσίαν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἀπὸ τοῦ Παμὶρ ἐξετείνοντο μέχρι τῆς Εὐρώπης. Πρὸς νότον περιωρίζοντο ὑπὸ τῆς παλαιᾶς ἠπείρου Gondwana. Ὁ Suess διακρίνει τὰς ἀλταΐδας εἰς δυτικὰς καὶ ἀνατολικάς. Εἰς τὰς δυτικὰς ἀνήκουν αἱ δυτικοβορειοδυτικὴν μέχρι βορειοδυτικῆς διεύθυνσιν ἔχουσαι ὀρειναὶ ἁλύσεις τοῦ Tarbagatai, τοῦ Τσουγκαρικοῦ Alatau καὶ τοῦ Tien Chan.

«Διὰ νὰ συλλάβωμεν κατὰ προσέγγισιν τὴν διάταξιν» τῶν ὀροσειρῶν τούτων—γράφει ὁ Suess—καὶ τὴν γένεσίν των «ἂς φαντασθῶμεν ὅλον τὸ τμῆμα τῆς Ἀσίας, τὸ εὑρισκόμενον εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ κεκαλυμμένον ὑπὸ τοῦ θαλασσίου ὕδατος. Ἓν κτύπημα (μία ὤθησις) παράγεται εἰς τὸ Irtych καὶ εἰς τὸ Tarbagatai καὶ κατὰ τὴν διεύθυνσιν ΝΔ-ΒΑ». Πτυχαὶ τότε γῆς, ὁμοιάζουσαι πρὸς «κύματα ξηρᾶς γιγαντιαῖα, πολυάριθμα καὶ ἐπιμήκη, σχηματίζονται τὸ ἓν ὄπισθεν τοῦ ἄλλου. Κατ' ἀρχὰς εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κυρτὰ πρὸς τὰ ΝΔ, ὅπως τὸ δεικνύουν οἱ ὀρεινοὶ κλάδοι τοῦ Tien-Chan. Ἐκτείνονται καὶ ἐπιμηκύνονται, ἀπομακρύνονται τὰ μὲν ἀπὸ τὰ δέ, ὅταν εὑρίσκουν ἀρκετὴν ἔκτασιν, ὅπως ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Tchou καὶ τοῦ Ili. Πλησιάζουν ἄλληλα, συσσωρεύονται καὶ ἀνυψοῦνται τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δέ, ὅταν ἡ ἔκτασις σμικρύνεται, ὅπως εἰς τὸ Nan-Chan. Ἄλλοτε ἀνελίσσονται ἀπόκρημνα καὶ ἀκίνητα παρὰ τυχὸν εὑρισκόμενα ἐμπόδια, ὅπως εἰς τὸ Tsin-ling-Chan, ζητοῦντα πάντοτε πλευρικὴν ἐπιμήκυνσιν, καὶ ἄλλοτε τοὐναντίον τὰ βλέπομεν ἐκτρεπόμενα καὶ καμπτόμενα ὑπὸ τῶν ἐμποδίων αὐτῶν. Κατ' ἀρχὰς ἡ κυριαρχοῦσα διεύθυνσις ΒΔ-ΝΑ ἢ Δ.ΒΔ-Α.ΝΑ εἶναι κοινὴ εἰς ὅλας τὰς πτυχάς. Ὀνομάζομεν αὐτὰς τὰς πτυχὰς ἢ αὐτὰ τὰ κύματα συνολικῶς μὲ τὸ ὄνομα *ἀλταΐδες*. Εἰς τὴν Εὐρώπην, αἱ δέσμαι τῶν πτυχῶν θραύονται καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ρηξιγενῶν προεξοχῶν (horsts), αἱ ὁποῖαι ἀπομένουν ὄρθιαι δίκην πλαισίου, γεννῶνται νέαι δέσμαι πτυχῶν. Εἰς τὴν Ἀσίαν παράγεται κάτι τι τὸ ἀνάλογον».

Αἱ *«ἀνατολικαὶ ἀλταΐδες»* ἀποτελοῦνται κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τὴν μᾶζαν τοῦ Ordos, ἐκτείνονται δὲ περαιτέρω μὲ τὰς πτυχώδεις ὀροσειράς των διὰ τῆς χερσονήσου τῆς Ἰνδοκίνας, τῶν νήσων Sundai καὶ τῶν Φιλιππινῶν.

Εἰς τὰς ἀλταΐδας ὁ Suess κατατάσσει καὶ τὸ *βαρισκιτικὸν καὶ ἀρμορικανικὸν ὀρεινὸν τόξον*, τὰς πτυχὰς τῆς Ἰσπανικῆς *Meseta* καὶ τὴν *κορσικοσαρδηνικὴν* ὀρεινὴν μᾶζαν.

Γ. Κ. Γ.

— **ἀλταΐδες *ἀφρικανικαὶ*** (afrikanischen Altaïden) */Παλαιογεωγρ./*. Οὕτω καλοῦνται πτυχώδεις ὀροσειραὶ τῆς Ἀφρικῆς γεννηθεῖσαι κατὰ τὴν ἀνθρακικὴν περίοδον τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς γῆς. Ἐκτείνονται νοτίως τοῦ ὄρους Ἄτλαντος.

Γ. Κ. Γ.

Ἀλτάϊρ (Altaïr) *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ λαμπρότατος τῶν ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ *Ἀετοῦ* (α Ἀετοῦ). Ἡ ὀνομασία αὕτη προέρχεται ἐκ συγκοπῆς τοῦ ὀνόματος *«Ἐλ-νέσρ ἐλ-τάϊρ»*, ὑπὸ τὸ ὁποῖον φέρεται ὁ ἀστὴρ οὗτος παρὰ τῷ Οὐλοὺγ Βέη καὶ τὸ ὁποῖον σημαίνει *«ἱπτάμενον ἀετὸν»* (παρὰ Χρυσοκόκκῃ *«γῦπα πετόμενον»*. Οἱ Πέρσαι ἀστρονόμοι ἐκάλουν τὸν ἀστέρα τοῦτον κατὰ βεβαίωσιν τοῦ Νασὶρ Ἐδδὶν (σ. 32) δι' ἀναλόγου ὀνόματος, ἤτοι *«Σαχὶν ταραζέντ»* σημαίνοντος *«ἅρπαγα ἱέρακα»*. Ὁ ἀστὴρ οὗτος εἶναι περίπου πρώτου μεγέθους (0,89), εὐκόλως δὲ ἀναγνωρίζεται ἐκ τοῦ ὅτι ἔχει ἑκατέρωθεν αὐτοῦ καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν δύο ἄλλους μικροτέρους ἀστέρας τὸν β καὶ τὸν γ Ἀετοῦ. Ὁ Ἀλτάϊρ εἶναι λευκοκίτρινος τὸ χρῶμα, φασματοσκοπικῶς δὲ ὑπάγεται εἰς τὸν τύπον τοῦ Σειρίου (A_5). Ἡ ἐτησία ἰδία κίνησις αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 0'',65, ἡ δὲ ἀκτινικὴ ταχύτης μεθ' ἧς πλησιάζει τὴν Γῆν ἰσοῦται περίπου πρὸς 36 χιλιόμετρα κατὰ δευτερόλεπτον. Ἡ παράλλαξις τοῦ ἀστέρος τούτου εἶναι 0'', 23, ἡ δὲ ἀπὸ τῆς Γῆς ἀπόστασίς του ἰσοῦται πρὸς 14, 17 ἔτη φωτός. (Βλ. καὶ Ἀετός).

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

ἀλταΐτης (Altait) *[Ὀρυκτολογ.]*. Ὀρυκτὸν παρουσιαζόμενον εἰς κρυστάλλους τοῦ κυβικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος, ὡς καὶ χειροπληθὲς καὶ εἰς κοκκιοπαγῆ συσσωματώματα. Ἔχει σχισμὸν ἀτελῆ, θραῦσιν ἐπίπεδον ὀστρεοειδῆ, σκληρότητα 3—3½ βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 8,1—8,2, χρῶμα κασσιτερόλευκον κιτρινίζον. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι τελλυριοῦχος μόλυβδος (PbTe), μὲ 61,8% μόλυβδον, 38,2% τελλύριον καὶ μὲ ὀλίγον ἄργυρον. Εὑρίσκεται εἰς τὸ ὄρη *Ἀλτάϊα* (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του), Καλιφορνίαν, Κολοράδον, Νέον Μεξικόν, Χιλήν, Βιρμανίαν, Β. Καρολίναν, Βρεττανικὴν Κολομβίαν καὶ Ἀγγλίαν. Παρασκευάζεται καὶ τεχνητῶς.

Γ. Κ. Γ.

Ἀλταίτιγκ (Altötting ἢ Alten-Otting. Κωμόπολις τῆς Βαυαρίας, κειμένη 85 χιλιόμετρα ΒΔ τοῦ Μονάχου. Ἔχει περὶ τὰς 6 χιλιάδας κατοίκων. Κατέστη ὀνομαστὸς τόπος προσκυνήματος ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ παρεκκλησίου, κτισθέντος τῷ 696 μ. Χ. Εἰς αὐτὸ φυλάσσονται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α' αἱ καρδίαι τῶν ἡγεμόνων τῆς Βαυαρίας. Πλησίον τοῦ Ἀλταίτιγκ εὑρίσκεται ἡ ἀλκαλικὴ ἰαματικὴ πηγὴ *Γεωργκομπροῦννιν*.

Κ. Μ. Κ.

Ἄλταμ (Altham). Πολίχνη τῆς Ἀγγλίας ἐν Λάνκασαϊρ, ἀπέχουσα 5 χιλ. ἀπὸ τοῦ Ἄκκριγγτον. Κάτοικοι 500. Ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων, τούβλων, ὑελουργεῖα, ἀνθρακωρυχεῖα.

Ἀλταμάχα (Altamaha ἢ Alatamaha). Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Γεωργίας, ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν μετὰ ροῦν 225 περίπου χιλιομέτρων.

Ἀλτάμερ (Althamer), ***Ἀνδρέας*** (1498—1564). Κατὰ τὴν τότε συνήθειαν ἐξελληνίσας τὸ ὄνομά του, κατὰ πιστὴν μετάφρασιν, ἐλέγετο Palaeosphyra. Γερμανὸς λουθηρανὸς θεολόγος, ἐργασθεὶς πολὺ διὰ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ διάδοσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως ἐν ἄνω Σιλεσίᾳ. Ἔγραψε σχόλια εἰς τὸν Τάκιτον, εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰακώβου ἀδελφοθέου, ἣν ὑπετίμα, κατήχησιν (α' ἔκδ. 1528) καὶ ἄλλα.

Δ. Σ. Μ.

Ἀλταμιρα (Sierra de Altamira). Μικρὰ ὀροσειρὰ ἐν τῇ κεντρικῇ Ἰσπανίᾳ μεταξὺ τοῦ Τάγου καὶ τοῦ Γουαντιάνα.

—**Ἀλταμίρας *σπήλαιον*** *[Προϊστ. Ἀρχαιολ.]*. Εἰς τὴν ἐν Ἰσπανίᾳ παρὰ τὸν Santander *Ἀλταμίραν* ἢ *Ἀλταμοῦραν* ἀνεκαλύφθη σπήλαιον προϊστορικῆς ἐποχῆς, χρησιμεῦσαν, πιθανώτατα, ὡς κατοικία τῶν παλαιῶν τρωγλοδυτῶν καὶ σπηλαιοβίων ἀνθρώπων. Τὸ σπήλαιον τοῦτο, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀποκαλυφθεισῶν ἐν αὐτῷ γραπτῶν ἀπεικονίσεων ζῴων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπερέχει προδήλως τόσον κατὰ τὴν ἐντέλειαν τῆς ἐξεργασίας, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἀφθονίαν ἐν τῇ ἀναπαραγωγῇ, ὁ βόνασος (bison), συμπεραίνεται, ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς Μαγδαληναίας ἐποχῆς τῆς παλαιᾶς τετάρτης περιόδου τοῦ σχηματισμοῦ τῆς γῆς, καθ' οὓς καιροὺς ὁ ἄνθρωπος παρουσιάζεται ἱκανῶς ὁπωσδήποτε ἀνεπτυγμένος. Αἱ ἐζωγραφημέναι μορφαὶ τοῦ σπηλαίου τῆς Ἀλταμίρας δύναται νὰ θεωρηθοῦν, ὅτι προέρχονται ἀπὸ τοῦ 25—15.000 π. Χ.

Ἀνῆκον δὲ οἱ ἄνθρωποι οἱ ζήσαντες ἐν τῷ

Ὁ προϊστορικὸς ἄνθρωπος διακοσμῶν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σπηλαίου τῆς Ἀλταμίρας, ὅπως τὸν ἐφαντάσθη σύγχρονος ζωγράφος.

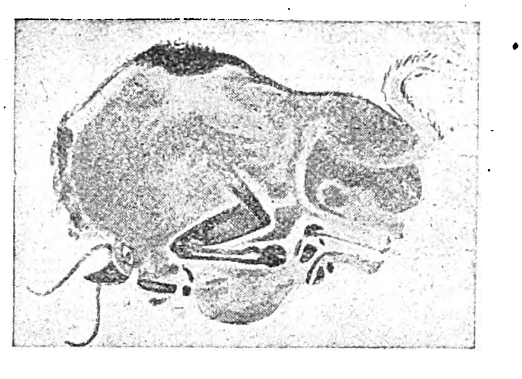

Μία τῶν ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς Ἀλταμίρας εἰκόνων παριστῶσα βόνασον.

σπηλαίῳ τῆς Ἀλταμίρας εἰς τὸν τύπον τῶν δολιχοκεφάλων καὶ εἶχον *κεφαλικὸν δείκτην* κατώτερον τοῦ 75. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς γραπτὰς ἀπεικονίσεις τοῦ σπηλαίου, αὗται περιελάμβανον ζῷα συνήθη καὶ γνώριμα εἰς τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἰδίως τὸν τάρανδον καὶ τὸν βόνασον, εἶχον δὲ χρωματισθῆ δι' ἐρυθροῦ καὶ μέλανος χρώματος. Τὸ σχέδιον τῶν συνθέσεων αὐτῶν εἶναι ἱκανῶς διαυγὲς καὶ ἀκριβές, τὰ δὲ ἀπεικονιζόμενα ζῷα ἐνέχουν κίνησιν, ζωηρότητα καὶ ἀληθοφάνειαν, τὴν ὁποίαν ματαίως πολλάκις ἀναζητεῖ κανεὶς εἰς πολὺ μεταγενεστέρας ἐποχάς. Τοῦτο ἀποδεικνύει δύο τινά: ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν κατεσκευάζοντο τὰ γραπτὰ ὁμοιώματα τῆς Ἀλταμίρας καὶ τῶν ἄλλων συγχρόνων της περίπου περιοχῶν (Combarelles, Font-de-Gaume κ.τ.λ.) εἶχε σχηματισθῆ καλλιτεχνική τις παράδοσις ἱκανῆς σημασίας καὶ ἀφ' ἑτέρου, ὅτι οἱ πανάρχαιοι ἐκεῖνοι καλλιτέχναι, δημιουργοῦντες μακρὰν πάσης σχολῆς καὶ παντὸς κενοῦ ἢ ξηροῦ δόγματος, ἠδύναντο ν' ἀπομιμῶνται καὶ ν' ἀντιγράφουν τὴν φύσιν μὲ ἐνδιαφέρουσαν ἐπιτυχίαν.

Ι. Μ. Π

Ἀλταμίρα (Altamira), ***Πέτρος***. Ἰσπανὸς δραματικὸς ποιητὴς ζήσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Κατέγινεν ἰδίως εἰς τὸ ἰσπανικὸν λογοτεχνικὸν εἶδος τῶν «Antos sacramentales», δραματικῶν συνθέσεων ἀναλόγων πρὸς τὰ ἡμέτερα *«μυστήρια»*.

Ἀλταμιράνο (Altamirano), ***Ἰγνάτιος—Ἐμμανουήλ***. Μεξικανὸς πολιτικὸς καὶ φιλόλογος γεννηθεὶς τῷ 1833 καὶ ἀποθανὼν ἐν Σὰν Ρέμο τῷ 1893. Κατήγετο ἐξ ἐρυθροδερμῶν καὶ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν κατὰ τῶν Γάλλων πόλεμον. Ἔγραψε πλεῖστα μυθιστορήματα.

Ἀλταμοῦρα (Altamura). Πόλις τοῦ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ νομοῦ τοῦ Μπάρι, ἀπέχουσα περὶ τὰ 45 χιλ. ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου πρωτευούσης, ἧς εἰς τὰ ΝΔ κεῖται. Ἱδρύθη τῷ 1220 παρὰ τοῦ Φρειδερίκου Β' ὅστις ἐπέτρεψε τῷ 1232 νὰ συνοικισθῇ ὑπὸ Ἑλλήνων ἀστέγων, τῶν περιφερομένων ἀνὰ τὴν νότιον Ἰταλίαν. Ἔχει ὡραίαν μητρόπολιν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ἡ περὶ τὴν πόλιν περιοχὴ εἶναι εὐφορωτάτη. Τὰ μεσαιωνικὰ τείχη της, ἀνεγερθέντα ὑπὸ Φρειδερίκου Β', ἐκτίσθησαν ἐπὶ τῶν τειχῶν ἀρχαίας πόλεως ἀγνώστου ὀνόματος. Κάτοικοι 2ο616. Εἶναι πατρὶς τοῦ μουσικοσυνθέτου Μερκαδάντε.

Δ. Ε. Μ.

Ἀλταμούρα (Altamura), ***Φραγκῖσκος-Ξαβέριος-Ραφαήλ***. Ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Φότζια τῷ 1826. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς Νεαπόλεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀργότερον ἐγένετο καθηγητής. Τὰ θέματά του ἐξέλεγεν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν καὶ δὴ τὴν ἱεράν. Ἄριστα τούτων θεωροῦνται: «Ὁ προφήτης Νάθαν», «Ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἰεφθάε» καὶ «Ὁ Ἰησοῦς καὶ ἡ μοιχαλίς».

Ἀλταμούρας, ***Ἰωάννης***. Ἕλλην ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας τῷ 1852 καὶ ἀποθανὼν ἐν Σπέτσαις τῷ 1875. Ἦτο υἱὸς δύο καλλιτεχνῶν, τοῦ Ἰταλοῦ ζωγράφου Ξαβερίου Ἀλταμούρα (βλ. ἀνωτέρω) καὶ τῆς Ἑλένης Ἀλταμούρα, ἐπίσης ζωγράφου, καταγομένης ἐκ τῆς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας τῶν Σπετσῶν Μπούκουρη. Ἡ μήτηρ τοῦ καλλιτέχνου ἐγεννήθη ἐν Σπέτσαις τῷ 1821, καθ' ἃς ἡμέρας ἡ νῆσος ἐκήρυττε τὴν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπανάστασιν, εἰς ἣν ἔλαβε μέρος ὁ πατὴρ αὐτῆς. Παιδιόθεν ᾐσθάνετο ἀκαταμάχητον κλίσιν πρὸς τὴν γραφικήν. Ὁ πατήρ της, ἀνὴρ ἔχων ἀνωτέρας ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς του, ἠθέλησε νὰ καλλιεργήσῃ τὸ πρὸς τὴν τέχνην αἴσθημα τῆς θυγατρός του καί, μόλις ἄγουσαν τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας της, ἔφερεν αὐτὴν εἰς Νεάπολιν, ὅπως διδαχθῇ τὴν ζωγραφικὴν εἰς ἐργαστήριον διακεκριμένου ζωγράφου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ τέχναι δὲν εἶχον λάβει ἐν Ἑλλάδι ὤθησίν τινα, μόλις δὲ ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ, λειτουργοῦν κατ' ἀρχὰς ὡς Κυριακάτικη σχολὴ καὶ εἶτα ὡς νυκτερινὴ τοιαύτη, ἐδιδάσκετο ἡ ἰχνογραφία. Τὰ ἤθη ἄλλως τε τῆς ἐποχῆς δὲν ἐπέ-

Digitized by Google

τρεπον τὸν μετὰ τῶν ἀρρένων μαθητῶν σύγχρωτισμὸν νεανίδων. Ἡ ἐπιθυμία της οὕτως, ὅπως μεταβῇ εἰς καλλιτεχνικόν τι κέντρον ἐν Εὐρώπῃ, εὗρε σύμφωνον τὸν πατέρα της, οὕτω δὲ μετήχθη εἰς Νεάπολιν. Ἡ Ἑλένη Μπούκουρη εἶναι ἡ πρώτη Ἑλληνὶς ζωγράφος, μαθητεύουσα δὲ ἐν

Ἰωάν. Ἀλταμούρας.

τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Ἀλταμούρα, ἔφερεν ἀνδρικὸν ἔνδυμα, πάντες δὲ ἐθεώρουν ταύτην ὡς Ἕλληνα νεανίαν, μὴ ἐξαιρουμένου καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτῆς, πρὸς ὃν αὐτὴ ἔτρεφεν ἄπειρον θαυμασμόν. Ἡ Ἑλένη Μπούκουρη παρασυρθεῖσα ἀπὸ ἀναπτυχθέντος πρὸς τὸν διδάσκαλόν της τρυφεροῦ αἰσθήματος, ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν τὸ μυστικόν, τὸ αἴσθημα δὲ τοῦτο κατέληξεν εἰς γάμον. Ἐκ τοῦ ἐρωτικοῦ τούτου εἰδυλλίου ἐγεννήθησαν τρία τέκνα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἷς ζωγράφος, ἀποθανὼν τῷ 1907 ἐν Παρισίοις, μία κόρη ἡ Σοφία καὶ ὁ Ἰωάννης Ἀλταμούρας.

Οὗτος κυρίως ἐκληρονόμησε τὸ τάλαντον τῶν γονέων του, παρ' ὧν ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς γραφικῆς. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐζωγράφησε θαλασσίας σκηνὰς τῶν Σπετσῶν, τὰς ὁποίας ἰδὼν ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἐξετίμησε δεόντως καὶ προεῖδεν, ὅτι θὰ ἠδύνατο ὁ νεανίας, ἐκπαιδευόμενος συστηματικώτερον, νὰ ἀποβῇ ζωγράφος μεγάλης ἀξίας. Ἀνέλαβεν οὗτος ἰδίαις δαπάναις, τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτοῦ καὶ τὸν ἀπέστειλεν εἰς Κοπεγχάγην ὅπως συμπληρώσῃ τὰς σπουδάς του εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν σχολὴν τῆς πόλεως ταύτης, ἐκεῖ δὲ ἐπεράτωσε ταύτας διακρινόμενος μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν του καὶ δεικνύων ἰδιαιτέραν κλίσιν εἰς τὴν θαλασσογραφίαν. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Ἀλταμούρας ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν θαλασσογραφίαν, πάντα δὲ τὰ ἔργα του εἶναι θαλασσιναὶ σκηναὶ καὶ ναυμαχίαι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ φύσις ἐπροίκισεν αὐτὸν δι' ἰσχυροτάτου ταλάντου, τὸν διακρίνει δὲ ἡ ἀκρίβεια τῶν παραστάσεων καὶ ἡ ἐντέλεια τῆς προοπτικῆς, πρὸς δὲ ἡ διαύγεια τῆς ἑλληνικῆς ἀτμοσφαίρας, καὶ ἡ ζωή, ἡ κίνησις καὶ οἱ ζωηροὶ χρωματισμοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ φωτός. Ζήσας εἰς μίαν τῶν γοητευτικωτέρων νήσων τοῦ Σαρωνικοῦ ἐνεβάθυνε, καίτοι παιδίον ἀκόμη, εἰς τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς φύσεως, τὴν ὁποίαν ἀπέδωκε μετὰ ἐξαιρετικῆς χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀναβλύζει ἡ ποίησις τῶν θαλασσίων σκηνογραφιῶν καὶ τῶν γραφικῶν ἀκτῶν, καταπλήσσει δὲ ἡ κίνησις τῆς θαλάσσης καὶ ἡ διαφάνεια αὐτῆς. Οἱ διασωζόμενοι πίνακες αὐτοῦ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀποτελοῦν ἔργα τασσόμενα μεταξὺ τῶν ἀρίστων, τὰ ὁποῖα παρήγαγεν ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ τέχνη, ἥτις πρὸ μικροῦ εἶχεν ἀρχίσει ἀναγεννωμένη, διεκρίνοντο δὲ ἤδη ὁ ζωγράφος Βρυζάκης, ὁ ἀρχαιότερος τῶν Ἑλλήνων ζωγράφων, καὶ οἱ μαθητεύοντες ἐν Μονάχῳ εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Πιλέττη Νικόλαος Γκύζης καὶ Νικηφόρος Λύτρας. Ὁ Ἀλταμούρας ἦτο ὁ πρῶτος παρ' ἡμῖν θαλασσογράφος. Εἷς τῶν ὡραιοτέρων του πινάκων εἶναι ὁ ἀνηρτημένος ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, παριστῶν τὴν παρὰ τὰς Πάτρας ναυμαχίαν. Εἰς αὐτὸν ἡ κίνησις καὶ ἡ ζωὴ εἶναι καταφανεστέρα πάσης ἄλλης, ἀποτελεῖ δὲ μίαν ἐπικὴν παράστασιν τῶν ἡρωϊκῶν μαχῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ἀποτελουμένου ἐξ ἐμπορικῶν σκαφῶν, ἀντιτασσομένου ὅμως νικηφόρως κατὰ τῶν δικρότων τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου. Ἄλλαι εἰκόνες αὐτοῦ εὑρίσκονται εἰς ἰδιωτικὰς συλλογάς, μία δὲ κατεχομένη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξ. Διομήδους, παριστῶσα ἀκτὴν ἐν ὥρᾳ νυκτός, εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἐξ ὅσων παρήγαγεν ὁ χρωστὴρ τοῦ Ἀλταμούρα. Ἔργα τινὰ αὐτοῦ διασώζονται ἐπίσης παρὰ τοῖς ἀπογόνοις αὐτοῦ, μερικὰ δὲ τούτων κατέχει ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Δημητρ. Στυλ. Δημητριάδης. Ἐκτὸς τῶν πινάκων τούτων, ὁ καλλιτέχνης εἶχε καταλίπει πολυάριθμα σχεδιάσματα, τὰ ὁποῖα ἐπίσης εἶναι μεγίστης ἀξίας. Ταῦτα ἡμέραν τινὰ εὑρέθησαν πωλούμενα εἰς τὰ ἐργαστήρια τοῦ Δημοπρατηρίου, τὰ πλεῖστα δὲ τούτων ἠγοράσθησαν ὑπὸ τῶν Νικολ. καὶ Σταμ. Βαφειαδάκη, οὕτω δὲ περιεσώθησαν ἐκ τῆς καταστροφῆς. Ἀλλὰ τὸ στάδιον τοῦ Ἕλληνος ζωγράφου ὑπῆρξε βραχύτατον. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα ἀπέθανεν εἰς νεαρωτάτην ἡλικίαν. Ὁ τάφος του εὑρίσκεται ἐν τῷ νεκροταφείῳ Ἀθηνῶν δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ, οὐχὶ μακρὰν τῆς κυρίας εἰσόδου. Παρ' ὅλην τὴν βραχεῖαν σταδιοδρομίαν τοῦ καλλιτέχνου, τὸ ἀπομεῖναν ἔργον του εἶναι ἀξιοσημείωτον καὶ ὡς ἔργον τέχνης καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναγεννήσεως τῆς γραφικῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι. ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ι. ΑΛΤΑΜΟΥΡΑ: *Ἡ Ναυμαχία τῶν Πατρῶν.*
[Ἀπόκειται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν.] [*Φωτογρ. Σπ. Ναουμίδου.*]

ἀλτάνα· βλ. ἀλιτάνα.

Ἀλτάνα (*Σουλτὰν-Μπαχσέ*). Χωρίον τῆς περιφερείας Ἀνακτορίου τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολ. Θράκης. Τῷ 1920 ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς ἠρίθμει 246 κατοίκους Δ. Ε. Μ.

Ἀλτάνης. —1) *Ἀθανάσιος.* Ἀγωνιστὴς ἐκ Δωρίδος πεσὼν εἰς Ἀγόργιανην. —2) *Κωνσταντῖνος,* ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὸν Ἀετόν. Γ. Δ. Κ.

Ἀλτάνο (Altano) /*Ναυτ. Γεωγρ.*/. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς Σαρδηνίας (πλάτ. 39° 13' 30", μῆκος 8° 22' 20" Ἀν. Χάρτης Ἀγγλικὸς 161a: (Sardinia Southern portion). Εἰς ἀπόστασιν ἡμίσεος μιλλίου ἀπ' αὐτοῦ ἐπικίνδυνος ὕφαλος μετὰ σκοπέλου ἀναδύοντος, *Πορρὶ* (Porri), ἀπὸ τὴν ὁποίαν φυλάσσεταί τις διὰ τοῦ σκοτεινοῦ τομέως τοῦ φάρου τῆς βραχονησῖδος *Γκιγγέτα* (Ghinghetta), εὑρισκομένης $1^1/_4$ μιλ. νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἀλτάνο* καὶ πρὸ τοῦ λιμένος *Σκοῦζο* (Scuso). Σ. Ε. Λ.

Ἀλτὰρ ντὲ λὸς Κολλάνες. Ἓν ἐκ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἰσημερινοῦ (Ecuador) τῆς Ἀμερικῆς ἡφαιστείων πρὸς Α τοῦ Ριοβάμβα, οὗτινος ἡ πρὸ τοῦ κρατῆρος κορυφὴ εὑρίσκεται εἰς ὕψος 5401 μ. Δ. Ε. Μ.

Ἀλτάρε (Altare). Πολίχνη τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Γενούης. Κάτοικοι 3500. Παρὰ τὴν πόλιν τὸ ὁμώνυμον «*στενὸν τοῦ Ἀλτάρε*» μήκους 495 μέτρων, τὸ χωρίζον τὰ Ἀπέννινα ἀπὸ τῶν Ἄλπεων καὶ τὸ ὁποῖον κατέστησαν περίφημον αἱ ἐκστρατεῖαι τοῦ Μασσένα καὶ τοῦ Ναπολέοντος. Εἰς τὰ περίχωρα ὑπάρχουν ὀρυχεῖα λιγνίτου.

Ι. ΑΛΤΑΜΟΥΡΑ: *Φάρος.*
[Ἰδιοκτησία Δημ. Δημητριάδου.]
[*Φωτογ. Σπ. Ναουμίδου.*]

Ἀλταρέλλο (Capo Altarello) [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Ἡ νοτιοανατολικὴ ἐσχατιὰ τῆς, ἐν τῇ συστάδι τῶν Αἰγάδων νήσων (βλ. λ.) παρὰ τὴν ΒΔ ἐσχατιὰν τῆς Σικελίας, νήσου *Λεβάντζο* (Levanzo, ἀρχ. *Φορβαντία*) τῆς κατέναντι τῆς πόλεως Τράπανι (ἀρχ. *Δρέπανον*). Γεωδαιτικαὶ συντεταγμέναι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τριγωνισμοῦ τοῦ ἰταλικοῦ κράτους: Πλάτ. 37°59'32", μῆκ. 12°19'17", χάρται ἀγγλικοί: 189 Trapani to Marsalla and Aegadean islands. 170 Cefalù to Mazzara including the island of Ustica. Σ. Ε. Λ.

Ἀλταρὸς (Altaroche), *Μαρία-Μιχαήλ.* Λογοτέχνης Γάλλος (1811—1884), γεννηθεὶς ἐν Ἰσσουάρ. Διετέλεσε διευθυντὴς παρισινῶν θεάτρων, κυρίως δὲ τοῦ Ὠδείου (1850—1852).

Ἀλτβάσσερ (Altwasser). Βιομηχανικὴ κωμόπολις τῆς Σιλεσίας, ἑνωθεῖσα τῷ 1919 μετὰ τῆς πόλεως *Βάλντενμπουργ.* Δ. Ε. Μ.

Ἀλτέα (Altea) [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Πόλις παράλιος εἰς τὴν ΝΑ ἀκτὴν τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀλικάντε. Κάτοικοι 6179. Μεγάλη παραγωγὴ πρωΐμων καρπῶν. Ὡραῖον ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς (Πλάτος 38°35'40", Μῆκος 0°03'00" Δυτικὸν) μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου *Πουέντα Ἀλβίρ* (Puenta Albir) καὶ *Κάβο Τοΐξ* (Cabo Toix) εἰς ἓν μίλλιον νοτίως τῆς ἐκβολῆς τοῦ *Ἀλγκάρ* (Rio Algar). Ὁ βυθὸς του 5—9 ὀργυιῶν πηλώδης εἶναι λίαν ἐπίβολος εἰς τὰς ἀγκύρας καὶ τὸ ἀγκυροβόλιον ἀνεμοσκεπὲς δι' ὅλους τοὺς καιροὺς πλὴν τῶν ἀνατολικῶν ἀπὸ Μεσαπηλιώτου ἕως Νότου. Ἡ προσγείωσις δὲ εἶναι εὐκολωτάτη, χάρις ἐν ἡμέρᾳ μὲν εἰς τὸ διάκενον ὅπερ παρουσιάζουν εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ πελάγους θεωμένους αἱ ὀροσειραὶ *Κουχιλάντα ντὲ Ρολλντὰν* (Cuchillada de Rolldan) καὶ *Σιέρρα Μπερρόϊα* (Sierra Berroia), τὴν δὲ νύκτα εἰς τὸν φάρον λευκοῦ σκαρδαμύσσοντος φωτὸς τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἀλπὶρ* φωτοβολίας 17 μιλλίων. Ἡ Ἀλτέα, ὡς παγκοίνως πιστεύεται, ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἀλοναὶ (βλ. λ.) τῆς ἀποικίας τῶν Μασσαλιωτῶν. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀλτεία [*Βοτ.*]· κοινὴ ὀνομασία εἰς Κέρκυραν τῆς Alcea rosea L. ἢ Althea rosea Cav. (βλ. ἀλθαία).

Ἄλτεν (Alten). *Σὲρ Κάρολος.* Γερμανὸς στρα-

Digitized by Google

τηγός, ἐκ παλαιᾶς εὐγενοῦς οἰκογενείας τοῦ Ἀννοβέρου, γεννηθεὶς τῷ 1764 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1840. Τῷ 1815, διατελῶν ἀπὸ δωδεκαετίας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἀγγλίας, ἐτραυματίσθη βαρέως ἐν Βατερλώ. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀννόβερον τῷ 1818 ἔγινεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἄλτεν *φιὸρδ* (Alten fjord). Κόλπος τῆς Νορβηγίας, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς Ἄλτενελφ.

Ἀλτένα (Altena). Βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Βεστφαλίας, εἰς τὸ μέσον τῆς κοιλάδος τοῦ Λένι. Ἔχει μεγάλα ἐργοστάσια κατεργασίας σιδήρου, εἶναι δὲ σιδηροδρομικὸν κέντρον. Πλησίον τῆς πόλεως ἐπὶ ἀποκρήμνου ὑψώματος εὑρίσκεται τὸ παλαιὸν φρούριον τῶν κομήτων τῆς Ἀλτένα, ὅπερ ἔγινεν ὁ πυρὴν τῆς σημερινῆς πόλεως, ἤδη διαρρυθμισθὲν εἰς νοσοκομεῖον. Δ. Ε. Μ.

Ἀλτενάου (Altenau). Κωμόπολις τῆς ἐν Γερμανίᾳ πρωσικῆς περιφερείας τοῦ Ἀννοβέρου, ἔνθα ἀξιόλογα μεταλλεῖα ἀργυρούχων, μολυβδούχων, σιδηρούχων καὶ χαλκούχων μεταλλευμάτων καὶ χαλυβδουργεῖα. Κάτοικοι 1837. Δ. Ε. Μ.

Ἀλτενγκάαρντ (Altengaard). Λιμὴν τῆς Νορβηγίας ἐν Φίνμαρκ, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἄλτεν φιόρντ, 53 μίλλια Ν τοῦ Χάμμερφεστ. Παρ' αὐτὸν μετεωρολογικὸς καὶ μαγνητικὸς σταθμός.

Ἀλτενέσσεν (Altenessen). Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Πρωσίᾳ. Ἔχει κατοίκους 40672, ὧν οἱ πλεῖστοι εἶναι ἀνθρακωρύχοι, ἐργαζόμενοι εἰς τὰ πλησίον ὀρυχεῖα. Ἐν αὐτῇ λειτουργοῦσι μηχανολογικά τινα ἐργοστάσια, διενεργεῖται δ' ἐκτροφὴ καὶ ἐμπορία χοίρων. Δ. Ε. Μ.

Ἀλτενκίρχεν (Altenkirchen). Κωμόπολις τῆς Γερμανίας εἰς τὴν ἐν Πρωσίᾳ περιφέρειαν τοῦ Κόμπλεντς (Koblenz). Κάτ. 2825. Παρ' αὐτὴν διαρκούσης τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἐνίκησαν τὴν 4 Ἰουνίου 1796 οἱ Γάλλοι ὑπὸ τὸν Κλεμπὲρ (Kléber) τοὺς Αὐστριακούς, ὧν ἡγεῖτο ὁ πρίγκιψ Φρειδερῖκος τῆς Βυρτεμβέργης. Τὴν 19 Σεπτεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους οἱ Αὐστριακοὶ κατετρόπωσαν τὰ ὑπὸ τὸν Ζουρντὰν γαλλικὰ στρατεύματα, τούτων δὲ τὴν ὑποχώρησιν ὑπερασπίζων ὁ στρατάρχης Μορσὼ ἐτραυματίσθη θανασίμως. Δ. Ε. Μ.

Ἄλτενμπεργ (Altenberg). Κωμόπολις τῆς Γερμανίας εἰς τὴν ἐν Σαξωνίᾳ περιφέρειαν τῆς Δρέσδης. Κεῖται ἀνατολικῶς τῶν Μεταλλοφόρων ὀρέων (Erzgebirge) εἰς ὕψος 747 μ. Εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν πλούσια μεταλλεῖα, ὧν τὰ ἀξιολογώτερα ἀποδίδουσι κασσίτερον. Κάτ. 1776. Δ. Ε. Μ.

— **Ἄλτενμπεργ** (Altenberg). Χωρίον τῆς Γερμανίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Κολωνίας (Πρωσία). Ἐνταῦθα ὑπῆρχε περίφημος μονὴ ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ κόμητος Ἔμπερχαρντ φὸν Μπέργκ, ἤδη διαλυθεῖσα καὶ χρησιμοποιουμένη ὡς ἐργοστάσιον. Ἡ ἐκκλησία τῆς μονῆς, ἥτις σῴζεται, εἶναι γοτθικοῦ ρυθμοῦ, θεωρουμένη ὡς μία τῶν καλυτέρων τοιούτων τῆς Γερμανίας, ἔχουσα μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὴν μητρόπολιν τῆς Κολωνίας. Κάτ. 1803. Δ. Ε. Μ.

— **Ἄλτενμπεργ** (Altenberg). Ὀρεινὸν χωρίον παρὰ τὸ Αἲξ-λὰ-Σαπὲλ (Aix-la-Chapelle, Aachen) τῆς ἐν Γερμανίᾳ πρωσικῆς περιφερείας τοῦ Ρήνου, ἔνθα εὑρίσκονται ψευδαργυροῦχα κοιτάσματα. Κάτ. 1776. Δ. Ε. Μ.

Ἄλτενμπουργ (Altenburg). Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Θουριγγίᾳ, ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ Μεγάλου Δουκάτου τοῦ *Σάξεν-Ἄλτενμπουργ* (Saxe—Altenburg). Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 39 χιλμ. ἀπὸ τῆς Λειψίας ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Ἔχει περὶ τὰς 42600 κατοίκους, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴν βιομηχανίαν, ἰδιαίτατα δὲ μὲ τὴν κατασκευὴν μουσικῶν ὀργάνων, χειροκτίων, σιγαρέττων, μηχανῶν κ.λ.π. Τὸ ἐμπόριον εὑρίσκεται εἰς μεγίστην ἀκμήν. Εἶναι παλαιοτάτη πόλις, τὸ πρῶτον ἀναφερομένη περὶ τὸ 380 μ. Χ. Πλεῖστοι ὅσοι πρίγκιπες Γερμανοὶ ἔσχον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των ἀλληλοδιαδόχως τὸ Ἄλτενμπουργ μέχρι τοῦ 1826, ὁπότε ἐγένετο πρωτεύουσα τῶν δουκῶν τοῦ Σάξεν-Ἄλτενμπουργ, τοιαύτη δὲ παρέμεινε μέχρι τοῦ μεγάλου πολέμου. Τὸ Ἄλτενμπουργ ἔχει θαυμασίας οἰκοδομάς, τῶν ὁποίων ἀξιολογώτεραι εἶναι τὸ θέατρον, καὶ ἰδίως τὸ πλησίον τῆς πόλεως κείμενον δουκικὸν ἀνάκτορον, θεωρούμενον ὡς ἓν ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἀνακτόρων τῆς Γερμανίας. Εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦτο ἐγένετο τῷ 1455 ἡ ἁρπαγὴ τῶν πριγκίπων Ἐρνέστου καὶ Ἀλβέρτου τῆς Σαξωνίας ὑπὸ τοῦ ἱππότου Κοὔρτς φὸν Κάουφουγκεν.

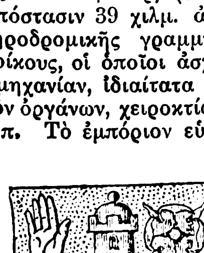

Ἐν Ἄλτενμπουργ συνεκροτήθη ἀπὸ τῆς 20ῆς Ὀκτωβρίου 1568 μέχρι τῆς 9ης Μαρτίου 1569 *θρησκευτικὴ συνδιάλεξις* (*Altenburger Religionsgespraech*) μεταξὺ Διαμαρτυρομένων καὶ Καθολικῶν θεολόγων, πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἐκλέκτορος Αὐγούστου καὶ τοῦ δουκὸς Ἰωάννου Γουλιέλμου τῆς Σαξονίας, ἥτις εἰς οὐδὲν ἀπέληξεν. —Ω.

— **Ἄλτενμπουργ** (Altenburg). Πρότερον ὄνομα τῆς ἐν Τρανσυλβανίᾳ τῆς Ρουμανίας πόλεως *Μέγα Σλάττεν*, ἤδη καλουμένης *Ἀβρουδβάνια* (Abrudbanya). Δ. Ε. Μ.

Ἀλτενστάϊγ (Altensteig). Βιομηχανικὴ κωμόπολις τῆς Βυρτεμβέργης παρὰ τὸν ποταμὸν Νάγολδ. Κάτ. 2507. Δ. Ε. Μ.

Ἄλτενστάϊν (Altenstein). Φρούριον ἐν Θουριγγίᾳ τῆς Γερμανίας, 13 μίλλια ΝΑ τοῦ Ἄϊζεναχ. Ἐχρησίμευεν ὡς θερινὴ διαμονὴ τοῦ δουκὸς τοῦ Σὰξ-Μάϊνιγγεν. Ὁ Ἅγιος Βονιφάτιος, ὁ ἀπόστολος τῶν Γερμανῶν, ἔζησε καὶ ἐκήρυξεν ἐνταῦθα τῷ 724-7 τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, παρ' αὐτὸ δὲ συνελήφθη τῷ 1521 ὁ Λούθηρος, κατόπιν διαταγῆς τοῦ ἐκλέκτορος Φρειδερίκου τοῦ Σοφοῦ.

Ἄλτενστάϊν (Altenstein), ***Κάρολος*** *βαρῶνος τοῦ Stein*. Πρῶσος πολιτικὸς γεννηθεὶς ἐν Ansbach τῷ 1770. Σπουδάσας ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Ἐρλίγγης καὶ τῆς Γοτίγγης εἰσῆλθεν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν. Τῷ 1808 ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους, διατηρήσας αὐτὴν μέχρι τοῦ 1810. Μετὰ τριετίαν διωρίσθη πολιτικὸς διοικητὴς Σιλεσίας, τῷ δὲ 1815 ἐνήργησεν ἐν Παρισίοις μετὰ τοῦ Humboldt τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἁρπαγέντων καλλιτεχνικῶν κειμηλίων. Τῷ 1817 τέλος ἀνέλαβε τὸ τότε νεωστὶ ἱδρυθὲν ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Παιδείας, ὅπερ διετήρησε μέχρι τοῦ 1840. Καὶ δὲν κατώρθωσε μὲν νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ὅλην ἐκπαιδευτικὴν νομοθεσίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε παρασκευάσει, διοικητικῶς ὅμως πολὺ ἐβελτίωσε τὰ σχολεῖα πάντων τῶν κλάδων τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, παρὰ τὸ δυσμενὲς τῶν συνθηκῶν, τὴν τότε πτωχείαν τοῦ κράτους καὶ τὴν κατὰ τῶν διδασκαλείων καὶ τῶν πανεπιστημίων προκατάληψιν.

Ὀλιγώτερον εὐτυχὴς ὑπῆρξεν ὁ Ἄλτενστάϊν ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Καὶ κατώρθωσε μὲν κατόπιν μεγάλης προσπαθείας νὰ διασώσῃ τὴν ἑνότητα τῆς Εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' αὕτη ἡ προσπάθεια αὐτοῦ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ταραχὰς καὶ ἔριδας, αἵτινες πολλὰ ἔσχον τὰ ἐπακόλουθα. Α. Σ.

ἀλτενσταϊνία (Altensteinia H. B. καὶ K.) *[Βοταν]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεϊδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 15 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς. Σ. Μ.

Ἄλτεντορφ (Altendorf). Βιομηχανικὴ πόλις τῆς ἐν Γερμανίᾳ πρωσικῆς περιφερείας τοῦ Ρήνου, παρὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχουσιν ἀξιόλογα ἀνθρακωρυχεῖα τροφοδοτοῦντα τὰ μεγάλα ἐργοστάσια τοῦ Ἔσσεν. Κάτ. 50.000. Δ. Ε. Μ.

Ἄλτενχάϊμ (Altenheim). Ἱστορικὸν χωρίον τῆς Βάδης (Γερμανία), εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ρήνου. Κάτ. 2368. Τῷ 1675 πλησίον αὐτοῦ τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ὑποχωροῦντα προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, φονευθέντος τοῦ στρατηγοῦ Τυρὲν (Turenne). Δ. Ε. Μ.

Ἄλτενχάϊμ (Altenheim), ***Γαβριέλλα Σουμέ, κυρία Μπωβαὶν ντ'***—. Γαλλὶς λογία (1814—1886), γεννηθεῖσα ἐν Παρισίοις, θυγάτηρ τοῦ ποιητοῦ Σουμέ. Ἔγραψε μετὰ τοῦ πατρός της τὰς τραγῳδίας: «Ὁ Μονομάχος» (1849) καὶ «Ἰωάννα Γκρέϋ» (1844). Ἄλλα ἔργα της εἶναι: «Αἱ Μαργαρῖται τῆς Γαλλίας», «Ἱστορία τῆς χριστιανικῆς Ρώμης μέχρι τῶν ἡμερῶν μας» (1862) κ. ἄ.

Ἄλτερ (Alter), ***Φραγκῖσκος-Κάρολος*** (1749—1804). Σοφὸς φιλόλογος καὶ ἑλληνιστὴς Γερμανὸς γεννηθεὶς εἰς τὸ Engelsberg τῆς Σιλεσίας. Κατετάγη εἰς τοὺς ἰησουίτας καὶ εἰδικεύθη εἰς τὴν φιλολογίαν, διορισθεὶς καθηγητὴς εἰς τὴν ἕδραν τῆς ἑλληνικῆς τοῦ γυμνασίου τῆς Ἁγίας Ἄννης, ἀκολούθως δὲ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ γυμνασίου τῆς Βιέννης. Ἐδημοσίευσε 250 διατριβάς, ὑπομνήματα καὶ μελέτας ἐπὶ διαφόρων φιλολογικῶν θεμάτων. Τῷ 1786 ἐξέδωκε κριτικὴν ἔκδοσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ἐπλούτισε μὲ σχόλια καὶ παρατηρήσεις ἐκδόσεις τοῦ Λυσίου, τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Ὁμήρου. Ἐπίσης ἐξέδωκε μετὰ παρατηρήσεων τὸ «ἑλληνικὸν χρονικὸν τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ». Ὁ Ἄλτερ ἐδημοσίευσε καὶ ἐνδιαφέρουσαν μελέτην ἐπὶ τῆς γεωργιανῆς φιλολογίας. ΔΙΟΝ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ἀλτέρια (τὰ) (Halteria) *[Ζῳολ.]*. Ζῷα ἐγχυματικὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *μονήρων*. Ταῦτα ἀποτελοῦσι μικροσκοπικὰς πρωτοπλασματικὰς μάζας καὶ δὲν ἔχουσι καταφανῆ πυρῆνα καὶ μεμβρᾶναν. Ζῶσιν ἐντὸς τῶν γλυκέων ὑδάτων καὶ παρασιτοῦσιν ἐπὶ ἄλλων ζωϊκῶν ὀργανισμῶν. Δ. Ν. Π.

Ἄλτερν (Haltern). Βιομηχανικὴ κωμόπολις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ πρωσικῇ Βεστφαλίᾳ παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Στέβερ καὶ Λίππε. Ἔχει ἐργοστάσια ὑφαντουργίας. Κάτ. 3000. Δ. Ε. Μ.

ἀλτερνανθήρα (Alternanthera Forsk.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαρανθιδῶν* περιλαμβάνον περὶ τὰ 70 εἴδη, πόας ἢ ἡμιθάμνους, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν. Σ. Μ.

ἀλτερνάντερα ἢ *ἐπαλληλανθὴρ* *[Βοτ.]*· συνώνυμον τοῦ ἀλτερνανθήρα (βλ. λ.).

Ἀλτερνία. Πόλις τῶν Καρπετανῶν ἐν Ἱσπανίᾳ (Πτολεμ. 2,6,75). Δύναται νὰ σχετισθῇ πρὸς τὸ *Ἀλτερνόν*, πόλιν σταθμοῦ μεταξὺ Βαλεντίας καὶ Σαιτάβιος, ἐν Ἱσπανίᾳ ἐπίσης. Α. Σ. Α.

Ἀλτὲς (Altès), ***Ἐδουάρδος***. Μουσουργὸς Γάλλος γεννηθεὶς τῷ 1830 ἐν Παρισίοις. Μαθητὴς τοῦ Ἀμπενὶκ διὰ τὸ τετράχορδον καὶ τοῦ Μπαζὲν διὰ τὴν ἁρμονίαν. Ἐχρημάτισε διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας τῆς Μ. Ὄπερας ἀπὸ τοῦ 1879 μέχρι τοῦ 1887 καὶ δεύτερος διευθυντὴς τῆς ἑταιρίας τῶν Συναυλιῶν ἀπὸ τοῦ 1877 μέχρι τοῦ 1881.

Ἄλτες-Λὰντ (Altes Land=*παλαιὰ χώρα*). Εὔφορος περιφέρεια τῆς Γερμανίας παρὰ τὸν Ἄλβιν τῆς Πρωσίας. Δ. Ε. Μ.

Ἀλτζὰκ *[Γεωγρ.]*· βλ. **Ἀλτσάκ.**

Ἀλτζεμπὰρ (Algebar) *[Ἀστρονομ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὁ ἀστερισμὸς τοῦ *Ὠρίωνος*. Ἡ λέξις σημαίνει τὸν «*Γίγαντα*», ἐσφαλμένως δὲ ἀναγράφεται εἰς διάφορα παλαιὰ ἀστρογνωστικὰ βιβλία ὡς *Ἀλτζέμπρα* (Algebra). (Βλ. καὶ Ὠρίων.) Σ. Π.

Ἀλτζεμπχᾶ (Algebha) *[Ἀστρονομ.]*. Ἀραβικὸν ὄνομα τοῦ ἀστέρος γ *Λέοντος*, σημαῖνον «*ἡ χαίτη*». Ὁ ἀστὴρ οὗτος εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ Λέοντος, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομά του, ὡς δὲ παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Struve εἶναι διπλοῦς. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ὁ κύριος ἀστήρ, μεγέθους 2,6, εἶναι πορτοκαλλιόχρους καὶ ὁ συνοδός, μεγέθους 3,8, εἶναι κίτρινος. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Struve ὁ συνοδὸς διαγράφει πλήρη τροχιὰν περὶ τὸν κύριον ἀστέρα ἐντὸς χιλίων περίπου ἐτῶν. (Βλ. καὶ Λέων.) Σ. Π.

Ἀλτζεντὶ (Algedi) *[Ἀστρον.]*. Ἀραβικὸν ὄνομα ἀστέρος τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ *Αἰγόκερω*. Σ. Π.

Ἀλτζερῖνοι· βλ. Ἀλγερῖνοι.

Ἀλτζεχὴτ (Algehed)· ἐκαλεῖτο οὕτω παρὰ τοῖς Ἄραψιν ὁ *Ἱερὸς Πόλεμος* κατὰ τῶν ἀπίστων (Χριστιανῶν).

ἄλτζινη *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς τὴν Κέρκυραν τῆς *λιναρίας*.

Ἀλτηνῶν *ἔρυμα* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (περὶ κτισμ. Δ' 7 σελ. 292) ἔναντι τῆς Δάφνης (Ὀλτωνικῆς) καὶ δέον νὰ ζητηθῇ ἀνατολικῶς τοῦ σημερινοῦ Τοτροκὰν ἐν Σιλιστρίᾳ· ἐκεῖ ἀναφέρεται καὶ πόλις ἢ θέσις *Ἀλτῖνα* (ἢ *Ἀλιδῖνα* κατ' ἄλλην γραφήν, οὐχὶ ἀξίαν ἐγκρίσεως) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως πρὸ τοῦ Δουροστόρου (τοῦ *Δωροστόλου* τοῦ Ἱεροκλέους, ἐν Συνεκδ. 636,4) παρὰ τῷ αὐτῷ Προκοπίῳ (Δ' 11 σελ. 308)· βλ. καὶ λ. **Ἀλτῖνον.** Α. Σ. Α.

ἀλτήρ. Ἀρχαῖον γυμναστικὸν ὄργανον, βάρος ὅπερ ἐκράτουν εἰς χεῖρας οἱ πηδῶντες, ἵνα προσκτῶνται μείζονα ὁρμὴν κατὰ τὸ ἅλμα. *(Κράτης* ἐν «Ἥρωσι» 4· *Ἀριστ.* Περὶ Ζ. πορ. 3: 3, 4· πρβλ. *Ἰουβεν.* 6 421, *Μαρτιάλ* 7.67, 14.49, *Σενέκ.* Ἐπιστ. 56.1, *Μύλλερ* Ἀρχ. Τεχν. § 423.3).

Οἱ ἀρχαῖοι ἀλτῆρες εἶχον διάφορα σχήματα. Ὁ Φιλόστρατος π.χ. ἀναφέρει ἀλτῆρας σφαιροειδεῖς καὶ ἀλτῆρας μακρούς. Ὁ δὲ Παυσανίας περιγράφει ὡς ἑξῆς ἀλτῆρας τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, οὓς εἶδεν ἐν Ὀλυμπίᾳ: «Οἱ δὲ ἀλτῆρες οὗτοι παρέχονται σχῆμα τοιόνδε· κύκλου παραμηκεστέρου καὶ οὐκ ἐς ἀκριβέστατον περιφεροῦς εἰσιν ἥμισυ, πεποίηται δὲ ὡς καὶ τοὺς δακτύλους τῶν χειρῶν διιέναι, καθάπερ δι' ὀχάνων ἀσπίδος». Οἱ ἀρχαῖοι ἀλτῆρες ἦσαν μολύβδινοι ἢ καὶ ἐκ μελανοφαίου σκληροῦ λίθου. Ἐκ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνευρεθέντων λιθίνων ἀλτήρων ἕκαστος ἕλκει βάρος 4629 γραμμαρίων, ἐκ δὲ τῶν ἐν Κορίνθῳ λιθίνων 2018 γραμμαρίων. Ἐπὶ χαλκοῦ δίσκου ἐξ Αἰγίνης παρίσταται ἔφηβος κραδαίνων ἀλτῆρας (βλ. ἀθλητισμός).

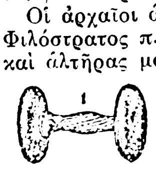

Ἀλτῆρες.
[1) ἐκ ξύλου, 2) ἐκ μετάλλου.]

Τῶν ἀλτήρων χρῆσις κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐγένετο τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες διὰ τὸ σχῆμα ἀπεκάλεσαν αὐτοὺς *βωβοὺς κώδωνας* (Dumb—bells). Οἱ διὰ τὰ γυμναστήρια σήμερον κατασκευαζόμενοι σιδηροῖ ἀλτῆρες ἀποτελοῦνται ἐκ ράβδου ὀλίγων ἑκατοστομέτρων, συναπτού-

Digitized by Google

σης δύο σφαίρας, αἵτινες ἔχουν ἐνίοτε καὶ σχῆμα φακοειδές. Τὸ βάρος τοῦ ἁλτῆρος ποικίλλει ἀπὸ 1—40 ὀκάδων. Διὰ τῶν ἁλτήρων ἐκτελοῦνται παντοειδεῖς ἀσκήσεις ἐν τῇ ἐνοργάνῳ γυμναστικῇ, σκοποῦσαι τὴν ἰσχυροποίησιν τῶν μυῶν καὶ τὴν εὐλυγισίαν τῶν διαρθρώσεων. Οὕτω πᾶσαι αἱ ἐλεύθεραι ἀσκήσεις, αἱ ἐκτελούμεναι τουτέστι δι' ἐλευθέρων χειρῶν, διάφοροι κάμψεις καὶ τάσεις τῶν χειρῶν, στροφαὶ καὶ περιστροφαὶ αὐτῶν καὶ αἰωρήσεις ἐν συνδυασμῷ μετ' ἀσκήσεων τῆς κεφαλῆς, τῶν ποδῶν, τῆς ὀσφύος κλπ., ὡς καὶ διάφορα ἅλματα καὶ καθίσματα, ἐκτελοῦνται, καὶ διὰ τῶν ἁλτήρων, ὁπότε ἡ ὠφέλεια εἶναι ἀνωτέρα, ἐφ' ὅσον τὸ βάρος αὐτῶν, ὅταν εἶναι ἀνάλογον, μεγάλως ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν συστελλομένων μυῶν καὶ ἡ ἀντίδρασις ἐμφανίζεται μείζων.

Ἁλτῆρες μεγάλου βάρους χρησιμοποιοῦνται καὶ εἰς τὰ ἀθλήματα ἄρσεως βαρῶν (βλ. **βαρῶν ἄρσις** καὶ **ἁλτηροβολία**). Σ. ΣΠ.

ἁλτηροβολία. Ἄσκησις διὰ περιστροφῆς τῶν χειρῶν, κρατουσῶν ἁλτῆρας· ταύτην συνίστων οἱ Ἕλληνες ἰατροὶ τῶν ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων· εἰδικῶς περιγράφει αὐτὴν ὁ Ἄντυλλος, παρ' Ὀρειβασίῳ, «περὶ ἁλτηροβολίας», ὡς ἑξῆς: 1) ρίπτονται πρὸς διάφορα σημεῖα μετ' ἐκτάσεως ἢ κάμψεως τῶν χειρῶν· 2) κρατοῦνται προτεινομένων τῶν χειρῶν ἐν ἠρεμίᾳ ἢ βραχείᾳ κινήσει, βαδίζοντος ἢ ἀναπαυομένου τοῦ σώματος, ὡς ἐν ταῖς ἀσκήσεσι τῆς πυγμαχίας· 3) κρατοῦνται, ἐνῷ ἡ ράχις κλίνει, αἱ δὲ χεῖρες κάμπτονται σχετικῶς. Ἐπίσης ὁ Γαληνὸς περιγράφει ἑτέρας περιπλόκους ἀσκήσεις δι' αὐτῆς, ἔτι δὲ ὁ Ἀρεταῖος, ὁ Ἐπίκτητος, ὁ Ἀρτεμίδωρος, Παῦλος ὁ Αἰγινήτης καί τινες Λατῖνοι ἀναφέρουσιν αὐτήν. Ἠσκεῖτο δὲ καὶ ἐπισήμως ἐν ταῖς παλαίστραις καὶ ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων μετὰ τοῦ δρόμου καὶ τῆς πάλης (βλ. *Ἰάμβλιχον βίῳ Πυθαγ.* κεφ. 21 καὶ *Λουκιαν.* ἐν *Λεξιφ* 5, ἔνθα ἀναφέρεται χειροβολία διὰ μολυβδίνων ἁλτήρων). Περὶ τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς κατὰ τοὺς λαμπροὺς κλασσικοὺς χρόνους (600—350 π. Χ.) ὑπάρχουσιν ἀμφισβητήσεις καὶ διχογνωμίαι, ἰδίως μεταξὺ τῶν εἰδικῶς γραψάντων, τοῦ Γερμανοῦ Jüthner, Antik. Turng. καὶ τοῦ Ἄγγλου Gardiner (Greek Athl. Sports καὶ ἐν Journal of Hell. Studies τόμ. 24 σελ. 192 κ. ἑ.). Ἐσώθη παράστασις ἀγγείου ἑλληνικοῦ, νῦν ἐν Βονωνίᾳ, τῶν περὶ τὸ 500 π. Χ. χρόνων, ἔνθα ἐμφανίζεται ὁ παιδοτρίβης καὶ δύο ἔφηβοι, ἀσκούμενοι κατὰ παράγγελμα αὐτοῦ, κρατοῦντες ἁλτῆρας διὰ τῶν ἰσχυρῶς προτεταμένων χειρῶν καὶ βαδίζοντες κανονικῶς. Περὶ τῆς ἐνεργείας τῆς ἁλτηροβολίας ἀναφέρει ὁ Φιλόστρατος (ἐν Γυμν. 55) ὅτι οἱ μὲν μακροὶ τῶν ἁλτήρων γυμνάζουσι τοὺς ὤμους καὶ τὰς χεῖρας, οἱ δὲ σφαιροειδεῖς αὐτά τε καὶ τοὺς δακτύλους. Α.Σ.Α.

ἁλτηροειδὴς *[Ἀστρονομ.]*. Σχῆμα, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ κοσμογονικῇ ἐξελίξει της λαμβάνει ἡ νεφελοειδὴς οὐσία, συμφώνως πρὸς τὴν *θεωρίαν τοῦ See*, ὅστις, εἰς ὑποστήριξιν τῆς πιθανότητος τῆς θεωρίας του, φέρει σειρὰν σχημάτων διπλῶν νεφελοειδῶν, ὁμοιαζόντων μεγάλως πρὸς ἁλτῆρας. Σ. Π.

ἅλτης *[Ἀθλητ.]*· ὁ ἐπιδιδόμενος εἰς τὸ ἅλμα, ὁ μετέχων εἰς ἀγῶνα ἅλματος, ὁ ἔχων ἱκανότητα εἰς τὸ πήδημα.

Ἅλτης ἵππος λέγεται ὁ ἐξασκηθεὶς ὅπως μετέχῃ εἰς ἱππικοὺς ἀγῶνας ἁλμάτων.

Ἄλτης. Βασιλεὺς τῶν Λελέγων ἐν τῇ πόλει Πηδάσῳ, τοῦ ὁποίου ἡ θυγάτηρ Λαοθόη ἐγέννησεν ἐκ τοῦ βασιλέως Πριάμου τὸν Λυκάονα καὶ Πολύδωρον, ὡς ἀναφέρεται ἐν τῇ Ἰλιάδι (Φ 85). Ἐπὶ Στράβωνος ἐδεικνύετο ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἄλτου ἔρημος παρὰ τὸν Σατνιόεντα ποταμὸν (ΙΓ' 584, 585, 605, 50 καὶ 619). Α. Σ. Α.

Ἀλτὶ-Ἀγάτς, *Μέγα—(Γεωγρ.)*· βλ. Ἀγάθη *(Μεγάλη)*.

—**Ἀλτὶ-Ἀγάτς,** *Μικρὸ—[Γεωγρ.]*· βλ. Ἀγάθη *(Μικρά)*.

Ἄλτιγκ (Althing). Ἡ λέξις εἶναι σκανδιναυϊκὴ καὶ σημαίνει συνέλευσιν ἐν γένει, ἐχρησιμοποιήθη ὅμως εἰδικῶς ὡς ὀνομασία τῆς ἰσλανδικῆς Βουλῆς. Ἡ ἵδρυσις τῆς Ἄλτιγκ ἀνάγεται εἰς τὸν Ι' αἰῶνα, μολονότι ἡ ἐπίσημος ἀναγνώρισίς της χρονολογεῖται μόλις ἀπὸ τοῦ 1874, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας παρεχώρησεν εἰς τοὺς Ἰσλανδοὺς συνταγματικὰς ἐλευθερίας. Ἀποτελεῖται ἐκ 34 μελῶν, ἐκλεγομένων διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ ὑπὸ ἓξ ἄλλων ἐκλεγομένων δι' ἀναλογικῆς, διαιρεῖται δὲ εἰς Ἄνω καὶ Κάτω Βουλήν. Ἡ Ἄνω Βουλὴ περιλαμβάνει τοὺς 6 ἀναλογικῶς ἐκλεγομένους καὶ 8 ἄλλους ἐκλεγομένους ὑπὸ τῆς Ἄλτιγκ, μεταξὺ τῶν 34 μελῶν αὐτῆς. Τὰ λοιπὰ 26 μέλη της ἀπαρτίζουν τὴν Κάτω Βουλήν. [Βλ. καὶ λέξιν **Ἰσλανδία.**]

Ἀλτὶ-Καλὲ *[Γεωγρ.]*· βλ. Ἄλκη.

ἀλτικάμηλος (Alticamelus Matthew) *[Παλαιοζ.]* Γένος ὁπληφόρων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *τυλοπόδων* ἢ *καμηλιδῶν*. Εἶναι ζῷα στερούμενα πρώτου καὶ δευτέρου κοπτῆρος καὶ ἔχοντα ἀνὰ τρεῖς προτραπεζίτας ἑκατέρωθεν ἑκάστης σιαγόνος. Τὰ ὀστᾶ τῶν μεταποδίων συνηυξημένα, τὰ δὲ τοῦ τραχήλου, μεταποδίων, μηροῦ καὶ κνήμης ἀσυνήθως μακρά. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων ἀνευρέθησαν ἀπολελιθωμένα εἰς τὰ στρώματα τῆς ἄνω μειοκαίνου περιόδου τοῦ Κολοράδου καὶ τῆς πλειοκαίνου τῆς Νεβράσκας. Θ. Σ.

Ἀλτικιέρο (Altichiero). Ζωγράφος ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Βερώναν τῆς Βορείου Ἰταλίας Ζεβίου (1320-1385). Συνειργάσθη συνεχῶς καὶ πάντοτε εἶναι συνδεδεμένος μετὰ τοῦ *Ἀβάντσο*, ἐπίσης ζωγράφου. Ἔργα του ὑπάρχουν καὶ ἐν Βερώνῃ, ὅπου ἐζωγράφησε τὴν τοιχογραφίαν τῶν Ἱπποτῶν εἰς τὴν Ἁγίαν Ἀναστασίαν, ἀλλὰ κυρίως ἔδρασεν ἐν Παδούῃ. Ἐνταῦθα σημαντικὸν ἔργον του εἶναι αἱ τοιχογραφίαι τοῦ παρεκκλησίου San Felice ἐν τῷ Ἁγίῳ Ἀντωνίῳ (1376), εἰκονίζουσαι βίους ἁγίων καὶ τὴν Σταύρωσιν. Εἰς αὐτὸν ὀφείλονται καὶ τοιχογραφίαι τινὲς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Εἰς τὰ ἔργα του αἰσθάνεταί τις κάτι ἀπὸ τὴν πνοὴν τῶν μεγάλων μορφῶν τοῦ Τζιόττο, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ μία τάσις πρὸς παράστασιν τῆς πραγματικότητος, ἡ ὁποία διαφαίνεται εἰς τὸν ἀκριβέστερον χαρα-

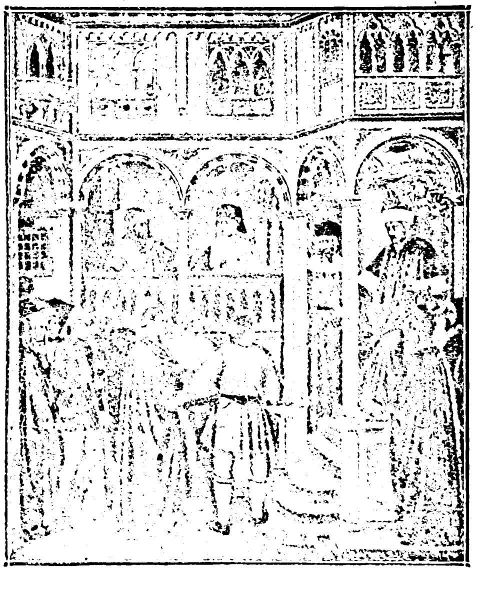

ΑΛΤΙΚΙΕΡΟ ΚΑΙ ΑΒΑΝΤΖΟ: *Ἡ δίκη τῆς Ἁγ. Λουκίας.*

κτηρισμὸν τῶν ἀτόμων, συνδυαζόμενον μὲ τὸν ἱπποτικὸν ρωμαντισμὸν καὶ τὸ θέλγητρον τῶν στρατιωτικῶν ὁμάδων. Τὰ πρόσωπα ἀντιγράφονται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωήν, μὲ τὰς ἐνδυμασίας τῆς ἐποχῆς καὶ τὴν ἐπιφυλακτικὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς αὐλικῆς ζωῆς, τὰ δὲ ἀρχιτεκτονικὰ πλαίσια καὶ κτίρια ἀποδίδουν τὴν πραγματικότητα καὶ ἁρμονίζονται πλαστικῶς πρὸς τὰς πρὸ αὐτῶν μορφάς, ὅλα δὲ ἔχουν μίαν γραφικότητα, ἥτις παρατηρεῖται εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν σκιῶν, εἰς τὴν ἁπαλὴν πλαστικὴν διαμόρφωσιν τῶν σωμάτων καὶ τὸν ἔντονον χρωματισμόν, χαρακτηριστικὰ τῆς Βενετικῆς σχολῆς, ἥτις ἀσφαλῶς θὰ ἐδιδάχθη πολλὰ παρὰ τοῦ Ἀλτικιέρο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. Schubring*, Altichiero und Seine Schule 1898. Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

ἀλτικόλη (ἡ) (Alticola) *[Ζῳολ.]*. Ζῷα τρωκτικὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *μυειδῶν*. Τούτων ὑπάρχουν ἑπτὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰ Ἱμαλάϊα καὶ τὸ Θιβέτ. Τὸ γνωστότερον εἶναι *ἀρτικόλη ἡ ὀρεινὴ* (alticola montosa), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς ὕψος 3.000 καὶ 4.000 μέτρων. Τὸ εἶδος τοῦτο ἀνεκαλύφθη τῷ 1894. Δ. Ν. Π.

Ἀλτικόλη ἡ ὀρεινή.

ἀλτικόσαυρος (Halticosaurus v. Huene) *[Παλαιοζ.]* Γένος δεινοσαύρων ἑρπετῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *χαιλουριδῶν*, ὅπερ ἀνευρέθη ἐντὸς τῶν κοϊπερικῶν διαστρώσεων τοῦ τριασικοῦ συστήματος τῆς Γερμανίας. Θ. Σ.

ἀλτιλίκι (ἐκ τοῦ τουρκ. *ἀλτὶ*=ἕξ)· ἑξάριον, νόμισμα τουρκικὸν ἐκ μίγματος ἀργύρου καὶ ἄλλων μετάλλων, τὸ ὁποῖον ἰσοδυναμεῖ ἀρχικῶς μὲν πρὸς ἕξ, κατόπιν δὲ πρὸς 5 γρόσια. Ν. Μ.

Ἀλτὶν (Altin). Μεγάλη λίμνη τῆς δυτικῆς Σιβηρίας μεταξὺ τῶν *Ἀλταΐων* ὀρέων, μήκους 120 χλμ. Δ. Ε. Μ.

Ἀλτῖνα (ὀρθότερον τοῦ *Ἀλτίνα* καὶ τοῦ *Ἀλδῖνα*).—1) Μεταναστῶν πόλις ἐν Παννονίᾳ ἐπὶ τῆς ἐκ Σιρμίου εἰς Σιγγίδουνον ὁδοῦ.—2) Βλ. **Ἀλτηνῶν ἔρυμα** καὶ **Ἄλτινον.** Α. Σ. Α.

Ἀλτὶν-Κιοπροῦ (=*Χρυσῆ γέφυρα*). Πολίχνη τῆς Μεσοποταμίας ἐν τῷ νομῷ Μοσούλης, ἐπὶ τῆς πρὸς Βαγδάτην ὁδοῦ, ἐπὶ νησῖδος κειμένης ἐν τῷ ποταμῷ Κιοπροῦ-Σοῦ, 105 περίπου χιλιόμετρα Ν. τῆς Μοσούλης. Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ὑπῆρχεν ὡραία γέφυρα (ἐξ ἧς καὶ τὸ τουρκικὸν ὄνομα τῆς πόλεως), ἥτις ὅμως καταρρεύσασα πρὸ 140 ἐτῶν δὲν ἐκτίσθη ἐκ νέου. Ν. Μ.

Ἄλτῖνον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*.— 1) Θέσις ἢ κώμη ἐν Παννονίᾳ ἐπὶ τῆς ἐξ Ἀκυΐγκου εἰς Βιμινάκιον ὁδοῦ, πλησίον τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως παρὰ τὸ νῦν Μοχάκς, ἔναντι τῆς νήσου Μαργαρίτας πρβλ. λ. **Ἀλτηνῶν ἔρυμα** καὶ **Ἀλτῖνα.**

—2) Πόλις τῶν Βενετῶν, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (3, 1, 30) καὶ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (Ε' 214), ἔτι δὲ ὑπὸ τοῦ Πλινίου (Γ' 126), ὅστις καθορίζει αὐτὴν παρὰ τὸν ποταμὸν Σῖλον. Ἡ πόλις αὕτη ὑπῆρξε διάδοχος τῆς πλησίον κειμένης θαλασσοκρατείρας *Σπίνης*, ἑλληνικῆς σημαντικωτάτης ἀρχαίας πόλεως, ἡ ὁποία κατεῖχεν ἅπασαν τὴν περὶ τὴν σημερινὴν Βενετίαν χώραν. Ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Ἀλτίνου τούτου, τὸ ὁποῖον συχνάκις ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Λατίνων καὶ ἐν λατινικαῖς ἐπιγραφαῖς, καταστραφέντος ὑπὸ τοῦ Ἀττίλα τῷ 452 μ. Χ., ἐκτίσθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ περίφημος πόλις *Βενετία*, διάδοχος τῶν Ἑλλήνων θαλασσοκρατόρων Σπινατῶν.
Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀλτῖνος Ἀλτῖνοι παρωνομάζοντο οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἰουλίαν γενεάν. Α. Σ. Α.

Ἀλτὶν-Τάς. Χωρίον τῆς τουρκικῆς Ἀνατολ. Θράκης τῆς περιφερείας Καλλιπόλεως. Ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς εἶχε μετονομασθῆ *Χρυσόλιθος* καὶ εἶχε τῷ 1920 873 κατ.

—**Ἀλτὶν-Τάς** *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Παράλιον χωρίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ Προποντίδι κόλπου τῶν Μουδανιῶν (Ἰντζὶρ λιμάν). Ἀγκυροβόλιον ἀπέχον $4^1/_4$ μίλλια Α. ΝΑ τῶν Μουδανιῶν καὶ $2^1/_4$ δυτικῶς τοῦ *Κουρσουνλοῦ*. Ὄπισθεν τῶν χωρίων τούτων, Κουρσουνλοῦ καὶ Ἀλτιντάς, ὑψοῦται τὸ προσελκῦον τὰς καταιγίδας ὄρος Φιλὰρ Ντάγ, εἰς 1940 πόδας (πλάτ. 40°21'30", μήκ. 28° 58'30". Χάρτ. Ἀγγλ. Calolimno to gulf of Ismid, including Indjir liman). Σ. Ε. Λ.

—**Ἀλτὶν-Τάς** (=*Χρυσῆ πέτρα*). Δῆμος τῆς ὑποδιοικήσεως Κιουτάχια (Κοτυαίου) ἐν τῷ τουρκικῷ νομῷ Προύσης, ΝΑ τῆς πόλεως Κιουτάχια, Β τοῦ Μπανάζ (ὑποδιοικήσεως Οὐσακίου). Ἀριθμεῖ 37 χωρία καὶ 8500 περίπου κατοίκους, ἅπαντας σχεδὸν Μουσουλμάνους. Ὁ τόπος εἶναι πεδινός, παράγων δημητριακὰ καὶ ὄπιον. Ἡ ὁμώνυμος ἕδρα τοῦ δήμου κεῖται εἰς ἀπόστασιν 45 χλμ. ΝΔ τῆς πόλεως τοῦ Κοτυαίου ἐπὶ μικροῦ ποταμίου χυνομένου εἰς τὸν Πουρσὰκ (Θύμβρη). Ν. Μ.

ἀλτιπαρμάκης (ἐκ τοῦ τουρκ. *ἀλτὶ*=ἕξ καὶ *παρμάκ*=δάκτυλος) ἑξαδάκτυλος. **Ἀλτιπαρμὰκ** λέγεται καὶ ἡ πολὺ μεγάλου μεγέθους παλαμίδα. Ν. Μ.

Ἀλτιπαρμάκης, *Θεοδόσιος*. Ἀγωνιστὴς ἐξ Αἴνου, κατελθὼν μετὰ τοῦ Διαμαντῆ τοῦ Ὀλυμπίου καὶ ἐπὶ μακρὸν ὑπηρετήσας ὑπ' αὐτόν. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον προήχθη εἰς τὰς κυβερνητικὰς τάξεις, τῷ δὲ 1825 διωρίσθη χιλίαρχος. Μετὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἰμπραὴμ ἐπολέμησεν εἰς διάφορα μέρη, ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Στερεᾷ, πολλάκις δὲ διεκρίθη, τρὶς τραυματισθείς. Κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν, παρέμεινεν ὑπολοχαγός. Γ. Δ. Κ.

ἄλτιππος (Altippus Dougl.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ὁπληφόρων ἐκ τῆς ὑποομοιογενείας τῶν *ἀγχιθηριδῶν*· βλ. συνών. **παράϊππος**. Θ. Σ.

Ἄλτις. Εἰδικὴ λέξις τῶν Ἠλείων, πιθανῶς ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης μὲ τὸ *ἄλσος*, διὰ τῆς ὁποίας ἐδηλοῦτο ὁ ἱερὸς χῶρος, ὁ περιλαμβάνων τὰ κυριώτατα ἱερά, ἤτοι τὸν ναὸν καὶ μέγαν βωμὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸ Ἡραῖον, τὸ Πελόπιον, τὸ Μητρῷον, τὰ λαμπρότατα ἀφιερώματα τῶν πόλεων καὶ τοὺς ἀνδριάντας τῶν ὀλυμπιονικῶν, τὴν στοὰν τῆς Ἠχοῦς, τοὺς θησαυροὺς τῶν πόλεων, τὸ Πρυτανεῖον καὶ κατόπιν, κατὰ τινα παράβασιν τῆς παλαιᾶς ἀρχαϊκῆς αὐστηρότητος, τὸ Φιλίππειον καὶ τὴν Ἐξέδραν Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, τῶν ὁποίων ἡ θέσις θὰ ἦτο, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀνθρώπων τῆς πρὸ τοῦ 350 π. Χ. ἐλευθέρας πολιτείας, ἔξω τῆς Ἄλτεως. Περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς Ἄλτεως λέγει ὁ Πίνδαρος (Ὀλυμπ. 10 στίχ. 44 κ. ἑ.) ὅτι πρῶτος ὁ Ἡρακλῆς κατεμέτρησε καὶ διεχώρισε καὶ διὰ πασσάλων καθώρισεν ὡς πανιερώτατον ἄλσος διὰ τὸν πατέρα του *Δία* τὴν *Ἄλτιν*, τὰ δὲ ἔξω αὐτῆς προσδιώρισεν ὡς τόπον διαμονῆς καὶ ἑστιάσεως τῶν προσκυνητῶν μέχρι τῆς ὄχθης τοῦ Ἀλφειοῦ, τὸν ὁποῖον ἔταξεν ὡς

Digitized by Google

ἕνα τῶν δώδεκα θεῶν, τὸν δὲ ὑπερκείμενον λόφον ὡς ἱερὸν τοῦ *πάππου* του Κρόνου (τὸ *Κρόνιον ὄρος*). Ὁ αὐτὸς ποιητὴς ὀνομάζει (ἐν Ὀλυμπ. 8 στίχ. 9) τὴν Ἄλτιν εὔδενδρον ἐπ' Ἀλφειῷ ἄλσος τῆς Πίσης. Αἱ ποιητικαὶ αὗται ἐκφράσεις εἶναι περιγραφὴ τῶν πραγμάτων, ὡς καθωρίσθησαν διὰ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἐρευνῶν: εἰς παλαιτάτους δηλαδὴ χρόνους ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἄλσος καὶ βωμὸς τοῦ Διός, ὅπου συνήρχοντο οἱ πλησιόχωροι πρὸς λατρείαν, πανηγυρισμὸν καὶ ἀγῶνας, σὺν τῷ χρόνῳ δέ, διὰ τῆς λαμπρᾶς διοικήσεως τοῦ ἱερατείου, ἀνῆλθεν εἰς περιωπὴν πανελλήνιον καὶ παγκόσμιον ἡ ἑορτή, γενομένης δεκτῆς ὑπὸ πάντων τῆς *Ἐκεχειρίας*, ἤτοι τῆς διακοπῆς παντὸς πολέμου καὶ ἐχθροπραξιῶν κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς. Οὕτως ἡ Ἄλτις ἐτειχίσθη καὶ ἐκοσμήθη δι' ἱδρύσεως μεγαλοπρεπεστέρων ναῶν καὶ ἱερῶν καὶ διὰ τῆς δοθείσης περὶ τὸ 550 π. Χρ. ἀδείας τοῦ νὰ ἱδρύωσιν ἐντὸς αὐτῆς τοὺς ἀνδριάντας των οἱ νικηταί. Τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου χώρου δύναταί τις νὰ σχηματίσῃ διὰ τῆς φαντασίας, ἐὰν ἀναλογισθῇ ὅτι εἰς τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς (170 μ. Χ.), μετὰ τὰς τόσας συλήσεις καὶ διαρπαγάς, ὁ περιηγητὴς Παυσανίας ἀντίκρυσεν ἐντὸς τῆς ἱερᾶς ταύτης Ἄλτεως, πλὴν τῶν περιλάμπρων ναῶν καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς καὶ ἐπ' αὐτῶν σπουδαιοτάτων καλλιτεχνημάτων, ὁλόκληρον δάσος χαλκῶν ἀνδριάντων καὶ ἀγαλμάτων θεῶν, ἡρώων καὶ ἀνδρῶν, ἔργων τῶν πλείστων καὶ ἀρίστων Ἑλλήνων ἀνδριαντοποιῶν. Ἵνα λάβῃ τις ἰδέαν τοῦ πλούτου, ἀναγράφομεν ὅτι ἐν τῷ Ἡραίῳ μόνον εἶδεν ὁ Παυσανίας (Ε' 17, 1—20,6) ἀγάλματα τῆς Ἥρας καὶ τοῦ Διός, τῶν Ὡρῶν, τῆς Θέμιδος, τῶν Ἑσπερίδων, τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης, τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς Λητοῦς, τῆς Τύχης, τοῦ Διονύσου, τῆς Νίκης—πάντα χρυσελεφάντινα, ἔργα τοῦ Σμίλιδος, τοῦ Δορυκλείδου, τοῦ Θεοκλέους, τοῦ Μέδοντος καὶ ἄλλων ἀγνώστων εἰς τὸν περιηγητὴν καλλιτεχνῶν· ἐπίσης εἰς τὸ Ἡραῖον εἶδεν ὁ Παυσανίας τὸν Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλους, τὴν Ἀφροδίτην τοῦ Κλέωνος, τὸν Ἔρωτα τοῦ Βοήθου, τὴν Εὐρυδίκην καὶ Ὀλυμπιάδα, τὸν μὲν πρῶτον μαρμάρινον, τὰς δύο τελευταίας χρυσελεφαντίνας, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ χαλκοῦ· ἐπίσης εἶδεν ἐν τῷ Ἡραίῳ τὴν λάρνακα τοῦ Κυψέλου, κλίνην τινά, τὸν δίσκον τοῦ Ἰφίτου καὶ τὴν χρυσελεφαντίνην τράπεζαν τοῦ Κολώτου. Σημειωτέον ὅτι ὁ Παυσανίας δὲν ἀναγράφει *πάντα* τὰ ἀναθήματα καὶ τοὺς ἀνδριάντας, τὰ ὁποῖα εἶδεν ἐν τῇ Ἄλτει, ἀλλὰ μόνον τὰ «ἀξιολογώτατα αὐτῶν» (Ε' 21, 1) καὶ δὴ παρὰ μὲν τὸ Μητρῷον ὑπὲρ τοὺς 20 Ζᾶνας, ἤτοι χαλκᾶ ἀγάλματα τοῦ Διός, ποιηθέντα λόγῳ ἐπιβληθεισῶν ποινῶν διὰ παραβάσεις· δύο τούτων ἦσαν ἔργα τοῦ Κλέωνος, πολλὰ δὲ ἄλλα ὅμοια ἀφιερώθησαν ὑπὸ ἰδιωτῶν καὶ πόλεων πρὸς τιμὴν τοῦ Διός· περαιτέρω ἀναγράφει πάμπολλα ἀναθήματα, πάντα σχεδὸν χαλκᾶ, τινὰ κολοσσιαίου μεγέθους· ὀλίγων ἐξ αὐτῶν σχετικῶς ἀναφέρει τοὺς ποιήσαντας καλλιτέχνας, Λύκιον, Ἀριστόνουν, Ψύλακον, Ὄναιθον, Ἀρίστωνα, Τελέσταν, Μοῦσον, Ἄσκαρον, Ἀριστοκλῆν, Κάλλωνα, Κάλαμιν, Ὀνάταν, Ἀριστοκλῆν, Ὀνάταν, Παιώνιον, Γλαῦκον, Διονύσιον, Νικόδαμον, Κάλαμιν, Διονύσιον, Σίμωνα, Ὀνάταν, Καλλιτέλην, Κάλλωνα, Φιλήσιον· πολλοὶ τούτων ἐποίησαν οὐχὶ ἓν ἢ δύο, ἀλλὰ καὶ μέχρι δέκα ἀνδριάντων εἰς συμπλέγματα· εὑρέθησαν δὲ μόνον δύο, ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους καὶ ἡ Νίκη τοῦ Παιωνίου ἐκ πάντων τῶν καταριθμηθέντων τούτων.

Ὀλυμπιονικῶν δὲ ἀνδριάντας εἶδε καὶ ἀναφέρει ὁ Παυσανίας μέγα πλῆθος· ἦσαν δὲ πάντες σχεδὸν ἀποκλειστικῶς χαλκοῖ καὶ μετὰ πολλῶν τούτων παρίσταντο ἅρματα μετὰ ἵππων καὶ ἡνιόχων καὶ ἄλλων προσώπων· τινῶν τούτων ἀναφέρει τοὺς ποιήσαντας καλλιτέχνας: Ἄλυπον, Λύσιππον, Κλέωνα, Ἀπελλῆν, Λύσιππον, Μύρωνα, Πολύκλειτον, Εὐτυχίδην, Δαίδαλον, Ἀστερίωνα, Δαίδαλον, Δαμόκριτον, Κάνθαρον, Δαίδαλον, Νικόδαμον, Κλέωνα, Παντίαν, Ὄλυμπον, Πυριλάμπην, Πυθαγόραν, Φειδίαν, Σιλανίωνα, Πολυκλῆν, Λύσιππον, Πολύκλειτον, Λύσιππον, Πυθαγόραν, Δαίδαλον, Μίκωνα, Νικόδαμον, Ναυκύδην, Πολύκλειτον τὸν Β', Νικόδαμον, Πυθαγόραν, Καλλικλῆν, Καλλικλῆν, Πολύκλειτον, Φράδμονα, Μύρωνα, Ναυκύδην, Ἄλυπον, Κλέωνα, Μύρωνα, Ἀγελάδαν, Πτόλιχον, Κλέωνα, Πολύκλειτον, Παντίαν, Ναυκύδην, Κρατῖνον, Γλαυκίαν, Γλαυκίαν, Γλαυκίαν, Εὐτελίδαν, Χρυσόθεμιν, Ἀγελάδαν, Πτόλιχον, Σήραμβον, Κλέωνα, Γλαυκίαν, Ὀνάταν, Κάλαμιν, Μίκωνα, Δάϊππον, Πολυκλέους παῖδας, Πυθαγόραν, Μύρωνα, Ἱππίαν, Πολύκλειτον, Κάναχον, Πυθαγόραν, Σιλανίωνα, Δαμέαν, Θήρωνα, Συλανίωνα, Ἀγελάδαν, Παντίαν, Φιλότιμον, Λύσιππον, Στόμιον, Σῶμιν, Πυριλάμπην, Θεόμνηστον, Δάϊππον, Πυριλάμπην, Ἀνδρέαν, Σθέννυν, Διονυσοκλῆν, Λῦσον, Λύσιππον, Ἀκέστορα, Σθέννυν, Δαιτώνδαν, Κάνθαρον, Πυθαγόραν, Πατροκλῆν, ἀρχιτέκτονας Ποθαῖον-Ἀντίφιλον-Μεγακλῆν, Θεοκλῆν, παῖδα Θεοκλέους, ἀρχιτέκτονας Πύρρον-Λακράτην-Ἕρμωνα, Δόνταν. Ἁπάντων τούτων τὰ ἔργα ἀντιπροσωπεύουσι μόλις τὸ ἓν τρίτον τῶν ἀνδριάντων ὀλυμπιονικῶν, τοὺς ὁποίους εἶδε καὶ ἀναφέρει ὁ Παυσανίας· τῶν ἄλλων δύο τρίτων ἀναγράφει μὲν τοὺς ἀνδριάντας, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς ποιήσαντας τὰ ἔργα καλλιτέχνας, ἢ διότι δὲν ἔφερον ἐπιγραφὴν αὐτῶν, ἢ διότι δὲν ἐφαίνετο αὕτη, ἢ δι' ἄλλον τινὰ λόγον. Ἐκ πάντων τῶν ἔργων τούτων δὲν ἐσώθη *οὐδὲ ἕν*, μόνον δὲ ὀλίγα βάθρα καὶ τμήματα αὐτῶν εὑρέθησαν, ἐπικυροῦντα διὰ τῶν φερομένων ὑπογραφῶν τὴν πλήρη ἀξιοπιστίαν τοῦ πολυτίμου περιηγητοῦ.

Ταῦτα περίπου ἐν μικρῷ ποσοστῷ ἔφερεν ἡ ἱερὰ Ἄλτις ὀλίγον πρὸ τοῦ τέρματος τοῦ *δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος*. Καὶ ἤδη ἐπέρχεται τὸ ἐρώτημα: τί ἀπέγινε τὸ τεράστιον αὐτὸ καλλιτεχνικὸν Μουσεῖον; πάντες οἱ ἀνδριάντες οὗτοι ἀφῃρέθησαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἐθραύσθησαν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν, ἐχωνεύθησαν ὑπ' αὐτῶν καὶ τῶν πολυωνύμων εἰσβαλόντων βαρβάρων εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ μὴ σωθῇ μηδὲ ἕν, πλὴν ἀσημάντων ἀριθμητικῶς τεμαχίων; Βεβαίως δύναταί τις νὰ παραδεχθῇ τὸν ὡς ἀνωτέρω παντελῆ ἐξαφανισμὸν τῶν θησαυρῶν τούτων τῆς Ἄλτεως· δὲν δύναται ὅμως νὰ ἀποκλείσῃ καὶ τὸ ὅτι ω

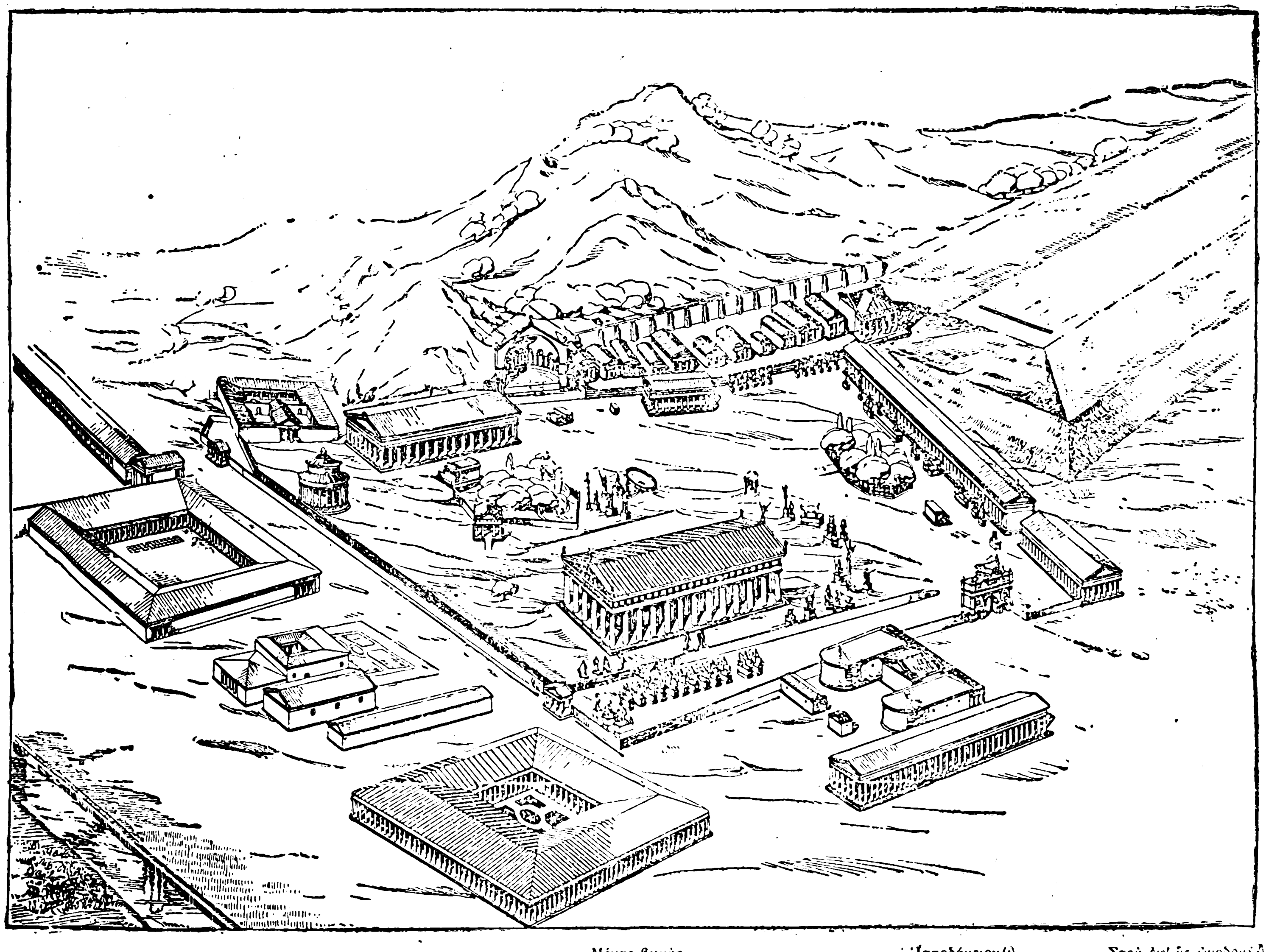

ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΗΣ ΑΛΤΕΩΣ

Digitized by Google

λανθάνουσί τινα τούτων ἐκεῖ, μὴ ἀνακαλυφθέντα καὶ μετὰ τὰς τόσον λεπτολόγους ἀνασκαφὰς τῶν Γερμανῶν ἀρχαιολόγων. Ἀλλ' ἐὰν τις ἀναλογισθῇ ὅτι τὸ ἔδαφος εἶναι σεισμόπληκτον, ἡ θέσις τῆς Ἄλτεως ἐπικλινής, τὰ ρεύματα τῶν περιβρεχόντων αὐτὴν ποταμῶν ἄσταθῆ οὕτως ὥστε ἡ κοίτη αὐτῶν νὰ παρουσιάζῃ παραλλαγάς, δύναται νὰ ἐλπίζῃ ὅτι ἀλλοία τις ἔρευνα καὶ ἀνασκαφὴ τῶν πέριξ θὰ παρουσιάσῃ πιθανῶς εὐαρέστους ἐκπλήξεις· μὴ λησμονῶμεν δὲ ὅτι κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τοῦ φανατισμοῦ οἱ ἐθνικοὶ κατέχωνον πολλάκις τὰ ἀγάλματα, ἐπίσης δὲ κατὰ τὴν μακραίωνα ἐποχὴν τῆς δουλείας οἱ γεωργοὶ ἢ ἄλλοι καλλιεργηταὶ ἢ ὑλοτόμοι ἀνευρίσκοντες τοιαῦτα ἔργα, ὁμοίως ἀπέκρυπτον αὐτὰ εἰς τὰ πέριξ πλησίον· τοιαῦται διηγήσεις τῶν γερόντων τῆς παρελθούσης γενεᾶς δὲν σπανίζουσιν ἐν Ἑλλάδι, ἰδιαιτέρως ἐν Πελοποννήσῳ. Διὸ δὲν ἀποκλείεται ὅλως ἡ ἐλπὶς τῆς ἀνευρέσεως ἔργων τινῶν ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ἐὰν καταβληθῇ ἐν τῷ μέλλοντι φροντὶς πρὸς ἔρευναν καὶ σκαφὴν διαφορετικὴν ἀπὸ τῶν ἤδη γνωστῶν καὶ καθιερωμένων μεθόδων. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀλτίσσιμο *[Μουσ.]*· βλ. ὀξύτατος.

Ἀλτίσσιμο (Altissimo). Φλωρεντῖνος ζωγράφος ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, μαθητὴς τοῦ Ποντόρμο καὶ τοῦ Μπρονζῖνο. Οὗτος ἐζωγράφησε διὰ τὸν Κόσμον Α' τῆς Τοσκάνης σειρὰν 280 προσωπογραφιῶν, αἵτινες ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῆς συλλογῆς τοῦ μουσείου Uffizzi τῆς Φλωρεντίας.

Ἄλτι Φόρνι (Alti Forni) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Τόπος φορτώσεως μεταλλευμάτων ἐν τῷ κόλπῳ τῆς *Φολλονίκα* (Follonica) καὶ πλησίον τοῦ λιμένος *Πόρτο Βέκκιο νὲ Πιομπῖνο* (Porto Vecchio di Piombino*: πλάτος 42°56', μῆκος 10°33' Ἀν. Χάρτ. Ἀγγλ. 158: Cape Cavallo to Civita Vecchia) τῆς ἔναντι τῆς νήσου Ἔλβας ἰταλικῆς ἀκτῆς. Μεγάλαι μεταλλουργικαὶ ἐγκαταστάσεις τῶν Società Ferriere Italiane. Σ. Ε. Λ.

Ἄλτκιρχ (Altkirch). Κωμόπολις τοῦ ἐν Ἀλσατίᾳ νομοῦ τοῦ Ἄνω Ρήνου τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐκ 47186 κατοίκων ἐπαρχίας ἐχούσης ἐμβ. 654 τ. χμτρ. Κάτ. 15598. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν τῇ ἐνάρξει τοῦ μεγάλου πολέμου τοῦ 1914 μάχης τῆς Ἀλσατίας δὶς κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων. Δ. Ε. Μ.

Ἀλτ-Λάνδσβεργκ (Alt-Landsberg). Κωμόπολις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ πρωσικῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Βρανδεμβούργου ἀπέχουσα 24 χμτρ. Α.ΒΑ τοῦ Βερολίνου. Κάτοικοι 2563. Δ. Ε. Μ.

Ἀλτλίμπεν (Altlieben). Γερμανικὸν ὄνομα τῆς ἐν Βοημίᾳ πόλεως *Λίβεν Στάρα*.

Ἄλτμαν (Jean-Georges Altman). Ἑλβετὸς ἑλληνιστὴς (1697-1758), γεννηθεὶς εἰς τὸ Zoffengen. Ἱερεὺς κατ' ἀρχὰς ἐκαλλιέργησε τὰ γράμματα μετὰ τόσου πάθους, ὥστε ταχέως ἔγινε καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἠθικῆς εἰς τὴν Βέρνην. Ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν ἔργα ἱστορικοκριτικά, γεωγραφικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ διὰ τὴν Ἑλβετίαν καὶ «Μελετήματα φιλολογικο-κριτικὰ» εἰς πέντε τόμους. Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ἄλτμεγιερ (Altmeyer), *Ἰωάννης - Ἰάκωβος*. Βέλγος λόγιος (1804—1877) γεννηθεὶς ἐν Λουξεμβούργῳ. Ἅμα τῇ ἱδρύσει τοῦ πανεπιστημίου τῶν Βρυξελλῶν διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας καὶ ἀργότερον τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας. Κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφικὴν μελέτην τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος» (1837), «Βέλγοι διάσημοι» (1844) καὶ ἄλλα.

Ἀλτμὺλ (Altmühl, λατ. Alcmona). Ποταμὸς τῆς Γερμανίας συμβάλλων εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως παρὰ τὸ Κελχάϊμ (Kelheim). Εἶναι ἐν μέρει πλωτὸς ἔχων ὁλικὸν μῆκος 195 χμτρ. Δ. Ε. Μ.

Ἀλτνίκολ, *Ἰωάννης-Χριστόφορος*. Μαθητὴς τοῦ Ἰωάννου Σεβαστιανοῦ Μπάχ, οὗτινος ἐνυμφεύθη τὴν κόρην. Ὑπῆρξεν ἄριστος ὀργανίστας καὶ συνθέτης. Ἐκ τῶν ἔργων του διεσώθησαν 2 σονάται διὰ πιάνο καὶ μία θρησκευτικὴ καντάτα, τῶν λοιπῶν του ἔργων ἀπολεσθέντων. Ἀπέθανε τῷ 1759. Ι. Ψ.

Ἄλτνταμμ (Altdamm). Πόλις τῆς Πρωσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πομμερανίας. Κάτοικοι 8.500. Ἔχει ἐργοστάσια οἰνοπνευματωδῶν, ἀμύλου, χάρτου καὶ βαρελίων.

Ἄλτντορφ (Altdorf, ἢ Altorf). Μικρὰ πόλις ἐν τῇ Βαυαρίᾳ ἀπέχουσα 18 χμτρ. ἀπὸ τῆς Νυρεμβέργης. Κάτοικοι 2933.

Τὸ ἐν αὐτῇ γυμνάσιον ἱδρυθὲν τῷ 1575 ἀνυψώθη τῷ 1580 εἰς ἀκαδημίαν καὶ τὸ 1623 εἰς πανεπιστήμιον μὲ 3 σχολὰς (νομική, ἰατρική, φιλοσοφική), εἰς ἃς τῷ 1697 προσετέθη καὶ τετάρτη, ἡ θεολογική· ἡ ἀκμὴ τοῦ πανεπιστημίου τούτου συμπίπτει τὸ α' ἥμισυ τοῦ 17ου αἰῶνος· ἐν αὐτῷ ἀνηγορεύθη ὁ Leibnitz διδάκτωρ τοῦ δικαίου τῷ 1666· ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος ἤρχισεν ἡ παρακμή. Τῷ 1809 διελύθη καὶ ἡ βιβλιοθήκη του περιῆλθεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἐρλάγγης.

— **Ἄλτντορφ** (Altdorf). Κωμόπολις τῆς Ἑλβετίας πρωτ. τοῦ Καντονίου τοῦ Οὔρι (Uri) παρὰ τὴν λίμνην Λουκέρνης. Κάτ. 2560. Παρ' αὐτὴν ἀξιόλογα ἀνθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα ψευδαργύρου. Δ. Ε. Μ.

Ἄλτντόρφερ (Altdorfer), *Ἀλβέρτος*. Ζωγράφος, χαράκτης καὶ ἀρχιτέκτων Γερμανὸς (1448—1538), γεννηθεὶς ἐν Ἄλτντορφ. Ἦλθε νέος εἰς Ρατισβόννην, ὅπου ἐσπούδασε, καὶ ταχέως διεκρίθη ὡς ἀρχιτέκτων σχεδιάσας τὰ ὀχυρώματα τῆς πόλεως. Ὠνομάσθη «ὁ Τζιορτζιόνε τοῦ Βορρᾶ». Μαθητὴς τοῦ Ντύρερ, διακρίνεται διὰ τὴν ποιητικὴν φαντασίαν του. Πολλάκις τὸ σχέδιον του εἶναι ἀδύνατον, ἀλλ' ὑπερέχει τῶν ἄλλων ζωγράφων τῆς ἰδίας σχολῆς κατὰ τὸ βάθος καὶ τὴν δύναμιν τοῦ χρωματισμοῦ του καὶ τὴν ἀκριβῆ ἀπόδοσιν τῶν λεπτομερειῶν τῆς φύσεως. Εἰργάσθη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ρατισβόννης, ἀριστούργημά του δὲ θεωρεῖται «ἡ μάχη τῶν Ἀρβήλων» (1527) εὑρισκόμενον εἰς τὴν Πινακοθήκην τοῦ Μονάχου. Ἄλλοι ἄριστοι πίνακές του εἶναι «Ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ ὁ δράκων» «ἡ Σταύρωσις» καὶ ἡ «Γέννησις τοῦ Ἰησοῦ». Αἱ χαλκογραφίαι καὶ ξυλογραφίαι του εἶναι πολυάριθμοι καὶ θεωροῦνται ὀλίγον κατώτεραι τῶν τοῦ Ἀλβέρτου Ντύρερ. Καλὴ συλλογὴ των ὑπάρχει εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου.

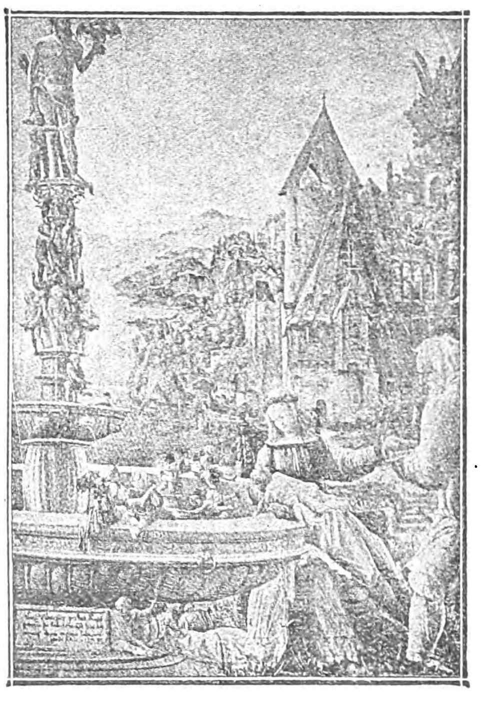

ΑΛΤΝΤΟΡΦΕΡ: *Ἡ Ἁγία Οἰκογένεια παρὰ τὴν πηγήν.*

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλβέρτου, *Ἔρχαρντ Ἄλτντόρφερ*, ἦτο ἐπίσης ζωγράφος μαθητεύσας παρὰ τῷ Λουκᾷ Κράναχ.

ἄλτο (ἰταλ. Alto) *[Μουσ.]*. Ὑψηλός, ὀξὺς φθόγγος || *ἀλτέτσα* (altezza), ἡ ὀξύτης τοῦ φθόγγου· || *8η ἄλτα* (8a alta), ἡ κατ' 8ην ὀξύτερον ἐκτέλεσις μουσικῆς φράσεως ἢ περιόδου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *8ην μπάσσα*. Δ. ΛΑΥΡ.

— **ἄλτο** (alto) ἢ *ὠτ-κόντρ* (haute-contre) *[Μουσ.]*. Εἰς παλαιοτέρους χρόνους (ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνας) ἡ ὑψηλὴ φωνὴ τοῦ ὀξυφώνου, ἡ μετέπειτα ἀποκληθεῖσα *tenore*. Ἐσημειοῦτο διὰ τοῦ γνώμονος *ντὸ* εἰς τρίτην γραμμήν. Ἐπίσης *ἄλτο* καλεῖται ἡ ἀντίστοιχος κατ' ἔκτασιν καὶ ὀξύτητα γυναικεία φωνή, ἄλλως καλουμένη καὶ *κοντράλτο* (contralto). Εἶναι ἡ βαρυτέρα τῶν γυναικείων φωνῶν ἐκτεινομένη ἐπακριβῶς ἀπὸ *φὰ* (γνώμων *σόλ*) ὑπὸ τὸ πεντάγραμμον μέχρι *λὰ* ὑπὲρ αὐτό. Δ. ΛΑΥΡ.

—**ἄλτο** (alto) *[Μουσ.]*. Τὸ δεύτερον ὄργανον τῆς οἰκογενείας τῶν ἐγχόρδων τὸ καλούμενον κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα *quinta di violino (πέμπτη τετραχόρδου)*. Διεδέχθη τὴν βιόλα *ντὶ μπάτσιο βιόλα ντὶ μπράτσιο (viola di braccio)* τῶν Ἰταλῶν, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα φέρει ἀκόμη παρεφθαρμένον ἐν Γερμανίᾳ *(Bratsche)*. Τὸ σχῆμα τοῦ ὀργάνου τούτου εἶναι ὅμοιον εἰς τὴν γενικήν του μορφὴν μὲ τὸ τοῦ τετραχόρδου ἀλλὰ μὲ διαστάσεις μεγαλυτέρας κατὰ τὸ μῆκος, τὸ πλάτος καὶ τὸ ἄνοιγμα τῶν πλευρῶν. Αἱ τέσσαρες χορδαί δι' ὧν ὁπλίζεται χορδίζονται κατὰ πέμπτην ὑποκειμένην ἐκείνων τοῦ τετραχόρδου καὶ γράφεται εἰς γνώμονα *ντὸ* εἰς τρίτην γραμμήν.

Ὁ ρόλος τοῦ ὡραίου καὶ ἐκφραστικοῦ τούτου ὀργάνου εἰς τὴν ὀρχήστραν ὑπῆρξεν ἐπὶ πολὺ ἀσήμαντος καὶ παρημελημένος, ἐγκαταλειπόμενος συχνὰ εἰς τὴν διάκρισιν μετρίων βιολιστῶν γηραιῶν καὶ κουρασμένων. Ἀπὸ τοῦ Μοζάρ ὅμως, ὅστις πρῶτος μετεχειρίσθη εἰς μέρη χωριστὰ τὸ ἄλτο εἰς τὰ κουϊντέτα καὶ τὰς πρώτας Συμφωνίας του, ἀφῆκε δὲ κοντσερτῖνο διὰ βιολὶ καὶ ἄλτο, ἤρχισε τοῦτο νὰ λαμβάνῃ ἰδιαιτέραν ὑπόστασιν καὶ ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὸ ὀρχηστρικὸν σύνολον. Οὕτως ὁ Μεχοὺλ διὰ νὰ προσδώσῃ ὀσσιανικόν τινα τόνον εἰς τὸ μελόδραμά του «Οὐθάλ» (Uthal 1806) ἀντικατέστησε τὰ δύο κύρια μέρη τῶν τετραχόρδων εἰς τὴν τετραφωνίαν τῶν ἐγχόρδων διὰ δύο μερῶν ἄλτου. Ὁ Χερουβίνης εἰς τὸ «Ρέκουϊεμ», ὁ Μπετόβεν εἰς τὰ «κουαρτέτα» του ἐξεμεταλλεύθησαν ἰδιαζόντως τὴν βαθεῖαν καὶ ποιητικὴν ἀπήχησιν τοῦ ἄλτου. Τέλος ὁ Βάγνερ εἰς τὸ ὄργανον τοῦτο ἀνέθεσε τὸ κύριον θέμα τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ «Ταν-χώϋζερ» καὶ ὁ Μπερλιὸζ ἔγραψε μέρος «a solo» δι' αὐτὸ εἰς τὴν Συμφωνίαν του «ὁ *Χάρολδ* εἰς Ἰταλίαν» («Harold en Italie» 1833), ὅπερ πρῶτος ἐξετέλεσεν ὁ διάσημος Παγανίνι. Εἰς τὴν νεωτέραν ἐνορχήστρωσιν τὸ ἄλτο προσφέρει πολύτιμον συμβολὴν χρωματίζον μυστικοπαθῶς μὲ τοὺς βαρεῖς καὶ ἐλεγειακοὺς ἤχους του ἀναλόγους συνδυασμοὺς ἐμπνευστῶν ὀργάνων. Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ

Ἄλτο (Alto καὶ Mont'Alto) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἡ νοτιοανατολικὴ ἄκρα τῆς ἐν τῇ δυτικῇ κάτω Ἰταλίᾳ (Καμπανίᾳ) χερσονήσου τοῦ *Σορρέντο* (Sorrento· ἀρχ. ἑλλ. *Συρρεντόν*, λατιν. Surrentum) τῆς ἀπολῃγούσης εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Καμπανέλλα* (Campanella, τὸ *Ἀθήναιον* τῶν Ἑλλήνων καὶ Minervae promontorium τῶν Λατίνων) καὶ διαχωριζούσης τὴν ἀκτὴν εἰς δύο, τῶν ὡραιοτέρων ἐν τῷ κόσμῳ, ἀμφιδύμους κόλπους: τὸν *κόλπον τῆς Νεαπόλεως* (golfo di Napoli, ἀρχ. *Κυμαῖος* ἢ *Κρατὴρ κόλπος*, Cumaeus sinus ἢ Crater sinus) πρὸς βορρᾶν, καὶ τὸν *κόλπον τοῦ Σαλέρνο* (golfo di Salerno, ἀρχ. *Ποσειδωνιάτης* ἢ *Παιστανός*, λατιν. Paestanus sinus) πρὸς νότον. Συμπίπτει δὲ ἡ ταυτότης τοῦ πρὸς τὸ *Σειρηνουσσῶν ἀκρωτήριον* τῶν ἀρχαίων (πλάτ. 40° 34' 10", μῆκ. 14° 20' 50". Χάρται Ἀγγλικοί: 1728 gulf of Naples καὶ 1842 Naples to cape Bonifati), καθ' ὅσον ἅμα τῇ παρακάμψει αὐτοῦ ἀποκαλύπτονται αἱ νῆσοι τῶν Σειρήνων «κάμψαντι δὲ τὴν ἄκραν, νησῖδές εἰσιν ἔρημοι πετρώδεις ἃς καλοῦσι Σειρῆνας· ἐκ δὲ τοῦ πρὸς τὸ Συρρεντὸν μέρους, ἱερὸν δείκνυται καὶ ἀναθήματα παλαιά...» (*Στράβ.* Didot 206,14), αἱ βραχονησῖδες αἱ σήμερον ὀνομαζόμεναι *Γκάλλι*, *Καστελλούτσια*, *Ροτόντα* καὶ *Βιβάρα* (Galli, Castellucia, Rotonda, Vivara), λόγῳ τῆς γειτονίας τῶν ὁποίων, τὸ ἐπὶ τοῦ Ἀθηναίου ἀκρωτηρίου ἱερὸν ἀπεδίδετο εἰς τὸν Ὀδυσσέα: «ἔστι δ' ἐπ' ἄκρῳ μὲν Ἀθηνᾶς ἱερὸν ἵδρυμα Ὀδυσσέως» (*Στρ.* αὐτόθι). ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀλτοβιόλα (Altoviola) *[Μουσ.]*. Ἔγχορδον ὄργανον ἐνδιάμεσον μεταξὺ *βιόλα σοπράνο* (Viola soprano) καὶ *βιόλα μπάσσο* (Violla basso) τῆς οἰκογενείας τῶν ἐγχόρδων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος (βλ. ἄλτο καὶ βιόλα). Δ. ΛΑΥΡ.

Ἀλτολουόγο (Altoluogo). Οὕτως ἐκάλουν κατὰ τὸν μεσαίωνα οἱ Ἰταλοὶ τὴν *Ἔφεσον*.

Ἀλτομάρε (Altomare), *Δονᾶτος-Ἀντώνιος*. Ἰταλὸς ἰατρὸς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καταγόμενος ἐκ Νεαπόλεως, γράψας πολυάριθμα συγγράμματα, στηριζόμενα κυρίως ἐπὶ τοῦ Ἱπποκράτους καὶ Γαληνοῦ. Τὸ κυριώτερον σύγγραμμα αὐτοῦ περὶ θεραπευτικῆς (Ars medica de nudendis humani corporis malis) ἐξεδόθη ἐπανειλημμένως (α'. ἐκδ. ἐν Νεαπόλει 1553). ΑΡ. Π. Κ.

Ἀλτομόντε (Altomonte), *Μαρτῖνος*. Ζωγράφος γεννηθεὶς τῷ 1657 ἐν Νεαπόλει καὶ ἀποθανὼν τῷ 1745 ἐν τῇ μονῇ τοῦ Χάϊλιγκεν κρόϋτς τῆς Κάτω Αὐστρίας, ὅπου εἶχεν ἀποσυρθῆ ὡς μοναχός. Σπουδάσας εἰς Ρώμην ἦλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Ἰωάννου Σομπιέσκυ, διὰ τὸν ὁποῖον ἐζωγράφησε πίνακας παριστῶντας τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἔργα του εὑρίσκονται ἐν ἐκκλησίαις τῆς Αὐστρίας καὶ εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Βιέννης.

Ἀλτομυρά. Χωρίον καὶ κοινότης τοῦ τέως δήμου Ἀβίας τῆς τ. ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ Τούμπια, Αὐλὸς καὶ Μύλος τοῦ Κολόζη. Τὰ Ἀλτομυρὰ εἶναι ἐκτισμένα ἐπὶ ἑνὸς μικροῦ γηλόφου καὶ πλησίον μιᾶς μεγάλης λαγκαδιᾶς, τῆς Κοσκαράκας. Συνδέονται μετὰ τῶν Καλωμῶν, τῶν ὁποίων ἀπέχουσι περὶ τὰς 4 ὥρας, δι' ὁδοῦ ἡμιονικῆς μὲν μέχρις ἀποστάσεως 2 ὡρῶν (ἕως τὸ χάνι τοῦ Κουμάνταρου), ἁμαξιτῆς δὲ πέραν τοῦ χανίου. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου, ἀνερχόμενοι εἰς 400 περίπου, ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Κατὰ τὸν χειμῶνα, οἱ πλεῖστοι, ἐγκαταλείπουσι τὸ ὑγιεινόν,

Digitized by Google

ἀλλὰ καὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρόν, χωρίον των μὲ τὰ ἄφθονα πηγαῖα ὕδατά του καὶ τοὺς θορυβώδεις (40-60 μέτρων ὕψους) τῆς Κοσκαράκας καὶ τοῦ Ξερίλα (χειμάρρου) καταρράκτας καὶ κατέρχονται εἰς τὰ χωρία Κάμπον, Τρικότσοβα καὶ Σωτηριάνικα πρὸς συλλογὴν ἐλαιῶν καὶ περιποίησιν τῶν ποιμνίων των. Πλησίον τῶν Ἀλτομυρῶν ὑπάρχει ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἱδρυθεῖσα πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Τὸ χωρίον εἶναι καὶ ἕδρα κοινοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Οἱ κάτοικοί του δὲ ἔχουσιν ὡς ἰδιαίτερον γνώρισμα ἐν τῇ ὁμιλίᾳ των τὴν προφορὰν τοῦ γράμματος κ ὡς τσ. Γ.Δ.ΚΑΨ.

Ἄλτον (Alton). Ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ παράλιος πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Μισσισιπῆ, ἀπέχουσα ἀπὸ τοῦ Ἁγ. Λουδοβίκου 38 χιλμ. Ἐκτίσθη τῷ 1817. Κάτοικοι 24714. Δ. Ε. Μ.

—**Ἄλτον** (Alton). Βιομηχανικὴ πόλις τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ κομητείας Χάμπ ἐπὶ παραποτάμου τοῦ Ταμέσεως. Εὑρίσκεται ΝΔ τοῦ Φάρναμ, ἀφ' οὗ ἀπέχει 14 χιλμ. Κάτοικοι 5600. Ἔχει μεγάλα κλωστοϋφαντουργικὰ ἐργοστάσια ἐρίου καὶ μετάξης ὡς καὶ τοιαῦτα χαρτοποιΐας. Δ. Ε. Μ.

Ἀλτόνα (Altona). Ἐμπορικωτάτη πόλις τῆς Πρωσίας, ἔχουσα ἐλεύθερον λιμένα. Κεῖται εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Σλέσβιγκ—Ὁλσταῒν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἔλμπε, ἐγγὺς τοῦ Ἀμβούργου, συμμετέχουσα τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τοῦ σπουδαιοτέρου τούτου λιμένος. Ἡ Ἀλτόνα ἔχει περὶ τὰς 140 χιλιάδας κατοίκων καὶ πολὺν κινητὸν πληθυσμόν. Ἡ ἵδρυσις τῆς πόλεως ἀνάγεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Εἰς αὐτὴν κατέφευγον κυρίως οἱ διωκόμενοι ὑπὸ τῶν φανατικῶν Καθολικῶν τοῦ γειτονικοῦ Ἀμβούργου. Ἀπὸ τοῦ 1640 ἡ Ἀλτόνα περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Δανίας. Τῷ 1664 ὁ βασιλεὺς Φρειδερῖκος Γ' παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν σημαντικώτατα προνόμια. Τῷ 1713 ὁ Σουηδὸς στρατηγὸς Στάϊνμπακ τὴν ἐπυρπόλησε καὶ τὴν κατέστρεψε σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς ἐκδίκησιν διὰ τὴν πυρκαϊὰν τῆς Στάδης· ἐπανεκτίσθη ὅμως ταχέως καὶ ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν ἰδίως τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Κατὰ τὸν ἠπειρωτικὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ 1814 ἡ Ἀλτόνα ἦτο μία ἐκ τῶν πόλεων ἐκείνων αἵτινες κυριολεκτικῶς ἐδεινοπάθησαν κινδυνεύσασα νὰ χαθῇ καὶ πάλιν.

Ἡ Ἀλτόνα ἔχει ὡραίας οἰκοδομὰς καὶ δημόσια καταστήματα, τὰ δὲ προάστειά της διακρίνονται διὰ τὴν γραφικότητά των (βλ. καὶ λ. Ἀμβοῦργον).

Ἀλτοπάσιο (Altopascio). Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Φλωρεντίας, ἱστορικὴ ἐκ τῶν κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐρίδων μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Φλωρεντίας καὶ Λούκκας. Παρ' αὐτὴν κατετροπώθησαν τῷ 1325 οἱ Φλωρεντινοὶ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς Λούκκας, οὗ ἡγεῖτο ὁ Καστρακάνι. Κάτ. 5900. Δ. Ε. Μ.

Ἄλτος [*Ἀρχ. Γεωγραφ.*].—1) Θέσις ἢ κώμη ἐν Μακεδονίᾳ παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην, ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφ. τοῦ Βυζαντίου.

— 2) Θέσις ἢ κώμη τῆς Νέας Ἠπείρου παρὰ τὸ Δυρράχιον, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (περὶ κτισμ. Δ' 4 σελ. 277)· καὶ ὑπὸ τοῦ Βιβλίου Sequester περὶ ποταμῶν ἀναγράφεται *Alto Dyrrachiae*.

— 3) Ἑτέρα θέσις ἢ κώμη τῆς Παλαιᾶς Ἠπείρου, ἀναφερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἄλγος* ὑπὸ τοῦ Προκοπ. (ἔ. ἀ. σελ. 219) παρὰ τὴν *Χίμαιραν* (σημερ. *Χιμάραν*). Α. Σ. Α.

Ἀλτούζιους (Althusius), *Ἰωάννης*. Γερμανὸς πολιτειολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1557 εἰς Diedenhausen. Τὰς σπουδάς του διήνυσεν εἰς τὴν Ἐλβετίαν, ἔνθα κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτο γενικῶς διαδεδομένη ἡ θεωρία τοῦ Καλβίνου. Τῷ 1586 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ Δικαίου ἐν τῇ Ἀνωτάτῃ Σχολῇ τῆς Herborn. Τῷ 1604 ἐγένετο σύνδικος τοῦ Ἔμδεν ὑπηρετήσας μέχρι τοῦ θανάτου του (1638) τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐμπορικῆς ταύτης πόλεως, ἐναντίον τῶν διαφόρων ἐπιθέσεων καὶ ἀξιώσεων τῶν ἡγεμόνων καὶ λοιπῶν ἱπποτῶν.

Ὁ Ἀλτούζιους ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὅστις εἰς τὸ ἐν ἔτει 1625 ἐκδοθὲν ἔργον του «Politica methodice digesta» ἀνέπτυξε τὴν περὶ «κοινωνικῆς συνθήκης» θεωρίαν τῆς Πολιτείας. Ὡς βάσιν τῆς ἑνώσεως τῶν ἀνθρώπων ὁ Ἀλτούζιος θέτει τὴν *ἀνάγκην*, ἥτις ὠθεῖ καὶ πραγματοποιεῖ τὴν τοιαύτην ἕνωσιν, διὰ συνθήκης, ἡ ὁποία καταρτίζεται σιωπηρῶς ἢ ῥητῶς μεταξὺ αὐτῶν. Διὰ τὴν τοιαύτην ἕνωσιν, ὡς καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην, κρατεῖ γενικὸς κανὼν ὅτι αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους· τὸ ἄρχειν εἶναι φροντὶς καὶ ὑπηρεσία χάριν τοῦ συνόλου, τὸ δὲ ἄρχεσθαι ἀντισήκωμα τῆς εἰς τοὺς ἀρχομένους παρεχομένης προστασίας καὶ ἀσφαλείας. Τοιαῦται ἑνώσεις εἶναι: ἡ Οἰκογένεια, τὸ Σωματεῖον, ὁ Δῆμος, ἡ Ἐπαρχία καὶ ἡ Πολιτεία, ἑκάστη δ' αὐτῶν ἑδράζεται ἐπὶ τῆς προηγουμένης. Αἱ ἑνώσεις αὗται διακρίνονται εἰς ἰδιωτικὰς (Οἰκογένεια κ. ἄ.) καὶ δημοσίας (Σωματεῖα, Δῆμος, Πολιτεία), ἀφ' ἑνός, εἰς φυσικὰς-ἀναγκαίας καὶ ἀστικὰς-ἐλευθερίους ἀφ' ἑτέρου. Αἱ δημόσιαι ἑνώσεις διακρίνονται, ἀναλόγως τῆς ἀποστολῆς των εἰς τοπικὰς καὶ παγκοσμίους· εἰς τὰς πρώτας ὑπάγονται οἱ δῆμοι καὶ κατόπιν αἱ ἐπαρχίαι. Ἑκάστη ἐπαρχία διαιρεῖται εἰς τάξεις καὶ δὴ εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ κοσμικὴν τάξιν· ἡ πρώτη ἀποτελεῖται ἐκ τῶν πρεσβυτεριανῶν καὶ τῶν συνόδων, ἡ δὲ ἄλλη, ἡ κοσμική, ἐκ τῶν ἱπποτῶν, τῶν ἀστῶν καὶ τῶν χωρικῶν. Ἀμφότεραι αἱ ἐν λόγῳ τάξεις ἐκλέγουσι τοὺς ἀντιπροσώπους των διὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐκπροσώπησιν τῆς ἐπαρχίας. Πολλαὶ τοιαῦται ἐπαρχίαι ἀπὸ κοινοῦ ἀποτελοῦν τὴν Πολιτείαν. Οὕτως ἡ Πολιτεία προέρχεται μὲν ἀμέσως ἐκ τῆς θελήσεως τῶν ἀτόμων, πλὴν ὅμως συστατικὰ στοιχεῖα αὐτῆς δὲν εἶναι οὔτε τὰ ἄτομα, οὔτε τὰ σωματεῖα, ἀλλ' οἱ Δῆμοι (:πόλεις) καὶ αἱ Ἐπαρχίαι, οἵτινες ἀπὸ κοινοῦ ἐμφανίζουν τὸ σύνολον, ὅ,τι εἶναι αὐτὴ ἡ Πολιτεία. Καὶ εἰς τὸ ἐρώτημα τί εἶναι Πολιτεία ὁ Ἀλτούζιους ἀπαντᾷ ὡς ἑξῆς: «universalis publica consociatio, qua civitates et provinciae plures ad jus regni mutua communicatione rerum et operarum, mutuis viribus et sumptibus habendum, constituendum, exercendum et defendendum se obligant».

Εἰς τὴν Πολιτείαν αὐτήν, κατὰ τὸν Ἀλτούζιους, ἀνήκει ἡ κυρίαρχος ἐξουσία, ἥτις ὅμως δὲν εἶναι οὔτε ἡ ἀνωτάτη, καθόσον ὑπόκειται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Θεοῦ, οὔτε ἡ ἀπόλυτος, καθόσον εὑρηται περιοριζομένη ἐντὸς νομικῶν ὁρίων. Τὴν κυρίαρχον ἐξουσίαν μεταβιβάζει ὁ Λαὸς εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Τὸ ὅτι ὁ Λαὸς *μεταβιβάζει* τὴν κυρίαρχον ἐξουσίαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκ φύσεως εἶναι ἐλεύθεροι, ὥστε νὰ εἶναι ἀδύνατον ὅπως πηγὴ τῆς κυβερνητικῆς ἐξουσίας εἶναι ἄλλος τις καὶ ὄχι αὐτὸς οὗτος ὁ Λαός, ἡ δὲ Κυβέρνησις προέρχεται ἐξ αὐτῆς τῆς θελήσεως τοῦ συνόλου.

Ἀπέναντι τῆς Πολιτείας ὁ Ἀλτούζιους ἀντιπαρατάσσει τὴν τυραννίδα. Εἰς τύραννον ἐξελίσσεται καὶ ὁ νόμιμος ἄρχων, ἐφόσον παραβιάζει τὸ Σύνταγμα· ἀπέναντι δὲ τοῦ τυράννου ὁ Λαὸς ἔχει τὸ «δικαίωμα τῆς ἀντιστάσεως καὶ ἀποπομπῆς», τὸ ὁποῖον ὁ Ἀλτούζιους στηρίζει ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας.

Τὰ διάφορα εἴδη τῶν πολιτευμάτων διακρίνει ὁ Ἀλτούζιους ἀναλόγως «τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἀσκεῖται ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία». Ἐκ τοῦ ἂν ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία ἀσκῆται ἀπὸ ἓν ἢ πλείονα πρόσωπα δυνάμεθα νὰ ὑπαγάγωμεν ἕκαστον πολίτευμα εἴτε εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς Μοναρχίας, εἴτε εἰς τὴν τῆς Πολυαρχίας. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν μεταξὺ τῶν Πολιτειῶν ἐνυπάρχουσαν διαφοράν, αὕτη πρέπει ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὸ εἶδος τῆς διοικήσεως, καθόσον τὸ τῆς κυριαρχίας δικαίωμα ἀνήκει πάντοτε εἰς τὸν Λαὸν καὶ παρ' αὐτῷ ἐξακολουθεῖ κατ' οὐσίαν παραμένουσα, ἂν καὶ ἡ ἄσκησις αὐτῆς ἀνατίθεται εἰς τὸν «Summus magistratus».

Ἡ θεωρία τοῦ Ἀλτούζιους ἀποτελεῖ τὸν ἀντίποδα ἐκείνης τοῦ *Botin* περὶ «*συνθήκης ὑποταγῆς*» (pactum subjectionis), ἣν καὶ ἀποκρούει μεταμορφώνων αὐτήν. Οὕτω, παραδέχεται μὲν ὅτι ἡ Πολιτεία ἀναδεικνύεται διὰ συμβάσεως, πλὴν ὅμως δὲν ἀποδέχεται ὅτι καὶ ἡ οὕτω προκύψασα κοινωνία καταρτίζει συνθήκην ὑποταγῆς μὲ τοὺς «*διοικοῦντας*» ἀλλ' ὅτι μεταξὺ ἐκείνης καὶ αὐτῶν συνομολογεῖται μία «*διοικητικὴ συνθήκη*», δυνάμει τῆς ὁποίας ἀνατίθεται εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἡ διοίκησις τῆς κοινωνίας. Ἡ κατὰ τοιοῦτον δὲ τρόπον καταρτισθεῖσα συνθήκη ἐξακολουθεῖ ἐπὶ τοσοῦτον ἰσχύουσα, ἐφόσον τηροῦνται καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ἐνυπάρχοντες ὅροι. Ἂν δὲ τὴν ἐν λόγῳ συνθήκην παραβιάσῃ ὁ Ἄρχων, ὅστις ἐξελέγη ὑπὸ τὸν ὅρον «si pie et jure imperaturus sit» (ἐὰν εὐσεβῶς καὶ δικαίως διοικῇ), ὁ Λαὸς δύναται νὰ καθαιρέσῃ αὐτὸν καὶ ἐκλέξῃ ἕτερον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Gierke*, Johannes Althusius und die Entwicklung des naturrechtlithen Staatstheorien 1880.—*Ludwig Gumplowitz*, Geschichte der Staatstheorien 1926 σ. 182 ἑπ.

ΗΛ Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄλτουμ (Altum), *Βερνάρδος*. Γερμανὸς φυσιολόγος γεννηθεὶς ἐν Μύνστερ τῆς Βεστφαλίας τῷ 1824 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἐμπερσβάλντε τῷ 1900. Ἔγραψε: «Τὸ πτηνὸν καὶ ἡ ζωή του», «Ζῳολογία τῶν δασῶν» κ. ἄ.

Ἀλτοῦνα (Altoona). Σημαίνουσα βιομηχανικὴ πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς εὑρισκομένη ἐν Πενσυλβανίᾳ καὶ ἀπέχουσα ἀπὸ τοῦ Πιτσβούργου 187 χλμτρ. ἀνατολικῶς. Κάτοικοι 70.000. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι αὐτῆς εἶναι αἱ τῆς κατεργασίας σιδήρου καὶ μετάξης. Δ.Ε.Μ.

Ἀλτοὺν-Κιουπροῦ βλ. Κιουπροῦ.

Ἀλτοὺν-Ὀμπᾶ βλ. Ἀζοφική [*Ἱστορ.*].

Ἀλτρανστάιντ (Altranstädt). Ἱστορικὸν χωρίον τῆς Πρωσίας, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης εἰρήνης μεταξὺ Καρόλου τοῦ ΙΒ', βασιλέως τῆς Σουηδίας, καὶ Αὐγούστου τοῦ Δυνατοῦ, ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας καὶ βασιλέως τῆς Πολωνίας (1706), ὡς καὶ τῆς μεταξὺ Ἰωσὴφ τοῦ Α', βασιλέως τῆς Αὐστρίας, καὶ Καρόλου τοῦ ΙΒ' (1707). Κ. Μ. Κ.

Ἄλτρινχαμ (Altrincham). Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν Τσέσαϊρ. Κάτοικοι 17.800. Ἐργοστάσια γεωργικῶν ἐργαλείων, χάρτου, χυτήρια σιδήρου, βυρσοδεψεῖα.

ἀλτρόζαι [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλοῦνται οὕτω ἐκ τῶν κανονικῶν ἀλδοεξοζῶν, ἐκεῖναι αἵτινες δι' ὀξειδώσεως παρέχουσι ταλοβλενικὰ ὀξέα. Ἐκ τῶν δύο δυνατῶν στερεοϊσομερῶν μορφῶν μόνον ἡ μία, ἡ d-*ἀλτρόζη*, εἶναι γνωστή. Αὕτη παρεσκευάσθη ἐκ τῆς d-*ριβόζης* διὰ τῆς κυανυδρινικῆς ἀντιδράσεως. Σ. Γ.

ἀλτρουϊσμὸς (Altruismus, ἐκ τοῦ λατιν. alter). Ἡ λέξις ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ A. Comte εἰς ἀντίθεσιν τῆς λέξεως *ἐγωϊσμὸς* (Egoïsmus), τυχοῦσα δὲ τῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ Spencer παρέμεινεν ἐν χρήσει ὡς ὅρος φιλοσοφικός. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετεγράφη τῷ 1895 καὶ σχεδὸν ἐπεκράτησε. Βλ. λ. φιλαλληλία.

ἀλτρουϊστὴς (ὁ)· ὁ πρόθυμος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πλησίον, ὁ φίλαλλος, ὁ φιλάλληλος, ὁ φιλάνθρωπος. Β. Φ.

ἀλτρουϊστικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἀλτρουϊσμόν, φιλανθρωπικός.

Ἄλτς (Alz). Παραπόταμος τοῦ Ἴννου ἐν τῇ βαυαρικῇ περιφερείᾳ τῆς Γερμανίας. Πηγάζει πρὸς Β τῆς λίμνης Χιέμ καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὸ Πισσιγγ.

ἄλτσα (alza) [*Θεατρ.*]· παράγγελμα τὸ ὁποῖον ἐδίδετο ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ τῆς σκηνῆς πρὸς τὸν ἐπιτετραμμένον τὴν ἄρσιν τῆς αὐλαίας. Δ. ΛΑΥΡ.

Ἀλτσάϊμερ (Alzheimer), *Νόσος τοῦ*—. [*Ἰατρ.*]. Ἡ νόσος αὕτη εἶναι συνηθεστέρα παρὰ ταῖς γυναιξὶ καὶ ἄρχεται εἰς ἐποχὴν ἀρκετὰ προκεχωρημένην τῆς ὡρίμου ἡλικίας, μεταξὺ τῶν 50 καὶ 60 ἐτῶν (45% τῶν περιπτώσεων) καὶ σπανιώτερον πρὸ τῶν 50 ἐτῶν (25%). Ἐξ ἀπόψεως συμπτωματικῆς ἡ νόσος χαρακτηρίζεται ὡς ἑξῆς: ἀπὸ ἐτῶν οἱ ἀσθενεῖς ὑπὸ ἔποψιν ψυχικὴν διστάζουσι, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καθίστανται ἀσθενεῖς τὸ πνεῦμα, πτωχοὶ τὴν σκέψιν, συγκεχυμένοι, συσκοτισμένοι, δὲν προσανατολίζονται πλέον καλῶς, δὲν ἀναγνωρίζουσι τὰ πρόσωπα καὶ διανέμουσι τὰ ὑπάρχοντά των. Παρά τινων δὲ συγγραφέων παρετηρήθησαν παρανοϊκὰ συμπτώματα. Ἡ λαλιὰ τῶν ἀσθενῶν εἶναι κατὰ κανόνα σχεδὸν ἀπόλυτον τεταραγμένη, ὁμοιάζουσα πρὸς δυσαρθρίαν τῶν παραλυτικῶν. Εἶναι τρέμουσα, μονότονος, διστακτική, ἐνίοτε τραυλίζουσα, συχνάκις ἀπότομος, δυσπρόφερτος, ἀμφίβολος. Εἰς τὴν δυσαρθρίαν ταύτην προστίθενται συχνάκις σημεῖα ἀφασίας, οἱ ἀσθενεῖς δύνανται μὲν νὰ ἐκφράζωνται κατὰ τρόπον ἀντιληπτὸν λέξεις ἢ μεμονωμένας συλλαβάς, ἀλλὰ συνήθως ἐπαναλαμβάνουσιν ἄνευ μέτρου τὰς αὐτὰς ἀνάρθρους συλλαβάς. Τέλος οἱ ἀσθενεῖς σιγῶσι τελείως καὶ ἐκπέμπουσι, καθ' ἑαυτοὺς μόνον ἀντιληπτάς, μεμονωμένας λέξεις ἢ ὁμάδας συλλαβῶν ἄνευ ἐννοίας. Οἱ ἀσθενεῖς εἶναι τελείως ἀγραφικοί.

Αἱ κινήσεις εἶναι ἐν γένει ἀδέξιοι, παρὰ τὴν διατήρησιν τῆς μυϊκῆς δυνάμεως: κινητικὴ ἀταξία, ἀκαμψία τῶν μυῶν, συσπάσεις ἐν κάμψει τῶν κάτω ἄκρων, πάντα ταῦτα ὀφειλόμενα εἰς προσβολὴν τοῦ ῥαβδωτοῦ σώματος. Τὰ ἀντανακλαστικὰ τῶν τενόντων εἶναι ζωηρά, τὰ τοῦ δέρματος φυσιολογικά, τὸ σημεῖον τοῦ Babinski ἢ ὁ κλόνος τῆς ἐπιγονατίδος ἢ τοῦ ποδὸς δὲν παρατηροῦνται.

Αἱ ἐπιληπτικαὶ κρίσεις ἐσημειώθησαν κατ' ἐπανάληψιν, ἡ δὲ γενικὴ αἰσθητικότης φαίνεται ἠλαττωμένη. Ἡ ἀντίδρασις τῆς κόρης δυνατὸν νὰ εἶναι ἐλαφρῶς ἠλαττωμένη. Ὁ Lhermitte σημειοῖ ἀκόμη τὴν πλήρη τυφλότητα, βυθὸν δὲ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ἀντίδρασιν τῆς κόρης, φυσιολογικὰ φαινόμενα σχέσιν ἔχοντα μὲ ἀλλοίωσιν τοῦ φλοιοῦ. Ἡ βουλιμία τῶν ἀσθενῶν εἶναι ἐνίοτε πολὺ μεγάλη, ὅπως δὲ τὰ μικρὰ παιδία, τρώγουσι καὶ ἀντικείμενα πᾶν ὅ,τι περιπέσῃ εἰς χεῖράς των. Ἡ γενικὴ αὐτῶν κατάστασις εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνθηρά. Ἡ διάρκεια τῆς νόσου εἶναι ἀόριστος, ὁ δὲ ἀσθενὴς δύναται νὰ ζήσῃ ἐπὶ μακρὸν εἰς κατάστασιν βαθείας διανοητικῆς ἐξασθενήσεως καὶ θνήσκει ὑπὸ παρεμπιπτούσης νόσου. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν αἰτιολογίαν τῆς νόσου εἶναι αὕτη τελείως ἀβεβαία καὶ ἀνάγεται εἰς ὑποθέσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *A. Alzheimer*: Ueber eigenartige Krankheitsfalle des späteren Alters. Zeitchrift f. die gesamte Neurol u. Psych. vol IV fasc. 3, 1911. p. 356.—*A. Alzheimer*: —Ueber eine eigenartige Erkrankung der Hirnrinde. Zentralblatt für Neurol. und Psych. 18, 1906.—*D. Hermann Dubruille*: — Essai sur la maladie d'Alzheimer. Thèse de Lille, 1924-1925.—D. Kraepelin: — Demonstration eines Falles von Alzheimerschen Krankheit. Zentralblatt f. d. ges. Neurol. und Psych. p. 431 vol. XXX 1922.—Carnet médical français 6 année nº 12 juin 1925.

ΙΩ. ΣΤ. ΚΑΜΙΝΗΣ

Digitized by Google

'Αλτσὰκ *[Γεωγρ.]*· βλ. Χαμηλόν.

ἀλτσάρε (alzare) *[Μουσ.]*. Λέγεται προκειμένου περὶ μεταφορᾶς κατ' ὀξύτητα τεμαχίου τινὸς ἢ ὑψώσεως χορδῆς ἐγχόρδου ὀργάνου· «Alzare di mezzo, un tono κλπ.», ὕψωσις καθ' ἡμιτόνιον, κατὰ τόνον κλπ. Δ. ΛΑΥΡ.

'Αλτσί. Τοποθεσία παράλιος εἰς τὸ σύνορον τῶν ἐπαρχιῶν Κρήτης Ἱεραπέτρου καὶ Σητείας, μεταξὺ Καβουσίου, χωρίου Ἱεραπέτρου, καὶ Μόχλου, ὅρμου Σητείας, καὶ ἀπέναντι τῆς νησῖδος Ψείρας, ἔνθα ἐξορύσσεται καὶ ἐξάγεται γύψος. Μεταξὺ Ψείρας καὶ 'Αλτσὶ εἶναι ἀσφαλέστατον ἀγκυροβόλιον καὶ διὰ μεγάλης χωρητικότητος πλοῖα. Ε. Γ.

'Αλτσιὰκ-Καγιὰ (Alchak-Kaya) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς ΝΑ ἀκτῆς τῆς Κριμαίας (πλάτ. 44°49'50'' μῆκ. 34°59'50''. Χάρτης 'Αγγλικὸς 3483: Black Sea, Krimea: Cape Lukul to cape Meganom) δεξιᾷ τῷ καταπλέοντι εἰς τὸν ὅρμον *Σουντὰκ* (Sudak) καὶ εἰς 4 ½ μιλ. ΒΔ τοῦ ἀκρωτηρίου *Μεγανὸμ* (Meganom). Εἰς τὴν ταρταρικὴν διάλεκτον φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *'Αλὰρ* (Alar). Σ. Ε. Λ.

'Αλτσιάτι (Alciati)· βλ. 'Αλκιάτι.

'Αλτσιλῆ *[Γεωγρ.]*· βλ. Μεσοπόταμον.

'Αλτσιόλο (Alciolo) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς ΒΔ ἀκτῆς τῆς Κορσικῆς (πλάτ. 42°41' 45'', μῆκ. 9° 03'50'' 'Αν.-Χάρτης 'Αγγλικὸς 1131: Island of Corsica), εἰς 2 μιλ. βορείως τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Ostriconi (*'Οστρικόνι*) καὶ τοῦ ὅρμου Parajola (*Παραγιόλα*). Ἡ ἀπόστασίς του ἀπὸ τῆς ἄκρας *Μπιάνκο*, δυτ. τῆς χερσονήσου *Κάπο Κόρσο* (Cape Corso), εἶναι 12 μιλλίων ΝΔ. Σ. Ε. Λ.

"Αλτσογ (Alzog), ***'Ιωάννης-Βαπτιστής***. 'Εκ τῶν διαπρεπεστέρων Γερμανῶν καθολικῶν συγγραφέων τῶν νεωτέρων χρόνων. 'Εγεννήθη τῷ 1808 ἐν Ohlau τῆς Σιλεσίας, διετέλεσε δὲ καθηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Freiburg in Brisgau ἀπὸ τοῦ 1853 μέχρι τοῦ θανάτου του (1878).

Τὰ γνωστότερα ἐκ τῶν συγγραμμάτων του εἶναι α') «'Εκκλησιαστικὴ ἱστορία» (Universalgeschichte der chr. Kirche, Mainz 1841, ἐκδοθ. τῷ 1882 δίτομος εἰς 10ην ἔκδ. ὑπὸ F. X. Kraus)· ὁ συγγραφεύς, εἰς τὰς πρώτας ἐκδόσεις ἰδίως, εἶχε πολὺ ὑπ' ὄψει τὸν διάσημον διαμαρτυρόμενον ἱστορικὸν *Χάζε*, καὶ διακρίνεται διὰ τὸ διαυγὲς καὶ ἀμερόληπτον τῆς κρίσεώς του, διὸ τὸ ἔργον του μετεφράσθη εἰς πολλὰς γλώσσας. β') «Πατρολογία» (Grundriss der Patrologie, εἰς 4ην ἔκδ. ἐν Freiburg τῷ 1884)· ταύτην εἶχε πολὺ ὑπ' ὄψει ὁ ἡμέτερος Α. Διομήδης Κυριακὸς κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἐγχειριδίου τῆς Πατρολογίας του. Ὁ αὐτὸς ἐξέδωκε καὶ τοὺς «'Απολογητικοὺς λόγους» Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καὶ πλεῖστα ἄλλα. Δ. Σ. Μ.

'Αλτσὸλ (Altsohl). Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γράν, ἄλλοτε ἐλευθέρα πόλις τῆς Οὐγγαρίας. Κάτ. 8983, ἀσχολούμενοι κυρίως εἰς τὴν βιομηχανίαν. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουσι μεταλλικαὶ πηγαί, ἐν αἷς καὶ τὰ 6 χιλμτρ. πρὸς Β. ἀπέχοντα ἰαματικὰ λουτρά τοῦ *Σλιάτς*. Δ. Ε. Μ.

"Αλτσουλ (Altschul), *'Ηλίας*. Γερμανὸς ἰατρὸς γεννηθεὶς τῷ 1812 ἐν Πράγᾳ, τοῦ πανεπιστημίου τῆς ὁποίας διετέλεσε καθηγητής. Συνέγραψε: «Λεξικὸν τῆς 'Οφθαλμιατρικῆς» κ. ἄ.

'Αλτστέττεν (Altstaetten ἢ Altstätten). — 1) Πόλις τῆς 'Ελβετίας ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Σαὶν-Γκάλ. Πληθυσμὸς 8.500 κατ. Ἔχει κοιτάσματα τύρφης καὶ κλωστοϋφαντουργικὰ ἐργοστάσια, παράγει δὲ πεφημισμένους καρπούς.

— 2) Κωμόπολις ἐν τῷ καντονίῳ τῆς Ζυρίχης ('Ελβετία) εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν ἀπὸ Τζοὺγ καὶ Λουκέρνης σιδηροδρόμων. Δ. Ε. Μ.

'Αλτχάϊντε (Altheide). Κωμόπολις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Σιλεσίας, ἔχουσα σανατόριον καὶ ὑδροθεραπευτήριον εἰς τὰς μεταλλικὰς πηγάς της. Κάτ. 2328 Δ. Ε. Μ.

'Αλτχαλδενσλέμπεν (Althaldensleben). Βιομηχανικὴ κωμόπολις τῆς Γερμανίας εἰς τὴν ἐν Πρωσίᾳ περιφέρειαν τοῦ Μαγδεμβούργου. Κάτοικοι 3888. Δ. Ε. Μ.

"Αλτχαους (Althaus), *'Ιούλιος*. Ἄγγλος ἰατρὸς γεννηθεὶς τῷ 1831. Συνέγραψε: «Περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐν τῇ ἰατρικῇ» (1859), «'Ασθενειῶν τοῦ νευρικοῦ συστήματος», «'Ασθενειῶν τοῦ νωτιαίου μυελοῦ» (1884) κ. ἄ.

ἀλτχὸρν (Althorn γερμ., bugle γαλλ.) *[Μουσ.]*. Χάλκινον ὄργανον εἰς *μὶ* ὕφεσιν, ἐν χρήσει εἰς τὰς στρατιωτικὰς μουσικάς. Εἶναι τὸ τρίτον τῆς οἰκογενείας τῶν *bugle* καὶ ἡ ἔκτασίς του εἶναι ἀπὸ **λὰ** (πρῶτον διάστημα εἰς γνώμονα *φὰ*) μέχρι ντὸ (τρίτον διάστημα εἰς γνώμονα *σόλ*). Ὁ μηχανισμός του εἶναι ὅμοιος πρὸς τὸν τῆς κορνέττας. Δ. ΛΑΥΡ.

"Αλτχοφ (Althoff), ***Φρειδερῖκος***. ΠολιτικὸςΓερμανὸς γεννηθεὶς ἐν Duislaken τῷ 1839, ἀποθανὼν τῷ 1908. 'Εγένετο καθηγητὴς τοῦ 'Αστικοῦ Δικαίου ἐν Στρασβούργῳ καὶ ἀργότερον διευθυντὴς εἰς τὸ Πρωσικὸν Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Ἄλτχοφ σχετίζονται κυρίως μὲ τὴν πρωσικὴν ἐκπαιδευτικὴν μεταρρύθμισιν. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται, πλὴν ἄλλων, ἡ ἵδρυσις τῆς ἀκαδημίας τοῦ Πόζεν, ἡ συμπλήρωσις τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μύνστερ, ἡ ἐξίσωσις τῆς θέσεως τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως πρὸς τὴν τῶν δικαστικῶν. Τῷ 1908 συνεστήθη τὸ ἵδρυμα Φρειδερίκου Ἄλτχοφ διὰ τοὺς διανοουμένους. Ε. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

'Αλύα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις καὶ λιμὴν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ 'Αργολικοῦ κόλπου. Ὑπὸ τοῦ Σκύλακος (κεφ. 20) ἀναφέρεται ὑπὸ τὴν ὀρθοτέραν γραφὴν 'Αλία (βλ. λ.).

—2) Πόλις τῆς Φρυγίας βορειοδυτικῶς τῆς 'Ακμονίας ἐπὶ εἰς *Ἄλυδδα* ὁδοῦ, παρὰ τὸ νῦν Κιρκᾶ· ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους (Συνεκδ. 668,1) καὶ ὑπὸ νομισμάτων αὐτῆς. Αἱ γραφαὶ 'Αλία καὶ 'Εδιοὶ εἶναι ἐσφαλμέναι.

—3) Συνοικισμὸς ἐν Φρυγίᾳ καὶ δὴ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ρυνδάκου μεταξὺ Αἰζανῶν καὶ τοῦ σημερινοῦ 'Εγρὶ-Γκιόζ. Α. Σ. Α.

'Αλυάτης, ***Θεόδωρος***. Στρατηγὸς τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ. Ὁ χρονογράφος Μιχαὴλ 'Ατταλειάτης γράφει περὶ αὐτοῦ ὅτι ἦτο «γένους ἐπιφανοῦς τὰ πολεμικὰ καὶ θεαθῆναι θαυμασιώτατος, μεγέθει καὶ ὄγκῳ τῶν πολλῶν διαφέρων καὶ ἱκανῶς ἐν πολλοῖς στρατευσάμενος». Ἦτο οὗτος ἐκ τῶν μᾶλλον ἀφωσιωμένων τῷ βασιλεῖ Ρωμανῷ Δ' Διογένει καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν τελευταίαν κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείαν τῷ 1071, τὴν ἀπολήξασαν εἰς τὴν παρὰ τὸ Μαντζικὲρτ μάχην, καθ' ἣν οἱ Βυζαντινοὶ ἡττήθησαν, ὁ δὲ ἡρωϊκὸς βασιλεὺς Ρωμανὸς Διογένης ἐτραυματίσθη καὶ ᾐχμαλωτίσθη. Κατὰ τὴν ἀτυχῆ ἐκείνην μάχην ὁ στρατηγὸς Θεόδωρος 'Αλυάτης διῴκει τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως τῶν Βυζαντινῶν, ἐπολέμησεν ἡρωϊκώτατα καὶ ἐν τέλει διέφυγε τὴν αἰχμαλωσίαν, διασωθεὶς μετὰ ὀλιγαρίθμων στρατευμάτων εἰς τὴν πατρίδα του Καππαδοκίαν.

Ἅμ' ὡς ἐγνώσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ αἰχμαλωσία τοῦ βασιλέως Ρωμανοῦ, οἱ ἐκεῖ φίλοι τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας Δούκα ἐκήρυξαν ἔκπτωτον τὸν Ρωμανὸν ἀναγορεύσαντες βασιλέα τὸν Μιχαὴλ Δούκαν. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ρωμανοῦ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔπεμψαν ἐν σπουδῇ στρατεύματα, ἵνα τὸν συλλάβωσιν, ἢ τοὐλάχιστον ἐμποδίσωσι τὴν εἰς Βυζάντιον ἐπάνοδόν του. Ὁ Ρωμανὸς πληροφορηθεὶς τὴν κατ' αὐτοῦ ἐκστρατείαν ἤρξατο στρατολογῶν, ἐκ τῶν πρώτων δὲ προσεχώρησεν αὐτῷ ὁ στρατηγὸς 'Αλυάτης. Συγκρουσθεὶς οὗτος πρὸς τὰ βασιλικὰ στρατεύματα ἡττήθη, ᾐχμαλωτίσθη καὶ ἐτυφλώθη. Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

'Αλύαττα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς ἐν Μικρᾷ 'Ασίᾳ Γαλατίας ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Τολιστοβόγων Γαλατῶν μεταξὺ τῶν Μάνδρου πηγῶν καὶ τοῦ Σαγγαρίου, ὑφισταμένη ἤδη ἀπὸ τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος (*Λίβιος* 38, 15).

—2) Φρούριον ἐν Βιθυνίᾳ, ἀναφερόμενον ὑπὸ Στεφ. τοῦ Βυζαντίου, ὅπερ ἴσως εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὴν ἀνωτέρω πόλιν. Α. Σ. Α.

'Αλυάττης. Βασιλέως τῶν Λυδῶν ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Μερμναδῶν, υἱὸς τοῦ Σαδυάτου καὶ πατὴρ τοῦ Κροίσου. Οὗτος ἐβασίλευσε καθ' Ἡρόδοτον ἀπὸ τοῦ 617—560 πρὸ Χρ., κατὰ τὸν Εὐσέβιον ἀπὸ τοῦ 609, κατὰ τὸ Πάριον Χρονικὸν ἀπὸ τοῦ 605. Ὑπ' αὐτοῦ ἤχθη τὸ κράτος τῶν Λυδῶν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἀκμῆς του. Κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν ὁ 'Αλυάττης ὑπῆρξεν ὑβριστὴς καὶ ἀκόλαστος, ὡς ἀνὴρ ὅμως μετεβλήθη τόσον, ὥστε νὰ χαρακτηρισθῇ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σωφρονέστατος καὶ δικαιότατος. 'Επολέμησεν ἐπιτυχῶς καὶ ἐξέβαλε τοὺς Κιμμερίους ἐξ 'Ασίας. 'Επίσης παρὰ τὸν Ἅλυν ποταμὸν ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Μήδους ὑπὸ τὸν Κυαξάρην· ἀλλ' ἀρχομένης τῆς μάχης, συνέβη ἔκλειψις ἡλίου (τῇ 28 Μαΐου τοῦ 585 πρὸ Χρ. κατὰ τὸν *Zech*, Astronom. Unterzuch. 1853), ταύτης δ' ἕνεκα συνεβιβάσθησαν οἱ ἀντιμαχόμενοι, τῇ μεσολαβήσει τοῦ Συενέσσιος βασιλέως τῆς Κιλικίας καὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορος τῆς 'Ασσυρίας. 'Επολέμησεν ἐπίσης ἐν Βιθυνίᾳ καὶ Καρίᾳ καὶ κατὰ τῶν Ἰώνων· καὶ τὴν μὲν Σμύρνην ἐκυρίευσεν, ὑπὸ δὲ τῶν Κλαζομενίων ἡττήθη, μετὰ δὲ τῶν Μιλησίων συνεβιβάσθη οὕτως, ὥστε ἵδρυσεν ἐν Μιλήτῳ δύο ναούς, ἀπέστειλε δὲ καὶ εἰς Δελφοὺς ἀργυροῦν κρατῆρα, θαυμαστὸν ἔργον Γλαύκου τοῦ Χίου. Αὐτὸς ἐξέδωκε τὰ ἐκ λευκοχρύσου (= ἠλέκτρου) πρῶτα νομίσματα, φέροντα ἔμπροσθεν πρόσθιον λέοντος καὶ ταύρου, ὄπισθεν ἔγκρουστον τετράγωνον. Εἰς αὐτὸν ἐπίσης ἀποδίδει ὁ Six καὶ πλῆθος ὁμοίων νομισμάτων, φερόντων κεφαλὴν λέοντος καὶ ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν FΑΛFΕΙ τὴν ὁποίαν ἑρμηνεύει *FαλFειάτης* = *'Αλυάττης*· τοῦτο ὅμως, καίτοι ὑπὸ πλείστων γίνεται δεκτόν, δέον νὰ θεωρηθῇ ἀπίθανον, διότι ἐπιγραφικῶς ἡ λέξις φαίνεται ἄσχετος πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ 'Αλυάττου, σχετικὴ δὲ πρὸς ὄνομα ὅμοιον τῷ τῶν *'Ηλείων* = FΑΛΕΙΟΝ ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ ἐπὶ νομισμάτων· πρέπει δὲ νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς ὄνομα τυράννου ἢ ἡγεμόνος ἢ θεότητος τῶν Μιλησίων καὶ Κυζικηνῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπ' ἄλλων ὀρθῶς ἀποδίδονται τὰ νομίσματα ταῦτα. Α. Σ. Α.

— **'Αλυάττου τάφος.** Ὁ τάφος τοῦ 'Αλυάττου, κείμενος παρὰ τὴν λίμνην ***Γυγαίην*** (νῦν ***Μερμερὲ-Γκιόλ***), ἔνθα ἀνευρέθησαν καὶ ἄλλοι τάφοι Λυδῶν βασιλέων, ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ ἐν Σμύρνῃ Πρώσου προξένου Spiegelthal καὶ ἐμελετήθη ὑπὸ τοῦ von Olfers. Περὶ τοῦ τάφου ποιεῖται λόγον ὁ Ἡρόδοτος (Ι, 93). Ὁ Στράβων (ΙΓ, 4, 5) ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν Σάρδεων ἀναφέρει μὲν τὴν λίμνην, καὶ δὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα ***Κολόη***, καὶ τὸν παρ' αὐτὴν ναὸν τῆς ***Κολοηνῆς 'Αρτέμιδος***, ὄχι ὅμως καὶ τοὺς τάφους τῶν Λυδῶν βασιλέων ἢ τὸν τάφον τοῦ 'Αλυάττου. Πάντως ὁ τάφος τοῦ 'Αλυάττου φαίνεται, ὅτι ἦτο ὁ περιφημότερος ἐξ ὅλων τῶν τάφων τῶν Λυδῶν βασιλέων. 'Εκ τῶν ἀποκαλυφθέντων λειψάνων δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ὁ δ α φαινόμενος εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἡροδότου θαυμασμὸς δὲν ἦτο ἀδικαιολόγητος. Ἡ ἀρχιτεκτονική του διαμόρφωσις ὑπεξέφαινε τὴν συνάντησιν ἐν ταὐτῷ λυδικῶν αὐτοχθόνων στοιχείων καὶ ἐπικτήτων ἑλληνικῶν παραδόσεων. Ἡ ἐξωτερική του ὄψις ἦτο τυμβοειδής, παρεῖχε μάλιστα τὴν ἐντύπωσιν ἀληθοῦς λοφίσκου, ἦτο δὲ κατεσκευασμένος ἀπὸ μεγίστους λίθους καὶ πλάκας φαιοῦ μαρμάρου συγκεκολλημένας διὰ μολυβδίνων αὐλάκων μονίμως καὶ σταθερῶς. Σωροὶ χώματος ἐπίσης ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὴν οἰκοδόμησίν του, οὕτως ὥστε νὰ δημιουργηθῇ ὁ γιγάντιος τύμβος, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ διαιωνίσῃ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δόξαν τοῦ 'Αλυάττου. Ι. Μ. Π.

'Αλύβας *['Αρχ. Γεωγρ.]*. — 1) Πόλις μυκηναϊκή, ἐκ τῆς ὁποίας λέγει ὁ 'Οδυσσεὺς πρὸς τὸν πατέρα του Λαέρτην ὅτι κατάγεται, μὴ θέλων νὰ ταράξῃ τὸν γέροντα δι' ἀμέσου ἀναγνωρίσεως· ὑπὸ τῶν νεωτέρων νομίζεται ὅτι εἶναι πλαστὸν τὸ ὄνομα, ἤτοι ἀνύπαρκτον· ἀλλ' ὁ Λαέρτης ὑπῆρξε βασιλεὺς καὶ πολεμιστής, καί, ἂν τὸ ὄνομα ἦτο ἀνύπαρκτον καὶ ἄγνωστον, θὰ ἠρώτα πρῶτον περὶ τούτου· ὀρθῶς λοιπὸν ὁ Εὐστάθιος (εἰς 'Οδυσσείας ω στίχ. 304 κ. ἑ.) λέγει ὅτι εἶναι ὑπαρκτὴ ἡ πόλις, ἢ τὸ μετέπειτα Μεταπόντιον τῆς Κάτω Ἰταλίας ἢ ἡ **'Αλύβη** (βλ. λέξιν.)

— 2) Ὄρος τι, περὶ οὗ ὡμίλει ὁ Σοφοκλῆς (παρ' Ἡσυχίῳ ἐν λ. καὶ Μεγάλ. 'Ετυμολ. σελ. 70)· ἴσως δύναται νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν ***'Αλύβην***.

'Αλύβας *[Μυθολ.]*. Κακοποιὸς δαίμων, ὁ ἐπιλεγόμενος ἁπλῶς ***Ἥρως*** ἢ μετὰ τῆς προσθήκης *ἐν Τεμέσῃ*· ὑπάρχει καὶ ἐκφορὰ ***'Αλίβας*** καὶ ***Λύκας*** (Παυσαν. 6, 6, 11), ἀμφότεραι ἐκ κακῶν γραφῶν προελθοῦσαι. Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ Παυσανίου, ὁ δαίμων οὗτος ὑπελογίζετο ὡς *βρυκόλαξ*, ἤτοι ὡς ὁ ἑταῖρος τοῦ 'Οδυσσέως *Πολίτης*· οὗτος ἐξελθὼν εἰς Τεμέσαν καὶ μετὰ μέθην βιάσας παρθένον, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν κατοίκων διὰ λιθοβολισμοῦ· καὶ ὁ μὲν 'Οδυσσεὺς δὲν ἔπραξεν οὐδὲν περὶ αὐτοῦ, ὁ δαίμων δὲ τοῦ Πολίτου ἐφόνευε κατ' ἀνεξήγητον τρόπον ἀνθρώπους πάσης ἡλικίας. Οἱ κάτοικοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν· ἀλλ' ἐρωτήσαντες τὴν Πυθίαν, ἀπετράπησαν μὲν τούτου, διετάχθησαν δὲ νὰ ἱδρύσωσι ναὸν καὶ τέμενος εἰς τὸν *Ἥρωα*, νὰ δίδωσι δὲ κατ' ἔτος εἰς αὐτὸν τὴν ὡραιοτάτην τῶν παρθένων· οὕτως ἔπραττον μέχρι περίπου τοῦ 470 πρὸ Χρ., ὁπότε διαβὰς ἐκεῖθεν ὁ 'Ολυμπιονίκης Εὔθυμος ὁ Λοκρὸς καὶ ἰδὼν τὴν παρθένον ἐν τῷ ναῷ, ἀνέμεινε τὸν Ἥρωα, παλαίσας δὲ ἐνίκησεν αὐτόν· καὶ ὁ μὲν Ἥρως ἐξηφανίσθη ριφθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ δὲ Εὔθυμος ἐτέλεσε πανηγυρικῶς τοὺς γάμους του μετὰ τῆς παρθένου. Οἱ νεώτεροι ἑρμηνεύουσι τὸν ***'Αλύβαν - Ἥρωα*** τοῦτον ὡς δαίμονα τοῦ Ἅδου, καταγόμενον ἐκ τῶν ἀποίκων Πυλίων Καυκόνων· ἴσως ὅμως πρόκειται περὶ ἐπιτηδείας τινὸς σπείρας ἐκμεταλλευτῶν καὶ ἀπατεώνων, εἰς ἣν ἔθηκε τέρμα ὁ Εὔθυμος. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

"Αλυβες ἢ ***'Αλυβαῖοι***. Οἱ κάτοικοι τῆς ποντικῆς πόλεως 'Αλύβης, οἱ κατὰ Στράβωνα μεταγενέστεροι *Χαλδαῖοι*. Α. Α. Π.

'Αλύβη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Περιηγητοῦ (Geogr. Graeci Min. Β' 122, 336) καλεῖται οὕτως ἡ *'Αβύλη* ἢ *'Αβίλη*, ἥτις φέρεται παρ' ἄλλοις ἀρχαίοις γεωγράφοις καὶ ὡς ***Ἄβιλος***· *Ἄβιλιξ*· περιγράφεται δὲ ὡς ὑψηλὸν καὶ ἀποτομώτατον ἀκρωτήριον τῆς Μαυριτανίας καὶ ὡς ἡ βορειοδυτικωτάτη παραφυὰς τοῦ μικροῦ Ἄτλαντος· χαρακτηρίζεται δὲ ὡς «πολύθηρον καὶ μεγαλόδενδρον», ἤτοι ἔχον ἄφθονον κυνήγιον καὶ ἐξαιρετικῶς μεγάλα δένδρα, καὶ ὡς κείμενον ἀπέναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Κάλπης τῆς Ἱσπανίας· τὰ δύο ταῦτα ἀκρωτήρια ἐθεωροῦντο ὡς αἱ ***στῆλαι Ἡρακλέους***, ἤτοι

Digitized by Google

ἐνδεικτικαὶ τοῦ τέρματος τῶν ἐρευνῶν κατὰ τὴν πρώϊμον Χαλκῆν περίοδον (3000—2500 π.Χ.) τῶν ἀρχαιοτάτων Ἑλλήνων θαλασσοπόρων (Ἀργοναυτῶν ἐν γένει, ὧν εἷς καὶ ὁ Ἡρακλῆς). Εἶναι προφανῶς τὸ ἀκρότατον τοῦ σημερινοῦ *Γιβραλτάρ*. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων, Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, ἐθεωρεῖτο συνδεόμενον διὰ στενῆς λωρίδος γῆς μετὰ τοῦ λεγομένου εἰδικώτερον ἀκρωτηρίου τῶν *Ἑπτὰ Ἀδελφῶν* (Septem Fratres), τὸ ὁποῖον σήμερον ὀνομάζεται Ximiera ἐκ τοῦ Simia, ἤτοι ἀκρωτήριον τῶν *πιθήκων*, καθ' ὁμοίαν ἀντίληψιν ὡς ἑπτὰ ἀνθρώπων ἢ πιθήκων. Ἐξ αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἀρχαία ὁδὸς παράλιος πρὸς τὴν ἐν τῇ Τυγκιτανῇ Μαυριτανίᾳ κώμην ἢ θέσιν *Ἀβίλην* (ad Abilem τῶν Λατίνων) κειμένην βεβαίως παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο καὶ ὁμώνυμον πρὸς αὐτό.

—2) Ἀρχαία πόλις τοῦ Πόντου, φημισμένη διὰ τὰ μεταλλεῖα τοῦ ἀργύρου καὶ ἀναφερομένη μόνον ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Β, 857).

—3) Λίμνη τοῦ Πόντου κατὰ Ἑλλάνικον.

Α. Α. Π.

ἀλυγαριά (ἡ)· βλ. λυγαριά.

Ἄλυγγος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐπαρχίας Κρήτης ἀναγραφομένη ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους (Συνεκδ. 650, 2). Φαίνεται εὔλογον νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τὸ σημερινὸν χωρίον *Ἀλυγοὺς* τῆς Κρήτης εἶναι ἡ αὐτὴ λέξις καὶ πρᾶγμα, δοθέντος ὅτι ὑπάρχει ἐν ἄλλῳ χειρογράφῳ τοῦ Ἱεροκλέους ἐκφορὰ *Ἀλυγγός*, ἡ ὁποία φαίνεται καὶ ὀρθοτέρα.

Α. Σ. Α.

ἀλυγισία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀλύγιστος, ἀκαμψία.

ἀλύγιστος (ὁ, ἡ),—*ον*, (τό)· αὐτὸς ποὺ δὲν λυγίζει, δὲν κάμπτεται, ἄκαμπτος, δύσκαμπτος. —Ἐπίρρ. *ἀλύγιστα*.

Ἀλυγοὺς *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Πλεμενιανῶν τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων, κείμενος ΒΔ τῆς Κανδάνου, ἀφ' ἧς ἀπέχει πλέον τῶν δύο ὡρῶν. Κάτ. 16.

Δ. Ε. Μ.

ἄλυδα, τὰ (Alyda) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα ἡμίπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχωτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κορέων*. Τὰ ἔντομα ταῦτα διακρίνονται ἐκ τοῦ λεπτοῦ ἐπιμήκους σώματος, τῆς τριγωνικῆς κεφαλῆς καὶ τῶν παχέων προσθίων ζευγῶν τῶν ποδῶν των. Τὸ γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ *ἄλυδον τὸ βραχύποδον* (Alydus brevipes) ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν καὶ εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *καπουτσῖνος*.

Δ. Ν. Π.

Ἄλυδδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Φρυγίας ἐπὶ τῆς ἐκ Φιλαδελφείας εἰς Ἀκμονίαν ὁδοῦ, πλησίον τοῦ Ἱππουρίου, πιθανῶς τὸ σημερινὸν Χατζημλὲρ (*Πτολεμαῖος* 5, 2, 14· *Ramsay*, Asia Minor 138). Ὑπό τινων σχετίζεται πρὸς τὴν *Ἐλοῦσαν* τοῦ Ἱεροκλέους (Συνεκδ. 721, 10), ἥτις ὅμως ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Παλαιστίνης καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ τινὰ σχέσιν πρὸς αὐτήν· μᾶλλον πρὸς τὴν *Ἰλοῦζαν* τῆς Καπατιανῆς Φρυγίας (667,9) δύναται νὰ ταυτισθῇ.

Α. Σ. Α.

Ἀλυζεὺς *[Μυθολ.]*. Ἥρως ἐπώνυμος τῆς ἀκαρνανικῆς πόλεως Ἀλυζίας. Κατὰ τὸν ποιητὴν τῆς «Ἀλκμεωνίδος» ὁ Ἀλιζεὺς ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰκαρίου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Λευκαδίου, ἐπωνύμου ἥρωος τῆς Λευκάδος καὶ τῆς πολυθρυλήτου Πηνελόπης, τῆς συζύγου τοῦ Ὀδυσσέως. Ὁ Ἰκάριος ἢ Ἰκαρίων εἶχεν ἔλθει εἰς Ἀκαρνανίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Τυνδάρεω ἐκ τῆς Λακεδαίμονος, ἐκβληθεὶς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἱπποκόωντος καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ (Ἀπολλ. III, 10,5).

Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀλυζία ἢ ***Ἀλύζεια***. Μία τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τῆς ἀρχαίας Ἀκαρνανίας. Ἔκειτο κατὰ τὰ δυτικὰ παράλια τῆς χώρας εἰς ἀπόστασιν 15 σταδίων τῆς θαλάσσης (Στρ. C. 459). Τὰ ἐρείπια αὐτῆς διεσώθησαν εἰς τὸ ἄκρον μιᾶς μικρᾶς παραλιακῆς πεδιάδος, παρὰ τὰς τελευταίας κλιτῦς ἀποκρήμνων ὀρέων πλησίον τοῦ χωρίου Καντήλα καὶ εἰς ἀπόστασιν 3 χιλιομέτρων τῆς θαλάσσης, ἀπόστασιν δηλ. συμφωνοῦσαν μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (ἔνθ. ἀν.) ὁριζομένην. Εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν εἰρημένων ἐρειπίων εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Ἀλυζίαν ἐπικουροῦσιν αἵ τε πληροφορίαι τοῦ Κικέρωνος (Epist. ad familiares XVI, 2) καὶ αἱ τοῦ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως ὅστις ὀνομάζει αὐτὴν *Ἀλυττίαν*. Ἐκ τῶν διασωζομένων ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν προξενοῦν τὰ ἴχνη ὑδραγωγείου τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.

Ἐκ τῶν τοίχων τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως, ὅστις περιέβαλλε καὶ τρεῖς ἀντηρίδας παραλλήλως ἐκ τοῦ ὄρους κατερχομένας πρὸς τὴν πεδιάδα καὶ ἐπιστεφομένας ἐν τῇ κορυφῇ, καὶ τὰς τρεῖς, ὑπὸ ἑνὸς πύργου, διασώζονται ἱκανὰ ἴχνη τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς βορείου πλευρᾶς καὶ τῶν ἑπτὰ τῆς πρώτης καὶ δώδεκα τῆς δευτέρας τετραγώνων πύργων, εἰς κανονικὴν ἀπ' ἀλλήλων ἐκτισμένων ἀπόστασιν. Ἐκ τῶν τριῶν ἀντηρίδων ὡς καθ' αὐτὸ ἀκρόπολις ἐχρησίμευεν ἡ μέση, ἥτις ἦτο καὶ ἡ ὑψηλοτέρα, ἐκ δὲ τῶν πύργων οἱ δύο γωνιαῖοι πρὸς τὴν πεδιάδα ἦσαν μεγαλυτέρων διαστάσεων καὶ ἐξ ὀγκωδεστέρων λίθων ἐκτισμένοι (2—3 μέτ. μήκ. καὶ 1 μέτ. πλάτους), κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν ἀκόμη χρόνων συνήθειαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων νὰ κτίζωσιν ἐπιμελέστερον καὶ δι' ὀγκωδεστέρων λίθων τὰ παρὰ τὰς πύλας μέρη τοῦ περιβόλου, διὰ νὰ προξενοῦν ἐντύπωσιν ταῦτα εἰς τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὴν πόλιν ξένους.

Ἐν γένει ὅμως ἡ τοποθεσία τῆς ἀρχαίας Ἀλυζίας δὲν ἦτο φύσει ὀχυρὰ καὶ διὰ τοῦτο, φαίνεται, εἶχον ἀνεγείρει πρὸς Ν. τῆς πεδιάδος ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων ὀρέων ἓν τριγωνικὸν φρούριον, γνωστὸν σήμερον μὲ τὸ ὄνομα «*Καστρί*», ὡραίου πολυγωνικοῦ συστήματος. Τὸ φρούριον αὐτὸ ἐκ τῆς ἐπικαίρου θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε κτισθῆ ἦτο ὄχι μόνον ἄσυλον εἰς ὥραν ἀνάγκης, ἀλλὰ καὶ θαυμάσιον παρατηρητήριον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἠδύνατο νὰ ἐπαγρυπνῇ ὁ παρατηρητὴς ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν συμβαινόντων εἰς τὴν πεδιάδα καὶ τὰ πέριξ ὑψώματα ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν θάλασσαν τὴν πέραν τῆς ὀρεινῆς νήσου Καλάμου, ἥτις ἐκάλυπτε τὸν πρὸς τὴν θάλασσαν ὁρίζοντα τῆς Ἀλυζίας, ἐκτεθειμένης οὕτως εἰς τὰς προσβολὰς τῶν ἐχθρικῶν στόλων καὶ ἐχούσης ἀνάγκην νὰ γνωρίζῃ ὅ,τι συνέβαινεν ὄπισθεν τῆς νήσου.

Ἡ Ἀλυζία ἕνεκα τῆς ἐπικαίρου θέσεώς της φαίνεται ὅτι πολὺ ἐνωρὶς εἶχε πλουτήσει διὰ τοῦ ἐμπορίου, οἱ δὲ κάτοικοί της, παρὰ τὴν ἐχθρότητά των πρὸς τοὺς γείτονας ἐν Λευκάδι Κορινθίους ἀποίκους, εἶχον ὑποστῆ τὴν ἐπίδρασίν των,

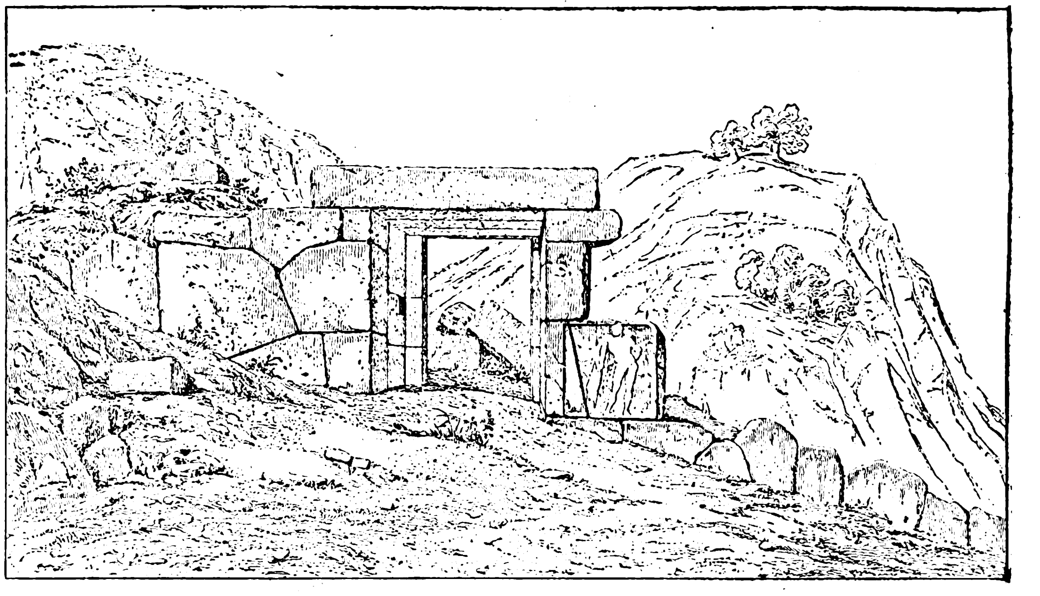

Ἀλυζία: Παλαιὸν φρούριον τοῦ Καστρί.

ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας λατρείας των πρὸς τὸν ἥρωα Ἡρακλέα καὶ ἐκ τοῦ τύπου τῶν νομισμάτων των, ἅτινα εἶχον κοπῆ κατὰ τὸν τύπον τῶν νομισμάτων Κορινθίων καὶ Λευκαδίων, καὶ ἀκόμη ἐκ τῆς μυθολογικῆς παραδόσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν τὴν πόλιν των ἔκτισεν ὁ *Ἀλυζεύς*.

Πάντοτε ὅμως ἦσαν συνδεδεμένοι πολιτικῶς, ὡς προελέχθη, μετὰ τῶν ἄλλων Ἀκαρνάνων καὶ ἀνῆκον εἰς τὸ ἐχθρικὸν πρὸς τοὺς Κορινθίους στρατόπεδον· διὰ τοῦτο καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένης κατὰ τὸν εἰς Σικελίαν πλοῦν του ἀπεβιβάσθη εἰς Ἀλυζίαν καὶ ἐστρατολόγησεν ἐξ αὐτῆς, μὲ τὴν θέλησίν των, Ἀκαρνᾶνας σφενδονήτας (*Θουκ.* VII. 31)· καὶ ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Τιμόθεος κατέφυγεν εἰς τὴν παραλίαν αὐτῆς μετὰ τὴν νικηφόρον ἐν τῷ ὅρμῳ της ναυμαχίαν του (*Ξενοφ.* Ἑλλην. V. 4). Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων του ἡ πόλις εἶχε φθάσει εἰς μεγάλην εὐημερίαν καὶ εἶχε φιλικωτάτους δεσμοὺς μετὰ τῆς Λευκάδος, διότι ὁ χρόνος, καὶ πρὸ πάντων αἱ περιστάσεις, εἶχον ἐξαλείψει καὶ τὰ τελευταῖα ἴχνη τοῦ πατροπαραδότου μίσους τῶν Ἀκαρνάνων κατὰ τῶν ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Λευκάδι ἀπογόνων τῶν Κορινθίων ἀποίκων. Κατὰ τὸν Λαμιακὸν μάλιστα πόλεμον οἱ κάτοικοι τῆς Ἀλυζίας, μετὰ τῶν φίλων των Λευκαδίων, ἦσαν σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἀείποτε ἐν τῷ παρελθόντι ἐχθρῶν των Αἰτωλῶν (*Διοδ.* XVIII. 11). Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἡ πόλις δὲν εἶχε μὲν τὴν ἀκμὴν ἐκείνην, ἤξιζεν ὅμως νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτὴν ὁ Κικέρων καὶ ὁ Πλίνιος (βλ. *L. Henzey* «Le mont Olymbe et l'Acarnanie» σ. 416). Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἡ μικρὰ παραλιακὴ πεδιὰς τῆς ἀρχαίας Ἀλυζίας, μὲ τὰ ἀσφαλῆ ἀγκυροβόλιά της, ἐπίσης κατῳκεῖτο, ὡς πιστοῦται ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ μεσαιωνικοῦ πύργου τῶν Γλωσσῶν, τῶν βυζαντινῶν ἐπιγραφῶν τῆς Καντήλας καὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας παρὰ τὴν κωμόπολιν Μύτικαν. Κατὰ τοὺς χρόνους ὅμως τῆς τουρκοκρατίας οἱ κάτοικοι ἐγκατέλιπον τὴν παραλίαν καὶ ἔπηξαν τὰς καλύβας των εἰς τοὺς λαιμοὺς τῶν ὀρέων πρὸς ἀσφάλειάν των ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν πειρατῶν *(κουρσάρων)*, ἤρχισαν δὲ νὰ κατέρχωνται εἰς τὴν παραλίαν ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἀκαρνανίας ἀπὸ τῶν Τούρκων. Σήμερον ἐν τῇ μικρᾷ παραλιακῇ πεδιάδι ἀνθεῖ ἡ κωμόπολις *Μύτικας*.

Ἡ παρὰ τὴν Ἀλυζίαν ναυμαχία.—Ἡ Ἀλυζία εἶναι ἀξία μνείας καὶ διὰ τὴν παρ' αὐτὴν συγκροτηθεῖσαν κατὰ τὸ 375 π. Χ. ναυμαχίαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς εἰς τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην (387 π. Χ.) οἱ Ἀθηναῖοι ἐπωφελούμενοι τῶν μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ Θηβαίων ἰδίᾳ ἀγώνων, ἠδυνήθησαν νὰ ἐπανιδρύσωσι τὴν ἀρχαίαν ναυτικὴν συμμαχίαν των. Ἡ τοιαύτη ἐνέργειά των ἐξήγειρε τὴν ζηλοτυπίαν τῆς Σπάρτης, ὑποκινηθείσης ὡς καὶ παλαιότερον ὑπὸ τῆς Κορίνθου. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς ζηλοτυπίας ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ναυμαχία τῆς Νάξου κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 376 π. Χ. καὶ ἡ παρὰ τὴν Ἀλυζίαν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 375 π. Χ. Τὴν τελευταίαν προεκάλεσαν αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ Τιμοθέου, ὅστις κατώρθωσε νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων οἱ κάτοικοι τῆς ἐν Κεφαλληνίᾳ πόλεως Πάλης, οἱ Κερκυραῖοι, οἱ Ἀκαρνᾶνες καὶ οἱ Ἠπειρῶται (βλ. C. I. A. Β'. 49 καὶ 382). Οἱ Λακεδαιμόνιοι φοβηθέντες ἀπὸ τὴν περίσφιγξιν ταύτην τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τοῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων ἀπεφάσισαν νὰ ἐνδώσωσιν εἰς τὰς παρακλήσεις τῶν μόνων ἀπομεινάντων ε- αὐτοὺς πιστῶν συμμάχων Λευκαδίων καὶ Ἀμβρακιωτῶν καὶ ἔστειλαν στόλον ἐκ πεντήκοντα πέντε τριήρων ὑπὸ τὸν ναύαρχον Νικόλοχον διὰ νὰ ἀντιδράσῃ εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Τιμοθέου.

Οἱ δύο ἐχθρικοὶ στόλοι συνεκρούσθησαν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Σκιράδος Ἀθηνᾶς, καθ' ἣν προεχώρησεν ὁ Τιμόθεος ἐναντίον τοῦ Ναυλόχου μὲ τὰς τριήρεις του ἐστεφανωμένας διὰ μύρτου. Ἡ ναυμαχία δὲ ἤρχισε διὰ καταπονήσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ὑπὸ μικρᾶς μοίρας τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου καὶ ἐγενικεύθη, ὅτε ὁ Τιμόθεος εἶχεν ἐπιτύχει διὰ τῶν γοργῶν κινήσεων τῆς ἐλαφρᾶς μοίρας του τὴν πλήρη καταπόνησιν τῶν ἀντιπάλων του (*Πολυαίνου* στρατηγήματα III 10.4). Διὰ τοῦτο καὶ ἀπέβη αὕτη ὑπὲρ τοῦ Τιμοθέου, ὅστις ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν ξηρὰν ἔστησε τρόπαιον νίκης· παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἀλυζίαν καὶ ἐπεσκεύασε τὰ βλαβέντα πλοῖά του εἰς τοὺς ναυστάθμους της.

Εὐημερία καὶ ἀκμή.— Ἡ ἄνθησις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ἐν Ἀλυζίᾳ τεκμηριοῦται πολλαχόθεν καὶ δὴ ἐκ μνημείων. Οὕτω ἐπὶ πολὺν χρόνον εἶχεν εἰς τὴν κυριότητά της ἓν τῶν ὡραιοτέρων ἔργων τοῦ Λυσίππου, «Τοὺς δώδεκα ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους», ἀγάλματα εἰς κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων συμπλέγματα, ἅτινα ἐκόσμουν τὸ τέμενος τοῦ ἥρωος, κείμενον πλησίον τοῦ λιμένος τῆς πόλεως, ὅστις ἦτο καὶ αὐτὸς ἱερὸς τοῦ Ἡρακλέους, ἕως ὅτου «μετήνεγκεν εἰς Ῥώμην τῶν ἡγεμόνων της, παρὰ τόπον κειμένους δι' ἐρημίαν» (*Στράβ*. C. 459), ὡς θὰ ἐδικαιολόγησε, φαίνεται, ὁ ἅρπαξ τὴν διαρπαγὴν τοῦ μοναδικοῦ ἐκείνου ἀριστουργήματος τῆς Ἀκαρνανίας, ἐνῷ ἐκ τῶν προειρημένων κατεδείχθη ὅτι δὲν ἦτο ἀκατοίκητος ὁ τόπος ἐκεῖνος. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε κτισθῆ τὸ ἀρχαῖον τριγωνικὸν φρούριον, τὸ ὁποῖον νῦν καλεῖται «*Καστρί*», ἔχουν γλυφῆ δύο πλαίσια μικρὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν τέσσαρα πρόσωπα ἀνὰ δύο εἰς ἑκάτερον (βλ. λ. Ἀκαρνανία). Εἰς τὸ ἓν τὰ δύο πρόσωπα, ἄρρεν καὶ θῆλυ, κάθηνται ἀντιμέτωπα.

Digitized by Google

Ὁ ἀνὴρ ἔχει κεκαλυμμένον μόνον τὸ περὶ τὴν ὀσφὺν μέρος τοῦ σώματος δι' ἱματίου καὶ στηρίζει τὴν χεῖρα ἐπὶ μακροῦ σκήπτρου. Ἡ γυνὴ εἶναι ἐνδεδυμένη μὲ χιτῶνα πολύπτυχον καὶ κρατεῖ ἓν κιβώτιον ἐπὶ τῶν γονάτων της. Ὁ ἀνὴρ εἶναι ὁ θεὸς Ἀσκληπιός, ἀναγνωριζόμενος ἀπὸ τὸν περιελισσόμενον ὄπισθέν του ὄφιν, τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ ὀρθοῦται ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τοῦ θεοῦ. Ἡ γυνὴ εἶναι ἡ ἀχώριστος σύντροφος τοῦ Ἀσκληπιοῦ θεὰ Ὑγεία. Εἰς τὸ ἄλλο καὶ τὰ δύο πρόσωπα εἶναι ὄρθια. Ὁ ἀνήρ, γυμνός, στηρίζεται ὑπερηφάνως ἐπὶ ἑνὸς δόρατος. Ἡ γυνή, ἐνδεδυμένη μὲ ἔνδυμα μὲ μακρὰς πτυχάς, κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρα μὲ τὴν αὐτὴν ὑπερηφάνειαν, ὡσαύτως, ἓν δόρυ. Ἀναγνωρίζονται ἀμφότεροι ὡς αἱ δύο μεγάλαι πολεμικαὶ θεότητες, ὁ Ἄρης καὶ ἡ Παλλάς. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἀνάγλυφα μὲ τὰς θεότητας τοῦ πολέμου καὶ τῆς ὑγείας, ὑποδηλοῦσας, ἴσως, ὅτι ἄκρον ἄωτον εὐτυχίας διὰ τοὺς κατοίκους τῆς χώρας ἐθεωρεῖτο ἡ ὑγεία καὶ ἡ πολεμικὴ δόξα, ἂν καὶ βεβλαμμένα μαρτυροῦσι μὲ τὴν τελειότητα τοῦ σχεδίου των, τὴν ἁπλότητα τῶν στάσεων, τὴν κομψότητα, καὶ τὴν εὐχέρειαν εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν, ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς καλοὺς χρόνους τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Τρίτον ἀνάγλυφον ἔχει γλυφῇ εἰς ἕνα τῶν γωνιαίων λίθων τῆς κυρίας πύλης εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιβόλου τοῦ αὐτοῦ φρουρίου «*Καστρί*» ἀναπαρίσταται εἰς αὐτὸ (βλ. εἰκ.) ὁ θεὸς τὸν ὁποῖον ἐξέλεξεν ἡ Ἀλυζία ὡς προστάτην της, ὁ Ἡρακλῆς, τοῦ τύπου τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὁ μεγαλοφυὴς Λύσιππος καὶ τοῦ ὁποίου ἀντίτυπον εἶναι ὁ γνωστὸς Φαρνέσιος Ἡρακλῆς. Ἴσως μάλιστα καὶ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Καστριοῦ καὶ ὁ Φαρνέσιος Ἡρακλῆς ἔγιναν κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Ἡρακλέους νικητοῦ τοῦ δράκοντος τῶν Ἑσπερίδων, τοῦ Λυσίππου, τοῦ ἐξ Ἀλυζίας εἰς Ῥώμην μεταφερθέντος. Ὁ θεὸς ἀναπαύεται στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ῥοπάλου του καὶ κάμνει τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἀγρύπνου καὶ δυνατοῦ φρουροῦ τῆς πύλης τοῦ φρουρίου, ὅστις κάμνει τοὺς μοχλοὺς αὐτῆς διὰ τῆς δυνάμεώς του ἀκλονήτους. Εἶναι ὁ τύπος τὸν ὁποῖον οἱ Βυζαντινοὶ ζωγράφοι ἀπέδοσαν μὲ μίαν ἰδέαν ἀνάλογον, ὡς προσφυέστατα παρατηρεῖ ὁ Henzey (ἔνθ. ἀνωτ.), διὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ζωγραφηθέντος ὡς φρουροῦ εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἐκκλησιῶν.

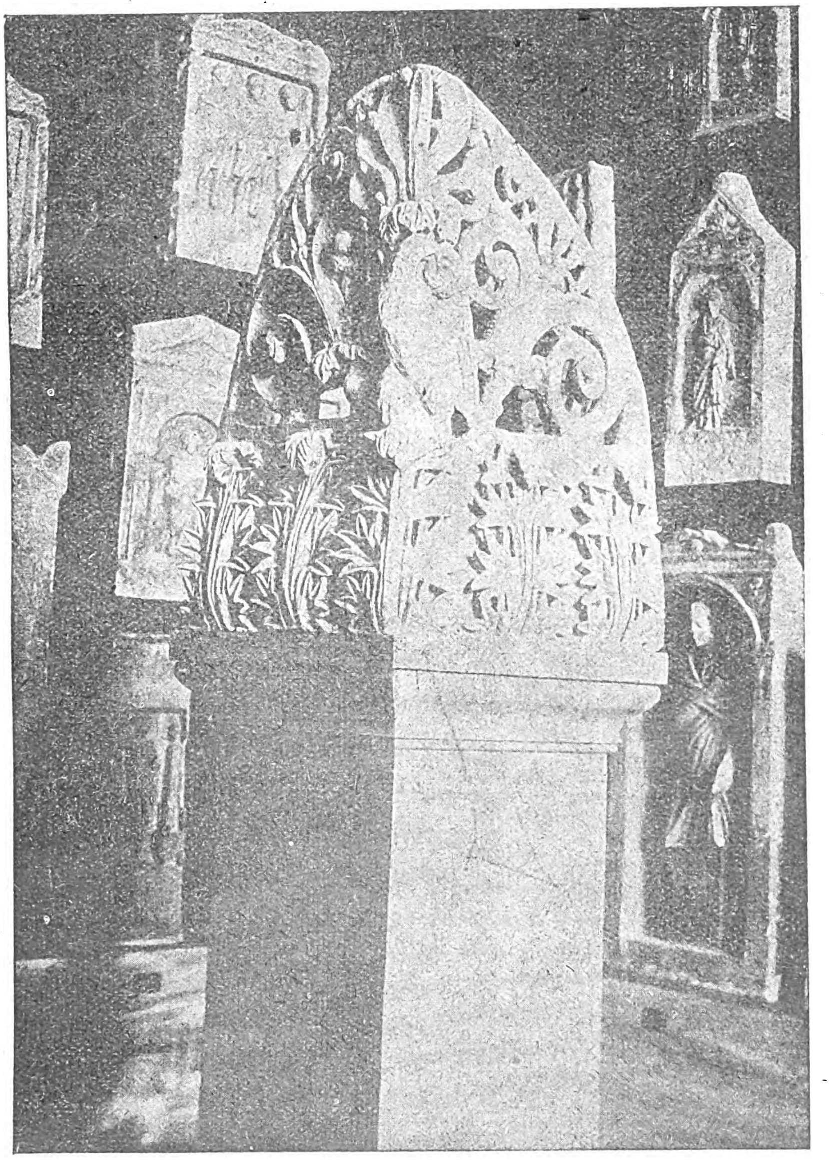

Ἀλυζία: Ἀκρωτήριον ἐπιταφίου μνημείου τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος.
[Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.]

Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων καλλιτεχνικῶν ἔργων, ἅτινα μαρτυροῦσι περὶ τῆς μακρᾶς διατριβῆς τοῦ Λυσίππου ἐν Ἀλυζίᾳ καὶ ἄλλων καλλιτεχνῶν ἐργασθέντων κατ' ἀπομίμησιν ἐκείνου, οὐκ ὀλίγα εἶναι καὶ τὰ ἄλλα καλλιτεχνικὰ εὑρήματα, ἐλθόντα εἰς φῶς εἴτε ἐκ τύχης, εἴτε ἐξ ἀνασκαφῶν. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Καντήλας ἔχουν ἐντοιχισθῆ εἷς κορμὸς ἰωνικοῦ κίονος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, κομψότατος, καὶ δύο στῆλαι ἐνεπίγραφοι, τῶν ὁποίων τὰ γράμματα ἔχουσι χαραχθῆ μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν. Ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Κ. Ῥωμαίου παρὰ τὸν ἀρχαῖον λιμένα, κείμενον βορειότερον τοῦ Μύτικα καὶ καλούμενον νῦν Βοῦλκον ἢ Βοῦρκον, ἦλθον εἰς φῶς τὰ ἐρείπια ἐπιφανοῦς ἐπιταφίου μνημείου τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος, τοῦ τύπου, πιθανώτατα, τοῦ Μαυσσωλλείου *Ἁλικαρνασσοῦ* μὲ πολλὰ γνωστὰ κοσμήματα, τῶν ὁποίων ἄριστα εἶναι δύο γωνιαῖα ἀκρωτήρια (βλ. εἰκ.) μεταξὺ τῶν πλεγμάτων τῶν ὁποίων ὑψοῦται ἀετὸς κρατῶν διὰ τοῦ ῥάμφους στέφανον. Ἐν Καντήλᾳ ἀνευρέθη ἀγαλμάτιον χαλκοῦν τοῦ Ἡρακλέους, δύο ὡραῖαι μικραὶ κεφαλαὶ μαρμάρινοι, ἀκέφαλον ἄγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος, κίονες καὶ στῆλαι κεκοσμημέναι καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας πλευρὰς διὰ διπλῆς ἕλικος καὶ ἄλλα μικρότερα εὑρήματα, συμμαρτυροῦντα πάντα περὶ τῆς πλουσίας ἀνθήσεως τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἐν Ἀλυζίᾳ, διὰ μετακλήσεως, πιθανώτατα, ξένων καλλιτεχνῶν εἰς αὐτήν.

Περὶ τῆς ἐμπορικῆς ἀκμῆς καὶ τῆς εὐημερίας ἐν γένει τῆς Ἀλυζίας μαρτυροῦσι καὶ οἱ πολυάριθμοι ἀργυροῖ στατῆρες τῆς πόλεως τοῦ 350-250 π. Χ. καὶ τὰ ἄφθονα χαλκᾶ νομίσματα αὐτῆς τῶν αὐτῶν χρόνων, τὰ εὑρεθέντα εἰς πόλεις τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας, διότι μετὰ τῶν πόλεων τῆς Σικελίας καὶ Μεγάλης Ἑλλάδος διεξῆγεν, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀκαρνανίας κορινθιακαὶ ἀποικίαι καὶ ἄλλαι ἀκαρνανικαὶ πόλεις, τὸ ἐμπόριόν της. Οἱ στατῆρες τῆς Ἀλυζίας εἶναι τοῦ τύπου τῶν κορινθιακῶν στατήρων, ἐξ ἐπιδράσεως τῶν δύο ἀνθουσῶν ἐπὶ τῶν ἀκαρνανικῶν ἀκτῶν κορινθιακῶν ἀποικιῶν, τοῦ Ἀνακτορίου καὶ τῆς Λευκάδος ἰδίᾳ, καὶ φέρουσι, συνήθως, παραστάσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἡρακλέους, προστάτου τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος αὐτῆς, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΛΥ ἢ ΑΛΥΤΑΙΩΝ (βλ. λ. Ἀκαρνανία).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Πηγαί:* Πρὸ πάντων οἱ ἱστορικοὶ Θουκυδίδης, Ξενοφῶν καὶ Διόδωρος καὶ ὁ γεωγράφος Στράβων. — *L. Henzey*, «Le mont Olympe et l'Acarnanie». — Ἀρχαιολ. Δελτ. Ὑπουργ. Παιδ. 1919. κ. ἄ. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—[ΝΑΥΤ. ΓΕΩΓΡΑΦ.] Ὅρμος τῆς Ἀκαρνανίας, (Port Alyzia ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ χάρτου), βορείως τῆς νήσου Καλάμου, διανοιγόμενος μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου *Καμιλάφκα* (πλάτ. 38°40'00, μῆκ. 20°56'00''. Χάρτ. ἀγγλ. 3496: Scropha point to Cape Kamilafka), ἀποτελοῦντος προβολὴν τοῦ βουνοῦ «Ἅγιος Προφήτης» (1888 πόδ.) καὶ τὸ δυτικὸν τοῦ ὅρμου κέρας, καὶ τῆς γλώσσης *Μύτικα* ἐφ' ἧς φερώνυμον χωρίον. Ἀποτελεῖ δὲ ὁ ὅρμος ἄριστον ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς, παρουσιάζων ἄνοιγμα ἑνὸς μιλλίου, εἴσδυσιν ἡμίσεος καὶ βάθη 16—5 ὀργυιῶν μὲ βυθὸν πηλώδη καὶ πηλοαμμώδη· δένδρον μονῆρες καὶ πολὺ ὑψηλόν, ὀρθούμενον εἰς τὸν Β. ΒΔ μυχὸν τοῦ ὅρμου, βοηθεῖ πολὺ ὡς σημεῖον ἀναγνωρίσεως διὰ τὸν κατάπλουν εἰς τὸ ἀγκυροβόλιον. Ἡ γλῶσσα *Μύτικα*, ἀπέχουσα τῆς ἀντικειμένης ἀκτῆς τῆς νήσου Καλάμου 3/4 μιλλίου, χωρίζει τὸν *ὅρμον τῆς Ἀλυζίας* ἀπὸ τὸν πρὸς ἀνατολάς, ἀμφίδυμον δὲ αὐτῷ, *ὅρμον Βοῦρκος*, ἄριστον ἐπίσης ἀγκυροβόλιον. Διὰ τοῦτο ἀπεφασίσθη (1927) ἡ ταχεῖα τοποθέτησις φαρίσκου μὲν Ἄγκα ἐπὶ τῆς ἄκρας Καμιλάφκα διὰ τὴν προσγείωσιν καὶ τὸν ἀπὸ Λευκάδος πρὸς *Ἀστακὸν* πλοῦν, φανοῦ δὲ μαρμαίροντος φωτός, πρὸς λῆψιν ἀγκυροβολίου, ἐπὶ τῆς γλώσσης Μύτικα, πρασίνου μὲν πρὸς τὸν ὅρμον Βοῦρκος, ἐρυθροῦ δὲ πρὸς τὸν ὅρμον Ἀλυζίας. Σ. Ε. Λ.

Ἀλύη (λατ. Alyi)· πόλις τῆς μέσης Αἰγύπτου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου μεταξὺ Θιμονέψιος καὶ Ἱππώνου. Α. Σ. Α.

ἀλύθι (τό), ἢ *ἀλῆθι* καὶ *λῆθι*· τὸ ἄωρον σῦκον, ἀρχ. *ὄλυνθος*· ‖ ὁ χειμερινὸς καρπὸς τῆς ἀγρίας ἄρρενος συκῆς (βλ. λ. συκῆ).

ἀλυθιαστὴς (ὁ), καὶ κατὰ τὴν ἐπιχώριον ἀπαγγελίαν *ἀλυθτσατσὴς* ἐν Καλύμνῳ· ὁ μὴν κατὰ τὸν ὁποῖον ἀναρτῶσιν εἰς τὰς συκέας τοὺς *ὀλύνθους*, ἤτοι ὁ Ἰούνιος, ἀλλαχοῦ *ῥινιαστὴς* καὶ *ὀρνιαστής*, ἀπὸ τοῦ *ὀρνός, ὀρινός*. Β. Φ.

Ἀλύκα. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα. Ἀστυνομικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν σταθμὸν Καντρέβας, ἀφ' ἧς ἀπέχει περὶ τὰ 35' τῆς ὥρας, δικαστικῶς δὲ εἰς τὸ εἰρηνοδικεῖον Καλτεζοῦντος καὶ τὸ πρωτοδικεῖον Τριπόλεως. Ἔχει ταχυδρομ. γραφεῖον. Κάτ. 418. Δ. Ε. Μ.

ἁλυκαί. Ἡ τεχνικὴ κατασκευὴ μαγειρικοῦ ἅλατος ἐκ θαλασσίου ὕδατος διενεργεῖται εἰς μεγάλας χαμηλὰς ἐπιπέδους παραθαλασσίας καὶ ἀργιλλούχους ἐκτάσεις, αἵτινες, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διοργανούμεναι, καλοῦνται *ἁλυκαί*. Τὸ θαλάσσιον ὕδωρ χημικῶς ἐξεταζόμενον ἐμπεριέχει διαλελυμένα, πλὴν τοῦ μαγειρικοῦ ἅλατος (χλωριούχου νατρίου), καὶ ἄλλα ἅλατα, ὡς τὸ ὀξείδιον σιδήρου, τὴν ἀνθρακικὴν ἄσβεστον, τὴν θειικὴν ἄσβεστον, θειικὴν μαγνήσιαν, τὴν χλωριοῦχον μαγνησίαν κλπ. Συνεπῶς διὰ νὰ κατασκευασθῇ καθαρὸν χλωριοῦχον νάτριον ἐκ θαλασσίου ὕδατος, δέον τὸ τελευταῖον τοῦτο νὰ συμπυκνωθῇ δι' ἐξατμίσεως, ἡ δὲ ἐξάτμισις νὰ προχωρήσῃ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἡ ὑπολειπομένη διάλυσις νὰ μὴ δύναται νὰ διατηρῇ διαλελυμένα τὰ ἄλλα ἐν αὐτῇ ἅλατα ἢ τοὐλάχιστον νὰ διατηρῇ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον ποσὸν αὐτῶν. Ὁ βαθμὸς οὗτος τῆς πυκνότητος τοῦ θαλασσίου ὕδατος καλεῖται *βαθμὸς κορέσεως* ὡς πρὸς τὰ ἀποκρυσταλλούμενα ἅλατα καὶ διαφέρει ἀναλόγως τῆς διαλυτότητος ἑκάστου.

Ἡ ἐξακολούθησις τῆς συμπυκνώσεως τοῦ θαλασσίου ὕδατος, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐκορέσθη τοῦτο, ὡς πρὸς ἓν τῶν ἐν διαλύσει ἁλάτων, ἐπιφέρει τὸν σχηματισμὸν καὶ κατακρημνισμὸν ἀναλόγου ποσότητος αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἐν τῷ θαλασσίῳ ὕδατι ἐμπεριεχόμενα ἅλατα εἶναι ἄλλα μὲν εὐδιάλυτα, ἄλλα δὲ δυσδιάλυτα, συμβαίνει κατὰ τὴν ἐξάτμισιν, ὥστε, ἐνῷ ἡ πυκνότης τοῦ ὕδατος φθάνει εἰς τὸ σημεῖον κορέσεως δι' ἓν ἐξ αὐτῶν, νὰ μὴ συμβαίνῃ τὸ ἴδιον καὶ διὰ τὰ ἄλλα. Συνεπῶς ἡ ἐξακολούθησις τῆς συμπυκνώσεως συνεπάγεται τὴν κρυστάλλωσιν ἐκείνου τοῦ ἅλατος τὸ ὁποῖον ἀδυνατεῖ νὰ μένῃ ἐν διαλύσει, τὰ δὲ ἄλλα εὐδιαλυτώτερα παραμένουσι μέχρις ὅτου αὐξηθῇ ἐπὶ μᾶλλον ἡ συμπύκνωσις.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρων ἐκτεθέντων προκύπτει ὅτι διὰ τῆς φυσικῆς ἐξατμίσεως τοῦ θαλασσίου ὕδατος δὲν σχηματίζονται τὰ ἐν αὐτῷ διάφορα ἅλατα ἀθρόα πάντα καὶ ἀναμιξ, ἀλλὰ ἀλληλοδιαδόχως, ἀναλόγως τῆς δυσδιαλυτότητος ἑκάστου. Δυνάμεθα ὅθεν δι' ἐπιμεμελημένης ἐξατμίσεως τοῦ ὕδατος νὰ παράγωμεν καθαρὸν σχεδὸν χλωριοῦχον νάτριον, ἀποχωριζομένων τῶν ἐπιζημίων εἰς τὴν ποιότητα αὐτοῦ ἁλάτων.

Ὄντως, ἐὰν ὑποβάλωμεν τὸ θαλάσσιον ὕδωρ εἰς τὴν διὰ τῆς φυσικῆς ἐξατμίσεως βαθμιαίαν συμπύκνωσιν, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ κατακρήμνισις τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου λαμβάνει χώραν ὅταν τὸ ὕδωρ συμπυκνωθῇ μέχρι 7° Baumé, συγχρόνως δὲ ἄρχεται καὶ ἡ κρυστάλλωσις τῆς ἀνθρακικῆς ἀσβέστου, ἥτις περατοῦται εἰς τοὺς 17° Β. Περατωθείσης δὲ τῆς καταπτώσεως τῆς ἀνθρακικῆς ἀσβέστου, ἄρχεται ἡ κατακρήμνισις τῆς θειικῆς ἀσβέστου, ἧς τὸ πλεῖστον μέρος καταπίπτει μέχρι τοῦ 25° Β, ὁπότε ἐπέρχεται ἡ κόρεσις τοῦ ὕδατος ὡς πρὸς τὸ χλωριοῦχον νάτριον καὶ ἡ κρυστάλλωσις αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῇ διαλύσει τῶν 25° Β συνυπάρχουσι καὶ ἄλλα ἅλατα, τὰ τῆς χλωριούχου καὶ θειικῆς μαγνησίας, εὐδιαλυτώτερα ὄντα καὶ μὴ ἀποκρυσταλλούμενα, τὸ σχηματιζόμενον χλωριοῦχον νάτριον συμπαρασύρει μέρος τῶν ἁλάτων τούτων.

Digitized by Google

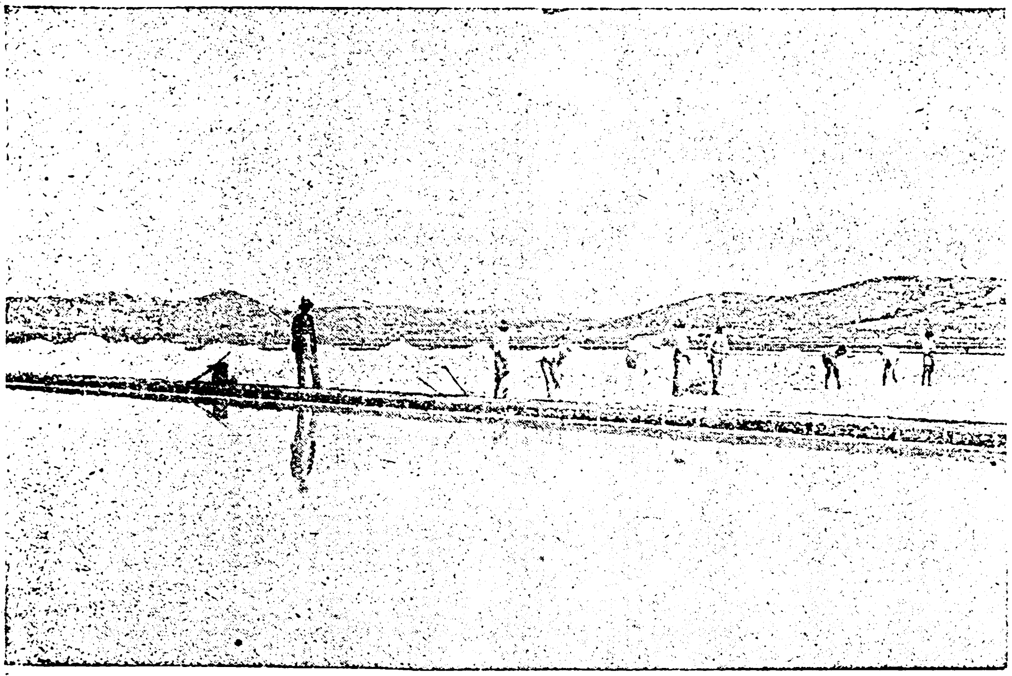

'Εξόρυξις νεοπαγῶν ἁλάτων ἀλυκῆς Μήλου.
[Ἔμπροσθεν: ἁλοπήγιον μήπω ἐξορυχθέν. Ἐκεῖθεν τοῦ διαχωρίσματος: σχηματισμὸς σωρῶν ἅλατος.]

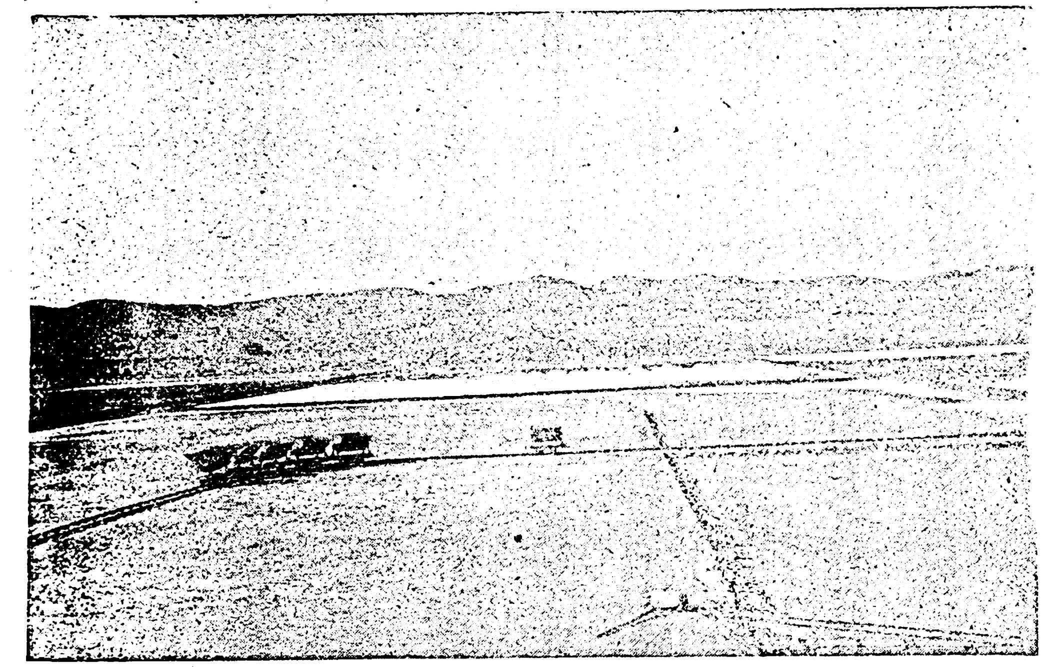

Γενικὴ ἄποψις ἁλοπηγίων ἑτοίμων πρὸς ἐξόρυξιν.

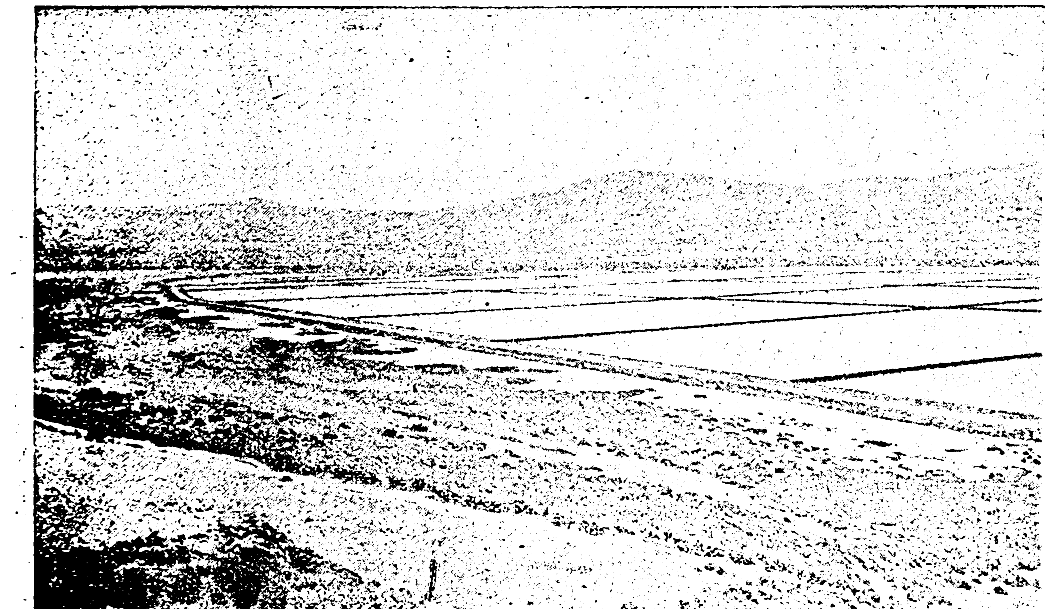

Ἐξωτερικαὶ δεξαμεναὶ μιᾶς ἀλυκῆς.

[Αἱ ἀνωτέρω εἰκόνες, ὡς καὶ αἱ ἀκολουθοῦσαι, εἶναι πᾶσαι πρωτότυποι καὶ ἀναφέρονται εἰς ἀλυκὰς τῆς Ἑλλάδος, παρεχωρήθησαν δὲ ὑπὸ τοῦ παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἐπιθεωρητοῦ Ἀλυκῶν Γ. Κατερινοπούλου, συγγραφέως τοῦ παρόντος ἄρθρου.]

Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὰ ἀποτελέσματα χημικῶν ἀναλύσεων τῶν κατὰ τοὺς διαφόρους βαθμοὺς πυκνότητος τοῦ θαλασσίου ὕδατος σχηματιζομένων ἁλάτων μέχρι 35° B.

Πυκνότης εἰς βαθμοὺς Baumé	Ὄγκος διαλύσεως 1 λίτρου	Ὀξείδιον σιδήρου	Ἀνθρακικὴ ἄσβεστος	Θειικὴ ἄσβεστος	Χλωριοῦχον νάτριον	Θειικὴ μαγνησία	Χλωριοῦχος μαγνησία	Βρωμιοῦχον νάτριον
3.5	1.000	—	—	—	—	—	—	—
7.1	0.533	0.003	0.064	—	—	—	—	—
11.5	0.316	—	ἴχνη	—	—	—	—	—
14.0	0.245	—	»	—	—	—	—	—
16.75	0.190	—	0.063	0.430	—	—	—	—
20.60	0.144	—	—	0.431	—	—	—	—
22.00	0.131	—	—	0.154	—	—	—	—
25.00	0.112	—	—	0.120	—	—	—	—
26.25	0.095	—	—	0 048	3.261	0.004	0.008	—
27.00	0.064	—	—	0.140	9.650	0 013	0.036	—
28.50	0.039	—	—	0.060	7.896	0.026	0.043	0.073
30.20	0.030	—	—	0.012	2.624	0.017	0.015	0.036
32.40	0.023	—	—	—	2.272	0.025	0.024	0.052
35.00	0.016	—	—	—	1.404	0.538	0.027	0.062

Τεχνικὴ κατασκευὴ ἅλατος.— Τὸ θαλάσσιον ὕδωρ διὰ βαθμιαίας ἐξατμίσεως δέον νὰ ἐλαττωθῇ κατὰ τὰ $^9/_{10}$ περίπου τοῦ ἀρχικοῦ του ὄγκου, ὅπως ἀρχίσῃ ἡ κρυστάλλωσις τοῦ χλωριούχου νατρίου. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ὑπὸ τῶν διαφόρων διαμερισμάτων τῆς ἀλυκῆς, ὥστε τὸ ὕδωρ διοχετευόμενον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον νὰ καταλήξῃ εἰς τὰ ***ἁλοπήγια*** (κοιν. *τηγάνια*) ὅπου σχηματίζεται τὸ ἁλατοῦχον στρῶμα. Πρὸς τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν ἡ ἐπιφάνεια ἑκάστης ἀλυκῆς διαιρεῖται εἰς τρία διαμερίσματα: ἐξωτερικὰς δεξαμενάς, ἐσωτερικὰς δεξαμενὰς καὶ ἁλοπήγια.

Τὸ θαλάσσιον ὕδωρ ἀντλούμενον διὰ κεντροφύγων ἀντλιῶν ἢ τυμπάνων διοχετεύεται τὸ πρῶτον εἰς τὰς ἐξωτερικὰς δεξαμενὰς βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας. Οὕτως ἐπιτυγχάνεται ἡ συμπύκνωσις αὐτοῦ μέχρι 8—10° Baumé καὶ ἡ ἀπαλλαγή του ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ αἰωρουμένων χωμάτων καὶ δυσδιαλυτωτέρων ἁλάτων, δηλ. τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ πλείστου μέρους τῆς ἀνθρακικῆς ἀσβέστου. Εἶτα διοχετεύεται εἰς τὰς ἐσωτερικὰς δεξαμενὰς ὅπου συμπυκνοῦται μέχρις 24° Baumé, χάνον τὸ $^1/_9$ τοῦ ἀρχικοῦ του ὄγκου καὶ ἀπαλλασσόμενον τῆς ὑπολοίπου ἀνθρακικῆς ἀσβέστου καὶ τοῦ πλείστου τῆς θειικῆς. Ἡ κίνησις τοῦ θαλασσίου ὕδατος ἀπὸ τῆς πρώτης ἐξωτερικῆς μέχρι τῆς τελευταίας ἐσωτερικῆς δεξαμενῆς γίνεται αὐτομάτως ἕνεκα τοῦ ἐπικλινοῦς τοῦ ἐδάφους καὶ ρυθμίζεται ὑπὸ τῶν ἀρχιτεχνιτῶν τῆς ἀλυκῆς καταλλήλως.

Ἡ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον συμπυκνωθεῖσα ἅλμη διοχετεύεται διὰ τῶν *ἁλμαζυγῶν χανδάκων* εἰς τὸ ἀντλιοστάσιον καὶ ἀνυψοῦται εἰς τὰ ὑψηλότερον τῶν δεξαμενῶν κείμενα *ἁλοπήγια*. Δὲν γίνεται δὲ ἡ διοχέτευσις κατ' εὐθεῖαν εἰς τὰ ἁλοπήγια, ἀλλὰ προηγουμένως συγκεντροῦται ἡ ἅλμη εἰς μικρὰς δεξαμενάς, *τροφοὺς* ἢ *ἁλμοδόχους* λεγομένας, ὅπου ἀπαλλάσσεται τῶν αἰωρουμένων χωμάτων.

Τὰ ἁλοπήγια, ἐν οἷς κρυσταλλοῦται τὸ ἅλας, ἔχουσι σχῆμα ὀρθογωνίου ἢ τετραγώνου καὶ ἐμβαδὸν 2—10 στρεμμάτων. Τὸ ἀργιλλοῦχον ἔδαφος αὐτῶν δέον νὰ εἶναι τελείως ὁμαλόν, συμπαγὲς καὶ ὁριζόντιον. Αἱ πλευραὶ τῶν ἁλοπηγίων περιβάλλονται διὰ καθέτων σανίδων ὑπερεχουσῶν τοῦ ἐδάφους καὶ καταλλήλως διὰ πασσάλων προσηλουμένων πρὸς ἀποφυγὴν εἰσβολῆς ὀμβρίων ὑδάτων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πήξεως. Τὰ ἁλοπήγια τροφοδοτοῦνται ἐκ τῶν *τροφῶν*, ἀναλόγως τοῦ καιροῦ, διὰ συμπληρώσεως τοῦ ἐξατμιζομένου ὕδατος κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν θερινῶν μηνῶν (Ἰουνίου, Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου) καὶ οὕτω ὑπὸ τὴν ἅλμην σχηματίζεται τὸ ἁλατοῦχον στρῶμα ἐνίοτε πάχους μέχρι 0,15 μ. Πρὸς ἀποφυγὴν ἀποκρυσταλλώσεως ἐπιβλαβῶν μαγνησιακῶν ἁλάτων, ἡ ἅλμη ἐκχύνεται τῶν ἁλοπηγίων μετὰ τοὺς 29—30° Baumé. Πάσας τὰς ἀνωτέρω ἐργασίας παρακολουθοῦσι εἰδικοὶ τεχνῖται κανονίζοντες τὰ τῆς κυκλοφορίας τοῦ ὕδατος καὶ τῆς ἅλμης ἐν ταῖς δεξαμεναῖς καὶ τοῖς ἁλοπηγίοις καὶ ρυθμίζοντες τὰ τῆς τροφοδοτήσεως καὶ πυκνότητος τῶν ὑδάτων ἀναλόγως τῆς ἑκάστοτε ἐξατμιστικῆς δυνάμεως τοῦ καιροῦ.

Πρὸ τῆς συλλογῆς τῶν νεοπαγῶν ἁλάτων ἐκχύνεται ἡ ἅλμη ἐκ τῶν ἁλοπηγίων, μεθ' ὃ ἄρχεται ἡ ἐξόρυξις καὶ συσσώρευσις τοῦ ἅλατος ἐντὸς τῶν ἁλοπηγίων εἰς σωρούς.

Τὸ περιγραφὲν σύστημα καλλιεργείας εἶναι τὸ λεγόμενον τῆς *συνεχοῦς πήξεως* καὶ τῆς *ἑνιαίας συλλογῆς* τοῦ παραγομένου ἅλατος καὶ εἶναι ἐν χρήσει σχεδὸν γενικῶς παρ' ἡμῖν, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἀλυκαῖς τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας. Ἐκτὸς τούτου ὑπάρχει καὶ ἕτερον σύστημα καλλιεργείας, τὸ τῆς *περιοδικῆς* πήξεως καὶ συλλογῆς ἐφαρμοζόμενον ἐν Δαλματίᾳ, εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Γαλλίας καὶ παρ' ἡμῖν εἰς τὰς ἀλυκὰς Κοπραίνης, Ζακύνθου, Σαγιάδος καὶ Λευκίμμης. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, τὰ ἐν ταῖς δεξαμεναῖς συμπυκνωθέντα ὕδατα διοχετεύονται εἰς ἁλοπήγια μικρᾶς ἐκτάσεως καὶ καλύπτοντα τὸ ἔδαφος αὐ-

Digitized by Google

Ἐργάτης ἐκ τῶν εἰδικῶν διὰ τὴν «ἐξόρυξιν» τοῦ ἅλατος μετὰ τὴν πῆξίν του.

Ἐργάτις μεταφέρουσα τὸ ἅλας πρὸς φόρτωσιν εἰς τὰ ἐπὶ τούτῳ βαγονέτα.

Ἐργάτης θραύων τὸ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἁλοπηγίων σχηματιζόμενον ἐπίστρωμα.

Ἐργάτριαι μεταφέρουσαι ἅλας εἰς τὰ βαγόνια.

Παλαιὸς τρόπος κατασκευῆς σωροῦ.

Ἐργάται προγευματίζοντες.

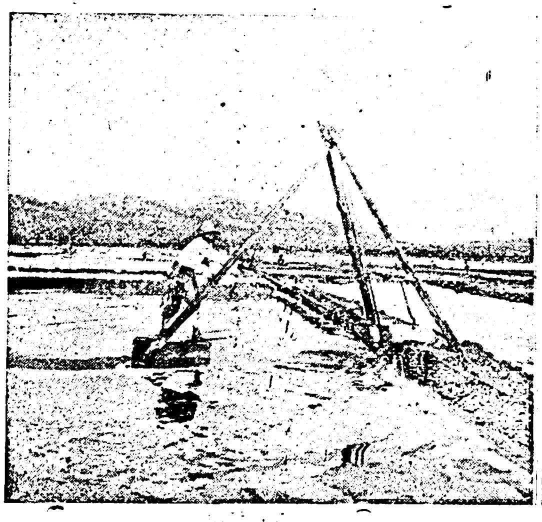

Παλαιὸς τρόπος ἀνυψώσεως ὑδάτων (λαβουτιέρης).

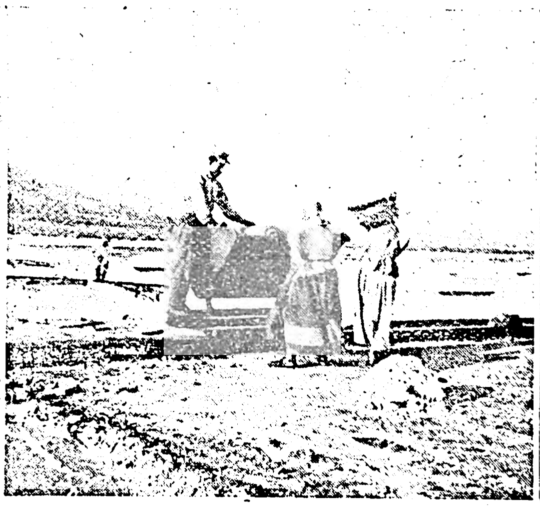

Πλήρωσις βαγονίων ὑπὸ γυναικῶν.

Κατασκευὴ σωροῦ ὑπὸ ἀνυψωτῆρος.

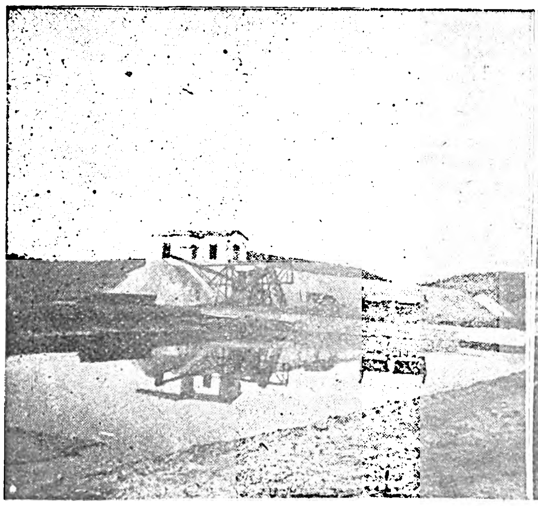

Βαγονέτα πλήρη ἅλατος μεταφερόμενα ὑπὸ ζῴου εἰς τὸν μηχανικὸν ἀνυψωτῆρα.

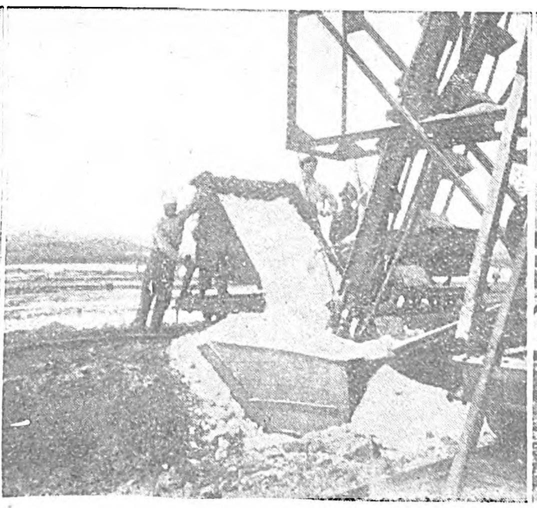

Ἐκκένωσις βαγονίων εἰς τὸν μηχανικὸν ἀνυψωτῆρα πρὸς κατασκευὴν σωροῦ.

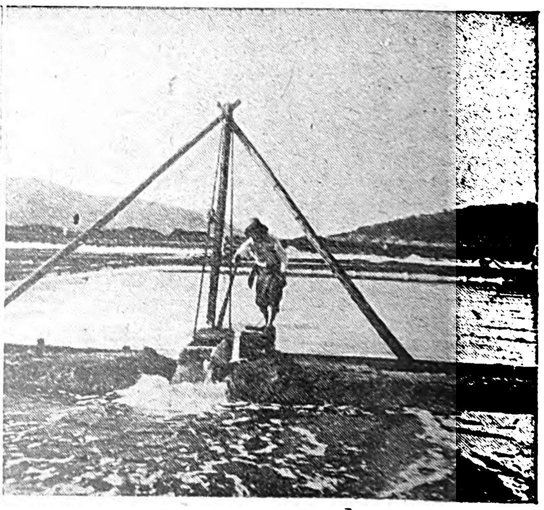

«Λαβουτιέρης» μεταφέρων τὸ ὕδωρ μιᾶς δεξαμενῆς εἰς ἄλλην μετὰ τὴν συμπύκνωσιν αὐτοῦ.

Digitized by Google

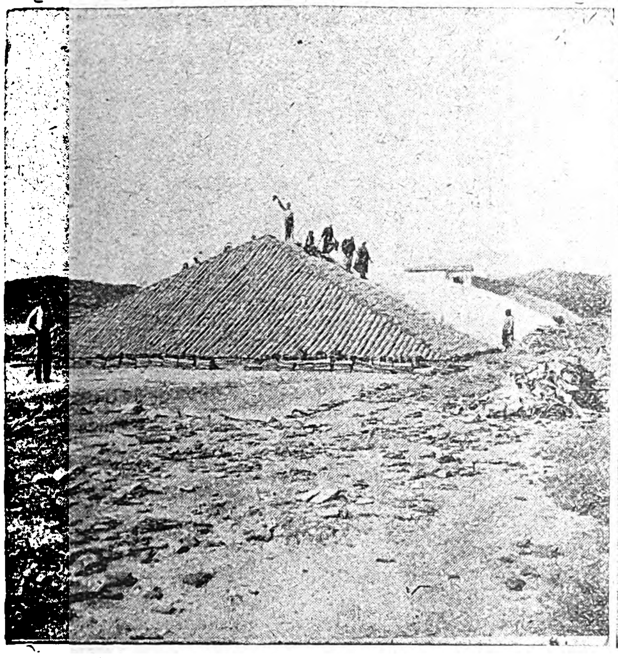

Κάλυψις διὰ κεράμων μεγάλου σωροῦ ἅλατος.
[Ἁλυκὴ Ἀναβύσσου.]

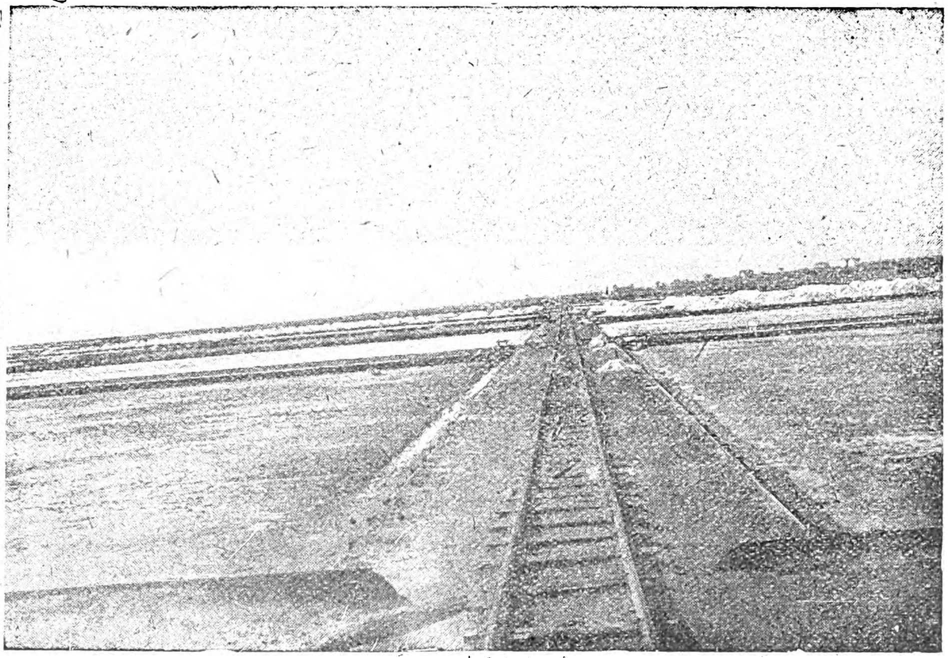

Πρωτεύουσα ὁδὸς ἐξορύξεως μιᾶς ἁλυκῆς.
[Κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πρὸς τὸ βάθος: 1) ἐξορυχθέντα ἁλοπήγια· 2) μήπω ἐξορυχθέντα· 3) ἐν ἐξορύξει εὑρισκόμενα.]

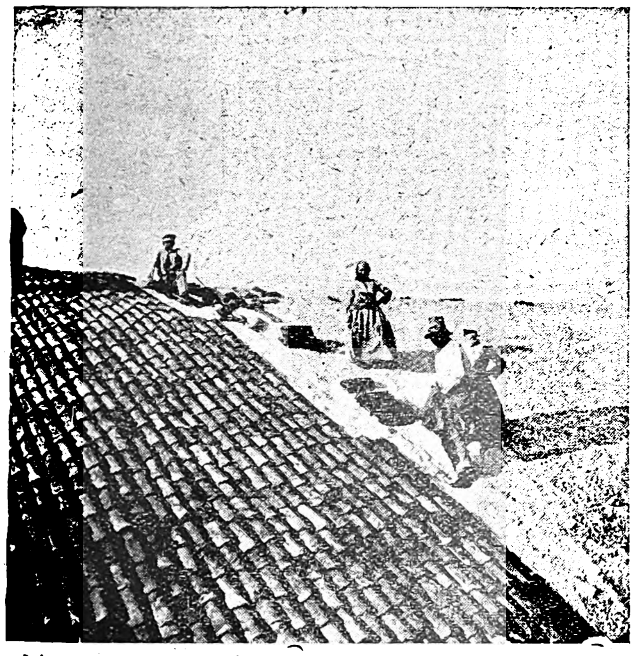

Ἐργασία κεραμώσεως μεγάλου σωροῦ.
[Ἁλυκὴ Ἀναβύσσου.]

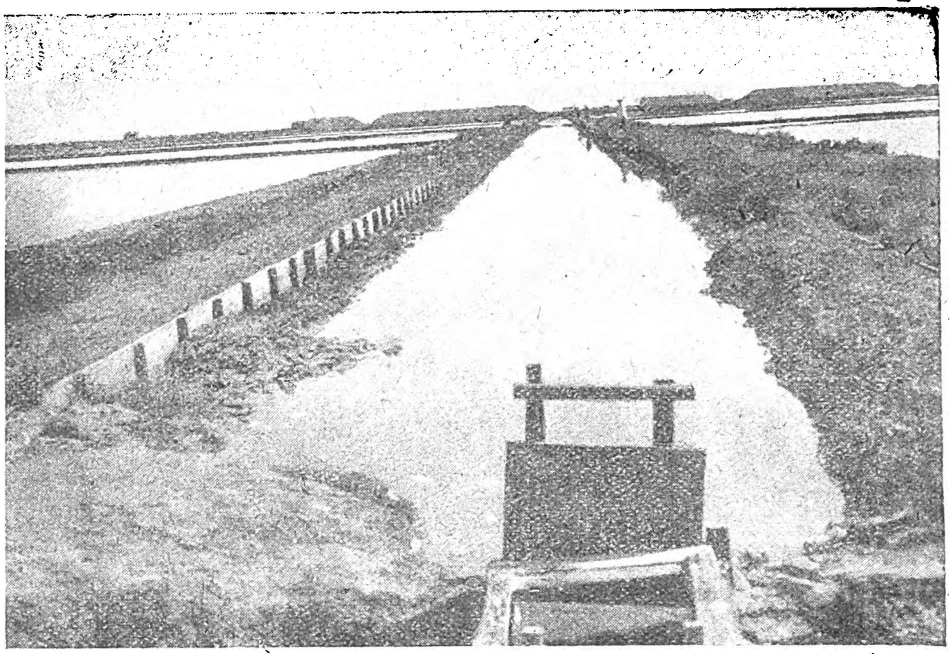

Χάνδαξ διοχετεύσεως συμπεπυκνωμένων ὑδάτων.
[Ἡ ἔμπροσθεν ξυλίνη θυρὶς, ἀνοιγομένη ἀφήνει τὰ ὕδατα νὰ διοχετευθοῦν ἐκ τῶν ἁλμοδόχων δεξαμενῶν εἰς τὸ ἀντλιοστάσιον.]

Παλαιὸς τρόπος κατασκευῆς τῶν σωρῶν.
[Ἀνύψωσις διὰ βαγονέτων.]

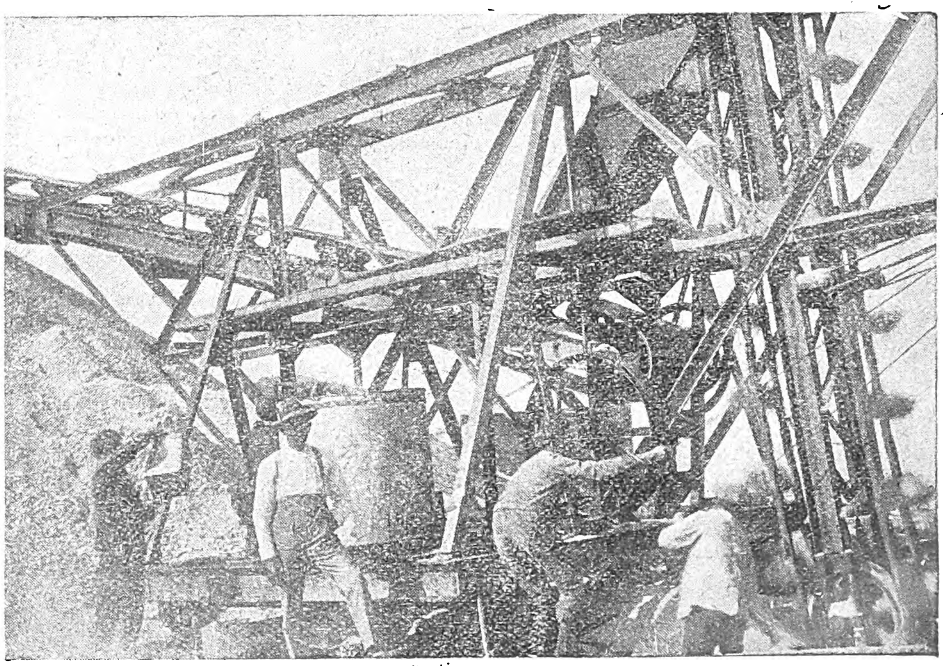

Κατασκευὴ σωροῦ ἅλατος διὰ μηχανικοῦ ἀνυψωτῆρος.
[Ἁλυκὴ Κίτρους Μακεδονίας.]

Digitized by Google

τῶν εἰς βάθος 3—5 ἑκατοστομέτρων, παράγουσι μετὰ τὴν σχεδὸν ὁλοσχερῆ ἐξάτμισιν αὐτῶν στρῶμα ἅλατος πάχους 1—2 ἑκατοστομέτρων ἐν διαστήματι 2—5 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πληρώσεως τοῦ ἁλοπηγίου. Πρὸ τῆς ἐντελοῦς ἐξατμίσεως τῆς ἅλμης συλλέγεται τὸ ἅλας ὑπὸ εἰδικῶν τεχνιτῶν. Ὁ ἐργάτης σύρει τὸ ἅλας διὰ καταλλήλου ἐργαλείου (*γριμπάλας*) ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων ἄκρων τοῦ ἁλοπηγίου εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ, ὅπως ἀναμιγνυόμενον τοῦτο μετὰ τῆς ὑπολειπομένης ἅλμης πλυθῇ καὶ ἀπαλλαγῇ τῶν ἀδιαλύτων μαγνησιακῶν ἁλάτων. Εἶτα σύρεται ἔξω τοῦ ἁλοπηγίου ἐπὶ τοῦ κρηπιδώματος, ξηραίνεται ἐπὶ 2—3 ἡμέρας εἰς τὸ ὕπαιθρον καὶ μεταφέρεται εἰς τοὺς σωροὺς ἢ ἀποθήκας. Μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῶν ἁλοπηγίων διοχετεύεται ἐκ νέου συμπεπυκνωμένον θαλάσσιον ὕδωρ καὶ ἡ ἐξόρυξις ἐπαναλαμβάνεται ὡς ἀνωτέρω ἀνὰ 2—5 ἡμέρας, ἀναλόγως τῆς καιρικῆς καταστάσεως.

Τὸ σύστημα τῆς συνεχοῦς πήξεως εἶναι καταλληλότερον διὰ τὰ ξηρὰ κλίματα, ἔνθα αἱ βροχαὶ κατὰ τὸ θέρος εἶναι σπάνιαι, τὸ δὲ τῆς *περιοδικῆς* πήξεως ἐφαρμόζεται εἰς τὰ μέρη ὅπου αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ καταπτώσεις εἶναι συχναὶ κατὰ τὸ θέρος. Παρ' ἡμῖν λόγῳ τῆς θερινῆς καλοκαιρίας ἐπεκράτησεν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς καλλιεργουμένας ἁλυκὰς τὸ σύστημα τῆς συνεχοῦς πήξεως. Ἐλάχισται ἁλυκαὶ ἐργάζονται μὲ τὸ περιοδικὸν καὶ ἐκεῖ μόνον ὅπου ἡ κατανάλωσις προτιμᾷ τὰ λεπτόκοκκα καὶ μικροκρύσταλλα ἅλατα τοῦ συστήματος τούτου.

Τὸ διὰ τῆς συνεχοῦς πήξεως παραγόμενον ἅλας εἶναι σκληρὸν καὶ ἁδροκρύσταλλον, τὸ δὲ διὰ τῆς περιοδικῆς λεπτὸν καὶ ἐλαφρὸν ἕνεκα τῆς ταχυτέρας ἀποκρυσταλλώσεως. Ποιοτικῶς ὅμως τὸ πρῶτον εἶναι καὶ λευκότερον καὶ χημικῶς καθαρώτερον τοῦ δευτέρου.

Μετὰ τὴν ἀποστέγνωσιν τοῦ καθ' οἱονδήποτε ἐκ τῶν ἀνωτέρω συστημάτων πηγέντος ἅλατος ἐνεργεῖται ἡ μεταφορὰ καὶ συσσώρευσις αὐτοῦ εἰς μεγάλους ὑπαιθρίους σωροὺς ἔχοντας σχῆμα πυραμίδος. Οἱ σωροὶ οὗτοι στεγάζονται ἐν τέλει διὰ κεράμων πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἅλατος ἐκ τῶν βροχῶν.

Αἱ ἐργασίαι μεταφορᾶς καὶ συσσωρεύσεως ἐνεργοῦνται ἐν ταῖς μεγάλαις ἁλυκαῖς διὰ μηχανικῶν μέσων (ἀνυψωτήρων) κλπ.

Αἱ ἁλυκαὶ ἐν Ἑλλάδι.—Αἱ ἁλυκαὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι κρατικαί, ὑπάγονται δὲ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας (Διεύθυνσιν Ἁλυκῶν καὶ Ἁλιείας). Ἡ καλλιέργεια αὐτῶν καὶ παραγωγὴ τοῦ ἅλατος ἀνατίθεται πολυετῶς κατόπιν δημοπρασιῶν εἰς ἐργολάβους, οἵτινες ἐπ' ἀμοιβῇ, πληρωτέᾳ ἐπὶ τοῦ παραδιδομένου ποσοῦ, ἀναλαμβάνουσι τὴν ἐκμετάλλευσίν των ὡς καὶ τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων τεχνικῶν ἔργων. Τὸ δημόσιον παρακολουθεῖ δι' ἐπιτηρητῶν διαμενόντων μονίμως ἐν ταῖς ἁλυκαῖς, καὶ δι' ἐπιθεωρητῶν, τὰ τῆς παραγωγῆς καὶ παραδόσεως τοῦ ἅλατος, ὡς καὶ τὴν ἐν γένει κίνησιν τῆς ἁλυκῆς.

Ἡ διαχείρισις τῶν ἐν ταῖς ἁλυκαῖς παραγομένων ἁλάτων καὶ ἡ πώλησις αὐτῶν παρεχωρήθη διὰ συμβάσεως εἰς τὴν Ἑταιρίαν Διαχειρίσεως τῶν Ὑπεγγύων Προσόδων, ἥτις παραλαμβάνει τὸ ἅλας ἐν ταῖς ἁλυκαῖς, μεταφέρει αὐτὸ εἰς τὰς ὑπ' αὐτῆς συσταθείσας εἰδικὰς ἀποθήκας καὶ πωλεῖ τοῦτο διὰ τῶν διαχειριστῶν της εἰς τοὺς καταναλωτάς. [Βλ. λ. ἅλας καὶ ἅλατος Μονοπώλιον.]

Ι. ΚΑΤΕΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἁλυκαί.** Ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων μερῶν ἐν Κρήτῃ ἁλυκαὶ εὑρίσκοντο καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου τῆς Σούδας ἀπὸ πολλῶν αἰώνων. Ὁ Βενετὸς Boschini, περιηγηθεὶς τὴν Κρήτην τὸν 17ον αἰῶνα καὶ τυπώσας χάρτας ὁλοκλήρου τῆς νήσου, τῶν νησιδίων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ πόλεών της, σημειώνει τὰς ἁλυκὰς εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου διὰ τετραγωνιδίων ◻ ◻, γράφων τὴν λέξιν Saline (ἰταλ.—βενετ.), ἤτοι ἁλυκαί. Αἱ ἁλυκαὶ αὗται διετηρήθησαν ἀπὸ τότε (1665) μέχρι τῆς τελευταίας τουρκοκρατίας ὁπότε κατεστράφησαν. Ἀξιόλογον δ' εἶναι ὅτι ἐξ αὐτῶν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομά της ἡ τουρκικὴ κωμόπολις τῆς Σούδας ὀνομασθεῖσα Τοῦζλα (=ἁλυκή) μὲ ὄνομα τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησεν ἔπειτα ἐπὶ πολύ.

Τὸ δημῶδες ᾆσμα «*Τσῆ Σούδας*» περιγράφον τὰ συμβάντα τοῦ 1707—1708, ὁπότε ἡ Σοῦδα ἔπεσεν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν λέγει Σοῦδαν, ἂν καὶ διετηρήθη πολλῷ ὕστερον καὶ ἠδύνατο νὰ ὑποκατασταθῇ ἡ δισύλλαβος ὀνομασία Σοῦδα διὰ Τοῦζλα.

Ὁ ποιητὴς Στυλ. Ζανουδάκις ἢ Ἀπρίκις (1837—1925) εἰς τὸ ποίημά του «τὸ τραγούδιον τῆς Κρήτης» (Χανιὰ 1876) περιγράφων τὸν κόλπον, τὴν νησῖδα καὶ τὴν κωμόπολιν, λέγει τὴν μὲν κωμόπολιν Τοῦζλαν, τὴν δὲ νῆσον Σοῦδαν, ἐξ οὗ καταφαίνεται ὅτι ἡ ὀνομασία Τοῦζλα ἐπεκράτησε μόνον εἰς τὴν πλησίον τῶν ἁλυκῶν εὑρισκομένην κωμόπολιν.

Ἁλυκαὶ ἀναφέρονται εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου τῆς Σούδας καὶ εἰς τὸ Λιμενολόγιον τοῦ Ἑρρ. Μιχελότου (H. Michelot), ἔκδοσις 1824 σ 527 Marseille, οὗ μέρος μετέφρασεν ὁ Κρὴς Βενάρδος ὁμοῦ μετὰ τῆς Γενικῆς ἱστορίας (Ἀθῆναι 1846).

Αἱ ἁλυκαὶ καταστραφεῖσαι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εὑρίσκοντο εἰς τὸ μεταξὺ τῆς παραλίας καὶ τῆς νῦν δημοσίας ὁδοῦ τῆς ἀπὸ Χανίων εἰς Σοῦδαν ἀγούσης, εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου. Ν. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΙΣ

— **Ἁλυκαὶ** (τὸ καὶ *Ἁλικοβάσταγον*). Ἀπαντᾷ ὡς θέσις παρὰ τὴν Σμύρνην εἰς τὰ Acta et Diplomata τοῦ Miklosich καὶ Müller Λ' 14. Α. Σ. Α.

ἁλυκή (ἡ)· τόπος ἐν τῷ ὁποίῳ παράγεται ἅλας δι' ἐξατμίσεως τοῦ θαλασσίου ὕδατος (βλ. λ. ἁλυκαί)· || ἰδιωματ., χαρακτηριστικὸν ἐδέσματος λίαν ἁλμυροῦ: «αὐτὸ τὸ φαΐ εἶναι ἁλυκή, δὲν τρώγεται».

Ἁλυκή. Τοπωνύμιον ἐν χρήσει, παρὰ ναυτικοῖς ἰδίως, καὶ ἁπαντῶν εἰς διάφορα μέρη τῶν ἑλληνικῶν ἀκτῶν, εὑρισκόμενα πλησίον αὐτοπήκτων ἁλυκῶν, ἢ καὶ πλησίον ἁλιπέδων ἢ ξηρολιμνῶν ἐπικαλυπτομένων ὑπὸ «*ἁλοσάχνης*».

— 1) Ὅρμος ἐν τῇ *Ἀλκυονίδι θαλάσσῃ* καὶ δὴ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς *Δομβραίνης*, δεξιᾷ τῷ εἰσπλεύσαντι τὸ μεταξὺ τῆς νήσου *Μακρονῆσι* καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου *Πετρίτης* στόμιον καὶ εἰς 1 μίλλ. $^3/_{10}$ ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου (πλάτος 37^{0}10΄30΄΄, μῆκος 23^0 03΄ 03΄΄. Χάρτης ἑλληνικὸς Ὑδρογρ. Ὑπηρ. 19: «Κόλπος Ἀλκυονίδων»). Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς του συνοικισμὸς (172 κάτοικοι) τῆς κοινότητος Ξηρονομῆς τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν, προσφιλὴς τόπος παραθερισμοῦ τῶν κατοίκων τῶν ἐγγὺς κωμοπόλεων.

— 2) Ἡ νοτία ἀκτὴ τοῦ μυχοῦ τοῦ ἐλάσσονος, ἐν τῷ *Ἀργολικῷ*, κόλπου *Βεβερέντζα*. Σχηματίζει δὲ ὅρμον, κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν μασχάλην τῆς χερσονησιζούσης ἀποφύσεως τῆς σχηματιζούσης πρὸς νότον τὸν λιμένα *Πόρτο-Χέλι*, ἔσω τοῦ ὁποίου μεγάλη αὐτόπηκτος ἁλυκὴ (πλάτ. 37^{0}19΄40΄΄, μῆκ. 23^0 07΄20΄΄. Χάρτης ἀγγλικὸς 1525: Hydra bay, Spezzia and Dhoko ect.) δίδουσα τὸ ὄνομα εἰς τὴν ἀκτήν.

— 3) Ὅρμος, ἀκρωτήριον καὶ ὕφαλος τῆς ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ ἀκτῆς τῆς *Ἀττικῆς*, εἰς 7 ½ μίλλ. ΝΑ τοῦ ἀκροχηλίου τοῦ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν προλιμένα Πειραιῶς κυματοθραύστου *Θεμιστοκλέους* καὶ εἰς 4 ½ μίλλ. Δ.ΒΔ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ζωστήρ*. Σημειούμενα δὲ ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ χάρτου 1657 (: Gulf of Athens) ὡς Port Aliki καὶ Aliki point (πλάτ. 37^{0}50΄ 43΄΄, μῆκ. 23^0 44΄45΄΄) ἐπέχουν τὴν θέσιν τῶν *Ἁλῶν Αἰξωνίδων* (χάρτης IX ἐν τῷ ἄτλαντι C. Müller συνημμένῳ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος ὑπὸ Didot). Καὶ ὁ μὲν ὅρμος, εἰς ¾ μιλλίου ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου διανοιγόμενος, ἔχει βυθὸν 2 ὀργυιῶν (ἄμμος καὶ φύκια) καὶ χρησιμοποιεῖται ὑπὸ μικρῶν πλοίων ὡς ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς ὑπὸ ΝΑ ἀνέμους. Αἱ δὲ ὕφαλοι τοῦ τύπου τῶν μυρμήκων ἀποτελοῦν τὸ νοτιοδυτικὸν τέρμα ὑφαλονήσου 4 ὀργυιῶν καὶ εἶναι εὐδιάκριτοι ἐν εὐθαλασσίᾳ ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ τῶν ἐπ' αὐτῶν θραυομένων κυμάτων· τὰ δὲ βάθη εἰς μὲν τὴν ΝΑ ἀποχὴν τῆς ὑφάλου εἶναι 10 ὀργυιῶν, μεταξὺ δὲ τῆς Ἀττικῆς ἀκτῆς καὶ τῆς ὑφάλου 7 ὀργυιῶν.

— 4) Αἰγιαλὸς τοῦ Α.ΝΑ μυχοῦ τοῦ ὅρμου τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ δυτικῶς καὶ ὑπὸ τὴν *Σουνιάδα ἄκραν* ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς, ἀποτελῶν δὲ μικροσκοπικὸν ἁλίπεδον (πλάτ. 37^{0}39΄00΄΄, μῆκ. 24^{0}01΄ 52΄΄. Χάρτης ἀγγλικὸς 1657: gulf of Athens) ἀπὸ τῶν ΒΔ προπόδων τῆς «κεφαλῆς», ἐφ' ἧς ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, ἐκτεινόμενον.

— 5) Ὁ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῆς ἐν τῷ κόλπῳ *Μαραθῶνος* διεξόδου τοῦ τέλματος *Κάτω Σοῦλι* αἰγιαλὸς (πλάτος 38^0 08 $^2/_3$, μῆκ. 24^0 03 ½. Χάρτης Ἀγγλικὸς 1597: Petali gulf).

— 6) Ἡ εἰς ἓν μίλλιον ΝΔ τοῦ ἀκρωτηρίου *Σέσκλο*, ἐφ' οὗ φανὸς ναυτικός, ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν προλιμένα τοῦ *Βόλου*, παραλία (πλάτ. 39^0 20΄ 15΄΄, μῆκ. 22^0 57΄ 30΄΄. Χάρτης Ἀγγλικὸς 1556: gulf of Volo with Oreos and Talanta channels), ἀκριβῶς δὲ καὶ ἀμέσως πρὸς νότον τῶν προπόδων τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων Παγασῶν (ὅρα καὶ χάρτην Ἀγγλικὸν 1196: Port of Volo). Αὐτόπηκτος ἁλυκή, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα τῆς παραλίας, ἐκτείνεται ἐπὶ ½ μίλλιον κατὰ μῆκος τῆς ἀκτογραμμῆς, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ στενῆς ἀμμώδους ταινίας.

— 7) Ὁ Β μυχὸς τοῦ ὅρμου *Ἁγία Μαρίνα* ἐν τῷ νοτίῳ *Εὐβοϊκῷ* κόλπῳ κατέναντι τῆς ἐφ' ἧς φάρος νησῖδος *Βερδοῦγι* (πλάτ. 38^0 11 ½, μῆκ. 24^0 03 ½. Χάρτης Ἀγγλικὸς 1597: Petali Gulf).

— 8) Ὁ νότιος μυχὸς τῆς κολπώσεως τῆς διανοιγομένης ἐν τῇ ΒΑ ἀκτῇ τῆς *Ζακύνθου* εἰς 6 ⅓ μίλ. ΝΑ τοῦ ἀκρωτηρίου «Σκινάρι» (βορείας τῆς νήσου ἐσχατιᾶς) καὶ εἰς 3 μιλ. ΝΑ τοῦ ἀκρωτηρ. Καταστάρι. Ὀνομάζεται οὕτω ἀπὸ τῆς ἐκεῖ αὐτοπήκτου ἁλυκῆς (Χάρτης Ἀγγλικὸς 207: Castro Tornese to Venetico wilh the island of Zante: «salt pans» πλάτ. 37^0 50΄ 40΄΄, μῆκ. 20^0 46΄ 00΄΄) καὶ δίδει τὸ ὄνομα *Κόρφος τῆς Ἁλυκῆς* εἰς τὴν μνησθεῖσαν κόλπωσιν, ἣν κακῶς, ἐξ αἰτίας τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ χάρτου σφαλερᾶς ὀνομασίας, νομίζουσιν **οἱ ναυτικοὶ ὀνομαζομένην** Ἀλιλᾶς (βλ. λ., ὡς **καὶ Ἁλικανᾶς**).

— 9) Ψαμμαθὼν **τῆς ἀκτῆς τῶν νοτίων** προσγείων τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν, **ἐκτεινόμενος** βορειοδυτικῶς τῶν Λεχαινῶν **καὶ ἀπέχων ἀπὸ** μὲν τοῦ ἀκρωτηρίου *Γλαρέντζα* **4 μίλλια ΒΑ**, ἀπὸ δὲ τῆς «κεφαλῆς» *Κουνουπέλλι* **9½ μίλλια**. Λαμβάνει δὲ τὸ ὄνομα **ἀπὸ φερωνύμου λιμνοθαλάσσης**, πράγματι δὲ αὐτοπήκτου **ἁλυκῆς (πλάτ. 37^{0}58΄00΄΄**, μῆκ. 21^{0}13΄15΄΄. **Χάρτης ἀγγλικὸς 207: West coast of Morea from Castro Tornese to Venetico**) ἐγγύτατα **τοῦ αἰγιαλοῦ ἁπλουμένης καὶ ἀπεχούσης** 5 χιλ. ΝΔ **τῆς παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν** στάσιν τῆς Μανωλάδος **λιμνοθαλάσσης *Κοτίκι*, ἐν ᾗ ἰχθυο**τροφεῖον.

— 10) Ἀκρωτήριον, **ἀγκυροβόλιον καὶ ἑλοθάλασσα** ἐπὶ τῆς **ΝΑ ἀκτῆς τῆς νήσου *Ἴμβρου*** (πλάτ. 40^{0}07΄, μῆκ. 25^{0}58΄. **Χάρται Ἀγγλικοὶ 1087: Thasso to Dardanelles καὶ 1880: Plan of Kephalo**). Καὶ τὸ μὲν **ἀκρωτήριον κεῖται εἰς 3 μιλ. ΝΑ τοῦ ἀκρωτηρίου** Κέφαλο **καὶ** ἀποτελεῖται **ἀπὸ δύο μαστοὺς βραχώδεις συνδεομένους δι' αἰγιαλοῦ ἀμμώδους**· προεκτείνεται δὲ **τοῦτο ὑπὸ** ἀβαθῶν **ἐπὶ** ¼ μιλλίου, ἐνῷ **σκόπελοι 1¼ μιλλίου δυτικῶς** καλυπτόμενοι **κατὰ τὴν πλήμμην καὶ ἀποκαλυπτόμενοι** κατὰ τὴν ῥηχίαν, **χωροῦσι καὶ αὐτοὶ ἐπὶ 1** προσέτι **μίλλιον πρὸς νότον. Τὸ δὲ ἀγκυροβόλιον** ἐκτείνεται **ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον καὶ εἶναι ἄριστον καὶ διὰ μεγάλα πλοῖα ὑπὸ βορείους ἀνέμους, λόγῳ τοῦ ἐπιβόλου τοῦ βυθοῦ του εἰς τὰς ἀγκύρας, χρησιμεῦσαν διὰ τοῦτο καὶ ὡς βάσις κατὰ τὴν** ἀπόβασιν εἰς ***Σουβλά*· ὁ εἰς αὐτὸ ὅμως** κατάπλους **δεῖται** ποιᾶς **τινος προσοχῆς λόγῳ τῶν** ἀβαθῶν, **καὶ** ἡ **πρὸς** τοῦτο **καλυτέρα ὁδηγία εἶναι νὰ τεθῇ** τὸ πλοῖον **ἐπὶ τῆς ἀντιστοιχίας 8^0 (αλ) πρὸς μύλον** εὑρισκόμενον **ὄπισθεν τῆς ἑλοθαλάσσης καὶ** λαμβάνον **τὴν** διόπτευσιν **ταύτην ὡς πλεῦσιν νὰ ποντίσῃ ἄγκυραν μόλις εὕρῃ βόλισμα 9 ὀργυιῶν. Ἡ δὲ ἑλοθάλασσα ἐκτείνεται ἔνδον τοῦ ἀγκυροβολίου ἐπὶ 1 ¼ μιλ. καὶ τὸ θέρος μεταβάλλεται εἰς** ξηρολίμνην, **οὖσα μᾶλλον** αὐτόπηκτος ἁλυκή.

— 11) Τὸ πλεῖστον **τῆς ἐν Λευκάδι** δυτικῆς ὄχθης τῆς ***Διώρυγος τοῦ Ἀλεξάνδρου* ἀπὸ τοῦ ὅρμου Ἀλεξάνδρου μέχρι πόλεως Λευκάδος, πλὴν μικροῦ** τμήματος **αὐτῆς, καθ' ὃ τὸ ἐπὶ ῥωσικῆς κατοχῆς τῆς Ἑπτανήσου ἀνεγερθὲν φρούριον «Ἅγιος Κωνσταντῖνος», Β Δ τῆς ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν ὄχθης** νησιζούσης **ἄκρας *Παληοχαλιᾶς***.

— 12) **Ἡ βορείως τῆς ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ** γλώσσης ***Ἀθερίδα* (πλάτ. 40^0 21 ½, μῆκ. 22^{0}41΄** Ἀν. Χάρτης Ἀγγλικὸς **1085: Negrepont to gulf of Kassandra)** ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν *Θερμαϊκὸν* κόλπον χθαμαλὴ ἀκτή, λαμβάνουσα τὸ ὄνομα ἀπὸ **τῆς ἐγγὺς μεγάλης αὐτοπήκτου *Ἁλυκῆς Κίτρους*, ἐχούσης μικρὸν συνοικισμὸν (8 κατ.)**, ὑπαγόμενον **εἰς τὴν κοινότητα Πύδνης τῆς** ὑποδιοικήσεως **Κατερίνης τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης**.

— 13) Δύο **τοποθεσίαι φέρονται ὑπὸ τοιαύτην** ὀνομασίαν **ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς λιμνοθαλάσσης τοῦ** Μεσολογγίου. **Ἡ μὲν ἀμέσως πρὸς ἀνατολὰς τοῦ** φανοῦ **τῆς Τουρλίδος, προσονομαζομένη «*Μαύρη Ἁλυκή*» διὰ τὸ βαθύχρουν τοῦ ἐν αὐτῇ πηγνυμένου** ἅλατος **(πλάτ. 38^{0}19΄25΄΄, μῆκ. 21^{0}25΄15΄΄. Χάρτης** ἑλληνικὸς **ἀρ. 7: Λιμνοθάλασσα καὶ ὅρμος Μεσολογγίου). Ἡ δὲ προσονομαζομένη «*Ἄσπρη Ἁλυκή*» διὰ τὴν λευκότητα τοῦ ἐν αὐτῇ σχηματιζομένου** ἅλατος **(πλάτος 38^{0}23΄20΄΄, μῆκ. 21^{0}23΄30΄΄).** Εὑρίσκεται **δὲ εἰς 500 περίπου μέτρα τῆς σιδηροδρ. γραμμῆς** Μεσολογγίου—Ἀγρινίου, **εὐθὺς μετὰ τὸ 4ον** χιλιόμετρον **ἀπὸ τοῦ Μεσολογγίου, ὅπου** ὑπάρχει καὶ **στάσις «*Ἁλυκαί*»**.

— 14) Λιμνοθάλασσα **παράπλευρος πρὸς τὸν** ἐν Σάμῳ *αὐλῶνα τῆς Βαργυλίας*, **διανοιγόμενον δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν *Ἰασικὸν* κόλπον, ὄντα** ἐλάσσονα **κόλπον ἐν τῷ Βαργυλιακῷ τοιούτῳ. Ὁ** κωνοειδὴς μαστός, **ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ ὁποίου** ἀναγνωρίζονται **τὰ ἐρείπια τῆς Βαργυλίας, διαχωρίζει τὴν λιμνοθάλασσαν ταύτην (πλάτ. 37^{0}11΄,** μῆκ. **27^{0}37΄. Χάρτης ἀγγλικὸς 2737: Samos strait to Mandelyah gulf) ἀπὸ τοῦ αὐλῶνος τῆς Βαργυλίας, σχηματιζομένης καὶ προσχωματικῆς λωρίδος** ἑνούσης **τὰς ἀντικειμένας τῆς λιμνοθαλάσσης** ὄχθας **καὶ χρησιμευούσης ὡς ἀτραποῦ διηκούσης** μεταξὺ **τοῦ αὐλῶνος καὶ τῆς λιμνοθαλάσσης, ἥτις** εἶναι καὶ **αὐτόπηκτος** ἁλυκή. **Εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν ἐκβάλλει καὶ ποτάμιον ἐπίσης *Ἁλυκὴ*** ὀνομαζόμενον.

— 15) **Ὁ μυχὸς τοῦ ἀνατολικοῦ τῶν ἀμφιδύμων** ὅρμων **τοῦ κολπίζοντος λιμένος τῆς *Σκιάθου*, τοῦ** σχηματιζομένου **δυτικῶς τῆς χερσονησῖδος τοῦ** *Λαζαρέττου*, **ἣν προεκτείνει ἡ νησὶς *Μαραγκός*. Οὕτω καλεῖται ἀπὸ ἑλοθαλάσσης μεταβαλλομένης** εἰς ξηρολίμνην **τὸ θέρος (πλάτ. 39^{0}10΄15΄΄, μῆκ. 23^0** 31΄20΄΄. **Χάρτης Ἀγγλικὸς 1556: Gulf of Volo** with **Oreos and Talanta channels καὶ 1196:** Skiathos **harbour) καὶ ἐγγὺς τῆς ὁποίας ΝΑ μὲν** τὸ ἐκκλησίδιον **τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ΝΔ δὲ τὸ** ἰχθυοτροφεῖον **καὶ τὸ** ναυπηγεῖον, **πάντα ταῦτα** καθιστῶντα **τὸ τοπίον γραφικώτατον ἐν τῇ λι-**

Digitized by Google

τότητί του, δι' ὃ καὶ συχνότατα ἐξυμνεῖ αὐτὸ ὁ Παπαδιαμάντης.

—16) Ἄκρα τῆς νοτίας τῆς Τροιζηνίας τοῦ κολπίζοντος ὅρμου τοῦ *Μοναστηριοῦ* τοῦ σχηματιζομένου μεταξὺ τῆς νήσου Πόρου καὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ *Λεμονοδάσους*, τῆς κατέναντι αὐτῆς Τροιζηνίας ἀκτῆς. Ἀπέχει δὲ αὕτη (Aliki point κατὰ τὸν Ἀγγλικὸν χάρτην 1517: Poros island) $^4/_{10}$ μιλλίου Α. ΝΑ τῆς νησῖδος *Λαζαρέττο* καὶ $^8/_{10}$ μιλλίου ΝΑ τῆς νησῖδος *Εἴντεκ* ἢ *Μποῦρτζι*. Ἡ *ὕφαλος Μαυροκορδάτου* ἀπέχει αὐτῆς $^6/_{10}$ μιλ. Α. ΒΑ καὶ κεῖται ὀλίγον ΒΔ τῆς εὐθυγραμμίας τῆς νησῖδος *Λεοντάρι* ἢ *Μῶδι* καὶ τῆς ἄκρας «*Ἀλυκή*».

—17) Τὸ βορειοδυτικὸν τμῆμα τοῦ ποτὲ μυχοῦ —μεταβληθέντος ἤδη, ἕνεκα γενέσεως «προσχωματικοῦ βέλους», εἰς λιμνοθάλασσαν *Ἀγριλὸς* μετ' ἰχθυοτροφείου—τοῦ ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ κόλπῳ ὅρμου *Κοπραίνης* καὶ βορείως τοῦ φερωνύμου χωρίου. Ἐκεῖ, εἰς ἓν μίλλιον βορείως τοῦ φάρου, αὐτόπηκτοι ἁλυκαί. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

—**Ἀλυκή.** Ἡ καθ' ἅπαν τὸ πλάτος ἔκτασις τῆς χερσονησιζούσης γλώσσης τῆς ἀποληγούσης εἰς τὴν πόλιν τῆς *Ἀγχιάλου* ἐν Βουλγαρίᾳ, ἡ περιλαμβανομένη μεταξὺ τῆς εἰρημένης πόλεως καὶ ἁλυκῆς εὑρισκομένης νοτίως τῆς λιμνοθαλάσσης *Ἀχιλοῦ-Γκιὸλ* καὶ ἀριστερᾷ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Πύργου-(Λαχανάδες-Τουμουλῆ)-Ἀγχιάλου. Παρὰ τὴν τόσην πρὸς τὴν ἅλμην συνάφειάν του, τὸ μέρος εἶναι καλλιεργημένον (πλάτ. 42° 33' 30", μῆκ. 27° 38' 30". Χάρτης Ἀγγλικὸς 2399: Gulf of Burghaz).

— **Ἀλυκή.** Ἡ ἔναντι τῆς μικρᾶς νήσου *Γυμνὸ* γλῶσσα τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀκτῆς τῶν *Κυδωνιῶν* (πλάτ. 39° 16' 30", μῆκ. 26° 37' 00". Χάρτης ἑλληνικὸς ἀρ. 15: «Κυδωνίαι» ἢ «Αϊβαλῆ» καὶ «Μοσχόνησοι») δεξιᾷ τῷ καταπλέοντι πρὸς τὸν λιμένα Ἀϊβαλῆ.

— **Ἀλυκή.** Ὁ ἰσθμὸς ὁ συνδέων τὸ νοτιοανατολικὸν τμῆμα τῆς ἐν τῇ *Προποντίδι* νήσου *Πασᾶ* (*παλαιὰ Προκόνησος*) πρὸς τὸ κύριον σῶμα τῆς νήσου καὶ ὅστις διαβιβρώσκεται μὲν ὑπὸ τῆς ἐπιφορᾶς τῆς θαλάσσης ἀπὸ νότου, ἀλλὰ προσεπιχοῦται ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ βορρᾶ ὑπὸ τοῦ ῥεύματος τῆς ἀκτογραφικῆς διαμορφώσεως συναρωγούσης εἰς τοῦτο (πλάτ. 40° 27' 15", μῆκ. 27° 39' 15". Χάρτης Ἀγγλ. 2242: Marmara island and Pasha liman Group). Ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ὀνομάζεται *Ἀλυτσή*. Σ. Ε. Λ.

Ἀλυκιανοῦ *(Γεωγρ.)*· βλ. λ. Ἀλικιανοῦ.

Ἄλυκον. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μικροῦ Δερείου τῆς ὑποδιοικήσεως Σουφλίου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. 38. Δ. Ε. Μ.

Ἄλυκος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. — 1) Πόλις τῆς Ἑρμιονίδος, ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου, πιθανῶς ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν *Ἄλικον* ἢ *Ἀλίκην*, περὶ τῆς ὁποίας διηγεῖται ὁ Παυσανίας (Β' 36, 1) ὅτι ἐγίνετο λόγος ἐπὶ τῶν ἱδρυμένων ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τῆς Ἐπιδαύρου στηλῶν περὶ τῶν ἰαμάτων τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Οὐχὶ ὀρθῶς σχετίζεται ὑπό τινων πρὸς τὴν νησῖδα *Ἀλιοῦσαν* (*Παυσαν.* Β' 34, 8), τὴν σημερινὴν Χηνίτσαν παρὰ τὸ Χέλι μετὰ τὰς Σπέτσας.

— 2) Ποταμὸς τῆς Σικελίας μεταξὺ Γέλας καὶ Καμαρίνης (*Διόδωρος* 15, 17· 16, 82· 23, 14· 34, 1). Α. Σ. Α.

Ἄλυκος *[Μυθ.]*. Υἱὸς τοῦ Σκείρωνος, ἥρως τῶν Μεγάρων τοπικός, μετασχὼν τῆς ἐναντίον τῆς Ἀφίδνης ἐκστρατείας τῶν Διοσκούρων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πρὸ τοῦ Πάριδος ἀπαχθείσης ἀδελφῆς των Ἑλένης, φονευθεὶς δὲ ἢ εἰς τὴν κατὰ τῶν ὀχυρωμάτων ἔφοδον, ἢ ὑπὸ τοῦ Θησέως (*Πλούταρχ. ἐν βίῳ Θησ.* 32)· ἐτάφη ἐν Μεγάροις· ἡ δὲ θέσις, ὅπου ἐδεικνύετο ὁ τάφος του, ὠνομάζετο ἐπίσης *Ἄλυκος*. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀλυκός, *—ή, —όν*· ἁλμυρός· ‖ ἰδιωματ. ὡς οὐσιαστ. *ἀλυκοὶ* = οἱ παστοὶ ἰχθύες (*Καππαδοκία*)· ‖ ὑφάλμυρος, κοιν. *γλυφός*: «τὰ ἀλυκὰ (ὕδατα) τῶν γλυκέων ἧττον ψυχρά» (*Ἀριστοτ.*).

Ἀλύκουρας, Γεώργιος. Ἀγωνιστὴς ἐκ Γαλαξειδίου, κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ὁποίου ἐχάθη τὸ πλοῖόν του «*Ἅγιος Νικόλαος*». Ναυπηγήσας κατόπιν *μίστικον* καὶ ὀνομάσας αὐτὸ «*Ἐχθρολέτην*» ἠγωνίσθη μετὰ τοῦ Ἄστιγγος καὶ τοῦ Κόχραν μέχρι πέρατος τοῦ Ἀγῶνος. Γ. Δ. Κ.

ἀλυκώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ἁλμυρός, ὁ ἁλμυρίζων.

ἀλύμαντος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ λυμανθείς, ὁ μὴ βλαβείς, ἀβλαβής, ἄφθαρτος· ‖ τὸ οὐδ. ὡς οὐσιαστικόν: «*τὸ ἀλύμαντον* τῶν σφραγίδων» τὸ ἄθικτον, τὸ ἀπαραβίαστον.

ἀλυμενίτης (Halymenites Sternb.) *[Παλαιοφ.]*. —1) Γένος *φλωριδῶν* φυτῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σφαιροκοκκωδῶν*, ὅπερ ἐμφανίζεται ἀπολελιθωμένον ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τοῦ φλύσχου καὶ ὑπὸ τοῦ Schimper συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ γένους *ἀλυμενίδιον*. Τὰ λείψανα τῶν φυτῶν τούτων ὑπενθυμίζουσι τὰ ἀρτίγονα ἀλυμένια, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως κατασκευῆς φυλλώματος, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως καρπογονίας· δι' ὃ καὶ κατατάσσεται εἰς τὰ *φλωριώδη*. Ἐνταῦθα ὑπάγεται *Halymenites flexuosus* Fisch. καὶ Ost., *Halymenites minor* Fisch. καὶ Ost., *Halymenites lumbricoides* Hcer τοῦ φλύσχου.

— 2) Φῦκος ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σφαιροκοκκιτωδῶν*· ἔχει φύλλωμα πεπλατυσμένον καὶ εἰς λοβοὺς διαιρούμενον. Τὰ χείλη τούτου ἀκανονίστως πολλάκις καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βαθέως διεσχισμένα ἔχουσι σύστασιν ἀρχικῶς ἀρκετὰ στερεάν, σαρκώδη, διάτρητον ἢ σπογγώδη. Τὸ γένος τοῦτο ἀνευρίσκεται ὑπὸ διαφόρους μορφὰς εἰς τὸν λιθογραφικὸν σχιστόλιθον τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ Σολενχόφεν. Ἐνταῦθα ὑπάγεται *Halymenites cactiformis* Sternb. καὶ *Halymenites Schnitleini* Sternb. Θ. Σ.

ἀλυμία καὶ *ἄλυμος (Βοτ.)*· βλ. ἀλιμιά.

ἀλυξία (Alyxia Banks) *(Βοτ.)*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀποκυνωδῶν*, περιλαμβάνον 50 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Μαδαγασκάρης, τῆς τροπικῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αὐστραλίας Σ. Μ.

ἀλυπησιά (ἡ)· δημοτ. τὸ νὰ μὴ λυπῆταί τις, ἀσυγκινησία, ἀναλγησία, σκληρότης.

ἀλύπητος, *—η, —ο*· αὐτὸς ποὺ δὲν λυπεῖται, δὲν συγκινεῖται, δὲν εὐσπλαχνίζεται, ἄσπλαχνος, σκληρός, ἀνηλεής.—*Ἐπίρρ.* ***ἀλύπητα.***

Ἀλύπητος. Εἷς τῶν πολεμάρχων τῶν Σπαρτιατῶν, ἀρχηγὸς μόρας ὑπὸ τὸν Ἀγησίλαον, γενναίως ἀγωνισθεὶς πρὸ τῶν Θηβῶν τῷ 377 καὶ φονευθεὶς διὰ δόρατος (*Ξενοφ.* Ἑλλην. Ε' 4, 52). Α. Σ. Α.

ἀλυπία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἄλυπος, ἡσυχία, ἀπραγμοσύνη.

Ἀλυπιανή. Κόρη τῆς *Γοργονίας*, τῆς ἀδελφῆς Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καὶ σύζυγος Νικοβούλου τινός, ὅστις, φαίνεται, δὲν ἐτίμα ὡς ἔπρεπεν αὐτήν. Διὰ τοῦτο ὁ θεῖός της Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς γράφει πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν (ὑπ' ἀριθ. ιϛ' ἐν *Migne* Ε. Π. 37, 44—45), ἐν ᾗ μετὰ δριμύτητος καὶ πικρᾶς εἰρωνείας ἐλέγχει αὐτὸν διὰ τοῦτο: «Σκώπτεις τὴν Ἀλυπιανὴν ἡμῖν ὡς μικρὰν καὶ τῆς σῆς μεγαλειότητος ἀναξίαν, ὦ μακρὲ σὺ καὶ ἀμέτρητε καὶ πελώριε τό τε εἶδος καὶ τὴν ἀλκήν...» Ἐπιλέγει δ' ἐν τέλει ὅτι ἂν ἐκτιμήσῃ δεόντως τὴν ἀξίαν τῆς συζύγου του θὰ παύσῃ νὰ περιπαίζῃ αὐτὴν καὶ θὰ μακαρίζῃ ἑαυτὸν («καὶ σαυτοῦ μακαρίσεις τὴν συζυγίαν»). Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

ἀλυπίνη (Alypinum) *[Χημ. Φαρμ.]*. Μονυδροχλωρικὸν ἅλας τῆς *βινζοϋλο 1,3-τετραμεθυλοδιαμινο-2-αἰθυλισοπροπυλαλκοόλης*:

$$\begin{array}{l} \qquad CH_2-N(CH_3)_2 \\ \qquad | \\ C_2H_5-C.O.CO\,C_6H_5.Hcl = C_{16}H_{26}O_2N_2.HCl \\ \qquad | \\ \qquad CH_2-N(CH_3)_2 \end{array}$$

Σκευάζεται διὰ σειρᾶς ἀντιδράσεων ἐκ τῆς διχλωρακετόνης ($Cl.CH_2\,CO_2\,CH_2\,Cl$), ἥτις πάλιν δύναται νὰ ληφθῇ ἐκ τῆς γλυκερίνης. Εἶναι λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις, ὑγροσκοπική, διαλυομένη ἐν ὕδατι πρὸς οὐδέτερον πικρᾶς γεύσεως διάλυμα, ἀποστειρούμενον διὰ βραχείας ζέσεως ἄνευ διασπάσεως καὶ τηκομένη εἰς 169°.

Πλὴν τοῦ ἅλατος αὐτοῦ χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ θεραπευτικῇ καὶ ἡ νιτρικὴ ἀλυπίνη ($C_{16}H_{26}N_2O_2.NO_3H$), ἥτις λαμβάνεται ἐκ τῆς βάσεως ἀλυπίνης τῇ ἐπιδράσει νιτρικοῦ ὀξέος. Κόνις κρυσταλλικὴ τηκομένη εἰς 159°. Προτίμησις τοῦ νιτρικοῦ ἅλατος γίνεται, ὅταν μετ' αὐτῆς ἀναγράφεται καὶ νιτρικὸς ἄργυρος. Τὰ δισκία τῆς ἀλυπίνης ἐνέχουν 0,02 γρμ., ἀναλύονται δὲ εἰς 1 κ.ἑ. ὕδατος δίδουσι διάλυμα 2%. Κ.Γ.Μ.

Ἡ ἀλυπίνη εἶναι τοπικὸν ἀναισθητικόν, συγγενὲς τῇ στοβαΐνῃ. Τὰ διαλύματα αὐτῆς εἶναι οὐδέτερα καὶ δύνανται νὰ ἀποστειρῶνται διὰ βράσεως ἐπὶ 5 λεπτὰ τῆς ὥρας ἄνευ ἀποσυνθέσεως. Θερμαινόμενα δ' ἐν ἀποστειρωτικῷ κλιβάνῳ ἐπὶ 20 λεπτὰ γίνονται ὄξινα τὴν ἀντίδρασιν, ἀλλὰ διὰ μιᾶς σταγόνος διαλύματος δισανθρακικοῦ νατρίου ἐξουδετεροῦνται καὶ πάλιν. Εἶναι εὐδιάλυτος καὶ ἐν οἰνοπνεύματι. Ἔχει πικρὰν τὴν γεῦσιν. Δέον νὰ φυλάσσηται μακρὰν τοῦ ἀέρος. Τὰ πρὸς 2 καὶ 4 % διαλύματα διατηροῦνται ἐφ' ἱκανόν, ἀλλὰ τὰ ἀραιότερα τοιαῦτα ταχέως εὐρωτιῶσιν.

Τὸ φάρμακον ἐνεργεῖ ὡς τοπικὸν ἀναισθητικὸν καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ κοκαΐνη καὶ δή, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τὸ ἀραιότερον ἔτι διάλυμα. Εὔχρηστον εἶναι ἰδίᾳ ἐν τῇ ὀφθαλμιατρικῇ. Μετ' ἐνστάλαξιν διαλύματος πρὸς 0.025 τοῖς 100 ἐλαττοῦται πάντως ἡ εὐαισθησία τοῦ κερατοειδοῦς· ὑπὸ πυκνότητα δὲ 0.05 τοῖς 100 τὸ ἀνακλαστικὸν καταλύεται· τὰ πρὸς 1 ἢ 2 % διαλύματα ἀναισθητοῦσι τέλεον τὸν κερατοειδῆ μετὰ 75 δευτερόλεπτα. Διαρκεῖ δ' ἡ ἀναισθησία ἐπὶ 8—10 λεπτά, ἀλλ' οὐδέποτε συνεπάγεται καὶ μυδρίασιν, οὐδὲ διαταράσσει πως τὴν προσαρμογὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ. Πάντως τὸ φάρμακον εἶναι, καθάπερ ἡ στοβαΐνη, ἧττον δηλητηριῶδες τῆς κοκαΐνης, καίπερ ἴσην ἔχον τὴν ἀναισθητικὴν δύναμιν. Ἀπὸ τῶν βλενογόνων καὶ τοῦ ὑποδερματίου συνδετικοῦ ἱστοῦ εὐχερῶς ἀναπίνεται τὸ φάρμακον καὶ οὐδέποτε προκαλεῖ φλεγμονὴν ὅπου ἂν ἐνεθῇ. Ἐξωτερικῶς παρέχεται εἰς διάλυμα πρὸς 10%· ὑποδορίως εἰς διάλυμα πρὸς 1 ἕως 4 τοῖς 100· πρὸς ἐνσταλάξεις δ' ἐν τῷ ὀφθαλμῷ χρησιμοποιεῖται εἰς διάλυμα πρὸς 1 ἕως 2 τοῖς 100. Μ. Ν. Κ

Ἀλύπιος. Ἕλλην συγγραφεὺς τοῦ ὁποίου διεσώθη μέχρις ἡμῶν σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «**Εἰσαγωγὴ Μουσική**». Δι' αὐτοῦ ὁ συγγραφεύς, ἐν εἴδει συντόμου εἰσαγωγῆς, πραγματεύεται πρῶτον περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῶν ὑποδιαιρέσεων τῆς Ἁρμονικῆς, κατόπιν δὲ εὐρύτερον ἀπαριθμεῖ τὰς κλίμακας τῶν δεκαπέντε τονικῶν χρωμάτων ἑκάστων κατὰ τρία φθογγικὰ (ἠχητικὰ) γένη μετὰ τῶν ὀνομασιῶν τῶν τόνων καὶ τῶν δηλωτικῶν αὐτῶν «*σημείων*»(=note), τῶν ὁποίων τὴν μορφὴν περιγράφει. Κατὰ ταῦτα τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν πληρεστέραν καὶ ἀσφαλεστέραν πηγὴν ἐκ τῶν περισωθεισῶν διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ *παρασημαντικοῦ* συστήματος. Ὁ Meibom, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῶν παρὰ Πτολεμαίῳ ἑπτὰ μόνον τονικῶν χρωμάτων, ἔναντι τῶν δεκατριῶν τοῦ Ἀριστοξένου καὶ τῶν δεκαπέντε τοῦ Ἀλυπίου, χρονολογεῖ τοῦτον ὡς ἀκμάσαντα πρὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἤτοι κατὰ τὸν Β' αἰῶνα μ. Χ. Ἀλλὰ νεώτεροι ἐρευνηταὶ (*Caesar*, Grundzüge der Rhythmik σ. 25 κ.ἑ. *Ambros* Geschichte der Musik, Breslau 1862 τόμ. Α' σελ. 400 κ. ἑ. *Gevaert*, Histoire et Théorie de la musique de l'antiqu. τόμ. Α' σελ. 18) καὶ *Γ. Ι. Παπαδοπούλου*: Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, Ἀθῆναι 1890) θέτουσιν αὐτὸν καὶ λόγῳ τοῦ ὀνόματος καὶ διὰ τὸ μὴ ἔγκυρον τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Πτολεμαίου παρὰ τοῖς μετ' αὐτὸν μουσικοῖς, εἰς τὸν Γ' ἢ Δ' μ. Χ. αἰῶνα, καὶ δὴ σύγχρονον πρὸς τὸν Ἰάμβλιχον, Ἰουλιανὸν τὸν Παραβάτην, Λιβάνιον, Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, Σύμμαχον, Αὐγουστῖνον. Σημειωτέον ὅτι ὀνομαστὶ ἀναφέρει τὸν Ἀλύπιον μόνον ὁ Κασσιόδωρος (de Musica κεφ. 3).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκδόσεις τοῦ Ἀλυπίου: τοῦ *Meursius* ἐν Λουγδούνῳ 1616· τοῦ *Meibom* ἐν Ἀμστελοδάμῳ 1652. Ἕτερα συγγράμματα, Fr. Bellermann, die Tonleitern κλ. Berlin 1847.—C. Forlage, das musikalische System des Alypius κλ. Leipzig 1847. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἀλύπιος.** Ἕλλην ἐξ Ἀντιοχείας, ἀδελφὸς τοῦ Καισαρίου, ἀνεψιὸς τοῦ Ἱεροκλέους, φίλος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, πρὸς τὸν ὁποῖον οὗτος ἀπευθύνει τὰς ὑπ' ἀριθ. 29 καὶ 30 ἐπιστολάς του. Κατ' ἀρχὰς διηύθυνε τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν (355—360 μ. Χ.), ὡς τοποτηρητὴς (βικάριος), ἤτοι ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἰουλιανοῦ· ἔστειλε δὲ πρὸς αὐτὸν χάρτην τοῦ ὅλου τότε γνωστοῦ κόσμου, συνοδευόμενον δι' ἰδίου ἐπιγράμματος· ἐκ τούτου ἐμφαίνεται ὅτι ὁ Ἀλύπιος ἠσχολεῖτο εἴς τε τὴν ποίησιν καὶ εἰς γεωγραφικὰς μελέτας. Ὁ Ἰουλιανός, ἐκτιμῶν ἰδιαζόντως τὴν ὑψηλοτέραν «*ἐθνικὴν*» μόρφωσιν τοῦ Ἀλυπίου καὶ θέλων νὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν μελετηθεῖσαν γενικὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ κράτους διὰ τῆς ἐπαναφορᾶς του εἰς τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν, ἐκάλεσεν αὐτὸν πλησίον του, καὶ ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Σολομῶντος ἐν Ἱερουσαλήμ. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἐσκόπει ὁ Ἰουλιανὸς νὰ καταισχύνῃ τὴν προφητείαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ περὶ καταλύσεως τοῦ ναοῦ τούτου. Κατὰ τὸ 371 μ. Χ. ὁ Ἀλύπιος καὶ ὁ υἱός του Ἱεροκλῆς κατηγορήθησαν ἐπὶ φαρμακείᾳ καὶ ἐξωρίσθησαν. Περὶ αὐτοῦ κυρία πηγή, ἐκτὸς τῶν μνημονευθεισῶν σῳζομένων δύο ἐπιστολῶν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ, εἶναι ὁ *Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος* (βιβλ. ΚΓ' 1, 2 καὶ 3· ΚΘ' 1, 44) καὶ ὁ *Λιβάνιος* (Ἐπιστολ. 327· 1054 καὶ 1583). Α. Σ. Α.

— **Ἀλύπιος.** Μάρτυς, οὗ ἡ μνήμη τελεῖται τὴν 27ην Μαΐου. Τὸ συναξάριον ἀναφέρει ἁπλῶς περὶ αὐτοῦ «λίθῳ τὴν κεφαλὴν συντριβεὶς τελειοῦται» καὶ οὐδὲν ἄλλο. Δ. Σ. Μ

— **Ἀλύπιος.** Ἱερεὺς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, φίλος καὶ σύγχρονος τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, πρὸς ὅν, εὑρισκόμενον τῷ 431 ἐν Ἐφέσῳ, ἔγραψε, διὰ τοῦ διακόνου Κανδιδιανοῦ, ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ἐξῇρε τοὺς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγῶνάς του (*Migne* Ε. Π. 77, 145—148)· ἐπίσης συνυπέγραψε μετ' ἄλλων κληρικῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως «δέησιν καὶ ἱκεσίαν ὑπὲρ τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἁγίας συνόδου», ἀπευθυνομένην πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον Β' καὶ τὴν ἀδελφήν του Πουλχερίαν, ἐν ᾗ οἱ ὑπογράφοντες διεμαρτύροντο διὰ τὴν «δῆθεν καθαίρεσιν κατὰ τῶν ἁγιωτάτων καὶ θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων» Κυρίλλου καὶ Μέμνονος (*Mansi Conc.* 4, 1453—6). Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

Digitized by Google

— **Ἀλύπιος** (κατά τινας *Ὀλύμπιος*), *Βυζαντίου* ἐπίσκοπος. Οὗτος διεδέχθη τὸν Λαυρέντιον κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Β' αἰῶνος. Τὸ ἔτος τῆς ἀναρρήσεώς του ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον· τίθεται μεταξὺ τοῦ 166 καὶ 197. Ἐπίσης δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένος ὁ χρόνος καθ' ὃν παρέμεινεν ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου (13ος κατὰ σειράν). Οὕτω ἄλλοι περιορίζουν τὸν χρόνον τοῦτον εἰς τριετῆ, ἄλλοι τὸν ἐπεκτείνουν εἰς δεκατριετῆ. Ἡ πιθανωτέρα γνώμη, ἣν ἀποδέχονται καὶ ὁ Μανουὴλ Γεδεὼν καὶ ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος εἶναι ὅτι ἐπατριάρχευσεν ἀπὸ τοῦ 166 μέχρι τοῦ 169. Δ. Σ. Μ.

— **Ἀλύπιος**. Ἀρχιεπίσκοπος *Καισαρείας* (τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ), κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος. Ὁ Ἀλύπιος ἐξαπατηθεὶς ἐχειροτόνησε πρεσβύτερον Λαμπέτιόν τινα, θεωρῶν αὐτὸν ἄξιον τῆς ἱερωσύνης. Παρά τινος ὅμως πρεσβυτέρου Γεροντίου ἔλαβε κατ' αὐτοῦ καταγγελίαν, καθ' ἣν οὗτος ἀνήκεν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν *Μεσαλιανῶν* ἢ *Εὐχιτῶν*, πρῶτος ἐκ τῆς αἱρέσεως ταύτης κατορθώσας νὰ ὑποκλέψῃ τὴν ἱερωσύνην «βέβηλος ὢν καὶ ἀπατεών»· συγχρόνως ὅμως ὁ Λαμπέτιος κατηγορεῖτο δι' ἠθικὰς παραβάσεις, ἤτοι ὅτι «κόρην, κατὰ στόμα φιλῶν, ἐνηγκαλίζετο», ὅτι, ὡς αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔλεγεν, ἡμάρτησεν «ἐν Ἱεροσολύμοις μετά τινος διακονίσσης», ὅτι πρός τινας προσελθόντας πρὸς αὐτὸν διὰ θεραπείαν νοσήματος ἀπήντησε «φέρε μίαν κόρην πρός με καλὴν καὶ δείξω σοι ἁγιωσύνην», ὅτι Χριστιανοὺς ψάλλοντας τὰς ὥρας «ἐξεμυκτήριζε καὶ διέσυρεν» ὡς ἰουδαΐζοντας, καὶ διὰ διαφόρους ἄλλας ἀθεμιτουργίας. Τότε ὁ Ἀλύπιος ἔγραψε πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Κομάνης Ὁρμίζην νὰ ἐξετάσῃ τὰς κατὰ τοῦ Λαμπετίου κατηγορίας καὶ ἀποδειχθεισῶν τούτων ἀληθῶν, καθῃρέθη οὗτος, «συμψήφου γενομένου καὶ τοῦ Καισαρείας Ἀλυπίου», ὅστις ἐξαπατηθεὶς τὸν ἀνύψωσεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πρεσβυτέρου (Ἴδε *Φωτίου* Μυριόβιβλον 52. *Migne* Ἑ. Π. 103, 89—92). Ὁ Ἀλύπιος ἔγραψε καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα Α', τῷ 458 (ἐν *Mansi* 7, 595—7). Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

— **Ἀλύπιος** *Κιονίτης* (= ὁ *στυλίτης*). Οὗτος καταγόμενος ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ἔζη κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα. Διάκονος τὸ πρῶτον ἐν τῇ πατρίδι του, ἐν ἡλικίᾳ 30 ἐτῶν ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἔρημον καὶ μετὰ δύο ἔτη ἀνῆλθεν ἐπὶ στύλου, ἐφ' οὗ, κατὰ τὰ συναξάρια, ἔμεινε προσευχόμενος, νουθετῶν, θεραπεύων καὶ ἐλεῶν, 53 ὁλόκληρα ἔτη, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ τελευταῖα 14, ἀναπαυόμενος συνεχῶς ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς του μὴ δυνάμενος νὰ στραφῇ λόγῳ πληγῶν καὶ παραλυσίας τῶν ποδῶν. Ἡ μήτηρ του τὸν ὑπηρέτει, μένουσα εἰς κελλίον, κάτωθι τοῦ στύλου, ζῶσα ἐν ἀσκήσει καὶ προσευχῇ μετ' ἄλλων γυναικῶν, ἐν αἷς ἡ πανεύφημος Εὐφημία· εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ στύλου ἐμόναζαν ἀρκετοὶ ἄνδρες, θαυμασταὶ τοῦ Ἀλυπίου. Ὁ θάνατός του τίθεται συνήθως τὸ ἔτος 608, τὴν 26ην Νοεμβρίου, ὅτε ἑορτάζει ἡ Ἐκκλησία τὴν μνήμην του. Τὸν βίον του ἑλληνιστὶ συνέγραψεν ὁ Μεταφραστής (εἰς τὴν ἁπλῆν γλῶσσαν ἐν *Κ. Δουκάκη* μέγας συναξαριστής, Νοεμβρίου, Ἀθῆναι 1895 σ. 564—572). Ἀκολουθίαν εἰς αὐτὸν συνέγραψεν ὁ Μαρῖνος Τζάνες Πουνιαλῆς ὁ ἐκ Κρήτης, κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα (ἴδε *Γ. Ι. Παπαδοπούλου* Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστ. τῆς μουσικῆς, Ἀθῆναι 1890, σ. 294). Εἰς Ἀλύπιον ἐξεφώνησε λόγον ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς Βενετίας ὁ Ζακύνθιος *Ἄγγελος Σουμμάκιος* (Cion Paphlagonicus sive columna in gloriam Alypii Cionitae erecta. Oratio.... Ἐν Βενετίᾳ 1667, σελ. 23 εἰς 4ον λατιν σ·ι)· ἐπίσης ὁ *Ἱλαρίων Σιγάλας*, τυπωθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1659 (*Legrand* bibl. hel. 17 αἰῶνος, 3,332). Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

— **Ἀλύπιος** ἐκ *Ταγάστης*. Ὁ Ἀλύπιος ζήσας τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα, ἦτο γόνος μιᾶς τῶν πρώτων οἰκογενειῶν ἐν Ταγάστῃ τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου ἐγεννήθη καὶ ὁ *Αὐγουστῖνος*, οὗτινος ἐχρημάτισε μαθητὴς ἐν Ταγάστῃ καὶ Καρχηδόνι. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει, παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ περιβάλλοντος καὶ παρεξέκλινεν εἰς βίον διασκεδάσεων καὶ ἐφημέρων ἡδονῶν, ἀλλὰ βραδύτερον, ἀπατηθεὶς ὑπὸ τῆς κατ' ἐπίφασιν ἠθικῆς τῆς αἱρέσεως τῶν *Μανιχαίων*, προσῆλθε πρὸς αὐτὴν μετὰ τοῦ διδασκάλου του Αὐγουστίνου. Ὕστερον ὅμως, μεταβὰς εἰς Ρώμην, διὰ νὰ σπουδάσῃ νομικά, ἔζησε πάλιν ἔκλυτον βίον καὶ κατελήφθη ὑπὸ μεγάλου ἐνδιαφέροντος διὰ τὰ παίγνια τοῦ ἱπποδρομίου. Ἐν Ρώμῃ συνηντήθη μετὰ τοῦ Αὐγουστίνου καὶ τῷ 384 ἦλθον ὁμοῦ εἰς Μεδιόλανα, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ πλησιόχωρον ἀγροκήπιον Cassiciacum, ὅπου μετὰ τῆς εὐσεβοῦς μητρὸς τοῦ Αὐγουστίνου Μονίκης καί τινων φίλων αὐτοῦ κατεγίνοντο περὶ ὑψηλὰ φιλοσοφικὰ καὶ θρησκευτικὰ ζητήματα· τέλος τῷ 387 μετὰ τοῦ Αὐγουστίνου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀδεοδάτου ἐβαπτίσθη ἐν Μεδιολάνοις διὰ χειρὸς τοῦ περιφήμου ἐπισκόπου Μεδιολάνων Ἀμβροσίου.

Ἔκτοτε παρέμεινεν ὁ ἀχώριστος σύντροφος τοῦ Αὐγουστίνου τὸν ὁποῖον παρηκολούθησεν ἐν Ταγάστῃ (388 — 391), ὅπου καὶ ἐδέχθη τὴν ἱερωσύνην. Τῷ 391 ἦλθεν εἰς Βηθλεέμ, ὅπου διέτριψε καὶ ὁ Ἱερώνυμος, μεθ' οὗ συνεδέθη. Τὸ 394 ἢ 395 ἔγινεν ἐπίσκοπος τῆς πατρίδος του Ταγάστης, ὅπου διεκρίθη διὰ τὰ ποιμαντορικά του χαρίσματα. Παρέμεινε πιστὸς φίλος, θαυμαστὴς καὶ συναγωνιστὴς τοῦ Αὐγουστίνου, μέχρι τοῦ θανάτου του, ὅστις ἐπῆλθε μετὰ τὸ 430.

Σημειωτέον ὅτι, ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Αὐγουστῖνος, ὁ Ἀλύπιος, γενόμενος Χριστιανός, ἐνόμιζε κατ' ἀρχὰς ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ διδασκαλία δὲν ἀποδίδει τῷ Χριστῷ ἀνθρωπίνην ψυχήν, ἀλλὰ βραδύτερον κατενόησεν ὅτι τοῦτο ἦτο ἀπολλιναριστικὴ πλάνη. Περὶ τοῦ Ἀλυπίου πληροφορούμεθα ἰδίως ἐκ τοῦ περιφήμου συγγράμματος τοῦ Αὐγουστίνου «Ἐξομολογήσεις» (Confessiones, ἰδίως 6, 7—10. 19 καὶ 9, 4—6). Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

ἄλυπον [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *σφαιριανθοῦς* (Globularia alypum) ἢ *σφαιρανθέμου* κατὰ τὸν Ὀρφανίδην. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *Γλοβουλαριιδῶν* περιλαμβάνον φυτὰ ποώδη, θαμνώδη, πολυετῆ, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Εἴδη τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος εἶναι *ἄλυπον* ἢ *γλοβουλαρία τὸ καρδιόφυλλον*, *γλοβουλαρία ἡ φρυγανώδης* (globularia Alypum L) κοινῶς *σιουρέκι, τσουράκι σέννα, σιδέρι, ἀλλελούια, τῆς προβατίνας τὸ χορτάρι* κτλ. Σ. Μ.

ἄλυπος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ ἄνευ λύπης, ὁ μὴ δοκιμάσας λύπας, συγκινήσεις, ἀπηλλαγμένος συμφορῶν καὶ ἄλλων πραγμάτων: «ἄλυπος βίος», «ἄλυπον γῆρας», ἀντίθ. *λυπηρός*. Παραθ. *ἀλυπότερος—ἀλυπότατος*. — Ἐπίρρ. *ἀλύπως*.

— ἄλυπος ἢ *ἄδακρυς πόλεμος*· βλ. Σπάρτη.

Ἄλυπος. Σημαντικώτατος ἀνδριαντοποιός, καὶ δὴ χαλκουργός, ἐκ Σικυῶνος, μαθητὴς τοῦ *Ναυκύδους*, ἤτοι ἐκ τῶν καλλιτεχνῶν οἱ ὁποῖοι ἀνέπτυξαν τὸν κανόνα τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς τέχνης Πολυκλείτου καὶ προπαρεσκεύασαν τὴν τελειότητα, τὴν ἐμφανιζομένην εἰς τὰ ἔργα τοῦ Λυσίππου. Ἤκμασε μεταξὺ τοῦ 420-380 π. Χ., ὡς συμπεραίνομεν ἐκ τῶν ἔργων του, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: 1) Χαλκοῖ ἀνδριάντες τινῶν ἐκ τῶν συμμάχων ναυάρχων, οἱ ὁποῖοι ἐβοήθησαν τὸν Λύσανδρον, ἵνα νικήσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἐν τῇ μεγάλῃ ναυμαχίᾳ κατὰ τοὺς Αἰγὸς Ποταμοὺς τῷ 404 π. Χ. Πρὸς διαιώνισιν τῆς νίκης ταύτης ἀφιέρωσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐν Δελφοῖς μέγα ἀνάθημα ἐκ πλείστων ἀνδριάντων, ποιηθέντων ὑπὸ πλέον τῶν ἐννέα καλλιτεχνῶν· τοῦ Ἀλύπου ἔργα ἦσαν ἑπτὰ τοὐλάχιστον ἐκ τῶν ναυάρχων, ἤτοι προσωπογραφίαι ζώντων: α') *Θεόπομπος* ὁ Μύνδιος, β') *Κλεομήδης* ὁ Σάμιος, γ') *Ἀριστοκλῆς* ὁ Καρύστιος, δ') *Αὐτόνομος* ὁ Ἐρετριεύς, ε') *Ἀριστόφαντος* ὁ Κορίνθιος, στ') *Ἀπολλόδωρος* ὁ Τροιζήνιος, ζ') *Δίων* ὁ Ἐπιδαύριος. Αἱ βάσεις τοῦ μεγάλου τούτου ἀφιερώματος εὑρέθησαν εὐθὺς μετὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὸ τέμενος τῶν Δελφῶν δεξιόθεν (*Παυσαν.* Ι' 9, 10). 2) Οἱ χαλκοῖ ἀνδριάντες τριῶν ὀλυμπιονικῶν, ἱδρυμένοι δεξιόθεν τοῦ Ἡραίου τῆς Ὀλυμπίας· ἦσαν δὲ οὗτοι: α') *Σύμμαχος* υἱὸς τοῦ Αἰσχύλου, Ἠλεῖος, νικήσας πάλην ἀνδρῶν· β') *Νεολαΐδας* υἱὸς τοῦ Προξένου, ἐκ Φενεοῦ τῆς Ἀρκαδίας, νικήσας πυγμὴν παίδων· γ') *Ἀρχέδαμος* υἱὸς τοῦ Ξενίου, Ἠλεῖος, νικήσας πάλην παίδων. 3) Ὁ χαλκοῦς ἀνδριὰς τοῦ *Εὐθυμένους* ἐκ Μαινάλου τῆς Ἀρκαδίας, δὶς ὀλυμπιονίκου, πάλης παίδων καὶ πάλης ἀνδρῶν, ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐπίσης (*Παυσαν.* 6, 1, 3 καὶ 6, 8, 5). Ἐκ τῶν ἕνδεκα τούτων χαλκῶν ἀνδριάντων τοῦ Ἀλύπου δὲν ἐσώθη οὐδείς· ἴσως ἀντίγραφά τινων λανθάνουσι μεταξὺ τῶν περισωθέντων ἀρχαίων ἀντιγράφων τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου. Α. Σ. Α.

Ἀλύπου *μονὴ* [*Γεωγρ.*] βλ. λ. Ἀζαλᾶς.

Ἅλυς. Ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων τῆς μεταξὺ Πόντου καὶ Καππαδοκίας μικρᾶς λεγομένης Ἀρμενίας, διευθύνεται νοτιοδυτικῶς διαρρέων τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν κεντρικὴν Μικρὰν Ἀσίαν, εἶτα δὲ διὰ μεγάλης καμπῆς μεταβάλλει διεύθυνσιν πρὸς βορρᾶν καὶ στρεφόμενος βορειοανατολικῶς ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον παρὰ τὴν σημερινὴν Πάφραν ἀνατολικῶς τῆς Σινώπης. Ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι στενὴ καὶ βαθεῖα, διὰ τοῦτο δὲ καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους μέχρις ὀλίγης ἀποστάσεως ἀπὸ τὰς πηγὰς εἶναι ἀδιάβατος οὗτος· περὶ τὰς ἐκβολὰς ὅμως καθίσταται εὐρυτέρα καὶ ἀβαθεστέρα, τοῦ πλάτους της φθάνοντος κατὰ μέγιστον ὅρον τὰ 80 μέτρα. Τὸ ρεῦμα τοῦ Ἅλυος δὲν εἶναι πολὺ ὁρμητικόν, διὰ τοῦτο δὲ εἶναι πλωτὸς εἰς μικρὰ πλοῖα μέχρις ἀποστάσεως 60 χιλιομέτρων. Ἐν Πάφρᾳ σῴζεται καὶ ἀρχαῖος ναύσταθμος παρὰ τὰς ἐκβολάς του, ἀναγόμενος κατά τινας εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ὑπὸ τῶν Τούρκων καλεῖται Κιζὶλ Ἰρμάκ, ἤτοι Κόκκινος Ποταμός, διὰ τὸ ὑπέρυθρον χρῶμα, τὸ ὁποῖον ἀποκτοῦν τὰ θολερὰ νερά του κατὰ τὰς βροχερὰς ὥρας τοῦ ἔτους.

Τὸ χρῶμα προέρχεται ἀπὸ τὴν ἄφθονον ἀργιλλώδη γῆν καὶ τὸν ἀργιλλοτίτανον τῶν παροχθίων ἐκτάσεων εἰς μερικὰς περιφερείας, ὅστις παρασύρεται εἰς τὸ ρεῦμά του ἀπὸ τοὺς ὁρμητικοὺς χειμάρρους. Ὁ Ἅλυς εἶναι διὰ τὰς διαρρεομένας χώρας καὶ ἰδίως τὴν ἐπαρχίαν Πάφρας ὅ,τι ὁ Νεῖλος διὰ τὴν Αἴγυπτον, διότι γίνεται πρόξενος πολλῶν ἀγαθῶν καὶ διὰ τῶν ὑδάτων του καὶ διὰ τῆς ναυσιπλοΐας. Ἐκτὸς τούτων ἀποβαίνει πηγὴ πλούτου διὰ τὴν ἁλιείαν τῆς μυραίνης, ἐκ τῆς ὁποίας παρασκευάζεται χαβιάρι. Ὁ ἰχθὺς οὗτος εἰσερχόμενος εἰς τὸν ποταμὸν διὰ νὰ ἀποθέσῃ τὰ ᾠά του συλλαμβάνεται εἰς μεγάλας ποσότητας. Ἰδίως κατὰ τὴν ἄνοιξιν. Καὶ συνήθως μὲν ἁλιεύεται μὲ ἄγκιστρα· ὅταν ὅμως τὰ νερὰ εἶναι θολωμένα ἀπὸ τὰς συνεχεῖς βροχάς, ὁ ἰχθὺς δὲν βλέπει εἰς τὸ βάθος τῶν ὑδάτων καὶ κατ' ἀνάγκην ἐπιπλέει, τότε δὲ καὶ οἱ χερσαῖοι χωρικοί, οἱ μὴ ἐξ ἐπαγγέλματος ἁλιεῖς, τὸν φονεύουσιν εὔκολα παρὰ τὰς ὄχθας μὲ πελέκεις ἢ καὶ μὲ ξύλα. Ἡ κατεργασία τοῦ χαβιαρίου τοῦ Ἅλυος ἐτελειοποιήθη ἱκανῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὥστε τὸ πολύτιμον τοῦτο προϊὸν δύναται κατὰ ποιότητα νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸ ρωσικόν. Ἐπίσης καὶ ἄλλα ψάρια τρέφει ὁ ποταμὸς καθὼς καὶ ὀνομαστὰς καραβίδας.

Κατὰ τὸν γεωγράφον Στράβωνα ὁ Ἅλυς ὠνομάσθη οὕτω ἀπὸ τὰ ἁλοπήγια, τὰ ὁποῖα παραρρέει. «Ὠνόμασται δὲ ἀπὸ τῶν ἁλῶν, ἃς παραρρεῖ». Τοιαῦτα δὲ παραποτάμια ἁλατωρυχεῖα ὑπάρχουν ἱκανὰ εἰς τὰς μεσογείους χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, χορηγοῦντα ἄφθονον ἅλας εἰς τοὺς κατοίκους. Ὁ Στράβων γράφει: «Εἰσὶ δὲ ἐν τῇ Ξιμηνῇ ἅλαι ὀρυκτῶν ἁλῶν, ἀφ' ὧν εἰκάζουσιν εἰρῆσθαι Ἅλυν τὸν ποταμόν».

Ὁ Ἅλυς ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν πολὺ σπουδαῖος ἀπὸ ἀπόψεως χωρογραφικῆς καὶ ἐθνολογικῆς διαιρέσεως. Καὶ διὰ μὲν τῆς βορειοανατολικῆς πορείας του πρὸς τὸν Εὔξεινον πόντον ἀπετέλει τὸ ὅριον τῆς ἀρχαίας Παφλαγονίας πρὸς δυσμὰς καὶ τῆς ἀνατολικῶς ταύτης κειμένης μεγαλυτέρας χώρας τοῦ Πόντου, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς δύο τελευταίους πρὸ Χριστοῦ αἰῶνας ἦτο τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ βασιλείου τοῦ Πόντου, ὅπερ ἵδρυσαν οἱ Μιθριδάται κατὰ τοὺς ἐμφυλίους ἀγῶνας τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Διὰ δὲ τοῦ καθόλου μήκους καὶ τῆς διευθύνσεώς του διαιρεῖ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν εἰς δύο μεγάλα τμήματα, τὸ δυτικὸν καὶ τὸ ἀνατολικόν. Καὶ τὴν μὲν πρὸς δυσμὰς χώραν, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ μεγαλυτέρα, καταλήγουσα εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες *κυρίως Ἀσίαν ἐντὸς τοῦ Ἅλυος*. Ταύτην κατῴκουν οἱ εὐρωπαϊκῆς καταγωγῆς λαοὶ Παφλαγόνες, Βιθυνοί, Φρύγες, Τρῶες, Μυσοί, Κᾶρες, Λύκιοι, Λυδοὶ ὀνομαστότατοι πάντων κατέχοντες τὸ κέντρον τῆς χώρας καὶ ἐπὶ τῶν νοτιοδυτικῶν παραλίων Ἕλληνες Δωριεῖς, Ἴωνες καὶ Αἰολεῖς. Τὴν δὲ πρὸς ἀνατολὰς χώραν τὴν κατοικουμένην ἀπὸ λαοὺς ἀσιατικοὺς ὠνόμαζον *Ἀσίαν ἐκτὸς τοῦ Ἅλυος*. Τοιοῦτοι λαοὶ ἦσαν οἱ Καππαδόκαι, οἱ Κίλικες καὶ ἄλλοι, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι μὲ τὸ γενικὸν ὄνομα *Λευκόσυροι*.

Τὸ ὄνομα τοῦ Ἅλυος ἐσχετίσθη μὲ πλεῖστα καὶ μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα. Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ, ἄγνωστον ὅμως ποῦ ἀκριβῶς, συνεκροτήθη ἡ τελευταία μάχη τοῦ μακροῦ πολέμου μεταξὺ τοῦ βασιλέως τῶν Λυδῶν *Ἀλυάττου* καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Μήδων *Κυαξάρου*. Ἀργότερα ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλυάττου *Κροῖσος*, ὁ περιβόητος καταστὰς εἰς τὴν ἀρχαιότητα διὰ τὰ μυθώδη πλούτη του, θέλων νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος τῶν Λυδῶν καὶ πέραν τοῦ Ἅλυος ἐζήτησε τὴν συμβουλὴν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, τὸ ὁποῖον ἔδωσε τὸν περίφημον γριφώδη ἐκεῖνον χρησμὸν «Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει». Τὸν ἀμφίβολον χρησμὸν τοῦ λοξίου Ἀπόλλωνος ἐξηγήσας ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὁ πολυτάλαντος καὶ ἀτυχὴς Κροῖσος ἐκήρυξε (546 π. Χ.) πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρου τοῦ μεγάλου. Φθάσας δ' εἰς τὸν Ἅλυν διεβίβασε τὰ στρατεύματά του διὰ εὐφυεστάτου ἐπινοήματος τοῦ Ἕλληνος Θάλητος, ὅστις, ὀρύξας βαθεῖαν τάφρον, παρωχέτευσε μέρος τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ, τοιουτοτρόπως δὲ χωρισθεὶς οὗτος εἰς δύο βραχίονας ἔγινε διαβατός. Ἀλλ' εἰς μεγάλην μάχην παρὰ τὴν Πτερίαν ὁ Κροῖσος ἐνικήθη καὶ μὴ νομίζων ἑαυτὸν ἀσφαλῆ ἔσπευσε νὰ διαβῇ τὸν Ἅλυν, μεθ' ὃ «κατελύθη ἡ ἀρχή» του. Ἔκτοτε ἔπαυσε πλέον ὁ Ἅλυς νὰ θεωρῆται ὅριον τῶν δύο κρατῶν, διότι ἡ Λυδία καὶ ὅλη ἡ λοιπὴ χώρα τοῦ Κροίσου ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Πέρσας. Καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὁ Ἅλυς πολλάκις ἀπετέλεσε τὸ ὅριον μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν μουσουλμανικῶν χωρῶν καὶ ἔγινε μάρτυς σπουδαίων καὶ ἀποφασιστικῶν μαχῶν μεταξὺ τοῦ χριστιανικοῦ καὶ ἰσλαμικοῦ κόσμου, μέχρις ὅτου ὁ δεύτερος διέβη αὐτὸν ὁριστικῶς καὶ κατέλυσεν ὁλόκληρον τὴν ἀρχὴν τῶν Ἑλλήνων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἡροδότου*, Ἱστορία Α, 6,28,72,76. Ε, 52.—*Στράβωνος*, Γεωγραφικὰ 12,1,3 καὶ 12,3,12 καὶ 1?,3,3? καὶ 12,5,21.—*Διοδώρου Σικελιώτου*, Ἱστορία 9,31.—*Ἰωαννίδου Σάββα*, Ἱστορία καὶ στατιστικὴ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῆς περὶ ταύτην χώρας, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, σελ. 161.—*Παπαμιχαλοπούλου Κωνσταντίνου*, Περιήγησις εἰς τὸν Πόντον, Ἀθήνησιν 1903, σελ. 331. Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Digitized by Google

ἄλυσα (τά) (Alysa) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα ὑμενόπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βομβυλιῶν*. Τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐλάχιστα εἴδη ὑπάρχουσι, ὧν γνωστότερον εἶναι *ἄλυσον τὸ τρίχρωμον* (Alysum tricolor), κοινὸν ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

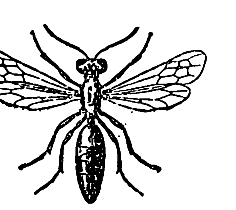

Ἄλυσον τὸ τρίχρωμον.

ἀλύσεις· βλ. ἄλυσις.

— **ἀλύσεις πλευρικαί** *[Μικροβ.]*. Ἐκ τῆς χημείας ληφθεὶς καθιερώθη ὁ ὅρος οὗτος ὑπὸ Ἔρλιχ (Ehrlich) ἐν τῇ ὁμωνύμῳ θεωρίᾳ αὐτοῦ, δι' ἧς ἐξηγοῦνται τὰ τῆς γενέσεως τῶν κατὰ τὴν ἀνοσίαν παραγομένων ἀντισωμάτων. Εἶναι δ' αἱ πλευρικαὶ αὗται ἀλύσεις ὁμάδες ἀτόμων καταλαμβάνουσαι τὴν περιφέρειαν παντὸς μορίου τοῦ ζῶντος λευκώματος τῶν ζωϊκῶν κυττάρων, συντελοῦσαι ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὴν θρέψιν τοῦ κυττάρου, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν καθήλωσιν διαφόρων εἰς τὸν ὀργανισμὸν εἰσδυσασῶν τοξινῶν. Αἱ πλευρικαὶ ἀλύσεις καλοῦνται ἄλλως *ἀπτῖναι* ἢ *ὑποδοχεῖς*. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀλυσέλικτρον (γαλλ. la couronne, ἀγγλ. the cable holder) *[Ναυτ.]*. Χυτοσιδηρᾶ στεφάνη ἀποτελοῦσα ἓν τῶν κυριωτέρων μερῶν τοῦ «*ἐργάτου*» ἢ τοῦ «*βαρούλκου*» καὶ φέρουσα κατὰ τὴν περίμετρον αὐτῆς ἐγκαθήσεις, συνήθως ὀκτώ, ἐχούσας τὸν τύπον τῶν κρίκων τῆς ἀγκυρίου ἀλύσεως καὶ ἐν αἷς προσαρμόζουσα ἡ ἄλυσις, ἀνασύρεται ὑπὸ τῶν προμνησθέντων συσκευῶν, κατὰ τὴν περιστροφὴν αὐτῶν. Τὸ σύστημα τοῦ ἀλυσελίκτρου, ἐπινοηθὲν ὑπὸ τοῦ Γάλλου ὑποπλοιάρχου Barbotin, παρέχει ἀπόλυτον στερεότητα καὶ ἀσφάλειαν, πρὸ τῶν ὁποίων ἀποβαίνει ἀνάξιον λόγου τὸ μειονέκτημα ὅτι ἀπαιτεῖ ἰσοκρίκους ἀλύσεις. Οἱ Ἄγγλοι ἀντὶ τοῦ ἰσοτύπου ἀλυσελίκτρου Barbotin, χρησιμοποιοῦσιν ἰδίου συστήματος τοιοῦτον, συνιστάμενον εἰς ὀδοντωτὸν λαιμὸν κατεσκευασμένον ὀλίγον ἀνωτέρω τῆς βάσεως τοῦ «ἐργάτου», οὗ οἱ ὀδόντες, ἐμπλεκόμενοι ἀνάμεσον τῶν κρίκων τῆς ἀλύσεως, δὲν ἀφίνουσιν αὐτὴν νὰ ἐκφύγῃ. Τοῦ δευτέρου συστήματος ἦσαν τὰ ἀλυσέλικτρα τῶν ἐργατῶν τοῦ ἀτμοδρόμονος «*Ἑλλάς*» καὶ τῶν ἀτμομυοδρομόνων *τύπου Ἀλφειοῦ*, τοῦ δὲ πρώτου τοιούτου, τὸ τοῦ εὐδρόμου «*Ναύαρχος Μιαούλης*». Π. Σ. Α.

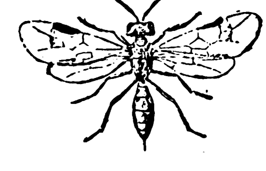

Ἀλυσία ἡ κοινὴ (τριπλασία τοῦ φυσικοῦ μεγέθ.).

ἀλυσία, (ἡ) (Alysia) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα ὑμενόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *βρακονιδῶν*, διακρινόμενα διὰ τὸ μικρὸν μέγεθός των. Ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ ἄλλων ἐντόμων κολεοπτέρων ἢ ὑμενοπτέρων. Δ. Ν. Π.

ἀλύσια· ἐν τῇ γυναικείᾳ ἐνδυμασίᾳ τῶν Αἰτωλῶν καλοῦνται οὕτω πέντε ἢ ἕξ, ἐνίοτε δὲ καὶ περισσότεραι ἀργυραῖ σειραί, αἵτινες ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ «*θηλυκωτάρι*», ἤτοι τὴν ἀργυρᾶν πόρπην, διὰ τῆς ὁποίας κουμβώνεται ἔμπροσθεν ἡ ἀπὸ μάλλινον, ὑφαντὸν ἢ πλεκτόν, ἢ καὶ ἀπὸ δέρμα πλατεῖα ζώνη, κατέρχονται ἐπιχαρίτως καὶ κατόπιν καμπυλούμεναι πρὸς τὰ ἐπάνω δεξιὰ συμμαζεύονται εἰς ἀργυρᾶν «κόπτσαν», πόρπην ἐν εἴδει ἀγκυρίδος. Τὸ ὅλον ἀποτελεῖ τὸ «*ἀσημοζούναρο*».

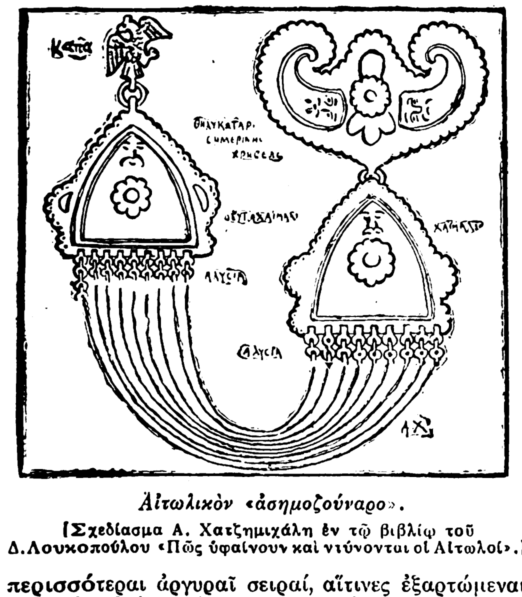

Αἰτωλικὸν «ἀσημοζούναρο».

[Σχεδίασμα Α. Χατζημιχάλη ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Δ. Λουκοπούλου «Πῶς ὑφαίνουν καὶ ντύνονται οἱ Αἰτωλοί».]

ἀλυσίβα· βλ. ἀλισίβα.

—*[Βοτ.]*· βλ. ἀλμυρίς.

ἀλυσίβη *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία κατὰ τὸν Πουκεβὶλ τῆς *ἁλατινης* (Salsola). Σ. Μ.

ἀλυσίδα (ἡ)· δημοτ., ἡ ἄλυσις: «*ἡ ἀλυσίδα τοῦ ὡρολογιοῦ,—τοῦ σταυροῦ,—τῆς ἀγκύρας*».

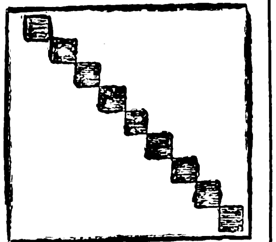

—*[Λαϊκὴ τέχνη]* Ἀλυσίδα λέγεται καὶ κέντημα ἐπὶ κυλιμίου ἢ καὶ ἄλλου στρώματος μαλλίνου. Δ. Λ.

— «**Ἀλυσίδες**» (οἱ). Δρᾶμα εἰς μέρη τρία ὑπὸ Δ. Π. Ταγκοπούλου. Καυστικωτάτη σάτιρα κατὰ τῶν πολιτικῶν συνηθειῶν τῆς ἐποχῆς. Ἡ ὑπόθεσίς του ἔχει ἐν ὀλίγοις ὡς ἑξῆς: Ἡ οἰκογένεια τοῦ πολιτικοῦ συνταξιούχου Στρατίδου ζῇ καὶ συντηρεῖται διὰ τῆς προστασίας τοῦ νεαροῦ ὑποψηφίου βουλευτοῦ Δήμου Στρωτοῦ. Οὗτος θέλων νὰ πολεμήσῃ τὸ ψεῦδος καὶ νὰ κτυπήσῃ τὴν πολυθρύλητον συναλλαγήν, ἀποφασίζει νὰ δημοσιεύσῃ πρόγραμμα εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας: «*Μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια*»! Ἀγωνίζεται, ἐν ἄλλοις λόγοις, ὁ νεαρὸς πολιτευτὴς νὰ θραύσῃ τὶς *ἀλυσίδες* ποὺ κρατοῦν φυλακισμένας τὰς ἑλληνικὰς ψυχὰς καὶ νὰ πετάξῃ ἐλευθέρας μακρὰν τῆς Προλήψεως εἰς τὸν καθαρὸν τῆς Ἀληθείας ἀέρα. Ἡ Ἀστρούλα, κόρη τοῦ Στρατίδου, προικισμένη ἐκ φύσεως μ' ἐλευθέραν ψυχὴν καὶ ἄσβεστον δίψαν πρὸς ὅ,τι εὐγενές, ἀλλὰ καὶ μορφωθεῖσα ἀπὸ τὸν Στρωτόν, ὅστις δὲν ἔπαυε νὰ τῆς δεικνύῃ πάντοτε τὴν τιμίαν καὶ εὐγενῆ ὄψιν τοῦ χαρακτῆρός του, τὸν ἀγαπᾷ· ὁ Στρωτός, ἐν τούτοις, μετὰ περιπετειώδη πάλην, βιαζόμενος ἀπὸ τὸ σαθρὸν περιβάλλον τῶν ἀνθρώπων, μεθ' ὧν συνεδύασθη διὰ νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν ἐκλογικὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς Ρωξάνης, συζύγου τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ συνδυασμοῦ, ἀπαλείφει μίαν ἐπικίνδυνον περικοπὴν τοῦ προγράμματός του, ἔργου τῆς Ἀστρούλας, καὶ ἐκλέγεται βουλευτής. Ἡ Ἀστρούλα, ἐγκαίρως ἀποκαλύψασα καὶ τὸν ἀνόσιον ἔρωτα τοῦ Στρωτοῦ πρὸς τὴν Ρωξάνην, διακόπτει τὰς μετ' αὐτοῦ σχέσεις καὶ τὸν ἐκδιώκει τῆς πατρικῆς οἰκίας ραπίζει δὲ τὴν Ρωξάνην. Οὕτως ἔχει ἐν ὠχραῖς γραμμαῖς τὸ ἔργον τοῦ Ἕλληνος συγγραφέως, παρασταθὲν τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις σκηνῆς τοῦ Δημοτικοῦ θεάτρου ὑπὸ τοῦ θιάσου τοῦ Θωμᾶ Οἰκονόμου τὴν 27 Νοεμβρίου 1907. (Βλ. καὶ λ. Ἀθῆναι *[Θέατρα]* Β'. 260 γ'.) Ν. Ι. Λ.

Ἀλυσίδα. Συνοικισμὸς Ἀθηνῶν (βλ. λ. Πατήσια, καὶ Ἀθῆναι, Β 231 α').

ἀλυσιδάκι (τό) καὶ *ἀλυσιδίτσα* (ἡ)· ὑποκοριστ. τοῦ *ἀλυσίδα*, μικρὴ ἀλυσίδα.

ἀλυσίδετος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ δι' ἀλύσεων δεδεμένος, ἄλλως *ἀλυσόδετος* καὶ *ἀλυσοδεμένος*.

ἀλυσίδιον (τό)· ἰδιωματ. *λυσίδι* ἢ *ἀλυσίδι*· ὑποκορ. τοῦ *ἄλυσις*, μικρὰ ἄλυσις. Τῶν εἰς —*ίδιον* ὑποκοριστικῶν, παραγομένων ἐκ θεμάτων εἰς —*ε*, ἡ ὀρθογραφία παραδίδεται διττή, *ἀλυσίδιον* καὶ *ἀλυσείδιον*. Β. Φ.

ἀλυσίδιον (Alysidium) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος καθορισθὲν ὑπὸ τοῦ Kunze (Mycol. Heft. 1. p. 11) καὶ ὑπαγόμενον εἰς τοὺς *μύκητας*, συγγενὲς τῶν *μυκοδέρμων*, ἀναπτυσσόμενον ἐπὶ σεσηπότων ξύλων, ἐν εἴδει ἀρθρωτῶν νημάτων. Σ. Μ.

ἀλυσιδώνω· δεσμεύω τινὰ δι' ἀλύσεων, ἐγκαθειργνύω || ἑνώνω διαδοχικῶς ἀγκύλια ἢ κρίκους.

ἀλυσιδωτός, —*ή*, —*όν*, ἢ *ἀλυσειδωτός*· ὁ δίκην ἀλύσεων ἢ εἰς σχῆμα ἀλύσεων: «*ἀλυσιδωτὸς χιτών*».

— **ἀλυσιδωτὸς θώραξ** *[Ἀρχ.]*. Εἶδος θώρακος τῶν ὁπλιτῶν, ἀντίθετος πρὸς τὸν *λινοθώρακα* ἢ *στάδιον θώρακα*· ὁ Στράβων (Γ' 154,6) περιγράφων λεπτομερῶς τὸν ὁπλισμὸν τῶν Λυσιτανῶν (σημερινῶν Πορτογάλων), λέγει ὅτι οἱ πλεῖστοι τούτων ἦσαν λινοθώρακες, ὀλίγοι δὲ ἐφόρουν ἀλυσιδωτούς· ὁ δὲ Πολύβιος (6,23), περιγράφων τὸν ὁπλισμὸν τῶν Ρωμαίων, λέγει ὅτι τινὲς ἐφόρουν ἀντὶ τοῦ «*καρδιοφύλακος*» ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὅπλων καὶ *ἀλυσιδωτοὺς θώρακας*, ἔχοντας ἀξίαν ἄνω τῶν 10.000 ἀρχαίων δραχμῶν (σημερινῶν 200.000)· ἐκ τούτου ἐμφαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ τεχνικωτάτου, στερεωτάτου καὶ ἐλαφροῦ θώρακος. Πιθανῶς ἡ ἀνωτέρω τιμὴ αὕτη νὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν ὅλην πανοπλίαν τῶν *ἀστάτων* Ρωμαίων. (Βλ. καὶ Σχολ. εἰς Ἀπολλών. Ροδ. Ἀργον. Γ' 1226, *Cramer* Ἀνέκδοτα καὶ *Διόδωρον* πολλαχ.). Α. Σ. Α.

ἀλυσίκαρπος (Alysicarpus Neiker) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν-ψυχανθῶν*, περιλαμβάνον 15 ἢ 16 εἴδη τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Αὐστραλίας. Σ. Μ.

ἀλυσίνη (Alysine) *[Φαρμ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται ἐν τῇ φαρμακευτικῇ ἐμπορίᾳ σκεύασία ἀποτελουμένη ἐκ φυσικῶν ὀξέων οἷα: τὸ κιτρικὸν ὀξύ, τὸ ὀξικὸν ὀξὺ καὶ τὸ μηλικὸν ὀξύ· συνιστᾶται κατὰ τῆς ἀρθρίτιδος, ἐχρησιμοποιήθη δὲ μετ' ἀγαθῶν ἀποτελεσμάτων εἰς τὰ νευραλγικά, ρευματικὰ καὶ ἀρθριτικὰ ἄλγη. Μ. Ν. Κ.

ἀλυσιόκρινος (Halysiocrinus Ulrich) *[Παλαιοζ.]*. Γένος κρινοειδῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *καλκεοκρινιδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ ἀνθρακικὸν σύστημα τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ χαρακτηρίζεται ἐκ μισοακτινωτῶν ἑδρικῶν πινακιδίων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπαναπαύεται μακρὸς ἑδρικὸς σωλήν. Θ. Σ.

ἀλύσιον (τό)· ὑποκορ. τοῦ *ἄλυσις*, μικρὰ ἄλυσις

—*[Ναυτ. Φάροι]*. Τεμάχια γαλβανισμένης ἀλύσεως ἧς οἱ ἄδετοι κρίκοι ἔχουσι μικρὸν πάχος καὶ ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται εἰς διαφόρους περιστάσεις καὶ δή: Πρὸς *ἀνύψωσιν* μέσῳ εἰδικοῦ βαρούλκου δι' ἀτέρμονος κοχλίου τῶν διοπτρικῶν φανῶν λιμένος, εἴτε ἁπλῶν εἴτε διπλῶν κατακορύφων, κατὰ τὴν ἀνάρτησίν των ἀπὸ στήλης ἁπλῆς ἢ τοιαύτης μετὰ κλεισιάδος. Πρὸς *ἀνάσυρσιν*, ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς προσδέσεως ἕως τῆς ἐπιθεωρούσης λέμβου, τῆς ἀγκυρίου ἀλύσεως τῶν φωτοβόλων σημαντήρων «Ἄγκα». Πρὸς *ἴσχασιν* ἀγκυρίου φωτοβόλου σημαντῆρος «Ἄγκα» διὰ μικροσώμου ἰσχάδος γαλβανισμένης. Ὡς ἀγόμενον ἀτέρμον διαφορικοῦ συσπάστου διὰ τὴν ἀνύψωσιν βαρέων μηχανημάτων τῶν φάρων, μέσῳ ἀμειβόντων (γαύριαις), κατὰ τὴν κατὰ χώραν τῶν μηχανημάτων συναρμολόγησιν. Σ. Ε. Λ.

—**ἀλύσιον ἀγωγικὸν** *[Ναυτ.]*. Ὅρος δι' οὗ ὁ Ἠλ. Φ. Κανελλόπουλος χαρακτηρίζει *(Βρεδρτ—Κανελλοπούλου*: «*Ἐγχειρίδιον τοῦ ἐξαρτισμοῦ καὶ τοῦ χειρισμοῦ τῶν ἱστιοφόρων καὶ ἀτμοκινήτων πλοίων*») διευθέτησιν ἐπινοηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κ. Μανσέλ, προσαρμοζομένην εἰς τὸ *ποδόστημα* τῶν πλοίων καὶ διευκολύνουσαν πολὺ τὴν ἐπανατοποθέτησιν ἐπισκευασθέντος πηδαλίου, ἢ τὴν τοποθέτησιν ἀμοιβοῦ τοιούτου. Σ. Ε. Λ.

ἀλύσιον (Alysium) *[Βοτ.]*. Φῦκος τῆς τάξεως τῶν *ἐρυθροφυκῶν*. Σ. Μ.

Ἀλύσιος. Ἐπίθετον τοῦ Διὸς κληθέντος οὕτως ἀπὸ τοῦ *Ἀλύσου* ἀκρωτηρίου ἐν Κρήτῃ. Ε. Γ.

ἄλυσις (ἡ), γεν. *ἀλύσεως*, κοιν. *ἀλυσίδα*· σειρὰ κρίκων ἐκ μετάλλου ἢ ἄλλης οὐσίας συνδεδεμένων πρὸς ἀλλήλους, οὕτως ὥστε ν' ἀποτελῶσι σύνολον συνεχὲς καὶ εὔκαμπτον. Ἡ διὰ διπλοῦ σ γραφὴ *(ἄλυσσις)* εἶναι ἀναμφισβητήτως ἐσφαλμένη· ὁ τύπος *ἡ ἄλυσος* εἶναι τῶν τελευταίων βυζαντιακῶν χρόνων, τὸ δὲ ἀρσενικὸν *ὁ ἄλυσος* εἶναι νεώτερον· ἐπίσης ἐσφαλμένη εἶναι ἡ διὰ ψιλῆς *(ἄλυσις)* γραφή. Β. Φ.

— **[ΑΡΧ.]** Ἡ κατασκευὴ ἀληθινῶν ἀλύσεων, εἰς τὰς ὁποίας δηλαδὴ οἱ μετάλλινοι κρίκοι συνενοῦνται διὰ συγκολλήσεως, ἐξακριβοῦται διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα ἀπὸ τοῦ Η' τοὐλάχιστον π. Χρ. αἰῶνος. Κατὰ δὲ τὴν κλασσικὴν περίοδον ἡ βιομηχανία τῆς κατασκευῆς παντοειδῶν ἀλύσεων διὰ κρίκων ἢ ἀγκίστρων ἦτο ἀνεπτυγμένη εὐρέως, ἡ δὲ ποικιλία τῶν ὑποδειγμάτων ἦτο μεγαλυτέρα ἔτι τῆς σημερινῆς. Χαλκῆ ἄλυσις, διὰ τῆς ὁποίας ἐδένετο ἡ ἄγκυρα, ἀναφέρεται ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Θ' 74). Ἰδιαιτέρως ἐν χρήσει ἦσαν αἱ χρυσαῖ ἀλύσεις ὡς κοσμήματα τῶν γυναικῶν, ὠνομάζετο δὲ εἰδικῶς *ἀλύσιον* εἶδός τι περιδεραίου. Ἐπίσης ἀναφέρεται θώραξ *ἀλυσιδωτὸς* ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν *λινοθώρακα* ἢ *στάδιον* θώρακα. Κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους αἱ γυναῖκες ἐφόρουν πολυτίμους ἀλύσεις καὶ περὶ τὴν ὀσφὺν καὶ περὶ τὸν ἕνα ὦμον λοξῶς πρὸς τὴν ἀντίθετον μασχάλην, ἐκρέμων δὲ ἐξ αὐτῶν μαργαρίτας, ἢ ἄλλα πολύτιμα κειμήλια χρυσᾶ, ποικίλα μικρὰ κοσμήματα, κλειδία τῶν κιβωτιδίων τῶν κοσμημάτων καὶ θησαυρῶν των κ.τ.τ. Ἡ πολὺ διαδεδομένη σήμερον συνήθεια τῆς ἐξαρτήσεως κοσμητικῶν ἀλύσεων, ἐπιδεικτικῶς φερομένων, φαίνεται ὅτι προῆλθεν ἐκ τῶν διδομένων εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις πολυτίμων ἀλύσεων ὡς βραβείων εἰς τοὺς στρατιώτας, ὡς ἐμφαίνεται ἰδίως ἐκ τοῦ Λιβίου. Ἐκ τούτου σὺν τῷ χρόνῳ μετεδόθη ἡ ἄλυσις καὶ ὡς ἀνταμοιβὴ πνευματικῆς ἢ ἀκαδημαϊκῆς ὑπεροχῆς καὶ ἔφθασε μέχρις ἡμῶν διὰ τῆς «*πρυτανικῆς*» λεγομένης ἀλύσεως. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **[ΜΗΧΑΝ.]** Ἡ ἄλυσις εἶναι σειρὰ κρίκων κλειστῶν, ἀνοικτῶν ἢ ἀρθρωτῶν ἐκ μετάλλου ἀλληλενδέτων, οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζωσι νῆμα συνεχὲς ἢ ἀτέρμον· εἶναι εὔκαμπτος, στρεπτή, μεγάλης ἀντοχῆς καὶ διαρκείας: χρησιμεύει πρὸς ἀνύψωσιν βαρῶν, σύνδεσιν καὶ μετάδοσιν κινήσεως.

Ὑπάρχουσι τρία εἴδη σιδηρῶν ἀλύσεων, ὧν ἡ κατασκευὴ καὶ αἱ χρήσεις διαφέρουσι πολὺ μεταξύ των.

1ον) Αἱ πλατεῖαι ἀλύσεις ἢ ἀρθρωταί, μὲ κρίκους κανονικοὺς καὶ μὴ συγκεκολλημένους, καμπτόμεναι μόνον κατὰ δύο ἀντιθέτους διευθύνσεις καὶ χρησιμοποιούμεναι ἀντὶ ἱμάντων ἢ καλωδίων πρὸς μετάδοσιν τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τῆς μηχανῆς ἀπὸ ἄξονος εἰς ἄξονα.

Digitized by Google

2ον) Αἱ ἁπλαῖ ἢ κοιναὶ ἁλύσεις, μὲ κρίκους κλειστοὺς συγκολλημένους, ὧν ἕκαστος εἶναι διαπερασμένος καὶ κεκλεισμένος ἐντὸς δύο ἄλλων. Αἱ ἁλύσεις αὗται ἀντικαθιστῶσι τὰ σχοινία καὶ τὰ καλῴδια ἐκ καννάβεως ἢ ἐκ συρμάτων, εἰς τοὺς γερανούς, τὰ βαροῦλκα ἐν γένει, τὰς κινητὰς τροχαλίας, τὰ σύσπαστα καὶ πολύσπαστα, τοὺς ἐξαρτῆρας (σαμπάνια) κλ.

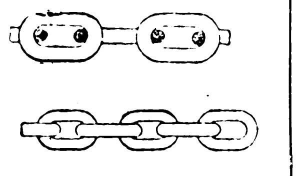

Ἅλυσις ἁπλῆ.

3ον) Αἱ διπλαῖ ἁλύσεις, ἤτοι αἱ φέρουσαι εἰς τὸ μέσον τοῦ κρίκου ἀντηρίδα, ειδικώτερον χρησιμοποιούμεναι ἐν τῷ ναυτικῷ. Ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἁλύσεως τοῦ πρώτου εἴδους ὀφείλεται εἰς τὸν Γάλλον μηχανουργὸν *Βωκανσόν*. Ἡ ἅλυσις αὕτη σχηματίζεται ἀπὸ τραπέζια ἐξηρτημένα τὰ μὲν ἀπὸ τὰ δέ, διὰ τῶν ἀγκίστρων εἰς ἃ οἱ κρίκοι αὐτῆς καταλήγουσιν.

Ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι αἱ ἁλύσεις τοῦ συστήματος Βωκανσόν, αἵτινες γεννῶσι μεγαλυτέρας τριβὰς ἀπὸ τοὺς ἱμάντας, εἰσὶν ἀπαράδεκτοι ὅταν πρόκειται νὰ ὑπερνικηθῇ ἀρκετὴ ἀντίστασις, διότι οἱ κρίκοι των, μὴ ὄντες συγκολλημένοι, δὲν εἶναι ἱκανοὶ ν' ἀνθέξωσιν εἰς μεγάλην δύναμιν χωρὶς ν' ἀνοίξωσιν· ἐπὶ πλέον εἰς τὰς μηχανὰς μεγάλης ἀντιστάσεως,ἡ τριβὴ ἡ ὁποία ἀναπτύσσεται ἀδιακόπως, κατὰ τὴν κίνησιν, εἰς ἑκάστην ἄρθρωσιν, φθείρει τοὺς κρίκους καὶ τοὺς ἐπιμηκύνει, εἰς τρόπον ὥστε τὸ βῆμα τῶν ὀδοντωτῶν τροχῶν, μεθ' ὧν ἡ ἅλυσις ἐμπλέκεται, ὅπερ μένει ἀμετάβλητον, μὴ ἀντιστοιχοῦν πλέον ἀκριβῶς μὲ τὸ βῆμα τῶν ἐπιμηκυνθέντων κρίκων τῆς ἁλύσεως, καθιστᾷ τὴν ἐμπλοκὴν ἐλαττωματικὴν καὶ μάλιστα ἀδύνατον ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος.

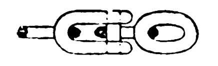

Συνδετὴρ ἄκρων ἁλύσεως.

Λόγῳ τοῦ σοβαροῦ τούτου μειονεκτήματος ἡ ἅλυσις *Βωκανσὸν* ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς ἁλύσεως τοῦ *Γκάλ*, ἧς αἱ πλευραὶ τῶν κρίκων κόπτονται δι' ἐπαναληπτικῆς μηχανῆς ἐν σειρᾷ διὰ πιέσεως εἰς σχῆμα 8 ἀπὸ πλατὺ ἔλασμα καὶ ἑνώνονται ἡ μία μὲ τὴν ἄλλην διὰ κοχλιῶν ἢ ἀξονίσκων. Οὕτως ἡ ἀναγκαία ἀντοχὴ ὅσον μεγάλη καὶ ἂν εἶναι ἐπιτυγχάνεται εἴτε διὰ τοῦ πάχους τοῦ ἐλάσματος, εἴτε διὰ σχηματισμοῦ ἑκάστου κρίκου ἀπὸ πλειοτέρας πλάκας ἐλασμάτων.

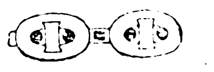

Ἅλυσις διπλῆ.

Ἡ ἅλυσις τοῦ Γκάλ χρησιμοποιεῖται μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν εἰς τὰ μεταλλεῖα πρὸς ἐξαγωγὴν τῶν μεταλλευμάτων, εἰς τὰ ἀνυψωτικὰ μηχανήματα πρὸς μετάδοσιν τῆς κινήσεως εἰς ἄξονας μηχανικῶν ἐργαλείων, ποδηλάτων καὶ αὐτοκινήτων.

Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἁλύσεις ἀτέρμονες μὲ κρίκους μὴ συγκεκολλημένους, ὧν αἱ κατὰ μῆκος πλευραὶ συνενοῦνται δι' ἀξονίσκων κοχλιοφόρων ἢ μὲ κεφαλὴν εἰς τὰ ἄκρα διὰ σφυρηλατήσεως ἐπιτυγχανομένην· τοιαῦται εἰσὶν αἱ ἀτέρμονες ἁλύσεις τῶν βορβοροφάγων, τῶν ὑδραντλικῶν μηχανῶν (παγγανοπήγαδα), ἀνυψωτήρων κλπ.

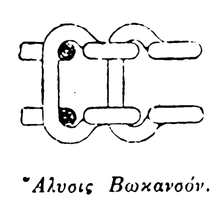

Ἅλυσις Βωκανσόν.

Εἰς τὸ εἶδος τῶν ἀρθρωτῶν ἀτερμόνων ἁλύσεων ὑπάγεται καὶ ἡ ἅλυσις *Ἔβαρτ* ἐκ χυτοῦ χάλυβος, τοὺς κρίκους τῆς ὁποίας δύναταί τις εὐκόλως καὶ στιγμιαίως νὰ προσθαφαιρῇ, αὐξάνων οὕτω ἢ ἐλαττώνων, κατὰ βούλησιν, τὸ ὁλικὸν μῆκος, ἄνευ ἀπωλείας χρόνου. Δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν ἱμάντα διὰ τὴν μετάδοσιν τῆς κινήσεως, ἀλλὰ μέχρι σήμερον ἐφηρμόσθη ἰδίως εἰς τοὺς μηχανικοὺς μεταφορεῖς καὶ εἰς τοὺς ἀνυψωτῆρας τοῦ βεβρεγμένου σίτου τῶν ἀλευρομύλων.

Ἡ ἅλυσις Ἔβαρτ ἐφηρμόσθη καὶ διὰ τὴν μετάδοσιν τῆς κινήσεως, κατὰ προτίμησιν τῶν ἱμάντων, εἰς τὰς ἀκολούθους περιστάσεις: Εἰς τὰ ὑγρὰ ἢ θερμὰ μέρη· ὅταν οἱ ἄξονες εἶναι πολὺ πλησίον ὁ εἷς τοῦ ἄλλου· ὅταν οἱ ἄξονες ἔχοντες μικρὰν ταχύτητα μεταδίδουν μεγάλας δυνάμεις. Δύναται δὲ νὰ ἐργασθῇ καὶ μὲ μεγάλας ταχύτητας μέχρι 4 μέτρων ἀνὰ δευτερόλεπτον.

Αἱ κοιναὶ ἁλύσεις μὲ κρίκους κλειστοὺς συγκεκολλημένους κατασκευάζονται ὡς ἑξῆς: Τυλίσσεται ἑλικοειδῶς πέριξ ἑνὸς ὀβελοῦ περιφερείας ἴσης μὲ τὴν ἐσωτερικὴν περιφέρειαν τοῦ δακτυλίου ῥάβδος στρογγύλη ἐκ σιδήρου ἀρίστης ποιότητος καὶ καταλλήλου διαμέτρου, ἀφοῦ προηγουμένως ἐρυθροπυρωθῇ. Κατόπιν κόπτεται κεκλιμένως καὶ

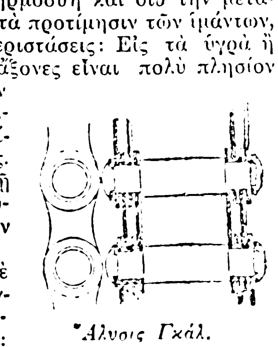

Ἅλυσις Γκάλ.

παραλλήλως πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ κυλίνδρου ἑκάστη τῶν σπειρῶν καὶ ἐπιτυγχάνεται οὕτω ἴσος ἀριθμὸς δακτυλίων ἴσων, κατὰ μεγάλην προσέγγισιν, μεταξύ των. Ἡ κόλλησις τότε γίνεται ὅπως συνήθως ἐπὶ μικρᾶς πυρᾶς τῆς καμίνου καὶ ἐπὶ τῆς στρογγύλης αἰχμῆς ἑνὸς δικράνου ἄκμονος. Ὁ σιδηρουργός, ἀφοῦ περάσῃ τὸν πρὸς κόλλησιν δακτύλιον εἰς τὸν προηγουμένως κολληθέντα, πλησιάζει τὸ ἓν πρὸς τὸ ἄλλο τὰ δύο κεκομμένα κεκλιμένως ἄκρα καὶ τὰ συγκολλᾷ μὲ μίαν καὶ μόνην θέρμανσιν· συγχρόνως δίδει εἰς τὸν κρίκον τὸ ᾠοειδὲς ἢ ἐπίμηκες σχῆμα τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ διατηρήσῃ.

Οἱ ἐπιμήκεις κρίκοι καθορίζονται διὰ τῶν ἑξῆς ἀναλογιῶν τῶν διαστάσεών των: Ἐὰν δ εἶναι ἡ διάμετρος τοῦ στρογγύλου σιδήρου τοῦ χρησιμοποιηθέντος διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἁλύσεως, τὸ ὁλικὸν μῆκος τοῦ κρίκου εἶναι συνήθως ἴσον μὲ 5δ, εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀφίνῃ εἰς τὸν ἄξονα ἓν κενὸν μήκους δ, ὅταν ἡ ἅλυσις κατασκευασθῇ. Ἡ ἀκτὶς τῆς καμπυλότητος, τῆς μέσης ἰνός, τῶν δύο ἄκρων εἶναι περίπου $\frac{2,5}{2}$ δ. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους τὸ βάρος ἁλύσεώς τινος εἶναι περίπου τετραπλάσιον τοῦ βάρους μιᾶς ῥάβδου τοῦ ἰδίου μήκους καὶ διαμέτρου δ.

Διὰ τὰς μικρὰς διαμέτρους πᾶσα ἡ ἐργασία τῆς κατασκευῆς γίνεται διὰ τῆς χειρός, ἥ τε κύρτωσις καὶ ἡ κόλλησις, δι' εἰδικῶν καὶ ἐπιτηδείων τεχνιτῶν. Διὰ τὰς μεγαλυτέρας διαμέτρους ἡ κύρτωσις γίνεται μηχανικῶς, ἡ δὲ κόλλησις τίθεται εἰς τὸ πλευρὸν καὶ ἡ διάταξις αὕτη εἶναι καλυτέρα τῆς τῶν μικρῶν ἁλύσεων, ἔνθα ἡ κόλλησις τίθεται εἰς τὴν κορυφήν.

Τὰ φορτία τὰ τείνοντα νὰ θραύσωσι τὴν ἅλυσιν κατ' ἐφελκυσμὸν εἰς τὰς δύο πλευρὰς καὶ κατὰ κάμψιν εἰς τὰς κορυφὰς τῆς καμπύλης τῶν κρίκων, εἰσίν, αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ἀπροσδιόριστα, πρὸ πάντων διὰ τὰς ἁλύσεις τοῦ ναυτικοῦ. Τὰς ὑπολογίζουσι συχνάκις διὰ τὰ φορτία τῶν δοκιμῶν. Ταῦτα δὲν πρέπει νὰ ὑπερβῶσι τὰ 14 χιλιόγραμμα ἀνὰ τετραγωνικὸν χιλιοστόμετρον τῆς ὁλικῆς τομῆς, δηλ. καὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ κρίκου $\frac{\pi\delta^2}{2}$ δι' ἅλυσιν ἁπλῆν καὶ 17 χιλιογρ. ἀνὰ □ χ/μ δι' ἅλυσιν διπλῆν ἢ μὲ ἀντηρίδα εἰς τοὺς κρίκους. Ἐν τῇ ἐργασίᾳ λαμβάνεται ὡς φορτίον τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ φορτίου τῶν δοκιμῶν, ἤτοι 6 ἕως 7 χιλιόγραμμα ἀνὰ □ χ/μ. Πρακτικῶς ὅμως αἱ κοιναὶ ἁλύσεις χρησιμοποιοῦνται μὲ φορτίον τὸ ὁποῖον δὲν ὑπερβαίνει τὰ 4 χιλιόγρ. ἀνὰ □ χ/μ καὶ τοῦτο ὅπως προλαμβάνωνται αἱ ὀλέθριαι συνέπειαι ἐλαττωματικῆς κολλήσεως κρίκου τινὸς ἢ κεκρυμμένου ἐλαττώματος τῆς ὕλης.

Ἡ δοκιμὴ ἁλύσεως μὲ 14—15 χιλιογρ. ἀνὰ □ χ/μ τῆς διπλῆς τομῆς, εἶναι πολλάκις ἀνεπαρκὴς διὰ νὰ καθορίσῃ τὴν ἀντοχὴν καὶ τὴν καλὴν ποιότητα τῆς κατασκευῆς, διότι παρετηρήθη πολλάκις ὅτι ἁλύσεις ἀνθέξασαι εἰς τὰς πρώτας δοκιμάς, ἐνέδωκαν, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ χρόνου τῆς χρήσεώς των, συνεπείᾳ ἐλαττωματικῆς κολλήσεως.

Ὁ σίδηρος κατασκευῆς ἁλύσεων εἶναι μαλακός, ἀρίστης ποιότητος, ἐπιδεχόμενος συγκόλλησιν: ἡ ἀντοχή του εἰς ἐφελκυσμὸν εἶναι 35—36 χιλιόγραμμα ἀνὰ □ χ/μ μὲ ἀντίστοιχον ἐπιμήκυνσιν =12 ἕως 20 %.

Αἱ διπλαῖ ἁλύσεις διαφέρουσι τῶν ἁπλῶν κατὰ τὴν προσθήκην ἑνὸς ἐρείσματος ἢ ἀντηρίδος ἐκ χυτοσιδήρου, ἥτις καθιστᾷ μὲν τὴν ἅλυσιν δυσκαμπτοτέραν τῆς ἁπλῆς, ἀλλ' ἐμποδίζει τὴν παραμόρφωσιν τῶν κρίκων καὶ αὐξάνει τὴν ἀντοχὴν τῆς ἁλύσεως (φορτίον θραύσεως) κατὰ 20 %. Ἡ ἀντηρὶς προστίθεται ἐν θερμῷ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συγκολλήσεως. Ἡ διπλῆ ἅλυσις κατασκευάζεται ἀπὸ στρογγύλον σίδηρον ἔχοντα διάμετρον ἀπὸ 16 χ/μ καὶ ἄνω. Γ. Π. ΡΑΖΕΛΟΣ

Ἅλυσις μετὰ δοχείων. — Συσκευὴ πρὸς συνεχῆ ἀνύψωσιν ὑγρῶν ἢ στερεῶν οὐσιῶν, ἄμμου, ὑδράκων, σπόρων, ὀρυκτῶν κτλ., ἀποτελουμένη ἐκ κρίκων, ἐφ' ὧν εἶναι ἐστερεωμένα δοχεῖα ἢ πλάκες, δι' ὧν μεταφέρεται τὸ φορτίον. Συνήθως ἡ διάταξις ἔχει τὸ παρατιθέμενον σχῆμα καὶ ἀποτελεῖ ἀτέρμονα ἅλυσιν κατακόρυφον ἢ κεκλιμένην, ἥτις κινεῖται ἐπὶ τυμπάνων, εἰς τὴν ἀνωτέραν μόνον καμπὴν (μαγγάνιον φρεάτων), ἢ εἰς ἀμφότερα. Ἡ ἀνερχομένη σειρὰ ἐμβαπτισθεῖσα ἐντὸς τῆς πρὸς ἀνύψωσιν οὐσίας ἢ δεχομένη ῥοὴν αὐτῆς ἐκκενοῦται δι' ἀνατροπῆς εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ τυμπάνου καὶ κατόπιν ἀκολουθεῖ μὲ ἀνεστραμμένα τὰ δοχεῖα τὴν κατερχομένην σειράν.

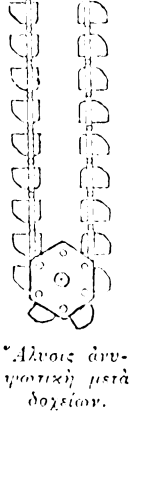

Ἅλυσις ἀνυψωτικὴ μετὰ δοχείων.

Ἡ ἁπλουστάτη αὕτη συσκευή, τῆς ὁποίας ἡ ἀπόδοσις εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων μεταξὺ τῶν ἀνυψωτικῶν μηχανῶν, εἶναι τανῦν λίαν διαδεδομένη δι' ἄντλησιν ὑδάτων, καθὼς ἐπίσης εἰς τὰς μηχανὰς δημοσίων ἔργων (ἐκσκαφεῖς, βυθοκόρους), εἰς τὰ ἐργοστάσια κατεργασίας παντοειδῶν οὐσιῶν, μεταλλοπλύσια, τσιμεντοποιεῖα, πλινθοποιεῖα, ζαχαροποιεῖα, μύλους κτλ. κτλ., ὡς καὶ εἰς συνεχεῖς ἀνελκυστῆρας ἐπιβατῶν εἰς μεγάλα κτίρια.

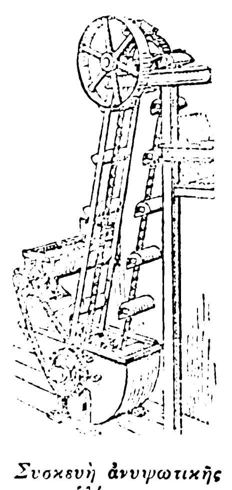

Συσκευὴ ἀνυψωτικῆς ἁλύσεως.

Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς συσκευῆς ἀνάγεται εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους (Αἴγυπτος). Ἀπετελεῖτο τότε ἐκ σχοινίων καὶ στρογγυλῶν πηλίνων δοχείων κινουμένων ἐπὶ ξυλίνου μεγάλου τροχοῦ, ἐχρησιμοποιεῖτο δὲ διὰ τὴν ἄντλησιν ὕδατος. Ὑπὸ τὴν παλαιὰν ταύτην μορφήν, περισσότερον τελειοποιημένην, εἶναι ἀκόμη ἐν χρήσει καὶ παρ' ἡμῖν (Ἄργος, Ναύπλιον), ἀποτελουμένη ἐκ πηλίνων ἐπιμήκων δοχείων, ὁμοίων πρὸς τὰ μετάλλινα, καὶ σχοινίνων κρίκων μετὰ ξυλίνων ἀξόνων ἐπὶ ξυλίνων τυμπάνων. Θ. Χ.

Μετρητικὴ ἅλυσις. — Αὕτη σύγκειται ἐκ μικρῶν εὐθέων τεμαχίων σιδηρᾶς μέρμιθος, συνήθους πάχους 0.003, ἅτινα συνδέονται πρὸς ἄλληλα διὰ συνδετικῶν δακτυλίων. Τὰ ἄκρα της καταλή-

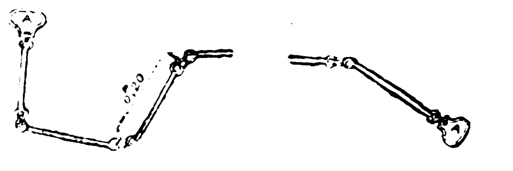

Ἅλυσις μετρητική.

γουσιν εἰς λαβὰς (Α). Χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἄμεσον μέτρησιν τῶν ἀποστάσεων, παρέχει δὲ ἀκρίβειαν μετρήσεων: 1 μέτρον ἀνὰ χιλιόμετρον ἐπὶ ὁριζοντίου ἐδάφους καὶ 3 μέτρα ἀνὰ χιλιόμετρον ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους.

Αἱ ἐν χρήσει ἁλύσεις εἰσὶν δεκάμετροι καὶ εἰκοσάμετροι. Γ. Κ.

— (ΝΑΥΤ.). Ἡ *ἀγκύριος ἅλυσις* (κοιν. *ἀλυσίδα*, γαλλ. la chaine ἢ καὶ le cablechaine, ἀγγλ. chaine ἢ καὶ chaine-cable), ἀπαρτίζεται ἐξ ὁρμαθῶν σιδηρῶν κρίκων ἰδιοτύπου σχήματος. Ἕκαστος τοιοῦτος ὁρμαθός, ἔχων μῆκος 25 εἴτε 30 μέτρων προκειμένου περὶ γαλλικῶν ἢ 12 ½ εἴτε 15 ὀργυιῶν προκειμένου περὶ ἀγγλικῶν ἁλύσεων, ὀνομάζεται ἅμμα (κοιν. *κλειδί*)· ἡ δὲ ἕνωσις τῶν ἁμμάτων, ἄκρον πρὸς ἄκρον, γινομένη ὡς παρακατιὼν ἐκτίθεται, ἀποτελεῖ τὴν *ἅλυσιν*, ἔχουσαν ὡς εἰκὸς μῆκος, ὅσον ἐν σειρᾷ, ὅλα ὁμοῦ τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν ἅμματα.

Τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἁλύσεων ἐπέβαλεν ἡ ἀνάγκη τῆς ἀποφυγῆς τῶν ἀτόπων, ἅτινα, κατὰ τὰς ἀπάρσεις καὶ τὰς ἀγκυροβολίας τῶν πλοίων, παρουσίαζεν ἡ χρῆσις τῶν κανναβίνων *κάλων*. Ἦσαν δὲ τὰ σπουδαιότερα τούτων: ὁ ἐμποτισμὸς τῶν κάλων ὑπὸ τῆς ὑγρότητος· ἡ ἀνάγκη τῆς ἀπλώσεως αὐτῶν μετὰ τὸν μασχαλισμὸν τῆς ἀγκύρας πρὸς στέγνωσιν· ἡ κακοσμία ἣν ἀπεδίδον λόγῳ τῆς σήψεως τοῦ εἰσδύοντος εἰς τὴν κάνναβιν βορβόρου τοῦ θαλασσίου πυθμένος· τὸ δυσχερὲς τοῦ χειρισμοῦ τῶν κάλων κατὰ τὰς ἀγκυροβολίας καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν κατὰ τὰς ἀπάρσεις. Εἰς ταῦτα δὲ προστίθετο ἀκόμη καὶ ὁ κίνδυνος ἀποκοπῆς των ἐν κακοκαιρίᾳ.

Τὰ ὡς ἀνωτέρω μειονεκτήματα τῶν κάλων εἶχον ἑφελκύσει τὴν προσοχὴν τῶν θαλασσοπόρων ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου— εὑρέθη προνόμιον ἀπονεμηθὲν τῷ 1634 διὰ σιδηρᾶς ἁλύσεις εἰς τὸν Φίλιππον Ουάϊτ —καὶ δὴ τῶν τοῦ προτελευταίου αἰῶνος, ἰδίως δὲ τοῦ Μπουγκενβίλλ, συμβουλευσάντων ἐπιμόνως μερικὴν τοὐλάχιστον χρῆσιν τῆς ἁλύσεως κατὰ τὰς ἀγκυροβολίας. Πάντως ὁ Hatter, λαβὼν προνόμιον εὑρεσιτεχνίας δι' ἁλύσεις ἀγκυρίους τῷ 1808, εἶναι ὁ πρωταγωνιστὴς τῆς ἐπιβολῆς τῶν ἁλύσεων, τὰς ὁποίας συστηματικῶς ἐχρησιμοποίησε πρῶτος τῷ 1811 ἐπὶ τοῦ πλοίου του «Penelope» ὁ πλοίαρχος Brown· τόσον δὲ οὗτος ἔμεινεν ἔνθους ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, ὥστε ἵδρυσε μετὰ τοῦ Lenox, κατασκευαστοῦ ἀγκυρῶν τοῦ ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου ἀπὸ τοῦ 1808, ἑταιρίαν ὑπὸ τίτλον Brown-Lenox & Co Ltd, ἥτις ὑπὸ τὸν ἴδιον τοῦτον τίτλον ἀκόμη, ἔχουσα ἀχανῆ ἐργοστάσια ἐν Pontypridd καὶ Λονδίνῳ, κατασκευάζει τὰς ἁλύσεις τῶν ντρέντνοτ καὶ τῶν μεγαλυτέρων τῶν ὑπερωκεανείων. Βραδύτερον ἔτυχε παρομοίου προνομίου ἰσχύοντος διὰ Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν ὁ Bruntonno, κατόπιν δὲ ἐνεφανίσθησαν καὶ ἄλλοι κατασκευασταί. Αἱ πρῶται κατασκευασθεῖσαι ἁλύσεις εἶχον κρίκους ἀδέτους βραχεῖς, αἱ δὲ κατόπιν μακροτέρους τοιούτους, ὧν τύπων ἁλύσεις εἶναι

Digitized by Google

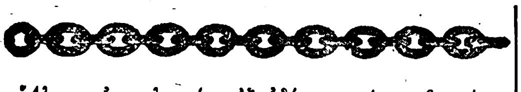

Ἅλυσις ἀποτελουμένη ἐξ ἀδέτων κρίκων βραχέων.

ἐν χρήσει καὶ σήμερον ἔτι, διὰ μικρῶν διαστάσεων πλοῖα ἢ φωτοβόλους σημαντῆρας· αἱ μετὰ διαδέτων ὅμως κρίκων ἀλύσεις ἐπενοήθησαν, ὑπὸ τοῦ οἴκου Brown, Lenox & Co, τῷ 1816.

Ἅλυσις ἀποτελουμένη ἐξ ἀδέτων κρίκων μακρῶν.

Ἤδη ἡ χρῆσις τῶν ἀγκυρίων ἀλύσεων ἔχει γενικευθῆ, ἐκλιπούσης τελείως τῆς χρήσεως τῶν κανναβίνων κάλων εἰς ἐπωτιδίους καὶ ἐφέδρους ἀγκύρας, λόγῳ τῶν σοβαρῶν πλεονεκτημάτων τῆς ἀλύσεως ἔναντι

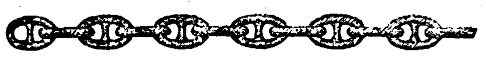

Ἅλυσις ἀποτελουμένη ἐκ κρίκων διαδέτων.

τοῦ κάλω. Πράγματι, ἅλυσις ἔχουσα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν πρὸς κάλων εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον «ἔπογκος» (encombrant)· ὁ βίος της εἶναι κατὰ πολὺ διαρκέστερος· ὁ χειρισμός της εἶναι εὐκολώτερος, καὶ κατὰ τὰς ἀπάρσεις, διότι οἱ κρίκοι, χάρις εἰς τὸ σχῆμά των, ἐμπλέκονται ἀμέσως εἰς τὰς ὁμοίου σχήματος ἐγκαθίσεις τοῦ ἀλυσελίκτρου τοῦ ἐργάτου, καὶ κατὰ τὰς ἀγκυροβολίας· ἡ στοιβασία της πραγματοποιεῖται χωρὶς ἀπωλείας χώρου κλπ.

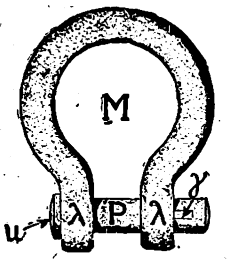

Ἀγκυροδετικὸν ἀγκύλιον.

[λ='Ωτία. P=Περόνη. κ=Κεφαλὴ τῆς περόνης. γ=ἐφκλὶς τῆς περόνης.

Αἱ ἀλύσεις κατανέμονται εἰς τὰ μεγάλα πλοῖα, ἀνὰ τέσσαρες, ἤτοι ἀνὰ μία 12 ἀμμάτων δι' ἑκάστην τῶν δύο ἐπωτιδίων ἀγκυρῶν καὶ ἀνὰ μία τεσσάρων ἀμμάτων ἐπὶ ἑκάστης τῶν ἐφέδρων· ἐφοδιάζονται τουτέστι τὰ πλοῖα ταῦτα δι' 960 περίπου μέτρων, δηλαδὴ τριάκοντα δύο ἀμμάτων, ἀλύσεως.

Ἄμεσα τῶν ἀλύσεων παρελκόμενα εἶναι· ὁ *ἀμφιδετικὸς στρεπτήρ*, ὁ *τριγωνικὸς* καὶ ὁ *τριόφθαλμος σύνδεσμος*, τὸ *ἄγκιστρον*, τὸ *ἀπολάβειον*, ἡ *σκύλλα* καὶ ἡ *διαφυγὴ τῆς ἀκραφετήσεως*. Τὰ δὲ *σύσκευα* τὰ ὁποῖα συναντᾷ ἡ ἅλυσις κατὰ τὴν διαδρομὴν αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀγκύρας εἰς τὰ φρεάτια εἶναι: ὁ *ὀφθαλμός*, μετὰ τοῦ *ἐλαφωνυχίου* καὶ τοῦ *χειριστικοῦ μοχλοῦ*, οἱ *κίονες* μὲ τοὺς *κιονοδέτας* καὶ τοὺς *στορεῖς* των, προκειμένου δὲ περὶ ἀλύσεως διατεταγμένης πρὸς ἄπαρσιν, οἱ *καμπτῆρες* καὶ τὸ *ἀλυσέλικτρον* τοῦ ἐργάτου ἢ τὸ τοῦ βαρούλκου ἢ τοῦ ὀνεύους, ὁ *στραγγαλιστὴρ* μετὰ τῆς στεφάνης του, τοῦ σχαστηρίου καὶ τοῦ χειριστικοῦ μοχλοῦ, καὶ ἡ *πόρπη τοῦ ἐσωτροπίου*· μετὰ τὴν διὰ ταύτης διαβολήν της, ἡ ἅλυσις ἀνέρχεται κατακορύφως ἐν τῷ φρεατίῳ της καὶ ἀλυσοδετεῖται, τοῦ τελευταίου αὐτῆς ἀδέτου κρίκου διαπερωμένου περὶ τὴν *διαφυγὴν τῆς ἀκραφετήσεως*, ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ συγκρατεῖται ὑπὸ τοῦ *μοχλοῦ ἀκραφετήσεως* (βλ. τὰς οἰκείας λέξεις).

Ἡ ποιότης τοῦ σιδήρου, ἐξ οὗ ἡ ἅλυσις κατασκευάζεται, δέον νὰ ᾖ ἡ τοῦ ἀρίστου μαλακοῦ σιδήρου καὶ ἡ κατεργασία του νὰ συντελῆται κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν ἰνῶν του.

Διάμετρον, ἢ κάλλιον *πάχος*, τῆς ἀλύσεως καλοῦμεν τὸ πάχος τοῦ διαδέτου αὐτῆς κρίκου, δηλαδὴ τὴν διάμετρον τῆς ῥάβδου, μετὰ τὴν κατεργασίαν της, ἐξ ἧς τὸ ἀγκύλιον κατεσκευάσθη. Πάντα δὲ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀλύσεως εἶναι συνάρτησις τοῦ πάχους, ὅπερ πάχος εἶναι συνάρτησις τοῦ βάρους τῆς δι' ἣν ἡ ἅλυσις ἀγκύρας, ὅπερ πάλιν βάρος εἶναι συνάρτησις τοῦ ἐκτοπίσματος καὶ τοῦ τύπου τοῦ πλοίου.

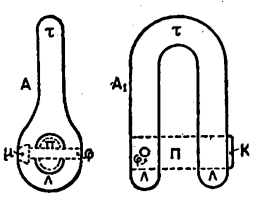

Ἀγκύλιον πρὸς σύνδεσιν ἀμμάτων.

[A=Πλαγία ὄψις. A_1=πρόσοψις. K=Κεφαλὴ περόνης. Π=Σῶμα περόνης. Φ=Γόμφος πρὸς συγκράτ. τῆς περόνης. μ=σφράγισμα ἐκ μολύβδου πρὸς συγκράτησιν τοῦ γόμφου. Λ='Ωτία τοῦ ἀγκυλίου. τ=Τράχηλος τοῦ ἀγκυλίου.]

Ἓν τῶν στοιχείων τούτων εἶναι καὶ τὸ ὅριον τῆς ἀντοχῆς εἰς τὸν ἐφελκυσμόν, τὸ ὁποῖον καθορίζεται διὰ τῶν δοκιμῶν μέσῳ τῶν ὑδραυλικῶν μηχανημάτων τὰ ὁποῖα, ὑπὸ παμμεγέθη ὑπόστεγα, διαθέτουσι τὰ ἐργοστάσια κατασκευῆς ἀλύσεων. Οὕτω τὰς κάτω τῶν 14 χιλιοστῶν πάχους ὑποβάλλουσιν εἰς ἕλξιν 17 χιλιογράμμων κατὰ τετραγωνικὸν χιλιοστὸν τῆς διπλῆς αὐτῶν τομῆς καὶ ἐὰν παρουσιασθῇ ὕποπτόν τι σημεῖον ἡ ἀνωτέρω ἕλξις ἐπαυξάνεται μέχρι τῶν 20 χιλιογράμμων, αἱ δὲ παχύτεραι τῶν 14 χιλιοστῶν εἰς δοκιμαστικὴν ἕλξιν 14 χιλιογράμμων.

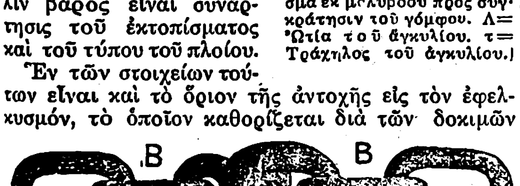

Πρόδρομος ἀγκυρίου ἀλύσεως.

[E=Στρεπτήρ. B=Διάδετος κρίκος. B_1=Ἄδετος κρίκος μακρός.]

Ὅπως δήποτε μετὰ τὴν δοκιμασίαν ταύτην ὑποβάλλονται τὰ ἀγκύλια εἰς λεπτομερεστάτην ἐπισκόπησιν καθὼς καὶ οἱ κρίκοι, ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἑνώσεις των.

Δεῖγμα τῆς ἐπιμελείας μεθ' ἧς κατασκευάζονται αἱ ἀλύσεις εἶναι τὸ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Σκωτικῷ Μουσείῳ (National Scottish Museum) ἐν Ἐδιμβούργῳ κατατεθὲν τεμάχιον ἐκ 3 κρίκων ἀλύσεως κατασκευασθείσης ὑπὸ τοῦ προμνησθέντος οἴκου *Brown, Lenox & Co Ltd* διὰ τὸ ὑπερωκεάνιον «Mauretania», ὅπερ τεμάχιον ὑποβληθὲν εἰς δοκιμαστικὴν ἕλξιν 370 τόννων ἐν Netherton, ὑπέστη ἐπιμήκυνσιν 6 δακτύλων χωρὶς νὰ θραυσθῇ. Ἰδέαν τῶν διαστάσεων τῆς ἀλύσεως τοῦ πλοίου τούτου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του «*Λουσιτάνια*», παρέχει ἡ παρατιθεμένη εἰκών. Αἱ ἀλύσεις αὗται ἀπετέλεσαν record τότε, ὅπως καὶ τῷ 1856 αἱ ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐργοστασίων κατασκευασθεῖσαι ἀλύσεις τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀρχιναυπηγοῦ J. K. Brunel σχεδιασθέντος ὑπερωκεανίου κολοσσοῦ «Μέγας Ἀνατολικὸς» («Great Eastern»).

Ἀπὸ συναφῶν πειραματῶν σιμπροκύπτει ὅτι ὁ

Μία ἱστορικὴ φωτογραφία τοῦ J. K. Brunel, τοῦ σχεδιάσαντος τὸν «Μέγαν Ἀνατολικὸν» («Great Eastern» 1856).

[Ὁ περιώνυμος οὗτος ναυπηγὸς ἀπεικονίζεται ἐν τῇ φωτογραφίᾳ ἐχούσῃ ὡς καταπέτασμα τὰς ἀλύσεις τοῦ ὑπερωκεανίου ὧν οἱ κρίκοι εἶχον πάχος 2 ⁷/₈ δακτύλων καὶ ἀπετέλουν ρεκὸρ ἐν τῇ κατασκευῇ ἀλύσεων καὶ δὴ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.]

λόγος τῆς ἀντοχῆς τῶν ἀλύσεων πρὸς τὸ βάρος ἑνὸς μέτρου ἀλύσεως εἶναι σταθερὰ ποσότης αἰσθητῶς περιλαμβανομένη μεταξὺ τοῦ 1,240 καὶ 1,214. Δυνάμεθα συνεπῶς νὰ ἔχωμεν, κατὰ προσέγγισιν εἰς χιλιόγραμμα, τὴν δύναμιν τῆς ἀντοχῆς τῆς ἀλύσεως, πολλαπλασιάζοντες τὸ γνωστὸν βάρος 1 μέτρου ἀλύσεως, ἐπὶ τὸν συντελεστὴν 1230, προσεγγίζουσαν μέσην τιμὴν τῶν συντελεστῶν τούτων.

Εἰς τὰ πλοῖα τὰ διαθέτοντα πολὺ πλήρωμα, πρέπει αἱ ἀλύσεις νὰ κοπανίζωνται κατὰ ἀραιότατα διαστήματα καὶ νὰ βάφωνται εἴτε διὰ μινίου εἴτε διὰ πισσοκεδρίας (κοιν. *μπλάκ*, black), τοῦθ' ὅπερ τελεῖται πάντως κατὰ τὰς ἐν Ναυστάθμῳ γινομένας ἐπισκευὰς τῶν πλοίων. Ἀλλὰ καὶ τὰ *φρεάτια* τῶν ἀλύσεων δέον νὰ ὑφίστανται τοιαύτην περιποίησιν καὶ διὰ τὴν καλὴν τῶν συντηρησιν καὶ διὰ λόγους ὑγιεινούς, διότι ἡ ὡς κονιορτὸς ἀφιπταμένη τῶν ἀλύσεων σκωρία καὶ ὁ κονιοποιηθεὶς πηλὸς κατὰ τὴν πόντισιν τῆς ἀγκύρας, εἶναι λίαν βλαβερὰ διὰ τοὺς πνεύμονας ὅταν εἰσπνέονται.

Ἁλύσεις χειρισμῶν.—Εἶναι αὗται λεπταὶ ἀλύσεις, ὅλως ἄσχετοι πρὸς τὴν *ἀγκύριον ἅλυσιν*, ἀποτελούμεναι ἀποκλειστικῶς ἐξ ἀδέτων κρίκων μικρὸν ἐχόντων πάχος, χρησιμοποιοῦνται δὲ ἐπὶ τῶν πλοίων εἰς τὰς ἀκολούθους περιπτώσεις (ἀντικαθιστάμεναι ὅμως ἐνίοτε διὰ *συρματοσχοίνου*).

1) Εἰς τοὺς *ἀγκυροβολεῖς* (ἢ ἀγκυροβόλα) πρὸς στήριξιν τῶν ἀγκυρῶν, τόσον τῶν «ἐπωτιδίων» ὅσον καὶ τῶν «ἐφέδρων», ἀφ' ἧς δοθῇ τὸ κέλευμα «εἰς τάξιν ἀγκυροβολίας». *2)* Εἰς τοὺς *ζυγοειδεῖς ἀναρτῆρας* τῶν κλιμάκων τῆς πλευρᾶς καὶ εἰς τοὺς κάτωθεν καὶ παραλλήλως τῶν χειραγωγῶν αὐτῶν

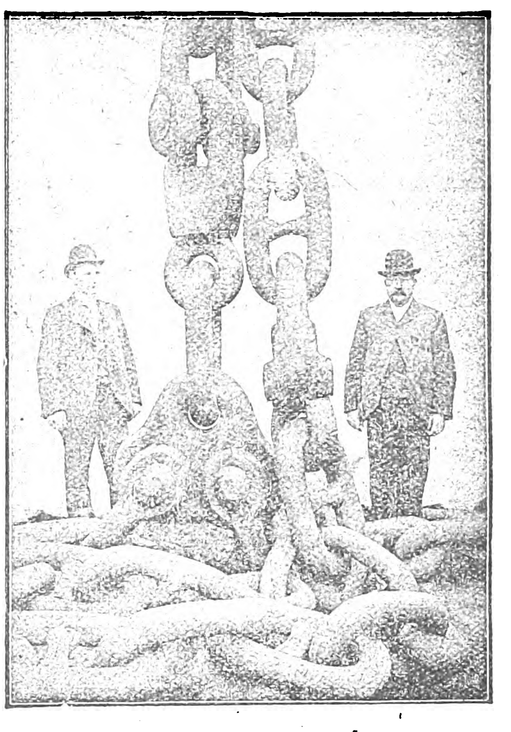

Ἁλύσεις καὶ παρελκόμενα τοῦ ὑπερωκεανίου «Λουσιτάνια».

[Κατασκευὴ Brown, Lenox and Co Ltd.]

προφυλακτῆρας. *3)* Εἰς τὰς *ἀρτάνας τῶν λέμβων* καὶ δὴ τὰς τῶν μετ' ἐκφεύγοντος κόρακος σωσιβίων τοιούτων. *4)* Εἰς *ἀρτάνας διχαλωτὰς* ἀποληγούσας ἑτέρωθεν εἰς ἄγκιστρα, διὰ τὴν ἔνθεσιν, ἀπὸ πλευρισμένης λέμβου ἐν τῷ κύτει τοῦ πλοίου, διαφόρων βαρέων ἀντικειμένων. *5)* Εἰς *ἀρτάνας τῶν μεγάλων κεραιῶν* καὶ δὴ τὰς ἀποληγούσας εἰς ἀγκύλια, ἐν οἷς ἀγκυρίζονται τὰ σύσπαστα τῶν διπλῶν ὑπερῶν. *6)* Εἰς τοὺς μεταξὺ τῶν κεφαλῶν τῶν ἐπωτίδων τῶν λέμβων *διατόνους*. *7)* Εἰς τοὺς *μεταλλικοὺς ἐντατῆρας ἐπιτόνων*, συστήματος Chariot. *8)* Εἰς τοὺς *ἐπάγοντας* τῶν βαρούλκων καὶ δὴ τῶν ἀτμοκινήτων. *9)* Εἰς τὸν *ἐπίδεσμον τοῦ προβόλου*. *10)* Εἰς τοὺς *ἐπάγοντας* τῶν ὁλκῶν τῶν μεγάλων κεραιῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ τοὺς τῶν δολώνων ἐνίων μεγάλων σιδηροστήλων ἱστιοφόρων. *11)* Εἰς τοὺς *ἐπιτόνους* τῶν καπνοδόχων καὶ δὴ τῶν ὑφιεμένων τοιούτων, συνήθων εἰς τὰ καὶ δι' ἱστίων κινούμενα (ἀμφίπλοα) ἐκπαιδευτικὰ πολεμικὰ πλοῖα. *12)* Εἰς τοὺς *ἐπιτόνους τοῦ προβόλου*, ἐνίοτε δὲ

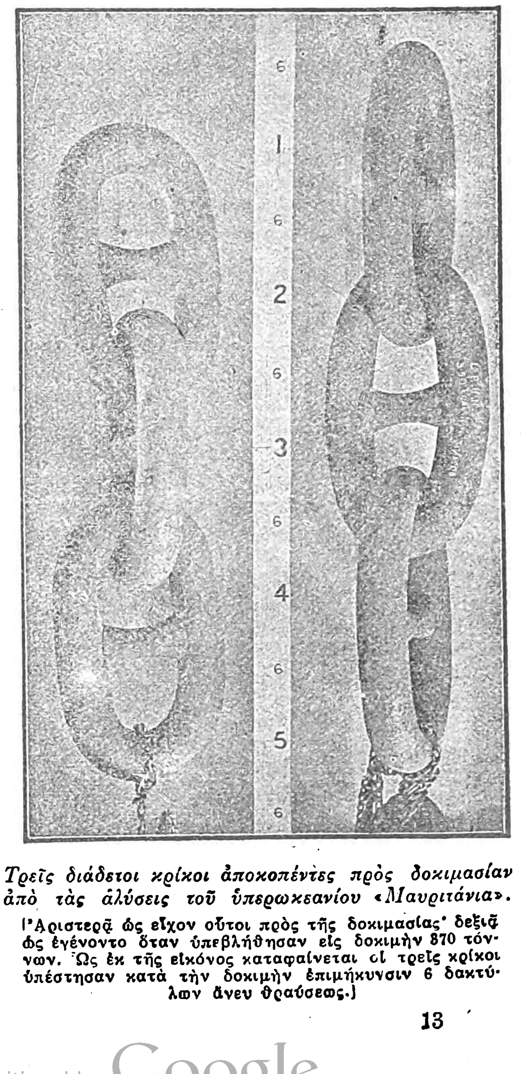

Τρεῖς διάδετοι κρίκοι ἀποκοπέντες πρὸς δοκιμασίαν ἀπὸ τὰς ἀλύσεις τοῦ ὑπερωκεανίου «Μαυριτάνια».

[Ἀριστερᾷ ὡς εἶχον οὗτοι πρὸς τῆς δοκιμασίας· δεξιᾷ ὡς ἐγένοντο ὅταν ὑπεβλήθησαν εἰς δοκιμὴν 370 τόννων. Ὡς ἐκ τῆς εἰκόνος καταφαίνεται οἱ τρεῖς κρίκοι ὑπέστησαν κατὰ τὴν δοκιμὴν ἐπιμήκυνσιν 6 δακτύλων ἄνευ θραύσεως.]

Digitized by Google

καὶ εἰς τοὺς παρεπιτόνους αὐτοῦ. *13)* Εἰς τὰς *ζευκτηρίας* τὰς συγκρατούσας πηδάλιον πρὸς τὸ «ποδόστημα» ἢ τοὺς «γλουτοὺς» τοῦ πλοίου, διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἐκφυγῆς τῶν θαιρῶν ἀπὸ τὰς γομφώσεις. *14)* Εἰς τὰς «δικλεῖδας» τῶν *θυρίδων* διὰ τὸ ἄνοιγμα καὶ τὸ κλείσιμον αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν εἰς ὁριζοντίαν θέσιν παραμονήν των, ὅταν αἱ θυρίδες ὦσιν ἀνοικταί. *15)* Εἰς τοὺς *ὁλκοὺς τῶν ἐπωτίδων* τῶν μεγάλων λέμβων. *16)* Εἰς τὸν μετὰ διαφυγῆς *ὀχέα* τοῦ δορατίου τοῦ ἀρτέμονος. *17)* Εἰς τοὺς *πόδας* τοῦ μονίμου δόλωνος (κάτω δόλωνος), ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς τοὺς τοῦ κινητοῦ δόλωνος τῶν μετὰ διπλῶν δολώνων ἱστιοφόρων. *18)* Εἰς τὰς *ῥίζας* (ρέλια) τοῦ θωρακίου ἐνίων πλοίων, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ εἰς τὰς ἐξαρτορίζας τῶν παρεξαρτίων τὰς ἀποληγούσας εἰς τὸν κάτω τριόπην ἢ τετρόπην τοῦ ἐντονίου. *19)* Εἰς τοὺς διὰ τῶν κορυφῶν τῶν στυλίσκων διήκοντας *σκηνούχους* διὰ τὴν ἀνάδεσιν τῶν σκηνῶν. *20)* Εἰς τὰς *ὑπέρας* τῶν κινητῶν δολώνων ἐνίων μεγάλων μετὰ διπλῶν δολώνων πλοίων καὶ δὴ τῶν ἐχόντων τὸ μέγα ἐπιστήλιον σιδηροῦν. *21)* Εἰς τὰς *ὑπήνας*, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰς *παρυπήνας*, τῶν προβόλων τῶν μεγάλων ἰδίᾳ πλοίων. *22)* Εἰς τοὺς προφυλακτηρίους *χειραγωγοὺς* τοὺς διαπερῶντας τοὺς στυλίσκους, οἵτινες ὀρθοῦνται κατὰ μῆκος τῆς πλευρᾶς τοῦ πλοίου, ἔξωθεν τῶν ὑδρορροῶν, καὶ ἐπέχουσιν οἱονεὶ θέσιν δρυφράκτων, κατακλινόμενοι ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἢ καὶ ἀφαιρούμενοι κατὰ τὰς πολεμικὰς ἐγέρσεις.

Εἰς αὐτὰς συνήθως τὰς περιπτώσεις χρησιμοποιοῦνται ἐν τοῖς πλοίοις ἁλύσεις, αἵτινες ἄλλοτε μὲν εἶναι *γυμναὶ* (αἱ τῶν βαρούλκων, τῶν ὑπερῶν), ἄλλοτε *γαλβανισμέναι* (αἱ τῶν σκηνούχων, τῶν δικλείδων, τῶν ποδῶν) καὶ ἄλλοτε *κεδρωμέναι* ἢ *ἐλαιοχρωματισμέναι* (ὑπῆναι, ῥίζαι, ἐξαρτόριζαι, ζευκτηρίαι). Σ. Ε. Λ.

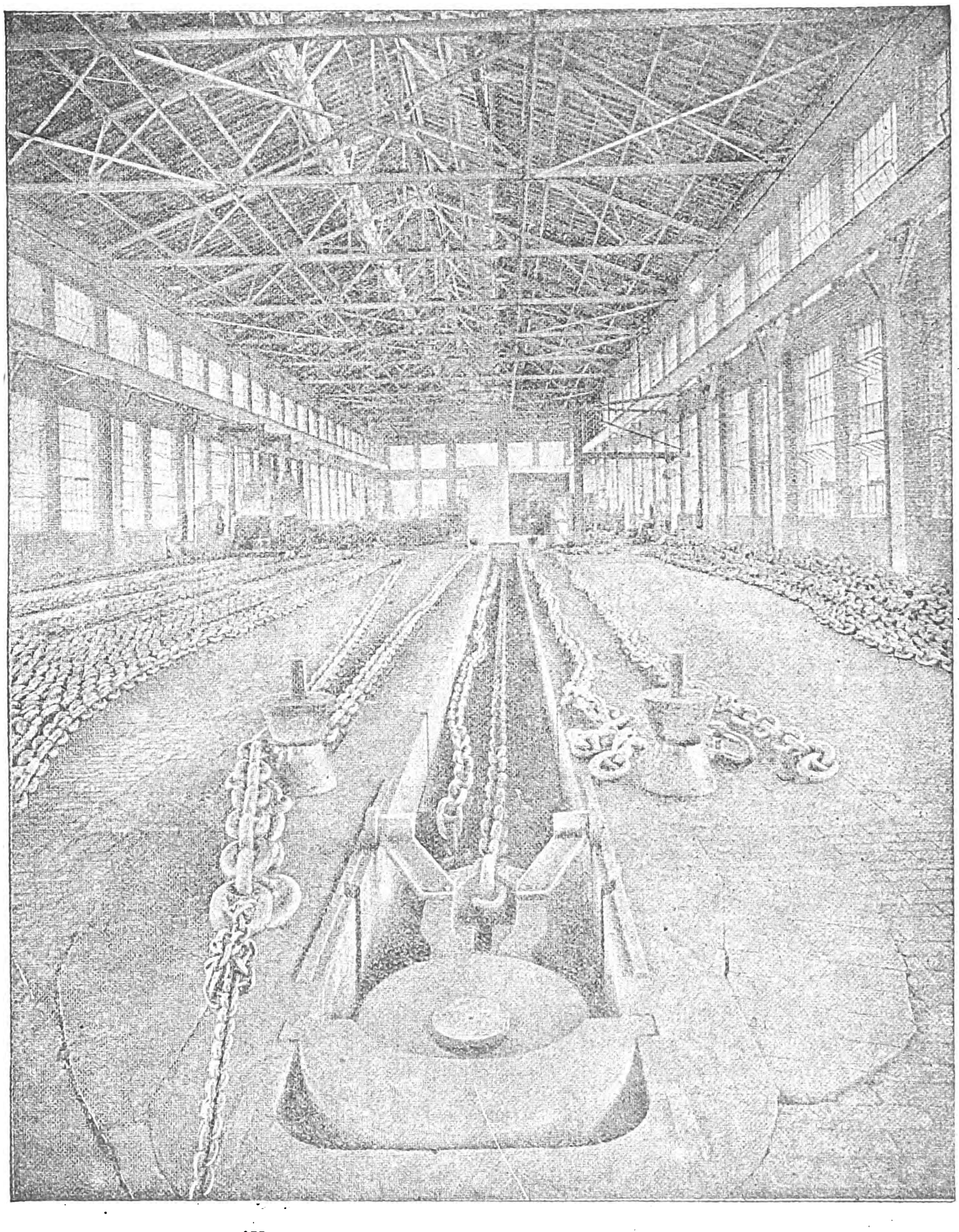

Ὑπόστεγον δοκιμασίας τῆς ἀντοχῆς τῶν ἁλύσεων.
[Τῶν ἡνωμένων ἐργοστασίων American Chain company incorporation, προμηθευτῶν τοῦ Ἀμερικανικοῦ Στόλου καὶ τοῦ Ἐμπορικοῦ Ναυτικοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

—ἄλυσις *[Λογική]*. Τὸν ὅρον *ἄλυσις* μεταχειριζόμεθα ἐν τῇ Λογικῇ ἐπὶ τῆς ἐννοίας σειρᾶς τινος συλλογισμῶν· γίνεται ἐπίσης χρῆσις καὶ τῆς φράσεως «*ἄλυσις ἐπιχειρημάτων*». Λέγομεν ὅτι ἔχομεν σειρὰν ἢ συλλογισμὸν *ἁλυσίδετον* (series syllogistica, syllogismus concatenatus) ὅταν οἱ συλλογισμοὶ εἶναι πρὸς ἀλλήλους συνδεδεμένοι οὕτως ὥστε τὸ συμπέρασμα τοῦ ἑνὸς νὰ λαμβάνεται ὡς δεδομένη πρότασις διὰ τὸν ἑπόμενον· ὁ τοιοῦτος συλλογισμὸς εἶναι «*τέλειος*» ἢ καὶ «*προφανῶς σύνθετος συλλογισμός*». Λέγομεν ἐπίσης «θραύω τὰς ἁλύσεις (ἰδεῶν)», ὅταν συστήματα ἰδεῶν ἀνέκαθεν παραδεδεγμένα ὡς ὀρθὰ ἢ κλασσικὰς θεωρίας ἀντικαθιστῶμεν δι᾽ ἄλλων, εἴτε ἀπορρίπτομεν. Π. ΖΕΡΒΟΣ

—ἄλυσις *[Χημ.]*. Ἄλυσις *ἀνοικτή, διακλαδουμένη, εὐθεῖα, κανονική, μετὰ διακλαδώσεων*· βλ. ἄκυκλοι ἑνώσεις. Σ. Γ.

—ἄλυσις *ἀερίων* *[Φυσ.-Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω ἠλεκτροπαραγωγὸν στοιχεῖον, τοῦ ὁποίου ἡ ἠλεκτρεγερτικὴ δύναμις ὀφείλεται εἰς δύο ἀερικὰ ἠλεκτρόδια τοῦ αὐτοῦ ἀερίου ὑπὸ διάφορον πίεσιν ἢ δύο ἀερίων διαφόρου χημικῆς συστάσεως ὑπὸ τὴν αὐτὴν πίεσιν.

Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται περίεργον ὅτι σώματα ἐν ἀερίῳ καταστάσει χρησιμεύουσιν ὡς ἰονογόνα καὶ δὴ ὡς ἠλεκτρόδια. Ταῦτα ὅμως παρασκευάζονται ὅταν ἀέριόν τι περιλούῃ ἐν κλειστῷ χώρῳ ἔλασμα ἐκ λευκοχρύσου ἐμβεβαπτισμένον εἰς ἠλεκτρολύτην καὶ ἐπενδεδυμένον ἠλεκτρολυτικῶς διὰ μέλανος λευκοχρύσου, ὁπότε, ὡς ἐκ τῆς σχηματιζομένης μεγάλης ἐπιφανείας, ἀπορροφᾶται μέγα ποσὸν ἀερίου. Ὁ ὑπὸ τὴν μορφὴν αὐτὴν λευκόχρυσος (ἢ καὶ παλλάδιον) συμπεριφέρεται ἠλεκτοχημικῶς ὡς νὰ ἦτο μέταλλον τὸ ἀέριον, τὸ ὁποῖον ἀπερρόφησε καὶ καλεῖται *ἀερικὸν ἠλεκτρόδιον*. Ἡ λειτουργία τοῦ λευκοχρύσου συνίσταται μόνον εἰς τὴν καλὴν προσαγωγὴν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος καὶ τὴν ὑποβοήθησιν τῆς μεταβάσεως τοῦ ἀερίου ἐκ τῆς ἀερίου καταστάσεως εἰς τὴν τῶν ἰόντων καὶ τἀνάπαλιν.

Ἀέριά τινα, ὡς τὸ ἄζωτον, τὸ μονοξείδιον καὶ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, τὸ μεθάνιον, δὲν σχηματίζουν ἀερικὰ ἠλεκτρόδια, τὸ ὀξυγόνον μόλις κατὰ προσέγγισιν, τὸ δὲ ὑδρογόνον καὶ τὰ ἁλογόνα διακρίνονται διὰ τὸν κατ᾽ ἐξοχὴν σχηματισμὸν ἀερικῶν ἠλεκτροδίων, τῶν ὁποίων τὸ δυναμικὸν εἶναι ἐξόχου σταθερότητος, ὡς ἐκ τοῦ εὐχεροῦς καὶ ἀθρόου ἰονισμοῦ των. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ δραστικότης τῶν ἀερίων τούτων αὐξάνει σημαντικῶς τῇ παρουσίᾳ μέλανος λευκοχρύσου. Ἡ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου εἶχεν ἀποδοθῆ εἰς τὸ ὅτι τὰ ὑπὸ μοριακὴν κατάστασιν ἀέρια διασπῶνται ἐντὸς τοῦ λευκοχρύσου εἰς τὴν ἀτομικήν, κατὰ τὸν τύπον:

$$H_2 = H + H,$$
$$Cl_2 = Cl + Cl$$

καὶ ὅτι δρῶσιν ἑπομένως μᾶλλον ἄτομα τῶν ἀερίων παρὰ μόρια. Ἐν τούτοις μᾶλλον πιθανὴ φαίνεται ἡ ἐσχάτως ἀναπτυχθεῖσα θεωρία ὅτι ἡ αὔξησις τῆς δραστικότητος τῶν ἀερίων προέρχεται ἐκ τοῦ ἐν τῷ μετάλλῳ λίαν προκεχωρημένου διαμερισμοῦ αὐτῶν (Κ. Ζέγγελης). Ἡ ποσότης τοῦ ἐν τῷ λευκοχρύσῳ ἀπορροφουμένου ἀερίου, συνεπῶς ἡ περιεκτικότης του καὶ ἡ ἐνεργός του μᾶζα, ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν πίεσιν, τὴν ὁποίαν ὑφίσταται τὸ ὑπὲρ τὴν ὑγρὰν στιβάδα εὑρισκόμενον ἀέριον. Τοῦτο ἀποτελεῖ πόρισμα τοῦ νόμου ἀπορροφήσεως τοῦ Henry, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ διαλυτότης ἑνὸς ἀερίου εἰς ὑγρὸν ἢ στερεὸν εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν περιεκτικότητα τοῦ ἀερίου, αὕτη δὲ εἶναι κατὰ τὸν νόμον τοῦ Boyle-Mariotte ἀνάλογος πρὸς τὴν πίεσιν.

Ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ δυναμικοῦ τῶν ἀερικῶν ἠλεκτροδίων γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τύπου τοῦ van't Hoff ὁ ὁποῖος διὰ δύο ἠλεκτρόδια ὑδρογόνου ὑπὸ ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν καὶ ὑπὲρ διάλυμα περιεκτικότητος c_1 εἰς ὑδραργυροϊόντα λαμβάνει τὴν μορφήν:

$$\varepsilon = \frac{RT}{2} \ln \frac{C_P}{c_1} - \frac{RT}{2} \ln \frac{C_P}{c_1} = 0,$$

ἔνθα R παριστᾷ τὴν σταθερὰν τῶν ἀερίων, T τὴν ἀπόλυτον θερμοκρασίαν καὶ C_P τὴν ἐντὸς τοῦ λευκοχρύσου ἐνεργὸν μᾶζαν τοῦ ὑδρογόνου ὑπὸ ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν P. Ἡ τιμὴ 2 εἰς τὸν παρονομαστὴν προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ὑδρογόνον H_2 εἶναι δισθενὲς καὶ ἑπομένως $n=2$. Ἐὰν ἤδη πρὸς τὸ ὑπὸ ἀτμοσφαιρικὴν πιεσιν ἠλεκτρόδιον ἀντιθέσωμεν ἕτερον ὑπό τινα πίεσιν p, καθ᾽ ἣν ἡ ἐνεργὸς μᾶζα τοῦ $H_2 = C_p$, λαμβάνομεν:

$$\varepsilon = \frac{RT}{2} \ln \frac{C_p}{c_1} - \frac{RT}{2} \ln \frac{C_P}{c_1},$$

ἐπειδὴ δὲ

$$C_p : C_P = p : P,$$

συνάγομεν τὸν ἁπλούστερον τύπον:

$$\varepsilon = \frac{RT}{2} \ln \frac{p}{P} = 0{,}029 \text{ λογ } \frac{p}{P}.$$

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω τύπων ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐὰν ἀντιτεθοῦν δύο ἀερικὰ ἠλεκτρόδια τοῦ αὐτοῦ ἀερίου ὑπὸ τὴν αὐτὴν καὶ εἰς τὰ δύο πίεσιν εὑρισκομένου, τὰ εἰς τὰ ἠλεκτρόδια ἀναφαινόμενα δυναμικά, ὡς ἴσα καὶ ἀντιθέτως τεταγμένα, ἀντισταθμίζονται καὶ διαφορὰ δυναμικοῦ δὲν ὑπάρχει. Ἐὰν ἀντιθέτως ἡ πίεσις τοῦ ἀερίου εἰς τὰ δύο ἠλεκτρόδια εἶναι διαφορετική, τὸ εἰς ἕκαστον ἠλεκτρόδιον ἀναφαινόμενον δυναμικὸν ἔχει διάφορον τιμὴν καὶ ὑφίσταται διαφορὰ δυναμικοῦ. Σχηματίζεται τότε στοιχεῖον ἠλεκτροπαραγωγόν, τοῦ ὁποίου ἡ τάσις εἶναι ἐξάρτησις τῆς παρὰ τὰ ἠλεκτρόδια ἐπικρατούσης διαφορᾶς πιέσεως. Τὸ τοιοῦτον στοιχεῖον καλεῖται *ἄλυσις ἀερίων* (Gaskette).

Ἡ ἐντὸς τῆς ἁλύσεως φορὰ τοῦ ῥεύματος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν παρὰ τὰ ἠλεκτρόδια ἐπικρατοῦσαν πίεσιν καὶ βαίνει πάντοτε ἐκ τοῦ ἔχοντος τὴν μεγαλυτέραν πίεσιν πρὸς τὸ ἄλλο. Ἐὰν $p > P$, ἡ ἐντὸς τοῦ διαλύματος πορεία τοῦ ῥεύματος εἶναι ἐκ τοῦ ἠλεκτροδίου p πρὸς τὸ P, ἐὰν $p < P$, ἡ πορεία εἶναι ἀντίθετος. Πάντοτε δηλαδὴ τὸ εἰς H_2 πτωχότερον ἠλεκτρόδιον ἐμπλουτίζεται εἰς H_2 διὰ τῆς ῥοῆς τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος (σχηματισμὸς ἰόντων εἰς τὸ ἠλεκτρόδιον p — ἀπόθεσις ἰόντων εἰς τὸ ἠλεκτρόδιον P, ὅταν $p>P$), μέχρις ὅτου ἡ πίεσις καταστῇ ἡ αὐτὴ καὶ εἰς τὰ δύο. Ἐὰν ληφθῇ μέριμνα, ὥστε αἱ πιέσεις p καὶ P νὰ μένουν σταθεραί, ἡ ἄλυσος

$$Pt\ H_2 \text{ (ὑπὸ πίεσιν P) / ὑγρὸν / } Pt\ H_2 \text{ (ὑπὸ πίεσιν p)}$$

προσφέρει συνεχῶς ῥεῦμα, αἱ δὲ παρὰ τὰ ἠλεκτρόδια συμβαίνουσαι ἀντιδράσεις εἶναι ἀναλόγως τῆς φορᾶς τοῦ ῥεύματος:

$$H_2 \rightarrow 2\,H^{\cdot} \text{ καὶ } 2\,H^{\cdot} \rightarrow H_2.$$

Ἡ ἄλυσις αὕτη ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἠλεκτρόδια εἶναι *ἄλυσις περιεκτικοτήτων* (βλ. κατωτέρω). Ἀλλοίωσις τῆς πιέσεως κατὰ δύναμιν τοῦ 10 συνεπάγεται καὶ μεταβολὴν τοῦ δυναμικοῦ κατὰ 0,029 Volt ($n = 2$).

Τὸ δυναμικὸν ἠλεκτροδίου ὑδρογόνου συγκειμένου ἐξ ἐλάσματος ἐπιλευκοχρυσωμένου λευκοχρύσου ἐμβεβαπτισμένου ἐντὸς κανονικοῦ διαλύματος ὑδρογονιόντων, ὡς $2\,n\text{-}H_2SO_4$, καὶ περιλουομένου διὰ φυσαλίδων ὑδρογόνου ὑπὸ ἀτμον-

Digitized by Google

σφαιρικὴν πίεσιν ἐθεσπίσθη ὡς ἔχον τὴν τιμὴν μηδέν. Τὸ ἠλεκτρόδιον τοῦτο καλεῖται «*κανονικὸν ἠλεκτρόδιον ὑδρογόνου*» (Wasserstoffnormalelektrode), ἡ σκοπιμότης του δέ, μεγίστη διὰ τὰς μετρήσεις δυναμικοῦ, εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως «σχετικοῦ» μηδενικοῦ δυναμικοῦ, τὸ ὁποῖον νὰ χρησιμεύη ὡς μέσον συγκρίσεως τῶν δυναμικῶν τῶν ἄλλων στοιχείων. Παρίσταται διὰ τοῦ συμβόλου $ε_H$ ἢ p_H. Ἡ σταθερότης του ὑπὸ τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν περιλαμβάνει μέσον λάθος $\pm 0{,}0001$ Volt. Ἐν συγκρίσει μὲ τὸ κανονικὸν ἠλεκτρόδιον ὑδρογόνου ἐκφράζεται τὸ δυναμικὸν τῶν μετάλλων διὰ τῆς τάσεως τῆς ἀλύσεως περιεκτικοτήτων, ἣν σχηματίζει τὸ μέταλλον μετὰ τοῦ κανονικοῦ ἠλεκτροδίου ὑδρογόνου. Παρίσταται δὲ ὡς θετικὸν ἢ ἀρνητικὸν ἀναλόγως τῆς φορᾶς τοῦ ρεύματος, π. χ. διὰ τὸν ὑδράργυρον $ε_H = -0{,}750$ Volt, διὰ τὸ κοβάλτιον $ε_H = +0{,}530$ Volt.

Κατ' ἀνάλογον πρὸς τὸ ὑδρογόνον τρόπον συμπεριφέρονται, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἠλεκτρεγερτικήν των δρᾶσιν, καὶ τὰ ἄλλα εἰς Pt ἢ Pd διαλυόμενα ἀέρια.

Ἠλεκτρόδιον ἐκ λευκοχρύσου περιλουόμενον διὰ χλωρίου ἐνεργεῖ ὡς *ἠλεκτρόδιον χλωρίου* καὶ τὸ δυναμικὸν τούτου ἀλλοιοῦται μεταβαλλομένης τῆς πιέσεως κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς καὶ τὸ ὑδρογόνον τύπον. Ὁμοίως καὶ εἰς τὸ *ἠλεκτρόδιον ὀξυγόνου* εἶναι τὸ δυναμικὸν ἐξάρτησις τῆς πιέσεως, δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραβλεφθῇ ὅτι τὸ O_2 εἶναι τετρασθενὲς· καὶ ὅτι ἑπομένως ὁ ἀριθμητικὸς συντελεστής; διὰ n=4, λαμβάνει τὴν τιμὴν 0.0145.

Ἐκ τῶν δυναμικῶν τῶν δύο ἠλεκτροδίων ὑπολογίζεται ἤδη εὐχερῶς ἡ διαφορὰ δυναμικοῦ ἀερικῆς ἀλύσεως μὲ ἠλεκτρόδια διαφόρου χημικῆς συστάσεως ὑπὸ τὴν αὐτὴν πίεσιν. Οὕτω ἡ *ἄλυσις τοῦ κροτοῦντος ἀερίου* (στοιχεῖον Grove)

$$O_2 \,/\, \text{ὑγρὸν} \,/\, H_2$$

ἔχει ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν 1,216 Volt. Ἡ *ἄλυσις τοῦ ὑδροχλωρίου*

$$Cl_2 \,/\, \text{ὑγρὸν} \,/\, H_2$$

ἔχει τὴν ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν 1,336 Volt. Ἡ μικτὴ *ἄλυσις ψευδαργύρου-χλωρίου*

$$Zn \,/\, Zn\,Cl_2 \,/\, Pt_{ce}$$

ἔχει τὴν ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν 2, 12 Volt.

Ὁμοίως εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν καὶ αἱ μᾶλλον πολύπλοκοι ἀλύσεις μὲ ἠλεκτρόδια διαφόρου χημικῆς συστάσεως καὶ ὑπὸ διάφορον πίεσιν τῶν ἀερίων.

Ὁ μηχανισμὸς τῆς λειτουργίας τῶν ἀλύσεων μὲ διαφόρου χημικῆς συστάσεως ἠλεκτρόδια ἐξηγεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὠσμωτικῆς θεωρίας τῆς γενέσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, κατὰ ἐντελῶς ἀνάλογον τρόπον πρὸς τὰς ἀλύσεις περιεκτικοτήτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *M. Trautz* Galvanische Elemente 1918.— *H. Danneel* Elektrochemie 1920.— *F. Foerster* Elektrochemie wässeriger 1924.—*M. Le Blanc* Lehrbuch der Elektrochemie 1925.

ΑΝΤ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ

— **ἄλυσις *περιεκτικοτήτων*** *[Φυσ.-Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω ἠλεκτροπαραγωγὸν στοιχεῖον, τοῦ ὁποίου ἡ ἠλεκτρεγερτικὴ δύναμις ὀφείλεται εἰς τὴν διαφορὰν τῆς περιεκτικότητος τῶν ἰόντων δύο διαλυμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι βυθισμένα τὰ ἠλεκτρόδια.

Σχηματίζονται αὗται ἀπὸ δύο μεταλλικὰ ἠλεκτρόδια περιβαλλόμενα διὰ διαλύματος ἅλατος τοῦ αὐτοῦ μετάλλου ὑπὸ διαφόρους περιεκτικότητας. Κλασσικὸν παράδειγμα ἀποτελεῖ ἡ ἄλυσις

$$Ag/AgNO_3\ \text{πυκν.}/AgNO_3\ \text{ἀρ.}/Ag,$$

εἰς ἣν αἱ κατακόρυφοι γραμμαὶ παριστοῦν τὰ σημεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφαίνεται *δυναμικὸν ἅλμα* (Potentialsprung). Ἀνάλογος εἶναι καὶ ἡ ἄλυσις

$$Ag \,/\, AgNO_3 \,/\, \frac{KCl}{AgCl\,\text{ἀρ.}} \,/\, Ag,$$

ἔνθα τὸ ἀργυροχλωρίδιον διαλύεται ἐντὸς καλιοχλωριδίου διὰ λόγους ἀγωγιμότητος. Σημασίαν διὰ τὴν ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν τῆς ἀλύσεως κέκτηται μόνον ἡ περιεκτικότης τοῦ ἀργυροϊόντος ἐν τῷ νιτρικῷ καὶ τῷ χλωριούχῳ διαλύματι. Ὁμοίως ἡ ἄλυσις

$$Ag \,/\, AgNO_3 \,/\, \frac{KCN}{AgCN} \,/\, Ag,$$

ὅπου εἰς τὸ διάλυμα τοῦ ἀργυρο- καὶ καλιοκυανιδίου σχηματίζεται σύμπλοκον ἅλας καλιοαργυροκυανιδίου, συγκείμενον ἐκ τοῦ κατιόντος $K^{\cdot}$ καὶ τοῦ ἀνιόντος $Ag(CN)'_2$. Ἐν λίαν μικρᾷ ὅμως ποσότητι διασπᾶται τὸ ἀνιὸν εἰς $Ag^{\cdot}$ καὶ $2CN'$ καὶ ἡ περιεκτικότης τοῦ ἀργυροϊόντος τούτου καὶ μόνου ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ τοῦ νιτρικοῦ διαλύματος ὁρίζει τὴν ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν τῆς ἀλύσεως.

Τὸ ἐκ τοιαύτης ἀλύσεως παραγόμενον ρεῦμα ρέει ἐντὸς αὐτῆς ἐκ τοῦ ἀραιοτέρου πρὸς τὸ πυκνότερον διάλυμα. Ἄργυρος διαλύεται εἰς τὸ ἀραιότερον διάλυμα καὶ ἀποτίθεται εἰς τὸ πυκνότερον, μέχρις ὅτου ἐπέλθῃ ἐξίσωσις τῶν περιεκτικοτήτων. Τοῦτο συμβαίνει διότι εἰς τὸ ἀραιὸν διάλυμα ἡ διαλυτικὴ τάσις τοῦ μετάλλου εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ὠσμωτικῆς πιέσεως τοῦ διαλύματος καὶ κατὰ τὴν ὠσμωτικὴν θεωρίαν τῆς γενέσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ἡ ὑπερνικῶσα τάσις πρὸς ἰονισμὸν σχηματίζει εἰς τὸ διάλυμα ἰόντα διὰ διαλύσεως τοῦ μετάλλου. Ἀντιθέτως εἰς τὸ πυκνὸν διάλυμα ἡ ὠσμωτικὴ πίεσις εἶναι μεγαλυτέρα τῆς διαλυτικῆς πιέσεως, ὑπερνικᾷ ἑπομένως ἡ τάσις ἀπιονίσεως καὶ ἐκ τοῦ διαλύματος ἀποτίθενται ἰόντα ἐπὶ τοῦ ἠλεκτροδίου. Μετὰ τὴν ἀπόθεσιν μικρᾶς, ἀπειροελαχίστης ποσότητος ἰόντων ἐπέρχεται τρόπον τινὰ κατάστασις κορεσμοῦ λόγῳ τῆς παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἠλεκτροδίων σχηματιζομένης ἠλεκτρικῆς διπλοστιβάδος. Ἕκαστον ἠλεκτρόδιον διακρίνεται διὰ τὴν ὕπαρξιν μονίμου δυναμικοῦ ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὴν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὑφισταμένην περιεκτικότητα τῶν ἰόντων παρὰ τὴν ὁρικὴν ἐπιφάνειαν ἠλεκτροδίου—ἠλεκτρολύτου. Τὸ δυναμικὸν τοῦτο ὑπολογίζεται ἐκ τοῦ τύπου:

$$ε = \frac{RT}{n} \ln \frac{P}{p},$$

ἔνθα R παριστᾷ τὴν σταθερὰν τῶν ἀερίων, T τὴν τὴν ἀπόλυτον θερμοκρασίαν, n τὸ σθένος τοῦ ἰόντος, P τὴν διαλυτικὴν τάσιν τοῦ μετάλλου καὶ p τὴν ὠσμωτικὴν πίεσιν τοῦ διαλύματος.

Ἡ ἠλεκτρεγερτικὴ δύναμις τῆς ἀλύσεως περιεκτικοτήτων τῆς σχηματιζομένης δι' ἀντιθέσεως τοῦ ἀνωτέρω καθοριζομένου ἠλεκτροδίου πρὸς ἕτερον ἐμβεβαπτισμένον εἰς ἀραιότερον διάλυμα ὑπολογίζεται διὰ τοῦ συνθέτου τύπου:

$$ε = \frac{RT}{n} \ln \frac{P}{p_1} - \frac{RT}{n} \ln \frac{P}{p},$$

ὅπου p_1 παριστᾷ τὴν περιεκτικότητα τῶν ἀργυροϊόντων τοῦ ἀραιοῦ διαλύματος.

Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀνωτέρω διάταξιν ἡ διαλυτικὴ τάσις εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ εἰς τὰ δύο μέλη, ὁ τύπος λαμβάνει τὴν ἁπλουστέραν μορφήν:

$$ε = \frac{RT}{n} \ln \frac{p}{p_1}.$$

Ἐκ τοῦ τύπου τούτου ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἠλεκτρεγερτικὴ δύναμις τοιαύτης ἀλύσεως ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τοῦ λόγου τῶν ὠσμωτικῶν πιέσεων καὶ τοῦ σθένους τῶν μεταλλιόντων, οὐδόλως δὲ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ μετάλλου καὶ τῶν ἀρνητικῶν ἰόντων τοῦ ἠλεκτρολύτου.

Ὑπὸ τὴν συνήθη θερμοκρασίαν τῶν 18^0 ὁ γενικὸς τύπος λαμβάνει τὴν τιμήν:

$$ε = \frac{0{,}05776}{n}\ \text{λογ}\ \frac{p}{p_1},$$

εἰς συνδυασμοὺς δὲ ὅπου αἱ περιεκτικότητες τῶν ἐν δράσει ἰόντων ἔχουν λόγον 1: 10 καὶ τὰ μέταλλα εἶναι μονοσθενῆ καταλήγει

$$ε = 0{,}05776\ \text{Volt}.$$

Ἐὰν ὁ λόγος αὐξήσῃ εἰς 1: 100 ἢ 1: 1000, τὸ ε διπλασιάζεται ἢ τριπλασιάζεται κ. ο. κ. Καὶ ἀντιστρόφως ὅταν ἄλυσις περιεκτικοτήτων μὲ μονοσθενῆ ἰόντα ἔχῃ ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν α. 0,05776 Volt, ὁ λόγος τῶν περιεκτικοτήτων τῶν ἰόντων της εἶναι $\frac{c}{c_1} = 10^{α}$. Ἐπὶ πολυσθενῶν ἰόντων διαιροῦνται αἱ ἀντίστοιχοι τιμαὶ διὰ τοῦ σθένους. Ἡ ἠλεκτρεγερτικὴ δύναμις ἀλύσεως ἐκ δύο διαλυμάτων θειικοῦ χαλκοῦ διαφερόντων κατὰ μίαν δεκαδικὴν μονάδα ἀντιστοιχεῖ εἰς 0,02888 Volt. Διὰ τρισθενῆ ἰόντα εἰς 0,01925 Volt κ.ο.κ.

Ἐφ' ὅσον ἡ ἄλυσις παραμένει ἀνοικτή, δημιουργεῖται κατάστασις ἰσορροπίας μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν διπλοστιβάδων παρὰ τὰ ἠλεκτρόδια.

Κλειομένης τῆς ἀλύσεως αἱ διπλοστιβάδες χάνουν τὸ φορτίον των, ἡ ἰσορροπία καταστρέφεται, στιγμιαῖον ρεῦμα διασχίζει τοὺς ἐξωτερικοὺς ἀγωγούς. Μεθ' ὃ λαμβάνει ἀκαριαίως χώραν νέος σχηματισμὸς διπλοστιβάδων παρὰ τὰ ἠλεκρόδια καὶ νέα παροχὴ ρεύματος, φαινόμενα ἅτινα ἐξακολουθοῦν ἀδιαλείπτως μέχρις ὅτου παύσῃ ὑφισταμένη διαφορὰ περιεκτικότητος ἀργυροϊόντων εἰς τὰ δύο διαλύματα.

Εἰς πολλὰς ἐν τούτοις ἀλύσεις ἡ παρεχομένη ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια δὲν ὀφείλεται ἁπλῶς εἰς τὴν χημικὴν ἐνέργειαν τοῦ συστήματος, διότι εἰς αὐτὰς λαμβάνει χώραν μεταφορὰ ἀπὸ ὑψηλοτέρας εἰς χαμηλοτέραν πίεσιν. Ὁσάκις δὲ τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ σώματος ἀερίου (ἰδεώδους) ἢ διαλελυμένου, ἡ ἐσωτερική του ἐνέργεια δὲν ὑφίσταται μετατροπήν. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ παρεχομένη ὑπὸ τῶν ἀλύσεων αὐτῶν ἐνέργεια δὲν παρέχεται ἀπὸ τὴν ἐν τῷ συστήματι περιεχομένην, λαμβάνεται αὕτη ἐκ τοῦ περιβάλλοντος. Μετατρέπεται ἑπομένως θερμότης ὑπὸ σταθερὰν θερμοκρασίαν εἰς ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν, ὡς ἐκ τῆς μεταφορᾶς σωμάτων ἀπὸ ἀνωτέραν περιεκτικότητα εἰς κατωτέραν. Τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντιβαῖνον πρὸς τὸ δεύτερον ἀξίωμα τῆς θερμοδυναμικῆς, καθότι συμφώνως πρὸς αὐτὸ μόνον εἰς *κυκλικὸν σύστημα* δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μετατραπῇ θερμότης ὑπὸ σταθερὰν θερμοκρασίαν εἰς ἔργον· δύναται ὅμως τοῦτο κάλλιστα νὰ γίνῃ εἰς μονομερῶς χωρούσας δράσεις. Κατὰ ταῦτα αἱ ἀλύσεις περιεκτικοτήτων παριστῶσι μηχανάς, αἱ ὁποῖαι μετατρέπουν τὴν θερμότητα τοῦ περιβάλλοντος εἰς ἐνέργειαν.

Εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε ὑπολογισμοὺς ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει μόνον τὰ δυναμικὰ ἅλματα:

$$Ag/Ag^{\cdot}_{\text{πυκν.}}\ \text{καὶ}\ Ag\ Ag_{\text{ἀρ.}},$$

τὰ ὁποῖα ἀναφαίνονται παρὰ τὰ ἠλεκτρόδια. Ἐν τούτοις εἰς πλείστας περιπτώσεις τὸ δυναμικὸν ἅλμα, τὸ ὁποῖον ἀναφαίνεται παρὰ τὴν θέσιν ἐπαφῆς τῶν δύο διαλυμάτων (*ἄλυσις ὑγρῶν*), δὲν εἶναι παραβλεπτέον καὶ ὑπολογίζεται ἐκ τοῦ ἀκολούθου συλλογισμοῦ. Τὰ δύο διαφορετικῆς περιεκτικότητος διαλύματα τείνουν νὰ καταλάβουν διὰ διαχύσεως κατάστασιν ἰσορροπίας. Ὁσάκις ὅμως διαχύνεται ἅλας ἐν διαλύματι, τὸ κεκτημένον τὴν μεγαλυτέραν εὐκινησίαν ἰὸν τείνει νὰ προηγηθῇ κατὰ τὴν μετανάστευσιν τοῦ ἑτέρου, ἐπὶ ὀξέων λ. χ. τὸ ὑδρογόνον, ὡς ἔχον τὴν μεγαλυτέραν ἐξ ὅλων τῶν ἰόντων ταχύτητα διαχύσεως. Ἐκ τούτου σχηματίζεται ἀποχωρισμὸς τῶν ἰόντων εἰς τόσον μικρὰν κλίμακα, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἐπιδεκτικὸς σταθμικῆς ἐξελέγξεως, καθ' ὃν τὸ ἐμπρόσθιον στρῶμα διαχύσεως καταλαμβάνεται ἀπὸ τὰ ὑδρογονιόντα. Ἐκ τοῦ θετικοῦ των χαρακτῆρος φορτίζεται τὸ ἀραιότερον διάλυμα θετικῶς, τὸ δὲ πυκνότερον ἀρνητικῶς. Ἕνεκα ὅμως ἠλεκτροστατικῶν ὤσεων γεννᾶται δύναμις ἐνεργοῦσα ἀντιθέτως πρὸς τὴν τάσιν ἀποχωρισμοῦ, ἡ ὁποία ἐπιφέρει ἐπιβράδυνσιν εἰς τὴν πορείαν τῶν ὑδρογονιόντων, ἀντιθέτως δὲ ἐπίσπευσιν τῆς τῶν ἀνιόντων, ἕως οὗ φθάσωμεν εἰς κατάστασιν, ἔνθα καὶ τὰ δύο ἰόντα μεταναστεύουν μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος. Αἱ ἠλεκτροστατικαὶ ὤσεις καὶ ἑπομένως καὶ ἡ διαφορὰ δυναμικοῦ ἐξακολουθοῦν ὑφιστάμεναι, μέχρις ὅτου τὰ δύο διαλύματα γίνουν ὁμογενῆ. Ἡ ἄνισος ταχύτης μεταναστεύσεως τῶν ἰόντων εἶναι ὡς ἐκ τούτου αἰτία ἐμφανίσεως διαφορᾶς δυναμικοῦ ἀνὰ τὴν θέσιν ἐπαφῆς δύο διαφόρου περιεκτικότητος διαλυμάτων. Τὴν ἀναπτυσσομένην ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν ὑπελόγισεν ὁ Nernst ἐκ τῶν ταχυτήτων μεταναστεύσεως. Ἐὰν U εἶναι ἡ ταχύτης μεταναστεύσεως τοῦ κατιόντος καὶ V τοῦ ἀνιόντος, ὑφίσταται ἡ σχέσις:

$$ε = RT\,\frac{U-V}{U+V}\,\ln \frac{c_1}{c_2},$$

ὅπου ε εἶναι ἡ διαφορὰ δυναμικοῦ κατὰ τὴν ὁρικὴν ἐπιφάνειαν δύο διαλυμάτων περιεκτικότητος c_1 καὶ c_2, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὸ αὐτὸ τελείως διεστηκὸς καὶ ἐκ δύο μονοσθενῶν ἰόντων ἀποτελούμενον ἅλας. Ὁ τύπος ἰσχύει μόνον δι' ἅλατα πληροῦντα τὸν περιορισμὸν τοῦτον. Οἱ τύποι δι' ἄλλα ἅλατα δίδοντα πολυσθενῆ ἢ διάφορα ἰόντα εἶναι μᾶλλον πολύπλοκοι καὶ δὲν ἔχουν ἀκόμη κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπολογισθῆ.

Ἡ θεωρία τῆς διαχύσεως ἠλεκτρολυτῶν διδάσκει περαιτέρω ὅτι ἡ διαφορὰ αὕτη τοῦ δυναμικοῦ ἐξαφανίζεται, ἐὰν συνυπάρχῃ εἰς τὸ διάλυμα καὶ ἕτερον ἅλας, τοῦ ὁποίου ἡ περιεκτικότης εἶναι παντοῦ ἡ αὐτή, ἀλλὰ μεγαλυτέρα τῆς τῶν διαλυμάτων. Ὡς ἐκ τούτου χρησιμοποιεῖται συνήθως πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ παράγοντος τούτου ἐνδιάμεσον διάλυμα ἅλατος δίδον κοινὰ κατὰ τὸ δυνατὸν ἰόντα. Οὕτω εἰς τὴν ἄλυσιν

$$Hg \,/\, Hg_2Cl_2 \,/\, Hg_2(NO_3)_2 \,/\, Hg$$

παρεντίθεται κατὰ προτίμησιν καλιονιτρικὸν διάλυμα:

$$Hg/Hg_2Cl_2/KNO_3/Hg_2(NO_3)_2/Hg,$$

τὸ ὁποῖον ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔχει κοινὸν τὸ νιτρικὸν ἰόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐμποδίζει τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τῶν χλωριόντων τοῦ ἑνὸς διαλύματος ἐπὶ τὰ ὑδραργυροϊόντα τοῦ ἑτέρου πρὸς σχηματισμὸν ὑδραργυροχλωριδίου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ συνεπήγετο ἀλλοίωσιν τῆς περιεκτικότητος τοῦ διαλύματος.

Ἀλύσεις περιεκτικοτήτων σχηματίζονται εἰς τὰς πλείστας τῶν ἠλεκτρολυτικῶν ἐργασιῶν καὶ ἰδίως εἰς τὰς ἐργασίας καθαρμοῦ μετάλλων καὶ γαλβανοπλαστικῆς, ὡς ἐκ τῆς συμπυκνώσεως τοῦ διαλύματος παρὰ τὸ ἓν ἠλεκτρόδιον καὶ τῆς ἀραιώσεως παρὰ τὸ ἕτερον. Ἐν περιπτώσει μὴ ἀρκούσης ἀναδεύσεως εἶναι δυνατὸν αἱ ἀλύσεις αὗται νὰ ἀποκτήσουν ἀξιόλογον ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν, ἥτις πρέπει νὰ ὑπερνικηθῇ ἀπὸ τὴν ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν τοῦ πρωτεύοντος κυκλώματος πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προκαλεῖ ἄσκοπον σπατάλην ἐνεργείας, ἐκτὸς τοῦ ὅτι λόγῳ τῆς ἀραιώσεως τῶν ἰόντων γίνεται χειροτέρα ἡ ποιότης τοῦ ἀποθέματος. Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἠλεκτρόδιον εἶναι δυνατὸν νὰ σχηματισθοῦν ἀλύσεις περιεκτικοτήτων, ἐὰν ἡ εἰς τοῦτο κατανομὴ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἶναι ἀνισομερής, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔχει τὸ ἐξαιρετικῶς δυσάρεστον ἀποτέλεσμα νὰ ἐπαναδιαλύεται τὸ ἤδη ἐναποτεθειμένον μέταλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. Bein* Elemente und Akkumulatoren 1908.— *Abbegg, Auerbach, Luther* Messungen elektromotorischer Kräfte galvanischer Ketten mit wasserigen Elektrolyten 1911 — *A. Findlay* Der osmotische Druck 1914 — *M. Trautz*. Galvanische Elemente 1918 — *H. Danneel* Theoretische Elektrochemie 1920.—*F. Foerster* Elektrochemie Wasseriger Lösungen 1924 —*M. Le Blanc* Lehrbuch der Elektrochemie 1925 - *W. Nernst* Theoretische Chemie 1926.

ΑΝΤ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ

Digitized by Google

— **ἄλυσις ὑγρῶν** *[Φυσ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω σειρὰ ἠλεκτρολυτῶν παράγουσα ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα χάρις εἰς τὴν διάφορον περιεκτικότητα αὐτῶν.

Εἰς τὴν ἄλυσιν

$$\mathrm{Hg / Hg_2Cl_2 / 0{,}1\,n\,KCl \overset{I}{/} 0{,}01\,n\,KCl \overset{II}{/} 0{,}01\,n\,HCl \overset{III}{/}}$$

$$\mathrm{\overset{III}{/} 0{,}1\,n\,HCl \overset{IV}{/} 0{,}1\,n\,KCl / Hg_2Cl_2 / Hg}$$

ἕνεκα τῆς συμμετρικῆς διατάξεως τῶν δύο περάτων, τὰ παρὰ ταῦτα ἀναφαινόμενα δυναμικὰ ἅλματα ἀντισταθμίζονται, πρὸς ὑπολογισμὸν δὲ παραμένουν μόνον τὰ εἰς τὰ σημεῖα ἐπαφῆς τῶν ὑγρῶν σχηματιζόμενα. Ἐπειδὴ ἀφ' ἑτέρου σημασίαν διὰ τὴν γένεσιν τοῦ δυναμικοῦ κέκτηνται οἱ λόγοι μόνον τῶν ὠσμωτικῶν πιέσεων ἢ τῶν περιεκτικοτήτων καὶ οὐχὶ αἱ ἀπόλυτοι αὐτῶν τιμαί, ἀντισταθμίζονται καὶ τὰ δυναμικὰ ἅλματα II καὶ IV. Ὑπολείπονται πρὸς ὑπολογισμὸν μόνον τὰ δυναμικὰ ἅλματα I καὶ III. Ταῦτα ὑπολογίζονται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διαφόρου ταχύτητος μεταναστεύσεως τῶν ἰόντων τοῦ πυκνοτέρου διαλύματος, εἰς τὸ ὁποῖον φαινόμενον ὀφείλεται καὶ ἡ γένεσις τῆς ἠλεκτρεγερτικῆς δυνάμεως (βλ. ἀνωτέρω *ἄλυσις περιεκτικοτήτων*). ΑΝΤ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ

— **ἄλυσις** *[Στρατ.]*. Μέχρι τοῦ 1915, ἐγίνετο χρῆσις τοῦ ὅρου *ἄλυσις* ἐν τῇ Στρατιωτικῇ Τακτικῇ, σήμερον ὅμως τοιοῦτος ὅρος δὲν ὑπάρχει. Κατὰ τὴν μέχρι τοῦ 1915 ἐποχήν, ἄλυσις ἐκαλεῖτο ἡ πρώτη γραμμὴ τοῦ ἀκροβολιστικοῦ σχηματισμοῦ, ἡ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀποκληθεῖσα ἄλυσις ἀκροβολιστῶν, γραμμὴ μάχης, γραμμὴ πυρός, ἢ τμήματα ἐμπλοκῆς, καὶ πρὸς ἣν ἰσοδυναμεῖ, τρόπον τινά, τὸ σημερινὸν *κλιμάκιον πυρὸς* τοῦ Πεζικοῦ. (Περὶ *ἁλύσεως ἀκροβολιστῶν* βλ. λ. ἀκροβολιστικὸς *σχηματισμός*.) Ν. ΚΛΑΔΑΣ

— **ἄλυσις κινητικὴ** καὶ — **μηχανική**· βλ. κινητικὴ ἄλυσις.

— **ἄλυσις πλανητικὴ** *[Θεοσ.]*. Σύστημα σφαιρῶν ἀπαρτιζουσῶν ἓν πλανητικὸν σύστημα. Ἡ πλανητικὴ ἄλυσις περιλαμβάνει ἑπτὰ σφαίρας, ὧν ἡ ὕλη εὑρίσκεται εἰς διαφόρους βαθμοὺς πυκνότητος. Ἐπὶ τούτων ἐξελίσσεται ἡ ζωή. Ἡ γενικὴ ἀρχὴ ἡ διέπουσα τὴν ἐξέλιξιν ἐν γένει τῆς ζωῆς συνίσταται εἰς βαθμιαίαν διείσδυσιν τῆς ζωῆς ἐντὸς τῆς ὕλης *(ἕλιξιν)* καὶ μετὰ ταῦτα βαθμιαίαν ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς ὕλης *(ἐξέλιξιν)*.

Ἡ ὕλη ἐξ ἧς ἀποτελεῖται ἓν σύμπαν δὲν εἶναι μόνον ἡ εἰς τὰς αἰσθήσεις μας ὑποπίπτουσα· ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι βαθμοὶ πυκνότητος, ὅπως ὁ τῆς *ἀστρικῆς νοητικῆς* (κατωτέρας καὶ ἀνωτέρας), *βουδδικῆς, ἀτμικῆς* καὶ *ὕλης*. Τὰ βασίλεια δὲ τῆς φύσεως εἶναι κατὰ τὴν Θεοσοφίαν ἑπτά: πρῶτον, δεύτερον, τρίτον στοιχειακόν, ὀρυκτόν, φυτικόν, ζωϊκὸν καὶ ἀνθρώπινον.

Κατὰ τὸ γενικὸν σχέδιον τῆς ἐξελίξεως, ἡ θεία πνοὴ ζωογονεῖ τὰ διάφορα ὄντα τοῦ πρώτου βασιλείου, τοῦ ὀλιγώτερον πυκνοῦ, μετὰ ταῦτα τοῦ δευτέρου, τοῦ περισσότερον πυκνοῦ καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, διαφοριζομένη, ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς τὸ ἀνώτατον ὅριον τῆς πυκνότητος τῆς ὕλης, ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὸ βασίλειον τῶν ὀρυκτῶν. Ἡ μέχρι τοῦ βασιλείου τῶν ὀρυκτῶν κάθοδος τῆς θείας πνοῆς, ἀποτελεῖ τὸ *κατιὸν* τόξον τῆς ἐξελίξεως (καλούμενον καὶ ἁπλῶς: *ἕλιξις*). Τὸ πνεῦμα ἐπενδύεται δι' ὕλης πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξασκήσεώς του διὰ νὰ δέχηται ἐντυπώσεις διὰ μέσου τῆς ὕλης ταύτης. Τὸ *ἀνιὸν* τόξον τῆς ἐξελίξεως τῆς ζωῆς, χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἔτι πληρεστέρας διαφορίσεως τῆς ζωῆς. Παρατηρεῖται ὅμως ἐκ παραλλήλου καὶ τάσις πρὸς τὴν πνευματοποίησιν τῆς ζωῆς, ἐγκαταλειπομένης βαθμηδὸν τῆς ὑλικότητος. Τὸ πνεῦμα ἐξασκεῖται νὰ κυριαρχήσῃ τῆς ὕλης καὶ νὰ θεωρήσῃ ταύτην ὡς ἁπλῆν ἔκφρασιν ἑαυτοῦ. Τὸ τελευταῖον τμῆμα τοῦ ἀνιόντος τόξου σημειοῖ τὸ τέρμα τῆς διαφορίσεως, συγχρόνως μὲ τὴν τάσιν πρὸς τὴν ἑνότητα καὶ τὴν ὑψηλὴν πνευματικότητα. Εἰς τὸ στάδιον τοῦτο, τὸ πνεῦμα, ἐκμαθὸν τὸν τρόπον τῆς συλλογῆς ἐντυπώσεων καὶ τῆς ἐκφράσεως μέσῳ τῆς ὕλης, καὶ ἀφυπνίσαν ἁπάσας τὰς λανθανούσας ἐν ἑαυτῷ ἰδιότητας, μανθάνει νὰ θέτῃ τὰς ἰδιότητας ταύτας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Θεότητος.

Εἰς τὸν γενικὸν τοῦτον κανόνα ὑπόκεινται καὶ αἱ σφαῖραι, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται μία πλανητικὴ ἄλυσις. Κατέρχονται βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς ὀλιγώτερον εἰς τὴν περισσότερον πυκνὴν ὕλην, διὰ νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν κάθοδον τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐξελισσομένης ζωῆς εἰς τὴν περισσότερον πυκνὴν ὕλην, διὰ νὰ ἐπανεξέλθωσι ταύτης, μετὰ τῆς ζωῆς, ἀποκτησάσης πλέον τὴν ἀπαιτουμένην πεῖραν.

Ἂν ὀνομάσωμεν διὰ τῶν γραμμάτων, Α.Β.Γ.Δ. Ε.Ζ.Η. τὰς ἑπτὰ σφαίρας ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἑκάστη ἄλυσις, θὰ πληροφορηθῶμεν ὅτι εἰς τὴν πρώτην ἄλυσιν, αἱ σφαῖραι Α καὶ Η ἀπαρτίζονται ἐξ ἀτμικῆς ὕλης, αἱ Β καὶ Ζ ἐκ βουδδικῆς τοιαύτης, αἱ Γ καὶ Ε ἐξ ἀνωτέρας νοητικῆς καὶ ἡ Δ ἐκ κατωτέρας νοητικῆς. Εἰς τὴν δευτέραν ἄλυσιν, αἱ σφαῖραι Α καὶ Η ἀποτελοῦνται ἐκ βουδδικῆς ὕλης, δηλαδὴ κατὰ ἕνα βαθμὸν πυκνοτέρας τῆς ὕλης τῆς πρώτης ἁλύσεως, αἱ Β καὶ Ζ ἐξ ἀνωτέρας νοητικῆς, αἱ Γ καὶ Ε ἐκ κατωτέρας νοητικῆς καὶ ἡ Δ ἐξ ἀστρικῆς ὕλης. Εἰς τὴν τρίτην ἄλυσιν αἱ Α καὶ Η ἀποτελοῦνται ἐξ ἀνωτέρας νοητικῆς ὕλης, αἱ Β καὶ Ζ ἐκ κατωτέρας νοητικῆς, αἱ Γ καὶ Ε ἐξ ἀστρικῆς καὶ ἡ Δ ἐκ φυσικῆς ὕλης. Προκειμένου περὶ τοῦ πεδίου ἐξελίξεως τῆς γῆς, ἡ Δ σφαῖρα τῆς τρίτης ἁλύσεως (ἀποτελουμένη ἐκ φυσικῆς ὕλης, δηλ. ὁρατῆς εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, εἴτε ἀμέσως εἴτε διὰ τηλεσκοπίου) εἶναι ἡ Σελήνη, ἣν πρὸ πολλοῦ ἐγκατέλιπεν ἡ ἐξελισσομένη ζωή. Εἰς τὴν τετάρτην ἄλυσιν, αἱ σφαῖραι Α καὶ Η ἀποτελοῦνται ἐκ κατωτέρας νοητικῆς ὕλης, αἱ Β καὶ Ζ ἐξ ἀστρικῆς καὶ αἱ ΓΔΕ ἐκ φυσικῆς ὕλης. Προκειμένου πάλιν περὶ τοῦ πεδίου τῆς ἐξελίξεως τῆς Γῆς μας, ἡ ὡς ἄνω περιγραφεῖσα ἄλυσις εἶναι ἡ ἡμετέρα πλανητικὴ τοιαύτη, ἐφ' ἧς ἐξελίσσεται ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότης καὶ τὰ λοιπὰ γνωστὰ βασίλεια. Τὸ ἐπὶ ταύτης ἐξελισσόμενον κῦμα τῆς ζωῆς ἔχει ἀνάγκην, διὰ τὴν ἀνάπτυξίν του, ἑπτὰ σφαιρῶν ἐξ ὧν αἱ τρεῖς ἀποτελοῦνται ἐκ φυσικῆς ὕλης, ἡ Γ=Ἄρης, ἡ Δ=ἡ Γῆ καὶ ἡ Ε=ὁ Ἑρμῆς. Αἱ τέσσαρες ὑπόλοιποι ἀποτελοῦνται ἐξ ἀοράτου ὕλης. Περιστρέφονται περὶ τὸν Ἥλιον ὡς καὶ αἱ τρεῖς πρῶται. Ἡ διὰ τῆς ἀποκρυφιστικῆς μεθόδου ἐξέτασις ἑνὸς πλανήτου ἐκ φυσικῆς ὕλης, π. χ. τῆς Γῆς, ἀποδεικνύει ὅτι οὗτος ἀποτελεῖται ἐξ ὕλης φυσικῆς, περιβαλλομένης ἀλλὰ καὶ διεισδυομένης δι' ἀστρικῆς ὕλης, περιβαλλομένης ἐπίσης διὰ κατωτέρας νοητικῆς ὕλης, ἥτις καὶ διεισδύει ἐντὸς τῶν δύο πρώτων καὶ τοῦ συνόλου ἐπίσης περιβαλλομένου καὶ διεισδυομένου δι' ἀνωτέρας νοητικῆς ὕλης.

Τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἐξελισσόμενον σήμερον κῦμα τῆς ζωῆς περιλαμβάνει τὰ τρία στοιχειακὰ βασίλεια κατὰ τὰ βασίλεια τῶν ὀρυκτῶν, τῶν φυτῶν, τῶν ζῴων καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἐξελισσομένη ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρωπότης εὑρίσκεται εἰς τὸ τέλος τῆς πέμπτης φυλῆς (τῆς 5ης κυρίας φυλῆς), ἤτοι εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ἐξελίξεώς της. Ἡ πλήρης ἐξέλιξις συντελεῖται διὰ τοῦ διαδοχικοῦ σχηματισμοῦ ἑπτὰ κυρίων φυλῶν ἢ ῥιζῶν-φυλῶν, ὧν ἑκάστη ὑποδιαιρεῖται εἰς ἑπτὰ ὑποφυλάς. Ἡ ἀναγκαία περίοδος χρόνου διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ὑπὸ τῶν ἑπτὰ ῥιζῶν-φυλῶν καλεῖται κοσμικὴ περίοδος. Ὑπολείπεται συνεπῶς εἰς τὴν ἀνθρωπότητα νὰ ἐκτελέσῃ ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἔργον τῆς 6ης καὶ 7ης ὑποφυλῆς τῆς 5ης κυρίας φυλῆς, καὶ τὸ τεράστιον ἔργον τῆς 6ης καὶ 7ης κυρίας φυλῆς μετὰ τῶν ἑπτὰ δι' ἑκάστην ὑποδιαιρέσεων. Κατὰ τὸ τέλος τῆς 7ης ὑποφυλῆς τῆς 7ης κυρίας φυλῆς ἢ ῥίζης-φυλῆς, τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἔργον τῆς ἀνθρωπότητος θὰ ἔχῃ λήξει. Τὸ κῦμα τῆς ζωῆς θὰ μεταφερθῇ εἰς ἕτερον πλανήτην, τὸν Ἑρμῆν, ἐφ' οὗ θὰ συνεχίσῃ τὸ ἑπόμενον στάδιον τῆς ἐξελίξεως. Ἐκεῖ θὰ μεταφερθῇ τὸ κῦμα ζωῆς μεθ' ὅλων τῶν ὑποδιαιρέσεών του, ἀπὸ τοῦ πρώτου στοιχειακοῦ βασιλείου μέχρι τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς τὸ ἀνθρώπινον βασίλειον θὰ σχηματισθῶσιν ἑπτὰ κύριαι φυλαί, μετὰ ἑπτὰ ὑποφυλῶν ἑκάστη. Ἑκάστη φυλή, χάρις εἰς τὴν ὑφὴν τῶν ὁρατῶν σωμάτων της, θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ νέων τύπων, νέας ἐκφράσεως τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς δραστηριότητος. Ὅταν λήξῃ τὸ ἔργον τοῦ κύματος τῆς ζωῆς, ἐπὶ τοῦ Ἑρμοῦ, τοῦτο θὰ μεταφερθῇ εἰς τὸν ἑπόμενον πλανήτην, εἰς τὸν Ζ, ἀποτελούμενον ἐξ ἀστρικῆς ὕλης, συνεπῶς δὲν θὰ ὑπάρχωσιν ἐπ' αὐτοῦ μορφαὶ φυσικαὶ διὰ τὴν ἐξελισσομένην ζωήν. Ἡ ζωὴ θὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον της διὰ μορφῶν ἐξ ἀστρικῆς ὕλης ἢ ἐξ ὕλης τῶν ἀνωτέρων πεδίων (κατωτέρας καὶ ἀνωτέρας νοητικῆς). Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἔργου της ἐπὶ τῆς σφαίρας ἢ πλανήτου Ζ, ἡ ζωὴ θὰ μεταφερθῇ ἐπὶ τοῦ πλανήτου Η (τοῦ τελευταίου τῆς ἁλύσεως) ἀποτελουμένου ἐκ κατωτέρας νοητικῆς ὕλης· ἡ ἐξέλιξις θὰ συνεχισθῇ διὰ μορφῶν ἐκ νοητικῆς ὕλης (κατωτέρας καὶ ἀνωτέρας), μετὰ δὲ τὸ πέρας ταύτης, ἡ ζωὴ θὰ συνεχισθῇ ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ πλανήτου Α.

Ἡ ἀπὸ τοῦ πλανήτου Α ἀρχομένη ἐξέλιξις τοῦ κύματος τῆς ζωῆς, ἡ συνεχιζομένη βαθμηδὸν διὰ τῶν πλανητῶν Β.Γ.Δ.Ε. καὶ Ζ, καλεῖται «*Γῦρος*». Εἰς τὸ σύστημα αὐτὸ τῶν 7 σφαιρῶν, τὸ κῦμα τῆς ζωῆς θὰ ἐκτελέσῃ ἑπτὰ πλήρεις γύρους, οἵτινες ἀποτελοῦσι μίαν πλανητικὴν ἄλυσιν, πρὶν ἐγκαταλείψῃ τὸ σύστημα τοῦτο τῶν σφαιρῶν διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς ἕτερον σύστημα ἐξ ἑπτὰ σφαιρῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν ἑπομένην πλανητικὴν ἄλυσιν. Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ἐξελίξεως τῆς ζωῆς, κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς πλανητικῆς ἁλύσεως, εἶναι ὅτι ἓν βασίλειον, κατὰ τὸ τέλος τῆς ἁλύσεως ἀνέρχεται κατὰ ἕνα βαθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν, δηλαδὴ φθάνει εἰς τὸ στάδιον ἐξελίξεως τοῦ ἑπομένου. Π. χ. τὸ βασίλειον, ὅπερ ἤρχισε τὴν ἐξέλιξίν του ἐπὶ τοῦ πλανήτου Α τοῦ πρώτου γύρου μιᾶς πλανητικῆς ἁλύσεως, ὡς ζωϊκὸν βασίλειον, θὰ ἀποβῇ ἀνθρώπινον βασίλειον ἐπὶ τοῦ πλανήτου Ε τοῦ 7ου γύρου τῆς αὐτῆς πλανητικῆς ἁλύσεως. Τὸ βασίλειον τῶν φυτῶν τοῦ πλανήτου Α τοῦ πρώτου γύρου τῆς αὐτῆς πλανητικῆς ἁλύσεως, θὰ ἐξελιχθῇ ὡς βασίλειον ζῴων κατὰ τὸ τέλος τῆς πλανητικῆς ἁλύσεως.

Τὰ ἀνωτέρω δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τὸν ἑξῆς πίνακα:

Ἑπτὰ ὑποφυλαί=Μία κυρία φυλή.
Ἑπτὰ κύριαι φυλαί=Μία κοσμικὴ περίοδος.
Ἑπτὰ κοσμικαὶ περίοδοι=Εἷς γῦρος
Ἑπτὰ γῦροι=Μία πλανητικὴ ἄλυσις
Ἑπτὰ πλανητ. ἁλύσεις=Ἓν σύστημα ἐξελίξεως.

Ἡ ἄλυσις εἰς ἣν ἀνήκουσιν ὁ Ἄρης, ἡ Γῆ καὶ ὁ Ἑρμῆς, εἶναι ἡ 4η τοιαύτη, καὶ καλεῖται, εἰς τὴν Θεοσοφίαν, *γήϊνος πλανητικὴ ἄλυσις*. Χαρακτηρίζεται δὲ διὰ τριῶν πλανητῶν ἐκ φυσικῆς ὕλης, δύο ἐξ ἀστρικῆς ὕλης καὶ δύο ἐκ κατωτέρας νοητικῆς τοιαύτης. Ἡ 3η πλανητικὴ ἄλυσις, ἣν ἐγκατέλιπε πρὸ πολλοῦ τὸ κῦμα τῆς ζωῆς, ἀπηρτίζετο ἐξ ἑνὸς μόνον πλανήτου ἐκ φυσικῆς ὕλης, τῆς Σελήνης (ἐξ οὗ καὶ *σεληνιακὴ ἄλυσις* καλεῖται αὕτη), ἐκ δύο πλανητῶν ἐξ ἀστρικῆς ὕλης, δύο ἐκ κατωτέρας νοητικῆς καὶ δύο ἐξ ἀνωτέρας νοητικῆς. Τὸ κῦμα τῆς ζωῆς ἦτο ἐκεῖ ἐν καθυστερήσει κατὰ ἓν βασίλειον, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν γηΐνην ἄλυσιν. Ἡ 5η ἄλυσις θὰ ἔχῃ τὴν σύστασιν, ὡς πρὸς τοὺς πλανήτας, τῆς 3ης τοιαύτης. Τὸ κῦμα ὅμως τῆς ζωῆς θὰ εἶναι ἐξειλιγμένον κατὰ ἓν βασίλειον ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν γηΐνην ἄλυσιν. Ὁ ἐκ φυσικῆς ὕλης πλανήτης τῆς ἁλύσεως ταύτης θὰ ἀπαρτισθῇ, κατὰ τὴν Θεοσοφίαν, ἐκ τῶν μεταξὺ τοῦ Ἄρεως καὶ Διὸς εὑρισκομένων σήμερον ἀστεροειδῶν. Ἡ 2α καὶ 6η πλανητικαὶ ἁλύσεις ἀπαρτίζονται ἐκ 2 σφαιρῶν (Α καὶ Ε) ἐκ βουδδικῆς ὕλης, δύο (Β καὶ Ζ) ἐξ ἀνωτέρας νοητικῆς, δύο (Γ καὶ Δ) ἐκ κατωτέρας νοητικῆς καὶ μιᾶς (Δ) ἐξ ἀστρικῆς ὕλης. Ἡ 1η καὶ 7η πλανητικαὶ ἁλύσεις θὰ ἔχωσι δύο σφαίρας (Α καὶ Ε) ἐξ ἀτμικῆς ὕλης, δύο (Β καὶ Ζ) ἐκ βουδδικῆς ὕλης, δύο (Γ καὶ Δ) ἐξ ἀνωτέρας νοητικῆς καὶ μία (Δ) ἐκ κατωτέρας νοητικῆς ὕλης.

Ἐν τῷ ἡλιακῷ συστήματι ὑπάρχουσιν ἑπτὰ συστήματα ἐξελίξεως, ἅτινα, κατὰ ὡρισμένην φάσιν τῆς ἐργασίας των, ἔχουσιν ἀνάγκην ἑνὸς φυσικοῦ πλανήτου. Τὰ συστήματα ἐξελίξεως εἰς ἃ ἀνήκουσιν οἱ πλανῆται Ἥφαιστος, Ζεύς, Κρόνος καὶ Οὐρανὸς εὑρίσκονται εἰς τὴν 3ην ἄλυσιν, δηλ. ἐν καθυστερήσει κατὰ μίαν ἄλυσιν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Γῆν. Τὸ σύστημα ἐξελίξεως τοῦ Ποσειδῶνος εὑρίσκεται εἰς τὴν 4ην ἄλυσιν (εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν μὲ τὴν Γῆν), τῆς δὲ Ἀφροδίτης εἰς τὴν 5ην ἄλυσιν, ἤτοι ὑπερτερεῖ κατὰ 1ην πλήρη ἄλυσιν, συνεπῶς τὸ ἐπὶ ταύτης πλέον ἐξειλιγμένον βασίλειον, τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τῆς γηΐνης ἁλύσεως, ἀποτελεῖται ἀπὸ ὄντα λίαν ἐξειλιγμένα, ἀντιστοιχοῦντα εἰς τοὺς Μανοῦ, Βούδδας, Χριστούς, Διδασκάλους κλπ. ἀρχηγοὺς τῆς ἐξελίξεως. [Βλ. καὶ Précis de Théosophie, ὑπὸ *C. K. Leadbeater*. First Principles of Theosophy ὑπὸ *C. Jinarajadasa*. Ἡ Ἀρχαία Σοφία ὑπὸ *Dr. Annie Besant*, ἑλληνικὴ μετάφρασις *Ι. Π. Χ.*] Β. Δ. ΚΡΙΜΠΑΣ

— **ἄλυσις** *[Ἀποκρυφ.]*. Τὸ σύνολον τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα μᾶς παρουσιάζει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐν τῷ σύμπαντι ἰσορροπίας τῶν ἀντιθέσεων, εἶναι ἡ πλήρωσις τοῦ μεγάλου ἔργου τῶν ἀλχημιστῶν, καθ' ὃ πάντα τὰ ἐν τῇ Φύσει ἀπαρτίζουσιν ἓν ὅλον. Αἱ μορφαὶ τῆς ἑπταστόλου φύσεως ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐγένοντο ἀντικείμενον ἐρεύνης. Οὕτως ἔχομεν: τὴν τοῦ πέρατος καὶ τοῦ ἀπείρου, τὴν τοῦ περιττοῦ καὶ τοῦ ἀρτίου, τὴν τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ πλήθους, τὴν τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος, τὴν τοῦ ἠρεμοῦντος καὶ τοῦ κινουμένου, τὴν τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους, τὴν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τὴν τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ, τὴν τῆς φιλότητος καὶ τοῦ νείκους, τὴν τῆς ἕλξεως καὶ τῆς ὠθήσεως, τὴν τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀντιστάσεως, τὴν τῆς κεντρομόλου καὶ κεντρόφυγος δυνάμεως, τὴν τῆς πλημμυρίδος καὶ τῆς ἀμπώτιδος, τὴν τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ μέλανος, τὴν τοῦ πεπρωμένου καὶ τοῦ αὐτεξουσίου κ.λ.π.

Τὰ ποικίλα αὐτὰ ὀνόματα τῶν δύο συνθεμάτων τοῦ «ἑνιαίου δράκοντος», ὡς ἔλεγον οἱ ἀλχημισταί, μᾶς δεικνύουσιν ὅτι τὸ ὄχημα τῆς ζωῆς εἶναι οὐσία καὶ ἰσχὺς συγχρόνως, διὰ δὲ τῆς ἐν τῇ διπλῇ ζωῇ ἑπομένης διττῆς πολώσεώς του δημιουργεῖ, ζωογονεῖ καὶ ἀνανεοῖ πάντα τὰ ὄντα, ἅπερ, κατὰ τὸν Μέσμερον, λούονται ἐν τῷ αὐτῷ κοσμικῷ ῥευστῷ. Τὸ ῥευστὸν τοῦτο εἶναι ἡ *ἄλυσις* ἡ συνδέουσα τὰ δύο συνθέματα καὶ ἡ ἑνοῦσα τὰς δύο ἀντιτιθεμένας πρὸς ἀλλήλας συστοιχίας.

Ἡ ἄλυσις αὕτη κατονομάζεται διαφόρως ἐν ἑκάστῳ ἀποκρυφολογικῷ κλάδῳ.

Α'. Μαγνητικὴ ἄλυσις, ἐν ᾗ διακρίνομεν τὸ ἐνεργοῦν τὴν μαγνητικὴν ὑποβολὴν πρόσωπον καὶ τὸ ὑφιστάμενον αὐτὴν καὶ τῆς ὁποίας ὁ καλὸς σχηματισμὸς ὁμοιάζει πρὸς δίνην παρασύρουσαν καὶ ἀπορροφῶσαν τὰ πάντα, καθόσον γεννᾷ ῥεῦμα ἰδεῶν παράγον τὴν πίστιν καὶ παρασῦρον μέγαν ἀριθμὸν βουλήσεων εἰς κύκλον ἐκδηλώσεων κεχαραγμένων ὑπὸ τῶν πράξεων.

Β'. Πνευματικὴ ἄλυσις, εἰς ἣν ὡσαύτως διακρίνομεν (τὴν ἐνέργειαν, τὸ πάθος καὶ τὴν ἰσορροπίαν τῶν δύο αὐτῶν ἀντιθέσεων) τὸ τεχνικῶς ὀνομαζόμενον Od—Ob καὶ Aour (βλ. αἰώρησις).

Γ'. Μαγικὴ ἄλυσις, ἧς τὸ μυστικὸν συνοψίζεται ἐν τῷ ἑξῆς ἀφορισμῷ:

«Πλάσσον σημεῖόν τι σταθερὸν ἢ λάβε στήριγμα,

Digitized by Google

ἐφ' οὗ ἵδρυσον τὴν ψυχολογικὴν συστοιχίαν καὶ ἐκ τοῦ ἐκλεγέντος σημείου ὡς κέντρου ἀκτινοβόλησον διὰ μέσου τοῦ κόσμου ἀστρικὸν φῶς κατευθυνόμενον ὑπὸ θελήσεως σαφῶς καθωρισμένης καὶ διατετυπωμένης». Εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ρήτρας τοῦ Henry Khunrath «Coagula—Solve», ὅπερ ἐμφαίνει «συγκέντρωσον τὸ ρευστὸν εἰς μεγάλην πυκνότητα πρὸς τὸ ἰσορροποῦν κέντρον καὶ διάλυσον ἢ ἔκτεινον αὐτὸ ἐνδυναμωμένον καὶ ὑποτεταγμένον εἰς τὴν θέλησίν σου καὶ ἐξακόντισον πρὸς τὸ σκοπούμενον ὑποκείμενον».

Δ') Πλανητικὴ ἄλυσις, ἥτις δεικνύει ὅτι ὁλόκληρος ἡ ζωὴ ἐξελίσσεται καθ' ὡρισμένους κύκλους ἐπικοινωνοῦντας ἀλλήλοις (βλ. ἀνωτ. ἄλυσις πλανητική).

Ε') Ἡ τῶν ἀποκρύφων ἑταιρειῶν. Ταύτῃ ἑνοῦται, ἢ μᾶλλον ἀποτελεῖ ὑποδιαίρεσιν, ἡ *τεκτονικὴ ἄλυσις*, ἧς οἱ κρίκοι *(τέκτονες)* συγκλείονται προσαρμοζόμενοι ἀλλήλοις, ὅπως ἀποτελέσωσιν ἓν ὅλον διὰ συμβολικῆς τελετουργίας, ἧς γίνεται χρῆσις μετὰ τὸ κλείσιμον τῶν ἐργασιῶν, α') ὅταν νέος τις κρίκος συνδεθῇ (ἀμύητος μυηθῇ τὰ τῆς τεκνονικῆς), β') ὅταν ἀνακοινῶται τὸ ἑξαμηνιαῖον σύνθημα, γ') πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἐκ τῶν ἔνδον ἀγάπης τῶν τεκτόνων σχηματίζεται ἐν ἐπισήμοις στιγμαῖς καὶ θραύεται ἐν περιπτώσει θανάτου ἀδελφοῦ τινος ἐπὶ τοῦ τάφου κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐνταφιάσεως. Ἡ τελετὴ αὕτη γίνεται ὅπως παραστήσῃ τὴν ἀμοιβαίαν ἀλληλεγγύην καὶ τὸ κοινὸν ἰδεῶδες τῶν ἀδελφῶν.

Ὁ σχηματισμὸς τῆς τεκτονικῆς ἀλύσεως εἶναι τὸ σπουδαιότερον τῶν συμβόλων τῆς ἐλευθέρας τεκτονικῆς. Καθιερώθη τὸ πρῶτον τὴν 28 Φεβρουαρίου 1778 ἐν Μαγδεμβούργῳ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς νέας Στοᾶς «*Εὐτυχίας*» ὑπὸ τοῦ *Σεβασμίου* αὐτῆς δουκὸς τῆς Βρουνσβίγης. Παλαιὸν τεκτονικὸν ᾆσμα διδάσκει τὸν τρόπον τῆς ἀλύσεως· «οἱ ἀδελφοί, λέγει, ἑνοῦσι τὰς χεῖρας σταυροειδῶς, ἕκαστος δὲ τούτων κρατεῖ τὴν δεξιὰν τοῦ πλησίον του διὰ τῆς ἀριστερᾶς πρὸς συντέλεσιν ἀλύσεως συνεχοῦς καὶ ἀδιαρρήκτου». Αὕτη δὲ εἶναι στερεά, ὁπόταν οἱ κρίκοι της εἶναι ἰσχυροὶ καὶ ἡ ἰσχύς της βασίζηται ἐπὶ τῆς ἀγάπης, τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν ἀδελφῶν. Ὡς δὲ οἱ κρίκοι τῆς ἀλύσεως δέον νὰ εἶναι ἴσοι καὶ ὅμοιοι, οὕτω καὶ οἱ τέκτονες θεωροῦν ἀλλήλους ἴσους καὶ ἀνιδιοτελῶς ὑπηρετοῦσι τὸ *μέγα Πᾶν*.

Ἡ παγκόσμιος ἄλυσις. — Ὁ ἄνθρωπος μελετῶν τοὺς νόμους τῆς φύσεως ἐξικνεῖται εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀπείρου ὡς τῆς συνενούσης τὸ σύμπαν συνεχοῦς οὐσίας, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ὀφείλει νὰ καταδαμάσῃ τὰ πάθη του καὶ νὰ ποιῆσηται καλὴν χρῆσιν τῶν μέσων διὰ τῶν ὁποίων ὁ ὁρατὸς κόσμος ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ ἀοράτου. Τὰ μέσα δὲ ταῦτα εἶναι αἱ αἰσθήσεις, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος, ὡς μικρογραφία τοῦ Σύμπαντος, ἀντιλαμβάνεται τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἑνιαίου παντός. Πᾶσαι ὅμως αἱ αἰσθήσεις δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν ν' ἀπαρτίσωσι τὴν παγκόσμιον ἄλυσιν, ἀλλὰ μόνον ὅσαι κέκτηνται δημιουργικὴν ἰδιότητα καὶ κυριαρχοῦσι τῆς βουλήσεως, ἥτις κατὰ τὸν Rochas εἶναι ἀναπόφευκτος συνέπεια τοῦ αὐτεξουσίου. Τοιαῦται αἰσθήσεις εἶναι ἡ ὅρασις, ἡ ἀκοή, ἡ ἀφή.

Ὁ *διὰ τῆς ὁράσεως* σχηματισμὸς ἀλύσεως, ὁ καὶ ἄλλως ἐπιλεγόμενος ὁ διὰ *τῶν σημείων*, ἐμφαίνει ὁμάδα ἀτόμων (universitas personarum), κοινότητα, ἑταιρείαν, σύλλογον ἢ σωματεῖον (corpora ἢ collegia) διαμορφωθέντα εἰς ἰδίαν νομικὴν προσωπικότητα καὶ κοινῇ ἀποφάσει ἀποδεχθέντα χάριν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ σημεῖόν τι, δι' οὗ συνδέονται τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν ἄτομα πρὸς ἄλληλα οὕτως, ὥστε κατὰ πλάσμα (fictio) νὰ παρουσιάζηται ἡ ὁμὰς ὡς ἓν πρόσωπον. Παραδείγματα τοιούτων σημείων εἶναι:

1) *Τὸ τοῦ σταυροῦ*, δι' οὗ οἱ Χριστιανοὶ ἐπικοινωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν ἦτο μόνον ἁπλοῦν γνώρισμα ὁμοθρήσκων, ἀλλὰ εἶχε τοιαύτην μαγνητικὴν δύναμιν, ὥστε καὶ ἁπλῆ προβολὴ ἢ μίμησις ἤρκει ὅπως προσηλυτίσῃ καὶ προσθέσῃ καὶ ἑτέρους κρίκους εἰς τὴν *παγκόσμιαν χριστιανικὴν ἄλυσιν*.

2) *Ὁ ὑπὸ τὸν ἥλιον γνώμων*, δι' οὗ οἱ τέκτονες τῆς ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος ἐδείκνυον εἰς τοὺς τυχὸν ἔναντι αὐτῶν ἱσταμένους ἀγνώστους ἀδελφούς των, ὅτι προετίμων νὰ τοὺς ἀποκοπῇ ἡ κεφαλὴ ἢ νὰ προδώσωσι τὸ μυστικόν, ὅπερ τοὺς διέκρινε τῶν λοιπῶν συνανθρώπων των καὶ τοὺς συνέδεε μετὰ τοῦ τάγματος.

3) *Τὸ σημεῖον τοῦ μικροκόσμου*, ὅπερ οἱ μάγοι ἐποίουν τείνοντες τοὺς πέντε δακτύλους κ.λ.π. (βλ. **Ἀστὴρ** *φλογοβόλος*). Τὸ σημεῖον τοῦτο κατὰ τὸν Levi εἶναι τὸ σύμβολον τῶν ἰδιοτήτων τῆς ἀπεικονιζομένης ἰδέας.

Ὁ *διὰ τῆς ἀκοῆς* σχηματισμὸς παγκοσμίου ἀλύσεως ὀνομάζεται καὶ ὁ *διὰ τοῦ λόγου*. Ἡ μαγικὴ ἄλυσις τοῦ λόγου ἐξεικονίζετο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διὰ τῶν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Ἑρμοῦ ἐξερχομένων χρυσῶν ἀλύσεων, αἵτινες ἀπεικονίζουσι τὸν διαπλάττοντα τὴν ὑψίστην διανόησιν λόγον ἐν μέσῳ τῶν ἀκατεργάστως συγκροτουμένων ὁμίλων, διότι οὐδὲν ἐξισοῦται πρὸς τὸν ρητορικὸν ἠλεκτρισμόν. Καὶ μάλιστα ὅσοι ἐκ τοῦ πλήθους δὲν εὑρίσκονται πλησίον τοῦ ρήτορος ἵνα ἀκούσωσι, χωρὶς νὰ ἐννοῶσι συγκινοῦνται καὶ παρασύρονται ἠλεκτριζόμενοι.

Ὁ *διὰ τῆς ἀφῆς* ἢ καὶ *ἐπαφῆς* σχηματισμὸς ἀλύσεως. Μεταξὺ προσώπων βλεπομένων συχνάκις ἡ κεφαλὴ τοῦ ρεύματος ἀποκαλύπτεται ταχέως καὶ ἡ ἰσχυροτέρα θέλησις δὲν βραδύνει ν' ἀπορροφήσῃ τὰς ἄλλας. Εἰς τοῦτον ἀνάγεται καὶ ὁ διὰ τῶν *φιλημάτων* καὶ *ἐναγκαλισμῶν* σχηματισμὸς τοῦ σημείου.

Μεταξὺ τοῦ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῆς ἐπαφῆς σχηματισμοῦ ἀλύσεως εἶναι ὁ *διὰ τῆς χειρονομίας*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Findel* Geist und Form der Freimanrerei 1898.—*Fischer* Ritual und Symbol 1878.—*Freimaurer* Zeitung 1854 σ. 199, 1868 σ. 26, 1871 σ. 290, 1875 σ. 305.—*Funck* Geschichte der Loge Ferdinand zur Glückseligkeit in Magdeburg 1861 σ. 39.—*Heindel* (Max) Cosmogonie de Rose croix Paris 1925.—*Κυριακοπούλου (Κ)* Τὸ βιβλίον τοῦ μαθητοῦ ἐλευθέρου τέκτονός 1925.—*Levi* (Eliphas) La chef des grands mystères.—*Mann*, La force pensée ou faculté unique de l'homme 1910, Triangel 1871 σ. 89.

ΔΙΟΝ. Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

— **ἄλυσις ἁρμονικὴ** *[Μουσ.]*. Συμμετρικὴ πορεία τῶν φωνῶν καθ' ἣν αὗται προχωροῦσαι σχηματίζουν τὰ αὐτὰ ἁρμονικὰ διαστήματα: ντό, φά, ρέ, σόλ, μί, λὰ κλπ. Εἰς τὴν ἁρμονικὴν ἄλυσιν τὸ πρῶτον μέτρον χρησιμεύει ὡς πρότυπον διὰ τὰ ἑπόμενα. Παραδείγματα ἀξιόλογα τοῦ ἁρμονικοῦ τούτου τεχνάσματος δύναταί τις ν' ἀνεύρῃ εἰς τὰ «παρτιμέντα» τοῦ Φεναρόλη. Δ. ΛΑΥΡ.

—«**ἄλυσις** *προσκυνητῶν*». Ἑταιρία τὸ πρῶτον τῷ 1758 ἐν Γερμανίᾳ καὶ Δανίᾳ ἀναφανεῖσα καὶ ἀπαρτιζομένη ἐκ προσώπων ἀναγνωριζόντων ἄλληλα διὰ τοῦ συμπλέγματος τῶν γραμμάτων W.B.S., ὑφ' ἃ ἐχαράσσετο ἄλυσις ἐκ τριῶν ἀδελφῶν. Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ὑπεμίμνησκε τὰ τρία κύρια καθήκοντα τῶν συγκροτούντων τὸ τάγμα μελῶν, τὴν *προθυμίαν* (Willfahrigkeit), τὴν *σταθερότητα* (Beständigkeit) καὶ τὴν *σιγὴν* (Stillschweigen), ἐτίθετο δὲ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτῶν ἢ καὶ ἐφέρετο διὰ λευκῆς ταινίας ἐπὶ τῆς κομβιοδόχης τοῦ ἐνδύματός των. Ἡ ἵδρυσις τῆς ἑταιρίας αὐτῆς συνδέεται στενῶς μετά τινος παραδόσεως, καθ' ἣν τρεῖς ἐπιφανεῖς ταξιδιῶται ἔσχον τὸ ἀτύχημα νὰ θραυσθῇ ἡ ἅμαξά των. Κατέφυγον λοιπὸν εἴς τινα παρακείμενον πύργον, οὗ ὁ δεσπότης ἠνάγκασεν αὐτοὺς ν' ἀποτελέσωσιν ἄλυσιν, ἵνα ἐπισκευάσωσι τὴν ἅμαξάν των. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου οἱ τρεῖς οὗτοι ἵδρυσαν τὴν «*Ἑταιρίαν τῆς Ἀλύσεως*», ἥτις καὶ «*Τάγμα Περιηγητῶν*» ἢ καὶ «*Προσκυνητῶν*» ἀποκαλουμένη, εἰργάζετο κατὰ τυπικὸν ἀναφερόμενον εἰς περιηγήσεις καὶ προσκυνήματα. Ταύτης πᾶσα μὲν συνεδρία ὠνομάζετο *Κνῶσις*, τὰ δὲ συνερχόμενα μέλη (ἄρρενα καὶ θήλεα) ἐκαλοῦντο *σύνοουμενοι* ἢ καὶ *ἱππόται τῆς Ἀλύσεως*. Ἡ εἰσδοχὴ νέων μελῶν ἐγίνετο τῇ προτάσει ἱππότου γνωρίζοντος τὸν προτεινόμενον τοὐλάχιστον ἀπὸ ἓξ μηνῶν. Ἡ ἀποδοχὴ δὲ τοῦ προσηλύτου ἐκαλεῖτο προσθήκη κρίκου εἰς τὴν ἄλυσιν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Freimaur.* Zeitung 1874 σ. 36, *Journal von und für Deutschland* 1786 st. 3 σ. 268 καὶ *Latomia* τόμ. III σ. 220.

Δ. Π. Κ.

Ἄλυσις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Κρήτης πλησίον τοῦ ὁποίου ἔκειτο μικρὸς ναὸς τοῦ *Ἀλυσίου* ἐπονομαζομένου Διὸς *(Δάπερ-Βερνάρδου:* Περιγραφὴ Κρήτης σ. 24). Εἰκάζεται ὅτι τὸ ὄρος τοῦτο εἶναι ἡ σημερινὴ *Βουβάλα* ἐν Ἁγίῳ Βασιλείῳ Ρεθύμνης τῆς Κρήτης. Ε. Γ.

ἀλυσιτέλεια (ἡ)· ἔλλειψις λυσιτελείας, ὠφελιμότητος, τὸ ἀνωφελές.

ἀλυσιτελὴς (ὁ, ἡ). —*ές* (τό)· ἀνωφελής, ἀσύμφορος.—Ἐπίρρ. ***ἀλυσιτελῶς***.

ἀλυσίτης (Halysites Ficher, συνών. Catenipora Ham) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *κοραλλίων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀλυσιτιδῶν*. Συνιστᾶται ἐξ ὁμοειδῶν σωληνοειδῶν ἀτόμων διατεταγμένων εἰς ἁπλᾶς σειρὰς καὶ προσκεκολλημένων διὰ τῶν ἀντιθέτων πλευρῶν των. Ἐπὶ τῶν ἑτέρων δύο πλευρῶν φύλλα ἐλεύθερα, λεπτά, κάθετα, κεκαμμένα, σχηματίζοντα λαβυρινθοειδῆ διασταυρούμενα φύλλα, ψευδοδιαφράγματα συνήθως κατεστραμμένα. Ἐγκάρσια δάπεδα ὁριζοντίως διατεταγμένα. Ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον εἰς τὸ κάτω σιλούριον, εἰς δὲ τὸ ἄνω σιλούριον καθίσταται κοσμοπολιτικόν, σπανίως δὲ ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὸ κάτω δεβόνιον, ὁπότε καὶ ἐξαφανίζεται, ὡς εἰς τὸν Βόσπορον καὶ τὴν βόρειον Ἀμερικήν. Ἐνταῦθα ὑπάγεται *Halysites catenularius* Lin. Sp. ἐκ τοῦ ἄνω σιλουρίου ἀσβεστολίθου τῆς Γωτλάνδης. Θ. Σ.

Ἀλυσίτης Catenularius Lin.
[Ἐκ τοῦ ἄνω σιλουρίου ἀσβεστολίθου τῆς Γωτλάνδης εἰς φυσ. μέγεθ.]

ἀλυσιτίδαι (Halysitidae E. H.) *[Παλαιοζ.]*. Ὁμοιογένεια *κοραλλίων* τῆς κατηγορίας τῶν *τραπεζοειδῶν* (Tabulata), σχηματίζουσα ἀποικίας ἐκ μακρῶν κυλινδρικῶν, πλευρικῶς συμπεπιεσμένων, ἐνίοτε διμόρφων σωλήνων, οἵτινες συγκολλῶνται διὰ τῆς στενῆς αὐτῶν πλευρᾶς καθ' ὅλον τὸ μῆκός των, παριστῶντες κατὰ μῆκος ηὐλακωμένα λεπτὰ ἐλάσματα, ἅτινα διασταυροῦνται ἀμοιβαίως λαβυρινθοειδῶς. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἀποικίας ἐμφανίζονται τὰ στόμια ἑνὸς ἑκάστου σωληνίσκου, διατεταγμένα ὡς μέλη ἀλύσεως εἰς ἀλλεπάλληλον σειράν. Τοιχώματα πυκνὰ μ' ἐρρυτιδωμένην ἀποθήκην, δάπεδα πολυάριθμα, ὁριζόντια ἢ καὶ κοῖλα, διαφράγματα ἀντικαθιστάμενα ὑπὸ δώδεκα βραχειῶν παρυφῶν τῶν τοιχωμάτων ἢ ὑπὸ σειρῶν ἀκανθῶν. Αἱ παρυφαὶ καὶ αἱ ἄκανθαι ἐνίοτε δὲν ὑπάρχουσι. Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἀλυσιτιδῶν γίνεται διὰ πλευρικῆς ἐκβλαστήσεως. Ἔζησαν δὲ ἀπὸ τοῦ κάτω σιλουρίου συστήματος μέχρι καὶ τοῦ ἄνω δεβονίου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος. Εἰς τὴν ἀλυσοειδῆ ταύτην ὁμοιογένειαν τῶν κοραλλίων ὑπάγεται μόνον τὸ γένος *ἀλυσίτης* ἢ *κατενίπορα*. Θ. Σ.

Ἀλυσκὰν (Alyscamps ἢ Aliscamps). Νεκροταφεῖον τῆς γαλλικῆς πόλεως Ἀρλ (Arles), ὅπερ κοσμεῖται διὰ λαμπρῶν μνημείων τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Παρ' αὐτὸ εὑρίσκεται μονὴ κτισθεῖσα εἰς θέσιν ἔνθα κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγονάτισεν ὁ Χριστός, ἐξ οὗ καὶ ὠνομάσθη *Μονὴ τῆς Γονυκλισίας (de la Genouillade)*. Δ. Ε. Μ.

ἀλυσοδένω· δένω, δεσμεύω δι' ἀλύσεων.

ἀλυσοδέσμιος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ δι' ἀλύσεως δεδεμένος.

ἀλυσόδεσμον *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Πέδη τῆς βαρβάρου ἐν τῇ Ναυτικῇ Ἱστορίᾳ ἐποχῆς τῶν γαλερῶν. Συνίστατο εἰς τεμάχιον ἀλύσεως ἀπολῆγον ἀφ' ἑνὸς εἰς κλοιὸν περιβάλλοντα τὸ σφυρὸν τοῦ *δεσμώτου-ἐρέτου* (κατεργάρη), ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς ἀγκύλιον ἐγκρικούμενον εἰς *πόρπην* (μάπαν) στερεωμένην εἰς τὴν *ἀστραλίαν* (ἀστραγαλιάν), τὴν ὑπὸ τὸ *σέλμα* (μπάγκον) τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς κάθισμα, τράπεζα, κλίνη, τόπος μαρτυρίου καί, σχεδὸν πάντοτε, ὡς νεκρικὴ κλίνη εἰς τὸν ἀτυχῆ *ἐρέτην*, καὶ τὸ ὁποῖον ἔδωσε γένεσιν εἰς τὴν ἀλλάξασαν ἔννοιαν παροιμίαν, «**καθε κατεργάρης στὸ μπάγκο του**». Ὁσάκις δέ, σπανιώτατα, ἐξῆγον τοὺς ἐρέτας τοῦ ἐρετικοῦ *(τσιούρμο)* εἰς τὴν ξηράν, πρὸς ξύλευσιν ἢ ὕδρευσιν, δὲν ἀφῄρουν τὸ ἀλυσόδεσμον, ἀλλ' ἀποκρικοῦντες τὸ ἀγκύλιον τῆς ἀστραλίας, τὸ ἐνεκρίκουν ἐκ νέου εἰς βαρεῖαν σφαῖραν, ἣν ὁ ἐρέτης ἔπρεπε νὰ κρατῇ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ὅταν ἐβάδιζεν, ἢ νὰ ἀποθέτῃ κατὰ γῆς, ὡς ἄγκυράν του οἱονεί, ὅταν ἔκοπτε τὰ διὰ τὴν μαγειρικὴν χρῆσιν τῆς γαλέρας ξύλα.

Σπανιώτατα εἶναι τὰ παραδείγματα τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ἀλυσοδέσμων ἀπὸ τῶν σφυρῶν τῶν ἐρετῶν· ἓν τούτων εἶναι τὸ μέτρον τοῦ Δὸν Χουὰν ντ' Ἀούστρια κατὰ τὴν περίφημον ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου (Lepanto) δι' οὗ ὁ νεαρὸς ναύαρχος ἠθέλησε, καὶ τὸ ἐπέτυχε, νὰ ἐνθουσιάσῃ τὰ ἐρετικά του κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ἡμέραν. Σ. Ε. Λ.

ἀλυσόδεσμος *[Ναυτ.]*. Ὅρος σημαίνων δεσμὸν γενόμενον διὰ λεπτῆς ἀλύσεως ἀντὶ σχοινίου. Ἐφαρμόζεται δὲ ἀντὶ τοῦ σχοινίνου, εἰς πλατυδέσμους, σταυροδέσμους, καθάμματα καὶ στραγγαλίσματα πρὸ πάντων ὅμως κατὰ τὰς κιονοδετήσεις τῶν ἀγκυρίων ἀλύσεων τῶν μεγάλων πλοίων. Σ. Ε. Λ.

ἀλυσόδετος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὲ ἀλύσεις δεδεμένος.

— **ἀλυσόδετοι** *σφαῖραι* (γαλλιστὶ boulets enchaînés, ἀγγλ. chainshot) *[Ναυτ.]*. Βλῆμα τῶν ἐμπροσθογεμῶν λείων πυροβόλων τοῦ ἄλλοτε Ναυτικοῦ, ἀποτελούμενον ἐκ δύο σφαιρῶν συνημμένων δι' ἰσχυρᾶς ἀλύσεως. Ὅταν αἱ τοιαῦται σφαῖραι, ἄφινον, ὑπὸ τῆς πυρίτιδος τὴν πρόωσιν, τὸ κοῖλον τοῦ πυροβόλου, ἀφίσταντο ἀλλήλων ἐντείνουσαι τὴν συνδέουσαν αὐτὰς ἄλυσιν. Τὸ σύνολον συρίζον διέσχιζε τὸν ἀέρα καὶ ἐθέριζε πᾶν τὸ προστυγχάνον εἰς τὸ μῆκος τῆς ἐντεταμένης ἀλύσεως, ἄνδρας, σχοινία, ἱστία, κεραίας. Τοῦ ἐξόχως κοπτικοῦ τούτου μέσου ἀποτελοῦντος μεγαλογραφίαν τῶν *συρματοδέτων βολίδων* τοῦ τυφεκίου (κοιν. *μπαλαρμᾶ*) ἐγένετο χρῆσις ἀπὸ βραχειῶν ἀποστάσεων, διότι ἡ δραστικότης του ἐμειοῦτο ἀποτόμως σὺν τῇ ἀποστάσει. Παροιμιώδης ἐν τῇ ναυτικῇ ἱστορίᾳ εἶναι ὁ θερισμὸς τῶν πυροβολείων τῆς κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Τραφαλγὰρ ἱσπανικῆς ναυαρχίδος τρικρότου «*Santissima Trinidad*» ὑπὸ τῶν ἀλυσοδέτων σφαιρῶν ἃς ἔβαλε κατ' αὐτῆς τὸ τρίκροτον «*Royal Sovereign*», ἡ ναυαρχὶς τοῦ Κόλιγκουδ. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀλυσοειδὴς (ὁ, ἡ),—*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ ἄλυσιν.—Ἐπίρρ. ***ἀλυσοειδῶς***.

—[ΜΗΧΑΝ.—ΓΕΩΜΕΤΡ.] Ἀλυσοειδὴς λέγεται ἡ ἐπίπεδος καμπύλη, ἰδέαν τῆς μορφῆς τῆς ὁποίας σχηματίζομεν πρακτικῶς ἐκ μιᾶς ἀλύσου ἧς κρα-

Digitized by Google

τοῦμεν ἀκλόνητα δύο σημεῖα, μέχρις οὗ τὸ μεταξὺ τούτων τμῆμα ἰσορροπήσῃ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἰδίου βάρους τῶν κρίκων. Διὰ τὴν θεωρητικὴν μελέτην τῆς καμπύλης ταύτης δεχόμεθα νῆμα ἀνηρτημένον ἐκ δύο σημείων βαρὺ καὶ ὁμοιογενές,

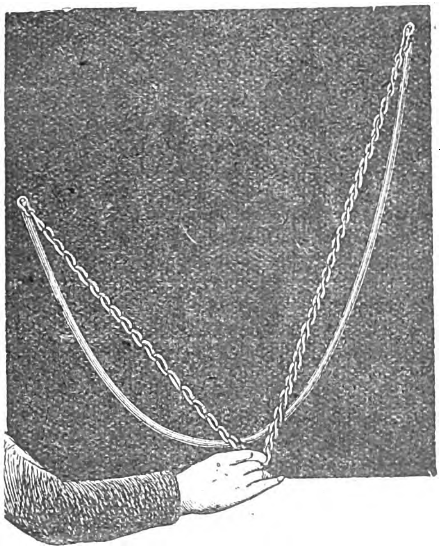

ἐν τοῖς στοιχείοις τοῦ ὁποίου δὲν γεννῶνται ῥοπαὶ κάμψεως (εὔκαμπτον). Ἡ ἐξίσωσις τῆς ἀλυσοειδοῦς καὶ αἱ ἰδιότητες ταύτης, ἥτις εἶχεν ἐκληφθῇ ὑπὸ τοῦ Γαλιλαίου ὡς παραβολή, ἐμελετήθησαν κατὰ τὸ 1691 ὑπὸ τῶν Ἰωάννου καὶ Ἰακώβου Bernoulli, Leibniz καὶ Huygens. Ὁ Ἰωάννης Bernoulli ἐμόρφωσε τὴν διαφορικήν της ἐξίσωσιν

$$\frac{dy}{dx} = \frac{s}{\alpha}$$

Τὴν ἐξίσωσιν ταύτην εὑρίσκομεν, θεωροῦντες τὰς ἐπὶ στοιχείου τινὸς ds τοῦ ἰδεατοῦ νήματος ἐνεργούσας δυνάμεις, ἤτοι τὰς τάσεις εἰς τὰ πέρατα τοῦ στοιχείου τούτου ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ βάρος του. Αἱ προβολαὶ τῶν ἰσορροπουσῶν ἀλλήλας δυνάμεων τούτων ἐπὶ δύο ὀρθογωνίων ἀξόνων, πρὸς οὓς ἀναφέρομεν τὴν καμπύλην, ἔχουσιν ἄθροισμα ἴσον τῷ 0.

Οὕτως ἔχομεν

$$d\left(T\frac{dx}{ds}\right) = 0 \text{ καὶ } d\left(T\frac{dy}{ds}\right) - q\,ds = 0$$

ἔνθα T εἶναι ἡ εἴς τι τῶν περάτων τοῦ στοιχειώδους τόξου τάσις, ὁπότε $T\frac{dx}{ds}$ καὶ $T\frac{dy}{ds}$ εἶναι αἱ παρὰ τοὺς ἄξονας συνιστῶσαι ταύτης (αἱ ὀρθαὶ προβολαί της ἐπὶ τῶν ἀξόνων) καὶ q τὸ βάρος τῆς μονάδος μήκους τοῦ νήματος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξισώσεων δι' ὁλοκληρώσεως λαμβάνομεν:

$$T.\frac{dx}{ds} = C_1 \text{ καὶ } T.\frac{dy}{ds} = q.s$$

(τῆς σταθερᾶς $C_2=0$ ἐὰν θεωρηθῇ ὡς ἀρχὴ μετρήσεως τῶν τόξων (S = 0) τὸ σημεῖον ἔνθα $\frac{dy}{ds}=0$.)

Ἐκ τούτων δὲ τὴν διαφορικὴν ἐξίσωσιν:

$$\frac{dy}{dx} = \frac{s}{\alpha}\left[\text{ ἐὰν τεθῇ } \frac{q}{C_1} = \frac{1}{\alpha}\right] \quad (1)$$

ἐκφράζουσαν καὶ τὴν μεταξὺ τῶν συντελεστῶν κατευθύνσεως τῶν ἐφαπτομένων καὶ τῶν μηκῶν τῶν τόξων τῆς ἀλυσοειδοῦς ἀναλογίαν.

Διαφορίζοντες τὴν (1) ἔχομεν:

$$\frac{d^2y}{dx^2} = \frac{1}{\alpha}.\frac{ds}{dx} = \frac{1}{\alpha}.\sqrt{1+\left(\frac{dy}{dx}\right)^2}$$

καὶ δι' ἀντικαταστάσεως $\frac{dy}{dx} = p$,

$$\frac{dx}{\alpha} = \frac{dp}{\sqrt{1+p^2}} \quad \text{ἐξ ἧς}$$

$$\frac{x}{a} = \log\left(p + \sqrt{1+p^2}\right)$$

(τῆς σταθερᾶς καθισταμένης ἴσης πρὸς 0 διὰ τὸ σημεῖον τῆς καμπύλης, καθ' ὃ καὶ $p = \frac{dy}{dx} = 0$)

$$\text{ἢ } p+\sqrt{1+p^2} = e^{\frac{x}{\alpha}} \text{ καὶ } \frac{1}{p+\sqrt{1+p^2}} = e^{-\frac{x}{\alpha}}$$

$$\text{ἐκ τούτων δὲ } p = \frac{dy}{dx} = \frac{1}{2}\left(e^{\frac{x}{\alpha}} - e^{-\frac{x}{\alpha}}\right)$$

$$\text{καὶ } y = \frac{\alpha}{2}.\left(e^{\frac{x}{\alpha}} + e^{-\frac{x}{\alpha}}\right)$$

(τῆς σταθερᾶς ἰσουμένης πρὸς 0 ἐὰν ὁ ἄξων ληφθῇ εἰς ἀπόστασιν α ὑπὸ τὸ σημεῖον Α, καθ' ὃ $\frac{dy}{dx} = 0$).

Ἡ ἐξίσωσις αὕτη εἶναι ἡ καρτεσιανὴ ἐξίσωσις τῆς ἀλυσοειδοῦς ΜΑΝ ἀναφερομένης εἰς τοὺς δύο ὀρθογωνίους ἄξονας Ox καὶ Oy τοῦ κατωτέρω σχήματος.

Ὁ ἄξων x καλεῖται βάσις τῆς ἀλυσοειδοῦς, ὁ δὲ συντελεστὴς α = (oA) εἶναι ἡ παράμετρος ταύτης.

Ὁ ἄξων y εἶναι ὁ ἄξων ὀρθῆς συμμετρίας τῆς ἀλυσοειδοῦς, αἱ τεταγμέναι τῆς ὁποίας δύνανται

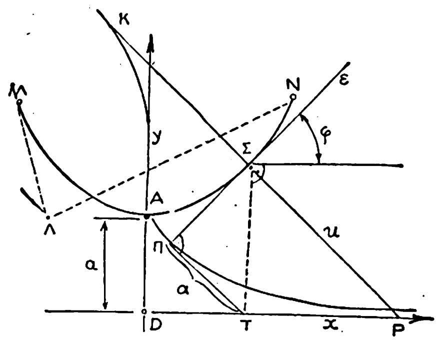

νὰ προκύψωσι καὶ ὡς μέσαι τῶν τεταγμένων τῶν τῶν δύο ἐκθετικῶν

$$y_1 = \alpha.e^{\frac{x}{\alpha}} \text{ καὶ } y_2 = \alpha.e^{-\frac{x}{\alpha}}$$

τῶν συμμετρικῶς τῷ ἄξονι y διατεταγμένων.

Ἡ ἐξίσωσις τῆς καμπύλης δύναται νὰ τεθῇ καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν

$$y = \alpha.\ \text{Συν}\frac{x}{\alpha}$$

ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἁπλοποιουμένων τῶν μαθηματικῶν πράξεων καθίσταται εὐχερεστέρα ἡ ἔρευνα τῶν ἰδιοτήτων κ.λ. Οὕτω παριστωμένης τῆς ἀλυσοειδοῦς ἔχομεν

$$\frac{dy}{dx} = \text{Ημ}\frac{x}{\alpha} \text{ καὶ } \frac{d^2y}{dx^2} = \frac{1}{\alpha}.\ \text{Συν}\frac{x}{\alpha}$$

Πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων μαθηματικῶν ἠσχολήθησαν μὲ τὴν καμπύλην ταύτην πλουτίσαντες τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν, ἠρευνήθησαν δὲ λίαν ἐνδιαφέρουσαι τόσον ἀπὸ γεωμετρικῆς ὅσον καὶ ἀπὸ μηχανικῆς ἀπόψεως ἰδιότητες.

Ἡ ἀλυσοειδὴς εἶναι μεταξὺ τῶν διὰ δύο σημείων διερχομένων ἰσομήκων γραμμῶν ἡ ἔχουσα τὸ χαμηλότερον κέντρον βάρους. Τοῦτο, ἀποτελοῦν συνέπειαν προτάσεως τοῦ Torricelli, ἀνεγνωρίσθη κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Bernoulli, ἐνῷ εἰς περίπατον εἰς τὸ Bâle διηρωτῶντο περὶ τοῦ σχήματος ὅπερ θὰ ἐλάμβανεν ἅλυσις ἐλευθέρως ἀνηρτημένη ἀπὸ δύο σημείων της. Οὕτως ἡ τεθλασμένη ΜΑΝ λόγου χάριν, ἡ ἰσομήκης τῷ τόξῳ ΜΑΝ, ἔχει ὑψηλότερον τὸ κέντρον βάρους, ἅμα δὲ ὡς ἀφεθῇ ἐλεύθερον τὸ σημεῖον Λ, ἡ τεθλασμένη γραμμὴ θὰ ἐπαναλάβῃ τὴν μορφὴν τῆς ἀλυσοειδοῦς. Ἐκ τούτων συνάγεται κατὰ τὸ θεώρημα τοῦ Guldin, ὅτι, ἂν ἡ ἀλυσοειδὴς περιστραφῇ περὶ ἄξονα παράλληλον τῷ x καὶ ὑπὸ τὴν καμπύλην κείμενον, γεννᾶται ἡ ἐλάσσονος ἐμβαδοῦ ἐπιφάνεια ἐκ τῶν γεννωμένων διὰ περιστροφῆς περὶ τὸν αὐτὸν ἄξονα οἱασδήποτε ἄλλης ἰσομήκους γραμμῆς τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἀλυσοειδοῦς ἐχούσης τὰ αὐτὰ πέρατα μετὰ ταύτης.

Ἡ ἐκ περιστροφῆς ἀλυσοειδοῦς περὶ τὴν βάσιν της ἐπιφάνεια ἀνήκει ἀφ' ἑτέρου εἰς τὰς ἐπιφανείας ἐλαχίστου ἐμβαδοῦ (surfaces minima), ἐκείνας δηλονότι αἵτινες, ἐν τῇ περιοχῇ κλειστῆς στερεᾶς γραμμῆς, ἔχουσι μεταξὺ ὅλων τῶν διὰ ταύτης διερχομένων ἐπιφανειῶν τὸ μικρότερον ἐμβαδόν.

Ἐὰν ε εἶναι ἡ εἴς τι σημεῖον Σ τῆς καμπύλης ἐφαπτομένη καὶ κ ἡ εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον κάθετος, ἀχθῇ δὲ ἐκ τοῦ ποδὸς Τ τῆς τεταγμένης ΤΠ⊥ε, εὐαπόδεικτον ὅτι ΤΠ=α, ὁπότε $\text{ΣΠ}=\sqrt{y^2-\alpha^2}$ ἀποτελεῖ τὸ εὐθύγραμμον ἀνάπτυγμα τοῦ τόξου ΑΣ καθ' ὅσον καὶ

$$S = \alpha\frac{dy}{dx} = \alpha.\text{Ημ}.\frac{x}{\alpha} = \sqrt{y^2-\alpha^2} \quad (2)$$

Κατὰ ταῦτα ὁ γ. τ. τοῦ σημείου Π εἶναι μία ἐξελίσσουσα ἥτις εἶναι καὶ ἡ ὀρθογώνιος τροχιὰ τῶν σταθερᾶς ἀκτῖνος α κύκλων, τῶν ὁποίων τὰ κέντρα κεῖνται ἐπὶ τοῦ ἄξονος x, ὅστις εἶναι καὶ ἡ ἀσύμπτωτος τῆς ἐξελισσούσης.

Ἡ χαρακτηρίζουσα τὴν καμπύλην ταύτην ἰδιότης εἶναι ὅτι: τὰ μεταξὺ τῶν σημείων της καὶ τοῦ ἄξονος τμήματα τῶν ἐφαπτομένων εἶναι ἴσα.

Ἡ ἀκτὶς καμπυλότητος τῆς ἀλυσοειδοῦς εἶναι

$$\varrho = \frac{\left(1+\text{Ημ}^2\frac{x}{\alpha}\right)^{\frac{3}{2}}}{\frac{1}{\alpha}.\text{Συν}\frac{x}{\alpha}} = \frac{\alpha.^2\text{Συν}^2\frac{x}{\alpha}}{\alpha} = \frac{y^2}{\alpha} \quad (3)$$

Παρατηρητέον ὅτι τὸ τμῆμα ΣΡ τῆς καθέτου εἶναι ἴσον ἐπίσης πρὸς $\frac{y^2}{\alpha} = \varrho$. Κατασκευαζομένου ὅθεν τοῦ τμήματος τούτου προσδιορίζεται τὸ εἰς τὸ σημεῖον Σ τῆς ἀλυσοειδοῦς ἀντιστοιχοῦν κέντρον καμπυλότητος Κ, οὕτως ἐπιτυγχάνεται καὶ ἡ γραφικὴ κατασκευὴ τῆς ἐνειλιγμένης τῆς ἀλυσοειδοῦς.

Τὸ ἐμβαδὸν τοῦ μικτογράμμου χωρίου ΟΑΣΤ ὑπολογίζεται ἴσον πρὸς α. S = 2 × ἐμβαδὸν τριγώνου ΣΠΤ.

Ἐκ τοῦ τριγώνου τούτου ΣΠΤ λαμβάνεται:

$$y = \frac{\alpha}{\text{συνφ}} = \frac{\alpha}{\frac{dx}{ds}},\ \text{ἀλλὰ}\ \frac{dx}{ds} = \frac{C_1}{T}$$

$$\therefore\quad y = \frac{T}{C_1}.\alpha$$

δι' ἧς ἐκφράζεται ὅτι: αἱ κατὰ τὰ διάφορα σημεῖα τῆς ἀλυσοειδοῦς τάσεις εἶναι ἀνάλογοι τῶν τεταγμένων τῶν σημείων τούτων. Ἐκ τῶν σχέσεων (2) καὶ (3) προκύπτει καὶ ἡ συμφυὴς τῆς ἀλυσοειδοῦς ἐξίσωσις:

$$\alpha\varrho = \alpha^2 + s^2.$$

Διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς παραμέτρου τῆς ἀλυσοειδοῦς ὅταν δοθῶσι τὰ σημεῖα ἀναρτήσεως καὶ τὸ μῆκος τοῦ νήματος ὅρα: *Hütte*, Des ingenieurstaschenbuch I, καὶ *M. Foerster*, Taschenbuch für Bauingenieure.

Εἰς τεχνικὰς ἐφαρμογάς, ἔνθα ἡ διὰ τῶν ἰσοϋψῶν σημείων ἀναρτήσεως χορδὴ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 0,8 τῆς παραμέτρου, ἀντικαθιστῶμεν τὴν ἀλυσοειδῆ διὰ τῆς ἐγγυτάτης ἐλλείψεως, ἧς ὁ ἐστιακὸς ἄξων συμπίπτει μὲ τὸν τὴν ἀλυσοειδοῦς καὶ ἧς οἱ ἄξονες ἔχουσι μεγέθη 6α καὶ 2α. $\sqrt{3}$ (ἔλλειψις ἧς αἱ κορυφαὶ τοῦ μικροῦ ἄξονος καὶ ἑκατέρα τῶν κορυφῶν τοῦ μεγάλου εἶναι καὶ κορυφαὶ ἰσοπλεύρων τριγώνων). Διὰ τὰ πέρατα τῆς καμπύλης ($x=\pm0{,}4\alpha$) αἱ τεταγμέναι τῆς ἀλυσοειδοῦς καὶ αἱ τῆς ἐλλείψεως διαφέρουσι κατὰ τὴν πρακτικῶς παραμελητέαν ποσότητα 0,000023α.

Ἡ ἀνωτέρω καμπύλη εἶναι ἡ συνήθης ἀλυσοειδής. Δυνατὸν ὅμως τὸ q τοῦ νήματος νὰ ἀκολουθῇ ἄλλον τινὰ νόμον, ὁπότε προκύπτουσι γραμμαὶ ἄλλης μορφῆς καὶ ἰδιοτήτων (βλ. καὶ **σχοινοπολύγωνον**, σχοινοκαμπύλη). Οὕτω λόγου χάριν ἡ διατομὴ Ε τοῦ νήματος θεωρουμένου ἰσοπύκνου δυνατὸν νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ ἀνὰ μονάδα ἐπιφανείας ἐγκαρσίας τομῆς ἀντιστοιχοῦσα τάσις $\left(\frac{T}{E}\right)$ νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ καθ' ὅλα τὰ σημεῖα. Προκύπτει οὕτω ἡ καλουμένη ἀλυσοειδὴς ἴσης ἀντοχῆς.

Ι. ΧΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

ἀλυσόκλειστος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ δι' ἀλύσεως κεκλεισμένος, οὗτινος ἡ εἴσοδος ἐμποδίζεται δι' ἀλύσεως· «**ἀλυσόκλειστος** λιμήν».

ἄλυσος (ὁ), κ. ἄλυσο (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ ἅλυσις, ἰδίως εἰς τὰ ᾄσματα: «**νὰ κόψωμε** τὸν ἄλυσο, **νὰ βγάλωμε τοὺς σκλάβους**», «τὸν ἄλυσο νὰ κόψουμε **καὶ πέρα νὰ ριχτοῦμε**», «**νὰ** βγῶ ἀπὸ τοὺς **ἀλύσους**».

Β. Φ.

— *[Ἐγκυκλ.]*· βλ. ἅλυσις.

ἀλύσσαχτος, —η, —ο· δημοτ., αὐτὸς **ποὺ δὲν** ἐλύσσαξε, ποὺ δὲν τὸν ἔπιασε λύσσα.

ἀλύσσεις· βλ. ἄλυσις.

ἀλυσσίβα (ἡ)· ἀντὶ *ἀλισίβα*.

ἄλυσσον (Alyssum L.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν **γένος** τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν* περιλαμβάνον περὶ τὰ ἑκατὸν εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, **Ἀσίας**, Β. Ἀφρικῆς, φυτὰ ποώδη πολυετῆ, ἐτήσια, **τινὰ** κοσμητικά. Εἴδη τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος **εἶναι** περὶ τὰ εἰκοσιεπτά, ἐξ ὧν τὰ κυριώτερα: ***ἄλυσσον τὸ πετραῖον*** (Alyssum saxatile), *ἄλυσσον τὸ ἐπιτοίχιον* (**A. murale**), κοινῶς *βρωμόχορτο*, πολυετὲς **φυτὸν** τῶν πετρωδῶν μερῶν, ἀπαντᾶται εἰς τὸν Λυκαβηττόν, τὸν Ὑμηττόν, τὴν Πάρνηθα κτλ., ***ἄλυσσον τοῦ Χέλδραϊχ*** εἰς τὴν Θεσσαλίαν, *ἄλυσσον τὸ Εὐβοϊκὸν* κτλ.

Σ. Μ.

ἄλυσσος· βλ. ἅλυσις.

Ἄλυσσος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πηγὴ ἐν **Ἀρκαδίᾳ** ἥτις ἐθεωρεῖτο ὡς θεραπεύουσα τὴν λύσσαν. Δύναται εὐχερῶς νὰ ἀνευρεθῇ καὶ καθορισθῇ δι' ἀναλύσεως τοῦ ὕδατος, διότι ὁ Παυσανίας (**Η' 19** 2-3) περιγράφων τὴν θέσιν αὐτῆς **ἀναφέρει ὅτι** ἔκειτο παρὰ τὴν πόλιν *Κύναιθα*, ἀπέχουσα **αὐτῆς** περὶ τοὺς δύο σταδίους (360 μ.). Τὸ ὕδωρ **αὐτῆς** ἦτο ψυχρόν, ἔκειτο δὲ ὑπὲρ αὐτὴν πλάτανος. Ὁ δηχθεὶς ὑπὸ κυνὸς καὶ παθὼν σχηματισμὸν **ἕλκους** ἢ ἄλλον ὅμοιον κίνδυνον, πίνων **τὸ ὕδωρ** τοῦτο ἐθεραπεύετο. Ἡ παράδοσις περὶ **τῆς θεραπευτικῆς** ἰδιότητος τοῦ ὕδατος τούτου **ὠφείλετο** ἴσως εἰς τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος **τῆς πηγῆς** (ἀ-λύσσα).

Α. Σ. Α.

Ἀλυσσός. Παράλιος κώμη, ἕδρα **ὁμωνύμου** κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ **νομοῦ** Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος. Ἀστυνομικῶς ὑπάγεται **εἰς** τὸν σταθμὸν Βραχνείκων τῆς Ὑπ)σεως **Χωρ)κῆς** Ἀχαΐας, δικαστικῶς δὲ εἰς τὸ **εἰρηνοδικεῖον καὶ**

Digitized by Google

πρωτοδικεῖον Πατρῶν· ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ εὑρίσκεται παρὰ τὸν ὁμώνυμον σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Πατρῶν—Πύργου. Κάτοικοι 1278. Εἰς τὴν κοινότητα Ἀλυσσοῦ ἔχουσαν 1404 κατ. ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς Καμινίτσα. Προϊόντα σταφίς, ἐλαῖαι κλπ.

ἄλυτα *σημεῖα*· βλ. ἄλυτος.

ἀλύται (οἱ) (Alytae) *[Ζωολ.]*. Βατράχια τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκέρκων*. Διακρίνονται ἐκ τοῦ κολοβοῦ σώματος, τῶν βραχέων ποδῶν, τῆς ὀγκώδους κεφαλῆς, τοῦ ἀπεστρογγυλωμένου ῥύγχους καὶ τῶν λίαν ἐξωγκωμένων ὀφθαλμικῶν κογχῶν των. Τὸ δέρμα των ἔχει ἐλαιῶδες χρῶμα καὶ φέρει ἐπὶ τῶν πλευρῶν λευκοφαίους κηλῖδας. Τὸ γνωστότερον εἶδος τῆς οἰκογενείας εἶναι:

Ἀλύτης ὁ μαιευτήρ (Alytes obstericans). Ὁ ἄρρην τοῦ εἴδους τούτου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐρώτων του καταδιώκει τὴν θήλειαν καὶ συνάπτει ἀληθεῖς ἀγῶνας πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς, μετὰ δὲ τὴν φοτοκίαν, δι' ἰδιορρύθμου κινήσεως, τοποθετεῖ αὐτὰ περὶ τοὺς ὀπισθίους μηρούς του, μεθ' ὃ παραμένει κεκρυμμένος ἐπὶ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα, ἐξερχόμενος μόνον τῆς κρύπτης του κατὰ τὴν νύκτα πρὸς εὕρεσιν τῆς τροφῆς του. Μετὰ πάροδον 15 περίπου ἡμερῶν, ὁπότε συμπληροῦται ἡ ἐπώασις, εἰσέρχεται εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἐξαπολύει τὰ ᾠάρια ἐξ ὧν ἐξέρχονται τὰ νεογνά, ἅτινα ἀμέσως ἀρχίζουν νὰ νήχωνται.

Ἀλύτης ὁ μαιευτήρ.

Ἀλύτης ὁ πελοδύτης (alytes pelodytes). Ἔχει μεγαλύτερον μῆκος τοῦ προηγουμένου καὶ διακρίνεται ἐκ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ σώματός του, ὅπερ εἶναι στιλπνῶς πράσινον καὶ φέρει μελανὰς ἀκανονίστους κηλῖδας. Αἱ πλευραί, οἱ πόδες καὶ ἡ κοιλία του εἶναι ὑπόλευκοι. Οἱ ἀλύται ἀπαντῶσιν ἰδίως εἰς τὴν Μέσην καὶ Δυτικὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

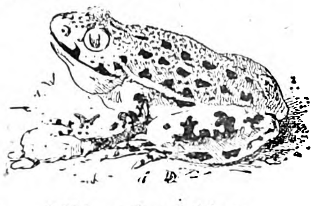
Ἀλύτης ὁ πελοδύτης.

ἀλυταριὰ *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς Πάρον **κίστου** *τοῦ λαχναίου*. Σ. Μ.

ἀλυτάρχης ἢ *ἀλύταρχος*· βλ. ἀλύτης

ἀλυτάρωτος ἀντὶ *ἀλητάρωτος*, - *η*, —*ο*· δημοτ., **αὐτὸς** ποὺ δὲν εἶναι ληταρωμένος, δὲν εἶναι δεμένος μὲ λητάρι, μὲ σχοινί.

ἀλύτης *[Ἀρχ.]*. Οἱ ἀλύται ἦσαν σῶμα ὑπαλλήλων ἀστυνομικῆς φύσεως, εἰδικῶς οὕτως ὑπὸ τῶν Ἠλείων ὀνομαζόμενοι, καὶ ἔργον ἔχοντες νὰ τηρῶσι τὴν τάξιν καὶ εὐκοσμίαν κατὰ τοὺς ἀγῶνας. Κατὰ τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν ἀλλαχοῦ ἐκαλοῦντο οἱ αὐτοὶ *ῥαβδοφόροι* ἢ *μαστιγοφόροι*· ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ὠνομάζετο *ἀλυτάρχης* ἢ *ἀλύταρχος*. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀλυτῶν δὲν εἶναι καθωρισμένος, ὑπήγοντο ὅμως πάντες ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τῶν *Ἑλλανοδικῶν* καὶ ἦσαν ὄργανα ἐκτελεστικὰ τῶν διαταγῶν αὐτῶν. Ἀναφέρονται ὑπό τινων συγγραφέων, ἰδίως τοῦ Λουκιανοῦ (Ἑρμ. 40), καὶ μάλιστα ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς Ὀλυμπίας. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **ἀλύτης** *[Ζωολ.]*· βλ. ἀλύται.

ἄλυτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ λυθεὶς ἢ ὁ μὴ λυόμενος: «ἄλυτος κόμβος», «ἄλυτον πρόβλημα», «ἄλυτον αἴνιγμα»· || ἀδιάλυτος, ἄρρηκτος, στερεός, ἀπρόσβλητος, ἀκατάλυτος.—Ἐπίρρ. **ἀλύτως.**

—**ἄλυτα** *σημεῖα* *[Λογ.—Ρητορ.]*. Καλοῦνται οὕτω ἐν τῇ ῥητορικῇ καὶ τῇ λογικῇ αἱ ἀναγκαῖαι καὶ φυσικαὶ συνέπειαι γεγονότος ἢ αἰτίας τινός, ἐκ τῶν ὁποίων, κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον καὶ ἄλυτον (μὴ δυνάμενον νὰ προσβληθῇ), πειθόμεθα περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ γεγονότος ἢ τῆς αἰτίας ἐκείνης. Ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα, π. χ. τοῦ πυρὸς (τῆς καύσεως) εἶναι ὁ καπνός, ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὁποίου τεκμαιρόμεθα ἀσφαλῶς ὅτι ὑπάρχει καὶ πῦρ (καῦσις)· σχηματίζεται κατὰ ταῦτα ὁ ἑξῆς συλλογισμός: «Πᾶς καπνὸς ἐκ πυρός· τὸ ξύλον τοῦτο καπνίζει, ἄρα τὸ ξύλον τοῦτο καίεται». Ἐνταῦθα ὁ *καπνὸς* εἶναι *σημεῖον ἄλυτον* τῆς ὑπάρξεως τοῦ πυρός. Ὁμοίως ἐν τῷ συλλογισμῷ: «Πᾶσα γυνὴ γάλα ἔχουσα τέτοκε· ἡ γυνὴ οὕτη γάλα ἔχει, ἄρα ἡ γυνὴ αὐτὴ τέτοκε», ἤ: «Πᾶν βράγχια ἔχον ὑδρόβιον· ὁ ἰχθὺς βράγχια ἔχει, ἄρα ὁ ἰχθὺς ὑδρόβιον». Τὸ γάλα εἶναι σημεῖον ἄλυτον τοῦ τοκετοῦ, ὡς καὶ τὰ βράγχια τοῦ ὑδροβίου. Ἐν τῇ ῥητορικῇ τὰ ἄλυτα σημεῖα εἶναι ἀποδείξεις ἀσφαλέσταται, τεκμήρια ἀναγκαῖα τῆς ὑπάρξεως πράγματός τινος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καλεῖ αὐτὰ *ἄλυτα καὶ τεκμήρια*, ἕτεροι δὲ *ἀναγκαῖα* (signa necessaria), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ *μὴ ἀναγκαῖα καὶ λυτὰ σημεῖα* (indicia, vertigia), τὰ ὁποῖα, καὶ ἂν ἀληθεύουσι, δὲν δύνανται ὅμως νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἀναγκαῖαι καὶ φυσικαὶ ἀποδείξεις γενικωτέρας τινὸς ἀληθείας. Οὕτως: ἐκ τοῦ ὅτι ὁ *σοφὸς* Σωκράτης ὑπῆρξε καὶ δίκαιος δὲν δυνάμεθα ἀναγκαίως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὅλοι οἱ σοφοὶ εἶναι καὶ δίκαιοι, διότι ἡ σοφία δὲν ἔχει ὡς ἀναγκαῖον ἐπακόλουθον τὴν δικαιοσύνην· καὶ ὄντως πολλοὶ σοφοὶ δὲν εἶναι δίκαιοι. Κατὰ ταῦτα ἡ δικαιοσύνη ἐν σχέσει πρὸς τὴν σοφίαν δὲν εἶναι σημεῖον ἄλυτον ἀλλὰ *λυτόν*, δυνάμενον δηλαδὴ νὰ προσβληθῇ καὶ ἀναιρεθῇ. Ὁμοίως: ἐκ τοῦ ὅτι ἔτρεμεν ἐγκληματίας τις ὅταν συνελήφθη, δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι πᾶς τρέμων εἶναι ἐγκληματίας, διότι ὁ τρόμος δὲν ἔχει μόνην αἰτίαν τὸ ἔγκλημα· ὅθεν ὁ τρόμος δὲν εἶναι τοῦ ἐγκλήματος ἄλυτον σημεῖον, ἀλλὰ λυτόν, μὴ ἀναγκαῖον.

Οἱ παλαιότεροι ῥητορικοὶ *(Φραγκ. Σκοῦφος* καὶ ἄλλοι) τὰ ἄλυτα σημεῖα ὀνομάζουσι καὶ *παρεπόμενα* ἢ *ἀκόλουθα*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Ἀριστοτέλους* Ρητορικὴ Βιβλ. Α΄. κεφ. 2ον.—*Ν. Βάμβα*, Ρητορική, ἔκδ. γ΄, Ἀθῆναι 1856.—*Φραγκ. Σκούφου* Τέχνη Ῥητορική. Δ. Ι. ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ἀλυτρωτισμός· πολιτικὴ καθοριζομένη ἀπὸ συνείδησιν ὁμοεθνίας πρὸς πληθυσμοὺς τελοῦντας ὑπὸ ἀλλοεθνῆ ἐξουσίαν καὶ πόθον πρὸς πολιτικὴν ἀποκατάστασίν των· πολιτικὴ ἀρχὴ καθ' ἣν κράτος τι θεωρεῖ ὑποδούλους καὶ ἀπελευθερωτέους πληθυσμοὺς χωρῶν ἢ τμημάτων γεωγραφικῶν ἐκτὸς τῶν συνόρων του, ἔχοντας κοινὴν μὲ τοὺς πολίτας του ἐθνικὴν συνείδησιν, παράδοσιν, γλῶσσαν, θρησκείαν, εἴ τι ἐξ αὐτῶν. Ἡ ἀλυτρωτικὴ πολιτικὴ δὲν προϋποθέτει πάντοτε ἀμοιβαιότητα ἐθνικῶν πόθων καὶ κοινότητα πολιτικῶν σκοπῶν μεταξὺ ἐλευθέρων καὶ ὑποτελῶν. Ἐξ ἄλλου εἰς πᾶσαν ἀλυτρωτικὴν κίνησιν δὲν ὑπόκειται ἀναγκαίως τάσις ἐδαφικῆς ἐπεκτάσεως ἀπὸ μέρους τοῦ ἀσκοῦντος ἀλυτρωτικὴν πολιτικὴν κράτους.

Ὁ ὅρος παρήχθη ἐκ τοῦ: *ἀλύτρωτος*, εἰς μεταφορὰν τοῦ ἰταλικοῦ irredentismo (ἐξ οὗ ἐγράφη καὶ τό: *ἰρρεδεντισμός*). Ἐπίσης ἐγράφησαν τὰ παράγωγα: *ἀλυτρωτικός*, *ἀλυτρωτιστὴς* (— *αί*, ἰρρεδεντισταί), *ἀλυτρωτόφιλος*, *ἀλυτρωτόφοβος* καὶ *ἀλυτρωτοφοβία* (βλ. *πολιτικὴ* ἐθνικὴ καὶ — ἐθνικιστική).

ἀλύτρωτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ λυτρωθείς, ὁ μὴ διὰ λύτρων ἐλευθερωθείς· || δοῦλος, ὑπόδουλος, σκλάβος.

— **ἀλύτρωτοι**· οἱ *ὑπόδουλοι*· ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων ἡ γενέτειρα διατελεῖ ὑπὸ ἀλλοεθνῆ πολιτικὴν κυριαρχίαν, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς ὑπὸ ἴδιον ἐλεύθερον κράτος τελοῦντας ὁμοεθνεῖς των. [Διὰ τοὺς καθ' ἕκαστον ἔθνος ἀλυτρώτους καὶ τὰς σχετικὰς ἀλυτρωτικὰς ὀργανώσεις καὶ κινήσεις βλ. εἰς τὰ περὶ τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν κρατῶν οἰκεῖα ἄρθρα καὶ ἀλυτρωτισμός.]

ἀλύτση (ἡ) (Alytsa) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀλτικιδῶν*. Διακρίνονται ἐκ τοῦ βραχέος σώματος, ὅπερ εἶναι ᾠοειδὲς ἢ ἐπίμηκες, τῶν μακρῶν κεραιῶν των καὶ τῶν βραχέων σκελῶν των. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τῆς οἰκογενείας γνωστότερον εἶναι *ἀλύτση ἡ μακρόταρσος* (alytsa longitarsus). Δ. Ν. Π.

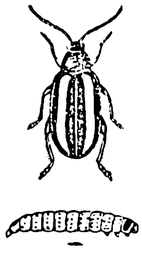
Ἀλύτση ἡ μακρόταρσος καὶ ἡ κάμπη της.

ἀλυφαντὴς (ὁ)· βλ. ἀνυφαντής.

ἄλυχνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἄνευ λύχνου, ἄνευ φωτός.

ἀλυχτάω· ἰδιωματ. ὑλακτῶ, γαυγίζω· «ἀλυχτᾶνε τὰ σκυλιά».

ἀλύχτημα (τό)· ἰδιωματ. ἡ ὑλακὴ τοῦ κυνός, τὸ γαύγισμα.

ἀλυωτος· βλ. ἄλειωτος.

ἄλφα (τό)· ἄκλιτος λέξις· ὀνομασία τοῦ πρώτου γράμματος τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου· || θηλ. *ἡ ἄλφα*=ἡ ἀλφάβητος: «δὲν ξέρει τὴν ἄλφα»· || μετφ., ἡ ἀρχὴ παντὸς ἔργου: «εἴμαστε ἀκόμη 'στὸ ἄλφα», «ἄρχισε πάλι ἀπὸ τὸ ἄλφα», «ἀπὸ τὸ ἄλφα ὡς τὸ ὠμέγα» ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους (βλ. καὶ λ. **α**).

— **[ΑΠΟΚΡΥΦ.]** *Ἄλφα* εἶναι ἡ κλεὶς ἁπάντων τῶν στοιχείων, τὸ ἱερόγλυφον τῆς πρώτης ἀρχῆς. Ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ 2ῳ προβλήματι τοῦ IX βιβλίου τῶν «συμποσιακῶν» ἅπτεται τοῦ ζητήματος τῆς αἰτίας δι' ἣν τὸ Ἄλφα προτάσσεται τῶν γραμμάτων ἁπάντων, σημαῖνον τὴν πρώτην αἰτίαν τῶν πάντων.

Οἱ Ἕλληνες εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρέστησαν συμβολικῶς τὸ ἀρχικὸν αἴτιον διὰ τοῦ Ἄλφα. Εἰς τοὺς Φοίνικας τὸ Ἄλφα ἐν ἀρχῇ ἐσήμαινεν: ὁ *ἀπηνής*, ὁ *ἄγριος*. Ὑπενοεῖτο δὲ διὰ τοῦ ἐπιθέτου τούτου ὁ *σύαγρος*, ὁ τὸν Ἄδωνιν δακών, οὗ τὸ Ἄλφα ἦτο σύμβολον. Εἶτα διὰ τοῦ Ἄλφα ἐσημαίνετο ὁ ὄμβριμος καὶ ἀγαθοποιὸς *Ὄσιρις* καὶ παριστάνετο τὸ σύμβολον αὐτοῦ: *κεφαλὴ βοός*. Παρὰ τοῖς Φοίνιξιν ἡ ὑγρὰ φύσις ἐθεωρεῖτο ἡ ἀρχικὴ τῶν πάντων αἰτία, ταύτης δὲ κύριος βουγενής, βοῦς ἢ ταῦρος ἦτο ὁ Ὄσιρις, ταυτιζόμενος μὲ τὸν Διόνυσον. Τὴν αὐτὴν περίπου ἱστορικὴν ἐξέλιξιν ὑπέστησαν αἱ σημασίαι τοῦ Ἄλφα παρ' Αἰγυπτίοις καὶ Ἰσραηλίταις μὲ μικρὰς παραλλαγάς.

Ἐν τῇ ἀποκρυφολογίᾳ τὸ Ἄλφα, ὡς καὶ τὸ Ἄλεφ, καίτοι δὲν ἔχουσιν ἴδιαν ὑπόστασιν, θεωροῦνται ὡς περικλείοντα τὸ πᾶν, καθόσον, ὡς γράφει ὁ Boehme, εἰς τὴν συμβολικὴν γλῶσσαν τῆς φύσεως ἐκφράζουσι τὴν τάσιν τῆς αἰωνίας βουλήσεως, ὅπως ἐκφρασθῇ. Δ. Π. Κ.

— **ἄλφα** (Alfa) *[Βοτ.]*. Ἀραβικὴ ὀνομασία τῆς *κοινῆς μακροχλόης* (Stipa tenacissima L.) τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστιδῶν*, φυομένης ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὴν Ἀλγερίαν, τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν Τύνιδα. Τὸ φυτὸν τοῦτο εἶναι ἰθαγενὲς τῶν παραμεσογείων χωρῶν, ἀντέχει θαυμασίως εἰς τὴν ξηρασίαν, ἀπαντᾷ δὲ ἰδίως εἰς ἀγόνους ἀμμώδεις ἢ πετρώδεις τόπους. Παρὰ τοὺς λεπτοὺς βλαστούς του τὸ ἄλφα ἔχει ἐξαιρετικὴν ἀντοχήν, λόγῳ δὲ αὐτῆς του τῆς ἰδιότητος χρησιμοποιεῖται ποικιλοτρόπως ὡς μηχανικὸν ὑλικόν. Ἡ Ἱσπανία εἶναι ἡ κυριωτέρα χώρα παραγωγῆς τοῦ ἄλφα καὶ ἐξάγει εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης μεγάλας ποσότητας, μὲ κέντρα ἐκμεταλλεύσεως τὸ Ἀλικάντε, τὴν Σάντα-Πόλα καὶ τὴν Καρθαγένην. Μεγάλη ἐπίσης ἐξαγωγὴ αὐτοῦ γίνεται ἐξ Ἀλγερίας. Σ. Μ.

Ἄλφα.

—**[ΒΙΟΜΗΧ.]** Τοῦ φυτοῦ ἄλφα (ἀγγλ. esparto-grass, γαλλ. alfa ἢ sparte), γίνεται σημαντικὴ βιομηχανικὴ ἐκμετάλλευσις. Αἱ ἶνες αὐτοῦ, λεπτόταται σχετικῶς, εἶναι οὐχ ἧττον μεγάλης ἀντοχῆς καὶ ὡς ἐκ τούτου τυγχάνουν μεγίστης ἐφαρμογῆς εἰς τὴν ψαθοποιίαν, καλαθοποιίαν καὶ ἐπιπλοπλεκτικὴν ἐν γένει. Ἀλλὰ τὸ ἄλφα ἔχει καὶ ἄλλην σημαντικὴν ἐφαρμογήν. Τὰ φύλλα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἦσαν ἄχρηστα, χρησιμοποιοῦνται νῦν εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ χάρτου μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἰδίως ἔχει ἀναπτυχθῆ ἡ βιομηχανία αὐτή, παράγουσα τὸν λεγόμενον *χάρτην τοῦ ἄλφα* (papier d'alfa).

Πρὸς κατασκευὴν τοῦ χάρτου τούτου τὰ φύλλα μετατρέπονται εἰς εὔπλαστον μᾶζαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνεται, ἐὰν ταῦτα ἐπανειλημμένως ἑχεσθῶσι μὲ ὕδωρ καὶ ἔπειτα μετὰ καυστικῶν ἀλκαλίων, τέλος δὲ ἐκπλυθῶσιν ἀρκούντως. Διὰ νὰ λευκανθῇ δὲ ὁ σχηματισθεὶς πόλτος τίθεται ἐπὶ τετράωρον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν χλωρίου, διυλιζομένου διὰ μολυβδίνων σωλήνων εἰς τὸν ἐμπεριέχοντα αὐτὸν κάδον, μεθ' ὃ ἐκπλύνεται, τίθεται εἰς ἀσθενῶς ὀξινισμένον ὕδωρ πρὸς διαφθορὰν τοῦ κιτρίνου χρωματισμοῦ τὸν ὁποῖον προσέλαβεν ἐκ τοῦ χλωρίου, ἐκπλύνεται ἐκ νέου ἐπιμελῶς καὶ ἐκθλίβεται διὰ νὰ μὴ μείνωσι μόρια ὀξέος. Κατ' ἄλλην μέθοδον ὁ πόλτος ὑποβάλλεται, ὑπὸ πίεσιν 2—3 ἀτμοσφαιρῶν, εἰς ἐπίδρασιν θειώδους ὀξέος ἢ καὶ ὀξίνου θειώδους ἀσβεστίου, τὸ ὁποῖον παραλαμβάνει τὴν λιγνίνην καὶ τὰς λοιπὰς ξένας ὕλας τῶν φύλλων, ἀφῖνον μόνον τὴν κυτταρίνην ἀδιάλυτον καὶ σχεδὸν λευκανθεῖσαν. Ἄλλοι τέλος χρησιμοποιοῦσι πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τὴν οὐλτραμαρίνην. Βαρύνουν δὲ κατόπιν τὴν μᾶζαν ταύτην διὰ καολίνης, θειικοῦ βαρύου κ.τ.λ., ὑλῶν, αἵτινες ταυτοχρόνως πληροῦν τοὺς πόρους.

Ἐκ τοῦ πόλτου τούτου παραλαμβάνεται διὰ θερμοῦ κυλινδρικοῦ ἢ ἐπιπέδου κοσκίνου (δι' ἐμβαπτίσεως, δι' ἐπιχύσεως ἢ ἄλλως πως) εἰς λεπτὸν ὁμοιόμορφον στρῶμα ποσότης τις, ἥτις, μετὰ τὴν ἐξάτμισιν τοῦ ὕδατος, ἀποσπᾶται ὡς χάρτης διαπερατός, καθίσταται δὲ ἀδιαπέραστος διὰ κολλαρίσματος διὰ ζωϊκῆς κόλλας ἢ διὰ προσθήκης ἀρχικῶς ἐν τῷ πόλτῳ ῥητίνης. Τὸ κολλάρισμα

Digitized by Google

εἶναι ἀπαραίτητον, ὁσάκις πρόκειται περὶ τῆς κατασκευῆς χάρτου γραφῆς, διότι ἄνευ τούτου ὁ χάρτης ἀπορροφᾷ τὴν μελάνην. Οἱ χαρτοποιοὶ κατασκευάζουσι τὴν κολλητικὴν αὐτὴν μᾶζαν διὰ τῆς μεθ' ὕδατος ἐκζέσεως τῶν ἀποκομμάτων τῶν δερμάτων ἢ διὰ τῆς τῶν ὀξέων μεθ' ὕδατος ζέσεως εἰς καλῶς κεκλεισμένα ἀγγεῖα. Ἀφοῦ τὸ ρευστὸν τοῦτο ἐντελῶς καθαρισθῇ διὰ τῆς ἐξαφρίσεως καὶ διυλίσεως, προστίθεται τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν στυπτηρίας, ἥτις εἶναι ἀναγκαιοτάτη. Τὸ ρευστὸν τοῦτο θερμαίνεται εἰς λέβητας, εἰς τοὺς ὁποίους ἐμβάπτονται διὰ μιᾶς 80 μέχρις 100 φύλλων χάρτου, τὰ ὁποῖα ὁ τεχνίτης γνωρίζει οὕτω πως νὰ ἐπιθέσῃ, ὥστε ἅπαντα τὰ φύλλα νὰ διαπερασθῶσιν ἀπὸ τὸ ρευστόν· ἀκολούθως τὰ ἐνθέτει εἰς πιεστήριον πρὸς ἔκθλιψιν τοῦ ρευστοῦ, μεθ' ὃ τὰ κολλαρισθέντα φύλλα ἁπλοῦνται καὶ ξηραίνονται. Ἐξησκημένος ἐργάτης δύναται νὰ κολλαρίσῃ καθ' ἑκάστην 30—40.000 φύλλα.

Ἐσχάτως ἐδημιουργήθη καὶ ἄλλη βιομηχανικὴ ἐκμετάλλευσις τοῦ φυτοῦ ἄλφα: ἡ κατασκευὴ λεπτῶν σχοινίων (σπάγγων) ἐκ τῶν ἰνῶν αὐτοῦ, τὰς ὁποίας ἐξάγουσι κατόπιν μοσχεύσεως. Ι. Γ. Μ.

—**ἄλφα** *[Φαρμ.]*· βλ. **εὐκαΐνη.**

«**Ἄλφα**» (ἡ) *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Ὀνομασία μιᾶς τῶν τεσσάρων ὁμοίων ἀλλήλαις ἑλληνικῶν κανονιοφόρων, αἵτινες εἶχον εἰδικῶς προνοηθῆ διὰ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ κόλπῳ, ὅταν ἡ βορεία ἀκτή του ἦτο τουρκική. Κατασκευασθεῖσαι τῷ 1880, εἶχον ἐκτόπισμα 52 τόννων, μῆκος 72 ποδῶν, πλάτος 13, βύθισμα δὲ μέσον μόλις 5 $^1/_2$ ποδῶν, ἐπίτηδες τόσον ὀλίγον διὰ τὸν εὐχερῆ εἴσπλουν διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Πρεβέζης, μηχανὴν διπλῆς ἐκτονώσεως 225 ἵππων, χωρητικότητα γαιανθρακαποθηκῶν 10 τόννων καὶ ταχύτητα 12 μιλλίων. Ἔφερον δὲ τὰ μικροσκοπικὰ ταῦτα σκάφη ἓν βαρύτατον διὰ τὰς διαστάσεις των πυροβόλον, συστήματος Κροὺπ τῶν 12 ἑκατοστῶν. Ὀνομαζόμεναι ἐν ἀρχῇ «*Ἀμβρακία*», «*Μυκάλη*», «*Ναυπακτία*» καὶ «*Σφακτηρία*» κατέστησαν κατόπιν ἀνώνυμοι, τῶν παλαιῶν ὀνομάτων δοθέντων εἰς ἄλλα πλοῖα τοῦ στόλου, καὶ διεκρίνοντο ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῶν κεφαλαίων «Α», «Β», «Γ», «Δ», ἅτινα ἔφερον διὰ λευκοῦ χρώματος ἐπὶ τῶν καπνοδόχων των.

Ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 τρεῖς μῆνας πρὸ τῆς ἐκρήξεώς του μετὰ τοῦ «*Ἀκτίου*» καὶ τῆς «*Ἀμβρακίας*» εἰς βομβαρδισμὸν κατὰ τῶν τουρκικῶν φρουρίων καὶ τῶν πυροβολείων Βρυσούλας, Ἁγίου Ἀνδρέου καὶ Σκαφιδάκι, καὶ εἰς βοηθείας τῶν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Λούρου γενομένων ἀποβάσεων· διότι οὐδὲν πλοῖον τουρκικὸν ὑπῆρχε τότε ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ, δύο μικρῶν κορβετῶν, αἱ ὁποῖαι ἐναυλόχουν ἐκεῖ, καταφυγουσῶν πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου εἰς Αὐλῶνα.

Κατὰ τὸν πόλεμον ὅμως τοῦ 1912 ἀπεφασίσθη ἡ ἐκ τῶν ἐνόντων παρασκευὴ τῶν δύο δυναμένων νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κανονιοφόρων, τῆς «*Ἄλφα*» καὶ τῆς «*Δέλτα*», ὧν τὸ πυροβόλον ἀντικατεστάθη διὰ ταχυβόλου Κανέ, τῶν 10 ἑκατ. καὶ 50διαμ., ληφθέντων ἐκ τῶν θωρηκτῶν τύπου «*Ὕδρα*»· οὕτω δὲ κυβερνώμεναι ὑπὸ τῶν ὑποπλοιάρχων Ν. Μακᾶ καὶ Κοσμ. Μπούμπουλη, κατέπλευσαν εἰς Λευκάδα, ὅπου ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Μοίρας τοῦ Ἰονίου, πλοιάρχου Ι. Δαμιανοῦ. Οὗτος δὲ ἐξέδωκε διαταγὴν πρὸς τὸν κυβερνήτην τῆς «*Ἄλφα*» νὰ εἰσπλεύσῃ τὴν 2 πρωϊνὴν τῆς 4ης Ὀκτωβρίου εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν μετὰ τῆς «*Δέλτα*». Ἀφ' ἑσπέρας ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸ φρούριον τῆς Λευκάδος τὰ ξύλινα τῶν κανονιοφόρων σκεύη, ἐλήφθησαν μέτρα διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν πλοίων ἐν περιπτώσει προσαράξεώς των, παρέλαβον ἀνὰ μίαν λέμβον ἐκ τῶν ἀτμομυοδρομόνων πρὸς διάσωσιν τοῦ πληρώματος, καὶ ἀφοῦ παρέδωσαν τὰ ἐμπιστευτικὰ βιβλία καὶ τὰ ἔγγραφά των εἰς τὸν ἀρχηγόν, ἐπιβαίνοντα τοῦ «*Ἀκτίου*», καὶ παρέλαβον ἔνδον ἀνὰ ἕνα ναυτικὸν τοῦ τόπου ὡς πλοηγόν, ἀπέπλευσαν τὴν 1 π. μ. τῆς 4/17 Ὀκτωβρίου, διὰ τὴν ἐπικινδυνωδεστάτην ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς των. Προέπλεεν ἡ «*Ἄλφα*» καὶ ἠκολούθει ἡ «*Δέλτα*» ἐξ ἀποστάσεως 80 μέτρων, ρυμουλκοῦσαι τὴν σωσίβιαν λέμβον της ἑκάστη, τῆς «*Ἄλφα*» ἐχούσης προσδεδεμένην δεξιᾷ της καὶ ἄλλην τινὰ μικρὰν λέμβον ἰδιωτικήν. Τὴν 1ω 40′ εἰσέπλεον τὸ στόμιον τοῦ Στενοῦ τῆς Πρεβέζης καὶ τότε ἡ ταχύτης περιωρίσθη εἰς τὸ ἐλάχιστον, τῆς μηχανῆς μόλις κινουμένης, ὅπως μὴ ἀκούεται ὁ κρότος της καὶ μὴ ἐκπέμπωνται σπινθῆρες ἢ καπνὸς πυκνὸς ἐκ τῆς καπνοδόχου. Τὴν 2 πρωϊνὴν παρήλλαξαν τὸν ἐξωτερικὸν πελάγιον σημαντῆρα τὴν 2ω 30′ τὸν ἐσωτερικὸν τοιοῦτον, διελθοῦσαι ἐξ ἀποστάσεως 700 μέτρων ἀπὸ τῶν φρουρίων Χαμηδιὲ καὶ Παντοκράτωρ καὶ 350 μέτρων ἀπὸ τῶν πυροβολείων Παγησοσάραγας τὰ ὁποῖα ἦσαν λαμπρῶς φωτισμένα καὶ ἐν οἷς διεκρίνοντο καθαρώτατα πυρετώδεις παρασκευαί.

Τὴν 2ω 40′ παρέπλεον τὸ φρούριόν μας τοῦ Ἀκτίου· ἐπεκράτει ἄκρα σιωπή, κατὰ συνενόησιν, καὶ ἡ «*Ἄλφα*» ἀφῆκε τότε τὴν λέμβον της νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν κυβέρνησιν περὶ τοῦ παράπλου των διὰ τοῦ ἐν τῷ φρουρίῳ τηλεγραφείου· τὴν 3ην πρωϊνὴν παρέπλεον τὴν πόλιν τῆς Πρεβέζης ἐξ ἀποστάσεως 400—500 μέτρων, χωρὶς τὰ φρούρια Βρυσούλας καὶ Ἁγίου Ἀνδρέου νὰ τὰς ἀντιληφθοῦν, παρ' ὅλην τὴν ἐν αὐτοῖς πυρετώδη κίνησιν, τὴν 3ω 15′ παρήλλαξαν τὴν ἄκραν *Ἀκρί*, τὴν 3ω 40′ τὸ τουρκικὸν φρούριον Σκαφιδάκι, καὶ τὴν 4ω 10′ τῆς 4ης Ὀκτωβρίου ἠγκυροβόλουν εἰς Βόνιτσαν. Τὸ ἐγχείρημα ἦτο δυσχερέστατον, σωτήριον διὰ τὸν στρατὸν τῆς Ἠπείρου καὶ ἐξαιρετικῶς κινδυνῶδες. Ἐὰν τὰ τουρκικὰ φρούρια ἀντελαμβάνοντο τὴν ἀπόπειραν τοῦ εἴσπλου τῶν πλοίων, θὰ ἤνοιγον ἀναμφιβόλως πῦρ κατ' αὐτῶν, διότι ὁ πόλεμος τῶν ἄλλων συμμάχων μας κατὰ τῆς Τουρκίας εἶχεν ἤδη κηρυχθῆ. Μεγάλας ὑπηρεσίας παρέσχον αἱ δύο αὗται κανονιοφόροι κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὸν βομβαρδισμὸν τῆς Νικοπόλεως, τὴν 19 Ὀκτωβρίου (1 Νοεμβρίου), χάρις εἰς τὸ μέγα βεληνεκὲς τοῦ πυροβόλου των.

Λήξαντος τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου ἡ «*Ἄλφα*» καὶ ἡ «*Δέλτα*», αἱ ὁποῖαι τόσον ἐνδόξως ἐπεσφράγισαν τὸν βίον των, ἐπωλήθησαν μετὰ τῶν ἄλλων δύο κανονιοφόρων ὡς ἄχρηστον ὑλικόν.

ΣΤ. ΕΜΜ ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἀλφὰ καὶ Ἀλφάς. Χωρίον ἐν Κρήτῃ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Μεσοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνου, κείμενον ΝΔ τοῦ Πανόρμου, ἀφ' οὗ ἀπέχει δίωρον. Ἀστυνομικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν σταθμὸν Περάματος τῆς Ὑπ)σεως Πανόρμου, δικαστικῶς δὲ εἰς τὸ εἰρηνοδικεῖον Πανόρμου. Κάτ. 297. Εἰς τὴν κοινότητα, ἔχουσαν ἐν συνόλῳ πληθυσμὸν 596 κατοίκων, ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Καλλέργος*, *Ρουσοναῦλι*, *Σκύρδολλος*, *Σταυρωμένος* καὶ *Βεργιανά*. Δ. Ε. Μ.

ἀλφαβήτα (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *ἀλφάβητος*: «πές μας τὴν ἀλφαβήτα».

«**Ἀλφαβηταλφάβητος**». Μακρὸν ἐκ δεκατριῶν χιλιάδων ἀνομοιοκαταλήκτων πολιτικῶν στίχων θεολογικὸν διδακτικὸν ποίημα Μελετίου τινός, ζήσαντος περὶ τὸν ΙΗ′ αἰῶνα, ἀποκείμενον εἰς δύο κώδικας, ἕνα ἀθωνιτικὸν τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος καὶ ἕνα ἀθηναϊκὸν (474) τοῦ ΙΗ′. Πιθανῶς φέρει τὸ ὄνομα τοῦτο διὰ τὴν ἀκροστιχικὴν κατὰ τὸ ἀλφάβητον διάταξίν του ὑπαγόμενον κατὰ τοῦτο εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κατανυκτικῶν ἀλφαβήτων (*Κρουμβάχερ*, Ἱστορ. Βυζ. λογοτ. Β′ σ. 637).

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ἀλφαβητάριον *[Παιδαγ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ βιβλίον τὸ χρησιμεῦον διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀλφαβήτου, τῆς καὶ *γραμματικῆς τῶν 24 στοιχείων*. Εἶναι τὸ πρῶτον βιβλίον τὸ ὁποῖον δίδεται εἰς τοὺς παῖδας διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀναγνώσεως καὶ τοῦ ὁποίου ἡ συγγραφὴ ἀπαιτεῖ βαθεῖαν γνῶσιν ὄχι μόνον τῶν ἐπικρατουσῶν γνωμῶν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ παιδός, τῆς ἐξελίξεως τῶν ψυχικῶν αὐτοῦ προδιαθέσεων καὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν ἰδιοτήτων. Εἶναι τὸ βιβλίον, διὰ τοῦ ὁποίου δέον νὰ τεθοῦν στερεὰ τὰ θεμέλια διὰ τὴν περαιτέρω παίδευσιν τῶν νέων.

Ἡ σπουδαιότης, ἐν τούτοις, τοῦ ἀλφαβηταρίου εἶχε τελείως παραγνωρισθῆ καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὄχι μόνον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, ὁπότε τοῦτο ἐθεωρεῖτο δικαιολογημένον, ἀλλὰ καὶ βραδύτερον, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς. Καὶ διὰ τοῦτο παρατηρεῖται, ὅτι ἐλάχιστα μὲν ἀπησχολήθησαν περὶ αὐτοῦ οἱ παιδαγωγικώτεροι τῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας, πλεῖστοι δέ, τοὐναντίον, μηδεμίαν ἢ ἐλαχίστην πρὸς τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην σχέσιν ἔχοντες, συνέγραψαν καὶ παρέδωκαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν μικρῶν Ἑλληνοπαίδων ἀλφαβητάρια, οὐδένα τῶν σκοπῶν τῆς ἀγωγῆς καὶ τῶν ὅρων τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδὸς πληροῦντα. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅμως ἤρχισε νὰ καταβάλληται μεγαλυτέρα προσπάθεια διὰ τὴν συγγραφὴν ἀλφαβηταρίων διευκολυνόντων τὸ μάθημα τῆς πρώτης ἀναγνώσεως, σήμερον δέ, ὁπότε ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη ὑπέστη τεραστίαν ἐξέλιξιν, ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ παιδὸς κατέστη ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας σπουδῆς, διαμορφωθείσης πρὸς τοῦτο ἰδίας ἐπιστήμης, τὰ ἀλφαβητάρια συντάσσονται κατὰ τοὺς νόμους τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδός.

Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως.—Τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ ἀλφαβητάρια ἤρχισαν συντασσόμενα τὸν ΙΣΤ′ αἰῶνα κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ὑπὸ τοῦ Λουθήρου ἐκδοθέντος καὶ τῶν, προϊόντος τοῦ χρόνου, βελτιώσεων αὐτοῦ, ἡ δ' ἐξέλιξίς των ἐχώρησε βραδύτατα. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς δουλείας, ὁπότε ἐλάχιστα σχολεῖα ἐλειτούργουν κατ' ἐπιεικῆ τοῦ δεσπότου συγκατάβασιν καὶ ὁπότε οὐδὲν οὐδαμῶς ἐκπαιδευτικὸν σύστημα ἐπεκράτει, ἡ διδασκαλία τῆς πρώτης ἀναγνώσεως εἰς τοὺς Ἑλληνόπαιδας περιωρίζετο κυρίως εἰς τὴν χρῆσιν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸ κύριον περιεχόμενον τῶν ἀλφαβηταρίων ἀπετελεῖτο ἀπὸ προσευχὰς καὶ διάφορα ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια, ἡ γνῶσις τῶν ὁποίων θὰ διηυκόλυνε βραδύτερον τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ψαλτηρίου, τῆς Ὀκτωήχου καὶ τοῦ Ἀποστόλου ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Οἱ συγγραφεῖς τῶν ἀλφαβηταρίων τούτων ἠρκοῦντο, μετὰ τὴν ἐκμάθησιν τῶν 24 γραμμάτων, νὰ παρατάσσουν πίνακας συλλαβῶν καὶ λέξεων δυσκολοπροφέρτων καὶ μηδόλως πολλάκις συναντωμένων ἐν τῷ βίῳ, φράσεις ἀρχαίας καὶ δυσνοήτους ὡς μηδόλως συγγενευούσας πρὸς ἀλλήλας, στίχους ἀνουσίους καὶ ἄνευ περιεχομένου, πλῆθος προσευχῶν καὶ θρησκευτικῶν ὕμνων, διηγήματα οὐδὲν διδάσκοντα κ.ο.κ. Διὰ τῶν ἀλφαβηταρίων τούτων ἡ διδασκαλία τῆς πρώτης ἀναγνώσεως ἀπέβαινε δυσχερεστάτη. Ὁ μελετῶν σήμερον τὸ περιεχόμενόν των μεταφέρεται ἀναγκαστικῶς εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους, κατὰ τοὺς ὁποίους διδάσκοντες καὶ διδασκόμενοι ἐταλαιπωροῦντο ἐπὶ ἔτη διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς γραφῆς, μεταχειριζόμενοι τὴν *ἀλληλοδιδακτικὴν* μέθοδον. Ἀλλ' ἂν ἀναλογισθῇ τις ὅτι κατὰ τὰς σκοτεινὰς ἐκείνας ἡμέρας τῆς ἐθνικῆς δουλείας οἱ ἐξερχόμενοι ἐκ τῶν ὀλίγων λειτουργουσῶν σχολῶν, ὡς προοριζόμενοι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐκκλησίας ἢ τὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ, ἀπέβλεπον κυρίως εἰς τὴν ἁπλῆν διδασκαλίαν τῆς ἀναγνώσεως καὶ τὴν μηχανικὴν γραφήν, θὰ ὑποχρεωθῇ νὰ ἀναμολογήσῃ ὅτι τὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀλφαβητάρια ἐξεπλήρωσαν τὸν προορισμόν των, ὀφείλεται δ' εὐγνωμοσύνη πρὸς τοὺς φιλογενεῖς ἐκείνους Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι προθύμως καὶ ἀφειδῶς διέθετον τὸν πλοῦτόν των διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν πρώτων αὐτῶν ἑλληνικῶν ἀλφαβηταρίων, χάριν τῆς μορφώσεως τῶν σκλάβων Ἑλληνοπαιδων, ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθον οἱ ἐπικοὶ ἥρωες τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων καὶ οἱ μυθικοὶ ναυμάχοι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐκ τῶν σῳζομένων πρὸ τοῦ ἔτους 1821 ἀλφαβηταρίων ἄξιαι ἀναλύσεως εἶναι αἱ ἐκδόσεις τοῦ ἔτους 1792, τοῦ 1803, τοῦ 1807 καὶ τοῦ 1810.

Τὸ ἀλφαβητάριον τοῦ 1792 (,αψϞβ′) ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ ὑπὸ τοῦ τυπογράφου *Γεωργίου Βεντώτη*. Ὁ ἐκδότης ἰσχυρίζεται, ὅτι τὸ ἀλφαβητάριόν του συνετάχθη συμφώνως πρὸς τὴν ἀντιληπτικὴν δύναμιν τῶν παίδων, ἀπευθύνεται δὲ πρὸς τοὺς διδασκάλους διὰ μικροῦ προλόγου, περικοπαί τινες τοῦ ὁποίου εἶναι λίαν χαρακτηριστικαί:

«...Ἡ ἀναθροφὴ – λέγει – τῶν παιδίων εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς εὐδαίμονος ζωῆς. Ἕνα [δὲ] ἀπὸ τὰ ἀναγκαιότερα μέρη τῆς καλῆς ἀναθροφῆς εἶναι καὶ ἡ μάθησις, τῆς ὁποίας θεμέλιον εἶναι τὰ γράμματα. Οἱ περισσότεροι [ὅμως] τοῦ γένους εἶναι ἀγράμματοι, μνέσκει [λοιπὸν] τοῦτο τὸ μέρος τῆς ἀναθροφῆς εἰς τοὺς διδασκάλους». Ἀφοῦ μετὰ ταῦτα ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀλφαβηταρίου, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐκδοθῆ εἰς τὴν Βενετίαν, προσθέτει:

«Δὲν ἦτο καλλήτερον ἀντὶ ψαλμούς, νὰ περιέχῃ ἠθικάς τινας ἱστορίας, τὸ νόημα τῶν ὁποίων νὰ ἐννοῇ τὸ παιδὶ ἐν τ' αὐτῷ ὁποῦ μανθάνῃ νὰ ἀναγινώσκῃ τὰς λέξεις; ἆρά γε δὲν μανθάνει εὐκολώτερα μίαν λέξιν ἁπλῆν ὁποῦ τὴν καταλαμβάνῃ, πάρεξ μίαν Ἑλληνικὴν ὁποῦ δὲν τὴν ἐννοεῖ οὔτε ὁ διδάσκαλος;... Τοῦτο ἴσως τὸ ἐγνώρισαν πολλοὶ διδάσκαλοι, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸ διορθώσωσι. Καὶ διατί; μοὶ φαίνεται ὁ φόβος εἶναι αἰτία, διὰ νὰ μὴ δείξουν πῶς νεωτερίζουν.... Ἐγώ, θέλοντας νὰ εὐκολύνω τὴν παράδοσιν καὶ εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ εἰς τὰ παιδία, ἠθέλησα νὰ τυπώσω τὸ παρὸν ἀλφαβητάριον. Ἐν πρώτοις εἶναι τὰ 24 ψηφία εἰς διάφορα σχήματα μὲ πλουμίσματα, διὰ νὰ ἀρέσκωνται τὰ παιδία, ὕστερον τὰ αὐτὰ γράμματα συλλαβισμένα εἰς διάφορον τρόπον· ἀφ' οὗ δὲ ἐπρόσθεσα τὰς πλέον ἀναγκαίας προσευχάς, ξεχωρίζοντας κάθε συλλαβὴν μίαν ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἐπρόσθεσα καὶ μερικὰς ἱστορίας ἠθικάς....».

Ὁ συλλαβισμός, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ ὁ ἐκδότης εἰς τὸν πρόλογόν του, περιορίζεται εἰς ἁπλουστάτας συνδέσεις τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου. Λ. χ.:

Βα — βε — βη — βι — βο — βυ — βω
Γα — γε — γη — γι — γο — γυ — γω
Δα — δε — δη — δι — δο — δυ — δω
Ζα — ζε — ζη — ζι — κ. ο. κ. σύνδεσις τῶν συμφώνων μετὰ τῶν φωνηέντων.

Μετὰ ταῦτα συνδέει ἕκαστον σύμφωνον μετὰ τῶν διφθόγγων. Λ. χ.:

Βαι—βαυ—βει—βευ—βοι—βου κ. ο. κ.

Τοὺς συλλαβισμοὺς τούτους ἀκολουθεῖ σύνδεσις τῶν φωνηέντων μεταξὺ δύο συμφώνων. Λ. χ.: Βαν—βεν—βην - βον—βυν—βων κ.ο.κ. μέχρι τέλους τῶν συμφώνων.

Μετὰ τοὺς συλλαβισμοὺς τούτους ἄρχεται ἀμέσως ἡ ἀνάγνωσις ἐπὶ κειμένου διαφόρων προσευχῶν· ὡς λ. χ. Βασιλεῦ οὐράνιε κτλ. Ἅγιος ὁ Θεὸς κλπ. Δόξα πατρὶ κλπ., τῶν ὁποίων αἱ λέξεις χωρίζονται διὰ γραμμῶν εἰς τὰς συλλαβάς των. Μετ' αὐτὰς ἀκολουθοῦν διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἐλευθέρας ἀναγνώσεως ἠθοπλαστικὰ διηγήματα.

Τὸ ἀλφαβητάριον τοῦ 1803 ἐπιγράφεται: «Ποικίλη διδασκαλία, ἤτοι ἀλφαβητάριον εὐμαθείας, ἐν ᾧ εὑρίσκονται μαθήματα ὠφέλιμα, ἵνα διδάσκωνται τὰ εἰς Τουρκίαν μικρὰ παιδία τῶν Χριστιανῶν πρὶν τῆς Ὀκτωήχου καὶ τοῦ Ψαλτηρίου, συγγραφὲν ὑπὸ Πολυζώη Κοντοῦ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ἐκδοθὲν ἐν Βιέννῃ ὑπὸ *Γ. Βεντώτη*, χορηγοῦντος τοῦ ἐκ Καστορίας *Τριανταφύλλου Καραμπήνα*, ἐλλογίμου ἐν πραγματευταῖς, εἰς μνημόσυνον τοῦ πατρός του Ράλλη Καραμπήνα».

Εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ συγγραφεύς, κατηγορῶν τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας τῆς πρώτης ἀνα-

Digitized by Google

γνώσεως, ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ βιβλίου του λέγων: «Ἐνθυμήσου, ἀγαπητέ, τὴν ψυχικὴν τροφήν, ὁποῦ μᾶς ἔδιδαν οἱ διδάσκαλοι τῶν ἁπλῶν σχολείων εἰς τὴν πρώτην μας τρυφερὰν ἡλικίαν, διὰ νὰ μᾶς καλλιεργήσωσι τὸ ἀνίδεον πνεῦμα, διδάσκοντές μας ἐκεῖνο τὸ χειρόγραφον ἄλφα βῆτα, τὸ ἀλφαώ, τὸν προοιμιακὸν ψαλμόν, τὴν Ὀκτώηχον καὶ αὐτὸ τὸ ἱερὸν Ψαλτήριον εἰς ὡραίαν γλῶσσαν Ἑλληνικήν, ὁποῦ ὄχι μόνον μικρὰ παιδία, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ διδάσκαλοι δὲν γινώσκουσι ποσῶς νὰ ἀναγνώθουσιν· ὥστε εἰς τὰ τοιαῦτα δυσνόητα βιβλία, φεῦ, ματαιοπονοῦντες ἐχάσαμεν πέντε χρόνους τοὐλάχιστον καὶ μετὰ βίας ἐμάθομεν μόνον νὰ κακοαναγνώθωμεν...»

Καὶ προσθέτει:

«... Ἡ διάλεκτος τῶν παλαιῶν Χριστιανῶν ἦτον σχεδὸν ὁμοία μὲ ἐκείνην τῶν Πατερικῶν συγγραμμάτων· ἀλλὰ τὴν σήμερον ἡ δυστυχία τοῦ γένους ἡμῶν διέφθειρε καὶ ἀπεμάκρυνε τὴν διάλεκτόν μας ἀπὸ τὴν φράσιν τῶν παλαιῶν συγγραφέων τῆς Ἐκκλησίας· ὅθεν ἕνα μικρὸν παιδίον πῶς θέλει καρποφορηθῇ μὴ καταλαμβάνοντας εἴ τι ἀκούει καὶ εἴ τι ἀναγνώθει εἰς τὰ θεολογικὰ τροπάρια καὶ τοὺς προφητικοὺς ψαλμούς; .... Πολλοὶ νέοι, ὁμογενεῖς ἡμῶν, διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἀγχίνοιαν προκόπτουσιν εἰς τὴν πραγματείαν καὶ τὸ ἐργόχειρον καὶ ἀποβαίνουσι πλούσιοι Μπασιάδες τόσον εἰς τὴν πατρίδα των, ὅσον καὶ εἰς ἄλλας Εὐρωπαϊκὰς πόλεις καὶ διὰ τοῦ προσκαίρου πλούτου των γίνονται περίβλεπτοι καὶ ἐπιφανεῖς. Ἀλλὰ οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι τελείως ἀγράμματοι, ὅθεν καὶ οἱ συνεμπορευομενοι... Εὐρωπαῖοι ἀλλογενεῖς... διὰ καλάμου καὶ γλώσσης... βαρβάρους ἡμᾶς ἐξ ἴσου κατονομάζουσι... τὸ πᾶς μὴ Ἕλλην βάρβαρος ἀντιστρόφως εἰς ἡμᾶς τὴν σήμερον ἀποδίδοντες». Τελευτῶν συνιστᾷ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς γονεῖς τὸ βιβλίον του τὸ ὁποῖον συνέταξε—λέγει—κατὰ ἐν Εὐρώπῃ κρατοῦντα, εἰς τρόπον ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ κινοῦνται μὲ «πόθον καὶ προθυμίαν αὐτοθελήτως εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τοῦ μαθήματός των· καὶ ὄχι καθὼς τὸ πρότερον, νὰ βασανίζωνται εἰς βιβλία ὁποῦ δὲν ἐννοοῦσαν μήτε λέξιν ἀπὸ ὅσα ἀνέγνωθαν, ὅθεν ἐβιάζοντο παρὰ τῶν τότε διδασκάλων των μὲ ξυλιαῖς καὶ μὲ βούνευρα καὶ κατεπείθοντο νὰ μανθάνωσιν ἐκεῖνα ὅπου ἐμισοῦσαν. Διότι κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, *οὗτινος τὴν γνῶσιν ἀφῄρηται, τούτου καὶ καταφρονεῖ προχειρότατα*».

Τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν δύναται κυρίως εἰπεῖν νὰ ὀνομασθῇ «*ἀλφαβητάριον*», διότι, παρ᾽ ὅλα ὅσα ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸν πρόλογόν του, ἐκ τῶν 134 σελίδων του αἱ 128 περιέχουν ὕλην, τὴν ὁποίαν μόνον μαθηταὶ Ἑλληνικῶν σημερινῶν σχολείων εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοήσουν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης δικαιολογεῖται ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου «*Ποικίλη διδασκαλία*».

Τὸ κυρίως ἀλφαβητάριον, ἀποτελούμενον, ὡς εἴρηται, ἀπὸ ἓξ μόνον σελίδας, περιέχει ἐν ἀρχῇ τὰ 24 γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου εἰς διαφόρους μορφάς, προηγουμένου ἑκάστης σειρᾶς τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ. Παρατίθεται ἡ προσευχὴ «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς κλπ.» καὶ ἐπακολουθοῦν διάφοροι σειραὶ τῆς ἀλφαβήτου, πρὸς τελείαν ἐκμάθησιν τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων καὶ εὔκολον αὐτῶν ἀναγνώρισιν. Λ. χ.

Αα—Ββ—Γγ—Δδ—Εε κ. ο. κ.

ω—ψ—χ—φ—υ—τ—σ κ.ο.κ., κατ᾽ ἀντίστροφον τάξιν

ρ—ι—α—σ—κ—β—γ—λ—τ—υ—μ—δ—φ—ν—ε—χ—ξ—ζ—η—ο—ψ—π—θ—ω.

κ—ψ—φ—β—ν—ω—γ—θ—ε—π—χ—λ—δ—σ—ο—μ—η—α—ρ—τ—ξ—υ—ι—ζ.

αω—εψ—γχ—δφ—ευ—ζτ—ησ—θρ—ιπ—ηο—λμ—νξ.

Γίνεται μετὰ ταῦτα διάκρισις τῶν 17 συμφώνων, τῶν 7 φωνηέντων καὶ τῶν 6 διφθόγγων, καὶ ἕπονται διάφοροι συλλαβισμοὶ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ἀλφαβηταρίου τοῦ 1792, προστιθεμένων καὶ ἑτέρων τινῶν εἰδῶν συλλαβῶν. Λ. χ.

γρα—γρε—δρη—θλι—κνο—πνη—πρω—τρω κ.ο.κ.

Μετὰ τὰς ἀσκήσεις ταύτας ἄρχεται ἡ ἀνάγνωσις ἐπὶ κειμένου διαφόρων προσευχῶν, μετὰ τὰς ὁποίας παρατίθενται φράσεις θρησκευτικοῦ περιεχομένου, οἷον: «αἱ ἐννέα ἐντολαὶ τῆς ἐκκλησίας», «τὰ ἔργα τῆς ἀγαθότητος καὶ φιλανθρωπίας» κλπ. Μετὰ φράσεις ὁμοίας, αἱ ὁποῖαι θεωροῦνται ἀρκεταὶ διὰ τὴν ἐξάσκησιν εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀνάγνωσιν, σημειοῦνται τὰ σημεῖα τοῦ τονισμοῦ καὶ τῆς στίξεως καὶ ἀκολουθεῖ, κατ᾽ ἐρωταπόκρισιν, «ἡ εἰσαγωγὴ τῶν καθηκόντων». «Τρία — λέγει ὁ συγγραφεὺς — μαθήματα πρέπει νὰ μάθῃ ὁ ἄνθρωπος κατ᾽ ἀρχὰς εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν· α᾽) νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτόν του, β᾽) νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεόν, Δημιουργὸν τοῦ παντὸς καὶ πλάστην του, γ᾽) νὰ γνωρίσῃ καὶ τὰ ἄλλα ποιήματα τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν πολυμάθειαν τοῦ ὁποίου ἔγιναν». Τὰ τρία δὲ αὐτὰ μαθήματα περιέχονται εἰς τὸ βιβλίον του τοῦτο, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει κατὰ τὰ 24 γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου ἰσάριθμα μαθήματα, τὰ ἑξῆς: Α᾽ περὶ ἀνθρώπου, Β᾽ περὶ ψυχῆς, Γ᾽ περὶ ἀγαθῶν προσκαίρων (κ.ο.ἑ. μέχρι τοῦ Ω).

Μετὰ τὰ μαθήματα ταῦτα ἀκολουθεῖ ἴδιον κεφάλαιον πραγματευόμενον περὶ τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, εἰς τὸ τέλος δὲ ὑπάρχει κατάλογος «πάντων τῶν ἐν συντόμῳ ἀναφερομένων ὑποθέσεων εἰς τὸ βιβλίον» κατ᾽ ἀλφαβητικὴν σειράν.

Τὸ ἀλφαβητάριον τοῦ 1807 ἐξεδόθη εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ τυπογραφεῖον τοῦ Γ. Βεντώτη. Ἐπιγράφεται «Ἁπλοελληνικόν, εὐμέθοδον, σύντομον, πλῆρες τῶν πρὸς τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν ἀναγκαίων καὶ προσφυῶς ἡρμοσμένον εἰς τὴν νεαρὰν ἡλικίαν τῶν ἀρχαρίων παίδων, συντεθὲν ὑπὸ Β. Π. Εὐθυμίου κατὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν μέθοδον, τύποις δὲ ἐκδοθὲν δαπάνῃ πατρικῇ, ἵνα χαρίζηται τοῖς πτωχοῖς νέοις τῆς πατρίδος του». Ὁ συγγραφεύς, ἀπουσιάζων ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Εὐρώπης καὶ ἐπιθυμῶν νὰ προσφέρῃ καλόν τι εἰς τὴν πατρίδα του, ἐσκέφθη «νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν ἁπλῆν γλῶσσάν μας ὁλόκληρον τὸ σύστημα τῶν μαθημάτων, ὅσα διδάσκονται εἰς ὅλα τὰ εὔτακτα (Normal-Schulen) διδασκαλεῖα τῶν Εὐρωπαίων, διὰ νὰ παύσουν πλέον νὰ διδάσκωνται οἱ Ἑλληνόπαιδες 5 6 ἔτη τὸ παλαιὸν καὶ ἀνωφελὲς σύστημα». Ἀπευθυνόμενος δὲ ἰδίᾳ πρὸς τὸν διδάσκαλον τῆς πατρίδος του τὸν προτρέπει νὰ διδάσκῃ εὐμεθόδως τὸ ἀλφαβητάριόν του τοῦτο καὶ εἰς διάστημα τὸ πολὺ 5-6 μηνῶν.

Εἰς τὸ ἀλφαβητάριον τοῦτο εὑρίσκομεν καινοτομίαν τινά. Ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἐκμάθησιν τοῦ ἀλφαβήτου, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ φωνήεντα, ἔπειτα ἀπὸ τὰ ἡμίφωνα, τὰ ἄφωνα, τὰς διφθόγγους (αι—αυ—ει—ευ—οι—ου—υι) καὶ μετ᾽ αὐτὰ παραθέτει τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, τὰ ὁποῖα κατατάσσει κατὰ διαφόρους σειράς, προτάσσων τὰ κεφαλαῖα, τ᾽ ἀπαιτοῦντα ὀλιγωτέραν δυσχέρειαν κατὰ τὴν γραφὴν (Ι—Γ—Τ—Π—Η—Ε κ. ο. κ.). Μετὰ τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν τῶν 24 στοιχείων ἐπακολουθοῦν τὰ σύνθετα γράμματα γκ—μπ—ντ—τζ, διὰ τὰς ξένας ἢ παρεφθαρμένας λέξεις καὶ ἔπειτα ἀρχίζει ἡ διδασκαλία τῶν συλλαβῶν ἐκ συμφώνου καὶ φωνήεντος καὶ ἐκ συμφώνου καὶ διφθόγγου, ὡς εἰς τὰ προηγούμενα ἀλφαβητάρια, προστιθεμένων καὶ μικτῶν τινων συλλαβῶν, ὡς αμ—αν—αρ—ας—αγ—απ—βλα—βρα—βδε—βιξ—βορ—βομ—βρου—γλι—γλα—γρα κ. ο. κ. Ἀφοῦ δὲ σημειοῦνται οἱ τόνοι καὶ τὰ σημεῖα τῆς στίξεως, ἀρχίζει ἡ ἀνάγνωσις ἐπὶ λέξεων μονοσυλλάβων (ἅλς... ἄρς... γραῦς... θρίξ... σῦς... ὤψ κτλ.), δισυλλάβων (ἀ—ήρ, αἷ—μα, αἰ—ών, βέ—λος, και—ρός, κα—πνός, ρή—τωρ, σάλ—πιγξ, μπά—γκος, κλπ.), τρισυλλάβων (ἄγ—γε—λος, βάρ—βα—ρος, γέ—φυ—ρα, δά—κτυ—λος, μπο—μπάρ—δα κλπ.), τετρασυλλάβων (ἀ—ρι—στε—ρός, γλωσ—σό—κο—μον, ξυ—λάν—θρω—πος κλπ.) καὶ πολυσυλλάβων (ἀρχιστράτηγος, θησαυροφύλαξ κλπ.). Ἐπακολουθοῦν ἔπειτα πλεῖσται λέξεις δηλωτικαὶ ἐπιθέτων, ὡς ἄσπρον, μαῦρον, κίτρινον, τυφλός, κοντὸς κλπ. καὶ μετὰ ταῦτα ἀρχίζει ἡ ἐλευθέρα ἀνάγνωσις.

Τὰ κείμενα ἀποτελοῦν ἰδιαίτερα κεφάλαια (περὶ τῶν μερῶν τοῦ ὀσπητίου,—τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης,—τὰ ἀναγκαῖα τοῦ μαγειρείου,—περὶ τῶν πέντε αἰσθήσεων). Ἀκολουθεῖ κεφάλαιον ἐκ 33 σελίδων, περιλαμβάνον ἀφήγησιν τοῦ μαθητοῦ περὶ τῆς ἐν γένει ζωῆς του· πῶς λ.χ. ζῇ εἰς τὴν οἰκίαν του, πῶς παίζει, πῶς πηγαίνει εἰς τὸ σχολεῖον, τί διδάσκει ὁ διδάσκαλος, ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ κλπ. καὶ ἀκολουθοῦν αἱ προσευχαί. Προστίθεται μετὰ ταῦτα ὁ Πυθαγόρειος πίναξ καὶ προσαρτᾶται ἰδία σελίς, περιέχουσα ὑποδείγματά τινα διὰ τὴν ἄσκησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν καλλιγραφίαν.

Τὸ ἀλφαβητάριον τοῦ 1810 ἀποτελεῖ τὴν γ᾽ *ἔκδοσιν* τοῦ ἀλφαβηταρίου τῶν Πατριαρχείων καὶ περιέχει ὀλίγας τινὰς ἀσκήσεις συλλαβισμοῦ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1792, προστιθεμένων καὶ συλλαβῶν, ἐκ δύο συμφώνων καὶ ἑνὸς φωνήεντος, ἐξ ὧν «ἠμπορεῖ νὰ ἄρχεται λέξις» ὡς, βδα—βλα—βρα—γλα—γνα—χρα—τλα—τμα κ. ο. κ. Ἀκολουθοῦν ὁδηγίαι τινὲς περὶ τοῦ συλλαβισμοῦ τῶν λέξεων καὶ προστίθενται τὰ ἑξῆς: «Ἀφ᾽ οὗ φθάσῃ ὁ φιλομαθὴς νέος νὰ διακρίνῃ καλῶς τὰ 24 γράμματα καὶ τούτων τὰ φωνήεντα, τὰ σύμφωνα, τὰς διφθόγγους, τὰς συλλαβὰς καὶ τὰς λέξεις, τότε εὐκολώτερον προχωρεῖ εἰς τὰ ὀκτὼ μέρη τοῦ λόγου καὶ λαμβάνει ὀρθοτέραν ἰδέαν περὶ τούτων, χωρὶς νὰ χάσῃ ματαίως τὸν καιρόν του εἰς διεξοδικὰ ἀλφαβητάρια». Μετὰ ταῦτα ἄρχεται ἡ ἀνάγνωσις ἐπὶ κειμένου προσευχῶν καὶ θρησκευτικῶν ἐπικλήσεων καὶ ὡς κατακλεὶς προστίθεται τὸ τετράστιχον:

«Ὁ γραμμάτων ἄπειρος οὐ βλέπει βλέπων·
διπλοῦν δ᾽ ὁρῶσιν οἱ μαθόντες γράμματα.
Μαθημάτων φρόντιζε καὶ μὴ χρημάτων·
τὰ γὰρ μαθήματα φέρουσι τὰ χρήματα».

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν.—Κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν πρὸ τοῦ 1821 ἀλφαβηταρίων ἦτο, ὅτι ταῦτα ἔσπευδον εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀνάγνωσιν, ἀρκούμενα εἰς ἐλαχίστας καὶ τελείως ἀνεπαρκεῖς ἀσκήσεις συλλαβισμοῦ. Τοῦτο ἀπετέλει μέγιστον ἐλάττωμα, διότι οἱ μαθηταί, διδασκόμενοι ἐλαχίστους συνδυασμοὺς συλλαβῶν, ἐδοκίμαζον σημαντικὰς δυσχερείας διὰ τὴν ἀνάγνωσιν λέξεων καὶ φράσεων, περιεχουσῶν συλλαβάς, εἰς τὰς ὁποίας οὐδόλως εἶχον προασκηθῆ. Τὸ ἐλάττωμα τοῦτο μειώνουν πως τὰ μετὰ τὸ ἔτος 1821 ἐκδοθέντα ἀλφαβητάρια, ὡς εὐκόλως παρατηρεῖται εἰς δύο τοιαῦτα, ἐκδόσεως τοῦ 1827, τὰ ὁποῖα ἐμμένουν περισσότερον εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν συλλαβῶν διὰ πλήθους λεπτομερῶν καὶ καταλλήλων ἀσκήσεων, χρησίμων διὰ τὴν ὡς ἔνεστι πληρεστέραν παρασκευὴν τῶν μαθητῶν διὰ τὴν ἐλευθέραν ἀνάγνωσιν. Τῶν ἀλφαβηταρίων τούτων, τὸ μὲν ἓν ἔχει ἐκδοθῆ ἐν *Πέστῃ*, τὸ δὲ ἕτερον ἐν *Βιέννῃ*.

Τὸ πρῶτον εἶναι: «Ἀλφαβητάριον, περιέχον ὅσα συμβάλλουσιν εἰς γνῶσιν τῶν γραμμάτων, τοῦ συλλαβίζειν καὶ τῆς ἁπλῆς ἀναγνώσεως τῶν πρωτοπείρων, συντεθὲν παρὰ *Στεφ. Κομμητᾶ*, τοῦ ἐκ Φθίας, ἐκ Χωραρχίας μὲν Κοκοσίου, Κώμης δὲ Κωφῶν».

Τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀναγνώσεως ἀρχίζει, ὅπως καὶ τὸ ἀλφαβητάριον τοῦ 1807, ἀπὸ τὴν γνῶσιν τῶν φωνηέντων, τῶν συμφώνων, τῶν διφθόγγων καὶ μετὰ ταῦτα εἰσέρχεται εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς σειρᾶς τοῦ ὅλου ἀλφαβήτου. Μετὰ τοὺς διαφόρους συνδυασμοὺς τῶν συλλαβῶν παρατάσσει σωρείαν λέξεων καὶ τύπων αὐτῶν δυσχρήστων καὶ δυσκολοπροφέρτων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εὐχερεστέραν ἐκμάθησιν τῆς ἀναγνώσεως: Λ. χ. πτώξ, σταῖς, ὤψ, χρώς, ἴυγξ, ὄα, δνόφος, ἄδδης, ἔδνον, ἀδμώς, πρωκτός, πότμος, ὕσπληγξ, ἴγδη, αὐχμὸς κ. τ. τ. Προσθέτει δὲ καὶ φράσεις τινάς, εἰς τὰς ὁποίας παρατηρεῖται ἔκθλιψις. Λ. χ. ἄγ᾽ εἰπέ, οὐκ ἔφη, οὐδ᾽ οὕτως, αἷμ᾽ ἔρρει κ. τ. τ.

Μετὰ τὰς τοιαύτας ἀσκήσεις εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν α᾽) ἐπὶ λέξεων δηλωτικῶν προσώπων ἢ πραγμάτων, ἀνηκόντων εἰς τὴν οἰκογένειαν, εἰς τὴν οἰκίαν, εἰς τὸ ράψιμον, εἰς τὸ πῦρ, εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὰ ζῷα κ.λ.π. β᾽) ἐπὶ δύο λέξεων, προστιθεμένου ἑνὸς ἐπιθέτου ἢ ἑνὸς ρήματος εἰς τὰ ἐκ τῶν ἀνωτέρω γνωστὰ οὐσιαστικά· λ. χ. ὁ καλὸς πατήρ, ἡ καθαρὰ κλίνη, ὁ ἀγαθὸς Θεός· ἢ ὁ ἥλιος φωτίζει, ὁ ἄνθρωπος ἐργάζεται, κ.τ.λ. γ᾽) ἐπὶ τριῶν λέξεων· λ. χ. ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὰ τέκνα του, ἡ μήτηρ καθαρίζει τὴν κλίνην, κ.τ.λ. καὶ δ᾽) ἐπὶ πλειόνων λέξεων, ἀποτελουσῶν πλήρεις προτάσεις, ἀρχομένας διὰ τῆς ἀντωνυμίας «*ὅστις*» λ. χ. ὅστις ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, ἐκεῖνος ἀπολαμβάνει τὰ παρ᾽ αὐτοῦ ἀγαθά. Ὅστις ἐργάζεται, ἐκεῖνος καὶ τρώγει κ.τ.λ.

Τοιουτοτρόπως λήγουν αἱ ἀσκήσεις καὶ ἀρχίζει ἡ ἐλευθέρα ἀνάγνωσις ἐπὶ κειμένου διαφόρων κεφαλαίων· λ. χ. οἰκιακά τινα χρήσιμα, περὶ αἰσθήσεων, περὶ τῶν τεσσάρων «*καιρῶν*» τοῦ ἔτους, περὶ ἀριθμῶν καὶ μέτρων, περὶ μηνῶν καὶ ἡμερῶν. Προστίθενται μετὰ ταῦτα «κανόνες τοῦ συλλαβίζειν καὶ ἀναγινώσκειν» καὶ τούτους ἀκολουθοῦν προσευχαί. Ἐν τέλει δ᾽ ἀναγράφονται οἱ ἀριθμοὶ ἀραβιστὶ καὶ ἑλληνιστί.

Ἡ ἔκδοσις τῆς Βιέννης ἐπιγράφεται: «Παιδομαθία, ἤτοι τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν παίδων, πρὸς χρῆσιν τῶν κοινῶν σχολείων. Ἐν τούτῳ διδάσκονται τὰ γράμματα *κατά τινα νέαν μέθοδον*, διὰ τῆς ὁποίας εἰς ὀλίγον διάστημα καιροῦ δύνανται οἱ παῖδες εὐκόλως νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, μανθάνοντες μετὰ τέρψεως διάφορα ὠφέλιμα μαθήματα, εἰς τὴν παιδικὴν αὐτῶν ἡλικίαν ἁρμόζοντα· ᾧ προσετέθησαν αἱ παιδικαὶ προσευχαὶ καὶ συλλογὴ τῶν ὅσα εἰς τοὺς ἀρχαρίους χρησιμεύουσι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν». Συγγραφεύς: *Ι. Ταφρᾶς*. Ἑλληνικὴ τυπογραφία *Μ. Χ. Ἀδόλφου*.

Εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ συγγραφεύς, κακίζων τὸν μέχρι τῆς ἐποχῆς του τρόπον τῆς συγγραφῆς τῶν ἀλφαβηταρίων, τονίζει ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα οἱ Ἑλληνόπαιδες μανθάνουν, διδασκόμενοι ἐπὶ 10—12 ἔτη, οἱ παῖδες τῶν Εὐρωπαίων τὰ μανθάνουν εἰς διάστημα 4—5 ἐτῶν, ἕνεκα τῆς παρατηρουμένης ἐν Εὐρώπῃ «ἀξιεπαίνου ἁμίλλης τοῦ μεταβάλλειν ἐπὶ τὸ κρεῖττον τὰς μεθόδους καὶ μετὰ κρίσεως κινεῖν τὰ καθεστῶτα», ἕνεκα τῆς ὁποίας προέκυψαν εὔληπτα, εὐμέθοδα καὶ ἐξεπίτηδες διὰ τὴν μικρὰν ἡλικίαν βιβλία. Τοῦτο—λέγει—ἔχων ὑπ᾽ ὄψει καὶ ἐνθυμούμενος τὴν ρῆσιν τοῦ Μ. Βασιλείου «πᾶν βίαιον μάθημα οὐ πέφυκε παραμένειν τῇ μνήμῃ, τὸ δὲ μετὰ τέρψεως καὶ χάριτος εἰσδυόμενον μονιμώτερον ταῖς ψυχαῖς ἐνιζάνει», ἥνωσεν εἰς τὸ ἀλφαβητάριόν του *τὴν παλαιὰν μὲ τὴν νέαν μέθοδον* καὶ τοιουτοτρόπως προχωρεῖ ἀπὸ τὰ ἁπλᾶ εἰς τὰ σύνθετα καὶ ἀπὸ τὰ εὐκολώτερα εἰς τὰ δυσκολώτερα.

Τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ δεύτερον, τὸ καὶ μεγαλύτερον, περιέχει, ἐκτὸς τῶν διαφόρων προσευχῶν καὶ διηγημάτων, ἰδίᾳ φυσιογνωστικῶν, καὶ ἱκανὴν ὕλην γραμματικῆς. Τὸ πρῶτον μέρος, ἀποτελοῦν τὸ κυρίως ἀλφαβητάριον, περιέχει, πράγματι, ὕλην βαίνουσαν ἐκ τῶν εὐκολωτέρων εἰς τὰ δυσκολώτερα καὶ ἀρκετὴν διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν.

Ἡ διδασκαλία τῶν γραμμάτων ἀρχίζει ἀνὰ τρία οὕτω:

α, β, γ — β, α, γ — γ, β, α.
δ, ε, ζ — ε, δ, ζ — ζ, ε, δ. κ.τ.λ.

Μετὰ τοῦτο διαιροῦνται ταῦτα εἰς χειλεόφωνα, οὐρανισκόφωνα, γλωσσικά, ὀδοντόφωνα, εἰς φωνήεντα καὶ σύμφωνα καὶ ἀρχίζει ὁ συλλαβισμὸς διὰ προσθήκης εἰς τὸ τέλος ἑκάστου φωνήεντος τῶν συμφώνων ν—ρ—σ—κ—ξ—π—ψ—β, ἤτοι αν—αρ—ας—ακ κ.τ.λ. εν—ερ—ες—εκ κ.τ.λ. Ἐπακολουθεῖ δὲ τὸ ἑξῆς, καλούμενον «*συλλαβοπινακίδιον*».

Digitized by Google

+	Α	Ε	Η	Ι	Υ	Ο	Ω	
Β	βα	βε	βη	βι	βυ	βο	βω	ν, ϱ, ς
Γ	γα	γε	γη	γι	γυ	γο	γω	ν, ϱ, ς
Δ	δα	δε	δη	δι	δυ	δο	δω	ν, ϱ, ς
Ζ	ζα	ζε	η	ζι	ζυ	ζο	ζω	κ, ξ, λ
Θ	ϑα	ϑε	ϑη	ϑι	ϑυ	ϑο	ϑω	κ, ξ, λ
Κ	κα	κε	κη	κι	κυ	κο	κω	κ, ξ, λ
Λ	λα	λε	λη	λι	λυ	λο	λω	κ, ξ, λ
Μ	μα	μ	μη	μι	μυ	μο	μω	β, γ, δ
Ν	να	νε	νη	νι	νυ	νο	νω	β, γ, δ
Ξ	ξα	ξε	ξη	ξι	ξυ	ξο	ξω	ζ, ϑ, μ
Π	πα	πε	πη	πι	πυ	πο	πω	ζ, ϑ, μ
Ρ	ϱα	ϱε	ϱη	ϱι	ϱυ	ϱο	ϱω	π, τ, φ
Σ	σα	σε	η	σι	συ	σο	σω	π, τ, φ
Τ	τα	τε	τη	τι	τυ	το	τω	χ, ψ
Φ	φα	φε	φη	φ	φυ	φο	φω	χ, ψ
Χ	χα	χε	χη	χι	χυ	χο	χω	χ, ψ
Ψ	ψα	ψε	ψη	ψι	ψυ	ψο	ψω	
	βαν	βεν	βην	βιν	βυν	βον	βων	
	βαϱ	βεϱ	βηϱ	βιϱ	βυϱ	βοϱ	βωϱ	
	βας	βες	βης	βις	βυς	βος	βως	
	γαν	γες	γην	γιν	γυν	γον	γων	
	γαϱ	γεϱ	γηϱ	γιϱ	γυϱ	γοϱ	γωϱ	
	γας	γες	γης	γις	γυς	γος	γως	
		κ.	τ.	λ.				

(Τὰ ἑπόμενα γράμματα διὰ γύμνασιν πρέπει νὰ προστίϑενται εἰς τὰς ἀντικρὺ συλλαβάς.)

Μετὰ τὰς προασκήσεις ταύτας ἀκολουθοῦν συλλαβισμοὶ τῶν συμφώνων μεθ' ἑκάστου φωνήεντος καὶ σχετικοὶ σχηματισμοὶ λέξεων, ὡς ἑξῆς:

1. — α

βα, γα, δα, ζα, ϑα, κα, λα, μα, κ. τ. λ.

(παραδείγματα μὲ τὸ α)

βα-βά, δα-δά, μα-μά, φά-βα, γά-λα, πα-πά, πα-πᾶς, πα-ρά, πα-ρᾶς, κα-λά, κα-λά-ϑι, κα-λά-ϑα, ψά-ϑα, ψα-ϑᾶς, κα-λα-ϑᾶς κ. τ. λ.

2. — ε

βε, γε, δε, ζε, ϑε, κε, λε, κ. τ. λ.

(Παραδείγματα μὲ τὸ α καὶ τὸ ε)

Δέ-μα, ϑέ-μα, ρέ-μα, νε-ρά, φα-νε-ρά, κ. τ. λ.

3. — η, ι, υ,

βη, γη, δη, ζη, ϑη, κη, λη κ. τ. λ.

βι, γι, δι, ζι, ϑι, κι, λι κ. τ. λ.

βυ, γυ, δυ, ζυ, ϑυ, κυ, λυ κ. τ. λ.

(παραδείγματα μὲ τὰ γνωστὰ φωνήεντα)

πίτυρα, σῦκα, μῆλα, καμήλα, βίδα, καράβι, καραβίδα, ΚΑΛΗ΄ ῾ΗΜΕ΄ΡΑ ΚΥΡΙ΄Α ΜΗΤΕ΄ΡΑ κτλ.

Οὕτω προχωρεῖ ὁ συλλαβισμὸς καὶ μὲ τὰ λοιπὰ φωνήεντα καὶ τὰς διφθόγγους, ὡς καὶ ἡ σύνδεσις πολλαπλῶν συμφώνων μετὰ φωνήεντος ἢ διφθόγγου καὶ ὁ σχηματισμὸς ἀναλόγων λέξεων καὶ φράσεων.

Εἶναι, τῷ ὄντι, ἄξιον ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ ὁ συγγραφεύς, δικαιολογῶν τὸν ἐν τῷ προλόγῳ ἰσχυρισμόν του, ὅτι «ἥνωσε τὴν παλαιὰν μέϑοδον μὲ τὴν νέαν». Ἡ μέθοδος αὕτη ἐπικρατεῖ εἰς τὰ περισσότερα μεταγενεστέρως ἐκδοθέντα ἀλφαβητάρια, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦ 1880, περίπου, ἀντιπροσωπεύουν ὁλόκληρον ἐποχήν. Ἡ ἀξία τοῦ ἀλφαβηταρίου τούτου καταφαίνεται εὐκρινέστερον, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ μετ' αὐτὸ ἐκδοθὲν τῷ 1829 «ἐν Πέστῃ ὑπὸ *Γ. Ρουδιάδου*, δαπάνῃ τοῦ φιλογενεστάτου κυρίου *Ζήση Σ.* τοῦ Ἕλληνος».

Μετά τινας ἀτυχεῖς καὶ ἀνεπαρκεῖς προασκήσεις ὁ συγγραφεὺς τοῦ τελευταίου τούτου καταβάλλει ἰδιάζουσαν προσπάθειαν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν καὶ τὴν παράταξιν λέξεων ὑπεραρχαϊκῶν καὶ τοῦτ' αὐτὸ ἀγνώστων καὶ εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἔμελλον νὰ τὰς διδάξουν, λέξεων ἀποτελουσῶν τύπους ἀπὸ πολλοῦ νεκρωθέντας καὶ θεωρουμένους ὡς καινοφανεῖς, θίγοντας οὐ μόνον τὸ αἴσθημα τῆς ἀκοῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς ὁράσεως.

Ἰδού τινες ἐξ αὐτῶν:

Ἀφθεγξία, **Β**άκτρευμα, βοόκραιρος, βυσσόφρων, βρονταῖος, Γαλεοειδής, γιγγλυμοειδής, Δακτυλοκαμψόδυνος, διειρωνόξενος, δευτερέσχατος, Ἐμπνευματωτικός, εὐοσφραντικός, ἐνιαυτοφανής, Ζωδιογλύφος, ζωμάρυστρον, Ἡδυμελίφθογγος κ.τ.λ.

Μετὰ τὴν παράταξιν τοῦ πλήθους τῶν ἐξεζητημένων καὶ ἑώλων τούτων λέξεων προσθέτει διαφόρους προσευχάς, συμβουλάς τινας ὑγιεινάς, ὁμιλεῖ περὶ τῶν τόνων καὶ τῶν σημείων τῆς στίξεως, περὶ τῶν μετρικῶν μονάδων καὶ περὶ τῶν ἀριθμῶν μέχρι τοῦ 1.000, τοὺς ὁποίους σημειοῖ δι' ἑλληνικῶν, ἀραβικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χαρακτήρων καὶ καταλήγει ὁρίζων τὸν τρόπον «περὶ τοῦ »μεθοδικῶς διδάσκειν τὰ τέκνα τὴν γνῶσιν, ὀνομα»σίαν καὶ προφορὰν τῶν γραμμάτων· τὸ γραμματίζειν, συλλαβίζειν, καὶ ὀρθῶς ἀναγινώσκειν».

Ἡ ἀπὸ τοῦ 1880 νέα περίοδος.— Ἡ *ἀλληλοδιδακτικὴ μέθοδος,* ἰσχύουσα μέχρι τοῦ 1878 καὶ βραδύτερον ἔτι, ἐξηκολούθει μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ταλαιπωροῦσα τοὺς μικροὺς Ἑλληνόπαιδας, ἠναγκασμένους νὰ διδάσκωνται τὴν ἀνάγνωσιν διὰ τῶν πινακίδων τῶν συλλαβῶν καὶ τῶν ξηρῶν λέξεων, διὰ τοῦ βῆτα, ἄλφα —βά, βοῦ α—βά κ.ο.κ. καὶ τῶν ἀνεπιστημονικῶς συντεταγμένων ἀλφαβηταρίων, ὅλαι αἱ ἐκδόσεις τῶν ὁποίων οὐδεμίαν ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν βελτίωσιν μέχρι τοῦ ἔτους τούτου ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως ἢ καὶ ἀπὸ τεχνικῆς τοιαύτης.

Εἰσαχθείσης ὅμως ἔκτοτε τῆς *συνδιδακτικῆς* μεθόδου ἔπνευσεν ἄνεμος προοδευτικός, ὁ ὁποῖος ἀπεκάθαρε τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἀπὸ τῶν ἀλφαβηταρίων ἐκείνων καὶ ἐσημείωσε σημαντικὸν σταθμὸν εἰς τὸν τρόπον τῆς συγγραφῆς καὶ τῆς ἐν γένει ἐμφανίσεως νέων τοιούτων, συντεταγμένων κατὰ τὰς ψυχολογικὰς ἀπαιτήσεις καὶ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα γερμανικῶν ἀλφαβηταρίων. Μέχρι τοῦ 1880 διὰ τὴν συγγραφὴν ἀλφαβηταρίων ἠσχολοῦντο καὶ οἱ μηδεμίαν σχέσιν πρὸς τὴν παιδαγωγικὴν ἔχοντες. Σὺν τῷ χρόνῳ ἤρχισαν νὰ ἐνδιαφέρωνται περὶ αὐτοῦ ἐπιφανεῖς παιδαγωγικοί, οἱ ὁποῖοι, ὁμολογουμένως, εἰργάσθησαν μετὰ ζήλου ὄχι μικροῦ διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀλφαβηταρίου ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Μεταξὺ τούτων ἄξιοι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι οἱ παιδαγωγοὶ *Παπαμάρκου* καὶ *Οἰκονόμου,* οἱ ὁποῖοι, μολονότι ἐπρέσβευον ἰδίας ἀρχὰς ἕκαστος περὶ τοῦ περιεχομένου τῶν βιβλίων τούτων, ἐν τούτοις, συγγράψαντες βραδύτερον μετ' ἐπιστημονικότητος τὰ ἀλφαβητάριά των, συνετέλεσαν εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς ἀπὸ πολλοῦ παρατηρουμένης ἀναρχίας περὶ τὴν συγγραφὴν τούτων καὶ ὑπεξέκαυσαν τὸν ζῆλον ὅλων τῶν δυναμένων, λόγῳ τῆς μορφώσεώς των, ν' ἀσχοληθῶσι περὶ αὐτῶν.

Ἡ μεγαλυτέρα διαφορὰ τῶν παλαιοτέρων ἐν χρήσει ἀλφαβηταρίων πρὸς τὰ νεώτερα τοιαῦτα ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι, ἐνῷ τὰ πρῶτα ἐδίδασκον ἀμέσως τὴν σειρὰν ὅλου τοῦ ἀλφαβήτου, τὰ δεύτερα ἤρχιζον ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τριῶν μόνον γραμμάτων, ἀρκούντων διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς πρώτης λέξεως, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπροχώρουν εἰς τὴν διδασκαλίαν ἑνὸς ἑκάστου ἐκ τῶν λοιπῶν. Ἤρχιζον λ. χ. ἀπὸ τὰ γράμματα π, α, ι, διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς προτύπου ἢ ἀρχοειδοῦς λέξεως παπί, ἢ ἀπὸ τὰ γ, α, τ, διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς λέξεως γάτα, ἢ ἀπὸ τὰ ι, ο, ν, χάριν τῆς λέξεως ἴον, ἢ ἀπὸ τὰ μ, α, ν, χάριν τῆς λέξεως μάνα κ. ο. κ., χωροῦντα μετὰ ταῦτα τοιουτοτρόπως εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν λοιπῶν γραμμάτων καὶ τῶν διαφόρων συνδυασμῶν τῶν συλλαβῶν.

Πλὴν τούτου, προσετέθησαν εἰς τὰ νεώτερα ἀλφαβητάρια αἱ εἰκόνες, αἱ ὁποῖαι παρίστων ζῷα, φυτὰ ἢ διάφορα ἄλλα μεμονωμένα ἀντικείμενα, ἀναλόγως τῆς προτύπου λέξεως, ἡ ὁποία ἐξελέγετο διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν νέων γραμμάτων. Ἀλφαβητάριά τινα περιεῖχον διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς σειρᾶς τοῦ ἀλφαβήτου εἰκόνας ζῴων ἢ πραγμάτων, τῶν ὁποίων τὰ ἀρκτικὰ τοῦ ὀνόματός των γράμματα ἀντεστοίχουν πρὸς ἕκαστον τῶν 24 στοιχείων. Λ. χ. Ἀετός, Α—α, Βιβλίον, Β—β, Γάτα, Γ—γ, Δένδρον, Δ—δ κ. ο. κ. Ἀλλὰ ταῦτα οὐδόλως διέφερον τῶν παλαιοτέρων ἀλφαβηταρίων· τοὐναντίον, ἀπέβαινον ἐλαττωματικώτερα ἐκείνων, διότι πολλάκις ὁ μαθητής, παρερμηνεύων τὰ κακότεχνα ξυλογραφικὰ σχεδιάσματα τῶν εἰκόνων, περιέπιπτεν εἰς σύγχυσιν κατὰ τὴν διάκρισιν τῶν γραμμάτων. Ἄλλως ὅμως εἶχε διὰ τὰς εἰκόνας, τῶν ὁποίων, ὡς προανεφέρθη, τὸ ὄνομα ἀπετέλει τὴν πρότυπον λέξιν διὰ τὴν διδασκαλίαν ἑκάστου γράμματος. Τὰ εἰκονιζόμενα δι' αὐτῶν καθίσταντο πολὺ πρὸ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως ἀντικείμενα μαθημάτων πραγματογνωσίας, αἱ δ' οὕτω κτηθεῖσαι γνώσεις ἀνεκαλοῦντο εἰς τὴν συνείδησιν τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας τῶν σχετικῶν γραμμάτων, τῶν ἀποτελούντων τὸ ὄνομα τῶν εἰκονιζομένων, καὶ ἤρχιζεν ἡ διδασκαλία τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς γραφῆς τῆς προτύπου ταύτης λέξεως διὰ τῆς *ἀναλυτικοσυνθετικῆς* ἢ *γραφοαναγνωστικῆς* μεθόδου. Προκειμένου λ. χ. νὰ διδαχθοῦν οἱ μαθηταὶ τὰ γράμματα ι, ο, ν, τὰ συνιστῶντα τὴν λέξιν ἴον, ὁ διδάσκαλος ἀνεκάλει εἰς τὸν νοῦν αὐτῶν τὴν λέξιν ταύτην, ἐρωτῶν αὐτοὺς περὶ τῶν κυριωτέρων ἐκ τοῦ φυτοῦ ἴου δεδιδαγμένων καὶ μετὰ ταῦτα ἐζήτει τὴν ἀνάλυσιν τῆς λέξεως εἰς τὰς συλλαβάς της καὶ τὰ γράμματα αὐτῶν. Αἰσθητοποιῶν δὲ τὴν ἀνάλυσιν αὐτὴν καὶ διδάσκων τὴν προφορὰν (ὄχι τὸ ὄνομα βῆτα ἄλφα ἢ βοῦ α), τὸ σχῆμα καὶ τὴν γραφὴν τῶν γραμμάτων, ἐζήτει μετὰ ταῦτα τὴν σύνθεσιν τῶν γραμμάτων πρὸς σχηματισμὸν τῶν συλλαβῶν καὶ τῶν συλλαβῶν πρὸς σχηματισμὸν τῆς λέξεως. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐγίνετο ἐπὶ τοῦ ἀναγνωστηρίου διὰ τῶν κινητῶν ἐντύπων γραμμάτων καὶ ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος καὶ μετὰ ταῦτα ἐγίνετο χρῆσις τοῦ ἀλφαβηταρίου, τὸ ὁποῖον κυρίως ἐχρησίμευε διὰ τὴν κατ' ἰδίαν μελέτην τῶν μαθητῶν.

Τοιουτοτρόπως ἐχώρει ἡ διδασκαλία καὶ τῶν λοιπῶν γραμμάτων, τῶν διφθόγγων καὶ τῶν συνειρμῶν τῶν συλλαβῶν, σχηματιζομένων ἑκάστοτε ἀναλόγων λέξεων καὶ προτάσεων, διὰ τὴν ἄσκησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ὀρθὴν τῶν φθόγγων διάρθρωσιν καὶ τὴν κατὰ λέξιν ἄπταιστον ἀνάγνωσιν. Διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς κατὰ πρότασιν ἀπταίστου ἀναγνώσεως ὑπῆρχε *β' μέρος* τῶν ἀλφαβηταρίων, περιέχον διάφορα μικρὰ διηγήματα ἢ ὕλην πραγματογνωστικήν, καὶ τοῦ ὁποίου ἐγίνετο χρῆσις κατὰ τὸ β' ἑξάμηνον τοῦ πρώτου ἔτους τῆς φοιτήσεως τῶν παίδων εἰς τὰ σχολεῖα. Ἀμφότερα δὲ τὰ τεύχη ταῦτα περιεῖχον καὶ παιδικὰ ποιήματα, χάριν τῆς ἀπομνημονεύσεως καὶ τῆς ἀπαγγελίας.

Περαιτέρω, τὰ ἀλφαβητάρια ταῦτα διέφερον τῶν παλαιοτέρων, διότι δὲν περιεῖχον ὡς ἐκεῖνα φθόγγους καὶ πλοκὰς συλλαβῶν δυσχρήστους ἢ λέξεις κενὰς ἐννοιῶν, ἀλλ' ἐφρόντιζον νὰ παραθέτουν λέξεις χαρακτηριζούσας γνωστὰ ἀντικείμενα εἰλημμένα ἐκ τῆς παιδικῆς ζωῆς, ἁπλουστάτας φυσιογνωστικὰς περιγραφὰς καὶ μικρὰ διηγήματα ἠθικοπλαστικοῦ περιεχομένου.

Τὴν μεθοδικότητα ταύτην ἀκολουθοῦν ὅλαι αἱ ἐκδόσεις τῶν ἀλφαβηταρίων τούτων, ἐλαχίστας διαφορὰς ἔχουσαι μεταξύ των ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου, καὶ ἀντιπροσωπεύουν μίαν ἐποχὴν 40, περίπου, ἐτῶν.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1910 παρατηρεῖται τάσις πρὸς νέαν βελτίωσιν τοῦ ἀλφαβηταρίου. Διὰ τῆς ἱδρύσεως *Κρατικοῦ μονοπωλίου* ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἤρχισε, μετά τινος δειλίας κατ' ἀρχάς, εἰσαγωγὴ ἐν αὐτοῖς στοιχείων τινῶν εἰλημμένων ἀπὸ τῆς παιδικῆς γλώσσης, μέχρι τοῦ 1917, ὁπότε ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἀλφαβητάριον, συντεταγμένον ὁλόκληρον εἰς τὴν δημοτικήν.

Τὸ ἀλφαβητάριον τοῦ 1917, μολονότι δὲν διέφερεν οὐσιωδῶς τῶν πρὸ αὐτοῦ κατὰ τὸ σύστημα, παρουσίαζε τὸ σημαντικώτατον πλεονέκτημα, ὅτι ἡ μὲν γλωσσικὴ μορφή του προσείλκυεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοὺς παῖδας, τὸ δὲ σαφὲς καὶ συγκεκριμένον περιεχόμενόν του προῆγεν ἀκοπώτερον καὶ τελειότερον τὸν ψυχικὸν αὐτῶν βίον. Ἡ γλωσσική, ἰδίως, μορφὴ τοῦ νέου ἀλφαβηταρίου συνετέλει ὥστε ὁ μαθητής, μὴ συναντῶν λέξεις καὶ ἐννοίας ἀγνώστους εἰς αὐτόν, νὰ θεωρῇ τὴν ζωὴν τοῦ σχολείου ὡς συνέχειαν τῆς παιδικῆς καὶ νὰ αἰσθάνεται μὲ τὸ βιβλίον νέας τέρψεις εἰς τὰς τόσας, τὰς ὁποίας ἐνέκλειεν ἡ προσχολικὴ ἡλικία καὶ ζωή του.

Τὸ ἀλφαβητάριον τέλος τοῦ 1919 («Ἀλφαβητάρι μὲ τὸν ἥλιο») ἀπετέλεσε σημαντικὸν σταθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβηταρίου. Συνετάχθη εἰς τὴν δημοτικὴν ὑπὸ ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν παιδαγωγῶν *Δελμούζου* καὶ *Ἀνδρεάδου*, τοῦ γλωσσολόγου *Τριανταφυλλίδη,* τῶν λογοτεχνῶν *Νιρβάνα* καὶ *Παπαντωνίου* καὶ τοῦ ζωγράφου *Μαλέα.*

Τὸ ἀλφαβητάριον τοῦτο δὲν ἀρχίζει τὴν διδασκαλίαν τῶν στοιχείων τῆς ἀναγνώσεως ἀπὸ πρότυπον λέξιν, ὡς τὰ πρὸ αὐτοῦ, ἀλλά, καινοτομοῦν, ἀρχίζει ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν ἑνὸς μόνου γράμματος, τοῦ α, διὰ τῆς μονογραμμάτου λέξεως ἄ! Διὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ μεταχειρίζεται μίαν ἔγχρωμον καλλιτεχνικὴν εἰκόνα, παριστῶσαν δύο παιδία, βλέποντα ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἑνὸς λόφου τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐν ὅλῃ του τῇ λαμπρότητι καὶ ἀναφωνοῦντα ἐκστατικὰ τὴν λέξιν ἄ! Οὕτω δι' εἰκόνος διδάσκει τὴν λέξιν λα, δι' ἄλλης τὴν λέξιν ἔλα κ.ο.κ. Τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἓν συνεχὲς διήγημα, πλῆρες ἐπεισοδίων ἐκ τῆς παιδικῆς ζωῆς, τὰ ὁποῖα χαρακτηριστικώτατα ἀποδίδουν αἱ τεχνικαί του εἰκόνες, παριστῶσαι οὐχὶ πλέον μεμονωμένα ἀντικείμενα, ὡς πρότερον, ἀλλ' ὁλοκλήρους σκηνὰς βίου παιδικοῦ. Τὸ ἀλφαβητάριον τοῦτο, τὸ ὁποῖον κυρίως εἶναι βιβλίον ἐφαρμογῆς τῶν ἑκάστοτε διδασκομένων ἐν τῷ σχολείῳ ἀναγνωστικῶν στοιχείων, ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν ἀναλυτικοσυνθετικὴν μέθοδον τῆς πρώτης ἀναγνώσεως, ὡς καὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ ἐκδοθέντα. Ἡ πλήρως, ὅμως, προσαρμοζομένη πρὸς τὴν παιδικὴν ψυχὴν γλωσσικὴ μορφή του, ἡ διακρίνουσα αὐτὸ ἀξιόλογος μεθοδικὴ καὶ λογοτεχνικὴ δεξιότης καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ ἀπὸ ἀπόψεως εἰκόνων καὶ ἐκτυπώσεως γενικὴ ἐμφάνισίς του ἀποτελοῦν προσόντα μεγίστης σπουδαιότητος καὶ καθιστοῦν τὸ βιβλίον τοῦτο ἀντιπρόσωπον ἑνὸς νέου τύπου ἑλληνικοῦ ἀλφαβηταρίου.

Τὰ σύγχρονα ἀλφαβητάρια.—Μολονότι ἡ χρῆσις τῶν ἀλφαβηταρίων τούτων ἀπηγορεύθη προσωρινῶς κατὰ τὸ 1921, διότι ταῦτα, γεγραμμένα εἰς τὴν δημοτικήν, περιεῖχον, κατὰ τὴν γνώμην τῆς ἐπιτροπείας τῆς διορισθείσης πρὸς ἐξέτασιν τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας τῶν δημοτικῶν σχολείων, «στοιχεῖα ἐκ τῆς γλώσσης τῶν ἀπαιδεύτων Ἑλλήνων, ἐπιδρῶντα βλαπτικῶς ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως καὶ προαγωγῆς τῶν Ἑλληνοπαίδων», ἐν τούτοις τὸ ἀλφαβητάριον τοῦ 1919 ἐπεκράτησε καὶ ἐπεβλήθη, πάντα δὲ τὰ μετ' αὐτὸ ἐκδοθέντα μέχρι σήμερον ἔχουν συνταχθῆ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα ἐκείνου, μὲ τάσιν εἰσαγωγῆς εἰς αὐτὰ γενικῶς εἰκόνων ἐγχρώμων, μὲ χρώματα ἱκανοποιοῦντα τὴν καλαισθησίαν τῶν παίδων καὶ ἐπιδρῶντα ἐπὶ τοῦ θυμικοῦ αὐτῶν.

Εἰς τὰ σύγχρονα ἀλφαβητάρια ἡ μεθοδικὴ τῆς πρώτης ἀναγνώσεως ἐξακολουθεῖ νὰ στη-

Digitized by Google

ρίζεται ἐπὶ τῆς ἀναλύσεως καὶ συνθέσεως τῆς προτύπου λέξεως. Ἐξεδόθησαν ὅμως καί τινα, τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν τὴν ἐν Ἑλβετίᾳ κυρίως ἐπικρατοῦσαν *φωνομιμητικὴν μέθοδον*. Κατὰ ταύτην, ἀντὶ προτύπου λέξεως προβάλλεται εἷς φθόγγος ἢ μία συλλαβή, εἰλημμένη ἐκ τῆς εἰκόνος καὶ συμβολίζουσα φωνὴν ἀνθρώπου ἢ ζώου, ἦχον κτλ. Προκειμένου λ. χ. νὰ διδαχθῇ τὸ γράμμα μ, δὲν προβάλλεται ἡ πρότυπος λέξις μάτι ἢ μάνα ἢ ἄλλη τις, περιέχουσα τὸ γράμμα τοῦτο, ἀλλὰ ἡ φωνὴ τοῦ βοός. Ὁμοίως, διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς φωνῆς κα δὲν γίνεται χρῆσις προτύπου λέξεως, περιεχούσης αὐτόν, ἀλλὰ λαμβάνεται ἡ φωνὴ τῆς ὄρνιθος. Μιμούμενοι δηλ. οἱ μαθηταὶ φωνήν τινα ἢ ἦχον διδάσκονται τὸ σχετικὸν γράμμα καὶ μετὰ ταῦτα χωροῦσι συνθετικῶς, συνθέτοντες αὐτὸ μετ' ἄλλου γνωστοῦ καὶ ἀποτελοῦντες συλλαβὰς ἢ λέξεις. Τῆς μεθόδου ταύτης πρῶτος εἰσηγητὴς ἐν Ἑλλάδι εἶναι ὁ δημοδιδάσκαλος *Σ. Ψαρός*, ὁ ὁποῖος, ἐκδώσας διεξοδικὴν πραγματείαν «περὶ τῆς φωνητικῆς μεθόδου τῆς πρώτης ἀναγνώσεως», συνέγραψε κατὰ τὸ 1906 καὶ *ἀλφαβητάριον* ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μεθόδου ταύτης ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς φωνομιμητικῆς. Τὸ ἀλφαβητάριόν του ὅμως τοῦτο δὲν ἐπεκράτησε, διότι αἱ ἀρχαί, ἐφ' ὧν ἐστήριζε τὴν μέθοδόν του, ἐθεωρήθησαν τότε ὡς μὴ ἐφαρμόσιμοι ἐν Ἑλλάδι.

Ἐκ τῶν λεχθέντων περὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀλφαβηταρίου ἐν Ἑλλάδι συνάγεται, ὅτι τοῦτο κατ' ἀρχὰς ἠκολούθησε τὴν *συλλαβιστικὴν* μέθοδον (**βῆτα, ἄλφα=βά**), ἔπειτα ἐβελτιώθη διὰ τῆς *φθογγικῆς* μεθόδου (**β, α= βά**), βραδύτερον ἐξεδόθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς *ἀναγνωστογραφικῆς*, διὰ τῆς ἀναλύσεως καὶ συνθέσεως τῶν προτύπων ἢ ἀρχοειδῶν λέξεων, ἐσχάτως δὲ ἤρχιζε νὰ ἐφαρμόζῃ καὶ τὴν *φωνομιμητικήν*. Ἡ *φωνητικὴ* μέθοδος, τῆς ὁποίας βάσις εἶναι ἡ γνῶσις τῆς φωνῆς τῶν φθόγγων, δὲν ἤρχισεν ἀκόμη ἐφαρμοζομένη ἐν Ἑλλάδι. Αἱ κυρίως ἐπικρατοῦσαι σήμερον παρ' ἡμῖν μέθοδοι εἶναι ἡ *ἀναγνωστογραφική*, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἀναλύσεως καὶ συνθέσεως τῶν προτύπων λέξεων καὶ ἡ *φωνομιμητική*, στηριζομένη μόνον ἐπὶ τῆς συνθέσεως τῶν φθόγγων εἰς συλλαβὰς καὶ τῶν συλλαβῶν εἰς λέξεις.

Τὸ ἑλληνικὸν ἀλφαβητάριον, μολονότι βραδέως ἐχώρησεν ἐν τῇ ἐξελίξει του, ἐν τούτοις κατώρθωσε νὰ πλησιάσῃ διὰ τοῦ περιεχομένου του ἐγγύτερον πρὸς τὴν παιδικὴν ψυχὴν καὶ νὰ πληρώσῃ σπουδαίους ὅρους, ὑπαγορευομένους ὑπὸ τῆς Παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία θεωρεῖ τὴν πρώτην ἀνάγνωσιν ὡς ἀποτελοῦσαν τὸν θεμελιωδέστερον κλάδον τῆς ὅλης γλωσσικῆς διδασκαλίας.

Τὸ ἀλφαβητάριον θεωρεῖται σήμερον ὑπὸ τῶν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς παιδαγωγῶν τὸ σπουδαιότερον ἀναγνωστικὸν βιβλίον. Μεγίστη, ὡς ἐκ τούτου, καταβάλλεται προσπάθεια διὰ τὴν ὅσῳ τὸ δυνατὸν ἐπιμελεστέραν σύνταξιν αὐτοῦ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Μεθοδικῆς, ἡ ὁποία σήμερον πλέον στηρίζεται ἐπὶ τῆς ψυχολογικῆς ἀναλύσεως τοῦ μαθητοῦ.

Κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις δὲ ταύτας, τὸ ἐπιστημονικῶς συντασσόμενον ἀλφαβητάριον πρέπει νὰ ἔχῃ κυρίως τὰ ἀκόλουθα προσόντα: Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ νὰ εἶναι ἡ ἁπλῆ ὁμιλουμένη, τὸ δὲ περιεχόμενον σαφὲς καὶ διῃρημένον κατὰ μεθοδικὰς ἑνότητας, ἐχούσας ἐσωτερικὴν σχέσιν καὶ ἀποτελούσας σύνολον ἑνιαῖον, ἀναφερόμενον εἰς τὴν παιδικὴν ζωὴν καὶ ἀναλογοῦν πρὸς τὴν ἀντιληπτικὴν δύναμιν τοῦ παιδός, διὰ νὰ προσελκύῃ αὐτὸν καὶ νὰ ἐπιτυγχάνῃ τὴν αὐτοματοποίησιν τῆς ἀναγνώσεως ταχέως καὶ εὐχερῶς. Παιδικὰ ποιήματα, φυσιογνωστικαὶ περιγραφαὶ ἢ ἠθικοπλαστικὰ διηγήματα, πρέπει νὰ ἐκλέγωνται μετὰ μεγίστης προσοχῆς, ἵνα στοιχῶσι πρὸς τὸν παραστατικὸν κύκλον τῶν μικρῶν μαθητῶν καὶ ἐπιδρῶσιν ἐπωφελῶς ἐπὶ τοῦ θυμικοῦ αὐτῶν. Τὸ ἀλφαβητάριον πρέπει ἐπίσης νὰ περιέχῃ καὶ εἰκόνας, αἵτινες ἀφορμώμεναι ἐκ τοῦ κειμένου, δέον νὰ παριστῶσι σκηνὰς τοῦ παιδικοῦ βίου καὶ νὰ εἶναι ἁπλούσταται, ἀποδίδουσαι τὴν σκηνὴν ζωηρῶς, ἀλλ' ἁδρομερῶς. Αἱ ἔγχρωμοι εἰκόνες πρέπει νὰ ἔχουν χρώματα ζωηρὰ καί, μάλιστα, τὰ κυριώτερα ἐκ τούτων, τὸ κυανοῦν, τὸ πράσινον, τὸ κίτρινον καὶ τὸ ἐρυθρόν, καὶ νὰ μὴ θίγουν τὴν παιδικὴν ἀντίληψιν. Τοιαῦται δὲ οὖσαι δύνανται νὰ εἶναι καὶ ἐκτὸς κειμένου, ἀλλ' ἐφ' ὅσον τὸ εἰκονιζόμενον ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ γενικὸν περιεχόμενον. Τέλος, τὰ στοιχεῖα τῶν γραμμάτων πρέπει νὸ εἶναι καλλιτεχνικὰ καὶ μεγάλα καί, γενικῶς, ἡ ὅλη ἐμφάνισις τοῦ βιβλίου πρέπει νὰ θέλγῃ τὸν παῖδα καὶ νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καλαισθητικοῦ αὐτοῦ συναισθήματος.

Ν. Γ. ΠΡΟΚΟΠΙΔΗΣ

— **ἀλφαβητάρια** (τά). Ἀσμάτια σήμερον παιδικά, συναπτόμενα ἐνίοτε πρὸς τοὺς θρήνους τῆς μεγάλης ἑβδομάδος, τῶν ὁποίων οἱ στίχοι ἀρχίζουν ἀκροστιχικῶς κατὰ τὸ ἀλφάβητον, οἷον·

Ἄλφα. Ἀρχὴ τοῦ κόσμου.
Βῆτα. Βασιλεὺ' ὁ Κύριος.
Γάμμα. Γὰρ γεννᾶιαι ὁ Χριστός.
Δέλτα. Δι' ἀγγέλων τὸ χαῖρε.
Ἔψιλον. Ἔρχεται ὁ Κύριος.
Ζῆτα. Ζητοῦν τὸν Ἰησοῦν κτλ.

Τὸ ὄνομα αὐτῶν *«ἀλφαβητάρι»* σήμερον δὲν εἶναι πολὺ γνωστὸν εἰς τὸν λαόν. Ἴσως ὑποκρύπτεται εἰς τὰ κάλανδα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ὅπου ὁ ἅγιος προσκαλεῖται «νὰ πῇ τ' ἀλφαβητάρι» (εἰς ἄλλας παραλλαγὰς λέγεται ἁπλῶς τὴν «ἄλφα βῆτα»). Πάντως ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ὡς μαρτυρεῖται ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (Ἔκθεσις βασιλείου τάξεως Βόνν. σ. 383). Παρ' αὐτοῖς ἐγίνετο χρῆσις τῶν ἀλφαβηταρίων ὑπὸ τῶν δημοτῶν εἰς διαφόρους τελετάς. Οὕτω συγκεκριμένως ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου (ἔνθ' ἀν.) ὅτι κατὰ τὴν ἐνάτην τοῦ δωδεκαημέρου, ὅτε οἱ βασιλεῖς παρεκάθηντο εἰς τὸ καλούμενον τρυγητικὸν δεῖπνον καὶ ἐπαίζετο τὸ ὀνομαζόμενον γοτθικόν, οἱ παριστάμενοι μαΐστωρες μετὰ τῶν δημοτῶν ἀπήγγελλον ἀλφαβητάριν ἐγκώμιον Βασιλέων. «Καὶ εἶθ' οὕτως λέγουσιν οἱ μαΐστωρες μετὰ καὶ τῶν δημοτῶν τὸ ἀλφαβητάριν «Ἀνανά. Ἀηττήτῳ Θεοῦ παλάμῃ ἐστέφθητε, δεσπόται, οὐρανόθεν. Βραβεῖον νίκης ὤφθητε, κοσμοπόθητοι εὐεργέται. Γενναῖοι ὤφθητε τοῖς ἐναντίοις, δωρούμενοι Ρωμαίοις ζωηφόρους εὐεργεσίας» κτλ. Ἐντελῶς δ' ὅμοιον πρὸς τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν σημερινὸν ἀλφαβητάριον εἶναι τὸ περιλαμβανόμενον ἐν τῷ «Βιβλίῳ τῶν βαθμῶν» μεταγεγραμμένον διὰ λατινικῶν χαρακτήρων.

Alpha. Archios ton apanto
(Ἄλφα. Ἀρχηγὸς τῶν ἁπάντων)
Bita basileu ycurios
(Βῆτα. Βασιλεύει κύριος)
Respondent Romani amen
(Ἀπαντῶσιν οἱ Ρωμαῖοι Ἀμήν).
Gamma gennateo Christos
(Γάμμα. Γεννᾶται ὁ Χριστὸς)
Deet addialogu Theicu
(Δέλτα. Διὰ λόγου θεϊκοῦ)
Respondent Romani amen
(Ἀπαντῶσιν οἱ Ρωμαῖοι Ἀμὴν) κτλ.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀλφαβηταρίου εἶναι ἐντελῶς θρησκευτικόν, ὅπως εἶναι καὶ τῶν πλείστων νεοελληνικῶν ἀλφαβηταρίων, τὴν δὲ τελετουργικὴν αὐτοῦ χρῆσιν δεικνύει ἡ κατὰ δύο στίχους παρεμβολὴ τῆς ὁδηγίας Respondent Romani amen. Ἐκτὸς ὅμως τούτων παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ εὑρίσκομεν καὶ ἐρωτικὰ ἀλφαβητάρια (περὶ ὧν βλ. λ. **«Ἀλφάβητος τῆς ἀγάπης»**).

Ποία εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν κατ' ἀλφάβητον θρησκευτικῶν ἀκροστιχίδων δὲν εἶναι πολὺ σαφές. Ὅ,τι εἶναι γνωστὸν εἶναι ὅτι χρῆσις αὐτῶν ἐγένετο ἤδη παρὰ τοῖς Σημίταις, Ἀσσυροβαβυλωνίοις καὶ Ἑβραίοις· εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἀρκετὰ παραδείγματα καὶ παρ' Ἱερεμίᾳ (1-4) καὶ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (ἰδίᾳ ὑπ' ἀρ. 145) καὶ εἰς τὰς Παροιμίας Σολομῶντος καὶ εἰς τὴν Σοφίαν Σειράχ. Ἡ δὲ ἀρχικὴ αὐτῶν σημασία δεν εἶναι οὔτε μνημονική, ὅπως ἐγένετο κατόπιν, διὰ νὰ ἐντυπώνωνται δηλονότι καλύτερον οἱ στίχοι, οὔτε ποιητική, τεχνοτροπική, ἀλλὰ μυστικὴ καὶ μαγική, καθὼς ὀρθῶς ὑπεδήλωσεν ὁ F. Dornseiff ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Das Alphabet in mystik und magie», σχετίσας τὰς ἀκροστιχίδας ταύτας πρὸς τὴν καθόλου μυστικὴν καὶ μαγικὴν σημασίαν, ἣν ἔλαβον τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου καὶ ὁλόκληρον τὸ ἀλφάβητον παρὰ τοῖς λαοῖς.

Τὴν συνήθειαν αὐτὴν τῶν κατ' ἀλφάβητον ἀκροστιχίδων παρέλαβον παρὰ τῶν Σημιτῶν καὶ οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους, τὸ ἀρχαιότατον δ' αὐτῶν δεῖγμα ἐν τῇ ἑλληνιστικῇ λογοτεχνίᾳ εἶναι ὁ πρόλογος τῆς καλουμένης *Εὐδόξου τέχνης* (190 π. Χ). Ἡ γνώμη τοῦ Krumbacher ὅτι ἰδιαιτέρως αἱ ἑλληνικαὶ κατανυκτικαὶ ἀκροστιχίδες προέκυψαν ἐκ τῶν ἀλφαβητικῶς κατατεταγμένων συλλογῶν παροιμιῶν καὶ γνωμῶν δὲν φαίνεται ὀρθή, καθ' ὅσον καὶ αὐταὶ δὲν δύνανται νὰ ἔχουν διάφορον ἀρχὴν τῶν ἄλλων (Ἱστορ. Βυζ. λογ. Β' 637). Οἱ ὑμνῳδοὶ καὶ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι εὑρόντες ἐν κοινῇ φαίνεται χρήσει τὴν ἀλφαβητικὴν ἀκροστιχίδα καὶ ἀγαπητὴν παρὰ τῷ λαῷ ἔκαμον χρῆσιν αὐτῆς. Ἔχομεν ὕμνους ἀλφαβητικοὺς ἤδη ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος, ἀκολουθοῦν οἱ ἀλφαβητικοὶ γνωμικοὶ στίχοι τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καὶ τὸ περίφημον «Παρθένιον» τοῦ Μεθοδίου (τὸ κείμενον προχείρως παρὰ *Christ-Paranika* Anthologia carminum christianorum σ. 33). Εἰς τοὺς ὑστερωτέρους χρόνους πασίγνωστον παράδειγμα ἀλφαβητικῆς ἀκροστιχίδος ἔχομεν εἰς τὸν ἀκάθιστον ὕμνον, πολυάριθμα δὲ ἔκτοτε εἶναι τὰ θρησκευτικὰ καὶ κατανυκτικὰ καὶ ψυχωφελῆ ποιήματα, τὰ συντασσόμενα κατὰ τὸν ἀκροστιχικὸν τοῦτον τρόπον (πρβλ. *Krumbacher* Ἱστορ. Βυζ. λογ. Β' 599 καὶ 636 κ. ἑ.). Ἐκ τῶν Λατίνων ἤδη περὶ τὸ 350 μ. Χ. ὁ Hilarius ὁ ἐκ Poitiers ἔκαμε χρῆσιν τῆς ἀλφαβητικῆς ἀκροστιχίδος, ὀλίγα δὲ ἔτη ὕστερον, περὶ τὸ 393 μ. Χ., ὁ Αὐγουστῖνος ἔγραψε τὸν ἀλφαβητικὸν αὐτοῦ ψαλμὸν κατὰ τῶν Δονατιστῶν (Psalmus abcdarius contra partem Donati), διότι, καθὼς λέγει, ἤθελε νὰ καταστῇ γνωστὴ ἡ ὑπόθεσις τῶν αἱρετικῶν Δονατιστῶν καὶ εἰς τὸν κατώτατον ὄχλον καὶ ἐν γένει εἰς τὰς ἀπείρους καὶ τοὺς ἰδιώτας καὶ διὰ τοῦ ᾄσματος εἰς τὴν μνήμην των νὰ ἐντυπωθῇ». (Migne Series Latina t. XLIII στ. 23 κ. ἑ)., πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δεικνύει ὅτι τὰ ποιητικὰ ταῦτα παίγνια καὶ γνωστὰ καὶ προσφιλῆ θὰ ἦσαν παρὰ τῷ λαῷ. Εἶναι δ' ἐν γένει γνωστὰ τὰ ἀλφαβητάρια εἰς τὴν Δύσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα abecedaria. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων καὶ κατόπιν εἰς τοὺς Χριστιανούς, πλὴν ἴσως τῶν γνωστικῶν ὀπαδῶν τοῦ Μάρκου, ἡ ἀλφαβητικὴ ποιητικὴ ἀκροστιχὶς εἶχεν ἤδη ἀπολέσει τὴν ἀρχικὴν μυστικὴν καὶ μαγικὴν αὐτῆς σημασίαν, ἐχρησιμοποιεῖτο δ' ἁπλῶς ὡς τρόπος ποιητικὸς ἢ μνημονικός.

Ὁ τρόπος οὗτος ἐκληροδοτήθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ εἰς τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας, εἶναι δὲ ἀρκετὰ τὰ παραδείγματα τῶν ἀλφαβητικῶν ἀκροστιχίδων εἰς τὴν ἑλληνικὴν λαογραφίαν εἴτε κατανυκτικῶν καὶ ψυχωφελῶν εἴτε καὶ ἐρωτικῶν.

[Περὶ τῶν τελευταίων τούτων **βλ. λ. ἀλφάβητος τῆς ἀγάπης.**]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Κ. Κρουμβάχερ*, Ἱστορ. Βυζ. λογ. Α' 519. Β' 599, 636 κ. ἑ. Γ' 58 κ. ἑ. *Πολίτου*, Δημώδη βυζαντινὰ ᾄσματα ἐν Λαογρ. Γ' 645 κ. ἑ.—*Graff* ἐν Pauly-Wissowa. Real-Encycl. ἐν λ. Akrostichis καὶ *Jülicher* αὐτ. Abecedaria. — *Dornseiff*, Das Alphabet in Mystik und Magie κυρίως σ. 147, ἔνθα καὶ ἄλλη πλουσία βιβλιογραφία. Διὰ τὰ νεοελληνικὰ πλὴν τῆς ἀνωτέρω πραγματείας τοῦ Πολίτου βλ. *Σ. Π. Κυριακίδου*, Ἑλληνικὴ Λαογραφία τ. Α' σ. 41 καὶ ἐν Λαογραφίᾳ Δ' 421. 705. Ε' 383. Ϛ' 639. Δημῶδες κατανυκτικὸν ἀλφάβητον ἐξέδωκεν ὁ *W. Wagner* εἰς τὰ Carmini graeca medii aevi σ. 242—247, ἄλλους δ' ἐν διαφόροις κώδιξιν ἀποκειμένους ἀναφέρει ὁ *Κρουμβάχερ* ἐνθ. ἀν. Γ' σ. 61 κ. ἑ.

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ἀλφαβήτια· (ἰδιωμ. Κρήτη), τὰ ἀσθενικὰ σῦκα.

Δ. Λ.

ἀλφαβητικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἀλφάβητον, ὁ κατὰ τὴν τάξιν τοῦ ἀλφαβήτου. Ἐπίρρ ***ἀλφαβητικῶς***.

—**ἀλφαβητικὰ** ***ποιήματα*** *[Βιβλικ.]*. Οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἠγνόουν τὸ ἀκροστιχικὸν εἶδος τῆς ποιήσεως, ὡς βλέπομεν ἐν τῇ ἱερᾷ αὐτῶν Βίβλῳ, τῇ Π. Διαθήκῃ, ἔνθα εὑρίσκομεν ποιήματα, ὧν ἕκαστος στίχος ἢ συνήθως ὁμὰς στίχων ἄρχεται διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου, κατὰ σειράν. Τὰ ποιήματα δὲ ταῦτα λέγονται *ἀλφαβητικά*, οἷα εἶναι οἱ ψαλμοὶ θ', ι', κε', λδ', λε', λζ', ρια', ριβ', ριθ', ρμε' (κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον), τὸ ἐγκώμιον τῆς ἀγαθῆς γυναικὸς ἐν ταῖς Παροιμίαις (λα' 10—31), τὰ τέσσαρα πρῶτα κεφάλαια τῶν Θρήνων τοῦ Ἱερεμίου καὶ τῆς Σοφίας Σειρὰχ τὸ να' 13—30 (Πρβλ. καὶ Ἀββακοὺμ α'2—β11). Αἱ δὲ δι' ἑκάστου γράμματος ἀρχόμεναι περίοδοι εἴτε περιορίζονται ἐν ἑνὶ στίχῳ (ψαλ. ρια' καὶ ριβ') εἴτε περιλαμβάνουσι δύο (ψαλ. λδ', ρμε' κ.ἄ.), ἢ τρεῖς (Θρήνων γ' κλπ.) καὶ δέκα ἓξ ἔτι στίχους (ψαλ. ριθ'). Ἔστι δ' ὅτε ποικίλλει ὁ ἀριθμὸς τῶν στίχων (Θρήνων α' καὶ β' κ.ἄ.). Σημειωτέον ὅτι ὁ τοιοῦτος ἀκροστιχικὸς χαρακτὴρ τῶν ἐν λόγῳ ἀλφαβητικῶν ποιημάτων οὐ μόνον ἀπὸ λογοτεχνικῆς ἀπόψεως ἐνδιαφέρει, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῶν, καθὼς καὶ τὴν κριτικὴν τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου καὶ τὴν σπουδὴν τῆς ἑβραϊκῆς στιχοποιίας σπουδαίως διαφωτίζει. Τὰ ποιήματα δὲ ταῦτα ἔδοσαν ἀφορμὴν εἰς τὸν Ἄγγλον λόγιον Lowth νὰ διακρίνῃ τὸν γνωστὸν ἐν τῇ ἑβραϊκῇ ποιήσει ρυθμὸν τοῦ παραλληλισμοῦ τῶν μελῶν καὶ εἰς τὸν Koester νὰ διακρίνῃ στροφὰς ἐν πολλοῖς ἑβραϊκοῖς ποιήμασιν. (Πρβλ. μάλιστα ψαλμ. λζ'.)

Π. Ι. Μ.

— **ἀλφαβητικὰ** ***σημεῖα*** *[Ναυτ.]*. Καλοῦνται οὕτω: 1) Εἴκοσι τέσσαρα τῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Πολεμικῷ Ναυτικῷ χρησιμοποιουμένων *σημείων*, ὧν ἕκαστον ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ χαρακτηρίζεται δι' ἑνὸς γράμματος τοῦ *ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου*. Ἓν ἢ πλειότερα τῶν σημείων τούτων ἐν συνδυασμῷ ἀποτελοῦσι σῆμα, τοῦ ὁποίου ἡ σημασία περιέχεται εἰς εἰδικοὺς κώδικας.

2) Εἴκοσιν ἓξ σημεῖα χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν διεθνῆ διὰ σημάτων συνεννόησιν, ὧν ἕκαστον χαρακτηρίζεται δι' ἑνὸς γράμματος τοῦ *λατινικοῦ ἀλφαβήτου*. Ἕκαστον τῶν σημείων τούτων ἢ ὁ συνδυασμὸς αὐτῶν ἀνὰ δύο ἢ πλείονα ἀποτελεῖ σῆμα διεθνές. Ὁ καταρτισμὸς τῶν σημάτων τούτων καὶ ἡ ἑρμηνεία αὐτῶν περιέχονται εἰς εἰδικὸν βιβλίον τιτλοφορούμενον «*Διεθνὴς Κῶδιξ Σημάτων*».

Α. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

— **ἀλφαβητικὸν** *[Ναυτ.]*. Ἰδιαιτέρα θέσις τῶν βραχιόνων εἰς τὴν διὰ *βραχιόνων σήμανσιν*, ἥτις σημαίνει ὅτι τὰ ἀκολούθως σημανθησόμενα ἀποτελοῦσι λέξεις.

Α. Κ.

—**ἀλφαβητικὸν** ***σῆμα Διεθνοῦς Κώδικος*** *[Ναυτ.]*. Αἱ λέξεις αἱ μὴ εὑρισκόμεναι εἰς τὸ Γενικὸν Λεξιλόγιον τοῦ *Διεθνοῦς κώδικος σημάτων* δύνανται νὰ σημανθῶσι ἀποσυντιθέμεναι εἰς ὁμάδας ἐκ τεσσάρων τὸ πολὺ γραμμάτων, ὧν ἕκαστον σημαίνεται δι' ἑνὸς σημείου τοῦ Διεθνοῦς Κώδικος, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ διεθνῆ σημεῖα E, F καὶ G, ἅτινα καλοῦνται *ἀλφαβητικὰ σημεῖα τοῦ Διεθνοῦς Κώδικος*. Ἡ σήμανσις θὰ γίνῃ ὡς ἑξῆς: Αἴρεται τὸ διεθνὲς σημεῖον E, σημαῖνον ὅτι αἱ ὁμάδες τῶν γραμμάτων αἱ παριστώμεναι διὰ τῶν σημείων, ἅτινα θὰ ἐπαρθῶσι μετὰ τὸ σημεῖον E δὲν πρέπει νὰ ἐξηγηθῶσι συμφώνως πρὸς τὸ λεξιλόγιον τοῦ κώδικος, ἀλλὰ ἀποτελοῦσι λέξεις ἢ τμήματα λέξεων. Εἶτα αἴρονται διαδοχικῶς τὰ διεθνῆ σημεῖα τὰ παριστῶντα τὰς ὁμάδας γραμμάτων, εἰς ἃ ἐχωρίσθη ἡ λέξις ἢ αἱ λέξεις. Μετὰ τὸ τέλος ἑκάστης λέ-

Digitized by Google

ξεως ἢ διὰ νὰ σημάνωμεν τελείαν μετὰ κεφαλαῖον γράμμα αἴρομεν τὸ διεθνὲς σημεῖον F. Τέλος τὸ διεθνὲς σημεῖον G αἰρόμενον σημαίνει: «Τέλος τῶν ἀλφαβητικῶν σημάτων. Τὰ ἑπόμενα σήματα δὲν εἶναι ἀλφαβητικα καὶ πρέπει νὰ ἐξηγηθῶσι κατὰ τὸν συνήθη τρόπον».

Ὑποθέσωμεν, ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι πλοῖόν τι θέλει νὰ σημάνη διὰ τοῦ διεθνοῦς κώδικος τὰς λέξεις: *Μαρῆς Γ. Ἐμπειρῖκος*. Ἡ σήμανσις θὰ γίνη ὡς ἑξῆς:

1η	ἔπαρσις	E	ἤτοι τὰ ἑπόμενα σήματα εἶναι ἀλφαβητικὰ
2α	ἔπαρσις	Mar	Μαρῆς
3η	ἔπαρσις	IS	
4η	ἔπαρσις	F	ἤτοι τέλος λέξεως
5η	ἔπαρσις	G	Γ.
6η	ἔπαρσις	F	Τελεία μετὰ κεφαλαῖον
7η	ἔπαρσις	EMBI	Ἐμπειρῖκος
8η	ἔπαρσις	RICO	
9η	ἔπαρσις	S	
10η	ἔπαρσις	G	ἤτοι τέλος τῶν ἀλφαβ. σημάτων

Α. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

— **ἀλφαβητικὸς** *ἐπισείων [Ναυτ.]*. Σημεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ σηματολογίου σημαῖνον ὅτι τὰ κάτωθι αὐτοῦ συνεπαιρόμενα ἀλφαβητικὰ σημεῖα παριστῶσιν ἁπλῶς γράμματα ἀποτελοῦντα λέξεις. Α. Κ.

ἀλφάβητον (τὸ) καὶ παλαιότερον *ἀλφάβητος* (ὁ καὶ ἡ)· τό, κατὰ καθιερωμένην τάξιν, σύνολον τῶν γραμμάτων, τῶν δηλούντων τοὺς στοιχειώδεις φθόγγους γλώσσης τινός: «ἡ ἑλληνικὴ ἀλφάβητος».

— [ΙΣΤΟΡ.] Λέγοντες *ἀλφάβητον* πρέπει νὰ ἐννοῶμεν ὡρισμένον ἀριθμὸν γραμμάτων καθ' ὡρισμένην σειρὰν τοποθετημένων. Διὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι κάθε ἔθνος τὸ ὁποῖον ἀνέπτυξε γραφὴν ἔσχε καὶ ἀλφάβητον. Ἡ Αἰγυπτιακή, ἡ σφηνοειδὴς τῆς Μεσοποταμίας, ἡ Χετταϊκή, ἡ Κρητομυκηναϊκὴ γραφὴ κλπ. ἔχουν μέγαν ἀριθμὸν ἱερογλυφικῶν ἢ ἄλλων γραμμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ὑπέκειντο (τοὐλάχιστον δὲν γνωρίζομεν νὰ ὑπέκειντο) εἰς καμμίαν ὡρισμένην σειράν. Διὰ τοῦτο ἐνταῦθα ἐξετάζονται μόνον τὰ γράμματα τῶν λαῶν, οἵτινες ἔσχον ἀλφάβητα καὶ κυρίως τῶν Φοινίκων, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Λατίνων, μετὰ τῶν ἐξ αὐτῶν δημιουργηθέντων ἄλλων ἀλφαβήτων. Τῶν ἄλλων λαῶν τὰ γράμματα ἐξετάζει ἡ ἱστορία τῆς γραφῆς (βλ. λ.).

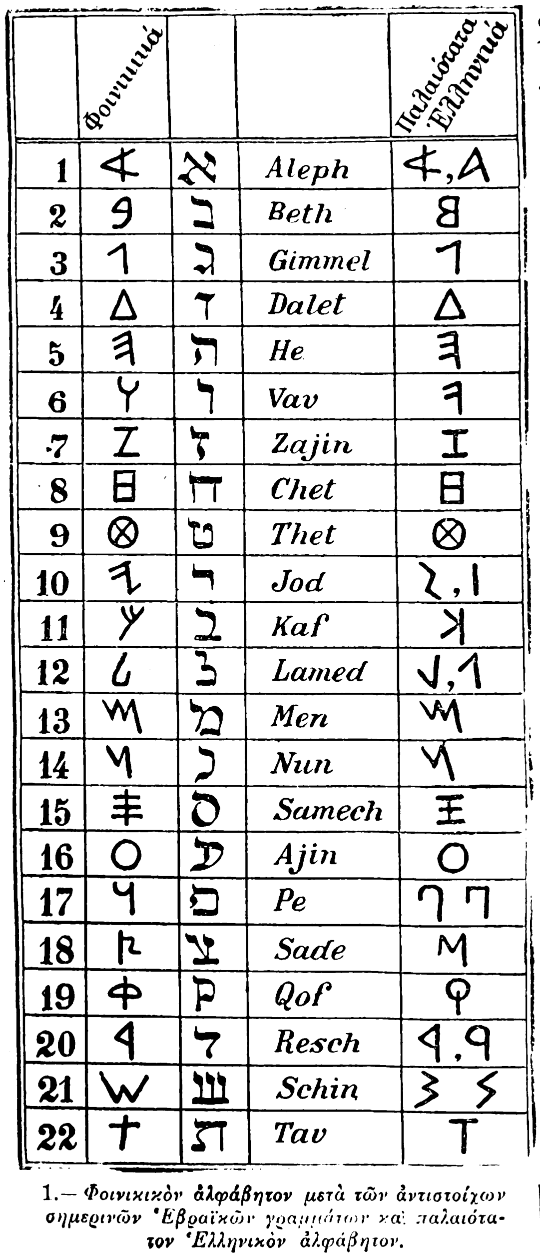

1.— *Φοινικικὸν ἀλφάβητον μετὰ τῶν ἀντιστοίχων σημερινῶν Ἑβραϊκῶν γραμμάτων καὶ παλαιότατον Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον.*

ΦΟΙΝΙΚΙΚΟΝ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ. Ἡ ἀξία τοῦ Φοινικικοῦ ἀλφαβήτου συνίσταται κυρίως εἰς τὸ ὅτι ἐξ αὐτοῦ διεμόρφωσαν οἱ Ἕλληνες τὸ ἰδικόν των, τὸ ὁποῖον ἐν παραλλαγαῖς χρησιμεύει μέχρι σήμερον, ὡς θὰ ἴδωμεν, εἰς ὅλους τοὺς πολιτισμένους λαοὺς τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ τὴν ἱστορικήν του ταύτην ἀξίαν θὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερέστερον τὸ Φοινικικὸν ἀλφάβητον. Λαὸς κατ' ἐξοχὴν ἐμπορικός, ὅπως ἦσαν οἱ Φοίνικες, δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ πρωϊμώτατα νὰ ἀναπτύξη τὴν γραφήν. Οἱ ἀδελφοὶ τῶν Φοινίκων, οἱ Ἑβραῖοι, κατεῖχον λογοτεχνίαν, ἥτις ἀναγομένη μέχρι τοῦ Μωϋσέως ἔφθανεν ἑπομένως εἰς τὰ μέσα τῆς Β' χιλιετηρίδος π. Χ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἑβραίων βασιλέων (ἀπὸ τοῦ 1080 π. Χ. περίπου) ἡ γραφὴ ἦτο ἤδη κοινοτάτη (Παλαιὰ Διαθήκη κλπ.). Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ γεωργικὸς λαὸς τῶν Ἑβραίων εἶχε κοινὸν κτῆμα τὴν γραφήν, πρέπει νὰ εἶχον ταύτην καὶ οἱ Φοίνικες, κατά τινας ἤδη ἀπὸ τοῦ 1500 π. Χ.

Παραδόξως ὁ λαὸς τῶν Φοινίκων δὲν ἠγάπησε διόλου τὴν πολυγραφίαν καὶ ἐνῷ λ. χ. τὰ μνημεῖα τῆς Αἰγυπτιακῆς γραφῆς ἔχουν ἀπίστευτον ὄγκον, πᾶν ὅ,τι μᾶς ἄφησαν οἱ Φοίνικες δύναταί τις νὰ διεξέλθη εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τῆς ὥρας. Τὰ Φοινικικὰ γράμματα παρουσιάζουν πολλὰς ποικιλίας, ἄριστα δὲ μᾶς εἶναι γνωστὸν τὸ Φοινικικὸν ἀλφάβητον ἐκ τῆς εἰς τὸν 9ον αἰῶνα ἀνηκούσης ἐπιγραφῆς τοῦ βασιλέως Mesa τῶν Μωαβιτῶν. Ὁ ἀριθμὸς καὶ τὰ σχήματα τῶν γραμμάτων παριστάνονται εἰς τὸν παρατιθέμενον πίνακα 1. Πρόκειται περὶ ἐκλογῆς ἐκ τῶν πολλῶν ποικιλιῶν, παραπλεύρως δὲ τῶν Φοινικικῶν γραμμάτων ἐτέθησαν καὶ τὰ ἀντίστοιχα σήμερον χρησιμοποιούμενα Ἑβραϊκὰ γράμματα, ἕνεκα τῆς προφορᾶς. Δεξιὰ παρατίθενται καὶ τὰ παλαιότατα Ἑλληνικὰ γράμματα, ἵνα εἶναι καταφανὴς ἡ ὁμοιότης τῶν σχημάτων.

Ἐν ταῖς Σημιτικαῖς γλώσσαις ἑκάστου γράμματος τὸ ὄνομα ἀντιστοιχεῖ πρὸς ὡρισμένην ἔννοιαν πράγματος, λ. χ. Aleph = βοῦς, Beth = οἰκία, Dalet = θύρα, Lamed = ἄγκιστρον, Ajin = ὀφθαλμὸς κλπ.

Τὰ Φοινικικὰ γράμματα εἶναι *ἀκροφωνητικά*, ἤτοι ἕκαστον τούτων παριστᾷ τὸν πρῶτον φθόγγον τῆς λέξεως, ἣν ἄλλοτε παρίστανεν ἱερογλυφικῶς τὸ γράμμα (λ. χ. A = ὁ πρῶτος φθόγγος τοῦ Aleph).

Τί ἀκριβῶς ἐσήμαινεν ἡ ὡρισμένη θέσις τῶν γραμμάτων τοῦ Φοινικικοῦ ἀλφαβήτου δὲν γνωρίζομεν, συμπεραίνομεν δὲ ταύτην ἐκ τῶν Ψαλμῶν καὶ λοιπῶν βιβλίων τῆς Παλ. Διαθήκης, ὅσα εἶναι γεγραμμένα κατ' ἀκροστοιχίδας (Θρῆνοι Ἱερεμίου, Παροιμίαι κλπ.). Ἡ γραφὴ ἦτο *ἀριστερόστροφος*, εἶχε δηλ. διεύθυνσιν ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερὰ ὡς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς Σημιτικὰς γλώσσας (Ἑβραϊκή, Ἀραβικὴ καὶ ἐξ αὐτῆς ἡ Τουρκικὴ κλπ.).

Καταγωγὴ τοῦ Φοινικικοῦ Ἀλφαβήτου. Φλέγον καὶ συζητούμενον εἶναι ἀκόμη τὸ σπουδαιότατον τοῦτο πρόβλημα. Ἀρχικῶς ἐνομίζοντο τὰ Σημιτικὰ ἀλφάβητα ἰθαγενῆ, ἕως ὅτου ὁ E. de Rougé ἐν τῷ πολυκρότῳ ἔργῳ του «Mémoire sur l'origine Egyptienne de l'alphabet phénicien» (ἐκδοθέντι μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του, Παρίσιοι, 1874) ὑπεστήριξε τὴν θεωρίαν ὅτι κατάγονται ἐκ τῆς ἐπὶ παπύρων *Ἱερατικῆς γραφῆς* τῶν Αἰγυπτίων. Ὁ Halévy μετ' αὐτὸν (1874) ὑπεστήριξε τὴν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς *Αἰγυπτιακῆς ἱερογλυφικῆς* εἰκονογραφίας παραγωγὴν κατὰ τὸ ἀκροφωνητικὸν σύστημα. Ἠκολούθησαν νεώτεραι ἔρευναι καὶ ἄλλοι μὲν παρήγαγον τὴν Φοινικικὴν γραφὴν ἐκ τῆς σφηνοειδοῦς *Βαβυλωνιακῆς* ἢ *Νεοασσυριακῆς* (Grimme, Delitzsch, Deecke κλπ.), ἄλλοι ἐκ τῶν ἀρχεγόνων πρὸ τῆς σφηνοειδοῦς *ἱερογλυφικῶν*, ἄλλοι συνέδεσαν αὐτὴν πρὸς τὴν *συλλαβικὴν* γραφὴν τῆς Κύπρου, ἐνῷ ὁ πολὺς Eduard Meyer ἀπέκλινε μᾶλλον ὑπὲρ τῆς ἐκ τῶν *Χετταϊκῶν ἱερογλυφικῶν* καταγωγῆς.

Καὶ αἱ μὲν ἐκ τῶν σφηνοειδῶν ἢ τῶν πρὸ αὐτῶν ἱερογλυφικῶν σημείων παραγωγαὶ εἶναι αἱ πλέον ἀπίθανοι, νέον δ' ὑλικὸν εἰς τὴν συζήτησιν παρέσχον αἱ ἀνακαλύψεις τῆς Κρήτης καὶ ἡ γνῶσις τῶν Κρητομυκηναϊκῶν συστημάτων γραφῆς. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1905 ὁ René Dussaud ὑπεστήριξε (Journal Asiatique 1905 I, 357) τὴν ἀντίθετον τῆς ἐπικρατούσης ἄποψιν, ὅτι δηλ. οἱ Φοίνικες εἶχον παραλάβει πρωϊμώτατα τὸ ἀλφάβητόν των παρὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες εἶχον μορφώσει τοῦτο ἐκ τῆς Κρητομυκην. γραφῆς. Ἡ ὑπόθεσις, ἂν καὶ προφανῶς ἀπιθανωτάτη, ἔτυχε προσοχῆς καὶ ὑπ' ἄλλων. Μετὰ ἐτῶν μελέτας ὁ E. Evans ὑπεστήριξε κατόπιν εἰς τὸ βιβλίον του Scripta Minoa (Oxford, 1909) μετὰ πολυμαθείας καὶ πειστικότητος τὴν θέσιν ὅτι ἡ γραφὴ τῆς Κρήτης πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ μήτηρ τῆς Φοινικικῆς. Τῶν ἐπιχειρημάτων του τὰ ἀκόλουθα εἶναι τὰ θεμελιώδη:

Εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ τὸ τέλος τοῦ Μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ (περὶ τὸ 1300—1200 π. Χ.) οἱ Κρῆτες μετενάστευσαν εἰς Μ. Ἀσίαν καὶ εἶναι γενικῶς δεκτὸν ὅτι οἱ Φιλισταῖοι καὶ οἱ Keretim, ἴσως δὲ καὶ ἄλλοι λαοὶ τῆς Μ. Ἀσίας εἶναι Κρητικῆς καταγωγῆς (Πρβλ. καὶ *Στ. Μαρινάτου* Ἀρχ. Κρητ. Πολιτισμός, 1927, σελ. 174—6). Ἐδῶ λοιπὸν στηρίζεται ἡ ὑπόθεσις τοῦ Evans. Τὰ Ἱερατικὰ τῆς Αἰγύπτου κατ' αὐτὸν δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν πρὸς τὰ ὀνόματα τῶν Φοινικικῶν γραμμάτων, ἀλλὰ μόνον φωνητικὴ συμφωνία ὑπάρχει. Ἐν Κρήτῃ ὅμως δυνάμεθα διὰ μερικὰ σημεῖα νὰ παρακολουθήσωμεν βῆμα πρὸς βῆμα τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἱερογλυφικῶν πρωτοτύπων, μέχρις ὅτου φθάσουν εἰς τὰ ἁπλᾶ γραμμικὰ σημεῖα. Τὸ ἰδεόγραμμα λ. χ. *«χεὶρ καὶ βραχίων»* πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ἐξελίσσεται, μέχρις ὅτου ταυτισθῇ πρὸς τὸ σημεῖον Kaph (*Κάππα*). Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατὸν νὰ προτιμήσωμεν μᾶλλον τὴν παραγωγήν του ἐξ ἑνὸς Αἰγυπτιακοῦ σημείου παριστῶντος τὸ ἐκφυλισμένον σχῆμα ἑνὸς κυάθου; Ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκ τῶν σφηνοειδῶν, πολλῷ δ' ἧττον ἐκ μερικῶν ἰθαγενῶν τῆς Χαναὰν σημείων, ἅτινα εἶναι πρωτόγονα καὶ αὐθαίρετα σχεδιάσματα διαφόρων ἀτόμων, εἶναι δυνατὴ ἡ παραγωγὴ τῶν Φοινικικῶν γραμμάτων. Πρέπει ἑπομένως νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν γραφὴν τοῦ Αἰγαίου, τὴν διαδοθεῖσαν ἐν Παλαιστίνῃ διὰ τῶν Φιλισταίων καὶ τῶν Κερετίμ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὰ πλεῖστα ὀνόματα τῶν Φοινικικῶν γραμμάτων ἀντιστοιχοῦν πρὸς Σημιτικὰς λέξεις, ἀλλ' οἱ Κρητικοὶ λαοὶ ταχέως ἐξεσημιτίσθησαν. Ἔπειτα σπουδαῖον εἶναι,

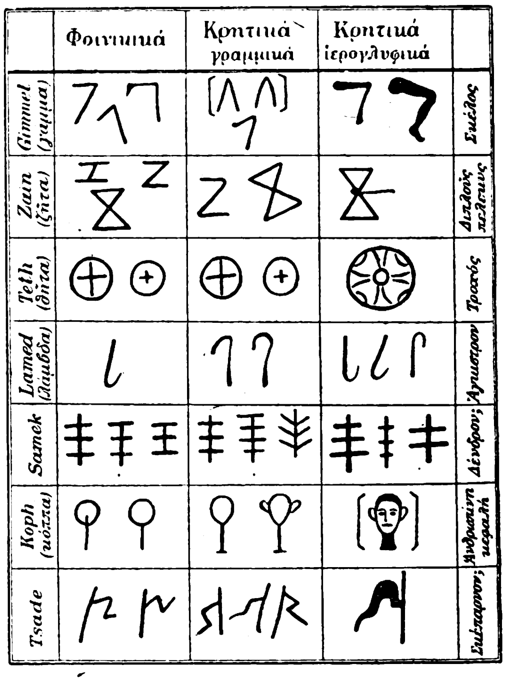

2.— *Φοινικικὰ γράμματα ἀμφιβόλου σημασίας παραβαλλόμενα πρὸς Κρητικά.*

ὅτι 7 ἢ 8 γραμμάτων τὰ ὀνόματα δι' οὐδεμιᾶς Σημιτικῆς γλώσσης ἐξηγοῦνται, ταῦτα δ' ὁ Evans παραβάλλει πρὸς Κρητικὰ ἱερογλυφικὰ σημεῖα (ἴδ. πίνακα 2).

Ἐπειδὴ ἐν Κρήτῃ ἔχομεν οὐ μόνον τὰ δύο συστήματα γραμμικῆς γραφῆς (A καὶ B κληθέντα), ἀλλὰ καὶ τὸ προγενέστερον τούτων ἱερογλυφικόν, δυνάμεθα πολλῶν σημείων νὰ παρακολουθήσωμεν ἀδιαπτώτως τὴν ἐξέλιξιν ἀπὸ τῆς ἰδεογραφικῆς μορφῆς μέχρι τοῦ γραμμικοῦ σημείου. Ἂν λοιπὸν σημεῖα τῆς Φοινικικῆς γραφῆς ὁμοιάζουν πρὸς Κρητικὰ γραμμικά, ὧν τὸ πρωτότυπον ἱερογλυφικὸν ἰδεόγραμμα εἰκονίζει πράγματι ὅ,τι καὶ τὸ Φοινικικὸν ὄνομα τοῦ ἀντιστοίχου γράμματος σημαίνει, τοῦτο εἶναι δυνατὴ ἀπόδειξις περὶ τῆς ἐκ τῆς Κρητικῆς γραφῆς καταγωγῆς τῶν Φοινικικῶν γραμμάτων. Καλύτερον δεικνύει τὰ πράγματα ὁ κατωτέρω πίναξ 3, ὅστις εἶναι μία ἐκλογὴ τῶν ὑπὸ τοῦ Evans παρατιθεμένων σημείων.

Τὰ συμπληρωματικὰ τέλος γράμματα φ, χ, ψ, ἅτινα οἱ Ἕλληνες προσέθηκαν εἰς τὸ τέλος τοῦ ἀλφαβήτου των καὶ κατὰ τὸν Evans παρελήφθησαν ἐκ Νοτιοσημιτικῆς τινος πηγῆς, ἀνευρίσκονται ὑπ' αὐτοῦ μεταξὺ τῶν σημείων τῆς Κρητικῆς γραφῆς.

Τὰ νοτιοσημιτικὰ ἀλφάβητα (δηλ. τὸ *Σαβαϊκὸν* καὶ τὸ *Μιναϊκόν*, τῆς Μιναίας Ma'in) δὲν φαίνονται παλαιότερα τοῦ 800 π. Χ., καὶ ἀπὸ αὐτὰ δὲ τὰ Φοινικικὰ γράμματα τοῦ Μωαβίτου λίθου ὑπάρχουν ἄλλα Ἑλληνικὰ ἀρχαϊκώτερα, ὅπως τὸ Βοιωτικὸν Ἧτα. Ἑπομένως πέραν τῆς χρονολογίας τοῦ Μωαβίτου λίθου (850 περίπου) πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ ἡ ἡλικία τῶν ἐν λόγῳ γραμμάτων. Ἂν λοιπὸν ὑποθέσωμεν ὅτι κατὰ τὸν 11ον ἢ 12ον αἰῶνα διεδόθη τὸ ἀλφάβητον, φθάνομεν εἰς τὴν χρονολογίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἤνθησεν ἡ Γάζα διὰ τῶν Κερετίμ. Ἦτο δ' ἡ Γάζα μοναδικὴ πηγὴ ὅπως ἐξ αὐτῆς διαδοθοῦν τὰ Βόρεια καὶ Νότια Σημιτικὰ ἀλφάβητα, ἀφοῦ ἀπετέλει τὴν πρὸς

Digitized by Google

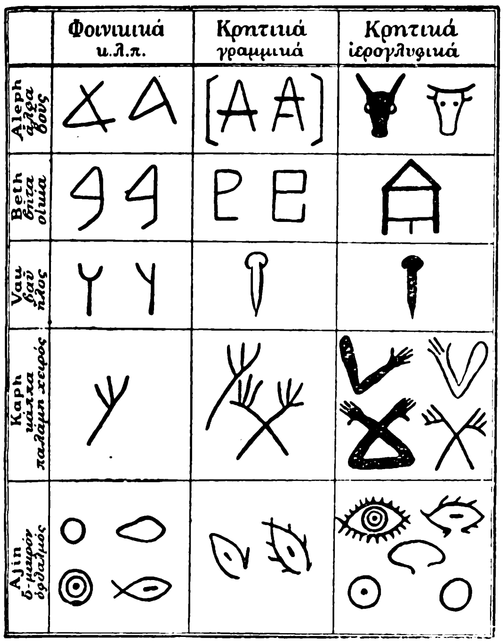

3.—*Φοινικικὰ ἢ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὰ πιθανὰ πρωτότυπά των ἐν τῇ Κρητικῇ ἱερογλυφικῇ γραφῇ.*

τὴν Μεσόγειον πρωτεύουσαν ἔξοδον τῆς Νοτίου Ἀραβίας.

Ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῶν μεταναστευσάντων Κρητῶν ἐπὶ τοὺς Σημίτας τῆς Ἀσίας ὑπῆρξεν αἰσθητή, φέρει πολλὰς ἐνδείξεις περαιτέρω ὁ Evans. Ἡ Φοινικικὴ τέχνη εἰς πολλὰ σημεῖα εἶναι ἐκφυλισμένη Μινωϊκή, εἶναι δὲ κάπως δύσκολον νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ἡ Φοινικικὴ θαλασσία ἐπικράτησις, ἥτις ὡρμήθη ἐκ τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος, ὀφείλετο καθαρῶς καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς Σημίτας. Ἀλλὰ μήπως καὶ τὸ ὄνομα *Φοίνικες* πρέπει διακλαδια βέβαιοι ὅτι ἐσήμαινεν ἀρχικῶς μόνην γράμμα μρῶς Σημιτικὴν γενεάν, ὅπως εἰς τοὺς προσθέσῃ ἔρους χρόνους; Ὁ Evans καὶ ὁ Fick συμπλέγματα ιλήλων συνεπέραναν ὅτι τὸ ὄνομα λάβῃ ἰδέαν τῶν *θροὶ ἄνθρωποι)* εἶχεν ἀρχικῶς εὐ- ἡ ἀνάγνωσις σίαν καὶ ἐφηρμόζετο ἐπὶ τῶν ἰθα-

Ἡ χρονικῶν τῆς αἰγαιακῆς φυλῆς, οἵτινες εἶ- φικῆς εἶναι σκοτεινὸν τὸ δέρμα. Ὁ *Ρυτοφόρος* νικῆς Παλ. καὶ αἱ λοιπαὶ τοιχογραφίαι παριστοῦν τῶν μέσρας πράγματι ἐρυθροδέρμους (ἐνῷ τὰς ἡ πακας λευκάς). Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι Σημίτης ὁ Κάδμος, ὁ υἱὸς τοῦ *Φοίνικος*, οὗ ἀδελφὴ ἦτο ἡ Εὐρώπη καὶ ἀνεψιὸς ὁ Μίνως; Προφανῶς, παρατηρεῖ ὁ Burrows, ἐδῶ ὑπάρχει σύγχυσις (Discoveries in Krete σ. 142). Μία τέλος ἀξιοπαρατήρητος σύμπτωσις εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι τοὺς *Kefti*, ὅπως ὠνόμαζον οἱ Αἰγύπτιοι τῆς 18ης Δυναστείας τοὺς κατοίκους τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Κρήτης, μετέφρασαν κατὰ τοὺς Πτολεμαϊκοὺς χρόνους *Φοίνικας* (δίγλωσσος ἐπιγραφὴ τῆς Κανώπου).

Τὴν ἰδίαν πρὸς τὸν Evans ἄποψιν ὑπεστήριξε κατόπιν καὶ ὁ Hermann Schneider (Der Kretische Ursprung des Phönikischen Alphabets, Λειψία 1913). Ἂς ἀναφέρωμεν τέλος ὅ,τι καὶ ὁ Dussaud ὑπεστήριξεν εἰς τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ ἔργου του Civilisations Préhelléniques, (Paris, 1914), ὅτι ἀμφότερα τὰ ἀλφάβητα, Ἑλληνικὸν καὶ Φοινικικόν, εἶναι σύγχρονα, καταγόμενα ἔκ τινος προτύπου ἀγνώστου ἀκόμη, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο ἀσφαλῶς ἡ Κρητικὴ γραφή, ἂν ἀποδειχθῇ ὅτι τὰ γραμμικὰ σημεῖα ἅτινα ὁ Evans παραβάλλει ὡς ὅμοια πρὸς τὰ Φοινικικά, εἶχον καὶ τὴν αὐτὴν φωνητικὴν δύναμιν.

Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ἀρχαιολόγοι ἢ σημιτολόγοι, οἵτινες συνεφώνησαν πρὸς τὰς θεωρίας τοῦ Evans, στηριζόμενοι καὶ ἐπὶ μαρτυριῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὧν τὴν παράδοσιν ἐξωντάνευσαν αἱ ἐν Κρήτῃ ἀνακαλύψεις. Οἱ Κρῆτες κατὰ Διόδωρον (5,74) «φασὶ τοὺς Φοίνικας οὐκ ἐξ ἀρχῆς εὑρεῖν, ἀλλὰ τοὺς τύπους τῶν γραμμάτων *μεταθεῖναι μόνον* καὶ τῇ τε γραφῇ ταύτῃ τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων χρήσασθαι καὶ διὰ τοῦτο τυχεῖν τῆς εἰρημένης προσηγορίας...» (τοῦ νὰ ὀνομάζωνται δηλ. τὰ γράμματα φοινικικά). Ὁ Φώτιος μᾶς παραδίδει: «Φοινικικὰ γράμματα: Λυδοὶ καὶ Ἴωνες τὰ γράμματα ἀπὸ τοῦ Φοίνικος τοῦ Ἀγήνορος εὑρόντος. Τούτοις δὲ *ἀντιλέγουσι Κρῆτας*, ὡς εὑρεθῆναι ἀπὸ τοῦ γράφειν ἐν φοινίκων πετάλοις». Ὅταν ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τοιαύτας μαρτυρίας εἶναι μὲν εὔκολον νὰ εἴπωμεν μετὰ τοῦ Sethe ὅτι πρόκειται περὶ «τοπικοῦ πατριωτισμοῦ τῆς νήσου Κρήτης», ἀλλ' ὅμως ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς γενομένας ἀνακαλύψεις τῆς Κρητικῆς προϊστορικῆς γραφῆς καὶ δὴ καὶ τὴν ἐκπληκτικὴν ὁμοιότητα τῶν γραμμάτων ταύτης πρὸς τὰ Φοινικικά, ἀναγκαζόμεθα σχεδὸν νὰ κύψωμεν ὑπὸ τὴν δύναμιν τῆς παραδόσεως, ἥτις συνήθως ὑπὸ τῆς ὑπερκρητικῆς περιφρονεῖται, διότι κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐποχὴν ὑπῆρξαν τόσον ἄσημοι καὶ φιλολογικῶς καὶ ἄλλως οἱ Κρῆτες, ὥστε θὰ ἦτο ἀκατάληπτον νὰ λέγουν ὑπὲρ ἑαυτῶν τοιαῦτα πράγματα (Πρβλ. *Σπ. Μαρινάτου* Κρητικὸς Πολιτισμὸς σ. 180). Αἱ ἀρχαιολογικαὶ ὅμως ἀνακαλύψεις ἔδωκαν εἰς τὰς ἀπιθάνους παραδόσεις τὸν τόνον τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας.

Τελευταίως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχικὴν θεωρίαν περὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς καταγωγῆς τοῦ Φοινικικοῦ ἀλφαβήτου διὰ δύο ἐργασιῶν ὁ Sethe (*Kurt Sethe*, der Ursprung des Alphabetes καὶ die neuentdeckte Sinai-Schrift, Nachr. v. d. Gesellsch. d. Wiss. zu Göttingen, 1916—17, Berlin, Weidmann 1926, σ. 89—161 καὶ 437—475. Παράβαλε καὶ τὴν βιβλιοκρισίαν τοῦ *Spiegelberg* ἐν Deutsche Litteraturzeitung, Heft 30,23 Ἰουλίου 1927). Εἰς τὴν πρώτην ἐργασίαν θεωρεῖ ὁ Sethe τὴν Αἰγυπτιακὴν γραφὴν ὄχι τὸν ἀπ' εὐθείας πατέρα, ἀλλὰ μόνον ὡς τὸ πρότυπον τοῦ Φοινικικοῦ ἀλφαβήτου καὶ εἰκάζει ὅτι τὸ Φοινικικὸν ἀλφάβητον ἀνάγεται ἴσως εἰς Σημίτας ἐλθόντας εἰς σχέσιν πρὸς τὴν Αἴγυπτον μεταξὺ 1800—1500 π.Χ. (τοὺς *Ὑκσώς;*). Ἀφοῦ δὲ μετ' ὀλίγον ὁ Gardiner ὑπεστήριξεν ὅτι αἱ ὑπὸ Petrie ἐν Σιναΐ εὑρεθεῖσαι Σημιτικαὶ ἐπιγραφαὶ εἶναι τὰ πρότυπα τῆς Φοινικικῆς γραφῆς, προσεχώρησε καὶ ὁ Sethe εἰς τὴν ὑπόθεσιν, διότι εἶναι τρόπον τινὰ ἐπικύρωσις τῆς προηγουμένης εἰκασίας του. Σπανίως ὑπεστηρίχθη τόσον ὀξύνους ὑπόθεσις κατὰ τὸν Spiegelberg, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὰς δύο ταύτας ἐργασίας τοῦ Sethe ὡς τὰ σπουδαιότερα ἐξ ὅσων ἐγράφησαν μέχρι σήμερον περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ἀλφαβήτου, ἀλλ' ὁμολογεῖ καὶ ὁ ἴδιος, ὅτι παραμένουν καὶ ταῦτα ἁπλῆ μόνον ὑπόθεσις.

Ἂς σημειωθῇ τέλος διὰ τὴν πλήρη ἱστορίαν τοῦ ζητήματος, ὅτι ὁ Flinders Petrie (The formation of the alphabet, London 1912) ἐζήτησε νὰ παραγάγῃ ὅλα τὰ ἀλφάβητα ἐξ 60 περίπου Αἰγυπτιακῶν σημείων, ἅτινα ἐν παλαιοτάτῃ ἐποχῇ διεδόθησαν καθ' ὅλην τὴν Μεσόγειον, μέχρις Ἡρακλείων Στηλῶν, ὡς ἀτομικὰ σημεῖα, χαράγματα ἀγγειοπλαστῶν, λατόμων κλπ., ἕκαστος δὲ λαὸς κατ' αὐτὸν ἐξέλεξεν ὡρισμένα σημεῖα σύμφωνα πρὸς τὰς ἀνάγκας του.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ. Κατελθόντες οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχον νὰ παραλάβουν εἴτε τὸ προϋπάρξαν εἰς τὴν χώραν Κρητομυκηναϊκὸν ἀλφάβητον, εἴτε τὸ συλλαβικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον μετεχειρίζοντο ἐν Κρήτῃ οἱ ὁμογενεῖς των. Οἱ Ἕλληνες ἐν τούτοις, τῶν ὁποίων ἰδανικὸν πρότυπον ὑπῆρξε πάντοτε ὁ πολυπλάνητος ἥρως Ὀδυσσεύς, ὅστις ἤξευρεν ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὰς πόλεις καὶ τὰ πράγματα, ἐπροτίμησαν νὰ παραλάβουν τὴν Χαναναίαν γραφήν, τὴν γνωστοτέραν ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Φοινικική*», τὸ ὁποῖον τῆς ἔδωκαν οἱ Ἕλληνες τῆς Ἰωνίας, διότι ἡ γραφὴ αὕτη εἶχεν ἀσυγκρίτως περισσότερα πλεονεκτήματα τῶν ἄλλων. Ἡ Φοινικικὴ γραφὴ ἦτο τελειοτέρα καὶ ἐξέφραζε καλύτερον τῶν ἄλλων τὰς ἀρθρώσεις τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς. Ἐν τούτοις καὶ αἱ Σημιτικαὶ γραφαὶ δὲν ἔκαμαν τὸ τελειωτικὸν βῆμα τῆς προόδου, τὸ ὁποῖον ἐπεφυλάσσετο εἰς τοὺς Ἕλληνας, γενομένους οὕτω δημιουργοὺς τοῦ πρώτου ἀληθοῦς καὶ τελείου ἀλφαβήτου ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐνῷ δηλ. αἱ Σημιτικαὶ γραφαὶ παρέμειναν εἰς τὸ στάδιον τῆς συλλαβικῆς μορφῆς, διότι μόνον τὰ σύμφωνα γράφονται, παραπλεύρως τῶν ὁποίων ὁ ἀναγνώστης ὀφείλει νὰ νοήσῃ τὸ ἀνάλογον φωνῆεν, οἱ Ἕλληνες καθώρισαν καὶ διὰ τὰ φωνήεντά των ἰδιαίτερα σημεῖα, οὕτως ὥστε νὰ παρίστανται γραπτῶς ὅλαι αἱ ἀρθρώσεις τῆς φωνῆς.

Τὴν ἐκ τῶν Φοινίκων παραλαβὴν τοῦ ἀλφαβήτου γενικῶς ἀναγνωρίζει ἡ ἀρχαία παράδοσις, μερικαὶ δὲ ἀντιρρήσεις συγγραφέων ἀφοροῦν κυρίως εἰς τὴν πρώτην τῶν γραμμάτων ἐφεύρεσιν, ὡς λ.χ. τοῦ Ταχίτου (Annales, 11, 14): «Primi per figuras animalium Aegyptii sensus mentis effingebant... inde Phoenices... intulisse..» κ.λ.π. Ἐκ δεκάδων μαρτυριῶν ἀρκεῖ νὰ παρατεθῇ ἡ τοῦ Ἡροδότου (V, 58—59), ὅστις ῥητῶς λέγει ὅτι οἱ Ἕλληνες παρέλαβον τὰ γράμματα παρὰ τῶν Φοινίκων, δι' ὃ καὶ δικαίως καλοῦνται «*Φοινικήια*». Τὸ ὄνομα *φοινικήια* ἀντὶ γράμματα ἐκυρώθη καὶ ἐπιγραφικῶς, τοιαῦτα δὲ παλαιότατα «*Καδμήια*» γράμματα εἶδεν ὁ Ἡρόδοτος ἰδίοις ὄμμασιν, ἐπιγεγραμμένα ἐπὶ παναρχαίου τρίποδος τοῦ Ἀμφιτρύωνος ἐν Θήβαις, «τὰ πολλὰ ὁμοῖα ἐόντα τοῖσι Ἰωνικοῖσι». Παραλλήλως ἀναφέρονται καὶ μυθικὰ πρόσωπα ὡς ἐφευρέται τῆς γραφῆς, ὁ Προμηθεύς, Ὀρφεύς, Μουσαῖος, Παλαμήδης κλπ. Πάσης ὅμως παραδόσεως πειστικώτερα ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν τοῦ ἀλφαβήτου εἶναι τὰ γεγονότα, ὅτι τὰ παλαιότατα Ἑλληνικὰ γράμματα εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ Φοινικικά, ὅτι ἡ σειρὰ τῶν γραμμάτων καὶ ἡ διεύθυνσις τῆς γραφῆς (ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερὰ) εἶναι ἡ αὐτή, τέλος δὲ τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων, τὰ ὁποῖα διετήρησαν οἱ Ἕλληνες ἂν καὶ εἰς τὴν γλῶσσάν των δὲν ἐσήμαινον τίποτε. Ἐκ τῶν δύο πρώτων ὀνομάτων ἄλφα, βῆτα, ἔλαβε τὸ ὄνομα *ἀλφάβητον* καὶ ἡ ὅλη τῶν γραμμάτων σειρά.

Ἡ θέσις ἑκάστου τῶν γραμμάτων ἐν τῷ ἀλφαβήτῳ μας εἶναι γνωστὴ ἐκ διαφόρων ἀρχαϊκῶν ἀγγείων φερόντων κεχαραγμένον τὸ ἀλφάβητον καὶ ἐκ τῶν λεγομένων *ἀριθμητικῶν* ἀλφαβήτων (τῆς Μιλήτου κυρίως)· διότι τὸ ἀλφάβητον ἐχρησίμευε καὶ ὡς ἀριθμητικὸν σύστημα, διὰ τοῦτο ἦτο ὑποχρεωτικῶς ἀναγκαία μία θέσις ὡρισμένη εἰς τὰ γράμματα. Ἂν τοῦτο τὸ σύστημα μετεχειρίζοντο ἀρχικῶς καὶ οἱ Φοίνικες, εἶναι ἄγνωστον, ἂν καὶ τόσον φυσικὸν φαίνεται τὸ πρᾶγμα διὰ τὸν κατ' ἐξοχὴν ἐκεῖνον λαὸν τῶν ἐμπορολογιστῶν καὶ ἐμποροπλοιάρχων. Μόνον περὶ τὰ μέσα τοῦ 6' π. Χ. αἰῶνος (ἐπὶ νομισμάτων τῶν Μακκαβαίων) συναντῶνται τὰ γράμματα ὡς ἀριθμητικά, ὑποτίθεται δ' ὅτι ἐμιμήθησαν τοῦτο οἱ Ἰσραηλῖται παρὰ τῶν Ἑλλήνων.

Πότε παρελήφθη τὸ Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον εἶναι δύσκολον νὰ λεχθῇ. Αἱ παλαιόταται σωζόμεναι ἐπιγραφαὶ φθάνουν μόλις εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος, ἀλλ' ἤδη σχεδὸν 100 ἔτη πρότερον ἤρχισαν νὰ τηροῦνται χρονικὰ τῶν νικῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ (776 π Χ.), ἐξ ἄλλων δὲ λόγων συνάγεται ὅτι πρὸ τοῦ 11ου αἰῶνος τὸ Φοινικικὸν ἀλφάβητον εἶχε μεταδοθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ πανάρχαιον Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον εἶχε κατὰ τοὺς Ἕλληνας γραμματικοὺς 16 γράμματα, ἅτινα πρέπει νὰ ἦσαν τὰ ἑξῆς:

Α Β Γ Δ Ε Ι Κ Λ Μ Ν Ο Π Ρ Σ Τ Υ

Βαθμηδὸν οἱ Ἕλληνες προσέθηκαν τὰ δασέα θ φ χ, εἶτα τὰ διπλᾶ, ζ ξ ψ, οὕτω δ' ἔγιναν τὰ γράμματα 22. Τέλος ὁ Παλαμήδης πρὸς διάκρισιν τῶν μακρῶν φθόγγων προσέθηκε τὰ η καὶ ω.

Ἀλλ' ἂν ἡ παράδοσις ταῦτα λέγῃ, ἡ ὁποία θεωρεῖ ἐκ τῶν ὑστέρων ὅλα τὰ πράγματα γενόμενα μὲ τάξιν καὶ μὲ σύστημα, ἡ ἔρευνα ὅμως μᾶς δεικνύει ὅτι μετὰ μεγίστου κόπου ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἔφθασεν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον θεωροῦμεν σήμερον ἁπλοῦν, ὑπῆρχε δὲ μεγάλη ποικιλία ἀλφαβήτων, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀμέσως, ἐν Ἑλλάδι, ἄλλος δ' ἀλλαχοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐπέφερε διαφόρους τροποποιήσεις πρὸς θεραπείαν τῶν ἐλλείψεων τοῦ πρώτου ἀλφαβήτου, ἕως ὅτου τὸ Ἰωνικὸν τέλος ἀλφάβητον ἐπεκράτησεν ὡς τὸ τελειότερον ὅλων.

Τροποποιήσεις τοῦ ἀρχικοῦ ἀλφαβήτου. Τὰ 22 γράμματα τοῦ Φοινικικοῦ ἀλφαβήτου δὲν ἦσαν κατάλληλα ἵνα προσαρμοσθοῦν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Οἱ Ἕλληνες εἶχον πολλὰ φωνήεντα, ὧν δὲν ἔκαμνε δήλωσιν ἡ Φοινικικὴ γραφή, τοὐναντίον δὲ τὰ πολλὰ ταύτης συριστικὰ σύμφωνα ἦσαν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν περιττά. Ἐπηνέχθησαν λοιπὸν αἱ ἑξῆς τροποποιήσεις. Τὰ Φοινικικὰ σημεῖα 1, 5, 10, καὶ 16 (πίναξ 1) ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς δήλωσιν τῶν φωνηέντων α, ε, ι, ο (ἄνευ διαφορᾶς τῆς προσῳδίας, δηλ. ε = καὶ ἒ καὶ ε̄ (=η), ο = καὶ ὸ καὶ ο̄ (=ω)). Τὰ 2, 3, 4 παρέλαβεν ἀντὶ τῶν μέσων β, γ, δ. Τὰ 17, 11, 22 ἀντὶ τῶν ψιλῶν π, κ, τ. Τὸ 19 (κόππα) διετήρησαν παρὰ τὸ κ, διότι ἐσήμαινε σκληροτέραν προφορὰν πρὸ τοῦ ο καὶ ου. Τὸ 9 ἐλήφθη ἵνα σημάνῃ τὸ ἀντίστοιχον τοῦ τ δασύ, th=θ. Τὰ 12, 13, 14, 20 διετήρησαν τὴν προφοράν των (λ,μ,ν,ρ,) Τὸ 6 διετηρήθη διὰ τὴν ἐκφορὰν χειλεοφώνου δασέος φθόγγου (βαῦ, κατόπιν δίγαμμα ὀνομασθέν). Τὸ 8 ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὸ δασὺ πνεῦμα, διότι τότε ἡ δασεῖα προεφέρετο. Τὰ συριστικὰ ἔλαβον τὴν ἑξῆς τύχην. Τὸ 18 υἱοθετήθη ὡς σ εἰς Δυτ. Ἀργολίδα Κρήτην, Θήραν, Μῆλον, Κόρινθον, Ἀχαΐαν μετὰ τῶν ἀποικιῶν των, Κεφαλληνίαν κλπ. Τὸ 21 υἱοθέτησαν πάλιν ὡς σ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες, ἰδίως οἱ Ἴωνες. Τὸ 15 διετηρήθη ἐν Θήρᾳ καὶ Κορίνθῳ (ὁμοῦ μετὰ τοῦ Sade) διὰ τὸν διπλοῦν φθόγγον σδ (Σδεύς=Ζεύς). Τέλος τὸ 7 διετήρησαν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες διὰ τὸν ἴδιον φθόγγον σδ. Ἂς μνημονευθῇ καὶ ἓν ἀκόμη συριστικόν, τὸ *σάμπι*, ὅπερ περιελθὸν ἄλλως εἰς ἀχρηστίαν διετηρήθη ὡς ἀριθμητικὸν μετὰ τὸ ω πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀριθμοῦ 900.

Τελειοποίησις τοῦ ἀλφαβήτου. Μετὰ τὰς τροποποιήσεις ἐπηνέχθησαν αἱ ἀκόλουθοι βελτιώσεις: Τὸ πρῶτον Ἑλλ. ἀλφάβητον πρέπει νὰ ἐτελείωνεν εἰς τὸ τ ὡς καὶ τὸ Φοινικικόν, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες πρωϊμώτατα (διότι συναντᾶται εἰς ὅλα τὰ ἀλφάβητα) προσέθηκαν μετὰ τὸ τ τὸ Υ, ὅπερ εἶναι μία παραλλαγὴ τοῦ 6 (πίν. 1). Ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν γνωστὴν γραμματικὴν διάταξιν τῶν συμφώνων

Σύμφωνα	Ψιλά	Μέσα	Δασέα
Χειλεόφωνα	π	β	φ
Οὐρανισκόφωνα	κ	γ	χ
Ὀδοντόφωνα	τ	δ	θ

τότε θὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ παρὸν ἀλφάβητον εἰς τὴν τάξιν τῶν δασέων μόνον τὸ θ ἔχει. Ἠναγκάζοντο λοιπὸν νὰ γράφουν τὸ ἀντίστοιχον ψιλὸν μετὰ τοῦ σημείου τῆς δασείας (ἀρ. 8), ἤτοι ΠΗ=φ καὶ ΚΗ (ἢ Ϙ Η)=χ, παρασυρόμενοι μάλιστα ἀπὸ τὴν

Digitized by Google

κτηθεῖσαν ταχύτητα ἔγραφον καὶ διὰ τὸ θ ἀκόμη ΘΗ (Θήρα), ἀλλ᾽ ἀκριβῶς τὸ τελευταῖον τοῦτο γράμμα τοὺς ἔδωκε τὸ μέσον νὰ θεραπεύσουν τὸ κακόν. Τὸ σχῆμά του ἦτο ⊕. Παραλείψαντες λοιπὸν τὴν μίαν ἀπὸ τὰς ἐσωτερικὰς γραμμὰς ἐδημιούργησαν τὸ φ (γραφόμενον Φ, πολλάκις δὲ καὶ Θ)· παραλείψαντες δὲ τὸν ἐξωτερικὸν κύκλον ἐδημιούργησαν τὸ χ, γραφόμενον ἀρχικῶς + ἢ X. (Οὕτως ὁ *Wilamowitz* ἐν Homerische Untersuchungen καὶ κατ᾽ αὐτὸν ὁ *Hiller*. Ἄλλοι παραδέχονται ἄλλας ὁδοὺς εἰς τὰς τροποποιήσεις καὶ τελειοποιήσεις τοῦ ἀλφαβήτου).

Ἐδῶ ὅμως ἀκριβῶς ἀρχίζει τὸ σχίσμα τῶν ἀλφαβήτων. Ἡ Εὔβοια δὲν παρεδέχθη τὸ οὕτω μορφωθὲν χ, ἀλλ᾽ ἀντ᾽ αὐτοῦ ἐξέλεξε νέον σημεῖον, Ψ, ἠκολούθησαν δὲ καὶ ἡ Θεσσαλία, Πελοπόννησος καὶ Ρόδος.

Ἐρχόμεθα εἰς τὰ μετὰ τοῦ σ σύνθετα σύμφωνα. Ἀντὶ τοῦ ξ, ὅπου δὲν εἶχον δεχθῆ τοῦτο, ἔγραφον ΚΣ, ἀντὶ δὲ τοῦ ἐλλείποντος ψ ἔγραφον ὅλοι ΠΣ (οἱ δ᾽ Ἀθηναῖοι ΦΣ=ψ καὶ ΧΣ=ξ). Ἐσκέφθησαν λοιπὸν οἱ Κορίνθιοι ἀντὶ τοῦ σδ νὰ μεταχειρισθοῦν τὸ Ζ, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, οὕτω δ᾽ οἰκονομήσαντες τὸ τέως ἀπησχολημένον εἰς τὸν φθόγγον τοῦτον Ξ, τὸ ἀποκατέστησαν εἰς τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ σήμερον. Ἀμέσως ἐμιμήθησαν τὸ Ἄργος καὶ ἡ Μίλητος, ἐκεῖθεν δ᾽ ἔγινε τὸ σημεῖον τοῦτο πανελλήνιον βραδύτερον. Ἡ Εὔβοια ὅμως, ἥτις ἠρέσκετο νὰ διαφωνῇ, ἠσπάσθη μὲν τὴν γνώμην νὰ δεχθῇ διὰ τὸν φθόγγον ξ ἑνιαῖον σημεῖον, ὡς τοιοῦτον ὅμως ἐξέλεξε τὸ Χ! Αἱ Εὐβοϊκαὶ ἀποικίαι ἐν Κάτω Ἰταλίᾳ ἠκολούθησαν φυσικὰ τὴν μητρόπολιν, ἐκεῖθεν δ᾽ οἱ Λατῖνοι καὶ τὰ Λατινογενῆ σημερινὰ ἀλφάβητα ἔχουσι τὸ σημεῖον x=ξ. Τὴν σύγχυσιν ἐπηύξησαν ἡ Μῆλος καὶ ἡ Θήρα, λαβοῦσαι διὰ τὸν φθόγγον ξ τὸ Χαλκιδικὸν σημεῖον ψ.

Ἄλλη μεγάλη τέλος σύγχυσις ἐπῆλθε κατὰ τὰς ἀποπείρας διαιρέσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων. Πρώτη ἤρχισεν ἡ Κρήτη, μεταχειρισθεῖσα τὸ Η ἀντὶ τοῦ ε̄, διότι δὲν εἶχε τὸ δασὺ πνεῦμα καὶ τῆς ἐπερίσσευε τὸ σημεῖον τοῦτο. Ἐμιμήθη καὶ ἡ Θήρα, ὅπου ἐπί τινα καιρὸν συναντᾶται καὶ ἡ διάκρισις Ο=ŏ, ⊙ = ω. Ἐν Μήλῳ καὶ Κνίδῳ ὄχι μόνον υἱοθέτησαν Ε= ĕ καὶ Η= ε̄, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω προβάντες καθώρισαν τὸ Ο= ω, διὰ δὲ τὸ βραχὺ Ο ἐδιχοτόμησαν τὸ σημεῖον καὶ παρέλαβον τὸ ἥμισυ C. Ἡ Πάρος τοὐναντίον εἶχεν ω=ο καὶ ο=ω, τὴν ὀρθογραφίαν δὲ ταύτην γνωρίζομεν ὅτι ὁ πάππος τοῦ ποιητοῦ Ἀρχιλόχου μετεκόμισεν εἰς Θάσον (πρῶτον ἥμισυ τοῦ 7ου αἰῶνος). Ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ ἄλλαι τοιαῦται ἀστάθειαι, ἕως ὅτου ἡ παραδοχὴ τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου ἔθηκε τέρμα εἰς αὐτὴν τὴν ἀκαταστασίαν. Εἰς τοὺς Μιλησίους ὀφείλεται ἡ τιμὴ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ σημερινοῦ μας ἀλφαβήτου, τὸ ὁποῖον παρ᾽ αὐτοῖς ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων ἐπιγραφῶν τοῦ 7ου αἰῶνος βλέπομεν διαμορφωμένον.

Διαίρεσις τῶν ἀλφαβήτων. Ἀναλόγως τῆς τύχης τῶν τελευταίων γραμμάτων ὑποδιαιροῦνται διαφοροτρόπως τὰ ἀλφάβητα. Ὁ Kirchhoff διακρίνει τρεῖς μεγάλας κατηγορίας:

1) Ἀλφάβητα τῶν νοτίων νήσων τοῦ Αἰγαίου (Κρήτης, Μήλου, Θήρας). Ταῦτα τελειώνουν εἰς τὸ Γ καὶ χρησιμοποιοῦν ΠΗ=φ, ΚΗ=χ, ΠΣ=ψ καὶ ΚΣ=ξ.

2) Τὰ ἀνατολικὰ ἀλφάβητα ὑποδιαιρούμενα εἰς δύο μικροτέρας κατηγορίας: Τῶν *κυρίως ἀνατολικῶν* (Δυτ. ἀκταὶ Μ. Ἀσίας, Ἀνατ. νῆσοι Αἰγαιου καὶ Ἄργος, Φλιοῦς, Σικυών, Κόρινθος, Μέγαρα καὶ σχετικαὶ ἀποικίαι Λευκάς, Κέρκυρα, Συρακοῦσαι, Ἀκράγας, Σελινοῦς), ἐχόντων Φ=φ, Χ=χ, Ψ=ψ καὶ Ξ=ξ· καὶ τῶν *δυτικωτέρων* (ΒΔ Κυκλάδες, Αἴγινα, Σαλαμὶς καὶ Ἀττική), ὅπου διαφέρει τὸ ξ, παριστώμενον διὰ ΧΣ καὶ τὸ ψ διὰ ΦΣ.

3) Τὰ δυτικὰ ἀλφάβητα, περιλαμβάνοντα τὴν Θεσσαλίαν καὶ Λοκρίδα, Ἀνατ. Ἀργολίδα, Λακωνικήν, Ἀρκαδίαν, Ἠλείαν, Κεφαλληνίαν κλπ., καθὼς καὶ τὴν Εὔβοιαν μετὰ τῶν ἐξ αὐτῆς ἀποικιῶν ἐν Κάτω Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ. Ἐνταῦθα ἔχομεν ἀπουσίαν τοῦ σημείου Ξ, χρησιμοποιοῦνται δὲ τὸ Χ ὡς ξ, τὸ Ψ ὡς χ, ἀντὶ δὲ τοῦ ψ ἔχουν ἢ τὰ συμπλέγματα ΠΣ, ΦΣ ἢ (ὡς εἰς Ἀρκαδίαν καὶ Λοκρίδα), ἓν ἰδιαίτερον σημεῖον (Χ μετὰ μιᾶς καθέτου γραμμῆς εἰς τὸ μέσον του).

Ἡ διαίρεσις αὕτη δίδεται ἐνταῦθα μόνον ἵνα ὑπάρχῃ ἐποπτικὴ εἰκὼν τῶν πραγμάτων, διότι ἄλλοι ἄλλως διαιροῦν. Τὰ σχήματα καὶ ποικιλίας τῶν γραμμάτων βλέπει τις εἰς τὸν πίνακα 1, ὅστις εἶναι ἐκλογὴ μόνον τῶν παραλλαγῶν ἑκάστου γράμματος.

Γενίκευσις τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου. Τὰ ποικίλα τοπικὰ ἀλφάβητα βαθμηδὸν ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν πρὸ τοῦ Ἰωνικοῦ, ὡς τελειοτέρου. Ἐν Ἀθήναις, ἐνῷ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα μετεχειρίζοντο τὸ ἐγχώριον ἀτελέστερον ἀλφάβητον, ἰδιωτικὰ ἔγγραφα καὶ ἐπιγραφαὶ ἐπιτυμβίων ἀκόμη μνημείων ἐχρησιμοποίουν τὸ Ἰωνικόν, ἕως ὅτου Ἀρχῖνος ὁ ἐκ Κοίλης ἐπὶ ἄρχοντος *Εὐκλείδου* (403/2 π. Χ.) παραμερίζων τὰς τοπικὰς φιλοτιμίας εἰσήγαγεν ἐπισήμως τοῦτο διὰ νόμου. Τὸ παράδειγμα ἐμιμήθησαν ταχέως καὶ οἱ Βοιωτοὶ (μετὰ τὰ Λεῦκτρα), Σπαρτιᾶται, Κρῆτες, τέλος δ᾽ ἔγινε πανελλήνιον μετὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς *Ἀττικῆς-Κοινῆς* γλώσσης. Ἐκ παραλλήλου ἐτροποποιήθη καὶ ἡ διεύθυνσις τῆς γραφῆς, ἥτις, ἐνῷ ἀρχικῶς ἦτο ἀριστερόστροφος, ἐγράφετο εἶτα *βουστροφηδόν*, δηλ. ὁ χαράσσων τὰ γράμματα ὅταν ἔφθανεν εἰς τὸ τέλος τοῦ στοίχου ἔκαμπτε τὴν γραφὴν πάλιν πρὸς τὴν ἀρχικὴν διεύθυνσιν ἐξ ἧς ἤρχισεν, ὅπως ὁ γεωργὸς διευθύνει τοὺς βόας μὲ τὸ ἄροτρον (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα). Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ὁ δεύτερος, ὁ τέταρτος καὶ πάντες οἱ ἄρτιοι στίχοι διηυθύνοντο ἐξ ἀριστ. πρὸς δεξιά· ἡ τοιαύτη γραφὴ προσηρμόζετο καλύτερον πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς ἀρεσκείας καὶ τέλος ἔγινε κανών. Ἐντεῦθεν καὶ ἡμεῖς σήμερον καὶ ὅλος ὁ πολιτισμένος κόσμος γράφομεν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς δεξιά, ἐνῷ οἱ Σημιτικοὶ λαοὶ τοὐναντίον.

Οὕτω διεμορφώθη τελικῶς ἡ γραφή. Τὰ ὀνόματα τῶν καθιερωθέντων κατὰ ταῦτα 21 γραμμάτων, εἶναι τὰ ἀκόλουθα: ἄλφα, βῆτα, γάμμα (γάμα γέμμα), δέλτα, ἒ ψιλόν, ζῆτα, ἦτα, θῆτα, ἰῶτα, κάππα, λάμβδα (λάβδα), μῦ, νῦ, ξῖ, ὂ μικρόν, πῖ, ρῶ, σίγμα (σῖγμα καὶ δωρικῶς σάν), ταῦ, ὒ ψιλόν, φῖ, χῖ, ψῖ, ὢ μέγα.

Περαιτέρω ἐξέλιξις. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ *Εὐκλειδείου* ἀλφαβήτου, ἔμεινε μὲν πλέον σταθερὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμμάτων, ἀλλὰ τὰ σχήματα μετεβλήθησαν κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ ἐκ διαφόρων λόγων. Πρῶτον ἡ τάσις τῶν λιθοκόπων καὶ γραφέων ἰδίως νὰ ἁπλοποιήσουν τὰ σχήματα τῶν γραμμάτων μέχρι βαθμοῦ συγχύσεως, ὡς καὶ ἡ τάσις ταχυγραφίας, παρήγαγον τὴν ἐκ τοῦ ὑπεραττικοῦ ἀλφαβήτου ἀναπτυχθεῖσαν *ἐπισεσυρμένην* γραφὴν (cursive), ἥτις ἀπὸ τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος ἀπαντᾷ ἐπὶ παπύρων (ἰδίως ἐκ Fayûm). Ἐκ παραλλήλου ἕνεκα τάσεως πρὸς διακόσμησιν προσετίθεντο εἰς τὰ ἄκρα τῶν γραμμάτων μικραὶ κεραῖαι. Οὐδέποτε ὅμως ἔπαυσε καὶ ἡ τάσις μιμήσεως τῶν ἁπλῶν καὶ σοβαρῶν γραμμάτων τοῦ Ε′ αἰῶνος, διὰ τοῦτο δ᾽ εἰς τὰς μεταγενεστέρας ἐπιγραφὰς συναντῶμεν παντοίας ἀναμίξεις τῶν γραμμάτων. Εἰς τὰς Ἀττικὰς ἐπιγραφὰς τὰ μετὰ κεραιῶν γράμματα συναντῶνται ὀλίγον πρὸ τοῦ 200 π. Χ., τὰ δὲ μετὰ διπλῶν κεραιῶν ἀπὸ τοῦ 210 περίπου, διαρκοῦν δὲ μέχρι τοῦ 200 μ. Χ. περίπου.

Βραχυγραφίαι, μονογράμματα, στενογραφία. Παρὰ τὸ πλῆρες σύστημα γραφῆς, ἤδη κατὰ τὸν ΣΤ′ π. Χ. αἰῶνα μετεχειρίζοντο οἱ Ἕλληνες συμπλέγματα γραμμάτων καὶ συντμήσεις λέξεων (ἰδιαίτατα ἐπὶ νομισμάτων), βραδύτερον δὲ καὶ μονογράμματα. Ἐπὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς τόσον πολὺ καὶ τόσον αὐθαιρέτως ἐπροχώρησε τὸ πρᾶγμα, ὥστε πολλὰ συμπλέγματα εἶναι σχεδὸν ἀνανάγνωστα. Καὶ αἱ σύγχρονοι λοιπὸν ἀτομικαὶ ὑπογραφαὶ ἡμῶν ἔχουν τὰ πρότυπά των. Ἀλλὰ καὶ σύστημα στενογραφίας εἶχον οἱ Ἕλληνες, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀπεδίδοντο τὰ σύμφωνα παρὰ τὰ φωνήεντα διὰ συνδέσμου βραχυτέρων ἢ μακροτέρων γραμμιδίων (ἀντιθέτως δηλαδὴ πρὸς τὰ συνήθη σημερινὰ συστήματα στενογραφίας, ὅπου τὸ φωνῆεν εἶναι τὸ ὑποδηλούμενον διὰ μικρᾶς τροποποιήσεως τοῦ συμφώνου). Ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως εὑρέθη τεμάχιον ἐπιγραφῆς τοῦ Δ′ π. Χ. αἰῶνος, περιλαμβανούσης τοιοῦτο σύστημα, εἷς δὲ πίναξ ὀλίγον ὑστερώτερος εὑρέθη εἰς Δελφοὺς καὶ παριστᾷ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀντικαθιστοῦν ἀνὰ δύο καὶ τρία γράμματα. Ὁ Ἀριστοτέλης μνημονεύει Ἀρχίνου τινὸς ὅστις εἰσήγαγε τοιούτους νεωτερισμοὺς εἰς τὴν γραφήν, ὁ δὲ Γαληνὸς παρέχει τὴν πρώτην μαρτυρίαν περὶ στενογραφίας, ὁμιλῶν περί τινος ἀντιγραφέως ἠσκημένου «διὰ σημείων εἰς τάχος γράφειν».

Τόνοι, πνεύματα καὶ λοιπὰ σημεῖα. Καὶ τὸ τελειότατον πάντων, τὸ Ἰωνικὸν ἀλφάβητον, εἶχε τὰ τρωτά του, διότι ἐστερεῖτο σημείου διὰ τὸ δασὺ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον πολλοὶ Ἕλληνες ἐπρόφερον ἀκόμη. Διὰ τοῦτο ἤδη εἰς τὸν Δ′ αἰῶνα

1.—*Πίναξ διαμορφώσεως καὶ ἐξελίξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου ἀπὸ τοῦ Ζ′ αἰῶνος μέχρι περίπου τῆς ἐμφανίσεως τῆς τυπογραφίας.*

Digitized by Google

π.Χ., πρὸς θεραπείαν τῆς ἀτελείας ἐδιχοτομήθη ἁπλούστατα τὸ Η καὶ τὸ πρῶτον ἥμισυ του ⊢ παρέλαβον οἱ Ταραντῖνοι καὶ Ἡρακλεῶται ὡς δασεῖαν (οἵτινες ἐπειδὴ διετήρουν καὶ τὸ δίγαμμα εἶχον οὕτως ἀλφάβητον ἐξ 26 γραμμάτων). Τὸ σημεῖον τῆς δασείας ἀναφέρει ἤδη ὁ Ἀριστοτέλης ὑπὸ τὸ ὄνομα *παράσημον*. Ἐπειδὴ δὲ προχωροῦντος τοῦ χρόνου ἀπέβαινεν ἡ σύγχυσις μεγαλυτέρα, ἰδίως διὰ τοὺς παλαιοὺς καὶ διαλεκτικοὺς ποιητάς, προῆλθον εἰς τὴν ἀνάγκην γενικῆς χρησιμοποιήσεως ὅλων τῶν τόνων, πνευμάτων καὶ δηλώσεως ἀκόμη τῆς προσῳδίας τῶν φωνηέντων (διὰ τὴν μετρικὴν ἀνάγνωσιν τῶν ποιητῶν). Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν λοιπὸν ἐγεννήθη τὸ λεγόμενον σύστημα τῶν *δέκα προσῳδιῶν*, τὸ ὁποῖον καὶ ἡμεῖς σήμερον μεταχειριζόμεθα. Ἐφευρέτης του ὑπῆρξε, λέγουν, *Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος*. Τὸ ἕτερον ἥμισυ τοῦ διχοτομηθέντος Η (⊣) ἐχρησιμοποιήθη ὡς *ψιλὴ* (ἐννοεῖται τὸ οὐσιαστικὸν *προσῳδία*). Ἐθεσπίσθησαν οἱ τόνοι ὀξεῖα καὶ βαρεῖα (ἐννοεῖται πάλιν *προσῳδία*) καὶ ἡ *ὀξυβαρεῖα* (^) ἡ κατόπιν ὀνομασθεῖσα *περισπωμένη*. Τὰ παλαιογραφικὰ ἐγχειρίδια ὁμιλοῦσιν ἐκτενέστερον καὶ περὶ τῶν ἄλλων σημείων, ὅσων ἐγίνετο χρῆσις κατὰ τὴν γραφήν.

Βυζαντικὴ ἐποχή. — Ἡ γραφὴ ἐπὶ τῶν παντοίων ἀρχιτεκτονικῶν καὶ λοιπῶν μνημείων τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ὑπέστη μεγάλην ἐπίδρασιν ἀπὸ τὰ σχήματα τῶν γραμμάτων καὶ τὰς συντμήσεις τὰς χρησιμοποιουμένας ἐν χειρογράφοις. Οὕτω λοιπὸν θὰ εὕρῃ τις πολλάκις ἐν τῇ Βυζαντινῇ ἐπιγραφικῇ ἰδιορρυθμίας, περὶ τῶν ὁποίων πραγματεύονται τὰ παλαιογραφικὰ ἐγχειρίδια. Πανομοιότυπα Βυζαντινῶν ἐπιγραφῶν βλέπει τις εἰς τὸν IV τόμον τοῦ Corpus Inscriptionum Graecarum (τοῦ Boeckh) καὶ εἰς τὰ κατωτέρω ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ ἀναφερόμενα ἐγχειρίδια χριστιανικῆς ἐπιγραφικῆς. Τὴν ἐπὶ σιγιλλογραφικῶν μνημείων γραφὴν βλέπει τις εἰς τὰ πανομοιότυπα τῆς Sigillographie byzantine τοῦ Schlumberger.

Ἡ μνημειώδης ἐπιγραφικὴ εἰς τοὺς Βυζαντίνους, (ὅπως καὶ εἰς τοὺς Ἄραβας) κατήντησε βαθμηδὸν νὰ ἀποβῇ ποικιλία τῆς κοσμηματικῆς τέχνης. Τὰ γράμματα κοσμοῦνται μὲ ποικίλας κεραίας καὶ διακλαδώσεις, σκοπὸν ἐχούσας νὰ δώσουν εἰς τὸ γράμμα μορφὴν περιπλόκου κοσμήματος. Ὅταν προσθέσῃ τις καὶ τὰ μᾶλλον ἢ ἧττον αὐθαίρετα συμπλέγματα καὶ συγχωνεύσεις γραμμάτων, θὰ λάβῃ ἰδέαν τῶν δυσκολιῶν τὰς ὁποίας παρουσιάζει ἡ ἀνάγνωσις τῶν Βυζαντινῶν ἐπιγραφῶν.

Ἡ χρονικὴ περίοδος τῆς Βυζαντιακῆς ἐπιγραφικῆς εἶναι μακροτάτη, φθάνουσα μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας καὶ ὑστερώτερον ἀκόμη μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος, διατηρεῖται δ' ἀκόμη ἡ περίπλοκος Βυζαντιακὴ παράδοσις εἰς τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἱεραρχῶν τῆς ἐκκλησίας μας. Σήμερον, ἡ μνημειώδης ἐπιγραφικὴ ἀρχαΐζει κατὰ κανόνα, ἂν καὶ ἄνευ συστήματος, αἱ δὲ πλεῖσται τῶν ἐπιγραφῶν ἐπὶ ἀρχιτεκτονημάτων, ἔργων τέχνης, πινακίδων τῶν ὁδῶν κλπ. μιμοῦνται πρότυπα γραμμάτων τῆς κλασσικῆς Ἑλλάδος.

Ὅπως ἐπὶ τῶν λίθων, οὕτω καὶ εἰς τὰ πρῶτα χειρόγραφα ἐγράφοντο τὰ κείμενα διὰ κεφαλαίων γραμμάτων, ἄτινα παρετίθεντο ἀσύνδετα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ ἓν παρὰ τὸ ἄλλο. Αὕτη εἶναι ἡ *κεφαλαιογράμματος* γραφὴ (Capitales ἢ Unciales litterae), τῆς ὁποίας κάλλιστον παράδειγμα εἶναι ὁ *Σιναϊτικὸς* κῶδιξ καὶ ὁ *Βατικανός*, τιθέμενοι εἰς τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα. Ἀλλὰ καὶ ἡ γραφὶς καὶ ὁ πάπυρος ηὐκόλυνον καὶ σχεδὸν ἐτέβαλλον πολλάκις νέας συνδέσεις τῶν γραμμάτων μεταξύ των, οὕτω δ' ἀνεπτύχθη ταχέως ἡ ἐπισεσυρμένη γραφή, (Cursive), ἥν, ὡς ἐλέχθη, συναντῶμεν τὸ πρῶτον ἐπὶ Αἰγυπτοελληνικῶν μνημείων, τῶν παπύρων τοῦ Fayûm. Ἀφ' ἑτέρου ἐκ τῆς ἀρχικῆς κεφαλαιογραμμάτου ἀνεπτύχθη ἡ λεγομένη νεωτέρα κεφαλαιογράμματος, ἥτις ἀντὶ τῆς ἐστρογγυλευμένης γραφῆς κάμπτει γωνιωδῶς τὰ γράμματα, καθὼς ἐκ τοῦ καμπύλου Ρωμανικοῦ τόξου ἀνεπτύχθη εἰς τὸ Γοτθικὸν ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ. Τὸ πρᾶγμα ἔγινε κατ' ἀρχὰς εἰς μερικὰ γράμματα, ἔπειτα ἐπεξετάθη εἰς ὅλον τὸ ἀλφάβητον καὶ κατὰ τὸν Η' καὶ Θ' αἰῶνα εἶχεν ἤδη λάβει πλήρη διαμόρφωσιν.

Περαιτέρω ἐξέλιξις τῆς ἐπισεσυρμένης γραφῆς εἶναι ἡ *μικρογράμματος* (litterae Minusculae), ἥτις ἐμφανίζεται ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος καὶ κατόπιν, εἶναι δ' αὐτὴ ἡ ἰδία περίπου ἣν μεταχειριζόμεθα οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀλφαβήτου προῆλθεν ἐκ τῆς δυσκολίας τοῦ νὰ γράφωνται ἐκτεταμένα κείμενα εἰς τὴν κεφαλαιώδη γραφήν. Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς της ἐξελίσσεται κατόπιν κατὰ τὴν Βυζαντιακὴν ἐποχὴν ἡ μικρογράμματος γραφὴ ἄνευ ὡρισμένου κανόνος. Γενικῶς τὰ παλαιότερα παραδείγματα δεικνύουν ἄνισον ὕψος τῶν γραμμάτων καὶ πολλὰς βραχυγραφίας, ἐνῷ τὰ τελευταῖα παραδείγματα τῆς μικρογραμμάτου γραφῆς κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα δεικνύουν σταθερώτερον σχῆμα, ἔχουν ὀλιγωτέρας βραχυγραφίας καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν λέξεων δὲν εἶναι συχνός. Κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὅμως ἕκαστον χειρόγραφον παρουσιάζει ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά, ὧν ἡ σπουδὴ εἶναι πλέον τῆς παλαιογραφίας ἔργον. (Ἐξέλιξιν τῶν γραμμάτων ἀπὸ τῆς κεφαλαιώδους εἰς τὴν μικρογράμματον γραφὴν ἰδ. εἰς τὸν πίνακα 4).

Ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ κατόπιν. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ὡς γνωστόν, ἀρχίζει ἡ τυπογραφία, ἂν καὶ ἐξηκολούθουν ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη νὰ γράφωνται χειρόγραφα. Ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τοῦ ἀλφαβήτου πρέπει πλέον ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὰ *τυπογραφικὰ στοιχεῖα*, παρέχεται δ' ἐνταῦθα βραχεῖα τοῦ ζητήματος ἐπισκόπησις, χάριν κυρίως τῆς ἱστορίας τοῦ σημερινοῦ τῶν Νέων Ἑλλήνων ἀλφαβήτου. Τὰ πρῶτα Ἑλληνικὰ ἔντυπα εὑρέθησαν εἰς δύο βιβλία τοῦ 1465, ἓν τυπωθὲν παρὰ Fust καὶ Schoeffer ἐν Μαγεντίᾳ (Mainz) καὶ ἓν ὑπὸ Sweynheym καὶ Pannartz ἐν Subiaco. Πραγματικὸν ὅμως ἔντυπον βιβλίον εἶναι ἡ κατὰ τὸ 1476 ἐμφανισθεῖσα γραμματικὴ ἐπιτομὴ *Κωνσταντίνου τοῦ Λασκάρεως* (Dionysius Paravisinus, Μεδιόλανον). Ὁ κάθε ἐκδότης ἢ συγγραφεὺς μετεχειρίζετο ἰδικόν του τύπον κατ' ἀρέσκειαν. Ἀξιομνημόνευτον εἶναι τὸ ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1494 ἐφαρμοσθὲν σύστημα ἐκ κεφαλαίων γραμμάτων καὶ ὁ δύσκολος ἰδιάζων λειτουργικὸς τύπος, ὃν ὁ Κρὴς *Λαόνικος* καθιέρωσεν ἐν Βενετίᾳ (1486). Ἐντελῶς νέαν ὁδὸν ἤνοιξεν ὁ περίφημος *Ἄλδος Μανούτιος* (Aldus Manutius) εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ἑλληνικῶν κειμένων, τὴν ὁποίαν ἤρχισε κατὰ τὸ 1495. Οὗτος ἐμιμήθη σχεδὸν πιστῶς τὴν γραφήν, ἣν μετεχειρίζοντο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του οἱ γραφεῖς, μὲ ὅλας τὰς συντμήσεις καὶ λοιπὰς βραχυγραφίας, τὸν δὲ τύπον τοῦτον βλέπει τις εἰς τὴν editio princeps τοῦ *Ἀριστοφάνους* (1498). Ἄνω τῶν $2^1/_2$ αἰώνων διετηρήθη ὁ τύπος τοῦ Μανουτίου εἰς τὰ Ἑλληνικὰ κείμενα, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ἂν καὶ διετήρησαν τὸν ἴδιον τύπον των, δεικνύουν φανερὰν τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἄλδων (βλ. καὶ *ἀλδιναὶ ἐκδόσεις*).

Νέα πρόοδος ἐσημειώθη διὰ τῶν στοιχείων τῆς Βασιλικῆς Γαλλικῆς Τυπογραφίας, τὰ ὁποῖα κατὰ διαταγὴν Φραγκίσκου τοῦ Α' ἐσχεδίασεν Ἕλλην καλλιγράφος (1544 καὶ κατόπιν). Οἱ νέοι οὗτοι τύποι ἐχρησίμευον τοῦ λοιποῦ μετὰ μικρῶν παραλλαγῶν (παράδειγμα ὁ *Χρυσόστομος* ὁ τυπωθεὶς 1610-12), ἕως ὅτου οἱ Robert καὶ Andrew Foulis ἐπανῆλθον ὁριστικῶς εἰς τύπον μὴ χρησιμοποιοῦντα ταχυγραφίας καὶ συντμήσεις, ἐν τῇ πολυτελεῖ ἐκδόσει τοῦ *Ὁμήρου* (1756, Folio). Κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς *Καινῆς Διαθήκης* ἐν Ὀξφόρδῃ (John Baskeville, 1763) ἠκολουθήθη τὸ αὐτὸ σύστημα, ἀφ' ὅτου δὲ μετὰ μίαν πεντηκονταετίαν ὁ διάσημος Ἑλληνιστὴς *Ριχάρδος Porson* ὑπέδειξε τύπον ὅστις ἀπέβη ὁ συνήθης, ἐξηφανίσθη πλέον ἐντελῶς ἡ παράδοσις τῶν Ἄλδων.

Κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα καὶ κατόπιν ἐπηνέχθησαν διάφοροι ἐξελίξεις ἀπὸ Ἄγγλους, Γάλλους καὶ Γερμανούς, ἐχρησιμοποιήθησαν δὲ δοκιμαστικῶς καὶ μερικοὶ ἄλλοι τύποι, ὡς ὁ σχεδιασθεὶς ὑπὸ Sulwyn Image διὰ τὸν οἶκον Macmillan (1895). Ὁ τύπος τοῦ Robert Proctor κατὰ πρότυπα τοῦ 1514 ἐδοκιμάσθη εἰς τὴν *Ὀρέστειαν* τοῦ Αἰσχύλου (1904) καὶ τὴν *Ὀδύσσειαν* (1909). Ἡ ἐν Μονάχῳ Bremer Presse μετεχειρίσθη καλλιγραφικώτερα στοιχεῖα διὰ τὴν ἔκδ. τοῦ *Ὁμήρου*, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τέλος ὁ *V. Scholderer* ἐσχεδίασε διὰ τὴν ἀγγλικὴν Society for the promotion of Hellenic Studies νέον τύπον καλαισθητικῆς ἐμφανίσεως, ὡς λέγουν, συγχρόνως δὲ καὶ πρόσφορον διὰ τὴν συνήθη ἐμπορικὴν χρησιμοποίησιν.

Πλήρης συλλογὴ ἐντύπων, παριστῶσα ὅλην τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἑλληνικῆς τυπογραφίας, εὑρίσκεται ἐν τῇ Βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Λονδίνου (Ἰδ. περὶ τούτων *British Museum quarterly*. 1, ἀριθ. 4 Μάρτιος 1927).

ΤΑ ΕΚ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΕΛΘΟΝΤΑ ΑΛΦΑΒΗΤΑ. Κατὰ δύο διευθύνσεις ἐξηπλώθη ἤδη ἀπὸ τῆς παλαιοτάτης ἐποχῆς τὸ Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον, πρὸς Ἀνατολὰς εἰς Μ. Ἀσίαν καὶ πρὸς Δυσμὰς εἰς τὴν Ἰταλικὴν Χερσόνησον, αἰτία δὲ τῆς ἐξαπλώσεως εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, ἦσαν αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Εἰς Μ. Ἀσίαν εἶχον παραλάβει ἐκ τῆς πατρίου γῆς ἤδη τὸ ἀλφάβητον ἕτοιμον οἱ Ἕλληνες, τὸ μετέδωκαν δὲ εἰς τοὺς ἡμιβαρβάρους τῆς χώρας ἐκείνης λαούς, κυρίως τοὺς Φρύγας καὶ Λυκίους.

Φρυγικὸν ἀλφάβητον. — Τοῦτο ἐγνώσθη κυρίως ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν τάφων τῆς κοιλάδος Doganlu, οὓς ἀνεκάλυψεν ὁ Leake, ἀλλὰ γενικῶς διὰ νέων εὑρημάτων πλουτίζονται διαρκῶς αἱ γνώσεις μας περὶ Μικρασιατικῶν ἀλφαβήτων. Κατὰ τὸν Kirchoff τὸ αὐτὸ ἀλφάβητον ἐχρησιμοποιήθη καὶ ἐπὶ τῆς γνωστῆς ἐκ Λήμνου προελληνικῆς ἐπιγραφῆς, ἥτις εὑρίσκεται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν (Bull. Corr. Hell. 1886 σ. 1-6). Τὸ Φρυγικὸν ἀλφάβητον μεταξὺ ἄλλων ἰδιορρυθμιῶν περιλαμβάνει τὸ Ε διὰ τεσσάρων ὁριζοντίων γραμμῶν, ὅπως ἐνιαχοῦ ἐν Ἑλλάδι (Βοιωτία, Λοκρίς, Ὀλυμπία), ἐπίσης τὸ Γ μετ' ἐστρογγυλευμένης τῆς δεξιᾶς γωνίας, ὅπως καὶ ἐν Βοιωτίᾳ ἀπαντᾷ· τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο τείνει νὰ επαληθεύσῃ τὴν εἴδησιν τοῦ Στράβωνος, ὅτι μεταξὺ τῶν ἀποίκων τῆς Αἰολίδος ὑπῆρχον καὶ πολυάριθμοι Βοιωτοί.

Ἀλφάβητον Λυκίων. — Τοῦτο εἶναι γνωστὸν ἐκ πλήθους ἐπιγραφῶν, ὅλων ὅμως μεταγενεστέρας ἐποχῆς, δεικνύει δὲ μεγάλην συγγένειαν πρὸς τὰ ἀλφάβητα τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Δωριέων, εἶναι δὲ καὶ τοῦτο ἀπόδειξις ὅτι οἱ Δωριεῖς ἄποικοι εἶχον μεθ' ἑαυτῶν παραλάβει ἐκ Πελοποννήσου τὸ ἀλφάβητόν των, ἂν καὶ ἐνωρίτατα ἤδη (650 π. Χ.) παρουσιάζονται ἔχοντες τὸ Ἰωνικόν. Τὸ Λύκιον ἀλφάβητον εἶχεν 24-25 γράμματα. Τὸ Φ καὶ Κόππα δὲν μετεχειρίζοντο οἱ Λύκιοι. Τὸ Ψ παρ' αὐτοῖς εἶχε τὴν δύναμιν τοῦ χ, ἀντὶ δὲ τοῦ ξ ἔγραφον ΨΣ. Εἰς τὴν σειρὰν τοῦ ἀλφαβήτου ὅμως ἔχουν τὰ σημεῖα ± καὶ Χ, φαίνεται δ' ὅτι αὐθαιρέτως τοὺς εἶχον δώσει φθόγγους φωνηέντων τῆς ἰδικῆς των γλώσσης.

Ἀλφάβητα Ἰταλικῆς Χερσονήσου. — Εἰς τοὺς λαοὺς τῆς χερσονήσου ταύτης μετεδόθησαν τὰ ἀλφάβητα γενικῶς διὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας. Τὰ ἀλφάβητα ταῦτα διαιροῦνται εἰς τρεῖς μεγάλας οἰκογενείας, τὰ *Λατινικὰ-Φαλισκικά*, τὰ *Ἐτρουσκικὰ* καὶ τὰ *Ἀδριατικά*. Οἱ δύο πρῶτοι κλάδοι εἶναι καὶ οἱ σπουδαιότεροι, παγκόσμιον δ' ἐπίδρασιν ἔσχεν ἰδίως τὸ *Λατινικὸν* ἀλφάβητον διὰ τῆς Ρωμαϊκῆς καταχτήσεως, ἐνῷ τὰ ἄλλα ἀπεσβέσθησαν μετὰ τῶν λαῶν των, χωρὶς σχεδὸν νὰ ἀφήσουν ἴχνη εἰς τὴν ἱστορίαν πλὴν ἐλαχίστων καὶ συντομωτάτων ἐπιγραφῶν. Κυρίως λοιπὸν ἐξετάζεται ἐνταῦθα μόνον τὸ ***Λατινικὸν ἀλφάβητον***.

Τοῦτο κυρίως ἔλαβον οἱ Λατῖνοι ἐκ *Κύμης τῆς Καμπανίας* (ὅπως καὶ τὸ Φαλισκικὸν ἐκεῖθεν θεωρεῖται πηγάσαν), διὰ τοῦτο δὲ τὸ Λατινικὸν ἀλφάβητον ἔχει τὰς ἰδιορρυθμίας τοῦ Χαλκιδικοῦ, λ. χ. τὸ Χ ἐπὶ τῆς προφορᾶς τοῦ ξ, τὸ Γ ἐν σχήματι C, τὸ λ ἐν σχήματι L κλπ. Ὅτι δ' οἱ Λατῖνοι ὁμοῦ μετὰ τῶν γραμμάτων παρέλαβον καὶ τὰ ὀνόματα αὐτούσια, μᾶς τὸ διδάσκει ὁ περίφημος στίχος τοῦ Ἰουβενάλη (Sat. XIV, 209):

hoc discunt omnes ante alpha et beta puellae.

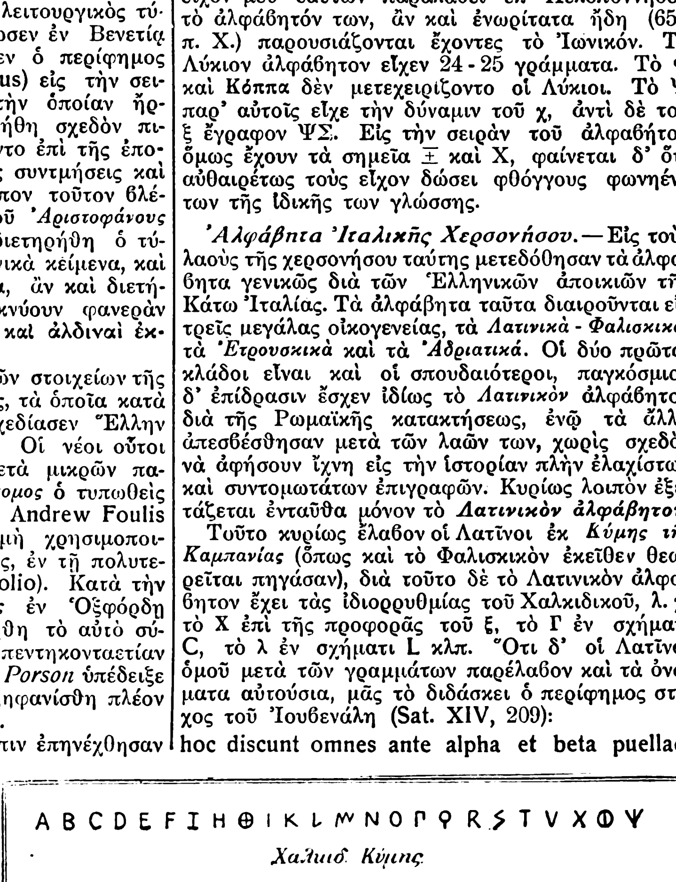

5.—*Ἀλφάβητα Ἰταλικῆς Χερσονήσου.*

Ἐπειδὴ οἱ Λατῖνοι δὲν ἐχρειάζοντο τὰ συριστικὰ καὶ δασέα (δηλ. Ζ, Θ, Φ, Ψ (= Χ)) δὲν τὰ περιέλαβον εἰς τὸ ἀλφάβητόν των, τὰ διετήρησαν ὅμως ὡς ἀριθμητικά. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ τὸ Ζ, τὸ ὁποῖον παλαιότατα παρέλαβον μέν, ἀλλὰ ταχέως ἔθηκαν εἰς ἀχρηστίαν, τοποθετήσαντες εἰς

Digitized by Google

τὴν θέσιν του τὸ G, τὸ ὁποῖον εἶναι μικρὰ μόνον παραλλαγὴ τοῦ τρίτου γράμματος C. Εἰς τὸν πίνακα 5 παρατίθεται τὸ διαμεμορφωμένον Λατινικὸν ἀλφάβητον ὁμοῦ μετὰ τοῦ Χαλκιδικοῦ, ἵνα εἶναι εὔκολος ἡ σύγκρισις.

Βραδύτερον προσετέθη εἰς τὸ τέλος τοῦ Λατινικοῦ ἀλφαβήτου τὸ Y καὶ ἐκ νέου τὸ Z, διὰ νὰ γίνεται χρῆσίς των εἰς τὰς ἑλληνικὰς λέξεις. Ἀποτυχοῦσαν τέλος καινοτομίαν ἐπεχείρησε νὰ εἰσαγάγῃ ὁ αὐτοκράτωρ Κλαύδιος, τρία δηλ. νέα γράμματα, τὸ digamma inversum Ⅎ διὰ τὸ σύμφωνον V, τὸ antisigma Ↄ διὰ τὸ ψι καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ H, Ⱶ δι' ἐνδιάμεσόν τινα φθόγγον μεταξὺ i καὶ u. Ἀλλὰ μόνον ἐφ' ὅσον ἔζη καὶ μόνον ἐντὸς τῆς Ρώμης ἐχρησιμοποιήθη ἡ βασιλικὴ τελειοποίησις, ἥτις συναπέθανε μετ' αὐτοῦ.

Φυσικὰ καὶ τὸ Λατινικὸν ἀλφάβητον ὑπέστη τὴν ἀναπόφευκτον ἐξέλιξιν, ποικίλλουν δὲ τὰ σχήματα τῶν γραμμάτων καὶ ἀναλόγως τῆς ὕλης ἐφ' ἧς ἐγράφοντο (λίθος, χαλκός, μωσαϊκὰ κλπ.). Ἰδίως κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἐποχὴν ἀνεπτύχθη ἡ γνωστὴ τάσις τῆς συντμήσεως, τῶν μονογραμμάτων κλπ. περὶ ὧν διαλαμβάνουν τὰ ἐγχειρίδια Λατινικῆς Χριστιανικῆς Ἐπιγραφικῆς.

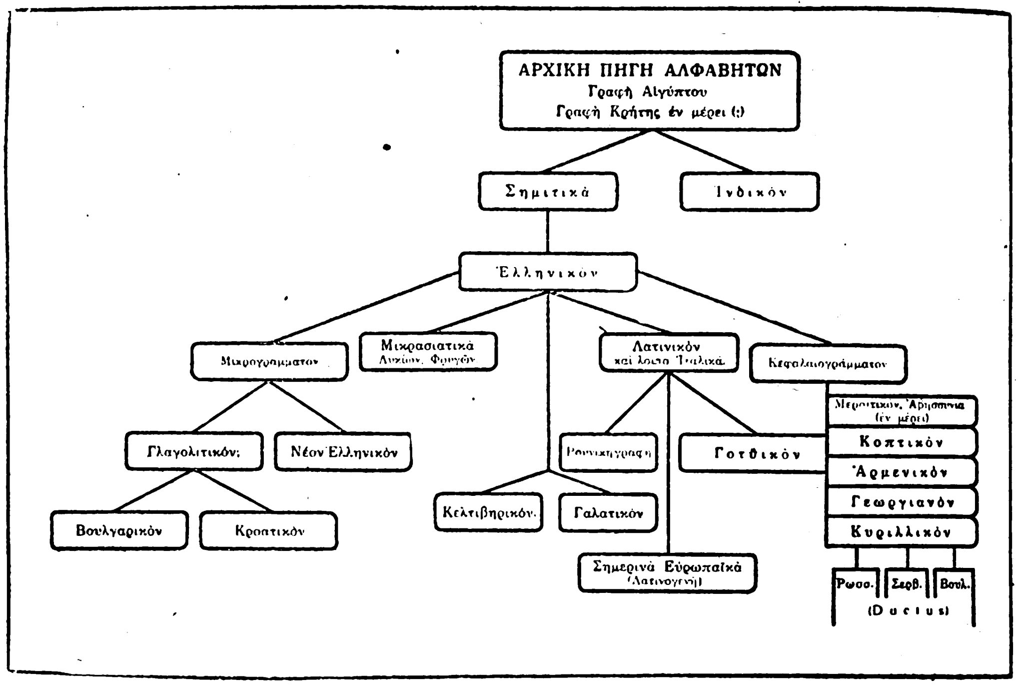

7.– *Γενεαλογικὸς τύπος τῶν ἀλφαβήτων.*

Γλαγολιτικόν		Κυριλλικόν	Ρωσσικόν	Ἀντίστοιχος φθόγγος
Παλαιότ.	*Νεώτερον*			
Ⰰ	ⰰ	А	А а	a
Ⰱ	ⰱ	Б	Б	b
Ⰲ	ⰲ	В	В в	β
Ⰳ	ⰳ	Г	Г г	g
Ⰴ	ⰴ	Д	Д д	d
Ⰵ	ⰵ	Є	Э э	ε
Ⰶ	ⰶ	Ж	Ж	zh
Ⰷ	ⰷ	Ѕ		dz
Ⰸ	ⰸ	Z, З	З з	ζ
Ⰺ		И	И и	ι
Ⰹ	ⰹ	І, Ї	І і	ι
Ⰼ	ⰼ	Ђ (Σερβ.)		d
Ⰽ	ⰽ	К	К к	κ
Ⰾ	ⰾ	Л	Л л	λ
Ⰿ	ⰿ	М	М м	μ
Ⱀ	ⱀ	N	Н	ν
Ⱁ	ⱁ	О	О о	ο
Ⱂ	ⱂ	П	П п	π
Ⱃ	ⱃ	Р	Р р	ρ
Ⱄ	ⱄ	С	С с	σ, ς
Ⱅ	ⱅ	Т	Т т	τ
Ⱆ	ⱆ	ОУ, Ȣ	У у	u (ου)
Ⱇ	ⱇ	Ф	Ф ф	φ
Ⱈ	ⱈ	Х	Х х	x
Ⱉ		Ѡ		ω
Ⱋ	ⱋ	Щ		sht
Ⱌ	ⱌ	Ц	Ц ц	τς
Ⱍ	ⱍ	Ү, Ч	Ч ч	ch
Ⱎ	ⱎ	Ш	Ш ш	sh
Ⱏ		Ъ		ŭ, ὡς ἀγγλ. but
ⰟⰊ		ЪІ	Ы ы	y, μεταξὺ ι καὶ u
Ⱐ	ⰹ	Ь	Ь ь	ĭ
Ⱑ	ⱑ	Ѣ	Ѣ ѣ	ye, ὡς yes
Ⱓ	ⱓ	Ю	Ю ю	yu
		Ꙗ		ya
		Ѥ		ye
Ⱔ		Ѧ, Ѧ		ιν, ὡς Γαλλ. fin
Ⱘ		Ѫ		ον, ὡς Γαλλ. son
Ⱗ		Ѩ		ien (Γαλλ.)
Ⱙ		Ѭ		ion (Γαλλ.)
		Ѯ, Ѯ		ξ
		Ѱ		ψ
Ⱚ	ⱚ	Ѳ	Θ θ	ϑ, προφ. φ.

6.— *Σλαβικὰ ἀλφάβητα.*

Τὸ δὲ *Ἐτρουσκικὸν* ἀλφάβητον γνωρίζει ἤδη τὰ δευτερεύοντα Ἑλληνικὰ γράμματα ν, ξ, φ, χ, ἐπομένως μόνον ἐξ ἑνὸς Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου δυνατὸν νὰ παρελήφθη, οὐχὶ δὲ ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ ἀπ' εὐθείας. Κατὰ τοὺς κορυφαίους τῶν ἀλφαβήτων ἐρευνητὰς Kirchhoff καὶ Mommsen ἡ Κύμη καὶ ἐνταῦθα ἦτο ἡ δανείσασα πηγή. Ἐσχάτως μάλιστα ὑπεστήριξάν τινες ὅτι ἐξ Ἐτρουσκικοῦ τινος διαμέσου ἀλφαβήτου παρελήφθησαν τὸ Λατινικὸν καὶ Φαλισκικόν, οὐχὶ δ' ἐκ τοῦ τῆς Κύμης ἀπ' εὐθείας.

Τὰ ἄλλα ἀλφάβητα.—Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως διὰ τοῦ Λατινικοῦ, ἀνάγονται ὅλα τὰ ἀλφάβητα τῆς Δύσεως. Παρὰ τῶν Λατίνων παρέλαβον τὰ ἀλφάβητά των οἱ Ρωμανικοὶ καὶ οἱ Γερμανικοὶ λαοί, ἐκ τῆς Λατινικῆς δὲ κατάγεται καὶ ἡ καλουμένη *Ρουνικὴ γραφὴ* (Runic, Runenschrift) τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς τοῦ σιδήρου ἐν Εὐρώπῃ, ἥτις θὰ διεδόθη βαθμηδὸν διὰ τῶν φυλῶν τῶν συνορευουσῶν πρὸς τοὺς Λατίνους. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἀπ' εὐθείας παρελήφθησαν ἀλφάβητα, ὅπου οἱ βάρβαροι Εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ ἦλθον εἰς συγχρωτισμὸν πρὸς Ἕλληνας.

Ἐκ τοῦ Καίσαρος γνωρίζομεν περὶ τῶν *Γαλατῶν* (de Bello Gall. 1,29) ὅτι εἶχον Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον, τὸ ὁποῖον θὰ παρέλαβον ἐκ Μασσαλίας φυσικά. Αἱ διασωθεῖσαι ἐπιγραφαὶ ἐλαχίστους μόνον μετασχηματισμοὺς τῶν γραμμάτων δεικνύουν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον αἱ ἐν Ἱσπανίᾳ ἀποικίαι θὰ μετέδωκαν τὸ Ἑλλ. ἀλφάβητον εἰς τοὺς *Κελτίβηρας*, οἵτινες ὅμως ἐπέφεραν οὐσιώδεις μεταβολάς. Ἂς σημειωθῇ τέλος ὅτι καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῆς Μεροϊτικῆς λεγομένης γραφῆς, ἐπὶ μνημείων τῆς Ρωμ. Αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς ἐν Νουβίᾳ, μᾶς ἀπεκάλυψεν ὅτι καὶ τὸ ἐκεῖ χρησιμοποιηθὲν ἀλφάβητον ἐμορφώθη ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ. Οἱ δυνάσται τῆς Axum ἐν Ἀβησσυνίᾳ μετεχειρίσθησαν καὶ ἄλλα ἀλφάβητα καὶ τὸ Ἑλληνικόν, γενικῶς δὲ ὁμοῦ μετὰ τῆς πτώσεως τῆς εἰδωλολατρείας εἰς τὴν θέσιν τῆς Αἰγυπτιακῆς γραφῆς ἐμορφώθησαν ἀλφάβητα βασιζόμενα ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ. (Ὁ ἀναγνώσας τὴν Μεροϊτικὴν γραφὴν εἶναι ὁ *Griffith*, οὗ ἴδ. Meroitic inscriptions, ἐν Archaeological Survey of Egypt, τόμ. 19 καὶ 20, ἰδίως 19 σ. 47).

Μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν περαιτέρω διάδοσιν τοῦ Ἑλλ. ἀλφαβήτου παρέσχεν εἰς τοὺς μετὰ Χριστὸν αἰῶνας ἡ Ὀρθόδοξος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ἥτις εἰς ἕκαστον λαὸν προσχωροῦντα εἰς τὸν Χριστιανισμὸν μετέδιδε καὶ τὰ γράμματα. Οὕτως οἱ *Κόπται* παρέλαβον τὸ Ἑλλ. ἀλφάβητον διὰ τὴν γλῶσσάν των μόλις ἔγιναν Χριστιανοί. Ἀλλὰ καὶ τὸ *Γοτθικὸν* ἀλφάβητον εἶναι Ἑλληνικῆς κυριώτατα καταγωγῆς. Οἱ Γότθοι μετεχειρίζοντο τὴν Ρουνικὴν γραφὴν μέχρι τοῦ 370 μ. Χ. περίπου, ὁπότε ὁ ἀπόστολος τοῦ Γοτθισμοῦ Οὐλφίλας εἰσήγαγε τὸ Ἑλλ ἀλφάβητον, τὴν κεφαλαιογράμματον δηλ. γραφήν, ὀλίγα μόνον παραλαβὼν πρὸς συμπλήρωσιν ἐκ τοῦ Λατινικοῦ.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Οὐλφίλα ἠκολούθησε περὶ τὸ 400 μ. Χ. καὶ ὁ ἅγιος Μεσρὸπ διὰ τοὺς *Ἀρμενίους*, παραλαβὼν τὴν κεφαλαιογράμματον γραφὴν καὶ αὐτός, συμπληρώσας δὲ ταύτην οὐχὶ ἐκ τοῦ Λατινικοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐπισεσυρμένης Ἑλληνικῆς. Ἐπίσης καὶ τῶν *Γεωργιανῶν* (=*Ἰβήρων*) τὸ ἀλφάβητον, ὅπερ τινὲς θέλουν ἐκ τοῦ Μεσροπείου, παρελήφθη καὶ αὐτὸ ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς, πιστότερον δὲ ἢ παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις.

Ἡ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν τέλος εἴσοδος τῶν *Σλάβων* κατὰ τὸν 9—10ον αἰῶνα ἔδωκε μίαν ἔτι ἀφορμὴν εἰς δημιουργίαν νέου ἀλφαβήτου, τοῦ λεγομένου *Κυριλλικοῦ* (ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἕλληνος μοναχοῦ Κυρίλλου ὅστις μετὰ τοῦ Μεθοδίου ὑπῆρξαν οἱ ἀπόστολοι τῶν Σλάβων). Οἱ Σλαβικοὶ λαοὶ μετεχειρίσθησαν, καὶ ἀκόμη μεταχειρίζονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τρία ἀλφάβητα, ἀναλόγως τῆς θρησκευτικῆς των ἐξαρτήσεως. Τὸ *Κυριλλικὸν* (οἱ Ὀρθόδοξοι Σλάβοι), τὸ *Λατινικὸν* καὶ τὸ λεγόμενον *Γλαγολιτικόν*.

Τὸ *Κυριλλικὸν* ἀλφάβητον, ὅπερ εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ Ἑλληνικὸν Κεφαλαιῶδες στρογγυλόσχημον τοῦ ἐνάτου αἰῶνος (ἴδε πίνακα 6) ὑπέστη διαφόρους ἐξελίξεις μὴ ἀναπτυχθὲν εἰς τέλειον ἀλφάβητον (ductus). Τὴν σημερινήν του παρὰ τοῖς *Ρώσοις* μορφὴν ἔλαβεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Πέτρου τοῦ Μεγάλου.

Τὸ *Βουλγαρικὸν* ἀλφάβητον μεταχειρίζεται ὅλα σχεδὸν τὰ Ρωσικὰ γράμματα, ἀλλὰ διατηρεῖ παραπλεύρως καὶ ἄλλα ἀρχαϊκώτατα (ὡς καταγόμενον ἐκ τῆς Γλαγολιτικῆς), ἡ δ' ὀρθογραφία κυμαίνεται ἔτι μεταξὺ τελικῆς ἐπικρατήσεως τῶν μὲν ἢ τῶν δέ.

Οἱ *Σέρβοι* μεταχειρίζονται τὸ Κυριλλικὸν ἀλφάβητον, ὅπως διερρύθμισε τοῦτο ὁ πατὴρ τῆς Σερβικῆς λογοτεχνίας Karajich, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Ρωσικοῦ, παραλείψας περιττὰ καὶ προσθέσας ἄλλα στοιχεῖα.

Τὸ Λατινικὸν ἀλφάβητον, ὅπερ παρέλαβον οἱ ἐκ τοῦ Παπισμοῦ ἐξαρτώμενοι Σλάβοι, μετὰ ἰδιαιτέρων σημείων ἢ συνδυασμῶν ἵνα ἐκφράζῃ τοὺς ἤχους τῆς γλώσσης των, δὲν ηὐδοκίμησε, διότι δὲν ἦτο κατάλληλον, ἐπεκράτει δὲ μεγάλη ἀτέλεια καὶ ἀταξία, ἕως ὅτου πρῶτοι οἱ Τσέχοι ἔφθασαν εἰς τέλειον ἀλφαβητικὸν σύστημα, μεταχειριζόμενοι τὰ διακριτικὰ σημεῖα, ἅτινα ἐφεῦρεν ὁ Hus. Κατὰ τὸ ἀλφάβητον τοῦτο ἐμορφώθησαν καὶ τὰ λοιπὰ λατινοσλαβικά.

Ἡ δὲ καλουμένη *Γλαγολιτικὴ* γραφὴ (ἐκ τοῦ *glagol=λέξις*), ἔχει στενὴν συνάφειαν πρὸς τὸ Κυριλλικὸν σύστημα, ἂν καὶ ἡ γλωσσικὴ μορφὴ τῶν παλαιοτάτων γραπτῶν Γλαγολιτικῶν μνημείων εἶναι ἀρχαϊκωτέρα τῶν τῆς Κυριλλικῆς. Γενικῶς ἡ προέλευσις τῆς γραφῆς ταύτης εἶναι σκοτεινή. Ὑπεστήριξαν μέν τινες τὴν παραγωγὴν ταύτης ἐκ τῶν Σλαβικῶν Ρουνῶν, ἀλλὰ φαίνεται ἀπιθανωτάτη ἡ ἑρμηνεία αὕτη, ἐπειδὴ δὲ μέγας ἀριθμὸς τῶν Γλαγολιτικῶν γραμμάτων δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς τὰ ἑλληνικὰ τῆς μικρογραμμάτου γραφῆς, παραδέχονται ὡς πιθανωτέραν τὴν ἐντεῦθεν παραγωγήν. Τὴν Γλαγολιτικὴν γραφὴν εἶχον διάφοροι Σλαβικοὶ λαοὶ ὑπὸ τὴν μίαν ἢ ἄλλην μορφήν, ἢ τὴν ἐχρησιμοποίουν ὡς λειτουργικὴν γραφήν, ἐπιτρέποντος καὶ τοῦ Πάπα (ἐν Δαλματίᾳ λ. χ.). Τὸ Βουλγαρικὸν καὶ Κροατικὸν ἀλφάβητον ἀνάγονται εἰς αὐτήν, ἀλλ' οἱ μὲν Βούλγαροι, ὡς εἴδομεν, ἔχουν καὶ τὰ Ρωσικὰ στοιχεῖα, οἱ δὲ Κροᾶται μεταχειρίζονται σήμερον Λατινικοὺς χαρακτῆρας εἰς τὰς καθημερινὰς χρήσεις.

Τελευταῖον ἀλφάβητον εἶναι τὸ ὑφ' ἡμῶν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων χρησιμοποιούμενον, μορφωθὲν ὄχι ἐκ τῆς κεφαλαιογραμμάτου, ὅπως τὰ λοιπὰ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ παραληφθέντα, ἀλλ' ἐκ τῆς μικρογραμμάτου. Κυριολεκτικώτερον εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ μικρογράμματος γραφὴ ἐν τῇ τελευταίᾳ της μορφῇ ἀπελευθερωθεῖσα μόνον τῶν ταχυγραφιῶν καὶ συγκοπῶν, οὕτως ὥστε δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν μᾶλλον περὶ ἑνιαίας ἐξελίξεως τῆς Ἑλληνικῆς γραφῆς ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν χεῖρα διὰ μέσου τῶν αἰώνων, παρὰ περὶ δημιουργίας νέου ἀλφαβήτου, ὡς μερικοὶ λόγιοι λέγουν, ἥτις θὰ προϋπέθετε διακοπὴν τῆς Ἐθνικῆς συνειδήσεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἡ περὶ ἀλφαβήτων φιλολογία εἶναι πολὺ ἐκτεταμένη. Θεμελιώδη διὰ τὴν περὶ τῶν κλασσικῶν ἀλφαβήτων ἔρευναν εἶναι τὰ βιβλία τῶν *Kirchhoff*, Studien

Digitized by Google

zur Geschichte d. griech. Alphab[4]. Gütersloh, 1887, καὶ *Th. Mommsen*, die Unteritalischen Dialekte, Λειψ. 1850. Περὶ τῶν Σημιτικῶν ἀλφαβήτων ἴδε κυρίως *Lidzbarski*, Handbuch d. nordsem. Epigraphik, 2 τόμ. Weimar 1898, τὸν αὐτὸν ἐν Ephem. für semit Epigr. 1902—1906, καὶ *Genesius-Kautzsch*, Hebr. Grammatik.

Τὸ ἀρτιώτατον περὶ τῆς Ἑλλ. ἐπιγραφικῆς ἔργον εἶναι τοῦ *W. Larfeld*, Griechische Epigraphik[2], München 1914 (εἰς τὴν σειρὰν τοῦ Handbuch der Kl. Altertumswiss. ὑπὸ Ivan Müller, 1, 5). Περιέχει πίνακα ἐξελίξεως ὅλων τῶν ἀρχαϊκῶν ἀλφαβήτων καὶ τὴν μέχρι τοῦ 1914 βιβλιογραφίαν. Νεώτερον σύντομον ἔργον εἶναι τοῦ *F. Hiller von Gaertringen*, Griech. Epigraphik, εἰς τὴν νέαν ἔκδοσιν τῆς ὑπὸ *Gercke* καὶ *Norden* Einleitung in die Altertumswissenschaft, τόμ. I, Heft 9, 1924. Ἐπιπροσθέτως ἀναφέρομεν τὴν Ἑλληνιστὶ ὑπὸ *Π. Καββαδία* Προϊστορικὴν ἀρχαιολογίαν, ὅπου περιέχεται καὶ σύντομος ἐπιγραφική, ἔτι δὲ *S. Reinach*, Traité d'épigraphie grecque 1885, διότι ἐν σ. 309 ἑξ. ὁμιλεῖ συντόμως περὶ Χριστιανικοῦ καὶ Βυζαντινοῦ ἀλφαβήτου.

Διὰ τὸ Λατινικὸν ἀλφάβητον ἐκτὸς τῶν μνημονευθεισῶν ἐργασιῶν, *Kirchhoff* καὶ *Mommsen* ἴδ. *Hammarström*, Beiträge zur Gesch. d. etrusk. lat. u. griech. alphab. 1920. Τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Λατινικοῦ ἀλφαβήτου παρέχουν οἱ πίνακες τῶν μεγάλων ἔργων *F. Ritschl*, Priscae latinitatis Monum. Epigr. 1862 καὶ *E. Hübner* Exempla scripturae epigraphicae latinae 1885. Προσιτώτερα ἔργα: *R. Cagnat*, Cours d'épigraphie latine[3] 1898, (Supplém. 1904) καὶ *E. Diehl*, Inscr. latinae 1920. Συμπληρωματικὴ βιβλιογραφία εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ *Herbig* Altitalische Dialekte ἐν *Ebert*, Reallexikon der Vorgeschichte I, σ. 121 ἑξ. Νεώτατον βιβλίον ἐξεδόθη τῶν *Sandys—Campbell*, Latin Epigraphy[3], Cambridge 1927.

Τὸ τμῆμα τῆς χριστιανικῆς ἐπιγραφικῆς ἐκαλλιεργήθη περισσότερον εἰς τὸν Λατινικόν του κλάδον ἢ τὸν Ἑλληνικόν. Σχετικὴ βιβλιογραφία εἰς τὸ βιβλίον τοῦ *F. Grossi Gondi* Trattato di epigrapia cristiana lat. e greca di mondo Romano occidentale, Ῥώμη 1920. Ἐν σ. 30-39 πίνακες τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν γραμμάτων καὶ μονογραμμάτων. Ἐπίσης βιβλιογραφία τῶν συλλογῶν ἰδίως παρὰ *R. Aigrain*, Manuel d'épigraphie chrétienne, Paris, τόμ. I, 1912 (Inscr. lat.) καὶ τόμ. II, 1913, (inscr. grecques). Τὸ βιβλίον τοῦ *Or. Marucchi*, epigrapia cristiana, Μιλᾶνον 1910, περιέχει εἰς 30 πίνακας πανομοιότυπα ἐπιγραφῶν καὶ μονογραμμάτων. Διὰ τὴν κυρίως Βυζαντινὴν ἐπιγραφικὴν οὐδὲν βιβλίον δυστυχῶς ὑπάρχει καὶ ὀφείλει τις νὰ ἀνατρέχῃ εἰς τὰ μνημεῖα.

Περὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἀλφαβήτων εἰς τὰ χειρόγραφα πραγματεύονται τὰ διάφορα ἐγχειρίδια παλαιογραφίας. Σημαντικὸν εἶναι τὸ τοῦ *V. Gardthausen* Griech. Paläographie[2] 1911—13, διότι περιέχει πίνακας ἐξελίξεως τῶν γραμμάτων. Ἑλληνιστὶ ἔχομεν ἐν μεταφράσει (Βιβλιοθ. Μαρασλῆ) ὑπὸ *Σ. Λάμπρου*, Τὸ Ἐγχειρίδιον Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς Παλαιογραφίας (Ἀθῆναι 1903), ὑπὸ *E. Thompson*. Ὁ αὐτὸς ἐδημοσίευσε καὶ νεωτέραν Introduction to greek and latin palaeography, Oxford 1912. Πληρεστέραν βιβλιογραφίαν καὶ λεπτομερείας εἰς τὴν νεωτάτην Griech. palaeographie ὑπὸ *P. Maas* 1924 εἰς τὴν σειρὰν *Gercke* καὶ *Norden* τὴν μνημονευθεῖσαν ἀνωτέρω καὶ τὰ Monumenta Palaeographica τοῦ *A. Chroust* ἐν Γερμανίᾳ.

Διὰ τὰ Σλαβικὰ ἀλφάβητα: *I. Taylor*, The Alphabet, 2 τόμ. Λονδ. 1883 (νεωτέρα ἔκδ. the history of the alphabet, Λονδ. 1899). — *A. Leskien*, Zur Glagolitischen Schrift, ἐν Arch. f. slav Phil. 26 (1905). — *A. Brückner*, Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage, ἔ. ἀ 27 (1906). Περὶ διαφόρων μερικῶν ἐρευνῶν ζητημάτων τῶν ἀλφαβήτων ἴδε τὰς παραπομπὰς ἐν τῷ κειμένῳ.

ΣΠ. Ν. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ

— ἀλφάβητον *ἀποκρυφολογικόν*. Ἡ διὰ γραμμάτων συμβολικὴ ἀπεικόνισις τοῦ ἑνιαίου παντός. Ἕκαστον γράμμα ἐκφράζει ἕνα ἀριθμόν, ἓν σύμβολον, ἓν σημεῖον, ἓν παιγνίδιον καὶ μίαν ἀλληγορίαν. Ὑπό τινων ὁ ἀλφάβητος ἐσχετίσθη πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὑπ' ἄλλων πρὸς μέρη τοῦ σώματος, τοῦ πνεύματος ἢ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ (*Pacioli—Tory* κ. ἄ.) Ὁ Ἀκαδημεικὸς Jaugeon εἰς τὸ ἔργον του «Description et perfection des Arts et Mestiers» (1693) γράφει ὅτι: «Ὁ πρῶτος ἀλφάβητος τὸν ὁποῖον ἔδοσεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ὁ τῶν ἀγγέλων, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν συνδυασμῶν τῶν διαφόρων ἄστρων». Πλὴν δὲ τοῦ ἀλφαβήτου ὅστις ἐχαράχθη ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων πλακῶν τῆς Ἱερᾶς Γῆς, οἱ Ἰσραηλῖται εἶχον καὶ ἄλλους οἷοι εἶναι: *1)* Ὁ *Μυστικὸς ἀλφάβητος*, ἕκαστον γράμμα τοῦ ὁποίου κέκτηται μυστικὸν ὄνομα ὡς ἔμβλημα τῆς εὐσεβείας, τῆς λατρείας καὶ τῆς ἀφοσιώσεως. Πάντα δὲ ὁμοῦ ἀποτελοῦσι προσευχήν. *2)* Ὁ εἰς τὸν *Ἀβραὰμ* δοθεὶς ὅτε ἐξήρχετο τῆς Χαλδαίας καὶ ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Χαναάν. *3)* Ὁ τοῦ *Ἰησοῦ Χριστοῦ*. Ὑπὸ τῶν οἰκούντων τὰ πέριξ τοῦ Λιβάνου πιστεύεται ὅτι εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἀλφαβήτου αὐτοῦ ἔγραφε καὶ ὡμίλει ὁ Χριστός. *4)* Ὁ τῶν *Μήδων*, ὅστις εἶναι μεῖγμα τῶν Χαλδαϊκῶν καὶ Ἰουδαϊκῶν γραμμάτων τῶν ἀναμειχθέντων κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Βαβυλῶνος.

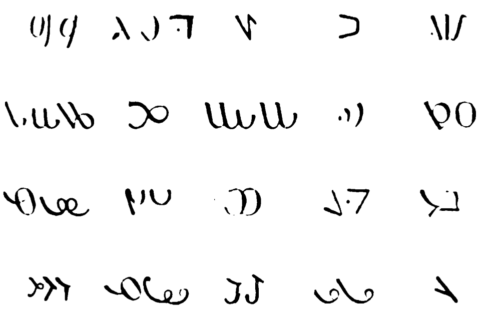

Ἀλφάβητος μυστικὸς δημοσιευθεὶς ἐν τῷ περιοδικῷ Eon (Παρίσιοι, Μάϊος, 1923).

Ἀλφάβητος τοῦ Μωϋσέως χαραχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ (Eon, Ἰούνιος, 1923).

Ὁ εἰς τὸν Ἀβραὰμ δοθεὶς Ἀλφάβητος.
(Eon, Ἰούλιος, 1923).

Ἀλφάβητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.
(Eon, Νοέμβρ., 1923).

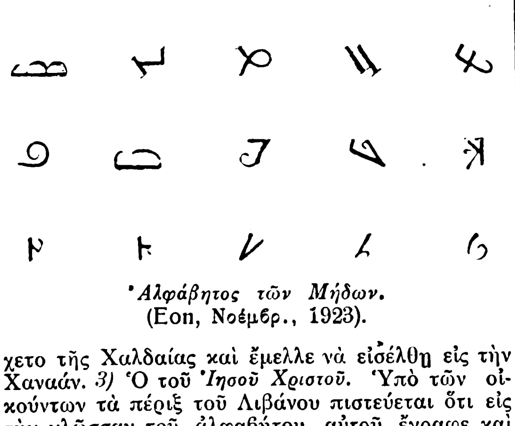

Ἀλφάβητος τῶν Μήδων.
(Eon, Νοέμβρ., 1923).

Παρ' Αἰγυπτίοις ὁ ἀλφάβητος κατεῖχε σπουδαίαν θέσιν εἰς τὰ μυστήρια, ἡ δὲ διδασκαλία τῶν 22 γραμμάτων αὐτοῦ διῃρεῖτο εἰς ἑπτὰ βαθμούς.

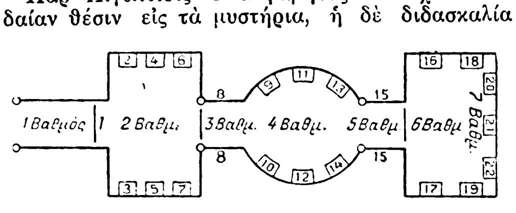

Ὁ καταμερισμὸς τοῦ Ἀλφαβήτου εἰς τοὺς ἑπτὰ βαθμοὺς τῆς Αἰγυπτιακῆς μυήσεως.

Ἡ χρῆσις τοῦ μυστικοῦ ἀλφαβήτου ἐν τοῖς διαφόροις τῆς ἀποκρυφολογίας κλάδοις ἤγαγε τὸν *Κάρολον Lancelin* ὅπως ἐν τῷ ὑπὸ τὸν τίτλον «sorcellerie des campagnes» ἔργῳ του διακρίνῃ τοὺς διαφόρους ἀλφαβήτους εἰς *Μαγικούς*, *Νεκρομαντικούς*, *Οὐρανίους* καὶ *Ἀγγελικούς*. Εἰς τὰ εἴδη ταῦτα προσθετέοι καὶ οἱ τῶν ἀποκρύφων ἑταιρειῶν, τῶν *Ἱπποτῶν Ῥοδοσταύρων*, τῶν *Ἱπποτῶν τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου*, τῶν *Ἱπποτῶν τοῦ Βασιλικοῦ Μυστικοῦ*, τῶν *Ἐξηγνισμένων ἱπποτῶν*, τῶν *Ἐκλεκτῶν*, τῶν *Ἀγνώστων φιλοσόφων*, τῶν ἀσπαζομένων τὴν *θεωρίαν τοῦ Mesmer*, τῶν *Ἀστρολόγων*, τῶν *Καββαλιστῶν*, τῆς *Ἱερογλυφικῆς μονάδος* τοῦ Ἰωάννου Dee, τῶν *Σπαγυριτῶν* κλπ.

Δ. Π. Κ.

—ἀλφάβητον τῶν ***ἀγγέλων*.** Καλεῖται οὕτω ἡ μυστικὴ γραφὴ ἡ εἰσαχθεῖσα εἰς τὴν *Σκωτικὴν μυσταγωγικὴν ἑταιρείαν τοῦ συμβόλου Ζ* ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Σαμουὴλ Μοὺνδ διά τινος παραδόσεως, καθ' ἣν ἄγγελοι κατελθόντες ἐξ οὐρανοῦ ἐγνώρισαν εἰς τὸν γενάρχην τῆς ἀνθρωπότητος τὸν ἀλφάβητον τοῦτον, ἵνα τῷ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον ἐπικοινωνίας μετὰ τῆς θεότητος.

Δ. Π. Κ.

—ἀλφάβητον τοῦ ***Bembo*.** Ἡ ἱερογλυφικὴ κλεὶς τῶν μυστικῶν ἀλφαβήτων τῆς *Ἰσιακῆς* λατρείας καὶ ἴσως λείψανον τῆς κλειδὸς τοῦ ἀλφαβήτου τοῦ Θώθ. Εὑρεθεῖσα κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐπὶ χαλκίνου πίνακος μετ' ἐγκαύστων εἰκονογραφιῶν ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Bembo περιεσώθη μέχρις ἡμῶν μόνον ἐν ἀντιγράφῳ δημοσιευθέντι ἐν τῷ περὶ Αἰγύπτου βιβλίῳ τοῦ Kircher.

Δ. Π. Κ.

— ἀλφάβητον *διεθνές*. Ἀπὸ πολλοῦ προέκυψε ἡ ἀνάγκη ἀλφαβήτου φωνητικοῦ κοινοῦ δι' ὅλας τὰς γλώσσας, ἀλφαβήτου δηλ. τὸ ὁποῖον δὲν θὰ παρεῖχε πράγματα εἰς τοὺς γλωσσολόγους καὶ θὰ ἦτο ἱκανὸν νὰ ἀποδώσῃ πάντα φθόγγον. Ἡ ἰδέα ἐρρίφθη, ἀπὸ τοῦ ΙΖου αἰῶνος, ἀλλὰ πρῶτος ὁ Volney (1818) ἠσχολήθη εἰδικώτερον μὲ τὸ ζήτημα. Ὁ Θ. Ριμπὼ ἔγραφε τῷ 1897: «Ὑπελογίσθη ὅτι οἱ φθόγγοι οὓς δύναται νὰ παραγάγῃ ἡ ἀνθρωπίνη φωνὴ ἀνέρχονται εἰς 385». Τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές. διὰ νὰ ἀποδοθοῦν πιστῶς ὅλαι αἱ φωνητικαὶ ἀποχρώσεις εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου, θὰ ἐχρειάζοντο πολὺ περισσότερα τῶν ὑπὸ τοῦ Ριμπὼ ὁριζομένων φθογγοσήμων, ἐνῷ ἂν περιωριζόμεθα μόνον εἰς κατὰ προσέγγισιν, ἀρκοῦντα δέ, σημεῖα, τὰ 385 θὰ ἠλαττοῦντο σημαντικῶς. Παρουσιάζονται ὡς ἐκ τούτου μεγάλαι δυσχέρειαι εἰς τὴν σύνταξιν διεθνοῦς ἀλφαβήτου, δὲν ἐπετεύχθη δὲ εἰσέτι ὁμοφωνία μεταξὺ τῶν γλωσσολόγων. Ἐγένοντο ἐν τούτοις μερικαὶ συμφωνίαι: Οὕτω οἱ ἰνδιανισταὶ συνέταξαν τῷ 1894 ἀλφάβητον εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Γενεύης, τοὺς ἐμιμήθησαν δὲ οἱ σινολόγοι. Τὰ σημεῖα τὰ προτεινόμενα διὰ διεθνὲς φωνητικὸν ἀλφάβητον εἶναι εὐθύγραμμα σημεῖα βασικῶν φθόγγων, παρὰ τοὺς ὁποίους τίθενται ἐν ἀνάγκῃ οἱ συγγενεῖς τοιοῦτοι. Βασικοὶ φθόγγοι χρειάζονται κατὰ τὸν Eichoff, 50, κατὰ τὸν Volney 52, κατ' ἄλλους ὅμως 70 ἢ καὶ περισσότεροι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Volney*, Alphabet européen appliqué aux langues asiatiques (1818). — *Lepsius*, Standard alphabet for reducing unwritten languages (Λονδῖνον 1855). — *Théodule Ribot*, Evolution des idées générales (1897).—*P. J. Rousselot*, Principe de phonétique expérimentale (Παρίσιοι 1897—1908).

Ε. ΣΙΔ.

— ἀλφάβητον τοῦ ***θανάτου*.** Ἀλφάβητον σχεδιασθὲν ὑπὸ τοῦ Χόλμπαϊν περὶ τὸ 1524. Πέριξ ἑκάστου γράμματος σκηνὴ εὐφυῶς διατεταγμένη παριστᾷ σκελετὸν συλλαμβάνοντα ζῶντα. Τὰ σχέδια τοῦ Χόλμπαϊν ἐχάραξεν ὁ ξυλογράφος Χὰνς Λύτζελμπουργκερ. Ἔκτοτε πλεῖστα ἀντίγραφα ἐγένοντο εἰς διάφορα μεγέθη. Ἐκτὸς τοῦ ἀλφαβήτου τοῦ Χόλμπαϊν πλεῖστα ἀρχικὰ ρωμαϊκὰ γοτθικὰ ἢ ἑλληνικὰ ἐστολίσθησαν μὲ μακαβρίους σκηνάς. Τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα τὰ κεφαλαῖα τῶν ἀγγελιῶν κηδειῶν ἐστολίζοντο μὲ τοιαῦτα πένθιμα σχήματα.

— ἀλφάβητον *κωφαλάλων*· βλ. **κωφάλαλοι.**

— ἀλφάβητον *μουσικόν*. Ὅπως οἱ φθόγγοι τῆς ἐνάρθρου φωνῆς σημειοῦνται διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου, οὕτω καὶ οἱ φθόγγοι τῆς διαστηματικῆς φωνῆς σημειοῦνται καὶ σήμερον ἔτι διὰ γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου. Ἡ χρῆσις *μουσικῶν διαγραμμάτων* πρὸς μετάδοσιν τῶν μελῳδιῶν καὶ ἀκριβῆ αὐτῶν ἐκμάθησιν ὑπέστη ἐξέλιξιν κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μουσικῆς καὶ τὴν βαθμηδὸν χρησιμοποίησιν ὁλονὲν περισσοτέρων φθόγγων. Διὰ τῶν 24 γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου παρεστάθησαν ἅπαντες οἱ φθόγγοι, διατονικοί, χρωματικοὶ καὶ ἐναρμόνιοι τοῦ *δωρίου* τρόπου ἐντὸς διαστήματος *διαπασῶν* (ὀγδόης) ὡς καὶ τῶν ὑπολοίπων τρόπων μεταφερομένων εἰς τὴν ὀξύτητα τοῦ δωρίου. Εἶτα ὅμως ἐχρειάσθησαν καὶ *ἄλλα* σημεῖα πρὸς παράστασιν τῶν φθόγγων ἐντὸς διαστήματος *δὶς διαπασῶν* μετὰ τοῦ διεζευγμένου καὶ συνημμένου τετραχόρδου, ὡς καὶ τῶν ἤχων τῆς δι' ὀργάνων ὑποκρούσεως καὶ πρὸς τοῦτο ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ἀνεστραμμένα, κεκομμένα,

Digitized by Google

συντεθειμένα ἢ ἄλλως μεταβεβλημένα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. Τὴν μέχρι τοῦ 3ου μ. Χ. αἰῶνος γενικῶς καὶ παρὰ τῇ Ἑσπερίᾳ ἐν κοινῇ χρήσει τοιαύτην γραφὴν τῶν φθόγγων διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου διέσωσαν οἱ πίνακες τοῦ *Ἀλυπίου* καὶ ἐπέτρεψαν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν διασωθέντων ἀρχαίων μουσικῶν κειμένων. Ὁ *Ἀριστείδης* παρέδωκεν ἡμῖν σύστημα ἁπλούστερον στηριζόμενον ἐπὶ τῆς κατὰ συναφὴν διαδοχῆς τετραχόρδων (*Σύστημα τετράχορδον*, ἢ *κατὰ τριφωνίαν* τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας) κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ φθόγγοι τῶν ἑκάστοτε τετραχόρδων σημειοῦνται διὰ τῆς προτάξεως τοῦ γράμματος τοῦ παριστῶντος τὸν βάσιμον τοῦ σχετικοῦ τετραχόρδου φθόγγον ὡς ἑξῆς:

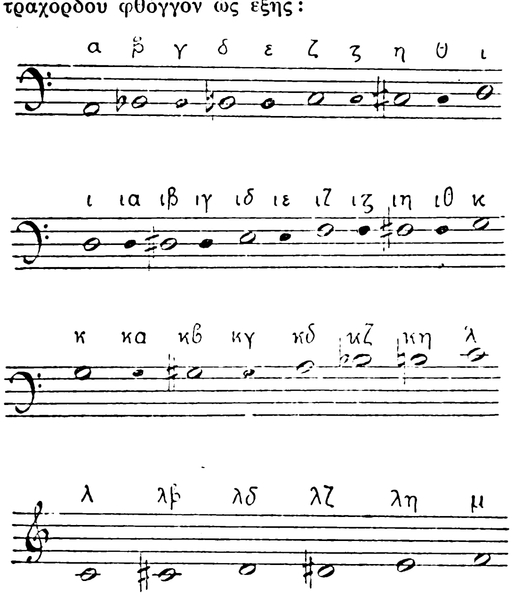

Αἱ κατὰ τετάρτην αὗται κλίμακες ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὰ κατὰ τετάρτην ἀντιφωνάρια, ἔνθα ἐγίνετο χρῆσις δύο συγχρόνως φωνουμένων, κατὰ τετάρτην ἀλλήλων ἀφισταμένων καὶ παραλλήλως κινουμένων φθόγγων. Τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ Ἀριστείδου, καίτοι διαυγέστερον καὶ εὐχολώτερον, ὑστερεῖ τοῦ τοῦ Ἀλυπίου ὡς πρὸς τὴν τελειότητα καὶ γενικότητα, καθ' ὅσον τὸ τοῦ Ἀλυπίου παριστᾷ τὸ τέλειον σύστημα τὸ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς φυσικῆς διαπασῶν κλίμακος, ἐνῷ τοῦ Ἀριστείδου στηρίζεται ἐπὶ τῶν κατ' ἀναλογίαν σχηματισθεισῶν εἶτα κατὰ τετάρτην κλιμάκων.

Διὰ τῆς σηματογραφίας ταύτης ἐδεικνύετο ἡ ὀξύτης τῶν φθόγγων ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ διάρκεια αὐτῶν. Αὕτη ἐδίδετο διὰ τοῦ μέτρου καὶ τῶν ρυθμῶν τοῦ εἰς τὴν μελῳδίαν ὑποκειμένου ποιήματος.

Ἐπὶ τοῦ πληκτροθεσίου τοῦ τότε ὑπὸ τοῦ Κτησιβίου τῷ 170 π. Χ. ἐφευρεθέντος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ *ὀργάνου* (orgue) ὁ Πτολεμαῖος παρέστησε τοὺς φθόγγους τῆς διαπασῶν διατονικῆς κλίμακος διὰ τῶν πρώτων γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου ὡς ἑξῆς:

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η

ἡ ἡμετέρα δὲ ἐκκλησία διετήρησε τὴν ὀνομασίαν ταύτην τῶν φθόγγων μεταβαλοῦσα διὰ τὴν προσῳδίαν εἰς συλλαβὰς ὡς ἑξῆς

πΑ Βου Γα Δι κΕ Ζω νΗ
Πα Βου Γα Δι Κε Ζω Νη

δι' ὧν καὶ σήμερον ἐκφωνοῦνται οἱ ἑπτὰ φθόγγοι τῆς κλίμακος, τῆς τοιαύτης ἐκφωνήσεως παρουσιαζούσης μεγάλα πλεονεκτήματα κατὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς φωνητικῆς μουσικῆς. Ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ἐγένετο κατ' ἀρχὰς χρῆσις τῶν αὐτῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, καίτοι δὲ ὕστερον ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ τῶν λατινικῶν διέμειναν ἐν πολλοῖς τὰ σημεῖα τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς.

Ἡ χρῆσις λατινικῶν γραμμάτων ἤρχισεν εἰσαγομένη ἀπὸ τοῦ 3ου μ. Χ. αἰῶνος Ὁ *Βοιώτιος* ἐχρησιμοποίησε τὴν σειρὰν τῶν γραμμάτων ἀπὸ Α ἕως Ρ διὰ τὴν ἔνδειξιν τῶν 15 φθόγγων τοῦ τελείου συστήματος. Ὁ *Γρηγόριος* ἐχρησιμοποίησε τὰ ἑπτὰ πρῶτα γράμματα, κεφαλαῖα, πρὸς ἔνδειξιν τῶν ἑπτὰ φθόγγων τῆς διατονικῆς κλίμακος καὶ δὴ τῆς ὑποδωρίας, τῆς βάσεως ταύτης τοῦ μουσικοῦ συστήματος τῶν ἀρχαίων,

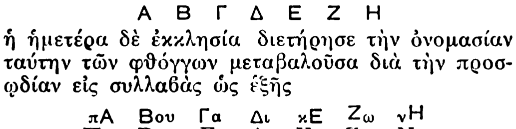

καὶ ἐσημείου τὴν ἐπομένην μὲν ὀγδόην διὰ τῶν μικρῶν γραμμάτων, τὰς ὑπολοίπους δὲ εἴτε διὰ διαπλασιασμοῦ τῶν γραμμάτων ἢ ὑποδιαστολῶν

ABCDEFG | abcdefg | a b c d e f g / a b c d e f g
ἢ a b c d e f g

Ὁ πρῶτος φθόγγος Α (ὁ ἄλλως καλούμενος la) ἐκράτησε τὴν κεντρικὴν αὐτοῦ θέσιν χρησιμοποιούμενος πρὸς κανονισμὸν τῆς ὀξύτητος τῶν φθόγγων τῶν φωνῶν καὶ τῶν ὀργάνων. Ὁ τρίτος φθόγγος C (ἄλλως καλούμενος Ut ἢ do), ὁ σήμερον χρησιμοποιούμενος ὡς ὁ βάσιμος φθόγγος τῆς νεωτέρας κλίμακος maggiore, ἐκράτησε τὴν παλαιὰν αὐτοῦ ἑλληνικὴν ὀνομασίαν *Γάμμα* πρὸς ἔνδειξιν τῆς νεωτέρας κατασκευῆς κλιμάκων πρῶτον ὑπὸ τοῦ *Huckbuld* τῷ 900 μ. Χ., ἔκτοτε δὲ καλοῦνται, ἥ τε κλίμαξ ἡ τοῦ Γάμμα καὶ αἱ ἐκ μεταθέσεως αὐτῆς παραγόμεναι, *Γάμμαι* (gammes), ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὰς κλίμακας τῶν ἀρχαίων τρόπων, ὧν ἑκάστη ἔχουσα βάσιμον καὶ ἕτερον φθόγγον εἶχε καὶ διάφορον διαδοχὴν τῶν διαστημάτων. Τότε βαθμηδὸν ἀνεπτύχθη καὶ ἡ ἐκ τοῦ πληκτροθεσίου τοῦ ὀργάνου ἐμπνευσθεῖσα γραφὴ ἐπὶ τοῦ πενταγράμμου.

Ἐπίσης διάφορα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου μεταβληθέντα εἰς σύμβολα εἶναι σήμερον ἔτι ἐν χρήσει. Τὸ Β τοῦ ἀμεταβόλου συστήματος εἰς τὸ τέλειον σύστημα ἐσήμαινε δύο φθόγγους, τὸν τοῦ διεζευγμένου τετραχόρδου καὶ τὸν τοῦ συνημμένου κατὰ ἡμιτόνιον βαρύτερον διακριθέντος εἰς *βῆτα τετράγωνον* B (Bé-carré) καὶ εἰς *στρογγύλον* μικρὸν b (*Bé-mol* ἐκ τοῦ *molliente*). Τὸ πρῶτον κατέληξεν εἰς Η καὶ τὸ δεύτερον εἰς τὸ σύμβολον b, τὸ σημεῖον τῆς *ἀνέσεως*. Οὕτω παρὰ τοῖς τευτονικοῖς καὶ σαξωνικοῖς λαοῖς οἱ φθόγγοι τῆς Γάμμας σημειοῦνται

C D E F G A H

ἐνῷ παρὰ τοῖς λατινικοῖς λαοῖς διὰ τῶν συλλαβῶν

Do Re Mi Fa So La Si

ἐκ τῶν ἀρχικῶν συλλαβῶν τῶν λέξεων ὕμνου.

Ἐπίσης τὰ γράμματα C, G καὶ F μετεμορφώθησαν ἐκ τῆς γοτθικῆς ἰδίως γραφῆς εἰς τὰ σύμβολα τῶν ἀντιστοίχων κλειδῶν τῶν δεικνυουσῶν ἐπὶ τοῦ πενταγράμμου τοὺς σχετικοὺς φθόγγους.

Ἐπειδὴ ἡ σημειογραφία τοῦ πενταγράμμου στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἑπταφθόγγου κλίμακος τοῦ Πυθαγόρου, ἡ σημερινὴ δὲ εἶναι δωδεκάφθογγος, συνισταμένη ἐκ τῆς διαδοχῆς δώδεκα καθ' ἡμιτόνιον ἀλλήλων ἀφισταμένων φθόγγων καὶ διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ σημείωσις καὶ τῶν *διέσεων* (τεταρτοτονίων) ὁ Π. Δ. Ζαχαρίου τῷ 1916 ἐπρότεινε τὴν χρῆσιν ἑπταγράμμου καὶ τὴν ἐκ νέου ὀνομασίαν τῶν φθόγγων τοῦ ἀλφαβήτου ὡς ἑξῆς:

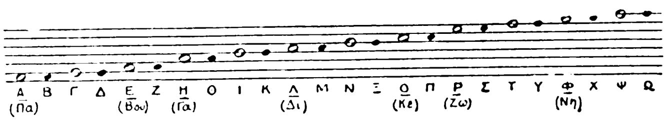

Ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία ἀνέπτυξεν ὡς φαίνεται ἐκ τῆς μεταμορφώσεως τῶν σημείων τοῦ *Ἀλυπίου* καὶ προσθέτων τοιούτων τὴν σημειογραφίαν τῶν *νευμάτων* εἰς μεγάλην τελειότητα, σημειουμένης τῆς τε ὀξύτητος καὶ τῆς διαρκείας τῶν φθόγγων.

Τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου πρὸς ἔνδειξιν τῶν φθόγγων χρησιμοποιοῦσι καὶ οἱ Σῖναι καὶ οἱ Ἰνδοί. Π. Δ. ΖΑΧΑΡΙΟΥ

— ἀλφάβητον *συμπαθητικόν*. Μέσον ψυχικῆς τηλεπικοινωνίας μεταξὺ δύο ἀτόμων παρουσιαζόντων ψυχικὴν συγγένειαν. Συνίσταται εἰς τὴν χάραξιν ἀλφαβητικῶν τινων στοιχείων, βοηθείᾳ βελόνης, ἐπὶ τοῦ βραχίονος ἑνὸς τῶν ἐπιθυμούντων νὰ ἐπικοινωνῶσιν ἀτόμου, καὶ εἰσαγωγὴν τοῦ ἐκ τῆς οὕτω σχηματισθείσης πληγῆς αἵματος εἰς ἀνάλογον πληγὴν τοῦ ἄλλου. (Βλ. *Papus:* Traité de Magie pratique σ. 430). Π. Γ.

— ἀλφάβητον τεκτονικόν. Τὸ σύνολον γεωμετρικῶν σχημάτων, τὰ ὁποῖα, ἀντικαθιστῶντα τὰ γράμματα βεβήλου τινὸς γλώσσης, συνιστῶσιν ἴδιον σύστημα τεκτονικῆς γραφῆς. Τὰ σχήματα αὐτὰ εἶναι κυρίως τέσσαρα, ἡ ὀρθὴ καὶ ἡ ὀξεῖα γωνία, τὸ τετράγωνον καὶ τὸ ὀρθογώνιον. Τὸ τεκτονικὸν ἀλφάβητον ἐχρησίμευε κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς τοῦ μεσαίωνος χρόνους, καθ' οὓς πᾶσα ἔρευνα ἀντικειμένη πρὸς τὰς θρησκευτικὰς καὶ πολιτικὰς δοξασίας τῆς ἐποχῆς κατεδιώκετο. Ἡ γνῶσις τοῦ ἀλφαβήτου τούτου εἶναι χρήσιμος διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πράξεων καὶ τῶν ἐγγράφων τῶν εἰς τὸ ἀλφάβητον αὐτὸ γραφέντων. Δ. Π. Κ.

— ἀλφάβητον τυφλῶν· ἔλ. τυφλοί.

«Ἀλφάβητος τῆς ἀγάπης». Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1879 ὁ γνωστὸς ἐκδότης νεοελληνικῶν κειμένων *W. Wagner* συλλογὴν δημωδῶν ποιημάτων ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 8241 addit. mss κώδικος τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου ἀνήκοντος εἰς τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ὁ Wagner παρατηρήσας ὅτι μία ὁμὰς τῶν ποιημάτων τούτων ἦτο κατ' ἀλφαβητικὴν ἀκροστιχίδα κατατεταγμένη, ἐνόμισεν ὅτι ἀρχικῶς ὁλόκληρος ἡ συλλογὴ ἦτο ὁμοίως κατατεταγμένη, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον τροποποιήσας αὐθαιρέτως τὴν ἐν τῷ χειρογράφῳ τάξιν, κατέταξεν ὅλα τὰ ποιήματα ἀλφαβητικῶς καὶ ἔδωκεν εἰς τὴν συλλογὴν τὸ ὄνομα τοῦ ἀλφαβήτου. Παρατηρήσας δ' ὡσαύτως ὅτι εἰς τινα τῶν ποιημάτων τούτων (κατὰ τὴν ἀρίθμησίν του 3,1. 32,11 33.59) ἐγίνετο μνεία τῆς Ρόδου καὶ περιείχοντο λέξεις τινές, αἵτινες ἠδύναντο νὰ νοηθῶσιν ὡς ἀναφερόμεναι εἰς τοὺς ἐν Ρόδῳ Ἰωαννίτας ἱππότας, ἐθεώρησεν ὁλόκληρον τὴν συλλογὴν ὡς ἐκ Ρόδου προερχομένην ἐκ τῶν περὶ τὸ 1350 χρόνων καὶ περιστρεφομένην περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν. Αἱ γνῶμαι αὗται τοῦ Wagner, κατόπιν τῶν ἐργασιῶν διαφόρων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Πολίτου, Holzer, Heisenberg, Krumbacher, Hesseling καὶ Pernot, ἀπεδείχθησαν ἀστήρικτοι, ἐδείχθη δὲ ὅτι ἡ συλλογὴ τῶν ποιημάτων δὲν ἦτο ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον ἀλφαβητικῶς κατατεταγμένη, οὐδ' ἀπετέλει ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἕνα ἀλφάβητον, ἀλλ' ἦτο ἁπλῶς συλλογὴ διαφόρων ποιημάτων, ἐξ ὧν ἓν μόνον μέρος ἀπετέλει ἀλφάβητον, ἤτοι οἱ στίχοι 1—108, 109—139 (ἀλφάβητος ἐκ διστίχων), 620—669 (ἀλφάβητος ἐκ τριστίχων). Οὔτε δὲ καὶ ὅλα τὰ ᾄσματα ἠδύναντο νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ροδιακά, ἀφοῦ καὶ αὐτοῦ ἀκόμη, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγίνετο ρητῶς μνεία τῆς Ρόδου («τὴν κόρην τὴν ἐφίλησα, στὴν Ρόδον τὴν ἄφηκα») εὑρέθησαν παραλλαγαί, φερόμεναι εἰς τὸ στόμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐν αἷς ἀντὶ τῆς Ρόδο ἀπαντᾶται ἡ Πόλη, ἡ Κρήτη, ἡ Πάτρα, ἡ Σύρα καὶ εἴ τι ἄλλο.

Τὴν συλλογὴν μετὰ τὸν Wagner ἐξέδωκαν κατὰ τρόπον ἀκριβῆ καὶ ἀξιόπιστον οἱ γνωστοὶ νεοελληνισταὶ Hesseling καὶ Pernot ὑπὸ τὸν πλαστὸν ἐπίσης, ὡς ὁ Wagner, τίτλον «Ἐρωτοπαίγνια» χωρὶς κανένα λόγον, ἀφοῦ ἡ συλλογὴ φέρει ἐν τῷ χειρογράφῳ τὸ ὄνομά της, δοθὲν πιθανῶς ὑπὸ τοῦ καταρτίσαντος αὐτήν. Ὁ τίτλος οὗτος εἶναι ὁ ἀκόλουθος: «Καταλόγια. Στίχοι περὶ ἔρωτος καὶ ἀγάπης». Εἶναι δὲ πράγματι γνωστὸν ὅτι ἡ λέξις καταλόγι (βλ. λ.) σημαίνει, πλὴν ἄλλων, καὶ τὸ ἐρωτικὸν ᾆσμα, τοὐλάχιστον εἰς τὰ δημώδη μεσαιωνικὰ μυθιστορήματα. Μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἔκδοσιν ἐδείχθη πλέον ὀφθαλμοφανῶς ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἀλφαβήτου, ἀλλὰ περὶ συλλογῆς διαφόρων δημωδῶν ποιημάτων, τῆς ὁποίας ἡ σύνθεσις ἔχει ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὡς ἀκολούθως. Προηγεῖται πράγματι ἀλφαβητικὸς ἐρωτικὸς διάλογος ἀπὸ τοῦ Α μέχρι τοῦ Μ (στ. 1—108) ἐκ πολυστίχων ᾀσμάτων, ὀκτὼ μέχρι δεκατριῶν στίχων, εἰς τὸν ὁποῖον νέος καὶ νέα ἐκφράζουν ἀμοιβαίως τοὺς ἐρωτικούς των πόθους καὶ τὰ ἐρωτικά των παράπονα. Ἀκολουθεῖ πλήρης ἐρωτικὸς ἀλφάβητος, ὄχι διαλογικός, ἐκ διστίχων κατ' ἀλφαβητικὴν ἀκροστιχίδα κατατεταγμένων (στ. 109—139). Μετὰ τοῦτον ἔρχονται τὰ ἑκατόλογα (βλ. λ.), τὸ πασίγνωστον ἐκ πολυαρίθμων παραλλαγῶν ἀριθμητικὸν ᾆσμα (στ. 140—330). Ἀκολουθοῦν κατόπιν διάφορα ἐρωτικὰ ἐπίσης ποιήματα (στ. 331—619), καὶ μετὰ ταῦτα ἕτερα τρίστιχα κατ' ἀλφάβητον (στ. 620—669) καὶ τέλος ἄλλα διάφορα ἐρωτικὰ ποιήματα (στ. 670—714). Ἡ συνέχεια διακόπτεται ἀποτόμως.

Ὁ χρόνος τῆς ποιήσεως τῶν ποιημάτων τούτων καὶ ᾀσμάτων δὲν δύναται ἀκριβῶς νὰ ὁρισθῇ. Πάντως δὲν δύνανται νὰ εἶναι νεώτερα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἀφοῦ τὸ χειρόγραφον εἶναι τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ νεώτερα τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διότι ἐν αὐτοῖς γίνεται μνεία τοῦ βασιλέως, τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, τῶν τουρκοπούλων καὶ τῶν χρυσοβούλλων τοιαύτη, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξ ἀναμνήσεων προερχομένη. Περὶ τοῦ τόπου τῆς ποιήσεως ἐπίσης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ τι θετικόν. Ἱκανὸν μέρος τῶν ᾀσμάτων τούτων ὑπὸ διαφόρους παραλλαγὰς κυκλοφορεῖ καὶ σήμερον εἰς τὸ στόμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ δ' ἐξέτασις τούτων ἐν σχέσει πρὸς τὸ κείμενον τοῦ χειρογράφου ὡδήγησε τοὺς τελευταίους αὐτοῦ ἐκδότας Hesseling καὶ Pernot εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι πρόκειται περὶ ᾀσμάτων προελεύσεως δημώδους, ὑποστάντων ὅμως ἐπεξεργασίαν διασκευαστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐγίνωσκε μὲν καλῶς τὴν δημώδη ποίησιν, δὲν ἦτο ὅμως εἰς θέσιν καὶ νὰ διασκευάσῃ τὰ προϊόντα αὐτῆς χωρὶς νὰ περιπέσῃ εἰς ἐπαναλήψεις καὶ προσθήκας ἀδεξίους. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν ἀδεξιότητα πολλάκις τῆς ἐπεξεργασίας τὰ ᾄσματα τῆς συλλογῆς εἶναι κατὰ τὴν κοινὴν ὁμολογίαν τῶν ἀσχοληθέντων περὶ αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὡραιότερα τῆς δημώδους μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως. Ὡς δεῖγμα ἂς χρησιμεύσῃ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀλφαβήτου:

Ἂν ἤξευρα, κυράτσα μου, πότε θέλεις κινήσει
καὶ πόθεν θέλεις διαβῆ μὲ τὲς ἀρχοντοποῦλες,
τὴν στράταν σου νὰ φύτευα μηλὲς καὶ κυδωνίτσες,
καὶ νεραντζοῦλες καὶ κιτρὲς καὶ δάφνες καὶ μυρσίνες,
τὸν δρόμον σου τριανταφυλλιές, νὰ μὴ σὲ πιάνῃ ὁ ἥλιος
καὶ ὅπου διαβαίνεις καὶ πατεῖς ἤθελα σπέρνει μόσχον,
καὶ νὰ μυρίζῃ ἡ στράτα σου, κ' ἐσὺ νὰ μὴ τὸ ξεύρῃς,
νὰ μὴ μαυρίζῃ, λυγερή, στὸν ἥλιον ἡ ἑλικιά σου.

Καὶ ταῦτα μὲν γενικῶς περὶ τῆς συλλογῆς. Ἰδιαιτέρως, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐρωτικοὺς ἀλφαβήτους, παρατηροῦμεν ὅτι ἄλλον παλαιὸν ἐπίσης ἀλφάβητον, τοῦ ΙΕ' περίπου αἰῶνος, ἐδημοσίευσεν ὁ Legrand ἐκ χειρογράφου τῆς Βιέννης ἐν «Recueil de chansons populaires grecques», 1874

Digitized by Google

(σ. 10 κ. ἑ) καὶ σήμερον δὲ δὲν εἶναι ἄγνωστοι εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν οἱ τοιοῦτοι ἐρωτικοὶ ἐκ διστίχων ἀλφάβητοι. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀρχὴν τῆς τεχνοτροπίας ταύτης τῆς κατ' ἀλφάβητον ἀκροστιχίδος, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι καθὼς εἰς τὰ καλούμενα ἀριθμητικὰ ᾄσματα (βλ. **ἑκτόλογα καὶ ἀριθμοί**) προηγήθησαν τῶν ἐρωτικῶν τὰ θρησκευτικά, ἐξ ὧν ὡρμήθη καὶ ὁ τρόπος, οὕτω καὶ εἰς τοὺς ἀλφαβήτους προηγήθησαν τὰ θρησκευτικὰ καὶ κατανυκτικὰ ἀλφαβητάρια, ὅταν δὲ πλέον ἡ ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχὶς εἶχεν ἀποβάλει πᾶν ἴχνος μυστικῆς σημασίας καὶ ἐθεωρήθη ἁπλῶς ὡς τρόπος ποιητικός, ἐχρησιμοποιήθη καὶ διὰ τὴν ἐρωτικὴν ποίησιν (βλ. **ἀλφαβητάρια**).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκδόσεις: Ἡ μνημονευθεῖσα ἔκδοσις τοῦ *Wagner* Ἀλφάβητος τῆς ἀγάπης («Das ABC der Liebe. Eine Sammlung rhodischer Liebeslieder zum ersten Male herausgegeben, metrisch übersetzt und mit einem Wörterbuch versehen von—». Leipzig 1879) καὶ ἡ τῶν *Hesseling* καὶ *Pernot* Ἐρωτοπαίγνια («Chansons d'amour, publiées d'après un manuscrit du XVe siècle avec une traduction, une étude critique sur les Ἑκατόλογα κλπ. Paris | Athènes 1913 [Bibliothèque grecque vulgaire t. X]). Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ (σ. VII) εὑρίσκεται συγκεντρωμένη καὶ πᾶσα ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία. Εἰς τὰ ἐκεῖ μνημονευόμενα πρόσθε- καί: *Krumbacher*, Ἱστορ. βυζ λογοτ. Γ' σ. 58 κ. ἑ., *K. Dieterich*, Geschichte der byz. und neugriech. Litteratur. 2e Aus. Leipzig 1909 σ, 105 κ. ἑ. (ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ περὶ δυτικῶν καὶ ἀνατολικῶν ἐπιδράσεων) καὶ *Ἠλ. Π. Βουτιερίδη*, Ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας 1924 σ. 81 (λίαν συνοπτικὴ μνεία). ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Ἀλφάγια ἢ *Δὰρ-Ἀλφαΐ*. Χώρα τῆς Νοτίου Νουβίας, ἐκτεινομένη κάτωθεν τῆς συμβολῆς τοῦ Βὰρ-ἐλ-Ἀβιὰδ καὶ τοῦ Βὰρ-ἐλ-Ἀσράκ. Κ. Μ. Κ.

ἀλφαδιάζω· ἐλέγχω καὶ κανονίζω τὴν κατακόρυφον ἢ ὁριζοντίαν θέσιν ἀντικειμένου τινὸς διὰ τῆς στάθμης (κ. *ἀλφάδι*).

ἀλφάδιασμα (τό)· ἡ διὰ τοῦ *ἀλφαδίου* ρύθμισις, στάθμισις.

ἀλφαδιαστής (ὁ)· αὐτὸς ποὺ ἀλφαδιάζει.

ἀλφάδιον, καὶ *ἀλφάδι*. Ὄργανον τεκτονικὸν καὶ τοπογραφικὸν (ὀνομαζόμενον οὕτω ἐκ τοῦ σχήματός του, ὁμοιάζοντος πρὸς τὸ κεφαλαῖον γράμμα Α)· βλ. λ. **στάθμη**.

Ἄλφαιλδ (Alföld), τὸ καὶ ***Πεσταῖον λεκανοπέδιον*** καλούμενον. Ἡ εὐρεῖα πεδιὰς τῆς κάτω Οὐγγαρίας, τῆς ὁποίας τὸ μὲν μέσον πλάτος ἀνέρχεται εἰς 220 χιλιόμετρα, τὸ δὲ μέσον μῆκος εἰς 440 τ.χ.μ. Ὁλικὸν ἐμβαδόν: 96,000 τ. χμ. Κ. Μ. Κ.

ἀλφαῖος (ὁ) (Alpheus) *[Ζωολ.]*. Μαλακόστρακα τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀλφαιιδῶν*. Ἔχουσι ταῦτα τὸ

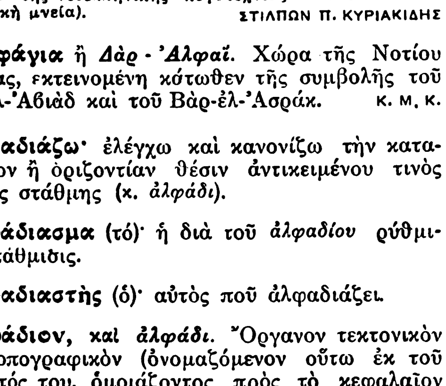

Ἀλφαῖος ὁ εὐρύκοιλος.

σῶμα πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων καὶ παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν καρίδων, κεφαλοθώρακα φέροντα μικρὸν προβοσκιδωτὸν ῥύγχος καὶ κεραίας λεπτὰς καὶ μακράς. Οἱ πρόσθιοι πόδες των εἶναι λίαν ἀκανόνιστοι καὶ τελευτῶσιν εἰς ἐξόγκωσιν. Ἀπαντῶσιν εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν.

Τῆς οἰκογενείας ταύτης ὑπάρχουσι τέσσαρα εἴδη, ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ *ἀλφαῖος ὁ εὐρύκοιλος* (alpheus ventriosus). Δ. Ν. Π.

Ἀλφαῖος (ἀραμαϊστὶ *Χαλφάγι*). Τὸ ὄνομα τοῦτο ὅπερ ἀπαντᾷ τετράκις ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις καὶ ἅπαξ ἐν ταῖς Πράξεσι, φέρουσι δύο πρόσωπα: 1) ὁ πατὴρ τοῦ *τελώνου Λευὶ* ἢ *Ματθαίου* τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ (*Μάρκ.* β' 14), περὶ οὗ οὐδὲν πλέον τοῦ ὀνόματος τυγχάνει γνωστόν· 2) ὁ πατὴρ τοῦ ἀποστόλου *Ἰακώβου*, τοῦ ἐπικαλουμένου *μικροῦ* (*Ματθ.* ι' 3, *Μάρκ.* γ' 18, *Λουκ* ϛ' 15, *Πράξ.* α' 13). Πολλὴ καὶ ζωηρὰ διεξήχθη συζήτησις περὶ τὴν διατυπωθεῖσαν εἰκασίαν, ὅτι ὁ Ἀλφαῖος οὗτος, ὅστις δῆθεν εἶναι ὁ αὐτὸς τῷ ἄλλοθεν γνωστῷ *Κλωπᾷ* ἢ *Κλεώπᾳ* (*Ἰω.* ιθ' 25, πρβ. *Λουκ.* κδ' 18), ἦτο ἀδελφὸς Ἰωσὴφ τοῦ μνήστορος, ὅτι οὗτος ἀφοῦ ἔθανε ἐπάνθη χήραν τὴν σύζυγόν του Μαρίαν καὶ ἐκ ταύτης ...

τὸ *Κλωπᾶς* ἢ *Κλεώπας* εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἂν καὶ ἡ γνώμη αὕτη ἀριθμεῖ πλείστους ὀπαδούς. Π. Ι. Μ.

— **Ἀλφαῖος** ***Ρινοκορούρων***. Ἐπίσκοπος ἐν Αἰγύπτῳ, κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα. Ὅταν ὁ Λαμπέτιος κατηγορήθη ὡς ἀνήκων εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Μεσαλιανῶν ἢ Εὐχιτῶν καὶ διὰ διάφορα ἠθικὰ παραπτώματα (βλ. **Ἀλύπιος *Καισαρείας***), ὁ Ἀλφαῖος ἔγραψεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ζητῶν νὰ ἀποδείξῃ ὅτι οὐδὲν εἶπεν ἢ ἐποίησε τῶν ὅσων κατηγορεῖτο. Τότε λοιπὸν καθῃρέθη καὶ αὐτὸς «*ὡς τὰ Λαμπετίου φρονῶν*». Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καθῃρέθη καὶ Ἀλφειός τις, χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ Τιμοθέου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας (Βλ *Φωτίου* Μυριόβιβλον 52 *Migne* Ἑ. Π. 103, 92). Δ. Σ. Μ.

Ἀλφακουὲς (Alfaques) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν καλυτέρων λιμένων τῆς νοτίας Ἱσπανίας, πραγματικὴ στομαλίμνη σχηματιζομένη ὑπὸ τοῦ Δέλτα τοῦ *Ἴβηρος* (πλάτ. 40°33', μηκ. 0°35' Ἀνατ. Χάρται ἀγγλικοὶ 1320: Cape San Antonio to cape Tortosa καὶ 1571* : Port Alfaques) 17 μίλλια ΝΔ τῆς γλώσσης Τορτόζα (Tortosa). Εἶναι ἀνεμοσκεπὴς ἐξ ὅλων τῶν διευθύνσεων καὶ δύναται νὰ ἀγκυροβολήσῃ ἐν αὐτῷ μέγιστος ἀριθμὸς πλοίων, ἀρκεῖ τὸ βύθισμά των νὰ ᾖ ἔλασσον τῶν 18 ποδῶν, τοῦ λιμένος ἐκτεινομένου ἐπὶ 7 μίλλια ἐξ Ἀν. πρὸς Δ, εἰς εὖρος δὲ ἐπὶ 1 μίλλιον, τοῦ στόματός του ἀνοιγομένου πρὸς Λίβα ἔχοντος εὖρος $1^1/_2$ μιλλίου. Ὁ λιμὴν ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς ἰλύος ἣν κυλινδεῖ ὁ Ἴβηρ, παραχθέντος προσχωματικοῦ βέλους, καταλήξαντος εἰς χερσόνησον *Μπάνια* (Bana) συνδεομένην ἐξ ἀνατολῶν αὐτῆς πρὸς τὴν ξηρὰν δι' ἰσθμοῦ καὶ σχηματίζουσαν τὴν νοτίαν τῆς στομαλίμνης ἀκτήν. Ἐπὶ τῆς νοτίας ἄκρας *Γκαλότσχιο* (Galocho) φάρος λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς 14 μιλ. Ἐν τῷ λιμένι πολίχνη *Σὰν Κάρλο ντὲ λὰ Ραπίτα* (4000) μὲ ἀρίστην ρυμοτομίαν καὶ κομψοτάτας οἰκίας, νότιον ἐπίνειον τῆς παραποταμίου *Τορτόζα*. Ἡ ὀροσειρὰ *Σιέρρα Μόντσια* (Sierra Montsia) εἶναι ἄριστον σημεῖον προσγειώσεως ἐν ἡμέρᾳ. Σ. Ε. Λ.

Ἀλφάνι (Alfani), ***Δομένικος***. Ἰταλὸς ζωγράφος γεννηθεὶς τῷ 1483 ἐν Περούζῃ καὶ ἀποθανὼν μετὰ τὸ 1553. Μαθητὴς τοῦ Περουτζίνο καὶ σύγχρονος τοῦ Ραφαὴλ τοῦ ὁποίου ἦτο στενὸς φίλος. Τόσον δ' ἐμιμήθη τὸ ὕφος του, ὥστε πολλάκις νὰ συγχέωνται τὰ ἔργα του μετὰ τοῦ ζωγράφου τῆς Παναγίας Σιξτίνας. Εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς πατρίδος του ὑπάρχει πίναξ του: «*Ἡ Παρθένος περικυκλωμένη ὑπὸ ἀγγέλων καὶ ἁγίων*».

— **Ἀλφάνι**, ***Ὁράτιος***. Ἰταλὸς ζωγράφος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1510 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1583. Ἐμιμήθη τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ πατρός του καὶ ἐζωγράφησε πολλὰς εἰκόνας. Ὁ πίναξ «*Ἁγία Οἰκογένεια*», εὑρισκομένη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πατρίδος του, ἀποδίδεται ὑπό τινων εἰς αὐτόν, ὑπ' ἄλλων δὲ εἰς τὸν πατέρα του.

ἀλφανολοκυανοῦν *[Βιομ. Χημ.]*. Ὀξίνη ἀζωχρωστικὴ τῶν μαλίνων καὶ ἡμιμαλίνων. Βάπτει μετὰ χροιᾶς πρασινιζούσης ἕως ἐρυθρωπῆς κυανῆς. Σ. Γ.

ἀλφανολομέλαν *[Βιομ. Χημ.]*. Ὀξίνη ἀζωχρωστικὴ διὰ τὸ ἔριον, τὰ ἡμιμάλινα καὶ τὴν μέταξαν. Βάπτει παρουσίᾳ ὀξικοῦ ὀξέος, τὸ δὲ λαμβανόμενον χρῶμα εἶναι ἀνθεκτικὸν εἰς τὸ φῶς καὶ τὴν ὕφανσιν. Σ. Γ.

Ἀλφανός. Ἀρχιεπίσκοπος Σαλέρνου ἐν Καμπανίᾳ. Γόνος ἐκλεκτῆς ἰταλικῆς οἰκογενείας, τυχὼν ἀρτίας μορφώσεως καὶ σπουδάσας τὴν ἰατρικήν, τῷ 1056 ἔγινε μοναχὸς ἐν Monte-Cassino καὶ τῷ 1058 ἀρχιεπίσκοπος Salerno. Ἀπέθανε τῷ 1085. Διεκρίθη ὡς συγγραφεὺς τόσον πεζῶν θεολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἔργων (de unione Verbi Dei et hominis; de unione animae et corporis; de quatuor humoribus κτλ.), ὅσον καὶ θρησκευτικῶν ποιημάτων, εἰς τιμὴν διαφόρων ἁγίων καὶ εἰς δόξαν τοῦ Monte - Cassino. Μετέφρασε λατινιστὶ τὸ σύγγραμμα τοῦ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος ἀκμάσαντος ἐπισκόπου Ἐμέσης *Νεμεσίου* «*Περὶ φύσεως ἀνθρώπου*». Ἡ ἀρίστη ἔκδοσις τῆς λατινικῆς ταύτης μεταφράσεως ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ***K. J. Burkhard*** (Λειψία 1917, Bibliotheca Teubneriana). Δ. Σ. Μ.

Ἀλφαντέρ. Εἷς τῶν σπουδαιοτέρων θεῶν τῆς σκανδιναυϊκῆς μυθολογίας, θεωρούμενος ὡς ὁ δημιουργὸς τοῦ Σύμπαντος καὶ κριτὴς τῶν ψυχῶν ἐν τῷ Ἅδῃ. Π. Γ.

Ἄλφαρ, **Ἄλφε**, **Ἀλφ**. Ἐν τῇ σκανδιναυϊκῇ μυθολογίᾳ πνεύματα συμβολίζοντα τὸν ἀέρα, τὸ πῦρ κτλ. Βλ. **Ἔλφαι**.

Ἀλφαράβης (Al-Fârâbi). Ἄραψ φιλόσοφος γεννηθεὶς περὶ τὸ τέλος τοῦ Θ' αἰῶνος. Ἀνήκων εἰς ἐπίσημον καὶ πλούσιον οἶκον ἐξεπαιδεύθη ἐν Βαγδάτῃ, ἔνθα καὶ παρῆλθεν εἰς τὸ μέσον ὡς διδάσκαλος. Μέγα κλέος ἀποκτήσας ἐκ τῆς διδασκαλίας, ἦλθεν ὕστερον εἰς Δαμασκὸν καὶ ἠκολούθησε μὲν τὴν μυστικὴν αἵρεσιν τῶν *σουφί*, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσε διδάσκων τὴν ἑαυτοῦ φιλοσοφίαν μέχρι τοῦ θανάτου του γενομένου περὶ τὸ 873. Συνέταξεν οὗτος μεταφράσεις καὶ ὑπομνήματα ἀριστοτελικῶν συγγραμμάτων. Ἐκ τῶν λογικῶν ἔργων του μνημονεύονται ἰδίᾳ τὰ ὑπομνήματα εἰς τὰ Ἀναλυτικὰ ὕστερα τοῦ Ἀριστοτέλους. Τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ ἀποδεικνύει στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὁ κόσμος κατ' αὐτὸν εἶναι σύνθετον ὂν καὶ διὰ τοῦτο ἡ ὕπαρξίς του εἶναι οὐχὶ *ἀναγκαία*, ἀλλ' ἁπλῶς *δυνατή*. Ἀλλὰ τὸ καθ' ἑαυτὸ δυνατὸν προϋποτίθησι τὸ ἀναγκαῖον, τοιοῦτο δὲ εἶναι ὁ Θεός. Προσέτι ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ κόσμου συνάγεται πρῶτον κινοῦν ἀκίνητον, ὅπερ εἶναι ὁ Θεός. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀναγκαῖον ὂν εἶναι ἡ πάντων τῶν ἄλλων αἰτία, ἔπεται ὅτι εἶναι τὸ πρῶτον. Καὶ ἐπειδὴ τὸ πρῶτον εἶναι ἀπηλλαγμένον παντὸς κακοῦ, ὑπάρχει τελειότατον καὶ ἐλεύθερον ἀπὸ παντὸς συμβεβηκότος. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἀπόλυτος ἁπλότης καὶ οὐδὲν κατηγόρημα δύναται νὰ ἀποδοθῇ αὐτῷ διάφορον τῆς ἐκείνου φύσεως. Οὔτε ἄρα ὁρισμόν, οὔτε ἀπόδειξιν ἐπιδέχεται· εἶναι ἀΐδιος, ἀπροσδεής, ἀναλλοίωτος, τὸ ἀπόλυτον ἀγαθόν, ἡ ἀπόλυτος νόησις, τὸ τε ἀπόλυτον νοητὸν καὶ τὸ ἀπόλυτον νοοῦν. Πάντες δὲ οὗτοι οἱ διορισμοὶ εἶναι ἐν τῷ Θεῷ ἕν. Εἶναι ὁ Θεὸς σοφία, ζωή, φρόνησις, δύναμις, βούλησις, κάλλος, ἀρετή. Ἀπολαύει ἐν ἑαυτῷ τῆς ἄκρας εὐδαιμονίας, εἶναι τὸ πρῶτον βουλητικὸν ὂν καὶ τὸ πρῶτον ὑποκείμενον τῆς βουλήσεως καὶ τοῦ πόθου. Ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἁπλοῦ καὶ ἀναλλοιώτου, παράγεται ὁ κόσμος κατὰ τὴν νεοπλατωνικὴν θεωρίαν τῆς *ἀπορροῆς*. Πρῶτον προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ ὁ πρῶτος νοῦς, ὅστις ὑπάρχει μὲν κατ' ἀριθμὸν εἷς, ἀλλ' ἅμα ἐνέχει ἐν ἑαυτῷ τὰ πολλά, ὡς μὴ ἀπηλλαγμένος συμβεβηκότων. Ἐκ τοῦ πρώτου νοῦ προέρχεται ὁ δεύτερος νοῦς, ἡ τοῦ κόσμου ψυχὴ καὶ ὁ ἀνώτατος τοῦ κόσμου κύκλος κινούμενος δι' ἐκείνης τῆς ψυχῆς. Ἐκ τοῦ δευτέρου νοῦ πάλιν προέρχεται ἕτερος νοῦς καὶ ἄλλος κύκλος τοῦ κόσμου μετὰ τῆς ἀντιστοίχου κινούσης ψυχῆς. Οὕτω δὲ προβαίνει ἐφεξῆς ἡ ἀπορροὴ μέχρι τοῦ ποιητικοῦ νοῦ, ὅστις ποιεῖ τὰ ἐπὶ γῆς στοιχεῖα καὶ τὰς μορφὰς τῶν φυσικῶν ὄντων. Ὅσῳ δὲ ἀπωτέρω ἵσταται ὁ νοῦς ἀπὸ τοῦ πρώτου ὄντος, τοσούτῳ ἀτελέστερον νοεῖ καὶ ἡ ἀτελὴς νόησις τοῦ κατωτάτου νοῦ παράγει τὰ σώματα.

Ἐκ τῶν ἐπὶ γῆς ὄντων ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ τελειότατον καὶ ἔχει λογικὴν ψυχήν, ἥτις εἶναι πρὸς τὸ σῶμα ὡς εἶδος πρὸς τὴν ὕλην. Τῆς ψυχῆς ἄλλαι μὲν δυνάμεις ἐνεργοῦσι μόνον μετὰ τῶν σωματικῶν ὀργάνων, ἄλλαι δὲ ἄνευ αὐτῶν. Καὶ εἰς ἐκείνας μὲν ἀνήκουσιν αἱ αἰσθητικαὶ καὶ κινητικαὶ δυνάμεις, εἰς ταύτας δὲ ὁ θεωρητικὸς καὶ ὁ πρακτικὸς νοῦς, δι' ὧν ἡ ψυχὴ εἶναι κατ' ἐξοχὴν λογικὴ οὐσία. Ὁ δὲ ποιητικὸς νοῦς εἶναι διάφορος τῆς κατὰ μέρος ψυχῆς καὶ χωριστὴ ἀρχή, οὐσία οὐρανία, ὑπ' οὐδενὸς μεριστοῦ περιεχομένη καὶ ἀπὸ τῆς ὕλης χωριστή· καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἁπλῆ οὐσία, ἐπιζῇ τῷ σώματι καὶ διαμένει ἀδιάφθορος. Ὁ τοιοῦτος νοῦς λαμβάνει τὰς μορφὰς τῶν ὄντων καὶ δύναται νὰ μάθῃ τὴν ἐνδότατην τῆς φύσεως οὐσίαν. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἠδύνατο νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Ἀλφαράβης ἠρνεῖτο τὴν ἀθασίαν τῆς ἰδίας ἑκάστου ψυχῆς. Καὶ ὅμως ἀποφαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετὰ θάνατον λαμβάνει τὴν προσήκουσαν εὐδαιμονίαν ἢ κακοδαιμονίαν, ἥτις ἀπόφανσις μαρτυρεῖ ὅτι ὁ φιλόσοφος παρεδέχετο τὴν προσωπικὴν τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν. Κ. Ι. Λ.

Ὁ Ἀλφαράβης ἐρρύθμισε καὶ ἐτακτοποίησε τὸ θεωρητικὸν σύστημα τῆς μουσικῆς τῶν Ἀράβων. Σώζεται ἐν λατινικῇ μεταφράσει ἔργον του «*Περὶ μουσικῆς*» (De musica). Δ. ΛΑΥΡ.

Ἀλφάρντ *[Ἀστρονομ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ *Ἐλ-φέρντ*, σημαίνοντος τὸν *μεμονωμένον*, ὁ ἀστὴρ α *Ὕδρας*. Ὁ ἀστὴρ οὗτος καλεῖται ἐπίσης *Λαιμὸς τοῦ Ὄφεως*, ὁ *μεμονωμένος τοῦ Ὄφεως*, ἡ *σπονδυλικὴ στήλη τοῦ Ὄφεως*, ὁ *μεμονωμένος Σούχελ*, ὁ *βόρειος Σούχελ* καὶ ἡ *Καρδία τῆς Ὕδρας*. Παρὰ τῷ Τιζινὶ ἀναφέρονται δύο ἀστέρες ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Λαιμὸς τοῦ Ὄφεως* καὶ *Μεμονωμένος Σούχελ*, ἀλλ' οὐδέτερος ἡ θέσις συμφωνεῖ πρὸς τὴν τοῦ Ἀλφάρντ, ἂν καὶ τόσον τὰ ὀνόματα ὅσον καὶ τὰ μεγέθη συμπίπτουσι. Ὁ Ἀλφάρντ εἶναι ἀστὴρ δευτέρου μεγέθους (2,16) καὶ φασματικῆς τάξεως K_2 (βλ. **Ὕδρα**). Σ. Π.

Ἀλφάρο (Alfaro). Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ Παλαιᾷ Καστίλῃ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀλχάμα, παραποτάμου τοῦ Ἔμπρε. Κάτοικοι 6.000. Ἀρχαιοτάτη πόλις μεγάλης στρατηγικῆς σημασίας κατὰ τὸν μεσαίωνα. Κατελήφθη ἀπὸ τῶν Μαυριτανῶν ὑπὸ τὸν Σὶντ τῷ 1072. Πληθυσμὸς τῆς περιφερείας 11.000. Ἔχει σταθμὸν σιδηροδρόμου καὶ ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν, ἰδίως σαπωνοποιιῶν καὶ βυρσοδεψιῶν.

Ἀλφάρο ὓ Γκομὲζ (Alfaro y Gomez), *δὸν* ***Ἰωάννης***. Ἱσπανὸς ζωγράφος (1610—1680) γεν-

Digitized by Google

νηθεὶς ἐν Κορδούῃ. Ἐμαθήτευσε κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ ντὲλ Καστίλλο καὶ ἀργότερον παρὰ τῷ Βελάσκουεθ. Διεκρίθη διὰ τὸ λαμπρόν του χρῶμα. Ἄριστον τῶν ἔργων του θεωρεῖται ἡ προσωπογραφία τοῦ *Καλντερόν*, ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ποιητοῦ, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Σὰν-Σαλβαντὸρ ἐν Μαδρίτῃ. Ὁ Ἀλφάρο ἠσχολήθη καὶ εἰς τὴν ποίησιν, συνθέσας πρὸς τιμὴν τοῦ Βελάσκουεθ μακρὸν ἐπιτάφιον εἰς τὴν λατινικήν, ἀποθνήσκων δὲ κατέλιπεν εἰς τὸν ποτὲ μαθητήν του Παλομίνο χειρογράφους βιογραφικὰς σημειώσεις περὶ διαφόρων ζωγράφων, ὡς ὁ Becerra, ὁ Cespedès, ὁ Βελάσκουεθ κ. ἄ.

Ἀλφασσῆ ***(Ἰσαὰκ μπὲν Ἰαακὼβ Ἀκωὲν)*** **καὶ** ***Ῥὰβ Ἀλφᾶς***. Διάσημος ταλμουδιστὴς καὶ νομοδιδάσκαλος (1013—1103) γεννηθεὶς εἴς τι χωρίον πλησίον τοῦ Φέζ. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ρ. Νισὴμ Μπὲν Ἰαακὼβ καὶ τῷ Ρ. Χαναnὲλ Μπὲν Χουσιέλ, τοὺς ὁποίους, μετὰ τὸν θάνατόν των, καὶ διεδέχθη ὁ Ἀλφασσῆ, καταλαβὼν τὴν ἀνωτάτην πνευματικὴν ἕδραν τοῦ ἑβραϊσμοῦ τῆς Ἀφρικῆς. Τῷ 1088 ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν γενέτειράν του, μετέβη δὲ εἰς Κορδούην τῆς Ἱσπανίας, ὅπου ἔτυχε μεγάλης ὑποδοχῆς καὶ πολλῶν τιμῶν, μεθ' ὃ κατηυθύνθη εἰς Γρενάδαν. Ὀλίγον ἀργότερον, ἐπισυμβάντος τοῦ θανάτου τοῦ Ρ. Ἰσαὰκ Ἀμπὲν Γκαγιὰτ μετέβη εἰς Λουκένα, ἔνθα τὸν διεδέχθη εἰς τὴν ἕδραν τοῦ ἀνωτάτου διδασκάλου. Ἐκεῖ ἵδρυσε μεγάλην ῥαββινικὴν σχολήν, ὅπου ἐμαθήτευσαν πλεῖστοι διαπρεπεῖς ἑβραιοδιδάσκαλοι, ἐν οἷς καὶ ὁ ποιητὴς Ἰεουδᾶ Ἀλεβῆ.

Ὁ Ἀλφασσῆ ἀπεδοκίμαζε τὴν ῥοπὴν τῶν συγχρόνων του πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, ἀφιέρωσε δὲ ὅλας τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ *Ταλμοὺδ* καὶ τῶν ἑρμηνειῶν τῶν *Γκεωνεὶμ*, προτιμῶν, διὰ κάθε ἀμφίβολον περίπτωσιν, νὰ καταφεύγῃ εἰς τὴν πρώτην πηγὴν καὶ οὐχὶ εἰς τὰ σχόλια τῶν *Ποσεκεὶμ*, ὡς ἐσυνηθίζετο. Συνέγραψε τὸ κλασσικὸν βιβλίον Ἀλαχὼτ ἢ Ἀλφᾶς, ἐν τῷ ὁποίῳ περισυνέλεξε τὰς διαφόρους ταλμουδικὰς Ἀλαχὼτ μὲ ἔκτακτον μεθοδικότητα καὶ ἐπιμέλειαν, διατηρήσας ἀκόμη καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀραμαΐζον ὕφος τοῦ Ταλμούδ. Ἀρκετοὶ μεταξὺ τῶν συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων του νομοδιδασκάλων ἠθέλησαν νὰ ἀμφισβητήσωσι τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας ταύτης. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως τὸ Ἀλφᾶς διεδόθη εὐρύτατα εἰς τοὺς διεθνεῖς ῥαββινικοὺς κύκλους ἀντικαταστῆσαν ἐπαρκῶς, εἰς πολλὰς περιστάσεις, αὐτὸ τοῦτο τὸ Ταλμούδ. Ἐκτὸς τούτων, ὁ Ραμπῆ Ἰσαὰκ ἀφῆκεν εἰς ἀραβικὴν γεγραμμένας πολλὰς πραγματείας ἐπὶ διαφόρων νομικοθρησκευτικῶν συζητήσεων αἵτινες μετεφράσθησαν, σὺν τῷ χρόνῳ, ἑβραϊστί. Τὸν θάνατον τοῦ Ρ. Ἰσαὰκ Ἀλφασσῆ ἐθρήνησεν εἰς ὡραίους στίχους ὁ ποιητὴς καὶ μαθητής του *Ἰούδα Ἀλεσῆ*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Cazès*, Notes bibliograhiques sur la Litterature juive Tunisienne, Paris 1893. Monatsschrift (Breslaü) XLIV, 144. — (ἑβρ.). *Βάϊς*, Ντὼρ-ντὼρ βεντωρεσὰβ Τ. 4. σ. 281 κ.ἄ. — *Φίν*, Κενέσετ Ἰσραὲλ 593. ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

Ἀλφάτερ (ἡ). Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῶν Σουδητίων ὀρέων (ὕψος 1487 μέτρ.). Ν. αὐτῆς ὁ *Μικρὸς Ἀλφάτερ* (ὕψος 1335 μ.). Κ. Μ. Κ.

«**Ἀλφέα**» (Alphea) *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Μυοπάρων πολεμικὸς ἀγγλικὸς 111 τόννων, τῶν ὀκτὼ «καρονάδων», τῶν 18 λιτρῶν καὶ 41 ἀνδρῶν, ὅστις, ὑπὸ κυβερνήτην Thomas W. Jones, συναντήσας τὴν 9ην Σεπτεμβρίου 1813 ἐν τῷ Βισκαϊκῷ κόλπῳ τὸ γαλλικὸν ἐξωπλισμένον ἐμπορικὸν «Renard» 200 τόννων καὶ 80 ἀνδρῶν, ὑπὸ κυβερνήτην τὸν de Roux, συνεπλάκη πρὸς αὐτό. Κατόπιν ναυμαχίας παραταθείσης ὑπὲρ τὰς δώδεκα ὥρας, δύο ἐμβολῶν, μάχης χειροβομβίδων καὶ σφοδροῦ κανονιοβολισμοῦ, ἡ «*Ἀλφέα*» ἀνετινάχθη, οὐδενὸς ἐκ τοῦ ἀνδρείου της πληρώματος διασωθέντος. (βλ. *Wm. James* The Naval History of Great Britain VI, 9). Σ. Ε. Λ.

Ἀλφειὸς (ἐκ τοῦ *ἀλφάνω=πλουτοδότης*, γονιμοποιός), κοιν. *Ροφιᾶς*. Ὁ μεγαλύτερος, πολυυδρότερος καὶ μακρότερος εἰς μῆκος ποταμὸς τῆς Πελοποννήσου, τοῦ ὁποίου ἡ ποταμία χώρα ἐκτείνεται ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἀρχαίαν Ἀρκαδίαν (πλὴν τῆς Κυναιθαίας καὶ Στυμφαλίας), εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς ἠλειακῆς Τριφυλίας καὶ ἀνὰ τὴν ἠλειακὴν Πισάτιδα. Πηγάζων κατὰ τοὺς Δ πρόποδας τοῦ Πάρνωνος παρὰ τὴν Φυλάκην ῥέει ἐν ἀρχῇ πρὸς Β μέχρι τῶν νοτίων τῆς Τεγεατικῆς, ἔπειτα δὲ τρέπεται πρὸς τὰ ΒΑ, ὅθεν καὶ *Σαρανταπόταμος* λέγεται, καὶ καταβυθίζεται εἰς καταβόθρας.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐκ Φυλάκης ἐτρέπετο πρὸς τὰ ΒΔ καὶ παρὰ τὸ Βόρειον ὄρος κατεβυθίζετο εἰς τὴν γῆν, ἀναδυόμενος δὲ πάλιν παρὰ τὴν Ἀσέαν καὶ παραλαμβάνων καὶ πάντα τὰ ὕδατα τοῦ κλειστοῦ λεκανοπεδίου τῆς Τριπόλεως, δηλ. τῆς ἀρχαίας Μαντινικῆς καὶ Τεγεατικῆς καὶ Παλλαντιακῆς χώρας, πάλιν ἐβυθίζετο εἰς καταβόθρας, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνεφαίνετο, ὡς καὶ σήμερον, κατὰ τὰς νῦν κυρίας καὶ φανερὰς αὐτοῦ πηγὰς κατὰ τὴν Ν. εἴσοδον τῆς πεδιάδος τῆς Μεγαλοπόλεως. Ἐκ τῶν πηγῶν, λοιπόν, τούτων ὁ Ἀλφειὸς ῥέων πρὸς τὰ ΒΔ.Δ. καὶ παρερχόμενος ἀπὸ Ν. τὴν Μεγαλόπολιν φθάνει παρὰ τὰ νῦν χωρία Μπέλεσι καὶ Ἄσπρα Σπίτια ἐν τοῖς ὁρίοις τῶν νῦν ἐπαρχιῶν Γόρτυνος, Ὀλυμπίας καὶ Ἠλείας, ἔνθα σχηματίζεται *Τριποταμία*, διότι ἐκεῖ ἑνοῦνται μὲ αὐτὸν καὶ οἱ μεγάλοι παραπόταμοι αὐτοῦ *Λάδων* καὶ *Εὐρύμανθος*, ἐνῷ κατὰ τὸν ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τοῦ Μπέλεσι ῥοῦν αὐτοῦ δέχεται ἀριστερόθεν μὲν καὶ κατὰ σειρὰν ἀπ' Α. πρὸς Δ. τὸν παραπόταμον ***Καρνίωνα*** καὶ τοὺς χειμάρρους ***Μυλάοντα, Νοῦν, Ἀχελῷον, Κέλαδον*** καὶ ***Νάλιφον*** καὶ ἄλλους, δεξιόθεν δὲ τοὺς μεγάλους παραποτάμους ***Ἐλισσόντα*** καὶ ***Λούσιον*** ἢ ***Γορτύνιον*** καὶ τοὺς χειμάρρους ***Βρενθεάτην, Βουφάγον*** καὶ ἄλλους.

Ἀπὸ τῆς παρὰ τὰ Ἄσπρα Σπίτια *Τριποταμίας* ταύτης, ὁ Ἀλφειός, ἡνωμένος πλέον καὶ τελείως ἀδιάβατος καὶ πολυυδρότατος, ῥέει μᾶλλον ἤρεμος πρὸς Δ. καὶ μεταξὺ τῶν ἠλειακῶν χωρῶν Πισάτιδος καὶ Τριφυλίας καὶ χύνεται εἰς τὸν Κυπαρισσήεντα κόλπον πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς Ἀγουλινίτσης, δεχόμενος δ' ἐπίσης κατὰ τὸν ῥοῦν τοῦτον δεξιόθεν μὲν καὶ κατὰ σειρὰν ἀπ' Α. πρὸς Δ. τοὺς παραποτάμους ***Λευκανίαν (Μουριάν), Παρθενίαν (Μπακιρέϊκον), Ἁρπινάτην (Βυλιζέϊκο), Κλάδεον*** (παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ὀλυμπίαν), ***Κυθήριον (Μπρουμέϊκο), Ἐνιπέα (Λεσιενίτσαν***, σχηματιζόμενον ἐκ τῶν βραχιόνων Ἄβουρας καὶ Ἀλησίου ἢ Καρατουλέϊκου) καὶ ἄλλους, ἀριστερόθεν δὲ τοὺς *Διάγοντα (Τσευπερούλλαν), Ἀχέροντα (Κόβισταν), Σελινοῦντα (Μακρυσέϊκον)* καὶ ἄλλους.

Ὁ Ἀλφειὸς παρ' ἀρχαίοις ἦτο πλωτὸς ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν μέχρις Ὀλυμπίας, ἀλλὰ νῦν διὰ τὸ ἀκανόνιστον τῆς κοίτης αὐτοῦ μόνον μὲ λέμβους καὶ *περαταριὰς* εἶναι διαβατὸς καὶ κυρίως παρὰ τὰς ἐκβολὰς καὶ τὴν Ἀγουλινίτσαν, παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ὀλυμπίαν καὶ παρὰ τὰ Ἄσπρα Σπίτια, ἔχει δὲ κατασκευασθῆ ἐπ' αὐτοῦ καὶ πολύτοξος ἐπιμήκης γέφυρα μεταξὺ τῶν χωρίων Μπαρμπασαίνης καὶ Βώλακος, δι' ἧς διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος Πύργου—Κυπαρισσίας· πεζῇ διαβατὸς γίνεται μόνον κατὰ τὸ θέρος κατὰ κατὰ τοὺς *πόρους* ἔνθα εὐρύνεται ἡ κοίτη αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν Πύργου—Κυπαρισσίας.

Πᾶσα ἡ ποταμία χώρα τοῦ Ἀλφειοῦ ἀπὸ πασῶν τῶν πηγῶν καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτὰς λιμνῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ παρέχει πρὸς ἁλιείαν εὐγευστοτάτους ἐγχέλεις, πέστροφας, γρήτσας (εἶδος μαρίδων) καὶ μουστάκια (**Περὶ τῆς ἐν τῷ Ἀλφειῷ ἁλιείας** βλ. **καὶ λ. ἁλιεία** Γ', 788, 789). Ἐνῷ παρ' ἀρχαίοις αἱ ἐκβολαὶ αὐτοῦ ἦσαν κατὰ τὴν νῦν ὁδὸν Πύργου—Ἀγουλινίτσης, ἔνθα λειτουργεῖ δημοσία περαταριά, σήμερον εἶναι πολὺ περαιτέρω πρὸς τὰ ΝΔ., διότι διὰ τῶν προσχώσεων καὶ τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐσχηματίσθη νέα ξηρά, ἥτις πρότερον ἦτο κολπίσκος.

—*[Μυθολ.]* Κατὰ τοὺς μύθους ὁ Ἀλφειὸς ἦτο υἱὸς τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, πατὴρ δὲ τοῦ Ὀρσιλόχου καὶ πάππος τοῦ ἐν Φαραῖς τῆς Μεσσηνίας βασιλέως Διοκλέους, ἐπίσης δὲ πατὴρ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ψωφῖδος Φηγέως. Κατ' ἄλλον μῦθον ἦτο ἀπόγονος τοῦ Ἡλίου καὶ φονεύσας τὸν ἀδελφὸν Κέρκαφον ἐν ἀγῶνι περὶ ἀνδρείας καὶ διωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἐρινύων ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀπ' αὐτοῦ κληθέντα ποταμὸν Ἀλφειόν, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο πρότερον *Νύκτιμος*. Ὁ Ἀλφειὸς ἐλατρεύετο ὡς πλουτοδότης θεὸς καὶ ἐθυσίαζον εἰς αὐτὸν ὡς τοιοῦτον ταύρους συνήθως, ἐν Ὀλυμπίᾳ δ' εἶχε καὶ βωμοὺς δύο, εἰς ἕνα τῶν ὁποίων, ὑπὸ Ἡρακλέους ἱδρυθέντα, ἐθυσίαζον εἰς αὐτὸν ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς ὁποίας ἠράσθη κάποτε ὁ Ἀλφειός, ἀλλ' ἀπέτυχεν εἰς τοὺς ἔρωτάς του, δι' ὃ καὶ ἡ Ἄρτεμις ἐν Ἠλείᾳ ἐκαλεῖτο ***Ἀλφειαία, Ἀλφειωνία, Ἀλφειοῦσα*** καὶ ***Ποταμία***. Ὁ Ἀλφειὸς ἐπίσης ἠράσθη τῆς Νύμφης Ἀρεθούσης, ἀκολούθου τῆς Ἀρτέμιδος, τὴν ὁποίαν ἰδὼν καθ' ὃν χρόνον ἐθήρευε κατεδίωξεν ἐμμανῶς, ἀλλ' ὅτε τὴν ἔφθασεν, ἐκείνη διὰ προσευχῆς πρὸς τὴν Ἄρτεμιν διελύθη εἰς ὕδωρ· ἀλλὰ τότε καὶ ὁ Ἀλφειὸς ἔλαβε τὴν ὑδατίνην αὐτοῦ μορφὴν καὶ ἑνώσας τὸ ὕδωρ αὐτοῦ μὲ τὸ τῆς Ἀρεθούσης μετήνεγκεν αὐτὸ διὰ τῶν ἐκβολῶν του καὶ ὑποθαλασσίως, χωρὶς ν' ἀναμιγνύηται μὲ τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου παρὰ τὰς Συρακούσας καὶ τὴν νησῖδα Ὀρτυγίαν ἐσχηματίσθη ἡ πηγὴ ***Ἀρέθουσα***. Ἐπίστευον δὲ οἱ ἀρχαῖοι ὅτι συχνάκις ἐπεσκέπτετο αὐτὴν ὑποθαλασσίως καὶ μὲ τὴν ὑδατικὴν αὐτοῦ μορφὴν ὁ Ἀλφειός, διότι, ἔλεγον, φιάλη ἐξ Ὀλυμπίας πεσοῦσα εἰς τὸν Ἀλφειὸν εὑρέθη παρὰ τὴν Ἀρέθουσαν ἐν Σικελίᾳ καὶ πολλάκις τὸ ὕδωρ τῆς Ἀρεθούσης ἐθολοῦτο ἐκ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ θολουμένου ἐκ τῶν θυσιῶν ὕδατος τοῦ Ἀλφειοῦ. Ὁ Ἀλφειὸς ἐν τῇ τέχνῃ παρίστατο ἀνθρωπόμορφος (ἂν καὶ ὁ Εὐριπίδης καλεῖ αὐτὸν *ταυρόπουν*), ὡς τοιοῦτος δὲ κατάκειται πρηνὴς κατὰ τὴν νοτίαν ἄκραν τοῦ Ἀνατολικοῦ ἀετώματος τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Ὀλυμπίας, προσβλέπων ἐρωτικῶς τὴν πρὸ αὐτοῦ καθημένην Ἀρέθουσαν. ΑΔ. ΑΔ.

— **Ἀλφειὸς** *[Ἀστρονομ.]* Διῶρυξ τοῦ Ἄρεως διατέμνουσα τὴν περιοχὴν τῆς *Ἑλλάδος*. Σ. Π.

— «**Ἀλφειὸς**» *[Ναυτ.]*. Ὁ κομψότερος καὶ καλύτερος εἰς ναυτικὰς ἀρετὰς τῶν τεσσάρων ἀτμομυοδρομόνων τοῦ φερωνύμου τύπου, ναυπηγηθεὶς εἰς Blackwall τῷ 1884, ἐκτοπίσματος 400 τόννων, μήκους 130 ποδῶν, μεγίστου πλάτους 25 ποδῶν, βυθίσματος 13, μηχανῆς διπλῆς ἐκτονώσεως 420 ἵππων, δύο λεβήτων ὑψηλῆς πιέσεως, χωρητικότητος γαιανθράκων 55 τόννων καὶ ταχύτητος $10^1/_2$ μιλλίων. Ἡ ἱστιοφορία του ἀπετελεῖτο: ἀπὸ ἀκάτιον καὶ μεγίστην μονόσειρα, δολώνιον καὶ δόλωνα δίσειρα, φωσώνιον καὶ φώσωνα ἄσειρα, ἀρτέμονα καὶ ἀρτεμονίδα, ἡμιόλιον πρωραῖον καὶ μέγα καὶ ἐπίδρομον μονόσειρα, καὶ λαῖφος. Οὔτε παρίστια *κουρτελάτσαις)* ὅμως εἶχεν, οὔτε προΐστια *(βελλαστράλια)*, πλὴν προτονίδος τοῦ ἐπιδρόμου. Ἀποζευγνυομένης δὲ τῆς ἕλικος, ὁ «Ἀλφειὸς» ἐχείριζεν ὡς ἱστιοφόρον, παρὰ τὸ ὅτι τὰ ἱστία του κυρίως εἰπεῖν ἦσαν βοηθητικά, διὸ καὶ κατὰ τὰς ἀναστροφάς, τὰς ὑπὸ λεπτὸν ἄνεμον ἀλλὰ καὶ ὑπὸ κυματισμόν, ἀνεκρούετο κατὰ τὸ ἀπὸ τῆς μεταβολῆς τοῦ πρυμναίου πετάσματος ἕως τῆς μεταβολῆς τοῦ πρωραίου τοιούτου διάστημα.

Ἡ ἱστορία τοῦ «*Ἀλφειοῦ*», ὡς ἐκπαιδευτικοῦ πλοίου, εἶναι ἡ τῶν τοῦ τύπου τεσσάρων ἀτμομυοδρομόνων, μεθ' ὧν ἀπετέλει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἴτε τὴν «Μοῖραν τῶν Γυμνασίων», εἴτε τὴν «Συμμορίαν τῶν Ἀτμομυοδρομόνων». Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, προσεκολλήθη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μοῖραν. Τῷ εἶχε δὲ ἀνατεθῆ ἡ πυρπόλη-

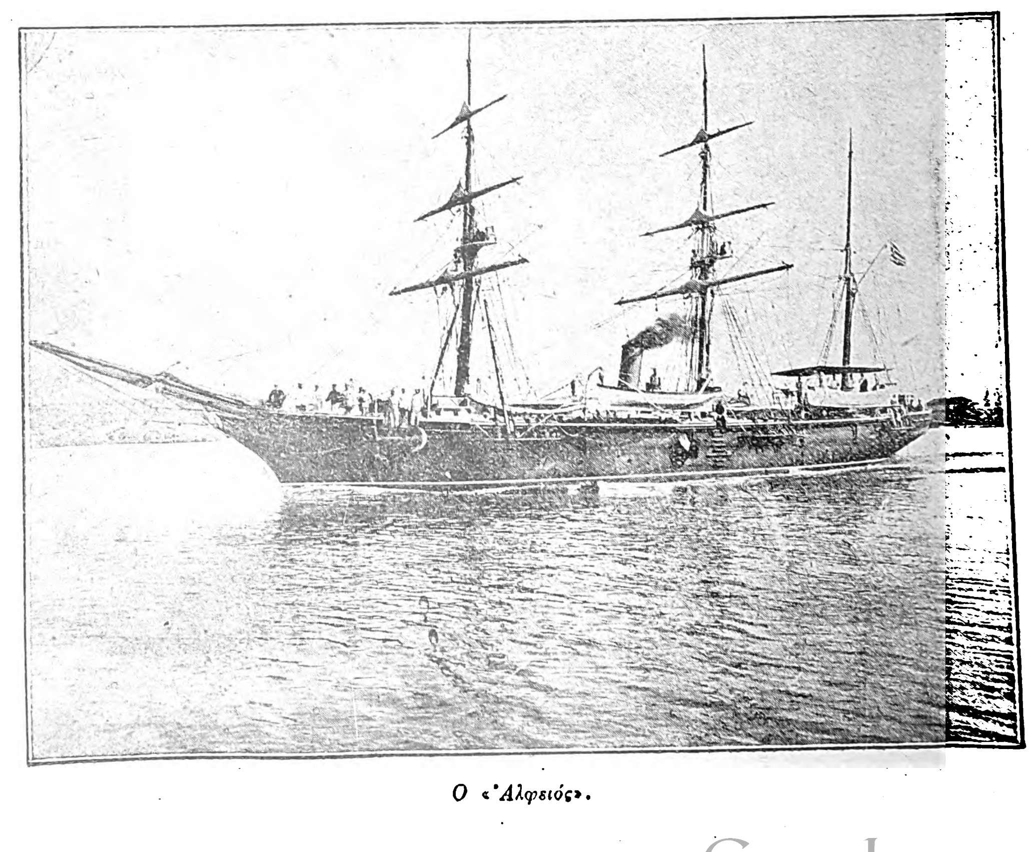

Ὁ «Ἀλφειός».

Digitized by Google

σις τῶν ἐφοδίων τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἅτινα ἦσαν συγκεντρωμένα ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς ἀκτῆς. Οὕτω, τὴν 10ην Ἀπριλίου, εἶχε προβῆ εἰς καταστροφὴν τῶν εἰς τὴν Σκάλαν τῆς Λεπτοκαρυᾶς συγκεντρωμένων σάκκων· τὴν ἑπομένην ὅμως, Μεγάλην Πέμπτην, παραπλέων τὴν ἀκτὴν μετὰ τῶν τορπιλλοβόλων «14» καὶ «16» καὶ ἀντιληφθεὶς ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν τροφίμων εἶχον διαφύγει τὴν πυρπόλησιν, ἀπέστειλεν ἄγημα, τὸ ὁποῖον ὀλίγον πρὸ τῆς ἀποβάσεώς του ἐπυροβολήθη ἀπὸ τουρκικοὺς λόχους ἐνεδρεύοντας ὄπισθεν τῶν σάκκων, φονευθέντων τοῦ ἀνθυποπλοιάρχου Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιάδου κυβερνήτου τοῦ «16», τοῦ ναύτου Ι. Γολέμη τοῦ «*Ἀλφειοῦ*» καὶ τοῦ ναύτου Ἀθαν. Κουστογιαννοπούλου τοῦ «16», οἵτινες ὑπῆρξαν καὶ τὰ μόνα θύματα τοῦ ναυτικοῦ, κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον (βλ. καὶ λ. Αἰγαῖον: Γ, σ. 9). Κατὰ τὸν αὐτὸν πόλεμον, συνέλαβε τὸ ἀτμόπλοιον «*Minerva*» τοῦ Lloyd Austro-ungarico, ἐν ᾧ ἦτο κεκρυμμένος λόχος στρατιωτῶν καὶ οἱ εἰς τὸν καταληφθέντα Βόλον ἀποστελλόμενοι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι.

Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ὁ «*Ἀλφειός*», ἐπισκευασθείς, προσεκολλήθη εἰς τὴν «Συμμορίαν τῶν Ἀτμομυοδρομώνων», φέρων τὸ σῆμα τοῦ «ἀρχικυβερνήτου». Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ δρᾶσις τῶν ὀργάνων τοῦ Βουλγαρικοῦ Κομιτάτου (Ὀκτώβριος 1902—Ἰούλιος 1903) εἶχεν ἐνταθῆ, πληροφορίαι δὲ τῆς Κυβερνήσεως ἔφερον ὡς ἐπικειμένην πειρατικὴν οἱονεὶ εἰσβολὴν Βουλγάρων εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Θετταλομαγνησίας. Ἀπεσπάσθη τότε ἐκ τῆς «Συμμορίας τῶν Ἀτμομυοδρομώνων» ὁ «Ἀλφειός» καὶ περιπολῶν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ἀπριλίου μέχρι τέλους Ἰουνίου 1903 ἀπὸ Κασσάνδρας εἰς Λιτόχωρον, Λεπτοκαρυάν, Πλαταμῶνα, Τσάγεζι ὅπερ ἐχρησιμοποιήθη ὡς ὁρμητήριον, Ἀγυιόκαμπον κ. λ. π., ἐπρόλαβε τὸ βουλγαρικὸν ἐγχείρημα.

Τῷ 1909 ἔπαυσεν ὂν ἱστιοφόρον, ἦτο δὲ τὸ τελευταῖον πλοῖον ἀφ' οὗ καθῃρέθησαν αἱ σταυρωταὶ κεραῖαι. Ἔκτοτε μᾶλλον κατὰ τύπους ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἐκπαιδευτικὸν πλοῖον, κατέληξε δὲ εἰς παροπλισμόν.

Ὁ πόλεμος ὅμως τοῦ 1912 ἀνέστησεν ἐκ τῆς νεκροφανείας καὶ τὸν «*Ἀλφειὸν*» καὶ τοὺς ἀδελφούς του ἀτμομυοδρόμονας, συγκροτηθέντας εἰς «ὁμάδα» ὑπαχθεῖσαν εἰς τὴν «*Μοῖραν τοῦ Ἰονίου*» καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ «*Ἀλφειός*» ἔφερε τὸ σῆμα τοῦ ἀρχικυβερνήτου. Παρὰ τὰς πολεμικάς του ἐργασίας, ὁ «*Ἀλφειός*» τότε ἀνεκάλυψε παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Χιμάρας ἄγνωστον ἀλλὰ καὶ κινδυνωδεστάτην ὕφαλον, ἣν ἔκτοτε σημειοῦσιν οἱ Χάρται καὶ αἱ Διεθνεῖς Ναυτιλιακαὶ ὁδηγίαι ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Georgantas Bank*, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ τότε κυβερνήτου του Γεωργαντᾶ. Λήξαντος τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου, ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς «*εὐκαιρία*». Μετὰ τὰς κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον περιπετείας του, ὁ «*Ἀλφειός*» παρεδόθη τῷ (1919) εἰς τὴν συστᾶσαν τότε «Διεύθυνσιν Ὑδρογραφικῆς Ὑπηρεσίας», ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς ὑδρογραφικὸν πλοῖον, εἰδικῶς προωρισμένον δι' ὑποτυπώσεις χαρτῶν καὶ λοιπὰς συναφεῖς ὑδρογραφικὰς ἐργασίας. Οὕτω διὰ τοῦ «*Ἀλφειοῦ*» ἐξετελέσθησαν αἱ ὑποτυπώσεις πάντων σχεδὸν τῶν ἑλληνικῆς ἐκδόσεως ὑδρογραφικῶν χαρτῶν.

Διαρκούσης τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς ἐν Μικρασίᾳ, ὁ «Ἀλφειός» ἐξετέλεσεν, ἐκτὸς τῆς ὑποτυπώσεως τοῦ χάρτου τῶν Κυδωνιῶν, καὶ βυθομετρήσεις εἰς τὸν κόλπον τῆς Σμύρνης. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Προποντίδα ἔπλευσε φθάσας μέχρι Κωνσταντινουπόλεως.

Μετονομασθεὶς βραδύτερον (1925) εἰς «*Ναυτίλον*» ὁ «*Ἀλφειός*», ἐγένετο ἅμα καὶ ὠκεανογραφικὸν πλοῖον, κατ' ἐπανάληψιν τεθὲν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς «Ἑλληνικῆς Θαλασσογραφικῆς Ἐπιτροπῆς» (βλ. καὶ λ. Αἰγαῖου *Ὠκεανογραφία*).

Σ. Ε. Λ.—Κ. Χ. Κ.

— **«Ἀλφειοῦ» *τύπος*** *[Ναυτ.]* βλ. Ἑλλάς: *Ἑλληνικὸν Ναυτικόν*.

Ἀλφειός. Μυτιληναῖος ἐπιγραμματοποιὸς τῆς λεγομενης *ἐπιδεικτικῆς* ποιήσεως. Ἔζησε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα περὶ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου· διότι οὗτος ἐλογίσθη μετὰ τῆς Ῥώμης κοσμοκράτωρ κατόπιν τῆς καταλήψεως τῆς Βρεττανίας· εἰς τὴν παντοκρατορίαν δὲ ταύτην ἀναφέρεται ἓν τῶν δέκα περισωθέντων ἐπιγραμμάτων τοῦ Ἀλφειοῦ (*Stadtmüller* τόμ. Γ' ἀριθ. 526). Οὗτος φαίνεται βέβαιον ὅτι ἔζησε καὶ ἐν Ῥώμῃ μετὰ τοῦ ὁμοτέχνου συμπολίτου του Κριναγόρου. Ἐκ τῶν ἄλλων ποιημάτων τοῦ Ἀλφειοῦ ἐν ἀναφέρεται εἰς ἀφιερώματα τριῶν ἀδελφῶν κυνηγῶν εἰς τὸν Πᾶνα, ἄλλο εἰς τὸν Θεμιστοκλέα, ὑπόπτου γνησιότητος, ἓν εἰς τὸν Ποσειδῶνα, ἓν εἰς φιλόστοργον ὄρνιθα, ἡ ὁποία, πιπτούσης χιόνος, προφυλάσσει τοὺς νεοσσούς ὑπὸ τὰς πτέρυγάς της, ἕως ὅτου ἐκ τοῦ ψύχους ἀπέθανεν, ἓν εἰς τὸν Ὅμηρον, ἄλλο εἰς τὴν Δῆλον, ἄλλο εἰς τὰς Μυκήνας, τὰς ὁποίας ἐγνώρισεν ἐξ αὐτοψίας ὡς ἔρημον τόπον, ὅπου μόνον αἶγες ἔβοσκον· ἄλλο εἰς τὸ Ἄργος ὁμοῦ καὶ τὰς Μυκήνας καὶ τελευταῖον πρὸς τινὰ Μακρῖνον. Α. Σ. Α.

— **Ἀλφειός.** Καλλιτέχνης, χαράκτης παραστάσεων ἐπὶ δακτυλιολίθων καὶ κοσμημάτων ψελλίων, περιδεραίων καὶ ὁμοίων μικρῶν ἀντικειμένων, τοῦ ὁποίου ἔργον εἶναι ἔκτυπος λίθος τῶν λεγομένων «*καμέων*» τοῦ μουσείου τῆς Πετρουπόλεως· παρίστανται δύο προσωπογραφίαι ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κατὰ τὰς κεφαλὰς μόνον, ὡς ἐπὶ νομισμάτων καὶ ὁμοίων λίθων· ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ «καμέου» καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἑλληνιστὶ φερομένης ἐπιγραφῆς **Ἀλφηὸς σὺν Ἀρέθωνι** προκύπτει ὅτι ἦσαν δύο συνεργάται (*Ἀλφειὸς-Ἀρέθων*) ἀκμάσαντες περὶ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους. Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐγγεγλυμμένοι τοιοῦτοι λίθοι ἀνὰ τὰ μουσεῖα τῆς Εὐρώπης, φέροντες τὴν ὑπογραφὴν μόνον τοῦ Ἀλφειοῦ, ἀλλ' ἐξετασθέντες ὑπὸ ἐμπείρων ἀρχαιολόγων ἐθεωρήθησαν ὕποπτου γνησιότητος. Α. Σ. Α.

— **Ἀλφειὸς** (ἢ καὶ ***Ἄλφειος***). Μάρτυς τῆς ἐκκλησίας, οὗτινος ἡ μνήμη ἐπιτελεῖται τὴν 10ην Μαΐου. Υἱὸς τοῦ ἄρχοντος τῆς πόλεως τῶν Πρεφακτῶν Βιταλίου, ἐμαρτύρησε μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Φιλαδέλφου καὶ Κυπρίνου ἐπὶ Λικινίου. Τὴν 28ην Σεπτεμβρίου ἑορτάζεται ἡ μνήμη ἑτέρου μάρτυρος *Ἀλφειοῦ*, νεαροῦ ποιμένος ἐξ Ἀντιοχείας τῆς Πισσιδίας, ὅστις ἐμαρτύρησε μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Ζωσίμου ἐπὶ Διοκλητιανοῦ.

— **Ἀλφειός.** Διάκονος τῆς Ἐκκλησίας Γαδάρων ἐν Παλαιστινῃ. Μετὰ τοῦ συνδιακόνου του Ζακχαίου, ὑποβληθείς, «πόθῳ Θεοῦ Λόγου», εἰς δεινὰ βασανιστήρια καὶ εἰς εἰκοσιτετράωρον στρέβλωσιν τῶν ποδῶν, ἀπεκεφαλίσθη ἐν Καισαρείᾳ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ «μόνον ἕνα Θεὸν καὶ Χριστὸν βασιλέα Ἰησοῦν» ὁμολογήσας, τῇ 17ῃ Νοεμβρίου 303. Δ. Σ. Μ.

Ἀλφέκκα (Alfecca) *[Ἀστρονομ.]*. Ἀραβικὴ ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ *Βορείου*, πιθανῶς δὲ καὶ τοῦ *Νοτίου Στεφάνου* (*Ἀλφέκκα μεριντιάνα*). Εἰς διάφορα παλαιὰ συγγράμματα ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Β. Στεφάνου φέρεται ὑπὸ ποικίλα ὀνόματα ἤτοι *Ἀλφέτα* ἢ *Ἀλφέλτα* καὶ *Φόκα*. Κατὰ τὸν Scaliger ἐν τούτοις προτιμοτέρα εἶναι ἡ γραφὴ *Alphecca* ἢ *El fekka* = *δίσκος ἐπαίτου*. Σ. Π.

Ἀλφεράτζ (Alpheratz) *[Ἀστρονομ.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀστέρος α *Ἀνδρομέδας*. Ὁ ἀστὴρ οὗτος εἶναι περίπου δευτέρου μεγέθους (2, 15), φασματοσκοπικῶς διπλοῦς μετὰ περιόδου 96,7 ἡμερῶν. Ὑπάγεται εἰς τὴν φασματικὴν τάξιν *Aop*. Σ. Π.

Ἀλφεργκανὶ (Alfergani). Διάσημος Ἄραψ ἀστρονόμος ἀκμάσας ἐπὶ Ἀλ-Μαμούν. Τὸ πραγματικὸν ὄνομα αὐτοῦ ἦτο *Μωχάμμετ-μπὲν-Κετύρ*, ἐπεκαλεῖτο δὲ ὑπὸ τῶν συγχρόνων του *Ἐλ-Χασίμπ*, ἤτοι λογιστής, διὰ τὴν δεινότητα αὐτοῦ περὶ τοὺς μαθηματικοὺς ὑπολογισμούς. Ἐγεννήθη ἐν Φεργανᾷ τῆς Σογδιανῆς καὶ ἀπέθανε τῷ 820 μ. Χ. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τῶν Πινάκων τοῦ Πτολεμαίου, γενομένην κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλ-Μαμούν. Κατέλιπε διάφορα συγγράμματα, ἐξ ὧν τὸ περὶ *Στοιχείων Ἀστρονομίας* ἢ *Βιβλίον περὶ οὐρανίων κινήσεων* μετεφράσθη εἰς τὴν λατινικήν. Τούτου διεσώθησαν τρεῖς λατινικαὶ μεταφράσεις, ὧν ἡ πρώτη ἐγένετο ὑπὸ τοῦ *Ἰωάννου τοῦ ἐκ Σεβίλλης* (Hispalensis) κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα καὶ ἐτυπώθη ἐν Φερράρᾳ τῷ 1493, βραδύτερον δὲ ἀνετυπώθη ἐν Νυρεμβέργῃ μετὰ προλόγου τοῦ *Μελάγχθωνος*· ἡ δευτέρα ἐγένετο ὑπὸ τοῦ *Jean Christmann* (Φραγκφούρτη 1540) καὶ ἡ τρίτη ἐδημοσιεύθη εἰς 4ον τῷ 1669 ὑπὸ τοῦ *Golius* μετὰ τοῦ ἀραβικοῦ κειμένου.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο περιέχει πραγματείας περὶ τῶν τροχιῶν καὶ τῶν ἀποστάσεων τῶν πλανητῶν, βασιζομένας ἐπὶ τῶν τότε ἐπικρατουσῶν ἐσφαλμένων δοξασιῶν. Οὕτω λ. χ. κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦ πᾶσαι αἱ τροχιαὶ αὗται ἐφάπτονται ἀλλήλων, ἡ δὲ τροχιὰ τοῦ Κρόνου ἐφάπτεται τῆς σφαίρας τῶν ἀπλανῶν.

Πλὴν τοῦ συγγράμματος τούτου σώζονται καὶ δύο πραγματεῖαι τοῦ Ἀλφεργκανὶ περὶ τῶν μᾶλλον ἐν χρήσει κατὰ τοὺς χρόνους του «Ἀστρονομικῶν Ὀργάνων». Ἐκ τούτων ἡ πρώτη πραγματεύεται περὶ τοῦ ἀστρολάβου καὶ ἡ δευτέρα περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ Kakhama (μαγμάρου), ἤτοι τοῦ ἐκ μαρμάρου ἡλιακοῦ ὡρολογίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. Duhem*. Le système du monde.—*F. Hoefer*: Histoire d'Astronomie. — *Baily*: History of Astronomy κ.τ.λ. Σ. Π.

ἀλφὲς (ὁ)· Ἰδιωματ. τὸ ἀλφίδιον (βλ. λ.).

Ἀλφεσίβοια. —1) Θυγάτηρ τοῦ Φηγέως, σύζυγος ἢ μνηστὴ τοῦ Ἀλκμαίωνος, ἄλλως ὑπὸ τινων ἀρχαίων καὶ *Ἀρσινόη* ὀνομαζομένη· ταύτην ἐγνώρισεν ὁ Ἀλκμαίων, ὅτε μετὰ τὸν φόνον τῆς μητρός του κατέφυγεν εἰς τὴν Ψωφῖδα τῆς Ἀρκαδίας, τῆς ὁποίας βασιλεὺς ἦτο ὁ πατήρ της Φηγεύς, ἐκ τοῦ ὁποίου ὠνομάζετο τότε *Φηγία*· ἐδώρησε δὲ εἰς αὐτὴν κατὰ τὴν συνήθειαν, τὴν διατηρουμένην μέχρι σήμερον, ποικίλα νυμφικὰ δῶρα, μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ περίφημος «*ὅρμος*», ἤτοι τὸ περιδέραιον τῆς *Ἐριφύλης*· ζητῶν ὅμως θεραπείαν ὁ Ἀλκμαίων ἐκ τῆς νόσου του, κατέφυγε, τῇ συμβουλῇ τοῦ μαντείου, εἰς τὸν Ἀχελῷον, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα Καλλιρρόην ἔλαβε σύζυγον, ἐγκαταλείψας τὴν Ἀλφεσίβοιαν· ἀλλ' ἡ Καλλιρρόη ἐζήτησεν ἐπιμόνως τὸν ὅρμον, ἠνάγκασε δὲ τὸν Ἀλκμαίωνα ἄκοντα νὰ μεταβῇ πάλιν εἰς Ψωφῖδα· ἐκεῖ ὅμως διὰ λόγους οἰκογενειακῆς τιμῆς οἱ ἀδελφοὶ τῆς Ἀλφεσιβοίας, Τήμενος καὶ Ἀξίων, ἐφόνευσαν αὐτόν, τὸν δὲ ὅρμον ἀφιέρωσαν εἰς Δελφούς. Ἡ Ἀλφεσιβοία ὅμως ἠγάπα τὸν Ἀλκμαίωνα καὶ ἐξεδικήθη τὸν φόνον του ἐναντίον τῶν ἰδίων ἀδελφῶν της. Τοῦτο παρεῖχεν ἐκμεταλλεύσιμον ὑλικὸν εἰς τὴν δραματικὴν ποίησιν· διὸ οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ *Ἀχαιὸς* καὶ *Χαιρήμων*, ἔτι δὲ ὁ Λατῖνος *Ἄκκιος*, ἐποίησαν τραγῳδίας ὑπὸ τὸ ὄνομα «**Ἀλφεσίβοια**», φαίνεται δὲ ὅτι ἡ γενναία αὕτη Ἀρκαδικὴ γυνὴ ἔθαψε τὸν σύζυγον, ἢ ἁπλῶς μνηστῆρά της, εἰς Ψωφῖδα καὶ ἐφύτευσε κυπαρίσσους εἰς τὸ μνῆμά του, αἱ ὁποῖαι ἔφθασαν εἰς ἐξαιρετικῶς τεράστιον ὕψος· διὰ τοῦτο τὰς ἐσέβοντο οἱ κάτοικοι μέχρι τοῦ 170 μ. Χ. ὡς ἱεράς, τὰς ὠνόμαζον δὲ «*παρθένους*» (Παυσ. Η' 24, 7 - 10). Ἡ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἑρμηνεία τῆς Ἀλφεσιβοίας καὶ τοῦ Ἀλκαίωνος ὡς χθονίων θεοτήτων δὲν φαίνεται ὀρθή· διότι πρόκειται περὶ πραγματικῶν ἱστορικῶν γεγονότων, συμβάντων ὀλίγον πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου (περὶ τὸ 1200 π. Χ.). — 2) Σύζυγος τοῦ Φοίνικος, μήτηρ τοῦ Ἀδώνιδος. — 3) Θυγάτηρ τοῦ Βίαντος καὶ τῆς Πηροῦς. — 4) Ἀσιατικὴ νύμφη, τῆς ὁποίας ἠράσθη ὁ Διόνυσος. — 5) Σύζυγος τοῦ Τελέστορος. Α. Σ. Α.

Ἀλφέτα (Alfeta) *[Ἄστρον.]*· βλ. **Ἀλφέκκα.**

Ἀλφηνὸς (Publius Varus Alfenus). Νομομαθὴς Ῥωμαῖος γεννηθεὶς ἐν Βερώνῃ περὶ τὸ 73 π. Χ. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ὑποδηματοποιὸς ὡς ἀναφέρει ὁ Ὁράτιος (Σάτιραι 1, 3), ἔπειτα, δὲ ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Σερβίῳ Σουλπικίῳ. Οὗτος πρῶτος συνέλεξεν εἰς Πανδέκτην ἐκ 40 βιβλίων τοὺς περὶ ἀστικοῦ δικαίου νόμους.

Ἀλφιέρι *ντὶ Σοστένιο* (Alfieri di Sostegno), ***Βικέντιος***. Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων γεννηθεὶς ἐν Ῥώμῃ τῷ 1700 καὶ ἀποθανὼν ἐν Τουρίνῳ τῷ 1767. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς πόλεως ταύτης, ἀνεδείχθη δὲ ἀμέσως ὡς ἀπεφοίτησεν, ἀναλαβὼν τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ εἰς τὴν πόλιν Ἄστυ παλατίου Ἀλφιέρι, τὴν κοιτίδα ταύτην τῆς διασήμου οἰκογενείας, τὴν ὁποίαν κατέστησεν ἔνδοξον ὁ μέγας δραματικὸς ποιητής. Εἶτα ἐσχεδίασε καὶ ἐξετέλεσε τὴν πρόσοψιν τοῦ παλατίου τῆς ἰταλικῆς πόλεως Ἀλεσσάντρια.

Τὰ δύο ταῦτα ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα τὰ πλήρη καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος ἐδημιούργησαν τὴν φήμην τοῦ Ἀλφιέρι καὶ ἐπέσυραν τὴν ἐπ' αὐτοῦ προσοχὴν τοῦ βασιλέως τοῦ Πεδεμοντίου Καρόλου Ἐμμανουὴλ Γ', ὅστις ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἵδρυσιν τοῦ βασιλικοῦ θεάτρου τοῦ Τουρίνου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεβιβάσθησαν κατὰ πρῶτον· αἱ τραγῳδίαι τοῦ ἀνεψιοῦ του Βίκτωρος Ἀλφιέρι. Ὁ ποιητὴς εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα του σημειοῖ τὸ γεγονὸς καὶ ἐκφράζεται μετὰ θαυμασμοῦ περὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ θεάτρου τούτου, τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις δὲν διακρίνεται δι' ἐξαιρετικὸν καλλιτεχνικὸν σχέδιον, οὐδ' ἐξυπηρετεῖ τὰς σκηνικὰς ἀνάγκας τῶν νεωτέρων θεάτρων. Καλύτερον πολὺ τούτου, κατά τε τὴν ἐσωτερικὴν διαίρεσιν καὶ διακόσμησιν, ὑπῆρξεν ἕτερον ἔργον αὐτοῦ, τὸ θέατρον «Καριντάν», ἀποτεφρωθὲν ὅμως κατὰ τὸ 1787. Ἐξεῖνα ἐκ τῶν ἔργων του ἅτινα θαυμάζονται μέχρι σήμερον εἶναι τὰ παλάτια Μπαρόλο καὶ Μαρότσο, τῶν ὁποίων τὸ εὔτεχρον καὶ κομψὸν τοῦ σχεδίου περιποιεῖ ἀληθῶς τιμὴν εἰς τὸν καλλιτέχνην. Σῴζονται ἐπίσης πλεῖστα ἄλλα οἰκοδομήματα, ἔργα τοῦ Ἀλφιέρι, θεωρούμενα ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς Ἰταλίας, ὅπως ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐν Γενούῃ, καὶ τὸ ἄριστον πάντων τὸ ἐν Νοβάρᾳ κωδωνοστάσιον τῆς μητροπόλεως, ὅπερ οἱ Πεδεμόντιοι θεωροῦν ὡς τὸ ὡραιότερον τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος εἶναι ἐνενήκοντα μέτρων. Ἡ οἰκοδόμησις τοῦ κωδωνοστασίου τούτου διήρκησεν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη, παρ' ὅλας δὲ τὰς ἐπιφυλάξεις τῶν τεχνοκριτῶν εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἰταλικῶν μνημείων τοῦ ΙΗ αἰῶνος. Θ. Β.

— **Ἀλφιέρι *ντὶ Σοστένιο*** (Alfieri di Sostegno), ***Βίκτωρ***. Ἰταλὸς τραγικὸς ποιητής. Ἐγεννήθη εἰς Ἄστυ τοῦ Πεδεμοντίου τῷ 1749 ἐκ πλουσίας οἰκογενείας καὶ ἀπέθανεν εἰς Φλωρεντίαν τῷ 1803. Ἡ σχολικὴ αὐτοῦ μόρφωσις ὑπῆρξεν ἐλαττωματική, ὅπως ἐκθέτει ὁ ἴδιος εἰς τὴν «Βιογραφίαν» του. Διδαχθεὶς τὰ πρῶτα γράμματα ἀπὸ ἕνα σχεδὸν ἀμαθῆ ἱερέα, εἰσῆλθεν εἰς ἡλικίαν 9 ἐτῶν εἴς τινα σχολὴν εὐγενῶν ἐν Τουρίνῳ, τὴν «Ἀκαδημίαν», ὅπου ἔμαθε περισσότερα γαλλικὰ παρὰ ἰταλικά. Δεκατριῶν ἐτῶν ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ ἐν Τουρίνῳ πανεπιστημίου, ὅπου ὅλοι «ἀπὸ τοῦ καθηγητοῦ μέχρι τῶν φοιτητῶν ἐκοιμῶντο κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας». Διὰ λόγους ὑγείας διέκοψε τὰς σπουδάς του, χωρὶς ὅμως νὰ διακόψῃ καὶ τὸν πρὸς τοὺς ἵππους καὶ τὴν ἱππασίαν ζῆλόν του, ζῆλον ὅστις

Digitized by Google

συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κλονισθείσης ὑγείας του. Εἰς τὴν ἀγάπην του πρὸς τοὺς ἵππους προσετέθη μετ' οὐ πολὺ ὁ πόθος τῶν ταξιδίων καὶ περιηγήσεων, καί, διαρκῶς ἀνήσυχος, εὐερέθιστος, ἀνικανοποίητος ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του καὶ τοὺς ἄλλους, δεκαεπταετής, ἤρχισε νὰ διατρέχῃ τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Ὁλλανδίαν, τὴν Αὐστρίαν. Ἐν Βιέννῃ ἐξηγριώθη ἐναντίον τοῦ Μεταστασίου, ὅτε τὸν εἶδε νὰ ὑποκλίνεται πρὸ τῆς Μαρίας Τερέζας, ἀποκαλύπτων οὕτω τὸν μέλλοντα ἐχθρὸν τῶν τυράννων. Κατόπιν ἐπεσκέφθη τὸ Βερολῖνον, τὴν Δανίαν, τὴν Βοσνίαν καὶ τῷ 1771 ἐκ δευτέρου τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου περιεπλάκη εἰς ἐρωτικὰς σχέσεις μεθ' ὑπάνδρου τινὸς γυναικός. Κατόπιν ἐταξίδευσεν εἰς Ἰσπανίαν καὶ Πορτογαλίαν καὶ τῷ 1775 ἐπέστρεψεν εἰς Τουρῖνον, ὅπου, ἔπειτα ἀπὸ ἕνα δεύτερον ἔρωτα καὶ μίαν σοβαρὰν ἀσθένειαν, ἔγραψε τὴν πρώτην αὐτοῦ τραγῳδίαν, τὴν «Κλεοπάτραν», ἥτις παρεστάθη μετ' ἀρκετῆς ἐπιτυχίας. Ἤρχιζεν οὕτω τὸ λογοτεχνικὸν αὐτοῦ στάδιον πλήρης βλέψεων πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων. Ἡ ταπεινότης καὶ ἡ δουλοφροσύνη ἣν συνήντησεν εἰς τὰ διάφορα ταξίδια αὐτοῦ, ὁ χωρισμὸς τῆς πατρίδος του καὶ ἡ ὑποδούλωσίς της εἰς διαφόρους μικροτυραννίσκους, ἡ μελέτη τῶν ἔργων τοῦ Ρουσσῶ, τοῦ Μοντεσκιὲ καὶ κυρίως τοῦ Πλουτάρχου, ὃν ἀνεγίνωσκε κλαίων, εἶχον πλημμυρίσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εὐγενοῦς ἀγανακτήσεως. Μετὰ τὴν πρώτην τραγῳδίαν, συνέθεσεν, εἰς γαλλικὸν πεζὸν λόγον δύο ἄλλας τραγῳδίας: τὸν «Φίλιππον» καὶ τὸν «Πολυνίκην», ἃς ἐστιχούργησεν ἔπειτα ἰταλιστί. Ἀλλὰ δὲν ἔμεινεν εὐχαριστημένος ἐκ τοῦ ἔργου του καὶ ἐπεδόθη μετὰ μανίας εἰς τὴν μελέτην, ἐπιθυμῶν νὰ γίνῃ ἄξιος τοῦ ὑψηλοῦ ποιητικοῦ εἴδους τῆς τραγῳδίας. Ἐγκαταλείψας τὴν ἀνάγνωσιν γαλλικῶν ἔργων, ἐμελέτησεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Τζεζαρότη γενομένην μετάφρασιν τοῦ Ὀσιαν τὸν ἀναμοιοκατάληκτον ἑνδεκασύλλαβον καὶ ἵνα γίνῃ ἐγκρατέστερος τῆς ἰταλικῆς μετέβη εἰς Τοσκάνην, πρῶτον εἰς Σιέναν καὶ ἔπειτα εἰς Φλωρεντίαν. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μετὰ τῆς κομήσσης ντ' Ἀλμπάνι, συζύγου τοῦ Καρόλου Ἐδουάρδου Στούαρτ, ἥτις ἔγινεν ἡ ἐμπνεύστρια καὶ σύντροφος αὐτοῦ, κατόπιν δὲ καὶ σύζυγος. Τῷ 1782 εἶχεν ἤδη συνθέσει δεκατέσσαρας τραγῳδίας, ἐξ ὧν ἀνεβίβασεν εἰς τὸ θέατρον τῆς Ρώμης τὴν «Ἀντιγόνην», ταύτην δὲ μετὰ τριῶν ἄλλων, τοῦ «Φιλίππου», τοῦ «Πολυνίκους» καὶ τῆς «Βιργινίας», ἐδημοσίευσε κατόπιν. Ὅταν τῷ 1785 ἡ Ἀλμπάνι μετέβη εἰς Παρισίους, ὁ Ἀλφιέρι τὴν ἠκολούθησε, καὶ ἀπὸ τοῦ 1787 μέχρι τοῦ 1789 ἐδημοσίευσεν εἰς Παρισίους δέκα καὶ ἐννέα τραγῳδίας, γνωστὰς καὶ ἀγνώστους.

Ὁ Ἀλφιέρι ἐχαιρέτισε μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐπανηγύρισε τὸν θρίαμβον τῆς ἐλευθερίας διὰ μιᾶς ᾠδῆς του ἐπὶ τῇ ἁλώσει τῆς Βαστίλλης, φερούσης τὸν τίτλον «Parigi Sbastigliato». Ἀλλ' ἡ γενναία ψυχή του ἐξανέστη κατὰ τῶν ὑπερβολῶν, αἵτινες ἐμόλυναν τὴν λαϊκὴν ὑπόθεσιν. Ἐγκατέλιπε τότε τὴν Γαλλίαν καὶ μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, ἀλλ' ἡ ἔκπτωσις ἣν ὑπέστησαν τὰ ἐκδοθέντα ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως χαρτονομίσματα ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Παρισίους περὶ τὰ τέλη τοῦ 1793. Κατώρθωσε νὰ διασωθῇ κατὰ τὰς σεπτεμβριανὰς σφαγάς, δραπετεύσας καὶ ἀπολέσας τὰ βιβλία του μὲ τὰς πλείστας τῶν τραγῳδιῶν του, τῶν ὁποίων τὴν ἔκδοσιν εἶχεν ἀναλάβει ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Didot. Ἔκτοτε χρονολογεῖται ἡ μεταστροφὴ τῶν ἰδεῶν του καὶ τὸ ἄσπονδον μῖσος κατὰ τῆς Γαλλίας, ὅπερ διετηρήθη καθ' ὅλην του τὴν ζωήν.

Φεύγων τὴν δίωξιν τῶν ἐπαναστατῶν κατώρθωσε, μετὰ κινδυνώδη περιπέτειαν, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐκεῖθεν εἰς τὸ Βέλγιον καὶ ἀπὸ Βελγίου εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου ἔμεινε πλέον ὁριστικῶς. Ἐκεῖ ἔγραψε τὸν «Μισογάλλον», σύγγραμμα ἀνάμικτον ἐξ ἐπιστολῶν, σονέττων καὶ σατιρικῶν ἐπιγραμμάτων, ὅπου καυτηριάζει τὰς βιαιότητας τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Καὶ στρέφων τὸ πνεῦμά του πρὸς τοὺς Ἄγγλους, τοὺς ὁποίους ἀνέκαθεν ἐξετίμα, καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἐφρόνει ὅτι μόνοι ἀπελάμβανον πραγματικῆς ἐλευθερίας, ἔγραψε τὴν σατιρικὴν τετραλογίαν: «Ὁ εἷς», «Οἱ ὀλίγοι», «Οἱ πολλοὶ» καὶ «Τὸ ἀντίδοτον», ὅπου ἔδειξε τὰ συνταγματικά του φρονήματα, ἀντιτάσσων τὸ «ἀντίδοτον», δηλαδὴ τὸ Σύνταγμα, εἰς τὰ τρία «δηλητήρια», δηλαδὴ τὴν Μοναρχίαν, τὴν Ὀλιγαρχίαν καὶ τὴν Δημοκρατίαν. Αἱ σάτιραι

Βίκτωρ Ἀλφιέρι.

[Προσωπογραφία Φ. Ξ. Φάμπρ, ἀποκειμένη εἰς τὴν Πινακοθήκην τῶν Uffizzi ἐν Φλωρεντίᾳ.]

αὐταί, καθὼς καὶ δύο ἄλλαι κοινωνικοῦ καὶ ἠθικοῦ περιεχομένου, ἔμειναν ἀνεπεξέργαστοι.

Εἰς ἡλικίαν 46 ἐτῶν ἤρχισε τὴν σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἣν καὶ ἐξέμαθεν ἐντὸς δύο ἐτῶν. Κατελήφθη δὲ ὑπὸ τοιούτου θαυμασμοῦ πρὸς τὸν Ὅμηρον, ὥστε ἠθέλησε νὰ συστήσῃ παράσημον ἱπποτικοῦ τάγματος πρὸς τιμήν του, ἀπετέλει δὲ τοῦτο περιδέραιον ἐκ κυανῶν λίθων, ἐφ' ὧν ἦσαν χαραγμένα τὰ ὀνόματα τριάκοντα τριῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων ποιητῶν, καὶ ἐκρέματο ἀπὸ τῶν ἄκρων αὐτοῦ ἀναγλυφόλιθος μετὰ τῆς μορφῆς τοῦ Ὁμήρου.

Τῷ 1799, ὅταν τὰ γαλλικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ὅπου παρέμειναν ὀλίγους μῆνας, ὁ Ἀλφιέρι μετέβη εἰς ἐξοχήν τινα διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν θέαν τῶν στρατιωτικῶν ἐκβιασμῶν. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του τὰ διῆλθεν εἰς εἶδός τι ἀπομονώσεως, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ βλέπῃ ἄλλους πλὴν τῆς ἀγαπητῆς του Ἀλμπάνι. Ἐτάφη εἰς Σάντα Κρότσε, τὸ Πάνθεον τῆς Φλωρεντίας, μεταξὺ τῶν τάφων τοῦ Μακιαβέλη καὶ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, ὅπου προηγουμένως τὸ μνημεῖον τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου τοῦ εἶχεν ἐμπνεύσει τὸν πόθον ν' ἀποκτήσῃ φήμην εἰς τὰ γράμματα. Ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐστήθη μνημεῖον, ἔργον τοῦ Κανόβα, τῇ φροντίδι τῆς Ἄλμπανι.

Τὸ δραματικὸν ἔργον τοῦ Ἀλφιέρι διαιρεῖται εἰς τρία διακεκριμένα εἴδη. Ἔγραψεν ἐν ὅλῳ εἴκοσι καὶ μίαν τραγῳδίας, ἓξ κωμῳδίας καὶ ἓν ἔργον, ὅπερ ἀπεκάλεσεν ὁ ἴδιος «Tramelogedia», καὶ τὸ ὁποῖον, φέρον τὸν τίτλον «Ἀμπέλ», εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων του. Τὸ νόθον τοῦτο σκηνικὸν ἔργον, εὑρισκόμενον μεταξὺ τραγῳδίας καὶ μελοδράματος, εἶναι καθαρὰ ἐπινόησις αὐτοῦ, παρεσκεύαζε δὲ ἓξ τοιαῦτα. Ὁ Γκαῖτε ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἀλφιέρι, ὅστις, θέλων νὰ ἀφυπνίσῃ τὸ αἴσθημα τῆς ἐλευθερίας εἰς ναρκωμένας καρδίας, μετέτρεψε τὸ θέατρον εἰς σχολεῖον, ὅπου ὁ λαὸς ὀφείλει νὰ μεταβαίνῃ ὅπως διδαχθῇ νὰ εἶναι «ἐλεύθερος, ἰσχυρὸς καὶ εὐγενής», λέγει: «Τὰ δράματα τοῦ Ἀλφιέρι ἐξηγοῦνται ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς. Καταπονεῖ τοὺς ἀναγνώστας καὶ τοὺς ἀκροατάς του, τυραννούμενος καὶ ὁ ἴδιος. Φύσις κατ' ἐξοχὴν ἀριστοκρατικὴ δὲν ἐμίσησεν ἐπαρκῶς τοὺς τυράννους, καθ' ὅσον ᾐσθάνετο εἰς ἑαυτὸν τὴν διάθεσιν τοῦ τυράννου. Ἡ ἀριστοκρατικὴ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπου αὐλικοῦ ἐπροδόθη κατὰ τρόπον λίαν κωμικὸν περὶ τὸ τέρμα τῆς ζωῆς του, ὅτε δὲν ἐφαντάσθη ἄλλο μέσον πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἀτομικῆς του ἀξίας, εἰμὴ τὸ νὰ συστήσῃ ἱπποτικὸν παράσημον εἰδικῶς πρὸς ἰδίαν του χρῆσιν».

Παρὰ τὰς αὐστηρὰς ταύτας κρίσεις τοῦ Γκαῖτε, αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Ἀλφιέρι πρὸς τὴν ἰταλικὴν τραγῳδίαν δὲν εἶναι ὀλιγώτερον μεγάλαι, τῶν ὅσων ἀπέδωκαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἰταλοὶ κριτικοὶ καὶ κατὰ τὴν περίοδον ἀκόμη τῶν ὑπερβολικῶν των ἐγκωμίων πρὸς αὐτόν. Ἡ κυριωτέρα ἀξία τοῦ ποιητοῦ ἔγκειται κυρίως εἰς τὴν προσπάθειάν του ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ, ἥτις εἶχεν ἐκθηλυνθῆ, ὅτε ἐδημοσιεύοντο τὰ πρῶτα ἔργα αὐτοῦ.

Τύπος τῆς ἀλφιεριανῆς τραγῳδίας εἶναι ὁ *«νεοκλασσικὸς»* τὸν ὁποῖον ἀνύψωσαν εἰς τελειότητα οἱ Γάλλοι δραματουργοὶ τοῦ Χρυσοῦ αἰῶνος: ὀλίγα πρόσωπα γενικῶς διατηρημένοι οἱ κανόνες τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἡ μὴ ἀνάμιξις στοιχείου ξένου πρὸς τὴν αὐστηρὰν μεγαλοπρέπειαν τοῦ τραγικοῦ ὕφους. Ὅμως ὁ Ἀλφιέρι εἶναι ὑψηλὰ πρωτότυπος καὶ διὰ τὴν πατριωτικὴν καὶ ἀστικὴν αὐτοῦ τάσιν, καὶ διὰ τὴν ἀτομικότητα τῆς τέχνης του, καὶ διὰ τὸ ὕφος αὐτοῦ τὸ μεγαλοπρεπῶς ἀφρόντιστον, καὶ διὰ τὴν ρωμαλεότητα τοῦ στίχου του. Ὅπως εἰς τοὺς Ἕλληνας τραγικοὺς τὰ πρόσωπα παλαίουν ἐναντίον τῆς Μοίρας, ὁμοίως καὶ τὰ πρόσωπα τοῦ Ἀλφιέρι ἀγωνίζονται θαρραλέα ἐναντίον τῆς ἰδιοτροπίας τῶν τυράννων. Ὡς θέματα τῶν τραγῳδιῶν του προυτίμησε τὰ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἱστορίας. Μόνον δύο ἤντλησεν ἐκ τῆς φλωρεντινῆς, καὶ τοῦτο, διότι τῷ προσέφερον ἀξιομνημόνευτα παραδείγματα ἡρωϊκῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Τραγῳδοποιήσιμα εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἐθεώρει τὰ θέματα τὰ ὁποῖα ἓν ἰσχυρὸν πάθος, εἴτε καλὸν εἴτε κακόν, κατέπνιγε πᾶν ἄλλο καὶ ὑπερεπήδα πᾶν ἐμπόδιον. Ἐκ τούτου καὶ ἡ ἰδιαιτέρα ἐκείνη δύναμις χαρακτῆρος τῶν προσώπων, ἥτις κάποτε ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην καὶ ἥτις, ἐνῷ ταῦτα ὁμιλοῦσι καὶ δρῶσι, μᾶς φέρει πάντοτε εἰς τὸν νοῦν αὐτὸν τοῦτον τὸν ποιητὴν μὲ τοὺς μεγαλοψύχους θυμούς του καὶ τοὺς αἰφνιδίους καὶ ὁρμητικοὺς ἔρωτάς του. Ἐξ αὐτοῦ ἐπίσης πηγάζει ἡ γοργὴ ἐκτύλιξις τῆς δράσεως, ἡ περιεκτικὴ συντομία τοῦ διαλόγου, ἡ παραστατικὴ ἔκφρασις, τὸ ἀνεπιτήδευτον τῆς στιχουργίας. Δὲν δύναται ὅμως νὰ εἴπῃ τις ὅτι τὰ πρόσωπα τῶν ἀλφιεριανῶν τραγῳδιῶν εἶναι ἀπηλλαγμένα τελείως ποιᾶς τινος μονοτονίας, καί, κατὰ βάθος, ποιᾶς τινος συμβατικότητος. Καὶ τὸ ὕφος, ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς σπουδῆς πρὸς συντομίαν, εἶναι πτωχὸν εἰς χρωματισμοὺς καὶ εἰκόνας· ἡ σκηνικὴ ὅμως οἰκονομία εἶναι ἐπιτυχὴς καὶ ἡ ψυχολογία τῶν προσώπων ἀκριβής.

Ὁ «Σαοὺλ» εἶναι τὸ ἀριστούργημά του. Ὁ συγγραφεὺς ἔδωσεν εἰς τὸ λεκτικὸν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ὑπόστασιν τῶν προσώπων κἄτι τὸ ἀνατολικὸν

Ὁ Ἀλφιέρι καὶ ἡ κόμησσα ντ' Ἀλμπάνι.

[Ἔργον τοῦ Φ. Ξ. Φάμπρ. Εὕρηται ἐν τῇ ἐπαύλει τῆς Ἀδελαΐδος Ἀλφιέρι ντὶ Σοστένιο ἐν Φλωρεντίᾳ.]

Digitized by Google

καὶ βιβλικόν, ὅπερ ἑνούμενον πρὸς τὰ ὡραῖα λυρικὰ τὰ ψαλλόμενα ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ προσδίδει ἰδιάζουσαν καὶ ἐπικὴν μορφὴν εἰς τὴν τραγῳδίαν. Ἐκτὸς τῶν τραγῳδιῶν, ὁ Ἀλφιέρι ἔγραψε καὶ πολλὰ λυρικὰ ποιήματα, ἅτινα ὅμως δὲν φθάνουσι τὸ ὕψος τοῦ τραγικοῦ, καὶ τὴν «Αὐτοβιογραφίαν» του, εἰς τὴν ὁποίαν φαίνεται ὁλόκληρος ὁ ἄνθρωπος μὲ ὅλα τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ προτερήματά του.

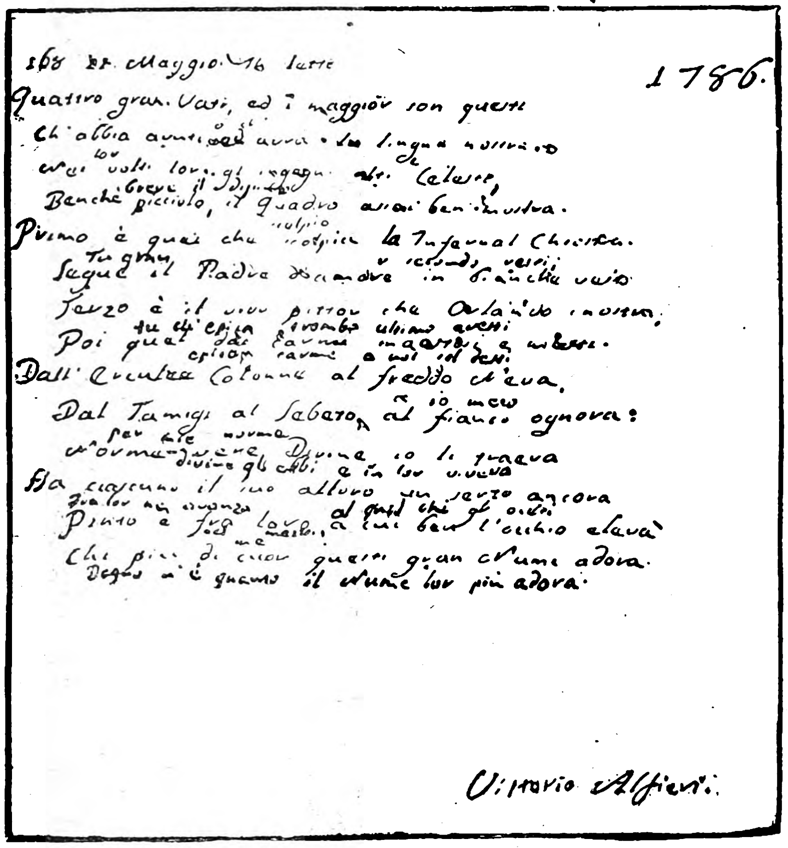
1786.
Quattro gran Vati, ed i maggior son questi
Vittorio Alfieri.

Ἐνυπόγραφον αὐτόγραφον τοῦ Ἀλφιέρι.
[Ἐκ τῶν διατηρουμένων ἐν τῇ Μεδικείῳ Λαυρεντιανῇ Βιβλιοθήκῃ.]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Centofanti* «Tragedie e vita di Alfieri» 1843.—*Teza* «Vita, giornali, lettere di Alfieri», 1861.—*Tedeschi* «Studii sulla tragedia» Μιλᾶνον 1876.—*Mazzatinti* «Lettere edite ed inedite di Alfieri» 1890.—*Τοῦ ἰδίου* «La Vita di V. Alfieri», Φλωρεντία 1823.—*Mme De Stael* «Corinne».—*Sismondi* «Litterature du midi de l'Europe», Παρίσιοι 1813.—*Ruccellini* «Elogio di Vit. Alfieri» Πάδουα 1811.—*Gaetano Marze* «Vera idea della tragedia di V. Alfieri», Γένοβα 1817.—*J. Orassi* «Dissertazione in lode di V. Alfieri» Μιλᾶνον 1819.—*G. Carmignali* «Dissertazione critica sulle tragedie di V. Alfieri» Πίζα 1822.—*D'Ancona* «Varietà storiche e letterarie» Μιλᾶνον 1883. ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

Ὁ Ἀλφιέρι ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Θεάτρῳ.— Καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ Ὀδησσῷ μεμυημένοι εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας ἐσκέφθησαν νὰ ἐξάψωσι τὸ φρόνημα τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων *καὶ* διὰ τοῦ θεάτρου, ἐξέλεξαν μεταξὺ τῶν πρώτων ξένων πατριωτικῶν ἔργων τὰ τοῦ Ἀλφιέρι. Ὅτε δὲ ἐν Βουκουρεστίῳ, τῇ συστάσει τῶν Ἑλλήνων πατριωτῶν πρὸς ἐκπαίδευσιν *δῆθεν* τῆς σπουδαζούσης νεολαίας, ἡ κόρη τοῦ τότε ἡγεμόνος Καρατζᾶ, Ραλλοῦ, ἵδρυσε τῷ 1817 ἑλληνικὴν σκηνήν, ἐκ τῶν πρώτων διδαχθέντων ἐπ' αὐτῆς ἔργων ἦτο καὶ ὁ «Ὀρέστης» τοῦ Ἀλφιέρι, τὸν κύριον ῥόλον τοῦ ὁποίου διηρμήνευσεν ὁ τότε μαθητὴς τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς σχολῆς Κωνσταν. Κυριακοῦ Ἀριστίας, ὅστις μεταγενεστέρως διέπρεψεν ὡς ἠθοποιός. Μετὰ δύο ἔτη, ὅτε συστηματικώτερον ἤρχισε να λειτουργῇ ἐν Βουκουρεστίῳ τὸ ἑλληνικὸν θέατρον, ὅπερ τῇ ὑποδείξει καὶ πάλιν τῶν Φιλικῶν εἶχεν ἀναλάβει ὑπὸ τὴν προστασίαν του ὁ τότε ἡγεμὼν Σοῦτσος, ἐπανελήφθη καὶ πάλιν ὁ «Ὀρέστης» καὶ μετ' αὐτόν, τὸν Μάϊον τοῦ 1820, ἐδιδάχθη διὰ πρώτην φορὰν τὸν αὐτοῦ Ἀλφιέρι ὁ «Φίλιππος Β' τῆς Ἱσπανίας» ὃν ὑπεδύθη μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιτυχίας ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Ἀριστίας.

Ὁ Ἕλλην ἠθοποιὸς Π. Σοῦτσας ὡς Ὀρέστης ἐν τῷ ὁμωνύμῳ δράματι τοῦ Ἀλφιέρι.

Μετὰ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ ἐπελθοῦσαν πολιτικὴν μεταβολήν, ἧς ἕνεκα ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν ὁ Ἀριστίας, συναντῶμεν τοῦτον διδάσκοντα ἐν Κερκύρᾳ καὶ πάλιν τὸν «Ὀρέστην». Κατά τινα χρονογράφον τῆς ἐποχῆς, πολὺ πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς παραστάσεως, αἱ θέσεις πᾶσαι τοῦ θεάτρου εἶχον ἐνοικιασθῆ ἀπὸ τοὺς προνοητικωτέρους, οὗ ἕνεκα ἠγγέλθη ἀμέσως καὶ δευτέρα παράστασις διὰ τοὺς μὴ κατορθώσαντας νὰ εὕρουν θέσεις κατὰ τὴν πρώτην. Αἱ δύο αὗται παραστάσεις τοῦ «Ὀρέστου» ἐδόθησαν τὴν 4 καὶ 19 Φεβρουαρίου 1825. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ὁ «Ὀρέστης» καὶ ὁ «Φίλιππος Β' τῆς Ἱσπανίας» εἰς οὓς προσετέθη καὶ ὁ «Σαοὺλ» ἐκράτησαν ἐπὶ πολλὰς ἑσπέρας τὰ προγράμματα τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν θιάσων. Μὲ τὸν «Ὀρέστην» ἐδόθη καὶ ἡ πρώτη ἐπίσημος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὴ παράστασις τῷ 1861. Τοσοῦτος δ' ὑπῆρξεν ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ κατακλύσαντος τὴν ἑσπέραν ἐκείνην τὸ θέατρον πλήθους, ὥστε κατὰ τὴν πέμπτην τοῦ δράματος πρᾶξιν, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Ἠλέκτρα ἀναγγέλλει εἰς τὴν Κλυταιμνήστραν, ὅτι αὐτοὶ οἱ δορυφόροι τοῦ Αἰγίσθου ἠλευθέρωσαν ἐκ τῆς φυλακῆς τὸν Ὀρέστην, τοῦ λαοῦ κραυγάζοντος: «Ζήτω ὁ Ὀρέστης!», οἱ θεαταὶ πάντες, ἀδιακρίτως φύλου καὶ ἡλικίας, ἠγέρθησαν ὡς εἷς μόνος ἄνθρωπος καὶ ἤρχισαν κραυγάζοντες καὶ αὐτοί: «Ζήτω ὁ Ὀρέστης!».

Ὁ «Σαοὺλ» ἐδιδάχθη διὰ πρώτην φορὰν ἐν Ἀθήναις τὸν χειμῶνα τοῦ 1837 ἐν τῷ ξυλίνῳ θεάτρῳ τοῦ Σκουτζοπούλου.

Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ἀλφιέρι ἤρεσκε περισσότερον καὶ διὰ τοῦτο συχνότατα ἐπαίζετο ὁ «Ὀρέστης», ὃν ἀπαραμίλλως ὑπεδύετο ὁ θιασάρχης Παντελῆς Σούτσας, συμπράττοντος τοῦ ἠθοποιοῦ Ἀθ. Σισύφου ὅστις ἐξαιρετικῶς διεκρίνετο εἰς τὸν ῥόλον τοῦ Πυλάδου. Ἀλλὰ καὶ ὁ «Σαούλ», ὃν κατὰ προτίμησιν ἤρεσκετο νὰ παίζῃ ὁ πολὺς ἠθοποιὸς Β. Ἀνδρονόπουλος (1837—1897) κατ' ἐπανάληψιν ἀντίκρυσε τὸ φῶς τοῦ προσκηνίου τῶν ἑλληνικῶν θεάτρων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει μάλιστα, κατὰ τὴν πρώτην ἐκεῖ ἐμφάνισιν τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς, ὁ Διον. Ταβουλάρης, νεαρὸς τότε, ὑπεδύθη ἐν τῷ «Σαούλ», ἐλλείψει γυναικῶν, τὴν θυγατέρα τοῦ Σαοὺλ καὶ σύζυγον τοῦ Δαβὶδ Μελχόλ· μεταγενεστέρως ὁ αὐτὸς καλλιτέχνης ὑπεδύετο πάντοτε τὸν Δαβίδ. Ἀλλὰ καὶ ἰταλιστὶ ηὐτύχησαν οἱ Ἀθηναῖοι ν' ἀκούσουν ἀπὸ σκηνῆς δύο ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας τοῦ Ἀλφιέρι τραγῳδίας, τὴν «Μύρραν» καὶ τὴν «Ἰουδίθ», καὶ δὴ ἀπὸ τὴν ἀπαράμιλλον ἑρμηνεύτριαν τῶν ἔργων αὐτῶν, τὴν μεγάλην Ἰταλίδα τραγῳδὸν Ἀδελαΐδα Ριστόρι, ἥτις εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὰς Ἀθήνας τῷ 1865. Ν. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

Ὁ Ἕλλην ἠθοποιὸς Ἀθ. Σίσυφος ὡς Πυλάδης ἐν τῷ «Ὀρέστῃ» τοῦ Ἀλφιέρι.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ. — Εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὁ «Ὀρέστης» καὶ «Ὁ Φίλιππος Β' τῆς Ἱσπανίας» μετεφράσθησαν ὑπὸ Ἀντύπα τινὸς καὶ ἐξεδόθησαν ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1820 ἐκ τοῦ ἐκεῖ «Νεοσυστάτου τυπογραφείου» Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ Ζαμπελίου ὁ «Τιμολέων». Ὁ «Ὀρέστης» ἐξεδόθη μεταγενεστέρως καὶ ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1825 ἐκ τῆς τυπογραφίας τῆς Διοικήσεως, κατόπιν τῷ 1836 ἐν Σμύρνῃ. Τῷ 1826 ἐξεδόθη, ἐν Κερκύρᾳ ἐπίσης, ὁ «Ἀγαμέμνων». Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος καὶ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει μετεφράσθη «εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν» ὑπὸ τοῦ Π. Πετρίδου ὁ «Ὀρέστης», τῷ δὲ 1827 ἐξεδόθη ἡ αὐτὴ τραγῳδία κατὰ μετάφρασιν Ι. Πετριτζοπούλου. Τῷ 1840 ἐδημοσιεύθη καὶ ἄλλη μετάφρασις τοῦ «Ὀρέστου» ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Ι. Δ. Μ. Ἐν Κερκύρᾳ κατόπιν μετεφράσθη καὶ ἐξεδόθη ἡ «Ἀντιγόνη» ὑπὸ ἀνωνύμου τινός, ἄλλη δὲ μετάφρασις ὑπὸ Δ. Δ. τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1848. Ὁ «Σαούλ», μεταφρασθεὶς ὑπὸ Λ. Καπέλλα, ἠθοποιοῦ, ἐξεδόθη τῷ 1858 ἐν Ἀθήναις. Τὸ αὐτὸ ἔργον μετεφράσθη ὑπὸ Π. Ματαράγκα καὶ ἐξεδόθη τῷ 1869 ἐν Ἀθήναις. Τῷ 1872 μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ Ν. Ι. Δαρμάρου εἰς δεκαπεντασυλλάβους ἀνομοιοκαταλήκτους καὶ ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις ἡ «Βιργινία», τῷ 1877 ὑπὸ Γ. Ι. Χοϊδᾶ ἡ «Μερόπη» ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ὑπὸ Γ. Καλοσγούρου ὁ «Σαοὺλ» ἐν Ἀθήναις. Ν. Λ.

— **Ἀλφιέρι *ντὶ Σοστένιο*** (Alfieri di Sostegno), ***Καῖσαρ.*** Ἰταλὸς διπλωμάτης ἀνήκων εἰς τὴν ἔνδοξον ἰταλικὴν οἰκογένειαν. Ἐγεννήθη ἐν Τουρίνῳ τῷ 1799 καὶ ἀπέθανεν ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1869. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν Παρισίοις εἰς τὸ περίφημον κολλέγιον τοῦ Belley, ὅπου συνεσπούδασε μετὰ τοῦ Λαμαρτίνου, μεθ' οὗ συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας. Νεώτατος εἰσήχθη εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἠκολούθησε τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Σαρδηνίας εἰς τὰ συνέδρια κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἱερᾶς Συμμαχίας, εἰς τὸ Ἀκυΐσγρανον, τὴν Λάϋμπαχ καὶ τὴν Βερώνην. Κατόπιν διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Πετρουπόλει καὶ μετὰ ταῦτα σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας, προεδρεύσας τοῦ συγκροτηθέντος συμβουλίου πρὸς μεταρρύθμισιν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἥτις μετέβαλεν ἐντελῶς τὸ ὑφιστάμενον ἐν τῇ πατρίδι του ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, μεθ' ὃ διωρίσθη πρῶτος ὑπουργὸς τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἀπὸ τοῦ 1840, ὅτε ἤρξατο ἡ κίνησις τῆς ἰταλικῆς ἑνότητος. Ὁ Ἀλφιέρι μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Καρόλου-Ἀλβέρτου παρέμεινε πλησίον αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Βίκτορος Ἐμμανουὴλ μετέσχεν ὅλων τῶν ὑπὲρ τῆς ἑνότητος τῆς Ἰταλίας ἀγώνων τοῦ ἡγεμόνος τούτου, γενόμενος πρόεδρος τῆς γερουσίας. Συνέγραψε φιλοσοφικὰ καὶ ἄλλα ἠθικοπολιτικὰ ἔργα. Θ. Β.

— **Ἀλφιέρι, *Πέτρος*.** Μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν Καμαλδούλων γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ (1801-1863). Ἐχρημάτισεν ἐπὶ μακρὸν καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος ἐν τῷ «Ἀγγλικῷ Κολλεγίῳ». Ὑπῆρξε διακεκριμένος μουσικοσυνθέτης καὶ μουσικολόγος. Τὸ σημαντικώτερον σύγγραμμά του εἶναι τὸ «Ristabilimento del canto», ἐν τῷ ὁποίῳ δίδει ὁδηγίας καὶ συμβουλὰς περὶ τῆς ἀνακαινίσεως καὶ ἑρμηνείας τοῦ γρηγοριανοῦ ᾄσματος. Ἐνδιαφέρουσα ἐπίσης εἶναι ἡ μέθοδος τῆς πολυφωνικῆς συνοδείας τοῦ «plain-chant», καὶ τοῦ γρηγοριανοῦ ᾄσματος («Saggio storico», 1855, καὶ «Prodromo sulla restaurazione», 1857). Ἀπὸ τὰ μουσικοκριτικά του συγγράμματα ἀναφέρομεν τὰς βιογραφίας περὶ Βερν. Μπιττόνι καὶ Ζομέλλι (1845), ἐπίσης τὰ βιογραφικά του σημειώματα περὶ Παλεστρίνα, Βιττόρια, Ἀνσίριο (1841) καὶ τὴν πρώτην ἐπίσημον ἔκδοσιν ἔργων τοῦ Παλεστρίνα εἰς 7 μεγάλους τόμους, ὑπὸ τὸν τίτλον «Raccolta di musica sacra» (1841-1846). Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἀλέξανδρος Τζεμινιάνι* ἐδημοσίευσε τῷ 1840 τὸ «Miserere» τοῦ Allegri. Μετέφρασεν ἐπίσης εἰς τὴν ἰταλικὴν τὸ «Ἐγχειρίδιον τῆς Ἁρμονίας» τοῦ Κατὲλ (1840) καὶ συνειργάσθη ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν «Gazetta musicale» τοῦ Μιλάνου. Γ. Σ.

Ἄλφιος. Φίλος καὶ θαυμαστὴς τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ὅπως φαίνεται ἐκ σωζομένων τριῶν ἐπιστολῶν (ΚΑ', ΛΕ' καὶ ΟΒ' ἐν Migne Ἑ.Π. 52, 624. 630 καὶ 648), τὰς ὁποίας ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ὁ Χρυσόστομος ὀλίγον πρὸ τοῦ τέλους του, ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἐξορίας (ἔτη 404 καὶ 405), τὸν διαδηλῶν ἐν αὐταῖς θερμοτάτην ἀγάπην («εἰ μὲν γὰρ δυνατὸν ἦν καὶ κατ' ὄψιν σε ἰδεῖν, πολλοῦ ἂν ἐπριάμεθα τοῦτο»). Τὸν παρακαλεῖ περαιτέρω, νὰ τοῦ γράφῃ τακτικῶς, τὸν συγχαίρει διότι ἔστειλε τὸν πρεσβύτερον Ἰωάννην εἰς Φοινίκην, διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐφοδιάσας αὐτὸν μὲ χρήματα, καὶ τὸν μακαρίζει ὅτι «ἐν οἷς δεῖ πλουτεῖν, ἐν τούτοις πλουτεῖ» (σ. 624). Ἐπίσης τὸν εὐχαριστεῖ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀποστολὴν δώρου, ὅπερ ὅμως δὲν ἔφθασε μέχρις αὐτοῦ, διότι ὁ κομιστὴς «ὑπέστρεψε, διὰ τὸν τῶν λῃστῶν φόβον»· τὸν παρακαλεῖ ὅμως νὰ μὴ στενοχωρῆται διὰ τὸ πρᾶγμα «τὰ γὰρ μεγάλα σου δῶρα, τὸ γνήσιόν σου καὶ θερμὸν τῆς διαθέσεως, οὗ διηνεκῶς ἀπολαύσαντες, ἐντρυφῶμεν ἀεί, τῇ μνήμῃ τῆς σῆς ἀγάπης» (σ. 630). Ἐν τέλει τὸν συγχαίρει διὰ «τὴν πολλὴν μεγαλοψυχίαν» τὴν ὁποίαν ἐπεδείκνυε πρὸς τοὺς δεομένους. Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

Ἀλφίρη *[Ἀστρονομ.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀστέρος β Κηφέως (βλ. Κηφεύς).

ἀλφισμός· βλ. λευκοχρωτία. [Πβλ. ἀλβινισμός, ἀλφός, ἄχρωμία καὶ λευκοπάθεια.]

ἄλφιτα (τά). Κυρίως κριθὴ τῆς ὁποίας ἀφῃρέθη ὁ φλοιὸς καὶ ἡ ὁποία ἐκοπανίσθη εἰς χονδρὰ τε-

Digitized by Google

μάχια· παρ' Ὁμήρῳ λέγεται *τὸ ἄλφιτον* ἢ καὶ *ἄλφι* (ἐκ τοῦ *ἀλφὸς*=λευκός, λατιν. albus) καὶ εἶναι ἄλευρον ἐκ κριθῆς ἐνῷ *ἄλευρον* ἦτο τὸ ἐκ σίτου· διὰ τοῦτο πᾶν χονδροκοπανισμένον ὄσπριον ἢ καρπὸς λέγεται ἄλφιτον: «ἄλφιτον πυρῶν» (ἢ πύρινον=ἐκ σίτου, τὸ κοινῶς «*μπουλουγοῦρι*»), «—φακῶν», « *ὀρόβων*» κττ. || μεταφορ. ὁ ἐπιούσιος ἄρτος, τὸ «ψωμί».

Εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν διὰ τῆς λέξεως «τὰ *ἄλφιτα*» ὡρίζετο τόπος ἢ διαμέρισμα εἰδικὸν τῆς Ἀγορᾶς, ὅπου ἐπωλοῦντο προχείρως τοιοῦτοι ἄρτοι ὑπὸ γυναικῶν, περίπου τὰ κοινῶς «ψωμάδικα», ὅπως ἄλλοι ὅμοιοι τόποι αὐτῆς ὠνομάζοντο «τὰ *μῆλα*», «τὰ *κρόμμυα*», «τὰ *σκόροδα*», «τὰ *μύρα*», «αἱ *κλῖναι*», «τὸ *ἔλαιον*», «οἱ *ἰχθύες*», «αἱ *χύτραι*» κττ. Οἱ ἐξ ἀλφίτων, ἤτοι κριθίνων ἀλεύρων, παρασκευαζόμενοι ἄρτοι ἐλέγοντο *μᾶζαι* (ἡ μᾶζα), οἱ δὲ ἐκ σιτίνων *ἄρτοι*· οἱ πρῶτοι ἦσαν ἡ λαϊκὴ τροφὴ τῶν ἀπορωτέρων τάξεων, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸν σημερινὸν μέλανα ἢ πιτυροῦχον ἄρτον· ἐζυμώνοντο δὲ δι' ὕδατος καὶ ἐλαίου κατὰ ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡσυχίου. Ὑπῆρχε δὲ ἐν Ἀθήναις καὶ εἶδός τι λαϊκοῦ γλυκίσματος, ἡ λεγομένη *φυστὴ* (ἐννοεῖται *μᾶζα*) ἐξ ἀλφίτων ζυμωνομένων μετὰ οἴνου καὶ λίαν μαλακῶν· διὸ οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες ὠνόμαζον αὐτὴν *φύραμα*, ἤτοι «ζυμάρι»· φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἦτο λαϊκόν τι «τσουρέκι» ἢ «σημίτι», ὡς λέγονται σήμερον κοινῶς τὰ τοιαῦτα. Ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι ἡ βάσις τῆς τροφῆς τῶν ἀρχαίων ἦτο πολὺ διάφορος τῆς σημερινῆς, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἐχρησιμοποιεῖτο πολὺ ἡ κριθή, ἐνῷ σήμερον μόνον ὀλίγοι σχετικῶς χωρικοὶ μεταχειρίζονται αὐτήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἐγίνετο χρῆσις ἐλαίου καὶ οἴνου μετ' αὐτῆς ἐν τῇ ζύμῃ.

Οἱ σχετικοὶ πρὸς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν ἀλφίτων ἀρχαῖοι ὅροι εἶναι πολλοί: π. χ. *ἀλφιτεὺς* ὁ μυλωθρὸς καὶ *ἀλφιτεύω* ἀλέθω τὴν κριθήν, *ἀλφιτεῖον* δὲ ὁ μύλος πρὸς ἄλεσιν αὐτῶν· *ἀλφιτεία* ἡ κατασκευὴ αὐτῶν, ἔτι δὲ *ἀλφιτοποιὸς* καὶ *ἀλφιτοποιία*· *ἀλφιταμοιβὸς* ὁ πωλητής, ἐκφραστικώτερον *ἀλφιτοπώλης*· *ἀλφιτοφάγος* ὁ προτιμῶν τὸν τοιοῦτον ἄρτον· *ἀλφιτοσκόπος* ἢ *ἀλφιτόμαντις* ὁ ἐκτελῶν μαντείας δι' ἀλφίτων καὶ προφητεύων δι' αὐτῶν τὰ μέλλοντα· οἱ δὲ δραστήριοι καὶ φιλότιμοι ἐργάται, οἱ κερδίζοντες διὰ τῆς ἐργασίας των τὸν καθημερινόν των ἄρτον, καὶ ἐν γένει οἱ εὔτολμοι, ὀνομάζονται ἤδη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου *ἀνέρες ἀλφησταί*, οἱ ἐν γένει μετὰ τόλμης περιτρέχοντες γῆν καὶ θάλασσαν ὡς ἔμποροι καὶ ναυτίλοι, ἵνα κερδίσωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐμπορίαν τῶν ἀλφίτων βλ. ἀλφιτόπωλις ἀγορά. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀλφίτης (Alvit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, κατ' ἄλλους μὲν παραλλαγὴ τοῦ *ζιρκονίου*, κατ' ἄλλους δὲ ἴδιον ὀρυκτόν, παρουσιαζόμενον εἰς κρυστάλλους τοῦ τετραγωνικοῦ συστήματος. Τὸ μόριόν του περιέχει πυρίτιον, ἀργίλλιον, βηρύλλιον, σίδηρον, ζιρκόνιον (θόριον;), ὕττριον καὶ ὕδωρ.

Εὑρέθη ἐντὸς γρανιτῶν εἰς τὸ Alve, Heile καὶ Narestö. ὡς καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Νορβηγίας. Γ. Κ. Γ.

ἀλφιτομαντεία· βλ. ἀλευρομαντεία.

ἀλφιτόμαντις, *—ιδος* (ἡ)· ἡ ἀπὸ τῶν ἀλφίτων μαντευομένη γυνή· πβλ. *ἀλευρόμαντις, ἀστραγαλόμαντις, κοσκινόμαντις.* Β. Φ.

ἄλφιτον (τό)· βλ. ἄλφιτα.

ἀλφιτοπώλης (ὁ)· θηλ. *ἀλφιτόπωλις, —ιδος*· ὁ πωλῶν ἄλφιτα.

— **ἀλφιτόπωλις** ***(ἀγορά)***. Κυρίως *στοά*, οὐχὶ ἰδιαιτέρα *ἀγορὰ* ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν αὐτῆς. Ὑπῆρχον δὲ δύο, μία ἐν Ἀθήναις, ἑτέρα ἐν Πειραιεῖ, εἰς τὰς ὁποίας ἐπωλοῦντο ἰδιαιτέρως τὰ **ἄλφιτα** (βλ. λ.) καὶ σιτηρὰ ἐν γένει, ὡς καὶ σήμερον εἰς πολλὰς ἐπαρχιακὰς πόλεις ὑπάρχει ἰδιαίτερος τόπος πρὸς πώλησιν τῶν σιτηρῶν, τὸ καλούμενον «σιταροπάζαρον».

—1) Ἡ ἐν Ἀθήναις ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν ταῖς Ἐκκλησιαζούσαις (στίχ. 686), αἱ ὁποῖαι παρεστάθησαν τῷ 389 π. Χ. Ἐκεῖ λέγει ἡ ἀρχηγὸς τῶν γυναικῶν Πραξαγόρα ὅτι, ἀφ' οὗ καταργήσῃ τὰ δικαστήρια, θὰ στέλλῃ τοὺς κληρουμένους δικαστὰς νὰ δειπνῶσι δωρεάν, οἱ μὲν τυχόντες τοῦ γράμματος βῆτα εἰς τὴν «βασίλειον στοάν», οἱ δὲ τοῦ θῆτα εἰς τὴν «παρὰ ταύτην», οἱ δὲ τοῦ κάππα εἰς τὴν «στοιὰν τὴν ἀλφιτόπωλιν»· ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι αἱ τρεῖς αὗται στοαὶ ἦσαν πλησίον ἀλλήλων· δοθέντος δὲ ὅτι ἡ βασίλειος στοά, πλειστάκις ἀναφερομένη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, εἶναι γνωστὸν ὅτι ἔκειτο ἐν τῇ περιοχῇ τῆς μεγάλης ἐπισήμου Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, ἕπεται ὅτι καὶ ἡ ἀλφιτόπωλις πρέπει νὰ λογισθῇ ἐντὸς τῆς περιοχῆς ταύτης. Τινὲς ἐρευνηταὶ θεωροῦσιν ὅτι ἡ «Μακρὰ Στοὰ» δύναται νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ἀλφιτόπωλιν, διότι παρὰ τὸν σημερινὸν Ἅγιον Δημήτριον τὸν Κατηφόρην εὑρέθη βάσις ἀνδριάντος Μιλτιάδου τινός, υἱοῦ τοῦ Ζωΐλου, καὶ ἐπιγραφαί, διὰ τῶν ὁποίων διατάσσει ὁ Δῆμος νὰ στηθῶσιν ἀνδριάντες «ἔμπροσθεν τῆς ἐν Κεραμεικῷ Μακρᾶς στοᾶς». Ἀλλ' ἐξ αὐτῶν βεβαιοῦται μόνον τῆς Μακρᾶς στοᾶς ἡ θέσις, ἀσχέτου βεβαίως πρὸς τὴν ἀλφιτόπωλιν διὰ τοὺς παρ' Ἀριστοφάνει λόγους. Ἐπωλοῦντο δὲ τὰ ἄλευρα εἰς τοὺς πολίτας, ἐκτεθειμένα εἰς τὸ φανερὸν ἐπὶ μεγάλων ξυλίνων τραπεζῶν μετὰ ὀρθῶν περιβλημάτων κατὰ τὰς πλευράς, ἵνα μὴ ἐκχύνωνται· αἱ τράπεζαι αὗται ἐλέγοντο *τηλίαι*· ἐκ τούτων, καὶ ἐκ τῆς λέξεως *στοά*, προκύπτει ὅτι ἦσαν ὑπὸ στέγην βεβαίως ἐκτεθειμένα τὰ ἄλευρα· διὰ τοῦτο ὁ ὀπίσθιος τοὐλάχιστον τοῖχος αὐτῆς ἦτο ἐκτισμένος ἄνευ διεξόδου τινός· ἠδύναντο λοιπὸν ἐπ' αὐτοῦ νὰ ὑπάρχωσι ζωγραφίαι, καὶ δὲν βλέπομεν οὐδένα λόγον, ἵνα ἀπορρίψωμεν πληροφορίας τῶν ἀρχαίων, κατὰ τὰς ὁποίας ἓν τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ Ζεύξιδος, ἡ *Ἑλένη*, εἶχε ζωγραφηθῆ εἰς τὴν στοὰν ταύτην. Τὴν δὲ πώλησιν τῶν ἀλεύρων, κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑκάστοτε διατιμήσεις καὶ συμφώνως πρὸς τὰ ἐγκεκριμένα σταθμὰ τῆς ζυγίσεως, ἐπέβλεπον οἱ σιτοφύλακες, μετρονόμοι, ἀγορανόμοι καὶ ἐπιμεληταί.

— 2) Ἐν Περαιεῖ ἡ *ἀλφιτόπωλις* ἀγορὰ ἦτο μεγαλυτέρα καὶ σπουδαιοτέρα τῆς τῶν Ἀθηνῶν, διότι ἐκεῖθεν ἐνήργουν τὰς προμηθείας των καὶ τὰ πολυάριθμα πρὸς ἀπόπλουν πλοῖα, ἐκτὸς τῶν ἄλλων κατοίκων· καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχει ἡ ἀμφισβήτησις, ἂν ἡ Μακρὰ Στοά, ἡ κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Περικλέους περὶ τὸ 450—445 π. Χ., εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ἀλφιτόπωλιν· εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ ταυτισμοῦ τούτου ὑπάρχουσι πολὺ περισσότεραι πιθανότητες, διότι καὶ αἱ πληροφορίαι τῶν ἀρχαίων εἶναι σαφέστεραι καὶ τὰ εὑρήματα ἀσφαλέστερα. Ἔκειτο δὲ αὕτη εἰς τὸ Ἐμπόριον, ἤτοι μεταξὺ τοῦ σημερινοῦ Τελωνείου (Ἁγίου Νικολάου) καὶ τοῦ ξενοδοχείου Κοντινεντάλ· τὸ τελευταῖον τοῦτο μετὰ τῆς πλησιεστέρας περιοχῆς του κατέχει πιθανώτατα αὐτὴν ταύτην τὴν θέσιν τῆς Ἀλφιτοπώλιδος Στοᾶς (= Μακρᾶς Στοᾶς) τοῦ Πειραιῶς· τὸ τμῆμα τοῦτο ἐκαλεῖτο εἰδικῶς σιτικὸν ἐμπόριον, διότι ἐκεῖ ἐπωλοῦντο, ἢ καὶ ἀπεθηκεύοντο, μεγάλαι ποσότητες ἀλεύρων καὶ σίτου χονδρικῶς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Σχολ.* Ἀριστοφ. Ὄρνιθ. 997. Corp. Inscr. Att. II ἀριθ. 421 καὶ 1162.—*Εὐσταθ.* εἰς Ὁμήρ. Ἰλ. Λ 630. — *Ἡσύχιος* Ἀνέκδ. Bekker Α´ 385 διὰ τὴν ἐν Ἀθήναις.— *Θουκυδ.* Η´ 90,5.—*Δημοσθ.* 34,37.—*Ἀριστοφ.* Ἀχαρν. 548 καὶ *Σχολιαστής*.—*Ἀριστοτέλ.* Ἀθ. Πολ. κεφ. 51,4 διὰ τὴν ἐν Πειραιεῖ.—Αἱ γνῶμαι τῶν νεωτέρων παρὰ *Judeich*, Topographie σελ. 325 καὶ 395. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀλφιτοσιτῶ· σιτοῦμαι, τρέφομαι μὲ ἄλφιτα, μὲ κρίθινον ἄρτον· λέγεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *ἀρτοσιτῶ* (=τρέφομαι διὰ σιτίνου ἄρτου).

ἀλφιτοσκοπεία· βλ. ἀλευρομαντεία.

ἀλφιτοσκόπος (ὁ, ἡ)· ὁ παρατηρῶν τὰ ἄλφιτα, ἵνα ἐκ τῆς παρατηρήσεως συναγάγῃ μαντείαν τινά, ἄλλως *ἀλφιτόμαντις, κοσκινόμαντις, ἀλευρόμαντις.* Β. Φ.

Ἀλφιτώ. Εἶδος φοβήτρου, ἤτοι φανταστικοῦ ὄντος (κοιν. φάντασμα, στοιχειό, μπαμποῦλα κττ.), ὡς ἡ ***Ἀκκώ, Γελλώ, Λάμια, Μορμώ***, διὰ τῶν ὁποίων αἱ ἀρχαῖαι μητέρες, ἢ τροφοὶ ἢ ὅμοιαι, ἐφόβιζον τὰ ἀτακτοῦντα ἢ ἀτίθασα καὶ ἀνήσυχα παιδία, ἵνα ἐμποδίζωσιν αὐτὰ ἀπὸ κακῶν πράξεων. Ἡ Ἀλφιτὼ θὰ ἦτο φαίνεται κατ' ἀρχὰς γυνή τις δυσειδὴς ἢ γραῖα ἀλείφουσα ἰσχυρῶς τὸ πρόσωπον δι' ἀλεύρου, ἀντὶ ψιμυθίου, ἵνα φαίνεται λευκὴ καὶ ὡραία· διότι ἡ παραγωγὴ τῆς λέξεως ἐκ τοῦ **ἄλφιτα** (βλ. λ.) εἶναι προφανής. Α. Σ. Α.

ἀλφοζόνιον (Alphozone) */Φαρμακολ.]*. Ὑπεροξίδιον ἠλεκτρώδους ὀξέος (dioxide succinique). Λευκή, κρυσταλλικὴ κόνις, διαλυτὴ ἐν τριακονταπλασίῳ ὕδατι ψυχρῷ, μετρίως διαλυτὴ ἐν οἰνοπνεύματι καὶ αἰθέρι καὶ ἀδιάλυτος ἐν χλωριοφορμίῳ, ἄοσμος δὲ καὶ ἐκκροτοῦσα δι' ἀναφλέξεως ἀλλ' οὐχὶ καὶ διὰ προσκρούσεως ἢ τριβῆς. Δέον νὰ φυλάσσηται μακρὰν τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ φωτός. Ἰσχυρὸς ὀξιδωτικὸς παράγων ἐκλύων ἰώδιον ἐκ τοῦ ἰωδιούχου καλίου.

Ὑπάγεται ὑπὸ τὴν κατηγορίαν τῶν ὀργανικῶν ὑπεροξιδίων καὶ δυνάμει τῆς ὀξιδωτικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας τυγχάνει βακτηριοκτόνον καὶ ἀντισηπτικόν, ἀλλ' ἔχει πρὸς τούτοις καὶ ἀρσικάκοσμον καὶ λευκαντικὴν ἐνέργειαν. Ὑπερτερεῖ μάλιστα τοῦ ὀξυγονούχου ὕδατος ὡς μὴ ἀναβράζον ἐπὶ τῇ ἐπαφῇ μετὰ πύου καὶ ζώντων ὀργανικῶν ἱστῶν. Χρησιμοποιεῖται δὲ ἐξωτερικῶς μὲν πρὸς ἀπολύμανσιν τῶν χειρῶν καὶ ἐργαλείων, μὴ ἀλλοιουμένων ἐξ ὀξιδωτικῶν οὐσιῶν, πρὸς ἀπολύμανσιν τοῦ ἐγχειρητικοῦ πεδίου καὶ δὴ καὶ μετ' ἐξηκριβωμένης ὠφελείας πρὸς τοπικὰς μολύνσεις, ἔνθα δυνατὸν νὰ προσαχθῇ ἡ οὐσία εἰς συνάφειαν πρὸς τὴν νοσοῦσαν ἐπιφάνειαν, οἷον ἕλκη, ἀποστήματα, φλεγμονὰς βλενογόνων καὶ μολυσματικὰς δερματοπαθείας. Ἐσωτερικῶς ἐχρησιμοποιήθη ἐπὶ τυφοειδοῦς πυρετοῦ καὶ ὡς ἐντερικὸν ἀντισηπτικόν.

Ἀναγράφεται εἰς διαλύματα χιλιοστιαῖα (1 πρὸς 1000) πρὸς γενικὴν ἐξωτερικὴν χρῆσιν. Πρὸς ῥινικὰς δὲ καταιονήσεις προτιμᾶται πολλάκις τὸ διάλυμα 1 πρὸς 3000. Μ. Ν. Κ.

ἀλφόλη (Alphol) *[Φαρμ.]*. Εἶναι ὁ σαλικυλικὸς ἐστὴρ τῆς α-ναφθόλης. Ἕνωσις ἰσομερὴς πρὸς τὴν *βητόλην*, σκευαζομένη διὰ θερμάνσεως α-ναφθολικοῦ νατρίου, σαλικυλικοῦ νατρίου καὶ φωσφοροξυχλωριδίου. Κόνις λευκὴ ἀδιάλυτος ἐν ὕδατι, διαλυτὴ εἰς τὰ ὀργανικὰ διαλυτικὰ μέσα, τηκομένη εἰς 83°. Κ. Γ. Μ.

Ἡ ἀλφόλη ἀνεγράφετο εἰς δόσιν 0.50 ἕως 2 γραμμαρ. δι' ἡμέρας ἐντὸς καλυπτρίδων πρὸς ἐντερικὴν ἀντισηψίαν, πρὸς ὀξεῖς ῥευματισμοὺς τῶν ἄρθρων καὶ πρὸς βλενορροϊκὴν κυστίτιδα. Ἤδη εἶναι ἀπόθετον φάρμακον. Μ.Ν.Κ.

Ἀλφὸνς ***φὸν Λιγγουόρι***· βλ. Λιγγουόρι.

Ἀλφονσᾶτοι ***Τιπάλδοι.*** Εἷς ἐκ τῶν κλάδων τῆς πολυσυνθέτου ἀρχαίας οἰκογενείας τῶν Τιπάλδων, ἥτις περιελάμβανεν εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς περὶ τοὺς τριάκοντα κλάδους — προελθόντας ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ γενάρχου *κόμητος Κολόλλα Τιπάλδου*, τοποτηρητοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ, κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ´ αἰῶνος, τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Λαδισλάου — καὶ ἐκ τῶν ὁποίων μόνον δέκα σήμερον διασώζονται. Οἱ Ἀλφονσᾶτοι ἐνεγράφησαν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ κλάδοι τῶν Τιπάλδων, εἰς τὴν Χρυσῆν Βίβλον τῆς Κεφαλληνίας κατὰ τὸ ἔτος 1593, βραδύτερον δέ, κατὰ τὸ 1680, ἐκληροιόμησαν καὶ τὰ ἱστορικὰ τιμάρια τῶν κομήτων Ariano. Πλεῖστοι εἶναι οἱ ἐκ τῶν Ἀλφονσάτων καταλαβόντες, ἐπὶ Ἑνετῶν, ἐπίσημα ἀξιώματα, ὡς σύνδικοι κλπ. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος οἱ Ἀλφονσᾶτοι ἔσχον διαπρεπεῖς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικούς, ἐν τῇ ξένῃ ὑπηρεσίᾳ διακριθέντας, ὡς τὸν *Ἰωάννην*, πρέσβυν τῆς Τουρκίας ἐν Βιέννῃ καὶ μέγαν ποστέλνικον ἐν Βλαχίᾳ, ἐπὶ ἡγεμόνος Σούτσου, τὸν ***Κωνσταντῖνον*** ἀταμάνον ἐπίσης ἐν Βλαχίᾳ, τὸν ***Ἀθανάσιον*** γεν. πρόξενον τῆς Τουρκίας ἐν Τεργέστῃ κ.ἄ. Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους, τὸν ***Εὐστάθιον*** σύμβουλον τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας ἐν Κωνσταντινουπόλει — ὅτε ἡ Ἑπτάνησος ἦτο ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν κυριαρχίαν — ἀναμιχθέντα ἐνεργῶς εἰς διάφορα πατριωτικὰ κινήματα, εἰσαγγελέα καὶ ἐφέτην βραδύτερον ἐν Ἀθήναις, τὸν ***Ἰωάννην*** διαπρεπῆ νομομαθῆ καὶ συγγραφέα, εἰσαγγελέα, ἐφέτην καὶ βραδύτερον νομικὸν καὶ δικαστικὸν σύμβουλον, τὸν ***Ἰωάννην*** ἀρχίατρον τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, συγγραφέα διαφόρων ἰατρικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἔργων κ.ἄ. Σήμερον μόνον τρεῖς ἀπόγονοι τῶν Ἀλφονσάτων διασώζονται. Ὁ *Γεώργιος*, ἐραλδιστὴς-ἱστοριοδίφης, συνεργάτης τῆς «Μ. Ἑ. Ἐ.», ὁ ***Κωνσταντῖνος*** ὑποναύαρχος, πρώην βουλευτὴς καὶ ὑπουργός, καὶ ὁ ***Ἰωάννης*** τμηματάρχης ἐν τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ. (Βλ. καὶ λ. Ἀθέρας). Γ. Τ.

Ἀλφόνσειοι ἢ ***Ἀλφονσιακοὶ πίνακες*** *[Ἀστρονομ.]*. Ἀστρονομικοὶ πίνακες συνταχθέντες κατὰ διαταγὴν **Ἀλφόνσου τοῦ Ι´** (βλ. λ.) καὶ κληθέντες ἐκ τοῦ ὀνόματός του οὕτω.

Διὰ τὴν σύνταξιν τῶν πινάκων τούτων ἤρχισαν συγκεντρούμενοι ἐν Τολέδῳ ἀπὸ τοῦ 1240 οἱ διασημότεροι τοῦ κόσμου ἀστρονόμοι, Χριστιανοί, Ἑβραῖοι, Ἄραβες, ὡς ὁ Ἴμπν Μουσᾶ, ὁ Ζοζὲφ μπὲν Ἀλῆ, ὁ Ἰάκωβος Ἀβουένα, ὁ Σαμουήλ, ὁ Ἰούδας ἐλ Κονέζο καὶ ἄλλοι. Ἅπαντες οὗτοι συνειργάζοντο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰουδαίου Ἰσαὰκ μπὲν-Σαΐδ, ἤ, κατ' ἄλλους, ὑπὸ τὸν Ἀλκαβίτιον καὶ τὸν Ἀβοῦ-Ραγκέλ, οἵτινες ἐδίδαξαν τὴν ἀστρονομίαν εἰς τὸν Ἀλφόνσον. Ἅπαντες οἱ συνεργάται οὗτοι τοῦ Ἀλφόνσου δὲν διεκρίθησαν ἐπὶ πρωτοτυπίᾳ· τοὐναντίον δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἠκολούθησαν βῆμα πρὸς βῆμα τὸ σύστημα τοῦ Πτολεμαίου. Λέγεται μάλιστα ὅτι ὁ Ἀλφόνσος, ἀποκαμὼν ἐκ τῆς περιπλοκῆς τῶν κύκλων καὶ ἐπικύκλων τοῦ Πτολεμαϊκοῦ συστήματος, ἀνεφώνησέ ποτε: «**Ἐὰν ὁ Θεὸς πρὶν δημιουργήσῃ τὸν κόσμον μὲ συνεβουλεύετο θὰ εἶχον νὰ τῷ δώσω ἀρκετὰς καλὰς συμβουλάς**».

Οἱ πίνακες οὗτοι τοῦ Ἀλφόνσου, πρὸς σύνταξιν τῶν ὁποίων οἱ προμνημονευθέντες σοφοὶ εἰργάσθησαν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη καὶ οἱ ὁποῖοι ἐστοίχισαν 40,000 δουκᾶτα, ποσὸν τεράστιον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐδημοσιεύθησαν τῇ 30ῇ Μαΐου 1252, ἡμέρᾳ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Ἀλφόνσου εἰς τὸν θρόνον, ἐτυπώθησαν δὲ διὰ πρώτην φορὰν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1453. Ἡ ἔκδοσις αὕτη, ἥτις περιλαμβάνει 24 φύλλα μόνον, εἶναι σπανιωτάτη. Ἐπηκολούθησαν ἔκτοτε ἄλλαι ἐκδόσεις τῷ 1492, 1521, 1545 κτλ., περὶ ὧν λεπτομερῶς πραγματεύεται ὁ Lalande ἐν τῷ ἔργῳ του «Bibliographie astronomique».

Τὸ κυριώτερον πλεονέκτημα τῶν Ἀλφονσείων πινάκων συνίσταται εἰς τὴν διόρθωσιν ἐποχῶν τινων καὶ εἰς τὸν ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν τῆς διαρκείας τοῦ ἔτους. Κατ' αὐτοὺς ὁρίζεται τὸ ἀπόγειον τοῦ ἡλίου διὰ τὸ ἔτος 1252 εἰς τὴν 28ην μοῖραν καὶ 40 λεπτὰ ἐντὸς τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Διδύμων, τουθόπερ εἶναι ἀκριβὲς κατὰ προσέγγισιν μιᾶς καὶ ἡμισείας μοίρας.

Ἂν καὶ κατὰ ταῦτα οἱ Ἀλφόνσειοι πίνακες ὑπερτεροῦσι τῶν πινάκων τοῦ Πτολεμαίου, δι' ὃ καὶ ἀνεπλήρωσαν αὐτοὺς ἐπιτυχῶς, ἐν τούτοις οἱ ἐν αὐτοῖς λογισμοὶ παρουσιάζουσιν ἄσκοπον περι-

Digitized by Google

πλοκήν, προερχομένην ἐκ τῆς χρήσεως καθαρῶς φανταστικοῦ συστήματος μεταπτώσεως τῶν ἰσημερινῶν σημείων, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ «τρόμου τῶν ἀπλανῶν» (trépidation des fixes). Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο οἱ συντάκται τῶν Ἀλφονσείων πινάκων ἀποδίδουσιν εἰς τοὺς ἀπλανεῖς ἀνώμαλόν τινα κίνησιν κατὰ μῆκος, ἄλλοτε ἐπιταχυνομένην, ἄλλοτε μέσην καὶ ἄλλοτε ἐπιβραδυνομένην. Διὰ νὰ παραστήσωσι δὲ τὴν κίνησιν ταύτην καὶ νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν λογιστήν, ἐφαντάσθησαν κύκλον, οὗτινος τὸ κέντρον διατρέχει τὴν ἐκλειπτικὴν ἐντὸς 49.000 ἐτῶν, καθ' ὃν χρόνον τὰ ἰσημερινὰ σημεῖα τῆς σφαίρας τῶν ἀπλανῶν διατρέχουσι τὴν περιφέρειαν τοῦ κύκλου τούτου εἰς 7000 ἔτη.

Ὑπὸ τῆς αὐτῆς ὁμηγύρεως τῶν ἐν Τολέδῳ σοφῶν συνετάχθη, χορηγοῦντος τοῦ Ἀλφόνσου, καὶ ὁ *Κῶδιξ τῆς Ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης* (Libros del saber de astronomia), τὸν ὁποῖον ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ συνόλῳ του τὸ πρῶτον ὁ Manuel Rico y Sinobras, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Μαδρίτης. Ὁ πρῶτος τόμος (in folio, πολυτελοῦς ἐκτυπώσεως ἐν Μαδρίτῃ 1862), ἐν ᾧ προτάσσεται ἐκτενὴς πρόλογος τοῦ ἐκδότου, περιλαμβάνει τὰ τέσσαρα βιβλία τῶν ἀπλανῶν, ἤτοι τοὺς ἀστέρας τῆς ὀγδόης σφαίρας (las estrellas de la octava esfera) μετὰ πολλῶν χωρίων τῆς Ἀλμαγέστης τοῦ Πτολεμαίου. Τὸ κείμενον συνοδεύεται καὶ ὑπὸ εἰκόνων 48 ἀστερισμῶν, εἰλημμένων ἐκ παλαιῶν χειρογράφων. Ὁ δεύτερος τόμος (Μαδρίτη 1863) περιέχει πραγματείας περὶ *ἀστρολάβων* καὶ *κρικωτῶν σφαιρῶν*. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

ἀλφονσία ἡ *ἐλαιοφόρος* (Alfonsia oleifera Humb) [*Βοτ.*]. Φυτικὸν εἶδος τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικιδῶν*, συνώνυμον τοῦ Eloeis melanococca Gaertn. Εἶναι τὸ Corozo τῆς Κολομβίας ἐξ οὗ ἐξάγεται τὸ ἔλαιον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Monteca del Corozo. Τὸ ὄνομα ἀλφονσία ἐδόθη εἰς τὸ φυτὸν τοῦτο ὑπὸ τοῦ Humboldt πρὸς τιμὴν Ἀλφόνσου τοῦ Β' δουκὸς τῆς Φερράρας. Σ. Μ.

Ἀλφονσίνα (Alphonsina) [*Ἀστρονομ.*]. Ἀστεροειδὴς φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεώς του (13-1-920) ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 925 ἢ ὑπὸ τὸ διακριτικὸν 1920 GM. Σ. Π.

Ἀλφονσίνη (Alfonsine). Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Ραβέννης, πατρὶς τοῦ ποιητοῦ Βικεντίου Μόντι. Κάτοικοι 7.000.

ἀλφόνσιον (Alphonsinum). Παλαιὸν χειρουργικὸν ἐργαλεῖον πρὸς ἐξαίρεσιν σφαιρῶν, ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν μεταλλικῶν σκελῶν, συγκλειομένων διὰ τῆς προωθήσεως σωληνίσκου περιβάλλοντος ταῦτα. Ἐκλήθη οὕτω ἀπὸ τοῦ ἐφευρέτου Ἀλφόνσου Φέρρι (Ferri), Ἰταλοῦ χειρουργοῦ (1500—1560). ΑΡ. Π. Κ.

ἀλφονσισμὸς (alphonsisme)· τὸ ἐπάγγελμα τοῦ «*ἀλφόνσου*»· καλεῖται δὲ «ἀλφόνσος» ὁ ζῶν δι' ἐξόδων τῶν γυναικῶν. Ἡ ὀνομασία ἐλήφθη ἀπὸ τοῦ ἔργου τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ υἱοῦ «Ὁ κύριος Ἀλφόνσος» (Monsieur Alphonse).

Ἀλφόνσος [*Ἀστρονομ.*]. Περίφρακτος πεδιὰς τῆς Σελήνης, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐκ τοῦ προστάτου τῆς Ἀστρονομίας Ἀλφόνσου Ι' τῆς Καστιλίας. Κεῖται ἐν τῷ ΝΑ τεταρτημορίῳ τοῦ δίσκου τῆς Σελήνης μεταξὺ τῶν περιφράκτων πεδιάδων τοῦ Ἀρζαχὲλ καὶ τοῦ Πτολεμαίου. Ἡ διάμετρος αὐτῆς ἰσοῦται πρὸς 83 μίλλια (βλ. Σελήνη). Σ. Π.

Ἀλφόνσος (Alphonse). Ὀρθότερος τύπος τῶν ἑτέρων *Αφφόνσο* καὶ *Ἀλόνσο*, τῶν ἐν χρήσει εἰς τὴν Γαλικίαν, Λεόνην καὶ Καστίλλην. Ἡ λέξις προῆλθεν ἐκ τοῦ *Ἰλδεφόνσος*, ὀνόματος ἁγίου καὶ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Τολέδου κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα, εἶναι δὲ τευτονικῆς καταγωγῆς καὶ σημαίνει «*πρόθυμος πρὸς μάχην*». Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ κυρίως ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ, διάφοροι ἡγεμόνες καὶ βασιλεῖς τῶν πρὸ τῆς ὁριστικῆς ἐκδιώξεως τῶν Μαύρων ἐκ τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου (1492) ὑπαρξάντων μικρῶν κρατῶν, ἰδίᾳ τῆς Λεόνης, τῆς Ἀστουρίας, τῆς Καστίλης καὶ τῆς Ἀραγωνίας, ἔτι δὲ τῆς Πορτογαλίας. Ἡ ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος ἐξέλιξις τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῶν κρατῶν τούτων καὶ ἡ βαθμιαία συγχώνευσις αὐτῶν εἰς μεγαλυτέρας πολιτικὰς μονάδας ἐπέδρασεν εἰς τὴν σειρὰν τῶν φερόντων τὸ ὄνομα Ἀλφόνσος βασιλέων, τῶν ἀναγνωρισθέντων μετὰ τὴν ἕνωσιν τοῦ ἰσπανικοῦ βασιλείου. Ἡ ἱστορία τῶν δύο πρώτων Ἀλφόνσων βασιλέων τῆς Ἀστουρίας καὶ Λεόνης, συμπίπτουσα πρὸς τὰς πρώτας συγκρούσεις τῶν εἰς τὰ δυσπρόσιτα ὑψώματα τῆς Ἀστουρίας καταφυγόντων ἐγχωρίων, κατὰ τὴν ὁρμητικὴν κατάληψιν τῆς Ἰσπανίας ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ Βερβέρων τῆς Β. Ἀφρικῆς, ἀποτελοῦσα οἱονεὶ τὴν ἡρωϊκὴν περίοδον τῆς Ἰσπανικῆς ἱστορίας, δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ἐξηκριβωμένη.

[Ἐν τῇ λεξικογραφικῇ κατατάξει τῶν διαφόρων Ἀλφόνσων τάσσομεν ἐν ἀρχῇ μὲν τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας κατὰ κράτη ὡς ἑξῆς: *Ἰσπανίας* (Ἀστουρία, Λεόνη, Καστίλη κ. λ. π.)· *Ἀραγωνίας· Πορτογαλίας· Νεαπόλεως· Φερράρας* καὶ *Μοδένης*. Μετ' αὐτοὺς δὲ τὰς ἄλλας ἱστορικὰς προσωπικότητας κατὰ χρονολογικὴν σειράν.]

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΟΝΕΣ

— **Ἀλφόνσος Α'**, *ὁ* ***Καθολικός***. Βασιλεὺς τῆς Ἀστουρίας καὶ Λεόνης (739—757). Οὗτος δι' ἐπιδρομῶν ἀπὸ τῶν ἀστουρικῶν ὀρέων, μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Ἀράβων παρὰ τὸ Poitiers (732) ἀνέκτησεν ἀπ' αὐτῶν τὴν ἰσπανικὴν Γαλικίαν καί τινας πόλεις νοτίως τῶν ἀστουρικῶν ἄλπεων (742 καὶ 744). Τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ καὶ αἱ περὶ αὐτοῦ χρονολογίαι εἶναι εἰσέτι ἀκαθόριστα.

— **Ἀλφόνσος Β'**, *ὁ* ***Ἁγνός***. Βασιλεὺς τῆς Λεόνης (791—842). Υἱὸς Φρούλα τοῦ Α' (†783), ἄγνωστον πότε γεννηθείς, διὰ τὴν ἀνηλικιότητά του ἀπεκλείσθη τοῦ θρόνου κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν εὐγενῶν, μόνον τῷ 791 ἀναλαβὼν τὴν ἀρχήν. Κατηλθεν οὗτος εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἀράβων ἀγῶνα εἰς τὰ Ν. καὶ ΝΔ. τῆς χώρας, προχωρήσας μέχρι Λισσαβῶνος. Τῷ 802 ἀπομακρυνθεὶς ἐπὶ βραχὺ τοῦ θρόνου ἐπανέκτησεν αὐτὸν καὶ ἐξηκολούθησε τὸν πρὸς τοὺς Ἄραβας ἀγῶνα. Πεισθεὶς ὅμως, φαίνεται, περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς τελείας αὐτῶν ἐκριζώσεως ἐκ τῆς Ἰσπανίας ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ὑπηκόους του τὴν μετ' αὐτῶν ἐπιγαμίαν. Ὁ Ἀλφόνσος κατέστησε τὸ Oviedo πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπανήγαγε τὰ «*γοτθικὰ*» ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν πρὸ τῆς ἀραβικῆς κατακτήσεως νομοθεσίαν. Ἀπέθανε τῷ 842.

— **Ἀλφόνσος Γ'**, *ὁ* ***Μέγας***. Βασιλεὺς τῆς Λεόνης καὶ τῆς Ἀστουρίας (866—910). Υἱὸς τοῦ Ὀρντόνο Α' γεννηθεὶς τῷ 848. Ἡ μακρὰ βασιλεία του ὑπῆρξε θυελλώδης οὐ μόνον διὰ τοὺς ἀδιακόπους κατὰ τῶν Ἀράβων ἀγῶνας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἐσωτερικὰς ἀποστασίας τῶν ὑπηκόων του εὐγενῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν του καὶ τέλος τῶν 5 υἱῶν του. Καὶ τοὺς μὲν Ἄραβας ἐνίκησε τῷ 868 καὶ ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας Γάρσια τῷ 873. Τῷ 876 κατέλαβε τὴν Κοΐμβραν, τὸ Πόρτο, τὴν Ζαμόραν, τὴν Ντέζα καί τινας εἰσέτι πόλεις. Ἀπολέσας ὅμως ἐκ νέου τὴν Ζαμόραν συνῆψε μετὰ τὴν μάχην τῆς Polvcraria τριετῆ ἀνακωχὴν (879—882), μετὰ τὴν ὁποίαν κατέλαβεν ὁριστικῶς πλέον τὴν Ζαμόραν. Τῷ 910 ἕνεκα συνασπισμοῦ τῶν 5 υἱῶν του, παρακινουμένων ὑπὸ τῆς φιλάρχου μητρός των, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν θρόνον ὑπὲρ τοῦ πρεσβυτέρου ἐξ αὐτῶν Γάρσια. Ἀπέθανε τῷ 912 ἐν Ζαμόρᾳ.

—**Ἀλφόνσος Δ'**, *ὁ* ***Μοναχός***. Βασιλεὺς τῆς Λεόνης καὶ Ἀστουρίας (924—927). Διαδεχθεὶς τὸν θεῖον του Φροΐλαν τῷ 924 μετὰ 3 ἔτη παρέδοσε τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἀδελφόν του καὶ ἀπεσύρθη εἰς μονὴν (927). Ἀργότερον μετανοήσας ἀπεπειράθη ν' ἀνακαταλάβῃ τὸν θρόνον, πολιορκηθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ραμιρὲζ εἰς τὴν Λεόνην, ἐνεκλείσθη πάλιν εἰς μονὴν († 932).

—**Ἀλφόνσος Ε'**. Βασιλεὺς τῆς Λεόνης (999—1027). Υἱὸς Βερμούδου τοῦ Β', γεννηθεὶς τῷ 994, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον πενταετὴς ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρός του Ἐλβίρας. Τῷ 1002 ἐπ' αὐτοῦ ἐνικήθησαν περιφανῶς οἱ Ἄραβες, οἵτινες εἶχον πρό τινος ἐρημώσει τὴν Λεόνην, ἣν ὁ Ἀλφόνσος καὶ ἀνεκαίνισε. Τῷ 1017 ἠγωνίσθη κατὰ τοῦ θείου του κόμητος τῆς Καστίλλης. Τῷ 1020 συνεκάλεσε τὴν Βουλὴν τῶν εὐγενῶν (Cortès) ἥτις συνέταξε τὴν νέαν νομοθεσίαν (Fueros de Leon) ἐξ ἄρθρων 58. Ἀπέθανε τῷ 1027.

—**Ἀλφόνσος ΣΤ'**, *ὁ* ***Ἀνδρεῖος***. Βασιλεὺς τῆς Λεόνης (1065—1109), καὶ τῆς Καστίλλης, Γαλικίας καὶ Λεόνης ἀπὸ τοῦ 1073. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Φερδινάνδου Α', ἔλαβεν ὡς μερίδιον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του τὴν Λεόνην καὶ μέρος τῆς Ἐστρεμαδούρας. Ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Σάγχου τῆς Καστίλλης (1070 καὶ 1071) ἔφυγε πρὸς τὸν ἐμίρην τοῦ Τολέδου. Ὅτε δ' ἐδολοφονήθη ὁ Σάγχος (1072), ὁ Ἀλφόνσος ἀνακατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Λεόνης καὶ συλλαβὼν τὸν νεώτερον ἀδελφόν του, βασιλέα τῆς Καστίλλης, κατώρθωσε ν' ἀναγνωρισθῇ καὶ ταύτης βασιλεύς. Τότε ἐστράφη κατὰ τῶν Ἀράβων τοῦ Τολέδου καὶ τὰς ἀπ' αὐτῶν καταληφθείσας χώρας ἐγκατέστησεν Ἰσπανοὺς ἐκ τῶν βορείων τῆς χερσονήσου καὶ ἐκ τῶν ΝΔ. τῆς Γαλλίας. Νέα ὅμως ἐπιδρομὴ Μαύρων, τῶν Ἀλμοραβιδῶν, ἐκ τῆς ἀπέναντι ἀφρικανικῆς ἀκτῆς, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πιεζομένων Ἀράβων τῆς Ἰσπανίας, ἠνάγκασεν αὐτὸν (1086) νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς Β. Διὰ νέων ὅμως συνεννοήσεων καὶ συμμαχιῶν μετὰ δύο ἔτη ἀπώθησε τοὺς Ἀφρικανοὺς ἐπιδρομεῖς, τοὺς δ' ἀγῶνας αὐτοῦ ἐξηκολούθησεν ἐπιτυχῶς ὁ ἡρωϊκὸς Σίδ, ὅστις κατέλαβεν, ἔστω καὶ ἐπ' ὀλίγα ἔτη, τὴν Βαλεντίαν. Νέα τέλος ἐπίθεσις τῶν Ἀλμοραβιδῶν τῷ 1108 κατὰ τῆς Καστίλλης ἀποβᾶσα κατὰ τῶν Ἰσπανῶν, εἰς ἣν ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ καὶ ὁ μόνος υἱὸς τοῦ Ἀλφόνσου δὸν Σάγχος, ἐπέφερε τὸν ἐκ λύπης θάνατον τοῦ Ἀλφόνσου τῷ 1109, ἀφήσαντος ὡς κληρονόμον τὴν θυγατέρα του Οὐρράκα, σύζυγον τοῦ Ραϋμόνδου τῆς Γαλικίας καὶ τὸν υἱόν της Ἀλφόνσον.

—**Ἀλφόνσος Ζ'**. Βασιλεὺς τῆς Καστίλλης (1109—1126)· (βλ. κατωτ. *Ἀλφόνσος Α' τῆς Ἀραγωνίας*.

—**Ἀλφόνσος Η'**. Κόμης καὶ εἶτα βασιλεὺς τῆς Γαλικίας (1112—1157), τῆς Καστίλλης καὶ Λεόνης ἀπὸ τοῦ 1126 καὶ «*αὐτοκράτωρ*» τῆς Ἰσπανίας ἀπὸ τοῦ 1135. Υἱὸς τοῦ Ραϋμόνδου τῆς Γαλικίας καὶ τῆς Οὐρράκας, θυγατρὸς τοῦ Ἀλφόνσου ΣΤ', γεννηθεὶς τῷ 1106 μ. Χ., ἠγωνίσθη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του κατὰ τῆς φιλάρχου κηδεμόνος αὐτοῦ μητρὸς δόννας Οὐρράκας, μετὰ τὸν θάνατον τῆς ὁποίας κατέστη κύριος τοῦ ὅλου βασιλείου (1126). Ἀπέσπασεν ἀπὸ Ἀλφόνσου τοῦ «Μαχητοῦ» τὰς ἐν Καστίλλῃ κτήσεις του καὶ αὐτὸ τὸ Τολέδο· μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὡς ὁ ἰσχυρότατος τῶν Ἰσπανῶν ἡγεμόνων συνεκάλεσε περὶ ἑαυτὸν τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀραγωνίας, τῆς Ναβάρρας καὶ τῆς Πορτογαλίας καὶ τοὺς κόμητας Τουλούσης καὶ Βαρκελώνης καὶ ἀνακηρυχθεὶς αὐτοκράτωρ τῆς Ἰσπανίας ἀνέλαβεν ἀμείλικτον κατὰ τῶν Μαύρων πόλεμον, τοὺς ὁποίους καὶ πρότερον ἤδη εἶχεν ἐκδιώξει ἐκ τῶν τελευταίων παρὰ τὴν Σαραγόσσαν θέσεών των καὶ εἶχε προχωρήσει μέχρι Σεβίλλης (1133). Κατὰ τὴν νέαν πρὸς τοὺς Μαύρους πάλην ὁ Ἀλφόνσος ἐπροχώρησε πολὺ πρὸς νότον καὶ παρεσκευάζετο νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἀνδαλουσίαν ὅτε ἀπέθανε (1157).

—**Ἀλφόνσος Θ'**, *ὁ* ***Καλὸς*** ἢ ***Εὐγενής***. Βασιλεὺς τῆς Καστίλλης (1158—1214). Υἱὸς τοῦ Σάγχου Γ' τῆς Καστίλλης, γεννηθεὶς τῷ 1155. Οὗτος διεξήγαγε μακροὺς ἀγῶνας πρὸς τὸν Φερδινάνδον τῆς Λεόνης, ἀξιοῦντα ὑπεροχὴν ἐπὶ τῆς Καστίλλης, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ναβάρρας, νυμφευθεὶς δὲ τὴν θυγατέρα Ἐρρίκου Β' τῆς Ἀγγλίας Ἐλεονώραν (1169), ἐνισχύθη σπουδαίως διὰ τῶν ἐν Γαλλίᾳ (Ἀκυτανίᾳ) κτήσεων αὐτῆς, ἃς ἔλαβεν ὡς προῖκα. Εἰρηνεύσας πρὸς τὴν Ἀραγωνίαν καὶ τὴν Ναβάρραν ἀνέλαβε τὸν κατὰ τῶν Μαύρων ἀγῶνα (1170). Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Ἀλμοχαδῶν ἐξ Ἀφρικῆς ἀνέστειλε τὰς προόδους τοῦ Ἀλφόνσου, ὅστις καὶ ἐνικήθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀλαρκὸς (1195). Ὅτε ὅμως οἱ πολυπληθεῖς Ἀλμοχάδαι (περὶ τὰς 500 χιλ.) ἠπείλησαν νὰ ὑποτάξωσι πάλιν τὴν Ἰσπανίαν εἰς τοὺς Μαύρους, συνησπίσθησαν ἡ Καστίλλη, ἡ Ἀραγωνία καὶ ἡ Ναβάρρα καὶ κατὰ τὴν κρίσιμον μάχην τῆς Ἐβένα (τῆς Τολόζας) κατασυνέτριψαν τὴν δύναμιν τῶν Ἀλμοχαδῶν (1112). Ὁ Ἀλφόνσος ἐπέτυχε καὶ τὴν ὁριστικὴν μεταξὺ Καστίλλης καὶ Λεόνης ἕνωσιν δι' ἐπιγαμίας πρὸς τὸν βασιλεύοντα οἶκον τῆς Λεόνης.

—**Ἀλφόνσος Ι'**, *ὁ* ***Σοφὸς*** ἢ *ὁ* ***Ἀστρονόμος***. Βασιλεὺς τῆς Καστίλλης καὶ τῆς Λεόνης (1252—1284). Ἐγεννήθη τῷ 1221. Διαδεχθεὶς τῷ 1252 τὸν πατέρα του Φερδινάνδον Γ' ἐξηκολούθησε τοὺς κατὰ τῶν Μαύρων ἀγῶνας τοῦ πάππου καὶ τοῦ πατρός του, ἀποσπάσας ἀπ' αὐτῶν τμῆμα ὅλον τῆς Ἀνδαλουσίας, καταστήσας φόρου ὑποτελῆ τὸν ἐμίρην τῆς Γρενάδης (1261) καὶ προχωρήσας μέχρι τοῦ Κάδικος, τὸν ὁποῖον ἐλεηλάτησε (1269). Ὅτε κατὰ τὴν ἐν Γερμανίᾳ «μεσοβασιλείαν» (1250—1273) τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα ἐξετέθη εἰς πλειοδοσίαν, ὁ Ἀλφόνσος παρέστη ὡς εἷς τῶν πιθανωτάτων ἀπαιτητῶν καὶ τὴν 1 Ἀπριλίου 1257 οἱ τέσσαρες ἐκ τῶν Γερμανῶν ἐκλεκτόρων ἐξέλεξαν αὐτὸν αὐτοκράτορα, ἀντὶ τοῦ Ἄγγλου δουκὸς τῆς Κορνουαλλίας Ριχάρδου καὶ τοῦ Ρουδόλφου τοῦ Ἀψβούργικοῦ. Ἡ ἀπληστία του ὅμως δυσηρέστησεν ἐπὶ τέλους καὶ τοὺς ἐκλέξαντας αὐτὸν καὶ τοὺς πάπας Ἀλέξανδρον δ', Οὐρβανὸν δ', Κλήμεντα δ' καὶ Γρηγόριον ε', ὅστις καὶ ἠρνήθη να ἐπικυρώσῃ τὸν τίτλον τοῦ Ἀλφόνσου «*ἐκλελεγμένος βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων*» (Rex electus Romanorum)· οἰκογενειακαὶ δὲ ἀνωμαλίαι καὶ προστριβαὶ πρὸς τοὺς γείτονας (Ἀραγωνίαν καὶ Γαλλίαν) ἠμπόδισαν αὐτὸν καὶ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Γερμανίαν, ἧς τὸ στέμμα ἠγόρασε καὶ τὸν αὐτοκρατορικὸν τίτλον ἔφερε. Ὁ Ἀλφόνσος ἰδιαιτέραν ἀγάπην ἐπέδειξεν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἰδίᾳ τὴς Ἀστρονομίαν. Κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος τῆς ἀναρρήσεώς του ἐξέδωκε τοὺς «Ἀλφονσείους πίνακας» (βλ. λ.). Ἀφῆκε πολλὰ συγγράμματα καὶ ἐκωδικοποίησε τὴν νομοθεσίαν τῆς Καστίλλης.

—**Ἀλφόνσος ΙΑ'**. Βασιλεὺς τῆς Καστίλλης καὶ τῆς Λεόνης (1312—1350). Ἐγεννήθη τῷ 1310. Κατὰ τὴν ἀνηλικιότητα αὐτοῦ οἱ συγγενεῖς ἐπίτροποι του διεξῆγον ἐμφυλίους ἀγῶνας μέχρι τοῦ 1325, ὅτε ὁ Ἀλφόνσος, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχήν, ἕνα μὲν τῶν ἐπιτρόπων θείων του, τὸν δὸν Χουὰν ἔλ Τουέρτο, ἐφόνευσε, κατὰ δὲ τοῦ ἑτέρου δὸν Χουὰν Μανουὲλ ἀνέλαβε μακρὸν πόλεμον, ὅστις συνετάραξεν ὅλην τὴν Ἰσπανίαν. Τῷ 1339 ἐπιδραμόντες ἐξ Ἀφρικῆς οἱ Μαροκινοὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ εἰρηνεύσῃ πρὸς τοὺς Πορτογάλους. Κατὰ τὸν πρὸς τοὺς Μαροκινοὺς πόλεμον ὁ Ἀλφόνσος ἀπώλεσε τὸν στόλον του παρὰ τὸ Γιβραλτὰρ· κατὰ ξηρὰν ὅμως, μετά τινας ἀμφιβόλου ἀποτελέσματος

Digitized by Google

συγκρούσεις, συνέτριψεν αὐτοὺς κατὰ τὴν κρίσιμον μάχην τῆς Σαλάδο ἢ Ταρίφα (1340) καὶ ἠνάγκασε τὸν βασιλέα τῆς Γρενάδης νὰ συνάψῃ ἀνακωχὴν 18ετῆ καὶ νὰ καταβάλλῃ ἐτήσιον φόρον. Ὁ Ἀλφόνσος ἀπέθανεν εἰς νέον πόλεμον κατὰ τῶν Μαροκινῶν, παρὰ τὸ Γιβραλτὰρ (1350).

— **Ἀλφόνσος ΙΒ'.** Βασιλεὺς τῆς ἡνωμένης Ἱσπανίας (1875—1885) ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βουρβόνων, υἱὸς τοῦ πρίγκιπος Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίζ καὶ τῆς βασιλίσσης Ἰσαβέλλας τῆς Β'. Ἐγεννήθη τῷ 1857· κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τοῦ 1868, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ πτῶσις τῆς Ἰσαβέλλας, ἠκολούθησε τὴν μητέρα του εἰς Παρισίους. Τῷ 1870 ἡ Ἰσαβέλλα παρῃτήθη τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιωμάτων της ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ της, μαθητεύοντος τότε εἰς τὴν Θηρεσιανὴν ἀκαδημίαν τῆς Βιέννης. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἱσπανοὶ δοκιμάσαντες διαφόρους πολιτικὰς λύσεις διοικήσεως, κατέληξαν εἰς τὴν παλινόρθωσιν, συνεννοηθέντων πρὸς τοῦτο τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν παραγόντων τῆς ἐπαναστατημένης χώρας. Σπουδαστὴς ὢν ἔτι ἐν Sandhurst τῷ 1874 ὁ Ἀλφόνσος ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Ἱσπανοὺς τὸ πρῶτον πολιτικὸν διάγγελμά του, τῷ δὲ 1875 σχηματισθείσης τῆς πρώτης συνταγματικῆς κυβερνήσεως κατῆλθεν εἰς Ἱσπανίαν· ἀλλ' ἐπιχειρήσας ν' ἀπομακρύνῃ ἐκ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν τοὺς *καρλιστὰς* προὐκάλεσεν αἱματηρὰν ἐξέγερσιν, καθ' ἣν τὰ στρατεύματα αὐτοῦ δὶς ἐνικήθησαν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν σύμβασιν τοῦ Λονδίνου (1875), καθ' ἣν οἱ καρλισταὶ ὑπάλληλοι παρέμειναν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, ἐξησφαλίζοντο τὰ πολιτικὰ προνόμια τῶν ἀστουρικῶν καὶ γασκωνικῶν ἐπαρχιῶν καὶ παρείχετο γενικὴ ἀμνηστεία. Τοῦτο διέσπασε τοὺς ἡνωμένους καρλιστὰς καὶ ἤγαγεν εἰς τὴν βαθμιαίαν ὑποταγὴν τῶν προσκειμένων εἰς αὐτοὺς βορείων ἐπαρχιῶν καὶ τῶν ὑπερποντίων ἱσπανικῶν κτήσεων, ἰδίᾳ τῆς Κούβας. Καὶ ἐπετεύχθη μὲν διὰ τούτου καὶ διὰ καταλλήλων νομοθετημάτων καὶ διοικητικῶν μέσων ἡ ἑνοποίησις τῆς Ἱσπανίας· ἀλλ' ἡ ἄκρα συντηρητικότης τοῦ Ἀλφόνσου καὶ ἡ μετὰ τὸν θάνατον τῆς Γαλλίδος πρώτης συζύγου αὐτοῦ ἐπιγαμία μετὰ τοῦ αὐστριακοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, ἐξ οὗ ἡ Ἱσπανία καθίστατο δορυφόρος τῶν κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν καὶ ἐχθρὰ τῆς Γαλλίας, δυσηρέστησε τοὺς φιλελευθέρους ἄνδρας τῆς χώρας καὶ ἐδημιούργησε πολιτικὸν κυκεῶνα πολυαρίθμων πολιτικῶν κομμάτων, τὰ δὲ ἡμερόβια ὑπουργεῖα διεδέχοντο ἄλληλα. Ἡ κατάστασις αὕτη ἀπέληξεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν δημοκρατικῶν τῷ 1883, ὅτε σωτὴρ τῆς δυναστείας ἀπέβη ὁ εὔστροφος πολιτικὸς Canovas del Castillo, ὅστις ἀσκῶν ἀπεριόριστον ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ βασιλέως συνεκέντρωσε περὶ αὐτὸν πάντα τὰ συντηρητικὰ στοιχεῖα, προσεπάθησε νὰ προσεταιρισθῇ τὸν μεγάλως ἰσχύοντα κλῆρον καὶ τὸ Βατικανόν, ἐπέτρεψεν ἐξ ἄλλου εἰς τοὺς καρλιστὰς ν' ἀνασυνταχθῶσι καὶ ἐφάνη ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς συνωμότας δημοκρατικούς. Ἐπιζητήσας ὅμως καὶ ἐξωτερικὴν ὑποστήριξιν τοῦ βασιλέως διὰ συμμαχιῶν, ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Γερμανίας διὰ θυσιῶν, αἵτινες δυσηρέστησαν τοὺς Ἱσπανούς. Ὅτε τῷ 1885 ἡ Γερμανία κατέλαβε τὰς Καρολίνας νήσους, οἱ Ἱσπανοὶ παρ' ὀλίγον ἐστασίαζον κατὰ τῶν πιεστικῶν μέτρων τῆς Γερμανίας, ὁ δὲ ἄνισος πόλεμος παρεκάμφθη διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος τοῦ Ἀλφόνσου, ὑποστηριχθέντος καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ ιγ', εἰς ὃν ἀνετέθη ἡ περὶ τοῦ ζητήματος ἐκείνου διαιτησία. Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἀλφόνσος ΙΓ'** ***(Δέων-Φερνάνδος-Μαρία-Ἰσίδωρος-Πασχάλ-Ἀντώνιος).*** Βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, γεννηθεὶς ἐν Μαδρίτῃ τὴν 17ην Μαΐου 1886, ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του Ἀλφόνσου ΙΒ'. Ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς ἅμα τῇ γεννήσει του ὑπὸ τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς μητρός του Μαρίας-Χριστίνας τῆς Αὐστριακῆς, ἀνέλαβε δὲ τὴν διαχείρισιν τῆς ἐξουσίας, κηρυχθεὶς ἐνήλικος, εἰς ἡλικίαν δεκαὲξ ἐτῶν (1902). Κατὰ τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς Μαρίας-Χριστίνας ἡ Ἱσπανία ἀπώλεσε τὰς ἐν Ἀμερικῇ κτήσεις της Κούβαν καὶ Πορτορίκο, ἡττηθεῖσα εἰς τὸν πρὸς τὰς Ἡν. Πολιτείας πόλεμον. Ἐνηλικιωθεὶς ὁ Ἀλφόνσος ἤρχισε νὰ δεικνύῃ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν χώραν του, ἐπισκεφθεὶς πολλὰς ἐπαρχίας καὶ συνάπτων σχέσεις μετ' ἐξεχόντων προσώπων. Τῷ 1905 ἐπεσκέφθη τὴν Αὐστρίαν, Γερμανίαν, Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν. Εὑρισκόμενος εἰς Παρισίους ὑπέστη τὴν πρώτην δολοφονικὴν ἀπόπειραν παρ' ἀγνώστου ἐγκληματίου. Τὴν 31ην Μαΐου ἐνυμφεύθη τὴν πριγκίπισσαν Ἔναν Βικτωρίαν, θυγατέρα τοῦ πρίγκιπος Ἐρρίκου τοῦ Βάττεμβεργ καὶ ἐξαδέλφην τῆς πριγκιπίσσης Ἀλίκης τῆς Ἑλλάδος. Τὴν ἡμέραν τῶν γάμων των ἐγένετο ἄλλη ἀπόπειρα κατὰ τῆς ζωῆς του ὑπὸ τοῦ Ματέο Μορράλ. Οἱ βασιλεῖς οὐδὲν ἔπαθον ἐκ τῆς ἐκραγείσης βόμβας, πολλοὶ ὅμως θεαταὶ καὶ μέλη τῆς βασιλικῆς συνοδείας ἐφονεύθησαν καὶ ἐτραυματίσθησαν. Μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ του, Ἀλφόνσου, πρίγκιπος τῆς Ἀστουρίας, ὁ βασιλεὺς ἐταξίδευσε πάλιν εἰς Εὐρώπην καὶ περὶ τὰ τέλη τῆς ἀφρικανικῆς ἐκστρατείας τοῦ 1909 ἦλθεν εἰς Μελίλλαν ὅπου παρηκολούθησε τὰς ἐπιχειρήσεις. Τὴν 13ην Μαΐου 1913 ἐπιστρέφων ἀπὸ τὴν τελετὴν τοῦ ὅρκου πρὸς τὴν ἐθνικὴν σημαίαν ἐν Μαδρίτῃ διέφυγεν ἄλλην δολοφονικὴν ἀπόπειραν, ἥτις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς θερμὰς ἐκδηλώσεις συμπαθείας ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ του. Εἶχεν ὅμως ν' ἀντιμετωπίσῃ σφοδρὰν ἀντιπολίτευσιν. Τὸ ἀκανθῶδες πρόβλημα τοῦ Μαρόκκου καὶ ἄλλα ἐσωτερικῆς φύσεως ζητήματα πολλάκις κατέστησαν δυσχερῆ τὴν θέσιν του. Κατὰ τὸν Μέγαν πόλεμον ὁ Ἀλφόνσος κατώρθωσεν, ὡς βασιλεὺς οὐδετέρας χώρας, νὰ προσφέρῃ μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς

Ἀλφόνσος XIII, βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας.

αἰχμαλώτους πολεμίων μεταξὺ των κρατῶν, λαβὼν ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὴν μετὰ τῶν οἰκείων των ἀλληλογραφίαν.

Τῷ 1923 αἱ πολιτικαὶ ἀνωμαλίαι εἶχον φθάσει εἰς τὸ ἀπροχώρητον. Ὁ στρατηγὸς Πρίμο ντὲ Ριβέρα, βοηθούμενος ὑπὸ ἀποφασιστικῶν συντρόφων καὶ πεποιθὼς ὅτι θὰ εἶχε τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ βασιλέως εὑρισκομένου πρὸ τετελεσμένου γεγονότος, κατέλαβε διὰ πραξικοπήματος τὴν ἐξουσίαν (23 Σεπτ. 1923), διέλυσε τὴν Κυβέρνησιν, ἀνέστειλε τὸ Σύνταγμα, εἰσήγαγε τὴν λογοκρισίαν καὶ ἐκήρυξε Δικτατορίαν (βλ. λ. *Ἱσπανία*). Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1925 ἐγένετο ἄλλη ἀπόπειρα κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως.

Ὁ Ἀλφόνσος ἔχει ἓξ τέκνα: Ἀλφόνσον (1907), Ἰάκωβον (1908), Βεατρίκην (1909), Μαρίαν-Χριστίναν (1911), Χουὰν Κάρλον (1913), Γονζάλο (1914). Διάδοχος τοῦ θρόνου εἶναι ὁ τριτότοκος υἱός του Χουὰν Κάρλος. Ε. Σ.

— **Ἀλφόνσος Α'**, *ὁ Μαχητής*. Βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας (1104—1134). Υἱὸς τοῦ Σάγχου Ραμιρὲζ (Sancho Ramirez). Διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀραγωνίας τὸν ἀδελφόν του Πέτρον. Ἀπὸ τοῦ 1109, νυμφευθεὶς τὴν Οὐρράκα, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Καστίλλης καὶ τῆς Λεόνης Ἀλφόνσου ΣΤ', πρώτης ἤδη συζύγου τοῦ Ραϋμόνδου τῆς Γαλικίας καὶ μητρὸς ἐκ τούτου τοῦ Ἀλφόνσου Η', ὠνομάσθη καὶ βασιλεὺς τῆς Καστίλλης καὶ τῆς Λεόνης ὡς Ἀλφόνσος Ζ'. Ἐν τούτοις, λόγῳ τοῦ φιλοδόξου χαρακτῆρος τῆς Οὐρράκα, τὸ συνοικέσιον ἀπέβη ἀτυχές, ὁ δὲ Ἀλφόνσος τάχιστα περιῆλθεν εἰς ἀγῶνα πρὸς τὴν τέως σύζυγόν του καὶ τὸν υἱόν της Ἀλφόνσον Η', ὅστις τὸν ἀπησχόλησε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του. Τῷ 1114 ἔστρεψε τὰ ὅπλα του κατὰ τῶν Μαύρων τῆς Ἱσπανίας, κατὰ τῶν ὁποίων ἐπολέμησεν ἐπὶ 20 συνεχῆ ἔτη. Οὕτω κατέλαβε τὴν Τουδέλαν ἐπὶ τοῦ Ἔβρου (1114), τὴν Λερίδαν (1116) καὶ τέλος τὴν Σαραγόσσαν, τὴν ὁποίαν κατέστησε πρωτεύουσαν (1118), ἐκδιώξας ἐκεῖθεν τὸν ἐμίρην αὐτῆς, καίτοι πρότερον εἶχεν ὑποστηριχθῆ ὑπὸ τούτου εἰς τοὺς κατὰ τῶν ἄλλων Μαύρων ἀγῶνάς του. Οἱ Ἀλμοραβίδαι ὅμως ἀποσπάσαντες ἐν τῷ μεταξὺ ἀπ' αὐτοῦ τὰς νήσους Βαλεαρίδας ἐνίκησαν τέλος αὐτὸν καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ κατὰ τὴν μάχην τῆς Fraga (1134). Ἀποθνήσκων ὁ Ἀλφόνσος κατέλιπε διὰ διαθήκης τὸ βασίλειόν του εἰς τοὺς Ἰωαννίτας ἱππότας τῆς Ἱερουσαλήμ.

— **Ἀλφόνσος Β'.** Βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας (1162—1196). Ἦτο υἱὸς τῆς Πετρονίλλας τῆς Ἀραγωνίας καὶ τοῦ Ραϋμόνδου Μπερανζέ, γεννηθεὶς τῷ 1152. Μετὰ τὴν βραχεῖαν ἡγεμονίαν τῆς μητρός του, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς χώρας του διῆλθε βίον πολυτάραχον, ἀνεπιτυχῶς ἀνταγωνιζόμενος πρὸς τὴν γείτονα καὶ ἰσχυρὰν Καστίλλην, ἐπεκτείνων τὰς κτήσεις του καὶ πέραν τῶν Πυρηναίων εἰς τὴν Ν. Γαλλίαν. Ἀπέσπασε τὴν Προβηγκίαν ἀπὸ τοῦ κόμητος τῆς Τουλούζης, καὶ τέλος ἐπιχειρῶν νὰ συνασπίσῃ πάντα τὰ χριστιανικὰ κράτη τῆς Ἱσπανίας κατὰ τῶν Μαύρων, οὓς νέα ἐπικουρία, οἱ Ἀλμοχάδαι τῆς Β. Ἀφρικῆς, ἦλθον ἀπροσδοκήτως νὰ ἐνισχύσωσι. Ἀπέθανε τῷ 1196 ἐν Πορτογαλίᾳ, ἐνῷ ἠσχολεῖτο εἰς τὸ μέγα τοῦτο σχέδιόν του. Ὁ Ἀλφόνσος ὑμνήθη καὶ εἰς τὰ δημώδη ᾄσματα τῆς γαλλικῆς Προβηγκίας.

— **Ἀλφόνσος Γ'**, *ὁ Μεγαλοπρεπής*. Βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας (1285—1291). Ἦτο οὗτος υἱὸς τοῦ Πέτρου Β' καὶ ἐγεννήθη τῷ 1265. Ἀνεμίχθη εἰς τοὺς ἀγῶνας, οὓς ἐδημιούργησεν ἡ εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν κατακτητικὴ ἐπιδρομὴ Καρόλου τοῦ Ἀνδεγαυϊκοῦ. Ἕνεκα τούτου, ὑποστηρίζων τὰ ἐπὶ τῆς Σικελίας δικαιώματά του, ἐπολέμησε κατὰ τῆς Νεαπόλεως, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Καστίλλης, ἐξασφαλίσας ἐσωτερικὴν γαλήνην εἰς τὸ κράτος του διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν, ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Μαϊόρκας τὸν σύμμαχον τῶν Γάλλων θεῖόν του δὸν Ἰάκωβον ὑπεστήριξε τὸν ἴδιον ἀδελφὸν κληθέντα ὑπὸ τῶν Σικελῶν ὡς βασιλέα καὶ ἠνάγκασε τὸν Κάρολον νὰ παραιτηθῇ τῶν ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης ἀξιώσεών του. Ὅτε δὲ ὁ Κάρολος, ἀπαλλαγεὶς ἐπὶ τῷ ὅρῳ τούτῳ τῆς αἰχμαλωσίας, παρέβη τὸν δοθέντα ἔνορκον λόγον, ἐπινεύοντος τοῦ πάπα Μαρτίνου δ', ὁ Ἀλφόνσος ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα καὶ νικήσας τὸν γαλλικὸν στόλον ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Νεαπόλεως (1287) ἠνάγκασε τοὺς ἀντιπάλους του διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ταρασκώνης ν' ἀναγνωρίσουν αὐτὸν βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας.

— **Ἀλφόνσος Δ'**, *ὁ Εὐήθης*. Βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας (1328—1336). Ἐγεννήθη τῷ 1299 καὶ διεδέχθη τὸν πατέρα δὸν Ἰάκωβον Β' τῷ 1328. Ἐπολέμησε κατὰ τῆς Γενούης ὑπὲρ τῆς κατοχῆς τῆς Σαρδηνίας καὶ πρὸς τοῦτο ἐνίσχυσε σπουδαίως τὸν στόλον του. Περιῆλθεν ὅμως εἰς ρῆξιν πρὸς τὴν βουλὴν (Cortès) καὶ τὸν λαόν του, διότι ἐπροίκισε διὰ βασιλικῶν κτημάτων καὶ διὰ προνομίων τὰ ἐκ δευτέρου γάμου τέκνα του, παρασυρθεὶς εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς φιλάρχου γυναικός του Ἐλεονώρας τῆς Καστίλλης, ἥτις καὶ ἐξωρίσθη εἰς Καστιλίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλφόνσου Δ'. Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἀλφόνσος Ε'**, ***ὁ Μεγαλόψυχος*** ἢ ***Σοφός.*** Βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας, τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας (1385—1458)· βλ. κατωτ. *Ἀλφόνσος Α' τῆς Νεαπόλεως.*

— **Ἀλφόνσος Α'**, *Ἐνρικέζ*, ἐπιλεγόμενος «***Κατακτητής***». Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1139—1185). Ἐγεννήθη τῷ 1109 καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ Ἐρρίκου τῆς Βουργουνδίας, τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὡς κόμης τῆς Πορτογαλίας τῷ 1112. Τῷ 1139 ἀφοῦ ἐνίκησε πέντε Μαυριτανοὺς βασιλεῖς εἰς τὴν μάχην τῆς Οὐρίκης, ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Τὰ Κορτὲς καὶ ὁ πάπας ἐπεκύρωσαν τὴν ἐκλογήν. Ἐξηκολούθησε νικῶν τοὺς Μαύρους, κατέλαβε τῷ 1147 τὴν Λισσαβῶνα, τῷ 1166 τὴν Ἐβόραν, καὶ διωργάνωσε τὸ νεοσύστατον κράτος του. Συμμαχήσας μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας εἰσέβαλεν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Λεόνης, ἀλλὰ αἰχμαλωτισθεὶς παρὰ τὸ Μπανταχὸθ ἠναγκάσθη νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν Φερδινάνδον ὅλα τὰ κυριευθέντα ἐδάφη καὶ νὰ τῷ παραχωρήσῃ τὴν Γαλικίαν. Τῷ 1184 ἐνίκησε τοὺς Ἀλμοραβίδας εἰς τὸ Ζανταρέμ. Ἀπέθανε τῷ 1185.

— **Ἀλφόνσος Β'**, *ὁ Παχύς*. Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1211—1223). Ἦτο υἱὸς τοῦ Σάγχου Α', γεννηθεὶς τῷ 1185. Συνέβαλεν εἰς τὴν νίκην τοῦ Ἀλκαθὲρ ντὲ Σὰλ καὶ κατέβαλε τοὺς δύο στασιάσαντας ἀδελφούς του. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐξεδόθησαν οἱ πρῶτοι ἀστικοὶ καὶ ποινικοὶ νόμοι τῆς Πορτογαλίας. Κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦ ἔτη ἠγωνίσθη κατὰ τοῦ κλήρου, ἀπέθανε δὲ ἀφωρισμένος ὑπ' αὐτοῦ.

— **Ἀλφόνσος Γ'.** Κόμης τῆς Βολωνίας (1238), ἀντιβασιλεὺς (1245) καὶ κατόπιν βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1248—1279). Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀλφόνσου Β', γεννηθεὶς τῷ 1210. Ἐνίκησε τοὺς Μαύρους καὶ ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα τοῦ πατρός του κατὰ τοῦ κλήρου, ἀπέθανε δὲ καὶ οὗτος ἀφωρισμένος, διότι ἐνυμφεύθη τὴν Βεατρίκην Γκουζμάν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Καστίλλης, ἐνῷ ἔζη ἀκόμη ἡ πρώτη του σύζυγος Ματθίλδη τῆς Βουργουνδίας.

— **Ἀλφόνσος Δ'**, ὁ *Ἀνδρεῖος* ἢ *Ὑπερήφανος.* Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1325-1357). Ἐγεννήθη τῷ 1291. Τῷ 1320 ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ πατρός του Διονυσίου ἐκ ζηλοτυπίας πρὸς τοὺς ἀδελφούς του, τὸν δὸν Σάγχον καὶ τὸν κόμητα ντὲ Βαρτσέλλος. Γενόμενος βασιλεὺς τῷ 1325, ἐξηκολούθησε διώκων ἀπηνῶς τοὺς ἀδελφούς του, κατόπιν δὲ καὶ τὸν γαμβρόν του Ἀλφόνσον ΙΑ' τῆς Καστίλλης, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν υἱόν του Πέτρον. Ἡ δολοφονία τῆς Ἰνὲς ντὲ Κάστρο, τὴν ὁποίαν ὁ δὸν Πέτρος εἶχε νυμφευθῆ κρυφίως, ἔγκλημα τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ Ἀλφόνσος ἠθικὸς αὐτουργός, ἐγένετο αἰτία ἐμφυλίου πολέμου, ὅστις ἠρήμωσε τὴν χώραν. Τέλος, τῇ μεσολαβήσει τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Μπράγκα, ὁ Πέτρος συνεφιλιώθη μετὰ τοῦ πατρός του. Οἱ

Digitized by Google

ὑποστηρικταὶ τοῦ Ἀλφόνσου ἀντιτάσσουν εἰς τὸ ἔγκλημα τοῦτο τὴν περιφανῆ νίκην, ἣν ἧρεν οὗτος ἐν Ταρίφᾳ (1340) κατὰ τῶν Μαυριτανῶν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν συνετρίβη ἡ τελευταία προσπάθεια τῶν μουσουλμάνων ὅπως ἀνακτήσουν τὴν Ἱσπανίαν.

— **Ἀλφόνσος Ε', ὁ *Ἀφρικανός*.** Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1438-1481). Γεννηθεὶς τῷ 1432 διεδέχθη τὸν πατέρα του Ἐδουάρδον τῷ 1438 εἰς ἡλικίαν ἓξ ἐτῶν. Τῷ 1458, διαπεραιωθεὶς εἰς Ἀφρικὴν μετ' ἀξιολόγου στόλου, κατέλαβε κατόπιν αἱματηρῶν μαχῶν τὸ Ἀλκαζὰρ (1458), τὴν Ἀρζίλλιαν καὶ τὴν Ταγγέρην (1471). Ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Καστίλλης ἐνικήθη ὑπὸ Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ εἰς τὴν μάχην τοῦ Τόρο (1476). Ματαίως ἐκλιπαρήσας τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ' ὑπέγραψε τὴν μετὰ τῆς Καστίλλης συνθήκην τῆς Ἀλκάνταρα (1479). Ὁ βασιλεὺς Ἀλφόνσος ἠγάπα τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ ἦτο ἱδρυτὴς ἐν Κοΐμβρᾳ τῆς πρώτης πορτογαλικῆς βιβλιοθήκης.

— **Ἀλφόνσος ΣΤ'.** Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1656-1683). Γεννηθεὶς τῷ 1653, διεδέχθη τὸν πατέρα του Ἰωάννην τὸν Τυχηρὸν εἰς ἡλικίαν 3 ἐτῶν. Ἄσωτος καὶ ἀνίκανος εἰς τὸ κυβερνᾶν, κατέλιπε τὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖρας τῆς μητρός του καὶ ἐπεδόθη εἰς βίον ἔκλυτον. Ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν-Ἐλισάβετ τῆς Σαβοΐας, ἓν ἔτος ὅμως μετὰ τὸν γάμον ἡ βασίλισσα συνεννοηθεῖσα μετὰ τοῦ ἀνδραδέλφου της δὸν Πέτρου ἠνάγκασαν τὸν Ἀλφόνσον νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν νῆσον Τερσέϊραν. Ὁ Πέτρος ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν-Ἐλισάβετ, ἀκυρωθέντος τοῦ πρώτου γάμου της, καὶ ἐκυβέρνησε τὴν Πορτογαλίαν μὲ τὸν τίτλον τοῦ ἀντιβασιλέως. Κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀλφόνσου ΣΤ' οἱ Πορτογάλοι ἦραν σπουδαίας νίκας ἐν Ἀμεϊχιὰλ (1663) καὶ ἐν Βιλλαβισόζᾳ (1665), αἵτινες ἠνάγκασαν τὴν Ἱσπανίαν νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Πορτογαλίας.
Ε. Σ.

— **Ἀλφόνσος Α', ὁ *Μεγαλόψυχος*** ἢ ***Σοφός*.** Βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ Σικελίας (1416-1458). Ἐγεννήθη τῷ 1385 καὶ διεδέχθη τῷ 1416 τὸν πατέρα του Φερδινάνδον Α' εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλείου τῆς Ἀραγωνίας, τοῦ ὁποίου κτήσεις ἦσαν ἡ Καταλονία, ἡ Βαλεντία, αἱ Βαλεαρίδες, ἡ Σαρδηνία καὶ Σικελία. Ὁ Ἀλφόνσος, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰς κτήσεις ταύτας, ἠθέλησε νὰ τὰς ἐπεκτείνῃ καὶ διεξήγαγε μακροὺς ἀγῶνας, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο ἡ κατάκτησις τοῦ βασι-

ΠΙΖΑΝΝΕΛΛΟ: *Μετάλλιον Ἀλφόνσου τοῦ Α', βασιλέως τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Ἀραγωνίας.*

λείου τῆς Νεαπόλεως, τοῦ ὁποίου καὶ ἐγένετο βασιλεὺς ὑπὸ τὸν τίτλον Ἀλφόνσος Α', ὑπὸ τὸν ὁποῖον καὶ εἶναι γνωστότερος εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἡ δυναστεία τοῦ Ἀλφόνσου Α' διετηρήθη μέχρι τοῦ 1713. Ὡς ἐκ τῆς φιλομουσίας αὐτοῦ ἡ αὐλὴ τῆς Νεαπόλεως κατέστη κέντρον φιλολογικῆς καὶ φιλοσοφικῆς κινήσεως, τῆς ὁποίας μετέσχον καὶ Ἕλληνες σοφοὶ πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου καὶ μετ' αὐτήν, οἷοι ὁ Χρυσολωρᾶς, Γεώργιος ὁ Τραπεζούντιος καὶ Κωνστ. ὁ Λάσκαρις καὶ οἱ τούτων μαθηταὶ ἐκ τῶν Ἰταλῶν Λαυρέντιος Βάλλα, Φάτσιο, Γιαννῶτσο Μανέττι, Φραγκ. Φίλελφος, Αἰνείας Σίλβιος Πικκολόμινι (ὁ ἔπειτα πάπας Πῖος ὁ Β') καὶ ἄλλοι.
Α. Ν. Δ.

— **Ἀλφόνσος Β'.** Βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως, δοὺξ τῆς Καλαβρίας (1493—1495). Ἦτο ἔγγονος τοῦ Ἀλφόνσου Α' καὶ υἱὸς τοῦ Φερδινάνδου Α', ἐγεννήθη δὲ τῷ 1448. Ἐπὶ πολὺν χρόνον διῴκει τὰ στρατεύματα τοῦ πατρός του καὶ ἔλαβε μέρος εἰς ὅλας τὰς διαμάχας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν Ἰταλίᾳ. Διεδέχθη τὸν πατέρα του ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείας τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας (25 Ἰαν. 1494), κατέστη δὲ ἀμέσως ἀντιδημοτικὸς διὰ τὴν σκληρότητα, τὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν φιλαργυρίαν του. Ὅλοι οἱ σύμμαχοί του τὸν ἐγκατέλιπον, καὶ ὁ λαὸς ἀνησύχει διὰ τὴν προέλασιν τοῦ Γάλλου βασιλέως. Ὁ Ἀλφόνσος παρῃτήθη τοῦ θρόνου χάριν τοῦ υἱοῦ του Φερδινάνδου Β' (Ἰαν. 1495) καὶ ἀπεσύρθη εἰς Σικελίαν εἰς μοναστήριον, ὅπου ἀπέθανε τὸ αὐτὸ ἔτος πλησίον τοῦ ἐκ 350,000 σκούδων θησαυροῦ του, ὃν δὲν ἠθέλησε νὰ ἀποχωρισθῇ καὶ ὅστις ἐχρησιμοποιήθη ἀργότερον ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Γάλλων.

— **Ἀλφόνσος Α'** τῆς ***Ἔστης, δοὺξ τῆς Φερράρας*** (1504—1534). Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ἡρακλέους Α' ἐγεννήθη τῷ 1486, τυχὼν ἐξαιρετικῆς ἀνατροφῆς. Τῷ 1502 ἐνυμφεύθη εἰς δεύτερον γάμον τὴν διαβόητον Λουκρητίαν Βοργία, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἔσχεν υἱὸν τὸν Ἡρακλῆ Β'. Διεδέχθη τὸν πατέρα του τῷ 1504 καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν συμμαχίαν τοῦ Καμπραὶ (1509) κατὰ τῆς Βενετίας, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τοῦ παπικοῦ στρατοῦ, ὃν ὁ Πάπας Ἰούλιος Β' εἶχε θέσει ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του, προήλασε μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Παδούης. Ταχέως ὅμως ὁ Πάπας συνεφιλιώθη μὲ τὴν Βενετίαν καὶ ἐστράφη κατὰ τῶν Γάλλων, τοὺς ὁποίους ὅμως ὁ Ἀλφόνσος δὲν ἠθέλησε νὰ προδώσῃ. Ὡς ἐκ τούτου τὰ παπικὰ στρατεύματα ἐβάδισαν κατὰ τῆς Φερράρας. Καὶ ταύτην μὲν διέσωσεν ὁ Ἀλφόνσος, ἀπώλεσεν ὅμως τὴν Μοδέναν καὶ τὸ Ρέτζιο, τὰς ὁποίας ἀνέκτησε πολὺ ἀργότερον τῇ βοηθείᾳ τοῦ Καρόλου Ε' (1527). Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλφόνσου Α' ἔζησεν ὁ Ἀριόστος.

— **Ἀλφόνσος Β'** τῆς ***Ἔστης, δοὺξ τῆς Φερράρας*** (1559—1597). Ἐγεννήθη τῷ 1533 καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους Β' τῆς Ἔστης καὶ τῆς Ρενὲ τῆς Γαλλίας, καὶ συνεπῶς ἔγγονος ἐκ πατρὸς τοῦ Ἀλφόνσου Α' τῆς Ἔστης καὶ ἐκ μητρὸς τοῦ Λουδοβίκου ΙΒ'. Ἐβασίλευσε κατὰ τὴν περίοδον καθ' ἣν ἡ Ἰταλία καθίστατο ἱσπανικὴ καὶ ἐπεζήτησε διὰ τῶν ἰσχυρῶν συγγενῶν του νὰ διατηρήσῃ τὰς κτήσεις του. Ἐνυμφεύθη πρῶτον τὴν Λουκρητίαν τῶν Μεδίκων καὶ κατόπιν τὴν Βεατρίκην, θυγατέρα τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου Α'. Δὲν ἔσχεν ὅμως διαδόχους καὶ ὥρισεν ὡς τοιοῦτον τὸν ἐξάδελφόν του Καίσαρα τῆς Ἔστης. Ὁ Πάπας ὅμως Κλήμης Η' δὲν ἀνεγνώρισε τὴν διαθήκην καὶ προσήρτησε τὴν Φερράραν εἰς τὸ παπικὸν κράτος, ἀφήσας εἰς τὸν Καίσαρα μόνον τὴν Μοδέναν καὶ τὸ Ρέτζιο. Οὕτω μὲ τὸν Ἀλφόνσον Β' κλείει ἡ δυναστεία τῶν δουκῶν τῆς Φερράρας. Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλφόνσου Β' ἔζη καὶ ἡ ἀδελφή του Ἐλεονώρα, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Τουρκουάτος Τάσσος ἔτρεφε σφοδρὸν καὶ ἄφρον πάθος.

— **Ἀλφόνσος Γ'** τῆς ***Ἔστης, δοὺξ τῆς Μοδένης*.** Υἱὸς τοῦ Καίσαρος, βασιλεύσας ἓν μόνον ἔτος καὶ ἀποσυρθεὶς εἰς μοναστήριον (1629), ἐξ ἀφορμῆς τῆς θλίψεως, ἣν ἐδοκίμασεν ἐκ τοῦ θανάτου τῆς συζύγου του Ἰσαβέλλας τῆς Σαβοΐας.

— **Ἀλφόνσος Δ'** τῆς ***Ἔστης, δοὺξ τῆς Μοδένης*** (1658—1662). Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1634. Διῴκησεν ἐν Ἰταλίᾳ τὸν γαλλικὸν στρατόν, ὅστις προσέβαλε τοὺς Ἱσπανοὺς ἐν Μομφεράτῳ. Ἐνυμφεύθη τὴν Λαύραν Μαρτινόζζι, ἀνεψιὰν τοῦ Μαζαρίνου.
Ε. Σ.

ΑΛΛΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ

— **Ἀλφόνσος, *Πέτρος*** (Pierre Alphonse)· βλ. Πέτρος *Ἀλφόνσος*.

— **Ἀλφόνσος,** κόμης τῆς *Τουλούζης* (1103—1148). Υἱὸς τοῦ κόμητος Ραϋμόνδου Δ', ἐπονομαζόμενος *Ἰορδάνης*. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1147 ἐξεστράτευσε μετὰ τῶν σταυροφόρων, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ πολεμήσῃ δηλητηριασθεὶς ἐν Καισαρείᾳ.

— **Ἀλφόνσος,** κόμης τοῦ *Πουατιὲ* καὶ τῆς *Τουλούζης*. Τέταρτος υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου Η' καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου (1220—1271). Ἠχμαλωτίσθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐν Μανσούρᾳ, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Εὐρώπην καὶ νὰ γίνῃ κύριος τῆς κομητείας τῆς Τουλούζης. Ἐνυμφεύθη τὴν Ἰωάνναν, θυγατέρα καὶ κληρονόμον τοῦ Ραϋμόνδου Ζ'. Συνέγραψε τὸν *ἀλφονσινὸν χάρτην*, ὅστις ἐχρησίμευσεν ὡς κῶδιξ δημοσίου δικαίου ἐν Ὠβέρνῃ κατὰ τὸν μεσαίωνα.
Ε. Σ.

— **Ἀλφόνσος.** Ἀρχιεπίσκοπος τῆς *Σεβίλλης* κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα († 1366). Ἐγεννήθη ἐν Τολέδῳ ἐκ τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Vargas καὶ κατετάχθη εἰς τὸ μοναχικὸν τάγμα τῶν Αὐγουστίνων. Ὡς ἐπίσκοπος Ὄσμα ἐνετάλη ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου ΣΤ' νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν καρδινάλιον *Ἀλμορνοζ* ὡς βοηθός του εἰς τὰς προσπαθείας του πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων τοῦ παπικοῦ κράτους καὶ εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν καλῶν του ὑπηρεσιῶν ὠνομάσθη ἀρχιεπίσκοπος Σεβίλλης. Ἔγραψεν ἑρμηνευτικὰ ἔργα εἰς τὸν Θωμᾶν Ἀκινᾶτον.
Δ. Σ. Μ.

— **Ἀλφόνσος,** ἐπίσκοπος *Burgos* ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἐγεννήθη ἐν Καρθαγένῃ τῷ 1396. Ὁ πατήρ του, ραββῖνος ὤν, ἐξεχριστιανίσθη καὶ ἔγινεν ἐπίσκοπος Burgos. Διδάκτωρ τοῦ δικαίου ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς ἀποστολὰς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς φύσεως καὶ παρέστη ἀπὸ τοῦ 1434 ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Βασιλείας, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἱσπανίας. Ἐκεῖ εὑρισκόμενος ἐξελέγη τῷ 1435 διάδοχος τοῦ θανόντος πατρός του ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς πατρίδος του καὶ διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου του (1456). Ἐφημίζετο διὰ τὴν εὐσέβειαν, φρόνησιν καὶ φιλανθρωπίαν του. Εἶναι γονιμώτατος συγγραφεὺς ἠθικῶν, ἀσκητικῶν, ἱστορικῶν καὶ πολιτικῶν ἔργων, ὡς καὶ λόγων καὶ ποιημάτων· μεταξὺ ἄλλων μετέφρασε τὸν Σενέκαν καὶ τὰ «ἠθικὰ» τοῦ Ἀριστοτέλους ἱσπανιστί, ἔγραψεν ἐπιτομὴν τῆς ἱστορίας τῶν βασιλέων τῆς Ἱσπανίας, καὶ ἐν τῇ νεότητί του εἶχε συνθέσει περιπαθῆ ἐρωτικὰ ποιήματα (ἴδε πλήρη παράθεσιν τῶν ἔργων του ἐν Dict. d'hist. et de géogr. ecclésiastique 1, 702-7, ἄρθρον *P. Sicart*).
Δ. Σ. Μ.

— **Ἀλφόνσος, *Ζουὰν*** (Juan Alfonso). Ἱσπανὸς καλλιτέχνης τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Μνημονεύεται κυρίως ὡς διακοσμητὴς τῆς προσόψεως τοῦ Καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Τολέδου, εἰς τὸν ὁποῖον εἰργάσθη ἀπὸ τοῦ 1418 ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀδελφῶν Ἀλφόνσου καὶ Φραγκίσκου Διάζ, τοῦ Φερδινάνδου ντὲ Σαχαγκούν, τοῦ Ἀλβὰρ Γκονζαλέζ, τοῦ Ἀλβὰρ Μαρτινέζ, τοῦ Φέρραν Γκάρτσια, τοῦ Ζουὰν Φερναντέζ, τοῦ Ζουὰν Ροντριγκέζ, τοῦ Πέτρου καὶ Ἀντωνίου Λοπέζ, τοῦ Γκάρτσια Μαρτινὲζ καί τινων ἄλλων. Ἡ πληθώρα τῶν καλλιτεχνῶν αὐτῶν ἀποδεικνύει σαφῶς τὴν ὑψηλὴν σημασίαν τοῦ ἐξόχως ἐπιβλητικοῦ αὐτοῦ καθιδρύματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ γοτθικὴ γλυπτική, ἧς ἀντιπρόσωπος δέον νὰ θεωρηθῇ ὁ Ζουὰν Ἀλφόνσο, ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ μνημονευθέντες συνεργάται του, ἀπεκάλυψεν ὅλην τὴν ἐκφραστικότητα καὶ τὴν ὡραιότητά της.
Ι. Μ. Π.

— **Ἀλφόνσος** ἢ ***Λοπὲζ ντὲ Κορέλλα*** (de Corella). Καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα εἰς τὸ ἐν Ἀλκάλα ντὲ Χεναρές, ἐν Ἱσπανίᾳ, διάσημον πανεπιστήμιον. Ἔγραψε συγγράμματά τινα ἰατρικά, ἐν οἷς καὶ σημειώσεις εἰς πάντα τὰ ἔργα τοῦ Γαληνοῦ (ἐν Σαραγόσσῃ 1565).
ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἀλφόνσος** τῶν ***Βουρβώνων*.** Ἱσπανὸς πρίγκιψ γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1849. Ἦτο νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ δὸν Κάρλου τοῦ διεκδικήσαντος τὸν ἱσπανικὸν θρόνον. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν *καρλικὴν* ἐπανάστασιν τῷ 1874. Ὁ δὸν Ἀλφόνσος ἐνυμφεύθη τῷ 1871 τὴν ἰνφάνταν Μπλάνκαν Μαρίαν Λὰς Νέβες, θυγατέρα τοῦ δὸν Μιχαήλ, πρῴην ἀντιβασιλέως τῆς Πορτογαλίας.
Ε. Σ.

Ἀλφὸρ (Alfort)· βλ. Ἀλφορβίλ.

— **Ἀλφὸρ-*Μαιζὸν*** (Maisons-Alfort). Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σηκουάνα, ἀπέχουσα σιδηροδρομικῶς 6 $^1/_2$ περίπου χμτρ. ἀπὸ τῶν Παρισίων. Κάτοικοι 13,400. Ἔχει κτηνιατρικὴν σχολήν, ἐγκατεστημένην εἰς τὸν ἀποτελέσαντα τὸν πυρῆνα τῆς ἱδρύσεως τῆς πόλεως ὁμώνυμον πύργον.
Δ. Ε. Μ.

Ἀλφορβὶλ (Alfortville). Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σηκουάνα, ἀπέχουσα σιδηροδρομικῶς 4 $^1/_2$ χμτρ. ἀπὸ τῶν Παρισίων, κτισμένη ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Σηκουάνα καὶ Μάρνη. Κάτ. 20,000. Ἄλλοτε ἐλέγετο *Ἀλφόρ*.
Δ. Ε. Μ.

ἀλφορμίνη (alformin) *[Φαρμ.]*. Διάλυμα βασικοῦ μυρμηκικοῦ ἀργυλλίου, περιεκτικότητος 15 % ($Al_2(OH)_2$ $(HCoO)_4$).
Κ. Γ. Μ.

Ἡ ἀλφορμίνη ἔχει ἐνέργειαν στυπτικὴν ἄνευ δευτερογόνων καυστικῶν φαινομένων καὶ χρησιμοποιεῖται κυρίως εἰς ἀποπλύσεις τοῦ στόματος καὶ γαργαρισμοὺς ἐπὶ παθήσεων τοῦ στόματος καὶ τοῦ φάρυγγος· χρησιμοποιεῖται ὡσαύτως ἐπὶ τραυμάτων εἰς τὴν χειρουργικὴν καὶ τὴν γυναικολογίαν.
Μ Ν Κ.

Ἄλφορντ (Alford), ***Ἐρρῖκος*.** Ἀγγλικανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1810 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1871. Διεκρίθη ὡς συγγραφεύς, ὑμνογράφος καὶ ἱεροκήρυξ. Ἐξέδωκε μεταξὺ ἄλλων ἐπιστημονικὴν ἑρμηνείαν τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς 44 τόμους (1841—1861) καὶ τὴν Contemporary Review (1866—1870).
Δ. Σ. Μ.

Ἄλφορντ (Alford). Πολίχνη τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομητείᾳ Λίνκον. Κάτοικοι 2,394. Ἔχει μεταλλικὰς πηγὰς καὶ ἐργοστάσια γεωργικῶν ἐργαλείων σπουδαῖα.

ἀλφὸς (ὁ)· κηλὶς τοῦ δέρματος τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε λευκὴ εἴτε μελανή: «ἐπιπολῆς τοῦ δέρματος, οἷον λεπίδες τινὲς πεπήγασιν οἱ ἀλφοί, λευκοὶ μὲν ἐκ φλεγματικοῦ, μέλανες δὲ ἐκ μελαγχολικοῦ γινόμενοι χυμοῦ» *(Γαλην.)*· εἶναι ἀδελφὸς τύπος τοῦ λατιν. albus, προκύψας ἐκ τῆς αὐτῆς ἰαπετικῆς λέξεως (βλ. *Χατζ*. Ἀκαδ. Ἀναγν. 1,83).
Β. Φ.

— *[Ἰατρ.]* Συγγενὴς ἐλάττωσις ἢ ἐξαφάνισις τοῦ φυσιολογικοῦ μελαγχρώματος τοῦ δέρματος. Ἀποτελεῖ μικρᾶς πρακτικῆς σημασίας διαμαρτίαν, δύναται δὲ νὰ εἶναι καθολικὸς ἢ μερικὸς (ποικιλόχροοι αἰθίοπες) καὶ προκύπτει ἐκ τῆς συγγενείας τοῦ αἵματος τῶν συζύγων (βλ. καὶ λ. **ἀλβινισμός, ἀχρωμία, λευκοπάθεια** καὶ **λευκοχρωτία**).
Ε. Γ. Μ.

Ἀλφοῦρος, ἢ **Ἀλφουροὺ** καὶ ***Ἀλιφούρ*.** Ὄνομα διδόμενον ὑπὸ τῶν Μαλαισίων εἰς τὰς ἀπολιτίστους μὴ Μωαμεθανικὰς φυλὰς τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Μαλαϊκοῦ Ἀρχιπελάγους. Ἡ λέξις σημαίνει «ἄγριος» ἢ «ἐλεύθερος» ἢ «ἀπολίτιστος» πολλάκις δὲ γίνεται χρῆσίς της πρὸς καθορισμὸν ὅλων τῶν μαλαϊκῶν φυλῶν. Οἱ Ἀλφοῦροι εἶναι λείψανα μεγάλης φυλῆς πρὸ πολλοῦ ἐκλιπούσης ἐκ τῆς Ἰάβας, ἀλλὰ ὑφισταμένης ἀκόμη ἐν Βόρνεο (Νταγιάκ), ἐν Σουμάτρᾳ (Μπα-

Digitized by Google

τάκ) καὶ εἰς ἄλλας νήσους. Ἦλθον πιθανώτατα ἐκ τῶν νοτίων Ἰνδιῶν, ὅπου ὑπάρχουν τύποι συγγενεῖς. Ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Μαλαισίας, ἔζων δὲ ἐντὸς τῶν δασῶν καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων εἰς καλύβας κατεσκευασμένας ἐπὶ πασσάλων ὑπενθυμιζούσας τοὺς ἀρχαίους λιμναίους συνοικισμούς. Ὅταν ἐπῆλθον οἱ Μαλαίσιοι, οἱ Ἀλφοῦροι ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου ἔμειναν ἀνεξάρτητοι. Εἶναι ὑψηλοί, τριχωτοί, χρώματος βαθέος μελαχροινοῦ, δολιχοκέφαλοι, περιφέρονται σχεδὸν γυμνοὶ καὶ εἶναι πολεμικώτατοι. Τὰς ἀσπίδας των στολίζουν μὲ ἐρυθρὰ χρώματα καὶ κόμας ἐχθρῶν.

Ἀλφραγᾶνος (Alfraganus)· βλ. **Ἀλφεργκανί.**

— **Ἀλφραγᾶνος** *[Ἀστρονομ.]*. Κρατὴρ τῆς Σελήνης κείμενος ἐν τῷ ΝΔ τεταρτημορίῳ τοῦ δίσκου της (βλ. **Σελήνη**). σ. π.

Ἀλφρέδος, *ὁ Μέγας* (Alfred the Great). Ὁ ἐνδοξότερος τῶν Ἀγγλοσαξόνων βασιλέων. Ἦτο τέταρτος υἱὸς τοῦ Αἴθελβουλφ βασιλέως τοῦ Ἔσσεξ, Βέσσεξ καὶ Κὲντ καὶ ἀρχηγοῦ τῶν ἄλλων ἀγγλικῶν βασιλείων, ἐκ τῆς πρώτης συζύγου του Ὀσμπούργκας, γεννηθεὶς ἐν Μπέρκσαϊρ περὶ τὸ 848. Πενταετὴς μετέβη εἰς Ρώμην, ὅπου λέγεται ὅτι ὁ πάπας Λέων Δ' τὸν ὑπεδέχθη ὡς βασιλέα. Τῷ δὲ 855 ἐπεσκέφθη μετὰ τοῦ πατρός του τὴν Ρώμην καὶ διὰ δευτέραν φοράν. Ἡ ἐκπαίδευσίς του ἐπὶ πολὺ εἶχε παραμεληθῆ. κατὰ ὁμολογίαν δὲ τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ φίλου του καὶ βιογράφου ἐπισκόπου Ἄσσερ, εἰς ἡλικίαν 12 ἐτῶν δὲν ἠδύνατο ἀκόμη νὰ ἀναγινώσκῃ ἐλευθέρως.

Οἱ δύο πρεσβύτεροι ἀδελφοί του Αἴθελμπαλντ καὶ Αἴθελμπερτ, διαδεχθέντες τὸν πατέρα των, ἀπέθανον νεώτατοι. Ὁ τρίτος Αἴθελρεντ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 866 καὶ ὁ Ἀλφρέδος ἀνεγνωρίσθη διάδοχός του. Ἦτο ἡ ἐποχὴ τῶν δανικῶν ἐπιδρομῶν. Τὸ ἔτος ἐκεῖνο οἱ Δανοὶ ἐπέδραμον κατὰ τῆς ἀνατολικῆς Ἀγγλίας καὶ τῷ 867 κατέλαβον τὴν Νορθουμβρίαν. Τῷ 868, κατόπιν σφοδρᾶς μάχης ἀμφιρρόπου, οἱ Δανοὶ ἐπείσθησαν νὰ δεχθοῦν χρηματικὴν ἀποζημίωσιν καὶ νὰ ἀποχωρήσουν τῆς Μερκίας. Τῷ 871 εἰσήλασαν εἰς Βέσ-

Ο Ἀλφρέδος ἀκούων τὴν μητέρα του ἀναγινώσκουσαν.

[Πίναξ τοῦ E. Blair Leighton.]

σεξ. Ὁ Ἀλφρέδος ὁδηγῶν τὸν στρατὸν τοὺς κατενίκησεν ἐν Ἄσντοουν. Δύο μῆνας ἀργότερον συνήφθη ἄλλη μεγάλη μάχη ἐν Μέρτον, καὶ ὀλίγας ἡμέρας μετ' αὐτὴν ὁ Αἴθελρεντ ἀπέθνησκε καταλείπων τὸν θρόνον εἰς τὸν ἀδελφόν του.

Μέχρι τοῦ 875 οἱ Δανοὶ δὲν ἐπέδραμον κατὰ τῶν χωρῶν των. Ὁ Ἀλφρέδος κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα τῆς εἰρήνης κατέγινεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας καὶ ἤρχισε καταρτίζων στόλον. Τῷ 876 οἱ Δανοὶ εἰσέβαλον πάλιν εἰς Βέσσεξ καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 878 ὁ Ἀλφρέδος, ἀκολουθούμενος ὑπὸ ὀλίγων συντρόφων, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν νῆσον Ἄθελνεϋ ἐν Σόμερσετσάϊρ. Κατώρθωσεν ὅμως νὰ ἀναδιοργανώσῃ ταχέως τὸν στρατόν του καὶ νὰ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς μεγάλην νίκην ἐν Ἔθαντουν. Οἱ Δανοὶ ἀνεγνώρισαν τὴν ἰσχὺν τοῦ ἀντιπάλου των καὶ τὸν Μάϊον τοῦ 878 συνήφθη ἡ συνθήκη τοῦ Βέντμορ, ὁ δὲ ἀρχηγός των Γκούθρουμ μετὰ πολλῶν ἀκολούθων ἐβαπτίσθη. Ἐπηκολούθησαν δύο ἀκόμη δανικαὶ ἐπιδρομαὶ ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν τόσον ἐπιτυχῶς, ὥστε μετὰ τὸ 896 μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος τὸ 900 περίπου, ὁ Ἀλφρέδος δὲν ἠνωχλήθη πλέον. Ἡ πολεμικὴ ἱκανότης του ἔσωσε τὴν Ἀγγλίαν ἀπὸ τοὺς Δανοὺς καὶ ἡ δεξιότης του εἰς τὸ κυβερνᾶν ταχέως ἀνεζωογόνησε τὸ ἐκ τῶν πολέμων καταβεβλημένον κράτος. Συνέλεξε καὶ ἐκωδικοποίησε τοὺς κατὰ καιροὺς ἐκδοθέντας νόμους τοῦ βασιλείου του οἵτινες εἶναι γνωστοὶ ὡς «*Ἀποφάσεις τοῦ Ἀλφρέδου*», θεωροῦνται δὲ ὡς ἡ βάσις τοῦ δημοσίου δικαίου τῆς Ἀγγλίας. Ἐνέπνευσεν εἰς τὸν λαόν του ἐθνικὸν αἴσθημα, ὄχι ἁπλῶς τοπικόν, καὶ μεγάλως προήγαγε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Ἐκάλεσεν ἐξ Εὐρώπης σοφοὺς καὶ ὁ ἴδιος μετέφρασεν ἐκ τῆς λατινικῆς εἰς τὴν ἀγγλικὴν φιλοσοφικὰ καὶ ἱστορικὰ συγγράμματα, ὡς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ὀροσίου, τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τοῦ Μπέντα κ. ἄ. Συνέταξεν ἐπίσης «*Ἀνθολογίαν*», ὅπου εἶχε συλλέξει ἀποφθέγματα. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἀρχὴ τοῦ «*Σαξωνικοῦ χρονικοῦ*», καὶ ἑνὸς σαξωνικοῦ «*Μαρτυρολογίου*»· τοῦ ἀποδίδεται δὲ καὶ ἡ εἰς πεζὸν μετάφρασις τῶν 50 πρώτων ψαλμῶν. Ἀπέθανε τὴν 26ην Ὀκτωβρίου ἄγνωστον ἀκριβῶς ποίου ἔτους, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ 900, ἀγαπώμενος ὑπὸ πάντων καὶ τιμώμενος ὡς ὁ ἄριστος τῶν Ἄγγλων μοναρχῶν. (Βλ. **Ἄθελνεϋ** καὶ **Ἄθερστον Ἔδβιν.**) Ε. Σ.

— **Ἀλφρέδος Β'.** Ἀπαιτητὴς τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου. Κατά τινας κατήγετο ἐκ τοῦ Ἀλφρέδου τοῦ Μεγάλου, ἦτο δὲ υἱὸς τοῦ Αἴθελρεντ Β'. Ἦλθεν εἰς Ἀγγλίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἐγγόνου τοῦ Κανούτου τοῦ Μεγάλου περὶ τὸ 1042 διὰ νὰ ἐγείρῃ ἀξιώσεις εἰς τὸν θρόνον, ἀλλ' ἐδολοφονήθη, καὶ ὁ ἀντίπαλός του Ἐδουάρδος ἐγένετο βασιλεύς.

— **Ἀλφρέδος, *Ἐρνέστος - Ἀλβέρτος*.** Δοὺξ τοῦ Σάξ - Κοβούργου - Γόθα καὶ δοὺξ τοῦ Ἐδιμβούργου, υἱὸς τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας τῆς Ἀγγλίας, γεννηθεὶς τὴν 6ην Αὐγούστου 1844. Τῷ 1856 κατετάχθη εἰς τὸ ναυτικόν. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὄθωνος τῷ 1862, ὁ πρίγκιψ Ἀλφρέδος ἐξελέγη διὰ δημοψηφίσματος παμψηφεὶ ὡς βασιλεύς, ἀλλ' ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐκωλύετο νὰ συμμορφωθῇ μὲ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ δημοψηφίσματος, διότι, κατὰ τὴν συνθήκην τοῦ 1832, ἀπεκλείοντο τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου πρίγκιπες ἀνήκοντες εἰς βασιλικοὺς οἴκους τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Γαλλίας. Ὁ Ἀλφρέδος παρέμεινεν εἰς τὸ ναυτικόν, ὅτε δὲ τῷ 1886 αἱ Δυνάμεις ἐκήρυξαν ἀποκλεισμὸν τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ τὴν ἐξαναγκάσουν εἰς ἀφοπλισμόν, ὁ Ἀλφρέδος διοικῶν τὸν ἀγγλικὸν στόλον τῆς Μεσογείου εἶχε τὴν ἀρχηγίαν τῶν στόλων τῶν Δυνάμεων. Τῷ 1893 ἐγένετο ναύαρχος. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἀποθανόντος τοῦ θείου του Ἐρνέστου, δουκὸς τοῦ Σάξ-Κοβούργου, τὸ δουκᾶτον περιῆλθεν εἰς τὸν Ἀλφρέδον. Ἀπέθανε τὴν 30ὴν Ἰουλίου 1900, τὸν διεδέχθη δὲ ὁ ἀνεψιός του Λεοπόλδος, δοὺξ τοῦ Ἄλμπανυ. Ὁ Ἀλφρέδος εἶχε νυμφευθῆ τῷ 1874 τὴν Μεγάλην Δούκισσαν Μαρίαν, μόνην θυγατέρα τοῦ Τσάρου Ἀλεξάνδρου Β', ἐξ ἧς εἶχεν ἕνα υἱὸν ἀποθανόντα τῷ 1899 καὶ τρεῖς θυγατέρας. (Βλ. καὶ λ. **Ἀθῆναι**, τ. Β'. 158 β καὶ 273 γ).

— **Ἀλφρέδος** ὁ ***Ἀγγλικὸς*** (Alfredus Anglicus ἢ de Sarchel, de Sereshel). Συνέγραψε ψυχολογικὸν σύγγραμμα μεταξὺ τοῦ 1220—1227. Ἐθεώρει ἕδραν τῆς ψυχῆς οὐχὶ τὸν ἐγκέφαλον, καθὼς ἐνομίζετο πρὸ αὐτοῦ κατὰ τρόπον πλατωνικόν, ἀλλὰ τὴν καρδίαν. Ἀκολουθῶν τὸν Ἀριστοτέλη ὁ Ἀλφρέδος ὁρίζει τὴν ψυχὴν ὡς πρώτην ἐντελέχειαν σώματος καταλλήλου νὰ ἔχῃ ζωὴν καὶ οὐδεμίαν ἄλλην ζωτικὴν δύναμιν ἀποδέχεται πλὴν τῆς ψυχῆς. Ἐπειδὴ μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου δὲν ὑπάρχει τρίτον τι, ἡ δὲ ψυχὴ ἐξαρτᾶται ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ σώματος, ὁ θάνατος ἐπιφέρει τὸν ἐξαφανισμὸν καὶ τῆς ψυχῆς. Ἡ ψυχὴ εἶναι ἁπλῆ καὶ ἀδιαίρετος· τὸ δὲ κρατοῦν ἐν αὐτῇ εἶναι ὁ νοῦς, ὅστις ὅμως ἐπίσης ἀπόλλυται μετὰ τοῦ σώματος. Ὁ Ἀλφρέδος ἀσπάζεται τὴν διδασκαλίαν, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ παιδὸς προέρχεται ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ πατρός, ἐνῷ τοὐναντίον ἡ γενικῶς ἐπικρατοῦσα κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ θεωρία ἦτο ἡ τῆς δημιουργίας (Creatianismus), ὅτι δηλαδὴ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου δημιουργεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ σώματος. Σ. Μ. Κ.

— **Ἀλφρέδου *κόσμημα*·** βλ. λ. **Ἀγγλοσαξωνικαὶ ἀρχαιότητες** καὶ **Ἄθελνεϋ.**

Ἄλφρετον (Alfreton). Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν Ντέρμπυσάϊρ. Κάτοικοι 13,355. Ἐργοστάσια καλάθων, ἀσπρορρούχων, ἀνθρακωρυχεῖα, ὑψικάμινοι.

Ἄλφρικ ἢ ***Αἴλφρικ*** (Aelfric). Ἀγγλοσάξων σοφὸς τοῦ Ι' αἰῶνος, μαθητὴς τοῦ Αἴθελβολντ.

ἀλφυλοκυανομέλαν *[Βιομ. Χημ.]*· δευτερογενὴς δισαζωχρωστικὴ βάπτουσα τὸ ἔριον ἐν ὀξίνῳ λουτρῷ. Σ. Γ.

Ἀλφχαϊμ (Alfheim). Ἐν τῇ σκανδιναυϊκῇ μυθολογίᾳ καλεῖται οὕτως ἡ οὐρανία πόλις, ὅπου διατρίβει ἡ θεὰ *Φρέγια* καὶ τὰ φωτεινὰ πνεύματα *Lios-Alfar.*

ἀλφώδης (ὁ, ἡ),—*ες* (τό)· ὁ πλήρης ἀλφῶν (βλ. λ. **ἀλφός**).

Ἀλχαβὶς (Alhavich) *[Ἀστρονομ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται ἐν τῇ Νέᾳ Ἀλμαγέστῃ τοῦ Riccioli ὁ ἀστερισμὸς τῆς *Ὕδρας*. Προφανῶς πρόκειται περὶ ἐναλλαγῆς μετὰ τοῦ ὄφεως τοῦ *Ὀφιούχου*, ὃν οἱ Ἄραβες ἐκάλουν ***Ἐλ - Χαβιγιᾶ*** (El-hhawija). Σ. Π.

Ἀλχαβίτιος. Ἄραψ ἀστρονόμος ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Ι' αἰῶνος. Τὸ πραγματικὸν ὄνομά του ἦτο Ἀβδ-ἐλ-Ἀζὶζ Ἀλ-Καβισί. Συνέγραψε σύγγραμμα περὶ τῶν διαστάσεων τοῦ κόσμου ἐπιγραφόμενον «**Πραγματεία περὶ ἀποστάσεων**». Σ. Π

Ἀλχάγη ἢ ***Ρὰς Ἀλχάγη*** *[Ἀστρονομ.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀστέρος α *Ὀφιούχου*, ἀπαντῶν καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κεφαλὴ τοῦ Ὀφιούχου*. Ὁ ἀστὴρ οὗτος εἶναι μεγέθους 2,14 καὶ φασματικῆς τάξεως A_5. Σ. Π.

Ἀλχαγιὸθ καὶ ***Ἀλχαγιὸκ*** *[Ἀστρονομ.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀστέρος α *Ἡνιόχου*, ἀπαντῶσα ἐν τῇ ἀραβολατινικῇ μεταφράσει τῆς Μεγ. Συντάξεως τοῦ Πτολεμαίου. Ἐντεῦθεν προέρχεται ἡ εἴς τινας χάρτας τοῦ οὐρανοῦ εὑρισκομένη παρὰ τὸν αὐτὸν ἀστέρα παρεφθαρμένη ὀνομασία αὐτοῦ Ἀλχαγιόθ. Ἀμφότεραι αἱ λέξεις αὗται προέρχονται ἐκ τῆς λέξεως Ἐλ-αἰγιούκ, ἥτις παρὰ Χρυσοκόκκῃ μεταγράφεται ὡς «Αἰούκ». Ἡ σημασία τῆς λέξεως ταύτης δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστή. Ὁ Scaliger φρονεῖ ὅτι πρόκειται περὶ κακῆς γραφῆς τῆς λέξεως Atud, ἣν μεταφράζει Caper juvencus, ἤτοι Αἶγα. Κατὰ τὸν Bouillaud (Astronomia Philolaica) ἡ λέξις Aijuk ἀποτελεῖ παραφθορὰν τῆς ἑλληνικῆς λέξεως *Αἴξ*. Σ. Π.

ἀλχάγιον (Alhagi Tourn.) *[Βοταν.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν* περιλαμβάνον τρία εἴδη ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογείων χωρῶν καὶ τῆς Ἀσίας. Εἶναι ξηρόφυτα ἀκανθώδη φρύγανα, ἔχουν χυμὸν ὁμοιάζοντα πρὸς τὸ μέλι, ὅστις ἐκκρίνεται κατὰ τὸ θέρος καὶ ἀποξηραινόμενος σχηματίζει τὸ κοινῶς λεγόμενον *μάννα*. Ἡ ἑλληνικὴ χλωρὶς περιλαμβάνει ἓν εἶδος, τὸ *ἀλχάγιον τὸ ἑλληνικόν*, ἀπαντῶν ἰδίως εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὸ Φάληρον, ὅπου κοινῶς ὀνομάζεται *ἀλωνίς, ἀλωνιὰ* καὶ *ἀλωνίδα*. Ἕτερον εἶδος, τὸ *ἀλχάγιον* τὸ *μαυριτανικόν*, ἀπαντᾷ εἰς τὴν Κύπρον καὶ Ἀνατολὴν ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *ἀλωνιά*. Σ. Μ.

Ἀλχαζὲν (Alhazen) *[Ἀστρονομ.]*. Κρατὴρ τῆς Σελήνης κείμενος ἐν τῷ Β Δ τεταρτημορίῳ τοῦ δίσκου αὐτῆς πρὸς δυσμὰς τῆς *θαλάσσης τῶν Κρίσεων* (Mare Crisum). Σ. Π.

Ἀλ - Χακὴμ Α'. Ἐμίρης τῆς Κορδούης (796—822). Κατεπολέμησε τοὺς Φράγκους καὶ τοὺς ἀπώθησεν ἐκεῖθεν τῶν Πυρηναίων προχωρήσας μέχρι Ναρβώννης, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ Λουδοβῖκον τὸν Εὐήθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς Καταλανίαν καὶ ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν τοὺς Μαυριτανούς.

— **Ἀλ - Χακὴμ Β'.** Χαλίφης τῆς Κορδούης ἀπὸ τοῦ 961 μέχρι τοῦ 976. Ἐδείχθη ἄξιος διάδοχος τοῦ πατρός του Ἀβδὲρ - Ραχμάν. Ἐνίκησε πολλάκις τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ὑπ' αὐτὸν ἡ ἐξουσία τῶν Μουσουλμάνων ἐν τῇ Ἰβηρικῇ Χερσονήσῳ ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖόν της. Ὑπεστήριξε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, ἔκτισε πλῆθος μεγάρων καὶ ἵδρυσε μεγίστην βιβλιοθήκην ἥτις κατέστη ὁ πυρὴν τῆς διασήμου Ἀκαδημίας τῆς Κορδούης.

— **Ἀλ - Χακὴμ *Μπιαμραλλάχ*.** Ἕκτος φατιμίτης χαλίφης τῆς Αἰγύπτου, γεννηθεὶς τῷ 985, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 996—1021. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του εἶχε νὰ καταβάλῃ πολλὰς στάσεις, ἐλατρεύθη δὲ ὑπὸ τῶν ὑπηκόων του ὡς θεός. Χαρακτῆρος λίαν εὐμεταβόλου, ἐδείχθη κατ' ἀρχὰς λίαν φανατικός, ἔπειτα δὲ ὑποχωρητικώτατος (βλ. λ. **Ἀλεξάνδρεια τ. Γ', σ. 556 κ. ἑ.**).

Ὁ Ἀλ - Χακὴμ ὑπῆρξε προστάτης τῆς ἀστρονομίας καὶ ἱδρυτὴς ἀστεροσκοπείου ἐν Καΐρῳ (996). Ἐκ τοῦ ἀστεροσκοπείου τούτου προῆλθον οἱ *Χακημῖται Πίνακες*, οἵτινες συνετάχθησαν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν διασήμων ἀστρονόμων Ἀβοὺλ-Βέφα καὶ Ἴμπν-Ὑουνίς.

ἀλχαλκίτης (Hal - chalzit) *[Ὀρυκτ.]*. Συνώνυμον τοῦ **ἀτακαμίτου** (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

Digitized by Google

'Αλχάμα (ίσπ. Alhama de los Banos, λατ. Astigis Juliensis). Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Γρενάδας (Ἀνδαλουσία) ἔχουσα θερμὰς θειούχους πηγὰς (45°). Κάτ. 8000. Δ. Ε. Μ.

—**'Αλχάμα** (Alhama de Murcie). Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Μουρκίας (Βαλεντία), ἔχουσα θερμὰς θειούχους πηγὰς (32°—46°) γνωστὰς ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Κάτ. 7.200. Δ. Ε. Μ.

—**'Αλχάμα** (Alhama de Saragosse). Λουτρόπολις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Σαραγόσης ἔχουσα θερμὰς ἀνθρακικὰς καὶ ἀλκαλικὰς πηγάς.

'Αλχανὶ *Ἄνω*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ξυνίας τῆς ἐπαρχίας Δομοκοῦ τοῦ Νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. 42. Ἔχει κτισθῇ εἰς ἣν θέσιν ἔλαβε χώραν τῷ 198 π. Χ. ἡ ἐν *Κυνὸς Κεφαλαῖς* μάχη.

—**'Αλχανὶ** *Κάτω*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ξυνίας τῆς ἐπαρχίας Δομοκοῦ τοῦ Νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. 20. Παρ' αὐτὸν εὕρηνται ἀξιόλογα ἐρείπια τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς, ἐν οἷς καὶ τῆς πόλεως *Σκοτούσσης*.

'Αλχαμάρ, *Μωχαμμὲτ-Ἴμπν*, ὁ ἐπονομαζόμενος ***Μεγας***. Πρῶτος Μαυριτανὸς βασιλεὺς τῆς Γρενάδης ἀποθανὼν τῷ 1273. Ἐγένετο ἀνεξάρτητος καὶ κατέλαβε τὴν Γρενάδην ἣν κατέστησε πρωτεύουσάν του καὶ ὅπου ἤρχισε τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἀλάμπρας (βλ. λ.).

'Αλχανλῆ. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἄλατζακ τῆς ὑποδιοικήσεως Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας, τρίωροι ἀπέχον τῆς ἕδρας τῆς κοινότητος. Κάτ. 173. Δ. Ε. Μ.

'Αλχαριζῆ *Ἰούδας μπὲν Σιελωμώ*. Ἑβραῖος ποιητὴς ἐξ Ἱσπανίας (1170—1230). Γεννηθεὶς ἐν Τολέδῳ, διέπρεψε λίαν ἐνωρὶς εἰς τὰ γράμματα καὶ διῆλθε τὸν βίον του πλανώμενος ἀπὸ χώρας εἰς χώραν καὶ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν. Ἐταξίδευσε εἰς τὴν χριστιανικὴν Ἱσπανίαν, παρέμεινεν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Προβηγκίας, ἐπεσκέφθη τὰ σπουδαιότερα ἑβραϊκὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης, μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς κυριωτέρας ἰσραηλιτικὰς παροικίας τῆς Ἀσίας, ἔφθασεν ἐν τέλει μέχρι τῆς Περσίας.

Ὁ Ἀλχαριζῆ ἐγίνωσκε κατὰ βάθος καὶ τὴν ἀραβικήν. Τὸ φιλολογικόν του στάδιον ἤρχισε διὰ τῆς μεταφράσεως εἰς τὴν ἑβραϊκὴν τοῦ κλασσικοῦ ἱστορήματος τοῦ Ἄραβος ποιητοῦ *Ἀλ-Χαρισὶ* ὑπὸ τὸν τίτλον Μαχμπαρῶτ-Ἰτιέλ. Διὰ τῆς μεταφράσεως ταύτης ὁ Ἀλχαριζῆ ἐσκόπει πρωτίστως νὰ καταδείξῃ τὴν πλήρη ἐπάρκειαν τοῦ ἑβραϊκοῦ λόγου διὰ λογοτεχνικὰ δημιουργήματα, πρὸς δὲ τὴν γοητευτικὴν τέχνην τοῦ Ἄραβος συγγραφέως, ὃν ἀπεκάλει «τὸν σοφώτερον καὶ τερπνότερον τῶν Ἰσμαηλιτῶν». Ἡ μεταφραστικὴ αὕτη ἀπόπειρα διήγειρεν ἐν ἑαυτῷ τὴν δημιουργικὴν πνοήν. Τὰ διάφορα ταξίδια καὶ αἱ περιπλανήσεις παρέσχον αὐτῷ πολύτιμον ὑλικόν. Οὕτω συνέγραψε τὸ ὀνομαστὸν ἔργον του: Ταχκεμονί, συγκείμενον ἐκ πεντήκοντα κεφαλαίων ἢ ᾠδῶν.

Ἡ ποίησίς του εἶναι πλήρης σατιρικοῦ οἴστρου καὶ λεπτοτάτης εἰρωνείας. Κατορθώνει νὰ περιγράφῃ θαυμασίως πάντα ἀνθρώπινον χαρακτῆρα, ἤθη καὶ ἔθιμα χωρῶν διαφορωτάτων, καυτηριάζει δ' ἐπιδεξίως ὅ,τι τὸ τρωτὸν καὶ σκολιὸν τῶν ὁμοφύλων του. Ἀλλ' ἡ ἔμπνευσίς του δὲν περιορίζεται οὔτε μόνον εἰς τὸ σατιρικόν, οὔτε μόνον εἰς τὸ περιγραφικὸν μέρος. Ἡ μοῦσά του καθίσταται σοβαρὰ ἢ εὐτράπελος κατὰ βούλησιν. Ἀφ' ἑνὸς ἐξυμνεῖ τὸν οἶνον, τὸν ἔρωτα καὶ τὰς ἡδονικὰς τοῦ βίου ἀπολαύσεις· ἀφ' ἑτέρου πενθεῖ διὰ τὴν κατάπτωσιν τῆς μητρὸς Σιὼν καὶ τὴν ἔκλειψιν τῆς θείας λαμπρότητος. Μὲ τὴν μεγαλυτέραν εὐκολίαν ἵπταται ἀπὸ τοῦ διδακτικοῦ ἐπιπέδου πρὸς τὰς κορυφὰς τῆς φιλοσοφικῆς διανοήσεως. Ὁ στίχος του εἶναι πλήρης χάριτος, τὸ γλωσσικόν του ὑλικὸν ἀφθονεῖ εἰς ἐκφραστικὸν πλοῦτον.

Χάρις εἰς τὴν εὐκολίαν μεθ' ἧς συνέθετε τὰς ποιητικάς του ἐμπνεύσεις καὶ εἰς ποιάν τινα ἐσωτερικὴν συγγένειαν μετὰ τοῦ Λατίνου ποιητοῦ, ὁ Graëtz ἀποκαλεῖ αὐτὸν «Ὀβίδιον τοῦ ἑβραϊκοῦ Παρνασσοῦ». Ἰδιαιτέρως ἀξίζει νὰ τονισθῇ ἡ στοργὴ μεθ' ἧς ἐκαλλιέργησε τὸν ἑβραϊκὸν λόγον, πλουτίσας αὐτὸν διὰ τῆς γλωσσοπλαστικῆς πνοῆς του.

Ὁ Ἀλχαριζῆ ἦτο ἐπίσης δεινὸς κάτοχος τοῦ *Ταλμοὺδ* καὶ τῆς νεοϊσραηλιτικῆς φιλοσοφίας, προικίσας τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν διὰ μεταφράσεως τοῦ Dalalat Al-Hayirin (Μωρὲ Νεβουχεὶμ= ὁδηγοῦ τῶν πεπλανημένων, ἔργον τοῦ *Μαϊμωνίδου*) κατὰ πολὺ ἀρτιωτέρας τῆς ὑπὸ τοῦ *Ἴμπν Τιμπὼν* γενομένης, ἥτις ἐξεδόθη τῷ 1851 ἐν Λονδίνῳ. Τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως μετέφρασεν ἀκολούθως καὶ τὴν ἑρμηνείαν ἐπὶ τῆς Μισνᾶς (Kitab al-Sirag) ἥτις σώζεται ἐν χειρογράφῳ. Ἐκ τῶν ἄλλων μεταφράσεών του δέον ν' ἀναφέρωμεν τὰς «Θεωρίας φιλοσόφων» τοῦ Χανὰν μπὰρ Ἰσαὰκ (Riva di Barents 1562), τὴν «Περὶ ἠθικῶν ἐπιστολὴν» (Ἰγκέρεθ Ἀμουσὰρ) τοῦ Ἀλῆ Ἴμπν Ρετσουάν, διάφορα συγγράμματα τοῦ Γαληνοῦ, ἐν οἷς τὸ «Περὶ ψυχῆς» (Σέφερ Ἀνέφες), καὶ τὰ «Πολιτικὰ» τοῦ Ἀριστοτέλους, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀνχαγκὰθ Ἀμελουχά».

Ἐκτὸς τοῦ «Ταχκεμονὶ» συνέγραψε: τὸ «Σέφερ Ἀνὰκ» (ποιητικὴ συλλογή), τὴν «Ἰγκέρεθ Λεσὼν Ἀζαὰβ» ὡς καὶ μίαν ἀπολεσθεῖσαν ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ ἑρμηνείαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Dukes* Χειρόγρ. Ὀξφόρδης 1851.—*Kampf* Niht Andalousische Poësie.Andalousischer dichter (Prag-1859). —*Leopold Zunz* Zur Geschichte und Litteratur 213.—*Kaminka* ἐν Monatsschr. f. ges. u. Wissen d. Judent. Berlin—Breslaü 1900 ἀρ. 217. Τοῦ ἰδίου ἑβραϊστί: Πρόλογος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ταχκεμονὶ (Βαρσοβία 1895) *Φίν*. Κενέσετ Ἰσραὲλ 388 κ.ἄ. Γ. ΕΛΙΓΙΑ

'Αλχαχαζέγκ. Ἄραψ μεταφραστὴς τῆς Μαθηματικῆς Συντάξεως τοῦ Πτολεμαίου. Τὸ πραγματικὸν ὄνομα αὐτοῦ ἦτο *Ἀλ-Χασὰν μπὲν Γιουσούφ*. Σ. Π.

'Αλχεθίρας· ἡ ὀρθὴ προφορὰ τοῦ ἱσπαν. Algeziras· βλ. Ἀλγεσίρας.

ἀλχεμίλλη ἢ *ἀλχημίλλη* (Alchemilla L.) *[Βοτ.]*. Ὄνομα δοθὲν εἰς ἓν φυτὸν ὑπὸ τῶν ἀλχημιστῶν, οἱ ὁποῖοι συνέλεγον τὴν ἐπὶ τῶν φύλλων του δρόσον, ὑποτιθεμένην χρήσιμον διὰ τὴν παρασκευὴν τῆς φιλοσοφικῆς λίθου· τὸ γένος τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ροδιδῶν*, περιλαμβάνει δὲ φυτὰ ποώδη κοσμητικὰ πολυετῆ, πλὴν ἑνὸς ἐτησίου. Τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος εἶναι πέντε εἴδη, ἐξ ὧν *1) ἀλχημίλλη ἡ ἀρουραία, 2) ἀλχημίλλη ἡ ἄλπειος*, κοινῶς ἐν Λακωνίᾳ *λεοντοπόδι, 3) ἀλχημίλλη ἡ κοινή*, σπάνιον ἐν Ἑλλάδι, κοινότατον εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, θεωρούμενον ὡς ἄριστον κτηνοτροφικὸν προϊόν· ἐκ τῶν κοσμητικῶν κυριώτερα εἶναι *ἀλχημίλλη ἡ μεταξώδης* καὶ *ἀλχημίλλη ἡ σιββαλδιόφυλλος*. Σ. Μ.

— *[Φαρμακογν.]*. Ἡ ξηρανθεῖσα πόα *τῆς ἀλχεμίλλης τῆς ἀλπείου* εἶναι φαιοπράσινος, ὀλίγον εὔθραυστος, ἔχει γεῦσιν πικρὰν καὶ στυφὴν καὶ δρᾷ διουρητικῶς. Εἶναι ἀπόθετον φάρμακον, χρησιμοποιεῖται δὲ ἔτι σπανίως ὡς συμπαθητικὸν πρὸς ἀναζωογόνησιν τῆς γυναικείας καλλονῆς καὶ εἰς ἄλλας ἀγυρτικὰς μεθόδους. Γ. Κ. Μ.

'Αλχένα· βλ. Ζαουράκ.

'Αλχὲς (Alhes) *['Αστρονομ.]*· βλ. Ἀλκές.

'Αλχημεία (Al-Kîmîa, alchemic, alchimia). Ἡ κρατοῦσα γραφή: τὸ *χη* μὲ ἦτα, τὸ *μει* ἔψιλον ἰῶτα. Ὑπάρχουν καὶ αἱ γραφαί: *Ἀλχυμεία* (Μ. Στεφανίδης) καὶ *Ἀλχημία*· παλαιότερος δὲ τύπος *Ἀρχημία*.

— [ΙΣΤΟΡ.] Ἡ λέξις *Ἀλχυμεία*, σημαίνουσα κατ' ἀρχὰς τὴν *Χυμείαν* τοῦ μεσαίωνος, κύριον σκοπὸν ἔχουσαν τὴν εὕρεσιν τῆς *φιλοσοφικῆς λίθου*, κατέστη βαθμηδὸν συνώνυμος πρὸς τὴν χρυσοποιίαν, ἡ ὁποία ἐν τούτοις ἔχει ἱστορίαν πολὺ ἀρχαιοτέραν τῆς μεσαιωνικῆς Ἀλχυμείας.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν χώραν τῶν πλουσιωτέρων χρυσείων καὶ τῶν μυστηρίων τῶν μετάλλων, ἐγεννήθη τὸ πρῶτον ἡ ἰδέα τῆς χρυσοποιίας, ἡ «ἱερὰ καὶ τιμία τέχνη»—ἀπομίμησις, νομίζομεν, ὑπὸ τῶν ἱερέων μεταλλουργῶν τῆς καμινεύσεως τῶν χρυσοφόρων ψάμμων, ἀποσκοποῦσα τὴν μεταλλοίωσιν τῶν μεταλλουργικῶν συλλιπασμάτων εἰς χρυσόν. Τὰς μυστικὰς συνταγὰς τῆς ἐμπειρικῆς ταύτης χρυσοποιίας, τὰς ἀναγεγραμμένας ἐπὶ τῶν στηλῶν τῶν αἰγυπτίων ἱερῶν, ἐφανέρωσε καὶ διεμόρφωσεν ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία τῶν Ἑλληνοαιγυπτίων καὶ Βυζαντινῶν (τῶν ὁποίων αἱ σωθεῖσαι πραγματεῖαι, ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ *Berthelot*, ἀποτελοῦν τὰς πρώτας πηγὰς τῆς ἱστορίας τῆς Χυμείας) εἰς μίαν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν περὶ τῶν μεταβολῶν τῆς ὕλης. Τὴν ἑλληνικὴν δὲ ταύτην χρυσοποιίαν, ἔχουσαν ἰδιότυπον θεωρίαν περὶ τῶν μετάλλων, ὡς στοιχείων ἢ πρωτουργῶν οὐσιῶν, καὶ τοῦ χρυσογόνου μεταλλικοῦ *χύματος (Χυμεία)*, ὠνομάσαμεν *Χυμευτικὴν* πρὸς διάκρισιν τῆς *Ἀλχυμείας*, ὁριζομένης ἐντεῦθεν ἁπλῶς ὡς τῆς *χρυσοποιίας* τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Δυτικῶν.

Ἡ Ἀλχυμεία, παραδεχομένη τὸ σύνθετον τῶν μετάλλων καὶ κύριον σκοπὸν ἔχουσα τὴν ζήτησιν τῆς φιλοσοφικῆς λίθου, ὡς οὐσίας χρυσογόνου καὶ ὡς ἐλιξιρίου τῆς ζωῆς, ἀνεπτύχθη καὶ διεδόθη κυρίως ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Ὁ δὲ σύνδεσμος τῆς ἀραβικῆς Ἀλχυμείας μετὰ τῆς ἑλληνικῆς Χυμευτικῆς εἶναι ἡ χρυσοποιία τῶν ἀλχυμικῶν τῆς Συρίας, ἥτις προηγήθη εἰς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ὅλων τῶν ἄλλων ἀνατολικῶν χωρῶν καὶ ὑπέστη μεγαλυτέραν τὴν ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου ἐπίδρασιν. Ἐνωρὶς ἤδη ἡ ἑλληνικὴ εἶχε καταστῇ ἐν Συρίᾳ καὶ ἐν Παλαιστίνῃ ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τῶν λογίων καὶ τὸ ὄργανον τῆς φιλολογικῆς κινήσεως. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς δημώδους γλώσσης τῶν Σύρων, κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, εἰς τὰς διασήμους ἀκαδημίας τῆς Συρίας ἐγένετο μὲν συριαστὶ ἡ διδασκαλία, ἀλλ' ἡ οὐσία τῆς παιδεύσεως ἦτο καὶ πάλιν ἑλληνική. Τῶν ἀκαδημιῶν δὲ τούτων αἱ ἐπισημότεραι ἦσαν ἡ τῆς Ἐδέσσης, ἡ τοῦ Kinnerin, ἡ τῆς Ἀντιοχείας (παρὰ τὴν Δάφνην), ἡ τοῦ Χαρρὰν τῆς Μεσοποταμίας, κέντρον τῶν Σαββαίων ἀστρολατρῶν, κτλ. Μετὰ τὸν διωγμὸν δὲ τῆς ἐθνικῆς φιλοσοφίας καὶ ἐν Συρίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (529), οἱ Σύροι λόγιοι, εἰς τὴν Περσίαν καταφυγόντες, ἀνύψωσαν ἐκεῖ, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Σασανιδῶν, τὸ γόητρον τῆς ἐν Νισίβῃ ὑφισταμένης Σχολῆς, καὶ ἵδρυσαν τὴν *Ἱπποκρατικὴν Σχολὴν* τοῦ Δζοντισαβούρ, προστατευομένην ὑπὸ τοῦ Χοσρόου. Τῶν σχολῶν δὲ τούτων τῆς Ἀνατολῆς, σπουδαίων κέντρων τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ μαθηταὶ ἐνησχολοῦντο συνάμα καὶ εἰς τὴν «ἱερὰν τέχνην τῆς χρυσοποιίας», τιθεμένην εἰς ἴσην μοῖραν μὲ τὴν Ἰατρικήν, τὴν Ἀστρολογίαν καὶ τὰ Μαθηματικά.

Τῷ 635 ἀνερχόμενοι οἱ Ἄραβες εἰς τὴν Αἴγυπτον κατέλαβον τὴν Συρίαν, καὶ μυηθέντες αὐτόθι εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην, ἵδρυσαν ἐν Βαγδάτῃ τὴν ἀκαδημίαν τῶν Σύρων ἰατρῶν, σχολὴν ἰδίως τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, μετέφρασαν εἰς τὸ συριακὸν καὶ ἐντεῦθεν ἢ ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ ἀραβικὸν διάφορα συγγράμματα ἑλληνικὰ (κατὰ τὴν Ι' ἰδίως ἑκατ.), ἅτινα ἐπρομηθεύοντο ἐξ Αἰγύπτου καὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀρμενίας, καὶ συνέταξαν ἐγκυκλοπαιδείας τῶν ἀρχαίων ἐν Συρίᾳ ἐπιστημῶν. Εἰς τοὺς χρόνους δ' ἀκριβῶς τούτους τῆς ἀραβικῆς κυριαρχίας ἀνάγονται ὄχι μόνον αἱ σῳζόμεναι συριακαὶ ἀλχυμεῖαι (αἱ ὑπὸ τοῦ *Berthelot* καὶ *Duval* ἐκδοθεῖσαι), στενῶς συνδεόμεναι μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου παράδοσιν καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλληνοσύρου ἰατροῦ *Σεργίου* τῆς ΣΤ' ἑκατ., ἀλλὰ καὶ αἱ ἀραβικαὶ τούτων μεταφράσεις, οἷον τὸ βιβλίον τοῦ *Κράτη*, ὁ ἀρχαιότερος σύνδεσμος τῆς ἀραβικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς χρυσοποιίας, τὸ βιβλίον τοῦ *El-Hâbîb*, τὸ βιβλίον τοῦ *Ψευδοστάνου*, καὶ συνετάχθησαν ἀραβιστὶ τὰ πρωτότυπα ἀλχυμικὰ συγγράμματα Kitab-al-Fihrist, τὸ Λεξικὸν τοῦ *Hatzi-Khalfa, καὶ ἄλλα*.

Πρῶτος Ἄραψ ἀλχυμιστὴς ἀναφέρεται ὁ *Khâled-ben-Yazid-ibn-Moaouia* († 708), μαθητὴς τοῦ Ἑλληνοσύρου μοναχοῦ *Μαριάνου*, τοῦ κυριωτέρου εἰσηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης εἰς τοὺς Ἄραβας. Τοῦ Moaouia δὲ τούτου, ἢ τοῦ ἰμάμου ἀλχυμιστοῦ *Djaber-Eç-Çâdeg* (τέλη Η' ἑκατ.) μαθητὴς ὑπῆρξεν ὁ διάσημος *Djaber ben Hayyan Eç Çoufy*, ὁ *Τζαφφάρ*, ὁ τῶν Λατίνων *Geber*, γεννηθεὶς ἐν Toussa ἢ Χαρρὰν (περὶ τὰ μέσα τοῦ Η' ἢ τοῦ Θ' αἰῶνος) καὶ θεωρούμενος ἐκ τῶν Σαββαίων ἀστρολατρῶν, ὑπὸ δὲ τοῦ Λέοντος Ἀφρικανοῦ ὡς Ἕλλην Χριστιανὸς ἐξισλαμισθεὶς (*Djâber-Γκιαούρ;*). Τοῦ Τζαφφὰρ δὲ διάδοχοι ἀλχυμισταὶ εἶναι ὁ Πέρσης ἰατρὸς *Abou Mansour*, ὁ συγγραφεὺς τῶν «Φαρμακολογικῶν θεωρημάτων», ὁ *Ραζῆς*, ὁ *El-Seimiya*, ὁ *Ἀλκίνδης*, ὁ *Ἀλφαράβης* καὶ οἱ διάσημοι φιλόσοφοι *Ἀβικέννας*, ὁ τῆς ἀστρολογίας διοργανωτής, καὶ *Ἀβερρόης* ὁ μέγας θαυμαστὴς τοῦ Ἀριστοτέλους—τῶν ὁποίων τ' ἀλχυμικὰ συγγράμματα ὑπενθυμίζουσι τοὺς Αἰγυπτίους χυμευτὰς καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς ὑπομνηματιστὰς τούτων.

Μεταξὺ τῶν Ἀράβων ἀλχυμιστῶν, ὁ Τζαφφὰρ κατέχει θέσιν ἐξαιρετικήν, ἀποκαλούμενος «ὁ μέγας Διδάσκαλος τῆς Τέχνης», ἱδρυτὴς ἰδίας φιλοσοφικῆς σχολῆς, τοῦ ὁποίου τὰ συγγράμματα γνωστὰ γενόμενα εἰς τοὺς Λατίνους κατέστησαν, ταῦτα πρὸ πάντων, εἰσηγηταὶ τῆς Ἀλχυμείας εἰς τὴν Δύσιν. Ἐντεῦθεν δὲ τὸ παρὰ Λατίνοις πάντοτε μετὰ τιμῆς ἀναφερόμενον ὄνομα τοῦ Ἄραβος ἀλχυμιστοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ πολλὰ αὐτοῦ ψευδεπίγραφα, καὶ ἡ ἀναφορὰ εἰς αὐτὸν γνώσεων μεταγενεστέρων, ὅλως ξένων πρὸς τὴν ἰδεολογίαν τοῦ ἀληθινοῦ Τζαφφάρ, ὁ ὁποῖος ἀκριβῶς ἀποκαλύπτεται ἐκ τῶν γνησίων αὐτοῦ ἀλχυμικῶν πραγματειῶν. Τὰ γνήσια ταῦτα ἀραβικὰ συγγράμματα τοῦ Ἄραβος ἀλχυμιστοῦ εἶναι τὸ «Βιβλίον τῶν 70» (δηλ. κεφαλαίων ἢ τάξεων), τὸ «Βιβλίον τῆς βασιλείας», τὸ «Μικρὸν βιβλίον τῆς ἐπιεικείας», τὸ «Βιβλίον τῶν ζυγῶν», τὸ «Βιβλίον τοῦ ἐλέου», κλπ. —χειρόγραφα τοῦ Θ'-ΙΒ' αἰῶνος πρὸ τῶν σχέσεων Λατίνων καὶ Ἀράβων—εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Τζαφφὰρ παρίσταται μὲ τὴν πρακτικὴν ἐκείνην σοφίαν καὶ τὴν ἐμπειρίαν τὴν βιονομικήν, τὴν συνήθη εἰς τοὺς λογίους καὶ τοὺς ποιητὰς τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, μετὰ περισσῆς εὐσεβείας ἐπικαλούμενος πάντοτε τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν ἀρωγὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁρκιζόμενος, ὅτι αὐτὸς ἐδίδαξε καθαρὰ καὶ ἀφθόνως τὴν ἀληθινὴν μέθοδον τῆς Μεγάλης Τέχνης εἰς τὸ «Μικρὸν βιβλίον τῆς Ἐπιεικείας». «Ἐν ὀνόματι τοῦ πολυελέου καὶ οἰκτίρμονος Θεοῦ. Οὕτως ὡμίλησεν ὁ Τζαφφάρ. Ὁ διδάσκαλός μου (ἔστω ἐξ αὐτοῦ ὁ Θεὸς εὐχαριστημένος) μ' ἐκάλεσε καὶ εἶπε: Ὦ Τζαφφάρ!... μεταξὺ ὅλων τῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα συνέταξας, περὶ τοῦ ἔργου πραγματευόμενος, ὑπάρχουν πολλὰ μὲ ἀλληγορικὴν μορφήν, μὴ περιέχοντα φαινομενικῶς μηδεμίαν πραγματικότητα... Ὦ Τζαφφάρ! ζήτησον συγγνώμην ἀπὸ τὸν Ὕψιστον καὶ κατεύθυνον τὰς ἐρεύνας σου πρός τι εὐνόητον ἔργον... ἔσο σαφής, καθόσον ἐκεῖνος μόνον θὰ ἐπωφεληθῇ τῶν διδαγμάτων σου, ὅστις ἤθελεν εὐνοηθῇ πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ

Digitized by Google

Καὶ ἐτέθην ἐπὶ τὸ ἔργον. Καὶ εἶναι ἡ ὁδός, τὴν ὁποίαν θὰ ὑποδείξω, ἡ σαφεστέρα ὅλων. Εἶναι ἡ μέθοδος τοῦ πυρὸς μόνου, ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως παράγοντος ἄλλου, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ στερεωθέντος ὑδραργύρου... Σὲ ἐξορκίζω, ὦ σοφέ, εἰς τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν λατρεύεις, ἐὰν τὴν μέθοδον ἐννοήσης, φύλαξε μετὰ φροντίδος τὸ μυστικόν... Ὁρκίζομαι δ' ἐγώ, ὅτι τίποτε δὲν ἀπέκρυψα εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο».

Εἰς τὴν διάδοσιν δὲ εἰς τὴν Δύσιν τῆς ἀραβικῆς Ἀλχυμείας συνέβαλεν εἰδικώτερον ἡ ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατάκτησις τῆς Ἱσπανίας—ὅπου θαυμάσιος ἀνεπτύχθη ὁ ἑλληνοαραβικὸς πολιτισμός, οἱ δὲ Χριστιανοὶ κατέστησαν βαθμηδὸν οἱ κληρονόμοι τῶν ἀραβικῶν ἀκαδημιῶν—καὶ αἱ Σταυροφορίαι (1096), καθ' ἃς οἱ Φράγκοι ἦλθον εἰς ἄμεσον ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν ἀραβικὸν κόσμον, ὅστις, πιστεύων αὐτός, ἠδυνήθη νὰ ἐπιβάλῃ μετὰ τῆς θαυματουργοῦ Τέχνης καὶ ταύτης τὸ ἀραβικὸν ὄνομα, καὶ ν' ἀναζωογονήσῃ διδάγματα παλαιά, παρεχόμενα τὴν ἐλπίδα τῆς εὑρέσεως τοῦ ἀναγκαιοῦντος χρήματος πρὸς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις.

Λατινικαὶ μεταφράσεις ἀλχυμικῶν ἔργων ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ (ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς καὶ τῶν ἐπιτοπίων ἱσπανικῶν διαλέκτων) φέρονται ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΒ' καὶ κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα. Τούτων δ' ἀρχαιοτάτη τὸ «Liber de Compositione Alchemiae» (1182, ἐξ ἀραβικῶν κειμένων τῆς Η' ἑκατ. τοῦ Ἑλληνοσύρου μοναχοῦ *Μαριάνου*), ἔπειτα δὲ τὸ «Clavis Sapientiae», τὸ Turba «Philosophorum», τὸ «Rosarum Philosophorum» καὶ ἄλλα σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὰς παλαιοτέρας τῶν ἑλληνοσυριακῶν χρόνων ἀραβικὰς πραγματείας. Τὰ λατινικὰ ταῦτα ἀλχυμικὰ ἔργα, ἄμεσοι μεταφράσεις ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ, ἀντιτίθενται πρὸς ἄλλα λατινικὰ συγγράμματα, ἐσφαλμένως θεωρούμενα ὡς ἀραβικῆς προελεύσεως (περιέχοντα γνώσεις πρακτικωτέρας τοῦ ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνος), ὡς ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *Ἀβικέννου* «Ἀλχυμεία De anima» (ἐκ χειρογράφου τοῦ 1300), ἡ ἀλχυμεία τοῦ *Bubacar* (*Ραζῆ*) «Liber Secretorum», ἡ τοῦ Ραζῆ «Lumen Luminum», τὸ De Perfecto Magisterio, καὶ ἄλλα τοῦ *Ψευδαριστοτέλους* καὶ τοῦ *Ψευδοτζαφάρ*. Πάντα δὲ ταῦτα, γνήσιαι ἢ ψευδεῖς μεταφράσεις, ἐξεδόθησαν τὸν ΙΣΤ'—ΙΗ' αἰῶνα εἰς τὸ Theatrum Chimicum (ΙΖ' αἰῶνα), εἰς τὴν Bibliotheca Chimica τοῦ *Manget* (1702), εἰς τὸ Artis Chimicae principes καὶ ἄλλας ὁμοίας συλλογάς.

Οὕτω δ' ἀληθῶς ἐκ τῶν ἀραβικῶν ἔργων διεμορφώθη ἡ Λατινικὴ Ἀλχυμεία, (ἀπὸ τοῦ ΙΒ' ἰδίως αἰῶνος) μὲ τὴν προσοχὴν αὐτῆς μεγαλειτέραν εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀλχυμικοῦ ἐργαστηρίου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀναμφιβόλως ἐδόθη τὸ παράδειγμα τῆς πειραματικῆς ἐρεύνης εἰς τὴν νεωτέραν Ἐπιστήμην. Διατηροῦσα δ' ἀπόκρυφον πάντοτε τὸν χαρακτῆρα, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ καθηγητῶν πανεπιστημίων πρακτικῶς ἐξασκουμένη, κύριον αὐτῆς μέλημα εἶχε τὴν εὕρεσιν τῆς φιλοσοφικῆς λίθου, ἰδίως ὡς παράγοντος χρυσοποιοῦ. Ἐπεζητήθη δ', ὡς γνωστόν, ἡ εὕρεσις τῆς πολυτίμου οὐσίας μετὰ τυφλοῦ καὶ μανιώδους ζήλου, καὶ περιέπλεκε τὰς εἰλικρινεῖς καὶ φιλεπιστήμονας ζητήσεις καὶ συνεκάλυπτε τὴν πλάνην τὸ πλῆθος τῶν ἀπατεώνων χρυσοποιῶν, ἀκριβῶς καθὼς συμβαίνει σήμερον εἰς τὰ πνευματιστικὰ πειράματα, διανύοντα τὴν «ἀλχυμικήν», αὐτῶν περίοδον.

Ἐκ τῶν διασημοτέρων δὲ συγγραφέων τῆς λατινικῆς Ἀλχυμείας εἶναι *Ἀλβέριος ὁ Μέγας* (1193), ὁ «Doctor universalis», τοῦ ὁποίου τὸ μικρὸν ἐγχειρίδιον Alchimia δίδει σαφῆ τὴν εἰκόνα τῶν χυμικῶν γνώσεων τῆς ἐποχῆς του, καὶ ὁ *Ρογῆρος Βάκων*, ὁ «doctor mirabilis» (1214), ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Speculum Alchimiae»—ἀμφότεροι ἐνθουσιώδεις κήρυκες τῆς ἀριστοτελικῆς θετικότητος καὶ ἅμα θιασῶται τῆς ἀλχυμικῆς ἰδέας, θεωροῦντες τὴν πειραματικὴν ἔρευναν ἐπὶ τῆς μεταμορφώσεως τῆς ἑνιαίας ὕλης τελείως συνάδουσαν πρὸς τὰς νεωτεριζούσας αὐτῶν θετικὰς ἀντιλήψεις. Ἔπειτα δὲ ὁ *Θωμᾶς Ἀκινάτης* ὁ «doctor angelicus», ὁ *Ἀλφόνσος Ι'* τῆς Ἱσπανίας, συγγραφεὺς τοῦ «Clavis Sapientiae», ὁ *Arnoldus Villanovanus*, συγγραφεὺς τοῦ «Thesaurum Thesaurorum», ὁ *Ραϋμόνδος Λοῦλλος*, ὁ *Νικόλαος Φλάμμελ*, κλπ.

Ἡ θεμελιώδης θεωρία, ἡ καθοδηγοῦσα τὰ πειράματα τοῦ ἀλχυμικοῦ ἐργαστηρίου, ἦτο ἡ ἑξῆς: Τὰ μέταλλα εἶναι σύνθετα ἐκ θείου, ὑδραργύρου καὶ ἀρσενικοῦ. Τὰ συστατικὰ ταῦτα ἐμπεριέχονται εἰς μέταλλα οὐχὶ μὲ τὴν συνήθη αὐτῶν μορφήν, ἀλλ' εἴς τινα ἀρχέτυπον «πνευματοειδῆ» κατάστασιν — καθὼς ἐθεωροῦντο τὰ τέσσαρα τῶν ἀρχαίων στοιχεῖα ὡς αἱ «εἰλικρινεῖς ἀλλοτροπίαι τοῦ ἀέρος, τοῦ ὕδατος, τοῦ πυρὸς καὶ τῆς γῆς, καὶ καθὼς ἐθεωρεῖτο τὸ φλογιστὸν τοῦ Stahl ὡς ἡ τοῦ πυρὸς αἰθερώδης οὐσία. «Εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς (λέγει τὸ Speculum Majus) ἐκ τῆς ὀρυκτογόνου δυνάμεως κυοφοροῦνται τὰ πνεύματα καὶ τὰ σώματα. Καὶ τὰ μὲν πνεύματα εἶναι τέσσαρα, ὑδράργυρος, θεῖον, ἀρσενικὸν καὶ ἀμμωνιακὸν ἅλας, τὰ δὲ σώματα ἕξ, χρυσός, ἄργυρος, χαλκός, μόλυβδος, κασσίτερος καὶ σίδηρος. Ὁ λευκὸς καὶ καθαρὸς ὑδράργυρος, ἑνούμενος μετὰ τοῦ λευκοῦ θείου, γεννᾷ ἐντὸς τῶν μετάλλων οὐσίαν τινά, ἥτις, τηκομένη, μεταβάλλεται εἰς ἄργυρον, μετὰ τοῦ ἐρυθροῦ δὲ θείου ἑνούμενος, παράγει τὸν χρυσόν. Τῶν πράξεων τούτων ἡ μίμησις εἶναι τὸ ἔργον τοῦ ἀλχυμιστοῦ». Ὅστις ἤθελε κατορθώσει τὴν ἀπομόνωσιν τῶν συστατικῶν τούτων τῶν μετάλλων εἰς τὴν «εἰλικρινῆ» αὐτῶν κατάστασιν, αὐτὸς θὰ ἠδύνατο καὶ ν' ἀναπαραγάγῃ ἐκ τούτων τὰ μέταλλα καὶ νὰ εὕρῃ τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν χρυσοποιίαν. Μία δὲ πρὸς τοῦτο μέθοδος ἦτο ἡ ἀφαίρεσις ἀπὸ τοῦ ἀγενοῦς μετάλλου τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων, ὥστε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχέγονον ἄμορφον καὶ ἑνιαίαν ὕλην, τὴν μόνην ἐπιτηδείαν, ὅπως προσλάβῃ τὰς ἰδιότητας τοῦ χρυσοῦ. Πρὸς τοιαύτην δ' ἀλλαγὴν ἰδιοτήτων συνέβαλε καὶ ἡ τοῦ μετάλλου *ἐκστροφή*, διότι «τὸ φαινόμενον παντὸς πράγματος εἶναι τὸ ἐναντίον τοῦ κεκρυμμένου ἐσωτερικοῦ»· ὁ μόλυβδος, ἐπὶ παραδείγματι, ἐσωτερικῶς θερμὸς καὶ ὑγρός, θὰ ἠδύνατο νὰ μεταβληθῇ εἰς χρυσόν, θερμὸν ἔξωθεν καὶ ὑγρόν, ἐὰν ἡ φύσις αὐτοῦ ἐκστραφῇ. Τὴν ἀπαιτουμένην δ' ἀκριβῶς ταύτην κίνησιν πρὸς τὴν μεταβολὴν παρέχει ἡ *φιλοσοφικὴ λίθος*, (τὸ *magisterium* τῶν σωμάτων), ἡ ἀνασταίνουσα τὰ νεκρὰ καὶ συζευγνύουσα τὰς οὐσίας πρὸς νέαν κυοφορίαν, ἡ δίκην ζύμης ζυμοῦσα τὸ ὅλον μεταλλικὸν φύραμα πρὸς τὸ τέλειον μέταλλον τοῦ χρυσοῦ, ἀλλὰ καὶ τελειοποιοῦσα συνάμα, ὡς ἐλιξίριον τῆς ζωῆς, τὸν ζωϊκὸν ὀργανισμὸν πρὸς τὴν ἀθανασίαν. Διὰ τὴν παρασκευὴν δὲ τῆς φιλοσοφικῆς λίθου μετεχειρίζοντο συνδυασμοὺς μεταλλικῶν οὐσιῶν καὶ ὀρυκτῶν σωμάτων, φυτικῶν χυμῶν καὶ ἐκκριμάτων ζωϊκῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὑπέθετον, ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ προέλθῃ τὸ μυστηριῶδες στοιχεῖον δημιουργικῆς κινήσεως.

Τὰ συνήθη πρὸς μετουσίωσιν μέταλλα τοῦ ἀλχυμικοῦ ἐργαστηρίου ἦσαν: ὁ *χαλκός*, ὁ *μόλυβδος* καὶ ὁ *κασσίτερος* πρωτεύουσαι δὲ χυμικαὶ πράξεις ἡ τῶν οὐσιῶν *ἀραίωσις*, ἤτοι λειοτρίβησις καὶ τῆξις καὶ ἀτμίδωσις, ἡ *ἐξάχνωσις* καὶ ὁ *ἀμβικισμὸς* (ἀπόσταξις)—ἑνώσεις τῶν μετάλλων μετὰ *ὑδραργύρου, θείου* καὶ *ἀρσενικοῦ*, ἤτοι μεταβολαὶ ἰδίως τοῦ χρώματος αὐτῶν, θεωρουμένου ὡς σπουδαίου συντελεστοῦ τῆς ἰδιαιτέρας φύσεως ἑκάστου σώματος. Κυριώτερα δ' ἐντεῦθεν ἀλχυμικὰ ὄργανα ἦσαν τὸ *ἀγγεῖον τήξεως* ἢ *πυρώσεως* (vas fundendi corpora calcinata), ἡ *συσκευὴ τῆς ἐξαχνώσεως* (vas sublimati), ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ θόλου, ἐφ' οὗ ἀπετίθετο τὸ ἐξάχνωμα (aludel), ἐκ τῆς χύτρας καὶ τῆς καμίνου, καὶ ἡ συσκευὴ τῆς *ἄνωθεν ἐξαχνώσεως* (distillatio per descensum), κυρίως δὲ ὁ *ἄμβιξ*, ἡ τῆς ἀποστάξεως συσκευή, ἥτις ἔλαβεν ἀξιοσημείωτον ἐξέλιξιν ἀπὸ τῆς Ἀραβικῆς Ἀλχυμείας—ὅθεν καὶ τὸ ἀραβικὸν ὄνομα τοῦ ἄμβικος (al - *ἄμβικος, λαμπῖκος*) καὶ οἱ διάφοροι τύποι ἀμβίκων τῆς ἀλχυμείας—ἔπειτα δέ, ἡ συσκευὴ τῆς *ἐπαναληπτικῆς ἀποστάξεως* (τοῦ *πελεκάνου*) ἡ διὰ *φίλτρου* ἀπόσταξις (distillatio per filtrum). κ.τ.τ.

Τῆς ἀληθινῆς ταύτης χρυσοποιίας, ἤτοι τῆς παρασκευῆς ἀληθινοῦ χρυσοῦ, ὡς οὗτος ἐν τῇ φύσει παράγεται, πρέπει βεβαίως νὰ διακρίνωμεν τὰς βιοτεχνικὰς συνταγὰς τῶν ψευδοχρύσων, αἵτινες ἐβοήθουν μὲν ἀναμφιβόλως τὸ ἔργον τοῦ ἀλχυμικοῦ, δὲν ἀπετέλουν δ' ὅμως καὶ τὸν ἄμεσον σκοπὸν τοῦ ἔργου του. Τοιαῦτα δὲ συνταγολόγια ἦσαν κυρίως τὸ Compositiones ad tingenda, τὸ Mappae clavicula, τὸ Liber Sacerdotum, τὸ De artibus romanorum (τοῦ Eraclius), ἡ Schedula diversarum artium (τοῦ *Θεοφίλου*), ἡ λατινικὴ μετάφρασις τοῦ ἀπολεσθέντος πυροτεχνικοῦ ἔργου De ignis *Μάρκου τοῦ Γραικοῦ* κτλ.—τὰ ἀμέσως συνδεόμενα μὲ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῶν μεταλλουργῶν καὶ χρυσοχόων, τῶν ὑαλουργῶν, κεραμέων, βαφικῶν καὶ φαρμακευτικῶν, τὴν διασωθεῖσαν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρινῆς περιόδου τῶν Λουγδουνείων παπύρων, διὰ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ τῶν χρόνων Καρόλου τοῦ Μεγάλου. Συνέχεια δὲ τῶν λατινικῶν τούτων συνταγολογίων εἶναι αἱ τεχνικαὶ πραγματεῖαι, αἱ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ *Merrifield* (Ancient practice of painting) τὰ ἔργα τοῦ *D'Alessio* (ΙϚ' αἰῶν.), τοῦ *Mizaldi*, τοῦ *Porta* καὶ *Wacker*, καὶ τὰ νεώτερα ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐγχειρίδια τῆς συλλογῆς τοῦ *Μανουὴλ Roret*.

Τ' ἀλχυμικὰ ἐργαστήρια ἀπαντῶμεν ἐν ἐνεργείᾳ μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων, εἰς τὰς αὐλὰς ἰδίως ἡγεμόνων, ἐπιθυμούντων τὴν πλήρωσιν τῶν κενῶν αὐτῶν θησαυροφυλακίων, οἷον Ἑρρίκου VI τῆς Ἀγγλίας, Καρόλου VII τῆς Γαλλίας, Ροδόλφου II τῆς Γερμανίας, τοῦ πρίγκιπος Αὐγούστου τῆς Σαξωνίας. Εἰς τὸ δυνατὸν δὲ τῆς φιλοσοφικῆς λίθου ἐπίστευον: ὁ *Φρ. Βάκων*, ὁ διάσημος χυμικὸς *Stahl*, οἱ φιλόσοφοι *Σπινόζας* καὶ *Λεϊβνίτιος*. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶχεν ἱδρυθῆ ἐν Γερμανίᾳ ἡ Hermitische Gesellschaft καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἐξεδίδετο τὸ ἀλχυμικὸν περιοδικὸν «Hyperchimie». Σήμερον δ' ἀκόμη ὑπὲρ τῶν ἀλχυμικῶν μεθόδων ἐργάζεται ἡ Société alchimique de France, τῆς ὁποίας ὁ πρόεδρος Castelot εἶναι συγγραφεὺς τοῦ ἀλχυμικοῦ ἔργου «La révolution chimique et la trasmulation des métaux» (1925).

Ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Δύσει, ἐφ' ὅσον αἱ μέθοδοι τοῦ μυστικισμοῦ ἀντικαθίσταντο ὑπὸ τῆς φυσικῆς μεθόδου τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὸ πρόβλημα τῆς χρυσοποιίας ἀπεκλείετο τοῦ φυσιοδιφικοῦ ἐργαστηρίου τῆς ἀκριβολόγου παρατηρήσεως. Καὶ ἐθεωρήθη τέλος ἡ Ἀλχυμεία, μετὰ τῶν ἄλλων ἀποκρύφων ἐπιστημῶν, ὥς τις ἀποπλάνησις παροιμιώδης τοῦ ἀνθρωπείου πνεύματος ἐν τῇ ζητήσει τοῦ ἀγνώστου. Ἀλλ' ἰδοὺ ὅτι ἡ τοῦ προβλήματος λύσις θεωρεῖται ἤδη δυνατὴ ὑπὸ τῆς νεωτέρας χυμικῆς θεωρίας καὶ ἀπασχολεῖ σήμερον τὴν ἐπιστήμην ἡ χρυσοποιία μὲ τὰς νέας, ὡς ἑπόμενον, μεθόδους τῆς Φυσικῆς Χυμείας καὶ μὲ φιλοσοφικὴν λίθον τὰς ὑπεριώδεις ἀκτῖνας, τῶν ὁποίων οἱ κραδασμοὶ διασπῶσι τὸν ἐσώτατον μηχανισμὸν ἑνὸς ἀτόμου πρὸς τὴν γένεσιν νέων στοιχειακῶν συστημάτων. Ἀλλὰ τοιαύτην ἀκριβῶς κίνησιν πρὸς μεταβολὴν ἐπραγματεύετο καὶ ὁ ἀλχυμιστὴς διὰ τῆς φιλοσοφικῆς λίθου, ταυτιζομένης πρὸς τὴν *«πέμπτην οὐσίαν»*, τ.ἔ. τὸν δυναμικὸν αἰθέρα τῆς Ἀριστοτελικῆς κοσμοσοφίας. Καὶ ἐπανέρχονται ἄρα αἱ παλαιαὶ ἰδέαι καὶ αἱ παλαιαὶ μέθοδοι, ἀλλὰ μὲ ἀλλοτροπικὰς μορφάς, ἐξαρτωμένας ἐκ τῶν νέων ἑκάστοτε συντελεστῶν τῆς ἀπεράντου ἐξισώσεως τῆς Ἀληθείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. – *Herm. Kopp*, Die Alchemie in aeltere und neuere Zeit, 2 Theil. Heidelberg, 1886, *M. Berthelot*, La Chimie au moyen âge, Τόμοι τρεῖς, Paris 1893. *Μ. Βερτελώ*, Ἡ τῆς Ἀλχυμείας γένεσις, μετάφρ. *Μ. Κ. Στεφανίδου* (Βιβλιοθ. Μαρασλῆ 365–366) Ἀθῆναι, 1907, *Μιχ. Κ. Στεφανίδου*, Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Φυσ. Ἐπιστημῶν καὶ ἰδίως τῆς Χυμείας, Ἀθῆναι, 1914. Βιβλιογραφίαν Χυμευτικῆς βλ. ἐν λ.

ΜΙΧ. Κ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

— **ΑΠΟΚΡΥΦ.**] Ἡ Ἀλχημία ἐν τῇ Ἀποκρυφολογίᾳ εἶναι φιλοσοφικὸν σύστημα ἀποδεικνῦον τὸ ἑνιαῖον τοῦ σύμπαντος καὶ ἀποσκοποῦν εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ ἀνάλυσιν τοῦ παντός. Πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ὄντα καὶ φαινόμενα εἶναι ποικίλαι ἐκδηλώσεις τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς Φύσεως. Τὸ ἔργον τῆς ἑνοποιήσεως τῶν μορφῶν καὶ τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῆς ἑνιαίας αὐτῶν οὐσίας ἐρευνᾶται ὑπό τε τῆς θετικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ *μυστικοῦ* συστήματος, ὅπερ ἡμεῖς μὲν *Ἀλχημίαν* ὀνομάζομεν, οἱ δὲ πρόγονοι ἡμῶν *Ἀρχημίαν* συνήθως ἀπεκάλουν.

Τὸ ὅτι παλαιότερος τύπος τῆς Ἀλχημίας εἶναι ὁ τῆς Ἀρχημίας μαρτυροῦσι:

α') Τὸ ὑπ' ἀριθ. 2419 χειρόγραφον τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, ὅπερ ἐν τῷ 279 φύλλῳ περιέχει ἔργον περισπούδαστον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀρχὴ τῆς εὐθείας ὁδοῦ τοῦ μεγάλου διδασκάλου Πέτρου τοῦ Θεοκτονίκου πρὸς τὴν τέχνην τῆς ἀρχημίας». Ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ συγγραφέως *Ἀλβέρτου (Albertus Teutonicus Magnus)* λατινικὴ μετάφρασις ὡς ἑξῆς ἀποδίδει τὸ ἑλληνικὸν κείμενον: «Alchimia est ars ab Alchimo inventa et dicitur ab Archymo graece. quod est massa latine». Πιθανώτατα τὸ *Archymo* σχετίζεται πρὸς τὸ «*Ἀρχῆμις*», ὄνομα ὅπερ ἔφερον πλεῖστοι τῶν ἱερέων τῆς Ἴσιδος, ὡς βεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς παρατιθεμένης ἐπιγραφῆς περισωθείσης ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ *Letronne* (Recueil des inscriptions Gr. et Lat. de l Egypte. Paris 1848) ἐν ᾗ ἀναφέρεται εἷς τῶν ἱερέων τούτων, ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Ἀρχῆμις ὁ Πετεινόφιος*».

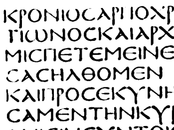

1. —*Τμῆμα ἐπιγραφῆς φερούσης τὸ ὄνομα «Ἀρχῆμις» ἐξ οὗ καὶ ἡ «Ἀρχημία».*
[Ἐκ τῆς Συλλογῆς τῶν Ἑλληνοαιγυπτιακῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Letronne]

β') Χωρίον τι παλαιοῦ λεξικογράφου, καθ' ὃ «παλαιότερος τύπος τῆς Ἀλχημίας *Ἀρχημία* ἐστί· τοῦτον οἱ Λατῖνοι εἰς *Ἀλκιμίαν* μετέβαλον».

γ') Τὸ ὑπὸ τοῦ *Παρακέλσου* (Β' τόμ. σ. 235 τῆς γαλλικῆς ἐκδόσεως τῶν ἁπάντων) μνημονευόμενον: «L'Alchimie était quelquefois appelée *Archimie*».

δ') Τὸ ὑπὸ τοῦ *Γεράρδου Vossii* (Etymol. linguae latinae-Napoli 1762) ἀναφερόμενον καθ' ὃ ἡ λέξις Ἀλχημία εἶναι «βέβηλος» τύπος τῆς *Ἀρχημίας* «Graeci, γράφει ὁ Vossius, dicunt *Ἀρχημία* pro *Ἀλχημία*».

ε') Αἱ ῥήσεις τοῦ *Forcellini* (Lex. totius latinitatis—Patavii 1803), καθ' ἃς πρῶτος ὁ *Φίρμικος* μετεχειρίσθη τὴν λέξιν Alchimia ἀντὶ τῆς μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἐν χρήσει Archimia. «Alchimia, γράφει, barbara vox a Jul. Firmici primum usurpata. Ita quidem ab Aldo» κλπ.

Σκοπός.— Πολλοὶ ἐπιστήσαντες τὴν προσοχήν των μᾶλλον εἰς τὸν τύπον ἢ εἰς τὴν οὐσίαν τῆς Ἀρχημίας παρηρμήνευσαν τὴν ἔννοιαν αὐτῆς. Οὕτω ὁ πατὴρ τοῦ διασήμου λεξικογράφου Ἑρρίκου Στεφάνου *Ροβέρτος* ἐν τῷ «θησαυρῷ τῆς λατινικῆς γλώσσης» γράφει: «Archemia est argenti conficienti scientia. Sic dicta quasi *ἀργύρου χημεία* i. e. Argenti praeparatio». Τὸ ὅτι ἡ ἐτυμολογία αὕτη δὲν εἶναι ὀρθὴ φαίνεται οἴκοθεν. Ὀρθοτέρα θὰ ἦτο ἡ ἐκ τοῦ *ἀρχή-μία* καθόσον πρόκειται περὶ τῆς ἑνιαίας ἀρχῆς, ἐξ ἧς ἐξεπορεύθη τὸ Πᾶν καὶ εἰς ἣν δέον νὰ ἐπανέλθῃ. Πρόκειται δηλ. περὶ τῆς «μιᾶς» καὶ μόνης μάζης, εἰς ἣν ἀνήκουσι πάντα τὰ ἐν τῇ Γῇ, ὁρατὰ καὶ ἀόρατα, ὄντα καὶ φαινόμενα. Ἡ μᾶζα αὕτη εἶναι ἡ πρώτη παντὸς

Digitized by Google

σώματος αἰτία, ἡ πρώτη ὕλη; τὸ πρῶτον στοιχεῖον, ἡ πρώτη δύναμις, ἣν ὁ Ἀριστοτέλης *πρῶτον κινοῦν* ὠνόμασε.

Ἀλλὰ ποία ἡ ἀρχὴ αὕτη; Ἰδοὺ τὸ πρόβλημα εἰς ὃ ἀσχολεῖται ἡ ἐπιστήμη τῆς ἀλχημίας. Σκοπὸς λοιπὸν ταύτης εἶναι ὅπως ἀναζητήσῃ τὰ ἀρχικὰ συστατικὰ τῶν σωμάτων καὶ τοὺς διαφόρους σταθμοὺς γενέσεως αὐτῶν, ὅπως διδάξῃ τοῖς μύσταις αὐτῆς τὴν γνῶσιν ἑκάστου πράγματος ἐκ τοῦ αἰτίου του καὶ ἱκανώσῃ αὐτοὺς νὰ διακρίνωσι τὰ ἐκ συμπτώσεως ἐπιπροστεθέντα συστατικά, ἅπερ δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν φύσιν τοῦ πράγματος. Ἡ ἐν χρήσει μέθοδος πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου εἶναι ἡ ἄμεσος σπουδὴ τῆς φύσεως, ἥτις περικλείει ἀπόκρυφα ἀκατανόητα εἰς πάντα μὴ μεμυημένον. «Ἡ μέθοδος, γράφει ὁ *Ζώσιμος*, φυσική ἐστι καὶ τὰ πάντα σύμφωνα τῇ διαιρέσει καὶ τῇ ἑνώσει ἐκστρέφει τὴν φύσιν. Ἡ γὰρ φύσις στρεφομένη εἰς ἑαυτὴν στρέφεται» (C. B. 110) «Μὴ φοβηθῇς, προσθέτει ὁ αὐτός, ἔκστρεψον τὴν φύσιν καὶ εὑρήσεις τὸ ζητούμενον· ἡ γὰρ φύσις ἔνδον κέκρυπται» (C. B. 202). Ἀλλ' εἰς τὸν μελετητὴν τῆς φύσεως παρουσιάζεται καὶ τὸ ζήτημα. Ἡ ἀρχὴ παντὸς πράγματος μία εἶναι ἢ πολλαί; Ὁ *Ὀλυμπιόδωρος* γράφει: «Ἀρχὴ παντὸς πράγματος ἡ μία ἐστὶν ἢ πολλαί· καὶ εἰ μὲν ἐστι μία, ἢ ἀκίνητός ἐστιν ἢ ἄπειρος ἢ πεπερασμένη· εἰ δὲ πολλαὶ ἀρχαί εἰσι, πάλιν αὗται ἢ ἀκίνητοί εἰσιν ἢ πεπερασμέναι ἢ ἄπειροι...»

Ἡ ἀναζήτησις τῆς λύσεως τοῦ προβλήματος, ἤγαγεν εἰς τὴν γνῶσιν τῶν τεσσάρων στοιχείων τῶν ἀντιστοιχούντων πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. «Οἱ ἀρχαῖοι, γράφει πάλιν ὁ *Ὀλυμπιόδωρος*, διὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων συνεστήσαντο τὴν γραφὴν τῆς τέχνης καὶ συνέκλεισαν μετὰ εὐόρκων θεσμοφοριῶν. Ἴστε γὰρ ὅτι διὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων τὰ τῇδε συνίστανται ξηρὰ καὶ ὑγρά, θερμὰ καὶ ψυχρά, ἄρρεν καὶ θῆλυ. Δύο ἀνωφερῆ καὶ δύο κατωφερῆ καὶ τὰ μὲν ἀνωφερῆ δύο: πῦρ καὶ ἀήρ, τὰ δὲ κατωφερῆ δύο: γῆ καὶ ὕδωρ κλπ». «Ὥσπερ, προσθέτει ὁ *Ζώσιμος*, τὴν ὑπὸ τῆς φύσεως δεδειγμένην ὕλην τετραμερῆ εὑρίσκομεν, οὕτω καὶ τὴν ἀρίστην φιλοσοφίαν ζητοῦντες τετραμερῆ εὑρήκαμεν». Τέσσαρα εἶναι τὰ αἴτια παντὸς γεννητοῦ καὶ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην. Τὰ τέσσαρα δ' αὐτὰ αἴτια, καίτοι ὑλικῶς θεωροῦνται κεχωρισμένα, πνευματικῶς συνδέονται πρὸς ἄλληλα καὶ ἀποτελοῦσι τὸ *ἕν*, ὅπερ ἀπεκαλέσαμεν *Σύμπαν* ἢ *Φύσιν*. «Ταῦτα τὰ τέσσαρα, λέγει *Στέφανος* ὁ *Ἀλεξανδρεύς*, ἐνάντιον ὄντα δύνανται ἑνωθῆναι ὅλως εἰς ἄλληλα διά τινος μεσιτεύοντος». «Τὰ τέσσαρα, προσθέτει *Μαρία ἡ Αἰγυπτία* ἕν ἐστιν» (C, B 96). Ἡ Φύσις, διακηρύττουσιν ὁ *Πλάτων* ἐν τῷ «Τιμαίῳ», καὶ ὁ *Ποίμανδρης*, εἶναι *μονοειδής*, μίαν ἔχει φύσιν καὶ ἓν ὄνομα. Αὕτη ἐστὶν ὁ λίθος ὁ πολύτιμος, ὁ μὴ πιπρασκόμενος. «Ἡ ὕλη ἅπασα, λέγει ὁ *Ζώσιμος*, ἐπὶ τὸ ἓν καταφεύγει». «Εἷς ἐστιν ὁ ζωμὸς ὁ τὰ πάντα ἐργαζόμενος», γράφει ὁ *Δημόκριτος*. «Ἓν γὰρ τὸ πᾶν, λέγει ὁ Ζώσιμος ἐπαναλαμβάνων τὴν ῥῆσιν τοῦ *Ἡρακλείτου*, καὶ δι' αὐτοῦ τὸ πᾶν καὶ ἐν αὐτῷ τὸ πᾶν καὶ εἰμὴ ἓν τὸ πᾶν οὐδέν ἐστι τὸ πᾶν». Ὡσαύτως οἱ λοιποὶ ἀλχημισταὶ ἐπρέσβευον ὅτι πάντα τὰ γεννητὰ ἐκ μονάδος προέρχονται καὶ εἰς μονάδα καταλήγουσιν. Ἐδόξαζον δηλ. ὅτι ἡ ὕλη, ἐξ ἧς τὸ πᾶν ἀπαρτίζεται, εἶναι μία, ὅτι αὕτη, ἀκολουθοῦσα τὸν γενικὸν νόμον τῆς ἐξελίξεως, ὑπόκειται εἰς μεταβολὰς ἐπιφερούσας εἰς αὐτὴν τελείαν μεταμόρφωσιν, ὅτι ὅμως ἡ μεταμόρφωσις τῆς ὕλης τῆς φύσεως δὲν συνεπιφέρει καὶ ἀλλοίωσιν εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Φύσιν, ἥτις παραμένει ἡ αὐτή. «Ἡ ὕλη φθαρεῖσα, προσεπιλέγει ὁ *Ζώσιμος*, ἀμετάτρεπτον τὸ εἶδος φυλάξει». «Τὸ ἓν εἶδος, διδάσκει ὁ *Δημόκριτος*, ποιεῖ τὴν τῶν πολλῶν ἐνέργειαν, ἐπεὶ τὰ πολλὰ ἑνὸς δεῖται, τοῦ φυσικοῦ. Τὸ γὰρ ἓν εἶδος οἰκονομηθὲν διαφόρους ἕξει ἐνεργείας».

Ὅ,τι περὶ τῆς ἑνότητος τῆς ὕλης ὁ Ζώσιμος καὶ οἱ λοιποὶ ὁμοϊδεάται του ἐξέθηκαν, ταὐτὸ καὶ οἱ μεταγενέστεροί των ἀλχημισταὶ ἐπανέλαβον. Τὰ δὲ πορίσματά των ὁ Plytoff συνώψισεν ὡς ἑξῆς: «Πᾶσα ἡ ὕλη εἶναι ὁμογενής, τὰ δὲ διάφορα σώματα τῆς φύσεως διαφέρουσι μόνον κατὰ τὰς μορφὰς καὶ διατάξεις τῶν μερῶν τῆς ὕλης. Πάντα τὰ μέρη τῆς ὕλης καταλήγουν εἰς ἀριθμόν τινα εἰδῶν ἀποτελούντων τὰ στοιχεῖα πάντων τῶν σωμάτων καὶ διαφερόντων ἀλλήλων μόνον ὡς πρὸς τὰς ἀναλογίας καὶ τοὺς συνδυασμοὺς τῶν συστατικῶν τούτων». Καίτοι δηλ. ὅλα τὰ τμήματα, εἰς ἃ εἶναι καταμεμερισμένη ἡ ὕλη, διαφέρουν ἀλλήλων, ἕκαστον τῶν μερῶν τούτων σύγκειται ἐκ τῶν αὐτῶν μορίων, ἐξ ὧν τὸ σύνολον τῆς ὕλης. Κατὰ τὴν κρατήσασαν ἀρχὴν «ἕκαστον ὂν γεννᾷ ὅμοιον ἑαυτῷ». Οὕτω τὰ μέρη τοῦ χρυσοῦ ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν αὐτῶν συστατικῶν, ἐξ ὧν καὶ ὁ χρυσός, τὰ τμήματα τοῦ σιδήρου, τοῦ ξύλου κλπ. ἐκ τῶν αὐτῶν μορίων, ἐξ ὧν ὁ σίδηρος, τὸ ξύλον κλπ. Ἐὰν λοιπόν, ἔστω καὶ νοερῶς, δυνηθῶμεν νὰ συναρμολογήσωμεν, ὡς ἡ Ἶσις, τὰ διάφορα αὐτὰ συστατικά, ἐξ ὧν σύγκεινται τὰ μέρη τῆς ὕλης, νὰ εὕρωμεν τὰς ἁρμονίας τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ τῶν μερῶν τούτων καὶ ν' ἀπαρτίσωμεν τὴν ὅλην φύσιν, τότε κατορθοῦμεν νὰ ἐπιτελέσωμεν τὸ μέγα ἔργον τῶν ἀλχημιστῶν, ὅπερ εἶναι ἡ *ἀνάλυσις*, ἡ *σύνθεσις* καὶ ἡ *ἐξέλιξις* τῶν στοιχείων τῆς Φύσεως. «Αὐτὴ ἡ θέα, γράφει ὁ Ζώσιμος, ἣν ὁρᾷς, εἴσοδος (σύνθεσις) ἐστὶ καὶ ἔξοδος (ἀνάλυσις) καὶ μεταβολὴ (ἐξέλιξις)» [C. B. σ. 109].

Τὸ μέγα ὅμως τοῦτο ἔργον δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀποκαλυφθῇ τοῖς μὴ μεμυημένοις καὶ διότι δὲν θὰ ἐγίνετο καταληπτὸν παρ' αὐτῶν καὶ διότι ἡ Φύσις περικλείει καὶ μυστικὰ τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκθέσωσι τοὺς ἀγνοοῦντας αὐτὰ καὶ ἀσχολουμένους εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε περὶ τὴν συνθετοανάλυσιν τοῦ παντὸς εἰς μεγάλους κινδύνους. Ὁ μύστης μόνον γνωρίζει ν' ἀποφεύγῃ τούτους, φροντίζων συνάμα ὅπως τοὺς ἀποφύγωσι καὶ οἱ συνάνθρωποί του, οἱ μὴ μύσται. Ἐπειδὴ δὲ θὰ ἐθεωρεῖτο παράφρων, δὲν θὰ ἐγίνετο δὲ καὶ καταληπτὸς ὑπὸ τῶν ἀμυήτων, μετεχειρίσθη γλῶσσαν συμβολικήν, δι' ἧς περιεκάλυψε τὰς κοσμικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ἀληθείας τῆς μυσταγωγικῆς του ἐπιστήμης καὶ τέχνης. Ἡ δὲ μακροχρόνιος καὶ ἀδιάκοπος αὕτη τῆς συμβολικῆς γλώσσης χρῆσις κατέστη, σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, ἔθος καὶ οὕτω τοῦ λοιποῦ παρεῖχον οἱ μυσταγωγημένοι τοῖς ἀμυήτοις τὴν σοφίαν κεκαλυμμένην διὰ συμβόλων, μύθων, παραβολῶν, ἀλληγοριῶν κ.τ.τ. Ἀκόμη οἱ ἀλχημισταὶ ἐχρησιμοποίησαν πρὸς περικάλυψιν τοῦ μεγάλου ἔργου, ὅπερ ἡ Φύσις ἐπιτελεῖ, ὀνόματα τῶν βεβήλων τεχνῶν. Οὕτως ἡ Ἀρχημία συνεχύθη μετὰ τῆς χημείας καὶ χυμευτικῆς καὶ σκοπὸς τῆς Ἀλχημίας ἐτέθη ἡ ἀναζήτησις τῆς *φιλοσοφικῆς λίθου*, δι' ἧς μετατρέπονται τὰ ἀγενῆ μέταλλα εἰς εὐγενῆ, καὶ τῆς *πανακείας* ἐχούσης τὰς ἑξῆς ἰδιότητας: νὰ προφυλάσσῃ τὰ ὄντα ἀπὸ πᾶσαν νόσον καὶ νὰ θεραπεύῃ πᾶσαν ἀσθένειαν (*θεραπευτική*)· νὰ παρατείνῃ ἐπ' ἀόριστον τὴν ζωὴν (*παλιγγενέσιος*) καὶ νὰ ὑποκαθιστᾷ ἀρχομένην ζωὴν εἰς φθίνουσαν καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ζωὴν εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ὑπόστασιν (*χημική*). Καὶ ἡ μὲν πανάκεια ἀναφέρεται εἰς τὴν *μετουσίωσιν*, τὴν τάσιν δηλ. τῶν πάντων ὅπως ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν συνεχῆ οὐσίαν, ἐξ ἧς προῆλθον. Ἡ δὲ φιλοσοφικὴ λίθος εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς μετατροπῆς τῶν μετάλλων, καθ' ἣν πάντα τὰ μέταλλα σύγκεινται ἐκ μιᾶς οὐσίας; μείγματος θείου, ἅλατος καὶ ὑδραργύρου. Κατὰ ταῦτα ἡ μετουσίωσις, ἡ διὰ τῆς πανακείας συντελουμένη, ὡς καὶ ἡ μετατροπὴ τῶν μετάλων εἶναι δύο ἐκφράσεις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ὑποδεικνύουσαι ὅτι σκοπὸς τῆς Ἀλγημίας εἶναι ἡ εὕρεσις τῆς οὐσίας εἰς ἣν τὰ πάντα δύνανται ν' ἀναχθῶσιν. Ὁ ὑδράργυρος, ὁ χρυσός, ὁ ἄργυρος καὶ τὰ λοιπὰ μέταλλα εἶναι ἁπλῶς συμβολικὴ παράστασις τῆς ἐργασίας ἣν αὐτὴ ἡ Φύσις ἐπιτελεῖ. «Οὐ γὰρ ὁ ἄσημος, λέγει ὁ *Ὀλυμπιόδωρος*, γίνεται χρυσός, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἡ ἐργασία ἐστίν». Ἡ κατεργασία λοιπὸν τῶν μετάλλων πρὸς κατασκευὴν χρυσοῦ εἰκονίζει τὴν συνθετικὴν ἐργασίαν τῆς φύσεως. Αἱ χρύσαμμοι εἶναι σύμβολον τῶν διαφόρων συνθεμάτων, εἰς ἃ εἶναι καταμεμερισμένη ἡ ἑνιαία φύσις (*Ὀλυμπιοδ.* C. B. 71,89,106). Ἐξ ἄλλου γνωστὴ εἶναι ἡ μυστικὴ συγγένεια τῶν μετάλλων πρὸς τοὺς πλανήτας (πρβ. *Πινδαρ.* 5). Ἐν τῷ ὑπομνήματι τοῦ *Πρόκλου* εἰς τὸν «Τιμαιον» τοῦ *Πλάτωνος*, λέγεται: Ὁ χρυσὸς καὶ ἕκαστα τῶν μετάλλων, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἀπὸ τῶν οὐρανίων γῇ φύεται θεῶν καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀπορροίας. Λέγεται γοῦν Ἡλίου μὲν χρυσός, Σελήνης δὲ ὁ ἄργυρος, Κρόνου δὲ μόλυβδος, Ἄρεως ὁ σίδηρος» κλπ.

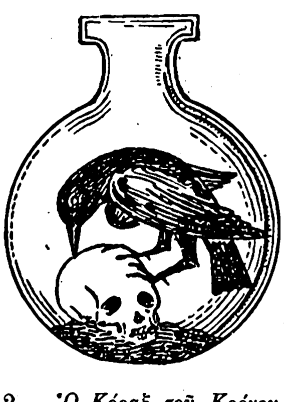

2. — *Ὁ Κόραξ τοῦ Κρόνου κατὰ τὸν Oswald Wirth.*

[Ἐκ τοῦ βιβλίου Symbolisme Hermetique, Παρίσιοι 1909.]

3. — *Τὰ σύμβολα τῆς γονιμοποιήσεως, τοῦ χρόνου καὶ τῆς κινήσεως ἐν τῷ [illegible] τῶν μυστηρίων.*

[Κατὰ τὸν Oswald Wirth: «Τὸ βιβλίον τοῦ Μαθητοῦ» Παρίσιοι 1923.]

Θεμελιώδεις τοῦ ἀλχημιστικοῦ συμβολισμοῦ κύκλους ἔχομεν τρεῖς:

Αον) Τὸν τῶν *ψάμμων* (μετάλλων ἢ οὐρανίων φύσεων) ὅστις, ἔχων ὡς χρῶμα τὸ μέλαν καὶ ὡς ἔμβλημα τὴν κεφαλὴν κόρακος (εἰκ. 2) παριστάνει τὸ χάος τὸ ἀναπτυσσόμενον διὰ τῆς ἀτμοποιήσεως, τὴν ἄβυσσον τοῦ ὕδατος τὴν ἀποκαλύπτουσαν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τὴν γῆν, καὶ ἀλληγορεῖ τὴν διεσπαρμένην, σύγχυτον καὶ ἀναλελυμένην Φύσιν, ἥτις περιέχει τὸ ὑλικὸν πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς τάξεως ἐκ τοῦ χάους. (Ὁ μύστης ὀφείλει πολὺ νὰ προσέξῃ εἰς τὰ σύμβολα τῆς *γονιμοποιήσεως*, τῆς *κινήσεως*, τοῦ *χρόνου* κτλ. εἰς τὸν *ἀλέκτορα*, δηλ. τὸν φαλλόν, τὴν *ἀκακίαν*, τὴν *κλεψύδραν*, τὸ *ἀμμόμετρον* ἢ τὸ *ἅλας*, τὸ *κρανίον* κ.τ.τ. (εἰκ. 3), καθόσον ταῦτα ἔχουσι μεγάλην σχέσιν πρὸς τὰ τοῦ ἀλχημιστικοῦ τούτου κύκλου.)

4.— *Ὁ οὐροβόρος ὄφις ὁ ἔχων τὰ δύο συνθέματα καὶ τὸν ἰόν.*

[Εἶναι κατὰ τὸ Ὀλυμπιόδωρον «*κόσμου μίμημα*», ἡ ἀρχὴ ἡ ἑνοῦσα συμβολικῶς τὰ τέσσαρα στοιχεῖα τὰ ἐκπροσωποῦντα τὴν φύσιν.]

Βον) Τὸν τοῦ *χρυσοῦ* καὶ τοῦ *ἀργύρου*. Ὁ κύκλος οὗτος ἐμφανίζει, κατὰ τὸν Pernety, τὸ μυστηριῶδες σχῆμα τοῦ ἑρμητικοῦ ἀνδρογύνου (Ἥλιος - Σελήνη). Ὡς σύμβολον ἔχει τὴν περιστεράν, χρῶμα τὸ λευκόν, τὸ προκῦπτον ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν δύο ἀρχῶν, τῆς θετικῆς καὶ ἀρνητικῆς ἐκπροσωπουμένων διὰ τοῦ μέλανος καὶ λευκοῦ συνθέματος τοῦ *οὐροβόρου ὄφεως*. Ἡ ἕνωσις αὕτη συντελεῖται διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ φιλοσοφικοῦ πυρὸς ἐπὶ τῆς ὕλης, ἣν ἀπαρτίζουσιν ἡ γῆ, ὁ ἀὴρ καὶ τὸ ὕδωρ. Ἀνανεοῦται δηλαδὴ διὰ τοῦ πυρὸς ὁ κόσμος ὡς ἐκφράζει ἡ ῥῆσις: «Etiam Mundus Renovabitur Igne» (ὁ δὲ κόσμος πυρὶ ἀνανεωθήσεται), ἡ ἀντιστοιχοῦσα, πρὸς τὸ «Igne natura renovatur integra» (διὰ πυρὸς ἡ φύσις ἀνανεοῦται πᾶσα) καὶ τὸ «INRI» τῆς Ἐλευθέρας Τεκτονικῆς. Τὸ τετράγωνον τῶν στοιχείων (εἰκ. 5) «Ignis, Aqua, Terra-Aër» περιλαμβάνον τὸ τρίγωνον τῆς συστάσεως παντὸς ὄντος («Anima-Spiritus-Corpus») ἀναδεικνύει τὴν Ἀλχημίαν εἰς ἐπιστήμην τῆς ζωῆς, ἀνυψοῦσαν διὰ τῆς μελέτης τῆς Φύσεως τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἀπὸ τοῦ ὑλικοῦ πεδίου εἰς τὸ πνευματικόν. Τὸ τρίγωνον «Separa-Dissolve-Depura» (χώριζε, διάλυε, κάθαιρε), κυριαρχούμενον ὑπὸ τῆς τετράδος «Solve-Fige-Coagula-Compona» δεικνύει ὅτι πᾶσαι αἱ ἐργασίαι αὗται καταλήγουσιν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτό: τὸ *δίπραγμα* (εἰκ. 6) Καλεῖται δὲ οὕτω, διότι σύγκειται ἐκ δύο πραγμάτων τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεως, ἤγουν τοῦ διαλύοντος καὶ τοῦ διαλυομένου, μολονότι κατὰ βάθος εἶναι ἓν πρᾶγμα, μία Ὕλη. Ὁ οὐροβόρος ὄφις εἰκονίζων τὰς διεπούσας τὴν Οἰκουμένην ἀρχὰς τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ταυτίζεται ἐν μὲν τῇ ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ πρὸς τὴν *Λήδαν* (εἰκ. 7), ἐν δὲ τῇ ἀρχαίᾳ τέχνῃ πρὸς τὸν Τρισώματον δαίμονα ἢ ὄφιν τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (αἴθουσα Β ἀρ. 35), τὸν κρατοῦντα εἰς τὰς ἀριστερὰς φλόγα καὶ εἰς τὰς δεξιὰς πτηνόν, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ τρία πωγωνοφόρα σώματα ἀπολήγουσιν εἰς ἓν σῶμα, ἕνα τριπλοῦν ὀφιοειδῆ κορμὸν (εἰκ. 8).

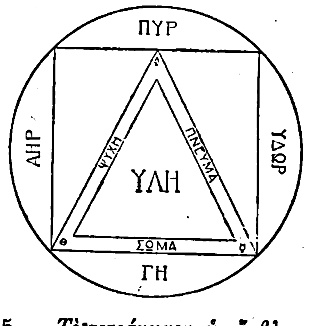

5. — *Τὸ τετράγωνον ὡς ἔμβλημα τῆς Ὕλης δεσπόζον ἐπὶ τοῦ τριγώνου τοῦ συμβολίζοντος τὸ Πνεῦμα.*

[Stanislas de Guaita «Au seuil du Mystère», Παρίσιοι 1895.]

6. — *Τὸ ἀλχημιστικὸν Δίπραγμα (Rebis).*

[Ξυλογραφία ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Β. Βαλεντίνου: «Αἱ δώδεκα κλεῖδες τῆς Φιλοσοφίας» Παρίσιοι 1659.]

Γ') Τὸν ἀναπαριστῶντα τὴν *ἑνιαίαν φύσιν*, ἥτις κατὰ τὸν Δημόκριτον, «νικᾷ καὶ κρατεῖ», τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τοῦ παντός, τὰς διαφόρους τουτέστι μορφὰς τὰς ὁποίας λαμβάνει, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ φιλοσοφικοῦ πυρός, ἡ ὕλη. Τὸ χρῶμα τοῦ κύκλου τούτου εἶναι τὸ ἐρυθρόν, σύμβολόν του δὲ ὁ *ἀλχημιστικὸς φοῖνιξ* (εἰκ. 9), τὸ ἱερόγλυφον *Ἀζώθ*.

Digitized by Google

7. — *Ο Ζεὺς ὡς κύκνος καὶ ἡ Λήδα ἐν σχήματι κύκλου.*
[Ἀνάγλυφον ἐξ ἑλληνικοῦ μαρμάρου σωζόμενον ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Μαδρίτης, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸν οὐροβόρον τῶν Ἀλχημιστῶν ὄφιν.]

Τοὺς τρεῖς τούτους κύκλους συνδέει τὸ ἱερὸν ὄνομα *Elohim*, τὸ ὄνομα δηλ. τῶν θεῶν τῶν ἐκπροσωπούντων τὰς δημιουργικὰς δυνάμεις τοῦ κόσμου. Σύμβολον τῶν δυνάμεων αὐτῶν εἶναι ἡ τελεία φιλοσοφικὴ λίθος.

Ἡ λίθος αὕτη εἶναι ἡ βάσις τοῦ ὅλου συστήματος, εἶναι μία συμβολικὴ ἀπεικόνισις, ὡς ἔλεγεν ἀλχημιστής τις, «τοῦ τῆς φύσεως μιμήματος» εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα ἔκφρασις τῆς σφραγῖδος τοῦ *Ἑρμοῦ* καὶ τῆς *Ἑρμητικῆς ἐπιστήμης*, τὸ μυστικὸν τῶν ἀλχημιστῶν. Ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἑλλήνων ἀλχημιστῶν (*Berthelot* σ. 20) ἡ φιλοσοφικὴ αὕτη λίθος φέρεται ὡς ταυτόσημος πρὸς τὸ *φιλοσοφικὸν ᾠόν*, τὸ ὁποῖον οἱ ἀλχημισταὶ ἐθεώρησαν ὡς «κόσμου μίμησιν», ἐκάλεσαν δ' αὐτὸ *τετράστοιχον*, ὡς ἐμπερικλεῖον τὰ τέσσαρα στοιχεῖα.

Ὁ *Ὀλυμπιόδωρος* (C.B. 44 9) ἀναφέρει ὅτι Λίθος καλεῖται διότι «λιτὴν ποιεῖ τὴν αὐτοῦ περιουσίαν». (Ἡ λίθος αὕτη ἐπικῶς ἐκαλεῖτο *ἡ λίς*. Ἡ σύγχυσις δὲ τοῦ *ὁ* λὶς ὅπερ σημαίνει Λέων πρὸς τὸ *ἡ* λὶς τὸ σημαῖνον πέτραν, ἐπήνεγκε τὴν συνταύτισιν τῆς φιλοσοφικῆς λίθου πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ζώων). «Ἡ φιλοσοφικὴ λιθος, βεβαιοῖ ὁ Guaita, εἶναι τὸ θαῦμα τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης, ἡ κόρη τοῦ βασιλέως ἡ παραχθεῖσα ἐκ τῆς διαλύσεως τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου, ἐκ τῶν ἀποκρύφων γάμων τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης, τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης, τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος (εἰκ. 10). Ἡ ἐκ τῆς ἀποκρύφου αὐτῆς ἑνώσεως ἀπόκτησις τοῦ τέκνου τούτου ἀποτελεῖ τὴν συντέλεσιν τοῦ Μεγάλου τῶν ἀλχημιστῶν Ἔργου τοῦ συνισταμένου εἰς τὴν ἑνοποίησιν παντὸς ἐν τῇ φύσει ὑπάρχοντος. Ἡ *λίθος τῶν σοφῶν*, ὁ *ἐρυθρὸς καὶ πράσινος λέων*, τὸ *μέγα καὶ μικρὸν ἐλιξίριον*, τὸ *μέγα καὶ μικρὸν μαγιστέριον*, τὸ *ἐρυθρὸν καὶ πράσινον βάμμα*, ἡ *πανάκεια* κλπ. συμβολίζουν ὅ,τι οἱ μελεταὶ τῆς Ἀλχημίας ἐζήτουν νὰ εὕρωσι. Ἐζήτουν, λέγει *Στέφανος ὁ Ἀλεξανδρεὺς* (σ. 12 τοῦ 126 χειρογράφου τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς) ν' ἀποδείξωσιν ὅτι «τὸ τῶν ἀριθμῶν συγκείμενον πλῆθος ἐκ μιᾶς ἀδήλου μονάδος τὴν ὕπαρξιν ἔχει».

9.—*Ὁ ἀλχημιστικὸς Φοῖνιξ κατὰ τὸν Henri Khunrath.*
[Ἀμφιθέατρον τῆς αἰωνίας σοφία, Ηanav 1609.]

Ὑπὸ τὸ πρόσχημα λοιπὸν τῆς ἀναζητήσεως τῆς λίθου τῶν σοφῶν οἱ ἀλχημισταὶ προσεπάθουν νὰ διεισδύσουν εἰς τὰ μυστήρια τῆς ἐκ μιᾶς οὐσίας συνισταμένης καὶ τὸ πᾶν ἐξ αὐτῆς ἀποκαλυπτούσης Φύσεως. Εἶναι δὲ ἐσφαλμένον νὰ πιστεύῃ τις ὅτι ὑπάρχει πράγματι κόνις προωρισμένη νὰ μετουσιοῖ ἢ φιλοσοφικὴ λίθος ἢ ἐλιξίριον τῆς ζωῆς. Ἄλλο πρᾶγμα ἡ τεχνητὴ κατασκευὴ χρυσοῦ καὶ ἀδάμαντος, ἄλλο ἡ μετουσίωσις μετάλλου εἰς μέταλλον (ἀμφότερα ὄχι ἀνέφικτα καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐπιστήμην) καὶ ἄλλο ντελῶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀπεδίδετο εἰς τοὺς ἀλχημιστάς. Οἱ ὁμιλοῦντες περὶ ἐλιξιρίου τῆς μακροβιότητος, γράφει ἡ *Μπλαβάτσκυ* (Doct. sect. III 542), δὲν ἔχουσι πραγματικὴν γνῶσιν τῶν ὑπὸ τῆς Ἀλχημίας τελουμένων. Οἱ ἀληθεῖς τῆς Ἀλχημίας μύσται γνωρίζουν ὅτι «ὁ θάνατος εἶναι ὁ ἄγων εἰς τὴν ἀθανασίαν, ἡ δὲ Ἀλχημία εἶναι τὸ σύστημα τὸ μελετῶν τὰς μορφάς, τὰς ὁποίας λαμβάνει ἡ φύσις ἐν τῇ ἐξελίξει της».

Συστηματική.— Ὡς πᾶν σύστημα οὕτω καὶ ἡ Ἀλχημία ἔχει θεωρίαν καὶ πρᾶξιν. Καὶ ἐν μὲν τῇ θεωρίᾳ ἡ Ἀλχημία ἐξετάζεται ὡς κλάδος ἐπιστήμης, ἐν δὲ τῇ πράξει ὡς τέχνη.

Ὡς ἐπιστημονικὸς κλάδος ἡ Ἀλχημία ἐρευνᾶται διττῶς: φιλοσοφικῶς καὶ μυθολογικῶς. Ἐν τῷ πρώτῳ τμήματι ἐξερευνῶνται αἱ σχέσεις τῆς ἐξελίξεως τῆς ὕλης καὶ τῶν ἐν ζωῇ ὄντων πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀτόμου, τῆς κοινωνίας, τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦ σύμπαντος. Ἐν τῷ δευτέρῳ μελετῶνται οἱ διάφοροι τῶν ἀλχημιστῶν συμβολισμοί, καὶ τὰ τῆς μυθολογίας σύμβολα, μεθ' ὧν οὗτοι συνδέονται.

Ὡς τέχνη ἡ Ἀλχημία διαιρεῖται εἰς *Ὀργανικὴν* καὶ *Ἀνόργανον*. Καὶ ἡ μὲν Ὀργανικὴ περιλαμβάνει τὴν *Βιολογικὴν Ἀλχημίαν*, ἥτις μελετᾷ τὰς ἰδιότητας τῶν ὀργανικῶν σωμάτων, τὴν ἐξέλιξιν τῶν ὅρων τῆς ζωῆς, τὴν τεχνητὴν δημιουργίαν τῶν ἐν ζωῇ ὄντων καὶ τὴν αὐτόματον γένεσιν τὴν ἐν τῇ φύσει, καὶ τὴν *Παθολογικὴν Ἀλχημίαν*, ἥτις μελετᾷ τὴν ἐπενέργειαν τῶν ἀνοργάνων ἢ ὀργανικῶν σωμάτων ἐπὶ τῶν ἐν ζωῇ, ἐξερευνᾷ δὲ τὴν οὐσίαν, ἥτις εἶναι ἱκανὴ νὰ θεραπεύσῃ διαφόρους ἐλαττωματικότητας τοῦ ὀργανισμοῦ, τὴν καλουμένην *πανάκειαν*, ἥτις εἶναι συναφὴς πρὸς τὴν *σπαγυρίαν*.

Ἡ Ἀνόργανος Ἀλχημία περιλαμβάνει: τὴν *Ἀτομικήν*, ἀναζητοῦσαν τὴν μετουσίωσιν ἐν τῇ σπουδῇ τῶν ἀρχικῶν συστατικῶν τῶν σωμάτων καὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἀτόμων· τὴν *Φυσικὴν* ἀναζητοῦσαν τὴν μετουσίωσιν εἰς τὰς φυσικὰς ἰδιότητας τῶν σωμάτων καὶ τὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν. (Ἐν τῇ ὑποδιαιρέσει αὐτῇ δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν καὶ τὴν τέχνην, δι' ἧς ὑγροποιεῖται ἡ ὕλη δι' ἐπιδράσεως τῶν ρευστῶν)· τὴν *Τελεσματικήν*, μελετῶσαν τὰ ὑγρὰ τῶν σωμάτων καὶ ἀναζητοῦσαν ὑγρὰ εἴς τινα μείγματα τῶν συμπυκνώσεων αὐτῶν. (Αὕτη οὖσα συναφὴς πρὸς τὴν *μαγειαν* ἐξετάζει καὶ τὴν σημασίαν τῶν φυσικῶν καὶ τεχνικῶν συμπυκνωτῶν ἐν τῇ φύσει)· καὶ τέλος τὴν *Ἀστρολογικήν*, μελετῶσαν τὰς σχέσεις τῆς ἐξελίξεως τῶν σωμάτων καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν ἐπενεργείας τῶν ἄστρων (εἰκ. 11) καὶ ἀναζητοῦσαν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν σχέσεων τούτων διὰ διαφόρων πειραμάτων. (Αὕτη εἶναι συναφὴς πρὸς τὴν *Ἀστρολογίαν*).

Ὄνομα καὶ ἐτυμολογία.—Ἡ ἀναγωγὴ τῶν πάντων εἰς μίαν ἀρχὴν προσέδωκεν, ὡς εἴδομεν, τὸ ὄνομα εἰς τὴν *Ἀρχημίαν*, ἀλλ' ἐκαλεῖτο ἀκόμη *ἱερὰ καὶ θεία* ἐπιστήμη, *ἱερὰ καὶ θεία* τέχνη. Τὸ κατηγόρημα τοῦτο ἀνάγεται εἰς τοὺς σκοτεινοὺς ἐκείνους χρόνους, καθ' οὓς ἡ Ἀλχημία συνεχέετο μετ' ἄλλων ἀποκρυφολογικῶν κλάδων τῆς ἐπιστήμης, καταπεπιστευμένης τότε εἰς τὸ ἱερατεῖον.

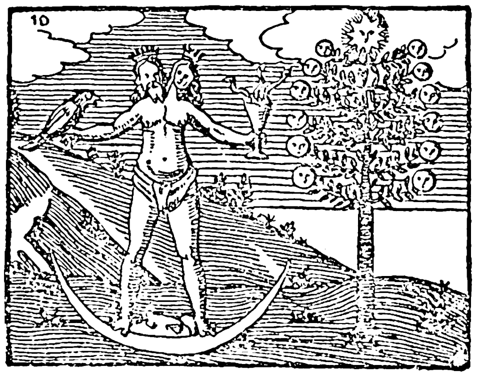

10. — *Ἀλχημιστικὸς γάμος.*
[Κατὰ τὸ Viatorium Spagyricum.]

8.—*Τὸ ὑπ' ἀρ. 35 γλυπτὸν τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως ἀπεικονίζον τρισώματον ὄφιν ἢ δαίμονα καὶ δεικνῦον την σχεσιν τοῦ δαίμονος αὐτοῦ πρὸς τὰ τέσσαρα στοιχεῖα τῆς φυσεως.*

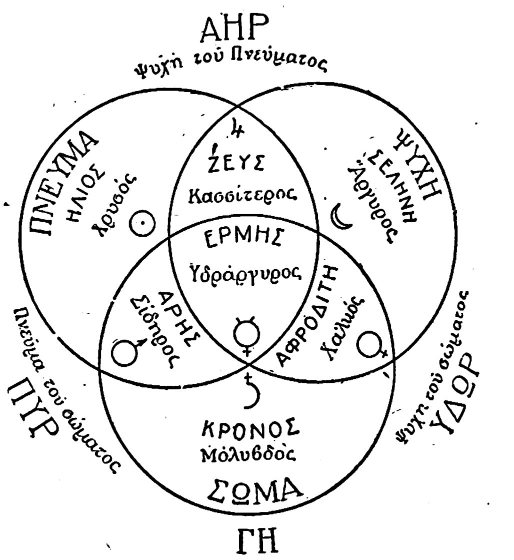

11. — *Τὰ τέσσαρα στοιχεῖα καὶ οἱ πλανῆται.*
[Κατὰ τὸν Μᾶρκον Ἀντώνιον Crassellame: La compositione dellapietra dei philosophi», Παρίσιοι 1686.]

Ἐπειδὴ δὲ θεμελιωτὴς τῆς ἱερᾶς αὐτῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἐθεωρεῖτο Ἑρμῆς ὁ Τρισμέγιστος, διὰ τοῦτο ἡ ἐπιστήμη ἀπεκλήθη *Ἑρμητικὴ* ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν Α'. μ. Χ αἰῶνα. Τέλος ἡ Ἀλχημία ἀπεκλήθη καὶ *Σοφία* (ὁ *Ζώσιμος* δύο κεφάλαια τοῦ βιβλίου του τὰ ἐπιγράφει μὲ τὸ ὄνομα: «*Sophe*»).

Τὸ ὄνομα *Ἀλχημία* ἀναφέρεται τὸ πρῶτον τῷ 350 μ. Χ. ἐν τῇ ἀστρολογικῇ πραγματείᾳ «Matheseos» τοῦ Ἰουλίου Φιρμίκου (III 15 σ. 81). Οἱ μὴ μεμυημένοι, μὴ κατανοοῦντες τὰ μυστικὰ τὰ ὁποῖα ἡ τῆς χρυσοποιίας τέχνη περιέκλειε καὶ συγχέοντες τὴν θεωρίαν πρὸς τὴν τέχνην δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ γνωρίσωσι τὴν ὀρθὴν προφορὰν τῆς Ἀρχημίας καὶ ἀπεκάλουν αὐτὴν Ἀλχημίαν καὶ Χημίαν (ἤδη ἀπὸ τοῦ 296 μ. Χ.). «Οἱ Ἕλληνες ὅμως— γράφει ὁ Vossius («Πυθαγόρας» - Ἰανουαρίου 1927 σ. 12) — οὐδέποτε μετεχειρίζοντο τὸν *βέβηλον* τύπον Ἀλχημία ἀντὶ τοῦ Ἀρχημία, καθόσον ἐγνώριζον πολὺ καλὰ ὅτι ἡ τῶν μετάλλων μετατροπὴ ἐνέφαινε τὴν ἑνότητα τοῦ παντός». (Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς *χημείας* καὶ τοῦ συσχετισμοῦ τῆς *ἀλχημίας* πρὸς τὴν *σπαγυρίαν* βλ. τὰς οἰκείας λέξεις.)

Ἱστορία.—Αἱ ἀρχαὶ τῆς Ἀλχημίας εἶναι ἀβέβαιοι. «Ἡ μετουσίωσις τῶν μετάλλων καὶ ἡ πανάκεια, γράφει ὁ Ragon, περιεκαλύπτοντο διὰ πέπλου ἀλληγοριῶν, ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ σύμπλεγμα μύθων καταληπτῶν μὲν ὑπὸ τῶν μεμυημένων, ἀλλ' ὄχι καὶ ὑπὸ τῶν ἀμυήτων, οὕτω δὲ ἐξελήφθησαν ὡς ἀληθεῖς ἱστορίαι. Τοιαύτη ἡ ἱστορία τοῦ Ὀσίριδος, τῆς Ἴσιδος, τοῦ Ὥρου, τοῦ Τυφῶνος, τοῦ μήλου τῆς Ἔριδος, τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, τῶν χρυσῶν μήλων τοῦ κήπου τῶν Ἑσπερίδων κλπ.». Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ διαφόρους ἄλλας παραδόσεις. Ἰδιαιτέραν μνείαν ὀφείλομεν ἴσως νὰ κάμωμεν τῆς *βίβλου* τοῦ *Ἐνώχ*, ἡ ὁποία εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν *βίβλον Χημεῦ* τῆς Αἰγύπτου. Κατ' αὐτήν, «ἰδόντες οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλαί εἰσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ πασῶν, ὧν ἐξελέξατο Ἐνώχ, κατῴκησαν μετ' αὐτῶν καὶ ἐδίδαξαν εἰς αὐτὰς τὴν μαγγανείαν, τὰς τῶν ριζῶν καὶ δένδρων δυνάμεις, τὰ μαγικὰ σημεῖα, τὴν τέχνην τοῦ παρατηρεῖν τοὺς ἀστέρας καὶ τὰς λοιπὰς τέχνας καὶ ἀποκρύφους ἐπιστήμας (Γενέσεως 6). Ἀπεκάλυψαν δηλ. εἰς αὐτάς, ὡς λέγει ὁ Τερτυλλιανὸς (De cultu feminarum I 2 b), τὰ τῶν μετάλλων ἀπόρρητα, ἐγνώρισαν τὰς τῶν φυτῶν ἰδιότητας, τὴν δύναμιν τῶν μαγικῶν ἐπῳδῶν καὶ ἐδίδαξαν τὰ ἐπίλοιπα διδάγματα τὰ ἕως τῆς τῶν ἀστέρων ἐπιστήμης ἐξικνούμενα. Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Ἀμιναὴλ ἐδίδαξεν εἰς τὴν Ἴσιδα.

Εἶπόν τινες ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς Ἀλχημίας δέον ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὰ πρόσωπα τὰ στενῶς συνδεδεμένα μὲ τὰ τέσσαρα αἴτια παντὸς γεννητοῦ. Ἀνήγαγον δηλ. τὴν γένεσίν της εἰς τὸν ἀρχάνθρωπον, τὸν τόσον συνδεδεμένον μετὰ τοῦ ὑπὸ τῆς φύσεως ἐκτελουμένου μεγάλου ἔργου, τὸν *Ἀδὰμ* τῶν Χαλδαίων, Πάρθων, Μήδων καὶ Ἑβραίων, τὸν *Ἐπιμηθέα* τῶν Ἑλλήνων, τοῦ *Θωὺθ* τῶν Αἰγυπτίων. Ἄλλοι ἀπέδοσαν τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀλχημίας εἰς τὸν *Ἥφαιστον*. Ὁ Oloeus Borrichius εἰς τὸ

Digitized by Google

12. — *Μέγας ἀλχημιστικὸς ἀνδρόγυνος.*
[Μικρογραφία ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Livre de la Sainte Trinitê χειρογράφου τοῦ XVII αἰῶνος.]

σύγγραμμά του «De ortu et progressu chemiae» ἀποθέτει τὸ λίκνον της εἰς τὰ ἐργαστήρια τοῦ σφυροκοποῦντος τὸν χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον χαλκέως *Τουμπαλκάϊν* ἢ τοῦ κατὰ τὴν Γραφὴν *Θόβελ.* Οὗτος, ἐκ τοῦ Κάϊν ἕλκων τὸ γένος, ἐτελειοποίησε τὰς ἀνακαλύψεις του, ἔχων ὡς τυφλὸν ὄργανον τὸν υἱὸν τοῦ Νῶε Χάμ. Ὁ Χὰμ συνδεθείς, κατὰ τὴν παράδοσιν, μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Αἰγυπτίων Ἑρμοῦ, υἱοῦ τοῦ Ἀνούβιος, ἐδίδαξεν αὐτῷ τὴν τέχνην, ἀλλ' ὁ Ἑρμῆς τὴν ᾠκειοποιήθη θεοποιηθεὶς αὐτὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἀποκληθεὶς Τρισμέγιστος. Ὁ Dr Hoefer ὑποστηρίζει ὅτι ἡ Ἀλχημία, συνεχίσασα τὴν ἱερὰν τῶν Αἰγυπτίων τέχνην, ἀνεφάνη τὸ πρῶτον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλὰ τοῦτο, δὲν εἶναι ἀκριβές, ἀφοῦ καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους πολὺ πρὶν ἐδιδάσκετο ἡ Ἀρχημία ὑπὸ τὴν μορφὴν διδαχῆς τῶν τεσσάρων στοιχείων. Εἶπον τέλος, ὅτι ἡ Ἀλχημία προῆλθεν ἐκ Κίνας ὅπου συνεταυτίζετο μετὰ τοῦ Ταοϊσμοῦ.

Πασῶν τῶν ἀνωτέρω δοξασιῶν ὀρθοτέρα φαίνεται ἡ θεωροῦσα τὴν Ἀλχημίαν ὡς καθαρῶς ἑλληνικὴν δημιουργίαν. Ἡ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν ἀναγωγή της, γράφει ὁ *Μπερτελώ*, δὲν εἶναι φαντασιώδης· στηρίζεται ἐπ' αὐτῶν τῶν κειμένων τῶν Ἑλλήνων, Αἰγυπτίων καὶ Ἀράβων ἀλχημιστῶν. Ὁ ἀναδιφῶν τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας θὰ ἴδῃ ὅτι ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν Ζ΄ ἑκατονταετηρίδα π. Χ. ἀκμάσαντος Θαλοῦ τοῦ Μιλησίου οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων εἰς μίαν ἀνῆγον τὰ πάντα ἀρχήν. Οὕτως οἱ γενόμενοι διαπρύσιοι κήρυκες τῆς ἀρχῆς τοῦ ἑνιαίου τῆς ὕλης, *Θαλῆς, Ἀναξιμένης, Ἡράκλειτος, Ἐμπεδοκλῆς, Ξενοφάνης, Παρμενίδης, Ἀναξίμανδρος* καὶ λοιποὶ θέτουσι τὰς βάσεις, ἐφ' ὧν, βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, στηριχθεῖσα ἡ Ἀλχημία διεμορφώθη.

Συνεπίκουροι αὐτοῖς ἔρχονται οἱ *πυθαγόρειοι* διδάσκοντες ὅτι «*τὰ πάντα ἐκ μονάδος προέρχεται καὶ εἰς μονάδα καταλήγει*», ὁ Πλάτων διὰ τοῦ μύθου τοῦ ἀνδρογύνου, καθ' ὃν «*ἕκαστος ἡμῶν* (Μικρόκοσμος) *ἐστι ἀνθρώπου* (Μακροκόσμου) ξύμβολον» (Συμπόσιον 191 Δ), ὁ Ἀριστοτέλης γράφων: «*Ἔστι δ' ἐν πᾶσι ἀρχὴ μία καὶ οὐσία*».

Οἱ σοφοὶ οἱ παρακολουθήσαντες τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου συνετέλεσαν τὰ μάλιστα, ὅπως διαδοθῇ ἡ ἀλχημιστικὴ φιλοσοφία μέχρι τῶν περάτων τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Καὶ οὕτω βλέπομεν τὴν ἀλχημίαν καλλιεργουμένην τὸ μὲν ἐν Περσίᾳ καὶ Ἰνδικῇ, τὸ δὲ ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Αἰγύπτῳ.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας τέσσαρες Ἕλληνες ἀλχημισταὶ ἀναφαίνονται, ὁ *Γαληνός*, ὁ *Ἀρχιμήδης*, ὁ *Διοσκουρίδης* καὶ ἡ *Κλεοπάτρα*, καὶ δύο Ρωμαῖοι: ὁ *Βιτρούβιος* καὶ ὁ *Πλίνιος*. Ἡ ἐπίσημος ὅμως Ρώμη θεωροῦσα τοὺς ἀλχημιστὰς ὡς ὑπονομεύοντας τὴν ὑπόστασιν τῆς πολιτείας κατεδίωκεν αὐτοὺς καὶ ἐπέβαλλε ποινάς, οὐ μόνον εἰς τοὺς ἐνασκοῦντας τὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὁπωσδήποτε μαγικὰ βιβλία κεκτημένους (βλ. Dig. l. 5 tit. 23).

Αἱ δὲ ποιναὶ αὗται ὡς καὶ οἱ διωγμοί, οὓς ἐνήργησε τῷ 296 μ. Χ. ὁ Διοκλητιανὸς καὶ ἡ καταστροφὴ οὐ μόνον τῶν αἰγυπτιακῶν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τῶν ἑλληνικῶν καὶ περσικῶν πραγματειῶν περὶ Ἀλχημίας ἀνέστειλαν πρὸς καιρὸν τὴν διάδοσιν αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησις τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου συνετέλεσεν, ὅπως ἀναστυλωθῇ ὅ,τι κατερρίφθη, καθόσον οἱ σοφοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπικοινωνήσαντες μετὰ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀπὸ κοινοῦ ἐφρόντισαν ὅπως καὶ αὖθις ἡ Ἀλχημία καλλιεργηθῇ. Καὶ τότε ἀνεφάνησαν, *Ζώσιμος* ὁ Θηβαῖος ἢ Πανοπολίτης, ὁ *Πελάγιος*, ὁ *Κλαυδιανός*, ἡ *Μαρία ἡ Ἰουδαία*, ὁ *Ὀλυμπιόδωρος*, ὁ *Συνέσιος*, ὁ *Πρόκλος* καὶ ἄλλοι. Τῷ 504 μ. Χ. *Ἰωάννης ὁ Ἰσθμαῖος*, πρῶτος ἑαυτὸν ἀλχημιστὴν ἀποκαλέσας, ἐμφανίζεται πρὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου καὶ τοῦ προσφέρει πάγχρυσον ψάλιον ἵππου. Ἀλλ' ἀμέσως ἐξωρίσθη εἰς τὸ φρούριον τῆς Πέτρας ὅπου καὶ ἀπέθανε. Τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν διὰ τοῦ Θεοδοσιανοῦ κώδικος (lib. 9 tit. XII 12) ἐθεσπίσθη ὅπως ἐνώπιον τῶν ἀρχιερέων καῶσι τὰ βιβλία τῶν ἀλχημιστῶν.

Τῷ 529 μ. Χ. διὰ διατάγματος τοῦ Ἰουστινιανοῦ νέον πλῆγμα κατὰ τῆς Ἀλχημίας κατηνέχθη. Διὰ τοῦ διατάγματος τούτου ἡ ἀρχαία ἐπιστήμη καὶ φιλοσοφία κατηργήθη, τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν ἐκλείσθη, τὸ τῆς Μέμφιδος Σεράπειον,

13. — *Ἀλχημιστικὴ διδασκαλία.*
[Κατὰ γερμανικὴν χαλκογραφίαν τοῦ XIV αἰῶνος.]

ὁ ναὸς τοῦ Φθᾶ καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀλχημιστικὰ ἐργαστήρια κατηδαφίσθησαν καὶ ἡ τῆς Ἀλχημίας ἐνάσκησις τελείως ἀπηγορεύθη, οἱ δὲ περὶ αὐτὴν ἀσχολούμενοι ἀπεκλείοντο παντὸς ἀξιώματος, ὡς «*νοσοῦντες τὴν ἑλληνικὴν μανίαν*». Παρ' ὅλας ὅμως τὰς ποινὰς τοῦ διατάγματος ἡ Ἀλχημία δὲν ἔπαυσεν ἐνασκουμένη. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις αἱ ἱδρυθεῖσαι ἐν Συρίᾳ καὶ Μεσοποταμίᾳ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διετήρουν ἀκμαῖον ἔτι τὸν ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρά των. Μάλιστα δὲ ἡ ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ Ἔδεσσα εἶχε καταστῇ ὅλης αὐτῆς τῆς κινήσεως τὸ κέντρον, ἐν ᾧ ἐθεραπεύετο πλὴν τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, καὶ ἡ Ἀλχημία, κατεβάλλετο δὲ μεγάλη προσπάθεια ὅπως ἐπέλθῃ συμβιβασμὸς μεταξὺ τῆς ἀρχαίας λατρείας καὶ τῆς νέας θρησκείας. Ἀπόρροια τῆς κινήσεως αὐτῆς ἦτο ἡ μελέτη τοῦ Χριστιανοῦ φιλοσόφου Σεργίου περὶ «*θείου ὕδατος*» καὶ ἡ ἐφεύρεσις τοῦ γρηγοριανοῦ (ἑλληνικοῦ) πυρός, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη τῷ 673 μ. Χ. ὑπὸ *Καλλινίκου* τῆς ἐν Συρίᾳ Ἡλιουπόλεως.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν παρ' ὅλας τὰς ἀπαγορεύσεις ἐξηκολούθει καλλιεργουμένη ἡ Ἀλχημία, διότι ἡ ἱερὰ τέχνη δὲν εἶχεν ἐξαφανισθῆ τελείως. Οὕτω τὸν Ζ΄ αἰῶνα μ. Χ. ἐπὶ βασιλέως Ἡρακλείου ἀνέλαμψαν *Ἰωάννης ὁ Ἀντιοχεὺς* καὶ *Στέφανος ὁ Ἀλεξανδρεύς*. Ἄξιον δὲ ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ὅτι ὁ τελευταῖος τολμᾷ ν' ἀφιερώσῃ τὰ περὶ Ἀλχημίας ἔργα του εἰς αὐτὸν τὸν βασιλέα Ἡράκλειον.

Ἡ εἰσβολὴ τῶν Ἀράβων εἰς Αἴγυπτον ἀντὶ ν' ἀνακόψῃ τὸ μετὰ τόσους διωγμοὺς καὶ πάλιν ἀρξάμενον νὰ ὑποφώσκῃ ἔργον τῶν Ἀλχημιστῶν τῆς Ἀλεξανδρείας, τοὐναντίον τὸ ἀνεζωογόνησεν, ἅτε ὑποκαῦσαν τὸν ζῆλον τῶν Ἀράβων σοφῶν, οἵτινες ἀφωσιώθησαν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Ἀλχημίας. Τὸν Η΄ αἰῶνα οἱ Ἄραβες μετεφύτευσαν αὐτὴν εἰς τὴν Ἱσπανίαν ὁπόθεν, διὰ τῶν σχολῶν τῆς Κορδούης, τῆς Μυρκίας, τῆς Σεβίλλης, τῆς Γρενάδης καὶ τοῦ Τολέδου διεσπάρη καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Δύσει καὶ ἐκεῖ τὰ μά-

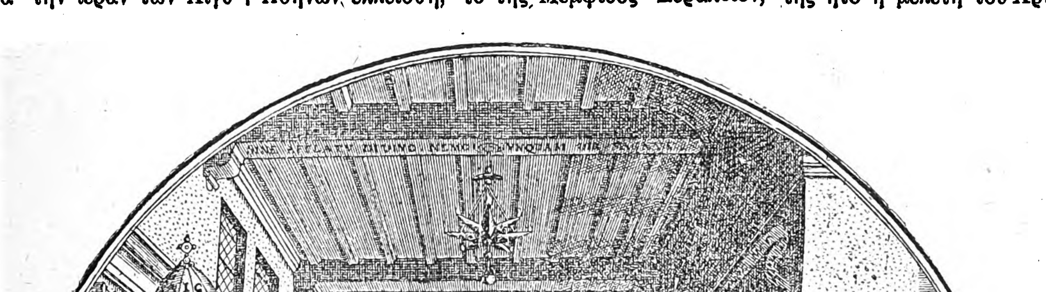

14. — *Ἀλχημιστικὸν ἐργαστήριον κατὰ τὸν* Henri Khunrath.
[Amphithéâtre da la Sapience éternelle—Hanan 1609.]

Digitized by Google

λιστα ἐκαλλιεργήθη κατὰ τὸν Θ', Ι' καὶ ΙΑ' αἰῶνα.

Τὰ κυκλοφορήσαντα τὸν ΙΒ', ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνα περὶ Ἀλχημίας ἐγχειρίδια τοῦ *Ἀλβέρτου*, τοῦ *Ἀβικένα*, τοῦ *Βλεμμίδου*, τοῦ *Βάκωνος*, τοῦ *Ἀκινάτου*, τοῦ *Τριθεμίου*, τοῦ *Διασσωρίνου* κλπ. ριζοβολοῦσι τοσοῦτον, ὥστε ἡ Ἀλχημία κατέλαβεν ἐπίζηλον θέσιν μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν. Τὸν ΙΕ' καὶ ΙϚ' αἰῶνα ὁ *Μπαΐμε*, ὁ *Βαλεντῖνος*, ὁ *Παράκελσος* καὶ οἱ μαθηταί του, ὁ *Ἀγρικόλας*, ὁ *Λεονάρδος ντὰ Βίντσι*, ὁ *Ἱερώνυμος Καρντάν*, ὁ *Κορνήλιος Ἀγρίππας* καὶ ἡ λοιπὴ χορεία τῶν ἀλχημιστῶν ἐξελαύνευσαν διὰ τῶν συγγραμμάτων των τὴν Ἀλχημίαν. Τοιαύτην δὲ διάδοσιν ἔλαβεν αὕτη, ὥστε μέγαρα πλουσίων, οἰκίαι εὐπόρων καὶ ταπειναὶ καλύβαι πτωχῶν ἐπρομηθεύοντο τὰ πρὸς κατασκευὴν τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου ἀναγκαιοῦντα. Τὰ μοναστήρια οὐδόλως ἀντιτίθενται εἰς τὴν ἐπιδρομὴν αὐτήν. Οἱ ἰατροὶ ἐξαιρετικῶς καταγίνονται εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἀλχημίας. Τῇ ἐνεργείᾳ τέλος τοῦ καθηγητοῦ Joachim Tancke συνιστᾶται εἰς ὅλα τὰ Πανεπιστήμια ἕδρα Ἀλχημίας. Τὰ ἔργα τοῦ Geber, τοῦ Lulle καὶ ἄλλων ἀπὸ καθέδρας δημοσίᾳ σχολιάζονται ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ τοῦ Ἱπποκράτους καὶ Γαληνοῦ.

Τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἡ Ἀλχημεία εὑρίσκεται εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἀκμῆς της. Ὁ *Claves*, ὁ *Vicot*, ὁ *Leibnitz*, ὁ *Boerhaave*, ὁ *F. de la Boë Sylvius*, ὁ *A. Livanius*, ὁ *Σήθων*, ὁ *James Price*, ὁ *Van Velmont*, ὁ *I. Μαγιώφ*, ὁ *Boyle*, ὁ *Φλάδδ*, ὁ *Glauber*, ὁ *Kunckel*, ὁ *Ἰωάννης Rey*, ὁ *Becher*, ὁ *Ὄθων Tachenius*, ὁ *Εἰρηναῖος Φιλαλήθης*, ὁ *Ἰωσὴφ Βάλσαμος*, ὁ ἐπιλεγόμενος *Καλλιόστρος*, ὁ *Καζανόβας* καὶ ἄλλοι εἶναι οἱ κυριώτεροι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀντιπρόσωποι.

Δὲν ἤργησεν ὅμως ἡ Ἀλχημία νὰ παρακμάσῃ, καθόσον μία ἀλχημιστικὴ μεταρρύθμισις, ἐκραγεῖσα κατὰ τὸν ΙΗ αἰῶνα, τὴν ἠνάγκασε νὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν της εἰς τὴν νεωτέραν Χημείαν, ἥτις διετήρησεν ἐκ τῆς μητρὸς ὅ,τι ἠδύνατο νὰ τῆς χρησιμεύσῃ. Ἐν τούτοις ἡ ἐπὶ τῆς ἐπιστημονικῆς κονίστρας ἐμφάνισις τῆς νεωτέρας Χημείας δὲν ἠμπόδισεν ὅπως ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Γερμανίᾳ Γαλλίᾳ καλλιεργῆται ἡ Ἀλχημία. Ἀπόδειξις τούτου: ἡ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΙΙ αἰῶνος ἐν Βεστφαλίᾳ ἱδρυθεῖσα «Ἑρμητικὴ ἑταιρία», ἐξ ἧς κυρίως καὶ προῆλθεν ἡ κατὰ τῶν ΙΘ' αἰῶνα σημειωθεῖσα κίνησις. Κατ' αὐτὴν διέπρεψαν ὡς Ἀλχημισταὶ οἱ: *Cyliani*, *Cambriel*, *Stanislas de Guaita*, *Papus*, *Louis Lucas*, *M. A. Gaudin*, *Albert Poisson*, *Aug. Stridberg*, *Bourciez* καὶ ἄλλοι.

Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὸ 1898 ἱδρύθη ἐν Παρισίοις Ἀλχημιστικὴ Ἑταιρία, ἥτις, ἔχουσα ὡς μηνιαῖον ὄργανον τὴν «Ὑπερχημίαν» συνετέλεσεν ὅπως καταστῶσι γνωστότερα τὰ ὀνόματα τῶν μελῶν της, ἐν οἷς διεκρίνοντο οἱ ἀλχημισταί: *Jacques Brieu*, *Louis Esquieu*, *Th. Tiffereau*, *Lebrun Virloy*, *Emile Delobel*, *Duportail*, *Jules Delassus*, *Delclève* καὶ ἄλλοι.

Τὸν Κ' αἰῶνα, καθ' ὃν ζῶμεν, λέγει ὁ *F. Jollivet Castelot*, ὁ ἀλχημιστὴς δὲν διακρίνεται τοῦ χημικοῦ, καθόσον οὗτοι διαφέρουσιν ἀλλήλων μόνον ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῶν γνώσεων καὶ τὴν φύσιν τῶν τιθεμένων εἰς ἐνέργειαν μέσων, ἵνα ἀποδείξωσι τὴν ἑνότητα τῆς ὕλης καὶ τὴν ἀνάλυσιν, σύνθεσιν καὶ μεταμόρφωσιν αὐτῆς. Τῶν αὐτῶν πρὸς τὸν Castelot ἀρχῶν εἶναι καὶ οἱ σύγχρονοι: *George Richet*, *Georges Meunier*, καὶ ὅσοι ἄλλοι δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐκπροσωποῦντες τὴν Ἀλχημίαν τῆς σήμερον, ἡ ὁποία δὲν ἐπιζητεῖ τὴν κατασκευὴν χρυσοῦ, ἀλλ' ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ ἀνάλυσιν τοῦ παντός.

ΔΙΟΝ. Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΕΡΜΗΤ.] Ἡ Ἀλχημεία διαιρεῖται εἰς τρεῖς διακλαδώσεις, ἀντιστοιχούσας εἰς τοὺς τρεῖς κόσμους τῆς *καβάλλας*: ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν θεῖον ἢ ἀρχέτυπον κόσμον, ἀναζητοῦσα νὰ γνωρίσῃ τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ, τὰς ἐκδηλώσεις καὶ τοὺς νόμους του· ἡ δευτέρα ἔχει σχέσιν μὲ τὸν οὐράνιον κόσμον καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τῆς ἀνωτάτης βαθμῖδος: εἶναι τὸ *ψυχικὸν* ἢ *μυστικὸν ἔργον*· καὶ ἡ τρίτη ἐφαρμόζεται εἰς τὸν κόσμον τῶν στοιχείων, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν ὀρυκτῶν καὶ τοῦ φυσικοῦ πεδίου ἐν γένει. Αἱ τρεῖς αὗται διακλαδώσεις ἀντιπροσωπεύουν ἐν τῷ συνόλῳ τὸν *Ἑρμητισμόν*.

Αἱ θεωρίαι.— Κατὰ τὰς *ἀρχαίας θεωρίας*, «πρὸς διαμόρφωσιν τοῦ χάους εἰς κόσμον ἔλαβον μέρος δύο ἁπλαῖ ἀρχαί: ἡ πρώτη ὕλη (παθητικὴ ἀρχὴ) καὶ ὁ φωτεινὸς παράγων (Auringer)». Οἱ ἀλχημισταὶ ἀποδίδουσιν ὁτὲ μὲν τὸ σύμβολον τοῦ ὑδραργύρου διὰ τὴν παθητικὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τοῦ θείου διὰ τὴν ἐνεργητικήν, ὁτὲ δὲ τὸ ὄνομα τῆς Βασιλίσσης διὰ τὴν πρώτην καὶ τὸ τοῦ Βασιλέως διὰ τὴν δευτέραν, διὰ τοῦ γάμου τῶν ὁποίων εἰκονίζεται ἡ ἐπίτευξις τοῦ Μεγάλου Ἔργου. Εἰς τὸ Ταρὼ παρίσταται ὁ μὲν ὑδράργυρος διὰ τῆς Αὐτοκρατείρας, τὸ δὲ θεῖον διὰ τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἀποτέλεσμα τῆς πρὸς ἀλλήλους δράσεως τῶν δύο τούτων ἀρχῶν ὑπῆρξεν ἡ γένεσις ἑτέρας οὐσίας, ἥτις ὑπὸ τῶν ἀλχημιστῶν ὠνομάσθη *ἅλας* καὶ εἶναι ὁ φιλοσοφικὸς Λίθος. Ἐννοεῖται ὅτι ἅλας, ὑδράργυρος, θεῖον εἶναι ἀλληγορικαὶ ὀνομασίαι· καὶ τὸ μὲν *ἅλας* εἶναι ἡ παρθένος γῆ, ἥτις οὐδὲν εἰσέτι παρήγαγε, τὸ σύμβολον τῆς οὐσίας, ἡ μεταφυσικὴ ὕλη. Εἰς τὸν *ὑδράργυρον* προσδίδεται ἡ ἔννοια τῆς εὐκινησίας, τῆς ἀσταθείας, τῆς ὑγρότητος· «*εἶναι τὸ ὕδωρ τῶν φιλοσόφων τὸ ὁποῖον δὲν διαβρέχει*». Τὸ δὲ *θεῖον* παριστᾷ τὴν ἀρχὴν τῶν μορφῶν, τὸ συντηρητικὸν πῦρ τῆς φύσεως.

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων συστατικῶν ἀποτελεῖται κάθε σῶμα, ἑπομένως καὶ τὰ μέταλλα. Τὰ πλεῖστα ὅμως τῶν τελευταίων περιέχουν ταῦτα ὑπὸ μορφὴν ἀκάθαρτον καὶ ἀτελῆ, μόνον δὲ ἐν τῷ χρυσῷ, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐν τῷ ἀργύρῳ, ὑπάρχουν ταῦτα ἐν ἰδεώδει ἀναλογίᾳ καὶ καθαρότητι. Ἵνα ὅθεν γίνῃ μετουσίωσις μετάλλου τινός, πρέπει νὰ καθαρθοῦν τὰ συστατικά του δ' οὐσίας τινός, αὕτη δὲ εἶναι ἡ *Φιλοσοφικὴ Λίθος* ἢ *Προβλητικὴ κόνις*, «ἅλας τελείως κεκαθαρμένον, ὅπερ συμπυκνώνει τὸν ὑδράργυρον, διὰ νὰ τὸν στερεώσῃ εἰς ἐξόχως ἐνεργὸν θεῖον», ὡς λέγει ὁ Wirth. Κατέχων τις κόκκον τῆς κόνεως καὶ ρίπτων αὐτὸν ἐντὸς τετηκυίας μάζης οἱουδήποτε ἀγενοῦς μετάλλου, μεταβάλλει ταύτην ἐν βραχεῖ χρόνῳ εἰς χρυσόν.

Αἱ *νεώτεραι θεωρίαι* ἔχουν τὸ πλεονέκτημα ὅτι στηρίζονται ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς πειραματικὰς καὶ ἐργαστηριακὰς μεθόδους τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ τὸ μειονέκτημα ὅτι παραβλέπουν τὴν συμβολικὴν ἀξίαν τῶν κειμένων ἐφ' ὧν ἐβασίσθησαν, ἀκολουθοῦντες ταῦτα κατὰ γράμμα. Αἱ θεωρίαι αὗται δέχονται: α') τὸ ἑνιαῖον τῆς ὕλης καὶ β') ὅτι ἡ ὕλη ζῇ, αὐξάνει, ἐξελίσσεται, θνήσκει, ὅπως ὅλα τὰ ἐπὶ γῆς ἄτομα (βλ. λ. ὑλοζωϊσμός). Ἡ ὕλη παρουσιάζει ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, ἀγῶνα περὶ ὑπάρξεως, ἐπιθυμίας, συγγενείας, ὅλα ταῦτα ἀπόρροιαν τοῦ νόμου τῆς ἐξελίξεως. Ἡ παρατήρησις ἀφ' ἑτέρου τῶν καταλυτικῶν φαινομένων καὶ τὸ γεγονὸς τῆς συναντήσεως χρυσοῦ ἐν τοῖς ὀρυχείοις προσμεμιγμένου μὲ θειοῦχα ὀρυκτὰ ἀρσενιούχου καὶ ἀντιμονιούχου ἀργύρου, ἤγαγον τὸν θεμελιωτὴν τῶν νεοαλχημικῶν τούτων θεωριῶν, νῦν πρόεδρον τῆς Ἀλχημικῆς Ἑταιρίας τῆς Γαλλίας *Φραγκῖσκον Jollivet-Castelot*, εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὰ θειοῦχα ταῦτα ὀρυκτὰ παίζουν ρόλον καταλυτῶν εἰς τὴν μεταστοιχείωσιν τοῦ ἀργύρου εἰς χρυσόν, τὰ δὲ γενόμενα πειράματα ἀπέδειξαν τὴν ἀλήθειαν τῆς ὑποθέσεως ταύτης.

Ἀλχημεία ψυχική.—Ἡ ψυχικὴ Ἀλχημία ἐπιδιώκει τὴν ἐξέλιξιν τῆς πνευματικῆς ὀντότητος τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀναγέννησιν ταύτης διὰ τῆς καθάρσεως καὶ τὴν ἀποθέωσίν της. Εἰς τὴν ψυχικὴν Ἀλχημίαν ἡ *Φιλοσοφικὴ Λίθος* ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν *Γνῶσιν* καὶ τὴν *Ἀλήθειαν*, ἥτις ἀποκτᾶται διὰ τῆς καθάρσεως τοῦ ἐγὼ ἀπὸ τὰς ταπεινὰς ὁρμάς. Ἡ κάθαρσις αὕτη διέρχεται διὰ 12 φάσεων, εἶναι δὲ αὗται αἱ ἑξῆς: — α') Ἡ *πύρωσις*. Ὁ βέβηλος ἀρχίζει νὰ ἀναζητῇ τὸ φῶς τῆς μυήσεως.— β') Ἡ *συμπύκνωσις*. Ὁ μέλλων μύστης ἀποβάλλει τὸ παλαιόν του ἐγώ, διὰ ν' ὑπενδυθῇ νέον. — γ') Ἡ *στερέωσις*. Ὁ μύστης ἀποκτᾷ τὸ φῶς τῆς διαισθήσεως. — δ') Ἡ *διάλυσις*. Ὁ μύστης ἀποβάλλει τὸν θώρακα τῆς θετικῆς λογικῆς καὶ προσδέχεται παθητικῶς τὰς ἔξωθεν ἀποκρύφους ἀπορροάς. — ε') Ἡ *πέψις*. Ἰσοδυναμοῦσα πρὸς τὴν διὰ πυρὸς κάθαρσιν. Ὁ μύστης κατάγει νίκην ἐναντίον τῶν πλανῶν τῆς φαντασίας. — ϛ') Ἡ *ἀπόσταξις*. Δύναται πλέον ν' ἀρχίσῃ ἡ δρᾶσις. Ὁ νεόφυτος ἐξαναγκάζεται νὰ ἐκτελέσῃ ἔργα ἀγαθοεργίας. Ἡ ἀνθρωπίνη ἐξέλιξις ἐπερατώθη. Ἤδη ὑπολείπεται ἡ ὑπὲρ ἄνθρωπον τελειοποίησις. — ζ') Ἡ *ἐξάχνωσις*. Ὁ μύστης «θέλει ἀνέλθει ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ παραυτα θέλει κατέλθει ἐπὶ τῆς γῆς καὶ συλλέξει τὴν ἰσχὺν πάντων τῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων πραγμάτων» (Σμαραγδ. Πίναξ, VII πρότασις). — η') Ἡ *διαχώρησις*. Ὁ μύστης εὑρίσκει τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἡ συστροφὴ μετὰ τοῦ τροχοῦ τῆς μοιραίας μετενσαρκώσεως λήγει. Τὸ ἐγὼ ἐπέτυχε τὴν διαδοχικὴν ἐξαφάνισιν πάντων τῶν ἐλαττωμάτων: τὸ ἔργον του ἐπερατώθη. Ὁ ἑταῖρος ἐλείανεν ἐντελῶς τὸν ἀκατέργαστον λίθον. Ἔφθασεν ἡ στιγμὴ τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς τελευταίου του θανάτου: σταυροῦται. — θ') Ἡ *ἀποτέφρωσις*. Ὁ μύστης θεωρεῖ ἐπιβεβλημένον νὰ θυσιασθῇ ἐν ἀνάγκῃ ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας τῶν ἄλλων. — ι') Ἡ *σῆψις*. Ὁ «υἱὸς θεοῦ» ἀπέθανε καὶ γίνεται τὸ κέντρον πλειάδος ἀτόμων βαινόντων ἐπὶ τῆς ἀναβάθρας τῆς δόξης. — ια') Ὁ *πολλαπλασιασμός*. Ἡ μίξις τῶν μεγάλων ψυχῶν ἐν τῷ ὠκεανῷ τῆς ζωῆς τελειοῦται. — καὶ ιβ') Ἡ *προβολή*. Τὸ Σύμπαν τείνει νὰ συγχωνευθῇ εἰς μακαριότητα: «Κάθε ταπεινὸν πρᾶγμα θέλει μετατραπῆ εἰς καθαρὸν χρυσόν» — ἡ τελευταία φάσις τοῦ Μεγάλου Ἔργου.

Τοιαῦται αἱ συμβολικαὶ ἀλληγορίαι τῆς ἀλχημικῆς διεργασίας ἐξεταζόμεναι ἀπὸ ψυχικῆς ἀπόψεως. Ὅπως ἀντιλαμβάνεταί τις, τὸ καθαρῶς μεταλλικὸν *Μέγα Ἔργον* εἶναι μικρὰ τις ἐφαρμογὴ τῶν μεγίστων τῆς Φύσεως νόμων περὶ ἐξελίξεως καὶ ἑνότητος τοῦ παντός.

Θεραπευτικὴ Ἀλχημεία.— Ἡ φιλοσοφικὴ λίθος δὲν εἶναί τι ἄλλο παρὰ συγκεντρωμένη καὶ ἰσορροπημένη ἐνεργητικότης· ἑπόμενον ἄρα εἶναι νὰ μεταδίδῃ τὴν ἱκανότητά της καὶ εἰς ἄλλα σώματα. Οὕτως ἐξηγεῖται τὸ φυσικὸν τῶν ἀποδιδομένων εἰς τὸν λίθον θεραπευτικῶν ἰδιοτήτων.

Εἶναι δὲ τὸ φιλοσοφικὸν τοῦτο ἐλιξίριον μαγνητικόν τι ἅλας χρησιμεῦον ὡς περίβλημα ξένης τινὸς δυνάμεως. Ἀλλὰ τίς ἡ δύναμις αὕτη; Ἰδοὺ τὸ μέγα ἀπόρρητον. Ὑπὸ τοῦ Παρακέλσου καλεῖται *φῶς τῆς φύσεως*.

Ἀλχημικὰ σύμβολα. — Ὁλόκληρος ἡ ἀπόκρυφος φιλοσοφία τῆς Ἀλχημείας διατυποῦται διὰ συμβολικῶν παραστάσεων καὶ σχημάτων ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συνθετωτέρων. Τινὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι ἁπλᾶ γεωμετρικὰ σχήματα, ἄλλα ὅμως ὁλόκληροι παραστατικαὶ εἰκόνες. Διακρίνομεν τὰ σύμβολα ταῦτα ἐν γένει εἰς *γεωμετρικὰ ἰδεόγραφα* καὶ εἰς *ἐμβληματικὰς εἰκόνας*, οἷαι εἶναι ἡ *ἱερογλυφικὴ μονάς*, ἡ παράστασις τοῦ *σμαραγδίνου πίνακος* κλπ.

○	Κύκλος-Πρώτη Οὐσία-Στυπτηρία-Αἰθήρ.
+	Σταυρὸς-Ἁρμονία ἀντιθέτων-Στοιχεῖα-Πηγὴ Ζωῆς
△	Τρίγωνον-Θεὸς-Ὑδράργυρος-Ἅλας-Ἀπόλυτος ἰσορροπία
□	Τετράγωνον-Ἁπτὴ ὕλη-Τετρακτύς.
🜂	Πῦρ — Τὰ 4 στοιχεῖα τῶν ἀλχυμιστῶν
🜁	Ἀήρ — Τὰ 4 στοιχεῖα τῶν ἀλχυμιστῶν
🜄	Ὕδωρ — Τὰ 4 στοιχεῖα τῶν ἀλχυμιστῶν
🜃	Γῆ — Τὰ 4 στοιχεῖα τῶν ἀλχυμιστῶν
🜍	Θεῖον, ἐσωτερικὸν πῦρ-Δημιουργὸς ἀρχή.
☿	Ὑδράργυρος, ἐξωτερικὸν πῦρ-Παγκόσμιος παράγων-Ἀζώθ
🜔	Ἅλας-Ἀποτέλεσμα τῶν δύο προγενεστέρων-Hule
☉	Ἥλιος-Χρυσὸς-Φῶς-Γονιμοποιὸς ἀρχή
☽ ☾	Σελήνη-Ἄργυρος-Δεκτικὴ Ἀρχή.
♂	Ἄρης-Σίδηρος-Ἀρρενωπὴ δριμύτης.
♀	Ἀφροδίτη-Χαλκὸς-Γυναικεία χάρις.
♃	Ζεὺς-Κασσίτερος-Ὑλικὴ ζωὴ-Γέννησις
♄	Κρόνος-Μόλυβδος-Πνευματικὴ ζωὴ-Θάνατος
♉	Ἀλκαλικὸν ἅλας-Πρώτη ὕλη φιλοσόφων.
🜹	Ὀρυκτὸν ἅλας-Κυβικὸς Λίθος-Γ.-
⊖	Ἅλας-Οὐσία μόνιμος καὶ παθητική.
⦶	Νίτρον-Οὐσία μόνιμος καὶ ἐνεργός.
⊕	Ἰὸς χαλκοῦ-Ἰσορροπημένη οὐσία-Ζωτικότης.
⊕	Βιτριόλιον-Ἡ ὕλη τοῦ Β".2.-2 μ. ἐνεργοῦ καὶ 1 μ. παθητ.
⊕→	Κυανοῦν βιτριόλιον-Παθητικὸν — Ἀστρικὸν Φῶς.
⊕→	Πράσινον ἢ λευκὸν-Ἐνεργὸν — Ἀστρικὸν Φῶς.
♁	Ἀντιμόνιον-Φιλοσοφικὸν ὕδωρ-Μέγας μαγ. παράγων.
⊏	Τρυγία-Ἀκατέργαστος λίθος
□	Κυβικὸς λίθος-Ἰσορροπημένη οὐσία.
⊡	Φιλοσοφικὴ Λίθος-Οὐσία τελειοποιηθεῖσα.

15.—*Πίναξ τῶν κυριωτέρων ἀλχημιστικῶν συμβόλων.*

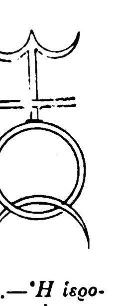

16.—*Ἡ ἱερογλυφικὴ μονὰς τοῦ J. Dee.*

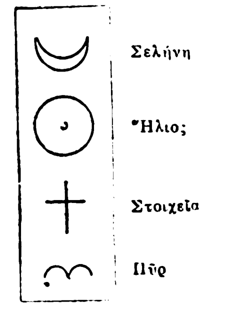

17.—*Ἀνάλυσις τῆς μονάδος τοῦ Dee.*

Τὰ σύμβολα ταῦτα (εἰκ. 15) δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τοῦ μεταλλικοῦ μόνον Μεγάλου Ἔργου· οὕτω τὸ τρίγωνον δὲν συμβολίζει ἀποκλειστικῶς τὰς τρεῖς ἀλχημικὰς ἀρχὰς (θεῖον, ὑδράργυρον καὶ ἅλας), ἀλλὰ τῷ ἀποδίδεται ὁλόκληρος ὁ συμβολισμός, ὅστις ἀνάγεται εἰς τὸν ἀριθμὸν 3, εἰς τὸ τρίτον γράμμα τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου Γίμελ, τοῦ ἑλληνικοῦ Γάμα κλπ. Ἐκ τῶν συνθέτων ἐμβλημάτων, ἡ ἱερογλυφικὴ μονὰς (εἰκ. 16 καὶ 17) τοῦ Ἄγγλου ἀστρολόγου τοῦ ΙϚ' αἰῶνος John Dee, ὁμοιάζουσά πως πρὸς τὸ ἰδεόγραφον τοῦ ἀλχημικοῦ ὑδραργύρου, περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν ἑρμητικὴν φιλοσοφίαν. Ἀναλυτικῶς ἀπαρ-

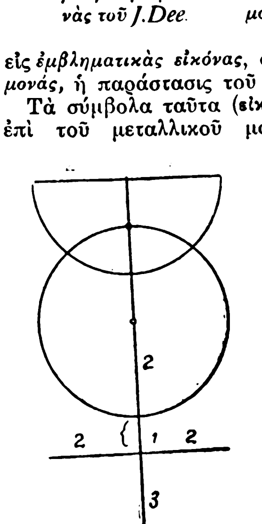

18.—*Διαστάσεις τῆς ἱερογλυφικῆς μονάδος.*

Digitized by Google

τίζεται (εἰκ. 18) ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ κύκλου, ἐκ τοῦ μηνίσκου τῆς σελήνης, ἐκ τῆς τετράδος τῶν στοιχείων καὶ ἐκ τοῦ πυρώδους συμβόλου τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας τοῦ Κριοῦ.

Διὰ τῆς ἰδίας ἀνατομίας τοῦ ἐμβλήματος ἀποκαλύπτονται τὰ διὰ τὸ Μέγα Ἔργον χρησιμεύοντα ὄργανα καὶ δοχεῖα. Τὸ ἐν τῇ εἰκόνι 19 δοχεῖον α, οὗτινος ἔχει καὶ τὸ σχῆμα, ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ σφαιρικοῦ τμήματος τῆς μονάδος Β, ἐκ τοῦ εὐ-

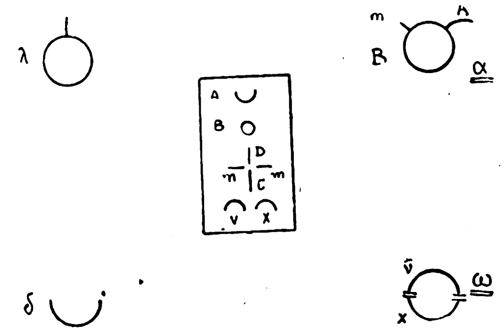

19.—*Τὰ ἀλχημιστικὰ ὄργανα.*

θυγράμμου Μ καὶ τοῦ μηνίσκου Α. Τὸ δοχεῖον ω, τὸ ὁποῖον ἐπίσης ἔχει τὰ συστατικὰ τοῦ γράμματος τούτου, συνίσταται ἐκ τῶν δύο καμπυλογράμμων τμημάτων τοῦ Κριοῦ. Κατ' ἀνάλογον τρόπον λαμβάνονται δύο εἰσέτι δοχεῖα, τὸ λ καὶ τὸ δ, ἀμφότερα δὲ ἀπαρτίζουσι τὸ ἴγδίον τῶν ἀλχημιστῶν. Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ

Ἀλχίνδιος (Alchindius)· βλ. Ἀλκίνδης.

Ἀλ-Χὸρρ, *ὁ Αὐστηρός.* Μαυριτανὸς ἀρχηγὸς διαδεχθεὶς τῷ 717 τὸν Ἀγιοὺμπ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἱσπανίας. Οὗτος μετέφερε τὸν πόλεμον εἰς τὴν νότιον Γαλλίαν, ὁπόθεν ἐπανῆλθε μὲ ἄπειρα λάφυρα. Τῷ 718 ἕνεκα ἀποτυχίας αὐτοῦ τῷ ἀφῃρέθη τὸ ἀξίωμα ὑπὸ τοῦ χαλίφου Οὐαλίντ.

Ἀλχουθέμας (Alhucemas) *[Ναυτ. Γεωγρ.].* Κόλπος τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ Μαρόκκου, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Μῶρρο Νουέβο* (Morro Nuevo, πλάτ. 35° 15', μῆκ. 3° 54' Δ) καὶ *Κουϊλάτες* (Quilates, πλάτ. 35° 16', μῆκ. 3° 45' Δ). Τὸ εὖρός του εἶναι 8½ μιλλίων, ἡ δὲ εἴσδυσίς του 3½ μιλ. Εἰς τὸν ΝΔ μυχόν του δύο νησῖδες Isola di Tierra καὶ Presidio de Alhucemas, ἐφ' ἧς τελευταίας φάρος τριάδος ἐκλάμψεων λευκῶν 15 μιλλίων. Φάρος προσγειώσεως τετράδος ἐκλάμψεων λευκῶν λειτουργῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Morro Nuevo. Ὅπως ἡ *Μελίλλα* οὕτω καὶ τὸ *Ἀλχουθέμας* ἐχρησιμοποιήθη ὡς βάσις τῶν Γαλλο-ἰσπανικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν Ριφανῶν τοῦ Ἀβδ-ἐλ-Κρίμ. Σ. Ε. Λ.

Ἀλχυμεία· βλ. ἀλχημεία.

Ἀλχωρὲν (Alhaurin)· βλ. Ἀλωρὲν-ἐλ-γκράντ.

Ἀλὼ (Alaux), *Ἰωάννης,* ὁ ἐπικαλούμενος *Ρωμαῖος.* Γάλλος ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Μπορντὼ τῷ 1786 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1864. Ἦτο υἱὸς καὶ ἀδελφὸς ζωγράφων, τοῦ Ἰωάννου-Παύλου Ἀλὼ τοῦ Εὐγενοῦς (1788—1858), ἐργασθέντος ἐν Μπορντώ, καὶ τοῦ Ἰωάννου-Πέτρου Ἀλὼ (1783—1858). Περιφημότεροι πίνακες τοῦ Ἰωάννου Ἀλὼ εἶναι: «Ἡ Βρισηΐς εὑρίσκει ἐντὸς τῆς σκηνῆς τοῦ Ἀχιλλέως τὸ σῶμα τοῦ Πατρόκλου» (1815) «Ἡ Μάχη τῆς Βιλλαβιτσιόζα» «Ἀνάγνωσις τῆς διαθήκης τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'» κ. ἄ.

—**Ἀλὼ** (Alaux), *Ἰούλιος-Αἰμίλιος.* Γάλλος συγγραφεὺς καὶ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας, γεννηθεὶς τῷ 1828. Συνέγραψε πλεῖστα συγγράμματα ἐξ ὧν κυριώτερα «L'art dramatique» (1855) «Etudes esthétiques» (1874), «Histoire de la philosophie» (1882) κ.τ.λ.

Ἀλῷα (τά). Ἑορτή, ἐν μέρει μὲν ἐν Ἀθήναις, ἐν μέρει δὲ ἐν Ἐλευσῖνι διεξαγομένη, πρὸς τιμὴν τῆς *Δήμητρος,* τῆς *Κόρης* (=Περσεφόνης) καὶ τοῦ *Διονύσου.* Οἱ ἀρχαῖοι ἑρμηνευταί, καὶ δὴ ὁ Ἀτθιδογράφος *Φιλόχορος,* ἡρμήνευον τὴν λέξιν ἐκ τοῦ *ἅλως* (=κοινῶς *ἁλώνι*), ὁ δὲ ἐπιμελέστατος γραμματικὸς ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις *Bekker* (385) ἑρμηνεύει αὐτὴν ὡς τελουμένην «ἐπὶ τῇ συγκομιδῇ τῶν καρπῶν», ὅπερ συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐτυμολογίαν· τοὐναντίον ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Λουκιανοῦ (Διάλ. Ἑταιρ. Ζ' 4) λέγει ὅτι ἐτελεῖτο ἡ ἑορτὴ αὕτη «ἐπὶ τῇ τομῇ τῶν ἀμπέλων καὶ τῇ γεύσει τοῦ ἀποκειμένου ἤδη οἴνου»· τοῦτο ὅμως δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰς ἀνωτέρω πληροφορίας τῶν ἄλλων πηγῶν. Ἑτέρα δυσχέρεια ὑπάρχει ὡς πρὸς τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐτελεῖτο ἡ ἑορτή, ἤτοι τὸν *Ποσειδεῶνα* μῆνα (σημερινὸν Δεκέμβριον), ὡς ἀναφέρει αὐτὸς ὁ Φιλόχορος, ἢ ἕτερον μῆνα. Οὕτω λοιπὸν προκύπτει ἤδη ἐκ τῶν πηγῶν σημαντικὴ ἀντίθεσις: 1) ἂν ἡ ἑορτὴ ἐτελεῖτο ἐπὶ τῇ συγκομιδῇ τῶν καρπῶν, προφανῶς τῶν δημητριακῶν μετὰ τὸν ἀλωνισμόν, συμπληρούμενον κατ' Ἰούλιον μῆνα τὸ πολὺ (=*Ἑκατομβαιῶνα*), ὁ Ποσειδεὼν ἦτο ἀκατάλληλος πρὸς τοῦτο· 2) ἂν ἐτελεῖτο διὰ τὸ κλάδευμα τῶν ἀμπέλων καὶ διὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ νέου οἴνου, ὁ μὲν Ποσειδεὼν ἦτο ὁ κατάλληλος χρόνος, ἀλλὰ ἡ λέξις *Ἀλῷα* δὲν ἥρμοζε πρὸς τοιαύτην ὀνομασίαν· κατὰ ταῦτα παραμένει τοῦτο πρόβλημα πρὸς λύσιν, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ τὸ ἑξῆς: Ὁ μνημονευθεὶς Σχολιαστὴς τοῦ Λουκιανοῦ λέγει ὅτι κατὰ τὰ Ἀλῷα ταῦτα ἐτελεῖτο καὶ ἰδιαιτέρα τις «τελετὴ τῶν *γυναικῶν* ἐν Ἐλευσῖνι», ὑπὸ τύπον μυστηρίων, πρὸς τιμὴν τῶν τριῶν ὀνομασθεισῶν θεοτήτων, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεκλείοντο οἱ ἄνδρες, διότι ἐξεφράζοντο κατ' αὐτὴν καὶ διεπράττοντο ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἀστειότητες καὶ τελεταὶ αἰσχραί, τὰς ὁποίας εὐρύτατα περιγράφει ὁ εἰρημένος Σχολιαστής· δοθέντος ὅμως ὅτι τὰ ἐν γένει μυστήρια τῶν ἀρχαίων εἶχον χαρακτῆρα σοβαρόν, ἱερὸν καὶ εὐσεβῆ, οἱ δὲ πρῶτοι Χριστιανοὶ εἶχον συμφέρον νὰ διαβάλλωσιν αὐτά, προκύπτει ζήτημα, μήπως ὑπὸ τὸν Σχολιαστὴν τοῦτον κρύπτηται συγγραφεὺς ἀποσκοπῶν τὴν κατασυκοφάντησιν. Τοιοῦτοι δὲ δὲν ἐλλείπουσιν, ἀλλὰ τοὐναντίον εἶναι καὶ διεσώθησαν πολλοί. Σημειωτέον ὅμως ὅτι αἱ ἐπιγραφαί, ἤτοι ὁ ἐπισημότερος καὶ ἀψευδέστερος μάρτυς, ἀναφέρουσι θυσίας δημοτῶν καὶ στρατηγῶν κατὰ τὰ Ἐλευσίνια, ἔτι δ' ἐπίσημον συμμετοχὴν τῶν ἐφήβων εἰς ὑστέρους χρόνους· ἐπίσης ἀναφέρουσι κατ' αὐτὰ τελούμενον «ἀγῶνα πάτριον», ἤτοι ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα καὶ δημοσίας ἐπιδείξεις. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀλῳάδαι ἢ *Ἀλωΐδαι [Μυθολ.].* Οἱ Γίγαντες ἢ ἥρωες *Ὦτος* καὶ *Ἐφιάλτης,* οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀλωέως (υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος) καὶ τῆς Ἰφιμεδείας, θυγατρὸς τοῦ Τρίοπος ἢ Τριόπα. Τοὺς Γίγαντας τούτους ἐγέννησεν ἡ Ἰφιμέδεια συνελθοῦσα τῷ Ποσειδῶνι· διὰ τοῦτο καὶ ὁτὲ μὲν ἐλέγοντο υἱοὶ τοῦ Ἀλωέως (Ὁμ. Ἰλ. Ε 386), ὁτὲ δὲ υἱοὶ τοῦ Ποσειδῶνος (Ὁμ. Ὀδυσ. λ 395). Οἱ Ἀλῳάδαι ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς γεννήσεώς των ηὔξανον κατ' ἔτος κατὰ πλάτος μὲν ἕνα πῆχυν, καθ' ὕψος δὲ μίαν ὀργυιάν. Ὅτε ἦσαν ἐννέα ἐτῶν καὶ εἶχον πλάτος μὲν ἐννέα πήχεων, ὕψος δὲ ἐννέα ὀργυιῶν, ἐβουλεύθησαν ν' ἀναβῶσιν εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ νὰ πολεμήσωσι κατὰ τοῦ Διός. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας των ταύτης ἐπέθεσαν τὴν Ὄσσαν ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐπὶ τῆς Ὄσσης τὸ Πήλιον. Ἤθελον δ' ἐπιτύχει τοῦ σκοποῦ των (Ὁμ. Ὀδυσ. λ 311—320), ἂν ἤθελον φθάσει εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν των· ἐφονεύθησαν ὅμως ἢ κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Ὀλυμπίων θεῶν ἐπίθεσίν των ὑπὸ τῶν τόξων τοῦ Ἀπόλλωνος (ἢ τοῦ Ποσειδῶνος κατὰ παραλλαγὴν τοῦ μύθου) προτοῦ ν' ἀνθήσωσιν ὑπὸ τοὺς κροτάφους των οἱ ἴουλοι, ἢ βραδύτερον τιμωρηθέντες ἢ διὰ τὴν ἀλαζονικὴν καυχησιολογίαν των ὅτι μὲ τὰ ὄρη θὰ καταχώσωσι τὴν θάλασσαν καὶ θὰ μεταβάλωσιν αὐτὴν εἰς ξηράν, τὴν δὲ ξηρὰν εἰς θάλασσαν, ἢ διὰ τὴν αὐθάδειάν των νὰ ἐπιβουλευθῶσι τὴν τιμὴν τῆς Ἥρας καὶ τῆς Ἀρτέμιδος (Ἀπολλ. I. VII. 4). Κατ' ἄλλην παραλλαγὴν τοῦ μύθου, οἱ Ἀλῳάδαι ἐφονεύθησαν ἐν Νάξῳ ἀλληλοτοξευθέντες, ὅτε ἡ Ἄρτεμις, ἐκδικουμένη αὐτοὺς διὰ τὸν ἀνόσιον ἔρωτά των, ἔλαβε μορφὴν ἐλάφου καὶ διῆλθε διὰ τῶν ποδῶν αὐτῶν. Τόσον τεραστίαν δύναμιν εἶχον οἱ Ἀλῳάδαι, ὥστε ἔδεσαν καὶ αὐτὸν τὸν Ἄρη καὶ κατεκράτησαν δέσμιον ἐντὸς χαλκίνου πίθου (Ὁμ. Ἰλ. Ε 387) ἐπὶ δέκα τρεῖς μῆνας, ἕως ὅτου ἐξέκλεψεν αὐτὸν ὁ Ἑρμῆς μαθὼν τὴν συμφορὰν τοῦ ὁμοπατρίου ἀδελφοῦ ἀπὸ τὴν μητρυιὰν τῶν Ἀλῳαδῶν Ἠερίβοιαν. Ἐκτὸς τῶν Τεμπῶν μὲ τὰ ὁποῖα εἶναι συνδεδεμένοι οἱ Ἀλῳάδαι καὶ διὰ τῆς προρρηθείσης αὐθάδους κατὰ τοῦ Διὸς ἀποπείρας των καὶ ὡς οἰκισταὶ τοῦ Ἀλῴου καὶ ὡς ρυθμισταὶ τῶν τύπων τῆς λατρείας τοῦ τόπου ἐκείνου, εὑρίσκονται οὗτοι συνδεδεμένοι καὶ μὲ τὸν Ἑλικῶνα, ὅπου θεωροῦνται ὡς εἰσηγηταὶ τῆς λατρείας τῶν Μουσῶν (αἵτινες κατ' αὐτοὺς ἦσαν τρεῖς, ἡ Μελέτη, ἡ Μνήμη καὶ ἡ Ἀοιδή) καὶ ὡς οἰκισταὶ τῆς Ἄσκρης. Ἡ μεγάλη μεταξὺ τῶν διαφόρων παραλλαγῶν τοῦ μύθου τῶν Ἀλῳαδῶν ἀνομοιότης γεννᾷ τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἄλλοι εἶναι οἱ Γίγαντες Ἀλῳάδαι, ὁ ἐφορμῶν Ἐφιάλτης καὶ ὁ ἀπωθῶν Ὦτος, καὶ ἄλλοι οἱ ἥρωες Ἀλῳάδαι τοῦ Ἑλικῶνος, οἱ εἰρηνικοὶ καὶ φιλόμουσοι, καὶ ὅτι ἕνεκα τῆς ταυτωνυμίας τῶν ἡρώων τῶν διαφόρων τούτων μύθων ἐπῆλθεν ὁ συμφυρμὸς αὐτῶν. Τὸ γιγαντιαῖον ἀνάστημα τῶν Ἀλῳαδῶν καὶ αἱ παράβολοι ἐπιχειρήσεις των εἶχον καταπλήξει τὴν φαντασίαν τῶν ἀρχαίων. Κατὰ τὴν παράδοσιν (Plin. Hist. nat. VI. 16 1), ὅτε ἀνευρέθη τὸ πτῶμα τοῦ Ὤτου ἦτο 64 πήχεων. Ὅτε ἀπέθανον οἱ Ἀλῳάδαι κατεδικάσθησαν ἐν τῷ Ἅδῃ νὰ βασανίζωνται διαρκῶς· διὰ τοῦτο ἐδέθησαν ἐπὶ ἑνὸς στύλου νῶτα πρὸς νῶτα καὶ περιετυλίχθησαν εἰς τὰ μέλη των ὄφεις, οἵτινες ἔδακνον αὐτούς, ἐνῷ εἷς νυκτοκόραξ (ὦτος) ἀπαισίως ἔκρωζεν εἰς τὰ ὦτά των.

Σοφοὶ ἑρμηνευταὶ ἀρχαίων μύθων γνωματεύουσιν ὅτι οἱ Γίγαντες υἱοὶ τοῦ Ποσειδῶνος εἶναι οἱ ἀτμοὶ τῆς θαλάσσης, οἵτινες λαμβάνουσι τὴν μορφὴν τεράτων μὲ γιγαντιαῖον ἀνάστημα, τεράτων τὰ ὁποῖα ταχέως μὲν ἀναπτύσσονται, ἀλλ' ἔχουσι καὶ βραχεῖαν τὴν ζωήν, φονευόμενα ἀπὸ τὰ τόξα τοῦ θεοῦ τοῦ φωτὸς (Ἀπόλλωνος). Εἶναι δηλ. καὶ τοῦ μύθου τῶν Ἀλῳαδῶν καταφανὴς ἡ σχέσις καὶ μὲ τὸν μῦθον τῆς πάλης τῶν Τιτάνων πρὸς τοὺς Ὀλυμπίους θεούς, τῶν τεράτων τῆς καταιγίδος πρὸς τὰς θεότητας τοῦ φωτός, καὶ μὲ τὸν μῦθον τῆς πάλης τοῦ Ἡρακλέους, ἡλιακοῦ ἥρωος, πρὸς τοὺς *Ἀκτορίωνας ἢ Μολίωνας,* τοὺς δαίμονας δηλ. τῆς βροντῆς καὶ τῆς ἀστραπῆς καὶ ἐν γένει πρὸς τοὺς ἄθλους τῶν ἡλιακῶν ἡρώων Ἡρακλέους, Θησέως, Περσέως, Βελεροφόντου κ.λ.π. (βλ. καὶ λ. Ἀμαζόνες).

Οἱ Ἀλῳάδαι ἐν τῇ τέχνῃ.—Μῦθος τόσον πλούσιος εἰς τὸ περιεχόμενόν του καὶ τόσον ποικίλος εἰς τὰς παραλλαγάς του ἦτο φυσικὸν νὰ ἐμπνεύσῃ πολλοὺς καλλιτέχνας ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Εἰς τὴν ἀπασχόλησιν τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνῶν μὲ θέματα εἰλημμένα ἐκ τοῦ μύθου τῶν Ἀλῳαδῶν συνετέλεσε καὶ ἡ λατρεία αὐτῶν ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὡς θεῶν καὶ ἡ τιμὴ πρὸς αὐτοὺς ὡς ἥρωας. Οὕτω ἐν Ἀνθηδόνι τῆς Βοιωτίας (*Παυσ.* IX. 22.5) ἐτιμῶντο ὡς ἥρωες καὶ ἐδεικνύετο καὶ ὁ τάφος των (ἡρῷον). Ἐν Νάξῳ εὑρέθη ἐπιγραφή, ἥτις ἀνέγραφε τὰ ὅρια τοῦ ἱεροῦ ἄλσους τοῦ ἐξαρτωμένου ἐκ τοῦ ναοῦ τῶν Ἀλῳαδῶν. Οἱ ἐμπνευσθέντες ἐκ τοῦ μύθου τῶν Ἀλῳαδῶν καλλιτέχναι διῃροῦντο συνήθως εἰς δύο κατηγορίας: Εἰς τοὺς καλλιτέχνας τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς τῆς τέχνης, οἵτινες (γλύπται καὶ ζωγράφοι) δὲν παρίστων τοὺς Ἀλῳάδας μὲ γιγαντιαῖα σώματα καὶ τερατομόρφους, ἀλλὰ μὲ ἀναλογίας ἁρμονικὰς καὶ μὲ μορφὴν ὡραίαν, καὶ εἰς τοὺς καλλιτέχνας τῶν μεταγενεστέρων χρόνων οἵτινες ἀπεικόνισαν τοὺς Ἀλῳάδας κατὰ τὰς περιγραφὰς τῶν μυθογράφων καὶ ποιητῶν. Ἐκ τῶν γλυπτῶν ἀπεικονίσεων τῶν Ἀλῳαδῶν διεσώθησαν ἐλάχισται· μία δὲ τούτων εἶναι μετόπη ἐκ ναοῦ τινος τοῦ ἐν Σικελίᾳ Σελινοῦντος, εἰς τὴν ὁποίαν παρίσταται ἡ μάχη τοῦ Ὤτου καὶ τῆς Ἀρτέμιδος (*R. Rouchette* Journ. des Sav. 1841 p. 649). Ἐκ τῶν γραπτῶν δὲ ἐπὶ ἀγγείων ἀπεικονίσεων αὐτῶν διεσώθησαν πλεῖσται παραστάσεις, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ ὡραιότεραι εἶναι ἡ μάχη τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Ἐφιάλτου ἐπὶ ἀγγείου, ἀποκειμένου νῦν εἰς τὸ ἐν Βερολίνῳ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, καὶ ἡ ἐπὶ ἑνὸς ἀμφορέως, ἀποκειμένου εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, εἰς τὸν ὁποῖον παρίσταται ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως ὁ Ποσειδῶν καταβάλλων τὸν Ἐφιάλτην, φοροῦντα πανοπλίαν, ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ ὁ Ὦτος τρέχων πρὸς βοήθειαν τοῦ ἀδελφοῦ του.

Εἰς τὰς νεοελληνικὰς παραδόσεις.—Πολλὴν ὁμοιότητα μὲ τοὺς γιγαντοσώμους Ἀλῳάδας ἔχουν οἱ Σαραντάπηχοι (βλ. λ.) τῆς νεοελληνικῆς μυθολογίας. Ἡ περὶ τούτων παράδοσις, προερχομένη ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τῆς Ἴδης γεννᾷ τὴν ὑπόνοιαν ὅτι εἶναι αὐτὴ ἡ ἀρχαία παράδοσις περὶ Ἀλῳαδῶν, διότι ἐν Βιέννῳ (βλ. *Στέφ. Βυζ.* λ. *Βίεννος*) τῆς Κρήτης ἐμυθολογεῖτο ὅτι οἱ Ἀλῳάδαι ἔδεσαν τὸν Ἄρη. Εἷς τῶν Σαρανταπήχων ἦτο, κατὰ τὴν ἐκ Μεσσαρᾶς παράδοσιν, καὶ ὁ *Διγενὴς Ἀκρίτας* (βλ. *Ν. Πολίτου* «Παραδόσεις» Α' 68—70 καὶ Β' 749—752). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀλωαία, καὶ ἰωνιστὶ *Ἀλωαίη.* Ἐπίκλησις τῆς Δήμητρος ὡς προστάτιδος τῶν ἀλωνιζομένων ἰδίως δημητριακῶν καρπῶν, ἐκ τοῦ δωρικοῦ *ἀλωά* = *ἀλωή* = *ἅλως* (κοινῶς *ἁλώνι*). Ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ὕμνοις (40, 5). Α. Σ. Α.

ἀλωαῖοι *ἀδένες τοῦ μαστοῦ [Ἀνατομ.].* Ἀδένες τοῦ δέρματος τῆς *μαστικῆς ἅλω,* οἵτινες σχιστοὶ σωληνοειδεῖς ὄντες, παριστῶσι διάμεσον μορφὴν μεταξὺ τῶν σμηγματογόνων καὶ τῶν ἱδρωτοποιῶν ἀδένων καὶ ἔχουσιν ἣν καὶ ὁ μαστικὸς ἀδὴν ὑφήν. Τὰ σωληνάρια τῶν ἀλωαίων ἀδένων συμβάλλονται εἰς κοινὸν γαλακτοφόρον πόρον, ὅστις κατὰ τὴν ἐκβολὴν περιβάλλεται κύκλῳ ὑπὸ εὐμεγέθων σμηγματογόνων ἀδένων. (Βλ. λ. ἀδένες.) Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἀλωάς. Ἐπίκλησις τῆς Δήμητρος, ταυτόσημος τῷ *Ἀλωαία.* Ἀπαντᾷ παρὰ Θεοκρίτῳ (Εἰδ. Ζ' στίχ. 155). Α. Σ. Α.

ἀλώβητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ παθὼν *λώβην,* βλάβην τινά, ἄφθορος, ἀβλαβής.—Ἐπίρρ. *ἀλωβήτως.*

ἀλώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ ἅλας.

Ἀλωεὺς *[Μυθολ.].*—1) Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Κανάκης, πρεσβυτάτης τῶν θυγατέρων τοῦ Αἰόλου, καὶ πατὴρ τοῦ Ἐφιάλτου καὶ Ὤτου, *Ἀλῳαδῶν* ἀπ' αὐτοῦ κληθέντων (*Ἀπολλ.* I. VII. 4).

—2) Υἱὸς τοῦ Ἡλίου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Αἰήτου. Κατὰ τὸν ποιητὴν Εὔμηλον (*Παυσ.* II. 3. 10) ὁ Ἥλιος εἰς μὲν τὸν Ἀλωέα ἔδωκε τὴν Ἀσωπίαν χώραν, εἰς δὲ τὸν Αἰήτην τὴν Ἐφυραίαν (Κορινθίαν). Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Βούνου, υἱοῦ τοῦ Ἑρμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Αἰήτης φεύγων εἰς τὴν

Digitized by Google

Κολχίδα ἀφῆκεν ὡς παρακαταθήκην τὴν χώραν του, καὶ ἡ Ἐφυραία περιῆλθεν εἰς τὸν Ἐπωπέα, υἱὸν τοῦ Ἀλωέως, εἰς τὸν ὁποῖον κληρονομικῷ δικαιώματι εἶχε περιέλθει καὶ ἡ Ἀσωπία. Γ.Κ.ΚΑΨ.

Ἀλωϊάδαι· βλ. Ἀλωάδαι

Ἀλώϊον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν, ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ὡς κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν μυθικῶν *Ἀλφαδῶν*. Οἱ ἐρευνηταὶ θέτουσιν αὐτὸ μεταξὺ τῶν σημερινῶν χωρίων *Ἀμπελάκια* καὶ *Μπαμπᾶ*, ἀλλ' ἡμεῖς ἐρευνήσαντες λεπτομερέστερον, ἐκεῖ μὲν δὲν εὕρομεν ἴχνη ἀρχαίας πόλεως, εὕρομεν δὲ κατὰ τὸ τέρμα τῶν Τεμπῶν ὑπὲρ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ περίβολον τείχους ἐξ ἀργῶν λίθων παναρχαίου καὶ ἄλλα σημεῖα πόλεως (βλ. *Πρακτικὰ* Ἀρχαιολ. Ἑταιρίας τοῦ 1911 σελ. 289—291). Α. Σ. Α.

Ἀλωΐς. Ἐπίκλησις τῆς Δήμητρος, ταυτόσημον πρὸς τὸ *Ἀλωὰς* καὶ *Ἀλωαία*. Α. Σ. Α.

ἀλωΐτης. Ὁ ἀλωνιστὴς (Ἑλλην. Ἀνθολογία Β' 6,98) ἀντὶ τοῦ *ἀλωεύς*, ὅπερ σημαίνει κατ' ἐπέκτασιν τὸν γεωργόν, ἀμπελουργόν, κηπουρὸν κτλ. (*Ἀπολλών. Ρόδ.* Ἀργον. Γ' 1401). Α. Σ. Α.

Ἀλών. Ὄνομα τόπου, ὀρθότερον ἀντὶ τοῦ *Αὐλὼν* (Lüdtke-Nissen, Abercii tit. sep. ἀριθ. 66). Α. Σ. Α.

Ἀλῶν, λιμήν. Ἀναφέρεται πλησίον τοῦ Πειραιῶς καὶ κατὰ τὴν πρὸς Ἀθήνας διεύθυνσιν θέσις *Ἁλαί*, ἐκ τῆς ὁποίας οἱ νεώτεροι ὠνόμασαν τὸν ἐσώτατον λιμένα τοῦ Πειραιῶς ὡς λιμένα τῶν Ἀλῶν· τοῦτο ὅμως εἶναι ἐσφαλμένον, πρῶτον μὲν διότι ὁ λιμὴν οὗτος ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων *Κωφὸς λιμὴν* ἀναμφισβητήτως, δεύτερον δὲ διότι αἱ θέσεις *Ἁλαὶ-Ἀλίπεδον-Ἁλμυρὶς* ἔκειντο ἔξω τῶν λιμένων καὶ ὅρμων. Ἐκ τούτων αἱ Ἁλαὶ ἔκειντο βορείως τοῦ Κωφοῦ λιμένος καὶ ἐν γένει τοῦ Πειραιῶς, ἡ αὐτὴ δὲ θέσις ἢ συνέχεια αὐτῆς βορειοανατολικῶς ἐλέγετο *Ἀλίπεδον*. Ἀνατολικῶς δὲ τοῦ Πειραιῶς καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν ἀνωτέρω ἔκειτο πιθανῶς ἡ *Ἁλμυρίς*, ἤτοι περὶ τὸν σημερινὸν σταθμὸν τοῦ ΣΑΠ Νέου Φαλήρου καὶ ἐν τοῖς πέριξ αὐτοῦ μέχρι τοῦ σημερινοῦ θεάτρου, ἡ ὅλη δυτικὴ ἐπίπεδος καὶ χαμηλὴ ἔκτασις τοῦ Νέου Φαλήρου. Περὶ τῶν Ἀλῶν καὶ τοῦ Ἀλιπέδου ἔχομεν σημαντικωτάτην πληροφορίαν τοῦ Ξενοφῶντος (Ἑλλην. Β' 4. 30-35)· κατ' αὐτὸν ἐν ἔτει 403 π. Χ ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Παυσανίας ἀποκλείων ἐκ βορρᾶ διὰ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τὸν Πειραιᾶ ἐστρατοπέδευσεν «ἐν τῷ Ἀλιπέδῳ καλουμένῳ πρὸς τῷ Πειραιεῖ», δηλαδὴ ἔξω τῶν τειχῶν βορείως· τὴν ἐπομένην «παρῆλθεν ἐπὶ τὸν Κωφὸν Λιμένα», ἤτοι ἔφθασε πλησίον τῆς ἑνώσεως τῶν σημερινῶν τριῶν ὁδῶν εἰς Ἀθήνας-Ἐλευσῖνα-Πέραμα, πάλιν ἔξω τῶν τειχῶν, διότι ἐπεθεώρει εἰς ποῖον σημεῖον ἦτο «*εὐαποτειχιστότατος*» ὁ Πειραιεύς, δηλαδὴ ποῦ ἦτο εὔκολον πρὸς ἀποκλεισμὸν τὸ τεῖχος· μετὰ τινας συμπλοκὰς ὑπεχώρησεν ὁ Παυσανίας, ἐνῷ ὁ Θρασύβουλος παρέταξε τὸν στρατόν του «πρὸ τῶν Ἀλῶν». Ὁ Παυσανίας ὑποχωρῶν, κατέλαβε λόφον τινὰ εἰς ἀπόστασιν 3—4 σταδίων (650 μέτρων περίπου)· ἐκεῖ ἀνασυνταχθείς, ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀπώθησεν ἐξ αὐτῶν τοὺς πλείστους «εἰς τὸν ἐν ταῖς Ἁλαῖς πηλόν». Ἐκ τούτων ἐμφαίνεται ὅτι τὸ Ἀλίπεδον καὶ αἱ Ἁλαὶ ἦσαν ἔξω τῶν τειχῶν βορείως τοῦ Πειραιῶς καὶ θέσις χαμηλὴ καὶ ἐπίπεδος, ὡς διατηροῦσα πηλόν. Τὸ ὄνομα βεβαίως καὶ τῶν τριῶν μνημονευθεισῶν θέσεων προῆλθεν ἐκ τοῦ ἁλατώδους λευκοῦ ἐπιστρώματος, τὸ ὁποῖον ἀφίνουσιν οἱ παρὰ τὴν θάλασσαν χαμηλοὶ καὶ ἐπίπεδοι τόποι. Κατὰ ταῦτα δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὀρθῶς οὐδὲν σημεῖον τοῦ Πειραιῶς *λιμὴν τῶν Ἀλῶν*, κακῶς δὲ ὀνομάζεται *Ἀλίπεδον* ἡ παραλία τοῦ Νέου Φαλήρου, ἡ ὁποία ὀρθότερον δέον νὰ ἀποκληθῇ *Ἁλμυρὶς* [βλ. καὶ Ἁλαί]. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄλωνα (ἡ). Χωρίον τῆς Κύπρου κείμενον κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ διαμερίσματος Μόρφου τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας. Ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 400 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Κ. Μ. Κ.

Ἀλωναί. Πόλις ἑλληνικὴ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κοντεστανῶν, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Β' 6, 14) καὶ τοῦ γεωγράφου τῆς Ραβέννης ὡς *Ἀλλών*. Ἴσως ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν *Ἀλλώνην* τοῦ Πλινίου καὶ Μέλα, πιθανῶς διάφορος πρὸς τὴν *Ἀλωνίδα* τῆς Μασσαλίας (βλ. Ἀλωνίς). Α. Σ. Α.

Ἀλωνάκι (τό). Τοπωνύμιον εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, πρὸ πάντων εἰς κορυφὰς ὑψωμάτων, ὅπου τὸ ἔδαφος εἶναι ὁμαλόν. Δ. Λ.

— **Ἀλωνάκι.** Εἰδικὴ ὀνομασία τμήματος πρὸς Α τοῦ χωρίου Ἀγερσανοὶ τῆς ἐν τῷ νομῷ Κυκλάδων νήσου Νάξου. Κάτ. 190. Δ. Ε. Μ.

— **Ἀλωνάκι.** Συνοικισμὸς ἐν Κρήτῃ εἰς τὴν κοινότητα Δρακώνας τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων, κείμενος ἀνατολικῶς τῆς ἕδρας τῆς κοινότητος ἀφ' ἧς ἀπέχει ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν. Κάτοικοι 61. Δ. Ε. Μ.

— **Ἀλωνάκι** *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὴ ὀνομασία τοῦ χωρίου Χαρμανλῆ τῆς ἐν Ἀνατολ. Θρᾴκῃ ὑποδιοικήσεως Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Κάτ. 554 κατὰ τὴν ἐπὶ ἑλλην. διοικήσεως τοῦ 1920 ἀπογραφήν. Δ. Ε. Μ.

Ἀλωνάρης (ὁ)· ἰδιωματ., ὁ Ἰούλιος μήν, διότι κατ' αὐτὸν συνήθως γίνεται ὁ ἁλωνισμός.

Ἀλῶνες. Συνοικισμὸς ἐν Κρήτῃ τῆς κοινότητος Ἀρολιθίου τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀπέχουσα ἑπτάωρον ἀπὸ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ. Δ. Ε. Μ.

ἀλωνεύω· ἰδιωματ. ἀντὶ *ἁλωνίζω*.

Ἀλώνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*.—1) Νῆσος μεταξὺ Λεβέδου καὶ Τέω παρὰ τὴν ἰωνικὴν ἀκτὴν τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ σήμερον καλουμένη «*Διαβάτης*». Κεῖται μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου κόλπου *Ἔμβατον*, νῦν *Ἐγριλάρ*, καὶ τῶν σημερινῶν *Μερσίνια*. Ἀναφέρεται ὡς ἐκ τῆς θαλάσσης ἐμφανισθεῖσα ἐν τεταραγμένῳ χωρίῳ τοῦ Πλινίου (Nat. Hist. Β' 202 καὶ Ε' 137).

—2) Ἡ καὶ *Βέσβικος* παρὰ Στεφ. τῷ Βυζαντίῳ, ὑπὸ δὲ τῶν Βυζαντινῶν *Αὐλωνία—Αὐλωνος νῆσος* κτλ. λεγομένη νησίς, τῆς ὁποίας ποιητικὸν ἀρχαῖον ὄνομα ἦτο καὶ *Νεβρίς*, καίτοι παρὰ Πλινίῳ (Nat. Hist. Ε' 152) ὀνομάζεται *Νευρὶς* ἢ *Προκόννησος* ὡς καὶ *Προχόνη* (παραφθορά; ἐκ τοῦ Προκόννησος)· ἰδίᾳ δέ τις νῆσος, καὶ οὐχὶ ἡ αὐτή, ὀνομάζεται αὐτόθι ὑπὸ τοῦ Πλινίου καὶ *Πορφυριώνη*, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Ἑρμολάου παρὰ Στεφ. τῷ Βυζαντίῳ. Ἡ *Ἀλώνη* διετήρησε μέχρι σήμερον παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὸ ὄνομα, ἡ δὲ παράλιος ὁμώνυμος πόλις καλεῖται ὑπὸ τῶν Τούρκων «*Πασᾶ - Λιμάνι*», λόγῳ τοῦ καλοῦ λιμένος αὐτῆς φυλασσομένου ἀπὸ τοῦ Β.Δ. διὰ τῆς νησῖδος νῦν *Γερὰ* ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων (ἐκ τοῦ *Ἱερὰ* πιθανῶς ἢ *Φοίβη* τοῦ Πλινίου Ε' 151), ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων *Κουγιοὺν - ἀντασί (Προβατονῆσι)* καὶ Α. ἕως Ν. διὰ τῆς νησῖδος Πασᾶ. Ὁ λιμὴν οὗτος ἔχει δύο στόμια εἴσπλου, ὧν τὸ βόρειον εὐχερὲς διάπλου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ δυτικόν, ἔχον πολλὰς ὑφάλους. Α. Σ. ΑΡΒ.

Ὁ κολπίζων ὅρμος *Πασᾶ - Λιμάν*, διανοίγεται μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Κουκουνάρι* καὶ *Γλαρομύτης* ἐπὶ τῆς ΒΔ ἀκτῆς τῆς νήσου *Πασᾶ*, δυτικῶς τῆς χερσονήσου τῆς *Ἀρτάκης* (ἢ τῆς *Κυζίκου*). Εἰς τὸν μυχὸν τοῦτον μικρὸν χωρίον ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων κατοικούμενον (πλάτ. 40°28'40", μήκ. 27°36'30". χάρτης ἀγγλικὸς 2242: Marmara island and Pasha Liman group). Ι. Ε. Λ.

ἁλώνητος (ἐκ τοῦ *ἅλς* καὶ *ὠνή, ὠνοῦμαι*). Ὁ ἅλατι ὠνητός, ἤτοι ὁ ἀγορασθεὶς μὲ ἀντίτιμον εἰς εἶδος δοθέν, καὶ δὴ μὲ ποσότητά τινα ἅλατος. Κυρίως οὕτως ἐπώλουν δούλους οἱ Θρᾷκες τῶν βορείων ἐπαρχιῶν, κατὰ τὰ ὀρεινὰ τῆς σημερινῆς Βουλγαρίας καὶ ἐν μέρει τῆς Σερβίας, διὰ τὴν σπάνιν, ὡς φαίνεται, τοῦ ἅλατος παρ' αὐτοῖς. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν οἱ οὕτω πωλούμενοι οἱ πάντων εὐτελέστατοι, κατήντησαν παροιμιώδη τὰ *ἁλώνητα ἀνδράποδα*, ἢ *δουλάρια* πρὸς δήλωσιν τῶν ἐν γένει ἐχόντων μηδαμινὴν ἀξίαν ἢ πωλουμένων κατὰ τὴν σημερινὴν ἔκφρασιν «γιὰ ἕνα κομμάτι ψωμί». Α. Σ. Α

ἁλώνι (τό)· δημοτ., χῶρος ὁμαλὸς κυκλικοῦ σχήματος, ὅπου γίνεται τὸ ἁλώνισμα τῶν δημητριακῶν (ἀρχ. *ἡ ἅλως*) ‖ τὸ ἁλώνισμα· «σήμερα ἔχω ἁλώνι» ‖ προκειμένου περὶ κτηματικῆς περιουσίας, τὸ εὐτελές· «οὔτε ἕνα ἁλώνι τόπο δὲν ὁρίζει» ‖ μεταφ. πᾶς τόπος, μικρὸς ἰδίως, κυκλικοῦ σχήματος ‖ ὁ περὶ τὴν Σελήνην περιαυγὴς κύκλος κατά τινας νύκτας, ὅστις θεωρεῖται ὡς προάγγελμα βροχῆς ἢ κακοκαιρίας ‖ παιδιὰ παιζομένη μὲ τόπι ὑπὸ πολλῶν παικτῶν, κατατμημένων εἰς δύο ὁμάδας.

Ἀλώνι τοπωνύμιον πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος.

— **Ἀλώνι:** Τοποθεσία παρὰ τὴν κώμην Καινούριου Ἡρακλείου Κρήτης Ἁγίους Δέκα, ὅπου ἐπὶ Δεκίου (251 μ. Χ.) ἐμαρτύρησαν καρατομηθέντες οἱ *Ἅγιοι Δέκα*. Ε. Γ.

— **Ἀλώνι, νῆσος·** βλ. Ἀλώνη.

Ἀλώνια. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κατερίνης τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἄλλοτε καλούμενος *Σαλόνια - Κοῦχος*.

— **Ἀλώνια** (Σαμοθράκης)· βλ. λ. Αἰγαῖον Β' 417 γ).

ἁλωνία (ἡ). Τὸ καλούμενον ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους *ἁλώνιον*. Φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ ἐκτεταμένων ἁλωνίων, μεγαλυτέρων τῶν συνήθων, ἐν *Μιλήτῳ*. Α. Σ. Α.

— **ἁλωνία** *[Βοτ.]*· βλ. ἁλχάγιον. Σ. Μ.

— *[Παλαιοφ.]*. Γένος φυτῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *λεπιδοδενδρωδῶν*, οὕτινος οἱ δικρανοειδῶς διακλαδιζόμενοι κλάδοι ὑπὸ ἀμβλεῖαν γωνίαν ἀφίστανται ἀλλήλων. Κορμὸς καὶ κλάδοι καλύπτονται ὑπὸ πολυαρίθμων σπειροειδῶς διατεταγμένων θηλοειδῶν παραφυάδων, αἵτινες πάλιν καλύπτονται ὑπὸ μικρῶν οὔλων τῶν φύλλων. Αἱ οὐλαὶ τῶν φύλλων ἔχουσι σχῆμα λοξῶς ρομβικόν, καὶ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἐξωτερικοῦ στρώματος τοῦ φλοιοῦ παρουσιάζουσι στρογγύλα κομβίδια. Ὁ ξυλικὸς κύλινδρος περιβάλλει τὸν κύλινδρον τῆς ἐντεριώνης μετὰ ὀργανώσεως ὁμοίας τοῦ τύπου *Lepidodendron* Harcourtii, ἤτοι ἀποτελεῖται τὸ μὲν ἐσωτερικὸν ἐκ πυκνῶν ἰνοαγγειακῶν στοιχείων, τὸ δὲ μέσον ἐξ ἀραιῶν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ἐκ πυκνῶν κλιμακωτῶν τραχειῶν, ἐξ ὧν ἐκφεύγουσιν οἱ ἀγγειακοὶ δεσμοὶ τῶν φύλλων· πολυάριθμοι δὲ καὶ ἀρκετὰ παχεῖς ἀγγειακοὶ δεσμοὶ διασχίζουσι τὸ παρέγχυμα τοῦ φλοιοῦ καὶ τελευτῶσιν εἰς τὰς θηλὰς τῆς ἐπιφανείας τοῦ κορμοῦ. Ἡ ἁλωνία ἤτις ὑπῆρξε κατὰ τὸ μέσον ἀνθρακικὸν σύστημα τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος, θεωρεῖται, κατὰ τὸν Binney, *στιγμάρια τῶν λεπιδοδένδρων*. Τοῦτο ἀμφισβητεῖται ὑπὸ τοῦ Schimper θεωροῦντος ὅτι αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν *λεπιδοφλοιόν*, ὡς *Halonia turtosa* L. καὶ H. Θ. Σ.

ἁλωνιάρης (ὁ)· ὁ ἁλωνίζων διὰ τῶν ἵππων του τὰ ἐν ἁλωνίῳ ἐκτεθειμένα στάχυα σίτου ἐπ' ἀμοιβῇ λαμβανομένῃ μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἁλωνισμοῦ εἰς εἶδος· ‖ πληθ. οἱ *ἁλωνιαραῖοι*=συνεταῖροι ἐν τῷ ἁλωνισμῷ· οἱ συνεταιρίζοντες δηλ. τοὺς ἵππους αὐτῶν εἰς τὸ ἁλώνισμα. Δ. Λ.

ἁλωνιάτικο (τό)· ἡ ἀμοιβὴ ἣν ἀπολαμβάνει εἰς εἶδος (σῖτον) ὁ διὰ τῶν ἵππων του ἁλωνίζων τὰ στάχυα τοῦ σίτου γεωργοῦ τινος. Δ. Λ

ἁλωνίδα *[Βοτ.]*· κοινὴ ὀνομασία εἰς Κύθνον καὶ Σέριφον τῆς *Ononis antiquorum L.* (βλ. ἀλχάγιον). Σ. Μ.

ἁλωνίζω· ἀποχωρίζω τὸν σῖτον ἢ τὴν κριθὴν κ.τ.λ. ἀπὸ τῶν σταχύων εἰς τὸ ἁλώνι ‖ μεταφ. διασκορπίζω, ἀπομακρύνω τινὰς βιαίως, χάμνω ἄνω κάτω, γυρίζω ἀσκόπως ‖ ξυλοκοπῶ τινα ἀγρίως: «τὸν ἁλώνισε σήμερα τὸ Γιῶργο ὁ δάσκαλος».

ἁλώνιον· βλ. ἁλώνι.

Ἀλώνιος. Ὅσιος ἐν εἰρήνῃ τελειωθείς, οὗτινος ἡ μνήμη ἐπιτελεῖται τὴν 4ην Ἰουνίου. Περὶ τοῦ βίου του δὲν γνωρίζομεν ἄλλο τι, διεσώθησαν ὅμως διάφορα ἀποφθέγματα αὐτοῦ παρὰ τῷ Εὐεργετινῷ. Οὕτω λ. χ. φέρεται εἰπὼν «εἰ μὴ τὸ ὅλον κατέστρεψα, οὐκ ἂν ἠδυνήθην ἐμαυτὸν οἰκοδομῆσαι», δηλ. ὅτι ἂν δὲν κατέλιπεν ὅλα τὰ νομιζόμενα ἀγαθὰ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ σωθῇ. Ἄλλοτε ἐρωτηθεὶς τί σημαίνει ὅτι πρέπει τις νὰ ἐξουθενῇ ἑαυτόν, ἀπήντησε «τὸ εἶναί σε ὑποκάτω τῶν ἀλόγων, ταῦτα γὰρ ἀκατάκριτά εἰσι».

Ἀλωνὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀναφέρεται ὡς νῆσος καὶ πόλις ἑλληνὶς τῆς Μασσαλίας ὑπὸ τοῦ Ἀρτεμιδώρου παρὰ Στεφ. τῷ Βυζαντίῳ. Φαίνεται διάφορος πρὸς τὴν *Ἀλλώνην* τοῦ Μέλα (Β' 93), πόλιν τῆς Ἱσπανίας, καὶ πρὸς τὰς *Ἀλωνὰς* τοῦ Πτολεμαίου (Β' 6,14). Ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Hübner ἀποκρούεται ἡ ἐκ τοῦ ἅλας παραγωγή, ἐπιτυχῶς δὲ σχετίζεται πρὸς τὸ «*Ἅλως*» καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐξαγωγὴν σίτου. Ἡ ὑπάρχουσα διαφορὰ πνεύματος δικαιολογεῖται ἄλλως τε καὶ διὰ τοῦ ὅτι ἡ πόλις ἐκτίσθη ὑπὸ Ἰώνων, ὅπερ πιθανώτατον, οἱ δὲ Ἴωνες θεωροῦνται ὡς *ψιλωτικοί*, ἤτοι μὴ προφέροντες πάντοτε τὸ δασὺ πνεῦμα. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἁλωνισμός, κοιν. *ἁλώνισμα* (τό)· ἡ πρᾶξις τοῦ *ἁλωνίζειν*, ὁ ἀποχωρισμὸς τῶν σπόρων τῶν σιτηρῶν ἀπὸ τῶν σταχύων εἰς τὸ ἁλώνι.

— [ΓΕΩΡΓ.] Τὰ σιτηρὰ κυρίως, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῶν ἄλλων φυτῶν, οἷον τὰ τριφύλλια, οἱ κύαμοι κτλ., ἔχουσι τὸν καρπὸν αὐτῶν στερεῶς συνδεδεμένον μετὰ τῶν περιβλημάτων αὐτῶν, τοῦ στάχυος καὶ τῶν στελεχῶν των, πρὸς ἀποχωρισμὸν δὲ ἀπὸ τούτων δέον νὰ κτυπηθῶσι, πολλάκις μετὰ πολλῆς δυνάμεως. Τὸ κτύπημα τοῦτο ἐκτελεῖται κατὰ τὸν ἁλωνισμὸν κατὰ διαφόρους τρόπους ἤτοι: Διὰ τῆς χειρός, διὰ τῶν ζῴων, διὰ

Κόπανος καὶ δικάβαλος.

Digitized by Google

τῶν μηχανῶν. Διὰ τῆς χειρὸς γίνεται ὁ ἁλωνισμὸς τῇ βοηθείᾳ τοῦ *κοπάνου* ἢ τοῦ *δικαβάλου* ἢ *λυορραβδίου* (γαλλ fléau, ἀγγλ. flait). Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ δύο ξύλων, τοῦ ἑνὸς μικροτέρου τοῦ ἄλλου, συνδεδεμένων μεταξύ των κατὰ τὸ ἓν ἄκρον διὰ λωρίου ἢ ἢ σχοινίου. Ὁ ἐργάτης κρατῶν τὸ μεγαλύτερον ξύλον καταφέρει μεθ' ὁρμῆς τὸ μικρότερον ἐπὶ τῶν σταχύων τῶν πρὸς ἁλωνισμόν. Μετὰ τὴν ἀπόσπασιν τῶν σπόρων ἐκ τῶν σταχύων γίνεται ὁ *λικμηὸς* (κοινῶς *λίχνισμα, ἀνέμισμα* ἢ *ξανέμισμα*). Πρὸς τοῦτο χωρίζονται τὰ χονδρὰ ἄχυρα, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ρίπτεται ἀφ' ὕψους τινός, ἵνα ὁ ἄνεμος παρασύρῃ τὰ ἐλαφρὰ μέρη, ἤτοι τὰ μικρὰ τεμάχια τοῦ ἀχύρου καὶ τὰ περιβλήματα τοῦ σπόρου *(ἀνεμίδα)*, μείνῃ δὲ ἐπὶ τόπου ὁ σπόρος ὅστις μεταφέρεται καὶ ἐναποθηκεύεται εἰς τὴν ἀποθήκην. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐφαρμόζεται εἰς τὰς πολὺ μικρὰς καλλιεργείας, διὰ μικρὰν παραγωγήν, οἷον μέχρι 1000 ὀκάδων, πολλάκις δὲ ἐφαρμόζεται κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ γενικοῦ ἁλωνισμοῦ, πρὸς προετοιμασίαν μικροῦ ποσοῦ σίτου διὰ τὰς ἐπειγούσας ἀνάγκας τῶν γεωργῶν. Διὰ τοῦτο δὲ ὀνομάζεται ἐν Εὐβοίᾳ καὶ *προφταστήρα*.

Διὰ μεγαλυτέραν παραγωγὴν χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἁλωνισμὸν τὰ ζῷα, τὰ ὁποῖα βαδίζουσιν ἐπὶ τῶν σταχύων εἴτε ἁπλῶς πατῶντα τὸ προϊόν, εἴτε καὶ σύροντα συγχρόνως ἕνα κύλινδρον ἢ μίαν δοκάνην, τὰ ὁποῖα συμπληρώνουσι τὴν ἐργασίαν τοῦ διὰ τῶν ποδῶν τῶν ζῴων κτυπήματος τοῦ γεννήματος. Ὁ τρόπος οὗτος εἶναι ὁ συνηθέστερον ἐφαρμοζόμενος ἐν Ἑλλάδι, τοῦ διὰ τῶν ἁλωνιστικῶν μηχανῶν ἐκτελουμένου μόνον εἰς τὰς μεγάλας καλλιεργείας τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας, τῆς Κωπαΐδος καί τινων ἄλλων μερῶν.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ διὰ τῶν ζῴων ἁλωνισμοῦ ἑτοιμάζεται χῶρος καθαρός, ἰσοπεδωμένος, ξηρὸς καὶ πεπιεσμένος, ἀπηλλαγμένος λίθων ἢ πλακόστρωτος. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ χώρου τούτου τοποθετεῖται στῦλος, πέριξ τοῦ ὁποίου καὶ ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἁλωνίου τοποθετοῦνται τὰ δέματα τῶν σιτηρῶν ἀκουμβῶντα τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, οὕτως ὥστε οἱ στάχυες νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Τὰ ζῷα προσδένονται ἐκ τῶν περιλαιμίων εἰς τὸ ἓν τῶν ἄκρων σχοινίου, οὗτινος τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων δένεται εἰς τὸν κεντρικὸν στῦλον, τρέχουσι δὲ στρεφόμενα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἁλωνίου, πατῶντα οὕτω καὶ τρίβοντα τοὺς στάχυς. Κατὰ τὴν περιστροφήν του τὸ σχοινίον περιτυλίσσεται πέριξ τοῦ στύλου καὶ οὕτω τὰ ζῷα διαρκῶς πλησιάζουσι πρὸς τὸ κέντρον. Κατόπιν περιστρέφονται ἀντιθέτως ἐκτυλίσσοντα τὸ σχοινίον καὶ ἀπομακρυνόμενα τοῦ στύλου. Μετά τινας περιστροφὰς τῶν ζῴων οἱ στάχυες τρίβονται. Ἡ ἀνεμίδα καὶ τὸ λεπτὸν ἄχυρον ἀποβάλλονται κατὰ τὸ λίχνισμα, ὅπερ γίνεται ἀναρριπτομένου τοῦ μίγματος ἀπὸ ὕψους τῇ βοηθείᾳ πτύου, οὕτω δὲ ἀπομένει μόνον ὁ σπόρος.

Ἡ μέθοδος αὕτη τοῦ ἁλωνισμοῦ δὲν ραγίζει μὲν οὔτε θραύει τὸν σπόρον, ὅπως ἡ διὰ τῶν μηχανῶν, ἀλλ' εἶναι βραδεῖα, ἀφήνει σπόρον εἰς τοὺς στάχυς, ἐκθέτει τὸ προϊὸν εἰς κινδύνους τῶν βροχῶν, τῆς πυρκαϊᾶς, τῆς κλοπῆς, καὶ ἀπασχολεῖ ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸν γεωργόν. Ὅταν δὲν

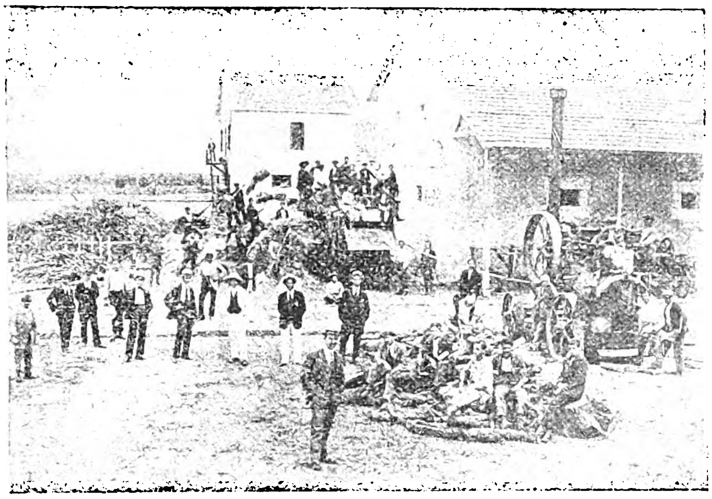

Ἁλωνισμὸς ἐν τῇ Γεωργικῇ σχολῇ Λαρίσης.

φυσᾷ ἄνεμος τὸ λίχνισμα δύναται νὰ διαρκέσῃ πολλὰς ἡμέρας. Ἐπὶ πλέον τὰ ζῷα ἐξαντλοῦνται μεγάλως, ἂν καὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον λαμβάνουσι τροφὴν ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ ἁλωνιζομένου προϊόντος. Χαρακτηριστικὸν τῆς ἐξαντλήσεως ταύτης εἶναι καὶ τὸ ἑξῆς Κυπριακὸν τετράστιχον:

Βώδι νὰ μὴν ἁλώνιζε
Κόρη νὰ μὴν ἐγέννα
Καὶ υιὸς νὰ μὴν ἐθέριζε
Ποτέ του δὲν ἐγέρνα.

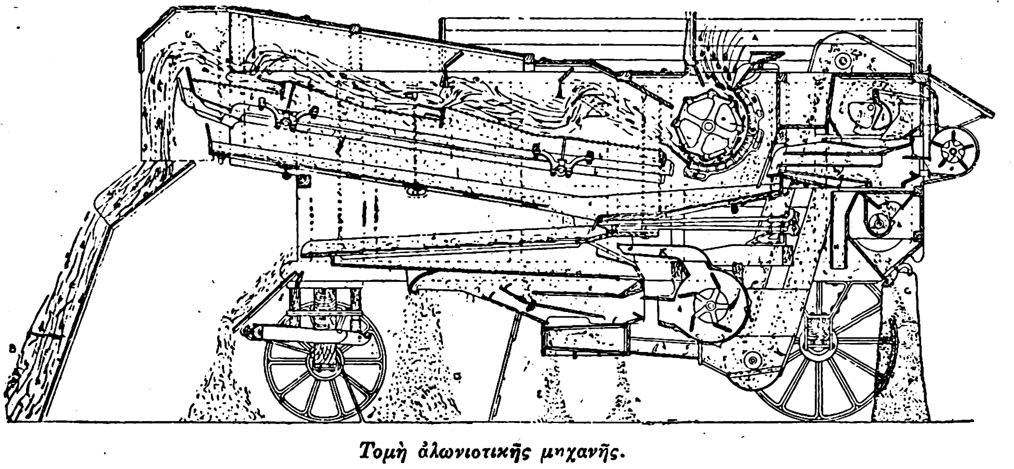

Τομὴ ἁλωνιστικῆς μηχανῆς.

Αἱ ἁλωνιστικαὶ μηχαναὶ διευκολύνουσι κατὰ πολὺ τὴν ἐργασίαν τοῦ ἁλωνισμοῦ. Αὗται εἶναι μικρᾶς ἢ μεγάλης ἀποδόσεως. Ἐν Ἑλλάδι ὅλαι σχεδὸν αἱ ἐν χρήσει ἁλωνιστικαὶ μηχαναὶ εἶναι μεγάλης ἀποδόσεως, δίδουσαι καθ' ἡμέραν ἐργασίας 10—15 χιλιάδας ὀκάδας καθαρισμένου σίτου. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνέρχεται (1927) εἰς 200 περίπου, ἔχουσι δὲ μῆκος τυμπάνου 1,37 ἑκατοστῶν. Ὡς ἐν τῇ δημοσιευομένῃ τομῇ φαίνεται, τὰ δέματα τῶν σιτηρῶν ἢ ἄλλων προϊόντων εἰσάγονται ἐντὸς τῆς μηχανῆς ἐν τῷ σημείῳ Α, κατόπιν συνθλίβονται μεταξὺ τοῦ τυμπάνου α περιστρεφομένου μὲ ταχύτητα 1000—1200 στροφῶν κατὰ πρῶτον λεπτὸν τῆς ὥρας καὶ τοῦ ἀντιτυμπάνου. Καὶ ὁ μὲν σπόρος διέρχεται μεταξὺ τῶν κενῶν διαστημάτων τοῦ ἀντιτυμπάνου καὶ παραλαμβάνεται ὑπὸ τῶν κοσκίνων, τὸ δὲ ἄχυρον μετά τινων μὴ καλῶς ἁλωνισμένων σταχύων μεταφέρεται κοσκινιζόμενον καθ' ὁδὸν εἰς τὸ ἀχυροκοπτικὸν μηχάνημα, ὅπου κόπτονται τὰ ἄχυρα εἰς μικρὰ τεμάχια, οἱ δὲ μὴ καλῶς ἁλωνισμένοι στάχυες τεμαχίζονται καὶ τρίβονται. Τὸ ὅλον κοσκινίζεται εἰς μεγάλα κόσκινα καὶ χωρίζεται καλῶς ὁ σπόρος, ὅστις καὶ καθαρίζεται εἰς σιτοκαθαριστήριον, ἀποχωριζομένων τοῦ ἀχύρου, τῆς ἀνεμίδας καὶ τῆς σκόνης.

Η ἐργασία τῆς ἁλωνιστικῆς μηχανῆς εἶναι τελειοτάτη καὶ ταχίστη, καθ' ὅτι αἱ ἐν χρήσει ἁλωνιστικαὶ παράγουσι 1000 - 1500 ὀκάδας σιτηροῦ καθ' ὥραν, εἶναι ὅμως ἐπιπονωτάτη. Συμπίπτουσα μάλιστα ἐν Ἑλλάδι μὲ τὴν θερμοτέραν ἐποχὴν τοῦ ἔτους φθείρει πολὺ τοὺς ἐργάτας. Μία τοιαύτης ἀποδόσεως μηχανὴ ἀπαιτεῖ διὰ τὴν λειτουργίαν της τοὐλάχιστον εἴκοσι καλοὺς ἐργάτας καὶ δέκα ἀναπληρωματικούς. Ἡ ἐργασία αὕτη παρουσιάζει προσέτι πλείστους κινδύνους, οἵτινες εἰς τὰς νεωτέρας μηχανὰς ἔχουν κάπως περιορισθῆ διὰ τῆς προσθήκης προφυλακτήρων καλυπτόντων τὰ μετὰ μεγάλης ταχύτητος κινούμενα ὄργανα. Ἐπίσης ὁ αὐτόματος τροφοδότης καὶ ὁ μηχανικὸς ἀνυψωτὴρ τοῦ ἀχύρου διευκολύνουσι κατὰ πολὺ τὴν ἐργασίαν καὶ ἐλαττώνουσι τοὺς κινδύνους. Μία καλὴ ἁλωνιστικὴ μηχανὴ καλῶς ρυθμισμένη πρέπει *1)* νὰ μὴ ἀφήνῃ ἐν τῷ ἀχύρῳ περισσότερον τῶν 2% τοῦ σπόρου, *2)* νὰ σπάζῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον σπόρον, *3)* νὰ παρέχῃ ἄχυρα καθαρὰ (ἄνευ χώματος) καὶ καλῶς θρυμματισμένα, ὥστε νὰ ἀποτελοῦσι καλὴν τροφὴν διὰ τὰ ζῷα, *4)* νὰ εἶναι εὔκολος εἰς τὴν ἐπίβλεψιν καὶ νὰ παρουσιάζῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρους κινδύνους διὰ τοὺς ἐργάτας, *5)* νὰ ἀπαιτῇ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρας ἐργατικὰς χεῖρας, *6)* νὰ ἀπαιτῇ ὀλίγην καύσιμον ὕλην καὶ ἔλαιον, *7)* νὰ εἶναι ἁπλῆ, εὐθηνή, στερεὰ καὶ ἐν καλῇ καταστάσει.

Ἡ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν σιτηρῶν εἰσαγωγὴ τῆς θεριστικῆς καὶ τῆς ἁλωνιστικῆς μηχανῆς διηυκόλυνε καὶ ἐπεξέτεινε κατὰ πολὺ τὴν καλλιέργειαν. Ἄνευ τῶν δύο τούτων μηχανῶν θὰ ἦτο ἀδύνατον εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Αὐστραλίαν, ὅπου ὑπάρχει τόση ἔλλειψις ἐργατικῶν χειρῶν, νὰ δημιουργήσουν τόσην σιτηροκαλλιέργειαν.

Διὰ τὴν ἐπιτάχυνσιν καὶ διευκόλυνσιν τῶν ἐργασιῶν τούτων ἐδημιούργησαν καὶ τὴν συνδεδυασμένην θεριστικὴν καὶ ἁλωνιστικὴν μηχανήν, ἥτις εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὰς χώρας τῆς ἐντατικῆς καλλιεργείας τῶν σιτηρῶν. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχει τοιαύτη μηχανή, ἥτις θερίζει καὶ ἁλωνίζει συγχρόνως μέχρις 100 στρεμμάτων σιτηρῶν ἡμερησίως, ἀποδίδουσα 5—10 χιλιάδας ὀκάδας σίτου ἐντὸς

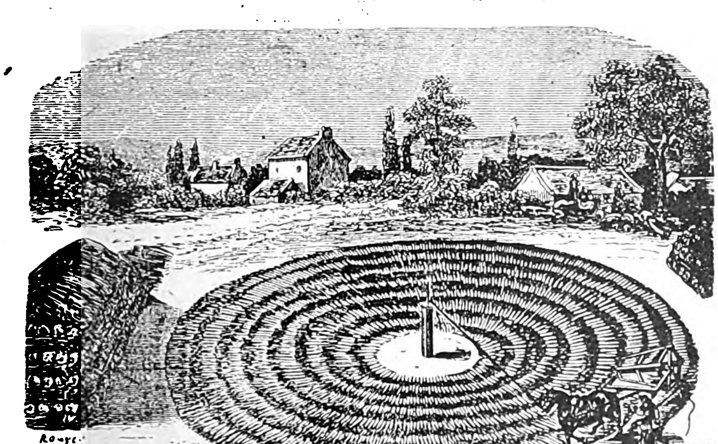

Ἁλωνισμὸς διὰ ζῴων.

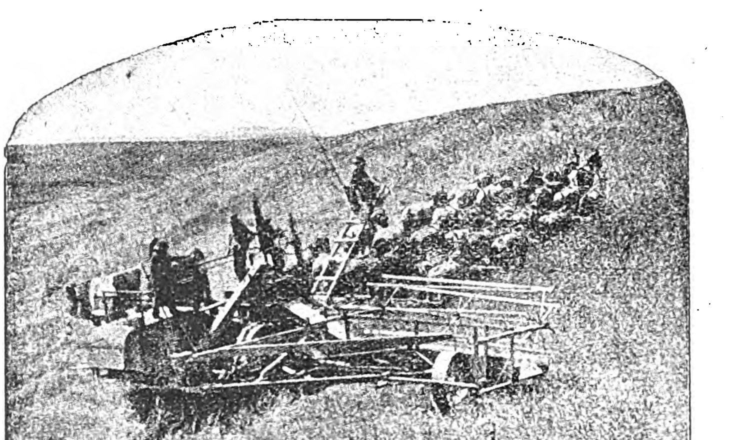

Μηχανὴ θερίζουσα, ἁλωνίζουσα καὶ θέτουσα τὸν σπόρον εἰς σάκκους.

Digitized by Google

σάκκων ἑτοίμου πρὸς ἄλεσιν. Τὸ ἄχυρον ἀφήνεται ἐν τῷ ἀγρῷ εἰς μικροὺς σωρούς. Σύρεται ὑπὸ μικροῦ βενζιναρότρου ἢ ὑπὸ πολλῶν ζῴων.

Ὁ ἀλωνισμὸς εἶναι ἡ μᾶλλον κοστίζουσα ἐργασία τῆς καλλιεργείας τῶν σιτηρῶν. Ὅταν ἐδίδετο κατ' ἀποκοπήν, ἀνελαμβάνετο συνήθως τὸ διὰ

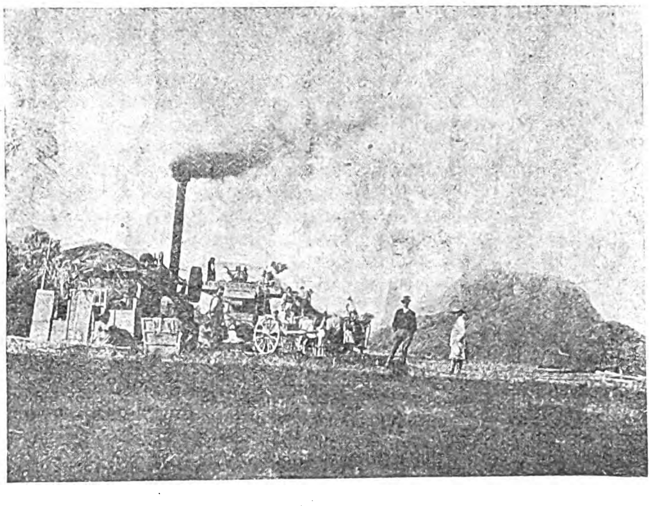

Ἀλωνισμὸς εἰς τὰ Ζωγράφεια κτήματα Λααζρίνης.

ζῴων ἁλώνισμα ὑπὸ οἰκογενειῶν Ἀθιγγάνων, οἵτινες ἐλάμβανον ὡς ἀμοιβὴν τὸ ἓν δέκατον τοῦ προϊόντος. Ἐννοεῖται ὅτι μέγα μέρος τῆς συγκομιδῆς κατηναλίσκετο ὑπὸ τῶν ζῴων καὶ ἐκλέπτετο. Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ἀλωνιστικῆς μηχανῆς κατέστησε τὸν ἀλωνισμὸν εὐθηνότερον, συνετέλεσεν ὅμως εἰς τὴν μετάδοσιν τῶν ἀσθενειῶν, κυρίως τοῦ ἄνθρακος καὶ τῆς τερηδόνος. Ἐκτελουμένη κατ' ἀποκοπὴν ἡ ἐργασία αὕτη ὑπὸ ἐπιχειρηματιῶν στοιχίζει ὀκτὼ τοῖς ἑκατὸν περίπου ἐπὶ τῆς συγκομιδῆς. Σ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ἀλωνίσταινα. Κώμη τῆς Ἀρκαδίας, κειμένη εἰς τὴν δυτικὴν κλιτὺν τῆς Ὀστρακίνας παρὰ τὰς βορείους προσβάσεις τοῦ Φαλανθίου ὄρους, μεταξὺ τῶν κοιλάδων τῆς Πιάνης καὶ Βυτίνης, ἔνθα καὶ τὸ περίφημον «*διάσελον*», τὸ ἀποτελοῦν διασφάγα ἐλατοβριθῆ καὶ ὑπήνεμον εἰς ὕψος 1120 μέτρων. Ἡ κώμη κεῖται εἰς ὕψος 1050 μέτρων, τὰ δὲ πέριξ αὐτῆς ὄρη, ἐκτεινόμενα εἰς τὰ ἄκρα εὐρέος κύκλου, ὑπερβαίνουσι τὰ 1800 μέτρα, εἶναι δὲ μεστὰ θαλερωτάτης βλαστήσεως, ἥτις κατέστησε τὴν ὅλην περιοχὴν περιώνυμον ὡς τόπον θερινῆς ἀναψυχῆς, αὐτόχρημα ἑλβετικῆς. Ἡ ὑπόνοια τοῦ Λὴκ ὅτι παρ' αὐτὴν ἔκειτο ἀρχαία πόλις *Ἐλισσῶν*, εἶναι ἀβάσιμος, διότι οὗτος ἦτο ποταμὸς κατερχόμενος διὰ τῆς κοιλάδος τῆς Δαβιᾶς πρὸς τὸν Ἀλφειόν. Πάντως ἐκεῖ που ἔκειτο ἡ ἀρχαία κώμη *Ἀνεμῶσσα*, παρὰ τὰ σωζόμενα ἴχνη τοῦ μεταξὺ Μεγαλοπόλως καὶ Μεθυδρίου (Βυτίνης) ἁμαξιτῆς ὁδοῦ.

Ὁ συνοικισμὸς φαίνεται τὸ πρῶτον ὡς ὑπάρξας ἐπὶ Φραγκοκρατίας, ἀναφέρεται δὲ μὲ τὸ ὄνομα «*Λινίσταινα*». Ὅταν κατὰ τὸ 1304 ὁ Φίλιππος ὁ Σαβαδικός, ὡς πρῖγκιψ τῆς Ἀχαΐας, ἐπέβαλε δεινοὺς φόρους εἰς τοὺς Ἀρκάδας, διότι τοὺς ἐθεώρει εὐνοοῦντας τὸν ἀντίζηλόν του δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν, ἔλαβον οὗτοι τὰ ὅπλα καὶ συγκεντρωθέντες εἰς τὴν Ἀλωνίσταιναν ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Φράγκων μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι καὶ ὅλη ἡ Πελοπόννησος θὰ ἠκολούθει τὸ παράδειγμά των. Ἐξέλεξαν λοιπὸν ἀρχηγοὺς ἐντοπίους, τοὺς ἀδελφοὺς Γεώργιον καὶ Ἰωάννην Μικρονάδες, καὶ ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν τὸν ἐν Σπάρτῃ στρατηγὸν τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, ὅστις ὅμως ἐλαχίστην ἔστειλεν αὐτοῖς ἐπικουρίαν. Ἐν τούτοις οὗτοι ἐπολιόρκησαν καὶ κατέλαβον δύο μικρὰ ἀρκαδικὰ φρούρια καὶ ἐστράφησαν καὶ κατὰ τρίτου τοῦ Beaufort, ἀλλ' ἐπελθὼν ὁ Φίλιππος τοὺς διεσκόρπισεν, ἐδήμευσε τὴν περιουσίαν τῶν Μικρονάδων καὶ ἐλεηλάτησε τὴν χώραν.

Δευτέραν φορὰν ἀναφαίνεται ἡ Ἀλωνίσταινα εἰς τὴν ἱστορίαν κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων εἰς Πελοπόννησον, τὸ θέρος τοῦ 1715, ὅτε ἐγένετο ὁριστικὸς ἐκτοπισμὸς τῶν Ἐνετῶν. Παραδόξως ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι ἐδεξιώθησαν τοὺς Τούρκους ὡς σωτῆρας, μόνον δὲ οἱ κάτοικοι τῆς Ἀλωνίσταινας καὶ τῶν γειτονικῶν χωρίων Χρυσοβιτσίου καὶ Ἀρκουδορέμματος, ἡγουμένου τοῦ Δήμου Κολοκοτρώνη προγόνου τοῦ Θεοδώρου, ἀπεφάσισαν ν' ἀντισταθῶσι κατὰ τῶν συγκεντρωθέντων εἰς τὸ χωρίον Ντάρα 7 χιλιάδων Τούρκων. Ὁ παρακολουθῶν τὸν εἰσβολέα Ἀσουμὰν πασᾶν Ἕλλην ποιητὴς Μάνθος, αἰχμάλωτος, ὡς ἑξῆς περιγράφει ἐν τῇ «αἰχμαλωσίᾳ τοῦ Μορέως» τὸ γεγονός:

Οἱ Φράγκοι ὅλοι ἔμπηκαν τὰ κάστρα νὰ φυλάξουν
καὶ τὸν Μορέαν ἄφησαν νὰ τὸν ἐκατακάψουν...
Χρυσόβιστος, Ἀοκουδόρεμα καὶ οἱ Ἀλωνιστιάνοι,
Ποὺ ἦσαν ὅλοι τους τρελλοὶ καὶ γνῶσι δεν τοὺς φθάνει
Διακόσιοι ἐσυμμαζεύχτηκαν τὸν Τοῦρκον νὰ πατήσουν
ἀ δὲν τοὺς ἀπαράτησαν ὀπίσω νὰ γυρίσουν...

Τὸ αἷμα τῶν ἡρώων ἐκείνων, ὡς καὶ τοῦ Μεϊντάνη ἐν τῇ Στερεᾷ, ὑπῆρξε τὸ κύκνειον ᾆσμα τῆς ἐκλειπούσης ἐλευθερίας, διότι ἔκτοτε ἡ Πελοπόννησος ὑπεδουλώθη ὁριστικῶς εἰς τοὺς ἀλλοπίστους. Ἡ Ἀλωνίσταινα ἐν τῷ μεταξὺ ἀνέπτυξε μίαν οἰκογένειαν ἡρώων, τῶν Κωτσακαίων, ἐκ τῆς ὁποίας μία κόρη Ζαμπία ἢ Ζαμπέτα ἐνυμφεύθη τῷ 1762 τὸν πατέρα τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη Κωνσταντῖνον. Υἱὸς ἑνὸς Κωτσάκη ἦτο Δημητράκης τις, τούτου δὲ τέκνα ἦσαν οἱ ἐπὶ τοῦ Ἀγῶνος διαπρέψαντες Δημητρακόπουλοι. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Κωνστ. Κολοκοτρώνη τῷ 1780 εἰς τὴν Μάνην, μετέβησαν ἐκεῖ οἱ ἀδελφοὶ τῆς Ζαμπέτας καὶ παρέλαβον τὴν χήραν του εἰς τὴν οἰκίαν των. Ἐν Ἀλωνισταίνῃ λοιπὸν διῆλθε τὰ παιδικά του χρόνια ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, γαλουχούμενος ὑπὸ τῶν συγγενῶν του μὲ τὰ νάματα τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα. Διωχθεὶς κατόπιν ἐκεῖθεν κατέφυγεν εἰς Σαμπάτικα καὶ δεκαπενταετὴς ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν Ἀρκάδων ἁρματολῶν, ὡς τοιοῦτος δὲ μετέβη τῷ 1785 πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ὁμοσπονδίας τῶν ἁρματολῶν Ζαχαριᾶν, ὅστις τὸν ἀνέδειξεν ὑπαρχηγόν.

Ἡ Ἀλωνίσταινα κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν ἀπετέλει μέρος τοῦ τμήματος τῶν βουνῶν τοῦ καζᾶ τῆς Καρύταινας. εἶχε δὲ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1815, ἣν ἐδημοσίευσεν ὁ Πουκεβίλ, 150 οἰκογενείας, ἤτοι 750 κατοίκους, ἐπὶ Καποδιστρίου τῷ 1829 εἶχε 1426· κατὰ τὸ 1850 οἱ κάτοικοι ηὐξήθησαν εἰς 2140, ἵνα κατὰ τὸ 1897 ἐλαττωθῶσιν εἰς 407 καὶ τῷ 1920 εἰς 319, διότι ἀπὸ τοῦ 1850 ἀναπτυχθείσης τῆς καλλιεργείας τῆς σταφιδος, ἤρχισαν οἱ κάτοικοι κατερχόμενοι εἰς τὰ χειμαδιά, ἵνα μὴ ἐπιστρέφωσι πλέον τὸ καλοκαῖρι εἰς Ἀρκαδίαν. Σήμερον ἡ Ἀλωνίσταινα εἶναι ἕδρα τῆς ὁμωνύμου κοινότητος, περιλαμβανούσης καὶ τὸ χωρίον Καρδαρᾶ, συνδέεται δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ μετὰ τῆς Τριπόλεως καὶ τῆς Βυτίνης καὶ ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον.

Ἐκ τῶν Ἀλωνιστιωτῶν παρέμειναν ὁριστικῶς τινὲς μὲν εἰς Ἠλείαν, οἱ πλεῖστοι δὲ εἰς Μεσσηνίαν, συνοικίσαντες τὸ ἥμισυ τῶν Φιλιατρῶν καὶ μέγα μέρος τῶν χωρίων Τουρκοτσίνορο, Κατσίμπαλη, Ράχες, κλπ.

Κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἐγένετο ἡ Ἀλωνίσταινα δὶς σημεῖον γενικῆς συγκεντρώσεως στρατοπέδων ἑλληνικῶν. Ὅταν τὸν Μάρτιον τοῦ 1821 διελύθη ἡ πολιορκία τῆς Καρυταίνης, ὁ Κολοκοτρώνης ἠθέλησε νὰ καταρτίσῃ εἰς τὸ ἄκρον τῆς πεδιάδος τῆς Πιάνης γενικὸν στρατόπεδον ἵνα πολιορκήσῃ τὴν Τρίπολιν· ἐξελθόντες ὅμως τὴν 5 Ἀπριλίου 1821 οἱ Τοῦρκοι διέλυσαν τοὺς συγκεντρωμένους εἰς τὴν Ἀλωνίσταιναν, ἔκαυσαν τινὰς ἐκ τῶν οἰκιῶν αὐτῆς καὶ τὴν ἐλεηλάτησαν. Ὅταν δὲ ἀπεφασίσθη καὶ πάλιν ὁριστικῶς ἡ πολιορκία τῆς Τριπόλεως, ἡ συγκέντρωσις τῶν Γορτυνίων ἔγινε καὶ πάλιν ἐν Ἀλωνισταίνῃ, μέχρις οὗ προσεγγίζοντες βαθμηδὸν ἔφθασαν εἰς τὰ Τρίκορφα. Ὅταν ἐπέδραμεν ὁ Ἰμβραὴμ καὶ ἐκυρίευσε τῷ 1825 τὴν Τρίπολιν, ὁ Κολοκοτρώνης γενικὸς ἀρχηγὸς ἔδωσε τὴν ἀτυχῆ μάχην τῶν Τρικόρφων, ἐπελθούσης δὲ τῆς διαλύσεως τοῦ στρατοπέδου, ἐσκήνωσε καὶ πάλιν εἰς Ἀλωνίσταιναν. Ἀλλ' ὁ Ἰμβραὴμ διαιρέσας τὸ στράτευμά του εἰς δύο μοίρας, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Γορτυνίαν ἐκ τοῦ Βορρᾶ διὰ Λεβιδίου, ἐνῷ ἡ ἑτέρα μοῖρα ἐπετίθετο ἐκ τῆς κοιλάδος τῆς Πιάνας, ἵνα θέσῃ τὸ στρατόπεδον τῆς Ἀλωνισταίνης μεταξὺ δύο πυρῶν. Ἐγκαίρως ὅμως ὁ Κολοκοτρώνης ἀντελήφθη τὸν κίνδυνον καὶ ἀπέσυρε τοὺς ἄνδρας του, ὑπερβαίνοντας τὰς 4 χιλιάδας, εἰς Μαγούλιανα, τότε δὲ ἐκκενωθεῖσα ἡ Ἀλωνίσταινα διηρπάγη καὶ ἐπυρπολήθη, ἀκολούθως δὲ καὶ ἡ Βυτίνα καὶ ὅλα τὰ πέριξ χωρία. Ἀργότερον, ὅταν ὁ Ἰμβραὴμ ἀπουσίαζεν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, οἱ Ἕλληνες συνεκεντρώθησαν καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀλωνίσταιναν καὶ ἐπέπεσαν κατὰ τῶν Μύλων τῆς Πιάνας τοὺς ὁποίους ἔκαυσαν. Ἐκ τῶν οἰκογενειῶν τῆς Ἀλωνισταίνης πρωτηγωνίστησεν ἐξ ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος ἡ τῶν Δημητρακοπούλων, ἀντιπροσωπευθεῖσα ὑπὸ τοῦ περιφήμου διὰ τὴν ἀδιαλλαξίαν του εἰς ἐφαρμογὴν τῶν νόμων Τουρκοβασίλη, στρατολόγου καὶ ἀρχηγοῦ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Κολοκοτρώνη, ὑπὸ τοῦ Γεωργίου, φονευθέντος εἰς τὰ Τρίκορφα, καὶ ὑπὸ τοῦ Σταύρου, ἀνδρείου στρατιωτικοῦ, ὡς καὶ τοῦ πολιτικοῦ τῆς κώμης Παναγιώτου Δημητρακοπούλου. Εἷς τούτων συνεπλάκη τῷ 1820 ἐν Ἀλωνισταίνῃ μετὰ τοῦ Δημ. Πλαπούτα, ἀνταλλαγέντων πυροβολισμῶν. Κατόπιν ὅμως τῷ 1821 ἐφιλιώθησαν χάριν τῆς πατρίδος ἐν Καρυταίνῃ. Διάσημος κατέστη καὶ ἡ ἐκ Καλυβίων Καρδαρᾶ τῆς Ἀλωνίσταινας ποιμενικὴ οἰκογένεια τοῦ Προύτζου, ἧς ὀγδοήκοντα μέλη ἔλαβον μέρος εἰς τὸν Ἀγῶνα καὶ οἱ πλεῖστοι ἐφονεύθησαν μαχόμενοι. Οἱ λοιποὶ Ἀλωνιστιῶται διεκρίθησαν καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Ἰμβραὴμ εἰς τὸν κλεφτοπόλεμον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου οἱ Ἄραβες, διηνεκῶς δεκατιζόμενοι, κατέστησαν ἀνίκανοι νὰ ὑποτάξουν τελειωτικῶς τὴν χώραν.

Μετὰ τὸν Ἀγῶνα ἡ Ἀλωνίσταινα παρήκμασε, τελευταίως δὲ ὑπέστη δεινὸν πλῆγμα, διαρρευσάντων τῶν κατοίκων της καὶ εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἂν ὑπῆρχε πρόνοια ἱδρύσεως πέριξ αὐτῆς Σανατορίων, ὡς τὸ τῆς Κορφοξυλιᾶς, ἡ ζωὴ καὶ ἡ κίνησις θὰ κατέκλυζον τὴν περιοχήν, ἧς δὲν ὑπάρχει ἀνωτέρα ἐν Ἑλλάδι ὡς πρὸς τὸ κλῖμα καὶ τὴν δροσερότητα. ΤΑΚΗΣ Χ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

ἀλωνιστὴς (ὁ) καὶ *ἁλωνιτής*· ἰδιωματ. ὁ Ἰούλιος μήν, διότι κατ' αὐτὸν συνήθως γίνεται ὁ ἀλωνισμὸς τοῦ σίτου. Β. Φ.

ἀλωνιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἁλωνίζειν: «ἀλωνιστικὴ μηχανή»· || τὸ οὐδέτ. εἰς τὸν πληθ. *ἁλωνιστικὰ* = τὰ ἔξοδα τοῦ ἁλωνίσματος.

—ἀλωνιστικαὶ *μηχαναί*· βλ. ἀλωνισμὸς καὶ γεωργικὰ μηχανήματα.

ἀλώνιστος, *—η, —ο*· δημοτ., ἀναλώνιστος, ὁ μὴ ἁλωνισμένος.

Ἀλωνίτσαινα· βλ. Ἀλωνίσταινα.

Ἀλώννησος. Καλεῖται οὕτω παρὰ Μελετίῳ (Γεωγρ. ἐκδ. Α΄ 441) ἡ καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν *Αὔλωνος* νῆσος ἢ *Αὐλωνία*, εἶναι δὲ αὕτη ἡ νῆσος Ἀλώνη (βλ. λ.). Α. Σ. Α.

Ἄλωνος *νῆσος*. Ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὀνομάζεται οὕτως ἡ Ἀλώνη (βλ. λ.). Α. Σ. Α.

ἀλωνότοπος (ὁ) καὶ ἰδιωμ. (Χίος) *ἁλωνοτόπι* (τό)· τόπος ὅπου κάμνουν ἁλώνι, κατάλληλος διὰ ἁλώνι, προσήλιος καὶ προσήνεμος.

ἀλωνοφύλαξ (ὁ, ἡ)· ὁ φύλαξ τοῦ ἁλωνίου.

ἀλωνοχάραρο (τό)· χαράρι, σάκκος τρίχινος τοῦ ἁλωνίου, διὰ τὰ ἄχυρα.

ἀλωπὰς ἢ *ἀλωπός*. Τάξις *χαμαιδικαστῶν* τῶν Βυζαντινῶν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοδώρου τοῦ Ἑρμουπολίτου. Κ. Μ. Κ.

ἀλωπέκειος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τῆς ἀλώπεκος.

ἀλωπεκῆ *(—έα)* (ἡ)· τὸ δέρμα τῆς ἀλώπεκος.

Ἀλωπεκή *[Ἀρχ.]*. Εἷς τῶν ἀρχαίων δήμων τῆς Ἀττικῆς. Ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀντιοχίδα φυλὴν καὶ ἔκειτο πλησίον τοῦ ἄστεως. Ἡ τοποθεσία του δὲν ἐξηκριβώθη ἀκόμη, διότι οὔτε αἱ παρ' Ἡροδότῳ καὶ Αἰσχίνῃ πληροφορίαι περὶ αὐτοῦ εἶναι ἀρκετὰ διαφωτιστικαί, οὔτε ἐξ ἀνασκαφῶν προέκυψέ τι διασαφητικὸν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Παλαιότερον ἐπεκράτει ἡ γνώμη ὅτι ἔκειτο παρὰ τοὺς σημερινοὺς Ἀμπελοκήπους (Ἀγγελοκήπους), ὅπερ ὄνομα ἐθεώρουν μάλιστα παραφθορὰν τῆς λέξεως Ἀλωπεκῆ, νῦν ὅμως κρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι ὁ δῆμος Ἀλωπεκῆς ἐξετείνετο πρὸς Ν. τῶν Ἀθηνῶν, πρὸς τὸ Φάληρον. Ἐξ Ἀλωπεκῆς ἦσαν δύο μεγάλοι ἄνδρες τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Σωκράτης. Γ.Δ.Κ.

— Ἀλωπεκῆς *(συνοικία Ἀθηνῶν)*, βλ. λ. Ἀθῆναι Β 2β0γ΄.

Ἀλωπεκία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Μαιώτιδος (Ἀζοφικῆς) «κατοικία μιγάδων ἀνθρώπων», ἥτις «παράκειται ταῖς ἐκβολαῖς *Ταναΐδος* ποταμοῦ». Κατὰ τὸν Στράβωνα ἔκειτο ἡ νῆσος πρὸ ἐμπορικῆς πόλεως, *Ταναΐδος*, ὡς ὁ ποταμός, καλουμένης καὶ οὔσης κτίσμα τῶν καταλαβόντων τὸν Βόσπορον Ἑλλήνων, ἣν κατὰ τὴν ὀλίγον πρὸ τοῦ Στράβωνος ἐποχὴν (14 π. Χ.), ἐξεπόρθησεν ἀπειθοῦσαν Πολέμων ὁ τοῦ Ζήνωνος, ὁ βασιλεύς. Τόσον δὲ ἡ πόλις ὅσον καὶ ἡ νῆσος ἦσαν τόπος διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου τῶν νομάδων Εὐρωπαίων, τῶν Ἀσιανῶν καὶ τῶν ἀπὸ μεσημβρίας ἐμπόρων, τῶν μὲν φερόντων πρὸς ἀνταλλαγὴν μηλωτάς, δέρματα καὶ ἀνδράποδα, τῶν δὲ ἐνδύματα, οἶνον «καὶ τἄλλα ὅσα τῆς ἡμέρου διαίτης οἰκεῖα» (*Στράβ.* ΙΑ, Β, 3). Φαίνεται ὅτι ἡ νῆσος ὠνομάζετό ποτε καὶ *Κάληρος* (*Στεφ. Βυζαντ.* «Ἀλωπεκία») καθὼς ἐπίσης καὶ *Ταναΐς* (*Πτολεμ.* ΙΙΙ, 5, extr) ὡς καὶ ἡ πόλις καὶ ὁ ποταμός. ΣΤ. Ε. Λ.

ἀλωπεκία *[Ἰατρ.]*. Ἡ μερικὴ ἢ γενικὴ πτῶσις τῶν τριχῶν, καθὼς καὶ ἡ συγγενὴς ἀπουσία αὐτῶν, οἱασδήποτε αἰτίας καὶ ἐντοπίσεως. Ἀπὸ ἀπόψεως αἰτιολογίας, αἱ ἀλωπεκίαι δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς δύο μεγάλας ὁμάδας:

Α) Ἀλωπεκίας φυσιολογικὰς ἢ παθολογικάς, προερχομένας ἐκ καταστάσεως νοσηρᾶς *γενικῆς*, ὀξείας ἢ χρονίας, οἷαι τῶν ἐξανθηματικῶν πυρετῶν, ὀστρακιᾶς, εὐλογίας, τυφοειδοῦς κλπ., κακῆς γενικῶς ὑγείας, ἀρθριτικῆς ἢ λυμφατικῆς διαθέσεως ἢ γενικῶν ἐξασθενωτικῶν παθήσεων (οἷαι αἱ χρόνιαι δηλητηριάσεις, ἀναιμία καὶ χλώρωσις, διαβήτης, φυματίωσις, καρκίνος, σύφιλις, λέπρα).

Digitized by Google

Β) Ἀλωπεκίας προκυπτούσας ἐκ τοπικῆς νόσου τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς, οἷαι ἐρυσίπελας, ἔκζεμα (κυρίως σμηγματορροϊκόν), ψωρίασις, λειχήν, λύκος, πέμφιξ, κηρίον, ἀκμή, σμηγματόρροιαι καὶ θυλακίτιδες, τριχοφυτίαι, ἄχωρ, καὶ διαφόρων τραυματισμῶν, ἐγκαυμάτων, δοθιήνων κλπ.

Ἀναλόγως τῆς ἡλικίας διακρίνονται διάφοροι παραλλαγαὶ ἀλωπεκίας.

Παρὰ τῷ βρέφει: ἡ *ἰνιακὴ* προκύπτουσα ἐκ τῆς τριβῆς ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου καὶ ἡ *συγγενὴς* ἥτις, παραιτηρουμένη εἰς κἄπως μεγαλυτέραν ἡλικίαν, εἶναι κληρονομική, τοπικὴ ἢ καθολική, δύναται δὲ νὰ συνυπάρχῃ μετ' ἄλλων παθήσεων τῶν τριχῶν (κομβολογιοειδοῦς ἀπλασίας κλπ.).

Παρὰ τῷ παιδίῳ: ἡ *γυροειδὴς* ἀλωπεκία· οἱ *τριχοκεῖραι*, οἱ προερχόμενοι ἐκ τῶν διαφόρων τριχοφύτων, τοῦ ἀχορίου, ὧν ἡ διάγνωσις θὰ συμπληρωθῇ διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως τῆς πασχούσης τριχὸς (βλ. τριχόφυτον, ἀχόριον)· ἡ *συγγενὴς κροταφικὴ* ἀλωπεκία.

Παρὰ τῷ ἐνηλίκῳ: ἡ *φαλακρωτικὴ* σμηγματόρροια, ἧς στοιχειώδης βλάβη καὶ σύμπτωμα εἶναι λιπώδης κύλινδρος περιεχόμενος ἐν τῷ σμηγματογόνῳ σωλῆνι καὶ ἐξερχόμενος διὰ πιέσεως τοῦ δέρματος, ἐν εἴδει σκώληκος· ἡ *πρώϊμος ἀλωπεκία*, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ 18ου—20οῦ ἔτους, παρατηρουμένη ἐπὶ ἀρθριτικῶν ἀτόμων, ὀφειλομένη δ' εἰς βαθμιαίαν ἀτροφίαν τοῦ δέρματος, ἥτις ἐπεκτείνεται εἰς τοὺς θυλάκους τῶν τριχῶν· ἡ *πιτυριασική*· αἱ *λοιμώδεις* καὶ *μεταλοιμώδεις* ἀλωπεκίαι τῶν λοιμωδῶν νόσων κλπ.

Παρὰ τῇ γεροντικῇ ἡλικίᾳ: ἡ *γεροντικὴ* ἀλωπεκία, ἥτις προκύπτει ἐκ τῆς σκληρύνσεως τῶν θυλάκων τῶν τριχῶν καὶ τῆς γεροντικῆς ἀτροφίας τοῦ δέρματος· προκεχωρημέναι αἱ παραλλαγαὶ τῶν προηγουμένων ἡλικιῶν αἱ προκληθεῖσαι ἐκ τῆς *φαλακρωτικῆς* σμηγματορροίας· αἱ διαφόρων πηγῶν *οὐλωτικαι* ἀλωπεκίαι· αἱ τῆς *κλιμακτηρικῆς περιόδου*, ἐπὶ τῆς γυναικός, κλπ.

Ἡ κατὰ τὴν ἀποδρομὴν κυρίως τῶν μεγάλων πυρεξιῶν (τοῦ τυφοειδοῦς, γρίππης, ὀξέος ρευματισμοῦ κλπ.) ἐπερχομένη ἀλωπεκία εἶναι συχνὰ ὕπουλος, ἐνίοτε ἀπότομος καὶ ἀθρόα, πάντοτε δὲ διάχυτος ἐφ' ὅλου τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς. Τὸ δέρμα δυνατὸν νὰ εἶναι φυσιολογικὸν ἢ προσβεβλημένον ὑπὸ πιτυριάσεως ἢ σμηγματορροίας.

Ἡ *σύφιλις* παράγει ἀλωπεκίαν χαρακτηριστικὴν *κατὰ τόπους* (en clairières), κατὰ προτίμησιν ἐπὶ τῶν κροτάφων καὶ τοῦ ἰνίου, ἐνίοτε ἐπεκτεινομένην πρὸς τὰς ὀφρῦς καὶ τὸ σῶμα· φαίνεται δὲ προκύπτουσα ἡ ἀλωπεκία αὕτη ἀφ' ἑνὸς ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν τριχῶν συνεπείᾳ τῆς γενικῆς σηψαιμίας καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐξ εἴδους τινὸς *περιτρίχου ροδάνθης*.

Αἱ ἀλωπεκίαι τῶν χρονίων παθήσεων (ἀναιμίας, χλωρώσεως, καρκίνου, λέπρας) εἶναι ἐπίσης διάχυτοι, βραδείας πορείας καὶ λίαν δυσδιάγνωστοι ἀλλήλων. Ὀργανικαί τινες τέλος παθήσεις, τῆς μήτρας καὶ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος, δύνανται ἐπίσης νὰ προκαλέσωσιν ἀλωπεκίαν.

Αἱ ἀλωπεκίαι τῶν τοπικῶν νόσων τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς δύο κατηγορίας: 1) Ἡ *ἀλωπεκία ἀποτελεῖ τὸ κύριον σύμπτωμα τῆς νόσου*: τριχοφυτίαι, ἄχωρ, γυροειδὴς ἀλωπεκία, φαλακρωτικὴ θυλακῖτις, σύκωσις. 2) *Ἡ ἀλωπεκία ἀκολουθεῖ ἐντετοπισμένη, κατὰ τὸ τριχωτὸν τῆς κεφαλῆς, δερματοπάθειαν, ἧς ἀποτελεῖ ἀσταθὲς σύμπτωμα*: πιτυρίασις, σμηγματορροϊκὸν ἔκζεμα κλπ.

Θεραπεία. Θ' ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν τόνωσιν τῆς ἀδρανούσης θρέψεως τοῦ δέρματος δι' ἐρεθιστικῶν ἐντριβῶν, οἷαι λ. χ. αἱ δι' acide acétique cristallisable 5 grs, teinture de cantharides 20 grs, teinture de romarin 25 grs, alcoolat de Fioravanti 50 grs, alcool camphré 150 grs, εἰς ἐπανειλημμένην βαθεῖαν ἀποκοπὴν τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς καὶ εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν νόσων, γενικῶν ἢ τοπικῶν, ὧν ἡ ἀλωπεκία εἶναι σύμπτωμα.

Ε. Γ. ΜΑΝΔΑΛΑΚΗΣ

—**ἀλωπεκία ὀδοντική**. Ὁ Jacquet, ἀσχοληθεὶς πλειότερον παντὸς ἄλλου ἐπὶ τῆς αἰτιολογίας τῆς ἀλωπεκίας, παρετήρησεν ὅτι ἐπὶ 1000 καὶ πλέον περιπτώσεων τῆς νόσου αἱ 35 % προήρχοντο ἀποκλειστικῶς ἐξ ὀδοντικῶν καὶ οὐλοφατνιακῶν ἀλλοιώσεων (πολφίτιδος, ὀδοντοφατνιακῆς λοιμώξεως, περιρριζίτιδος καὶ χρονίας ὀδοντικῆς ἀρθρίτιδος), καὶ ὅτι μετὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἀλλοιώσεων τούτων ἡ ἀλωπεκία ἐξηφανίζετο ἄνευ ἑτέρας θεραπείας. Ἐπὶ ἑτέρων δὲ περιπτώσεων τῆς νόσου παρετήρησεν, ὅτι σὺν τοῖς ἄλλοις αἰτίοις ἡ ἐκ τῶν ὀδόντων ἐπίδρασις πρὸς παραγωγὴν ταύτης κατεδηλοῦτο σημαντικῶς.

Εἰς τὴν γένεσιν τῆς ὀδοντικῆς ταύτης ἀλωπεκίας σὺν τοῖς ὡς ἄνω νευρικοῖς ἐρεθισμοῖς δύνανται νὰ συμβάλλωσι καὶ ἄλλοι προδιαθέτοντες παράγοντες, ὡς λ. χ. ἡ ἀφυλαξία, ἡ ὀργανικὴ φθορά, ἡ κληρονομικὴ σύφιλις, οἱ γαστροεντερικοὶ ἐρεθισμοὶ καὶ οἱ τραυματικοὶ τοιοῦτοι. Ἐπίσης ἡ ὑπερκόπωσις, οἱ φυσικοὶ καὶ ψυχικοὶ κλονισμοί, ἡ γενικὴ λοίμωξις κτλ.

Ἰδιάζων χαρακτηριστικὸν τῆς ἐξελίξεως τῆς ὀδοντικῆς ἀλωπεκίας εἶναι ὅτι ἐπὶ κρίσεως ὀδοντικῶν ἀλγηδόνων, αἱ περιωρισμέναι καὶ ὀλιγάριθμοι ψιλωτικαὶ πλάκες εὐθὺς διαχέονται συνοδευόμεναι καὶ ὑπὸ ἐρυθρότητος τοῦ δέρματος, ὑπεραισθησίας καὶ αὐξήσεως τῆς τοπικῆς θερμοκρασίας, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ ἀδενοπαθείας. Τὰ φαινόμενα ταῦτα παρατηροῦνται ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ἐκείνης ἐφ' ἧς ἑδράζονται αἱ ὀδοντικαὶ ἢ ὀδοντοφατνιακαὶ ἀλλοιώσεις, αἱ ἀποκληθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Jacquet *ὀδοντικὸν σύνδρομον*.

Ἡ πρόγνωσις εἶναι καλή, ἰδίᾳ ὅταν τὸ προκαλέσαν τὴν ἀλωπεκίαν ὀδοντικὸν αἴτιον ἀρθῇ ἐγκαίρως. Ἡ δὲ *διάγνωσις* ἐπιτυγχάνεται εὐχερῶς διὰ τῆς ἐπισταμένης ἐξετάσεως τοῦ ὀδοντικοῦ συστήματος, καὶ μάλιστα τῆς νοσούσης πλευρᾶς, καὶ διὰ τοῦ ἀναμνηστικοῦ τοῦ ἀρρώστου. Ἡ λεπτομερὴς δὲ διάγνωσις τοῦ χαρακτῆρος τῆς ὀδοντικῆς ἢ οὐλοφατνιακῆς βλάβης ἐνέχει μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν κατεύθυνσιν καὶ ἀποτελεσματικότητα τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς. Τὴν διάγνωσιν βοηθεῖ μεγάλως καὶ ἡ ἀκτινογραφία.

Ἡ πρώτη ἐπέμβασις τοῦ ἰατροῦ συνίσταται εἰς τὴν ἀπάλειψιν τοῦ αἰτίου τοῦ προκαλοῦντος τὸν νευρικὸν ἐρεθισμόν, ἤτοι εἰς τὴν ἐξαίρεσιν παντὸς ριζικοῦ ἐν τοῖς φατνίοις ὑπολείμματος, ἀνωμάλως ἐνσφηνωμένου σωφρονιστῆρος καὶ ὀδόντος μὴ θεραπευτοῦ, εἰς τὴν πλήρη ἀποτρυγίασιν τῶν ὀδόντων, εἰς τὴν θεραπείαν καὶ ἔμφραξιν τῶν λοιπῶν βεβλαμμένων ὀδόντων, εἰς τὴν καυτηρίασιν τῶν λοιμωδῶν στοιχείων τῶν φατνιακῶν κοιλοτήτων διὰ θερμοκαυτῆρος ἢ διὰ φαρμάκων καὶ εἰς τὴν πλήρη ἀντισηψίαν τοῦ στόματος.

Π. Γ. ΠΑΝΤΑΤΖΗΣ

ἀλωπεκίας. Ἀναφέρεται οὕτως ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ (Ἀλ. 47) ὁ ἐστιγματισμένος διὰ στίγματος παριστῶντος μορφὴν ἀλώπεκος, ὅπως *κοππατίας* ἐλέγετο ὁ ἵππος, ὁ φέρων ὡς στίγμα τὸ γράμμα *κόππα* κττ. Α. Σ. Α.

ἀλωπεκίας (Alopecias Müll. καὶ Heule) *[Παλαιοζ.]*. Γένος σελαχοειδῶν ἰχθύων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *λαμνιδῶν*, ὅπερ παρουσιάζεται εἰς τὰ ὀλιγοκαινικὰ καὶ μειοκαινικὰ στρώματα τῆς τριτογενοῦς περιόδου, ἐξακολουθεῖ δὲ ἀκόμη καὶ σήμερον νὰ ζῇ· ἔχει ἀπαξάπαντας τοὺς ὀδόντας ἀρκετὰ ὁμοειδεῖς, στενῶς ἐπιμήκεις, κατά τι λοξούς, ὀξυλήκτους, μετὰ ἢ ἄνευ μικρῶν δευτερευουσῶν κορυφῶν. Δι' ὃ ἡ διάκρισις μεμονωμένων ὀδόντων τοῦ ἀλωπεκία ἀπὸ τοὺς τῆς ὀξυρίνης δύσκολος. Ἐνταῦθα ὑπάγεται *Alopecias acuarius Probst*. Θ. Σ.

ἀλωπεκίασις *[Ἰατρ.]*· βλ. **ἀλωπεκία**.

ἀλωπεκιδεὺς (ὁ)· τὸ νεογνὸν τῆς ἀλώπεκος.

ἀλωπεκίζω· φέρομαι ὡς ἀλώπηξ, πονηρεύομαι, πανουργεύομαι, προσπαθῶ νὰ ἀπατήσω.

ἀλωπεκίνη *[Φαρμ.]*. Πισσοῦχον σκεύασμα χρησιμοποιούμενον κατὰ τῆς ἀπολεπίσεως. Κ. Γ. Μ.

ἀλωπεκὶς (ἡ). Εἶδος κυνός, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν κυνοφίλων ὅτι παρήχθη διὰ μείξεως κυνὸς καὶ ἀλώπεκος, διὸ ἐλέγετο καὶ *κυναλώπηξ*· ἐπειδὴ ὅμως ἐβεβαιώθη ὅτι τοιαύτη διασταύρωσις δὲν παρέχει γονιμοποίησιν, ἑρμηνεύεται τὸ ὄνομα ὡς δηλωτικὸν φυλῆς κυνῶν ἰδιαζούσης, ὡς ὁμοίας πρὸς ἀλώπεκας. Κατὰ τὸν Ξενοφῶντα αἱ ἀλωπεκίδες ἦσαν τοῦ εἴδους τῶν κυνηγετικῶν· κατ' Ἀριστοτέλη δὲ ἦτο τὸ γένος τοῦτο τὸ ἴδιον πρὸς τοὺς ἐξαιρέτους κυνηγετικοὺς κύνας τῆς Λακωνίας, τὰς λεγομένας *λακωνικὰς* (ἐξ οὗ παρέμεινεν εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν ἡ λέξις *λαγωνικὰ* κατὰ συμφυρμὸν πρὸς τὸ *λαγώς*). Εἰς μεταγενεστέρους τῶν ἀνωτέρω χρόνους ὠνομάζοντο ἀλωπεκίδες μικρά τινα κυνάρια μὴ θεωρούμενα σημαντικῆς ἀξίας γένους (Θεμίστιος 21, 248 c).

— **ἀλωπεκὶς** (ἡ). Κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, τὸ ὁποῖον ἐφόρουν οἱ Θρᾷκες, ἵνα προφυλάσσωνται ἐκ τοῦ ἐκεῖ δριμυτάτου ψύχους, ἕνεκα τοῦ ὁποίου πολλάκις οὐχὶ μόνον τὸ ὕδωρ ἀλλὰ καὶ ὁ οἶνος ἐπήγνυτο, ἔτι δὲ ἠχρηστεύετο ἐξ ἀκροπαγίας ἡ ρὶς κττ. Ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶναι *ἀλωπεκῆ* = δέρμα ἀλώπεκος, ὡς *κυνῆ—λεοντῆ*—κττ.

— **ἀλωπεκὶς** (ἡ). Ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶδος ἀμπέλου, τῆς ὁποίας αἱ σταφυλαὶ ὡμοίαζον πρὸς οὐρὰν ἀλώπεκος.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀλωπεκισμὸς (ὁ)· τὸ ἀλωπεκίζειν, τὸ μιμεῖσθαι τὴν ἀλώπεκα, πανουργία.

ἀλωπεκιῶ *(άω)*· πάσχω ἀλωπεκίαν.

ἀλωπεκόγναθος (Alopecognathus Broom) *[Παλαιοζ.]*. Γένος θηριομόρφων ἑρπετῶν ἐκ τῆς ὑποτάξεως τῶν *θηριοκεφάλων*, ἱδρυθὲν ἐπὶ τῇ βάσει ἀτελῶν λειψάνων τῶν περμικῶν στρωμάτων τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς νοτίου Ἀφρικῆς. Θ. Σ.

ἀλωπεκοειδὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ τὴν ἀλώπεκα εἴτε κατὰ τὴν μορφὴν εἴτε κατὰ τοὺς τρόπους.—Ἐπίρρ. *ἀλωπεκοειδῶς*.

ἀλωπεκοϊχνεύμων (ὁ) (Cynictis penicillata) *[Ζῳολ.]*. Ζῷον ἁρπακτικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κυνικτιδῶν*. Τὸ μῆκος τοῦ σώματός του φθάνει τὰ 70 ἑκ. τοῦ μέτρου συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς οὐρᾶς, ἥτις εἶναι θυσανωτή. Τὸ χρῶμά του εἶναι φαιοκίτρινον ἢ πυρρόξανθον, ἀνοικτότερον κατὰ τὴν ράχιν καὶ σκοτεινότερον κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας· ἡ οὐρὰ ἔχει ἀργυρόφαιον χρῶμα. Ἐπὶ τῶν χειλέων του καὶ εἰς τὸ ἄνω μέρος τῶν ὀφθαλμικῶν κογχῶν του φέρει μακρὰς μελανὰς τρίχας. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος ἀμμώδεις ἐκτάσεις καὶ τρέφεται ἐκ μυῶν, ἐντόμων καὶ πτηνῶν. Δ. Ν. Π.

Ἀλωπεκόνησοι· βλ. Ἀλεοῦται νῆσοι.

Ἀλωπεκόνησος *[Ἀρχ. Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ πόλις τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, εἰς ὃν τερματίζεται ὁ *κόλπος τοῦ Ξηροῦ* ἢ *τοῦ Σάρου* (ἀρχ. *Μέλας Κόλπος*) (Στράβ. 283,33. Πρβλ. Liv. 31,16 — Σκύμν. 705 — Pomp. Mel. IV, 74 — Σχόλ. Καρυανδ. 67). Ἡ Ἀλωπεκόνησος ἦτο Αἰολὶς ἀποικία καὶ ὑπῆρξε μητρόπολις τῆς Αἴνου. Ἐπειδὴ δὲ ὡς τοιαύτη ἔπρεπε νὰ εἶχε λιμένα ναύλοχον καὶ ἐπειδὴ ἐξ ἄλλου ἐπὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ κόλπου τοῦ Ξηροῦ μόνον ὁ ὅρμος *Σουβλὰ* (πλάτ. 40°18′ 50″, μῆκ. 26°14′30″) παρουσιάζεται τοιοῦτος λόγῳ τοῦ ψαμμαθῶνός του, ἀποδεικνύεται ἡ ταυτότης τοῦ ὅρμου τούτου καὶ τοῦ τῆς Ἀλωπεκονήσου τῶν ἀρχαίων. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο προσεπικυροῦται ἄλλως τε ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὸν ὅρμον τοῦτον τερματίζεται ὁ κόλπος τοῦ Ξηροῦ, τοῦθ' ὅπερ τονίζει ἰδιαιτέρως ὁ Στράβων.

Ἡ τοποθεσία τοῦ ὅρμου εἶναι σημαντικὴ ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως. Οὕτως, ὅταν Φίλιππος ὁ Γ′, ὑποτάξας τὴν Αἶνον, ἐστράφη πρὸς τὴν Χερόννησον, τὴν Ἀλωπεκόνησον ἐχρησιμοποίησεν ὡς ὁρμητήριον διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις του κατὰ τῆς Καλλιπόλεως, τῆς Μαδύτου καὶ τῆς Ἀβύδου. Εἴκοσι δὲ καὶ ἕνα αἰῶνας μετὰ ταῦτα, ἡ ἐξέλιξις τοῦ Παγκοσμίου πολέμου κατέστησε καὶ πάλιν τὸν ὅρμον τῆς Ἀλωπεκονήσου καὶ τὰς περὶ αὐτὸν ἐκτάσεις θέατρον πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Δαρδανελλίων ἐκστρατείαν. Διότι εἰς ἐκτέλεσιν σχεδίου τοῦ ἐν Ἴμβρῳ ἔχοντος τὸ στρατηγεῖον του Ἄγγλου στρατηγοῦ Χάμιλτων, ἔδει τὴν νύκτα τῆς 6 πρὸς τὴν 7 Αὐγούστου 1915 νὰ γίνῃ ἀπόβασις εἰς τὸν ὅρμον τῆς Σούβλας ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ νοτίως αὐτῆς ἀγγλικοῦ τομέως «Anzac», κατόπιν δὲ τῶν ἀνωτέρω ἐξόρμησις ἐξ ἀμφοτέρων τῶν προμνησθεισῶν θέσεων, ἥτις θὰ εἶχεν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τοῦ μέσου τμήματος τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, πρὸς τὴν Μάδυτον. Ἡ ἀπόβασις εἰς τὸν ὅρμον Ἀλωπεκονήσου (Σούβλας) ὑπῆρξε πρότυπον στρατηγικοῦ σχεδίου, καθὼς καὶ ἡ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκκένωσις τῶν τομέων Σούβλας καὶ Anzac, γενομένη ἐπίσης διὰ τοῦ ἰδίου ὅρμου. —Ω.

ἀλωπεκόρρινος (Alopecorhinus Broom) *[Παλαιοζ.]*. Γένος θηριομόρφων ἑρπετῶν τῆς ὑποτάξεως τῶν *θηριοκεφάλων*, ἱδρυθὲν ὡσαύτως ἐξ ἀτελῶς διατετηρημένων λειψάνων τῶν περμικῶν στρωμάτων τῆς νοτίου Ἀφρικῆς. Θ. Σ

Ἀλώπεκος. Λόφος παρὰ τὴν Ἁλίαρτον (*Πλουτ.* Λύσανδρος 29). Ε. Ν. Μ.

Ἀλώπεκος (ὁ).—1) Υἱὸς τοῦ Ἴρβου, ἔγγονος τοῦ Ἀμφισθένους, δισέγγονος τοῦ Ἀμφικλέους, τρισέγγονος τοῦ Ἄγιδος· ἡ περὶ τούτου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀστραβάκου διασωθεῖσα παρὰ Παυσανίᾳ (Γ′ 6—11) μυθολογία εἶναι σπουδαιοτάτη, ὡς ἑρμηνεύουσα τὰ κατὰ τὸ περίφημον ἐν Σπάρτῃ ἱερὸν τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος (βλ. λ.) καὶ τοὺς μαστιγουμένους μέχρις αἵματος ἐφήβους τῆς Σπάρτης κατὰ τὴν λαμπρὰν αὐτῆς ἱστορικὴν περίοδον. Α. Σ. Α.

—2) Πυθαγόρειος ἀπὸ τὸ Μεταπόντιον τῆς Κάτω Ἰταλίας, μνημονευόμενος ὑπὸ Ἰαμβλίχου (περὶ βίου τοῦ Πυθαγόρα σ. 36). Ε. Ν. Μ.

ἀλωπέκουρος ἢ ***ἀλοπίκουρος*** (Alopecurus L.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 25 εἴδη, ποώδη φυτὰ ἐτήσια καὶ πολυετῆ, νομευτικά, κτηνοτροφικὰ ἢ ζιζάνια. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν χλωρίδα συναντῶνται 6 εἴδη τοῦ γένους τούτου, ἐν οἷς: 1) *ἀλωπέκουρος ὁ λειμώνιος*, κοινὸν καὶ ἀνὰ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην ἐκλεκτὸν κτηνοτροφικὸν εἶδος· 2) *ἀλωπέκουρος ὁ ἀσκιδιωτὸς* κ.τ.λ. Τὰ φυτὰ ταῦτα ὀνομάζονται κοινῶς *ἀλεπονουρές* Σ. Μ.

ἀλωπεκώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ἀλώπεκα, πονηρός, πανοῦργος.

ἀλωπεκώδους (Alopecodon Broom) *[Παλαιοζ.]*. Γένος θηριομόρφων ἑρπετῶν τῆς ὑποτάξεως τῶν *θηριοκεφάλων* ἐκ τῶν περμικῶν στρωμάτων

Digitized by Google

τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς νοτίου Ἀφρικῆς, οὗτινος μόνον ἀτελῆ λείψανα μέχρι τοῦδε ἀνευρέθησαν. θ. ε.

ἀλωπηνοῦρα *[Βοτ.]*· κοινὴ ὀνομασία τοῦ *πολυπώγωνος τοῦ Μονσπελιανοῦ*. Σ. Μ.

ἀλώπηξ (ἡ) (vulpes) *[Ζῳολ.]*. Ἡ ἀλώπηξ, κοιν. *ἀλεπού*, εἶναι ζῷον θηλαστικὸν τῆς τάξεως τῶν σαρκοφάγων ἁρπακτικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κυνιδῶν*, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τὸ μικρότερον εἶδος. Κύρια χαρακτηριστικά, ἅτινα διακρίνουσι ταύτην τῶν κυνῶν καὶ τῶν λύκων, εἶναι τὸ βραχὺ τῶν σκελῶν της, καὶ τὸ δυσαναλόγως πρὸς αὐτὰ ἐπίμηκες τοῦ σώματός της, τὸ λεπτότερον ρύγχος της, τὸ ᾠοειδὲς ἢ ἐλλειψοειδὲς τῆς ὀφθαλμικῆς κόρης καὶ ἡ μακρὰ καὶ πυκνοτάτη οὐρά της. Τὸ κρέας τῆς ἀλώπεκος, καίτοι ὄζει ἀηδῶς, τρώγουσι μερικοὶ βόρειοι λαοί, ὡς οἱ Λάπωνες καὶ οἱ Γροιλανδοί. Τοῦ γένους ἀλώπηξ ὑπάρχουσι πλεῖστα εἴδη, ὧν τὰ γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Ἀλώπηξ ἡ κοινὴ (Vulpes vulgaris)· κ. *ἀλεπού*. Τὸ μῆκος ταύτης εἶναι περίπου 1.50 ἑκ. τοῦ μέτρου, οὗ τὸ $^1/_3$ ἀποτελεῖ ἡ οὐρά, τὸ δὲ ἀνάστημά της φθάνει τὰ 35—40 ἑκ. τοῦ μέτρου. Τὸ σῶμα γενικῶς εἶναι ὀγκῶδες, λόγῳ τοῦ πυκνοῦ τριχώματός της, ἡ κεφαλὴ μᾶλλον μικρὰ καὶ πλατεῖα, τὸ μέτωπον πεπλατυσμένον, τὸ ρύγχος λεπτὸν καὶ μακρόν, οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι τοποθετημένοι λοξῶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τὰ ὦτα πλατέα κατὰ τὴν βάσιν των καὶ λεπτὰ κατὰ τὸ ἄκρον των, οἱ πόδες βραχεῖς καὶ λεπτοί, ἡ οὐρὰ μακρὰ καὶ θυσανωτὴ κατὰ τὸ ἄκρον καὶ γενικῶς τὸ τρίχωμα πυκνὸν καὶ μαλακόν. Ὁ χρωματισμός της ποικίλλει ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους καὶ τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς, συνήθως ὅμως εἶναι ἐρυθρὸς πρὸς τὸ ἐπίξανθον ἢ ἀνοικτὸς ἐρυθρόφαιος κατὰ τὴν ράχιν, τὸ μέτωπον, ἐρυθρόλευκος εἰς τὴν ὠμοπλάτην καὶ τὸ κατώτατον μέρος τῶν νώτων, λευκὸς εἰς τὰς παρειάς, τὰ ἄκρα τῶν χειλέων καὶ τὸν λαιμόν, τεφρόφαιος εἰς τὸ στῆθος καὶ τὴν κοιλίαν· εἶναι ἐρυθρὸς εἰς τοὺς πόδας καὶ ἀνοικτὸς κιτρινέρυθρος εἰς τὴν οὐράν. Τὸ εἶδος τοῦτο εὑρίσκεται εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν βόρειον Ἀφρικήν, τὴν βόρειον καὶ δυτικὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀμερικήν. Παρ' ἡμῖν εἶναι γνωστότατον ζῷον. Ἐνδιαιτᾶται εἰς δασώδεις ἐκτάσεις ἐντὸς σπηλαίων, εἰς κοιλότητας χαραδρῶν καὶ ἐνίοτε κατέρχεται, ἐν καιρῷ χειμῶνος, καὶ εἰς κατῳκημένα μέρη. Ἡ ἀλώπηξ πορίζεται τὴν τροφήν της δι' ἁρπαγῆς καὶ ἐπιπίπτει ἐπὶ μικροτέρων ζῴων, λαγωῶν, κονίκλων, ἀκανθοχοίρων, μυῶν, ἀρουραίων καὶ διαφόρων κατοικιδίων πτηνῶν. Ἡ ὀχεία τῆς ἀλώπεκος λαμβάνει χώραν κατὰ τὸν χειμῶνα, κατὰ δὲ τὰ τέλη Ἀπριλίου γεννᾷ 3—10 μικρά, τὰ ὁποῖα περιποιεῖται καὶ ὑπερασπίζεται γενναίως κατὰ παντὸς κινδύνου.

2) Ἀλώπηξ ἡ πολικὴ (Vulpes lagopus). Τὸ εἶδος τοῦτο ἔχει μῆκος 90—100 ἑκ. τοῦ μέτρου, οὗ τὰ 30—35 ἑκ. ἀποτελεῖ ἡ οὐρά, τρίχωμα πυκνόν, σκέλη χαμηλὰ καὶ χρωματισμὸν φαιὸν πρὸς τὸ γεῶδες κατὰ τὸ θέρος καὶ λευκὸν χιονῶδες ἢ σκοτεινὸν κατὰ τὸν χειμῶνα. Κατοικεῖ τὰς βορείους χώρας καὶ τρέφεται ἐκ μικρῶν θηλαστικῶν καὶ πτηνῶν. Ἡ θήλεια γεννᾷ κατὰ Μάϊον 8—10 μικρὰ ἐντὸς σπηλαίων ἢ ρωγμῶν βράχων.

3) Ἀλώπηξ τῶν στεππῶν (Vulpes corsac). Διακρίνεται ἐκ τοῦ μικροῦ μεγέθους της, ὅπερ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 50—60 ἑκ. τοῦ μέτρου εἰς μῆκος. Ὁ χρωματισμός της εἶναι ὑπέρυθρος κατὰ τὸ θέρος καὶ σκοτεινῶς ἐρυθρόφαιος ἢ φαιὸς κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μογγολίαν καὶ τὰς περὶ τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἐκτάσεις.

Ἀλώπηξ ἡ κοινὴ μετὰ τῶν νεογνῶν της.

4) Ἀλώπηξ ἡ μακρόωτος (Vulpes rerdo). Εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Νοτίου Ἀσίας, ἔχει μῆκος 70—80 ἑκ. τοῦ μέτρου, σῶμα ρωμαλέον, ρύγχος λίαν ὀξύ, πόδας μᾶλλον ὑψηλοὺς καὶ ἀνθεκτικοὺς καὶ χρωματισμὸν φαιόν. Δ. Ν. Π.

— [ΚΥΝΗΓ.] Ἡ ἀλώπηξ, ἡ *«κυρὰ-Μάρω»* τῶν ἑλληνικῶν παραμυθιῶν, ἀπαντᾷ πανταχοῦ ἐν Ἑλλάδι. Διαμένει συνήθως εἰς δάση καὶ ὀρεινὰ μέρη καὶ ζῇ εἰς κρύπτας ὑπογείους φυσικὰς ἢ κατασκευάζει ἡ ἰδία τοιαύτας, ἐκλέγουσα ἐδάφη ἀμμοαργιλώδη, βάθους 1 μ. ἕως 2 μ. καὶ 12 ἕως 15 μ. περιοχῆς, ἀποτελουμένας ἐκ πολλῶν διαμερισμάτων ἢ κοιλωμάτων, σχηματιζόντων σήραγγας μὲ ὅλως ἰδιορρύθμους καμπύλας, ἢ καταλαμβάνει μὲ τὴν ἀναίδειαν καὶ θρασύτητα, ἡ ὁποία διακρίνει αὐτήν, τὴν κρύπτην τοῦ νωθροῦ καὶ ὑπνηλοῦ *ἀσβοῦ*, ὃν ἐκδιώκει ἐκ τῆς κρύπτης του κακὴ κακῶς.

Ἡ ἀλώπηξ ἔχει ὀξυτάτην τὴν ὄσφρησιν, ἀλλ' ἠλαττωμένην τὴν ὅρασιν. Ὀσφραίνεται τὰς ὄρνιθας, τὰς χῆνας κτλ. ἐκ μεγάλης ἀποστάσεως. Εἶναι δειλή· περιεργάζεται πρῶτον τὸν τόπον τῆς λείας της πρὶν ἢ ἐπιτεθῇ, δὲν ἐξέρχεται ἀμέσως τῆς κρύπτης της, ἀλλ' ἐξάγουσα πρὸ αὐτῆς τὴν κεφαλὴν ἐπισκοπεῖ ἐπὶ πολὺν χρόνον τὰ πέριξ καί, ὅταν πεισθῇ περὶ τῆς ἀσφαλείας της, ἐξορμᾷ μὲ ἀστραπιαίαν ταχύτητα, φεύγουσα δὲ σταματᾷ ἑκάστοτε καὶ στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω διὰ νὰ ἴδῃ μὴ τυχὸν διώκηται. Εἶναι ἐξαιρετικῶς νοήμων, πονηρὰ καὶ πανοῦργος, αἱμοχαρὴς καὶ ἄπληστος. Πνίγει πάντα τὰ πτερωτά, ὅσα εὑρίσκει εἰς τὸν ὀρνιθῶνα. Ὅ,τι δὲν φάγῃ ἐπὶ τόπου, ἀπάγει εἰς τὴν κρύπτην της ἢ θάπτει ὁπουδήποτε διὰ νὰ ἀναζητήσῃ αὐτὸ εἰς ἄλλην περίστασιν. Συνενοῖ μετὰ τῆς πανουργίας ἔκτακτον προσοχὴν καὶ ἐπιτηδειότητα. Οἱ ἀλωπεκιδεῖς, πρὸ τῆς τελείας ἀναπτύξεώς των, ἐξέρχονται τῆς κρύπτης περὶ τὴν μεσημβρίαν καὶ παίζουσι πρὸ αὐτῆς εἰς τὸν ἥλιον μετὰ ἰδιορρύθμου κουφότητος καὶ ἀδεξιότητος. Δύνανται νὰ ἐξημερωθῶσι καὶ νὰ σύρωνται ὡς οἱ κύνες μὲ ἅλυσιν.

Ἡ ἀλώπηξ εἶναι μᾶλλον ἐπιβλαβὴς ἢ ὠφέλιμος εἰς τὴν γεωργίαν, διότι πλὴν τῶν ποντικῶν, ὄφεων, σαυρῶν, κανθάρων σκωλήκων κλπ. τρώγει καὶ λαγῳούς, λαγιδεῖς, νεαρὰς δορκάδας, κονίκλους, πέρδικας, ὄρνιθας, χῆνας κττ., ὡρίμους καρπούς, ἰδίως σταφυλάς.

Τὸ κυνήγιόν της εἶναι δυσχερές, δι' ὃ καὶ δὲν ἀσκεῖται ὑπὸ πάντων τῶν κυνηγῶν, ἀλλ' ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν ἐπαγγελματιῶν τοιούτων, χάριν τοῦ δέρματός

Ἀλώπηξ ἡ πολική.

της. Οὗτοι ἀναζητοῦσι πρῶτον κατὰ τὸ λυκόφως τὰς κρύπτας τῆς ἀλώπεκος εἰς βραχώδη μέρη, χαράδρας ὀρέων, ὄχθας ποταμῶν ἢ λιμνῶν, ἐγγὺς χωρίων ἢ συνοικισμῶν. Εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τοιούτων κρυπτῶν ὁδηγοῦνται ἀπὸ τὰ λείψανα τροφῆς της. Γνωρίζουσιν, ὅτι τὴν ἡμέραν εἰς τὴν φωλεάν της ἡ ἀλώπηξ δὲν εἰσέρχεται εἰμὴ ὅταν βρέχῃ ἢ χιονίζῃ ἢ τὸ ψῦχος εἶναι δριμὺ ἢ καταδιώκηται ὑπὸ κυνός. Ἐξακριβοῦσιν, ἂν εἶναι ἐντὸς ἐκ τῶν πρὸ τῆς κρύπτης ἰχνῶν της, τὰ ὁποῖα εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ κυναρίου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιμήκη, καὶ ἐπειδὴ συνήθως δὲν ἀποτυποῦνται ἕνεκα τοῦ ἐλαφροῦ βαδίσματός της φροντίζουσι νἀποθέσωσι πρὸ τῆς ὀπῆς τῆς κρύπτης ἄμμον ἢ χῶμα χαλαρόν, ἐφ' οὗ ἀποτυποῦνται ταῦτα σαφέστερον. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς κυνηγεσίας αὐτῆς φράσσουσι τὴν ἔξοδον, ὅταν ὑπάρχῃ καὶ τοιαύτη ἐκτὸς τῆς εἰσόδου, ἢ τὰς ἐξόδους, ὅταν ὑπάρχωσι πλείονες, διότι αἱ ἀλώπεκες, χάριν ἀσφαλείας, μεριμνῶσι καὶ περὶ ἐξόδου σωτηρίας. Μετὰ τὴν τοιαύτην προπαρασκευὴν ἄρχεται τὸ κυνήγιον τῆς ἀλώπεκος δι' *ἐλλοχεύσεως* ἢ *ἐνέδρας* (καρτέρι). Ὁ κυνηγὸς καταλαμβάνει θέσιν οὐ μακρὰν τῆς κρύπτης, ὥστε νὰ μὴ εἶναι αἰσθητός. Καὶ ἂν μὲν ἔχῃ κατάλληλον κύνα, καὶ τοιοῦτος εἶναι ὁ βραχυσκελὴς μικρόσωμος, τὸν παρακινεῖ νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τῆς κρύπτης, ἔνθα συνάπτεται πολλάκις ἀγὼν δεινός. Πρὸ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ κυνὸς ἡ ἀλώπηξ πειρᾶται νὰ ἐξέλθῃ τῆς κρύπτης, ὅτε εὑρίσκεται πρὸ τοῦ κυνηγοῦ.

Ἕτερος τρόπος κυνηγίου της εἶναι ὁ *δι' ἰχνηλασίας* μετὰ ρινηλάτου κυνὸς (τοῦ ἑλληνικοῦ *γκέκα*), ὅστις οὐ μόνον ἀνευρίσκει, ἀλλὰ καὶ καταδιώκει τὴν ἀλώπεκα ἀκαταπονήτως. Ἡ δι' ἰχνηλασίας κυνηγεσία γίνεται κυρίως εἰς τὰς ὄχθας τῶν χαραδρῶν τῶν ὀρέων, τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν. Ἀποτελεσματικώτερος ἀποβαίνει ὁ τρόπος οὗτος τοῦ κυνηγίου, ὅταν θηρεύωσι τὴν ἀλώπεκα δύο ἢ τρεῖς κυνηγοί, ὧν ὁ ἕτερος ἢ οἱ δύο τοποθετοῦνται εἰς μέρη, ὅθεν ἡ ἀλώπηξ ὑποτίθεται ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ διέλθῃ διωκομένη. Τοιαῦτα μέρη εἶναι μονοπάτια εἰς τὰς παρυφὰς πυκνῶν δασῶν ἢ εἰς δύσβατα μέρη, τὰ ὁποῖα προτιμᾷ φεύγουσα ἡ διωκομένη.

Ὅταν ὁ κυνηγὸς δὲν ἔχῃ κατάλληλον κύνα ἀνάπτει πυρὰν ἐκ ξηρῶν φρυγάνων, τὰ ὁποῖα ὠθεῖ ἐντὸς τῆς ὀπῆς τῆς κρύπτης τῆς ἀλώπεκος, φροντίζων, ἵνα ὁ καπνὸς αὐτῆς εἰσχωρῇ ἐντὸς τῆς κρύπτης, ὅτε πάλιν, πρὸ τῆς ἀποπνικτικῆς ἐκ τοῦ καπνοῦ ἀτμοσφαίρας, ἡ ἀλώπηξ ἀναγκάζεται νὰ ἐξέλθῃ τῆς κρύπτης. Ἀντὶ τῶν ξηρῶν θάμνων ἀνάπτεται συνήθως θεῖον, ὡς ἀποτελεσματικώτερον. Ἄνευ τῶν μέσων αὐτῶν ἁπλῆ παραμονὴ τοῦ κυνηγοῦ πλησίον που τῆς κρύπτης καὶ ἡ ἀναμονὴ αὐτοῦ μέχρι τῆς ἑκουσίας ἐξόδου τῆς ἀλώπεκος εἶναι ματαιοπονία, διότι αὕτη, φύσει πονηρὰ καὶ ὄσφρησιν ἰσχυρὰν ἔχουσα, προβλέπει τὸν κίνδυνον

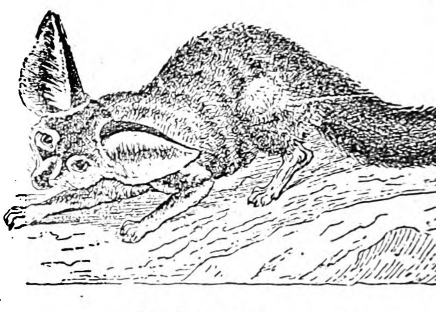

Ἀλώπηξ ἡ μακρόωτος.

καὶ δὲν ἐξέρχεται. Ἡ ἐνέδρα αὕτη κατὰ τῆς ἐν τῇ κρύπτῃ ἀλώπεκος ἐν καιρῷ χιόνος ἐνεργεῖται διὰ τῆς ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς φωλεᾶς της τοποθετήσεως πτώματος ὄρνιθος ἢ ζῴου ἢ καὶ τῶν ἐντοσθίων αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα μάλιστα σύρει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τῆς φωλεᾶς μέχρι τοῦ καταλλήλου μέρους, ὅπου θέλει τις νὰ παραπλανήσῃ τὴν ἀλώπεκα, ὅτε ὁ κυνηγὸς εἰς κατάλληλον μέρος ἐνεδρεύων ἀναμένει τὴν ἔξοδον τῆς ἀλώπεκος ἐκ τῆς κρύπτης καὶ τὴν κατεύθυνσίν της πρὸς τὸ τοποθετηθὲν δόλωμα.

Τρίτος τρόπος κυνηγίου τῆς ἀλώπεκος εἶναι ὁ *ὁμαδικῶς* διεξαγόμενος (κοιν. *παγάνα*). Οἱ ὁμαδικῶς θηρεύοντες ἢ βαίνουσι προπορευομένων τῶν ρινηλάτων κυνῶν ἀποτελοῦντες εὐθεῖαν γραμμὴν καὶ εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν ὁ εἷς τοῦ ἄλλου, ἢ ἡμικυκλικῶς ἀνερευνῶντες τὰ ἐδάφη, ἔνθα προσδοκῶσι ν' ἀνεύρωσιν ἀλώπεκας, ἢ καταλαμβάνοντες καταλλήλους θέσεις ἀναμένουσι τὴν ἀναζήτησιν καὶ δίωξιν τῶν ἀλωπέκων ὑπὸ τῶν κυνῶν των πρὸς τὰς κατευθύνσεις των. Ἂν δὲ τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ κυνηγίου διεξάγηται ἐντὸς δασῶν καὶ δὴ πυκνῶν, βοηθοῦνται ἐκτὸς τῶν κυνῶν καὶ ὑπὸ τῶν λεγομένων ***παγαναστάδων***, οἵτινες διατρέχοντες θορυβωδῶς κατὰ διαφόρους καταλλήλους διευθύνσεις τὸ δάσος ἐκδιώκουσι τὰς ἀλώπεκας πρὸς τὰς κατευθύνσεις τῶν ἐνεδρευόντων εἰς ἐπικαίρους θέσεις τοῦ δάσους κυνηγῶν.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ πρὸς ἀποκλεισμὸν τῶν ἀλωπέκων ἀπὸ τοῦ νὰ λάβωσιν ἀκαταλλήλους κατευθύνσεις τοποθετοῦσιν ἔγχρωμα *πανόχαρτα* προσδεδεμένα εἰς σύρμα ἢ σπάγγον, εἰς μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ διαφύγωσιν αἱ ἀλώπεκες. Τὰ πανόχαρτα ταῦτα κρεμάμενα ἀπὸ τῶν δένδρων μέχρι τοῦ ἐδάφους φοβίζουσι καὶ ἐκτρέπουσι τὰς ἀλώπεκας ἐκεῖθεν, ἀναγκάζονται δ' οὕτω ν' ἀλλάξωσιν αὗται κατεύθυνσιν καὶ νὰ τραπῶσι πρὸς τὰς διευθύνσεις τῶν ἐλλοχευόντων κυνηγῶν.

Ἡ ἀλώπηξ βάλλεται μὲ *σκάγια* ἀριθμοῦ 4—6 καὶ δὴ εἰς τὸν κορμόν, ἵνα μὴ ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς βολῆς βλαβῇ τὸ δέρμα τῆς κεφαλῆς ἢ ἡ οὐρὰ αὐτῆς, ὅτε καθίσταται ὀλιγώτερον χρήσιμον. Ἡ ἐκδορὰ τῆς ἀλώπεκος, διὰ τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖται μεγίστη ἐπιτηδειότης, δέον νὰ γίνηται ἀμέσως, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀκόμη θερμή.

Διὰ τὴν σύλληψιν τῆς ἀλώπεκος ζώσης γίνεται καὶ χρῆσις δοκάνων, τοποθετημένων ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς καταλλήλους διαβάσεις κατὰ τρόπον ὥστε νὰ εἶναι τελείως ἀφανῆ. Ἀγκιστρώνεται ἐπ' αὐτῶν τεμάχιον κρέατος προέχον πως τῆς γῆς. Ἡ χρῆσις τῶν δοκάνων πρὸ παντὸς γίνεται ἐν καιρῷ χιόνος, ἀλλ' ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῶν κειμένων περὶ θήρας νόμων ἐν Ἑλλάδι. Πρὸς καταστροφὴν τῶν ἀλωπέκων χρησιμοποιοῦνται καὶ *φόλαι* μὲ δηλητήριον.

Τὸ κυνήγιον τῆς ἀλώπεκος ἐν Ἑλλάδι ἀσκεῖται ἐντατικῶς τὸν χειμῶνα, ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι καὶ τοῦ Ἰανουαρίου, ὅτε τὸ τρίχωμά της (κιτρινωπὸν ἢ καστανὸν παρ' ἡμῖν) εἶναι λεῖον, στιλπνόν, πυκνὸν καὶ στερεόν, χρήσιμον εἰς τὸ ἐμπόριον. Κατὰ τὸν λοιπὸν χρόνον τοῦ ἔτους χαλαροῦται εἰς βαθμὸν πλήρους ἀποχῆς ἀπὸ τῆς καταδιώξεώς της, ἐνῷ ἀκριβῶς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, καθ' ἣν ὄχι μόνον πολλαπλασιάζεται ἐπικινδύνως, ἀλλὰ καὶ ἐπιζημίως δρᾷ, ἡ ἐξόντωσίς της θὰ ἦτο καὶ πληρεστέρα καὶ εὐχερεστέρα.

Φ. Δ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΑΣ

—[ΕΡΑΛΔ.] Ἡ ἀλώπηξ (ἑραλδ. renard καὶ dolce) εἶναι σύνηθες ἔμβλημα, ἰταλικῶν ἰδίᾳ οἰκοσήμων, εἰκονιζομένη ὀρθία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Γ. Ε. Τ.

— **«ἀλώπηξ** *τὸν βοῦν ἐλαύνει»*. Παροιμία ἐπὶ τῶν ἀνοήτων, οἱ ὁποῖοι, ἂν καὶ εἶναι ἰσχυροί, ὅμως ἄγονται καὶ φέρονται ὑπὸ ἀνισχύρων, ἀλλὰ πονηρῶν.

Digitized by Google

— **Ἀλώπηξ** *μικρὰ* (Vulpecula, petit Renard) *[Ἀστρον.]*. Μικρὸς ἀστερισμός, ἀποτελούμενος ἐξ ἀστέρων μικροῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεγέθους, τὸν ὁποῖον ἐτοποθέτησεν ὁ Hevelius τῷ 1660 ἐπὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντος χάρτου τοῦ οὐρανοῦ μεταξὺ τοῦ Κύκνου καὶ τοῦ Βέλους πρὸς πλήρωσιν τοῦ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀστερισμῶν κενοῦ. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἐζωγράφησεν ἀλώπεκα ἀπάγουσαν χῆνα, δι' ὃ εἰς τινας χάρτας ὁ ἀστερισμὸς οὗτος καλεῖται *τῆς Ἀλώπεκος καὶ τοῦ Χηνὸς* (Vulpecula et Anser). Ἐκ τῶν ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τούτου ὁ σημειούμενος ὑπ' ἀριθμὸν 6 ἢ εἰς τινας χάρτας ὑπ' ἀριθμὸν 8 καὶ κείμενος πρὸς νότον τοῦ β Κύκνου εἶναι διπλοῦς, ἀποτελούμενος ἐξ ἑνὸς ἀστέρος μεγέθους 4,6 καὶ ἑτέρου μεγέθους 6,0.

Ἄξιος ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ὁ νεφελοειδὴς τοῦ ἀστερισμοῦ τούτου, κείμενος εἰς ἀπόστασιν 7^0 περίπου πρὸς τὰ ΝΑ τοῦ β Κύκνου καὶ σχεδὸν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ τοῦ ἀστέρος τούτου καὶ τοῦ Δελφῖνος.

Ὁ νεφελοειδὴς οὗτος ἀνεκαλύφθη τῷ 1764 ὑπὸ τοῦ Messier καὶ φέρεται ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτοῦ ὑπ' ἀριθμὸν Μ 27. Παρατηρούμενος διὰ διόπτρας μετρίας ἐντάσεως φαίνεται ὡς διπλοῦς νεφελοειδής, ἐν τῷ πεδίῳ ὅμως ἰσχυροτέρου τηλεσκοπίου παρουσιάζει σχῆμα ἀλτηροειδὲς (Dumbbell Nebula) ἐν μέσῳ ἀσαφοῦς ᾠοειδοῦς νεφέλης. Ἡ ὄψις αὕτη μεταβάλλεται σημαντικῶς, ὁσάκις ἡ παρατήρησις γίνεται διὰ τῶν ἰσχυροτάτων ἐκ τῶν συγχρόνων τηλεσκοπίων, ἐν τῷ πεδίῳ τῶν ὁποίων ὁ νεφελοειδὴς οὗτος φαίνεται κατεσπαρμένος ὑπὸ πλήθους μικρῶν ἀστέρων.

Τῷ 1670 ὁ P. Anthelme παρετήρησεν ἐν τῇ κεφαλῇ τῆς Μικρᾶς Ἀλώπεκος καὶ παρὰ τὸν β Κύκνου νέον ἀστέρα, ὅστις, περιέργως, ἀφοῦ ἐπί τι διάστημα ἐξηκολούθησε σβεννόμενος καὶ ἀναλάμπων, ἐπὶ τέλους ἐξηφανίσθη διὰ παντός.

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

ἀλωπίας (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τῆς τάξεως τῶν πλαγιοστόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *λαμνιδῶν*. Χαρακτηριστικὸν τῶν ἰχθύων τούτων εἶναι ὁ ἐξαιρετικῶς ἀνεπτυγμένος ἄνω λοβὸς τοῦ οὐραίου πτερυγίου, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ μῆκος τοῦ σώματος. Ζῶσιν εἰς τὰς θερμὰς καὶ τρικυμιώδεις θαλάσσας καὶ δύνανται νὰ φθάσουν τὸ μῆκος τῶν 5 μέτρων. Ἁλιεύονται ἀφθόνως καὶ ἐν Ἑλλάδι (βλ. λ. ἁλιεία, τ. Γ' σ. 786).

ἀλωπίοψις (Alopiopsis Lioy) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἰχθύων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *καρχαριοειδῶν*, ἐκ τῶν ἠωκαινικῶν στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ ὄρους Βόλκα καὶ τῆς Αἰγύπτου, ὡς καὶ ἐκ τῶν ὀλιγοκαινικῶν διαστρώσεων τοῦ Βελγίου. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ὁ *Alopiopsis Cuvieri* Ag. sp. Θ. Σ.

ἀλωπονόρα *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς Ζάκυνθον τοῦ *Lagurus ovatus L.*

ἀλωπόσαυρος (Aloposaurus Owen) *[Παλαιοζ.]*. Γένος θηριομόρφων ἑρπετῶν ἐκ τῆς ὑποτάξεως τῶν *θηριοκεφάλων*, χαρακτηριζόμενον ἐκ τῶν ἁρπακτικῶν κωνικῶν αὐτοῦ ὀδόντων καὶ ἐκ τῆς μὴ συμπαγοῦς συμφύσεως τῆς κάτω σιαγόνος. Ἔζησε κατὰ τὸ περμικὸν σύστημα τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος εἰς τὴν νότιον Ἀφρικήν. Θ. Σ.

Ἄλωρ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰλλυρίας (σημερινῆς Ἀλβανίας), ῥέων νοτίως τοῦ Δυρραχίου (*Ἀππ.* Ἐμφυλ. Β' 56). Ὅτι ὑπόκειται γραφικὸν σφάλμα ἀντὶ *Ἀῷος*, ὡς φρονοῦσί τινες, δὲν φαίνεται πιθανόν, μᾶλλον δὲ παραπόταμός τις αὐτοῦ δύναται νὰ νοηθῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ (βλ. λ. Ἄλωρος) καὶ ἀλλαχοῦ (βλ. Ἀλώριον).

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀλωρὲν - ἐλ Γκράντε (Alhaurin-el-Grande). Πόλις τῆς Ἱσπανίας τῆς ἐν Ἀνδαλουσίᾳ περιφερείας Μαλάγας ἔχουσα θειούχους πηγὰς καὶ λατομεῖα μαρμάρου. Κάτ. 7500 περίπου.

ἀλωρήτης *[Ἀρχ.]*. Εἶδος φυλάκων παρὰ τοῖς Λυκίοις, οἱ *ἀλωρῆται* ἐκ τοῦ *ἅλς* ἢ *ἅλως* καὶ *ὠρέω (ὤρα=φροντίς)*· θὰ ἦσαν λοιπὸν φύλακες ἢ τῶν ἁλατοπηγίων ἢ τῶν ἁλωνίων· περὶ τῶν δευτέρων ἀναγράφει τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν (πρβλ. καὶ *Σουίδαν*) ἐν λέξει. Α. Σ. Α.

Ἀλώριον *[Ἀρχ.]*. Τόπος ἑλώδης ἐν τῇ Ἠλειακῇ Τριφυλίᾳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς Ἑλείας Ἀρτέμιδος. Τινὲς συσχετίζουσι τὸ ὄνομα πρὸς τὴν πόλιν *Ἄλωρον*, καθὼς καὶ πρὸς τὴν *Ὄλουραν* ἢ *Ὄλουριν* τῆς Μεσσηνίας, καὶ παράγουσιν ἀπὸ τὴν λέξιν *ἕλος (ἅλς)*. Ε. Ν. Μ.

ἀλωρίτης (Halorites Mojs) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *ἀμμωνιτῶν* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *τροπιτιδῶν*. Φέρει ὄστρακον διατεταμένον, στενόμφαλον ἢ καὶ ἀνόμφαλον, ἐξωτερικῶς ἀπεστρογγυλωμένον, κατοικίδιον θάλαμον μακρόν, ἐσωτερικὰς περιφορὰς μὲ κομβολογιοειδεῖς κοκκιώσεις καὶ ἐσχηματισμένας ἐγκαρσίας πλευράς. Ἡ τελικὴ περιφορὰ κατά τι στενοποιημένη, ἐγκαρσίως πτυχωτὴ ἢ κεχαραγμένη, συνήθως ἔχει ἐξωτερικὴν κρασπεδώδη σειρὰν κόμβων. Εὑρίσκεται εἰς τὸ ἀλπινικὸν ἀνώτερον τριάσιον σύστημα τῶν Ἄλπεων, τῆς Σικελίας, τῆς Ἑλλάδος, τῶν Ἰνδιῶν, τοῦ Τιμὸρ καὶ τῆς Καλιφορνίας. Θ. Σ.

Ἄλωρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*.— 1) Πόλις τῶν Βοττιαίων ἐν Μακεδονίᾳ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἁλιάκμονος, ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Μαρτίνου Λῆκ εἰς θέσιν *Παλιοχώρα* παρὰ τὸ σημερινὸν *Καψοχώρι*.

— 2) Πόλις τῶν Παιόνων ἐν Μακεδονίᾳ (*Πτολ.* Γ' 13, 28), πιθανώτατα διάφορος τῆς προηγουμένης. Ὁ Hirschfeld οὐχὶ ὀρθῶς παραπέμπει εἰς Πολυβίου Ε' 63, φρονῶν ὅτι ἐκεῖ ἀναφέρεται κάτοικος *Ἀλωρίτης* τῆς πόλεως ταύτης, διότι ὁ Πολύβιος ἀναφέρει *Ἀλλαριώτην* κάτοικον πόλεως τῆς Κρήτης. Α. Σ. Α.

ἅλως (ἡ) γεν. τῆς *ἅλω*· τὸ ἁλώνι· || ἡ περὶ τὸν ἥλιον ἢ τὴν σελήνην σχηματιζομένη ἐνίοτε φωτεινὴ ἀνταύγεια εἰς σχῆμα κύκλου, τόξου κ. ἄ.

[ΜΕΤΕΩΡΟΛ.] Ἡ ἅλως (ἀγγλ. καὶ γαλλ. halo, γερμ. Hofe) εἶναι ὀπτικὸν φαινόμενον, ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἀνάκλασιν καὶ διάθλασιν τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης ὑπὸ τῶν παγοκρυστάλλων τῶν νεφῶν (θυσάνων καὶ θυσανοστρωμάτων).

Ἡ ἐμφάνισις τῆς ἅλω συνδέεται στενῶς πρὸς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολάς. Ὁ σχηματισμὸς τῶν φαινομένων αὐτῆς προϋποθέτει, ὡς εἴπομεν, τὴν παρουσίαν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ νεφῶν παγωμένων (Cist), ἅτινα εἰς τὰ μέσα πλάτη εἶναι συχνάκις προάγγελοι κακοκαιρίας. Ἐμφανιζομένη ὅμως ἡ ἅλως κατὰ τὸ τέλος μιᾶς θυέλλης ἀποτελεῖ τοὐναντίον ἔνδειξιν ἐπικρατήσεως καλοῦ καιροῦ. Γενικῶς παρουσιάζεται εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ εἰς τὸ τέλος μιᾶς ὑφέσεως.

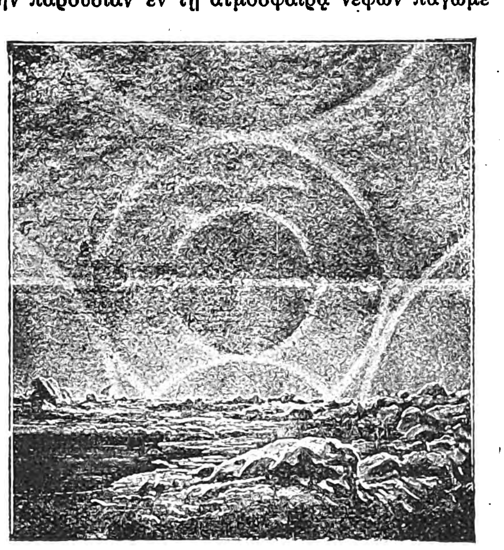

1. — *Φαινόμενα ἡλιακῆς ἅλω.*
[Ἐκ τοῦ φυσικοῦ]

Ἡ ἅλως διακρίνεται εὐκόλως περὶ τὴν σελήνην, δυσκόλως δὲ περὶ τὸν ἥλιον, ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς λάμψεως αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ παρατηρηταὶ τῶν μετεωρολογικῶν σταθμῶν χρησιμοποιοῦσι διὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς τελευταίας ὑάλους βαθυχρόους ἢ εἰδικὰ διαφράγματα. Εἰς τὰς πολικὰς περιοχὰς ἔνθα οἱ παγοκρύσταλλοι ἐκτείνονται πολὺ χαμηλὰ ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, τὰ φαινόμενα τῆς ἅλω εἶναι λαμπρότερα καὶ συνθετώτερα.

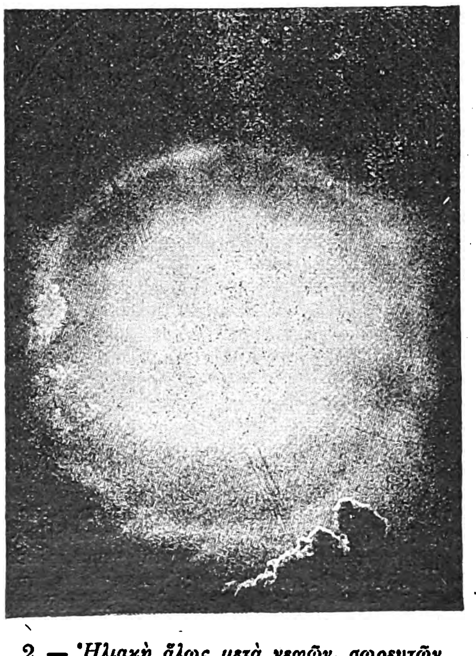

2. — *Ἡλιακὴ ἅλως μετὰ νεφῶν, σωρευτῶν καὶ θυσανοστρωμάτων.*
[Ἐκ τοῦ φυσικοῦ]

Συμβολικῶς, ἐν τοῖς μεταφορικοῖς σταθμοῖς καὶ ἀποφάσει διεθνοῦς συνεδρίου ἡ μὲν ἡλιακὴ ἅλως παρίσταται διὰ τοῦ σχήματος: ⊕ ἡ δὲ σεληνιακὴ οὕτως: ⋓

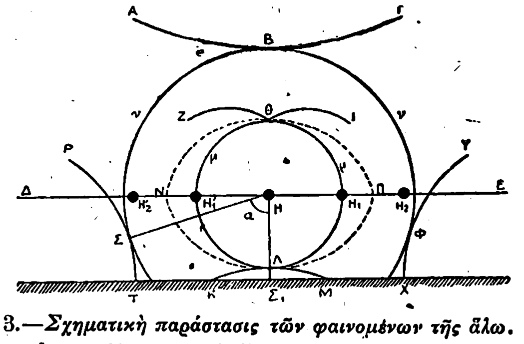

3.—*Σχηματικὴ παράστασις τῶν φαινομένων τῆς ἅλω.*
[μ=συνήθης ἅλως (22^0). ν=μεγάλη ἅλως (46^0)· ΔΗΕ=παρήλιος ἢ ὁριζόντιος κύκλος. H_1,H'_1=παρήλιοι ἢ παρασελῆναι. ΑΒΓ=ὁριζοντία ἅλως ἢ περιζενιθιακὸν τόξον. ΖΘΙ=ἐφαπτόμενον ἀνώτερον τόξον ἅλω 22^0. ΚΛΜ=ἐφαπτόμενον κατώτερον τόξον ἅλω 22^0. ΝΘΠΛ=περιγεγραμμένη ἢ ἐλλειπτικὴ ἅλως. ΡΣΤ καὶ ΥΦΧ=παράπλευρα τόξα τῆς ἅλω 46^0].

Τὰ συχνότερα ἐκ τῶν φαινομένων τῆς ἅλω παρίστανται σχηματικῶς ἐν εἰκ. 3. Ἐν τῇ πραγματικότητι σχεδὸν οὐδέποτε παρατηροῦνται ταῦτα συγχρόνως, ἀλλὰ μόνον ἓν ἢ δύο καὶ μάλιστα συχνὰ οὐχὶ πλήρη, ἀλλὰ τμήματα αὐτῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκτενῆ, εἶναι δὲ τὰ ἑπόμενα:

1) *Ἡ συνήθης ἅλως.* Κύκλος (μ) περὶ τὸν ἥλιον ἢ σελήνην (βλ. εἰκ. 3) ἐσωτερικῆς ἀκτῖνος περίπου 22^0. Οὗτος ὅταν ἡ ἔντασίς του εἶναι μικρὰ φαίνεται λευκός· ὅταν ὅμως εἶναι ζωηροτέρας ἐντάσεως εἶναι δυνατὸν εὐκόλως νὰ διακρίνῃ τις τὸ πρὸς τὸν ἥλιον πυρόχρουν χεῖλος ὡς καὶ τὰ ἐπακολουθοῦντα πρὸς τὰ ἔξω χρώματα, πορτοκαλλόχρουν, κίτρινον, καὶ ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας πράσινον· τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι μᾶλλον ἀμυδρὸν καὶ ὑπόλευκον, τὸ δὲ κυανοῦν εἶναι σχεδὸν πάντοτε τόσον ἀσθενές, ὥστε δὲν διακρίνεται ὡς κυανοῦν. Ἰῶδες οὐδέποτε παρατηρεῖται. Οὕτως ὁ κύκλος φαίνεται ὡς λευκὸς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν χεῖλος, τὸ δὲ διάστημα τὸ μεταξὺ τῆς ἅλω καὶ τοῦ ἡλίου φαίνεται ἧττον φωτεινὸν τοῦ λοιποῦ οὐρανίου θόλου.

2) *Ἡ μεγάλη ἅλως.* Κύκλος (ν) ὁμόκεντρος καὶ διπλάσιος τοῦ ἀνωτέρω, ἀκτῖνος 46^0, πλατύτερος τούτου καὶ μὲ χρωματισμοὺς διακρινομένους καλλίτερον, πλὴν ὅμως ἀσθενέστερος κατὰ τὴν λάμψιν. Ἡ ἅλως αὕτη σπανίως παρατηρεῖται ἀκεραία· συνήθως φαίνονται μόνον τμήματα αὐτῆς καὶ ἰδίως τὸ πρὸς τὸ ζενὶθ τόξον της.

3) *Ἅλως τῶν 90^0.* Κύκλος μεγαλύτερος καὶ ὁμόκεντρος τῶν προηγουμένων, ἀκτῖνος 90^0, οὐδέποτε παρατηρούμενος ὁλόκληρος· μόνον δύο τόξα αὐτοῦ εἶναι ὁρατὰ καὶ μόνον ὅταν ὁ ἥλιος εὑρίσκεται περὶ τὸ ζενίθ.

4) *Παρήλιος* ἢ *ὁριζόντιος κύκλος.* Λευκὴ ὁριζοντία ἢ σχεδὸν ὁριζοντία ταινία ΔΗΕ διερχομένη διὰ τοῦ ἡλίου καὶ συνήθως ἐκτεινομένη καθ' ὅλον τὸν κύκλον τοῦ οὐρανοῦ παραλλήλως τῷ ὁρίζοντι. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐξηγεῖται διὰ τῆς ἀνακλάσεως τῶν ἀκτίνων ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιφανειῶν τῶν παγοκρυστάλλων.

5) *Παρήλιοι* ἢ *παρασελῆναι.* Ἐπὶ τοῦ *«παρηλίου κύκλου»* ΔΗΕ καὶ ἐπὶ τῆς τομῆς αὐτοῦ μετὰ τῆς συνήθους ἅλω τῶν 22^0 (μ) φωτειναὶ ζωηραὶ καὶ ἔγχρωμοι κηλῖδες H_1 καὶ H'_1. Τὰ χρώματα τούτων εἰσὶ ζωηρότερα τῶν ἅλω καὶ διακρίνονται συνήθως τὸ ἐρυθρόν, τὸ κίτρινον καὶ τὸ πράσινον. Οἱ παρήλιοι ἢ παρασελῆναι ἀπομακρύνονται ὀλίγον τοῦ κέντρου εὑρισκόμενοι ἔξωθι τῆς συνήθους ἅλω ὅταν ὁ ἥλιος εὑρίσκεται ὑψηλὰ ἄνωθεν τοῦ ὁρίζοντος. Εἰς διπλασίαν περίπου ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν ἐπὶ τοῦ «παρηλίου κύκλου» ΔΗΕ δύνανται νὰ παρατηρηθῶσιν οἱ *δευτερεύοντες παρήλιοι* (ἢ *δευτερεύουσαι παρασελῆναι*) H_2 καὶ H'_2 ἀσθενέστεροι τῶν πρώτων καὶ εἰς οὓς οἱ χρωματισμοὶ διαχωρίζονται καλύτερον. Οἱ δευτερεύοντες παρήλιοι εὑρίσκονται ἐσωτερικῶς τῆς μεγάλης ἅλω τῶν 46^0 ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι λίαν χαμηλὰ παρὰ τὸν ὁρίζοντα, ἀκριβῶς ἐπ' αὐτῆς ὅταν τὸ ὕψος τοῦ ἡλίου εἶναι 19^0 καὶ ἔξωθι ταύτης ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι ὑψηλότερον. Καλοῦνται ἐπίσης καὶ *παρήλιοι τῆς ἅλω τῶν 46^0*. Θεωρητικῶς ὑπάρχουσι καὶ παρήλιοι ἀντιστοιχοῦντες εἰς τὴν ἅλω τῶν 90^0 ἀλλ' ἐλάχιστοι παρετηρήθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Hevel (1661).

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, ὑπὸ μορφὴν κύκλων, φαινομένων τῆς ἅλω παρατηροῦνται ἐνίοτε καὶ ἕτερα

Digitized by Google

ὑπὸ μορφὴν τόξων, ἅτινα καλοῦνται *τόξα ἐπαφῆς*. Ἐκ τούτων τινὰ περιγράφονται κατωτέρω:

6) ***Ὁριζοντία ἅλως** ἢ **περιζενιθιακὸν τόξον**.* Φωτεινὸν ἔγχρωμον τόξον ΑΒΓ ἐφαπτόμενον τῆς μεγάλης ἅλω τῶν 46° (ν) εἰς τὸ ὑψηλότερον αὐτῆς σημεῖον. Ὁ κύκλος εἰς ὃν ἀνήκει τὸ τόξον τοῦτο οὐδέποτε παρατηρεῖται ὁλόκληρος παρὰ μόνον τμῆμά τι, τὸ τέταρτον ἢ τὸ τρίτον τῆς ὅλης περιφερείας, περὶ τὸ σημεῖον ἐπαφῆς. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι τὸ λαμπρότερον ἐξ ὅλων, λόγῳ τῶν ζωηρῶν καὶ εὐδιακρίτων χρωματισμῶν τῆς ἴριδος μεθ' ὧν συνοδεύεται. Τὸ ἐρυθρὸν εὑρίσκεται πρὸς τὸν ἥλιον καὶ εἶτα διακρίνονται εὐκόλως τὸ κίτρινον, τὸ πράσινον, τὸ κυανοῦν καὶ ἐνίοτε καὶ τὸ ἰῶδες. Ἐὰν τὸ ὕψος τοῦ ἡλίου εἶναι ἀρκετὰ μέγα, δυνατὸν νὰ παρατηρηθῇ καὶ *περιοριζόντιον τόξον* ἐφαπτόμενον ἐπίσης τῆς ἅλω, ὡς τὸ περιζενιθιακόν, οὗτινος εἶναι συμμετρικόν, ἀλλὰ εἰς τὸ κατώτερον σημεῖον αὐτῆς ὑποκάτω τοῦ ἡλίου, ὅπερ εἶναι ἔγχρωμον καὶ παράλληλον τῶν ὁρίζοντι. Θεωρητικῶς αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ συνθῆκαι αἱ εὐνοϊκαὶ διὰ τὴν ἐμφάνισίν του εἶναι αἱ αὐταὶ ὅπως αἱ τοῦ περιζενιθιακοῦ τόξου καὶ τῶν παρηλίων, σπανίως ὅμως παρατηρεῖται εἰς τὰ ἡμέτερα πλάτη. Τὸ σπάνιον τοῦτο φαινόμενον παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Heiden ἐν Λεμβέργῃ τὴν 18ην Δεκεμβρίου 1839 καὶ τελευταῖον ὑπὸ τοῦ Visser ἐν Ἰάβᾳ τὴν 3ην Ἀπριλίου 1922.

7) ***Ἐφαπτόμενον ἀνώτερον** ἢ **κατώτερον τόξον ἅλω 22°** καὶ **Περιγεγραμμένη ἅλως**.* Τόξον κύκλου ἐφαπτόμενον τῆς συνήθους ἅλω (22°) εἴτε εἰς τὸ *ἀνώτερον* σημεῖον αὐτῆς (ΖΘΙ) εἴτε εἰς τὸ *κατώτερον* (ΚΛΜ). Τὸ ἀνώτερον τόξον (ΖΘΙ) δύναται νὰ ἔχῃ ποικίλας μορφὰς ἀναλόγως τοῦ ὕψους τοῦ ἡλίου· ὅταν οὗτος εὑρίσκεται παρὰ τὸν

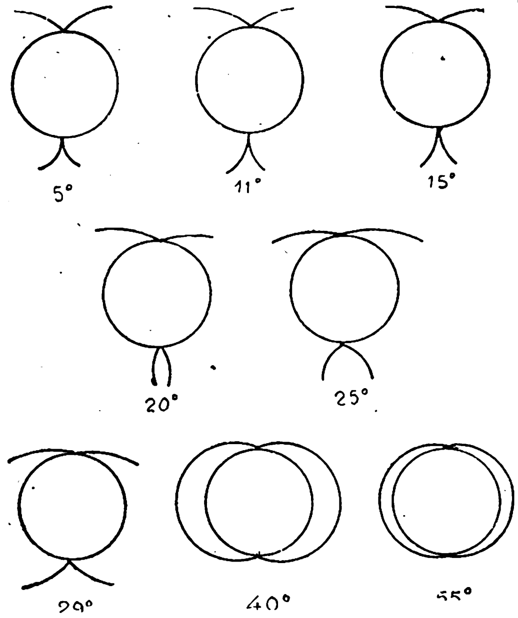

4.—*Ἐφαπτόμενα τόξα ἅλω 22° δι' ὕψη ἡλίου ἀπὸ 5°—55°.*

ὁρίζοντα, τὸ σχῆμά του ὑπενθυμίζει τὴν μορφὴν δύο κεράτων σχηματιζόντων γωνίαν περίπου 90°, ἅτινα εὐρύνονται συνεχῶς καθ' ὅσον ὁ ἥλιος ἀνυψοῦται. Ἐν τῇ εἰκ. 4 παρίστανται διάφοροι μορφαὶ τούτων δι' ὕψη ἡλίου κυμαινόμενα ἀπὸ 5°—55°. Κυρίως εἰπεῖν τὸ κατώτερον ἐφαπτόμενον τόξον δὲν δύναται νὰ παρατηρηθῇ μὲ ὕψη ἡλίου κατώτερα τῶν 22° παρὰ μόνον ὑπὸ παρατηρητῶν εὑρισκομένων ἐπὶ ὄρους ἢ ἀεροστάτου.

Ἡ θεωρητικὴ ἐξήγησις τῶν σχημάτων τούτων στηρίζεται ἐπὶ τῆς διαθλάσεως τοῦ φωτὸς ἐντὸς τῶν πρισμάτων, μὲ ὁριζόντιον ἄξονα, ὧν αἱ πλευραὶ σχηματίζουσι γωνίαν 60°. Εἰς τὰς εὐκράτους ζώνας τὰ τόξα ταῦτα ἔχουσι τὸ μέγιστον τῆς συχνότητος αὐτῶν κατὰ τὴν ἄνοιξιν, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τὸ φθινόπωρον.

Ὅταν ὁ ἥλιος φθάσῃ εἰς ὕψος 40°—45°, τὰ δύο τόξα, ἀνώτερον καὶ κατώτερον, ἑνοῦνται σχηματίζοντα οὕτω τὴν *ἐλλειπτικὴν* ἢ *περιγεγραμμένην ἅλω τῶν 22°* (εἰκ. 3, ΝΘΠΛ) ἧς ὁ μέγας ἄξων εἶναι ὁριζόντιος, καὶ αἱ κορυφαὶ ἐπὶ τοῦ παρηλίου κύκλου εὑρίσκονται εἰς ἀπόστασιν 32° ἀπὸ τοῦ ἡλίου· ἐφ' ὅσον δὲ οὗτος ἀνυψοῦται περαιτέρω ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἐλλειπτικὴ ἅλως περιορίζεται κατὰ τὴν ὁριζόντιον ἔννοιαν καὶ πλησιάζει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν συνήθη ἅλω.

8) ***Παράπλευρα ἐφαπτόμενα τόξα ἅλω 46°**.* Ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνὸς ἢ δύο ἐγχρώμων τόξων κύκλου ΡΣΤ καὶ ΥΦΧ (εἰκ. 3) ἐφαπτομένων, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς τὴν μεγάλην ἅλω 46°, καὶ ὧν τὰ σημεῖα ἐπαφῆς μετ' αὐτῆς εὑρίσκονται κάτωθι τοῦ παρηλίου κύκλου ΔΗΕ. Ὁ χρωματισμὸς τῶν τόξων τούτων εἶναι λίαν ζωηρὸς ὅπως τοῦ παραζενιθιακοῦ τόξου, πολλάκις δὲ διακρίνονται ταῦτα μεμονωμένως ἄνευ σχηματισμοῦ τῆς ἅλω 46° καὶ οὕτω παρέχουσι τὴν ἐντύπωσιν ὅτι αἰωροῦνται ἐν τῷ ἀέρι. Ὁ Bravais ἐξηγήσας τὰ φαινόμενα ταῦτα καθώρισε τὴν θέσιν ἐπαφῆς τῶν τόξων τούτων, ἥτις εἶναι καὶ ἡ θέσις τοῦ μεγίστου φωτισμοῦ αὐτῶν, ὁρίζεται δὲ αὕτη ὑπὸ τῆς κεντρικῆς γωνίας α (εἰκ. 3) ἥτις μετρᾶται ἐπὶ τοῦ κύκλου τῆς ἅλω 46°, καὶ σχηματιζομένης ὑπὸ τῶν ἀκτίνων ΗΣ καὶ $ΗΣ_1$ τῶν ἀγομένων ἐκ τοῦ κέντρου πρὸς τὸ χαμηλότερον σημεῖον τοῦ κύκλου ($Σ_1$) καὶ πρὸς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου παραπλεύρου τόξου. Ἡ θεωρία δεικνύει ὅτι ἐὰν τὸ ὕψος τοῦ ἡλίου εἶναι κατώτερον τῶν 20°, δύνανται νὰ σχηματισθῶσιν ἀκόμη καὶ δύο ἕτερα *ὑπερπαράπλευρα ἐφαπτόμενα τόξα* εἰς τὴν ἅλω τῶν 46° καὶ ὧν τὰ σημεῖα ἐπαφῆς μετὰ τῆς ἅλω ταύτης εὑρίσκονται ὑπεράνω τοῦ παρηλίου κύκλου, πλὴν ὅμως τὰ δύο ταῦτα τόξα δὲν παρετηρήθησαν μέχρι σήμερον.

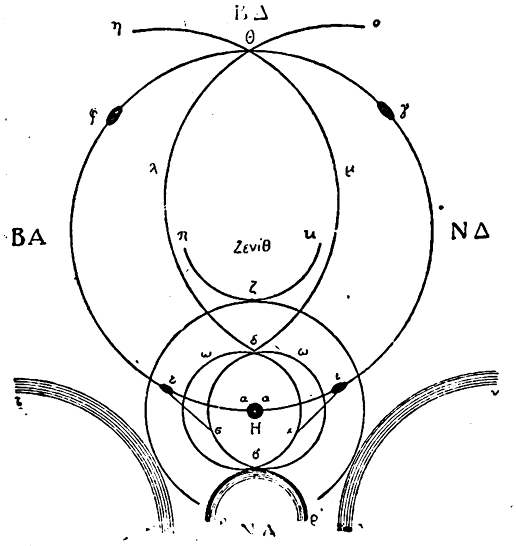

5.—*Σύνθετος ἅλως ἢ Πετερσβούργειον φαινόμενον.*

[Ὁ ἥλιος εὑρίσκεται εἰς τὸ Η. Ὁ παρατηρητὴς νομίζει ὅτι πρόκειται περὶ δύο κύκλων ἐχόντων κέντρα α' καὶ α, ἐνῷ ἔχει σχηματισθῇ *ἡ ἅλως τῶν 22°* (δσβχδ) μετὰ τῶν *ἐφαπτομένων τόξων* αὐτῆς ἅτινα σχηματίζουσι τὴν *περιγεγραμμένην ἢ ἐλλειπτικὴν ἅλω* δω'βιο. *Παρήλιοι* εἰς τὰ σημεῖα ε καὶ ι καὶ *Ἀνθήλιος* εἰς τὸ θ, *Παρανθήλιοι* δὲ εἰς τὰ σημεῖα φ καὶ γ, πάντες οὗτοι εὑρισκομένοι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ *παρηλίου ἢ ὁριζοντίου κύκλου* (θγιΗεφθ). Ἐκ τῶν παρηλίων πρὸς τὴν ἅλω τῶν 22° τὰ *πλάγια τόξα τοῦ Lowitz* (εσ καὶ χι).]

9) Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν πλαγίως ἐφαπτομένων τόξων κατατάσσονται καὶ τὰ ***πλάγια τόξα** ἢ **ἁπλῶς τόξα τοῦ Lowitz*** ἅτινα παρετηρήθησαν ἅπαξ μόνον ἐν Leningrad τὴν 10 ὥραν π. μ. τῆς 18 Ἰουλίου 1749 ὑπὸ τοῦ ἀστρονόμου Lowitz πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου φέρουσι τὸ ὄνομά του, ἐν τῷ γνωστῷ «*Πετερσβουργείῳ φαινομένῳ*» ἢ «*συνθέτῳ ἅλω*» (εἰκ. 5). Τὰ τόξα ταῦτα, εσ καὶ ιχ, εἶναι φωτεινά, ἀναχωροῦντα ἐκ τῶν παρηλίων τῆς συνήθως ἅλω τῶν 22° ι καὶ ε καὶ διευθυνόμενα πλαγίως ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω μέχρι τῆς ἅλω 22°. Ἡ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου τούτου στηρίζεται ἐπὶ τῆς ταλαντεύσεως ἢ περιστροφῆς πέριξ ὁριζοντίου ἄξονος τῶν παγοκρυστάλλων τῶν καταλλήλων πρὸς σχηματισμὸν παρηλίων ὅταν αἱ διαθλαστικαὶ ἀκμαὶ των εἶναι κάθετοι. Εἰς τὰ

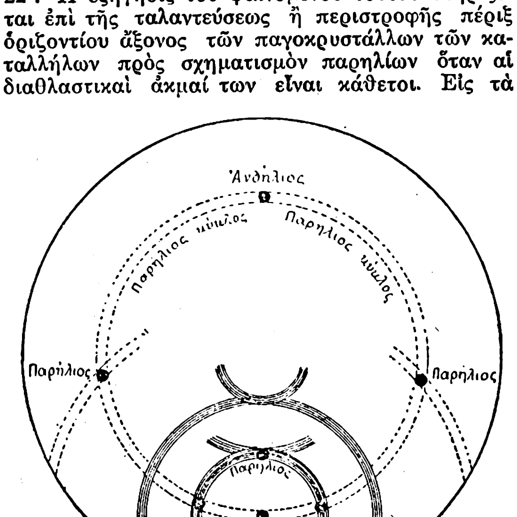

6.—*Ἅλως τοῦ* Danzig (20 Φεβρ. 1661).

ὀπτικὰ φαινόμενα τῆς περιφήμου ταύτης ἅλω παρετηρήθησαν καὶ οἱ *παρανθήλιοι* ἢ *ψευδήλιοι* εἰς τὰ σημεῖα φ καὶ γ. Οὗτοι εἶναι γενικῶς λευκοὶ δίσκοι τῆς αὐτῆς φαινομένης διαστάσεως μὲ τὸν ἥλιον καὶ παραθλάζονται πάντοτε ἐπὶ τοῦ παρηλίου κύκλου εἰς ἀπόστασιν 120° ἑκατέρωθεν τοῦ ἡλίου.

Μεταξὺ ἄλλων ἀξίων μνείας φαινομένων τῆς ἅλω δέον νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὰ ἑπόμενα:

10) ***Ἀνθήλιος** ἢ κατ' ἄλλους **ἀντήλιος**.* Εἴδωλον τοῦ ἡλίου (εἰκ. 5) παρατηρούμενον ἐπὶ τοῦ παρηλίου κύκλου ἀκριβῶς ἀντιθέτως τοῦ ἀληθοῦς ἡλίου· ἡ λαμπρότης τοῦ ψευδοῦς τούτου ἡλίου εἶναι τοσαύτη, ὥστε ἐνίοτε δύναταί τις νὰ ἐκλάβῃ αὐτὸν ὡς τὸν ἀληθῆ. Τὸ σπάνιον τοῦτο φαινόμενον παρετηρήθη καὶ ἐν τῇ περιφήμῳ *ἅλω τοῦ* Danzig (εἰκ. 6) τὴν 20 Φεβρουαρίου 1661, ἥτις περιεγράφη ὑπὸ τοῦ ἀστρονόμου Hevel, εἶτα ἐν τῷ «Πετερσβουργείῳ φαινομένῳ» καὶ τελευταῖον ἐν Σιὰμ τῷ 1919 ὑπὸ τοῦ M. Brandi. Ὁ ἀνθήλιος δύναται νὰ φέρῃ καὶ πλάγια τόξα διασχίζοντα αὐτὸν καὶ προεκτεινόμενα μέχρι τῆς περιοχῆς τοῦ ἀληθοῦς ἡλίου (εἰκ. 5) ὁπότε φαίνονται συναντώμενα, δύνανται δὲ νὰ παρατηρηθῶσι καὶ ἄνευ τῆς ὑπάρξεως ἀνθηλίου. Ἡ ἐξήγησις τῶν σπανίων τούτων φαινομένων εἶναι εἰσέτι ἀβεβαία, ἐδόθη δὲ ὑπὸ τοῦ C. Hasting (1920). Πρὸς τὸν ἀνθήλιον ἀντιστοιχεῖ ἡ *ἀντισελήνη* ὅταν τὸ φωτεινὸν ἄστρον εἶναι ἡ σελήνη.

11) ***Φωτειναὶ στῆλαι**.* Τὰ φαινόμενα ταῦτα ἀνήκουσι μεταξὺ τῶν λαμπροτέρων τῆς ἅλω, εἶναι δὲ φωτειναὶ κάθετοι στῆλαι διερχόμεναι διὰ τοῦ ἡλίου (εἰκ. 7) καὶ παρατηροῦνται λίαν εὐκόλως εἴτε δὲ κατὰ τὴν ἀνατολὴν εἴτε κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Συνήθως ἐκτείνονται 20° ἄνωθεν τοῦ ἡλίου, τὸ πλάτος των διαφέρει ὀλίγον τῆς διαμέτρου τοῦ ἡλίου, ἐνῷ τὸ μῆκός των ποικίλλει ἀπὸ 1° μέχρι 30°—40° καὶ εἶναι χρώματος κατὰ κανόνα λευκοῦ· ἐμφανίζονται ὅμως ἰδία κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ ὡς ἐρυθραὶ ἐξ ὁλοκλήρου. Ὁ Bravais μελετήσας τὰ φαινόμενα ταῦτα ὀνομάζει φωτεινὰς στήλας *α' εἴδους*, ἐκείνας αἵτινες ἀνυψοῦνται ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ *β' εἴδους* ἐκείνας, αἵτινες ἐμφανί-

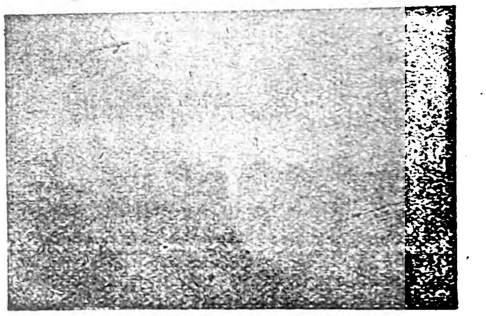

7.—*Φωτεινὴ ἡλιακὴ στήλη.*

[Ἐκ τοῦ φυσικοῦ.]

ζονται εἴτε ἄνωθεν εἴτε κάτωθεν τοῦ λάμποντος ἄστρου, ὅταν τὸ τελευταῖον εὑρίσκεται ὑπεράνω τοῦ ὁρίζοντος. Πάντα τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐξηγοῦνται πλήρως διὰ τῆς ἀνακλάσεως τοῦ φωτὸς ἐπὶ τῶν ὁριζοντίων βάσεων τῶν κρυστάλλων οἵτινες ζφογονοῦνται ἐν τῇ κινήσει των διὰ μιᾶς ταλαντώσεως πέριξ τῆς κατακορύφου.

12) ***Σταυροὶ ἅλω**.* Αἱ ἀνωτέρω περιγραφεῖσαι στῆλαι ἐμφανίζονται πολλάκις ἀνὰ δύο ταυτοχρόνως καθέτως ἀλλήλαις διασταυρούμεναι ἐπὶ τοῦ ἡλίου ἢ τῆς σελήνης καὶ σχηματίζουσιν ἕτερα λίαν ἀξιοσημείωτα φαινόμενα, τοὺς καλουμένους ***σταυροὺς τῆς ἅλω*** (εἰκ. 8 καὶ 9).

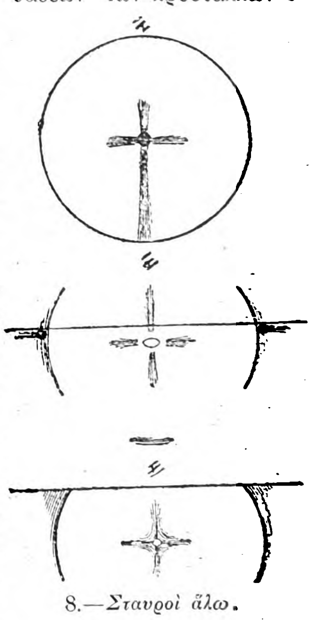

8.—*Σταυροὶ ἅλω.*

Ὁ Hellmann μελετήσας τὴν ἐτησίαν συχνότητα τῶν φαινομένων τούτων εὗρε ὅτι τὸ μέγιστον τῶν ἡλιακῶν κύκλων παρουσιάζεται τὸν Μάϊον καὶ τὸ ἐλάχιστον τὸν Δεκέμβριον, ἐνῷ οἱ σεληνιακοὶ κύκλοι τοὐναντίον ἔχουσι τὸ μὲν μέγιστον αὐτῶν τὸν Φεβρουάριον τὸ δὲ ἐλάχιστον τὸν Αὔγουστον. Εἰς τὴν συχνότητα ταύτην βεβαίως σπουδαῖον ρόλον παίζει τὸ μῆκος τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, διότι ὅσον μακροτέρα εἶναι ἡ ἡμέρα ἐπὶ τοσοῦτον ὁ ἥλιος εἶναι ὁρατὸς καὶ ἑπομένως μεγαλυτέρα ἡ πιθανότης νὰ παρατηρηθῶσι τὰ φαινόμενα ταῦτα· ἡ δὲ συχνότης τῶν κύκλων ἡλίου καὶ σελήνης ὁμοῦ λαμβανομένων παρουσιάζει ἓν μέγιστον τὸν Φεβρουάριον καὶ ἓν ἐλάχιστον τὸν Αὔγουστον.

Παρ' ἡμῖν ἐν Ἀθήναις, κατὰ τὸν καθηγητὴν Δ. Αἰγινήτην, ἡ συνήθης ἅλως τῶν 22° ὡς καὶ

Digitized by Google

ἡ μεγάλη τῶν 46° δὲν παρατηροῦνται πολὺ συχνά· κατὰ μέσον ὅρον, ἡμέραι ἅλω παρατηροῦνται ἐν Ἀθήναις ἐτησίως περὶ τὰς 25. Τούτων ὁ μέγιστος ἀριθμὸς ἀνήκει εἰς τὸ φθινόπωρον, τὸν χειμῶνα καὶ τὸ ἔαρ, ὁ δὲ ἐλάχιστος εἰς τὸ θέρος. Ὁ μηνιαῖος μέσος ἀριθμὸς ἡμερῶν ἅλω τῶν τριῶν

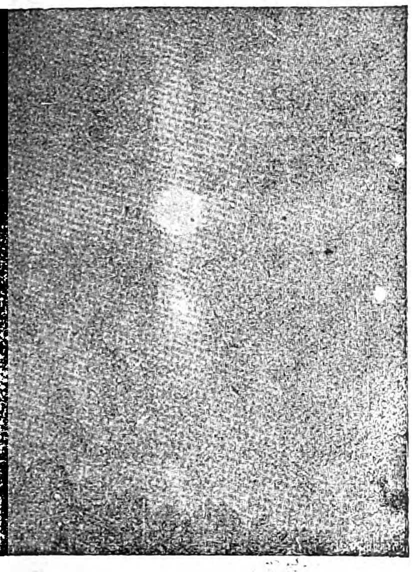

9.—*Σταυρὸς ἡλιακῆς ἅλω.*
[Ἐκ τοῦ φυσικοῦ.]

πρώτων ὡρῶν τοῦ ἔτους εἶναι 2.5, ἐνῷ ὁ τοῦ θέρους μόλις φθάνει εἰς 0.5. Αἱ πλεῖσται τούτων εἶναι σεληνιακαί.

Μεταξὺ τῶν ἀσυνήθως παρατηρηθέντων μέχρι σήμερον φαινομένων τῆς ἅλω δέον νὰ κατατάξωμεν καὶ τὸ κατὰ τὴν 11ην Μαΐου 1927 παρατηρηθὲν ἐν Ἀβερδὴν τῆς Σκωτίας (Aberdeen, 57° 10′ N, 02° 06′ W G.).

Κατὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἄνω ἡμερομηνίας παρετηρήθη ἡλιακὴ ἅλως, ἥτις ἀπὸ τῆς 9ης ὥρας π.μ. ἦτο ὁρατὴ ὡς *συνήθης ἅλως* 22° μεθ' ἑνὸς *ἀνωτέρου τόξου ἐπαφῆς*, μὲ τὸ κοῖλον ἐστραμμένον πρὸς τὸ κέντρον. Ὀλίγον πρὸ τῆς μεσημβρίας ἡ ἅλως ἐφαίνετο ἐξαιρετικῶς λάμπουσα καὶ εἰδικώτερον τὰ ἀνώτερα καὶ κατώτερα τμήματα αὐτῆς εἰς τὰ σημεῖα α, γ (εἰκ. 10) ἦσαν λίαν ζωηρά. Εἰς τὰ σημεῖα τῶν ἐπαφῶν α, γ, εὑρίσκοντο εὐδιάκριτα τόξα μὲ τὰ κοῖλά των πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ ἐκ τούτων τὸ ἀνώτερον τόξον προεξεβάλλετο πρὸς τὰ κάτω ἑκατέρωθεν μέχρι τῆς συναντήσεώς του μετὰ τοῦ παρηλίου κύκλου εἰς τὰ σημεῖα δ, ε, ἔνθα ἐσχηματίζοντο *παρήλιοι* εἰς ἀπόστασιν 7° ἀπὸ τῆς περιφερείας τῆς ἅλω, τοῦ *παρηλίου κύ-*

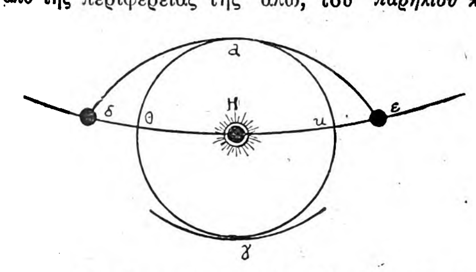

10.—*Φαινόμενα ἅλω ἐν Ἀβερδὴν (Aberdeen) τῆς Σκωτίας* (11 Μαΐου 1927).

κλου δθΕκε φαινομένου ἀμυδρῶς ἀλλὰ σαφῶς καὶ ἐπεκτεινομένου κατ' ὀρθὴν γωνίαν γύρω ὁλοκλήρου τοῦ ὁρίζοντος.

Τὰ διαστήματα μεταξὺ τῶν τόξων ἐπαφῆς καὶ τῆς κυρίως ἅλω ἦσαν γαλακτόχροα καὶ λαμπρότερα τοῦ λοιποῦ οὐρανοῦ του ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς ἅλω εὑρισκομένου. Ἐπίσης παρετηρήθησαν μετρίως ἰσχυροὶ χρωματισμοὶ ἴριδος εἰς τοὺς *ψευδηλίους*. Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ ἰδιαιτέρως χαρακτηρίζει τὸ φαινόμενον τοῦτο ἦτο ἡ ἐξαιρετικὴ λαμπρότης χρωματισμοῦ εἰς τὸ σημεῖον α ὅπου τὸ ἐρυθροπορτοκαλλόχρουν καὶ τὸ πρασινοκίτρινον ἦσαν σαφῶς εὐδιάκριτα ὁμοῦ μεθ' ἑνὸς ἑτέρου ἀσθενοῦς χροιᾶς ὑποκυανίζοντος πρασίνου, ὅπερ ἐπλαισιοῦτο ἐντὸς τοῦ γενικοῦ γαλακτώδους χρώματος τῶν θυσάνων νεφῶν (Cirrus). ΘΕΟΚΛ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

—[ΦΩΤΟΓΡ.] Ἅλως καλεῖται τὸ φαινόμενον, τὸ παρουσιαζόμενον εἰς τὰς κοινὰς φωτογραφικὰς πλάκας κατὰ τὰς φωτογραφήσεις ἀντικειμένων αὐτοφώτων ἢ λίαν ἰσχυρῶς φωτιζομένων, ὡς καὶ κατὰ τὰς ἐναντιοφώτους τοιαύτας καὶ ἐν γένει εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς φωτογραφήσεις κατὰ τὰς ὁποίας εἰς ὀπτικὸν πεδίον παρουσιάζονται ἰσχυραὶ ἀντιθέσεις φωτὸς καὶ σκιῶν. Ἡ ἅλως ἐμφανίζεται ἰδίᾳ ὑπὸ τὴν μορφὴν φωτεινοῦ δίσκου ἢ φωτοστεφάνου περιβάλλοντος τὰς παρυφὰς τοῦ σχεδίου τῆς εἰκόνος καὶ μερικῶς ἀποσβεννύοντος καὶ καθιστῶντος αὐτὰς ἀσαφεῖς. Οὕτω π. χ. κατὰ τὴν φωτογράφησιν λυχνίας τινὸς ἀνημμένης πέριξ τοῦ φωτεινοῦ μέρους αὐτῆς παρουσιάζεται ἡ ἅλως ὡς φωτοστέφανος, καθιστῶν ἀσαφῆ τὰ ἄκρα τοῦ σχεδίου αὐτῆς. Ἀνάλογον φαινόμενον παρατηρεῖται κατὰ τὰς φωτογραφήσεις ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ οἰκημάτων καὶ ἔναντι φωτεινῶν παραθύρων καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας παρομοίας περιπτώσεις.

Αἰτίαι προκαλοῦσαι τὴν ἅλω εἶναι δύο: τὸ ἐκ κανονικῆς ἀνακλάσεως προερχόμενον φῶς καὶ τὸ ἐκ διαχύσεως τοιοῦτον. Οὕτω π. χ. πρῶτος καὶ σπουδαιότερος λόγος προκαλῶν τὴν ἅλω εἶναι ἡ ἀνάκλασις τὴν ὁποίαν ὑφίσταται ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὀπισθίας πλευρᾶς τῆς ὑαλίνης πλακὸς τὸ ποσὸν ἐκεῖνο τοῦ φωτὸς ὅπερ διέρχεται τὸ φωτοπαθὲς στρῶμα. Οὕτω π.χ. ἀκτὶς ἐντατικοῦ φωτὸς φθάνουσα 1 τοῦ φωτοπαθοῦς στρώματος μεταβάλλεται εἰς φωτεινὸν κέντρον ἐξ οὗ ἐκπέμπονται ἀκτῖνες καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Ἐξ αὐτῶν αἱ διερχόμεναι τὸ φωτοπαθὲς στρῶμα καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑποστρώματος προσπίπτουσαι, ἀνακλώμεναι ἐπαναπίπτουσιν ἤδη ἐπὶ ἄλλων σημείων τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ φωτοπαθοῦς στρώματος δρῶσαι ἐπ' αὐτοῦ ἐκ τῶν ὄπισθεν, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν προσπίπτουσαι ἀκτῖνες, οὕτω δὲ σχηματίζεται ἐπὶ τῆς πλακὸς φωτεινὸς δακτύλιος. Ἡ ἅλως παρουσιάζεται ὡς κυκλικὸς δίσκος ἐπὶ ἀντικειμένων καταλαμβανόντων μικρὰν ἔκτασιν εἰς τὴν φωτογραφικὴν πλάκα, εἶναι δὲ τόσον περισσότερον ἐκτεταμένος οὗτος ὅσον παχύτερον εἶναι τὸ ὑπόστρωμα, δηλαδὴ ἡ ὑαλίνη πλάξ. Κατὰ τὸν δεύτερον λόγον, ὅστις καὶ εἶναι ἥσσονος σημασίας, ἅλως προκαλεῖται ἐκ τῆς πλευρικῆς διαχύσεως τοῦ φωτὸς τῆς προκαλουμένης ὑπὸ τῶν κοκκίων τοῦ βρωμιούχου ἀργύρου τοῦ φωτοπαθοῦς στρώματος. Ἡ ἅλως ἐπὶ τῶν κοινῶν πλακῶν δύναται νὰ ἀποφευχθῇ δι' ὑπερεκθέσεως καὶ χρησιμοποιήσεως εἶτα ἐμφανιστικοῦ διαλύματος βραδέως δρῶντος. Ἀποτελεσματικῶς ὅμως ἀποφεύγεται ἡ ἐξ ἀνακλάσεως ἅλως διὰ τῶν καλουμένων *ἀντιαλωικῶν* πλακῶν.

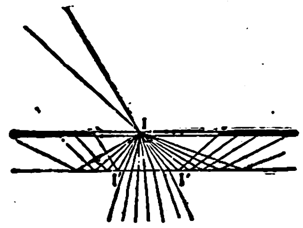

Σχηματισμὸς τῆς ἐξ ἀνακλάσεως ἅλω.

Κατὰ τὸν M. Vallon ὁ σχηματισμὸς τῆς ἅλω ἀποδίδεται ἔτι εἰς πλεῖστα ἄλλα αἴτια, ὀφειλόμενα εἰς τὴν διάχυσιν τοῦ φωτός, ὡς π.χ. τὴν διάχυσιν ἣν δύναται νὰ ὑποστῇ τὸ φῶς ἐπὶ τῶν μορίων τοῦ κονιορτοῦ τοῦ καθημένου ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιφανειῶν τῶν φακῶν κλπ. Κ. Γ. Μ.

—**ἅλως** ***ἀγγειώδης*** *['Ιατρ.]*. Καλεῖται οὕτω κυκλοειδὴς ἀμαυρὰ ἐπιφάνεια, περιβάλλουσα τὴν ἐπιμηκυνθεῖσαν σὺν τῇ προϊούσῃ διαπλάσει *ἐμβρυϊκὴν ἅλων* καὶ οὖσα πολλῷ πλατυτέρα αὐτῆς, λαβοῦσα δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ὡς ἐκ τῆς πρώτης ἐν αὐτῇ διαπλάσεως αἱμοφόρων ἀγγείων. Ι. Π.

—**ἅλως** ***αἰθουσαία*** ἢ ***ἀκουστικὴ*** *[Ἀνατομ.]*. Εἶναι δύο αἰθουσαῖαι ἢ ἀκουστικαὶ ἅλῳ, ἡ *ἄνω* καὶ ἡ *κάτω*, κείμεναι ἐν τῷ πυθμένι τοῦ *ἔσω ἀκουστικοῦ πόρου*. Ὁ πυθμὴν δηλαδὴ οὗτος διὰ μιᾶς ὁριζοντίας καὶ δι' ἑτέρας καθέτου ἀκρολοφίας διαιρεῖται εἰς τέσσαρα πολύτρητα βοθρία, ὧν τὰ δύο ἀποτελοῦσι, τὸ μὲν ἄνω ἔξω, τὴν ἄνω αἰθουσαίαν ἅλων, τὰ δὲ κάτω ἔξω τὴν κάτω αἰθουσαίαν ἅλων (βλ. λ. ἀκουστικὸς *πόρος*). Ι. Π.

—**ἅλως** ***βλαστική***, καλουμένη καὶ ***βλαστικὴ κηλὶς*** *['Ιατρ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ εὐμέγεθες *πυρήνιον*, ὅπερ διαφαίνεται ὡς σκοτεινόν τι σημεῖον ἐντὸς τοῦ βλαστικοῦ κυστιδίου τοῦ ἀώρου ᾠαρίου (ἢ ᾠοκυττάρου) τῆς ἀνήβου ᾠοθήκης. Ἀντιστοιχεῖ δὲ τὸ βλαστικὸν κυστίδιον πρὸς τὸν κυτταρικὸν πυρῆνα (=πυρῆνα τῶν σωματικῶν κυττάρων), οὗ εἶναι πολλῷ μεῖζον καὶ ἐμφανίζεται δίκην ὑποστρογγύλου διαφανοῦς κυστιδίου, διακρινόμενον τῶν λοιπῶν πυρήνων (τῶν κυτταρικῶν) οὐ μόνον διὰ τὸ μεῖζον μέγεθος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἄφθονον ὀπόν, ἐξ οὗ καὶ ἡ διαφάνεια, καὶ διὰ τὸ εὐμέγεθες πυρήνιον *(βλαστικὴν ἅλων ἢ κηλῖδα)*, τὸ ἐντὸς αὐτοῦ ὑπάρχον, ὅπερ εἶναι συνήθως ἁπλοῦν, ἐνίοτε διπλοῦν καὶ παρά τισι ζῴοις πολλαπλοῦν. Διακριτέα δὲ ἡ βλαστικὴ ἅλως ἀπὸ τῆς *ἐμβρυϊκῆς ἅλω*, ἥτις ἐμφανίζεται ἐν τῷ ὡρίμῳ ᾠαρίῳ μετὰ τὴν γονιμοποίησιν αὐτοῦ. Ι. Π.

—**ἅλως** ***γαστρικὴ*** *[Ἀνατομ.]*. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ στομάχου ἐμφανίζει πτυχὰς καὶ ἐπάρματα. Τὰ ἐπάρματα ταῦτα, τετράγωνα ἢ ἑξάγωνα, ἅτινα ἀφορίζονται ὑπὸ ἀβαθῶν αὐλάκων καί, ἐπὶ κατάρρου τοῦ στομάχου, προέχουσι περισσότερον, παρέχοντα τῇ ἐσωτερικῇ ἐπιφανείᾳ αὐτοῦ ὄψιν θηλώδη, ὀνομάζονται *γαστρικαὶ ἅλῳ*. Παράγονται δ' αὗται ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ διαστήματα οἱ ἀδένες τοῦ στομάχου καθ' ὁμάδας προωθοῦσι τὸν βλεννογόνον ὑμένα εἰς τὰ ἔνδον. Ι. Π.

—**ἅλως** ***ἡθμοειδὴς τῆς θηλῆς τοῦ νεφροῦ*** *[Ἀνατομ.]*. Τὴν ἅλων ταύτην ἀποτελεῖ τὸ σύνολον τῶν τρημάτων, 12—30, ἅτινα, ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὰ στόμια τῶν οὐροφόρων σωληναρίων, διατιτραίνουσι ἑκάστην τῶν νεφρικῶν θηλῶν, αἵτινες συνιστῶσαι τὴν κορυφὴν τῶν Μαλπιγιανῶν πυραμίδων, προέχουσιν ἐλευθέρως ἐντὸς τῶν καλύκων τῆς νεφρικῆς πυέλου. Ι. Π.

—**ἅλως** ***μαστοῦ*** *[Ἀνατομ.]*. Τὸ κύκλῳ περὶ τὴν θηλὴν τοῦ μαστοῦ ἐπὶ ἔκτασιν 3—5 χμ. δέρμα, ὅπερ ἐπὶ μὲν τῶν παρθένων ἔχει χροιὰν ῥοδίζουσαν, ἐπὶ δὲ τῶν τεκουσῶν ἀμαυράν. Ἡ ἅλως μεγεθύνεται περὶ τὸν ϛ′ μῆνα τῆς κυήσεως καὶ ἀεὶ μᾶλλον καθίσταται ἀμαυροτέρα ὡς ἐκ τῆς ἀφθονωτέρας μελάγχρου οὐσίας μέχρι τοῦ τοκετοῦ Ἐπ' αὐτῆς προέχουσι μικρὰ ὑποστρόγγυλα ἐπάρματα ἐκ σμηγματογόνων ἀδένων. Καλεῖται δὲ ἡ ἅλως καὶ φῶς· «ὁ δὲ περὶ τῇ θηλῇ μελαινόμενος κύκλος φῶς» (*Πολυδ.* Β, 163). Ι. Π.

—**ἅλως** ***μεσουρητηρικὴ*** *[Ἀνατομ.]*. Αὖλαξ κάθετος ἢ διάστημα εὐρύτερον, δι' οὗ τὸ οὐρητηριακὸν ὄγκωμα τῆς ἔσω ἐπιφανείας τῆς οὐροδόχου κύστεως (ὅπερ γεννᾶται ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν οὐρητήρων λοξῆς διατρήσεως καὶ προωθήσεως τοῦ τοιχώματος αὐτῆς πρὸς τὰ ἔνδον), διαιρεῖται εἰς δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν ἡμιμόριον. Ι. Π.

—**ἅλως** ***πλακουντοφόρος*** *['Ιατρ.]*. Ἡ μετὰ τὴν ἀποκόλλησιν τοῦ πλακοῦντος ἀπολειπομένη τραυματικὴ ἐπὶ τῆς μήτρας ἐπιφάνεια, ἥτις διατηρεῖται μέχρι τῆς 4ης—5ης ἡμέρας, διαγιγνωσκομένη ἐκ τῆς προπετείας, ἐκ τῆς τραχείας συστάσεως καὶ ἐκ τῶν ἀνευρυσμένων ἀγγείων, τῶν κειμένων ὄπισθεν ταύτης. Ι. Π.

—**ἅλως** ***τριγωνιαία κολεοῦ*** ἢ ***τρίγωνον τοῦ Pawlick*** *[Ἀνατομ.]*. Τρίγωνος ἅλως ἐπὶ τῆς ἄνω μοίρας τοῦ προσθίου τοιχώματος τοῦ κολεοῦ, 2—3 ἑκμ. ὑπὸ τὸ ἔξω στόμιον τῆς μήτρας, ἔχουσα τὴν μὲν βάσιν ἐστραμμένην πρὸς τὰ ἄνω, τὴν δὲ κορυφὴν πρὸς τὰ κάτω. Ἀντιστοιχεῖ δὲ αὕτη πρὸς τὸ *κυστικὸν τριγωνον* (*τὸ τοῦ Lieutaud*) τῆς οὐροδόχου κύστεως, ἀποτύπωμα οὖσα τούτου, καὶ παράγεται ἐκ τῆς προσπιέσεως τοῦ πυθμένος τῆς οὐροδόχου κύστεως ἐπὶ τοῦ προσθίου τοιχώματος τοῦ κολεοῦ κατὰ τὴν γωναγκωνιαίαν θέσιν τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν γυναικός. Ι. Π.

Ἅλως ***Τριπτολέμου*** *['Αρχ.]*. Θέσις ἐν Ἐλευσῖνι τῆς Ἀττικῆς, ἥτις ἔκειτο ἐν τῷ *Ραρίῳ* πεδίῳ καὶ ἐδεικνύετο μετὰ παρακειμένου βωμοῦ εἰς τοὺς περιηγητὰς ὑπὸ τῶν ἐντοπίων (*Παυσαν.* Α′ 38, 6). Πιθανώτατα ἦτο παλαιόν τι ἁλώνιον. Α. Σ. Α.

ἁλώσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ *ἁλωτός*, ὁ δυνάμενος νὰ ἁλωθῇ, νὰ κυριευθῇ, ἐπὶ πόλεων, χωρῶν, φρουρίων· ‖ ὁ δυνάμενος νὰ συλληφθῇ, ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ καθόλου ἐμψύχων.

ἅλωσις, *—εως* (ἡ)· ἀφῃρημ. τοῦ ἁλίσκομαι ἐπί τε ἐνεργητ. καὶ παθητ. σημασίας· ἐκπόρθησις, κυρίευσις, κατάληψις, κατάκτησις, σύλληψις· ‖ κατ' ἐξοχὴν ἡ *«ἅλωσις»* ὑπονοουμένου *«τῆς Κωνσταντινουπόλεως»*, πρὸς καθορισμὸν ἰδίως γεγονότος τινὸς χρονολογικῶς: «ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἁλώσεως», «τέσσαρας αἰῶνας περίπου μετὰ τὴν ἅλωσιν» (δηλ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως).

— *[Στρατ.]* Ἅλωσις φρουρίου, ὀχυροῦ ἢ γενικῶς πάσης ὠχυρωμένης τοποθεσίας εἶναι ἡ τελευταία φάσις τῆς διεξαγωγῆς ἐπιτυχοῦς πολιορκίας ἢ ἐπιθέσεως.

Ἡ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἅλωσις πυροβόλων, πολεμικοῦ ὑλικοῦ ἐν γένει ἢ πολεμικῶν μηχανημάτων, ἵππων κτλ., δὲν ἀπετέλει, εἰς τὸ παρελθόν, πρᾶξιν ἀξίαν ἠθικῆς μόνον ἀμοιβῆς ἀλλὰ καὶ ὑλικῆς τοιαύτης (βλ. λάφυρα). Ἡ ἅλωσις ἐχθρικῆς σημαίας ἀπετέλει πρὸ παντὸς ἀνδραγάθημα ὑπερβαῖνον τὸ σύνηθες καὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ ἐμβλήματος τούτου καὶ τῶν ἡρωϊκῶν ἀγώνων τῶν καταβαλλομένων πρὸς διάσωσιν ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς μονάδος τῆς φερούσης αὐτό.

Ἀναμφισβήτητον εἶναι σήμερον, ὅτι ἡ ἅλωσις σημαίας καὶ πολεμικῶν ὅπλων ἢ μηχανημάτων ὑπὸ στρατιωτικοῦ τινος τμήματος ἢ ἀποσπάσματος δι' ἐντελῶς μεμονωμένης καὶ ἀνεξαρτήτου ἐνεργείας αὐτοῦ, εἶναι, ἐὰν ὄχι ἀδύνατος, πάντως ὅμως σπανιώτατον γεγονός, ἕνεκα τῆς ἐξελίξεως τῶν πολεμικῶν μέσων καὶ τῶν ἐκ ταύτης προερχομένων συνθηκῶν τοῦ ἀγῶνος. Καὶ καθ' ἣν ἔτι περίπτωσιν ὁ ἀγὼν φθάσῃ μέχρις τῆς ἐφόδου ἢ τῆς ἐκ τοῦ συστάδην ἐμπλοκῆς, τὸ προσωπικὸν θὰ ἔχῃ ἤδη, πάντοτε σχεδόν, ἐξουδετερωθῆ ἢ διασκορπισθῆ πολὺ πρίν.

Παρὰ τοῦτο ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἀρκετὰ τοιαῦτα ἀνδραγαθήματα ὡρισμένων τμημάτων. Οὕτω κατὰ τὴν μάχην τῶν Γενιτσῶν (Ὀκτώβρ. 1912) τμήματα τοῦ 9ου Εὐζωνικοῦ Τάγματος (ϛη Μεραρχία) ἠδυνήθησαν νὰ πλησιάσουν πλευρικῶς δύο Τουρκικὰς Πυροβολαρχίας τεταγμένας πρὸς πυροβόλησιν, καὶ μετὰ ἀγῶνα ἐκ τοῦ συστάδην, καθ' ὃν ἐφονεύθησαν οἱ πλεῖστοι τῶν

Digitized by Google

Τούρκων πυροβολητῶν, κατώρθωσαν νὰ ἁλώσωσι τὰ πυροβόλα τούτων. Κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς 13ης Ἰουλίου 1913 ἐναντίον τῶν Βουλγάρων ἓν τάγμα τῆς 1ης Μεραρχίας κατώρθωσε ν' ἁλώσῃ μίαν Βουλγαρικὴν Πυροβολαρχίαν ὀβιδοβόλων βάλλουσαν, ἀφ' οὗ προηγουμένως διεξήχθη ζωηρὸς ἀγών, καθ' ὃν τὸ ἡρωϊκὸν τοῦτο Τάγμα ἀπώλεσε τὰ ²/₃ τῆς δυνάμεώς του. Ν. Κ.—Κ. Δ.

Ἀλώτια *[Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ μετ' ἀγώνων, τελουμένων ἐν τῷ σταδίῳ τῆς Τεγέας ἐν Ἀρκαδίᾳ, πρὸς ἀνάμνησιν νίκης αὐτῶν κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ συλλήψεως τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν ζώντων (ἐκ τοῦ *ἁλωτός—ἅλωσις*). Ἡ μάχη αὕτη εἶναι πιθανώτατον ὅτι ἔλαβε χώραν εὐθὺς μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ἡρακλειδῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τὴν διανομὴν αὐτῆς ὑπ' αὐτῶν· κατ' αὐτὴν δὲ διεσώθη ἡ Ἀρκαδία, οὐχὶ διὰ τὸ τραχὺ καὶ ἄγονον τοῦ ἐδάφους, ὡς κοινῶς λέγεται, ἀλλὰ διότι ἡττήθησαν δὶς οἱ Ἡρακλεῖδαι: πρῶτον μὲν κατὰ τὴν μεγάλην εἰσβολήν, ὅτε ὁ Τεγεάτης Ἔχεμος, υἱὸς τοῦ Ἀερόπου, μονομαχήσας πρὸς τὸν περίφημον Ὕλλον, ἐνίκησεν αὐτόν, οὕτω δὲ ἡττηθέντες ἀπεχώρησαν οἱ Ἡρακλεῖδαι ἐξ Ἀρκαδίας· δεύτερον δὲ κατὰ τὸν Η' π. Χ. αἰῶνα, ὡς φαίνεται, ὅτε συνέβη ἡ μνημονευθεῖσα ζώγρησις καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς ἀνωτέρω ἑορτῆς (*Παυσ.* Η' 45, καὶ 47, 4). Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἁλωτός, *—ή, —όν·* ὁ δυνάμενος νὰ κυριευθῇ, νὰ συλληφθῇ, ἁλώσιμος.

ἀμ'· ἀντὶ ἀμμὴ (βλ. λ.).

ἂμ (Ahm). Μονὰς εἰδικὴ μετρήσεως τῶν ὑγρῶν χρησιμοποιουμένη κυρίως διὰ τὸν οἶνον.
Εἶναι δ' ἐν Δανιμαρκίᾳ 1 ἂμ=155 Pott=149,749 λιτ. Ἐν Σουηδίᾳ 1 ἂμ=6 σουηδικοὺς κυβ. πόδας ἢ πρὸς 60 Kannen=157,0313 λίτ. Εἴς τινας χώρας ὡς ἐν Γερμανίᾳ ἡ μονὰς *ἂμ* γράφεται καὶ προφέρεται *ὢμ* (Ohm). Κ. Π.

Ἄμ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νομὸς τοῦ Δέλτα τῆς φαραωνικῆς Αἰγύπτου, ὁ *Φθηνεότης* τῶν Ἑλλήνων, διαιρούμενος εἰς *ἄνω* καὶ *κάτω*. Ἔκειτο μεταξὺ τῶν βραχιόνων Κανωβικοῦ καὶ Σεβεννυτικοῦ, ἐν αὐτῷ δὲ ἦτο ἡ πόλις *Βουτὼ (Παουζίτ)*.

Ἂμ (Ham). Κωμόπολις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐξ 21 κοινοτήτων καντονίου τοῦ νομοῦ τοῦ Σὸμ (Somme). Κάτ. 3.230. Ἔχει ἐργοστάσια ζαχαροποιίας. Ἐν αὐτῇ σῴζονται ἐρείπια παλαιοῦ φρουρίου, ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς φυλακὴ τῶν ὑπουργῶν τοῦ Καρόλου Ι' καὶ τῷ 1840, τοῦ πρίγκιπος Λουδοβίκου-Ναπολέοντος τοῦ μετέπειτα αὐτοκράτορος. Πρὸ τοῦ 1914 τὸ ἐν λόγῳ φρούριον ἐσῴζετο ἀκέραιον σχεδόν, κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν ὅμως πόλεμον ὑπέστη μεγάλας καταστροφὰς ἐκ βομβαρδισμῶν. Δ. Ε. Μ.

ἅμα· ἐπίρρημα (παραχθὲν ἐκ τοῦ *ἁμός*, τὸ ὁποῖον εἶναι ἰσοδύναμον μὲ τὸ *εἷς*). —1) χρονικῶς, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, συγχρόνως: «ἅμα πλουτοῦσι καὶ ὑμᾶς μισοῦσι», «ἅμα διαλλάττονται καὶ τῆς ἔχθρας τῆς γεγενημένης ἐπιλανθάνονται» ἤτοι συμφιλιώνονται καὶ *ἀμέσως* λησμονοῦν τὴν ἔχθραν· παροιμ. «ἅμ' ἠλέηται καὶ τέθνηκεν ἡ χάρις» (μόλις ἔκαμες τὸ καλὸ ἀμέσως ἐλησμονήθη ἡ ὀφειλομένη εὐγνωμοσύνη). Κατὰ ταῦτα διὰ τοῦ *ἅμα* συνδέονται δύο διαθέσεις (ἐνέργειαι ἢ καταστάσεις) λαμβάνουσαι ὑπόστασιν ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ ἄνευ διαλείμματος· γίνεται δ' ἡ σύνδεσις διὰ τοῦ *ἅμα-καὶ* ἢ *ἅμα τε-καί*. Γίνεται πρὸς τούτοις ἡ σύνδεσις καὶ ἄνευ τοῦ συνδέσμου, ὅταν ἡ προτασσομένη διάθεσις ἐκφέρεται διὰ μετοχῆς, ἡ δὲ ἐπιτασσομένη διὰ ρήματος ἢ ρηματικοῦ τύπου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἡ μετοχὴ ἐξαρτᾶται: «ἅμα ταῦτ' εἰπὼν ἀνέστη» (μόλις εἶπεν αὐτά, ἀμέσως ἐσηκώθη) «ἅμα πιὼν προσερυγγάνει» (μόλις ἔπιεν, ἀμέσως εἶχεν ἐρυγάς). Ὡμοίως ἔχουσιν αἱ φράσεις «ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνατέλλοντι, —δυομένῳ», «ἅμα τῇ ἕῳ φαινομένῃ,—γιγνομένῃ», «ἅμα τῇ ἡμέρα διαφωσκούσῃ,—λαμπούσῃ» καὶ παραλειπομένης τῆς μετοχῆς «ἅμα τῇ ἕῳ κατέπλευσεν ὁ στόλος» ἢ «ἅμα τῇ ἡμέρᾳ—», ἤτοι εὐθὺς μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς αὐγῆς κατέπλευσεν ὁ στόλος ἢ εὐθὺς μὲ τὴν λάμψιν τῆς ἡμέρας, κατὰ τὰ ἐξημερώματα· || παροιμ. (μεταγν.) «ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον» ἐπὶ ἀποφάσεων παραχρῆμα ἐκτελουμένων, ἴσως ἀντληθεῖσα ἀπὸ τοῦ ὁμηρικοῦ «ἅμα μῦθος ἔην, τετέλεστο δὲ ἔργον» καὶ τοῦ παρ' Ἡροδότῳ «ταῦτα εἶπε καὶ ἅμα ἔπος τε καὶ ἔργον ἐποίεε». || Ὡς χρονικὸς σύνδεσμος χρησιμοποιεῖται τὸ *ἅμα* ἤδη παρὰ μεταγενεστέροις: «ἅμα ἠγγέλθησαν ἐπὶ Καππαδοκίαν ἐλαύνειν, Βασίλειος ἐθελοντὴς εἰς Καισάρειαν ἧκε» (*Ἑρμείας ὁ Σωζομενός*)· ἐντεῦθεν καὶ ἐν τῇ δημοτικῇ· «σηκώνεται ἅμα βγαίνῃ ὁ ἥλιος», «ἅμα φάγῃ θὰ φύγῃ», «ἅμα ἔρχεται φωνάζει» κτλ. — 2) ὑποθετικῶς: «ἅμα θέλῃς, φύγε» (ἂν θέλῃς, φύγε). — 3) τοπικῶς, ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ὁμοῦ: «ἅμα πάντες» (ὅλοι μαζί)· ἡ χρῆσις αὕτη σπανιωτάτη. — 4) Ἐνίοτε λαμβάνεται ὡς πρόθεσις ἰσοδυναμοῦσα μὲ τὴν *σύν*: «στείχουσιν ἅμ' αὐτοῖς» ἀντὶ «σὺν αὐτοῖς» (ἐκ τῆς τοπικῆς χρήσεως)· «ἥξει Δωριακὸς πόλεμος καὶ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ» ἀντὶ «σὺν αὐτῷ» (ἐνταῦθα ἐκ τῆς χρονικῆς χρήσεως, δηλ. κατὰ παράλειψιν τῆς μετοχῆς: «ἅμ' αὐτῷ ἥκοντι»). —5) *Ἅμα μέν—ἅμα δέ·* ἐπὶ συνδέσεως προτάσεων ὁμοίου ἢ συγγενοῦς περιεχομένου, καθὰ διὰ τοῦ *τοῦτο μέν—τοῦτο δέ, τὸ μέν—τὸ δέ· ἀφ' ἑνὸς μέν—ἀφ' ἑτέρου δέ*.—6) Φρ. «*ἐν τῷ ἅμα*» (ἀμέσως, 'στὴ στιγμή). Β. Φ.

Ἄμα· βλ. Μπικσούνι.

ἀμά· (σύνδ.) ἰδιωματ.· βλ. μά.

ἀμάγα (Amaga). *[Βοτ.]*. Δένδρον τῶν Φιλιππίνων νήσων, τοῦ ὁποίου τὸ ξύλον εἶναι ὅμοιον μὲ *ἔβενον*. Σ. Μ.

ἀμαγάριστος, *—η, —ο·* αὐτὸς ποῦ δὲν μαγαρίστηκε, ποῦ δὲν εἶναι μαγαρισμένος, ὁ μὴ ρυπανθεὶς διὰ κόπρου· || μεταφρ. ὁ μὴ μαγαρίσας τὴν νηστείαν, ὁ μὴ φαγὼν ἐν ἡμέραις νηστείας ἀπηγορευμένον φαγητόν· || καθόλου, ὁ μὴ φαγών τι ἀπηγορευμένον εἴτε ὑπὸ τῆς συνηθείας εἴτε ὑπὸ τῆς θρησκείας· «κανεὶς δὲν ἔμεινε ἀμαγάριστος».

ἀμαγγάνευτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ὑποκείμενος εἰς μαγγανείαν, ὁ μὴ ἐπηρεαζόμενος ὑπὸ τῶν μαγγανειῶν.

ἀμαγγάνιστος, *—η, —ο·* ὁ μήπω διὰ τοῦ μαγγάνου ἐκπιεσθείς, ἐκθλιβεὶς (ἐπὶ βάμβακος μὴ ἐκκοκκισθέντος ἢ στεμφύλων μὴ ἐκπιεσθέντων).

ἀμάγγωτος, *—η, —ο·* αὐτὸς ποῦ δὲν ἐμαγγώθη, δὲν συνελήφθη.

ἀμαγείρευτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· κοιν. *ἀμαγέρευτος*· ὁ μὴ μαγειρευθείς.—Ἐπίρρ. δημοτ. *ἀμαγέρευτα*: «ἔχω ἀκόμη ἀμαγέρευτα».

Ἀμαγετοβρία καὶ ***Ἀμαλειτόβριγα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλατίας ἐπὶ τοῦ Ἀραρὸν ποταμοῦ, ὅπου ἡττήθη ὁ Ἀρεόβιστος. Δὲν κατωρθώθη νὰ καθορισθῇ ἀκριβῶς ἡ θέσις της.

ἀμάγευτος, *—η, —ο·* ὁ μὴ μαγευθείς, ὁ μὴ ὑπὸ τῆς μαγείας ἐπηρεασθείς· || ἀγοήτευτος.

Ἀμαγκὰ (Amagat), ***Αἰμίλιος Ἱλαρίων***. Γάλλος φυσικὸς γεννηθεὶς ἐν Cher τῷ 1841. Τὸ πρῶτον ἐχρημάτισε καθηγητὴς ἐν Fribourg τῆς Ἑλβετίας καὶ ἀκολούθως εἰς Alençon, καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὴν Πολυτεχνικὴν σχολὴν τῆς Lyon. Ἐν τῇ Φυσικῇ ἠσχολήθη ἰδίᾳ εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ φαινομένου τῆς θερμικῆς διαστολῆς, τῆς συμπιεστότητος, τῆς πυκνότητος τῶν ἀτμῶν, τοῦ καθορισμοῦ τῶν κρισίμων σημείων, εἰς τὴν σπουδὴν τῶν εἰδικῶν θερμοτήτων τῶν ὑγρῶν, τῆς ἐλαστικότητος τῶν στερεῶν. Ἐξετέλεσε πρὸς τούτοις ἔρευναν ἐπὶ τῆς θεωρητικῆς χημείας. Τῷ 1902 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Ἀπέθανε τῷ 1915. Κ. Π.

Ἀμαγκασάκι (Amagasaki). Παράλιος πόλις τῆς Ἰαπωνίας ἐν τῷ κόλπῳ Ὀσάκα (Osaka) τῆς νήσου Hondo. Κάτοικοι 14,300.

Ἄμαγκερ (Amager). Εὔφορος νῆσος τῆς Δανίας ἐν τῷ πορθμῷ Σούνδ, παρὰ τὴν Κοπεγχάγην. Ἔχει ἔκτασιν 65 τ. χμτρ. καὶ πληθυσμὸν 99,777 κατοίκων οἵτινες ἕλκουσι τὴν καταγωγὴν ἐξ Ὁλλανδίας. Δ. Ε. Μ.

ἀμαγνήτιστος, *—η, —ο·* αὐτὸς ποῦ δὲν ἐμαγνητίσθη, δὲν ἐπηρεάσθη διὰ μαγνητισμοῦ.

ἀμάδα (ἡ)· (δημοτ.) λίθινος δίσκος, στρογγύλος, χειροπληθής, βαλλόμενος πρὸς ὡρισμένον σημεῖον, εἴτε διὰ νὰ πλησιάσῃ πρὸς αὐτὸ εἴτε διὰ νὰ ἀπωθήσῃ αὐτό· || καθόλου, λίθος πλακοειδὴς χειροπληθής: «θὰ σοῦ φέρω καμμιὰ ἀμάδα!»· || εἰς τὸν πληθ. ἀριθμόν, παιδιά, καθ' ἣν γίνεται χρῆσις τῶν τοιούτων λίθων: «παίζομε τὶς ἀμάδες». Ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τοῦ *ὁμάδα* διὰ τὸ καθ' ὁμάδας παίζειν. Β. Φ.

Ἀμαδαῖος· βλ. Ἀμεδαῖος.

Ἀμαδάν· βλ. Ἐκβάτανα.

Ἀμάδες. Χωρίον ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ ἀποτελοῦν ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα. Κάτ. 374. Ἀστυνομικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν Σταθμὸν Καμπιῶν τῆς Ὑποδιευθύνσεως Χωρ/κῆς Μαρμάρου, δικαστικῶς δὲ εἰς τὸ Εἰρηνοδικεῖον Καρδαμύλων καὶ Πρωτοδικεῖον Χίου (βλ. καὶ *Αἰγαῖον* Β' 415 γ'). Δ. Ε. Μ.

— **Ἀμάδες.** Οὕτω μετωνομάσθη κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν ὁ 267 κατοίκους τῷ 1920 ἀριθμῶν ἐν Ἀνατολ. Θρᾴκῃ συνοικισμὸς *Ἰμὰμ-Παζὰρ* τῆς περιφερείας Ἀρτισκοῦ (Ἐλευθερῶν). Δ. Ε. Μ.

ἀμάδητος, *—η, —ο·* δημοτ. αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι μαδημένος: «ἀμάδητο πουλλί,—παπὶ κ.τ.τ.».

Ἀμαδία (ἡ)· κακή, πιθανώτατα, γραφή, ἀντὶ *Ἀμμαία* ἢ *Ἄμιδα*. Ἡ Ἄμιδα (βλ. λ.) εἶναι τὸ σημερινὸν Διαρβεκίρ, πιθανῶς δὲ καὶ αἱ δύο ἄλλαι σημειωθεῖσαι λέξεις δηλοῦσι τὴν αὐτὴν πόλιν. Α. Σ. Α.

ἀμαδίνα (ἡ) (Amadina) *[Ζῳολ.]*. Πτηνὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεκρακτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*. Πάντα εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς καὶ διακρίνονται ἐκ τοῦ μικροῦ μεγέθους των καὶ τοῦ ζωηροῦ χρωματισμοῦ των. Δ. Ν. Π.

«Ἄμαδις» (Amadis). Ὄνομα μυθιστορηματικοῦ ποιήματος τῆς ἱπποτικῆς ποιήσεως, περιλαμβάνον τὰς περιπετείας καὶ τοὺς ἀγῶνας σειρᾶς ὅλης ἱπποτῶν φερόντων τὸ ὄνομα τοῦτο. Ὁ Ἄμαδις εἶναι ἔπος ἤ, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, κύκλος ἐπῶν, τῶν ὁποίων ἡ σκηνὴ ὑπόκειται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἑλληνικὰς χώρας, εἰς ἃς διεξάγονται ἀγῶνες κατὰ Τούρκων καὶ Ρώσων πολιορκούντων τὸ Βυζάντιον. Τὸ ἔργον τοῦτο συνετέθη καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Χριστιανισμὸς μετεμόρφωσε τὰς σκέψεις τοῦ κόσμου καὶ ἐγέννησε τὴν ἰδέαν τῆς ἀτομικῆς ὑπάρξεως, τῆς κεχωρισμένης ὑπὸ τῆς συνολικῆς τοιαύτης τῆς φυλῆς. Ὁ Ἄμαδις εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἔπος τῆς περιόδου τῶν τροβαδούρων, μεταπλασθὲν ἀργότερον εἰς μυθιστορίαν. Καὶ ναὶ μὲν ἦτο τοῦτο μυθιστόρημα ἱπποτικόν, ρωμαντικόν, μῖγμα δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου, γεγονότων καὶ φαντασιοκοπημάτων, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ὡρίμαζεν ὁ καρπὸς τῶν πραγματισμῶν ἐν τῷ δράματι καὶ τῷ μυθιστορήματι. Τοιούτου εἴδους μυθιστορία εἶναι ὁ Ἄμαδις, εἰς τὴν ὁποίαν τέσσαρες εἶναι οἱ φέροντες τὸ ὄνομα τοῦτο ἥρωες καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν. Τὸ ἔργον γραφὲν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς περιλαμβάνεται εἰς εἴκοσι πέντε βιβλία.

Ἐκ τῶν ἡρώων ὁ διασημότερος εἶναι *Ἄμαδις ὁ Γαλάτης* ἢ *τῶν Γαλατῶν* (Amadis des Gaules), ὅστις ἕνεκα τῶν οἰκοσήμων καὶ τῶν ἐμβλημάτων του ὀνομάζεται *ἱππότης τοῦ λέοντος* ἢ καὶ *Μαῦρος ἱππότης*. Οἱ ἔρωτες καὶ τὰ ἀνδραγαθήματά του εἶναι σωρευμένα μετὰ πολυλογίας ἐνίοτε κουραστικῆς εἰς μυθιστόρημα, τοῦ ὁποίου ἡ προέλευσις δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη, καὶ τὸ ὁποῖον ἐκ περιτροπῆς ἠμφισβητήθη ὑπὸ Ἰσπανῶν, Γάλλων καὶ Πορτογάλων. Πάντως ὅμως, κατὰ τὸ μυθιστόρημα, ἐμφαίνεται ὅτι ὁ Ἄμαδις τῶν Γαλατῶν ὡς ἀρχὴν τοῦ τυχοδιωκτικοῦ σταδίου του ἔσχε τὴν Ἰσπανίαν, ἐκεῖθεν δὲ ἐκκινῶν ἐξετέλεσε τὰ περίφημα ἀνδραγαθήματά του. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν εἶναι διὰ τὴν χώραν ταύτην οὗτος, ὅ,τι ὁ βασιλεὺς *Ἀρθοῦρος* μετὰ τῆς «*Στρογγυλῆς τραπέζης*» του διὰ τοὺς Ἄγγλους καὶ ὁ *Καρλομάγνος* καὶ οἱ «*δώδεκα παλαδῖνοι*» του εἰς τοὺς γαλλικοὺς θρύλους. Δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον ἐὰν εἰς τὰς ἀφηγήσεις ταύτας ὑπάρχουσιν ἱστορικαί τινες βάσεις ἢ ὁ Ἄμαδις εἶναι μυθικὸν πρόσωπον. Πᾶσαι αἱ ἱστορικαὶ ἔρευναι δὲν ἀπέδειξαν, ἐὰν ὑπάρχῃ εἰς τὰς πράξεις, αἱ ὁποῖαι πληροῦν τὸν βίον τῶν ἡρώων τοῦ ἔπους τούτου, ἀλήθειά τις. Τὸ ὅλον τοῦ ἔργου τούτου ἀποτελεῖται ἐξ εἴκοσι πέντε βιβλίων. Τὰ τέσσαρα πρῶτα εἶναι ἀφιερωμένα ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κυρίου ἥρωος, ὅστις ὑπῆρξε καρπὸς ρωμαντικοῦ ἔρωτος τοῦ μυθολογουμένου βασιλέως τῆς Γαλλίας Περίωνος καὶ τῆς Ἐλισάνας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βρεττάνης Ἀβίντου.

Τὰ λοιπὰ βιβλία περιλαμβάνουν τὴν ἱστορίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀμάδιος τοῦ Γαλάτου, *Ἐσπιλαντίου*, τοῦ ἱππότου *Φλωριζέντο*, τοῦ *Φλωριζέλ*, υἱοῦ τοῦ Ἀμάδιος, καὶ τῶν τριῶν ἄλλων φερόντων ἐπίσης τὸ ὄνομα Ἄμαδις, ἕκαστος τῶν ὁποίων εἶναι γνωστὸς ὑπὸ διάφορον ὅλως χαρακτῆρα. Ἐκ τούτων εἷς εἶναι ὁ *Ἄμαδις τῆς Ἑλλάδος*, φερόμενος ὡς δισέγγονος τοῦ πρώτου καὶ τοῦ ὁποίου ἡ μήτηρ ὀνομαζομένη Λεονωρίνα, φέρεται ὡς θυγάτηρ αὐτοκράτορός τινος τῆς Τραπεζοῦντος. Τούτου ἔγγονος ἐν τῷ ποιήματι εἶναι ὁ λεγόμενος *Ἄμαδις τοῦ Ἀστέρος*, ὁ τέταρτος φέρων τὸ αὐτὸ ὄνομα εἶναι ὁ *Ἄμαδις τῆς Τραπεζοῦντος*, υἱὸς τοῦ Ροζὲ τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὸ μυθιστόρημα τοῦτο, ὅπερ εἰς τὸ ἱσπανικὸν κείμενον περιλαμβάνει δέκα τρία βιβλία, ὑπάρχει κολοσσιαία διαφορὰ μεταξὺ τῶν πρώτων τεσσάρων καὶ τῶν ἀκολουθούντων ταῦτα, ὥστε ἐκ πρώτης ὄψεως διακρίνει τις, ὅτι δὲν εἶνε ὁ αὐτὸς συνθέσας ταῦτα ποιητής. Εἶναι γνωστὸν δὲ ὅτι ὁ Θερβαντὲ εἰς τὴν περίφημον ἐπιθεώρησιν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ δὸν Κιχώτου, παρέχει μὲν χάριν εἰς τὰ τέσσαρα πρῶτα βιβλία τοῦ μυθιστορήματος, ἐνῷ τὰ λοιπὰ ρίπτει εἰς τὸ πῦρ ὁ ἥρως του. Θεωρεῖ τὰ τέσσαρα πρῶτα βιβλία, ὡς τὰς ἀρίστας συνθέσεις τοῦ λογοτεχνικοῦ τούτου εἴδους τῆς Ἱσπανίας, ἐνῷ τὰ ὑπόλοιπα κρίνει ὡς μὴ ἔχοντα οὐδεμίαν λογοτεχνικὴν ἀξίαν. Μερικοὶ κριτικοὶ διατείνονται ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῶν πρώτων τεσσάρων βιβλίων εἶναι ὁ Πορτογάλος ποιητὴς *Βάσκο-λομπέϊρα*, ὅστις ἤκμασεν ἀρχομένου τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος. Ἄλλοι ἀναφέρουσιν ὅτι ταῦτα συνέθεσε Πορτογαλὶς δέσποινα, τῆς ὁποίας παραμένει ἄγνωστον τὸ ὄνομα. Ἕτεροι πάλιν τὰ ἀποδίδουσιν εἰς τὸν ἰνφάντην *Πέτρον*, υἱὸν τοῦ Ἰωάννου Α' βασιλέως τῆς Πορτογαλίας, καὶ τέλος ὑπάρχουν πλεῖστοι θεωροῦντες ὡς συγγραφέα αὐτῶν τὸν *Gorée de Paris*.

Digitized by Google

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ κόμης Τρεσσὰν ἐπεδίωξε νὰ πείσῃ τὸν κόσμον ὅτι ταῦτα ὀφείλονται εἰς τὸν Γάλλον τροβαδοῦρον *Rusticien de Puice*, ποιητὴν ὅλων τῶν ᾀσμάτων τῆς «Στρογγύλης Τραπέζης» συντεθέντων κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλίππου Αὐγούστου (1180—1223), ἀποδίδει δὲ τὸ πέμπτον βιβλίον, τὸ περιέχον τὰς περιπετείας τοῦ Ἐσπλαντιὰν εἰς τὸν Γκαρσίαν ντὲ Μοντάλβον. Τὸ ἕκτον βιβλίον θεωρεῖται γραφὲν ὑπὸ τοῦ *Παλάζε Ριμπέρα*, συνεχίσαντος τὰς πράξεις τοῦ Φλωριζέντο. Τοῦ ἑβδόμου εἶναι ἄγνωστος ὁ ποιητής, τοῦ ὀγδόου ὅμως ἀναφέρεται ὁ *Ντιάζ*, ὁ ὑμνητὴς τῶν ἄθλων τοῦ *Λισσουάρτου τῆς Ἑλλάδος*. Τῶν λοιπῶν βιβλίων εἶναι ἄγνωστοι οἱ ποιηταί. Εἰς τὸ ἔνατον καὶ δέκατον περιλαμβάνονται αἱ ἔνδοξοι πράξεις τοῦ *Φλωριζέλ*, τοῦ *Ἀμάδιος τῆς Ἑλλάδος* καὶ τοῦ ἱππότου *Ἀνεξάρτου*, εἰς τὸ ἑνδέκατον καὶ δωδέκατον, αἱ ἱπποτικαὶ ἀποδημίαι τοῦ *Φλωριζὲλ* καὶ *Ἀγησιλάου τοῦ Κολχοῦ*, εἰς δὲ τὸ δέκατον τρίτον καὶ δέκατον τέταρτον αἱ τοῦ *Σιλβίου ντὲ Σίλβα*, υἱοῦ καὶ τούτου Ἀμάδιος τοῦ Ἕλληνος καὶ τῆς Φινισταίας, ὅστις σώζει τὴν Κωνσταντινούπολιν πολιορκουμένην ὑπὸ τῶν Ρώσων. Ἐνταῦθα τερματίζεται τὸ ἱσπανικὸν κείμενον, ἀκολουθοῦν δὲ αἱ γαλλικαὶ διασκευαί, αἵτινες γενόμεναι τῷ 1540 ὑπὸ τοῦ *Νικολάου de Herberay* συμπληροῦσι τὸν κύκλον τοῦτον τῶν ἐπῶν μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ πέμπτου βιβλίου. Εἰς τὴν συμπλήρωσιν ταύτην ἀναφέρονται αἱ ἀνδραγαθίαι τοῦ *Σφεραμῶν*, τοῦ *Ἀμάδιος τοῦ Ἀστέρος* καὶ τῶν λοιπῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀμάδιος τοῦ Γαλάτου καὶ τοῦ Ἀμάδιος τοῦ Τραπεζουντίου. Οὕτως εἰς τὴν γαλλικὴν διασκευὴν ἔχομεν πλήρη τὸν ἐπικὸν κύκλον.

Τὰ διάφορα μέρη τοῦ μεγάλου τούτου ποιήματος, τὰ ὁποῖα σπανίως εὑρίσκονται πλήρη εἰς τὰ μεσαιωνικὰ χειρόγραφα, δὲν εἶναι ὅλα τῆς αὐτῆς ἀξίας. Τὰ τέσσαρα πρῶτα βιβλία εἶναι ἀρτιώτατα καὶ κρίνονται γενικῶς εὐμενέστατα, τὰ μετ' αὐτὰ ὅμως βιβλία δὲν ἀπολαμβάνουσι τῆς αὐτῆς αἰσθητικῆς ἐκτιμήσεως. Τὴν ἐποποιίαν ταύτην ἐμιμήθησαν βραδύτερον ἐν Ἰταλίᾳ, Ὀλλανδίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Μεταξὺ τῶν γερμανικῶν καὶ τῶν ἄλλων ξένων ἀπομιμήσεων δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἀνταξία τοῦ πρωτοτύπου, καθ' ὅσον ὁ νέος Ἄμαδις τοῦ Βίλανδ, οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὸ πρωτότυπον. Ὁ Κρεζὲ-ἐκδόσας τὸ ἔπος τοῦτο τῷ 1813 ἔδωκεν εἰς αὐτὸ τὴν μορφὴν ποιήματος διῃρημένου εἰς εἴκοσιν ᾄσματα. Ἡ καλλίστη τῶν ἱσπανικῶν ἐκδόσεων εἶναι ἡ γενομένη τῷ 1857 ἐν Μαδρίτῃ ὑπὸ τοῦ Pascuale de Gayangos. Καίτοι δὲν φαίνεται εἰσελθοῦσα ἡ ἐποποιία αὕτη εἰς τὴν λαϊκὴν γαλλικὴν φιλολογίαν, ἐν τούτοις αἱ περιπέτειαι τοῦ Ἀμάδιος τοῦ Γαλάτου ἐπρομήθευσαν εἰς τὴν ῥέουσαν γαλλικὴν γλῶσσαν τὰς ἐκφράσεις τοῦ *Beau ténébreux*, ὀνόματος ὅπερ λαμβάνει ὁ «Ἄμαδις» εἰς ἓν τῶν ἀπειραρίθμων ἐπεισοδίων τῆς μακρᾶς ταύτης μυθοπλαστίας.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **«Ἄμαδις»** (Amadis). Μελόδραμα τοῦ Ἰωαν. Βαπτιστοῦ Λούλλη, παρασταθὲν τῷ 1684 εἰς τὴν Μουσικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων. Μία ἀπὸ τὰς τελευταίας «λυρικὰς τραγῳδίας» τοῦ διασήμου συνθέτου. Ἐδόθη εἰς ὀλίγας παραστάσεις καὶ ἐλησμονήθη ἐνωρίς, ἡ δὲ ὑπόθεσις τοῦ «λιμπρέτου» ἐλήφθη ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ἐπικοῦ ᾄσματος (βλ. ἀνωτέρω).

Ἀμάδοκα (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις εἰς τὴν καμπὴν τοῦ Βορυσθένους, μεταξὺ Σάρωνος καὶ Ἀζαγαρίου, περίπου ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ σημερινοῦ Γιακατερινοσλάβ· ἦτο πιθανώτατα ἑλληνικὸς ἐμπορικὸς λιμὴν ἐκ τῶν λίαν παλαιῶν, ἤδη ἀπὸ τοῦ 500 π. Χ. ἐν χρήσει, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ τότε Ἕλληνες ἔμποροι, μάλιστα οἱ Μιλήσιοι, ἐπεκοινώνουν μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας τῶν *Ἀμαδόκων*. Περὶ τῆς χώρας ταύτης καὶ τῶν κατοίκων της ἤδη ὁ *Ἑλλάνικος*, ἐκ τῶν παλαιοτάτων Ἑλλήνων ἱστορικῶν ἐξερευνητῶν καὶ γεωγράφων, εἶχε γράψει πολλὰς λεπτομερείας, ἀργότερον δὲ μετεγενέστερος Ἕλλην ἐρευνητής, ὁ *Μαρῖνος*. Τούτων ὅμως τὰ ἔργα ἀπωλέσθησαν, μόλις δὲ διέσωσαν πληροφορίας τινὰς Στέφανος ὁ Βυζάντιος καὶ ὁ Πτολεμαῖος (Γ' 5, 14). Οἱ νεώτεροι ἐρευνηταὶ θεωροῦσι τὴν λέξιν σκυθικὴν καὶ σημαίνουσαν τοὺς *ὠμοφάγους*, ἤτοι τρώγοντας κρέας ὠμόν, βεβαίως δὲ καὶ ἀνθρώπινον, ἐκ τοῦ *ἀμάδ*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *γιαβάδ=σιτοφάγοι*. Καὶ ἐν τῇ Ἀριανῇ γλώσσῃ τὸ *Ἀμᾶ-ντακᾶ* δηλοῖ φυλὰς ἀγρίων Ἀβοριγίνων, τὰς ὁποίας οἱ γεωργοῦντες γείτονές των Σκολῶται ὠνόμαζον *ἀνθρωποφάγους*· κατῴκουν δὲ κατὰ τὰ βόρεια τοῦ Βορυσθένους καὶ ἦσαν παλαιοὶ Φῖνναι (Φιλανδοὶ) νομάδες καὶ κυνηγοί.

— **Ἀμάδοκα** (ἡ). Λίμνη παρὰ Πτολεμαίῳ, ἐκ τῆς ὁποίας κατήρχετο ῥέων ἐννέα ἡμερῶν ὁδὸν ὁ *Ὕπανις*, διὸ ἐκαλεῖτο καὶ *μήτηρ Ὑπάνιος* (*Ἡρόδοτος Δ'* 52)· ἦτο πολὺ μεγάλη κατὰ τοὺς παλαιοὺς Ἕλληνας ἐρευνητάς, διάφορος τῆς τῶν Τυριτῶν, ἔβοσκον δὲ παρ' αὐτὴν ἀγέλαι ἀγρίων ἵππων λευκῶν· τίθεται σήμερον ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων εἰς τὰ ἕλη *Ροκύτνο* τοῦ *Πριπιγιάτ*.

— **Ἀμάδοκα** (τά) *ὄρη*. Ὀνομάζονται οὕτω παρὰ Πτολεμαίῳ αἱ διακυμάνσεις τοῦ ἐδάφους μεταξὺ *Λνειπέρου* καὶ *Λόνεκ*, κατὰ τοὺς νεωτέρους ἐρευνητὰς τῆς ἀρχαίας Γεωγραφίας.

Α. Σ. Α.

Ἀμάδοκος. —1) Ἥρως ὑπερβόρειος. Φέρεται πολεμήσας ἐναντίον τῶν Γαλατῶν, οἱ ὁποῖοι περὶ τὸ 278 π.Χ. ἐζήτησαν νὰ καταλάβωσι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ συλήσωσι τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ «τούτων τοὺς μὲν ἐξ ὑπερβορείων λέγουσιν ἐλθεῖν, Ὑπέροχον καὶ Ἀμάδοκον» (*Παυσ.* Ι, 4,4).

—2) Βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν ἐν Θρᾴκῃ, διάδοχος πιθανῶς Σεύθου τοῦ Α'. Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους (V, 6), Ἀριστοτέλους (Πολιτ. V, 8) καὶ Στράβωνος (C. 331). Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα οὗτος εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν παρὰ Διοδώρῳ καὶ Ξενοφῶντι μνημονευόμενον *Μήδοκον*. Ἐκ τῶν μαρτυριῶν τῶν συγγραφέων τούτων καὶ τῶν εὑρεθέντων νομισμάτων του συνάγεται ὅτι ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

—3) Ἕτερος βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προηγουμένου. Οὗτος ἐπεξέτεινε τὸ κράτος αὐτοῦ πολεμήσας πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῶν Ὀδρυσῶν Βηρισάδην καὶ Καρσοβλέπτην. Μνημονεύεται εἴς τινα συνθήκην συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων τοῦ 358 π.Χ. (Ἀρχαιολογ. μουσ. Ἀθηνῶν). Κατὰ ταύτην ὁ Ἀμάδοκος μετὰ τοῦ Βηρισάδου συνῆψαν συμμαχίαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, τῆς ὁποίας τοὺς ὅρους φαίνεται ὅτι ὑπηγόρευσαν οἱ τελευταῖοι, ὁ δὲ Ἀμάδοκος καὶ Βηρισάδης ἐδέχθησαν ἐξ ἀνάγκης αὐτούς, ἅτε πρὸς ἀλλήλους διαφερόμενοι (Ἀρχαιολ. Ἐφημερὶς 1886 σ. 97). Βραδύτερον ὅμως (352 π. Χ.) ἐγκατέλειψε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος Φιλίππου τοῦ Β'.

Ε. Ν. Μ.

Ἀμαδρυάδες (ἐκ τοῦ *ἅμα* καὶ *δρῦς*) *[Μυθολ.]*. Νύμφαι γεννώμεναι ταυτοχρόνως μετὰ τῆς δρυός, καὶ κατ' ἐπέκτασιν μετὰ παντὸς δένδρου, παρακολουθοῦσαι τὴν ζωὴν αὐτοῦ, προστατεύουσαι αὐτὴν καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴν ἐξαφανιζόμεναι. Ἡ «*συμπαθητική*» αὕτη ζωή, διὰ τῆς ὁποίας ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ εὐαισθησία καὶ πρακτικότης ἐδημιούργησε «*ψυχὰς δένδρων*», ἑρμηνεύει τὸν ὑπέροχον πολιτισμὸν τοῦ λαοῦ ἐκείνου, τὴν ὑπ' αὐτοῦ πλήρη ἀναγνώρισιν τῆς χρησιμότητος καὶ ἀξίας τῶν δένδρων ἐν γένει, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ ἱερὰ ταῦτα δῶρα τῆς φύσεως (βλ. λ. ἄλσος). Τὴν «ἐμψυχοποίησιν» ταύτην ἑρμηνεύουσι ποικίλαι λαϊκαὶ παραδόσεις τῶν ἀρχαίων, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς διετηρήθησαν μέχρι σήμερον παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ. Κατ' αὐτὰς πολλοὶ νέοι καὶ μάλιστα νεάνιδες, διωκόμεναι ὑπὸ ἀνωτέρων δυνάμεων καὶ καταφεύγουσαι εἰς τὴν μητέρα *Γῆν*, μετεμορφοῦντο καὶ ἐνεψυχοῦντο εἰς δένδρα· π. χ. ὁ *Συκεύς*, εἷς τῶν Τιτάνων, καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ Διὸς καὶ καταφυγὼν εἰς τὴν μητέρα του Γῆν, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς αὐτὴν νὰ παραγάγῃ τὴν *συκῆν* τὸ δένδρον, ἵνα διαμένῃ ἐντὸς αὐτῆς τὸ τέκνον της.

Ἄλλη παράδοσις λέγει ὅτι ὁ Ὄξυλος, υἱὸς τοῦ Ὀρείου, ἐγέννησεν ἐκ τῆς Ἀμαδρυάδος ἄλλας τε νύμφας καὶ τὴν *Καρύαν* (= καρυδιάν), *Βάλανον* (= βελανιδιάν), *Κράνειαν* (= κρανειάν), *Μορέαν* (= μουργιάν), *Αἴγειρον* (= ἀγριόλευκαν), *Πτελέαν* (=φτελιάν), *Ἄμπελον* (=κλῆμα) καὶ *Συκῆν* (=συκιάν). Αὗται ὅλαι ὁμοῦ ἀπετέλεσαν τὰς *Ἀμαδρυάδας Νύμφας* καὶ ἐξ αὐτῶν ἔλαβον τὰς ὀνομασίας των τὰ δένδρα (*Ἀθήναιος* ἐν Δειπνοσ. Γ' 78 b). Αἱ Νύμφαι αὗται ἐμφανίζονται τὸ πρῶτον ἐν τῷ ὁμηρικῷ ὕμνῳ εἰς τὴν Ἀφροδίτην (στίχ. 257—272), ἐκεῖ δὲ περιγράφεται ὁ βίος καὶ ὁ θάνατος αὐτῶν ὡς ἑξῆς: Αἱ ὀρεσίβιοι καὶ μεγαλόστηθοι Νύμφαι οὔτε μὲ τοὺς ἀνθρώπους συζῶσιν, οὔτε μὲ τοὺς θεούς, ἀλλὰ μόνον μὲ τοὺς Σειληνοὺς καὶ τὸν Ἑρμῆν. Μετ' αὐτῶν ὅταν γεννῶνται, συμφύονται καὶ αἱ ὡραῖαι καὶ ὑψηλαὶ δρύες καὶ ἐλάται· ζῶσιν ὅμως οὐχὶ αἰωνίως· διότι ὅταν φθάσῃ ἡ μοῖρα τοῦ θανάτου, ξηραίνονται μὲν πρῶτον τὰ ὡραῖα δένδρα, ὁ δὲ φλοιός των φθείρεται γύρωθεν ἐντελῶς, πίπτουσι δὲ οἱ κλάδοι των, τῶν δὲ Νυμφῶν τούτων ἡ ψυχὴ μαζὶ μὲ τὸ δένδρον ἐγκαταλείπει τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ἐκ τούτου καὶ ὁ Πίνδαρος (ἀπόσπ. 165) χαρακτηρίζει τὰς Ἀμαδρυάδας ὅτι ἔχουσιν ἐκ τῆς μοίρας «ἰσόδενδρον» τέλος τοῦ βίου, ἤτοι ὅσην ζωὴν καὶ τὸ δένδρον. Ὡς ἐκ τούτου ὁ προστατεύων καὶ περιποιούμενος τὸ δένδρον λαμβάνει τὰς εὐχαριστίας τῆς ἐν αὐτῷ Νύμφης. Οὕτως ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ροῖκος, ἰδὼν νεαρὰν δρῦν καμφθεῖσαν καὶ κλίνουσαν πρὸς τὴν γῆν, ἐστήριξε καὶ συνεκράτησεν αὐτήν, ἀμέσως δὲ ἤκουσε τὰς εὐχαριστίας τῆς Νύμφης, ἡ ὁποία τὸν ὠνόμασε σωτῆρα καὶ τοῦ ὑπεσχέθη ποίαν χάριν θέλει νὰ ἐκπληρώσῃ αὐτῇ (βλ. *Fragm. Hist. Graec.* Α' 35 καὶ Δ' 453· *Σχολ. Ἀπολλων. Ροδιου* Δ' 14 12). Τοιαύτας παραδόσεις καὶ προσωποποιήσεις ἐχειρίσθησαν ποιητικῶς πολλοί, π. χ. ὁ Καλλίμαχος (Ὕμν Δ' 78 κ. ἑ.), ὁ Ὀβίδιος (Μεταμορφ. Η' 755 κ. ἑ.), ὁ Στάτιος Θηβαῖος (Γ' 113) κ.λ.

Εἰς λαϊκὴν ἀρκαδικὴν παράδοσιν στηρίζεται ὁ μῦθος κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Καλλιστοῦς *Ἀρκὰς* κυνηγῶν, εἶδε τὴν Ἀμαδρυάδα *Χρυσοπέλειαν* διατρέχουσαν μέγαν κίνδυνον ἐκ χειμάρρου, μέλλοντος νὰ παρασύρῃ τὴν δρῦν αὐτῆς, ἤτοι αὐτὴν τὴν ἰδίαν. Παρέστρεψε λοιπὸν τὸν ῥοῦν τοῦ χειμάρρου καὶ διέσωσεν αὐτήν, ἡ δὲ Χρυσοπέλεια ἔλαβεν αὐτὸν σύζυγον καὶ ἐξ αὐτῆς ἐγεννήθησαν ἅπαντες οἱ ἀρχηγέται τῶν ἀρκαδικῶν. φυλῶν (βλ. *Ἀπολλοδώρου* Βιβλιοθ. Δ' 8, 2 καὶ Γ' 8, 9). Καὶ ἄλλαι ὅμοιαι τοπικαὶ παραδόσεις διεσώθησαν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, π. χ. περὶ τῆς *Βυβλίδος* θυγατρὸς τοῦ Μιλήτου, περὶ τῆς *Δρυόπης* κ.λ., περὶ τῶν ὁποίων ἔγραφε πολλὰ εἰς τὸ σύγγραμμά του «Ἑτεροιούμενα» ὁ Νίκανδρος.

Ἐξ αὐτῶν προέκυψε καὶ ἄλλος κλάδος ποιητικῆς χρησιμοποιήσεως τοιούτων παραδόσεων, κατὰ τὰς ὁποίας μετὰ τὸν ἀπότομον θάνατον τοῦ δένδρου, ἡ ἐντὸς αὐτοῦ ψυχὴ τῆς Ἀμαδρυάδος δὲν ἀποθνήσκει ἀλλὰ ἐκφεύγει καὶ μεταβαίνει εἰς ἄλλο δένδρον, ἀφοῦ τιμωρήσῃ τὸν καταστροφέα. Οὕτω π. χ. οἱ ποιηταὶ Ἀπολλώνιος καὶ Νόννος λέγουσιν ὁ μὲν πρῶτος ὅτι, ἐνῷ ὁ πατὴρ τοῦ Περαιβίου ἔκοπτεν εἰς τὸ δάσος ξύλα καὶ ἤρχισε νὰ κόπτῃ στέλεχος ὁμήλικος μὲ αὐτὸν δρυός, ἤκουσε φωνήν, ἡ ὁποία τοῦ εἶπε νὰ μὴ κόψῃ αὐτὸ τὸ στέλεχος, προωρισμένον νὰ κατατρίψῃ πολλοὺς ἀκόμη αἰῶνας· αὐτὸς ὅμως δὲν ὑπήκουσε, διὸ ἡ Ἀμαδρυάς, ἤτοι ἡ ψυχὴ τοῦ δένδρου, ἔφθειρεν αὐτὸν καὶ τὰ τέκνα του· ὁ δὲ Νόννος παριστᾷ ὀδυρομένας τὰς Ἀμαδρυάδας Νύμφας, τῶν ὁποίων κόπτονται τὰ δένδρα καὶ μετὰ κλαυθμῶν φευγούσας ἐξ αὐτῶν, ἄλλας δὲ νὰ ἱκετεύωσι τοὺς ὑλοτόμους νὰ φεισθῶσι τῶν δένδρων, φονεύοντες αὐτὰς τὰς ἰδίας. Ἐπίσης ἡ ποιήτρια Μοιρὼ θεωρεῖ καθῆκόν της νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὰς Ἀμαδρυάδας οὐχὶ ἁπλῶς νὰ συγχωρήσωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ προστατεύσωσι τὸν Κλεώνυμον, ὡς καλλιτέχνην, διότι κατεσκεύασε καὶ ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὰς ὡραῖα ξύλινα ἀγάλματα (ξόανα). Ἕτερα ὀνόματα τῶν Ἀμαδρυάδων ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων αἱ *Δρυάδες*, *Ἀδρυάδες*, *Ἀνιγριάδες* κτλ. Ὁ Λατῖνος Σέρβιος (εἰς Βεργιλίου Ἐκλογὰς 10,62) λέγει ὅτι *Ἀμαδρυάδες* Νύμφαι εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι γεννῶνται μετὰ τῶν δένδρων καὶ συναποθνήσκουσι μετ' αὐτῶν, *Δρυάδες* δὲ αἱ κατοικοῦσαι μεταξὺ τῶν δένδρων· ἡ διαφορὰ ὅμως αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν δίδουσι μεγάλην σημασίαν οἱ ἑρμηνευταί, φαίνεται καθαρὰ ἐπινόησις, καὶ δὴ σχολαστική, τοῦ ἀναφέροντος αὐτήν.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμαδρύας (ὁ) (Hamadryas) *[Ζωολ.]*. Πίθηκος τοῦ ἀθροίσματος τῶν κυνοπιθήκων (βλ. λ.).

ἀμάζευτος,—η,—ο· αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι μαζεμένος, ἀσύλλεκτος, ἀσυνάθροιστος: «ἔχω τὰ ροῦχα ἀμάζευτα».

Ἀμαζόνας. Μία τῶν ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ τῆς *Βενεζουέλας* τοπαρχιῶν, ἔχουσα ἔκτασιν 281700 τετρ. χμτρ. καὶ πληθυσμὸν 48940 κατοίκων, ὧν οἱ 45642 Ἰνδοὶ ἰθαγενεῖς. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ὁ ἁγ. *Φερνάνδος τοῦ Ἀταμπάπο* (S. Fernando de Atabapo) ἀριθμῶν 1209 κατοίκους.

Δ. Ε. Μ.

— **Ἀμαζόνας** (Amazonas). Πολιτεία τῆς *Βραζιλίας* ἔχουσα ἔκτασιν 1.900.000 τετρ. χμτρ. καὶ πληθυσμὸν 363166 κατοίκων. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Μανάος* (Manaos), ἀριθμοῦσα 75.704 κατοίκους.

Δ. Ε. Μ.

— **Ἀμαζόνας** (Amazonas). Νομὸς τῆς ἐν Ν. Ἀμερικῇ δημοκρατίας τοῦ *Περοῦ*, ἔχων ἔκτασιν 36122 τετρ. χμτρ. καὶ πληθυσμὸν 70676 κατοίκων. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Χαχαπόγια* (Chachapoyas).

Δ. Ε. Μ.

Ἀμαζόνεια. Ἡ Κύμη τῆς Αἰολίδος (βλ. Ἀμαζόνες).

— **Ἀμαζόνεια** *ὄρη* *[Ἀρχ.]*. Ὄρη τοῦ Πόντου, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὁποίων ἔρρεεν ὁ Θερμώδων (*Ἀπολλ. Ρόδ.*).

Ἀμαζόνειον *[Ἀρχ.]*. —1) Ἱερὸν ἐν Ἀθήναις, εἰς τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν Ἀμμώνιον ἐν τῷ «περὶ βωμῶν καὶ θυσιῶν» συγγράμματί του (παρ' Ἁρποκρατίωνι) ἐτιμῶντο αἱ Ἀμαζόνες. Ἔκειτο τοῦτο κατά τινα πλευρὰν τοῦ λόφου τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἔνθα κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν εἶχον στρατοπεδεύσει αἱ Ἀμαζόνες καὶ ὅπου ἐφονεύθησαν. Ἡ θέσις ὅμως τοῦ ἱεροῦ δὲν καθορίζεται λεπτομερῶς, ἐκ τούτου δὲ προέκυψαν ποικίλαι ὑποθέσεις. Κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανότητα τὸ Ἀμαζόνειον τοῦτο ἦτο συναφὲς πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Ἄρεως, τοῦ ὁποίου θυγάτηρ ἐλογίζετο ἡ Ἀμαζών, ἡ ἀρχηγέτις τῶν Ἀμαζόνων· πρὸς τούτοις ἐνταῦθα που ἐνομίζοντο ὑπάρχοντες καὶ οἱ τάφοι τῶν Ἀμαζόνων, εἰδικώτερον δὲ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ πρὸς τὴν Πειραϊκὴν πύλην τῶν ἀρχαίων τειχῶν, ἤτοι κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν κλιτὺν τοῦ Ἀρείου Πάγου· δυνάμεθα δὲ νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ὡς τάφοι τῶν Ἀμαζόνων ἐλογίζοντο ὑπὸ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ οἱ ἐπὶ τῶν βράχων τούτων ἐσκαμμένοι, καὶ ἐν μέρει μέχρι σήμερον σῳζόμενοι, ἐνταῦθά τε καὶ περαιτέρω καθ' ἅπαντας τοὺς βραχώδεις λό-

Digitized by Google

φους καὶ τὰς κλιτῦς τοῦ Ἀρείου Πάγου, τῆς Πνυκός, τοῦ λόφου τῶν Νυμφῶν (Ἀστεροσκοπεῖον), τοῦ Μουσείου (Φιλοπάππου) καὶ μεταξὺ τούτων. Τούτους, ἀνήκοντας πιθανῶς εἰς τὴν περὶ τὸ 2500 πρὸ Χρ. ἐποχήν, ἀνευρίσκοντες οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἔχοντες τὴν περὶ Ἀμαζόνων παλαιὰν παράδοσιν, ἀπέδιδον εὐλόγως εἰς αὐτάς.

— 2) Θέσις τις ἐν Χαλκίδι.

— 3) Πόλις ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ ἢ καὶ ὄρος.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

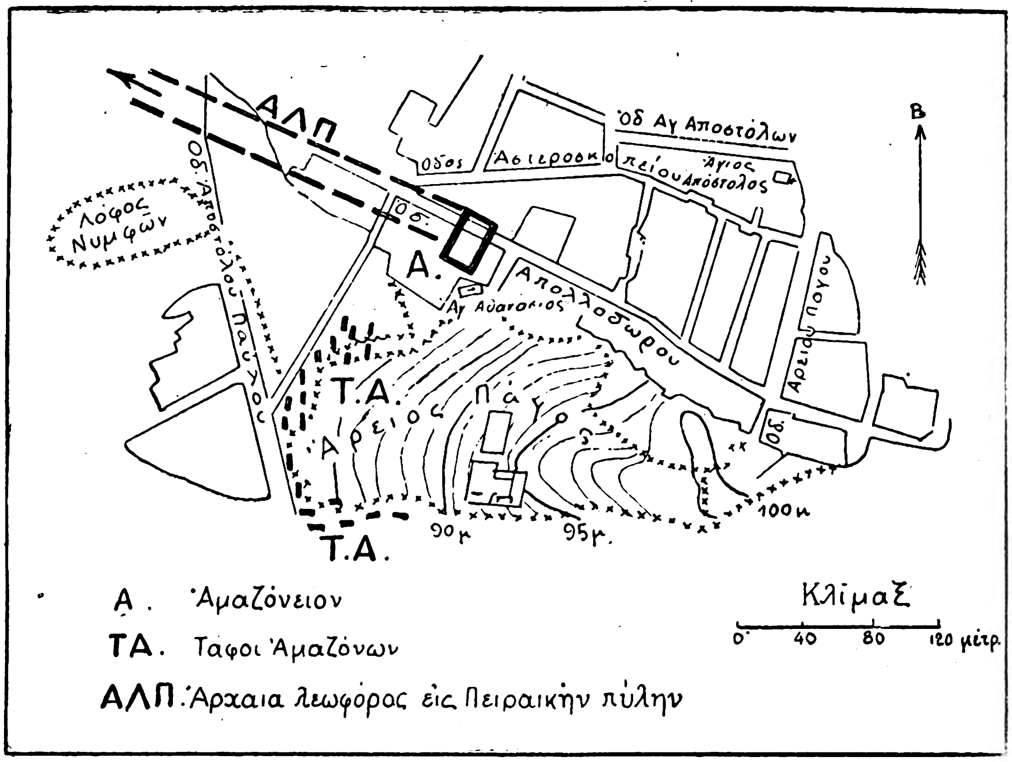

Ἀμαζόνες. Αἱ περιλάλητοι φιλοπόλεμοι ἡρωΐδες, θυγατέρες τοῦ Ἄρεως, πρὸς τὰς ὁποίας συνεκρούσθησαν οἱ ὀνομαστότεροι τῶν ἡρώων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας (Βελλεροφόντης, Ἡρακλῆς, Θησεύς, Ἀχιλλεύς), οἱ πολυφημότεροι τῶν προϊστορικῶν λαῶν (Λύκιοι, Φρύγες) καὶ οἱ κράτιστοι τῶν Ἑλλήνων, οἱ Ἀθηναῖοι, κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν προγόνων των, τὰς ὁποίας ὅμως ἐπίστευεν ὁ λαὸς τῆς Ἀττικῆς ὡς ἀναμφισβητήτους ἀληθείας.

Πρόβλημα δύσλυτον ὑπῆρξεν εἴς τε τοὺς ἀρχαίους καὶ νεωτέρους χρόνους ἡ ἀνεύρεσις τῆς προελεύσεως καὶ ἐξελίξεως τοῦ μύθου τῶν Ἀμαζόνων καὶ ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ὡς λαοῦ πραγματικοῦ ἢ ἡ ἀπόδειξις τοῦ ἐναντίου. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ *E. Bournouf* «Nomina Numina», εἰς τὸν μύθον τοῦτον παρέχει πολλὰς δυσχερείας, διότι ἐπίθετα διὰ τὰς Ἀμαζόνας δὲν διεσώθησαν. Τὸ ὁμηρικὸν «*ἀντιάνειραι*», τὸ ὁποῖον ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν λέξιν «*ἰσάνδροι*», ὁμιλεῖ μόνον περὶ τῆς ἀνδρικῆς δυνάμεως αὐτῶν. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις εἶχε πιστευθῆ ὅτι ἡ λέξις ἀμαζὼν ἦτο σύνθετος ἐκ τοῦ στερητικοῦ *α* καὶ τῆς λέξεως *μαζὸς (μαστὸς)* καὶ ὅτι ἐσήμαινε κατ' ἀκολουθίαν τὴν στερουμένην μαστοῦ. Ἡ παρετυμολογία αὐτὴ ἔγινεν ἀφορμὴ τῆς δημιουργίας τοῦ μύθου, ὅτι αἱ Ἀμαζόνες ἔκαιον ἢ ἀπέκοπτον τὸν δεξιὸν μαστὸν διὰ νὰ μὴ ἐμποδίζωνται ὑπ' αὐτοῦ νὰ ρίπτωσι τὸ ἀκόντιον (*Ἀπολλ.* ΙΙ. 5. 9), μύθου ὅλως ἀγνώστου εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους καὶ μύθου, ὅστις δὲν ἔγινεν ἀποδεκτός, διὰ λόγους αἰσθητικοὺς ἰδίως, ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνῶν. Ἐπίσης ἀτυχὴς ἦτο καὶ ἡ τοῦ Φιλοστράτου ἑρμηνεία τῆς λέξεως διὰ τῆς φράσεως «*μὴ μαζῷ τρέφεσθαι*», διότι δῆθεν τὰ τέκνα τῶν Ἀμαζόνων δὲν ἐθηλάζοντο ὑπὸ τῶν μητέρων των, ἀλλ' ἐτρέφοντο διὰ γάλακτος φορβάδων, ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη στηριχθεῖσα εἰς τὴν πίστιν, ὅτι ἡ λέξις ἦτο σύνθετος ἐκ τοῦ στερητικοῦ *α* καὶ τῆς λέξεως *μαζός*. Ἐκ τῶν ἐτυμολογιῶν τῶν νεωτέρων χρόνων εὐστοχος εἶναι ἡ τοῦ Π. Καρολίδου (*Ἱστορία, Κ. Παπαρρηγοπούλου*, ἔκδοσις 1925, τ. Α' εἰσαγ. σελ. ο,οα' καὶ ρλστ') ὅστις παράγει τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ἀρμενικοῦ *Amaduni*, σημαίνοντος τὸν *ἔπηλυν*, προελθόντος δὲ ἐκ τοῦ περσικοῦ *amden*, ὅπερ σημαίνει *ἔρχεσθαι*, εὐστοχώτεραι δὲ αἱ στηριχθεῖσαι εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς λέξεως «*ἀμαζών*», ἢ εἰς τὸ ἀθροιστικὸν *α* καὶ τὴν λέξιν *maza*, (λέξιν Κιρκασίαν), σημαίνουσαν τὴν σελήνην, ὅτε κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ λέξις «*Ἀμαζόνες*» σημαίνει τὰς ἱερείας σεληναίας τινὸς θεᾶς, τῆς *Ἀναΐτιδος (Ἀναχὶτ περσιστί)*, ἢ τῆς *Ἐννοῦς* ἢ τῆς *Ἀρτέμιδος*, ἢ εἰς τὸ ἀθροιστικὸν *α* καὶ τὴν λέξιν *μαζός*, (*P. Decharme*, μετάφρ. *Ἀδ. Ἀδαμαντίου*, «Μυθολογία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος» σελ. 145) ὅτε γίνεται ὡσαύτως προσέγγισις τῶν Ἀμαζόνων *(πολυμάστων)* πρὸς τὴν Ἐφεσίαν Ἀρτέμιδα, τῆς ὁποίας τὴν λατρείαν, κατὰ τὴν παράδοσιν, εἰσήγαγον αἱ Ἀμαζόνες. Ἡ τελευταία ἐτυμολογία ὑποβοηθεῖ σπουδαίως καὶ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ὅλου μύθου.

Ἡ ἑρμηνεία τοῦ μύθου.— Ἡ Ἐφεσία Ἄρτεμις μὲ τοὺς πολλοὺς μαστούς, οἵτινες εἶναι τὸ σύμβολον τῆς θεᾶς τῆς γονιμοποιοῦ πάντων τῶν ὄντων καὶ τῆς τροφοῦ πάσης βλαστήσεως καὶ πάντων τῶν ζῴων, ἅτινα καὶ διὰ τοῦτο ἀπεικονίζοντο ἐπὶ τῶν διαφόρων ζωνῶν εἰς τὰς ὁποίας διῃρεῖτο ὁ μορφὴν κίονος ἔχων κυλινδρικὸς κορμὸς τοῦ σώματός της, βοηθεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν ἑρμηνείαν, ὡς προελέχθη, τῶν περὶ τῶν Ἀμαζόνων ποικίλων μύθων. Ἦσαν, φαίνεται, ἐν ἀρχῇ αἱ Ἀμαζόνες αἱ προσωποποιηθεῖσαι φυσικαὶ δυνάμεις τῆς γονιμοποιήσεως, τὰ ἄφθονα ὑέτια ὕδατα, ἅτινα εἰσδύοντα εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς γονιμοποιοῦσιν εἰς αὐτοὺς πάντα τὰ σπέρματα τῆς φυτικῆς βλαστήσεως, εἶναι αἱ νεφέλαι μὲ τοὺς πολλοὺς μαστούς, τῶν ὁποίων τὸ ἄφθονον γάλα ῥέει εἰς τὴν γῆν καὶ τρέφει πᾶσαν ζωϊκὴν ὕπαρξιν. Τοῦτο μαρτυροῦσι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου ἀναφερόμενα ὀνόματά των, *Ἄελλα* (θύελλα) καὶ *Κελαινὼ* (σκοτεινὸν νέφος), ἀπὸ τῶν μαστῶν τῶν ὁποίων ῥέει ἄφθονος ἡ βροχή. Αἱ θεοποιηθεῖσαι καὶ προσωποποιηθεῖσαι αὗται φυσικαὶ δυνάμεις, αἱ τόσον εὐεργετικαί, ὡς θεαὶ τῆς καταιγίδος, ἥτις φθείρει καὶ καταστρέφει πᾶσαν ζωϊκὴν ὕπαρξιν καὶ πᾶσαν βλάστησιν, ἔρχονται εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὰς θεότητας τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ ἡλίου, αἵτινες εἶναι αἱ εὐεργέτιδες ὡσαύτως θεότητες πάσης βλαστήσεως καὶ πάσης ζωϊκῆς ὑπάρξεως. Ἡ ἀμοιβαία κατίσχυσις καὶ κυριαρχία εἰς τὸν οὐρανόν, ὁτὲ μὲν τῆς καταιγίδος καὶ τοῦ σκότους, ὁτὲ δὲ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ φωτός, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν δημιουργικὴν φαντασίαν τῆς Ἀρίας φυλῆς καὶ πρὸ πάντων τοῦ δημιουργικωτέρου καὶ πλέον εὐφαντάστου τῶν κλάδων αὐτῆς, τῶν Ἑλλήνων, νὰ πλάσωσι, συνεχίζοντες τὴν προγονικὴν κληρονομίαν, τοὺς μύθους τῶν ἀγώνων τῶν θεῶν τοῦ φωτὸς πρὸς τοὺς θεοὺς τοῦ σκότους (ἀγῶνας ὑπενθυμίζοντας τοὺς *Ἀσουρᾶς*, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ *Ἴνδρα* τῆς Βεδικῆς μυθολογίας), καὶ τῶν Ὀλυμπίων θεῶν πρὸς τοὺς τερατομόρφους Τιτᾶνας.

Ἀγῶνες τῶν ἡρώων κατὰ τῶν Ἀμαζόνων.— Ἐκ τῶν ἡλιακῶν ἡρώων ὁ *Βελλεροφόντης*, ἠναγκασμένος νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Λυκίας Ἰοβάτην, ὅστις κατὰ τὰ «λυγρὰ σήματα» (Ὁμ. Ἰλ. Ζ 168) τοῦ γαμβροῦ του Προίτου ὤφειλε νὰ φονεύσῃ τὸν ξενισθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἥρωα, συκοφαντηθέντα πρὸς τὸν Προῖτον ὑπὸ τῆς συζύγου του Ἀντείας, ἀφοῦ ἐφόνευσε τὴν «ἀμαιμακέτην Χίμαιραν» καὶ κατέβαλε τοὺς «κυδαλίμους Σολύμους» ἐφόνευσε τὰς «ἀντιανείρας Ἀμαζόνας», αἵτινες εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Λυκίαν, τὴν χώραν δηλαδὴ τοῦ φωτός. Μετὰ τὸν Βελλεροφόντην ἐπολέμησε κατὰ τῶν Ἀμαζόνων ὁ πολυφημότερος τῶν ἡρώων τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας *Ἡρακλῆς*. Ὁ ἔνατος ἆθλος τοῦ ἡλιακοῦ τούτου ἥρωος εἶναι ἡ ἐκστρατεία του κατὰ τῶν Ἀμαζόνων, φιλοπολέμου ἔθνους γυναικῶν, αἵτινες κατῴκουν περὶ τὰς ὄχθας τοῦ Θερμώδοντος ποταμοῦ, τοῦ διαρρέοντος τὴν παραλιακὴν καὶ γόνιμον πεδιάδα τῆς Θεμισκύρας. Ἡ βασίλισσά των *Ἱππολύτη* ἢ *Μελανίππη* κατεῖχεν ὡς σύμβολον τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματός της μίαν ζώνην, ἥτις εἶχε δωρηθῆ εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου Ἄρεως. Τὴν ζώνην ταύτην εἶχεν ἐπιθυμήσει νὰ ἔχῃ πρὸς στολισμόν της ἡ Ἀδμήτη, ἡ κόρη τοῦ Εὐρυσθέως, ὅστις καὶ διέταξε τὸν Ἡρακλέα, ὑποχρεωμένον νὰ ὑπακούῃ, ὡς γνωστόν, ἄνευ ἀντιρρήσεως, νὰ φέρῃ ταύτην εἰς τὴν κόρην του. Εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεμισκύρας ἔφθασεν ὁ Ἡρακλῆς μετὰ μακρὸν πλοῦν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου συνῆψε πολλοὺς καὶ ποικίλους ἄλλους ἀγῶνας. Ἡ Ἱππολύτη, ὅτε ἔμαθε τὸν λόγον τῆς ἀποβιβάσεως τοῦ Ἡρακλέους εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς χώρας της,

Ἀμαζονομαχία.

[Ἀνάγλυφον ἐκ τοῦ Μαυσωλείου τῆς Ἁλικαρνασσοῦ.]

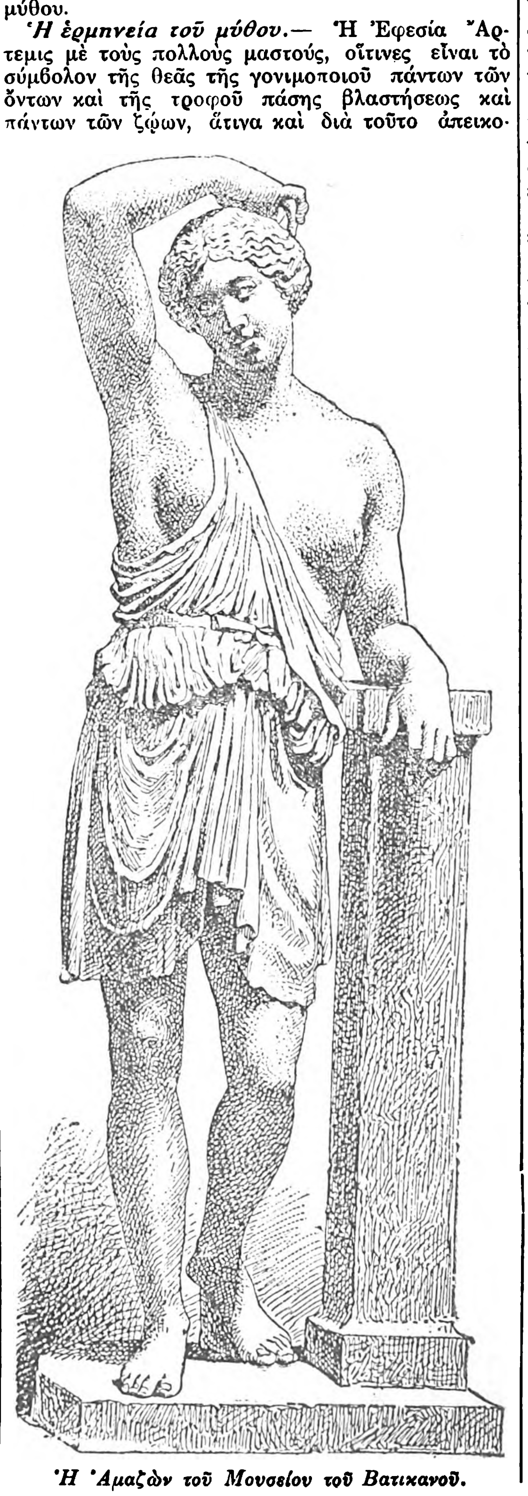

Ἡ Ἀμαζὼν τοῦ Μουσείου τοῦ Βατικανοῦ.

Παράστασις μάχης μεταξὺ Ἑλλήνων

Digitized by Google

ἐπροθυμοποιήθη νὰ δώσῃ τὸν ζωστῆρα· τότε ὅμως ἡ φοβερὰ τοῦ Ἡρακλέους διῶκτις θεὰ Ἥρα, ἐπιθυμοῦσα ν' ἀποτύχῃ ὁ ἥρως τοῦ σκοποῦ τῆς ἐκστρατείας του, ἔλαβε τὴν μορφὴν Ἀμαζόνος καὶ διατρέχουσα τὴν χώραν διέδωκε τὴν πληροφορίαν ὅτι ξένοι ἀπειλοῦν ν' ἀπαγάγωσι τὴν βασίλισσάν των. Αἱ Ἀμαζόνες ἔτρεξαν τότε ἔνοπλοι κατὰ τῶν ὑποτιθεμένων ἐχθρῶν, ὁ δὲ Ἡρακλῆς, ὑποπτεύσας συνωμοσίαν ἐξυφανθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἱππολύτης, ἐφόνευσε τὴν βασίλισσαν, ἀφήρεσε τὴν ζώνην καὶ ἔπειτα τῇ βοηθείᾳ τῶν φίλων του ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὰ πλήθη ἐκεῖνα τῶν φιλοπολέμων γυναικῶν (*Ἀπολλ* II,5,9). Τὸν ζωστῆρα ἐχάρισεν ὁ Ἡρακλῆς εἰς τὴν Ὀμφάλην, ἥτις ἐκληροδότησεν αὐτὸν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Λυδίας, διατηρήσαντας αὐτὸν μέχρι τοῦ βασιλέως Κανδαύλου, ὅτε περιῆλθεν εἰς τοὺς Κᾶρας. Ἐκτὸς τοῦ ζωστῆρος σύνηθες θρησκευτικὸν σύμβολον τῶν Ἀμαζόνων ἦτο καὶ ὁ ἀμφίστομος πέλεκυς (*λάβρης*). Ἀμφότερα δὲ ὡς ἱερὰ σύμβολα ἀνευρέθησαν καὶ ἐν Κνωσῷ. Αἱ Ἀμαζόνες εἰς τὴν περίστασιν ταύτην εἶναι οἱ θήλεις Κένταυροι καὶ τὸ ἔπαθλον τῆς νίκης, ὁ ζωστήρ, εἶναι, ὡς ὑποστηρίζει ὁ Schwartz (Descharme, ἔνθ. ἀνωτ. 515) τὸ οὐράνιον τόξον τὸ ὁποῖον συνοδεύει τὴν καταιγίδα ἢ ἕπεται αὐτῆς. Ἄλλος ἡλιακὸς ἥρως, ὅστις συνεκρούσθη πρὸς τὰς Ἀμαζόνας, εἶναι ὁ *Θησεύς*. Καὶ οὗτος, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ἐξεστράτευσε μετὰ τοῦ φίλου του Πειρίθου ἐναντίον τῶν Ἀμαζόνων καὶ ἐπέστρεψε νικηφόρος ἀπάγων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν ὡραίαν *Ἀντιόπην*. Αἱ Ἀμαζόνες βαρέως φέρουσαι τὴν ὕβριν ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς αὐτὰς τὰς πύλας τῆς πόλεως. Ζωηρὰ μάχη συνήφθη μεταξὺ τῆς Πνυκὸς καὶ τοῦ λόφου τοῦ Μουσείου, ἡ ὁποία, μετὰ πολλὰς ἀμφιταλαντεύσεις, ἀπέβη ὑπὲρ τοῦ Θησέως καὶ τῶν Ἀθηναίων. Αἱ Ἀμαζόνες κατεδιώχθησαν καὶ πλεῖσται ἐξ αὐτῶν ἀπωλέσθησαν κατὰ τὴν φυγὴν πρὸ τοῦ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Τάφοι τῶν φονευθεισῶν τούτων Ἀμαζόνων ἐδεικνύοντο εἰς τὰ Μέγαρα (*τὸ μνῆμα τῆς Ἱππολύτης*) εἰς τὴν Χαιρώνειαν, εἰς τὴν Λακωνίαν, ἔνθα καὶ ἐσταμάτησε μόνον ἡ ἐκστρατεία των (Παυσ. III. 25. 3) καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Τόσον εὐρεῖαν εἶχε τὴν διάδοσιν ὁ μῦθος οὗτος ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Τὴν νίκην ταύτην ὡς προγονικὴν εὔκλειαν ἀνὰ στόμα εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι ῥήτορες (Λυσ. Ἐπιτ. 4, Ἰσοκρ. Πανηγ. 68 καὶ 70, Παναθ. 193, Ἀρεοπ. 75. κ. ὁ. κ.) καὶ ἀπηθανάτισαν οἱ Ἀθηναῖοι καλλιτέχναι. (Εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς παρίστατο ὁ Θησεὺς μαχόμενος κατὰ τῶν Ἀμαζόνων—*Παυσ.* V. 11.7. Εἰς τὸ Θησεῖον ἀπεικονίζετο ἡ αὐτὴ μάχη ὑπὸ τοῦ ζωγράφου Μήκωνος, πιθανῶς. Ὁ Θησεὺς ἔμεινε διὰ τῆς νίκης του κύριος τῆς Ἀντιόπης καὶ ἀπέκτησεν ἐξ αὐτῆς υἱόν, τὸν *Ἱππόλυτον*, ὅστις ὡς υἱὸς Ἀμαζόνος καὶ *Ἀμαζόνιος* ἐκαλεῖτο. Τῆς Ἀντιόπης τὸ μνῆμα ἐδεικνύετο κατὰ τὴν ἀπὸ Φαλήρου εἴσοδον εἰς τὰς Ἀθήνας (*Παυσ.* I. 2. 1). Κατά τινα παραλλαγὴν τοῦ μύθου ἡ Ἀντιόπη ἐφονεύθη κατὰ τὴν μάχην ὑπὸ τῆς Ἀμαζόνος *Μολπαδίας*, τὴν ὁποίαν ἐφόνευσεν ἔπειτα ὁ Θησεύς. Ἡ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐκστρατεία τῶν Ἀμαζόνων εἶναι, ὡς πιστεύεται, ὄχι μόνον ἡ προσωποποίησις τῆς πάλης τοῦ *ἡλίου* (Θησέως) καὶ τῆς *καταιγίδος* (Ἀμαζόνων), ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπήχησις παλαιᾶς τινος, προϊστορικῆς, ἐπιδρομῆς βαρβάρων ἐξ Ἀσίας εἰς τὴν Ἀττικήν. Ἡ πρὸς τὸν τελευταῖον ἡλιακὸν ἥρωα, τὸν *Ἀχιλλέα*, πάλη τῶν Ἀμαζόνων ἀπετέλει μέρος τῆς ῥαψῳδίας Α' τῆς Αἰθιοπίδος τοῦ Ἀρκτίνου, ἥτις ἤρχιζε διὰ τοῦ στίχου «Ὣς οἵ γ' ἀμφίεπον τάφον Ἕκτορος, ἦλθε δ' Ἀμαζών». Ἡ ῥαψῳδία αὕτη ἦτο εἷς ὕμνος τῆς βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων *Πενθεσιλείας*, ἥτις ὅμως ἐφονεύθη τέλος ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, ὅστις τόσον τρόμον εἶχεν ἐμπνεύσει εἰς αὐτάς, ὥστε ὅτε ποτὲ αἱ Ἀμαζόνες ἐστράτευσαν κατὰ τῆς νήσου Λευκῆς, κειμένης εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἴστρου (Δουνάβεως), καὶ ἐνεφανίσθη ἡ σκιά του, ὡς προστάτου τῆς νήσου ἥρωος, διότι εἶχε ταφῆ ἐν αὐτῇ μὲ τὴν ἀπαστράπτουσαν πανοπλίαν του, ἐκρημνίσθησαν ἐκ τῶν ἵππων των φεύγουσαι.

Τύπος ἀμαζόνος.
[Ἐξ ἀρχαίου ἀγγείου.]

Τὴν πάλην τῶν Ἀμαζόνων κατὰ τῶν ἡλιακῶν ἡρώων ἐπηκολούθησαν αἱ ἐκστρατεῖαι αὐτῶν εἰς χρόνους προϊστορικοὺς καὶ πρωτοϊστορικούς. Οὕτως αἱ Ἀμαζόνες δὲν εἶναι μόνον ὁ λαὸς κατὰ τοῦ ὁποίου μάχεται ὁ μυθικὸς ἥρως Βελλεροφόντης, ὁ πρόγονος τοῦ Γλαύκου (Ἰλ. Ζ 186), ἀλλὰ ἐμφανίζονται καὶ ὡς λαὸς ἱστορικός, ὅστις ἐπιχειρεῖ πόλεμον κατὰ λαοῦ ἱστορικοῦ, τῶν Φρυγῶν, ὡς μνημονεύει ὁ ἡμιμυθικὸς μὲν Πρίαμος (Ἰλ. Γ 189), ἀλλὰ βασιλεὺς λαοῦ ἱστορικοῦ ζήσαντος καὶ δράσαντος κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Ὡς λαὸς ἱστορικὸς μᾶλλον ἐνεφανίσθησαν καὶ εἰς τὴν προρρηθεῖσαν πάλην των κατὰ τοῦ Ἀχιλλέως, ὅτε εἶχον ἔλθει ἐπίκουροι τῶν Τρώων. Οὕτως αἱ Ἀμαζόνες εἶχον ἀρχίσει νὰ μετατοπίζωνται ἐκ τοῦ μυθικοῦ πεδίου εἰς τὸ πεδίον τὸ ἱστορικόν, ἀπὸ μυθικὰ ὄντα καὶ ἡρωΐδες νὰ ἐμφανίζωνται ὡς εἷς φιλοπόλεμος ἐκ γυναικῶν ἐνόπλων λαός.

Ἄλλος τύπος ἀμαζόνος.
[Ἐξ ἀρχαίου ἀγγείου.]

Αἱ Ἀμαζόνες ὡς λαὸς ἱστορικός. — Εἰς τὴν πίστιν των ἀρχαίων ὅτι τῷ ὄντι ὑπῆρξε λαὸς φιλοπολέμων γυναικῶν συνετέλεσε, φαίνεται (βλ. *A. Pierron* «l'Iliade d' Homère» Γ 189 σημ.), ἡ παρὰ τοῖς Σαυρομάταις τῶν Σκυθῶν κρατοῦσα συνήθεια νὰ συμμετέχωσι τῆς θήρας τῶν ἀνδρῶν καὶ αἱ γυναῖκές των ἔφιπποι, νὰ συμπολεμῶσι μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, φοροῦσαι τὰ αὐτὰ ἐνδύματα καὶ ὅπλα καὶ νὰ μὴ νυμφεύεται οὐδεμία παρθένος πρὸ τοῦ νὰ φονεύσῃ ἐχθρόν τινα. Τὰς συνηθείας ταύτας ἀπέδιδεν ὁ μετὰ πολλῆς χάριτος ἀφηγούμενος αὐτὰς Ἡρόδοτος (Δ'. 110—117) εἰς τὴν παράδοσιν ὅτι αἱ γυναῖκες τῶν Σαυροματῶν ἦσαν ἀπόγονοι τῶν Ἀμαζόνων, αἵτινες εἶχον αἰχμαλωτισθῆ μὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ὑπὸ τὸν Ἡρακλέα μάχην των παρὰ τὸν Θερμώδοντα καὶ εἶχον ἀπαχθῆ ἐπὶ τριῶν πλοίων, εἶχον ὅμως διασωθῆ, φονεύσασαι τοὺς ἐπὶ τῶν αὐτῶν πλοίων Ἕλληνας ναύτας, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Σκυθίας, ὅπου ἔφερον αὐτάς, ἀγνοούσας τὴν χρῆσιν ἱστίων, κώπης καὶ πηδαλίου, οἱ ἄνεμοι καὶ ὅπου ἦλθον εἰς γάμου κοινωνίαν μετὰ νέων Σκυθῶν. Ἐπίκουροι δὲ εἰς τὴν πίστιν περὶ πραγματικῆς ὑπάρξεως κοινωνίας ἐνόπλων γυναικῶν ἦλθον καὶ αἱ ἀναμνήσεις περὶ ἐνόπλων ἱεροδούλων ἢ ἱερειῶν τῆς Παλλάδος, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Ἐννοῦς.

Ἡ πίστις εἰς τὴν ἀναμφισβήτητον ὕπαρξιν τῶν Ἀμαζόνων ἐξηκολούθησε καὶ βραδύτερον, διότι ὑπεβοήθει τὴν πίστιν ταύτην ὅτι ἡ ὕπαρξίς των ἀνήγετο εἰς τὸ ἀπομεμακρυσμένον παρελθὸν καὶ εἰς χώραν μακρὰν κειμένην, εἰς τὴν παραλιακὴν πεδιάδα τῆς Θεμισκύρας ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Πόντου, βραδύτερον μάλιστα ὡς τόπον διαμονῆς των ὥριζον τὰς ἀπωτάτας καὶ ἀγνώστους κοιλάδας τοῦ Καυκάσου, ὁ δὲ Πτολεμαῖος εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Βόλγα. Ὁ λαὸς οὗτος τῶν Ἀμαζόνων εἶχεν ἐπιδράμει ποτέ, ὡς διέσωζεν ἡ παράδοσις, εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς Μ. Ἀσίας καὶ εἶχε καταλάβει πλείστας πόλεις αὐτῆς, τὰς ὁποίας καὶ εἶχε μετονομάσει ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν ἡρωϊκωτέρων Ἀμαζόνων (π. χ. τὴν Σμύρνην, Ἔφεσον, Κύμην, Μύριναν, Σινώπην κ.ο.κ.)· διὰ τοῦτο δὲ καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους αἱ πόλεις αὗται ἐλάτρευον ὡς ἡρωΐδας ἐπωνύμους των ὁμωνύμους Ἀμαζόνας (*Στράβ.* C. 573 καὶ 633) καὶ νομίσματα ἔκοπτον μὲ παραστάσεις Ἀμαζόνων.

Οἱ Ἀθηναῖοι ῥήτορες φαίνονται πιστεύοντες ὅτι ὁ πρῶτος θρίαμβος τῆς πατρίδος των ἦτο ἡ κατατρόπωσις τῶν Ἀμαζόνων καὶ ἱκανοποιοῦντο ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προβληθῇ ἡ ἀντίρρησις ὅτι τοιοῦτος λαὸς δὲν ὑπῆρχεν εἰς τοὺς χρόνους των μὲ τὴν συμπλήρωσιν τῆς παραδόσεως διὰ τὴν ἐκστρατείαν των, ὅτι οὐδεμία ἐπέζησεν ἐκ τῶν κατὰ τῆς Ἀττικῆς ἐκστρατευσασῶν (Λυσ. ἐπιταφ. 4—7, *Ἰσοκρ.* Πανηγ. 68—70). Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅτε αἱ μεγαλουργίαι τοῦ ἥρωος βασιλέως ἠρέθισαν τὴν φαντασίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ κατέστησαν αὐτοὺς εὐπίστους εἰς τὴν ἀποδοχὴν παντὸς παραβόλου καὶ ἀλλοκότου, ἐπλάσθησαν καὶ νέα τερατολογήματα ὑπὸ θρασέων ψευδολόγων καὶ περὶ τῶν Ἀμαζόνων. Οὕτως, ἐκτὸς τοῦ ἀναφερομένου ἱστορήματος, ὅτι, ὅτε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς καὶ μετέβη πρὸς προϋπάντησιν

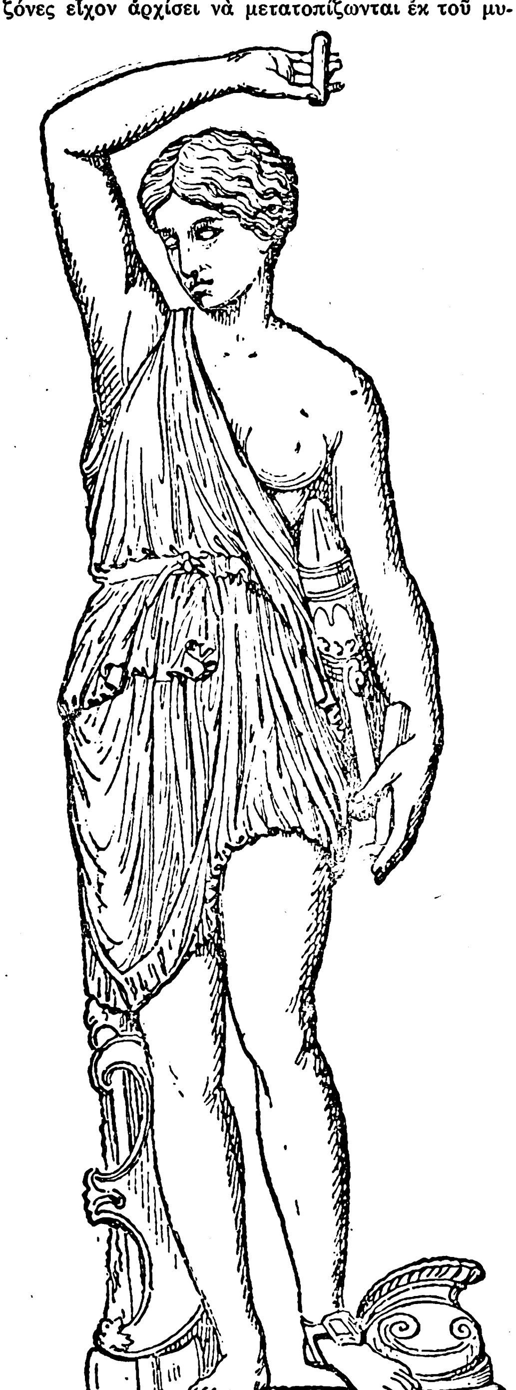
Η Ἀμαζὼν τοῦ Πολυκλείτου.

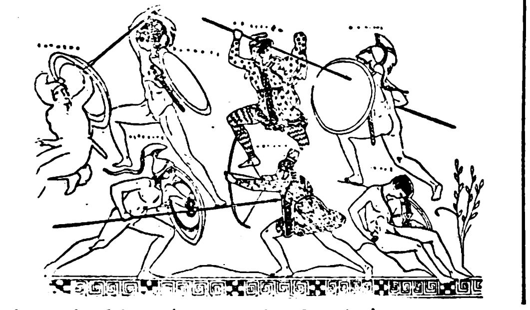
'νκ *Ἀμαζόνων* (ἐπὶ ἀρχαίου ἀγγείου).

Ἀμαζονομαχία.
[Τμῆμα μετόπης τοῦ ἐν Φιγαλίᾳ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Digitized by Google

αὐτοῦ μέχρι τῶς ὁρίων τῆς σατραπείας του, ὁ σατράπης της Μηδίας Ἀτροπάτης, ἔφερεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μακεδόνων 100 ἐφίππους γυναῖκας ὡπλισμένας μὲ πελέκεις καὶ πέλτας, λέγων ὅτι αὗται ἦσαν Ἀμαζόνες (J. Droysen μετάφρ. Ἰ. Πανταζίδου «Ἱστορία τοῦ Μ. Ἀλεξάν-

Ἀμαζὼν μαχομένη.
[Ἐξ ἀρχαίου ἀγγείου.]

δρου» σ. 795), ἐπλάσθησαν ὑπὸ τῶν ψευδολόγων Κλειτάρχου, Πολυκλείτου, Ἀντιγένους, Ἴστρου καὶ Ὀνησικρίτου οἱ παραβολώτεροι περὶ Ἀμαζόνων μῦθοι.

Περὶ τοῦ τελευταίου λέγεται μάλιστα ὅτι εἶχε τὸ θράσος ν' ἀναγνώσῃ ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων του ὅσα περὶ Ἀμαζόνων εἶχε γράψει (ὅτι ὁ Μ. Ἀλέξανδρος εἶχε συνέλθει μετὰ τῆς βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων Θαληστρίας ἐν τῇ Ὑρκανίᾳ «τεκνοποιίας χάριν» Στρ. C. 505—) πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Θράκης Λυσίμαχον, ἕνα τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, καὶ ὅτι ὁ Λυσίμαχος εἶχεν ἀπαντήσει: «Καὶ ποῦ τότ' ἤν ἐγώ;» (Πλουτ. Ἀλεξ. ΜΑ'—ΜΣΤ'). Ὁ συστρατεύσας μετὰ τοῦ Πομπηΐου Θεοφάνης ἀπεδέχετο τὴν ὕπαρξιν Ἀμαζόνων, κατοικουσῶν εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἀλβανίας τοῦ Καυκάσου. Ὁμοίως ἀπεδέχοντο τὴν ὕπαρξιν τῶν Ἀμαζόνων καὶ ὁ Μητρόδωρος καὶ ὁ Ὑψικράτης, οἵτινες ἔλεγον ὅτι αἱ Ἀμαζόνες κατῴκουν εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Καυκάσου, τὰς καλουμένας Κεραύνια, καὶ προσέθετον περὶ αὐτῶν καὶ τὰ ἑξῆς παράδοξα: «ἁπάσας ἐπικεκαῦσθαι τὸν δεξιὸν μαστὸν ἐκ νηπίων, ὥστε εὐπετῶς χρῆσθαι τῷ βραχίονι πρὸς ἑκάστην χρείαν, ἐν δὲ τοῖς πρώτοις πρὸς ἀκοντισμόν· χρῆσθαι δὲ καὶ τόξῳ καὶ σαγάρει καὶ πέλτῃ ... δύο δὲ μῆνας ἐξαιρέτους τοῦ ἔαρος, καθ' οὓς ἀναβαίνουσιν εἰς τὸ πλησίον ὄρος τὸ διορίζον αὐτάς τε καὶ τοὺς Γαργαρέας. Ἀναβαίνουσι δὲ κἀκεῖνοι κατὰ ἔθος τι παλαιόν, συνθύσοντές τε καὶ συνεσόμενοι ταῖς γυναιξὶ τεκνοποιίας χάριν ἀφανῶς τε καὶ ἐν σκότει, ὁ τυχὼν τῇ τυχούσῃ, ἐγκύμονας δὲ ποιήσαντες ἀποπέμπουσιν, αἱ δ' ὅ,τι μὲν ἂν θῆλυ τέκωσι κατέχουσιν αὗται, τὰ δ' ἄρρενα κομίζουσιν ἐκείνοις ἐκτρέφειν» (*Στράβ.* C. 504). Τὰ περὶ τῶν Ἀμαζόνων ὅμως λεγόμενα ταῦτα καὶ ἄλλα παραπλήσια εὕρισκον καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πολλοὶ ὡς μυθώδη. Ὁ σύγχρονος καὶ ὀπαδὸς τοῦ Εὐημέρου (3ου π.Χ. αἰῶνος) Παλαίφατος, ὑπεστήριζεν ὅτι αἱ Ἀμαζόνες ἦσαν ἄνδρες βάρβαροι μὲ ποδήρεις χιτῶνας, ἐξυρισμένον τὸν μύστακα καὶ κεκομμένον τὸ γένειον. Αὐτὸς ὁ Στράβων γράφων περὶ τῶν κατοικουσῶν εἰς τὰ ὑπὲρ τὴν Ἀλβανίαν ὄρη Ἀμαζόνων προσθέτει—μετὰ τὸν περὶ ἱστορίας ἀφορισμόν του «ἡ δ' ἱστορία βούλεται τ' ἀληθὲς»—τὰ ἑξῆς: «Περὶ τῶν Ἀμαζόνων τὰ αὐτὰ λέγεται καὶ νῦν καὶ πάλαι, τερατώδη τε ὄντα καὶ πίστεως πόρρω. Τίς γὰρ ἂν πιστεύσειεν, ὡς γυναικῶν στρατὸς ἢ πόλις ἢ ἔθνος συσταίη ἄν ποτε χωρὶς ἀνδρῶν;... Τὴν δὲ Θεμίσκυραν καὶ τὰ περὶ τὸν Θερμώδοντα πεδία ἅπαντες Ἀμαζόνων καλοῦσι, καί φασιν ἐξελαθῆναι αὐτὰς ἐνθένδε. Ὅπου δὲ νῦν εἰσιν, ὀλίγοι τε καὶ ἀναποδείκτως καὶ ἀπίστως ἀποφαίνονται». Ὁμοίως ἐλέγχει ὡς ἀπίθανον καὶ τὴν γνώμην τοῦ Κυμαίου Ἐφόρου ὅτι οἱ (οὐχὶ αἱ) Ἀμαζῶνες κατῴκουν μεταξὺ Μυσίας καὶ Καρίας καὶ Λυδίας (Στρ. C. 550). Ἡ πληροφορία αὐτὴ τοῦ Ἐφόρου στηρίζει τὴν γνώμην ὅτι τὸ φοβερὸν ὄνομα τῶν Ἀμαζόνων τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας ἀπεδόθη εἴς τινα τῶν φοβερῶν καὶ ἰσχυρῶν λαῶν τῆς Μ. Ἀσίας, τοὺ ὁποίου αἱ ἐπιδρομαὶ κατεπτόησαν τοὺς λαοὺς αὐτῆς. Παρὰ τὸν δριμὺν ὅμως ἔλεγχον τοῦ Στράβωνος ἐξηκολούθησαν πολλοί, καὶ ἀρχαιότεροι καὶ νεώτεροι, νὰ πιστεύουν εἰς τὴν ὕπαρξιν τῶν Ἀμαζόνων ὡς πραγματικοῦ λαοῦ ἐνόπλων γυναικῶν. Οὕτως ὁ σύγχρονος τοῦ Αὐγούστου Λατῖνος ἱστορικὸς Πομπήϊος Τρόγος, ὁ Διόδωρος καὶ ὁ Ἰορδάνης, Γότθος ἱστορικὸς τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος, ἀποδεχόμενοι ὅσα ἔγραφεν εἰς τὴν ἀπολεσθεῖσαν «Ἱστορίαν τῶν βασιλέων» ὁ Τιμαγένης, περιγράφουσι μάχας αὐτῶν κατὰ τῶν Σκυθῶν. Ὁ πατὴρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Εὐσέβιος καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας τῶν εἰδωλολατρῶν Ἱσπανὸς Ὀρόσιος ἀναγράφουσιν ὅτι αἱ Ἀμαζόνες καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς ἀκμῆς τοῦ κράτους των—100 ἔτη πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου—ἐξεστράτευσαν αὗται εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν κατὰ τὰ ἔτη 1078 π. Χ., κατὰ τὸν πρῶτον, καὶ 783 π.Χ. κατὰ τὸν δεύτερον, μετὰ τῶν Κιμμερίων. Κατὰ τὸν μεσαίωνα τὴν πίστιν πρὸς τὴν ὕπαρξιν τῶν Ἀμαζόνων ἀνεζωογόνησεν ἡ ἱστορία τῆς *Βοημίας* κατὰ τὸν Η' μ. Χ. αἰῶνα, παρασχοῦσα περίεργον παράδειγμα γυναικῶν ἀναλόγων πρὸς τὰς Ἀμαζόνας. Ὠργανωμέναι αὗται στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῆς *Βλάστας* ἐπολέμησαν ἐπὶ 8 ἔτη κατὰ τοῦ δουκὸς τῆς Βοημίας Πρεζμύσλα, ἐξολοθρεύουσαι ὅσους περιέπιπτον εἰς χεῖράς των.

Ὁ Βυζαντινὸς ἱστορικὸς Προκόπιος (Γοτθ. IV. 4) ἐπίστευεν ὅτι αἱ Ἀμαζόνες ἦσαν μάχιμος λαὸς ἐπιχειρῶν μακρινὰς καὶ κινδυνώδεις ἐκστρατείας, ὅτι εἰς μίαν ἐκστρατείαν ἀπωλέσθησαν κατὰ τὴν μάχην οἱ ἄνδρες καὶ ὅτι αἱ γενναῖαι χῆραι τῶν φονευθέντων διέρρηξαν τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐπανῆλθον σῷαι εἰς τὴν πατρίδα των. Εἰς τοὺς μεταγενεστέρους Βυζαντινοὺς χρόνους, ὅτε ἀνεπτύχθη τὸ ἐθνικὸν ἔπος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα ἀνέζησεν ὁ μῦθος τῶν Ἀμαζόνων εἰς τὸ πρόσωπον τῆς *Μαξιμοῦς*, ἡ ὁποία ἐμονομάχησε πέραν τοῦ Εὐφράτου μὲ τὸν Διγενῆ καὶ ἡττήθη, θ' ἀπέθνησκε δὲ ἐκ τῆς αἱμορραγίας τῆς πληγῆς της, ἂν δὲν ἀνελάμβανεν αὐτὴν λιπόθυμον ὁ Διγενὴς καὶ δὲν τὴν ἔσωζεν ἀφοῦ ἔπλυνε τὴν πληγήν της. Εἰκονίζετο καὶ ἡ Μαξιμώ, ἔφιππος, ὡραία καὶ ἀνδρεία, ὅπως καὶ αἱ Ἀμαζόνες τῆς ἀρχαίας μυθολογίας.

Εἰς τὴν νεοελληνικὴν μυθολογίαν ἀνέζησεν ὁ μῦθος τῶν Ἀμαζόνων ἐκ τῆς ἐν Ἠπείρῳ παραδόσεως περὶ τῆς Μονοβύζας (*Ν. Γ. Πολίτου* «Παραδόσεις» Α', 7-10 καὶ Β', 641), τῆς ὁποίας ὁ μῦθος εἶχε βάσιν ἱστορικήν, τὴν ἐπιδρομὴν εἰς τὰς ἠπειρωτικὰς πόλεις τῆς βασιλίσσης τῆς Ἰλλυρίας Τεύτας.

Αὗται αἱ γνῶμαι ἐκράτουν παρ' ἀρχαίοις καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα περὶ Ἀμαζόνων καὶ αἱ προρ-

Ἀμαζὼν μαχομένη ἔφιππος.
[Ἀνάγλυφον ἐξ ἀρχαίας σαρκοφάγου.]

ρηθεῖσαι ἀφορμαὶ ἐδόθησαν διὰ νὰ ἀναζήσῃ ὁ μῦθος τῶν Ἀμαζόνων κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ τοὺς μεταβυζαντινοὺς χρόνους.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν Ἀμαζόνων τοῦ Θερμώδοντος τῶν μετατοπισθεισῶν, διὰ νὰ εἶναι πιστευτότερα τὰ περὶ αὐτῶν λεγόμενα, εἰς τὰς ἀγνώστους κοιλάδας τοῦ Καυκάσου, καὶ τῶν ὁποίων αἱ ὀνομαστότεραι ἦσαν, ὡς εἴδομεν, ἡ Ἱππολύτη, ἡ Μελανίππη, ἡ Ἀντιόπη, ἡ Πενθεσίλεια, ἡ Θαληστρία ἢ Θαληστρὶς— τινὲς κατέτασσον μεταξὺ τῶν Ἀμαζόνων καὶ τὴν βασίλισσαν τῶν Σκυθῶν Μασσαγατῶν *Τόμυριν*, ἥτις ἀφοῦ ἐνίκησε τὰ στρατεύματα Κύρου τοῦ πρεσβυτέρου ὕβρισε τὸν νεκρὸν κατὰ τὴν ἀπίθανον παρ' Ἡροδότῳ (Α' 214) διασωθεῖσαν παράδοσιν—ὁ Διόδωρος (ΙΙΙ. 52 κ.ἑ.) καὶ ἄλλοι ἀναφέρουσι καὶ τὰς *Ἀμαζόνας* ἢ *Ἀμαζονίδας* τῆς Λιβύης, αἵτινες ἤκμασαν πολλὰς γενεὰς πρὸ τῶν τρωϊκῶν. Αἱ Ἀμαζόνες τῆς Λιβύης εἶχον ὑποτάξει τὰς Γοργόνας, τοὺς Ἄτλαντας, εἶχον ἐκστρατεύσει ὑπὸ τὴν βασίλισσάν των *Αἴγην* καὶ κατὰ τῆς Τροίας ἐπὶ Λαομέδοντος καὶ εἶχον λεηλατήσει τὴν πόλιν, ἀλλ' ὅτε ἐπέστρεφον εἰς Λιβύην ἐπνίγησαν ἅπασαι ἐν τῷ πελάγει, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς Αἴγης ὠνομάσθη Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἐν γένει εἶχον καταστῆ πολύφημοι, ἀλλὰ τὴν δόξαν ἐκληρονόμησαν αἱ Ἀμαζόνες τοῦ Θερμώδοντος μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν ἐκείνων.

Αἱ σήμερον κρατοῦσαι γνῶμαι.— Ἡ παλαιὰ γνώμη τοῦ Διοδώρου, ἀκολουθοῦντος εἰς τὰς περὶ Ἀμαζόνων ἀφηγήσεις τὸν μυθογράφον τοῦ πρώτου π. Χ. αἰῶνος Διονύσιον τὸν Σκυτοβραχίονα, ὅτι οἱ μῦθοι περὶ Ἀμαζόνων εἶναι ἀναμνήσεις ἔθνους γυναικοκρατουμένου, εἰς τὸ ὁποῖον αἱ γυναῖκες ἦρχον καὶ ἐμάχοντο, οἱ δὲ ἄνδρες ἐξετέλουν τὰ λοιπὰ ἔργα (*Διοδ.* ΙΙ. 45) ἔχει καὶ νῦν τοὺς ὀπαδούς της, στηριζομένους εἰς τὰ παλαιὰ ἤθη λαῶν τινων (Σκυθῶν, Κελτῶν, Αἰγυπτίων κ.λ.π.). Οὗτοι πιστεύουσιν ὅτι καὶ αἱ ἔνοπλοι ὀργανώσεις τῶν ἱερειῶν τῆς Ἀρτέμιδος καὶ Κυβέλης — ὅπως ὑπῆρχον καὶ ἔνοπλοι ὀργανώσεις ἱερέων (οἱ *Κουρῆτες* καὶ *Κορύβαντες* τοῦ Διὸς)— συνεστήθησαν πρὸς προάσπισιν διὰ τῆς θρησκείας τῶν κληρονομικῶν δικαιωμάτων των, τῆς μητρότητος καὶ τῆς εὐγενείας. Ἡ ἐπικρατεστέρα ὅμως γνώμη εἶναι ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀμαζόνες ἐκρύπτετό τις τῶν προϊστορικῶν ἢ πρωτοϊστορικῶν λαῶν τῆς Μ. Ἀσίας, ὅστις διὰ τῶν ἐπιδρομῶν του εἶχε κατατρομάξει τοὺς γείτονάς του λαούς. Ἡ γνώμη αὕτη φαίνεται ἡ πιθανωτέρα, διότι δίδει καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ὅλου μύθου. Κατὰ ταύτην ἡ ἐξέλιξις τοῦ μύθου θὰ ἦτο ἡ ἑξῆς. Αἱ θεαὶ τῆς καταιγίδος, αἱ μαχόμεναι εἰς τὰ πεδία τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὰς ἡλιακὰς θεότητας, ἔγιναν αἱ ἡρωΐδες αἱ μαχόμεναι πρὸς τοὺς ἡλιακοὺς ἥρωας ἐν τῇ γῇ, ὅτε δὲ οἱ μῦθοι ἤρχισαν νὰ ὠχριῶσι πρὸ τῶν πρώτων ἀκτίνων τοῦ ἱστορικοῦ φωτὸς τὸ φοβερὸν ὄνομα τῶν ἡρωΐδων ἀπεδόθη εἰς τὸν λαόν, ὅστις διὰ τῶν ἐπιδρομῶν του ἐσυνέχιζε τὸ ἔργον ἐκείνων. Ὁ λαὸς εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεδόθη τὸ ὄνομα τῶν Ἀμαζόνων κατά τινας μὲν ἦσαν οἱ *Λευκοσύροι* (Καππαδόκες κατὰ Στράβωνα), κατ' ἄλλους δὲ οἱ *Χετταῖοι*. Οἱ πρῶτοι ἐστηρίχθησαν ἴσως εἰς τοῦτο· ὅτι ἡ πεδιὰς τῆς Θεμισκύρας (ἡ κατοικία τῶν Ἀμαζόνων) κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους κατείχετο ὑπὸ τῶν Λευκοσύρων, ἐπεκούρει δὲ ἴσως καὶ ὁ στίχος τοῦ Πινδάρου ὅτι αἱ Ἀμαζόνες «Σύριον εὐρυαίχμαν διέπον στρατόν». Ἡ δευτέρα γνώμη φαίνεται ἡμῖν ὀρθοτέρα, διότι μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν χιλίων περίπου ἐνεπιγράφων ἐξ ἀργίλου πινακίδων τοῦ Boghaz-Keni καὶ τὸ ἐπιχυθὲν ἐξ αὐτῶν ἱστορικὸν φῶς (*G. Fougères etc.* «Les premières civilisations» 1926 σ. 137 καὶ ἑξῆς) εἶναι βεβαιωμένον ὅτι οἱ Χετταῖοι εἶχον κατακτήσει καὶ Πόντον καὶ Ἀρμενίαν καὶ Συρίαν καὶ Παλαιστίνην καὶ εἶχον ἱδρύσει ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς Μ. Ἀσίας κράτος ἰσχυρότατον, καταβληθὲν ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Τροίας ὑπὸ τῶν εἰσβαλόντων εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν Θρακοφρυγῶν.

Μῦθος τόσον πλούσιος καὶ τόσον πολύπλοκος ἑπόμενον ἦτο ὅτι καὶ τῶν σοφῶν ἐρευνητῶν καὶ ἑρμηνευτῶν τῶν ἀρχαίων μύθων τὸ ἐνδιαφέρον θὰ προεκάλει καὶ τοὺς λογοτέχνας καὶ καλλιτέχνας (γλύπτας, ζωγράφους, μουσικοὺς) τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νεωτέρου κόσμου θὰ ἐνέπνεεν. Οὕτως, ἐκτὸς τῆς *Θησηΐδος* καὶ *Αἰθιοπίδος*, αἵτινες εἶχον θέμα τοὺς ἀγῶνας Θησέως καὶ Ἀμαζόνων ἡ πρώτη, καὶ τοὺς ἀγῶνας Ἀχιλλέως καὶ Ἀμαζόνων ἡ δευτέρα, ὑπῆρχε καὶ ἔπος «*Ἀμαζονία*», τὸ ὁποῖον ὁ Σουΐδας ἀπέδιδεν εἰς τὸν Ὅμηρον. Τοὺς ἀρχαίους καλλιτέχνας ἔθελγεν ἡ ἀπεικόνισις ὡραίων ἀρρενωπῶν γυναικείων σωμάτων ἐν πάλῃ πρὸς τοὺς ὡραιοτέρους ἥρωας καὶ ἡ ἀντίθεσις τῶν ἑλληνικῶν ἐνδυμάτων τῶν ἡρώων πρὸς τὰ σκυθικὰ τῶν Ἀμαζόνων (ὁσάκις δὲν ἐνέδυον καὶ αὐτὰς μὲ ἑλληνικὰ ἐνδύματα). Ἐκ τῶν ἔργων τῶν νέων καλλιτεχνῶν θαυμάζεται ὁ πίναξ τοῦ ζωγράφου *Rubens* εἰς τὴν γαλερίαν τοῦ Μονάχου, ἐκ δὲ τῶν ἔργων τῶν μουσικῶν κρίνεται ἐπιτυχὴς ἡ opéra του *Méhul* «les Amazons».

Σήμερον ἡ λέξις *Ἀμαζὼν* κυριολεκτεῖται ἐπὶ τῶν τολμηρῶν γυναικῶν, αἵτινες ἔχουσιν ἕξεις ἀνδρικάς. Αἱ Σουλιώτισσαι, αἱ Μανιάτισσαι, ἡ Μπουμπουλίνα ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀπόψεως ἦσαν Ἀμαζόνες. Ἐν Γαλλίᾳ «amazone» ἢ «habit d'amazone» λέγεται τὸ γυναικεῖον ἔνδυμα ἱππασίας.

ΓΕΡ. Δ. ΚΑΦΑΛΗΣ

—[ΑΡΧΑΙΑ ΤΕΧΝΗ] Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν αἱ Ἀμαζόνες καὶ οἱ περὶ αὐτῶν μῦθοι ἀπετέλεσαν ἓν ἀπὸ τὰ μᾶλλον προσφιλῆ θέματα τῆς τέχνης. Ἡ γλυπτική, ἡ ἀγγειογραφία, ἡ τοιχογραφία, ἡ ζωγραφικὴ καὶ αὐτὴ ἡ ἁπλῆ πηλοπλαστικὴ ἀκόμη δὲν ἔμειναν ξέναι πρὸς τοὺς θρύλους, οἱ

Ἀμαζὼν φέρουσα πέλεκυν.

ὁποῖοι ἐνέδυσαν μὲ τὴν αἴγλην των τὰς ἡρωϊκὰς αὐτὰς γυναῖκας, τὰς καταναλισκομένας διηνεκῶς εἰς αἱματηροὺς καὶ τραχεῖς ἀγῶνας· Ἡ παρθενία, ἡ ἁπλότης τῶν ἠθῶν, ἡ ἀδάμαστος τόλμη καὶ τὸ θαυμάσιον κάλλος ὑπῆρξαν τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ των γνωρίσματα, ὑπὸ τὰ ὁποῖα

Digitized by Google

τὰς ἀντελήφθησαν οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι καλλιτέχναι.

Ἀπειρία ἀπεικονίσεων, ἰδίως ἐπὶ ἀγγείων, μᾶς παρέχει τὸν ἰδιάζοντα τύπον τῶν Ἀμαζόνων, ὅστις διεμορφώθη κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους καὶ δὴ πρὸ τῆς πλήρους εἰσαγωγῆς τῆς τέχνης τῆς ἑλληνικῆς ἀκμῆς καὶ πρὸ τῆς καλλιεργείας τῆς ἑλληνιστικῆς τέχνης εἰς τὰς Μικρασιατικὰς περιοχάς. Κατὰ τὸν τύπον τοῦτον αἱ Ἀμαζόνες παρουσιάζονται ἐνδεδυμέναι στενὰς περισκελίδας κατερχομένας μέχρι τῶν σφυρῶν, βραχὺ ἱμάτιον καταπῖπτον μέχρι τῶν γονάτων ἢ τοῦ μέσου τῶν μηρῶν, στενὰς καὶ μακρὰς περιχειρίδας καὶ περικεφαλαίαν καλύπτουσαν τὸ μέγιστον μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ τὸν τράχηλον μέχρι τῶν ὤμων. Σύνηθες ὅπλον αὐτῶν εἶναι ὁ πέλεκυς. Παρὰ τοῦτον ὅμως ἀνεπτύχθη εἰς τὰς Μικρασιατικὰς περιοχὰς καὶ ἕτερός τις τύπος, κατὰ τὸν ὁποῖον, παρουσιάζοντα εὐρεῖαν ποικιλίαν, αἱ Ἀμαζόνες ἐμφανίζονται ἐν-

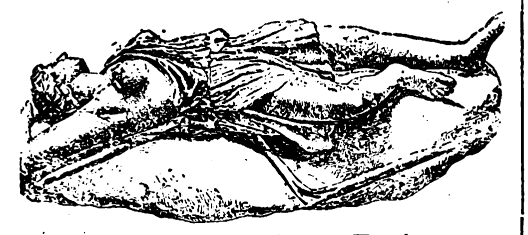

Ἡ πληγωμένη Ἀμαζὼν τῆς Περγάμου.

δεδυμέναι βραχὺ καὶ πτυχωτὸν ἢ ἄνευ πτυχῶν ἱμάτιον, ἐνίοτε θώρακα καὶ εἰς τινας περιπτώσεις πλατὺν χιτῶνα, φέρουσι δ' εἰς τὰς χεῖρας μακρὰ δόρατα καὶ ἔχουσι τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην ἢ ἁπλῶς τὴν κόμην ἀναδεδεμένην διὰ ταινιῶν. Ἔστιν ὅτε ἀπεικονίζονται ἔφιπποι, λαμβάνουσαι μέρος εἰς σκληροὺς ἀγῶνας, ἄλλοτε δὲ κρεμῶσαι καὶ ἐνδεδυμέναι βραχύτατον ἱμάτιον καταλεῖπον πολλάκις τὴν μίαν τῶν χειρῶν καὶ τὸν ἕνα τῶν μαστῶν ἀκάλυπτον.

Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς τέχνης τῆς ἑλληνικῆς ἀκμῆς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ τέχνης τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, ὁ τύπος τῶν Ἀμαζόνων ὑπέστη οὐσιωδεστάτας μεταλλαγάς. Αἱ ἀξιολογώτεραι τούτων εἶναι ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας συναντῶμεν εἰς τὰς σχολὰς τῆς Περγάμου καὶ τῆς Ἐφέσου. Διὰ τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος, καθ' ἃ μαρτυρεῖ ὁ Πλίνιος, ἐκηρύχθη διαγώνισμα μεταξὺ τῶν διασημοτέρων γλυπτῶν τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. πρὸς κατασκευὴν ἀγάλματος Ἀμαζόνος. Εἰς τὸ διαγώνισμα τοῦτο φέρεται ὡς νικήσας ὁ Φειδίας ἢ ὁ Πολύκλειτος. Πιθανῶς ἐνίκησεν ὁ πρῶτος, ἀλλ' ὑπερέσχε πάντων τῶν λοιπῶν τὸ ἔργον τοῦ δευτέρου. Ἄλλοι συναγωνισταὶ τῶν μνημονεύονται ὁ Κρησίλας καὶ ὁ Φράδμων. Πάντως διὰ τῆς *Ἀμαζόνος τῆς Ἐφέσου* ὁ Πολύκλειτος ἐδημιούργησε τὸν τύπον τοῦ γυναικείου πλήρους ἰσχύος, ἀνδρικῆς τόλμης, ἀνδρικῆς θελήσεως καὶ ὑγιοῦς ὡραιότητος σώματος, ὁ ὁποῖος ἀντιπαρατίθεται πρὸς τὰς ἰδεώδεις καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον γαληνιαίας μορφὰς τοῦ Φειδίου καὶ τὰς καταφανῶς θηλυπρεπεῖς συλλήψεις τοῦ Πραξιτέλους. Ἀντιθέτως πρὸς αὐτοὺς ὁ Πολύκλειτος ὑπῆρξεν ὁ μεγαλοφυὴς καλλιτέχνης τοῦ ὑγιοῦς μέτρου. Παρὰ τὴν Ἀμαζόνα ταύτην τοῦ Πολυκλείτου, αἱ Ἀμαζόνες τῆς σχολῆς τῆς Περγάμου, ἰδίως δὲ αἱ ἀπεικονίσεις τούτων αἱ ἀνατεθεῖσαι εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῆς Περγάμου μετὰ τῶν ἀγαλμάτων τῶν ἡττηθέντων Γαλατῶν ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου τοῦ Α' πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, κατέχουν ὅλως ἐξέχουσαν θέσιν. Ἡ «*Πληγωμένη Ἀμαζὼν*» τῆς Περγάμου εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ ὡραιότερα ἔργα τῆς ἑλληνιστικῆς γλυπτικῆς, θαυμασίως ἀπεικονίζον τὴν ἐκμηδένισιν τῆς ρωμαλέας, πλήρους νεότητος καὶ φρισσούσης σαρκός.

Αἱ Ἀμαζονομαχίαι ὑπῆρξαν συνηθέστατον θέμα διακοσμήσεως τῆς ζωφόρου τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ναῶν, ἔτι δὲ τῶν ἐπιταφίων μνημείων καὶ τῶν ἀναγλύφων σαρκοφάγων καὶ μάλιστα τῶν σαρκοφάγων ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ἀνῆκον εἰς πολεμιστὰς πεσόντας εἰς σφοδρὰς καὶ πολυκρότους μάχας. Ὀνομασταὶ ὑπῆρξαν αἱ *Ἀμαζονομαχίαι τοῦ Παρθενῶνος* (μετόπαι δυτικῆς προσόψεως), τοῦ ναοῦ τοῦ *Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος* εἰς τὴν Φιγαλίαν, τοῦ *Μαυσωλείου* τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, τοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ ναοῦ τοῦ *Ἀσκληπιοῦ* κλπ. Πλὴν τῆς γλυπτικῆς καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἀπησχολήθη μὲ τὰς Ἀμαζόνας καὶ τὰς Ἀμαζονομαχίας. Εἰς τὴν Ποικίλην στοὰν τῶν Ἀθηνῶν μαρτυρεῖται, ὅτι ὑπῆρχεν *Ἀμαζονομαχία* τοῦ Πολυγνώτου, ἀποδιδομένη ὑπ' ἄλλων εἰς τὸν Μίκωνα ἢ τὸν Πάναινον. Ὁμοίως εἰς τὸ Θησεῖον παραδίδεται, ὅτι ἀπεικονίζετο ἡ πάλη τοῦ *Θησέως* καὶ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Ἀμαζόνων, ζωγραφηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μίκωνος πιθανῶς. Ὁ πίναξ οὗτος φαίνεται, ὅτι ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀναγλύφων τοῦ Gjölbachi μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι ἀντὶ τοῦ Θησέως εἰσήχθη εἰς τὰ ἀνάγλυφα αὐτὰ ὁ *Ἀχιλλεὺς* μαχόμενος πρὸς τὴν Ἀμαζόνα *Πανθεσίλειαν*. Ὁ Πάναινος παρέστησε τὸν *θάνατον τῆς Πενθεσιλείας* ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

Καὶ ἡ ἀγγειογραφία ὠφελήθη πολὺ ἀπὸ τὰς περὶ Ἀμαζόνων παραδόσεις, τὰς ὁποίας ἐξεμεταλλεύθη εἰς μακρὰν σειρὰν ἀγγείων, τόσον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλης ἀκμῆς τῆς ἑλληνικῆς τέχνης (ἐρυθρόχρωμα ἀττικὰ ἀγγεῖα), ὅσον καὶ μεταγενεστέρως. Περίφημος εἶναι ἡ λήκυθος τοῦ Μουσείου τῆς Νεαπόλεως, ἡ ἀπεικονίζουσα *μάχην Ἑλλήνων κατ' Ἀμαζόνων*. Ἀπὸ τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας αἱ Ἀμαζονομαχίαι μετηνέχθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔνθα ἐχρησιμοποιήθησαν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῶν Ἐτρούσκων (μάχη ὁπλίτου κατ' Ἀμαζόνος ἐπὶ ἐτρουσκικῆς σαρκοφάγου), ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εἰς ποικίλας διακοσμήσεις. Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

—**Ἀμαζόνων πεδίον.** Ἡ περὶ τὸν Θερμώδοντα καὶ Ἶριν παραλιακὴ πεδιὰς τῆς Θεμισκύρας (Στράβων C. 52). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀμαζονία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. Ἀμαζόνες.

Ἀμαζονία *[Σύγχρον. Γεωγρ.]*· βλ. Ἀμαζόνας.

ἀμαζόνια (Amasonia L. Fil, Suppl. 294 — Taligalea Aubl.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῶν *Οὐερβενιδῶν*, περιλαμβάνον πόας τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς. Γνωστὰ εἴδη εἶναι περίπου ὀκτώ. Σ. Μ.

ἀμαζονικός, —ή, —όν· ὁ τῶν Ἀμαζόνων, ὁ ἰδιάζων εἰς τὰς Ἀμαζόνας: «ἀμαζονικὸν ἦθος», «ἀμαζονικὸς βίος».

—**Ἀμαζονικὴ ἀσπὶς** *[Ἀρχ.]*. Τὸ ἐν Μεγάροις *μνῆμα Ἱππολύτης*, τὸ ὁποῖον εἶχε σχῆμα ἀμαζονικῆς ἀσπίδος. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀμαζόνιος. — 1) Ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος, οὗτινος τὸ ξόανον ἀνέθεσαν αἱ ἀπὸ τοῦ Θερμώδοντος στρατεύσασαι Ἀμαζόνες (*Παυσ.* III. 25. 3).

— 2) Ἕτερον ὄνομα τοῦ Ἱππολύτου· βλ. Ἀμαζόνες. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀμαζόνιος *[Ἀρχ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὸν Πλούταρχον ὁ Τάναϊς ποταμὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας.

—**Ἀμαζόνιος.** Εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ποταμῶν τοῦ κόσμου, εὑρισκόμενος ἐν Νοτίῳ Ἀμερικῇ, μήκους 5800 χμτρ. Πηγάζει ἐκ τῆς ἐν Περουβίᾳ, ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Βομβὸν εἰς ὕψος 4300 μ. κειμένης λίμνης Λαουρικόχας καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν, ἔχων κατεύθυνσιν παράλληλον σχεδὸν πρὸς τὸν ἰσημερινόν, διασχίζων δὲ τὴν εὐρεῖαν περιοχὴν τῆς Βραζιλιανῆς Ἀμαζονίας. Εἰς τὸν Ἀμαζόνιον, ἔχοντα μέγιστον πλάτος 80 χμτρ. καὶ βάθος 70 μέτρ., ρεῦμα ὁρμητικώτατον καὶ ὕδατα βορβορώδη, ἐκχύνονται περὶ τοὺς 200 παραποτάμους, ὧν πλείονες τῶν ἡμίσεων εἶναι πλωτοί, ὡς καὶ οὗτος, ἀποτελοῦντες ἄριστον συγκοινωνιακὸν φορέα τῶν προϊόντων τῶν διαρρεομένων ὑπ' αὐτῶν πλουσίων κοιλάδων. Αἱ ἐκβολαὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐνδιαιτῶνται κροκόδειλοι, μέγισται χελῶναι καὶ παντὸς εἴδους ἰχθύες, ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1500 ὑπὸ τοῦ Β. Ἰανὲζ Πινσών, αἱ πηγαί του δὲ τῷ 1535 ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν. Δ. Ε. Μ.

ἀμαζόνιος (ὁ) *[Ζωολ.]*· βλ. ἀνθρόγλωσσα.

ἀμαζόνιος, ἡ *ἀμαζόνων λίθος* (Amazonenstein) *[Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τὸ ὁποῖον εἶναι παραλλαγὴ τοῦ ὀρυκτοῦ ἀστρίου *μικροκλινοῦς*, χαρακτηριζομένη δι' ὡραίου βαθυπαρσίνου χρώματος. Ἕνεκα αὐτοῦ τοῦ χρώματός του ὁ ἀμαζόνιος χρησιμοποιεῖται ὡς κοσμητικὸς λίθος. Τὸ χρῶμά του δύναται ἐνίοτε νὰ μεταπίπτῃ ἐλαφρῶς πρὸς τὸ κυανοῦν διαφόρου ἐντάσεως, ἄλλοτε πάλιν εἶναι πολὺ ὠχρόν, σχεδὸν λευκόν, καὶ ἄλλοτε βαθὺ σκοτεινοπράσινον μὲ ὅλας τὰς ἐνδιαμέσους μεταβάσεις. Μόνον οἱ μὲ βαθὺ πράσινον χρωματισμὸν τοιοῦτοι λίθοι λειαίνονται ἂν εἶναι τελείως καθαροί. Ἂν οἱ λίθοι φέρουν καὶ κηλῖδας λευκάς, κιτρίνας ἢ ἐρυθράς, εἶναι ἄχρηστοι.

Μεγάλα ποσὰ ἀμαζονίου λίθου ἐξάγουν εἰς τὰ Οὐράλια ὄρη καὶ εἰς τὴν Μαδαγασκάρην. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν αἱ ὡραιότεραι παραλλαγαὶ εὑρέθησαν εἰς τὸ Pikes Peak, Florissant καὶ τὴν περιοχὴν Custer τῆς πολιτείας Κολοράδου. Καλῶς χρωματισμένοι ἀμαζόνιοι λίθοι εὑρέθησαν ἐπίσης ἐντὸς τοῦ χονδροκοκκώδους γρανίτου παρὰ τὴν Amelia-Court-House τῆς πολιτείας Βιργινίας, ὅπου ἐξωρύχθησαν ἑκατοντάδες τόννων θαυμασίως πρασίνων τεμαχίων τοῦ λίθου τούτου. Ἐπίσης ἐν Πεννσυλβανίᾳ. Εἰς τὴν νότιον Ἀμερικὴν καὶ μάλιστα εἰς τὸν Ἀμαζόνιον ποταμὸν δὲν εὑρίσκουν πλέον ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἀμαζόνιον λίθον. Ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντᾷ εἰς τὰ Γιγάντεια ὄρη, παρὰ τὸ Striegau, εἰς τὰ ὄρη Königshainer (κρύσταλλοι πράσινοι), ἐν Γροιλανδίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ.

Πολὺ διαδεδομένος ὡς λίθος κοσμητικὸς εἶναι ἐν Ρωσίᾳ καὶ Βορ. Ἀμερικῇ. Μεγαλυτέραν κάπως ἀξίαν ἔχουν ἰδιαιτέρως μόνον τὰ ἐντόνως χρωματισμένα μεγαλύτερα τεμάχια. Κατασκευάζουν ἐξ αὐτοῦ ἐπίσης καὶ μικρὰ ἀντικείμενα, κομψοτεχνήματα, δοχεῖα κ. λ. π. Γ. Κ. Γ.

Ἀμαζονὶς (Amazonis) *[Ἀστρον.]*. Περιοχὴ τοῦ Ἄρεως κειμένη ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ αὐτοῦ καὶ ἐκτεινομένη κατὰ πλάτος μὲν μεταξὺ τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ τοῦ 30οῦ παραλλήλου τοῦ πλανήτου, κατὰ μῆκος δὲ μεταξὺ τοῦ 120οῦ καὶ τοῦ 170οῦ μεσημβρινοῦ αὐτοῦ (Βλ. Ἄρης). Ι. Π.

—**Ἀμαζονὶς στήλη** *[Ἀρχ.]*. Ἐν Ἀθήναις καὶ παρὰ τὰς *Ἰτωνίδας πύλας*, πλησίον δὲ τοῦ ἱεροῦ τῆς *Γῆς Ὀλυμπίας*, ἀναφέρεται ὑπάρχουσα μαρμαρίνη στήλη ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐπὶ τοῦ τάφου δὲ τῆς *Ἀντιόπης* τεθειμένη, τῆς ὁποίας τὸ μνῆμα ἐσῴζετο καὶ ἐδεικνύετο καὶ μετὰ τὸ 150 μ.Χ. (*Παυσ.* Α' 2, 1). Ἔκειτο δὲ αὕτη εὐθὺς μετὰ τὴν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν εἴσοδον ἐκ τῆς ὁδοῦ Φαλήρου. Ἐπίσης ὁ Πλούταρχος (βίῳ *Θησέως* 27) ἀναφέρει αὐτὴν παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Γῆς Ὀλυμπίας. Ὁμοίως ἐν τῷ ἀποδιδομένῳ εἰς τὸν Πλάτωνα διαλόγῳ Ἀξιόχῳ (§ 364 d) ἀναγράφεται ἡ οἰκία τινὸς ὑπάρχουσα πλησίον τῶν Ἰτωνίδων πυλῶν «*πρὸς τῇ Ἀμαζονίδι στήλῃ*», σημεῖα δὲ ἄλλα σχετικὰ τοπογραφικὰ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἀναφέρονται μακρὰν μὲν τὸ Κυνόσαργες, πλησίον δὲ ὁ Ἰλισὸς καὶ ἡ Καλλιρρόη. Ἐκ πάντων τούτων προκύπτει ὅτι ἡ ἐπιφανὴς αὕτη στήλη, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ φαντασθῶμεν μεγάλην καὶ ἐπὶ μνημείου σημαντικοῦ, φέρουσαν δὲ παράστασιν ἀνάγλυφον Ἀμαζόνος ἀρχαϊκῆς τέχνης, διετηρεῖτο νοτίως τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, πάντως μὲν ἔσω τῶν τειχῶν τοῦ Ἀδριανοῦ, πιθανῶς δὲ καὶ ἔσω τῶν τειχῶν τοῦ Θεμιστοκλέους ἀλλὰ πλησιέστατα πρὸς αὐτὰ καὶ τὰς ἐκεῖ πύλας Ἰτωνίδας. Τούτων εὐθετωτέρα θέσις εἶναι οὐχὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βούρβαχη, ἔνθα τίθενται συνήθως, καίτοι μετ' ἀμφιβολιῶν, ἀλλὰ πιθανώτερον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Διάκου. Ταῦτα ὅμως κατὰ προσέγγισιν μόνον εἶναι πιθανά, διότι αἱ θέσεις μετεβλήθησαν πρῶτον μὲν σημαν-

Ὁ παρὰ τὸ Ὀλυμπιεῖον χῶρος ὅπου ἦτο ἐστημένη ἡ Ἀμαζονὶς στήλη.

Digitized by Google

τικῶς ἐπὶ Ἀδριανοῦ διὰ τοῦ νέου τειχισμοῦ καὶ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἐκτεταμένου περιβόλου τοῦ μεγίστου ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, δεύτερον δὲ κατὰ τὸν ὁρισμὸν τῶν Ἀθηνῶν ὡς πρωτευούσης ἀπὸ τοῦ 1833, τρίτον δὲ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ὑπὸ τοῦ 1922—1927 διὰ τῆς χαράξεως ὁδῶν, ἐμφυτεύσεως δένδρων κττ. ἄνευ προηγουμένης λεπτομεροῦς μελέτης τῶν ἐρειπίων καὶ ἀρχαίων ἰχνῶν. Α. Σ. Α.

ἀμαζονίτης (Amazonit) *['Ορυκτολ.]*. Συνώνυμον τοῦ ἀμαζονίου λίθου (βλ. λ.).

Ἄμα-Ζουλοῦ· βλ. Ζουλοῦ.

Ἀμαζών (ἡ)· βλ. Ἀμαζόνες.

ἀμάζωχτος, —η, —ο· (ἀ ἀρνητ. καὶ *μαζώνω*)· ἀμάζευτος, ἀσύλλεκτος: «ἔχω τις ἐλιὲς ἀμάζωχτες».

Ἀμάθ· βλ. Αἱμὰθ καὶ Ἀμαθῖτις.

Ἀμαθὰ *['Αρχ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης ὀχυρὰ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἰορδάνου κειμένη, ἥτις ἐλέγετο καὶ *Ἀμαθοῦς*. Ἔκειτο κατὰ τὸν Εὐσέβιον 21 ρωμ. μίλλια μακρὰν τῆς Πέλλης, ἔνθα τὸ σημερινὸν *Τέλλ-Ἀματέ*, παρὰ τὸν Ἰορδάνην. Ταύτης μνημονεύει πολλάκις ὁ Ἰώσηπος. Ἡ πόλις καταληφθεῖσα, λεηλατηθεῖσα καὶ καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰουδαίου ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἰανναίου, ἀνέθαλε μετ' οὐ πολὺ ἀναδειχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου Γαβινίου κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην διαίρεσιν τῆς Ἰουδαίας εἰς ἕδραν μιᾶς τῶν πέντε μεγάλων περιφερειῶν αὐτῆς, τῶν λεγομένων συνεδρίων ἢ συνόδων (57 π. Χ.). Μέχρι τῆς ἀραβικῆς κατακτήσεως (Ζ' αἰών) μνημονεύεται καὶ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου, ὑποκειμένου εἰς τὸν μητροπολίτην Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, καὶ ὠνομάζετο Ἀπαθοῦς, ἐπίσκοποι δὲ αὐτῆς ἀναγράφονται ὁ Θεοδόσιος, παραστὰς εἰς τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον, Σέργιος ἐκ Μελιτηνῆς, Προκόπιος ὑπογράψας τῷ 518 συνοδικὴν ἐπιστολὴν Ἰωάννου πατρ. Ἱεροσολύμων καὶ Διονύσιος, παρὼν ἐν τῇ συνόδῳ Ἱεροσολύμων. Τὸν ιϐ' αἰῶνα ὁ Ἄραψ Ἰντριζὲ (1154) ἔγραφεν ὅτι ἡ Ἀμαθὰ ἦτο μία ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας πόλεις τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰορδάνου. Σήμερον σώζονται ἐρείπια παρὰ τὰ Ἀμματά. Ω —

Ἀμαθαὶ *['Αρχ.]*. Πόλις τῆς Σικελίας (Στεφ. Βυζ.). Ὁ κάτοικος *Ἀμαθαῖος*.

ἀμάθεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀμαθής, ἀπαιδευσία, ἄγνοια στοιχειωδῶν γραμμάτων ἢ πραγμάτων, ἀμορφωσία.

Ἀμάθεια καὶ *Ψαμάθη*. Ὄνομα Νηρηΐδος (Ἰλ.).

ἀμάθευτος, —η, —ο· δημοτ., αὐτὸς ποὺ δὲν μαθεύτηκε, ὁ μὴ γνωσθείς, ἄγνωστος, ἀκοινολόγητος.

ἀμαθὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ μὴ μαθὼν τὰς ἀναγκαίας αὐτῷ γνώσεις, ἀπαίδευτος, ἀμόρφωτος, ἀνεπιστήμων· ‖ ὁ μὴ μανθάνων, ὁ μὴ εὐφυὴς πρὸς τὸ μανθάνειν, δυσμαθής, κοιν. *χονδροκέφαλος*. Παραθ. *—έστερος, —έστατος*.—Ἐπίρρ. **ἀμαθῶς**· φρ. «ἀμαθέστερον καὶ σαφέστερον εἰπέ», δηλ. ἄνευ ἐπιτετηδευμένου λόγου, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ σαφῶς, ὡς οἱ ἀμαθεῖς. Β. Φ.

ἀμαθήτευτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μαθητεύσας παρά τινι, ὁ μὴ διδαχθείς.

ἀμάθητος, —η, —ο· δημοτ., αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι μαθημένος, ἀσυνήθιστος, ἄπειρος. ἄλλως *ἄμαθος*· ‖ ἀπαίδευτος, ἀδίδακτος, ἀμαθής.

Ἀμαθί. Ἑβραϊκὸν κύριον ὄνομα ἀπαντῶν ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ.—1) Ὄνομα μιᾶς τῶν ἀπὸ τοῦ Χαναὰν καταγομένων οἰκογενειῶν (Γένεσ. ι' 17, Α' Παραλειπ. α' 16), ἥτις ἔλαβε τὸ ὄνομα πιθανώτατα ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτῆς, δηλ. ἀπὸ τῆς Αἱμάθ.—2) Ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου (Δ' Βασιλ. ιδ' 24, Ἰωνᾶ α' 1). Π. Ι. Μ.

ἀμαθία (ἡ)· ἀττικὸς τύπος ἀντὶ τοῦ *ἀμάθεια*.

Ἀμαθία (ἡ). Ἀρχαιοτάτη πόλις ἐν Μακεδονίᾳ, ἱδρυθεῖσα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπὸ τοῦ Ἀμάθου (βλ. λ.). Κ. Μ. Κ.

Ἀμαθῖτις. Χώρα κειμένη παρὰ τὴν Αἱμάθ, παρ' ἧς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, βορείως τῆς Παλαιστίνης (Α' Μακκαβ. ιϐ' 25). Αὕτη δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὴν παρὰ τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου ὀχυρὰν πόλιν *Ἀμαθοῦντα* ἢ *Ἀμαθὰ* κειμένην χώραν (Ἰωσ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. ΙΓ' ιγ' 3, ΙΔ' ε' 4, Ἰουδ. πολέμου Α' δ' 3 καὶ 5), ἧς ἡ θέσις εἶναι πολὺ νοτιώτερον. Π. Ι. Μ.

ἀμαθολογήματα (τά)· λόγοι ἀμαθοῦς, μωρολογήματα.

ἄμαθος, —η, —ο (δὲν εἶναι παραφθορὰ τοῦ *ἀμαθής*, ἀλλὰ νέα λέξις σχηματισθεῖσα ἀπὸ τοῦ α τοῦ ἀρνητ. καὶ τοῦ *μανθάνω*)· αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι *μαθημένος*, συνηθισμένος εἴς τι, ἀσυνήθιστος, ἄπειρος, ἀμάθητος: «ἄμαθος ἀπὸ δουλειά, — ἀπὸ στενοχώριες», «—'ς τὸν ἔρωτα». Β. Φ.

Ἄμαθος.— 1) Υἱὸς τοῦ Μακεδόνος, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε, φαίνεται, ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεως Ἀμαθίας, ἀδελφὸς τοῦ Πιέρου, οἰκιστοῦ τῆς Πιερίας.—2) Ποταμὸς τῆς Μεσσηνίας, πλησίον τῆς Πύλου. Κ. Μ. Κ.

Ἀμαθοῦς (ἡ). Ἀρχαία πόλις ἐν Λακωνικῇ πλησίον τοῦ Ταινάρου, μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (C 363). Ἐκαλεῖτο καὶ Ψαμαθοῦς καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἄλλων συγγραφέων Παυσανίου, Πλινίου καὶ Στεφάνου Βυζαντίου. Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμαθοῦς** (ἡ) *[Βιβλικ. Γεωγρ.]*· πόλις τῆς Παλαιστίνης· βλ. Ἀμαθά.

— **Ἀμαθοῦς** *(Παλιὰ Λεμεσός)*. Μία τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ ἱστορικωτέρων πόλεων τῆς Κύπρου. Κεῖται κατὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τῆς νήσου, ἀνατολικῶς τῆς Λεμησοῦ, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει περὶ τὰ 11 χλμ. Ὁ Πτολεμαῖος (Γεωγρ. 6, 14, 2) ὁρίζει τὴν θέσιν της κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τετίου ποταμοῦ (πιθανώτατα τοῦ σημερινοῦ «*ποταμοῦ τῆς Γερμασόγειας*»). Ὁ ἴδιος ἐν τῷ «Κανόνι τῶν ἐπισήμων πόλεων» κατατάσσων αὐτὴν μεταξὺ τῶν ἐπισημοτέρων πόλεων τῆς Κύπρου (Πάφου νέας, Σαλαμῖνος καὶ Ἀφροδισίου) ὁρίζει τὸ μὲν γεωγραφικὸν αὐτῆς μῆκος εἰς 65', τὸ δὲ πλάτος εἰς 35°.

Διὰ τοὺς πρώτους κατοίκους καὶ οἰκιστὰς τῆς Ἀμαθοῦντος δὲν δύναταί τις ἀσφαλῶς νὰ ἀποφανθῇ, καθόσον ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου αἱ πληροφορίαι δὲν συμφωνοῦν. Οὕτω οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σκύλακος (ἐπισκεφθέντος τὴν νῆσον περὶ τὸ 510 π. Χ.) κατὰ τὴν ὁποίαν «Σαλαμὶς Ἑλληνίς, λιμένα ἔχουσα κλειστὸν χειμερινόν, Καρπάσεια, Κερύνεια, Λήπηθις Φοινίκων, Σόλοι, καὶ αὕτη λιμένα ἔχει χειμερινόν, Μάριον Ἑλληνίς, Ἀμαθοῦς αὐτόχθονές εἰσιν...» (*Σκύλαξ*, Περίπλους 41), ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ πρῶτοι οἰκισταὶ καὶ κάτοικοι τῆς πόλεως ἦσαν αὐτόχθονες, καταγόμενοι ἐκ τῆς Ἀρίας φυλῆς. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Βυζάντιος γράφει ἐν λέξει: «...Ἀμαθοῦς πόλις ἀρχαιοτάτη, ἐν ᾗ Ἄδωνις Ὄσιρις ἐτιμᾶτο, ὃν Αἰγύπτιον ὄντα, Κύπριοι καὶ Φοίνικες ἰδιοποιοῦνται, ἀπὸ δὲ Ἀμάθου τε τοῦ Ἡρακλέους ἐκλήθη ἢ ἀπὸ Κινύρου μητρὸς Ἀμαθούσης». Ἀλλὰ καὶ ὅσα γράφουν ὁ Στράβων, ὁ Παυσανίας καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς δίδουν λαβὴν εἰς συζητήσεις μεταξὺ τῶν εἰδικῶν. Ὁ Niebur (Vortrag u. alt. Gesch. 1, S, 94 καὶ Vortrag u. alt. Lander S. 675) ἀποφαίνεται ὅτι αἱ κυριώτεραι πόλεις τῆς Κύπρου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἀμαθοῦς, ἦσαν καθαρῶς ἑλληνικαί, τῆς μαρτυρίας δὲ τοῦ Σκύλακος ἔχεται καὶ ὁ Murray εἰς τὸ ἔργον του «Excavations in Cyprus».

Ἡ Ἀμαθοῦς ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς ἱστορίας της εἶναι ὀνομαστὴ καὶ διὰ τὸν περίφημον ναὸν τῆς *Ἀμαθουσίας Ἀφροδίτης*, τὸν ὁποῖον διετήρει, καὶ διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Τάκιτος (Ann. 3, 62) λέγει ὅτι ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Ἄμαθον, υἱὸν τοῦ ἥρωος Ἀερίου, ἑνὸς τῶν ὑποτιθεμένων θεμελιωτῶν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἐν Παλαιπάφῳ. Ὁ δὲ Παυσανίας (*Θεοπομπ. ἀποσπ.* β 12 παρὰ Φωτ. κώδ. 176) προσθέτει: «ἀνακεῖσθαι ἐνταῦθα λέγουσιν ὅρμον Ἁρμονίᾳ μὲν δοθέντα ἐξ ἀρχῆς, καλούμενον δὲ Ἐριφύλης, ὅτι αὐτὴ δῶρον ἔλαβεν ἐπὶ τῷ ἀνδρί» Ἡ Ἐριφύλη αὐτὴ ἦτο ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀδράστου καὶ σύζυγος τοῦ Ἀμφιαράου, ἡ ὁποία, ἀφοῦ ἐδωροδοκήθη ὑπὸ τοῦ Πολυνείκους διὰ ἑνὸς περιδεραίου, ἔπεισε τὸν σύζυγόν της νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας κατὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἐφονεύθη οὗτος. Τὸν πατέρα Ἀμφιάραον ἐξεδικήθη ὁ υἱὸς Ἀλκμέων, φονεύσων τὴν μητέρα του, τὸ περίφημον δὲ περιδέραιον ἀφιερώθη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀμαθουσίας Ἀφροδίτης.

Ὁ *Κάτουλλος* (Epigr. 36) θεωρεῖ τὸν ναὸν τοῦτον ὡς ἕνα τῶν περιφημοτέρων ἐκ τῶν εἰς τιμὴν τῆς θεᾶς, ὁ δὲ *Βιργίλιος* (Aen. 10,51) λέγει ὅτι ἡ Ἀμαθοῦς ὑπῆρξεν ἡ πόλις τῆς λατρείας τῆς Ἀφροδίτης. Περὶ τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀμαθοῦντος ὁ *Ἡσύχιος* λέγει ὅτι «... ὁ τὰ περὶ Ἀμαθοῦντα γεγραφὼς πωγωνίαν ἄνδρα τὴν θεὸν ἐσχηματίσθαι ἐν Κύπρῳ λέγει». Ὁ δὲ *Μακρόβιος* (3,8) προσθέτει ὅτι τοῦτο περιεβάλλετο καὶ ὑπὸ γυναικείας ἐσθῆτος, ὅτι ἐκράτει σκῆπτρον καὶ ὅτι εἶχεν ἀνδρικὸν παράστημα. Ἀλλὰ καὶ ὁ *Σέρβιος* τὴν καλεῖ (Aen. 2,623) πωγωνοφόρον. Μεγάλη δ' ἐτελεῖτο ἐν Ἀμαθοῦντι πρὸς τιμὴν τῆς πολιούχου ἑορτή, κατὰ τὴν ὁποίαν προσεφέροντο θυσίαι, «κάρπωσις» παρ' Ἡσυχίῳ. Ἐκτὸς ὅμως τῶν πρὸς τὴν Ἀφροδίτην τελουμένων θυσιῶν ἐτελοῦντο ἐν Ἀμαθοῦντι (*Ovid.* Metam. 10,224) ἑορταὶ καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Ξενίου Διός, καθ' ἃς ἀναφέρεται, ὅτι ἐθύοντο καὶ ἀνθρώπιναι ὑπάρξεις. Τοῦτο θὰ προῆλθεν ἐκ τῶν στενῶν σχέσεων τῆς πόλεως μετὰ τῆς Φοινίκης, ὅπου κυρίως συνηθίζοντο τοιαῦται ἀνθρωποθυσίαι.

Λείψανα ἢ ἄλλως εἰπεῖν συνέχεια τὸν πρὸς τὴν Ἀμαθουσίαν Ἀφροδίτην καὶ γενικῶς τὴν Κυπρίαν Ἀφροδίτην τελουμένων ἑορτῶν σώζονται καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Οὕτω κατ' ἔτος, τὴν 13ην Ἰουνίου, αἱ Κυπριακαὶ ἀκταί, ἰδιαίτατα δὲ οἱ ὅρμοι καὶ οἱ λιμένες Λεμησοῦ, Λάρνακος, Πάφου καὶ Κερυνείας, τελοῦν τὴν μεγαλοπρεπεστάτην «ἑορτὴν τοῦ κατακλυσμοῦ», κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ χωρικοὶ Ἀμαθοῦντος καὶ Κουρίου κατέρχονται εἰς τὴν πλησίον πόλιν διὰ νὰ χαιρετίσουν καὶ προσκυνήσουν τὸν «Ἅην Γιαλόν». Χωρικαὶ καὶ νεάνιδες, ἐστολισμέναι διὰ ποικιλοχρώμων ἐνδυμάτων, ἐπιβαίνουν ἀκατίων καὶ λέμβων, ἡ θάλασσα εἶναι γεμάτη ἱστία καὶ ἡ νεότης εὐθυμεῖ ραντίζουσα μὲ νερὸν τοῦ ἐξαγιασθέντος διὰ τῆς γεννήσεως τῆς Ἀφροδίτης αἰγιαλοῦ τὰς ἀπογόνους τῆς Ποθοκρατείρας. Οἱ χωρικοὶ τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῆς Κωνσταντίας κατέρχονται εἰς τὴν Ἀμμόχωστον, ἡ μεσόγειος πρωτεύουσα Λευκωσία λαμβάνει τὸ ράντισμα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κερυνείας, οἱ δὲ χωρικοὶ τοῦ Κιτίου καὶ τοῦ Ἄφου πανηγυρίζουν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Λάρνακος. Εἶναι ἀξία πάσης προσοχῆς ἡ τοιαύτη συνέχεια ἐθίμου, διότι εἶναι λίαν χαρακτηριστικὸν δεῖγμα τῆς μεγάλης λατρείας ἧς ἐτύγχανεν ἐν Κύπρῳ ἡ Ἀφροδίτη.

Ὁ Πλούταρχος (Θησ. 20) ἀναφέρει ὅτι οἱ Ἀμαθούσιοι ἐτίμων διὰ θυσιῶν καὶ τὴν σύζυγον τοῦ Θησέως Ἀριάδνην ἐν ἄλσει «ἐν ᾧ τὸν τάφον δεικνύουσιν, Ἀριάδνης Ἀφροδίτης». Οἱ κατὰ καιροὺς βασιλεῖς τῶν Ἀμαθουσίων ὑπῆρξαν περιβόητοι διὰ τὴν πίστιν των πρὸς τοὺς Πέρσας, ἀντιθέτως πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους βασιλεῖς τῆς Κύπρου, οἵτινες ἐπανεστάτουν κατ' αὐτῶν. Ἀναφέρονται δὲ βασιλεῖς τῆς Ἀμαθοῦντος οἱ ἑξῆς:

1) Ὁ περὶ τὸ 450—400 π. Χ. βασιλεὺς οὗ τὸ ὄνομα παραμένει ἄγνωστον. Ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτοῦ εὑρίσκεται ἐν Κυπριακῇ γραφῇ ἡ ἐπιγραφὴ ΤΟ—ΛΑ. 2) Τιμῶναξ, υἱὸς τοῦ Τιμαγόρου, ὁ ἐφοδιάσας τὸν στόλον τοῦ Ξέρξου (480 π. Χ.). 3) Εὐαγόρας Α' ὁ βασιλεὺς «Σαλαμῖνος καὶ πάσης Κύπρου» (391 π. Χ.). 4) Βασιλεὺς περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, οὗ τὸ ὄνομα παραμένει ἄγνωστον. Τὰ νομίσματά του φέρουσιν ἐπιγραφὴν ΠΥ. ΓΟ. 5) Ζώτιμος (390—385 π. Χ.). 6) Λύσανδρος (375 π. Χ.). 7) Ἐπίαλος (360 π. Χ.). 8) Ροῖκος (391—355 π. Χ.). 9) Ἀνδροκλῆς (332 π. Χ.).

Ὁ λιμὴν τῆς Ἀμαθοῦντος καλεῖται σήμερον «Παλιὰ Λεμεσός». Ἡ κυρία πόλις ἔκειτο παρὰ τὸ νῦν χωρίον «Ἅγιος Τύχωνας», λαβὸν τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἀρχιερατεύσαντος ἐν Ἀμαθοῦντι καὶ μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστάντος ἀρχιερέως (*Ἀρχιμανδρ. Κυπριανός*. Ἱστορ. χρονολ. τῆς νήσου Κύπρου, Ἐνετίῃσιν 1788 σελ. 521). Ἡ πόλις φαίνεται ὅτι κατεστράφη ἐν μέρει ὑπὸ σεισμῶν καὶ ἐν μέρει ὑπὸ ἐπιδρομέων καὶ πειρατῶν. Τὴν ἱστορίαν της ἔγραψεν εἰς 9 βιβλία Ἐρατοσθένης ἐκ Κυρήνης (275—195 π. Χ.).

Ἐρείπια καὶ τάφοι.—Τὰ ἐρείπια καὶ οἱ τάφοι τῆς Ἀμαθοῦντος εἵλκυσαν ἐνωρὶς τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχαιολόγων. Πλεῖστοι τάφοι ἠνεῴχθησαν κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἐκ τῶν ὁποίων πλούσια εὑρήματα ἦλθον εἰς φῶς. Οὕτω ὁ L. P. di Cesnola ἤνοιξε περὶ τοὺς ἑκατὸν τάφους, ἀνασκάψας τὸν βορειοανατολικῶς τοῦ ἄστεως ἀγρόν, εἰς μέγιστον βάθος (40 ἕως 55 πόδας) ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν. Κατόπιν ὁ M. O. Richter (1885) ἀνεκάλυψεν ἀρχαῖον βωμὸν μετὰ ἀναθηματικῶν ἀγαλματίων ἐξ ὀπτῆς γῆς καὶ μικρὸν ἱερὸν μετ' ἀγαλματίων ἐπίσης βορειοανατολικῶς τῆς πόλεως. Τὰ ὑπὸ τοῦ L. P. di Cesnola εὑρεθέντα ἀντικείμενα περιγράφονται εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Cypern» 1879 σ. 414-416, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ Richter ἀνακαλυφθέντα ἐκτίθενται εἰς τὸ «Kypros the Bible and Homer» 1893. Τῷ 1894 διεξήχθησαν διὰ λογαριασμὸν τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν κατ' ἀρχὰς μὲν A. H. Smith, περὶ τὸ τέρμα δὲ ὑπὸ τὴν τοῦ J. L. Myres. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀνασκαφῶν τούτων ἠνεῴχθησαν ὑπὲρ τοὺς 300 τάφοι καὶ ἀνεκαλύφθησαν πλεῖστα πολύτιμα ἀντικείμενα. Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων βλ. καὶ *Dr. Murray* ἐν «Excavations in Cyprus» 1900. Αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι ἐπιγραφαὶ μαρτυροῦσιν εὐγλώττως περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1894 εὑρέθησαν ἐπίσης κάνθαροι ἐξ ἐβένου καὶ πορσελάνης. Μεταξὺ τούτων εἶναι καὶ κάνθαροι Τευθμώσεως τοῦ Γ'. Προϊουσῶν δὲ τῶν ἀνασκαφῶν εὑρέθησαν πολυάριθμοι ἀχαράκτοι κάνθαροι ἐξ ἐβένου, ὀστοῦ καὶ πορσελάνης, ἄνευ ἐγγεγλυμμένων παραστάσεων, χρυσᾶ κοσμήματα, ἐγγεγλυμμένοι δακτυλιόλιθοι (36 ἀντικείμενα), ὀρειχάλκινα ἀντικείμενα (10), πήλινα ἀγγεῖα (47) κλπ. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐν Ἀμαθοῦντι εὑρεθέντων κυπριακῶν ἀγγείων ἀνήκει εἰς τὴν ἑλληνο-φοινικικὴν περίοδον (650—350 περίπου π. Χ). Κατὰ διαφόρους δὲ περιόδους ἀνεκαλύφθησαν διὰ λαθραίων ἀνασκαφῶν διάφορα ἀγγεῖα ἐκ τῆς ἑλληνικῆς πόλεως Ναυκράτεως τῆς Αἰγύπτου, ἀργυροῦν κύπελλον, χρυσῆ πλάξ, πολύχρωμα ἀγγεῖα τῆς ΣΤ' μέχρι τῆς Γ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος εἰργα-

Digitized by Google

σμένοι ἑλληνοφοινικικοὶ ἀμφορεῖς κλπ. Ὁ Flor Boustronius ἀναφέρει (Cron. σ. 17) ὅτι εἶδε παρὰ τὴν κορυφὴν τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως δύο γιγαντιαίους πίθους, ὁ ἕτερος τῶν ὁποίων εὑρίσκεται σήμερον εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου, ὁ δὲ ἄλλος μέχρι τινὸς κατέκειτο τεθραυσμένος. Ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν πλευρῶν αὐτῶν ὑπῆρχον γεγλυμμένοι τέσσαρες ταῦροι. Τὰ νομίσματα, ἅτινα ἀπεδόθησαν ὑπὸ τῶν νομισματολόγων εἰς τὴν Ἀμαθοῦντα, εἶναι περὶ τὰ 23 καὶ ἀρχίζουν ἀπὸ τοῦ 450 ἔτους π. Χ. Παρὰ τὴν ἐκ παραδόσεως ὁμολογουμένην ἀρχαιότητα τῆς Ἀμαθοῦντος, οἱ ἀρχαιότατοι γνωστοὶ τύποι τῶν κυπριακῶν ἀγγείων δὲν ἀνεκαλύφθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφάς.

Κ. Μ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ

— **Ἀμαθοῦντος** ***ἀγγεῖον.*** Ἓν τῶν μᾶλλον περιέργων μνημείων τῆς φοινικικῆς τέχνης ἐν Κύπρῳ, ἀποκείμενον ἤδη εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Εἶδος ἀγγείου μὲ βάσιν πλατυτάτην, διαμέτρου 2,20 καὶ ὕψους 1,85. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο, ἐντεθειμένον εἰς βράχον ὅπως καὶ ὅλα τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἀνακαλυφθέντα ἐν Φοινίκῃ καὶ Κύπρῳ, ἐχρησίμευε, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὡς δοχεῖον ὀμβρίου ὕδατος, τὸ ὁποῖον μετεχειρίζοντο εἰς τοὺς θρησκευτικοὺς ἁγνισμούς. Τινὰ τῶν ἀγγείων τούτων ἦσαν τόσον ὑψηλά, ὥστε διὰ νὰ φθάσῃ τις τὸ χεῖλός των ἔπρεπε νὰ ἀνέλθῃ βαθμίδας τινάς. Τὸ ἀγγεῖον τῆς Ἀμαθοῦντος εὑρίσκετο εἰς τὴν εἴσοδον ναοῦ, θεωρουμένου ὡς ἀνήκοντος εἰς τὴν πόλιν *Γόλγοι.*

Κ. Μ. Κ.

Ἀμαθοῦς (ὁ). Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους, ὁ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἱδρυτὴς τῆς Ἀμαθοῦντος τῆς Κύπρου (*Στεφ. Βυζάντ* ἐν λ. **Ἀμαθοῦς**). Λέγεται καὶ *Ἀμάθης* καὶ *Ἀμαθεὺς* ὑπό τινων συγγραφέων.

Κ. Μ. Κ.

Ἀμαθουσία. Παλαιὰ ὀνομασία τῆς Κύπρου, ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ *Ἀμαθοῦντος* (βλ. *Στ. Βυζάντιον* καὶ *Πλίνιον*, N. Hist. 5,31). Κ. Μ. Κ.

ἀμαθουσία (ἡ) (amathusia) *[Ζῳολ.].* Ἔντομα λεπιδόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *μορφιδῶν*. Πάντα εἶναι ὡραιόταται ψυχαὶ (πεταλοῦδες), ἰθαγενεῖς τῆς Ἰάβας καὶ τῆς Ἰνδοκίνας. Δ. Ν. Π.

Ἀμαθούσιος ***Παίων*** · βλ. Παίων.

Ἀμαϊὲρ *[Ναυτ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς Β. ἀκτῆς τοῦ Μαρόκκου εἰς ἕνδεκα δέκατα μιλλίου (= 11 στάδια) Δ. ΒΔ τοῦ ἀκροχηλίου τοῦ βορείου κυματοθραύστου τοῦ λιμένος Ταγγέρης (Tangier). Ὀνομάζεται ὡσαύτως καὶ *Ἀμαϊνέρ.* Ἀποτελεῖ τὸ ἀνατολικὸν μὲν κέρας του ὅρμου *Χιούδιος* (Judios, πλάτ. 35°48′, μῆκ. 5°50′ δυτ. Χάρτ. ἀγγλ. 1912: Tangier bay), τὸ πρὸς δυσμὰς δὲ τέρμα τῶν χοιράδων αἵτινες ἐκτείνονται βορείως τοῦ αἰγιαλοῦ τῆς ἀποφύσεως, ἧς τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν καταλαμβάνει ἡ πόλις τῆς Ταγγέρης. Ἐρειπωμένον φρούριον ἐπιστέφει τὸ ἀκρωτήριον καὶ μαραμποὺ (βλ. λ.) ὀρθοῦται ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος του, εἰς 600 μέτρα Δ.ΒΔ τοῦ Ἀγγλικοῦ Νοσοκομείου. Τὸ ἀκρωτήριον *Σπαρτέλ*, ἡ ΒΔ τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου ἐσχατιὰ καὶ τὸ ΝΔ κέρας τοῦ *Στενοῦ τοῦ Γιβραλτάρ*, ἀπέχει τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ἀμαϊὲρ 5 μόνον μίλλια. Σ. Ε. Λ.

ἀμαίευτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μαιευθείς, ὁ μὴ διὰ τῆς μαιεύσεως ἀνακαλυφθείς, ἀποδειχθείς.

Ἀμαίνεμπουργ (Amöneburg). Πόλις τῆς Πρωσσίας καταστᾶσα ὀνομαστὴ διὰ τὴν παρ' αὐτὴν γενομένην τῷ 1762 μάχην μεταξὺ τοῦ δουκὸς Φερδινάνδου τῆς Βρουνοβίκης καὶ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, ἣν ἀπαθανατίζει ἀναμνηστικὴ στήλη. Περὶ τοὺς 1000 κατοίκους. Κ. Μ. Κ.

Ἀμαιόκριτος. Στρατηγὸς τῶν Βοιωτῶν, φονευθεὶς εἰς τὴν παρὰ τὴν *Χαιρώνειαν* μάχην. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει τὸν Ἀμαιόκριτον ὡς «βοιωτάρχην Ἀβοιώκριτον». Κ. Μ. Κ.

ἀμαϊούα (Amaioua Aubl. Guian, Suppl. 13, t, 375) *[Βοτ.].* Φυτικὸν γένος τῶν *ρουβιιδῶν* τοῦ κλάδου τῶν *γαρδενιῶν*, περιλαμβάνον ὀκτὼ εἴδη ἰθαγενῆ τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς καὶ Βραζιλίας. Σ. Μ.

Ἀμὰκ *[Γεωγρ.]* · βλ. Ἄμαγκερ.

Ἀμάκ. Πέρσης ποιητὴς τοῦ Θ΄ αἰῶνος, ἐπονομαζόμενος καὶ ***Μποχαράϊ***, εὐνοούμενος τοῦ σουλτάνου Σαντζάρ. Τὸ ἄριστον τῶν ποιημάτων του ἔχει ὡς ὑπόθεσιν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τῆς Ζουλεχᾶς, ὅπως τὴν ἀναφέρει τὸ Κοράνιον.

ἀμάκα (ἡ)· καὶ ὡς ὄνομα καὶ ὡς ἐπίρρημα. (ἀπὸ τοῦ ἰταλ. *a macco* ἢ τοῦ ἑνετ. *amacca*)· τὸ νὰ προσπορίζεται κανεὶς κάτι ἀδαπάνως καὶ εἰς βάρος ἄλλου: «τρώει ἀμάκα»· «ζῇ μὲ τὴν ἀμάκα».

ἀμακαδόρος (ὁ), ἄλλως *ἀμακατζῆς*· (ἀπὸ τοῦ *ἀμάκα* ἢ ἀπὸ ἰταλ. τύπου *amaccadore*)· ὁ χρησιμοποιῶν τὴν ἀμάκαν ὡς κανόνα βιοτικόν, ὁ ζῶν μὲ τὴν ἀμάκα, ἤτοι εἰς βάρος ἄλλων. Β. Φ.

ἀμακάριστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μακαριζόμενος, ὁ μὴ ἄξιος μακαρισμῶν.

Ἀμακεμεκὰν (Amaquemecan). Χώρα τοῦ Μεξικοῦ (βλ. λ. Ἀζτέκοι τ. Α΄ σ. 8705΄).

ἀμακιγιάριστος, *—η, —ο*· αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι μακιγιαρισμένος, ἀψιμυθίωτος, ἀφκιασίδωτος· (ἀπὸ τὸ *μακιγιάρω*, γαλλ. *maquiller*). Β. Φ.

Ἀμακλείδης καὶ ***Ἀμαλκείδης*** *[Μυθ.].* Εἷς τῶν *Τριτοπατόρων*, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο υἱοὶ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς κατὰ Ἡσύχιον, ἢ κατ' ἄλλους υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Περσεφόνης, δαίμονές τινες ὑπολαμβανόμενοι ὡς οἱ ἀρχαιότατοι *Διόσκουροι* ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἐτιμῶντο ὡς προεξάρχοντες τῆς θυελλώδους ὁρμῆς τῶν ἀνέμων. Ἄλλοι συνδέουσιν αὐτοὺς μετὰ τῶν ἐν Ἀθήναις *τριτύων* ἢ ἐκλαμβάνουσιν ὡς θεότητας τοῦ γάμου καὶ τῶν τοκετῶν, ἢ γενικῶς ὡς τὰ πρωτόπλαστα ὄντα. Ὠνομάζοντο δὲ Βριτομάρτης, Ὕης, Εὐβουλεύς, κατὰ τὸν Κικέρωνα ὅμως (De na. de. 3, 453) ἐλέγοντο: Ζαγρεύς, Εὐβουλεύς, Διόνυσος. Σὺν τούτοις ἐτάχθη καὶ ὁ Ἀμακλείδης. Τούτους ἀναφέρει καὶ ὁ Σουΐδας καὶ ὁ Φώτιος καὶ τὸ Μ. Ἐτυμολογικὸν (768, 1). ΙΑΚ. Χ. ΔΡΑΓΑΤΣΗΣ

Ἀμακορεῖς. Ἀρχαῖος μικρὸς λαὸς τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, κατέχων μέρος τοῦ βασιλείου τῆς Λεώνης ἐπὶ τοῦ Τουέρτα. Ε. Ν. Μ.

Ἀμακοῦζα (Amakusa). Νησὶς τῆς Ἰαπωνίας κειμένη δυτικῶς τῆς μεγαλονήσου *Κιουσιοὺ* (Kiushiu). Οἱ κάτοικοί της φέρονται μεταξὺ τῶν πρώτων Ἰαπώνων, οἵτινες ἠσπάσθησαν τὸν Χριστιανισμὸν καὶ εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς διαδόσεως αὐτοῦ.

Ἀμακουροῦ (Amakuru). Ποταμὸς τῆς νοτίου Ἀμερικῆς ἄνωθεν τοῦ Ἰσσοκόρο, ἀποτελῶν μέχρι τινὸς τὰ ὅρια μεταξὺ Βενεζουέλας καὶ ἀγγλικῆς Γουϊάνας. Χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὴν νότιον ὄχθην τοῦ μεγάλου στομίου τοῦ Ὀρενόκου.

Δ. Ε. Μ.

ἄμακρος, *—η, —ο*· ὁ μὴ ἐπαρκῶς μακρός.

Ἀμακτίων. Ἀρχηγὸς τῆς βασιλικῆς ἴλης τοῦ Σελεύκου, κατὰ τὸν Πολύαινον. Κ. Μ. Κ.

ἀμαλαγάδα (ἡ)· ἐπὶ χορτονομῆς· ἀνέπαφος νομή, ἀβόσκητος, βρίθουσα χόρτων (βλ. καὶ ἀμαλαϊά).

ἀμάλαγος, *—η, —ο,* καὶ *ἀμάλαχτος*· ὁ μὴ μαλαχθείς, ὁ ἀνέπαφος.

ἀμαλαϊὰ (ἡ). Λιβάδι, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπηγορευμένη ἡ βοσκὴ καθ' ὡρισμένον χρόνον, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸ ἐν αὐτῷ χόρτον καὶ βοσκήσῃ ἡ ἀγέλη κατὰ τὴν χειμερινὴν ἰδίως περίοδον. Δ. Λ.

ἀμαλαϊάζω· ἰδιωμ. εἰσάγω ἀγέλην πρὸς βοσκὴν εἰς *ἀμαλαϊὰν* (βλ. ἀνωτ.): «ποῦ πῆγες κι' ἀμαλάϊασες τὰ πρόβατα ἀπόψε;» || «ἀμαλαϊασμένο λιβάδι», τὸ προφυλαγμένον προσωρινῶς ἀπὸ βόσκησιν. Δ. Λ.

ἀμάλακτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό), καὶ δημοτ. *ἀμάλαχτος*· ὁ μὴ μαλασσόμενος, ἄκαμπτος, ἀσυγκίνητος, σκληρός.

ἀμαλάκωτος, *—η, —ο*· αὐτὸς ποὺ δὲν ἐμαλάκωσε· || μεταφ. ἀνένδοτος, ἀκαταπράϋντος.

Ἀμαλάριος ***Συμφόζιος*** ἢ καὶ ***Ἀμαλάριος ἐκ Μέτς.*** Λειτουργικὸς συγγραφεὺς τοῦ Θ΄ αἰῶνος, φραγκικῆς καταγωγῆς. Κύριον ἔργον του εἶναι «de ecclesiasticis officiis libri IV», ἔνθα ζητεῖ πᾶσαν τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν νὰ ἑρμηνεύσῃ κατὰ μυστικὸν καὶ ἀλληγορικὸν τρόπον. [Τὰ ἔργα του ἐν Λατιν. Πατρ. *Migne* 105, 815 κ. ἑ.]. Δ. Σ. Μ.

— **Ἀμαλάριος** ***Φορτουνᾶτος.*** Ἀρχιεπίσκοπος Τρεβήρων (Trier) ἐν Πρωσσίᾳ, ἀπὸ τοῦ 809 μέχρι τοῦ 816 περίπου, ὅτε ἀποσυρθεὶς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Μέτλαχ ἔζησεν ἐπί τινα ἀκόμη χρόνον, ἄγνωστον πόσον. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως Μιχαὴλ Α΄ ἀναγνώρισιν τοῦ ἀξιώματος Καρόλου τοῦ Μεγάλου (812), ὁ Ἀμαλάριος Φορτουνᾶτος ἀπεστάλη (813) μετὰ τοῦ ἀββᾶ Πέτρου εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν Βυζαντινὸν αὐτοκράτορα διὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς συνομολογηθείσης εἰρήνης. Διὰ τῆς εἰρήνης ταύτης ἐλάμβανον τέλος αἱ περὶ τὴν Ἀδριατικὴν ἐχθροπραξίαι τοῦ Καρόλου καὶ τοῦ Νικηφόρου κατ' ἀρχὰς καὶ τοῦ Μιχαὴλ Α΄ ὕστερον, αἱ προελθοῦσαι ἐκ τῶν περὶ Ἐνετίας καὶ Δαλματίας μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Φράγκων διενέξεων. Κατ' αὐτὴν ὁ μὲν Κάρολος ὑπέσχετο τὴν ἀπόδοσιν πολλῶν κατακτήσεων, ἐπαναλαμβάνων τὴν περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος ἐπιθυμίαν του, ὁ δὲ Μιχαὴλ ἀνεγνώριζε τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἰς τὸν Κάρολον. Ὅταν ὅμως ὁ Ἀμαλάριος ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν εὗρε τὸν Μιχαὴλ ἔκπτωτον τοῦ θρόνου, παρευρέθη δὲ εἰς τὴν ἀναγόρευσιν Λέοντος τοῦ Ε΄ ὡς αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου. Εἰς Κωνσταντινούπολιν παρέμεινεν ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέρας, εἶτα δὲ ἀνεχώρησε μετὰ δύο ἀκολούθων τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς πρὸς τὸν διαδεχθέντα τὸν Κάρολον Λουδοβῖκον τὸν Εὐσεβῆ (814), πρὸς τὸν ὁποῖον ἔφθασε μετὰ 80ήμερον ταξίδιον πλῆρες κινδύνων.

Τοῦ Ἀμαλαρίου σῴζεται ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀββᾶν Ἰλδουῖνον (de tempore consecrationis et jejunii), πραγματεία περὶ τῆς τελετουργίας τοῦ βαπτίσματος (De sacro baptismate) καὶ περὶ θείων ὑπουργημάτων (De devinis officiis), τέλος δὲ ἀπομνημονεύματα τοῦ ταξιδίου του (Versus marini). Τὰ ἔργα του εὑρίσκονται ἐν τῷ 99ῳ καὶ 101ῳ τόμῳ τῆς Λατινικῆς Πατρολογίας τοῦ *Migne*. Εἰς τὸν Ἀμαλάριον ἀπέδοσαν πολλὰ ἄλλα ἔργα, διότι τὸν ἐταύτισαν πρὸς τὸν *Ἀμαλάριον Συμφόζιον* τοῦ Θ΄ αἰῶνος (βλ. ἀνωτέρω). Κ. Μ. Κ.

Ἀμαλάριχος. Βασιλεὺς τῶν *Βησιγότθων* τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Γαλατίας (502—531). Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀλαρίχου Β΄ καὶ ἔγγονος τοῦ βασιλέως τῶν Ὀστρογότθων Θεοδωρίχου ἀπὸ τῆς Θεοδωγότθης. Ἦτο μόλις τετραετὴς ὅτε ὁ πατήρ του ἔπεσεν ἡττηθεὶς ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Vouillé πολεμῶν κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Φράγκων Χλοδοβίκου (507), ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ βασιλεία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνατεθῇ εἰς χεῖράς του. Τούτου ἐπωφελούμενος ὁ νόθος ἀδελφὸς Γεσάλριχος ἐξελέγη βασιλεύς. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ὀστρογότθων ὅμως εἰσβαλὼν εἰς Γαλατίαν και κατανικήσας τοὺς Φράγκους, πολιορκοῦντας τὴν Καρκασσώνην, ἠνάγκασε τὸν Γεσάλριχον νὰ καταφύγῃ εἰς Βαρκελώνην. Ὁ ἡττηθεὶς Χλοδοβῖκος προθύμως συνῆψεν εἰρήνην μετὰ τοῦ Θεοδωρίχου, ὅστις ἥνωσεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του τὰ δύο βασίλεια τῶν Ὀστρογότθων καὶ Βησιγότθων καὶ ἀνέθηκεν εἰς τὸν ἱκανώτατον στρατηγόν του Θεόδην τὴν διοίκησιν τῆς χώρας καὶ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ ἐγγόνου του. Ἀποθνήσκων διένειμε τοὺς θησαυροὺς καὶ τὰς ἐπαρχίας του εἰς τοὺς δύο ἐγγόνους του. Ἡ Ἰταλία μετὰ τῶν ἄλλων κατακτήσεων τῶν Ὀστρογότθων ἐδόθη εἰς τὸν Ἀθαλάριχον, ἡ δὲ Ἱσπανία καὶ μέρος τῆς Γαλατίας εἰς τὸν Ἀμαλάριχον. Κατ' ἄλλους ἱστορικοὺς ὁ Ἀμαλάριχος ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους του μόλις ἐνηλικιώθη, σταλεὶς εἰς Ἱσπανίαν εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του χάριν ἀσφαλείας, ἦτο δὲ ὁ πρῶτος Γότθος βασιλεὺς ὅστις ἵδρυσε τὴν αὐλήν του ἐν Ἱσπανίᾳ. Εἰς ἀντάλλαγμα τοῦ εἰς τὸν ἐξάδελφόν του Ἀθαλάριχον δοθέντος τμήματος τῆς Γαλατίας ἔλαβε τοὺς θησαυροὺς τοῦ πατρός του, οὓς ὁ πάππος του εἶχε μεταφέρει ἐκ Καρκασσώνης εἰς Ραβένναν.

Τὸ κράτος τοῦ Ἀμαλαρίχου περιελάμβανε ὅλην τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὰς χώρας τὰς δεξιόθεν τοῦ Ρήνου. Ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὰς ἐν Γαλατίᾳ κτήσεις του ἀπὸ τῶν Φράγκων, ὁ νέος βασιλεὺς ἐζήτησε καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν Κλοτίλδην, θυγατέρα τοῦ Χλοδοβίκου, ἥτις ὡδηγήθη ἐν μεγάλῃ πομπῇ εἰς τὸ νέον της Κράτος. Ἀλλὰ ἡ ἕνωσις ὑπῆρξεν ἀτυχής. Φανατικὸς ἀρειανὸς ὁ Ἀμαλάριχος, μάτην προσεπάθησε νὰ προσηλυτίσῃ εἰς τὸ δόγμα του τὴν καθολικὴν σύζυγόν του, οὔτε ἠδυνήθη ἡ Κλοτίλδη νὰ φέρῃ τὸν βασιλέα εἰς τὸν καθολικισμόν. Ἐξοργισθεῖσα ἐκ τούτου παρεπονέθη εἰς τοὺς ἀδελφούς της διὰ τὴν βάναυσον πρὸς αὐτὴν διαγωγὴν τοῦ συζύγου της καὶ τῆς αὐλῆς του. Ὁ Χιλδεβέρτος ὁδηγῶν φραγκικὸν στρατὸν ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ γαμβροῦ του καὶ ἔφθασε ταχέως πρὸ τῆς Ναρβώννης. Πρὸ τῶν τειχῶν ταύτης συνήφθη αἱματηρὰ μάχη, καθ' ἥν, κατὰ τὸν Γρηγόριον de Tours και τὸν Προκόπιον, ἐφονεύθη ὁ Ἀμαλάριχος ἀκοντισθείς. Κατ' ἄλλας ἐν τούτοις μαρτυρίας οὗτος κατώρθωσε νὰ φύγῃ διὰ θαλάσσης εἰς Βαρκελώνην, ὅπου ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἀποβίβασιν ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν ὑπηκόων του, οὓς εἶχεν ἐξεγείρει κατ' αὐτοῦ ὁ Θεόδης, ὁ ἐν Ἱσπανίᾳ τοποτηρητής του, ὅστις καὶ ἀμέσως ἀνεκηρύχθη διάδοχός του (531). Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀμαλαρίχου ἐξέλιπεν ἡ βασιλικὴ γραμμὴ τοῦ ἰσχυροῦ Ἀλαρίχου. Ὁ Χιλδεβέρτος ἐλεηλάτησε τὴν χώραν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια συναποκομίζων ἄπειρα λάφυρα καὶ τὴν ἀδελφήν του Κλοτίλδην, ἥτις ὅμως ἀπέθανε καθ' ὁδόν. Ε. Σ.

— **Ἀμαλάριχος Α΄.** Βασιλεὺς τῆς *Ἱερουσαλήμ*, γεννηθεὶς τῷ 1135, ἀποθανὼν ἐν Ἱερουσαλὴμ τὴν 11ην Ἰουλίου 1173. Ἦτο δεύτερος υἱὸς τοῦ Φούλκ τῆς Ἀνδεγαυΐας καὶ ἀδελφὸς τοῦ Βαλδουΐνου Γ΄ τὸν ὁποῖον καὶ διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον. Ἐνυμφεύθη τὴν Ἀγνὴν τῆς Ἐδέσσης, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τὸν Βαλδουῖνον Δ΄, καὶ τὴν Σιβύλλαν, διαζευχθεὶς δὲ ταύτην ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν, θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαὰκ Κομνηνοῦ καὶ ἐγγονὴν τοῦ Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τὴν Ἰσαβέλλαν, λαβοῦσαν τέταρτον σύζυγον τὸν Ἀμαλάριχον Λουζινιάν, βασιλέα τῆς Κύπρου. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας του ὁ Ἀμαλάριχος ἠγωνίσθη πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ Τούρκους. Τῷ 1162, ὁ Σαβούρ, βεζύρης τῆς Αἰγύπτου, εἰσέβαλεν εἰς τὰς χώρας του, ἵνα τὸν ἐξαναγκάσῃ νὰ παραιτηθῇ τοῦ φόρου, ὃν ἡ Αἴγυπτος κατέβαλλεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Εἶχον ἤδη ἀρχίσει αἱ ἐχθροπραξίαι ὅτε ὁ βεζύρης πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἀντίπαλός του Ντιργὰμ προσεπάθει νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ. Ὁ Ντιργὰμ καταβαλὼν

Digitized by Google

τὴν Σαβοὺρ καὶ γενόμενος βεζύρης ἐπανέλαβε τὴν ἐκστρατείαν τοῦ προκατόχου του, ἀλλὰ ὁ Ἀμαλάριχος τὸν κατεδίωξε μέχρι Μπελμπεῒς τὸ ὁποῖον καὶ ἐπολιόρκησε. Ὁ Ντιργὰμ πρὸ τοῦ κινδύνου ἤνοιξε τότε τοὺς ὑδατοφράκτας τοῦ Νείλου καὶ ἐπλημμύρισε τὸ φραγκικὸν στρατόπεδον. Τῷ 1164 ὁ βεζύρης Σαβοὺρ ἐπανῆλθε κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του, ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ τοῦ σουλτάνου τοῦ Χαλεπίου Νουρεντίν. Ὁ Ντιργάμ, εὑρισκόμενος ἐν μέσῳ δύο ἐχθρῶν, εἰρήνευσε μὲ τὸν Ἀμαλάριχον, ἀλλὰ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του καὶ ὁ Σαβοὺρ ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὴν ἀρχήν. Μετ' ὀλίγον ὅμως στρατηγός τις τοῦ Νουρεντὶν κατέλαβε τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὸ Μπελμπεῒς. Ὁ Σαβοὺρ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ Ἀμαλαρίχου, ὑποσχεθεὶς νὰ πληρώνῃ φόρον, μόλις ὅμως οὗτος σπεύσας εἰς Αἴγυπτον κατέλαβε τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὁ Νουρεντὶν αὐτοπροσώπως εἰσέβαλεν εἰς Παλαιστίνην, καταλαβὼν ὀχυρὰς ἐν αὐτῇ θέσεις. Ὁ Ἀμαλάριχος ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ ἐξ Αἰγύπτου ὅπως ἀποκρούσῃ τὸν ἐχθρόν. Ὁ Νουρεντὶν τῷ 1166 προσεπάθησε διὰ δευτέραν φορὰν νὰ γίνῃ κύριος τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ πάλιν ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Ἀμαλαρίχου. Τῷ 1168 ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ διενοήθη νὰ καταλάβῃ δι' ἑαυτὸν τὴν κοιλάδα τοῦ Νείλου. Ἦλθε πρὸς τοῦτο εἰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μανουὴλ Κομνηνοῦ, ὅστις τῷ ὑπεσχέθη στόλον, καὶ μετὰ τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὅστις ἀνέλαβε νὰ τῷ παράσχῃ στρατόν. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1168 ὁ Ἀμαλάριχος ὁδηγῶν ἰσχυρὸν στρατὸν κατέλιπε τὴν Παλαιστίνην, τὴν 3ην Νοεμβρίου κατέλαβε τὸ Μπελμπεῒς, τὸ ὁποῖον ἐδώρησεν εἰς τοὺς Ἰωαννίτας ἀφοῦ κατέσφαξε τοὺς κατοίκους καὶ ἐκεῖθεν κατηυθύνθη εἰς Κάϊρον, ἕδραν τοῦ Σαβούρ. Οὗτος βλέπων τὸν κίνδυνον προσέφερε κολοσσιαῖα ποσὰ εἰς τὸν νικητὴν ὅπως ἀποσυρθῇ, ἐνῷ συγχρόνως ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν Νουρεντίν. Οὗτος ἔστειλεν ἀμέσως τὸν βεζύρην του Σιρκοῦ μετὰ στρατοῦ, ἕνεκα τούτου δὲ ὁ Ἀμαλάριχος ἐξηναγκάσθη εἰς ὑποχώρησιν. Ἀποθανόντος τοῦ Σαβούρ, βεζύρης τῆς Αἰγύπτου ἐγένετο ὁ Σαλαδῖνος, ἀνεψιὸς τοῦ Σιρκοῦ, ὅστις συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ ἑνώσῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συρίαν. Τοῦτο ὅμως θὰ ἀπετέλει μέγιστον κίνδυνον διὰ τὸ βασίλειον τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ Ἀμαλάριχος ἦλθεν εἰς νέας συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἕνωσιν τῶν δύο χαλιφάτων. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1169 ἑλληνικὸς στόλος ἔφθασεν εἰς Ἀσκάλωνα, μετὰ τρεῖς δὲ μῆνας ἀπεβιβάσθη καὶ ὁ στρατὸς εἰς Δαμιέττην ἧς ἡ πολιορκία ἤρχισε τὴν 27ην Ὀκτωβρίου. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὁ Ἀμαλάριχος, ἀφοῦ ματαίως προσεπάθησε νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου, ἐζήτησεν εἰρήνην καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Παλαιστίνην (Δεκέμβριος 1169). Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Σαλαδῖνος εἰσέβαλεν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ κατέλαβε τὴν Γάζαν καὶ τὸ Νταροὺν (Δεκ. 1170). Ὁ Ἀμαλάριχος ἦλθε τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλὰ μόνον ὑποσχέσεις ἔλαβε. Τῷ 1173 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νουρεντὶν ἐπανέλαβε τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἀπεκρούσθη. Μόλις ἐπέστρεψεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπεσταλμένος τοῦ σεΐχου τῶν Ἀσσασιδῶν τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι οἱ ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης προὐτίθεντο νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἂν τοῖς ἐχαρίζετο ὁ φόρος, ὃν ἐπλήρωνον εἰς τοὺς Ναΐτας. Ὁ Ἀμαλάριχος ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς τὴν πρότασιν, ἀλλὰ οἱ Ναΐται ἀντέστησαν, εἷς δὲ τούτων ἐφόνευσε τὸν ἀπεσταλμένον. Ὁ Ἀμαλάριχος συνέλαβε τὸν δολοφόνον καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τὴν δικαιοσύνην, πρὶν ὅμως γίνῃ ἡ δίκη ἀπέθανεν ἐκ δυσεντερίας τὴν 11ην Ἰουλίου 1173, ταφεὶς πλησίον τῶν προκατόχων του ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Τάφου ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ Ἀμαλάριχος δὲν εἶχε μεγάλην μόρφωσιν, ὑπεστήριξεν ὅμως τὰ γράμματα καὶ λέγεται ὅτι κατὰ προτροπήν του ὁ Γουλιέλμος ἐκ Τύρου ἔγραψε τὴν μεγάλην του «Ἱστορίαν τοῦ ἁγίου πολέμου», ἥτις εἶναι καὶ ἡ κυριωτέρα περὶ τοῦ βασιλέως τούτου πηγή. Ε. ΣΙΔ.

— **Ἀμαλάριχος Β΄.** Βασιλεὺς τῆς Κύπρου (1194-1205) κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς τῆς νήσου ὑπὸ τοὺς Λουζινιάν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1198 καὶ τοῦ Κράτους τῆς Ἱερουσαλήμ. Διαδεχθεὶς οὗτος τὸ 1194 τὸν ἀδελφόν του Γουΐδον καὶ φοβούμενος ἐξέγερσιν τῶν Κυπρίων ὑποκινουμένων ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ἀπέστειλε, καίπερ ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, πρέσβεις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἐρρῖκον ΣΤ΄, παραμένοντα τότε ἐν Νεαπόλει, ἵνα τὸν παρακαλέσῃ νὰ πέμψῃ εἰς Κύπρον ἐπίτροπόν του ὅπως τὸν στέψῃ βασιλέα. Ὁ Ἐρρῖκος δεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν ἔστειλε τὸν γραμματέα του εἰς τὴν νῆσον, ὁ ὁποῖος καὶ ἔστεψε τὸν Ἀμαλάριχον βασιλέα τῷ 1194 εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς σημερινῆς πρωτευούσης Λευκωσίας. Αἱ πρῶται φροντίδες τοῦ νέου βασιλέως μετά τινα μέτρα αὐτοῦ διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς τῶν πύργων καὶ τῶν φρουρίων πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀμύνης τῆς νήσου καὶ ἑδραίωσιν τῆς δυναστείας τῶν Γάλλων, ἐστράφησαν πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ λατινικοῦ κλήρου ἐν αὐτῇ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπεφόρτισε τὸν διάκονον τῆς Λαοδικείας (1195) νὰ μεταβῇ εἰς Ρώμην καὶ νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὸν Πάπαν τὴν ἄμεσον ἀνάγκην ὀργανώσεως ἐν Κύπρῳ λατινικῆς ἐκκλησίας. Ὁ τότε Πάπας Σελεστῖνος Γ΄, ἀφοῦ συνεφώνησε μετὰ τοῦ Ἀμαλαρίχου διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ κλήρου, διέταξε τὸν ἀρχιδιάκονόν του μετὰ τοῦ ἀρχιδιακόνου τῆς Λίδδης Alain νὰ ὀργανώσωσιν ἐπ' ὀνόματί του τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν ἐν Κύπρῳ. Ἀλλ' ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἤρχισε νὰ ἀνησυχῇ τὸν ἑλληνικὸν κλῆρον, ὁ ὁποῖος προῃσθάνετο, ὅτι ἅπαξ ἀποκατασταθεῖσα ἡ λατινικὴ ἐκκλησία ἐν Κύπρῳ καὶ ἔχουσα τὴν προστασίαν καὶ τὴν συμπάθειαν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν δυτικῶν λαῶν, δὲν ἤθελε βραδύνει νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δικαιοδοσίαν της καὶ τὴν ἐπιρροήν της ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν. Τὰ αἰσθήματα τῶν Κυπρίων ἀπέναντι τῶν ἀλλοδόξων ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε νὰ ἔχῃ δίκαιον ὁ Mas Latrie γράφων ὅτι τοὺς ἐθεώρουν ἐχθροὺς ἀσπονδοτέρους τῶν Σαρακηνῶν καὶ νὰ δικαιοῦται ὁ μοναχὸς Νεόφυτος Ἔγκλειστος ἐπιχαίρων διὰ τὰς ἀποτυχίας τῶν σταυροφόρων Φρειδερίκου τοῦ Α΄ καὶ Ριχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου (βλ. *Σάθα* τ. 2 Νεόφυτ. Ἔγκλειστ. σελ. 2 κ.ἑξ.).

Καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ἀμαλάριχος ἐστέφετο βασιλεὺς τῆς Κύπρου, Κύπριός τις Κανάκης, ὀργανώσας ὁμάδα ἐπαναστατικήν, κατέστη εἰς τὴν νῆσον λίαν ἐπίφοβος. Ὁ Ἀμαλάριχος διέταξε τὴν σύλληψίν του. Ὁ Κανάκης μαθὼν τοῦτο ἔφυγεν εἰς τὰ παράλια τῆς Κιλικίας, ὅπου παρέμενε προστατευόμενος παρά τινι Ἰσαακίῳ, αὐθέντῃ τῆς μικρᾶς Ἀντιοχείας. Τῇ συνδρομῇ δὲ τούτου ἐξώπλισε λιβυρνίδα τινὰ καὶ ἐπεχείρει συχνὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὰ παράλια τῆς Κύπρου, καταστρέφων τὰ κτήματα τῶν Λατίνων. Ὁ Κανάκης, μαθὼν ὑπὸ φίλων του ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Ἀμαλαρίχου μετὰ τῶν τέκνων της διέτριβεν εἰς τὴν ἐξοχὴν Παραδείσιον παρὰ τὴν Ἀμμόχωστον, ἀπεβιβάσθη ἐκεῖ μετὰ συντρόφων του καὶ ἀφοῦ κατέλαβε τὴν κώμην ἀπήγαγε τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀμαλαρίχου αἰχμαλώτους. Καὶ ἠλευθερώθησαν μὲν οὗτοι κατόπιν, μεσολαβήσει τοῦ ἡγεμόνος τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας Λέοντος, ἀλλ' ὀλίγον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της, ἡ βασίλισσα Ἐχίβη ἀσθενήσασα ἐκ τοῦ φόβου της, ἀπέθανε (Mas Latrie 1, p. 140—141).

Ὁ Ἀμαλάριχος μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης συζύγου του ἐνυμφεύθη τὴν Ἰσαβέλλαν, χήραν τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἐρρίκου τῆς Καμπανίας καὶ ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν Πτολεμαΐδι τῷ 1198. Ἅμα τῇ ἀναλήψει τῶν νέων του καθηκόντων ὁ Ἀμαλάριχος ἀπεφάσισεν ὅπως ἡ Κύπρος χορηγῇ ὅ,τι δύναται διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ βασιλείου τῆς Ἱερουσαλήμ, συγχρόνως δὲ μετέφερεν ἐκ τῆς νήσου ἀξιόλογον στρατιωτικὸν σῶμα, προτείνας τὴν ἐξακολούθησιν τῶν σταυροφοριῶν. Προσβαλὼν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης τὴν Βηρυττὸν ἐκυρίευσεν αὐτήν. Ἐνῷ ὅμως ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει ἔτι, ἀνηγγέλθη εἰς τοὺς συμμάχους τοῦ Ἀμαλαρίχου Γερμανοὺς ὁ θάνατος τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου ΣΤ΄ καὶ ἠναγκάσθησαν οὗτοι νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου Τορὸν (Toron). Συνεπείᾳ τούτου ἀπέσυρε καὶ ὁ Ἀμαλάριχος τὸν στρατόν του.

Ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον, ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἀλέξιος Γ΄ ὁ Ἄγγελος, εὑρισκόμενος εἰς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον Γ΄, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν πρέσβεις καὶ τὸν παρεκάλει, ἵνα μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ Ἀμαλαρίχῳ καὶ τῷ παραχωρήσῃ τὴν Κύπρον, ἡ ὁποία, καθὼς διετείνετο, ἀνῆκεν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸ κράτος του, δὲν ἐπεχείρησε δὲ νὰ τὴν λάβῃ διὰ τῶν ὅπλων, διότι δὲν ἤθελε νὰ διαταράξῃ τὰς πρὸς τοὺς Λατίνους φιλικὰς σχέσεις του. Ὁ Ἰννοκέντιος ἀπήντησεν εἰς τὸν Ἀλέξιον ἀρνητικῶς, παραγγείλας συγχρόνως εἰς τὸν Ἀμαλάριχον νὰ λάβῃ μέτρα ἐξασφαλίσεως τῆς κτήσεώς του. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ Ἀλεξίου παρουσιάσθη καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ ἔχουσα ἀπαιτήσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κύπρου.

Ὁ Ἀμαλάριχος ἐν τούτοις ἐξηκολούθει παραμένων εἰς τὴν Συρίαν, ὅπου ἡ παρουσία του ἦτο ἀναγκαία. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1205 ἐπιστρέψας ἐκ τοῦ ὄρους Καρμηλίου, ὅπου εὑρίσκετο μετὰ τῶν ἱπποτῶν τοῦ βασιλείου καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν μοναχικῶν ταγμάτων, ἠσθένησε καὶ μετά τινας ἡμέρας ἀπέθανεν εἰς τὴν Πτολεμαΐδα. Ἐκεῖθεν τὸ σῶμά του μετηνέχθη εἰς Κύπρον (1207) καὶ ἐτάφη μετὰ μεγάλων τιμῶν εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Λευκωσίας.

Οἱ ἱστοροῦντες τὰ τῆς Κύπρου ἐξαίρουν τὴν δικαιοσύνην, τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ Ἀμαλαρίχου ὡς βασιλέως. Ἀπὸ τὴν δευτέραν σύζυγόν του Ἰσαβέλλαν κατέλιπε δύο θυγατέρας, τὴν Σιβύλλαν καὶ τὴν Μελισσινδην. Ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης συζύγου του Ἐχίβης ἀπέκτησε τρεῖς θυγατέρας καὶ τρεῖς υἱούς. Ὁ ἐπιζήσας ἐκ τῶν υἱῶν του Οὖγος ὁ Α΄ διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Κύπρου. ΚΥΡ. Μ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ

— **Ἀμαλάριχος** ***ὁ ἐκ Βέννης*** (Amaury de Bennes). Καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος· οὗτος ἐδίδασκε θεωρίαν πανθεϊκήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ δημιουργὸς καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ταυτίζονται. Ὁ Θεὸς κατ' αὐτὸν εἶναι ἡ ἑνιαία οὐσία πάντων τῶν δημιουργημάτων· αἱ ἰδέαι δημιουργοῦν καὶ δημιουργοῦνται· πᾶν τὸ μεμερισμένον καὶ μεταβλητὸν ἐν τέλει ἐπιστρέφει εἰς τὸν Θεόν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐφησυχάζει ἀναλλοίωτον. Τὸ πᾶν εἶναι ἕν· τὸ δὲ ἓν τοῦτο εἶναι ὁ Θεός. Ὁ πυρὴν τῆς θεωρίας τοῦ Ἀμαλαρίχου προέρχεται ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς τοῦ Ι. Σκώτου καὶ ἐάν τις ἀναδράμῃ ἔτι περαιτέρω, ἐκ τῆς τοῦ Μαξίμου καὶ τῆς τοῦ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου.

Τὴν διδασκαλίαν του ταύτην ἐξηναγκάσθη ὁ Ἀμαλάριχος ὑπὸ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας νὰ ἀποκηρύξῃ ὡς αἱρετικήν. Ὀλίγον δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐγένετο αὕτη εὐρύτερον γνωστή. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ, οἱ *Ἀμαλαριχανοί*, ἐδίδασκον, ὅτι τὸ πᾶν ἐν ἡμῖν γίνεται θείᾳ ἐνεργείᾳ, καὶ αἱ βουλήσεις καὶ αἱ πράξεις ἡμῶν, ὥστε οὐδεμία ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, ἑπομένως δὲ καὶ οὐδεμία προαίρεσις ἀγαθή, οὐδὲ ἁμάρτημα. Αἱ τύψεις τῆς συνειδήσεως εἶναι περιτταί. Ὁ Θεὸς ὁ πατὴρ ἐγένετο ἄνθρωπος ἐν τῷ Ἀβραὰμ καὶ τοῖς πατριάρχαις, ὁ δὲ υἱὸς ἐν τῷ Χριστῷ καὶ τοῖς Χριστιανοῖς· τώρα δὲ ἤρχισεν ὁ αἰὼν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐνεσαρκώθη ἐν τοῖς Ἀμαλαριχανοῖς καὶ δι' αὐτῶν καταργεῖ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμούς, τὰ μυστήρια, τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα ὑπὲρ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀγάπης. Εἰς ὅσους ζῇ τὸ πνεῦμα οὗτοι ἔχουν τὸ δῶρον τῆς ἐλευθερίας· εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός. Οὐχὶ τὰ ἔργα, ἀλλὰ τὸ φρόνημα εἶναι τὸ κριτήριον· ὁ ἀγαπῶν δὲν ἁμαρτάνει. Ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις καὶ ἡ ἐσχάτη κρίσις εἶναι γεννήματα τῆς φαντασίας· ὁ ἔχων τὴν ὀρθὴν γνῶσιν περὶ Θεοῦ, φέρει ἐν ἑαυτῷ τὸν οὐρανόν, ὁ δ' ὑποπεσὼν εἰς θανάσιμον ἁμάρτημα ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν κόλασιν. Ἡ ἐν Παρισίοις γενομένη τῷ 1210 σύνοδος κατεδίκασε τὰς διδασκαλίας ταύτας τῶν Ἀμαλαριχανῶν. Τὰ δὲ ὀστᾶ τοῦ Ἀμαλαρίχου ἐξετάφησαν ἐκ τοῦ νεκροταφείου καὶ ἐτάφησαν μακρὰν αὐτοῦ· τέλος δὲ μὲ φυλακίσεις καὶ θανατώσεις διὰ πυρὸς κατεπνίγη ἡ αἵρεσις τῶν Ἀμαλαριχανῶν.

Ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας κατ' ἐπανάληψιν κατεδικάσθησαν οἱ Ἀμαλαριχανοὶ (1204, 1210, καὶ 1215 ἐν τῇ δ΄ τοῦ Λατερανοῦ Συνόδῳ ὑπὸ Ἰννοκεντίου γ΄), συμπαρασύραντες εἰς τὴν καταδίκην καὶ τὸν Ἀριστοτέλη μετὰ τῶν συγγραμμάτων του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *F. G. Hann*: Ueber Amalrich von Bena und David v. Dimant ἐν Beitrag eur Geschichte der religiösen, Bewegungen in Frankreich zu Beginn des 13 jahrh. Willach 1882 καὶ *Hefele-Leclercq*: Histoires des Conciles 1911 παραγρ. 646. Ω—

Ἀμαλασούνθα. Βασίλισσα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ὀστρογότθων· βλ. **Ἀθαλάριχος.**

Ἀμαλασούνθα (Amalasuntha) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 650, ἢ ὑπὸ τὸ διακριτικὸν 1907 Α Μ. Ἀνεκαλύφθη τῇ 4ῃ Ὀκτωβρίου 1907, τὰ δὲ ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς του διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1910 εἶναι τὰ ἑξῆς: $\alpha=2{,}462$, $T=1411$ ἡμ. $e=0{,}187$, $i=2^0\ 34'$. $\Sigma=251^0\ 3'$, $\Omega=215^0\ 43'$, $\pi=179^0\ 11'$. Σ. Π

ἀμάλαχτος· βλ. ἀμάλακτος.

ἀμάλγαμα (amalgame)· λέξις ποιηθεῖσα κατ' ἄλλους ἐξ ἑλληνικῆς καὶ κατ' ἄλλους ἐξ ἀραβικῆς ῥίζης, σημαίνουσα δὲ τὴν ἕνωσιν ὑδραργύρου μεθ' οἱουδήποτε μετάλλου· || **μεταφ.** ἕνωσις, μῖξις ἀνθρώπων ἢ πραγμάτων διαφόρου φύσεως.

— *[Χημ.]*· **βλ. ὑδράργυρος.**

— *[Φαρμακ.]* Διὰ συνανατριβῆς μεταλλοειδοῦς ἀρσενικοῦ καὶ μεταλλικοῦ ὑδραργύρου μετ' ἐλαίου ὡς ἐν τῇ παρασκευῇ τοῦ φαιοῦ ἐλαίου, ἐπιτυγχάνεται ἐλαιῶδες ἐναιώρημα ἀναλογοῦν πρὸς 0.20 ἑκστγρ. *ἀμαλγάματος ἀρσενικοῦ* (amalgame d'arsénic, As^2Hg^3) κατὰ κυβικ. ἑκστμ. Ἐνέχει δὲ τὸ προϊὸν τοῦτο 20% ἀρσενικοῦ καὶ 80% ὑδραργύρου. [Διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἀρσενικοϋδραργυρούχων ἑνώσεων κατὰ τῆς συφιλίδος, **βλ. ἀρσενικὸν καὶ σύφιλις**]. Μ. Ν. Κ

— *[Ὀδοντιατρ.]* Δι' ὀδοντοθεραπευτικὸν σκοπὸν ἐν τῷ ἐμπορίῳ φέρονται ἀμαλγάματα ἕτοιμα, ἤτοι ῥινίσματα ἐν συνθέσει ἀργύρου, κασσιτέρου, χρυσοῦ κλπ. ἐντὸς φιαλιδίων τῆς μιᾶς οὐγγίας, καὶ χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τοῦ ὀδοντιάτρου πρὸς ἔμφραξιν τῶν κοιλοτήτων τῶν τερηδονισμένων ὀδόντων.

Ἐκ τούτων τὸ *ἀμάλγαμα ἀργύρου* ἀπαρτίζεται ἐκ ῥινισμάτων ἀργύρου καὶ κασσιτέρου (ἀμάλγαμα τριμερὲς) ἢ καὶ ἐκ χρυσοῦ ἢ χαλκοῦ (ἀμάλγαμα τετραμερὲς) ἢ καὶ ἐξ ὅλων τούτων (ἀμάλγαμα πενταμερές). Κατὰ τὸν *Φλὰξ* πρέπει νὰ προστίθεται καὶ ψευδάργυρος, ὅστις παρεμποδίζει τὴν φυσικὴν τοῦ ἀμαλγάματος ἀπόχρωσιν. Ὅσον πλειότερον ἄργυρον περιέχει τὸ ἀμάλγαμα, τόσον γίνεται μαῦρον. Ὁ κασσίτερος δίδει εἰς αὐτὸ ἱκανὴν

Digitized by Google

πλαστικότητα καὶ παρακωλύει τὴν μελανὴν χρῶσιν, ἀλλὰ καθιστᾷ τὴν σύνθεσιν ἧττον σκληρὰν καὶ οὕτω τὸ ἀμάλγαμα ἀποβαίνει μᾶλλον συσταλτὸν ἀναλόγως τῆς περιεχομένης ποσότητος αὐτοῦ. Ὁ χρυσὸς εἰς μικρὰν ἀναλογίαν 3—8 % ἐνεργεῖ τὴν συγκράτησιν τοῦ ἀμαλγάματος, ἐνῷ εἰς μεγάλην ἀναλογίαν τὸ χαλαρώνει.

Τὸ *ἀμάλγαμα χαλκοῦ* ἀπαρτίζεται ἐκ δύο μερῶν (δυαδικόν), τουτέστιν ἐκ χαλκοῦ καὶ ὑδραργύρου. Τὸ ἀμάλγαμα τοῦτο λόγῳ τῆς θαυμασίας ἀντισηπτικῆς καὶ ἐπουλωτικῆς αὐτοῦ ἀρετῆς ἐπὶ τῶν ὀδοντικῶν ἱστῶν (Miller) καὶ τῆς μὴ συσταλτικότητος, συνιστᾶται μεγάλως διὰ τὰς ἐμφράξεις τῶν ὀδόντων τῶν παίδων (α' ὀδοντοφυΐας). Μειονεκτεῖ μόνον κατὰ τὸ ὅτι μελανίζει ταχέως ἐν τῷ στόματι. Π. ΠΑΝΤΑΤΖΗΣ

— **ἀμάλγαμα ὀρυκτὸν** *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀμάλγαμα ὑδραργύρου καὶ ἀργύρου, παρουσιαζόμενον εἰς κρυστάλλους τοῦ κυβικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος, ἐπίσης καὶ ὡς παρενεσπαρμένον ὑπὸ μορφὴν κοκκίων, πλακῶν καὶ ὡς ἐπιφλοίωμα ἐπ' ἀλλήλων ὀρυκτῶν καὶ πετρωμάτων. Εἶναι εὔθραυστον καὶ ἔχει χρῶμα ἀργυρόλευκον, σκληρότητα 3—3½ βαθμῶν, εἰδικὸν βάρος 13, 7—14, 1 καὶ λάμψιν μεταλλικήν. Ὁ χημικός του τύπος εἶναι Hg Ag, αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν περιεκτικότητες τῶν δύο μετάλλων ποικίλλουν (25—36 % ἄργυρος). Εἶναι ὀρυκτὸν σπάνιον παρουσιαζόμενον εἰς κοίτας τοῦ ὀρυκτοῦ κινναβάρεως. Εὑρέθη εἰς Moschellandsberg, τῆς Βαυαρίας, Nassau, τὸ Χάρτς, Βοημίαν, Οὐγγαρίαν, Almadén τῆς Ἱσπανίας, Χιλὴν καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

ἀμαλγάμωσις· ἡ κατασκευὴ *ἀμαλγάματος*, δηλ. κράματος ὑδραργύρου μετ' ἄλλων μετάλλων· ἡ δι' ἀμαλγάματος ἐπικάλυψις τῆς ἐπιφανείας ἀντικειμένου τινὸς ἢ ἡ δι' αὐτοῦ ἔμφραξις ὀπῶν ἢ σχισμῶν· μέθοδος ἐξαγωγῆς τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου ἐκ μεταλλευμάτων (βλ. κατωτ. *Μεταλλουργ.*). **Μεταφρ.** ἡ μῖξις, ἡ ἕνωσις προσώπων ἢ πραγμάτων ἀνομοίων.

— **[ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓ.]** Ἀμαλγάμωσις ὀνομάζεται ἡ μεταλλουργικὴ μέθοδος ἡ χρησιμοποιουμένη πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ ἐκ μεταλλευμάτων ἀπ' εὐθείας, ἢ ἐκ προϊόντων μεταλλουργικῆς κατεργασίας, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὑδραργύρου μετὰ προηγουμένην κονιοποίησιν. Ἐφαρμόζεται εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς τὸ μέταλλον εὑρίσκεται κατεσπαρμένον ὑπὸ μορφὴν αὐτοφυᾶ, ἢ προκειμένου περὶ τοῦ ἀργύρου ὅταν δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς χλωριοῦχον ἕνωσιν διὰ χλωρωτικῆς φρύξεως. Ἡ μέθοδος αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται ὅταν τὸ μέταλλον εὑρίσκεται ἡνωμένον μὲ μόλυβδον, χαλκὸν ἢ ψευδάργυρον ἢ εἰς διαλυτὰς ἑνώσεις, ὁπότε ἐφαρμόζονται ἄλλαι μέθοδοι: *μολυβδώσεως, ψευδαργυρώσεως* καὶ *κυπελλώσεως, χαλκώσεως, κυανιώσεως*.

Ἡ ἀμαλγάμωσις εἶναι *ἄμεσος* ἢ *ἔμμεσος*.

Καὶ **ἄμεσος** μὲν εἶναι ὅταν τὸ πολύτιμον μέταλλον εὑρίσκεται εἰς κατάστασιν αὐτοφυᾶ ἐντὸς τοῦ μεταλλεύματος, ὁπότε ἡ δρᾶσις εἶναι ἡ ἑξῆς: ἐὰν M παριστᾷ τὸ μέταλλον, τῇ ἐπιδράσει ὑδραργύρου σχηματίζεται ἀμάλγαμα καὶ πλεονάζει ὁ ὑδράργυρος:

$$nM + (m+p)\,Hg = M^n\,Hg^m + p\,Hg$$

Διὰ διηθήσεως ἐκθλίβεται τὸ πλεόνασμα τοῦ ὑδραργύρου, τὸ δὲ ὑπόλειμμα ἀποστάζεται καὶ ἀποκτᾶται τὸ μέταλλον· ὁ δὲ ὑδράργυρος ἀνακτᾶται. Ἐὰν ὅμως τὸ μέταλλον εἶναι ἡνωμένον, ἔχομεν ἀπώλειαν ὑδραργύρου, ὡς π. χ.

$$2AgCl + 2Hg = Hg^2Cl^2 + 2Ag$$

χλωρ. ἄργυρος ὑδράργυρος χλωριοῦχος ὑδράργ. ἄργυρος

Κατὰ τὴν *ἔμμεσον ἀμαλγάμωσιν*, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς οὕτω ἀπωλείας τοῦ ὑδραργύρου, μετατρέπομεν προηγουμένως τὸ μέταλλον εἰς διαλυτὸν προϊὸν καὶ κατακρημνίζομεν αὐτὸ εἰς κατάστασιν μετάλλου δι' ἄλλου μετάλλου, παρουσίᾳ τοῦ ὑδραργύρου, μεθ' οὗ ἀμαλγαμοῦται. Τὸ ἀμάλγαμα διηθεῖται καὶ ἀποστάζεται ὡς ἀνωτέρω.

Ἡ ἄμεσος ἀμαλγάμωσις ἐφαρμόζεται ἰδίᾳ εἰς τὰ μεταλλεύματα χρυσοῦ κατόπιν λεπτοτάτης ἀλέσεως διὰ τριβέων καὶ εἶτα διὰ κοπάνων ἢ καλύτερον διὰ τριβέων μετὰ σφαιρῶν, πάντοτε παρουσίᾳ ὕδατος. Τὰ μεταλλεύματα ἐξερχόμενα ἀλεσμένα διέρχονται διὰ τῆς διαδοχικῆς σειρᾶς τῶν *τραπεζῶν ἀμαλγαμώσεως*, κεκλιμένων, σταθερῶν ὅταν τὸ μετάλλευμα προσάγεται κατὰ μικρὰ κύματα, ἢ μετὰ τιναγμῶν ὅταν προσάγεται διὰ σταθερᾶς ροῆς, ἐκ τῶν ἀλεστήρων ἢ προηγουμένων τραπεζῶν. Αἱ τράπεζαι ἀμαλγαμώσεως ἔχουσι στρῶμα ὑδραργύρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου σχηματίζεται ἀμάλγαμα, τὸ ὁποῖον, ὅταν περιέχῃ 20 % χρυσοῦ, διηθεῖται καὶ ἀποστάζεται ὡς κατωτέρω περιγράφεται περὶ τοῦ ἀργύρου. Δύνανται οὕτω νὰ κατεργασθῶσι μεταλλεύματα περιεκτικότητος 20 γραμμαρίων κατὰ τόννον. Μικρότεραι περιεκτικότητες κατεργάζονται διὰ τῆς μεθόδου τῶν κυανιούχων ἁλάτων.

Ἡ ἔμμεσος ἀμαλγάμωσις, ἥτις εἶναι παλαιοτάτης χρήσεως, διακρίνεται εἰς τὰς ἑξῆς δύο κυριωτέρας μεθόδους: τὴν *ἀμερικανικὴν* ἢ *κατὰ σωροὺς* (patio) καὶ τὴν *εὐρωπαϊκὴν* ἢ εἰς *κάδους* (cazos, καζάνια). Αἱ κατ' αὐτὰς γενόμεναι χημικαὶ ἀντιδράσεις ἔδοσαν ἀφορμὴν εἰς μεγάλας συζητήσεις.

Ἡ μέθοδος ἀμαλγαμώσεως κατὰ σωροὺς ἢ *μέθοδος* τοῦ *patto* (αὐλή, ἁλώνιον) εἰσήχθη τῷ 1557 ὑπὸ τοῦ Bartolomé de Medina εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ συνίσταται εἰς τὴν ἄλεσιν τῶν μεταλλευμάτων εἰς λεπτὴν κόνιν ἐντὸς μύλων ἐν ὑγρῷ καὶ ἐναπόθεσιν αὐτῶν ὑγρῶν ἔτι εἰς σωροὺς (montones, 1 ἕως 1,5 τόννων εἰς τὰ ἁλώνια ἀμαλγαμώσεως. Εἰς τοὺς σωροὺς αὐτοὺς προστίθενται ἀναλόγως τῆς περιεκτικότητος 15 ἕως 20 % θαλασσίου ἅλατος καὶ 1 ἕως 6 % τοῦ καλουμένου *μαγιστραλίου* (magistral), συνισταμένου ἐκ πεφρυγμένου χαλκούχου σιδηροπυρίτου, ὡς καὶ ὑδράργυρος μεταλλικός. Τὸ μῖγμα τοῦτο ἀνακινεῖται καὶ ἐπεξεργάζεται, ἄλλοτε μὲν διὰ τῶν ποδῶν ἀνθρώπων ἢ κτηνῶν, νῦν δὲ δι' ἠλεκτρικῶν ἀρότρων. Τὰ σχηματισθέντα δι' ὀξειδώσεως θειικὰ ἅλατα τοῦ χαλκοῦ καὶ σιδήρου τοῦ μαγιστραλίου μετατρέπονται ὑπὸ τοῦ ἅλατος (χλωριούχου νατρίου) εἰς χλωριοῦχα ἅλατα καὶ θειικὸν νάτριον. Ὁ χλωριοῦχος σίδηρος καὶ ὁ χαλκὸς μετατρέπουν τὸν ἐλεύθερον ἢ εἰς ἑνώσεις ἐντὸς τῶν μεταλλευμάτων ἄργυρον εἰς χλωριοῦχον ἄργυρον, ὅστις ἀνάγεται ὑπὸ τῶν ἐλευθέρων μετάλλων τοῦ μαγιστραλίου καὶ ἀμαλγαμοῦται. Τὸ ἀμάλγαμα κατόπιν κατεργάζεται ὡς κατωτέρω δείκνυται.

Δύνανται νὰ ἀποκτηθῶσιν οὕτως 75—80 % τοῦ περιεχομένου ἀργύρου. Ἡ μέθοδος αὕτη ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἐφαρμογὴν ἐκεῖ ὅπου τὸ κλῖμα εἶναι θερμὸν καὶ σταθερὸν διὰ νὰ γίνωνται αἱ ἀντιδράσεις αὗται εἰς τοὺς σωροὺς καὶ ὅπου τὰ μηχανήματα καὶ τὰ καύσιμα εἶναι δαπανηρά. Διαρκεῖ δὲ 5 ἕως 6 ἑβδομάδας.

Εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ ὑφισταμένη *εὐρωπαϊκὴ μέθοδος* εἰσήχθη κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Μπόρν καὶ συνίσταται εἰς τὴν παρασκευὴν χλωριούχου ἀργύρου διὰ τῆς καλουμένης *χλωριοτικῆς φρύξεως* τῶν μεταλλευμάτων, ἥτοι φρύξεως ἐν προσμίξει μετὰ μαγειρικοῦ ἅλατος. Πρὸς τοῦτο τὰ μεταλλεύματα δὲν πρέπει νὰ περιέχωσι βισμούθιον, μόλυβδον καὶ χαλκόν, ἀλλὰ πρέπει νὰ περιέχωσι θεῖον. Τὰ ἀνωτέρω μέταλλα καθιστῶσι τὸ ἀμάλγαμα ἀργύρου ἀκάθαρτον καὶ ἐλαττοῦσι τὴν περιεκτικότητα αὐτοῦ εἰς ἄργυρον. Ἐὰν ἡ ἀναλογία εἰς θεῖον εἶναι πολὺ μικρά, προστίθεται θεῖον ὑπὸ μορφὴν σιδηροπυρίτου. Μετὰ τὴν φρῦξιν γίνεται ἡ κονιοποίησις δι' ὑγρῶν μύλων καὶ κατόπιν τοποθετεῖται τὸ μῖγμα ἐντὸς κάδων (ἐξ οὗ τὸ ὄνομα τῆς μεθόδου) μεθ' ὕδατος, τεμαχίων σιδήρου καὶ ὑδραργύρου. Ὁ σίδηρος ἀνάγει τὸν χλωριοῦχον ἄργυρον, σχηματίζων χλωριοῦχον σίδηρον καὶ μεταλλικὸν ἄργυρον, ὅστις ἑνοῦται μετὰ τοῦ ὑδραργύρου εἰς ἀμάλγαμα. Μετὰ τὸ πέρας τῆς κατεργασίας γίνεται ἀφαίρεσις τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ μεταλλεύματος καὶ τὸ πλεόνασμα τοῦ ὑδραργύρου ἐκθλίβεται διηθούμενον διὰ πιεστηρίων. Τὸ ἀπομένον ἀμάλγαμα τοποθετεῖται καὶ πυροῦται ἐντὸς χωνευτηρίων ἀποστάξεως, καλουμένων *συσκευῶν μετὰ πινακίων*, ἀποτελουμένων ἐκ κατακορύφου στήλης σιδηρῶν πινακίων τοποθετημένων ὑπὸ σιδηροῦν κώδωνα. Κατὰ τὴν πύρωσιν ὁ ὑδράργυρος ἀποστάζεται καὶ ὁ ἄργυρος μένει ἐντὸς τῶν πινακίων ὑπὸ μορφὴν πλακούντων, οἱ δὲ ἀτμοὶ τοῦ ὑδραργύρου συμπυκνούμενοι συγκετροῦνται ὑπὸ τὸ ὕδωρ. Ὁ οὕτω κτώμενος ἄργυρος ὑπόκειται κατόπιν εἰς κάθαρσιν καὶ ἀνακάθαρσιν.

Ἡ μὲν ἀμερικανικὴ μέθοδος ἐφαρμόζεται εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ Νότιον Ἀμερικήν, ἡ δὲ εὐρωπαϊκὴ ἰδίως εἰς τὴν Φρεϋβέργην τῆς Σαξωνίας (Halsbrückner Hütle), ἐπιτρέπουσι δὲ τὴν κατεργασίαν μεταλλευμάτων περιεχόντων 0,1% ἀργύρου. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

ἀμαλγαμωτικός· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀμαλγάμωσιν, ὁ χρησιμεύων εἰς τὰς συναφεῖς πρὸς αὐτὴν ἐργασίας.

«Ἀμάλγκαμέϊτεντ Πρὲςς» (Amalgamated Press=*Ἡνωμένος Τύπος*). Ἡ μεγαλυτέρα ἐκδοτικὴ ἑταιρεία τοῦ κόσμου ἐν Λονδίνῳ, ἰδιοκτήτρια ἑβδομήκοντα καὶ πλέον ἐκδόσεων, κυρίως ἑβδομαδιαίων περιοδικῶν, ἱδρυθεῖσα τῷ 1888 ὑπὸ τοῦ A. Harmsworth, ὑποκόμητος Northcliffe.

Ἀμαλὲκ *[Ἀποκρυφ.]*. Κατὰ τὴν παράδοσιν τὸ πνεῦμα τοῦ κακοῦ, ταυτιζόμενον πρὸς τὸν ὄφιν. Κατὰ τοὺς ἀποκρυφολόγους ὁ ἄγγελος τοῦ φωτὸς Ἐβλήν. Δ. Π. Κ.

Ἀμαλεύς. Ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Ἀμφίονος καὶ τῆς Νιόβης ἢ Ἱππομεδούσης. Ἡ Ἀηδών, ἡ σύζυγος τοῦ Ζήθου, θυγάτηρ τοῦ Πανδάρου, ἐκ ζηλοτυπίας πρὸς τὴν Νιόβην ἠθέλησε νὰ φονεύσῃ τὸν Ἀμαλέα, ἀντὶ ὅμως τούτου τιμωρουμένη ὑπὸ τοῦ θείου διὰ τὴν κακίαν αὐτῆς, ἐφόνευσεν ἐν καιρῷ νυκτὸς τὸν υἱόν της Ἴτυλον, ὃν καὶ διαρκῶς θρηνεῖ. Παρ' Εὐσταθίῳ καλεῖται Ἀμφιαλεύς. ΙΑΚ. Χ. Δ.

Ἀμαληκ.—1) Ὄνομα ὄρους τῆς Παλαιστίνης κειμένου ἐν τῇ φυλῇ τοῦ Εὐφραίμ, ἐκεῖ ἔνθα τὸ σημερινὸν χωρίον Φερατά, 2½ ὥρας νοτιοδ. τοῦ Ναπλοὺς (Κριτῶν ε' 14).

—2) Ὄνομα τοποθεσίας μνημονευομένης ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ (Α' Βασιλ. ιε' 5).

Ἀμαλήκ. Ἔγγονος τοῦ Ἡσαῦ, θεωρούμενος ὡς εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἰδουμαϊκῶν φύλων (Γένεσ. λστ' 12 ἑξ., Α' Παραλειπομ. α' 36). Ὑπό τινων ἑρμηνευτῶν ἐξελήφθη ὡς προπάτωρ τῶν *Ἀμαληκιτῶν*, ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη φαίνεται ἀβάσιμος, τὸ μὲν διότι ὁ λαὸς οὗτος μνημονεύεται ἤδη ἐπὶ τοῦ Ἀβραὰμ (Γένεσ. ιδ' 7), τὸ δὲ διότι διακρίνεται ἀπὸ τῶν ἰδουμαϊκῶν φύλων (Δ' Βασιλ. η' 12, Α' Παραλ. ιη' 11, ψαλμ. πδ' 7,8) καὶ οὐδαμοῦ ἐμφανίζεται ὡς συγγενὴς τοῦ Ἰσραήλ. Π. Ι. Μ.

Ἀμαληκῖται. Πανάρχαιος φιλοπόλεμος ἀραβικὸς λαός, οἰκῶν νοτιοδυτικῶς τῆς Παλαιστίνης, ἐκεῖ περίπου ἔνθα σήμερον ἡ ἔρημος Ἐτ-Τί. Μοῖραί τινες ὅμως αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἦσαν ἐγκατεσπαρμέναι ἀνὰ τὴν γῆν Χαναάν. Ὅ,τι γινώσκομεν περὶ τοῦ λαοῦ τούτου προέρχεται ἐκ τῆς Π. Διαθήκης ἔνθα ὀνομάζεται καὶ ἁπλῶς *Ἀμαλήκ*, καὶ μνημονεύεται ὑπάρχων ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀβραὰμ (Γένεσ. ιδ' 7). Ἐν δὲ τῇ βίβλῳ τῶν Ἀριθμῶν (κδ' 20) χαρακτηρίζεται ὡς *πρωτότοκος τῶν λαῶν* (ἀρχὴ ἐθνῶν κατὰ τοὺς Ο'). Ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἐπιστρέφων ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας προσεβλήθη ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῶν βορείως τῆς Κάδης οἰκούντων Ἀμαληκιτῶν, ἵνα μὴ δυνηθῇ νὰ προχωρήσῃ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Παλαιστίνην, ἀλλὰ κατέβαλε τὴν ἀντίστασιν αὐτῶν (Ἐξόδου ιζ' 8—16, Ἀριθμ. ιγ' 30, ιδ' 45). Ἔκτοτε δὲ ὁ Ἀμαλὴκ ἐμφανίζεται ὡς ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ Ἰσραήλ, εἰς ἐπανειλημμένας περιελθὼν πρὸς αὐτὸν συγκρούσεις ἐπί τε τῶν κριτῶν (Κριτῶν γ' 13, στ' 1 ἑξ., ζ' 12) καὶ ἐπὶ τοῦ Σαοὺλ καὶ Δαβίδ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ συντριβεὶς ἐξαφανίζεται σχεδὸν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς ἱστορίας, πλὴν ἀσημάντων λειψάνων αὐτοῦ (Α' Βασιλ. ιε', ιζ', λ', Β' Βασιλ. α' 2 ἑξ. η' 12, Παραλειπ. δ' 42). Διὰ τοῦτο οὔτε ἐν ταῖς βίβλοις τῶν προφητῶν ἀναφέρονται οἱ Ἀμαληκῖται, οὔτε ἐν τοῖς ἀσσυριακοῖς μνημείοις, τοῦ Τιγλαθπελεσὲρ μόνον μνημονεύοντος (745 π. Χ) πόλεως *Ἀμπιλακκὰ* (Ἀμιλακκὰ) παρὰ τὴν Γάζαν. Ὡς ἀπόγονοι δὲ τῶν Ἀμαληκιτῶν θεωροῦνται οἱ ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐρήμῳ Τὶ οἰκοῦντες Βεδουῖνοι, οἱ ἐπονομαζόμενοι *Τιγιατά*. Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Ἀμάλθεια *[Μυθολ.]*. Οὕτως ὠνομάζετο ἡ αἴξ, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς μύθους ἐγαλούχησε τὸν Δία ἐν ἄντρῳ τῆς Κρητικῆς Ἴδης, ὅπου τὸν ἀπέκρυψεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ῥέα, ἀφοῦ τὸν ἐγέννησεν ἐν σπηλαίῳ ἄλλου ὄρους τῆς Κρήτης, τῆς Δίκτης. «Ῥέα παραγίγνεται μὲν εἰς Κρήτην, ὁπηνίκα τὸν Δία ἐγκυμονοῦσα ἐτύγχανε, γεννᾷ δ' ἐν ἄντρῳ τῆς Δίκτης Δία καὶ τοῦτον δίδωσι τρέφεσθαι Κούρησί τε καὶ ταῖς Μελισσέως παισὶ νύμφαις, Ἀδραστείᾳ τε καὶ Ἴδῃ. Αὗται μὲν οὖν τὸν παῖδα ἔτρεφον τῷ τῆς *Ἀμαλθείας* γάλακτι». «Ζεῦ,... σὺ δ' ἐθήσαο πίονα μαζὸν αἰγὸς *Ἀμαλθείης*, ἐπὶ δὲ γλυκὺ κηρίον ἔβρως» (=Ζεῦ, σὺ ποῦ ἐθήλασας τὸν παχὺν μαστὸν τῆς αἰγὸς Ἀμαλθείας, καὶ ἔφαγες γλυκὺ μέλι). Φρουρὸν τῆς θηλαζούσης εἶχε θέσει ἡ Ῥέα χρυσοῦν κύνα.

Κατ' ἄλλους μύθους ἡ Ἀμάλθεια ἦτο νύμφη, θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ ἢ τοῦ βασιλέως τῆς Κρήτης Μελισσέως, ἢ τοῦ Αἱμονίου, ἢ τοῦ Ἡλίου, ἢ τοῦ Ὠλενοῦ. Ὁ Δίδυμος διηγεῖται ὅτι ὁ Μελισσαῖος, ὁ βασιλεὺς τῆς Κρήτης, ἔσχε δύο θυγατέρας, τὴν Ἀμάλθειαν καὶ Μέλισσαν, αἵτινες ἐξέθρεψαν τὸν Δία διὰ γάλακτος καὶ μέλιτος (*Λακτάντιος*). Ἄλλοι δὲ μῦθοι ἀναφέρουσιν ὅτι συνήγ-

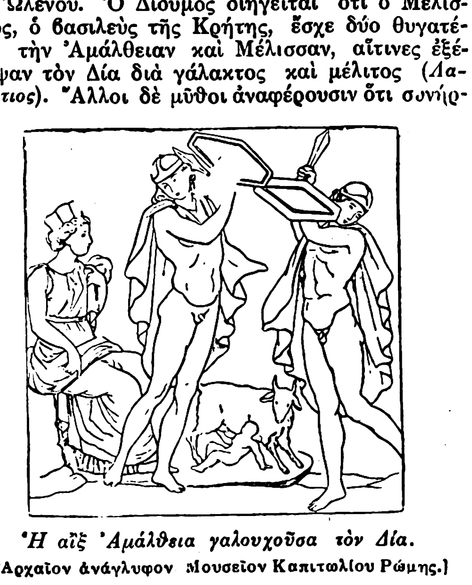

Ἡ αἲξ Ἀμάλθεια γαλουχοῦσα τὸν Δία.
[Ἀρχαῖον ἀνάγλυφον Μουσεῖον Καπιτωλίου Ῥώμης.]

γησαν καὶ περιστεραὶ εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ Διός, φέρουσαι εἰς αὐτὸν ἀμβροσίαν καὶ ἀετὸς ἀντλῶν νέκταρ ἐκ βράχου (*Ἀθήν.* ΙΑ' 491, *Ὁμ.* Ὀδυσ. μ. 62).

Τὸ γάλα τῆς αἰγὸς καὶ τὸ μέλι παρείχετο εἰς τὸ θεῖον νήπιον ἀπὸ κέρατος. Ἐκ τούτου δὲ τὸ θρυλλούμενον κέρας τῆς Ἀμαλθείας, ὡς σύμβολον ἀφθονίας ἀγαθῶν καὶ παντός, τὸ ὁποῖον ἤθελέ τις ἐπιθυμήσει. «Δύναμιν ἔχει (τὸ κέρας) τοιαύτην,

Digitized by Google

ὥστε βρωτὸν ἢ ποτόν, ὅπερ εὔξαιτό τις παρέχειν ἄφθονον». Κατά τινας τῶν περὶ αὐτὸ μύθων ἀπώλεσε τὸ κέρας ἡ τροφὸς αἴξ, εὑροῦσα δ' αὐτὸ ἡ νύμφη Ἀμάλθεια τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν Δία, οὗτος δὲ εἰς τὰς Νύμφας, ἀφοῦ πρῶτον ἐπλήρωσε τοῦτο παντὸς ἀγαθοῦ. Κατ' ἄλλους ὁ Ἡρακλῆς τὸ ἔδωκεν εἰς τὰς Ἑσπερίδας, αἵτινες ἐπλήρωσαν αὐτὸ ὀπωρῶν καὶ σιτηρῶν, τῶν δύο δηλαδὴ οὐσιωδῶν τροφῶν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τὸ ἔδωκαν εἰς τὴν θεὰν Ἀφθονίαν (Cornu Copiae). Ὁ δὲ Ἡρακλῆς ἔλαβε τοῦτο ἐκ τῆς πάλης αὐτοῦ πρὸς τὸν ποτάμιον θεὸν Ἀχελῷον, τῆς ὁποίας πάλης γέρας ἦτο ἡ Δηϊάνειρα, κόρη τοῦ βασιλέως τῆς Καλυδῶνος Οἰνέως. «Ἡρακλῆς διεπάλαισεν (Ἀχελῴῳ) ταύρου μορφὴν ἔχοντι· οὗ καὶ ἀποσπάσας τὸ ἕτερον τῶν κεράτων ἔλαβε τὴν παρθένον (Δηϊάνειραν). Φασὶ δ' αὐτὸν τὸν Ἀχελῷον παρ' Ἀμαλθείας τῆς Ὠκεανοῦ κέρας λαβόντα δοῦναι τῷ Ἡρακλεῖ καὶ τὸ ἴδιον ἀπολαβεῖν». Καθ' Ἡσύχιον πάλιν ὁ Ἑρμῆς ἔδωκεν εἰς τὸν Ἡρακλέα τὸ κέρας μετὰ τὴν ἁρπαγὴν τῶν βοῶν τοῦ Γηρυόνου. Ὁ Στράβων τέλος ταυτίζει τὸ κέρας τοῦ Ἀχελῴου πρὸς τὸ τῆς Ἀμαλθείας, διότι αἱ νύμφαι ἐπλούτισαν τὸ πρῶτον μὲ τὰς ἰδιότητας τοῦ δευτέρου.

Τόσον δ' ἐπεβλήθη εἰς τὴν ἀρχαιότητα τὸ θρυλλούμενον κέρας, ὥστε καὶ ποιηταὶ καὶ πεζογράφοι μεταχειρίζονται τὴν φράσιν «*κέρας Ἀμαλθείας*», ὡς ἐναργεστάτην δήλωσιν τῆς ἀφθονίας τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν.

Ἐγὼ δ' οὔτ' ἂν Ἀμαλθείης
βουλοίμην κέρας, οὔτ' ἔτεα
πεντήκοντά τε καὶ ἑκατὸν
Ταρτησσοῦ βασιλεῦσαι. *[Ἀνακρ. 8]*

Χρηΐζων πλούτου μελέτην ἔχε πίονος ἀγροῦ·
ἀγρὸν γάρ τε λέγουσιν Ἀμαλθείης κέρας εἶναι.
[Φωκυλίδ. 7]

«Κεκράτηκας οὖν, ὦ μακάριε, καὶ ἔστεψαι τὰ Ὀλύμπια, μᾶλλον δὲ Βαβυλῶνα εἴληφας, ἢ Σάρδεων ἀκρόπολιν καθῄρηκας καὶ ἕξεις τὸ τῆς Ἀμαλθείας κέρας καὶ ἀμέλξεις ὀρνίθων γάλα». *[Λουκιανὸς]*

Ἐν τῇ τέχνῃ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας εἶναι ὡσαύτως δηλωτικὸν τῆς ἀφθονίας. Ὁ Ζεύς, ὁ Πλούτων, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Πλοῦτος, ὁ Πρίαπος, ὁ Πᾶν, ἡ Τύχη παρίστανται κρατοῦντες τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας. «Βούπαλος...ἄγαλμα τύχης πρῶτος ἐποίησεν...ἐχούσης...τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ τὸ καλούμενον Ἀμαλθείας κέρας ὑπὸ Ἑλλήνων». «Κεῖνται δὲ καὶ ἄλλοι ἐνταῦθα (ἐν Ὀλυμπίᾳ)...καὶ εἰργασμένον ἐλέφαντος κέρας Ἀμαλθείας, ἀνάθημα Μιλτιάδου τοῦ Κίμωνος» *(Παυσανίας)*.

Καὶ ἐν τῇ ἐτυμολογικῇ κατασκευῇ τῆς λέξεως ἔβλεπον οἱ ἀρχαῖοι τὴν ἀφθονίαν, ἐκλαμβάνοντες τὴν λέξιν *Ἀμάλθειαν* συγγενῆ πρὸς τὰ ῥήματα *ἄλθω*, *ἀλθάνω* (=θεραπεύω, αὐξάνω). Ὁ Ἡσύχιος ἀναφέρει τὸ *ἀμαλθεύειν*, ἴσον πρὸς τὰ τρέφειν, πλουτίζειν, πληθύνειν.

Καὶ ἀλληγορικῶς ἡρμηνεύθη ἤδη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁ μῦθος τῆς Ἀμαλθείας. Ὁ Διόδωρος λέγει ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Λιβύης Ἄμμων κατέστησε τὴν ὡραίαν παρθένον Ἀμάλθειαν κυρίαν γονίμου γῆς, ἥτις εἶχε τὸ σχῆμα κέρατος βοὸς καὶ ἐκ τούτου ἐπλάσθη ὁ μῦθος. Παρομοίως δ' ἡρμηνεύθη καὶ ἡ πάλη Ἡρακλέους καὶ ποταμοῦ Ἀχελῴου ὡς ταύρου. Παρετέρψε, λέγει ὁ Στράβων, ὁ Ἡρακλῆς τὸ πλημμελὲς ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐχορήγησεν εἰς τοὺς Καλυδωνίους πολλὴν γῆν πάμφορον ἀρδευομένην. Καὶ τοῦτο ἦτο τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας. Οἱ δὲ νεώτεροι διαβλέπουσιν ἐν τῷ μύθῳ νίκην τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιτηδειότητος κατὰ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, τὰς ὁποίας ἐκμηδενίζει ἢ μετατρέπει εἰς εὐεργετικὰς τοῦ ἀνθρώπου.

Πάντες οἱ περὶ Ἀμαλθείας μῦθοι ἔχουσι βάσιν τὴν ἀνατροφὴν τοῦ Κρηταγενοῦς Διὸς «Ἰδαίοις ἐν ὄρεσσι, τά τε κλείουσι Πάνακρα» *(Καλλίμαχος)*. Ἀλλὰ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ μνημονεύεται Ἀμάλθεια μὲ κέρας ἀφθονίας καὶ μία τῶν δέκα Σιβυλλῶν, ἡ Κυμαία, ἀναφέρεται καὶ ὡς Ἀμάλθεια. Οἱ δὲ κωμικοὶ ποιηταὶ ἐκ τῆς ῥήσεως «κέρας Ἀμαλθείας» ὁρμηθέντες, ἔπλασαν τὴν ἄλλην «αἶξ οὐρανία» πρὸς δήλωσιν πηγῆς μυστηριώδους καὶ ὑπόπτου πλούτου.

Εὐγνωμονῶν ὁ Ζεύς, ὅτε ἠνδρώθη, τὴν θρέψασαν αὐτὸν Ἀμάλθειαν, ἐτοποθέτησεν εἰς τὸν οὐρανὸν ὡς ἀστερισμοὺς καὶ αὐτὴν καὶ τὸ κέρας αὐτῆς. Τὸ δέρμα δὲ ταύτης μετέβαλεν εἰς τὸ δεινὸν αὐτοῦ ὅπλον, τὴν *αἰγίδα*. Ἔμεινε δὲ τὸ ὄνομα αἰγὶς καὶ ὅτε ἡ ἀσπίς, ἣν κυρίως σημαίνει, κατεσκευάζετο καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης (βλ. καὶ λ. Αἴγιος)

ΠΗΓΑΙ. Ὅμηρος, Σοφοκλῆς, Ἀπολλόδωρος, Καλλίμαχος, Στράβων, Διόδωρος, Ἀνακρέων, Φωκυλίδης, Παυσανίας, Λουκιανός, Ὑγῖνος, Ἡσύχιος, Ὁράτιος, Σχολιασταὶ Ὁμ καὶ Σοφοκλ Μυθολογίαι *(Κοντογόνη, Descharme - Καράλη, Stoll, Πανταζῆ)*.

Ε. ΓΕΝΕΡΑΛΙΣ

— **Ἀμάλθεια.** Ἡ σίβυλλα ἥτις παρέδωσεν εἰς Ταρκύνιον τὸν Ὑπερήφανον τὰ σιβυλλικὰ βιβλία.

— **Ἀμάλθεια** *[Ἀστρονομ.]*. Τὴν ἀναθρέψασαν αὐτὸν αἶγα ὁ Ζεὺς ἐξ εὐγνωμοσύνης κατέταξε μεταξὺ τῶν ἀστερισμῶν. Εἰς τὸν χάρτην τοῦ οὐρανοῦ, ὃν κατήρτισεν ὁ Hevelius, ἡ αἶξ αὕτη εἰκονίζεται φερομένη ὑπὸ τοῦ Ἡνιόχου (βλ. Αἴξ καὶ Ἡνίοχος). Σ. Π.

— **Ἀμάλθεια** (Amalthée) *[Ἀστρονομ.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 113. Ἀνεκαλύφθη τῇ 12ῃ Μαρτίου 1871, τὰ δὲ ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς του διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1910 εἶναι τὰ ἑξῆς: $\alpha=2{,}376$ $T=1338$, $e=0{,}087$, $i=5^{0}{,}2'$, $L=33^{0}$, $7'$, $\Omega=123^{0}$. $9'$, $\pi=199^{0}\ 47'$. Σ. Π.

— **«Ἀμάλθεια».** Ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα πρώτην φορὰν ἐν Σμύρνῃ τῷ 1838 ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος διδασκάλου Κ. Ροδὲ κατ' ἀρχὰς δισέλιδος εἰς μικρὸν σχῆμα καὶ μετ' ὀλίγον γενομένη τετρασέλιδος ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰωάννου Σκυλίσση. Ἀπὸ τοῦ 1842 περιῆλθεν αὕτη εἰς τὸν Ἰωάννην Σαμιωτάκην ὅστις ὑπῆρξεν ἰδιοκτήτης καὶ διευθυντὴς αὐτῆς μέχρι τοῦ 1882, ὁπότε τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ διεύθυνσιν ἀνέλαβον οἱ Σ. Σολωμονίδης καὶ Γ.Κ. Ὑπερίδης. Ἔκτοτε ἡ Ἀμάλθεια ἤρξατο ἐκδιδομένη καθημερινῶς εἰς μέγα σχῆμα μετὰ ἑβδομαδιαίου παραρτήματος, διεκρίνετο δὲ διὰ τὴν σοβαρότητα τῆς ἀρθρογραφίας της, τὴν ἐνημερότητα τῶν ἐκδόσεών της, τὴν δημοσίευσιν ἀξιολόγων ἐπιστημονικῶν, οἰκονομικῶν, ἱστορικῶν κλπ. μελετῶν, μετὰ πολλῆς περινοίας ἀλλὰ καὶ πατριωτικοῦ θάρρους ὑπεραμυνομένη πάντοτε τῶν ἐθνικῶν ἑλληνικῶν ζητημάτων.

Διὰ τοῦτο ἡ κυκλοφορία της ἦτο μεγάλη, οὐ μόνον ἐν Ἀνατολῇ, τῇ Ρουμανίᾳ καὶ τῇ Αἰγύπτῳ ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (1922) ἡ «Ἀμάλθεια» προσέφυγε καὶ αὐτὴ εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα καὶ ἤρχισεν ἐπανεκδιδομένη ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῆς 18 Δεκεμβρίου 1922, διακόψασα τὴν ἔκδοσιν αὐτῆς τῇ 28 Ὀκτωβρίου 1923. Δ. Μ.

ἀμαλθεῖδαι (Amaltheidae Fischer) *[Παλαιοζ.]*. Ὁμοιογένεια τῶν *ἀμμωνιτοειδῶν κεφαλοπόδων* ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν *χειλοχερακωδῶν*, ἥτις ἔζησε καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ ἰουρασίου συστήματος, ἤτοι ἀπὸ τοῦ λιασίου μέχρι καὶ τοῦ μαλμίου. Ἔχει κέλυφος στενόμφαλον ἅμα καὶ εὐρύστομον, μὲ πλάγια ἐστολισμένα δι' ἐλαφρῶς κεκαμμένων πτυχῶν ἢ πλευρῶν, αἵτινες ἐπεκτείνονται καὶ ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς, πολλάκις δὲ καὶ διὰ σπειροειδῶν σκαριφημάτων. Ἐξωτερικὴ πλευρὰ ὀξύληκτος ἢ τροπιδοφόρος. Ἡ τρόπις παρουσιάζεται κοκκιώδης ἕνεκα τῶν πτυχῶν ἢ τῶν πεπαχυσμένων γραμμῶν τῆς αὐξήσεως τοῦ ζῴου. Στόμιον ἁπλοῦν ἢ μετὰ στενῆς κοιλιακῆς προεξοχῆς. Ραφαὶ ἰσχυρῶς διεσχισμέναι ἢ διαμεμελισμέναι. Ἐξωτερικὸν σάγμα κατ' ἐξοχὴν μέγα μετὰ πολυαρίθμων δευτερογενῶν ἐντομῶν. Ἐξωτερικὴ λεκάνη βαθεῖα μετὰ δύο ἢ τριῶν βοηθητικῶν λεκανῶν.

Οἱ ἀμαλθεῖδαι δυνατὸν νὰ προέρχωνται ἐκ τῶν αἰγοκερατιδῶν καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἀριετιτινῶν. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ γένη *ὀξυνωτίκερας, παροξυνωτίκερας, ἀμαλθεύς, παλτοπλευρόκερας, ψευδοαμαλθεύς, παχύκερας, στριγγόκερας, λοφόκερας, φλυκτίκερας* καὶ *κλυδωνίκερας*. Θ. Σ.

ἀμαλθεὺς (Amaltheus Montf. συνώνυμ. Pleurocerus Hyatt.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *ἀμμωνιτῶν* τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀμαλθεϊδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ λιάσιον καὶ δογγέριον σύστημα τῆς ἰουρασίου περιόδου. Ἔχει ὄστρακον στενόμφαλον, σπανίως εὐρυόμφαλον, τρόπιδα ὀξεῖαν ἢ κομβώδη ἐνίοτε καὶ κοίλην, πλάγια λεῖα, κεχαραγμένα ἢ ἐστολισμένα δι' ἁπλῶν ἢ ἀκανθοφόρων πλευρῶν. Σάγματα καὶ λεκάνας βαθυτάτας καὶ λεπτῶς κατατετμημένας. Τὸ ἐξωτερικὸν σάγμα διαιρεῖται εἰς δευτερευούσας λεκάνας καὶ σάγματα. Ὑφίστανται δὲ τρεῖς ἢ περισσότεραι βοηθητικαὶ λεκάναι ἐκτὸς τῶν δύο μεγάλων πλευρικῶν λεκανῶν. Χεῖλος στοματικὸν μετὰ μακρᾶς ῥαβδοειδοῦς, δίκην κοχλιαρίου, τελευτώσης κοιλιακῆς προεξοχῆς. Ἐρρυτιδωμένον στρῶμα ἐξωτερικεύεται πολλάκις ὑπὸ μορφὴν ἐκπεφρασμένων σπειροειδῶν γραμμῶν.

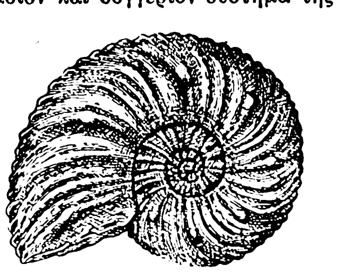

Ἀμαλθεύς.

Γραμμὴ ῥαφῶν ἰσχυρῶς κατατετμημένη, σῶμα τῶν σαγμάτων καὶ λεκανῶν στενὸν μετὰ βαθέων κλαδωδῶν ἐντομῶν. Ἐνταῦθα ὑπάγονται περὶ τὰ 80 εἴδη, ὧν σημαντικώτερα εἶναι *Amaltheus margaritatus* Montl. sp., *Amaltheus spinatus* Brug., *Amaltheus ibex* Quenstedt τοῦ μεσαίου λιασικοῦ συστήματος, *Amaltheus Oppeli* Schloemb., *Amaltheus dornocavatus* Quenstedt, *Amaltheus Truellis* D'Orb. τοῦ δογγερίου συστήματος. Θ. Σ.

ἀμαλιὰ (ἡ)· ἰδιωμ. (Αἰτωλ.), ἴχνη παραμονῆς εἴς τινα τόπον ἀνθρώπου ἢ ζῴου: «Ἐδῶ λαγὸς ἦταν φωλιασμένος· ηὗρα τὴν ἀμαλιά του»· || μεταφ. «βρήκαμε ἀμαλιά» = εὕρομεν πλησμονὴν φαγητῶν. Δ. Λ.

ἀμαλία (ἡ) (Amalia) *[Ζῳολ.]*. Κοχλίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λειμακιδῶν*. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζ.]* Ἡ ἀμαλία (Amalia Moqu. Tand.) εἶναι γένος γυμνοστράκων γαστεροπόδων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *λειμακιδῶν*, ζῆσαν καθ' ὅλην τὴν τριτογενῆ καὶ πλειστόκαινον περίοδον. Τὸ ζῷον στερεῖται ὀστράκου καὶ προστατεύεται περιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ μανδύου ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι ἀνανάπτυκτα ἀσβεστολιθικὰ φυλλίδια δίκην κελύφους. Θ. Σ.

Ἀμαλία (Amalia) *[Ἀστρονομ.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 284. Ἀνεκαλύφθη τῇ 29ῃ Μαΐου 1889, τὰ δὲ ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς του διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1910 εἶναι τὰ ἑξῆς: $\alpha=2{,}358$, $T=1323$ ἡμ. $e=0{,}222$, $i=8^{0}4'$, $L=137^{0}47'$, $\Omega=234^{0}2'$, $\pi=289^{0}45'$. Σ. Π.

Ἀμαλία *ἁγία*. Τρεῖς ἅγιαι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας φέρουν τὸ ὄνομα Ἀμαλία καὶ ἡ μνήμη των ἑορτάζεται τὴν 10ην Ἰουνίου: α') Ἡ σύζυγος τοῦ Βιτγέρου κόμητος τῆς Λοθριγγίας, μεθ' οὗ συνέζη ἐν πλήρει ἐγκρατείᾳ. Ἀπέθανε δὲ περὶ τὸ 650 ἐν τῇ μονῇ τῆς ἁγίας Γερτρούδης. β') Εὐσεβὴς παρθένος, τὴν ὁποίαν ἠράσθη ὁ Κάρολος ὁ Μέγας, χωρὶς αὕτη νὰ ἀνταποκριθῇ. γ') Εὐσεβὴς παρθένος, ζῶσα ἐν Ὀλλανδίᾳ τὸν Θ' αἰῶνα.

—**Ἀμαλία** (*Μαρία τῶν Βουρβώνων*), *βασίλισσα τῆς Γαλλίας*. Ἐγεννήθη ἐν Καζέρτα τῷ 1782 καὶ ἀπέθανεν εἰς Κλάρεμον τῆς Ἀγγλίας τῷ 1866. Ἦτο θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Δύο Σικελιῶν Φερδινάνδου Δ' καὶ ὑπανδρεύθη τὴν 25 Νοεμβρίου 1809 ἐν Παλέρμῳ τὸν δοῦκα τῆς Αὐρηλίας, τὸν κατόπιν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον Φίλιππον. Μετὰ τὴν παρισινὴν ἐπανάστασιν ἥτις τῷ 1830 ἀνέτρεψε τὸν βασιλέα Κάρολον δέκατον, ἀνῆλθε μετὰ τοῦ συζύγου της εἰς τὸν γαλλικὸν θρόνον. Ὑπῆρξεν ἡ ἁπλουστέρα βασίλισσα τῆς Γαλλίας, μηδέποτε θελήσασα νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ καταγινομένη κυρίως εἰς ἔργα εὐποιίας. Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848, ἥτις ἐξεθρόνισε τὸν Λουδοβῖκον Φίλιππον, ἡ Ἀμαλία ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἔνθα παρέμεινε καθ' ὅλην τὴν ζωήν της, εἰς οὐδὲν πλέον ἀναμιχθεῖσα καὶ ζήσασα εἰς πλήρη ἀπομόνωσιν. Θ. Β.

—**Ἀμαλία**, *βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος*, γεννηθεῖσα ἐν Ὀλδεμβούργῳ τῇ 21 Δεκεμβρίου 1818 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Βαμβέργῃ τῇ 8)20 Μαΐου 1875. Ἦτο θυγάτηρ τοῦ δουκὸς τοῦ Ὀλδεμβούργου Φρειδερίκου-Αὐγούστου καὶ τῆς πριγκιπίσσης Ἀδελαΐδος, τοῦ βασιλικοῦ σουηδικοῦ οἴκου Βάζα, ἐκθρονισθέντος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Α'. Ἀπολέσασα εἰς ἡλικίαν πέντε ἐτῶν ἡ Ἀμαλία τὴν μητέρα της ἀνετράφη ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς βαρωνίδος Σέλλα, ἥτις ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὴν τὰς ἠθικὰς ἐκείνας ἀρχάς, αἵτινες διέκριναν αὐτὴν καθ' ὅλον τὸν βίον της. Ὁ βασιλεὺς Ὄθων, γενόμενος ἐνήλικος τῷ 1835, ἀνέλαβε τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἀμέσως. Κατὰ τὴν πολύμηνον διαμονὴν ἐν Ἑλλάδι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου, εἶχε συμφωνηθῇ, ὅπως μεταβαίνων ὁ Ὄθων εἰς Μόναχον νυμφευθῇ. Ὁ Λουδοβῖκος εἶχε στρέψει τὰ ὄμματα αὐτοῦ πρὸς μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Α' τῆς Ρωσίας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπῆλθεν εἰς Μόναχον ὁ Ὄθων. Ἀλλὰ τὸ συνοικέσιον τοῦτο προσέκρουσεν εἰς τὴν ἀξίωσιν τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, ζητήσαντος ὅπως, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ἔδωσεν εἰς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος, ἀποδεχθῇ ὁ Ὄθων τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, καθόσον ἐθεώρει ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ὤφειλε νὰ πρεσβεύῃ τὸ θρήσκευμα τῶν ὑπηκόων του, σύστημα καθιερωθὲν ἐν Ρωσίᾳ διὰ τοὺς βασιλεῖς καὶ τὰς τσαρίνας ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Εἰς τὰς ἀξιώσεις ταύτας τοῦ αὐτοκράτορος ἀντέστη ὁ πάπας καὶ ὁ Λουδοβῖκος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχύψῃ.

Οὕτως ἐστράφη ὁ Λουδοβῖκος πρὸς ἀναζήτησιν συζύγου διὰ τὸν υἱόν του μεταξὺ τῶν Γερμανίδων πριγκιπισσῶν ἐξελέγη δὲ παρ' αὐτοῦ ἡ θυγάτηρ τοῦ δουκὸς τοῦ Ὀλδεμβούργου Ἀμαλία, φημιζομένη διὰ τὸ κάλλος καὶ τὰς ἀρετάς αὐτῆς. Οἱ γάμοι ἐτελέσθησαν τὴν 10 Νοεμβρίου 1836, ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἐπληροφορήθη τὸ γεγονὸς μετὰ πέντε ἑβδομάδας ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων. Τοῦτο μικροῦ δεῖν προεκάλει κυβερνητικὴν κρίσιν, ἥτις ἀνεστάλη μέχρι τῆς ἀφίξεως τῶν βασιλέων εἰς Ἀθήνας. Οὗτοι ἀφίκοντο μετὰ τρίμηνον, τὴν 2 Φεβρουαρίου 1837, καθ' ὅσον οἱ βασιλεῖς διέτριψαν ἐπὶ μικρὸν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Ἡ γενομένη ὑποδοχὴ τῶν βασιλέων ὑπῆρξε θερμοτάτη, πάντας δὲ κατεγοήτευσε τὸ κάλλος τῆς νεαρᾶς βασιλίσσης, ἥτις ἄγουσα τότε τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας της ἐγέννησε πολλὰς ἐλπίδας εἰς τοὺς Ἕλληνας. Τῷ ὄντι δὲ διέπρεπεν ἡ Ἀμα-

Digitized by Google

λία ἐπὶ κοινωνικαῖς ἀρεταῖς, καὶ ᾐσθάνθη ἀμέσως εἰλικρινῆ ἀγάπην πρὸς τὴν νέαν πατρίδα της. Ἐξήτησε νὰ ἀφομοιωθῇ πρὸς τὰ ἑλληνικὰ ἤθη, ἐκμαθοῦσα ἀπταίστως τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν παρὰ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Φιλίππου Ἰωάννου, καὶ εἰσέδυσεν εἰς πάσας τὰς λεπτότητας αὐτῆς, συνδιαλεγομένη μετὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, τῶν ἐργαζομένων ἐν τῷ βασιλικῷ κήπῳ καὶ τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ βασιλέως, οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνῆκον εἰς τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος. Τοιαύτη ἦτο ἡ γνῶσις ὑπ' αὐτῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης; ὥστε μετὰ τὴν ἐκθρόνισίν της, ὅτε εἷς τι γεῦμα ὁ γραμματεὺς αὐτῆς Γερμανὸς καθηγητὴς ἐπεχείρησε νὰ ὁμιλήσῃ ἑλληνιστί, ἡ βασίλισσα γελῶσα διὰ τὰ γραμματικά του λάθη καὶ τὴν ἐρασμιακήν του προφορὰν εἶπεν: «Αὐτοὶ οἱ Γερμανοὶ ὅταν ἐπιχειροῦν νὰ ὁμιλήσουν τὴν γλῶσσάν μας, τόσον τὴν διαστρέφουν καὶ τόσον ἄθλια τὴν προφέρουν, ὥστε δὲν δύναταί τις νὰ κρατήσῃ τὸν γέλωτα».

Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἔτρεφεν εἰλικρινῆ ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸν σύζυγόν της, καίτοι ἐκ φυσικῆς ἀτελείας αὐτοῦ ἀπέθανε παρθένος, μέγα δὲ σκάνδαλον ἐξερράγη ὅτε τὴν ὀργανικὴν ταύτην ἀτέλειαν τοῦ βασιλέως ὁ αὐλικὸς ἰατρὸς Βίττμερ ἀνεκοίνωσεν, ὄχι μόνον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας, ὅστις διεβίβασε τὸ ἔγγραφον εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν καὶ ἔλαβε τοῦτο εὐρυτάτην διάδοσιν διὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου. Ἡ Ἀμαλία δὲν ἠγάπα οὔτε τὴν φιλολογίαν, οὔτε τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν μουσικήν. Θεωρητικῶς μὲν εἶχεν ἀτελεῖς γνώσεις τῆς ἱστορίας αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ἔτρεφεν ἰδιαιτέραν τινὰ κλίσιν πρὸς αὐτάς, διὰ τοῦτο οὐδέποτε κατέγινεν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν καλλιτεχνίαν, τὸ δὲ κλειδοκύμβαλον αὐτῆς ἐχρησιμοποίει ὡς ἀποθήκην γλυκισμάτων, δι' ὧν ἔτρεφε τὸν ψιττακόν της.

Τὸ πρῶτον ἀνάκτορον, εἰς ὃ ἐγκατεστάθη ἀφιχθεῖσα εἰς Ἀθήνας, ἦτο ἡ πρὸ τοῦ κήπου τοῦ Κλαυθμῶνος οἰκία τοῦ Ἀφθονίδη, τὴν ὁποίαν ὁ αὐλάρχης Κόμης Σαπόρτα εἶχε διακοσμήσει δι' ἀρχαίων τινῶν εὑρημάτων, δώσας εἰς τὰς αἰθούσας αὐτῆς τὴν ὄψιν ἐπαρχιακοῦ μουσείου. Τοῦτο δὲν ἐνεθουσίασε παντάπασι τὴν νεαρὰν ἡγεμονίδα συνηθισμένην εἰς μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα νεωτέρων ῥυθμῶν καὶ ἄλλως διεσκευασμένων. Διέταξε τότε τὴν κάλυψιν τῶν τοίχων τῶν αἰθουσῶν δι' ἐρυθρᾶς μετάξης καὶ ἀπέστειλε τὰ ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα εἰς τὸ τότε σχηματιζόμενον ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον. Διὰ τοῦτο οὐδόλως ἀνεμίχθη εἰς τὰς γενομένας προσπαθείας πρὸς εἰσαγωγὴν τῶν καλῶν τεχνῶν ἐν τῇ χώρᾳ. Ἡ ὅλη μουσικὴ κίνησις ἐν Ἀθήναις περιωρίζετο ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἰς τὴν ὀρχήστραν τῆς φρουρᾶς, ἥτις ἠκολούθησε τὸν κατελθόντα εἰς τὴν Ἑλλάδα βασιλέα Ὄθωνα μετὰ τοῦ τακτικοῦ βαυαρικοῦ στρατοῦ καὶ εἰς συναυλίας τινὰς διδομένας ἐνίοτε ὑπὸ ἐρασιτεχνῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις· κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ ἰδίως δεκαετίαν τῆς βασιλείας της συνεκέντρου εἰς τὸ μικρὸν θέατρον τῶν νέων ἀνακτόρων τὴν ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν εἰς παραστάσεις κωμῳδιῶν. Τοὐναντίον ἡ Ἀμαλία ἔτρεφε μεγάλην κλίσιν εἰς τὸν χορόν, ἐχόρευε δὲ καὶ ὅτε ἀκόμη εἶχε διαβῆ τὴν μέσην ἡλικίαν. Τὸ πάθος τοῦτο ἐγίνετο ἀφορμὴ νὰ δίδωνται συνεχεῖς μικροὶ χοροὶ ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἀλλὰ καὶ τότε προσεπάθει νὰ μὴ εὑρίσκεται εἰς ἐπαφὴν οὐδὲ πρὸς τὰ ἐκλεκτότερα μέλη τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Πλειότερον καὶ τοῦ χοροῦ ἀκόμη εἶχε κλίσιν πρὸς τὰς ἀνδροπρεπεῖς ἀσκήσεις. Ὑπερηγάπα τὴν ἱππασίαν, οὐδέποτε δὲ εἶδέ τις οὔτε τὴν βασίλισσαν Ἀμαλίαν οὔτε τὸν Ὄθωνα πεζῇ εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν. Ἠκολούθει ὡς πρὸς τοῦτο τὴν καθιερωμένην ἐθιμοτυπίαν τῶν αὐλῶν τῶν μικρῶν ἡγεμονιῶν τῆς Γερμανίας. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκον, ὅστις κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονήν του διήνυε πεζοπορῶν μετὰ τοῦ ἀρχαιολόγου Λουδοβίκου Ρὰς μακρὰς ἀποστάσεις, ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους, οἱ πρῶτοι βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος ἐξήρχοντο ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν καὶ καθ' ὡρισμένας ὥρας ἔφιπποι εἰς περίπατον, ἀκολουθούμενοι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ ὑπασπιστῶν, Κυριῶν ἐπὶ τῶν τιμῶν, ἱπποκόμων καὶ ἐφίππων χωροφυλάκων. Ἔφιππος ἐπεσκέφθη ἡ βασίλισσα ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα, ἀνελθοῦσα μέχρι τῶν ἀπροσίτων μερῶν, ἔνθα οὐδὲν ἄλλο μέσον συγκοινωνίας ὑπῆρχε τότε πλὴν τῶν ἡμιόνων. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἀντοχὴ αὐτῆς, ὥστε κατεπόνει τοὺς συνοδεύοντας αὐτὴν ὑπασπιστὰς καὶ ἱπποκόμους.

Τὰ ἐν τῇ αὐλῇ ἤθη ἦσαν αὐστηρότατα, ἔφθανε δὲ ἡ αὐστηρότης αὕτη μέχρις ὑπερβολῆς. Εἰς οὐδεμίαν ποτὲ ἦλθε συγκατάβασιν ὡς πρὸς τοῦτο, οὐδεμίαν δὲ εἶχον θέσιν εἰς τὴν αὐλὴν κυρίαι, περὶ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἐλάχιστος εἶχεν ἀκουσθῆ ψίθυρος περὶ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν. Δὲν ἐδίσταζε μάλιστα ἀπροκαλύπτως νὰ ὁμιλῇ περὶ αὐτῶν καὶ νὰ δηλῇ τοὺς λόγους ἕνεκα τῶν ὁποίων ἔκλειε πρὸς αὐτὰς τὰς θύρας τῶν Ἀνακτόρων. Ἐκ τούτου οὐχὶ ἅπαξ προεκλήθησαν κοινωνικὰ σκάνδαλα, τῶν ὁποίων ὁ θόρυβος, διελθὼν τὰ ἑλληνικὰ ὅρια, ἔθεσεν εἰς δυσχερῆ θέσιν τὴν αὐλὴν καὶ τὴν Κυβέρνησιν. Ἡ ἄκρα αὐτὴ αὐστηρότης ἐγέννησε πλείστας κατ' αὐτῆς ἐχθρότητας καὶ ἔθεσεν ἀντιμετώπους κατὰ τῆς δυναστείας ἰσχυροτάτους τῆς Ἑλλάδος οἴκους.

Ἠρέσκετο ἐπίσης εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ τοὺς νεωτερισμοὺς τῶν ἀμφιέσεων, ἐζήτει δὲ νὰ ἐπιβάλῃ τούτους πρὸς τὰς καλουμένας εἰς τὴν αὐλὴν κυρίας, καὶ ἀνέθετεν εἰς τὴν μεγάλην κυρίαν ἐπὶ τῶν τιμῶν βαρωνίδα Πλύσκωφ νὰ ὑποδεικνύῃ εἰς αὐτάς, ὅπως μὴ προσέρχωνται εἰς τὰς ἀνακτορικὰς ἑσπερίδας φέρουσαι τὴν αὐτὴν πάντοτε ἐσθῆτα. Τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς πολυτελείας εἰς κοινωνίαν πτωχὴν καὶ ἄρτι ἐξελθοῦσαν ἐκ μακροῦ καὶ σκληροῦ πολέμου, ἀπορροφήσαντος πᾶσαν τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν.

Ἀντιθέτως πρὸς τὰς τοιαύτας διαθέσεις τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας, ἦτο προικισμένη αὕτη διὰ φιλανθρώπων αἰσθημάτων, τεκμήριον δὲ τούτων ἔχομεν τὴν ἵδρυσιν τοῦ Ἀμαλιείου ὀρφανοτροφείου τῶν κορασίων, εἰς ὃ εἰσήγοντο καὶ εἰσάγονται ἔκτοτε πτωχαὶ ὀρφαναὶ κόραι, λαμβάνουσαι τὴν πρέπουσαν ἀνατροφήν, ἐν γένει δὲ καὶ αὐτὴ καὶ ὁ βασιλεὺς Ὄθων παρεῖχον βοηθήματα εἰς πλῆθος στερουμένων τὰ πρὸς συντήρησιν, καίτοι ἀμφοτέρων ἡ ἀτομικὴ περιουσία ἦτο ἀσήμαντος. Τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας ἡ δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρός της προὶξ ἀνήρχετο εἰς 100.000 σφαντζίκων, ἤτοι εἰς 90.000 δραχμῶν, ὁ δὲ βασιλεὺς Ὄθων ὄχι μόνον δὲν εἶχεν ἰδίαν περιουσίαν, ἀλλ' εὑρίσκετο βεβαρημένος καθ' ὅλον τὸν βίον του διὰ χρέους 3.000.000 δρ. πρὸς τὸν πατέρα του, δαπανηθέντος διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν Ἀνακτόρων καὶ τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ ἐξοφλήσῃ. Ὥστε ὅλα τὰ χορηγήματα παρείχοντο ἐκ τῆς πενιχρᾶς βασιλικῆς χορηγίας. Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἦτο ὡραιοτάτη, τὸ δὲ κάλλος της κατὰ τὴν πρώτην νεότητά της ἤγειρε σφοδρὰ πάθη εἰς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους οὐδὲ κατ' ὄψιν ἐγνώρισεν. Ὁ Ἐδμόνδος Ἀμποῦ μνημονεύει χαριέστατον ἀνέκδοτον Γάλλου τινὸς ἀξιωματικοῦ τοῦ ναυτικοῦ, ὅστις, παραστὰς εἴς τινα ἀνακτορικὸν χορόν, ἐτρώθη ἐκ τοῦ δροσεροῦ κάλλους τῆς ἡγεμονίδος καὶ τὴν ἑπομένην ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ πρὸς αὐτὴν κάνιστρον πλῆρες μήλων, συνοδευόμενον δι' ἐπιστολῆς, εἰς ἣν ἔλεγεν ὅτι «ἐὰν ὁ Πάρις ἔδωκεν ἓν μῆλον πρὸς τὴν Ἀφροδίτην, αὐτός, ἐπειδὴ ἡ βασίλισσα ἦτο ἑκατοντάκις ὡραιοτέρα αὐτῆς, τῆς προσέφερεν ἑκατὸν μῆλα».

Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία φέρουσα ἑλληνικὴν ἐνδυμασίαν.

Ἡ Ἀμαλία ἦτο τῷ ὄντι ὡραία καὶ ἀληθὴς βασίλισσα. Ἰδοὺ ἡ σκιαγραφία αὐτῆς, ἣν ἐχάραξεν ἀνὴρ τοποθετηθεὶς εἰς Ἀθήνας, ὅπως καλῶς βλέπῃ τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀσφαλῶς κρίνῃ αὐτά:

«Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία, λέγει, δίδει μεγάλην λάμψιν εἰς τὸν μικρὸν θρόνον της. Τὸ βασίλειόν της εἶναι στενόχωρον διὰ τὸ ἀνάστημά της. Χάνεται ἐνταῦθα. Ἐκ πρώτης ὄψεως βλέπει τις ὅτι εἶναι φύσις ῥέπουσα πρὸς τὰ μεγάλα, εἶναι μία ἐκ τῶν γυναικῶν ἐκείνων τὰς ὁποίας ὀνομάζει ἡ ἱστορία κόμησσαν de Montfort ἢ Μαρίαν Θηρεσίαν. Αἰσθανομένη ἀκατανίκητον τὸν πόθον νὰ δρᾷ καὶ νὰ κυριαρχῇ, ἔχει ἀποβῆ ἀλαζὼν καὶ φιλόδοξος. Πλήρης θάρρους καὶ θελήσεως, ἀντεμετώπισεν ὅλας τὰς συγκινήσεις τῆς πολιτικῆς, τὰς θυέλλας τῶν ἐπαναστάσεων καὶ τοὺς κινδύνους πολέμων πρὸς τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν, πρὸς οὓς αὐτὴ κυρίως ὤθει τὴν χώραν της. Ἡ πλῆξις, ἣν αἰσθάνεται ἐντὸς περιωρισμένου πλαισίου δράσεως, καὶ ἡ θερμότης τοῦ αἵματός της περιστέλλονται μόνον διὰ τῆς κινήσεως καὶ τοῦ σωματικοῦ καμάτου, εἰς οὓς ὑποβάλλει ἑαυτήν, ἐξερχομένη εἰς μακροὺς περιπάτους ἔφιππος, μὴ πτοουμένη οὔτε τὸν θόρυβον τοῦ πλήθους, οὔτε τὴν κόνιν τῶν ἀθηναϊκῶν ὁδῶν, οὔτε τὴν δυσοσμίαν τῶν στρατώνων, οὓς συχνάκις ἐπισκέπτεται, οὔτε τὸν καυστηρὸν ἥλιον τῆς Ἑλλάδος. Φαντασθῆτέ την μὲ τὴν ἀνδροπρεπῆ ὄψιν virago καὶ μὲ σκηνικὴν στάσιν. Θὰ ἦτο ἀναντιρρήτως ὁ ἄριστος στρατιώτης τοῦ βασιλείου της, ἐν τούτοις εἶναι κατὰ βάθος λεπτότατον πλάσμα εἰς τὸν ῥόλον τῆς γυναικός. Ἐν τῇ πολιτικῇ λέγουν ὅτι εἶναι τολμηροτέρα καὶ τῶν τολμηροτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τοῦ κράτους. Τὸ μέγα σφάλμα της εἶναι ὅτι ἔχει μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς αὐτὴν τοῦ λαοῦ της καὶ τὴν σταθερότητα τῶν πολιτικῶν φρονημάτων τοῦ ἀνδρός της. Ἀφ' ἧς εὑρίσκομαι εἰς τὰς Ἀθήνας ἤκουσα διαφόρους κρίσεις περὶ τῶν βασιλέων. Εἰς τὴν μικρὰν αὐλήν των δὲν ὁμιλοῦν εἰμὴ περὶ τῶν ἀρετῶν των. Αἱ μεγαλειότητές των ἀγαπῶνται ὡς ζεῦγος ἁπλουστάτων ἀστῶν λίαν φυσικῶς καὶ λίαν λαϊκῶς. Τελευταίως ὁ βασιλεὺς ἐζωγραφεῖτο ὑφ' ἑνὸς Γάλλου καλλιτέχνου. Ἡ βασίλισσα, ἥτις παρηκολούθει τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, ἐνηγκαλίζετο καὶ ἠσπάζετο τὸν σύζυγόν της μετὰ πολλῆς ἀφελείας. Ὁ καλλιτέχνης ἀνυψῶν τὰ ὄμματα ἀπὸ τῆς ὀθόνης, συνήντα τοὺς ὤμους τῆς βασιλίσσης, ἀντὶ τοῦ προσώπου τοῦ βασιλέως. Αἱ σκηναὶ δὲ αὗται τῆς τρυφερότητος εἶναι συνήθεις μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων».

Ἐν τούτοις ἡ βασίλισσα Ἀμαλία εἶχεν ἀκατάβλητον τὴν διάθεσιν τῆς ἐπιδείξεως τοῦ ἀξιώματός της, λέγει ἕτερος ξένος συγγραφεύς. Ἐφαίνετο φοβουμένη ὅτι δὲν ἐδεικνύετο ἐπαρκῶς ὡς βασίλισσα εἰς τὰ ὄμματα τοῦ λαοῦ της, ἦτο δὲ ὑπερβολικὰ ἀγέρωχος διὰ λαὸν ἔχοντα καθ' ὑπερβολὴν τὴν ἕξιν τῆς οἰκειότητος. Ἀλλ' ἐξηγόραζε τὴν ἀδυναμίαν της ταύτην, συγγνωστὴν ἄλλως εἰς γυναῖκα, διὰ τῆς φιλοδοξίας ἣν εἶχεν ὅπως μεγαλώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦτο ὑπὲρ πάντα ἄλλον πολιτικὸν ἐτίμα τὸν Ἰωάννην Κωλέττην, ὅστις ὡς πολιτικήν του εἶχεν ὑψώσει τὴν σημαίαν τῆς Μεγάλης Ἰδέας, τῆς συγχωνεύσεως δηλαδὴ ὅλων τῶν ἀλυτρώτων τμημάτων τοῦ ἑλληνισμοῦ εἰς ἓν κράτος. Ἡ πολιτικὴ αὕτη ἦτο ἡ πολιτικὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς ἑπομένης τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου. Ἡ Ἀμαλία συνεταύτισε τὴν τύχην της μὲ τὴν πολιτικὴν ταύτην καὶ ἦτο ὑπερήφανος ἡγεμονεύουσα τῶν Ἑλλήνων. Τοσοῦτον εἶχεν ἀπορροφηθῆ μὲ τὰς ἰδέας ταύτας καὶ τόσον εἶχεν ἀφομοιωθῆ πρὸς τὰ ἑλληνικὰ ἤθη, ὥστε οὐδὲν εὕρισκεν ὡραιότερον τούτων. Ἐξόριστος ἐν Βαρβέργῃ ἔλεγεν ἀναμιμνησκομένη τὰς Ἀθήνας: «Τίποτε δὲν μοῦ ἀρέσκει ἐδῶ, οὔτε ἡ γλῶσσα των, οὔτε τὰ ἤθη των, οὔτε ὁ τόπος των. Ὦ Ἀθῆναι, Ἀθῆναι». Εἶναι δὲ πασίγνωστος ἡ φράσις τὴν ὁποίαν συνεχῶς ἐπανελάμβανεν: «Ἐὰν εἶχον υἱὸν θὰ τὸν ὠνόμαζον Κωνσταντῖνον». Ἔτρεφεν ἀκράδαντον τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ ὁριστικὸς θρόνος της θὰ ἦτο ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ βασιλεῖς ἠρέσκοντο νὰ φέρουν τὴν ἑλληνικὴν ἀμφίεσιν, ἡ δὲ βασίλισσα ἔφερε πάντοτε αὐτήν, μετὰ μεγάλης πολυτελείας, καὶ μετὰ δυσφορίας παρετήρει ἐκτοπιζόμενον τὸ ἑλληνικὸν ἔνδυμα ὑπὸ τῶν νεωτέρων. Ἀλλ' ἡ θέσις τῶν βασιλέων ἐγένετο δυσχερὴς ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς βασιλείας των. Ὁ Ὄθων ἦτο καθολικὸς καὶ ἡ Ἀμαλία διαμαρτυρομένη, οὐδεὶς δ' ἐκ τούτων ἐπρέσβευε τὸ θρήσκευμα τοῦ λαοῦ του, ὅστις ἀνέμενε τὴν ἀπόκτησιν διαδόχου ἀνατραφησομένου εἰς τὸ ὀρθόδοξον δόγμα. Οὗτοι ὅμως δὲν ἀπέκτησαν τέκνον, οὐδὲ ὑπῆρχεν ἐλπὶς νὰ ἀποκτήσουν τοιοῦτον, ἀλλ' οὐδὲ προεχείριζον ἕνα οἱονδήποτε διάδοχον. Ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος αἱ διαπραγματεύσεις ἦσαν ἀτέρμονες. Ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἐζήτει νὰ ἐγκαταστήσῃ τοιοῦτον τὸν νεώτερον ἀδελφόν του, ἑπόμενος εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς βαυαρικῆς αὐλῆς. Ἀλλ' οὗτος ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐδέχετο νὰ μεταλλάξῃ δόγμα, συμφώνως πρὸς τὸ ἑλληνικὸν πολίτευμα, εἰμὴ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν αὐτοῦ ὡς βασιλέως, φοβούμενος ἐνδεχομένην ἐκθρόνισιν τῆς δυναστείας Βιτελσβάχων ἐξ Ἑλλάδος. Ἡ Ἀμαλία ἐξ ἄλλου ἐπεθύμει νὰ ἀνακηρύξῃ διάδοχον τοῦ θρόνου τὸν ἀδελφόν της Πέτρον, κατὰ τὴν μετάβασιν δὲ αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν εἶχεν ἐπέλθει συμφωνία πρὸς τὸν ἐκεῖ πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος Ἀνδρέαν Μεταξᾶν, τὸ δὲ ὑπ' αὐτὸν ῥωσόφρον κόμμα ἦτο διατεθειμένον, ὅπως ἀνακηρύξῃ αὐτόν, ἔχον ἐπίκουρον τὴν βασίλισσαν Ἀμαλίαν καὶ τοὺς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς φίλους αὐτῆς. Ἐξητήθη πρὸς τοῦτο ἡ συνδρομὴ τοῦ στρατηγοῦ Χάν. Οὗτος ὅμως ἀπεδοκίμασε πᾶσαν τοιαύτην ἐνέργειαν καὶ ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν ἀπουσιάζοντα εἰς Γερμανίαν Ὄθωνα περὶ τῶν τεκταινομένων, ὅστις ἐπανακάμψας ἐματαίωσε τὸ ἐγχείρημα ὡς καὶ τὴν προσωρινὴν μετάθεσιν τῆς πρωτευούσης εἰς Λαμίαν, ἣν παρεσκεύαζε τὸ ὑπὸ τὴν Ἀμαλίαν κόμμα.

Digitized by Google

Ἐκ τῆς ἐκκρεμότητος τοῦ περὶ διαδοχῆς ζητήματος προσεβάλλετο τὸ κοινὸν αἴσθημα ἐν Ἑλλάδι, ἐπεκρέματο δὲ πάντοτε ὁ κίνδυνος πολιτικῶν περιπλοκῶν, καθ' ἣν περίπτωσιν ἐκενοῦτο ὁ θρόνος. «Μία δυναστεία, λέγει ὁ Γάλλος συγγραφεύς, ἐὰν δύναται νὰ ὀνομασθῇ δυναστεία ἡ μὴ ἔχουσα τέκνα καὶ διάδοχον, ἄνευ ριζῶν, ἀπομεμονωμένη καὶ μὴ ἔχουσα τὴν ἐλπίδα νὰ συνεχίσῃ τὸ γένος της καὶ νὰ ἀσφαλίσῃ τὸ μέλλον της, φυσικὸν εἶναι νὰ ἀπορροφᾶται εἰς τὸν ἀτομισμόν της». Κατεγίνοντο οὕτως ἐντὸς τῆς πολιτικῆς καὶ εἰς πράγματα στερούμενα πολλάκις σοβαρότητος. Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἠθέλησε νὰ ἱδρύσῃ ἀριστοκρατίαν ἐν Ἑλλάδι, ἀνάλογον πρὸς τὴν γερμανικὴν τοιαύτην, λαμβανομένην ἐκ τῶν οἰκογενειῶν, ὧν οἱ ἀρχηγοὶ διέπρεψαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ἐλέχθη ὅτι διὰ ταύτης ἤθελε νὰ παραμερίσῃ τοὺς Φαναριώτας, πρᾶγμα λίαν ἀπίθανον, καθ' ὅσον καὶ εἰς τὴν αὐλὴν εἶχον προσληφθῇ τοιοῦτοι, οἷοι ὁ Σκαρλᾶτος Σοῦτσος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Μουρούζης, μετὰ τῆς Μαρίας Ὑψηλάντη δὲ καὶ μετὰ πλείστων ἄλλων κυριῶν ἐκ τῆς τάξεως τῶν Φαναριωτῶν συνειργάσθη πρὸς ἵδρυσιν τοῦ «*Ἀμαλιείου ὀρφανοτροφείου*» καὶ τῆς «*Φιλανθρωπικῆς Ἑταιρείας τῶν Κυριῶν*». Τὰ λεγόμενα οὕτω περὶ σφοδρᾶς ἀντιπαθείας αὐτῆς κατὰ τῶν Φαναριωτῶν εἶναι ἐκ τῶν φημῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας διέσπειρον οἱ ἐχθροί της, ὅπως καθιστῶσιν ἐχθρὰς ὁλοκλήρους κοινωνικὰς ὁμάδας, τῶν ὁποίων ἐθίγετο ἡ φιλαυτία καὶ παρεγνωρίζοντο αἱ πρὸς τὸ ἔθνος ὑπηρεσίαι. Ἐν τούτοις ἡ ἰδέα τῆς συμπήξεως ἀριστοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, ἐξ οἱωνδήποτε κοινωνικῶν τάξεων, ὑπῆρξεν ἀτυχής. Ἐν πρώτοις αὐτὴ ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ὡς κυριώτατον ἱστορικὸν χαρακτηριστικὸν αὐτῆς εἶχε τὴν λαϊκότητα, διότι ὑπῆρξεν αὕτη κατ' ἐξοχὴν ἔργον τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τῶν τάξεων δὲ αὐτοῦ προῆλθον καὶ πάντες οἱ ἔνδοξοι ἀγωνισταί της. Ἐξ ἄλλου πᾶσαι αἱ Ἐθνοσυνελεύσεις ἐξεδήλωσαν ἄκρως δημοκρατικὰ φρονήματα, μία δὲ ἐκ τῶν πρώτων πράξεων αὐτῶν ἦτο ἡ κατάργησις καὶ μὴ ἀναγνώρισις τίτλων εὐγενείας ἐν Ἑλλάδι. Ἡ προσπάθεια κατ' ἀκολουθίαν τῆς Ἀμαλίας πρὸς δημιουργίαν ἰθαγενοῦς εὐγενείας εὑρίσκετο οὐ μόνον ἀντίθετος πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῶν Συνελεύσεων, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ λαϊκὸν αἴσθημα, τὸ μὴ ἀναγνωρίζον τοιαύτην. Τὰ τριακόσια τεσσαράκοντα ἔτη τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως εἶχον ἐπιφέρει τὴν πλήρη ἀφομοίωσιν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ δὲν ἦτο ἑπομένως ἀνεκτὴ οὐδεμία διάκρισις γένους. Τοῦτο προεκάλεσε πλείστας ἐχθροπαθείας κατὰ τῆς Ἀμαλίας καὶ γενικώτερον κατὰ τῆς δυναστείας. Ἡ βασίλισσα ἐν τούτοις προέβη εἰς τὸ ἔργον της, ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν αὐλὴν ὡς ἐπιτίμων κυριῶν τῆς τιμῆς τῶν συζύγων τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἐν ἐνεργείᾳ τοιούτων, τῆς ἐγγονῆς τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος τῆς Μάνης Φωτεινῆς Μαυρομιχάλη, τῆς θυγατρὸς τοῦ Μάρκου Βότσαρη, Ρόζας, καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ναυάρχου Κριεζῆ. Καὶ τὸ μὲν μέτρον τοῦτο δὲν ἤγειρε παράπονα, διότι αἱ προσληφθεῖσαι ὡς Κυρίαι ἐπὶ τῶν τιμῶν, ἐκτὸς τῶν ἐνδόξων ὀνομάτων τὰ ὁποῖα ἔφερον, διεκρίνοντο διὰ τὰς ἀρετὰς καὶ τὸ κάλλος αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ τάσις της πρὸς σχηματισμὸν ἀριστοκρατίας ὑπῆρξε πάντοτε ἀντιπαθὴς καὶ ἐξήγειρε πλείστας δυσαρεσκείας ἐκδηλωθείσας μετ' ὀλίγον.

Ἡ Ἀμαλία φιλόδοξος καὶ ἀνδροπρεπὴς ὡς ἦτο, μὴ ἔχουσα δὲ καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς μητρότητος, ἐκ φυσικῆς ἀνάγκης ἐστράφη πρὸς ἔργα ἐξερχόμενα τῆς γυναικείας δράσεως. Καὶ κατὰ μὲν τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητός της κατέγινεν εἰς ἔργα κοινωνικῆς ὠφελείας, ἰδίως δὲ εἰς φύτευσιν δένδρων ἐν Ἀθήναις. Ὁ πενθερός της βασιλεὺς Λουδοβῖκος, ὅστις εἶχε δοκιμάσει τὸν καύσωνα τῆς Ἀττικῆς, παρώτρυνεν αὐτὴν γράφων ἀδιακόπως ὅτι ἐν Ἀθήναις εἶχον ἀνάγκην «δένδρων, πολλῶν δένδρων ὅπως μετριάζεται ὁ ἀφόρητος καύσων τῆς Ἀττικῆς». Ἡ Ἀμαλία ἀκολουθοῦσα τὰς συμβουλὰς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ἐδημιούργησε τὸν *Βασιλικὸν νῦν Ἐθνικὸν κῆπον*, ἐπὶ ἀχαρίστου καὶ πετρώδους ἐδάφους, μετακαλέσασα πρὸς τοῦτο Γάλλον ἀρχιτέκτονα, εἰς αὐτὴν δὲ ὀφείλουν αἱ Ἀθῆναι τὸν παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος *κῆπον τῶν Μουσῶν*, τὸν *κῆπον τοῦ Λαοῦ* παρὰ τὸν Κεραμεικόν, τὰς δενδροστοιχίας τῆς ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ ὁδοῦ, τῆς λεωφόρου Ἀμαλίας, τῆς τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ καὶ τὴν ἀναδάσωσιν τῶν πρανῶν μερῶν τοῦ Λυκαβηττοῦ καὶ τῶν παρὰ τὸν Ἰλισσὸν λόφων. Βραδύτερον δέ, ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἀρχιτέκτονος Βουλανζέ, ἵδρυσε τὴν ἐξοχικὴν ἔπαυλιν, τὴν κοινῶς λεγομένην «*Πύργον τῆς Βασιλίσσης*», την ὁποίαν ὅμως ἡ μεγαλοϊδεάτις βασίλισσα ὠνόμαζεν *Ἐπιτάλοφον*, πέριξ τῆς ὁποίας ἐφύτευσε πολυαρίθμους μορέας, σκοποῦσα νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν μεταξουργίαν, μετέβαλε δὲ ταύτην εἰς γεωργικὸν καὶ κτηνοτροφικὸν σταθμόν, κομίσασα πανταχόθεν ζῷα καὶ οἰκόσιτα πτηνά, ὅπως παρακινήσῃ πρὸς κτηνοτροφίαν τοὺς κατοίκους τῶν περὶ τὰς Ἀθήνας χωρίων. Ἔκτισε πρὸς τούτοις εἰς τὰ Νέα Λιόσια δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἐκκλησίαν, οὕτω δὲ ἐσχηματίσθη χαριέστατον ἐξοχικὸν κέντρον, ὅπου καθ' ἑκάστην σχεδὸν μετέβαινεν ἡ βασίλισσα παρακολουθοῦσα τὰς προόδους αὐτοῦ.

Ταῦτα δὲν ἠδύναντο νὰ κατευνάσουν τὰς πρὸς τὰ μεγάλα ροπὰς αὐτῆς, ἡ πολιτικὴ δὲ ἦτο ἡ μόνη τότε ἐν Ἑλλάδι ἡ δυναμένη νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς φιλοδοξίας της. Ἀφωσιώθη οὕτως ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτήν. Ἦτο ὅμως καὶ αὕτη, ὅπως καὶ ὁ Ὄθων, αὐταρχικῶν ἰδεῶν, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ εὐνοήσῃ ἕτερον πολίτευμα ἐκτὸς τοῦ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας. Τὰ ἑλληνικὰ πράγματα ἤρξαντο ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς καθόδου τοῦ Ὄθωνος προκαλοῦντα σύγχυσιν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς ἀντιβασιλείας δὲν ἐβελτιώθησαν ταῦτα. Ὁ λαὸς ἤλπισεν ὅτι ἀναλαμβάνοντος τούτου τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν θ' ἀπηλλάσσετο ἡ Ἑλλὰς τῶν Βαυαρῶν, ἀλλ' ἀφιχθεὶς ὁ Ὄθων τῷ 1837 μετὰ τῆς Ἀμαλίας, ἠκολουθεῖτο ὑπὸ τοῦ διορισθέντος ἐν Μονάχῳ πρωθυπουργοῦ Ρούδαρτ, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐκμισθώσει διὰ συμβολαίου ὁ Λουδοβῖκος ἐπὶ τριετίαν. Ὁ Ἄρμανσπεργ ἀπῆλθεν, ἀλλ' ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη· ἐδημιουργήθη τὸ λεγόμενον *ἀνακτοβούλιον* ἐξ ὑπαλλήλων Βαυαρῶν, οἵτινες κατ' οὐσίαν ἀπετέλουν τὴν κυβέρνησιν καὶ διεχειρίζοντο τὴν ἐξουσίαν ἀνεξέλεγκτοι. Ἀπετελέσθη οὕτως ἐν Ἑλλάδι κάτι παρόμοιον τῆς ἱσπανικῆς *Καμαρίλλας*. Εἰς τοιοῦτο περιβάλλον ἐμορφώθη πολιτικῶς ἡ Ἀμαλία. Εὐφυεστέρα καὶ τολμηροτέρα κατὰ πολὺ τοῦ Ὄθωνος, ἀνεμίχθη εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους, καθωδήγει τὸν Ὄθωνα, ἐπιθυμοῦντα νὰ ἱκανοποιῇ τὰς ἀξιώσεις τῆς συζύγου του, οὕτω πως δὲ ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἀμαλίας ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξε μεγάλη. Ἀλλ' ἡ πρώτη δυναστεία, εὐθὺς ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Ρούδαρτ, εὗρεν ἀντενεργοῦσαν τὴν ἀγγλικὴν πολιτικήν, ὁ δὲ πρεσβευτὴς τῆς Μεγάλης Βρεττανίας Λάϊενς ἐξεφράζετο ἀναφανδὸν κατὰ τῶν βασιλέων. Καὶ ὁ μὲν Ρούδαρτ ἠναγκάσθη ἕνεκεν ρήξεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ Λάϊενς νὰ παραιτηθῇ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάληψις τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου κατ' οὐδὲν συνετέλεσε νὰ μεταβάλῃ τὴν κατάστασιν, ἠναγκάσθη δὲ καὶ οὗτος μετὰ μικρὸν νὰ παραιτηθῇ, μὴ θέλων νὰ καταστῇ ὑποχείριος τοῦ βαυαρικοῦ ἀνακτοβουλίου. Ἡ ἀποτυχία ἀφ' ἑτέρου τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1841 ἐπεδείνωσε τὴν κατάστασιν, ἐπερρίπτετο δὲ ἡ εὐθύνη τῆς ἀποτυχίας της εἰς τοὺς βασιλεῖς, ὡς προσηλωμένους πλέον εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Αὐστρίας, ἀντιπαθεστάτης ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ρήγα Φεραίου καὶ τῶν ραδιουργιῶν τοῦ Μέττερνιχ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Ἡ ἐπίμονος ἀφ' ἑτέρου διατήρησις τῶν Βαυαρῶν ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν ἀρχηγῶν τῶν πολιτικῶν κομμάτων ἐξ Ἀθηνῶν, διασπαρέντων ὡς πρεσβευτῶν εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Εὐρώπης, ἐπὶ πλέον δὲ ἡ σχηματισθεῖσα γνώμη περὶ ἐκβαυαρισμοῦ τῆς χώρας ἐπέτειναν τὸ κακὸν καὶ ἐπέσπευσαν τὴν λαϊκὴν ἐξέγερσιν. Ἤδη δὲ ἤρξατο ἀναμιγνυόμενον τὸ ὄνομα τῆς Ἀμαλίας ὡς κυρίου μοχλοῦ τῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτικῆς.

Εἰς τὸν κατὰ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας ἀγῶνα κατῆλθε σύσσωμον τὸ ρωσικὸν λεγόμενον κόμμα, τοῦ ὁποίου ἀρχηγὸς ἦτο ἀνέκαθεν ὁ στρατάρχης τῆς Πελοποννήσου Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ τὸν διεδέχθη ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς. Ὁ γάμος τοῦ Ὄθωνος πρὸς μὴ ὀρθόδοξον, ἡ ἐκ τῆς ἀτεκνίας βεβαιότης πιστοποιηθεῖσα διὰ τῆς ἐκθέσεως τοῦ ἀνακτορικοῦ ἰατροῦ Βίττμερ, ἡ ἀναβαλλομένη λύσις τῆς διαδοχῆς δι' ὀρθοδόξου, ἐξώργισαν τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας Νικόλαον, ὅστις εὐαρέστως ἤθελεν ἴδει λαϊκὸν κίνημα ἐξαναγκάζον τὸν Ὄθωνα πρὸς παραδοχὴν ὀρθοδόξου θρησκεύματος. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας ἐν Μονάχῳ διαρκῶς ὑπενθύμιζεν εἰς τὸν Λουδοβῖκον τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν πρὸς τὸν τσάρον ὅτι ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἐνηλικιούμενος θ' ἀπεδέχετο τὸ θρήσκευμα τοῦ λαοῦ του, ὁ δὲ ἐν Ἀθήναις ἀντιπρόσωπος τοῦ τσάρου Κατακάζης ἐρραδιούργει καὶ ὤθει τὸ ρωσικὸν κόμμα πρὸς ἐξέγερσιν, ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ λαϊκοῦ. Ἡ τοιαύτη συμπεριφορὰ τῶν δύο πρεσβευτῶν ἐνέπνευσεν ἄσβεστον μῖσος εἰς τὴν ψυχὴν τῆς Ἀμαλίας πρὸς τὰς δύο ἐκείνας ἐπικρατείας, αἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν ὤθησαν ἔτι μᾶλλον πρὸς τὴν Αὐστρίαν. Οὕτω τὰ πάντα ἔτεινον εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος. Ἐσχηματίσθη τὸ συνταγματικὸν κόμμα. Πᾶσα ἄλλη κομματικὴ διάκρισις ἐξηφανίσθη καὶ εἰς αὐτὸ ἔλαβον μέρος οἱ ἐπιφανέστεροι ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος. Τὴν νύκτα τῆς 2 πρὸς τὴν 3 Σεπτεμβρίου ἐξερράγη τὸ ἀναμενόμενον κίνημα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Συνταγματάρχου Δημητρίου Καλλέργη, τὰ ἀνάκτορα ἐκυκλώθησαν, εἰς οὐδένα ἐπετράπη ἡ εἴσοδος, οὐδ' εἰς αὐτοὺς τοὺς πρέσβεις, καὶ ἐτίθετο κατηγορηματικῶς τὸ ζήτημα μεταξὺ τῆς ἀποδοχῆς ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως τοῦ συντάγματος, ἢ τῆς ἀμέσου ἐκθρονίσεως αὐτοῦ. Ὁ βασιλεὺς ἰσχυρογνωμόνως ἀπέκρουε τὰς ἀξιώσεις ταύτας, ὅτε ἡ ἐπέμβασις τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας ριφθείσης μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, τὸν ἐξημμένισε καὶ ἀπεδέχθη τὰ πάντα καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ θίγοντα τὴν βασιλικήν του ἀξιοπρέπειαν διατάγματα εὐαρεσκείας πρὸς τὸν στασιάσαντα στρατὸν καὶ τὸν ἐξεγερθέντα λαόν. Οὕτως ἡ Ἀμαλία ἠδυνήθη ν' ἀπομακρύνῃ πολιτειακὴν κρίσιν κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν.

Ἀλλὰ πολίτευμα, οὕτως ἀποσπασθέν, δὲν ἠδύνατο νὰ ριζώσῃ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἡγεμόνων. Τοῦτο κατεδείχθη ἀμέσως, ὅτε ἡ Ἀμαλία ὑπέκλινεν εἰς τὰς γενομένας εἰς αὐτὴν προτάσεις παρά τινος τῶν ἐν Ἀθήναις πρεσβευτῶν, ὅπως ἀπέλθωσιν οἱ βασιλεῖς εἰς Μόναχον, ἐγκαθιστῶντες ἀντιβασιλείαν, κατὰ τὴν ἀπουσίαν δὲ αὐτῶν νὰ ἀνατραπῇ τὸ ἐπιτευχθὲν πολίτευμα. Καὶ αἱ μὲν προσπάθειαι αὗται δὲν ἐπραγματοποιήθησαν, τὸ νέον ὅμως πολίτευμα ἐνοθεύθη, ἡ δὲ ἀπόλυτος μοναρχία ἐγκατεστάθη ἐκ νέου ὑπὸ ἄλλην μορφήν. Τοιουτοτρόπως ἀντὶ ὁ ἡγεμὼν νὰ καταστῇ σκιὰ μὴ δυναμένη νὰ καταστῇ κακοῦ πρόξενος, μετεβλήθησαν τὰ νομοθετικὰ σώματα εἰς σκιάς, αἱ ὁποῖαι συνετέλουν εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ προεκάλουν ἀδιαλείπτους ἐπαναστάσεις, κρατούσας εἰς διαρκῆ ἀναταραχὴν τὴν χώραν. Τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα κατέστη παρῳδία. Τὸ παλαιὸν ἀνακτοβούλιον ὑφίστατο κατ' οὐσίαν, οἱ δὲ ὑπουργοὶ ἐξελέγοντο μεταξὺ τῶν φίλων τῶν βασιλέων, τὴν κρατοῦσαν δὲ περὶ τῆς ἐκλογῆς των γνώμην εἶχεν αὐτὴ ἡ βασίλισσα. Οἱ ἐκλεχθησόμενοι βουλευταὶ καθωρίζοντο ἐν τοῖς ἀνακτόροις καὶ ἀνετίθετο ἡ ἐκλογὴ αὐτῶν εἰς τοὺς ἀποσπασματάρχας τῶν ἐπαρχιῶν. Ἡ Ἑλλὰς διῃρέθη εἰς ἀφωσιωμένους καὶ μὴ τοιούτους. Ἡ τοιαύτη διαίρεσις προεκάλει ἀντιδυναστικὴν κίνησιν, πολυάριθμοι δὲ ἐξερρηγνύοντο ἐπαναστάσεις, αἱ ὁποῖαι καὶ καταπνιγόμεναι κατ' οὐδὲν συνετέλουν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως, καθ' ὅσον ἡ ἀγαθότης τῶν βασιλέων ἀπέφευγε τὴν τιμωρίαν τῶν πρωτεργατῶν. Ἡ ἀντίδρασις ἀφ' ἑτέρου τῶν ἐν Ἀθήναις πρεσβευτῶν, οἵτινες ἐκίνουν τὰ νήματα τῆς πολιτικῆς, ἐδημιούργουν ἀλλεπάλληλα ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα συνετέλουν εἰς τὴν ὑπονόμευσιν τοῦ θρόνου. Οὕτως ἕνεκα τῆς μὴ ἐκδόσεως διαβατηρίου πρὸς τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ βασιλέως Καρατάσσον ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας Μουσούρου καὶ τῆς γενομένης ἀποπείρας κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ τελευταίου ὑπὸ θερμοαίμου τινὸς Ναδίρη καλουμένου, προεκλήθη ἡ διακοπὴ τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων τῷ 1847, μηχανευθεῖσα ὑπό τινος πρεσβευτοῦ. Ἡ δὲ Ἀγγλία, ἥτις ἐμίσει τὴν Ἀμαλίαν, ἐδημιούργησε νέας δυσκολίας προβαλοῦσα ἀξιώσεις ἐπὶ τῶν νήσων Σαπιέντσας καὶ Ἐλαφονήσου καὶ ἀναγαγοῦσα εἰς πολύκροτον ζήτημα τὴν γενομένην πρὸς τὸν Ἰουδαῖον Πατσίφικον προσβολὴν τῷ 1849 ὑπὸ τοῦ ἀθηναϊκοῦ ὄχλου. Ἐπηκολούθησεν ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ Πειραιῶς, τοῦ ὁποίου ἡ λύσις ἐπῆλθε τῇ μεσολαβήσει τῆς Γαλλίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ λαὸς ἐτάχθη ὑπὲρ τῶν βασιλέων, καὶ ἡ Ἀμαλία ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς ἀκατασχέτου ὀργῆς της ἐξώθει τὸν Ὄθωνα εἰς ἀσυνέτους πράξεις. Οὕτως, ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῆς, ὁ στρατηγὸς Μαμούρης διορισθεὶς στρατιωτικὸς διοικητὴς Ἀκαρνανίας, ἤρξατο στρατολογῶν ἄνδρας διὰ τὸν κατὰ τῆς Ἀγγλίας πόλεμον, τὸ αὐτὸ δὲ ἔπραττον καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ τῆς ἐπαναστάσεως διακηρύττοντες ὅτι ἤθελον ἀντιτάξει βίαν κατὰ τῆς βίας, ἀδιαφοροῦντες τίνα ἔχουσιν ἀπέναντί των. Ταῦτα πάντα διέθρυπτον τὴν λαϊκὴν φιλαυτίαν, ἡ δὲ ἄδικος κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐνέργεια τῆς Ἀγγλίας προσεπόρισε προσωρινὴν δημοτικότητα εἰς τὴν βασίλισσαν Ἀμαλίαν, βασιζομένην ἐπὶ τῆς γαλλικῆς ὑποστηρίξεως. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἔμελλε νὰ ἐκλείψῃ μετὰ μικρόν, μετὰ τὸν θάνατον μάλιστα τοῦ Κωλέττη καὶ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου. Ἡ ἀνάρρησις ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ θρόνου τοῦ Ναπολέοντος Γ' ἐχαλάρωσε τὰς πρὸς τὴν Γαλλίαν σχέσεις, ἡ δὲ ἑλληνικὴ αὐλὴ ἔσχε τὴν ἀσυνεσίαν νὰ δείξῃ δισταγμοὺς διὰ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ, ὅπερ διέθεσε τὸν αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων κατὰ τῶν βασιλέων τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' αἱ δυσχέρειαι ἔφθασαν εἰς τὸ κατακόρυφον κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ὅτε οἱ βασιλεῖς ἐτάχθησαν πρὸς τὴν ρωσικὴν πολιτικήν, παρεσκεύαζον δὲ ἄτακτα ἐπαναστατικὰ σώματα, ὅπως ἐπαναστατήσωσι τὰς ὑποδούλους ἑλληνικὰς ἐπαρχίας, πρᾶγμα ὅπερ ἐπέφερε τὴν διακοπὴν τῶν διπλωματικῶν σχέσεων μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ τὴν ἐπέμβασιν τῶν συμμάχων μετὰ τῆς Τουρκίας δυνάμεων, αἵτινες ἐζήτησαν τὴν πλήρη τῆς Ἑλλάδος οὐδετερότητα. Τῆς κινήσεως ταύτης ψυχὴ ἦτο ἡ βασίλισσα Ἀμαλία, ἥτις ὠνειροπόλει γενικὴν ἐξέγερσιν τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἐφ' ὧν θὰ ἐτίθετο ἐπὶ κεφαλῆς ὁ βασιλεὺς Ὄθων. Εἶδεν ὡς ἐκ τούτου μετ' ἀγαλλιάσεως τὴν διακοπὴν τῶν σχέσεων μετὰ τῆς Τουρκίας, ἔπεισε δὲ τὸν Ὄθωνα νὰ μὴ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψει τοὺς ὑπουργούς του, οὐδὲ τὰς ἀπειλὰς τῶν δυνάμεων, ἀλλὰ ν' ἀποφασίσῃ ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ νὰ ὑποθάλπῃ τὴν ἐπανάστασιν. Διετάχθη τότε κίνησις τῶν ἐν Πελοποννήσῳ στρατευμάτων πρὸς τὰ μεθόρια καὶ ἐσπευσμένη προπαρασκευὴ πρὸς πόλεμον. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας κατέφυγε τότε εἰς τὴν βασίλισσαν, ὅπως πείσῃ αὕτη τὸν βασιλέα νὰ ἀπέχῃ τοιούτων κινημάτων, ὑποδείξας ὅτι

Digitized by Google

ταῦτα δὲν πηγάζουν ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ὅτι εἶναι παρασκευάσματα τῆς αὐλῆς. Οἱ βασιλεῖς ἐξανέστησαν κατὰ τῶν λόγων τούτων τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ διεσπάρη καθ' ὅλην τὴν πόλιν φήμη ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐσκέπτετο νὰ διαβῇ τὰ σύνορα. Θορυβηθεῖσα ἡ Κυβέρνησις ἔσπευσεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπως πληροφορηθῇ παρὰ τῶν ἰδίων βασιλέων, ἐὰν εἶχον ὑπόστασιν οἱ θρῦλοι οὗτοι. Μετὰ καταπλήξεως δὲ ἔμαθε παρ' αὐτῶν, ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἀποφασίσει ἤδη νὰ προσκαλέσῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν, ὅπως ἀνακοινώσῃ τὴν ἀπόφασίν του, διατάξῃ τὰ κατὰ τὴν ἀπουσίαν του καί, ἱππεύων ἐνώπιον ὅλων, ἀπέλθῃ ὅπως ἐκπληρώσῃ τὸν προωρισμένον εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς μοίρας σκοπόν. Ἡ βασίλισσα δὲ εἶπεν εἰς τοὺς ὑπουργούς :

«Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας εἶχε τὴν τόλμην νὰ μᾶς εἴπῃ, ὅτι ὁ βασιλεύς, πρεσβεύων ἄλλο θρήσκευμα ἢ τοῦ λαοῦ του, δὲν ὤφειλε νὰ ἀναμιγνύεται εἰς τὸν ἀγῶνα· καὶ ἂν πράττῃ τοῦτο φοβούμενος τὴν κοινὴν γνώμην, ἡ κυβέρνησίς του εἶναι πρόθυμος νὰ τὸν προστατεύσῃ, ἀποστέλλουσα στόλον. Ἐὰν ἡ Εὐρώπη, προσέθηκεν, ἀνύψωσεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος τὸν Ὄθωνα, ὅπως τὸν ἔχῃ ἁπλοῦν ὄργανον τῶν ἰδίων της συμφερόντων, ἠπατήθη! Ὁ βασιλεὺς ἔχει συνταυτίσει τὴν τύχην του μὲ τὴν τύχην τοῦ ἔθνους, τὸ δὲ ἔθνος ἔχει μεγάλην ἀποστολὴν εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ ταύτην ἀνεδέχθη ὁ βασιλεὺς ἔστω καὶ μὲ κίνδυνόν του».

Τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ἀντέτεινε πάσῃ δυνάμει εἰς τὰς ἀποφάσεις ταύτας καὶ ἐξέθεσεν εἰς τοὺς βασιλεῖς τοὺς κινδύνους, εἰς οὓς θὰ περιήρχετο ἡ χώρα, ὡς καὶ τὴν λίαν ἐνδεχομένην κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων. Ὁ Ὄθων ἐφάνη κλονιζόμενος, ἀλλ' ἐπεμβᾶσα ἡ Ἀμαλία εἶπεν εἰς τοὺς ὑπουργούς: «Πολὺ καλά! Θὰ καταλάβωσιν αἱ δυτικαὶ δυνάμεις τὰς Ἀθήνας, τοῦτο ὅμως δὲν θὰ μᾶς ἐμποδίσῃ νὰ βαδίσωμεν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν· θὰ παρακωλύσουν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα νὰ ταξιδεύουν, ἀλλὰ τοῦτο ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ διερεθίσῃ τὸν λαὸν οὐδεμίαν ἔχει πλέον σημασίαν, διότι ὁ πόλεμος ἐσταμάτησε τὸ ἐμπόριον τῆς Μαύρης Θαλάσσης· θὰ καύσωσιν ἴσως πόλεις τινὰς τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ τοῦτο ἐγένετο καὶ κατὰ τὸ 1821 καὶ ὅμως ἡ Ἑλλὰς δὲν κατεστράφη. Τὸ κύριον ζήτημα εἶναι νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ ἀναμφιβόλως θὰ ἐπιτύχωμεν, διότι ἡ ἔξοδος τοῦ βασιλέως θὰ εἶναι τὸ σύνθημα τῆς γενικῆς ἐξεγέρσεως τοῦ ἐλευθέρου καὶ δουλοῦ ἔθνους».

Ἡ Κυβέρνησις ματαίως προσπαθήσασα νὰ ἀναιρέσῃ τὰς γνώμας ταύτας τῶν βασιλέων, ὑπέβαλε παραίτησιν, αὐτὴ δὲ περιώρισε τὸν Ὄθωνα· ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ὅμως, εἶπεν ἔξαλλος εἰς τοὺς ὑπουργούς: «Θὰ δώσητε λόγον μίαν ἡμέραν εἰς τὸν Θεόν, διότι μὲ τὰ μισά σας μέτρα καταστρέφετε τὸ κίνημα ἐμποδίζοντες τὸν βασιλέα νὰ ἐξέλθῃ». Τὰ ἐν τοῖς ἀνακτόροις συμβαίνοντα ὑπῆρξαν ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης δραματικά. Ὁ βασιλεὺς εἶχε περιπέσει εἰς μελαγχολίαν καὶ ἡ βασίλισσα εὑρίσκετο εἰς διαρκῆ ἐρεθισμόν. Πλήρης ἀταξία εἶχεν ἐπέλθει, τὴν ὁποίαν συνεπλήρωσεν ἡ ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων κατοχὴ τοῦ Πειραιῶς, ὅτε ὁ βασιλεὺς Ὄθων ὑπεχώρησε κηρύξας τὴν οὐδετερότητα τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ ἀνατολικῷ πολέμῳ, ἐσχηματίσθη δὲ ὑπὸ τὸν Μαυροκορδᾶτον κυβέρνησις, ἥτις ἐκλήθη *ὑπουργεῖον τῆς κατοχῆς*. Οἱ βασιλεῖς ὑπέστησαν ποικίλας προσβολὰς ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τούτου, ὅστις ἀνερχόμενος εἰς Ἀθήνας διήρχετο παιανίζουσης τῆς μουσικῆς πρὸ τῶν κλειστῶν παραθύρων τῶν ἀνακτόρων, διερεθίζων οὕτω τὸν λαόν. Τοῦτο προσέδωκε δημοτικότητα εἰς τοὺς βασιλεῖς, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ἀναλαμπὴ τῶν αἰσθημάτων τοῦ λαοῦ πρὸς αὐτούς.

Μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης τὰ συμβάντα ταῦτα ἐλησμονήθησαν καὶ ἐνεφανίσθη πάλιν ἡ ἀνωμαλία τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως ὑπὸ ὀξυτέραν μορφήν. Ἐπανῆλθεν αὖθις τὸ ζήτημα τῆς εὐρύθμου λειτουργίας τοῦ πολιτεύματος, ὁ δὲ σχηματίσας τῷ 1855 Κυβέρνησιν Δημήτριος Βούλγαρης ἀπεχώρησε τῆς ἀρχῆς, μὴ δεχόμενος νὰ συγκυβερνᾷ μετὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἰδίως μετὰ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας, περιορίζων τὰ δικαιώματα τοῦ στέμματος ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ πολιτεύματος. Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία εἶχε σχηματίσει ἰδιαίτερον προσωπικὸν κόμμα, τοῦ ὁποίου μετεῖχον ὁ Ἀλέξανδρος Κουμουνδοῦρος, ὁ Ἀθανάσιος Χριστόπουλος, ὁ Ἀνδρέας Αὐγερινὸς καὶ ἄλλοι· ὁ τελευταῖος μάλιστα εἶχεν ἐκλεγῆ πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῇ ἐπεμβάσει τῆς βασιλίσσης. Δι' αὐτῶν ἐπεζήτει ἡ Ἀμαλία τὴν ἀνακήρυξιν ὡς διαδόχου τοῦ ἀδελφοῦ της, δεχομένου τὸ ὀρθόδοξον δόγμα. Αἱ ἐνέργειαι αὗται τῆς βασιλίσσης ἐξέθετον αὐτὴν εἰς τὴν ἀντιπάθειαν τῆς αὐλῆς τοῦ Μονάχου, ἣν συνήντησε κατὰ τὴν μετάβασίν της εἰς Γερμανίαν τῷ 1857, ὅτε, παραστᾶσα εἰς τὴν γενομένην κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους τούτου συνάντησιν τῶν αὐτοκρατόρων Ναπολέοντος Γ' καὶ Ἀλεξάνδρου Β' ἐν Στουτγάρδῃ, ἀπεκόμισεν ἄφατον πικρίαν ἐκ τῆς ἀδιαφορίας, ἣν ἔδειξε πρὸς αὐτὴν ὁ Ναπολέων, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας πλήρης ἀπαισίων προαισθημάτων, ζητοῦσα ἀνακούφισιν εἰς τὴν ἀγάπην τῶν ὑπηκόων της.

Ἐν Ἑλλάδι ὅμως ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ πολέμου εἶχεν ἐπέλθει πλήρης μεταβολὴ πραγμάτων. Ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν τῆς Ἰταλίας ἐγένετο ἀφορμὴ δεινῆς ἀντιπολιτεύσεως κατὰ τῆς βασιλείας, καίτοι ὁ Ὄθων προσεπάθει νὰ συνάψῃ συμφωνίαν μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πεδεμοντίου πρὸς κοινὴν ἐνέργειαν ἐν Ἀνατολῇ, συνεννοούμενος μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Γαριβάλδη. Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν πολιτικὴν κίνησιν εἶχον ἀναφανῆ νέα στοιχεῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων οὔτε ὁ Ὄθων οὔτε ἡ Ἀμαλία ἐπρόσεξαν, προσετίθεντο δὲ ταῦτα εἰς τὰς τάξεις τῆς ἀντιδυναστικῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ἀπέμενε πρὸς τούτοις ἄλυτον τὸ ἀκανθῶδες ζήτημα τῆς διαδοχῆς, ἐνῷ δὲ ἐν Λονδίνῳ τῷ 1859 συνήρχετο συνδιάσκεψις τῶν ἐνδιαφερομένων δυνάμεων πρὸς διακανονισμὸν τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ὑπεγράφη συμφωνία καθ' ἣν ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ Ὄθωνος ὁ μέλλων νὰ διαδεχθῇ αὐτὸν θ' ἀπεδέχετο τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, ὁ πρεσβευτὴς τῆς Βαυαρίας διετύπωσεν ἐπιφυλάξεις. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος Σπυρίδων Τρικούπης ἀπέκρουσε ταύτας κατ' ἐντολὴν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸ ζήτημα παρέμεινεν ἐκκρεμές. Τότε οἱ ἀποτελοῦντες τὸ κόμμα τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας ἔστρεψαν ὁριστικῶς τὰ βλέμματά των πρὸς τὴν βασιλεύουσαν οἰκογένειαν τοῦ Ὀλδεμβούργου καὶ

Ὁ Ὄθων καὶ ἡ Ἀμαλία ἐν ἐξορίᾳ.

παρεσκεύαζον τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς βασιλίσσης πρίγκιπος Πέτρου. Ἡ Ἀμαλία ἀπεδέχθη ἀσμένως τὰς προτάσεις ταύτας, καὶ χωρὶς νὰ ὑποσκάπτῃ τὸν θρόνον τοῦ συζύγου της, ὡς ἐλέχθη τότε ἐν Μονάχῳ, ἐθεώρει ἐπείγουσαν καὶ ὡς μόνην ἁρμόζουσαν εἰς τὰς περιστάσεις τὴν τοιαύτην λύσιν. Ὁ βασιλεὺς ἀπουσίαζεν ἐξ Ἑλλάδος, ὁ δὲ πρεσβευτὴς τῆς Βαυαρίας Φέδερ πληροφορηθεὶς τὰ τεκταινόμενα περιῆλθεν εἰς ἔριδας μετὰ τῆς Ἀμαλίας. Καὶ ἀπεμακρύνθη μὲν οὗτος τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ διάδοχός του τὴν αὐτὴν ἠκολούθησε στάσιν ἀπέναντί της, συντελῶν οὕτως εἰς τὴν κατὰ τῆς βασιλίσσης σφοδρὰν ἀντιπολίτευσιν. Τὸ δημόσιον φρόνημα ἐντοσούτῳ ἐπεσκοτίζετο καὶ τὰ πάθη ἐμαίνοντο. Τὴν 10 Μαΐου 1859 οἱ φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου προεκάλεσαν σύγκρουσιν μετὰ τῶν ἀστυνομικῶν ὀργάνων εἰς τὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν βασιλέων, οἵτινες κατ' ἔθος μετέβαινον ἐκεῖ, ὅπως ἀκούσωσι τὴν παιανίζουσαν μουσικήν. Ἡ σύγκρουσις αὕτη, ἥτις ἔλαβε τεραστίας διαστάσεις, καὶ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *σκιαδική*, ὑπῆρξεν ἡ ἐντονωτέρα λαϊκὴ διαμαρτυρία ἐν τῇ πρωτευούσῃ κατὰ τῆς κρατούσης καταστάσεως, ἐγένετο δὲ κατάδηλος ἡ πρὸς τὴν βασίλισσαν ἀντιπάθεια.

Ἡ Ἀμαλία ἐπλησίαζεν ἤδη πρὸς τὴν δύσιν τοῦ βίου. Ἡ καλλονή της, ἥτις εἶχεν ἐξεγείρει τὰς συμπαθείας τῶν Ἑλλήνων, εἶχεν ἀποβάλει ἤδη τὴν γλυκεῖαν ἐκείνην ἔκφρασιν, τὰ χαρακτηριστικά της εἶχον τραχυνθῆ καὶ ὁ χαρακτήρ της, ἕνεκα τῶν διηνεκῶν ἀνταρσιῶν, εἶχε καταστῇ ὀξύς. Εἶχεν ἀπολέσει οὕτω πολὺ ἐκ τοῦ πάλαι γοήτρου της. Ἡ κατ' αὐτῆς ἀντιπολίτευσις εἶχε περιλάβει ἤδη τοὺς ἰσχυροτέρους πολιτικοὺς ἄνδρας τῆς Ἑλλάδος, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ πυρπολητὴς τῆς Χίου Κωνσταντῖνος Κανάρης, ὁ υἱός του Μπεῆ τῆς Ὕδρας Δημ. Βούλγαρης καὶ ὁ τότε κατὰ πρῶτον ἐμφανισθεὶς ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ὡς ἀρχηγὸς τῆς *χρυσῆς* λεγομένης *ἀθηναϊκῆς νεολαίας* Ἐπαμεινώνδας Δεληγεώργης. Ἡ ἀντιπολίτευσις αὕτη ἐβάδιζεν ἐπὶ τοῦ ὡρισμένου πλέον σκοποῦ τῆς ἐκθρονίσεως τῆς δυναστείας. Αἱ ἰδέαι αὐτῆς καθίσταντο δημοφιλεῖς, διεξήγετο δὲ ἤδη ἐκ τοῦ φανεροῦ δημοσιογραφικὸς πόλεμος διὰ τῆς ἐφημερίδος τὸ «Μέλλον τῆς Πατρίδος», ἥτις ἐγένετο τὸ κέντρον νεολαίας τολμηρᾶς καὶ παραφόρου, ἐνῷ πολυάριθμοι ἀξιωματικοὶ συνωμότουν καὶ παρεσκεύαζον σχέδια πρὸς ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων. Ἡ κυβέρνησις Μιαούλη προέβαινεν εἰς συλλήψεις καὶ εἰς ἐξορίας, ἀλλὰ τοῦτο δὲν κατηύναζε τὴν διέγερσιν· τοὐναντίον ἐπηύξανεν αὐτήν. Τὸ θέρος τοῦ 1861 ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν, ἀφήσας ἀντιβασίλισσαν τὴν Ἀμαλίαν, τὴν δὲ 6 Σεπτεμβρίου κατὰ τὴν 9 ἑσπερινὴν ὥραν, ἡ βασίλισσα ἐπιστρέφουσα ἐκ περιπάτου ἐπυροβολήθη ὑπὸ τοῦ δεκαοκταετοῦς Ἀριστείδου Δοσίου ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Συντάγματος.

Κατὰ τὰς διεξαχθείσας ἀνακρίσεις προέκυψεν ὅτι ὁ Δόσιος ἀνῆκεν εἰς τὴν ὁμάδα τῶν νέων τοῦ «*Μέλλοντος τῆς Πατρίδος*» καὶ ἐλέχθη ὅτι κατὰ γενομένην μεταξὺ αὐτῶν κλήρωσιν ἔπεσεν εἰς αὐτὸν ὁ κλῆρος, ὅπως φονεύσῃ τὴν βασίλισσαν. Καὶ συνελήφθησαν μὲν πολλοὶ ἐκ τούτων, ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι οὗτος προέβη εἰς τὴν ἀπόπειραν αὐτοβούλως. Ἐπυροβόλησε τὴν βασίλισσαν ἐξ ἀποστάσεως πέντε βημάτων, ἀλλ' ἡ σφαῖρα διελθοῦσα πλησίον τοῦ στήθους τῆς βασιλίσσης ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ. Κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀλλ' ἡ ἀγαθότης τῆς βασιλίσσης ἐμετρίασε τὴν ἐπιβληθεῖσαν ποινήν. Καὶ ἐγένοντο μὲν δεήσεις καὶ φωταψία ἐπὶ τῇ διασώσει τῆς ἀνάσσης, μετωνομάσθη δὲ καὶ ὁ παρὰ τὴν μητρόπολιν βυζαντινὸς ναΐσκος τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου εἰς ναὸν τοῦ Σωτῆρος, ἀλλ' αἱ συνωμοτικαὶ τάσεις ἐξηκολούθουν καὶ αἱ ὀχλαγωγικαὶ συναθροίσεις ἦσαν ἀδιάκοποι εἰς πλείστας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Τὸ Ναύπλιον, ὅπου ἀπεστέλλοντο πάντες οἱ ὕποπτοι ἀξιωματικοί, μετεβλήθη εἰς ἐπαναστατικὴν ἑστίαν, ἡ δὲ οἰκία τῆς Πολυξένης Παπαλεξοπούλου ἦτο τὸ μέγα ἀντιδυναστικὸν κέντρον. Ἐξερράγησαν τότε αἱ στάσεις τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Σύρου, ἐπῆλθε δὲ ἡ σύγκρουσις ἐν Κύθνῳ τοῦ στρατοῦ μετὰ τῶν στασιαστῶν, οἵτινες καταλαβόντες τὸ ἀτμόπλοιον «*Καρτερίαν*», μετέβησαν εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ὅπως ἀπελευθερώσουν τοὺς ἐκεῖ κρατουμένους Ἐπ. Δεληγεώργην, Δημ. Καλλιφρονᾶν, Ἀθ. Πετσάλην, Ὀδ. Ἰάλεμον καὶ λοιπούς. Κατὰ τὴν σύγκρουσιν ταύτην ἐφονεύθησαν ὁ ἀρχηγὸς τῆς στάσεως Λεωτσάκος, ὁ Μωραϊτίνης καὶ ὁ Σκαρβέλης. Ὁ θάνατος τούτων ἀπεδόθη εἰς τὴν βασίλισσαν Ἀμαλίαν καὶ ἀπεκλήθη αὕτη *αἱμοσταγής*. Τὴν 1 Φεβρουαρίου ἐξερρήγνυτο ἐν Ναυπλίῳ ἐπανάστασις, εἰς ἣν συμμετέσχεν ὁλόκληρος ἡ φρουρὰ τῆς πόλεως. Καὶ ἡ στάσις αὕτη κατεπνίγη, οἱ δὲ πρωταίτιοι αὐτῆς, μετά τινας μάχας, πολιορκηθέντες ὑπετάγησαν καὶ ἀπῆλθον ἐξόριστοι ἄλλοι εἰς Σμύρνην καὶ ἄλλοι εἰς Ἰταλίαν. Ἀλλ' ἡ τύχη τῆς δυναστείας εἶχεν ἤδη κριθῆ· ὁ Βούλγαρης μετὰ τὴν ἀποτυχίαν σχηματισμοῦ κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν Κανάρην ἐγένετο ἀρχηγὸς νέας ἀντιδυναστικῆς κινήσεως. Ὁ Ὄθων βλέπων ποῦ ἔβαινον τὰ πράγματα, ἐζήτησε νὰ ἐξευμενίσῃ τὴν κοινὴν γνώμην ἀναθέτων τὸν σχηματισμὸν Κυβερνήσεως εἰς τὸν Σπυρίδωνα Τρικούπην, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἠρνήθη, παρέμεινε δὲ τὸ κληθὲν *ὑπουργεῖον τοῦ αἵματος* ὑπὸ τὸν Μιαούλην. Ἐνῷ δὲ τοιαῦτα συνέβαινον, τὸ κύριον ζήτημα τῶν ἐξεγέρσεων, ἡ πραγματικὴ λειτουργία τοῦ πολιτεύματος, οὐδὲ ἐθίγετο καὶ παρέμενε πάντοτε ὡς πέτρα σκανδάλου. Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία μετὰ τὴν καταστολὴν τῶν στάσεων ἐπίστευεν εἰς τὴν περιστολὴν τῆς ἀντιθέσεως, θεωροῦσα ὡς θέσφατα τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν ἀφωσιωμένων, ὡς ἐμπαικτικῶς πλέον ἀπεκάλουν τοὺς φίλους της. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως, τὴν 1 Μαΐου 1862, ἀφικνεῖτο ἐπιβαίνων τῆς ἀγγλικῆς φρεγάτας «*Βικτωρίας*» ὁ σὲρ Ἑρρῖκος Ἔλλιοτ, ἀπεσταλμένος τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ὅστις ἐζήτησεν ἐξ ὀνόματος τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας Ρῶσσελ τὴν ἄμεσον διάλυσιν τῆς Βουλῆς τῶν Δημάρχων, ὡς χλευαστικῶς ἐκαλεῖτο, τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὑπουργείου, τὴν πλήρη λειτουργίαν τοῦ Συντάγματος καὶ τὴν προσχώρησιν τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν ἀντιπολίτευσιν.

Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία τρωθεῖσα εἰς τὴν φιλαυτίαν αὐτῆς, ἔπεισε τὸν Ὄθωνα νὰ μὴ ἀποδεχθῇ τὰς προτάσεις τοῦ Ἄγγλου ἀπεσταλμένου καὶ νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ἀλλαγὴν μόνον τῆς Κυβερνήσεως, ἣν ἄλλως τε εἶχεν ἐπιδιώξει ὁ Ὄθων. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἠρκέσθη εἰς τοῦτο καὶ τὸ πρᾶγμα ἐθεωρήθη ὡς διπλωματικὴ νίκη τῆς βασιλίσσης. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ὅμως ἐδέχθη τοῦτο, πεισθεῖσα ὅτι ἡ βαυαρικὴ δυναστεία ἐψυχορράγει ἤδη. Τὴν κυβέρνησιν ἀνέλαβεν ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης, τὸ δὲ ὑπουργεῖον ὑπέστη πλείστας μεταβολὰς κατὰ τοὺς ἑπομένους μῆνας. Κυκεὼν ἐπεκράτει κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1862 καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα· πανταχοῦ ἐξυφαίνοντο συνωμοσίαι, τὸ ἐπικινδυνωδέστερον δὲ σημεῖον αὐτῶν ἦτο ἡ ἐπαρχία τῆς Ἀκαρνανίας, ὅπου ἡδρευεν ὁ Θεόδωρος Γρίβας. Ἐν μέσῳ τοιαύτης ἀνωμάλου καταστάσεως ἀπεφασίσθη ἡ μετάβασις τοῦ βασιλικοῦ

Digitized by Google

ζεύγους εἰς περιοδείαν ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ ἀναθερμάνσεως φιλοβασιλικῶν αἰσθημάτων. Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία εἶχεν ἀγοράσει κοσμήματα ὅπως προσφέρῃ ταῦτα εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Γρίβα. Παρὰ τὴν γνώμην τῶν γνωριζόντων τὴν κατάστασιν, τὸ βασιλικὸν ζεῦγος ἀπῆλθε τὴν νύκτα τῆς πρώτης Ὀκτωβρίου, καὶ ἐγένετο μὲν δεκτὸν εἰς πλείστας παραλίους πόλεις μετ' ἐνθουσιασμοῦ, εἰς Καλάμας ὅμως ἐπληροφορήθη τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ἀκαρνανίᾳ, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ἡ τοῦ Μεσολογγίου, τῶν Πατρῶν, τῶν Μεγάρων, τῆς Κορίνθου καὶ τέλος τὴν νύκτα τῆς 10 Ὀκτωβρίου ἡ τῶν Ἀθηνῶν, ἔνθα ἡ σχηματισθεῖσα προσωρινὴ Κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Βούλγαρην, Κανάρην καὶ Ροῦφον ἐδημοσίευσε προκήρυξιν, δι' ἧς κατηργεῖτο ἡ βασιλεία τοῦ Ὄθωνος καὶ ἡ ἀντιβασιλεία τῆς Ἀμαλίας.

Ὁ φέρων τοὺς βασιλεῖς ἀτμοδρόμων «*Ἀμαλία*» ἔπλεε πρὸς τὸν Πειραιᾶ. Οἱ βασιλεῖς ἠγνόουν τὰ συμβάντα ἐν τῇ πρωτευούσῃ. Ὅταν τὸ πλοῖον ἔφθασεν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, ἄπειρον πλῆθος λαοῦ καταλαβὼν ταύτην ἐξεδήλου τὰ ἀντιβασιλικά του φρονήματα διὰ κραυγῶν καὶ πυροβολισμῶν. Ὁ Γάλλος ναύαρχος Τουσὰρ ἀνελθὼν ἐπὶ τῆς «*Ἀμαλίας*» ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς βασιλεῖς τὰ συμβάντα, ἀπέτρεψε δὲ αὐτοὺς νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν λιμένα. Ὁ βασιλεὺς κατέστη σκεπτικὸς καὶ ἀνέμενε τὴν ἄφιξιν τῶν πρεσβευτῶν, ὅπως λάβῃ τὴν γνώμην των. Ἡ βασίλισσα ἐγερθεῖσα ἐκτύπησε τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ τοῦ εἶπεν: «Ὄθων, ἄφησε τοὺς διπλωμάτας σου καὶ ἂς διευθυνθῶμεν εἰς Καλάμας ἢ εἰς λιμένα, ὅπου ἔχομεν πιστοὺς φίλους, ἐκεῖ δὲ βλέπομεν καὶ ἀποφασίζομεν». Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐδίσταζεν, ἀναμένων ἀκριβεστέρας πληροφορίας. Οἱ ἀφιχθέντες πρεσβευταὶ Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Βαυαρίας διεπίστωσαν τὰ ὑπὸ τοῦ Τουσὰρ λεχθέντα. Ἐρωτηθεὶς ὁ κυβερνήτης τοῦ ἀτμοδρόμωνος Λεωνίδας Παλάσκας διεβεβαίωσε μὲν τὸν βασιλέα περὶ τῆς πίστεως τοῦ πληρώματος, ἐνεχείρησεν ὅμως τὴν διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν δι' ἧς αὐτὸς μὲν ἀπελύετο, διετάσσετο δὲ νὰ παραδώσῃ τὴν κυβέρνησιν τοῦ σκάφους πρὸς τὸν ἀντιπλοίαρχον Σαχτούρην, καὶ ἀνέμενε τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως. Ἡ βασίλισσα ἐξηκολούθει ἐπιμένουσα ὅπως ἀποπλεύσωσιν εἰς Καλάμας, ὅπου ὁ φίλος αὐτῶν στρατηγὸς Ἀντώνιος Μαυρομιχάλης θὰ ἠδύνατο νὰ μεταβάλῃ τὴν πόλιν ταύτην εἰς φρούριον τοῦ βασιλισμοῦ. Ἀλλ' ὁ Ὄθων δὲν ἐπεθύμει νὰ ὠθήσῃ τὸν τόπον εἰς ἐμφύλιον πόλεμον, λαβὼν δὲ ὁριστικὴν ἀπόφασιν διέταξε τὸν Παλάσκαν νὰ προσορμισθῇ εἰς Σαλαμῖνα, ὅπως διανυκτερεύσουν ἐκεῖ. Τὸ ἑλληνικὸν σκάφος ἠκολούθησαν ὁ ἀγγλικὸς ἀτμοδρόμων «*Σκύλλα*» καὶ ὁ γαλλικὸς «*Ἔλαφος*». Ὁ βασιλεὺς διῆλθεν ἄγρυπνος καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ ἡ Ἀμαλία ἔκλαιε. Κουρασμένος ὁ Ὄθων ἐκ τῶν ἀτελευτήτων στάσεων καὶ ὑποκλίνας ἤδη εἰς τὸ γῆρας, ἀπεφάσισε νὰ παραιτηθῇ καὶ ἀνεκοίνωσε τοῦτο πρὸς τοὺς ἀνελθόντας ἐπὶ τοῦ σκάφους πρεσβευτὰς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Βαυαρίας, παρεκάλεσε δὲ τὸν Σκάρλετ, νὰ διατάξῃ τὴν «*Σκύλλαν*» ὅπως μεταφέρῃ αὐτὸν εἰς Βενετίαν. Εἶτα κατελθὼν εἰς τὴν αἴθουσαν συνέταξε τὴν προκήρυξιν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν τῆς παραιτήσεώς του. Πρώτη ἀνῆλθεν ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, κατάκοπος ἐκ τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῶν συγκινήσεων, ἀπεχαιρέτισε τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ ἀτμοδρόμωνος ὅστις ἔφερε τὸ ὄνομά της, καὶ μετὰ τῶν κυριῶν ἐπὶ τῶν τιμῶν Ἀσπασίας Καρμπούνη καὶ Μαρίας Γρίβα, αἵτινες ἠκολούθησαν αὐτὴν εἰς τὴν ἐξορίαν της, ἐπεβιβάσθη ἐπὶ τῆς «*Σκύλλας*» εὐχομένη εὐδαιμονίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς θυγατρός του καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῆς πρεσβείας ἀπεχαιρέτισε τοὺς ἀπερχομένους ἡγεμόνας καὶ τὴν 12 Ὀκτωβρίου, περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἡ «*Σκύλλα*» ἀπῆρεν ἐκ Σαλαμῖνος. Ἡ Ἀμαλία πνιγμένη εἰς δάκρυα ἠτένιζε διὰ τελευταίαν φορὰν τὰ εὔγραμμα ὄρη τῆς Ἀττικῆς, τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὴν πόλιν ὅπου διέρρευσεν ἡ ζωή της πλήρης συγκινήσεων καὶ ὅπου εἶχε συλλάβει τὰ ὄνειρα περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ βασιλεῖς μετέβησαν εἰς Μόναχον γενόμενοι δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου, ἀπὸ πολλοῦ ἐκθρονισμένου καὶ τούτου, τὴν 20 Ὀκτωβρίου 1862. Ἡ παραμονὴ ὅμως τῶν ἐξορίστων βασιλέων εἰς τὴν βαυαρικὴν πρωτεύουσαν ἀπέβαινεν ἀδύνατος. Ἡ αὐλὴ τῆς Βαυαρίας κατεδήλου τὴν ἀντιπάθειάν της πρὸς τὴν Ἀμαλίαν, ἀποδίδουσα εἰς αὐτὴν τὴν ἐπελθοῦσαν ἀνατροπὴν τῆς βαυαρικῆς δυναστείας ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ὀκτάμηνος διαμονὴ τῆς βασιλίσσης ἐν Μονάχῳ ὑπῆρξεν ἡ θλιβερωτέρα σελὶς τοῦ βίου της. Οὕτως ἐζήτησε νὰ ἀπέλθῃ εἰς πόλιν τινά, ὅπως μακρὰν τῆς αὐλικῆς τύρβης ἰδιωτεύσῃ. Ἐκ τῶν προσφερθεισῶν ὑπὸ τῆς βαυαρικῆς Κυβερνήσεως πόλεων Γκράτς, Βιρτσβοῦργ καὶ Βαμβέργης προετίμησε τὴν τελευταίαν, ὡς εὑρισκομένην ὑπὸ ἤπιον κλῖμα. Ἐγκατεστάθη εἰς τὸ ἐκεῖ βασιλικὸν ἀνάκτορον καὶ ἐσχημάτισε τὴν μικρὰν της αὐλὴν ἀπὸ τῶν ἀκολουθησάντων τοὺς βασιλεῖς εἰς τὴν ἐξορίαν Ἕλληνας καὶ Ἑλληνίδας, ἀπεκάλεσε δὲ τὴν Βαμβέργην *ἑλληνικὴν ἀποικίαν*. Ὁ βίος τῶν βασιλέων εἰς τὴν μικρὰν ταύτην πόλιν ἦτο μονότονος, τὴν ἀνιαρότητα δὲ ταύτην ἐμετρίαζεν ἡ ἔνδειξις τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτοὺς τῶν κατοίκων της, πρὸς οὓς ἀδιάλειπτα εἶναι τὰ δείγματα τῆς εὐποιίας τὴν ἡγεμόνων. Εἶχον μετονομάσει τὰ πέριξ τῆς πόλεως δι' ὀνομάτων ὑπενθυμιζόντων τὰς Ἀθήνας. Οὕτω λόφον τινά, ἐφ' οὗ ἔκειτο παλαιὸν Μοναστήριον, ἀπεκάλεσαν *Ἀκρόπολιν*, τὸ πέριξ αὐτῆς δάσος *Ἐλαιῶνα*, καὶ τὴν πεδιάδα *Μαραθῶνα*. Ἔζων τοιουτοτρόπως ἐν διαρκεῖ ρέμβῃ, ἀναμιμνησκόμενοι τὰς Ἀθήνας. Ἀλλ' ὁ χρόνος ἔφερε τὴν φθορὰν εἰς τὴν μικρὰν αὐτῶν ἑλληνικὴν παροικίαν. Τὴν 14 Ἰουλίου 1867 ἀπέθνησκεν ὁ Ὄθων ἐξ ἱλαρᾶς μεταδοθείσης εἰς αὐτὸν ἐξ ἐπισκέψεως πασχούσης πτωχῆς κόρης. Οὕτως ἐστερήθη ἡ Ἀμαλία τοῦ συζύγου καὶ τοῦ συντρόφου της εἰς τὰς κοινὰς δυστυχίας. Οἱ ἀποτελοῦντες ἐξ ἄλλου τὴν μικράν της αὐλὴν Ἕλληνες, μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ νόμου, δι' οὗ ὡρίζετο χρόνος ἐπιστροφῆς τῶν ἐχόντων στρατιωτικοὺς βαθμούς, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ἀπῆλθον. Ἡ πολυφίλητός των βαρωνὶς Πλύσκωφ ἀπέθανεν ἐπίσης, αἱ δὲ ἀκολουθήσασαι αὐτὴν δεσποινίδες ἐπὶ τῶν τιμῶν ὑπανδρεύθησαν μετὰ Βαυαρῶν ἀριστοκρατῶν. Οὕτω περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου της ἡ αὐλή της εἶχε καταστῆ γερμανική, καὶ μόλις τῷ 1873 ἡ *Ξανθὴ Χατζίσκου* μετέβη ὅπως τῆς χρησιμεύσῃ ὡς κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα εἶχε μεταβληθῆ τόσον, ὥστε καθίστατο ἀγνώριστος, τὴν δὲ 8)20 Μαΐου 1875 προσβληθεῖσα ἐκ πνευμονίας ἀπέθανεν ἐν Βαμβέργῃ.

Ἐπὶ τοῦ νεκροῦ της ἐτέθη τὸ χρυσοῦν μετάλλιον, ὅπερ ἔφερε κεχαραγμένην τὴν εἰκόνα της μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει». Ἐτάφη εἰς τὸν ἐν Μονάχῳ ναὸν τοῦ τάγματος τῶν Θεατίνων (Theatinerkirche), ὅπου θάπτονται τὰ μέλη τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Βιτελσβάχων. Ἐπὶ τοῦ μνημείου ὑπάρχει κεχαραγμένον ἑλληνιστὶ τὸ ἀκόλουθον ἁπλοῦν ἐπιτύμβιον: «**Ἀμαλία Βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος, πριγκίπισσα τοῦ Ὀλδεμβούργου, γεννηθεῖσα 27 Δεκεμβρίου 1818, τελευτήσασα 20 Μαΐου 1875**».

Ἡ φυσιογνωμία τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι κυριαρχεῖ καθ' ὅλην τὴν βασιλείαν τοῦ Ὄθωνος. Ἡ ἀνάμιξίς της εἰς τὴν πολιτικήν, ἥτις ἐπέδρασε μεγάλως ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας, συνετέλεσεν ἴσως, ὡς ἰσχυρίζετο ἡ αὐλὴ τοῦ Μονάχου, εἰς τὴν πτῶσιν τῆς δυναστείας. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονηθῇ ὅτι αὕτη εὑρέθη ἐν τῷ μέσῳ ἀντιξόων περιστάσεων, ὅτι ἀντεπάλαιεν οὐχὶ μόνον πρὸς τὰ ἀναφυόμενα ἑκάστοτε ἐσωτερικὰ ζητήματα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ῥαδιουργίας καὶ τὰς ξενικὰς ἐπεμβάσεις, αἵτινες ὑπέσκαπτον ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τὰ θεμέλια τοῦ θρόνου. Εἶναι ἀναντίρρητον ἐπίσης, ὅτι ἡ Ἀμαλία, ὁσάκις παρέμενε κυβερνῶσα ὡς ἀντιβασίλισσα, ἐπέδειξεν ἀντίληψιν καὶ ὀξύνοιαν ἀσυγκρίτως ἰσχυροτέρας τοῦ βασιλέως Ὄθωνος. Καὶ κατὰ τὴν ἐννεάμηνον ἀντιβασιλείαν της ἀπὸ τοῦ 1850—1851, ὅτε νέα ἀκόμη ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, καὶ εἰς τὰς κατόπιν ἀντιβασιλείας αὐτῆς, ὅτε εἶχεν ἀποκτήσει ἱκανὴν διοικητικὴν πεῖραν, ἐπέδειξεν ὄχι μόνον ὑπεράνθρωπον φιλοπονίαν, ἐπιλύσασα πλεῖστα ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἐχρόνιζον εἰς τὸ βασιλικὸν γραφεῖον, ἐδημοσίευσε δὲ καὶ τὸν περὶ συντάξεων νόμον, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τρία ἔτη ἐβασάνιζεν ὁ Ὄθων, ἀλλὰ καὶ σπανίαν διορατικότητα καὶ ἀπέφυγε νὰ ἀναμιχθῇ εἰς ζητήματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, δυνάμενα νὰ γεννήσουν οἱασδήποτε περιπλοκάς. Ὅσον καὶ ἂν θελήσῃ νὰ καταλογίσῃ τις εἰς αὐτὴν καθήλωσιν εἰς προσωπικὸν πολιτικὸν σύστημα, προσκροῦον εἰς τὸ κοινὸν αἴσθημα, οὐδεὶς ὅμως δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ἀφομοίωσίν της εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἤθη, τὴν λατρείαν της πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἀφοσίωσίν της πρὸς τὴν Μεγάλην ἰδέαν τὴν ὁποίαν τῆς εἶχεν ἐμπνεύσει ὁ Ἰωάννης Κωλέττης.

Ἀπελθοῦσα ἐξ Ἑλλάδος οὔτε μῖσος οὔτε πάθος ἀπεκόμισε μεθ' ἑαυτῆς. Τὴν Ἑλλάδα ἐσκέπτετο ἀδιαλείπτως καὶ ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας αὐτῆς ηὔχετο. Ὅτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὄθωνος συνέταξε τὴν διαθήκην αὐτῆς, τὴν 20 Σεπτεμβρίου 1869, συνώδευσε ταύτην δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἀδελφόν της Πέτρον, μεγάλον δοῦκα τοῦ Ὀλδεμβούργου, μὲ τὴν ἐπιγραφήν, ὅπως ἐγχειρισθῇ εἰς αὐτὸν μετὰ τὸν θάνατόν της. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τὸ προέχον μέρος εἶναι τὸ ἀναφερόμενον περὶ Ἑλλάδος: «Ἡ ἀγάπη μου πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν λαόν της, γράφει, μὲ κατέχει μέχρι τῆς τελευταίας πνοῆς μου, ὡς κατεῖχε καὶ τὸν ἀγαπημένον μου Ὄθωνα, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν αὐτὸν πλησίον του. Εἴθε νὰ γίνῃ εὐτυχὴς τόσον, ὅσον ἀμφότεροι ἐποθήσαμεν νὰ τὴν καταστήσωμεν. Εἴθε τὰ ὄνειρα τῆς νεότητος ἡμῶν νὰ πραγματοποιηθῶσιν. Ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ τόπου τούτου καὶ τοῦ λαοῦ του. Εἴθε νὰ διαφωτίζῃ αὐτοὺς ὁ Θεός, ὅπως ἐνισχύωνται καὶ προοδεύωσιν ἐν ὁμονοίᾳ, ἐν αὐταπαρνήσει καὶ ἐν μεγαλόφρονι φιλοδοξίᾳ πρὸς τὸν σκοπὸν ὃν Αὐτὸς ὥρισεν αὐτοῖς. Εἴη ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν». Αὗται ἦσαν αἱ τελευταῖαι σκέψεις καὶ αἱ τελευταῖαι εὐχαί της. Ἡ κατ' αὐτῆς ἀντιπάθεια ὀλίγον μετὰ τὴν ἐξορίαν της ἐξησθένησε, τὰ πολιτικὰ σφάλματά της ἐλησμονήθησαν καὶ παρέμεινε μόνον ἡ ἀνάμνησις τῆς εὐεργετικῆς της ἐπιδράσεως καὶ τῶν ἑλληνικῶν της αἰσθημάτων.

ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἡ Ἀμαλία καὶ τὸ ἑλλην. θέατρον. — Ἡ βασίλισσα Ἀμαλία, εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐν Ἀθήναις ἀφίξεώς της, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκπολιτιστικῶν μέσων, δι' ὧν ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἀνέπλασσε τὴν ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν, μετεχειρίσθη καὶ τὸ θέατρον, ὅπερ αὐτὴ ἠγάπα. Πρὸς τοῦτο, ἵδρυσεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις μικρὰν σκηνήν, ἀπὸ τῆς ὁποίας συχνότατα ἐδίδοντο παραστάσεις, εἰς ἃς κατ' ἀρχὰς μὲν ἐλάμβανον μέρος ξένοι ἀξιωματικοὶ μετὰ τῶν κυριῶν των, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον καὶ Ἑλληνίδες, αἱ ὁποῖαι ὡς ἄμοιροι τῆς θεατρικῆς τέχνης καὶ διὰ νὰ συνηθίσουν κάπως εἰς τὴν ἀπὸ σκηνῆς ἐμφάνισιν, ἤρχισαν νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς *πλαστικὰς εἰκόνας*, ὑποδυόμεναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρόσωπα ἡρωΐδων τοῦ Ἀγῶνος. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1837 ἐδόθη ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἡ πρώτη ἑλληνικὴ παράστασις καθ' ἣν ἔλαβον μέρος καὶ Ἑλληνίδες κυρίαι καὶ δεσποινίδες.

Τὸ πρόγραμμα τῆς πρώτης ἑλληνικῆς παραστάσεως, ἥτις ἐδόθη ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἦτο συντεταγμένον ἑλληνιστὶ καὶ ἔφερεν ἐν ἀρχῇ τὴν εἰκόνα τῆς Ἀκροπόλεως. Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἐδοκίμασε τὸ πρῶτον νὰ ἀρθρώσῃ λέξεις τινὰς ἑλληνιστὶ «ὅπερ φυσικά λέγει ἡ δεσποινὶς Νόρδενφλυχτ, ἐνεθουσίασεν ἅπαντας». Ἔκτοτε αἱ ἐν τοῖς ἀνακτόροις διδόμεναι παραστάσεις ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἑλληνικαί, μὲ Ἕλληνας ἐρασιτέχνας ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Ἡ Ἀμαλία, ἐκτὸς τοῦ *ἰδιωτικοῦ*, οὕτως εἰπεῖν, θεάτρου, ὑπεστήριζεν ἐνθέρμως παρὰ τῷ Ὄθωνι καὶ τὸ *δημόσιον* ἑλληνικὸν τοιοῦτον, τὸ ὁποῖον οἱ παρὰ τὸν βασιλέα καὶ ἄλλοι Βαυαροὶ κακομετεχειρίζοντο χάριν τοῦ ἰταλικοῦ μελοδράματος. Εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτῆς ὠφείλοντο αἱ ἑκάστοτε γινόμεναι ἀπόπειραι πρὸς καλυτέρευσιν τῆς τύχης τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου, αἵτινες ὅμως πάντοτε ἀπετύγχανον, καθόσον προσέκρουον εἰς τοὺς γεροντικοὺς ἔρωτας ἰσχυρῶν ἡμετέρων καὶ ξένων πρὸς τὸ θῆλυ προσωπικὸν τῶν διαφόρων μελοδραματικῶν θιάσων, οἵτινες συχνότατα ἐπεσκέπτοντο τὰς Ἀθήνας. Ὅτε, κατὰ τὸ 1854, ἐπρόκειτο νὰ δοθῇ ὑπὸ φοιτητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου εὐεργετικὴ παράστασις, ἵνα ἐκ τῶν εἰσπράξεων αὐτῆς ἀποσταλῶσιν ἐνδύματα πρὸς τοὺς ἐν Πέτᾳ τῆς Ἠπείρου πολεμοῦντας τότε ἐπαναστάτας, οἱ διοργανωταὶ τῆς παραστάσεως πρὸς τὴν βασίλισσαν Ἀμαλίαν κατέφυγον, ὅπως πείσῃ τὴν κυρίαν Περραιβοῦ καὶ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν περικαλλῆ αὐτῆς θυγατέρα Πηνελόπην νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν παράστασιν, ὅπερ καὶ κατώρθωσαν. Ἡ παράστασις ἐν τούτοις ὀλίγου δεῖν ἐματαιοῦτο, καθόσον ὁ ἐν Ἀθήναις τότε πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας παρεκάλεσε τὴν κυβέρνησιν νὰ τὴν ἀπαγορεύσῃ, καθόσον τὸ διδαχθησόμενον ἔργον ἦτο ἡ «παραμονὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως» τοῦ Ραγκαβῆ, καὶ περιείχοντο ἐν αὐτῷ μέρη προσβάλλοντα τὴν Αὐστρίαν.

Ἡ Ἀμαλία, ἥτις ἐνδεικτικῶς ἀπέφευγε τὰς ξένας παραστάσεις, συχνότατα μετέβαινεν εἰς τὰς ἑλληνικὰς τοιαύτας μετὰ τοῦ Ὄθωνος. Ἐξέφρασε μάλιστα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν της, ὅπως σταλῶσιν εἰς Παρισίους καὶ ὑπότροφοι πρὸς σπουδὴν τῆς ὑποκριτικῆς. Πρὸς τοῦτο ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις διὰ τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας ἐν Παρισίοις ἐζήτησε τὸ καταστατικὸν τοῦ Γαλλικοῦ θεάτρου, πρὸς δὲ ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἐκεῖ εὑρισκόμενον τότε Μ. Βρεττὸν νὰ μελετήσῃ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ conservatoire.

Ν. Ι. Λ.

— **Ἀμαλία** ***(Μαρία-Ἀμαλία-Λουΐζα-Ἑλένη*** τῶν ***Βουρβώνων-Ὀρλεάνης),*** *βασίλισσα* τῆς ***Πορτογαλίας.*** Ἦτο θυγάτηρ τοῦ κόμητος τῶν Παρισίων, γεννηθεῖσα τῷ 1865, ἐνυμφεύθη δὲ ἐν Λισσαβῶνι τῷ 1886 τὸν πρίγκιπα τῆς Πορτογαλίας, ὅστις τῷ 1889 ἐγένετο βασιλεὺς ὡς Κάρλος Α'.

— **Ἀμαλία,** ***δούκισσα*** τοῦ ***Σὰξ Βάϊμαρ.*** Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἰταλίαν τῷ 1739. Ἀνεψιὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας Φρειδερίκου Β' ἐνυμφεύθη τῷ 1756 τὸν δοῦκα Ἐρνέστον Αὔγουστον Κωνσταντῖνον τοῦ Σὰξ Βάϊμαρ. Χήρα δύο ἔτη μετὰ τὸν γάμον της, ἤσκησε τὴν ἀρχὴν τῆς ἀντιβασιλείας τοῦ δουκάτου μέχρι τοῦ 1775. Χάρις εἰς τὴν καλήν της διοίκησιν κατώρθωσε ν' ἀνορθώσῃ οἰκονομικῶς τὸ δουκᾶτον ἐκ τῶν ζημιῶν τοῦ ἑπταετοῦς πολέμου. Ἵδρυσε πολλὰ χρήσιμα ἱδρύματα, ἐνισχύσασα παντοειδῶς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας τῆς χώρας της. Χάρις εἰς τὴν ἰδιαιτέραν της ἀγάπην πρὸς τὰς ὡραίας τέχνας, προσείλκυσεν εἰς τὴν αὐλήν της ποιητὰς καὶ σοφοὺς ὅπως ὁ Βίλαντ, τὸν ὁποῖον προσέλαβε διδάσκαλον τοῦ υἱοῦ της Καρόλου Αὐγούστου, ὁ Χέρδερ, ὁ Γκαῖτε, ὁ Μπόντε, ὁ Μουζέουρ, ὁ Μπέττιγκερ καὶ ὁ Σίλλερ. Κατὰ τὴν ἀντιβασιλείαν της τὸ Βάϊμαρ ὑπῆρξε τὸ μέγα κέντρον τῆς γερμανικῆς διανοήσεως καὶ δικαίως εἰς τὴν μικρὰν πρωτεύουσαν ἐδόθη τότε ὁ τίτλος «**Ἀθῆναι τῆς Γερμανίας**». Ὅταν κατὰ τὸ 1775 παρέδοσε τὴν ἀρχὴν

Digitized by Google

εἰς τὸν υἱόν της ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ δὲν ἔπαυσαν ν' ἀποτελοῦν τὸ περιβάλλον της οἱ διακεκριμένοι Γερμανοὶ διανοούμενοι, οἱ εὑρόντες ἐκεῖ τὴν πνευματικήν των κυψέλην. Εἰς ἡλικίαν 50 ἐτῶν ἀκόμη ἐξέμαθε τὰ ἑλληνικὰ μὲ καθηγητὴν τὸν Βίλανδ. Κατὰ τὸ 1788 ἡ Ἀμαλία τοῦ Σὰξ Βάϊμαρ ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, συνοδευομένη ἀπὸ τὸν Γκαῖτε, καὶ τὸ ταξίδι αὐτὸ τῆς ἀνέπτυξε περισσότερον τὴν ἀγάπην της πρὸς τὰς τέχνας. Ἀπέθανε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1809, ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἰένας εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν. Τὸν ἐπικήδειόν της ἐξεφώνησεν ὁ Γκαῖτε.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

— **Ἀμαλία** *(Μαρία-Φρειδερίκη-Αὐγούστα) δούκισσα τῆς Σαξωνίας.* Πρεσβυτέρα ἀδελφὴ τῶν βασιλέων τῆς Σαξωνίας Φρειδερίκου - Αὐγούστου Β' καὶ Ἰωάννου Α', γεννηθεῖσα τὴν 10 Αὐγούστου 1794 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Πίλνιτς τὴν 18 Σεπτεμβρίου 1870. Ἔλαβε τελείαν παίδευσιν, ἠκολούθησε δὲ τὸν πατέρα της δοῦκα Μαξιμιλλιανὸν καὶ τὸν θεῖόν της Ἀντώνιον εἰς πλεῖστα ταξίδια ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν, Γαλλίαν καὶ Ἱσπανίαν. Τῷ 1829 συνέθεσε καὶ ἔδωκεν εἰς τὸ θέατρον ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἀμαλία Χέϋδερ* κωμῳδίαν τιτλοφορουμένην «*Ἡ ἡμέρα τῆς Στέψεως*» καὶ τῷ 1830 ἑτέραν ὀνομαζομένην «Μασρού». Τὰ δύο ταῦτα ἔργα γεγραμμένα εἰς στίχους, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ὑπόθεσις διεξάγεται ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀνήκουν ἐντελῶς εἰς τὸ λεγόμενον φανταστικὸν εἶδος καὶ ἔσχον μεγίστην ἐπιτυχίαν, παιχθέντα εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον τῆς Δρέσδης. Τῷ 1833 ἀπηύθυνεν εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον τοῦ Βερολίνου τὴν κωμῳδίαν της «Ἀλήθεια καὶ ψεῦδος», χωρὶς οὐδεὶς νὰ ὑποπτευθῇ τὸ ὄνομα καὶ τὴν κοινωνικὴν θέσιν τῆς συγγραφέως. Τὸ ἔργον τοῦτο παιχθὲν εἰς τὸ θέατρον τῆς Αὐλῆς, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας, ἀπέσπασε τὰ χειροκροτήματα τῶν συγκεντρωθέντων ἐκεῖ ἐκλεκτῶν κεκλημένων. Ἐπιτυχίαν μεγαλυτέραν ἀκόμη ἔσχεν ἡ κωμῳδία της «Ὁ θεῖος», ἥτις ἐπὶ μακρὸν ἐπαίζετο εἰς ὅλα τὰ γερμανικὰ θέατρα.

Ἡ δούκισσα Ἀμαλία ἔγραψε πλεῖστα ἄλλα θεατρικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ «*Μνηστὴ τοῦ πρίγκιπος*», τὸ «*Δακτυλίδιον τοῦ γάμου*», ὁ «*Ἐξάδελφος Ἐρρῖκος*», ὁ «*Πενθερὸς*» κτλ. ἐγένοντο δεκτὰ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ὅπου καὶ ἂν ἐπαίχθησαν. Τὰ ἔργα ταῦτα ὡς σκοπὸν εἶχον τὴν ἀπεικόνισιν τῶν ἐλαφρῶν ἠθῶν. Εἰς ταῦτα ἡ δούκισσα Ἀμαλία δεικνύει σπανίαν γνῶσιν τῆς σκηνῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, πρὸς δὲ ἠθικήν, ἥτις κατὰ τὴν ἐποχήν της εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἀποβαίνῃ ξένη πρὸς τοὺς δραματικοὺς συγγραφεῖς. Πάντως τὰ ἔργα τῆς συγγραφέως εἶναι πλήρη πνεύματος καὶ χάριτος, καίτοι φαίνεται προσπαθοῦσα νὰ ἀπομακρύνεται τοῦ κωμικοῦ στοιχείου, εἰς ὃ κυρίως διεκρίνετο. Συνηθέστερον ὡς κύριον σκοπὸν εἶχε νὰ ἐμφανίζῃ τὸν θρίαμβον ἁπλῆς τινος ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀλλὰ ἀκαλλιεργήτου, πολλάκις ἀγρίας καὶ παλαιούσης πρὸς τὴν σύγχρονον ἀριστοκρατικὴν ἀγερωχίαν.

Τὰ θεατρικὰ ἔργα τῆς δουκίσσης Ἀμαλίας ἐδημοσιεύθησαν κατὰ πρῶτον εἰς Δρέσδην, μετεφράσθησαν δὲ εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ τοῦ Πὶτρ-Σεβαλιὲ καὶ ἐπαίχθησαν εἰς διάφορα παρισινὰ θέατρα. Ἐπίσης συνέθεσε πλεῖστα τεμάχια ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Μετὰ τὸν θάνατόν της τὰ θεατρικά της ἔργα ἐξεδόθησαν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1873-1874 εἰς ἓξ τόμους, ἔκτοτε δὲ ἀνετυπώθησαν πολλάκις.

ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Ἀμαλία,** *Ἄννα.* Ἀδελφὴ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, γεννηθεῖσα τῷ 1523, ἀποθανοῦσα τῷ 1587. Ἐπεδόθη εἰς τὴν μουσικὴν μετὰ πάθους καὶ συνέθεσεν, ἐπὶ τοῦ «Θανάτου τοῦ Ἰησοῦ» τοῦ Ραμπέρ, ὀρατόριον θεωρούμενον ὡς λίαν ἀξιόλογον ἔργον.

— **«Ἀμαλία».** Ἓν τῶν πρώτων πλοίων τοῦ στόλου τοῦ ἀναγεννηθέντος Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἦτο κορβέττα 800 τόννων, ναυπηγηθεῖσα εἰς τὸν ἐν Πόρῳ πολεμικὸν ναύσταθμον τῷ 1836.

Κατ' ἀρχὰς ὁ ναύσταθμος εἶχε διαταχθῇ νὰ ναυπηγήσῃ βρίκιον μήκους 120 ἀγγλικῶν ποδῶν, φέρον πυροβόλα «διαμετρήματος ἀναλόγου πρὸς τὰ ἐπὶ τοιούτων πλοίων τοποθετούμενα». Ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ναυπηγήσεώς του ἐκρίθη ὅτι λόγῳ τοῦ μεγέθους του θὰ ἠδύνατο νὰ τροποποιηθῇ εἰς *κορβέτταν* (δρόμωνα), ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς καθελκύσεως τῆς κορβέττας συνέπεσεν ἡ τέλεσις τῶν γάμων τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, καὶ τὸ γεγονὸς τοῦτο ὑπῆρξεν ἀφορμὴ ὥστε νὰ δοθῇ εἰς τὴν κορβέτταν τὸ ὄνομα τῆς βασιλίσσης *Ἀμαλίας.*

Ἡ κορβέττα «*Ἀμαλία*» ὡπλίσθη μὲ 2 πυροβόλα καὶ 20 ὀλμοπυροβόλα, πυρίτιδα δὲ διὰ 500 σφαίρας καὶ 1500 σφαίρας κανονίων, 30 τουφεκίων καὶ 500 μετράλια. Τὸ πλήρωμά της ἀπετελεῖτο ἐξ ἑπτὰ ἀξιωματικῶν, δέκα πέντε ὑπαξιωματικῶν καὶ ἑκατὸν τριῶν ναυτῶν. Οὖσα δὲ ἓν τῶν καλυτέρων πλοίων τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου διετίθετο εἰς ὑπηρεσίας σοβαρὰς τῆς ἐποχῆς καὶ διὰ καταδίωξιν ληστῶν καὶ πειρατῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ ὑπηρεσίας τῆς Β. αὐλῆς. Εἰς τὸ κατ' Αὔγουστον τοῦ 1838 ταξίδιον τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας εἰς Εὐρώπην, ἡ κορβέττα «*Ἀμαλία*» εἶχε προαποσταλῇ εἰς Ἀγκῶνα, φέρουσα δύο βασιλικὰς ἁμάξας, δι' ὧν ἡ βασίλισσα ἐπρόκειτο νὰ περιοδεύσῃ ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν.

Κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1852 ἡ «*Ἀμαλία*» μετὰ δύο ἑτέρων πλοίων, τῆς «*Ματθίλδης*» καὶ τοῦ «*Κανάρη*», ἀπεστάλη εἰς Λακωνίαν ἵνα ἐπικουρήσῃ εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ αἱρεσιάρχου μοναχοῦ Χριστοφόρου Παπουλάκου, ὅστις εἶχε συνεγείρει τὰ πλήθη. Τὸ θρησκευτικὸν αὐτὸ κίνημα κατεστάλη κατόπιν πολλῶν προσπαθειῶν κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1852, συλληφθέντος τοῦ Παπουλάκου. Εἰς τὸν κυβερνήτην δὲ τῆς «*Ἀμαλίας*» καὶ τῶν ἑτέρων πλοίων ἐξεφράσθη βασιλικὴ εὐαρέσκεια. Ἀλλ' ἡ δρᾶσις τῆς κορβέττας «*Ἀμαλίας*» δὲν ἐπέπρωτο νὰ συνεχισθῇ ἐπὶ πολύ. Τὴν 14ην Ὀκτωβρίου 1852 ἡ Ἀμαλία ἀπέπλευσεν ἐκ Ναυπλίου κατευθυνομένη εἰς Πειραιᾶ. Μόλις ὅμως εἶχε παραλλάξει τὴν Αἴγιναν, ἐνέσκηψε καταιγὶς δεινὴ ἀπὸ Εὐρονότου ἥτο δὲ αὕτη ἡ καταρρίψασα τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ἕνα τῶν στύλων τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐν Ἀθήναις, ἥτις ἀνήρπασε τὰ ἱστία τῆς «*Ἀμαλίας*» καὶ κατέρριψε τοὺς ἱστοὺς αὐτῆς. Ἀκυβέρνητον πλέον τὸ σκάφος, ἐφέρετο βιαιότατα ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ τοῦ καταιγίζοντος ἀνέμου, μὲ ταχύτητα 10 περίπου μιλλίων πρὸς τὴν μεσημβρινὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμῖνος. Μετ' οὐ δὲ πολὺ ἡ κορβέττα προσήραξεν εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμῖνος καὶ ἀκριβῶς εἰς τὴν θέσιν «Λαμπρινό», ἐγγὺς τοῦ ἀκρωτηρίου ἐφ' οὗ ὁ φάρος τῆς Κόχης· ἀπέφυγεν ὅμως τὴν τελείαν καταστροφὴν καθότι ἔλαβε τὸν καιρὸν νὰ ποντίσῃ καὶ τὰς δύο αὐτῆς ἀγκύρας.

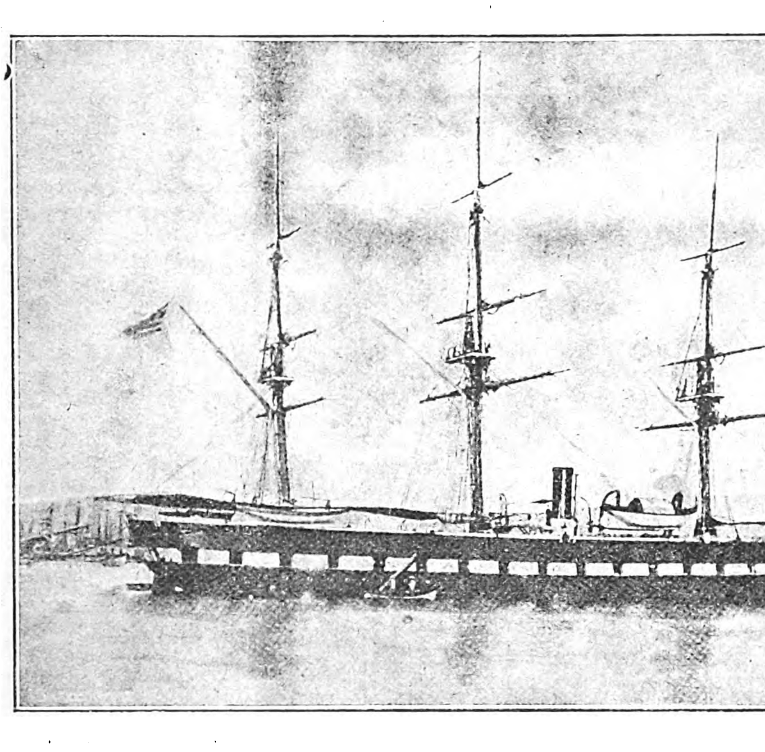

Ὁ ἀτμοδρόμων «Ἀμαλία» (μετέπειτα «Ἑλλάς»).

Ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τοῦ ναυαγίου, ὁ ἴδιος ὁ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἔσπευσεν ἐπὶ τόπου ἵνα ἐξακριβώσῃ τὰς ζημίας. Ὁ ναύαρχος τοῦ ἐν Πειραιεῖ ὁρμοῦντος γαλλικοῦ στόλου προθύμως παρέσχε τὴν συνδρομήν του πρὸς διάσωσιν τοῦ πλοίου, ματαίως ὅμως, διότι τὸ πλοῖον εἶχεν ἐσφηνωθῆ εἰς τὰ πρὸ τῆς ἀκτῆς ἀβαθῆ καὶ εἶχεν ὑποστῆ ῥήγματα τοσοῦτον σοβαρὰ εἰς τὰ ὕφαλα, ὥστε καθίστατο ἐντελῶς ἀδύνατος ἡ ἄντλησις τῶν ὑδάτων. Αἱ προσπάθειαι πρὸς διάσωσιν τῆς «*Ἀμαλίας*» ἐξηκολούθησαν ἐπὶ μῆνα, εἶχον δὲ ἀποσταλῆ καὶ ἐπικουρίαι ἐκ Ναυστάθμου μετὰ ἀφθόνου ὑλικοῦ εἰδικοῦ διὰ τὴν διάσωσιν καὶ ἀντλιῶν μετὰ δυτῶν, πλὴν ὅμως αἱ προσπάθειαι πᾶσαι ἀπέμειναν ἄκαρποι, μὴ ἐπιτευχθείσης εἰμὴ τῆς διασώσεως καὶ ἀποβιβάσεως εἰς τὴν ξηρὰν τῶν ἐπίπλων, τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῶν δυναμένων νὰ διασωθῶσιν εἰδῶν. Τὴν 7ην Νοεμβρίου 1852 κατηρτίσθη εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ἐκ 5 ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ, ἵνα ἐξετάσῃ κατὰ πόσον θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ διάσωσις τῆς «*Ἀμαλίας*». Μετὰ τὴν ἐπὶ τόπου ἐξέτασιν τοῦ ναυαγίου, ἡ ἐπιτροπὴ συνέταξε πρωτόκολλον λεπτομερῶς περιγράφον τὰς παρατηρηθείσας βλάβας τοῦ σκάφους καὶ ἀποφαινόμενον ἐν συμπεράσματι ὑπὲρ τῆς διαλύσεως τοῦ πλοίου. Κατόπιν τῆς τοιαύτης γνωματεύσεως τῆς ἐπιτροπῆς, διετάχθη (15η Νοεμβρίου 1852) ἡ διάλυσις τοῦ σκάφους (βλ. καὶ λ. Αἰγαῖον Β' 397 α').

—Ω.

— **«Ἀμαλία».** Ἀτμοδρόμων θεωρηθείς, πράγματι ὅμως ἀτμοφρεγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ. Ἤρχισε ναυπηγούμενος ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1859 καὶ κατέπλευσεν εἰς τὸν Ναύσταθμον τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1861. Τὴν ναυπήγησίν του, γενομένην ὑπὸ τοῦ οἴκου H. Pitcher, ἐπεμελήθη ἐνεργῶς ὁ τότε ὑποναυπηγὸς *Σ. Ἀθανασίου (Μόστρας)*, ἐπικουρούμενος ἀπὸ τοὺς Ἐμμ. Τομπάζην, Λ. Παλάσκαν, Π. Κομπότην κ. ἄ. Κατὰ τὰ σχέδια ὁ ἀτμοδρόμων θὰ εἶχε 200 ποδῶν μῆκος, 36 ποδῶν πλάτος, 1234 τόννων ἐκτόπισμα. Μετὰ τὸν κατάπλουν του εἰς τὸν Ναύσταθμον ἐτοποθετήθησαν ἐπ' αὐτοῦ 24 ρεκτοτηλεβόλα τῶν 16 ὑφεκατ.

Ἔκτοτε ἡ «Ἀμαλία» ἔλαβε μέρος εἰς πάντα τὰ ἀξιολογώτερα σημεῖα τῆς ναυτικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος. Οὕτω κατὰ τὴν Ναυπλιακὴν στάσιν τοῦ 1862 ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πλοίων τὰ ὁποῖα ἀπέκλεισαν τὸ Ναύπλιον, βοηθοῦντα τὸ ἔργον τοῦ στρατοῦ. Πρὸ τῆς καταστολῆς τῆς Ναυπλιακῆς στάσεως, ἑτέρα ἔλαβε χώραν ἐν Σύρῳ τὴν 28ην Φεβρουαρίου, τοῦ Λεωτσάκου καταλαβόντος καὶ ὁπλίσαντος τὸ ἀτμόπλοιον τῆς Ἑλληνικῆς ἀτμοπλοΐας «*Καρτερία*». Ἡ «*Ἀμαλία*» μὲ κυβερνήτην τὸν Λ. Παλάσκαν ἐστάλη καὶ κατέστειλε τὴν στάσιν παρὰ τὴν Κύθνον, ἥτις ὠνομάσθη *δρᾶμα τῆς Κύθνου.*

Περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου 1862, οἱ βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος Ὄθων καὶ Ἀμαλία ἀπεφάσιζον νὰ περιοδεύσωσιν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ «Ἀμαλία» φέρουσα τοὺς βασιλεῖς, μεθ' ὅλης σχεδὸν τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, ἀπέπλευσεν ἐκ Πειραιῶς τὴν πρωΐαν τῆς 2ας Ὀκτωβρίου 1862, προπλεούσης τῆς ἀτμοημιολίας «*Ἀφροέσσης*», δι' ἐνδεχομένην ἀνάγκην μεταδόσεως διαταγῶν. Τὸ πρῶτον ἔπλευσεν εἰς Ὕδραν, εἶτα δὲ κατὰ σειρὰν εἰς Σπέτσας, Ἄστρος καὶ Γύθειον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Καλάμας. Ἐκ Καλαμῶν ἔπλευσεν εἰς Λιμένιον ὅπου εὑρισκομένους ἔφθασαν εἰδήσεις περὶ δεινότητος τῆς ἐν Ἀθήναις καταστάσεως, δι' ὃ καὶ ἀπῆρεν ἡ «*Ἀμαλία*» ἐκεῖθεν καὶ κατέπλευσε πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς τὴν μεσημβρίαν τῆς 11ης Ὀκτωβρίου, ὁπότε εἶχε πλέον ἐκραγῆ ἡ ἐπανάστασις ἐν Ἀθήναις. Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἡ «*Ἀμαλία*» συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ «*Biche*» καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ ἀτμοδρόμωνος «*Σκύλλα*» ἠγκυροβόλησεν εἰς Κερατσίνιον, τὴν δ' ἐπομένην, ἐπιβιβασθέντων τῶν βασιλέων ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ «*Σκύλλα*», ἐτέθη εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ κυβερνήτης τῆς «*Ἀμαλίας*» Παλάσκας συνώδευσε τοὺς βασιλεῖς εἰς Βαυαρίαν, νέος δὲ κυβερνήτης ἐπέβη ταύτης ὁ Δ. Σαχτούρης, ὅστις καὶ ὡδήγησε τὸ πλοῖον εἰς Πειραιᾶ.

Μετὰ τὴν συντελεσθεῖσαν μεταπολίτευσιν ἡ «*Ἀμαλία*» μετωνομάσθη ὑπὸ τῆς νέας κυβερνήσεως «*Ἑλλάς*», ὡς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ πλοῖα τοῦ στόλου ἐδόθησαν νέα ὀνόματα τῶν πόλεων αἵτινες πρωτηγωνίσθησαν εἰς τὴν Ὀκτωβριανὴν ἐπανάστασιν. (Περαιτέρω ἱστορίαν τοῦ πλοίου βλέπε εἰς λέξιν Ἑλλάς.)

—Ω

Ἀμαλιάπολις *(Νέα Μιτζέλα).* Παράλιος κώμη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἁλμυροῦ τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Ἡ Ἀμαλιάπολις ἐκτίσθη τῷ 1831 ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς παλαιᾶς Μιτζέλας, κειμένης πλησίον τῆς Ζαγορᾶς, οἵτινες μὴ ἐννοοῦντες νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν εἰς τοὺς τότε ἐπιδραμόντας Τούρκους τὴν ἐπυρπόλησαν καὶ ἐπιβάντες ἱστιοφόρων προ-

Digitized by Google

σέφυγον ἄλλοι εἰς Πειραιᾶ, ἄλλοι εἰς Σκόπελον, Σκίαθον κ. ἄ. Εὐμενείᾳ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος καὶ τῆς Κυβερνήσεως τοῖς παρεχωρήθη ἔκτασις, ἐφ' ἧς ἐκτίσθη ἡ σημερινὴ Ἀμαλιάπολις. Ἐπίσης τὰ ὑλικὰ μέσα, ἰδίως δὲ ἡ ἀπαιτηθεῖσα ξυλεία διὰ τὴν ἀνέγερσιν οἰκημάτων, τοῖς παρεχωρήθη ἀφορολόγητος ἐπεμβάσει τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας, ἡ ὁποία, δι' ἰδίων ἐξόδων, ἀπέστειλε Βαναρὸν μηχανικόν, ὅστις ἐξεπόνησε τὸ σχέδιον τῆς πόλεως καὶ ἐπέβλεψεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ μέχρι τέλους. Ὡσαύτως ἡ βασίλισσα ἀνήγειρεν ἐν Ἀμαλιαπόλει δι' ἰδίων της ἐξόδων σχολεῖον, τοῦ ὁποίου καὶ τοὺς διδασκάλους συνετήρει ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, καὶ εἰς τὴν κορυφὴν λόφου ἀνάκτορον οὗτινος ἐρείπια σώζονται σήμερον. Ἡ Ἀμαλία ἐπεσκέφθη ἐπανειλημμένως τὴν κωμόπολιν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι διεδήλωσαν περιτράνως τὴν πρὸς αὐτὴν λατρείαν των, διοργανώσαντες ἐνθουσιώδη ὑποδοχήν. Ἡ ἀπὸ τῆς παραλίας ὁδὸς μέχρι τοῦ κοινοτικοῦ καταστήματος ἦτο ἐστρωμένη διὰ βαρυτίμων ταπήτων, αἱ δὲ παρθένοι παρατεταγμέναι ἑκατέρωθεν ἔρραινον μὲ ἄνθη τὴν βασίλισσαν.

Ἐπιπροσθέτως οἱ κάτοικοι ἔδωσαν εἰς τὸν νέον συνοικισμὸν τὸ ὄνομα *Ἀμαλιάπολις*, μετὰ δὲ τὴν ἔξωσιν τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Ἑλλάδος τὸν μετωνόμασαν εἰς *Νέαν Μιτζέλαν*. Πρὸ εἰκοσιπενταετίας ὅμως, διὰ πράξεως τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, ἡ κωμόπολις μετωνομάσθη πάλιν εἰς *Ἀμαλιάπολιν*.

Ἡ Ἀμαλιάπολις εἶναι ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ λόφου μέχρι τῆς παραλίας. Ρυμοτομίαν ἔχει κανονικωτάτην. Κύριον ἐπάγγελμα τῶν κατοίκων εἶναι ἡ καλλιέργεια τῆς ἐλαίας καὶ ἡ ἁλιεία (βλ. λ. Γ' 792).

Τὸν λιμένα τῆς Ἀμαλιαπόλεως φράσσει νησὶς ὀνομαζομένη *Κίκυνθος*.

Ἡ Ἀμαλιάπολις ἔχει ναὸν τιμώμενον εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος, δύο σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων ἀνεγερθέντα διὰ κληροδοτήματος τοῦ Συγγροῦ καὶ ὡραίαν πλατεῖαν δενδροφυτευμένην. Οἱ κάτοικοί της ἀνέρχονται εἰς 850 περίπου ὧν οἱ πλεῖστοι ἁλιεῖς, συνταξιοῦχοι καὶ καλλιεργηταὶ ἐλαιῶν. Ἡ περιφέρεια παράγει ἔλαιον καὶ ἐλαιόκαρπον. Ἡ παραγωγὴ ἐλαίου κατὰ τὸ ἔτος 1924 ἀνῆλθεν εἰς τὰς 135 χιλ. ὀκάδας, κατὰ δὲ τὸ 1926 εἰς 70 χιλιάδας, ἐξήχθη δὲ κατὰ τὰ δύο ἔτη καὶ ἱκανὴ ποσότης ἐλαιῶν. Λόγῳ τοῦ καλοῦ της κλίματος, κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος μεταβαίνουσιν ὅπως παραθερίσωσι πολλοί. (Βλ. καὶ Αἰγαῖον Β, 384 γ'.)

Ξ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμαλιάς. Πόλις τῆς Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαϊοηλιδος, πρωτεύουσα ὁμωνύμου δήμου. Εἶναι ἐκ τῶν νεωτέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, δευτερεύουσα δὲ τοιαύτη ἀπὸ πλουτοπαραγωγικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἀπόψεως τῆς Ἠλείας, ἐρχομένη ἀμέσως μετὰ τὸν Πύργον, πρὸς τὸν ὁποῖον συναγωνίζεται ἐπιτυχῶς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Ἡ Ἀμαλιὰς κεῖται ἐν ὑγιεινῇ θέσει τοῦ κάμπου τῆς Ἠλείας εἰς ὕψος 65—75 μ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἧς ἀπέχει περὶ τὴν ὥραν, ἐπὶ τῶν δυτικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ἀλισσείου, καθ' Ὅμορον, λόφου. Ἡ τοποθεσία αὕτη, δεσπόζουσα τῆς πλουσιωτάτης εἰς βλάστησιν πεδιάδος τῆς Κοίλης Ἤλιδος, εἶναι ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας τῆς Ἤλιδος. Ἡ πόλις ἀπετελέσθη ἐκ τῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας δύο χωρίων Δερβητσελεπῆ καὶ Καλλίτσα, ἐκτισμένων ἑκατέρωθεν τοῦ χειμάρρου τῆς Σοχιᾶς, καὶ ὀφείλει τὸ ὄνομά της εἰς τὴν βασίλισσαν Ἀμαλίαν, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν περιοδείαν της τῷ 1856, τοσοῦτον κατεθέλχθη ἐκ τῆς τοποθεσίας τῶν δύο αὐτῶν χωρίων, ὥστε ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ δοθῇ εἰς ταῦτα τὸ ὄνομά της. Ἡ ἐπιθυμία αὕτη τῆς βασιλίσσης ἐξεπληρώθη, τῶν δύο χωρίων ἑνωθέντων ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *Ἀμαλιάς*, τὸ ὁποῖον ὅμως, καίτοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν χρήσει, μόλις τῷ 1886 ἐπεκυρώθη ἐπισήμως διὰ Β. Διατάγματος.

Κατὰ τὰ πρῶτα μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἔτη, τὰ ἀποτελέσαντα τὴν

Ἀμαλιάς: *Μητροπολιτικὸς ναὸς Ἁγίου Ἀθανασίου.*

Ἀμαλιάδα δύο χωρία ἦσαν ἄσημα, σκιαζόμενα ὑπὸ τῆς Γαστούνης, ἥτις τότε εὑρίσκετο εἰς τοιαύτην ἀκμήν, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Πύργος δὲν ἦτο γνωστὸς παρὰ ὡς «*Πύργος τῆς Γαστούνης*», ἐκαλεῖτο δέ, χάρις εἰς τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους της, καὶ «*Κουτσοὺκ-Μισσέρι*» (=Μικρὰ Αἴγυπτος).

Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἡ Ἀμαλιάς, ἐγγύτατα τῆς Γαστούνης κειμένη καὶ ἀποτελοῦσα μετ' αὐτῆς ἀρχικῶς ἕνα δῆμον, τὸν δῆμον Ἤλιδος, ἤρχισε νὰ συναγωνίζεται ἐπιτυχῶς αὐτήν, χάρις ἰδίως εἰς τὸ ὑγιεινὸν τοῦ κλίματός της. Ἡ μεγάλη πρόοδος ὅμως τῆς πόλεως ἐσημειώθη ἀπὸ τοῦ 1860, ὁπότε ἤρχισαν νὰ συρρέωσιν εἰς αὐτὴν νέα φιλοπρόοδα καὶ ἐργατικὰ στοιχεῖα, ἰδίως ἐκ Γορτυνίας, Καλαβρύτων, Κυνουρίας, Ζακύνθου, Κεφαλληνίας, καὶ ἐν μέρει ἐκ Λακωνίας. Οἱ πλεῖστοι τῶν νέων ἐποίκων τῆς πόλεως ἐπεδόθησαν εἰς τὴν σταφιδοκαλλιέργειαν, τὴν ἀμπελουργίαν καὶ τὴν ἐλαιοκομίαν, κατὰ μικροτέραν δὲ μοῖραν εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν δημητριακῶν καρπῶν. Τὸν σημαντικώτερον ὅμως σταθμὸν διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς πόλεως ἐσημείωσεν ἡ κατασκευὴ τοῦ σιδηροδρόμου Πελοποννήσου, τοῦ ὁποίου ἡ γραμμὴ Πατρῶν - Πύργου διέρχεται δι' Ἀμαλιάδος. Τοῦτο ἔδωσε νέαν ὤθησιν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις ἐγένετο σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον, ἰδίως σταφιδεμπορίας, ἐν Ἠλείᾳ.

Εἰκόνα τῆς ἀλματικῆς ταύτης προόδου τῆς Ἀμαλιάδος δίδει ὁ κατὰ τὰς διαφόρους ἀπογραφὰς

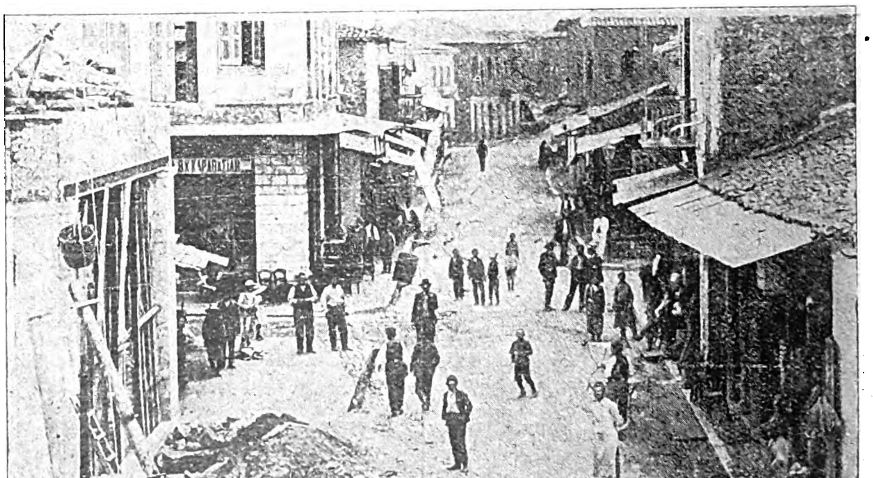

Ἀμαλιάς: *Κεντρικὴ ὁδὸς κάτω πόλεως.*

σημειούμενος πληθυσμὸς τῆς πόλεως. Οὕτω κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1860 ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀμαλιάδος ἀνήρχετο εἰς 1663 κατοίκους (ἐκ τῶν ὁποίων 800 εἰς Δερβητσελεπῆ καὶ 863 εἰς Καλλίτσαν), τῷ 1870 εἰς 2069 (1029 εἰς Δερβητσελεπῆ καὶ 1040 εἰς Καλλίτσαν), τῷ 1889, ὁπότε αἱ δύο κῶμαι εἶχον καὶ ἐπισήμως πλέον ἑνωθῆ ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα τῆς Ἀμαλιάδος, εἰς 4285, τῷ 1896 εἰς 6189 καὶ τῷ 1907 εἰς 8498 κατοίκους. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνήρχετο εἰς 9847 (ὧν 4826 ἄρρενες καὶ 5021 θήλεις), συνυπολογιζομένων καὶ τῶν περὶ τὴν Ἀμαλιάδα συνοικισμῶν Φραγκαβίλλας, Γαβρᾶ, Παλοῦκι, Περιβόλας, Σκοῦρα καὶ Τραγάνι. Ἔκτοτε ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ηὐξήθη, λόγῳ καὶ τῶν ἐγκατασταθέντων ἐκεῖ προσφύγων καὶ τῶν παλινοστησάντων ἐφέδρων κατὰ τὴν ἀποστράτευσιν τοῦ 1922.

Διοίκησις.— Τὸ 1890 ὁ δῆμος Ἤλιδος προήχθη εἰς Α' τάξεως τοιοῦτον, ἀπὸ δὲ τοῦ 1891 πρωτεύουσα τούτου ἐγένετο ἡ Ἀμαλιάς, ἀντὶ τῆς μέχρι τότε Γαστούνης. Τῷ 1907, ὁ δῆμος διηρέθη εἰς δῆμον Ἤλιδος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Γαστούνην καὶ δῆμον Ἐλίσσης μὲ πρωτεύουσαν τὴ Ἀμαλιάδα. Τῷ 1914, ἐφαρμοσθέντος τοῦ περὶ κοινοτήτων Νόμου, ἡ Ἀμαλιὰς ἀπετέλεσεν ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα, κατὰ δὲ τὸ 1925 προήχθη εἰς δῆμον μὲ 18μελὲς Δημοτικὸν Συμβούλιον. Εἶναι ἕδρα εἰρηνοδικείου καὶ πταισματοδικείου, ἔχοντος δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν τριῶν δήμων Ἀμαλιάδος, Ἤλιδος καὶ Πηνειῶν, ὑποθηκοφυλακείου, ἀστυνομικῆς ὑποδιοικήσεως χωροφυλακῆς, μὲ δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν πέντε δήμων Ἀμαλιάδος, Ἤλιδος, Πηνειῶν, Βουπρασίων καὶ Μυρτουντίων, δασονομείου, μὲ δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω πέντε δήμων ἐπίσης, ταχυδρομικοῦ, τηλεγραφικοῦ καὶ τηλεφωνικοῦ γραφείου Α' τάξεως, ἐφορείας καὶ ταμείου Β' τάξεως.

Ἐκκλησιαστικῶς ἡ Ἀμαλιὰς ὑπάγεται εἰς τὴν μητρόπολιν Ἠλείας, ναοὺς δὲ ἔχει τὸν μητροπολιτικὸν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τούς: Ἁγίου Γεωργίου, Εὐαγγελισμοῦ, Ἁγίου Ἰωάννου εἰς τὴν ὁμώνυμον συνοικίαν, Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου διὰ τὸν συνοικισμὸν Μαραθιᾶς Φραγκαβίλλας, ἐξωκκλήσιον βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, Ἁγίας Τριάδος ἐν τῷ Νεκροταφείῳ τῆς Ἄνω πόλεως καὶ τῶν Ἁγίων Πάντων, ἐν τῷ τῆς κάτω πόλεως, καὶ τὰ ἐξωκκλήσια: Μεταμορφώσεως, Ἁγίου Ἀνδρέου, Προφήτου Ἠλιοῦ. Μονὰς ἔχει τὴν νεόδμητον τοιαύτην τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ καὶ τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, μετόχιον τῆς ἐν Καλαβρύτοις μονῆς τῶν Ἁγίων Θεοδώρων.

Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Ἀμαλιάδι ἐξυπηρετεῖται πλήρως, λειτουργούντων ἐν αὐτῇ πλήρους γυμνασίου, δύο ἑλληνικῶν σχολείων ἀρρένων καὶ ἑνὸς θηλέων καὶ τεσσάρων δημοτικῶν σχολείων ἀρρένων καὶ τριῶν θηλέων. Πλὴν τούτων λειτουργεῖ καὶ ἱερατικὴ σχολή.

Πλουτοπαραγωγή, ἐμπόριον καὶ βιομηχανία.—Ἡ περιφέρεια τῆς Ἀμαλιάδος εἶναι μία τῶν εὐφορωτέρων τῆς Ἠλείας, παράγουσα ἰδίως κορινθιακὴν σταφίδα ἀρίστης ποιότητος, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*Ἀμαλιάς*», ἧς ἡ ἐξαγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 15 ὅλα ἑκατομμύρια ἑνετικῶν λιτρῶν, οἶνον, ἔλαιον καὶ ἐλαιόκαρπον, σιτηρὰ καὶ δημητριακοὺς καρπούς, τῶν ὁποίων διαμετακομιστικὸν κέντρον εἶναι ἡ Ἀμαλιάς. Ἐκτάκτως ἀνεπτυγμένον εἶναι τὸ ἐμπόριον, ἐν ἥσσονι δὲ μοίρᾳ ἡ βιομηχανία. Διὰ τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς ὑπάρχουν ἐν Ἀμαλιάδι ὑποκαταστήματα τῶν τραπεζῶν Ἐθνικῆς, Ἀθηνῶν, Πελοποννήσου, πρακτορεῖα τῆς Πανελληνίου Τραπέζης καὶ τῆς Τραπέζης Καραβασίλη καὶ ἀνταποκριταὶ ὅλων τῶν ἄλλων πιστωτικῶν ἱδρυμάτων ὡς καὶ ἀσφαλιστικῶν ἑταιριῶν. Λειτουργεῖ ἐπίσης ὑποκατάστημα τῆς Προνομιούχου ἑταιρίας πρὸς προστασίαν τῆς σταφίδος, ἱδρυθὲν τῷ 1905, διαθέτον 8 ἰδιοκτήτους σταφιδα-

Digitized by Google

ποθήκας. Μεγάλως ηὐδοκίμησεν ἐν Ἀμαλιάδι ὁ θεσμὸς τῶν συνεταιρισμῶν, λειτουργούντων εὐδοκίμως πολλῶν τοιούτων τόσον ἐν τῇ πόλει, ὅσον καὶ εἰς τοὺς περὶ αὐτὴν γεωργικοὺς συνοικισμούς. Ἡ κτηνοτροφία ἐν Ἀμαλιάδι ὑστερεῖ, τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ τρεφομένων ζῴων ἀνερχομένων εἰς 2711 αἰγοπρόβατα καὶ μικρὸν ἀριθμὸν χοίρων, βοῶν καὶ ἀγελάδων, ἵππων, πουλερικῶν κλπ.

Συγκοινωνία.—Ἡ Ἀμαλιὰς συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Πύργου καὶ τῶν Πατρῶν καὶ ἔχει σιδηροδρομικὸν σταθμὸν α' τάξεως. Ἐπίσης συνδέεται δι' ἁμαξιτῶν ὁδῶν μετὰ τοῦ Πύργου, ἀφ' οὗ ἀπέχει περίπου 22 χιλιόμετρα, μετὰ τοῦ Κάμπου μέχρι Πατρῶν διὰ Γαστούνης, Καββασίλων, Ἀνδραβίδας, Λεχαινῶν, μετὰ τῆς πολίχνης Χάβαρι καὶ τινων ἄλλων χωρίων τοῦ δήμου Πηνειῶν. Ἐπίνειον καὶ πόλιν ἔχει τὸν ὁρμίσκον Παλοῦκι — τρία περίπου χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς Ἀμαλιάδος—, ἐν τῷ ὁποίῳ ἑδρεύει καὶ τελωνοσταθμάρχης. Πλησίον τούτου ἕτερος ὁρμίσκος Κουράτα, διὰ τοῦ ὁποίου κυρίως ἐξάγεται ὁ πρὸς βιομηχάνευσιν σταφιδόκαρπος τῆς Προνομιούχου.

Ἡ πρόοδος τῆς πόλεως.— Ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ ἀναφέρομεν, ἡ πόλις τῆς Ἀμαλιάδος, ἀπὸ τοῦ 1885 ἰδίως, ὁπότε ἤρχισε λειτουργῶν ὁ σιδηρόδρομος Πελοποννήσου, ἤρχισε σημειοῦσα ἁλματικὰς προόδους. Χάρις εἰς τὴν ἐργατικότητα καὶ τὸ φιλοπρόοδον τῶν κατοίκων της τὰ δύο ἄσημα ἐπὶ τουρκοκρατίας χωρία ἤρχισαν προσλαμβάνοντα τὴν ὄψιν πόλεως καὶ τὰ ἄλλοτε ἑτοιμόρροπα χαμαίσπιτα νὰ ἀντικαθίστανται δ' εὐπρεπῶν οἰκιῶν καὶ μεγάρων. Τῷ 1885, ἐπὶ δημαρχείας Ξυδιά, ἐξεπονήθη σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἂν καὶ οὐχὶ ἄρτιον, ὡς στερούμενον εὐρειῶν πλατειῶν καὶ λεωφόρων, ἐν τούτοις ἐφαρμοζόμενον θὰ ἔδιδε ποιάν κατεύθυνσιν εἰς τὴν κανονικὴν ἀπὸ οἰκοδομικῆς ἀπόψεως ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως. Ἀτυχῶς τὸ σχέδιον τοῦτο δὲν ἐφημόσθη καὶ ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς ἐγένετο εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε, ἕνεκα τούτου δὲ ἡ Ἀμαλιὰς στερεῖται κανονικῆς σήμερον ρυμοτομίας. Ἡ πόλις σήμερον διαιρεῖται εἰς δύο, τὴν Ἄνω καὶ Κάτω πόλιν. Ἡ Κάτω πόλις ἀνεπτύχθη τάχιστα καὶ κατέστη τὸ κέντρον πάσης κινήσεως. Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως τῆς Ἄνω πόλεως καθυστέρησε, μόλις δὲ πρό τινων ἐτῶν ἤρχισαν οἱ ἐν αὐτῇ μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τῶν ἐν τῇ Κάτω πόλει συμπολιτῶν των. Ἀπὸ τοῦ 1925 ἡ πόλις ἠλεκτροφωτίζεται.

Πλὴν τῆς ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς κινήσεως, ζωηροτάτη εἶναι καὶ ἡ κοινωνικὴ τοιαύτη. Ἐν τῇ πόλει ἀριθμοῦνται σήμερον ὑπὲρ τοὺς εἴκοσιν ἐπαγγελματικοὶ σύλλογοι. Ἀπὸ τοῦ 1905 ἡ πόλις, χάρις εἰς τὸ κληροδότημα τῶν εὐεργετῶν ἀδελφῶν Καρακανδᾶ, χάρις εἰς τοὺς ὁποίους κέκτηται καὶ τὴν «Καρακάνδειον» ἐπαγγελματικὴν σχολήν, ἔχει ἀρτιωτάτην φιλαρμονικήν, τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῆς ὁποίας ἐποπτεύει ὁ Σύλλογος Ἐρασιτεχνῶν «Ὀρφεύς». Ζωηρὰ εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ ἀθλητικὴ κίνησις, παρ' ὅλην τὴν ἐκ τῶν πολέμων κρίσιν. Τοὺς παλαιοὺς ἀθλητικοὺς συλλόγους «Ἴφιτος» καὶ «Ἡρακλῆς» ἀντικατέστησεν ὁ «Γυμναστικὸς σύλλογος Ἀμαλιάδος», τῷ δὲ 1924 ἔλαβον χώραν καὶ οἱ πρῶτοι ἐπίσημοι ἀγῶνες ἐν Ἀμαλιάδι, ἀθλητικοὶ καὶ ποδοσφαιρικοί, μεταξὺ τοῦ «Παναχαϊκοῦ Γυμναστικοῦ συλλόγου Πατρῶν» καὶ τοῦ τῆς Ἀμαλιάδος. Πλὴν τούτων ἡ πόλις ἔχει καὶ σῶμα Προσκόπων.

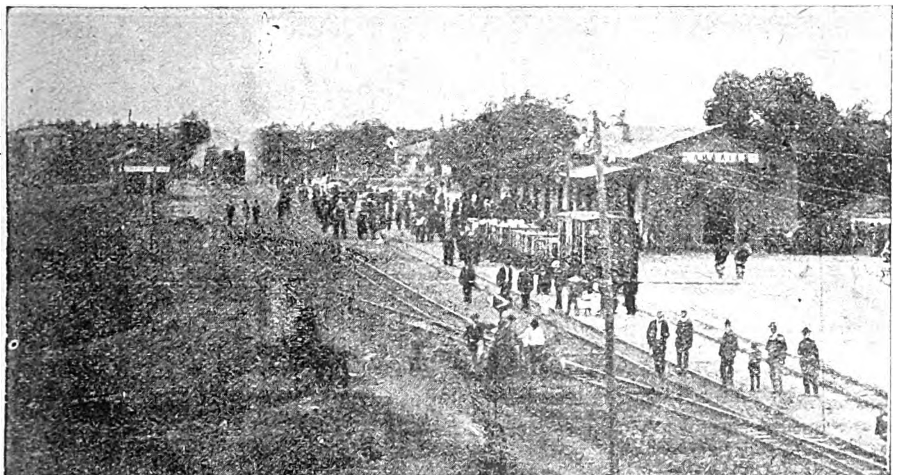

Σιδηροδρομικὸς Σταθμὸς Ἀμαλιάδος.

Τὸν Μάϊον τοῦ 1907 ὠργανώθη ἐν Ἀμαλιάδι ἡ Α' κτηνοτροφικὴ ἔκθεσις τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος, στεφθεῖσα ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας. Κατὰ τὰ ἐγκαίνια παρέστη ὁ τότε Διάδοχος Κωνσταντῖνος, ὑπερεικοσακισχίλιοι δὲ θεαταὶ συνέρρευσαν εἰς αὐτήν. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκθέσεως ἔλαβον χώραν καὶ ἱππικοὶ ἀγῶνες. Ἐν Ἀμαλιάδι ἐκδίδεται ἑβδομαδιαία ἐφημερὶς τὸ «*Ἔθνος*». Ἡ πρώτη ἐκδοθεῖσα τοπικὴ ἑβδομαδιαία ἐφημερὶς ἦτο ἡ «*Πρόοδος*» τοῦ Κ. Θ. Ζάκα, παύσασα ἐκδιδομένη ἀπὸ τοῦ 1923. Ἐπί τινα ἔτη ἐξεδίδετο ἐπίσης ἡ «*Ἀμαλία*», ἐπὶ μικρὸν δὲ ὁ «*Κῆρυξ*» καὶ ἡ «*Ἀλήθεια*». Ἐπίσης ἐπί τινα χρόνον ἐξεδόθησαν ἐμμέτρως ἡ «*Τσουκνίδα*» καὶ ἡ σατυρικὴ «*Σκοῦπα*».

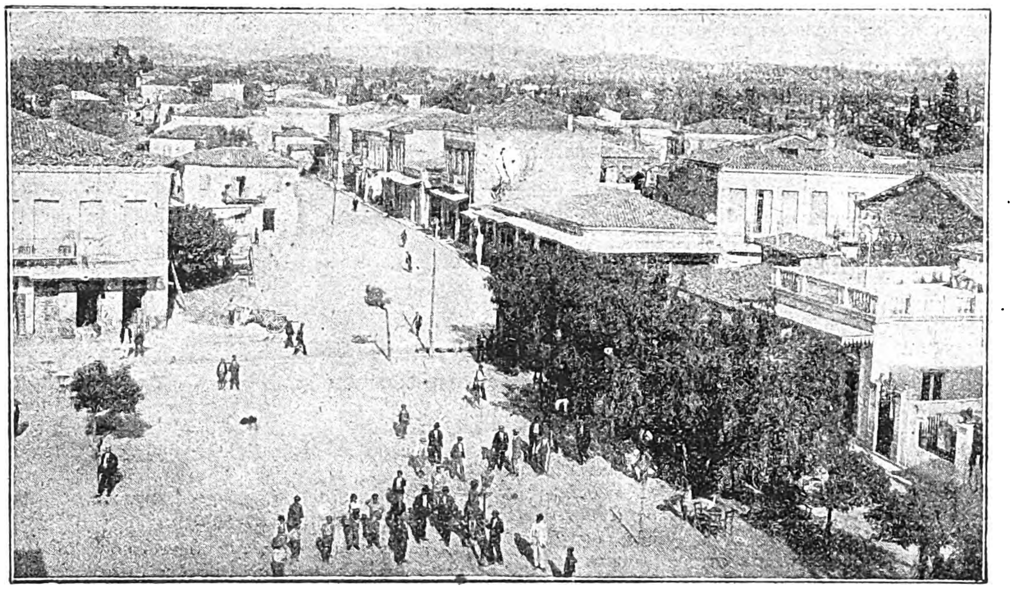

Ἄποψις τῆς Ἀμαλιάδος ἀπὸ τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου.

Ὑγιειναὶ συνθῆκαι.—Ἡ Ἀμαλιὰς ἐκτισμένη ἐπὶ ὑψηλῆς τοποθεσίας καὶ ἐδάφους ξηροῦ ἔχει κλίμα εὐχάριστον καὶ ὑγιεινόν. Οἱ ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς ποταμίσκοι καὶ ἑστίαι ἑλῶν, ἀπέχοντες τῆς πόλεως ὑπὲρ τὰ τέσσαρα χιλιόμετρα, εἶναι ἀκίνδυνοι διὰ τὴν πόλιν, οὐχὶ ὅμως καὶ διὰ τὰς περιφερείας Φραγκοβίλλας, Κουρλέσσα καὶ Παλοῦκι, αἱ ὁποῖαι μαστίζονται ὑπὸ τῆς ἑλονοσίας. Πρὸς προστασίαν τῆς ὑγείας τῶν κατοίκων λειτουργεῖ ἐν Ἀμαλιάδι ἴδιον τμῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, τὸ ὁποῖον διανέμει δωρεὰν φάρμακα εἰς τοὺς ἀπόρους, ἐποπτεύει τὴν καθαριότητα τῆς πόλεως καὶ κατευθύνει πᾶσαν κίνησιν πρὸς λῆψιν ριζικῶν μέτρων πρὸς ἀπαλλαγὴν καὶ τῶν περὶ τὴν Ἀμαλιάδα συνοικισμῶν ἀπὸ τῆς ἑλονοσίας.

Ὁ χειμὼν ἐν τῇ Ἀμαλιάδι εἶναι μᾶλλον βοῤῥερός, ἡ χιὼν ὅμως σπανιωτάτη. Τὸ θέρος πνέει θερμὸς ἐξ Ἀφρικῆς ἄνεμος λίαν ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν γεωργίαν. Ἐκτὸς τούτου ἡ περιφέρεια ὑπόκειται εἰς συχνὰς σεισμικὰς δονήσεις. Ὁ τελευταῖος καταστρεπτικὸς σεισμὸς ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 2—3 Ἰουλίου 1909, καταπλακωθέντων τριάκοντα ἀτόμων εἰς τὸ χωρίον Χάβαρι καὶ ἐρειπωθεισῶν πολλῶν οἰκιῶν.

Τὸ σπουδαιότερον μειονέκτημα ὅμως τῆς πόλεως εἶναι ἡ ἔλλειψις ὕδατος, ἥτις ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς πόλεως ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς καὶ καθαριότητος. Ἡ ὕδρευσις γίνεται διὰ φρεάτων, ἐχόντων ἀρκετὸν βάθος, ὥστε ἡ μόλυνσίς των νὰ μὴ εἶναι εὔκολος. Ἤδη ἐκ τοῦ δημοτικοῦ φόρου σταφίδος τῶν πρώην δήμων Ἐλίσσης, Ἤλιδος, Πηνειῶν, Μυρτουντίων καὶ Βουπρασίων τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας διατίθενται ἀνὰ μία δραχμὴ κατὰ χιλιόλιτρον α') ὑπὲρ τοῦ δήμου Ἀμαλιάδος, πρὸς ὕδρευσιν τῆς πόλεως καὶ β') πρὸς ἵδρυσιν νοσοκομείου ἐν Ἀμαλιάδι.

[ΠΗΓΑΙ. Τὰς περὶ τῆς Ἀμαλιάδος πληροφορίας ἠρύσθημεν κατὰ τὸ πλεῖστον παρὰ τοῦ *Κ. Θ. Ζάκα* (ἐκχωρήσαντος καὶ τὰς παρεντεθειμένας φωτογραφίας) καὶ *Κ. Γρ. Φούμα* «Ἱστορία τῆς Ἠλείας» (ἀνέκδοτον).] Γ. Α. Κ.

Ἀμαλίειον ***Ὀρφανοτροφεῖον.*** Τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἐν Ἑλλάδι ὀρφανοτροφείων θηλέων, ἱδρυθὲν διὰ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 8ης Ἰουνίου 1855, πρωτοβουλίᾳ φιλανθρώπων κυριῶν, ἐχουσῶν ἐπὶ κεφαλῆς τὴν Μαρίαν Ὑψηλάντη, μετὰ τὴν καταστροφὴν τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῷ 1854 ἡ χολέρα, ὅτε πλεῖστα ἀπορφανισθέντα κοράσια ἔμεναν ἐντελῶς ἀπροστάτευτα. Αἱ εὐγενεῖς κυρίαι ἀνεκοίνωσαν τὴν ἀπόφασίν των εἰς τὴν τότε βασίλισσαν Ἀμαλίαν, ἡ ὁποία, μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὴν θέρμης, κατέστη προθυμοτάτη συνεπίκουρος τοῦ ἔργου. Ἱδρύθη ἑταιρία ἥτις ἀπεφάσισε τὴν ἵδρυσιν ὀρφανοτροφείου, ὅπερ ἐγκατεστάθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν πλατεῖαν Ἐλευθερίας, ἔνθα σήμερον ἡ οἰκία Κουμουνδούρου καὶ μετ' ὀλίγον εἰς τὸ ἐν τῇ ὁδῷ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ μέγαρον. Τὸ ὀρφανοτροφεῖον ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν *Ἀμαλίειον* καὶ μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν πρώτων βασιλέων *Ἐθνικόν,* βραδύτερον δὲ πάλιν, ἀποφάσει τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν Κυριῶν, κατὰ τὸ 1881, ἀπεδόθη εἰς αὐτὸ πάλιν ἡ ἐπωνυμία Ἀμαλίειον, πρὸς τιμὴν τῆς ὑψηλῆς προστάτιδός του, ἥτις τόσον ἔδειξε δι' αὐτὸ ἐνδιαφέρον καὶ προσέφερε χάριν αὐτοῦ δρχ. 65.000, συλλεγείσας διά τινος λαχείου ἐν Πετρουπόλει καὶ βραδύτερον δρχ. 16.000 σταλείσας αὐτῇ ἔκ τινος φιλοπτώχου ὀργανώσεως ἐν Γερμανίᾳ. Καὶ αἱ ἱδρύτριαι δέ, αἱ εὐγενεῖς δέσποιναι τῆς πρωτευούσης, Μαρία Ὑψηλάντου, Ζωὴ Σούτσου, Κυριακοῦλα Κριεζῆ, Ἀνδρομάχη Μ. Ρενιέρη καὶ Λουκία Ρίζου, προσέφεραν γενναίας ὑπὲρ τοῦ ἱδρύματος εἰσφορὰς καὶ μάλιστα ἡ Μαρία Ὑψηλάντη.

Τὸ ἵδρυμα διοικεῖται ὑπὸ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης ἐκ 4 κυριῶν καὶ ἑνὸς ἐφόρου, ἐκλεγομένων πάντων ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν μελῶν. Ἡ περιουσία τοῦ ἱδρύματος ἀποτελεῖται ἐκ κτημάτων ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ παρὰ τοῦ μεγάλου εὐεργέτου Ἀνδρέου Συγγροῦ κληροδοτηθέντος κτήματος ἐν Ὠρωπῷ, ἐξ ἐτησίων συνδρομῶν τῶν μελῶν, διαρκῶν χορηγιῶν καὶ χρηματογράφων. Κατὰ τὴν τῷ 1926 δημοσιευθεῖσαν τελευταίαν ἔκθεσιν περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ ἔτους 1924—1925 τὰ ἔσοδα ἀνῆλθον εἰς δρχ. 2.007.916.65, τὰ δὲ ἔξοδα εἰς δραχμὰς 1.754.753.05, ἐξ ὧν 850.550.40 διὰ τροφοδοσίαν. Κατὰ τὸ ἐκ 32 ἄρθρων καταστατικόν, ἐγκριθὲν διὰ Β. Δ. τῆς 21ης Νοεμβρίου 1867, ὅρος ἀπαράβατος παραδοχῆς κορασίου ὑποτρόφου εἶναι ἡ ἀμφοτέρωθεν ὀρφανεία καὶ ἡλικία οὐχὶ κατωτέρα τῶν 7, οὐδ' ἀνωτέρα τῶν 10 ἐτῶν· ἐπιτρέπεται δὲ ἡ παραδοχὴ καὶ ὀρφανῶν ἐξ ἑνὸς μέρους, μὴ ὑπερβαινόντων τὸ $^{1}/_{10}$ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ὑποτρόφων. Σκοπὸς τοῦ ἱδρύματος εἶναι «νὰ μορφώσῃ ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ἐνδιαιτωμένων κορασίων φρονίμους καὶ κοσμίας παρθένους, χρηστὰς οἰκοκυράς, χρησίμους καὶ ἀγαθὰς εἰς τὴν κοινωνίαν γυναῖκας».

Digitized by Google

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου τὰ ὀρφανά, ἅτινα ἀνέρχονται εἰς 200 περίπου, διδάσκονται γράμματα ἐν ἑξαταξίῳ σχολείῳ, ἐκ δὲ τῶν τεχνῶν καὶ γυναικείων ἔργων μανθάνουν ἰδίως ῥαπτικὴν ἐσωρρούχων καὶ ἐνδυμάτων, κεντητικήν, ὑφαντικήν, μαγειρικὴν «καὶ ὅσα καλὴ οἰκοδέσποινα ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ ἐντελῶς». Ἐσωτερικὸς κανονισμὸς ἐκ 19 ἄρθρων ἀπὸ τοῦ 1881 κανονίζει τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τοῦ ἱδρύματος. Δ. Σ. Μ.

ἀμαλινικὸν ὀξὺ *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ τετραμεθυλοξανθίνη $C_8H_2(CH_3)_4N_4O_8$. Λαμβάνεται τῇ ἐπιδράσει χλωρίου ἐπὶ ξανθίνην καὶ τὰ παράγωγα αὐτῆς. Κρύσταλλον ἄχροον, δυσδιάλυτον ἐν ὕδατι, ἀδιάλυτον ἐν ἀπολύτῳ ἀλκοόλῃ, ἐν τῷ ἀέρι εὐκόλως ἐρυθραινόμενον. Μετ' ἀμμωνίας δίδει πορφυρερυθρὰν χροιάν, μετὰ καυστικῶν ἀλκαλίων κυανῆν, μετὰ σιδηροαλάτων καὶ καυστικῶν ἀλκαλίων ἰνδικοκυανῆν. Κ. Γ. Μ.

ἄμαλλα (ἡ) καὶ *ἀμάλη*· δράγμα σταχύων θερισθέντων, κοιν. *χερόβολο*.

ἀμάλλευσις (ἡ)· ἡ τῶν θερισθέντων σταχύων συσκευὴ εἰς δέματα, ἡ σύνδεσις πολλῶν ὁμοῦ δραγμάτων.

ἀμαλλευτὰ *[Ὀνοματολογ. Πυροβ.]*. Ἀμαλλευτὰ σχοινία ἐκαλοῦντο, ὑπὸ τῶν παλαιῶν Κανονισμῶν τοῦ Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, τὰ ἑκατέρωθεν τῶν πλευρῶν ἑνὸς ἑκάστου σάγματος ἀνηρτημένα σχοινία, τὰ χρήσιμα διὰ τὴν ἐπὶ τῶν σαγμάτων πρόσδεσιν διαφόρων ἑκάστοτε προσθέτων φόρτων. Τὰ σχοινία ταῦτα ἦσαν μήκους 8 περίπου μέτρων, καθ' ὃν δὲ χρόνον δὲν ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ πρόσδεσίν τινα, ἀλλ' εὑρίσκοντο ἀνηρτημένα ἐπὶ τοῦ σάγματος, ἦσαν περιεστρημμένα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἀπετέλουν ἐπιμήκες τι δέμα, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία των. Ἀπὸ τῆς παρ' ἡμῖν εἰσαγωγῆς τοῦ ταχυβόλου ὀρειβατικοῦ πυροβόλου, τοιαῦτα σχοινία δὲν ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν σαγμάτων, δι' ὃ ὁ ὅρος «ἀμαλλευτὰ» ἐξέλιπε σήμερον ἀπὸ τοῦ συγχρόνου στρατιωτικοῦ λεξιλογίου. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

ἀμαλλεύω· συνδέω τὰς ἀμάλλας εἰς δέματα, κοιν. *δεματιάζω*.

Ἀμαλλοβρίγα· βλ. Μεδίνα *ντὲλ Ρίο Σέκκο*.

ἀμαλλοδέτης (ὁ)· ὁ συνδέων τὰς ἀμάλλας εἰς δέματα, αὐτὸς ποὺ δεματιάζει τὸν θερισθέντα σῖτον, κριθὴν κ.τ.τ.

ἄμαλλος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ ἄνευ μαλλίου· πβλ. *ἄτριχος*.

Ἀμάλο. Χωρίον τῆς Β. Ἰκαρίας, εἰς τὸ τμῆμα Παραμερίας ἐπὶ τοῦ ὄρους Αἰθέρος· κάτοικοι 250. Ἐπίνειον τὸ χωρίον Καρκινάγρι.

Μετὰ τῶν χωρίων Τραπάλου—Καλάμου, Καλλοῦ Πέζι καὶ Λαγκάδας ἀποτελεῖ τὴν κοινότητα Καρκιναγρίου. Ἐξάγει κρόμμυα, γεώμηλα, γλυκά, σταφίδα, μέλι κ. ἄ. Ἔχει σχολεῖον μικτὸν ἑξατάξιον, εἰς τὸ ὁποῖον φοιτοῦν ἄνω τῶν 45 μαθητῶν (βλ. λ. Αἰγαῖον Β' 414 β'). Κ. Π.

Ἀμαλόβεργα Θυγάτηρ τῆς ἀδελφῆς τῆς Ἀμαλαφρίδης, τὴν ὁποίαν ὁ Θευδέριχος, βασιλεὺς τῶν Γότθων, ἔδωκεν ὡς σύζυγον εἰς τὸν Ἑρμενεφρίδην, τὸν βασιλέα τῶν Θορίγγων, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ συμμαχήσῃ μετ' αὐτοῦ κατὰ τὸν Γοτθικὸν πόλεμον (Procopii De Bello Gotthico Vol. II 65,7 ἐκδ. Βόννης). Κ. Μ. Κ.

Ἀμάλοι. Ὑποτιθέμενον ὄνομα γοτθικῆς δυναστείας, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Δ' αἰῶνος κυβερνησάσης κυρίως τοὺς Ὀστρογότθους. Ἂν ἀποκλείσῃ τις τὰ καθαρῶς μυθικὰ πρόσωπα, τὰ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων Ρωμαίων εἰσηγμένα εἰς τὰς ἀρχαιοτάτας παραδόσεις τῶν Γότθων, μετὰ τὸν μυθολογούμενον γενάρχην τῆς ὅλης γοτθικῆς φυλῆς Χάουτ (Haut), μετὰ μίαν ἢ δύο γενεὰς τίθεται ὁ *Ἀμάλα*, ἀπὸ τοῦ ὁποίου, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἄρχεται τὸ ἱστορικὸν βασιλικὸν γένος τῶν Ὀστρογότθων· ἐν τούτοις τὸ πρῶτον ἱστορικὸν πρόσωπον ἐκ τοῦ οἴκου τούτου εἶναι ὁ κατὰ τὸ 240 ἐκλεγεὶς βασιλεὺς τῶν Ὀστρογότθων, ἔγγονος τοῦ Ἀμάλα, καθ' ὃν ἔτι χρόνον οἱ Ὀστρογότθοι ἔζων μεταξὺ τοῦ Τανάϊδος (Δὸν) καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως. Ἰσχυρότατος ἡγεμὼν ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ἀμάλων εἶναι ὁ *Ἑρμαναρίχος* (350—376), ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἡ δυναστεία αὕτη ἀδιακόπως ἄρχει τῶν Ὀστρογότθων μέχρι τοῦ τελευταίου γόνου αὐτῆς, τοῦ *Θευδάτου*, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ. Ὁ μέγιστος δὲ τῶν βασιλέων τῆς δυναστείας ταύτης εἶναι *Θεοδώριχος ὁ Μέγας*, ὅστις διεβοήθη καὶ εἰς τὰς μυθικὰς ἡρωϊκὰς παραδόσεις τῶν Γερμανῶν, τὰς Niebelungen, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Dietrich ὁ ἐκ Βέρνης*, ὀνομαζόμενος, ὅπως καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἥρωες, *Amelungen* (=ἀπόγονος τοῦ Ἀμάλα). Α.Ν.Δ.

Ἀμάλριχος καὶ *Ἀμαλρίχος* καὶ *Ἀμάλρικος*· βλ. Ἀμαλάριχος *ὁ ἐκ Βέννης*.

Ἀμαλτέο (Amalteo). Ἰταλικὴ οἰκογένεια διακριθεῖσα εἰς τὰ γράμματα ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΕ' μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τρεῖς ἀδελφοὶ Ἀμαλτέο, οἱ *Παῦλος, Μάρκος-Ἀντώνιος* καὶ *Φραγκῖσκος*, γεννηθέντες εἰς τὸ Πορντενόνι, εἶχον ἤδη διαπρέψει εἰς τὸ φιλολογικὸν στάδιον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐκ τούτων ὁ Φραγκῖσκος, νυμφευθεὶς τῷ 1505, ἀπέκτησε τρεῖς υἱούς, τοὺς Ἱερώνυμον, Ἰωάννην-Βαπτιστὴν καὶ Κορνήλιον.

Ὁ *Ἱερώνυμος Ἀμαλτέο* ὑπῆρξεν ἰατρός, φιλόσοφος καὶ ποιητής. Ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν εἰς τὴν Πάδουαν καὶ εἰς πλείστας ἄλλας πόλεις μέχρι τοῦ 1574, ὅτε ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 64 ἐτῶν. Ὁ σοφὸς Μωρὺ τὸν ἐθεώρει ὡς τὸν ἀνώτερον ἰατρὸν καὶ ποιητὴν τῆς ἐποχῆς του. Τὰ ποιήματά του ἐκρίνοντο τόσον ἀριστοτεχνικά, ὥστε ἐθεωροῦντο προερχόμενα ἐκ μεταφράσεως ἀγνώστων Ἑλλήνων ποιητῶν.

Ὁ *Ἰωάννης-Βαπτιστὴς Ἀμαλτέο* ἐκαλλιέργησεν ἐπιτυχῶς τὴν σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, καθὼς καὶ τῆς λατινικῆς καὶ τῆς ἰταλικῆς. Ἐσπούδασεν ἐπὶ πλέον θεολογίαν καὶ νομικήν. Καθηγητὴς κατ' ἀρχὰς τῶν τέκνων τῆς εὐγενοῦς καὶ πλουσίας οἰκογενείας ντὲ Λιπομάνο, διετέλεσε γραμματεὺς τῆς δημοκρατίας τῆς Ραγούζης καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου τὸν εἶχε προσκαλέσει ὁ πάπας Πῖος ὁ Δ' διὰ νὰ τὸν κρατήσῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του.

Ὁ *Κορνήλιος Ἀμαλτέο*, ὁ νεώτερος τῶν τριῶν ἀδελφῶν, εἶναι κυρίως γνωστὸς διότι εἶχε συντάξει εἰς τὴν ἁγνοτέραν λατινικὴν τὸ περισπούδαστον διὰ τὴν ἐποχήν του ἔργον «Ρωμαϊκὸς κατηχισμός». Ὑπῆρξεν ἐπίσης ποιητὴς μεταξὺ τῶν καλυτέρων τῆς Ἰταλίας τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ ἀπέθανε τῷ 1606. Δ. Κ.

—**Ἀμαλτέο** (Amalteo), *Πομπόνιος*. Ἰταλὸς ζωγράφος τῆς Βενετικῆς Σχολῆς, γεννηθεὶς ἐν Βενετίᾳ τῷ 1505 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1588. Κατὰ τὴν ἐποχήν του ὑπῆρξεν ἐκ τῶν καλυτέρων ζωγράφων, ἀλλὰ τὰ ἔργα του ἀπωλέσθησαν, ἐλάχιστα δὲ σῴζονται καὶ ταῦτα δὲν εἶναι τὰ ἄριστα. Δύο εἰκόνες ἀποδιδόμεναι εἰς αὐτόν, ὁ «Θάνατος τοῦ Ὀλοφέρνους» καὶ ἡ «Προσκύνησις τῶν Μάγων», παρουσιάζουν τὸν Ἀμαλτέο δεξιὸν κατὰ τὸ σχέδιον, τὴν σύνθεσιν καὶ τὸν χρωματισμόν, ἀλλ' οἱ γράψαντες περὶ τῶν ζωγράφων τῶν χρόνων ἐκείνων ἀναφέρουσιν ὡς ἄριστα ἔργα του τὸν «Δαβὶδ φονεύοντα τὸν Γολιάθ», τὴν «Φυγὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου», τοὺς «Γάμους τοῦ Ἀλεξάνδρου» καὶ ἄλλα τῶν ὁποίων ἄγνωστος εἶναι ἡ τύχη. Φαίνεται ὅτι, μετὰ τὴν παρακμὴν τῆς Βενετίας, ὅτε οἱ ἄρχοντες αὐτῆς ἐπώλουν τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ἐπωλήθησαν καὶ ταῦτα. Τοῦ Ἀμαλτέο μαθηταὶ ὑπῆρξαν ὁ ἀδελφός του Ἱερώνυμος, ἡ θυγάτηρ του Κουϊντιλία, ἡ ζωγραφήσασα περιζητήτους σήμερον μικρογραφίας καὶ ὁ ἀνεψιός του Ἰωάννης Ἀντώνιος. Θ. Β.

Ἀμαλφηνῶν ἢ *Ἀμαλφιτανῶν μονή*· βλ. Ἄθως, τ. Β', σ. 344.

Ἀμάλφι *[Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων κόλπος ἐν τῷ *κόλπῳ τοῦ Σαλέρνο* (Golfo di Salerno, τῷ ἀμέσως πρὸς ΝΑ τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως), διανοιγόμενος ἐν τῇ δυτ. ἀκτῇ τῆς Μέσης Ἰταλίας, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Capo Conca (πλατ. 40° 36' 45", μηκ. 14° 34' 35". Χάρτ. ἀγγλ. 1842: Naples to Bonifati) καὶ Capo Orso εἰς 5 μιλ. Α. ΒΑ τοῦ προηγουμένου. Ἐν αὐτῷ δὲ λιμὴν καὶ πόλις, φερώνυμα.

Καὶ ὁ μὲν ἐλάσσων κόλπος, ἐκ τῶν γραφικωτέ-

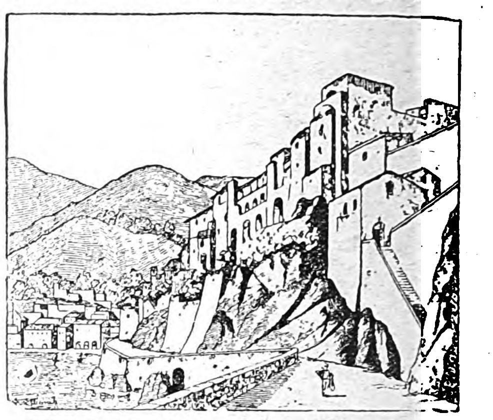

Ἡ ἀπὸ τῆς Ἀμάλφι πρὸς τὸ Βέτρι ὁδός.

ρων ἐν τῷ κόσμῳ, περικλείεται ἀπὸ βουνώδεις ἀκτάς, εἰς ἃς ἀπολήγουσιν αἱ ἀκρώρειαι τῶν ὀρέων Sant Angelo reto καὶ Sant Angelo a tre picci καὶ ὧν αἱ εὐτόλμως χαρασσόμεναι σκιαγραφίαι, οἱ ἀπορρῶγες κρημνοί των, τὰ σπήλαιά των, τὸ μυρίων ἐναλλαγῶν τοῦ πρασίνου καταπέτασμά των, αἱ γραφικαὶ οἰκίαι ἃς ἐπιστέφουν περικοκλάδες αἰγοκλήματος καὶ ἃς πλαισιοῦν ἑσπεριδοειδῆ, ἐμφανίζουν καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ τοπίον, ὅπως ὅταν τὸ ἐξύμνει ὁ Βοκκάκιος (giorn. II, nov. IV). Ὁ βυθὸς τοῦ κόλπου παρουσιάζει βολίσματα 36-31 ὀργ. πρὸς τὴν χορδήν του, βαθμιαίως μειούμενα πρὸς τὴν ἀκτήν· βλέμμα δὲ πρὸς τὸν βυθὸν διὰ τοῦ *ἁλιευτικοῦ φακοῦ* παρουσιάζει φαντασμαγορικὸν θέαμα, διὰ τὴν ἁρμονίαν τῶν βράχων, τῆς θαλασσίας χλωρίδος καὶ τῶν ἐν ἀφθονίᾳ ὑπαρχόντων κοραλλίων, ἅτινα εἶναι ἀρίστης ποιότητος. Πρὸς τὴν ἀκτὴν τοῦ κόλπου, ἐκτὸς τῆς φερωνύμου πόλεως ὑπάρχουσιν αἱ κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία Conca, Vettica Minore, Rave, Atrani, Scala, Pogerole, Minori, Maiori, συμβάλλοντα εἰς τὴν γραφικότητα τοῦ συνόλου. Ὡραία ἁμαξιτὴ ὁδός, κατασκευασθεῖσα τῷ 1852, συνδέει τὴν Ἀμάλφι πρὸς τὰς πόλεις *Βιέτρι* (Vietri) καὶ *Σαλέρνο*· ἔχει κατασκευασθῆ δι' ἀνατινάξεων τοῦ βράχου καὶ διέρχεται ὅτε μὲν ὑπὸ στοὰς καὶ σήραγγας, ὅτε δὲ ἐπὶ γεφυρῶν πολυτόξων, ἐχουσῶν ὑψόμετρα 30 ἕως 160 μέτρων ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Ἡ ὁδὸς αὕτη εἶναι ἡ καλυτέρα ἴσως ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης θέα εἰς τὸν κόλπον τοῦ Σαλέρνο ἐξαιρετικῶς ἐπιβάλλουσα. Κατ' ἀραιὰ διαστήματα διακρίνονται βαρεῖς τετράγωνοι σκοπιωρικοὶ ἀλλὰ καὶ ἀμυντικοὶ πύργοι, ἀνεγερθέντες ὑπὸ Καρόλου τοῦ Κοίντου πρὸς ἀπώθησιν τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβαρικῶν πειρατῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀναγνώρισιν ἐπελεύσεως τῶν ἐχθρικῶς διακειμένων αὐτῷ γαλλογενουησίων στόλων.

Ἐπικρατοῦντες ἄνεμοι εἶναι τὸν χειμῶνα οἱ Scirocco (νοτιοανατολικοί) ἐγείροντες σφοδρὸν κλύ-

Ἡ ἤδη μεταβεβλημένη εἰς ξενοδοχεῖον παλαιὰ Μονὴ τῆς Ἀμάλφι.

Digitized by Google

δωνα (χονδρὴ θάλασσα), συνοδευόμενοι συνήθως ὑπὸ ὄμβρου ῥαγδαίου, ἰδίως κατὰ Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον, μεταπίπτοντες δὲ συνήθως εἰς Libeccio (νοτιοδυτικούς). Τὸ θέρος ὑπαμείβονται αὖραι, ἐξ ἀνατολῶν τὴν πρωΐαν καὶ ἐκ δυσμῶν μετὰ μεσημβρίαν.

Ὁ λιμὴν (πλάτ. 40° 38′, μῆκ. 14° 36′) ἀπέχει 13 ½ περίπου μίλ. τοῦ ἀκρωτ. Campanella ΝΑ. κέρατος τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως, καὶ 1 ½ μίλ. ΒΑ. τοῦ ἀκρωτ. Capo Conca. Προστατεύεται δὲ ὑπὸ ἐλαφρῶς καμπυλουμένου κυματοθραύστου χωροῦντος πρὸς Ἀνατ., εἰς οὗ τὸ ἀκροχήλιον, δεξιᾷ ὂν τῷ εἰσπλέοντι, λειτουργεῖ φάρος «Ἄγκα» ἐρυθρῶν ἐκλάμψεων. Ἕτερος μικρότερος κυματοθραύστης ἔχων τὴν ῥίζαν του βορειότερον τῆς τοῦ προηγουμένου, εἶναι δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι καὶ χωρῶν πρὸς Ν. φέρει εἰς τὸ ἀκροχήλιόν του ὅμοιον φάρον πρασίνων ἐκλάμψεων. Προκυμαία, κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας δύνανται νὰ πλευρίζωσι πλοῖα μέχρι 15 ποδῶν βυθίσματος, ἐκτείνεται κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς μασχάλης τοῦ μεγάλου κυματοθραύστου, καὶ ἐπικοινωνεῖ πρὸς τὴν πόλιν δι' ὡραίας ὁδοῦ. Τὰ βάθη εἰς τὸν μόλις εἰσπλεύσαντα τὸ ἀκροχήλιον εἶναι 5 ½ ἕως 8 ὀργυιῶν.

Ἡ πόλις Ἀμάλφι εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὴν ἔξοδον γραφικωτάτης διασφάγος τῆς Vale dei Molini (κοιλάδος τῶν Μύλων), οὕτω καλουμένης ἐκ τοῦ, μικροῦ πλὴν ὁρμητικοῦ ῥοῦ, ποταμίου, Fiume Canneto, παρέχοντος κινητήριον δύναμιν εἰς πολυειδεῖς ἐγκαταστάσεις καὶ ἰδίως χαρτοποιίας, μακαρονοποιίας (τὰ μακαρόνια τῆς Ἀμάλφι εἶναι τὰ μᾶλλον πεφημισμένα), ἐλαιουργίας καὶ σαπωνοποιίας.

Ἡ ἐπικοινωνία τῆς πόλεως, ἐχούσης κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1923 πληθυσμὸν 7472 κατοίκων, γίνεται διὰ τῆς προμνησθείσης ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Amalfi-Vietre-Salerno, ἅτε τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Torr' Annunziata-Nocera-Salerno-Brindisi διερχομένης 14 χιλιόμετρα βορείως τῆς Ἀμάλφι καὶ κατόπιν παρεμβολῆς βουνώδους χώρας.

Πρὸ τῆς συγχωνεύσεως τῶν διαφόρων Ἰταλικῶν Κρατῶν εἰς τὸ ἑνιαῖον Ἰταλικὸν Κράτος, ἡ Ἀμάλφι ὑπήγετο εἰς τὸ Βασίλειον τῶν Δύο Σικελιῶν καὶ Νεαπόλεως.

Ἄξια μνείας μνημεῖα ἐν μὲν τῇ πόλει, οὔσῃ καὶ ἕδρα ἀρχιεπισκοπικῆς, εἶναι ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ πολιούχου αὐτῆς Ἁγίου Ἀνδρέου, ἐκτισμένος κατ' ἀρχιτεκτονικὴν βυζαντινήν, ἐπηρεασμένην ὅμως ἀπὸ τὴν τῶν Νορμανδῶν, τὴν εἰσαχθεῖσαν ἐν Εὐρώπῃ μετὰ τὴν ἅλωσιν ὑπ' αὐτῶν τῆς Σικελίας. Αἱ ὀρειχάλκιναι θύραι τοῦ ναοῦ τούτου, ὅστις ὑπέστη πολλὰς μεταρρυθμίσεις, πιστεύεται ὅτι εἶναι βυζαντινῆς προελεύσεως τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Εἶναι δὲ τρισυπόστατος ὁ ναός, ἔχων ὄπισθεν νάρθηκα, διεσκευασμένον ὡς τέταρτον παρεκκλήσιον, ἐν ᾧ εὑρίσκονται σαρκοφάγοι, ὧν δύο φέρουσι παραστάσεις ἀναγλύφους τῶν γάμων τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Πηλέως ἡ μέν, τῆς ἁρπαγῆς τῆς Περσεφόνης ἡ ἄλλη. Μέγα ἄγαλμα τοῦ Ἀποστόλου, δῶρον Φιλίππου τοῦ Γ' τῆς Ἱσπανίας, ἔργον δὲ τοῦ Φλωρεντίνου Μικὲλ Ἀντζελο Νακκορίνο (ΙΣΤ' αἰών), δύο μεγάλα κηροπήγια κεκοσμημένα διὰ μωσαϊκῶν καὶ ἀρχαῖον βαπτιστήριον ἐκ πορφυρίτου εἶναι τὰ ἐν τῷ ναῷ ἀξιοσημείωτα. Εἰς τὴν «κρύπτην» τέλος ἐγκλείεται τὸ σεπτὸν σκῆνος τοῦ Πρωτοκλήτου τῶν Ἀποστόλων, κομισθὲν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὸν ΙΓ' αἰῶνα καὶ τυγχάνον εὐλαβοῦς λατρείας, ἰδίᾳ διὰ τὰ θαύματα ἅτινα ἀποδίδονται εἰς ἐλαιώδη οὐσίαν, ἥτις ἀπορρέει ἀπὸ τοῦ λειψάνου καὶ ἣν ὀνομάζουσι «manne di Sant' Andrea». Ἐπίσης ἄξιος μνείας ἐν τῇ πόλει εἶναι καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Balzico ποιηθεὶς τῷ 1902 ἀνδριὰς τοῦ *Φλάβιο Τζιόγια* (ἔλ. κατωτέρω).

Ἡ *μονὴ τῶν Ἀμαλφιτανῶν Καπουτσίνων*, καταστραφεῖσα ἐν μέρει ὑπὸ καθιζήσεως τῇ 22ᾳ Δεκεμβρίου 1899, ὀρθοῦται εἰς τὸ χεῖλος κρημνοῦ, εἰς 70 μέτρα ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πόλεως καὶ προσελκύει μακρόθεν τὴν προσοχήν. Ἀνέρχεταί τις εἰς αὐτὴν εἰς ¼ τῆς ὥρας διὰ κλιμακωτῆς ἀτραποῦ, ἀποσχιζομένης ἀπὸ τῆς πρὸς Vietri ὁδοῦ, ἔχει δὲ ἡ μονὴ ὡραίαν ἐσωτερικὴν αὐλὴν (ΙΓ' αἰῶνος) καὶ ἄνδηρον (βεράνταν), ἐξ ἧς ἡ θέα εἶναι αὐτόχρημα μαγευτική. Περίεργοι εἶναι αἱ φάσεις δι' ὧν διῆλθεν ἡ μονὴ αὕτη. Κτισθεῖσα τῷ 1212, ἐγκατελείφθη κατόπιν ἀλλὰ ἀνεκαινίσθη τῷ 1583. Τῷ 1815, ἀποδιωχθέντων τῶν μοναχῶν, ἐχρησιμοποιεῖτο ἐπί τι διάστημα ὡς ξενοδοχεῖον. Τῷ 1850 ἀπεδόθη εἰς τοὺς μοναχοὺς ἀλλ' ἐπὶ βραχύ, διότι καὶ σήμερον εἶναι ξενοδοχεῖον «Hotel Capucini —Covento» τόσον μάλιστα συχναζόμενον ὑπὸ τῶν ὑποκαταστησάντων τοὺς Καπουτσίνους Ἄγγλων καὶ Ἀμερικανῶν περιηγητῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ὥστε νὰ συνιστᾷ ἰδιαιτέρως ὁ Baedeker (l'Italie: des Alpes à Naples 1905, σ. 428) τὴν μέριμναν διὰ τὴν ἐκ τῶν προτέρων ἐξασφάλισιν δωματίου.

— **[ΙΣΤΟΡ.]** Ἡ ἀφετηρία τῆς ἱστορίας τῆς Ἀμάλφι εἶναι εἰς ἄκρον σκοτεινή. Πάντως δὲν φαίνεται νὰ ὑπῆρχεν ἡ πόλις κατὰ τὴν καθαρῶς ῥωμαϊκὴν ἐποχήν, ἀφοῦ ὁ *Πεουτινζεριανὸς χάρτης* (Tabula Peutingeriana) οὐδόλως τὴν σημειοῖ. Κατὰ τὴν παράδοσιν φέρεται κτισθεῖσα τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα ἀπὸ εὐγενεῖς τῆς Ῥώμης οἰκογενείας, ἐγκαταλιπούσας τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν τότε τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους πρωτεύουσαν, αἵτινες ἀναζητήσασαι ἀκόπως καταφυγὴν εἰς Δαλματίαν καὶ κατόπιν εἰς Παιστόν, εὗρον τέλος τοιαύτην εἰς τὸν Β. ΒΔ τοῦ Παιστανοῦ (ἢ Ποσειδωνιάτου) κόλπου. Τὸν Ε' αἰῶνα ὑπῆρξε, μετὰ τὴν Καπύην, τὴν Νεάπολιν, τὸ Βενεβέντον καὶ τὴν Γαέταν, ἡ μᾶλλον ἀκμάζουσα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ βυζαντινῶν κτήσεων, δι' ὃ καὶ ἐπέσυρε κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβαρικῶν πειρατῶν. Τὸν Ι' αἰῶνα Ἀμαλφιτανοὶ ἀναχωρηταὶ ὀρθόδοξοι, μεταβάντες εἰς Ἄθωνα, ἀνήγειραν τὴν μονὴν τῶν Ἀμαλφιτανῶν, ἧς ἡ συγχώνευσις πρὸς τὴν μονὴν τῆς Μεγάλης Λαύρας συμπίπτει χρονικῶς πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν Πιζάνων καταστροφὴν τῆς Ἀμάλφι (βλ. λ. Ἄθως τ. Β', σ. 344).

Ἡ κατάπτωσις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας συνέπιπτε, χρονικῶς, πρὸς τό, λόγῳ πληθυσμοῦ, ἐμπορικῆς κινήσεως καὶ πλούτου ἐν γένει, ἀπόγειον τῆς ἀκμῆς τῆς Ἀμάλφι καὶ οὕτω ἐγένετο αὕτη δημοκρατία (ὑπὸ τὴν τοπικὴν διοίκησιν ἀνωτάτου ἄρχοντος, εἴδους Δόγη), μία ἐκ τῶν πρώτων ἐν Ἰταλίᾳ συστασῶν καὶ εἰσηγητὴς δύναταί τις εἰπεῖν τοῦ κοινοτικοῦ πνεύματος ἐν Ἰταλίᾳ· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἠδυνήθη νὰ ἀντιστῇ τελεσφόρως κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, τῶν πριγκίπων τοῦ Παλέρμο καὶ τῶν Νορμανδῶν βασιλέων τῆς Νεαπόλεως. Καὶ ἂν Ῥογῆρος ὁ Β', βασιλεὺς τῶν Δύο Σικελιῶν, τὴν κατέκτησε (1131), ἡ κυριαρχία του ὑπῆρξε ψιλὴ ἐντελῶς, διότι ἡ Ἀμάλφι διετήρησε

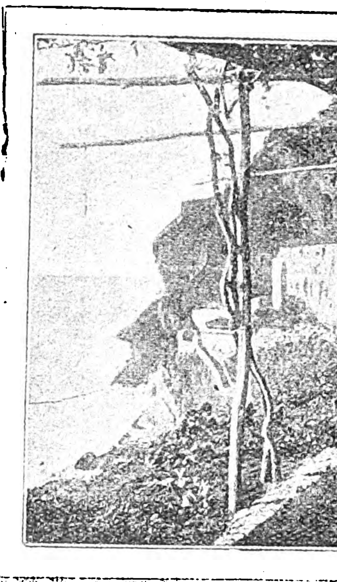

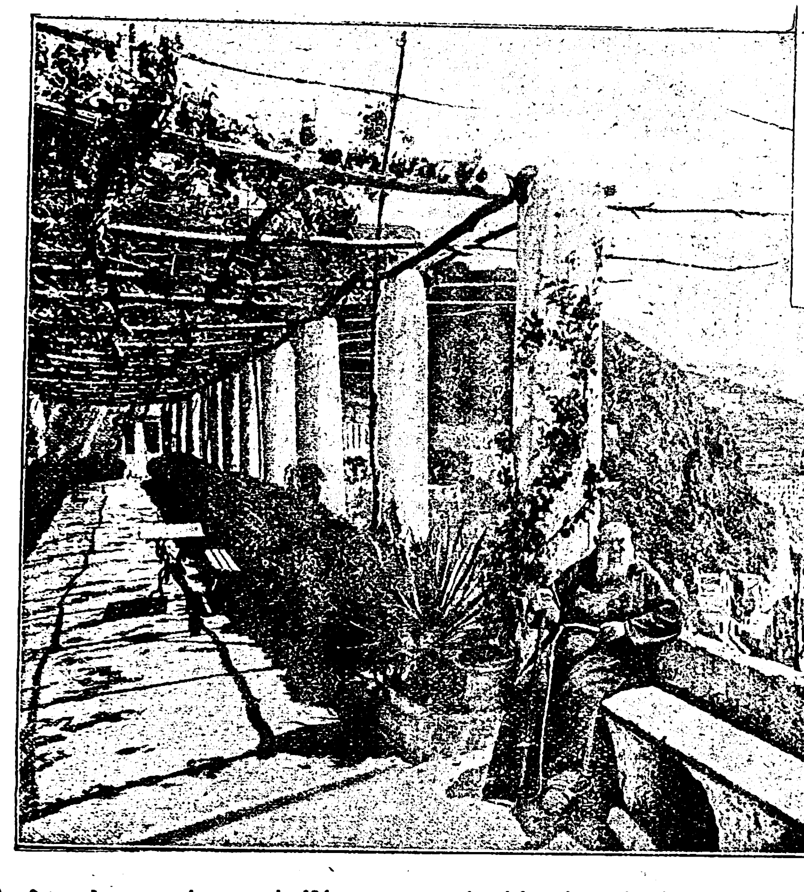

Δύο ἀπόψεις τοῦ ἀνδήρου τῆς Μονῆς τῶν Ἀμαλφιτανῶν Καπουτσίνων.

τὴν δημοκρατικὴν αὐτῆς διακυβέρνησιν. Ἐπῆλθεν ὅμως ἡ Πῖζα κατ' αὐτῆς (1135), κατενεγκοῦσα τελειωτικὸν κτύπημα (1137). Τὰς δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καταστροφὰς ἐπηκολούθησαν αἱ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοιαῦται: Παροιμιώδης εἰς ἔντασιν καταιγὶς καὶ πλήμμυρα τὴν κατέστρεψαν ἐν μέρει (1345) καὶ εἴτε ἡ ἐπιφορὰ τῶν ἀπὸ εὔρου κλυδωνισμῶν, μᾶλλον ὅμως καθίζησις τῆς ἀκτῆς, ἐξηφάνισαν πᾶν ἴχνος τῶν προκυμαιῶν της καὶ τοῦ μεγάλου λιμένος της. Εἶναι δὲ ἀληθοφανέστατον ὅτι ἡ νῦν Ἀμάλφι καὶ τὸ νῦν Ἀτράνι, ἃς χωρίζει ἀκρώρεια νῦν ἀπετέλουν ποτὲ μίαν πόλιν· ἴσως δὲ διὰ τοῦτο τὸν περίφημον *Μαζανιέλλο* ἢ μᾶλλον *Τομὰς Ἀνιέλλο*, τὸν ἐπαναστάτην ἁλιέα (1623), τὸν ἥρωα τοῦ μελοδράματος «La mutta di Portici» γεννηθέντα ἐν Ἀτράνι (*A. J. Dupays: Itinéraire de l'Italie* σ. 666) θεωροῦσιν ἄλλοι γεννηθέντα ἐν Ἀμάλφι (*Larousse* καὶ *La Grande Encyclopédie*).

Οἱ ἔμποροι τῆς Ἀμάλφι, ὅπως καὶ οἱ τῆς Ἐνετίας, ὑπῆρξαν οἱ μεγαλύτεροι ῥυθμισταὶ τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως ἐν Εὐρώπῃ, συμβαλλόντες εἰς τοῦτο καὶ τῆς ναυτικῆς ἀκμῆς της. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς σταυροφορίας μετέσχε πλειστάκις ἡ πόλις, νοσοκομεῖον δὲ ἱδρυθὲν ἐν Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ Ἀμαλφιτανῶν ὑπῆρξεν ἀφετηρία τῆς συμπήξεως τοῦ μοναχικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ ἅμα τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν. Τὸ περίφημον χειρόγραφον τῶν Πανδεκτῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐγένετο ἀφορμή, διὰ τῆς ὑπὸ τῶν Πιζάνων ἀνευρέσεώς του ἐν Ἀμάλφι καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν ἁρπαγῆς του, νὰ πιστευθῇ, ἀνακριβῶς ὅμως, ὅτι πᾶν ἴχνος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου εἶχεν ἐξαφανισθῆ πρὸ τῆς ἀνευρέσεως τοῦ πολυτίμου τούτου χειρογράφου· ἀληθὲς εἶναι μόνον τὸ ὅτι συνέβαλε τοῦτο εἰς τὴν ἀναβίωσιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου καὶ τὴν σὺν τῷ χρόνῳ ἐπιβολήν του εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐν ἀρχῇ καὶ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην κατόπιν.

Ἐν Ἀμάλφι ἐπίσης ἐγένοντο αἱ πρῶται μετ' ἀνεμολογίου ναυτικαὶ πυξίδες, κατασκευασθεῖσαι ὑπὸ τοῦ *Φλαβίου Τζόγια* (1302), ἐφ' ὧν ἐσημειοῦτο ὁ βορρᾶς διὰ ἄνθους κρίνου (ὡς καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς πλεῖστα τῶν ἀνεμολογίων) εἰς τιμὴν τοῦ Καπετιανοῦ *Καρόλου Β'*, τότε βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, δεδομένου ὅτι τὸ ἄνθος τοῦτο ἦτο τῶν Καπετιανῶν τὸ ἔμβλημα. Δὲν εἶναι βεβαίως

Digitized by Google

ἀκριβὲς τὸ νομιζόμενον ὅτι ὁ Φλάβιος Τζόγια ἐπενόησε τὴν χρῆσιν τῆς μαγνητικῆς βελόνης, ἀπὸ αἰώνων γνωστῆς ἐν Ἄπω Ἀνατολῇ καὶ εἰσαχθείσης εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπὸ τῶν Ἀράβων· δὲν εἶναι ὅμως ποσῶς ἀπίθανον νὰ ἐπενόησεν οὗτος τὴν χρῆσιν τοῦ ἐπικολλημένου ἐπὶ τῆς βελόνης ἀνεμολογίου. Καίτοι δέ, ἀπιθάνως, ἀμφισβητεῖται ἡ ὕπαρξις τοῦ Φλαβίου Τζόγια, θεωρουμένου ὡς προσώπου ὅπερ ἔπλασεν ἡ παράδοσις, ἡ μὲν πατρίς του τῷ ἀνήγειρεν ἀνδριάντα, τὸ δὲ ἰταλικὸν κράτος ὠνόμασε πρὸς τιμήν του, προσφυέστατα δέ, μέγιστον ἀμφίπλουν ἐκπαιδευτικὸν πλοῖον διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Ναυτικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λιβόρνου.

— [ΝΑΥΤ. ΙΣΤΟΡ.] Ἡ, παρὰ τὸ εὐάριθμον τῶν ἀντιμαχομένων πλοίων, ἀγριωτέρα ἴσως ναυμαχία πάσης ἄλλης ἐγένετο ἐν ὄψει τῆς Ἀμάλφι τὴν 29 Μαΐου 1528, μεταξὺ στολίσκου τεταγμένου πρὸς τὸν Φραγκῖσκον τὸν πρῶτον ὑπὸ τὸν Φιλιππῖνο Ντόρια καὶ ἑτέρου τοιούτου πρὸς τὸν Κάρλον Κουΐντον ὑπὸ τὸν Οὖγον Μονκάδε ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις.

Ἡ πολιτικὴ κατάστασις εἰς τὴν Νεάπολιν εἶχεν ἀπὸ τοῦ 1527 ὡς ἀκολούθως:

Φραγκῖσκος ὁ Α' εἶχεν ἀποστείλει εἰς Ἰταλίαν τὸν στρατάρχην του Λωτρὲκ (Odet vicomte de Lautrec) πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τιμῆς τῶν γαλλικῶν ὅπλων, ἥτις εἶχεν ὑποστῇ σφοδρὰν κατάπτωσιν μετὰ τήν, ὑπὸ τῶν μισθοφόρων Γερμανῶν τοῦ κόμητος Βουρβώνου (comte de Bourbon), δῄωσιν τῆς Ρώμης (6 Μαΐου 1527), ἐνῷ τὴν 18ην Αὐγούστου τοῦ ἰδίου ἔτους Ἐρρῖκος ὁ Η' καὶ Φραγκῖσκος ὁ Α' ἤγοντο εἰς κοινὴν συμφωνίαν «ὅπως τεθῇ ἓν τέρμα εἰς τὰς δηλώσεις τοῦ αὐτοκράτορος» (δηλ. τοῦ Κάρλο Κουΐντο). Ὄντως τὴν 1 Μαΐου 1528 ὁ στρατὸς τοῦ Λωτρὲκ κατεσκήνου πρὸ τῆς Νεαπόλεως.

Τὰ πάντα προεμήνυον εἰς τὸν Λωτρὲκ εὐχερῆ θρίαμβον: Διέθετεν οὗτος τριακοντακισχιλίους μαχητάς, μολονότι δὲ ἡ ἀπουσία τοῦ γαλλικοῦ στόλου (τὸν ὁποῖον πολιτική, ἣν θὰ ἐδυσκολεύετό τις νὰ ἐξηγήσῃ, ἐκράτει εἰς Μασσαλίαν) τῷ ἦτο αἰσθητή, εἴκοσι δύο γαλέραι ἐνετικαί, ἀσχολούμεναι εἰς ἐπιχειρήσεις πρὸ τῆς Μαμφρεντόνια, τῷ ὑπισχνοῦντο ἔγκαιρον καὶ ἐντὸς βραχέος συναρωγήν· ὁ πρίγκιψ τῆς Ὀράγγης διαδεχθεὶς τὸν δοῦκα Βουρβῶνον καὶ ὁ Οὖγος Μονκάδε (Hugo de Moncade), εἰς ὃν ὁ θάνατος τοῦ Λανουὰ (Lanoy) προσήνεγκε τὴν πλήρη κινδύνων τιμὴν τῆς ἀντιβασιλείας, ἦσαν πολιορκημένοι ἐντὸς τῆς Νεαπόλεως· ὅταν δὲ θὰ ἐνισχύετο ὁ ἐνετικὸς στόλος ἀπὸ ὀκτὼ γαλέρας ἃς θὰ ὡδήγει ὁ πολὺς Ἀνδρέα Ντόρια ἐκ Γενούης, ὁ καὶ ἀπὸ θαλάσσης ἀποκλεισμὸς τῆς Νεαπόλεως θὰ περιῆγεν εἰς ἀδιέξοδον τὴν ἐξηντλημένην φρουράν της. Τὸ μόνον νέφος εἰς τὴν αἰθρίαν τοσούτων εὐοιώνων διὰ τὸν Φραγκῖσκον τὸν Α' συνθηκῶν, ἦτο δυσκόλως ἀποκρυπτομένη δυσαρέσκειά τις τοῦ Ντόρια κατ' αὐτοῦ, ἥτις τὸν ἐκράτει εἰς Γένουαν, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ περιπολῇ πρὸ τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως· παρὰ τοῦτο ὅμως, ἔστερξε νὰ ἀποστείλῃ ἐσπευσμένως τὰς ὀκτὼ του γαλέρας, ἤτοι τὴν *καπιτάναν* του καὶ τὰς «Pellegrina», «Sirena», «Fortuna», «Donzella», «Signora», «Nettuno» καὶ «Mora», ὑπὸ τὴν ναυαρχίαν τοῦ νεαροῦ ἀνεψιοῦ του Φιλιππῖνο Ντόρια, ὁ ὁποῖος, μνήμων καὶ ἀντάξιος τῶν ὑποχρεώσεων αἵτινες τῷ ἐπεβάλλοντο ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου ὀνόματός του, ἔσπευσε νὰ ἀποκλείσῃ, ὅπως ἠδύνατο καλύτερον, μὲ τὸν ὀλιγάριθμον στόλον του τὰς ἀκτὰς ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μιζένο (capo Miseno) τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως ἕως τοῦ ἀκρωτηρίου Ὄρσο (capo Orso) τοῦ κόλπου τῆς Ἀμάλφι, εἰς ἔκτασιν 40 μιλλίων, παρ' ὅλην τὴν συντριβήν του διὰ τὴν ἀπουσίαν τῶν Ἐνετῶν πρὸς οὓς προσεδόκα νὰ ἑνωθῇ, ἀλλ' οἵτινες ἀπησχολοῦντο εἰσέτι εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Μαμφρεντόνια.

Ἡ προϊοῦσα ὅμως ἀπόγνωσις τοσούτου πληθυσμοῦ συγκεντρωθέντος ἐντὸς τῆς Νεαπόλεως ἠνάγκασε τὸν Μονκάδε νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ὁσημέραι καθισταμένης αἰσθητοτέρας ἐπιτηρήσεως τοῦ Φιλιππῖνο καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς διὰ θαλάσσης ἐπικοινωνίας τῆς Νεαπόλεως. Ὁ ναύσταθμός της ὅμως εἶχε περιέλθει εἰς ἀθλίαν κατάστασιν καὶ μετὰ κόπου ἠδυνήθη νὰ ἑτοιμάσῃ ἓξ γαλέρας, τέσσαρας «φούστας», δύο «βριγαντῖνα» καὶ δεκατέσσαρας «τράττας», ἐφ' ὧν ἐπεβίβασε χιλίους ἀρκεβουζίτας Ἱσπανοὺς καὶ Γερμανούς, μὲ τοὺς ὁποίους ἤλπιζεν ὅτι θὰ ἀντεσταθμίζετο τό, ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ πλοίων, μειονεκτικὸν τῆς θέσεώς του ἔναντι τοῦ ἀντιπάλου του. Καί, τὴν πρωΐαν τῆς 29 Μαΐου 1528, ἀπέπλευσεν ἀπὸ τὸν ὑπὸ τὸ *Πανσίλυπον* τῆς Νεαπόλεως ὅρμον Sannazaro, προσεγγίσας εἰς τὴν νῆσον *Κάπρι*, ὅπως δώσῃ βραχεῖαν ἀνάπαυσιν εἰς τοὺς ἀγυμνάστους ἐρέτας του.

Ὁ Φιλιππῖνο διεδρόμει τότε ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Σαλέρνο καὶ ἐν ὄψει τῆς Ἀμάλφι. Πληροφορηθεὶς ἀπὸ λέμβον διαφυγοῦσαν τὴν Κάπρι τὸν κίνδυνον ὅστις τὸν ἠπείλει, ἐσήμανε «*γενικὴν καὶ ἀπαραίτητον σύναξιν τῶν πλοίων*» του, συνεκάλεσεν ἐπὶ τῆς «*καπιτάνας*» του τοὺς κυβερνήτας των, καὶ τοὺς ἐξέθηκε μὲ θαυμαστὴν σαφήνειαν, ὑπενθυμίζουσαν τὸ «memorandum» τοῦ Νέλσωνος πρὸ τῆς ναυμαχίας τοῦ Τραφαλγκάρ, τὰς προθέσεις του καὶ τὸ σχέδιον τῆς ἀμύνης καὶ τῆς ἐπιθέσεως: Πέντε τῶν γαλερῶν του, αἱ πέντε πρῶται τῶν ὡς ἄνω μνησθεισῶν, ἔπρεπε νὰ ὑπομείνωσι τὴν πίεσιν τῶν ἓξ νεαπολιτανῶν γαλερῶν, δηλαδὴ τῆς «καπιτάνας», τῆς «Gobba», τῆς «Villa Marina», τῆς «Perpignana», τῆς «Calabresa d' Oria» καὶ τῆς «Sicama». Αἱ τρεῖς ἄλλαι τεθεῖσαι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λομελλῖνο ἐπιβαίνοντος τοῦ «Nettuno», δὲν ἔπρεπε νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν εὐθὺς ἀμέσως, ἀλλ' ἀντιθέτως ἅμα ὡς ἔβλεπον σημαίαν ὑποδεικνυομένην αἰφνιδίως ἀπὸ τὴν πρύμναν τῆς καπιτάνας τοῦ Φιλιππῖνο καὶ εἰς μέρος ἀφανὲς ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, νὰ ἀποσπασθῶσι ἐμφαντικῶς τῆς γενουησίας παρατάξεως καί, προσποιούμεναι ὅτι τρέπονται εἰς φυγήν, νὰ ἀπομακρυνθῶσι πρὸς τὸ πέλαγος· ἐκεῖθεν δέ, ἀναμένουσαι τὸ κρίσιμον σημεῖον τῆς ναυμαχίας, νὰ ἐπιπλεύσωσι πάσῃ ὁρμῇ εἰς τὸ πεδίον αὐτῆς, ἐπιπίπτουσαι οὐχὶ πρὸς βοήθειαν κινδυνευουσῶν γαλερῶν, ἀλλὰ κατὰ τῆς καπιτάνας τοῦ Μονκάδε.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ στόλοι ἐπλησίαζον, ἀνεπτυγμένοι εἰς γραμμὴν μετώπου, τοῦ μὲν γενουησίου ἔχοντος τὰ θωράκια πλήρη ἀρκεβουζιτῶν καὶ βλημάτων λιθίνων, τοῦ δὲ αὐτοκρατορικοῦ μὲ τὰς ὡραιοτέρας του σημαίας ἐπηρμένας, ὡς ἐν «μεγάλῳ σημαιοστολισμῷ» ἐπισήμου ἑορτῆς. Εἰς τὸ μέσον τῆς νεαπολιτανικῆς παρατάξεως, ὄπισθεν τῆς ὁποίας εἰς ἀπόστασιν ἔπλεον αἱ φοῦσται, τὰ βριγαντῖνα καὶ αἱ ἀνεμότραται, ἔπλεεν ἡ «καπιτάνα», εἰς τὸ ἐπίστεγον τῆς ὁποίας ἔλαβε τὴν θέσιν του ὁ Οὖγος ντὶ Μονκάδε ἔχων παραπλεύρως τὸν μαρκήσιον Alfonso d'Avalos del Guasto καὶ τὸν στρατάρχην τῆς Νεαπόλεως Ascanio Colonna. Ἡ ὑπερδιέγερσις ἐκ τῆς προσδοκίας τῆς συρράξεως ἦτο μεγίστη, τὸ αἰωνόβιον μῖσος τῶν Γενουησίων καὶ τῶν Ἀραγωνίων ἔκαμε ἀμφότερα τὰ μέρη νὰ γνωρίζουν, ὅτι πᾶς αἰχμάλωτος θὰ ἐδέχετο ἀμέσως τὸ ἁλυσόδεσμον εἰς τὸ σφυρόν, τὴν λαβὴν τῆς κώπης εἰς τὰς παλάμας του καὶ τὰς μολυβδούχους λωρίδας τῆς μάστιγος τοῦ «ἀργουζίνου» εἰς τὴν γυμνὴν ράχιν του· καὶ ὅταν γνωρίζουν οἱ μαχηταὶ ὅτι μόνη σωτηρία των εἶναι ἡ νίκη, ἀποτολμῶσι τὸ πᾶν ὅπως φθάσουν αὐτήν, τοῦτο δ' ἐξηγεῖ καὶ διατὶ ἡ ναυμαχία αὕτη ὑπῆρξε φρικιαστικῶς ἀγρία. Ὁ Φιλιππῖνο ἀφ' ἑτέρου ἔσχεν ἔμπνευσιν ἥτις πολὺ ἐβάρυνεν εἰς τὴν ἀγριότητα τῆς ναυμαχίας: ἐνθυμηθεὶς πόσον μισητοί, διὰ τὰς σκληρότητάς των, ἐγίνοντο εἰς τοὺς κατοίκους τῆς βορειοαφρικανικῆς ἀκτῆς οἱ Ἱσπανοὶ καὶ ἰδιαίτατα αὐτὸς οὗτος ὁ ἀντίπαλός του ναύαρχος, ἀφῄρεσε τὰ ἁλυσόδεσμα ἀπὸ τὸ βαρβαρικὸν ἐρετικόν του, ὁρκισθεὶς εἰς αὐτοὺς ὅτι ἐὰν ἐνίκα θὰ ἐπανέφερεν εἰς τὰς πατρίδας των ἐλευθέρους ὅσους ἤθελον ἐπιδείξει ἀνδρείαν.

Ὁ δισταγμὸς τοῦ Μονκάδε ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῆς στιγμῆς τῆς ἐνάρξεως τῆς μάχης, ὀφειλόμενος ἴσως καὶ εἰς τὴν εὐχάριστον ἔκπληξίν του, ἰδόντος τρεῖς γαλέρας γενουησίας νὰ τρέπωνται εἰς φυγὴν ἐπὶ τῇ θέᾳ του, δολερὰν φυγὴν ὅμως, ἔδωσε καιρὸν εἰς τὸν Φιλιππῖνο νὰ σκοπεύσουν καλῶς τὰ πυροβόλα του. Τὸ «βασιλικόν», τὸ μέγα τῆς καπιτάνας του πυροβόλον, ἀποστέλλει τὸ πελώριον βλῆμά του κατὰ τῆς νεαπολιτανικῆς καπιτάνας, ἣν θερίζει ἀπὸ πρῴρας εἰς πρύμναν.

Ἡ σύρραξις δὲν ἐβράδυνε νὰ γενικευθῇ· ἐδοκίμασαν ἐπίθεσιν τὰ βοηθητικὰ αὐτοκρατορικὰ πλοῖα, ἀλλὰ δυσκίνητα ὡς ἦσαν λόγῳ τῶν πολλῶν ἐπ' αὐτῶν στρατιωτῶν, τὰ ἐκράτουν εἰς ἀπόστασιν τὰ πυροβόλα τῶν γενουησίων γαλερῶν. Ἡ ἔκβασις θὰ ἐκρίνετο ἀπὸ τὰς γαλέρας. Αἱ «Gobba» «Villa Marina» «Sicama», αὐτοκρατορικαὶ καὶ αἱ τρεῖς, ἐπιπίπτουν ἐπὶ τῆς «Pellegrina» καὶ τῆς «Donzella» τοῦ στόλου τοῦ Φιλιππῖνο, εἰς τὰς ὁποίας ἐξετέλεσαν ἐμβολήν, καὶ ἡ σύγκρουσις συνεχίζεται λαβοῦσα δυσμενῆ τροπὴν διὰ τὸν Φιλιππῖνο. Ἀλλὰ τότε ὁ Λομελλῖνο, εἰς τὸν ὁποῖον κανεὶς δὲν ἐπρόσεχε πλέον, διότι τὸν ἐθεώρουν πανικόβλητον καὶ τραπέντα εἰς φυγὴν μὲ τὰς τρεῖς γαλέρας του, ἐπιφαίνεται εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ ὁρμᾷ πρὸς τὸ σύμπλεγμα. Δὲν στρέφεται ὅμως κατὰ τῶν πλοίων ἅτινα εἶχον καταβάλει τὰς δύο γενουησίας γαλέρας, ἀλλά, συμφώνως μὲ τὰς ὁδηγίας τοῦ Φιλιππῖνο, ἀναζητεῖ τὴν αὐτοκρατορικὴν καπιτάναν· τὴν εὑρίσκει καὶ τὴν ἐμβολίζουν ἡ μὲν «Signora» πρὸς πρῷραν, ἡ «Mora» πρὸς πρύμναν καὶ ἡ «Nettuno» πρὸς πλευράν. Ὁ ναύαρχος Οὖγος ντὶ Μονκάδε, μὲ τὴν ἀσπίδα καὶ γυμνὸν τὸ ξίφος, τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτῶν του διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἀπὸ τριῶν σημείων ἐμβολὴν ταύτην, ἀλλὰ πίπτει βληθεὶς δίς· ὁ Γκουάστο τραυματίζεται βαρέως καὶ πως ἐλαφρότερον ὁ Ἀσκάνιο Κολῶννα, ὅστις ὅμως ἀναζωπυροῖ τὴν ἀντίστασιν τοῦ πληρώματος. Ἀλλὰ τότε ὡς μαῦροι δαίμονες, γυμνοὶ μέχρις ὀσφύος μὲ τὴν ὕβριν καὶ τὴν μάχαιραν εἰς τὸ στόμα, εἰσορμοῦν εἰς τὸ κατάστρωμα τῆς «καπιτάνας» οἱ τοῦ βαρβαρικοῦ ἐρετικοῦ τοῦ Φιλιππῖνο, τῶν ὁποίων εἶχον λύσει τὰ ἁλυσόδεσμα. Ὁ Γκουάστο καὶ ὁ Κολῶννα σημαίνουν ὅτι ζητοῦν νὰ παραδοθοῦν, ὁ Φιλιππῖνο δέχεται τὰ ξίφη των καὶ παρεμβαίνει αὐτοπροσώπως μεταξὺ τῶν εὐγενῶν ἡττημένων του καὶ τῶν μαύρων δαιμόνων του, οἵτινες ἤθελον νὰ τοὺς κατασφάξωσιν, ἀναγκασθείς, διὰ νὰ δώσῃ διέξοδον εἰς τὴν ἀγριότητά των, νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐκδήλωσιν αὐτῆς κατὰ τῶν πτωμάτων, τὰ ὁποῖα, ἰδίως τὸ τοῦ δὸν Οὔγου ντὶ Μονκάδε, χυδαίως περιυβρίσθησαν.

Πεσούσης τῆς κεφαλῆς, τὸ σῶμα κατέπεσε. Ἐνῷ ἡ «Villa Marina» ἡ «Sicama» καὶ ἡ «Gobba» κατεγίνοντο εἰς τὴν ἐπάνδρωσιν τῆς «Pellegrina» καὶ τῆς «Donzella», ἐκυριεύθησαν αὗται αὗται ὑπὸ τοῦ Λομελλῖνο ἀπελευθερώσαντος καὶ τὰς κατειλημμένας δύο γενουησίας. Δύο γαλέραι ἀπέμενον, ἡ «Perpignana» καὶ ἡ «Calabresa d'Oria», αἱ ὁποῖαι μετὰ γενναιότητος ἐπίεζον τὰς «Sirena» καὶ «Fortuna»· καθ' ἣν ὅμως στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ καταληφθοῦν αἱ τελευταῖαι αὗται, εἶδον οἱ αὐτοκρατορικοὶ κυβερνῆται τῶν δύο πρώτων τὴν ὑποστολὴν τῆς σημαίας τῆς ναυαρχίδος των, τὸ θάρρος των τοὺς ἀπέλιπε καὶ μὲ τὴν χωλαίνουσαν πρόφασιν ὅτι «ἐνδιέφερε νὰ περισώσωσι τὰ δύο ταῦτα πλοῖα τοῦ αὐτοκράτορος» ἔπλευσαν πρὸς Νεάπολιν. Ὁ πρῶτος τῶν δύο καταφθάσας ἐκεῖ, ἀπηγχονίσθη ἀμέσως, ὁ δὲ ἕτερος μαθών, ὀλίγον πρὸ τοῦ στομίου τοῦ λιμένος τὴν τύχην τοῦ συναδέλφου του, ἔκρινε συνετώτερον νὰ ἀναστρέψῃ πρύμναν καὶ νὰ ἑνωθῇ πρὸς τὸν στόλον τοῦ Δόρια εἰς ὃν παρεδόθη. Ὁ νεαρὸς Φιλιππῖνο, δὲν εἶχε κἂν ἀντιληφθῇ ὅτι μὲ τὰς ὀλίγας γαλέρας του ἔπαιξε καὶ ἐκέρδισε τὴν τύχην τῆς τε πατρίδος του καὶ τῆς Ἰταλίας· μόνον ἡ ἐπιστολὴ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Ζ' ἐκφράζουσα τὴν βαθεῖαν ἐκείνου ἱκανοποίησιν καὶ εὐγνωμοσύνην, ἀφύπνισε τὴν μετριοφροσύνην του.

Ὡς πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους του ὁ Φιλιππῖνο προσεπάθησε νὰ φανῇ φιλάνθρωπος. Τὸ πολεμικὸν ὅμως συμβούλιον, δεχθὲν νὰ κριθῇ ἡ τύχη τῶν ἐπισημοτάτων ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τὸν ἐν Γενούῃ Ἀνδρέα Ντόρια, ἔκρινεν ὡς πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους, καὶ τοὺς κυβερνήτας ἀκόμη, ὅτι ἔπρεπε νὰ τεθοῦν παραχρῆμα εἰς τὰ ἁλυσόδεσμα ἐρέται ἁπλοῖ ὑπὸ τὴν μάστιγα τοῦ ἀργουζίνου· διότι, κατὰ τὰς εἰς τὸν Φιλιππῖνον προβληθείσας καὶ ἐπικρατησάσας ἀντιρρήσεις, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔπρεπε νὰ συμπληρωθοῦν τὰ γενόμενα κενὰ εἰς τὸ γενουήσιον ἐρετικόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐλευθερώσωσιν, ὡς εἶχον ὑποσχεθῆ, τοὺς βαρβαρικοὺς ἐρέτας των, ἐὰν ἐφαίνοντο γενναιόφρονες πρὸς τοὺς Ἱσπανοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αἰχμαλώτους των.

Ἡ ναυμαχία τῆς Ἀμάλφι συγκρινομένη πρὸς τὰς τόσας μεγάλας τοιαύτας θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀψιμαχία· θεωρεῖται ἐν τούτοις μία ἀπὸ τὰς περιωνύμους ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν θυμάτων της καὶ διὰ τὰ ἀπὸ ταύτης διδάγματα. Ἑξακόσιοι τῶν νικητῶν καὶ χίλιοι τετρακόσιοι τῶν ἡττημένων—οἱ πληγωμένοι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν προσεμετροῦντο—εὗρον ἄμεσον θάνατον· καὶ διὰ νὰ ἐκτιμήσῃ τις τὸ μέγεθος τῆς φθορᾶς ταύτης, ἂς ἐνθυμηθῇ ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἐξηγόρασαν πολὺ εὐθηνότερον τοὺς θριάμβους των: τὸ Ἀβουκὶρ διὰ διακοσίων εἴκοσι ὀκτὼ νεκρῶν, τὸ Τραφαλγκὰρ διὰ τετρακοσίων τεσσαράκοντα ἐννέα, τὴν Κοπεγχάγην διὰ διακοσίων πεντήκοντα τριῶν νεκρῶν. Τρεῖς δὲ πρωτοτύπους δύναταί τις εἰπεῖν ἀρχὰς καθώρισεν εἰς τὴν ναυτικὴν στρατηγίαν, τοῦ νεαροῦ Φιλιππῖνο ἡ ἰδιοφυΐα: Ὅτι πρέπει πᾶσα ναυτικὴ δύναμις, ὅσον ὀλιγάριθμος καὶ ἂν ᾖ, νὰ διαθέτῃ ἐφεδρείαν· ὅτι ἐν ἀνάγκῃ πρέπει νὰ παρορμῶνται δευτερεύουσαι προσβολαὶ ἵνα ὑποστῶσι τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν πίεσιν αἱ ναυαρχίδες, καὶ ὅτι εἶναι καλόν, ἐνίοτε, νὰ ἀνοίγῃ τις πρῶτος τὸ πῦρ, προϋποτιθεμένου ὅτι συντρέχωσι πᾶσαι αἱ συνθῆκαι ὅπως τοῦτο καταστῇ δραστικόν.

[ΠΗΓΑΙ. *Matheo Camera*. Istoria della Città e Costiera di Amalfi, Napoli 1836.—*A. J. Dupays*, Itinéraire d'Italie. Paris 1858—Mediterranean Pilot II, 1925 σελ. 307—Instructions nautiques: Côtes Ouest d'Italie: Amalfi.—*Azuni*. Origine et progrès du droit maritime (Παρίσιοι 1811) σελ. 166—τοῦ ἰδίου: Système de droit maritime I, 443.—*Pardessus*. Collection des lois maritimes anterieurs au XVIII siecle. Paris 1845, τόμ. I, 142.—Oeuvres complètes de Pierre de Bourdeille seigneur de Brantôme publiées d'après les manuscrits par *Ludovic Lalanne*, Παρίσιοι 1861.—*Edm. Jurien de la Gravière*: Doria et Barberousse, Παρίσιοι 1886]. Σ. Ε. Λ.

—«Ἀμάλφι». Ἰταλικὸν καταδρομικὸν τῆς κλάσεως «Πίζα» ναυπηγηθὲν τῷ 1908. Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, καὶ ἐβυθίσθη τῇ 7ῃ Ἰουλίου 1915 τορπιλλισθὲν ὑπὸ Αὐστριακοῦ ὑποβρυχίου παρὰ τὸν διέκπλουν τοῦ Ὀτράντο. —Ω

Ἀμάλφι (Amalfi), *Κωνσταντία ντ' Ἀβάλντος δούκισσα τοῦ* —. Ἰταλὶς ποιήτρια, γεννηθεῖσα ἐν Νεαπόλει τῷ 1501, ἀποθανοῦσα τῷ 1560. Ἦτο ἀνδραδέλφη τῆς διασήμου Βικτωρίας Κολόννα. Ὁ Κάρολος Ε' γοητευθεὶς ὑπὸ τοῦ κάλλους καὶ τοῦ ταλάντου της τῇ ἀπένειμε τὸν τίτλον πριγκιπίσσης. Χηρεύσασα νεωτάτη ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ταχέως κατέστη γνωστὴ εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους. Τὰ ποιήματά της, σονέττα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δὲν ἐξεδόθησαν εἰς ἴδιον τόμον. Εὑρίσκονται μετὰ τῶν «Rime» τῆς Βικτω-

Digitized by Google

ρίας Κολόννα (Βενετία 1558) καὶ τῶν «Rime diverse di alcune nobilissime e virtuosissime dame, raccolte da Lodovico Domenichi» (1559).

Ἀμαλφιτανὸς *Πίναξ* *[Ναυτ. Δικ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο (Tables d'Amalfi) εἶναι γνωστὴ συλλογὴ ναυτικῶν νόμων, συνταχθεῖσα παρ' ἀγνώστου, πιθανώτατα κατὰ τὸ 1131, πρὸς χρῆσιν κατ' ἀρχὰς τῶν κατοίκων τῆς Ἀμάλφι. Τῆς συλλογῆς ταύτης ἥτις βασίζεται κυρίως ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ροδίων νόμου καὶ τῶν διατάξεων ναυτικοῦ δικαίου τῶν Πανδεκτῶν, καὶ ἥτις ἴσχυσε καθ' ὅλον τὸν 15ον αἰῶνα διέπουσα τὰς ναυτικὰς σχέσεις τῶν κατοίκων οὐ μόνον τῶν πόλεων τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ τῶν τῆς Μεσογείου τοιούτων, διεσώθησαν μόνον ἑξήκοντα τέσσαρα ἄρθρα γεγραμμένα εἰς λατινικὴν καὶ ἰταλικὴν γλῶσσαν. Ἡ εἰς τόσον εὐρέα ὅρια ἰσχὺς τοῦ θεσμοθετήματος τούτου δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ἐν Ἀμάλφι ἐλειτούργει ἀνώτερον Ναυτοδικεῖον (Cour de haute amirauté), δικαστήριον ὅπερ εἶχε διεθνῆ χαρακτῆρα καὶ ἐδίκαζεν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συλλογῆς ταύτης, εἰς οὗ τὴν ἀνέκκλητον κρίσιν ἀπεστέλλοντο πρὸς ἐκδίκασιν σπουδαῖαι διαφοραὶ ναυτικοῦ περιεχομένου ἐξ ἁπάσης τῆς Ἰταλίας, τῶν Μεσογειακῶν πόλεων καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Ἀμαλφιτανὸς πίναξ, ἰσχύσας, καθ' ἃ εἴρηται, καθ' ὅλον τὸν 16ον αἰῶνα, καὶ ἀχρηστεύσας τὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἰσχύουσαν καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν ἑτέραν τινὰ συλλογὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «*τοῦ θαλασσίου δικαστηρίου*» (Consolado del mare) ἀπέκτησε μεγίστην ἐπιστημονικὴν καὶ πρακτικὴν ἀξίαν, περιπεσῶν εἶτα εἰς παντελῆ ἄγνοιαν. Τὸ κείμενον τούτου ἀπολεσθὲν ἀνευρέθη τῷ 1844 ἐν Βιέννῃ, ἐδημοσιεύθη δὲ τὸ πρῶτον ἐν Νεαπόλει ἐν ἔτει 1845. Κατ' ἄλλην τινὰ ἐκδοχὴν ὁ Ἀμαλφιτανὸς πίναξ ἀποτελεῖ συλλογὴν ἀποφάσεων τῶν εἰς τοὺς λιμένας τῆς Μεσογείου κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἑδρευόντων διεθνῶν ναυτικῶν Δικαστηρίων.

ΑΛΕΞ. Α. ΖΗΣΗΣ

— **Ἀμαλφιτανῶν** ἢ *Ἀμαλφηνῶν μονή*· βλ. λ. Ἄθως τ. Β' σ. 344.

ἀμάλωτος, *—η, —ο.* αὐτὸς ποὺ δὲν τὸν ἐμάλωσαν, δὲν τὸν ἐπέπληξαν, ἀνεπίπληκτος: «κανένα δὲν ἀφίνει ἀμάλωτον».

Ἀμὰμ ἢ *Ἀμαμίτ*. Ἐπαρχία τῆς Νουβίας κατοικουμένη ὑπὸ μαύρων τοὺς ὁποίους ὑπέταξεν εἰς τὸ σκῆπτρον τοῦ Πέπι *Α'* ὁ εὐνοούμενός του οἰκονόμος καὶ στρατηγὸς Οὐνί. Ὁ Οὐνὶ ἀναφέρει ὅτι ἐστρατολόγησε τοὺς Ἀμαμίτας καὶ ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Πέπι Α', Μιρινρὶ—Μετέσνωφις, ἐπρομηθεύθη ἐκ τῆς Ἀμὰμ τὴν ξυλείαν διὰ τὴν ναυπήγησιν νειλοπλοίων, τὰ ὁποῖα καὶ κατεσκευάσθησαν ἐπὶ τόπου καὶ κατέπλευσαν τὸν Νεῖλον ἕτοιμα.

Ἄμαμα, *Σιξτῖνος*. Διαμαρτυρόμενος θεολόγος (1593-1629) ἐκ τῆς πόλεως Franeken τῶν Κάτω Χωρῶν, ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς ὁποίας ἐδίδαξε τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν (1613-1618), γράψας δύο γραμματικὰς αὐτῆς, λεξικὸν καὶ διαφόρους πραγματείας, καὶ προαγαγὼν τὸ περὶ τὴν γλῶσσαν ταύτην καὶ τὴν μελέτην τῶν μνημείων αὐτῆς ἐνδιαφέρον ἐν Ὁλλανδίᾳ. Μετασχὼν τῆς κριτικῆς ὁλλανδικῆς ἐκδόσεως τῆς Π. Διαθήκης, διὰ τῆς ἀντιβολῆς τοῦ κειμένου πρὸς τὰς ἀρίστας ἀλλογλώσσους μεταφράσεις καὶ ἐπικρίνας ὡς ἐκ τούτου τὴν λατινικὴν *Βουλγάταν*, ἣν ἡ ἐν Τριδέντῳ σύνοδος εἶχε κηρύξει αὐθεντικήν, περιῆλθεν ὁ Ἄμαμα εἰς ὀξεῖαν ἔριδα πρὸς τοὺς Καθολικοὺς θεολόγους, εἰς ἐπανειλημμένας διατριβὰς ὑποδείξας τὰ σφάλματα καὶ τῆς Βουλγάτας καὶ τῶν ἐπὶ βάσει αὐτῆς ἑρμηνειῶν τῶν Καθολικῶν. Ἐπεζήτει νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἐπὶ δογματικῆς καὶ ἐξηγητικῆς παραδόσεως στηριζομένην ἑρμηνείαν τῆς Π. Διαθήκης διὰ τῆς συνήθους φιλολογικῆς ἑρμηνείας καὶ τὰς ἀπόψεις του ταύτης διετύπωσεν εἰς διάφορα ἔργα καὶ ἰδίως εἰς τὸ Antibarbarus biblicus ἐν Amsterdam 1628.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Kirchenlexicon 1882[2] ἐν Friburg in Brisgau ἐν λ. Ἄμαμα καὶ *Vigouroux*: Dictionnaire de la Bible t. I. col 432—3.

Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμαμβάχυ. Ἄλυσις ὀρέων τῆς Βραζιλίας ἐκτεινομένη ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Μάτο - Γρόσσου καὶ ἐπὶ τοῦ βορείου μέρους τῆς Παραγουάης. Ἀπ' αὐτῶν πηγάζουσι πολλοὶ ποταμοί.

— **Ἀμάμβαχυ.** Ποταμὸς τῆς Παραγουάης, πηγάζων ἐκ τῶν ὁμωνύμων ὀρέων καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Παράναν μετὰ ροῦν 160 χιλιομέτρων ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς.

ἀμαμελιδίδαι (Hamamelidaceae) *[Βοτ.]*. Μικρὰ οἰκογένεια δικοτυληδόνων, συγγενὴς τῆς οἰκογενείας τῶν *σαξιφραγιδῶν* καὶ τῶν *πιττοσποριδῶν*, περιλαμβάνουσα φυτὰ τῆς Β. Ἀμερικῆς, Ἰαπωνίας, Ἰνδιῶν, Περσίας, Κίνας καὶ τῆς Ν. Ἀφρικῆς. Εἶναι φυτὰ ξυλώδη, μὲ φύλλα ἁπλᾶ, ἀντίθετα μετὰ παραφύλλων, μὲ ὕπερον δίστυλον, καρπὸν δίχωρον, δίσπερμον, καψοειδῆ, ἔμβρυον περιβαλλόμενον ὑπὸ λευκώματος κερατοειδοῦς. Σπουδαιότερα τούτων εἶναι: *Ἀμαμηλίς, παρροτία, βυκλανδια, σύκοψις* καὶ *λικουϊδάμβαρον* (Liquidambar Styraciflua), δένδρον τῆς δυτικῆς Συρίας, ἐκ τοῦ φλοιοῦ τοῦ ὁποίου ἀπορρέει τὸ βάλσαμον *στύραξ* (Styrax liquidus) κ.τ.λ.

Ἀμαμηλὶς (α=ἄνθος).

Ἡ *ἀμαμηλὶς ἡ βιργινιακὴ* (Hamamelis Virginica L) εἶναι φυτὸν καλλωπιστικόν, ἰθαγενὲς τῆς Β. Ἀμερικῆς, γνωστὸν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «λεπτοκαρύα τῶν μαγισσῶν» (Witch-hazel) τὰ σπέρματά του εἶναι ἐλαιοῦχα καὶ ἐδώδιμα, τὰ δὲ φύλλα ὡς καὶ ὁ φλοιὸς φαρμακευτικά. Ἡ *ἀμαμηλὶς ἡ δενδρώδης* (Hamamelis arborea) καὶ *ἀμαμηλὶς ἡ ἰαπωνικὴ* (Hamamelis Japonica) εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Ἰαπωνίας.

Σ. Μ.

—*[Παλαιοφ.]*. Τὰ φυτὰ ταῦτα ἀνῆκον πάντα ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων εἰς τὴν συγκερασμένην ζώνην καὶ ἀσφαλῶς κατά τε τὴν κρητιδικὴν καὶ τὴν τριτογενῆ περίοδον, ὡς τοῦτο βεβαιοῦσιν αἱ ἀνευρεθεῖσαι ἀπολελιθωμέναι ἀνθοθεσίαι αὐτῶν εἰς τὰς περιοχὰς τῆς εὐρασιατικῆς, τῆς ἀρκτικῆς καὶ τῆς βορειοαμερικανικῆς, καὶ μόνον μετὰ τὴν περίοδον τῶν παγετώνων τῆς τεταρτογενοῦς περιόδου περιωρίσθησαν εἰς τὰς σημερινὰς κατατετμημένας περιοχάς. Εἰς τὴν ὁμοιογένειαν ταύτην ὑπάγονται: τὸ γένος *Liquidambar* τοῦ κενομανίου τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ τῆς ἠωκαίνου περιόδου τοῦ Παρισινοῦ χερσώματος, τῆς ἀτλαντικῆς βορείου Ἀμερικῆς, τῆς Γροιλανδίας καὶ τῆς Εὐρώπης, καθ' ὅλην τὴν τριτογενῆ περίοδον καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἰταλίαν μέχρι καὶ τῆς τεταρτογενοῦς περιόδου· τὸ γένος *Hamamelis* ἀνῆκον εἰς τὴν πλειόκαινον περίοδον τοῦ τεταρτογενοῦς συστήματος· τὸ *Hamamelites* τῆς κενομανίου τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ τοῦ ἠωκαίνου τοῦ Βελγίου· τὸ γένος *Hamamelidanthium Conv* εἰς τὸ ἤλεκτρον τῆς ὀλιγοκαίνου περιόδου τῆς Σαμλάνδης καὶ τὸ γένος *Fothergilla, Parrotia* τῆς Σπιτσβέργης καὶ Σαμλάνδης καὶ *Corylopsis* εἰς τὸ πλειόκαινον τῆς Ἰαπωνίας.

Θ. Σ.

ἀμαμηλεδώδη ἢ *ἀμαμηλοειδῆ* *[Βοτ.]*· βλ. ἀμαμελιδίδαι.

Σ. Μ.

ἀμαμηλὶς ἢ *ἀμάμελις*· βλ. ἀμαμελιδίδαι.

ἀμάμπιλε (amabile) *[Μουσ.]*. Τίθεται ἄνωθεν ἢ κάτωθεν μουσικῆς φράσεως, ἥτις πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ τρυφερῶς, ἐρασμίως, ἐπιχαρίτως. Καὶ ὡς ἑρμηνεία ἐκφράσεως ρυθμικῆς ἀγωγῆς, *ἀντάντε ἀμάμπιλε* (andante amabile) κλπ. Ἐπίσης καὶ τὰ ἀνάλογα *κὸν ἀμαμπιλιτὰ* (con amabilita), *ἀμαμπιλμέντε* (amabilmente) κλπ.

Δ. ΛΑΥΡ.

ἀμάμυξις· κοινῶς *κληματαριὰ* *[Βοτ.]*. Εἴδη ἀμπέλων ἀναρριχωμένων· βλ. ἀναδενδράς.

Σ. Μ.

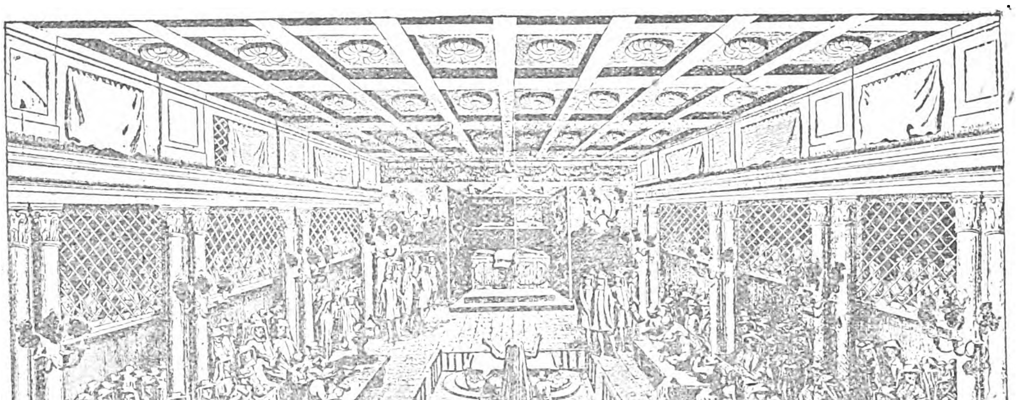
Ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου τῆς Ἐσθὴρ καὶ ραβδισμὸς τοῦ Ἀμὰν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐν τῇ συναγωγῇ τοῦ Ἀμστελοδάμου.

[Ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς «Ozar-Israel».]

ἀμὰν (ἀραβ.). Ἐπιφώνησις, δι' ἧς ζητεῖται νὰ κινηθῇ ὁ οἶκτος ἢ νὰ δοθῇ ἄφεσις. Π. χ. «ἐζήτησε ἀμάν», δηλαδὴ ἐζήτησε τὸν οἶκτον, νὰ τὸν λυπηθῇ, ἐδήλωσεν ὑποταγήν. Ἐκ τούτου καὶ τὸ *ἀμανὲς* ἢ *μανές*, ᾆσμα ἐρωτικοῦ πάθους, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπαναλαμβάνεται συχνάκις ἡ ἐπιφώνησις *ἀμὰν* (βλ. καὶ μανέδες).

Ν. Μ.

Ἀμὰν *[Βιβλ.]*. Ἀναφέρεται οὗτος ἐν τῷ *βιβλίῳ τῆς Ἐσθὴρ* (Π. Διαθήκη ὡς πανίσχυρος πρωθυπουργὸς τοῦ Πέρσου βασιλέως *Ἀχασβέρ*, ὅστις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι *Ξέρξης ὁ Α'* (κατὰ τὴν μετάφρασιν τῶν Ο' Ἀρταξέρξης). Ὁ Ἀμὰν ἐρεθισθεὶς ὑπὸ τῆς ὑπερηφάνου πρὸς αὐτὸν συμπεριφορᾶς τοῦ Ἑβραίου Μαρδοχαίου, μὴ θελήσαντος νὰ ἀπονείμῃ αὐτῷ δουλικὴν προσκύνησιν, κατὰ τὸ περσικὸν ἔθιμον (πρβλ. Ἡροδ. Η' 136), ἐπεζήτησε νὰ ἐκδικηθῇ ἐπὶ τούτῳ οὐ μόνον τὸν Μαρδοχαῖον, ἀλλὰ καὶ ἅπαντας τοὺς ἀνὰ τὸ κράτος ὁμοφύλους αὐτοῦ, ὧν ἀπεφάσισε τὴν ἐξόντωσιν, ὁρίσας διὰ κλήρου τὸν χρόνον τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σχεδίου. Τῇ παρεμβάσει ὅμως τῆς συγγενοῦς τοῦ Μαρδοχαίου Ἰουδαίας Ἐσθήρ, συζύγου τοῦ Πέρσου βασιλέως, οὐ μόνον τὸ σχέδιον τοῦτο τοῦ Ἀμὰν ἐματαιώθη, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπινοητὴς αὐτοῦ, κατηγορηθεὶς πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ τοῦ βασιλέως, ἐτιμωρήθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ θανάτου, τοῦ Μαρδοχαίου περιβληθέντος δι' ὑπάτων τιμῶν. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς τότε σωτηρίας τῶν Ἰουδαίων ἱδρύθη παρ' αὐτοῖς ἡ λεγομένη *ἑορτὴ τῶν κλήρων* (ἑβρ. *Πουρείμ*), καθ' ἣν ἀνεγινώσκετο τὸ ἐξιστοροῦν τὸ γεγονὸς βιβλίον τῆς Ἐσθήρ, τῆς ἀναγνώσεως τῶν εἰς τὸν Ἀμὰν ἀναφερομένων τεμαχίων συνοδευομένης ὑπὸ ἀρῶν κατ' αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ (Βλ. καὶ λ. Ἐσθὴρ καὶ Πουρείμ).

Π. Ι. Μ.

—*[Λαογρ.]*. Ἡ μορφὴ τοῦ Ἀμὰν θεωρεῖται παρ' Ἑβραίοις ὁ τύπος τοῦ ἀποτροπαίου καὶ χαμερποῦς ἀνδρὸς καὶ ἐν τῇ ἑβραϊκῇ φιλολογίᾳ ἀποκαλεῖται *Ἀμὰν ἀρασσὰ* ἤτοι *Ἀμὰν ὁ κακός*. Ἡ ταλμουδικὴ καὶ ἡ μιδραστικὴ παράδοσις ἐμφανίζει τὸν Ἀμὰν ὡς τὸν ἔσχατον τῶν πανούργων καὶ ὡς τὴν ἐνσάρκωσιν τῆς ἀνθρωπίνης κακίας. Χαρακτηριστικὰ εἶναι διάφορα ἔθιμα ἀπ' ἀρχαίων χρόνων ἐπικρατήσαντα κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν κλήρων. Οὕτω, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀκόμη τῶν Γκεωνεὶμ (ΣΤ' αἰὼν κ.ἀ.) ἐμφανίζεται τὸ ἔθιμον τῆς κατασκευῆς τοῦ ὁμοιώματος τοῦ Ἀμάν, ὅπερ ἀναρτώμενον ἐπί τινος ὑψηλοῦ μέρους, λιθοβολεῖται ὑπὸ τοῦ πλήθους, εἶτα δὲ κατακαίεται (*Güdeman*. Geschichte des Erziehungswensens und des Kultur des abendländischen Juden σ. 211). Τὸ ἔθιμον τοῦτο ὁμοιάζει καταπληκτικῶς μὲ τὸ ἐπικρατοῦν παρὰ τοῖς χριστιανικοῖς λαοῖς, καθ' ὃ τὴν ἑβδομάδα τῶν παθῶν, τὸ ὁμοίωμα τοῦ Ἰσκαριώτου ὑφίσταται τὰ αὐτὰ μετὰ τοῦ Ἀμάν. Κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς ὅμως χρόνους τὸ ὡς ἄνω ἔθιμον ἐγκατελείφθη, διότι ἔδιδε λαβὴν πρὸς παρεξήγησιν εἰς τοὺς Χριστιανούς. Ἀρχαιότατον ὡσαύτως εἶναι τὸ παιδικὸν ἔθιμον τοῦ νὰ χαράσσεται τὸ ὄνομα τοῦ Ἀμὰν ἐπὶ δύο ξύλων ἢ λίθων, νὰ προστρίβωνται δὲ ταῦτα πρὸς ἄλληλα μέχρις οὗ διαγραφῇ τὸ βδελυρὸν ὄνομα (Aboudraham). Ἐπίσης εἰς πλείστους τυγχάνει γνωστὴ ἡ συνήθεια, ἡ ἐπικρατήσασα μέχρι

Digitized by Google

σήμερον εἰς τινας ἰσραηλιτικὰς κοινότητας, καθ' ἣν, μόλις ὁ ἀναγινώσκων τὴν βίβλον τῆς Ἐσθὴρ ἐν τῇ Συναγωγῇ ἱερουργὸς φθάνῃ εἰς τὸ χωρίον ἔνθα τὸ πρῶτον ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ Ἀμάν, πάντες οἱ παρευρισκόμενοι νεανίαι ἐφωδιασμένοι διὰ σφυρῶν καὶ ἄλλων βαρέων ἀντικειμένων κτυποῦν ταῦτα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, προξενοῦντες δαιμονιώδη κρότον. Τὸ ἐν λόγῳ ἔθιμον ἐν ἀπολύτῳ ἰσχύϊ κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους (βλ. σχετικὴν εἰκόνα) ἔχει ἐγκαταλειφθῇ πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ἑβραϊκῶν κοινοτήτων, ἰδιαιτέρως δὲ ὑφ' ὅλων τῶν Ἰσραηλιτῶν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀμὰν δὲν ἀφῆκεν ἀνεπηρέαστον καὶ αὐτὴν τὴν ἰουδαϊκὴν ζαχαροπλαστικήν. Οὕτω, κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἑορτήν, κατασκευάζονται διάφορα γλυκίσματα, καλούμενα διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀμάν: *Ὠζνὲ-Ἀμὰν* (ἑβρ.), *Aman-Ohren* (γερμανοεβρ.), *Orrechi d'Aman* (ἰταλ.), *Dentes de Aman* (ἰσπανοεβρ.), *Δόντια, μάτια τ' Ἀμὰν* (ἑλλην.) κλ. κλ. ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

Ἀμὰν (Amant), ***Μαργκέτ.*** Γάλλος κωμικὸς γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1860. Εἶχε πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην καὶ συλλογὴν ἱστορικῶν αὐτογράφων, γραμματεὺς καὶ ἀρχειοφύλαξ τῆς ἑταιρείας τῶν δραματικῶν καλλιτεχνῶν.

Ἄμανα *κοινότης* (Amana-Society ἢ Community of true Inspiration). Θρησκευτικὴ κοινότης ἐν βορείῳ Ἀμερικῇ μὲ ἀρχὰς κοινοκτημοσύνης. Ὁ γενόμενος μέλος τῆς κοινότητος ὀφείλει νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν κοινότητα πᾶσαν τὴν περιουσίαν του, ἐκτὸς τῶν ἐπίπλων, ἅτινα δύναται νὰ κρατήσῃ· ἂν τυχὸν ἀποχωρήσῃ τῆς κοινότητος ἀναλαμβάνει πάλιν τὴν περιουσίαν του. Πάντα τὰ μέλη τρώγουν εἰς κοινὴν τράπεζαν καὶ διὰ τὰ λοιπὰ ἔξοδα λαμβάνουν 25—40 δολλάρια ἐτησίως! Δεκατριμελὲς συμβούλιον διοικεῖ τὴν κοινότητα. Ἡ ἀγαμία προτιμᾶται τοῦ γάμου καὶ γάμος συνάπτεται μόνον μεταξὺ μελῶν τῆς κοινότητος. Εἰς τὸ βάπτισμα δὲν ἀποδίδεται μεγάλη σημασία, θεία εὐχαριστία λαμβάνεται κατ' ἔτος, καὶ ἀπορρίπτεται ἡ διδασκαλία περὶ αἰωνιότητος τῶν ποινῶν τῆς κολάσεως. Σήμερον μέλη τῆς κοινότητος ταύτης, κατοικοῦντα ἀνατολικῶς τῆς Jowa City, ἀριθμοῦνται περὶ τὰ 1500 (ἴδε *Gunkel* καὶ *Zscharnack* Die Religion in *Geschichte und Gegenwart,* τόμ. 1 (1927) σ. 289—290). Δ. Σ. Μ.

Ἀμανὰ *['Αρχ.].* Ὀνομασία μιᾶς τῶν κορυφῶν τοῦ Ἀντιλιβάνου τῆς Συρίας, ὁπόθεν πηγάζει ὁ ποταμὸς *Ἀβανά,* ὁ σημερινὸς *Βαραδά,* πιθανώτατα ὁ *Χρυσορρόας* τῶν παλαιῶν, παρὰ τὴν Δαμασκόν. Ἡ κορυφὴ δ' αὕτη, ἧς μνημονεύει καὶ τὸ ἑβραϊκὸν πρωτότυπον τοῦ Ἄσματος τῶν Ἀσμάτων (δ' 8) καὶ εἰς ἣν ἀνταποκρίνεται τὸ *Ἀμμανὰ* ἢ *Ἀμμανανὰ* τῶν Ἀσσυρίων, εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ σημερινὸν *Νιζεμπὲλ Ζεβδάνι,* βορείως τοῦ μεγάλου *Ἑρμῶν.* Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ μνημονευθεὶς ποταμὸς *Ἀβανὰ* φέρεται ἔν τινι τῶν χειρογράφων τῆς Π. Δ. (Δ' Βασιλ. ε' 12) κ.ἀ. ὑπὸ τὸν τύπον *Ἀμανά.* Π. Ι. Μ.

ἀμανάτι (τὸ) ἢ *ἀμανέτι·* (τουρκ. ἀπὸ τῆς λ. *ἔμν,* ἡ ὁποία σημαίνει *ἐμπιστοσύνην*), ἐνέχυρον, παρακαταθήκη, ὅ,τι λαμβάνει τις πρὸς ἀσφάλειαν, ἐχέγγυον· || ἀντικείμενον παραδιδόμενον εἴς τινα (συνήθως ταχυδρόμον), ὅπως τὸ ἐγχειρίσῃ ἀσφαλῶς εἰς ἄλλον (βλ. ἀμανεττζῆς).

ἀμανατιάζω· δίδω τι ὡς ἀμανάτι, ὡς ἐνέχυρον: «ἀμανάτιασα τὸ δαχτυλίδι μου γιὰ νὰ πάρω λεπτά»· || καθιστῶ ὑποχείριον: «ἀμανατιάστηκα νὰ φυλάω δυὸ γίδες». Δ. Λ.

Ἀμαναχέα (Amanahea) ἢ ***Ἀπολλωνία.*** Παράλιος χώρα τῆς Γουϊνέας, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀνκόμπρα καὶ Ἀσσινία, κατοικουμένη ὑπὸ Ζέμμας. Ἀνήκει εἰς τοὺς Ἄγγλους καὶ Γάλλους.

Ἀμανβιγὲρ (Amanvillers). Κώμη τῆς Γαλλίας ἐν Ἀλσατίᾳ καὶ Λωρραίνῃ εἰς 11 χιλιομ. ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Μέτς. Τὴν 18ην Αὐγούστου τοῦ 1870 διαρκοῦντος τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου συνήφθη παρ' αὐτὸ μάχη ἀμφίρροπος μεταξὺ τῶν Γάλλων ὑπὸ τὸν Μπαζαὶν καὶ τῶν Πρώσσων ὑπὸ τὸν Μάνστεϊν (Manstein).

ἀμανδάλωτος, *—η, —ο καὶ **ἀμαντάλωτος**·* αὐτὸς ποῦ δὲν εἶναι μανδαλωμένος, δὲν εἶναι κλεισμένος μὲ *μάνδαλον.*

ἀμανδίνα (Amandine Fagner) *[Φαρμ.].* Ἀλοιφὴ καλλυντική, σκευαζομένη ἐξ 60 μ. ἀραβικοῦ κόμμεως, 180 μ. μέλιτος, 30 μ. λευκοῦ σάπωνος, 1000 μ. ἐλαίου ἀμυγδάλων, 5 κρόκων ᾠῶν καὶ 125 μ. γαλακτώματος πιστακίων. Κ. Γ. Μ.

Ἄμανδος (Amandus), ***Αἰνείας-Σύλβιος.*** Στρατηγὸς τοῦ Διοκλητιανοῦ, γενόμενος ἀρχηγὸς τῶν κατὰ τοῦ Μαξιμιανοῦ ἐπαναστάντων Κελτῶν χωρικῶν Baga, οἵτινες ἐξηγέρθησαν κατὰ τῆς βαρείας φορολογίας τοῦ κράτους καὶ τῶν πιέσεων τῶν μεγάλων Ρωμαίων κτηματιῶν. Προσεταιρισθεὶς οὗτος καὶ τὸν Α. Ποστούμιον Αἰλειανὸν ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν Αὔγουστον τῷ 286. Ὁ Μαξιμιανὸς ὅμως ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐνίκησε παρὰ τὴν λεγομένην νῆσον τοῦ Μάρνη, καθ' ἣν ὁ Ἄμανδος καὶ ἐξηφανίσθη. Βραδύτερον ἐπιχωρία λαϊκὴ παράδοσις παρέστησε καὶ τοὺς χωρικοὺς ἐκείνους καὶ τὸν Ἄμανδον ὡς Χριστιανοὺς ἐκ θρησκευτικῶν λόγων ἐπαναστατήσαντας καὶ παθόντας ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Acta Sanctorum,* Septemb. t. VI p. 342 κ.ἑξ.— *P. Alard.* La persécution de Dioclétien. Paris 1909. t. I. p. 13—32. Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἄμανδος** (Amandus). Μοναχός, γεννηθεὶς ἐν Ἀκυϊτανίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ' αἰῶνος καὶ σπουδάσας θεολογίαν ἐν Ρώμῃ. Ἀπὸ τοῦ 620 ἔδρασεν ὡς ἱεραπόστολος, ἄνευ ἱκανοποιητικῶν ἀποτελεσμάτων, τὸ πρῶτον πρὸς τοὺς Φρείσους ἐν Κάτω Χώραις, καὶ εἶτα πρὸς τοὺς παρὰ τὸν Δούναβιν Σλαύους καὶ τοὺς ἐν Ἱσπανίᾳ Βάσκους. Τῷ 647 ἔγινεν ἐπίσκοπος ἐν Maastricht τῶν Κάτω Χωρῶν, τῷ 649 ὅμως, ἕνεκα ἀντιδράσεων κατ' αὐτοῦ τοῦ ὑπ' αὐτὸν κλήρου, ἀπεσύρθη εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἱδρυθὲν μοναστήριον Ἔλνο, τὸ βραδύτερον ὀνομασθὲν τοῦ ἁγίου Ἀμάνδου, ὅπου καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 680. Δ. Σ. Μ.

ἀμάνδριστος, *—η, —ο καὶ **ἀμάνδρωτος**·* ὁ μὴ περικλεισθεὶς εἰς τὴν μάνδραν. Β. Φ.

ἀμανές· βλ. λ. ἀμὰν καὶ μανέδες.

ἀμανετζῆς (ἐκ τοῦ *ἀμανάτι*)· ὁ εἰς ὃν δίδεται κἄτι πρὸς φύλαξιν. Κοινῶς ὀνομάζονται ἀμανετζῆδες οἱ ἰδιωτικοὶ ταχυδρόμοι, οἱ μεταφέροντες ἐπιστολάς, δέματα, ἐμπορεύματα. Τοιοῦτοι ὑπῆρχον ἐν Τουρκίᾳ ἰδιαίτεροι δι' ἑκάστην πόλιν, ὡς ὑπάρχουσι καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν Ἑλλάδι. Ν. Μ.

Ἀμὰν-Ζὰν (Aman-Jean), ***Ἐδμόνδος-Φραγκῖσκος.*** Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ Ρώμῃ, ἐφημίσθη δὲ διὰ τὰς προσωπογραφίας του καὶ τὰς ἱστορικάς, ἀλληγορικὰς καὶ διακοσμητικὰς συνθέσεις του. Πίνακές του εἶναι: «*Ὁ Ἅγιος Ἰουλιανός*», ἡ «*Ἰωάννα ντ' Ἄρκ*», τὸ ἀριστούργημά του «*Ἡ Νέα κυρία*» εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λουξεμβούργου, κ. ἄ.

Ἀμανή. Ὀροσειρὰ τοῦ βορείου τμήματος τῆς νήσου Χίου, ὀνομαζομένη εἰς τοὺς ξένους ναυτικοὺς χάρτας *Ἀμανέϊ.* Ἔχουσα κατεύθυνσιν Α.ΝΑ—Δ.ΒΔ ἀπολήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Ἅγιος Νικόλας* ἢ καὶ *Μελανιός.*

Μὲ τὰς ἀπὸ Εὔρου (Σορόκου) καταιγίδας, ἡ ὀροσειρὰ τῆς Ἀμανῆς ἐκχέει τὸν ἄνεμον σφοδρῶς ριπαῖον, καὶ τὰ ἱστιοφόρα τὰ διαπλέοντα τὸν διέκπλουν Ψαρῶν-Χίου, δέον νὰ τηρῶνται εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Χιακῆς ἀκτῆς. (Βλ. **Αἰγαῖον** Β' 415α'.) Σ. Ε. Λ.

Ἀμανίδες *πύλαι* *['Αρχ. Γεωγρ.].* Δύο διασφάγες τοῦ ὄρους *Ἀμανοῦ* τῆς Κιλικίας, ἄσχετοι ὅμως πρὸς ἀλλήλας. Καὶ ἡ μὲν μία ἄγει πρὸς τὴν Κιλικίαν ὀνομαζομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (576, 49) καὶ «*Κιλίκιαι Πύλαι*» (*Στράβ.* ἐκδ. Διδότου 460, 38), κατὰ τὸν μεσαίωνα *Πορτέλλα* (Portella), ὁπότε ἀπετέλει καὶ τὸ σύνορον Συρίας καὶ Κιλικίας, ὑπὸ τῶν Τούρκων «*Σακὰλ-Τουτὰν*» καὶ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων «*Cilician Gates*» (πλάτ. 36° 57′, μῆκ. 35° 56′ —Χάρτης Ἀγγλικὸς 2632: Iskanderum to Marhhab). Εἶναι θέσις ἧς ἡ στρατηγικὴ σημασία δεόντως ἐξετιμήθη ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μέχρι τῶν Γερμανῶν συμβούλων τοῦ Δζεμὰλ Πασᾶ κατὰ τὸν Μέγαν πόλεμον. Ἐπεσημαίνετο δὲ ἡ διασφὰξ ὑπὸ πύλης διεθνῶς γνωστῆς εἰς τοὺς ναυτικοὺς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «*Πύλαι τοῦ Ἰωνᾶ*», διότι ἐκεῖ, κατὰ τοπικὴν παράδοσιν, ἐξήμεσε τὸν προφήτην τὸ καταπιὸν αὐτὸν ἐνάλιον θηρίον· δυστυχῶς, τυμβωρυχοῦντες ἀρχαιοκάπηλοι κατέστρεψαν σχεδὸν τὸ μνημεῖον, ἀναζητοῦντες εἰς αὐτὸ θησαυροὺς ἀνυπάρκτους, διότι τὸ ἐξελάμβανον ὡς τάφον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἡ δὲ ἑτέρα διασφάξ, αἱ «*Ἀμανίδες πύλαι πρὸς τὴν Συρίαν*» (*Στράβ.* 639, 44) ἢ καὶ «*Σύριαι πύλαι*», ἀποτελοῦσα τὴν κλεῖδα τῆς πρὸς τὴν Συρίαν συγκοινωνίας, εἶναι ἡ στενωπὸς ἡ ὀνομαζομένη σήμερον *Μπεϋλὰν* (Beylan: πλάτ. 36°29′, μῆκ. 36°12′—Χάρτης Ἀγγλικὸς 2632: Iskanderum to Markhab), σημεῖον ὑψίστης ὡσαύτως στρατηγικῆς σημασίας, ὅπερ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ναπολεοντείων πολέμων προησπίζετο ὑπὸ φρουρίου ὀνομαζομένου *Μερκὲζ* (βλ. λ. Ἀλεξανδρέττα *['Ιστορ.]*). Σ. Ε. Λ.

ἀμανίτης (ὁ), κοιν. *μανιτάρι* καὶ *μανίτης*· ὁ μύκης. Κατ' ἀρχὰς διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐσημαίνετο ὡρισμένον εἶδος μυκήτων· οὕτω παρὰ Γαληνῷ λέγεται: «ἀβλαβέστατοι μὲν οὖν τῶν ἄλλων μυκήτων εἰσὶν οἱ σταφυλῖνοι, δεύτεροι δὲ μετ' αὐτοὺς οἱ ἀμανῖται»· καὶ παρ' Ἀθηναίῳ (2, 61) λέγεται: «μύκητας ἀμανίτας»· ἔπειτα δέ, παραλειπομένου τοῦ *μύκης,* ἐπεκράτησεν ἡ λέξις ἐπὶ παντὸς μύκητος. Β. Φ.

— *[Βοτ.].* Φυτικὸν γένος ὑπαγόμενον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀγαρικιδῶν* καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν *ὑμενομυκήτων,* περιλαμβάνον πολλὰ εἴδη ἐδώδιμα, καὶ πάμπολλα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον δηλητηριώδη, γνωστὰ ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν *μαυρομανῖτες* ἢ *πικραμανῖτες*· τοιοῦτος εἶναι ὁ *ἀμανίτης ὁ μυιοκτόνος* (Agarius muscarius), ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ φονεύῃ τὰς μυίας τὰς λειχούσας αὐτόν.

Ἡ διάκρισις τῶν δηλητηριωδῶν ἀπὸ τῶν ἀβλαβῶν ἀμανιτῶν εἶναι δυσχερεστάτη· διὰ τοῦτο μόνον εἰδικοὶ μυκητολόγοι καὶ οἱ ἐκ πείρας διδαχθέντες δύνανται νὰ διακρίνωσι τούτους. Οἱ κοινότεροι καὶ ἀσφαλέστεροι πρὸς βρῶσιν ἀμανῖται εἶναι: *ἀμανίτης ὁ ἀρουραῖος,* ὅστις ἀπαντᾷ αὐτοφυὴς πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ καθ' ἅπασαν τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην καὶ τὰ παράλια τῆς Μεσογείου· τὸ εἶδος τοῦτο πολλαχοῦ καὶ καλλιεργεῖται, πολλαπλασιαζόμενον εὐχερῶς διὰ τῶν μυκηλίων, τὰ ὁποῖα εἶναι νηματώδη βλαστικὰ ὄργανα ἐπέχοντα θέσιν ριζῶν.

Ἀμανίτης ὁ μελίχρους, ὅστις προσβάλλει πολλὰ δένδρα, ἰδίως τὰ καρποφόρα, ἀναπτυσσόμενος εἰς τὰς ρίζας των παρασιτικῶς ἐπ' αὐτῶν καὶ πολλαπλασιαζόμενος. Εἰς τὴν Αὐστρίαν τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι κοινότατον καὶ θεωρεῖται ἐδώδιμον.

Ὁ ἀμανίτης ὁ μελίχρους ὡς καὶ 2—3 ἄλλα εἴδη τοῦ αὐτοῦ γένους ἔχουσι τὴν ἰδιότητα τὴν νύκτα νὰ φωσφορίζωσιν ἀσθενῶς. Σ. Μ.

Ἀμανίτης. Ἀθηναῖος Ἀγωνιστής, φονευθεὶς μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὴν συμπλοκὴν τῆς *Ἀρβανίτικης Πόρτας,* τῷ 1821. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται ἐπίσης ὀνομαστὶ οἱ: *Νικόλαος* καὶ *Χρύσανθος.* Οὐδεὶς ὅμως ἐξ αὐτῶν θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος, καθότι οὗτοι φέρονται ζῶντες μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν. Πιθανῶς ἦσαν συγγενεῖς του ἢ τέκνα του.

ἀμανιτίνη. Οὕτω καλεῖται ἡ παρὰ τῇ μουσκαρίνῃ εἰς τὸ φυτὸν *Amanita muscaria* Pers. εὑρισκομένη χολίνη. Κ. Γ. Μ.

ἀμάνοα (Amanoa Aubl.) *[Βοταν.].* Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιδῶν* περιλαμβάνον δενδρώδη φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς Ν. Ἀμερικῆς, Ἀφρικῆς καὶ Μαδαγασκάρης. Σ. Μ

Ἀμανόβιοι, ἢ ὀρθότερον ***Ἀμανιεῖς*** (λατιν. Amanienses). Οἱ κάτοικοι τοῦ ὄρους Ἀμανοῦ, παρεκτάσεως τοῦ Ταύρου κατὰ τὸν Εὐφράτην. Οὗτοι ἦσαν λαοὶ ληστρικώτατοι, ἐνίκησε δὲ αὐτοὺς ὁ Κικέρων, ὡς ἀνθύπατος τῆς Κιλικίας, λαβὼν ὡς ἐκ τούτου τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ *imperator (Κικέρ.* ad famil. Β' 10 καὶ ΙΕ' 4). Τοὺς κατοίκους τοῦ ὄρους Ἀμανοῦ ἐξεχριστιάνισεν ὁ πρεσβύτερος Ἐλπίδιος, οἰκοδομήσας δι' αὐτοὺς ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια (*Χρυσοστόμου* ἐπιστολὴ ΡΟΣ' Ἀγαπητῷ ἐν *Migne* Ἑλλην. Πατρ. 52, 711). —Ω.

Ἀμανὸν *(Στράβων)* ἢ ***Ἀμανὸς*** *(Στράβων καὶ Πλούταρχος)* καὶ ***Ἄμανον*** *(Ἰώσηπος)* *['Αρχ. Γεωγρ.].* Ὄρος, ἀπὸ τοῦ Ταύρου καθῆκον, «ὃ τῆς Κιλικίας ὑπέρκειται κατὰ τὸ πρὸς ἕω μέρος» (*Στράβ.* ἐκδ. Didot 576, 50) ὀνομαζόμενον σήμερον, κατὰ τὰς θέσεις, *Γκιαβοὺρ* ἢ *Γιαβοὺρ Νταγ* (ὑψηλοτέρα κορυφὴ 6049 πόδες) καὶ *Δζεμπὲλ-ἐλ-Ἀχμὰρ Ἀλ-Λουκὰν* καὶ *Ἄλμα-Νταγ* (5067 πόδες). Περιφράσσει τὸν κόλπον τῆς Ἀλεξανδρέττας, ἀπὸ τῶν πρὸς *Κιλικίαν Ἀμανίδων Πυλῶν* ἕως *Ρὰς-ἐλ-Κασσίν,* τῆς *Πιερίας* τῶν ἀρχαίων «*ὄρος συνεχὲς τῷ Ἀμανῷ*» (*Στράβ.* 639, 54)· «Ἀμανός, ἀπόσπασμα ὂν τοῦ Κιλικίου Ταύρου . . . ἐπὶ τὴν Κιλικίαν καὶ τὴν Συριακὴν ἐκτείνεται θάλασσαν πρὸς τὴν ἑσπέραν ἀπὸ τῆς Καταονίας καὶ τὸν νότον· τῇ δὲ τοιαύτῃ διαστάσει περικλείει τὸν Ἰσσικὸν κόλπον ἅπαντα» (*Στρ.* Didot ΙΒ, α, 2) καὶ χωρῶν ἀνατολικῶς τῆς Μυριάνδρου, ἀποτελεῖ τὸ πρὸς τὴν Συρίαν σύνορον τῆς Κιλικίας (*Pomp. Melas* ἐκδ. *Διδότου* 613).

Κατὰ τὸν Φλάβιον Ἰώσηπον «Ἰαφέθου μὲν οὖν, τοῦ Νωέου παιδός, ἦσαν ἑπτὰ υἱοί, κατοικοῦσι δὲ ἐπὶ Ταύρου καὶ Ἀμάνου», ἐκεῖθεν δὲ ἐπεξετάθησαν εἰς μὲν τὴν Ἀσίαν μέχρι Ταναΐδος, εἰς δὲ τὴν Εὐρώπην μέχρι Γαδείρων· «γῆν ἣν ἔτυχον καταλαμβάνοντες καὶ μηδενὸς προκατοικήσαντος, τὰ ἔθνη τοῖς αὐτῶν ἐκάλουν ὀνόμασι» (Ἰουδαϊκῆς Ἀρχαιολ. Ι, 6, 1). Βεβαιοτέρα ὅμως φαίνεται ἡ εἴδησις τοῦ Πλουτάρχου καθ' ἣν τὸ Ἀμανὸν ὄρος ὑπῆρξε φωλεὰ ληστῶν, ἐρημούντων τοὺς περιοίκους. Δύο διασφάγες τοῦ ὄρους φέρουσιν ἡ μὲν πρὸς Συρίαν ἡ δὲ πρὸς Κιλικίαν. Εἶναι δὲ αὗται αἱ *Ἀμανίδες Πύλαι* καὶ *Ἀμανικαὶ* ὡσαύτως ὀνομαζόμεναι.

Κατὰ τὸν Πλίνιον (Histor. Natur. XII. 56) εἰς τὸ ὄρος ἐφύετο φυτὸν ὀνομαζόμενον *σταγονίτης,* ὅπερ χαρασσόμενον ἐδάκρυε εἶδος ρητίνης ὀνομαζομένης *galbanum* (νῦν *bubon galbanum*), ἡ ὁποία εἶχεν ὑφὴν χόνδρου, οὐδαμῶς δὲ ξυλώδη καὶ τὴν ὁποίαν ἐνόθευον μὲ κύαμον καὶ sacopenium (νῦν *ferula communis*). Καιομένη αὕτη ἀπέδιδεν ὀσμὴν τρέπουσαν εἰς φυγὴν τοὺς ὄφεις· ἀλλὰ καὶ ἰατρικῆς χρήσεως ἦτο ἡ ρητίνη αὕτη, πωλουμένη ἀντὶ 5 δηναρίων τὴν λίβραν. Κατὰ δὲ

Digitized by Google

τὸν Στράβωνα (ἐκδ. Didot 458, 14) ἡ πεδιὰς τῆς Καταονίας ἣν κλείει πρὸς νότον τὸ Ἀμανόν, εἶναι εὔφορος ἀλλ' ἄνευ ἀειθαλῶν δένδρων [βλ. Ἀμανίδες *Πύλαι* καὶ Ἀλεξανδρέττα-Ἰστορ.] Σ. Ε. Λ.

Ἀμανουλλὰ *Χάν*. Ἐμίρης τοῦ Ἀφγανιστάν, γεννηθεὶς τῷ 1892, τρίτος υἱὸς τοῦ *Χαμπιμπουλλὰ Χάν*, ὃν καὶ διεδέχθη δολοφονηθέντα τὴν 26ην Φεβρουαρίου 1919. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1919 συνήφθη συνθήκη εἰρήνης μεταξὺ Ἄγγλων καὶ Ἀφγανῶν, ἥτις ἐξησφάλιζε τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἀφγανιστάν. Ὁ ἐμίρης ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν τῆς χώρας του, εἰσαγαγὼν τολμηρὰς δι' ἀσιατικὸν λαὸν καινοτομίας, παρ' ὅλας τὰς ἀντιδράσεις. Μεταξὺ ἄλλων ἐθέσπισε τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν γυναικῶν, ὅπερ ὅμως προὐκάλεσε τὴν ἐξέγερσιν τῶν φανατικῶν Μουλλᾶ, ὑποκινησάντων τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Χὸστ τῷ 1924, κατασταλεῖσαν.

Ἀμὰνς (Amance). Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ ποταμοῦ Σαὸν ἐν Γαλλίᾳ, πηγάζων ἐκ τοῦ ὀροπεδίου Λάνγκρ (Ἄνω Μάρνη), καὶ χυνόμενος εἰς τὸν Σαὸν παρὰ τὸ Ζουσσέϋ.

ἀμανσία (Amansia) *[Βοτ.]*. Φῦκος τῶν θαλασσῶν τῶν Ἰνδιῶν. Προσκολλᾶται ἐπὶ τῶν βράχων δι' εἴδους ὄνυχος ἀπεστρογγυλωμένου. Ἓν εἶδος τῆς ἀμανσίας ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν.

Ἀμὰντ (Amade), *Ἀλβέρτος*. Γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1856 ἐν Τουλούζῃ. Τῷ 1901—4 διετέλει στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς Γαλλίας ἐν Λονδίνῳ, ὡς τοιοῦτος δὲ παρηκολούθησε τὸν Ἀγγλομποερικὸν πόλεμον ἐν Τσάνσβααλ τῆς Ἀφρικῆς. Τῷ 1907 ἐγένετο στρατηγός, ἀναλαβὼν τὴν 5 Ἰανουαρίου 1908, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀσθενοῦντος στρατηγοῦ μεραρχίας Ντρούτ (Drude), τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τοῦ ἀποβιβασθέντος παρὰ τὴν Καζαμπλάκαν, εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τοῦ Μαρόκκου. Τῷ 1914 ἦτο μέλος τοῦ Ἀνωτάτου Πολεμικοῦ Συμβουλίου καὶ κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Μεγάλου Πολέμου ἐτοποθετήθη εἰς τὸ βόρειον μέτωπον τῆς Γαλλίας. Τὸν Ἀπρίλιον—Μάϊον τοῦ 1915 διώκει τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἅτινα ἀπεβιβάσθησαν εἰς Καλλίπολιν. Κ. Δ

—**Ἀμὰντ** (Amand), *Ἰάκωβος-Φραγκῖσκος*. Γάλλος ζωγράφος καὶ χαράκτης (1730—1769). Ἐγένετο γνωστὸς μὲ τοὺς πίνακάς του: «*Σαμψὼν καὶ Δαλιδά*», «*Ὁ Ἀννίβας εἰς τὴν Σύγκλητον τῆς Καρχηδόνος*», «*Ὁ Ἰωσὴφ πωλούμενος ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του*».

Ἀμάντα (Amada) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νουβίας, ὅπου ὑπῆρχε αἰγυπτιακὸς ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἥλιον καὶ κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ φαραὼ Τουθμώσιος Γ'. Τοῦτον ηὔρυνεν ὁ Ἀμένοφις Β', ὁ Τούθμωσις Δ' καὶ ὁ Σέτις Α'.

Ἀμάντα (Amanda) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδὴς φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 725 ἢ ὑπὸ τὸ διακριτικὸν 1911 ΝΔ. Ἀνεκαλύφθη τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1911, τὰ δὲ ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς του διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1910 εἶναι τὰ ἑξῆς: α= 2,574, Τ=1508 ἡμ., e=0,2207, i=3°.48', Σ=234°. 54'. Ω=68°.44', π=29°.14'. Σ. Π.

ἀμαντάριστος,—η, -ο· (ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν περικνημίδων) ἄρραφος, ἀδιόρθωτος: «ἔχω τὶς κάλτσες ἀμαντάριστες» ‖ καθόλου ἐπὶ παντὸς ὑφάσματος, ὁ μὴ δι' εἰδικῆς ραφῆς ἐπιδιορθωμένος.

«**Ἀμάντας** *καὶ* **Ὑντουὰν**» (Amandas et Ydoine). Γαλλικὸν ποίημα πλῆρες περιπετειῶν ἀγνώστου ποιητοῦ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος.

Ἀμαντγὸρ (Amadghör). Ἁλατοφόρος ἔκτασις τῆς Ἀφρικῆς (Κεντρ. Σαχάρα), νοτίως τοῦ ὀροπεδίου Τασσίλι ντὲ Ἀζδγιέρ. Ἄλλοτε ἦτο ἁλμυρὰ λίμνη. Δ. Ε. Μ.

Ἀμαντέα (Amantea) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Κωμόπολις ἐπὶ τῆς ἀνατεινομένης πρὸς Ζέφυρον ἀκτῆς τῆς Κάτω Ἰταλίας, 27 μιλ. Ν. ΝΑ τοῦ ἀκρωτηρίου *Μπονιφάτι* (Bonifati) καὶ 12 μίλλια Β τοῦ ἀκρωτηρίου *Σουβέρο* (Suvero) καὶ ἐπὶ τῆς νοτίας ὄχθης τοῦ ποταμοῦ *Ρίο ντέλλε Μόνακε* (Rio delle Monache). Σταθμὸς ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νεαπόλεως—Καλαβρίας, ἔχει πρὸ αὐτοῦ καλὸν βυθὸν πρὸς ἀγκυροβολίαν (4 1/2 ὀργ. ἄμμος), νοτίως τοῦ μεμονωμένου βράχου *Ἴσκα* (Isca) καὶ ἀφθονίαν νωπῶν τροφίμων καὶ ὡραίου ποσίμου ὕδατος πρὸς ἐφοδιασμὸν τῶν ἀγκυροβολούντων πλοίων. Εἶναι εὐδιάκριτον τὸ ἀγκυροβόλιον μακρόθεν, ἀπὸ ἀπόκρημνον λόφον ἐγειρόμενον νοτίως τῆς κωμοπόλεως καὶ ἀπὸ ἐγγὺς ἐκεῖ εὐδιάκριτα ἐρείπια φρουρίου, ἀπὸ δύο σιδηρᾶς σιδηροδρομικὰς γεφύρας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀπὸ ἀρχαῖον πύργον ἐγειρόμενον βορείως τῆς κωμοπόλεως. Ἕτερος δὲ πύργος, Torre della Guardia καλούμενος, καὶ εἰς 5 χιλιόμετρα νοτίως αὐτῆς ὑψούμενος, χρησιμεύει πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ἐγγὺς τοῦ σηματοφορικοῦ σταθμοῦ [πλάτος 39°08'10", μήκ. 16°05'00' Ἀνατ.—Χάρτης Ἀγγλικός: 1976 Cape Bonifati to Strait of Messina]. Παρὰ τὴν κωμόπολιν ὑπάρχουν θερμαὶ πηγαί. Κατὰ τοὺς Ναπολεοντείους πολέμους ἡ Ἀμαντέα ἐπολιορκήθη ἐπὶ ἓν ἔτος (1806—1807) ὑπὸ τῶν Γάλλων. Κάτοικοι 4800.

Ἀμαντέϊ ἢ *Ἀμαντέο* (Amadei, Amadeo), *Ἰωάννης-Ἀντώνιος*. Ἰταλὸς γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων, γεννηθεὶς τῷ 1447 ἐν Παβίᾳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1522 ἐν Μιλάνῳ. Περιφημότερον ἔργον του εἶναι τὸ παρεκκλήσιον Κολλεόνι ἐν Σάντα Μαρία Μαγγιόρε τῆς Μπεργκάμε· τὸ ἐν αὐτῷ μνημεῖον τοῦ Βαρθολομαίου Κολλεόνι, Βενετοῦ στρατηγοῦ ἀποθανόντος τῷ 1475, κοσμούμενον δι' ἀναγλύφων καὶ τοῦ ἀνδριάντος του, ὅστις θεωρεῖται δικαίως ὡς τὸ ἄριστον εἶδος τῆς γλυπτικῆς κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν ἐν Λομβαρδίᾳ. Ὁ Ἀμαντέϊ εἰργάσθη μετὰ τοῦ Τζιάκομο ντέλλα Πόρτα καὶ πολλῶν ἄλλων γλυπτῶν εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἰωάννου Γκαλέας Βισκόντι ἐν τῇ Chartreuse τῆς Παβίας καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰῶνος διηύθυνε μετὰ τοῦ Τρ. ντὶ Τζίρτζιο ἐκ Σιέννης τὰς ἐργασίας τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Μιλάνου.

— **Ἀμαντέϊ** (Amadei), *Κάρολος, βαρῶνος* —. Αὐστριακὸς στρατάρχης (1723—1796). Καταταγεὶς οὗτος, νεαρὸς ἔτι, εἰς τὸν στρατόν, ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1736 ἐναντίον τῆς Γαλλίας καὶ Σαρδηνίας, τῷ 1737—39 ἐναντίον τῶν Τούρκων, τῷ 1740—1748 εἰς τὸν περὶ διαδοχῆς τῆς Αὐστρίας πόλεμον καὶ εἰς τὸν ἑπταετῆ τοιοῦτον, εἰς οὓς διεκρίθη πλειστάκις. Τῷ 1760 τῷ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ βαρώνου, τῷ δὲ 1765 ἐγένετο στρατάρχης. Κ. Δ.

Ἀμαντέους (Amadeus). Ἁλμυρὰ λίμνη ἐν τῇ Ν. Αὐστραλίᾳ περικλειομένη ὑπὸ ὀρέων καὶ ἐρήμων, ἔχουσα μῆκος 161 καὶ πλάτ. 20 χμτρ. Δ.Ε.Μ.

ἀμάντευτος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ μαντευθείς, ὁ μὴ προφητευθείς, ὁ μὴ προρρηθείς. — Ἐπίρρ. *ἀμαντεύτως*.

ἀμαντήλωτος,—η,—ο· ὁ μὴ λαβὼν κατὰ τὸν γάμον μαντήλι ὡς δῶρον· βλ. μαντηλώνω.

Ἀμάντι, *Φραγκῖσκος*. Συγγραφεὺς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐξέδωκε χρονογραφίαν τῆς νήσου Κύπρου, ἡ ὁποία σχεδὸν ἀποτελεῖ κατὰ λέξιν ἀντιγραφὴν τῆς τοῦ *Λεοντίου Μαχαιρᾶ*. Ἀπέθανε τῷ 1566. Κ. Μ. Κ.

Ἀμαντία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ὀρεστίδος τῆς Μακεδονίας, ἀναφερομένη μόνον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γ' 13, 22)· ἔκειτο πιθανῶς κατὰ τὸν ἄνω Ἁλιάκμονα παρὰ τὴν νῦν *Ζουπάνισταν*, *Ὄσιανην*, *Κοστενέτσι*.

— 2) Πόλις τῆς νέας Ἠπείρου, νοτίως τῆς Ἀπολλωνίας ἐπὶ τῆς εἰς Ἀδριανούπολιν ὁδοῦ, νοτίως τῆς ἀποικίας Βυλλίδος καὶ πλησίον τῶν Κεραυνίων· κατὰ τὸν Leake κεῖται παρὰ τὴν σημερινὴν *Νιβίτσαν*, κατ' ἄλλους εἰς τὸ *Λιμπόχωβον* καὶ ἐκέκτητο ὁμώνυμον λιμένα εἰς τὸν κόλπον τῆς Αὐλῶνος παρὰ τὸ Ὠρικόν. Ἡ πόλις εἶχεν ἴδια νομίσματα καὶ ἐθεωρεῖτο ἀποικία τῶν Εὐβοέων, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἐλεφήνορος μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ Τροίας. Διετηρεῖτο καὶ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ὡς ἕδρα ἐπισκόπου (Ἱεροκλ. Συνεκδ. 653,6). Α. Σ. Α.

Ἀμαντιὰ (Amandiah). Πόλις ὀχυρὰ τοῦ Κουρδιστὰν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γκαρὰ (Ghara). Κάτοικοι 8000. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἡ Ἀμαντιὰχ ἦτο ἀνθοῦσα πρωτεύουσα μιᾶς κουρδικῆς ἡγεμονίας καὶ κέντρον συναλλαγῶν τῶν ὀρεινῶν Κούρδων μετὰ τῶν ἐμπόρων τῆς Μεσοποταμίας. Χ. Δ.

Ἀμαντῖνοι *[Ἀρχ.]*. Ὄνομα λαοῦ τῆς Παννονίας, κατοικούντων κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐν τῇ πόλει Ἀμαντίᾳ, κειμένῃ πλησίον τοῦ σημερινοῦ Ἄγγραμ, ἐπὶ τοῦ Σαύου.

Ἀμάντιος.—1) Εὐνοῦχός τις τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀναστασίου (491—518) κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του. Ὁ Ἀμάντιος οὗτος ἐπιθυμῶν νὰ γίνῃ κύριος τῆς ἐξουσίας καὶ φοβούμενος νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀνακήρυξιν αὑτοῦ ὡς αὐτοκράτορος, προσεπάθησε νὰ ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν θρόνον ἄλλον τινὰ ἔμπιστόν του, καλούμενον Θεόκριτον. Τὸ σχέδιόν του ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Θρᾷκα Ἰουστῖνον, ὁ ὁποῖος λαβὼν παρ' αὐτοῦ χρήματα καὶ πάντα τὰ πρὸς τὴν παρασκευὴν τοῦ κινήματος ἐφόδια, ἐπωφελήθη τῆς περιστάσεως διὰ νὰ ἀνακηρυχθῇ ὁ ἴδιος αὐτοκράτωρ. Ὁ Ἀμάντιος κατὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ ἐξήγειρε μὲν νὰ ἀντιταχθῇ, συνελήφθη ὅμως καὶ ἐξορίσθη εἰς τὴν Σαρδικήν.

—2) Ἀπεσταλμένος τις τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ εἰς τὴν Ἀνατολὴν τῷ 556, ἀγνώστου πατρίδος. Ὑπὸ τῶν διαφόρων χρονογράφων ἀναφέρεται ὡς δίκαιος ἀνὴρ καὶ προικισμένος δι' ἀκεραίου χαρακτῆρος καὶ ἀρετῆς. Οὗτος κατεδίωξε τοὺς εἰδωλολάτρας τῆς Ἀντιοχείας καὶ ἐτιμώρησε πολλοὺς κακοποιούς. Κατὰ τὸν διωγμὸν τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ εἰδωλολατρῶν ἐπυρπόλησε καὶ πάντα σχεδὸν τὰ συγγράμματα τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο παρ' αὐτοῖς. Κ. Μ. Κ.

ἄμαντις (ὁ, ἡ)· ὁ μὴ μαντεύων: «ἄμαντις μαντική».

Ἀμαντὸρ-ντὲ-λὸς-Ρίος (Amantor-de-los-Rios), *δὸν Ἰωσήφ*. Ἱσπανὸς λογοτέχνης γεννηθεὶς ἐν Baena τῆς Κορδούης τῷ 1818 καὶ ἀποθανὼν ἐν Σεβίλλῃ τῷ 1878. Ἐγένετο γνωστὸς κατὰ πρῶτον ἀπὸ μεταφράσεις καὶ κριτικὰς καὶ τῷ ἀνετέθη μετὰ τοῦ Μαντράτζο ἡ διεύθυνσις τῆς μεγάλης συλλογῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα τῆς Ἱσπανίας», ἐν τῇ ὁποίᾳ περιέλαβε ἐνδιαφερούσας ἐργασίας ἐπὶ τῶν θησιγοθικῶν μνημείων. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ντίος ὐ Ντελγκάντα συνέγραψε τὴν «λατινοβυζαντινὴν τέχνην ἐν Ἱσπανίᾳ»· ὁμοίως ἔγραψεν «Ἱστορίαν τῆς ἱσπανικῆς λογοτεχνίας» (1861) κ. ἄ.

Ἄμαντος, *Κωνσταντῖνος*. Τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐγεννήθη τῷ 1874 ἐν Χίῳ, μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν ἐν τῇ γενετείρᾳ του, ἐπέτυχεν εἰς διαγωνισμὸν καὶ ἀπεστάλη ὡς ὑπότροφος τοῦ χιακοῦ κληροδοτήματος Σταματίου πρὸς σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ἐφοίτησεν εἰς τὰ πανεπιστήμια Ἀθηνῶν, Βερολίνου καὶ Μονάχου, ὅπου καὶ ὑπέστη τὰς ἐξετάσεις του, ὑποβαλὼν καὶ τὴν διδακτορικὴν διατριβὴν «Die Suffixe der neugriechischen Orfsnamen», ἡ ὁποία ἐτυπώθη κατόπιν εἰς τὸ Μόναχον γερμανιστὶ (1903). Τῷ 1904 διωρίσθη καθηγητὴς εἰς Χίον, ὅπου ὑπηρέτησεν ἑπτὰ ἔτη, τῷ 1911 γυμνασιάρχης καὶ διευθυντὴς τοῦ «*Παγκυπρίου Γυμνασίου καὶ Διδασκαλείου*» ἐν Λευκωσίᾳ, τῷ 1912 Διευθυντὴς τῆς ἐν Καΐρῳ «*Ἀμπετείου Σχολῆς*», τῷ 1914 συντάκτης τοῦ «*Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ*», τοῦ ὁποίου κατόπιν ἀνέλαβε καὶ τὴν διεύθυνσιν. Τῷ 1925 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ τῷ 1926 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ὡς καθηγητὴς ἐν Χίῳ ἵδρυσε τῷ 1910 τὸ περιοδικὸν «*Χιακὰ Χρονικά*». Εἰς τὸν στ' τόμον τούτων ἐδημοσίευσε (1926): «Συμβολὴν εἰς τὸ χιακὸν γλωσσάριον καὶ τὸ χιακὸν τοπωνυμικόν». Εἰς δὲ τὸν β' τόμον τοῦ «*Λεξικογραφικοῦ Ἀρχείου*» «Συμβολὴν εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τῆς Χίου». Ἄλλας μικροτέρας γλωσσικὰς μελέτας ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ περιοδικὸν «*Ἀθηνᾶ*» (τ. κϛ' καὶ κγ') καὶ εἰς τόμους τοῦ «*Λεξικογραφικοῦ Ἀρχείου*» καὶ τῆς «*Ἐπετηρίδος τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν*». Ὡς καθηγητὴς ἐν Χίῳ ἐδημοσίευσε γνώμας περὶ διδασκαλίας τῆς νέας ἑλληνικῆς καὶ περὶ εἰσαγωγῆς γεωργικῶν μαθημάτων εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Ὡς ἱστορικὸς θέλει νὰ ἑρμηνεύῃ ἐν μέρει τὴν παρακμὴν καὶ ὑποταγὴν τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἐκ τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ὑπαίθρου γῆς καὶ τῆς διασπορᾶς.

Αἱ κυριώτεραι ἱστορικαὶ μελέται εἶναι: «Ἡ ἅλωσις τῆς Χίου ὑπὸ τῶν Τούρκων» (*Χιακὰ Χρονικὰ* τ.δ', 1914), «Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τὸν μεσαίωνα» (1919), «Μακεδονικὰ—Συμβολὴ εἰς τὴν μεσαιωνικὴν ἱστορίαν καὶ ἐθνολογίαν τῆς Μακεδονίας» (1920), «Τσακωνικὰ—Sclavonia», εἰς τὸ βιβλίον «*Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Χατζιδάκην*» (1921), «Οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος» (1923), «Ἡ ἑλληνικὴ φιλανθρωπία κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους» (1923), «Παρατηρήσεις τινὲς εἰς τὴν μεσαιωνικὴν γεωγραφίαν» (ἐν α' τ. «*Ἐπετηρίδος τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν*)», «Σλάβοι καὶ Σλαβόφωνοι εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας» (1926), «Νέα ἔγγραφα περὶ τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ» 1927 (*Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*).

Ἐκλαϊκευτικὰ ἄρθρα του μικρότερα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τόμους τοῦ «*Ἡμερολογίου τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος*». Ἐπίσης συνέταξεν Ἐπίμετρον εἰς τὴν νέαν ἔκδοσιν τῆς «Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως» τοῦ Σπ. Τρικούπη, καὶ πρόλογον τῆς γ' ἐκδόσεως τῶν «Ἱστορικῶν ἀναμνήσεων» τοῦ Ν. Δραγούμη. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Κ. Μ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ

Ἀμαντοῦτσι (Amaduzzi), *Χριστόφορος*. Ἰταλὸς ἑλληνιστὴς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, εὐρυτάτης μορφώσεως καὶ θερμῆς πρὸς τὴν παιδείαν ἀγάπης. Διευθύνων τὸ πολύγλωττον τυπογραφεῖον τῆς θρησκευτικῆς προπαγάνδας ἐν Ρώμῃ ἐδημοσίευσε καλὴν Συλλογὴν ἀνατολικῶν χειρογράφων ἐκ τῆς Βατικανῆς βιβλιοθήκης ὑπὸ τὸν τίτλον «Analecta litteraria sacra et profana» (Romae 1773—83) καὶ μελέτας φιλοσοφικὰς καὶ κανονικοῦ δικαίου, ὧν σῴζεται ἡ «περὶ τοῦ τίτλου καὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἀρχιδιακόνου» (Ρώμη, 1767). Τῷ 1776—9 ἐξέδωκε τρίτομον ἀρχαιολογικὸν σύγγραμα «Vetera monumenta» ἡ περιγραφὴν μετ' εἰκόνων τῆς περιφήμου ἐπαύλεως Coelimontana καὶ τοῦ παλατίου Mattei. Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμανχερινουταρίκ. Βασιλεὺς τῆς Μερόης (403—373 π. Χ.) (βλ. λ. Αἰθιοπία Β' 665 α').

Digitized by Google

ἅμαξα (ἡ)· εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἡ λέξις ἐσήμαινεν ὄχημα τετράτροχον συρόμενον ὑπὸ βοῶν ἢ ἡμιόνων, ἰδίᾳ φορτηγόν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *ἅρμα* ἐπὶ τοῦ ὀπςίου ὠχοῦντο ἄνθρωποι· μεταγενεστέρως *ἅμαξαι* ὠνομάσθησαν πάντα τὰ τροχοφόρα ὀχήματα, ἰδίᾳ δὲ τὰ πρὸς ἀναπαυτικὴν μεταφορὰν ἀνθρώπων χρησιμεύοντα· || παιδιὰ καθ' ἣν δύο παῖδες συνδέοντες τὰς χεῖρας σχηματίζουσιν «ἅμαξαν», ἐνῷ τρίτος παῖς καθήμενος ἐπ' αὐτῶν παριστᾷ τὸν ἐπιβάτην.

—«*Τὰ ἐξ ἁμάξης ἢ τὰ ἐξ ἁμαξῶν*». Ἔκφρασις παροιμιώδης τῶν ἀρχαίων, ἣν καὶ ἡμεῖς σήμερον μεταχειριζόμεθα, ἔχουσα τὴν ἀρχήν της εἰς τὴν Διονυσιακὴν λατρείαν («ἐξ ἁμάξης ὑβρίζειν» *Ἀριστοφ.*, «βοᾷς... ὥσπερ ἐξ ἁμάξης» *Δημοσθ.*). Οἱ μύσται τῶν Ἐλευσινίων διὰ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ εἰς Ἀθήνας ἐπανερχόμενοι ἐπανέφερον καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἰάκχου (=Διονύσου), οὗ ἡ λατρεία εἶχε συνδεθῇ πρὸς τὴν τῆς Δήμητρος, γυναῖκες δὲ οὐχὶ βεβαίως ἐκ τῶν ἀρίστων τὴν πομπὴν ἀκολουθοῦσαι ἐφ' ἁμαξῶν, εἴδους ἀγροτικῶν ἁρμάτων, οἷα τὰ κατὰ τὰ Διονύσια ἐν χρήσει, ἔσκωπτον ἀλλήλας ἢ ἄλλους διὰ σκωμμάτων καὶ σχημάτων ἥκιστα εὐπρεπῶν εἰς ἀνάμνησιν τῆς Ἰάμβης. Ὅτε δὲ ἡ τῶν μυστῶν πομπὴ ἔφθανεν εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Κηφισοῦ, κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῆς ἄνδρες ἐκ τοῦ λαοῦ ἢ καὶ γυναῖκες *(γεφυρίδες)* ἀναμένοντες κατέσκωπτον τοὺς διερχομένους οὐδὲ τῶν ἐπιφανεστάτων πολιτῶν φειδόμενοι. Ἐνταῦθα τὰ σκώμματα καὶ τὰ σχήματα ἐλέγοντο *γεφυρισμοί*.

Θὰ φανῇ παράδοξον ὅτι εἰς τὴν σεμνοτάτην λατρείαν τῆς Ἐλευσῖνος ἦσαν ἀνεκταὶ τοιαῦται ἀκοσμίαι. Ἀλλ' ἂς μὴ λησμονῶμεν ὅτι οἱ Ἕλληνες εἰς οὐδεμίαν ἔκφανσιν τοῦ πνευματικοῦ των βίου ὑπῆρξαν μονομερεῖς οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν θρησκείαν των· παρὰ τὴν σοβαρὰν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνέπτυξαν τὴν φαιδρὰν καὶ ἀνειμένην τοῦ Διονύσου, παρὰ τὴν περίλυπον ἐπὶ τῇ τῆς θυγατρὸς ἀπωλείᾳ Δήμητρα ἐπενόησαν τὴν γραῖαν Ἰάμβην, ἥτις διὰ τῶν ἀστεϊσμῶν καὶ τῶν γελοίων σχημάτων της ἐφαίδρυνε παρὰ τὸ φρέαρ τῆς Ἐλευσῖνος τὴν Δήμητρα, ἐν αὐτῷ τῷ Ὀλύμπῳ ἐτοποθέτησαν τὸν χωλὸν Ἥφαιστον, οὗ ἡ θέα ἄσβεστον γέλωτα κινεῖ εἰς τοὺς μάκαρας θεούς. Ἰδίᾳ δὲ ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου διαδεδομένη ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καθ' οὓς χρόνους ὁ ὁσημέραι προαγόμενος πολιτισμὸς ἐπέβαλλε διαρκῆ ἐπίσχεσιν εἰς πᾶσαν ἄκοσμον ψυχικὴν κίνησιν, ἀφῆκεν ἐλευθέρας τὰς ὑπὸ πίεσιν διατελούσας ἀτασθάλους ὁρμάς. Ὁ ἄνθρωπος ἔχαιρεν ἐπανευρίσκων τὴν πρωτόγονον αὐτοῦ ἐλευθερίαν, μανία τις κατελάμβανεν αὐτὸν μὲ παντοίας ἐκδηλώσεις, ὧν μία καὶ ἡ ἐλευθεριότης περὶ τὸ λέγειν καὶ ἀσχημονεῖν (ἡ «*Διονυσιακὴ μανία*» τοῦ Νίτσε). Ἐδέησε δὲ νὰ παρέλθῃ χρόνος μέχρις οὗ ἡ Διονυσιακὴ αὕτη μανία ὑποβληθῇ εἰς ρυθμὸν καὶ δώσῃ γένεσιν εἰς τὴν τραγῳδίαν καὶ κωμῳδίαν.

Οὕτως ἐξεταζομένων τῶν πραγμάτων δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήττῃ ἡμᾶς ἡ ἀσχημοσύνη αὕτη τῶν ἐξ *ἁμαξῶν* σκωμμάτων, ὅπως οὐδὲ ἡ τοῦ Ἀριστοφάνους βωμολοχία· ὅ τε Ἀριστοφάνης καὶ οἱ ἀκροαταί του καθησύχαζον τὴν ἐξεγειρομένην ἴσως συνείδησίν των διὰ τῆς καθιερώσεως, τὴν ὁποίαν ἡ ἀκόλαστος γλῶσσα προσελάμβανεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἑορταζομένου θεοῦ.

Παρὰ τοῖς Ρωμαίοις παρομοία τις ἀκολασία γλώσσης καὶ σχημάτων ὑπῆρχε κατὰ τὰ Lupercalia καὶ Faunalia, παρ' ἡμῖν δὲ διασώζεται ἀνάλογός τις ἐλευθερία κατὰ τὰ ᾄσματα τοῦ Κλήδονα. (Βλ. χοῶν ἑορταὶ καὶ ληναῖα). Σ. Τ.

—[**ΕΛΛΗΝ. ΑΡΧ.**] Ἡ λέξις ἅμαξα εἶναι σύνθετος ἐκ τοῦ *ἅμα* καὶ *ἄξja*, ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζης μὲ τὸ ἄξων, ἀξίνη κτλ. Παρ' Ὁμήρῳ ἅμαξα νοεῖται ἡ ὑπὸ βοῶν ἢ ἡμιόνων συρομένη, φέρει δὲ συνήθως τὸ ἐπίθετον *ἡμιονείη*· ἡ δὲ *ἀπήνη* σύρεται μόνον ὑπὸ ἡμιόνων, διαφέρει δὲ τῆς ἁμάξης καθ' ὅτι αὕτη μὲν εἶναι γενικώτερος τύπος, νοεῖται δὲ ὡς μὴ ἔχουσα *ὑπερτερίαν* (=τὰ κοινῶς *παραπέτα*, ἤτοι ἐπιθήματα ὀρθὰ κατὰ τὰς τέσσαρας πλευρὰς τοῦ καταστρώματος), ἐνῷ ἡ ἀπήνη εἶναι εἰδικὸς τύπος ἁμάξης ἐχούσης ὑπερτερίαν· ταῦτα ἐξάγονται σαφῶς ἐκ χωρίων τῆς Ἰλιάδος (Η 426, Ω 150, 189, 263—280, 782), ἔνθα ὑπάρχει καὶ λεπτομερὴς περιγραφὴ αὐτῆς, καὶ Ὀδυσσείας (ζ 37, 69, 72—75, 260)· ἐξ ἄλλου χωρίου τῆς Ὀδυσσείας (ι 241) ἐμφαίνεται ὅτι ὑπῆρχον τότε καὶ δίτροχοι καὶ τετράτροχοι (=*τετράκυκλοι*) ἅμαξαι, δι' ὧν μετεκομίζοντο λίθοι, ξύλα, ἐνδύματα πρὸς πλύσιν (Ἰλιάδ. Μ 447—8, Ω 782—4. Ὀδυσσ. κ 103—4). Ὑπὸ τῶν μετέπειτα κλασσικῶν συγγραφέων ἀναφέρονται ὁμοίως ἅμαξαι ὡς αἱ Ὁμηρικαί, ἔτι δὲ καὶ ἀπῆναι, ἐν μεγίστῃ χρήσει πρὸς μεταφορὰν παντὸς εἴδους προϊόντων, ἐμπορευμάτων, σκευῶν ὕδατος κ.τ.τ., καθὼς ἐπίσης καὶ πρὸς ταφὴν πτωμάτων (Θουκυδ. Δ' 48, Ἡρόδοτ. Δ' 71). Ἰδιάζουσαι ἦσαν αἱ ἅμαξαι, αἱ ὁποῖαι μετεκόμιζον ἐκ τῶν λατομείων Πεντέλης τοὺς τεραστίους ὄγκους μαρμάρων, τοὺς ὁποίους βλέπομεν σήμερον ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως· πιθανῶς αὗται ἦσαν ἓξ τροχῶν καὶ ἐσύροντο ὑπὸ πολλῶν ζευγῶν ἡμιόνων, θὰ εἶχον δὲ πάντως ἰδιάζοντας τροχούς. Δυστυχῶς δὲν ἐσώθησαν περὶ τούτων ἐκ τῆς ἀρχαιότητος πληροφορίαι, ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα ἔργα δεικνύουσιν ἐμφανῶς ὅτι αἱ ἅμαξαι ἐκεῖναι ἦσαν ὅλως ἰδιαιτέρας καὶ κατασκευῆς καὶ ἀντοχῆς, αἱ δὲ δι' αὐτὰς ἡμίονοι ἐκλεκταί· τὸ ὅτι δὲ τὰ ζῷα ταῦτα πολὺ ἐτιμῶντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀποδεικνύουσιν ἀνέκδοτα περὶ *ἱερᾶς ἡμιόνου*, ἡ ὁποία ὅταν ἀπέκαμε μετὰ φιλότιμον ἐργασίαν δὲν περιεφρονήθη οὔτε ἐσφάγη διὰ τὸ δέρμα της, ἀλλ' ἀφίνετο νὰ βόσκῃ ἐλευθέρως ὅπου ἤθελεν, ὅπως ἐπίσης καὶ ἄλλα φιλοτίμως ἐργασθέντα ζῷα.

Ὡς μεταφορικὸν μέσον *ἀνθρώπων* ἦτο ἐπίσης ἐν χρήσει ἡ ἅμαξα, ὅπως καὶ μετέπειτα μέχρι σήμερον. Ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀνεκδότων τὸ περίφημον διὰ τὸν Κλέοβιν καὶ Βίτωνα εἶναι χαρακτηριστικόν· οὗτοι μὴ εὑρόντες τὸ ζεῦγος τῶν βοῶν, ἐζεύχθησαν οἱ ἴδιοι εἰς τὴν ἅμαξαν, ἵνα μὴ καθυστερήσῃ ἡ μήτηρ των ἐκ τῆς ἑορτῆς τῆς Ἥρας τοῦ Ἡραίου τοῦ Ἄργους, καὶ τρέχοντες μετεκόμισαν αὐτήν, διανύσαντες διάστημα 45 σταδίων (8 χλμ. καὶ πλέον)· ἐκ τούτου δὲ ἀπέθανον ἀμφότεροι καὶ ἐτιμήθησαν καὶ ἄλλως καὶ δι' ἱδρύσεως τῶν ἀνδριάντων αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ἀργείων ἐν Δελφοῖς, ὅπου καὶ εὑρέθη ἡ βάσις αὐτῶν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐπίσης ὁ νόμος τοῦ Σόλωνος διδάσκει περὶ τῆς χρήσεως τῆς ἁμάξης ὡς μέσου μεταφορᾶς ἀνθρώπων· κατ' αὐτὸν ἀπηγορεύετο εἰς τὰς γυναῖκας νὰ ἐξέρχωνται ἐκ τῆς οἰκίας των ἐν καιρῷ νυκτὸς πεζῇ· ἔπρεπε νὰ πορεύωνται ἐφ' ἁμάξης, ἔμπροσθεν δὲ αὐτῆς νὰ ὑπάρχῃ φανὸς ἢ δᾲς φωτιστικὴ (*Πλούτ.* Β. *Σόλ.* 21). Πρὸς τούτοις μανθάνομεν ἐξ ἄλλου ἀνεκδότου ὅτι καὶ αἱ μακραὶ πορεῖαι ἐγίνοντο ἐφ' ἁμάξης: πρεσβεία ἑορταστικὴ ἐκ θεωρῶν Σπαρτιατῶν ἐπορεύετο ἐκ Σπάρτης μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τέκνων εἰς Δελφοὺς ἐφ' ἁμάξης, ἀλλ' ὅτε ἔφθασαν παρὰ τὴν πόλιν Αἴγειρον τῆς Μεγαρίδος εἴς τι λιμνῶδες ἔδαφος, Μεγαρεῖς τινες ἐν εὐθυμίᾳ εὑρισκόμενοι ἀνέτρεψαν χάριν διασκεδάσεως τὴν ἅμαξαν, οὕτω δέ τινες τῶν ἐπιβατῶν ἐπνίγησαν· οἱ Ἀμφικτίονες κατεδίκασαν τοὺς δράστας εἰς θάνατον, τοὺς δὲ ἀπογόνους των δι' ἐξορίας καὶ ἀτιμίας· οὗτοι ἐπὶ ἦσαν μᾶλλον κινητοὶ οἰκίσκοι, προωρισμένοι νὰ στεγάζουν ὁλοκλήρους νομαδικὰς οἰκογενείας.

Ἡ ἀρχαία Ρώμη, διδαχθεῖσα τὴν ἁμαξοπηγίαν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας (βλ. ἀνωτ. *Ἑλλην. Ἀρχ.*), προήγαγε, φαίνεται, αὐτὴν ἐπὶ τὸ τελειότερον. Ἀναφέρονται οὕτω ἐν Ρώμῃ δεκαεπτὰ διάφοροι τύποι ἁμαξῶν, ὧν ἕκαστος διεκρίνετο δι' ἰδίου ὀνόματος. Πολυτελεστέρα ἦτο ἡ λεγομένη *pilentum*, ἡ ἅμαξα τῶν Ρωμαίων δεσποινῶν, τῆς ὁποίας ἡ χρησιμοποίησις ἀπηγορεύετο εἰς τὰς ἑταίρας. Ἦτο ἀνοικτὴ μὲ δύο θέσεις, δίτροχος ἢ τετράτροχος· κιονίσκοι δὲ ἐκ ξύλου, χαλκοῦ, εἴτε καὶ ἐξ ἀργύρου ἢ ἐλεφαντοστοῦ, πλουσίως διάγλυφοι, ὑπεστήριζον τὴν στέγην τῆς ἁμάξης, τῆς ὁποίας τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὰ προσκεφάλαια ἦσαν ἐπεστρωμένα διὰ πολυτελῶν ταπήτων καὶ ὁλοσηρικῶν ὑφασμάτων. Ἀλλὰ ἡ πολυτέλεια αὕτη ὠχριᾷ ἀπέναντι τοῦ πλούτου τῶν ἁμαξῶν τοῦ Ἡλιογαβάλου· ὁ ἀνισόρροπος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ εἶχεν ἁμάξας διακοσμήτους ἀπὸ χρυσὸν καὶ πολυτίμους λίθους, ἐζεύγνυε δὲ ἐνίοτε διὰ τὴν ἕλξιν των, ἀντὶ ἵππων, δύο, τρεῖς ἢ τέσσαρας ὑπερόχου καλλονῆς γυναῖκας μὲ γυμνὰ τὰ στήθη καὶ τοὺς μηρούς. Ἀναφέρεται ὅτι, κατὰ τὰς ἐπισήμους ἐξόδους του, ἠκολουθεῖτο ἀπὸ ἓξ ὅλας ἑκατοντάδας ἁμαξῶν, τοῦτο δὲ διὰ νὰ ὑπερβάλῃ τὸν Νέρωνα, ὅστις εἴς τινα τελετὴν εἶχεν ἐμφανισθῆ ἐν συνοδείᾳ πεντακοσίων ἁμαξῶν καὶ ἁρμάτων.

Τοιαύτην περιβληθεῖσα ἡ ἅμαξα αἴγλην κατὰ τοὺς πρώτους ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς της αἰῶνας, δὲν ἔσχεν ἐν τούτοις ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις οὔτε γοργὴν οὔτε ἀξίαν λόγου ἐξέλιξιν. Ὑπῆρξαν μάλιστα ἐποχαὶ σχετικῶς πρόσφατοι, καθ' ἅς, καὶ ἀπὸ καθαρῶς τεχνικῆς καὶ πρακτικῆς ἀπόψεως, ἡ μορφὴ αὐτῆς ἦτο ἀτελεστέρα τῆς πρότερον. Οἱ βασιλεῖς τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, ὅταν ἐξήρχοντο ἐποχούμενοι, ἐπέβαινον ἁμαξῶν συρομένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ βοῦς, τόσον δὲ πρωτογόνου κατασκευῆς—παρεκτὸς ἐννοεῖται τῆς ἐπιβαλλομένης εἰς τοὺς κατόχους των πολυτελοῦς ἐμφανίσεως—, ὥστε ἐλάχιστα διέφερον αὗται ἀπὸ τὰς σημερινὰς ἀγροτικὰς βοαμάξας. Καὶ ὅμως

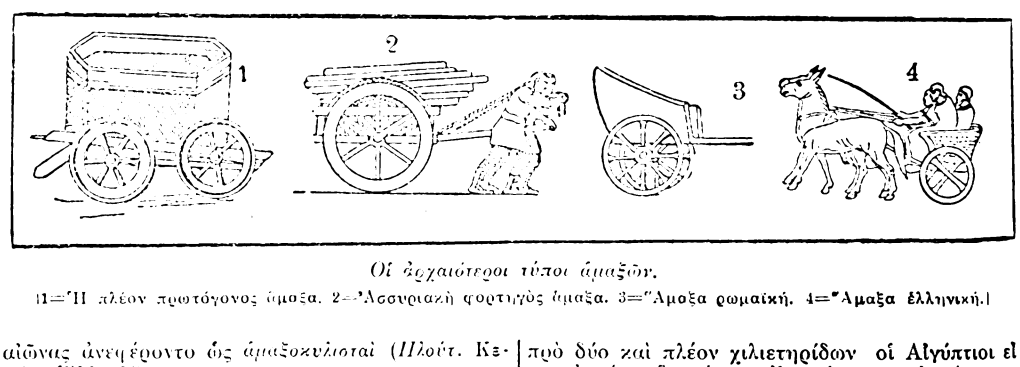

Οἱ ἀρχαιότεροι τύποι ἁμαξῶν.

[1=Ἡ πλέον πρωτόγονος ἅμαξα. 2=Ἀσσυριακὴ φορτηγὸς ἅμαξα. 3=Ἅμαξα ρωμαϊκή. 4=Ἅμαξα ἑλληνική.]

αἰῶνας ἀνεφέροντο ὡς *ἁμαξοκυλισταί* (*Πλούτ.* Κεφάλ. Ἑλλ. 59).

Ἐννοεῖται ὅτι αἱ ταξιδιωτικαὶ αὗται ἅμαξαι ἦσαν ποικιλώταται, ὅπως καὶ σήμερον, ἀπὸ τῆς διτρόχου ἀσκεποῦς μέχρι τῆς πολυτελεστάτης μετὰ στεγάσματος καὶ διαμερισμάτων, τῶν ὁποίων τὸ σκέπασμα ἐλέγετο «σκηνή». Ὁμοίως εἰς τὰ μεγάλα Μυστήρια τῆς Ἐλευσῖνος μετέβαινον αἱ Ἀτθίδες ἐφ' ἁμαξῶν, κατὰ δὲ τὴν ἐπιστροφήν των καὶ παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Κηφισοῦ ἀπηύθυνον καὶ αὐταὶ καὶ οἱ ἐκεῖ ἀναμένοντες ἐπίτηδες πρὸς διασκέδασιν Ἀθηναῖοι διάφορα σκώμματα καὶ φαιδρολογήματα, τὰ ὁποῖα ἐκ τούτου ὠνομάσθησαν *γεφυρισμοὶ* καὶ «*τὰ ἐξ ἁμάξης*» (ἐννοεῖται *σκώμματα*») (βλ. ἀνωτέρω). Αἱ ἑορταστικαὶ ὅμως αὗται ἅμαξαι ὡμοίαζον περισσότερον πρὸς *ἅρματα*, ἦσαν δὲ πολυτελέσταται ἐνίοτε· μίμησις τούτων ἦσαν αἱ *ἁμαξίδες*, ἤτοι τὰ «ἁμαξάκια», διὰ τῶν ὁποίων καὶ τότε ὅπως καὶ σήμερον ἔπαιζον τὰ παιδία καὶ τὰ ὁποῖα ἐχάριζον εἰς αὐτὰ ἰδίως εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν *Διασίων*.

Μέρη τῆς ἁμάξης εἶναι ὁ ἄξων, οἱ τροχοί, οἱ ἁμαξήποδες, οἱ θαιροί, τὰ ξύλα θαιραῖα, ἡ ὑπερτερία, ἡ κλῖμαξ, ὁ ζυγὸς ἢ τὸ ζυγόν, ὁ ρυμός, ἡ ζεύγλη· τὰ δὲ ζῷα αὐτῆς λέγονται ἐν γένει, λόγῳ τοῦ ζυγοῦ, *ὑποζύγια*. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

—[**ΕΓΚΥΚΛΟΠ.**] Ἡ ἐπινόησις τῶν δύο κυρίων ὀργάνων τῆς ἁμάξης—τοῦ τροχοῦ καὶ τοῦ ἄξονος,—ἀνάγεται εἰς παναρχαίους χρόνους, ἀπεδίδετο δὲ κυρίως εἰς τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηνῶν Ἐρεχθέα, μολονότι κατ' ἄλλας μυθολογικὰς παραδόσεις πρώτη ἡ Ἀθηνᾶ ἐκινήθη ἐπὶ τροχοφόρου ὀχήματος. Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι πρώτη ἐφαρμογὴ τῶν μηχανικῶν τούτων μέσων κινήσεως ἐγένετο εἰς τὰ πολεμικὰ «*ἅρματα*», δὲν ἐβράδυναν ὅμως νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ εἰς «*ἁμάξας*», συρομένας ἀπὸ ἀνθρώπους ἐν ἀρχῇ καὶ ἀπὸ βοῦς, βραδύτερον δὲ ἵππους.

Αἱ ἀρχαιότεραι ἅμαξαι, ἀποτελοῦσαι στοιχειώδη παραλλαγὴν τῶν πολεμικῶν ἁρμάτων (*«ἁρμάμαξαι»*) ἦσαν δίτροχοι *(δίκυκλοι)*, πρῶτοι δὲ οἱ Ἀσσύριοι κατεσκεύασαν ἁμάξας τετρατρόχους. Βραδύτερον οἱ Σκύθαι, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, ἐχρησιμοποίουν ἁμάξας μὲ ἓξ τροχούς, ἀλλ' αὗται πρὸ δύο καὶ πλέον χιλιετηρίδων οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον ἐφεύρει ἓν μέσον «ἐξαρτήσεως» εὐφυέστατον προσδίδον εἰς τὴν κίνησιν τῆς ἁμάξης ἐλαστικότητα, ἀρκούντως ἀναπαυτικὴν διὰ τοὺς ἐποχουμένους: κατεσκεύαζον ἁπλούστατα τὸ ἐσωτερικὸν δάπεδον τοῦ ὀχήματος ἀπὸ διασταυρουμένας λωρίδας ἐκ δέρματος προσφάτως φονευθέντος ζῴου, αἱ ὁποῖαι ξηραινόμεναι ἀπέκτων μεγάλην ἀντοχήν, ἐνῷ συγχρόνως διετήρουν τὴν ἐλαστικότητά των· εἰς τὰς ἁμάξας δηλ. ἐκείνας ἀντὶ νὰ ἐπικάθεται τὸ σῶμα τοῦ ὀχήματος ἐπὶ ἐλατηρίων, ὅπως σήμερον, ἐπεκάθηντο ἐπ' αὐτῶν οἱ ἴδιοι οἱ ἐπιβάται. Ἀλλ' ἡ ἐπινόησις αὕτη ἠγνοεῖτο φαίνεται κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, δι' ὃ καὶ μόλις κατὰ τὸ 1405 ἀναφέρεται ἡ πρώτη «ἐξηρτημένη» ἅμαξα, ἔχουσα ἀντὶ ἐλατηρίων ἰσχυρὰ σχοινία, δι' ὧν τὸ κιβώτιον προσεδένετο ἐπὶ τοῦ συστήματος τῶν τροχῶν. Μολονότι δὲ ὁ νεωτερισμὸς οὗτος δὲν ἦτο ἀνάξιος λόγου διὰ τὴν ἐποχήν του, δὲν εὗρεν ἐν τούτοις μιμητάς.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φραγκίσκου Α' (πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος) τρεῖς ἅμαξαι μόνον ὑπῆρχον εἰς Παρισίους, ὅπως ἀναφέρουν οἱ χρονογράφοι· ἡ μία ἀνῆκεν εἰς τὴν βασίλισσαν, ἡ ἄλλη εἰς τὴν Ἄρτεμιν τοῦ Πουατιὲ καὶ ἡ τρίτη εἴς κάποιον ὑπερεπιδεικνυόμενον εὐγενῆ. Ἐπὶ Ἐρρίκου τοῦ Γ' ἐπίσης αἱ ἅμαξαι δὲν ἦσαν εἰς κοινὴν χρῆσιν, ἀλλ' οὔτε καὶ μετὰ 50 ἔτη, ἐπὶ Ἐρρίκου τοῦ Δ', ὅστις εἰς μίαν ἐπιστολήν του ἔγραφε τὰ ἑξῆς: «Δὲν θὰ μπορέσω νὰ ἔλθω σήμερα νὰ σᾶς ἴδω, διότι ἡ γυναίκα μου ἔχει πάρει τὴν ἅμαξάν μου»· δὲν εἶχε δηλ. παρὰ μίαν μόνον. Ποίας δὲ κατασκευῆς ἦσαν αἱ ἅμαξαι ἐκεῖναι; Ἓν κιβώτιον ὀρθογώνιον, στερεωμένον χωρὶς ἐλατήρια ἐπάνω εἰς τοὺς ἄξονας τῶν τροχῶν, περιέχον καθίσματα διὰ 4 συνήθως ἐπιβάτας· στέγη στηριζομένη ἐπὶ στύλων· παραπετάσματα δερμάτινα προφυλάσσοντα ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἥλιον, ἀλλ' ἀφήνοντα εἰς πλῆρες σκότος τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἁμάξης, ὅταν ἦσαν καταβιβασμένα. Παρὰ ταῦτα ὅμως φαίνεται ὅτι βραδύτερον ἡ «μόδα» τῶν ἁμαξῶν διεδόθη τόσον, ὥστε τῷ 1563 ἡ Βουλὴ διετύπωσε πρὸς τὸν βασιλέα τὴν παράκλησιν ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν κυκλοφορίαν των εἰς

Digitized by Google

τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, διὰ ν' ἀπαλλαγῶσιν οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὸν ἐκκωφαντικὸν θόρυβον τὸν ὁποῖον ἐπροκάλουν κυλιόμενοι ἐπὶ τῶν λιθοστρώτων οἱ πρωτογενεῖς τροχοί των.

Εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑπῆρξε πρωϊμωτέρα πως ἡ πρόοδος εἰς τὴν κατασκευὴν πολυτελῶν ἁμαξῶν,

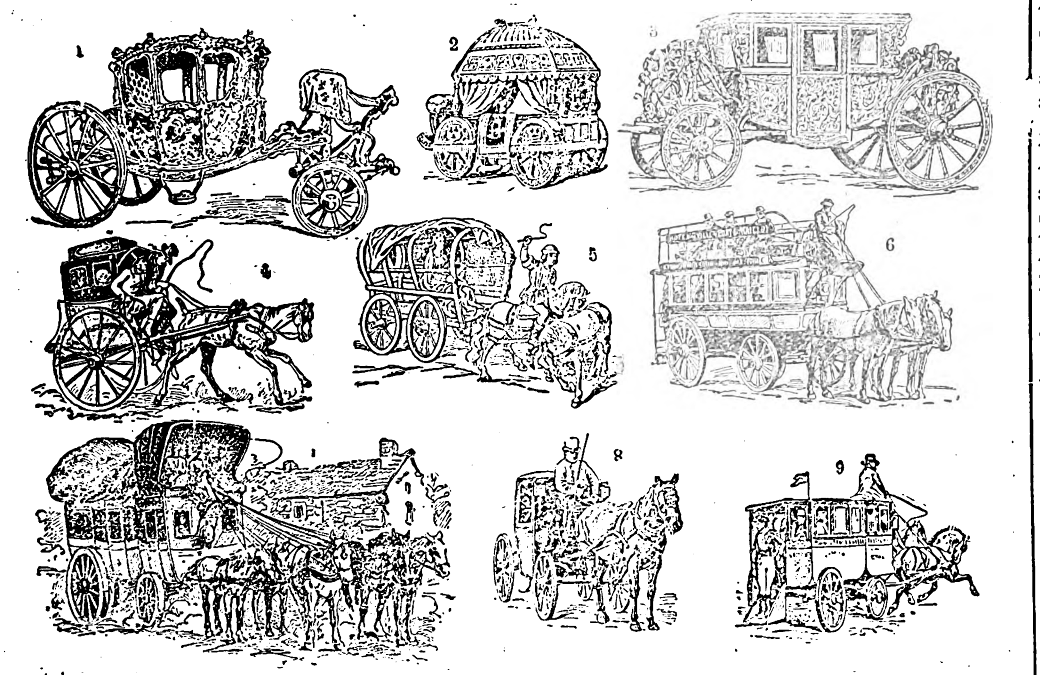

Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἁμάξης ἀπὸ τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

[1=Ἅμαξα τοῦ ΙϚ' αἰῶνος. 2=Ἅμαξα τοῦ Ἐρρίκου Δ'. 3=Βασιλικὴ ἅμαξα τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. 4=Ἅμαξα τύπου coucou. 5=Ἅμαξα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. 6=Λεωφορεῖον τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. 7=«Ταχυδρομικὴ» ἅμαξα (1845). 8=Ἐπιβατικὴ ἅμαξα (fiacre) τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. 9=Λεωφορεῖον ΙΗ' αἰῶνος].

ἐκεῖθεν δὲ εἰσήχθη εἰς Γαλλίαν, τῷ 1599, τὸ πρῶτον ὑελόφρακτον ὄχημα. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐξ ἄλλου, ἡ ἀρχὴ χρησιμοποιήσεως τῆς ἁμάξης ἀνάγεται εἰς τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀλλ' ἡ τέχνη τῆς ἁμαξοπηγίας προώδευσεν ἐκεῖ γοργότερον παρ' ὅσον ἐν Γαλλίᾳ.

Κύριον σταθμὸν εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν ἁμαξῶν καὶ τὴν ἀνάδειξιν αὐτῶν ὡς πρακτικοῦ μέσου συγκοινωνίας ἀπετέλεσεν ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος γενομένη ἐπινόησις τοῦ ἐλλειπτικοῦ ἐλατηρίου, ἥτις ἐπέφερε πλήρη μετατροπὴν εἰς τὸν τρόπον τῆς ἁρμολογήσεώς των. Ἀπὸ βαρέα καὶ ὀγκώδη, οἷα ἦσαν πρότερον τὰ ὀχήματα, ἤρχισαν νὰ γίνωνται κομψά, ἐλαφρά, χαμηλότερα, πρακτικά. Τὸ ἐλατήριον ἀπήλλαξε τὸν ἐπιβάτην ἀπὸ τὰς δονήσεις καὶ τοὺς τιναγμοὺς καὶ ὠφέλησε συγχρόνως τὸν ἵππον, ρυθμίζον καὶ μειῶνον

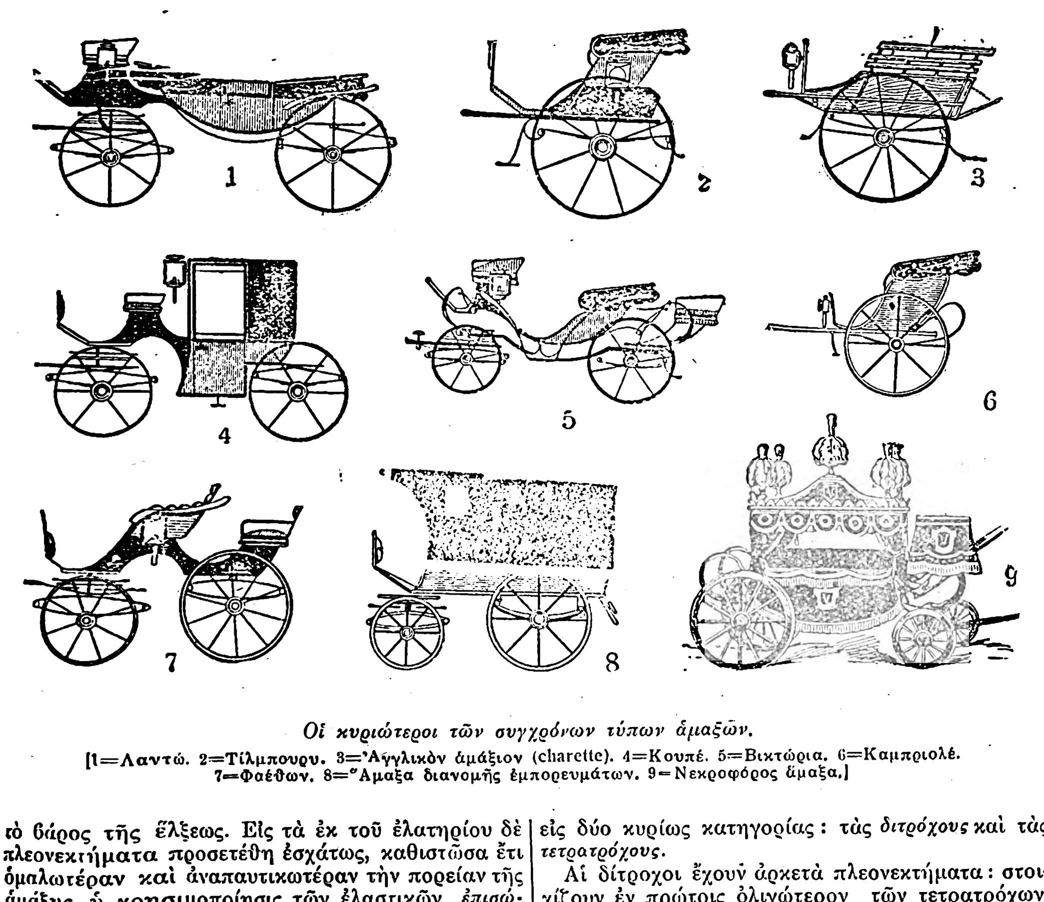

Οἱ κυριώτεροι τῶν συγχρόνων τύπων ἁμαξῶν.

[1=Λαντώ. 2=Τίλμπουρυ. 3=Ἀγγλικὸν ἁμάξιον (charette). 4=Κουπέ. 5=Βικτώρια. 6=Καμπριολέ. 7=Φαέθων. 8=Ἅμαξα διανομῆς ἐμπορευμάτων. 9=Νεκροφόρος ἅμαξα.]

τὸ βάρος τῆς ἕλξεως. Εἰς τὰ ἐκ τοῦ ἐλατηρίου δὲ πλεονεκτήματα προσετέθη ἐσχάτως, καθιστῶσα ἔτι ὁμαλωτέραν καὶ ἀναπαυτικωτέραν τὴν πορείαν τῆς ἁμάξης, ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἐλαστικῶν *ἐπισώτρων*, τὰ ὁποῖα ἀντικατέστησαν τὰς παλαιὰς σιδηρᾶς στεφάνας τῶν τροχῶν.

Αἱ πρὸς χρῆσιν τοῦ κοινοῦ ἅμαξαι ἐνεφανίσθησαν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὁπότε καὶ ἱδρύθησαν εἰς διαφόρους χώρας συναφεῖς ἐπιχειρήσεις· ἀλλ' ἐχρειάσθη νὰ παρέλθουν ἱκαναὶ δεκαετηρίδες ἕως οὗ ἡ χρῆσίς των γενικευθῇ. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ἐνεφανίσθησαν καὶ τὰ πρῶτα λεωφορεῖα, τῶν ὁποίων ἐφευρέτης φέρεται ὁ μέγας Πασκάλ. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' ἢ μᾶλλον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος αἱ κυριώτεραι πόλεις τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἐπεκοινώνουν με τὰς πρωτευούσας των διὰ τοιούτων μεγάλων «ταχυδρομικῶν» ἁμαξῶν, συρομένων ἀπὸ 4, 6 καὶ 8 ἐνίοτε ἵππους. Ἔκτοτε δὲ καὶ μόνον χρονολογεῖται ἡ *πρακτικὴ* χρησιμοποίησις τοῦ τροχοφόρου ὀχήματος ὡς μέσου συγκοινωνίας, ἀσχέτως πρὸς τὴν κουραστικότητα τοῦ διὰ τῶν ἁμαξῶν ἐκείνων ταξιδίου.

Εἴδη καὶ τύποι συγχρόνων ἁμαξῶν. — Αἱ ἅμαξαι ἐμφανίζουν σήμερον ἀπειραρίθμους ποικιλίας κατασκευῆς, ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ των, τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγέθους τοῦ ἵππου ἢ τῶν ἵππων, τῆς καταστάσεως τῶν ὁδῶν, τοῦ κλίματος τοῦ τόπου κλπ. Δύνανται ἐν τούτοις νὰ διαιρεθοῦν εἰς δύο κυρίως κατηγορίας: τὰς *διτρόχους* καὶ τὰς *τετρατρόχους*.

Αἱ δίτροχοι ἔχουν ἀρκετὰ πλεονεκτήματα: στοιχίζουν ἐν πρώτοις ὀλιγώτερον τῶν τετρατρόχων· χάρις εἰς τὴν μεγάλην διάμετρον τῶν τροχῶν των, ἐφ' ὧν πίπτει ὁλόκληρον τὸ βάρος, παρουσιάζουν μικροτέραν ἀντίστασιν κατὰ τὸν ἑλκυσμὸν ὅταν διέρχωνται εἰς ὁδοὺς καλῶς ἐστρωμένας καὶ καλῶς συντηρουμένας· δύνανται δὲ νὰ ἐκτελῶσιν ἀμέσως στροφὴν ἐπὶ τόπου καὶ συνεπῶς νὰ κυκλοφοροῦν μὲ πλειοτέραν εὐχέρειαν. Ἐξ ἄλλου ὅμως μειονεκτοῦν κατὰ τὰ ἑξῆς: ἐπειδὴ εἶναι ὑψηλαὶ ἔχουν ὀλιγωτέραν εὐστάθειαν· εἰς τὰς ἀστρώτους ἢ κακῶς συντηρουμένας ὁδοὺς οἱ τροχοί των, φέροντες ὁλόκληρον τὸ βάρος τῆς ἁμάξης, σχηματίζουν εὐκόλως αὔλακας καὶ ἡ δυσχέρεια τοῦ ἑλκυσμοῦ γίνεται μεγαλυτέρα· αἱ αὔλακες ἐξ ἄλλου προκαλοῦν πλαγίαν κλίσιν τῆς ἁμάξης συνεπαγομένην ἑκάστοτε μετάθεσιν τοῦ κέντρου τῆς βαρύτητος, ἐξ οὗ ὁ ἵππος κουράζεται πλειότερον· εἰς τὰς κατωφερείας ὁ ἵππος ἐκτίθεται εἰς κίνδυνον πτώσεως, εἰς δὲ τὰς ἀνωφερείας ὠθεῖται ὑπὸ τῶν ρυμῶν πρὸς τὰ ἄνω· ἐπὶ πλέον εἰς τὰς διτρόχους ὁ τροχασμὸς μεταδίδει εἰς τὸ σῶμα τῆς ἁμάξης δυσάρεστον διὰ τοὺς ἐπιβάτας ταλάντευσιν.

Αἱ τετράτροχοι ἔχουν περισσοτέραν εὐστάθειαν· ἡνιοχοῦνται εὐχερέστερον, ὁ ρυμός των κουράζει ὀλιγώτερον τὸν ἵππον, εἰς περίπτωσιν δὲ πτώσεως τούτου δὲν κινδυνεύουν οἱ ἐπιβάται ὅπως εἰς τὰς διτρόχους. Στοιχίζουν ὅμως πλειότερον τῶν διτρόχων καὶ παρουσιάζουν μεγαλυτέραν δυσχέρειαν ἑλκυσμοῦ ἐπὶ ἐστρωμένων ὁδῶν· ἀλλ' εἰς ἐξοχικοὺς ὅμως καὶ κακῶς συντηρουμένους δρόμους, ἐπειδὴ αἱ ἐκ τῶν τροχῶν των χαραγαὶ τοῦ ἐδάφους εἶναι ἀβαθέστεραι, ὁ ἑλκυσμὸς εἶναι εὐχερέστερος καὶ ἡ ταχύτης των ἐξισοῦται σχεδὸν πρὸς τὴν ταχύτητα διτρόχου ἁμάξης φερούσης τὸ ἴδιον βάρος. Χαρακτηριστικὸν ὅλων τῶν τετρατρόχων ἁμαξῶν εἶναι ὅτι ὁ ἄξων τῶν ἐμπροσθίων τροχῶν δὲν εἶναι προσηρμοσμένος ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς ἁμάξης ἀλλ' ἐπὶ εἰδικοῦ συστήματος (avant train) ἐπιτρέποντος ἐλευθέραν περιστροφήν. Ὁ ρυμὸς (τιμόνι), εἴτε ἁπλοῦς εἴτε διπλοῦς, εἶναι προσηρμοσμένος εἰς τὸ κάτω κινητὸν τμῆμα τοῦ συστήματος τούτου, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ στρέφεται ἐλευθέρως ὑπὸ τὸ σῶμα τῆς ἁμάξης· διὰ τοῦτο οἱ ἐμπρόσθιοι τροχοὶ εἶναι μικρότεροι τῶν ὀπισθίων. Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὅμως τῆς στροφῆς χρειάζεται εἰς τὰς τετρατρόχους ἁμάξας περισσότερος χῶρος παρ' ὅσον εἰς τὰς διτρόχους.

Οἱ συνηθέστεροι τύποι τετρατρόχων ἁμαξῶν εἶναι σήμερον οἱ ἑξῆς: *Λαντὼ* (Landau), *Βικτώρια* (Victoria), *Κουπὲ* (Coupé), *Φαέθων* (Phaéton), *Λεωφορεῖον* (Omnibus), *Ἅμαξα διανομῆς* (livreuse) κλπ. Τῶν δὲ διτρόχων: *Τίλμπουρυ* (Tilbury), *Καμπριολὲ* (Cabriolet), *Ἀγγλικὸν ἁμάξιον* (Charette anglaise) κ. λ. π. Πᾶσαι αἱ ἅμαξαι αὗται λέγονται καὶ *ἐπιβατικαί*, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς *φορτηγοὺς* (περὶ ὧν βλ. λ. ὄχημα).

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἵππων, αἱ ἅμαξαι διακρίνονται ἰδίως εἰς *μονίππους* (τοιαῦται δὲ εἶναι κατὰ κανόνα σήμερον ὅλαι αἱ δίτροχοι, ἀλλὰ καὶ αἱ πλεῖσται τῶν τετρατρόχων), *διίππους* καὶ *τεθρίππους*.

Αἱ διὰ πετρελαίου, βενζίνης, οἰνοπνεύματος, ἠλεκτρ. ρεύματος κινούμεναι ἅμαξαι λέγονται εἰδικώτερον αὐτοκίνητα, αἱ δὲ ἅμαξαι τῶν τροχιοδρόμων καὶ σιδηροδρόμων ὀχήματα (Wagons), περὶ ὧν βλ. τὰς οἰκείας λέξεις. Γ. Ζ.

— [ΑΣΤΥΝΟΜ.] Ἀπὸ ἀστυνομικῆς ἐννοίας ἅμαξα λέγεται πᾶν τροχοφόρον ὄχημα χρησιμεῦον πρὸς μεταφορὰν προσώπων ἢ πραγμάτων, συμπεριλαμβανομένων δηλ. καὶ τῶν διτρόχων ἢ τετρατρόχων φορτηγῶν (σοῦσται, κάρρα κ.τ.τ.).

Οἱ ὁδηγοὶ ἢ ἰδιοκτῆται τῶν ἁμαξῶν ὑπόκεινται εἰς ὑποχρεώσεις εἴτε ἐκ τοῦ νόμου ἐπιβαλλομένας, εἴτε ἐκ τῶν νομίμων διατάξεων τῆς ἀρχῆς. Διότι ἡ κίνησις, ἡ κυκλοφορία ἐν γένει καὶ ἡ στάθμευσις τῶν ἁμαξῶν γεννῶσιν αἰτίας, αἵτινες συνδέονται πρὸς τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ συντρέχωσι πρὸς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν καὶ τάξιν, καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς δημοσίας ὑγείας, τῆς ἐλευθέρας ἐν ταῖς ὁδοῖς διόδου, τῆς δικαίας ἀναλογίας τῶν ἀγωγέων, τοῦ βάρους τῶν φορτίων κ.λ.π. Εἰδικεύονται δὲ τὰ ὡς πρὸς τὰς ἁμάξας λαμβανόμενα ὑπὸ τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς μέτρα εἰς τὰ ἑξῆς κυρίως ἀντικείμενα:

Πᾶς ἡνίοχος τροχοφόρου ὀχήματος, ὅπως ἀσκήσῃ τὸ ἐπάγγελμά του, ὀφείλει νὰ εἶναι κάτοχος εἰδικῆς ἀδείας τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς, μετὰ εἰδικοῦ δελτίου, ἐν ᾧ ἀναγράφονται ὁ ἀριθμὸς τῆς ἀδείας, τὸ ὀνοματεπώνυμον τοῦ ὁδηγοῦ, ἡ ἡλικία, ἡ κατοικία καὶ τὸ εἶδος τοῦ ὀχήματος. Ὑποχρεοῦται δ' ἐπίσης νὰ ἔχῃ ζῷα κατάλληλα πρὸς ἕλξιν.

Αἱ κυκλοφοροῦσαι ἅμαξαι (ἐπιβατικαί, σοῦσται, δίτροχα ἢ τετράτροχα κάρρα) δέον: νὰ φέρωσιν ἀριθμὸν τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς ἐπέχοντα θέσιν ἀδείας κυκλοφορίας· νὰ ὦσιν ἐφωδιασμέναι διὰ προειδοποιητικῶν κωδωνίσκων· καὶ πρὸς τούτοις διὰ δύο φανῶν τοποθετημένων ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ἕδρας τοῦ ἡνιόχου καὶ ἐκπεμπόντων κατὰ τὴν νύκτα ἔμπροσθεν μὲν καὶ πλαγίως λευκὸν φῶς, ὄπισθεν δὲ ἐρυθρόν. Τὰ δίτροχα καὶ τετρά[illegible] κάρρα ἢ σοῦσται φέρουσιν ἕνα κινητὸν φ[illegible]

Οἱ ὁδηγοὶ δὲν δύνανται νὰ ἐλαύνωσι τοὺς ἵππους ἐν καλπασμῷ ἐντὸς τῆς πόλεως, κατὰ δὲ τὰς

Digitized by Google

στροφὰς ὑποχρεοῦνται νὰ ἐλαύνωσι βάδην. Πάντως δὲ ἐν πορείαις πρέπει νὰ κατέχωσι τὸ δεξιὸν μέρος τῆς ὁδοῦ, καί, ὁσάκις εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀνακόψωσι τὴν ταχύτητα, νὰ εἰδοποιῶσι τοὺς παρακολουθοῦντας, ὑψοῦντες τὸ μαστίγιον ἢ τὸν βραχίονα.

Πρὸς πρόληψιν δυστυχημάτων ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς ὁδηγοὺς νὰ ἀσκῶσιν ἄγρυπνον προσοχήν. Εἰς τὰς στάσεις τῶν τροχιοδρομικῶν ὀχημάτων, ἔνθα παρατηρεῖται μεγάλη συγκέντρωσις, ὑποχρεοῦνται νὰ σταματῶσι μέχρις οὗ ἐλευθερωθῇ ἡ ὁδός. Δὲν ἐπιτρέπεται δὲ ἡ ζεῦξις ἀτιθάσων ζῴων ἢ ἡ χρῆσις σαθρῶν ὀχημάτων.

Καθορίζονται ἐπίσης αἱ ὑποχρεώσεις τῶν ὁδηγῶν κατὰ τὰς ὥρας τῆς σταθμεύσεως καὶ τῆς φορτώσεως τῶν ἁμαξῶν των, καθὼς καὶ τὰ ἐπιβαλλόμενα εἰς αὐτοὺς καθήκοντα ἀναφορικῶς μὲ τὴν καθαριότητα τῶν ὁδῶν καὶ δημοσίων ἐν γένει τόπων.

Ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν νομῶν καὶ ἐπαρχιῶν, καὶ ἐν τοῖς δήμοις Ἀθηναίων καὶ Πειραιῶς, ἡ τιμὴ τῶν ἀγωγίων τῶν ἁμαξῶν ἐν γένει καὶ τῶν κάρρων, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιβατῶν καὶ τὸ βάρος καὶ ὅριον τοῦ φορτίου κανονίζονται ὑπὸ τῶν ἀστυν. ἀρχῶν (Β. Δ. 1836 περὶ δημ. ἀστυν. ἄρ. 48, 51,52,54,55, Π. Ν. 610—616, Ν. ΓΡΞΕ' ἄρ. 62, Ν. 2815 περὶ ἀστυν. Πόλεων, Β. Δ. 4 Αὐγ. 1923 περὶ ἀδειῶν ἡνιοχίας, διατ. ἀστυν. Ἀθηνῶν 10 τοῦ 1925).

Ν. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ

—**Ἅμαξα** *[Ἀστρον.]*. Ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Μεγάλης, κατ' ἐπέκτασιν δὲ ἐνίοτε καὶ τῆς Μικρᾶς Ἄρκτου. Τοῦ ὅρου τούτου γίνεται χρῆσις καὶ παρ' Ὁμήρῳ («Ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν). Ὁ Ἄρατος μεταχειρίζεται τὸν ὅρον «*ἅμαξαι*» προκειμένου περὶ ἀμφοτέρων τῶν ὁμοίων πρὸς ἀλλήλους ἀστερισμῶν τῶν Ἄρκτων (V, 26). Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀστρονόμου τῆς ἀρχαιότητος ἡ Ἄρκτος καλεῖται καὶ *ἁμαξαία* (V, 93). Παρὰ τῶν Ἑλλήνων παραλαβόντες καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐκάλουν ὡσαύτως τὴν Ἄρκτον *plaustrum*. Εἴς τινας Λατίνους συγγραφεῖς ἀπαντᾷ ἐπίσης καὶ ὁ τύπος τοῦ πληθυντικοῦ *plaustra*, ἐμφαίνων ἀμφοτέρας τὰς Ἄρκτους. Καὶ σήμερον ἔτι διατηρεῖται παρὰ τῷ λαῷ ἡ ὀνομασία «*ἁμάξι τοῦ Δαυΐδ*» καὶ ἄλλαι ἀνάλογοι ἐπικλήσεις τῆς Ἄρκτου (βλ. λ. Ἄρκτος). Σ. Π.

ἁμαξαγωγεὺς (ὁ)· ὁ ὁδηγὸς φορτηγοῦ ἁμάξης, ἁμαξοδηγός· ἐπλάσθη κατὰ τὸ *καρραγωγεύς*.

ἁμαξαγώγιον (τὸ)· τὸ ἀγώγιον τῆς ἁμάξης, τὰ ἔξοδα, ἡ ἀντιμισθία τῆς δι' ἁμάξης μεταφορᾶς πραγμάτων ἢ μεταβάσεώς τινος.

ἁμαξάδα (ἡ)· περίπατος, ταξίδιον ἐφ' ἁμάξης: «Θὰ πᾶμε ἁμαξάδα».

Ἁμαξάδες. Χωρίον τῆς ἐν Θρᾴκῃ κοινότητος Ἰάσμου τῆς ὑποδιοικήσεως Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ὠνομάζετο *Ἀραμπατζήκιοϊ*. Κάτ. 262. Δ. Ε. Μ.

ἁμαξάδικο (τό)· δημοτ., κατάστημα ἔνθα κατασκευάζονται ἅμαξαι, ἁμαξοπηγεῖον· || τὸ ἁμαξοστάσιον.

ἁμαξάκι (τό)· μικρὰ ἅμαξα.

Ἁμαξάντεια *[Ἀρχ.]* Δῆμος τῆς Ἀττικῆς, τοῦ ὁποίου ὁ κάτοικος λέγεται *Ἁμαξαντεύς*. Ἦτο ἐκ τῶν μετριωτέρων δήμων καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν *Ἱπποθωντίδα* φυλήν. Ἀβέβαιον παραμένει ἐὰν ἀνῆκεν εἰς τριττὺν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἢ εἰς τὴν τῶν παραλίων (βλ. *Löper* ἐν Ath. Mitteil. τόμ. 17 σελ. 415—418). Α. Σ. Α.

ἁμαξάριος (ὁ)· βυζαντ., ἁμαξάρης, ἁμαξᾶς.

ἁμαξηλάτης (ὁ)· κοιν. *ἁμαξᾶς*· ὁ ἐλαύνων ἅμαξαν, ὁ ὁδηγὸς ἁμάξης, ἁμαξοδηγός.

ἁμαξήλατος (ἡ)· (κατὰ παράλειψιν τοῦ *ὁδός*)· ὁδός, δι' ἧς ἐλαύνουσιν ἅμαξαι (βλ. ἁμαξιτός).

ἁμαξηλατῶ· εἶμαι ἁμαξηλάτης, ἐλαύνω, ὁδηγῶ τὴν ἅμαξαν· πβλ. *ἁρματηλατῶ*.

ἁμάξι (τό)· ὑποκορ. τοῦ *ἅμαξα*, μικρὰ ἅμαξα, ἁμαξάκι· || ἐν γένει ἀντὶ τοῦ *ἅμαξα*: «πῆρα ἁμάξι κ' ἦρθα»· || τὸ φορτηγὸν τετράτροχον ἱππήλατον ὄχημα, διακρινόμενον διὰ τῆς ὀνομασίας «*ἁμάξι*» ἀπὸ τὸ δίτροχον τοιοῦτο («*κάρρον*» ἢ «*σοῦστα*»).

— **ἁμάξι** τοῦ *Δαυΐδ* *[Ἀστρονομ.]*. Λαϊκὴ ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Μεγάλης Ἄρκτου. Σ.Π.

ἁμαξιὰ (ἡ)· φόρτος ἁμάξης, φορτίον δυνάμενον νὰ περιληφθῇ ἐντὸς ἁμάξης καὶ νὰ μετακομισθῇ ἐφ' ἅπαξ: «μιὰ ἁμαξιὰ σανό», «πόσες ἁμαξιὲς εἶναι». Β. Φ.

Ἀμαξία *[Ἀρχ.]*. Χωρίον τῆς Κιλικίας ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Παμφυλίας *(Στράβ.)*.

ἁμαξιαῖος, *—α, —ον*· ὁ τῆς ἁμάξης, ὁ δυνάμενος νὰ μετακομισθῇ μόνον διὰ φορτηγοῦ ἁμάξης: «λίθος ἁμαξιαῖος».

— **ἁμαξιαῖα** *ῥήματα* (τά)· φράσεις ἢ λέξεις μεγαλοπρεπεῖς καὶ κομπώδεις, ἀλλὰ κεναὶ βαθυτέρας ἐννοίας· ἐπίσης «*ἁμαξιαῖα μεγάλα κομπάσματα*»· δηλ. κομπάσματα καὶ μεγαλαυχίαι τόσον μεγάλαι ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φέρωνται οὔτε ὑπὸ ἀνθρώπου οὔτε ὑπὸ ὑποζυγίου, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ ἁμάξης (ἐκ τῆς γλώσσης τῶν κωμικῶν). Β. Φ.

ἁμαξιάτικα (τά)· ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἁμάξης, τὸ ἁμαξαγώγιον.

Ἁμαξική. Πεδιὰς χθαμαλὴ τῆς νήσου *Λευκάδος* (*Ἁγίας Μαύρας*), χωριζομένη ἀπὸ τὴν πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου θάλασσαν διὰ λιμνοθαλάσσης, τενάγους μᾶλλον, ἣν ἀφορίζει προσχωματικὸν βέλος, ἡ «Γύρα», τὸ ὁποῖον ἐπικαλύπτουν θῖνες σχηματισθεῖσαι οὐχὶ ἀπὸ καθ' αὑτὸ ἄμμον, ἀλλ' ἀπὸ μικροσκοπικὰς ψήφους, μεγέθους σησαμίου λεπτοῦ. Ἐπὶ τοῦ βορείου ἄκρου τῆς πεδιάδος ταύτης ἔχει κτισθῇ ἡ σύγχρονος *Λευκὰς* (βλ. *Σπυριδ. Α. Βλαντῆ*: «Ἡ Λευκὰς ὑπὸ τοὺς Φράγκους, τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἐνετοὺς» σελὶς 126 καὶ πηγάς του), ἡ πόλις, τῆς νήσου φερώνυμος πρωτεύουσα, ἥτις καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο ἐπὶ μακρὸν *Ἁμαξικὴ* ἀλλὰ καὶ *Ἁμαξίκι* (Mediterranean Pilot τόμος III ἔκδ. 1908 σελ. 303—Instructions Nautiques: Bassin Oriental de la Mediterranée τόμος I ἔκδ. 1907, σελ. 151 — Χάρτης γαλλικὸς 3086) (βλ. καὶ Λευκάς). Σ. Ε. Λ.

ἀμαξιλάρωτος, *—η, —ο*· ὁ μὴ διὰ μαξιλαρώματος ἀποδοκιμασθείς· πβλ. *μαξιλάρωμα*.

ἁμαξίς, *—ίδος* (ἡ)· μικρὰ ἅμαξα μὲ τὴν ὁποίαν παίζουν οἱ παῖδες, *ἁμαξάκι*.

ἁμαξιτός, *—ή, —όν*· ὁ δι' οὗ δύνανται νὰ διέρχωνται ἅμαξαι· || *ἁμαξιτὸς ὁδός*, ἢ καὶ μόνον *ἁμαξιτός*· ὁδὸς διὰ τῆς ὁποίας καὶ ἅμαξαι δύνανται νὰ σύρωνται, ἄλλως *ἁμαξήλατος* καὶ *ἁμαξηφόρος*: «λῃσταὶ φονεύουσ' ἐν τριπλαῖς ἁμαξιτοῖς», ὅπερ ἑρμηνεύεται: «ἐν τῇ συνάψει τριῶν πλατειῶν ὁδῶν ἁμαξηφόρων»· πβλ. *λεωφόρος* ἀντὶ *λεωφόρος ὁδός*. Ἡ λέξις εἶναι σύνθετος ἀπὸ τοῦ *ἅμαξα* καὶ τῆς ῥίζης τοῦ ῥήματος *εἶμι* = πορεύομαι. Κοιν. *ἁμαξωτός*. Β. Φ.

—**Ἁμαξιτὸς** (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἡ κυριωτέρα ὁδός, ἡ συνδέουσα τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Πειραιῶς. Ἡ ἀρχὴ αὐτῆς ἦτο ἐν τῇ Πειραϊκῇ πύλῃ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα, κατὰ δὲ τὰς γενομένας εἰς τὴν συγκοινωνίαν μεταρρυθμίσεις τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ., ἀρχὴ αὐτῆς ἦτο τὸ *Δίπυλον*. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἔβαινε βορείως τῶν Μακρῶν Τειχῶν καὶ ἔξω αὐτῶν, δι' αὐτῆς δὲ ἐτελεῖτο πᾶσα σημαντικὴ μεταφορά· διὰ τοῦτο ἦτο ἐκτάκτως πολυσύχναστος (πβλ *Ξενοφ.* Ἑλλην. Β' 4, 10). Ἡ ἐκ Διπύλου ἀρχὴ αὐτῆς κεῖται εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν σημερινῶν ὁδῶν Πειραιῶς καὶ Ἱερᾶς, ἡ δὲ διεύθυνσις αὐτῆς διὰ μέσου τῶν σημερινῶν ἐργοστασίων Ἀεριόφωτος καὶ εἰς τὴν προέκτασιν τῆς ὁδοῦ Γεφυραίων πρὸς τὸν Πειραιᾶ. Α. Σ. Α.

—**Ἁμαξιτὸς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· πολίχνη τῆς Μ. Ἀσίας· (βλ. λ. **Αἰγαῖον** Β 390β').

ἁμαξόβιος (ὁ)· ὁ ἐν τῇ ἁμάξῃ ὡς ἐν κατοικίᾳ ζῶν, ὁ τὴν ἅμαξαν καὶ ὡς κατοικίαν χρησιμοποιῶν.

—**Ἁμαξόβιοι** ἢ καὶ *Ἁμάξοικοι*. Λαὸς τῆς Σκυθίας νομαδικός, ἔχων κατοικίας ἐντὸς ἁμαξῶν, ὡς περίπου οἱ σημερινοὶ Ἀθίγγανοι. Κατῴκουν περὶ τὸν Τάναϊν, τὴν λίμνην Μαιῶτιν καὶ τὸν Βορυσθένην. Τινὲς τούτων πρὸς τὸν Βόρειον Πόλον ἐλέγοντο *Ἰάζυγες* ἢ *Ρωξολανοί*· ἐπίσης ἐλέγοντο *ἱππημολγοὶ* καὶ *γαλακτοφάγοι*, ὡς καὶ οἱ Σαρμάται· ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν ἔφερον σκηνάς, παρηκολουθοῦντο δὲ ὑπὸ τῶν μεγάλων βοσκημάτων των, ἰδίως ἵππων, προβάτων κτλ. (βλ. *Στράβ.* Β' 126, Ζ' 294 καὶ 296 καὶ 300 καὶ 307. ΙΑ' 492). Α. Σ. Α.

ἁμαξοδηγὸς (ὁ)· ὁ ὁδηγὸς τῆς ἁμάξης· (λέγεται κυρίως ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν).

ἁμαξοδρομία (ἡ)· δρόμος, πορεία ἐφ' ἁμάξης: «δέκα ὡρῶν ἁμαξοδρομία».

ἁμαξοδρομῶ (*—έω*)· μεταβαίνω κάπου, κάμνω ἐκδρομὴν ὀχούμενος ἁμάξης.

ἁμαξοδρομικῶς· μὲ δρόμον, μὲ πορείαν ἐφ' ἁμάξης: «ἐκάναμε νὰ πᾶμε δέκα ὧρες ἁμαξοδρομικῶς».

ἁμαξόδρομος (ὁ)· δρόμος, ὁδὸς κατάλληλος νὰ διέρχωνται ἅμαξαι.

ἁμαξοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ ἅμαξαν.

Ἀμαξόζα. Φυλὴ ἀνήκουσα εἰς τοὺς νοτίους Μπαντού. Εἶναι οἱ πραγματικοὶ Κάφροι καὶ κατοικοῦν τὴν παραλιακὴν χώραν νοτίως τοῦ Νατάλ. Εἶναι εὐφυεῖς, μυώδεις, χρώματος βαθέος φαιοῦ καὶ ἔχουν ὕψος 5 $/_{8}$ ποδῶν κατὰ μέσον ὅρον. Ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν.

ἁμαξόθυρα (ἡ)· ἡ θύρα τῆς οἰκίας ἢ τῆς αὐλῆς διὰ τῆς ὁποίας εἰσάγουν καὶ ἐξάγουν τὰς ἁμάξας.

ἁμάξοικος (ὁ)· ὁ τὴν ἅμαξαν καὶ ὡς οἶκον χρησιμοποιῶν, ὁ μὴ ἔχων ἱδρυμένην που κατοικίαν, ἀλλ' ἐν τῇ ἁμάξῃ ζῶν πότε ἐδῶ καὶ πότε ἐκεῖ.

— **Ἁμάξοικοι** *[Ἀρχ.]*· βλ. **Ἁμαξόβιοι**.

ἁμαξοπηγεῖον (τό)· ἐργοστάσιον ἔνθα *πήγνυνται* (κατασκευάζονται) ἅμαξαι, ἁμαξουργεῖον.

ἁμαξοπηγία (ἡ)· ἡ ἰδιότης καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἁμαξοπηγοῦ· || ἡ βιομηχανία ἁμαξῶν, ἁμαξουργία. (Βλ. **ἅμαξα**.)

ἁμαξοπηγικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἁμαξοπηγίαν, ἁμαξουργικός: «ἁμαξοπηγικὰ ἐργοστάσια»· || *ἁμαξοπηγικὴ* ὡς οὐσιαστ., ἡ τέχνη τοῦ ἁμαξοπηγοῦ, ἡ βιομηχανία ἁμαξῶν: «ἡ ἁμαξοπηγικὴ ἐν Ἑλλάδι»· πβλ. *ναυπηγική*.

ἁμαξοπηγὸς (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς ἁμαξῶν, ἁμαξουργός, ἁμαξοποιός· πβλ. *ναυπηγός*.

ἁμαξοποιεῖον (τό)· κατάστημα, ἔνθα κατασκευάζονται ἅμαξαι· ἄλλως *ἁμαξοπηγεῖον*.

ἁμαξοποιία (ἡ)· ἀντὶ **ἁμαξοπηγία** (βλ. λ.).

ἁμαξοποιὸς (ὁ)· ἀντὶ **ἁμαξοπηγὸς** (βλ. λ.).

ἁμαξοπώλης (ὁ)· πωλητὴς ἁμαξῶν.

ἁμαξοστάσιον (τό)· σταθμὸς ἁμαξῶν, τόπος ὅπου φυλάττονται αἱ ἅμαξαι καὶ στάβλος τῶν ἵππων.

ἁμαξοστοιχία ἢ *συρμός*, κοιν. *τραῖνον* (Train). Σύνολον ἁμαξῶν τεταγμένων κατὰ σειράν. Εἰδικώτερον δὲ ἅλυσις σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων συνδεδεμένων μεταξύ των καὶ ἑλκομένων ὑπὸ μιᾶς ἢ περισσοτέρων κινητηρίων ἁμαξῶν τοποθετημένων ἐπὶ κεφαλῆς ἢ παρεμβεβλημένων εἰς διάφορα σημεῖα τῆς ἁμαξοστοιχίας. Αἱ κινητήριοι ἅμαξαι δύνανται νὰ εἶναι ἀτμοκίνητοι (καλούμεναι *ἀτμάμαξαι* ἢ ἁπλῶς *μηχαναί*), ἠλεκτροκίνητοι (*ἠλεκτράμαξαι*), βενζινοκίνητοι, πετρελαιοκίνητοι, διὰ πεπιεσμένου ἀέρος κτλ. Τέλος πολλάκις μέρος τῶν ὀχημάτων φέρουσι τὴν κινητήριον μηχανὴν καὶ εἶναι αὐτοκίνητα.

Αἱ σιδηροδρομικαὶ ἁμαξοστοιχίαι διακρίνονται εἰς *ἐπιβατικάς*, *ἐμπορικὰς* (φορτηγοὺς) καὶ *μικτὰς* ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῶν δι' αὐτῶν μεταφερομένων ἀνθρώπων, ἐμπορευμάτων, ζῴων. Ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς διαδρομῆς διακρίνονται: εἰς *διεθνεῖς*, *συνήθεις* καὶ *τοπικάς*. Ὡς πρὸς τὰς σταθμεύσεις καὶ τὴν ταχύτητα αἱ ἐπιβατικαὶ διαιροῦνται εἰς *κοινὰς* ἢ *ταχυδρομικὰς* ἢ *μετὰ σταθμεύσεως* (train omnibus), σταθμευούσας εἰς ὅλας τὰς στάσεις καὶ σταθμούς· εἰς *κατ' εὐθεῖαν* (trains directs)· εἰς *ταχείας* (trains express καὶ αἱ ταχύτεραι trains rapides), εἰς *πολυτελείας* (trains express, de luxe) κλπ. (βλ. καὶ λ. Ἀθῆναι *[Συγκοινωνίαι]* τ. Β' σ. 242).

Μεταξὺ τῶν ἐμπορικῶν συγκαταλέγονται ἐνίοτε καὶ ἁμαξοστοιχίαι μεγαλυτέρας ταχύτητος, καλούμεναι *ταχεῖαι ἐμπορικαί*, πρὸς μεταφορὰν ὑλῶν φθειρομένων, ὡς τροφίμων, ἀνθέων κτλ. Ἐπίσης αἱ ἐμπορικαὶ ἁμαξοστοιχίαι ὡς πρὸς τὸ εἶδος τοῦ φορτίου καλοῦνται καὶ εἰδικώτερον ἁμαξοστοιχίαι *ἀνθράκων*, *ζῴων*, *μεταλλευμάτων*, *ἕρματος* κτλ. Ἐπίσης ὑπάρχουν *στρατιωτικαὶ ἁμαξοστοιχίαι*.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς κυκλοφορίας αἱ ἁμαξοστοιχίαι διακρίνονται εἰς *τακτικάς*, κυκλοφορούσας πάντοτε συμφώνως τῷ δρομολογίῳ· εἰς *ἐκτάκτους* ἢ *προαιρετικάς*, προβλεπομένας ἐν τοῖς δρομολογίοις, ἀλλὰ κυκλοφορούσας μόνον ὅταν παρουσιασθῇ ἀνάγκη· καὶ τέλος εἰς *ἐκτὸς δρομολογίου*, εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, κυκλοφορούσας δι' εἰδικῆς διαταγῆς.

Πᾶσα τακτικὴ ἢ προαιρετικὴ ἁμαξοστοιχία σημειοῦται ἐν τῷ δρομολογίῳ, φέρουσα ἴδιον ἀριθμὸν σειρᾶς. Καὶ περιττὸν μὲν ἀριθμὸν φέρουσι *αἱ ἀνερχόμεναι* (ἢ *περιτταὶ* λεγόμεναι) ἁμαξοστοιχίαι, αἱ ἀναχωροῦσαι ἀπὸ τῆς κυρίας ἀφετηρίας τῶν γραμμῶν (π. χ. Πειραιῶς), ἄρτιον δὲ αἱ *κατερχόμεναι* (ἢ *ἄρτιαι*), αἱ ἐπιστρέφουσαι εἰς αὐτήν, κυκλοφοροῦσαι ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων γραμμῶν ὅταν ἡ γραμμὴ εἶναι διπλῆ. Εἰς τὰς ταχείας καὶ τὰς σπουδαιοτέρας ἁμαξοστοιχίας δίδονται συνήθως μονοψήφιοι ἢ διψήφιοι ἀριθμοί. Εἰς τὰς τοπικὰς καὶ ἐμπορικὰς τριψήφιοι ἢ τετραψήφιοι, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἑκατοντάδος ἢ χιλιάδος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τμῆμα γραμμῆς καὶ τὴν φύσιν τῆς ἁμαξοστοιχίας.

Οἱ νόμοι καὶ κανονισμοὶ περὶ σιδηροδρόμων ὁρίζουσι τὸν σχηματισμὸν τῶν ἁμαξοστοιχιῶν. Οὕτως ἡ ἀτμάμαξα κατὰ κανόνα δέον νὰ εἶναι μία μόνον, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἁμαξοστοιχίας, καὶ προκειμένου περὶ ἐπιβατικῶν ἁμαξοστοιχιῶν νὰ μεσολαβῇ σκευοφόρος μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν ἐπιβατικῶν ὀχημάτων, ἢ τοὐλάχιστον διὰ τὰς βραδυτέρας ἓν διαμέρισμα κενόν. Ἐπίσης πρέπει εἰς τὰς

Digitized by Google

ἐπιβατικὰς ἁμαξοστοιχίας νὰ ὑπάρχῃ εἰς ὅλα τὰ ὀχήματα συνεχὴς αὐτόματος τροχοπέδη καὶ ἀναλογία χειροκινήτων τροχοπεδῶν. Εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἁμαξοστοιχίας δέον νὰ ὑπάρχῃ ὡρισμένη ἀναλογία ὀχημάτων φερόντων τροχοπέδας μετ' ἀναλόγων τροχοπεδητῶν. Ὁρίζεται δ' ἑκάστοτε ὁ μέγιστος ἀριθμὸς τῶν ἀξόνων μιᾶς ἁμαξοστοιχίας (Γερμανία 150), τῶν μηχανῶν κτλ.

Τὰ ἀφορῶντα τὰς ἁμαξοστοιχίας ὑπάγονται εἰς ἕνα σιδηροδρομικὸν ὀργανισμὸν εἰς τὰς ὑπηρεσίας Κινήσεως καὶ Ἐκμεταλλεύσεως.

Τὸ βάρος τῶν ἁμαξοστοιχιῶν εἶναι ποικιλώτατον, ἀναλόγως πλάτους γραμμῆς, κλίσεων καὶ ταχυτήτων. Εἰς τὰς γραμμὰς κανονικοῦ εὔρους (1 μ. 435) ποικίλλει ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ 120 τόννων καὶ ὀλιγώτερον μέχρι 1000 τόννων· διὰ τὰς ταχείας 120 ἕως 400 τόννων (καὶ παρ' ἡμῖν), διὰ τὰς ἐμπορικὰς ἕως 1000 τόννων (παρ' ἡμῖν συνήθως ὀλιγώτερον). Εἴς τινας γραμμὰς ἐν Ἀμερικῇ ὑπάρχουσιν ἁμαξοστοιχίαι ἀνθράκων, μεταλλεύματος 4000 τόννων (Topeka and Santa-Fé Railroad). Εἰς τὰς στενὰς γραμμὰς 1 μ. τὸ βάρος εἶναι πολὺ μικρότερον, 60 ἕως 250 τόννων δι' ἐπιβατικὰς καὶ ἐμπορικάς.

Ἡ μεγίστη ταχύτης παρ' ἡμῖν εἰς τὰ δίκτυα 1 μέτρου δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰ 45 χμ. καθ' ὥραν. Εἰς τὸ κανονικοῦ πλάτους φθάνει διὰ τὰς κοινὰς ἁμαξοστοιχίας τὰ 65 χμ., διὰ δὲ τὰς ταχείας τὰ 80 χμ. καὶ πλέον. Εἰς τὰς ἄλλας χώρας αἱ ταχεῖαι ἔχουν μέγιστον ὅριον τὰ 120 χμ., μὲ μέγιστον ἐξαιρετικὸν ὅριον τὰ 140 χμ. Ἡ *μέση ταχύτης* εἶναι μικροτέρα, ἔτι δὲ μικροτέρα ἡ *ἐμπορικὴ ταχύτης*, ἴσαι πρὸς τὸ ἥμισυ ἢ τὰ δύο τρίτα τῆς μεγίστης ταχύτητος ἀναλόγως τῆς πυκνότητος καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σταθμῶν. Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

ἁμαξοτροχιά (ἡ)· τὰ ἴχνη τῶν τροχῶν τῆς σειρομένης ἁμάξης.

ἁμαξοτροχὸς (ὁ)· ὁ τροχὸς τῆς ἁμάξης.

ἁμαξουργεῖον (τό)· τὸ ἁμαξοπηγεῖον (βλ. λ.).

ἁμαξουργία (ἡ)· ἡ ἁμαξοπηγία (βλ. λ).

ἁμαξουργὸς (ὁ)· ὁ ἁμαξοπηγός (βλ. λ.).

ἁμαξοφοβία (ἡ)· ὁ ἀπὸ τῆς ἁμάξης φόβος, ὁ φόβος τοῦ νὰ ταξιδεύσῃ τις ἐφ' ἁμάξης· πρβλ. *θαλασσοφοβία*.

ἁμαξοφόρτωμα (τό)· φόρτωμα ἁμάξης, φορτίον ἁμαξιαῖον, ὅσον δύναται νὰ κομισθῇ διὰ φορτηγοῦ ἁμάξης ἐφάπαξ.

ἁμαξοφύλαξ (ὁ)· ὁ φύλαξ καὶ ἐπιμελητὴς τῶν ἐν τοῖς σταθμοῖς σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν.

ἁμαξωτὴ *ὁδὸς* καὶ *ἁμαξωτὸς δρόμος*· ἀντὶ ἁμαξιτός (βλ. λ.).

Ἀμαπάλα. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς δημοκρατίας Ὁνδούρας (Κεντρικὴ Ἀμερική) ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Ἐξάγει πολυτελῆ ξυλείαν, καπνόν, πολύτιμα μέταλλα, ἰνδικὸν (κοιν. λουλάκι) κλπ. Κάτοικοι 3.000.

Ἀμὰρ (Amar, ἀραβ. *Ρὰς-ἐλ-Ἀμάρ*) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Τύνιδος, 2 μίλλια βορείως τοῦ ὅρμου Τοννάρα, ἀπολῆγον εἰς ἀπορρῶγα κεφαλήν, ἣν ἐπιστέφει φρούριον, *Μπουρτζ-Σίντι-Νταούτ* ὀνομαζόμενον. Εἰς ἓν μίλλιον ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ εἰς ἥμισυ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, ὕφαλος φερώνυμος βολίσματος 2 ὀργυιῶν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ 5 εἰς τὴν ἀποχὴν της. Ἀλλὰ καὶ τὰ δίκτυα τῆς ἁλιείας τῶν τόννων (τοννάρες) ἐκτείνονται μεταξὺ Ρὰς-ἐλ-Ἀμὰρ καὶ Ρὰς-Ζαφρὰν ἀπὸ 1 Ἀπριλίου ἕως 1 Ἰουλίου, ἕως τριῶν μιλλίων ἀπὸ τῆς ἀκτῆς. Ἡ *Ζέμπρα* (πλάτ. 37° 07' Β, μῆκ. 10° 49' Α. Χάρτης ἀγγλικὸς 250: Fratelli rocks to Mahedia) εὑρίσκεται 6 μίλλια ΒΔ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἀμάρ*. Σ. Ξ. Λ.

Ἀμὰρ (Amar), *Ἀνδρέας*. Διάσημος γάλλος δικηγόρος (1750—1816) γεννηθεὶς ἐν Γρενόβλῃ καὶ δράσας κατὰ τὴν αἱματηρὰν ἐποχὴν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ μετ' αὐτήν. Ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπαρχίας του εἰς τὴν γαλλικὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν τοῦ 1792 ὑπῆρξεν ἐκ τῶν βιαιοτέρων μελῶν τοῦ κόμματος τῶν Ὀρεινῶν. Ἡ πρώτη του ἐμφάνισις ἐπὶ τοῦ βήματος τῆς συνελεύσεως ἔγινε μὲ δριμὺ κατηγορητήριον κατὰ τῶν μηχανορραφιῶν τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ Κάτω Ρήνου καὶ μὲ τὴν ἐπίθεσίν του κατὰ τοῦ Λανζουϊναί, τοῦ ἀμφισβητήσαντος εἰς τὴν συνέλευσιν τὸ δικαίωμα νὰ δικάσῃ τὸν Λουδοβῖκον ΙΣΤ'. Ἐψήφισε τὴν θανάτωσιν τοῦ βασιλέως χωρὶς τὸ δικαίωμα τῆς ἐφέσεως ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, καὶ ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν. Ἀποσταλεὶς εἰς τὸ Μπούργκ τοῦ Αἲν προέβη εἰς τὰς πλέον ἀδίκους καὶ θηριώδεις καταπιέσεις.

Αἱ αὐθαιρεσίαι καὶ αἱ ἀγριότητες τὰς ὁποίας διέπραξε ἦσαν καταφώρως ἄδικοι, ὥστε μία ἀντιπροσωπεία τοῦ Μπούργ ἐτόλμησε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν συνέλευσιν καὶ τὸν ἐνεκάλεσε. Τὸν κατηγόρησε μεταξὺ ἄλλων, ὅτι ἐφυλάκισε μίαν κυρίαν ὡς ἀλληλογραφοῦσαν δῆθεν μὲ τὸν φυγάδα υἱόν της, ἐνῷ ἀπεδείχθη ὅτι δὲν εἶχε υἱόν. Παρὰ ταῦτα τὸν Αὔγουστον τοῦ 1793 ἔγινε γραμματεὺς τῆς συνελεύσεως, καὶ τὴν 14 Σεπτεμβρίου εἰσῆλθεν εἰς τὸ συμβούλιον τῆς γενικῆς ἀσφαλείας, τῆς ὁποίας κατέστη ὁ ἀγριώτερος πράκτωρ, ὁ πρωτοστατῶν εἰς τὰ μέτρα τῶν συλλήψεων. Ἔγινεν ἐκ τῶν πρώτων καὶ τῶν βιαιοτέρων ἀνταγωνιστῶν τοῦ κόμματος τῶν Γιρονδίνων.

Ὁ Ἀμὰρ διεκήρυξε τὴν κατηγορίαν κατὰ τοῦ Μπυζό, προέβη εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ Μαινβιὲλ καὶ τοῦ Λεκουὰντρ Πυραβῶ καὶ ἔστειλε εἰς τὴν λαιμητόμον μὲ τὴν κατηγορίαν συνωμοσίας κατὰ τῆς δημοκρατίας τὸν καπουτσῖνον Σαμπῶ, τὸν Μπαζέρ, τὸν Φάμπρ ντ' Ἐγκλαντέν, τὸν Δαντόν, τὸν Κάμιλλον Δεμουλέν, τὸν Ἐρρὼ ντὲ Σεσέλ. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Ροβεσπιέρρου συνηνώθη μὲ τοὺς ἄλλους κατηγόρους ἐναντίον του καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς καταστροφῆς του κατὰ τὴν 9ην τοῦ Θερμιντόρ. Ἀλλὰ πάντοτε θηριώδης καὶ αἱμοδιψὴς συμπεριέλαβεν εἰς τὴν προγραφὴν ὅλα τὰ μέλη τῆς κομμούνας, ἀκόμη καὶ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον συμμετάσχει εἰς τὰ τρομοκρατικὰ μέτρα τοῦ Ροβεσπιέρρου.

Κατηγορήθη ἀργότερα ὡς εἷς ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ τυράννου, ἀλλὰ ἐδικαιολόγησε ὅλας τὰς πράξεις του μὲ θάρρος ὡς ὑπαγορευθείσας ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος. Συμμετέχων διαρκῶς εἰς συνωμοσίας ἐνεκαλεῖτο συχνὰ εἰς δίκην, ἀλλὰ πάντοτε διέφευγε, πλὴν περιοδικῶν φυλακίσεων. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων ἐπρόκειτο νὰ συμπεριληφθῇ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὑπεχρεώθησαν ν' ἀφήσουν τὴν Γαλλίαν, ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι ἀπὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς Ἔλβας μέχρι τοῦ Βατερλὼ δὲν εἶχε κανὲν δημόσιον ἀξίωμα καὶ ἐπωφελήθη τῆς ἀμνηστείας, ἡ ὁποία εἶχε δοθῇ καὶ ἀπὸ τὰς δύο παλινορθώσεις. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὀλίγων αἱμοδιψῶν πρωτεργατῶν τῶν θηριωδιῶν τῆς τρομοκρατίας, οἱ ὁποῖοι διέφυγαν τὴν λαιμητόμον ἢ τὸν βίαιον θάνατον. Δ. Κ.

ἀμάρα (ἡ)· ὀχετός, αὖλαξ διὰ τοῦ ὁποίου φέρεται τὸ ὕδωρ πρὸς ἄρδευσιν, ὑδρορρόη, σωλήν.

— *[Ἰατρ.]* Κοινὴ ἐκβολὴ τοῦ ἐντερικοῦ καὶ τοῦ οὐροποιογεννητικοῦ συστήματος κατὰ τὴν ἐμβρυϊκὴν ἐποχήν. Ἡ ἀμάρα καλεῖται καὶ *πρωτογενὴς πρωκτός*. Γ. Φ. ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΣ

— *[Ζῳολ.]* Ἐν τῇ ζῳολογίᾳ *ἀμάρα* ὀνομάζεται τὸ κατώτατον ἄκρον τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος τῶν πτηνῶν καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ μέρος ὅπου διευρύνεται οὗτος καὶ σχηματίζει ἐξόγκωσιν. Παρομοίαν *ἀμάραν* ἔχουσι καὶ τὰ *μονοτρήματα*, ἅτινα εἶναι τὰ ἀτελέστατα τῶν θηλαστικῶν. Δ. Ν. Π.

ἀμάρα (ἡ) (Amara) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα *κολεόπτερα* τῆς οἰκογενείας τῶν *καράβων*. Διακρίνονται ἐκ τοῦ μικροτάτου μεγέθους των καὶ τοῦ χαλκοφαίου χρωματισμοῦ τοῦ σώματός των. Ἀπαντῶσιν εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον καὶ εἶναι φυτοφάγα. Δ. Ν. Π.

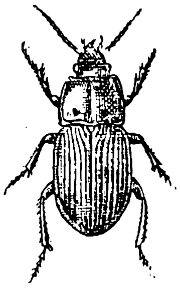

Ἀμάρα.

Ἀμάρα. Παλαιὰ ἐπαρχία τῆς Ἀβησσυνίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν πόλιν Γκοντάρ. Ὑπῆρξεν αὐτόνομος κατὰ τὰ ἔτη 1838—51 καὶ 1868—1872. Σήμερον Ἀμάρα καλεῖται ἡ κεντρικὴ ὀρεινὴ Ἀβησσυνία, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁμιλεῖται ἡ *ἀμαρικὴ* γλῶσσα.

— **Ἀμάρα.** Πόλις τῆς Ἀραβίας (ἐπαρχία Βασσόρας) παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Τίγρητος καὶ Τίμπ. Κάτοικοι 9500. Πρωτεύουσα διαμερίσματος 15.000 κατοίκων. Ἡ πολίχνη αὕτη ὑπῆρξε τὸ θέατρον πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων μεταξὺ Ἄγγλων καὶ Τούρκων κατὰ τὸν Μέγαν Πόλεμον. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ ἀγγλικῶν στρατευμάτων στρατηγὸς Νῖξον διέταξε τὸν Μάϊον τοῦ 1915 τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τάουνσεντ συγκρότημα ἐκ 14.000 στρατοῦ νὰ προελάσῃ κατὰ τῆς Ἀμάρας. Τὴν 31 Μαΐου ὁ Τάουνσεντ ἐπετέθη κατὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες εἶχον ὀχυρωθῆ ἐπὶ δύο ὁμάδων νησίδων τοῦ Τίγρητος ἄνωθεν τῆς Κούρνας. Τὴν μεσημβρίαν ἡ μία ὁμὰς κατελήφθη, ὅτε δὲ τὴν ἐπομένην οἱ Ἄγγλοι ἔφθασαν εἰς τὴν δευτέραν, εὗρον αὐτὴν ἐγκαταλελειμμένην. Τὴν 4ην Ἰουνίου ὁ Τάουνσεντ ἔφθασεν εἰς Ἀμάραν ἐπὶ τριῶν ὡπλισμένων φορτηγίδων, συνέλαβε δὲ ἐν αὐτῇ περὶ τοὺς 1800 αἰχμαλώτους καὶ 17 πυροβόλα καὶ κατευθύνθησαν ἀρκετὰ ἐχθρικὰ πλοῖα.

— **Ἀμάρα** βλ. Κοὺτ-ἐλ-Ἀμάρα.

ἀμαράγκιαστος, — η, — ο· ἐπὶ φυτῶν καθόλου, ὁ μὴ μαρανθεὶς ἕνεκα καύσωνος ἢ λειψυδρίας.

Ἀμαρακαντόκα Πεδιὰς τῶν Ἰνδιῶν ἔχουσα πολλὰ ὀρυχεῖα ἀδαμάντων (βλ. λ. ἀδάμας, τ. Α 543 β').

Ἀμάρακος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ *Κινάρου*, κυπριακῆς θεότητος, καὶ ἀδελφὸς τοῦ *Κουρίου*. Κατεγίνετο εἰς τὴν κατασκευὴν διαφόρων μυρωδικῶν (*Νεόφ. Ροδινός*, ἐν τῷ «Περὶ ἡρώων, στρατηγῶν, ἁγίων καὶ ἄλλων ὀνομαστῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ εὑγήκασιν ἀπὸ τὸ νησὶ τῆς Κύπρου»). Ἀναφέρεται ὅτι κάποτε ἐν ᾧ ὁ Ἀμάρακος ἔφερεν ἐντὸς ἀλαβάστρου ἓν ἀπὸ τὰ ἐκλεκτά του μύρα, συνέβη ὥστε νὰ ἐκφύγῃ τοῦτο τῶν χειρῶν του «ἐστανέω του», πεσόντος δὲ καὶ θρυμματισθέντος τοῦ ἀλαβάστρου ἐχύθη τὸ μύρον καὶ ἐκ τῆς καταπληκτικῆς εὐωδίας, τὴν ὁποίαν ἐξέπεμπεν, ὁ Ἀμάρακος δὲν ἠδυνήθη νὰ κρύψῃ ἀπὸ τοὺς θεοὺς τὸ ἀτύχημά του. Οἱ θεοὶ τιμωροῦντες τὸν Ἀμάρακον διὰ τὴν ἀδεξιότητά του τὸν μετέβαλον εἰς τὸ ὁμώνυμον φυτόν. Ὁ Ἀθήναιος ἀναφερόμενος εἰς τὸ φυτὸν *ἀμάρακος* λέγει ὅτι: «Ἀμάρακον, ὃ καὶ σάμψυχόν τινες καλοῦσιν, εἶναι δὲ ἀρίστην Ἀμάρακον ἐν Κύπρῳ καὶ Λήμνῳ». Ὁ Ροδινὸς ὑποθέτει ὅτι πρόκειται περὶ χόρτου τινὸς καλουμένου ἐν Κύπρῳ *σάψυχον*, κοιν. *σαψυσσιάν*. Κ. Μ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ

Ἀμαρακόσα (*«τὸ ἀθάνατον λεξικὸν»* ἢ *«ὁ θησαυρὸς τοῦ Ἀμάρα»*). Ἓν τῶν καλυτέρων σανσκριτικῶν λεξικῶν, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ *Ἀμάρα-Σίνχα*, ποιητοῦ, λεξικογράφου καὶ πολιτικοῦ, ἑνὸς τῶν ἐννέα μαργαριτῶν τῆς πλειάδος τοῦ *Βικραμαντιτύα*. Τὸ ἔργον, ἀνῆκον πιθανῶς εἰς τὸν ϛ' μ. Χ. αἰῶνα, ἔσχε πολλὰς ἐκδόσεις. Διαιρεῖται εἰς τρία βιβλία, ἐξ οὗ καὶ *τρικάντα* (τριμερές) καλεῖται. Περιέχει 10.000 λέξεις καὶ εἶναι, ὅπως καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ εἴδους του, ἔμμετρον. Ε. ΣΙΔ.

Ἀμαράλ (Amaral), *Ι. Μ. Φερρέρα ντὸ* —. Πορτογάλος διοικητὴς τοῦ Μαχάου γεννηθεὶς τῷ 1805. Διέπρεψεν εἰς τοὺς ἐν Κίνᾳ πολέμους ἀπολέσας τὸν βραχίονά του, διεκρίθη δὲ καὶ ἐν τῷ ἐμφυλίῳ πολέμῳ. Ἐδολοφονήθη τῷ 1845 ὑπὸ Κινέζων.

ἀμαράνθη *[Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι ὀξίνη ἀζωχρωστικὴ παρασκευαζομένη ἐκ ναφθιονικοῦ ὀξέος καὶ β-ναφθολοδισουλφοξέος R. Εἶναι εὐθηνὸν καὶ ζωηρὸν ὡς ἀπὸ φουξίνης ἐρυθρὸν χρῶμα, βάπτον τὸ ἔριον καὶ τὴν μέταξαν. Σ. Γ.

Ἀμάραντα *ὄρη [Ἀρχ.]*. Ὄρη εἰς τὴν χώραν τῶν Κόλχων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπήγαζε κατὰ Ἀπολλόδωρον Ρόδιον (Β' 899) ὁ ποταμὸς *Ἀμαράντιος* (ὁ *Φᾶσις*).

ἀμάραντα *[Βοταν.]*. Οὕτω λέγονται γενικῶς ὅλα τὰ φυτὰ ὧν τὰ ἄνθη ξηραινόμενα διατηροῦσι τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμά των. Οὕτως ὡς ἀμάραντα δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι καὶ τὸ ἑλίχρυσον, τὸ ξηράνθεμον, ἡ στατική, ἡ γόμφραινα κ.ἄ. *Ἀμάραντον* (Amarantus) ὅμως πραγματικῶς σημαίνει γένος τῆς τάξεως τῶν *ἀμαραντωδῶν* (Amarantaceae) περιλαμβάνον περὶ τὰ 45—50 εἴδη ἐτησίων φυτῶν καλλιεργουμένων διὰ τὰ χρωματιστὰ των φύλλα καὶ τὰ ἐπιδεικτικά των ἄνθη. Τὰ φυτὰ ταῦτα ὁ λαὸς ὀνομάζει *βλῆτα*, τινὰ τῶν ὁποίων χρησιμοποιεῖ ὡς λαχανικά, ὡς *βλῆτον τὸ κοινὸν* (Amarantus Bletum).

Ἀμάραντον τὸ κερκοφόρον.

Τὰ ἀμάραντα τῆς τάξεως τῶν ἀμαραντωδῶν εἶναι ὑψηλὰ ἢ διακλαδιζόμενα φυτὰ μὲ ἄνθη πολὺ μικρά, φερόμενα ἐπὶ ἐπακρίους ἢ μασχαλίους στάχυς. Φυτεύονται ὡς φυτὰ τοῦ ὑπαίθρου, ἄνευ ἰδιαιτέρων περιποιήσεων καὶ εἰς θερμὰς ἡλιολούστους τοποθεσίας. Ἐπὶ πλουσίου ἐδάφους τὰ φύλλα ἀναπτύσσονται πολύ, ἀλλ' ἄνευ ζωηρῶν χρωματι-

Digitized by Google

σμῶν. Ἔχουσι δημιουργηθῆ πολλαὶ ποικιλίαι ἀμαράντων ἤτοι ὑψηλαί, νάνοι καὶ ποικιλόφυλλοι. Σπείρονται κατὰ τὴν ἄνοιξιν.

Ἐκ τῶν διαφόρων εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν ἀμαράντων τὰ συνηθέστερα εἶναι: 1) *Ἀμάραντον τὸ ἰτεόφυλλον* (Am. salicifolius), σχήματος πυραμιδοειδοῦς, ὕψους 90 ἑκατοστῶν, μὲ φύλλα 12—20 ἑκατοστῶν, μήκους καὶ πλάτους 6 περίπου χιλιοστῶν καὶ χρώματος πρασινο-ορειχαλκίνου μεταβαλλομένου εἰς ἐρυθρο-πορτοκαλλόχρουν. 2) *Ἀμάραντον τὸ κερκοφόρον* (Am. caudatus), ὕψους 90—150 ἑκατοστῶν, μὲ φύλλα μισχοφόρα ᾠοειδῆ-ἐπιμήκη καὶ πράσινα· οἱ στάχυες τῶν ἀνθέων λεπτοί, ἐρυθροὶ καὶ ἀρκετοῦ μήκους, ἰδίως ὁ ἐπάκριος. Ὑπάρχουσι ποικιλίαι τούτου μὲ ἄνθη κιτρινωπὰ καὶ λευκάζοντα, γνωστότερα δ' ἐξ αὐτῶν εἶναι *ἀμάραντον τὸ ἐρυθρὸν* (Am. Caud. var. Atropurpureus), οὗ τὰ φύλλα εἶναι αἱματόχροα. 3) *Ἀμάραντον τὸ ὑποχονδριακὸν* (Am. hypochondriacus), μὲ φύλλα ἐπιμήκη, λογχοειδῆ, χρώματος ἐρυθροῦ καὶ ἄνθη διαφόρως χρωματισμένα, ἰδίως ὅμως ἐρυθρά.

ΠΑΝΟΣ Θ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Ἀποκρυφ.]* Λόγῳ τῶν ἐξαιρετικῶν συνθηκῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀναπτύσσεται καὶ ζῇ τὸ ἀμάραντον, ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν λαῶν ὡς σύμβολον τῆς ἀθανασίας. Οἱ ἀποκρυφισταὶ ἀποδίδουσιν αὐτῷ τὰς μαγικὰς ἰδιότητας τοῦ νὰ προσδίδῃ εἰς τὸν κάτοχον τοῦ ἄνθους αὐτοῦ εὔνοιαν καὶ δόξαν. π. γ.

Ἀμαράντε (Amarante). Πόλις τῆς Πορτογαλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Minho καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ταμέγκα (Tamega), πρωτεύουσα ὁμωνύμου δήμου, ἀριθμοῦντος 30.000 κατοίκους. Μεταλλικὰ ὕδατα (σιδηροῦχα) καὶ οἶνοι ὀνομαστοί. Πληθυσμὸς 2500.

ἀμαράντινος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐξ ἀμαράντου κατεσκευασμένος.

—**ἀμαράντινος στέφανος** *[Λειτουργ.]*. Στέφανος ἐξ ἀνθέων ἀμαράντων (μὴ μαραινομένων ποτέ). Ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ σημαίνει ἀλληγορικῶς τὴν *ἀρετὴν* (Παροιμ. ιβ'. 4.), τὴν *εὐτυχίαν* (Θρῆν. Ἱερ. ε' 16), κυρίως δὲ τὴν *αἰωνίαν ζωὴν* καὶ *μακαριότητα*, τὴν διδομένην εἰς τοὺς πιστοὺς ὡς ἔπαθλον τῆς ἐν τῷ κόσμῳ κατὰ τῆς ἁμαρτίας ἀθλήσεώς των (*Α' Πέτρου* ε' 4: «καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον»). Ἐπὶ τοιαύτης σημασίας ἀπαντᾷ λίαν συχνὰ καὶ ἐν τῇ ὑμνολογίᾳ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν δὲ τῇ Χριστιανικῇ Τέχνῃ τινὲς ὀνομάζουσι *ἀμαράντινον στέφανον* τὸν φωτοστέφανον ἢ τὸν κύκλον, ὁ ὁποῖος συνήθως ζωγραφίζεται, ἢ ἐν τοῖς γλυπτοῖς λαξεύεται, περὶ τὰς κεφαλὰς τῶν Ἁγίων καὶ τοῦ Σωτῆρος. Δ. Ι. Κ.

Ἀμαράντιος *[Ἀρχ.]*. Ὁ ποταμὸς τῆς Κολχίδος Φάσις, ὡς πηγάζων ἐκ τῶν *Ἀμαράντων ὀρέων*.

ἀμαραντίτης (Amarantit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν παρουσιαζόμενον εἰς κρυστάλλους τοῦ τρικλινοῦς συστήματος, ἀποτελοῦντας συνήθως ἀκτινοειδῆ συσσωματώματα. Ἔχει χρῶμα καστανόφαιον μέχρις ἐρυθροφαίου καὶ δίδει συρόμενον ἐπὶ πλακὸς ἀλαμποῦς ἐκ πορσελάνης γραμμὴν σκωριοκιτρίνην. Ἀποσαθροῦται εὐκόλως εἰς ὠχροκίτρινα προϊόντα. Εὑρέθη ἐμπεφυκὼς ἐντὸς τοῦ ὀρυκτοῦ κοπιαπίτου τῆς Sierra Gorda παρὰ τὴν Caracoles τῆς Χιλῆς. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι ἔνυδρος θειικὸς σίδηρος μὲ μοριακὸν τύπον

$$Fe_2O_3 . 2SO_3 . 7H_2O .$$

Γ. Κ. Γ.

Ἀμαραντοὶ *[Ἀρχ.]*. Ἔθνος τῆς Κολχίδος κατοικοῦν πλησίον τῶν πηγῶν τοῦ Φάσιδος ποταμοῦ.

ἀμάραντος (ὁ,ἡ),*—ον* (τὸ)· ὁ μὴ μαραινόμενος, ὁ πάντοτε θαλερὸς καὶ εὔρωστος: «στέφανος ἀμάραντος», «ἄνθη ἀμάραντα» ἐπὶ μεταφορικῆς ἰδίως ἐννοίας.

—**ἀμάραντος** καὶ *ἀμάραντον [Βοτ.]*· βλ. ἀμάραντα.

— **«Ἀμάραντος»** ἢ «*Γέροντος ἔρωτες*». Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον φέρεται διάλογος τοῦ Πτωχοπροδρόμου, γραφεὶς κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ὁ διάλογος, γραμμένος εἰς τὸν πεζὸν λόγον, διεξάγεται κατ' ἀρχὰς μεταξὺ διαφόρων ὀπαδῶν τῶν τότε φιλοσοφικῶν αἱρέσεων, κατόπιν ὅμως στρέφεται εἰς τὸ γνωστὸν παλαιὸν θέμα τοῦ γάμου πτωχῆς κόρης μετὰ γέροντος πλουσίου. Κ. Μ. Κ.

Ἀμάραντος ὁ *Ἀλεξανδρεύς*. Ἀλεξανδρινὸς γραμματικός, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος. Σύγχρονος τοῦ Εἰρηναίου τοῦ Πακάτου, Πτολεμαίου τοῦ Ἀσκαλωνίτου καὶ τοῦ Ἡρακλείδους τοῦ Μιλησίου, καὶ κατά τι ἀρχαιότερος τοῦ Γαληνοῦ. Ὁ Ἀμάραντος ἔγραψε «περὶ σκηνῆς» καὶ ἀνέκδοτα ἐκ τῆς τότε ζωῆς τῶν ἠθοποιῶν. Τὸ ἔργον τοῦτο περιέσωσεν ὁ Ἀθήναιος. Ὡς γραμματικὸς διεκρίθη διὰ τὴν ἑρμηνείαν καὶ τὰ ὑπομνήματά του εἰς τὸν Θεόκριτον. Κ. Μ. Κ.

Ἀμαράντου *Ἀθανάσιος*. Ἀγωνιστὴς τοῦ 1821 ἐκ Σουδενῶν τῶν Καλαβρύτων. Εἶχε ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του 60 ἄνδρας. Ἐπολέμησε γενναιότατα, καὶ ἐπληγώθη τρὶς εἰς τὰς μάχας Λεβιδίου καὶ Πατρῶν. Κ. Μ. Κ.

Ἀμαραπούρα *(=πόλις τῶν θεῶν)*. Ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Βιρμανίας, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Ἰραβάντι. Ἱδρύθη τῷ 1783, ἀλλὰ κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς τῷ 1810 καὶ ὑπὸ σεισμοῦ τῷ 1839. Μόνον σημεῖον τῆς προτέρας αἴγλης εἶναι κολοσσιαῖον ὀρειχάλκινον ἄγαλμα τοῦ Βούδδα. Τῷ 1810 ἠρίθμει 170,000 κατοίκους, σήμερον ὅμως ἀριθμεῖ μόνον 8.500.

Ἀμαράρ. Φυλὴ Ἀφρικανῶν Ἀράβων κατοικούντων τὴν ὀρεινὴν χώραν ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἀπὸ Σουακὶν μέχρι Κοσεΐρ.

Ἀμάρα-Σίνχα. Βουδδιστὴς γραμματικός· βλ. Ἀμαρακοσα.

Ἀμὰρ-βὲν-Γιασσὴρ. Ἄραψ στρατηγός, ἡγούμενος τοῦ ἱππικοῦ κατὰ τὴν μάχην μεταξὺ τοῦ Ἀλῆ, γαμβροῦ τοῦ προφήτου Μωάμεθ, καὶ τοῦ Ἀβδουλὰχ καὶ τῆς Ἀϊσσέ, ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Χοραΐβας (Βασσόρα), κατὰ τὰ πρῶτα ἀπὸ τῆς Ἐγείρας ἔτη.

ἀμάργαρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἄνευ μαργαριτῶν.

Ἀμαργοσός. Ποταμὸς τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Rio-Grande· μετὰ ροῦν 22 χιλιομέτρων ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, δι' εὐρέος στομίου.

Ἀμαρδεὶ καὶ *Μάρδοι [Ἀρχ.]*. Ἔθνος Μηδικὸν κατοικοῦν ἐπὶ τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Κασπίας *(Στράβων)*. Παρὰ Στεφ. Βυζαντίῳ καλοῦνται *Ἄμαρδοι*.

Ἀμαρδοκαία *[Ἀρχ.]*. Χώρα τῆς Βαβυλωνίας.

Ἄμαρδος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαῖος ποταμὸς τῆς Μηδίας *(Πτολ.)* χυνόμενος εἰς τὴν Κασπίαν· ὁ σημερινὸς *Κιζὶλ Οὐζὲν* (βλ. λ. Ἀζερμπαϊτζάν).

Ἀμαρέττι, *Φραγκῖσκος*. Ἰταλὸς ποιητὴς (1829—1892), γεννηθεὶς ἐν Τουρίνῳ. Ἐδημοσίευσε τῷ 1872 μακρὰν μελέτην ἐπὶ τῆς λαϊκῆς ποιήσεως Ἀγγλίας καὶ Σκωτίας, ἐξέδωκε δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς ὡραίους ἰταλικοὺς στίχους τὰ κάλλιστα τῶν ἱστορικῶν ποιημάτων καὶ τῶν ρωμαντικῶν μεσαιωνικῶν ᾀσμάτων τῆς Ἀγγλίας, Σκωτίας καὶ Ἰρλανδίας. Τῷ 1874 ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Sonetti e Ballate» συλλογὴν πρωτοτύπων ποιημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα καταφαίνεται ἡ ἐπίδρασις τῆς δημοτικῆς ποιήσεως τῆς Ἀγγλίας, ἀλλὰ τὰ διακρίνει συγχρόνως ἔκτακτος εὐρυθμία, λεπτότης αἰσθήματος καὶ ἐλαφρὰ μελαγχολία. Τὰ ποιήματα ταῦτα, λίαν ἰδιόρρυθμα καὶ χαριέστατα, ἐπροξένησαν εἰς τὴν ἐποχήν των μεγάλην ἐντύπωσιν καὶ ἐκρίθησαν εὐμενέστατα. Ὁ Ἀμαρέττι ἐπί τινα χρόνον ἐγένετο ἐν Ἰταλίᾳ ὁ ποιητὴς τοῦ συρμοῦ, ὅλως αἰφνιδίως ὅμως ἐγκατέλειψε τὴν ποίησιν καὶ ἠσχολήθη εἰς πρακτικώτερα ἔργα. Ἐκ τῶν φιλολογικῶν του ἔργων ἐξέχουσαν θέσιν κατέχουσιν αἱ ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ μεταφράσεις του. Θ. Β.

Ἀμάρι (Amari), *Μιχαήλ*. Ἱστορικὸς ἀνατολιστὴς καὶ πολιτικὸς Ἰταλὸς (1806—1889) γεννηθεὶς ἐν Πανόρμῳ τῆς Σικελίας. Δεκαεξαετὴς διέκοψε τὰς σπουδάς του διὰ νὰ συντηρήσῃ τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς του, ἐπειδὴ ὁ πατήρ του ἐφυλακίσθη διὰ πολιτικήν τινα συνωμοσίαν. Ἐπιδοθεὶς μετὰ ζήλου εἰς ἱστορικὰς μελέτας, τῷ 1834 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην ἱστορικὴν πραγματείαν του «Effemeridi Scientifiche Siciliane» καὶ τῷ 1842 ἐδημοσίευσε τὴν μεγάλην ἱστορικὴν πραγματείαν του διὰ τὸν Σικελικὸν Ἑσπερινόν, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «La Guerra del Vespro Siciliano». Τὸ βιβλίον ἐθεωρήθη ὅτι ἔθιγε τὴν βουρβωνικὴν διοίκησιν καὶ ἵν' ἀποφύγῃ τὴν καταδίωξιν κατέφυγεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς Σικελίας ὑπὸ τὴν μουσουλμανικὴν κυριαρχίαν «Storia dei Musulmani in Sicilia» (1854).

Ὅταν ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1848, ὁ Ἀμάρι ἐγκαταλείψας τοὺς Παρισίους ἐπέστρεψεν εἰς Πάνορμον, ὅπου τῷ προσεφέρθη ἡ ἕδρα τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πατρίδος του, καὶ ἐγένετο βουλευτὴς καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐν τῇ ἐπαναστατικῇ κυβερνήσει. Τῷ 1849 μετέβη εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον μὲ πολιτικὴν ἀποστολήν, ἀλλὰ μόλις ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Μάλταν καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους, διότι ἐπεκράτησε καὶ πάλιν ἡ βουρβωνικὴ ἀντίδρασις. Τῷ 1859 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ ἰδίου ἔτους ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις τῆς Τοσκάνας τοῦ ἀνέθεσε τὴν ἕδραν τῆς ἀραβικῆς γλώσσης εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πίζας, καὶ ὀλίγον ἀργότερον τὴν ἕδραν τῆς ἀραβικῆς φιλολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Φλωρεντίας. Τῷ 1860, μεταβὰς εἰς Σικελίαν, ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ τῆς δικτατορίας τοῦ Γαριβάλδη καὶ ἐξελέγη γερουσιαστής. Τῷ 1862 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ προσωρινῇ κυβερνήσει τῆς Νεαπόλεως, καὶ μετὰ τὴν πτῶσίν της τῷ 1864 μετέβη εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου ἀνέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἀραβικῆς, ἣν εἶχεν ἐγκαταλείψει. Τῷ 1876 ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ Δ' Συνεδρίου τῶν ἀνατολιστῶν, ὅπερ συνῆλθε μεγαλοπρεπῶς εἰς Φλωρεντίαν. Τῷ 1880 ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ ἱστορικοῦ Συνεδρίου ὅπερ συνῆλθεν εἰς Μιλᾶνον. Ἀπέθανεν ἐν Φλωρεντίᾳ. Ὁ Ἀμάρι ἔγραψε πολλὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων, ἐκτὸς τῶν προανσφερθέντων, καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Note alla storia costituzionale di Sicilia di N. Palmieri», Λωζάνη 1847· «La Sicile et les Bourbons», Παρίσιοι 1849· «Biblioteca arabo Sicula», 1857· «Diplomi arabi del R. archivio fiorentino», Φλωρεντία 1863· «Nuovi ricordi arabici sulla Storia di Genova», Γένοβα 1883· «Le epigrafi arabiche di Sicilia trascrite, tradotte et illustrate», Πάνορμον 1871—72 κτλ.. Γ. Σ.

— **Ἀμάρι** (Amari), *Ἐμερικ*. Ἰταλὸς δημοσιολόγος γεννηθεὶς ἐν Παλέρμῳ τῷ 1810. Συνέγραψε πλεῖστα οἰκονομολογικὰ ἔργα καὶ ἵδρυσε μετὰ τοῦ οἰκονομολόγου Φερράρα τὴν «Ἐφημερίδα Στατιστικῶν» ἐν Παλέρμῳ τῷ 1838.

— **Ἀμάρι, *Νεὺς* —**. Χωρίον ἐν Κρήτῃ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἀγροτικοῦ δήμου καὶ τῆς ἐκ τούτου ἐχούσης τὸ ὄνομα ἐπαρχίας Ἀμαρίου (βλ. κατωτέρω). Τὸ *Νεὺς-Ἀμάρι* (=Νέον Ἀμάρι) ἔχει εὐπροσώπους οἰκίας, νεόδμητον ναὸν τῆς Θεοτόκου, μὲ ὡραῖον ἐπὶ ὑψηλοῦ βράχου κωδωνοστάσιον καὶ δημοτικὴν σχολήν. Εἶναι ἕδρα εἰρηνοδικείου, ταχυδρομικοῦ γραφείου, ὑπομοιραρχίας χωροφυλακῆς καὶ συμβολαιογραφείου. Κάτοικοι 286. Εἰς τὸν ἀγροτικὸν δῆμον Ἀμαρίου ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον Ὀψεγιά, ἔχον κατ. 121.

Ὁ βυζαντινολόγος *Gerola* ἀναφέρει ἐνετικὸν πύργον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χωρίου, ὅστις θὰ ἐχρησίμευεν ὡς κατοικία τοῦ καστελλάνου (ἐπάρχου) ἐπὶ βενετοκρατίας. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν κατωτέρω τοῦ χωρίου σώζονται τὰ ἐρείπια βυζαντινοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου (*Κυρὰ Παναγιὰ*) τὰ ὁποῖα ἐφωτογράφησεν ὁ Gerola. Τελευταῖον ὁ ναὸς ἀνεκαινίσθη. Κατὰ τὸ 1793 ἐκρεουργήθη ἐν Ἀμαρίῳ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου ὁ ἐπίσκοπος Λάμπης Μεθόδιος. Τῷ δὲ 1826 παρεδόθησαν Τοῦρκοι πολιορκηθέντες εἰς τὸν Πέτρον Ἀρκαδιώτην, ὅστις ἀντὶ λύτρων ἠλευθέρωσεν αὐτούς. Τὸ Ἀμάρι θεωρεῖται ἡ πατρὶς τοῦ ποιητοῦ τῆς ἁλώσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἀθανασίου Σκληροῦ. Ἐπίσης εἶναι πατρὶς τῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας ἑλληνοδιδασκάλων Εὐθυμίου Βερνάρδου, Μιχαὴλ Κασιμάτου καὶ Ἐμμανουὴλ Λουρωτοῦ, τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Νικ. Βούλγαρη ἱερέως καὶ τοῦ ἐν Ἀρκαδίῳ φονευθέντος ἀρχιμανδρίτου Λουρωτοῦ. Ε. Γ.

— **Ἀμαρίου *ἐπαρχία***. Κεντρικὴ μεσόγειος ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης Κρήτης, ὁριζομένη ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν Μυλοποτάμου, Ρεθύμνης, Ἁγίου Βασιλείου καὶ Πυργιωτίσσης. Εἶναι μεγάλη ὀρεινὴ κοιλὰς μεταξὺ τῶν ὀρέων Ἴδης καὶ Κεδρίου, κατάφυτος ἐξ ὀπωροφόρων καὶ μὴ δένδρων, ἰδίως ἐλαιῶν. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐπαρχίας ὑψοῦται τὸ χαμηλότερον ὄρος *Σάμιτος*, τὸ ὁποῖον χωρίζει αὐτὴν εἰς δύο κοιλάδας, τὴν βορεινήν, *Ἀσωμαθιανὸν Κάμπον*, καὶ τὴν νοτικήν, *Σμηλιανόν*, ὀνομαζομένας οὕτως ἐκ τῆς μονῆς Ἀσωμάτων καὶ ἐκ τῆς κώμης Σμηλέ. Τὸ σημερινόν της ὄνομα εἶναι πιθανώτατα ἰταλικῆς προελεύσεως. Ἴσως ὀφείλεται εἰς κύριον ὄνομα *Ἀμάρης* ἢ *Ἀμάρας*, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὸ ὄνομα ἡ πρωτεύουσα *Νεὺς-Ἀμάρι*, καὶ ἔπειτα ἐξετάθη εἰς ὅλην τὴν ἐπαρχίαν. *Ἀμάρην* μνημονεύει ὁ ποιήσας τὸν Κρητικὸν Πόλεμον (ἅλωσιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων) *Ἀθανάσιος Σκληρός*, ὡς ὁπλαρχηγὸν τῶν Βενετῶν· οὗτος, πιθανώτατα, εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν *Νταλαμάραν*, (*Δαλαμάραν, Ταλαμάραν*), τοῦ Μπουνιαλῆ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σκληρὸς εἶναι Ἀμαριώτης καὶ γράφει ἀρχαϊκὴν ποιητικὴν γλῶσσαν, μεταγλωττίζει τὸ ὄνομά του εἰς *Πικρὸν* καὶ λέγει ἑαυτὸν προερχόμενον ἐκ *Πικρίδων*, ἤτοι ἐξ Ἀμαρίου. Βάσιν ἄρα τὸ ὄνομα ἔχει τὸ ἰταλικὸν *amaro* (*πικρός*).

Εἰς τὴν ἀρχαιότητα τὸ ὀρεινὸν τοῦτο τῆς Κρήτης διαμέρισμα θὰ ἐπωνομάζετο *Συβριτία* ἐκ τῆς ἀκμαζούσης καὶ ἰσχυρᾶς πόλεως *Συβρίτου* (Σιβρύτης, Σουβρίτης, Σιβύρτου, Συβριτίας), ἡ ὁποία ἔκειτο παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον *Θρόνος*. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὑφίστατο ἀκόμη ἡ Σύβριτος, ἀφ' οὗ σώζεται τὸ ὄνομα ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ Συβρίτου. Ἡ Ἐπισκοπὴ αὕτη περιελάμβανε τὸ Ἀμάρι καὶ τὸν Ἅγιον Βασίλειον, καθὼς σήμερον ἡ Ἐπισκοπὴ Λάμπης. Διὰ τοῦτο, πρὶν κατισχύσωσι τὰ σημερινὰ τούτων ὀνόματα, φέρονται ὡς *Ἀπάνω Σύβριτος* (τὸ Ἀμάρι), καὶ *Κάτω Σύβριτος* (ὁ Ἅγιος Βασίλειος) καὶ τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἔφερον μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, χωρὶς νὰ θεωρῶνται δύο ἐπαρχίαι. Βραδύτερον ἀναγνωρίζονται ἐν τῇ διοικήσει ὡς δύο ἐπαρχίαι, ὅτε ἐπικρατεῖ ὁριστικῶς ἡ ὀνομασία Ἀμάρι, μείνασα καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας. Φέρεται δὲ ἐπὶ τὸ λογιώτερον καὶ ὄνομα *Πάνακρον* ἐκ τοῦ ὄρους *Πανάκρας* (ἢ *Πανάκρων*), ὡς ἐκαλεῖτο τὸ *Κέντρος* (Πάνακρα ἢ Κέδρος ἢ Κέδριον).

Digitized by Google

Ἡ ἐπαρχία, ὡς ἔχει σήμερον, συγκροτεῖται ἀπὸ 39 χωρία μὲ πρωτεύουσαν τὸ Νεὺς-Ἀμάρι. Ἐπὶ Ἐνετῶν εἶχεν 61 καὶ ἐπὶ Τούρκων ὀλίγον μετὰ τὴν ἅλωσιν 48. Κατὰ τὸ 1889 εἶχε 41 χωρία, τότε δὲ ἡ Βουλὴ προσήρτησε τὸ *Κλῆμα* εἰς τὴν Πυργιώτισσαν, βραδύτερον δὲ προσηρτήθησαν καὶ οἱ *Καρίνες* εἰς Ἅγιον Βασίλειον καὶ ἔμειναν 39. Ἀπὸ τοῦ 1869 μέχρι τοῦ 1878 τὸ Ἀμάρι καὶ ὁ Ἅγιος Βασίλειος ἦσαν ἡνωμένα μὲ πρωτεύουσαν τὸν *Μέρωναν*. Μετὰ τὸ 1878 ἐχωρίσθησαν, πρωτεύουσα δὲ τοῦ Ἀμαρίου ἐγένετο κατὰ πρῶτον τὸ Νεὺς-Ἀμάρι, κατόπιν ὁ Μέρωνας καὶ ὕστερον κατίσχυσεν ὁριστικῶς τὸ πρῶτον. Πρὸ τοῦ νόμου περὶ κοινοτήτων ἦτο διῃρημένη εἰς τρεῖς δήμους: *Μέρωνος*, *Πανακραίων* καὶ *Ἀποδούλου*. Τώρα δὲ ἑκάστη σχεδὸν κώμη ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐπαρχίας κεῖται ἡ εὐαγὴς *μονὴ τῶν Ἀσωμάτων*, χρησιμεύουσα πάντοτε, καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ σήμερον, ὡς θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν κέντρον ταύτης.

Τὰς δύο κοιλάδας τοῦ Ἀμαρίου διασχίζουσιν οἱ ποταμοὶ *Λυγιώτης* (ἀρχ. *Ἠλέκτρας*) καὶ *Σμηλιανὸς (Καλαμαύκα)*. Οὗτοι σχηματίζονται ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ Κέντρους, τῆς Σαμίτου καὶ τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς Ἴδης, λαμβάνουσι τὸ ὄνομα τῶν μερῶν διὰ τῶν ὁποίων διέρχονται, δέχονται ὅλα τὰ ὕδατα τῶν δύο κοιλάδων καὶ ἑνούμενοι εἰς ἓν ῥεῦμα *(Πλατὺς Ποταμὸς)* χύνονται εἰς τὴν *Ἁγίαν Γαλήνην* (ἀρχ. *Σουλία*).

Τὰ ὀρεινὰ συμπλέγματα τῆς ἐπαρχίας ὀνομάζονται *Σωρὸς* (ΒΔ. 840 μ.), *Κέντρος* (μεταξὺ Ἀμαρίου καὶ Ἁγίου Βασιλείου 2000 μ.), *Σάμιτος* (ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐπαρχίας 450 μ.) καὶ *Ἀραβάνες* (πρὸς Β. 1000 μ.). Εἰς τὸ Ἀμάρι ἀνήκει ἐν μέρει καὶ ἡ *Ἴδη (Ψηλορείτης)*.

Ἡ ἐπαρχία κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 ἔχει 8243 κατ. Τὰ μεγαλύτερα δὲ χωρία αὐτῆς εἶναι: *Φουρφουρᾶς*, *Μέρωνας*, *Ἄνω Μέρος*, *Βισταγὴ* καὶ *Γερακάρης*. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἦσαν αἱ πόλεις: *Βήνη*, *Σύβριτος*, *Δουλόπολις* (;), *Σουλία*.

Ε. Γ. ΓΕΝΕΡΑΛΙΣ

Ἀμαριανῶ. Ἕδρα ὁμωνύμου ἀγροτικοῦ δήμου τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος, Ἡρακλείου Κρήτης, ἀνήκουσα πρότερον εἰς τὸν δῆμον Καστελλίου. Κάτ. 381. Ε. Γ.

Ἀμαρίας καὶ **Ἀμαρία**. Ἑβραϊκὸν κύριον ὄνομα (= *ὁ Ἰαβὲ ἐλάλησε*) πολλῶν προσώπων, μάλιστα ἱερατικῶν, μνημονευομένων ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Π. Ι. Μ.

Ἀμαρίδες *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Συστὰς κινδυνωδεστάτων σκοπέλων ἐν τῷ διαύλῳ (εὖρος 3 μιλ. περίπου) Πάρου — Νάξου (πλάτ. 37° 02′ 54″, μήκ. 25° 19′ 40″. Χάρτης ἀγγλικὸς 1837: Paros and Naxos), ἐκτεινομένη ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ἐπὶ ἥμισυ περίπου μίλλιον. Πολλὰ ναυάγια ἐσημειώθησαν ἐπὶ τῶν σκοπέλων τούτων πρὶν τοποθετηθῇ (1916) εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Κράτζι* τῆς Πάρου, κατέναντι δὲ τῶν σκοπέλων, φάρος Ἄγκα ἐκπέμπων τριάδα λευκῶν ἀναλαμπῶν 12 μιλλίων μετὰ τομέως πρασίνων τοιούτων ἐκλάμψεων ὁδηγοῦντος εἰς τὸν ὅρμον Ἅγιος Προκόπης, διὰ μέσου τῶν ὑφάλων «*Τσάπμαν*» (Chapman) πρὸς βορρᾶν καὶ τῶν σκοπέλων «*Ἀμαρίδες*» πρὸς νότον, ὧν τελευταίων ὁ ἄμεσος φωτισμὸς ἀπεδείχθη καὶ δυσχερέστατος καὶ δαπανηρότατος (βλ. Αἰγαῖον Β′ 402 γ). Ω.—

ἀμαρικὴ *γλῶσσα*. Γλωσσικὸν ἰδίωμα ὁμιλούμενον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς *Ἀμάρας*, ἐν Νουβίᾳ. Ἤρχισε νὰ διαδίδεται περὶ τὸ 1300 μ. Χ. καὶ παρηγκώνισε τὴν αἰθιοπικήν, ἥτις χρησιμοποιεῖται μόνον εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους. Εἶναι μετὰ τὴν ἀραβικήν, ἡ πλέον διαδεδομένη γλῶσσα τῆς νοτίου ὁμάδος τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν. Κ. Σ.

ἀμαρίνη *[Φαρμ.]*. Προϊὸν συμπυκνώσεως βενζαλδεΰδης καὶ ἀμμωνίας. Ἄχροα πρίσματα τηκόμενα εἰς 113° ἰσχυρῶς βασικοῦ χαρακτῆρος καὶ δηλητηριώδη. Κ. Γ. Μ.

Ἀμάριον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Ἱερὸν ἄλσος τοῦ Διὸς τὸ ὁποῖον ἀνῆκεν εἰς τοὺς Αἰγιεῖς. Εἰς αὐτὸ συνερχόμενοι οἱ Ἀχαιοὶ συνεσκέπτοντο περὶ τῶν κοινῶν. Κ. Μ. Κ.

— **Ἀμάριον** *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ἐπαρχία ἐν Κρήτῃ· βλ. **Ἀμάρι**.

Ἀμάριος *[Ἀρχ.]*. Ἐπώνυμον τοῦ Διὸς ἐν Ἀρκαδίᾳ.

Ἀμαριώτης. Ποταμὸς τῆς Κρήτης χυνόμενος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Μεσσαρᾶς.

ἀμαρκάλιστος, —η, —ο· ἐπὶ αἰγῶν καὶ προβάτων: αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι μαρκαλισμένος (βλ. λ.), ἀνόχευτος· ἄλλως *ἀβάτευτος*.

Ἀμάρνα *(Τὲλ-Ἐλ-Ἀμάρνα)* *[Ἱστορ.]*. Λόφος ἐξ ἐρειπίων, κείμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ὁμωνύμου βεδουϊνικῆς φυλῆς ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, 30 χ. μ. νοτίως τοῦ Καΐρου, ὅπου ὑπῆρχεν ἡ κατὰ τὸν ΙΔ′ π. Χ. αἰῶνα ἱδρυθεῖσα ὑπὸ Ἀμενώφιος Δ′ νέα πρωτεύουσα τοῦ αἰγυπτιακοῦ κράτους *Χοὺτ-Ἀτέν*. Ἐνταῦθα ἀνευρέθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 1887 μέγας ἀριθμὸς πηλίνων πινακίων, ἅτινα φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ τόπου τῆς ἀνευρέσεως αὐτῶν. Τὰ πινάκια ταῦτα, ἐξ ὧν σῴζονται περὶ τὰ 360 καὶ ἅτινα ἀποτελοῦσιν, ὡς φαίνεται, μέρος τοῦ βασιλικοῦ ἀρχείου, εἶναι γεγραμμένα εἰς βαβυλωνιοασσυριακὴν σφηνοειδῆ γραφὴν καὶ δὴ πλὴν τριῶν καὶ ἐν γλώσσῃ βαβυλωνιασσυριακῇ. Εἶναι δὲ ταῦτα σχεδὸν πάντα ἐπιστολαὶ ἀπευθυνόμεναι κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸς τὸν φαραὼ τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ ἡγεμόνων καὶ δεσποτῶν τῆς *Ἐμπροσθίου Ἀσίας*, μάλιστα δὲ ὑπὸ ὑποτελῶν εἰς τὸν φαραὼ ἀρχόντων τῆς Παλαιστίνης, ὀλίγαι δὲ προέρχονται καὶ ἀπὸ τοῦ φαραώ. Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος φαραὼ εἶναι ὁ Ἀμένωφις ὁ Γ′ εἴτε ὁ Δ′: ἄρα αἱ ἐπιστολαὶ αὗται κατάγονται κυρίως εἰπεῖν ἀπὸ τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος. Ἡ ἀνεύρεσις τῆς ἀλληλογραφίας ὑπῆρξε γεγονὸς μεγάλης σημασίας διὰ τὴν ἐξερεύνησιν τῆς συγχρόνου αὐτῷ ἱστορίας τῆς Ἐμπροσθίου Ἀσίας καὶ μάλιστα τῆς Παλαιστίνης, εἰς ὡρισμένην σκοτεινὴν περίοδον τῆς ὁποίας (ΙΔ′ π. Χ. αἰῶνος) ἐπεχύθη τοσοῦτον φῶς, ὥστε αὕτη προσέλαβε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου τῆς ἀνευρέσεως αὐτῆς, προσονομασθεῖσα *περίοδος τῆς Ἀμάρνης*. Ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης μανθάνομεν οὐ μόνον περὶ τῆς πολιτικῆς ἐν Παλαιστίνῃ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καταστάσεως καὶ περὶ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ ἀσσυροβαβυλωνιακοῦ πολιτισμοῦ, οὗ ἡ γραφὴ καὶ ἡ γλῶσσα χρησιμοποιεῖται ὡς μέσον ἐπικοινωνίας μεταξὺ Ἀσίας καὶ Αἰγύπτου, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πολιτικῆς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δυνάμεως τῆς Αἰγύπτου, τοῦ ἡγεμόνος τῆς ὁποίας τὴν φιλίαν περὶ πολλοῦ ποιοῦνται τοσοῦτοι ἡγεμόνες τῆς Ἐμπροσθίου Ἀσίας, δυνάμεως ὅμως, ἥτις εἶχεν ἀρχίσει νὰ κλίνῃ ἀπὸ τοῦ μεσουρανήματος αὐτῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Knudtzon*, Die El-Amarna-Tafeln (δύο τόμοι 1910).— *Niebuhr* Die Amarna-zeit (A. Orient I. 2).— *Kittel*, Geschichte des Volkes Israel I[6] 1923.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

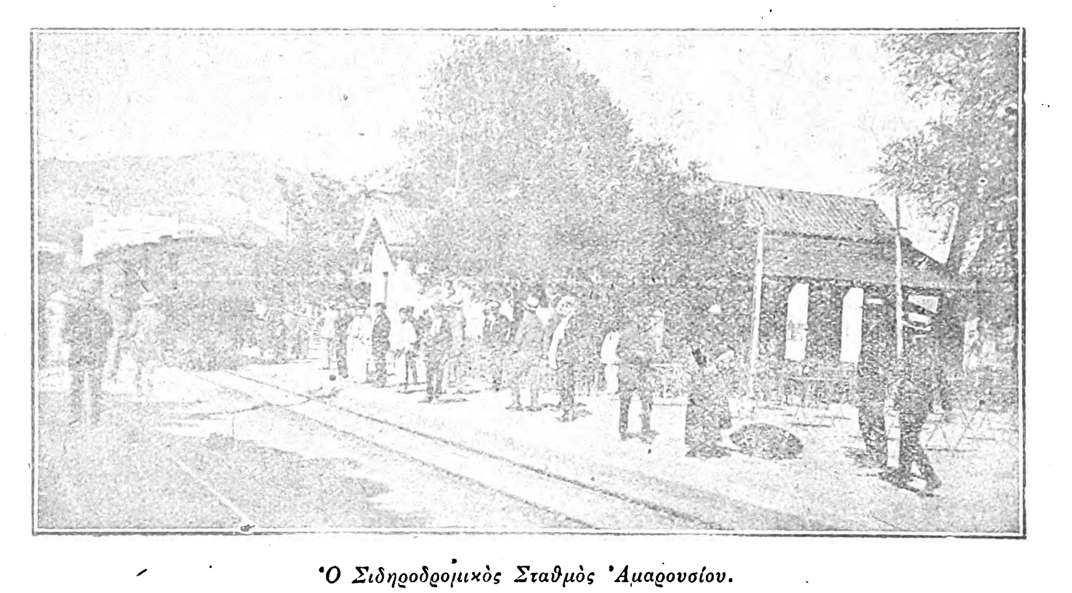

Ὁ Σιδηροδρομικὸς Σταθμὸς Ἀμαρουσίου.

Ἀμὰρ-Ντυβιβιὲ (Amar-Duvivier), *Ἰωάννης-Αὐγουστῖνος*. Γάλλος λογοτέχνης (1765—1837) διδάξας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γαλλίας. Κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Μαθήματα ρητορικῆς» (1804), «Conciones poeticae Grecae» (1823), «Bibliotheca rhetorum» (1809), «Παμέλα» κ. ἄ. Οὗτος μετάφρασεν εἰς τὴν γαλλικὴν ἔργα τοῦ Ὀβιδίου, τοῦ Τερεντίου, τοῦ Λουκανίου, μύθους ἀγγλικοὺς κ. ἄ.

Ἀμάρο (Amaro). Ὄρος τῆς Ἰταλίας νοτιοανατολικῶς τοῦ Γκρὰν Σάσσο ντ' Ἰτάλια, ὕψους 9,167 ποδῶν, ἀποτελοῦν τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῆς ὀροσειρᾶς *Μαϊέλλα* τῶν Ἀπεννίνων.

Ἀμαρού. Ἰνδὸς ποιητὴς ἀγνώστου ἐποχῆς, γράψας εἰς σανσκριτικὴν ἐρωτικὰ ποιήματα διαπνεόμενα ἀπὸ σφοδρὸν πάθος. Οἱ σχολιασταὶ ἔδοσαν εἰς αὐτὰ φιλοσοφικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἔννοιαν.

Ἀμαρούσιον ἢ *Μαρούσι*. Προάστειον τῶν Ἀθηνῶν, κείμενον εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς ἀθηναϊκῆς πεδιάδος, περὶ τὰ ἑπτὰ μίλλια ΒΑ τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ τῆς ἀρχομένης ἀπὸ τὰ παλαιὰ ἀνάκτορα ἁμαξιτῆς ὁδοῦ τὸ Ἀμαρούσιον ἀπέχει ἐξ Ἀθηνῶν περὶ τὰ ἕνδεκα χιλιόμετρα, διὰ δὲ τοῦ σιδηροδρόμου, ὡς ἐκ τῶν διακλαδώσεων αὐτοῦ, δεκατρία. Τὸ Ἀμαρούσιον ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Ἀθμονὴ (βλ. λ.) καὶ Ἄθμονον, Ἀθμονία κατὰ τὸν Ἁρποκρατίωνα, ἦτο δὲ μέγας δῆμος τῆς Ἀττικῆς ἀνήκων εἰς τὴν *Κεκροπίαν* φυλήν, βραδύτερον δὲ εἰς τὴν *Ἀτταλίδα*. Εἰς τὸ Ἄθμονον ὑπῆρχε, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἱερὸν τῆς *Οὐρανίας Ἀφροδίτης*, τὸ ὁποῖον ἵδρυσεν ὁ *Πορφυρίων* καὶ τῆς *Ἀμαρυσίας Ἀρτέμιδος*, ὁ ναὸς τῆς ὁποίας, κατά τινας διασωθείσας ἐπιγραφάς, ἔκειτο παρὰ τὸ σημερινὸν Ἀμαρούσιον. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου τῆς θεᾶς ἔλαβε προφανῶς καὶ τὸ ἰδικόν του, τὸ Ἀμαρούσιον, ὑποκαταστῆσαν τὸ κύριον τοῦ δήμου ὄνομα.

Οἱ Ἀθμονεῖς ἐλάτρευον ἰδιαιτέρως τὴν Ἀμαρυσίαν Ἀρτέμιδα, κατὰ τὴν ἑορτὴν δὲ τῆς θεᾶς ἐτελοῦντο ἀθλητικοὶ ἀγῶνες εἰς τοὺς ὁποίους ἀθρόοι

Ἀμαρούσιον: Οἱ Ἅγιοι Ἀσώματοι.

συνέρρεον οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐπιγραφὴ εὑρεθεῖσα ἐν Ἀμαρουσίῳ περιέχει ψήφισμα τοῦ δήμου τῶν Ἀθμονέων, ἵνα «χρυσῷ στεφάνῳ στεφανωθῶσιν» ἄρχοντές τινες τιμώμενοι διὰ τὸν ζῆλον μεθ' οὗ εἶχον ἐκπληρώσει τὰ καθήκοντά των, ὁ δὲ στέφανος, κατὰ τὸ ψήφισμα, ἔπρεπε νὰ ἀνακηρυχθῇ κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἀμαρυσίων.

Περὶ τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο τὸ ἱερὸν τῆς Ἀμαρυσίας Ἀρτέμιδος θετικὴ πληροφορία δὲν ὑπάρχει. Μία ἐπιγραφὴ ἀνευρεθεῖσα εἰς τὴν ΝΔ τοῦ Ἀμαρουσίου θέσιν «*Πέλικας*» ἢ «*Μπέλικας*», ὅπως ὀνομάζεται σήμερον, χαραγμένη δι' ἀρχαϊκῶν γραμμάτων, ἔχει οὕτω: «ΗΟΡΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ ΤΕΜΕΝΟΣ ΑΜΑΡΥΣΙΑΣ». Ἄλλος ἐνεπίγραφος λίθος, ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἱερὸν τῆς αὐτῆς θεᾶς, εἶναι ἐντετοιχισμένος εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν καὶ ἀριστερᾷ τῆς θύρας τοῦ ναΐσκου τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Προφανῶς ἔχει ἄλλοθεν μετακομισθῆ ἐκεῖ. Ἡ θέσις *Πέλικα*, κειμένη περὶ τὰ 500 μέτρα ΝΔ. τοῦ Ἀμαρουσίου, δεσπόζει τῶν πέριξ, εὐρεῖα δ' ἐκτείνεται ἐκεῖθεν ἡ ἄποψις ὁλοκλήρου τοῦ πεδίου τῶν Ἀθηνῶν. Ὅτι εἰς τὴν θέσιν ταύτην εὑρίσκετο τῆς θεᾶς τὸ τέμενος ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν ἐκεῖ εὑρεθέντων λειψάνων μεγάλου ἀρχαίου μνημείου. Εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν εὑρηται σήμερον ὁ ναὸς τῆς *Παναγίας Ὁδηγητρίας* ἢ *Νερατζιώτισσας*, τελευταῖον ἀνακαινισθείς, μέρος τοῦ κρηπιδώματος τοῦ ὁποίου εἶναι ἀρχαῖον, τὸ στρῶμά του ἐξ ἀρχαίου

Ἅγιος Νικόλαος (ὡς εἶχε παλαιότερον).

ὑλικοῦ, ὡς καὶ ἡ ἁγία Τράπεζα. Τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ναοῦ ἢ τὸν πρόναον ἀπαρτίζουσι τμήματα κιόνων μαρμαρίνων ἀρραβδώτων, εἰς δὲ τοὺς τοίχους εἶναι οἰκοδομημένοι λίθοι μαρμάρινοι καὶ ἐντὸς τοῦ ναΐσκου ὑπάρχει λείψανον ἰωνικοῦ κιονοκράνου καὶ ἐπιστυλίου.

Digitized by Google

Εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ ναΐσκου ἀπόστασιν εἰς θέσιν περίοπτον ὑπάρχει ἕτερος ναΐσκος, ὁ τοῦ ἁγίου *Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου*, ἀνεγερθεὶς ἐπὶ κρηπιδώματος ἀρχαίου, τὸ ὁποῖον φαίνεται εἰς τὴν ΝΔ. αὐτοῦ πλευράν. Ὀλίγον περαιτέρω τοῦ ναΐσκου ὑπάρχει ὀγκῶδες τεμάχιον πεντελησίου μαρμά-

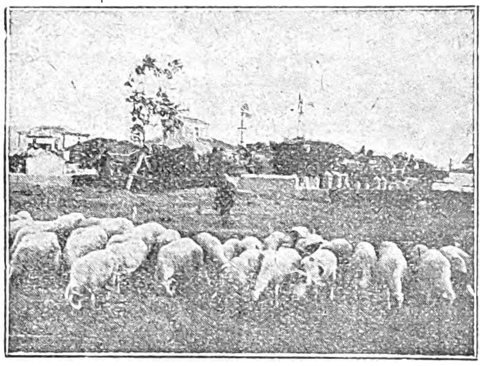

Πρὸς Δυσμὰς τοῦ Ἀμαρουσίου.
(Συνοικία Χρυσοσπάθη).

ρου, λείψανον ἀρχαίου μνημείου. Ἐξ ὅλων τούτων προκύπτει, ὅτι ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος εὑρίσκετο εἰς τὴν θέσιν Πέλικα ὅπου καὶ ὁ τῶν Ἀθμονέων δῆμος.

Ὅτι ὁ δῆμος τῶν Ἀθμονέων κατεῖχε περίβλεπτον θέσιν εἰς τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἰδιαιτέρως ἐτιμῶντο τὰ ἐν αὐτῷ τεμένη ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν διασωθέντων λειψάνων, τὰ ὁποῖα καὶ εἰς ἄλλα αὐτοῦ σημεῖα ἀνευρέθησαν καὶ εἰς ἄλλους ναοὺς διετηρήθησαν. Οὕτω, ἐκτὸς τοῦ ναοῦ τῆς *Παναγίας* καὶ τοῦ *Ἁγίου Ἰωάννου* καὶ ἄλλοι δύο ναΐσκοι ἔχουσιν οἰκοδομηθῆ ἀπὸ ὑλικὸν ἀρχαίων ναῶν. Ὁ ναὸς τῶν *Ἁγίων Ἀναργύρων*, μεσημβρινῶς τοῦ Ἀμαρουσίου, ἔχει κτισθῆ ἐπὶ ἀρχαίου κτιρίου, εἰς δὲ τὸν πρόναον αὐτοῦ ὑπάρχουν ἀρκετὰ λείψανα παλαιοῦ μνημείου. Ὁ ναὸς τῶν Ταξιαρχῶν Ἀσωμάτων, ΝΑ τοῦ Ἀμαρουσίου εἶναι καὶ αὐτὸς οἰκοδομημένος ἀπὸ λείψανα ἀρχαίων μνημείων. Ἐκεῖ δὲ βλέπει τις τεμάχια μαρμαρίνων κιόνων καὶ μεγαλοπρεπῆ κρηπιδώματα.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλος ναΐσκος, ὁ τῶν *Ἁγίων Θεοδώρων*, ΝΔ τοῦ τῶν *Ἀσωμάτων* ἔχει πρὸ αὐτοῦ μεγαλοπρεπῆ μαρμαρίνην πλάκα μετ ἀετώματος ἐπιτυμβίου μνημείου ἐπὶ τοῦ ὁποίου σώζεται λείψανον ἐπιγραφῆς . . ΟΚΛΗΣΑΘΜΟΝΕΥΣ.

Ἡ λατρεία τῆς Ἀμαρυσίας Ἀρτέμιδος ἐτελεῖτο τὸ πρῶτον εἰς τὸ Ἀμάρυνθον τῆς Εὐβοίας, ὁπόθεν μετηνέχθη εἰς τὸν δῆμον Ἀθμονέων, ὅπου ἀνηγέρθη καὶ μεγαλοπρεπὴς τῆς θεᾶς ναός. Ἡ ἐν Ἀθμόνῳ δὲ ἑορτὴ ἐτελεῖτο μετὰ περισσῆς μεγαλοπρεπείας κατὰ τὴν ἄνοιξιν. Τὸ Ἄθμονον δέ, διεκρίνετο διὰ τὴν πλουσίαν του ἄνθησιν· ὡς ὁ Ἡσιόδος ἀναφέρει, ἠκτινοβόλει ἀπὸ ἄνθη. Εἰς τὴν ἑορτὴν συνεκεντροῦντο οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐθεώρουν ἰδικήν των ἑορτήν, ὡς καὶ οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Κεκροπίδα καὶ τὰς ἄλλας γειτονικὰς φυλάς.

Εἰς τὸν ναὸν τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος πιθανώτατα ἀνῆκε τὸ ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ μικρὸν ἀνάγλυφον, τὸ ἀφαιρεθὲν ἀπὸ τὸν ἐν Ἀμαρουσίῳ ἱερὸν ναὸν τοῦ *Ἁγίου Δημητρίου*, ὅπου ἦτο ἐντοιχισμένον. Ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τούτου παρίσταται ναὸς ἐκ τεσσάρων κιόνων μετὰ ἐπιστυλίου, ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ ὁποίου ἵσταται γυμνὸς νεανίας. Ἐν τῷ αὐτῷ μουσείῳ εὑρίσκεται καὶ ἀγαλμάτιον τῆς θεᾶς.

Οἱ κατὰ τὴν ἐτησίαν ἐν Ἀθμόνῳ ἑορτὴν τῆς Ἀμαρουσίας Ἀρτέμιδος ἀθλητικοὶ ἀγῶνες προφανῶς ἐτελοῦντο ἐν τῇ πρὸ τοῦ ναοῦ ἀναπεπταμένῃ πεδιάδι, εἰς τοὺς ὁποίους συνέρρεον ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἀθληταὶ καὶ εἰς τοὺς νικητὰς τῶν ὁποίων πολλὰ καὶ χρυσᾶ ἐδίδοντο βραβεῖα. Ὡς ἔγραψε ξένος περιηγητής, Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς μετέφερεν ἀργότερον τὸν τόπον τῆς ἑορτῆς τῆς Ἀρτέμιδος, ὀλίγον κατωτέρω τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ θέσεως, ὅπου καὶ ἴδιον ᾠκοδόμησε ναὸν καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας χάριν τῆς ἑορτῆς ὑπεβλήθη θυσίας. Τὸ παλαιὸν Ἄθμονον ἐφημίζετο διὰ τὸν ἐκλεκτόν του οἶνον, ἐν γένει δὲ διὰ τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου. Τοῦ οἴνου τούτου ἐγίνετο ἄφθονος χρῆσις καὶ κατάχρησις κατὰ τὰς ἑκάστοτε πανηγύρεις, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀμαρυσίας Ἀρτέμιδος.

Ὁ Ἀριστοφάνης γευθεὶς προφανῶς καὶ οὗτος τοῦ οἴνου τῶν Ἀθμονέων, ἀναφέρει *Τρυγαῖόν* τινα Ἀθμονέα, ὁ ὁποῖος καταγίνεται εἰς τὴν ἀμπελουργίαν καὶ οὐχὶ εἰς συκοφαντίας καὶ ἄλλας μηχανορραφίας:

Τρυγαῖος Ἀθμονεύς, ἀμπελουργὸς δεξιὸς
οὐ συκοφάντης, οὐδ' ἐραστὴς πραγμάτων.

Ἐπίσης εἰς τὰς «Ὄρνιθας» ἀναφέρει τὸ ὄνομα: *Πισιοκλῆς Πισδεταίρου Ἀθμονεύς*, τὸ ὁποῖον εὑρηται καὶ μεταξὺ τῶν ἐν ἐπιγραφαῖς μνημονευομένων Ἀθμονέων. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ ναῷ τῶν *Ἁγίων Θεοδώρων*, ΝΑ τοῦ Ἀμαρουσίου, καὶ εἶναι κεχαραγμένη ἐν ἐπιστυλίῳ ἐκ πεντελησίου μαρμάρου.

Τὸ Ἄθμονον παρέμεινε εἰς ἣν καὶ πάλαι θέσιν καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἔχον ὡς καθεδρικὸν ναὸν τὴν *Νερατζιώτισσαν*, ὀνομασθέντα οὕτω ἐκ τῆς πληθώρας τῶν νερατζιῶν, αἵτινες ἐκαλλιεργοῦντο ἐκεῖ.

Ὁ ναὸς τῆς *Νερατζιώτισσας* ἢ μᾶλλον τῆς *Παναγίας Ὁδηγητρίας*, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου αὐτοῦ ἐπιγραφῆς ΜΗ-ΘΥ-Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ ἐν μέσῳ δύο ταξιαρχῶν κρατούντων τὰ σύμβολα τοῦ ἀξιώματός των, ἐθεωρεῖτο ὡς θρησκευτικὸν κέντρον τῆς πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Θεοῦ λατρείας. Ἡ εἰκὼν δὲ τῆς Παναγίας περιεφέρετο κατὰ τὰς λιτανείας ἀνὰ τὴν κωμόπολιν ὑπὸ τῶν λαμπαδηφορούντων κατοίκων μετ' ἐξαιρετικῆς εὐλαβείας καὶ κατανύξεως. Ἐθεωρεῖτο, ὡς καὶ σήμερον, θαυματουργός.

Οἱ κάτοικοι τοῦ παλαιοῦ Ἀθμόνου ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ποιμένες, γεωργοὶ καὶ μαχηταί, διεκρίνοντο δὲ διὰ τὴν εὐρωστίαν των. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπειράθησαν κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον νὰ τοὺς προσελκύσουν, ἀλλὰ μεθ' ὅλας των τὰς προσπαθείας δὲν κατώρθωσαν τοῦτο, ἠγωνίσθησαν δὲ οὗτοι μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ἵνα διατηρήσουν τὴν ἐλευθερίαν των. Ὡς δὲ ἀναφέρουν ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος, οἱ Ἀθμονεῖς ἠγωνίσθησαν ἡρωϊκώτατα εἰς τὴν γενομένην εἰς τὸν γειτονικὸν Γαργητὸν μάχην μετὰ τοῦ Θησέως ἐναντίον τῶν Παλλαντιδῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐκστρατεύσει ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν. Γενι-

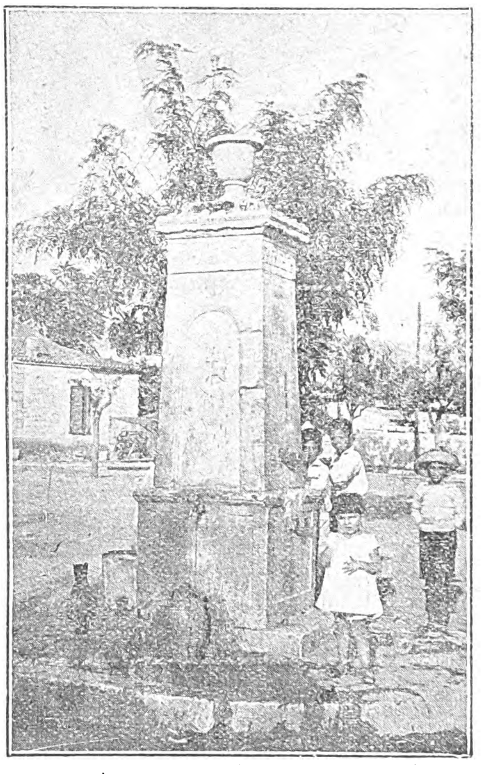

Κρήνη πλατείας Ἡρώων.

κῶς οἱ Ἀθμονεῖς συνεταύτισαν τὴν τύχην των μετὰ τῶν Ἀθηναίων μέχρι καὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων.

Οἱ ἐκ τοῦ Ἀθμονίου φονευθέντες κατὰ τὴν μάχην τοῦ Γαργητοῦ μετεφέρθησαν καὶ ἐτάφησαν εἰς τὴν παρὰ τὸ Ἀμαρούσιον θέσιν «*Σορός*». Περὶ τοῦ Σοροῦ τούτου λέγεται ὅτι πλούσιος Τοῦρκος ἐχρησιμοποίει τὴν θέσιν ὡς οἰκογενειακὸν νεκροταφεῖον, ἐκεῖ δὲ εἶχον ταφῆ καὶ οἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς χολέρας ἀποθανόντες.

Τὸ σημερινὸν Μαροῦσι.—Κρατεῖ ἡ παράδοσις ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀθμόνου μετῴκησαν εἰς ἣν εὑρίσκεται σήμερον τὸ χωρίον τοποθεσίαν, διότι ἡ θέσις τοῦ *Πέλικα*, ὅπου εὑρίσκετο τὸ πάλαι, ἦτο πολὺ ὑψηλὴ καὶ διεκρίνετο μακρόθεν, εὑρίσκετο δὲ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἑκάστοτε ἐχθρικῶν προσβολῶν, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ θέσις ἐκείνη ἐστερεῖτο ἐπαρκοῦς ὕδατος. Πράγματι ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται σήμερον εἶναι χθαμαλωτέρα καὶ μᾶλλον ἀόρατος διὰ τοὺς ἀγνοοῦντας τὰ χωρία ἐπιδρομεῖς, ἔχει δὲ καὶ ἄφθονον πηγαῖον ὕδωρ.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος μετοικεσία ἐκ τοῦ Πέλικα δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸν πότε ἐγένετο· πάντως ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ὁ πληθυσμὸς συνεπληρώθη κατόπιν δι' Ἀλβανοφώνων, ἐκ τῶν πλησιοχώρων. Ἀργότερα μετῴκησαν εἰς τὸ Ἀμαρούσιον ἀθηναϊκαὶ οἰκογένειαι.

Εἰς τὸ Ἀμαρούσιον καὶ τὴν περιοχήν του εὑρίσκονται πλεῖστοι παλαιοὶ ναΐσκοι, ἐρειπωμένοι καὶ μή. Εἰς ἓν ἀπὸ τὰ περισωθέντα αὐθεντικὰ σημειώματα περὶ τῶν ναΐσκων τούτων περιέχονται αἱ ἑξῆς πληροφορίαι:

«1833 Νοεμβρίου 8 Μαρούση. Περιγράφομεν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου μας: Εἶναι τὸ ὅλον μὲ τὴν αὐλήν της καὶ μὲ τὸ κελί της βήματα τετραγωνικὰ 600, χωρὶς τὸ κούφωμα τῆς ἐκκλησίας. Τὸ κούφωμα τῆς ἐκκλησίας εἶναι βήματα 100. Εἰς τὸ προαύλιον ἔχει μίαν συκαμινέαν καὶ μίαν ἀμυγδαλιὰν καὶ ἕνα κλῆμα. Ἡ ἐκκλησία εἶναι τρεῖς φοραῖς καϋμένη καὶ ταῖς τρεῖς φοραῖς τὴν ἔχομεν φτιασμένην καὶ οἱ τοῖχοι της εἶναι σάπιοι. Ἔχει εἰκόνας τρεῖς, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἡ Κοίμησις καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος. Ἡ Κοίμησις ἔχει κορώναν ἀσημένιαν, παλαιὰν καὶ μαλαμοκαπνισμένην. Ἔχει καὶ δεύτερην κορώναν ἀσημένιαν, ἔχει τέσσαρα καντήλια, τὰ δύο παφιλένια καὶ τὰ δύο εἶναι ποτήρια. Ἡ μνήμη της εἶναι ἡ Κοίμησις. Ἔχει ἕναν ἱερέα, τὸ ὄνομά του παπα-Συμεὼν πρεσβύτερος».

Εἰς τὸ χωρίον κατάκεινται εἰς ἐρείπια δώδεκα παρεκκλήσια: Ὁ ἅγιος Σωτῆρας, ὁ ἅγιος Θεόδωρος, Παναγία Κλαργιώτισσα, ὁ ἅγιος Θωμᾶς, ὁ ἅγιος Νικόλαος, ὁ ἅγιος Γεώργιος, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ἀσώματος, ὁ ἅγιος Νικόλαος, Παναγία Μαρμαργιώτισσα, ὁ ἅγιος Βλάσιος, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος. Καὶ σκεπασμένα ἐννέα: ὁ ἅγιος Ταξιάρχης, ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, ὁ ἅγιος Γεώργιος, Παναγία τὰ Εἰσόδια, ἅγιος Ἰωάννης Πρόδρομος, ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος, ἅγιος Γεώργιος, ἅγιος Δημήτριος, ἅγιος Νικόλαος.

Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ σημειωθῇ ἡ ποιητικὴ Καργιώτισσα, ἡ μνημονευομένη ἐπὶ τουρκοκρατίας *Μαρμαργιώτισσα*, καὶ ὁ ἅγιος Δημήτριος ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀφῃρέθη τῷ 1902 θαυμάσιον ξύλινον διάστυλον τῶν παλαιῶν τῆς τουρκοκρατίας χρόνων, τὸ ὁποῖον κοσμεῖ τὸ Χριστιανικόν μας Μουσεῖον.

Ἡ Μαρμαργιώτισσα εἶναι ὁ σημερινὸς ναὸς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων ἀνακαινισθεὶς τῷ 1870. Ὁ ναὸς οὗτος οἰκοδομηθεὶς ἐπιμελείᾳ τοῦ ἱερομονάχου Νικολάου, εἶχεν ὑπόγειον μικρὰν στοάν, ἐντὸς τῆς ὁποίας εὑρέθησάν ποτε χάλκινα σκεύη καὶ ἐπιμελῶς πωματισμένον πήλινον ἀγγεῖον διακόσμητον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἓν κλειδίον. Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο εἰς γενικὴν χρῆσιν διὰ τὸν ὀλιγομελῆ συνοικισμὸν ἐγκαινιασθεὶς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Νικήτα τοῦ Α΄, ἐπιφανοῦς ἱεράρχου. Ἐν στήλῃ αὐτοῦ ἀναγράφεται, ὅτι καθιερώθη ὑπὸ τοῦ Νικήτα. Φέρει καὶ χρονολογίαν 636—836.

Εἰς τὸν ναὸν τῆς Μαρμαργιωτίσσης ἐλατρεύετο ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἡ ὁποία εὑρίσκεται ἤδη εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἀμαρουσίου, διασωθεῖσα κατόπιν πολλῶν περιπετειῶν. Εἰς τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν ἀπεκαλύφθη τότε καὶ ἁγιογράφος τις τοῦ 1622, τοῦ ὁποίου διεκρίνετο ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι ὄχι ἀδόκιμος εἰκὼν Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου.

Τῷ 1902 ἀνεκαλύφθη εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ μαρμάρου ἀνήκοντος, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν παλαιὰν ἐκκλησίαν τῆς Μαρμαργιωτίσσης, σημαντικὴ ἐπιγραφή, ἄλλη παρὰ τὴν εἰς τοὺς *ἁγίους Ἀναργύρους* ὑπάρχουσαν, διαιωνίζουσα τὴν μνήμην τοῦ καθιερώσαντος τὴν ἐκκλησίαν ταύτην *Νικήτα Πατρικίου* καὶ *Φιλοσόφου*, τοῦ ἀποκαλουμένου *Παφλαγῶνος*, ὅστις, πρῶτος λαβὼν τὸν τίτλον τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν, χαρακτηρίζεται ὡς *φίλος* καὶ *συνήγορος* ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Πατριάρχου Ἰγνατίου, παρέχων οὕτως ὡς βεβαίαν χρονολογίαν περὶ τῆς ὑπάρξεώς του τὸ ἔτος 869 μ. Χ. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔτος 881, ὡς ἔτος τοῦ θανάτου του, γίνεται γνωστὸν ἀπὸ ἀκιδογράφημα κίονος τοῦ Παρθενῶνος.

Ὅτι τὸ σημερινὸν Μαροῦσι ὑποκατέστησε τὸ παλαιὸν Ἄθμονον, οὐδεμία ἀμφιβολία. Τὸ Ἀμαρούσιον προῆλθεν ἐκ τῆς *Ἀμαρυσίας* Ἀρτέμιδος, αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ δυσπρόφερτον τοῦ ὀνόματος δικαιολογεῖ τὴν μεταβολήν. Καθ' ἅπασαν, ἄλλως τε,

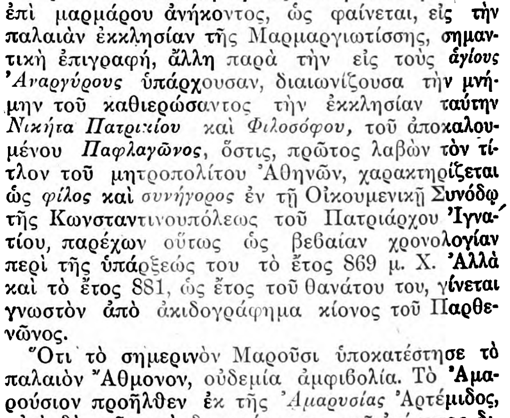

Οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι.

τὴν Ἀττικήν, τήν τε Διακρίαν, τὴν Πεδιάδα καὶ τὴν παραλίαν, παρὰ τὴν μακραίωνα ἐποχὴν καὶ τὴν εἰσβολὴν καὶ καταβίωσιν ἀλβανικῶν καὶ ἄλλων φύλων, διετηρήθησαν τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων ἢ ὑπέστησαν ἀσήμαντον παραφθοράν, ὡς ὁ *Ἀραφὴν* (Ραφήνα), *Βαυρὼν* (Βραῶνα) κλπ.

Digitized by Google

Παρὰ ταῦτα ὅμως καὶ ἄλλη τις ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος προβάλλεται ἔχουσα τοῦτο τὸ εὔλογον: ὅτι τὸ λαϊκὸν τοῦ ὀνόματος εἶναι σύμφωνον πρός τε τὴν γνησίαν τῶν παλαιῶν Ἀθηναίων διάλεκτον καὶ πρὸς τὸν τόπον, ὁ ὁποῖος ἦτο κατάφυτος ἐξ ἐλαιοδένδρων. Ἐπειδὴ δηλαδὴ γηραιά τινα καὶ πελώρια ἐλαιόδενδρα τὰ ὁποῖα ὠνόμαζεν ὁ λαός «ὁ παραμπηγὸς» καρποφοροῦντα ἀπέδιδον ἑκατοντάδας ὀκάδας ἐλαιῶν, τὸ «μεροῦσι» κοινῶς λεγόμενον, διὰ τοῦτο ρίπτουσί τινες τὴν ἰδέαν τῆς ἐντεῦθεν ἐτυμολογίας.

Τὸ σημερινὸν ὅμως Ἀμαρούσιον δὲν εἶναι παλαιόν. Μόλις ἀριθμεῖ αἰῶνος ζωήν. Ὁ τόπος αὐτοῦ, ὁ χθαμαλὸς καὶ ἐστερημένος φυσικῆς χάριτος, δὲν εἶναι βέβαια ὁ καλύτερος τῆς γύρω ὡραίας τοποθεσίας· οὐχ ἧττον νοτιώτερον αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς λεγομένης «*Μαρμάρι*», ἀνάγκη νὰ ζητήσωμεν τὴν παλαιὰν τοῦ ἀραιοῦ συνοικισμοῦ θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν κατέφυγαν ἐν ἀρχῇ οἱ ἐκ τοῦ Πέλικα μετοικήσαντες Ἀθμονεῖς. Κατὰ τὴν πιθανωτέραν γνώμην, ἡ περιοχὴ αὕτη ἦτο ἰδιοκτησία πλουσίων γαιοκτημόνων, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀνεγείρει αὐτόθι, ἐπὶ ἀρχαίων κατὰ τὸ πλεῖστον ἐρειπίων, οἰκογενειακοὺς ναΐσκους. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, τὸ σημερινὸν Ἀμαρούσιον ἐλαχίστην παρέχει ἀφορμὴν ἐρεύνης Τοὐναντίον ἡ περίχωρος αὐτοῦ, ὁ Πέλικας καὶ τὸ πρὸς νότον μέρος ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ χωρίου, ὅπου ἡ τοποθεσία «*Μαρμάρι*» καὶ ἐκεῖθεν, λείψανα σημαντικὰ κινοῦσι τὴν προσοχὴν τοῦ φιλαρχαίου.

Παρὰ τὰς ἐπιγραφὰς καί τινα ἄλλα μαρμάρινα ἐπιτύμβια ἀναθήματα, γλυπτὰ τεμάχια καὶ πλῆθος ὀγκολίθων καὶ μαρμάρων, ἅτινα μαρτυροῦν τὴν ἀρχαίαν τοῦ δήμου τῶν Ἀθμονέων ἀκμήν, οὐδὲν ἄλλο σημαντικὸν ὑφίσταται.

Ὅλως ὅμως τὸ ἐναντίον, χριστιανικὰ λείψανα σώζονται πολλά. Ἡ πληθὺς ἐξ ἄλλου τῶν ἐγγὺς ἀλλήλων ναΐσκων παρέχει ὑλικὸν διὰ τὴν χριστιανικὴν τέχνην. Ἀλλὰ καὶ παλαιότερα γλυπτά, ἅτινα σώζονται εἰσέτι, καὶ ἐπιγραφαὶ καὶ θωράκια ὁμιλοῦν περὶ πολιτισμοῦ εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους.

Δὲν εἶναι βέβαια γνωστὸν ἐὰν οἱ ναΐσκοι αὐτοὶ καὶ τὰ γλυπτὰ ἀπετέλουν ἐκδήλωσιν τοῦ γενικοῦ ὀργασμοῦ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα καὶ ἐφεξῆς, ὅτε παρετηρήθη καὶ ἐν Ἀττικῇ καθολικὴ ἀναβίωσις καὶ ἀνίδρυσις μονῶν καὶ ναῶν ὑπὸ τοῦ Τιμοθέου, τῆς Φιλοθέης, τοῦ Ἱέρακος κλπ., ἢ ἦσαν προϊόντα εὐλαβῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ὅτι ὅμως ἡ πλουσία τοῦ Ἀμαρουσίου περίχωρος εἰς παλαιὸν ὑλικὸν μαρμάρων, ὀγκολίθων, βωμῶν κτλ. τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνίδρυσιν τῶν ναϊδίων διὰ τοῦ ἑτοίμου ὑλικοῦ τῶν ἐθνικῶν, οὐδεμία ἀμφιβολία.

Τὰ ναΐδια τῶν Ταξιαρχῶν, τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, τοῦ ἁγίου Βλασίου, του ἁγίου Ἰωάννου καὶ πρὸ πάντων τῶν ἁγίων Ἀναργύρων εἶναι, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐκτισμένα διὰ παλαιοῦ ὑλικοῦ ἐθνικῶν λειψάνων. Εἰς δὲ τοὺς ἁγίους Θεοδώρους καὶ εἰς τὸ παλαιὸν αὐτοῦ τοιχίον σώζεται τὸ ἥμισυ ἐθνικοῦ τάφου, τοῦ ὁποίου τὸ ἕτερον ἥμισυ μετ' ἀετώματος καὶ ἐπιγραφῆς «Πισιτίδας.....Ἀθμονεὺς» κεῖται κατὰ τὸ πρόσθιον τοῦ ναοῦ μέρος.

Ἐκ τινος ἐπιγραφῆς χριστιανικῆς τοῦ Θ' αἰῶνος, σωζομένης αὐτόθι καὶ παρὰ τὴν θέσιν «*Μαρμάρι*» ἢ «*Κομινὸ*» ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν συντριμμάτων, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα «*Μαρμάρι*», ἤτοι τόπος μαρμάρων, διδασκόμεθα πολλά. Κατὰ τὴν πιθανωτέραν γνώμην εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς κωμοπόλεως εὑρίσκετο ἢ παλαιὸν ἐθνικὸν νεκροταφεῖον, ἢ παλαιὸς βωμός, πιθανῶς ὁ τῆς Ἀρτέμιδος. Σειρὰ ὅλη μαρμάρων καὶ τὸ μέγα κορινθιακὸν κιονόκρανον μαρτυροῦσι περὶ τούτου. Ἴσως ἐνταῦθα κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους εἶχεν ἀνεγερθῆ χριστιανικὸς ναὸς τοῦ ὁποίου σώζονται γλυπτὰ λείψανα.

Ναὸς τῆς Παναγίας Ὁδηγητρίας («Νεραντζιώτισσας»).

Περὶ τῆς κατὰ τὸν ἱερὸν Ἀγῶνα δράσεως τοῦ Ἀμαρουσίου εἶναι γνωστὰ ὅσα ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διετηρήθησαν.

Τὴν 1 Νοεμβρίου τοῦ 1821 οἱ προσφυγόντες εἰς τὰς νήσους Ἀθηναῖοι ἐπέστρεψαν ἐκεῖθεν και ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο νὰ διευθυνθοῦν εἰς τὴν πόλιν κατέφυγαν εἰς τὰ πέριξ χωρία, κατέληξαν δὲ εἰς τὸ Μαροῦσι, ὅπου ὁ ἡγούμενος τοῦ Βρανᾶ Γαβριὴλ Ἀναστασίου εἶχεν ὀργανώσει ἀριθμόν τινα πολεμιστῶν.

Οἱ Τοῦρκοι μαθόντες ὅτι οἱ συγκεντρωθέντες εἰς τὸ Μαροῦσι ἦσαν ἄοπλοι καὶ ἀκατάρτιστοι, ἐνόμισαν κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον των. Περιωρίσθησαν ἐν τούτοις εἰς ἀκροβολισμοὺς ἔξωθι τοῦ χωρίου κατὰ τοὺς ὁποίους ἐφονεύθησαν ἀνὰ εἷς ἑκατέρωθεν καὶ ἐπληγώθησαν ἀνὰ δύο. Τὴν ἐπομένην οἱ ἐπιδρομεῖς ἀνῆλθον εἰς 150 καὶ ἐπανέλαβον τὴν ἀπόπειραν. Ἐπηκολούθησε κρατερὸς ἀγὼν κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Τοῦρκοι ἡττήθησαν τραπέντες εἰς φυγὴν καὶ ἐγκαταλείψαντες ἀρκετὰ ὅπλα καὶ ἐφόδια. Καίτοι δὲ οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἀτελῶς ὡπλισμένοι, κατώρθωσαν νὰ φονεύσουν 32 Τούρκους. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν δύο, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ ὁ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν Ἀναστάσιος Λέκκας.

Μετὰ τὴν μάχην καὶ τὴν νίκην των οἱ Ἕλληνες, ἀνελθόντες περὶ τοὺς χιλίους μέχρις οὗ φθάσουν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐπολιόρκησαν τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ δευτέραν φοράν, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἶχαν κλεισθῇ οἱ Τοῦρκοι. Οἱ Μαρουσῶται ἔσπευδον αὐθόρμητοι καὶ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς διαφόρους μάχας, αἱ ὁποῖαι ἐλάμβανον χώραν εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀττικῆς.

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Χαϊδαρίου ἐφονεύθησαν δύο Μαρουσῶται ἐκ τῆς οἰκογενείας Πάλλη. Κατὰ τὴν πρώτην δὲ μάχην τῆς Ἀκροπόλεως μεταξὺ τῶν ἐν αὐτῇ πολιορκηθέντων, οἱ ὁποῖοι καὶ ᾐχμαλω-

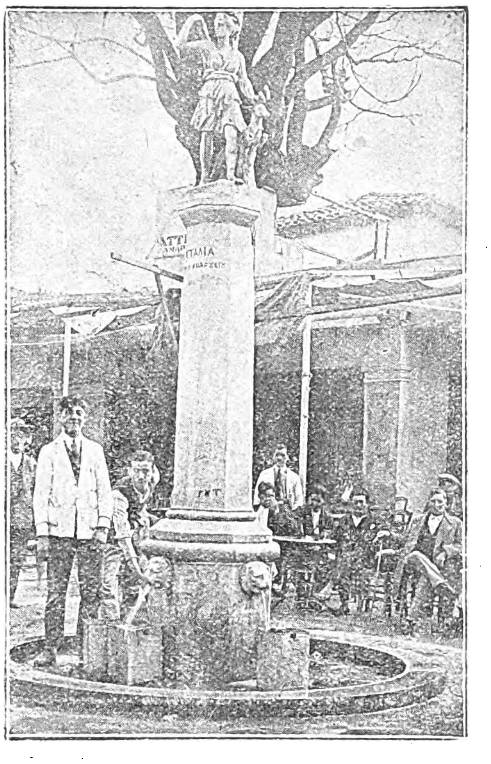

Κεντρικὴ κρήνη.

τίσθησαν, περιελαμβάνετο καὶ ἡ Ἀμαρουσία Ὄρσα Πετρούτσου.

Γέροντες Μαρουσῶται ἀφηγοῦνται μετὰ φρίκης τὰ δεινοπαθήματα τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν οἱ γονεῖς των κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα. Ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ἐκλείσθησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν πολεμήσαντες μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἄλλοι ἔλαβον μέρος εἰς μάχην γενομένην εἰς θέσιν Γεφυράκια ἢ Ρεματαργιὰ τοῦ Ἀμαρουσίου καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ ἐφονεύθησαν. Εἷς συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ἐδέθη εἰς τὴν οὐρὰν ἑνὸς ἵππου καὶ κατόπιν βασάνων καὶ ταλαιπωριῶν ἀχθεὶς εἰς Χαλκίδα ἀπεκεφαλίσθη.

Ἀπόδειξις τῆς ἐνεργοῦ μετοχῆς τῶν Μαρουσωτῶν εἰς τὸν Ἀγῶνα εἶναι τὰ ἀπονεμηθέντα εἰς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν νομισματόσημα. Ἐν γένει βέβαιον εἶναι, ὅτι τὸ Μαροῦσι δὲν ὑστέρησεν ἐν τῇ συμμετοχῇ εἰς τὸν ἱερὸν Ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ Μαροῦσι ἀπετέλει μέχρι πρό τινος μίαν οἱονεὶ συνοικίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἀνῆκε κατ' ἀκολουθίαν εἰς τὸν Δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ὁ ὁποῖος ἐξεπροσωπεῖτο ἀπὸ ἕνα εἰδικὸν Πάρεδρον. Τὸν Πάρεδρον τοῦτον ἀντικατέστησε κατόπιν μία Κοινοτικὴ Ἐπιτροπή, τὴν ὁποίαν ἐξέλεγον οἱ κάτοικοι ἐκ τῶν γηγενῶν. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη εἶχε περιωρισμένην ἐντολήν: τὸν κανονισμὸν τῶν ποτιστικῶν ὑδάτων καὶ τὸν διορισμὸν τῶν ἀγροφυλάκων. Μετὰ τὸν ψηφισθέντα ὅμως νόμον περὶ Δήμων καὶ Κοινοτήτων τὸ Μαροῦσι ἀπετέλεσεν ἰδίαν Κοινότητα διοικουμένην ἀπὸ αἱρετὸν Κοινοτικὸν Συμβούλιον.

Ἡ ἐξέλιξις τοῦ Ἀμαρουσίου. — Τὸ Μαροῦσι ἦτο ἐν ἀρχῇ πενιχρὸν χωρίον καὶ μόνον ὅταν ἔγινε γνωστὸν τὸ ὑγιεινόν του κλῖμα καὶ τὸ ὑπέροχον νερό του προσείλκυσε τοὺς ξένους, οἱ ὁποῖοι ἠγόρασαν οἰκόπεδα καὶ ἔκτισαν οἰκίας καὶ ἐπαύλεις.

Καὶ ἀληθῶς τὸ Μαροῦσι, ὡς ἐκ τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται, λούζεται ἀπὸ πρωΐας μέ-

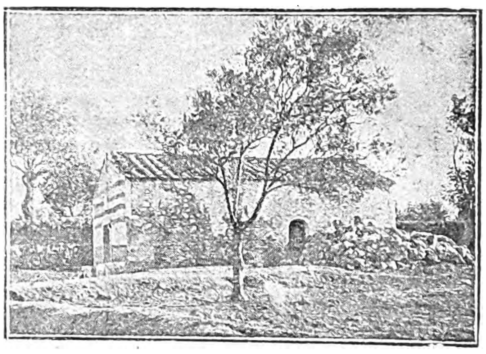

Ἅγιος Ἀθανάσιος.

χρις ἑσπέρας ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ καθαρίζεται ἀπὸ τὸν βορρᾶν, ὁ ὁποῖος ἄνευ ἐμποδίου παρασύρει πᾶν μόλυσμα καὶ κάθε μικρόβιον. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ νερὸ δὲν ἔχει τὸ ἐφάμιλλον, διότι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων του καλῶν καὶ ἐν ἰδεατῇ ἀναλογίᾳ συστατικῶν, ἔχει, ὡς ἀπέδειξαν αἱ ἐπίσημοι ἀναλύσεις, σκληρότητα μὴ ἀπαντῶσαν οὔτε εἰς αὐτὸ τὸ νερὸ τοῦ Ἐβιάν. Τὸ νερὸ αὐτὸ εἶχεν ἀναφανῆ τὸ πρῶτον εἰς τὴν πλατεῖαν, ὅπου ρέει καὶ σήμερον, εἰς βάθος δύο μέτρων καὶ ἐν μέσῳ βούρλων. Προέβη τότε ἡ Κοινοτικὴ ἐπιτροπὴ εἰς καθαρισμὸν τοῦ ἀπὸ τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὑρέθη μέχρι τῆς πηγῆς του ὑδραγωγείου, ἤτοι μέχρι τοῦ ΝΔ. ἄκρου τοῦ κτήματος Συγγροῦ καὶ ἀκριβῶς εἰς τὰς ρίζας τριῶν πελωρίων πριναριῶν. Πέραν τοῦ σημείου τούτου δὲν κατωρθώθη νὰ ἀνακαλυφθῇ ἡ προέλευσις τοῦ νεροῦ αὐτοῦ.

Κατὰ τὸν ἄλλοτε Δήμαρχον τῶν Ἀθηναίων Σοῦτζον, τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο εἶναι πολὺ ἀρχαιότερον τοῦ Ἀδριανείου. Πάντως εἶναι μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἄγνωστον ἐὰν ἀπὸ τὴν Πάρνηθα, τὸ Πεντελικὸν ἢ ἄλλο τι ἀπώτερον βουνὸ ἔχει τὰς πηγάς του. Ἀπὸ τὸ νερὸ τοῦ Ἀμαρουσίου οἱ Ἀθηναῖοι καταναλίσκουν 4-5 χιλιάδας στάμνας ἡμερησίως, ἀποτελεῖ δὲ τοῦτο σπουδαῖον πόρον τῆς Κοινότητος, ἡ ὁποία λαμβάνει 0.40 δρχ. κατὰ στάμναν.

Μέχρι πρό τινος τὸ νερὸ αὐτὸ ἔρρεε μόνον εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς «*Κασταλίας*», ὡς ὠνομάζετο ἡ κυρίως πλατεῖα τοῦ προαστείου. Ἤδη ρέει καὶ εἰς βρύσην κειμένην ἐπὶ τῆς πλατείας τῶν «*Ἡρώων*», ὅπου τὸ κενοτάφιον, μὲ κορωνίδα τὸν βασιλέα Γεώργιον Α', τῶν ὑπὲρ πατρίδος κατὰ τοὺς διαφόρους πολέμους πεσόντων Μαρουσιωτῶν. Μελετᾶται δὲ καὶ ἡ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ μεταφορά του.

Ἡ πλατεῖα τῆς «*Κασταλίας*», μὲ τὴν βρύσην καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς Ἀμαρυσίαν Ἀρτέμιδα, εἶναι ἔργον τοῦ Φιλήμονος, ὁ ὁποῖος καὶ μὲ ἄλλα κοινῆς ὠφελείας ἔργα ἐπλούτισε τὸ Μαροῦσι.

Τὸ νερὸ τῆς κεντρικῆς βρύσης τρέχει νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐκεῖ δὲ σπεύδουν ἐξ ὅλων τῶν σημείων οἱ κάτοικοι διὰ νὰ προμηθευθῶσιν ἐξ αὐτοῦ πρὸς πόσιν, διότι διὰ τὰς ἄλλας των ἀνάγκας μεταχειρίζονται ἢ τὸ νερὸ τοῦ Ἀδριανείου ὑδραγωγείου ἢ τὸ νερὸ τῶν φρεάτων, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ εἶναι καλό.

Εἰς τὸ Μαροῦσι καλλιεργεῖται ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἐλαία. Τὸ λάδι τοῦ Ἀμαρουσίου θεωρεῖται ὡς ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων τῆς Ἑλλάδος. Δὲν παράγεται ὅμως εἰς μεγάλην ποσότητα καὶ δὲν γίνεται συνεπῶς ἐξαγωγὴ αὐτοῦ, καταναλισκόμενον ὑπὸ τῶν κατοίκων.

Τὸ Μαροῦσι περιβάλλεται ἀπὸ δάση ἐκ πευκῶν. Πρὸς ΒΔ ἔχει τὸ δάσος τῆς Μαγκουφάνας, ΒΑ τὸ τοῦ Συγγροῦ, Α. τῶν Μελισσίων καὶ Ν. τοῦ Χωματιανοῦ. Διὰ τὸ δάσος τῆς Μαγκουφάνας λέγεται, ὅτι ἀνῆκεν εἰς μίαν τῶν διασήμων βυζαντινῶν οἰκογενειῶν τῆς Ἀττικῆς, τῆς τοῦ Μαγκαφᾶ, ὁπόθεν καὶ ἡ ὀνομασία.

Κατὰ τὴν γενομένην τῷ 1920 γενικὴν ἀπογραφὴν τὸ Μαροῦσι ἠρίθμει μονίμους κατοίκους 3,475. Κατὰ ἀπογραφὴν τοῦ 1927 6,554. Εἰς τούτους προστίθενται κατὰ τὸ θέρος περὶ τὰς πέντε περίπου χιλιάδας ἐξ Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος. Μεταξὺ τῶν μονίμων κατοίκων ὑπάρχουν καὶ 500 σχεδὸν πρόσφυγες.

Τὸ Μαροῦσι διατηρεῖ ἓν δημοτικὸν σχολεῖον ἀρρένων, ἓν θηλέων μὲ ἐννέα δημοδιδασκάλους καὶ διδασκαλίσσας, ἓν σχολαρχεῖον μὲ τρεῖς διδασκάλους καὶ ἓν τριτάξιον Γυμνάσιον, μὲ πέντε καθηγητάς.

Λειτουργοῦν ἐπίσης εἰς τὸ Μαροῦσι ἓν παγοποιεῖον, δύο ἐργοστάσια ἀεριούχων ποτῶν καὶ ἓν βαφεῖον.

Τὰ πέριξ τοῦ Ἀμαρουσίου δάση, τὰ ὁποῖα με-

Digitized by Google

τεβάλλοντο καθ' ἕκαστον θέρος εἰς πρόχειρα σανατόρια φθισικῶν, ἐκαθαρίσθησαν ἀπὸ τὰς σκηὰς καὶ τὰ παραπήγματα, ὡρίσθη δὲ ἡ πέραν τῶν Μελισσίων καὶ πρὸς τὴν Πεντέλην τοποθεσία «*Θίλοσι*» ὡς τόπος συγκεντρώσεως αὐτῶν. Ἐπιμελείᾳ τῆς κοινότητος μετεφέρθη ἐκεῖ ἀρκετὴ ποσότης ὕδατος ἀπὸ τὴν ὑπερκειμένην τῆς τοποθεσίας πηγὴν τοῦ Ἁγίου Σύλλα, διωρθώθη δὲ καὶ ὁ φέρων ἐκεῖ δρόμος.

Τρεῖς ἐνοριακὰς ἐκκλησίας ἔχει τὸ Μαροῦσι: Τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*, τὴν *Παναγίαν* τὴν *Ὁδηγήτριαν* ἢ *Νεραϊτζιώτισσαν* καὶ τὸν ναὸν τοῦ *Ἁγίου Νικολάου*. Ὁ καθεδρικὸς ναὸς τῆς Κοιμήσεως ᾠκοδομήθη κατὰ τὸ 1866 ἐπὶ τῶν ἐρειπίων παλαιοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ μετεφέρθη ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Μαρμαργιωτίσσης, ἤδη δὲ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, ἡ θαυματουργός, παλαιοτάτη δὲ εἰκών, τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἡ ἐπέτειος τῆς ὁποίας ἑορτάζεται μεγαλοπρεπέστατα, συρρεόντων τῶν προσκυνητῶν ἐξ Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἀττικῆς. Ἡ εἰκὼν τῆς Κοιμήσεως, μεγέθους 85×55, θεωρεῖται θαυματουργός, ἐξηγεῖται δ' ἐντεῦθεν ἡ κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τῆς 15ης Αὐγούστου μεγάλη συρροὴ πιστῶν.

Κατὰ τὰς ἀφηγήσεις παλαιῶν ἐπιζώντων Μαρουσιωτῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἱεροῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος, φεύγοντες οἱ Μαρουσιῶται πρὸς τὴν Πεντέλην διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν καταδίωξιν τῶν Τούρκων, συναπεκόμισαν καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τὴν ὁποίαν ἔκρυψαν εἴς τι σπήλαιον παρὰ τὴν ἁγίαν Μαρίναν τῶν Μελισσίων. Ὅταν δὲ ἔληξεν ὁ ἀγὼν καὶ ἀπεδόθη ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν μετέφεραν εἰς τὴν προτέραν της θέσιν, εἰς τὸν μικρὸν δηλαδὴ βυζαντινὸν ναΐσκον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ὡς εἴπομεν, ᾠκοδομήθη κατόπιν ὁ σημερινὸς μεγαλοπρεπὴς ναός.

Ἀμαρούσιον: Ὁ καθεδρικὸς ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Πολύτιμον διὰ τὸ Μαροῦσι καὶ εὐεργετικώτατον διὰ τὴν ὑγείαν τῶν κατοίκων του εἶναι τὸ μέγα κτῆμα Συγγροῦ, τὸ ὁποῖον ἐκληροδότησεν εἰς τὴν Γεωργικὴν Ἑταιρίαν ἡ χήρα τοῦ μεγάλου εὐεργέτου. Τὸ κτῆμα τοῦτο, ζῶντος τοῦ Συγγροῦ, ἐκτάσεως 900 περίπου στρεμμάτων, ἦτο ἀληθὴς παράδεισος. Ὠργίαζεν ἐν αὐτῷ ἡ χλωρίς, καὶ τὰ νερά του ἀπεικόνιζον πραγματικὸν πανόραμα. Διατηρούμενον μετὰ ἐξαιρετικῆς ἐπιμελείας, μὲ τὴν τεχνητήν του λίμνην καὶ τὰς ἀπαραμίλλους δενδροστοιχίας του, δὲν εἶχε τὸ ἐφάμιλλον καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐτὴν τὴν Ἀνατολήν. Ὁ εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ μεγαλοπρεπὴς πύργος μὲ τὰς θαυμασίας βεράντας καὶ τὴν ἀμυθήτου πολυτελείας ἐπίπλωσίν του, ἦτο τὸ κέντρον ἐν τῷ ὁποίῳ γεύματα καὶ χοροὶ συνεκέντρωναν ὅλην τὴν ἀθηναϊκὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ παλαιοῦ καλοῦ καιροῦ. Τῶν γευμάτων καὶ τῶν χορῶν μετεῖχον συνήθως ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια καὶ οἱ ἐν Ἀθήναις πρεσβευταὶ τῶν ξένων Κρατῶν. Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ζεύγους Συγγροῦ τὸ κτῆμα ἔχασε τὴν προτέραν του λαμπρότητα. Ὁ θαυμάσιος πύργος του μετεβλήθη εἰς νοσοκομεῖον τῶν παθόντων κατὰ τοὺς πολέμους ἀξιωματικῶν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ Γεωργικὴ Ἑταιρία καταβάλλει πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ, πάντως ὅμως ἡ προσπάθεια αὕτη δὲν εἶναι ἐπαρκὴς διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ κτῆμα εἰς τὴν προτέραν του κατάστασιν.

Ἀπὸ τὸ ἰδιαίτερον νερὸ τοῦ κτήματος ὑδρεύονται οἱ κῆποι τοῦ Ἀμαρουσίου. Τὸ κτῆμα Συγγροῦ ἔχει τὴν ὀνομασίαν «*Ἀνάβρυτα*», ὀφειλομένην εἰς τὰ ἄφθονα νερὰ τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν περιοχήν· νερὰ ὅμως, τὰ ὁποῖα κατῆλθον ἤδη τοῦ ἀρχικοῦ των ἐπιπέδου καὶ πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν εἰς βαθύτερα πλέον στρώματα. Τὰ «Ἀνάβρυτα» εἶχεν ἀγοράσει ἀρχικῶς ὁ πλούσιος Ἄγγλος Σκὶντ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐνεργείας ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν. Περιῆλθον κατόπιν εἰς τὴν κατοχὴν ἄλλου Ἄγγλου, τοῦ Βίλ, ὁ ὁποῖος τὸ μετεπώλησεν εἰς τὸν μακαρίτην Συγγρόν, ὅστις διὰ κολοσσιαίων δαπανῶν τὸ μετέβαλεν εἰς θαυμάσιον κῆπον.

Ἐκτὸς τῶν πέριξ δασῶν τὸ Μαροῦσι ἔχει καὶ τὴν ἰδιαιτέρων ἐξοχήν του τὰ «*Μελίσσια*». (Βλ. Ἀθῆναι Β 116γ, 216γ, 235α καὶ 242α Ἀθμονὴ καὶ Μελίσσια.)

Κ. ΓΙΟΛΔΑΣΗΣ

ἁμαρτάνω, ἀόρ. *ἥμαρτον* (ἀρχ.) καὶ *ἡμάρτησα* (νεώτ.)· ἀποτυγχάνω, ἀστοχῶ, δὲν ἐπιτυγχάνω τὴν βολήν μου· || καθόλου, ἀποτυγχάνω, πλανῶμαι, σφάλλομαι, κάμνω λάθος: «ἁμαρτάνω εἰς τὰς σκέψεις μου,—εἰς τοὺς ὑπολογισμούς μου,—εἰς τὰς προβλέψεις μου· || εἰδικώτερον ἐπὶ θρησκευτικῆς ἐννοίας, ἐπὶ παραπτώματος ἠθικοῦ: «ἁμαρτάνεις λέγων τοιαῦτα»· φρ. «ἥμαρτον, Θεέ μου!», λεγομένη ὑπό τινος, ὅταν ὑπ' ἀγανακτήσεως κατεχόμενος παρασύρεται καὶ ἐκστομίζει βλάσφημόν τινα λόγον· παροιμ. «ὅποιος δὲν ἐγεννήθη, δὲν ἁμάρτησε», ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς παρ' Ἰουστίνῳ γραφικῆς ῥήσεως «οὐδεὶς γεννηθείς, ὃς οὐχ ἥμαρτεν», πβλ. ἐπίσης τὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης «οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐχ ἁμαρτήσεται». || Τὸ οὐδ. τῆς παθ. μετχ. τὰ *ἡμαρτημένα*=ὅσα δὲν ἔπρεπε νὰ γίνουν, τὰ σφάλματα, errata

Β. Φ.

ἁμάρτημα (τό). σφάλμα, πταῖσμα, πλημμέλημα, λάθος· || παράπτωμα, ἁμαρτία, παράβασις νόμου θρησκευτικοῦ, κοινωνικοῦ, πολιτικοῦ· || *ἁμάρτημα προπατορικόν*· βλ. ἁμαρτία [*Θρησκ.*].

— ἁμαρτήματα *θανάσιμα*. Ἤδη ἐν τῇ Α' ἐπιστολῇ Ἰωάννου (5,16—17) γίνεται διάκρισις ἁμαρτίας πρὸς θάνατον καὶ οὐ πρὸς θάνατον. Καίτοι δηλ. πᾶσα ἁμαρτία ὡς παράβασις τοῦ θείου νόμου εἶναί τι κακόν, ὑπάρχει διάκρισις μεταξὺ βαρυτέρων καὶ ἐλαφροτέρων παραβάσεων καὶ συνεπῶς βαρυτέρων καὶ ἐλαφροτέρων ἁμαρτιῶν. Αἱ βαρύτεραι ἁμαρτίαι ὠνομάσθησαν θανάσιμοι, οὐχὶ διότι ἅπαξ γενόμεναι ὁδηγοῦν ἀσφαλῶς εἰς τὸν πνευματικὸν θάνατον ἄνευ ἐλπίδος σωτηρίας, ἀλλὰ διότι ἡ ἐμμονὴ εἰς αὐτάς, ἐφ' ὅσον ὁ δράστης δὲν μετανοεῖ εἰλικρινῶς καὶ ἐμπράκτως, ἐπιφέρει τὸν θάνατον.

Μεταξὺ θανασίμων καὶ μὴ ἁμαρτημάτων οὐδεμία ὑπῆρχε σαφὴς καὶ καθωρισμένη διάκρισις. Ἤδη ἐν τῷ Ποιμένι τοῦ Ἑρμᾶ γίνεται διάκρισις μεταξὺ τεσσάρων «δυνατωτέρων» ἁμαρτιῶν (*ἀπιστία, ἀκρασία, ἀπείθεια, ἀπάτη*) καὶ ὀκτὼ «ἀκολούθων» αὐτῶν (*λύπη, πονηρία, ἀσέλγεια, ὀξυχολία, ψεῦδος, ἀφροσύνη, καταλαλιά, μῖσος*). Ἡ διάκρισις ὅμως αὕτη δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰς θανασίμους καὶ μὴ ἁμαρτίας, ἀλλὰ σημαίνει ἁπλῶς ὅτι αἱ δεύτεραι προκύπτουν ἐκ τῶν πρώτων· περὶ πασῶν, ἄλλως τε, τῶν τε δυνατωτέρων καὶ τῶν ἀκολούθων, λέγει ὁ Ἑρμᾶς, ὅτι ἀποκλείουν τὴν εἴσοδον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Τερτυλλιανὸς ἐχαρακτήριζεν ὡς θανάσιμον ἁμάρτημα πᾶν ἁμάρτημα πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ναὸν αὐτοῦ («delicta in Deum et in templum ejus», de pudicitia 21,2) καὶ τοιαῦτα ἐθεώρει τὴν *εἰδωλολατρείαν, βλασφημίαν, φόνον, μοιχείαν, πορνείαν, ψευδομαρτυρίαν, ἀπάτην* (adv. Marcionem 4, 9). Ὁ Αὐγουστῖνος ἐχαρακτήριζεν ὡς θανάσιμον ἁμάρτημα πᾶσαν πρᾶξιν προσκρούουσαν εἰς τὸν δεκάλογον (sermo 351,4).

Τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀσκητικῶν συγγραφέων διεμορφώθη ἡ σταθερὰ διδασκαλία «περὶ τῶν ὀκτὼ λογισμῶν», ὡς ἐλέγοντο τὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα. Οὕτως ὁ *Εὐάγριος Ποντικός*, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος, ἐν τῷ διασωθέντι λειψάνῳ τοῦ ἀντιρρητικοῦ του, πραγματεύεται «περὶ τῶν ὀκτὼ λογισμῶν, πρὸς Ἀνατόλιον» (*Migne* Ἑλ. Πατρ. 40, 1272—7)· ὡς θανάσιμα ἁμαρτήματα χαρακτηρίζει ὁ Εὐάγριος τὴν γαστριμαργίαν, πορνείαν, φιλαργυρίαν, λύπην, ὀργήν, ἀκηδίαν, κενοδοξίαν, ὑπερηφανίαν. Καὶ τὸ μὲν νὰ παρενοχλῆται ἡ ψυχή μας ὑπὸ τῶν πονηρῶν τούτων λογισμῶν χαρακτηρίζει ὁ Εὐάγριος ὡς μὴ ἐξαρτώμενον ἐξ ἡμῶν («τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν»), ἀλλὰ τὸ νὰ καταντοῦν οὗτοι πάθη καὶ νὰ χρονίζουν «τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστιν» (40, 1272). Καὶ ὁ *Νεῖλος* (†430) ἐν τῇ πραγματείᾳ του «περὶ τῶν ὀκτὼ πνευμάτων τῆς πονηρίας» (*Migne* Ἑλ. Πατρ. 79, 1145—1165) ὀνομάζει ὡς θανάσιμα ἁμαρτήματα ὅσα καὶ ὁ Εὐάγριος. Ὁ *Κασσιανὸς* (†435) μετέφερε τὴν θεωρίαν ταύτην ἐν τῇ Δύσει (de institutis coenobiorum 5,1: octo principalia vitia), ἔνθα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἱερότητος τοῦ ἀριθμοῦ *ἑπτά*, ἀπὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ μεγάλου, ὡρίζοντο ἑπτὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα, ἤτοι *ὑπερηφανία, φιλαργυρία, πορνεία, ὀργή, γαστριμαργία, φθόνος* καὶ *ἀκηδία*. Ὑπὸ τὴν δυτικὴν δὲ ἐπίδρασιν καθιερώθη καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁ ἀριθμὸς ἑπτά. Τὸ περίεργον ὅμως εἶναι ὅτι ἐκ τῶν θανασίμων τούτων ἁμαρτημάτων λείπει ἐκεῖνο, ὅπερ κατ' ἐξοχὴν χαρακτηρίζει ἡ Γραφὴ ὡς θανάσιμον ἁμάρτημα, τὴν *βλασφημίαν* κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (*Ματθ.* 12, 22 κ.ά.), καὶ τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἐζήτησε νὰ ἀναπληρώσῃ ὁ Λούθηρος καὶ ἡ κατ' αὐτὸν θεολογία, ἥτις προέταξε τῶν θανασίμων ἁμαρτημάτων τὴν *ἀπιστίαν*, ὡς ῥίζαν πάντων τῶν ἄλλων («capitale vitium et omnium reliquorum originem», κατὰ Gerhard).

Μέγα ζήτημα ἠγέρθη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἂν τὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα δύνανται νὰ συγχωρηθοῦν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἢ οὔ. Πολλοὶ ἐφρόνουν ὅτι μόνον ὁ Θεὸς δύναται νὰ συγχωρήσῃ ταῦτα καὶ ἐκάκιζον τὴν Ἐκκλησίαν, διότι παρεῖχε μετάνοιαν εἰς τοὺς βαρέως ἁμαρτάνοντας, ἐκ τοῦ λόγου δὲ τούτου κυρίως προέκυψαν τὰ τόσον ταράξαντα τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν σχίσματα τῶν *Μοντανιστῶν, Νοουατιανῶν* κλπ. Καὶ ἱκανοὶ δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων εἶχον τὴν γνώμην ταύτην, ὡς ὁ Τερτυλλιανὸς καὶ ὁ Ἱππόλυτος, ὅστις κατηγόρει τόν, συμφώνως τῷ ἀληθεῖ χριστιανικῷ πνεύματι, ἀποδεχόμενον τὴν συγγνώμην τῶν βαρέως ἁμαρτανόντων πάπαν Κάλλιστον, ὅτι «πρῶτος τὰ πρὸς τὰς ἡδονὰς τοῖς ἀνθρώποις συγχωρεῖν ἐπενόησε» (Φιλοσοφ. 9,12 παρὰ *Migne* Ἑλ. Πατρ. 16.3386).

Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

ἁμαρτητικός, *—ή, —όν*· ὁ εἰς τὸ ἁμαρτάνειν, ἀποτυγχάνειν ἐπιρρεπής· ἀντίθ. *κατορθωτικός*.— Ἐπίρρ. *ἁμαρτητικῶς*.

ἁμαρτία (ἡ)· σφάλμα, παράπτωμα, ἄλλως *ἁμάρτημα*· || κοινῶς, παράβασις θρησκευτικοῦ κανόνος ἢ παραδόσεως. Παροιμ. «ἁμαρτία ἐξωμολογημένη, ἁμαρτία συχωρεμένη», ὅτι παρέχεται ἄφεσις καὶ συγγνώμη εἰς τὸν ὁμολογοῦντα τὸ ἑαυτοῦ ἁμάρτημα· «ἁμαρτίαι γονέων παιδεύουσι τέκνα», ὅτι τὰ τέκνα καὶ οἱ ἔκγονοι δίδουσι δίκην τῶν ἁμαρτημάτων τῶν γονέων· «ἁμαρτίες Κολοκοτρωναίικες» ἐπὶ μεγάλων ἀτυχημάτων ἐπερχομένων τρόπον τινὰ πρὸς ἐξιλασμὸν παλαιοτέρων ἁμαρτιῶν. || «Παλιὰ ἁμαρτία», ἐπὶ ἀνθρώπου γηράσαντος ἐν κακίαις.

Β. Φ.

— [ΘΡΗΣΚ.] Ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ τὴν ἁμαρτίαν διαστέλλομεν εἰς τὴν προπατορικὴν τοιαύτην καὶ εἰς τὰς προσωπικὰς ἁμαρτίας.

Α') Προπατορικὴ ἁμαρτία. — Ὁ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ πεπλασμένος ἄνθρωπος ἦτο προωρισμένος ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ἀθωότητος νὰ ἀναχθῇ εἰς ὑψηλοτέραν τελειότητα· τοῦ σκοποῦ ὅμως τούτου ἔπρεπε νὰ ἐπιτύχῃ ἐλευθέρως, διότι οὕτω ἡ τελειότης θὰ ἦτο πλήρης. Πρὸς τοῦτο ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῖς πρωτοπλάστοις ἡ ἐντολὴ τοῦ μὴ τρώγειν ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ «ἀπὸ δὲ καρποῦ τοῦ ξύλου, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, εἶπεν ὁ Θεός, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ, οὐδὲ μὴ ἅψησθε αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀποθάνητε» (Γεν. 3.3) Διὰ τῆς ἐντολῆς ταύτης ἔπρεπε ὁ ἄνθρωπος νὰ γνωρίσῃ τὸ δυνατὸν τῆς ἁμαρτίας, χωρὶς ὅμως νὰ πρα-

Digitized by Google

γματώση αὐτήν. Ἡ πρώτη διέγερσις πρὸς πτῶσιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπῆλθεν ἔξωθεν διὰ τοῦ ὄφεως, ὃν μετεχειρίσθη ὁ διάβολος ὡς ὄργανον αὐτοῦ (Γεν. 3,1 ἑ.). Μετὰ τὴν παράβασιν ἐγείρεται ἡ συνείδησις τῶν πρωτοπλάστων, ἥτις ἐκφαίνεται ὡς αἰσχύνη καὶ φόβος (Γεν. 3,7 ἑ.) καὶ ἐπέρχεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ τιμωρία (Γεν. 3,14 ἑ.).

Τῆς βιβλικῆς διηγήσεως περὶ τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων (Γεν. 3) ὑπάρχουσι διάφοροι ἐκδοχαί:

1) Ἡ αὐστηρῶς ἱστορική. Οἱ δεχόμενοι ταύτην ἑρμηνεύουσι κατὰ γράμμα τὴν περὶ τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων διήγησιν τῆς ἁγίας Γραφῆς ἢ μεταχειρίζονται ἐλαφράν τινα ἀλληγορίαν μὴ αἴρουσαν τὴν ἱστορικότητα τῆς διηγήσεως ταύτης. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἀνήκουσιν ὁ Τερτυλλιανός, ὁ Βασίλειος, ὁ Χρυσόστομος, ὁ Αὐγουστῖνος, οἱ πλεῖστοι τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας, τῶν σχολαστικῶν καὶ τῶν λουθηρανῶν δογματικῶν.

2) Ἡ ἀλληγορική. Οἱ δεχόμενοι ταύτην ἑρμηνεύουσι δι' ἀκράτου ἀλληγορίας τὴν περὶ τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάτων διήγησιν τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἐκλαμβάνοντες ταύτην ὡς συμβολικήν. Οὕτως ὁ Ὠριγένης δέχεται ὅτι ἡ διήγησις τῆς ἁγίας Γραφῆς (Γεν. 3) εἶναι εἰκών τις τούτου, ὅπερ καὶ νῦν συμβαίνει εἰς τὸν ἐλεύθερον ἄνθρωπον ἁμαρτάνοντα. Τὴν γνώμην ταύτην ἔχει καὶ ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ἄλλοι τῶν Ἀλεξανδρινῶν καὶ ἐκ τῶν σχολαστικῶν θεολόγων ὁ Σκῶτος ὁ Ἐριγένης. Ὁ Φίλων δέχεται, ὅτι ὁ ὄφις παριστᾷ ἀλληγορικῶς τὴν κακὴν ἐπιθυμίαν καθόλον καὶ ἰδίᾳ τὴν διεγερθεῖσαν γεννητήσιον ὁρμήν. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Φίλωνος δέχονται καί τινες τῶν νεωτέρων.

3) Ἡ μυθική. Οἱ δεχόμενοι ταύτην θεωροῦσι τὴν περὶ τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων διήγησιν τῆς ἁγίας Γραφῆς ὡς προελθοῦσαν ἐκ τῆς παρὰ τοῖς ἔξω ὑπαρχούσης καὶ διὰ τῆς μυθώδους ποιήσεως στρεβλωθείσης διηγήσεως περί τινος χρυσοῦ αἰῶνος καὶ ἀπολεσθέντος παραδείσου. Οὕτως ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ οἱ *Ὀφῖται* καὶ οἱ *Μανιχαῖοι* καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ οἱ ὀρθολογισταὶ (*Eichhorn, Paulus, Wegscheider, Gesenius, de Wette* κλπ.) ὡς καὶ οἱ πανθεϊσταὶ φιλόσοφοι (*Schelling, Hegel* καὶ ἄλλοι) οἵτινες θεωροῦσι τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα ὡς πρόοδόν τινα τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ ζῳώδους ἐνστίκτου εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἐλευθέραν λογικότητα.

Οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἁγία Γραφὴ θεωρεῖ τὴν πτῶσιν τῶν πρωτοπλάστων ὡς *ἱστορικὸν γεγονός*. Ἡ ἁγία Γραφή, δεχομένη ὅτι ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ προέρχεται μόνον τὸ ἀγαθόν, προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ ἱστορικῶς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχουσαν ἁμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον, ἅτινα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προέλθωσιν ἐκ τοῦ Θεοῦ ὡς ἀγαθοῦ, καὶ ἑπομένως θεωρεῖ τὴν πτῶσιν τῶν πρωτοπλάστων ὡς ἱστορικὸν γεγονὸς ἐξηγοῦν τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἁμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον.

Ἐκ τῆς γραφικῆς διηγήσεως περὶ τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων γίνεται δῆλον ὅτι ἡ ἁγία Γραφὴ θεωρεῖ τὴν ἁμαρτίαν ὡς προϊὸν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἑπομένως ἀντιτίθεται πρὸς πᾶν σύστημα παράγον τὸ κακόν, εἴτε ἔκ τινος ἀρχῆς τοῦ κακοῦ (*Γνωστικοί, Μανιχαῖοι, Παυλικιανοί*), εἴτε ἐκ τῆς περιωρισμένης φύσεως τοῦ ἀνθρώπου (*Πανθεϊσταί, Θεϊσταί*), εἴτε ἐκ τῆς αἰσθητικότητος καὶ δὴ τῆς σαρκός.

Ἡ ἁμαρτία παρίσταται ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ ὡς παράβασις τῆς δοθείσης ἐντολῆς, ὡς «*ἀνομία*» (Α' Ἰωάν. 3,4), ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐντολὴν ταύτην ἔχει θέσει ὁ Θεὸς καὶ ἑπομένως ἐκφαίνει αὕτη τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, παρίσταται ἡ ἁμαρτία καὶ ὡς «*παρακοὴ*» εἰς τὴν θείαν θέλησιν (Ρωμ. 5, 19). Ἡ παρακοὴ ὅμως αὕτη δὲν περιορίζεται εἴς τι ἐξωτερικόν, οὐδὲ εἶναι ἁπλῶς ἐξωτερικόν τι, ἀλλὰ προέρχεται ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτως ὁ ἄνθρωπος χρώμενος τῇ ἰδίᾳ βουλήσει θέτει ταύτην ἀντιμέτωπον τῆς βουλήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ οὕτως ἔρχεται εἰς «ἔχθραν εἰς Θεόν» (Ρωμ, 8,7. Ἔξοδ. 20.5). Διὰ τῆς ἁμαρτίας λοιπὸν διαρρηγνύει ὁ ἄνθρωπος τὴν πρὸς τὸν Θεὸν κοινωνίαν, ἀπομακρύνεται τοῦ Θεοῦ καὶ στρέφεται πρὸς ἑαυτὸν «ζητῶν τὸ ἑαυτοῦ» (Α' Κορ. 10,24). Κατὰ ταῦτα ἡ ἁμαρτία δὲν εἶναι ἁπλῶς παράβασις τῆς ἐντολῆς καὶ ἀπείθεια πρὸς τὴν διὰ τῆς ἐντολῆς ἐκφαινομένην βούλησιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀποστροφὴ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, πτῶσις ἀπ' αὐτοῦ, ἔχθρα πρὸς αὐτὸν καὶ στροφὴ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἑαυτόν, ἐγωισμὸς καὶ φιλαυτία.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας ἐκλαμβάνονται διαφόρως παρὰ ταῖς διαφόροις ἐκκλησίαις ἀναλόγως πρὸς τὴν διάφορον ἐκδοχὴν ὑπ' αὐτῶν τῆς ἀρχεγόνου καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ δυτικὴ ἐκκλησία δέχεται ὅτι ἡ προπατορικὴ ἁμαρτία δὲν εἶναι θετικόν τι καὶ παντελὴς διαφθορὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀλλ' ἀπώλεια τῆς ἀρχεγόνου δικαιοσύνης, ἥτις, κατ' αὐτήν, εἶναι ὑπερφυσικὸν δῶρον. Κατὰ ταῦτα διὰ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας δὲν χάνει ὁ ἄνθρωπος οὐσιῶδές τι, ἀλλ' ἀδυνατεῖ κατὰ τὴν ἠθικὴν φύσιν, διαφυλάττων τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως καὶ δυνάμενος νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ἡ ἐνυπάρχουσα ἐπιθυμία δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὴν ἁμαρτία, ἀλλ' ἀδιάφορόν τι, καθίσταται δὲ ἁμαρτία, ἐφ' ὅσον ἡ ἐλευθέρα βούλησις ὁδηγεῖται δι' αὐτῆς εἰς ἁμαρτίαν.

Ἡ διαμαρτυρομένη ἐκκλησία δέχεται, ὅτι διὰ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας ἐπέρχεται μεταβολή τις τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ παντελὴς αὐτοῦ ἀνικανότης πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἐξαλείφεται ἡ εἰκὼν καὶ ἡ ἐλευθερία ῥέπει μόνον πρὸς τὸ κακόν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν δυτικὴν καὶ διαμαρτυρομένην ἐκκλησίαν ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία δέχεται ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν μένει ἡ εἰκών, ἐπισκοτισμένη ὅμως καὶ ἠμαυρωμένη, ὁ δὲ ἄνθρωπος δύναται νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθὸν καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῆς θείας χάριτος νὰ σωθῇ. Κατὰ ταῦτα ἡ διδασκαλία τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας πλησιάζει πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ *Πελαγίου*, τῶν διαμαρτυρομένων πρὸς τὴν τοῦ *Αὐγουστίνου*, ἣν ὑπερακοντίζει, καὶ ἡ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν τοῦ *Κασσιανοῦ*.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἁμαρτίας τῶν προπατόρων μετεδόθησαν διὰ τῆς γεννήσεως εἰς τοὺς ἀπογόνους, ἡ μεταδιδομένη δ' αὕτη ἁμαρτία, ἡ προπατορικὴ ἁμαρτία, διακρίνεται τῆς προαιρετικῆς ἁμαρτίας, εἰ καὶ θεωρεῖται οὐχὶ ὡς ξένη ἁμαρτία, ἀλλ' ὡς ἰδία ἑκάστου (Ρωμ. 5,12). Πρὸς παράστασιν τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας μεταχειρίζεται ἡ ἁγία Γραφὴ διαφόρους περιγραφικὰς ἐκφράσεις καὶ δὴ τὰς ἀκολούθους· «ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία» (Ρωμ. 8,17), «ἡ ἁμαρτία εὐπερίστατος» (Ἑβρ. 12,1), «ὁ νόμος ἐν τοῖς μέλεσι» (Ρωμ. 8,13), «τὸ κακὸν παρακείμενον» (Ρωμ. 8,21), «τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας» (Ρωμ. 6,6), «ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος» (Ρωμ. 6,6. Κολ. 3,9), «ἡ παλαιὰ ζύμη» (Α' Κορ. 5,6) «ἡ σάρξ» (Ρωμ. 7.18. Γαλ. 6,16 ἑ.). Εἰς τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν ὑπόκειται πᾶν τὸ ἀνθρώπινον γένος πλὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὅστις ὡς ὑπερφυσικῶς γεννηθεὶς ἦτο ἀπηλλαγμένος τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Ἡ γνώμη τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας περὶ τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου, περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς λοιπὸν καὶ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, γνώμη, ἣν ὁ Πάπας Πίος Θ' τῇ 8 Δεκεμβρίου τοῦ 1854 ἀνεκήρυξεν ὡς δόγμα τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτή, ὡς ἀντικειμένη εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τὴν ὁμολογίαν αὐτῆς τῆς Θεοτόκου συγκαταλεγούσης ἑαυτὴν μεταξὺ τῶν ἐχόντων ἀνάγκην λυτρωτοῦ (Λουκ. 1,46—48).

Β') Προσωπικὴ ἁμαρτία.—Ἀπὸ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, ἥτις μεταδίδεται διὰ τῆς γεννήσεως ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ εἰς τοὺς ἀπογόνους, πρέπει νὰ διακριθῇ ἡ προσωπικὴ ἁμαρτία, ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς ἐλευθερίας ἑκάστου. Ἡ ἁγία Γραφὴ δὲν παρέχει ἡμῖν πλήρη προσδιορισμὸν τῆς οὐσίας τῆς ἁμαρτίας, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἀκριβῆ ὁρισμὸν αὐτῆς· ἐν τούτοις ἐξαίρει ἀρκούντως τὰ συνιστῶντα τὴν ἁμαρτίαν, ἅτινα βεβαίως ἀποτελοῦσι τὴν οὐσίαν τῆς ἁμαρτίας. Ἐκ τῶν ὀνομάτων, ἅτινα ἡ ἁγία Γραφὴ μεταχειρίζεται πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς ἁμαρτίας, ἐκ τῶν περιγραφῶν αὐτῆς καὶ τῆς περὶ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας διηγήσεως αὐτῆς γίνεται δήλη ἡ οὐσία τῆς ἁμαρτίας. Ἡ ἁμαρτία δὲν εἶναι ἁπλῶς παράβασις τῶν θείων ἐντολῶν καὶ ἀσέβεια πρὸς τὴν διὰ τῶν ἐντολῶν ἐκφαινομένην βούλησιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀποστροφὴ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἔχθρα πρὸς αὐτὸν καὶ στροφὴ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἑαυτόν, ἐγωϊσμὸς καὶ φιλαυτία.

Ἀφοῦ ἡ ἁμαρτία εἶναι ἔχθρα πρὸς τὸν Θεόν, δὲν δύναται βεβαίως νὰ εἶναι αἴτιος αὐτῆς ὁ Θεός. Ἀφοῦ ἄλλως τε πάντα, ὅσα ὁ Θεὸς ἐδημιούργησεν, ἦσαν καλὰ λίαν (Γεν. 1, 31), δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἁμαρτωλὸν ἢ προσδιωρισμένον εἰς ἁμαρτίαν, πολὺ δ' ὀλιγώτερον νὰ εἶναι αἴτιος τῆς ἁμαρτίας (Ἰακ.1,13), ἥτις ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἁγιότητα αὐτοῦ. Κατὰ ταῦτα ἡ αἰτία τῆς ἁμαρτίας πρέπει νὰ ζητηθῇ καὶ εὑρεθῇ ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ (Α' Ἰωάν. 2, 16). Αἱ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀφορμαὶ ὀνομάζονται ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ *πειρασμοὶ* ἢ *σκάνδαλα*. Τοιαῦτα σκάνδαλα εἶναι τὸ κακὸν παράδειγμα, αἱ κακαὶ συμβουλαί, ἡ κακὴ ἀναστροφὴ καὶ ἀνατροφὴ καὶ πᾶν ὅ,τι διεγείρει τὴν αἰσθητικότητα καὶ παρορμᾷ τὸν ἄνθρωπον εἰς παράβασιν τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφὴν αἱ πρὸς ἁμαρτίαν ἀφορμαὶ προέρχονται ἐνίοτε καὶ ἐξ ἐπηρείας τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Αἱ ἀφορμαὶ ὅμως αὗται δὲν δύνανται νὰ ἑρμηνεύσωσιν ἀποχρώντως τὴν ἁμαρτίαν ὡς καθολικόν τι φαινόμενον. Κατὰ τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἡ κυρία αἰτία ἢ πηγὴ τῆς ἁμαρτίας ἔγκειται ἐν τῷ βάθει τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον πᾶς τις ἔχει ῥοπὴν πρὸς τὸ κακὸν (Ρωμ. 5. 6 καὶ 7). Ἡ ῥοπὴ αὕτη προέρχεται κατὰ τὸν Παῦλον ἐκ τῆς σαρκὸς ἢ αἰσθητικότητος, ἧς τὰς κλίσεις καὶ ὁρμὰς καλεῖ νόμον ἐν τοῖς μέλεσι τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἐν τῇ συνειδήσει ἐξαγγελλόμενον θεῖον νόμον, τὸν νόμον τοῦ νοὸς (Ρωμ. 7, 23). Διὰ τούτων δὲν προτίθεται βεβαίως νὰ δείξῃ ὅτι ἡ σὰρξ ἢ αἰσθητικότης αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι διεφθαρμένη καὶ κατ' ἀνάγκην πρόσκομμα τῆς ἀρετῆς. Ἡ πρὸς τὸ κακὸν ῥοπὴ προῆλθε κατ' αὐτὸν ἐκ τῆς ὑπερισχύσεως τῆς αἰσθητικῆς φύσεως ἐπὶ τοῦ πνεύματος, ἡ ὑπερίσχυσις δ' αὕτη ἐπῆλθε ἐκ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας ἐν τῷ Ἀδάμ, ἐξ οὗ μετεδόθη εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους, οὕτως ὥστε πᾶς μὴ ἀναγεννηθεὶς ἄνθρωπος βούλεται μὲν τὸ ἠθικὸν ἀγαθόν, εἶναι ὅμως νεκρὸς ἐν τῇ ἐκτελέσει αὐτοῦ καὶ ἔχει ῥοπὴν νὰ ἐκλέγῃ καὶ πράττῃ τὸ κακὸν ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ Καινὴ Διαθήκη διακρίνει τὴν ἀρχὴν ἢ αἰτίαν τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ τῆς ἀφορμῆς πρὸς ταύτην ὑποδεικνύουσα βαθυτέραν τινὰ ῥίζαν ἢ ἀρχὴν τῆς ἁμαρτίας, ἥτις κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Σωτῆρος ὑπάρχει ἐν τῇ καρδίᾳ ἢ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ἀνθρώπου (Ματθ. 12, 33 ἑ. 15, 19). Ἡ ἁμαρτία λοιπὸν λαμβάνει ἀρχὴν ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ποιῆται τὴν προσήκουσαν χρῆσιν τῆς ἐλευθέρας αὐτοῦ βουλήσεως.

Ἡ ἁμαρτία προϋποθέτει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ νίκην τινὰ τῆς αἰσθητικότητος κατὰ τῆς πνευματικῆς φύσεως αὐτοῦ. Ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς νίκης ταύτης προέρχεται ἡ κλίσις ἢ ῥοπὴ τῆς βουλήσεως πρὸς πράξεις ἀντιβαινούσας πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον. Αὕτη καλεῖται κακία ἢ πονηρία καὶ δύναται νὰ ὁρισθῇ ὡς ῥοπὴ πρὸς τὸ ἁμαρτάνειν. Ἡ κακία ἢ πονηρία ἔχει διαφόρους βαθμούς, ὧν οἱ κυριώτεροι εἶναι α') ἡ κατάστασις τῆς ἠθικῆς δυσαρεσκείας, β') τῆς ἠθικῆς ἀσταθείας, γ') τῆς ἠθικῆς δουλείας, δ') φαυλότητος καὶ ε') τῆς ἠθικῆς πωρώσεως.

Ὡς ἐν τῇ ἀγαθῇ πράξει οὕτω καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ διακρίνομεν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν πρᾶξιν, ὧν ἡ ἐσωτερική, ἡ κακὴ δηλαδὴ προαίρεσις τοῦ πράττοντος καὶ τὸ κακὸν ἐλατήριον, ἀποτελεῖ τὸ οὐσιῶδες τῆς ἁμαρτίας. Ὅθεν ἁμαρτία ὑπάρχει καὶ ἂν μόνον ἡ προαίρεσις εἶνε κακή, ἡ δὲ κακὴ πρᾶξις δὲν ἤθελε συμβῇ, ἡ δὲ χριστιανικὴ ἠθικὴ θεωρεῖ τὴν ἁμαρτίαν ἐγκειμένην οὐ μόνον ἐν ἐξωτερικαῖς πράξεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν διαθέσεσιν, ἐπιθυμίαις καὶ λόγοις. Ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ θεωρεῖ ὡς ἁμαρτίαν καὶ πᾶσαν πρᾶξιν πραττομένην ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου παρὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πεποίθησιν καὶ ὅταν ἡ πρᾶξις αὕτη δὲν ἀντίκειται εἰς τὸν ἠθικὸν νόμον, διότι πᾶσα πρᾶξις ἀντικειμένη εἰς τὴν ἰδίαν πεποίθησιν τοῦ πράττοντος εἶναι ἐκδήλωσις βουλήσεως μὴ σεβομένης τὸ ἀγαθόν.

Αἱ ἁμαρτίαι δύνανται νὰ διακριθῶσι πολλαχῶς κατὰ τὴν διάφορον ἄποψιν, ἐξ ὧν θεωροῦνται. Αἱ συνήθεις διακρίσεις τῆς ἁμαρτίας εἶναι οἱ ἀκόλουθοι· *α')* ἁμαρτίαι ἐκτελέσεως ἢ παραλείψεως, *β')* ἐξωτερικαὶ καὶ ἐσωτερικαί, *γ')* προαιρετικαὶ καὶ μή, *δ')* ἐν γνώσει καὶ ἐν ἀγνοίᾳ, *ε')* πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ πρὸς τὸν πλησίον καὶ *στ')* συγχωρηταὶ καὶ θανάσιμοι. *Θανάσιμα ἁμαρτήματα* καλοῦνται τὰ αἴροντα ἐντελῶς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. Εἰς τὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα ὧν ἀριθμοῦσι συνήθως ἑπτά, συγκαταριθμεῖται κατ' ἐξοχὴν ἡ κατὰ τοῦ Πνεύματος βλασφημία, ἥτις κατὰ τὸν Αὐγουστῖνον εἶναι ἡ ἐνσυνείδητος καὶ ἐπίμονος περιφρόνησις καὶ ἀπόρριψις τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ μέχρι τέλους τῆς ζωῆς ἀμετανοησία τοῦ ἀνθρώπου. Κ. Ι. Δ.

—«**Ἁμαρτίαι** *γονέων*» [*Θεατρ.*]· βλ. **Ἀθῆναι Β'** 261 β'.

ἁμαρτίτης [*Ὀρυκτολ.*]· βλ. **βαστνεζίτης**.

ἁμαρτοεπὴς (ὁ, ἡ)· ὁ ἁμαρτάνων ἐν τοῖς λόγοις, ὁ μὴ λέγων καίρια καὶ ἀσφαλῆ.

ἀμαρτύρητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ μαρτυρηθείς, ὁ μὴ ὑπὸ μαρτύρων βεβαιωθείς, ἀμάρτυρος· ‖ ἰδιωματ. ὁ μὴ καταγγελθείς, ὁ μὴ καταμηνυθείς, ἰδίᾳ ἐπὶ παίδων ἢ μαθητῶν πταισάντων καὶ μὴ καταγγελθέντων εἰς τοὺς γονεῖς ἢ διδασκάλους.

ἀμάρτυρος (ὁ, ἡ) —*ον* (τό)· ὁ μὴ τυχὼν μαρτύρων, ὁ μὴ ὑπὸ μαρτύρων ὁμολογηθεὶς ἢ βεβαιωθείς, ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει μαρτυρία τις, ἀντίθ. *μεμαρτυρημένος*.—Ἐπίρρ. ***ἀμαρτύρως***.

—[*Ἀρχ. Ἀττ. Δικ.*]. Ἐκαλεῖτο *ἀμάρτυρος* ἡ σύμβασις ἢ ἡ δίκη, εἰς ἃς δὲν ὑπῆρχον μάρτυρες. Πᾶσαι αἱ συμβάσεις συνετελοῦντο τῇ μεσολαβήσει μαρτύρων (*Δημοσθ.* πρὸς Ὀνήτορα Α. 21), ἡ δὲ παράλειψις τούτων ἐχαρακτηρίζετο ὡς ὀλιγωρία (*Δημοσθ.* πρὸς Τιμόθεον 2). Κατ' ἐξαίρεσιν δὲν ἐκαλοῦντο μάρτυρες εἰς τὰς πρὸς τραπεζίτας συμβάσεις («τὰ μὲν γὰρ συμβόλαια τὰ πρὸς τοὺς ἐπὶ ταῖς τραπέζαις ἄνευ μαρτύρων γίγνεται», *Ἰσοκράτους* Τραπεζ. 2), καὶ τοῦτο διότι τὴν ἔλλειψιν τῶν μαρτύρων ἀνεπλήρωναν τὰ τηρούμενα τραπεζιτικὰ βιβλία, ἅτινα ἐκαλοῦντο *τραπεζιτικὰ γράμματα* (*Δημοσθέν.* πρὸς Τιμόθεον 59) ἢ *ὑπομνήματα* (*Δημοσθ.* αὐτόθι 5), ἢ *ἐφημερίδες*, κατὰ Πλούταρχον.

ΙΩ. Δ. ΖΕΠΟΣ

ἁμαρτωλοποιὸς (ὁ, ἡ), —*όν* (τό)· ὁ ποιῶν τινα ἁμαρτωλόν, ὁ πρόξενος ἁμαρτίας.

ἁμαρτωλός, —*ή*, —*όν* ὁ πλήρης ἁμαρτιῶν, ὁ ἁμαρτάνων· ‖ ὁ ὑποκείμενος εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

— «**Ἁμαρτωλοῦ** *παράκλησις*». Συντομώτατον θρησκευτικὸν ποίημα τοῦ ΙΒ' πιθανώτατα αἰῶνος, ἐκ 16 ἀνομοιοκαταλήκτων πολιτικῶν στίχων εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐκ-

Digitized by Google

κλησιαστικῆς ὑμνολογίας κατά τε τὰ νοήματα καὶ τὴν φράσιν. Ἄρχεται οὕτως:

Ἐμὲ οὐ πρέπει νὰ λαλῶ, οὐδὲ νὰ συντυχαίνω,
οὐ πρέπει ἐμὲν νὰ βλέπωμαι, οὐδὲ πάλιν νὰ βλέπω.
οὐδὲ νὰ τρέφωμαι τροφὴν τὴν πρέπουσαν ἀνθρώποις·
ἐμένα πρέπει νὰ θρηνῶ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας.

Τὸ ποίημα ἐξεδόθη ὑπὸ *Émile Legrand* (Bibliothèque grecque vulgaire, Paris 1880, 1. 17. Ἴδε καὶ *Κρουμβάχερ-Σωτηριάδη*, Ἱστορία βυζαντ. λογοτεχνίας 3, 52—3). Δ. Σ. Μ.

— **«Ἁμαρτωλῶν σωτηρία»**. Οἰκοδομητικὸν θρησκευτικὸν βιβλίον γραφὲν ὑπὸ τοῦ ἐκ Κρήτης τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἀκμάσαντος μοναχοῦ *Ἀγαπίου*, τοῦ κατὰ κόσμον *Ἀθανασίου Λάνδου*. Ἡ ἀρχαιοτέρα γνωστὴ ἔκδοσις τοῦ βιβλίου, οὖσα σπανιωτάτη, εἶναι ἡ τοῦ 1641 ἐν Ἑνετίᾳ (παρὰ *Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ* εἰς 4ον), ἥτις προφανῶς εἶναι καὶ ἡ πρώτη. Τὸ βιβλίον κατέστη προσφιλέστατον ἀνάγνωσμα τόσον, ὥστε ταχέως ἐπηκολούθησαν πολλαὶ ἐκδόσεις. Τὸ βιβλίον τοῦτο, ἐν ὅλως λαϊκῇ μορφῇ γεγραμμένον καὶ ἀναμιγνῦον ἐκκλησιαστικὰ θέσμια μετὰ θρύλων, εἰς μὲν τὸ πρῶτον μέρος περιέχει περὶ ἁμαρτίας, τῶν θανασίμων ἁμαρτημάτων, περὶ τῶν μέσων τῆς λυτρώσεως ἀπ' αὐτῆς καὶ περὶ προσευχῆς· εἰς τὸ δεύτερον μέρος περὶ τῶν καθηκόντων πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, μετανοίας καὶ μεταλήψεως· εἰς δὲ τὸ τρίτον μέρος περὶ τῶν θαυμασίων τῆς πανυμνήτου Θεομήτορος. (Βλ. λέξιν **Ἀγάπιος** *(μοναχός)*· ἴδε καὶ *E. Legrand* Bibl. hel. τοῦ ΙΖ' αἰῶνος 3, 531.) Δ. Σ. Μ.

Ἁμαρτωλὸς ***Γεώργιος***. Μοναχός, συγγραφεὺς τῶν χρόνων τῆς εἰκονομαχίας (Θ' αἰών), ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καταγόμενος, καὶ ἐπονομασθεὶς *Ἁμαρτωλὸς* ἐκ τῆς συνηθείας, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ τότε μοναχοὶ νὰ ἀποδίδουν εἰς ἑαυτοὺς τὸ ἐπίθετον τοῦ «ἁμαρτωλοῦ». Ὁ Ἁμαρτωλὸς συνέγραψε μακρὸν χρονικόν, τὸ ὁποῖον διαιρεῖ εἰς 4 βιβλία, εἰς τὸ τελευταῖον τῶν ὁποίων πιθανώτατα περιελάμβανε τοὺς Χριστιανοὺς αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου καὶ τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς ἀναστηλώσεως τῶν εἰκόνων γεγονότα. Ὁ Ἁμαρτωλὸς γράφων κατὰ τὰ μέσα τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ἀκολουθεῖ τὴν συγγραφικὴν τακτικὴν καὶ μέθοδον τοῦ Θεοφάνους καὶ πάντων τῶν προγενεστέρων του χρονογράφων, ἐπηρεασμένος δὲ ἐκ τοῦ κρατοῦντος τότε πνεύματος εἰσάγει εἰς τὸ ἔργον του πλεῖστα μυθώδη καὶ φανταστικὰ γεγονότα καί, ἐκτρεπόμενος τῆς γραμμῆς, ἣν ὡς χρονικογράφος ἔδει ν' ἀκολουθῇ, ἐπικρίνει σφοδρῶς πάντας τοὺς κεκηρυγμένους ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως εἰκονομάχους.

Ἐκ τῶν ἔργων του σῴζονται 27 χειρόγραφα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν ἀναγόμενον εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ι' αἰῶνος ἐφιλοτέχνησεν εἰς λατινικὴν μετάφρασιν ὁ *Λέων Ἀλλάτιος* καὶ εὑρίσκεται ἀκόμη ἀνέκδοτον ἐν Βιέννῃ. Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ἁμαρτωλοῦ, καταστάντων ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἱστορικῆς πηγῆς, ἤντλησαν ἀφθόνως οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Ρῶσοι ἱστορικοὶ διὰ τὴν συγγραφὴν διαφόρων χρονικῶν. Κ. Μ. Κ.

ἀμαρυγὴ (ἡ) καὶ **ἀμάρυγμα** (τό)· ἡ ἀκτινοβολία τοῦ φωτός, τὴν ὁποίαν ἐκπέμπει ἐπιφάνεια λεία καὶ στιλπνή, ἀνταύγεια: «ἡ ἀμαρυγὴ τῶν ὀφθαλμῶν,—τοῦ προσώπου,—τῶν χειλέων κττ.».

Ἀμαρυγκεὺς *[Μυθ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀλέκτορος καὶ τῆς Διογενείας κατὰ Εὐστάθιον, ἢ τοῦ Θεσσαλοῦ Πυττίου κατ' ἄλλους (Παυσ. 5, 1, 11), ἀρχηγὸς τῶν *Ἐπειῶν*, βραδύτερον βασιλεὺς τῆς Ἤλιδος ἐν Βουπρασίῳ. Εἰς τιμὴν τούτου τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐτέλεσαν ἀγῶνας κατὰ τὴν ταφὴν αὐτοῦ ἐν Βουπρασίῳ, εἰς οὓς ὁ Νέστωρ ἔλαβε μέρος κατὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Παυσανίαν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Πύττιος ἦλθεν εἰς Ἦλιδα ἐκ Θεσσαλίας, ὅτε δὲ ὁ Αὐγείας, ὁ υἱὸς τοῦ Φόρβαντος ἢ τοῦ Ἡλίου ἢ τοῦ Ποσειδῶνος, βασιλεὺς τῆς Ἤλιδος, εἷς τῶν Ἀργοναυτῶν, παρεσκευάσθη, ἵνα ἀντισταθῇ κατὰ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Ἡρακλέους, ἔλαβε σύμμαχον τὸν δεινὸν πολεμιστὴν υἱόν του καὶ διὰ τὴν σύμπραξιν παρέσχεν εἰς αὐτὸν μέρος τῆς ἀρχῆς. Κατ' ἄλλας πληροφορίας, ἃς παρέχει ὁ Ἑκαταῖος, ἠγωνίσθησαν οἱ Ἐπειοὶ μετὰ τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τοῦ Αὐγείου (*Στράβ.* 8, 341). Ὁ Ἀμαρυγκεὺς εἶχεν υἱόν, Διώρην ὀνόματι, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀρχηγὸς τῶν Ἐπειῶν ἐν Τροίᾳ, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Θρᾳκὸς Πειρόου (Ἰλ. Ζ, 622 καὶ Δ, 518). Ἕτερος υἱὸς τοῦ Ἀμαρυγκέως ὠνομάζετο Ἱππόστρατος κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον (1, 8, 4). Τοῦτον ὁ Ἡσίοδος, κατ' ἄλλην ἐκδοχήν, λέγει ἔγγονον αὐτοῦ. Κατ' ἄλλους ὁ Ἀμαρυγκεὺς ἐκαλεῖτο υἱὸς τοῦ Ὀνησιμάχου ἐκ Μυκηνῶν, μεταβὰς εἰς Τροίαν μετὰ δέκα ἐννέα πλοίων.

Τὸ ὄνομα τοῦ *Ἀμαρυγκέως* προέρχεται ἀπὸ τοῦ *ἀμαρύσσω* (= στίλβω, λάμπω) καὶ σημαίνει τὸν *στίλβοντα*, τὸν *ἀκτινοβολοῦντα*, ὅπως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ *Αὐγείου*. ΙΑΚ. Χ. ΔΡΑΓΑΤΣΗΣ

— *[Ἀποκρυφ.]* Ὁ Ἀμαρυγκεύς, κατὰ τὴν ἀποκρυφολογίαν, εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν *Ἑωσφόρον*. Εἶναι δὲ ἡ προσωποποίησις τοῦ μετὰ τὴν κάθαρσιν τῆς ὕλης προερχομένου βασιλικοῦ τέκνου. Εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ ἀλχημιστικοῦ ἔργου. Δ. Π. Κ.

ἀμαρυλλιδίδαι (Amaryllidaceae) *[Βοταν]*. Οἰκογένεια μονοκοτυληδόνων τῆς τάξεως τῶν *λειλιανθῶν* ἢ *λειριανθῶν*, περιλαμβάνουσα περὶ τὰ 90 γένη, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότερα εἶναι: *Ἀμαρυλλίς, νάρκισσος, παγκράτιον τὸ παραθαλάσσιον, γάλανθος, γάλανθος ὁ τῆς Ὄλγας, λευκόϊον τὸ θερινόν, ἀγαυὴ ἡ ἀμερικανική, ἀγαυὴ ἡ μεξικανική, στερνβεργία ἡ κιτρίνη* κλπ., καὶ ἄνω τῶν 1000 εἰδῶν. Πλεῖστα ἐξ αὐτῶν εἶναι κοσμητικά, πολλὰ δὲ τοξικά, φαρμακευτικά, βιομηχανικὰ ἢ ἄλλως χρήσιμα. Μερικὰ περιέχουν ἀλκαλοειδῆ *(ἀμαρυλλίνην, βελλαμαρίνην)* καὶ σαπωνίνας. Εἶναι φυτὰ ποώδη, τινὰ μεγάλα, βολβόρριζα κατὰ τὸ πλεῖστον ἢ ῥιζωματοῦχα, πολυετῆ, ἐκφύουν δὲ φύλλα μόνον κατὰ τὴν ἄνοιξιν. Τὰ φύλλα εἶναι στενά, λεπτά, ἢ σαρκώδη, λειόχειλα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· εἰς τινα ἐξ αὐτῶν σχηματίζουν ῥόδακας καὶ ἀπολήγουσιν εἰς αἰχμηρὰν ἀκίδα. Τὰ ἄνθη εἶναι *ἐπίγυνα*· σχηματίζουν σκιάδια ἢ κύματα, εἶναι κανονικὰ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἑρμαφρόδιτα, σπανίως δέ, ἐξ ἀσθενοῦς κάμψεως πετάλων τινῶν ἢ τῶν στημόνων, ζυγόμορφα. καὶ συνοδεύονται ὑπὸ δύο παρανθίων φύλλων. Τὸ περιάνθιον ἀποτελεῖται ἐξ ἐλευθέρων ἢ ἡνωμένων μερῶν ἀποτελούντων σωλῆνα συνοδευόμενον ὑπὸ μεμβρανώδους στεφάνης. Ὁ ὕπερος ἀποτελεῖται ἀπὸ 3 καρπόφυλλα τελείως κλειστά, ἡ φωθήκη εἶναι συμφυὴς μετὰ στύλου διωγκωμένου εἰς τὸ ἄκρον, ὁ δὲ καρπὸς εἶναι κάψα μὲ λεπτὰ ἢ κατά τι σαρκώδη τοιχώματα.

Οἱ ἀμαρυλλιδίδαι εἶναι φυτὰ τῶν θερμῶν χωρῶν, ἀπαντῶντα κυρίως εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικήν· τινὰ ὅμως ἐξ αὐτῶν φύονται καὶ ἐν τῇ εὐκράτῳ ζώνῃ.

ἀμαρυλλὶς (Amaryllis) *[Βοταν.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαρυλλιδιδῶν* περιλαμβάνον εἴδη φυτῶν βολβορρίζων, κοσμητικῶν: τὴν *ἀμαρυλλίδα τὴν δίστιχον* (Amaryllis disticha), φυτὸν αὐτοφυὲς τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς ἔχουσαν βολβὸν τοξικόν, διὰ τὸ ὁποῖον τοῦ ὁποίου οἱ ἰθαγενεῖς δηλητηριάζουν τὰ ἀγχέμαχα ὅπλα των· τὴν *ἀμαρυλλίδα τὴν καλλίστην* (Amaryllis ἢ Sprekelia formosissima), ἰθαγενῆ τοῦ Μεξικοῦ, εἰς ἣν ὁ Fragner εὗρε τὸ ἀλκαλοειδὲς *ἀμαρυλλίνην*· τὴν *ἀμαρυλλίδα τὴν εὐθάλειαν* (Am. Belladonnae L.) κλπ.

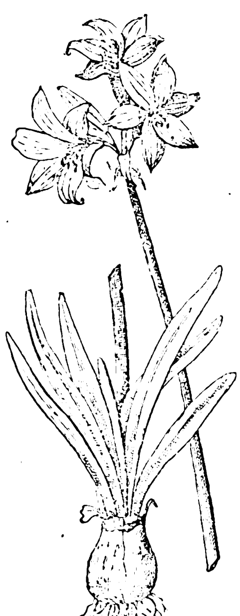

Ἀμαρυλλὶς ἡ εὐθάλεια.

Ἀμαρυλλίς. Ὄνομα ποιμενίδος εἰς τὸ τρίτον εἰδύλλιον τοῦ Θεοκρίτου.

— **«Ἀμαρυλλίς»**. Διήγημα τοῦ Γ. Δροσίνη, μεταφρασθὲν καὶ εἰς ξένας γλώσσας.

Ἀμαρύνθια *[Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ τελουμένη ἐν Ἀμαρύνθῳ τῆς Εὐβοίας πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρτέμιδος, μετενεχθεῖσα δὲ εἰς Ἀττικὴν (βλ. Ἀμαρούσιον).

Ἀμάρυνθος *[Μυθ.]*.—1) Κυνηγὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἐξ Ἐρετρίας ἐξ οὗ ὠνομάσθη ἡ παρ' αὐτὴν πόλις *Ἀμάρυνθος* (*Στεφ. Βυζ.*). — 2) Εἷς τῶν πεντήκοντα κυνῶν τοῦ Ἀκταίονος (*Ἀπολλόδ.*).

— *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἤλιδος ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀλφειὸν (*Στράβ.*).

Ἀμάρυνθος. Χωρίον ἀποτελοῦν ὁμώνυμον κοινότητα τοῦ δήμου Χαλκιδέων ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Οἱ κάτοικοι ἀνερχόμενοι εἰς 1106 ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Α. Κ. Χ.

Ἀμαρφὰλ (ἑβρ. **Ἀμραφέλ**) *[Βιβλ.]*. Βασιλεὺς τῆς Σενναὰρ (Βαβυλῶνος), συμμετασχὼν μετ' ἄλλων φόρου ὑποτελῶν τῷ βασιλεῖ τῆς *Ἐλὰμ* Χοδολλογομὸρ ἡγεμόνων, οἷοι ὁ *Ἀριὼχ* (Ρὶμ-Σίν), ὁ βασιλεὺς τῆς *Ἐλλασὰρ* (Λαρσά) καὶ Θαργάλ, ὁ *βασιλεὺς ἐθνῶν* (πιθανῶς τοῦ ἀνατολικῶς τῆς Ἀσσυρίας κειμένου *Γκοντὶ*) τῆς ὑπὸ τὸν *Ἐλαμίτην* κυριαρχίαν εἰς τὴν Παλαιστίνην στρατείας, ἥτις ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἑδραίωσιν τῆς ἐλαμιτικῆς κυριαρχίας (Γεν. ιδ'). Ἐναντίον αὐτῶν ἀντεπεξῆλθον κατὰ τὰς πληροφορίας τῆς Γενέσεως οἱ σύμμαχοι βασιλεῖς τῆς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰορδάνου *πενταπόλεως* (Σοδόμων, Γομόρρας, Ἀδαμά, Σεβωεὶμ καὶ Σηγώρ), οἵτινες καὶ ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἐλὰμ καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ. Ἡ ἐν λόγῳ βιβλικὴ διήγησις ἐπὶ μακρὸν παραγνωριζομένη καὶ ὡς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μυθώδης θεωρουμένη ὑπὸ τῶν ὀρθολογιστῶν κριτικῶν, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους διαφωτίζεται καὶ ὁ ἱστορικὸς αὐτῆς χαρακτὴρ διαπιστοῦται διὰ τῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν, δι' ὧν ἐπιβεβαιοῦται τὸ γεγονός, ὅτι περὶ τὸ 2,000 π. Χ. μεγίστη ἦτο ἡ αὔξησις τῆς ἐλαμιτικῆς δυνάμεως ὑπὸ τὴν δυναστείαν τῶν *Κονδουριδῶν*, ὧν εἷς ἦτο καὶ ὁ Χοδολλογομόρ, ὡς καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ δηλοῖ. Ἡ δὲ περὶ τοῦ *Ἀμαρφὰλ* ἐπικρατοῦσα σήμερον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ γνώμη εἶναι ἡ τοῦ Schrader, καθ' ἣν οὗτος δέον νὰ ταυτίζεται πρὸς τὸν περιώνυμον Βαβυλώνιον μονάρχην *Χαμμουραμπί*, ὅστις, πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὸν ὑπὸ τῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν μαρτυρούμενον νικηφόρον ἀγῶνα κατὰ τῶν Κονδουριδῶν, διετέλεσε φόρου ὑποτελὴς εἰς αὐτούς. Ἄρα κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ὁ Χαμμουραμπί-Ἀμαρφὰλ εἶναι σύγχρονος τῷ Ἀβραὰμ τῆς Βίβλου. Δὲν ἔχει ὅμως κατορθωθῆ εἰσέτι ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τοῦ χρόνου τῆς βασιλείας τοῦ μονάρχου τούτου, ἄρα δὲ καὶ τοῦ Ἀβραάμ, τῶν ὑπολογισμῶν τῶν ἐρευνητῶν κυμαινομένων συνήθως μεταξὺ 2,200 καὶ 2,000 π. Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Schrader-Whitehouse*, The cuneiform Inscription and the O. Test. I σ. 244 ἑξ., *Hommel* Babyl-Assyrische Geschichte σ. 169. *Dhorme*, Amraphel ἐν τῇ Rev. Bibl. N. S. V σελ. 205 ἑξ. Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Ἀμασὰ (κατὰ δὲ τὴν μετάφρ. τῶν Ο', **Ἀμεσσαΐ**) *[Βιβλ.]*. Κύριον ἑβραϊκὸν ὄνομα διαφόρων προσώπων μνημονευομένων ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ, ὧν σπουδαιότατος τυγχάνει ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς τοῦ Δαβὶδ Ἀβιγαίας, ἀνὴρ διὰ μεγάλης στρατιωτικῆς πεπροικισμένος ἱκανότητος. Ταχθεὶς οὗτος πρὸς τὸ μέρος τοῦ *Ἀβεσσαλώμ*, ἐπαναστατήσαντος κατὰ τοῦ πατρός, διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ ἀρχιστράτηγος τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων, ἀλλ' ἡττήθη κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ Δαβὶδ Ἰωάβ, ὅστις καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐκποδὼν δολίως παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ Δαβὶδ (Β' Βασιλειῶν ιζ'—κ') Π. Ι. Μ.

Ἀμασαῒ καὶ ***Ἀμασί***. Ἑβραϊκὸν κύριον ὄνομα ἐπανειλημμένως μνημονευόμενον ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Ἐκ τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφερομένων προσώπων κυριώτερα εἶναι:

— 1) Τριακόνταρχος τῶν φυλῶν Βενιαμὶν καὶ Ἰούδα, προσχωρήσας εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ καταδιωκομένου Δαβὶδ καὶ γενόμενος στρατηγὸς αὐτοῦ (Α' Παραλειπομένων ιβ' 18).

— 2) Εἷς τῶν Ἰσραηλιτῶν ἱερέων, οἵτινες προηγούμενοι τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ μεταφορὰν αὐτῆς εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἀβδεδόμ, «ἐσάλπιζον ἔμπροσθεν αὐτῆς» (Α' Παραλειπομένων ιε' 24). Π. Ι. Μ.

Ἀμάσεια. Πόλις τοῦ Πόντου, μεσόγειος, 70 χιλιόμ. περίπου πρὸς νότον τῆς Ἀμισοῦ, ἔχουσα βόρειον πλάτος 40° 32' καὶ ἀνατολικὸν μῆκος (μεσημβρινοῦ Παρισίων) 33° 30'. Κεῖται ἐν τῷ μέσῳ βαθείας φάραγγος ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ *Ἴριδος (Γεσὶλ Ἰρμάκ)*, ὅστις ῥέων ΒΑ καὶ εἶτα, παρὰ τὰς ἐκβολάς, μεταβάλλων διεύθυνσιν πρὸς τὰ ΒΔ ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὔξεινον. Ὁ Στράβων, περιγράφων τὴν θέσιν τῆς πόλεως, λέγει ὅτι «κατεσκεύασται θαυμαστῶς προνοίᾳ τε καὶ φύσει, πόλεως τε ἅμα καὶ φρουρίου παρέχεσθαι χρείαν δυναμένη».

Ἡ φυσικὴ θέσις τῆς πόλεως εἶναι πολὺ ὀχυρά. Περιβάλλεται ὑπὸ τριῶν ἀποκρήμνων καὶ ἀπροσπελάστων ὀρέων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μὲν δύο πρὸς Α, τὸ δὲ τρίτον καὶ μεγαλύτερον πρὸς Δ, χωριζόμενα διὰ τοῦ Ἴριδος. Ἐπὶ τοῦ τελευταίου σχηματίζοντος δύο κέρατα πρὸς τὰς ὑπωρείας εἶναι κτισμένη ἡ ἀρχαία πόλις, εἰς τὰς ἀνωτάτας δὲ κορυφὰς αὐτοῦ εἶναι δύο ἀκροπόλεις, ἡ μία ὑπεράνω τῆς ἄλλης, τῶν ὁποίων τὰ τείχη συνδέονται μὲ τὸ τεῖχος τῆς ὅλης πόλεως, ταύτης δὲ τὸ κάτω τεῖχος βαίνει παραλλήλως πρὸς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ τὸ ἓν ἕως τὸ ἄλλο κέρας. Τοιουτοτρόπως ἡ φυσικὴ ὀχυρότης τῆς πόλεως συνεπληροῦτο διὰ τῆς τειχοδομίας, ὅλη δὲ ἡ τειχισμένη πόλις, ἡ ὁποία ἄρχιζει ἀπὸ τὸν ποταμὸν καὶ διὰ τῶν δύο κεράτων φθάνει εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἔχοντος ὕψος 300 μέτρων, σχηματίζει τρίγωνον. Τούτου τὸ ἐμβαδὸν εἰς τὸ κέντρον μὲν εἶναι βραχῶδες καὶ ἄβατον, διότι κατεστράφησαν αἱ κλίμακες καὶ οἱ ὑπόγειοι δρόμοι, διὰ τῶν ὁποίων συνεκοινώνει ἡ κάτω πόλις μὲ τὰς ἀκροπόλεις, πρὸς τὸ μέρος δὲ τῆς κορυφῆς, ὅπου εἶναι αἱ δύο ἀκροπόλεις, εἶναι ὁμαλώτερον. Τὰ σωζόμενα ἐρείπια τῶν τειχῶν μαρτυροῦν διαφόρων ἐποχῶν τειχοδομίαν. Τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως εἶναι τὸ ἀρχαιότερον, ἀπέναντι δὲ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην τοῦ Ἴριδος εἶναι ἡ ἔξω πόλις, νεωτέρα τῆς πρώτης, τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Στράβωνος *προάστειον*. Ἡ τοποθεσία της εἶναι ὁμαλή, ἀλλὰ τὸ θέρος πολὺ θερμή, ἕνεκα τῶν περιβαλλόντων πανταχόθεν ξηρῶν βράχων. Πολυπληθεστέρα εἶναι ἡ νεωτέρα πόλις, ἡ ὁποία εἶχε μὲν ὁδοὺς στενὰς καὶ ἀνωμάλους, καθὼς ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ κατὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον ἐκαλλωπίσθη κάπως διὰ κανονικωτέρας ρυμοτομίας, χρησιμοποιηθέντων εἰς

Digitized by Google

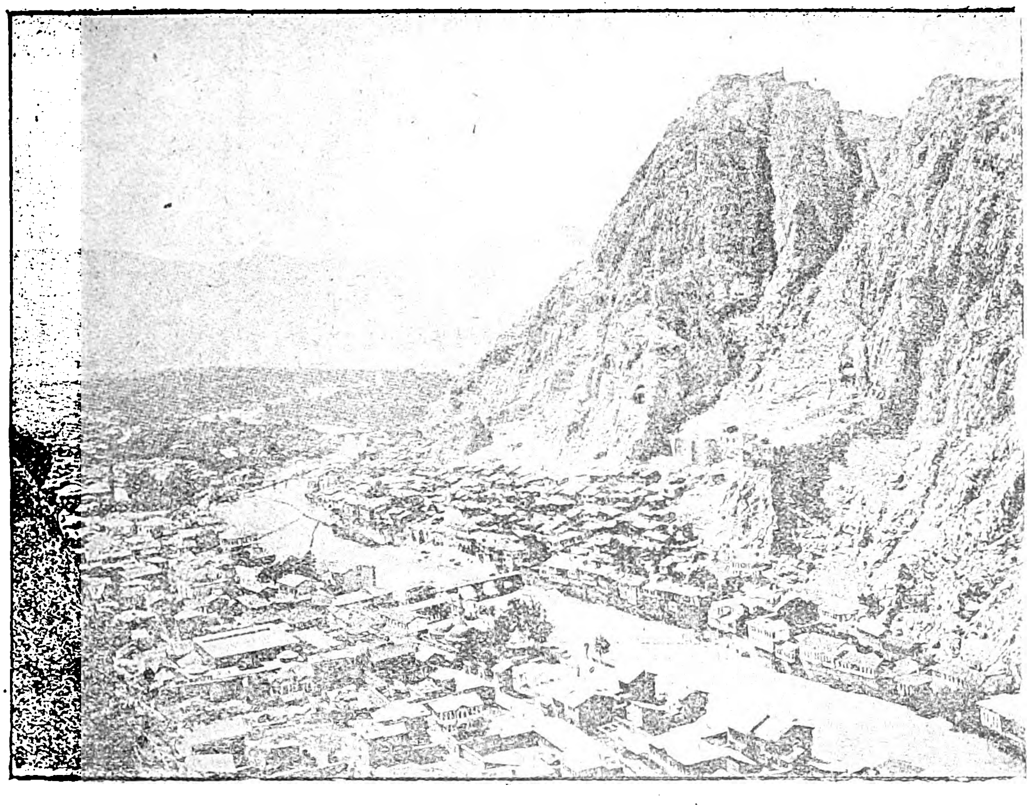

Ἀμάσεια : Ἡ ἀρχαία πόλις μετὰ μικροῦ τμήματος τῆς νέας.

τὸ ἔργον τοῦ ἐξωραϊσμοῦ Ἰταλῶν αἰχμαλώτων. Ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν δύο τμημάτων τῆς πόλεως γίνεται δι' ἓξ γεφυρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλαι μὲν εἶναι λίθιναι, ἄλλαι δὲ ξύλιναι.

Ἡ Ἀμάσεια εἶναι ἀπὸ τὰς ὀλίγας πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, αἱ ὁποῖαι διετήρησαν διὰ τῶν αἰώνων ἀναλλοίωτον τὸ ὄνομά των μέχρι σήμερον. Γράφεται καὶ *Ἀμάσσεια* ἐπὶ τῶν νομισμάτων της. Ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Στράβωνος, ὁ ὁποῖος μόνος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀρχαίους κάμνει ὁπωσδήποτε λεπτομερῆ περιγραφήν της, διότι ἦτο πατρίς του, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος διὰ τῆς φράσεως «*ἡ ἡμετέρα πόλις*». Δὲν ἔχομεν ὅμως καμμίαν μαρτυρίαν περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἱδρύσεώς της. Ἡ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος, ὅτι οἱ τύμβοι, τοὺς ὁποίους περικλείει ὁ περίβολος τῆς ἀρχαίας πόλεως, εἶναι «*μνήματα βασιλέων*», δὲν μᾶς φωτίζει δυστυχῶς εἰς τίποτε, ἀλλ' οὔτε καὶ δυνάμεθα ἐκ τῆς τεχνοτροπίας τῆς κατασκευῆς νὰ διακρίνωμεν ποῖος εἶναι ὁ ἀρχαιότερος καὶ ποῖος ὁ νεώτερος. Δὲν ἔχουν κανὲν κόσμημα οὔτε καμμίαν ἐπιγραφήν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁδηγουμένη ἡ ἀρχαιολογία θὰ ἠμποροῦσεν ἴσως νὰ μᾶς εἴπῃ κάτι, ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν, περὶ τῆς πρώτης συστάσεως τῆς πόλεως. Ὅλ' αὐτὰ ἔχουν ἀφανισθῆ. Αἱ δὲ ἄλλαι σωζόμεναι ἐπιγραφαὶ δὲν μᾶς χρησιμεύουν ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Κατὰ τοὺς ἀσιανολόγους τὸ ὄνομα τῆς πόλεως παράγεται ἐκ τοῦ σημιτικοῦ *amas*, δηλοῦντος *τόπον ὀχυρόν*, ἂν δὲ ἀληθεύῃ τοῦτο, ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι Σημῖται ἦσαν οἱ πρῶτοι ἱδρυταί της.

Καμμία ἀπὸ τὰς ἀρχαίας πόλεις τοῦ Πόντου δὲν ἠμπορεῖ νὰ παραβληθῇ μὲ τὴν Ἀμάσειαν, ὅσον ἀφορᾷ τὸ πλῆθος καὶ τὴν σπουδαιότητα τῶν ἀρχαίων μνημείων. Πρωτεύουσα κατ' ἀρχὰς τοῦ βασιλείου τῶν Μιθραδατῶν, ἕδρα ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας κατόπιν, πρωτεύουσα χριστιανικῆς μητροπόλεως κατὰ τὸν μεσαίωνα, συνήθης τόπος διαμονῆς τῶν πρώτων σουλτάνων τοῦ τουρκικοῦ κράτους, διατηρεῖ τεκμήρια καὶ ἀναμνήσεις τῶν διαφόρων περιόδων τῆς ἱστορίας της. Τὰ μνημεῖα ταῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς: Ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς ἀρχαίας πόλεως πρὸς τὸ κάτω μέρος μεταξὺ τῶν δύο κεράτων ὑπάρχουν ἐρείπια θεάτρου, τοῦ ὁποίου μόλις διακρίνονται τὰ ἑδώλια, πλησίον δὲ αὐτοῦ ἐρείπια ἀνακτόρων. Εἶναι ταῦτα τὰ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος λεγόμενα *βασίλεια*. Ὄπισθεν αὐτῶν διακρίνονται ἴχνη λουτροῦ. Ἐντὸς τοῦ θεάτρου καὶ πλησίον τῆς θυμέλης ὑπάρχει ναΐσκος τις, προφανῶς μεταγενεστέρων χρόνων, ὑπεράνω δὲ καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ θεάτρου ὑπάρχουν οἱ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφερόμενοι *τάφοι* βασιλέων, λαξευμένοι ἐντὸς βράχων κατὰ τὴν ἑξῆς διάταξιν: Ἑκατέρωθεν τοῦ θεάτρου πλαγίως καὶ πρὸς τὰ ἄνω ὑπάρχουν δύο *πύλαι* λαξευταί, ὄπισθεν δὲ δύο μεγαλοπρεπεῖς *κλίμακες*, ὁμοίως λαξευταὶ μὲ πολλὰς βαθμίδας, φέρουν ἄνω εἰς τοὺς τάφους, ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς εἶναι μεγάλοι, οἱ δὲ ἄλλοι μικροί, ἁπλαῖ ὀπαὶ ἐντὸς τῶν βράχων. Οἱ μεγάλοι, χωρισμένοι πανταχόθεν ὡς κιβώτια ἐντὸς βράχων, ἔχουν σχῆμα κυβικὸν μὲ πλευρὰν δώδεκα τετραγωνικῶν πήχεων, κοσμοῦνται μὲ ὡραῖα ἀετώματα καὶ κανονικὰς μετόπας, εἶχον δέ, καθὼς φαίνεται ἐκ διαφόρων τεκμηρίων, καὶ προπύλαια καὶ ἄλλον καλλιτεχνικὸν κόσμον, ὅστις κατεστράφη. Ἡ συνήθεια τῆς σκαφῆς τάφων ἐντὸς βράχων πρὸς προστασίαν τῶν θαπτομένων ἀπὸ κάθε βιαιοπραγίαν ἦτο πολὺ διαδεδομένη εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀλλὰ οἱ τάφοι τῆς Ἀμασείας διακρίνονται διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ ὡραιότητά των. Οἱ τάφοι οὗτοι ἐκκενωθέντες κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατισχύσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μετεβλήθησαν εἰς ναοὺς τῆς χριστιανικῆς λατρείας, καθὼς φαίνεται ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τοιχωμάτων ἁγιογραφικῶν λειψάνων καὶ τοῦ μελανοῦ ἐν γένει ἐσωτερικοῦ χρωματισμοῦ ἐκ τῆς πολυχρονίου χρήσεως κηρίων καὶ θυμιαμάτων. Ἀπὸ τὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον εἰς αὐτοὺς ταριχευμένα, σώζονται ἀκόμη τέσσαρα διατηρούμενα εἰς τὸ ὑπόγειον τοῦ τζαμίου *Κιουμμετρεσέ*. Εἶναι δὲ τοῦτο ἀρχαῖον κτίριον κορινθιακοῦ ρυθμοῦ πρὸς τὴν ἔξοδον τῆς πόλεως κείμενον, ἀπέναντι ἑτέρου ὁμοιορρύθμου κτιρίου ὁμοιάζοντος πρὸς τὴν πινακοθήκην τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ ὀνομαζομένου τώρα ὑπὸ τῶν Τούρκων *Κιταπχανὲ* (*Βιβλιοθήκη*) Ἄγνωστον διὰ ποῖον λόγον ἡ τουρκικὴ παράδοσις περιέβαλε διά τινος ἁγιότητος τὰ σώματα ταῦτα, πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων οἱ χοτζάδες τοῦ τζαμίου ἀνάπτουν λαμπάδας. Ἡ θρησκευτικὴ αὐτὴ εὐλάβεια ὀλίγον ἔλειψε πρὸ πολλῶν ἐτῶν νὰ καταστρέψῃ ἐντελῶς τὰ σώματα. Συνέβη δηλαδὴ κάποτε νὰ μεταδοθῇ τὸ πῦρ ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς λαμπάδος εἰς τὰς θήκας καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν νεκρῶν, ἀπὸ δὲ τὰ τέσσαρα σώματα τὸ ἓν ἔμεινε σῷον, τὰ δὲ ἄλλα τρία διαμελισμένα ἐρρίφθησαν φύρδην μίγδην εἰς νέας θήκας. Τὸ σῷον εἶναι σῶμα ἀνδρὸς μᾶλλον ὑψηλοῦ ἀναστήματος. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ᾠοειδὴς καὶ ἄτριχος ἐντελῶς, ἀλλὰ μαρτυρεῖ ὡραῖα ἄλλοτε χαρακτηριστικὰ τῆς μορφῆς. Οἱ μῦς του ἐν γένει εἶναι εὐτραφεῖς. Φέρει δὲ ὁ νεκρὸς ἐνδύματα κυανόλευκα λινά, ὁμοιάζοντα μὲ τὰ τῶν σημερινῶν Καρδούχων, ἐπανωφόριον χειριδωτὸν καὶ περισκελίδα ὁμοίαν πρὸς πλατὺ πανταλόνι. Πρόκειται περὶ τοῦ συνήθους τύπου τῆς ἀναξυρίδος τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς παράδοσιν, τὰ τρία ἐκ τούτων ἀνῆκον εἰς γαμβρόν, νύμφην καὶ παράνυμφον, οἱ ὁποῖοι ἀπενεκρώθησαν καθ' ἣν ὥραν ἐγίνετο ἡ στέψις καὶ ἡ πόλις ἐκυριεύετο.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Κιουμμετρεσὲ φαίνεται ὅτι ἐχρησίμευεν ὡς ἐκπαιδευτήριον. Ὄπισθεν δὲ τοῦ Κιταπχανὲ ὑπάρχει ἄλλο κτίριον καὶ κατερριμμένοι σπόνδυλοι ἰωνικοῦ ρυθμοῦ. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν χρόνων μετεβλήθη εἰς ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ παρ' αὐτὸν ἱδρύθη μοναστήριον, ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας ὅμως μετετράπη ὁ μὲν ναὸς εἰς τζαμίον, τὸ δὲ μοναστήριον εἰς μετρεσὲν ὑπό τινος Γιοργῆ πασᾶ ἐξωμότου Χριστιανοῦ, Γεωργίου ὀνομαζομένου. Ἐκτὸς τῶν ἀρχαιολογικῶν τούτων μνημείων καὶ ἄλλα πολλὰ ἐρείπια καὶ πανταχοῦ διεσκορπισμένα θραύσματα καὶ ἐπιγραφαί, ἄλλαι μὲν εὐανάγνωστοι, ἄλλαι δὲ ἠκρωτηριασμέναι καὶ ἀδιάγνωστοι, μαρτυροῦν τὸ ἀρχαῖον μεγαλεῖον καὶ τὸν πλοῦτον τῆς πατρίδος τοῦ Στράβωνος.

Ἐκτὸς τῆς πόλεως νοτιοδυτικῶς καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία φέρει εἰς Σεβάστειαν, ὑπάρχει σειρὰ ἀρχαίων κτιρίων μὲ ἐκτεταμένα ὑπόγεια. Εἰς αὐτὰ ὑπάρχουν τάφοι μὲ ὡραιοτάτας σαρκοφάγους, ἐκ τῶν ὁποίων μία ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μήκους μέτρ. 2,06 καὶ πλάτους 0,82 φέρει θαυμασίας τέχνης ἀνάγλυφον παράστασιν κεφαλῆς γυναικὸς μεταξὺ δύο Ἐρώτων. Κρίνων τις ἐκ τῆς τεχνοτροπίας τῆς παραστάσεως δύναται νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὸ ἔργον εἶναι τοῦ α' π. Χ. αἰῶνος. Τὰ ὑπόγεια μαυσωλεῖα ταῦτα καλοῦνται γενικῶς *Μητρόπολις*, διότι ὑπάρχουν πολλαὶ ἐπιγραφαὶ χαραγμέναι μὲ μεγάλα γράμματα. ἔχουσαι μόνον τὴν λέξιν *μητρόπολις*. Εἰς τοὺς τάφους αὐτοὺς θάπτουν καὶ οἱ Τοῦρκοι τοὺς νεκρούς των, χωρὶς νὰ προξενοῦν βλάβην εἰς τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, τὰ ὁποῖα θεωροῦν ἱερὰ καὶ τιμοῦν ἀνάπτοντες λαμπάδας καὶ καίοντες θυμιάματα.

Ὁ ὡραιότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς τάφους καὶ καλύτερον διατηρούμενος εὑρίσκεται, κατὰ τὸν Texier καὶ Cumont, εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως κατὰ τὸν ρουν τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης του. Ὁ τάφος ὀνομάζεται

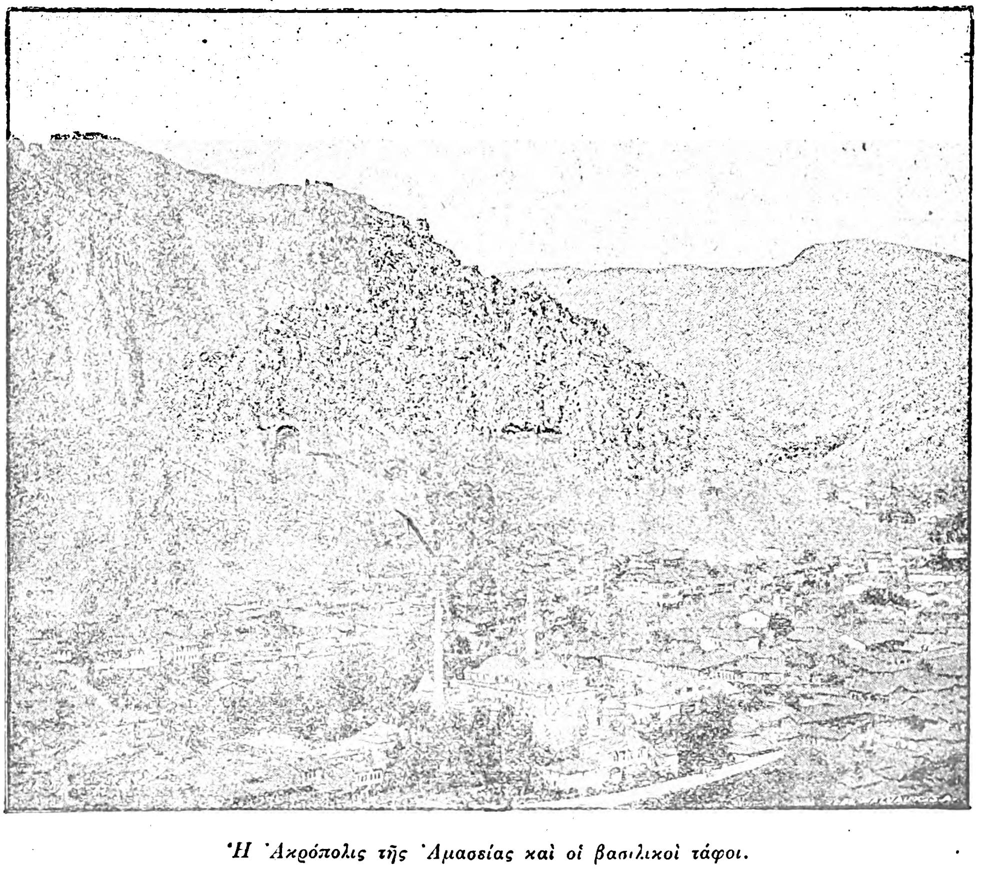

Ἡ Ἀκρόπολις τῆς Ἀμασείας καὶ οἱ βασιλικοὶ τάφοι.

Digitized by Google

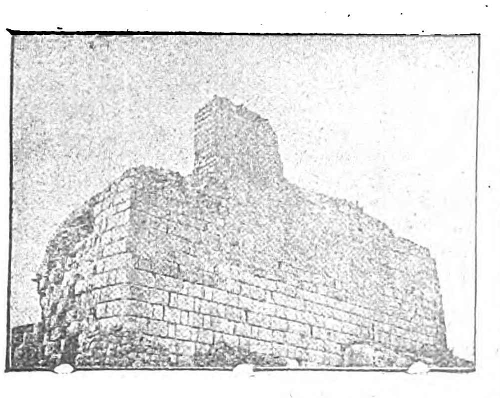

***Ἀρχαῖον τεῖχος** τοῦ φρουρίου.*

κοινῶς τουρκιστὶ *Ἀϊναλὶ Μαγαρὰ* (ἤτοι *σπήλαιον* ***κατοπτρῶδες***), διότι ἡ ἐπιφάνειά του εἶναι λεία καὶ στιλπνή, εἶναι δὲ ὁ μόνος ἐνεπίγραφος φέρων τὴν ἐπιγραφὴν «Γῆς ἀρχιερεὺς» ἐπὶ τοῦ τοιχώματος τοῦ βάθους. Ὡς δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ, πρόκειται περὶ τοῦ τάφου τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως τῆς μητρὸς τῶν θεῶν, ἥτις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ἐλατρεύετο ἐνταῦθα. Κατ' ἄλλην ὅμως γνώμην τῶν ἀρχαιολόγων τὸ *Γῆς* ἀναγνωστέον *Τῆς*, ὅπερ εἶναι τὸ ὄνομα τῆς ἀνατολικῆς θεότητος *Τᾶς*, ἀπαντῶν ὑπὸ διαφόρους μορφάς: *Ταϊᾶς, Τετῆς, Τοτῆς*. Ἡ ἐπιγραφή, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων, δὲν δύναται νὰ εἶναι νεωτέρα τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, εἶναι δὲ μέρος αὐτῆς ἀπεσπασμένον. Ἡ φθορὰ συνέβη πιθανῶς κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὅτε ὁ τάφος ἐχρησίμευεν ὡς κελλίον ἀναχωρητῶν μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ τὸν διεκόσμησαν ἐσωτερικῶς μὲ τοιχογραφίας χριστιανικάς.

Καὶ εἰς τὸ ἀπέναντι τοῦ ποταμοῦ νεώτερον τμῆμα τῆς πόλεως ὑπάρχουν ἱκανὰ μνημεῖα—τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων ὅλα. Ξενῶνες κοσμημένοι μὲ ἀραβικὴν γλυπτικήν, ἱμαρέτια, μετρεσέδες καὶ ἄλλα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχει τὸ μεγαλοπρεπέστατον τζαμίον τοῦ σουλτάνου Βαγιαζὶτ Β'. Εἰς τὰ νεώτερα αὐτὰ οἰκοδομήματα φαίνεται ἐνίοτε χρησιμοποιηθὲν ὑλικὸν ἐκ τῶν ἀρχαίων μνημείων. Οὕτως εἰς τὸ ἔσχατον ἄκρον τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία φέρει εἰς Τοκάτην, μεγάλοι ὄγκοι μαρμάρου, ἀποσπασθέντες ἀπὸ οἰκοδόμημα τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ὑποστηρίζουν τοὺς καταρρέοντας τοίχους παλαιοῦ μετρεσέ. Αἱ παραστάδες καὶ τὸ ὑπέρθυρον τῆς εἰσόδου εἶναι τρία θραύσματα πελωρίου ἐπιστυλίου φέροντος ἐπιγραφὴν ἀναθηματικὴν εἰς τὸν Μᾶρκον Αὐρήλιον.

Ἡ σπανιότης τῶν ἀναγλύφων παραστάσεων καθιστᾷ πολύτιμον ἓν ἀνάγλυφον, τὸ ὁποῖον εὑρέθη τῷ 1886 ἐντὸς κήπου πλησίον τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ. Κοσμεῖ τοῦτο μίαν στήλην μαρμαρίνην, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπιτύμβιον, ὕψους μέτρ. 1,10 καὶ πλάτους 0,60. Παριστάνεται πρόσωπον μὲ περιβολὴν θηριομάχου, ἤτοι γυμνὸν μὲν κατὰ τὰ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος, φέρον δὲ κεκαλυμμένην τὴν ὀσφὺν καὶ τοὺς βραχίονας διὰ ταινιῶν δέρματος. Ἄρκτος οὐχὶ μεγαλυτέρα κυνὸς ἐπιτίθεται ἐναντίον του, οὗτος δὲ τὴν ἀποκρούει δι' ὅπλου τινὸς παρουσιάζοντος τεθλασμένον σχῆμα, πιθανῶς ἰδίου καμακίου τῶν θηριομάχων, τὸ ὁποῖον κρατεῖ μὲ τὰς δύο χεῖρας. Ἄνωθεν τῆς παραστάσεως ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή:

Τρωίλος ἐν σταδίοις
πάσας ἄρκους ὑποτάξας,
νικηθεὶς πυρετοῖς
πρὸς νέκυας κατέβη,

κάτωθεν δὲ ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ τῆς συζύγου τοῦ θηριομάχου *Λαοδίκης* ἢ *Λαδίκης:*

Λαδίκη τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ μνήμης χάριν.

Τὸ ἔργον εἶναι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους εἶχε ἱδρυθῆ, φαίνεται, καὶ εἰς τὴν Ἀμάσειαν θέατρον θηριομάχων, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καθὼς εἰς τὴν Νύσαν, Λαοδίκειαν καὶ ἀλλαχοῦ.

Εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περίπου ὥρας τῆς Ἀμασείας κατὰ τὸν ἀνάπλουν τοῦ Ἴριδος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης του εἰς θέσιν ὀνομαζομένην *Ἀλπιγκίν*, ὑπάρχει σπήλαιον φυσικὸν ἐσκαμμένον ἐντὸς γρανιτώδους βράχου, ὁπόθεν ῥέει ῥύαξ διαυγεστάτου ὕδατος Τὸ σπήλαιον τοῦτο ἐθεωρεῖτο ἱερὸν τῶν Νυμφῶν, φέρει δὲ ἐπιγραφὰς τῶν αὐτοκρατορικῶν τῆς Ρώμης χρόνων εἰς μὲν τὸ ὑπέρθυρον τῆς κτιστῆς εἰσόδου:

ταῖς μεγάλαις θεαῖς Νύμφαις Λ. Ἰ[ούλιος]
Κορνηλιανὸς Κέλερ ἐποίει,

ἐπὶ δὲ τῶν παραστάδων

οἱ προσιόντες τῷ τόπῳ τούτῳ ἁγνῶς πρόσιτε.

Τὸ φαινόμενον τῆς ἀφθόνου πηγῆς, ἡ ὁποία προξενεῖ ἐντύπωσιν θαύματος ἀναβλύζουσα ἀπὸ τὸν βράχον, καὶ ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασίς της ἐπὶ τῆς πέριξ βλαστήσεως, ὑπῆρξαν αἰτία νὰ νομισθῇ ὅτι τὸ ἄντρον τοῦτο ἦτο κατοικία τῶν Νυμφῶν. Δὲν φαίνεται πιθανὴ ἡ γνώμη τοῦ Cumont, ὅστις γράφει: «Ἡ Ἑλλὰς συχνάκις ἀφιέρωσεν εἰς τὰς Νύμφας σπήλαια, ἀλλὰ οἱ χωρικοὶ τοῦ Πόντου, ἂν παρέλαβαν ὑπὸ ἐκείνων τὸ ὄνομα τῶν θεοτήτων τούτων, δὲν παρέλαβαν ὅμως καὶ τὴν συνήθειαν νὰ ἀπονέμουν λατρείαν εἰς τὰ γονιμοποιὰ ὕδατα. Πολὺ πρὸ τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς τὰ ὕδατα ταῦτα ἐνομίζοντο ἀναμφιβόλως ἀπὸ τοὺς ἰθαγενεῖς ὡς ἱερὰ καὶ ὁ μαζδεϊσμός, τὸν ὁποῖον ἐπρέσβευαν οἱ βασιλεῖς τοῦ Πόντου, ἐθεοποιοῦσε τὰς λίμνας καὶ τὴν θάλασσαν τόσον, ὅσον καὶ τὰς πηγὰς καὶ τοὺς ποταμούς. Ὁ ποταμὸς Ἶρις ἐδέχετο προσφορὰς λατρείας ἐν Ἀμασείᾳ καθὼς ὁ Εὐφράτης ἐν Ἀρμενίᾳ». Οἱ Ἕλληνες τοῦ Πόντου καθὼς καὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀγνοοῦν τὴν λατρείαν τῶν Νυμφῶν ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐκδηλώσεις, οὔτε τὰς ἱερὰς πηγάς, τῶν ὁποίων αὐταὶ ἦσαν προστάτριαι.

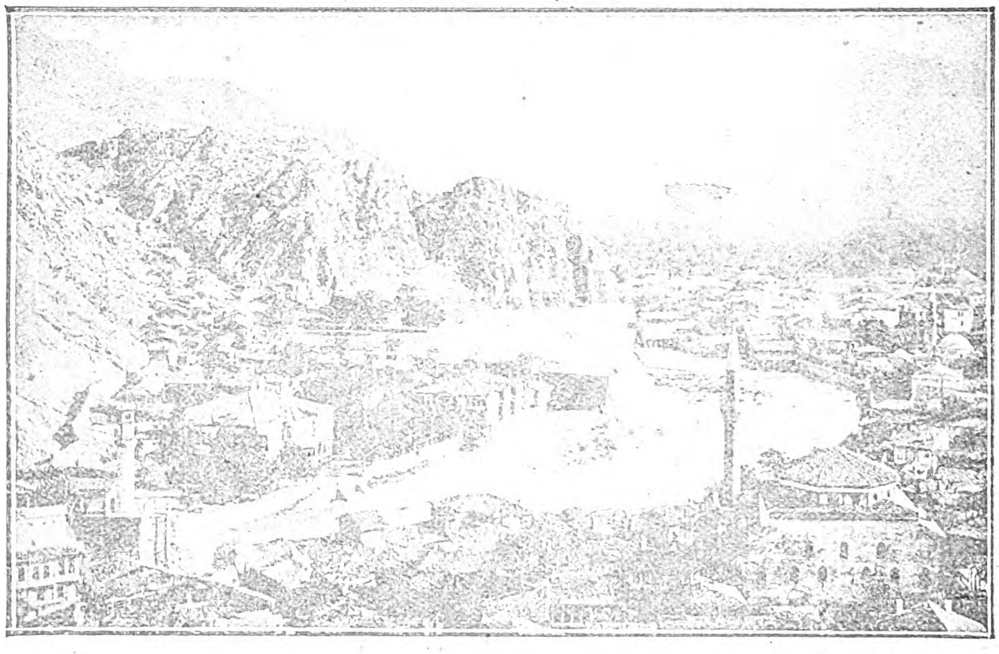

Ἄλλη ἄποψις τῆς Ἀμασείας.

Μεγάλην σπουδαιότητα ἔχουν καὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ λείψανα τοῦ *Ἐμπιμί*, μικροῦ χωρίου Κιζιλμπάσηδων, εἰς δίωρον ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Ἀμασείας. Ἐκεῖ ὑπάρχει γήλοφός τις, ὅστις προσελκύει ἀμέσως τὴν προσοχήν, διότι ἐντὸς τῆς γυμνῆς χώρας μόνη ἡ κορυφή του φαίνεται στεφανωμένη ἀπὸ μεγάλα πεῦκα. Οἱ πέριξ χωρικοὶ τρέφουν θρησκευτικὸν σεβασμὸν εἰς τὰ αἰωνόβια δένδρα καὶ προσέχουν πολὺ νὰ μὴ κόψουν ξύλα ἀπὸ ἐκεῖ, καθὼς οἱ εἰδωλολάτραι τῆς ἀρχαιότητος ἀπέφευγον νὰ ξυλεύωνται ἀπὸ τὰ ἱερὰ ἄλση. Ἡ θέσις αὐτή, ὀνομαζομένη ἀπὸ τοὺς ἐγχωρίους *Μπεγιοὺκ Ἐβλιά*, θεωρεῖται πράγματι ἱερὰ καὶ νομίζεται ὅτι ἐκεῖ εὑρίσκεται ὁ τάφος διασήμου Ὀθωμανοῦ ἀσκητοῦ. Κατ' ἔτος τὸν μῆνα Μάϊον συγκεντρώνονται εἰς τὸν γήλοφον οἱ πέριξ χωρικοί, θυσιάζουν ὄρνιθας καὶ πρόβατα καὶ ἑορτάζουν εὐθύμως εἰς τιμὴν του *προφήτου Ἠλία*, ὅστις ἐνταῦθα ὡς καὶ ἀλλαχοῦ προσέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του μίαν παλαιὰν δημοτελῆ ἑορτὴν τῆς εἰδωλολατρείας. Ἡ κορυφὴ τοῦ γηλόφου, ὅστις ἔχει ὕψος 1350 μέτρων, περιεβάλλετο ἄλλοτε ἀπὸ τεῖχος κυκλικόν, τοῦ ὁποίου ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ παρακολουθήσῃ τὰ λείψανα καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν. Ταῦτα εἶναι ἀρκετὰ καταφανῆ πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος, ὅπου ἡ ἀπόκρημνος κατωφέρεια τοῦ ἐδάφους εἶχεν ἀνάγκην τεχνικῶν ἔργων στερεωτέρων. Εἰς τὸ κέντρον ἀκριβῶς τοῦ κύκλου ἔχοντος διάμετρον 250 μ. ἐγείρεται ὕψωμα τετράπλευρον περιμέτρου 40 μ., ὅπερ μαρτυρεῖ προφανῶς τὴν ὕπαρξιν οἰκοδομήματος ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης. Θραύσματα μαρμάρων καὶ ἄλλα λείψανα εἶναι ἀκόμη σκορπισμένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Ὅτι τὸ μνημεῖον τὸ ὑψούμενον εἰς τὸν χῶρον τοῦτον ἦτο ἱερὸν οἰκοδόμημα, τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς διατάξεως καὶ τῆς θέσεως. Τὸ κυκλοτερὲς τεῖχος ἀποτέλει τὸν περίβολον, ὅστις καθώριζε τὰ ὅρια τοῦ ἱεροῦ χώρου. Τὸ τετράγωνον τοῦ κέντρου μαρτυρεῖ ἴσως τὰ θεμέλια ναοῦ, ἀλλὰ αἱ περιωρισμέναι διαστάσεις καὶ τὸ τετράγωνον σχῆμα καθιστοῦν πιθανωτέραν τὴν γνώμην ὅτι πρόκειται περὶ τῆς θέσεως βωμοῦ μεγαλοπρεποῦς ὁμοίου πρὸς τὸν βωμὸν τοῦ *Διὸς Σωτῆρος* ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Περγάμου. Ἡ γραπτὴ ἀπόδειξις ὅτι ἐνταῦθα ἐτελεῖτο τακτικὴ ἑορτή, εὑρέθη εἰς ἓν μέγα βάθρον πιθανῶς ἀγάλματος, τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύφθη ἐπὶ τόπου δι' ἀνασκαφῆς. Τὸ βάθρον φέρει ἐπιγραφὴν διὰ μεγάλων χαρακτήρων τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀκρωτηριασμένην μὲν δυστυχῶς πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος, ἀλλὰ δυναμένην εὐκόλως νὰ συμπληρωθῇ, εἶναι δὲ ἡ ἑξῆς:

τὸ ἀ[νάθημα]
ἐκ τῶν τ[οῦ]
Θεοῦ Γναῖος Κλ. Φίλων ἱερεὺς διὰ βίου.

Ὁ ἀναφερόμενος ἱερεὺς *Γναῖος Κλαύδιος Φίλων*, ὅστις εἶχεν ἰσόβιον τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, προσέφερε εἰς τὸν θεὸν τὸ ἀνάθημα, κατασκευασθὲν ἐκ τῶν προσόδων τοῦ ἱεροῦ. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ λατρευομένου θεοῦ ἀνεκαλύφθη εὐτυχῶς εἰς δύο ἐπιγραφὰς ἀναθηματικὰς τῷ *Διὶ Στρατίῳ*. Αἱ ἐπιγραφαὶ ἐπὶ λιθίνων πλακῶν εὑρέθησαν εἰς τὰ ἐρείπια. Ἡ ἀκεραία εἶναι:

Διὶ Στρατίῳ Βασιλεὺς εὐχῇ.

Τὸ κύριον ὄνομα *Βασιλεὺς* εἶναι συχνὸν ἐν Πόντῳ. Ἡ ἀναθηματικὴ πλὰξ ἐφέρθη ἐνταῦθα ἄλλοθεν καὶ κατετέθη εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, ὅστις ἦτο ὁ ***Ζεὺς Στράτιος***. Ὁ θεὸς οὗτος εἶναι γνωστὸν ὅτι δὲν ἦτο κατ' ἀρχὰς ἑλληνικὴ θεότης. Ὁ Ζεὺς Στράτιος τῆς Ἀμασείας ἴσως ἦτο πρότερον ἐγχώριός τις θεὸς λατρευόμενος ἀπὸ τοὺς αὐτόχθονας τῆς κοιλάδος τοῦ Ἴριδος ποταμοῦ ἐπάνω εἰς τὸν λόφον τοῦ Ἐμπιμί, ὅταν δὲ κατόπιν ἦλθαν εἰς τὴν χώραν ταύτην οἱ Ἕλληνες ἄποικοι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων του μετεμόρφωσαν κατὰ τὴν σταθεράν των συνήθειαν τὸν βαρβαρικὸν τοῦτον θεὸν εἰς Δία Στράτιον. Ἔπειτα, ὅταν οἱ ἰρανικῆς καταγωγῆς *Μιθραδάται* ἵδρυσαν εἰς τὴν χώραν ταύτην βασίλειον, ἀνεγνώρισαν εἰς τὸν Δία τοῦτον τὸν ἰδικόν των θεὸν Ὠρομάσδην, εἰς τὸν ὁποῖον κατ' ἐπιγραφικὰς μαρτυρίας, οἱ Ἀχαιμενίδαι τῆς Περσίας ἀνέπεμπαν εὐχαριστίας διὰ τὰς πολεμικὰς νίκας. Τῷ 81 π. Χ. *ὁ Μιθραδάτης ΣΤ' ὁ Εὐπάτωρ*, ἀφοῦ ἀπεδίωξεν ἀπὸ τὴν Καππαδοκίαν ὅλας τὰς ρωμαϊκὰς φρουράς, προσέφερεν εἰς τὸν Δία Στράτιον θυσίαν πατροπαράδοτον εἰς τὴν κορυφὴν ὄρους, τὴν ὁποίαν περιγράφει ὁ *Ἀππιανὸς* (Μιθριδάτ. 66). Ὁ αὐτὸς ἱστορικὸς μᾶς διδάσκει ὁμοίως ὅτι τῷ 73 π. Χ. ὁ Μιθραδάτης εἰσερχόμενος εἰς τὴν Παφλαγονίαν ἔκαμε θυσίαν εἰς τὸν Στράτιον Δία (ἔνθ. ἀν. 70). Ὁ Ζεὺς Στράτιος ἦτο ὄχι μόνον τῶν βασιλέων τοῦ Πόντου προστάτης, ἀλλὰ πολιοῦχος καὶ τῆς πρωτευούσης Ἀμασείας.

Πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη ἐπιγραφὴ ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου, τὸ ὁποῖον εὑρέθη εἰς τὰς βαθμῖδας μικρᾶς κλίμακος ἐν τῇ αὐλῇ οἰκίας κειμένης ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀχαρνῶν. Ὁ λίθος εἶναι θραυσμένος ὀλίγον εἰς τὸ δεξιὸν μέρος. Ἡ ἐπιγραφή, ὡς φαίνε-

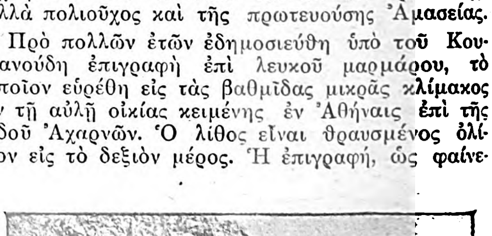

Ὁ δυτικὸς τάφος.

Digitized by Google

ται ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων, εἶναι τῶν μετὰ Χριστὸν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς:

Ἀγαθῇ τύχῃ
Διὶ Στρατί[ῳ]
Διότιμος, Ὑψικράτης,
Δρόσερος, Σευῆρος
οἱ Ἀμασεῖς.

Πῶς εὑρέθη εἰς τὴν Ἀττικὴν ἡ ἀναθηματικὴ αὐτὴ ἐπιγραφή, εἰς τὴν ὁποίαν τέσσαρες πολῖται τῆς Ἀμασείας ἀπὸ κοινοῦ κάμνουν ἀφιέρωμά τι εἰς τὸν Δία Στράτιον τῆς πατρίδος των, τοῦτο εἶναι ζήτημα δύσκολον νὰ ἐξακριβωθῇ. Ἐπὶ χαλκίνων δὲ νομισμάτων τῆς Ἀμασείας εἰκονίζεται βωμὸς καίων, πλησίον δὲ αὐτοῦ ἓν ἢ δύο δένδρα. Εἰς ἄλλα νομίσματα ἄνωθεν τοῦ βωμοῦ εἰκονίζεται ἀετὸς πετῶν ἢ τέθριππον ἅρμα. Τὰ ἐρείπια τοῦ *Μπεγιοὺκ Ἐβλιὰ* μᾶς δίδουν τὴν ἀληθῆ ἑρμηνείαν τῶν παραστάσεων. Ὁ εἰκονιζόμενος βωμὸς εἶναι αὐτός, ὅστις ἀνυψώνετο εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἱεροῦ περιβόλου, τὸ δὲ δένδρον εἶναι μία βραχεῖα ἀναπαράστασις τοῦ περιβάλλοντος ἱεροῦ ἄλσους. Τὰ πεῦκα, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν σήμερον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ γηλόφου, εἶναι οἱ τελευταῖοι ἀπόγονοι ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐλάτρευον οἱ ἀρχαῖοι. Ὁ ἀετὸς εἶναι τὸ συνηθισμένον σύμβολον τῆς βασιλικῆς ἰδιότητος τοῦ Διός, τὸ δὲ ἅρμα ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς μυθολογίας τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ὅτι ὁ ὕψιστος θεὸς φέρεται ἐπὶ ἅρματος συρομένου ὑπὸ τεσσάρων ἵππων, συμβολιζόντων τὰ τέσσαρα τῆς φύσεως στοιχεῖα.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἡ λατρεία ἡ τελουμένη εἰς τὸ Μπεγιοὺκ Ἐβλιὰ μετὰ λαμπρότητος ἦτο προγενεστέρα τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Οἱ Μιθραδάται τοῦ Πόντου προσέφερον ἐν Ἀμασείᾳ, κατὰ μίμησιν τῶν Περσῶν μοναρχῶν, θυσίας μεγαλοπρεπεῖς εἰς τὸν ἐξελληνισθέντα Δία Στράτιον, φυσικὸν διάδοχον τοῦ *Ὠρομάσδου*. Λοιπὸν ἡ φύσις τοῦ πολιούχου θεοῦ τῆς Ἀμασείας ἦτο *τρισύνθετος*. Ἀπετελέσθη ἐκ τῆς ἑνώσεως τριῶν στοιχείων, ἑνὸς ποντιακοῦ, ἑνὸς ἑλληνικοῦ καὶ ἑνὸς ἰρανικοῦ, ὁ συνδυασμὸς τῶν ὁποίων χαρακτηρίζει τὴν θρησκείαν καθὼς καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν χωρῶν τούτων. Δύναται ἐπίσης νὰ θεωρηθῇ πιθανὸν ὅτι ἡ λατρεία τοῦ στρατιωτικοῦ Διὸς καθιερώθη ὑπ' αὐτῆς τῆς δυναστείας τῶν βασιλέων τοῦ Πόντου ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους Ἀμασείᾳ πρὸς τιμὴν τοῦ οὐρανίου προστάτου, εἰς τὸν ὁποῖον ὤφειλον τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ὅπλων των. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἀπὸ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἡ ἑλληνικὴ ἐπίδρασις ἀπέβη ἰσχυρὰ εἰς τὴν λατρείαν αὐτήν. Τὰ ὀνόματα τῶν ἐπιγραφῶν, *ἄρχοντες, νεωκόροι, ἱερεὺς διὰ βίου* καὶ ἄλλα μαρτυροῦν ὅτι τὸ ἱερὸν καὶ αἱ ἱεροτελεστίαι τῆς Ἀμασείας δὲν διέφερον ἀπὸ τὰ ἱερὰ καὶ τὰς τελετὰς τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Καθὼς δὲ ἐν Ἐφέσῳ καὶ Περγάμῳ καὶ ἀλλαχοῦ, παριστάνοντο καὶ εἰς τὸ Ἐμπιμὶ τῆς Ἀμασείας κατὰ τὴν πανήγυριν τοῦ Διὸς Στρατίου δράματα. Ὁ συνδυασμὸς τῆς θρησκευτικῆς λατρείας πρὸς δραματικὰς παραστάσεις, συνήθεις ἄλλως εἰς τὸν θρησκευτικὸν βίον τῶν Ἑλλήνων, μαρτυρεῖται ἐνταῦθα ὑπὸ τῆς ἑξῆς ἐπιγραφῆς:

Κεῖμε Γεμέλλος ἐγὼ
ὁ πολλοῖς θεάτροις πολλὰ λαλήσας
καὶ πολλὰς ὁδοὺς
αὐτὸς ὁδεύσας
καὶ οὐκέτι μου στόμα
φωνᾷ[ς] ἀπολύει
οὐδὲ χειρῶν κρότος
ἔρχετε, ἀλλ' ἀποδοὺς
τὸ δάνιον πεπόρευμε.
Ταῦτα πάντα κόνις.

Ἡ ἐπιγραφή, ἡ ὁποία ἐχαράχθη ἀπὸ ἀμαθῆ τεχνίτην, εἶναι ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα ἀνακαλυφθὲν εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ Ἐμπιμί. Ὁ Γεμέλλος, ὅστις ἐκφράζει εἰς τὸν διαβάτην τὰς φιλοσοφικὰς αὐτὰς σκέψεις, ἀνῆκε πιθανῶς εἰς τὴν μεγάλην θεατρικὴν ἑταιρείαν τὴν συσταθεῖσαν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, ἡ ὁποία ἔστελλε τὰ μέλη της πανταχοῦ πρὸς θεατρικὰς παραστάσεις καὶ ἡ ὁποία συχνὰ ἀναφέρεται εἰς ἐπιγραφὰς τῆς

Ὁ κεντρικὸς τάφος.

Μικρᾶς Ἀσίας. Ἦτο λοιπὸν μέλος περιοδεύοντος θιάσου, ὅστις μεταβαίνων εἰς πανηγύρεις παρίστανε τεμάχια ἀπὸ τὸ ἰδικόν του θεατρικὸν δραματολόγιον. Ἐλθὼν δὲ εἰς Ἀμάσειαν διὰ νὰ παραστήσῃ κατά τινα πανήγυριν τοῦ Διὸς Στρατίου ἀπέθανεν ἐκεῖ καὶ ἐτάφη ἐπὶ τόπου ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἱεροῦ ἀπὸ ἕνα ὁμότεχνον, ὅστις τιμῶν τὸν γηραιὸν ἠθοποιὸν ἐπέγραψεν ἐπὶ τοῦ τάφου τὸ ἐπίγραμμα. Τὸ ρωμαϊκὸν ὄνομα Γεμέλλος ἐξηγεῖται ἂν δεχθῶμεν ὅτι ἦτο Ἕλλην λαβὼν ὄνομα ρωμαϊκόν, ὡς συνέβαινεν ἐνίοτε εἰς τοὺς χρόνους τῆς ρωμαιοκρατίας, ἢ ἦτο Ρωμαῖος ἐξελληνισμένος. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἀξιοσημείωτος καὶ ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως, διότι μαρτυρεῖ ὅτι καθ' οὓς χρόνους ἐχαράχθη ἔπαυσεν ἡ διάφορος προσῳδία τῶν φθόγγων *αι* καὶ *ε*, *ει* καὶ *ι*. Εἰς τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο ὀφείλεται ἡ πλάνη τοῦ ἀμαθοῦς χαράκτου γράψαντος *κεῖμε, ἔρχετε, δάνιον* καὶ *πεπόρευμε*.

Ἱστορία τῆς πόλεως.—Καὶ ἡ πολιτικὴ ἱστορία τῆς Ἀμασείας εἶναι εἰς ἄκρον ἐνδιαφέρουσα διὰ τὰς ποικίλας αὐτῆς μεταβολάς. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἡ πόλις καὶ ἡ πέριξ χώρα ἀνῆκεν εἰς τὴν *Καππαδοκίαν*, ἐπὶ δὲ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Δαρείου τοῦ Ὑστάσπους ἀπετέλει μέρος τῆς τρίτης σατραπείας. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ περσικοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐπὶ τῶν διαδόχων του γενικὴν ἀναστάτωσιν καὶ νέαν πολιτικὴν διαμόρφωσιν τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὅτε καὶ ὁ Πόντος ἀπετέλεσεν ἰδιαίτερον βασίλειον, ἡ Ἀμάσεια ἔγινε πρωτεύουσά του. Ἐδῶ εἶχον τὴν ἕδραν οἱ ἐκ τῆς δυναστείας *Μιθραδάτου τοῦ Κτίστου* βασιλεῖς μέχρι τοῦ 183 π. Χ., ὅτε ἐκυριεύθη ἡ Σινώπη ὑπὸ τοῦ *Φαρνάκου Α'* καὶ ἔγινεν αὐτὴ πρωτεύουσα. Ὅτε οἱ Ρωμαῖοι νικήσαντες τὸν βασιλέα *Μιθραδάτην ΣΤ' τὸν Εὐπάτορα* κατέλυσαν ὁριστικῶς τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου, ὑπέστη καὶ ἡ Ἀμάσεια τὴν κοινὴν τύχην ὅλων τῶν πόλεών του. Τῷ 70 π. Χ. καταλαβὼν αὐτὴν ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Λούκουλλος κατέστησεν ἀσφαλὲς ὁρμητήριον τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων καὶ διαρκῆ ἀπειλὴν κατὰ τῶν δια-

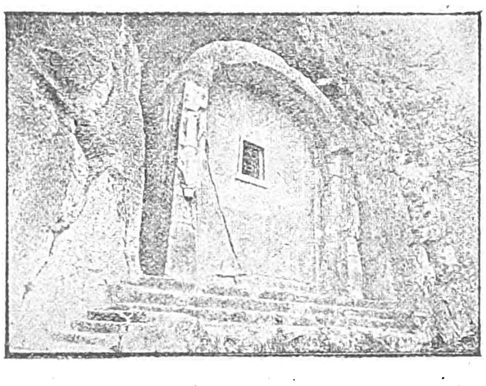
Ὁ κατοπτρώδης τάφος.

φόρων ἡγεμόνων τῶν γειτονικῶν ἐπικρατειῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μετ' ὀλίγα ἔτη, τῷ 64 π. Χ., καταλαβὼν αὐτὴν ὁ Πομπήιος κατεκρήμνισε τὰ τείχη καὶ κατέστρεψεν ὅλα τὰ φρούρια, τὰ ὁποῖα ἵδρυσαν οἱ Μιθραδάται ἐπὶ βράχων δυσπροσίτων. Ἀφοῦ δὲ ὁ Πόντος ἔγινεν ἐπαρχία ρωμαϊκή, ἡ Ἀμάσεια ἐξηκολούθησε καὶ πάλιν νὰ εἶναι πρωτεύουσά του καὶ ἕνεκα τῆς γονιμότητος τῆς πέριξ χώρας καὶ τῆς ἐπικαίρου διὰ τὸ ἐμπόριον θέσεώς της δὲν ἔπαυσε νὰ εὐημερῇ καὶ νὰ ἀκμάζῃ οἰκονομικῶς, ἐνῷ τοὐναντίον ἄλλαι πόλεις ἐγκατελείφθησαν τελείως καὶ ἐλησμονήθησαν.

Μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ ἡ Ἀμάσεια φέρει εἰς τὰ νομίσματά της τὸν τίτλον *Μητρόπολις*, ἐννοεῖται δὲ τοῦ Γαλατικοῦ Πόντου, ὡς ἐξάγεται δὲ ἐκ τοῦ δικαιώματος τοῦ νὰ ἔχῃ ἴδια νομίσματα, ἂν καὶ ἦτο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων, διετήρει τὴν αὐτονομίαν της μέχρι τοῦ αὐτοκράτορος Δομετιανοῦ. Σῴζονται δὲ σήμερον ἐν ὅλῳ 110 νομίσματα τῶν χρόνων τοῦ βασιλέως Μιθραδάτου τοῦ Εὐπάτορος μέχρι τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Σευήρου. Ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἔγινε μητρόπολις τῆς ἐπαρχίας Ἑλενοπόντου, ἐπειδὴ δὲ ὑπέστη τεραστίας καταστροφὰς ἀπὸ ἰσχυρὸν σεισμόν, ὅστις καὶ πολλὰς ἄλλας πολυανθρώπους πόλεις κατέστρεψεν, ὁ αὐτοκράτωρ ἐκεῖνος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ συγχρόνου ἱστορικοῦ *Προκοπίου*, ἀνήγειρεν ὅλας τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ δημόσια οἰκοδομήματά της. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος *Φιλιππικοῦ* τῷ 712 μ. Χ. ὑπέστη δεινὴν δοκιμασίαν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἀράβων *Μασαλμᾶ*, ὅστις προελάσας μέχρις αὐτῆς καὶ καταλαβὼν αὐτὴν ἐπροξένησε πολλὴν φθορὰν καὶ ἀπήγαγεν ἐξ αὐτῆς καὶ ὅλης τῆς περιοίκου χώρας χιλιάδας αἰχμαλώτων. Εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἡ Ἀμάσεια δὲν παρουσιάζει σπουδαῖον ἐνδιαφέρον, εἰ μὴ μόνον ὅτι ἐχρησίμευε συνήθως ὡς τόπος ἐξορίας στρατηγῶν καὶ ἀνωτάτων διοικητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐτιμω-

Ἀνάγλυφος παράστασις θηριομάχου.

ροῦντο ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως δι' ἀνατρεπτικὰ κινήματα ἢ ἄλλας σοβαρὰς κατηγορίας.

Ὅτε ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἤρχισαν αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν τουρκομανικῶν φυλῶν ἐντὸς τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ ἱδρύθη ὀλίγον κατόπιν εἰς τὴν Καππαδοκίαν καὶ μέρος τοῦ Πόντου τὸ κράτος τῆς δυναστείας τῶν Δανισμενδῶν, ἡ Ἀμάσεια ὑπέκυψεν εἰς αὐτό, ἔκτοτε δὲ παύει νὰ ἔχῃ πολιτικὴν ἐλευθερίαν ἀποσπασθεῖσα, ὁριστικῶς, ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν κράτος. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ αἰῶνος ὑπετάχθη εἰς τοὺς Σελτζούκους σουλτάνους, οἱ ὁποῖοι, κυριεύσαντες τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κατέστησαν πρωτεύουσαν τοῦ σελτζουκικοῦ κράτους τὸ Ἰκόνιον. Ὁ ἐπιφανέστατος ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν ἡγεμόνων τοῦ νέου κράτους *Ἀλαεδδὶν Καΐ Κοβὰδ Α'* (1220—1236) ἀνήγειρεν εἰς αὐτὴν πολλὰς νέας οἰκοδομάς, τεμένη καὶ σχολεῖα καὶ ἄλλα, καὶ διὰ παντὸς μέσου ηὐτρέπισε καὶ ἐκαλλώπισεν αὐτὴν εἰς τόσον βαθμόν, ὥστε οἱ Ἄραβες γεωγράφοι τοῦ ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνος *Ἀβουλφεδᾶ* καὶ *Ἐβν-Βατούτα* περιγράφουν αὐτὴν ὡς πόλιν ὡραίαν καὶ μεγάλην, μὲ τείχη ὀχυρά, πλατείας καὶ ἀγορὰς καὶ ἄφθονα ὕδατα, κειμένην δὲ εἰς τὸ μέσον ἐκτεταμένων ἀμπελώνων καὶ ἐλαιώνων. Πρὸς τούτοις ὀνομάζουν αὐτὴν καὶ πατρίδα φιλοσόφων, ὄχι τόσον διότι ἦτο πατρὶς τοῦ *Στράβωνος*, ὅσον διότι πολὺ ἐνωρὶς εἶχε καταστῇ κέντρον οὐλεμάδων καὶ σοφῶν τοῦ ἰσλαμισμοῦ. Διὰ τὰ πολλὰ δὲ κατώτερα καὶ ἀνώτερα σχολεῖά της ὠνομάσθη καὶ *Μπαγτὰτ Ρούμ*, ἤτοι Βαγδάτιον τοῦ *Ρούμ* καθὼς ὠνομάζετο τὸ κράτος τοῦ Ἰκονίου ὡς ἱδρυθέντος ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ κράτους τῶν Ρωμαίων. Ἡ ἀντίθεσις ἐγίνετο πρὸς τὸ Βαγδάτιον τῆς *Μεσοποταμίας*, τὸ κέντρον τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ, ἐνῷ ἐκείνη ἐχαρακτηρίσθη ὡς κέντρον τοῦ σελτζουκικοῦ πολιτισμοῦ.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ σελτζουκικοῦ κράτους τοῦ Ἰκονίου τῷ 1328 ὑπὸ τῶν *Ἰλχανὲ* τοῦ Ἰράκ, ἤτοι τῶν ἐν Βαγδατίῳ ἀπογόνων τοῦ *Τζεγκὶς Χάν*, οἱ ὁποῖοι ἠσπάσθησαν τὴν μουσουλμανικὴν θρησκείαν, ἡ Ἀμάσεια ὑπετάχθη εἰς τὸ κράτος τούτων, μετ' ὀλίγον δὲ περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν τελευταίων Σελτζούκων δυναστῶν τῆς Σινώπης τῶν λεγομένων Ἰσφεντιάρ, ἐκ τούτων δὲ ἀφῄρεσεν αὐτὴν τῷ 1392 ὁ σουλτάνος τῶν Ὀσμάνων *Βαγιαζίτ*. Ὅταν δὲ ὁ Βαγιαζὶτ ὑπέστη τῷ 1402 τὴν πανωλεθρίαν τῆς Ἀγκύρας, ἐπολιορκήθη καὶ ἡ Ἀμάσεια ἐπὶ ἑπτὰ ὁλοκλήρους μῆνας. Καὶ αὐτὴ μὲν κατώρθωσε ν' ἀντισταθῇ νικηφόρως ἕνεκα τῶν ἀρίστων ὀχυρωματικῶν της ἔργων καὶ νὰ σωθῇ ὁριστικῶς ἀπὸ τὴν αἱμοσταγῆ μάχαιραν τοῦ *Ταμερλάνου*, ὅστις ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ ἄπρακτος, τὰ περίχωρα ὅμως ὅλα κατεστράφησαν καὶ οἱ κάτοικοι ἐσφάγησαν. Ἐπὶ τῶν σουλτάνων τῶν *Ὀσμάνων* ἡ Ἀμάσεια ἦτο ἕδρα μεγάλης διοικήσεως, ὡς διοικηταὶ δὲ αὐτῆς συνήθως διωρίζοντο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Σουλεϊμὰν τοῦ μεγαλοπρεποῦς αὐτοὶ οἱ υἱοὶ τῶν σουλτάνων. Τῷ 1482 ὁ στρατὸς τοῦ σάχου τῆς Περσίας *Οὐζοὺν Χασάν*, κυριεύσας τὴν Τοκάτην, ἐπροχώρησε καὶ κατὰ τῆς Ἀμασείας, ἔσωσεν ὅμως αὐτὴν ὁ διοικητής της *Μουσταφᾶς*, υἱὸς τοῦ πορθητοῦ Μωάμεθ Β', ὅστις, ἀντεπεξελθὼν κατ' αὐτοῦ, τὸν ἐνίκησε καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ ἀποχωρήσῃ.

Ἡ Ἀμάσεια εἶνα πατρὶς τοῦ σουλτάνου *Σελὶμ*

Digitized by Google

Α΄ (1512—1520), ὅστις κατέστη τόσον διαβόητος ἐν τῇ ἱστορίᾳ διὰ τὴν σκληρότητά του. Ὁ Σελὶμ ἐφιλοτιμήθη νὰ εὐεργετήσῃ πολυειδῶς τὴν πατρίδα του, μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων εὐεργετημάτων ἵδρυσε καὶ ἀνώτερα ἱεροσπουδαστήρια, ὅθεν ἀπεφοίτησαν πολλοὶ σοφοὶ Τοῦρκοι. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας *Auger Busbek* διὰ νὰ παρουσιασθῇ τὸ πρῶτον εἰς αὐτὸν μετέβη εἰς Ἀμάσειαν, ὅπου διέτριβε, περιγράφει δὲ αὐτὴν ὡς πόλιν εὑρισκομένην μὲν εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν, ἀλλὰ κτισμένην κακῶς. Ὁ Τοῦρκος περιηγητὴς *Ἐβλιὰ* ἐφέντης, ὅστις ἐπεσκέφθη αὐτὴν τῷ 1850, ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἀμάσεια εἶχε τότε 5,000 οἰκίας, 48 συνοικίας, 250 μουσουλμανικὰ τεμένη (τζαμία), 10 μετρεσέδες, 19 κατώτερα σχολεῖα, 40 τεκέδες καὶ 40 χάνια.

Κατὰ τὴν σύγχρονον περίοδον τῆς ἱστορίας της ἡ Ἀμάσεια κατέστη ὀνομαστὴ διὰ τὴν τύχην τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ τοῦ Πόντου καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς νέας Τουρκίας ἕνεκα τῶν φυλακῶν της καὶ τῆς συστάσεως κυρίως εἰς αὐτὴν τοῦ λεγομένου δικαστηρίου τῆς Ἀνεξαρτησίας (*Ἰστικλὰλ Μεχκεμεσί)*. Ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1921 ἤρχισαν νὰ γεμίζουν ἀσφυκτικῶς αἱ φυλακαὶ τῆς Ἀμασείας. Ὅλοι οἱ πρόκριτοι Ἕλληνες, οἱ διακρινόμενοι εἰς τὸ ἐμπόριον, τὸν πλοῦτον, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν κοινωνικὴν ἐν γένει θέσιν ἐστάλησαν σιδηροδέσμιοι ἐκεῖ κατὰ μέγα μὲν μέρος ἀπὸ τὴν Ἀμισὸν καὶ τὴν Πάφραν, ἔπειτα δὲ καὶ ἀπὸ τὸ Ἀλατσάμ, Κιοπροῦ, Μερζουφούν, Τοκάτ, Τσορούμ, Ἄκ-Ντάγ, Χατζήκιοϊ, τὴν Κάβζαν, Φάτσαν, Οἰνόην, Ὀρδοῦ, Κερασοῦντα καὶ Τραπεζοῦντα. Ἡ βαρύνουσα αὐτοὺς κατηγορία ἦτο ὅτι ἀπετέλουν μέλη μυστικῆς ἐπαναστατικῆς ὀργανώσεως, ἡ ὁποία ἐλάμβανε τὰς ὁδηγίας ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος διὰ μέσου τοῦ Πατριαρχείου καὶ σκοπὸν εἶχε νὰ ἐπιτύχῃ, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀνταρτῶν τῶν ὀρέων, τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Πόντου, ὅστις ἔμελλε νὰ ἀποτελέσῃ ἰδίαν δημοκρατίαν. Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ λεγόμενοι Ἕλληνες ἀντάρται ἦσαν ὀλίγοι ἔνοπλοι στρατεύσιμοι, μὴ ὑπερβαίνοντες τοὺς τριακοσίους, οἱ ὁποῖοι, πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῶν μεταβάντες εἰς Τραπεζοῦντα κατὰ τὸν χρόνον τῆς ρωσικῆς κατοχῆς, μετέφεραν ὅπλα διὰ ρωσικῶν τορπιλλικῶν. Αἱ ὑγραὶ καὶ κατερειπωμέναι φυλακαὶ τῆς Ἀμασείας ἐπεσκευάζοντο δι' ἁδρᾶς δαπάνης τῶν φυλακισμένων ὑποδίκων, οἱ ὁποῖοι ἠναγκάζοντο εἰς τοῦτο, διότι ἐκινδύνευαν νὰ ἀποθάνουν ἀπὸ τὸ ψῦχος τοῦ παγεροῦ χειμῶνος. Δι' ἕκαστον φυλακισμένον μαζὶ μὲ τὰς ἀπαραιτήτους ἀποσκευάς του μόλις διετίθετο χῶρος δύο πήχεων μήκους καὶ ἑνὸς πλάτους, ὥστε οἱ ἄνθρωποι κατέκειντο συνεσφιγμένοι μὴ δυνάμενοι νὰ κινηθοῦν.

Ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ σκότος, ἡ φρικώδης ὑγρασία, ἡ ἀνυπόφορος δυσωδία καὶ ὁ μολυσμένος ἀὴρ ἀπὸ τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ τῶν ἀναπτομένων ξυλανθράκων εἰς τοὺς διαδρόμους πρὸς παρακευὴν φαγητοῦ μετέβαλλον τὰς φυλακὰς εἰς πραγματικὴν κόλασιν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν συνηθισμένοι εἰς τὴν εὐμάρειαν καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τῆς ἀνωτέρας κοινωνικῆς των θέσεως. Τὴν 2αν Σεπτεμβρίου 1921 συνεστήθη τὸ Δικαστήριον τῆς Ἀνεξαρτησίας ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ βουλευτοῦ Ἀμισοῦ *Ἐμὶν βέη Κεβετζῆ ζαδέ*. Ἀφοῦ δὲ ἀπὸ τῆς 2—16 Σεπτεμβρίου κατεδίκασεν εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον τοὺς Ἕλληνας καθηγητὰς καὶ μαθητὰς τοῦ ἑλληνοαμερικανικοῦ κολλεγίου *Μερζουφούν*, 52 χωρικοὺς τῆς Κάβζας καὶ τοὺς ὑποδίκους ἐκ Τοκάτ, Φάτσας, Τσορούμ καὶ μερικοὺς ἄλλους, τὴν 17ην Σεπτεμβρίου ἐκάλεσε νὰ δικάσῃ ἀθρόους 35 ὑποδίκους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ἦσαν Ἀμισηνοὶ καὶ Παφραῖοι. Ἡ διαδικασία ἦτο ἐντελῶς τυπική, διότι εἰς πολλοὺς κατηγορουμένους δὲν ἐπετράπη οὔτε ν' ἀπολογηθοῦν. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς δίκης καὶ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς κατηγορίας ὁ πρόεδρος ἐζήτησε μὲ ἀπειλητικὴν γλῶσσαν νὰ ὁμολογήσουν τὴν ἐνοχήν των, ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἀπέκρουσαν τὴν συκοφαντίαν, κατὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας τῆς δίκης ἐπαρουσίασε πλαστὰ ἔγγραφα καὶ ἔντυπον ἑλληνικὸν χάρτην τῆς μελετωμένης Δημοκρατίας τοῦ Πόντου διὰ νὰ στηρίξῃ ἐπ' αὐτῶν τὴν κατηγορίαν. Τοὺς ἐκ τῶν κατηγορουμένων ἰατροὺς ἐβάρυνε καὶ ἄλλη ἐνοχή, ὅτι, κατὰ σύστασιν τῆς Μητροπόλεως, ἐνοσήλευσαν πρόσφυγας Ἕλληνας χωρικούς, θύματα καὶ τούτους τοῦ γενικοῦ διωγμοῦ. Τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου ἐξεδόθη ἡ ἀπόφασις, ἡ ὁποία ἔλεγεν: «Ἐπειδὴ ἀπεδείχθη ὅτι οἱ παρόντες ἐσκέπτοντο καὶ ἐνήργουν νὰ ἱδρύσουν δημοκρατίαν τοῦ Πόντου, ἀποσπῶντες μέγα μέρος τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα ἕως τὸ Ζουγκουλδὰκ καὶ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν ἕως τὴν Σεβάστειαν, καταδικάζονται 69 παρόντες εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον, 15 ἐρήμην, 7 εἰς δεκαπενταετῆ δεσμὰ καὶ οἱ λοιποὶ εἰς πρόσκαιρα δεσμά». Οἱ καταδικασθέντες ὁδηγούμενοι ἐκ τοῦ δικαστηρίου εἰς τὴν φυλακὴν ἔβλεπον νὰ στήνωνται ἤδη εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Ἀμασείας αἱ ἀγχόναι. Τὴν τελευταίαν νύκτα ὅλην δὲν ἔπαυσαν νὰ προσεύχωνται καὶ κατόπιν πρὸς τὰ ἐξημερώματα ἔψαλαν καὶ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν καὶ ἠσπάσθησαν ἀλλήλους ψάλλοντες τὸ «Δεῦτε τελευταῖον ἀσπασμόν», κατὰ καλὴν δὲ δι' αὐτοὺς σύμπτωσιν εἶχον καὶ ἱερέα συγκατάδικον, τὸν πρωτοσύγκελλον τῆς Μητροπόλεως Ἀμασείας, ὁ ὁποῖος, διὰ λόγων μεστῶν πίστεως καὶ θάρρους, ἐνεψύχωσε καὶ ἠθικῶς ὑπεστήριξεν αὐτούς. Τὴν ἑπομένην 21ην Σεπτεμβρίου, ἡμέραν Τετάρτην, μόλις εἶχε ἐξημερώσει, ἐξετελέσθη ἡ δικαστικὴ δολοφονία. Οἱ μάρτυρες μὲ πρωτοφανῆ γαλήνην ψυχῆς ἀνέβησαν τὰς βαθμῖδας τῶν ἰκριωμάτων. Ἐκρεμάσθησαν κατὰ σειρὰν εἰς δύο στοίχους, εἰς τὸ μέσον δὲ ἐκρεμάσθη ὁ πρωτοσύγκελλος, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ στῆθος ἐπεκόλλησαν ἔγγραφον περιέχον τὴν ἀπόφασιν τῆς καταδίκης ὅλων. Μετὰ μίαν ὥραν κατεβιβάσθησαν τὰ λείψανα καὶ ἀφοῦ ἀπεγυμνώθησαν τελείως μετεφέρθησαν μὲ ἁμάξας ἔξω τῆς Ἀμασείας καὶ ἐρρίφθησαν ὅλα εἰς ἕνα λάκκον. Τὰ ὀνόματα τῶν καταδικασθέντων ἀπὸ τὸ Δικαστήριον τῆς Ἀνεξαρτησίας εἶναι τὰ ἑξῆς: Ἐξ Ἀμισοῦ 1) Πλάτων Ἀϊβαζίδης πρωτοσύκγελλος τῆς Μητροπόλεως Ἀμασείας, 2) Παναγιώτης Χατζηαναστάσης, 3) Χαράλαμπος Φιλοθεΐδης, 4) Ἀντώνιος Τσινόγλου, 5) Ἀντώνιος Ἀνανιάδης, 6) Πάντσος Δημητριάδης, 7) Γεώργιος Παπαμάρκου, 8) Δημήτριος Θεοχαρίδης, 9) Χαράλαμπος Εὐσταθιάδης, 10) Παῦλος Παυλίδης, 11) Παναγιώτης Λαμπριανίδης, 12) Ἀναστάσιος Παυλίδης, 13) Συμεὼν Ἀνανιάδης, 14) Ἀβραὰμ Χρυσαφιδης, 15) Ἀβραὰμ Γετεκτζόγλου, 16) Ἀδείμαντος Ἀρζουμανίδης, 17) Δημήτριος Παπάζογλου, 18) Πελοπίδας Ἐπιφανίδης, 19) Ἠλίας Χαριτίδης, 20) Πάρις Χάμλατσης, 21) Χαράλαμπος Γρηγοριάδης, 22) Παῦλος Ραφαήλογλου, 23) Χρῆστος Χριστοφορίδης, 24) Θεολόγος Δημητριάδης, 25) Ἀλέξανδρος Ὀρτουλόγλου, 26) Λαυρέντιος Ταστσόγλου, 27) Γιάγκος Ἰορδανίδης, 28) Πα λος Παπαδόπουλος, 29) Κωνσταντῖνος Κωνσταντινίδης, 30) Ἰωάννης Ἀνταβαλόγλου, 31) Παντελῆς Ἀρζόγλου, 32) Βασίλειος Οἰκονομίδης, 33) Νικόλαος Δολόγλου, 34) Θεαγένης Ἐμφιετσόγλου, 35) Θεμιστοκλῆς Ξυδιᾶς, 36) Θεμιστοκλῆς Κοκκωνιός, 37) Γεώργιος Τζινέκογλου, 38) Κωνσταντῖνος Τζινέκογλου, 39) Δημήτριος Ἀλεξιάδης, 40) Περικλῆς Νικολαΐδης, 41) Σάββας Ἀντώνογλου, 42) Γεώργιος Ἀντώνογλου, 43) Σταῦρος Δεμιρτσόγλου, 44) Σοφοκλῆς Ἀνταβαλόγλου, 45) Γρηγόριος Γ. Γρηγοριάδης, 46) Σωκράτης Σκεντέρογλου, 47) Γεώργιος Πιρλῆς, 48) Ἐλευθέριος Ἐλευθεριάδης, 49) Γρηγόριος Μ. Γρηγοριάδης, 50) Ἰωάνης Ποτούρογλου, 51) Ἀνέστης Μελίδης, 52) Ἀλέξανδρος Ἰχτιάρογλου, 53) Νικόλαος Νικολαΐδης, 54) Ἀλέξανδρος Κάλφογλου, 55) Παντελῆς Σεραφειμίδης, 56) Ἀντώνιος Ποτόσογλου, 57) Θρασύβουλος Μουμουλίδης, 58) Ἠλίας Μουμουλίδης, 59) Θεόδωρος Ἰωαννίδης, 60) Σταῦρος Κουγιουμτζόγλου, 61) Χαράλαμπος Κεσίσογλου, 62) Νικόλαος Ἰορδανίδης, 63) Κυριακὸς Βοδούρογλου, 64) Κωνσταντῖνος Παπάζογλου. Ἐκ Πάφρας 65) Γεώργιος Γελκεντζόγλου, 66) Πλάτων Γελκεντζόγλου, 67) Ἀντώνιος Χατζηαντώνογλου, 68) Ἰωάννης Μαυρίδης, 69) Μιχαὴλ Ἀντώνογλου, 70) Λάζαρος Ἀρζόγλου, 71) Θεμιστοκλῆς Ἰορδανίδης, 72) Μιλτιάδης Χατζησάββα, 73) Περικλῆς Κουζουτσάκογλου. Ἐκ Τραπεζοῦντος 74) Ματθαῖος Κωφίδης, 75) Νικόλαος Καπετανίδης, 76) Ἀλέξανδρος Ἀκριτίδης, 77) Ἰωάννης Κωνσταντινίδης, 78) Γεώργιος Παύλου. Ἐκ Κερασοῦντος 79) Ἰωάννης Ἀτματσίδης, 80) Γεώργιος Καкουλίδης, 81) Ἰορδάνης Σουρμελῆς, 82) Σπυρίδων Σουρμελῆς, 83) Γεώρ. Σταθόπουλος. Ἐξ Ὀρδοῦ 84) Ἀβραὰμ Τοκατλίδης, 85) Ἐπαμεινώνδας Γρηγορίου. Ἐκ Καβὰκ 86) Ἰορδάνης Καδέμογλου. Ἐκ Βιζὶρ Κιοπροῦ 87) Μουρὰτ Τσομλεκτσόγλου, 88) Ἀλέκος Τσομλεκτσόγλου. Ἐκ Κιουμοὺς Χατζήκιοϊ 89) Ἰσαὰκ Τουζτσόγλου, 90) Πέτρος Κοσμάογλου, 91) Κωνσταντῖνος Π. Κοσμάογλου, 92) Κωνσταντῖνος Χ. Κοσμάογλου. Ἐκ Τσορούμ 93) Ἀθανάσιος Οὐραήλογλου, 94) Κωνσταντῖνος Χαλκόπουλος, 95) Ἰορδάνης Σουλτάνογλου, 96) Χαράλαμπος Βενετίκογλου, 97) Λάζαρος Πατμανίδης. Ἐκ διαφόρων τοῦ Πόντου μερῶν, 98) Παῦλος Πανάογλου, 99) Συμεὼν Ἀνανιάδης, 100) Λάζαρος Τερζόγλου, 101) Π. Ὀβιτάογλου, 102) Φίλιππος Θεοφιλίδης, 103) Ἰσαὰκ Τοκατλόγλου, 104) Κωνσταντῖνος Μηνάογλου, 105) Σάββας Πολυχρόνογλου, 106) Μηνᾶς Γιαννήογλου, 107) Σταῦρος Τοτίκογλου, 108) Νικόλαος Τοτίκογλου, 109) Χρῆστος Γιαννήογλου, 110) Ἡρακλῆς Δελμάογλου, 111) Ἰωάννης Γεωργίογλου, 112) Ἀνέστης Κυριάκογλου, 113) Κωνσταντῖνος Νικολάογλου, 114) Ἰωάννης Δημήτρογλου, 115) Ἰορδάνης Λευθέρογλου, 116) Ἀντώνιος Κωνσταντίνογλου, 117) Χαράλαμπος Κωνσταντίνογλου, 118) Ἰωσὴφ Κωνσταντίνογλου, 119) Εὐστάθιος Κωνσταντίνογλου, 120) Εὐστάθιος Μιχαήλογλου, 121) Χρῆστος Χατζόγλου, 122) Φώτιος Λαζάρογλου, 123) Δημήτριος Γιαννόγλου, 124) Γεώργιος Γιαννόγλου, 125) Δημήτριος Γιαννόγλου, 126) Φίλιππος Γιαννόγλου, 127) Βασίλειος Ἀναστάσογλου, 128) Κυριάκος Λαζάρογλου, 129) Περικλῆς Παπαηλίογλου, 130) Χαρίλαος Ἠλιάδης, 131) Βασίλειος Κυριακίδης, 132) Δαβὶδ Κυριακίδης, 133) Σάββας Δημοσθένογλου, 136) Ἠλίας Γιάρογλου, 135) Γεώργιος Κωνσταντινίδης, 136) Κυριάκος Γιάννογλου, 137) Ἐμμανουὴλ Σάββαογλου, 138) Σάββας Κωνσταντίνογλου, 139) Παῦλος Βασίλογλου, 140) Εὐθύμιος Ἀλακιόζογλου, 141) Χρῆστος Ἀλακιόζογλου, 142) Γεώργιος Σάββαογλου, 143) Ἀνέστης Χάτζογλου, 144) Γεώργιος Καρασάββογλου, 145) Ἀθανάσιος Παλάζογλου, 146) Ἀναστάσιος Θεοδωρίδης, 147) Ἀνέστης Μιχαήλογλου, 148) Σταῦρος Κυριακίδης, 149) Ἰωάννης Παναγιώτογλου, 150) Ἰωακεὶμ Σάββαογλου, 151) Γεώργιος Δημητρίογλου, 152) Ἐμμανουὴλ Χατζόγλου, 153) Παρασκευᾶς Σάββαογλου, 154) Χρῆστος Παυλόγλου, 155) Γεώργιος Σταύρου, 156) Σταῦρος Ἐλευθερίου, 157) Γεώργιος Ἐλευθερίου, 158) Χρῆστος Ἠλιάδης, 159) Παναγιώτης Παυλίδης, 160) Κυριάκος Θεοδωρίδης, 161) Ἰωάννης Ἰωαννίδης, 162) Βενιαμὶν Καλοντίδης, 163) Λάζαρος Γαβριηλίδης, 164) Γαβριὴλ Γαβριηλίδης, 165) Κυριάκος Συμεώνογλου, 166) Θεαγένης Κυριακίδης, 167) Κουγιουμτζόγλου, 168) Βασίλογλου, 169) Θεοφιλίδης, 170) Πανικάογλου, 171) Γεωργιάδης, 172) Σταῦρος, 173) Στυλιανός, 174) Γεώργιος. Ἐκ τῶν τελευταίων τῶν μὲν πρώτων εἶναι ἄγνωστα τὰ κύρια ὀνόματα, τῶν δὲ δευτέρων τὰ ἐπώνυμα. Μεταξὺ τῶν ἐρήμην καταδικασθέντων εἰς θάνατον συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ μητροπολῖται Ἀμασείας Γερμανός, Νεοκαισαρείας Πολύκαρπος, Τραπεζοῦντος Χρύσανθος, Χαλδίας καὶ Κερασοῦντος Λαυρέντιος.

Ἡ ἐκκλησία Ἀμασείας.— Ἐκκλησιαστικῶς ἡ Ἀμάσεια εἶναι μία τῶν σπουδαιοτέρων μητροπόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὑπῆρξε δὲ ἐκ τῶν πρώτων πόλεων τοῦ Πόντου, αἱ ὁποῖαι ἐδέχθησαν τὸν Χριστιανισμὸν διὰ τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων. Δὲν δύναται ὅμως νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς ἡ χρονολογία τῆς πρώτης εἰσαγωγῆς τῆς νέας πίστεως. Καὶ κατὰ μίαν μὲν παράδοσιν πρῶτος κήρυξ τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ ὑπῆρξεν ὁ πρωτόκλητος Ἀνδρέας, ὅστις καὶ γενικώτερον φέρεται ὡς Ἀπόστολος τοῦ Πόντου, κατ' ἄλλην δὲ ὁ Πέτρος, αἱ δύο δὲ παραδόσεις μαζὶ ἔδωσαν τὴν πρώτην ἀφορμὴν νὰ ὀνομασθῇ τόπος τις ἐν τῇ Ἀμασείᾳ ἤδη κατὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα «*Ἀποστόλων Καθέδρα*». Εἰς τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Βασιλέως, ἐπισκόπου Ἀμασείας, λέγεται ὅτι καὶ πρότερον ἔλαμπαν αἱ ἀκτῖνες τοῦ Πέτρου εἰς τὴν Ἀμάσειαν, λαμπρότεραι ὅμως ἀπέβησαν αὗται, ὅτε μετέβαινεν εἰς Ἰταλίαν καὶ Ρώμην, διότι ἐπροτίμησεν ὁ Ἀπόστολος νὰ κατέλθῃ ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον διὰ τῆς Ἀμασείας καὶ ἐκεῖθεν διὰ θαλάσσης νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἔμεινε δὲ ἀρκετὰς ἡμέρας εἰς τὴν πόλιν καὶ πρῶτος ἡγίασεν αὐτὴν καὶ ἐδίδαξε καὶ ἐφώτισεν. Ὅτι δὲ ἡ παράδοσις αὕτη δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καὶ ὅτι ὁ Πέτρος ἐκήρυξε τῷ ὄντι εἰς τὸν Πόντον πλὴν τοῦ Ἀνδρέα, ὅστις μᾶλλον φέρεται ὡς κηρύξας εἰς τὰς παραλίους πόλεις, καὶ μάλιστα τὴν Τραπεζοῦντα, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν πρώτην καθολικὴν ἐπιστολήν του, τὴν ὁποίαν ἀπευθύνει πρὸς τοὺς ἐν διασπορᾷ Χριστιανοὺς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας (ἐδ. 1).

Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διωγμῶν καὶ ἡ Ἀμάσεια προσέφερε τὰ θύματά της εἰς τὸν βωμὸν τῆς χριστιανικῆς πίστεως διὰ νὰ μαρτυρήσουν διὰ τοῦ αἵματός των ὑπὲρ αὐτῆς. Πρῶτος ἐμαρτύρησεν ἐνταῦθα ὁ *Θεόδωρος* ὁ ἐπικαλούμενος *Τίρων* τῷ 306 μ. Χ. Εἰς μνήμην τοῦ μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου κατεσκεύασεν ὁ Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος ἐν Ἀμασείᾳ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 5ου αἰῶνος μητροπολιτικὸν ναόν, τὸν ὁποῖον ἐκλεϊσεν ὁ ἐπίσκοπος *Μάμας*, τελῶν ἐνταῦθα τὰ ἀρχιερατικά του καθήκοντα. Μαρτυρίαν τοῦ γεγονότος ἔχομεν τὴν ἑπομένην ἐπιγραφὴν ἐπὶ σκληρᾶς φαιοχρόου πλακός, ἡ ὁποία εὑρίσκεται σήμερον ἐντειχισμένη πρὸς τὸ μέρος τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ μουσουλμανικοῦ τεμένους τοῦ Γιοργῆ πασᾶ:

Ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὴς καὶ τῶν ἐπουρανίων πολίτης
Θεόδωρος, ὁ τοῦδε τοῦ πολίσματος ἔφορος,
Ἀναστάσιον πίθει τὸν εὐσεβῆ τροπεοῦχον
εἵδρῦσε θρόνον ἱερὸν μυστηρίων ἐπώνυμον.
Οὗ λαχὼν Μάμας, ὁ καθαρότατος μύστης,
κινεῖ μὲν ἀεὶ τοῖς θεοτεύκτοις ᾄσμασι τὴν γλῶτταν
πληρῶν τῆς πνευματικῆς χορίας τόνδε τὸν τόπον,
ἕλκι δὲ φιλοφροσύνῃ [ὡ]ς αὐτὸν ἅπαν[τας].

Καὶ ἐθεωρεῖτο μὲν καὶ ὁ ἅγιος Θεόδωρος προστάτης τῆς Ἀμασείας, ὡς ἐμφαίνει καὶ ἡ ἐπιγραφή, ὁ κατ' ἐξοχὴν ὅμως πολιοῦχος ἦτο ὁ ἱερομάρτυς *Βασιλεὺς* ἀνήκων εἰς τὴν σειρὰν τῶν κατὰ διαδοχὴν ἐπισκόπων της καὶ μαρτυρήσας ἐν Νικομηδείᾳ ἐπὶ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Λικινίου τὸ ἔτος 317 μ.Χ., διότι δὲν ἠθέλησε νὰ ἀρνηθῇ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ νὰ ἀσπασθῇ τὴν εἰδωλολατρικὴν θρησκείαν, καθὼς τὸν διέτασσεν ὁ Λικίνιος. Μέχρι τοῦ Βασιλέως ὑπῆρχαν μὲν ναοὶ ἤδη ἀπὸ τὸν Γ΄ αἰῶνα, ἐν Ἀμασείᾳ, ἀλλ' ἦσαν ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, πρῶτος δὲ αὐτὸς ἔκτισε ναὸν καὶ ἐντὸς αὐτῆς τῆς πόλεως. Ὅλοι ὅμως οἱ ναοὶ αὐτοὶ κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν κατὰ τὸν ἐπὶ Λικινίου διωγμόν, μεθ' ὃν ἐφονεύθη καὶ ὁ Βασιλεύς. Τὸ σῶμά του μετεφέρθη εἰς Ἀμάσειαν, ὅπου

Digitized by Google

ἐτάφη. Ὁ τάφος του εἶναι ἄγνωστον εἰς ποῖον τῆς πόλεως μέρος εὑρίσκεται. Ὁ εἷς καὶ μόνος σωζόμενος σήμερον ναὸς τῆς Ἀμασείας φέρων τὸν τύπον ναοῦ τρισυποστάτου τιμᾶται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἱερομάρτυρος Βασιλέως, τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Βασιλέως (26 Ἀπριλίου) ἐτελεῖτο ἐν Ἀμασείᾳ μεγαλοπρεπὴς πανήγυρις, εἰς τὴν ὁποίαν συμμετεῖχον καὶ Ἀρμένιοι καὶ Τοῦρκοι.

Ὁ μοναχικὸς βίος ἐν Ἀμασείᾳ ἐγεννήθη καὶ προήχθη πολὺ ἐνωρὶς καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Πόντου. Ἀναφέρεται ἐνταῦθα μοναστήριον κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Ε΄ αἰῶνος, δύο δὲ ἀπὸ τοὺς ἡγουμένους του, ὁ *Μελέτιος* καὶ ὁ *Σέλευκος*, ἔγιναν καὶ ἐπίσκοποι τῆς πόλεως καὶ μετὰ τὸν θάνατόν των ἐτάφησαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ. Ἄγνωστον ἂν τοῦτο ἢ ἄλλο εἶναι τὸ μοναστήριον τὸ μαρτυρούμενον κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος, τοῦ ὁποίου ἡγούμενος ὑπῆρξεν ὁ *Εὐτύχιος*. Οὗτος χαρακτηριζόμενος ἐπιγραμματικῶς ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του ὡς «λόγων ἑταῖρος, ἀρετῆς αὖ ἐργάτης» ἐστάλη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἀμασείας εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἀποκρισιάριος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τῆς ἐνταῦθα παραμονῆς του ἔτυχε νὰ ἀποθάνῃ ὁ πατριάρχης Μηνᾶς καὶ ἐνῷ ὁ νεκρός του ἔκειτο ἀκόμη ἄταφος ἐν τῷ ἱερῷ βήματι τῆς ἐκκλησίας, ἐχειροτονήθη διὰ τὴν παιδείαν καὶ τὰς ἀρετάς του πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τῷ 552 μ. Χ. Ὅπως δὲ ὡς ἡγούμενος ἀνεδείχθη καλὸς καὶ ἱκανός, οὕτω καὶ ὡς πατριάρχης ἐφάνη ἀντάξιος τοῦ ἀξιώματός του καὶ κατὰ τὸν δεύτερον στίχον τοῦ ἀνωτέρου ἐπιγράμματος «νομεὺς ἀγαθὸς ὦπτο Χριστοῦ θρεμμάτων». Ὁ Εὐτύχιος προήδρευσε τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθούσης Ε΄ οἰκουμενικῆς συνόδου (553). Τῷ 565 καθῃρέθη ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησε νὰ συμφωνήσῃ πρὸς αὐτὸν ὡς πρός τινας κακοδόξους θεωρίας του, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ἀμάσειαν ὡς ἐξόριστος διηύθυνε καὶ πάλιν τὸ μοναστήριον ὡς ἡγούμενος μέχρι τοῦ 577.

Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀμασείας ἦτο μὲν κατ' ἀρχὰς ἐπισκοπή, βραδύτερον ὅμως ἐπὶ τῆς νέας διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅτε ἡ πόλις ἔγινε πρωτεύουσα τῆς μεγάλης ἐπαρχίας Ἑλενοπόντου, ἐπροβιβάσθη εἰς μητρόπολιν. Ἐπὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ (886—911) ἡ Ἀμάσεια κατεῖχε τὴν ιβ΄ τάξιν τῶν μητροπόλεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπὶ τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου (1282—1328) ὑπεβιβάσθη εἰς ιε΄, λήγοντος τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος ἐπροβιβάσθη εἰς ιγ΄, βραδύτερον δὲ ἄγνωστον πότε εἰς ια΄, τὴν τάξιν δὲ ταύτην κατέχει καὶ σήμερον. Κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα ὑπέκειντο εἰς τὴν μητρόπολιν ἓξ ἐπισκοπαί, τῆς *Ἀμισοῦ*, τῆς *Σινώπης*, τῶν *Ἰβόρων* ἢ ἄλλως τῆς *Πιμολίσσης* λεγομένης, τῶν *Ἀνδράπων* ἢ *Νεοκλαυδιουπόλεως*, τοῦ *Ζαλύχου* ἢ *Λεοντοπόλεως* καὶ τῶν *Ζελῶν*, ὁ δὲ μητροπολίτης ἔφερε τὸν τίτλον «ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος Εὐξείνου Πόντου». Ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας τὸ ἀξίωμα τῆς πόλεως κατέπεσε πολὺ ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως. Ἐλαττωθέντος βαθμηδὸν κατὰ πολὺ τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς πρωτευούσης καὶ τῆς ὅλης ἐπαρχίας, ὅστις εἰς τὰ πλεῖστα διαμερίσματα τελείως ἐξέλιπε εἴτε διὰ τῶν σφαγῶν καὶ τοῦ δουλεμπορίου, εἴτε διὰ τῶν βιαίων ἐξισλαμίσεων, αἱ μὲν ἐπισκοπαὶ ἐντελῶς κατηργήθησαν ἀπὸ τὸν κατάλογον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, αὐτὴ δὲ ἡ πόλις κατὰ μικρὸν ἔπαυσε νὰ εἶναι ἡ ἐπίσημος ἕδρα τοῦ μητροπολίτου. Καὶ ἐλέγετο μὲν οὗτος μητροπολίτης Ἀμασείας, ἀλλὰ διέμενε τὸν περισσότερον χρόνον εἰς τὴν παράλιον καὶ πολυπληθεστέραν Ἀμισόν, τὴν ὁποίαν καὶ ὁριστικῶς καθώρισεν ὡς διαρκῆ ἕδραν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας.

Εἰς τὰς μέχρι τοῦδε ὑπὸ διαφόρων γενομένας στατιστικὰς μελέτας περὶ τῆς ἐκκλησίας Ἀμασείας ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς ἐπίσκοποι καὶ μητροπολῖται τῆς ἐπαρχίας ταύτης: *1) Νικήτιος* πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς πόλεως, τὸν ὁποῖον κατέστησεν ὡς διάδοχόν του, κατὰ τὴν παράδοσιν, αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ὅτε ἔμελλε νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. *2) Ἀθηνόδωρος*, ἀδελφὸς τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ, ἐπισκόπου Νεοκαισαρείας, ἀκμάσας τὸν γ΄ αἰῶνα. *3) Βασιλεύς*, ὅστις παρεκάθησεν εἰς τὴν ἐν Ἀγκύρᾳ σύνοδον τῷ 314 καὶ μαρτυρήσας, καθὼς ἐλέχθη, ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως κατέστη ὁ πολιοῦχος ἅγιος τῆς πόλεως. *4) Εὐτύχιος*, διάδοχος τοῦ Βασιλέως παρευρεθεὶς εἰς τὴν πρώτην ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικὴν σύνοδον τῷ 325. *5) Εὐλάλιος*, ὅστις παρευρέθη εἰς τὴν σύνοδον τῆς Σαρδικῆς τῷ 344, ἀκολούθως δὲ καθαιρεθεὶς τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος ἀντικατεστάθη διὰ ἐπισκόπου ἀνήκοντος εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου. *6) Ἀστέριος*, φερόμενος μεταξὺ τῶν ἐτῶν 380 καὶ 410. *7) Παλλάδιος*, παρευρεθεὶς εἰς τὴν Δ΄ ἐν Ἐφέσῳ οἰκουμενικὴν σύνοδον τῷ 431. *8) Μελέτιος Α΄*, διάδοχος τοῦ Παλλαδίου. *9) Σέλευκος*, ὑπογραφόμενος «χάριτι Θεοῦ ἐπίσκοπος πόλεως Ἀμασείας τῆς Ἑλενοπόντου» καὶ παρακαθήσας εἰς τὴν δ΄ οἰκουμενικὴν σύνοδον τὴν συνελθοῦσαν τῷ 451 εἰς τὴν Χαλκηδόνα. *10) Μάμας*, ἀκμάσας εἰς τὸ τέλος τοῦ Ε΄ καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος (ἀναφέρεται κατὰ τὰ ἔτη 491 καὶ 518), ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ ὁποίου ἵδρυσεν ἐν Ἀμασείᾳ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τίρωνος. *11) Στέφανος Α΄*, κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος, τοῦ ὁποίου ὁ ἀπεσταλμένος εἰς Κωνσταντινούπολιν Εὐτύχιος ἐχειροτονήθη πατριάρχης καὶ προήδρευσε τῆς πέμπτης οἰκουμενικῆς συνόδου τῷ 553. *12) Ἰωάννης* ὑπογραφόμενος «ἐλέῳ Θεοῦ ἐπίσκοπος Ἀμασείας τῶν Ἑλενοποντίων», ὅστις παρευρέθη εἰς τὴν ἕκτην οἰκουμενικὴν σύνοδον, τὴν συγκροτηθεῖσαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 680 κατὰ τῶν μονοθελητῶν. *13) Δανιὴλ Α΄*, παρακαθήσας εἰς τὴν ἑβδόμην ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικὴν σύνοδον τῷ 787 κατὰ τῶν εἰκονομάχων. *14) Θεοφύλακτος*, ἀκμάσας εἰς τὸ τέλος τοῦ Η΄ αἰῶνος. *15) Νικηφόρος*, παρευρεθεὶς εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον τοῦ 868. *16) Μιχαὴλ Α΄*, ἀναφερόμενος περὶ τὸ ἔτος 900. *17) Στέφανος Β΄*, ἀκμάσας εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ι΄ αἰῶνος καὶ γενόμενος πατριάρχης τὸν Αὔγουστον τοῦ 925. *18) Λέων*, ἀναφερόμενος μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1166 καὶ 1177. *19) Μιχαὴλ Β΄*, ἀκμάσας περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος. *20) Στέφανος Γ΄*, ἀκμάσας περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος· ἀναφέρεται ὅτι παρέστη εἰς μίαν σύνοδον γενομένην τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1197 ἐν Κωνσταντινουπόλει. *21) Μιχαὴλ Γ΄*, ἀναφερόμενος κατὰ τὰ ἔτη 1370 καὶ 1371. *22) Ἰωσήφ*, ἀναφερόμενος τῷ 1384. *23) Ἰωάσαφ Α΄*, ἀκμάσας τὸ πρῶτον ἥμισυ του ΙΕ΄ αἰῶνος καὶ φερόμενος μεταξὺ τῶν μητροπολιτῶν, οἱ ὁποῖοι τῷ 1439 ὑπέγραψαν τὸν ὅρον τῆς ἑνώσεως τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου. *24) Δανιὴλ Β΄*, τῷ 1450. *25) Σαββάτιος*, τῷ 1546 καὶ 1547. *26) Γεννάδιος*, τῷ 1563. *27) Ἰωάσαφ Β΄*, τῷ 1572—1578. *28) Γρηγόριος*, τῷ 1617, γενόμενος βραδύτερον πατριάρχης τὴν 30 Ἀπριλίου 1630. *29) Ζαχαρίας*, 1626—1633. *30) Μελέτιος Β΄*, 1633—1635. *31) Ἐζεκιήλ*, 1635—1641. *32) Μητροφάνης*, 1641—1644. *33) Ἀρσένιος*, 1644—1652 *34) Κοσμᾶς*, 1652—1656. *35) Γεράσιμος*, 1668—1672. *36) Ἰωάσαφ Γ΄*. *37) Ἰωαννίκιος*. *38) Διονύσιος Α΄*, ἀναφερόμενος τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1717 καὶ τῷ 1724. *39) Ἀγαπητός*, 1725. *40) Καλλίνικος Α΄*, 1732. *41) Βενιαμίν*, 1756. *42) Γαβριήλ*, 1766 *43) Διονυσιος Β΄*, 1771—1780. *44) Παΐσιος*, 1780—1809. *45) Νεόφυτος*, 1809—1826. *46) Διονύσιος Γ΄*, 1826—1827. *47) Νεόφυτος*, (τὸ δεύτερον), 1828. *48) Μελέτιος Γ΄ ὁ Πάγκαλος*, 1828—1831. *49) Διονύσιος Γ΄* (τὸ δεύτερον), 1831—1835. *50) Καλλίνικος Β΄*, 1835—1847. *51) Κύριλλος*, 1847—1855, γενόμενος ἔπειτα πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. *52) Σωφρόνιος Α΄*, 1855—1863. *53) Σωφρόνιος Β΄*, 1863—1887. *54) Ἄνθιμος Ἀλεξούδης*, 1887—1909. *55) Γερμανὸς Καραβαγγέλης*, 1909 καὶ ἐφεξῆς. Ὁ κατάλογος οὗτος, ὡς φαίνεται, περιέχει ἀρκετὰ χάσματα δυσαναπλήρωτα, ἰδίως κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας. Ὁ τελευταῖος μητροπολίτης Ἀμασείας φέρει πρὸς τούτοις καὶ τὸν νεώτερον τίτλον τοῦ *Ἐξάρχου Κεντρῴας Εὐρώπης*. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου, απομακρυνθεὶς ἐκ τῆς ἐπαρχιας του πρὸ τῆς ἐντελοῦς ἐκριζώσεως τῶν Ἑλλήνων κατοίκων. Οὗτος κατεδικάσθη τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου 1921 ἐρήμην εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἀνεξαρτησίας.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιφέρεια τῆς ἐπαρχίας Ἀμασείας, μιᾶς τῶν μεγαλυτέρων ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μὲ μητροπολιτικὴν ἕδραν τὴν Ἀμισόν, ἀπετελεῖτο ἀπὸ τρεῖς μικροτέρας περιφερείας τῆς *Ἀμασείας*, *Ἀμισοῦ* καὶ *Πάφρας*, ὑπαγομένας πολιτικῶς εἰς τοὺς νομοὺς Σεβαστείας, Τραπεζοῦντος καὶ Κασταμονῆς. Τὰ ὀνόματα τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων εἶναι τὰ ἑξῆς. (Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων σημειούμενοι ἀριθμοὶ φανερώνουν τοὺς κατοίκους). Ἀμάσεια (2000), Σὸζ Δαγὴ (35), Σαλαμοὺρ (50), Τουζσοὺζ (300), Σιχλὰρ (280), Ζίερε (50), Ζάανα (200), Φουντουκλῆ (220), Κιορουτσὰκ (340), Καράτζορεν (120), Ἄκ Πουνὰρ (160), Σαρῆ Γιαγιὰ (120), Ἀγτσάκιοϊ (150), Χιτίρκιοϊ (130), Γετὶ Κιὸζ (100), Ἀμπατζῆ (250), Μερζουφοὺν (650), Μαχμουτλοῦ (100), Παγιὰτ (200), Κελὶς (75), Βεζὶρ Κιοπροῦ (300), Πατζᾶς (280), Σουλεϊμάνκιοϊ (450), Ἐρσαντὶκ (600), Κοτζὰκ (250), Σαρατζὶκ (500), Πουτζοὺκ Τσιφλὶκ (400), Καπλὰν (255), Καγιὰ Ἀρασὶ (110), Καπακλῆ Ἐσμὲ (200), Τερέκιοϊ (110, Χατζῆ Γιοὺρτ (110), Κόργουγκ (105), Τίζουρτ (110), Πίρτανε (75), Μποχτσὰ Ἀρμοὺτ (120), Ἰντζιρλῆ (110, Ἀρμουτλοῦ (50). Γιάρπαση (75), Πέλουντζα (60), Τσαπνῆ (80), Γαρεντῆ (55), Σογουτσὰχ (100), Καρλοὺκ (75), Τσορτικλῆ (115), Σίχσιριν (85), Τσάϊ Κουνεγὶ (85), Καρατζιπὲ (45), Τικενλῆ (110), Κοζέμορα (110). Τιρνάκελη (75), Κάβζα (500), Καράτζορεν (525) (ἕτερον τοῦτο ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω ἀναφερόμενον. Ἐκεῖνο μὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς διοικήσεως Ἀμασείας, τοῦτο δὲ τῆς Κάβζας), Ὀσμανλῆ (180), Ἀλτουρασὰν (250), Κιοσρούφ (1000). Χατζῆ Τετὲ (450), Σίχκιοϊ (400), Τσαγίρουζου (550), Κοτσόγλου (850), Ἰγτὶτζ (410), Πορσοὺκ Ἀλὰν (150), Καβακλῆ Γιοὺρτ (400), Ὀρφὰν (300), Ἐλμάλιτσα (420), Γιαγζῆ Μαχμοὺτ (180), Ἰμιρτζὶκ (500), Σερέφελη (165), Τεκέαραν (250), Τάχνα (320), Ἀϊτογτοῦ (320), Κοβανοὺζ (150), Καρὰ Μεσὲ (175), Γιαγπασὰν (375), Γιαγλὰ (110), Γιοβὰν Σιχνῆ (135), Ἐσκὶ Ὀρὲν (115), Τσιλτὰκ (50), Τὰς Ὀλοὺκ (110), Κόργουγκ (100), Κενὲκ (90), Γιλκιτζῆ (170), Τερετζὲν (150), Κιλὶτζ Ὀρὲν (60), Κιρενλῆ (170), Κοπτζῆ (100), Ναρλῆ (175), Τσιλτὶκ (50), Τὰς Ὀλοὺκ (120), Λαδὶκ (115), Καβατσὶκ (450), Κίσλα (230), Τάμλιτζα (250), πλησίον τῆς ὁποίας ὑπάρχουν θειοῦχα ἰαματικὰ ὕδατα. Τσαμλούκιοϊ (240), Ἀλὰν Γιοὺρτ (350), Καραγὰτς Πουνὰρ (350), Κιρτλῆ (480), Κιρετσλῆ (250), Πελὶν Ἀλατσᾶ (200), Τερζιλῆ (280), Κέκλιτσα (235), Καρακοσταλὰρ (200), Σιρὰ Κετσεν (400), Καραμοὺχ (700), Σακάρτζα (500), Τσιρασὰν (150), Τογανλῆ (110), Οὐστὰ Σεράϊ (160), Τασλῆ Γιατσαρὶμ (150), Χατζαλῆ (135), Κερεκλὲρ (125), Τάνογλου (185), Ἐγρὶ Δερὲ (85), Κέτσιλι (110), Τατάρογλου (130), Τασολοὺκ (95), Σαρατσὶκ(115), Καβάκλιτσα (170). Γαραμοὺχ (350), Μερμὲρ Ἀλτῆ (300), Γιουζλουτζοῦ Ἀλὰν (340), Κὶρκ Χαρμὰν (700), Ἴλιτσα (170), Σερνὶτζ (520), Κατὶρ Ἀλὰν (650), Τσάλουτσα (180), Καρὰ Πουνὰρ (85), Κιρεζλὶκ (260), Ἀλὰν (650), Τεπέκιοϊ (400), Θυμικλὲρ (250), Φουντουτσὰχ (285), Καρὰ Γκιαουρλὰρ (80), Χαρμαντσὶκ (85), Ἰκὶ Πεχρεμὲ (110), Σιβρὶ Ἀλτῆ (95), Πέϊαλαν (450), Ἀμισὸς (20000), περὶ ἧς ἰδὲ ἴδιον ἄρθρον. Τεπετζὶκ (600), Ἐλέσκιοϊ (480), Τερετζὶχ (800), Τσαλὰτ Ἀρμοὺτ (400), Κερτσεμπὲ (250), Δεμιρτζήκιοϊ (320), Τσαντὶρ (250), Ἀβδὰν (450), Σογανλῆ (200), Γιαρμαλῆ (350), Σαμρoὺκ (160), Μεσιαλῆ (255), Καρὰ Μαχμοὺρ (320), Τσελὶκ Ἀλὰν (300), Πελὲν (700), Πίπλετσε (300), Τσαναχτζῆ (500), Κιὸλ Πελὲν (300), Ὀμὰρ Κολοῦ (675), Σερνὶτς Πουνὰρ (150), Τσολὰκ Οὐσαγῆ (160), Παναγιὼτ Οὐσαγῆ (500), Καρὰ Σογκοὺρ (300), Ἰντζέπελ(480), Ἀτὰς (500), Κεσιρλῆ(380), Ἐλμαλῆ Γκιὸλ (185), Ἀτζῆ-Σοῦ (300), Τσιχοὺρ (320), Ποϊλὰν (525), Ταφλάνκιοϊ (480), Κιουρκὲν Πουνὰρ (400), Καγιὰ Κιουνὲγκ (150), Τζεβὶζ Τιπὶ (400), Κεστανὲ Σαϊβὰν (750), Ἐρικλῆ (800), Ἐλμὰ Τσικοὺρ (370), Τούζκιοϊ (1250), Καρὰ Γκιὸλ (750), Κέρτμε (400), Ἐγγὶζ (150), Πεκλὶκ (355), Κουρούκουτζε (450), Κιζὶλ Γκιὸλ (550), Χατζῆ Ἰσμαὴλ (250), Παπὰζ Μαχαλὲ (450), Χατζῆ Τσιφλὶκ (75), Κιοβζὲ Πουνὰρ (380), Τὲβ Κερὲς (580), Ἀσὰρ Ἀγὰτς (560), Κέλκαγια (525), Ὄξε (1150), Τσιρακμὰν (1200), Ἀνδρεάντων (370), Τεκέκιοϊ (550), Τσινὰρ Ἀγλῆ (750), Τσινὶκ Κάτω καὶ Τσινὶκ Ἄνω (2800), Γκιαβοὺρ Γιουρτῆ (250), Γιορδαμάντων (265), Καράπερτζεν (900), Τσιμενλῆ (250), Μανταρλοῦ (410), Γέλκερη (320), Ἀλῆ Βεϊλοῦ (350), Τοϊγὰρ (250), Κουρκελῆ Γιατὰκ (210), Ἀτὰ Τεπὲ (700), Γέλιτσα (280), Δουετζὶκ (480), Σαρῆ Μπουγὶκ (300), Μαραντάντων (250), Τοντοπλῆ (320), Χαγιὰτ Δερεσὶ (600), Κουζλούκκιοϊ (210), Σέπιτσα (250). Κιζὶλ Ὀβλὰκ (330), Κιλσιτζὶκ (245), Δεμιρτζῆ Σουμοῦ (240), Σερνὶτς Δαγῆ (700), Πίνιτσα (235), Καρὰ Τοχοὺν (150), Κὸτς Ἀλὰν (200), Τοὺζ Ἐρὲν (480), Τσαρτὰκ Κερῆ (340), Κοὺρτ Ἀλὰν (350), Ταγκαρλοῦ (285), Σαμλάντων (210), Σαρῆ Κλισὲ (670), Ἀρουτσὰκ (310), Μαζὶν (110), Κοτσκλῆ (380), Μποχτσὰ Ἀρμοὺτ (230), Ἀγιακλῆ Ἀλὰν (250), Κιρὲζ Τεπιὲ (150), Παγίρκιοϊ (235), Χιζιρλῆ (400), Καμτζῆ (370), Τσαρσῆ Γερὲ (500), Δενὶζ Τσικουροῦ (200), Τσὰμ Ἀλὰν (450), Τσιγκὶρ (800), Φουντουτσὰχ (380), Ρωμανάντων (300), Καράτουσλα (280), Σεϊμενάντων (320), Γιαγλὰ Κερὶς (350), Γιὰγ Πασὰν (490), Σαρῆ Γιοὺρτ (320), Κιρπιτσλῆ (430), Κισλᾶ (380), Φουρουντζόγλου (380), Κλιμιάντων (235), Τεγουράντων (280), Τσὰλ (520), Ὀλοῦ Γκιὸλ (440), Πελίτογλου (360), Κοκτσὲ (300), Ζωγάντων (230), Τσαρσαμπᾶς (1400), Γένιτσα (300), Ὀρτούπαση (280), Καβὰκ (130), Κάσταγη (210), Καρὰ Τσὰμ (400), Τεκνετσὶκ (340), Καρὰ Δὰγ (650), Πάφρα (2600), περὶ ἧς ἰδὲ ἴδιον ἄρθρον, Ἰσακλῆ (300), Χρύση (400), Πακλιὰρ (400), Καποῦ Καγιὰ (750), Κωσταντῆ Οὐσαγῆ (380), Κοὺζ Ἀλὰν (540), Γιαγλὰ (525), Δομοὺζ Ἀλὰν (230), Καρὰ Πουνὸρ (565), ἕτερον τοῦτο καὶ ἐν ἄλλῃ περιφερείᾳ παρὰ τὸ ἀνωτέρω εἰρημένον, Κισιρλὲν Τὰμ (210), Ζεϊνὲλ (350), Σιχλὶχ (500), Κουτζουλὰρ (235), Καπὰ Τσιχοὺρ (360), Ἀγτζάλαν (565), Ἀσμάτζαμ (520), Πιρὶ Γιοὺρτ (350), Γέραλτη (525), Κιρεζλῆ (600), Τοποὺρ Οὐσαγῆ (280), Ὀλτσεκλὲρ (290), Ὄιμασα (165), Ἀλατσὰμ (1867), περὶ οὗ ἰδὲ ἴδιον ἄρθρον, Κιοσετὶκ (225), Γαβλαὰν (160), Ὅρμανος (370), Τερμὲν Κουνεγῆ (210), Δομοὺζ Ἀγλῆ (700), Κελλὲρ (480), Πεϊτουρλοῦ (210), Τζενικλῆ Γιοὺρτ (455), Τικεντζὶκ (455), Καρατζάκιολα (240), Τὰρ Μπογὰζ (350), Τοχουλὰρ (400), Τεβρὲν (500), Πενγλῆ Οὐσαγῆ (470), Καϊτάλαπα (720), Ἄκ Τεκὲ (1350), Τσὰν Γιοβανῆ (400), Ἐβρὲν Οὐσαγῆ (220), Σουρμελῆ (480), Ὀσμὰν Πεϊλοῦ (445), Μουσμελὲκ (320), Πεσκελὲρ (520), Ἄκ Κουσαγῆ (380), Μουγαμλῆ (375), Ἐλταοὺτ (800), Χιτρελὲζ (250), Ἀζάϊ (230), Κιοβτσὲ Σοῦ (200), Ἐκὶζ Τεπὲ (400), Ἐρεντζὶκ Πασὶ (250), Ἐλματζὶκ (750), Σελαμαλὶκ (480), Ἀρὰπ Οὐσαγῆ (380), Κοτζὲρ Οὐσαγῆ (480), Κιόρογλου (250), Μιτερῆ Κετιγὶ (440), Ἀσὰρ (1800), Κοὺρτς Ἀλὰν (80), Κουλαμὰκ (70), Κουροῦ Δερὲ (75). Ταστζόγλου (95), Κιουρεκτσῆ (110), Καμὰν (115), Μοσκο-

Digitized by Google

φάντων (110), Ἰλπὶς Ἀλὰν (120), Χαϊδὰρ (110), Ἀσμὰν (160), Ἀγτζὰ Κουνεγῆ (115), Καδῆ Κερὶς (115), Κετικλῆ (140), Καμισλῆ Γκιὸλ (210), Σιτὲλ (110), Μπὸζ Ἀρμοὺτ (120), Κουλιτζῆ Ἀλὰν (220), Μπουγιοὺκ (145), Παγιὰτ (95), Ἀχλακλῆ Γιαζῆ (135), Γοροὺμ (50), Πιτσιντσὶν (95), Ζιλιτσὲκ (65), Δομοὺζ Ἀλὰν (115), Κοζὰν Σιχὶ (75), Μεγγιλὲρ (140), Μαϊσλῆ (95), Ὅτ Καγιὰ (160), Ἀλὲμ Δεμιρτζῆ (150), Γερμὲν Οὐσαγῆ (220), Καρατζὰ Μπιγὶκ (110), Καλτιπὲκ (70), Τζαντὶρ (140), Τεκιοὺρ (85), Λελουκλὲρ (240), Τσουλφὰ Κοτζὰ (160), Μουστετσὲπ Πασὰ (140), Πόγιαλη (150), Καβάκκιοϊ (120).

Οὕτω ὁ ἀριθμὸς τῶν κοινοτήτων συνεποσοῦτο εἰς 392 μετὰ πληθυσμοῦ 153,500. Ἐκ στατιστικῆς τῆς ἐπαρχίας, ἡ ὁποία κατηρτίσθη ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας τῆς μητροπόλεως Ἀμασείας καὶ ἐδημοσιεύθη τῷ 1907 (βλ. βιβλιογραφίαν), παραλαμβάνομεν καὶ τοὺς ἑπομένους ἀριθμούς, οἱ ὁποῖοι φανερώνουν τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐκπαιδευτικὴν κατάστασιν τῶν κατοίκων. Ὑπῆρχον 392 ἐκκλησίαι μετὰ 439 ἱερέων, σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων 325 μετὰ 10,000 περίπου μαθητῶν καὶ μαθητριῶν καὶ 565 διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν. Ἡ δὲ ἐτησία δαπάνη τῶν σχολείων ἀνήρχετο εἰς χρυσᾶς λίρας Τουρκίας 5500 περίπου, ἤτοι 195,400 φρ. χρυσᾶ.

Παραγωγὴ καὶ βιοτεχνίαι.— Σήμερον ἡ Ἀμάσεια πολιτικῶς εἶναι ἕδρα διοικητοῦ πρώτης τάξεως, ἐξαρτᾶται δὲ ἀπὸ τὸν νομὸν Σεβαστείας. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως τὸ μὲν 1850 ἀνήρχετο εἰς 25,000, τῷ 1882 φέρεται συμποσούμενος μόνον εἰς 20,000, ἔκτοτε ὅμως ηὐξήθη πολύ, ὥστε τῷ 1908 ἀνήρχετο εἰς 42,000, ὅσος ἔμεινε καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Ἐκ τούτων Τοῦρκοι μὲν ἦσαν 20,000, Ἀρμένιοι 18,000, Ἕλληνες 2,000, ἐλάχιστοι δὲ Εὐρωπαῖοι. Τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος εὑρίσκοντο εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν, ἰδίως μετὰ τὸ 1905. Ὑπῆρχε μία ὀκτατάξιος ἀστικὴ σχολὴ ἀρρένων μετὰ πέντε διδασκάλων καὶ 225 μαθητῶν, ἓν πεντατάξιον παρθεναγωγεῖον μετὰ δύο διδασκαλισσῶν καὶ 105 μαθητριῶν καὶ ἓν νηπιαγωγεῖον μετὰ 120 νηπίων ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Τὸ νηπιαγωγεῖον ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του ἀπέδωσε θαυμάσια ἀποτελέσματα, πρὸ πάντων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ τῶν τουρκοφώνων μαθητευομένων. Οἱ Ἀρμένιοι πλὴν τῶν τεσσάρων ἀστικῶν σχολείων εἶχον καὶ ἀνώτερον ἐμπορικόν, τῶν δὲ Τούρκων τὰ ἐκπαιδευτήρια εἶναι δημοτικὸν σχολεῖον (*ἰπτιταγιέ*), ἀστικὸν (*ρουστιέ*) καὶ ἡμιγυμνάσιον (*νὶμ ἰτατιγέ*).

Ἡ βιοτεχνία τῆς πόλεως εἶναι ἡ συνήθης τῆς Ἀνατολῆς, μὲ μίαν μόνον ἐξαίρεσιν ἀφορῶσαν τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἀλευρομύλων. Περὶ τοὺς πεντήκοντα ὑδρόμυλοι καὶ ἀτμόμυλοι εὑρίσκονται κατὰ μῆκος τοῦ διαρρέοντος ποταμοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων περὶ τοὺς πέντε εἶναι ἐφάμιλλοι πρὸς εὐρωπαϊκούς. Εἰς τοὺς μύλους τούτους ἀλέθονται τὰ σιτηρὰ τοῦ νομοῦ Σεβαστείας, ἐν μέρει δὲ καὶ τοῦ νομοῦ Ἀγκύρας, καὶ ἐξάγονται κατὰ μεγάλας ποσότητας διὰ τοῦ ἐπινείου τῆς πόλεως, ὅπερ εἶναι ἡ Ἀμισός, εἰς ὅλας τὰς παραλίους πόλεις τοῦ Εὐξείνου Πόντου, καθὼς καὶ εἰς τὴν Ρουμανίαν, τὴν Σερβίαν, τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Μασσαλίαν, ἄλλοτε δὲ καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ἀλεύρων τῆς Ἀμασείας εἰς τὰς σιτοπαραγωγοὺς χώρας τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου δικαιολογεῖται ἐκ τῆς ἀρίστης ποιότητός των, ἡ ὁποία συναγωνίζεται πρὸς τὰ πρώτης ποιότητος ἄλευρα τῆς Ὀδησσοῦ καὶ Οὑγγαρίας. Αἱ τέχναι καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀμασείας εὑρίσκοντο εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων, διότι οἱ Τοῦρκοι οὐδέποτε ἠθέλησαν νὰ ἀσχοληθοῦν εἰς τὰς τέχνας, ζῶντες ἐκ τῆς γεωργίας καὶ τῶν εἰσοδημάτων ὑποστατικῶν. Ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἀπὸ τὴν 25-28 Ὀκτωβρίου, γίνεται μεγάλη ἐμπορικὴ πανήγυρις ζῴων (ἵππων, ὄνων, ἡμιόνων, βουβάλων, βοῶν, ἀγελάδων, μόσχων, προβάτων, ἀμνῶν καὶ αἰγῶν), εἰς τὴν ὁποίαν συρρέουν χωρικοὶ τῆς πέριξ χώρας καὶ ἐξ ἀποστάσεως 60-70 ὡρῶν.

Ἡ περὶ τὴν Ἀμάσειαν χώρα εἶναι πολὺ εὔφορος. Τὸ ἐκ φύσεως γόνιμον ἔδαφος καθίσταται ἔτι γονιμώτερον ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ Ἴριδος, ὅστις εἶναι πραγματικὸς εὐεργέτης τῆς διαρρεομένης χώρας ἀπὸ τὰς πηγάς μέχρι τῶν ἐκβολῶν. Τὰ κυριώτερα προϊόντα εἶναι αἱ σταφυλαί, αἱ ἐλαῖαι, τὰ σιτηρὰ ἐν γένει, ἡ μέταξα, ἡ κάνναβις, τὰ δαμάσκηνα, πολὺ δὲ ὀνομαστὰ αἱ μπάμιες καὶ τὰ εὐώδη μῆλα. Τῶν τελευταίων γίνεται ἐξαγωγὴ εἰς ὅλα τὰ κέντρα τῆς Ἀνατολῆς, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου συνήθως προμηθεύονται αἱ βασιλικαὶ αὐλαί.

Ἡ ἐθνολογικὴ σύστασις τῆς Ἀμασείας καὶ τῆς ὅλης ἐπαρχίας μετεβλήθη ριζικῶς μετὰ τὸ 1915. Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐθνικοῦ προγράμματος τῶν Νεοτούρκων, τοῦ πολιτικοῦ ἐκείνου κόμματος, τὸ ὁποῖον, ἐμφανισθὲν μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ συντάγματος ἐν Τουρκίᾳ τῷ 1908, ἐπεδίωξε τὸν ἐξαφανισμὸν ὅλων τῶν μὴ μουσουλμανικῶν στοιχείων τοῦ κράτους, ἐξέλιπεν ὅλος ὁ ἀρμενικὸς καὶ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς αὐτῆς. Καὶ οἱ μὲν Ἀρμένιοι ἐξωντώθησαν ἐκτοπισθέντες εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀνατολῆς, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ὅσοι ἐσώθησαν ἀπὸ τὰς ἀφαντάστους κακουχίας τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἢ ἀπὸ τὰ δεινοπαθήματα τῆς ἐξορίας ἢ ἀπὸ τὰς ἀθρόας καὶ ὁμαδικὰς σφαγάς, ἀνεξαρτήτως ἡλικίας καὶ φύλου, μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα δυνάμει τῆς ἐν Λωζάνῃ τῷ 1923 ὑπογραφείσης μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας συνθήκης ἀμοιβαίας ἀνταλλαγῆς τῶν Μουσουλμάνων καὶ Ἑλλήνων. Ἐν Ἑλλάδι οἱ Ἀμασεῖς δὲν ἀπετέλεσαν ἰδίαν κοινότητα καθὼς καὶ ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς τῆς ὅλης ἐπαρχίας, ἀλλὰ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τοῦ κράτους, ὁ δὲ γεωργικὸς πληθυσμὸς ἐγκατεστάθη κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν Μακεδονίαν ἢ εἰς ἰδίας κοινότητας ἢ ἀναμὶξ μαζὶ μὲ ἄλλους πρόσφυγας ἐκ Πόντου καὶ τῆς λοιπῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Στράβωνος* Γεωγραφικὰ 12, 3, 39.—*Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης* Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν μάρτυρα Θεόδωρον (Migne Ἑλληνικὴ Πατρολογία 46, 736—747.—*Προκοπίου* περὶ κτισμάτων 3, 7,2.—*Θεοφάνους* Χρονογραφία (ἐκδ. de Boor) σελ. 228, 240, 382.—*Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου* Περὶ θεμάτων (ἐκδ. Βόννης) σελ. 21.—*Ἱεροκλέους* Συνέκδημος σελ. 96, 226, 237.—*Busbequii* Itinerarium Constantinopolitanum et Amasianum, Anvers 1582 σελ 59 κ.ἑξ. *Lequien* Oriens Christianus, Parisiis 1740, Τόμ. Α' σελ. 521 κ.ἑξ.—*Τριανταφυλλίδου Περικλέους* Ἡ ἐν Πόντῳ ἑλληνικὴ φυλή, ἤτοι τὰ Ποντικά, ἐν Ἀθήναις 1866, σελ. 142 καὶ 175.— *Βουτυρᾶ Σ.* Λεξικὸν ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας ἐν Κωνσταντινουπόλει 1868.—*Νικοδήμου Ἁγιορείτου* Συναξαριστής, ἐν Ἀθήναις 1868, 1,462.—*Ἰωαννίδου Σάββα* Ἱστορία καὶ στατιστικὴ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῆς περὶ ταύτην χώραις, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, σελ. 188 κ.ἑξ. — Corpus inscriptionum atticarum, Berolini 1872, τόμ. 3. ἀριθ. 262.—*Texier Charles* Asie Mineure (description géographique, historique et archéologique), Paris 1882, σελ. 63 κ.ἑξ.—*Γεδεὼν Μανουὴλ* Πατριαρχικοὶ πίνακες, ἐν Κωνσταντινουπόλει, σελ. 227 κ.ἑξ.—*Μπὰρτ καὶ Χίρστ* Λεξικὸν Ἐγκυκλοπαιδικόν, Ἀθήνησι 1890.—*Cuinet Vital* La Turquie d'Asie, Paris 1892, 1,741.—*Δουκάκη Κωνσταντίνου* Μέγας Συναξαριστής, ἐν Ἀθή. 1895, συναξάριον τῆς 26 Ἀπριλίου.—*Waddington-Babelon-Reinach Th.* Recueil général des monnaies grecques d'Asie Mineure, Paris 1904, τόμ. Α'. τεῦχ. 1 σελ. 28 κ.ἑξ.— *Cumont Fr. et Eug.* Studia Pontica, II voyage d'exploration archéologique dans le Pont et la petite Arménie, Bruxelles 1906. σελ. 145 μέχρι 184.—*Χριστοδουλίδου Ἱεροθέου ἐπισκόπου Ἀριστείας* Μελέτη καὶ στατιστικὴ τῆς ἐπαρχίας Ἀμασείας, ἐν τῷ περιοδικῷ «Ξενοφάνης», ἐν Ἀθήναις 1907, τόμ. 4 σελ. 252 μέχρι 271, 333 μέχρι 341 καὶ 545 μέχρι 558 —*Anderson J.-Cumont F.-Grégoire H.* Studia Pontica, III Recueil des inscriptions grecques et latines du Pont et de l'Arménie, Bruxelles 1910, σελ 115, 119, 124 κ.ἑξ. 133, 150 κ.ἑξ. —*Baudrillard Al.* Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques, Paris 1912.— *Οἰκονομίδου Δ. Η.* Ὁ Πόντος καὶ τὰ δίκαια τοῦ ἐν αὐτῷ Ἑλληνισμοῦ (ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων), ἐν Ἀθήναις 1919, σελ. 51 κ.ἑξ —*Παπαδοπούλου Α. Α.* Ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀσιατικῆς Ἑλλάδος (ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων), ἐν Ἀθήναις 1919, σελ. 57 καὶ 60.—*Γαβριηλίδου Ἀντωνίου* Σελίδες ἐκ τῆς μαύρης: ἐθνικῆς συμφορᾶ τοῦ Πόντου, ἐν Ἀθήναις 1924, σελ. 56, 81 μέχρι 84 καὶ 183 μέχρι 192. Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

—**Ἀμάσεια** *['Αρχ.]* καὶ *Ἄμισα*. Πόλις τῆς Γερμανία, *(Πτολ., Στέφ. Βυζ.)*.

ἀμάσητος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ μασηθείς, ὁ μὴ λειοτριβηθεὶς διὰ τῆς μασήσεως: «καταπίνει τὸ κρέας ἀμάσητον»· ‖ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ μασηθῇ. (Ἡ δι' ἑνὸς σ γραφὴ θεωρεῖται ὀρθοτέρα.)

Ἀμασί. Ἱερεὺς Ἰουδαῖος ὑπηρετῶν ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἱεροσολύμων ἐπὶ Νεεμίου (Νεεμίου ια' 22). Π. Ι. Μ.

Ἀμασίας ἢ ***Ἀμάσιος*** κατὰ τοὺς ἀρχαίους γεωγράφους ὁ ποταμὸς **Ἔμς** (βλ. λ.).

Ἀμασίας καὶ ***Ἀμεσσίας***. Ἑβραϊκὸν κύριον ὄνομα διαφόρων προσώπων μνημονευομένων ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ, ὧν σπουδαιότατον τὸ τοῦ ὀγδόου βασιλέως τοῦ Ἰούδα, υἱοῦ τοῦ Ἰωὰς καὶ τῆς Ἰωαδαέν, βασιλεύσαντος 797 — 789. Ὁ Ἀμασίας οὗτος μετὰ πολλῆς συνέσεως καὶ σταθερότητος κατορθώσας νὰ καταστείλῃ τὴν ἐπακολουθήσασαν τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀναρχίαν, στοιχῶν τῷ μωσαϊκῷ νόμῳ (Δευτερονομίου κδ' 16) ἐπεδείξατο ἐξαιρετικὴν διὰ τὸν ἀρχαῖον κόσμον ἐπιείκειαν πρὸς τοὺς φονεῖς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ (Δ' Βασιλ. ιδ' 6, Β' Παραλειπ. κε' 4, πρβ. καὶ *Ἡροδότου* Γ' 119, *Ἀμμιανοῦ Μαρκελλ.* XXIII 6). Ὠργάνωσε δὲ στρατιωτικῶς τὴν χώραν αὐτοῦ, ἐνισχύσας τὸν στρατὸν οὐ μόνον δι' ἐγχωρίων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πρώτων ἐν τῇ Βίβλῳ μνημονευομένων μισθοφόρων, οὓς καὶ δὲν ἐδίστασε κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ νὰ ἀπομακρύνῃ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. Ἐπεχείρησε νικηφόρον στρατείαν ἐναντίον τῶν Ἰδουμαίων. Μεθυσθεὶς δ' ὅμως ἐκ τῆς κατ' αὐτῶν νίκης καὶ λησμονήσας τὸν Γιαβὲ ἐλάτρευσε τοὺς θεοὺς τῶν ἡττημένων. Περιπλακεὶς ἔπειτα εἰς πόλεμον κατὰ Ἰωάς, τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ἡττηθεὶς καὶ αἰχμαλωτισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ εἶδε τὸ ἀνάκτορόν του καὶ τοὺς θησαυροὺς τοῦ ναοῦ ἁρπαζομένους. Εἰς τὸ λοιπὸν ἄδοξον μέρος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀμασίου ἔθηκε τέρμα συνωμοσία ἐκραγεῖσα κατ' αὐτοῦ, καθ' ἣν ἐθανατώθη οὗτος· τοῦτον διεδέξατο ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Ἀζαρίας*, ὁ καὶ *Ὀζίας* λεγόμενος. Π. Ι. Μ.

Ἄμασις. Φαραὼ τῆς ΚΣΤ' δυναστείας. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον κατήγετο ἐκ Σιούφ, χωρίου παρὰ τὴν Σάϊτα, τὴν τότε πρωτεύουσαν τῆς ΚΕ' δυναστείας. Ἁπλοῦς στρατιώτης, ἢ κατὰ τὸν Ἑλλάνικον ἀνθοπώλης, ἐκέρδησε τὴν εὔνοιαν τοῦ φαραὼ Ἀπρίου γενόμενος στρατηγός. Ὅτε ὁ Ἀπρὶης παρεκλήθη ὑπὸ τῶν λιβυκῶν φυλῶν τῆς Κυρηναϊκῆς νὰ προστατεύσῃ αὐτὰς κατὰ τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων Ἑλλήνων, προὐτίμησε νὰ στείλῃ ἰθαγενῆ τάγματα, φρονῶν ὅτι θὰ ἦτο ἄστοχον νὰ στείλῃ ἀπὸ τὰ μισθοφορικά του ἑλληνικὰ τάγματα ἐναντίον ὁμοφύλων. Ἀλλ' οἱ σταλέντες ἰθαγενεῖς ἐδεκατίσθησαν οἰκτρῶς καὶ ὅταν ἐπέστρεψαν τὰ συντρίμματά των οἱ ἤδη ἐξηρεθισμένοι μισέλληνες κληρικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ Αἰγύπτιοι διέδωσαν ὅτι ἐπίτηδες ἐστάλησαν ἰθαγενεῖς, διὰ νὰ ἐξασθενίσῃ τὸ ἔνοπλον ἰθαγενὲς στοιχεῖον. Ἐξερράγη λοιπὸν ἐπανάστασις τῶν ἰθαγενῶν ταγμάτων καὶ ὁ Ἀπρὶης ἔστειλε τὸν Ἄμασιν, δημοτικώτατον, νὰ τοὺς κατευνάσῃ. Ἀλλ' ἐνῷ οὗτος ἐδημηγόρει πρὸς τὸν στρατὸν ἄσκεπής, ἕνας στρατιώτης ἔθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του κράνος καὶ τὸν ἀνεκήρυξε βασιλέα ἐπευφημοῦντος τοῦ πλήθους τῶν ἐπαναστατῶν. Ὁ Ἄμασις ἐδέχθη τὴν τιμὴν καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ὁλοκλήρου τῆς ἰθαγενοῦς δυνάμεως ἐβάδισε κατὰ τοῦ εὐεργέτου του, τὸν ἐπολιόρκησεν εἰς τὴν Σάϊτα καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον (569 π. Χ.). Κατ' ἀρχὰς δὲν ἐξεθρόνισε τὸν Ἀπρίην, ἀλλὰ ἐκράτησεν αὐτὸν τυπικῶς συμβασιλέα του. Ἀλλὰ μετά τινα καιρὸν ὁ ὄχλος ὑποκινούμενος ὑπὸ τῶν ἱερέων ἀπῄτησε τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀπρίου καὶ τὸν ἐδολοφόνησε. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἑλληνικὴ ἔκδοσις τῶν γεγονότων, ἀλλὰ καὶ μνημεῖον τι ἀποκείμενον εἰς τὸ Αἰγ. Μουσεῖον τοῦ Καΐρου καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Daressy δίδει τὴν αἰγυπτιακὴν ἔκδοσιν, ἥτις δὲν ἀφίσταται πολὺ τῆς ἑλληνικῆς. Ἡ ἐν Θήβαις βασιλεύουσα θυγάτηρ τοῦ Ψαμμητίχου Β', ὀνόματι Ὀνκνᾶς-Νοφιριβὶ ἀνεγνώρισε τὴν κυριαρχίαν του, ἀλλ' ἐξ Ἀσίας ἐπῆλθε μέγας κίνδυνος. Κατά τι μνημεῖον χαλδαϊκὸν ἀνακαλυφθὲν εἰς τὰ 1882 ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τοῦ φαραὼ τῆς Αἰγύπτου *Ἀχμασοῦ* (Ἀμάσιος). Ἀγνοοῦμεν τὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος τούτου. Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν ἔκδοσιν ὁ Ἄμασις ἀπώλεσε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰς φοινικικὰς κτήσεις τοῦ προκατόχου του περιορισθεὶς εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τῷ 545 π. Χ., ὅτε ὁ Κῦρος ἡτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Κροίσου, συνήφθη ἀμυντικὴ καὶ ἐπιθετικὴ συμμαχία τοῦ Κροίσου, τοῦ Ἀμάσιος, τοῦ Ναβονίδου τῆς Βαβυλῶνος καὶ τῶν Λακεδαιμονίων (*Ἡροδ.* Α' 77, 82. *Ξενοφ.* «Κύρου Παιδεία» Ζ' 2). Ὁ Ἄμασις προσεχώρησε, διότι ἐφοβεῖτο τὴν ὁρμὴν τῶν Περσῶν, οἵτινες, ἂν ἐνίκων τὴν Λυδίαν, θὰ ὥδευον διὰ τῆς Συρίας κατὰ τῆς Αἰγύπτου. Αἱ νῖκαι τοῦ Κύρου κατὰ τῶν Λυδῶν κατετρόμαξαν τοὺς συμμάχους τοῦ Κροίσου. Ὁ Ἄμασις ἀπέφευγε νὰ δώσῃ τὴν ἐλαχίστην ἀφορμήν, ἠρκέσθη ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν παλαιὰν φαραωνικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Κύπρου καὶ ἐπεδόθη εἰς αὔξησιν τῶν φυσικῶν πόρων τῆς χώρας του (*Ἡροδ.* Β' 182. *Διόδ. Σικ.* Α' 68). Ἐπηνώρθωσε καὶ ἐπεξέτεινε τὸ δίκτυον τῶν διωρύγων, ἐνεθάρρυνε τὴν γεωργίαν, ἐτόνωσε τὸ ἐμπόριον.

Τὰ λατομεῖα τῆς Τροϊοῦ (Τροίας, Τούρας), τοῦ Σουὰν (Συήνης, Ἀσσουὰν) καὶ τοῦ Ραχανοῦ (κατὰ τὴν μεταξὺ Ἀραβικῆς ὀροσειρᾶς καὶ Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἔρημον τῆς Μέσης Αἰγύπτου) ἐτέθησαν εἰς πυρετώδη ἐκμετάλλευσιν ὅσον καὶ κατὰ τὰς εὐτυχεστάτας ἡμέρας τῶν ἄλλοτε χρόνων. Αἱ Θῆβαι ἡμιανεξάρτητοι ὑπὸ τὴν ἱεραρχεύουσαν Ὀνκνᾶς, κόρην τοῦ Ψαμμητίχου Β', ἀνέλαβον νέαν ζωὴν κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας. Τὰ μνημεῖα τοῦ Κάρναχ ἐπεσκευάσθησαν ἐπιμελῶς καὶ μερικοὶ πλούσιοι ἰδιῶται ὤρυξαν σήραγγας νεκρικὰς κατ' οὐδὲν κατωτέρας τῶν παλαιῶν ὑπογείων τάφων.

Ἡ Ἄνω Αἴγυπτος κατὰ τὰ λοιπὰ εἶχε σχεδὸν ἐκκενωθῆ, διότι οἱ πληθυσμοὶ εἶχον συρρεύσει πρὸς τὴν Μέμφιν καὶ τὰς πόλεις τοῦ Δέλτα. Ἕνεκα τούτου τὰ ἱδρύματα τῆς Ἄνω Αἰγύπτου δὲν ἐπεσκευάσθησαν. Εἰς τὴν Μέμφιν ὁ Ἄμασις ᾠκοδόμησεν ἱερὸν τῆς Ἴσιδος «ἐὸν μέγα τε καὶ ἀξιοθεητότατον». Δυστυχῶς ὁ ναὸς οὗτος ἐξηφανίσθη καθὼς καὶ ὁ ὕπτιος κολοσσὸς 75 ποδῶν μήκους τὸν ὁποῖον ἔθηκεν ὁ Ἄμασις ἐνώπιον τοῦ ἐκεῖ ναοῦ τοῦ Φθᾶ. Ἐκόσμησε τὰς πόλεις Βουτώ, Σεβέννυτον, Μένδητα, Τάνιν καὶ δευτερευούσας ἀκόμη πόλεις εἰς τὴν Σάϊτα καὶ τὸν περίφημον ναὸν τῆς Νηΐθ, ταυτιζομένης μὲ τὴν Ἀθηνᾶν, ἔκτισε προπύλαια τὰ ὁποῖα ἐπισκεφθεὶς ἐθαύμασεν ὁ Ἡρόδοτος.

Παρὰ τὸν ὕπτιον κολοσσὸν τοῦ Φθᾶ ἐν Μέμφιδι ἔστησε καὶ δύο ὀβελίσκους ἐπάνω εἰς τὸ ἴδιον βάθρον, ἐκ πέτρας αἰθιοπικῆς ὕψους 20 ποδῶν. Τὸ ἴδιον ἔκαμεν εἰς τὸν ὕπτιον κολοσσὸν τῆς Σάϊτος. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι πρῶτος ὁ Ἄμασις ἐθέσπισε τὸν νόμον «ἀποδεικνύναι ἔτεος ἑκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων ὅθεν βιοῦται· μηδὲ ποιεῦντα ταῦτα μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίην ζόην ἰθύνεσθαι θανάτῳ» καὶ πιστεύει ὅτι ἐκ Σάϊτος παρέλαβε τὸν νόμον καὶ ὁ Σόλων. Ἀναφέρει δὲ καὶ περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Ἀμάσιος χαρακτηριστικὰ ἀνέκδοτα: Ὅταν ἔγινε βασιλεὺς ἀντελήφθη ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐδυσφόρουν διότι ἦτο ἐκ πληβείων. Ἔδωκε λοι-

Digitized by Google

πὺν τὸν χρυσοῦν ποδονιπτῆρα, ὅπου ἔπλυνε τοὺς πόδας του αὐτὸς καὶ οἱ συνδαιτημόνες, εἰς χρυσοχόον καὶ κατεσκεύασεν ἐξ αὐτοῦ ἄγαλμα θεοῦ, τὸ ὁποῖον ἔστησεν εἰς κεντρικὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως. Φυσικὰ οἱ Αἰγύπτιοι προσεκύνουν τὸ ἄγαλμα, τότε καλέσας τὸν λαὸν παρετήρησεν εἰς αὐτὸν ὅτι τὸ ἄγαλμα ἦτο πρὶν δοχεῖον ἀκαθαρσιῶν, ὅπως δὲ προσέχουν τί εἶναι τώρα καὶ ὄχι τί ἦτο πρίν, οὕτω καὶ δι' αὐτὸν δὲν πρέπει νὰ ἐνθυμῶνται ὅτι ἦτο ἁπλοῦς ἀστός, ἀλλ' ὅτι τώρα εἶναι βασιλεύς των. Συνήθιζεν ἀκόμη ν' ἀφιερώνῃ ὀλίγας πρωϊνὰς ὥρας εἰς τὰς ὑποθέσεις, ἔπειτα δὲ νὰ μεθύσκεται «καὶ κατέσκωπτε τοὺς συμπότας καὶ ἦν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων». Εἰς δὲ τοὺς φίλους του οἱ ὁποῖοι τοῦ ὑπεδείκνυον ὅτι αὐτὸ κάμνει κακὴν ἐντύπωσιν, ἀπήντησεν ὅτι, ὅπως τὸ τόξον ἂν εἶναι διαρκῶς τεντωμένον σπάζει, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος ἂν διαρκῶς ἐργάζεται θὰ πάθῃ. Καὶ ὅταν ἦτο ἀκόμη ἰδιώτης «φιλοπότης ἦν καὶ φιλοσκώμμων καὶ οὐδαμῶς κατεσπουδασμένος ἀνήρ». Λέγεται μάλιστα ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ἐπήρκουν οἱ πόροι του εἰς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς του, ἔκλεπτε. Συχνὰ οἱ ὑποπτευόμενοι αὐτὸν τὸν προσῆγον εἰς τὸ μαντεῖον. Ὅταν ἔγινε βασιλεὺς περιεποιήθη ὅσα μαντεῖα τὸν εἶχον κατεδικάσει, διότι τὰ ἐθεώρησεν ἀληθινὰ μαντεῖα, ἠμέλησε δὲ ὅσα τὸν εἶχον ἀθωώσει ὡς ψευδῆ μαντεῖα.

Ἄξιον μνείας εἶναι ὅτι, καίτοι ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ ξενοφόβου κόμματος, ὅμως αὐτὸς ἤνοιξε διαπλάτους τὰς πύλας τῆς Αἰγύπτου εἰς τοὺς Ἕλληνας. Κάθε ἑλληνικὴ παροικία διετήρει τὰς θρησκευτικάς της ἐλευθερίας. Εἰς τὴν Ναύκρατιν οἱ Αἰγινῆται ἔκτισαν ἱερὸν τοῦ Διός, οἱ Σάμιοι τῆς Ἥρας, οἱ Μιλήσιοι τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ δ' Ἑλλήνιον ἐννέα μικρασιατικαὶ πόλεις συνασπισθεῖσαι. Τὰς κατὰ μῆκος τοῦ Πηλουσιακοῦ βραχίονος ἑλληνικὰς ἀποικίας τῶν Ἰώνων καὶ Καρῶν ἐπὶ Ψαμμητίχου Α' μετέφερεν εἰς Μέμφιν. Ἐκεῖ ἐμίγησαν μετ' ἰθαγενῶν καὶ ἐμόρφωσαν τοὺς Ἑλληνομεμφίτας. Οἱ Ἕλληνες ἐπὶ Ἀμάσιος εἰσεχώρησαν καὶ εἰς τὴν Ἄνω Αἴγυπτον. Οἱ ἔμποροι τῆς Ναυκράτιος ᾐσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἱδρύσουν πρακτορεῖα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν τε προϊόντων του καὶ τῶν ἰθαγενῶν, ἐπὶ τῶν ὁδῶν τῶν καραβανίων τῆς Ἀφρικῆς. Οἱ Μιλήσιοι ἵδρυσαν πρακτορεῖα εἰς Ἄβυδον. Εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ἐκεῖ ναοῦ Ραμσῆ Β' σώζονται ἀκόμη ἐπιγραφαὶ πρόχειροι εἰς γραφὴν καρίαν, κυπρίαν καὶ ἑλληνικὴν (*Letronne* La civilisation égyptienne σελ. 13). Οἱ δὲ Σάμιοι ἔφθασαν μέχρι τῆς Μεγάλης Ὀάσεως. Οἱ τολμηροὶ αὐτοὶ ἔμποροι ἐπιστρέφοντες διηγοῦντο θαυμάσια εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐξῆρον τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Ἀμάσιος, ὅστις προβλέπων τὸν περσικὸν κίνδυνον παρεσκεύαζε συμμάχους. Τὴν πρόνοιαν αὐτὴν δὲν ἐξετίμησαν οἱ ξενόφοβοι ἰθαγενεῖς. Ἐντεῦθεν αἱ κακολογίαι κατὰ τοῦ Ἀμάσιος, τὰς ὁποίας ἀνέγραψεν ὁ Ἡρόδοτος. Καὶ ἀληθινά, τὰ ἔργα του καὶ ἡ διοίκησίς του δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὰς ταπεινὰς αὐτὰς κακολογίας.

Ἐκτὸς τούτων ὁ Ἄμασις ἔδωκεν εἰς τοὺς Δελφοὺς χίλια στυπτηρίας τάλαντα πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ καέντος ναοῦ (548 π. Χ). Ἔκαμε δὲ καὶ ἄλλας δωρεὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα· οὕτω λ. χ. εἰς τὸ Ἡραῖον τῆς Σάμου προσέφερεν «εἰκόνας ἑωυτοῦ διφασίας ξυλίνας», τὰς ὁποίας εἶδεν ὁ Ἡρόδοτος ὄπισθεν τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ. Τὰς ἀφιέρωσε δὲ εἰς ἀνάμνησιν τῆς φιλοξενίας, ἧς ἔτυχε μετὰ τοῦ συμμάχου του Πολυκράτους. Ἔπειτα εἰς τὸ ἐν Λίνδῳ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς δύο ἀγάλματα λίθινα καὶ λινὸν θώρακα ἀξιοθέατον, διότι ἐνομίζετο ὅτι τὸν εἰργάσθησαν θυγατέρες τοῦ Δαναοῦ δραπετεύσασαι ἐξ Αἰγύπτου. Ἐπίσης εἰς τὴν Κυρήνην ἐχάρισεν ἐπίχρυσον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ εἰκόνα αὑτοῦ χρωματιστήν.

Ὁ Ἄμασις ἐνυμφεύθη καὶ Ἑλληνίδα ἐκ Κυρήνης «εἴτε ἐπιθυμήσας ἑλληνίδος γυναικὸς εἴτε καὶ ἄλλως φιλότατος Κυρηναίων εἵνεκα». Ἡ ἐκλεκτή του ὠνομάζετο *Λαδίκη*, ἄγνωστον ἀκριβῶς τίνος θυγάτηρ, «οἱ μὲν λέγουσι Βάττου, οἱ δὲ Ἀρκεσίλεω, οἱ δὲ Κριτοβούλου ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου». Ἐπειδὴ δέ, ἐνῷ μετὰ τῶν ἄλλων του γυναικῶν ἐμίγνυτο ἀβιάστως, μετὰ τῆς Λαδίκης ἐφωρᾶτο ἀνίκανος, ἐνόμισεν ὅτι πταίει αὐτὴ καὶ τὴν ἠπείλησεν. Ἐκείνη ηὐχήθη εἰς τὴν Ἀφροδίτην ἄγαλμα, πράγματι δὲ τὴν ἰδίαν νύκτα ὁ Ἄμασις ἐπέτυχεν, ὡς καὶ τὰς συνεχεῖς, καὶ τὴν ἠγάπησε πολύ. Τὸ ἄγαλμα ἐστάλη καὶ ὑφίστατο εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Ἡροδότου «ἔξω τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄστεως».

Κατ' ἄλλας ἑλληνικὰς πηγὰς *(Νικόλαος Δαμασκηνός, Ἑλλάνικος Λέσβιος)*, τὸν Βάττον, ὅστις εἶχε νικήσει τὸν Ἀπρίην, διεδέχθη ὁ Ἀρκεσίλαος. Ἀλλ' ἔριδες ἀνακτορικαὶ καὶ ἀτυχὴς πόλεμος κατὰ τῶν Λιβύων διέθηκαν κατ' αὐτοῦ δυσμενῶς τοὺς Αἰγυπτίους μισθοφόρους του. Ὁ εὐνοούμενος τούτων ἀδελφός του Λάαρχος τὸν ἐδολοφόνησε καὶ τὸν διεδέχθη, ἀλλ' ἀμέσως κατόπιν ἡ σύζυγος τοῦ Ἀρκεσιλάου Ἐρυξὼ καὶ ὁ ἀδελφὸς ταύτης Πολύαρχος ἐφόνευσαν τὸν Λάαρχον. Οἱ ὀπαδοὶ τούτου ἐζήτησαν τὴν ἀρωγὴν τοῦ Ἀμάσιος, ὅστις ἡτοιμάζετο νὰ εἰσβάλῃ ἐνόπλως. Τότε ὅμως ἀπέθανεν ἡ μήτηρ του καὶ τὸ πένθος παρέλυσε τὰς παρασκευάς. Ἐπωφεληθεὶς τῆς εὐκαιρίας ἦλθεν εἰς Σαΐτα ὁ Πολύαρχος καὶ ἔπεισε τὸν Ἄμασιν περὶ τοῦ δικαίου του. Οὕτως ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ Ἀμάσιος ὁ χωλὸς Βάττος, υἱὸς τῆς Ἐρυξοῦς καὶ τοῦ Ἀρκεσιλάου.

Ὁ Ἄμασις εὗρεν οἰκτρὸν τέλος, πραγματοποιηθέντος τοῦ κινδύνου τὸν ὁποῖον προέβλεπε. Θανόντος τοῦ Κύρου, ὁ Ἄμασις ἐξηναγκάσθη εἰς τὸν πόλεμον. Τὰ σοβαρὰ αἴτια δὲν ἔλειπον. Ὁ Ἄμασις εἶχε συμμαχήσει μὲ τὴν Λυδίαν καὶ κατόπιν συνειργάσθη μὲ τὸν Ναβονίδην τῆς Βαβυλῶνος. Ὁ Καμβύσης, νέος καὶ σφριγῶν, ἐξῆπτε μᾶλλον παρὰ νὰ κατευνάσῃ τὴν φιλοπόλεμον ὁρμὴν τῶν συμπατριωτῶν του. Ἀλλ' ἡ λαϊκὴ φαντασία δὲν ἱκανοποιεῖτο εἰς τοὺς λόγους οἱ ὁποῖοι ἔφερον εἰς σύγκρουσιν τὴν γηραιοτέραν αὐτοκρατορίαν πρὸς τὸ νεώτατον τῶν κρατῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἀνεζήτησεν εἰδυλλιακὰ αἴτια. Κατὰ τοὺς Πέρσας ὁ Καμβύσης ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀμάσιος, βέβαιος ὅτι θὰ ἠρνεῖτο, ἐπειδὴ ἦτο γνωστὸν ὅτι οἱ φαραὼ ἐνυμφεύοντο ξένας πριγκιπίσσας καὶ τὰς ἐτίμων, ἀλλ' ἠρνοῦντο νὰ ἐκδώσουν τὰς θυγατέρας των ἔξω τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Ἄμασις ὅμως θέλων ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν πρόφασιν δυσαρεσκείας ἔστειλεν ἀντὶ τῆς θυγατρός του Νιτήτιος (Νιτεϊτὶ) τὴν ὁμώνυμον θυγατέρα τοῦ Ἀπρίου μετὰ πολλῶν δώρων καὶ προικῴων ἐφοδίων. Ἦτο αὕτη ἐπίσης ὡραία καὶ γνησιωτέρου φαραωνικοῦ αἵματος. Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὸν γάμον ὁ Καμβύσης συνομιλῶν μετ' αὐτῆς τὴν ὠνόμασε «κόρην τοῦ Ἀμάσιος», τότε δὲ αὕτη τῷ ἀπεκάλυψε ὅτι ἦτο ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀπρίου καὶ ὅτι ὁ Ἄμασις συνεπῶς τὸν ἠπάτησε. Τοῦτο, κατὰ τοὺς Πέρσας, ἔφερε τὸν Καμβύσην ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου (*Ἡροδ. Γ'*. 1, *Κτησίας* ἀποσπ. 37 ἔκδ. Müller—Didot σελ. 63). Ἐν Αἰγύπτῳ ἀφηγοῦντο ἄλλως τὰ πράγματα. Ἡ Νίτητις ἐστάλη εἰς τὸν Κῦρον καὶ ἐξ αὐτῆς ἐγεννήθη ὁ Καμβύσης, ὅστις ἦλθε νὰ διεκδικήσῃ τὴν κληρονομίαν τοῦ ἐκ μητρὸς πάππου του Ἀπρίου ἐναντίον τοῦ ἐπιβήτορος Ἀμάσιος.

Ἡ ἔκδοσις αὕτη περιέθαλπε τὴν ματαιοδοξίαν τῶν Αἰγυπτίων τῆς καταπτώσεως, ὅτι δὲν ἐξενοκρατήθησαν ὑπὸ τὸν Καμβύσην. Τὸ ἴδιον ἔκαμαν καὶ διὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον, τὸν ὁποῖον ἐδέχθησαν ὡς νόθον υἱὸν τοῦ Νεκτανεβώ. Ἡ Αἴγυπτος εἶχε τότε θώρακα κατὰ τῶν ἐξ Ἀσίας εἰσβολῶν τὴν ἀπὸ Πηλουσίου εἰς Ἰδουμαίαν ἔρημον. Ἄλλοτε πολὺ κατῳκημένη, εἶχεν ἐρημωθῆ τελείως ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων καὶ Χαλδαίων. Μεταξὺ τῆς ὀχυρᾶς Ἰενυσοῦ τῆς Συρίας καὶ τῆς Σερβωνίδος λίμνης παρὰ τὴν Ἄβαμι ἔπρεπε νὰ διέλθουν αὐχμηρὰν ἔρημον 90 χλμ. Ὁ γέρων Ἄμασις συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του εἰς τὸ Πηλούσιον. Ἀλλ' οἱ σύμμαχοί του, Πολυκράτης τῆς Σάμου καὶ οἱ Κύπριοι, προβλέποντες τὴν ἧτταν του μετέστησαν εἰς τοὺς Πέρσας. Εἰς ἐπίμετρον ὁ μισθοφόρος στρατηγὸς τοῦ Ἀμάσιος Φάνης ὁ Ἁλικαρνασσεὺς ηὐτομόλησεν εἰς τὴν Περσίαν. Ἱκανὸς καὶ δραστήριος, συνεβούλευσε τὸν Καμβύσην νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν φυλάρχων τῶν ἐρημονόμων βεδουίνων τοῦ μέρους ἐκείνου. Καὶ πράγματι οὗτοι ἔδωσαν κατ' ἀποστάσεις τάγματα καμηλοβατικὰ ἐφωδιασμένα δι' ὕδατος. Ὅταν ἔφθασαν δὲ οἱ Πέρσαι εἰς τὸ Πηλούσιον ἔμαθον ὅτι ὁ Ἄμασις ἀπέθανε (529 π. Χ.) καὶ τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Ψαμμήτιχος Γ' (Ψαμμεχερύτης, ἢ Ψαμήνιτος τοῦ Μανέθωνος).

Κατακτήσας τὴν Αἴγυπτον ὁ Καμβύσης ἐζήτησε κατ' ἀρχὰς νὰ προσοικειωθῇ τοὺς Αἰγυπτίους, υἱοθετῶν τὰ ἤθη των καὶ τὰς προλήψεις των. Ἐδέχθη τὸ διπλοῦν ὀνοματόσημον τῶν φαραώ, τὴν στολήν των καὶ τὸ πρωτόκολλον τῆς φαραωνικῆς αὐλῆς. Καὶ διὰ νὰ κερδήσῃ τοὺς πατριώτας μετέβη εἰς Σάϊτα, ἤνοιξε τὸν τάφον τοῦ Ἀμάσιος καὶ ἔκαυσε τὴν μωμίαν του. Βραδύτερον οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀμάσιος διετάθησαν ὅτι οὗτος πρὸς ἀσφάλειαν εἶχε θέσει ἄλλην μωμίαν εἰς τὸν τάφον του, ἐνῷ τὴν ἰδικήν του ὥρισε νὰ θάψουν κρυφὰ εἰς ἄλλην κρύπτην. Ὁ Καμβύσης ἐσεβάσθη τὴν Λαδίκην καὶ μετὰ τιμῶν ἀπέστειλεν αὐτὴν εἰς τὴν Κυρηναϊκήν. Γ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ

Ἀμάσιχος καὶ ***Ἀμάσικλος*** *[Μυθ.]*. Ἀδελφὸς τῆς Πηνελόπης, υἱὸς τοῦ Ἰκαρίου καὶ τῆς Ἀστεροδίας.

ἀμασκάλη (ἡ) καὶ *ἀμασχάλη*· ἰδιωμ. τύπ. τοῦ *μασχάλη*.

ἀμασκάρευτος, —*η*, *—ο*· αὐτὸς ποῦ δὲν ἐμασκαρεύτη, δὲν ἐνεδύθη μασκαρᾶς, δὲν μετημφιέσθη τὶς Ἀποκριές· || μετφ. ὁ μὴ ἀποδοκιμασθείς, ὁ μὴ προσβληθείς.

Ἀμάσρα *[Γεωγρ.]*· βλ. Ἄμαστρις.

ἀμαστία ἢ *ἀμαζία*· ἡ ἔλλειψις καὶ τῶν δύο μαστῶν.

ἀμαστίγωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μαστιγωθείς, ὁ μὴ τιμωρηθεὶς διὰ μαστιγώσεως.

ἀμαστόρευτος, *—η*, *—ο*· αὐτὸς ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι *μαστορεμένος*, δουλεμένος, ἀδούλευτος, ἀνεπεξέργαστος· || ἀδίδακτος, ἀνάσκητος νὰ εἴπῃ ἢ νὰ πράξῃ τι ψευδῶς, ὑποκριτικῶς.

Ἀμάστορος *κώμη [Ἀρχ.]*. Κώμη ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ Σύρτει.

Ἀμάστρα· βλ. Ἄμαστρις.

Ἀμαστριανή· βλ. Ἄμαστρις.

Ἄμαστρις. Περσὶς θυγάτηρ τοῦ Ὀξυάθρου, ἀδελφοῦ τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶν Περσῶν Δαρείου τοῦ Κοδομανοῦ. Αἰχμάλωτος καὶ αὐτὴ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐδόθη ὑπ' αὐτοῦ ὡς σύζυγος εἰς τὸν στρατηγὸν Κράτερον κατὰ τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἑορτὰς καὶ τοὺς πομπώδεις γάμους τῶν Σούσων, ὅτε αὐτὸς μὲν συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ Δαρείου, πολλοὺς δὲ τῶν περὶ ἑαυτὸν συνέζευξε μὲ τὰς ἀρίστας τῶν Περσίδων, θέλων οὕτω διὰ τρόπου πανηγυρικοῦ νὰ ἐγκαινιάσῃ τὴν ποθουμένην ἕνωσιν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν καὶ τὴν δημιουργίαν ἑνὸς μόνου λαοῦ. Ὁ Κράτερος ὅμως διαζευχθεὶς αὐτὴν βραδύτερον, τὴν συνέζευξεν ὁ ἴδιος μετὰ τοῦ Διονυσίου τυράννου τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Ἡρακλείας, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε δύο τέκνα, τὸν *Ὀξυάθρην* καὶ *Κλέαρχον*. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Διονυσίου συνεζεύχθη μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἔπειτα βασιλέως τῆς Θρᾴκης Λυσιμάχου, διαζευχθεῖσα ὅμως μετ' ὀλίγον καὶ τοῦτον ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Πόντον, ὅπου ἵδρυσε πόλιν ὁμώνυμον πρὸς ἑαυτήν, τῆς ὁποίας ἡγεμονὶς ἦτο ἡ ἰδία. Ἐνταῦθα ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν υἱῶν της Ὀξυάθρου καὶ Κλεάρχου, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸ ἔγκλημα ἔρριψαν τὸ πτῶμα εἰς τὴν θάλασσαν. Κατεδικάσθησαν ὅμως καὶ αὐτοὶ εἰς θάνατον ὡς μητραλοῖαι ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου, ὅτε κατέλαβεν οὗτος τὴν Ἡράκλειαν, ἐπεκτείνας τὴν κυριαρχίαν του μέχρι τῆς Ἀμάστριδος. Α.Α.Π.

Ἄμαστρις. Πόλις παράλιος τῆς Παφλαγονίας, ἱδρυθεῖσα περὶ τὸ 300 π. Χ. ὑπὸ τῆς *Ἀμάστριδος* διὰ συνοικισμοῦ ἐκ τῶν κατοίκων τεσσάρων γειτονικῶν κωμοπόλεων, τοῦ Σησάμου τοῦ Κυτώρου, τῆς Κρώμνης καὶ τοῦ Τιείου. Ἡ πόλις λεγομένη καὶ *Ἀμάστρα* κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀρχαίου γεωγράφου τοῦ ἀνωνύμως γράψαντος περίπλουν τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἱδρύθη, κατὰ Στράβωνα, ἐπὶ «χερρονήσου λιμένας ἔχουσα τοῦ ἰσθμοῦ ἑκατέρωθεν», ἡ θέσις δὲ αὐτὴ ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ νομισθῇ ὡς πόλις ἱδρυμένη ἐπὶ νήσου, διὰ τοῦτο δὲ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων ὀνομάζεται *νῆσος Ἀμάστρης* ἢ *Ἀμάστριδος*. Καὶ ἡ μὲν Τίειος ταχέως ἀπεχωρίσθη τοῦ συνοικισμοῦ, αἱ ἄλλαι ὅμως τρεῖς παρέμειναν καὶ ἡ νέα πόλις, ἐξελληνισθεῖσα ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος διὰ τὴν προσέλευσιν καὶ νέων Ἑλλήνων ἐποίκων παρὰ τοὺς πρώτους Ἕλληνας πλὴν τῶν Παφλαγόνων ἀποίκους, προώδευσε ταχέως καὶ κατέστη πολυάνθρωπος καὶ εὐδαίμων καὶ μία τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τῆς Παφλαγονίας. Εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ἀμάστριδος συνετέλεσε πολὺ ἡ γεωγραφική της θέσις, διότι ἔχουσα λιμένα καλὸν καὶ θέσιν κατάλληλον ἀπέβη τὸ ἐπίνειον τῆς Παφλαγονίας καὶ κέντρον τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου αὐτῆς. Εἰς τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τὴν πρώτην θέσιν κατεῖχεν ἡ *πύξος*, ἡ ὁποία καὶ πολλὴ καὶ ἀρίστης ποιότητος παρήγετο εἰς ὅλην τὴν περίοικον χώραν, ἥτις ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς πρωτευούσης της ὠνομάζετο *Ἀμαστριανή*.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς ἱδρυτρίας ἡ Ἄμαστρις ὑπήχθη ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς συζύγου του *Ἀρσινόης*, βραδύτερον δέ, ὅτε ἱδρύθη ἐν Πόντῳ τὸ ἐκτεταμένον καὶ ἰσχυρὸν κράτος τῶν Μιθραδατῶν, ὑπετάχθη εἰς αὐτό. Ἐπὶ τοῦ βασιλέως *Μιθραδάτου τοῦ Εὐπάτορος* ἡ Ἄμαστρις ὑπέστη δεινὴν συμφοράν. Νικομήδης ὁ βασιλεὺς τῆς ὁμόρου Βιθυνίας παρακινούμενος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, οἱ ὁποῖοι καὶ χρήματα πολλὰ τοῦ ἔδωσαν καὶ σημαντικὴν στρατιωτικὴν ἐπικουρίαν ὑπεσχέθησαν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Παφλαγονίαν καὶ ἐπροξένησε δεινὴν λεηλασίαν καὶ καταστροφὴν εἰς τὴν Ἄμαστριν καὶ ὅλην τὴν περίοικον χώραν. Ἡ ἐπιτυχία τῆς εἰσβολῆς ὠφείλετο ὄχι τόσον εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἱκανότητα καὶ δύναμιν τοῦ Νικομήδους, ὅσον εἰς τὸ στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Μιθραδάτου, ὅστις, ἂν καὶ εἶχεν ἑτοίμην δύναμιν, ἐν τούτοις ὑπεχώρησεν ἀμαχητὶ καὶ οὕτως ἀφησεν ἀνυπεράσπιστον τὴν Ἄμαστριν. Κατακτηθέντος τοῦ κράτους τοῦ Πόντου ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 63 π. Χ. καὶ γενομένης νέας διοικητικῆς διαρρυθμίσεως τῆς Ἀνατολῆς, καθ' ἣν ἡ Βιθυνία καὶ ὁ Πόντος ἡνώθησαν εἰς μίαν μεγάλην ἐπαρχίαν ὑπὸ ἕνα διοικητὴν μὲ εὐρεῖαν αὐτονομίαν, ἡ Ἄμαστρις ἀπετέλεσε πρωτεύουσαν μιᾶς περιφερείας τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Ἡ περιφέρεια αὕτη λεγομένη *ποντιακὴ παραλία* (Ora Pontica) περιελάμβανεν ἐν τῷ συνόλῳ ἕνδεκα πόλεις. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος *Ἀντωνίνου τοῦ εὐσεβοῦς*, γενομένης ἄλλης διοικητικῆς διαιρέσεως, ἡ Ἄμαστρις ἀπετέλεσε τὸ ὅριον τῆς Βιθυνίας καὶ τοῦ Πόντου, κατὰ δὲ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα, εἰς ἔτος, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται

Digitized by Google

νὰ καθορισθῇ, κατόπιν νέας διαιρέσεως τοῦ Πόντου εἰς στενωτέρας περιφερείας, ἡ Ἄμαστρις ἀπετέλεσε μέρος τῆς Παφλαγονίας, τῆς ὁποίας πρωτεύουσα ἀνεκηρύχθη ἡ πλησίον τῶν μεσημβρινῶν ὁρίων κειμένη πόλις *Γάγγραι*. Τὴν ἀκμὴν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς πόλεως κατὰ τοὺς μιθραδατικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους μαρτυροῦν σήμερον ὀλίγα ἀρχαιολογικὰ λείψανα, ὁποῖα εἶναι τὰ τείχη τῆς ἀκροπόλεως ἐκ μεγάλων λίθων, ἐρείπια ὑδραγωγείων καὶ ἐρείπια ἀνακτόρων, τὰ ὁποῖα νομίζονται ὅτι εἶναι τῆς ἱδρυτρίας Ἀμάστριδος. Καθὼς δὲ καὶ ἄλλαι πόλεις τοῦ Πόντου, οὕτω καὶ ἡ Ἄμαστρις καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων διετήρησε τὸ προνόμιον μέχρι τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμίνου νὰ ἔχῃ ἴδια νομίσματα. Ἐπὶ ἑνὸς νομίσματος φέρεται ἡ ἐπιγραφὴ «Ζεὺς Στρατηγός», εἰς ἐπιγραφὴν δὲ ἀφιερωτήριον «Διὶ Στρατηγῷ καὶ Ἥρᾳ τοῖς πατρίοις θεοῖς καὶ προεστῶσιν τῆς πόλεως». Ὁ ὡς πολιοῦχος τῆς πόλεως φερόμενος *Ζεὺς Στρατηγὸς* εἶναι ὁ ἀλλαχοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας λεγόμενος *Ζεὺς Στράτιος* προστάτης τῶν στρατευομένων, θεὸς ἔχων μὲν ἀσιατικὴν τὴν καταγωγήν, ἀλλὰ ἐξελληνισθεὶς μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (βλ. Ἀμάσεια). Ὅλα τὰ νομίσματα τῆς Ἀμάστριδος εἶναι ἑλληνικά. Τὰ ἀρχαιότατα φέρουν τὴν κεφαλὴν τοῦ *Μίθρα*, ἀσιατικῆς θεότητος, μετὰ περσικοῦ καλύμματος καὶ δαφνοστεφῆ, ἄλλα τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς καὶ ἄλλα τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὁμήρου. Τὰ πρῶτα ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὄψεως φέροιν τὴν εἰκόνα γυναικὸς καθημένης, ἡ ὁποία κρατεῖ ἢ Ἔρωτα ἢ Νίκην ἢ σκῆπτρον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀμάστριος βασιλίσσης». Τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων τὰ νομίσματα φέρουν, ὡς συνήθως, τὰ ὀνόματα τῶν αὐτοκρατόρων, καθὼς «Αὐτ. Νερ. Τραϊανός Καῖσαρ Σεβαστός», «Αὐτ. Καῖσαρ Ἀντωνεῖνος», κτλ. Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως δηλοῦται διαφοροτρόπως. Τὸ ἀρχαιότατον νόμισμα τοῦ 300 π. Χ. φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀμαστριέων», τὰ κατόπιν δὲ «Ἀμάστρεως» ἢ «Ἀμαστριανῶν».

Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ Ἄμαστρις ἀπετέλει μίαν τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τῆς βορείου παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐπὶ τῆς βασιλίσσης *Εἰρήνης* τῷ 797 οἱ Ἄραβες τῆς Μεσοποταμίας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ *Ἀβδαλμελὶκ* λεηλατήσαντες τὴν Καππαδοκίαν καὶ Γαλατίαν ἐπροχώρησαν καὶ μέχρι τῆς Ἀμάστριδος, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκησαν, ἀπεκρούσθησαν ὅμως νικηφόρως καὶ ἀπεχώρησαν ἄπρακτοι. Ἡ πόλις ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι ὀχυρὰ καὶ τὸν ἑπόμενον αἰῶνα. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ *Θεοφίλου*, ὁ διάσημος στρατηγὸς *Θεόφοβος*, Πέρσης μὲν τὴν καταγωγήν, ἀλλὰ γενόμενος Χριστιανὸς μετὰ τὴν αὐτομόλησίν του πρὸς τοὺς Βυζαντινούς, κατηγορηθεὶς ὅτι ἐπιδιώκει τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν ἔφυγεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μὲ ὅλην τὴν οἰκογένειάν του καὶ μερικοὺς φίλους καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Ἄμαστριν.

Ὁ Θεόφιλος χαρακτηρίσας τοῦτο ὡς πρᾶξιν ἐπαναστατικὴν ἔστειλε κατ' αὐτοῦ στόλον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ὠρύφα καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Ἄμαστριν. Ὁ Θεόφοβος, ἂν καὶ ἠδύνατο νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν ὠχυρωμένην πόλιν, ἐπροτίμησε νὰ παραδοθῇ, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ γίνῃ αἴτιος ἀνωφελοῦς αἱματοχυσίας ἐν ἐμφυλίῳ πολέμῳ καὶ δελεασθεὶς ὑπὸ τῶν ὅρκων τοῦ Ὠρύφα περὶ παρεχομένης ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος ἀμνηστείας. Ἀλλ' ὁ Θεόφιλος παραβὰς τοὺς ὅρκους ἐφυλάκισεν αὐτὸν καὶ κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ βίου του (842) διέταξε νὰ τοῦ φέρουν εἰς τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην τὴν κεφαλήν του. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ Θεοφίλου ἐξετελέσθη, ἰδὼν δὲ οὗτος τὴν αἱμοσταγῆ κεφαλὴν εἶπε: «Νῦν γε οὐδὲ σὺ Θεόφοβος, οὐδ' ἐγὼ Θεόφιλος».

Ἡ Ἄμαστρις ὑπέστη δεινὴν δοκιμασίαν τῷ 865. Οἱ Ρῶσοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀκόμη εἰδωλολάτραι, ἀφοῦ ἵδρυσαν εἰς τὸ Κίεβον μέγα ληστρικὸν κράτος ὑπὸ τὸν Σκανδιναυὸν ἡγεμόνα *Ροῦριχ*, ἤρχισαν νὰ ἐπιχειροῦν ἐπιδρομὰς κατὰ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Κατὰ τὸ ἀνωτέρω ἔτος ἐπεχείρησαν μεγάλην πειρατικὴν ἐκστρατείαν μὲ διακόσια πλοῖα. Ἀποβιβασθέντες εἰς τὰ παράλια τῆς Παφλαγονίας καὶ Βιθυνίας ἐπροξένησαν τρομερὰς παντοῦ καταστροφάς. Τότε ἔπαθε συμφορὰν καὶ ἡ Ἄμαστρις ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων, οἱ ὁποῖοι κατέστρεψαν τὰς ἐκκλησίας της καὶ ἐφόνευσαν πολλοὺς καὶ ἐλεηλάτησαν αὐτήν. Τὴν πειρατικὴν ἐπιδρομὴν τοῦ 865, ἡ ὁποία ἐπεξετάθη μέχρι τοῦ Βοσπόρου καὶ αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπροξένησε τρόμον εἰς τοὺς κατοίκους της, ἐχαρακτήρισαν οἱ ἡμέτεροι ὡς θεομηνίαν, λόγον δὲ ἰδιαίτερον περὶ αὐτῆς συνέταξε καὶ ἐξεφώνησεν ὁ πατριάρχης Φώτιος.

Κατὰ τοὺς τελευταίους βυζαντινοὺς χρόνους ἡ Ἄμαστρις ἐξηκολούθει νὰ ἔχῃ σπουδαιότητα ὡς ἐμπορικὸς λιμήν, εἶχον δὲ ἐγκαθιδρύσει ἐνταῦθα σπουδαῖον ἐμπορικὸν σταθμὸν οἱ Γενουᾶται, οἱ ὁποῖοι κατώρθωσαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐφόσον ἐπροχώρει ἡ παρακμὴ τοῦ κράτους, νὰ κάμουν καὶ πολιτικὴν κατοχὴν τῆς πόλεως. Ἡ κατοχὴ αὐτὴ διήρκεσεν ὀλίγα ἔτη καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ 1460, ὅτε ἐξεδιώχθησαν οἱ Γενουᾶται καὶ ἡ Ἄμαστρις ὑπετάχθη ὑπὸ τοῦ πορθητοῦ *Μωάμεθ Β'*. Σήμερον ἡ πόλις, *Ἄμαστρα* ὑπὸ τῶν Τούρκων καλουμένη, ἔχει περίπου 10,000 κατοίκους, ἐξακολουθεῖ νὰ εὐημερῇ ὡς ἐπίνειον τῆς πρὸς μεσημβρίαν κειμένης χώρας καὶ ἀνήκει διοικητικῶς εἰς τὸν νομὸν Κασταμονῆς, ὅστις συμπίπτει περίπου πρὸς τὰ ὅρια τῆς ἀρχαίας Παφλαγονίας.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Ἀμάστριδος εἶναι εἰς πολλὰ σημεῖα σκοτεινὴ καὶ παρουσιάζει πολλὰ χάσματα. Ἡ ἐκκλησία τῆς πόλεως εἶχε κατ' ἀρχὰς τὸν βαθμὸν τῆς ἐπισκοπῆς, δὲν γνωρίζομεν ὅμως εἰς ποίαν ἀνωτέραν ἐκκλησίαν ὑπέκειτο διοικητικῶς. Μόλις τῷ 640 ἀναφέρεται ὅτι ἡ Ἄμαστρις ἦτο ἡ πρώτη ἐπισκοπὴ ὑπαγομένη εἰς τὴν μητρόπολιν τῶν Γαγγρῶν. Ἡ διοικητικὴ αὐτὴ ἐξάρτησις δὲν διήρκησε πολύ. Λήγοντος τοῦ Η' αἰῶνος, ἡ πόλις ἐπροβιβάσθη εἰς μητρόπολιν χωρὶς νὰ ἔχῃ ὑποκειμένας ἐπισκοπάς. Ἡ προαγωγὴ ὠφείλετο εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐπισκόπου Γεωργίου, ὁ ὁποῖος μὴ ἀνεχόμενος τὴν ὑπεροπτικὴν καὶ δεσποτικὴν συμπεριφορὰν τοῦ μητροπολίτου Γαγγρῶν ἐπέτυχεν ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Ταρασίου νὰ ἀνακηρυχθῇ διὰ διατάγματος τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου ΣΤ' καὶ Εἰρήνης ἡ ἐπισκοπή του μητρόπολις καὶ νὰ ἐξαρτᾶται τοῦ λοιποῦ κατ' εὐθεῖαν ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὁ μητροπολίτης ἐτιτλοφορεῖτο κατὰ καιροὺς *Ἀμάστριδος* ἢ *Ἀμάστρης*. Ἐπὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ (886—911) ἡ Ἄμαστρις κατεῖχε τὴν 52αν τάξιν εἰς τὸν κατάλογον τῶν μητροπόλεων τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ δὲ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου (1282—1328) ὑπεβιβάσθη εἰς 64ην. Ἡ μητρόπολις διετηρήθη μέχρι τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἐπὶ δὲ τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, ἐξαφανισθέντος βαθμηδὸν τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως καὶ ἀντικατασταθέντος ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ, ἔπαυσε νὰ ὑφίσταται ἡ ἐκκλησία τῆς πόλεως. Αἱ χριστιανικαὶ ἀναμνήσεις καὶ παραδόσεις τῆς Ἀμάστριδος δὲν εἶναι πολλαί, ἂν καὶ ἤδη τὸν Β' αἰῶνα ἡ πόλις εἶχεν ἐπίσκοπον. Πολιοῦχος τῆς πόλεως ὑπῆρξεν ὁ *ἅγιος Ὑάκινθος*. Τὸν φωτοστέφανον τοῦ ἁγίου περιεβλήθη καὶ ὁ μητροπολίτης *Γεώργιος*, ἐνεργήσας νὰ προβιβασθῇ ἡ ἐπισκοπὴ τῆς Ἀμάστριδος εἰς μητρόπολιν.

Ἐπίσκοποι καὶ μητροπολῖται τῆς ἐκκλησίας Ἀμάστριδος ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Β' αἰῶνα καὶ κατόπιν οἱ ἑπόμενοι: *1) Πάλμας*, ὅστις περὶ τὸ 190 φέρεται προεδρεύσας μιᾶς συνόδου τῶν ἐπισκόπων τοῦ Πόντου. Ἡ σύνοδος συνεκλήθη διὰ νὰ συζητήσῃ καὶ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, διότι πολλὴ ἀταξία παρετηρεῖτο εἰς τὰς διαφόρους ἐκκλησίας εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ὁ δὲ Πάλμας ὡρίσθη πρόεδρος τῆς συνόδου, οὐχὶ λόγῳ τοῦ ἀξιώματός του, ἀλλ' ἁπλῶς διότι ἦτο ἀρχαιότερος τῶν συνελθόντων ἐπισκόπων. Ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως αὐτῆς ὁ Πάλμας ἀναφέρεται καὶ κατὰ τὸ ἔτος 170. *2) Εὐψύχιος*, ὅστις παρέστη εἰς τὴν Α' οἰκουμενικὴν σύνοδον τῷ 325. *3) Ἡρακλείδης*, ζήσας μὲν τὸν Δ' αἰῶνα, ἀλλ' ἄγνωστον ποῖα ἔτη. *4) Θεμίστιος*, ὅστις ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος. Ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ ὁ Φιλότιμος παρεκάθησεν εἰς τὴν Δ' ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικὴν σύνοδον τῷ 451 ὑπὸ τὴν ἰδιότητα «πρεσβυτέρου ἐπέχοντος τὸν τύπον Θεμιστίου ἐπισκόπου Ἀμάστριδος» καὶ ὑπέγραψεν εἰς τὰ πρακτικά της «Θεμίστιος ἐπίσκοπος Ἀμάστριδος διὰ Φιλοτίμου πρεσβυτέρου». *5) Σατουρνέλλος*, πιθανῶς διάδοχος τοῦ Θεμιστίου, γνωστὸς ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἔτους 458, τὴν ὁποίαν ἔγραψεν ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς τῆς Παφλαγονίας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα Α' τὸν Θρᾷκα. *6) Ἀστέριος*, παρακαθήσας εἰς σύνοδον ἐκκλησιαστικὴν συγκροτηθεῖσαν τῷ 536 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. *7) Κομέτας*, ἀκμάσας τὸν Ζ' αἰῶνα καὶ ἀντιπροσωπευθεὶς ὑπὸ τοῦ διακόνου Εἰρηνάρχου εἰς τὴν ΣΤ' ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικὴν σύνοδον τῷ 680. *8) Ζωΐλος*, διάδοχος τοῦ Κομέτα, ἀντιπροσωπευθεὶς ὑπὸ τοῦ διακόνου Γεωργίου εἰς τὴν Πενθέκτην ἢ ἐν Τρούλλῳ λεγομένην σύνοδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 691. *9) Γρηγόριος*, ἀκμάσας κατὰ τὴν περίοδον τῆς εἰκονομαχίας καὶ παρακαθήσας εἰς τὴν Ζ' ἐν Νικαίᾳ οἰκουμεν. σύνοδον τῷ 787. *10) Γεώργιος*, ἀκμάσας ἐπὶ τῶν βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης καὶ ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω ἐνεργήσας νὰ προαχθῇ ἡ ἐπισκοπὴ Ἀμαστρίδος εἰς μητρόπολιν. Ὁ Γεώργιος δὲν πρέπει νὰ συγχέεται πρὸς τὸν προκάτοχόν του Γρηγόριον. Εἶναι δύο διάφοροι ἐπίσκοποι, ἂν καὶ εἰς τὰ χειρόγραφα τὰ ὀνόματά των φέρονται ἐναλλασσόμενα. *11) Στέφανος*, ὅστις παρεκάθησεν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου γενομένην ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 869 σύνοδον. *12) Εὐδόκιμος*, παρευρεθεὶς εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Φωτίου συγκροτηθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον τῷ 879. *13) Νικηφόρος*, ὅστις μητροπολίτης ὢν Γαγγρῶν φέρεται τῷ 1054 κατέχων καὶ τὴν μητρόπολιν Ἀμάστριδος. *14) Κωνσταντῖνος Α'*, ἀκμάσας τὸν ΙΑ' αἰῶνα. *15) Ἰωάννης*, ἀναφερόμενος κατὰ τὰ ἔτη 1157 καὶ 1166. *16) Νικόλαος*, ἀναφερόμενος τὸ 1232 καὶ ὀλίγον βραδύτερον. *17) Κωνσταντῖνος Β'*, τὸν Σεπτέμβριον καὶ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1278. *18) Καλλίνικος*, τὰ ἔτη 1350 καὶ 1351. *19) Ἀναστασιος*, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1387. Ἐδῶ σταματᾷ ὁ κατάλογος τῶν μητροπολιτῶν Ἀμάστριδος, ὅστις καὶ μέχρι τοῦ χρονικοῦ αὐτοῦ ὁρίου ἔχει πολλὰ καὶ μεγάλα χάσματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Στράβωνος* Γεωγραφικὰ 12, 3, 10.—*Ἀνωνύμου* Περίπλους Εὐξείνου Πόντου 15.—*Ἀππιανοῦ* Μιθριδάτειος 11.—*Εὐσεβίου* Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία 5,23.—*Θεοφάνους* Χρονογραφία (ἐκδ. de Boor) σελ. 375.—*Δούκα* Χρονογραφία (ἔκδ Βόννης) σελ. 163.—*Ἱεροκλέους* Συνέκδημος σελ. 97, 230 καὶ 240.—*Tournefort* Relation d'un voyage du Levant, à Lyon 1717, 3, 31 κ.ἑξ. *Lequien* Oriens Christianus, Parisiis 1740, 1,561 κἑξ —*Βουτυρᾶ Σ.* Λεξικὸν ἱστορίας καὶ γεωγραφίας, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1869.—*Μπὰρτ καὶ Χίρστ* Λεξικὸν Ἐγκυκλοπαιδικόν, Ἀθήνησι 1890.—*Head* Historia nummorum σελ. 432.—*Cumont Fr. et Eug.* Studia Pontica, II voyage d'exploration archéologique dans le Pont et la Petite Armenie, Bruxelles 1906, σελ. 189.— *Baudrillard Al.* Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques, Paris 1912,

Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ ***Ἄμαστρις*** ἢ ***Ἀμάστρα*** (πλάτ. 41°45', μῆκ. 32°25' Ἀν.—Χάρτης ἀγγλικὸς 2238: Bosporus to Kerempeh) ἀποτελεῖ ὅρμον καὶ ἀγκυροβόλιον ἐν τῇ ἀκτῇ τοῦ Πόντου (ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Παφλαγονίας καὶ παρὰ τὰ πρὸς τὴν Βιθυνίαν σύνορά της).

Καὶ ὁ μὲν ὅρμος (*Amastra bay*), ἔχων εὖρος 2 μιλλίων καὶ εἴσδυσιν 1 μιλλίου, διανοίγεται εἰς 43 μιλ. Δ. ΝΔ τοῦ ἀκρωτηρίου *Κερεμπὲ* καὶ 103 μιλ. Α. ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου *Κιρπέν*, ἀπέχει δηλαδὴ Β. ΒΑ μὲν ἀπὸ τοῦ στομίου τοῦ *Βοσπόρου* 53 μιλ., τοῦ ἐπινείου *Κεφκένι* 105 μ., τοῦ *Μπεντὲρ Ἐρεκλῆ* (Πόντῳ Ἡρακλείας) 54, τοῦ *Ζογκουλντὰκ* 33 μίλλια, ΝΔ δὲ τοῦ ἐπινείου *Κιδρὸς* 23 μίλλια. Σχηματίζεται δὲ ἀμέσως πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως *Ἀμάστρας* ἡ ὁποία μακρόθεν ὁρωμένη ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν συστάδος νησίδων. Εἰς 5 μιλ. ΝΔ τοῦ κόλπου προβάλλει ἀκρωτήριον καὶ ἐκβάλλει ποταμός, *Μπαρθενὶ* ἀμφότερα ὀνομαζόμενα.

Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ διπλῆς μικρᾶς χερσονήσου σχηματιζούσης δύο ἐλάσσονας ἀμφιδύμους ὅρμους ἑκατέρωθεν, καὶ ἧς τὸ μὲν ἀνατολικὸν τμῆμα, ἔχον μῆκος ἐξ Α πρὸς Δ ἑνὸς τετάρτου τοῦ μιλλίου, συνδέεται πρὸς τὴν κυρίως ἀκτὴν διὰ μικροῦ ἰσθμοῦ ἀμμώδους 120 μέτρων πλάτους, τὸ δὲ δυτικὸν τμῆμα, πρὸς τὸ προμνησθὲν ἀνατολικὸν διὰ μικροῦ καὶ χθαμαλοῦ λαιμοῦ, ὅν, ἐκσπῶσα ἡ θάλασσα μὲ κακοκαιρίας ἀπὸ βορρᾶ, ὑπερλούει. Νησὶς 350 μέτρων μήκους καὶ χθαμαλή, βορείως τῆς δυτικῆς χερσονησῖδος εὑρισκομένη, χωρίζεται ἀπ' αὐτῆς, διὰ πόρου μόνον 180 μέτρων εὖρέος, ἀλλ' ἔχοντος βάθος 10—12 ὀργυιῶν. Φάρος περιστροφικός, ἑστιακοῦ ὕψους 95 μέτρων, ἐγείρεται ἀπὸ τοῦ 1863 εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς πόλεως καὶ τῆς χερσονήσου, ἐκπέμπων μίαν ἀναλαμπὴν λευκὴν 16 μιλ. ἀνὰ 10''.

Τὰ δὲ ἀγκυροβόλια ἅτινα ἡ χερσόνησος σχηματίζει ἑκατέρωθέν της εἶναι δύο: Τὸ μέν, τὸ καὶ καλύτερον, πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως καὶ ἐγγύτατα τοῦ ἰσθμοῦ ἔχον διάστασιν 600 μέτρων καὶ βυθὸν 3—8 ὀργ. ἄμμου· προφυλάσσεται δὲ ἀπὸ βορρᾶ ὑπὸ νησῖδος, ἑνουμένης διὰ σειρᾶς σκοπέλων πρὸς τὴν χερσονησῖδα καὶ προεκτεινομένης ὑπὸ «στήθους» ἀνακόπτοντος τὴν μανίαν τῶν ἀπὸ βορρᾶ κυμάτων. Εἰς τὴν νοτίαν ἀκτὴν τοῦ ἀγκυροβολίου τούτου ὑπόκεινται ἕρκη περὶ ὧν λέγεται ὅτι εἶναι λείψανα ἀρχαίας προκυμαίας μεγάλης καὶ τὰ ὁποῖα ἐπισημαίνονται διὰ σφαιρικοῦ σημαντῆρος (*Elenco dei Fari* e.c.t. ἐκδ. 1926 τόμ. II ἀριθ. 2460). Τὸ δὲ πρὸς δυσμὰς τοῦ ἰσθμοῦ, ἀλλὰ μικρότερον καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως κατώτερον τοῦ ἀνατολικοῦ, εἶναι ἐκτεθειμένον εἰς τοὺς δυτικοὺς ἀνέμους· εἶναι ὅμως καλὸν διὰ μικρὰ πλοῖα καταφεύγοντα ὑπὸ Β καὶ Α ἀνέμους [Black sea Pilot, λέξις Amastra. Instruct. Naut. de la Mer Noire: ὁμοίως].

Σ. Ε. Λ.

Ἀμάτ, *Φέλιξ - Τόρρες*. Ἱσπανὸς συγγραφεὺς (1772—1842), οὗ τὸ σπουδαιότατον ἔργον εἶναι ἡ εἰς τὴν ἱσπανικὴν λαμπρὰ μετάφρασις τῶν ἁγίων Γραφῶν, ἁμιλλωμένη πρὸς τὴν τοῦ Scio. Π. Ι. Μ.

Ἀμάτα (Amata). Βασίλισσα τοῦ Λατίου, πρὸ τῆς ἀφίξεως καὶ ἐγκαταστάσεως ἐκεῖ τοῦ Αἰνείου, σύζυγος τοῦ Λατίνου, βασιλέως τοῦ Λατίου, καὶ μήτηρ ἐξ αὐτοῦ τῆς Λαβινίας, τὴν ὁποίαν αὐτὴ μὲν ἤθελε νὰ δώσῃ σύζυγον εἰς τὸν Τύρνον, βασιλέα τῶν Ροτόλων (Rutuli), ἀνεψιόν της, ἐνῷ ὁ Λατῖνος, ἀναγκαζόμενος ὑπὸ τῶν θεσφάτων, τὰ ὁποῖα ἐπέτασσον νὰ δοθῇ ἡ Λαβινία εἰς ἀλλοδαπὸν ἐπήλυδα, ὑπισχνεῖται αὐθορμήτως νὰ τὴν δώσῃ σύζυγον εἰς τὸν Αἰνείαν, καταπλεύσαντα εἰς τὸ Λάτιον καὶ ζητήσαντα διὰ πρέσβεων παρὰ τοῦ βασιλέως Λατίνου, νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς μίαν γωνίαν τοῦ Λατίου, ὅπου τὸν ὁδηγοῦν τὰ θέσφατα. Ἡ Ἥρα ὅμως, ἡ ὁποία προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπον νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Αἰνείαν καὶ τοὺς Τρῶας νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὸ Λάτιον, βλέπουσα ὅτι διὰ τῆς φιλικῆς ὑποδοχῆς αὐτῶν ἀπὸ μέρους τοῦ Λατίνου καὶ τοῦ ὑποσχεθέντος γάμου ἐξουδετεροῦνται οἱ ἀγῶνες αὐτῆς κατὰ τῶν Τρώων καὶ ματαιοῦνται τὰ σχέδιά της, ἀνακαλεῖ ἐκ τοῦ Ἅδου τὴν ἀπαισίαν *Ἀλληκτὼ* καὶ ἐμβάλ-

Digitized by Google

λει δι' αὐτῆς μανίαν εἰς τὴν Ἀμάταν, ἡ ὁποία, ἀφοῦ μάτην προσεπάθησε νὰ μεταπείσῃ τὸν Λατῖνον, νὰ μὴ δώσῃ τὴν θυγατέρα των σύζυγον εἰς τὸν Αἰνείαν, διασχίζει ὡς μαινομένη Βακχὶς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, φεύγει εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση, κρύπτει ἐκεῖ τὴν θυγατέρα της καί, διὰ νὰ ματαιωθῇ ὁ μετὰ τοῦ Αἰνείου γάμος της, τὴν ἀφιερώνει εἰς τὸν Διόνυσον. Τὴν Ἀμάταν ἀκολουθοῦν καὶ αἱ ἄλλαι γυναῖκες τοῦ Λατίου, ἐγκαταλιποῦσαι τὸν οἶκόν τους καὶ τρέχουσαι εἰς τὰ ὄρη. Ἐπακολουθεῖ σύγχυσις τῶν ὅρκίων, τὰ ὁποῖα ὁ Λατῖνος συνῆψε μὲ τοὺς Τρῶας, καὶ πόλεμος μεταξὺ Λατίνων καὶ Τρώων, ὁ ὁποῖος λήγει μὲ ἧτταν τῶν Λατίνων καὶ τὸν φόνον τοῦ Τύρνου ὑπὸ τοῦ Αἰνείου. Ἡ Ἀμάτα, ἀφοῦ μάτην προσεπάθησε διὰ θερμῶν παρακλήσεων καὶ δακρύων νὰ πείσῃ τὸν Τύρνον νὰ ἀπόσχῃ τῆς μάχης, καὶ ἀφοῦ εἶδε τοὺς πολεμίους, τὸν Αἰνείαν καὶ τοὺς Τρῶας, νὰ εἰσορμοῦν εἰς τὴν πόλιν, αὐτοκτονεῖ ἀπαγχονιζομένη, διὰ νὰ μὴ ἴδῃ τὸν Αἰνείαν νικητὴν καὶ σύζυγον τῆς θυγατρός της. Θ. Α. Κ.

— *[Ἀποκρ.]* Ἐν τῇ ἀποκρυφολογίᾳ ἡ Ἀμάτα ἐπέχει τὴν θέσιν τῶν ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν σκιῶν *Κρεούσης* καὶ *Διδοῦς*, προσωποποιεῖ δηλαδὴ τὴν *σελήνην*. Δ. Π. Κ.

ἀματάκι· ἰδιωμ. ἀντὶ τοῦ ματάκι (βλ. λ.)· παιδιὰ παιζομένη διὰ βόλων.

Ἀματεράς ἢ **Ἄμα - τεράσου - ὄχο - μὶ - Καμί.** Θεότης ἐν Ἰαπωνίᾳ, προστάτις τῶν ἀνθρώπων καὶ φορεὺς εὐτυχίας. Ἡ λατρεία της εἶναι λίαν διαδεδομένη. Παρίσταται κρατοῦσα τὸν δίσκον τοῦ ἡλίου.

Ἀμάτι (Amati). Οἰκογένεια ὀργανοποιῶν ἐγχόρδων ὀργάνων ἐν Κρεμώνῃ (*Ἀνδρέας* 1520—1580, *Ἱερώνυμος* 1570—1638, *Ἀντώνιος* 1550—1635, *Νικόλαος* 1596—1684 καὶ *Ἱερώνυμος* 1649—1674). Ταύτης σπουδαιότερος γόνος ὑπῆρξεν ὁ Νικόλαος, τοῦ ὁποίου τὰ ὄργανα διακρίνονται διὰ τὴν τελειότητα τῆς κατασκευῆς, τὴν κομψότητα τοῦ σχήματος καὶ τὴν γλυκύτητα τοῦ ἤχου. Τὰ ὄργανα τῶν Ἀμάτι ἦσαν ἀνέκαθεν περιζήτητα. Σήμερον εἶναι δυσεύρετα καὶ ἡ τιμή των ποικίλλει ἀπὸ 800 χιλ. μέχρις ἑνὸς ἑκατομμυρίου φρ. καὶ ἐπέκεινα. Τὸ μουσεῖον τοῦ Κονσερβατορίου τῶν Παρισίων κατέχει τέσσαρα τοιαῦτα. Μαθηταὶ τοῦ Νικολάου ὑπῆρξαν οἱ ἐξ ἴσου ὀνομαστοὶ ὀργανοποιοὶ *Ἰω. Στραδιβάριος*, *Ἀνδρέας* καὶ *Ἰωσὴφ Γουαρνέριος*, ἐπίσης ἐκ Κρεμώνας. Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ

— **Ἀμάτι** (Amati), **Ἀμάτο.** Ἰταλὸς ἱστορικὸς καὶ γεωγράφος (1831—1894). Ἀπὸ τοῦ 1848—1849 ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμον, ἀκολούθως δ' ἐδίδαξε τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν γεωγραφίαν. Ἵδρυσεν ἐν Μιλάνῳ λαϊκὴν τράπεζαν, λαϊκὴν βιβλιοθήκην καὶ ἀνωτέραν γυναικείαν σχολήν. Συνέγραψε: «Γεωγραφικὴν Περιγραφὴν τῆς Ἰταλίας» (1859), «Λεξικὸν χωρογραφικὸν τῆς Ἰταλίας» (1864—1872) τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του κλπ.

— **Ἀμάτι** (Amati), **Ἰωάννης-Ἀντώνιος**.— 1) *Ὁ πρεσβύτερος.* Ἰταλὸς ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Νεαπόλει (1475-1555). Ἦτο μαθητὴς τοῦ Σιλβέστρου Μπουόνο, ἀλλὰ ἠκολούθησε τὰς ἀρχὰς τοῦ Περουτζῖνο καὶ ἐζωγράφησεν ἰδίως «*Μαντόννας*», ὧν αἱ πλεῖσται ἀπωλέσθησαν. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Σὰν - Σεβερῖνο - ἐ - Σόσσιο τῆς Νεαπόλεως ὑπάρχουν οἱ «*Ἔνδοξοι ἄγγελοι*» του.—2) *Ὁ νεώτερος.* Ἀνεψιὸς καὶ μαθητὴς τοῦ προηγουμένου (1535—1598), μιμηθεὶς τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ θείου του.

— **Ἀμάτι, Κάρολος** Ἀρχιτέκτων Ἰταλὸς γεννηθεὶς ἐν Μόντζᾳ τὴν 19 Ἰουνίου 1776 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μιλάνῳ τὴν 23 Μαΐου 1852. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἰς τὴν ἀκαδημίαν τοῦ Μιλάνου, εἰς αὐτὸν δὲ ἀνέθηκεν ὁ μέγας Ναπολέων τῷ 1806 ὅπως συνεχίσῃ τὸ ἔργον τῆς προσόψεως τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Μιλάνου ἐπὶ τοῦ σχεδίου τοῦ Πελλεγκρίνι. Ὁ Ἀμάτι ἐσχεδίασε καὶ ἐπέβλεψε τὴν οἰκοδομὴν πλείστων δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν μεγάρων ἐν Ἰταλίᾳ, ἐδημοσίευσε δὲ ἀξιοσημείωτον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Antichità di Milano» τῷ 1822, εἰς τὸ ὁποῖον περιγράφει μετὰ πάσης λεπτομερείας τὰς ἀρχαιότητας τῆς πόλεως ταύτης, εἰς ἃς περιλαμβάνει καὶ τὰς τῶν μέσων χρόνων. Θ. Β.

ἀμάτιαστος, —η, —ο, καὶ **ἀμάτιαχτος**· αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι *ματιασμένος*, δὲν ἔπαθε ἀπὸ *κακὸ μάτι*, ὁ μὴ ἐπηρεασμένος ἀπὸ βασκάνου ὀφθαλμοῦ· πβλ. *ματιάζω*.

Ἀμάτιος (Amatius) **Γάϊος.** Ρωμαῖος πολίτης ἐγείρας ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς κληρονομίας τοῦ Καίσαρος ὡς ἔγγονος τοῦ Μαρίου. Κατόπιν διαταγῆς τοῦ Ἀντωνίου συνελήφθη καὶ ἐστραγγαλίσθη.

ἄματις, ἡ **ἄματι**· βλ. σάματις.

ἀμάτιστος· βλ. ἀμμάτιστος.

Ἀματιτλάν (Amatitlan). Πόλις τῆς Γουατεμάλας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος 30 χιλμ. νοτίως τῆς Γουατεμάλας. Κάτοικοι 12.000. Θερμοπηγαί. Παρ' αὐτὴν ἐκτείνεται ὁμώνυμος λίμνη, ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζει ὁ ποταμὸς Μισατογιὰτ (Michatoyat), ἐκβάλλων εἰς τὸν Εἰρηνικόν. Πληθυσμὸς τοῦ διαμερίσματος 38.000 κάτοικοι. Χ. Δ.

Ἀμάτο (Amato), **Ἀγγελική.** Ποιήτρια ἐκ Σικελίας, γεννηθεῖσα ἐν Παλέρμῳ (1840 - 1902) καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Ρώμῃ. Ὑπανδρεύθη τὸν θερμὸν πατριώτην *Ἐρρῖκον Ἀμάτο*, διαδραματίσαντα σπουδαῖον πρόσωπον κατὰ τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας τῆς Ἰταλίας. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα ποιήματα ἐκ τῶν ὁποίων τὸ κάλλιστον εἶναι ἡ «πρὸς Οὖγον Φώσκολον ᾠδή», ἡ δημοσιευθεῖσα ἐν Λιβόρνῳ τῷ 1868. Ἐπίσης ἔγραψε πλείστας μελέτας καὶ διηγήματα. Θ. Β.

Ἀμάτοβον. Χωρίον τῆς κοινότητος Βαρβαρόφτσας τῆς ὑποδιοικήσεως Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, παρὰ τὴν ὁμώνυμον λίμνην καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρ. γραμμῆς Θεσσαλονίκης—Γευγελῆς. Κάτοικοι 82.

— **Ἀματόβου λίμνη.** Ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κιλκὶς τῆς Μακεδονίας, συγκοινωνοῦσα μετὰ τῆς βορειότερον κειμένης λίμνης Ἀρτζάνης. Ἐκ ταύτης πηγάζει ὁ παραπόταμος τοῦ Ἀξιοῦ Ἀσμάκ. Ἀποτελεῖ ἁλιευτικὸν πεδίον μετὰ τῆς *Ἀρτζάνης* (βλ. λ. ἁλιεία Γ' 789, 795, 798 γ', 799). Χ. Δ.

ἀματόλη (amatol). Ἐκρηκτικὴ ὕλη χρησιμοποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ ἀμερικανικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν Μέγαν Πόλεμον. Εἰσήχθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων τῷ 1915.

Ἀματόνγκαλαντ (Amatongaland). Διαμέρισμα τῆς Νατάλ, γνωστότερον ὡς *Τόνγκαλαντ*.

Ἄματος. Λιμενίσκος τῆς ἐπαρχίας Σητείας Κρήτης εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν παραλίαν αὐτῆς ἀπέναντι τριῶν βραχωδῶν νησιδίων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται *Καβάλλοι.* Ἐνταῦθα τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία πόλις *Ἄμπελος.* Ε. Γ.

Ἄματος (Amatus), **Λουσιτᾶνος** (ἢ μᾶλλον *Jean Rodriguez*, ὡς πραγματικῶς ἐκαλεῖτο). Πορτογάλος ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Castello-Blanco, τῷ 1511. Ἐσπούδασεν ἐν Σαλαμάγκᾳ, ἐγένετο ἀκόλουθος καθηγητὴς ἐν Φερράρᾳ καὶ ἐξήσκησε τὴν ἰατρικὴν ἐν Ἀγκόνᾳ. Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως, ὡς ἀνήκων κρύφα εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν θρησκείαν, κατέφυγεν εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἐλευθέρως ἠκολούθησε τὴν θρησκείαν ταύτην. Ἄγνωστον πότε ἀπέθανεν. Ἔγραψε πραγματείας τινάς, ἐν αἷς καὶ δύο ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ Διοσκορίδου. ΑΡ. Π. Κ.

Ἀματουνίκ. Ἐπιφανὴς οἶκος Ἀρμενίων μεγιστάνων μεταναστευσάντων ἐκ Περσίας περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' αἰῶνος. Βοηθήσαντες τοὺς Ἀρμενίους βασιλεῖς εἰς τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν πολέμους ἔλαβον εἰς ἀμοιβὴν ἱκανὴν ἔκτασιν γῆς πρὸς ἐνοίκησιν καὶ νομὴν μετὰ κυριαρχικῶν δικαιωμάτων, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ ὑπ' αὐτῶν διορισμὸς ἑνὸς ἢ καὶ πλειόνων ἐπισκόπων. Ἐκ τούτου δ' ὁ οἶκος Ἀματουνὶκ φέρεται μέχρι τοῦ Ζ' αἰῶνος ζωηρῶς ἀναμειγνυόμενος εἰς τὸν πολιτικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν βίον τῆς Ἀρμενίας. Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμάτριξ (Amatrix) *[Ὀρυκτολ.]*. Μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν ἡμιπολυτίμων λίθων ὀρυκτὸν τὸ ὁποῖον εἶναι συνανάπτυγμα τῶν ὀρυκτῶν βαρισκίτου καὶ βαρδίτου μετὰ χαλκηδονίου καὶ χαλαζίου. Τὸ ὀρυκτὸν τοῦτο εὑρέθη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς παρὰ τὸ Stockton τῆς περιοχῆς Tooele εἰς τὴν πολιτείαν Ὑοῦταν (Ἡνωμ. Πολιτ.), ὅπου καὶ τὸ κατεργάζονται. Προπολεμικῶς ἐτιμᾶτο 5 - 15 δραχμὰς κατὰ καράτιον. Φέρεται ἐπίσης καὶ μὲ τὰ ὀνόματα *βαρισκιτομήτρα* καὶ *ουταλιθομήτρα*. Γ. Κ. Γ.

Ἀματρίτσε (Amatrice). Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀβρουγγίᾳ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Τρόντο. Ἔχει θειούχους πηγὰς 14° καὶ δύο ἁλατούχους 12°. Κάτοικοι μετὰ τῶν πέριξ χωρίων 10,350.

Ἀματρίτσε (Amatrice), **Κολλὰ ντέλλ'**—. Ζωγράφος καὶ ἀρχιτέκτων Νεαπολιτανός, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐμιμήθη τὸν Ραφαὴλ καὶ τὸν Μιχαὴλ Ἄγγελον. Εἰς τὸ Καπιτώλιον ὑπάρχει πίναξ του «*Κοίμησις καὶ ἀνάληψις τῆς Θεοτόκου*» καὶ ἑτέρα «*Κοίμησις*» (1515) εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λατράν. Ὡς ἀρχιτέκτων ἔκτισε τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἄσκολι.

ἀμάτωτος, —η, —ο· δημοτ., ὁ μὴ ματωμένος, αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχυσε αἷμα: «δὲν ἄφησε μύτη ἀμάτωτη».

ἀμαύλιστος, —η, —ο· ἰδιωματ., ἐπὶ τῶν ὀρνίθων: ἀπρόσκλητος, ἀσυνάθροιστος: «ἔχω τὶς κότες ἀμαύλιστες»· πβλ. *μαυλίζω*. Β. Φ.

ἀμαυρά (Amaura Möll., συνών. Amaurella Ad.). *[Παλαιοζ.]*. Γένος *γαστεροπόδων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *νατικιδῶν* τῆς τριτογενοῦς περιόδου. Ἔχει ὄστρακον ἐπίμηκες φοειδές, λεῖον, ἀνόμφαλον ἢ μετὰ ὀμφαλικοῦ στενοῦ χάσματος, περιστροφὰς πολὺ ὑψηλάς, ἐξ ὧν ἡ τελευταία ὀλιγώτερον ἐξωγκωμένη τῆς τῆς *νάτικας*, στόμιον φοειδὲς καὶ πρὸς τὰ πρόσω ἐπεκτεινόμενον μετὰ στοματικοῦ καλύμματος κερατώδους, ῥαφαὶ οὐχὶ πολὺ βεβυθισμέναι. Ἐκ τοῦ γένους τούτου ἓν μόνον εἶδος ἡ *Amaura candila* Möll. ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον νὰ ζῇ. Θ. Σ.

ἀμαύριστος, —η, —ο· αὐτὸς ποὺ δὲν ἐμαύρισε, δὲν ἔγινε μαῦρος· || ὁ μὴ καταψηφισθεὶς εἰς ἐκλογὴν διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας: «δὲν ἄφησα κανέναν ἀμαύριστον».

ἀμαυρόβιος (ὁ, ἡ)· ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ὁ βίος εἶναι ἀμαυρός, σκοτεινός, ἀφανής.

— *[Ζωολ.]*· βλ. ἀραχνοειδῆ.

ἀμαυρός, —ά, —όν· ὁ μὴ λάμπων, σκοτεινός· κυριολεκτεῖται ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ φωτεινοῦ, ὅταν πρόκειται ἡ ἔννοια αὕτη νὰ κολασθῇ: «ὁ ἥλιος ἀχλυώδης καὶ ἀμαυρότερος», «ἀστὴρ ἔχε κόμην ἀμαυράν», «ἶρις ἀμαυροτέρα τοῖς χρώμασι», «κομῆται ἀμαυρότεροι» (*Ἀριστοτέλ.*)· || μεταφορικῶς λέγεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *λευκόν*: «ὁ θαλάττιος ὄφις ἀμαυρότερος» (οὕτω δὲ νοεῖται ἡ μετάπτωσις τῆς λέξεως εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ *μέλας* ὑπὸ τὸν τύπον *μαῦρος*)· || καθόλου ἀντίκειται πρὸς τὰ ἰσχυρός, ἐναργής.— Ἐπίρρ. *ἀμαυρῶς* = *σκοτεινῶς*· || ἀντίθ. τοῦ *ἀκριβῶς*. Β. Φ.

Ἀμαυρὸς *[Ἀρχ.]*. Βασιλεὺς τῆς Τενέδου.

ἀμαυρότης (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ ἀμαυροῦ, τὸ νὰ εἶναί τι σκοτεινόν, ἀδιαφανές, θαμβότης.

ἀμαυροφανής (ὁ, ἡ)—ές (τό)· ὁ ἀμαυρῶς ἐμφανιζόμενος, ὁ μὴ λαμπρός.

ἀμαῦροψ (ὁ) *[Ζωολ.]*. Γένος *κολεοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψηλαφιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος ἁπαντῶν ἐν Σικελίᾳ. Διαβιοῖ πλησίον τῶν φωλεῶν μυρμήκων.

ἀμαύροφις (Amauropsis Mörch.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος γαστεροπόδων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *νατικιδῶν*, ὅπερ ἔζησεν εἰς πολυπληθέστατα εἴδη κατὰ τὴν ἰουράσιον, κρητιδικὴν καὶ ἠώκαινον περίοδον καὶ μόνον διὰ δύο εἰδῶν τῆς *Amauropsis cornea* Möller καὶ *Amauropsis canaliculata* Gould· ἔτι καὶ σήμερον ζῇ ἐντὸς τῶν ἀρκτικῶν θαλασσῶν. Τὸ ὄστρακον αὐτῆς εἶνε φοειδὲς ἐπίμηκες, λεῖον, ἀνόμφαλον ἢ μετὰ στενῆς ὀμφαλικῆς σχισμῆς, αἱ περιστροφαὶ ἀρκετὰ ὑψηλαί, πολλάκις δὲ καὶ κλιμακωταί, αἱ ῥαφαὶ βεβυθισμέναι, στόμιον φοειδὲς καὶ πρὸς τὰ πρόσω προεκτεινόμενον, κάλυμμα κερατῶδες. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ *Amauropsis bulbiformis* Sow. τῆς ἄνω κρητιδικῆς περιόδου τοῦ Ἁγίου Γκίλγγεν παρὰ τὴν λίμνην τοῦ Βόλφγγαγγ. Θ. Σ.

Ἀμαύροψις Willemeti Lam.
[Ἐκ στρωμάτων ἀσβεστολιθικῶν τοῦ Damery παρὰ τὸ Epernay.]

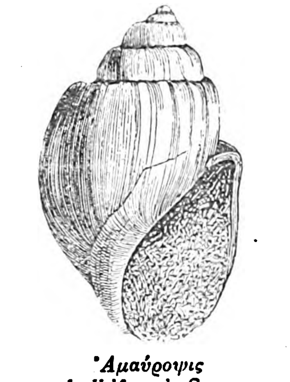

Ἀμαύροψις bulbiformis Sow.
[Ἐκ στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποπεριόδου τοῦ S. Gilgen παρὰ τὴν λίμνην Wolfgang.]

ἀμαυρῶ *(-όω)*· ποιῶ τι ἀμαυρόν, σκοτεινόν, ἀλαμπές, ἐπισκοτίζω, σκιάζω· || μεταφ. καθιστῶ τι ἄσημον, ἄδοξον· «ἠμαύρωσε τὴν δόξαν του, — τὴν ὑπόληψίν του».

ἀμαύρωμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀμαυροῦν*, ἐπισκότησις, ἐπισκίασις, ἀδοξία.

ἀμαυρώνω· βλ. ἀμαυρῶ.

ἀμαύρωσις (ἡ)· τὸ ἀφηρ. τοῦ *ἀμαυρῶ*, ἐπισκότησις, ἐπισκίασις, θάμπωμα· || μεταφ. μεταβολὴ εἰς ἀσημότητα, εἰς ἀδοξίαν, ἀδοξία, ἀντιπολίψια. Β. Φ

— *[Ὀφθαλμ.]* Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου ἐκάλουν *ἀμαύρωσιν* ἐν γένει τὴν τύφλωσιν. Ὁ ὅρος ὅμως οὗτος κατόπιν περιωρίσθη εἰς τὰς ἀπωλείας τῆς ὁράσεως τὰς ὀφειλομένας εἰς ἀλλοιώσεις τοῦ βυθοῦ. Σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀμαύρωσιν* νοοῦμεν τὴν ἀπώλειαν τῆς ὁράσεως κεντρικῆς φύσεως καὶ ἄνευ ὀφθαλμοσκοπικῶν εὑρημάτων. Γ. Φ. ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΣ

— *[Ὀρυκτ. Μεταλλ.]* Ἡ ἐλάττωσις ἢ καὶ ἐξαφάνισις τῆς λάμψεως τῶν διαφόρων μετάλλων

Digitized by Google

τῶν ὀρυκτῶν, τῶν ἐχόντων μεταλλικὴν λάμψιν λέγεται *ἀμαύρωσις*. Ὀφείλεται συνήθως εἰς ὀξείδωσιν τῶν μετάλλων, ἕνωσιν μὲ θεῖον κλπ.

— *[Ἀμπελουργ.]*. Ἐν τῇ ἀμπελουργίᾳ *ἀμαύρωσις* καλεῖται ἀσθένεια τῶν φύλλων κυρίως τῆς ἀμπέλου, σύμπτωμα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ἐμφάνισις ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας κηλίδων. Ὅταν αἱ κηλῖδες αὗται παρουσιάζωνται εἰς μεγάλην ἔκτασιν, τὰ φύλλα πίπτουσιν, ἐκ τῆς πτώσεως δὲ τούτων ἐπέρχεται καταστροφὴ τοῦ καρποῦ. Τὸ φαινόμενον τῆς ἀμαυρώσεως ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ὑπερπαραγωγήν. Κατὰ τῆς ἀσθενείας ταύτης συνιστᾶται τὸ κλάδευμα καὶ ἡ διὰ καλιούχων λιπασμάτων λίπανσις τῶν ἀμπέλων. Ω—.

ἀμαυρωτικός, *—ή, —όν*· ὁ προξενῶν ἀμαύρωσιν· || ὁ πάσχων ἀμαύρωσιν, ὁ ἐπιρρεπὴς εἰς ἀμαύρωσιν. Β. Φ.

Ἀμαφίνιος (C. Amafinius). Εἷς τῶν τριῶν προδρόμων τοῦ Κικέρωνος, ἐπαινούμενος ὅτι εὐλήπτως διεπραγματεύθη φιλοσοφικὰς ὑποθέσεις. Ἔγραψεν ὡς καὶ οἱ ἄλλοι δύο, ὁ *Rabirius* καὶ ὁ *T. Catius*, πρῶτος ἐν λατινικῇ γλώσσῃ περὶ τῆς *Ἐπικουρείου φιλοσοφίας* καὶ ἰδίᾳ περὶ τῆς *Φυσικῆς*. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἔτυχον διαδόσεως καὶ καλῆς ὑποδοχῆς. Ὁ Κικέρων, ὅστις οὐδέποτε κατενόησε βαθέως τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἐπικούρου, κρίνει αὐτὸν μετὰ περιφρονήσεως, κυρίως ἕνεκα ἐλλείψεως παρ' αὐτῷ γλαφυρότητος (*Cic.* Acad. post. 1, 5. *Tusc.* 4, 6. 7· πρβλ. 1, 6. 2, 7. ad fam. 15, 19, 2).
ΕΡΡ. Α. ΣΚΑΣΣΗΣ

ἀμαχαίρωτος, *—η, —ο*· ὁ μὴ διὰ μαχαίρας τραυματισμένος.

ἀμαχεὶ (διὰ τοῦ *ει*)· ἄνευ μάχης, *ἀμαχητί*.

ἀμάχη (ἡ)· (δημοτ., ἐκ τῆς ἀρχαίας λέξεως *μάχη* μὲ τὸ προσθετικὸν α)· ἔχθρα, μῖσος, φθόνος: «τοῦ 'χω μεγάλη ἀμάχη» τὸν μισῶ πολύ.

Ἀμάχη. Ἀκρωτήριον Σύρου (βλ. λ. Αἰγαῖον Β' 400 α').

ἀμαχητὶ (διὰ τοῦ *ι*)· ἄνευ μάχης: «παρεδόθησαν ἀμαχητί».

ἀμάχητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἀκαταμάχητος, ἀπροσμάχητος, ἀκαταγώνιστος.

ἄμαχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ εὑρισκόμενος ἐν τῇ μάχῃ, ὁ μὴ μαχόμενος, ὁ μὴ μετασχὼν τῆς μάχης: «οἱ φύλακες τῶν αἰχμαλώτων ἦσαν ἄμαχοι», «ἄμαχος πληθυσμός» || ἀνίκανος πρὸς μάχην διὰ σωματικὴν πήρωσιν: «κατέστησαν ἄμαχοι ἕνεκα τῶν τραυμάτων». Παρ' ἀρχαίοις ἐσήμαινε πρὸς τούτοις τὸν ἀκαταμάχητον, τὸν ἀκαταγώνιστον: «πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων ἡ δύναμις τῶν Περσῶν ἐνομίζετο ἄμαχος». Β. Φ.

Ἄμβασον (τό) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Φρυγίας, παρὰ τὸ σημερινὸν Μπανάζ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στ. Βυζαντίου.

Ἀμβάσται *[Ἀρχ.]*. Λαὸς κατοικῶν κατὰ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ ποταμοῦ Ἀμβάστου κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῶν Ἰνδιῶν ὑπὲρ τοὺς *Σίνας ἰχθυοφάγους*, ἤτοι κατὰ τὴν σημερινὴν Κίναν πρὸς τὰ σύνορα τῶν Ἰνδιῶν· ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Z' 1,66), ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐξερευνηταὶ εἶχον λεπτομερῶς ἐξερευνήσει καὶ πολὺ τῆς Κίνας, ἂν μὴ ὁλόκληρον· διότι καὶ εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία τῶν Ἰνδῶν ἀναφέρεται ὁ αὐτὸς λαὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀμβάσθα*, ὡς φυλὴ μὴ ἀριανή, ἀγρία, μαχομένη διὰ ροπάλων, ἔχουσα ὅμως γνῶσιν τῶν ἰαματικῶν βοτανῶν. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἀναφέρει ὁ Πτολεμαῖος καὶ ἕτερον λαόν, τῶν Ἰνδιῶν ὅμως. Ὑπὸ δὲ τὸ ὄνομα *Ἀμβαῦται* ἢ *Ἀμβάται* ἀναφέρει ὁ αὐτὸς (F' 18,3) χώραν καὶ λαὸν βορείως τοῦ ποταμοῦ *Καβούλ*, ἥτις λέγεται σανσκριτιστὶ *Λαμπάκα* καὶ σήμερον *Λαμὲγ-Χάν*. Α. Σ. Α.

ἀμβεργίτης (Hambergit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀπαντῶν εἰς κρυστάλλους τοῦ ρομβικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος. Οἱ κρύσταλλοί του εἶναι μεγάλοι καὶ φέρουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καθέτους χαραγὰς ἢ ραβδώσεις. Ἔχει σχισμὸν τέλειον, σκληρότητα 7½ βαθμῶν, εἰδικὸν βάρος 2,347, λάμψιν ὑελώδη, χρῶμα λευκόφαιον. Εἶναι εὔθραυστος καὶ διαφανὴς μέχρι διαφωτίστου. Χημικῶς ἐξεταζόμενος δύναται νὰ ὁρισθῇ ὡς βασικὸν βορικὸν βηρύλλιον. Ὁ μοριακός του τύπος εἶναι 4BeO, B_2O_3. H_2O. Εὑρέθη εἰς μίαν φλέβα συηνίτου παρὰ τὸ Langesundfjord καὶ συχνότερον εἰς πολλὰ μέρη τῆς νήσου Μαδαγασκάρης. Γ. Κ. Γ.

ἀμβερέλαιον· βλ. ἠλέκτρου *ἔλαιον*.

ἀμβερῖτις (Amberit). Παλαιότερος τύπος ἀκάπνου πυρίτιδος, ἔχων ὡς βάσιν: νιτροκυτταρίνην, παραφίνην, ξυλάλευρον καὶ μῖγμα νιτρικῶν ἀλάτων καλίου καὶ βαρύου. Ἡ προσθήκη τοῦ ξυλαλεύρου γίνεται ἵνα μετριασθῇ ἡ δρᾶσις αὐτῆς, τῶν δὲ νιτρικῶν ἀλάτων διὰ τὴν παροχὴν τοῦ ἀναγκαιοῦντος διὰ τὴν καῦσιν αὐτῆς ὀξυγόνου. Ἡ κατασκευὴ τῆς ἀμβερίτιδος ἐγίνετο εἰς Τόμπριτζ-Κέντ. Ἡ ἀμβερῖτις ἔσχεν ἐφαρμογὴν εἰς τὰ κυνηγετικὰ ὅπλα· ἀποτελεῖται ἀπὸ μεγάλους ροδίνους κόκκους, εἶναι τοῦ τύπου τῶν 42 γρ. καὶ καταλαμβάνει τὸν ἴδιον χῶρον, ὡς ἡ συνήθης γόμωσις τῶν 82 γρ. τῆς μελαίνης πυρίτιδος. Ἡ σύνθεσις τῆς ἀμβερίτιδος ἔχει ὡς ἑξῆς: νιτροκυτταρίνη 71%, νιτρικὸν βάρυον 18,61, νιτρικὸν κάλιον 1,2, βασελίνη 5,8, ξυλάλευρον 1,4. Κ. Γ. Μ.

ἀμβερλέϋα (Amberleya Morr. καὶ Lyc.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος γαστεροπόδων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *τροχονηματιδῶν*, ζῆσαν ἀπὸ τῆς τριασικῆς μέχρι καὶ τῆς ἰουρασίου περιόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Τὸ ὄστρακον τῶν ζῴων τούτων ἔχει σχῆμα κυκλοειδὲς ἐξελισσόμενον μέχρι πυραμιδοειδοῦς, εἶναι ἀνόμφαλον, φέρει ραφὰς βαθείας, τρόπιδα σπειροειδῆ συνήθως κομβώδη ἢ ἀκανθώδη, διασταυρουμένην ὑπὸ ἰσχυρῶν ἐγκαρσίων γραμμῶν, αἵτινες εἶναι πολυπληθέστεραι εἰς τὰς κάτω παρὰ εἰς τὰς ἄνω περιστροφάς, στόμα στρογγύλον. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ κατὰ τὸ ἄνω λιασικὸν σύστημα τοῦ Λυὼν ζήσασα *Amberleya capitaneus* Mstr. Θ. Σ.

ἀμβερόξυλον· βλ. σαντάλου *(τοῦ λευκοῦ) ξύλον*.

Ἀμβέρσα (Anvers, φλαμανδ. Anwerpen). Σημαίνουσα πόλις τοῦ Βελγίου, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ καὶ ἐπαρχίας, ἔχουσα γεωγραφικὰς συντεταγμένας: Β. πλάτος 51° 15' καὶ μῆκος 4° 22' Α. τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γκρήνουιτς. Εἶναι ἐκτισμένη ἐν μέσῳ εὐφόρου πεδιάδος εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Σκάλδιος (Escaut), εἰς ἀπόστασιν 85 χμτρ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ 44 τοιούτων ἀπὸ τῆς πρωτευούσης Βρυξελλῶν, ἔχει δὲ θαυμάσιον λιμένα μὲ ἐμπορικὴν καὶ ναυτιλιακὴν κίνησιν μεγάλην. Φημίζεται ὡς κέντρον ἀναπτύξεως τῶν καλῶν τεχνῶν, ἀπ' ἀνέκαθεν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως ἡ Ἀμβέρσα ἔχει μεγάλην σημασίαν ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς θέσεώς της καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ 1859 ἀρξαμένης, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ διασήμου Μπριαλμόν, τεχνικῆς ὀχυρώσεως, ὡς ἐδείχθη καὶ ἐκ τῆς καθόλου πολεμικῆς της ἱστορίας.

Ἱστορία τῆς πόλεως.—Κατὰ τὴν μυθικὴν ἐποχὴν ἡ Ἀμβέρσα ἐτέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν γίγαντός τινος *Druon* ἢ *Antigon*, ὅστις ἠμπόδιζε τὴν διὰ τοῦ Σκάλδιος δίοδον τῶν πλοίων καὶ ἔκοπτε τὴν δεξιὰν χεῖρα τῶν μὴ καταβαλλόντων διόδια ναυτίλων. Τοῦτον ὅμως ἐνίκησεν ὁ *Salvius Brabon* κόψας τὴν δεξιάν του χεῖρα.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡ Ἀμβέρσα ἀναφαίνεται κατὰ τὸν Z' αἰῶνα, ὁπότε οἱ Χριστιανοὶ ἱεραπόστολοι *Dymphne, Eloi* καὶ *Amand* εἰργάζοντο μετὰ ζήλου διὰ τὴν ἐξάλειψιν τῆς εἰδωλολατρείας, τοῦ Amand ἀνεγείραντος ἐν Ἀμβέρσῃ τῷ 660 τὴν πρώτην χριστιανικὴν ἐκκλησίαν. Ἐκ παραλλήλου μοναχοὶ βενεδικτῖνοι ἐποικισθέντες ἐξ Ἰρλανδίας ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ περίχωρα καὶ ἠσχολήθησαν εἰς γεωργικὰς ἐργασίας, ἃς ὅμως ἀνέκοψεν ἡ τῷ 837 εἰσβολὴ τῶν Νορμανδῶν.

Τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἡ πόλις περιετειχίσθη διὰ τῆς πρώτης ζώνης ὀχυρωμάτων καταστᾶσα μαρκιωνία ὑπὸ τὸν κόμητα d'Ardenne, ὃν διεδέχθησαν οἱ de Bouillon. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ὁ Tanchelin ἐπέτυχε τὴν ἐπαναβίωσιν ἀντιχριστιανικῶν ἰδεῶν, τῷ 1115 ὅμως ἐξωρίσθη παρὰ τοῦ Godefroid le Barbu, ὁ δὲ Norbert ἐπανέφερε τοὺς Ἀμβερσεῖς εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

Τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἤρχισαν μεγεθυνόμενα τὰ ὅρια τῆς πόλεως, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν δουκῶν τοῦ Brabant. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δουκὸς Ἰωάννου Γ', ἡ Ἀμβέρσα περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ κόμητος τῆς Φλάνδρας Louis de Male, ὃν διεδέχθησαν οἱ δοῦκες τῆς Βουργουνδίας.

Ἐμβλήματα τῆς Ἀμβέρσης.

Τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἡ Ἀμβέρσα ἔλαβε ραγδαίαν ἐξέλιξιν καὶ δὴ οἰκονομικήν. Ὁ λιμὴν αὐτῆς κατέστη ὁ πρῶτος τῶν Κάτω Χωρῶν, λόγῳ τῆς ὑπὸ τοῦ Zwyn διαπλατύνσεως τοῦ Σκάλδιος. Τῷ 1460 ἐλειτούργησεν ἐν αὐτῇ χρηματιστήριον ἐμπορευμάτων, τὸ πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ, πλεῖστα δὲ τραπεζιτικὰ γραφεῖα ἱδρύθησαν. Ἀρχομένου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἠριθμοῦντο ἐν Ἀμβέρσῃ πλείονες τῶν χιλίων ξένων ἐμπορικῶν οἴκων, συναλλασσομένων μὲ ἰταλικάς, ἰσπανικὰς καὶ ἄλλας ἀγοράς. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην οὐχὶ μόνον ἐμπορικῶς ἤκμαζεν ἡ πόλις ἀλλὰ καὶ καλλιτεχνικῶς (βλ. κατωτέρω).

Ἡ βασιλεία ὅμως τοῦ Φιλίππου Β' καὶ ἡ ἰσπανικὴ κατοχὴ κατέφερον καίριον πλῆγμα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἀμβέρσης. Αἱ θρησκευτικαὶ διαμάχαι ἐδίχασαν τὴν πόλιν, ἥτις τὴν 4 Νοεμβρίου 1576 ὑπέστη σημαντικὴν ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν καταστροφὴν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Καὶ ἀπηλευθερώθη μὲν τῷ 1577 ἀπὸ τοῦ ἰσπανικοῦ ζυγοῦ, μετὰ ὀκταετίαν ὅμως ἐπανέπεσεν εἰς αὐτὸν ἁλωθεῖσα παρὰ τοῦ Alexandre Farnese.

Ἡ ἀπὸ τοῦ 1599 ἐξουσία τῶν ἀρχιδουκῶν Albert καὶ Isabelle ὑπῆρξε περίοδος ἡσυχίας, καθ' ἣν ἡ πόλις, ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως, ἔσχεν ἐξαιρετικὴν αἴγλην. Ἐμπορικῶς ἤρχισε νὰ ἀναφαίνηται πάλιν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὅτε ἐπετράπη τὸ ἄνοιγμα τοῦ Σκάλδιος (1795), ὅστις ἀπὸ τοῦ 1648 εἶχε κλεισθῇ καὶ συνεπῶς ὁ λιμὴν τῆς Ἀμβέρσης εὑρίσκετο ἐν ἀποκλεισμῷ, ἀρχομένης τῆς σημαντικῆς ἐξελίξεώς του ἀπὸ τοῦ 1863, ὁπότε καὶ λιμενικὰ ἔργα καὶ ἀξιόλογοι ἐγκαταστάσεις ἤρχισαν νὰ γίνωνται, δεδομένου ὅτι ἀπὸ τοῦ 1831 τὸ Βέλγιον ἀπετέλεσεν ἴδιον Κράτος.

Ἡ Ἀμβέρσα κατὰ τὸν τελευταῖον μέγαν πόλεμον (1914), ὅτε εἰσέβαλον εἰς τὸ Βέλγιον τὰ γερμανικὰ στρατεύματα, μετὰ πολιορκίαν ἀρκετῶν ἡμερῶν κατελήφθη ὑπ' αὐτῶν, καταστραφεισῶν κατὰ τὸν βομβαρδισμὸν πλειόνων τῶν 300 οἰκιῶν, τοῦ δὲ πληθυσμοῦ της προσφυγόντος εἰς τὴν Ὁλλανδίαν. Παρέμεινε δ' ὑπὸ γερμανικὴν κατοχὴν μέχρι τοῦ 1918, ὁπότε διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἀποκατέστη ἡ βελγικὴ κυριαρχία.

Ἡ σημερινὴ πόλις.—Ἡ Ἀμβέρσα ἐν συνόλῳ παρουσιάζει σχῆμα τεταμένου τόξου, τοῦ ὁποίου ὁ ποταμὸς Σκάλδις ἀποτελεῖ τὴν χορδήν. Ἔχει πληθυσμὸν (στατιστ. 1925), 300.026 κατοίκων, μὴ συμπεριλαμβανομένου τοῦ πληθυσμοῦ τῶν προαστείων της, καὶ διὰ τῶν Berchem καὶ Borgerhont, ὑπερβαίνοντος τὰς 100 χιλιάδας.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως διήκει ἀρχομένη

Σχεδιάγραμμα τῆς πόλεως Ἀμβέρσης.

Digitized by Google

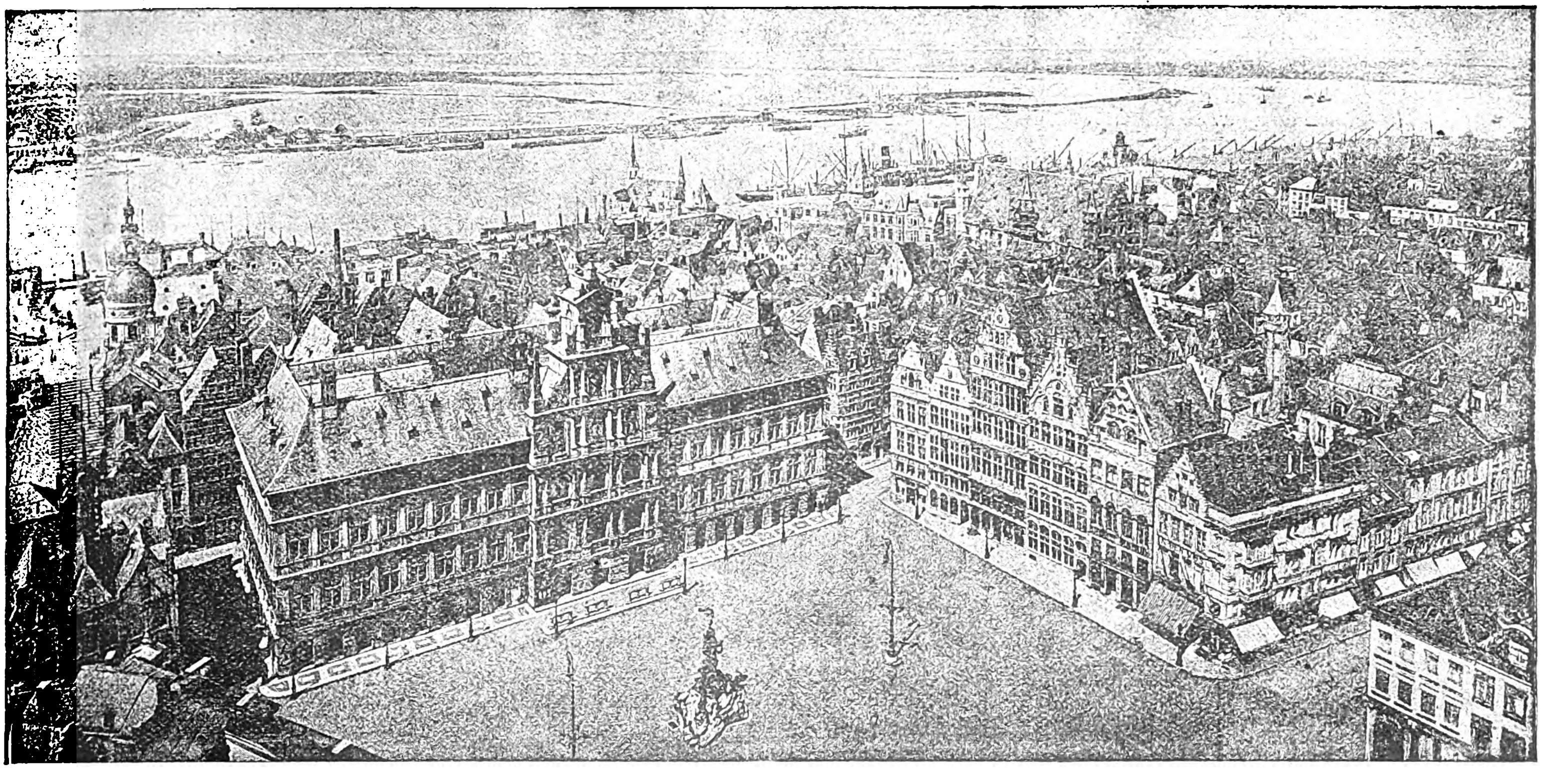

Άποψις τῆς Ἀμβέρσης ἀπὸ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ.

ἀπὸ τοῦ πρὸ τοῦ ζῳολογικοῦ κήπου κεντρικοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ἡ μικρὰ λεωφόρος τοῦ Keyser, ἔχουσα ἑκατέρωθεν ὡραῖα κτίρια καὶ μεγάλα καταστήματα, καταλήγουσα εἰς κάθετον αὐτῇ εὐρεῖαν λεωφόρον σχήματος ἡμισελήνου, ἀρχομένην ἐκ τῆς πλατείας τοῦ Βορρᾶ (Place du Nord) καὶ περατουμένην εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Νότου (Place du Sud) καὶ φέρουσαν κατὰ τμήματα τὰ ὀνόματα Ἰταλίας, Γαλλίας, Βρεττανίας καὶ Ἀμερικῆς. Ἐκ τῆς λεωφόρου ταύτης ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀναχωροῦσιν αἱ διάφοροι ὁδοί, ἐλάχισται τῶν ὁποίων παράλληλοι, αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ ρυμοτομικὸν τῆς πόλεως δίκτυον. Πλατείας ἀξίζει νὰ σημειώσωμεν τὰς τῆς Νίκης, τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου, τὴν Πρασίνην, ἐν περιόπτῳ τῆς ὁποίας θέσει ἐγείρεται ὁ ὀρειχάλκινος ἀνδριὰς τοῦ Ρούμπενς, τὴν Μεγάλην κ.λ.π.

Ἡ Ἀμβέρσα ἔχει κτίρια ἀξιόλογα, ὧν οὐκ ὀλίγα ὀνομαστά, ὡς π.χ. τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῆς Παναγίας, τὸ Δημαρχεῖον, τὸν γοτθικοῦ ρυθμοῦ ναὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἀνεγερθέντα τῷ 1571, τὸν τοῦ Ἁγίου Καρόλου-Borromée, οὗτινος ἡ ἀνέγερσις ἐπερατώθη τῷ 1621, διακεκοσμημένος ἐν μέρει δι' ἔργων τοῦ Ρούμπενς, ὡς καὶ τοὺς ὑπὸ εἰκόνων τοῦ ἰδίου πεπλουτισμένους ναοὺς τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καὶ τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου, τὸν μὲν ἀνεγερθέντα τῷ 1656, τὸν δὲ τῷ 1618. Ἄξιον ειδικῆς μνείας εἶναι τὸ *Μουσεῖον τῶν Καλῶν Τεχνῶν*, ἀνεγερθὲν τῷ 1890, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι θαυμάσια ἔργα τοῦ Memling καὶ τοῦ Quentin Metsys, ὡς καὶ τὰ ἐξ ἴσου ἐνδιαφέροντα μουσεῖα Steen καὶ Plantin-Moretus. Θέατρα ἔχει ἀρκετά, ἐν οἷς ἄξια λόγου εἶναι τὸ λυρικὸν φλαμανδικὸν καὶ τὸ βασιλικόν. Φημίζονται τέλος αἱ ἀκαδημίαι γλυπτικῆς, ζωγραφικῆς καὶ μουσικῆς, ἡ ἀρχαιολογικὴ τοιαύτη, ἡ βιβλιοθήκη, αἱ ἐμπορικαὶ καὶ ναυτικαὶ σχολαὶ αὐτῆς, τὸ χρηματιστήριον κλπ.

Προάστεια τῆς πόλεως.— Ἂν ἐξαιρέσωμεν τὴν ἔναντι αὐτῆς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σκάλδιος ἀκτὴν τὴν καλουμένην *Κεφαλὴν τῆς Φλάνδρας*, συγκοινωνοῦσαν ἀπὸ τῆς παραλίας Van Dyck δι' ἀτμοπλοιαρίων ἀνὰ 15' καὶ ἀποτελοῦσαν ὡραῖον τόπον περιπάτου, ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν τὴν βιομηχανικὴν *Ταμίζ* (Tamise, Temsche) μὲ 15 000 κατοίκους, τὴν *Λιέρ* (Lierre, Lier) μὲ 25.000 κατοίκους, τὸ *Χουγκστρέτεν* (Hoogstraeten) μὲ 3 000 κατοίκους περίπου, ὡς καὶ πλεῖστα ἐν τῷ μεταξὺ χωρία καὶ συνοικισμοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συγκοινωνοῦντας σιδηροδρομικῶς καὶ δι' ἁμαξιτῶν ὁδῶν.

Συγκοινωνίαι.— Ἡ Ἀμβέρσα σιδηροδρομικῶς συνδέεται μὲ τὰς κυριωτέρας τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Βελγίου καὶ ὅλα τὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης. Διὰ τῶν τριῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν τῆς πόλεως διέρχονται αἱ ἑξῆς γραμμαί: 1) διὰ τοῦ *κεντρικοῦ* σταθμοῦ αἱ ἐκ Βρυξελλῶν, Γάνδης (διὰ Γερμόνδης), Ὁλλανδίας καὶ Γερμανίας· 2) διὰ τοῦ *νοτίου* αἱ τοπικῆς σημασίας, ὡς ἡ τοῦ Boom Alost κ.ἄ. καὶ 3) διὰ τοῦ λεγομένου σταθμοῦ τοῦ *Waes*, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σκάλδιος, ὅπου περατοῦται ἡ διὰ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐκ Γάνδης γραμμή. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως διασχίζει πλούσιον δίκτυον τροχιοδρόμων.

Ἀτμοπλοϊκῶς ἡ πόλις ἐπικοινωνεῖ τακτικώτατα μὲ πάντας τοὺς κυριωτέρους λιμένας τοῦ κόσμου. Ἐπίσης συγκοινωνεῖ ἀεροπορικῶς πρὸς τὰ σπουδαιότερα κέντρα τῆς Εὐρώπης.

Ὁ λιμὴν τῆς Ἀμβέρσης.—Ὁ λιμὴν τῆς Ἀμβέρσης ἔρχεται τρίτος ὡς πρὸς τὴν ναυτιλιακὴν κίνησιν μετὰ τοὺς τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τοῦ Χὸγκ-Κόγκ. Σχεδὸν ὅλον τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τοῦ Βελγίου διενεργεῖται δι' αὐτοῦ, διὰ τοῦτο δὲ ἔχουσι γίνει ἐν αὐτῷ ἀρτιώταται ἐγκαταστάσεις καὶ σειρὰ τελειοτάτων λιμενικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα διαρκῶς μεγεθύνονται. Ταῦτα εἶναι κατεσκευασμένα εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Σκάλδιος ποταμοῦ, οὗτινος τὸ πλάτος 350 — 600 μέτρων καὶ τὸ βάθος 8—15 μ., ἀναλόγως τῆς παλιρροίας, ἐπιτρέπει τὴν διέλευσιν καὶ εἰς μεγάλα ἀτμόπλοια.

Αἱ λιμενικαὶ ἐγκαταστάσεις περιλαμβάνουσι 47 χιλιομ. προβλήτων, 600 ἑκτάρια ναυπηγικῶν δεξαμενῶν, σιδηροδρομικὰς γραμμὰς μήκους 156 χμτρ. καταλαμβανούσας μετὰ τῶν κτιρίων των κλπ. ἐκτάσεις 1620 ἑκταρίων, 500 ὑδραυλικούς, ἠλεκτρικοὺς καὶ πλωτοὺς ἀνυψωτῆρας καὶ 180 ειδικὰς ἀποθήκας, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων προσωρισμένων διὰ τὸ γενικὸν ἐμπόριον, τὰ πετρέλαια καὶ τὴν βενζίνην.

Τὴν ἀλματικὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν τῆς κινήσεως τοῦ λιμένος τούτου ἐμφαίνουσι οἱ κάτωθι ἀριθμοὶ δηλοῦντες τὴν ἀπὸ τοῦ 1919 ναυτιλιακὴν τοιαύτην τοῦ λιμένος ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ καὶ ὁλ. χωρητικότητος τῶν καταπλευσάντων πλοίων.

Ἔτη	Κατάπλοι	
	Ἀριθ. πλοίων	Ὁλ. χωρητ. τόννοι
1919	4795	4263828
1920	7704	10419051
1921	8079	12897538
1922	8291	14888164
1923	948[illegible]	17586581
1924	9923	19343833
1925	9971	2 201620
1926	11599	22794896

Ἡ ὁλικὴ χωρητικότης τῶν 22,794,896 τόννων τῶν κατὰ τὸ 1926 καταπλευσάντων πλοίων ἀνταποκρίνεται εἰς 11476 ἀτμόπλοια (τόν. 22.768.882) καὶ 123 μεγάλα ἱστιοφόρα (τόν. 26 014) τῶν ὁποίων τὰ 64 (τόννων 161769) ἔφερον ἑλληνικὴν σημαίαν. Τὴν πρώτην ἐν τῇ ναυτιλιακῇ κινήσει θέσιν κατέχει ἡ Βρεττανικὴ σημαία, ἕπονται δὲ κατὰ σειρὰν αἱ Γερμανική, Βελγική, Νορβηγική, Γαλλική, Ὁλλανδική, Σουηδικὴ καὶ Ἀμερικανικὴ (Ἡ.Π.).

Οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ ἀφοροῦν μόνον τὴν πον-

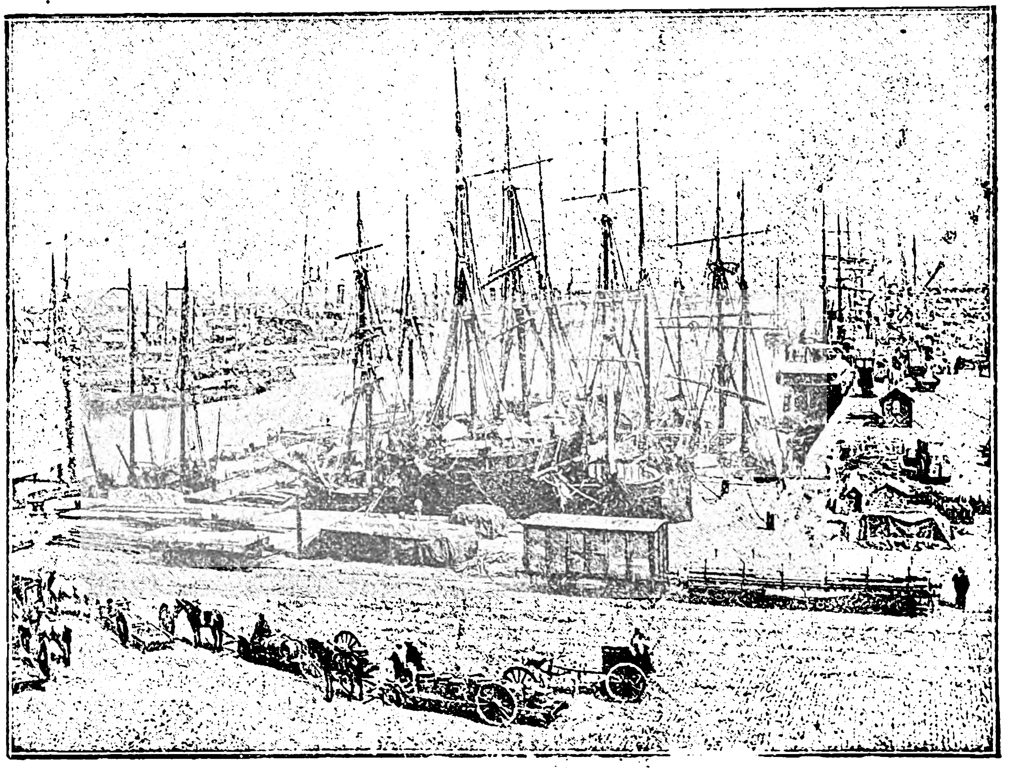

Τμῆμα τοῦ λιμένος τῆς Ἀμβέρσης (Kattendyck).

Digitized by Google

τοπλοΐαν. Ἡ ἀκτοπλοϊκὴ κίνησις προστίθησιν εἰς τὸν λιμένα τοῦτον 41886 κατάπλους διὰ τὸ ἔτος 1926 πλοίων ὁλικῆς χωρητ. 12 ἑκατομ. τόννων. Εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀμβέρσης προσεγγίζουσι τακτικῶς ἀτμόπλοια ἐκτελοῦντα 221 τακτικὰ δρομολόγια εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ὧν 15 τὸ πρῶτον ἐγκαινιάσθησαν κατὰ τὸ 1926. Δ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

Ὁ λιμὴν τῆς Ἀμβέρσης ἀποτελεῖ καὶ βάσιν ναυτικὴν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ τοῦ Βελγίου, ὅπερ καίτοι ἀριθμοῦν μικρὸν ἀριθμὸν πλοίων, ἰδίᾳ τορπιλλοβόλων καὶ μεγάλων βενζινακάτων, κατέχει ἀξιολόγους ναυτικὰς ἐγκαταστάσεις ἐν Ἀμβέρσῃ, λόγῳ τῆς μεγάλης σημασίας τοῦ λιμένος ἀπὸ ἀπόψεως ναυτιλιακῆς κινήσεως, ἴσως δὲ καὶ ἐπὶ προβλέψει ἐνδεχομένης ὀψέποτε χρησιμοποιήσεως τῆς ναυτικῆς βάσεως ὑπὸ στόλου φιλικοῦ. Οὕτως εἰς Ἀμβέρσαν ὑπάρχουσιν ἕνδεκα μόνιμοι δεξαμεναὶ ἔχουσαι διαστάσεις εἰς πόδας: ἡ «*Δημοτικὴ δεξαμενὴ*» ὑπ' ἀρ. I 506 μῆκος × 81 πλάτος × 23 βάθος, ἡ ὑπ' ἀρ. II 248×39×14, αἱ ὑπ' ἀρ. III, IV, V καὶ VI 440×49×16 ἑκάστη· ἡ «*Νέα μόνιμος δημοτικὴ δεξαμενὴ*» 658××80×28· ἡ τῶν «*Βελγικῶν Ναυπηγείων*» 341×46×8, ἑτέρα ἰδιωτικὴ δεξαμενὴ 400×41×17 καὶ τέλος ἕτεραι δύο διαστάσεων 330×42×14 ἡ μὲν καὶ 300×36×13 ἡ ἄλλη. Ἐπίσης εἰς τὸν λιμένα ὑπάρχουσι τμῆμα ἀνθρακεύσεως, 11 προκυμαῖαι καὶ 12 νηοδόκαι, ἅπαντα μετὰ τῶν τελειοτάτων μηχανημάτων φορτοεκφορτώσεων. Κ. Χ. Κ.

—*[Τέχνη]* Τὰ σπουδαιότερα μνημεῖα τῆς Ἀμβέρσης εἶναι ὁ καθεδρικὸς ναός, τὸ δημαρχεῖον καὶ τὸ περίφημον φλαμανδικὸν μουσεῖόν της. Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν μνημείων τούτων, ἀποτελοῦν τὸ μεγαλύτερον καὶ καλλιτεχνικώτερον γοτθικὸν μνημεῖον τῆς Φλάνδρας, ᾠκοδομήθη ἀπὸ τοῦ ΙΔ' μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τὸ πυργοειδὲς κωδωνοστάσιόν του, ὕψους 123 μέτρων, καὶ ἡ θαυμασίως διακεκοσμημένη πρόσοψίς του ἤρξαντο κατασκευαζόμενα ἀπὸ τοῦ 1422 ἐπὶ σχεδίων καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Jean Amel de Boulogne, τὸ δ' ἐσωτερικόν του ἀποτελεῖ ἀληθὲς προσκύνημα κάθε φιλοτέχνου λόγῳ τῶν καλλιτεχνικῶν θησαυρῶν, τοὺς ὁποίους περικλείει. Ἄξιοι ἰδιαιτέρας μνείας ἐκ τούτων εἶναι οἱ δύο θαυμάσιοι πίνακες τοῦ Ρούμπενς, ἡ «*Ἀποκαθήλωσις*» καὶ ἡ «*Σταύρωσις*». Ἡ πρώτη ἐξετελέσθη τῷ 1612, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ρούμπενς ἐκ τοῦ εἰς Ἰταλίαν ταξιδίου του, κατέστη περίφημος καθ' ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἀπετέλεσεν, οὕτως εἰπεῖν, τὸν σταθερὸν καὶ κατὰ κανόνα ἀντιγραφόμενον τύπον τοῦ εἰκονογραφικοῦ τούτου θέματος. Ἡ «Σταύρωσις» ἐξετελέσθη δύο ἔτη πρὸ τῆς «Ἀποκαθηλώσεως», παρουσιάζει δὲ ἔξοχον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν μελετητὴν τῆς πολυσχιδοῦς προσωπικότητος τοῦ Ρούμπενς.

Τὸ δημαρχεῖον τῆς Ἀμβέρσης ᾠκοδομήθη κατὰ τὸ 1531, ἀποτελεῖ δ' ἐν τῷ συνόλῳ του λαμπρὰν ἀπόδειξιν τῆς εὐρείας ἐκτάσεως καὶ τῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει ἡ κοινοτικὴ ζωὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰς τὰς Κάτω Χώρας. Ἡ ἔκτασις καὶ ἡ σημασία αὐτὴ ἐπέβαλλε καὶ τὴν ἵδρυσιν δημοτικῶν καταστημάτων, παρεχόντων διὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς των ἐμφανίσεως σαφῆ τὴν ἐντύπωσιν τῆς κοινοτικῆς δυνάμεως καὶ τῆς εὐημερίας τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἀλλ' ὑπεράνω τούτων τὸ φλαμανδικὸν μουσεῖον συγκεντρώνει τὸ μέγιστον δυνατὸν ἐνδιαφέρον. Ἡ Ἀμβέρσα ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ Quentin Metsys καὶ τοῦ μεγάλου Ρούμπενς, ὅστις ἐκάλυψεν ὁλόκληρον τὴν πόλιν μὲ τὴν αἴγλην τῆς μεγαλοφυΐας του. Εἰς τὸ μουσεῖον οἱ πίνακες τοῦ Ρούμπενς διαδέχονται ἀλλήλους εἰς μακρὰν σειράν· ἀντιπροσωπεύουν διαφόρους περιόδους τῆς ζωῆς τοῦ καλλιτέχνου, διαφόρους ἀπόψεις τῆς τέχνης του, ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν ποικίλην καὶ ἐκθαμβωτικὴν συμφωνίαν τοῦ ἔργου του. Εἰς τὴν πρώτην αἴθουσαν καταλαμβάνει εὐρεῖαν ἔκτασιν τὸ «*Προσκύνημα τῶν Μάγων*», ἐκτελεσθέν, κατὰ τὴν παράδοσιν, περὶ τὸ 1624 ἐντὸς δεκατριῶν ἡμερῶν. «*Ἡ διὰ τῆς λόγχης νύξις*», ἔργον θαυμασίας ἐκφράσεως, περιέχον μίαν ὀνομαστὴς ὡραιότητος Παρθένον, μετ' αὐτὰ δὲ ἡ «*Ἁγία Τριάς*», ἡ «*Ἀπιστία τοῦ ἁγίου Θωμᾶ*», ἡ «*Ἀνατροφὴ τῆς Παρθένου*», ἡ «*Παρθένος μὲ τὸν ψιττακόν*», ἡ «*Ἁγία Αἰκατερίνη*», μία ἐν σμικρῷ ἀντιγραφὴ τῆς «*Ἀποκαθηλώσεως*» ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, εἷς εὐρύτατος πίναξ ἀπεικονίζων τὴν «*Σταύρωσιν*», ἡ «*Μετάδοσις τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίζης*» κτλ. Ὁ τελευταῖος ἐξαίρεται ὡς ὑπόδειγμα ἐπιτεύξεως σημαντικωτάτων ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀποτελεσμάτων διὰ τῶν ἁπλουστέρων μέσων.

Παρὰ τὸν Ρούμπενς τὸ φλαμανδικὸν μουσεῖον τῆς Ἀμβέρσης κατέχει ἀξιολογωτάτους πίνακας τῶν πλείστων ἀντιπροσώπων τῆς παλαιᾶς τέχνης τῶν Κάτω Χωρῶν. Μνημονεύομεν τὸν Ἀντώνιον Βὰν Ντάϊκ, τοὺς Μέμλιγκ, τὸν Τενιέ, τὸν Ζορντάενς, τὸν Metsys κλπ.

Ἐπὶ πλέον ἐν Ἀμβέρσῃ ὑπάρχει καὶ ὁ τάφος τοῦ Ρούμπενς, πλησίον τοῦ ὁποίου ἠγέρθη παρεκκλήσιον, εἰς ὃ ἐναπετέθη ὑπὸ τῆς χήρας του (1642) καὶ ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Ἅγιος Γεώργιος*», (κατ' ἄλλους «*Ἁγία Οἰκογένεια*») πίναξ, ὁ ἀπεικονίζων τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Ρούμπενς καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ὡς Ἅγιον Γεώργιον.

Τῷ 1927 ἐτελέσθησαν ἐν Ἀμβέρσῃ, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 350 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ μεγαλοφυοῦς καλλιτέχνου, μεγαλοπρεπεῖς ἑορταί, κατὰ τὰς ὁποίας ἐξετέθησαν πλεῖστα ἀναμνηστικὰ ἀντικείμενα, ἐπὶ πλέον δ' ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκθέσεως τοῦ Μουσείου Plantin, ὀργανωθείσης ὑπὸ τοῦ Maurice Sabbe καὶ περιλαμβανούσης μικρογραφίας καὶ διακοσμήσεις βιβλίων, ὀφειλομένας εἰς τὸν Ρούμπενς. Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἀμβέρσης ἐπαρχία.** Ἐπαρχία τοῦ Βελγίου ἐν τῷ ὁμωνύμῳ νομῷ, ἔχουσα ἔκτασιν 972 τετρ. χμτρ. Ἀποτελεῖται ἐξ 60 κοινοτήτων ἀπαρτιζόντων 8 καντόνια μὲ συνολικὸν πληθυσμὸν (στατιστ. 1925) 697.405 κατοίκων. Τούτων περὶ τοὺς 180.000 ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, ἄνω τῶν 120.000 μὲ τὴν βιομηχανίαν, περὶ τὰς 100.000 μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ συναφεῖς ἐργασίας καὶ περὶ τὰς 10.000 μόνον ἐξασκοῦσιν ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα.

Τὰ καντόνια εἰς ἃ ἡ ἐπαρχία αὕτη διαιρεῖται εἶναι τὰ ἑξῆς: *1) Ἀμβέρσης* (κοινότ. 2, κάτ. 338825), *2) Berchem* (κοινότ. 3, κάτ. 59837), *3) Borgerhout* (κοινότ. 3, κάτ. 101317), *4) Boom* (κοινότ. 6, κάτ. 49204), *5) Brecht*, (κοινότ. 8, κάτ. 32222), *6) Contich*, (κοινότ. 10, κάτ. 32359), *7) Eeckeren*, (κοινότ. 12, κάτ. 55184) καὶ *8) Santhoven* (κοινότ. 16, κάτ. 28457).

— **Ἀμβέρσης νομός.** Νομὸς τοῦ Βελγίου, ὀνομαζόμενος ἐκ τῆς πρωτευούσης του *Ἀμβέρσης* ἔχων ἔκτασιν 2832 τετρ. χμτρ. Περιλαμβάνει τὴν ὁμώνυμον ἐπαρχίαν (κάτ. 697405) καὶ τὰς τῶν *Μαλὶν* (Malines, κάτ. 219485) καὶ *Τυρνοὺτ* (Turnhout, κάτ. 184464), ἔχων ἐν συνόλῳ πληθυσμὸν 1.101.454 κατοίκων. Διαιρεῖται εἰς 19 καντόνια ἀπαρτίζοντα 152 κοινότητας.

Ἐκ τῶν 500.000 κατοίκων τῶν ἀποτελούντων τὸν ἐργαζόμενον τοῦ νομοῦ πληθυσμὸν περὶ τὰς 180.000 ἀσχολοῦνται μὲ τὴν βιομηχανίαν, 140.000 μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ συναφεῖς ἐργασίας, 70.000 μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν καὶ περὶ τὰς 15.000 μόνον ἀσκοῦσιν ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα.

Ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ νομοῦ Ἀμβέρσης λειτουργοῦν 708 σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, εἰς ἃ φοιτῶσιν 125.000 περίπου μαθηταὶ καὶ ἀρκετὰ τοιαῦτα μέσης κλασσικῆς καὶ πρακτικῆς μορφώσεως, εἰς ἃ φοιτῶσι 3.500 περίπου μαθηταὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἔτι δὲ 130 εἰδικαὶ ἐπαγγελματικαὶ διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν σχολαί, συντηρούμεναι εἴτε παρὰ τοῦ Κράτους, εἴτε παρὰ τῶν κοινοτήτων, εἴτε καὶ παρ' εἰδικῶν πόρων, εἰς ἃς φοιτῶσι περὶ τὰς 20.000 μαθηταί.

Ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ τοῦ νομοῦ διὰ τὸ ἔτος 1925 ἀνῆλθεν εἰς τοὺς ἑξῆς ἀριθμοὺς

Δημητριακὰ	1.169.000	Κουϊντάλια
Λαχανικὰ	45.000	»
Βιομηχανικὰ φυτὰ	168.000	»
Κονδυλώδη »	8.708.000	»
Βοσκαὶ »	1.539.000	»
Λοιπαὶ καλλιέργ.	5.053.000	»
Σύνολον	16.682.000	»

Ἡ κτηνοτροφία κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἔδωκε τοὺς ἑξῆς ἀριθμούς. Ἵπποι 16872, κερασφόρα ζῷα 147258, χοῖροι 53136.

Ὁ νομὸς Ἀμβέρσης ἀπὸ βιομηχανικῆς ἀπόψεως ἐξεταζόμενος παρουσιάζει μέγα ἐνδιαφέρον. Ἔχει πλὴν ἄλλων ἀξιόλογα ἐργοστάσια μεταξουργίας, κλωστο-ὑφαντουργικῆς, κατασκευῆς δαντελλῶν, ζαχχαροποιίας, οἰνοπνευματοποιίας, ποτοποιίας, βυρσοδεψικῆς, ζυθοποιίας, σαπωνοποιίας καὶ κατεργασίας καπνοῦ. Ἔτι δὲ ναυπηγεῖα ἅτινα ἔχουσι δώσει οὐχὶ μόνον εἰς τὴν βελγικήν, ἀλλ' εἰς τὴν παγκόσμιον ναυτιλίαν ἱκανὰ στερεὰ καὶ μεγάλα σκάφη. Κατωτέρω δίδομεν στατιστικὴν ἐμφαίνουσαν κατὰ βιομηχανικοὺς κλάδους τὸ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ νομοῦ καὶ κεχωρισμένως τῆς ἐπαρχίας Ἀμβέρσης, ἀσχολούμενον ἐργατικὸν κλπ. προσωπικόν.

Βιομηχανίαι	*Νομ. Ἀμβ.*	*Ἐπ. Ἀμβ.*
Μεταλλευτικαὶ—Λατομευτικαὶ	4861	1574
Κατεργασίαι μετάλλων	30245	20477
Εἰδῶν κεραμικῆς	6790	5697
Ὑαλουργίας	705	627
Χημικῶν προϊόντων	5990	5081
Εἰδῶν διατροφῆς	17778	13045
Κλωστοϋφαντουργικαὶ	8140	2322
Εἰδῶν ἐπενδύσεως	25538	18116
Οἰκοδομικαὶ	21870	15139
Κατεργασίαι ξύλου	26057	13345
» δέρματος	7325	4127
Καπνοῦ	4853	3204
Χάρτου καὶ ἐκτυπώσεως	6748	3116
Λοιπαὶ	19698	16401
Σύνολον ἐργατῶν	186598	121871

Ἡ περιφέρεια τοῦ νομοῦ Ἀμβέρσης διασχίζεται ὑπὸ δικτύου ἁμαξιτῶν ὁδῶν 938 χιλιομέτρων καὶ σιδηροδρόμων 567 χμτρ. ΔΙΟΝ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

Ἄμβη *[Γεωγρ.]* βλ. Βέη-Ὀγλοῦ.

Ἀμβιανοὶ *['Αρχ.]*. Λαὸς ἐν τῇ παραλιακῇ βελγικῇ Γαλλίᾳ, περὶ τὴν σημερινὴν *Ἀμιένην*, ἡ ὁποία ἐκ τούτων ὠνομάσθη οὕτως, ἀναφερόμενος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐρευνητῶν (*Στράβ. Πτολ. κλπ.*) Ὑπὸ τῶν Λατίνων ἐπίσης καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς ἀναφέρεται μέχρι τῆς Χριστιανικῆς περιόδου, καὶ πόλις αὐτῶν ὁμώνυμος ἡ *Ἀμβιανόν*. Κατὰ τοῦ λαοῦ τούτου ἐπολέμησεν ὁ Καῖσαρ. Α. Σ. Α.

Ἀμβιβάριοι *['Αρχ.]*. Λαὸς γαλατικὸς «ἁπτόμενος τοῦ Ὠκεανοῦ» ὡς ἀναφέρει ὁ Καῖσαρ (de bel. gal. Ζ' 75). Ὑπάρχουσι διορθώσεις καὶ γραφαὶ τῆς λέξεως: *Ἄμβαρροι, Ἀμβιλιᾶται κ.λ.*, τίθενται δὲ ὑπό τινων εἰς τὸν κάτω Maine. Α. Σ. Α.

Ἀμβίβουλος, ***Μᾶρκος.*** Ὁ δεύτερος κατὰ σειρὰν Ρωμαῖος ἐπίτροπος τῆς Ἰουδαίας, διοικήσας αὐτὴν ἀπὸ 9—12 μ. Χ. Ὑπάρχει καὶ ἡ ἀπαράδεκτος γραφὴ *Ἀμβίβουχος*. Ὁ Casaubonus διώρθωσεν εἰς *Ἀμβίβιος*, ἣν διόρθωσιν ἠσπάσαντο πάντες σχεδὸν οἱ ἐκδόται τοῦ Ἰωσήπου. Π. Ι. Μ.

Ἀμβίγατος *['Αρχ.]*. Γαλάτης ἀρχηγὸς ἀναφερόμενος κατὰ τὸν ϛ' π. Χ. αἰῶνα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔλαβον χώραν μεταναστεύσεις εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν. Κατά τινας οὗτος ἦτο βασιλεὺς τῶν Βιτουρίγων, κατ' ἄλλους δὲ μεγάλου κελτικοῦ βασιλείου, περιλαμβάνοντος τὴν Γαλατίαν καὶ μέγα μέρος τῆς κοιλάδος τοῦ Δουνάβεως.

ἀμβιλλέα (Anvillea D. C.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον φυτὰ ἀπαντῶντα ἐν Περσίᾳ καὶ Μ. Ἀσίᾳ. Σ. Μ.

ἄμβιξ, **—ικος** (ὁ) *['Αρχ.]*. Εἶδος κύλικος, ἤτοι ποτηρίου, πρὸς πόσιν οἴνου, καταλήγων εἰς ὀξύ, ὡς αἱ ἀργεῖαι κύλικες. Ὁμοίως ἐλέγετο καὶ τὸ πῶμα τοῦ ἀποστακτικοῦ λέβητος, ὁ ὁποῖος ἐγρόφετο ἐνίοτε καὶ *ἄμβυξ*, ὡς καὶ σήμερον. Α. Σ. ΑΡΒ.

— *[Βιομηχ.]* Ἐν τῇ βιομηχανίᾳ *ἄμβιξ*, κοινῶς *ἀλαμπῖκο* ἢ *λαμπῖκο (alambic* ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ *al* καὶ *ἄμβιξ)*, καλεῖται εἰδικὴ συσκευὴ ἀποστάξεως. Ἤδη ἀπὸ τοῦ μέσου αἰῶνος ὁ ἄμβιξ ἦτο μία τῶν κυριωτέρων συσκευῶν τῆς ἀραβικῆς ἀλχημείας, ἔλαβε δὲ σημαντικὴν ἐξέλιξιν κατὰ τὴν περίοδον ταύτης. Ἄμβικες καλοῦνται κυρίως σήμερον αἱ συσκευαὶ ἀποστάξεως αἱ χρησιμοποιούμεναι εἰς τὴν βιομηχανίαν, κατὰ τὴν παρασκευὴν ἰδίως οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν δι' ἀποστάξεως (κυρίως τῆς *σούμας)*, αἰθερίων ἐλαίων κλπ. Ἡ συσκευὴ σύγκειται ἐξ ἑνὸς λέβητος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χαλκίνου, καλυπτομένου ὑπὸ καλύμματος σχήματος κωνοειδοῦς. Ἐκ τοῦ καλύμματος τούτου ἀναχωρῶν εἰς ἀτμαγωγὸς σωλήν, μὲ εὐρεῖαν ἐν ἀρχῇ διάμετρον, στενουμένην εἶτα σημαντικῶς, ἑνοῦται μετὰ σπειροειδοῦς σωλῆνος, καλουμένου *ψυκτῆρος*, ἐμβεβαπτισμένου εἰς βυτίον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δύναται νὰ κυκλοφορῇ ὕδωρ. Ἐκ τοῦ ἄκρου τοῦ σωλῆνος τούτου συλλέγεται τὸ ἀπόσταγμα (βλ. λ. **ἀποστακτὴρ** καὶ **ἀπόσταξις**). Κ. Γ. Μ.

— *[Φορολ.]* βλ. λ. **οἰνόπνευμα.**

Ἀμβιόριξ *['Αρχ.]*. Ἡγεμὼν τῶν Ἐβουρώνων, φυλῆς τῆς βελγικῆς Γαλατίας. Ἀπεπειράθη νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν χώραν του ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τῶν Ρωμαίων, ἐνῷ ὁ Καῖσαρ εὑρίσκετο ἐν Βρεττανίᾳ (54 π. Χ), συμμαχήσας μετὰ τοῦ Κατουβόλκου. Οὗτος κατενίκησε τοὺς Ρωμαίους διοικητὰς Κ. Τιτούριον Σαβῖνον καὶ Λ. Αὐρυνκύλειον Κότταν, τὴν αὐτὴν δὲ τύχην θὰ εἶχε καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐν Νερβίᾳ ρωμαϊκῆς λεγεῶνος Κόϊντος Κικέρων, ἀδελφὸς τοῦ ῥήτορος, ἂν δὲν κατέφθανεν ἐγκαίρως ὁ Καῖσαρ. Ἐπηκολούθησε μεγάλη μάχη, καθ' ἣν οἱ Ἐβούρωνες ἐνικήθησαν καὶ κατεσφάγησαν. Ὁ Ἀμβιόριξ κατώρθωσε νὰ διασωθῇ εἰς τὴν πέραν τοῦ Ρήνου χώραν, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ε. Σ.

ἀμβίτης (Ambites Waag.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *ἀμμωνιτοειδῶν κεφαλοπόδων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κερατιδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ τριάσιον σύστημα τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος τῶν Ἰνδιῶν. Θ. Σ.

Ἄμβλαδα (τά). Πόλις κατὰ τοὺς χρόνους μὲν τοῦ Πτολεμαίου (V. 4) τῆς Πισιδίας, βραδύτερον δὲ τῆς Λυκαονίας. Ἦτο παρὰ τὰ ὅρια τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Καρίας καὶ ἐφημίζετο, κατὰ τὸν Στράβωνα (C. 570), διὰ τὸν οἶνόν της. Ἡ πόλις ἤκμασε κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους καὶ τοὺς βυζαντινούς. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ὅτε ἦτο αὐτόνομος, ἐκόπησαν καὶ τὰ διασωθέντα χαλκᾶ νομίσματα τῆς πόλεως, ἅτινα εἶναι παλαιότερα, καὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων (ἀπὸ Κομμόδου μέχρι Φιλίππου τοῦ νεωτέρου). Τὰ νομίσματα ταῦτα φέρουσι παραστάσεις ἀναφερομένας εἰς τὸν Ἡρακλέα ἢ τὴν Κυβέλην, ἢ τὴν Νέμεσιν, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΜΛΑΔΕΩΝ ἢ ΑΜΒΛΑΔΕΩΝ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ (κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ *Καρακάλλα*), διότι ἡ πόλις ἐθεωρεῖτο ἀποικία τῶν Λακεδαιμονίων. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ πόλις ἦτο ἕδρα ἐπισκοπῆς, ἀναφέρονται δὲ ἀπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς συνόδου, εἰς τὴν ὁποίαν παρέστη ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς *Πατρίκιος*, μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἑπτὰ ἐπίσκοποι Ἀμβλάδων, οἵτινες μετέσχον τῶν διαφόρων οἰκουμενικῶν συνόδων. Ὁ ἐπίσκοπος

Digitized by Google

ὅμως τῆς πόλεως ταύτης ὑπήγετο εἰς τὸν μητροπολίτην Ἰκονίου. Εἰς τὰ Ἄμβλαδα εἶχεν ἐξορίσει ὁ αὐτοκράτωρ Κωνστάντιος καὶ τὸν αἱρεσιάρχην *Ἀέτιον*. Ἡ πόλις ἠρημώθη μετὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα καὶ σήμερον ἀγνοεῖται ἡ ἀκριβὴς αὐτῆς τοποθεσία, ἀναζητεῖται δὲ αὐτὴ πρὸς Ν. τῆς λίμνης *Ἐζεργτίρ*. Ὁ κάτοικος τῆς πόλεως ἐπὶ τῶν νομισμάτων καλεῖται ἐνίοτε *Ἀνπελὰς* ἢ *Ἀνπελαδηνὸς* μὲ προφανῆ τὸν ὑπαινιγμὸν πρὸς τὰς ἐκτεταμένας ἀμπέλους τῆς πόλεως. Ὑποστηρίζεται, οὐχὶ ἄνευ πιθανότητος, ὅτι τὸ ἰθαγενὲς (τὸ μὴ ἑλληνικὸν) ὄνομα τῆς πόλεως θὰ ἦτο *Mlada*. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμβλοθηριῖναι (Amblotheriinae Osborn, συνώνυμ. Stylacondontidæ Marsh) *[Παλαιοζ.]*. Ὑποομοιογένεια τῶν θηλαστικῶν *πολυπρωτοδοντίων*, ζήσασα κατὰ τὸ ἄνω ἰουράσιον τοῦ πουρμπεκίου συστήματος τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Εἶνε ζῷα ὧν οἱ τραπεζῖται ἀποτελοῦνται ἐκ τριγωνιδίων καὶ πολλάκις μόνον μονοκόρυφοι καὶ μονόρριζοι ὡς οἱ κυνόδοντες. Ἡ κορωνοειδὴς προεξοχὴ λεπτή, τῆς κάτω σιαγόνος ἡ γωνιώδης προεξοχὴ μικρά, οἱ κοπτῆρες πρὸς τὰ πρόσω κεκλιμένοι, ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος κάτω προτραπεζίτης μεγαλύτερος ἢ ὁ τραπεζίτης, οἱ κάτω κυνόδοντες 11-13. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ γένη *ἀμβλοθήριον, παραλησιτής, παρασπάλαξ, ἀχυρόδους, δρυολησιτής, λαόδους, στυλακόδους, ἀσθενόδους, στυλόδους* καὶ *κουρτόδους*. Θ. Σ.

ἀμβλοθήριον (Amblotherium Owen) *[Παλαιοζ.]*. Γένος θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *νοτορυκτιδῶν*, ζῆσαν κατὰ τὸ πουρμπέκιον τῆς ἄνω ἰουρασίου περιόδου ἐν Ἀγγλίᾳ. Τῶν ζῴων τούτων εἶνε γνωστὴ μόνον ἡ κάτω σιαγών, ἐφ' ἧς ἑκατέρωθεν φέρονται ἀνὰ τέσσαρες εἰς ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων κοπτῆρες, εἷς μονόρριζος ἐπιμήκης κυνόδους, τέσσαρες ἰσχυρῶς μεγάλοι προτραπεζῖται καὶ ἓξ τρικόρυφοι τραπεζῖται. Οἱ προτραπεζῖται εἶναι μονοκόρυφοι μετὰ χθαμαλοῦ ὀπισθίου κωνιδίου καὶ ἐσωτερικῆς βασικῆς ἐξογ-

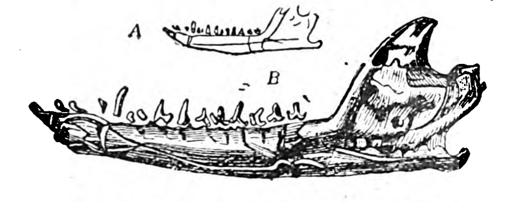

Σιαγὼν ἀμβλοθηρίου soricinum Owen
[A=εἰς φυσικὸν μέγεθος. B=μεγεθυσμένη.]
(Κατὰ τὸν R. Owen)

κώσεως. Ἡ στεφάνη τῶν τραπεζιτῶν εἶνε λοξῶς τριγωνικὴ τρικόρυφος καὶ ἐφωδιασμένη ὑπὸ μικροῦ ἐξογκώματος. Ὁ κόνδυλος εὑρίσκεται ἀρκετὰ ὑψηλά, ἡ κάτω γωνιώδης προεξοχὴ εἶναι λεπτὴ καὶ ἐλαφρῶς κεκαμμένη πρὸς τὰ ἔσω. Ἡ σύμφυσις μακρὰ καὶ λεπτή. Ἐνταῦθα ὑπάγεται τὸ ***Amblotherium soricinum*** καὶ ***Amblotherium mustelata*** Owen τῆς ἄνω ἰουρασίου περιόδου καὶ ***Am. talpoides*** Owen. Θ. Σ.

ἀμβλοκτόνος (Ambloctonus Cope) *[Παλαιοζ.]*. Γένος σαρκοφάγων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ὀξυαινιδῶν*. Τὰ ζῷα ταῦτα ὧν αἱ σιαγόνες εἶναι βραχεῖαι καὶ χονδροειδεῖς, εἶναι ἄγνωστον ἐὰν φέρωσι κοπτῆρας, ἔχουσιν ὅμως ἀνὰ ἕνα κυνόδοντα ἐφ' ἑκάστης σιαγόνος, ἀνὰ τέσσαρας προτραπεζίτας καὶ ἀνὰ δύο τραπεζίτας· ἐκ τούτων ὁ δεύτερος τῆς κάτω σιαγόνος τραπεζίτης ἔχει ἐξόγκωμα ἀνάπηρον ἢ στερεῖται, καὶ ὁ ἀστράγαλος αὐτοῦ εἶναι ὁμαλός. Εὑρίσκονται ἀπολελιθωμένα εἰς τὰ ἠωκαινικὰ στρώματα τοῦ Βαζάτς τοῦ Νέο-Μεξικοῦ. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ὁ ***Amblyctonus sinuosus*** Cope. Θ. Σ.

ἀμβλόστομα (Amblostoma Scheidw) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεϊδῶν*, περιλαμβάνον ἑπτὰ εἴδη ἰθαγενῶν τῆς Κεντρικῆς καὶ Ν. Ἀμερικῆς καὶ Μεξικοῦ. Σ. Μ

Ἀμβλότα. Συνοικισμὸς τῆς Κοινότητος Ὑπάτης τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀριθμῶν 172 κατοίκους. Καλεῖται καὶ *Ἀμαλότα*.

ἀμβλυανθήρα (Amblyanthera Muel. Arg.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀποκυνιδῶν*, περιλαμβάνον 45 εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Σ. Μ.

ἀμβλύγναθος (ὁ) (Amblygnatus) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα *κολεόπτερα* πενταμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *καράβων*. Πάντα εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Γουϊάνας. Δ. Ν. Π.

ἀμβλυγώνιος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων ἀμβλεῖαν γωνίαν· «τρίγωνον ἀμβλυγώνιον».

ἀμβλυγωνίτης (Amblygonit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, παρουσιαζόμενον εἰς χειροπληθῆ κοκκώδη συσσωματώματα κρυστάλλων τοῦ τρικλινοῦς κρυσταλλικοῦ συστήματος. Μεμονωμένοι κρύσταλλοι εἶναι πολὺ σπάνιοι. Ὁ ἀμβλυγωνίτης ἔχει θραῦσιν ὀστρεοειδῆ, εἰδικὸν βάρος 3—3,11, σκληρότητα 6ου βαθμοῦ, λάμψιν ὑελοειδῆ καὶ χρῶμα καθαρὸν λευκόν, συχνὰ πρασινίζον ἢ λευκόφαιον. Εἶναι διαφώτιστος. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι φωσφορικὸν ἀργίλλιον μετὰ φθοριούχου λιθίου. Ὁ μοριακός του τύπος εἶναι Li (AlF) PO_4 (=Al_2O_3, P_2O_5.2LiF), ἓν δὲ μέρος φθορίου δύναται νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ τῆς ῥίζης ὑδροξυλίου (OH), καὶ ἓν μέρος λιθίου διὰ νατρίου.

Ὁ ἀμβλυγωνίτης εἶναι σπουδαιότατον ὀρυκτὸν πρὸς παρασκευὴν ἁλάτων λιθίου. Παρουσιάζεται εἰς πηγματιτικὰς καὶ πνευματολυτικῶς ὑδατογενεῖς φλέβας ἐντὸς γρανίτου μετ' ἄλλων καὶ ἰδίᾳ μετὰ λιθιούχων ὀρυκτῶν (κυρίως τοῦ σποδοχρόου =Spodumen). Εἰς μεγαλύτερα ποσὰ εὑρέθη εἰς τὸ Càceres τῆς Estremadura καὶ τῆς Etta Mine εἰς τὴν νότιον Δακόταν. Ἐπίσης ἀπαντᾷ παρὰ τὸ Arnsdorf καὶ Chursdorf ἐγγὺς τοῦ Penig ἐν Σαξωνίᾳ, παρὰ τὸ Geyer, Arendal, Montebras τῆς Γαλλίας (ὁπότε ὀνομάζεται Μοντεμπρασίτης) παρὰ τὸ Hebron (ἑβρονίτης) καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

ἀμβλυήκοος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ ἀμβλεῖαν ἔχων τὴν ἀκοήν, ἄλλως *βαρυήκοος*. Β. Φ.

ἀμβλύκερως (ὁ) (Amblycerus) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τετραμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *βομβυλιδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀμβλυκέφαλος (ὁ, ἡ), — ον (τό)· ὁ ἀμβλεῖαν ἔχων τὴν κεφαλήν, ὁ ἔχων τὴν ἀνωτάτην ἐπιφάνειαν τῆς κεφαλῆς πεπλατυσμένην.

— *[Ζῳολ.]* Ὁ Kuhl ἔδωσε τὴν ὀνομασίαν ἀμβλυκέφαλος εἰς εἶδος ὄφεων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐχιΐδων*. Τὸ ἑρπετὸν τοῦτο κατοικεῖ τὰς Φιλιππίνας νήσους καὶ διακρίνεται ἐκ τῆς στρογγύλης κεφαλῆς, τοῦ βραχέος ῥύγχους, τοῦ λίαν ἐπιμή-

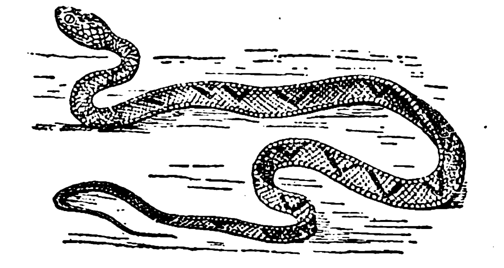

Ἀμβλυκέφαλος.

κους σώματος καὶ τῆς μακροτάτης οὐρᾶς του. Ὁλόκληρον τὸ σῶμά του εἶναι κεκαλυμμένον ὑπὸ ἰσχυρῶν πλακῶν. Δ. Ν. Π.

ἀμβλυκόρυφος (ὁ, ἡ), — ον (τό)· ὁ ἔχων ἀμβλεῖαν τὴν κορυφήν.

ἀμβλύμηρον (τὸ) (Amblymerus). Ἔντομα *ὑμενόπτερα* τῆς οἰκογενείας τῶν *χαλκιδιδῶν*, ἀπαντῶντα εἰς τὴν βόρειον καὶ μέσην Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

ἀμβλύνοια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀμβλύνους, ἡ νωθρότης τῆς διανοήσεως, δυσκολία περὶ τὴν ἀντίληψιν.

ἀμβλύνους (ὁ), γεν. τοῦ *ἀμβλύνου*· ὁ νωθρὸς τὴν διανόησιν.

ἀμβλυντικός, *—ή, —όν* ὁ ἔχων τὴν δύναμιν τοῦ ἀμβλύνειν, τοῦ ἐξασθενίζειν.

ἀμβλύνω· καθιστῶ τι *ἀμβλύ*, ἀφανίζω τὴν ὀξύτητα, οἷον τεμνόντων ὀργάνων· || μετφ. ἐξασθενίζω, ἀδυνατίζω, καθιστῶ τι ἧττον ὀξύ: «ἡ ἐχθρότης ἠμβλύνθη»· ἐπίσης ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων: «ἡ ὅρασις σὺν τῷ χρόνῳ ἀμβλύνεται».

ἀμβλυόδους (Amblyodus Moodie) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἀμφιβίων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *λιμνερπετιδῶν*, ὅπερ ἔζησεν εἰς τὸ ἄνω ἀνθρακικὸν σύστημα τοῦ παλαιοζωικοῦ αἰῶνος τῆς Νέας Σκωτίας καὶ τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ τοῦ ὁποίου τ' ἀνευρεθέντα λείψανα εἶναι ἀνεπαρκῆ καὶ ἀτελῆ πρὸς ἀναπαράστασιν τῶν ἐκλειψάντων τούτων ὄντων. Θ Σ.

ἀμβλυόμμα (τὸ) (Amblyomma) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀραχνιδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκάρεων*, διακρινόμενα ἐκ τοῦ ζωηροῦ χρωματισμοῦ, τῆς ῥάχεως ἰδίως, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι στιλπνῶς πράσινος. Τὰ ἔντομα ταῦτα εἶναι παράσιτα τοῦ ἀνθρώπου καὶ διαφόρων θηλαστικῶν ζῴων, καὶ τρέφονται ἀπομυζῶντα αἷμα. Εἰς ταῦτα ἀνήκουσι πλεῖστα εἴδη, ἐξ ὧν γνωστότερον εἶναι τὸ *ἀμβλυόμμα τὸ τοῦ ἱπποποτάμου* (Amblyomma hippopotami), ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας, ζῶν παρασιτικῶς ἐπὶ τοῦ δέρματος τοῦ ἱπποποτάμου. Δ. Ν. Π.

ἀμβλυόρνις (ἡ) (Amblyornis) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *παραδεισίων*. Ἐνταῦθα

Φωλεὰ ἀμβλυόρνιθος τῆς κοινῆς.

ὑπάγονται τὰ εἴδη *ἀμβλυόρνις ἡ κοινὴ* (Amblyornis vulgara) καὶ *ἀμβλυόρνις ἡ μακρόπτερος* (Amblyornis macropterus), ἀμφότερα ἰθαγενῆ τῆς Νέας Γουϊνέας.

Ἡ *ἀμβλυόρνις ἡ κοινὴ* διακρίνεται ἐκ τοῦ φαιοῦ χρωματισμοῦ τοῦ σώματος, τοῦ μετρίου μεγέθους, μὴ ὑπερβαίνοντος τὰ 25 ἑκ. τοῦ μέτρου, τῶν βραχέων καὶ λεπτῶν ποδῶν καὶ τῆς μετρίου μήκους τῆς οὐρᾶς της. *Ἀμβλυόρνις ἡ μακρόπτερος* φέρει ζωηρότερον χρωματισμόν, ἐν τῷ ὁποίῳ κυριαρχεῖ τὸ στιλπνὸν πράσινον καὶ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς προηγουμένης. Δ. Ν. Π.

ἀμβλύουρος (Amblyurus Ag.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος γανοειδῶν ἰχθύων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *στυλοδοντιδῶν* (βλ. συνώνυμ. δαπέδιος). Θ. Σ.

ἀμβλυόψις (ἡ) (Amblyopsis) *[Ζῳολ.]*. Ἰχθὺς τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κλουπεϊδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀμβλυπέζα (Amblypeza Hay.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *χελωνοειδῶν* ἑρπετῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *βοθριμυδιδῶν*, ζῆσαν κατὰ τὴν ἄνω περίοδον τοῦ κρητιδικοῦ συστήματος τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ ἱδρυθὲν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐν ἀρίστῃ καταστάσει ἀνευρεθείσης ὕνεως. Θ. Σ.

ἀμβλυπνεύστης (ὁ) (Amblypneustes) *[Ζῳολ.]*· βλ. ἐχινόδερμα.

ἀμβλύποδα (Amblypoda Cope) *[Παλαιοζ.]*. Ὑπόταξις θηλαστικῶν *ὁπληφόρων περιττοδακτύλων* ζήσασα ἀπὸ τοῦ κάτω ἠωκαινικοῦ συστήματος τῆς τριτογενοῦς περιόδου μέχρι καὶ τοῦ κάτω μειοκαινικοῦ. Ζῷα τελείως ἐκλείψαντα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μεγάλα δακτυλοβάμονα ὁπλήφορα μετὰ βραχέων καὶ πεπλατυσμένων πενταδακτύλων ποδῶν, ὧν αἱ τελικαὶ φάλαγγες φέρουσιν ὁπλάς. Ἡ δευτέρα σειρὰ τῶν ὀστῶν τοῦ καρποῦ ἐναλλασσομένη μετὰ τῆς πρώτης. Ὁ ἀστράγαλος πολὺ πεπλατυσμένος καὶ χθαμαλὸς καὶ συναρθρούμενος μετὰ τοῦ ὀστοῦ τῆς κνήμης καὶ τῆς περόνης, ἡ ἀρθρωτικὴ ἐπιφάνεια τῆς κνήμης ἐλαφρῶς θολωτὴ ἢ ἐπίπεδος καὶ οὐχὶ σπηλαιώδης. Ὀδοντοστοιχία ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τελεία. Οἱ τραπεζῖται βραχυόδοντες καὶ λοφόδοντες, ἐγκέφαλος πολὺ μικρός.

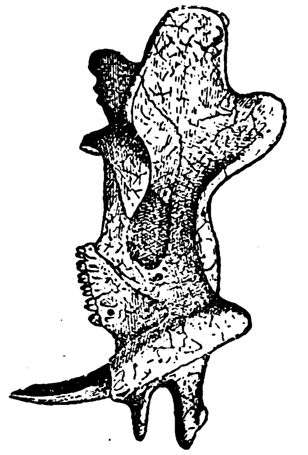

Ἀμβλύποδα.
[Κρανίον κατὰ τὴν πλαγίαν ὄψιν.]

Εἰς τὰ ἀμβλύποδα κατατάσσονται τὰ μέγιστα χερσόβια θηλαστικὰ ζῷα τῆς ἠωκαίνου περιόδου. Τὰ ἄκρα, οἱ ὀδόντες ὡς καὶ ὁλόκληρος ἡ σκελετικὴ κατασκευὴ αὐτῶν παρουσιάζουσιν ἐκτὸς τῶν ἀρχεγόνων γνωρισμάτων καὶ λίαν προκεχωρημένην ἐξέλιξιν εἰδικεύσεως, ἣν ἐπανευρίσκομεν ἐν μέρει εἰς τὰ περιττοδάκτυλα, ἐν μέρει εἰς τὰ ἀρτιοδάκτυλα καὶ ἐν μέρει προσέτι εἰς τὰ προβοσκιδοειδῆ καὶ τὰ ἀστραποθήρια. Τὰ ἄκρα τῶν ζῴων τούτων εἶναι κορμώδη, μετρίου ὕψους μετὰ πέντε δακτύλων ἐπί τε τῶν ἐμπροσθίων καὶ ὀπισθίων ποδῶν. Αἱ σειραὶ τῶν καρπικῶν ὀστῶν ἀσθενῶς ἐναλλάσσονται· συνήθως ὑφίσταται ἓν κεντρικὸν ὀστοῦν. Εἰς τὸν ὀπίσθιον πόδα τὰ ταρσικὰ ὀστᾶ παρουσιάζουσιν ἰσχυρὰν πλευρικὴν μετατόπισιν. Ὁ χθαμαλὸς καὶ εὐρύτατος ἀστράγαλος καλύπτει ὄχι μόνον τὸ λεμβοειδὲς ὀστοῦν, ἀλλ' ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ *προβοσκιδοειδῆ* καὶ μέγα μέρος τοῦ

Digitized by Google

κυβοειδοῦς. Τὸ λεμβοειδὲς ἐπαναπαύεται ἐπὶ τριῶν σκαφοειδῶν ὀστῶν. Ὁ ἀστράγαλος στερεῖται ἐπικαθημένης κεφαλῆς καὶ ἰδίας τροχαλίας, καθ' ὅσον ἡ ἐλαφρῶς θολωτὴ κνημικὴ ἀρθρωτικὴ ἐπιφάνεια στερεῖται αὐλακώσεως, δι' ὃ ἐπιτυγχάνεται μόνον ἀτελεστάτη κάμψις τοῦ ποδός. Ὑφίσταται τρῆμα καμπτικὸν ὡς καὶ προσωπίδιον εἰς τὸ ὀπίσθιον χεῖλος τοῦ ἀστραγάλου διὰ τὸ ἐπικαλούμενον κνημικὸν σησαμοειδὲς ὀστοῦν ὅπως εἰς τὰ κονδύλαρθρα. Ὁ καλκάνιος καὶ τὰ βραχέα χονδροειδῆ μεταταρσικὰ ὀστᾶ ὑπενθυμίζουσι τὸν πόδα τῶν προβοσκιδοειδῶν. Ὁ μηρὸς φέρει τρίτον τροχίσκον εἰς τὰς ἀρχαιοτάτας μορφάς, ὅστις ἐξαφανίζεται εἰς τοὺς δεινοκερατίδας. Ἡ περόνη συναρθροῦται μετὰ τοῦ ἀστραγάλου.

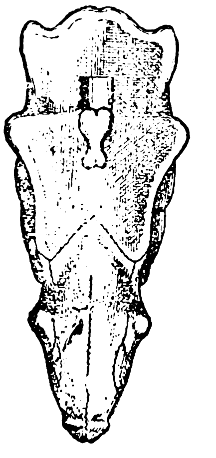

Διάγραμμα κρανίου τοῦ δεινόκερω (κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ τμῆμα δεικνῦον τὴν θέσιν ἣν κατέχει ὁ ἐγκέφαλος καὶ τὸ ἐπίμηκες σχῆμα τοῦ ὀργάνου τούτου).

Τὰ ἀμβλύποδα ἐξ ὅλων τῶν ὁπληφόρων ἔχουσι τὸν μικρότερον ἐγκέφαλον, ὅστις εἶναι σχεδὸν λεῖος καὶ δὲν καλύπτει οὔτε τὰς ὀσφραντικὰς πτυχάς, οὔτε τὴν παρεγκεφαλίδα. Ἐνεφανίσθησαν τὸ πρῶτον εἰς τὴν βαθμῖδα τῶν στρωμάτων τοῦ πουέρκο τῆς κατωτάτης ἠωκαίνου περιόδου διὰ τῶν σχετικῶς μικρῶν καὶ λεπτῶν μορφῶν τῶν παντολάμβδων, ἅτινα χαρακτηρίζονται ἐκ τῶν τρικωνοδόντων ἄνω τραπεζιτῶν καὶ τῶν ἡμιδακτυλοβαμόνων ἄκρων των, δι' ὧν ἐμφανίζεται ἡ πρωτόγονος αὐτῶν παράστασις· εἰς τὴν βαθμῖδα τοῦ Βαζάτς καὶ εἰς τὰς συγχρόνους των παλαιοηωκαινικὰς διαπλάσεις τῆς Εὐρώπης κατῴκουν τὰ χονδροειδῆ καὶ μεγάλα *κορυφόδοντα*, τὰ ἔχοντα πλήρη ὀδοντοστοιχίαν καὶ ἧς οἱ τραπεζῖται ἔχουσιν ἤδη κατασκευὴν *λοφοδόντων*. Ἔτι μεγαλύτερον διαφορισμὸν παρουσιάζουσιν οἱ ἐπὶ τῆς βορείου Ἀμερικῆς περιορισθέντες κατὰ τὴν μεσοηώκαινον περίοδον γιγαντώδεις *δεινοκερατίδαι*. Εἰς τὰ ἀμβλύποδα καθίστανται ἀνάπηροι οἱ τῆς ἄνω σιαγόνος κοπτῆρες. Οἱ τῆς ἄνω σιαγόνος κυνόδοντες κατέρχονται ὡς ἰσχυροὶ χαυλιόδοντες τῆς κάτω σιαγόνος, ἐνῷ ὁ κυνόδους τῆς κάτω σιαγόνος εἶναι μικρὸς καὶ προσομοιάζει πρὸς τοὺς κοπτῆρας.

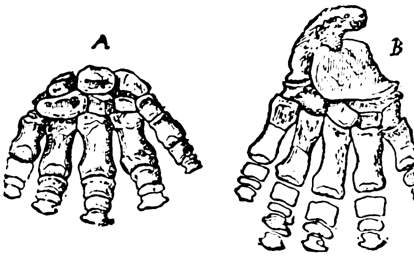

Ἀμβλύποδα.
[A='Εμπρόσθιος πούς. B='Οπίσθιος πούς.]

Κατὰ τὸν Osborn τὰ ἀμβλύποδα κατάγονται ἐκ τῶν γενῶν *πρωτολάμβδα*, *ἐκτοκωνοδόντων* καὶ *συγκωνοδόντων* τῆς διαπλάσεως λαραμὶ τῆς κρητιδικῆς περιόδου, ἅτινα ἱδρύθησαν ἐν τούτοις μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μεμονωμένων *τρικωνοδόντων* ἢ *κωνοκοπτικῶν* τραπεζιτῶν αὐτῶν. Προσέτι συγχωνεύει ὁ Osborn τοὺς *βουνόδοντας περιπτυχίδας* μετὰ τῶν *παντολαμβδιδῶν* εἰς τὴν ὑπόταξιν τῶν *ταλιγράδων*. Ἐνταῦθα ὑπάγονται αἱ ὁμοιογένειαι *παντολαμβδίδαι*, *κορυφοδοντίδαι*, *δεινοκερατίδαι* καὶ *πυροθήρια*. Θ. Σ.

ἀμβλύπους (ὁ) (Amblypus) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα *κολεόπτερα* τετραμεροῦς συμμετρίας, ἰθαγενῆ τῶν Ἰνδιῶν. Δ. Ν. Π.

ἀμβλυπρίστης (Amblypristis Dames) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἰχθύων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *πριστιδῶν* (βλ. συνωνυμ. προπρίστης). Θ. Σ.

ἀμβλύπτερος (Amblypterus Ag.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος γανοειδῶν ἰχθύων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *παλαιονισκιδῶν* ζῆσαν κατὰ τὸ ἐρυθρὸν κείμενον τοῦ περμικοῦ συστήματος τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σάαρ, τὴν Βοημίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. Ἔχει σῶμα γαστερῶδες μετὰ λεπίων λείων, πάντα δὲ τὰ πτερύγια μεγάλα, πολυακτινωτὰ καὶ ἐφωδιασμένα ὑπὸ μικρῶν ἐρεισμάτων, ραχιαίως ὑπερκείμενα τοῦ μεταξὺ τοῦ ἑδρικοῦ καὶ κοιλιακοῦ πτερυγίου χώρου. Πτερύγιον οὐραῖον ἰσχυρόν, ἀνάζωστρον τῆς κάτω σιαγόνος κατά τι κεκλιμένον ἢ καὶ κατακόρυφον, ἐπίβλημα σχεδὸν κατακόρυφον, στόμα μικρόν, ὡς εἰς ὅλα τὰ παλαιονισκοειδῆ. Στερεῖται ὑποεπιβλήματος· οἱ ὀδόντες πολὺ μικροί, ψηκτροειδεῖς καὶ πάντες ἰσομεγέθεις. Ἐνταῦθα ὑπάγεται *Amblypterus latus* Ag. ἐκ τοῦ Λέβαχ τῆς Σααρμπρύκης, ὅστις καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ τύπος τοῦ γένους, ἤτοι γενότυπος, *Amblypterus lateralis* Ag., *Amblypterus Dovernoyi* Ag. sp. ἐκ τοῦ ἐρυθροῦ κειμένου τοῦ καυστικοῦ σχιστολίθου τοῦ Μύνστεράππελ παρὰ τὸ Κρόϊτσναχ. Θ. Σ.

ἀμβλυπτέρυγα (τὰ) (Amblypteryga) *[Ζωολ.]*. Πτηνὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δρομέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὠτιδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀμβλύπυγος (Amblypygus Ag.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐχίνων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀτελοστόμων κασσιδουλιδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὴν παλαιοτριτογενῆ περίοδον. Ἔχει ὄστρακον μέγα, χθαμαλόν, στρογγύλον ἢ ᾠοειδές, ὑδροφόρα πεδία πεταλοειδῆ, ἐξικνούμενα μέχρι τῶν κρασπέδων, γραμμὰς πόρων πολὺ στενάς, πόρους ἐπὶ τῆς ἄνω πλευρᾶς συνεζευγμένους, ἐπὶ τῆς κάτω ὅμως πλευρᾶς τῆς ἐσωτερικῆς ἀπομεμακρυσμένους ἐντὸς βαθυτάτης αὔλακος, στοματικὸν χάσμα κεντρικόν, πενταγωνικόν, ἐγκάρσιον, ἕδραν πολὺ μεγάλην ᾠοειδῆ, κατέχουσαν μέγα μέρος τοῦ χώρου μεταξὺ στόματος καὶ κρασπέδου, θηλίδια μικρά, διάτρητα καὶ κοκκώδη. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ὁ *Amblypygus dilatatus* Ag. Θ. Σ.

ἀμβλύριζα (Amblyriza Cope) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *τρωκτικῶν* θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ὑστρικοειδῶν* ἢ ὑστρικομόρφων, ὅπερ ἔζησεν ἐπὶ τῆς νήσου Ἀντίγουα κατὰ τὴν πλειστόκαινον περίοδον τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως. Θ. Σ.

ἀμβλύρρυγχος (ὁ) (Amblyrinchus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαυρῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σχιζογλώσσων*. Τὸ μῆκός του φθάνει μέχρις ἑνὸς περίπου μέτρου, εἶναι δὲ τὸ μόνον σαυροειδές, τὸ ὁποῖον ἐνδιαιτᾶται παρὰ τὰς ἀκτὰς ὑπὸ τοὺς βράχους. Κολυμβᾷ μετὰ μεγίστης

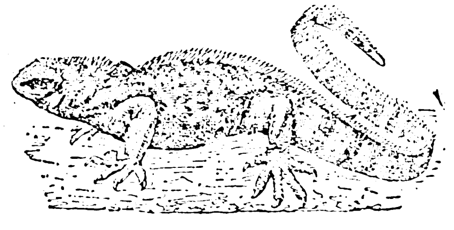

Ἀμβλύρρυγχος ὁ λοφιοφόρος.

εὐχερείας καὶ ταχύτητος καὶ τρέφεται ἀποκλειστικῶς διὰ φυκῶν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν νότιον καὶ νοτιοδυτικὴν Ἀφρικήν. Τὸ γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *ἀμβλύρρυγχος ὁ λοφιοφόρος* (amblyrinchus cristatus). Δ. Ν. Π.

ἀμβλύς, *—εῖα, —ύ*· ὁ ἐστερημένος ὀξύτητος, κοιν. *κουτσουμπός*: «ἀμβλεῖς ὀδόντες»· || μτφρ. νωθρὸς τὴν διανόησιν, τὴν κρίσιν, χαῦνος, ἀδρανὴς «ἀμβλὺς τὸν νοῦν»· || ἀμβλὺς τὴν ὅρασιν, τὰς αἰσθήσεις.—Ἐπίρρ. *ἀμβλέως*. Β. Φ.

— **ἀμβλεῖα** *γωνία [Γεωμετρ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ γωνία ἡ μεγαλυτέρα τῆς ὀρθῆς. Εἰς τὸν ὁρισμὸν αὐτὸν προϋποτίθεται ὅτι θεωροῦμεν γωνίας καὶ μέτρα γωνιῶν ὑπὸ τὴν στενὴν τῆς λέξεως σημασίαν· τουτέστιν ὅτι θεωροῦμεν γωνίαν σχηματιζομένην ὑπὸ δύο ἡμιευθειῶν *διαφόρων*, ἀναχωρουσῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ σημείου καὶ ὅτι δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὁ γενικώτερος ὁρισμὸς τοῦ *μέτρου* γωνίας (βλ. λ. **γωνία**) καὶ ἐπομένως ὅτι ἡ γωνία θὰ εἶναι πάντως μικροτέρα τῶν δύο ὀρθῶν. Ὥστε ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὁ γενικώτερος ὁρισμὸς τοῦ μέτρου γωνίας καὶ δοθῇ ὅτι γωνία τις μετρουμένη εἰς μοίρας εἶναι α^0 ἢ μετρουμένη εἰς μέρη ἀκτῖνος εἶναι $\frac{\alpha.\Pi}{180}$, τότε διὰ νὰ ἴδωμεν ἂν ἡ ὑπὸ τῶν πλευρῶν αὐτῆς σχηματιζομένη γωνία εἶναι ἀμβλεῖα, ἀρκεῖ νὰ ζητήσωμεν ποῖον μέτρον θὰ εἶχεν ἡ δοθεῖσα γωνία ἂν ἐμετροῦμεν αὐτὴν ὑπὸ τὴν στενὴν σημασίαν.

Ἔστωσαν π. χ. δοθεῖσαι αἱ γωνίαι

$$-135^0 \left(-\frac{3\Pi}{4}\right)\ 300^0 \left(\frac{5\Pi}{3}\right),\ 510^0 \left(\frac{17\Pi}{6}\right)$$

Μέτρα τῶν γωνιῶν τῶν ἐχουσῶν τὰς αὐτὰς πλευρὰς ὑπὸ τὴν στενὴν σημασίαν θὰ ἦσαν τά:

$$\frac{3}{2}\text{ ὀρθ.}\ (135^0),\ \frac{4}{3}\text{ ὀρθ.},\ (120^0),\ \frac{5}{3}\text{ ὀρθ.},\ (150^0)$$

αἱ γωνίαι αὗται $\frac{2}{3}$ ὀρθ. $\frac{4}{3}$ ὀρθ. $\frac{5}{3}$ ὀρθ. εἶναι ἀμβλεῖαι.

Κατὰ ταῦτα δὲν θὰ λέγωμεν ὅτι αἱ γωνίαι -135^0, 300^0, 510^0 εἶναι ἀμβλεῖαι, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἀμβλεῖαι αἱ ἀντίστοιχοι $\frac{3}{2}$ ὀρθ., $\frac{4}{3}$ ὀρθ., $\frac{5}{3}$ ὀρθ., τῶν ὁποίων τὰς πλευρὰς δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν συμπιπτούσας ἀντιστοίχως μὲ τὰς πλευρὰς τῶν γωνιῶν -135^0, 300^0, 510^0. Ἤτοι ὁ ἀνωτέρω δοθεὶς ὁρισμὸς ἀναφέρεται ἐν γένει εἰς τὸ *σχῆμα* τῆς γωνίας· διὸ καὶ λέγομεν ὅτι: *Ἀμβλεῖα γωνία εἶναι ἡ μεγαλυτέρα τῆς ὀρθῆς καὶ μικροτέρα τῶν δύο ὀρθῶν*. Π Ζ.

ἀμβλυσιφωνέλλα (Amblysiphonella Steinm.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος σπόγγων ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν *συκοειδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ ἀνθρακικὸν σύστημα τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος εἰς τὴν Ἀστουρίαν. Θ. Σ.

ἀμβλυστεγίτης (Amblystegit) *[Ὀρυκτολ.]*. Παραλλαγὴ τοῦ ὀρυκτοῦ *ὑπερσθενοῦς*, χαρακτηριζομένη διὰ τῶν μικρῶν ἑδροβριθῶν κρυστάλλων. Παρουσιάζεται ἐντὸς τῶν ἡφαιστείων ἀναβλημάτων τῆς Laacher See. Γ. Κ. Γ.

ἀμβλύστομος (ὁ, ἡ)· συνήθως συνεκφέρεται μετὰ τῶν *μάχαιρα, σπάθη* κλπ., τῶν ὁποίων τὸ στόμα εἶναι ἀμβλύ, οὐχὶ κοπτερόν. Β Φ.

— *[Ζωολ.]*. Μὲ τὴν ὀνομασίαν *ἀμβλύστομος* εἶναι γνωστὸν γένος ἀμφιβίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κερκοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σαλαμανδριδῶν*, διακρινομένων ἐκ τῆς ᾠοειδοῦς γλώσσης των, τῶν ἰσχυρῶν ὀδόντων των, τῶν πέντε δακτύλων τῶν ποδῶν των καὶ τῶν κυρτῶν σπονδύλων των. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει δέκα ἑπτὰ εἴδη κατοικοῦντα τὸ Μεξικὸν καὶ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τοῦ Καναδᾶ. Δ. Ν. Π.

Ἀμβλύστομος.

ἀμβλύτης (ἡ)· ἡ ἔλλειψις ὀξύτητος, τὸ νὰ εἶναί τις ἀμβλύς: «ἡ ἀμβλύτης τῆς γωνίας»· || μετφ. νωθρότης, χαυνότης, ἀδράνεια, ἀνεπάρκεια.

ἀμβλύχειλος (ὁ) (Amblychelus) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα *κολεόπτερα* πενταμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *σισινελιδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἄμβλυχος (ὁ) (Amblychus) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα *κολεόπτερα* πενταμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *καράβων*. Δ. Ν. Π.

ἀμβλυωπὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τὸ) καὶ *ἀμβλυωπός*, ὁ ἔχων ἀμβλεῖαν τὴν ὅρασιν, κοιν. *κοντόφθαλμος*.

ἀμβλυωπητικός, *—ή, —όν*· ὁ πάσχων ἀμβλυωπίαν, ὁ ὑποκείμενος εἰς ἀμβλυωπίαν.

ἀμβλυωπία *[Ἰατρ.]*. Ἐλάττωσις τῆς ὀξυδερκείας τῆς ὁράσεως, ὀφειλομένη εἰς διάφορα αἴτια, καθ' ἣν δὲν ἀνευρίσκομεν πάντοτε ὀφθαλμικὰς ἀλλοιώσεις, περιοριζομένη δὲ εἴτε εἰς τὸν ἕνα μόνον ὀφθαλμὸν ἢ καὶ εἰς τοὺς δύο. Ἀμβλυωπίας διακρίνομεν τὴν *συγγενῆ*, τὴν *ὑστερικὴν* καὶ τὴν *ἀμβλυωπίαν ἐξ ἀχρηστίας* ἢ *ἐξ ἀνοψίας*.

Κατὰ τὴν συγγενῆ ἀμβλυωπίαν δὲν ἀνευρίσκομεν οὔτε ἐξωτερικὰς οὔτε ὀφθαλμοσκοπικὰς ἀλλοιώσεις, ὑπάρχουσιν ὅμως διαταράξεις τῆς αἰσθήσεως τῶν χρωμάτων, ἀχρωματοψίαι ἢ δυσχρωματοψίαι. Ἐν τῇ ὑστερικῇ ἀμβλυωπίᾳ δὲν ἀνευρίσκομεν ὡσαύτως ὀφθαλμικὰς ἀλλοιώσεις, ὑφίσταται ὅμως δυσχρωματοψία καὶ στένωσις τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου. Παρατηροῦνται δὲ συμπτώματα ὑστερικῆς καταστάσεως. Ἡ δὲ ἀμβλυωπία ἐξ ἀχρηστίας ἢ ἀνοψίας ὀφείλεται εἰς τὴν μὴ κατὰ φύσιν λειτουργίαν τῶν ὀφθαλμῶν ἕνεκα ἀνωμαλίας τινὸς τῆς διαθλάσεως, μὴ διορθωθείσης ἐγκαίρως, ἢ καὶ διαφόρων παθήσεων τῶν διαθλαστικῶν μέσων τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁ εἷς ὀφθαλμὸς ὑστερεῖ τοῦ ἑτέρου κατὰ τὴν ὀξυδέρκειαν. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας καθ' ἃς ὑφίσταται διαφορὰ τῆς ὀξυδερκείας εἰς τὸν ἕνα ὀφθαλμόν, ὁ πάσχων βλέπει πάντοτε διὰ τοῦ ἰσχυροτέρου, ὁ δ' ἀμβλύτερος ὀφθαλμὸς περιπίπτει ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς ἀχρηστίαν. Ὡς θεραπείαν ἀναγράφομεν διορθωτικὰς ὑάλους, τὰς σχετικῶς διορθούσας τὴν ἀμβλυωπίαν, ὑποβάλλομεν δὲ τὸν ἀσθενῆ εἰς ἄσκησιν τοῦ ἀμβλύωπος ὀφθαλμοῦ, καλύπτοντες τὸν ὑγιᾶ καὶ ὑποχρεοῦντες αὐτὸν νὰ παρατηρῇ διὰ τοῦ ἀμβλύωπος ὀφθαλμοῦ.

Γ. Φ. ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΣ

ἀμβλυωπικός, *—ή, —όν*· ὁ πάσχων ἀμβλυωπίαν ἢ ὁ ἐπιρρεπὴς εἰς τὴν ἀμβλυωπίαν· || ὁ τῆς ἀμβλυωπίας· «ἀμβλυωπικαὶ διόπτραι».—Ἐπίρρ. *ἀμβλυωπικῶς*.

ἀμβλυωπῶ *(—έω)*· ἔχω τὴν ὅρασιν ἀμβλεῖαν, δὲν βλέπω καλῶς, δὲν διακρίνω καλῶς τὰ πράγματα· || μετφ. δὲν κρίνω καλῶς, δὲν προβλέπω ὀρθῶς.

ἀμβλύωψ (ὁ, ἡ), γεν. *—ωπος*· ὁ ἀμβλυωπός, ὁ πάσχων ἀμβλυωπίαν.

Digitized by Google

ἀμβλῶ *(— όω)*· τίκτω πρὸ τῆς ὥρας, γεννῶ ἄωρον ἔτι, ἄλλως *ἐκτιτρώσκω*, **πβλ.** *ἐξαμβλῶ* (βλ. καὶ ἀμβλώσκω).

ἀμβλωθρίδιον (τό)· τὸ ἐξ ἀμβλώσεως προελθὸν ἔμβρυον, ἀτελὲς γέννημα, ἔκτρωμα.

ἄμβλωμα (τό)· ἔμβρυον γεννηθὲν πρὸ τοῦ καιροῦ, ἄωρον ἔτι· πβλ. *ἐξάμβλωμα*.

ἀμβλώσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἄξιος ἢ ὁ ἱκανὸς νὰ ὑποστῇ ἄμβλωσιν.

ἄμβλωσις. Ἡ διὰ διαφόρων ἐγχειρητικῶν μέσων διακοπὴ τῆς κυήσεως, καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ ἔμβρυον δὲν γεννᾶται ζῶν, ἤτοι κατὰ τὰς πρώτας 20 ἑβδομάδας τῆς κυήσεως, δηλ. κατὰ τοὺς πρώτους $4 \frac{1}{2}$ μῆνας.

[**ΙΣΤΟΡ.**] Ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος ἡ τεχνητὴ *ἔκτρωσις*, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἄμβλωσις*, ἐτελεῖτο συχνότατα τόσον παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις, ὅσον καὶ παρὰ τοῖς ἀπολιτίστοις λαοῖς. Ἡ ἄμβλωσις, καὶ κατὰ τὴν ἀκμὴν ἔτι τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐθεωρεῖτο πρᾶξις οὐδόλως ἀντιβαίνουσα εἰς τὰ ἤθη καὶ οὐδεμίαν συνεπάγουσα τιμωρίαν, ἐκτελουμένη συνηθέστατα πρὸς ἀποφυγὴν τῆς πολυτεκνίας καὶ τῆς ἐπακολουθούσης ταύτῃ πενίας καὶ παραμορφώσεως τοῦ σώματος τῆς γυναικός. Πρῶτος ὁ *Ἱπποκράτης* ἐξηγέρθη κατὰ τῆς ἀμβλώσεως καὶ ἀπηγόρευσε τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς παρὰ τῶν μαθητῶν του, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὅρκου αὐτοῦ «ὁμοίως δὲ οὐδὲ γυναικὶ πεσσὸν φθόριον δώσω». Ὁ φιλόσοφος ὅμως *Ἀριστοτέλης* βλέπων τὴν ἕνεκα τοῦ βίου τῶν Ἑλληνίδων ἐπικρατοῦσαν τάσιν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς πολυτεκνίας καὶ φοβούμενος τὴν ἐκ ταύτης πενίαν καὶ τὰς στάσεις καὶ τὰ κακουργήματα, δοξάζων δὲ συγχρόνως ὅτι τὸ ἔμβρυον κατὰ τὸ ἀρχικὸν στάδιον τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ δὲν ἔχει ζωήν, ἀλλ' ἀποτελεῖ, οὕτως εἰπεῖν, ἐξάρτημα τοῦ σώματος τῆς μητρός, παρεδέξατο καὶ ἐκήρυττε «ἐμποιεῖσθαι δεῖ τὴν ἄμβλωσιν πρὶν αἴσθησιν ἐγγενέσθαι καὶ ζωήν», οὐδέποτε ὅμως καὶ κατὰ τὸν μετέπειτα χρόνον τῆς κυήσεως, θεωρῶν τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐγκληματικήν· «τὸ γὰρ ὅσιον καὶ μὴ τῇ αἰσθήσει καὶ τῷ ζῆν ἔσται». Αἱ φιλοσοφικαὶ ὅμως αὗται ἰδέαι τοῦ Ἀριστοτέλους συνετέλεσαν ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ κακοῦ, ἔκτοτε δὲ παρ' ὅλην τὴν διάδοσιν τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν καὶ τὴν διὰ νόμου ἀπαγόρευσιν τῆς πράξεως ταύτης, ἡ ἄμβλωσις ἐξακολουθεῖ τελουμένη, ἂν οὐχὶ ἐν τῷ φανερῷ, ὡς τὸ πάλαι, πάντως ὅμως συχνότατα ἐν κρυπτῷ. Ἐξακολουθεῖ δὲ τελουμένη αὕτη, τοῦτο μὲν διότι ὁ λαὸς πιστεύων καὶ σήμερον ἀκόμη πιθανῶς ἐκ παραδόσεως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅτι ἐν ἀρχῇ τῆς κυήσεως, τὸ ἔμβρυον εἶναι ἄψυχον, θεωρεῖ τὴν πρᾶξιν ταύτην, τελουμένην κατὰ τὸ ἀρχικὸν στάδιον τῆς κυήσεως οὐδόλως κολάσιμον, τοῦτο δέ, διότι αἱ μαῖαι καὶ πολλοὶ ἰατροί, ἐπηρεαζόμενοι ὑπὸ διαφόρου φύσεως οἰκογενειακῶν λόγων ἢ ὑπὸ τῆς ἐπαπειλούσης τὴν πελάτιδα αὐτῶν πενίας ἕνεκα τῆς πολυτεκνίας ἢ ὑπὸ τοῦ ἐπικρεμαμένου ἐπ' αὐτῆς κινδύνου ἐκ τῆς ἐκ κλεψιγαμίας τεκνοποιήσεως, συγχρόνως δὲ καὶ δελεαζόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀφθόνως ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις προσφερομένου συνήθως χρήματος, προβαίνουσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀσυνειδήτου ταύτης ἐπεμβάσεως.

Κ. ΛΟΥΡΟΣ

—[**ΙΑΤΡΟΔ.**] Κάλλιστος ὁρισμὸς τῆς ἐγκληματικῆς ἀμβλώσεως εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ *Βάφα* δοθείς, καθ' ὃν «ἄμβλωσις καλεῖται ἡ πρὸ τοῦ τέρματος τῆς κυήσεως ἔξωσις ἢ ἡ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς καταστροφὴ τοῦ ἐμβρύου, ἡ προκαλουμένη πρὸς ἐγκληματικὸν σκοπὸν ἢ καὶ ἐξ ἀμελείας».

Ἀλλ' ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν πρῶτον τινὰ περὶ τῆς αὐτομάτως ἐπερχομένης ἀμβλώσεως.

Πράγματι διὰ πολλὰς αἰτίας εἶναι δυνατόν, χωρὶς ἐγκληματικὴν ἐπέμβασιν, ἔγκυός τις γυνὴ νὰ ὑποστῇ αὐτόματον διακοπὴν τῆς κυήσεως, μετὰ ταχείας ἢ σχετικῶς βραδυτέρας ἀποβολῆς τοῦ κυήματος. Αἱ αἰτίαι δὲ αὗται προέρχονται:

1) ***Ἐκ τοῦ πατρός.*** Ἡ ἐξασθένησις τῆς ζωτικότητος τῶν σπερματοζωαρίων δυνατὸν νὰ ἀποβῇ ἀφορμὴ διακοπῆς τῆς κυήσεως. Οὕτως ἄνδρες καταιρυχόμενοι ὑπὸ χρονίων νόσων ἢ ἐκ χρονίας τινὸς δηλητηριάσεως πάσχοντες (οἰνόπνευμα, μόλυβδος, ἀρσενικόν, θειοῦχος ἄνθραξ) ἢ συφιλιδικοὶ ἢ γεγηρακότες ἢ διαβητικοὶ ἢ παθόντες νόσους τῶν ὄρχεων, προστάτου κλπ., δύνανται νὰ σπείρωσι τέκνα, ὧν ἡ κανονικὴ ἐξέλιξις ἐν τῇ μήτρᾳ νὰ μὴ εἶναι δυνατή.

2) ***Ἐκ τῆς μητρὸς*** (συνηθέστερον). Πᾶσαι σχεδὸν αἱ ὀξεῖαι ἢ χρόνιαι νόσοι γυναικός τινος ἐγκύου γίνονται ἐνίοτε ἀφορμὴ διακοπῆς τῆς κυήσεως, ἰδιαίτατα δὲ ἡ σύφιλις· ἐπίσης χρόνιαι δηλητηριάσεις, ἐπαγγελματικαὶ ἢ μή, πενία καὶ κοπώσεις μεγάλαι. Κυριώτατα ὅμως γίνονται ἀφορμὴ αὐτομάτου διακοπῆς τῆς κυήσεως παθήσεις τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός, ἰδίως τῆς μήτρας. Οὕτω μητρίτιδες καὶ ἐνδομητρίτιδες ἀλλὰ καὶ φλεγμοναὶ τῶν παραμητρίων καὶ ὄγκοι κατ' αὐτὰ ἢ τὴν μήτραν, κάμψεις καὶ κλίσεις τῆς μήτρας προκαλοῦσιν ἄμβλωσιν. Ἐπίσης τραυματισμοὶ ἐλαφρότατοι, ἐνίοτε ἐπιφερόμενοι ὁπουδήποτε τοῦ σώματος, καὶ δὴ κατὰ τὰ γεννητικὰ ὄργανα, γίνονται ἀφορμὴ διακοπῆς τῆς κυήσεως. Καὶ οὗτος εἶναι ὁ λόγος τῆς μετὰ περισκέψεως ἐφαρμογῆς διαφόρων ἐγχειρητικῶν μεθόδων ἐπὶ ἐνίων γυναικῶν, εἴτε κατὰ τὰ γεννητικὰ ὄργανα, εἴτε κατὰ τὸ λοιπὸν σῶμα. Κατάχρησις συνουσίας γίνεται ἀφορμὴ ἀμβλώσεως καὶ διὰ τὸν γενικὸν γενετήσιον ἐρεθισμόν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν τοπικὸν τραυματισμὸν τοῦ αὐχένος τῆς μήτρας. Ἐπίσης χορός, ἱππασία, κολύμβημα, λουτρά, ταξίδια δι' αὐτοκινήτων, ἠθικαὶ συγκινήσεις χαρᾶς ἢ κυρίως λύπης γίνονται συχνὰ ἀφορμὴ ἀμβλώσεως. Ἀλλὰ καὶ φάρμακα πολλά, ἀθῷα συνήθως, δύνανται νὰ προκαλέσωσιν ἄμβλωσιν.

Οὐχὶ σπανίως ὅμως παρατηροῦνται γυναῖκες ἄνευ οὐδεμιᾶς σχεδὸν ἀφορμῆς ἐκτιτρώσκουσαι κατ' ἐπανάληψιν, εἴτε εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῶν κυήσεως, εἴτε μετά τινας ἀχθείσας εὐτυχῶς εἰς πέρας, ὡσεὶ αἱ προηγηθεῖσαι κανονικαὶ κυήσεις νὰ εἶχον δημιουργήσει ἀφυλακτικὴν κατάστασιν σχετικῶς πρὸς τὴν κύησιν. Διὰ τὰς κατ' ἐπανάληψιν ταύτας ἐκτρώσεις ᾐτιάθησαν συχνότατα τὴν σύφιλιν, ἀλλὰ καὶ συχνότατα ἀπεδείχθη ὅτι ἡ νόσος αὕτη ἀθῴα ἦν τοῦ τῆς ἀμβλώσεως ἁμαρτήματος. Ἴσως σχετίζεται πρὸς ἐκ γενετῆς ἐξασθένησιν τῆς μήτρας, καθ' ὅσον οὐχὶ σπανίως βλέπομεν τὴν καθ' ἕξιν πρὸς ἀμβλώσεις διάθεσιν κληρονομικῶς ἀπὸ μητρὸς εἰς θυγατέρας μεταβιβαζομένην.

3) Ἐκ τοῦ ἐμβρύου. Ἡ ἐξ οἱασδήποτε ἀφορμῆς ἐπίσχεσις τῆς ζωῆς τοῦ ἐμβρύου ἐπιφέρει τὴν μετὰ χρόνον ἄλλοτε ἄλλον ἀποβολὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς μήτρας. Καὶ παρατηρεῖται ἡ οὕτως ἐπερχομένη ἄμβλωσις ἐπὶ παθήσεων αὐτοῦ τούτου τοῦ *ἐμβρύου* (τερατομορφία, δίδυμος ἢ πολλαπλῆ κύησις, διαμαρτίαι τῆς διαπλάσεως καθιστῶσαι ἀδύνατον τὴν ζωὴν κλπ.) ἢ τοῦ *πλακοῦντος* (πρόδρομος πλακοῦς, ἐκφυλίσεις τοῦ πλακοῦντος, αἱμορραγίαι κατ' αὐτὸν) ἢ τῆς ὀμφαλίδος συστροφή, πρόπτωσις αὐτῆς, βραχύτης αὐτῆς, ἐλαττωματικὴ πρόσφυσις αὐτῆς πρὸς τὸν πλακοῦντα, ἐκφυλίσεις ἢ καὶ ὄγκοι κατ' αὐτὴν ἀναπτυσσόμενοι καὶ τέλος ἐπὶ *παθήσεων τῶν ὑμένων*. Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐκ τοῦ ἐμβρύου ἀφορμῶν (ὡς ἄλλως τε καὶ τῶν ἐκ τῆς μητρὸς) ἰδιαίτατα συμβάλλεται ἡ σύφιλις καὶ κατ' αὐτῆς στρέφεται κυριώτατα ἡ προσοχὴ τοῦ ἰατροῦ, τοῦ σκοποῦντος νὰ προλάβῃ τὴν ἀπειλουμένην ἄμβλωσιν, ἐπὶ τῶν καθ' ἕξιν ὑφισταμένων τοιαύτην γυναικῶν.

Προκλητὴ ἄμβλωσις.—Αὕτη, καλουμένη καὶ *πρόωρος* ἢ *πρώϊμος τοκετός*, προκαλεῖται εἴτε ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ *πρὸς τὸν θεραπευτικὸν σκοπὸν* τῆς διασώσεως τῆς ἕνεκα τῆς κυήσεως ἀπειλουμένης μητρός, εἴτε ὑπὸ οἱουδήποτε προσώπου, πρὸς διακοπὴν τῆς κυήσεως, θάνατον καὶ ἐξαφάνισιν τοῦ κυήματος καὶ ἀπόκρυψιν τῆς ὑπαρξάσης κυήσεως, πράγματα ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν *ἐγκληματικὴν ἔκτρωσιν*.

Ἐκτὸς τῆς διὰ τοὺς ἀνωτέρω σκοποὺς προκλήσεως ἀμβλώσεως ἢ τοκετοῦ προὐτάθη τοιαύτη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐν Γαλλίᾳ διὰ περίεργον καὶ μᾶλλον αἰσθηματολογικὴν αἰτιολογίαν, ἐκτελεῖται δὲ εἰσέτι ἐν Ρωσίᾳ δι' αἰτιολογίαν διάφορον.

Ἐν Γαλλίᾳ: Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μεγάλου πολέμου (1914) ἡ εἴδησις ὅτι πλῆθος γυναικῶν, τῶν καταληφθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαρχιῶν τῆς Γαλλίας, ἐβιάσθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ κατέστησαν ἔγκυοι, ἐξήγειρε τοὺς Γάλλους καὶ ἀπὸ τῶν στηλῶν διαφόρων πολιτικῶν ἐφημερίδων, ἀλλὰ καὶ ἰατρικῶν περιοδικῶν, προὐτάθη ὅπως ἐπιτραπῇ ἡ ὁμαδικὴ ἐκτέλεσις ἐκτρώσεων, εἰς οἱανδήποτε ἐποχὴν τῆς κυήσεως, καὶ ἡ ἐξαφάνισις, πρὸς πρόληψιν τῆς διαφθορᾶς τῆς γαλλικῆς φυλῆς ὑπὸ τῆς, κατ' αὐτούς, βαρβάρου γερμανικῆς φυλῆς, τῶν οὕτω σπαρέντων ἐμβρύων. Ἑρμηνευτὴς τῶν τοιαῦτα φρονούντων ἐγένετο ὁ γερουσιαστὴς Μαρτέν, ὅστις εἰσήγαγε πρότασιν νόμου, καθ' ἣν εἰς τὰς καταληφθείσας ἐπαρχίας ἀνεστέλλετο προσωρινῶς τὸ ὑπ' ἀρ. 317 ἄρθρον τοῦ Γαλλικοῦ Ποινικοῦ κώδικος, δι' οὗ βαρύτατα τιμωρεῖται τὸ ἔγκλημα τῆς ἀμβλώσεως. Κατὰ τῆς προτάσεως τῆς δι' ὁμαδικῶν ἐκτρώσεων ἐξαφανίσεως τῶν *παρεισάκτων (intrus)*, ὡς ἀπεκλήθησαν, τῆς γαλλικῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους, εὐτυχῶς διὰ τὴν ἱερότητα τῆς Ἰατρικῆς, ἀντεπεξῆλθον κορυφαὶ τῆς Ἰατρικῆς ὡς οἱ καθηγηταὶ Landouzy καὶ Pinard, ὅστις ἐν ἀνακοινώσει του εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Ἰατρικῆς (16 Φεβρ. 1915) διεκήρυξεν ὅτι ὁ ἰατρὸς ὡς ἀποστολήν του, πάντοτε καὶ πανταχοῦ, ἔχει τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς, προεκάλεσε δὲ τὴν Ἀκαδημίαν νὰ διακηρύξῃ τὸ ἱερὸν σέβας τὸ ὀφειλόμενον πρὸς πᾶσαν ἀνθρωπίνην ζωήν, ὁποιασδήποτε προελεύσεως καὶ ὁσησδήποτε ἀναξιότητος.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίσημος Γαλλία διὰ τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν Μαλβὺ ἀπέκρουσε τὴν υἱοθέτησιν τῆς ὑποβληθείσης προτάσεως.

Ἐν *Ρωσίᾳ:* Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ μπολσεβικισμοῦ ἐν Ρωσίᾳ, φαίνεται ὅτι ἐπετράπη ἐλευθέρως εἰς πᾶσαν γυναῖκα ἔγκυον νὰ ἐνεργήσῃ ἄμβλωσιν, ἐφ' ὅσον ἤθελε τὸ τοιοῦτον. Ἐδικαιολογήθη δὲ ἡ κατ' ἀρέσκειαν ἄμβλωσις ἐκ τοῦ δῆθεν ἀπολύτου σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἐλευθέραν θέλησιν τοῦ ἀτόμου, ἐν προκειμένῳ δὲ τῆς ἐγκύου γυναικὸς τῆς ἀρνουμένης νὰ φιλοξενῇ τὸν καρπὸν τῆς κοιλίας της. Αἱ καταχρήσεις ὅμως, ὡς φαίνεται, εἰς ἃς ἐξώθησεν ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία ἠνάγκασαν τὰ Σοβιὲτ νὰ ἐπιβάλωσι περιορισμούς τινας, καθ' οὓς ἡ ἔγκυος γυνή, ἡ προτιθεμένη νὰ ὑποστῇ ἔκτρωσιν, ὑποβάλλεται εἰς ἐξομολόγησιν ἐνώπιον ἐπιτροπῆς γυναικῶν, περὶ τῶν αἰτίων τῶν ὠθούντων αὐτὴν εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην (*Presse Médicale* 1925 p. 215). Ἐὰν ἡ ἐπιτροπὴ κρίνῃ βασίμους τοὺς λόγους τούτους χορηγεῖ εἰς αὐτὴν ἄδειαν ἀμβλώσεως, δυνάμει τῆς ὁποίας οἱ ἰατροὶ τῶν νοσοκομείων εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἐνεργήσωσι τὴν ἄμβλωσιν.

Ἄμβλωσις θεραπευτική.— Συχνάκις οἱ μαιευτῆρες εὑρίσκονται ὑποχρεωμένοι νὰ προβῶσιν εἰς τὴν διακοπὴν τῆς κυήσεως, συνήθως μὲν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διασώσεως τῆς ζωῆς τῆς μητρός, οὐχὶ ὅμως σπανίως καὶ πρὸς διάσωσιν τοῦ βιωσίμου πλέον ἐμβρύου, οὗ ἡ ζωὴ θὰ ἐκινδύνευεν, ἂν ἀφίνετο ἡ κύησις νὰ ἐξιχθῇ μέχρι πέρατος. Οὕτω διὰ φυματίωσιν τῆς μητρός, κακοήθεις ἐμέτους, κακοήθη ἀναιμίαν, λευκωματουρίαν, κακοήθη ἴκτερον, μὴ καλῶς ἀντιρροπουμένας καρδιακὰς παθήσεις, δι' αἱμορραγίας μητρικάς, διὰ ραχιτικὰς παραμορφώσεις καὶ στενώσεις τῆς πυέλου τῆς μητρὸς κλπ. ὁ ἰατρὸς εὕρηται ὑποχρεωμένος νὰ διακόψῃ τὴν κύησιν.

Ἄλλοτέ ποτε ἡ διακοπὴ ἀποβλέπει τὴν σωτηρίαν τοῦ ἐμβρύου, ὡς ὅταν παρὰ γυναιξί τισι παρετηρήθησαν προηγούμεναι κυήσεις, καθ' ἃς κατὰ τὸν ὄγδοον ἢ ἔνατον μῆνα ἐπῆλθεν ἀνεξήγητος θάνατος τοῦ ἐμβρύου. Πρὸς πρόληψιν τοῦ τοιούτου καθ' ἕξιν θανάτου συνιστᾶται ἡ, χρονικόν τι διάστημα πρὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐν τῇ προηγουμένῃ κυήσει εἶχεν ἐπέλθει ὁ θάνατος τοῦ ἐμβρύου, ἐκτέλεσις τεχνητῆς διακοπῆς τῆς κυήσεως. Ἐπίσης, ἂν τὸ ἔμβρυον κυήσεώς τινος ἀνευρίσκεται ὑπερβολικὰ ηὐξημένον τὸν ὄγκον, ἐπιτρέπεται ἡ ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ, ὥστε τὸ ἔμβρυον νὰ ᾖ βιώσιμον, διακοπὴ τῆς κυήσεως, ἂν μάλιστα εἰς προηγουμένας κυήσεις παρετηρήθη ἡ αὐτὴ ὑπερβολικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμβρύου, ἐκβιάσασα εἰς τὴν διὰ κρανιοτομίας ἢ ἄλλης ἐπεμβάσεως ἔξοδον τοῦ νεογνοῦ. Πρὸς ἀποφυγὴν ὅμως πάσης ὑπονοίας ὅτι τυχὸν ἄλλοι σκοποὶ παρώρμησαν τὸν ἰατρὸν εἰς τὴν ἄμβλωσιν καὶ οὐχὶ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἡ φροντὶς τῆς διασώσεως τῆς μητρὸς ἢ τοῦ ἐμβρύου, δέον νὰ ἀποφασίζῃ οὗτος τὴν ἐκτέλεσιν μόνον κατόπιν συμβουλίου μεθ' ἑνὸς τοὐλάχιστον ἰατροῦ, εἰδικοῦ εἰ δυνατόν, καὶ μόνον ἐν περιπτώσει ὁμογνωμίας νὰ προβαίνῃ εἰς αὐτήν. Δέον δὲ νὰ συντάσσηται πρὸς τοῦτο πρακτικόν, οὗτινος ἀντίγραφον θὰ κρατήσῃ ἕκαστος τῶν ἰατρῶν καὶ ἄλλο θὰ δοθῇ εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς ἐγκύου. Ἐν τῇ ἐκτιμήσει δὲ τῆς ἀνάγκης τῆς διακοπῆς τῆς κυήσεως οἱ ἰατροὶ δέον ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον νὰ λαμβάνωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν ἰατρικὴν ἀνάγκην, τὴν ἐπιβάλλουσαν τὴν ἐπέμβασιν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διασώσεως τῆς ζωῆς τῆς μητρὸς ἢ καὶ τοῦ ἐμβρύου. Λόγοι οἰκονομικοὶ ἢ κοινωνικοὶ οἱασδήποτε φύσεως οὐδεμίαν δέον νὰ ἀσκῶσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν κρίσιν τῶν ἰατρῶν.

Ἄμβλωσις ἐγκληματική.—Ἀποτελεῖ αὕτη τὴν καθ' αὐτὸ κατὰ τὸν νόμον καταδιωκομένην ἄμβλωσιν, σκοπὸς δὲ αὐτῆς εἶναι ἡ διακοπὴ τῆς κυήσεως διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐμβρύου. Λόγῳ τῆς ἰδιαιτέρας σημασίας τοῦ ἐγκλήματος τούτου ἰδιαιτέρως θέλομεν περὶ αὐτὸ ἀσχοληθῇ.

Ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐγκληματικῆς ἀμβλώσεως εἶναι ἐξαιρετικῶς συχνή. Καίτοι ἐπακριβεῖς στατιστικαὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δὲν εἶναι δυναταί, οὐχ ἧττον ὁ καθηγητὴς Sacassagne διὰ τὴν Lyon τῆς Γαλλίας, ἀριθμοῦσαν τότε 450.000 κατοίκων, ὑπελόγιζε 10.000 ἀμβλώσεις κατ' ἔτος ἀπέναντι 8—9,000 γεννήσεων. Ὁ ἰατρὸς Monin ὑπελόγιζε τὰς ἐν Παρισίοις ἐπιτελουμένας ἀμβλώσεις εἰς 100.000 τοὐλάχιστον κατ' ἔτος. Ὁ καθηγητὴς Budin ὑπελόγιζε δι' ὅλην τὴν Γαλλίαν τοὐλάχιστον 500 ἐκτρώσεις καθ' ἡμέραν, δηλαδὴ περὶ τὰς 185.000 κατ' ἔτος. (Une plaie sociale - Les avortements criminels, par *Balthazard* et *Prevost* 1912). Ἐπίσης συχνοτάτη εἶναι ἡ ἐπιτέλεσις τῆς ἐγκληματικῆς ἀμβλώσεως ἐν Ἑλλάδι. (*Ἀδριανάκου* - Μαιευτικὴ καὶ Γυναικολογία ἐν Ἑλλάδι. Τόμος Β΄.)

Οἱ λόγοι, δι' οὓς γυνή τις ἔγκυος προβαίνει εἰς ἄμβλωσιν, εἶναι διάφοροι ἑκάστοτε. Πρώτιστος, ἴσως, μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ἡ προσπάθεια ἀποκρύψεως τῆς κυήσεως καὶ ἡ ἀποφυγὴ τοῦ ἐκ ταύτης αἴσχους. Γυναῖκες ἀνύπανδροι ἢ χῆραι ἢ ὕπανδροι, ὧν οἱ σύζυγοι ἀπουσίαζον, καταστᾶσαι ἐκ κλεψιγαμίας ἔγκυοι, εἰς τὴν ἄμβλωσιν ἀναθέτουσι πάσας αὐτῶν τὰς ἐλπίδας τῆς ἀποκρύψεως τοῦ παραπτώματος αὐτῶν.

Ἀλλὰ καὶ ὕπανδροι γυναῖκες, νομίμως καταστᾶσαι ἔγκυοι, διὰ διαφόρους προφάσεις προβαίνουσιν εἰς τὴν ἄμβλωσιν. Ὁτὲ μὲν ἡ προσπάθεια συντηρήσεως τοῦ σωματικοῦ κάλλους, διακινδυ-

Digitized by Google

νεύοντος ἐκ τῆς κυήσεως, ἄλλοτε ἡ ἀνάγκη συνεχίσεως ἐπαγγέλματός τινος καὶ ὁ φόβος ἀπολύσεως ἐξ ὑπηρεσίας τινὸς διὰ τὴν ἐκ τῆς κυήσεως ἀναγκαίαν, σχετικὴν ἢ ἀπόλυτον, ἀνικανότητα πρὸς ἐργασίαν, ἄλλοτε ἡ πληθώρα τέκνων καὶ ἡ μετ' αὐτῆς συνυπάρχουσα πενία, ἐξωθοῦσι τὰς ἐγκύους γυναῖκας εἰς ἄμβλωσιν. Ἐπίσης ἄλλοτέ ποτε γυναῖκες ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἔντιμοι, ἀλλὰ ἠλικιωμέναι πως καὶ ἔχουσαι τέκνα ἐνήλικα καί ποτε ἔγγαμα, καταστᾶσαι νομίμως ἔγκυοι καὶ θεωροῦσαι τὸ τοιοῦτον εἰς τοιαύτην ἡλικίαν ὡς δεινόν τι αἶσχος προβαίνουσιν εἰς ἄμβλωσιν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλαι, εὐποροῦσαι ἢ καὶ πλούσιαι, ἔχουσαι ἓν ἢ πλείονα τέκνα καταστᾶσαι ἔγκυοι προβαίνουσιν εἰς ἄμβλωσιν ἀπὸ τῆς σκέψεως ὅτι τὸ νέον τέκνον θὰ συμμεθέξῃ εἰς τὴν περιουσίαν καὶ θὰ ὑποβιβάσῃ τὰ μερίδια τῶν ἤδη ἐν ζωῇ ὑπαρχόντων τέκνων.

Δὲν ἀπολείπουσιν ὅμως περιπτώσεις καθ' ἃς γυνή τις ἔγκυος εἶναι παντελῶς ἀθῴα τοῦ ἀνομήματος τῆς ἐπιτελεσθείσης ἀμβλώσεως, διότι, ὁδηγηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐραστοῦ αὐτῆς παρὰ μαίᾳ τινὶ ἢ ἐκτρωτῇ ἰατρῷ πρὸς γυναικολογικὴν δῆθεν ἐξέτασιν, ὑφίσταταί τι τῶν μέσων ἐκείνων ἅτινα καὶ εὐκόλως προκαλοῦσιν ἄμβλωσιν καὶ οὐδαμῶς ἡ διενέργεια αὐτῶν γίνεται ἀντιληπτὴ ὑπὸ τῆς γυναικός.

Χρόνος ἐκτελέσεως τῆς ἀμβλώσεως. Δοθέντος ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν γυναικῶν τῶν διενεργουσῶν ἄμβλωσιν, συμφέρον ἔχουσι νὰ καταφύγωσιν εἰς ταύτην πρὶν ἢ γνωσθῇ ἡ κύησις αὐτῶν, αὐτονόητον ἀποβαίνει ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν ἀμβλώσεων ἐπιτελεῖται κατὰ τὸ πρῶτον τρίμηνον τῆς κυήσεως καὶ δὴ περὶ τὸν 3ον μῆνα ὡς παραδέχονται οἱ Orfila, Devergie κλπ. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην ἀντιτίθενται οἱ Doleris, Schrevens κλπ. (βλ. *Thornot:* Precis de Med. Lég. T. II). Παραδέχονται οὗτοι, ὅτι ἂν μὴ συχνοτέρα, τοὐλάχιστον ἐπίσης συχνὴ εἶναι ἡ κατὰ τὰ μετέπειτα στάδια τῆς κυήσεως διενέργεια ἀμβλώσεως. Πρὸς τὴν τοιαύτην γνώμην θὰ ἠγόμεθα ἐξετάζοντες καὶ τὴν ἡμετέραν στατιστικήν, ἐκ τοῦ Ἰατροδικαστικοῦ Ἐργαστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου ἐξηγμένην. Κατὰ ταύτην ἐπὶ 196 πτωμάτων ἐμβρύων δι' ἀμβλωσιν θανόντων ἀπὸ τοῦ 1913 μέχρις Ἰουνίου 1927, 12 διέτρεχον τὸ τέλος τοῦ πρώτου τριμήνου τῆς ἐνδομητρίου ζωῆς, 117 τὸ δεύτερον τρίμηνον καὶ 67 τὸ τρίτον. Φρονοῦμεν οὐχ ἧττον ὅτι ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν εἰς τὸ πρῶτον τρίμηνον τῆς κυήσεως ἀνηκόντων πτωμάτων προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ταῦτα εὐκόλως ἀποκρύπτονται καὶ ταχέως καταστρέφονται, προκειμένου δὲ μάλιστα περὶ κυήματος τοῦ 2ου μηνὸς οὐδόλως ἀνευρίσκεταί τι κατὰ κανόνα.

Ἔνοχοι ἐκτρώσεων. Τούτους δέον νὰ ἀναζητήσωμεν κυριώτατα μεταξὺ τῶν μαιῶν καὶ κατὰ δεύτερον λόγον δυσυχῶς μεταξὺ ἐνίων ἰατρῶν, εἰς μεγάλας πόλεις κατ' εἰδίκευσιν ἐπιδιδομένων εἰς τὴν διενέργειαν ἀμβλώσεων. Ἀλλὰ καὶ φαρμακοποιοὶ ἐνίοτε καὶ γυναῖκες νοσοκόμοι, γνῶσιν τινὰ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικὸς λαβοῦσαι, συνεληφθησαν ἐκ συστήματος ἐπιδιδόμεναι εἰς τὴν διενέργειαν ἐκτρώσεων. Μέγαιραι δέ τινες οἱασδήποτε—μηδαμινῆς ὡς τὸ πολὺ—μορφώσεως, ἐπαγγελματικῶς ἐπιδίδονται εἰς τὴν διενέργειαν ἀμβλώσεων.

Ἀλλ' οὐχὶ σπανίως αὐτὴ αὕτη ἡ ἔγκυος γυνή, ἄνευ τῆς βοηθείας ἄλλου τινός, κατορθοῖ νὰ διενεργήσῃ ἐφ' ἑαυτῆς ἄμβλωσιν, εἴτε λαμβάνουσα φάρμακα κατάλληλα εἴτε, συχνότερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον, ἐπιδιδομένη εἰς διαφόρους ἐξωτερικὰς καὶ ἐσωτερικὰς μηχανικὰς ἐπεμβάσεις ἐξ ἐκείνων ἃς κατωτέρω θέλομεν μελετήσει. Τὴν συχνότητα τῆς ὑπὸ τῆς ἐγκύου μόνης ἐκτελέσεως ἀμβλωτικῶν μέσων καταδεικνύει ἡ στατιστικὴ τοῦ *Κασάπογλου* περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγκληματικῆς ἐκτρώσεως (*Ἱπποκράτης* 1910), καθ' ἣν ἐπὶ 206 ἐγκληματικῶν ἀμβλώσεων αἱ 91 ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐγκύου διενηργήθησαν.

Μέσα καὶ τρόποι. Πολλὰ εἶναι τὰ μέσα καὶ οἱ τρόποι προκλήσεως ἀμβλώσεως, δύνανται δὲ νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο κατηγορίας: I) *εἰς οὐσίας φαρμακευτικὰς ἢ μὴ* ἔσω λαμβανομένας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς προκλήσεως ἀμβλώσεως καὶ II) *εἰς μέσα μηχανικά.*

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου μέσου ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν γνώσεων τοῦ ἐνεργοῦντος τὴν ἔκτρωσιν. Ἂν μὲν ἰατρὸς τυγχάνῃ οὗτος, χρησιμοποιεῖ γνωστὰς ἐπιστημονικὰς μεθόδους κενώσεως τῆς μήτρας· αἱ μαῖαι τείνουσι πρὸς ἀπομίμησιν τῶν αὐτῶν μεθόδων· μέγαιραι ἢ καὶ αἱ ἴδιαι χειρὶ ἐκτιτρώσκουσαι ἔγκυοι ἄρχονται συνήθως ἀπὸ τῶν ἁπλουστέρων (φάρμακα ἐκτρωτικά, ποδόλουτρα κλπ.), διὰ νὰ καταλήξωσιν εἰς βαρείας ἐπεμβάσεις, συγχρόνως καὶ συλλήβδην πολλῶν τοιούτων ἐφαρμοζομένων.

I. **Οὐσίαι ἀμβλωτικαί.**— Εἰσὶν αὗται πάσης φύσεως, καὶ ἄλλαι μὲν κέκτηνται ἁπλῶς δημώδη φήμην, ὡς δυνάμεναι νὰ προκαλέσωσιν ἔκτρωσιν, ἄλλαι δὲ φαίνονται κεκτημέναι βασιμωτέραν ἐνέργειαν. Γενικῶς περὶ τῶν ἀμβλωτικῶν οὐσιῶν πραγματευόμενοι δέον νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οὐσίαι τοιαῦται ἔχουσαι ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὴν ἱκανότητα νὰ κενῶσι τὴν μήτραν δὲν ὑπάρχουσιν. Αἱ πλεῖσται τῶν οὐσιῶν τούτων ὀφείλουσι τὴν φήμην αὐτῶν εἰς τὴν ἱκανότητα τῆς προκλήσεως ἀμβλώσεως ἐπὶ γυναικῶν ἰδιαιτέρως εὐπαθῶν, ὡς ἐν τῷ περὶ αὐτομάτου ἐκτρώσεως ἐξεθέσαμεν. Ὀλίγαι δέ τινες θεωροῦνται ὡς κεκτημέναι ἰδιαιτέραν ἀμβλωτικὴν δύναμιν. Καὶ αὗται ὅμως ἐπιφέρουσι τὴν ἄμβλωσιν, ὁσάκις κατορθώσωσι τὸ τοιοῦτον, ἐπιδρῶσαι δυσμενῶς ἐπὶ τὴν γενικὴν θρέψιν τῆς γυναικός, ἢ ἐπιφέρουσαι συνόρμησιν αἵματος μεγάλην εἰς τὰ ὄργανα τῆς κοιλίας καὶ δὴ τῆς μικρᾶς λεκάνης, ἢ ἐπιφέρουσαι τὸν θάνατον τοῦ ἐμβρύου λόγῳ διόδου αὐτῶν ἐκ τῆς μητρὸς εἰς τὸν ὀργανισμὸν τούτου ἢ λόγῳ ἀλλοιώσεων ἃς ἐπιφέρουσι κατὰ τὸν πλακοῦντα, ὀλίγαι δέ τινες ἐνεργοῦσι μόνον διότι διεγείρουσι τὴν μήτραν καὶ προκαλοῦσι συστολὰς αὐτῆς.

Ἐκ τῶν ἰδιαιτέρως ὡς ἀμβλω ✱ ὃν χρησιμοποιουμένων οὐσιῶν ἀναφέρομεν τὰς κυριωτέρας. Εἶναι δὲ αὗται: ἡ *ἐρυσιβώδης ὄλυρα* καὶ τὸ ἐκχύλισμα ταύτης *ἐργοτίνη*, ἡ *ἀπιόλη*, ὁ *πήγανος*, τὸ γνωστὸν βαρύοσμον φυτόν, τὸ *βράθυ*, ἡ *ἀρτεμισία*, (κοιν. *ἀψιθιά*), μεταλλικαί τινες ἑνώσεις, ὡς μολύβδου, ἀρσενικοῦ, φωσφόρου κλπ. καί, τέλος, οὐσίαι προκαλοῦσαι συνόρμησιν αἵματος ἐν τῇ κοιλίᾳ, ὡς τὰ δραστικὰ καθαρτικά, αἱ κανθαρίδες, ὡς καὶ ἐμετικὰ φάρμακα.

II. **Μηχανικὰ μέσα.** Εἶναι ταῦτα πολλὰ καὶ διάφορα καὶ ἐνεργοῦσι δρῶντα ἄλλα μὲν ἐπὶ τῆς *ἐξωτερικῆς* ἐπιφανείας τοῦ σώματος καὶ δὴ τῆς κοιλίας, ἄλλα δὲ *ἐσωτερικῶς* διὰ τοῦ κόλπου ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῆς μήτρας ἢ τοῦ κυήματος.

α') Ἐξωτερικῶς. Εἶναι γνωστὸν μεθ' ὁποίας εὐκολίας ἐνίοτε κακώσεις μικραί, ὡς εἴδομεν εἰς τὸ περὶ αὐτομάτου κυήσεως κεφάλαιον, δύνανται νὰ προκαλέσωσιν ἄμβλωσιν. Τὴν ἐπίτευξιν τοιαύτης ἐπεζήτησαν καὶ ἐγκληματικῶς νὰ προκαλέσωσι διενεργοῦντες ἐπὶ τῆς κοιλίας διαφόρους κακώσεις, βιαιοτάτας ἐνίοτε. Καὶ ἐτέθησαν εἰς χρῆσιν, μετ' ἐπιτυχίας συχνάκις, μάλαξις ἰσχυρὰ τῆς κοιλίας ἢ πλήξεις βίαιαι ἢ πίεσις τῆς κοιλίας ἰσχυρὰ καὶ παρατεταμένη.

Πᾶσαι αὗται αἱ κακώσεις ἐνεργοῦσιν ἐπιφέρουσαι ὁτὲ μὲν αἱμορραγίας μητρικάς, ὁτὲ δὲ ἀποκόλλησιν τοῦ ἐμβρύου, οὐχὶ σπανίως ὅμως καὶ ῥῆξιν τῆς μήτρας μετὰ τῶν ἐπακολούθων ταύτῃ δεινῶν.

Παρ' ὅλην ὅμως τὴν συνήθη ἐπιτυχίαν τῶν ἐξωτερικῶν ἀμβλωτικῶν χειρισμῶν, οὐχὶ σπανίως παρετηρήθησαν κακώσεις βιαιόταται κατὰ τὴν κοιλίαν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιδράσεως ἐπὶ τὴν πορείαν τῆς κυήσεως. Πτώσεις ἐξ ὕψους μετὰ καταγμάτων πολλαπλῶν, γρόνθοι καὶ λακτίσματα κατὰ τὴν κοιλίαν ἀπέβησαν ἀνενεργῆ δι' ἄμβλωσιν, ἐνίοτε ὅμως ἴσχυσαν νὰ ἐπιφέρωσι ῥῆξιν τῆς μήτρας.

β') Ἐσωτερικῶς. Συνίστανται αὗται εἰς διαφόρους ἐπεμβάσεις ἀποσκοπούσας ἢ τὴν διερέθισιν τῆς μήτρας καὶ τὴν πρόκλησιν συστολῶν αὐτῆς ἢ τὸν θάνατον τοῦ ἐμβρύου καὶ τὴν οὕτω διακοπὴν τῆς κυήσεως. Ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν μέσων τινὰ ὡς ὁ ἐπιπωματισμὸς τοῦ κόλπου διὰ γάζης ἢ βάμβακος, τὰ κολπικὰ κλύσματα δι' ἀφθόνου ποσότητος ὕδατος θερμοτάτου, διερεθισμοὶ τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας εἶναι οὐχὶ τόσον ἀποτελεσματικά, διὸ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἐκτρωτῶν προσελκύουσιν ἄλλα τινὰ ἀσφαλέστερα μέσα καὶ ταῦτα εἶναι:

1) Ἡ διαστολὴ τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας. Ἐπιτυγχάνεται αὕτη συνήθως διὰ *λαμιναρίας*, ἀλλὰ κοινῶς καὶ διὰ πλείστων ἄλλων οὐσιῶν, ὧν ἡ ἀπαρίθμησις ἤθελε σχηματίσει μακρὸν κατάλογον (*Ζύφου* «Περὶ τῶν ἐγκληματικῶν ἐκτρώσεων ἐν Κ)πόλει». *Πρακτικὰ τῆς* ἐν Ἀθήναις συνόδου τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν 1883). Οἱ ἐκ τῶν ἀμβλωτῶν ἰατροὶ ἢ καὶ μαῖαι ἐνεργοῦσι τὴν διαστολὴν τοῦ τραχήλου δι' εἰδικῶν ὀργάνων. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ δακτύλου ἀναφέρονται ἔγκυοι, ὅτι κατώρθωσαν ἐφ' ἑαυτῶν νὰ προκαλέσωσι τὴν διαστολὴν τοῦ τραχήλου καὶ τὴν ἄμβλωσιν.

2) Ἡ ἀποκόλλησις τῶν περιβλημάτων τοῦ ἐμβρύου. Κατορθοῦται αὕτη εἴτε δι' εἰδικῶν ἐργαλείων, εἴτε διὰ καθετῆρος ἐλαστικοῦ, πτερῶν κλπ. εἰσαγομένων μεταξὺ μητρικοῦ τοιχώματος καὶ περιβλημάτων τοῦ ἐμβρύου καὶ ἐν παραμονῇ ἀφιεμένων ἐκεῖ, εἴτε διὰ κλυσμάτων, ἀπὸ ὕψους ἱκανοῦ, ὕδατος ἁπλοῦ ἢ σαπωνούχου ἢ ἄλλης ἐρεθιστικῆς διαλύσεως· ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐγκύου διὰ τοῦ δακτύλου αὐτῆς κατορθοῦται ἡ τοιαύτη ἀποκόλλησις.

3) Ἡ παρακέντησις τῶν ὑμένων τοῦ ἐμβρύου. Ἐπιτυγχάνεται κοινῶς δι' οἱωνδήποτε μέσων (βελονῶν μακρῶν, ψαλίδων, συρμάτων ἀλεξιβροχίου κλπ.). Καὶ αὐτὴ δὲ αὕτη ἡ γυνὴ ἡ ἔγκυος μόνη ἐφ' ἑαυτῆς ἐνεργοῦσα δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὴν παρακέντησιν καὶ οὕτω τὸν θάνατον τοῦ ἐμβρύου. Ἡ εἰσαγωγὴ τῶν διαφόρων ὀργάνων εἶναι τόσον εὔκολος διὰ πολλοὺς ἢ πολλὰς ἐκτρωτάς, ὥστε ἄνευ βοηθείας μητροσκοπίου καὶ διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς μόνον δύνανται νὰ εἰσαγάγωσι τὸ χρησιμοποιούμενον ὄργανον, χωρὶς πολλάκις ἡ ἔγκυος γυνὴ νὰ ἀντιληφθῇ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ὀργάνου καὶ ἐν πίστει νὰ βεβαιοῖ ὅτι εἰς ἁπλῆν γυναικολογικὴν ἐξέτασιν εἶχεν ὑποβληθῆ.

4) Ἡ ἀπόξεσις. Αὕτη ἀποτελεῖ τὸ μέσον, εἰς ὃ κυρίως καταφεύγουσιν οἱ ἰατροὶ πρὸς διενέργειαν θεραπευτικῆς ἀμβλώσεως κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους μῆνας τῆς κυήσεως. Εἰς τὸ αὐτὸ ὅμως μέσον καταφεύγουσι κατὰ τὴν διενέργειαν ἐγκληματικῆς ἐκτρώσεως εἴτε ἰατροὶ ἐκτρωταὶ εἴτε μαῖαι. Ἀποτελεῖ ἴσως τὸ ἐπιστημονικώτερον μέσον ἀμβλώσεως, διενεργούμενον ὑπὸ πεπειραμένων χειρῶν, ἄλλως πολλὰ δυσάρεστα δύναται νὰ προκαλέσῃ (ῥῆξιν μήτρας κλπ.), δυνάμενα νὰ διακυβεύσωσι τὴν ζωὴν τῆς ἐγκύου.

Χρόνος καὶ συμπτώματα. Ὁ χρόνος μεθ' ὅν, κατόπιν τῶν ἐκτρωτικῶν ἐπεμβάσεων, ἐπέρχεται ἡ ἄμβλωσις διαφέρει ἑκάστοτε ἀναλόγως τοῦ μέσου, δι' οὗ προὐκλήθη ἡ ἄμβλωσις, ἀναλόγως τῆς βιαιότητος μεθ' ἧς ταῦτα ἐφηρμόσθησαν, τῆς εὐαισθησίας τῆς μήτρας κλπ. Σχετικῶς πρὸς τὰς καθ' αὐτὸ καὶ μᾶλλον εὐχρήστους καὶ ἀποτελεσματικὰς ἐπεμβάσεις γνωρίζομεν ὅτι ταχυτέρα πασῶν—κατὰ μέρος βεβαίως τιθεμένης τῆς ἀποξέσεως—εἶναι ἡ ἀποκόλλησις τῶν ὑμένων διὰ κλύσματος ὕδατος, ἐπιφέρουσα πολλάκις ἐντὸς ὡρῶν τὴν ἔξοδον τοῦ ἐμβρύου. Ἡ διὰ καθετῆρος ἀποκόλλησις ἐνεργεῖ βραδύτερον, μεταξὺ 2—8 ἡμερῶν, ἀναλόγως τῆς βαθύτητος εἰς ἣν εἰσέδυσεν ὁ καθετὴρ καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπιτευχθείσης ἀποκολλήσεως. Ἡ παρακέντησις τῶν ὑμένων ἐνεργεῖ ἐπίσης μετὰ διάφορον χρονικὸν διάστημα ἑκάστοτε· καὶ παρετηρήθησαν μὲν περιπτώσεις ἐντὸς ὡρῶν ἰσχύσασαι νὰ προκαλέσωσι τὴν ἄμβλωσιν, συνήθως ὅμως μόνον μεθ' ἡμέρας (μέχρι καὶ ἕνδεκα) ἐπέρχεται αὕτη.

Τὰ συμπτώματα τῶν καθ' αὐτὸ ἀμβλωτικῶν ἐπεμβάσεων συνήθως εἶναι μηδαμινά, περιοριζόμενα εἰς αἴσθησιν γαργαλισμοῦ ἐλαφροῦ κατὰ τὴν μήτραν, ἐνίοτε ὅμως ἡ εἰσαγωγὴ τῶν διαφόρων ὀργάνων συνοδεύεται ὑπὸ λιποθυμίας τῆς γυναικός, ζάλης, τάσεως πρὸς ἔμετον, γενικῆς κακουχίας καί ποτε, ὡς θέλομεν ἴδει, καὶ αἰφνιδίου θανάτου.

Ἐπὶ παρακεντήσεως τῶν ὑμένων τοῦ ἐμβρύου σημειοῦται ἡ ἔξοδος εναμνίου ὑγροῦ, καθαροῦ συνήθως, ἐνίοτε αἱματηροῦ. Ἰσχυσασῶν τῶν ἀμβλωτικῶν μεθόδων, ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξόδου τοῦ κυήματος σημειοῦται δι' ὀσφυαλγίας, αἱμορραγίας ἀπὸ τὰ γεννητικὰ ὄργανα, κολικῶν κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ τέλος τῆς ἐξόδου τοῦ κυήματος, δυσαναγνωρίστου μεταξὺ τῶν θρόμβων, ἂν πρόκειται περὶ κυήσεως 1—2 μηνῶν, ὅτε ἡ ἔξοδος ἐν ἑνὶ χρόνῳ κατορθοῦται, εὐδιαγνώστου δὲ φυσικὰ ἂν περὶ μᾶλλον προκεχωρημένης κυήσεως πρόκειται, ὁπότε ἡ ἔξοδος γίνεται εἰς δύο χρόνους, ἐξερχομένου πρώτου τοῦ ἐμβρύου καὶ εἶτα τοῦ πλακοῦντος.

Ἀπευκταῖα ἀμβλωτικῶν ἐπεμβάσεων. Πολλὰ καὶ ποικίλα εἰσὶ ταῦτα καὶ τοιαῦτα, ὥστε νὰ στοιχίσωσι τὴν ζωὴν τῆς γυναικός, ἐξαρτῶνται δὲ ἐκ τῆς ἀδεξιότητος τοῦ διαπράττοντος τὴν ἄμβλωσιν, ἐκ τῶν μέσων ἅτινα ἐχρησιμοποίησε καὶ ἐκ τῆς βιαιότητος μεθ' ἧς ἐφήρμοσε ταῦτα. Εἶναι δὲ τὰ κυριώτερα αὐτῶν τὰ ἀκόλουθα:

1) *Τραύματα* κατὰ τὸν κόλπον, τὸν τράχηλον τῆς μήτρας καὶ αὐτὴν τὴν μήτραν, ὅταν παρακέντησις τῶν ὑμένων ἐπεχειρήθη ἢ ἀποκόλλησις ἢ καὶ διαστολὴ τοῦ τραχήλου δι' οἱωνδήποτε ὀργάνων. Καὶ πλειστάκις ἡ ὄψις τῶν τραυμάτων ἐνδεικνύει τὸ εἶδος τοῦ χρησιμοποιηθέντος ὀργάνου, ἐὰν μὴ τυχὸν ἐπελθοῦσα μόλυνσις ἠλλοίωσε τοὺς χαρακτῆρας τοῦ τραύματος. Κατὰ τὴν μήτραν τὰ τραύματα ἀπαντῶνται ἰδίᾳ κατὰ τὸν πυθμένα ἢ τὸ ὀπίσθιον τοίχωμα, καὶ ἄλλοτε μὲν περιορίζονται εἰς ἁπλῆν κάκωσιν τοῦ τοιχώματος τῆς μήτρας, οὐχὶ σπανίως ὅμως προὐκάλεσαν καὶ διάτρησιν αὐτῆς μετὰ τῶν ἐπακολούθων δεινῶν. Ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν τραυμάτων ἐνίοτε εἶναι μέγας.

2) *Διάσχισις περιμητρικῶν ἀγγείων.* Οὐχὶ σπανίως παρετηρήθη τὸ δεινὸν τοῦτο, διότι τὸ νύσσον ὄργανον διασχίσαν τὴν μήτραν ἔφθασε μέχρι τῶν περὶ τὴν μήτραν ἀγγείων καί ποτε τῶν λαγονίων καὶ προεκάλεσε ταχὺν θάνατον ἐξ ἐσωτερικῆς αἱμορραγίας.

3) *Μόλυνσις* εἴτε τοπικὴ τῆς μήτρας ἢ τὸ συχνότερον καὶ δεινότερον ἐπεκτεινομένη πρὸς τὸ περιτόναιον καὶ ἄλλα ὄργανα. Μέγας ὁ ἀριθμὸς τῶν θανάτων ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης τῶν ἐκτιτρωσκουσῶν γυναικῶν.

4) *Γάγγραινα τῆς μήτρας.* Ἐπέρχεται κατόπιν τραυμάτων τοῦ τοιχώματος, ἐγκαταστάσεως μικροβίων ἐπ' αὐτοῦ καὶ δημιουργεῖ βαρυτάτην κατάστασιν καί ποτε διάβρωσιν τῆς μήτρας, περιτονίτιδα καὶ θάνατον.

5) *Εγκαύματα* κατὰ τὸν κόλπον καὶ τὴν μήτραν. Ἐπέρχονται συνήθως, διότι κλύσματα ὑπερθέρμου ὕδατος ἐνδοκολπικῶς ἢ ἐνδομητρικῶς πρὸς ἀποκόλλησιν τῶν ὑμένων ἐχρησιμοποιήθησαν ἢ διότι καυστικαὶ διαλύσεις ἐνηργήθησαν.

6) *Αἱμορραγίαι*, δειναὶ πολλάκις, ἐκ τῆς μήτρας

Digitized by Google

προερχόμεναι εἴτε διὰ τραῦμα αὐτῆς εἴτε δι' ἐπίσχεσιν τοῦ φθαρτοῦ ἢ τοῦ πλακοῦντος.

7) Αἰφνίδιος θάνατος. Παρετηρήθη οὐχὶ σπανίως ἡ δεινὴ αὕτη ἀπόληξις τῶν ἀμβλωτικῶν ἐπεμβάσεων κατὰ τὴν διενέργειαν αὐτῶν ἐπισυμβαίνουσα. Ὀφείλεται δὲ ὁ τοιοῦτος θάνατος κατὰ μὲν τὴν ἐν Γερμανίᾳ κρατοῦσαν γνώμην εἰς ἐμβολὴν ἀέρος εἰσελθόντος εἰς τὰς μητρικὰς φλέβας, ἰδίως κατὰ τὴν διενέργειαν κλυσμάτων ἐνδομητρικῶν, κατὰ δὲ τὴν ἐν Γαλλίᾳ, εἰς ἀνακοπὴν (βλ. καὶ λ. αἰφνίδιοι θάνατοι).

Ἰατροδικαστικὰ προβλήματα. — Ἐπὶ περιπτώσεων ἀμβλώσεως πολλὰ ἰατροδικαστικὰ προβλήματα πρόκεινται τῷ ἰατρῷ πρὸς ἐπίλυσιν. Τὰ κυριώτερα τούτων εἰσί:

1) **Ἔλαβε χώραν ἄμβλωσις ἢ οὔ;** Ἡ ἀκριβὴς ἐπίλυσις τοῦ προβλήματος τούτου ἐξαρτᾶται ἐκ πολλῶν λόγων, κυριώτατα ὅμως ἐκ τῆς ἡλικίας ἣν διέτρεχεν ἡ διακοπεῖσα κύησις καὶ ἐκ τοῦ χρόνου ὅστις παρῆλθεν ἀπὸ τῆς ἀμβλώσεως μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ἐξετάσεως. Γενικῶς δὲ ἀμβλωσις κυήσεως τῶν πρώτων μηνῶν, ἰδίᾳ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου, συχνότατα παρέχεται ἀνεξιχνίαστος ὑπὸ τοῦ ἰατροδικαστοῦ, ἰδίᾳ ἂν ἡμέρας πολλὰς μετὰ τὴν ἄμβλωσιν ἐπιλαμβάνεται οὗτος τῆς ἐξετάσεως. Γενικῶς δὲ τὰ βοηθήματα αὐτοῦ πρὸς ἐπίτευξιν ὀρθῆς διαγνώσεως ὁ ἰατροδικαστὴς θέλει ἀρυσθῆ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς γυναικός, καθ' ἧς ὑπάρχει ἡ κατηγορία ὅτι ἐνήργησεν ἄμβλωσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῆς ἀναζητήσεως καὶ ἀνευρέσεως στοιχείων τοῦ κυήματος ἐν τοῖς ἐκ τῆς μήτρας ἐξερχομένοις θρόμβοις αἵματος ἢ ἀλλαχοῦ.

α') Ἐξέτασις γυναικός. Ἐὰν πρόκειται περὶ διακοπείσης κυήσεως τῶν δύο πρώτων μηνῶν, συνήθως οὐδὲν σχεδὸν θέλει προσπορίσει ἡ ἐξέτασις τῆς γυναικὸς ἂν αὕτη ζῇ, ἔστω καὶ ἂν ταχὺ μετὰ τὴν ἔκτρωσιν ὑποβληθῇ αὕτη εἰς ἐξέτασιν. Τοῦτο δέ, διότι τὸ μέγεθος τοῦ ᾠοῦ κατὰ τοὺς μῆνας ἐκείνους εἶναι τόσῳ μικρόν, ὥστε διέρχεται διὰ τοῦ στομίου τῆς μήτρας χωρὶς νὰ ἀλλοιώσῃ τοῦτο. Ἐπίσης ἐλλείπουσι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, μὴ ἀναπτυχθέντα εἰσέτι, σημεῖά τινα θεωρούμενα ὡς πιθανὰ κυήσεως, οἷα ἡ *σπάργωσις* τῶν μαστῶν καὶ ἡ ἀνάδοσις γάλακτος ἐξ αὐτῶν τῇ πιέσει, ἡ ἐπὶ τὸ μελανώτερον χρῶσις τῆς θηλῆς τοῦ μαστοῦ, τῆς λευκῆς μέσης γραμμῆς τῆς κοιλίας κ.λ.π., οὔτε δὲ ὁ ὄγκος τῆς μήτρας εἶναι τόσον ἐπηυξημένος, ὥστε νὰ καθίσταται εὐκόλως ἀντιληπτός· ἄλλως τε ἡ παλινδρόμησις τῆς μήτρας τελεῖται ταχέως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ ἀργοπορία ἐλαχίστων ἡμερῶν πρὸς ἐξέτασιν θέλει ἀπαλείψει πᾶσαν ἐκ τῆς κυήσεως διόγκωσιν τῆς μήτρας.

Ἂν πάλιν πρόκειται περὶ διακοπῆς κυήσεως ἀπὸ τοῦ τρίτου καὶ ἐπέκεινα μηνός, ἡ ἐξακρίβωσις σημείων ὑπαρξάσης κυήσεως καὶ ἐπιτελεσθείσης ἀμβλώσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τάχους, μεθ' οὗ μετὰ τὴν ἄμβλωσιν ἐπελήφθη τῆς ἐξετάσεως τῆς γυναικὸς ὁ ἰατροδικαστής. Ὅσον μεγαλυτέρας ἡλικίας ὑπῆρξεν ἡ διακοπεῖσα κύησις, τόσῳ ἀφθονώτερα καὶ ἐκφανέστερα εἶναι τὰ ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς ζώσης γυναικὸς παρεχόμενα σημεῖα, πάντα ὅμως, τῆς ἀμβλώσεως ἐπελθούσης, ταχύτατα ἐξαλείφονται καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς οὐδὲν θέλει ἀνεύρει ὁ ἰατροδικαστής. Βεβαίως τυχὸν ἐπελθοῦσα μόλυνσις παρακωλύει τὴν ταχεῖαν παλινδρόμησιν τῆς μήτρας, ἀλλὰ καὶ τοῦτο συμβαίνει μέχρις ὁρίου τινὸς χρονικοῦ, πέραν τοῦ ὁποίου ἡ ἐξέτασις οὔτε διωγκωμένην μήτραν θέλει ἀνεύρει, οὐδ' ἄλλο τι σημεῖον ὑπαρξάσης κυήσεως καὶ λαβούσης χώραν ἀμβλώσεως.

Ἐὰν ἡ γυνὴ διὰ τὰς ἀμβλωτικὰς ἐπεμβάσεις καὶ δι' οἱανδήποτε ἐκ τούτων ἐπιπλοκὴν ἀπέθανεν, ἡ ἐξέτασις τοῦ ἰατροδικαστοῦ σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐπιτευχθείσης ἢ μὴ ἀμβλώσεως διευκολύνεται. Τοῦτο δὲ διότι ἡ νεκροτομὴ καὶ τὸν ὄγκον τῆς μήτρας ἀσφαλῶς θέλει ὁρίσει καὶ τραύματα ὑπάρχοντα κατὰ τὸν κόλπον καὶ τὴν μήτραν ἢ καὶ τὰ πέριξ θέλει καθορίσει ἢ καὶ τὰ διενεργήσαντα τὴν ἄμβλωσιν ὄργανα ἢ τμήματα αὐτῶν, διαφυγόντα καὶ μεταναστεύσαντα πολλάκις μακρὰν τῆς μήτρας, θέλει ἀνεύρει. Ἐπίσης ἐπιπλοκαὶ ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἄμβλωσιν θέλουσι εὐκολώτερον ἀνευρεθῆ καὶ ἐπακριβέστερον ἐκτιμηθῆ διὰ τῆς νεκροτομῆς. Τέλος ἡ ἐξέτασις τῆς κοιλότητος τῆς μήτρας θέλει ἴσως φέρει εἰς φῶς ὑπολείμματα τῶν ὑμένων τοῦ ἐμβρύου ἢ τοῦ πλακοῦντος, ἡ ἱστολογικὴ δὲ ἐξέτασις τούτων ὡς καὶ τοῦ τοιχώματος τῆς μήτρας θέλουσι παράσχει πληροφορίας βεβαιούσας ἀσφαλῶς τὴν ὑπάρξασαν κύησιν.

Εἰς τὸν καθορισμὸν ὑπαρξάσης κυήσεως κατὰ τὴν ἐξέτασιν ζώσης γυναικὸς δύναται νὰ ὑποβοηθήσῃ ἡ κατὰ τὴν μέθοδον Abderhalden ὀροδιαγνωστικὴ τῆς κυήσεως, δοθέντος ὅτι αὕτη δίδεται θετικὴ 15—20 ἡμέρας μετὰ τὴν ὁπωσδήποτε ἀποβολὴν τοῦ κυήματος. (*Γρ. Κάτσα*: Ἡ κατὰ τὴν μέθοδον Abderhalden ὀροδιαγνωστικὴ τῆς κυήσεως— «*Ἰατρικὴ Πρόοδος*» 1915.)

β') Ἀναζήτησις καὶ ἀνεύρεσις κυήματος. Κατὰ τοὺς δύο πρώτους κυρίως μῆνας ἡ ἀνεύρεσις μεταξὺ τῶν ἐκ τῆς μήτρας ἐξερχομένων θρόμβων τοῦ ᾠοῦ σπανία καὶ δύσκολος τυγχάνει, διότι καὶ μικρότατον εἶναι τοῦτο καὶ λίαν εὔθρυπτον, καὶ σπανιώτατα ὁ ἰατροδικαστὴς ἐπιλαμβάνεται τῆς ἐξετάσεως θρόμβων προσφάτων, συνήθως δὲ αἵματος ἀπεξηραμένου. Κατὰ τοὺς μετέπειτα μῆνας ὅμως τὸ ἔμβρυον διαπλάσσεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καὶ εὐκολώτερον ἀνευρίσκεται τοῦτο ἢ τμήματα αὐτοῦ. Ἡ ἀναζήτησις δὲ τούτου θέλει ἐπεκταθῆ εἰς πᾶσαν γωνίαν τῆς οἰκίας καὶ εἰς τὸ χῶμα τῆς αὐλῆς καὶ εἰς τοὺς βόθρους τῶν ἀποχωρητηρίων καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐπίσης ἡ ἀνεύρεσις τῶν ὑμένων τοῦ ἐμβρύου ἢ τοῦ πλακοῦντος ἢ τμημάτων αὐτῶν, ἐπιβεβαιουμένης τῆς προελεύσεως αὐτῶν διὰ τῆς καταλλήλου ἱστολογικῆς ἐξετάσεως, θέλει πλήρως διαφωτίσει τὴν λαβοῦσαν χώραν ἄμβλωσιν.

2) **Ἡ βεβαιωθεῖσα ἄμβλωσις ὑπῆρξεν αὐτόματος ἢ προκλητή;** Ἱστορικὸν ἐπακριβῶς λαμβανόμενον, βεβαιοῦν προϋπαρξάσας ἀμβλώσεις δι' οἵαν δήποτε αἰτίαν ἐξ ὅσων ἀνεφέραμεν εἰς τὸ περὶ αὐτομάτου ἐκτρώσεως κεφάλαιον, θὰ ἠδύνατο νὰ παράσχῃ χρησίμους πληροφορίας. Δυστυχῶς ὅμως κατὰ τὰς ἰατροδικαστικὰς ἐξετάσεις εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ἐλαχίστην νὰ δίδωμεν πίστιν εἰς τὰς ἀφηγήσεις τῆς γυναικὸς καὶ τῶν ἄλλων ἐνδιαφερομένων, τὰς βασίμους δὲ ἡμῶν πληροφορίας δέον νὰ ἀρυσθῶμεν ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς γυναικὸς ζώσης ἢ τοῦ πτώματος αὐτῆς ἂν ἀπέθανεν. Ἡ ἐκ τῆς ἀνακρίσεως βεβαιουμένη γενικὴ ἐξασθένησις τῆς γυναικὸς πρὸ τῆς ἀμβλώσεως ἢ καὶ εἰδικά τινα σημεῖα θὰ δώσωσι πληροφορίας περὶ τῆς χρησιμοποιήσεως, μέχρι δηλητηριάσεως, διαφόρων ἀμβλωτικῶν φαρμάκων, ἡ ἀνεύρεσις δὲ τοιούτων ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν γυναικὸς ἤ, ἐπὶ ἐξετάσεως πτώματος, ἡ ἀνεύρεσις τοιούτων ἐν τῷ στομάχῳ, ἀποδεικνύει τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν, πρώτου συνήθους βήματος τῶν ἐκτρωτικῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ἀποκλείει τὴν αὐτόματον ἔκτρωσιν. Ἐπίσης ἡ ἀνεύρεσις κακώσεων κατὰ τὸν κόλπον, τὴν μήτραν ἢ ἀλλαχοῦ ἐπιβάλλει τὴν παραδοχὴν τῆς προκλητῆς ἀμβλώσεως. Ἐν περιπτώσει ἐξετάσεως πτώματος ἡ ἀνεύρεσις ἐργαλείων ἐν τῇ μήτρᾳ ἢ τῇ κοιλίᾳ τῆς γυναικὸς τὸ αὐτὸ ἐπιβάλλει. Ὁμοίως ἡ ἀνεύρεσις ἐπὶ τοῦ ἐμβρύου τραυμάτων, ἰδίᾳ κατὰ τὴν κεφαλήν, διὰ νυσσόντων ὀργάνων, ἐπιβάλλει τὴν παραδοχὴν τῆς ἀμβλώσεως ὡς προκλητῆς.

3) **Ἡ προκλητὴ ἄμβλωσις ἦν θεραπευτικὴ ἢ ἐγκληματική;** Ἡ βεβαίωσις τῶν ἀφορμῶν δι' ἃς ἰατρός τις ὑποχρεοῦται νὰ ἐκτελέσῃ ἄμβλωσιν πρὸς θεραπευτικὸν σκοπὸν δὲν εἶναι πάντοτε δυνατὴ μετὰ χρόνου τινὸς πάροδον ἀπὸ τῆς ἀμβλώσεως. Πρὸς ἀποφυγὴν ὅθεν πάσης, ἔστω καὶ τῆς ἐλαχίστης, ὑποψίας, δέον ὁ ἐπιλαμβανόμενος τῆς ἐκτελέσεως θεραπευτικῆς ἀμβλώσεως ἰατρὸς νὰ ἀποφασίζῃ ταύτην, ὡς εἴπομεν, ἐν συμβουλίῳ μετὰ ἄλλου συναδέλφου, ἀπὸ κοινοῦ ἐπακριβῶς ἐν πρωτοκόλλῳ ἀναφέροντες τὰς ἀφορμάς, αἵτινες ὤθησαν αὐτοὺς εἰς τὴν διενέργειαν τῆς τοιαύτης ἀμβλώσεως.

4) **Ἡ ἐγκληματικὴ ἔκτρωσις ἐξετελέσθη ὑπὸ τῆς ἐγκύου μόνης ἢ ὑπ' ἄλλου τινός;** Ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἴδομεν ὅτι ἐκτὸς τῆς λήψεως ἐκτρωτικῶν φαρμάκων ἡ ἔγκυος γυνὴ δύναται μόνη νὰ προβῇ εἰς ἐπιτέλεσιν διαφόρων μηχανικῶν μέσων, ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν, πρὸς πρόκλησιν ἀμβλώσεως. Μόνον ἐπισταμένη ἀνάκρισις τῆς γυναικὸς περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐπέτυχε τὴν ἄμβλωσιν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν πνευματικὴν αὐτῆς ἱκανότητα, δύναται νὰ πείσῃ ὅτι ἡ ἰδία ἡ ἔγκυος ἐπεχείρησε τὰς ἀμβλωτικὰς πράξεις καὶ οὐχὶ προσωπόν τι ἄλλο, ὅπερ θέλει νὰ ἀποκρύψῃ. Κακώσεις δὲ βαρεῖαι δυσκόλως δύνανται νὰ πείσωσιν ὅτι ὑπὸ τῆς ἰδίας τῆς ἐγκύου ἐγένοντο.

5) **Διὰ ποίων μέσων προεκλήθη ἡ ἄμβλωσις;** Διαταραχαὶ τῆς γενικῆς ὑγείας ἐξ ἐκείνων ἃς εἴδομεν ὅτι ἐπιφέρει ἡ συνεχὴς χρῆσις ἐκτρωτικῶν φαρμάκων, ἡ ἀνεύρεσις τοιούτων οὐσιῶν ἐν τοῖς ἐμέσμασιν ἢ τῷ στομάχῳ τῆς γυναικὸς ἢ ἀνεύρεσις τοιούτων ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς δίδει μεγάλας πιθανότητας ὅτι ἀμβλωτικὰ φάρμακα ἐδόθησαν. Τραύματα διάφορα κόλπου καὶ μήτρας ἀποτυπώνουσι τὸ ὄργανον δι' οὗ ἐγένοντο ἢ ἄλλοτε αὐτὰ ταῦτα τὰ ὄργανα, ὁλόκληρα ἢ τμήματα αὐτῶν, εὑρισκόμενα ἐν τῷ πτώματι μαρτυροῦσιν ἐπαρκῶς περὶ τοῦ εἴδους τῆς ἐπεμβάσεως. Ἀλλὰ καὶ τραύματα τοῦ ἐμβρύου παρομοίας πληροφορίας δίδουσι.

6) **Περίοδος κυήσεως καθ' ἣν ἐπετελέσθη ἡ ἄμβλωσις.** Πυριζόμεθα πρὸς ἐκτίμησιν τούτου πληροφορίας ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς γυναικὸς ἢ τοῦ πτώματος αὐτῆς (ὄγκος μήτρας κλπ.), κυρίως ὅμως ἐκ τῆς ἀνευρέσεως τοῦ ᾠοῦ ἢ τοῦ ἐμβρύου. Ἐκ τῶν διαστάσεων αὐτῶν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν μέχρι πόσου χρονικοῦ διαστήματος εἶχε προβῇ ἡ κύησις. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀνευρέσεως τοῦ πλακοῦντος καὶ τοῦ βάρους αὐτοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτιμήσωμεν κατὰ προσέγγισιν τὴν ἡλικίαν τῆς κυήσεως.

7) **Πρὸ πόσου χρόνου ἐγένετο ἡ ἄμβλωσις;** Εἰς περιπτώσεις τινὰς ἐπιλύεται τὸ τοιοῦτον διὰ τῆς ἐξετάσεως τῆς ἀμβλωσάσης γυναικὸς καὶ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀποθεραπείας διαφόρων τραυμάτων. Ἄλλοτε ὁ βαθμὸς τῆς ἐμβροχῆς τοῦ ἐν τῇ μήτρᾳ θανόντος ἐμβρύου θέλει ὑποβοηθήσει. Ἀλλὰ καὶ ἡ μέθοδος Abderhalden δύναται νὰ χρησιμεύσῃ, ἐφ' ὅσον, ὡς εἴπομεν, εἶναι γνωστὸν ὅτι αὕτη δίδεται θετικὴ καὶ 15—20 ἡμέρας μετὰ τὴν ἔξοδον τοῦ ἐμβρύου, ἀρνητικὴ δὲ κατόπιν.

Προφύλαξις ἀπὸ τῆς ἀμβλώσεως.—Ἴσως θὰ συνέτεινον εἰς τοῦτο τὰ ἑξῆς: 1) Ἡ προστασία τῆς μητρότητος καὶ τοῦ νεογνοῦ νομοθετικῶς. 2) Ὁ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν καὶ μαιῶν ἠθικὸς ἐξοστρακισμὸς παντὸς ἐξ εἰδικότητος ἐκτρωτοῦ. 3) Ἡ ὑποχρεωτικὴ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν καὶ μαιῶν δήλωσις πάσης περιπτώσεως ἀμβλώσεως, ἥτις συνέτυχεν αὐτοῖς. 4) Ἡ ἀτιμωρησία τῆς ὑποστάσης τὴν ἄμβλωσιν γυναικός, ἐὰν αὐτὴ ἡ ἰδία καταγγείλῃ τὴν πρᾶξιν καὶ κατονομάσῃ τοὺς ἐκτελέσαντας. 5) Ἡ ἐπίβλεψις τῶν ὑπὸ μαιῶν κλπ. διατηρουμένων δῆθεν γυναικολογικῶν κλινικῶν. 6) Ὁ ἐκτοπισμὸς τῶν ὡς ἀμβλωτῶν ἀποδειχθέντων καὶ τιμωρηθέντων ἰατρῶν, μαιῶν κλπ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΑΤΣΑΣ

— [ΝΟΜ.] Ἡ ἰδέα τῆς τιμωρίας τῆς *ἀμβλώσεως* ἐξηνέχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Ρωμαίων νομοδιδασκάλων, οἵτινες ἐν τῇ καταστροφῇ τοῦ ἐμβρύου ἔβλεπον προσβολὴν τῆς πατρικῆς ἐξουσίας. Τούτῳ τῷ λόγῳ ἐθεσπίσθησαν ποιναὶ κατὰ τῆς πωλήσεως ἐκτρωτικῶν φαρμάκων, βοτάνων καὶ φίλτρων. Τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν παρέλαβε μεταγενεστέρως τὸ κανονικὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον, παρεξηγῆσαν τὴν ῥῆσιν τοῦ Μωϋσέως (Π. 21 στ. 22), καθ' ἣν δὲν ἐπετρέπετο ἡ εἴσοδος τῆς λεχοῦς εἰς τὸν ναὸν κατὰ τὰς πρώτας 40 ἡμέρας, ἐὰν ἐγέννησεν ἄρρεν καὶ 80 ἡμέρας ἐὰν ἐγέννησε θῆλυ, προέβη εἰς τὴν διαστολὴν μεταξὺ ἐμψύχου καὶ ἀψύχου ἐμβρύου, ἤτοι τὸ μὲν ἄρρεν ἐλογίσθη ἔχον ψυχὴν ἀπὸ τῆς 40ῆς, τὸ δὲ θῆλυ ἀπὸ τῆς 80ῆς ἡμέρας ἀπὸ τῆς συλλήψεως. Συμφώνως δὲ μὲ τὴν ἄνω αὐθαίρετον διάκρισιν, ἐτιμώρει τὸ ἀδίκημα διὰ προστίμου, θεωροῦν αὐτὸ ὡς «delictum sui generis», ὅταν ἐτελεῖτο πρὸ τῆς πληρώσεως τοῦ ἄνω μνημονευομένου χρόνου, ὡς ἰδιαίτερον δὲ εἶδος ἀνθρωποκτονίας ὅταν ἐτελεῖτο μετὰ τὴν 40ὴν ἢ 80ὴν ἡμέραν. Ἡ κρατήσασα αὕτη ἀντίληψις, ὑποστηριχθεῖσα βραδύτερον καὶ ὑπὸ τῶν γλωσσογράφων, μετηνέχθη εἰς τὴν «Carolina» (ἐν ἄρθρῳ 133).

Ἰσχῦον Δίκαιον.— Ὁ ἡμέτερος ποιν. νόμ. πραγματεύεται περὶ ἀμβλώσεως εἰς τὰ ἄρθρα 303, 304 καὶ 305. Κατὰ ταῦτα ἄμβλωσις εἶναι ὁ τοκετὸς πρόωρου ἢ νεκροῦ βρέφους κατόπιν χρήσεως μέσων δυναμένων νὰ προκαλέσωσιν εἴτε πρώϊμον τοκετόν, εἴτε τὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς θάνατον τοῦ ἐμβρύου (*Ἠλιόπουλος*). Ἀντικείμενον λοιπὸν τῆς ἀμβλώσεως εἶναι τὸ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς ἔμβρυον, ἀδιάφορον ἂν τοῦτο προέρχηται ἐκ νομίμου ἢ μὴ γάμου καὶ δὴ ἀπὸ τῆς συλλήψεως μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἐπίκειται ὁ φυσικὸς τοκετός. Ὁ νόμος ὁμιλεῖ περὶ βρέφους, ἑπομένως δὲν ὑφίσταται τὸ ἀδίκημα ὅταν πρόκειται περὶ μύλης. Καθὼς ἐπίσης δὲν ὑπάρχει ἄμβλωσις, ὅταν τὸ βρέφος ἦτο ἤδη νεκρὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρός. Ἐπίσης δὲν ὑπάρχει ἄμβλωσις ὅταν τὸ προώρως τεχθὲν ζῇ, ὡς τοῦτο συμβαίνει ὅταν γυνή τις συλλαβοῦσα εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της μετὰ τρίτου τινός, ἐπιχειρεῖ ἄμβλωσιν κατὰ τὸν ἕβδομον ἢ ὄγδοον μῆνα ἵνα παραστήσῃ ὅτι τὸ γεννώμενον συνελήφθη μετὰ τοῦ συζύγου της, ἢ μήτηρ τις ἐξ ὑπερβολικῆς χαρᾶς προκαλεῖ πρόωρον τοκετὸν καὶ τὸ βρέφος ζῇ. Τετελεσμένον θεωρεῖται τὸ ἀδίκημα ὅταν ἐπέλθῃ ὁ θάνατος τοῦ ἐμβρύου· δὲν ἀρκεῖ δηλ. νὰ ἐπέλθῃ ὁ πρόωρος τοκετός, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποθάνῃ τὸ ἔμβρυον.

Διάκρισις μέσων.— Ὁ νόμος διακρίνει τὰ μέσα δι' ὧν τελεῖται τὸ ἀδίκημα εἰς ἐσωτερικά, ἤτοι φάρμακα, ποτὰ κ.τ.τ., καὶ εἰς ἐξωτερικά, οἷον βιαία ὤθησις, συνεχὴς ἐξωτερικὴ πίεσις κ. τ. λ. Προκειμένου περὶ ψυχικῶν μέσων, ἤτοι ψυχικῶν διαταράξεων, προκλήσεως αἰφνιδίου φόβου κτλ. τὸ ζήτημα στασιάζεται. Κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ταῦτα δὲν ἀποκλείονται. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποτυχοῦσαν αὐτοκτονίαν τῆς μητρός, τὸ ζήτημα ἀμφισβητεῖται, ὀρθοτέρα ὅμως ἡ ἀποφατικὴ γνώμη. Πρὸς διάπραξιν τοῦ ἀδικήματος ἀπαιτεῖται δόλος. Ἄμβλωσις ἐξ ἀμελείας τῆς μητρὸς δὲν τιμωρεῖται κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 43 τοῦ ποινικοῦ νόμου. Ἐὰν ὅμως τελεσθῇ ἐξ ἀμελείας τρίτου, τότε ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 300 ἢ 310 κατὰ τὸ ἄρθρ. 305 τοῦ ποινικοῦ νόμου.

Κατὰ τὸν νόμον τιμωρεῖται ἐπίσης πᾶς ὅστις συμπράττει μετὰ τῆς γυναικὸς εἴτε ὡς ἠθικὸς αὐτουργός, εἴτε ὡς συνεργός, ἀλλὰ κατὰ παρέκκλισιν τῶν γενικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἰσχύουσιν ἐπὶ τῆς συμμετοχῆς ἐν γένει, τιμωροῦνται πάντες ἀνεξαρτήτως τῆς ἰδιότητος αὐτῶν μὲ τὴν αὐτὴν ποινὴν (ἄρθρ. 301).

Ὡς πρὸς τὴν ἀπόπειραν ἀμβλώσεως κρατεῖ διχογνωμία μεταξὺ τῶν συγγραφέων. Οὐχ ἧττον ὅμως γενικῶς παραδεκτὴ εἶναι ἡ γνώμη, καθ' ἣν τιμωρητέα ἀπόπειρα ὑπάρχει μόνον εἰς περίπτω-

Digitized by Google

σιν, καθ' ἣν τὰ μέσα ὧν ἐγένετο χρῆσις πρὸς τέλεσιν τοῦ ἀδικήματος, καίτοι πρόσφορα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ (καθόσον περὶ ἀπροσφόρων μέσων δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος) δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τρόπον κατάλληλον, οἷον ἡ δόσις δὲν ἦτο ἀρκούντως μεγάλη.

Ποινή.— Ὁ νόμος διακρίνει τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ ἄμβλωσις τελεῖται ἐν γνώσει ἢ τῇ συγκαταθέσει, ρητῇ ἢ σιωπηρᾷ, τῆς μητρός, ὁπότε ἐπιβάλλεται ἡ ποινὴ τῆς εἱρκτῆς, καὶ εἰς ἐκείνην καθ' ἣν ἡ πρᾶξις τελεῖται ἄνευ ἢ ἐναντίον τῆς θελήσεως τῆς μητρός, ὁπότε (κατὰ τὸ ἄρθρ. 305) ἐπιβάλλεται *1) ἡ ποινὴ* μὲν *τοῦ θανάτου* ἐὰν ὁ συμπράξας ἐγνώριζεν ὅτι διὰ τῆς χρήσεως τῶν μέσων ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ὁ θάνατος τῆς μητρὸς καὶ τῷ ὄντι συνέβη οὗτος· *2) τῶν προσκαίρων δεσμῶν 15—20 ἐτῶν* ἐὰν ἐπῆλθε μὲν ὁ θάνατος, ἀλλ' ὁ χρησιμοποιήσας τὰ μέσα δὲν ἐγνώριζεν ὅτι θὰ ἐπήρχετο ὁ θάνατος· *3) τῶν δεσμῶν μέχρι 15 ἐτῶν* ἐὰν ἡ μήτηρ διὰ τῶν ἐφαρμοσθέντων μέσων ὑπέπεσεν εἰς κίνδυνον ζωῆς, φρενοβλάβειαν ἢ εἰς νόσον σωματικὴν βεβαίως ἢ πιθανῶς ἀνίατους.

Ἡ ἄμβλωσις, ὡς καὶ πᾶν ἀδίκημα, δέον ν' ἀντιτίθεται πρὸς τὸ δίκαιον, ὁσάκις ὅμως αὕτη ἐνδείκνυται ὑπὸ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ὡς τὸ μόνον μέσον σωτηρίας τῆς μητρὸς ἢ ἀποτροπῆς βλάβης τῆς ὑγείας αὐτῆς ἢ χειροτερεύσεως ταύτης (φθίσις κτλ.) μένει ἀτιμώρητος ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου, ὡς συντρεχόντων τῶν λόγων, οἵτινες αἴρουσι τὸν ἄδικον τῆς πράξεως χαρακτῆρα (κατάστασις ἀνάγκης κτλ.).

Προσχέδιον ἑλλην. ποιν. κώδικος.— Τοῦτο πραγματεύεται περὶ ἀμβλώσεως ἐν ἄρθρ. 282 καὶ 283. Ἡ καινοτομία τούτου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι παραδέχεται, ὅτι τὸ ἀδίκημα ὑπάρχει ὅταν ἐπέλθῃ ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐμβρύου καὶ οὕτω λύει τὸ ἀμφισβητούμενον ἀκόμη παρ' ἡμῖν ζήτημα. Ἐπίσης ὅτι τιμωρεῖ τὸ ἀδίκημα τοῦτο ἠπιώτερον καὶ ὅτι θεσπίζει τὸ ἀτιμώρητον τοῦ ἰατροῦ, ὅταν πρόκειται περὶ ἀποτροπῆς κινδύνου τῆς μητρός.

Πλὴν τῆς ἑλληνικῆς καὶ αἱ νομοθεσίαι ὅλων σχεδὸν τῶν πεπολιτισμένων Κρατῶν, πλὴν τοῦ καντονίου τῆς Γενεύης, τιμωροῦσι τὴν ἄμβλωσιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον αὐστηρῶς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Κωστῆ.* Ἑρμηνεία τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος ποινικοῦ νόμου.— *Τ. Ἠλιοπούλου.* Εἰδικὸν μέρος Ποινικοῦ Δικαίου.— *Χ. Τζωρτζοπούλου.* Σχόλια εἰς τὸν ἰσχύοντα Ἑλληνικὸν Ποιν. Νόμον κ. ἄ. Γ. Δ. ΚΩΤΙΚΑΣ

ἀμβλώσκω ἢ **ἀμβλίσκω** ἢ **ἀμβλῶ** *(—όω), ἀόρ. ἤμβλωσα, παθ. μετχ. ἠμβλωμένος·* ρῆμα ἀρχαῖον λαμβανόμενον ὑπὸ τῶν νεωτέρων πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ κοινοῦ *ἀπορρίχνω·* τίκτω πρὸ τοῦ καιροῦ, γεννῶ ἔμβρυον ἄωρον ἔτι, ἐκτιτρώσκω, ἀποβάλλω. Β. Φ.

ἀμβλωτικός, — *ή, — όν·* ὁ προκαλῶν τὴν ἄμβλωσιν: ἐξαμβλωτικός, «ἀμβλωτικὰ φάρμακα, — μέσα».—Ἐπίρρ. *ἀμβλωτικῶς.*

ἀμβοϊνόξυλον· βλ. ἐρυθρόξυλον.

ἀμβοκοιλία (Ambocoelia Hall.) *[Παλαιοζ.].* Γένος *βραγχιοπόδων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σπειριφεριδῶν,* ζῆσαν ἀπὸ τοῦ δεβονιακοῦ μέχρι καὶ τοῦ ἀνθρακικοῦ συστήματος τῆς βορείου Ἀμερικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Ἔχει γραμμὴν κλείθρου βραχυτέραν τοῦ πλάτους τοῦ ὀστράκου, γωνίας τοῦ χείλο ς τοῦ κλείθρου ἀμβλέως ἀπεστρογγυλωμένας, ἐπιφάνειαν λείαν, ἐσωτερικὰς σπειρας μικράς. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ *Ambocoelia glaber* Sow. καὶ ἡ *Ambocoelia lineata* Sow. τοῦ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστολιθικοῦ συστήματος τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος καὶ ἡ *Ambocoelia laevigata* Schloth. τοῦ δεβονιακοῦ συστήματος. Θ. Σ.

ἀμβολάς,—*άδος* (ἡ)· (λέξις εἰσελθοῦσα εἰς τὴν ἀττικὴν ἀπὸ τῶν διαλέκτων ἀντὶ *ἀναβολάς*)· κυρίως ἦτο ἐπίθετον: ἀμβολὰς γῆ=ὕψωμα γῆς προελθὸν ἐξ ἐναποθέσεως χωμάτων λαμβανομένων ἐξ ὀρύγματος, ἀνασκαφῆς κττ. (βλ. λ. ἀμπολή).

ἄμβολον, *κοιν. λαπάτσα* (γαλλ. jumelle, ἀγγλ. fish) *[Ναυτ.].* Ξύλινον τεμάχιον χρησιμοποιούμενον πρὸς ἐνδυνάμωσιν ἱστοῦ, κεραίας ἢ ἄλλου παρεμφεροῦς ἀντικειμένου. Τὸ ξύλον τοῦτο ἐκγλύφεται, ὥστε νὰ ἐφαρμόζῃ ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ τεμαχίου, ὅπερ πρόκειται νὰ ἐνδυναμώσῃ, καὶ συνδέεται πρὸς ταύτην διὰ σιδηρῶν στεφανῶν. Α. Κ.

ἀμβονύχια (Ambonychia Hall.) *[Παλαιοζ.].* Γένος τῶν *ἀνισομυαρίων ἐλασματοβραγχίων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀμβονυχιειδῶν,* ζῆσαν κατὰ τὸ σιλουριακὸν σύστημα τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ, τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Αὐστραλίᾳ. Ἔχει ἀνισόπλευρα συμπεπιεσμένα ὁμοειδῆ κελύφη, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐστολισμένα ἀκτινοειδῶς ὑπὸ πλευρῶν ἢ πτυχῶν, αἵτινες πρὸς τὰ πρόσω ἀπότομως ἀποκόπτονται ὑπὸ τὸν ὀξύληκτον καὶ κεκομμένον σπόνδυλον, καὶ πρὸς τὰ ὄπισθεν πτερυγοφόρα. Χεῖλος κλείθρου μακρὸν εὐθύ, φέρον ἔμπροσθεν δύο λοξοὺς κλειθρικοὺς ὀδόντας, ὄπισθεν πολλοὺς σχεδὸν παραλλήλους ἢ ἀσθενῶς ἀφισταμένους ἐλασματοειδεῖς πλευρικοὺς ὀδόντας· ὄπισθεν μυϊκὸν ἀποτύπωμα πολὺ μέγα, ἔκκεντρον, ἐμπρόσθιον ἀποτύπωμα μυϊκὸν μικρὸν εὑρισκόμενον κάτωθεν τῆς βυσσικῆς τομῆς. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ *Ambonychia costata* Jammes, ἡ *Ambonychia radiata* Hall., ἡ *Ambonychia acutirostra* Hall. καὶ ἡ *Ambonychia carinata* Goldf. sp. Θ. Σ.

ἀμβονυχιίδαι (Ambonychiidae Miller) *[Παλαιοζ.].* Ὁμοιογένεια *ἀνισομυαρίων ἐλασματοβραγχίων,* ζήσασα ἀπὸ τοῦ κάτω σιλουρίου μέχρι καὶ τοῦ δεβονιακοῦ συστήματος. Ἔχει κελύφη θολωτά, λοξῶς ῥοειδῆ, ἰσόκογχα, λίαν ἀνισόπλευρα. Ἐμπρόσθιαι πτέρυγες δὲν ὑπάρχουσι, τὸ δ' ἐμπρόσθιον μυϊκὸν ἀποτύπωμα ἀνάπηρον. Σπόνδυλος εἰς τὸ ἐμπρόσθιον ἄκρον τοῦ εὐθέος χείλους τοῦ κλείθρου ὑπὸ τὸ ὁποῖον δύο ἢ περισσότεροι ἐλασματώδεις ὀδόντες. Δεσμὸς εἰς παραλλήλους αὔλακας πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ κλείθρου συνήθως μετὰ σχισμῆς ἢ ὀπῆς βύσσου. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ γένη *ἀμβονύχια, βυσσονύχια, ὀπισθοπτερα, μεγάπτερα, ἀνωμαλόδοντα, κλειονύχια, γοσσελέτια (κυρτοδοντόψις), παλαιοκαρδια, μυτιλάρκα, βυσσοπιέρια, παλαιοπιννα, φολλμάνια, κυρτόδοντα (κυπρικαρδίτης, παλαιάρκα, μεγάλομος), βανουξημία* καὶ *μαθηρία.* Θ. Σ.

ἀμβουλία (Ambulia Lamk. Dict. I 128) *[Βοτ.].* Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *σκροφουλαριδῶν,* περιλαμβάνον φυτὰ ἀρωματικά, ὀνομαζόμενα ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν *Manganari.* Σ. Μ.

Ἀμβούλιοι. Ἐπίκλησις τῶν Διοσκούρων ἐν Σπάρτῃ, ἔνθα ἐπίσης καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἐπεκαλεῖτο *Ἀμβουλία* καὶ ὁ Ζεὺς *Ἀμβούλιος·* πάντων τούτων εἶδεν ὁ Παυσανίας (Γ' 13,6) βωμοὺς ἔν τινι θέσει τῆς πόλεως, οὐ μακρὰν τοῦ Καρνείου, ἔνθα ὑπῆρχον στοαὶ εἰς τετράγωνον σχῆμα, ἐν ταῖς ὁποίαις παλαιότερον αὐτοῦ ἐπωλοῦντο μικρὰ ἐμπορεύματα *(ψιλικά).* Ἡ λέξις, ἐκ τοῦ *ἀνά—βουλεύω* συντεθειμένη, δηλοῖ ὅτι οἱ θεοὶ οὗτοι ἐλατρεύοντο οὕτως, ὡς παρέχοντες δευτέρας, σοφωτέρας σκέψεις, οὕτω δὲ ἀποτρέποντες διὰ τῆς ὀρθῆς μεταστροφῆς τὴν ἐκ κακῆς σκέψεως βλάβην τῶν ἀνθρώπων (βλ. λ. Ἀθηνᾶ Β 26 ϛ'). Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμβουράνα (Amburana Schwacke et Taub.) *[Βοτ.].* Φυτικὸν γένος τῶν *χεδροπῶν* περιλαμβάνον φυτὰ ἰθαγενῆ της Βραζιλίας. Σ. Μ.

Ἀμβούργα (Hamburga) *[Ἀστρον.].* Ἀστεροειδής, φερομενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 449 ἢ ὑπὸ τὸ διακριτικὸν 1899 EU. Ἀνεκαλύφθη τῇ 31 Ὀκτωβρίου 1899, τὰ δὲ ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς του διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1910 εἶναι τὰ ἑξῆς: $a = 2.551$, $T = 1488$ ἡμ., $e = 0{,}175$, $i = 3°\,6'$, $L = 225°\,3'$, $\Omega = 85°\,59'$, $\pi = 130°\,39'$. Σ. Π.

Ἀμβοῦργον (Hamburg). Ἐλευθέρα ἀνσεατικὴ πόλις τῆς γερμανικῆς ἐπικρατείας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου *«ἐλευθέρας καὶ ὁμοσπόνδου πολιτείας»* (βλ. κατωτέρω), ἀποτελοῦσα τὸν μέγιστον λιμένα τῆς Γερμανίας. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ βορείου βραχίονος τοῦ Ἄλβιος, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ὁποίου ἀπέχει περὶ τὰ 120 χιλιόμετρα. Ὁ Ἄλβις ἔχων ἐνταῦθα πλάτος 400 περίπου μέτρων καὶ σχηματίζων πολλὰς διακλαδώσεις, ἑνοῦται μετὰ τοῦ Ἄλστερ, ὅστις πλατυνόμενος βορείως τῆς πόλεως σχηματίζει τὰς δύο ὁμωνύμους λίμνας, τὴν ἔξω (Dussen Alster) καὶ ἔσω Ἄλστερ (Binnen Alster). Αἱ γεωγραφικαὶ συντεταγμέναι τοῦ Ἀμβούργου εἶναι πλάτ. 53° 33' καὶ μῆκ. 10° 00' ἀνατολ. τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γκρήνουϊτς.

Ἱστορία τῆς πόλεως.—Ἡ κτίσις τοῦ Ἀμβούργου χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 808 μ. Χ., ὁπότε ὁ Καρολομάγνος ἀνήγειρε παρὰ τὸν Ἄλστερ ὀχυρὸν φρούριον πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν Σλάβων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ περὶ τὸ φρούριον σχηματιζομένη πόλις κατέστη τὸ κέντρον τῆς ἐξαπλώσεως τῆς χριστιανικῆς θρησκείας εἰς τὰς παρὰ τὴν Βόρειον θάλασσαν εὐρωπαϊκὰς χώρας. Ὑποστᾶσα ἀργότερον ἡ πόλις μεγίστας καταστροφὰς καὶ ἐπανειλημμένως πυρποληθεῖσα ὑπὸ τῶν Σλάβων καὶ τῶν Νορμανδῶν, περιῆλθε τῷ 1110 μετὰ τοῦ Ὄλστεϊν (Holstein) ὑπὸ τὴν κυριότητα τῶν κομήτων τοῦ Σάουενμπουργ (Schauenburg).

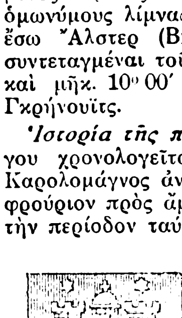

Ἔμβλημα τῆς πόλεως τοῦ Ἀμβούργου.

Ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἄρχεται ἡ ἐμπορικὴ ἀνάπτυξις τοῦ Ἀμβούργου, ὅπερ ἀποκτήσαν τῷ 1189 παρὰ τοῦ Φρειδερίκου Α' «χάρτην ἐλευθεριῶν», συνῆψε τῷ 1241 συμφωνίαν μετὰ τῆς Λυβέκης, ἥτις ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῆς ἱδρυθείσης τῷ 1255 «ἀνσεατικῆς ἑνώσεως», ἥτις τοιαύτην ἀνάπτυξιν ἔλαβεν ἀκολούθως (βλ. ἀνσεατικὴ ἕνωσις). Τῷ 1461 ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας Χριστιανὸς Α', ὡς κληρονόμος τῶν κομήτων τοῦ Σάουενμπουργ ηγειρεν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῆς πόλεως, ἥτις ὅμως παρέμεινε μόνον ὀνομαστική, τῷ δὲ 1510 τὸ Ἀμβοῦργον ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ Α' «ἐλευθέρα αὐτοκρατορικὴ πόλις» τῆς Γερμανίας. Τῷ 1865 οἱ Δανοὶ ἤγειραν ἐκ νέου ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς πόλεως, ἐπωφεληθέντες ἐσωτερικῶν ἐν αὐτῇ προστριβῶν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν. Τὸ Ἀμβοῦργον ἀπηλλάγη τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀξιώσεων τῆς Δανίας τῷ 1768, δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Gottorp, τῷ δὲ 1770 ἀπέστειλε τὸ πρῶτον ἀντιπροσώπους του εἰς τὴν γερμανικὴν Δίαιταν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου ἡ πόλις δὲν ὑπέστη ζημίας, τοὐναντίον δὲ οἱ συρρεύσαντες εἰς αὐτὴν ἔμποροι καὶ βιομήχανοι ἐκ τῶν ἄλλων ἐμπολέμων ἐπαρχιῶν ἔδωσαν εἰς τὴν πρόοδον αὐτῆς νέαν ὤθησιν. Κατὰ τὴν Ναπολεόντειον περίοδον τὸ Ἀμβοῦργον κατελήφθη διαδοχικῶς ὑπὸ τῶν Δανῶν (1801), τῶν Γάλλων (1806), τῶν Ρώσων (1807) καί, τέλος, διὰ δευτέραν φορὰν ὑπὸ Γάλλων τῷ 1810, ἀποτελέσαν τμῆμα τῆς γαλλικῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Ναπολέοντος. Ἀπὸ τοῦ 1815 τὸ Ἀμβοῦργον ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν του, τῷ δὲ 1866 ἀπετέλεσε μέλος τῆς ὑπὸ τὴν Πρωσσίαν Ὁμοσπονδίας τῶν βορείων γερμανικῶν κρατῶν. Τῷ 1871, ἐπιτευχθείσης τῆς γερμανικῆς ἑνώσεως, ἀπετέλεσε μετὰ τῆς περιοχῆς του «ἐλευθέραν συνταγματικὴν πόλιν» τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας (βλ. κατωτ. «*Ἀμβούργου πολίτευμα*», ὡς καὶ λ. Γερμανία).

Ἡ σημερινὴ πόλις.— Τὸ Ἀμβοῦργον, ὑποστὰν τῷ 1842 τρομερὰν πυρκαϊάν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἄνω τῶν 4000 οἰκοδομημάτων ἐκάησαν, ἐλάχιστα διέσωσεν ἀπὸ τὴν παλαιὰν πόλιν. Ἡ γενικὴ ἄποψις τῆς σημερινῆς πόλεως εἶναι λίαν γραφική. Τὴν συνοικίαν τῆς παλαιᾶς πόλεως διασχίζουσι πολυάριθμοι διώρυγες ἀρκετοῦ πλάτους καὶ βάθους, αἱ ὁποῖαι μὲ τὰς ἀνὰ μικρὸν διάστημα ἀπαντωμένας γεφύρας δίδουσιν εἰς τὴν πόλιν ὄψιν ὁμοιάζουσαν μὲ τὴν τῆς Βενετίας. Αἱ οἰκίαι ἔχουσι θεμελίωσιν ἐπὶ πασσάλων, ἀρχεται δὲ περιλούονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν διωρύγων.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Ἀμβούργου κατὰ στατιστικὴν τοῦ ἔτους 1926 ἀνέρχεται εἰς 1.089.837 κατοίκους, ὧν οἱ 518.339 ἄρρενες καὶ οἱ 571.598 θήλεις. Ἐκ τῶν συνοικιῶν αὐτοῦ κυριώτεραι εἶναι: ἡ τῆς *Παλαιᾶς πόλεως* (Altstaadt, κάτ. 19.798), πρὸς Α. τοῦ Ἄλστερ, καὶ ἡ τῆς *Νέας πόλεως* (Neustaadt, κάτ. 65.946), δεξιόθεν ἐπὶ ὑψηλῆς θέσεως. Πρὸς Α. μὲν τῆς Παλαιᾶς πόλεως κεῖνται αἱ συνοικίαι τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου* (κάτ. 98 172) καὶ τοῦ *Χάμμερμπρουκ* (Hammerbrook) καὶ πρὸς Δ. ἡ συνοικία τοῦ *Ἁγίου Παύλου* (κάτ. 68.562), ἥτις συνεχίζεται μὲ τὰς ἀπωτέρας οἰκίας τῆς *Ἀλτόνα* (Altona).

Μέχρι τῆς πόλεως ἐξικνοῦνται καὶ τὰ πολυάριθμα τοῦ Ἀμβούργου προάστεια, τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: Πρὸς Α. τῆς συνοικίας τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τὸ *Μποργφέλδε* (Borgfelde, κάτ. 34.257), πρὸς ΒΑ τὸ *Χόχεϊφέλδε* (Hohenfelde, κάτ. 34 257), *Χάμμ* (κάτ. 74 345), *Χὸρν* (κάτ. 9.231), *Αἴλμπεκ* (Eilbeck, κάτ. 59.802), *Μπάρμπεκ* (Barmbeck, κάτ. 155.665), *Βιντερχοῦδε* (Winterhude, κάτ. 47.723) καὶ *Οὔλενχορστ* (Uhlenhorst, κάτ. 43.718). Πρὸς Ν. τῆς Νέας πόλεως εἶναι τὰ προάστεια *Ρότερμπαουμ* (Rotherbaum, κάτ. 30.911) καὶ *Χαρβεστεχοῦδε* (Harverstehude, κάτ. 29.112) καὶ πρὸς Δ. τὸ *Αἴμσμπουττελ* (Eimsbuttel, κάτ. 128.517) καὶ *Ἔππεντόρφ* (Eppendorf, κάτ. 86 985).

Τὸ γραφικώτερον μέρος τοῦ Ἀμβούργου εἶναι τὸ περὶ τὴν *Ἔσω Ἄλστερ* λίμνην, ἔνθα ἔχουσιν ἀνεγερθῇ μεγαλοπρεπῆ καὶ ἐπιβλητικὰ οἰκοδομήματα.

Ἐκ τῶν κτιρίων ἄξιον σημειώσεως εἶναι τὸ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως *Χρηματιστήριον,* κτισθὲν τῷ 1836 καὶ μεγεθυνθὲν ἔκτοτε. Εἰς τὸ κέντρον τῆς παλαιᾶς πόλεως εὑρεῖαι σχολικαὶ ἐγκαταστάσεις, βιβλιοθῆκαι καὶ μουσεῖα ἀντικατέστησαν τὸν ἐπὶ Καρλομάγνου ἀνεγερθέντα καθεδρικὸν ναόν. Εἰς τὴν νέαν πόλιν εἶναι τὸ *Δημαρχεῖον,* κτισθὲν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ βαρώνου Goertz καὶ διασωθὲν τῆς πυρκαϊᾶς τῷ 1842.

Ἐκκλησίας ἀξιολόγου τέχνης σημειοῦμεν τὰς μεσαιωνικὰς τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καὶ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης ἀνεγερθείσας ἐπὶ γοτθικοῦ ρυθμοῦ τὸν ΙΕ' αἰῶνα καὶ ἀνακαινισθείσας μετὰ τὴν πυρκαϊὰν τοῦ 1842 συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὴν ἀνέγερσιν τῶν ναῶν τοῦ Ἁγ. Νικολάου καὶ τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Ἐπίσης ὑψοῦται καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Μιχαήλ, ἀνεγερθεῖσα τῷ 1751.

Σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς τὸ Ἀμβοῦργον ἔχει δέκα ἑπτά, ὧν ὁ κυριώτερος εἶναι ὁ *κεντρικὸς* (Hauptbanhof)· οἱ λοιποὶ εὑρισκόμενοι εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως ἢ προάστεια αὐτῆς εἶναι οἱ ἑξῆς: **Barmbeck, Berlinertor, Dammtor, Elbbrücke, Friedrichsberg, Hasselbrook, Kornweg, Landwehr, Oberhafen, Ohlsdorf, Rothenburgsort, Rübenkamp, Sternschanze, Tiefstack, Veddel** καὶ **Wandsbecker Chaussee.**

Ἐν Ἀμβούργῳ λειτουργεῖ πανεπιστήμιον μὲ σχολὰς νομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν, ἰατρικήν, φιλοσοφικὴν καὶ φυσικομαθηματικήν. Ἔχει ἀρκετὰς τεχνικὰς σχολάς, ἐπιστημονικὰ καὶ τε-

Digitized by Google

χνικὰ ἐργαστήρια, ὡς καὶ φυσιογνωστικοὺς κήπους καὶ μουσεῖα. Ἡ μέση ἐκπαίδευσις ἀσκεῖται διὰ 31 γυμνασίων καὶ πλείστων ἐπαγγελματικῶν, τεχνικῶν καὶ ναυτικῶν σχολῶν, ἡ στοιχειώδης δὲ διὰ 280 καὶ πλέον δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν σχολείων. Ἐκτὸς τούτων ἡ πόλις κέκτηται μουσεῖα καὶ ἱκανὸν ἀριθμὸν ᾠδείων.

Ἐν Ἀμβούργῳ ὑπάρχουσιν ἐπίσης πλεῖσται ὅσαι ἐπιστημονικαὶ ἑταιρεῖαι, φιλανθρωπικὰ καὶ ἀγαθοεργὰ ἱδρύματα καὶ σωματεῖα, ὡς καὶ κοινωνικαὶ ὀργανώσεις, ἐν αἷς καὶ ἡ «*Γερμανο-ελληνικὴ Ἑταιρεία*» (Deutsch-Griechischen Gesellschaft), ἥτις ἔχει καὶ περιοδικὸν ὄργανον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Hellas*», διευθυνόμενον παρὰ τοῦ φιλέλληνος λογίου δόκτορος E. Ziebarth.

Τῷ 1923 συνῆλθεν ἐν Ἀμβούργῳ συνέδριον ὀργανωθὲν ὑπὸ τῆς II Διεθνοῦς, ψηφίσαν προτάσεις ἐναντίον τῆς «*διεθνοῦς ἀντιδράσεως*» καὶ τῆς «*ἰμπεριαλιστικῆς εἰρήνης*».

Ἐμπόριον, βιομηχανία.—Ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως τὸ Ἀμβοῦργον κατέχει σήμερον ἐξαιρετικὴν θέσιν, συντελούσης εἰς τοῦτο τῆς μεγάλης ναυτιλιακῆς κινήσεώς του.

Κατὰ στατιστικὴν τοῦ 1926 αἱ ἐν αὐτῷ καθαρῶς ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις ἠριθμοῦντο εἰς 44693, ἐν αἷς ἀπησχολοῦντο 175.370 πρόσωπα. Ἡ διὰ τοῦ λιμένος αὐτοῦ κατὰ τὸ 1925 εἰσαγωγὴ ἀντεπροσώπευεν ἀξίαν 6.000.860.000 χρ. μάρκων καὶ ἡ ἐξαγωγὴ 4.320.488.000 τοιούτων, εἰς ἃς ἡ Ἑλλὰς συμμετεῖχε διὰ χρ. μ. 60.371.000 ἐν τῇ εἰσαγωγῇ καὶ 41.854.000 ἐν τῇ ἐξαγωγῇ.

Πλὴν ὅμως τῆς διὰ τοῦ λιμένος εἰσαγωγικῆς καὶ ἐξαγωγικῆς κινήσεως τοῦ Ἀμβούργου παίζει μεγάλον ῥόλον ἡ διὰ τοῦ Ἄλβιος καὶ τῶν σιδηροδρόμων τοιαύτη, καθόσον τὸ Ἀμβοῦργον συγκεντροῖ κατὰ μέγα μέρος τὰ πρὸς ἐξαγωγὴν ἐκ Γερμανίας προϊόντα καὶ τὰ δι' αὐτὴν εἰσαγόμενα τοιαῦτα. Κατὰ τὸ 1925 ἡ διὰ τοῦ Ἄλβιος εἰσαγωγικὴ κίνησις ἔφθασεν εἰς ποσότητα 3.434.120 τόννων ἐμπορευμάτων καὶ ἡ ἐξαγωγικὴ 3.305.077 τόννων, διὰ τῶν σιδηροδρόμων δὲ τοὺς 8.581.699 τόννους ἡ εἰσαγωγὴ καὶ 2.810.178 ἡ ἐξαγωγή, ἀντιπροσωπεύουσαι ἀξίαν δισεκατομμυρίων χρυσῶν μάρκων.

Ἐκ τῶν πιστωτικῶν ἱδρυμάτων τὴν πρώτην θέσιν ἔχει ἡ ἀπὸ τοῦ 1619 ἱδρυθεῖσα ὡς «*Τράπεζα Ἀμβούργου*», νῦν «*Κρατικὴ Τράπεζα*» (Reichsbank). Πλὴν ὅμως ταύτης λειτουργοῦσι καὶ πολυάριθμοι ἄλλοι παρόμοιοι ὀργανισμοὶ ὡς καὶ ταμιευτήρια. Ἐν Ἀμβούργῳ ἱδρύθη τῷ 1765 καὶ ἡ πρώτη γερμανικὴ ἀσφαλιστικὴ ἑταιρεία, ἣν ἠκολούθησαν πολλαί, τῶν ἐν αὐτῷ ἀσφαλιστικῶν γραφείων ὑπερβαινόντων σήμερον τὰ ὀκτακόσια.

Εἰς τὸ Ἀμβοῦργον ἀνεπτύχθησαν ἐπίσης πολλαὶ καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσαι βιομηχανίαι. Τὸ σύνολον τῶν ἐργοστασίων, κατὰ στατιστικὴν τοῦ ἔτους 1926, ἀνέρχεται τὰς 26.399 μὲ ἐργαζόμενον προσωπικὸν 184.166 ἐργατῶν, κατανεμομένων ὡς κάτωθι:

Βιομηχανίαι	*Ἀριθμ. Ἐπιχ.*	*Ἐργάτ.*	*Μηχανοκίνητ.*	
			Ἀριθ	*Ἵπποι*
Μεταλλευτικαὶ καὶ ἀλυκαὶ	8	394	6	32
Λατομ. καὶ συναφεῖς ἐπιχ.	187	1573	66	467
Μεταλλουργικαὶ	47	2557	37	986
Κατεργασίας μετάλλων	2095	12232	707	1592
Μηχανολ. καὶ ναυπηγικαὶ	878	35232	477	28773
Ἠλεκτροτ. καὶ λεπτουργ.	1295	8270	325	775
Χημικαὶ	266	6694	158	4985
Κλωστοϋφαντουργικαὶ	494	3442	89	848
Χάρτου καὶ ἐκτυπώσεως	909	11881	405	1321
Δέρματος καὶ λινελαίου	207	11881	26	302
Καουτσοὺκ καὶ ἀμιάντου	70	4242	27	858
Κατεργασίας ξύλου	2581	13141	850	1883
Μουσικ. ὀργ. καὶ ἀθυρμάτ.	138	1027	17	185
Εἰδῶν διατροφῆς	2.33	23241	1528	15462
Εἰδῶν ἐπενδύσεως	9619	26632	586	2352
Οἰκοδομικαὶ	4598	29703	268	9544
Φωτισμοῦ καὶ ὑδρεύσεως	74	2527	59	1276
Σύνολον	26399	184166	5631	71641

Ὁ λιμὴν τοῦ Ἀμβούργου.—Οὗτος κατέχει τὴν τετάρτην θέσιν ὡς πρὸς τὴν ναυτιλιακὴν κίνησιν μεταξὺ τῶν μεγάλων λιμένων τοῦ κόσμου· καίτοι ὁ πόλεμος τὴν ἀνέκοψεν ὀλίγον, παρουσιάζει τὴν κάτωθι εἰκόνα:

Ἔτη	*Κατάπλοι*	
	Ἀριθ. πλοίων	*Πλ. χωρητ. τόν.*
1865	5.186	1.223.000
1885	6.790	3.704.000
1892	8.569	5.639.010
1913	15.073	14.185. 00
1925	13.240	16.635.000
1926	14.788	17'423.197

Τὴν ἐθνικότητα δὲ τῶν καταπλευσάντων τῷ 1926 πλοίων παρέχει ὁ ἑπόμενος πίναξ:

Ἐθνικότης	*Ἀριθμὸς πλοίων*	*Ὁλ. χωρητ. τόν.*
Γερμανικὴ	7838	6.714.101
Ἀγγλικὴ	3224	4.633.009
Ὁλλανδικὴ	1195	1.927.388
Γαλλικὴ	224	683.913
Νορβηγικὴ	595	679.408
Ἡνωμ. Πολιτ. Ἀμερικῆς	173	629.316
Δανικὴ	665	458.381
Ἰαπωνικὴ	88	385.055
Σουηδικὴ	306	256.250
Δάντσιγ	70	215.574
Ἰταλικὴ	58	154.424
Ἑλληνικὴ	69	154.088
Λοιπῶν Χωρῶν	383	532.290
Σύνολον	14.788	17.423.198

Εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀμβούργου ἔχουσι νηολογηθῆ 1553 πλοῖα συνολικῆς ὁλ. χωρητ. 1,766,737 τόννων, ἅτινα ἀπαρτίζουσι τὸν ἐμπορικὸν αὐτοῦ στόλον. Τούτων τὰ 377 (τόν. 106,583) εἶναι ἱστιοφόρα, 526 (τόν. 969.827) ἀτμόπλοια φορτηγά, 56 (τόν. 442,744) ἀτμόπλοια ἐπιβατηγά, 119 (τόν. 14,388) σλέπια καὶ 475 (τόν. 267,195) διάφορα πλοῖα μὲ κινητῆρας.

Ὡς εἰς τὰ περὶ ἐμπορίου ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, ἡ διὰ τοῦ Ἄλβιος ἐμπορικὴ κίνησις εἶναι ἐνδιαφέρουσα, ὁμοίως καὶ ἡ συναφὴς αὐτῇ ναυτιλιακὴ τοιαύτη εἶναι ἀξία εἰδικῆς μνείας. Προπολεμικῶς ἡ διὰ τοῦ ποταμοῦ κίνησις ἦτο πολὺ μεγαλυτέρα, διαρκῶς ὅμως ἐξελίσσεται ἐπὶ τὰ βελτίω μὲ τάσιν ταχείας ἀνυψώσεως εἰς τὸ τότε εὐχάριστον ἐπίπεδον. Ὁ κάτωθι πίναξ δίδει εἰκόνα τῆς κινήσεως κατὰ τὴν πενταετίαν 1922—1926, ἐν συγκρίσει μὲ τὸ μέγιστον τοῦ 1913.

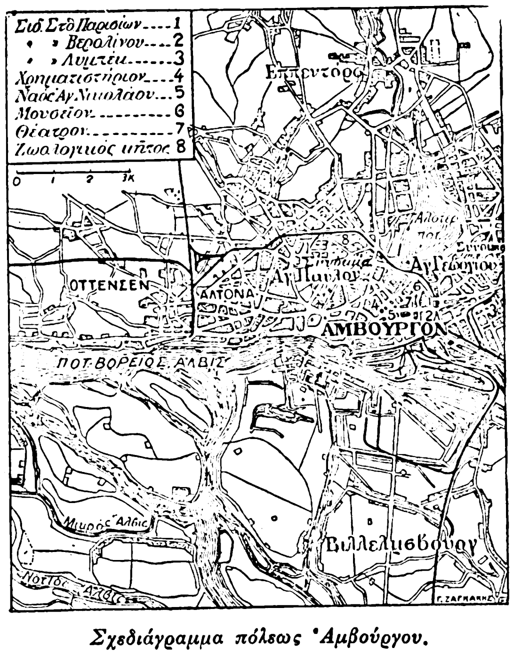

Σχεδιάγραμμα πόλεως Ἀμβούργου.

Ἔτη	*Κατάπλοι*	
	Ἀριθμ. πλοίων	*Ὁλ. χωρητικότ. τόνν.*
1892	12.618	2.625.772
1913	38.457	10.760.067
1922	17.263	4.772.210
1923	14.819	4.640.347
1924	18.688	5.499.733
1925	21.730	6.527.898
1926	25.045	7.508.636

Ἁλιεία.—Ἡ ἁλιεία εἰς τὸ Ἀμβοῦργον ἀσκεῖται εἰς ἀρκετὰ σημαντικὴν κλίμακα, ἀσχολουμένων εἰς τὸν κλάδον τοῦτον πλειόνων τῶν 2000 ἁλιέων. Εἰς 443 ἀριθμοῦνται τὰ εἰς αὐτὸ νηολογημένα ἁλιευτικὰ πλοιάρια, ὧν τὰ 222 μηχανοκίνητα καὶ δὴ τὰ 107 ἀτμόπλοια. Κατὰ στατιστικὴν τοῦ 1926 τὰ προϊόντα τῆς κατ' αὐτὸ ἁλιείας τόσον ἐκ τῶν πλησίον ὑδάτων ὅσον καὶ εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν καὶ πέραν ἔτι αὐτῆς, ἀνῆλθον τὰ 90 ἑκατομ. λιτρῶν (pfunds) ἀξίας ὑπερβαινούσης τὰ 11 ἑκατομ. χρυσ. μάρκων (βλ. καὶ λ. ἁλιεία Γ' 802 α').

ΔΙΟΝ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

— **Ἀμβοῦργον.** Ἐλευθέρα καὶ ὁμόσπονδος γερμανικὴ πολιτεία ἀποτελοῦσα χώραν τῆς Γερμανικῆς Δημοκρατίας. Περιλαμβάνει πλὴν τῆς πόλεως τοῦ *Ἀμβούργου* (βλ. ἀνωτέρω), ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ὄνομά της, νησῖδάς τινας ἐπὶ τοῦ Ἄλβιος ὡς καί τινας πλησιοχώρους ἐκτάσεις, ἐν αἷς καὶ τοῦ ἐλευθέρου λιμένος τοῦ Κοὺξ (Cuxhaven). Ἔχει ἐμβαδὸν 41 526 ἐκταρίων, ὧν τὰ 1534 ἀνήκουν εἰς τὸν ἐλεύθερον λιμένα καὶ σύνολον πληθυσμοῦ, κατὰ στατιστικὴν τοῦ 1926, 1.167.462 κατοίκων, ὧν οἱ 556.861 ἄρρενες καὶ οἱ 610.601 θήλεις.

Διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς τὰς ἑξῆς περιφερείας: 1) Τῆς πόλεως *Ἀμβούργου μετὰ τοῦ λιμένος* (κάτ. 1.089.837), 2) τοῦ *Γκιστλάνδε* (Geestlande, κάτ. 8.190), ἔχουσαν κυριωτέρας πόλεις τὴν Φάρμσεν (Farmsen, κάτ. 2.495) καὶ τὸ Φόλκσδορφ (Volksdorf, κάτ. 1.143), 3) τῆς *Μαρσλάνδε* (Marschlande, κάτ. 10.364), ἔχουσαν πόλεις τὰς Billwärder an der Bille (κάτ. 2.416) καὶ Ὀχσενβέρδερ (Ochsenwärder, κάτ. 2.104), 4) τῆς *Μπεργεδόρφ* (Bergedorf, κάτ. 25.027), ἔχουσαν τὴν ὁμώνυμον πόλιν (κάτ. 18.392), τὴν Γκίσταχτ (Geesthacht, κάτ. 5.371), Κιρχβέρδερ (Kichwärder, κάτ. 4.921) καὶ Νοϊενγκάμμε (Neuengamme, κάτ. 2.233) καὶ 5) τῆς *Ριτζεμπύττελ* (Ritzebüttel) μὲ πόλιν τὸν ἐλεύθερον λιμένα τοῦ Κοὺξ (Cuxhaven, κάτ. 18.835).

Ἡ ἀπόδοσις εἰς γεωργικὰ προϊόντα τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀμβούργου, εἰς ἣν καλλιεργοῦνται 9356 ἑκτάρια, δὲν εἶναι καὶ μεγάλη. Ἀντιθέτως ἡ παραγωγὴ ζῳοτροφῶν εἰς τοὺς ἐκτεταμένους λειμῶνας αὐτῆς, λόγῳ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀναπτύξεως τῆς κτηνοτροφίας, ἔχει προοδεύσει.

Προϊόντα	*Ἑκτάρια*	*Παραγωγὴ 1926*	*Παραγωγὴ 1914*
Σῖτος	422	533.100	1.976.000
Σίκαλις	1439	1.416.200	3.391.100
Κριθὴ	174	208.900	187.700
Βρόμη	1813	1.910.200	5.938.900
Γεώμηλα	773	6.225.300	12.690.200
Τεῦτλα	336	8 540.600	13.204.200
Διὰ βοσκὰς ζῴων κλπ.	4399	21.423.000	13.521.200

Δ. Ε. Μ.

Πολίτευμα.—Ἡ τελευταία μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἐκραγεῖσα ἐν Γερμανίᾳ ἐπανάστασις σὺν τῇ πολιτειακῇ μεταβολῇ τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν εἰς τὴν Γερμανικὴν Ἐπικράτειαν μετέβαλε καὶ τὰ πολιτεύματα τῶν τριῶν ἀνσεατικῶν πόλεων: Ἀμβούργου, Μπρέμεν καὶ Λύμπεκ. Ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ ἐξετάζεται μόνον τὸ Σύνταγμα τῆς ἐλευθέρας καὶ ὁμοσπόνδου πόλεως τοῦ Ἀμβούργου τῆς 7 Ἰανουαρίου 1921.

Κατὰ τοῦτο, τὸ Ἀμβοῦργον ἀποτελεῖ *ἀντιπροσωπευτικὴν Δημοκρατίαν* μὲ ἀμέσους δημοκρατικὰς ἀρχάς, ἀποτελοῦσαν «*χώραν τῆς Γερμανικῆς Ἐπικρατείας*». Βάσις τῆς Ἀμβουργικῆς Πολιτείας εἶναι ἡ λαϊκὴ κυριαρχία.

Ἡ Βουλὴ αὕτη καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἀνσεατικὰς πόλεις, καλουμένη *Bürgerschaft*, ἀποτελεῖται ἀπὸ 160 βουλευτάς, οἵτινες ἐκλέγονται δι' ἀμέσων, ἴσων, μυστικῶν καὶ γενικῶν ἐκλογῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀναλογικῆς ἀντιπροσωπείας. Ἐκλογεὺς εἶναι πᾶς ὑπερβὰς τὸ 20ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του «παλαιὸς ὑπήκοος τῆς Γερμανικῆς Ἐπικρατείας», ἔχων τὴν κατοικίαν του ἐν τῇ Ἀμβουργικῇ Πολιτείᾳ. Ἐκλόγιμος εἶναι πᾶς ὅστις κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐκλογῶν εἶναι τοὐλάχιστον εἴκοσι πέντε ἐτῶν καὶ ἀπὸ ἔτους εἶναι ὑπήκοος τῆς Γερμανικῆς Ἐπικρατείας, κατοικεῖ ἐν τῇ Ἀμβουργικῇ Πολιτείᾳ καὶ δὲν στερεῖται τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν. Διὰ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ὑπηρέτας, ὅπως ἐκλεγοῦν, ἰσχύει ὅ,τι καὶ κατὰ τὸ Γερμανικὸν Σύνταγμα. Ἐπὶ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ἂν βουλευτής τις ἀπώλεσε τὴν ἱκανότητα τοῦ νὰ εἶναι τοιοῦτος, ἀποφαίνεται ἡ Βουλή.

Αἱ ἐκλογαὶ ἐνεργοῦνται κατὰ τριετίαν. Πρὸ τῆς λήξεως τῆς τελευταίας βουλευτικῆς περιόδου διατάσσονται «ἐγκαίρως» ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐνεργοῦνται αἱ νέαι ἐκλογαί, ἡ δὲ πρώτη συνεδρίασις τῆς νεοεκλεγείσης Βουλῆς δέον νὰ λάβῃ χώραν ἐντὸς τῶν πρώτων ὀκτὼ ἡμερῶν ἀφ' ἧς ἤρξατο ἡ νέα βουλευτικὴ περίοδος.

Ἐὰν ἡ Βουλὴ διαλυθῇ, δέον αἱ νέαι ἐκλογαὶ νὰ λάβουν χώραν ἐντὸς 60 ἡμερῶν, τῆς παλαιᾶς Βουλῆς δικαιουμένης νὰ συνεδριάζῃ μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς νέας. Ἡ Βουλὴ εὑρίσκεται ἐν ἀπαρτίᾳ ἂν εἶναι παρόντες τὸ ἥμισυ πλέον ἑνός, πᾶσα δὲ ἀπόφασις λαμβάνεται δι' ἁπλῆς πλειοψηφίας τῶν παρόντων, ἐφόσον τὸ Σύνταγμα δι' εἰδικήν τινα περίπτωσιν δὲν ὁρίζει ἐξαιρετικὴν πλειοψηφίαν. Ἐν τούτοις ὅμως καὶ πᾶσα ἀπόφασις θεωρεῖται ἔγκυρος ληφθεῖσα ἄνευ τῆς ὡς ἄνω ἀπαρτίας, ἐφόσον πρὸ τῆς ψηφοφορίας δὲν ὑπεβλήθη ἔνστασις περὶ ἐλλείψεως ἀπαρτίας. Αἱ συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς εἶναι δημόσιαι· ἐν τούτοις ὅμως ἐὰν 30 τοὐλάχιστον βουλευταὶ ἢ ἡ Κυβέρνησις αἰτήσωνται μυστικὴν συνεδρίασιν, ἀποφασίζει ἡ Βουλὴ ἐν μυστικῇ συνεδριάσει ἂν ἡ περαιτέρω συζήτησις πρέπῃ νὰ διεξαχθῇ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν. Τοιαύτη ἀπόφασις δὲν ἀπαιτεῖται, ἂν ἡ σχετικὴ πρότασις ὑπεβλήθη ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἀφορᾷ ζητήματα τῆς Γερμανικῆς Ἐπικρατείας ἢ ἐξωτερικὰς σχέσεις. Ἡ Βουλὴ συγκαλεῖται α) εἴτε ὑπὸ τοῦ Προέδρου ἢ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Προεδρείου αὐτῆς, β) κατόπιν ἰδίας ἀποφάσεως, γ) κατ' ἀπόφασιν τῆς Βουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, δ) τῇ αἰτήσει τῆς Κυβερνήσεως καὶ ε) τῇ αἰτήσει τοὐλάχιστον 20 βουλευτῶν, ἐφόσον ἀπὸ τῆς τελευταίας συνόδου ἐμεσολάβησε διάστημα μεγαλύτερον τῶν δύο μηνῶν.

Κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς ἡ Κυβέρνησις δικαιοῦται ν' ἀποστείλῃ ἀντιπροσώπους ὅπως καὶ κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῶν ἐπιτροπῶν, ὑποχρεοῦται δὲ εἰς τοῦτο, ἂν τοῦτο αἰτήσωνται εἴτε ἡ Βουλή,

Digitized by Google

εἴτε τὸ Προεδρεῖον αὐτῆς, εἴτε αἱ ἐπιτροπαὶ αὐτῆς. Εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Κυβερνήσεως παρέχεται ὁ λόγος ἅμα ὡς ζητήσωσιν, ὑπόκεινται δὲ οὗτοι εἰς τὴν πειθαρχικὴν ἐξουσίαν τοῦ Προέδρου. Ἕκαστος βουλευτὴς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπερωτᾷ τὴν Κυβέρνησιν διὰ δημοσίας ὑποθέσεις, ἐπὶ τῶν ἐπερωτήσεων δὲ τούτων ὑποχρεοῦται ἡ Κυβέρνησις ν' ἀπαντήσῃ δι' ἀντιπροσώπου καὶ πάλιν, ἢ καὶ ἐγγράφως. Αἱ ἐπιτροπαὶ τῆς Βουλῆς δικαιοῦνται νὰ ζητῶσιν, ἡ δὲ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ παρέχῃ πᾶσαν πληροφορίαν καὶ νὰ καταθέτῃ ἔγγραφα, ὅπως καὶ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ἐφόσον αὕτη ζητήσῃ τοῦτο, δὲν τὸ ἀπαγορεύουσι δὲ οἱ κείμενοι νόμοι. Ἀπάντησιν ἐπὶ τῶν οὕτω πως ζητηθεισῶν πληροφοριῶν δύναται νὰ παράσχῃ καὶ πᾶς πολίτης.

Ἡ Βουλὴ δικαιοῦται νὰ συνιστᾷ ἐξεταστικὰς τῶν πραγμάτων ἐπιτροπάς, εἰς τὰς ὁποίας δύνανται νὰ συμμετάσχουν **ἀντιπρόσωποι** τῆς Κυβερνήσεως μόνον τῇ αἰτήσει αὐτῶν. Τὸ σχετικὸν ἄρθρον τοῦ Συντάγματος κατὰ τὰ λοιπὰ ἀντιγράφει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 34 τοῦ Γερμανικοῦ Συντάγματος. Ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς ἐμφανίζεται εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς λαϊκῆς διαλύσεως, ἤτοι κατόπιν δημοψηφίσματος, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς αὐτοδιαλύσεως, ὁπότε ἡ σχετικὴ πρότασις δέον νὰ ὑποβληθῇ τοὐλάχιστον ὑπὸ τοῦ 1/4 τῶν βουλευτῶν, ν' ἀνακοινωθῇ δὲ τοὐλάχιστον πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος ἀπὸ τῆς συνεδρίας ἐκείνης, καθ' ἣν θ' ἀναγραφῇ εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν αὐτῆς, τόσον εἰς ὅλους τοὺς βουλευτάς, ὅσον καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἡ δὲ ἀπόφασις περὶ διαλύσεως ἢ μὴ λαμβάνεται διὰ τῆς συγκαταθέσεως τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Βουλευτικὴ Ἐπιτροπή.—Παρὰ τὴν Βουλὴν λειτουργεῖ καὶ ἕτερον Σῶμα, ***Βουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ*** καλούμενον *(Bürgerausschuss)*, συγκείμενον ἐξ εἴκοσι βουλευτῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀναλογικοῦ συστήματος καὶ τοῦ Προέδρου αὐτῆς, ἑκάστου βουλευτοῦ διαθέτοντος μόνον μίαν ψῆφον. Πᾶσα περὶ ἐκλογῆς πρότασις πρέπει νὰ φέρῃ τὰς ὑπογραφὰς 10 τοὐλάχιστον βουλευτῶν. Ἡ Βουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ συνέρχεται εἴτε τῇ προσκλήσει τοῦ Προέδρου αὐτῆς, ἢ τῆς Κυβερνήσεως, εἴτε τῇ αἰτήσει 5 ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς, ὁπότε ὁ Πρόεδρος ὑποχρεοῦται νὰ συγκαλέσῃ αὐτήν. Ἡ Βουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ θεωρεῖται ἐν ἀπαρτίᾳ παρόντων τοῦ ἡμίσεος τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ αὐτῆς· αἱ συνεδριάσεις αὐτῆς δὲν εἶναι δημόσιαι, δύνανται ὅμως νὰ παρευρίσκωνται κατ' αὐτὰς βουλευταὶ μὴ ἀποτελοῦντες μέλη τῆς Βουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ Βουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ ὑποχρεοῦται νὰ ἐπιβλέπῃ ἐπὶ τῆς τηρήσεως τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων τοῦ Δημοσίου Δικαίου. Πᾶσαν παραβίασιν ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ εἰς τὴν Βουλήν, ἐφόσον ἡ Κυβέρνησις δὲν λαμβάνει τὰ κατάλληλα μέτρα. Τὰ καθήκοντα τῆς ἐν λόγῳ Βουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐκτὸς ἐκείνων τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ἀναθέσῃ εἰς αὐτὴν ἡ νομοθεσία, εἶναι ὡς ἐπὶ τῶν πλεῖστον ἔγκρισις ἐξόδων μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν 50.000 μάρκων.

Ἡ Κυβέρνησις.—Ἡ Κυβέρνησις ἐν Ἀμβούργῳ, ὅπως καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀνσεατικὰς πόλεις καλεῖται *Senat*, ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν μελῶν αὐτῆς ὁρίζεται διὰ νόμου. Ὅπως ἐκλεγῇ τις μέλος τῆς Κυβερνήσεως πρέπει νὰ εἶναι Γερμανὸς πολίτης, κεκτημένος πρὸ ἔτους τοὐλάχιστον τὴν ἰθαγένειαν, συμπληρώσας τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἔχων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν. Τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως πρέπει νὰ ἔχουν τὴν κατοικίαν των ἐν τῇ Ἀμβουργικῇ Πολιτείᾳ. Ἐκλέγονται ὑπὸ τῆς Βουλῆς, τῆς ὁποίας εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι μέλη, διὰ πλειοψηφίας. Πᾶσα κενωθεῖσα θέσις δέον νὰ πληροῦται ἐντὸς μηνός. Τὰ τῆς ἐκλογῆς προετοιμάζει ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐξ εἴκοσι μελῶν καὶ συγκροτουμένη καθ' ὃν τρόπον συγκροτεῖται καὶ ἡ Βουλευτικὴ Ἐπιτροπή. Εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς ἀντιπρόσωποι τῆς Κυβερνήσεως συμμετέχουν μόνον ἂν τοῦτο ζητήσῃ ἡ ἐπιτροπή. Τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπουργοῦ εἶναι ἀσυμβίβαστον μὲ πᾶσαν ἄλλην ἔμμισθον δημοσίαν ὑπηρεσίαν. Ἡ Κυβέρνησις ὅμως δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν διατήρησιν ἄλλης τινὸς ἰδιότητος ἐπαγγελματικῆς. Μέλη αὐτῆς μόνον τῇ συγκαταθέσει τῆς Κυβερνήσεως εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ Προεδρεῖον, τὸ Διοικητικὸν καὶ Ἐποπτικὸν Συμβούλιον ἐπιχειρήσεων ἐχουσῶν οἰκονομικοὺς καθαρῶς σκοπούς. Ἡ Κυβέρνησις ἐν τῷ συνόλῳ της, ὡς καὶ πᾶν μέλος αὐτῆς, δέον ν' ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, ὑποχρεουμένη εἰς παραίτησιν ἂν ἡ Βουλὴ διὰ ῥητῆς ἀποφάσεως ἄρῃ ἀπ' αὐτῆς τὴν ἐμπιστοσύνην της. Ἡ σχετικὴ πρότασις πρέπει νὰ φέρῃ τὰς ὑπογραφὰς τεσσαράκοντα τοὐλάχιστον βουλευτῶν καὶ νὰ γνωστοποιηθῇ εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Κυβερνήσεως πρὸ μιᾶς τοὐλάχιστον ἑβδομάδος, τῆς ὑπ' αὐτῆς ἀποφάσεως λαμβανομένης ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, ἐφόσον διὰ πλειοψηφίας τῶν $^2/_3$ τῶν παρόντων δὲν ἀποφασίζεται ὅπως δευτέρα συζήτησις καὶ ψηφοφορία λάβῃ χώραν τὸ ἐνωρίτερον μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας. Ἡ ἀποδοκιμασθεῖσα Κυβέρνησις, ἢ ἡ κηρυχθεῖσα ἀλληλέγγυος μὲ τὸν ἀποδοκιμασθέντα ὑπουργόν, δικαιοῦται νὰ προκαλέσῃ δημοψήφισμα, ὅπως ὁ λαὸς ἀποφανθῇ ἂν πρέπῃ νὰ παραιτηθῇ ἢ ἂν δέον νὰ γίνῃ διάλυσις τῆς Βουλῆς.

Τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως ἐκλέγουσι μεταξύ των διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας τὸν Πρόεδρον αὐτῆς (*Bürgermeister*) καὶ τὸν ἀναπληρωτὴν αὐτοῦ διὰ τὸ διάστημα ἑνὸς μόνον ἔτους, ὅπως ἀναλόγως συμβαίνει καὶ ἐν τῇ Ὁμοσπονδιακῇ Ἑλβετίᾳ. Ἡ ἐπανεκλογὴ ἐπιτρέπεται. Ἡ Κυβέρνησις, ὡς τοιαύτη, ἐπιβλέπει ἐφ' ὅλων τῶν κλάδων τῆς Διοικήσεως, φροντίζει διὰ τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Πολιτείας. Ἐκπροσωπεῖ δὲ αὐτὴ ἐλλείψει ἀρχηγοῦ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας τὴν Ἐλευθέραν καὶ Ὁμόσπονδον πόλιν τοῦ Ἀμβούργου καὶ ἐπικυροῖ μετὰ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Βουλῆς τὰς διεθνεῖς συμβάσεις. Ἀσκεῖ τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος (ἀμνηστείας μόνον διὰ νόμου δυναμένης νὰ παραχωρηθῇ) καὶ δικαιοῦται νὰ ἐλαττώνῃ τὰς καταγιγνωσκομένας ποινὰς ἐπὶ τῇ βάσει νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως. Ἐπὶ καταδίκης ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου—δηλ. ἐπὶ καταδικασθέντων ὑπουργῶν — δύναται ἡ Κυβέρνησις ν' ἀπονείμῃ χάριν μόνον τῇ αἰτήσει ἢ τῇ συγκαταθέσει τῆς Βουλῆς. Τέλος αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις διορίζει (καὶ παύει, ἂν καὶ περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς παύσεως δὲν ὁμιλεῖ ῥητῶς τὸ Σύνταγμα) τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἐκτὸς ἂν τὸν διορισμὸν ἐνίων ὑπαλλήλων ἔχει ἀναθέσει εἰς ἄλλας ἀρχάς, ἢ ὁ νόμος ὁρίζει τι διάφορον.

Οἱ ὑπουργοὶ ὑπέχουν καὶ ποινικὴν εὐθύνην. Δικαίωμα πρὸς ἔγερσιν τοιαύτης ἀγωγῆς ἔχει μόνον ἡ Βουλή. Διὰ νὰ ληφθῇ τοιαύτη ἀπόφασις ἀπαιτεῖται πλειοψηφία τῶν $^2/_3$ τῶν παρόντων—δυναμένη ν' ἀνακληθῇ δι' ἁπλῆς πλειοψηφίας—. Ἡ ἀγωγὴ ἐγείρεται ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου, ἕνεκα παραβιάσεως ἐκ μέρους τῶν ὑπουργῶν τοῦ Συντάγματος ἢ νόμου τινὸς ἐκ προθέσεως ἢ ἐκ βαρείας ἀμελείας, τὸ ὁποῖον συγκείμενον ἐξ 9 μελῶν καταρτίζεται ἐν ἀρχῇ ἑκάστης βουλευτικῆς περιόδου. Ἡ ὑποστήριξις τῆς κατηγορίας ἐνεργεῖται ὑφ' ἑνὸς ἢ πλειοτέρων μελῶν τῆς Βουλῆς. Πᾶσα καταδικαστικὴ ἀπόφασις δέον νὰ ληφθῇ τοὐλάχιστον διὰ ψήφων ἕξ. Παρὰ τὴν Κυβέρνησιν, πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἐν ἀνάγκῃ πρὸς ἀντιπροσώπευσιν τῶν μελῶν αὐτῆς εἰς τὰς διοικητικὰς ὑπηρεσίας ὡς καὶ διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν κυβερνητικῶν ὑποθέσεων, προσκολλῶνται *Σύμβουλοι τῆς Πολιτείας (Staatsräte)*, οἱ ὁποῖοι, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἐπέχουν θέσιν ἀντιπροσώπου τῶν ἁρμοδίων ὑπουργῶν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ταῖς ἐπιτροπαῖς αὐτῆς.

Νομοθεσία.— Ἡ νομοθεσία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς μόνον· πρότασις νόμου δύναται νὰ προέρχηται εἴτε ὑπὸ τῆς Βουλῆς, εἴτε νὰ ὑποβληθῇ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Πᾶσα πρότασις νόμου δέον νὰ συζητηθῇ καὶ ψηφισθῇ δίς, ἐκτὸς ἂν κατὰ τὴν πρώτην ψηφοφορίαν ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς αὐτῆς ψηφίσουν τὰ $^2/_3$ τῶν παρόντων βουλευτῶν. Ἡ δευτέρα ψηφοφορία δύναται νὰ λάβῃ χώραν ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐὰν οὐδεμία ἀντίρρησις ἐγερθῇ. Νομοσχέδια τὰ ὁποῖα προέρχονται ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ὡς καὶ πᾶσα πρότασις περὶ μεταβολῆς τῶν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως προταθέντων νομοσχεδίων, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ συζητηθοῦν καὶ ψηφισθοῦν εἰς δύο διαφόρους συνεδριάσεις ἀπεχούσας ἀλλήλων τοὐλάχιστον ἕξ ἡμέρας. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης ἀναγνώσεως γνωστοποιεῖται ἀμελητὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν, τῇ συγκαταθέσει τῆς ὁποίας εἶναι δυνατὸν ἡ δευτέρα συζήτησις καὶ ψηφοφορία νὰ λάβῃ χώραν ἐνωρίτερον, ἤτοι πρὸ τῆς παρόδου τῶν 6 ἡμερῶν, ἢ ν' ἀναβληθῇ, τῇ αἰτήσει αὐτῆς, ἐπὶ ἕνα τὸ πολὺ μῆνα.

Εἰς τοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντας νόμους, ἡ Κυβέρνησις δύναται ν' ἀντιτάξῃ ἀναβλητικὸν veto, ἐκθέτουσα τὰς ἐπ' αὐτοῦ ἀντιθέτους ἀπόψεις της, ὁπότε δέον νὰ ληφθῇ νέα ἀπόφασις ἐκ μέρους τῆς Βουλῆς, ὁπότε, ἐὰν αὕτη διὰ πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐπιμείνῃ, εἶναι δυνατὸν τὸ ἐν λόγῳ νομοσχέδιον νὰ καταστῇ νόμος, τῆς Κυβερνήσεως ὑποχρεουμένης νὰ ἐκδώσῃ καὶ δημοσιεύσῃ τὸν νόμον, ἐκτὸς ἐὰν ἐντὸς μηνὸς προκαλέσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν δημοψηφίσματος. Δημοψήφισμα ὅμως δὲν δύναται νὰ προκαλέσῃ ἡ Κυβέρνησις ἐπὶ τοιούτου νομοσχεδίου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν νέαν ἀπόφασιν τῆς Βουλῆς ἐπεψηφίσθη διὰ πλειοψηφίας τῶν $^2/_3$ τῶν παρόντων, ἐκτὸς ἂν πρόκειται περὶ συνταγματικοῦ νόμου (ἄρθ. 53). Διὰ δημοψηφίσματος τότε μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ παύσῃ ἰσχύουσα ἀπόφασις τῆς Βουλῆς, ἐὰν κατ' αὐτὸ συμμετάσχῃ ἡ πλειοψηφία τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου πολιτῶν, ἀρκούσης, ἐφόσον τὸ Σύνταγμα δὲν ὁρίζει ἄλλως, ἁπλῆς πλειοψηφίας ἐπὶ τῶν συμμετασχόντων κατ' αὐτό. Πᾶς νόμος δι' οὗ τροποποιεῖται τὸ Σύνταγμα δέον νὰ ψηφισθῇ δὶς ὑπὸ τῆς Βουλῆς, τῶν συνεδριάσεων καθ' ἃς ἐνεργήθη ἡ σχετικὴ ψηφοφορία ἀπεχουσῶν ἀλλήλων τοὐλάχιστον 14 ἡμέρας, ἡ δὲ ψηφοφορία δέον νὰ λάβῃ χώραν ἐπὶ παρουσίᾳ τοὐλάχιστον τῶν $^3/_4$ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, νὰ ψηφίσουν δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ $^2/_3$ τῶν παρόντων βουλευτῶν. Μόνον τῇ συγκαταθέσει τῆς πλειοψηφίας τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου πολιτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ λάβῃ χώραν διὰ δημοψηφίσματος τροποποίησις τοῦ Συντάγματος. Ἡ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ ἐκδώσῃ καὶ δημοσιεύσῃ τοὺς νόμους ἐντὸς 14 ἡμερῶν ἐν τῇ «*Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως*» *(Hamburgisches Gesetz—und Verordunngsblatt)* ἐκδίδουσα τὰ σχετικὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων διατάγματα, ἐκτὸς ἂν ἄλλο τι ὁρίζῃ ὁ νόμος. Ἡ δημοσίευσις νόμου τινὸς εἶναι δυνατὸν ν' ἀναβληθῇ ἐπὶ δύο μῆνας, ἐὰν τοῦτο ζητήσουν τοὐλάχιστον 60 βουλευταί, ἐξαιρουμένων ἐκείνων οἵτινες ἐθεωρήθησαν ὡς κατεπείγοντες. Ἡ οὐσιαστικὴ δύναμις τῶν νόμων, ἐκτὸς ἐὰν ὁρίζεται ἄλλως ἐν αὐτοῖς, ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἑπομένης τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως (ἄρθ. 56). Οἱ νόμοι ὧν ἡ δημοσίευσις ἀνεβλήθη ἐπὶ δίμηνον ὑποβάλλονται εἰς δημοψήφισμα, ἐὰν τοῦτο ζητήσῃ τὸ $^1/_{20}$ τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου πολιτῶν.

Ἄλλα ἄρθρα τοῦ Συντάγματος πραγματεύονται περὶ τῆς Διοικήσεως καὶ περὶ τῶν Δήμων. Προβλέπεται ἡ σύστασις Ἐργατικοῦ καὶ Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου, ἔργον τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ συμμετοχὴ «εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν οἰκονομικῶν ἔργων καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐκσοσιαλιστικῶν νόμων». Διὰ νόμου εἶναι δυνατὸν νὰ συσταθοῦν καὶ ἄλλα ἀντιπροσωπευτικὰ σωματεῖα Δημοσίου Δικαίου, ἐπαγγελματικῆς ἢ οἰκονομικῆς φύσεως, τῶν ὁποίων τὴν ἀποστολὴν θέλει ὁρίσει αὐτὸς οὗτος ὁ νόμος.

ΗΛ. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ἄμβρα ἡ ***κιτρίνη***· παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ *ἠλέκτρου*.

Κ. Γ. Μ.

— **ἄμβρα** ἡ ***φαιά***. Σύγκριμα ἀρωματικῆς ὀσμῆς ἀποβαλλόμενον ἐκ τῶν ἐντέρων ἑνὸς τῶν μεγαλυτέρων ζῴων τῆς τάξεως τῶν κητῶν, τοῦ *φυσητῆρος τοῦ μακροκεφάλου*. Ὁ ἐντερόλιθος οὗτος, παθολογικῆς μᾶλλον φύσεως, ἀπαντᾶται ἐπιπλέων εἰς τὰς θαλάσσας παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μαδαγασκάρης, τὰς ἀνατολικὰς καὶ δυτικὰς Ἰνδίας, τὴν Ἀφρικήν, τὴν Βεγγάλην, τὸ Πεγκοῦ, τὴν Σουμάτραν, τὴν Κίναν, τὴν Ἰαπωνίαν, τὴν Βραζιλίαν κ. ἄ. εἰς τεμάχια μεγέθους μέχρι 10 χγρ. (εὑρέθηθαν καὶ μεγαλύτερα, 92 ½ χγρ.) Ἡ ἄμβρα εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Ἀπαντᾷ εἰς μάζας διαφόρου μεγέθους συγκειμένας ἐκ συγκεντρικῶν παραλλήλων στρωμάτων διαφόρου σκληρότητος καὶ ἀποχρώσεως. Τὰ μικρὰ τεμάχια παρουσιάζουν ἕνα μόνον πυρῆνα, τὰ μεγαλύτερα περισσοτέρους. Τὸ σχῆμα τῶν τεμαχίων εἶναι σφαιροειδὲς ἢ ἐλλειψοειδές, ἡ ἐπιφάνειά των σπανίως λεία. Τὰ τεμάχια τῆς ἄμβρας τὰ φερόμενα ἐν τῷ ἐμπορίῳ εἶναι θραύσματα φυσικῶν συγκριμάτων μεγαλυτέρου μεγέθους. Αἱ παραλλαγαί των κατὰ τὸ χρῶμα καὶ τὴν ὄψιν ἐν γένει ὀφείλονται εἰς τὴν παλαιότητα αὐτῶν. Ἡ πρόσφατος ἄμβρα παρουσιάζεται πορώδης κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, μελανὴ τὴν ὄψιν, ὀσμῆς δυσαρέστου· μαχαίριον ἐμβυθιζόμενον ἐν αὐτῇ ἀποσπᾶται πολὺ δυσκόλως. Παλαιουμένη ἐλαττοῦται κατὰ βάρος, καθίσταται φαιὰ καὶ λαμβάνει ὀσμὴν γλυκεῖαν, λεπτὴν καὶ ἰδιάζουσαν, ὑπομιμνήσκουσαν ὀλίγον τὴν τοῦ μόσχου.

Ἡ κιτρίνη χροιὰ τῶν ἐσωτερικῶν αὐτῆς στρωμάτων ἐξαλείφεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον, οἱ δὲ πυρῆνές της λαμβάνουσι μέλαν χρῶμα, σκληρύνονται καὶ καθίστανται εὔθραστοι. Τὰ λίαν παλαιὰ τεμάχια εἶναι δύο εἰδῶν, ἀναλόγως τοῦ ἂν διετηρήθησαν ἐν τῷ ἀέρι καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θαλασσίου ὕδατος, ἢ ἂν μακρὰν τῶν ἀτμοσφαιρικῶν παραγόντων. Τὰ πρῶτα εἶναι τεφρόχροα καὶ ἡ ὄψις των κονιώδης, ἡ πυκνότης των μικροτέρα, δύνανται δὲ νὰ συγχυσθῶσι ἐκ πρώτης ὄψεως πρὸς τεμάχια ἐλαφρόπετρας. Τὰ δεύτερα καθίστανται διαυγέστερα ἢ εὐθραυστότερα, ἡ δὲ ὀσμή των βελτιοῦται κατὰ τὴν παλαίωσιν. Ἡ ἄμβρα διὰ τῆς θερμότητος τῆς χειρὸς μαλακύνεται, ἐν θερμῷ δὲ ὕδατι τήκεται πρὸς ἐλαιῶδες ὑγρόν. Καίεται μετ' αἰθαλιζούσης φλογὸς καὶ ἐγκαταλείπει ἐλάχιστον μόνον ἴχνος τέφρας. Εἰδικὸν βάρος 0.9 περίπου.

Εἶναι ἀδιάλυτος ἐν ὕδατι, διαλύεται δὲ σχεδὸν τελείως εἰς τὰ λίπη καὶ αἰθέρια ἔλαια καὶ εἰς τὸν αἰθέρα, δυσκολώτερον εἰς τὴν ἀλκοόλην, ἥτις ὅμως διαλύει τὸ κύριον συστατικόν της, τὴν *ἀμβραΐνην*. Αὕτη εὑρίσκεται καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν οὐσίας κρυσταλλουμένης εἰς μαλακοὺς καὶ θυσανοειδῶς ἡνωμένους κρυστάλλους, τηκομένους εἰς 36°, μὴ σαπωνοποιουμένους δὲ ὑπὸ καυστικοῦ καλέως. Ἡ ἀμβραΐνη εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν χολωστερίνην, ἀποτελεῖ δὲ μέγα μέρος τῆς ἄμβρας.

Μέχρι σήμερον εἶναι ἄγνωστος ἡ ἀρωματογόνος οὐσία τῆς ἄμβρας. Ἡ βιομηχανία της συνίσταται εἰς διατήρησίν της εἰς καλῶς κεκλεισμένας ἀποθήκας, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀξίας αὐτῆς, πρὸς παλαίωσιν.

Ἐχρησιμοποιεῖτο πρότερον εἰς τὴν ἰατρικὴν ὡς πολύτιμον φάρμακον, ἤδη ὅμως ἡ χρῆσίς της πε-

Digitized by Google

ριωρίσθη ὡς τὴν ἀρωματοποιΐαν καὶ τὴν ζαχαροπλαστικήν. Εἰς τὴν πρώτην εὑρίσκει μεγάλην ἐφαρμογὴν ὡς στερεωτὴς τῶν ἀρωμάτων (fixateur). Εἰς τὴν ζαχαροπλαστικὴν χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀρωματισμὸν εἰδῶν τινων, σοκολάτας κλπ.

κ. γ. μακρης

Ἀμβράζης *Νικόλαος Χρήστου*. Θεολόγος, ἐξ Ἠπείρου καταγόμενος, γεννηθεὶς κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Διετέλεσεν ἱεροκήρυξ ἐν Σμύρνῃ καὶ καθηγητὴς τῶν Θρησκευτικῶν ἐν Ἀθήναις. Ἔγραψε διάφορα ἐκλαϊκευτικὰ ἔργα («Ὁ προτεσταντισμός» 1876, «Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης» 1878, «Δοκίμιον περὶ ἑνώσεως τῶν ἀγγλικανῶν ἐπισκοπιανῶν μετὰ τῆς Ὀρθ. Ἀνατολ. Ἐκκλησίας» 1891, «Ἡ Ὀρθ. Ἐκκλησία ἐν σχέσει πρὸς ὅλας τὰς ἄλλας» 1902), καὶ δύο ἀπολογητικὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔργα ἐν μορφῇ διηγήματος («Ὁ ῥαββῖνος Ἰσαὰκ Μ. πιστεύσας εἰς Χριστόν» 1901, καὶ «Ὁ Ὀρθόδοξος καὶ Ἕλλην Ἱεραπόστολος Φιλόθεος μεταξὺ τῶν ἀγρίων» 1903), ὧν τὸ πρῶτον ἔσχε μεγάλην διάδοσιν.

δ. σ. μ.

ἀμβραΐνη βλ. ἄμβρα ἢ φαιά.

Ἀμβρακία (ἡ) *[Μυθολ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται: 1) Θυγάτηρ τοῦ Φόρβαντος καὶ μήτηρ τοῦ Δεξαμενοῦ· 2) Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Δρυόπων Μελανέως καὶ σύζυγος τοῦ Εὐρύτου· 3) Θυγάτηρ τοῦ Αὐγέου.

κ. μ. κ.

Ἀμβρακία καὶ **Ἀμπρακία** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Θεσπρωτίας τῆς Ἠπείρου παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄραχθον. Περὶ τῆς τοποθεσίας της, ἂν καὶ σαφῶς ὑποδεικνύεται ὑπὸ τοῦ Στράβωνος, ὑπῆρχον διάφοροι γνῶμαι, ἀλληλοσυγκρουόμεναι, ἄλλοτε (π. χ. ὅτι ἔκειτο ὅπου νῦν ἡ κωμόπολις τῆς Ἀκαρνανίας *Καρβασαρᾶς*, ἢ ὅπου οἱ *Ρωγοὶ* τῆς Ἠπείρου κ. ὁ. κ.)· σήμερον ὅμως πάντες ἀναγνωρίζουσιν ὅτι ἡ Ἀμβρακία ἔκειτο ἐπὶ τοῦ χώρου ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖται νῦν ἡ *Ἄρτα*.

Ἡ Ἀμβρακία κατὰ μὲν τὴν μυθολογικὴν παράδοσιν ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ *Ἀμβρακος* ἢ *Ἀμβράκου* υἱοῦ τοῦ Θεσπρωτοῦ ἢ τοῦ Δεξαμενοῦ τοῦ Ἡρακλέους, βασιλέως Ὠλένου, ἢ ὑπὸ τῆς *Ἀμβρακίας*, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Δρυόπων Μελανέως, υἱοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Ἤλιδος Αὐγέου, υἱοῦ τοῦ Ἡλίου ἢ Ποσειδῶνος ἢ Φόρβαντος, πράγματι ὅμως ἦτο κτίσμα τῶν Κορινθίων.

Ἡ μυθολογικὴ παράδοσις ἐδημιουργήθη ἐξ ἀφορμῆς τῶν πλησίον τῆς Ἀμβρακίας φρουρίων Ἀμβράκου (βλ. λ.) καὶ Δεξαμενῶν. Ἡ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς δὲ χρόνους ἐγκατάστασις εἰς αὐτὴν ἀποίκων Κορινθίων ὀφείλεται εἰς τὰ μεγαλουργὰ τῶν Κυψελιδῶν τῆς Κορίνθου σχέδια νὰ δημιουργήσωσιν ἰσχυρὸν ναυτικὸν κράτος καὶ νὰ κτίσωσιν εἰς ἐπικαίρους θέσεις ἀποικίας καὶ σταθμούς, ἐμπορικοὺς καὶ ναυτικοὺς (Λευκάδα, Ἀνακτόριον, Ἀμβρακίαν, Ἐπίδαμνον, Ἀπολλωνίαν, Κέρκυραν κλπ.), πρὸς κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης τῆς Δ. Ἑλλάδος καὶ μονοπώλησιν τοῦ εἰς αὐτὴν διενεργουμένου ἐμπορίου. Ὡς οἰκιστὴς τῆς ἀποικίας εἶχε σταλῆ ὁ *Γόργος* (ἢ *Γόρδιος* ἢ *Γοργίας*) υἱὸς τοῦ Κυψέλου, ὅστις ἐγκατεστάθη ἐν Ἀμβρακίᾳ μετὰ τῶν Κορινθίων ἀποίκων, τοὺς ὁποίους ὡς ἀρχηγὸς ὡδήγει, ἀφοῦ ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς καταληφθείσης χώρας τοὺς Δρύοπας. Ὁ Γόργος ἦρχεν ἐν Ἀμβρακίᾳ ὡς τύραννος, καθ' ὃν χρόνον ἐτυράννει ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του, ὁ πολὺς *Περίανδρος*, ἐν Κορίνθῳ. Μετὰ τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ Περιάνδρου ἔσπευσεν εἰς τὴν Κόρινθον πρὸς ἀνάληψιν τῆς τυραννίδος ὁ υἱὸς τοῦ Γόργου Ψαμμίτιχος, ὅστις ὅμως μόλις τρία ἔτη ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὴν τυραννίδα. Ἀπὸ τοῦ 580 π. Χ. περίπου, τῇ ἐπεμβάσει τῆς Σπάρτης, ἐν Κορίνθῳ ἴσχυε τὸ δωρικὸν πολίτευμα, ἐξηκολούθησεν ὅμως ἡ τυραννὶς τῶν Κυψελιδῶν ἐν Ἀμβρακίᾳ, ἥτις ἀνήχθη δι' αὐτῶν εἰς μεγάλην ἀκμήν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Στράβων (C 325). Βραδύτερον καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἴσχυσε τὸ φιλελεύθερον δημοκρατικὸν πολίτευμα. Κατὰ τοὺς πανελληνίους νικηφόρους ἀγῶνας κατὰ τῶν Περσῶν οἱ Ἀμβρακιῶται ἀνῆκον εἰς τὴν ἐθνικὴν φατρίαν τῶν «τὰ ἀμείνω φρονεόντων» καὶ μετέσχον τῆς τε ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας δι' ἑπτὰ πλοίων (*Ἡροδ.* Η΄. 45), καὶ τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης διὰ πεντακοσίων ὁπλιτῶν.

Κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον ἡ πολυάνθρωπος καὶ φιλοπόλεμος Ἀμβρακία εἶναι τεταγμένη μετὰ τῶν ὁμοφύλων Δωριέων βοηθοῦσα τὴν μητρόπολίν της Κόρινθον. Οὕτω κατὰ την παρὰ τὰ Σύβοτα ναυμαχίαν Κορινθίων καὶ Κερκυραίων (432 π. Χ.) οἱ Ἀμβρακιῶται κατεῖχον μὲ εἴκοσιν ἑπτὰ πλοῖα τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ κορινθιακοῦ στόλου (*Θουκ.* Α΄. 46). Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου οἱ Ἀμβρακιῶται δι' ἰδίας πρωτοβουλίας δημιουργοῦσι τὸ τρίτον πεδίον τοῦ μεγάλου ἐμφυλίου πολέμου ἐν τῇ Ἀκαρνανίᾳ, ἧς ὠρέγοντο τὴν κατάκτησιν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀφοῦ συνεμάχησαν μετὰ τῶν Ἠπειρωτῶν κατέβησαν μετὰ μεγάλης στρατιᾶς διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀχελῴου καὶ προεχώρησαν μέχρι τῆς πρωτευούσης τῶν Ἀκαρνάνων Στράτου. Ἡ πολιορκία ὅμως τῆς ὀχυρᾶς ταύτης πόλεως ἀπέτυχεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τοῦ Σπαρτιάτου στρατηγοῦ Κνήμου, ὅστις ἄγων χιλίους ὁπλίτας ἐκ Σπάρτης εἶχεν ἀναλάβει καὶ τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν τῆς πολεμικῆς ταύτης ἐπιχειρήσεως, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἕνεκα τῆς λαφυρομανίας τῶν Ἠπειρωτῶν συμμάχων, οἵτινες προεκάλεσαν τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν ἐναντίον των. Ἡ ἀποτυχία ὅμως τῆς κατὰ τῆς Στράτου ἐκστρατείας τῶν Ἀμβρακιωτῶν δὲν ἀπεθάρρυνεν αὐτούς· διὰ τοῦτο κατὰ τὸ 426 π. Χ., ὅτε μεγάλη στρατιὰ τῶν Πελοποννησίων ἐστρατοπέδευε παρὰ τὸν Ἀχελῷον, οἱ Ἀμβρακιῶται ἐθεώρησαν κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν των Ἀμφιλοχίων καὶ Ἀκαρνάνων. Ἐξεστράτευσαν λοιπὸν μετὰ τρισχιλίων ὁπλιτῶν καὶ κατέλαβον τὴν ὀχυρὰν παραλίαν πόλιν τῆς Ἀμφιλοχίας Ὄλπας. Τὴν δύναμίν των δὲ ταύτην ἐνίσχυσε καὶ ὁ Σπαρτιάτης Εὐρύλοχος, ὅστις ἦτο ὁ στρατηγὸς τῆς παρὰ τὸν Ἀχελῷον ἐστρατοπεδευμένης πελοποννησιακῆς στρατιᾶς. Τὴν Ἀκαρνανίαν ἔσωσε τότε ἀπὸ τὸ μῖσος τῶν Ἀμβρακιωτῶν ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένης, μετὰ τόλμης καὶ συνέσεως διεξαγαγὼν τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις του. Οὗτος μαθὼν τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἀμβρακιωτῶν κατέπλευσεν εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν μετὰ στολίσκου τῶν Ἀθηναίων ἐξ εἴκοσι τριήρων εἰς τὰς ὁποίας εἶχεν ἐπιβιβάσει 200 ὁπλίτας Μεσσηνίους τῆς Ναυπάκτου καὶ 60 τοξότας Ἀθηναίους. Διὰ τοῦ στολίσκου ἀπέκλεισεν τὰς Ὄλπας κατὰ θάλασσαν, διὰ δὲ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ του ἐνίσχυσε τοὺς Ἀκαρνᾶνας μειονεκτοῦντας εἰς ἀριθμὸν στρατιωτῶν. Ἡ μάχη συνεκροτήθη παρὰ τὰ τείχη τῶν Ὀλπῶν μετὰ πείσματος, ἀπέβη δὲ ὑπὲρ τοῦ Δημοσθένους, διότι οὗτος κατώρθωσε διὰ στρατηγήματός του νὰ ἐπιτεθῶσιν ἀπὸ τῶν νώτων τοῦ ἐχθροῦ ἐξ ἐνέδρας 400 Ἀκαρνᾶνες καὶ νὰ ἐπιφέρωσι γενικὴν σύγχυσιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ (*Θουκ.* Γ΄. 107—108). Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἔπεσεν ὁ Εὐρύλοχος οἱ Πελοποννήσιοι ἀποθαρρυνθέντες ἐπεδίωξαν καὶ ἐπέτυχον διὰ μυστικῆς συνθήκης μετὰ τοῦ Δημοσθένους τὴν ἐλευθέραν, ἀλλὰ κρυφίαν, ἀποχώρησίν των. Τὴν ἧτταν ταύτην τῶν Ἀμβρακιωτῶν ἐπηκολούθησε δευτέρα ἐν Ἰδομένῃ, ὅπου ὁ Δημοσθένης ἐνίκησε τὰ ἐρχόμενα ἐξ Ἀμβρακίας ἐπικουρικὰ στρατεύματα πρὸς τοὺς ἐν Ὄλπαις Ἀμβρακιώτας ἐν ἀγνοίᾳ ὅτι εἶχον ἡττηθῆ οὗτοι. Καὶ τὴν νίκην ταύτην ἐνίκησεν ὁ Δημοσθένης δι' ἀπάτης, διότι ἐπέπεσε κατὰ τῶν Ἀμβρακιωτῶν «ἅμα ὄρθρῳ» καὶ «ἐν εὐναῖς ἔτι ὄντων», ἀφοῦ προέταξε τῶν στρατευμάτων του τοὺς Μεσσηνίους καὶ διέταξεν αὐτοὺς «Δωρίδα γλῶσσαν ἱέντας» νὰ προσποιηθῶσιν ὅτι εἶναι Ἀμβρακιῶται (*Θουκ.* ἔνθ' ἀνωτ. 112). Ἡ εἰς τὰς δύο ταύτας μάχας ἐπελθοῦσα καταστροφὴ ἦτο τοσαύτη, ὥστε ἡ ἅλωσις τῆς Ἀμβρακίας ἦτο εὐχερεστάτη. Ἀλλ' ὁ φόβος τῆς γειτονίας τῶν Ἀθηναίων ὤθησε καὶ τοὺς Ἀμβρακιώτας, καὶ τοὺς Ἀκαρνᾶνας καὶ Ἀμφιλοχίους, νὰ συνάψωσι καὶ συμμαχίαν 100ετῆ μὲ ὅρους «μήτε Ἀμβρακιώτας μετὰ Ἀκαρνάνων στρατεύειν ἐπὶ Πελοποννησίους, μήτε Ἀκαρνᾶνας μετὰ Ἀμβρακιωτῶν ἐπ' Ἀθηναίους, βοηθεῖν δὲ τῇ ἀλλήλων». (*Θουκ.* ἔνθ. ἀν. 114 καὶ *L. Henzey* «le mont Olympe et l'Acarnanie» 298 καὶ ἑξ.). Ἡ ἐκ τῆς συνθήκης ταύτης παρεχομένη ἐλευθερία εἰς ἑκατέρους (Ἀκαρνᾶνας καὶ Ἀμφιλοχίους καὶ Ἀμπρακιώτας) νὰ διατηρήσωσι τὴν φιλίαν των πρὸς τοὺς προτέρους συμμάχους των διηυκόλυνε τοὺς Κορινθίους νὰ ἐπιτύχωσι βραδύτερον τὴν ἀποστολὴν φρουρᾶς εἰς τὴν Ἀμπρακίαν, εἰς τοὺς Ἀμπρακιώτας νὰ στείλωσι βοήθειαν εἰς τοὺς Συρακοσίους (*Θουκ.* Ζ΄ 58) καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους κατὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν ὑπὸ τὸν Εὐαντίδαν, οὗτινος καὶ ἀνηγέρθη ὁ ἀνδριὰς ἐν Δελφοῖς (*Παυσ.* Χ. 9. 10). Κατὰ τὸν κορινθιακὸν πόλεμον (395 π. Χ.) καὶ οἱ Ἀμπρακιῶται, ὡς καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων, φοβούμενοι τὴν βίαν τῶν Λακεδαιμονίων προσεχώρησαν εἰς τὴν Κορινθιακὴν κληθεῖσαν συμμαχίαν, ἥτις εἶχε κοινὸν συμμαχικὸν ταμεῖον ἐν Κορίνθῳ, ὅπου συνήρχετο καὶ τὸ συμμαχικὸν συνέδριον. Ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ἐγκατέστησεν ἐν Ἠπείρῳ βασιλέα τὸν γυναικάδελφόν του Ἀλέξανδρον (343 π. Χ.) καὶ ἐξ Ἠπείρου κατῆλθεν εἰς Ἀκαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν, ἡ Ἀμβρακία διέφυγε τὸν κίνδυνον τῆς καταλήψεως, διότι ὁ Φίλιππος μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Ἀμβράκου, διαρκέσασαν τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἔσπευσε νὰ διέλθῃ τὸν Ἀμβρακικὸν εἰς τὸ στενὸν τοῦ Ἀκτίου καὶ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν (*Πολυβ.* IV. 61—63). Κατὰ τὸ 340 π. Χ. μετέχει καὶ ἡ Ἀμβρακία τῆς *ἐθνικῆς* κληθείσης *συμμαχίας* κατὰ τοῦ Φιλίππου, ὀργανωθείσης ὑπὸ τοῦ ῥήτορος Δημοσθένους (*Δημ.* «Περὶ τοῦ στεφάνου» 244). Μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ ὅμως μάχην καὶ ἡ Ἀμβρακία ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ μακεδονικὴν φρουράν, τὴν ὁποίαν ἐξεδίωξε μετὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς δολοφονίας τοῦ Φιλίππου καὶ ἐγκατέστησε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Τὴν αὐτονομίαν τῆς πόλεως ἀνεγνώρισε καὶ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος κατὰ τὸ ἔκτακτον ἐν Θερμοπύλαις συνέδριον τῶν Ἀμφικτιόνων εἰπών, ὅτι προέλαβον αὐτὸν εἰς τοῦτο οἱ Ἀμβρακιῶται. Τὴν αὐτονομίαν της ὅμως ἀπώλεσεν ἡ Ἀμβρακία κατὰ τὸ 295 π. Χ. καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Πύρρου, κατὰ παραχώρησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κασσάνδρου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, λαβόντος ὑπόσχεσιν παρὰ τοῦ Πύρρου ὅτι θὰ ἐγκατασταθῇ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας. Ἡ Ἀμβρακία ἦτο τότε ἡ μεγίστη καὶ πολυανθρωποτάτη τῶν πόλεων τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος· διὰ τοῦτο ὁ Πύρρος κατέστησεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του, ἀνήγειρεν εἰς τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς πόλεως τὰ ἀνάκτορά του καὶ κατεκόσμησε τὴν πόλιν διὰ ναῶν, μνημείων ποικίλων καὶ ἀγαλμάτων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πύρρου ἡ Ἀμβρακία περιῆλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Πύρρου Ἀλεξάνδρου καὶ διετέλει ἐν ἀκμῇ καὶ ἐπ' αὐτοῦ. Δὲν ἦτο δυνατὸν ὅμως ν' ἀποφύγῃ καὶ ἡ Ἀμβρακία τὴν κοινὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τύχην. Ἡ ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ ἔκλυσις εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε περιέλθει ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὸν Β΄ π. Χ. ἰδίᾳ αἰῶνα, καὶ οἱ δεινοὶ καὶ ἀκατάπαυστοι ἐμφύλιοι ἐν αὐτῇ πόλεμοι διηυκόλυνον τὴν πολιτικὴν τῶν Ρωμαίων, συνισταμένην εἰς τὸν χωρισμὸν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῶν ἑκάστοτε ἐπαγγελιῶν νέων ἐλευθεριῶν. Μετὰ τὴν κατὰ τὸ 190 π. Χ. ἧτταν τοῦ Ἀντιόχου, οἱ Ρωμαῖοι λαβόντες ἀφορμὴν ἐκ τῶν κοινῶν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν παραπόνων, οἵτινες ἔζων λῃστρικὸν βίον, διέταξαν τὸν στρατηγὸν Μᾶρκον Φούλβιον Νοβιλίωρα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἀμβρακίας, συμμάχου τότε τῶν Αἰτωλῶν. Οἱ Ἀμβρακιῶται ἀντέστησαν μετὰ πείσματος κατὰ τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ, ὅστις ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν των καὶ πολλάκις δι' ἀντεπιθέσεων ἐπήνεγκον εἰς αὐτὸν μεγάλας φθοράς. Ἡ ἀντίστασις αὕτη ἠνάγκασε τὸν Ρωμαῖον στρατηγὸν νὰ δεχθῇ τὴν ὑπὲρ τῶν Ἀμβρακιωτῶν καὶ Αἰτωλῶν φιλικὴν παρέμβασιν τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθαμάντων Ἀμυνάνδρου καὶ τῶν πρέσβεων τῶν Ἀθηναίων καὶ Ροδίων περὶ διαλλαγῆς τοὺς πρὸς αὐτοὺς καὶ νὰ συγκατατεθῇ εἰς τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς νὰ ἐξέλθωσιν ἀβλαβεῖς. Ὁ Νοβιλίωρ παραλαβὼν τὴν Ἀμβρακίαν «τοὺς μὲν Αἰτωλοὺς ἀφῆκεν ὑποσπόνδους, τὰ δ' ἀγάλματα καὶ τοὺς ἀνδριάντας καὶ τὰς γραφὰς ἀπήγαγεν ἐκ τῆς πόλεως, ὄντα καὶ πλείω, ὡς γράφει ὁ Πολύβιος (XXI 30 9) διὰ τὸ γεγονέναι βασίλειον Πύρρου τὴν Ἀμβρακίαν». Οἱ Ρωμαῖοι κατὰ τὴν συνήθη πολιτικήν των διὰ ν' ἀποχωρίσωσι τὴν Ἀμβρακίαν τῶν Αἰτωλῶν ἐκήρυξαν ταύτην αὐτόνομον. Ἡ αὐτονομία της ὅμως δὲν ἠμπόδισε τοὺς Ρωμαίους νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς αὐτὴν φρουράν, οὐδὲ ἔσωσεν αὐτὴν ἀπὸ νέων διαρπαγῶν κατὰ τὸν ἐναντίον τοῦ Περσέως πόλεμόν των, ὅτε ὁ Λεύκιος Αἰμίλιος Παῦλος κατέστρεψεν 70 πόλεις τῆς Ἠπείρου καὶ ἐξηνδραπόδισε περὶ τὰς 150.000 ἀνθρώπων. Ἀπὸ τοῦ 130 π. Χ. λοιπόν, ἡ πόλις ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ διὰ τῶν συστηματικῶν διαρπαγῶν τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς καὶ εἶναι φόρου ὑποτελὴς εἰς τὴν Ρώμην ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κορίνθου, ἕως ὅτου ὁ Ὀκταβιανὸς Αὔγουστος κατέστησεν αὐτὴν μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ νίκην του (31 π. Χ.) καὶ τὴν κτίσιν τῆς *Νικοπόλεως* περιοικίδα ταύτης, ἀναγκάσας τοὺς πλείστους τῶν κατοίκων της νὰ μετοικήσωσιν εἰς Νικόπολιν (*Στράβ.* C. 450. 2). Μετὰ ταῦτα ἡ πόλις σχεδὸν ἠρημώθη καὶ ἴσως ἐξέλιπεν ἐντελῶς, κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Νικοπόλεως ὑπὸ τῶν Γότθων (552 μ. Χ.), ὅτε ὁλόκληρος ἡ ὕπαιθρος χώρα ὑπέστη πολλὰς καταστροφὰς (βλ. καὶ λ. Ἄρτα).

Οἱ χρόνοι τῆς ἀκμῆς τῆς πόλεως.—Ἡ ἐπίκαιρος θέσις τῆς πόλεως εἶχε προσελκύσει, φαίνεται, τὰ βλέμματα τολμηρῶν ναυτίλων καὶ πρὸ τῆς εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἐγκαταστάσεως ἀποίκων Κορινθίων· τῆς ἐπιμειξίας δὲ ταύτης ξένων ἐπηλύδων μετὰ τῶν ἐγχωρίων Δρυόπων καὶ Θεσπρωτῶν ἀπήχησις εἶναι οἱ περὶ Αἰνείου μῦθοι. Τὴν ἀκμὴν τῆς ὅμως ὀφείλει ἡ πόλις εἰς τὸ δαιμόνιον ἐμπορικὸν πνεῦμα τῶν ἐγκατασταθέντων ἐν αὐτῇ Κορινθίων ἀποίκων. Οὗτοι κατέστησαν ταύτην τὸν κυριώτερον σταθμὸν τοῦ διακομιστικοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῆς Μητροπόλεως Κορίνθου, ἐκ τῆς ὁποίας μετέφερον εἰς τὴν πόλιν των τὰ πλούσια βιομηχανικὰ προϊόντα της μὲ προορισμὸν καταλήξεως των εἰς Ἰλλυρίαν καὶ Ἤπειρον, καὶ τῶν πρὸς Β. ἀποικιῶν αὐτῆς (Ἀπολλωνίας, Ἐπιδάμνου), ἐκ τῶν ὁποίων μετέφερον εἰς τὴν πόλιν των διὰ νὰ ἐξαποστείλουν εἰς τὴν Κόρινθον τὰς ἀκατεργάστους ἐξ Ἠπείρου καὶ Ἰλλυρίας ὕλας. Ὁ ἐκ τοῦ τοιούτου ἐμπορίου ἐκπηγάζων πλοῦτος εἶχεν ἀρχίσει νὰ εἰσρέῃ εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἀκόμη τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος, ὡς φαίνεται, ἀφοῦ μετεκλήθησαν εἰς ταύτην ἐκ Πελοποννήσου, ὅπου εἶχον ἱδρυμένα τὰ ἐργαστήριά των (ἐν Ἄργει, Σικυῶνι, Κλεωναῖς), οἱ περίφημοι Κρῆτες καλλιτέχναι Δίποινος καὶ Σκύλλις, οἱ ὁποῖοι διεμόρφωσαν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα εἰς τύπον ἑλληνικόν, κατέστησαν αἰσθητὰ εἰς τὰ ἀγάλματά των τὰ ἐκ τῆς παλαιστρας διδάγματα καὶ ἐνεφύσησαν ζωὴν καὶ κίνησιν εἰς τὸν κορμὸν καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν (*Ἐρν. Κουρτίου* «Ἑλλ. Ἱστορία, μεταφρ. Σ. Λάμπρου Β΄. 110). Εἰς ἀκμὴν ὅμως ἔφθασεν ἡ πόλις κατὰ τὸ τέλη τοῦ

Digitized by Google

Ε΄ αἰῶνος π. Χ., ὅτε ἦτο πόλις πολυανθρωποτάτη, ἀφοῦ ἠδυνήθη ν' ἀποστείλῃ κατὰ τῶν Ἀκαρνάνων εἰς τὴν μάχην τῶν Ὀλπῶν 3000 ὁπλίτας ἐκ τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὴν ὀχυρὰν πόλιν περιέβαλλεν ἡ ἅλυσις τῶν δυσπορθήτων φρουρίων τοῦ Ἀμβράκου, τῶν Δεξαμενῶν, τῆς Χαράδρας καὶ τῆς Κορωνείας. Ἐντὸς τῆς ἁλύσεως ταύτης κατῴκει πληθυσμὸς ὑπερβαίνων τὰς 100 χιλιάδας κατοίκων, ἐλευθέρων καὶ δούλων.

Ἡ ἀκμὴ τῆς πόλεως ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα, μάρτυρες δὲ ἀψευδεῖς τῆς ἀκμῆς καὶ τοῦ πλούτου της εἶναι οἱ ἀπειροπληθεῖς τοῦ 400—342 π. Χ. ἀργυροῖ στατῆρες αὐτῆς, ἀνευρεθέντες ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ καὶ ὄντες, οἱ μέχρι τοῦδε γνωστοί, περισσοτέρων τῶν 100 διαφορῶν. Τόσος ἦτο ὁ πλοῦτος αὐτῆς, ὥστε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐκόπτοντο εἰς τὰ νομισματοκοπεῖά της δύο-τριῶν τύπων νομίσματα. Τὰ νομίσματα τῆς Ἀμβρακίας ἦσαν τοῦ τύπου τῶν κορινθιακῶν νομισμάτων, τῶν πηγασοφόρων (ἀπὸ τῆς ἐν αὐτοῖς εἰκόνος τοῦ πηγάσου οὕτω καλουμένων) δηλ. στατήρων, ὄχι μόνον διότι ἡ Ἀμβρακία ἦτο ἀποικία τῆς Κορίνθου, ἀλλὰ καὶ διότι τὸ κορινθιακὸν νόμισμα εἶχε καταστῆ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὸ διεθνὲς νόμισμα εἰς τὰς πόλεις τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἰονίου πελάγους, τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας (βλ. *Imhoof-Blumer* «Die Münzen Acarnanien» σ. 5), ὅπως ἐν Μ. Ἀσίᾳ εἶχον καταστῆ διεθνῆ νομίσματα τὰ τοῦ τύπου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ διὰ τοῦτο ἐκόπτοντο ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του. Εἶχον δὲ τὰ νομίσματα τῆς Ἀμβρακίας ἴδια γνωρίσματα ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως παρὰ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς τὴν ἐπιγραφὴν «ΑΜΒΡΑΚΙΩΤΑΝ». Ἔφθασε δὲ ἡ ἀκμὴ τῆς πόλεως εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα, ἀφ' ὅτου, δωρηθεῖσα αὕτη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Κασσάνδρου Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν Πύρρον, ἔγινεν ἡ πρωτεύουσα τοῦ μεγάλου ἐκείνου τῆς Ἠπείρου βασιλέως. Ἡ περιοχὴ τῆς πόλεως ἔφθανέ ποτε πρὸς Δ. μέχρι τοῦ ποταμοῦ Λούρου, αὐτὴ δὲ ἡ πόλις ὑποδιαιρουμένη εἰς τρία μεγάλα τμήματα, τὸ Πύρρειον, τὸ Ἀσκληπιεῖον καὶ τὴν Ἀκρόπολιν (*Πολυβ.* XXI. 27), εἶχε μεγάλην ἔκτασιν καὶ κατεκοσμεῖτο ὑπὸ μεγαλοπρεπῶν μνημείων, ὡς ἦσαν τὰ ἀνάκτορα τοῦ Πύρρου ἐπὶ τοῦ πρὸς Δ. τμήματος τῆς πόλεως (τοῦ Πυρρείου), οἱ ναοὶ τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς Ἀφροδίτης, τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τὸ ἡρῷον τοῦ Αἰνείου, θέατρα καὶ πολλὰ ἄλλα οἰκοδομήματα, πλῆθος ἀγαλμάτων, ἀνδριάντων καὶ πινάκων γραφικῆς, τῶν ὁποίων διηρπάγησαν τὰ πλεῖστα βραδύτερον, ὡς προελέχθη, ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου Μάρκου Φουλβίου Νοβιλίωρος κατὰ τὸ 189 π. Χ. καὶ ὑπὸ τοῦ Λ. Καλπ. Πείσωνος κατὰ τὸ 169 π. Χ. (κατὰ τὸν μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Περσέως πόλεμον).

Τῆς ἀκμῆς τῆς πόλεως καὶ κατὰ τοὺς μετὰ τὸν Πύρρον χρόνους δὲν μαρτυρεῖ μόνον ὁ πλοῦτος τῶν διαρπαγέντων ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καλλιτεχνημάτων, ἀλλὰ καὶ τὰ διασωθέντα νομίσματα τῆς ἐποχῆς ταύτης (238—168 π. Χ.). Ταῦτα φέρουσι συνήθως ἐπὶ τῆς προσθίας μὲν ὄψεως κεφαλὴν Διώνης μετὰ πέπλου, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας δὲ ἐπιγραφὴν ΑΜ ἢ ΑΜΒΡΑ καὶ ὀβελίσκον τεταινιωμένον. Ὁ ὀβελίσκος οὗτος ἦτο ὁ ἱερὸς ἐν Ἀμβρακίᾳ κωνικὸς λίθος *(βαιτύλιον)* τοῦ Ἀγυιέως Ἀπόλλωνος. Διεσώθησαν καὶ νομίσματα τῆς Ἀμβρακίας μετὰ ἀκαρνανικῶν τύπων (κεφαλῆς Ἀχελῴου ἢ Ἡρακλέους ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως καὶ Ἀπόλλωνος Ἀκτίου καθημένου ἢ καρκίνου ἢ ταύρου κυρίσσοντος, ἐπιτιθεμένου διὰ τῶν κεράτων του, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας) ἢ αἰτωλικῶν ἢ ἠπειρωτικῶν (Ἀπόλλωνος ἀκτινοστεφοῦς ἢ δαφνοστεφοῦς ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως καὶ Ἀπόλλωνος γυμνοῦ μετὰ τόξου ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἢ κεφαλῆς Διὸς ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως καὶ Διὸς κραδαίνοντος κεραυνὸν ἐπὶ τῆς ὀπισθίας).

Οὕτως ἡ Ἀμβρακία ἀπὸ τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος π. Χ. μέχρι τῆς κτίσεως τῆς Νικοπόλεως, 30 π. Χ., δὲν ἔπαυσεν, ἐκτὸς μικρῶν διαλείψεων, ἰδίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐπικυριαρχίας τῶν Μακεδόνων, νὰ εἶναι μία ἀκμαία καὶ πλουσία ἑλληνικὴ πόλις· διὰ τοῦτο δὲ καὶ παρεῖχεν αὕτη καὶ ἄνεσιν καὶ ἀσφάλειαν πρὸς τοὺς καταφεύγοντας εἰς αὐτὴν πολιτικοὺς φυγάδας, ὡς ἦτο ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθαμάνων Ἀμύνανδρος, ὅτε εἶχεν ἐξορισθῆ ἐκ τοῦ βασιλείου του, ὁ Ἀκαρνὰν Νικόμαχος, ἐξορισθεὶς ἐκ τῆς πατρίδος του Θυρρείου, καὶ ἄλλοι. ΓΕΡ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Ἀμβρακία ἢ *Ἀμπρακιά.* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 322. Εὔφορον ἔδαφος, ἀρδευόμενον ὑπὸ ἀφθόνων πηγαίων ὑδάτων. Πρό τινων ἐτῶν εἰς ἀγρὸν τοῦ Παλιοχωρίου Ἀμπρακιᾶς εὑρέθη χάλκινον ἄγαλμα τοῦ Διός.

—**Ἀμβρακία.** Λίμνη (βλ. λ. Λιμναία).

—**Ἀμβρακίας, τέως δῆμοι.** Οὕτως ὠνομάζοντο δύο ἐκ τῶν, πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Κοινοτικῆς Διοικήσεως, δήμων τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ὧν ὁ εἷς ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Βάλτου καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὴν Τριχωνίας. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ πρώτου περιελαμβάνοντο αἱ νῦν κοινότητες Ἀμπελακίου, Ἀμφιλοχίας, Κεχρινιᾶς, Λουτροῦ, Σαρδινίκων, Σπάρτου καὶ Στάνου καὶ εἰς τὴν τοῦ δευτέρου αἱ κοινότητες Ἀμβρακίας, Γκεροτοβοῦ, Κοσίνας, Λαμπίρι, Μπερίκου καὶ Σαμπαντίνας. Δ. Ε. Μ.

— **«Ἀμβρακία»** *[Ναυτ.].* Πλοῖον πολεμικόν, ἀδελφὸν τοῦ «*Ἀκτίου*» καὶ καθ' ὅλα ἀπαράλλακτον. Αἱ δύο αὗται κανονιοφόροι ὠνομάζοντο ἀρχικῶς «*Σπέτσαι*» καὶ «*Ὕδρα*» (ἢ Ἀμβρ.)· ὅτε ὅμως ἡ Κυβέρνησις Τρικούπη ἔδωσε (1889) εἰς τὰ ὑπ' αὐτῆς παραγγελθέντα θωρηκτὰ τὰ ὀνόματα «*Σπέτσαι*», «*Ὕδρα*», «*Ψαρά*», αἱ δύο κανονιοφόροι μετωνομάσθησαν ὡς ἐρρέθη. Προορισμὸς τῶν ἀδελφῶν τούτων κανονιοφόρων ἦτο ὁ ἀπὸ τοῦ *Ἀμβρακικοῦ* βομβαρδισμὸς τοῦ τουρκικοῦ φρουρίου *Σκαφιδάκι* τῇ συνεργασίᾳ τῶν τεσσάρων κανονιοφόρων τύπου «*Ἄλφα*» καὶ τοῦ πυροβολείου *Κεφάλι Παναγιᾶς*, ἐκείνου δὲ σιγήσοντος, κατὰ τῶν ἐν Πρεβέζῃ φρουρίων *Βρυσούλα* καὶ *Ἅγιος Ἀνδρέας*, ἵνα τὸ ἐν *Ἀκτίῳ* φρούριόν μας μὴ ἐνοχλούμενον παρ' αὐτῶν προσβάλλῃ τὰ τουρκικὰ *Παληοσάραγας* καὶ *Ἅγιος Γεώργιος*. Αἱ ὑπὸ τῆς «*Ἀμβρακίας*» παρασχεθεῖσαι ὑπηρεσίαι, ὡς καὶ ὁ τρόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀλλαγῆς τοῦ πυροβολικοῦ της, συμπίπτουν πρὸς τὰ τοῦ «*Ἀκτίου*». Δὲν ἐξεποιήθη ὅμως ὡς ἄχρηστον ὑλικόν, καθὼς τὸ «*Ἄκτιον*», ἀλλὰ μετὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἡ «*Ἀμβρακία*» διετέθη εἰς τὴν ἐν Πόρῳ Σχολὴν τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐτοποθετήθησαν ἐπ' αὐτῆς τέσσαρα ταχυβόλα διαφόρων τύπων διὰ τὴν ἄσκησιν τῶν μαθητῶν ναυτῶν, ὑπαξιωματικῶν καὶ ἀξιωματικῶν πυροβολητῶν καὶ χρησιμεύει μέχρι σήμερον διὰ τὰ γυμνάσια πυρῶν τῆς Σχολῆς Ν. Πυροβολικοῦ ἐν Πόρῳ (βλ. καὶ λ. «Ἄκτιον»). Κ. Χ. Κ.

Ἀμβρακικὸς κόλπος *[Ναυτ. Γεωγρ.].* Ὁ κοινῶς καὶ ὑπὸ τῶν ξένων ὡς *τῆς Ἄρτης* γνωστός, ὁ καὶ *Ἀμπρακικὸς* ἐπίσης ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὀνομαζόμενος, ἀπὸ *Ἀμβρακίας* ἢ καὶ *Ἀμπρακίας* ἢ καὶ *Ἀμβράκου*, ἀλλὰ καὶ *Ἀνακτορικός*, σπανιώτερον ὅμως, ἀπὸ τοῦ *Ἀνακτορίου*. Ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει ἐπισήμων κόλπων, ὁ τοιοῦτος, κατὰ τὴν γενικωτέραν τοῦ Στράβωνος (Ζ, ζ, 5) γεωγραφικὴν ἀντίληψιν, καὶ τοῦ πελάγους «τοῦ Σικελικοῦ· τοῦτον δὲ καὶ τὸν Κορινθιακὸν καὶ Κρισαῖον ἐκπληροῖ κόλπον». «Ἔχων τὴν μὲν Ἤπειρον ἀπὸ τῶν ἄρκτων, τὴν δὲ Ἀκαρνανίαν ἀπὸ μεσημβρίας» (*Πολυβ.* Δ, ξγ, 5. πρβλ. *Στράβ.* ἐκδ. Διδότου Ζ, ζ, 6 καὶ *Δίωνος Κασσίου* L, 12), ὧν αἱ ἀκταὶ σχηματίζουσι τὰς διαμήκεις ἀκτάς του, παρουσιάζει εἴσδυσιν 18 ½ μιλλίων ἀπὸ Πρεβέζης ἕως ἀκρωρείας τοῦ Μακρυνόρους, εὖρος δὲ 10 μιλλίων κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς αὐτοῦ ἀκτῆς διήκον. Ἀλλ' ἡ γενικὴ ἀκτογραμμή του εἶναι τοσοῦτον ἀνώμαλος, σχηματιζομένων πλείστων ὅρμων ἐχόντων τὰ ἀφοριζοντα αὐτοὺς κέρατα λίαν προέχοντα, ὥστε εἴς τινα τοῦ κόλπου μέρη ἡ, μεταξὺ αὐτῶν πρὸς διάπλουν, ἐλευθέρα κινδύνων ἔκτασίς του, μόλις φθάνει τὰ 2 μίλλια. Τὸ τέρμα τοῦ κόλπου, πρὸς δυσμάς, ἀφορίζει ἡ ἀκτὴ τῆς Ἀκαρνανίας ἀπὸ Ἀμφιλοχίας ἕως Μενιδίου Κοπραίνης, διήκουσα αἰσθητῶς ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ ἐλαφρὰς ἐμφανίζουσα καμπυλώσεις. Πρὸς ἀνατολὰς τέλος, ἀφ' ἑνὸς ἡ χερσόνησος τῆς Πρεβέζης, χωροῦσα ἀπὸ Β πρὸς Ν καὶ προεκτείνουσα τὴν γῆν τῆς Ἠπείρου ἐπὶ πέντε ἀκόμη μίλλια, προεκτεινομένη δὲ καὶ αὐτὴ ἐπὶ 4 μίλλια πρὸς Α.ΝΑ ὑπὸ χερσονήσου ἀπολήγούσης εἰς τὸ ἀκρωτήριον Λασκάρα καὶ προσομοιαζούσης ἐν χαρτογραφήσει πρὸς κωμικὴν ρῖνα προσωπίδος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ χθαμαλὴ τοῦ Ἀκτίου γλῶσσα, σχηματίζουσι διὰ τῶν ἀντικειμένων ἄκρων των τὰ στόμια τῆς Πρεβέζης, ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ τὸ *στενὸν τῆς Πρεβέζης*, τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου τὸ στόμιον (βλ. Ἄκτιον), οὗ τὸ μέγιστον τῆς στενότητος μεταξὺ τῆς ἄκρας *Παληοσάραγας* καὶ τῆς κατέναντι τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἀκτίου δὲν ὑπερβαίνει τὰ 620 μέτρα. Παρουσιάζουν δὲ αἱ ἀκταί του μεγάλας ποικιλίας διαμορφώσεως: πρὸς Δ ἡ μὲν τῆς Ἠπείρου πού μὲν ἔστι πεδινή, ποὺ δὲ λοφώδης, ἡ δὲ τῆς Ἀκαρνανίας ἐξόχως χθαμαλή· πρὸς Ν, ποὺ μὲν βουνώδης, ποὺ δὲ λοφώδης· πρὸς Α, πεδινὴ κατὰ τὸ νότιον τῆς ἀκτῆς ἥμισυ καὶ ὀρεινὴ κατὰ τὸ βόρειον τοιοῦτον, ὅπερ ὑπερθέει ἡ ἀπὸ Καρβασαρᾶ πρὸς Ἄρταν ὁδός· πρὸς Β τέλος, χθαμαλὴ καθ' ἅπαν τὸ μῆκος τῆς μετὰ λιμνοθαλασσῶν, ἃς σχηματίζουν κλασσικοῦ τύπου προσχωματικὰ βέλη καὶ αἵτινες ἀποτελοῦν κατὰ τὸ πλεῖστον ἰχθυοτροφεῖα περιώνυμα.

Πρὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου ὁ Ἀμβρακικὸς κόλπος ἀπετέλει τὸ θαλάσσιον σύνορον μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Διότι τῶν ἀποφάσεων τοῦ Βερολινείου Συνεδρίου, τῶν καθοριζουσῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ μέχρι Θυάμεως τμῆμα τῆς Ἠπείρου, μὴ πραγματοποιηθεισῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, καθωρίσθη ὡς μεθόριος γραμμή, ἐκεῖ, τοῦ Ἀράχθου ἡ κοίτη· καὶ οὕτω εἰς μὲν τὴν Ἑλλάδα ἀνῆκον τὸ ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ τούτου τμῆμα τῆς βορείας τοῦ κόλπου ἀκτῆς, ἡ ἀνατολικὴ ἀκτή του, ἡ νοτία καὶ ἡ χερσόνησος τοῦ Ἀκτίου, εἰς δὲ τὴν Τουρκίαν τὸ πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀράχθου τμῆμα τῆς Ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς, συνεπῶς δὲ καὶ ἡ χερσόνησος τῆς Πρεβέζης.

Οἱ λόφοι τῶν ἀκτῶν του ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὄγκους πρωτογενοῦς ἀσβεστίτου, ὧν οἱ κρημνοὶ ἐπιστεφόμενοι ἀπὸ ποικιλωτάτων ἀποχρώσεων βλάστησιν καθιστῶσιν αὐτὰς πολὺ γραφικάς. Εἶναι δὲ τοιαῦται τοῦ κόλπου τούτου αἱ φυσικαὶ καλλοναί, ὥστε οἱ Ἄγγλοι ἀξιωματικοὶ οἱ συγγράψαντες τὰς ὡς πρὸς αὐτὸν ναυτιλιακὰς ὁδηγίας λησμονοῦν τὴν εἰς τοιοῦτον ἔργον ἐπιβαλλομένην ξηρότητα ἐκφράσεως καὶ ἐξαίρονται εἰς ρωμαντισμὸν (Mediterranean Pilot III ἐκδ. 1908 σελ. 294), περιγράφοντες τὴν γραφικότητα τοῦ φυσικοῦ του πανοράματος, καὶ χαρακτηρίζουν ὡς εὐνοηθέντα ὑπὸ τῆς τύχης τὸν ἐπισκεπτόμενον τὸν κόλπον. Μεταξὺ δὲ τῶν θάμνων του εἶναι καί τις (πρινοκόκκι) τοῦ ὁποίου οἱ μικροὶ σφαιρικοὶ καρποὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς παρασκευὴν χρωστικῆς ὕλης, ζωηρῶς ἐρυθρᾶς, πρὸς βαφὴν ὑφασμάτων· ἐπίσης καὶ πόα τις, ἧς τὸ κίτρινον ἄνθος χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν ἀναλόγου βαφῆς.

Δύο μεγάλοι μᾶλλον ποταμοί, πλωτοὶ ἐν μέρει, ὁ *Ἄραχθος* καὶ ὁ *Λοῦρος*, ἐκβάλλουν εἰς τὴν βορείαν τοῦ κόλπου αἰγιαλίτιδα, ὁ μὲν πρῶτος ἐν τῷ ὅρμῳ τῆς *Κοπραίνης*, ὁ δὲ δεύτερος ἐν τῷ ΒΔ. μυχῷ τοῦ ἐλάσσονος κόλπου τῆς *Σαλαώρας*.

Ἀκρωτήρια.—Ταῦτα, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς Ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς τοῦ στομίου, καὶ κατὰ τὴν φορὰν τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου, ὡς σειρὰν τῆς γεωγραφικῆς διαδοχῆς των, εἶναι τὰ ἑξῆς: *1) Παργινόσκαλα*, τὸ ΒΔ κέρας τοῦ στομίου, ἐπὶ τῆς Ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς. *2) Ἄκρα Παντοκράτωρ*, ἡ Ν. ἐσχατιὰ τῆς χερσονήσου τῆς Πρεβέζης, ἐφ' ἧς ἦτο τὸ μέγα τουρκικὸν φρούριον. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὑπῆρχε τὸ ἐπάκτιον πυροβολεῖον *Καλὴ Μπαμπᾶ*, τὸ δυτικώτερον τῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀμυντικῶν ἔργων ἐν τῷ νοτίῳ στομίῳ τοῦ Στενοῦ τῆς Πρεβέζης. *3) Παληοσάραγας*, ἐφ' ἧς πυροβολεῖον· ἡ ΝΑ τῆς χερσονήσου ἄκρα. Εἰς 550 μέτρ. Ν.ΝΑ τῆς ἄκρας τὸ φρούριον Ἅγιος Γεώργιος. *4) Μαργαρώνα*, γλῶσσα δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν λιμένα «Βαθύ», ΒΔ τοῦ Ἀμβρακικοῦ μυχόν. *5) Καβογιάννη*, εἰς 1600 μετρ. ΒΑ τῆς ἄκρας Ἀκρί τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀκτίου. *6) Ἁγίου Στεφάνου*, εἰς 3500 μέτρα Α. τῆς ἄκρας Ἀκρί. *7)* Ἀκρωτ. *Λασκάρα*, ἡ Ν ἐσχατιὰ τῆς χερσονήσου, ἥτις ἀποφύεται ΝΑ ἀπὸ τῆς χερσονήσου τῆς Πρεβέζης. Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου κατασκευάζεται (1927) φάρος «*Ἄγκα*» ἐκλάμψεων ἐρυθρῶν. *8) Σκαφιδάκι*, ἡ ἀνατ. ἐσχατιὰ τῆς ἰδίας χερσονήσου· ἡ ἄκρα δὲ αὕτη τερματίζει μαστὸν *Σκαφιδάκι*, ἐφ' οὗ ἦτο τὸ φρούριον φερώνυμον, ἀντιμέτωπον τοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς *Κεφάλι-Παναγιᾶς* ἑλληνικοῦ. *9) Μυρτάρι*, ἐπὶ τῆς αὐτῆς χερσονήσου, ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὅρμον τῆς Σαλαώρας. *10) Κορακόνησα*, ἡ νοτιωτάτη ἄκρα τοῦ προσχωματικοῦ βέλους τοῦ σχηματίσαντος τὴν λιμνοθάλασσαν τῆς Λογαροῦς. Προφανῶς, πρόκειται περὶ νήσου, ὡς καὶ αἱ τῆς νοτίως αὐτῆς συστάδος, ἑνωθείσης πρὸς τὸ *Φιδόκαστρον* καὶ τὴν *Σαλαώραν* διὰ προσχωματικῶν βελῶν. *11)* Γλῶσσα *Παλμαιεγό*, ἡ νοτιωτάτη ἄκρα τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ Ἀμβρακικοῦ. Διαρκῶς προσεπιχωμένη ἐκ τῆς ἰλύος ἣν κυλινδοῖ ὁ Ἄραχθος καὶ συσσωρεύουσι τὰ ρεύματα, καθίσταται ἐπικίνδυνος διὰ τὴν ναυτιλίαν, δι' ὃ θέλει φωτισθῆ ἐντὸς τοῦ 1927 διὰ φωτοβόλου σημαντῆρος «*Ἄγκα*», ἐκπέμποντος ἀναλαμπὰς ἐρυθράς· τόσον δὲ γοργὴ εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς προσεπιχώσεως, ὥστε ἐνῷ τῷ 1922 ὁ ἀπὸ τοῦ φάρου Κοπραίνης ἐρυθρὸς τομεὺς ἐκάλυπτεν ἀνέτως τὰ ἐπικίνδυνα ἀβαθῆ, ἐδέησε τῷ 1924 νὰ μετακινηθῇ ὁ τομεὺς οὗτος 10° νοτιώτερον, διότι τὰ ἀβαθῆ εἶχον ἐντὸς διετίας χωρήσει κατὰ τοσοῦτον γωνιακὸν εὖρος, ἐντὸς τοῦ τομέως τοῦ ἐλευθέρου πλοῦ. *12)* Γλῶσσα *Κοπραίνης* εἰς 1 6 μιλ. Β.ΒΑ τοῦ κοινῶς στομίου τοῦ Ἀράχθου καὶ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὅρμον Κοπραίνης· ἐπὶ τῆς ἄκρας ὑπῆρχε παλαιότερον φανὸς μετὰ κλεισιάδος ἀντικατασταθεὶς τῷ 1907 διὰ φάρου Ε΄ τάξεως ἐκπέμποντος φῶς σκαρδαμύσσον λευκὸν 12 μιλλίων μὲν πρὸς ἔνδειξιν τοῦ ἐλευθέρου πλοῦ, ἐρυθρὸν δὲ 7 μιλλίων καλύπτον τὴν γλῶσσαν Σπαλματόρι καὶ τὰ περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀράχθου ἀβαθῆ, πρὸς προφύλαξιν τῶν διαπλεόντων ἀπὸ τῶν ἀπ' αὐτῶν κινδύνων. Ὁ παλαιὸς φανὸς ἐτοποθετήθη εἰς Ἀντίρριον, ὅπου καὶ λειτουργεῖ εἰσέτι (1927). *13) Ἅγιος Γεώργιος*, ΒΔ κέρας τοῦ ὅρμου Καρβασαρᾶ καὶ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι. Ἐπ' αὐτῆς φανὸς διοπτρικὸς ἐρυθροῦ σταθεροῦ φωτὸς 5 μιλλίων. *14)* Ἀκτωρ. *Μαχριαμύτη*, ΒΑ κέρας τοῦ ὅρμου «*Λουτρακίου*». Ἐντὸς τοῦ 1927 θέλει φωτισθῆ διὰ φάρου «*Ἄγκα*» λευκῶν ἀναλαμπῶν 12 μιλλίων. Ὕφαλος Ἀλέξανδρος, βόλισμα 6 μέτρων, εὑρίσκεται εἰς 2,2 μιλ. ΒΔ τοῦ ἀκρωτηρίου. *15)* Ἀκρωτ. *Χαλίκι*, ΒΔ κέρας τοῦ ὅρμου Λουτρακίου. Ἡ προμνησθεῖσα ὕφαλος Ἀλέξανδρος εὑρίσκεται εἰς 1,9 μίλλια ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου. *16)* Ἀκρωτ. *Βολύμι*, εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς Ν ἀκτῆς τοῦ κόλπου καὶ ἀκριβῶς πρὸς Νότον κατέ-

Digitized by Google

ναντι τῆς γλώσσης Παλματερὸ (ἀρ. 11). *17)* Ἀκρωτ. *Γελάδα*, ἀκριβῶς κατέναντι τῆς γλώσσης Κορακόνησα (ἀρ. 12), ΒΔ κέρας τοῦ ὅρμου Βονίτσης. *18)* Ἀκτωρ. *Κεφάλι Παναγιᾶς*, χερσονησίζον, κρημνώδες, ἐφ' οὗ ὑπῆρχε φρούριον πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ «*Σκαφιδάκι*» (ἀριθ. 8), ἀφ' οὗ ἀπέχει 1 ½ μίλ. ἀνατολικῶς. Εἰς τὴν Β τοῦ ἀκρωτηρίου ἄκραν θέλει τοποθετηθῆ ἐντὸς τοῦ 1927 φάρος «Ἄγκα» ἐκλάμψεων λευκῶν 12 μιλ. *19)* Ἀκρωτ. *Ἀκρί*, (βλ. λ. Ἀκρὶ καὶ χάρτην εἰς αὐτήν). *20)* Ἀκρωτ. *Ἄκτιον*, παρὰ τὸ στενὸν τῆς Πρεβέζης καὶ ἐπὶ τῆς ἀκαρνανικῆς ἀκτῆς (βλ. λ. Ἄκτιον). *21)* Ἀκρωτ. *Σκύλλα* ἢ καὶ *Κοκκάλα*, τὸ ΝΔ κέρας τοῦ στομίου τοῦ στενοῦ τῆς Πρεβέζης.

Νησῖδες. — Ὀλίγας νήσους ἔχει ὁ Ἀμβρακικὸς καὶ ταύτας μικράς, ἐπὶ τὸ κυριολεκτικώτερον βραχονησῖδας, ἐχούσας ὅμως σημασίαν διὰ τὸν ἀπὸ ναυτικῆς ἀπόψεως γεωγραφοῦντα. Εἶναι δὲ αὗται, μὴ λογιζομένων τῶν τμημάτων, φυσικῶς ἢ τεχνητῶς ἀποκεκομμένων, τῶν προσχωματικῶν βελῶν τῶν λιμνοθαλασσῶν, αἱ ἀκόλουθοι, ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς: *1) Γάϊδαρος*, εἰς 4 δέκατα μιλ. Α.ΒΑ τοῦ ἀκρωτ. Σκαφιδάκι (α 8). Λόγῳ ταύτης τὸ εὖρος τοῦ στομίου τοῦ ἑνοῦντος τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον π ὸς τὸν πρόκολπον αὐτοῦ (γ, 2) περιορίζεται εἰς 1 μίλλ., δι' ὃ καὶ θέλει φωτισθῆ τὸ Κεφάλι Παναγιᾶς (α, 18). *2) Κέφαλος*, εἰς ἥμισυ μιλ. Β. ΒΑ τοῦ ἰδίου ἀκρωτηρίου (α, 18), περιβαλλομένη ἀπὸ ὑφαλοπλαίσιον τῶν 5 μέτρων χαρακτηριστικοῦ σχήματος. Ὁ διάπλους τοῦ Ἀμβρακικοῦ γίνεται διὰ μέσου τοῦ μεταξὺ τῆς νησῖδος καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου (α, 18) στενοῦ εὔρους ἡμίσεος μιλλίου. *2)* Συστὰς «*Κυρανόνησα*» περιλαμβάνουσα, ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον, τὰς βραχονησῖδας *Ἅγιος Ἀντώνιος, Διαπόρι Βλῖχος, Μπουζνάρα* καὶ *Βούβαλος* (πλάτ 38°59'.10'' μῆκ. 20°55'10'' — Χάρτης ἑλληνικὸς 10: «Ἀμβρακικὸς κόλπος»), ἡ νοτιωτέρα ἐν τῇ συστάδι ταύτῃ ἀποτελούσῃ προέκτασιν νοητὴν τῆς ὁμωνύμου ἄκρας (α, 10), πρὸς ἣν ἄλλως τε συνδέεται, καθὼς καὶ πρὸς ὅλην τὴν ἠπειρωτικὴν ἀκτήν, διὰ τῆς ὑφαλοκρηπῖδος τῶν 5 μέτρων. *4) Κουκουβίτσα*, ἐν τῷ ΝΔ μυχῷ τοῦ ὅρμου Βονίτσης, πρὸς οὗ τὴν ἀκτὴν συνδέεται πλέον διὰ στενοτάτου λαιμοῦ, ὃν ὑπερλούει ἡ θάλασσα μὲ Δ. ΒΔ καὶ Β. ΒΑ ἀνέμους. *5)* Νησῖδες πρὸ τῆς γλώσσης Παλματερὸ (α, 11). Ἀμμώδεις καὶ χθαμαλαὶ συγχερσοῦνται σὺν τῷ χρόνῳ ὑπὸ τῆς ἰλύος τοῦ Ἀράχθου καὶ τῆς ὑπὸ τῶν ῥευμάτων τοῦ κόλπου συνωθουμένης.

Ὅρμοι. — Τοιοῦτοι σχηματίζονται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς οἱ κάτωθι ἀναφερόμενοι, εἰς οὓς ὅμως δὲν καταλέγομεν καὶ τὸ πρὸ τῆς Πρεβέζης ἀγκυροβόλιον, ὅπερ ὅμως, οὐδεμίαν καμπύλωσιν ἀκτῆς παρουσιάζον, ἐλάχιστα αἰτιολογεῖ τὸν χαρακτηρισμόν του ὡς «ὅρμου»: *1) Βαθύ*, αὐλὼν μᾶλλον, στενὸς καὶ σκολιός, ἀποτελῶν δὲ τὴν πρὸς τὴν Πρέβεζαν μασχάλην τῆς ἀπὸ τῆς χερσονήσου τῆς Πρεβέζης ἀποφυομένης χερσονησιζούσης ἀποφύσεως. *2) Ἐλάσσων κόλπος τῆς Πρεβέζης*, ὅστις δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὸν ὅρμον Πρεβέζης. Διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτ. Ἀκρὶ (α, 19) καὶ Κεφάλι Παναγιᾶς (α, 18), εἶναι σχήματος ἡμικυκλικοῦ μὲ τὴν ἀπὸ Ἀν. πρὸς Δ. διάμετρόν του πρὸς Β. Αἱ ἀνατολικαὶ ἀκταί του εἶναι καθαραί, ἐνῷ αἱ δυτικαί του περιβάλλονται ἀπὸ τὸ ὑφαλοπλαίσιον τῶν 5 μέτρων ὅπερ ἀρχόμενον νὰ ἐκδηλοῦται ἀπὸ τὸν Ν. ΝΔ μυχὸν *Ἅγιος Πέτρος* αὐξάνει συνεχῶς εἰς εὖρος ἐξικνούμενον εἰς 1 μίλλιον ἀκριβῶς πρὸς Ἀνατολὰς τῆς ἄκρας Ἀκρί. Ἡ ἐσχατιὰ αὕτη τῶν ἀβαθῶν εἶναι λίαν ἐπικίνδυνος, δι' ὃ καὶ ἐπισημαίνεται ἤδη δι' ἀλεωρίου πλωτοῦ. Ἀποτελεῖ δὲ ὁ κόλπος οὗτος, κυρίως εἰπεῖν, τὸν *πρόκολπον τοῦ Ἀμβρακικοῦ*, δι' ὃ καὶ οὕτω, παρ' ὀλίγων ἐν τούτοις, ὀρθότατα ὀνομάζεται οὗτος. Τὸ εὖρός του εἶναι περίπου 4,5 μιλ., ἡ εἴσδυσίς του 1,8 μιλ., τὰ δὲ βάθη του 35 μέτρων κατὰ μέγιστον. *3) Ἐλάσσων κόλπος Σαλαώρας*, διανοιγόμενος ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ ἀκτῇ μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Μορτάβι (α, 9) καὶ τῆς νησῖδος Βούβαλος καὶ ἔχων εὖρος μὲν 4,2, εἴσδυσιν δὲ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ἀνοίγματός του ἕως τῶν, εἰς τὸν ΒΔ μυχόν του, ἐκβολῶν τοῦ Λούρου 6 μιλ. Εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς Β ἀκτῆς του μαστὸς ὕψους 85 μέτρων, διαφόρου δὲ συστάσεως πρὸς τὴν τῶν εἰς αὐτὸν συγκλινόντων προσχωματικῶν βελῶν (ὅρα δ, 6), ὅστις ἀσφαλῶς ὑπῆρξε βραχονησίς· ἐπ' αὐτοῦ ἐρείπια φρουρίου καὶ ἡ ἀφετηρία τῆς πρὸς Φιλιππιάδα καὶ Ἄρταν ὁδοῦ. *4) Τῆς Βονίτσης* ἢ καὶ τοῦ *Ἀνακτορίου*, παρ' ὀλίγων ἀρχαϊζόντων καλούμενος, διανοιγόμενος ἐν τῇ ἀκαρνανιακῇ ἀκτῇ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κεφάλι Παναγιᾶς (α, 18) καὶ Γελάδα (α, 17) εὔρους 2,8 καὶ εἰσδύσεως 2 περίπου μιλλίων. Σχηματίζονται δὲ ἐν αὐτῷ τρεῖς ὅρμοι ἐλάσσονες: ὁ τοῦ *Ἁγίου Μάρκου* εἰς τὸν ΒΔ μυχόν· ὁ *Λιμένι*, λιμὴν φυσικός, ἐν τῷ ΝΔ μυχῷ, ἱκανῶς μέγας (1 μιλ. × 0,3), ἀλλ' ἀβαθέστατος (μέγιστον 1 μετρ.)· ὁ τῆς *Βονίτσης*, εἰς τὸν νότιον μυχόν, ΝΑ τῆς χερσονησιζούσης νησῖδος Κουκουβίτσα (β, 6) καὶ ὁ τῆς *Κουκουβίτσας*, μεταξὺ ἐκείνης καὶ τοῦ ὄρους «Ἀμαδερός». *5)* Ὁ τοῦ *Φιδοκάστρου*, ἐν τῇ Ἠπειρωτικῇ ἀκτῇ μεταξὺ τῶν νησίδων Βούβαλος (β, 3) καὶ τῶν προεκτεινουσῶν τὴν γλῶσσαν Παλματερὸ (β, 5). Κυρίως εἰπεῖν σχηματίζεται μᾶλλον ὑπὸ τῆς ὑφάλου διαμορφώσεως τοῦ ὑφαλοπλαισίου (2 μέτρων), παρεμποδιζούσης ἐν τούτοις τὸν κυματισμόν, ἢ ὑπὸ τῆς ἐξάλου τοιαύτης. *6)* Ὁ τοῦ *Παλματεροῦ*, μεταξὺ τῶν φερωνύμων νησίδων καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀράχθου. *7) Ὁ ἐλάσσων κόλπος τῆς Κοπραίνης*, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀράχθου πρὸς Δ καὶ Β, ὁ ΒΔ δὲ μυχὸς τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου· ὁ ΒΔ αὐτοῦ μυχὸς εἶναι τὸ ἀγκυροβόλιον *Κόπραινα*, ἀφετηρία ὁδοῦ πρὸς Ἄρταν, καὶ ὁ ΒΑ *Μενίδι*, δι' οὗ διέρχεται ἄλλη, ἀπὸ Κραβασαρᾶ αὕτη, πρὸς Ἄρταν ὁδός. *8)* Ὁ *τῆς ἁγίας Παρασκευῆς*, ἐπὶ τῆς ἀκαρνανιακῆς ἀκτῆς μεταξὺ ἀκρωτ. Γελάδα (α, 17) καὶ Βολύμι (α, 16). *9)* Ὁ *ὅρμος τῆς Ρούγας*, ἐπὶ τῆς ἀκαρνανιακῆς ἀκτῆς μεταξὺ τῶν ἄκρων Βολύμι καὶ Χαλίκι (α, 15). *10* Ὁ *ἐλάσσων κόλπος τοῦ Λουτρακίου* ἢ τοῦ *Ἐχίνου*, ὑπό τινων ἀρχαϊζόντων ὀνομαζόμενος καὶ διανοιγόμενος ἐν τῇ ἀκαρνανιακῇ ἀκτῇ, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Χαλίκι (α, 15) καὶ Μακριαμύτη (α, 14), εὔρους 3, 5 καὶ εἰσδύσεως 3 μιλ. περίπου. Εἰς τὸν Δ αὐτοῦ μυχὸν ὁ ὅρμος *Παλιομύλου* ἢ *Μπαλέμ*, ἀποτελῶν καλὸν ἀγκυροβόλιον, εἰς δὲ τὸν νότιον αὐτοῦ μυχὸν ὁ *ὅρμος Λουτρακίου*, ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο ἐλάσσονας τοιούτους ἀμφιδύμους, ὧν μόνον ὁ δυτικὸς παρέχει ἀσφαλὲς ἀγκυροβόλιον. *11)* Ὁ *τῆς Ἀμφιλοχίας*, ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ὅμως ὡς τοῦ *Κραβασαρᾶ* ἢ *Καρβασαρᾶ* γνωστός, ἐλάσσων κόλπος πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἀποφύσεως τῆς ἀποληγούσης εἰς τὴν Μακριαμύτη (α, 14) καὶ ΝΑ μυχὸς τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Ἐν αὐτῷ σχηματίζονται δύο ἐλάσσονες ὅρμοι: Ἅγιος Νικόλαος, δεξιᾷ ἀμέσως τῷ εἰσπλέοντι, καὶ *Ἁλμυρὸς* εἰς τὸν ΒΔ μυχόν του, μικρὸς ἀσφαλέστατος διὰ μικρὸν πλοῖον αὐλὼν εἰς τὸ κράσπεδον τοῦ λόφου Παλιακλῆ, ἐπίσης καὶ ὁ *ὅρμος Καρβασαρᾶ*, ἀποτελῶν τὸν πρὸς νότον τερματισμὸν τοῦ ἐλάσσονος κόλπου τῆς Ἀμφιλοχίας, καὶ ἔχων τὸν μυχόν του ἀσφαλὲς ἀγκυροβόλιον καίτοι ὀλίγον κυματῶδες ὑπὸ Β ἀνέμους, ἐφ' οὗ Ἀμφιλοχία ἡ πόλις. Τὸν αἰγιαλὸν τοῦ ὅρμου Καρβασαρᾶ παραθέει ἀπεγγύτατα ἡ πρὸς Ἄρταν ἁμαξιτή.

Ἰχθυοτροφεῖα.—Πλεῖστα τοιαῦτα εἶναι ἐν ταῖς ἀκταῖς τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ δὴ ταῖς Ἠπειρωτικαῖς. Ἀξιοσημείωτον, ὅτι τὰ μὲν τῆς Ἠπειρωτικῆς του ἀκτῆς εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ καὶ μεγαλύτερα καὶ εἰς ἀριθμὸν καὶ εἰς ἔκτασιν, ἀπότοκα δὲ τοῦ προηγηθέντος σχηματισμοῦ προσχωματικῶν βελῶν· ἀντιθέτως τὰ ἐπὶ τῆς Ἀκαρνανιακῆς ἀκτῆς εἶναι μικρότερα εἰς ἀριθμὸν καὶ ἔκτασιν καὶ ἐν λιμνοθαλάσσαις φυσικαῖς μὴ ὀφειλομέναις εἰς γένεσιν προσχωματικῶν βελῶν. Εἶναι δὲ τούτων τὰ σπουδαιότερα: *1)* Τοῦ *Καβογιάννη*, εἰς 300 μέτρα Δ. ΒΔ τῆς φερωνύμου ἄκρας (α 5), μικροῦ ἄξιον λόγου τέναγος. *2) Μπογονίτσα*, ἰχθυοτροφεῖον - τέναγος, ἔχον τὸ στόμιον μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ἅγιος Στέφανος καὶ Λασκάρα (α, 6 καὶ 7). *3) Μάζωμα*, μέγα ὁπωσοῦν σχηματισθὲν ἀνατολικῶς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Νικοπόλεως, ὅστις θὰ ἦτό ποτε πολὺ στενότερος· περιβάλλεται δὲ ἐκ δυσμῶν καὶ βορρᾶ ὑπὸ τῆς περὶ αὐτὸ καμπτούσης ὁδοῦ Πρεβέζης — Φιλιππιάδος — Ἰωαννίνων, καὶ ὀφείλεται εἰς προσχωματικὸν βέλος ἀποτελοῦν ἤδη τὸν δυτικὸν μυχὸν τοῦ ἐλάσσονος κόλπου τῆς Σαλαώρας (γ, 2). *4) Τσόπελι*, μικρὸν ἰχθυοτροφεῖον εἰς τὸν ΒΔ μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Σαλαώρας καὶ ἐπὶ τῆς ΝΔ ὄχθης τῆς ἐκβολῆς τοῦ Λούρου. *5) Τσουκαλιό*, μέγα ἰχθυοτροφεῖον, σχηματισθὲν ἀπὸ προσχωματικὸν βέλος ἔχον 9 στομαλίμνας καὶ ἀποτελοῦν τὸν Β. ΒΑ μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Σαλαώρας. Ἐπικοινωνεῖ δὲ μὲ δύο ἄλλα ἰχθυοτροφεῖα, τὴν *Αὐλερὴν* ΝΑ καὶ τὴν *Ροϊδιὰν* Β, τῆς συστάδος ταύτης περιλαμβανομένης μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Λούρου, τοῦ βουνοῦ Βίγλα καὶ τοῦ κατωτάτου τμήματος τῆς ἀπὸ Σαλαώρας πρὸς Φιλιππιάδα καὶ Ἄρταν ὁδοῦ. *6)* Τῆς *Λογαροῦς*, τὸ περιφημότερον ὅλων, φημισμένον διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ ἰχθῦς τοὺς παρέχοντας τὰ «*δεσποτικὰ*» ἐπικαλούμενα αὐγοτάραχα. Ἀλλὰ καὶ ὁ πιθανὸς τρόπος τῆς γενέσεώς του εἶναι περίεργος, διότι προέκυψεν ἐκ τῆς συνενώσεως τῆς ποτὲ νησῖδος Σαλαώρας διὰ προσχωματικῶν βελῶν ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὴν κυρίως ἠπειρωτικὴν παραλίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν ποτὲ νῆσον Κορακόνησα (α, 10) ἐνῷ, ἐκ τρίτου, νέα μικρὰ προσχωματικὰ βέλη προστίθενται εἰς τὴν ἤδη ἄκραν Κορακόνησα μὲ τάσιν ἑνώσεως αὐτῆς πρὸς τὴν φερώνυμον συστάδα (γ, 3), σχηματιζομένων ἐν τῷ μεταξὺ μικρῶν λιμνοθαλασσῶν, ὡς ἡ: *7) Σακκουλέτσι*, σχηματισθεῖσα πρὸς νότον τῆς ἄκρας Κορακόνησα καὶ οὖσα ἤδη ἰχθυοτροφεῖον. *8—9) Κόφτρα* καὶ *Παλιομποῦκα*, ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀκτῇ τοῦ ὅρμου Παλματερὸ (γ, 5) ἀμφότεραι κείμεναι. *10) Ἀγριλός*, ἐν τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου τῆς Κοπραίνης (γ, 6), ὃν σχηματίζει τὸ γεννῆσαν τὴν λιμνοθάλασσαν τοῦ ἰχθυοτροφείου προσχωματικὸν βέλος. Ἡ δυτικὴ τοῦ ἰχθυοτροφείου ὄχθη σχηματίζει ἁλυκὴν αὐτόπηκτον, *Ἁλυκαὶ* ὀνομαζομένην τοπωνυμικῶς. *11) Κατάφρικο*, εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς δυτικῆς τοῦ Ἀμβρακικοῦ ἀκτῆς, εἰς 4 μίλ. νοτίως τοῦ ἀγκυροβολίου Μενίδι (γ, 6). *12) Ρούγας*, φυσικὴ λιμνοθάλασσα αὐτό, μικρῶν ὅμως διαστάσεων, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ φερωνύμου ὅρμου (γ, 8).

Ὕφαλος τοπογραφία.—Ἁπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου τῆς Διευθύνσεως τῆς Ὑδρογραφικῆς Ὑπηρεσίας πείθει ὅτι ἡ ἰσοβαθὴς τῶν 20 μέτρων ἀφίσταταί πως τῶν βορείων τοῦ κόλπου ἀκτῶν καὶ τῶν δυτικῶν, πρόσκειται δὲ τῆς ἀκτογραμμῆς τῶν νοτίων καὶ ἀνατολικῶν. Ἐπίσης, ὅτι, ἐὰν θεωρήσωμεν ὡς καθ' αὑτὸ καὶ οἱονεὶ σταθερὸν ἔδαφος τοῦ θαλασσίου βυθοῦ τοῦ κόλπου τούτου τὸ ἐντὸς τῆς ἰσοβαθοῦς τῶν 20 μέτρων, ἅτε τοῦ ἐκεῖθεν τῆς ἰσοβαθοῦς ταύτης ὑφαλοπλαισίου ἐπηρεαζομένου ἐκ τῶν προσεπιχώσεων ἃς κυλινδοῦν οἱ ποταμοὶ συναρωγούντων καὶ τοῦ κύματος καὶ τοῦ ἐν τῷ κόλπῳ θαλασσίου ῥεύματος, θὰ ἴδωμεν ὅτι τὰ ἐν τῷ κόλπῳ βάθη ποικίλλουν μεταξὺ 26 καὶ 30 μέτρων, παρουσιαζομένων βολισμάτων μέχρις 62 μέτρων μεταξὺ ἐκβολῶν Ἀράχθου καὶ μυχοῦ τοῦ κόλπου τοῦ Λουτρακίου. Δηλαδὴ ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι τὰ ὕδατα τοῦ Ἀμβρακικοῦ ἐξηραίνοντο καθ' οἷον δήποτε τρόπον καὶ ὅτι προηγεῖτο τούτου ἀπόφραξις τοῦ Στομίου τῆς Πρεβέζης, θὰ παρουσίαζεν ὁ πυθμὴν τοῦ Ἀμβρακικοῦ ἔδαφος λεκανοπεδίου τελείως σχεδὸν ἐπίπεδον· ἐὰν δὲ ὑπετίθετο ὅτι τὸ Ἰόνιον πέλαγος κατήρχετο, ἀπὸ ἀπόψεως στάθμης, 6 μέτρα κάτω τῆς σημερινῆς του ἐπιφανείας, δεδομένου ὅτι τὰ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Κοκκάλα* ἢ *Σκύλλα* (α, 21) καὶ *Καλῆ-Μπαμπᾶ*, *Παντοκράτωρ* καὶ *Ἅγιος Γεώργιος* (α, 1—3) ἀβαθῆ δὲν δίδουν τοσοῦτον βόλισμα, ἕπεται ὅτι κατὰ τὰς φανταστικὰς ταύτας προϋποθέσεις θὰ μετεβάλλετο ὁ Ἀμβρακικὸς εἰς λίμνην ἁλμυρὰν ἀπέραντον, ἥτις τροφοδοτουμένη ἀπὸ τὸν Ἄραχθον καὶ τὸν Λοῦρον θὰ ἐξέρρεεν ὑπερεκχειλίζουσα διὰ τῶν πραγματικῶν ἐξωτερικῶν ἀβαθῶν τοῦ στομίου, τὰ ὁποῖα ἡ τοιαύτη ὑπόθεσίς μας θὰ εἶχε μεταβάλει εἰς χθαμαλοὺς καταρράκτας. Καίτοι δέ, τό γε νῦν ἔχον, πᾶσα ἀξιωματικὴ γνώμη ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐγεννήθη ὁ ἰδιόρρυθμος αὐτὸς κόλπος θὰ ἐβασίζετο ἐπὶ εἰκοτολογίας, ἐν τούτοις προκαλεῖ ἐντύπωσιν ἡ τολμηρὰ ὑπόθεσις τοῦ Πλινίου (Histor. Nat. II 92 καὶ IV 1 καὶ 2), καθ' ἣν ἡ γένεσις τοῦ Ἀμβρακικοῦ ὀφείλεται εἰς ὑφίζησιν τοῦ ἐδάφους τῆς βορείας Ἀκαρνανίας.

Εἰδικαὶ πληροφορίαι.—Αἱ γεωδαιτικαὶ συντεταγμέναι τοῦ ἐν τῷ φρουρίῳ *Ἁγίου Ἀνδρέου* ἐν Πρεβέζῃ *(Οὖτς Καλιὰ)* ὑπάρχοντος «*μιναρὲ*» ἐξαχθεῖσαι ἐκ τοῦ τριγωνισμοῦ τῆς χώρας εἶναι: πλάτ. =38° 57'31'',6 καὶ μῆκ.=20°45'20'',8 Ἀνατ. Γρήνουϊτς, τοῦ μεσημβρινοῦ τῶν Ἀθηνῶν (τοῦ διὰ τοῦ μαρμαρίνου βάθρου τοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Νυμφῶν καὶ νοτίως τοῦ Ἐθν. Ἀστεροσκοπείου διερχομένου) λογιζομένου ὡς κειμένου εἰς 23°43' 12'',92 ἀνατολικῶς Γρήνουϊτς.

Δύο εἶναι οἱ Ἑλλην. Ὑδρογρ. χάρται οἱ ἀφορῶντες εἰς τὸν Ἀμβρακικόν: Ὁ ὑπ' ἀρ. 4: *Στενὸν καὶ ὅρμος Πρεβέζης* ὑποτυπωθείς, τῷ 1914, εἰς κλίμακα 1:10000, ὑπὸ τῶν ὑποπλ. Π. Ν. *Α. Χρυσάνθη* καὶ *Ι. Μπούμπουλη*, ἐπιβαινόντων τοῦ ἀτμομυοδρόμονος «*Ἀλφειός*» καὶ ἐκδοθεὶς τῷ 1917, καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 10 *Ἀβρακικὸς κόλπος* (Ἄρτας) ὑποτυπωθεὶς τῷ 1920 εἰς κλίμακα 1:50000 διὰ τοῦ αὐτοῦ πλοίου, ὑπὸ τοῦ ἀντιπλοιάρχου *Ἀλ. Χρυσάνθη* καὶ ἐκδοθεὶς τῷ 1922. Ὁ δεύτερος τῶν χαρτῶν φέρει ἐπ' αὐτοῦ λιμενοδείκτην τοῦ «*ὅρμου Βονίτσης*» 1:20000, ἀμφότεροι δὲ διαφόρους ἀπεικονίσεις ἀπόψεων τῶν ἀκτῶν πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ καταπλέοντος εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀκτῆς, καὶ διαφόρους ὁδηγίας καὶ εἰδήσεις, ἐξ ὧν τελευταίων ἀποσπῶμεν τὰς ἀκολούθους:

Ἡ μαγνητικὴ ἀπόκλισις ἦτο 5°20' δυτικὴ τὴν 15 Μαΐου 1914, τῆς ἐτησίας μεταβολῆς της οὔσης 6' ἀφαιρετικῆς.

Ἀποστάθμισις περὶ τὴν μέσην παρατηρηθεῖσα 0,40 μέτρου ἑκατέρωθεν. Ἡ παλίρροια εἶναι ἀνεπαίσθητος. Αἱ ἐκ μετεωρολογικῶν λόγων μεταβολαὶ τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης ἀνέρχονται εἰς 0,40 μέτρου περίπου ὑπὸ (Βορειοανατολικοὶ ἄνεμοι καὶ ἔξαρσις βαρομετρική) καὶ ὑπὲρ (Νοτιοδυτικοὶ ἄνεμοι καὶ ὕφεσις βαρομετρική) τὴν μέσην στάθμην, ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τὴν ἔνδειξιν «22» μαρμαρίνου παλιρροιομέτρου ἐντοιχισμένου εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ φρουρίου «Παλιοσάραγας» ἐν τῷ Στενῷ τῆς Πρεβέζης.

Ἡ ταχύτης τοῦ ῥεύματος ἐν τῷ Στενῷ τῆς Πρεβέζης, σχηματίζοντος δίνας ἑκατέρωθεν τοῦ ἄξονος αὐτοῦ, ἀνέρχεται εἰς 2 ἕως 2 ½ μίλλια καθ' ὥραν, αὐξομειουμένη ὀλίγον ἀναλόγως τῶν πνεόντων ἀνέμων.

[Διὰ τὴν γεωλογικὴν σύστασιν τῶν ἀκτῶν βλ. **Ἀκαρνανία-*Γεωλ.*** IV, V, VI καὶ Ἤπειρος-*Γεωλ.*].

—(ΝΑΥΤ. ΙΣΤΟΡΙΑ) Τὴν ὡς πρὸς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον ναυτικὴν ἱστορίαν ἀποτελοῦν αἱ κατὰ θάλασσαν φάσεις τῶν εἰς τὰ παράλιά του γενομένων πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Οὕτω, τὰ ἐπισημότερα, ἀπὸ τοιαύτης ἀπόψεως, ἐν αὐτῷ συμβάντα δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τὰ ἀκόλουθα.

Τὰς πρώτας τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐπιχειρήσεις τῶν κορινθιακῶν τριήρεων, αἵτινες εἰ-

Digitized by Google

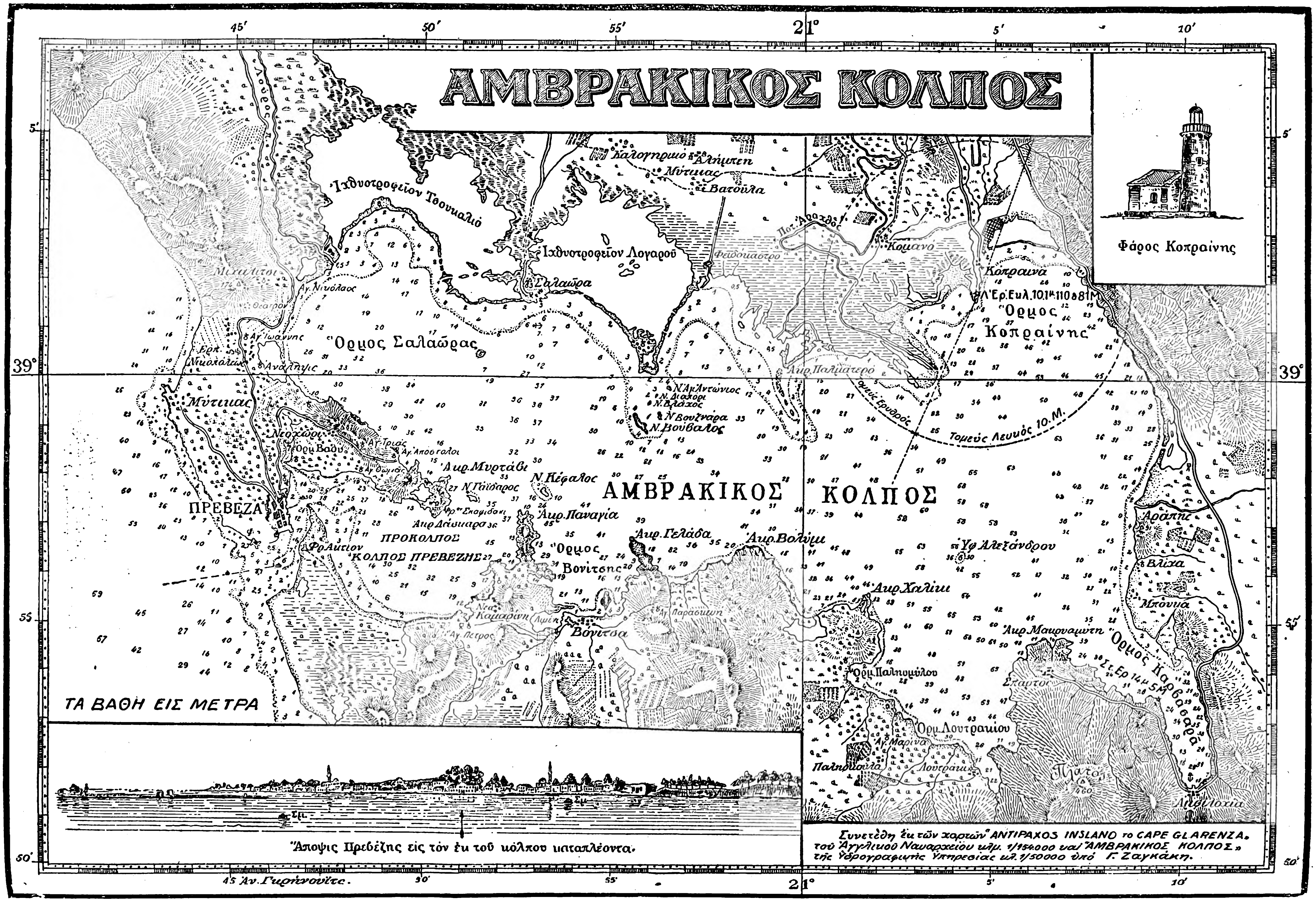

Άποψις Πρεβέζης εις τόν εν του κόλπου καταπλέοντα.

Συνετέθη εκ τών χαρτών "ANTIPAXOS INSLAND to CAPE GLARENZA" τού Άγγλικού Ναυαρχείου κλιμ. 1/154000 και "ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ" τής Υδρογραφικής Υπηρεσίας κλ. 1/50000 υπό Γ. Ζαγκάκη.

45 Αν. Γκρήνουιτς.

χον ὡς ναυτικὴν βάσιν τὸ Ἀνακτόριον (*Θουκυδ.* Α 34—53), τὸν σημερινὸν ὅρμον τῆς Βονίτσης. Τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις (217 μ. Χ.) τοῦ Φιλίππου τοῦ Γ', υἱοῦ τοῦ Δημητρίου τοῦ Β', κατὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ δὴ τὰς κατὰ τῆς πόλεως Ἀμβράκου (*Πολυβ.* Δ, 63) ὡς καὶ τὰς κατὰ τοῦ Φουλβίου (*Tit. Liv.* 38, 4) κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς ἰδίας πόλεως (βλ. **Ἀμβρακία**). Τὴν ὑπὸ Ὀκταβίου ἧτταν τῶν στόλων τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας (βλ. **Ἄκτιον**). Τὰς ὑπὸ τὸν Ροβ. Γυϊσκάρδον ἐπιδρομὰς τῶν Νορμαννῶν. Τὰς ὑπὸ τοῦ μεγάλου Τούρκου ναυάρχου Τοργοὺτ Ρεΐς, βοηθουμένου ὑπὸ τῶν Ἀκαρνάνων, πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς ἀποκάθαρσιν τῶν παρακτίων τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀκαρνανίας ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν πάσης γῆς πειρατῶν. Τὴν κατάληψιν τῆς Πρεβέζης καὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ ὑπὸ τοῦ στόλου τοῦ Μοροζίνι, ἥτις ἐπηκολούθησε (Νοέμβριος 1684) τὴν κατάληψιν τῆς Λευκάδος (6—8 Αὐγούστου 1684). Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 γεγονὸς «ἄξιον τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς Πατρίδος», κατὰ τὴν ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Τζοὺρτζ ἔκφρασιν, ἦτο ἡ δρᾶσις τῶν τεσσάρων, ὑπὸ τὸν *Ἀνδρέαν Γ. Σπαχῆν* ἢ *Τενεκέν*, πλοιαρίων (βλ **Ἄκτιον**—*Κατὰ τὸν Ἀγῶνα*), ἣν ἐξύμνησεν ὁ Ζαλοκώστας εἰς τὸ ποίημά του τὸ «Στόμιον τῆς Πρεβέζης».

Ἀποκατασταθείσης τῆς χαράξεως τῆς πρώτης τοῦ ἀναγεννηθέντος Κράτους ὁροθετικῆς γραμμῆς, μικραὶ πολεμικαὶ ἀτμοημιολίαι ἢ καὶ ἱστιοφόροι ἡμιολίαι εἰσέπλεον πρὸς παρακώλυσιν τῆς λαθρεμπορίας ἐπὶ τῶν Ν ἀκτῶν τοῦ Ἀμβρακικοῦ ἢ τὴν δίωξιν τῆς λῃστείας καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Πρῶτον ὅμως πολεμικὸν ὅπερ εἰσέπλευσεν εἰς τὸν κόλπον πρὸς ἐκτέλεσιν εἰδικῆς ἀποστολῆς ἦτο ἡ «*Ἀμφιτρίτη*», ἡ περίκομψος τροχοφόρος θαλαμηγὸς Γεωργίου τοῦ Α'.Ταύτης ἐπέβαινεν ἡ ὑπὸ τὸν διπλωμάτην Ἀρμένην Βραΐλαν ἐπιτροπὴ (Ἰαν.—Μάρτιος 1879) ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν συνόρων τῆς νέας μας τότε ὁροθετικῆς γραμμῆς. Ἡ Τουρκία ὅμως προβλέψασα τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι διεκδικήσεως τῶν μὴ παραχωρηθέντων ἡμῖν ἐδαφῶν,ἐκ τῶν κατακυρωθέντων ἐν τούτοις εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸ Βερολίνειον συνέδριον, ἤγειρε πρὸς ἀντιμετώπισιν αὐτοῦ πανίσχυρα διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην φρούρια καὶ πυροβολεῖα (*Χαμηδιὲ — Παντοκράτορα — Ἅγιον Γεώργιον* ἐπὶ τῆς Νοτίας ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τῆς Πρεβέζης διὰ τὴν ἀπὸ βορρᾶ ἀπόκλεισιν τοῦ εἴσπλου, *Παληοσάραγα, Ἁγίου Ἀνδρέου, Βρυσούλας* ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς διὰ τὴν ἀπὸ δυσμῶν ἀπόκρουσιν τοῦ διάπλου, καὶ *Σκαφιδάκι* πρὸς τελειωτικὴν καταστροφὴν παντὸς πλοίου, ὅπερ θὰ εἶχε κατορθώσει νὰ φθάσῃ εἰς τὸν πρόκολπον τοῦ Ἀμβρακικοῦ). Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὠχύρωσε τότε τὸ *Ἄκτιον*, ὡς καὶ τὸ *Κεφάλι - Παναγιᾶς*, οὗτινος προορισμὸς ἦτο ἡ παρεμπόδισις τῆς δράσεως τοῦ Σκαφιδάκι διὰ βλάβης αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἑλληνικὴ ἄμυνα καὶ ἀπὸ ἀπόψεως σχήματος ἀκτογραμμῆς καὶ ἀπὸ τοπογραφικῆς διαμορφώσεως τοιαύτης εὑρίσκετο εἰς μειονεκτικὴν θέσιν, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀμύνης, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπόκτησιν ὑπεροπλίας ἐν τῷ κόλπῳ, ἐπραγματοποιήθη ἡ ναυπήγησις τῶν «*Σπετσῶν*» καὶ τῆς «*Ὕδρας*» (βλ λ. «Ἀμβρακία»), ἅτινα ἔπρεπεν ὁ πόλεμος νὰ εὕρῃ ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ, ἐνῷ ἔδει νὰ εἶχον εἰσπλεύσει πολὺ πρὸ τῆς κηρύξεως πολέμου, καὶ τῶν τεσσάρων κανονιοφόρων τύπου «*Ἀμβρακίας*» (βλ. λ. «Ἄλφα»), αἵτινες ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἠδύναντο νὰ διολκηθῶσιν εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν ἀπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους ἐπὶ ἁρμάτων συρομένων διὰ βοῶν μέσῳ τῆς πρὸς τοῦτο κατασκευασθείσης ὁδοῦ ἀπὸ Ζαβέρδας εἰς Βόνιτσαν.

Ἡ ἐπανάστασις ἀφ' ἑτέρου τοῦ 1909, διιδοῦσα ὅτι ἡ πρὸς τὴν Τουρκίαν σύρραξις δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπέχῃ πολύ, μετεσκεύασε τὰς τύπου «*Ἀμβρακίας*» δύο μεγάλας κανονιοφόρους (τέως «*Ὕδρα*» καὶ «*Σπέτσαι*») καὶ τὰς κανονιφόρους «*Ἄλφα*» ἕως «*Δέλτα*» (τέως τύπου «*Ἀμβρακίας*») καὶ ἀπεφάσισε τὴν μετατροπὴν τῶν ἀτμομυοδρομόνων πρὸς εὐχερῆ εἴσπλουν, μέτρα ἅτινα ἔκτοτε ἐκτελεσθέντα ἐχρησιμοποιήθησαν ἐν ταῖς πολεμικαῖς ἐπιχειρήσεσιν ἐναντίον τοῦ κόλπου τούτου, κατὰ τοὺς *Βαλκανικοὺς πολέμους* (βλ. καὶ λ. Νικόπολις). Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρηνικῆς περιόδου, τὰ φρούρια περιελθόντα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγκατελείφθησαν ὡς μὴ ἔχοντα πλέον ὑπάρξεως λόγον.

Ὑπάρχει ὅμως καὶ σελίς τις τῆς ναυτικῆς ἱστορίας, ἐκ πρώτης ὄψεως φαινομένη ὡς σχοῦσα ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸν Ἀμβρακικὸν καὶ τὴν Πρέβεζαν, ἐνῷ τοῦτο εἶναι ἐλάχιστα ἀκριβές. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ τῆς «*Ναυμαχίας τοῦ Ἀμβρακικοῦ*» τῶν μέν, τῆς «*Ναυμαχίας τῆς Πρεβέζης*» κατ' ἄλλους, τῆς συναφθείσης τὴν 27ην Σεπτεμβρίου (ν. ἡ.) 1538 μεταξὺ τοῦ *Ἀνδρέα Ντόρια*, ἀρχιναυάρχου τότε τοῦ Κάρλου - Κουΐντου, ἡγουμένου διακοσίων περίπου πλοίων, καὶ τοῦ *Βαρβερός*, ὅστις ὢν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν μοιράρχων του καὶ διασημοτάτων καταδρομέων τῆς Τουρκίας, τῶν *Τουργούτ, Ταμπάκ, Μουράτ, Γκιουζελντζέ, Σινὰν* καὶ *Σαλὴχ Ρεΐς*, ἡγεῖτο μόνον ἑκατὸν εἴκοσι δύο πλοίων. Τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἀπέστεργεν ὁ Ντόρια, κατὰ περισσότερον δὲ λόγον ὁ Βαρβερός, ὅστις θὰ τὴν ἀπέφευγε διὰ πάσης θυσίας, ἐὰν δὲν τὸν παρώτρυνε πρὸς τοῦτο γέρων τις εὐνοῦχος (ὁ ἱστορικὸς *Sandoval* τὸν νομίζει ὀνομαζόμενον *Monuc*, ὅπερ ὅμως εἶναι μετάφρασις τοῦ γένους του), τὸν ὁποῖον ὁ σουλτάνος Σουλεϊμὰν εἶχεν ἀποστείλει διὰ νὰ συνοδεύῃ, μᾶλλον δὲ διὰ νὰ ἐπιτηρῇ, τὸν Βαρβερός· διότι ἐφοβήθη ὁ Βαρβερός, κατὰ τὸν ἱστορικόν του, μήπως «ὁ εἰδεχθὴς αὐτὸς γέρων, ὁ ὁποῖος παρὰ τὸν εἰδικὸν ἀκρωτηριασμόν του ἐξηκολούθει νὰ ἔχῃ τὸν διάβολον μέσα του», θὰ ἐσυκοφάντει πρὸς τὸν σουλτάνον καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς συμμάχους του, ὁ ἐκ τῶν ὁποίων Σαλὴχ-Ρεΐς ἐνεθάρρυνε τὸν Βαρβερὸς εἰς τὰς ὑπονοίας του καὶ τὰς ἀποφάσεις του εἰπών: «Ἂς μὴ ἀποφύγωμεν τὴν ναυμαχίαν, ἂν καὶ ὁ ἐχθρὸς εἶναι σχεδὸν διπλάσιος εἰς πλοῖα! διότι ἂν διστάσωμεν, ὁ φλύαρος αὐτός, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι οὔτε ἀνὴρ οὔτε γυνή, θὰ μᾶς κατηγορήσῃ εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις ἀσφαλῶς θὰ μᾶς κρεμάσῃ».

Τὰ μόνα κοινὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα ἔχει ἡ ναυμαχία αὕτη μὲ τὸν Ἀμβρακικόν, εἶναι ὅτι ἐν αὐτῷ εἰσῆλθεν ὁ Μάρκο Γκριμάνι, ναύαρχος τοῦ πάπα καὶ πατριάρχης τῆς Ἀκουϊλέγια (βλ. **Ἀκυληΐα**) καὶ κατόπιν ὁ Βαρβερὸς διώκων αὐτόν, ὅστις ὅμως σωφρόνως ποιῶν εἶχε φύγει ἐν τῷ μεταξὺ διὰ Κέρκυραν πρὸς ἐπισκευὴν τῶν μεγίστων ζημιῶν ἃς ἔσχεν ὁ ὑπ' αὐτὸν παπικὸς στόλος, θελήσας νὰ παραβιάσῃ, ὑπὸ τὸ πῦρ τῶν Τούρκων, τὸ στενώτερον τοῦ στομίου τοῦ κόλπου. Ἐπίσης ὅτι ὁ Ντόρια ἑνωθεὶς εἰς Κέρκυραν μὲ τὸν Γκριμάνι καὶ τὰ βαρέα ἐνετικὰ πλοῖα, ὧν προεῖχεν ὁ κολοσσὸς τοῦ Γκοντολμιέρο, ἠγκυροβόλησε πρὸ τοῦ στομίου τοῦ Ἀμβρακικοῦ. Πάντως ὅμως ἡ ναυμαχία δὲν ἐγένετο οὐδὲ κἂν ἐκεῖ, διότι τοῦ Ντόρια πάντοτε, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ νὰ ἀποφύγῃ ναυμαχίαν, ἀποπλεύσαντος ἐκεῖθεν διὰ Πατραϊκὸν κόλπον, τοῦ δὲ Βαρβερὸς ἐξαναγκασθέντος ὑπὸ τοῦ συνεπιβαίνοντος τῆς ναυαρχίδος εὐνούχου νὰ ἀποπλεύσῃ καὶ αὐτὸς πρὸς παρακολούθησιν τοῦ Ντόρια, ἡ συνάντησις τῶν πλοίων ἐγένετο παρὰ τὴν δυτικὴν τῆς νήσου Λευκάδος ἀκτήν, εἰς 8 μίλλια Β.ΒΔ. τοῦ Λευκάτα, κατὰ τὴν παράλληλον τῆς βραχυνησῖδος Σέσουλα καὶ εἰς ἀπόστασιν 18 ὅλων μιλλίων ἀπὸ τὸ στόμιον τοῦ Ἀμβρακικοῦ ἢ τῆς Πρεβέζης, διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν ὁποίων ὠνόμασαν τὴν περίεργον ὅσον καὶ περιώνυμον ταύτην ναυμαχίαν.

Εἴπομεν, τὰ φρούρια τοῦ εἴσπλου τοῦ Ἀμβρακικοῦ ἐκρίθησαν, ὀρθότατα δέ, μὴ ἔχοντα πλέον λόγον ὑποστάσεως. Δύο ἐντούτοις φράσεις τοῦ ναυάρχου Edmond Jurien de la Gravière (*Doria et Barberousse* κεφαλ. LII) δὲν πρέπει νὰ λησμονηθοῦν: Κατὰ τὴν μίαν: «ὁ Ἀμβρακικὸς κόλπος, δεξαμενὴ πελωρία, θὰ μετεβάλλετο εἰς ἐσωτερικὴν θάλασσαν, ἐὰν τὸ ὀλίγας ἑκατοντάδας μέτρων μετροῦν εὖρος τοῦ στομίου του ἐσκάπτετο ὥστε νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦτο τῶν ἀβαθῶν του». Κατὰ τὴν ἄλλην: «ἐὰν ὁ Ἀμβρακικὸς ἦτό ποτε ὁρμητήριον κανονιοφόρων καὶ τορπιλλικῶν σκαφῶν, δὲν θὰ συνεβούλευα τὰ θωρηκτά μας καὶ τὰ ἀντιτορπιλλικά μας νὰ ἔπλεον εἰς αὐτὸν πρὸς ἀναζήτησιν των. Ἀκόμη ὀλιγώτερον θὰ τὰ συνεβούλευον νὰ περιέλθουν εἰς σύρραξιν, ὃν τρόπον ἡ Μεγάλη Ἀρμάδα περιεπλάκη ἀνάμεσον τῶν ἀβαθῶν τῆς ἀκτῆς τῆς Φλάνδρας». Σ. Ε. Λ.

ἀμβρακὶς (ἡ) *[Ἀρχ. Βιομ.]*. Εἶδος γυναικείων ὑποδημάτων, κατασκευαζομένων ἐν Ἀμβρακίᾳ· διὰ τὴν ἰδιάζουσαν αὐτῶν κομψότητα καὶ ἄλλας ἀρετὰς ἐξήγοντο ἀνὰ τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον (*Πολυδεύκης* Ζ' 94). Α. Σ. Α.

Ἄμβρακος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς χώρας τῶν Ἀμβρακιωτῶν εἰς ἐπικαιροτάτην θέσιν διά τε τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν Ἀμβρακίαν· διὰ τοῦτο καὶ ὅτε ὁ Φίλιππος μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ γυναικαδέλφου του Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν θρόνον τῶν Μολοσσῶν (343 π. Χ.) κατῆλθεν ἐκ τῆς Ἠπείρου πορευόμενος διὰ τῆς χώρας τῶν Ἀμβρακιωτῶν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, οἱ Ἠπειρῶται παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ μὴ προχωρήσῃ περαιτέρω πρὸ τῆς ἐκπολιορκήσεως καὶ παραδόσεως εἰς αὐτοὺς τοῦ Ἀμβράκου. Ὁ Φίλιππος ἐξεπολιόρκησε τὸν Ἄμβρακον, ἀλλ' ἀφοῦ κατηνάλωσε πρὸς τοῦτο τεσσαράκοντα ὅλας ἡμέρας, διότι τὸ φρούριον καὶ φύσει ἦτο ὀχυρόν, κείμενον ἐν μέσῳ λιμνῶν καὶ «ἔχον μίαν ἀπὸ τῆς χώρας στενὴν καὶ χωστὴν πρόσοδον» (*Πολύβ.* IV, 61. 6), καὶ διὰ τεχνικῶν προτειχισμάτων καὶ τειχῶν εἶχεν ἐνισχυθῆ. Ἴχνη τοῦ φρουρίου τούτου παρατηροῦνται σήμερον εἰς τὴν νησῖδα «Φιδόκαστρο», κειμένην ἐν τῷ μέσῳ τῶν κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀράχθου σχηματιζομένων ἑλῶν. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀμβράμ· βλ. λ. Ἀμράμ.

Ἄμβραξ *[Μυθολ.]*. Ὁ ἐπώνυμος τῆς Ἀμβρακίας ἥρως. Υἱὸς τοῦ Δεξαμενοῦ, υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους, ἢ τοῦ Θεσπρωτοῦ. Κατὰ τὴν παράδοσιν οὗτος εἶχεν ἀνεγείρει ναὸν εἰς τὴν θεὰν Ἀφροδίτην καὶ ἡρῷον εἰς τὸν υἱὸν αὐτῆς Αἰνείαν ἐν τῇ πόλει Ἀμβρακίᾳ, ὅτε ὁ Αἰνείας, τοῦ ὁποίου ἐθεωρεῖτο σύγχρονος, εἶχε διέλθει ἐκεῖθεν πλέων εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Ἀμβρὴς (ἡ). Ὄνομα ἱερᾶς αἰγυπτιακῆς βίβλου ἰατρικῆς καὶ διαγνωστικῆς, δι' ἧς ἐκρίνετο, ἂν ἄρρωστός τις ἔμελλε νὰ ζήσῃ ἢ οὔ: «ἔστι δὲ τοῖς ἱερογραμματεῦσι», λέγει ὁ Ὡραπόλλων, «καὶ βίβλος ἱερά, καλουμένη ἀμβρής, δι' ἧς κρίνουσι τὸν κατακλιθέντα ἄρρωστον, πότερος ζώσιμός ἐστιν ἢ οὔ» (*Ἱερογλυφ.* Βιβλ. Α'. σελ. 38, ὡς καὶ λ. *Αἴγυπτος-ἰατρικὴ* Β. 618 γ'). ΑΡ. Π. Κ.

Ἀμβρὶ (ἑβρ. *Ὀμρί*). Κύριον ὄνομα ἑβραϊκὸν διαφόρων προσώπων μνημονευομένων ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ, ὧν τὸ ἀξιολογώτατον εἶναι ὁ ἕκτος βασιλεὺς τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ (884—873), ὅστις ὑπῆρξε καὶ ἱδρυτὴς τῆς γ' δυναστείας αὐτοῦ (Γ' Βασιλειῶν ιστ'). Πρὶν ἢ ἀναδειχθῇ εἰς βασιλέα εἶχε διακριθῆ ὡς στρατηγὸς ἑνὸς τῶν προκατόχων αὐτοῦ, τοῦ Ἠλά. Οὗτος εἶναι καὶ ὁ μετενεγκὼν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν μεγαλοπρεπῆ πόλιν *Σαμάρειαν*, ἀνταξίαν ἀντίπαλον τῆς Ἱερουσαλήμ. Δὲν διεκρίθη δὲ μόνον ἐπὶ τοῦ στρατιωτικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ πεδίου, κατορθώσας ν' ἀντιμετωπίσῃ πολλοὺς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς (βασιλεῖς Ἰούδα, Συρίας, Μωὰβ) καὶ ἀναδειχθεὶς ὁ ἐπιφανέστατος τῶν ἡγεμόνων τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ. Ἀπήχησιν δὲ τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ ἀνευρίσκομεν καὶ ἐπὶ τῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν τῶν Ἀσσυρίων βασιλέων. Ἀπὸ θρησκευτικῆς δ' ὅμως ἀπόψεως ἐνεκαινίασεν ὁ Ἀμβρὶ περίοδον βαθυτάτης καταπτώσεως, ἥτις ἐπεδεινώθη μάλιστα ἐπὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ *Ἀχαάβ*. Π. Ι. Μ.

ἀμβρίνη (Ambrina). Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιιδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ καλλωπιστικά, ἀρωματικά. Σ. Μ.

ἀμβροΐνη *[Χημ.]*. Μονωτικὴ οὐσία κατασκευαζομένη διὰ μίξεως ῥητίνης κοπὰλ μετ' ἀμιάντου καὶ συμπιέσεως εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν. Ἡ ἀμβροΐνη εἶναι ὀξυάντοχος, ἀντέχει δὲ μέχρι θερμοκρασίας 300^0 περίπου. Κ. Γ. Μ.

ἀμβροσία (ἡ)· θηλ. τοῦ ἐπιθ. *ἀμβρόσιος* κατὰ παράλειψιν τοῦ οὐσιαστικοῦ *ἐδωδή*· τὸ φαγητὸν τῶν θεῶν· || χαρακτηριστικὸν παντὸς ἐξαιρέτου φαγητοῦ. Β. Φ.

— *[Ἀρχ.]* Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων *ἀμβροσία* ἐκαλεῖτο συνήθως ἡ τροφὴ τῶν θεῶν, ὅπως *νέκταρ* ἦτο τὸ ποτὸν αὐτῶν. Ἐπὶ τῆς γεύσεως τούτων στηρίζεται οὐσιωδῶς ἡ ἀθανασία αὐτῶν. Αἱ παλαιαὶ παραδόσεις φέρουσι καὶ θνητοὺς ἀθανάτους γενομένους καὶ μόνον διὰ τῆς ἐπαλοιφῆς τῆς ἀμβροσίας, ὅπως ὁ Δημοφῶν, ὁ Ἀχιλλεύς. Ἔπειτα καὶ αὐτὴ ἡ λέξις δὲν σημαίνει ἄλλο τι ἢ τὴν *ἀθανασίαν*, ἣν καὶ μετεχειρίζοντο ἀντ' αὐτῆς (*Λουκ.* Θε. διάλ. 4 ἐν τέλει).

Ἡ ἀμβροσία κεῖται ἐνίοτε καὶ ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς *ἀλοιφῆς* ἢ τοῦ *ῥύμματος*, καθαριστικοῦ τρόπου. Ἡ Ἥρα καθαρίζει τὸ δέρμα αὐτῆς δι' ἀμβροσίας (Ἰλ. Ξ. 170), ἡ Ἀθηνᾶ κάλλει ἀμβροσίῳ καθαρίζει τὴν Πηνελόπην (Ὀδ. σ. 192), τὸ πτῶμα τοῦ Σαρπηδόνος ἀλείφεται δι' ἀμβροσίας ἵνα προφυλαχθῇ ἀπὸ τῆς σήψεως (Ἰλ. Π. 670). Ἡ ἀμβροσία αὕτη ὡς ἀλοιφὴ χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν θεῶν πρὸς θεραπείαν πληγῶν (*Verg.* Ae. 12, 419). Ἀκόμη ἐμφανίζεται καὶ ὡς τρόπος ταριχεύσεως (Ἰλ. Τ. 38). Οὕτως ἡ Θέτις λέγει ὅτι ἐνεστάλαξε διὰ τῆς ῥινὸς νέκταρ καὶ ἀμβροσίαν εἰς τὸ πτῶμα τοῦ Πατρόκλου ὡς ἀντισηπτικά.

Πολλαχῶς ἐξαίρεται καὶ ἡ ἐξαιρ[illegible]ικὴ εὐωδία τῆς ἀμβροσίας. Οὕτως ἡ Εἰδοθέα [illegible]ει [illegible]ρὸ τῆς ῥινὸς τοῦ Μενελάου ἀμβροσίαν πρὸς [illegible]ομάκρυνσιν τῆς κακῆς ὀσμῆς τῆς φώκης (Ὀδ. δ. 445). Παρ' ἄλλοις συγγραφεῦσι γίνεται λόγος περὶ πηγῆς τῆς ἀμβροσίας ἐν τῷ κήπῳ τῶν Ἑσπερίδων (*Σαπ.* ἀπ. 51 Bergk — *Ἀλκμ.* ἀπ. 94Β — *Ἀθήν.* 2,39α —*Εὐρ.* Ἱππ. 748). Προδήλως νοεῖται ἐνταῦθα ὁ αὐτὸς τόπος, ὁπόθεν κατὰ τὴν Ὀδύσσειαν (μ. 62) αἱ *Πέλειαι* (= Πληϊάδες) φέρουσι τὴν ἀμβροσίαν εἰς τὸν Δία, ὑποχρεωμέναι νὰ διέλθωσι πετόμεναι διὰ τῶν Πλαγκτῶν. Καὶ τὰ νεογέννητα τέκνα τῶν θεῶν ἔπρεπε διὰ νέκταρος καὶ ἀμβροσίας νὰ τραφῶσι. Ἀκόμη καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν διὰ τῆς ἀμβροσίας ὡς ποώδους τροφῆς, ὅπερ δηλοῖ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν ἀθανασίαν.

Τὸ πολυσήμαντον τῆς λέξεως συνέδεσαν πολλοὶ πρὸς τὴν ποικίλην χρῆσιν τοῦ *μέλιτος*. Πράγματι φαίνεται ὅτι τὸ μέλι κρύπτεται ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀμβροσίας (Ὕμν. εἰς Ἑρμῆν 562: «θεῶν ἥδεῖα ἐδωδή». — Βατραχομ. 39. *Ἀπολ. Ρόδ.* 4 1131 — *Διόδ.* 5, 70).

Περὶ τοῦ Διὸς ὡς παιδὸς ὑπάρχουσιν ὡς ἐκ τούτου δύο παραδόσεις· κατὰ τὴν μίαν ἔθρεψαν αὐτὸν αἱ Πέλειαι δι' ἀμβροσίας καὶ νέκταρος, κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν μέλισσαι διὰ μέλιτος. Ἀμφότεραι αἱ ἐκδοχαὶ συμπίπτουσιν εἰς τὴν αὐτὴν βάσιμον ἰδέαν: ὅ,τι ἤρχισαν αἱ μέλισσαι συνεπλήρωσαν ἔπειτα ἐλθοῦσαι αἱ Πέλειαι. Σύμπασα δ' ἡ ἀρχαιότης ἐξελάμβανε τὸ μέλι ὡς δρόσον ἐξ οὐρανοῦ πίπτουσαν, κατ' ἀκολουθίαν ὡς τροφὴν οὐρανίαν ἢ θείαν. Οὕτω δὲ συμφωνοῦσιν αἱ ἐκφράσεις τῆς ἀμβροσίας καὶ τοῦ νέκταρος πρὸς τὰς

Digitized by Google

τοῦ μέλιτος, δι' ὃ καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ ἐπὶ τῆς ἡδύτητος καὶ χάριτος τοῦ λόγου ἢ τῶν ποιημάτων (Ἰλ. Α, 249—*Ἡσιόδ.* Θεογ. 83 — *Πινδ.* Νέμ. 3,74, Ὀλύμπ. 7, 7—Ἀνθ. Ἑλ. 7, 29, 3). Ὁ Ἴβυκος πάλιν (παρ' *Ἀθην.* 39 β) χαρακτηρίζει τὴν ἀμβροσίαν ὡς ἔχουσαν ἐννεαπλασίαν γλυκύτητα τοῦ μέλιτος, κατ' ἐπίτασιν, λέγων τὸ μέλι «ἔνατον εἶναι μέρος τῆς ἀμβροσίας κατὰ τὴν ἡδονήν» (Πρβλ. *Σχολ. Πινδ.* Πυθ. 9, 113 — *Τζέ.* *Ἰσ.* 8,984).

Τὸ ὄνομα *ἀμβροσία* ἐδίδετο ἐπίσης εἰς ἄνθος, ἴσως τὸ κρίνον (Νικ. παρ' *Ἀθήν.* 15, 683 θ καὶ 684, ι). ΙΑΚ. Χ. Δ.

— *[Βοτ.]* Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ δεκαπέντε εἴδη. Τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος ἔχομεν ἓν εἶδος, τὴν *ἀμβροσίαν τὴν παραθαλασσίαν* (κοινῶς βρωμοῦσα). Σ. Μ.

Ἀμβροσία *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Ἄτλαντος καὶ τῆς Πληϊόνης, Ὑὰς καὶ Δωδωναία Νύμφη, τροφὸς τοῦ Διονύσου. Αὐτή, ὅτε ὁ βασιλεὺς Λυκοῦργος κατεδίωξε τὸν Διόνυσον καὶ τὸν θίασον αὐτοῦ, μετεμορφώθη εἰς κλῆμα ἀμπέλου (πρβλ. τὸ ἀνάγλυφον τῆς σαρκοφάγου τῆς Villa Borghese παρὰ *Müller-Wieseler,* Denk. d. al. Kan. 2. 37, 441 κτλ.). Ἀρχικῶς ἦτο ἡ προσωποποιία τοῦ ὕοντος μέλιτος, τοῦ ἀερομέλιτος, τοῦ δροσομέλιτος, δι' ὃ καὶ ἡ παράδοσις ὁμιλεῖ περὶ τῆς διατροφῆς τοῦ νεογεννήτου Διονύσου ὑπ' αὐτῆς διὰ μέλιτος, καὶ αἱ Ὑάδες καὶ αἱ *Πλειάδες,* αἱ ἔχουσαι τὴν προδηλοτάτην σχέσιν πρὸς τὸ μέλι, λέγονται θυγατέρες τῆς Πληϊόνης. ΙΑΚ. Χ. Δ.

— *[Ἀστρον.]*—1) Ἀστεροειδὴς φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 193. Τὰ ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς του διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1910 εἶναι τὰ ἑξῆς· $\alpha = 2{,}576$, $T = 1510$ ἡμ., $e = 0{,}285$, $i = 11^0\ 39'$, $L = 75^0\ 16'$, $\Omega = 351^0\ 41'$, $\pi = 71^0\ 17'$. —2) Διῶρυξ τοῦ Ἄρεως συνδέουσα τὴν *Λίμνην τοῦ Ἡλίου* (Solis Lacus) μετὰ τοῦ *Βοσπόρου* καὶ διατέμνουσα τὴν *Θαυμασίαν* σχεδὸν παραλλήλως πρὸς τὸν 90όν μεσημβρινὸν (βλ. **Ἄρης**). Σ. Π.

Ἀμβροσία. Χωρίον τῆς ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ὑποδιοικήσεως Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης, ἐπὶ τουρκοκρατίας καλούμενον *Ὀρτακτσῆ.* Εἰς τὴν κοινότητα Ἀμβροσίας ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Γαλήνη, Διαλαμπή, Καλλίστη, Κίρκ-Τσιφλίκ, Μελέτης, Μεσούνη, Μωσαϊκόν, Παλάδιον, Πατρικὰ καὶ Σάλπη.* Τὸ χωρίον ἀριθμεῖ 1032 κατοίκους καὶ ἡ κοινότης 6510 (ἀπογρ. 1920 καὶ προσφ. 1923). Δ. Ε. Μ.

Ἀμβρόσια (τά). Ἑορταὶ τελούμεναι ἐν ὥρᾳ τρυγητοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου. Κατὰ τὸν Τζέτζην καὶ Ἡσίοδον ὠνομάσθησαν οὕτω ὡς ἐκ τῆς πολυτελείας τῶν δείπνων ἢ ἐκ τῆς πολυποσίας. Κ. Μ. Κ.

Ἀμβροσιάδης *Ἰωάννης.* Ἀνεψιὸς τοῦ *Ἰωάννου Ἀμβροσίου* ἐκ Καλαβρύτων, παρ' ᾧ ὡς ἐμπόρῳ μετέβη ἀπὸ τοῦ 1794. Λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς θέσεως τοῦ θείου του ἐμορφώθη καλῶς καὶ ἐγνώρισε τὴν ἐκλεκτοτέραν τῆς Ὀδησσοῦ κοινωνίαν. Ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης συνεκάλεσεν ἐν Ἰσμαηλίῳ, τὸν 8)βριον τοῦ 1820, τὸ Συνέδριον τῶν ἐπιφανῶν Ἑταίρων, ὁ Ἰωάννης ἐγκατέλιπεν ὁριστικῶς τὸν θεῖόν του καὶ προσεκολλήθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀρχηγοῦ. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1820 ὑπεγράφη ἐν Τριπόλει ἓν πιστοποιητικὸν τῶν ἐπιφανεστέρων προεστώτων τῆς Ἀχαΐας καὶ τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐπιφανῶν, δι' οὗ ἐξαίρεται ἡ εὐγένεια τῆς οἰκογενείας Ἀμβροσιάδου, κυρωθὲν ὑπὸ τοῦ Ι. Βλασοπούλου προξένου τῆς Ρωσίας καὶ τοῦ Μητσάκη ἐν Κων)πόλει. Φαίνεται ὅτι τοῦτο ἐχρησίμευσεν εἰς παγίωσιν τῆς ὑπολήψεως αὐτοῦ παρὰ τῷ ἀρχηγῷ, λόγῳ τῆς περιωπῆς τῶν ὑπογραψάντων. Ὁ Ἰωάννης εἰσέβαλε μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ ὡς ὑπασπιστὴς τὸν Φεβρουάριον 1821 εἰς Μολδαυΐαν, ἐν Φωξανίῳ δὲ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ *Ἱεροῦ Λόχου,* ὑπηρετήσας κατόπιν ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ διοικητοῦ αὐτοῦ Γ. Καντακουζηνοῦ (*Σπηλιάδου* Α' σ. 41, *Φιλήμονος* Β' σ. 151), μεθ' οὗ ὑπέστη ὅλας τὰς κακουχίας τῆς διαλύσεως τῆς στρατιᾶς ἀπὸ Τυργοβιστίου μέχρι τῆς διαβάσεως τοῦ Προύθου. Ἔκτοτε βοηθῶν καὶ ὑλικῶς τοὺς συγκεντρουμένους ἀνεστίους πρόσφυγας, εὗρεν εὐκαιρίαν καὶ διὰ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, ἔνθα κατὰ Φωτάκον προσεκολλήθη μετ' ἄκρας ἀφοσιώσεως εἰς τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην, ὑπηρετήσας καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα. Ὅταν ὁ Τζούρτς διωρίσθη τῷ 1827 ἀρχιστράτηγος, τὸν προσέλαβεν ὡς γραμματέα καὶ διερμηνέα. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Βασιλείου, ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους πολιτικὰς θέσεις, τιμηθεὶς διὰ τοῦ ἀριστείου τῶν Ἀγωνιστῶν καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου. Τ. Χ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

Ἀμβροσιανὴ *βιβλιοθήκη.* Καλεῖται οὕτω ἡ ἐν Μιλάνῳ συσταθεῖσα τῷ 1602 περίφημος βιβλιοθήκη ὑπὸ τοῦ σοφοῦ καρδιναλίου Φρειδερίκου Βορρομαίου, ἀρχιεπισκόπου τῆς πόλεως ταύτης. Ἤνοιξε τὰς πύλας της εἰς τὸ κοινὸν τῷ 1609, ἔλαβε δὲ τὸ ὄνομα *Ἀμβροσιανὴ* πρὸς τιμὴν τοῦ *Ἁγίου Ἀμβροσίου.* Ὁ καρδινάλιος Βορρομαῖος δὲν ἠρκέσθη νὰ προσφέρῃ τὰ βιβλία του μόνον εἰς τὴν βιβλιοθήκην ταύτην, ἀλλ' ἀπέστειλε καὶ τὸν ἰδιαίτερον γραμματέα του Ἀντ. Ὀτζιάτη εἰς διαφόρους τόπους διὰ νὰ ἀγοράσῃ ὅ,τι ἐθεώρει κατάλληλον πρὸς ἐπαύξησιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς συλλογῆς. Ὁ Μονφωκὸν βεβαιοῖ ὅτι ὁ βιβλιοθηκάριος τοῦ καρδιναλίου Βορρομαίου συνέλεξε μέγαν ἀριθμὸν ἑλληνικῶν χειρογράφων ἐν Θεσσαλίᾳ, Χίῳ, Κερκύρᾳ, Κάτω Ἰταλίᾳ, τῇ μεγάλῃ Ἑλλάδι. Ὁ κύριος του εἰς ταῦτα προσέθεσε τὴν πολυτιμοτάτην βιβλιοθήκην τῆς μονῆς τοῦ Bobbio καὶ ἐνδιαφέρουσαν ἐκλογὴν χειρογράφων τῆς συλλογῆς τοῦ Πινέλλι, ἥτις τοῦ ἐστοίχισε πλέον τῶν 3,400 δουκάτων. Ἡ πρόθεσις τοῦ ἱδρυτοῦ ἦτο νὰ προσθέσῃ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς διβλιοθήκης καὶ ἓν κολλέγιον ἐκ δεκαεξ σοφῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν, ἀλλ' ἡ ἀνεπάρκεια τῶν πόρων ἐμετρίασε τὸν ἀριθμὸν τούτων εἰς τέσσαρας. Εἷς τούτων μετέφραζε τὰ ἑλληνικά, ἄλλος ἐδίδασκε τὴν ἑβραϊκήν, τρίτος ἦτο καθηγητὴς τῆς ἀραβικῆς καὶ ὁ τέταρτος ἀντέγραφεν ἀποσπάσματα ἀπὸ ὅ,τι πολυτιμότερον περιεῖχον οἱ συγγραφεῖς. Σήμερον ἡ Ἀμβροσιανὴ βιβλιοθήκη περιλαμβάνει 400 χιλιάδας ἔντυπα βιβλία, 3000 ἀρχέτυπα, 25 χιλιάδας διατριβάς, 10 χιλ. τόμους χειρογράφων. Εἰς ταύτην εἶναι προσηρτημένη καὶ πινακοθήκη καὶ μουσεῖον ἔργων ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς. Ἐπίσης ἀρχαίων νομισμάτων καὶ μεταλλίων ἀνερχομένων εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν 41,000, ἐκ τῶν ὁποίων πλεῖστα σήμερον εἶναι σπανιώτατα. Πολλοὶ τῶν θησαυρῶν τούτων κατὰ τὴν πρώτην ἐκστρατείαν τῶν Γάλλων ἐν Ἰταλίᾳ μετεφέρθησαν ἐν Γαλλίᾳ καὶ μάλιστα μία χειρόγραφος συλλογὴ τῶν ἔργων τοῦ Λεονάρδου Νταβίντσι. Εἷς μόνος τόμος τῆς συλλογῆς ταύτης ἐπανῆλθεν ἐν Μιλάνῳ, μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ 1814. Μία σπανιότης διὰ τὴν ὁποίαν ὑπερηφανεύεται ἡ Ἀμβροσιανὴ βιβλιοθήκη εἶναι χειρόγραφον τοῦ Βιργιλίου, ἐπὶ τῶν περιθωρίων τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν αὐτόγραφοι σημειώσεις τοῦ Πετράρχου. Τὰ δημοσιευθέντα τῷ 1814—1816 παλίμψηστα ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου Μάϊ ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὴν συλλογὴν τὴν προελθοῦσαν ἀπὸ τὸ μοναστήριον τοῦ Bobbio. Οἱ διάσημοι Ὀτζιάτη, Μουρατόρι καὶ Μάϊ ὑπῆρξαν διευθυνταὶ τῆς παλαιοτάτης αὐτῆς βιβλιοθήκης. Σήμερον διευθυντὴς ταύτης εἶναι ὁ Ι. Γκαλμπιάτι. Δ. Μ.

— **Ἀμβροσιανὴ** *λειτουργία* καὶ— *ὑμνῳδία.* Μετὰ τὰς πρώτας προσπαθείας Ἱλαρίου τοῦ ἐπισκόπου Πικταυΐου (Poitiers) πρὸς πλουτισμὸν τῆς πρωτογόνου καὶ ἀπλῆς λατινικῆς λειτουργίας καὶ ὑμνολογίας, εἰς τὸν *Ἀμβρόσιον*, ἐπίσκοπον Μεδιολάνου (340—397) ὀφείλεται σπουδαία ἐν τούτῳ συστηματικὴ ἐργασία, ἥτις ἀπετέλεσε μέχρι τοῦ Θ' αἰῶνος ὅλον τι, διατηρηθὲν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Μεδιολάνου, ἐπηρεάσαν ὅμως ἐν μέρει τὴν λειτουργίαν καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ Δύσει ἐκκλησιῶν, ἰδίᾳ τῆς Γαλατίας. Ἀπὸ τοῦ Θ' ὅμως αἰῶνος διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ρωμαϊκοῦ λειτουργικοῦ τύπου περιωρίσθησαν τὰ ἀμβροσιανὰ στοιχεῖα ἐν τῇ λειτουργικῇ συνηθείᾳ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας οὕτως, ὥστε παρ' ὅλα τὰ ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος περισωθέντα χειρόγραφα, δὲν καθίσταται δυνατὴ ἡ πλήρης ἀποκατάστασις τῆς ἀμβροσιανῆς λειτουργίας. Αὕτη περιεῖχε ἀναμφισβητήτως πολλὰ στοιχεῖα, εἰλημμένα ἐκ τῆς λειτουργικῆς συνηθείας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς, οἷον τὰ *Ἀντίφωνα,* ἡ ὑπὸ δύο χορῶν ἀνάμελψις ἐκ περιτροπῆς ψαλμῶν τινων καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου.

Πλὴν τῆς λειτουργίας ὁ Ἀμβρόσιος ἐπλούτισε καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑμνῳδίαν, γενόμενος ὁ ἱδρυτὴς τῆς λυρικῆς ποιήσεως ἐν τῇ Χριστιανικῇ Δύσει. Διάδοχος τοῦ ἀρειανοῦ Αὐξεντίου ἐν Μεδιολάνῳ διέγνω τὴν δύναμιν τοῦ ᾄσματος ἐν τῇ διαδόσει τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἤδη διὰ τῆς «*Θαλείας*» αὐτοῦ καταφύγει ὁ Ἄρειος, ἐμιμήθησαν δ' αὐτὸν καὶ ἄλλοι ἐν Ἀνατολῇ, ὥστε καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι αὐτόθι, ἰδίᾳ ἐν Συρίᾳ, κατέφυγον εἰς τὸ αὐτὸ ὄργανον πρὸς ἐμπέδωσιν παρὰ τῷ λαῷ τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου. Μιμούμενος ὅθεν τοὺς ἐν Ἀνατολῇ καὶ ἐν τούτῳ ὁ Ἀμβρόσιος συνέταξεν ὕμνους ᾀδομένους ἐν τῷ ναῷ ὑπὸ τῶν πιστῶν. Καὶ κατηγόρησαν μὲν αὐτὸν διὰ τοῦτο οἱ ἀρειανοί, ἀλλ' οὗτος ἀπολογούμενος ἔλεγε: «Λέγουσιν ὅτι ἀπατῶ τὸν λαὸν διὰ τῶν ὕμνων μου· δὲν ἀρνοῦμαι τοῦτο· εἶναι μεγάλη γοητεία, οὐδ' ὑπάρχει ταύτης ἰσχυροτέρα· διότι δυνατώς τί ἰσχυρότερον τῆς ὁμολογίας περὶ τῆς Τριάδος, ἐπαναλαμβανομένης ἑκάστοτε διὰ τοῦ στόματος ὅλου λαοῦ;» (Λόγ. κατ' Αὐξέντιου, παρὰ *Migne* P. L. t. XVI, 1017—1018). Ἐκ τῶν πολλῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἱεροῦ Ἀμβροσίου φερομένων ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων, ἡ κριτικὴ ἀναγνωρίζει ὡς γνησίους τοὺς ἑξῆς: Aeterne rerum conditor, —Deus, creator omnium, Jam surgit hora tertia,—Veni redemptor gentium, μετά τινος δ' ἀμφιβολίας τοὺς ἑξῆς: Illuminans Altissimus, —Splendor paternae gloriae,—Aeterni Christi munere,—Somno refectis artubus,—Consors paterni luminis,— O Lux, beata Trinitas,— Fit porta Christi pervia, ὡς ἀναφερομένους πάντοτε εἰς τὰς ἀκολουθίας τοῦ Μεδιολάνου, ἐν μέρει δὲ καὶ τῆς Ρώμης. Ὁ περιώνυμος τῆς δοξολογίας ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ὕμνος Te Deum laudamus, ὁ ἀναπεμφθεὶς εἰς τὸν Θεὸν ἐπ' εὐκαιρίᾳ οὐ μόνον εὐτυχῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ γεγονότων, ἀλλὰ καὶ πράξεων αἱματηρᾶς καὶ ἀντιχριστιανικῆς ἐκδικήσεως, ὁ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀποδοθεὶς εἰς τὸν Ἀμβρόσιον ἢ εἰς τοῦτον ἅμα καὶ τὸν Αὐγουστῖνον, σήμερον δὲν θεωρεῖται ἔργον οὐδετέρου αὐτῶν, ἐκ προσφάτου δὲ ἐκδόσεως τοῦ Βατικανοῦ ἐπὶ Πίου τοῦ Ι' ἀπηλείφθησαν ἀμφοτέρων τὰ ὀνόματα ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ὕμνου τούτου. Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Μουσ.]* Κατὰ τοὺς πρώτους τοῦ Χριστιανισμοῦ χρόνους τὸ ἐκκλησιαστικὸν ᾆσμα ἦτο ἀποκλειστικῶς ὁμόφωνον. Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ εἰς τὰς θρησκευτικὰς συγκεντρώσεις των ἔψαλλον τοὺς πρὸς τὸ θεῖον αἴνους των προερχομένους κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἑβραϊκῶν ψαλμῶν ἢ ἀρχαίων ἑλληνολατινικῶν μελῶν, ἐν μονοφωνίᾳ καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ρυθμικῆς ἢ μετρικῆς ἀγωγῆς. Ὁ *Ἀμβρόσιος* ἐσυστηματοποίησε τονικῶς κατ' ἴδιον τρόπον τὰς ψαλμῳδίας ταύτας καὶ ἀπηλευθέρωσεν αὐτὰς ἀπὸ τοὺς περιττοὺς καλλωπισμούς, συνήθεις τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Λαβὼν ὡς βάσιν τοὺς τέσσαρας ἑλληνικοὺς τρόπους (διατονικὰς κλίμακας ἄνευ διέσεων καὶ ὑφέσεων) ΡΕ — ρε, ΜΙ — μι, ΦΑ — φα, ΣΟΛ — σολ, αἵτινες κατόπιν ἐκλήθησαν *αὐθεντικοί* (Authentes) ἀνεκαίνισε πάντα τὰ λειτουργικὰ ᾄσματα ριζικῶς, προσδώσας ἅμα εἰς αὐτὰ ἐλεύθερόν τι ρυθμικὸν καὶ μετρικὸν αἴσθημα, οὗ ἡ παράδοσις φαίνεται νῦν ἀπολεσθεῖσα. Ἡ μεταρρύθμισις αὕτη ἥτις ἀποτελεῖ τὸ καλούμενον *ἀμβροσιανὸν ᾆσμα,* ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία ἐξ ἧς ὁρμηθέντες κατόπιν οἱ Ἅγ. Αὐγουστῖνος († 350—430) Ἅγ. Παυλῖνος († 431), Ἅγ. Προυδέντιος († 456), Πάπας Γρηγόριος († 604), ἐτροποποίησαν καὶ ἀνέπτυξαν τὴν θρησκευτικὴν ὑμνολογίαν, οὕτως ὥστε αὕτη τοῦ λοιποῦ αὐτὴ νὰ διέπεται ὑπὸ ὡρισμένων κανόνων καὶ νὰ ἔχῃ ὁμοιόμορφον τὸ ὕφος καὶ τὸ σχῆμα. Οὕτω ἐδημιουργήθησαν πλὴν τῆς ἀμβροσιανῆς ἡ μεδιολανικῆς λειτουργίας τρεῖς ἄλλαι, ἡ ρωμαϊκή, ἡ γαλλικανικὴ καὶ ἡ ἱσπανικὴ ἢ μοζαραβική, ἐλάχιστα ἀπ' ἀλλήλων διαφέρουσαι. Ἐκ συμπαραβολῆς τῶν σωζομένων χειρογράφων τοῦ μεσαίωνος, αἱ τέσσαρες αὗται λειτουργίαι παρουσιάζονται εἰς τὸν ἐπιμελῆ ἐρευνητὴν ὡς διάλεκτοι ἀπότοκοι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης. Τῆς ἀμβροσιανῆς διαλέκτου χειρόγραφα εὑρίσκονται πλεῖστα ἐν Μεδιολάνοις, ἄλλα ἐν Μασσαλίᾳ (μοναστήριον Ἁγ. Μαγδαληνῆς) καὶ ὀλίγα ἐν Μποντζιάσκᾳ πλησίον τῶν Μεδιολάνων. Πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα μεταγενέστερα κατὰ ἑπτὰ αἰῶνας ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀμβροσίου συμφωνοῦσι μεταξὺ των κατὰ τὰς λεπτομερείας. Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ

Ἀμβροσιανοί. Ἐλέγοντο οὕτω τὰ μέλη θρησκευτικῶν ἀδελφοτήτων, αἵτινες ἱδρυθεῖσαι ἐν Μεδιολάνοις (Μιλᾶνον) καὶ τοῖς περιχώροις ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, εἶχον ὡς πάτρωνα των τὸν *ἅγιον Ἀμβρόσιον.* Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων ἀδελφοτήτων σημαντικωτέρα καὶ ἀρχαιοτέρα ἦτο ἡ τῶν Fratres Sancti Ambrosii ad nemus (ἐκ τοῦ *nemus*=*ἄλσος,* πρὸ τῆς Porta Cumena ἐν Μεδιολάνοις, ἔνθα ἀπεσύρετο ἐνίοτε πρὸς ἄσκησιν ὁ Ἀμβρόσιος, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, de bono mortis 3,11). Ἡ ἀδελφότης αὕτη ἱδρύθη ὑπὸ τριῶν εὐσεβῶν κατοίκων τοῦ Μιλάνου, ἀρχομένου τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, καὶ ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου ΙΑ' τῷ 1375, ὑφίστατο δὲ μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Αἱ τρεῖς ἄλλαι ἀμβροσιαναὶ ἀδελφότητες ἦσαν μικροτέρας σημασίας καὶ οὐδεμία αὐτῶν ὑφίσταται. Δ. Σ. Μ.

Ἀμβροσιαστής. Ὑπὸ τὸν τίτλον «Ambrosiaster, sive Commentaria in tredecim epistolas beati Pauli» σῴζεται ἀξιολογωτάτη ἑρμηνεία τῶν 13 ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου, ἥτις ἐθεωρεῖτο ἔργον *Ἀμβροσίου* τοῦ Μεδιολάνου. Ὁ Ἔρασμος ὅμως πρῶτος κατέδειξεν ὅτι δὲν εἶναι ἔργον τοῦ Ἀμβροσίου καὶ ἔκτοτε ἐπεκράτησεν ὁ συγγραφεὺς νὰ λέγεται *Ἀμβροσιαστής.* Τίς ὁ συγγραφεὺς ἄγνωστον πάντως ἤκμασεν ἐπὶ πάπα Δαμάσου (366—384). Τὸ ἔργον ἐξεδόθη εἰς διαφόρους ἐκδόσεις καὶ ἐν *Migne* Λατιν. Πατρολογίᾳ 17, 45—508. [Πρβλ. *O. Bardenhewer* Geschichte d. altk. Literatur, τόμ. 3ος (1923) σελ. 520—522]. Δ. Σ. Μ.

ἀμβροσινία (Ambrosinia L.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀροϊδῶν*, οὗτινος ἓν εἶδος εἶναι γνωστὸν ἰθαγενὲς τῶν παραμεσογείων χωρῶν. Σ. Μ.

ἀμβροσιοειδῆ (Ambrosiaceae) *[Βοτ.]*. Φυλὴ φυτῶν περιλαμβάνουσα φυτὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *συνθέτων.* Σ. Μ.

ἀμβρόσιος, —α, —ον· ἀθάνατος, θεῖος· ‖ πᾶν ὅ,τι ἀνήκει ἢ προέρχεται ἀπὸ τῶν θεῶν: «ἀμβρόσιος πέπλος, — πλόκαμοι, — πέδιλα», «ἀμβρόσιον κάλλος», «ἀμβροσίη μολπή» τὸ ᾆσμα τῶν Μουσῶν, (βλ. καὶ ἀμβροσία).

Digitized by Google

Ἀμβρόσιος, *Ῥουστικος*. Ἰατρὸς ἐκ Δικαιαρχίας τῆς Καμπανίας, ζήσας πρὸ τοῦ Σκριβωνίου Λάργου (Β' αἰὼν μ. Χ.), ὅστις ἀναγράφει φάρμακον τούτου πρὸς λιθιῶντας (§ 152). Τοῦτ' αὐτὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Μάρκελλος (de medicam. c. XXVI, 10) καὶ ὁ Γαληνός, ὅστις θεωρεῖ τὸ φάρμακον ὡς ἀποθεραπεῦον καὶ μὴ ἐπιτρέπον πλέον λίθων γένεσιν. Κατὰ Γαληνὸν «τοῦτο μετά τινος θρησκείας σκευάζεται. Ξυλίνῳ γὰρ ὅλμῳ καὶ ὑπέρῳ κόπτεται καὶ τὸν κόπτοντα δεῖ μήτε δακτυλίδιον ἔχειν σιδηροῦν, μήτε ὑποδήματα ἡλοκοπημένα. Τοῦτο ἀπὸ Ρουστίκου ὡς μυστήριον ἐλάβομεν» (XIII, 326· πρβλ. καὶ XIII, 309, XIV. 84, Ἀέτ. XI, 13, καὶ *Marcel* l. c.). ΑΡ.Π.Κ.

— **Ἀμβρόσιος, *Ὠριγένους φίλος*.** Ὁ Ἀμβρόσιος καταγόμενος ἐξ εὐγενοῦς καὶ πλουσίας ἀλεξανδρινῆς οἰκογενείας, πιθανῶς χριστιανικῆς, ἀνώτερος αὐλικὸς («διαφανὴς ἐν αὐλαῖς βασιλικαῖς» Ἐπιφ. αἱρ. 64, 3), εἶχε σύζυγον ὀνόματι Μαρκέλλαν καὶ πολλὰ τέκνα· ἐπί τινα χρόνον παραπλανηθεὶς περιῆλθεν εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Οὐαλεντίνου κατ' Εὐσέβιον, τοῦ Μαρκίωνος καθ' Ἱερώνυμον καὶ Ἐπιφάνιον, τοῦ Οὐαλεντίνου καὶ Μαρκίωνος, κατὰ Κεδρηνόν. Ἐπιστραφεὶς ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, κατὰ τὸ 212, ἠσθάνθη ζωηροτάτην ἀγάπην καὶ ἀληθῆ ἀφοσίωσιν πρὸς αὐτόν. Θαυμάζων τὴν σοφίαν τοῦ ἀνδρός, τὸν παρεκίνει διαρκῶς εἰς ἐργασίαν, κατὰ τρόπον ὅστις ἀπέβαινεν ἐνίοτε τυραννικός. Ὡς διηγεῖται αὐτὸς ὁ Ὠριγένης, ἐν ἐπιστολῇ διασωθείσῃ ὑπὸ τοῦ Κεδρηνοῦ, δὲν τὸν ἄφινε πολλάκις «οὔτε δειπνῆσαι, οὔτε περιπατῆσαι καὶ διαναπαῦσαι τὸ σῶμα, οὔτε μὴν τὴν νύκτα κοιμᾶσθαι». Δὲν ἐδείκνυεν ὅμως τὸ ἐνδιαφέρον του μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων, παρέχων ἀφθονώτατα τὰ μέσα εἰς τὸν Ὠριγένη διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐργασίας του, ἀποσπάσας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του πλέον τῶν ἑπτὰ ταχυγράφων, ἰσαρίθμους βιβλιογράφους καὶ κόρας καλλιγράφους. Ὁ Ὠριγένης ἐπανειλημμένως ἐπαινεῖ τὴν ἀρετήν του καὶ τονίζει τὰς χάριτας ἅτινας ὤφειλε τῷ Ἀμβροσίῳ καὶ ὁμολογεῖ ὅτι οὗτος πολὺ συνετέλεσε διὰ τῶν προτροπῶν του καὶ τῶν μέσων, ἅτινα τῷ παρεῖχεν εἰς τὴν συγγραφικήν του γονιμότητα, δι' ὃ ἀποκαλεῖ αὐτὸν «ἐργοδιώκτην» (Migne Ἑλ.Πατρ. 14, 185). Λόγῳ τῆς εὐγνωμοσύνης του ταύτης, ὁ Ὠριγένης εἰς αὐτὸν ἀφιεροῖ ἱκανὰ ἔργα του, ὡς τὴν ἑρμηνείαν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννη εὐαγγέλιον, τὸ περὶ προσευχῆς καὶ τὸ κατὰ Κέλσου, ὅπερ ἔγραψε τῇ ἐπιμόνῳ παρακλήσει του, ὡς βεβαιοῖ ἐν τῷ προλόγῳ του. Παραπονεῖται ὅμως ὁ Ὠριγένης ὅτι ἐνίοτε ὁ Ἀμβρόσιος ἐκοινοποίει ἔργα του, ἅτινα τοῦ ἔστελλε πρὸς θεώρησιν. Καθ' Ἱερώνυμον ὁ Ἀμβρόσιος ἔγινε διάκονος, ὅπερ ἀγνοεῖ ὁ Εὐσέβιος, καὶ ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ Βιθυνίαν.

Κατὰ τὸν ἐπὶ Μαξιμίνου διωγμὸν (235-7), ὅτε ὁ Ὠριγένης εὑρίσκετο ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας, ὁ Ἀμβρόσιος συνελήφθη μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου Πρωτοκτήτου καὶ ἐφυλακίσθη. Τότε ἔγραψε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ὠριγένης εἰς μαρτύριον προτρεπτικὸν λόγον (11, 563-638). Ἀμφότεροι ὅμως δὲν ἐθανατώθησαν τότε. Ἀπέθανε περὶ τὸ 250. Ἂν ἔγραψεν ὁ Ἀμβρόσιος ἄλλο τι ἐκτὸς ἐπιστολῶν πρὸς Ὠριγένη, αἵτινες δὲν σώζονται, εἶναι ἄγνωστον. Ἡ γνώμη ὅτι ὁ ἐν ἀρχαίοις μαρτυρολογίοις τιμώμενος *Ἀμβρόσιος* τὴν 17ην Μαρτίου (Acta sanctorum Μαρτίου 2,509) εἶναι ὁ φίλος οὗτος τοῦ Ὠριγένους δὲν φαίνεται πιθανή. [Ἴδε περὶ αὐτοῦ ἐκτὸς διαφόρων χωρίων ἐν ἔργοις τοῦ Ὠριγένους, *Εὐσέβιον* ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία 6, 18 καὶ 6, 23, ἐν Migne Ἑ.Π. 20, 560 576).—*Ἱερώνυμον* de vir.ill.56.—*Γεώργιον Κεδρηνὸν* Σύνοψις ἱστοριῶν ἐν Migne 121,484 καὶ 485, ἔνθα καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ ἐπιστολὴ τοῦ Ὠριγένους.] Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

— **Ἀμβρόσιος, *βουλευτής*.** Ἐν συριακῇ μεταφράσει σώζεται μικρὰ ἀπολογία ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ γραφεῖσα ὑπὸ βουλευτοῦ ἑλληνικῆς τινος πόλεως καλουμένου Ἀμβροσίου, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὑπομνήματα». Ὁ Ἀμβρόσιος οὗτος ἀπὸ ἐθνικοῦ γενόμενος Χριστιανὸς καὶ καταδιωκόμενος καὶ ἐλεγχόμενος ὑπὸ τῶν πρώην ὁμοθρήσκων καὶ μάλιστα τῶν συναδέλφων του βουλευτῶν ἔγραψε τὴν ἀπολογίαν ταύτην διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν προσέλευσίν του εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ἐκ τῶν ἑκατὸν τριάκοντα δύο ἐν ὅλῳ στίχων τῆς ἀπολογίας ταύτης, οἱ πεντήκοντα ἑπτὰ εἶναι εἰλημμένοι ἐξ ἀρχαιοτέρας ἀπολογίας τοῦ τέλους τοῦ δευτέρου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου αἰῶνος, ἀποδιδομένης ἄλλοτε εἰς τὸν Ἰουστῖνον καὶ φερούσης τὸν τίτλον «Πρὸς Ἕλληνας», ἥτις ζητεῖ νὰ καταδείξῃ τὴν ἀνηθικότητα τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας καὶ λατρείας· οἱ δὲ ἑβδομήκοντα πέντε νέοι στίχοι οὐδὲν οὐσιωδῶς νέον προσφέρουν, ἀλλ' ἁπλῶς συμπληροῦν τὸ περιεχόμενον ἐν τοῖς 57 ἀνωτέρω στίχοις διὰ παραδειγμάτων καὶ προσθηκῶν. Τὸ πρωτότυπον ἑλληνικὸν κείμενον ἀπωλέσθη. Ὁ τόπος τῆς συγγραφῆς εἶναι ἄγνωστος, χρόνος δ' εἶναι πάντως ἡ ἐποχὴ τῶν διωγμῶν, τοῦ τέλους τοῦ τρίτου αἰῶνος πιθανώτατα. Ἡ ταύτισις τοῦ Ἀμβροσίου τούτου πρὸς τὸν φίλον τοῦ Ὠριγένους Ἀμβρόσιον εἶναι ἀδικαιολόγητος. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξεδόθη συριστί, ἐκ χειρογράφου τοῦ 8ου αἰῶνος ὑπὸ *W. Çureton* «Spicilegium syriacum» (London 1855). Γερμανιστὶ μετέφρασεν αὐτὸ ὁ *F. Baetgen* (ἴδε *A. Harnack* «Die pseudojustinianische Rede an die Griehen» ἐν Sitzungsberichte der k. pr. Akad. d. Wiss. zu Berlin 1896 σ. 627—646). Δ. Σ. Μ.

— **Ἀμβρόσιος, *Ἀλεξανδρινός*.** Περὶ αὐτοῦ μνημονεύει μόνον ὁ Ἱερώνυμος (de script. eccl. κεφ. 126) ὅτι ἦτο μαθητὴς *Διδύμου τοῦ τυφλοῦ*, κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ὅτι ἔγραψε κατὰ Ἀπολλιναρίου καὶ ὑπομνήματα εἰς τὸν Ἰώβ. Τὰ ἔργα ταῦτα δὲν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Δ. Σ. Μ.

Ὁ Ἅγιος Ἀμβρόσιος ἀρνούμενος εἰς τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον τὴν εἴσοδον εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τὴν σφαγὴν τῶν Θεσσαλονικέων.

[Πίναξ τοῦ Ρούμπενς ἀποκείμενος εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ Kunsthistorisches Museum.]

— **Ἀμβρόσιος, *Μεδιολάνων ἐπίσκοπος*.** Μία τῶν διαπρεπεστέρων καὶ συμπαθεστέρων ἐκκλησιαστικῶν μορφῶν τῆς Δύσεως εἶναι ἀναντιρρήτως ἡ τοῦ Ἀμβροσίου. Οὗτος ἐγεννήθη περὶ τὸ 333 (κατ' ἄλλους περὶ τὸ 340) πιθανώτατα ἐν Τρεβήροις (Trier), γόνος ἐπιφανοῦς οἰκογενείας. Ὁ ὁμώνυμος πατήρ του ἦτο ἀνώτατος διοικητὴς τῆς διοικήσεως τῆς Γαλλίας (praefectus praetorio Galliarum). Μετὰ πρόωρον θάνατον τοῦ πατρός, τῷ 354, ἡ χήρα μετὰ τῶν τριῶν τέκνων της, τῆς Μαρκελλίνης, τοῦ Σατύρου καὶ τοῦ Ἀμβροσίου, ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου καὶ ἐσπούδασαν ταῦτα. Μετὰ ἐπιτυχεῖς σπουδὰς ὁ Ἀμβρόσιος ἀνέλαβε δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 370 ἔλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπάτου τῶν ἐπαρχιῶν Αἰμιλίας καὶ Λιγουρίας, μὲ ἕδραν τὰ Μεδιόλανα, τὸ σημερινὸν Μιλᾶνον. Ἡ μόρφωσις καὶ τὸ ἦθος τοῦ Ἀμβροσίου ἐκέρδησαν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀμέριστον τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ λαοῦ τόσον, ὥστε, ὅταν ἀπέθανεν ὁ Ἀρειανὸς ἐπίσκοπος Μεδιολάνων Αὐξέντιος, τῷ 374, αὐτὸν ἀπεφάσισεν ὁ λαὸς νὰ ἀνυψώσῃ ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου. Ὅταν δηλ. ἡμέραν τινά, ἔν τινι δημοσίᾳ συγκεντρώσει, Ὀρθόδοξοι καὶ Ἀρειανοὶ μετὰ μεγάλης ζωηρότητος συνεζήτουν καὶ διεπληκτίζοντο περὶ τοῦ καταλλήλου προσώπου διὰ τὸν κενωθέντα ἐπισκοπικὸν θρόνον, ἔσπευσεν ὁ Ἀμβρόσιος νὰ ἔλθῃ ἐπὶ τόπου διὰ νὰ συμβιβάσῃ τοὺς ἐρίζοντας καὶ νὰ καθησυχάσῃ τὰ πράγματα· ἐνῷ δέ, μὲ τὴν συνήθη του εὐφράδειαν, παρῄνει τὰ πλήθη εἰς ὁμόνοιαν, αἰφνιδίως «μία συμφωνία τῶν πάντων ἐγένετο καὶ ἐβόων Ἀμβρόσιον ἄξιον εἶναι τῆς ἐπισκοπῆς». Εἰς μάτην ἀντέτεινεν ὁ Ἀμβρόσιος, ὅστις δὲν εἶχεν ἀκόμη βαπτισθῇ, εὑρισκόμενος εἰς τὴν τάξιν τῶν κατηχουμένων, καὶ εἰς μάτην προσεπάθησε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀρχιερωσύνην διὰ τῆς φυγῆς· εἰς τὸ τέλος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιστῇ εἰς τὴν ὁμόθυμον ἐπιθυμίαν τοῦ λαοῦ, τοῦ κλήρου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐαλεντινιανοῦ Α', καὶ ἀφοῦ ἐβαπτίσθη καὶ ἐχειροτονήθη εἰς τοὺς κατωτέρους ἐκκλησιαστικοὺς βαθμούς, ἐντὸς ὀκταημέρου ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος, πρὸς γενικὴν ἀγαλλίασιν, τὴν 7ην Δεκεμβρίου 374. Τότε ἐφιλοτιμήθη νὰ συμπληρώσῃ τὴν μόρφωσίν του τῇ βοηθείᾳ τοῦ μεμορφωμένου πρεσβυτέρου *Σιμπλικιανοῦ*.

Digitized by Google

Ὁ Ἀμβρόσιος γενόμενος ἐπίσκοπος ἀνεδείχθη ὁ τύπος τοῦ ἰδεώδους ἐπισκόπου καὶ κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Σωζομένου «ἀνδρείως καὶ μάλα θείως τὴν ἱερωσύνην διήνυσεν». Καίτοι συνηθισμένος νὰ ζῇ ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ, ἤγεν, ἀφ' ἧς ἀνέλαβε τὴν ἐπισκοπήν, βίον αὐστηροτάτης ἀσκήσεως καὶ διέθεσε τὴν μεγάλην του περιουσίαν ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν πτωχῶν, τοὺς ὁποίους συνέδραμε μετ' ἀληθοῦς αὐταπαρνήσεως. Χαίρων μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίων μετὰ κλαιόντων, εἶχε τὴν οἰκίαν διαρκῶς ἀνοικτὴν διὰ πάντα χρῄζοντα βοηθείας καὶ παρηγορίας. Ὅταν ποτὲ πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων, διέταξε νὰ πωλήσουν χρυσᾶ σκεύη τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον καθιερωθῆ εἰς χρῆσιν τοῦ θυσιαστηρίου, κατηγορήθη ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἐπτοήθη, ἀλλ' ἀπήντησεν ὅτι μόνον δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου ἦτο δυνατὸν νὰ σωθῇ ἡ ζωὴ καὶ ἡ πίστις τῶν τέκνων, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει ἀσυγκρίτως πολυτιμοτέραν τῶν χρυσῶν σκευῶν. Τὴν μέριμνάν του ὑπὲρ τῶν δυστυχῶν ἐπεξέτεινε μέχρι τῶν κατηγορουμένων ἐπὶ προσβολῇ τῆς αὐτοκρατορικῆς μεγαλειότητος καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἐσώθη τῆς θανατικῆς ποινῆς ἄνθρωπος κατηγορηθεὶς διότι ἐλοιδόρει τὸν αὐτοκράτορα Γρατιανόν. Καὶ κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ, ὅστις εἶχεν ἔτι ἱκανοὺς ὀπαδοὺς ἐν Μεδιολάνοις, ἠγωνίσθη τελεσφόρως καὶ ἔφερε κατ' αὐτοῦ καίρια πλήγματα· ἰδίως ἀντέστη ἐρρωμένως εἰς τὰς φιλαρειανικὰς τάσεις τῆς χήρας τοῦ αὐτοκράτορος Οὐαλεντινιανοῦ Α', ἥτις δὲν ἐδίσταζε καὶ νὰ ῥαδιουργῇ ἐναντίον του παρὰ τῷ υἱῷ της Οὐαλεντινιανῷ Β'. Ἡ Ἰουστίνη ἐζήτει τὸ πρῶτον (385) μικρόν τινα ναὸν πρὸς χρῆσιν τῶν Ἀρειανῶν, ἀλλ' αὐτὸς ἀντέστη ἐπειπών: «εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἀνήκουν τὰ παλάτια, εἰς τὸν ἱερέα οἱ ναοί»· βραδύτερον ὅταν ἡ Ἰουστίνη ἀπῄτησε πάλιν τὴν νέαν βασιλικὴν διὰ τοὺς Ἀρειανούς, ἔγιναν συμπλοκαὶ μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐστάλη νὰ τὸν συλλάβῃ· καὶ τότε μόνον ἡ ἐπιβολὴ τοῦ Ἀμβροσίου ἡσύχασε τὰ πνεύματα· «δὲν ἤλθαμεν εἰς τὸν ναόν, εἶπε, διὰ νὰ πολεμήσωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ προσευχηθῶμεν· θὰ προσευχηθῶμεν, χωρὶς νὰ φοβηθῶμεν». Τέλος τῷ 386 ἐπενέβη καὶ ὁ νεαρὸς αὐτοκράτωρ, ζητῶν τὴν εἰς τοὺς Ἀρειανοὺς παράδοσιν ἑνὸς ναοῦ καὶ τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς ἀρειανικῆς λατρείας· τότε πάλιν ὁ Ἀμβρόσιος εὐροντοφώνησεν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ πρέπει νὰ εἶναι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ οὐχὶ ὑπὲρ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὅταν τῷ συνεστήθη νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς, ἀπήντησε ὅτι δὲν συνηθίζει νὰ φεύγῃ καὶ νὰ ἐγκαταλείπῃ τὸ ποίμνιόν του. Τέλος ἡ αὐλὴ ὑπεχώρησε καὶ ἡ Ὀρθοδοξία ὑπερίσχυσεν.

Καὶ ἡ εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τοῦ κράτους ἀνάμιξίς του ἀπέβη πολλάκις εὐεργετική. Ὅταν τῷ 383 ἐδολοφονήθη ἐν Λυὼν ὑπὸ τοῦ στασιαστοῦ Μαξίμου ὁ 24ετὴς αὐτοκράτωρ Γρατιανός, ὅστις τόσον τὸν ἐτίμα, μετέβη αὐτοπροσώπως εἰς Τρεβήρους (Trier) πρὸς τὸν δολοφόνον καὶ μνηστῆρα τοῦ θρόνου Μάξιμον καὶ τὸν ἔπεισε νὰ μὴ στραφῇ κατὰ τῆς Ἰταλίας καὶ προσβάλῃ τὰ δικαιώματα ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ δωδεκαετοῦς Οὐαλεντινιανοῦ Β', ἀλλὰ νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ συνάρχοντος διὰ τὴν Γαλλίαν, Ἱσπανίαν καὶ Βρεττανίαν· καὶ βραδύτερον πάλιν ἦλθεν ὁ Ἀμβρόσιος μὲ πολιτικὴν ἀποστολὴν τῷ 386 πρὸς τὸν Μάξιμον ἐν Τρεβήροις. Τῇ συστάσει τοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Γρατιανὸς (375—383) ἀπεμάκρυνε τῆς ῥωμαϊκῆς γερουσίας τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου τοποθετηθὲν ἄγαλμα τῆς Νίκης· ὅταν ἡ γερουσία ἐζήτησεν ἐπὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ Β' (383—392) νὰ ἐπαναστηθῇ τὸ ἄγαλμα, ὡς σύμβολον τοῦ ἐθνισμοῦ, ὁ Ἀμβρόσιος ἦτο ἐκεῖνος ὅστις ἔπεισε τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἀπορρίψῃ τὴν αἴτησιν. Καὶ ὁ Θεοδόσιος ὁ Α' (379—395) τὸν ἐτίμα πολύ. Τῷ 388 οἱ ἐν Καλλινίκῳ παρὰ τὸν Εὐφράτην Χριστιανοί, συνευδοκοῦντος τοῦ ἐπισκόπου των, ἐρεθισθέντες ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, κατέστρεψαν, κάκιστα ποιοῦντες, τὴν συναγωγήν των. Ὁ αὐτοκράτωρ διέταξε τότε ὅπως ὁ ἐπίσκοπος ἰδίᾳ δαπάνῃ ἀνοικοδομήσῃ τὴν συναγωγὴν καὶ τιμωρηθοῦν αὐστηρῶς οἱ πρωταίτιοι· τῇ ἐπιμόνῳ μεσολαβήσει τοῦ Ἀμβροσίου ἀπεσύρθη ἡ διαταγὴ αὕτη, ἵνα μὴ ἐξευτελισθῇ ἡ Ἐκκλησία.

Τὴν μεγάλην ἐπιρροὴν τοῦ Ἀμβροσίου ἐπὶ τοῦ Θεοδοσίου δεικνύει ὅμως ἐκ τοῦ φαεινότερον τὸ αἱματηρὸν δρᾶμα τῆς Θεσσαλονίκης, κατὰ τὸ 390. Κατὰ διαταγὴν τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἡγουμένου τῶν παρ' Ἰλλυριοῖς στρατιωτῶν Βουθερίκου, συλληφθεὶς ἡνίοχός τις τοῦ ἱπποδρόμου, λόγῳ κακοηθείας, ἐφυλακίσθη· ἐπειδὴ δ' ὁ ὄχλος ἀπῄτει τὴν ἀποφυλάκισίν του διὰ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ ὁ Βουθερίκος ἠρνεῖτο, στασιάσας ἐφόνευσεν αὐτὸν καὶ ἄλλους ἀξιωματούχους. Ὁ Θεοδόσιος μαθὼν τοῦτο ὠργίσθη ὑπερβαλλόντως καὶ διέταξεν αἱματηρὰν ἱκανοποίησιν· προσεκλήθη ὁ λαὸς εἰς τὸν ἱππόδρομον διὰ νὰ παρακολουθήσῃ δῆθεν τὰς ἱπποδρομίας, ὅτε αἴφνης οἱ στρατιῶται, κατ' αὐτοκρατορικὴν διαταγήν, ἐπιτεθέντες ἀδιακρίτως κατὰ τοῦ πλήθους, ἐφόνευσαν περὶ τὰ ἑπτακισχίλια ἄτομα.

Ὁ Ἀμβρόσιος μαθὼν τὸ ἔγκλημα, ἐταράχθη μεγάλως καὶ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ τὸν αὐτοκράτορα, ἀπεχώρησεν εἰς τὴν ἐξοχήν, ὅθεν ἔγραψε πρὸς αὐτόν, ἐλέγχων καὶ συνιστῶν μετάνοιαν εἰλικρινῆ, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν θὰ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ μεταλάβῃ. Ὁ Θεοδόσιος, μὴ δοὺς μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἐπιστολήν, προσῆλθε μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὸν ναόν, ἀλλ' ὁ Ἀμβρόσιος, κατὰ τὴν θρυλικὴν διήγησιν τοῦ Θεοδωρήτου, ἔξω τῶν προθύρων ἐμφανισθείς, τοῦ ἠμπόδισε τὴν εἴσοδον, εἰπὼν πρὸς αὐτὸν ὅπως ἐμιμήθη τὸν Δαυῒδ εἰς τὴν ἁμαρτίαν νὰ τὸν μιμηθῇ καὶ εἰς τὴν μετάνοιαν. Ὁ αὐτοκράτωρ ὑπεχώρησε καὶ ὑπέβαλεν ἑαυτὸν εἰς ὀκτάμηνον μετάνοιαν· καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα «βασιλικῷ κόσμῳ οὐκ ἐχρήσατο». Τότε, τῇ ὑποδείξει τοῦ Ἀμβροσίου, ἐξέδωκε διάταγμα δι' οὗ ὥριζεν, αἱ θανατικαὶ ἐκτελέσεις τῶν καταδίκων νὰ μὴ ἐκτελῶνται πρὸ τῆς παρελεύσεως μηνὸς ἀπὸ τῆς καταδίκης, ὥστε νὰ μένῃ καιρὸς ψυχραίμου ἀναψηλαφήσεως τῶν ἀποφάσεων. Τέλος ὁ Ἀμβρόσιος ὅταν εἶδε τὴν εἰλικρινῆ μετάνοιαν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ἐλθὼν εἰς τὸν ναὸν ἔπεσε πρηνὴς καὶ ἀπέτιλλε τὰς τρίχας του καὶ ἔτυπτε τὸ μέτωπόν του δακρύων, τὸν συνεχώρησε κατὰ τὰ Χριστούγεννα καὶ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ μεταλάβῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο μάθημα ἔδωκεν ὁ Ἀμβρόσιος, κατὰ Θεοδώρητον, τῷ αὐτοκράτορι, μὴ ἐπιτρέψας εἰς αὐτὸν νὰ παραμένῃ ἐν τῷ ναῷ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ μετὰ τοῦ ἱερατείου, ἀλλ' ὁρίσας εἰς αὐτὸν ἰδίαν μὲν θέσιν ἀπὸ τοῦ λοιποῦ λαοῦ, ἀλλὰ πρὸ τῶν δρυφάκτων τοῦ ἱερατείου, φρονῶν ὅτι «ἁλουργὶς βασιλέας οὐχ ἱερέας ποιεῖ» (ἐκ. ἱστ. 5, 17). Ἐν γένει ὀλίγοι ἐπίσκοποι ἐτήρησαν τόσον ὑψηλὰ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ ὀλίγοι ἐπίσκοποι ἔδειξαν τόσον πραγματικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν γόητρον, τὴν τήρησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων καὶ τὴν ἀγωγὴν τοῦ κλήρου ὅσον αὐτός. Ὁ Ἀμβρόσιος συγχρόνως ἐφημίσθη ὡς εἷς τῶν περιφημοτέρων ἱεροκηρύκων, καὶ πανταχόθεν συνέρρεον πιστοὶ διὰ νὰ ἐνωτισθοῦν τῶν λόγων του· αὐτὸς ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος διὰ τοῦ κηρύγματός του ἐπεστράφη ὁριστικῶς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν (387). Ὁ Ἀμβρόσιος ἀπέθανε τὴν 4ην Ἀπριλίου 397 καὶ ἐτάφη ἐν τῇ *ἀμβροσιανῇ βασιλικῇ*, «μνήμην ἀληθῆ τὸν αὐτοῦ βίον καταλιπὼν καὶ τὰ κατορθώματα» (Migne Ἑ. Π. 116, 881).

Ὁ Ἀμβρόσιος καίτοι τόσον ἀόκνως εἰργάζετο διὰ τὰ ἀρχιερατικά του καθήκοντα καὶ τόσους εἶχε καθ' ἡμέραν περισπασμούς, εὕρισκε καιρὸν καὶ διὰ πλουσίαν, κατὰ ποιὸν καὶ ποσόν, συγγραφικὴν δρᾶσιν. Ὡς συγγραφεύς, διακριθεὶς ἐπὶ γλαφυρότητι, σαφηνείᾳ, βραχυλογίᾳ καὶ πρωτοτυπίᾳ, ἀνεδείχθη κυρίως ὡς ἠθικολόγος. Κάτοχος τῆς θύραθεν καὶ ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας, διέπλαττε ὅσα ἐξ αὐτῆς παρελάμβανε κατὰ τὰς συγχρόνους ἀνάγκας. Τὰ ἔργα τοῦ Ἀμβροσίου εἶναι ἐξηγητικὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἠθικά, δογματικά, λόγοι, ἐπιστολαὶ καὶ ὕμνοι. Ἐκ τῶν ἐξηγητικῶν του ἔργων τὰ σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἑρμηνεία εἰς τὴν ἑξαήμερον, ψαλμούς τινας καὶ τὸν Λουκᾶν· ἡ ἑρμηνεία τῶν 13 ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου δὲν εἶναι ἔργον του (βλ. λ. Ἀμβροσιαστής). Ἐκ τῶν ἠθικῶν του ἔργων σπουδαιότερα εἶναι τὸ «de officiis ministrorum» (=περὶ τῶν καθηκόντων τῶν λειτουργῶν) καὶ πλεῖστα πραγματεῖαι περὶ παρθενίας. Ἐκ τῶν δογματικῶν του πραγματειῶν ἀξιολογώτεραι εἶναι αἱ κατὰ παράκλησιν τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ γραφεῖσαι περὶ πίστεως εἰς τὴν θεότητα τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ, ἐν αἷς ἔχει κυρίως ὑπ' ὄψει τὸν μ. Ἀθανάσιον, μ. Βασίλειον καὶ Δίδυμον («de fide ad Gratianum Augustum» καὶ «de Spiritu sancto ad Gratianum Augustum)· ἔγραψεν ἐπίσης de incarnatione, de mysteriis, de poenitentia κ.ἄ. Ἐκ τῶν λόγων του ἐξαίρονται ἰδίως οἱ ἐπικήδειοι λόγοι του εἰς τὸν ἀδελφόν του Σάτυρον λόγοι δύο, εἰς τὸν αὐτοκράτορα Οὐαλεντινιανὸν Β' († 392) καὶ Θεοδόσιον Α' († 395· ἐν Migne P. L. 16, 1289—1354 καὶ 1357—1406). Αἱ διασωθεῖσαι 91 ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀμβροσίου εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον σπουδαῖαι πηγαὶ τῆς τότε ἐκκλ. ἱστορίας καὶ τοῦ βίου τοῦ Ἀμβροσίου· πολλαὶ ἐξ αὐτῶν εἶναι ἰδιωτικῆς φύσεως. Ὁ Ἀμβρόσιος ἔγραψε καὶ ὕμνους διὰ τὴν λατρείαν· ἐκ τῶν σήμερον εἰς αὐτὸν ἀποδιδομένων ἀσφαλῶς ἰδικοί του εἶναι μόνον 4, καὶ πιθανώτατα ἄλλοι 8, εἰς ἰαμβικὸν δίμετρον, διακρινόμενοι διὰ τὴν ὡραιότητά των, τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν των καὶ τὴν σαφήνειάν των· ὁ ὡς ἀμβροσιανὸς ὕμνος παρουσιαζόμενος «Te Deum laudeamus», ὅστις ὑπῆρχεν ἤδη τὸν ἕκτον αἰῶνα, πάντως δὲν εἶναι ἔργον του. Σημειωτέον ὅτι ὁ Ἀμβρόσιος καὶ πρὶν γίνῃ ἐπίσκοπος μετέφρασε τὸ περὶ ἰουδαϊκοῦ πολέμου ἔργον τοῦ Ἰωσήπου καὶ παρέφρασε τὰ τέσσαρα βιβλία τῶν βασιλειῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

ΠΗΓΑΙ: Περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἀμβροσίου διδασκόμεθα κυρίως ἐκ τῶν συγγραμμάτων του καὶ ἰδίως τῶν ἐπιστολῶν του καὶ ἐκ τοῦ βίου του ὃν συνέγραψεν ὁ τέως γραμματεύς του *Παυλῖνος* (ἐν *Migne* P. L. 14, 27—46 καὶ ἐν ἑλλην. μεταφρ. τοῦ 8ου αἰῶνος εἰς Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως ἀνάλεκτα ἱεροσ. σταχυολογίας 1, 27—88. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἔγραψε περὶ Ἀμβροσίου ὁ *Σωκράτης* ἐκ. ἱστ. 4, 30 καὶ 5, 11 (ἐν *Migne* Ἑ.Π. 67, 514 καὶ 593—6), ὁ *Σωζόμενος* ἐκ. ἱστ. 6, 24. 7, 13. 25 (αὐτ. 67, 1353—7. 1448—9 καὶ 1493—7), ὁ *Θεοδώρητος* ἐκ. ἱστ. 4, 6 καὶ 5, 13. 17 (αὐτ. 82, 1132. 1225—8 καὶ 1232—7), ὁ *Νικηφόρος Κάλλιστος* 11, 31, 32 καὶ 12, 19—20. 40—41 (αὐτ. 146, 681—8. 804—8 καὶ 883—900). Ἀνώνυμος ἑλληνιστὶ βίος τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου (ἐν *Migne* 14, 45—66) εἶναι συμπλήρωμα ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν καὶ ἰδίως τοῦ *Θεοδωρήτου*, καὶ τοῦτον ἔχε κυρίως ὑπ' ὄψιν ὁ *Συμεὼν ὁ μεταφραστής* (βίος καὶ πολιτεία Ἀμβροσίου, ἐν *Migne* Ἑ. Π. 116, 861—882).

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ. Περὶ τοῦ Ἀμβροσίου ἐγράφησαν πλεῖστα ἐν ἐγκυκλοπαιδείαις, ἐκκλησιαστικαῖς ἱστορίαις, πατρολογίαις (ἰδίᾳ τοῦ *Bardenhewer* 3, 498—549 καὶ ἑλληνιστὶ ἰδίᾳ τοῦ *Κοντογόνου* 2, 615 701) καὶ μονογραφίαις (ὧν κατάλογον ἴδε ἐν *Bardenhewer* ἔ. ἀ. σ. 501 κ. ἑ. πρόσθες καὶ *Rich. Wirtz*, Ambrosius und seine Zeit, 1924).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ. Ἡ πρώτη ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Ἀμβροσίου ἐγένετο ὑπὸ τῶν μοναχῶν τοῦ ἁγίου Μαύρου ἐν Παρισίοις 1686—1690 εἰς 2 τόμους εἰς folio, καθ' ἣν ἐτυπώθη καὶ ἐν *Migne* P. L. τόμ. 14—17. Πληρεστέρα ἔκδοσις ἡ τοῦ *Ballerini* (Μεδιόλανα 1875—1883 εἰς 6 τόμους) καὶ ὑπὸ *Schenkl* τῶν ἐξηγητικῶν μόνον ἔργων εἰς τὸ «Corpus scriptorum eccles. latinorum» (1897 κ. ἑ.). Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

—**Ἀμβρόσιος *Αὐρηλιανός***. Ἀρχηγὸς τῶν Βρεττανῶν κατὰ τὸν 5 αἰῶνα πολεμήσας κατὰ τῶν Σαξόνων. Κατὰ τὸν Τζέφρη ἐκ Μόνμουθ, ὁ Ἀμβρόσιος ἦτο υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου αὐτοκράτορος τῆς Βρεττανίας, Γαλατίας καὶ Ἱσπανίας, καὶ ἀπέθανε δηλητηριασθεὶς ὑπὸ Σάξονός τινος ἐν Βίντσεστερ. Τὸ κελτικὸν ὄνομά του ἦτο *Ἔμρυς*. Ε. Σ.

—**Ἀμβρόσιος *Αὔθπερτος*** (Ambrosius Autpertus). Μοναχὸς τοῦ Η' αἰῶνος (†778) καὶ συγγραφεὺς ἀσκητικοῦ συγγράμματος, ἔχοντος μεγίστην διάδοσιν κατὰ τὸν μεσαίωνα ὑπὸ τὸν τίτλον «de conflictu vitiorum et virtutum» (=περὶ τῆς συγκρούσεως κακιῶν καὶ ἀρετῶν· εὑρίσκεται ἐκδεδομένον ἐν *Migne* Λατιν. Πατρ. 40, 1091—1106). Ὑπό τινων ἀποδίδεται εἰς αὐτὸν καὶ Λόγος εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τῆς Θεοτόκου («Sermo de purificatione Mariae»), ὅστις παλαιότερον ἀπεδίδετο ἐσφαλμένος εἰς Ἀμβρόσιον τῶν Μεδιολάνων. Δ. Σ. Μ

— **Ἀμβρόσιος *ἁγιογράφος***. Μοναχὸς ζῶν πιθανῶς τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ἐν Φαβριανῷ τῆς Ἰταλίας. Ἐν τῇ αὐτόθι ἐκκλησίᾳ, τῇ ἐπιλεγομένῃ Della Carità, ὑπῆρχε μέγας πίναξ αὐτοῦ εἰκονίζων τὴν δευτέραν παρουσίαν, κατάφορτος πλήθους μικρῶν καὶ λεπτῶν μορφῶν καὶ φέρων κάτωθι τὰς λέξεις χεὶρ Ἀμβροσίου μοναχοῦ (*Λάμπρου* Ν. Ἑλληνομν. Ε', 286). Δ. Σ. Μ.

— **Ἀμβρόσιος, *Εὐβοίας ἀρχιερεὺς*** κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Οὗτος μετὰ τῶν ἀρχιερέων Σαλώνων *Φιλοθέου*, Θηβῶν *Ἱεροθέου*, Λαρίσης *Μακαρίου*, ἐβοήθει τοὺς ἁρματωλοὺς τῆς Παρνασσίδος καὶ τῆς Ὑπάτης, *Κούρμαν* καὶ *Σπανόν*, κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος πρὸς ἀπόσεισιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ (*Κ. Σάθα* Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς, Ἀθῆναι 1869, σελ. 358). Δ. Σ. Μ.

— **Ἀμβρόσιος, *Μόσχας ἀρχιεπίσκοπος***. Γεννηθεὶς τῷ 1708, καὶ σπουδάσας θεολογίαν, ἐχειροτονήθη τῷ 1753 ἐπίσκοπος τῆς Περσλάβας καὶ τῷ 1761 ἀρχιεπίσκοπος Μόσχας, καταλαβὼν οὕτω τὸ ἀνώτερον ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα τῆς Ρωσίας. Φιλελευθέρων ἀρχῶν, ἐπέδρασε μεγάλως ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης Β', ὅπως παραχωρηθῶσιν εὐρεῖαι ἐλευθερίαι εἰς τὸν λαὸν καὶ κληθῇ ἡ περίφημος συνέλευσις ἐν Πετρουπόλει πρὸς διακανονισμὸν τῆς χειραφετήσεως τῶν δουλοπαροίκων, ματαιωθεῖσα ἐκ τῆς ἀντιδράσεως τότε τῶν ἀριστοκρατικῶν τάξεων. Κατεχόμενος ὑπὸ ἐνθέρμου ζήλου καὶ προικισμένος δι' ἀρετῶν τῷ ὄντι χριστιανικῶν, συνέστησε πλεῖστα φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, ἵδρυσεν ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια, τὰ ὁποῖα μετέβαλεν εἰς σχολεῖα, ἐξησφάλισεν οἰκονομικῶς τὸ μέγα κατάστημα τῶν ἐκθέτων βρεφῶν, ἐκαλλιέργησε τὰ γράμματα καὶ τὰς θεολογικὰς ἐπιστήμας, περιώρισε δὲ τὰς μακρὰς λειτουργικὰς τελετάς. Ὑπῆρξεν ἐκκλησιαστικὸς μεταρρυθμιστής, χωρὶς νὰ παρεκκλίνῃ μηδόλως τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος. Τοὐναντίον εὑρίσκετο εἰς διαρκῆ συνεννόησιν μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ τέλος ὅμως τοῦ ἐπιφανεστάτου τούτου ἱεράρχου ὑπῆρξεν ἀληθὴς τραγῳδία. Ἔπεσε θῦμα τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς βαρβαρότητος τοῦ ὄχλου. Τῷ 1771 ἡ πανώλης μεταδοθεῖσα εἰς Μόσχαν ἀπὸ τῶν ἐπιστρεψάντων θριαμβευτικῶς στρατιωτικῶν σωμάτων τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης, ἐπροξένησεν ὄλεθρον, εἰς ἑκατὸν δὲ καὶ πλέον χιλιάδας ἀνῆλθον τὰ θύματα. Ἀπηλπισμένος ὁ λαὸς ἀπὸ τῶν ἰατρῶν, ἔστρεψε πάσας τὰς ἐλπίδας του εἰς τὴν θαυματουργὸν δύναμιν τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας τῶν Ἰβήρων. Ἡ εἰκὼν αὕτη μεταφερθεῖσα ἐκ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἱερᾶς μονῆς τῶν Ἰβήρων, εἶχε τοποθετηθῆ εἰς τὴν κυρίαν εἴσοδον τοῦ Κρεμλίνου, τὴν Ἐρυθρὰν λεγομένην Πύλην. Ἀλλ' ἐν τῷ μεγάλῳ συνωστισμῷ ἡ ἐπιδημία ἐξηπλώθη ἔτι μᾶλλον, καὶ ὁ Ἀμβρόσιος ἠθέλησε νὰ σταματήσῃ τὸ διὰ τοῦ συνωστισμοῦ ἐπαυξάνον κακόν. Μετέφερε νύκτα τινὰ ἀπὸ τῆς Πύλης τῆς μοσχοβιτικῆς ἀκροπόλεως τὴν εἰκόνα. Τότε ἡ ἀπελπισία τοῦ πλήθους, στερηθέντος τοῦ Παλλαδίου του, ἔφθασεν εἰς τὸ ἔπακρον. Ἐπέμενε ζητῶν τὴν επαναφορὰν τῆς εἰκόνος διὰ κραυγῶν καὶ ἀπειλῶν. Ὁ

Digitized by Google

Ἀμβρόσιος προμαντεύων ταῦτα, εἶχεν ἀποσυρθῆ εἰς τὴν πλησίον τῆς πόλεως Μονὴν τῆς Παναγίας τοῦ Ταναΐδος. Τὸ πλῆθος πληροφορηθὲν τοῦτο μετέβη ἐκεῖ, ἐξεβίασε τὰς πύλας τῆς μονῆς, εἰσέβαλεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐζήτησεν ὅπως ἀπαγάγῃ αὐτόν. Ὁ Ἀμβρόσιος ἀφοῦ μετέλαβε τῶν ἀχράντων μυστηρίων παρεδόθη εἰς τὸν ὄχλον, ἀμέσως δὲ ἐσύρθη ἐκτὸς τοῦ ναοῦ καὶ κατεσφάγη ἀγρίως. Ὅτε κατέφθασεν ἡ φρουρὰ κατελήφθη ὑπὸ τοιαύτης ὀργῆς, ὥστε συλλαβοῦσα τοὺς πρωταιτίους ἀνεσκολόπισεν ἐπὶ τόπου αὐτούς.

Ὁ Ἀμβρόσιος μετέφρασεν εἰς τὴν ρωσικὴν πλῆθος ἔργων τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Ἀμβρόσιος** ***ἐκ Λομπέζ*** (1708—1778). Γάλλος καπουτσῖνος μοναχὸς καὶ ἀσκητικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Λομπὲζ τῆς γαλλικῆς ἐπαρχίας Languedoc. Ἔγραψεν ἀξιόλογα ἀσκητικὰ ἔργα, ἤτοι «Traité de la paix intérieure» (1756), «Lettres spirituelles sur la paix intérieure et autres sujets de piété» (1766), «Traité de la joie de l'âme (ἔδημοσ. 1797).

Δ. Σ. Μ.

— **Ἀμβρόσιος** ***Ποντομπιέδωφ.*** Μητροπολίτης Ρῶσος καὶ ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Νοβογόροδ (1742 - 1818). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1779 ἀρχιεπίσκοπος Πετρουπόλεως, καὶ ἀπὸ τοῦ 1813 μητροπολίτης τοῦ Νοβογόροδ. Εὐρείας παιδείας ἀνήρ, μετερρύθμισεν εὐρύτατα τὴν ἐκκλησιαστικὴν παίδευσιν ὡς καὶ τὴν ρωσικὴν λειτουργικήν. Ἡ εὐγλωττία του ἦτο ἀξιοθαύμαστος, οἱ δὲ δημοσιευθέντες ἐν Μόσχᾳ λόγοι αὐτοῦ μαρτυροῦσι περὶ τῆς βαθυνοίας τοῦ ἀνδρός. Ἠσχολήθη ἐπίσης εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν σφαλμάτων τῶν κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα γενομένων μεταφράσεων τῶν ἱερῶν κειμένων, ἔχων πρὸς τοῦτο ἐπίκουρον τὸν *Εὐγένιον Βούλγαριν.* Ἐπίσης συνέγραψεν ἐγχειρίδιον πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς σλαυωνικῆς γραφῆς τῶν ἱερῶν Βίβλων. Διατελῶν πρόεδρος τῆς ἱερᾶς συνόδου, κατὰ τὴν γενομένην τῷ 1812 εἰσβολὴν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων εἰς Ρωσίαν, ἀπηύθυνεν ἐξ ὀνόματος ταύτης ἔκκλησιν πρὸς τὸ ρωσικὸν ἔθνος, ἥτις εὗρεν ἀπήχησιν καθ' ἅπασαν τὴν αὐτοκρατορίαν. Ἕνεκα ταύτης προσέδραμον πανταχόθεν καὶ κατετάσσοντο εἰς τὸν στρατόν, ἐπολέμουν δὲ μετὰ φανατισμοῦ οἱ Ρῶσοι, ἐπυρπόλησαν τὴν Μόσχαν καὶ ἐξηνάγκασαν εἰς ὑποχώρησιν τὸν μέγαν στρατηλάτην.

Θ. Β.

—**Ἀμβρόσιος** ***Σιναΐτης.*** Οὗτος διαμένων ἐν Καλαβρύτοις καὶ πρωτοσύγγελος ὢν ἐμυήθη κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ἐκεῖθεν ἔγραψε πρὸς τοὺς προὔχοντας τῆς Κορίνθου νὰ ἐξεγερθῶσι κατὰ τῆς τυραννίας (Μάρτιος τοῦ 1821). Ἐπειδὴ ὅμως τινὲς τούτων ἀνέβαλλον λόγῳ τῆς κρατήσεως τοῦ Νοταρᾶ εἰς τὴν Τρίπολιν, ὁ Ἀμβρόσιος ἐν καιρῷ νυκτὸς μετέβη εἰς τὴν Περαχώραν καὶ Μπίστια, παρορμῶν τοὺς χωρικοὺς ὅπως λάβουν τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ κατακτητοῦ. Ἐκ Περαχώρας δὲ ὁρμώμενος μετὰ τοῦ Διδασκαλοπούλου καὶ παρορμῶν τοὺς κατοίκους τῶν Βιλλίων καὶ Μεγάρων εἰς ἐπανάστασιν, κατώρθωσε νὰ καταρτίσῃ σῶμα ἐκ 2200 Ἑλλήνων εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ Ἰσθμοῦ (τέλη Μαρτίου 1821). Ἔκτοτε ὁ Ἀμβρόσιος Σιναΐτης παρηκολούθησε τὸν Ἀγῶνα καὶ ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας μάχας καὶ πολιορκίας, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἅλωσιν τοῦ Ἀκροκορίνθου (1822).

Κ. Μ. Κ.

— **Ἀμβρόσιος** ***Πλειανθίδης, Μοσχονησίων ἐπίσκοπος.*** Γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1872, ἀπεστάλη

Ἀμβρόσιος Πλειανθίδης, Ἐπίσκοπος Μοσχονησίων.

εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Κυρίλλου, ἀντιπροσώπου τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Σμύρνῃ, ὡς μαθητὴς τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ. Ἐπιστρέψας ἐξ Ἱεροσολύμων ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Βασιλείου τοῦ Σμύρνης καὶ ὑπηρέτησεν ὡς τοιοῦτος ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, συνεχίζων συγχρόνως τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ. Διαπρέψας ἐπὶ ἐπιμελείᾳ καὶ ἀρετῇ ἔτυχεν ἀπολυτηρίου μὲ βαθμὸν ἄριστα, μεθ' ὃ προσελήφθη ὡς ἀρχιδιάκονος ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως Ταρασίου, παρ' ᾧ καὶ παρέμεινεν ἐπὶ διετίαν. Τῷ 1895 κατελθὼν εἰς Σμύρνην διωρίσθη διάκονος εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, προσλαβὼν δὲ καθηγητὴν τῆς ρωσικῆς γλώσσης τὸν Ἀδ. Διαμαντόπουλον ἐξέμαθε τὴν ρωσικὴν καὶ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ἐφέσου εἰς τὸ Κίεβον, ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ ὁποίου ἀπεπεράτωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ. Ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν πατριαρχίαν τοῦ Κωνσταντίνου ἐχειροτονήθη ὑπὸ τούτου ἱερεὺς καὶ διωρίσθη ἐφημέριος τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Θεοδοσίας (Ρωσία). Μετὰ τετραετῆ δ' ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν μετετέθη εἰς τὴν κοινότητα Συμφερουπόλεως καὶ κατόπιν εἰς Σεβαστούπολιν. Κατὰ τὸ 1909 προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Σμύρνης Χρυσοστόμου ὡς βοηθὸς ἐπίσκοπος μὲ τὸν τίτλον *Ξανθουπόλεως.* Ἐν Σμύρνῃ ἐπεδείξατο διαγωγὴν ἀρίστην καὶ σύνεσιν σπανίαν, ἰδίᾳ κατὰ τὸν πανευρωπαϊκὸν πόλεμον, ὅτε ἀνεπλήρου τὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξορισθέντα Χρυσόστομον. Λήξαντος τοῦ πολέμου καὶ ἐπανελθόντος εἰς Σμύρνην τοῦ Χρυσοστόμου, ἐξελέγη τῷ 1919 μητροπολίτης Μοσχονησίων. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 παρελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ ἐννέα ἱερέων καὶ ὡδηγήθη ἀπὸ Κυδωνιῶν εἰς Ἀδραμύττιον. Καθ' ὁδὸν οἱ Τοῦρκοι κατέσφαξαν αὐτὸν μετὰ τῶν ἄλλων ἱερέων.

Κ. Γ. ΛΑΜΕΡΑΣ

—**Ἀμβρόσιος** ***Τραβερσάρι*** βλ. Τραβερσάρι.

Ἀμβροσίου, ***Ἰωάννης.*** Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Δροβολόβο τῶν Καλαβρύτων καὶ νέος μετέβη εἰς Ρωσίαν πρὸς εὕρεσιν τύχης· εὐδοκιμήσας δὲ ταχέως κατέστη εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων ἐμπόρων τῆς Ὀδησσοῦ, ἔχων σχέσεις καὶ ἀλληλογραφῶν μετὰ τοῦ Καποδιστρίου, Ὑψηλάντου καὶ τῶν ἀδελφῶν Κουντουριωτῶν. Μυηθεὶς ἐκ τῶν πρώτων Ὀδησσηνῶν εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν τῆς ἑταιρίας, ἐν στενῇ δὲ συμπράξει καὶ μετὰ τοῦ ἀποστόλου καὶ συμπολίτου Ἀντωνίου Τσουνῆ, κατὰ Γ. Λασσάνν, ἐμερίμνα περὶ τῆς ἐξομαλύνσεως τῶν διαφορῶν τῶν ἐν Βεσσαραβίᾳ καὶ Χερσῶνι Ἐφορειῶν, ἀποτελῶν μετὰ τοῦ Γρηγορίου Μαρασλῆ τὴν δυάδα τῶν Ἀρεοπαγιτῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας.

Κατὰ τὸ 1819 διῆλθεν ἐξ Ὀδησσοῦ ὁ Κυριακὸς Καμαρηνὸς ἔχων ἐντολὴν ἀπὸ τὸν Πετρόμπεην νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν πηγὴν τῆς Ἑταιρίας, ὁ δὲ Ἀμβροσίου ὅστις τὸν ἐξένισε προσεπάθησε νὰ τὸν πείσῃ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Μάνην, τῷ ἔδωκε μάλιστα καὶ τὰ ἔξοδα τῆς ὁδοιπορίας, ἀλλ' ἐκεῖνος ἠκολούθησε τὸν δρόμον του καὶ εἰς τὸ τέλος ἔχασε καὶ τὴν ζωήν του, ἀκαίρως πολυπραγμονῶν. Κατὰ τὸν «*Λόγιον Ἑρμῆν*» ὁ Ἀμβροσίου συνεισέφερε πάντοτε διάφορα ποσὰ δι' ἐκδόσεις ἔργων, συνεδέθη δὲ διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ Ν. Ὑψηλάντου, κατελθόντος μετὰ τοῦ Ι. Μάνου τῷ 1819 εἰς Ὀδησσόν. Ὅταν τῷ 1820 ἡ ἀρχηγία τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀλ. Ὑψηλάντην, κατελθὼν οὗτος εἰς τὴν Ὀδησσόν, ἐξέλεξε τὸν Ἀμβροσίου ὡς ἓν τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρίας, ἥτις ἔδρασε φιλοτίμως μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ Ἀγῶνος. Γνωρίζων ὁ Ἀμβροσίου τοὺς ἀδελφοὺς Κουντουριώτας ἔγραψε πρὸς αὐτοὺς τῇ 26 Μαρτίου 1821 διὰ τοῦ πλοιάρχου Λαζάρου Μπρούσκου, ἑταίρου, ὅτι συναγωνίζεται ἐν Ρωσίᾳ διὰ τὸν κοινὸν ἀγῶνα καὶ ὅτι «τὰ ἑταιρικὰ πράγματα (ἡ ἐθνικὴ κίνησις) εἶναι βάσιμα καὶ προστατεύονται διὰ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου», προτρέπει δὲ διὰ τῶν Κουντουριωτῶν, οὓς γνωρίζει ὡς συμμετέχοντας εἰς τὴν Ἑταιρίαν, πάντας τοὺς Ἕλληνας νὰ ἔχουν ὁμόνοιαν καὶ σέβας πρὸς τὸ θεῖον, ἵνα τοῦτο παράσχῃ τὸ ὕψιστον τῶν ἀγαθῶν, τὴν ἐλευθερίαν (Ἀρχεῖον *Κουντουριώτη* τόμ. Α' σ. 4). Ὁ Φωτάκος γράφει ὅτι, κατελθὼν μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Φ. Ἑταιρίας τῷ 1821 εἰς Πελοπόννησον, ἔλαβε μέρος ἐνεργὸν εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα καὶ ἐτιμᾶτο πολὺ διὰ τὴν ἀρετήν του, τὰ ἔγγραφά του ὅμως ἐχάθησαν εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Φωτάκου καὶ δὲν ἐξεδόθησαν ἐν τέλει τῶν «Βίων Πελοποννησίων ἀνδρῶν».

Τ. Κ.

ἀμβροσιώδης (ὁ, ἡ), —**ες** (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ ἀμβροσίαν, ἡδύς, νόστιμος.

Ἄμβρυσος καὶ ***Ἄμβρυσσος, Ἄμβρωσος, Ἄμφρυσος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Φωκίδος ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ, παρὰ τὸ νῦν χωρίον Δίστομον, παράγουσα ἄφθονον οἶνον. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκετο τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος Δικτυνναίας. Ἡ πόλις ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ τῆς Ἀμβρύσου.

Ἀμβρύων. Ἀρχαῖος συγγραφεύς, γράψας περὶ Θεοφράστου. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Λαερτίου.

Ἄμβρωνες *[Ἀρχ.]*. Κελτικὸς λαός, ἐκ τῶν ὑποταχθέντων ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Οὗτοι τῷ 102 π. Χ. διῆλθον μετὰ τῶν Τευτόνων τὸν Ροδανόν, ὅπως πολεμήσωσι κατὰ τοῦ Μαρίου. Συνήφθη μάχη παρὰ τὰ *Σέξτια Ὕδατα* (νῦν *Αἴξ-λὰ-προβάνς)*, ὅπου 30.000 Ἀμβρώνων κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν λεγεώνων τοῦ Μαρίου. Οἱ Ἄμβρωνες τῷ 105 π. Χ. εἶχον νικήσει τὸν Μάνλιον καὶ Καιπίωνα.

ἄμβυξ· βλ. ἄμβιξ.

ἄμβων (ὁ), —**ωνος** (ἀπὸ τοῦ *ἀναβαίνω*)· παρ' ἀρχαίοις: πᾶν ὅ,τι ὑπερέχει, οἷον χεῖλος, ὀφρῦς ὄρους, λόφος κττ.' || παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις τὸ ἐν τοῖς ναοῖς ἱερὸν βῆμα ἀπὸ τοῦ ὁποίου οἱ ἱεροκήρυκες κηρύττουσι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

—*[Ἐκκλ.]* Ὅπως ἐν ταῖς ἰουδαϊκαῖς συναγωγαῖς πρότερον, οὕτω καὶ ἐν τοῖς χριστιανικοῖς ναοῖς ἐνωρὶς παρέστη ἀνάγκη οἱ ψάλται καὶ οἱ ἀναγνῶσται νὰ ἵστανται ἐπὶ βήματός τινος, ὑψηλοτέρου τῶν λοιπῶν πιστῶν, διὰ νὰ γίνωνται ὑπ' αὐτῶν εὐκολώτερον ἀκουστοί. Τὸ πρόχειρον τοῦτο βῆμα, ὅπερ ἐκαλεῖτο συνήθως *βῆμα τῶν ἀναγνωστῶν*, διεμορφώθη βαθμηδόν, ἀφ' ἧς ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος νὰ κτίζωνται μεγαλύτεροι ναοὶ κατὰ τὸν ρυθμὸν τῆς βασιλικῆς, εἰς τὸν *ἄμβωνα.* Ὁ ἄμβων ἦτο ἐξέδρα, συνήθως μαρμαρίνη, ἐνίοτε ξυλίνη, εἰς σχῆμα κυκλοτερὲς ἢ τετράγωνον ἢ πολύγωνον, στηριζομένη ἐπὶ βάσεως ἢ ἐπὶ κιόνων· εἶχε δύο κλίμακας ἑλικοειδεῖς (κοχλίας) ἑκατέρωθεν, ὧν ἡ μία ἐχρησίμευε πρὸς ἀνάβασιν καὶ ἡ ἑτέρα πρὸς κατάβασιν, ἐνίοτε ὅμως καὶ μίαν κλίμακα· ἐπεστεγάζετο δ' ἐν τῇ Ἀνατολῇ συνήθως διὰ κουβουκλίου, ὅπερ ἐλέγετο καὶ *οὐρανός,* διότι εἰς τὸ κυανοῦν κοῖλόν του ἐζωγραφίζοντο ἀστέρες. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἄμβωνος ἦτο, ὡς τὸ πολύ, πλουσίως διακεκοσμημένη. Ἡ ἐξέδρα αὕτη ὠνομάσθη ἄμβων ἐκ τοῦ ῥήματος *ἀναβαίνω,* διότι ἀνέβαινον ἐπ' αὐτῆς διὰ κλίμακος καὶ οὐχὶ ὡς τινες ἐνόμισαν ἐκ τοῦ λατινικοῦ ῥήματος *ambire (=περιζώνω)* ἢ ἐκ τοῦ λατινικοῦ *ambo (=ἄμφω),* διότι εἶχε δύο κλίμακας. Ἡ θέσις τοῦ ἄμβωνος δὲν ἦτο ἀκριβῶς καθωρισμένη· κατ' ἀρχὰς ὑψοῦτο συνήθως εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ, μεταξὺ τοῦ ἁγίου βήματος καὶ τοῦ κυρίως ναοῦ, πρὸ τοῦ σωλέα, βραδύτερον ὅμως ἐτοποθετήθη ἔναντι τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου, πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ τετάρτου αἰῶνος καὶ οἱ ἐπίσκοποι, οἵτινες μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐκήρυττον ἀπὸ τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου, ἤρχισαν νὰ κηρύττουν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος. Οὕτως ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ἀμβρόσιος καὶ ὁ Αὐγουστῖνος ἐκήρυττον

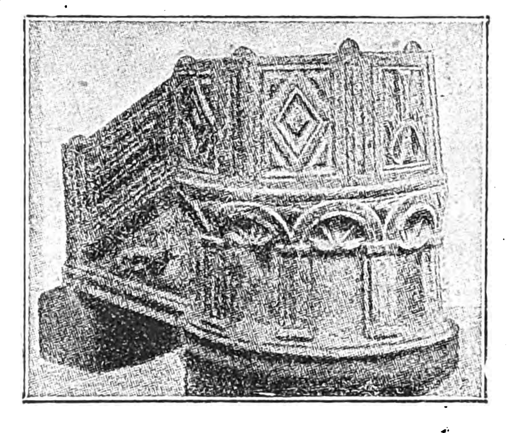

Ὁ ἄμβων τῆς Βασιλικῆς τῆς Καλαμπάκας.

ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος. Βαθμηδὸν οἱ ψάλται, οἵτινες τὸν τέταρτον αἰῶνα ἔψαλλον ἔτι ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ 15ου κανόνος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, ἀπεσύρθησαν ἐκεῖθεν καὶ ἔψαλλαν ἐπὶ τῶν ἀναλογείων.

Ἐνιαχοῦ τῆς Δύσεως ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια τὸ εὐαγγέλιον νὰ ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ διακόνου ἀπὸ ὑψηλοτέρας βαθμῖδος ἢ ὁ ἀπόστολος ὑπὸ τοῦ ἀναγνώστου· εἰς ἄλλας δέ τινας ἐκκλησίας, κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὑπῆρχον δύο ἄμβωνες, καὶ ἀπὸ τοῦ ἑνός, τοῦ καὶ ὑψηλοτέρου, ἀνεγινώσκετο τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ δὲ τοῦ ἑτέρου ὁ ἀπόστολος. Περίφημος ἦτο ὁ ἄμβων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πανσέπτου ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Ὅταν, κατὰ τὸν σεισμὸν τοῦ 558, κατέπεσεν ὁ θόλος τοῦ ναοῦ, συνετρίβη καὶ ὁ ἄμβων, ὁ πεποικιλμένος μὲ ἐπίχρυσα θωράκια καὶ μὲ κουβούκλιον κεκοσμημένον διὰ πολυτίμων λίθων. Ὁ Ἰουστινιανὸς τῷ 563 ἀνήγειρε νέον πολυτελέστατον ἄμβωνα, ἐφ' οὗ ἠδύνατο νὰ ἀνέλθῃ συγχρόνως ἱκανὸς ἀριθμὸς προσώπων. Ἐξ ὀνυχίτου λίθου, ὑψοῦτο εἰς τὸ κέντρον τοῦ ναοῦ, ὑπὸ τὸν θόλον, μᾶλλον πρὸς τὸ ἀνατολικὸν

Digitized by Google

μέρος· εἶχε δύο κλίμακας, ἐστηρίζετο ἐπὶ μαρμαρίνων, ἀργυροενδύτων κιόνων καὶ ἐπεστεγάζετο μὲ χρυσοποίκιλτον κουβούκλιον, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε σταυρός. Ἀπαστράπτων ἐκ τῶν πολυχρώμων μαρμάρων, τῶν πολυτίμων λίθων. τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ, παρουσιάζε-

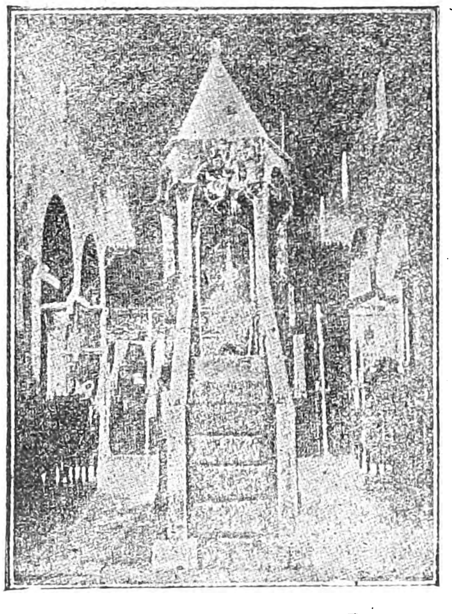

Ὁ ἄμβων τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν Θεσσαλονίκῃ.

το ὡς ἐκθαμβωτικὸς πύργος ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ, ὡς τὸν ἐξυμνεῖ ὁ Παῦλος Σιλεντιάριος εἰς τὸ ποίημά του «ἔκφρασις ἄμβωνος» (ἐν *Migne* Ἑλ. Πατρ. 86, 2, 2251—2264).

Ὁ περίφημος οὗτος ἄμβων ἐσυλήθη τῷ 1204 ὑπὸ τῶν Λατίνων καὶ ἀνεκτίσθη, ἐννοεῖται οὐχὶ τόσον μεγαλοπρεπής, ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου, κατὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς πόλεως (1261). Τῷ 1346 κατεστράφη πάλιν ἐκ σεισμοῦ καὶ τῷ 1355 ἐπανεκτίσθη. Ἐκεῖθεν διελαλήθη τῷ 1453 ἡ ὀσμανικὴ κατάκτησις· εὐθὺς ὅμως μετὰ τὸν ἐπὶ τῇ κατακτήσει πανηγυρισμὸν κατεστράφη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ τέλος ὁ σουλτάνος Μουρὰτ Δ′ ἀνήγειρε νέον τινὰ ἄμβωνα, φέροντα δύο τουρκικὰς σημαίας ἀναπεπταμένας.

Ὁ ἄμβων τῆς Ἁγίας Σοφίας ὑπῆρξε τῷ ὄντι ἱστορικός. Ἐξ αὐτοῦ οὐ μόνον ἀπηγγέλθησαν περισπούδαστα κηρύγματα πανσέπτων τῆς Ἐκκλησίας ἱεραρχῶν, ἀλλὰ καὶ ἀνεκοινοῦντο εἰς τὰ πλήθη νῖκαι κατὰ βαρβάρων, διαταγαὶ αὐτοκρατορικαί, θεσπίσματα ἐκκλησιαστικά, βαρυσήμαντοι πολιτικαὶ εἰδήσεις. Ἐπ' αὐτοῦ ἐχρίσθησαν αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, ὁ Ἡράκλειος τῷ 610, ὁ Σταυράκιος τῷ 796, Λέων ὁ Ἀρμένιος τῷ 873 καὶ ἄλλοι. Ἐκεῖθεν τῷ 628 ἀνυψώθη πρὸς προσκύνησιν ὁ ἀνακτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου τίμιος σταυρός, τὸν ὁποῖον εἶχον ἁρπάσει οἱ Πέρσαι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν· ἐκεῖθεν, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, ὁ πατριάρχης ἀνύψου «τὰ ἅγια ξύλα», ὡς ἐλέγετο ὁ σταυρός, καὶ ηὐλόγει δι' αὐτῶν τὸν λαόν· ὁ αὐτοκράτωρ ἵστατο ἐπὶ τῆς τρίτης ἢ τετάρτης βαθμίδος καὶ κάτω τοῦ ἄμβωνος, ἀριστερά, οἱ τιτλοῦχοι.

Ὁ μόνος ἄμβων ὅστις σήμερον σώζεται ἐν Ἑλλάδι εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ εἶναι ὁ ἄμβων μικρᾶς τινος βασιλικῆς τοῦ 14ου αἰῶνος ἐν Καλαμπάκᾳ τῆς Θεσσαλίας, ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου· ὁ ἄμβων αὐτὸς ἔχει δύο κλίμακας, ἑκατέρωθεν δύο κυκλοτερεῖς ἐξέδρας, καὶ κουβούκλιον στηριζόμενον ἐπὶ κιονίσκων. Περίφημοι εἶναι οἱ ἀρχαῖοι μαρμάρινοι ἄμβωνες, οἱ διασωθέντες ἐν Θεσσαλονίκῃ· τοῦ ἑνὸς τούτων, ὅστις θεωρεῖται τὸ τελειότερον διασωθὲν ὑπόδειγμα ἀρχαίου ἄμβωνος ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως, διεσώθησαν δύο τμήματα, ὧν τὸ ἓν ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ ἁγ. Γεωργίου καὶ τὸ ἕτερον ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος· ἔχει πλουσιωτάτην διακόσμησιν καὶ γλυπτὰς ἀπεικονίσεις τῶν μάγων, τῶν ποιμένων, τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Θείου βρέφους· πιθανώτατα εἶναι ἔργον τοῦ ἕκτου ἢ καὶ κατ' ἄλλους τοῦ πέμπτου αἰῶνος. Ἀξιόλογος ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ ἄμβων τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ ἐν Θεσσαλονίκῃ. Καὶ ἐν Ῥαβέννῃ σώζονται 4 ἄμβωνες τοῦ 16ου αἰῶνος, τούτων δ' ἀξιολογώτεροι εἶναι ὁ ἐν τῇ μητροπόλει καὶ ὁ ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Ἀγάθης. Περίφημος εἶναι καὶ ὁ ξύλινος, πλουσίως διακεκοσμημένος καὶ μὲ πολυτίμους λίθους πεποικιλμένος ἄμβων τῆς μητροπόλεως τοῦ Ἀκυϊσγράνου (Aachen), δωρηθεὶς εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου Β′. Ὁ ἄμβων τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐν Βενετίᾳ θεωρεῖται ὑπὸ πολλῶν ὅτι εἶναι κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ἰουστινιανείου ἄμβωνος. Ἄμβωνες τοῦ μεταγενεστέρου μεσαίωνος σώζονται πολλοί, ἰδίως ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ. Σήμερον ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἀναγινώσκεται τὸ εὐαγγέλιον ὑπὸ τοῦ διακόνου, κηρύττεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ γνωστοποιοῦνται ἐγκύκλιοι εἰς τὸ ποίμνιον. Τὸ ἀναγινωσκόμενον εὐαγγέλιον ἐναποτίθεται συνήθως ἐπὶ τῶν πτερύγων ὁμοιώματος περιστερᾶς, ἐξέχοντος εἰς τὸ μέσον τοῦ σημερινοῦ ἄμβωνος· ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ συγχρόνου ἄμβωνος εἰκονίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταὶ ἢ σύμβολά των (Ματθαίου *πτερωτὸς ἄνθρωπος*, Μάρκου *λέων*, Λουκᾶ *ταῦρος*, Ἰωάννου *ἀετός*).

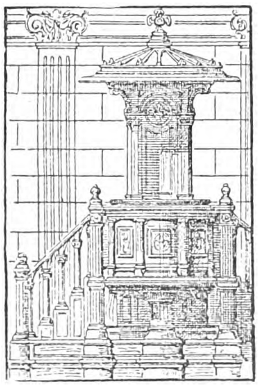

Ὁ τυπικὸς ἄμβων τῶν Δυτικῶν.

[*Περὶ ἄμβωνος* ἴδε χριστιανικὰς ἀρχαιολογίας, καὶ μάλιστα τοῦ *V. Schultze* Archaeologie der altchr. Kunst, καὶ λειτουργικάς, εἰδικὰ λεξικὰ καὶ ἐγκυκλοπαιδείας καὶ πρὸ πάντων τοῦ *Cabrol* Dict. d'arch.chr.et de liturgie (Paris 1903) ἔνθα σημειοῦνται καὶ αἱ εἰδικαὶ μονογραφίαι. Ἑλληνιστὶ ἴδε *Κ. Ν. Καλλινίκου* ὁ χριστ. ναὸς καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ. Ἀλεξάνδρεια 1921 σελ. 113 κ. ἑ.]. Δ. Σ. Μ.

Ἄμβων (ὁ) Στρατηγὸς τῶν Ἀρουάκων ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀππιανοῦ εἰς τὸν «Καρχηδονικὸν ἢ Μιθριδατικόν» του πόλεμον. Κ. Μ. Κ.

Ἀμβώνιον (τὸ) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀναφέρεται οὕτω ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου χωρίον τῆς Ζελείας. Κ. Μ. Κ.

Ἄμγκα (Amga). Ποταμὸς τῆς ἀνατολικῆς Σιβηρίας, παραπόταμος τοῦ Ἀλντάν, μήκους 750 χιλιομέτρων, πλωτὸς εἰς μῆκος 500 χ.λ.μ.

Ἀμγκοὺν (Amgoun) καὶ ***Κυνγκοὺν*** ἢ ***Χονγκό***. Παραπόταμος ἐν Σιβηρίᾳ χυνόμενος εἰς τὸν Ἀμοὺρ παρὰ τὴν Νικολαϊέφσκ.

ἄμε· μόριον παρακελευσματικόν· πήγαινε: «ἄμε 'ς τὴ δουλειά σου», «ἄμε 'ς τὸ καλό»· καὶ κατὰ πληθυντ. ἀριθμόν: *ἄμετε* (καὶ *ἀμέτε*): «ἄμετε ἀπὸ δῶ καὶ μὴν ξανάρθετε»· «ἀμέτε πέρα | δὲν εἶν' ἀκόμα | παρουσία Δευτέρα» (*Δ. Σολωμός*). Προῆλθεν ἀπὸ τοῦ *ἄγωμε(ν)*, καθ' ὃν τρόπον τὸ *πᾶμε* ἀπὸ τοῦ *(ὑ)πάγωμε(ν)*, τὸ *φᾶμε* ἀπὸ τοῦ *φάγωμε(ν)*, τὸ *λέμε* ἀπὸ τοῦ *λέγομε(ν)* κ. ἄ. Ἐπειδὴ δὲ κατίσχυσεν ἐπὶ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ, προσεκολλήθη κατόπιν ἡ ῥηματικὴ κατάληξις *-τε* πρὸς δήλωσιν πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ κατὰ τὸ *ἔλα* — *ἐλάτε*. Ἡ μετάστασις τοῦ προσώπου ἀπὸ τοῦ πρώτου (*ἄγωμεν ἡμεῖς*) εἰς τὸ δεύτερον (*ἄμε σὺ*) ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ *ἄγωμεν—ἄμε*, ἀποβαλὸν τὴν ῥηματικὴν ἔννοιαν, κατέστη ἁπλῶς παρακελευσματικὸν μόριον καθὰ τὸ ἀρχαῖον *εἶα* καὶ τὸ νεώτερον *ἐμπρός*, (πρβλ. δὲ καὶ τὸ *ἄϊντε—ἀϊντέστε*). Β. Φ.

ἀμέ· βλ. ἀμμή.

Ἀμεγάλαρος. Βασιλεὺς τῶν Χαλδαίων πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ (*Βηρωσσός*).

ἀμεγάλωτος,—*η*,—*ο*· αὐτὸς ποῦ δὲ μεγάλωσε, ποῦ εἶναι μικρὸς ἀκόμη.

Ἀμέγια. Ἀγγειοπλάστης ἐκ Κορέας ἐγκατασταθεὶς εἰς Ἰαπωνίαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ αἰῶνος, ἐφευρέτης τῶν περιφήμων ἀγγείων τῶν γνωστῶν ὡς *Ρακοῦ*.

Ἀμεδαῖος Α′, τῆς *Σαβοΐας* (1000—1060). Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Οὐμβέρτου Α′. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1048.

Τοῦ Ἀμεδαίου Α′ σώζεται ἀνδριὰς εὑρισκόμενος ἐν τῷ προδόμῳ τοῦ βασιλικοῦ ἀνακτόρου τοῦ Τουρίνου ἐντὸς κόγχης καὶ κοινῶς λεγόμενος «*μαρμάρινον ἄγαλμα*». Ὁ ἀνδριὰς οὗτος παριστᾷ τὸν δοῦκα Ἀμεδαῖον Βίκτορα Α′ ἔφιππον, ἐκ χαλκοῦ, ἐνῷ ὁ ἵππος εἶναι γεγλυμμένος ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου τῆς Καράρας. Εἰς τὸ βάθρον τοῦ ἀγάλματος τούτου ὑπάρχουν δύο ἕτερα ἀγάλματα παριστῶντα δύο δούλους. Ὁ ἀνδριὰς εἶναι ἔργον τοῦ Μεροκέττι. Θ. Β.

— **Ἀμεδαῖος Β′**, κόμης τῆς *Σαβοΐας*. Υἱὸς τοῦ Ὄδωνος καὶ ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου, ἀποθανὼν τῷ 1080 συντελέσας μετὰ τῆς μητρός του Ἀδελαΐδος εἰς τὴν συμφιλίωσιν τοῦ πάπα Γρηγορίου Ζ′ μετὰ τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ του αὐτοκράτορος Ἑρρίκου Δ′.

— **Ἀμεδαῖος Γ′**, *κόμης* τῆς *Σαβοΐας* (1095—1148). Υἱὸς τοῦ Οὐμβέρτου Γ′. Ἠκολούθησε τὸν ἀνεψιόν του *Λουδοβῖκον τὸν Νέον*, βασιλέα τῆς Γαλλίας, εἰς τὴν δευτέραν σταυροφορίαν καὶ ἵδρυσε τὸ ἀββαεῖον τοῦ Hautecombe. Ἀπέθανε ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου,

— **Ἀμεδαῖος Δ′**, *κόμης* τῆς *Σαβοΐας* (1197—1253). Προσήρτησεν εἰς τὴν χώραν του τὸ *Καβούρ*, τὸ *Λάνζο*, τὸ *Ἀλπινιάνο* (1233), τὴν *Κουμιάνα* (1239), τὸ *Μπὰρντ* (1242), τὸ *Ρίβολι* (1247). Προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸν αὐτοκράτορα Φρειδερῖκον Β′, προήχθη δ' ὑπὸ τούτου εἰς δοῦκα τοῦ Σαμπλαὶ καὶ τῆς Ἀόστης.

— **Ἀμεδαῖος Ε′**, *κόμης* τῆς *Σαβοΐας* (1249—1323) ἐπονομασθεὶς *Μέγας*. Διαδεχθεὶς τὸν θεῖόν του, Πέτρον, μετέφερεν εἰς Σαμπερὺ τὸν θρόνον του. Μετὰ τὰς κατακτήσεις του πέριξ τοῦ Λέμαν καὶ ἐν Ἰταλίᾳ (1313) συνώδευσε *Φίλιππον τὸν Ὡραῖον* εἰς τὸν πόλεμον τῆς Φλάνδρας. Λέγεται ὅτι τῷ 1315 ἠνάγκασε τοὺς Τούρκους νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Ῥόδου.

— **Ἀμεδαῖος ΣΤ′**, *κόμης* τῆς *Σαβοΐας* (1334—1383) ἐπικληθεὶς *Πράσινος κόμης*, ἕνεκα τῆς στολῆς ἣν ἔφερέ ποτε εἰς ἀγῶνας ἱπποτῶν. Υἱὸς τοῦ Αἰμών, ὃν διεδέχθη τῷ 1343, ηὔξησε τὰ ὅρια τῆς χώρας του προσαρτήσας πολλὰς πόλεις, τῷ δὲ 1363 ἐξεστράτευσε μετὰ Γάλλων καὶ Ἰταλῶν ἱπποτῶν εἰς Ἀνατολὴν κατὰ τῶν Τούρκων. Διερχόμενος ἐκ Κορώνης ἐπέτυχε, μεσιτεύσας, νὰ εἰρηνεύσῃ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Πατρῶν Ἄγγελον Ἀτσαγιώλην καὶ τὸν Βενετὸν βαΐλον Κάρολον Ζένον μετὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν πολιορκουμένης ἐν Ναυαρίνῳ Μαρίας τῆς Βουρβωνικῆς, ἐξαδέλφης του. Τῷ 1366 ἐξεδίωξε τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν Καλλίπολιν καὶ πλεύσας εἰς τὸν Εὔξεινον ἀπηλευθέρωσε τὸν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων αἰχμαλωτισθέντα αὐτοκράτορα Ἰωάννην Ε′ Παλαιολόγον. Ἀπέθανεν ἐκ πανώλους τῷ 1383, ἐνῷ ἐβοήθει Λουδοβῖκον τὸν Ἀνδεγαυΐας νὰ ἀνακτήσῃ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως. Ἐφημίζετο ὡς ἱππότης καὶ ἦτο ὁ ἱδρυτὴς τοῦ *Τάγματος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ* (Annonciade).

— **Ἀμεδαῖος Ζ′**, *κόμης τῆς Σαβοΐας* (1360—1391), ἐπικαλούμενος *Ἐρυθρὸς κόμης*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐπολέμησεν ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τῶν Ἄγγλων καὶ κατέλαβε τῷ 1388 τὴν Νίκαιαν καὶ ἄλλους λιμένας ἐπὶ τῆς Μεσογείου. Ὢν συγγενὴς Φιλίππου τῆς Σαβοΐας, ὅστις ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ «*ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας*» ἤγειρεν ἀξιώσεις τῷ 1387 ἐπὶ τῆς διαδοχῆς τῶν ἐν Πελοποννήσῳ φραγκικῶν κτήσεων καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος Ζ′ ἦλθεν εἰς συμφωνίας μὲ τὸν Θεόδωρον Παλαιολόγον, δεσπότην τοῦ Μυστρᾶ, καὶ παρεσκευάζετο ὅπως κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα. Ἀλλὰ τὰ σχέδιά του ἀπέτυχον, διότι ἡ Βενετία ἠρνήθη νὰ τῷ παραχωρήσῃ πλοῖα. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 31 ἐτῶν, κατά τινας πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου του, κατ' ἄλλους δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ του.

— **Ἀμεδαῖος Η′** (1383—1451)· βλ. Φῆλιξ Ε′, *πάπας Ρώμης*.

— **Ἀμεδαῖος Θ′**, *δοὺξ* τῆς *Σαβοΐας* (1435—1472), ὁ *Πανευτυχής*. Υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου τῆς Σαβοΐας ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1465. Ὑπῆρξεν ἡγεμὼν συνετὸς καὶ φιλάνθρωπος, ἀλλὰ πάσχων ἀπὸ ἐπιληψίαν ἐνεπιστεύθη τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν σύζυγόν του Ὑολάνδαν τῆς Γαλλίας, ἀδελφὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ′. Ὁ Φίλιππος, ἀδελφὸς τοῦ δουκός, ἠνάγκασε τὴν ἀντιβασίλισσαν νὰ φύγῃ εἰς Γρενόβλην καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸς ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν του τὸν Ἀμεδαῖον. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 37 ἐτῶν. Τιμᾶται ἐν Σαβοΐᾳ ὡς ἅγιος.

— **Ἀμεδαῖος**, *Φερδινάνδος—Μαρία*, τῆς *Σαβοΐας*, *δοὺξ* τῆς *Ἀόστης*, βασιλεύσας ἐν Ἱσπανίᾳ ὡς ***Ἀμεδαῖος Α′***. Ἐγεννήθη ἐν Τουρίνῳ τῷ 1845 καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1890. Ἦτο δευτερος υἱὸς τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ Β′ τῆς Ἰταλίας, ἐνωρίτατα δὲ κατετάχθη εἰς τὸν στρατόν, γενόμενος ὑποστράτηγος τῷ 1859 καὶ ὑποναύαρχος τῷ 1869. Ὅτε ἠγέρθη τὸ ζήτημα περὶ διαδοχῆς τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου, οἱ ἐν Ἑλλάδι ἰταλόφιλοι προσεπάθησαν νὰ ἀνακηρυχθῇ διάδοχος ὁ Ἀμεδαῖος, ἀλλὰ τὰ σχέδιά των δὲν ἐπραγματοποιήθησαν. Τῷ 1868 ὁ Ἱσπανὸς στρατάρχης Πρίμ, μετὰ τὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γεγονότα ἐν Ἱσπανίᾳ, ἐστράφη εἰς ἀναζήτησιν νέου βασιλέως. Ὡς τοιοῦτος ἐκρίθη κατάλληλος ὁ πρίγκιψ Λεοπόλδος τῶν Χοεντζόλλερν-Σίγκμαρίνγκεν, μετὰ τὴν ματαίωσιν δὲ τῆς ἐκλογῆς τούτου ὁ πρίγκιψ Ἀμεδαῖος. Πράγματι τὴν 19ην Ὀκτωβρίου 1870 ἡ ἱσπανικὴ συνέλευσις, μὲ ψήφους 191 ἐναντίον 190, ἐξέλεξε βασιλέα τὸν Ἀμεδαῖον, πρὶν ὅμως οὗτος φθάσῃ εἰς Μαδρίτην, ὁ στρατάρχης Πρὶμ ἐδολοφονήθη. Αἱ προσπάθειαι, ἃς ὁ Ἀμεδαῖος κατέβαλεν ὅπως διοικήσῃ τὴν χώραν του συνταγματικῶς, προσέκρουσαν εἰς ἰσχυρὰ ἐμπόδια. Παρὰ τοῦτο ὅμως ὁ νέος βασιλεὺς ἀπέρριψε πᾶσαν σκέψιν ἐπιβολῆς διὰ πραξικοπήματος. Μετ' ὀλίγον ἐξερράγη εἰς τὰς παρὰ τὰ Πυρηναῖα ἐπαρχίας ἡ καρλικὴ ἐπανάστασις, ἥτις διήρκεσε πέντε ἔτη. Ὁ Ἀμεδαῖος μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιβληθῇ, ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του καὶ καταπολεμούμενος λυσσωδῶς ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του, οἵτινες τῷ 1872 προέβησαν καὶ εἰς δολοφονικὴν ἀπόπειραν κατ' αὐτοῦ, παρῃτήθη τοῦ θρόνου τὴν 11ην Φεβρουαρίου 1873 καί, ἐπιστρέψας εἰς Ἰταλίαν, ἔλαβε τὸν παλαιόν του τίτλον τοῦ δουκὸς τῆς Ἀόστης. Ἐκ τῆς πρώτης συζύγου του, πριγκιπίσσης Μαρίας Καρλόττας

Digitized by Google

ντέλ Πόζζο ντελλά Σιστέρνα, ἣν ἐνυμφεύθη τῷ 1867, κατέλιπε τρεῖς υἱούς, τὸν *Ἐμμανουήλ*, δοῦκα τῆς Ἀόστης, *Βίκτωρα*, κόμητα τοῦ Τουρίνου, καὶ *Λουδοβῖκον*, δοῦκα τῶν Ἀβρούζζίων, ἐκ δὲ τῆς δευτέρας, τῆς ἀνεψιᾶς του Λετιτίας Βοναπάρτου, ἣν ἐνυμφεύθη τῷ 1888, τὸν *Οὐμβέρτον*, κόμητα τοῦ Σαλέμι.

— **Ἀμεδαῖος**, τῆς *Λωζάννης* (1110;—1157). Καταγόμενος οὗτος ἐκ τοῦ ἐπιφανοῦς ἱπποτικοῦ γένους τῆς Clermont καὶ συγγενὴς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Φραγκονίας, εἰσήχθη νεαρὸς ἔτι εἰς τὴν μονὴν τῆς Βοννεβάλδης ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἱππότου μοναχοῦ, ὅπου ἐξέμαθε τὰ πρῶτα γράμματα ὑπὸ τῶν αὐτόθι μοναχῶν. Παραμείνας ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ συγγενοῦς του αὐτοκράτορος Ἐρρίκου τοῦ Ε', εἰσῆλθε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (1125) εἰς τὴν μονὴν τοῦ Κλαιρβῶ. Τῷ 1135 ἐξελέγη ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Hautecombe, ἐκεῖθεν δὲ μετὰ δεκαετίαν ὁ πάπας Λούκιος ὁ Β' διὰ τῆς βίας προήγαγεν αὐτὸν εἰς ἐπίσκοπον τῆς Λωζάννης. Ὡς τοιοῦτος ὁ Ἀμεδαῖος ἐπεδείξατο μέγαν ζῆλον ὑπὲρ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, τῆς ὁποίας ἐξησφάλισε τὰ προνόμια, ἐπιτυχὼν τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πάπα Εὐγενίου Γ' παρὰ τὰς ἀντιδράσεις τῶν γειτόνων αὐτοῦ βαρώνων. Ὅτε τῷ 1147 ὁ Ἀμεδαῖος Γ' τῆς Σαβοΐας ἀπῆλθεν εἰς τὴν δευτέραν Σταυροφορίαν, ὁ Ἀμεδαῖος ἐπετρόπευε τὸν διάδοχον αὐτοῦ. Κατὰ τοὺς πρὸς τὸν πάπαν Ἀλέξανδρον Γ' ἀγῶνας Φρειδερίκου Α' τοῦ Βαρβαρόσσα, ἠκολούθησε τοῦτον εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἰταλίας ἐκστρατείαν καὶ τῷ 1155 διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ καγκελλάριος τοῦ κράτους ἐν Βουργουνδίᾳ. Ὁ Ἀμεδαῖος ἀπέθανε τὴν 27ην Αὐγούστου 1157. Τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ ἀνευρέθησαν τῷ 1911, ὅτε καὶ ἀνεκηρύχθη ἅγιος ὑπὸ τῆς Ρωμ. Ἐκκλησίας (25 Σεπτ.). Σῴζονται ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τὸ ποίμνιόν του καὶ 8 ὁμιλίαι. Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

—**Ἀμεδαῖος**, *μοναχὸς* (1420—1482). Ἱδρυτὴς τοῦ φραγκισκανοῦ τάγματος τῶν *Ἀμεδεϊστῶν*. Κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς ἱσπανικῆς οἰκογενείας. Ἐγκαταλείψας τὴν σύζυγόν του, κατετάχθη εἰς ἱπποτικὸν τάγμα· πληγωθεὶς ὅμως εἰς μάχην τινά, ἔγινε μοναχὸς ἔν τινι μονῇ τῶν Ἱερωνυμιτῶν τῆς Γουαδελούπης. Τῷ 1452 ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν, κατετάχθη εἰς τὸ μοναχικὸν τάγμα τῶν Φραγκισκανῶν, συμπήξας ἰδίαν φραγκισκανὴν μοναχικὴν κοινότητα (*Ἀμεδεϊσταί*), διακρινομένην διὰ τὴν ὑπέρμετρον ἄσκησιν, μέχρις οὗ τῷ 1568 ὁ πάπας Πῖος Ε' συνήνωσε πάντα τὰ φραγκισκανὰ τάγματα. Δ. Σ. Μ.

Ἀμεδεϊσταί· βλ. Ἀμεδαῖος *μοναχός*.

Ἀμεέρ, Ἀλῆ Συέντ. Ἰνδὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1849 καὶ γράψας τὰ ἔργα: «Προσωπικὸς νόμος τῶν Μωαμεθανῶν», «Ἡ ἠθικὴ τοῦ Ἰσλάμ», «Ἱστορία τῶν Σαρακηνῶν» κ. ἄ.

ἀμέθεκτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ἀντὶ τοῦ ἀμέτοχος (βλ. λ.).

ἀμεθεξία (ἡ)· τὸ νὰ μὴ εἶναί τις μέτοχος, ἀπὸ τοῦ *ἀμέθεκτος*.

ἀμεθερμήνευτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ μεθερμηνευθείς, ὁ μὴ μεταφρασθεὶς εἰς τὴν γνώριμον γλῶσσαν.

ἀμεθόδευτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἄνευ μεθόδου γενόμενος ἢ ἐνεργῶν, ἀντὶ *ἀμέθοδος*.

ἀμεθοδία (ἡ)· ἡ ἔλλειψις μεθόδου, ἤτοι τοῦ προσήκοντος τρόπου ἐρεύνης, ἀκαταστασία καὶ ἀνακολουθία περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου τινός.

ἀμέθοδος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἐστερημένος μεθόδου, ὁ μὴ ἐργαζόμενος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προσήκοντος σχεδίου· || παθητ. ὁ μὴ συντελεσθεὶς κατὰ μέθοδον, ἑπομένως, ἐλαττωματικός, ἀτελής.—Ἐπίρρ. *ἀμεθόδως*.

ἀμέθυστον (Amethystea L.) *[Βοτ.]* Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον ἓν εἶδος μόνον, ἰθαγενὲς τῆς Ἀν. Ρωσίας καὶ Σιβηρίας. Σ. Μ.

ἀμέθυστος, —η, —ο· αὐτὸς ποὺ δὲν ἐμέθυσε, δὲν ἐμεθύσθη, ὁ νηφάλιος ἔτι.

ἀμέθυστος (Amethyst) *[Ὀρυκτολ.]*. Παραλλαγὴ φανεροκρυσταλλικὴ τοῦ *χαλαζίου*. Εἰς μεμονωμένους κρυστάλλους συναντᾶται σπανιώτερον. Συχνότερον παρουσιάζεται ὁ ἀμέθυστος εἰς χειροπληθῆ ῥαβδοειδῆ ἢ ἀκτινωτὰ συσσωματώματα, ἐπικαθήμενα ἐπὶ πετρωμάτων. Ἡ ἐλευθέρα των ἐπιφάνεια φέρει καθαρῶς προεξεχούσας τὰς πυραμιδοειδεῖς διαφανεῖς σκοτεινοϊώδεις κορυφὰς τῶν κρυστάλλων, οἱ ὁποῖοι συνιστῶσι τὴν σχεδὸν πάντοτε θολὴν καὶ ἀνοικτότερον χρωματισμένην μᾶζαν τῶν συσσωματωμάτων.

Τὸ χρῶμα τοῦ ἀμεθύστου ποικίλλει ἀπὸ ὠχροῦ μέχρις ἐξόχως ἐντόνου ἰοειδοῦς καὶ μεταπίπτει ἐνίοτε εἰς πορφυρέρυθρον. Τὰ μεμονωμένα τεμάχια σπανίως παρουσιάζουν ἑνιαῖον χρωματισμόν, καθόσον φέρουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κηλῖδας μὲ ἀνοικτότερον ἢ σκοτεινότερον χρῶμα ἢ κανονικῶς ἐναλλασσομένας καὶ μὲ διάφορον ἔντασιν χρωματισμένας ῥαβδώσεις. Πολὺ συχνὰ ὁ ἀμέθυστος παρουσιάζει καὶ κελυφοειδῆ κατασκευήν.

Ἡ αἰτία τοῦ ἰοειδοῦς χρωματισμοῦ τοῦ ἀμεθύστου δὲν εἶναι ἀκόμη γνωστὸν ποῦ ὀφείλεται. Εἶναι δυνατὸν νὰ προέρχηται ἐξ ἐλαχίστης, ἐμπεριεχομένης ἐν αὐτῷ, ποσότητος μαγγανίου. Ὁ χρωματισμὸς χάνεται ἂν ὁ ἀμέθυστος θερμανθῇ. Συνήθως εἰς 300° Κελσίου περίπου ἀρχίζει ὁ ἀποχρωματισμὸς καὶ εἰς τοὺς 400° Κ. χάνεται τελείως. Ἂν ἐξακολουθήσωμεν προσεκτικῶς τὴν θέρμανσιν μέχρι 500° Κ. καὶ πέραν, παρουσιάζεται κιτρίνη χροιά, ἡ ὁποία χάνεται ἂν ὑψωθῇ ἔτι μᾶλλον ἡ θερμοκρασία. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ῥαδίου ἐπαναφαίνεται τὸ ἰοειδὲς χρῶμα. Τὴν ἰδιότητα ταύτην τοῦ νὰ χρωματίζηται ὁ ἀμέθυστος κίτρινος χρησιμοποιοῦν πολὺ ἐν τῇ πράξει καὶ κατασκευάζουν τεχνητοὺς κιτρίνους ἀμεθύστους, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται «*κεκαυμένοι ἀμέθυστοι*». Ὁ ἀμέθυστος χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν βιομηχανίαν κοσμητικῶν λίθων καὶ καλλιτεχνικῶν ἀντικειμένων. Καὶ οἱ μὲν χειροπληθεῖς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θολοὶ καὶ οὐχὶ ὁμοιοχρώμως χρωματισμένοι λίθοι, ὡς καὶ οἱ μὲ ἀνοικτότερον χρῶμα, χρησιμοποιοῦνται πρὸς κατασκευὴν μικρῶν καλλιτεχνικῶν ἀντικειμένων, μόνον δὲ τὰ ὁμοιομόρφως χρωματισμένα τεμάχια χρησιμοποιοῦνται πρὸς κατασκευὴν κοσμημάτων.

Ὁ ἀμέθυστος ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς πρὸς κατασκευὴν ἀντικειμένων τέχνης εἰς μεγαλυτέραν ἢ σήμερον κλίμακα. Εὑρίσκονται ἀκόμη εἰς διαφόρους συλλογὰς δοχεῖα, πιάτα κ.λ.π., τὰ ὁποῖα κατεσκευάσθησαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Γνωστὴ εἶναι καὶ ἡ χρῆσίς του κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὡς φυλακτοῦ κατὰ τῆς μέθης, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του. «Οἱ δὲ καὶ τὴν ἀμέθυστον οἰόμενοι τῷ πρὸς τὰς οἰνώσεις βοηθεῖν, γράφει ὁ *Πλούταρχος*, αὐτήν καὶ τὸν ἐπώνυμον αὐτῆς λίθον οὕτω κεκλῆσθαι διαμαρτάνουσι». Οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο τὸν ἀμέθυστον καὶ πρὸς κατασκευὴν δακτυλιολίθων.

Ὁ ἀμέθυστος εἶναι πολὺ διαδεδομένος ἐπὶ τῆς γῆς. Γενικῶς παρουσιάζεται εἰς μεμονωμένους ἐπικαθημένους κρυστάλλους ἐντὸς ῥωγμῶν καὶ κοιλοτήτων διαφόρων ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων (γρανιτῶν, πορφυριτῶν, κ.λ.π.) ἢ εἰς στιφρὰς μάζας, ἀπολήγουσας εἰς κρυσταλλικὰς κορυφὰς καὶ πληρούσας ἀμυγδαλοειδῶς κοιλότητας μελαφυρῶν καὶ ἄλλων πετρωμάτων. Ἐπίσης ἐμφανίζεται ὡς τεμάχια διαβεβρωμένα καὶ ἀπεστρογγυλωμένα ὑπὸ τῶν ὑδάτων, τὰ ὁποῖα ἀποσπασθέντα ἐκ τῶν μητρικῶν πετρωμάτων μετεφέρθησαν ἐντὸς τῶν προσχώσεων τῶν ποταμῶν (Κεϋλάνη, Βραζιλία, Ἱσπανία).

Οἱ κυριώτεροι τόποι ἐξαγωγῆς του εἶναι ἡ νότιος Βραζιλία (Rio Grande do Sul, Minas Geraes κτλ.) καὶ ἡ Οὐραγουάη. Μεγάλα ποσὰ ἐξάγονται εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας (Βιργινίαν, Βόρ. Καρολίναν, Κολοράδο, Καλιφορνίαν καὶ Γεωργίαν), ὡς καὶ εἰς τὸ Μεξικόν. Ὀνομαστὰ ἐπίσης εἶναι τὰ κοιτάσματα ἀμεθύστου εἰς τὴν Mursinka τῶν Οὐραλίων. Ἰδιαιτέρως ἐντόνως χρωματισμένοι καὶ ὡς ἐκ τούτου πολυτιμότεροι εἶναι οἱ εἰς τὰς προσχώσεις ποταμῶν τῆς Κεϋλάνης καὶ τῆς Βίρμας ἀμέθυστοι. Ἐπίσης ἐμφανίσεις ἀμεθύστου μικροτέρας σημασίας εὑρίσκονται εἰς τὸ Schemuitz, Vich (Καταλωνία Ἱσπανίας) καὶ εἴς τινας θέσεις τῶν Ἄλπεων.

Οἱ ἀμέθυστοι τῆς Οὐραγουάης ἐτιμῶντο προπολεμικῶς ἀκατέργαστοι μὲν 2-3000 μάρκα κατὰ χιλιόγραμμον, κατειργασμένοι δὲ 0,30-20 μάρκα κατὰ γραμμάριον. Οἱ σιβηρικοὶ κατειργασμένοι ἀμέθυστοι ἐπληρώνοντο ἐπίσης προπολεμικῶς 2—6 μάρκα κατὰ καράτιον. Γ. Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

—*[Βιομηχαν.]* Ἡ νεωτέρα βιομηχανία κατασκευάζει λίαν ἐπιτυχῶς τὸν ἀμέθυστον διὰ συντήξεως ὑάλου strass 1,000, ὑπεροξειδίου τοῦ μαγγανίου 8, ὀξειδίου τοῦ κοβαλτίου 5 καὶ πορφυροῦ τοῦ κασσίου (cassius) 0,2.

— *[Ἐμπορευμ.]*. Ὁ γνήσιος *ἀμέθυστος* ἀναγνωρίζεται διὰ τῆς ῥινίδος καὶ τῆς ὑδροστατικῆς ζυγοῦ, διότι εἶναι σκληρότερος καὶ βαρύτερος τοῦ τεχνητοῦ. Ν. Α. Π.

— *[Ἀποκρυφ.]*. Ὁ ἀμέθυστος ἔχει τὴν ἐνάτην θέσιν ἐπὶ τοῦ ἐπιστηθίου τοῦ ἀρχιερέως τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀντιστοιχεῖ, κατὰ τὸν Blitz κ. ἄ., πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ἰακὼβ *Γάδ*, τὸν *ζῳδιακὸν Τοξότην*, καὶ τὴν ἐνάτην διεργασίαν τοῦ Μεγάλου Ἔργου: τὴν *ἀποτέφρωσιν*. Ὡς ἀπόκρυφον ἀντιστοιχίαν οἱ πάπυροι τοῦ Leide ὁρίζουσι τὸν πλανήτην *Ἀφροδίτην* καὶ τὸν *χαλκόν*, ἄλλοι δὲ τὸν *Ἄρην* καὶ τὸν *σίδηρον*. Π. Γ.

— **ἀμέθυστος** *ἀνατολικὸς [Ὀρυκτολ.]*. Ποικιλία τοῦ ὀρυκτοῦ *κορουνδίου (τοῦ εὐγενοῦς)* χαρακτηριζομένη ὑπὸ τοῦ ἰοειδοῦς χρώματός της. Παρουσιάζει συχνὰ ζωηρὰν ἐναλλαγὴν χρωμάτων εἰς τὸ τεχνητὸν φῶς. Εὑρίσκεται ἐν Κεϋλάνῃ ὁμοῦ μετ' ἄλλων πολυτίμων λίθων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐντὸς προσχώσεων καὶ ἄμμων. Γ. Κ. Γ.

— **ἀμέθυστος** *βασαλτίνης [Ὀρυκτολ.]*. Συνών. τοῦ ὀρυκτοῦ *ἀπασίτου*. Γ. Κ. Γ.

— **ἀμέθυστος** *ὑγρός*. Μῖγμα 200 μ. λευκοῦ οἴνου, 2 μ. πεψίνης, 2 μ. ὑδροχλωρίου καὶ 4—5 μ. ἀρωματικοῦ τινος βάμματος. Τὸ ὑγρὸν τοῦτο εὗρεν ἐφαρμογὴν κατὰ τῆς ἐκ τοῦ οἴνου μέθης. Κ. Γ. Μ.

— **ἀμεθύστου** *ἰῶδες [Βιομ. Χημ.]*. Βασικὴ ἀζινοχρωστικὴ παρασκευαζομένη δι' ὀξειδώσεως διαιθυλοπαραφαινυλενοδιαμίνης μετὰ διαιθυλανιλίνης

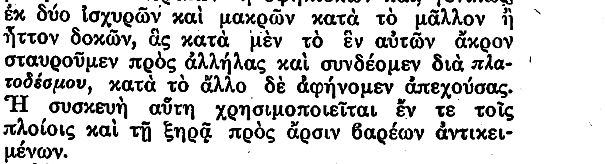

καὶ ἀνιλίνης εἰς τετρααιθυλοφαινοσαφρανινοχλωρίδιον. Παρέχει ἰώδεις χρώσεις μετ' ἐρυθροῦ φθορισμοῦ καὶ χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς βαφὴν τῆς μετάξης. Σ. Γ.

ἀμείβοντες ἢ *συγκύπται*, κοιν. *γάβριες* (γαλ. les bigues, ἀγγλ. the sheers). Συσκευὴ ἀποτελουμένη ἐκ δύο κεραιῶν ἢ σφηκίσκων καί, γενικῶς, ἐκ δύο ἰσχυρῶν καὶ μακρῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον δοκῶν, ἃς κατὰ μὲν τὸ ἓν αὐτῶν ἄκρον σταυροῦμεν πρὸς ἄλληλας καὶ συνδέομεν διὰ *πλατοδέσμου*, κατὰ τὸ ἄλλο δὲ ἀφήνομεν ἀπεχούσας. Ἡ συσκευὴ αὕτη χρησιμοποιεῖται ἔν τε τοῖς πλοίοις καὶ τῇ ξηρᾷ πρὸς ἄρσιν βαρέων ἀντικειμένων.

Οἱ σφηκίσκοι ἢ αἱ δοκοὶ ἐκλέγονται εἰς ἀντοχὴν τοιοῦτοι, ὥστε νὰ δύνανται ἀσφαλῶς νὰ ἀντέχωσιν εἰς τὸ βάρος ὅπερ πρόκειται νὰ ἀνυψωθῇ ἀρτώμενον ἐξ αὐτῶν, νὰ ἔχωσι δὲ ἐπαρκὲς μῆκος, ὥστε τὸ πρὸς ἀνύψωσιν ἀντικείμενον νὰ δύναται νὰ φθάσῃ τὸ οἷον ἐπιδιώκεται ὕψος χωρὶς οἱ τρόχιλοι τοῦ συσπάστου νὰ *φιλήσωσι* (νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπαφήν). Τὰ ἄκρα τῶν σφηκίσκων, ἅτινα πρόκειται νὰ συνδεθῶσι, τοποθετοῦνται ὑψηλότερον τοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου ἢ τοῦ καταστρώματος, ὥστε ἡ σύνδεσις, ὁ ἐξαρτισμὸς καὶ ἡ ἀνύψωσις αὐτῶν νὰ συντελεσθῶσι τὸ ταχύτερον. Τοὺς σφηκίσκους κατὰ τὸ σημεῖον τῆς συνενώσεως αὐτῶν περιελίσσομεν δι' ὀθόνης πρὸς περιορισμὸν τῆς ἐκ τῆς τριβῆς φθορᾶς τόσον αὐτῶν ὅσον καὶ τοῦ σχοινίου δι' οὗ θὰ συνενωθῶσι. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δέον νὰ ᾖ στερεόν, ἀλλὰ εἰργασμένον προη-

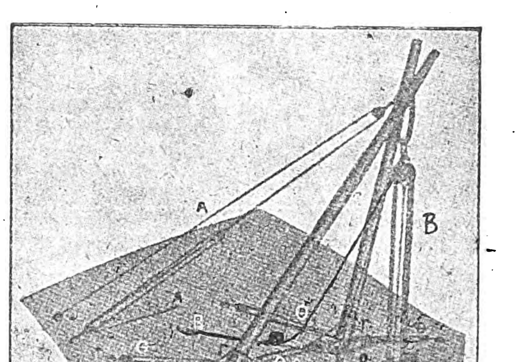

Πρόσκαιροι ἀμείβοντες.

[Α=Ὀρθωτήρ. Β=Ἐπάρτης. Ο=Ἔμβαθρα. Θ=Σύσπαστα. Ε=Στυλίσκοι. Γ=Ἔγματα τῶν πτερνῶν καὶ ἐμβάθρων.]

γουμένως, ἵνα μὴ σὺν τῇ συσφίγξει παρουσιάσῃ χαλαρότητας καὶ συνεπῶς ἐπισφάλειαν τοῦ δεσμοῦ καὶ τῆς καθόλου τοῦ συστήματος στερεότητος. Τὸ εἶδος τοῦ δεσμοῦ εἶναι *πλατύδεσμος*. Τούτου γενομένου ἀνοίγονται τὰ σκέλη. Οὕτω δὲ ὁ δεσμὸς συσφίγγεται ἔτι πλειότερον. Τὰ σκέλη διὰ τῶν πτερνῶν αὐτῶν ἐπακουμβῶσιν ἐπὶ παχειῶν ξυλίνων πλακῶν φερουσῶν κοίλας ἐγκαθήσεις κατὰ τὸ κέντρον των καὶ καλουμένων *ἐμβάθρων*. Ὁ λόγος τῆς χρήσεως τῶν ἐμβάθρων εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ διανομὴ τῆς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος πιέσεως εἰς μεγαλυτέραν ἔκτασιν αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ εὐχερεστέρα τῶν ἀμειβόντων μετακίνησις δι' ὀλισθήσεως τῶν ἐμβάθρων ἀπ' αὐτοῦ. Περὶ τὸν πλατύδεσμον περιβαλλόμενον διὰ *κηρίας (φασίνας)* καὶ μεταξὺ τῶν ἀμειβόντων διαβάλλονται δύο στροφοί, εἷς διὰ τὸ σύσπαστον τοῦ ἐπάρτου Β καὶ ἕτερος διὰ τὸν ὀρθωτῆρα Α (βλ. εἰκ.).

Digitized by Google

Ἀφοῦ τὰ σκέλη τῶν ἀμειβόντων λάβωσι τὸ κατάλληλον ἄνοιγμα, ὅπερ δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὸ τρίτον τοῦ μήκους των, τοποθετοῦνται ὑπὸ τὰς πτέρνας αὐτῶν τὰ ἔμβαθρα. Ἕκαστον τούτων φέρει τρία σύσπαστα Θ, ὧν ὁ ἕτερος τῶν τροχίλων ἀγκιστροῦται εἰς στερεὰ σημεῖα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Σκοπὸς δὲ τῶν συσπάστων εἶναι ἡ στερέωσις τῶν ἐμβάθρων, ὅταν τὰ ἀγόμενα τῶν συσπάστων ἐνταθῶσι, καὶ ἡ μετακίνησις ἀφ' ἑτέρου αὐτῶν, ὅταν δι' οἱονδήποτε λόγον ζητηθῇ νὰ μετακινηθῶσιν οἱ ἀμείβοντες. Διὰ παρομοίων συσπάστων τοῦ αὐτοῦ προορισμοῦ ἐξαρτίζονται καὶ αἱ πτέρναι τῶν ἀμειβόντων, μεταξὺ δὲ τῶν δύο σκελῶν τείνεται σύσπαστον. Τοῦτο μετὰ τῶν λοιπῶν συσπάστων τῶν ἀπὸ τῶν πτερνῶν ἐξασφαλίζει τὴν τήρησιν τοῦ σταθεροῦ τοῦ ἀνοίγματος τῶν σκελῶν. Ὅπως ἀνεγείρωμεν τοὺς ὡς ἄνω ἐξαρτισθέντας ἀμείβοντας, ἐντείνομεν τελείως τὰ σύσπαστα τῶν ἐμβάθρων, κατόπιν δὲ ἕλκοντες τὸν ὀρθωτῆρα ἀνυψοῦμεν αὐτούς, βοηθούντων εἰς τοῦτο καὶ τῶν συσπάστων τῶν πτερνῶν.

Τοὺς ἀμείβοντας τηροῦμεν εἴτε ἐντελῶς κατακορύφους — περίπτωσις καθ' ἣν μόνον περὶ ἄρσεως βάρους πρόκειται —, ἢ ὑπὸ κλίσιν, ὅταν ἐπιδιώκηται ἄρσις ἀντικειμένου ἔξω τοῦ πλοίου εὑρισκομένου καὶ ἐπιβίβασις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πλοίου. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἐξαρτίζομεν αὐτοὺς διὰ τῶν προδρόμων, σχοινίων τουτέστιν ἅτινα διὰ τοῦ ἑνὸς αὐτῶν ἄκρου προσδένονται εἰς τὸ σημεῖον χιασμοῦ καὶ διὰ τοῦ ἑτέρου εἰς στερεὰ σημεῖα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει μεταχειριζόμεθα μόνον τὸν ὀρθωτῆρα ἢ καὶ δι' ἐνδυνάμωσιν τούτου καὶ πρόδρομον.

Ἡ ἀνέγερσις τῶν ἀμειβόντων, ἂν μάλιστα οὗτοι εἶναι μεγάλοι, ἐπιτυγχάνεται εὐχερέστερον ἂν ἕλξωμεν αὐτοὺς οὐχὶ διὰ τοῦ ὀρθωτῆρος, ἀλλὰ διὰ συσπάστου, οὗτινος ὁ εἷς τρόχιλος νὰ ᾖ ἠγκιστρωμένος εἰς ὑψηλὸν σημεῖον, ὡς φέρ' εἰπεῖν εἰς ἱστόν τινα, ὁ δὲ ἕτερος περὶ τὸ σημεῖον τοῦ χιασμοῦ αὐτῶν. Τούτων ἀνεγερθέντων οὕτως ἐπαρκῶς, ἐνεργοῦμεν ἐπὶ τοῦ ὀρθωτῆρος καὶ ἀνυψοῦμεν αὐτοὺς εἰς τὸ κατάλληλον ὕψος. Μὴ ὑπάρχοντος, παρ' ἣν θέσιν πρόκειται νὰ ἀνεγερθῶσιν, ἱστοῦ, προβαίνομεν εἰς τὴν ἀνέγερσιν ζεύγους μικρῶν ἀμειβόντων, τῇ βοηθείᾳ δὲ τούτων ἀνεγείρομεν τοὺς μεγάλους κατόπιν.

Τὸ ἀγόμενον τοῦ ἐπάρτου διὰ *τροχίλου (λυκίσκου)* ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀποδίδομεν εἰς τὸν ἐργάτην ἢ τὸ βαροῦλκον.

Ἐκ τῆς θεωρητικῆς σπουδῆς τῶν ἐνεργουσῶν δυνάμεων ἐξάγονται αἱ ἑξῆς παρατηρήσεις:

Α'. *Ἀμείβοντες ἐπὶ κατακορύφου ἐπιπέδου.*— 1) Ἐὰν οἱ σφηκίσκοι τῶν ἀμειβόντων εἶναι ἴσοι τὸ μῆκος καὶ κατ' ἴσας γωνίας ἐγκεκλιμένοι ὡς πρὸς τὴν κατακόρυφον, αἱ ἐπὶ τῶν σφηκίσκων πιέσεις εἶναι ἴσαι. 2) Ἂν εἶναι ἄνισοι τὸ μῆκος, ὁπότε, ὡς εἰκός, καὶ ἄνισους πρὸς τὴν κατακόρυφον θὰ σχηματίζωσι γωνίας, τὴν μεγαλυτέραν πίεσιν δέχεται ὁ τὴν μικροτέραν πρὸς τὴν κατακόρυφον γωνίαν σχηματίζων. Τοῦτο δέον νὰ λαμβάνηται σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, ὅταν χρησιμοποιῶνται σφηκίσκοι ἀνίσου ἀντοχῆς, ὁπότε ὁ ἀσθενέστερος δέον νὰ τοποθετῆται ὑπὸ μεγαλυτέραν γωνίαν πρὸς τὴν κατακόρυφον. 3) Καθ' οἱανδήποτε γωνίαν καὶ ἂν ὦσιν ὡς πρὸς τὴν κατακόρυφον ἐγκεκλιμένοι οἱ ἀμείβοντες, ἡ τάσις ἐφ' ἑκάστης τῶν πτερνῶν πρὸς ἀπομάκρυνσιν αὐτῶν εἶναι ἡ αὐτή. 4) Αἱ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος πιέσεις ὑφ' ἑκάστης πτέρνης εἶναι ἴσαι, ἐὰν οἱ ἀμείβοντες σχηματίζωσι τὴν αὐτὴν γωνίαν πρὸς τὴν κατακόρυφον, ἐὰν δὲ σχηματίζωσι τὰς ἄνω γωνίας ἀνίσους, ὁ τὴν μικροτέραν πρὸς τὴν κατακόρυφον κλίσιν ἔχων πιέζει τὸ κατάστρωμα περισσότερον τοῦ ἄλλου.

Β'. *Ἀμείβοντες ἐπὶ ἐπιπέδου ἐγκεκλιμένου.*— Πλὴν τῶν ἀνωτέρω παρατηροῦνται καὶ τὰ ἑξῆς: 1) Ἐφ' ἑκάστης τῶν πτερνῶν ἐφαρμόζεται τάσις ὀλισθήσεως κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν πρὸς τὴν ἔγκλισιν τῶν ἀμειβόντων, αὐξανομένη σὺν τῇ γωνίᾳ ἐγκλίσεως. Τὴν τάσιν ταύτην ἐξουδετεροῦσι τὰ ἐπὶ τῶν πτερνῶν ἐφαρμοζόμενα σύσπαστα. 2) Ἡ ἐπὶ τοῦ ὀρθωτῆρος τάσις αὐξάνει σὺν τῇ γωνίᾳ ἐγκλίσεως τῶν ἀμειβόντων· μηδενίζεται ὅταν οὗτοι ὦσι κατακόρυφοι, ὑφ' οἱανδήποτε δὲ γωνίαν ἐγκλίσεως αὐτῶν λαμβάνει τὴν ἐλαχίστην αὐτῆς τιμὴν ἐὰν ὁ ὀρθωτὴρ διατεθῇ ἐπὶ τὸν ἐπάρτην καθέτως. Διὰ ταῦτα, ὡς προερρήθη, ὅταν οἱ ἀμείβοντες διατίθενται κατακορύφως, χρησιμοποιοῦνται μόνον πρόδρομοι πρὸς συγκράτησιν αὐτῶν κατὰ τὸ κατακόρυφον ἐπίπεδον· ἐὰν δέ, δι' ἣν προορίζονται ἀνάγκην, διατεθῶσιν ἐγκεκλιμένοι, δέον νὰ καταβάλληται φροντὶς ὥστε ὁ ὀρθωτὴρ νὰ λειτουργῇ καθέτως ἐπὶ τὸν ἐπάρτην. Ἄριστα τοῦτο ἐπιτυγχάνεται, ἂν ὁ σταθερὸς τρόχιλος τοῦ συσπάστου τοῦ ἐπάρτου ἀγκιστρωθῇ ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ παρακειμένης στήλης ἱστοῦ τινος, ἢ εἰς τὸ σημεῖον χιασμοῦ μικρῶν ἀμειβόντων.

Μετακίνησις ἀμειβόντων.—Πολλάκις παρουσιάζεται ἡ ἀνάγκη ὅπως οἱ ἀνυψωμένοι ἀμείβοντες μετενεχθῶσι εἰς ἄλλην θέσιν. Πρὸς τοῦτο ἐκτελοῦνται τὰ ἑξῆς: Ὑποστηρίζεται τὸ κατάστρωμα καθ' ὃ διάστημα θὰ διατρέξωσι τὰ ἔμβαθρα, διὰ σφηκίσκων δὲ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἡλουμένων σχηματίζεται τροχιά, ἀλείφεται δὲ αὕτη δι' οὐσίας ὀλισθηρᾶς. Διὰ τῶν προδρόμων ἐγκλίνεται ἡ κεφαλὴ τῶν ἀμειβόντων πρὸς τὴν διεύθυνσιν καθ' ἣν οὗτοι θὰ μετακινηθῶσι, μεθ' ὃ οἱ πρόδρομοι στερεοῦνται. Ἕλκονται τότε τὰ ἀγόμενα τῶν συσπάστων τῶν πτερνῶν καὶ ἐμβάθρων πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, ἕως οὗ οἱ ἀμείβοντες λάβωσι κατακόρυφον θέσιν. Διὰ συνεχῶν ὁμοίων κινήσεων μεταφέρονται εἰς τὴν νέαν θέσιν, λαμβανομένης φροντίδος ὥστε ἡ ἑκάστοτε διδομένη ἔγκλισις νὰ μὴ εἶναι μεγάλη καὶ ἐκ ταύτης κοπιάζωσι ὑπερμέτρως οἱ πρόδρομοι καὶ τὰ ἀγόμενα τῶν συσπάστων πτερνῶν καὶ ἐμβάθρων.

Διὰ παρεμφεροῦς χειρισμοῦ δύνανται οἱ ἀμείβοντες νὰ στραφῶσι περὶ τὴν πτέρναν τοῦ ἑνὸς τῶν δύο σφηκίσκων.

Τρίπους. — Ὁσάκις τὸ βάρος, ὅπερ πρόκειται νὰ ἀνυψωθῇ, δὲν εἶναι σημαντικόν, ἢ καὶ τούτου μὴ συμβαίνοντος, εἴτε δὲν διατίθενται οἱ κατάλληλοι ἀπὸ ἀπόψεως ἀντοχῆς δύο σφηκίσκοι πρὸς σχηματισμὸν ἀμειβόντων, εἴτε ἐλλείπουσι τὰ κατάλληλα σχοινία πρὸς ἐξάρτισιν ἀμειβόντων, γίνεται χρῆσις τοῦ τρίποδος. Ἑνοῦνται τουτέστιν, ἀντὶ δύο σφηκίσκων, τρεῖς, ἀνοιγομένων τῶν πτερνῶν αὐτῶν, ὥστε νὰ ἀποκτήσῃ τὸ σύνολον ἱκανὴν τὴν ἔκτασιν βάσιν καὶ νὰ μὴ ἀνατραπῇ διὰ τῆς ἄρσεως τοῦ βάρους. Ὁ ἐπάρτης διατίθεται ἀπὸ τοῦ πλατυδέσμου ὡς καὶ εἰς τοὺς ἀμείβοντας, λαμβάνονται δὲ πᾶσαι αἱ προφυλάξεις αἱ καὶ εἰς τοὺς ἀμείβοντας λαμβανόμεναι. Ἐξασφαλιζομένης ἐν τῷ τρίποδι τῆς μὴ ὀλισθήσεως τῶν πτερνῶν καὶ ἐμβάθρων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εὐσταθοῦς ἰσορροπίας δι' ἱκανοῦ ἀνοίγματος τῶν πτερνῶν κατ' ἰσόπλευρον τρίγωνον, ἀποκλείονται τὰ μέγιστα οἱ κίνδυνοι οἱ εἰς τοὺς ἀμείβοντας ἀντικρυζόμενοι. Π. Σ. Α.

—*[Δομική]*· βλ. ζευκτὸν καὶ στέγη.

ἀμείβω· παρέχω ἀμοιβήν, δίδω δῶρον εἰς ἀπόδοσιν ὑπηρεσίας τινός, ἀνταμείβω.

ἀμείβων (Chevron) *[Ἑραλδ.]*. Συνδυασμὸς ταινιῶν (τελαμώνων) τὰ ἄκρα τῶν ὁποίων στηρίζονται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ θυρεοῦ, αἱ δὲ κορυφαὶ φθάνουσιν ὀλίγον τι ἄνω τοῦ μέσου αὐτοῦ, σχηματίζουσαι γωνίαν. Ὅταν ἡ κορυφὴ αὕτη τέμνεται ὁριζοντίως, ὁ ἀμείβων καλεῖται *ἀκόρυφος*.

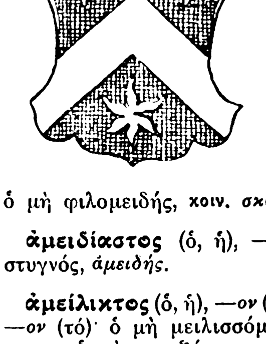

ἀμειδής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· στυγνός, ἀγέλαστος, ὁ μὴ φιλομειδής, κοιν. *σκούντουφλος*. Β. Φ.

ἀμειδίαστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ μειδιῶν, στυγνός, *ἀμειδής*.

ἀμείλικτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τὸ) καὶ *ἀμείλιχος* (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ μειλισσόμενος, ὁ μὴ καταπραϋνόμενος, ὁ μὴ χαριζόμενος, ἀδυσώπητος, ἄκαμπτος, σκληρός.—*Ἐπίρρ. ἀμειλίκτως*.

Ἀμείλιχος *[Γεωγρ.]*· βλ. Σιχαινέϊκο ποτάμι.

Ἀμεινίας.—1) Ἀθηναῖος, Παλληνεὺς τὸν δῆμον, ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου Αἰσχύλου καὶ τοῦ ἥρωος Κυναιγείρου. Κατὰ τὸν Πλούταρχον (*Θεμ.* 14) ἦτο Δεκελεεὺς τὸν δῆμον. Κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν πρῶτος αὐτὸς ὡς κυβερνήτης ἀττικῆς τριήρους ἐνέπηξε τὸ ἔμβολον εἰς τὰ πλευρὰ περσικοῦ πλοίου, γενόμενος πρωταίτιος τῆς ἐνάρξεως τῆς συγκρούσεως κατὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἡμέραν (*Ἡροδ.* Η' 84), διότι εὐθὺς ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμά του καὶ οἱ ἄλλοι Ἀθηναῖοι τριήραρχοι, παύσαντες ν' ἀνακρούωσι πρύμνην. Αὐτὸς ἐπετέθη καὶ κατὰ τῆς τριήρους τῆς Ἀρτεμισίας, ἥτις ὅμως διέφυγε τὸ τρομερὸν ἔμβολόν του, βυθίσασα τὸ συμμαχικὸν πλοῖον τοῦ βασιλέως τῶν Καλυνδέων Δαμασιθύμου καὶ ἀπατήσασα οὕτω τὸν Ἀμεινίαν, νομίσαντα τὸ πλοῖον της πλοῖον συμμαχικὸν ἢ αὐτομολῆσαν ἰωνικόν. Εἰς τὸν Ἀμεινίαν ἀπεδόθη (*Διοδ.* ΧΙ, 27) καὶ ἡ καταβύθισις τῆς ναυαρχίδος τοῦ περσικοῦ στόλου, τῆς ὁποίας ἐπέβαινεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ξέρξου Ἀριαβίγνης. Εἰς ταύτην ἐνέπηξε τὸ ἔμβολόν του, καθ' ἣν στιγμὴν τὰ πληρώματα αὐτῆς διὰ βελῶν κατέκλυζον τὴν ναυαρχίδα τοῦ ἀττικοῦ στόλου, ἐφ' ἧς ἐπέβαινεν ὁ Θεμιστοκλῆς. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ὁ Ἀμεινίας μετὰ τοῦ Ἀθηναίου Εὐμένους καὶ τοῦ Αἰγινήτου Πολυκρίτου ἔλαβον τὸ ἀριστεῖον τῆς προσωπικῆς ἀνδρείας.—2) Πυθαγόρειος φιλόσοφος, διδάσκαλος τοῦ Παρμενίδου, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος π. Χ.—3) Ὁ κατὰ τὸ 423 π. Χ. ἄρχων ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀπέστησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους οἱ Σκιωναῖοι παραδόσαντες τὴν πόλιν των εἰς τὸν Βρασίδαν (*Διοδ.* ΧΙΙ, 72).—4) Εἷς τῶν τριῶν Λακεδαιμονίων ἀρχηγῶν, οἵτινες ἔφερον ἐπικουρίαν στρατιωτικὴν ἐκ Σπάρτης πρὸς τὸν ἐν Θρᾴκῃ Βρασίδαν (*Θουκ.* Δ' 132).—5) Στρατηγὸς τῶν Ροδίων κατὰ τὴν περιλάλητον πολιορκίαν τῆς νήσου Ρόδου (305 π. Χ.) ἀπὸ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. Διὰ τῆς προσωπικῆς του ἀνδρείας, ἧς θῦμα ἔγινε, φονευθεὶς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ τείχους, εἶχε συντελέσει νὰ ἀντιστῶσι μετὰ γενναιότητος οἱ Ρόδιοι καὶ νὰ ἐπιτύχωσι τέλος ἔντιμον εἰρήνην παρὰ τοῦ Δημητρίου.—6) Ἀθηναῖός τις (Σφήττιος), γραμματεὺς τῆς βουλῆς κατὰ τὸ 376 π. Χ.—7) Ἕτερός τις Ἀθηναῖος, τριήραρχος κατὰ τὰ ἔτη 325 καὶ 323 π. Χ.—8) Τρίτος τις Ἀθηναῖος (Κηφισιεύς), κοσμητὴς τῶν ἐφήβων κατὰ τὸ 281 π. Χ.—9) Τέταρτός τις Ἀθηναῖος, υἱὸς Δημητρίου τινός, ἐπιμελητὴς Δήλου.—10) Βοιωτός τις ἄρχων ἐν Χαιρωνείᾳ.—11) Δήλιός τις κιθαριστής.—12) Θηβαῖος, ἄσημός τις ποιητὴς σατυρικῶν δραμάτων κατὰ τὴν ἀλεξανδρινὴν περίοδον, μνημονευόμενος ἐν ἐπιγραφῇ ἐξ Ὀρχομενοῦ, χρονολογουμένη ἀπὸ τῆς 145ης Ὀλυμπιάδος (200 π. Χ). Οὐδὲν τῶν ἔργων του διεσώθη. —13) Τραγικός τις ποιητής, ὅλως ἄσημος.—14) Ὡσαύτως κωμικός τις ποιητής.—15) Ρήτωρ τις ἐκ Προυσιάδος τῆς Βιθυνίας τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος, πατὴρ τοῦ σοφιστοῦ Ἱμερίου.—16) Πολίτης τις τῶν Ἀθηνῶν (Ἀγρυλῆθων).—17) Πολίτης τις ἐκ Φωκαίας καὶ —18) Βάρβαρός τις ἐκ Καρίας.

Ἀμεινίας ἢ *Ἀμινίας* ἐπεκαλεῖτο καὶ ὁ Διόνυσος δι' ἄγνωστον αἰτίαν, ἐπίσης δὲ εἷς τῶν ἐραστῶν τοῦ μυθικοῦ Ναρκίσσου, αὐτοκτονήσας πρὸ τῆς θύρας τοῦ ἐρωμένου του διὰ τοῦ ξίφους, τὸ ὁποῖον ὁ τελευταῖος εἶχε στείλει πρὸς ἐκεῖνον, καὶ καταρασθεὶς τὴν αὐτὴν τύχην νὰ εὕρῃ καὶ ὁ Νάρκισσος. Ω.—

Ἀμεινοκλῆς. Κορίνθιος εὐπατρίδης, ἐφευρέτης ἢ κάτοχος μυστικοῦ τρόπου ναυπηγήσεως τριήρων. Τοῦτον ἀπέστειλαν οἱ Κορίνθιοι εἰς Σάμον διὰ τὴν ναυπήγησιν τριήρων πρὸς βοήθειαν τῶν Χαλκιδέων, συμμάχων τῶν τε Κορινθίων καὶ Σαμίων, κατὰ τῶν Ἐρετριέων κατὰ τὸν περιλάλητον πόλεμον περὶ τοῦ Ληλαντίου πεδίου 704 π. Χ. (*Θουκ.* Α' 13). Ὁ Ἀμεινοκλῆς κατεσκεύασε τέσσαρας τότε τριήρεις χάριν τῶν Σαμίων.

Ἐκτὸς ὅμως τοῦ εἰρημένου καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπίσημοι ἄνδρες ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἔφερον τὸ ὄνομα Ἀμεινοκλῆς. Οὕτως ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Ζ'. 190) μνημονεύεται *Ἀμεινοκλῆς ὁ Μάγνης*, ὅστις ἔγινε πλούσιος ἀπὸ τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἀντικείμενα τοῦ ναυαγήσαντος εἰς τὴν Σηπιάδα ἄκραν περσικοῦ στόλου, τὰ ὁποῖα τὰ κύματα ἔρριψαν εἰς τὴν ἀκτὴν πλησίον τῶν γαιῶν του, ὑπ' ἄλλων δὲ οἱ *Ἀμεινοκλῆς ὁ Ἀμφισσεύς*, πατὴρ τοῦ Εὐκλείδου, ἄρχων τις ἐν Ἀθήναις καὶ ἕτερος ἄρχων ἐν Τανάγρᾳ, εἷς Ὀρχομένιος καὶ ἄλλοι πολλοί. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμείνων (ὁ, ἡ), *ἄμεινον* (τό)· συγκριτικὸν τοῦ *ἀγαθός*· ἱκανώτερος ἐπιτηδειότερος, καταλληλότερος, ἀνώτερος, προτιμότερος· || εἰδικώτερον, ὁ ἔχων ἐν μείζονι βαθμῷ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἔργου του· π. χ. ἀμείνων στρατιώτης (=γενναιότερος στρατιώτης), ἀμείνων δικαστής (=δικαιότερος δικαστής), ἀμείνων πολίτης (=χρηστότερος πολίτης), καὶ οἱ ἀμείνονες (=οἱ ἀριστοκρατικοί).—*Ἐπίρρ. ἄμεινον*, συγκριτικὸν τοῦ *εὖ*· προτιμότερον, συμφορώτερον, σκοπιμώτερον, καλύτερον. Β. Φ.

ἀμείουρος· βλ. λ. ἀμίουρος.

Ἀμειψίας. Κωμικὸς ποιητὴς τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς κωμῳδίας, σύγχρονος καὶ ἀνταγωνιστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους, πρὸς τὸν ὁποῖον διαγωνισθεὶς εἰς δραματικὸν ἀγῶνα τῷ 423 π. Χ. ἔλαβε τὰ δευτερεῖα μὲ τὴν κωμῳδίαν του *Κόννος*, ἐνῷ ὁ Ἀριστοφάνης μὲ τὰς *Νεφέλας* του ἦλθε τρίτος. Τῷ 414 μὲ τὴν κωμῳδίαν του *Κωμασταὶ* ἀγωνισθεὶς ἔλαβε τὸ πρῶτον βραβεῖον. Ὁ Ἀριστοφάνης ὅμως τὸν ἔκρινε *φορτικὸν* (Νεφ. 524, πρβλ. καὶ Βατρ. 9—18). Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀμειψίας ἀνταπέδιδε τὰ ἴσα εἰς τὸν Ἀριστοφάνη, σκώπτων αὐτὸν ὅτι δι' ἄλλων τὰς κωμῳδίας εἰσῆγε. Ἀπὸ τὰς κωμῳδίας αὐτοῦ μόνον ὀλίγα μικρὰ ἀποσπάσματα διεσώθησαν (βλ. ἐκδ. *Th. Kock*, Comicorum Atticorum fragmenta Τόμ. I, σελ. 670 κ. ἑξ.). Τίτλοι τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ γνωστοί: Ἀποκοτταβίζοντες, Κόννος, Κωμασταί, Μοιχοί, Σαπφώ, Σφενδόνη. Εἰς τὸν Κόννον (ὁ τίτλος ἀπὸ τὸν μουσικὸν καὶ διδάσκαλον τοῦ Σωκράτους *Κόννον*) διεκωμῳδεῖτο ὁ Σωκράτης εἰσαγόμενος ἐν τρίβωνι. Θ. Α. Κ.

ἀμειψισπορά, ἡ *ἀλληλοσπορά*. Ἡ διαδοχὴ τῶν φυτῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ εἰς περίοδον ὡρισμένων ἐτῶν.

— *[Γεωργ.]* Ἡ μὴ συνεχὴς καλλιέργεια τοῦ ἀγροῦ διὰ τοῦ αὐτοῦ πάντοτε φυτοῦ ἐπιβάλλεται ἀπαραιτήτως, διὰ φυσιολογικούς, κλιματολογικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς λόγους. Διὰ τῆς ἐναλλαγῆς ταύτης ἡ καλλιέργεια τοῦ ἐδάφους γίνεται τελειοτέρα, τὰ διάφορα φυτὰ δὲν ἐκμεταλλεύονται διαρκῶς τὰ αὐτὰ θρεπτικὰ στοιχεῖα, καὶ οἱ ἐχθροὶ τῶν φυτῶν (ἀσθένειαι, ἔντομα κ.τ.λ.), μὴ εὑρίσκοντα πάντοτε εἰς τὸν αὐτὸν ἀγρὸν τὸ φυτὸν τῆς ἀρεσκείας των ἀποθνήσκουν τῆς πείνης ἢ μετα-

Digitized by Google

νασεύουν. Οὐ μόνον δὲ τὸ αὐτὸ φυτὸν δέον νὰ μὴ διαδέχεται ἑαυτὸ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ διαδεχόμενα ἄλληλα φυτὰ δέον νὰ ἔχωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν διαφόρους ἀπαιτήσεις καὶ ἰδιότητας. Οὕτω τὰ φυτὰ τὰ σπειρόμενα κατὰ τὸ φθινόπωρον *(φθινοπωρινὰ)* δέον νὰ διαδέχωνται τὰ τῆς ἀνοίξεως *(ἐαρινά)*, τὰ *ψυχανθῆ (ὀσπριώδη)* δέον νὰ διαδέχωνται τὰ *μὴ ψυχανθῆ*, τὰ *σκαλιστικὰ* τὰ *μὴ σκαλιστικά*, ἐν τέλει τὰ *βαθύρριζα* νὰ διαδέχωνται τὰ *ἐπιπολαιόρριζα*. Μετὰ τὴν ἀγρανάπαυσιν δύναται νὰ καλλιεργηθῇ οἱονδήποτε ἄλλο φυτόν.

Οὕτως αἱ ἀποδόσεις τῶν φυτῶν εἶναι μεγαλύτεραι. Ἐν Rothamsted τῆς Ἀγγλίας ὁ σῖτος ἐπανερχόμενος κατ' ἔτος εἰς τὸν αὐτὸν ἀγρὸν ἔδωκε κατὰ μέσον ὅρον 88 χιλιόγραμμα κατὰ στρέμμα, ἐνῷ εἰς παρακείμενον τμῆμα τοῦ ἀγροῦ ἐπανερχόμενος ἀνὰ δύο ἔτη ἔδωκεν 115 χιλιόγραμμα.

Εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἐφαρμόζεται ἡ ἀμειψισπορὰ «ἀγρανάπαυσις - σῖτος». Ἀντὶ σίτου τίθεται οἱονδήποτε ἄλλο φθινοπωρινὸν σιτηρόν. Συνήθεις ἐπίσης ἀμειψισποραὶ ἐν Ἑλλάδι εἶναι αἱ: «ἀραβόσιτος - σῖτος», «ρόβι - σῖτος», «βάμβαξ - σῖτος», ὡς καὶ αἱ τριετεῖς: «ἀγρανάπαυσις - ἀραβόσιτος - σῖτος» καὶ «βάμβαξ - σῖτος - κριθή».

Ἀμειψισποραὶ αἵτινες δέον νὰ εἰσαχθῶσιν εἶναι αἱ ἑξῆς: «ἀραβόσιτος - σῖτος - βῖκος» καὶ «βάμβαξ - σῖτος - βῖκος - κριθή». Ἡ τελευταία αὕτη εἶναι εὔκολος καὶ δέον νὰ διαδοθῇ, καθ' ὅτι ἂν καὶ δὲν μεταβάλλει κατὰ πολὺ τὸν ἐν χρήσει τρόπον καλλιεργείας ἐν Ἑλλάδι, φέρει ἄριστα οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα. Ἐφαρμοσθεὶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν τῇ Γεωργικῇ σχολῇ Λαρίσης καὶ τῷ ἐν Φαρσάλοις ἀγροκηπίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Ἑταιρίας ἐδικαίωσε πλήρως τὰς προσδοκίας μας δώσας ἀρίστας ἀποδόσεις.

Διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀμειψισπορᾶς δέον τὸ σύνολον τῆς καλλιεργουμένης ἐκτάσεως νὰ διαιρεθῇ εἰς τμήματα ἰσάριθμα πρὸς τὰ καλλιεργούμενα φυτά. Οὕτω διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀμειψισπορᾶς «ἀγρανάπαυσις - ἀραβόσιτος - σῖτος» τὸ σύνολον τῶν ἀγρῶν τοῦ κτήματος δέον νὰ διαιρεθῇ εἰς τρία μέρη, εἰς ἕκαστον δὲ τούτων νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀνὰ μία τῶν ἀνωτέρω καλλιεργειῶν, τὸ ἑπόμενον δὲ ἔτος εἰς τὸ τμῆμα τὸ ὑπὸ ἀγρανάπαυσιν νὰ σπαρῇ ἀραβόσιτος, εἰς τὸ μὲ ἀραβόσιτον νὰ σπαρῇ σῖτος καὶ εἰς τὸ μὲ σῖτον νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀγρανάπαυσις. Τὸ μεθεπόμενον ἔτος ἡ αὐτὴ διαδοχὴ θὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Οὕτω καθ' ὅλα τὰ ἔτη θὰ ἔχωμεν ἐν τῷ κτήματι καὶ τὰς τρεῖς καλλιεργείας, ἀλλ' ἑκάστην εἰς τὸ τρίτον τῆς ἐκτάσεως. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἡ ἀπόδοσις τοῦ κτήματος εἶναι κανονικωτέρα, ἡ χρησιμοποίησις τῶν καλλιεργητικῶν δυνάμεων ἐπωφελεστέρα, ἡ τῶν λιπασμάτων τελειοτέρα, ἡ καταβολὴ οἰκονομικῶν μέσων μικροτέρα, ἡ ἐξεύρεσις ἐπαρκῶν ἐργατικῶν χειρῶν εὐχερεστέρα καὶ αἱ ἐγκαταστάσεις καὶ τὰ μέσα καλλιεργείας μικρότερα. Σ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ἀμείωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μειωθείς, ὁ μὴ ὑποστὰς μείωσιν, ἐλάττωσιν· α') ὑλικῶς: *ποσὸν ἀμείωτον, περιουσία ἀμείωτος, κέρδη ἀμείωτα*· β') ἠθικῶς: *ὑπόληψις ἀμείωτος,—ἐκτίμησις,—ἀξία κ.τ.τ.* —Ἐπίρρ. *ἀμειώτως*.

Ἀμέκα (Ameca). Πόλις τοῦ Μεξικοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Χαλίσκο ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀμέκα, καὶ ἐν μέσῳ εὐφορωτάτης χώρας. Κάτοικοι 12,000.

Ἀμὲλ (Amel), *Ἰωάννης*, γνωστότερος μὲ τὸ λατιν. ὄνομα *Ἀμέλιους*. Φλαμανδὸς ἀρχιτέκτων γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀμβέρσῃ τῷ 1434. Πιστεύεται ὅτι οὗτος εἶναι ὁ ἴδιος *Ἀμέλιους*, ὅστις διηύθυνε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς περιφήμου μονῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Dunes. Ὁπωσδήποτε βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Δ' (1378), παραλαβὼν αὐτὸν ἐκ Βολωνίας, τὸν μετέφερεν εἰς Ἀμβέρσαν, πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς οἰκοδομῆς τῆς περιφήμου μητροπόλεως, μεγάλης καὶ ὡραιοτάτης ἐκκλησίας μετὰ ἑπτὰ στοῶν, τῆς ὁποίας τὸν χορὸν ἐπεράτωσεν οὗτος. Ὁ Ἀμὲλ ἐξετέλεσεν ἐπίσης τὸ σχέδιον καὶ ἐπέβλεψεν εἰς τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἀρχαίου ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅστις ἀνεκαινίσθη ἐξ ὁλοκλήρου πρὸ πεντηκονταετίας. Θ. Β.

Ἀμὲλ (Hamel), *Βίκτωρ - Αὔγουστος*. Γάλλος πολιτικὸς καὶ φιλόλογος γεννηθεὶς τῷ 1810 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1886 ἐν Παρισίοις. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Λουδοβίκου - Φιλίππου ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ ἐγένετο εἶτα σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 ἐγένετο ὀπαδὸς τοῦ βοναπαρτικοῦ κόμματος καὶ συνέπραξεν εἰς τὴν ἄνοδον τοῦ Ναπολέοντος Γ' εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας. Συνέγραψε πλεῖστα συγγράμματα πολιτικῆς φύσεως, ἐξ ὧν προεξέχει ἡ «Συνταγματικὴ ἱστορία τῆς Ἰαπωνίας», βραβευθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας. Θ. Β.

—**Ἀμὲλ** *Ἐρνέστος*. Γάλλος δημοσιολόγος, ἱστορικὸς καὶ πολιτικὸς γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1826 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1898. Ἐσπούδασε νομικά, ἐνεφανίσθη δὲ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν δημοσιότητα μὲ τὴν ἔκδοσιν συλλογῆς στίχων ἐπιγραφομένης «Τὰ τελευταῖα ᾄσματα». Ἀφήσας ἀμέσως τὴν ποίησιν κατέγινεν εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, συγγράψας πολυάριθμα βιβλία ἐκ τῶν ὁποίων ἐξέχουν: «Αἱ ἀρχαὶ τοῦ 1789 καὶ οἱ τίτλοι τῆς Εὐγενείας», «Ἱστορία τοῦ Σαὶν-Ζούστ», ἡ «Αἱμοσταγὴς Μαρία», «Ἱστορία τοῦ Ροβεσπιέρρου», «Ἱστορία τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἐπὶ Διευθυντηρίου καὶ Ὑπατείας», «Ἱστορία τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας», «Ἱστορία τῆς βασιλείας Λουδοβίκου - Φιλίππου», «Ἱστορία τῆς Παλινορθώσεως», «Ἱστορία τῆς Δευτέρας Δημοκρατίας», καὶ πλείστας ἄλλας μελέτας τῆς αὐτῆς ἱστορικῆς περιόδου. Δημοκρατικῶν φρονημάτων ἐτάχθη εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος Γ' ἀντιπολίτευσιν, δημοσιογραφῶν καὶ ὁμιλῶν εἰς τὰς συναθροίσεις ἐκείνας εἰς ἃς διέπρεψεν ὁ Λέων Γαμβέττας. Μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τῆς αὐτοκρατορίας ἤρξατο πολιτευόμενος καὶ ἐξελέγη κατ' ἀρχὰς μὲν δημοτικὸς σύμβουλος Παρισίων, εἶτα δὲ γερουσιαστής· ἐξηκολούθει ταυτοχρόνως δημοσιογραφῶν εἰς τὴν ἐφημερίδα «*l'Homme libre*», τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ἀπὸ τοῦ 1877, καὶ συγγράφων τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν προκυψασῶν ἐκ ταύτης πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν συνεπειῶν. Τὰ ἱστορικὰ ἔργα του, χωρὶς νὰ ἔχωσι βαθεῖαν κριτικὴν ἀνάλυσιν, εἶναι πλουτισμένα διὰ πολυαρίθμων ἐγγράφων ἐκ τῶν ἐπισήμων ἀρχείων τοῦ κράτους, ἡ δημοσίευσις δὲ αὐτῶν ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν ἀξίαν των. Θ. Β.

— **Ἀμέλ**, *Αἰμίλιος - Θωμᾶς*. Διάσημος Γάλλος γλύπτης διακοσμητὴς γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1833 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1903, ἐργασθεὶς εἰς πλείστας διακοσμητικὰς ἐργασίας τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Λούβρου, τοῦ μεγάρου τῆς Δικαιοσύνης τῶν Παρισίων, τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Λουξεμβούργου καὶ πλείστων ἄλλων παρισινῶν οἰκοδομῶν. Ἐπίσης ἐξετέλεσε διαφόρους διακοσμήσεις ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ.

Ὁ υἱός του *Ἐρρῖκος-Λουδοβῖκος* γεννηθεὶς τῷ 1861, διεκρίθη ὡς τεχνοκρίτης, διευθύνας ἐπὶ δεκαετίαν τὴν ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένην «Ἐπιθεώρησιν τῶν Καλῶν Τεχνῶν» καὶ βραδύτερον τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Καλλιτεχνῶν», συνειργάσθη δὲ εἰς πλῆθος καλλιτεχνικῶν φύλλων καὶ ἀπὸ τοῦ 1896 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς «*Ἑταιρείας τῶν ζωγράφων—λιθογράφων*». Θ. Β.

ἀμελάγχιερ (Amelanchier) ἢ *ἀμελαγχὲς [Βοτ.]*· βλ. ἀρωνία.

—**Ἀμελάγχιερ** (Amelanchier Lesq.) *[Παλαιοφ.]*. Γένος φυτῶν *χωριστοπετάλων δικοτυληδόνων* ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν *ροζακωδῶν*. Ἦτο ἐξηπλωμένον κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον ἐπὶ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Τὰ ἀπολελιθωμένα φύλλα εἶναι γνωστὰ ὡς Amelanchier typica Lesq. ἐκ τῆς Φλωρισσάντης τοῦ Κολοράδου, Amelanchier similis Newb. καὶ Amelanchier prisca Ettingsh. τοῦ Πρίεσεν καὶ Amelanchier cadensis Lesq. Θ. Σ.

Ἄμελαντ (Ameland). Νῆσος τῆς Ὁλλανδίας (ἐπαρχία Φρεισίας) ἐν τῇ Βορείῳ θαλάσσῃ ἀπέχουσα 8 χιλιόμετρα τῆς παραλίας. Ἔχει ἔκτασιν 60 τετρ. χιλιομέτρων καὶ συνδέεται μετὰ τῆς ξηρᾶς διὰ λιθίνου φράγματος. Κάτ. 2600, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ἁλιείαν.

Ἀμέλαντες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Εὐβοίας τῆς Ἐπαρχίας Χαλκίδος ἀποτελοῦν ὁμώνυμον κοινότητα. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ γεωργίαν. Κάτοικοι 277. Α. Κ. ΧΡ.

ἄμελγμα καὶ κοιν. *ἄρμεγμα*. Ἡ διὰ τῆς χειρὸς ἢ δι' ἄλλων μέσων ἔκθλιψις γάλακτος ἐκ τῶν μαστῶν τῶν θηλαστικῶν ζῴων· ‖ μετφρ. ἀπομύζησις, ἐκμετάλλευσις. (Βλ. ἀμέλγω καὶ ἀγελάς.)

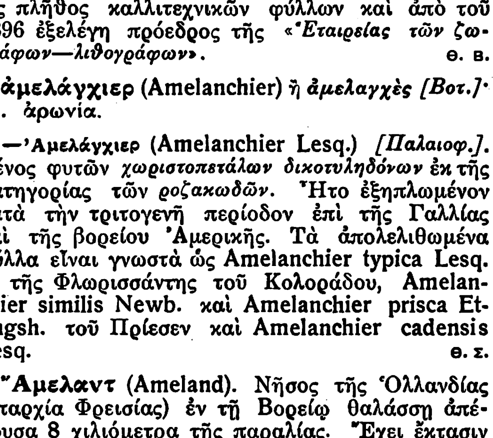

Ἄμελγμα αἰγῶν.

ἀμέλγω· κοιν. *ἀρμέγω* (εἴτε ἀπὸ τοῦ *ἀμέργω*, πρβ. *ἀμόλγη — μοῦργα*, εἴτε ἀπὸ τοῦ *ἀλμέγω*, πβλ. *ἄλμη—ἄρμη*), ἀόρ. *ἤμελξα* κοιν. *ἄρμεξα*, παθ. μετχ. *ἠμελγμένος* κοιν. *ἀρμεγμένος*· κυριολ. λαμβάνω τὸ γάλα ἀπὸ τῶν μαστῶν διὰ καταλλήλου ἐκπιέσεως: *ἀρμέγω τὴν ἀγελάδα,—τὴν προβατῖνα κ.τ.τ.* ἢ *ἀρμέγω γάλα ἀπὸ τὴν ἀγελάδα,—ἀπὸ τὴν προβατῖνα κ.τ.τ.* ‖ Μετφρ. ἐκμυζῶ, ἐκμεταλλεύομαι τὰ κέρδη, τὴν ἐργασίαν, τὴν περιουσίαν τινός. Β. Φ.

ἀμέλεια (ἡ)· ἰδιωμ. *ἀναμελειά*· ἔλλειψις ἐπιμελείας, προσοχῆς, ἐνδιαφέροντος, ἀφροντισία, παραμέλησις, ἀδιαφορία: «*ἡ ἀμέλειά του δὲν ἔχει ὅρια*», «*ἀγάπη ποῦ 'χα κι' ἔχασα | ἀπ' τὴν ἀναμελειά μου*». Β. Φ.

—*[Ἀστ. Δικ.]*· βλ. πταῖσμα.

—*[Ποιν. Δικ.]*· βλ. ὑποκειμενικὴ ὑπαιτιότης.

ἀμελέτηγο· ἰδιωμ., ἡ νόσος *ἄνθραξ*. Λέγεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ οὕτω, διότι κακὸν θεωρεῖται καὶ νὰ ἀναφέρεται ἀκόμη τὸ «*κακὸ σπειρί*». Δ. Λ.

ἀμελέτητος (ὁ ἡ), *—ον* (τό)· παθητ. ὁ μὴ μελετηθείς, ὁ μὴ ὑπολογισθεὶς μετ' ἀκριβείας: *ἀμελέτητος ἐπιχείρησις*· ‖ ἐνεργητ. ὁ μὴ μελετήσας, ὁ μὴ παρασκευασθεὶς προσηκόντως, ἀπροπαράσκευος: *πάντα ἀμελέτητος ἔρχεται*.—Ἐπίρρ. *ἀμελετήτως* καὶ *ἀμελέτητα*.

—**ἀμελέτητα** (τά)· ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν μελετᾷ τις, δὲν (πρέπει νὰ) ἀναφέρει, αἰδεῖται νὰ ὀνομάσῃ, οἱ *ὄρχεις*· εὐφημιστικὴ προσηγορία, ἄλλως *τρυφερὰ* ἢ *τρυφερούλια*, πβλ. ἀρχ. *αἰδοῖα*· ‖ κακὴ ὀνομασία τῶν ἀγγουριῶν καὶ ἀντσουριῶν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

ἀμέλημα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀμελεῖν, τὸ παραμεληθέν, τὸ ἐξ ἀμελείας προελθὸν σφάλμα ἢ ἐλάττωμα.

Ἀμέλης, γεν. *—ητος [Ἀρχ.]*. Ὄνομα ἑνὸς τῶν ποταμῶν τοῦ Ἅδου, κατὰ τὸν Πλάτωνα. Ὁ Πλούταρχος λέγει ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ συγκρατηθῇ τὸ ὕδωρ τοῦ ἐντὸς ἀγγείου, ἐκχυνόμενον αὐτομάτως.

ἀμελὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ἐκεῖνος, *ᾧ οὐ μέλει τινός*, ὁ ὁποῖος δὲν φροντίζει, δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τίποτε, δὲν ἐπιμελεῖται, ῥάθυμος, ἄφροντις· ἀντίθ. *ἐπιμελής*.—Ἐπίρρ. *ἀμελῶς*.

Ἀμελησαγόρας· βλ. Μελησαγόρας.

ἀμελησία (ἡ)· ἀμέλησις, παραμέλησις.

ἀμελητία (Ameletia D. C.) *[Βοτ.]*. Συνώνυμον τοῦ *ἀμμανία* (Ammania Houst) καὶ *ροτάλη* (Rotala L.). Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *λυθριδῶν*. Σ. Μ.

ἀμελητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀμελῶν, ὁ φύσει ὢν ἀμελής, ὁ ἐπιρρεπὴς εἰς τὸ ἀμελεῖν.

Ἀμέλια (Amelia). Νῆσος τοῦ Ἀτλαντικοῦ παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Φλωρίδος (Ἡν. Πολιτεῖαι). Πρωτεύουσα Φερντιναντίνα, ἔχουσα ἄριστον λιμένα.

Ἀμελία (Amelia). Πόλις τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Περουγίας, 21 μίλλια ΝΔ τοῦ Σπολέτου. Μία τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τῆς Οὐμβρίας, γνωστὴ εἰς τοὺς ἀρχαίους ὡς *Ἀμερία*. Σώζονται ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος εἶναι ἕδρα ἐπισκόπου. Προϊόντα: σταφίδες. Κάτοικοι 10,124.

Ἀμελία (Hamelia) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ρουβιδῶν* περιλαμβάνον θάμνους κοσμητικοὺς ἀειθαλεῖς τῶν θερμῶν χωρῶν. Ἐκ τῶν συνηθεστέρων θεραπευομένων ἔχομεν *ἀμελίαν τὴν κολπώδη* καὶ *ἀμελίαν τὴν χαίνουσαν*, ἰθαγενῆ τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Σ. Μ.

Ἀμελὶ-λὲ-μπαὶν (Amelie les Bains). Θερμαὶ ἰαματικαὶ πηγαὶ πολλαὶ τὸν ἀριθμόν, εὑρισκόμεναι εἰς τὰ ἀνατολικὰ Πυρηναῖα, εἰς χωρίον ἀπέχον 38 χμ. τῆς Περπινιὰν ἐντὸς φάραγγος διατρεχομένης ὑπὸ τῶν ποταμῶν Rech καὶ Mondony. Ἀνήκουν εἰς τὴν τάξιν τῶν θειούχων ἰαματικῶν πηγῶν, ἡ δὲ μεταλλικότης αὐτῶν εἶναι μικρά. Ἡ κυριωτέρα τῶν πηγῶν εἶναι ἡ *Gros-Escaldadou*, θερμοκρασίας 62°. Ἡ σύστασις τῶν ὑδάτων ταύτης εἶναι: Θειοῦχον νάτριον 0,0151 γρ., ὑποθειῶδες νάτριον 0,0087, ἀνθρακικὸν νάτριον 0,6796. Ἐπίσης ἐνέχουν ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον, θειικὸν νάτριον, χλωριοῦχον νάτριον, ἴχνη σιδήρου, πυριτικοῦ ὀξέος, λιθίου, ἰωδίου, βορικοῦ ὀξέος, ἀρσενικοῦ. Τὸ στερεὸν ὑπόλειμμα ἀνέρχεται εἰς 0,3204 γρ. ἀνὰ λίτρον (150°). Ἀνάλογα τὴν σύστασιν καὶ τὴν θερμοκρασίαν εἶναι καὶ τὰ ὕδατα τῶν ὑπολοίπων πηγῶν. Χρησιμοποιοῦνται εἰς ποσιθεραπείαν, λουτροθεραπείαν καὶ καταιονισμούς. Αἱ κυριώτεραι ἐνδείξεις εἶναι κατὰ τῶν χρονίων ρευματισμῶν πάσης φύσεως, τῶν παθήσεων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, τῶν παλαιῶν τραυμάτων κλπ. Κ. Γ. Μ.

Ἀμελινὼ (Amélineau), *Αἰμίλιος - Κλήμης*. Γάλλος αἰγυπτιολόγος (1850—1915), καθηγητὴς ἀπὸ τοῦ 1887 μέχρι τοῦ θανάτου του, τῶν θρησκευμάτων τῆς Αἰγύπτου ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Ἀνωτέρων Σπουδῶν τῶν Παρισίων. Τῷ 1895—1898 ἐστάλη εἰς

Digitized by Google

Αἴγυπτον. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι μελέται περὶ τῆς κοπτικῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς χριστιανικῆς Αἰγύπτου. Κατὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἀποστολήν του ἐξηρεύνησεν ἐπιτυχῶς μέρος τῆς νεκροπόλεως τῆς Ἀβύδου καὶ ἀνεκάλυψε τάφους φαραὼ τῆς Α' καὶ τῆς Γ' δυναστείας. Ὁ Ἀμελινὼ ἦτο δεινὸς πολέμιος τοῦ Μασπερό. Αἱ θεωρίαι του καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν του εὑρίσκονται εἰς τὰ ἔργα του: «Ὁ τάφος τοῦ Ὀσίριδος» (1899), «Ἡ λατρεία τῶν προϊστορικῶν βασιλέων τῆς Ἀβύδου» (1906), «Αἱ νέαι ἀνασκαφαὶ τῆς Ἀβύδου» (1897—1899) κ. ἄ.

Ἀμέλιο (Amelio), *Ἰωάννης*. Ἰταλὸς στρατηγὸς γεννηθεὶς ἐν Παλέρμῳ τῷ 1854. Κατὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον (1911—12) κατέλαβε τὰ Δωδεκάνησα (βλ. λ. Αἰγαῖον Β 406 β', 407 β').

Ἀμέλιος· βλ. Γεντιλιανός.

ἀμελίου *δίκη* *['Αρχ. Ἑλλ. Δίκ.]*. Ἡ ὕπαρξις τῆς ἀγωγῆς ταύτης μνημονεύεται εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ἡσυχίου (1. 271. ἐκδ. *Alberti*). Τόσον αὐτὴ ὡς καὶ ἡ *ζημίου δίκη* ἠσκεῖτο κατὰ τῶν ὀλιγωρησάντων τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων των ἀρχόντων, πιθανὸν δὲ μετὰ τῆς *ἀγεωργίου δίκης* ἠσκεῖτο καὶ κατὰ τῶν μισθωτῶν τῶν καταλιπόντων ἀγεώργητον καὶ ἀνέργαστον τὸν ἀγρόν.

ΙΩ. Δ. ΖΕΠΟΣ

Ἀμελίτη (ἡ) *['Αποκρ.]*. Σύζυγος τοῦ Ζωροάστρου, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐθεωρεῖτο συμβολίζουσα τὴν ὑγρασίαν τοῦ εἰς ἄκρον ἠραιωμένου λεπτοῦ ἀέρος, τοῦ χρησιμεύοντος ὡς φορέως τοῦ οὐρανίου πυρός. Ἐλλείποντος τοῦ ἀέρος αὐτοῦ ὁ Ζωρόαστρος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ αἰσθητὸς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀντιλαμβάνονται χάρις εἰς τὴν ὑφισταμένην ἀντίθεσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀμελίτην, εἰς τὴν ἀδιαίρετον δὲ ἕνωσιν τοῦ ζεύγους αὐτοῦ ὀφείλεται ἡ ζωὴ ὅλων τῶν ὄντων τῆς φύσεως. Τούτου ἕνεκα καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς ἐφείλκυσε τὸ θεῖον τοῦτο ἀνδρόγυνον τὴν προσοχὴν τῶν φυσιοδιφῶν, τινὲς τῶν ὁποίων καὶ ἐλάτρευσαν αὐτό. Ἄλλοι λόγῳ τῆς περὶ οὗ ὁ λόγος ἀντιθέσεως ἐταύτισαν τὴν Ἀμελίτην πρὸς τὸν ἀντιταχθέντα τῷ Ζωροάστρῃ ἡγεμόνα τοῦ σκότους Abramann. Δ. Π. Κ.

ἀμελκτὴρ (ὁ)· τὸ ἀγγεῖον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀμέλγουσιν, ὁ ἀμολγεύς.

ἀμελκτικαὶ *μηχαναί*· βλ. ἀγελάς.

ἀμελκτός, *—ή, —όν*· ἀρμεχτός.

ἀμελλητί· (ἐπίρρ.), ἄνευ μελλήσεως, ἄνευ ἀναβολῆς, ἀμέσως τώρα, παραχρῆμα.

ἀμέλλητος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ ἀμελλητί, ἄνευ ἀναβολῆς λαμβάνων ὑπόστασιν, ὁ μὴ δεκτικὸς ἀναβολῆς.

ἄμελξις (ἡ)· τὸ ἀμέλγειν, τὸ ἄμελγμα (βλ. λ.).

Ἀμελὸ (Amelot de la Houssaye), ***Νικόλαος***. Γάλλος δημοσιολόγος γεννηθεὶς ἐν Αὐρηλίᾳ τῷ 1634 καὶ ἀποθανὼν εἰς Παρισίους τῷ 1706. Διορισθεὶς γραμματεὺς τῆς γαλλικῆς πρεσβείας παρὰ τῇ Βενετικῇ Δημοκρατίᾳ συνέγραψε τὴν «Ἱστορίαν τῆς διοικήσεως τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας», μετέφρασε τὴν «Ἱστορίαν τῆς Βενετίας», τοῦ Verselus, τὸν «Ἡγεμόνα» τοῦ Μακιαβέλη, τὴν «Ἱστορίαν τῶν Συμβουλίων τῶν τριάκοντα τῆς Βενετίας» τοῦ Φρὰ-Πάολο Σάρπι καὶ ἀφῆκεν ἀνέκδοτον τὴν «Ἱστορίαν Γουλιέλμου τοῦ Νασσάου», δημοσιευθεῖσαν πεντήκοντα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Πρὸς τούτοις μετέφρασε τὰ ἓξ πρῶτα βιβλία τοῦ Τακίτου. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν καὶ τὰ ἱστορικά, πολιτικά, κριτικά, φιλολογικὰ ἀπομνημονεύματά του καὶ ἄλλα τινά. Θ. Β.

Ἀμελὸν (Ameilhon), ***Οὔμβερτος - Πασκάλ***. Γάλλος ἱστορικὸς (1730—1793), μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις. Διέσωσε πλείστας συλλογὰς καὶ ὠργάνωσε τὴν ἐν Παρισίοις βιβλιοθήκην τοῦ Ἀρσενάλ. Τὰ κάλλιστα τῶν συγγραμμάτων του εἶναι: «Eclaircissement sur l'inscription grecque de Rosette», «Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας» τῆς ὁποίας ὁ Λεμπὼ ἐδημοσίευσε τοὺς 28 πρώτους τόμους, «Ἱστορία τοῦ ἐμπορίου τῶν Αἰγυπτίων ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων» καὶ πλῆθος ἄλλο ἀρχαιολογικῶν καὶ ἱστορικῶν μονογραφιῶν. Θ. Β.

ἄμελος, *—η, —ο* καὶ *ἀνάμελος* (ἰδιωμ.)· αὐτὸς ποῦ δὲν τὸν μέλει, δὲν φροντίζει ὅσον πρέπει, δὲν παρακολουθεῖ τὸ ἔργον του μετὰ τῆς ἀναγκαίας προσοχῆς, ἀμελής. Ἡ λέξις αὐτὴ δὲν προῆλθεν ἀπὸ τοῦ *ἀμελὴς* κατὰ μεταπλασμόν, ἀλλ' ἐσχηματίσθη ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ *ἀ* καὶ τοῦ ῥήματος *μέλει (μὲ μέλει, δέ με μέλει)*.—Ἐπίρρ. *ἄμελα* καὶ *ἀνάμελα*. Β. Φ.

Ἀμελὸτ (Amelotte), ***Διονύσιος***. Γάλλος ἱερεὺς τοῦ Oratoire τῶν Παρισίων (1609—1678), εἷς τῶν ἀρίστων μεταφραστῶν εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν τῆς Κ. Διαθήκης (1660—1670), οὗ ἡ μετάφρασις ἐθεωρήθη ἀνωτέρα πασῶν τῶν ἀρχαιοτέρων. Τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τῆς Γραφῆς ἀφθόνως ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὸ κήρυγμα. Ἰδίᾳ ὅμως διεβοήθη διὰ τὴν ζωηρὰν ἀνάμειξίν του εἰς τὸν κατὰ τοῦ *ἰανσενισμοῦ* ἀγῶνα καὶ κατὰ τῶν σοφῶν τοῦ Port-Royal, τῆς ἑστίας ταύτης τοῦ ἰανσενισμοῦ, γράψας τὴν Défense des constitutions d' Innocent X et d' Alexandre VII et des décrets de l' assemblée générale du clergé de France contre la doctrine de Jansenius (Paris 1660) διὰ γλώσσης τραχείας κατὰ τῶν σοφῶν ἐκείνων ἀνδρῶν. Πρὸς αὐτὸν ἀπήντησεν ἀνωνύμως ὁ πολὺς *Nicole* καὶ ἔπειτα ὁ *Girard*, ἀποδείξαντες τὰς ἀντιφάσεις τοῦ Ἀμελὸτ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Αὐγουστίνου. Ὁ Ἀμελὸτ ἔγραψε καὶ Abrégé de Théologie (1675).

Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμελσάρ. Τίτλος σημαίνων τὸν ἀρχιοινοχόον. Οὕτως ἐκαλεῖτο καὶ ὁ ἀρχιευνοῦχος τοῦ βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος Ναβουχοδονόσορος (Δανιὴλ α. 11). Σ. Σ.

ἀμελῶ (*—έω*)· εἶμαι ἀμελής, παραμελῶ, ὀλιγωρῶ, ἀφροντιστῶ, ἀδιαφορῶ· τὸ ῥῆμα εἶναι τῆς λογίας παραδόσεως, διὸ συντάσσεται μετὰ γενικῆς: ἀμελῶ τοῦ ἔργου,—τῶν μαθημάτων (=παραμελῶ τὸ ἔργον,—τὰ μαθήματα). || Μετὰ τελικοῦ λόγου=παραλείπω, λησμονῶ: ἀμέλησα νὰ φωνίσω (=δὲν ἐφώνισα)· ἡ χρῆσις αὕτη εἶναι λογία ἅμα καὶ δημοτική. Β. Φ.

ἀμελῴδητος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ μὴ μελῳδηθείς, ὁ μὴ μελοποιηθείς, ὁ μὴ κατὰ μουσικὴν ἁρμονίαν ῥυθμισθείς· || ὁ ἄνευ ὕμνων, ὁ μὴ τυχὼν μελῳδημάτων· || ὁ μὴ τυχὼν γαμηλίων ὕμνων, ἄλλως *ἀνυμέναιος*.—Ἐπίρρ. *ἀμελῳδήτως*. Β. Φ.

ἄμεμπτος, *—η, —ον*· ὁ μὴ ἄξιος μομφῆς, ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν μέμφεταί τις, δὲν κατηγορεῖ, ὁ ἀνεπίδεκτος κατηγορίας, κοιν. *ἀκουσούρευτος, ἀψεγάδιαστος*: ἄμεμπτος διαγωγή,—βίος,—συμπεριφορά.—Ἐπίρρ. *ἀμέμπτως*.

ἀμεμψίμοιρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεμψίμοιρος, ὁ μὴ μεμφόμενος τὴν μοῖράν του, ὁ μὴ καταρώμενος τὴν τύχην του καὶ εἰς ταύτην ἀποδίδων τὰ ἀτυχήματά του, γενναῖος, γενναιόκαρδος.—Ἐπίρρ. *ἀμεμψιμοίρως*.

Ἀμεμφινὸς *['Αρχ.]*. Βασιλεὺς τῶν Χαλδαίων πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ *(Εὐσέβ.)*.

Ἀμενανὸς καὶ ***Ἀμένας*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Σικελίας πηγάζων ἐκ τῆς Αἴτνης καὶ ῥέων διὰ τῆς πόλεως Κατάνης. Κατὰ τὸν Στράβωνα ὁ ποταμὸς οὗτος ἐξηφανίζετο καὶ ἀνεφαίνετο κατὰ περιόδους. Ταυτίζεται μὲ τὸν σημερινὸν ποταμὸν *Τζουντιτσέλλο*, ὅστις παρουσιάζει τὸ αὐτὸ φαινόμενον.

Ἀμενίμης· βλ. Ἀμενεμχάτ.

Ἀμενεμοπίτ. —1) Εἷς τῶν φαραὼ τῆς τανιτικῆς δυναστείας (ΚΑ') ἐπισκευάσας τὸ ναΐδιον τὸ ὑπὸ τοῦ Χέοπος κτισθὲν παρὰ τὴν πυραμίδα του εἰς τιμὴν τῆς θυγατρός του Χονιτσέν. —2) Γραφεὺς ἀναφερόμενος εἰς τὸν πάπυρον τοῦ Ἀναστάση, εἰς τὸν ὁποῖον φέρεται γράφων πρὸς Ρενβισίτ, ἄλλον γραφέα. Γ. Α.

Ἀμενεμχαμπί. Ἱπποκόμος τοῦ Θουθμώσεως Γ', ὅστις κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κοδσοῦ ἐφόνευσε δι' ἑνὸς σπαθισμοῦ φορβάδα, τὴν οὐρὰν τῆς ὁποίας προσέφερε τρόπαιον εἰς τὸν Θούθμωσιν. Ὁ ἴδιος ἐπὶ Ἀμενόθεως Γ' κατέστειλεν ἐπανάστασιν τῶν Βεδουΐνων τῶν ὀάσεων τῆς Ἀνατ. ἐρήμου. Γ. Α.

Ἀμενεμχὰτ Α' Φαραὼ τῆς ΙΒ' δυναστείας. Κατήγετο ἐκ θηβαϊκῆς οἰκογενείας καὶ ἠγωνίσθη ἐπιτυχῶς ἐναντίον ἀνταπαιτητῶν. Εἰς τὰς ἀποδιδομένας εἰς αὐτὸν «ὁδηγίας πρὸς τὸν Σανουασρὶτ Α'» γράφεται: «Εἴτε αἱ ἀκρίδες (οἱ ἀντίπαλοι) ἐδήωναν, εἴτε συνωμοσίας ἐξύφαινον εἰς τὸ ἀνάκτορόν μου, εἴτε ἐπωφελούμενοι τῆς νεότητός μου ἐνήργουν κατ' ἐμοῦ, οὐδέποτε ἀπὸ γεννήσεώς μου ὑπεχώρησα». Ἐπεδόθη ἀκούραστος εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν ἐρειπίων, τὰ ὁποῖα οἱ ἐμφύλιοι ἀγῶνες ἀφῆκαν, καὶ εἰς ἀπόκρουσιν τῶν εἰσβολῶν Λιβύων, Νουβιανῶν καὶ Ἀσιατῶν, αἱ ὁποῖαι συχνότατα ἐτάραττον τὴν γαλήνην τῆς χώρας. Διὰ μακρῶν ἀφηγεῖται εἰς τὸν υἱόν του τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῶν νικῶν, τῶν ὁποίων ἀπήλαυσεν ἡ χώρα του ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του. Εἰς τὴν Νουβίαν προήλασεν αὐτοπροσώπως καὶ ἤνοιξε πάλιν τὰ ἀπὸ τοῦ Πέπι Α' ἐγκαταλειφθέντα χρυσωρυχεῖα. Μετὰ 19 ἐτῶν βασιλείαν ἀνέδειξε συμβασιλέα του τὸν υἱόν του Σανουασρὶτ Α', μεθ' οὗ συμμερίζεται τὰς ἐπιγραφικὰς τιμάς. Ἀλλὰ γηράσας, φαίνεται, ἀπεσύρθη εἰς τὸ χαρέμιόν του, ὅθεν παρεῖχε μόνον τὰς πολυτίμους του συμβουλὰς εἰς τὸν συγκεντρώσαντα πᾶσαν ἀρχὴν υἱόν του. Φαίνεται δ' ὅτι τόσην ὑπόληψιν συνέσεως ἀπέκτησεν, ὥστε γραμματικός τις συνέταξεν ὁδηγίας περὶ τοῦ «πῶς δεῖ κυβερνᾶν» ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ γηραιοῦ φαραώ. Ἡ ὡραία αὐτὴ παραινετικὴ κατέστη ἀμέσως κλασσικὸν διδακτικὸν κείμενον καὶ διετήρησε τὸν χαρακτῆρα τοῦτον ἐπὶ εἴκοσιν αἰῶνας. Χαρακτηριστικὴν εἰκόνα τῆς καταστάσεως τῆς χώρας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του παρέχει ὁ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Σινουχίτ» πάπυρος.

Οἱ Αἰγύπτιοι πρὸς φρούρησιν τῶν ΒΑ συνόρων κατὰ τῶν ληστρικῶν εἰσβολῶν τῶν Βεδουΐνων τῆς Ἰδουμαίας καὶ τοῦ Σινᾶ εἶχον κτίσει σειρὰν φρουρίων ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς εἰς τὸν Νεῖλον καὶ τεῖχος φρᾶττον εἰς αὐτοὺς τὴν εἴσοδον τῆς Οὐάδι Τουμιλάτ. Τὸ τεῖχος τοῦτο ἐπεμελήθη ἐξαιρέτως ὁ Ἀμενεμχὰτ καὶ οἱ διάδοχοί του. Τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς βασιλείας του κατέβαλε τοὺς Μαύρους τῆς Οὐαουαΐτοῦ ἐν Νουβίᾳ, τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Πέπι Α' καὶ ὁ Μιρινρὶ ἐπολέμησαν πρὸ αὐτοῦ. Ἠγάπα νὰ κυνηγῇ εἰς τὸ Φαγιοὺμ καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ οἰκοδόμημα ἀγνώστου φύσεως, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια ἀνευρέθη ἄγαλμά του. Ἡ προτίμησις αὕτη μικρὸν κατόπιν ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν μεγάλων ἐκεῖ ἔργων ἐπὶ Ἀμενεμχὰτ Γ'. Ἐξωράϊσε τὸν ἐν Κάρναχ ναὸν τοῦ Ἄμμωνος, ἤρχισε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἐν Τάνι ναοῦ τῶν μεμφιτικῶν θεῶν καὶ πολλαχοῦ τῆς Κάτω Αἰγύπτου ἐξετέλεσεν οἰκοδομικὰ ἔργα. Τῷ 1883 ἀνεκαλύφθη ἐν Φακοὺς πόλις φέρουσα τὸ ὄνομά του καὶ ἐν Κάρναχ εὗρεν ὁ Μαριὲτ πλάκα προσφορῶν καί τινα ἀγάλματα φέροντα τὸ ὄνομά του. Τὸ ἐν Τάνι ἀνακαλυφθὲν ἄγαλμά του θεωρεῖται ἔργον ἀρίστης τέχνης. Ὁ Ἀμενεμχὰτ ἀπέθανε μετὰ δεκαετῆ συμβασιλείαν μετὰ τοῦ υἱοῦ του καὶ τριακονταετῆ ἐν συνόλῳ ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεώς του.

— **Ἀμενεμχὰτ Β'**. Υἱὸς τοῦ Σανουασρὶτ Α'. Μετὰ 32 ἐτῶν βασιλείαν προσέλαβε συμβασιλέα τὸν υἱόν του Σανουασρὶτ Β'. Ἡ βασιλεία του διέρρευσεν εὐτυχής, ὅπως ὅλων τῶν βασιλέων τῆς ΙΒ' δυναστείας, ἄνευ λάμψεως καὶ θορύβου, ἀλλὰ πλουσία εἰς κοινωφελῆ καὶ ἐξωραϊστικὰ ἔργα.

— **Ἀμενεμχὰτ Γ'**. Διεδέχθη τὸν Σανουασρὶτ Γ' πατέρα του, μεθ' οὗ συνεβασίλευσεν ἐπί τινα ἔτη. Εἰς τὰ ἐπὶ τῶν νουβιακῶν συνόρων, ἐν Σεμνέ, ὀχυρὰ τοῦ πατρός του προσέθηκε τὸ σπουδαῖον φρούριον τὸ κατέναντι τῆς Ψελκίδος ἐπὶ τοῦ Νείλου. Πρῶτος συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ σημειώσῃ ἐπὶ τῶν βράχων τῆς Σεμνὲ τὸ ὕψος τοῦ ποταμοῦ, ἀναγινώσκονται δὲ σήμερον αἱ περίεργοι αὗται σημειώσεις. Ἐχρησίμευον νὰ διαφωτίσουν τοὺς ὑδραυλικοὺς μηχανικοὺς τῆς Αἰγύπτου, οἵτινες κατεγίνοντο εἰς ἔργα ἱκανὰ νὰ ῥυθμίσουν τὰς ἀνεπαρκεῖς ἢ τὰς ὑπεραφθόνους πλημμύρας. Ἵδρυσε μνημεῖα τὰ ὁποῖα παρεξηγηθέντα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἔδωκαν γένεσιν εἰς τὸν περὶ *Μήριδος* καὶ *Λαβυρίνθου* μῦθον. Γ. Α.

— **Ἀμενεμχὰτ Δ'**. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου ὃν διεδέχθη. Ἡ βασιλεία του ὑπῆρξε βραχεῖα. Ὁ Ἀμενεμχὰτ Δ' ἐξηκολούθησε τὰς ἐργασίας τοῦ ναοῦ τοῦ Σεμπέκ, ἔστειλε μεταλλωρύχους εἰς Σινᾶ καὶ συνέχισε τὰς ὑδρογραφικὰς σημειώσεις ἃς ὁ πατήρ του ἐχάραξεν εἰς τοὺς βράχους τοῦ δευτέρου καταρράκτου τοῦ Φαγιούμ. Ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφήν του *Σεμπὲκ-νεφρου̃ ρί*, καί, μὴ ἔχων ἄρρενα διάδοχον, τὴν ὠνόμασεν ἀντιβασίλισσαν κατὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του. Ἀπέθανε μετὰ βασιλείαν 9 ἐτῶν, 3 μηνῶν καὶ 17 ἡμερῶν. Ε. Σ.

Ἀμένθης. Κατοικία τῶν νεκρῶν τῶν Αἰγυπτίων· βλ. Ἀμέντι.

—*['Αστρον.]*. Διῶρυξ τοῦ Ἄρεως χωροῦσα βορείως τῆς Μικρᾶς Σύρτεως. Σ.Π.

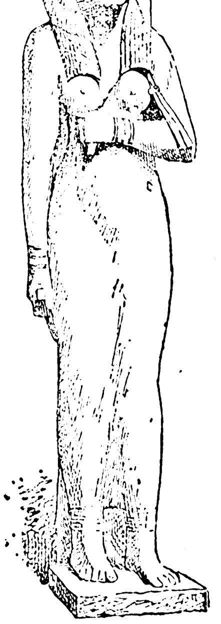
Ἀμενιρῖτις.
[Μουσεῖον Καΐρου.]

Ἀμενιρῖτις ἢ ***Ἀμενερταῒς***. Αἰγυπτία ἡγεμονὶς τοῦ τέλους τοῦ Η' αἰῶνος π. Χ., θυγάτηρ τοῦ φαραὼ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Θηβῶν *Κασιὼ* καὶ ἀδελφὴ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν εἰς Νάπατα *Σαβάκωνος*. Ἀμέσως ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ πατρός της (715 π.Χ.) ἀνεκηρύχθη ἀντιβασίλισσα εἰς Θήβας, ἐνῷ ὁ ἀδελφός της, ἡγούμενος πολυπληθοῦς στρατοῦ, ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν ἡγεμόνων καὶ φυλάρχων τοῦ Δέλτα καὶ δὴ τοῦ Βοχώριδος, ὅστις ἐνικήθη τελείως παρὰ τὴν Σάϊδα καὶ παρεδόθη εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον. Διὰ τῆς ἐκστρατείας αὐτῆς ὁλόκληρος ἡ Αἴγυπτος ὑπετάγη εἰς τὸν Σαβάκωνα, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὁποίου ἡ Ἀμενιρῖτις ἐπεδόθη εἰς μεγάλα ἐξωραϊστικὰ ἔργα, διακοσμήσασα τὸν ἐν Λοῦξορ ναὸν τοῦ Ἄμμωνος καὶ ἀνακαινίσασα τὰ μνημεῖα τοῦ Καρνάχ.

Digitized by Google

Νυμφευθεῖσα τὸν Πιώγχην Μιαμούν, τοῦ ὁποίου διεσώθη ἀναμνηστικὴ στήλη, ἀπέκτησεν ἐξ αὐτοῦ θυγατέρα, τὴν *Σαπενουαπίτ*. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σαβάκωνος (ἢ ἄλλως, καθ' Ἡρόδοτον, *Σαβακῶτος)* ὁ Ψαμμήτιχος, ἀναλαβὼν βίᾳ τὴν ὑπάτην διακυβέρνησιν τῆς χώρας καὶ πατάξας τοὺς ἀντιπάλους του, ἠνάγκασε τὴν Ἀμενιρίτιδα νὰ υἱοθετήσῃ τὴν θυγατέρα του ὑπὸ τὸ ἴδιον ὄνομα Σαπενουαπίτ, σκοπῶν διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ νὰ καταστήσῃ ἔγκυρον τὸν τίτλον τῆς βασιλείας του.

Ἐνδιαφέρον ἄγαλμα τῆν Ἀμενιρίτιδος εὕρηται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Καΐρου. Ὁ P. Paris τὸ θεωρεῖ ἀξιόλογον παρὰ τὴν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἀδεξιότητα. Ἡ κεφαλή του εἶναι ἐξόχως ἐκφραστική, τὸ δὲ σῶμά του ἔχει εὐλυγισίαν τινὰ καὶ κίνησιν δυσκόλως συναντωμένην εἰς τὰ πλεῖστα τῶν συγχρόνων του πλαστικῶν ἐξ Αἰγύπτου ἔργων. Ι. Μ. Π.

Ἀμενιριτρούτ. Φαραωνικὴ γραφὴ τοῦ ὀνόματος *Ἀμυρταῖος.*

Ἀμενῖται (Amenische Gemeinde). Ὁ ἐκ Βοημίας Ἰουδαῖος Ἰσραὴλ Πὶκ κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐβαπτίσθη τὸ χριστιανικὸν βάπτισμα, ἐν τῇ πεποιθήσει, ὡς ἔλεγεν, ὅτι οὕτω οὐ μόνον δὲν ἀπέστη τῆς ἰουδαϊκῆς θρησκείας ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον οὕτω μόνον κατέστη τέλειος Ἰουδαῖος. Ἵδρυσε τότε κοινότητα μὲ κέντρον ἐν Μονάχῳ—Gladbach, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο ἡ συγκέντρωσις τῶν Ἰουδαίων ἐν Παλαιστίνῃ μὲ ἰουδαϊκοχριστιανικὴν θρησκείαν, τηρουμένου παντὸς τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καὶ τῆς περιτομῆς καὶ τελουμένων τῶν χριστιανικῶν μυστηρίων τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς θείας εὐχαριστίας. Οἱ ὀλίγοι ὀπαδοί του ἐλέγοντο *Ἀμενῖται (ἐκ τοῦ ἀμὴν = γένοιτο)*, πρὸς δήλωσιν τῆς ἐπιθυμίας των περὶ ἐκπληρώσεως τοῦ προγράμματός των. Τῷ 1859 ἀνεχώρησεν ὁ Πὶκ διὰ Παλαιστίνην, διὰ νὰ ἐξεύρῃ δήπεδα πρὸς ἐγκατάστασιν τῶν ὁμοϊδεατῶν του, ἀλλ' ἔκτοτε ἐξηφανίσθη καὶ οὐδὲν ἐγνώσθη περὶ αὐτοῦ. Δ. Σ. Μ.

Αμενμοσοῦ *(Ἀμινμέσης).* Ἔγγονος Ραμσῆ τοῦ Β', καταλαβὼν τὸν θρόνον τῶν Θηβῶν, πιθανῶς δὲ καὶ ὅλης τῆς Αἰγύπτου ἀντὶ τοῦ Σέτουϊ νομίμου διαδόχου τοῦ Μενεφθᾶ, διατελοῦντος ἀντιβασιλέως τοῦ Κοὺς (Νουβίας). Μετά τινων ἐτῶν βασιλείαν διεδέχθη αὐτὸν ὁ *Σέτουϊ Β'*. Γ. Α.

Ἀμένοφις. Φαραὼ ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Μανέθωνος, ὅστις θεωρεῖ αὐτὸν σύγχρονον τῆς ἐξόδου τῶν Ἑβραίων κατὰ τὴν ὀψιγενῆ ἔκδοσιν περὶ τοῦ σημαντικοῦ τούτου γεγονότος. Οἱ Ἑβραῖοι ἐπὶ Πτολεμαίων ἀνεζήτησαν εἰς τὰ φαραωνικὰ ἀρχεῖα μαρτύρια τῆς ἐξόδου. Ἀνέμιξαν τὴν ἑβραϊκὴν περὶ ταύτης παράδοσιν πρὸς αἰγυπτιακὰς συγγενεῖς ἢ παραπλησίους ἀφηγήσεις καὶ ἐπλάσθη οὕτως ἡ ὑπὸ τοῦ Μανέθωνος ἀναφερομένη ἔκδοσις.

Κατὰ ταύτην ὁ Ἀμένοφις, ὅπως ὁ Ὧρος, ἐπεθύμησε νὰ ἀτενίσῃ τὴν ὄψιν τῶν θεῶν. Μάντις τὸν ὁποῖον συνεβουλεύθη τοῦ ὑπέδειξεν ὅτι προηγουμένως ὤφειλε νὰ καθαρίσῃ τὴν χώραν ἀπὸ τοὺς λεπροὺς καὶ τοὺς ἄλλους ἀκαθάρτους. Συνέλεξε λοιπὸν 80 χιλ. Αἰγυπτίους προσβεβλημένους ἀπὸ δερματικὰ νοσήματα καὶ τοὺς ἔρριψεν εἰς τὰ λατομεῖα τῆς Τούρας. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχον καὶ ἱερεῖς, τῶν ὁποίων ἡ οἰκτρὰ θέσις παρώργισε τοὺς θεούς. Ὁ μάντις τότε ἔγραψε προφητείαν δι' ἧς προήγγελλεν ὅτι ἄνθρωποι ξένοι θὰ ἑνωθοῦν μὲ τοὺς ἀκαθάρτους καὶ θὰ δεσπόσουν τῆς Κιμὶτ (Αἰγύπτου) ἐπὶ δέκα τρία ἔτη, κατόπιν δὲ ηὐτοκτόνησεν.

Ὁ βασιλεὺς ᾤκτιρε τοὺς προγραφέντας καὶ ἐξεχώρησεν εἰς αὐτοὺς πρὸς κατοικίαν τὴν Ἄβαριν, ἔρημον ἀπὸ τῆς ἐξώσεως τῶν Ὑξώς. Ἐκεῖ ὠργανώθησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἱερέως τινὸς τῆς Ἡλιουπόλεως Ὀζαροὺφ ἢ Μωϋσέως, ὁ ὁποῖος ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς νόμους ἀντιθέτους πρὸς τοὺς ἐγχωρίους, τοὺς ὥπλισε καὶ συνῆψε συμμαχίαν μὲ τὰ λείψανα τῶν εἰς Συρίαν ἐξωσθέντων Ὑξώς. Οὕτως ὅλοι ὁμοῦ προσέβαλον τὴν κοιλάδα τοῦ Νείλου καὶ ἀμαχητὶ ἔγιναν κύριοι.

Ὁ Ἀμένοφις ἀνεμνήσθη τότε τῆς προφητείας τοῦ μάντεως, συνέλεξε τὰ εἴδωλα τῶν θεῶν καὶ ἔφυγεν εἰς Αἰθιοπίαν μὲ τὸν στρατόν του καὶ μυριάδας Αἰγυπτίων. «Οἱ Σιλυμῖται οἱ εἰσβαλόντες μετὰ τῶν Ἀκαθάρτων ἐδείχθησαν σκληρότατοι πρὸς τοὺς κατοίκους, ὥστε κατήντησαν ἀφόρητοι. Ὄχι μόνον ἐνέπρησαν χωρία καὶ πόλεις, ἐλεηλάτησαν ναούς, συνέτριψαν ἀγάλματα, ἀλλὰ καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔφαγαν ζῷα ἱερώτατα, ὑπεχρέωσαν τοὺς ἱερεῖς νὰ τὰ σφάζουν καὶ νὰ τὰ τεμαχίζουν, μεθ' ὃ τοὺς ἔρριψαν γυμνοὺς ἔξω... Κατόπιν ὁ Ἀμένοφις ἐπέστρεψεν ἐξ Αἰθιοπίας μὲ πολὺν στρατὸν καὶ μὲ τὸν υἱόν του Ραμσῆν, ἡγούμενον ἄλλου στρατοῦ. Οἱ δύο ὁμοῦ προσέβαλον τοὺς Ὑξὼς καὶ τοὺς Ἀκαθάρτους, τοὺς ἐνίκησαν καὶ ἀφοῦ ἐφόνευσαν ἱκανὰς χιλιάδας, τοὺς λοιποὺς κατεδίωξαν μέχρι τῆς ἐρήμου τῆς Συρίας». Ταῦτα φέρεται λέγων ὁ Μανέθων παρ' *Ἰωσήπῳ*. Πιθανὸν τὰ κυριώτερα στοιχεῖα τῆς περιγραφῆς νὰ ἐλήφθησαν ἀπὸ τὸν διωγμὸν τοῦ Ὤχου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνάμνησις ἔμενεν ἀκόμη ζωηρὰ ἐπὶ Μανέθωνος. Γ. Α.

Ἀμὲν-σὰ (=Υἱὸς τοῦ Ἄμμωνος). Ὄνομα φαραὼ ἐκ τῶν τελευταίων τῆς ΙΑ' δυναστείας. Εἶναι γνωστὸς ἀπὸ μνημεῖον εὑρεθὲν ἐν Θήβαις. Ἀμὲν-σὰ ὠνομάζετο καὶ υἱός τις τοῦ Ἀμενώθιος Α'.

Ἀμὲν-σὰτ (=Θυγάτηρ τοῦ Ἄμμωνος). Ὄνομα ἀδεφῆς τοῦ Ἀμενώθιος Α'. Ὁ Μανέθων, ὅστις τὴν ὀνομάζει Ἄμενσιν, λέγει ὅτι ἐβασίλευσε μετὰ τὸν φαραὼ τοῦτον. *Ἀμὲν-σὰτ* ἐκαλεῖτο καὶ ἡ νεωτέρα θυγάτηρ τοῦ Ἀμενώθιος Γ'.

Ἀμέντ. Θεὰ ἀντικαθιστῶσα εἴς τινας περιστάσεις τὴν Μοὺτ τῶν Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου. Πραγματικῶς εἶνε θηλυκὴ ἐμφάνισις αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἄμμωνος. Γ. Α.

Ἀμέντα, ***Νικόλαος.*** Ἰταλὸς φιλόλογος γεννηθεὶς ἐν Νεαπόλει (1659-1719). Καίτοι διδάκτωρ τῆς Νομικῆς, ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, ἐντρίψας ἰδίως εἰς τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Γάλλους κωμικούς. Ἔγραψε κωμῳδίας, τὰς ὁποίας ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς μετὰ μεγάλην ἐπεξεργασίαν. Ἡ πρώτη του κωμῳδία «La Constanza» ἐπαίχθη ἐν Νεαπόλει μετ' ἐκτάκτου ἐπιτυχίας, μετεφράσθη δὲ πολλάκις εἰς πολλὰς γλώσσας καὶ ἐδιδάχθη εἰς πολλὰ θέατρα τῆς Εὐρώπης. Ἐπίσης ἔγραψε τὰς κωμῳδίας: «Il Forca», «La Fante», «La Somilianza», «La Carlotta», «Le Gemelle», «La Giustina» κ. ἄ. Πνεῦμα πολυσχιδές, συνέγραψε ταυτοχρόνως ἔργα γλωσσολογικά, ἀναμιχθεὶς εἰς τὸν διεξαγόμενον τότε γλωσσικὸν ἀγῶνα καὶ προκαλέσας μέγαν θόρυβον περὶ τὸ ὄνομά του. Τὸ ἄριστον τῶν τοιούτου εἴδους ἔργων του εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «De repporti di Parnasso», εἰς τὸ ὁποῖον ἐνυπάρχουν καυστηραὶ σάτιραι ἐναντίον συγχρόνων του συγγραφέων, πρὸς δὲ συλλογὴ ποιήσεων, αἵτινες παρουσιάζουν τοῦτον δεξιώτατον χειριστὴν τοῦ στίχου. Εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ φιλολογία ἐν Ἰταλίᾳ εἶχε περιπέσει εἰς ἁπλῆν ἀπομίμησιν τῆς ἀρχαίας κλασσικῆς, οἱ δὲ ἥρωες τῶν δραμάτων διήρχοντο τῆς σκηνῆς ὡς ἀσαφεῖς σκιαί, ὁ Ἀμέντα ἔδωκε τὴν ὤθησιν πρὸς ἀναπαράστασιν τῆς συγχρόνου ζωῆς καὶ παρουσίασε χαρακτῆρας καὶ τύπους, τοὺς ὁποίους ἠδύνατο νὰ ἀνεύρῃ τις καὶ μεταξὺ τῶν θεατῶν τῶν ἔργων του, ὡς ἀναφέρουσιν οἱ κριτικοί του. Θ. Β.

ἀμεντακώδη (Amentaceae S.) *[Παλαιοφ.]*. Σειρὰ τῆς ὑποτάξεως τῶν *χωριστοπετάλων δικοτυληδόνων* φυτῶν, ἥτις περιλαμβάνει τὰς κατηγορίας τῶν *Cupuliferen, Juglandaceen, Myricaceen, Silicaceen* καὶ *Casuarinaceen*. Εἶναι μορφαὶ δένδρων ἢ θάμνων ἐξηπλωμένων κατὰ μέγα μέρος ἐπὶ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῆς συγκεκερασμένης ζώνης ἢ τῶν ψυχροτέρων ἐπεκτάσεων τῶν τροπικῶν καὶ ὑποτροπικῶν ζωνῶν. Ἔχουσι δικλινῆ ἄνθη ἐπὶ ἰουλικῶν ἀνθοθεσιῶν, ἰδιαιτέρως τ' ἄρρενα. Περιγόνιον ἐλλείπει ἢ εἶναι ἀνάπηρον. Στήμονας ἔχει δύο μέχρι πολλῶν, καρπικοὺς κόμβους ἄνω ἢ ὑποκειμένους, καὶ καρποὺς μετὰ σπερμάτων ἄνευ λευκώματος. Τὰ φύλλα των ἐναλλάσσονται μετὰ τῶν παραφύλλων. Ἐνεφανίσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων στρωμάτων τοῦ κρητιδικοῦ συστήματος, ὑφίστανται δ' ἀκόμη καὶ σήμερον. Θ. Σ.

Ἀμέντι ἢ ***Ἀμέντες,*** (ἑλλην. ***Ἀμένθης***) *[Αἰγ. Μυθ.]*. Ἡ χώρα τῆς Δύσεως, ὅπου αἱ μοναὶ τῶν μετὰ θάνατον δικαιουμένων Αἰγυπτίων.

Ἡ μουμία τοῦ νεκροῦ ἔμενεν ἐν τῷ τάφῳ διὰ νὰ ὑποδεχθῇ τὸ κατὰ καιροὺς ἐπιφοιτῶν εἰς αὐτὴν *διπλοῦν* καὶ τὴν ἐν εἴδει πτηνοῦ ψυχήν, ὁπότε ὁ ἄνθρωπος ἐπανέζη, χάρις εἰς τὰ γραπτὰ καὶ γλυπτὰ ἐπὶ τῶν τοίχων ἐφόδια, ζωὴν ὁμοίαν πρὸς τὴν ἣν διήγαγεν ἐπὶ τῆς γῆς. Τοῦτο ὅμως προϋπέθετε ψυχὴν δεδικαιωμένην κατὰ τὴν *ψυχοστασίαν*. Τὴν ψυχὴν μόλις ἐκφυγοῦσαν τοῦ φθαρτοῦ σώματος ἀνέμενον περιπέτειαι, ἕως οὗ εὕρῃ τὸν δρόμον της. Δι' αὐτὸ ἐτίθετο εἰλητήριον ἐκ παπύρου, τὸ «βιβλίον τῶν νεκρῶν», οὗτινος ἓν κεφάλαιον ἔδιδεν ὁδηγίας τῆς πορείας ταύτης. Πρὸς ἀσφάλειαν ὁ ἐγγύτατος συγγενὴς ἐψιθύριζεν εἰς τὸ οὖς τῆς μουμίας τὸ κείμενον τῶν ὁδηγιῶν. Πρώτην διήρχετο ἔρημον χάρις εἰς ὁδηγὸν πτηνόν. Ἀπὸ φυλλώματος προέκυπτεν ἡ θεὰ *Νηΐθ*, ἥτις προέτεινεν εἰς τὸν νεκρὸν πινάκιον τροφῶν, ἰδίως καρπῶν, καὶ δοχεῖον ὕδατος. Πέραν ἐξετείνοντο τρομερὰ φυσικὰ κωλύματα, βράχοι, ἕλη ἀπὸ ὕδατα ὑπέρθερμα, θηρία ἐνεδρεύοντα, ἰδίως ἑρπετά. Ἐχάνοντο οἱ ἀνεφοδίαστοι, ἀλλ' οἱ ἐφωδιασμένοι δι' ἐπῳδῶν καὶ μαγικῶν λέξεων ἀπέκρουον τοὺς κινδύνους καὶ ἔφθανον σῶοι εἰς τὴν ὄχθην τῆς λίμνης *Χᾶ*. Ἀλλὰ ἡ ψυχὴ ἐστερεῖτο συνειδήσεως, βαδίζουσα ἐν σκότει. Αἱ δεήσεις καὶ αἱ προσφοραὶ τῶν ἐπιζώντων συγγενῶν ἀπέδιδον εἰς τὸν νεκρὸν τὴν συνείδησιν καὶ οὕτως ἀπήλαυε τῶν ἀγαθῶν ἕως οὗ φθάσῃ εἰς τὸν *Ἀμέντι*, ὅπου ἀμέσως ἐδικάζετο. Δικαιούμενος δὲ ἀπερροφᾶτο ὑπὸ τοῦ Ὀσίριδος καὶ ἐγίνετο ἀκόλουθός του.

Ἐν τούτοις κατὰ τόπους καὶ κατ' ἐποχὰς ἀπαντῶσι καὶ ἄλλαι ἀντιλήψεις τῆς μετὰ θάνατον πορείας. (Πρβ. *Ὑαλοῦ, Τουέτ, ψυχοστασία.*) Γ. Α.

Ἀμέντολα (Amendola), *Ἰωάννης*. Ἰταλὸς δημοσιογράφος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Νεαπόλει (1882—1926). Ἤρχισε τὸ δημοσιογραφικόν του στάδιον ὡς ἀνταποκριτὴς τοῦ «*Κορριέρε ντέλλα Σέρα*» ἐν Ρώμῃ, τῷ δὲ 1921 ἵδρυσεν ἰδίαν ἐφημερίδα «*Il Mondo*». Τῷ 1919 ἐξελέγη βουλευτὴς Σαλέρνο, ἐπανεκλεγεὶς τῷ 1921 καὶ 1924. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ βουλευτοῦ Ματτεόττι ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν ἀποσυρθέντων ἐκ τῆς Βουλῆς εἰς τὸν Ἀβεντῖνον. Δὶς ὑπέστη δολοφονικὴν ἀπόπειραν κατὰ τῆς ζωῆς του. Ἐξέδωκε δύο συγγράμματα: «Una battaglia liberale» (1924) καὶ «La democrazia dopo il 16 Aprile 1924» (1924).

— **Ἀμέντολα,** *Ἰωσήφ*. Μουσικοσυνθέτης γεννηθεὶς εἰς Παλέρμον περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἀπέκτησε σχετικὴν φήμην διὰ τοῦ κωμικοῦ του μελοδράματος: Il Begliarbei di Caramania. Γ.Κ.Σ.

Ἀμεντολάρο (Amendolaro) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Κωμόπολις ἐν τῷ *κόλπῳ τοῦ Τάραντος* (πλάτ. 39°57', μῆκ. 16 35'. Χάρτης ἀγγλικὸς 198 Cape Policastro to cape Santa Maria di Leuca) ἐκτισμένη ἐπὶ λόφου 240 μέτρων ὕψους εἰς $1^1/_2$ μίλλ. ἔσω τῆς ἀκτῆς. Αἰγιαλὸς ψαμμαθὼν ἁπλούμενος μεταξὺ τῶν ποταμῶν Fiume Strafare καὶ Fiume Ferro ἀποτελεῖ τὴν *Μαρίνα ντ' Ἀμεντολάρα* (Marina d'Amendolara), τὸ ἐπίνειον τοῦ Ἀμεντολάρο, ἔχον σιδηροδρ. σταθμὸν ἐπὶ τῆς γραμμῆς Καλαβρίας-Τάραντο. Ὕφαλος ἀκίνδυνος, *Ἀμεντολάρο* (Secca Amendolaro) ἐπίσης ὀνομαζομένη, ὑπόκειται εἰς 7 μίλλια νοτιοανατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου *Σπουλίκο* (Spulico) τοῦ προμνησθέντος ἐπινείου· τὸ ἐλάχιστον βόλισμά της εἶναι 14 ὀργυιῶν καὶ εἶναι αὕτη λίαν ἰχθυόεσσα.

Ἄγνωστον ποίας πόλεως τῆς «*Μεγάλης Ἑλλάδος*» τὴν θέσιν ἐπέχει ἡ μικρὰ αὕτη ἰταλικὴ κωμόπολις. Εἶναι ὅμως ἀληθοφανέστατον ὅτι ὁ ποταμὸς Fiume Strafare εἶναι ὁ τῶν ἀρχαίων *Ἀκάλανδρος* ποταμὸς (*Στράβ*. Didot. ΣΤ, γ, 4). Σ.Ε.Λ.

Ἀμεντολέα *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς (Fiumara Amendolea) τῆς ΝΔ ἐσχατιᾶς τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου (Καλαβρίας), ἐκβάλλων εἰς (πλάτ. 37° 55' 30'', μῆκος 15° 53' 30''. Χάρτης ἀγγλικὸς 1976: Cape Bonifati to Strait of Messina) τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Κάπο ντὲλλ Ἄρμι* καὶ *Κάπο Σπαρτιβέντο Κάλαπρο*. Ἐγγύτατα τοῦ αἰγιαλοῦ σιδηροδρομικὴ πολύτοξος γέφυρα ἥτις μετά τινος κορυφῆς (ὑψόμ. 1345 ποδ.), ἣν οἱ ναυτικοὶ ὠνομάζουν «τὸ Δόντι» διὰ τὸ σχῆμά της, ἀποτελοῦν τὰ μόνα γνωρίσματα τοῦ μέσου τῆς μεταξὺ τῶν μνησθέντων ἀκρωτηρίων ἀκτῆς. Σ. Ε. Λ.

ἀμενύλιον (Amenyl) *[Φαρμ.]*. Παράγωγον τῆς ὑδραστίνης, συνιστάμενον ἐκ τοῦ ὑδροχλωρικοῦ ἅλατος τοῦ μεθυλυδραστιμιδίου. Κρύσταλλοι βελονοειδεῖς, κιτρινωποί, διαλυτοὶ εἰς θερμὸν ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην, τηκόμενοι δὲ εἰς 227°. Κ. Γ. Μ.

— *[Ἰατρ.]*. Κατὰ τὸν Falc, τὸ φάρμακον φαίνεται ὂν ἐξαίρετον ἐμμηναγωγόν, κατὰ δόσιν 5 ἑκατοστογράμμων δὶς τῆς ἡμέρας λαμβανομένων, ἐν τῇ λειτουργικῇ ἀμηνορροίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἀνωμαλίαις τῶν καταμηνίων, ταῖς ἐν τῇ ἡλικίᾳ τῆς ἀναπτύξεως ἐπισυμβαινούσαις. Πρὸς δέ, ὡς ἔχον τὴν ἰδιότητα τοῦ ὑποβιβάζειν τὴν πίεσιν τοῦ αἵματος, δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ λυσιτελῶς πρὸς τὰς ἐξεργασίας τῆς ἀρτηριοσκληροπαθείας τὰς μετὰ ταχυσφυξίας καὶ ὑψηλῆς πιέσεως τοῦ αἵματος. Μ. Ν. Κ.

Ἀμενχοτέπ· ὁ Ἀμένωθις (βλ. λ.).

Ἀμένωθις Α'. Φαραὼ τῆς ΙΗ' δυναστείας, υἱὸς τοῦ ἱδρυτοῦ ταύτης Ἀμώσιος Α'. Τὸ φαραωνικόν του ὄνομα εἶναι *Ἀμανχαιποῦ*. Ἡ γενικῶς παραδεδεγμένη μορφὴ *Ἀμένωφις* εἶναι ἡ ἑλληνικὴ μεταγραφὴ τοῦ φαραωνικοῦ *Ἀμενεμοπίτ*, ἐνῷ ἡ τοῦ *Αμανχαιποῦ* ἢ *Ἀμενχοτποῦ* πρέπει νὰ εἶναι *Ἀμένωθις*.

Ὁ Ἀμένωθις Α' ἠκολούθησε τὴν πολιτικὴν τοῦ πατρός του, ἤτοι ἀποχὴν ἀπὸ πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς κατακτήσεις, ὀχυρώσεις τῶν συνόρων, ἐργασίαν ἔντονον πρὸς αὔξησιν τοῦ φυσικοῦ πλούτου τῆς χώρας. Μόνον εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἠναγκάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ χαλαρωθὲν κῦρος τῶν φαραώ. Ξυλίνη στήλη τοῦ Μουσείου τοῦ Τουρίνου, προερχομένη ἐκ Μερόης, μαρτυρεῖ τὴν ἐκεῖ ἐμφάνισίν του.

Ὁ Ἀμένωθις ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφήν του Ἀχοτποῦ Β', ἐξ ἧς ἐγέννησε τὸν κατακτητὴν Θούθμωσιν Α' καὶ τὴν σύζυγον καὶ ἀδελφὴν τούτου Ἄχμωσιν, μητέρα τῆς περιφήμου Χασοπσσουΐτου. Ἀποθανὼν δ' ἐτάφη εἰς Δεΐρ ἐλ Μπάχαρι, τὴν βασιλικὴν νεκρόπολιν τῶν Θηβῶν, ὅθεν ἡ μουμία του μετεκομίσθη εἰς τὰ 1881 εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Καΐρου. Γ. Α.

— **Ἀμένωθις Β'**. Υἱὸς τοῦ κατακτητοῦ Θουθμώσεως Γ', τὸν ὁποῖον θανόντα μετὰ 54 ἐτῶν καὶ

Digitized by Google

11 μηνῶν βασιλείαν, ἔθαψεν εὐλαβῶς ὁ υἱὸς εἰς τὰς Θήβας. Ἅμα τῇ ἀναρρήσει του οἱ Σύροι ἐπανεστάτησαν. Τὴν στάσιν ὅμως ταύτην ὁρμητικῶς ἐπελθὼν κατέπνιξε. Λεηλατήσας τὰς ἐπαρχίας τοῦ ἄνω Ἰορδάνου «ὡς τρομερὸς λέων τρέπων εἰς φυγὴν τοὺς λαοὺς» διῆλθε τὸν Ὀρόντην τὴν 26 Τωμπὶ καὶ προήλασε διὰ νὰ κατασκοπεύσῃ τὰ πέριξ τῆς Ἀνατό· «μερικοὶ Ἀσιᾶται ἦλθον ἔφιπποι διὰ νὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ διέλθῃ, ἀλλὰ ἀναλαβὼν τὰ πολεμικά του ὅπλα ἔδειξεν ἀνδρείαν ὅση ἡ μυστηριώδης δύναμις τοῦ Σέτ. Οἱ βάρβαροι ἐκάμφθησαν μόλις προσέβλεψεν ἕνα ἐξ αὐτῶν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγήν». Τὴν 10 Ἐπιφὶ ἦτο ἐνώπιον τῆς Νιῆ ἡ ὁποία παρεδόθη ἀμαχητί. Ἄλλα ὀχυρὰ παρεδόθησαν κατόπιν πολιορκίας. Ὅταν δὲ κατεστάλη ἐντελῶς ἡ ἐπανάστασις, ὁ βασιλεὺς ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Νεῖλον. Ἠχμαλώτισε διὰ τῆς χειρός του ἑπτὰ ἀρχηγοὺς τῶν Τακισᾶ. Κατὰ τὸν μέχρι Θηβῶν ἀνάπλουν τοῦ ποταμοῦ, τοὺς ἔδεσεν εἰς τὴν πρύμνην τοῦ πλοίου του, εἰς Θήβας δὲ ἐθυσίασεν εἰς τὸν Ἄμμωνα ἓξ ἐξ αὐτῶν καὶ τὰς κεφαλὰς καὶ τὰς χεῖράς των ἐκρέμασεν εἰς τὰ τείχη τοῦ ναοῦ τοῦ Κάρνακ. Τὸν ἕβδομον μετέφερεν εἰς Νάπατα καὶ ἐκεῖ τὸν ἐθυσίασεν εἰς τὸν Ἄμμωνα, διὰ νὰ δώσῃ μάθημα εἰς τοὺς πρίγκιπας τῆς Αἰθιοπίας. Ἐπίσης κατεστάλη ἐπανάστασις τῶν Βεδουΐνων τῆς ἐρήμου καὶ τῶν ὀάσεων τῆς Ἀραβικῆς ἐρήμου. Τὴν ἐκστρατείαν διεξήγαγεν ὁ *Ἀμενεμχαμπὶ* ἱπποκόμος του, ὅστις ἦτο καὶ πλησίον τοῦ πατρός του Θουθμώσεως Γ'. Γ. Α.

— **Ἀμένωθις Γ'.** Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, υἱὸς δὲ Θουθμώσεως Δ'. Τὸ κράτος τῶν φαραὼ ἐξετείνετο τότε ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Εὐφράτου μέχρι τῆς χώρας τῶν Γκαλλάς. Οἱ Σύροι βασιλίσκοι ἔμενον εὐπειθεῖς καὶ ἔστελλον τὰς θυγατέρας των εἰς τὸ χαρέμιον τῶν φαραώ. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1888 εἰς Τὲλ ἐλ Ἀμάρνα μέρος τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Ἀμενώθιος Γ' καὶ Ἀμενώθιος Δ' εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ἀνακτόρου τούτου. Εἶναι συντεταγμένη εἰς τὸ σημιτικὸν ἰδίωμα τῆς Συρίας μὲ χαρακτῆρας σφηνοειδεῖς, ἐπὶ πλίνθων, ὅπως τὰ ἔγγραφα τῶν βαβυλωνίων γραφέων. Ἐκ ταύτης φαίνεται ὅτι ἐπεκράτησεν ἠρεμία καὶ φιλικαὶ σχέσεις μεταξὺ τοῦ φαραὼ καὶ τῶν ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Εὐφράτου φυλῶν. Ὁ Ἀμένωθις Γ' ἐξετέλεσε μεγάλα οἰκοδομικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν πυλῶνα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄμμωνος, ἤγειρε δὲ καὶ νέον ναὸν πρὸς νότον τοῦ Κάρνακ. Τὰ ἐρείπιά του σώζονται εἰς τὸ Λοῦξορ, παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, καὶ δικαίως θεωρεῖται ὡς ἀριστούργημα τῆς αἰγυπτιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἐνώπιον αὐτοῦ ἵσταντο δύο μονόλιθοι κολοσσοί, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ αἰῶνας ἐκίνουν τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου. Ὁ σεισμὸς τοῦ 27 π. Χ. συνέτριψε τὸν ἕνα· τὸ ἄνω τμῆμα κατέρρευσε καὶ ἀπέμεινε τὸ κάτω. Διεδόθη μετ' ὀλίγον ὅτι τὴν στιγμὴν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἐξήρχετο γλυκυτάτη μελῳδία ἀπὸ τοῦ συντρίμματος καὶ ἐπλάσθη ὁ μῦθος ὅτι εἶναι ἄγαλμα Μέμνωνος τοῦ Αἰθίοπος, υἱοῦ τοῦ Τιθωνοῦ καὶ τῆς Ἠοῦς.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος ὁ Ἀδριανὸς καὶ ἡ σύζυγός του Σαβίνα μετέβησαν ἕως ἐκεῖ διὰ ν' ἀκούσουν τὴν μελῳδικὴν φωνὴν τοῦ συντετριμμένου κολοσσοῦ. Ἄπειροι ἔκτοτε ἐπισκέπται τοὺς ἐμιμήθησαν καὶ κατεκάλυψαν αὐτὸν διὰ τῶν ὀνομάτων των. Ὁ Σεπτίμιος Σεβῆρος διέταξε τὴν ἐπισκευήν του καὶ ἔκτοτε ἐσίγησε. Ἡ παράδοσις ἦτο τόσον ὡραία, ὥστε οἱ ξένοι δὲν ἤθελον ν' ἀκούσουν τοὺς ἱερεῖς τοῦ τόπου οἱ ὁποῖοι ἐξήγουν ὅτι πρόκειται ἀγάλματα τοῦ Ἀμενώθιος Γ'.

Ἀλλ' εἰς τὰ καλά του ἔργα ὁ Ἀμένωθις οὗτος προσέθηκε καὶ ἓν τόλμημα τοῦ ὁποίου αἱ συνέπειαι ὑπῆρξαν ἀνυπολόγιστοι. Ἐπειδὴ ἡ μεγίστη ὑλικὴ ἀκμὴ τῶν Θηβῶν προήγαγε τὸν Ἄμμωνα εἰς ἀνυπέρβλητον ἰσχύν, τὸ ἱερατεῖον τούτου κατήντησε πανίσχυρον καὶ ὑπέθαλπε φιλοδοξίας. Διὰ νὰ προλάβῃ πραξικόπημα ὁ Ἀμένωθις ἐσκέφθη νὰ ταπεινώσῃ τὸν Ἄμμωνα. Ἤδη ὁ πατήρ του Θούθμωσις Δ' εἶχεν ἐκχώσει τὴν εἰς τὰς ἄμμους θαμμένην Σφίγγα τῆς Γκίζης καὶ ἀποκατέστησε τὴν λατρείαν τοῦ ἡλίου τῶν δύο ὁριζόντων (ἀνατέλλοντος δηλ. καὶ δύοντος) Χαρμαχουΐτι ἢ Ἁρμακῆ. Ὁ Ἀμένωθις Γ', μεμυημένος τὴν ἀρχαίαν ἡλιοπολιτικὴν παράδοσιν, μετέφερεν εἰς Θήβας τὴν λατρείαν τοῦ Ἀτονοῦ, ἤτοι τοῦ ἀκτινοβολοῦντος ἡλίου, καὶ τὸ ι' ἔτος τῆς βασιλείας του ἐθέσπισεν ἑορτὴν πρὸς τιμήν του ἐν Κάρνακ. Γ. Α.

—*[Ἀποκρυφολ.]*. Ἀμένωθις ὁ Γ' προήγαγε τὸ *τάγμα τῶν Ροδοσταύρων*, τὸ ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ προκατόχου του, καὶ καθώρισεν ὡς σύμβολά του τὸ *ρόδον* καὶ τὴν *ἡμισέληνον*. Ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα, χρησιμοποιηθέντα ὑφ' ὅλων τῶν *περιστυλίων* τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου καί, ὡς *σοφώτατος*, ἀνήγειρε τὸν ναὸν τοῦ Κάρνακ κατὰ τὸν ρυθμὸν *croix ansée*—*κλεῖδα τῆς ζωῆς*. Δ. Π. Κ.

—**Ἀμένωθις Δ'.** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Οὗτος, εὐθὺς ὡς διεδέχθη τὸν πατέρα του, ὤθησε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἄμμωνος ἔτι περαιτέρω. Ἀπεφάσισε νὰ κτίσῃ πρωτεύουσαν νέαν, ὥστε ν' ἀφαιρέσῃ τὸ ἐπὶ εἴκοσιν αἰῶνας προνόμιον τοῦτο τῶν Θηβῶν, σκεφθεὶς ὅτι μετὰ τῆς πόλεως θὰ ἐξέπιπτε καὶ ὁ πολιοῦχος. Ἐντεῦθεν ἡ ὀργὴ τῶν ἱερέων τοῦ Ἄμμωνος καὶ τὸ πλῆθος τῶν κατ' αὐτοῦ κακολογιῶν, τὰς ὁποίας ἐλαφρῶς ἐπανέλαβον καὶ ἐπέτεινον οἱ μεταγενέστεροι. Τὸν παρέστησαν ὡς ἐξημμένον φανατικόν, ὡς παράφρονα, ὡς εὐνοῦχον. Εἰς ἐπίρρωσιν κακολογοῦνται καὶ ἡ μήτηρ του Τιΐ, τὴν ὁποίαν λέγουν ξένην, ἄλλοι Σημῖτιν, ἄλλοι Λυβίαν. Αὕτη, λέγουν, ἐνέπνευσε τὰς ἀνοσίους αὐτὰς ἰδέας εἰς τὸν υἱόν της. Ὁ Ἀτονοῦ ἦτο ὁ θεὸς τῆς φυλῆς της καὶ ἐζήτησε νὰ τὸν ἐπιβάλῃ. Καὶ ὅμως ἡ Τιΐ ἦτο γνησία Αἰγυπτία, ὅπως δηλοῖ τὸ ὄνομά της καὶ τὰ ὀνόματα τῶν συγγενῶν της. Ἦτο μόνον ἐκ τῶν λαϊκῶν τάξεων. Ὁ Ἀμένωθις Δ' ἐζήτησε κατ' ἀρχὰς διὰ τῆς πειθοῦς καὶ ἄνευ βίας νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν μεταρρύθμισίν του. Καίτοι ἐπιδεικνύων τὴν πρὸς τὸν Ἀτονοῦ προτίμησίν του, ὅμως ἐξηκολούθησε τιμῶν τὴν μνήμην τοῦ πατρὸς κατὰ τὰ θηβαϊκὰ θέσμια καὶ θύων εἰς τὸν Ἄμμωνα τοῦ Κάρνακ. Γρήγορα ὅμως ἡ ἀντίδρασις τὸν ἔκαμε ν' ἀντιπαθήσῃ τὰς Θήβας καὶ ἀποσυρθεὶς πρὸς βορρᾶν, ἔκτισε πλησίον τοῦ *Σιοὺτ* (σημ. *Ἀσσιούτ*) νέαν πρωτεύουσαν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου, ὅπου οὐδὲν τοῦ ὑπενθύμιζε πλέον τὸ θηβαϊκὸν ἱερατεῖον. Κατὰ παλαιὸν ἔθος ὁ θεὸς τῆς πρωτευούσης ἦτο καὶ προστάτης τῶν ἀποικιῶν. Οὕτως ὁ Ἄμμων ἦτο προστάτης τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῶν ὀάσεων τὰς ὁποίας εἶχον ἀποικίσει οἱ Θηβαῖοι. Ὁ Ἀμένωθις Δ' ἀνεκήρυξε θεὸν ὕπατον τῆς νέας πρωτευούσης τὸν Ἀτονοῦ. Ἐκάλεσεν αὐτὴν Κουτνιατονοῦ, ἤτοι δίσκον τοῦ ὁρίζοντος, καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ Ἀμενχοτποῦ, τὸ ὁποῖον ὄνομα ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἄμμωνα, μετωνομάσθη Χουνιατονοῦ, ἤτοι λαμπρότης τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου. Ἐχάραξε ταυτοχρόνως τὰ σύνορα τοῦ νέου νομοῦ λαβὼν τμῆμα τῶν γειτονικῶν νομῶν Κουζὶτ καὶ Κμουνοῦ, σύνορα τῶν ὁποίων λείψανα διασώζονται ἀκόμη. Ἡ πόλις Ναχιὼφ ἐμεγαλύνθη καὶ ἐξωραΐσθη, ὥστε αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Μέμφις περιῆλθον εἰς δευτέραν περιωπήν. Εἰς τὸν ἴδιον θεὸν ἔκτισεν ἱερὰ εἰς τὴν Μέμφιν, τὰς Θήβας, τὴν Αἰθιοπίαν.

Κατὰ τὰ δώδεκα ἔτη τῆς βασιλείας του εἰργάσθη ἀνενδότως, καὶ ὅταν ἀπέθανεν, οἱ ἄμεσοι διάδοχοί του ἐξηκολούθησαν τὸ ἔργον του. Εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Καΐρου σώζονται πολλοὶ τάφοι τῶν χρόνων τοῦ Κουτνιατονοῦ εὑρεθέντες εἰς τὴν Σακαρὰν τῷ 1882—4. Ὁ ἕτερος τῶν πύργων τῆς Βὰβ ἐλ Νὰσρ τοῦ Καΐρου καὶ τὰ τείχη τοῦ τζαμίου Χάκεμ περιέχουν πολλὰ συντρίμματα τοῦ ναοῦ τὸν ὁποῖον ἔκτισεν εἰς τὴν Μέμφιν. Μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου πυλῶνος τοῦ Χαρμχαμπῆ ἐν Κάρνακ ὑπῆρχε μικρὸν ἱερόν, ἀνασκαφὲν εἰς τὰ 1882. Ἦτο ἐκ συντριμμάτων ναοῦ τοῦ Ἀμενώθιος Β'. Ὁ *Μασπερὸ* ἀπέδειξεν ὅτι ἦτο ναὸς τοῦ Ἀτονοῦ κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀμενώθιος Δ'. Καὶ ὁ δεύτερος πυλὼν τοῦ Χαρμχαμπῆ ἦτο ἐντελῶς κτισμένος ἀπὸ τὰ συντρίμματα ἐκείνου. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ πρὸς ἐξήγησιν ὅτι ὁ Χαρμχαμπῆ αὐτὸς ἦτο ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἄμμωνος, ὁ καταλαβὼν τὸ σκῆπτρον καὶ ἀποδώσας εἰς τὸν Θηβαῖον θεὸν τὴν πρώτην μονοκρατορίαν. Γ. Α.

—**Ἀμένωθις.** Αἰγύπτιος ἀρχιτέκνων, ὅστις ἔκτισε τοὺς κολοσσοὺς τοῦ Μέμνωνος. Ἀγάλματα αὐτοῦ ἀνακαλυφθέντα εἰς τὸ Κάρνακ ἀπόκεινται εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Καΐρου.

—**Ἀμένωθις.** Ἐλέγετο οὕτω ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ Ἄμμωνος, ὅστις προήδρευσε τῆς ἐπιτροπῆς ἡ ὁποία μετέβη εἰς τοὺς τάφους τῶν βασιλέων διὰ νὰ διαπιστώσῃ τὰ κατὰ τὴν εὐρύτατα ὠργανωμένην ἀνόρυξιν καὶ λῄστευσιν τῶν βασιλικῶν τάφων καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτῶν. Εἰς τοὺς τοίχους τῆς νεκρικῆς σήραγγος τοῦ Σέτουϊ Α' ἀναγινώσκεται ἀκόμη τὸ πρακτικὸν τῆς ἐπισκέψεως ἐκείνης. Περὶ ταύτης ὁμιλεῖ καὶ ὁ πάπυρος Abbot. Ὁ ἀρχιερεὺς αὐτός, υἱὸς τοῦ ἀρχιπροφήτου Ραμσηναχουΐτου, ἦτο τόσον ἰσχυρός, ὥστε ἔκτιζε καὶ ἀφιέρωνε ναούς, ὡς νὰ ἦτο βασιλεύς. Γ. Α.

Ἀμέρ, *Μπενί*. — 1) Ἀραβικὴ φυλή, ἥτις πρὸ τοῦ 1848 κατῴκει τὴν πεδιάδα Μεκκέρα τῆς ἐπαρχίας Ὀρὰν τῆς Ἀλγερίας, μετὰ τὴν ὑποταγὴν δὲ τοῦ Ἀβδ-ἐλ-Καδὲρ μετηνάστευσεν εἰς Μαρόκκον. Ἠρίθμει 25.000.

— 2) Μεγάλη νομαδικὴ φυλὴ τῆς Νουβίας ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Ἀβησσυνίας καὶ τῆς παραλιακῆς χώρας μεταξὺ Μασουὰ καὶ Σουακίμ.

Ἀμερβὰλ (Amerval), *Ἐλοῢ ντ'*—. Γάλλος ποιητὴς ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐξέδωκε τὸ «Βιβλίον τῆς Διαβολοσύνης» (1508) κ.ἄ.

ἀμέργω· ἐκχυλίζω τὰς ἐλαίας καὶ ἀποχωρίζω τὸ ἔλαιον τῆς ἀμόργης· ‖ καρπολογῶ, ἐν γένει δρέπω, κόπτω καρπούς, ἄνθη, φύλλα, βλαστούς. (Ἐτυμολογ. σχετίζεται πρὸς τὸ *ἀμέλγω*). Β. Φ.

Ἀμερεβόλι (Amerevoli), *Ἄγγελος*. Δραματικὸς ἀοιδὸς γεννηθεὶς ἐν Βενετίᾳ καὶ καταστὰς ἔνδοξος κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα (1716-1798).

ἀμέρεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι ἀμερές, ἀδιαίρετον.

ἀμερεμέτιστος, — *η*, — *ο*· αὐτὸς ποῦ δὲν εἶναι μερεμετισμένος, δὲν εἶναι ἐπιδιωρθωμένος.

ἀμερὴς (ὁ, ἡ),— *ἐς* (τό)· ὁ μὴ ἀποτελούμενος ἐκ μερῶν, ὁ μὴ μεριζόμενος, ἀδιαίρετος· ‖ ἀμερόληπτος, εἰλικρινής, ἀκέραιος. — Ἐπίρρ. *ἀμερῶς*.

Ἀμερία. *[Ἀρχ. Γεωγραφ.]*. Ἀρχαία κωμόπολις τοῦ Πόντου κειμένη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμασείας. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἦτο διάσημος, διότι ἐκεῖ ἦτο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (12, 3, 31), τὸ καλούμενον ἱερὸν Μηνὸς Φαρνάκου, ἱδρυμένον εἰς τιμὴν τῆς Σελήνης. Οἱ βασιλεῖς τοῦ Πόντου ἐτίμησαν καθ' ὑπερβολὴν τὸ ἱερὸν τοῦτο καὶ ἀφιέρωσαν εἰς αὐτὸ πολλὴν γῆν, τὴν ὁποίαν ἐκαρποῦντο οἱ ἱερεῖς του. Τὸ ἱερὸν τοῦτο ἦτο ὅμοιον πρὸς τὰ ἐν Φρυγίᾳ καὶ ἐν Ἀλβανίᾳ ἀφιερωμένα εἰς τὴν ἰδίαν θεότητα. Α. Α. Π.

ἀμεριαῖος, — *α*, — *ον*· ὁ τόσον βραχὺς ὥστε δὲν δύναται νὰ μερισθῇ, βραχύτατος. Β. Φ.

Ἀμερίας, ὁ καλούμενος *γλωσσογράφος*. Λεξικογράφος ἐκ Μακεδονίας, ἀκμάσας κατὰ τοὺς πρωΐμους ἀλεξανδρινοὺς χρόνους, πιθανῶς μεταξὺ 300—250 π. Χ. Ἔργα αὐτοῦ ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: *1) «Γλῶσσαι»*, τὰ κοινῶς σήμερον ὀνομαζόμενα *«Γλωσσάρια»*· ἦτο συλλογὴ ἐκ τῶν γενικώτερον καλουμένων *«Ἐθνικῶν Γλωσσῶν»*, ἤτοι εἶδος λεξικοῦ περιλαμβάνοντος ὀνόματα πραγμάτων, διατεταγμένου κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Καλλιμάχου καὶ Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου, οἱ ὁποῖοι ἐκ τῶν πρώτων συνέταξαν τοιαῦτα λεξικά· ὡς παράδειγμα ἀναφέρομεν τὴν λέξιν *«τιτύρκον»* τοῦ Ἀμερίου, ἡ ὁποία ἐσήμαινε τὸν *μόναυλον* ἢ *καλαμαύλην*, ἤτοι τὴν σημερινὴν *«φλογέραν-καλάμι»* καὶ τὸν δι' αὐτοῦ αὐλοῦντα· ἡ λέξις αὕτη ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Δωριεῦσι τῆς Ἰταλίας. Ἐπίσης ὁ Ἀμερίας εἶχε συλλέξει καὶ τὴν λέξιν *«ραππαύλης»*, διὰ τῆς ὁποίας ἐδηλοῦτο ὁ αὐλῶν διὰ τοῦ καλάμου (*ραπάτη* = αὐλός· *ραπαταύλης* = ραππαύλης). Ἰδιαιτέρως πολύτιμοι εἶναι αἱ *«Μακεδονικαὶ Γλῶσσαι»* τοῦ Ἀμερίου, ἤτοι λέξεις τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰς διέσωσαν ὁ Ἀθήναιος καὶ ὁ Ἡσύχιος· πρβλ. π. χ. *μύκηρος* = ἀμύγδαλον· *ἐρινὰς* = ἄγριον σῦκον· *ξηροπυρίτας* = αὐτόπυρος ἄρτος· *σύκονος* ἢ *τεύκονος* = πιτυρίτης ἄρτος· *ἐρκίτης* = δοῦλος διὰ τοὺς ἀγρούς· *ζεκελτὶς* = κολοκύνθη (γογγύλιον παρὰ Βοιωτοῖς)· *ταῦρος* = νέος οἰνοχόος ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Ποσειδῶνος παρὰ τοῖς Ἐφεσίοις· *λεπαστὴ* = οἰνοχόη, εἶδος ἀγγείου· *γράβιος* = φανός, πρίνινον ἢ δρύϊνον ξύλον, τὸ ἐκ τοῦ σήμερον ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ καλουμένου ἀγρίου δένδρου *γάβρου* παραγόμενον· *ἐλάνη* = λαμπὰς κ.τ.τ. (Περὶ τούτων βλ. *Ἀθήναιον* ἐν Δειπνοσοφ. Β' 52 c, Γ' 76 e καὶ 114 c καὶ e, Δ' 176 c-e, Ϛ' 267 c, Θ' 369 a, Ι' 425 c, ΙΑ' 485 d, ΙΕ' 699 e, καὶ 701 a, Σχολιαστ. Ἀπολλων. Ροδίου εἰς Β' στίχ. 384 καὶ 1283 κ.λ.). Τινὲς τῶν λέξεων τούτων, ὡς καὶ ἄλλαι ἀναγραφόμεναι ὑπὸ τῶν γλωσσογράφων, ἀνήκουσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Μακεδονικὴν διάλεκτον, εἶναι δὲ ἀπὸ ἐθνολογικῆς ἀπόψεως πολύτιμοι· διότι δύναται νὰ ἀποδειχθῇ δι' αὐτῶν ἡ καταγωγὴ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων τῆς Μυκηναϊκῆς καὶ ἱστορικῆς περιόδου, περὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχουσι πολλαὶ ἀμφισβητήσεις, λόγῳ ἰδίως τῆς ἐκεῖ πάλης διαφόρων κρατῶν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου.—2) Ἕτερον ἔργον τοῦ Ἀμερίου ἦτο τὸ *Ριζοτομικὸν (ρίζα καὶ τέμνω)*, ἤτοι βοτανικὸν σύγγραμμα, περιλαμβάνον ἐν εἴδει λεξικοῦ *«ριζοτομικὰ ὀνόματα»*. Ἦσαν δὲ ταῦτα λέξεις φυτῶν, λαχανων, θάμνων, ἀνθέων κττ., τῶν ὁποίων κυρίως αἱ ρίζαι εἶχον ἀξίαν διὰ τὴν μαγειρικήν, διὰ τὴν ἰατρικὴν πρὸς θεραπευτικοὺς σκοποὺς καὶ διὰ τὴν μαγείαν. Αὗται διὰ τῶν αἰώνων διετηρήθησαν ἐν μέρει μέχρι σήμερον παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, ὁ ὁποῖος πιστεύει καὶ μεταχειρίζεται τοιαύτας βοτάνας καὶ ρίζας· ὑπάρχουσι δὲ χωρικοὶ γνωρίζοντες τοιαύτας ρίζας ἐκ πατρογονικῆς μακρᾶς παραδόσεως, μετ' ἀληθῶς ἐκπληκτικῶν θεραπευτικῶν ἰδιοτήτων.

Κρίσεις περὶ τοῦ Ἀμερίου διεσώθησάν τινες. Θεωρεῖται οὗτος μετὰ τοῦ Κλειτάρχου, Τιμαχίδου τοῦ Ροδίου καὶ Νεοπτολέμου τοῦ Παριανοῦ ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ εἴδους του συγγραφέων, φαίνεται δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Ἀρίσταρχος ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν ἑρμηνείας καὶ παρατηρήσεις τοῦ Ἀμερίου εἰς τὸν Ὅμηρον (π. χ. ἐν Ἰλιάδ. Δ στίχ. 754 ὁ Ἀμέριος ἀνεγίνωσκε *διὰ σπιδέος*, ἐνῷ ὁ Ἀρίσταρχος *δι' ἀσπιδέος*· τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀμερίου καὶ Ζηνοδότου δέχονται οἱ νεώτεροι· ἐπίσης ὁ Ἀμέριος καὶ ὁ Νεοπτόλεμος ἡρμήνευον τὸ ἐν Ἰλιάδ. Ι, στίχ. 378 ἐν *καρὸς αἴσῃ*, ἤγειρε δὲ πολεμικὴν κατ' αὐτῆς ὁ γραμματικὸς *Ἀπίων*). Ταῦτα τὰ ἐλάχιστα μόλις διεσώθησαν ἐκ τῆς σημαντικῆς καὶ ἀξιολογωτάτης ἐργασίας τοῦ Ἀμερίου τούτου.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμερίγκι (Amerighi) *Μιχαὴλ-Ἄγγελος*· βλ. Καραβάτζιο.

Ἀμέρικαν (American). Ποταμὸς τῆς Καλιφορνίας τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Πηγάζει ἐκ τῆς Σιέρρας Νεβάντας καὶ χύνεται εἰς τὸν ποταμὸν Σα-

Digitized by Google

κραμέντο παρὰ τὴν Σακραμέντο Σίτυ. Εἰς τὰς πλησίον τῶν πηγῶν ὄχθας του εὑρέθη χρυσός.

ἀμερικανίζω· πράττω, ἐνεργῶ ὡς οἱ Ἀμερικανοί· ἐπιτηδεύομαι ἀμερικανικοὺς τρόπους· (βλ. καὶ ἀμερικανισμός).

ἀμερικανικός,—*ή,*—*όν,* ὁ ἀνήκων εἰς τὴν Ἀμερικήν, ὁ ἐξ Ἀμερικῆς προερχόμενος, ὁ κατὰ τὰ ἐν Ἀμερικῇ κρατοῦντα συμβαίνων, ἐκτελούμενος, κατασκευαζόμενος.—**Ἰδιωματ.** *ἀμερικάνικος*· «πανὶ ἀμερικάνικο», εἶδος βαμβακερῆς χονδροκλώστου ὀθόνης.

—**Ἀμερικανικὴ** *λεγεὼν* (America Legion). Ὀργάνωσις Ἀμερικανῶν ἐφέδρων τοῦ Μεγάλου Πολέμου, ἱδρυθεῖσα ἐν Παρισίοις τὸν Μάρτιον τοῦ 1919. Ἀριθμεῖ ἄνω τῶν 1.000.000 μελῶν.

— **Ἀμερικανικὴ** *Ὁμοσπονδία.* Ἡ Δημοκρατία τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, καλουμένη ἐπίσης καὶ *Βορειοαμερικανικὴ Ὁμοσπονδία* ἢ *Συμπολιτεία* (βλ. Ἡνωμ. Πολιτεῖαι).

—**ἀμερικανικὸν** *μαστόδενδρον.* Τὸ δένδρον τοῦτο, περιεργότατον ὡς πρὸς τὸ σχῆμα τῶν καρπῶν, φύεται εἰς τὰς δυτικὰς Ἰνδίας. Οἱ καρποί του μεγέθους 20—25 ἑκατοστομέτρων, ὁμοιάζουσι μὲ μαστοὺς τῶν γυναικῶν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα *μαστόδενδρον* (Mammea americana). Οἱ καρποὶ οὗτοι εἶναι πεπληρωμένοι ὑπὸ κιτρίνης σαρκώδους καὶ εὐχυμωτάτης μάζης, ἥτις πανταχοῦ τῆς Ἰνδίας ὑπὸ τῶν κατοίκων εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς κατάστασιν τρώγεται καὶ ἐπίσης πρὸς τὰ πλέον ποικίλα φαγητὰ καὶ γλυκίσματα χρησιμοποιεῖται μετὰ ζακχάρεως. Τὰ εὐωδέστατα ἄνθη του χρησιμοποιοῦν ἐπίσης πρὸς κατασκευὴν εὐόσμων γλυκέων οἰνοπνευματωδῶν ρευστῶν (ροσόλια) καὶ πρὸς κατασκευὴν κοσμητικῶν εἰδῶν. Ι. Γ. ΜΠΑΡΔ.

— **ἀμερικανικὸς** *ὄγκος παναρχαίων ὀροσειρῶν* (amerikanische Urgebirgsmasse) *[Γεωλογ.]*. Εἷς ἐκ τῶν δύο μεγάλων ὄγκων παναρχαίων ὀροσειρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου τῆς γῆς (βλ. καὶ λ. ἀζωϊκὸς αἰὼν (χάρτην) τ. Α΄ σελ. 380). Ὁ ὄγκος οὗτος, καταλαμβάνων τὴν Βόρ. Ἀμερικήν, ἐκτείνεται ὑπὲρ τὴν Γροιλανδίαν μέχρι τῶν Ἑβρίδων νήσων. Πιθανὸν εἰς αὐτὸν νὰ ἀνήκῃ καὶ ὁ ἐκ κρυσταλλοπαγῶν πετρωμάτων ἀποτελούμενος καὶ βορειοανατολικὴν διεύθυνσιν ἔχων βοημικὸς ὄγκος. Γ. Κ. Γ.

Ἀμερικανίς· θηλ. τοῦ Ἀμερικανὸς (βλ. λ.).

ἀμερικανισμός· πρᾶξις, ἀντίληψις, γνώμη, ἢ συμπεριφορὰ ἐνθυμίζουσα ἢ ἀπομιμουμένη τὰ ἐν Ἀμερικῇ κρατοῦντα ἢ ἐθιζόμενα· ἡ λέξις χρησιμοποιεῖται ἰδίως πρὸς δήλωσιν ἰδιορρυθμίας ἢ καινοτροπίας, λόγῳ τοῦ ὅτι ἐπεκράτησε νὰ θεωρῆται ἐπιρρεπὴς πρὸς ταύτας ὁ χαρακτὴρ τῶν Ἀμερικανῶν.

Διὰ τῆς λέξεως *ἀμερικανισμὸς* (Americanism, Americanisme. Amerikanismus) χαρακτηρίζονται ἐπίσης: 1) Ὑπερβολικὸς θαυμασμὸς πρὸς τὸ πολίτευμα, τὴν νομοθεσίαν καὶ τὰ ἤθη τῶν Ἀμερικανῶν καὶ δὴ τοῦ λαοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. 2) Αἱ σπουδαὶ αἱ ἀναγόμεναι εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν, ἐθνογραφίαν θρησκειολογίαν καὶ γλωσσολογίαν τῆς ἀρχαίας Ἀμερικῆς. 3) Γενικώτερον τὸ σύνολον τῶν γνώσεων τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν ἤπειρον, ἀδιαφόρως ἐὰν αὗται ἀναφέρωνται εἰς τὴν προκολομβιανὴν περίοδον ἢ εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν χρόνους.

— *[Γλωσσολ.]— I)* Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ἀμερικανισμοὶ* νοοῦνται λέξεις καὶ φράσεις ἰδιάζουσαι παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Ἀμερικῆς, ὅσοι λαλοῦσιν εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Μεγάλου ἀριθμοῦ ἀμερικανισμῶν κάμνουσι χρῆσιν εἰς τὸν λόγον των οἱ λαοὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τοῦ Καναδᾶ, τῆς λατινικῆς Ἀμερικῆς καὶ τὸ ἰθαγενὲς στοιχεῖον. Οἱ ἀμερικανικοὶ ἰδιωτισμοί, ἐμπεριεχόμενοι εἰς τὴν ἀγγλικήν, ἱσπανικήν, πορτογαλικὴν καὶ γαλλικήν, αἱ ὁποῖαι εἶναι αἱ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰσαχθεῖσαι γλῶσσαι, συνίστανται: εἰς ἀρχαϊσμοὺς τῆς μητρὸς εὐρωπαϊκῆς γλώσσης, αἱ ὁποῖαι πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ διατηροῦσι τὴν δροσερότητα λέξεων καὶ φράσεων ἐν πλήρει ζωῇ· εἰς λέξεις εὐρωπαϊκὰς ἐν χρήσει μὲ διάφορον σημασίαν, ἢ ἐν χρήσει μὲ τὴν ἀρχικὴν μὲν σημασίαν ἐν Ἀμερικῇ, μὲ μεμακρυσμένην δὲ ταύτης ἐν Εὐρώπῃ· εἰς διαλεκτικὰς ἐκφράσεις γενικευθείσας ἐν Ἀμερικῇ· εἰς νέας λέξεις σχηματισθείσας ἐν Ἀμερικῇ ἐκ τῆς μητρὸς γλώσσης κατὰ τὰς ἀνάγκας καὶ περιστάσεις τοῦ νέου βίου· εἰς λέξεις σχηματισθείσας ἐκ τῶν μνημονευθεισῶν ἤδη γλωσσῶν ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς ὁλλανδικῆς, ἡ ὁποία ὡμιλεῖτο ἄλλοτε εἰς πολιτείας τινὰς τῶν σημερινῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἢ τῆς γερμανικῆς, ἡ ὁποία ὁμιλεῖται σήμερον μετὰ τῆς ἀγγλικῆς ἐν Πεννσυλβανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ· εἰς λέξεις ἐκ τῶν γλωσσῶν τῶν ἰθαγενῶν καὶ ἐκ τῆς γλώσσης τῶν μαύρων· τέλος εἰς μεταβολὴν ἢ τροποποίησιν τῆς φωνητικῆς καὶ τῆς ὀρθογραφίας. Καίτοι παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἀμερικανοῖς φιλολόγοις σημειοῦται ζωηρὰ τάσις περιορισμοῦ τῶν ἀμερικανισμῶν εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν μικρότερον ἀριθμόν, ἡ διατήρησις σπουδαίου ἀριθμοῦ ἐξ αὐτῶν εἶναι ἤδη γεγονός, τὸ ὁποῖον ἀπέρρευσε φυσικώτατα τὸ μὲν ἀπὸ τὴν ἑτερογένειαν τῶν πληθυσμῶν, τὸ δὲ ἀπὸ τὴν δύναμιν καὶ τὸ σφρῖγος τῆς κινήσεως, τῆς ζωῆς καὶ τῆς προόδου, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὰ ἀμερικανικὰ ἔθνη.

Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἔχουσιν εἰσαχθῆ εἰς εὐρυτάτην κλίμακα πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω σημειωθεῖσαι κατηγορίαι ἰδιωτισμῶν, οἱ ὁποῖοι μάλιστα ἔχουσι ταξινομηθῆ παρὰ τῶν Reeves εἰς *ἀμερικανισμοὺς τῶν Ἀνατολικῶν Πολιτειῶν* (East), τῶν *Νοτίων* καὶ *Δυτικῶν* (West), τοῦ *Εἰρηνικοῦ* καὶ τῆς *Πεννσυλβανίας.* Ὡς παραδείγματα ἀναφέρομεν τὰς λέξεις balance, ἡ ὁποία εἰς τὴν ἐμπορικὴν γλῶσσαν τῆς Νέας Ὑόρκης σημαίνει ὑπόλοιπον, καταπάτι· vorkshilling ἀντὶ ἐννέα πένναι, winegar ἀντὶ vinegar· brottus, μικρὸν δῶρον (λ. τῆς γλώσσης τῶν Μαύρων) κτλ. Γνωσταὶ εἶναι ἐξ ἄλλου αἱ ἀπὸ μακροῦ κυκλοφοροῦσαι σκέψεις καὶ σχέδια τῶν Ἀμερικανῶν περὶ τροποποιήσεως τῆς ἀπηρχαιωμένης ὀρθογραφίας τῆς ἀγγλικῆς καὶ ἀποδοχῆς ὀρθογραφίας φωνητικῆς.

Εἰς τὴν ἱσπανικὴν εἰσήχθη πλῆθος λέξεων ἀπὸ τὰς ἰθαγενεῖς γλώσσας, περιελήφθησαν δὲ πλεῖσται τούτων εἰς τὸ Λεξικὸν τῆς καστιλιανῆς γλώσσης τοῦ Salvà, ὅστις ὑπερμαχεῖ τοῦ δικαιώματος τῆς πολιτογραφήσεως τῶν ἐκ τῶν ἰθαγενῶν γλωσσῶν λέξεων. Ἀναφέρομεν μεταξὺ τούτων τὰς λέξεις: ceiba, colibri (ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν Καραϊβῶν), cacao, cacahuete, chocolate (ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἀζτέκων), alpaca, condor, jaguar, pampa (ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν Quichua τῆς Περουβίας). Ἀμερικανισμὸς εἶναι ὡσαύτως τὸ φωνητικὸν φαινόμενον, καθ' ὃ ἐν Ἀμερικῇ εἰς πολλὰς λέξεις δύο παρακείμενα φωνήεντα προφέρονται διφθογγικῶς, ἐνῷ ἐν τῇ καστιλιανῇ προφέρονται ὡς δύο συλλαβαὶ τελείως διακεκριμέναι· οὕτω páis ἀντὶ pa-is, óido ἀντὶ ó-ido, creia ἀντὶ cre-i-a. κ.λ.π. Ἄλλην τάξιν ἀποτελοῦσιν αἱ μὲ διάφορον σημασίαν ἀπαντῶσαι ἐν Ἀμερικῇ ἱσπανικαὶ λέξεις. Οὕτω λέγεται escobilla ἀντὶ τοῦ νῦν ἐν Ἱσπανίᾳ cepillo· corazonanda ἀντὶ presentimiento, despecho ἀντὶ destete, κ. ἄ.

II) Ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ὡς *ἀμερικανισμοὶ* χαρακτηρίζονται πλήθη λέξεων καὶ ἐκφράσεων ἐν χρήσει παρὰ τοῖς μετανάσταις, εἴτε οὗτοι ζῶσιν ἐν Ἀμερικῇ εἴτε ἐπέστρεψαν ἐκεῖθεν. Εἰλημμένοι ἐκ τῆς ἀγγλικῆς τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν οἱ ἀμερικανισμοὶ οὗτοι, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἔχουσιν ἐπιβληθῆ καὶ εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Συμπολιτείας, ἔχουσιν οὐχὶ σπανίως μορφολογίαν καὶ φωνητικὴν παραλλάσσουσαν τῆς τῆς μητρικῆς γλώσσης. Σημειοῦμεν ὡς παραδείγματα τά: no no, yes ἢ ja, that's all right· ὅρους ἐπαγγελματικούς, ὡς *μπόσσης* (bossy), *ἀλεβέτα* (elevator), *λόντσι* (lunch), *γροσσαρία* (grocery), business candystories, boarding house, *φάρμα* (farm) κ. ἄ.

[ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Köhler*, Wörterbuch der Amerikanismen, Λειψία 18?6.— *J. Calcano*, El castellano en Venezuela, Caracas 1887.—*Bartlett*, Dictionary of Americanisms, Βοστώνη 1889.—*Vicomte de Beaurepaire Rohan*, Diccionario de vocabulo brazileiros, Rio Janeiro 1889. — *Rufino Josè Cuervo*, El castellano en America (ἐν Bulletin Hispanisque 1891—1903).—*Matthews*, Americanisms and Briticisms, Ν. Ὑόρκη 1892.—*Farmer*, Americanisms old ane new, Λονδῖνον 1894. —*Quesada*, El criollismo en la Literatura argentina, Buenos Aires 1902.—*Palma*, Neologismos y Americanismos; Papeletas lexicograficas, Lima 1903. — *Icazbalceta*, Vocabulario de mexicanismos, Μεξικὸν 1905. — *Román*, Diccionario de chilenismos y de otras voces y locuciones viciosas, Santiago 1908 – 1911.]
ΜΙΧ Α. ΔΕΝΔΙΑΣ

— *[Θρησκευτ.]* Οὕτως ἀπεκλήθη θρησκευτικὴ τάσις διαμορφωθεῖσα μεταξὺ καθολικῶν ἐν Ἀμερικῇ, ἀποσκοποῦσα ὅπως ἡ Ἐκκλησία, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὴν σύγχρονον διανόησιν καὶ τὰς νεωτέρας τάσεις, ἐγκαταλείψῃ τὴν παλαιάν της αὐστηρότητα καὶ ἀκαμψίαν, τόσον ἐπὶ τοῦ πρακτικοῦ ὅσον καὶ τοῦ θεωρητικοῦ πεδίου, ἵνα διὰ τοῦ μέσου τούτου μὴ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τῶν κόλπων της ἀνθρώπους ἀνωτέρας μορφώσεως καὶ ἐλευθέρως σκεπτομένους, ἀλλὰ τοὐναντίον, κερδίζουσα εἰς κῦρος καὶ ἐπιβολήν, ἀπηλλαγμένη παλαιῶν προκαταλήψεων καὶ συναισθανομένη τὰ ἰδεώδη τῆς συγχρόνου κοινωνίας, ἀποβῇ ἡ πραγματικὴ θρησκεία τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς τάσεως ταύτης ἐφρόνουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔδει νὰ ἀπαρνηθῇ ἢ νὰ παρασιωπᾷ δογματικὰς διδασκαλίας ἀπαρχαιωθείσας, ἢ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰς μορφὴν συμφωνοτέραν πρὸς τὴν σύγχρονον ἀντίληψιν, δι' αὐτὸ τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ποιμνίου, παρ' ᾧ τοιουτοτρόπως θὰ ἔπαυε ἡ πολλάκις παρατηρουμένη ἀντίθεσις μεταξὺ πίστεως καὶ γνώσεως· ὑπετίμων ἐπίσης τὴν σπουδαιότητα καὶ ἀναγκαιότητα τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας καὶ τοῦ ἱερατείου, ἐφόσον, κατ' αὐτούς, τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπικοινωνεῖ ἀμέσως μετὰ τῶν ψυχῶν τῶν πιστῶν, ἄνευ ἀνάγκης μεσιτῶν· ἐπίσης ὑπετίμων τὴν ἀξίαν τῶν παθητικῶν, ὡς ἔλεγον, ἀρετῶν, τῆς ὑπομονῆς, ταπεινοφροσύνης κτλ., φρονοῦντες ὅτι αὗται ἦσαν ἀναγκαῖαι κατὰ τὴν θεμελιωτικὴν ἐποχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐνῷ σήμερον μόνον αἱ ἐνεργητικαὶ ἀρεταὶ ἀναδεικνύουν τοὺς κατέχοντας αὐτὰς μεγάλους.

Ὁ κύριος ἀπόστολος τῶν ἰδεῶν τούτων ἐγένετο ὁ *Isaac Thomas Hecker* (1819 - 1888). Γεννηθεὶς οὗτος ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ καὶ ἀνήκων εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Μεθοδιστῶν, ἀπεσπάσθη ταύτης καὶ ἵδρυσεν ἰδίαν κοινότητα ἱερέων, ἥτις ἀπεκαλεῖτο κοινότης τῶν *Παυλιστῶν,* ἔχουσαν κύριον σκοπὸν τὸ κήρυγμα. Μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Hecker, ὁ μαθητής του *P. W. Elliot* ἔγραψε τὴν βιογραφίαν του ἀγγλιστί, ἥτις μετεφράσθη καὶ γαλλιστὶ («le père Hecker» Paris 1897).

Ἐπειδὴ πρὸς διάδοσιν τῶν ἐν λόγῳ ἰδεῶν ἐγένετο μεγάλη προπαγάνδα ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ, Βελγίῳ καὶ Ἑλβετίᾳ, ἐνόμισε καλὸν ὁ πάπας Λέων ΙΓ' δι' ἐγκυκλίου τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1895 νὰ ὑποδηλώσῃ τὸ ἄτοπον τῶν ὡς ἄνω θεωριῶν καὶ τῷ 1899 δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν καρδινάλιον Gibbons καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς πάντας τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀμερικῆς διαρρήδην καὶ ἀναλυτικῶς νὰ κατακρίνῃ τὰς θεωρίας «τὰς ὁποίας τινὲς χαρακτηρίζουν διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ *ἀμερικανισμοῦ*», καθόσον ἐνῷ ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις δύναται νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς καιρικὰς καὶ τοπικὰς συνθήκας, «οὐδὲν δόγμα δύναται νὰ τροποποιηθῇ ἢ νὰ ἀποσιωπηθῇ». Ὁ καρδινάλιος Gibbons καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ireland ἀπαντῶντες πρὸς τὸν πάπαν, ἐν ὀνόματι τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀμερικῆς, κατεδίκασαν καὶ αὐτοὶ τὰς θεωρίας ταύτας, ἅστινας ἐχαρακτήρισαν ἀλλοτρίας πρὸς τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ. Ἡ βιογραφία τοῦ Hecker ἐτέθη εἰς τὸν πίνακα τῶν ἀπηγορευμένων βιβλίων.

[Ἴδε Dictionnaire d'hist. et de géogr. eccl. 2, 1199 - 1200.— Dict. de théol. cath. 1, 1043 - 9, ἔνθα καὶ ἡ σχετικὴ φιλολογία). Δ. Σ. Μ.

— *[Δημ. Δίκ.]* Ἀμερικανισμὸς καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἀρχῶν δημοσίου δικαίου, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ἡ πολιτικὴ διοργάνωσις τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν, ὡς αὗται τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ Διακηρύξει τῆς Ἀνεξαρτησίας τῆς 4 Ἰουλίου 1776. Αἱ ἀρχαὶ αὗται, ἀποτελέσασαι βραδύτερον τὰς βάσεις τοῦ Συντάγματος τῆς Συμπολιτείας, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: ἰσότης ὅλων τῶν πολιτῶν ἀπέναντι τοῦ νόμου· δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ζωήν, εἰς τὴν ἐλευθερίαν, εἰς τὴν εὐτυχίαν· κυριαρχία τοῦ λαοῦ καὶ σεβασμὸς τῶν ἀλλοτρίων δικαιωμάτων. ΜΙΧ. Α. ΔΕΝΔΙΑΣ

Ἀμερικανιστής. — 1) Ὁ ὀπαδὸς τοῦ ἀμερικανισμοῦ (θρησκ. δόγμ.). — 2) Ὁ ἀσχολούμενος εἰς μελέτας ἀναγομένας εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν ἤπειρον καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν, ἐθνογραφίαν, γλωσσολογίαν καὶ θρησκειολογίαν τῆς προκολομβιανῆς περιόδου καὶ τῶν μετὰ ταύτην. Ἡ ἰδέα τῶν διεθνῶν συνεδρίων τῶν Ἀμερικανιστῶν ἔσχε τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὴν πηγὴν αὐτῆς εἰς τὴν ἔμπνευσιν τῆς Société Américaine de France, περὶ τὸ 1870. Τὸ πρῶτον ἀμερικανιστικὸν διεθνὲς συνέδριον συνῆλθεν εἰς Nancy τῷ 1875, δύο δ' ἔτη μετὰ ταῦτα τὸ δεύτερον εἰς Λουξεμβοῦργον· τὸ τρίτον εἰς Βρυξέλλας τῷ 1879, τὸ τέταρτον εἰς Μαδρίτην τῷ 1881 καὶ τὸ πέμπτον εἰς Κοπενάγην τῷ 1883. Ἐπηκολούθησαν κατὰ σειρὰν τὰ συνέδρια τοῦ Βερολίνου, Παρισίων, Huelva, Στοκχόλμης, Μεξικοῦ, Χάγης καὶ Στουττγάρδης. Τῷ 1908 συνεκλήθη τὸ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1905 καθορισθὲν συνέδριον τῆς Québec, ταυτοχρόνως ὅμως διωργανοῦτο κατὰ Σεπτέμβριον ἄλλο «διεθνὲς» ἀμερικανιστικὸν συνέδριον. Ἔκτοτε αἱ ἐπιστημονικαὶ αὗται συνελεύσεις δὲν λείπουσι περιοδικῶς συγκαλούμεναι. ΜΙΧ Α. ΔΕΝΔΙΑΣ

Ἀμερικανός, θηλ. —*ἡ* καὶ —*ίς*· ὁ κάτοικος τῆς Ἀμερικῆς, ὁ ἐξ αὐτῆς καταγόμενος, ὁ ὑπήκοος ἀμερικανικῆς τινος πολιτείας. —**Ἰδιωματ.** *Ἀμερικᾶνος,* θηλ. —*άνα,* ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω ἐννοιῶν· ‖ εἰδικώτερον ὁ ἐν Ἀμερικῇ διαβιώσας ὁμογενής.—*Ἀμερικανόπαις* (ὁ, ἡ)· τέκνον Ἀμερικανῶν γονέων.

Ἀμερική. Μία ἐκ τῶν πέντε «*ἠπείρων*» τῆς Γῆς, καταλαμβάνουσα τὸ σύνολον σχεδὸν τοῦ Δυτικοῦ ἡμισφαιρίου καὶ ἀποτελουμένη ἐκ δύο κατ' οὐσίαν ἠπείρων, τῆς *Βορείου* καὶ τῆς *Νοτίου Ἀμερικῆς.*

—[ΓΕΩΓΡ.] Κατὰ τὴν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον διεύθυνσιν ὁ Νέος Κόσμος ἔχει ἔκτασιν σημαντικῶς ἀνωτέραν ἐκείνης ἣν ἔχει ὁ παλαιὸς Κόσμος ἐν τῷ συνόλῳ του. Τῆς κυρίως Ἀμερικανικῆς ἠπείρου τὸ βορειότερον ἄκρον (ἀκρωτ. Μούρχιζον) κεῖται εἰς 71^0 45′ βορ. πλ., τὸ δὲ νοτιώτερον (ἀκρωτ. Φρόβαρδ) εἰς 53^0 54′ νοτ. πλ., ἐνῷ τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου τὸ μὲν βορειότερον σημεῖον (ἀκρωτ. Τσελιουσκὶν τῆς Σιβηρίας) κεῖται εἰς 77^0 30′ βορ. πλ., τὸ δὲ νοτιώτερον (Αὐστραλία) εἰς 39^0 10′ νοτ. πλ. Λαμβανομένων δὲ ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν προσκειμένων νήσων ἡ Ἀμερικὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐκτεινομένη ἀπὸ 84^0 βορ. πλ. (βόρ. ἀκρωτ. τῆς Γροιλανδίας), μέχρι 56^0 νοτ. πλ. (ἀκρ. Χόορν), ἤτοι ἐπὶ τόξου 140^0 τῆς γηΐνης σφαίρας.

Κατὰ τὴν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς διεύθυνσιν, τὰ ἀκρότατα σημεῖα τῆς Ἀμερικῆς εἶναι

Digitized by Google

πρὸς δυσμὰς μὲν τὸ ἄκρον τῆς γῆς τοῦ Πρίγκιπος τῆς Οὐαλίας (168⁰ δυτ. γεωγρ. μήκ. Γκρήνουϊτς), πρὸς ἀνατολὰς δὲ τὸ ἀκρ. Βράνκο ἐν Βραζιλίᾳ (34⁰ 50′ δυτ γ. μ.).

Ἡ μεταξὺ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ ἔκτασις ἀπὸ τῶν ἀρκτικῶν χωρῶν μέχρι τῶν ἀνταρκτικῶν περιέχει ὅλας τὰς ποικιλίας τῆς ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἐπιδράσεως καὶ τὰς κλιματικὰς ζώνας τῆς γῆς. Ἐνῷ κατὰ τὸν ἰσημερινὸν ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νὺξ διαρκῶς εἶναι ἴσαι (12 ὥρ.) καὶ εἰς τοὺς τροπικοὺς ἡ μεγίστη ἡμέρα μόλις εἶναι 13 $^1/_2$ ὡρῶν, εἰς τοὺς πολικοὺς κύκλους ἡ μεγίστη ἡμέρα διαρκεῖ 24 ὥρας (ὡς καὶ ἡ μεγίστη νύξ), ἐκεῖθεν δὲ τῶν πολικῶν κύκλων διαρκεῖ συνεχὴς ἡμέρα πολλῶν τεσσαρακονταοκταώρων, ἑβδομάδων, μηνῶν ἔτι, αὐξανομένης τῆς διαρκείας ἐφ᾽ ὅσον ὁ τόπος ἀπομακρύνεται τοῦ πολικοῦ κύκλου. Μετὰ τῆς διαφορᾶς δὲ τῆς μεγίστης ἡμερησίας διαρκείας μεταβάλλονται συγχρόνως καὶ οἱ ὅροι τῆς ζωῆς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον σημαντικῶς.

Ἐπιφάνεια καὶ σχῆμα. — Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ἀμερικῆς, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν νήσων, εἶναι τετραπλασία τῆς Εὐρώπης (38 $^1/_2$ ἑκατ. τετρ χιλιομ.). Μία ἀμερικανικὴ μεσόγειος θάλασσα (κόλπος τοῦ Μεξικοῦ—Καριβικὴ θάλασσα) μεταξὺ 10⁰ καὶ 30' β. πλ. χωρίζει τὸν δυτικὸν τοῦτον κόσμον εἰς 2 ἠπείρους, τὴν *Βόρειον Ἀμερικὴν* καὶ τὴν *Νότιον*, ἡνωμένας διὰ τῆς στενῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἥτις κατὰ τὸν ἰσθμὸν τοῦ Παναμᾶ στενοῦται εἰς πλάτος 60 χιλιομ.

Αἱ δύο ἤπειροι εἶναι σχεδὸν ἴσαι κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν· ἡ Νότιος Ἀμερικὴ 17 $^3/_4$, ἡ Βόρειος 19 $^1/_2$ ἑκατομμύρια τετρ. χιλιομ. (διπλασία ἑκατέρα τῆς Εὐρώπης), εἰς ἃς πρέπει νὰ προστεθῇ σχεδὸν 1 ἔτι ἑκατ. τ. χ. τῆς ἐκτάσεως τῶν νήσων Δυτικῶν Ἰνδιῶν.

Αἱ ἤπειροι αὗται δεικνύουν πρὸς ἀλλήλας πολλὰς ὁμοιότητας. Ἀμφότεραι ἔχουσι σχῆμα τριγωνικὸν μὲ σφηνοειδῆ προέκτασιν πρὸς Ν. (Μεξικὸν καὶ Κεντρικὴ Ἀμερικὴ—Παταγωνία). Ἐνῷ ὅμως τὸ τριγωνικὸν τοῦτο σχῆμα φαίνεται ἀδιατάρακτον εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν, ἐν τῇ Βορείῳ σημαντικὰς διαταράξεις προξενοῦσιν ἡ πρὸς Β. μεγάλη διείσδυσις τοῦ κόλπου Οὔδσων καὶ αἱ πρὸς Ν. διευθυνόμεναι χερσόνησοι Φλωρὶς καὶ Κάτω Καλιφορνία. Ἀξιοπαρατήρητον ἔτι εἶναι τὸ πεπιεσμένον σχῆμα τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ κανονικώτερον τῆς Νοτίου.

Ἔκπληξιν ἔτι διεγείρει ἡ ὁμοιότης κατὰ τοὺς χαρακτῆρας τῆς *μορφῆς τοῦ ἐδάφους* καὶ τοῦ *ποταμίου* αὐτῶν *συστήματος*. Ἀμφότεραι αἱ ἤπειροι διασχίζονται πρὸς Δ. ἀπὸ ὑψηλὰς ὀροσειράς, ἀκολουθούσας μεσημβρινὴν γραμμήν, μετὰ ὑψηλῶν λεκανῶν, κλειστῶν ἐν μέρει, καὶ εἰς τὰς ὁποίας τὰ σεισμικὰ φαινόμενα ὑπῆρξαν συχνότατα κατὰ τὸ παρελθόν, ἐξακολουθοῦσι δὲ καὶ μέχρι σήμερον. Ταῦτα εἶναι τὰ κυματοειδῆ ὄρη τῆς Β. Ἀμερικῆς, ὧν γνωστότερα εἶναι τὰ Βραχώδη, καὶ αἱ Ἄνδεις (Κορδιλλιέραι τῶν Ἄνδεων) τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ὑψούμεναι ἄνω τῶν 7000 μ. Πρὸς Α.. ἀμφότεραι αἱ ἤπειροι φέρουσιν ὄρη διαβρωσιγενῆ, τὰ Ἀπαλλαχιανὰ ὄρη (τῆς Βορείου Ἀμερικῆς) καὶ τὰ Βραζιλιανὰ (τῆς Νοτ.). Μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν καὶ τῶν δυτικῶν ὀρεινῶν χωρῶν διατείνονται εὐρέα βαθύπεδα, ἔχοντα τὸ μῆκος κατὰ μεσημβρινὴν διεύθυνσιν καὶ κατὰ μῆκος ἑκατέρας τῶν ἠπείρων, μακροὶ δὲ καὶ πολύυδροι ποταμοὶ ἀντιστοιχοῦσι κατὰ τὴν αὐτὴν διάταξιν: ὁ Μακενζίης (τῆς Βορείου) καὶ ὁ Ὀρινόκος (τῆς Νοτίου) ῥέουσι πρὸς Β, ὁ Μισισσιπῆς (τῆς Βορείου) καὶ ὁ Λαπλάτα (τῆς Νοτίου) πρὸς Ν., ὁ Ἅγιος Λαυρέντιος (τῆς Βορ.) καὶ ὁ Ἀμαζόνιος (τῆς Νοτ.) πρὸς Α., χρησιμοποιοῦντες οἱ τελευταῖοι οὗτοι τὸ σχηματιζόμενον ἄνοιγμα ἐν μέσῳ τῆς ὀρεινῆς χώρας. Διὰ τῆς ὀρεινῆς πλευρᾶς τόσον τῆς Βορείου ὅσον καὶ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ῥέουσι μὲ βορείαν διεύθυνσιν, ἀνὰ εἷς εἰς ἑκατέραν ἤπειρον, οἱ ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μακρῶν ποταμῶν Ὑούκων καὶ Μαγδαλένα. Πάντες οἱ ποταμοὶ οὗτοι (ἐκτὸς τῶν ἐκβαλλόντων εἰς τὴν Βορείαν θάλασσαν) ἔχουσι μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἐξερεύνησιν τῶν δύο τούτων ἠπείρων, μεγίστην δ᾽ εὐκολίαν παρέχουν εἰς τὴν κατὰ ταύτας συγκοινωνίαν.

Ἀμφότεραι αἱ ἤπειροι δεικνύουν πρὸς βορρᾶν πλουσίαν νησοσυστάδα. Ἀλλ᾽ ἐνῷ ἡ νοτία τούτων (αἱ Δυτικαὶ Ἰνδίαι) διὰ τοῦ μεγάλου αὐτῆς ὀρεινοῦ συστήματος κατέχει αὐτοτέλειαν ἐν μέσῳ τῶν δύο ἠπείρων, ἡ βορεία νησοσυστὰς κεῖται ὡς συνέχεια ἢ τμῆμα τῆς Β. Ἀμερικανικῆς ἠπείρου. Μόνον ἡ Γροιλανδία, ἥτις διὰ τῆς μεγάλης αὐτῆς ἐπιφανείας (2 $^1/_6$ ἑκατ. τετρ. χιλ.) ἀποτελεῖ διάκρισιν καὶ διαχωρίζεται διὰ βαθείας θαλάσσης πηγνυομένης, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντίστοιχος τῆς κατὰ πολὺ μεγαλυτέρας νοτίας Ἀνταρκτικῆς.

Ἡ Βόρειος καὶ Νότιος Ἀμερικὴ συνδέονται διὰ τῆς γεφύρας τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ νησιωτικοῦ τόξου τῶν Μικρῶν Ἀντιλλῶν. Εἰς ἀμφοτέρας ὑπάρχουσιν ὑψηλὰ καὶ ἐνεργὰ ἡφαίστεια. Καθ᾽ ὅμοιον τρόπον συνδέονται ἡφαιστειώδη νησιωτικὰ τόξα πρός τε τὴν Βόρειον καὶ Νότιον Ἀμερικήν, αἱ Ἀλεοῦται ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ αἱ Νότιοι Σανδουῖχαι μετὰ τῶν Νοτίων Ὀρκνεϋ· αἱ τελευταῖαι αὗται ὑπὸ τοῦ Ἐδ. Σούες ἀποκαλοῦνται «Νότιαι Ἀντίλλαι».

Κατὰ τὴν ὁριζόντιον διάρθρωσιν ἡ Βόρ. Ἀμερικὴ ὑπερτερεῖ τῆς Νοτίου, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν μεγαλυτέραν ἔκτασιν τῶν βαθυπέδων. Ὡς πρὸς δὲ τὸν ὁριζόντιον διαμελισμὸν συμφωνοῦσι κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν φιορδῶν καὶ τῶν παραλίων διωρύγων, ἀπὸ τῶν μέσων μέχρι τῶν μεγάλων γεωγρ. πλατῶν.

Χλωρίς. — Αἱ ζῶναι τῆς χλωρίδος ἐν Ἀμερικῇ συνδέονται μετὰ τοῦ κλίματος. Κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν εἰδῶν καὶ τὴν πυκνότητα τῆς βλαστήσεως ὑπερέχει ἡ Νότιος Ἀμερικὴ πασῶν τῶν ἄλλων ἠπείρων. Ἐν τῇ Βορ. Ἀμερικῇ, ἐφ᾽ ὅσον τὰ ἐδάφη δὲν κατέχονται ὑπὸ τῶν τουνδρῶν τῆς ἀρκτικῆς ζώνης ἢ τῶν στεππῶν, φέρουσι κατὰ τὸ πλεῖστον δάση καὶ δὴ πρὸς Α. τοῦ Μισισσιπῆ δένδρα φυλλοβόλα, ἅτινα σὺν τῷ χρόνῳ παρέχουσι τὴν θέσιν των εἰς τὴν γεωργίαν. Ἀξιοπαρατήρητοι εἶναι ἐνταῦθα αἱ μαγνολίαι καὶ τὰ λείρια. Πρὸς Β. καὶ Δ. τῆς περιοχῆς ταύτης ἐκτείνονται μεγαλοπρεπῆ δάση βελονοφύλλων δένδρων, ὧν χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περιοχὴ τοῦ Εἰρηνικοῦ, ὅπου τὰ δένδρα ταῦτα εἶνε ἐξαιρετικῶς μεγάλα μετὰ γιγαντιαίων κορμῶν. Ἀγαῦαι καὶ κάκτοι εἶναι χαρακτηριστικὰ φυτὰ τοῦ Μεξικοῦ. Πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ κατὰ τὴν εὔκρατον ζώνην εὐδοκιμοῦσιν ἀειθαλῆ φυτά, ἡ δάφνη, ἡ ἐλαία, τὰ ἑσπεριδοειδῆ καὶ ποικίλα ἄλλα τῶν εὐκράτων ζωνῶν. Ἀπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς ἄρχεται ἡ ἅπασαν τὴν τροπικὴν ζώνην κατέχουσα τροπικὴ βλάστησις, ἥτις κατὰ τὴν μεγίστην ἔκτασιν τῆς χώρας τοῦ Ἀμαζονίου ἀναπτύσσεται εἰς πυκνότατα ἀρχέγονα δάση· ἐνταῦθα πλουσία ποικιλία φοινίκων, κομμιόδενδρα, ἀνανᾶ, κακαόδενδρα καὶ πλῆθος ἄλλων δένδρων μετὰ ἀναρριχωμένων καὶ περιελισσομένων φυτῶν. Χαρακτηριστικὸν προϊὸν τῶν Ἄνδεων εἶναι τὰ γεώμηλα (ὧν πατρὶς ἡ Ν. Χιλή) καὶ τὰ ἀρωματικὰ προϊόντα, ἐν οἷς καὶ ὁ καπνός, εὐδοκιμῶν ἰδίᾳ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ὀρινόκου καὶ τὰς Δυτικὰς Ἰνδίας. Ὁ ἀραβόσιτος, τὸ σπουδαιότατον δῶρον τοῦ νέου κόσμου, ἔχει πατρίδα τὴν Παραγουάην. Πολὺ διαδεδομένη δὲ εἶναι καὶ ἡ καλλιεργία τοῦ σακχαροκαλάμου.

Πανίς. — Ἡ Ἀμερικὴ ἔχει καὶ πλουσιώτατον ζωϊκὸν κόσμον. Τὰ ζῷα τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ὡς καὶ τὰ φυτά, διαφέρουσι τῶν τῆς Νοτίου καὶ ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τοῦ παλαιοῦ κόσμου, διότι αὕτη ἄλλοτε, μέχρι τῆς τριτογενοῦς γεωλογ. περιόδου, ἦτο ἡνωμένη μετὰ τούτου, ἐνῷ ἡ Νότιος Ἀμερικὴ εἶχεν ἀπομονωθῇ εἰς παλαιοτέραν ἐποχήν. Ὁ πλοῦτος τῆς ἀμερικανικῆς πανίδος συνίσταται ἰδίᾳ εἰς ἔντομα, ἑρπετὰ (καϊμάν, ἀλλιγάτωρ, χελῶναι) νυκτερίδας, πτηνὰ (κόνδωρ, ψιττακοί, κολίβριον) καὶ ἰχθῦς. Πρὸς Β. ὑπάρχουν φάλαιναι καὶ φῶκαι. Τὰ μέγιστα τῶν ἁρπακτικῶν τοῦ νέου κόσμου εἶναι ὁ πούμας (ἀμερικανικὸς λέων), ὁ ἰαγουάρος, ὁ τάπιρος καὶ ἡ ἄρκτος τῶν Βραχωδῶν ὀρέων. Χαρακτηριστικὸν κατοικίδιον ζῷον εἶναι ἡ λάμα μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῆς ἐπὶ τῶν Ἄνδεων ἀλπάκα καὶ βικούνια. Εἰς τὰ δυτικὰ τῶν Ἰνδιῶν ἐλάχιστοι εἶναι οἱ ἐπιζῶντες βόνασσοι, εἰς δὲ τὰ τροπικὰ δάση ζῶσιν οἱ μηκώμενοι πίθηκοι. Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἴδια τῶν χωρῶν τούτων εἴδη, ὡς ὁ μυρμηκοφάγος, ὁ ὑδρόχοιρος κ.λ.

Ι. ΣΑΡΡΗΣ

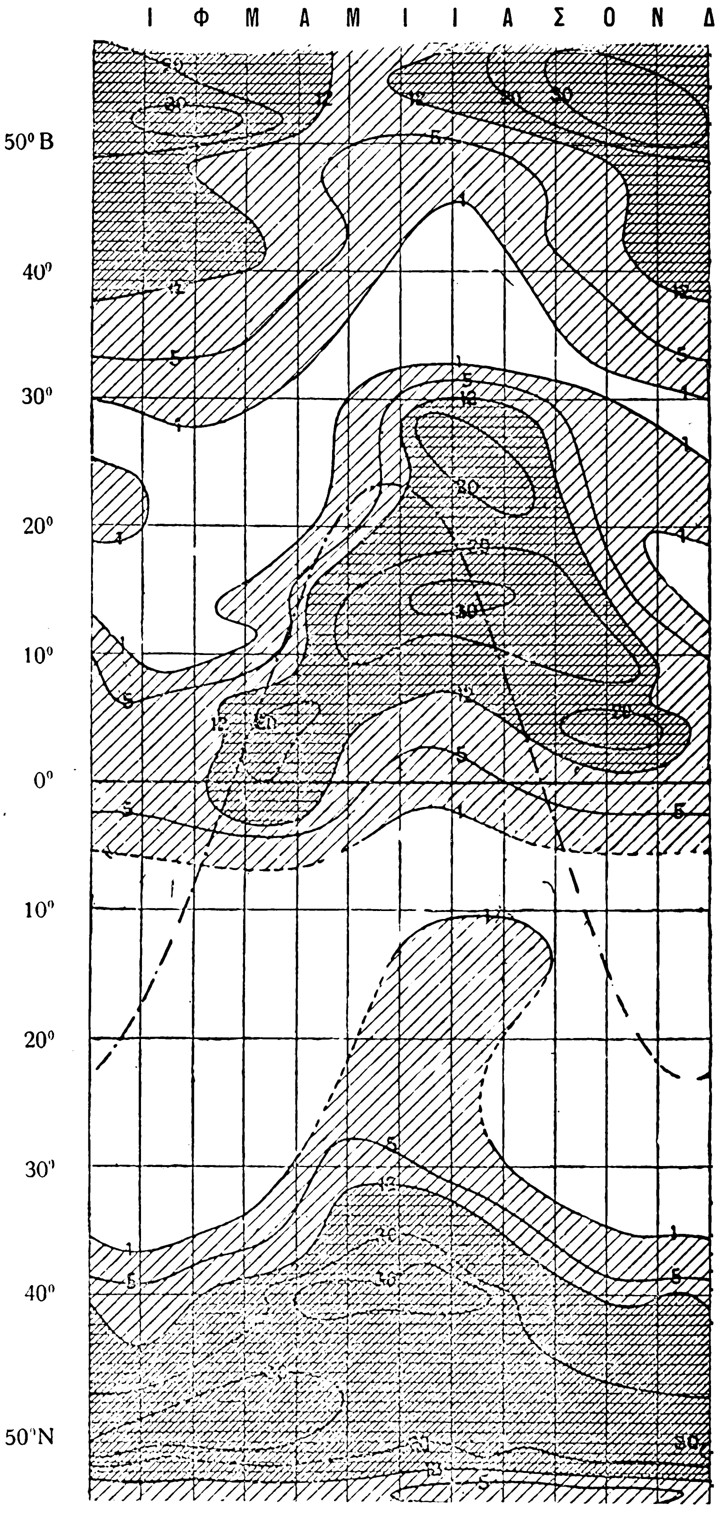

Γραφικὸς πίναξ τοῦ ὕψους τῆς βροχῆς εἰς τὰς Δυτικὰς Ἀμερικανικὰς ἀκτάς.

Αἱ ἐν τῷ πίνακι σκιάσεις καὶ οἱ ἐπ᾽ αὐτῶν ἀριθμοὶ ἑκατοστόμετρα) δεικνύουν τὰ μέσα μηνιαῖα ὕψη τῆς βροχῆς κατὰ τοὺς διαφόρους μῆνας (κατακόρυφοι γραμμαὶ) καὶ κατὰ τὰ διάφορα γεωγραφικὰ πλάτη (ὁριζόντιοι γραμμαί).]

Κλῖμα.—Ἕνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς ἐκτάσεως αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Β. Πόλου μέχρι 54⁰ Ν. πλάτους καὶ τοῦ κρασπέδου τῆς ὑψηλῆς ὀροσειρᾶς πρὸς δυσμάς, ἡ Ἀμερικὴ παρουσιάζει ἐν γένει ἁπάσας τὰς ποικιλίας τοῦ κλίματος, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκπεφρασμένας.

Ἡ διανομὴ τῆς βροχῆς ὡς καὶ ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀμερικῆς δεικνύεται σαφῶς διὰ τῶν παρατιθεμένων δύο διαγραμμάτων τῶν *ἰσοβρόχων καμπύλων* (εἰς ἑκατοστόμετρα) ἀπὸ 60⁰ Β. πλ. μέχρι 60⁰ Ν. πλ. Ἐν τῇ περιοχῇ μεταξὺ 2⁰ Ν. πλ. καὶ 31⁰ Β. πλ. ἀμφότερα τὰ διαγράμματα δεικνύουσιν ὁμοιότητά τινα, διότι ὑπάρχει ἡ ἐπίδρασις τῆς τροπικῆς βροχερᾶς περιόδου μετὰ σημαντικῆς ἐλαττώσεως πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ μὲν βροχερὰ περίοδος τοῦ θέρους νὰ προεκβάλληται ἐντὸς τοῦ φθινοπώρου, ἡ δὲ ξηρὰ περίοδος τοῦ χειμῶνος ἐντὸς τοῦ ἔαρος. Εἰς τὰ λοιπὰ μέρη ὑπάρχει πλήρης ἀντίθεσις, καὶ δὴ βορείως τῶν 49⁰ καὶ νοτίως τῶν 55⁰ παρατηρεῖ τις παρὰ μὲν τῇ δυτικῇ ἀκτῇ ἀφθόνους χειμερινὰς βροχάς, παρὰ δὲ τῇ ἀνατολικῇ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πτωχείαν κατακρημνίσεων. Περαιτέρω μεταξὺ 30⁰ καὶ 40⁰ Β. καὶ 4⁰—36⁰ Ν. παρὰ τῇ δυτικῇ ἀκτῇ ἀνομβρίαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους καὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἔτους καὶ τοὐναντίον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς ἄφθονον ἢ πάντως ἐπαρκῆ πτῶσιν βροχῆς ἰδίᾳ κατὰ τὸ θέρος ἢ κατὰ τὸ φθινόπωρον (ἀκταὶ Βραζιλίας).

Ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀκτῇ τῆς Β Ἀμερικῆς, ἀκόμη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Οὐδσωνείῳ θαλάσσῃ (Hudson Bay), ἐπικρατοῦσι χειμῶνες λίαν πλού-

Digitized by Google

σιοι εἰς χιόνας καὶ γενικῶς αἱ νεφώσεις καὶ οἱ ὄμβροι μεταξὺ χειμῶνος καὶ θέρους ἐλάχιστα διαφέρουσι.

Τὸ κλῖμα τῆς ἐσωχώρας τῆς τε Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς, λόγῳ τῶν ὑψηλῶν δυτικῶν ὀροσειρῶν, διαφέρει τοῦ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς—ἂν καὶ ἡ βροχερὰ χειμερινὴ περίοδος τῆς τελευταίας μεταξὺ 38° καὶ 48° βορ. πλ. εἶναι λίαν ἀσθενὴς —καὶ ἐκτείνεται πέραν τῶν Καταρρακτωδῶν ὀρέων (4.070 μ. Β. Ἀμ.) μέχρι τῶν Βραχωδῶν, καὶ ὁμοίως ὀλίγον περαιτέρω νοτίως τῶν 36° νοτ. πλ. εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἀργεντινῶν δημοκρατιῶν τῆς Νεουκὲν (Neuquen) καὶ Τσουμποὺτ (Chubut).

Ἐν τῷ αὐτῷ γεωγραφικῷ πλάτει τὸ κλῖμα τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς διακρίνεται γενικῶς ἀπὸ τὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ—ἐκτὸς διὰ τῆς μεγαλυτέρας ἐτησίας καὶ ἡμερησίας κυμάνσεως τῆς θερμοκρασίας—διὰ τῶν μικροτέρων ὑψῶν βροχῆς κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα. Μετὰ τῆς περιοχῆς τῶν τροπικῶν βροχῶν ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ 100° δυτ. μηκ. καὶ πρὸς βορρᾶν, μεταξὺ 21° καὶ 33° πλάτους, συνδέεται περιοχή τις διπλῆς βροχερᾶς περιόδου καὶ λίαν ἐκπεφρασμένης μικρᾶς ξηρᾶς ἐποχῆς κατὰ τὸν Ἰούλιον, ἐπὶ τοῦ πλάτους ὅμως τούτου μέχρι τοῦ τῶν 51° πίπτουσιν αἱ κυρίως βροχαὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους μὲ τὸ μέγιστον μεταξὺ 34°—48° πλ. κατὰ τὸν Ἰούνιον, καὶ νοτίως μὲν τούτου κατὰ Μάϊον, βορείως δὲ αὐτοῦ μεταξὺ Ἰουνίου καὶ Ἰουλίου· ἐνταῦθα οὐ μόνον ὁ χειμὼν ἀλλὰ ἐπίσης καὶ τὸ φθινόπωρον εἶναι πτωχὸν εἰς βροχάς. Αὕτη εἶναι ἡ κυρίως σιτοπαραγωγὸς περιοχὴ τῆς Β Ἀμερικῆς καὶ ἧς ἡ ἐτησία διανομὴ τῆς βροχῆς ἔχει σημαντικὰς ὁμοιότητας πρὸς ἐκείνην τῶν σιτοπαραγωγῶν μερῶν τῆς Εὐρώπης τῶν κειμένων 12° βορειότερον. Τοὐναντίον παρατηρεῖται τὸ θερινὸν μέγιστον τῆς βροχῆς μετὰ μικρᾶς ἐποχῆς ξηρασίας κατὰ τὴν κυρίαν περίοδον τοῦ θέρους ἐν τῷ δυτικῷ Τεξάς, καὶ πρὸς τὰ ἔξω διχασμὸς τῆς τροπικῆς θερινῆς βροχερᾶς ἐποχῆς καθ' ὅσον πλησιάζομεν πρὸς τὸν Ἰσημερινόν. Ἀλλ' ἡ διπλῆ αὕτη βροχερὰ περίοδος παρουσιάζεται καὶ εἰς πολὺ μεγαλύτερον πλάτος βορείως τῆς ἁπλῆς τροπικῆς βροχερᾶς ἐποχῆς τοῦ Μεξικοῦ, καὶ ὀφείλεται κυρίως εἰς τὰς ἰσχυρὰς ραγδαίας βροχάς, αἵτινες ἐνίοτε κατὰ Σεπτέμβριον καὶ τοὺς ἑκατέρωθεν αὐτοῦ μῆνας παρουσιάζονται ἐνταῦθα μετὰ τῶν λαιλάπων τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν. Ἡ ἐποχὴ αὕτη προεκτείνεται νοτιοδυτικῶς μέχρι τῆς Σιέρρας Madre. Τὸ ὄπισθεν εὑρισκόμενον Μεξικανικὸν ὀροπέδιον δὲν προσβάλλεται ὑπὸ τῶν λαιλάπων τούτων καὶ ἔχει ἁπλῆν βροχερὰν περίοδον μετὰ μεγίστου κατὰ τὸν Ἰούλιον.

Ἐν τῇ Ν Ἀμερικῇ ὑπάρχει ἀντίστοιχος περιοχὴ μετὰ ἧττονος ἐκπεφρασμένου θερινοῦ μεγίστου βροχῆς εἰς μεγαλύτερα πλάτη, καὶ ἧς τὰ μέγιστα ἀντιστοιχοῦσι εἰς τοὺς μῆνας Ἰούνιον καὶ Σεπτέμβριον παρ' ἡμῖν, τὰ δὲ ὕψη βροχῆς ἐλαττοῦνται ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ πρὸς τὰ ἔσω.

Νοτίως τοῦ Ἰσημερινοῦ δύο αἴτια συντείνουσι εἰς τὴν ρύθμισιν τῆς δράσεως τῶν βροχῶν, ἀφ' ἑνὸς τὰ τεράστια δάση τῆς πεδιάδος τοῦ Ἀμαζονίου, ἅτινα ἐκτείνονται μέχρι 12° νοτ. πλ. καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ παραλιακὰ ὄρη τῆς Βραζιλίας ἅτινα κατέχουσι τὴν ἀνατολικὴν προεξοχὴν τῆς Ν Ἀμερικῆς ἀπὸ 10°—20° οἱ ἀνατολικοὶ ἄνεμοι οἵτινες ἐπικρατοῦσι γενικῶς εἰς τὰ δάση ἢ τὰ ὄρη προκαλοῦσι τὴν συμπύκνωσιν τῶν ὑδρατμῶν οὓς καὶ συμπαρασύρουσι. Πέραν τῶν 30° νοτ. πλ. ὑπάρχει σχεδὸν ἰσορροπία μεταξὺ τῆς ἀναλογίας τῆς ξηρᾶς τῆς ἐκτεινομένης πρὸς δυσμὰς καὶ τῆς εὑρισκομένης ἀνατολικῶς τῶν Ἄνδεων, αἵτινες ἀποτελοῦσι ἕνα τέλειον κλιματικὸν διαιρέτην. Τοὐναντίον νοτίως τῶν 50° ἐπὶ τῶν κλιτύων πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς φθάνουσι εἰς τὸ μεγαλύτερον αὐτῶν ὕψος· οὕτω πλησίον τῆς Ancud καὶ τῶν νήσων τῆς Χιλόης (Chiloé) 42° ἐμετρήθη ὕψος βροχῆς 3349 χμ. Αἱ βροχαὶ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀργεντινῆς πίπτουσι ὑπὸ μορφὴν ραγδαίων τοιούτων ἐντὸς μικροῦ ἀριθμοῦ ἡμερῶν.

Ἀπὸ θερμικῆς ἀπόψεως τὸ κλῖμα τῆς Β. Ἀμερικῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἠπειρωτικὸν τοιοῦτον. Ἡ θερμοτέρα περιοχὴ κατὰ τὸ θέρος εἶναι πρὸς τὰ νοτιοδυτικά, ἔνθα παρετηρήθησαν θερμοκρασίαι 49° Κελσ., ἐπίσης αἱ δυτικαὶ ἀκταὶ εἶναι ἀξιοσημείωτοι διὰ τὰς ὁμαλὰς αὐτῶν θερμοκρασίας αἵτινες κυμαίνονται περὶ τοὺς 15° Κελσ., ὡς καὶ αἱ νότιοι ἀκταὶ τῆς Καλιφορνίας καὶ ὀλίγον ἀνωτέρω αὐτῶν ἐπὶ τῶν νοτιοανατολικῶν ἀκτῶν τῆς Ἀλάσκας, ἥτις ἔχει τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν τῆς νοτίου Νέας Φουλανδίας (Newfoundland). Αἱ ἀνατολικαὶ ἀκταὶ τῆς Β. Α. εἰσὶ ψυχρότεραι τὸν χειμῶνα καὶ θερμότεραι τὸ θέρος τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ γεωγρ. πλάτος εὑρισκομένων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Αἱ *ἰσόθερμοι καμπύλαι* εἶναι κυρταὶ τὸν μὲν χειμῶνα πρὸς νότον, τὸ δὲ θέρος πρὸς βορρᾶν. Οὕτω παρετηρήθησαν θερμοκρασίαι ἐν Youcon (Ἀλάσκας)—57 Κ· ἐν Klondike (Καναδᾶ)—30° Κ. Αἱ ἰσόθερμοι καμπύλαι γενικῶς ἐν Β. Α. διευθύνονται, λόγῳ τῆς ἀκωλύτου ἐπιδράσεως τῶν βορείων ἀνέμων, πρὸς νότον μέχρι τῆς συναντήσεώς των μετὰ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ρευμάτων τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ, ἐνῷ τοὐναντίον πέριξ τῶν Ἄνδεων αἱ καμπύλαι τῆς μεγαλυτέρας μέσης θερμοκρασίας κατευθύνονται πρὸς βορρᾶν.

Ὡς πρὸς τοὺς ἀνέμους ἐπικρατοῦσιν οἱ τοῦ δυτικοῦ τομέως μεταξὺ 25°—60° βορ. πλ., δηλαδὴ εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν ἐπικράτειαν, τὰ δὲ ρεύματα ταῦτα ἔχουσι τὸ μέγιστον τῆς ἐντάσεως αὐτῶν περὶ τὸ μέσον τῆς εὐκράτου ζώνης, ἤτοι περὶ τοὺς 45° πλάτους. Αἱ δὲ ἀκταὶ τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν κυρίως τῶν νοτίων ἀνέμων, οἵτινες φέρουσι θυέλλας κατὰ τὴν περίοδον τῶν *Μουσσώνων* καὶ ἀφθόνους βροχὰς ἰδίᾳ ἐν Φλωρίδι, Λουϊζιανίᾳ καὶ Γεωργίᾳ. Πέριξ τοῦ κόλπου ἡ θερμοκρασία κυμαίνεται περὶ τοὺς 27° Κελσίου.

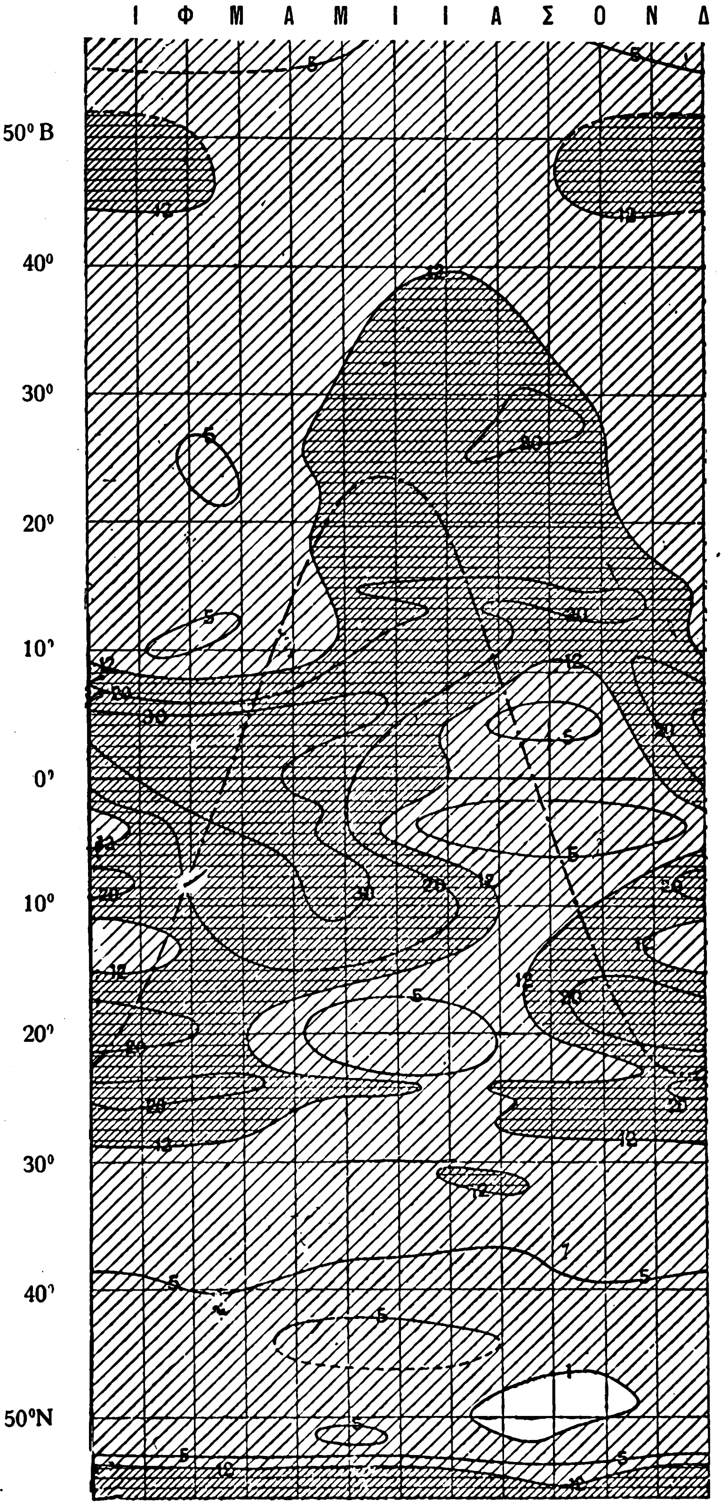

Γραφικὸς πίναξ τοῦ ὕψους τῆς βροχῆς εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἀμερικ. ἀκτάς.

[Αἱ ἐν τῷ πίνακι σκιάσεις καὶ οἱ ἐπ' αὐτῶν ἀριθμοὶ (ἑκατοστόμετρα) δεικνύουν τὰ μέσα μηνιαῖα ὕψη τῆς βροχῆς κατὰ τοὺς διαφόρους μῆνας (κατακόρυφοι γραμμαί) καὶ κατὰ τὰ διάφορα γεωγραφικὰ πλάτη (ὁριζόντιοι γραμμαί).]

Τὸ Μεξικὸν ὡς καὶ ἡ Κεντρῴα Ἀμερικὴ ἔχουσι κλῖμα εὔκρατον τροπικὸν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῶν, λόγῳ τῶν ἐκεῖ ὑψηλῶν ὀροπεδίων. Ἐν τέλει δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ κλῖμα τῆς Ἀμερικῆς διαφέρει ἐντελῶς τοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ τῆς Ἀφρικῆς· ἡ μέση θερμοκρασία ἐνταῦθα εἶναι ὀλίγον ἀνωτέρα, αἱ ἄκραι τιμαὶ μᾶλλον ὑψηλαὶ καὶ τὰ εἰδικὰ κλίματα μετὰ πολλῶν ποικιλιῶν. Οὐχ ἧττον καὶ εἰδικῶς ἡ Β. Ἀμερικὴ δύναται νὰ διαιρεθῇ ἀπὸ κλιματικῆς ἀπόψεως εἰς τὰς ἑπομένας ἓξ ζώνας:

1ον) *Εἰς τὴν παγετώδη ζώνην*, τὴν περιλαμβάνουσαν ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν περιοχὴν τῆς Ἀλάσκας, τὴν βόρειον ἐπικράτειαν τοῦ Καναδᾶ, τὴν περιοχὴν τῆς Οὐδσωνείου θαλάσσης καὶ τῆς Λαβραδορίδος. Ἡ ζώνη αὕτη ἐκτείνεται μέχρι τῆς ἰσοθέρμου καμπύλης 0°, ἥτις βαίνει κατερχομένη ἀπὸ 60° βορ. πλ. πρὸς δυσμὰς μέχρι 50° πρὸς ἀνατολάς. Ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ οἱ χειμῶνες εἰσὶ ψυχροί, τὰ δὲ θέρη λίαν βραχέα, ὡς ἐπικρατοῦντες ἄνεμοι οἱ βόρειοι, αἱ βροχαὶ σπάνιαι καὶ αἱ χιόνες παραμένουσιν ἐνίοτε ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν.

2ον) *Εἰς τὴν Βόρειον Ἀτλαντικὴν ζώνην*, τὴν ἀρχομένην ἀνατολικῶς τοῦ Alleghany καὶ ἐκτεινομένην μέχρι τοῦ ὅρμου τοῦ Τσεζαπὴκ (Chesapeake) περιλαμβάνουσαν δὲ οὕτω τὴν νότιον ἐπικράτειαν τοῦ Καναδᾶ, τὴν Νέαν Ἀγγλίαν καὶ τὰς Μέσας Πολιτείας. Ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ ἐπικρατεῖ τὸ ἠπειρωτικὸν κλῖμα, δριμεῖς καὶ ξηροὶ χειμῶνες, θέρη λίαν θερμά, ἄνεμοι ἐπικρατοῦντες ἀπὸ Βορρᾶ, ἐκτὸς τῶν παραλίων τῶν ὠκεανῶν. Τὸ ὅριον τῆς ζώνης ταύτης φθάνει μέχρι τῆς ἰσοθέρμου τῶν 20°.

3ον) *Εἰς τὴν ζώνην τῆς Νοτίου ἀκτῆς τοῦ Ἀτλαντικοῦ*, τοῦ ὅρμου τοῦ Τσεζαπὴκ μέχρι σχεδὸν τῆς Φλωρίδος, καὶ ἥτις περιλαμβάνει τὰς νοτίους πολιτείας τοῦ Ἀτλαντικοῦ καί τινας τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ ἔχομεν ἐπικράτησιν ἀνέμων κατὰ τὸν χειμῶνα ἀπὸ Βορρᾶ-Ἀνατολῶν καὶ ἀπὸ Νότου-Δυσμῶν κατὰ τὸ θέρος, ἐπίσης σπανίους παγετοὺς καὶ συχνὰς ξηρασίας.

4ον) *Εἰς τὴν ζώνην τῶν λειμώνων καὶ τῶν Κορδιλλιέρων* περὶ τὸν ἄξονα μεσημβρινοῦ 100° Δυτ. Γρήνουϊτς. Ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ διακρίνονται ὑποδιαιρέσεις. Ἡ κοιλὰς τοῦ Ὀχάϊο (Ohio) μετὰ τῶν ἐκτεταμένων αὐτῆς δασῶν διαφέρει σημαντικῶς τῆς περιοχῆς τῶν *Σαββάνων* δυτικῶς τοῦ Μισσισιπῆ διὰ τῶν λίαν ὑψηλῶν θερμοκρασιῶν καὶ ἰσχυρῶν κυκλώνων, καὶ ἐφ' ὅσον προχωροῦμεν πρὸς δυσμὰς ἡ διαφορὰ αὐξάνεται, μεταξὺ τῶν μέσων ὅρων τοῦ θέρους καὶ τοῦ χειμῶνος. Τέλος τὸ μέγα λεκανοπέδιον τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ἀποτελεῖ κεχωρισμένην κλιματολογικὴν περιοχὴν (βλ. λ. Ἡνωμ. Πολιτεῖαι).

5ον) *Εἰς τὴν ζώνην τοῦ Εἰρηνικοῦ*, τὴν κειμένην δυτικῶς τῶν Κορδιλλιέρων καὶ τοῦ μεγάλου λεκανοπεδίου τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ δυναμένην νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Ἡ ζώνη αὕτη λόγῳ τῆς μακρότητος καὶ στενότητός της παρουσιάζει διαφορὰς λίαν αἰσθητὰς τῆς θερμοκρασίας ἀναλόγως τοῦ γεωγρ. πλάτους, ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς ἡ ἐπίδρασις τῆς περιβρεχούσης αὐτὴν θαλάσσης καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ τῶν ψυχρῶν θαλασσίων ρευμάτων ἐπίδρασις, ἅτινα παραπλέουσι τὰς ἀκτὰς τῆς ἄνω Καλιφορνίας, ἀντισταθμίζουσιν ἀπὸ θερμικῆς ἀπόψεως τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐγγυτέρας τροπικῆς περιοχῆς. Ἡ ζώνη αὕτη εἶναι ἐκείνη ἔνθα αἱ βροχαὶ εἶναι συχνότεραι καὶ ἀφθονώτεραι, ἂν καὶ ἀπὸ τῶν 40° β. πλ. ἄρχεται ἡ περιοχὴ τῶν χειμερινῶν βροχῶν καὶ τῶν ξηρῶν θερινῶν ἐποχῶν. Καί

6ον) *Εἰς τὴν τροπικὴν ζώνην ἢ τὴν τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου*. Ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ, ἥτις περιλαμβάνει τὰς Πολιτείας τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου, τὴν Κεντρῴαν Ἀμερικὴν καὶ τὰς νήσους τῶν Ἀντιλλῶν (Δυτικαὶ Ἰνδίαι), δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος. Τὰ χαμηλὰ πεδία τῶν ἀκτῶν μαστίζονται ὑπὸ καταθλιπτικῶν καὶ θανατηφόρων θερμοκρασιῶν· αἱ νῆσοι, ἐκτὸς τόπων τινῶν προνομιούχων οὕτως εἰπεῖν, ὑποφέρουσιν ἐναλλὰξ ὑπὸ ξηρᾶς θερμότητος καὶ ὑγρᾶς τοιαύτης, εἶναι αἱ θερμαὶ χῶραι. Εἰς τὰς κατωφερείας καὶ τὰς μέσας κοιλάδας εἶναι αἱ εὔκρατοι περιοχαί, καὶ τὰ ὑψηλὰ ὀροπέδια εἶναι αἱ ψυχραὶ τοιαῦται

Digitized by Google

καὶ καλλιεργεῖται ἐνταῦθα ἡ φυτεία τῆς Εὐρώπης (βρόμη κτλ.).

Μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ζώνην ἄρχεται ἡ *Νότιος Ἀμερική*, ἥτις λόγῳ τῆς θέσεώς της κάτωθεν τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τοῦ μικροῦ μέσου ὕψους τῶν μεγάλων αὐτῆς πεδιάδων εὑρίσκεται γενικῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἑνὸς καυστικοῦ κλίματος, ἐφ' οὗ πλεῖστα αἴτια ἐπιδρῶντα ἐλαττοῦσι τὴν ὑπερβολικὴν αὐτοῦ θερμότητα διὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐπικρατείας· ἓν τούτων δέον νὰ θεωρηθῇ τὸ σημαντικὸν ὕψος τῶν ὀροπεδίων καὶ τῶν ὀρέων αὐτῆς. Οὕτως τὸ Κουΐτον (Quito - Δημοκρατία Ἰσημερινοῦ), εἰς ὃ οὔτε ἄνοιξις, οὔτε θέρος, μήτε φθινόπωρον ὑπάρχει ἀλλ' ἑκάστη ἡμέρα ἐκεῖ εἶναι ὁ συνδυασμὸς τῶν τριῶν τούτων ἐποχῶν, εὑρισκόμενον 14 λεπτὰ τῆς μοίρας ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἀλλ' εἰς ὕψος 2850 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἔχει μέσην θερμοκρασίαν κατὰ τὸν Σεπτέμβριον —ὅστις ἐνταῦθα εἶναι καὶ ὁ θερμότερος μὴν τοῦ ἔτους—12°.8 καὶ κατὰ τὸν Ἰανουάριον 12°.6 Κελσ. Ἡ Κουαγιακύλλη (Quayaquil), εὑρισκομένη ὀλίγον πέραν τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἔχει μέσην ἐτησίαν θερμοκρασίαν ἄνω τῶν 27° Κ., καὶ κατὰ τὴν θερμὴν περίοδον παρατηροῦνται ἐνταῦθα συνήθως αἱ ἐνοχλητικαὶ πνιγηραὶ θερμοκρασίαι τῶν 40° Κ.

Ἂν ἐξαιρέσωμεν τὴν δυτικὴν ζώνην τῶν Ἄνδεων, ἡ ἤπειρος τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς εἶναι ἐξ ὅλων ἡ κατ' ἐξοχὴν ὑφισταμένη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θαλασσίου κλίματος· τὰ $^{3}/_{4}$ τῆς ἐκτάσεώς της εὑρίσκονται μεταξὺ τῶν τροπικῶν. Ἡ μέση θερμοκρασία κάτωθεν τοῦ *θερμικοῦ Ἰσημερινοῦ* ἀνέρχεται τοὺς 27° Κ., ἐν τῇ δυτικῇ ἀκτῇ λόγῳ τῶν ψυχρῶν ὠκεανίων ρευμάτων ἡ ἐτησία ἰσόθερμος τῶν 20° κατερχομένη ἀπὸ βορρᾶ φθάνει μέχρι τῶν 30° νοτ. πλ. καὶ ἐν τῇ νοτίᾳ ἄκρᾳ ἡ ἐτησία μέση θερμοκρασία εἶναι 10° Κ. μετὰ μικροῦ εὔρους κυμάνσεως. Ἡ Ν. Ἀμερικὴ εἶναι ἐκείνη ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν εἰς ἣν παρατηροῦνται αἱ ὁμαλώτεραι θερμοκρασίαι, καθ' ὅτι ἡ μεγίστη διαφορὰ μεταξὺ τῶν μηνιαίων μέσων θερμοκρασιῶν ἀνέρχεται μόνον μέχρι 1° Κ. καὶ παρατηρεῖται εἰδικῶς δυτικῶς τῆς περιοχῆς τοῦ Παράνα (Parana).

Τὸ ἐκ τῶν πολικῶν ἀνταρκτικῶν περιοχῶν ἐρχόμενον ρεῦμα τοῦ Χούμπολτ (Humboldt) ἀκολουθοῦν τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Ν. Ἀμερικῆς ἀπὸ τῆς Χιλῆς μέχρι τοῦ Περοῦ ἀναβιβάζει σημαντικῶς τὴν θερμοκρασίαν. ΘΕΟΚΛ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

ΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑΙ ΦΥΛΑΙ

Ἡ ἀνθρωπολογικὴ ἐμφάνισις τοῦ «*Νέου Κόσμου*» δικαιολογεῖ τὴν ὀνομασίαν ταύτην τῆς χώρας, ὀνομασίαν ἥτις δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ βεβαίως ἀπὸ ἄλλων ἀπόψεων. Εἶναι πράγματι εἷς ὁλόκληρος «νέος» κόσμος, σχηματισθεὶς ἐν διαστήματι ἐλαχίστων ἑκατονταετηρίδων καὶ παρουσιάζων ὡς πρὸς τοῦτο μοναδικὸν ἐν τῇ γῇ παράδειγμα. Ἀλλ' ὁ σύμφυρτος οὗτος πληθυσμὸς τῆς μεγαλυτέρας ταύτης *Ἀποικίας*, ἀλλοδαπὸς κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐμφανίζει ὡς κεντρικὸν πυρῆνα μίαν ἀνθρωπολογικῶς κεχωρισμένην ὁμάδα, «αὐτόχθονα» ὡς καλεῖται, καὶ ἥτις παριστᾷ τὸν ἰδίως «*ἀμερικανὸν ἄνθρωπον*» (Homo americanus).

Αἱ αὐτόχθονες φυλαί. — Τὸ παρελθὸν τοῦ Ν. Κόσμου καλύπτει μυστήριον. Ἡ «ἱστορικὴ» περίοδος αὐτοῦ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου. Δὲν ὑπάρχει δ' ὅμως ἀμφιβολία ὅτι ὄχι μόνον ἁπλῶς «προϊστορικὴν» περίοδον μακροτάτην ἐνεφάνισεν, ἀλλὰ λίαν πιθανῶς, ὡς ἐκ τῶν καθαρῶς ἀνθρωπολογικῶν, τῶν ἐθνολογικῶν, τῶν παλαιοντολογικῶν, τῶν προϊστορικῶν κλπ. δεδομένων ἐξάγεται, ἡ Ἀμερικὴ κατῳκήθη ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων, ὅπως καὶ ὁ Παλαιὸς Κόσμος, καὶ τοῦτο εἴτε θέλει τις παραδεχθῇ «αὐτόχθονα» τὸν Homo americanus, εἴτε ξένον. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀνακαλύψεως, ἡ χώρα κατῳκεῖτο ἤδη ἀπὸ τοὺς ἀληθεῖς Ἀμερικανούς, τοὺς κληθέντας «*Ἰνδοὺς*» (Amerindiens), τοὺς ἀποτελοῦντας δηλαδὴ τὴν κατ' ἐξοχὴν Ἀμερικανικὴν φυλήν, ἢ μᾶλλον τὰς «*Ἀμερικανικὰς φυλάς*», εἰς ἃς εἶχον ἤδη διακριθῆ ἀπὸ αἰώνων, συνιστώσας ὅμως ὁμάδα διακεκριμένην καὶ ὁμοιογενῆ ὁπωσδήποτε μεταξὺ τῶν *Ἀνθρωπιδῶν*. Εὑρίσκομεν βαρβάρους λαοὺς καὶ παρ' αὐτοῖς λαοὺς ἀνωτέρων πολιτισμῶν, οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ ἐμφανισθῶσιν ἀποτόμως, ἀλλὰ προϋποθέτουν λίαν μακρὸν βίον. Ὅσον ὑποχωροῦμεν εἰς τὸ παρελθόν, τόσον τὸ πρόβλημα γίνεται φυσικὰ δυσκολώτερον. Καὶ τὰς ἐλπίδας τῆς διαφωτίσεως τοῦ προβλήματος τούτου δὲν στηρίζομεν, εἰμὴ ἐπὶ τῆς ἀνευρέσεως τῶν διασωθέντων ἐκ τῆς καταστροφῆς, κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας καὶ ποικίλας μεταβολὰς τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ὀλίγων ἰχνῶν τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς «*Παλαιοντολογίας τοῦ Ἀνθρώπου*» δηλαδὴ καὶ ἐπὶ τῆς «*Προϊστορικῆς Ἀνθρωπολογίας*». Δυστυχῶς ὅμως τὸ φῶς, ὅπερ αἱ ἐπιστῆμαι αὗται ρίπτουσιν ἐπὶ τῆς οἰκήσεως τῆς Ἀμερικῆς, δὲν εἶναι ἀκόμη τόσον ἰσχυρόν, ὅσον τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου καὶ δὴ τῆς Εὐρώπης, μὲ τὴν ἀφθονίαν τῶν σκελετικῶν καὶ τῶν τῆς τέχνης εὑρημάτων.

Τῆς *τριτογενοῦς* περιόδου, ἴχνη ζωῆς ἀνθρωπείου ὄντος ἐν Ἀμερικῇ δὲν ἀνευρέθησαν, ὅπως ἄλλως τε δὲν ἔχουν τοιαῦτα σχεδὸν ἀνευρεθῆ μετ' ἀπολύτου ἀσφαλείας, οὐδ' ἐν τῷ λοιπῷ κόσμῳ. Οὔτε ἐκ τῶν καλουμένων «ἠωλιθικῶν» ἔργων ἀνθρωπείου ὄντος, δηλαδὴ τῶν ὅλως πρωτογενοῦς, στοιχειώδους τεχνολογίας, λιθίνων ἐργαλείων καὶ ὅπλων (βλ. Ἀνθρωπολογία προϊστορική, αἰχμή, Ἀχίλλειος, ἠωλιθικὴ ἐποχὴ κλπ.) ἔχομεν βέβαιά τινα δείγματα, οὔτε ἴχνη αὐτοῦ τοῦ σώματος τριτογενοῦς τυχὸν ἀνθρώπου. Ὅπως καὶ τὰ ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους ἀνευρεθέντα, οὕτω καὶ τὸ ἐντὸς φρέατος, χρυσοφόρου ἀμμώδους στρώματος, πλειοκαίνου τῆς Καλιφορνίας, τῷ 1866 ἤδη, ἀνευρεθέν, περίφημον «*κρανίον τοῦ Calaveras*», θεωρηθὲν ὡς πλειόκαινον, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιστῇ εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν ἔλεγχον. Πιστεύεται ὅτι πρόκειται περὶ ἀπάτης καὶ ὅτι τὸ ἐν μέρει ἀπολιθωμένον κρανίον προέρχεται ἐκ σπηλαίου τινὸς νεωτέρας ἐποχῆς, ὁμοιάζον πρὸς τὰ τῶν συγχρόνων Ἰνδῶν. Ἐπίσης ἀπορρίπτονται ὑπὸ τῆς Ἐπιστήμης σήμερον τὰ διάφορα εὑρήματα τοῦ Ameghino εἰς τὴν Ν. Ἀμερικήν.

Κατὰ τὸ τεταρτογενὲς καὶ δὴ τὴν «***Παλαιὰν Τετάρτην***» ἢ τὸ «πλειστόκαινον», παρατηροῦμεν πρῶτον μεγάλην ὁμοιότητα μεταξὺ τῆς *Βορείου Ἀμερικῆς* καὶ τῆς Εὐρώπης. Εὑρίσκομεν καὶ ἐδῶ τὴν τρομακτικὴν «παγετώδη» περίοδον, μὲ τὴν ἐπανειλημμένην ἐπέκτασιν τῶν παγετώνων, ἄγνωστον ἂν σύγχρονον τῇ τῆς Εὐρώπης, καθ' ἣν ὁλόκληρος ἡ Γροιλλανδία καὶ ὁ Καναδᾶς καὶ μέγα μέρος τῆς Ἀλάσκας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀλλὰ καὶ μεμονωμένα ἄλλα ὀρεινὰ μέρη (Βραχώδη ὄρη κλπ.) κατεκαλύφθησαν ὑπὸ παχυτάτου συνεχοῦς στρώματος πάγων, ἐνιαχοῦ καὶ μέχρι 3,000 μέτρων πάχους, τοῦ ὁποίου τὸ ὅριον τῶν λιθώνων εὑρίσκομεν μέχρι τῆς Νέας Ὑόρκης. Ὑπάρχει καὶ ὁμοιότης τις μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Β. Ἀμερικῆς εἰς τὰ βορειότατα ὡς πρὸς τὴν πανίσκην, περὶ τὸν πόλον ἰδίᾳ (μαμμούθ), γενικῶς ὅμως ἐμφανίζονται ἴδιά τινα εἴδη, ὡς ὁ μαστόδους, τὸ μεγαθήριον, ὁ μυλόδους κλπ.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εὑρίσκομεν ἀσφαλῆ ὁπωσδήποτε ἴχνη τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, αἱ λεπτομέρειαι ὅμως τῆς ἐμφανίσεως τούτου καὶ τῆς διασπορᾶς καὶ τῆς σχέσεως μὲ τοὺς συγχρόνους μᾶς διαφεύγουν κατὰ μέγα μέρος. Σκότος καλύπτει τοὺς γεωλογικοὺς χρόνους τῆς Ἀμερικῆς. Ἂν καὶ τὰ ὑπολείμματα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἄφθονα, δὲν εἶναι ὅμως ἅπαντα ἀσφαλοῦς χρονολογίας.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὰ «προϊστορικὰ» ἀντικείμενα, τοὺς κατειργασμένους λίθους, ἔργα μεγαλιθικὰ κττ., πλὴν τῶν ἀπείρων ἀσφαλῶς νεωτέρων χρόνων, ἰνδικῆς δηλαδὴ κατασκευῆς, τῶν ἀνευρισκομένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, δι' ὧν ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔζησεν «ἐν λιθικῇ ἐποχῇ» μέχρις ἐσχάτων καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάγομεν καὶ τὰ περίφημα «ὠχυρωμένα χαρακώματα» (Mounds) τὰ ἀφθονοῦντα ἰδίᾳ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Mississipi, ἀνευρέθησαν καὶ ἀντικείμενά τινα μετὰ μαστόδοντος καὶ ἄλλων παλαιοντολογικῶν ζῴων, δεικνύοντα παλαιολιθικὴν προέλευσιν. Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἐκ νεωτέρων τοὐλάχιστον πλειστοκαίνων στρωμάτων ἰδίᾳ τοῦ Μεξικοῦ, τοῦ Ὀχάϊο καὶ μάλιστα τῆς Νέας Ὑερσέης παρὰ τὴν Trendon, ἅτινα ὀφείλομεν εἰς τὰς τεσσαρακονταετεῖς ἐρεύνας τοῦ Abott, καὶ ἄλλα τινὰ ἐν Minesota, Indiana, κλπ. ἐκ στρωμάτων νεωτέρας ἢ παλαιοτέρας ἡλικίας, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἀναμφιβόλως παλαιολιθικῆς ἐποχῆς. Τὰ δὲ θεωρούμενα ὡς «παλαιοντολογικὰ» λείψανα ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ, τ. ἔ. τὰ ὀστᾶ ἀνθρωπείων ὄντων, ἅτινα ἀνευρέθησαν μέχρι σήμερον, γενικῶς εἰπεῖν, δὲν εἶναι ἀσφαλοῦς παλαιότητος. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἀναφέρωμεν τὰ διαψευσθέντα «βήματα ἀνθρώπων», ἴχνη ζῴων ἢ συγχρόνων ἀνθρώπων, σημειοῦμεν τὰ σκελετικὰ ὑπολείμματα ἐκ Trendon, ἐκ Penon, ἐκ Kansas, ἐκ Nebraska, τὸν σκελετὸν τοῦ Rancho la Brea τῆς Καλιφορνίας, τὰ εὑρήματα ἐκ Φλωρίδος κλπ., πλὴν τῶν ἔτι ἀμφιβόλων παλαιοτέρων. Κατὰ τὸν νεώτερον Ἀμερικανὸν ἀνθρωπολόγον Hrdlîcka, οὐδὲν εἶναι ἀπολύτως ἀσφαλές· εἶναι μὲν ταῦτα παλαιά, ἀλλ' οὐχὶ καὶ παλαιοντολογικά. Πράγματι, τινῶν μὲν δὲν εἶναι ἀσφαλὴς ἡ στρωματογραφικὴ θέσις, ἄλλα ἔχουν ἐντελῶς νεωτέραν μορφολογίαν, καί τινα οὐδὲ κἂν ἀπολίθωσιν ἐμφανίζουν.

Καὶ γενικῶς, κατά τινας μὲν τὸ ἀρχαιολογικὸν καὶ ὀστεολογικὸν ὑλικὸν εἶναι, κατ' ἄλλους δὲν εἶναι ἐνδεικτικὸν τῆς ὑπάρξεως τοῦ παλαιοντολογικοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ Β. Ἀμερικῇ. Τὸ μέσον καὶ ἐνταῦθα εἶναι τὸ πιθανώτερον. Δεδομένου ὅτι διὰ νὰ κατατάξωμεν ὡς παλαιοντολογικὰ τὰ λείψανα ὀστῶν δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ διαφέρουν τελείως μορφολογικῶς τῶν τοῦ νεωτέρου ἀνθρώπου, καὶ ὅτι ἡ πρὸς τοὺς συγχρόνους Ἰνδοὺς ὁμοιότης τυχὸν αὐτῶν δύναται νὰ σημαίνῃ ἁπλῶς παλαιοτάτην συγγένειαν μὲ τοὺς πρώτους ἐκείνους ἐπήλυδας κατοίκους, δυνάμεθα, κατὰ τὸν Boule, νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ ἀναντίρρητος ὕπαρξις αὐθεντικῆς παλαιοντολογικότητος ὀστῶν, καθὼς καὶ προϊστορικῶν ἐργαλείων, μὴ δυναμένων νὰ διακριθῶσι τῶν τοῦ παλαιολιθικοῦ τῆς Εὐρώπης, δεικνύει τὴν κατὰ τοὺς γεωλογικοὺς χρόνους ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐδάφους. Κατὰ ποίαν ἀκριβῶς περίοδον δὲν γνωρίζομεν ἔτι, πάντως δὲν ὀπισθοχωρεῖ μακρὰν εἰς τὸ παρελθὸν ὁ ἄνθρωπος τῆς Ἀμερικῆς, ἴσως μέχρι τοῦ ἀνωτέρου πλειστοκαίνου, τοὐλάχιστον ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν λειψάνων του.

Ἡ τόσον αὐτονόμου φυσικῆς κατασκευῆς *Νότιος Ἀμερικὴ* ἔχει καὶ αὐτόνομον σχεδὸν βιολογικὴν ἐμφάνισιν, μὲ ἴδια φυτικὰ καὶ ζωϊκὰ εἴδη, πτηνῶν καὶ πιθήκων (πλατύρρινοι ἢ τοῦ Ν. Κόσμου) κ. ἄ. καὶ ἰδίᾳ τῶν *νωδῶν*, ὧν εὑρίσκομεν κολοσσιαίας μορφὰς κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον, τὸ μεγαθήριον καὶ τὸν μυλόδοντα καὶ τὸν γλυπτόδοντα κλπ., διαφόρων τῶν τοῦ ἑτέρου ἡμισφαιρίου. Βραδύτερον ἐμφανίζονται ἐκ τῆς Βορείου τὰ *προβοσκιδωτὰ* (μαστόδους κλπ.), τὰ *ἀρτιοδάκτυλα* καὶ τὰ *περισσοδάκτυλα* (μηρυκαστικά, ἵπποι, ἔλαφοι κλπ.) καὶ τὰ *σαρκοφάγα*.

Τὰ ἴχνη τῆς ζωῆς τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἀμφίβολα βεβαίως, καθ' ἑκάστην ὅμως αὐξάνονται αἱ πιθανότητες τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Ἀπὸ τοῦ Μεξικοῦ καὶ κάτω, καθ' ὅλην τὴν ἤπειρον σχεδόν, ἀνευρέθησαν τοιαῦτα, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς Βραζιλίαν, Ἀργεντινὴν κλπ. Περίφημα δὲ εἶναι τὰ καλούμενα *παμπαιανὰ* (Pampas, πεδιάδες) στρώματα τῆς Ἀργεντινῆς Δημοκρατίας, πλούσια γενικῶς εἰς παλαιοντολογικὰ λείψανα ζῴων, πιθανῶς ἀπὸ τοῦ πλειοκαίνου, κατὰ τὸν Ameghino δ' ἔτι παλαιότερα *(προπαμπαιανά - πλειόκαινα, παμπαιανά - πλειστόκαινα* καὶ *μεταπαμπαιανά - ὁλόκαινα)*.

Καὶ «προϊστορικὰ» μὲν δείγματα ἀφθονοῦν καθ' ὅλην τὴν χώραν ταύτην, ἀπὸ τῶν μεγαλοπρεπῶν κολοσσιαίων μνημείων μέχρι τῶν ἁπλῶν λαξευμένων λιθίνων ἐργαλείων, καὶ τῶν «σωρῶν τῶν κογχυλίων», δεικνύοντα μακροχρόνιον οἴκησιν τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ὅμως δυσχερὴς ἡ διάκρισις τῶν ἐλαχίστων ἀναντιρρήτως ὑπαρχόντων παλαιῶν μεταξὺ τούτων, ἀπὸ τῶν τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, εἰς ἣν ἀνήκουν ἄλλως τε τὰ πλεῖστα. Γενικῶς δέ, ἀμφισβητεῖται ἡ γνώμη τοῦ Ameghino περιγράφοντος τέχνην μέχρι καὶ τοῦ ἠωκαίνου ἀκόμη, δηλαδὴ κατωτάτης τριτογενοῦς περιόδου. «Παλαιοντολογικῶν» δὲ ὑπολειμμάτων τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι οὐδὲν ἀσφαλὲς ἴχνος εὑρέθη ἐν Ν. Ἀμερικῇ ἀκόμη. Ἐν τούτοις ἡ ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν ὕπαρξιν τοιούτου, ἁπλῶς ἕνεκα τῆς μὴ ἀνευρέσεως ἀληθῶν ἀντιπροσώπων του.

Τὰ πλεῖστα τῶν εὑρημάτων τούτων ἀνήκουν εἰς τὸ ὁλόκαινον, δηλαδὴ τοὺς νεολιθικοὺς καὶ ἐντεῦθεν χρόνους, ἢ τὴν ***Νέαν Τετάρτην*** περίοδον. Νεολιθικὰ εἶναι τὰ μεμονωμένα ἁπανταχοῦ λίθινα ἐργαλεῖα, νεολιθικὰ τὰ «Paradéros», δηλαδὴ τὰ ἴχνη χωρίων καὶ νεκρικῶν ὑψωμάτων, τῶν ἀρχαίων Παταγόνων, νεολιθικοὶ διαφορωτάτων περιόδων οἱ «σωροὶ κογχυλίων» (Shellmounds, Sambaquis, ἢ Kjökknmöddings) τῶν παραλίων ὁλοκλήρου τῆς Ἀμερικῆς, ἰδίᾳ εἰς τὸν Εἰρηνικόν, τὴν Χιλὴν καὶ Περουβίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Βραζιλίαν, Ἀργεντινήν, Παταγονίαν κλπ., οὓς ἀθροίζουν καὶ σήμερον ἔτι πολλαχοῦ οἱ ἐκ κογχυλίων ἀποκλειστικῶς σχεδὸν τρεφόμενοι κάτοικοι. Ὡς εἴπομεν δέ, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ὑπολειμμάτων τῶν σκελετῶν ἐξ αὐτῶν καὶ ἀλλαχόθεν δὲν ἀνάγονται εἰς παλαιοτέρους τοῦ τέλους τοῦ πλειστοκαίνου χρόνους. Τὰ σπουδαιότερα τῶν σκελετικῶν ἰχνῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς εὑρέθησαν εἰς σπήλαια τῆς Βραζιλίας καὶ εἰς τὰς παμπὰς τῆς Ἀργεντινῆς.

Ὁ Δανὸς Lund ἀπεκάλυψεν εἰς τὰς ὄχθας τῆς λίμνης τοῦ Sumidoro, Lagoa - Santa τῆς Βραζιλίας, δεκάδας ἀνθρωπίνων σκελετῶν, μετὰ παλαιοντολογικῶν ζῴων καὶ προϊστορικῶν ἐργαλείων ἐν σπηλαίοις (τριάκοντα ἐντὸς ἑνὸς σπηλαίου). Πλατυμέτωπα, πλατυπρόσωπα, ὑψηλὰ καὶ δολιχοκέφαλα κλπ., δεικνύουν τοὺς χαρακτῆρας γενικῶς τῆς «ἀμερικανικῆς φυλῆς», εἶναι ὅμως πάντως ἀρκετὰ παλαιά. Ἀλλ' αἱ πλεῖσται ἀποκαλύψεις ἐγένοντο ἐν Ἀργεντινῇ ὑπὸ διαφόρων, ὡς ὁ σκελετὸς τοῦ Pontimelo, ἀνευρεθεὶς ὑπὸ τοῦ Roth κάτωθεν ὀστράκου γλυπτόδοντος κλπ., τὰ πλεῖστα ὅμως ὑπὸ τοῦ κάπως εὐφαντάστου σοφοῦ Ameghino εἰς παμπαιανὰ στρώματα μετὰ προϊστορικῶν ἐργαλείων. Ἀναφέρομεν τὸ κρανίον τοῦ Miramar, τὰ ὀστᾶ τοῦ Buenos - Aires, τὸν ἄτλαντα τοῦ Monte - Hermoso, κλπ., ἐκ τῶν ὁποίων οὗτος ἠθέλησε νὰ σχηματίσῃ νέους τύπους παλαιοντολογικοῦ ἀνθρώπου, τὸν τριτογενῆ «*Homo pampaeus*» (Prothomo) κλπ., τὰ πλεῖστα ἀμφισβητούμενα ἢ παραμεμορφωμένα τεχνητῶς, καὶ πολλοὺς σκελετοὺς ἐν γένει κατὰ τὸ ἀνώτερον παμπαιανὸν μὲ ποικιλίαν χαρακτηριστικῶν.

Καὶ ὁ μὲν Ameghino, δι' αὐτῶν καὶ διὰ τῆς τέχνης, ἣν παραδέχεται, ὡς εἴπομεν, ἀνήκουσαν εἰς «παμπαιανὸ» καὶ «ἑρμοσιανὰ» ὄντα, καὶ ἄλλα πρωτογενέστερα (μικρὰ πιθηκοειδῆ ὄντα, Homunculides), φαντάζεται ὅτι ἀνεῦρε σειρὰν ὅλην, γενεαλογικὸν δένδρον, ἀνθρωπίνων ὄντων, ἀπὸ τοῦ «ἠωκαίνου» καὶ ἐντεῦθεν (Tetraprothomo, Triprothomo, Diprothomo, Prothomo, Homo), παραδεχόμενος ὡς κοιτίδα καθόλου τοῦ ἀνθρώ-

Digitized by Google

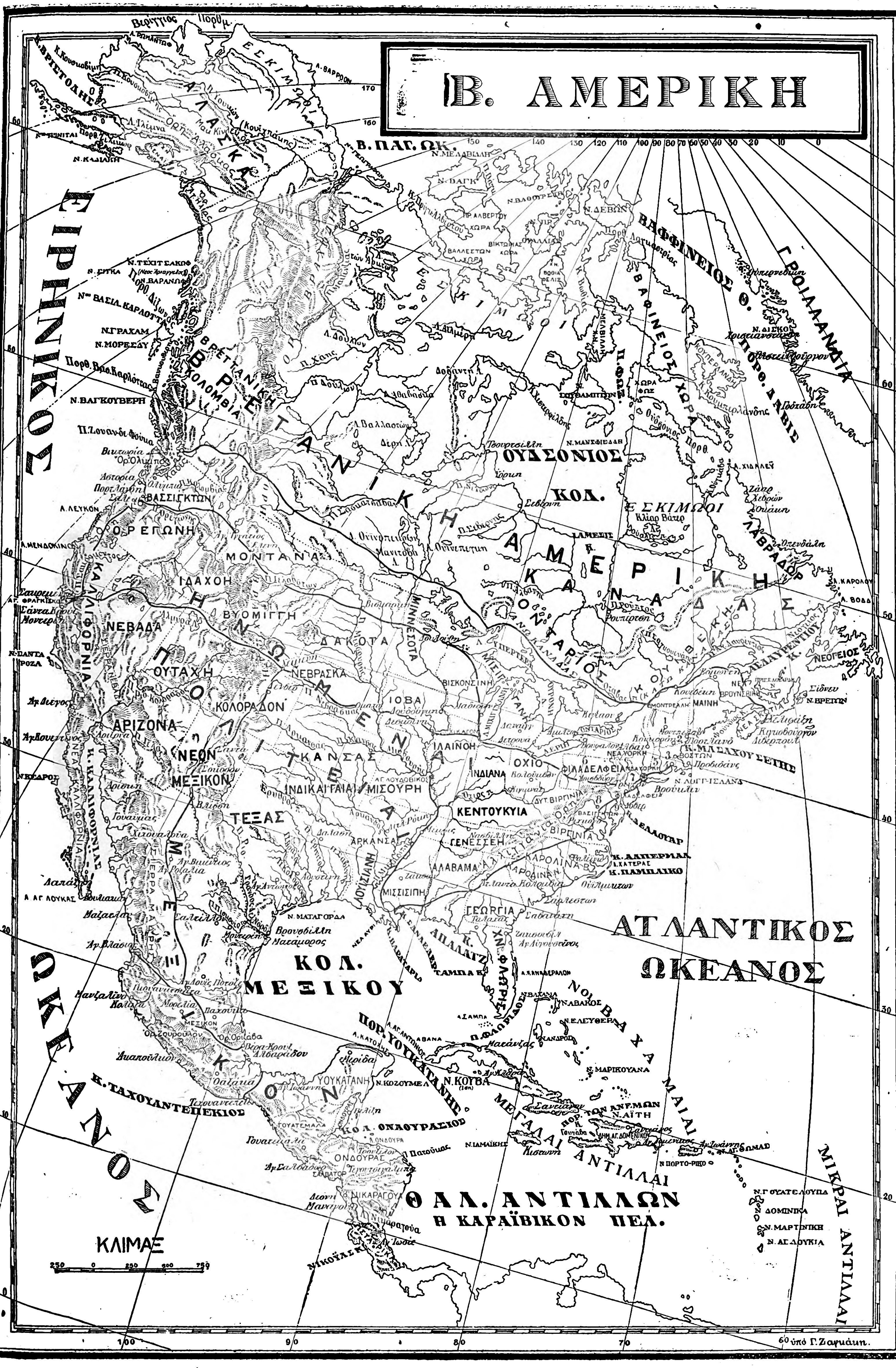

Digitized by Google

Digitized by Google

που τὴν Ν. Ἀμερικήν, πράγματι ὅμως, ἂν καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει περὶ τῆς ὑπάρξεως πλειστοκαίνου προγόνου, περὶ τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ ὅπως ἐν Εὐρώπῃ διὰ τῶν ἰδίων βαθμίδων πολιτισμοῦ, ἐν τούτοις δὲν ἔχομεν μέχρι σήμερον σαφῆ ἴχνη αὐτοῦ, οὐδ' ἐν τῇ Ν. Ἀμερικῇ.

Ἡ *ἀρχὴ* τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Νέου Κόσμου δύναται νὰ εἶναι, ὅπως ἄλλως τε καὶ ἡ ὅλη χώρα, ἀρκετὰ παλαιά, κατὰ τὸν Boule. Ὁ «παλαιὸς» ὅμως ἄνθρωπος δὲν ἀνευρέθη ἀκόμη. Ὁπωσδήποτε οἱ «νέοι» ἄνθρωποι τῆς Ἀμερικῆς, οἱ «Ἀμερικανοί», σωματικῶς ἀποτελοῦντες μίαν φυλήν, θεωροῦνται, κατὰ τοὺς πλείστους σήμερον, λαὸς *ἔπηλυς*. Οἱ πρόγονοι τῶν Ἰνδῶν ἦλθον κατά τινας ἐκ τοῦ Εὐφράτου (σημιτικαὶ φυλαί), πιθανώτερον ὅμως ἐκ πλησιεστέρων, ἐκ τῶν γειτονικῶν χωρῶν, καὶ μάλιστα τῶν συνδεομένων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους διὰ ξηρᾶς, ὅπως δεικνύει ἡ ὁμοιότης τῆς χλωρίδος καὶ τῆς πανίσκης εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἀκτάς. Τοιαύτη ἦτο ἡ μεταξὺ Ἀμερικῆς—Ἀσίας γέφυρα (Βερίγγειος πορθμὸς σήμερον), ἡ μεταξὺ Εὐρώπης—Ἀμερικῆς (Ἀγγλία—Γροιλλανδία).Κατ' ἄλλους ὅμως, καὶ διὰ τῶν ρευμάτων τῆς θαλάσσης ἐκ τῆς Πολυνησίας, ἧς οἱ κάτοικοι ὤφειλον νὰ εἶναι ἀναγκαστικῶς τρομεροὶ θαλασσοπόροι, ὅπως δεικνύουν οἱ νεώτεροι χρόνοι. Ἡ βάσις ὅμως (διὰ νὰ μὴ ὁμιλήσωμεν διὰ τὴν ὁπωσδήποτε μυθώδη «*Ἀτλαντίδα*» πρὸ τῆς καταβυθίσεως) καὶ διὰ τὰς πλέον ἀπομεμακρυσμένας ἐποχάς, δὲν δύναται νὰ ἀναζητηθῇ εἰμὴ ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Εὐρώπῃ κατὰ δεύτερον λόγον. Ὑπῆρξε δὲ ὁμοειδὴς διὰ τὴν «Ἰνδικὴν» ὁμάδα, τῶν διαφόρων ποικιλιῶν σχηματισθεισῶν βραδέως ἐν τῷ τόπῳ.

Ὡς πρὸς τὸν *χρόνον* τῆς μεταναστεύσεως τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Ἀμερικῆς ἑπομένως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴμεθα καλῶς πληροφορημένοι, ὡς εἴπομεν. Ἦτο δυνατὴ αὐτὴ κατὰ τὸ θερμὸν καὶ ὑγρὸν κλῖμα πρὸ τῆς μεγάλης ἐπεκτάσεως τῶν παγετώνων. Κατὰ τὸν Martin, διῆλθον οὗτοι ἐκ τῆς Ἀσίας πιθανώτερον, κατὰ τὴν ἀρχὴν ἴσως τοῦ διλουβίου. Κατὰ τὸν Boule, αἱ ἐκ τῆς Ἀσίας δίοδοι ὁμαδικῶς δὲν θὰ ἦσαν δυναταί, εἰμὴ μεταξὺ μεγάλης τινὸς μεσοπαγετώδους περιόδου, ἢ μετὰ τὴν ὁριστικὴν ὑποχώρησιν τῶν παγετώνων. Κατεκτήθη τότε βαθμηδὸν καὶ κατὰ περιόδους, πρὸ δεκάδων χιλιάδων ἐτῶν, ἡ χώρα, ἀποτελεσθέντος τοῦ «αὐτόχθονος» πληθυσμοῦ.

Νὰ ἀναζητήσωμεν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ πρώτου καθόλου ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρωπείου ὄντος, δὲν φαίνεται ὀρθόν, δεδομένου ὅτι ἡ Νότιος Ἀμερική, μάλιστα, ἐστερεῖτο πάντοτε ἀνωτέρων «πρωτευόντων» τῶν πλέον συγγενῶν ἡμῶν.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο ἀκόμη πρόβλημα γεννᾶται κατὰ τὴν μελέτην τῶν ἀρχῶν τῆς ἀμερικανικῆς ὁμάδος, ἣν παραδέχεται ἡ ἐπιστήμη οὐχὶ «αὐτόχθονα», ὅπως συμβατικῶς ὀνομάζομεν τοὺς Ἰνδούς. Ἂν δηλαδὴ ὑπάρχουν *μία ἢ πολλαὶ* βασικαὶ ἀμερικανικαὶ φυλαί. Καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο συγχέεται μὲ τὸν τόπον τῆς προελεύσεως, ὡς εἴδομεν.

Ἀπὸ ἀνθρωπολογικῆς ἀπόψεως, παραδέχονται γενικῶς ὅτι ἅπαντες οἱ λαοὶ οἱ προϊστορικοὶ τῆς Ἀμερικῆς κατάγονται ἐκ τοῦ «κιτρίνου κλάδου» μᾶλλον (Μογγολικοῦ), καὶ τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου, ἢ τοὐλάχιστον ἔχουν μεγίστην γενετικὴν συγγένειαν. Δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀμφιβολία ὅτι κατὰ τοὺς μακροὺς σκοτεινοὺς γεωλογικοὺς χρόνους καὶ ἄλλα στοιχεῖα καὶ ἐξ ἄλλων χωρῶν θὰ συνέβαλον εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ὁμοειδοῦς ὁπωσδήποτε στοιχείου, ὅπερ εὑρίσκομεν ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς διεσπαρμένον καθ' ὅλον τὸν Νέον Κόσμον, καὶ οὗτινος εὑρίσκομεν τόσα δείγματα ζωῆς «λιθικῆς» μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων ἀκόμη.

Οἱ «αὐτόχθονες», ὅπως εἴθισται νὰ καλῶνται, ἢ «Ἰνδοὶ» τῆς Ἀμερικῆς ἔσχον μακρὰν σειρὰν προγόνων, ὧν εὑρίσκομεν τὰ «μαγειρικὰ λείψανα» (σωροὺς κογχυλίων), τοὺς τύμβους, τὰ λίθινα χωρία καὶ πόλεις ἀκόμη, ὧν περιφημότερα τὰ τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῆς Περουβίας. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μορφολογίας τῶν ὑπολειμμάτων τῶν σκελετῶν των ὁμοιάζουν μὲ τὰ τῶν συγχρόνων. Ἡ νεολιθική, αὕτη, οὕτως εἰπεῖν, περίοδος ἐνεφάνισε κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους μάλιστα μεγάλην πρόοδον, ὡς δεικνύουν τὰ κολοσσιαῖα μνημεῖα τῶν νεωτέρων, πρὸ τῆς εἰσροῆς τῶν λοιπῶν σημερινῶν στοιχείων, χρόνων, ὡς δεικνύουν οἱ πολιτισμοὶ τῶν Mound-builders τῶν ἱδρυτῶν τῶν Γηλόφων ἢ Ὀχυρῶν (τάφων ἢ προτειχισμάτων) καὶ τῶν ἐπίσης «προκολομβιανῶν» νοτιοτέρων «Cliff-dwellers», τῶν ἱδρυτῶν νεωτέρων ἐντὸς βράχων κτισμάτων ἢ τῶν «Pueblos», πολυορόφων ἐκ λίθων κτισμάτων, τῆς Β. καὶ Κ. Ἀμερικῆς, τῶν Mayas καὶ Azteques κ. ἄλ. τοῦ Μεξικοῦ, τῶν Aymara καὶ Inkas τῆς Περουβίας.

Καὶ εὑρισκόμεθα οὕτως, μὲ τὴν ἠῶ τῆς ἱστορίας, διὰ τὴν Ἀμερικήν, ἐνώπιον μιᾶς «*ἀμερικανικῆς φυλῆς*» ἢ μᾶλλον μιᾶς «*ὁμάδος*» ἀμερικανικῶν φυλῶν ἣν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν «αὐτόχθονα».

Σύγχρονοι φυλαί.—Ἐξετάζοντες νῦν τὴν Ἀμερικὴν ἀπὸ «φυσικῆς ἀνθρωπολογικῆς» ἀπόψεως, ὅπως ἔχει σήμερον, δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν πρῶτον τὰς μεγάλας ὁμάδας τελείως ξένων ἀλλήλων φυλῶν, καὶ εἶτα τὰς στενωτέρας ἑκάστης τούτων φυλετικὰς διαιρέσεις.

Μεταξὺ 137 ἑκατομμυρίων κατοίκων (στατιστ. 1897) τῆς Ἀμερικῆς, 80 ἑκατομμύρια εἶναι *λευκοί*, 37 ἑκατομ. *μιγάδες*, 10 ἑκατομ. *νέγροι* καὶ 10 ἑκατομ. *ἰνδοί*, ὅπως κακῶς καλοῦνται οἱ «αὐτόχθονες» κάτοικοι τοῦ Νέου Κόσμου (ἔτι δὲ καὶ ἀριθμός τις *Μογγόλων*). Ὁ πληθυσμὸς οὗτος ἔχει ἤδη αὐξήσει ἔτι μᾶλλον, ἕνεκα τῆς διαρκοῦς μεταναστεύσεως πάσης φυλῆς ἀτόμων ἐκ τοῦ παλαιοῦ κόσμου, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ ὑπεροχὴ τῶν λευκῶν καὶ μιγάδων ἐπὶ τῶν «αὐτοχθόνων», ὧν ὁ ἀριθμός, ὅπως καὶ ὅλων τῶν πρωτογενῶν φυλῶν, διαρκῶς μειοῦται.

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ἀποτελοῦντες τὴν συνέχειαν τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Ἀμερικῆς, τὸν πραγματικὸν «Homo Americanus», εἶναι καὶ οἱ μόνοι ἐνδιαφέροντες ἀπὸ ἀνθρωπολογικῆς ἐθνογραφικῆς ἀπόψεως. Περὶ τῶν ξένων, οἵτινες κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας ἰδίᾳ κατέκτησαν καὶ ἐπλημμύρησαν τὰς δύο Ἀμερικάς, ἀπωθοῦντες καὶ ἐν μέρει ἐξοντώσαντες τὸν γηγενῆ πληθυσμόν, δὲν ἔχει τις νὰ εἴπῃ παρὰ ὀλίγας λέξεις. Πρόκειται περὶ φυλῶν ὁμοίων, ἐν τῇ βάσει των, πρὸς τὰς ἐξ ὧν προῆλθον.

Α'. Οἱ *Λευκοί*, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν πλειονότητα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀμερικῆς ἀνήκουν εἰς διαφόρους φυλὰς τοῦ «Παλαιοῦ Κόσμου», κυρίως δὲ τὰς ἑξῆς: *Τὴν ἀγγλοσαξωνικὴν* (Ἄγγλοι καὶ Ἰρλανδοί, Γερμανοὶ καὶ Σκανδιναβοί), τὴν ἀποικήσασαν τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν ἰδίως καὶ ἀπαρτίζουσαν τὸ σύνολον σχεδὸν (τὰ $^9/_{10}$) τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ Καναδᾶ κλπ., τοῦ ὑπολοίπου πληθυσμοῦ τῶν χωρῶν τούτων ὄντος μίγματος ἐξ ὅλων σχεδὸν τῶν φυλῶν τοῦ κόσμου. Τὴν *λατινικὴν* κυριαρχοῦσαν εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν (Νεολατινικαὶ φυλαί), ἀπὸ τοῦ Μεξικοῦ καὶ κάτω. Οἱ ἄποικοι τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς προέρχονται κυρίως ἐκ τῆς ἱσπανικῆς «φυλῆς» γενικῶς, ἰδιαιτέρως δὲ συμπαγεῖς εἶναι οὗτοι ἐν Ἀργεντινῇ. Ἐν Βραζιλίᾳ κυριαρχεῖ ἰδίως τὸ πορτογαλικὸν στοιχεῖον. Ἐν Ἀργεντινῇ τὸ ἰταλικόν. Τὸ γαλλικὸν στοιχεῖον ἀφθονεῖ ἐν Ἀντίλλαις κυρίως.

Β'. Οἱ *Νέγροι* τοῦ Νέου Κόσμου, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν «Μέλαιναν φυλὴν» αὐτοῦ, προέρχονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ ἰδίου τύπου τῶν νεγριτικῶν φύλων τῆς Γουϊνέας τῆς Ἀφρικῆς καὶ δὴ τῶν Nagos καὶ Mina, αἵτινες ὑπεδουλώθησαν καὶ κατὰ περιόδους μετηνέχθησαν εἰς τὸν Ν. Κόσμον ὑπὸ τῶν λευκῶν κατακτητῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπονειδίστου δουλείας τῶν μαύρων. Ἕνεκα τῆς ὀκνηρίας ἣν συνήντησαν οἱ Εὐρωπαῖοι παρὰ τῷ ἰθαγενεῖ πληθυσμῷ πρὸς ἐργασίαν, ἐσκέφθησαν νὰ μεταφέρωσι μαύρους ἐκ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν ἑκατομμυρίων δὲ τοιούτων, οἵτινες δὲν ἀπεδεκατίσθησαν ἐκ τοῦ κλίματος καὶ τῶν ἀσθενειῶν, σήμερον ζῶσιν οἱ πλεῖστοι, ἀποτελοῦντες συμπαγεστέρας μάζας, κυρίως ἐν Νοτίῳ Ἀμερικῇ κατὰ τὰ ἀνατολικὰ παράλια, πολυπληθεῖς δ' εἰς τὰς Ἀντίλλας. Ἐπίσης εὑρίσκομεν Νέγρους καὶ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὀλίγοι δὲ εὑρίσκονται ἐν Κεντρικῇ Ἀμερικῇ καὶ τῷ Μεξικῷ. Ἐνιαχοῦ δὲ ἀπήρτισαν καὶ ἴδιον κράτος.

Γ'. Οἱ *μιγάδες* ἀποτελοῦν, ὡς μᾶζα, ἕνα νεώτερον ἀνθρωπολογικὸν τύπον, εἰς τὴν γένεσιν τοῦ ὁποίου ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ στενὴ ἐπικοινωνία καὶ ἐπιγαμία τόσων λαῶν καὶ δή: α') τῶν λευκῶν ἰδίως τῆς νεολατινικῆς ὁμάδος· β') τῶν νέγρων καὶ γ') τοῦ ἀρχαίου αὐτόχθονος στοιχείου τῶν ἰνδῶν. Ἑπομένως ὑπερτεροῦν οὗτοι γενικῶς εἰς τὰς χώρας τῆς συνυπάρξεως τῶν τριῶν τούτων τύπων, δηλαδὴ τὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ κατ' ἐξοχὴν τὴν Βραζιλίαν, Βενεζουέλαν, Κολομβίαν κλπ. καὶ τὰς Ἀντίλλας, εἶτα δὲ τὴν Βόρειον Ἀμερικήν. Τοὺς μιγάδας διακρίνουν εἰς τοὺς ἐκ τῆς ἐπιμιξίας λευκῶν καὶ ἰνδῶν προερχομένους (métis κατ' ἐξοχὴν) καὶ τοὺς ἐκ λευκῶν καὶ νέγρων (mulâtres). Ἑλληνιστί, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ καλῶμεν, νομίζομεν, τοὺς μὲν «*Ἰνδομιγεῖς*» τοὺς δὲ «*Νεγρομιγεῖς*». Οἱ Εὐρωπαῖοι, οἱ γεννηθέντες ἐν ταῖς ἀποικίαις, καλοῦνται *Κρεολοὶ* (Créoles). Ἐμφανῶς ὅμως οὗτοι προέρχονται συνήθως ἐκ λευκῶν καὶ μιγάδων. Τοὺς κρεολοὺς θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ καλῶμεν «*Λευκομιγεῖς*».

Καὶ εἰς μὲν τὴν *Βόρειον Ἀμερικήν*, εὑρίσκονται, πλὴν ὀλίγων μιγάδων εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ τὸν Καναδᾶν, οἱ Ἰνδομιγεῖς συγκεντρωμένοι καὶ ἀποτελοῦντες τὸν κύριον πληθυσμὸν μᾶλλον ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀμερικῇ καὶ τῷ Μεξικῷ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Νεγρομιγεῖς ὀλιγαρίθμους. Οἱ τελευταῖοι, ὅπως ἄλλως τε καὶ οἱ ἀμιγεῖς Νέγροι, ἀποτελοῦσι τὸν κύριον πληθυσμὸν ἰδίᾳ τῶν Ἀντιλλῶν, εἰς ἃς νήσους αἱ μίξεις μεταξὺ Νέγρων καὶ Ἰνδῶν καὶ ἄλλαι ἐμφανίζονται ὑπὸ τὴν μεγαλυτέραν ἔντασιν καὶ παράγουσι καὶ τοὺς ὡραιοτέρους τύπους ἰδίᾳ λευκομιγῶν (Créoles).

Ἡ *Νότιος Ἀμερικὴ* κατοικεῖται ὑπὸ διαφόρων τύπων μιγάδων, φερόντων διάφορα ὀνόματα, *Mamelucos* (Ἰνδομιγεῖς) καὶ *Curiboco* (Ἰνδο-νέγροι) τῆς Βραζιλίας, οἱ Ἰνδομιγεῖς *Gauchos* τῶν Pampas κλπ. Μίαν σπουδαιοτέραν ἀνθρωπολογικῶς μικρὰν ὁμάδα ἀπετέλεσαν τὰ ὑπολείμματα τῶν *Caribes* τῶν Ἀντιλλῶν, ἐξοντωθέντων ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων, διασωθέντα δ' εἰς τὴν Χονδουρᾶν μετὰ τὴν μῖξιν πρὸς Νέγρους (*Black-Caribs*).

Δ'. Οἱ *Ἰνδοί*, ἂν καὶ ἀποτελοῦντες σήμερον μικρὰν μειονότητα σχετικῶς, τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Ἀμερικῆς, παριστοῦν τὸν «αὐτόχθονα» ἀμερικανικὸν τύπον, διαπλασθέντα ἐν τῷ τόπῳ μετὰ τὴν ἀπομόνωσιν ἐν αὐτῷ τῶν ἀρχεγόνων ἐπηλύδων, περὶ ὧν εἴπομεν ὅτι ᾤκησαν τὴν χώραν κατὰ τὸ πλειστόκαινον πιθανῶς. Ὁ «Homo Americanus» ἀποτελεῖ τὸν ἀμερικανικὸν τύπον, ὡς ἐμφανίζεται οὗτος πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως μὲ διαφορωτάτας βεβαίως ποικιλίας, ἀλλὰ καὶ κοινότητα χαρακτηριστικῶν, ὧν τὸ σπουδαιότερον τὸ κίτρινον (ὀρφνοκίτρινον) χρῶμα τοῦ δέρματος, ὅπερ δίδει τὴν πιθανότητα τῆς καταγωγῆς του ἐκ τοῦ κιτρίνου κόσμου, ἂν καὶ ἀφισταμένου αὐτοῦ δι' ἄλλων χαρακτηριστικῶν.

Παλαιότερον ὠνομάζοντο οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ «*Ἐρυθρόδερμοι*». Ἡ λανθασμένη γνώμη ὅτι ὑπάρχουν ἐρυθροὶ ἄνθρωποι προῆλθεν ἐκ τῆς πρώτης ἐντυπώσεως τῶν ἀποίκων καὶ ταξιδιωτῶν, ἐντυπώσεως ὀφειλομένης κυρίως εἰς τὴν τεχνητὴν ἐρυθρὰν χρῶσιν τοῦ δέρματος τοῦ προσώπου ἰδίᾳ, συχνοτάτην παρ' αὐτοῖς καὶ τοῖς Πολυνησίοις. Σήμερον ἡ ὀνομασία αὕτη ἐγκαταλείπεται, μὴ στηριζομένη ἐπὶ ἐπιστημονικῆς βάσεως. Οὐδεμία «ἐρυθρὰ» φυλὴ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἅπασαι δὲ ἐμφανίζουν τὴν κιτρίνην βάσιν τῆς χροιᾶς τοῦ δέρματος, ἀπὸ ἀνοικτῶν τόνων μέχρι τοῦ βαθέος ἐλαιώδους. Ἡ «*Ἀμερικανικὴ φυλὴ*» ἀπεχωρίσθη ἀνέκαθεν ὑφ' ὅλων ὡς ἰδία μεγάλη φυλὴ τῆς Ἀνθρωπότητος. Ἐχαρακτηρίσθη ὁ «Ἀμερικανὸς» ὡς «ἐρυθρός, χολερικός, εὐθύκορμος, μελανόθριξ, εὐρυρώθων, μὲ τὸ πρόσωπον πλῆρες ἐφηλίδων, ἀγένειος...» *(Κ. Λινναῖος)*, «χαλκόχρους, μελανόθριξ, μὲ προέχουσαν ρῖνα, εὐρυπρόσωπος, μὲ συνήθως παραμορφωμένην κεφαλήν...» *(J. Blumenbach)*, κλπ. Ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τὸ κρανίον, σημειοῖ ὁ Blumenbach ἤδη, ὅτι ἔχει «ὑψηλὸν μέτωπον, τὰ ὑπερόφρυα τόξα λίαν ἔκδηλα, τὴν ράχιν τῆς ρινὸς λίαν πεπιεσμένην, τοὺς κόγχους βαθεῖς, τὸ πρόσωπον λίαν πλατὺ διὰ τῶν λίαν πλατέων, πρὸς τὰ ἔξω φερομένων, πρὸς τὰ ἔμπρὸς ὅμως μὴ προεχόντων, ζυγωματικῶν ὀστῶν, τὴν κάτω γνάθον ὑψηλήν, ἰσχυράν».

Ἀλλὰ ταῦτα ἀποτελοῦν γενικότητας, μὴ προσαρμοζομένας ἀκριβῶς πρὸς τὰς ἑκάστοτε ποικιλίας τῆς ὅλης ταύτης ὁμάδος. Γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι ὁ «Ἀμερικανὸς ἄνθρωπος» ἀπετέλεσεν εἰς πάσας τὰς διαιρέσεις ἴδιον τύπον, παρὰ τὸν Αἰθιοπικόν, τὸν Μογγολικόν, τὸν Εὐρωπαῖον, τὸν Μαλαῖον.

Ὑφ' ὅλων τῶν ἐπιχειρησάντων τὴν φυλετικὴν κατάταξιν τῶν ἀνθρώπων (βλ. φυλαί), τοῦ Geoffroy-St.-Hilaire, τοῦ Hyxley, τοῦ Flower, τοῦ Topinard, τοῦ Haeckel, τοῦ Müller, τοῦ Quatrefages, τοῦ Deniker κλπ. καὶ δὴ ἀπὸ φυσικῆς ἀνθρωπολογικῆς ἀπόψεως, τ.ἔ. κατὰ τὰ σωματικὰ χαρακτηριστικά, κατατάσσεται παρὰ τὴν ἑτέραν μεγάλην φυλήν, τὴν «μογγολικὴν» ὁμάδα, ὡς εἴπομεν, ὡς ἐκ τοῦ κυριαρχοῦντος κιτρίνου δέρματος, τῶν σκληρῶν, λείων τριχῶν τῆς κεφαλῆς, τῆς ἀραιᾶς τριχώσεως τοῦ προσώπου καὶ σώματος. Ρὶς καὶ ὀφθαλμοὶ ποικίλλουν. Μῆλα προέχουν. Κρανίον ποικίλλει.

Κατ' ἄλλους, αἱ ἀποδείξεις τῆς προϊστορικῆς των ἐν τῷ τόπῳ διαβιώσεως, ἃς εἴδομεν, συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας των ἀπὸ τῆς Ἀσίας. Ὁπωσδήποτε ἡ μορφολογικὴ σχέσις των εἶναι καταφανής. Περιλαμβάνει δὲ κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ Deniker τέσσαρας δευτερευούσας ὁμάδας, τὴν *Βορειοαμερικανικήν*, τὴν *Κεντροαμερικανικήν*, τὴν *Νοτιοαμερικανικὴν* καὶ τὴν *Παταγονικήν*. Ταύτας συμπληροῦσιν εἰς τὰ βορειότερα μέρη τῆς Ἀμερικῆς οἱ *Ἐσκιμῶοι*.

1) Ἡ ***Βορειοαμερικανικὴ*** φυλὴ (Ἰνδοί, Ἐρυθρόδερμοι), ἂν καὶ ἀποτελοῦσα μίαν ὁμοιογενῆ οἰκογένειαν, ὅμως ἕνεκα τῶν διαφορῶν τοῦ ἀπεράντου χώρου ὃν κατέχει, καὶ τῶν ἐπιμιξιῶν, ὑπέστη πολλὰς ἀλλοιώσεις καὶ ἐμφανίζεται ὑπὸ διαφόρους ποικιλίας. Γενικῶς διακρίνομεν, ἀπὸ φυσικῆς ἀνθρωπολογικῆς ἀπόψεως, δύο μεγάλους τύπους, τὸν *Ἀτλαντοαρκτικόν*, ὑψηλοῦ ἀναστήματος, μεσοκέφαλον, βαθέος ὀρφνοκιτρίνου χρώματος, μὲ καλὴν μυϊκὴν διάπλασιν καὶ κανονικὰ σχετικῶς χαρακτηριστικά, καὶ τὸν *Εἰρηνικόν*, βραχυσωμότερον, βραχυκέφαλον καὶ δασύτριχον. Μὴ ὑπολειπόμενοι σήμερον, εἰμὴ ὡς διάσπαρτοι πυρῆνες ἐν τῇ χώρᾳ, ποικίλλουν γλωσσικῶς καὶ ἐθνογραφικῶς, ἀλλὰ καὶ μορφολογικῶς, ὅπως καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀνακαλύψεως.

Οἱ *Ἰνδοὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ* καὶ *Ἀρκτικοῦ ὠκεανοῦ* ἀποτελοῦσι διαφόρους μικροτέρας φυλάς. Καὶ διακρίνομεν, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, τοὺς *Athabasques τοῦ Ἀρκτικοῦ*, μὲ τὰς διαφόρους μικροτέρας φυλάς των, κατοικοῦντας ἐν Ἀλάσκᾳ,

Digitized by Google

περὶ τὸν κόλπον Hudson, καὶ τὸν δυτικὸν Καναδᾶν, ζῶντας δ' ἐκ τοῦ κυνηγίου. Οὗτοι ἐχρησιμοποίησαν τὸν χαλκὸν διὰ σφυρηλατήσεως. Τούτων τινὲς διεσπάρησαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀμερικῆς, ἀποτελοῦντες ἐνίοτε καὶ συμπαγεῖς ὁμάδας, ὅπως εἶναι οἱ *νότιοι Athabasques* ἢ *Apaches*, ζῶντες ἐν Νέῳ Μεξικῷ καὶ Ἀριζόνᾳ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, μορφολογικῶς διαφέροντες κατά τι τῶν ἄλλων, κυρίως ὅμως ἐθνολογικῶς, καλλιεργηταὶ καὶ ἄγριοι πολεμισταὶ καὶ λησταὶ μυθιστορηματικῆς φήμης, καὶ οἱ *δυτικοὶ Athabasques* περὶ τὴν Καλιφορνίαν. Εἶτα ἀναφέρομεν τοὺς τοῦ Ἀτλαντικοῦ, τοὺς *Algonquins*, ὁρμηθέντας ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ Hudson, καὶ κατοικοῦντας εἰς τὸν ἀνατολικὸν Καναδᾶν καὶ τὰ βόρεια τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, περὶ τὸν Mississipi, διῃρημένους δ' εἰς ἀπειρίαν μικροτέρων φυλῶν μὲ διάφορα ὀνόματα, ὧν οἱ *Mohicans* περιφημότεροι καὶ οἱ *Chippewas* περισσότεροι. Εἰς τοὺς παλαιοὺς Algonquins ἀποδίδουσι τὰ παλαιὰ «Ὀχυρὰ» (Mounds) κλπ. Τοιαῦτα κτίσματα ἀνευρίσκονται ἀπὸ τοῦ Missouri καὶ τῶν μεγάλων λιμνῶν μέχρι τῆς Φλωρίδος καὶ τοῦ Ohio. Εἶτα τοὺς *Iroquois*, ἐν Tennesee, μὲ τὰς διαφόρους φυλάς των ὁμοίως. Τοὺς *Muskoghi* εἰς τὰ νότια τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν περὶ τὴν χερσόνησον τῆς Φλωρίδος καὶ τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ. Τοὺς *Dakota*, σκωπτικῶς ἐπονομαζομένους *Sioux*, καὶ οὕτω γνωστούς, τὸν χαρακτηριστικώτερον ἀνθρωπολογικῶς τύπον τῆς Ἀτλαντικῆς ὁμάδος, δυτικῶς τοῦ Mississipi, ἂν καὶ ἡ ἀρχικὴ κατοικία των ἦτο ἀνατολικῶς ἐπὶ τῶν ὀρέων Alleghany.

Ἀπὸ φυσικῆς ἀνθρωπολογικῆς ἀπόψεως, ἥτις μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως ἐνταῦθα, ὅλαι αἱ ὁμάδες αὗται ὁμοιάζουν τὸν γενικὸν τύπον τῆς Ἀτλαντικῆς οἰκογενείας, ἂν καὶ διαφέρουν ἀπὸ ἀπόψεως γλώσσης καὶ ἐθίμων, δηλαδὴ ἀπὸ ψυχικῆς (ἐθνολογικῆς) ἀνθρωπολογικῆς ἀπόψεως. Ἀνάστημα μέγα (ἀπὸ 1,68 μ.—1,75 μ.), μεσοκεφαλία ἢ καὶ ὑποδολιχοκεφαλία (80,5—79,3 δείκτης, κεφαλικός), καὶ ᾠοειδὲς πρόσωπον. Δέρμα ὀρφνοκίτρινον (χαλκόχρουν), λεῖαι καὶ μέλαιναι τρίχες. Προέχουσα ῥίς. Ἰσχυρὰ κάτω γνάθος.

Οἱ ***Ἰνδοὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ***, διάφοροι ἀνθρωπολογικῶς, διαφέρουν ἐπίσης μεταξύ των ἀπὸ ἐθνολογικῆς ἀπόψεως καὶ διακρίνονται εἰς *Βορειοδυτικοὺς Ἰνδούς*, μίαν ὁμάδα ἀπὸ τῆς Ἀλάσκας μέχρι τῆς Βορ. Κολομβίας καὶ ἑτέραν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, κάτωθεν τῆς νήσου Vancouver (φυλαὶ *Vancouver*), ἀνήκοντας εἰς τὸν γενικὸν κυνηγετικὸν πρωτογενῆ τύπον τῶν Ἰνδῶν καὶ τὰς διαφόρους φυλὰς *Ἰνδῶν τοῦ Oregon* καὶ *τῆς Καλιφορνίας*, μέχρι τῆς Arizona καὶ τοῦ Colorado, καὶ τέλος εἰς τοὺς περιφήμους *Ἰνδοὺς «Pueblos»* τῶν σπηλαίων καὶ ὀροπεδίων τῆς Arizona καὶ τοῦ Νέου Μεξικοῦ καὶ τῶν πέριξ. Εἶναι οἱ ἀπόγονοι τῶν *«Cliff-Dwellers»*, διαιρούμενοι ἐπίσης εἰς πλείστας μικρὰς φυλάς, παριστῶντες δὲ τὰ ὑπολείμματα ἀρχαιοτάτου πολιτισμοῦ, ἀκμάσαντος ἰδίᾳ ἐν τῷ παλαιῷ Μεξικῷ.

Παρὰ τὰς ποικιλίας τῆς ἐθνολογικῆς ἐμφανίσεως τῶν Ἰνδῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἔχουν καὶ οὗτοι κοινότητα φυσικῶν χαρακτηριστικῶν, δι' ὧν διακρίνονται τῶν λοιπῶν Ἰνδῶν. Ἀνάστημα κάτω τοῦ μετρίου (1μ.,69—1μ.,66). Ὑποβραχυκεφαλία (84,7—87 0 δείκτης κεφαλικός), ἐπίμηκες ἢ ὑποστρόγγυλον πρόσωπον, εὐθεῖς ὀφθαλμούς, μὴ ἐνθυμίζοντας μογγολικὴν καταγωγὴν καὶ λίαν ἀνεπτυγμένον τὸ τρίχωμα.

2) Ἡ ***Κεντραμερικανικὴ*** ὁμάς, μικρόσωμος, ὑποβραχυκέφαλος, εὐρυπρόσωπος, μὲ εὐθεῖαν ἀλλὰ πλατεῖαν ῥῖνα, βαθύχρους, κατοικεῖ κυρίως εἰς τὰ πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν παράλια κατὰ μῆκος τῆς *Κεντρικῆς Ἀμερικῆς*, ἀλλὰ καὶ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἐν *Μεξικῷ* ἰδίᾳ, καὶ τῆς Νοτίου ἀκόμη καὶ εἰς τὰ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν παράλια, μιγνυμένη πρὸς τὴν Βορειοαμερικανικὴν καὶ τὴν Νοτιοαμερικανικὴν ὁμάδα.

Καὶ οἱ μὲν ***Ἰνδοὶ τοῦ Μεξικοῦ*** διακρίνονται ἀπὸ ἐθνογραφικῆς καὶ γλωσσικῆς ἀπόψεως εἰς διαφόρους ὁμάδας, ἀπογόνους παλαιοτάτων τύπων, ἀλλὰ καὶ εἰς φυσικοὺς τύπους κατά τι διαφόρους, τοὺς *Sonoriens*, ζῶντας εἰς τὰ «Pueblos» τοῦ Βορείου Μεξικοῦ, πλησιάζοντας τοὺς ἀληθεῖς Βορειοαμερικανούς, τοὺς *Aztèques* (βλ. λ. Ἀζτέκοι), δηλ. σειρὰν λαῶν κατοικούντων ἐφ' ὅλης τῆς παραλίας σχεδὸν τοῦ Μεξικοῦ, ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Καλιφορνίας μέχρι τῆς Γουατεμάλας, ἀκόμη δὲ καὶ ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἀποτελοῦντες τοὺς πολιτισμένους λαοὺς τῶν Ἰνδῶν ἔκπαλαι, καὶ τοὺς ***ἰδίως Μεξικανούς***, διῃρημένους καὶ τούτους εἰς διαφόδους ὁμάδας ἐθνογραφικὰς (Otomi κλπ.).

Οἱ δὲ κυρίως ***Ἰνδοὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς*** διακρίνονται εἰς τοὺς *Νοτιομεξικανοὺς* (*Zapothèques, Mixtèques* κλπ.), κυρίως ὅμως τοὺς *Maya* ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων λαῶν, εἰς τὴν χερσόνησον Youcatan, τὴν Γουατεμάλαν καὶ τὴν Χονδουρᾶν, μικροῦ χονδροῦ ἀναστήματος, χαμαιμετώπους μὲ προέχοντα μῆλα παρειῶν καὶ καλῶς διαπεπλασμένην ῥῖνα, ἐπίσης πολιτισμένους λαούς, ἐξαφανισθέντας καὶ ἐγκαταλείψαντας γιγαντιαῖα οἰκοδομήματα, καὶ τοὺς κατοίκους ***τοῦ Ἰσθμοῦ*** διεσκορπισμένους εἰς τὴν Γουατεμάλαν, Χονδουρᾶν, Νικαράγουαν καὶ Costa-Rica μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Panama, ὑπὸ τὰ διαφορώτατα ὀνόματα, μερικοὶ τῶν ὁποίων, οἱ πλέον πρωτογενεῖς, ἔχουν βαθυτέραν χροιὰν δέρματος, τινὲς δὲ ὁμοιάζουν μὲ Νέγρους (Mosquitos), μὴ ἔχοντες ὅμως τὴν πεπλατυσμένην ῥῖνα τούτων.

3) Ἡ ***Νοτιοαμερικανικὴ*** ὁμὰς τῶν Ἰνδῶν διαιρεῖται κατὰ τὸν Deniker εἰς δύο ἀνθρωπολογικὰς φυλάς, τὴν *Παλαιοαμερικανικήν*, τὴν θεωρουμένην ὡς λίαν ἀρχέγονον φυλὴν τῆς Ἀμερικῆς, δολιχοκέφαλον, κυματότριχα ἢ καὶ οὐλότριχα, πρόγναθον καὶ πλατύρρινον καὶ μὲ γωνιῶδες πρόσωπον μᾶλλον, καὶ τὴν μεσοκέφαλον, λειότριχα, ἐντονωτέρας μογγολικῆς φυσιογνωμίας, τὸν κοινότερον τύπον, τὴν ἰδίως *Νοτιοαμερικανικὴν φυλήν*. Γεωγραφικῶς εἶναι ἀρκετὰ σαφῶς ἀφωρισμένη ἡ ὅλη διφυὴς ὁμὰς αὕτη ὑπὸ τῆς σειρᾶς τῶν Ἄνδεων, καταλαμβάνουσα τὴν Βραζιλίαν κατὰ τὸ πλεῖστον (Ἀμαζονὶς καὶ Γουϊάνα), εἶναι δὲ μεμιγμένη, ἡ παλαιοαμερικανικὴ κυρίως, μετὰ Παταγόνων ἐν τῇ Νοτίῳ Βραζιλίᾳ καὶ ταῖς Pampas, φθάνουσα μέχρι τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς ἠπείρου, τῆς Γῆς τοῦ Πυρός.

Τὸ κύριον τμῆμα τοῦτο τῶν Ἰνδῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς (ἡ Νοτιοαμερικανικὴ ὁμάς), εὑρηνται ἐν τῇ κατωτάτῃ βαθμῖδι τοῦ πολιτισμοῦ. Γυμνοὶ ἁλιεῖς καὶ κυνηγοί, ἔζων κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀμερικῆς ἐντὸς καλυβῶν, καὶ οἱ Βραζιλιανοὶ κατ' ἐξοχήν, καὶ οἱ Ἀμαζόνιοι καὶ οἱ Παμπαῖοι. Καὶ τοῦτο κατ' ἀντίθεσιν τῶν κατοίκων τῶν Ἄνδεων (βλ. κατωτέρω).

Οἱ ***Ἀμαζόνιοι*** διακρίνονται εἰς τὰς σπουδαιοτέρας οἰκογενείας τῶν *Caribes*, περιφήμων κατακτητῶν, εἰς ὅλην τὴν Βραζιλίαν (Ἀμαζονίς, Βενεζουέλα, Γουϊάνα), μέχρι τῶν Ἀντιλλῶν, ὅπως εἴπομεν ἀνωτέρω. Ὁ φυσικὸς τύπος των ποικίλλει κατὰ φυλάς: τινὲς μικρόσωμοι καὶ μεσοκέφαλοι, ἄλλοι ὑψηλόσωμοι καὶ ὑποδολιχοκέφαλοι, λειότριχες καὶ πλατύρρινοι· τινὲς ὅμως ἐμφανίζονται κυματότριχες, ἢ καὶ πολύτριχες καὶ μὲ κυρτὴν ῥῖνα (Bakaïri). Εἶτα εἰς τοὺς *Arovak*, εἰς τὴν Γουϊάναν καὶ τὴν ἄνω Ἀμαζονίδα, καὶ τὰς νήσους, τὴν Κούβαν, τὴν Ἀϊτήν, μὲ διαφόρους τύπους μορφολογικούς, μικροσωμότεροι καὶ πλέον βραχυκέφαλοι τῶν Caribes οἱ μέν, ἄλλοι εἶναι ὑψηλότεροι τούτων μὲ εὐρὺ πρόσωπον καὶ λοξοὺς ὀφθαλμούς. Ἀπαντῶσι δὲ καὶ μεταξὺ αὐτῶν τινὲς οὐλότριχες.

Οἱ *κατ' ἐξοχὴν Βραζιλιανοὶ* διακρίνονται εἰς τοὺς τῆς *Ἀνατολικῆς Βραζιλίας*, τοὺς *Ges* ἢ *Botocudos* (ἐκ τοῦ «botoc», ὀστεΐνου ἢ ξυλίνου δίσκου διατείνοντος τὸ λόβιον τοῦ ὠτὸς καὶ τὸ κάτω χεῖλος), εἰς ἀθλιεστέραν κατάστασιν τῶν Ἀμαζονίων· μικρόσωμοι, δολιχοκέφαλοι, μὲ προέχοντα ὑπερόφρυα τόξα καὶ πεπιεσμένην ῥῖνα. Ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ διαφόρου μορφολογίας φυλαί, ἀνήκουσαι εἰς τὴν κοινὴν ταύτην ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως ὁμάδα καὶ ἄλλαι ἐκτὸς αὐτῆς. Εἰς τοὺς τῆς *Κεντρικῆς Βραζιλίας* καὶ Ν. Ἀμερικῆς καθόλου (Βολιβία), ὅπου ζῶσι, πλὴν τῶν Caribes, Arovak, Ges κλπ., καὶ φυλαὶ μὴ καλῶς μελετηθεῖσαι ἀκόμη ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, οἱ *Karaya* ὑψηλοσωμότεροι καὶ δολιχοκέφαλοι, οἱ μικροὶ *Troumaï*, οἱ *Bororo* τῆς Παραγουάης ὑψηλοί. Τέλος τοὺς *Toupi-Guarani*, ἄλλοτε διεσπαρμένους ἀπὸ τῆς Γουϊάνας μέχρι τῆς Παραγουάης, σήμερον ἀποτελοῦντες ὀλίγας οἰκογενείας εἰς Βραζιλίαν, ἀλλὰ κυρίως ζῶντας εἰς Παραγουάην καὶ Ἀργεντινὴν μὲ τὰς διαφόρους φυλάς των, πολλὰς ἐξισπανισθείσας. Ὁμοιάζουν μορφολογικῶς πρὸς τοὺς Caribes, ἀνάστημα 1 μ., 58 — 1 μ., 62, κεφαλ. δείκτης 79 περίπου.

4) Οἱ ***Παμπαῖοι*** καὶ οἱ κάτοικοι *τῆς Γῆς τοῦ Πυρὸς* παριστοῦν ἀπείρους φυλετικὰς ὁμάδας λίαν μεμιγμένας, κατεχούσας τὸ κάτω τμῆμα τῆς Ν. Ἀμερικῆς, τὸ περιλαμβανόμενον ὑφ' ὅλης τῆς Ἀργεντινῆς Δημοκρατίας μετὰ τῆς Παταγονίας κλπ., κάτω τῶν 30° ν. πλ. Βαθύχροες καὶ ὑψηλοὶ ἀνήκουν οἱ πλεῖστοι εἰς μίαν γλωσσικὴν ὁμάδα (Guaycourou), εἶναι ἐλάχιστα γνωστοὶ ἀνθρωπολογικῶς. Τὴν κυρίως ***Παταγονικὴν*** φυλὴν ἐξ αὐτῶν εὑρίσκομεν, ἀποτελουμένην ἐὰν μὴ ἐκ γιγάντων, πάντως ὅμως ἐκ πρώτου ἀναστήματος ἀτόμων, τό γε νῦν μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Santa-Cruz καὶ τοῦ στενοῦ τοῦ Magellan, εἰς τὸ νοτιώτερον σχεδὸν ἄκρον. Οἱ Παταγόνες, ὡς ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Magellan οἱ *Tuelches*, εἶναι ὑψηλοί, ὡς εἴπομεν (ἀπὸ 1 μ., 73, οἱ βόρειοι—1 μ., 85 οἱ νότιοι), βραχυκέφαλοι (δ. = 85), μὲ ἐπίμηκες πρόσωπον, ἀλλὰ πλατύ, μὲ λεπτὴν ῥῖνα, λοξοὺς ὀφθαλμούς, προέχοντα μῆλα παρειῶν, καὶ προγναθισμὸν καὶ βαθὺ ἐλαιῶδες χρῶμα τοῦ δέρματος. Χωριστὴν ὁμάδα ἀποτελοῦν οἱ κάτοικοι τῶν νοτιωτάτων τῆς Ἀμερικῆς, τῆς ὑγρᾶς καὶ ψυχρᾶς *Γῆς τοῦ Πυρὸς* (*Fuegiens*), ἐν ἡμιαγρίᾳ καταστάσει, ἐξοντωθέντες κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀποτελοῦντες τὸν τύπον τῆς παλαιοαμερικανικῆς ὁμάδος. Πλὴν τοῦ ὑψηλοῦ καὶ δολίχου κρανίου, χαρακτηρίζονται μορφολογικῶς διὰ τῆς συχνῆς παρουσίας ἐπ' αὐτῶν τοῦ τρίτου τροχαντῆρος τοῦ ὀστοῦ τοῦ μηροῦ (64. 3 τοῖς %), καὶ τοῦ ὑποτροχαντηρίου βόθρου (80 %) καὶ βραχυσωμίας (1, 57).

Ἡ δὲ «Κορδιλλιέρα τῶν Ἄνδεων» ἀπὸ τῶν παραλίων τοῦ Εἰρηνικοῦ μέχρι τῶν ὀροπεδίων, κατοικεῖται ἐν συνεχείᾳ σχεδὸν κατὰ μῆκος ὑπὸ λαῶν ἰνδικῶν, ἀλλὰ διαφόρων τῶν κυρίως νοτιοαμερικανικῶν τούτων ὁμάδων, ἀκόμη καὶ γλωσσικῶς καὶ ἐθνογραφικῶς, καταγομένων δὲ ἐκ τῆς «κεντραμερικανικῆς» ὁμάδος κατὰ τὸ πλεῖστον. Οἱ ***κάτοικοι τῶν Ἄνδεων***, ἑλκυσθέντες ὑπὸ των ἰδιαιτέρως εὐνοϊκῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων, ἦσαν πολὺ περισσότερον τῶν λοιπῶν Νοτιοαμερικανῶν προηγμένοι εἰς τὸν πολιτισμόν, καὶ διακρίνονται εἰς διαφόρους ἐθνογραφικὰς καὶ οὗτοι μικροτέρας ὁμάδας ἀπὸ τῆς Costa-Rica μέχρι τοῦ Ν. Ἀκρωτηρίου, καὶ γλωσσικῶς εἰς δύο κυρίως τοιαύτας, τοὺς *Chibcha* βορειότερον, καὶ τοὺς *Quichua*, μὲ τοὺς σπουδαιότερους τούτων κλάδους, τοὺς «*Inkas*», τὸν παλαιὸν κομμουνιστικὸν λαὸν τῆς Περουβίας, εἶτα τοὺς «*Aymara*» τῆς Βολιβίας, τοὺς «*Yunka*» κλπ., ὧν τὰ γιγάντεια ἔργα ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ ἐξαφανισθέντος πολιτισμοῦ των.

Κοινὰ χαρακτηριστικά των εἶναι τὸ μικρὸν ἀνάστημα (κάτω τοῦ 1μ., 60) καὶ τὸ ἰσχυρὸν τῆς ὅλης διαπλάσεως, ἡ γρυπὴ ῥίς, τὸ χαμηλὸν μέτωπον (ἴσως ἐκ τεχνητῆς παραμορφώσεως), ἡ συχνότης τοῦ «ὀστοῦ τῶν Inkas» (ἢ «ἐπακταίου», ἀνωμάλου ἐμβολίμου ὀστοῦ τῆς λαβδοειδοῦς ῥαφῆς τοῦ κρανίου) 20—30 τοῖς %, κλπ. Ὁμοίας σωματολογικῆς διαπλάσεως εἶναι καὶ οἱ ἀρχέγονοι *Araucans* (τῆς Χιλῆς) μὲ τὴν ὑποβραχυκεφαλίαν καὶ τὰ λοιπὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἄλλων ὁμάδων τῶν Ἄνδεων, δηλαδὴ τῶν ἐχουσῶν ὡς βάσιν τὴν κεντραμερικανικὴν φυλήν. Ὑψηλοὶ προσεγγίζουν πρὸς τοὺς Παταγόνας. Σήμερον καὶ αἱ φυλαὶ αὗται κατέπεσαν ἐν τῷ πολιτισμῷ.

5) Ἰδίαν φυλετικὴν ὁμάδα δύνανται νὰ ἀποτελοῦν οἱ εἰρηνικοὶ καὶ μακάριοι ***Ἐσκιμῶοι***, οἱ βορειότατοι κάτοικοι τῆς Ἀμερικῆς, διεσπαρμένοι καθ' ὅλον τὸ πλάτος ταύτης, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον ὠκεανόν, μάλιστα ἐφ' ὅσον ἀνήκουν εἰς καθαρὰς σχετικῶς ὁμάδας. Καὶ τοιαῦται εἶναι αἱ τῆς ἀνατολικῆς Γροιλλανδίας, ὅπου εἶναι ἀραιότερον ἐγκατεσπαρμένοι μέχρι τοῦ Ἀκρωτηρίου Farewell, καὶ αἱ τῶν βορείων τῆς Β. Ἀμερικῆς παραλίων, ὅπου ἀποτελοῦν συμπαγεστέρας μάζας. Ὁμοιάζουν καὶ συγγενεύουν ἀναντιρρήτως πρὸς τὰς ἀμερικανικὰς φυλὰς τῶν Ἰνδῶν, φέρουν ὅμως πολλὰ χαρακτηριστικὰ ἀσιατικά. Ἐμφανίζουν «λοξοὺς» ὀφθαλμούς, λείας μελαίνας τρίχας, προέχοντα μῆλα παρειῶν καὶ εὐρυπροσωπίαν, ὑψηλὸν κρανίον καὶ δολιχολεφαλίαν, ὠχροκίτρινον χρῶμα δέρματος μέχρι πελιδνοῦ ἐνίοτε, ἂν καὶ συχνὰ τεχνητῶς ἠλλοιωμένον. Οἱ Ἐσκιμῶοι διακρίνονται γενικῶς διὰ τὴν μεγάλην κρανιακὴν χωρητικότητα, δηλαδὴ τὸν μέγαν ἐγκέφαλον (1646 κ. ἑ.). Τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα ποικίλλουν ὅσον πλησιάζομεν πρὸς τὰ νότια τὸν Καναδᾶν, τὸ Labrador, ἢ τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Γροιλλανδίας· ἐπίσης ἀλλοιοῦται ἡ φυλὴ αὕτη περὶ τὸν Βερίγγειον πορθμόν, τὴν Ἀλάσκαν κλπ., ἕνεκα μίξεων πρὸς μογγολικὰ φῦλα καθαρά, πρὸς τοὺς Βορειοαμερικανοὺς καὶ τοὺς Εὐρωπαίους ἀκόμη.

Σημειοῦμεν ὅτι οἱ Ἐσκιμῶοι ἐνθυμίζουν, ἀπό τε φυσικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐθνογραφικῆς, τοὺς τρωγλοδύτας τῆς τεταρτογενοῦς περιόδου, τὸν παλαιοντολογικὸν *Homo Sapiens*, καὶ δὴ τὸν τύπον τῆς Chancelade. Γενικῶς οἱ Ἐσκιμῶοι κατοικοῦν τὰς ἀξένους βορείους ἀκτὰς κυρίως, πιθανῶς ὁρμηθέντες ἀπὸ τῆς τοῦ κόλπου τοῦ Hudson, διασπαρέντες δὲ βαθμηδὸν μέχρι Γροιλλανδίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Ἀσίας ἀφ' ἑτέρου ἐσχάτως. Εἶναι δὲ θαυμαστοὶ διὰ τὰ μέσα ἅτινα ἐκαλλιέργησαν, ὅπως ἀντίσχωσιν εἰς τὴν σκληρὰν ζωήν των, ἄνευ γνώσεως τῶν μετάλλων.

Εἰς τοὺς Ἐσκιμώους ὑπάγονται, ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως καὶ ἐθνογραφικῆς, καὶ οἱ ***Ἀλεοῦτοι*** θαλασσινοί, κατοικοῦντες τὰς ὁμωνύμους νήσους εἰς τὸ δυτικώτατον ἄκρον τῆς Ἀλάσκας. Διαφέρουν ἐν τούτοις ἐκείνων μορφολογικῶς, ἐμφανίζοντες βραχυκεφαλίαν καὶ ἄλλα τινὰ χαρακτηριστικά.

Πλεῖσται τῶν «αὐτοχθόνων» ἀμερικανικῶν φυλῶν ὑπέστησαν καταπληκτικὴν μείωσιν, ἀριθμητικῶς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως καθαρότητος αἵματος, ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐντεῦθεν, εἴτε συνεπείᾳ τῶν ἐξοντωτικῶν πολέμων τῶν λευκῶν, εἴτε ἕνεκα νόσων, καταχρήσεων κλπ. εἴτε ἕνεκα μίξεων, πολλαὶ δ' ἐν διαστήματι ὀλιγίστων ἐτῶν τελείως ἐξηφανίσθησαν. Ἐν τῇ συγχρόνῳ δ' ἐποχῇ δὲν ὑπάρχουν ἐκ πολλῶν ὁμάδων Ἰνδῶν ἢ ἄθλιαί τινες ὑπάρξεις, ἢ μιγάδες μόνον, ἢ καὶ καθόλου αἱ ἀναμνήσεις (Arovac, Iroquois, Caribes τῶν Ἀντιλλῶν, Toupis, Maya, κ. πλ. ἄλ.). Πρὸ τῆς 12ης Ὀκτωβρίου 1492, πρὸ τῆς ἀνατρεπτικῆς ἐποχῆς τῆς ἀνακαλύψεως, ὁ ἄνθρωπος τῆς Ἀμερικῆς ἀνεπτύσσετο ἀπομεμονωμένος τοῦ λοιποῦ κόσμου σχεδόν, καὶ ἄνευ ἐπιδράσεως τῶν πολιτισμῶν αὐτοῦ, ὡς σύνολον, καθόλου εἰπεῖν, ἀρκετὰ ὁμοιόμορφον, πλὴν τῶν Ἐσκιμώων. Καταγωγῆς ἑνιαίας περίπου ἂν καὶ καταμερισθεὶς εἰς

Digitized by Google

ἀπειρίαν μικροτέρων ὁμάδων (γλωσσικῶς, ἐθνογραφικῶς καὶ μορφολογικῶς), δικαιολογουμένην ὡς ἐκ τῶν διαφόρων συνθηκῶν τοῦ βίου ἐν τῷ ἀπεράντῳ καὶ ὅλας τὰς κλιματικὰς συνθήκας περιλαμβάνοντι ἀμερικανικῷ ἐδάφει, διετηρήθη ὁ «Ἀμερικανὸς ἄνθρωπος» ὁμοιογενὴς σχεδόν.

Ἡ ἰνδικὴ αὕτη φυλὴ ἀπαρτίζει τὸν ἴδιον τῆς ἠπείρου ταύτης πληθυσμόν, τὸν «αὐτόχθονα», ἀκριβῶς ὅπως ἄλλαι φυλαί, ἄλλων ἠπείρων. Οὗτος ὅμως, ἐντὸς ὀλίγων ἑκατονταετηρίδων ὑπέστη πρωτοφανῆ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα μεταβολήν, δὲν ἐμφανίζεται δὲ ἀμιγὴς οὐδ' ἄθικτος ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῶν κατακτητῶν, εἰμὴ εἰς ἐλάχιστα σημεῖα τῆς Β. Ἀμερικῆς, τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, τοῦ Καναδᾶ, τῆς Καλιφορνίας, τοῦ Μεξικοῦ. Μεγίστας ἀλλοιώσεις ὑπέστη καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς καθὼς καὶ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ὡς εἴδομεν. Ἰδιαίτατα δὲ ἐξηλείφθη ὁ τύπος ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς χώρας, ὅπου ὑπερτεροῦν οἱ ξένοι καὶ ὅπου οἱ μιγάδες ἀποτελοῦν τὴν ἔνδειξιν τῆς ἐξαφανισθείσης καθαρᾶς μορφολογικῶς ὁμάδος. Ἐκ τῶν μνημονευθεισῶν φυλῶν τῶν μεμονωμένων κεντρικῶν χωρῶν ὑπολείπονται οὐχ ἧττον νησῖδες ἐμφανίζουσαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ὡς ἦτο.

Παρά τισι ἐξ αὐτῶν εὑρίσκομεν τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ κατωτάτῃ τῆς ἀναπτύξεως βαθμῖδι, ἐνῷ ἄλλαι ἰνδικαὶ φυλαί, ὡς εἴδομεν ἐν παρόδῳ, ἀνέπτυξαν παλαιόθεν ἀνωτέρους πολιτισμούς, κατ' οὐδὲν ὑστεροῦντας τῶν τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου, ὧν τὸ σπουδαιότερον δεῖγμα εὑρίσκομεν εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν «*Inkas*» τοῦ Περουβιανοῦ ἐδάφους καὶ τῶν «*Παλαιῶν Μεξικανῶν*» τὸν ἐρχόμενον ἀμέσως μετὰ τοὺς πολιτισμοὺς τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Ἑλλήνων. Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὅσον κατερχόμεθα πρὸς τὰ νότια τῆς Ἀμερικῆς, τόσον ὁ πολιτισμὸς τῶν ἰνδικῶν ὀρδῶν γίνεται πρωτογενέστερος.

Ὁμιλοῦντες περὶ τῶν φυλῶν τῆς Ἀμερικῆς σχεδὸν μόνον ἀπὸ «φυσικῆς ἀνθρωπολογικῆς» ἀπόψεως, θὰ σημειώσωμεν ἀκόμη ὅτι ἡ Ἀμερικὴ ἀπετέλεσεν ἀνέκαθεν, ἀπὸ τῆς προκολομβιανῆς περιόδου, τὸ κύριον κέντρον τῆς τεχνητῆς *παραμορφώσεως τῆς κεφαλῆς* ἐν τῷ κόσμῳ. Πρόκειται περὶ τῶν «ἐθνικῶν» καλουμένων παραμορφώσεων, ἐκ τῆς συνηθείας τῆς κατακλίσεως τοῦ νεογνοῦ ἐπὶ σκληροῦ ὑποστρώματος ἢ σανίδος, ἢ καὶ τοῦ ἐδάφους ἀκόμη (Κορέα), βοηθοῦντος τοῦ ἰδίου βάρους τῆς κεφαλῆς, τῆς ἰσχυρᾶς περιδέσεως διαφοροτρόπως ταύτης, τῆς διαρκοῦς ἰσχυρᾶς πιέσεως τοῦ μετώπου ἢ ἄλλου μέρους διὰ πλακῶν κλπ. Ἡ περίδεσις γίνεται ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἐν Ἀμερικῇ, ὑπὸ νομαδικῶν λαῶν καὶ δὴ ἐπὶ σανίδος, ἐπὶ τῶν σκληρῶν καλάθων ἢ δερματίνων φορητῶν κοιτίδων καὶ δι' ἄλλων ποικιλωτάτων μεθόδων, πολυπλοκωτάτων ἐνίοτε. Εὑρίσκομεν ταύτην ἐπὶ παλαιῶν κρανίων ἰδίᾳ τῆς Περουβίας, Βολιβίας καὶ τοῦ Μεξικοῦ καὶ ἐπὶ ἀναγλύφων εἰς τοὺς γνωστοὺς τύμβους (Mound) καὶ τὰ λοιπὰ κτίσματα τῶν παλαιῶν ἐκείνων πολιτισμένων λαῶν, εἰς τὰς πρωτογενεῖς ἰνδικὰς ὁμάδας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Φλωρίδος, τῶν Νήσων, τῆς Ἀργεντινῆς. Σήμερον δὲ εἶναι λίαν διαδεδομένη ἡ παραμόρφωσις τοῦ κρανίου (πεπλατυσμένου κρανίου) εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς κατοίκους τῆς Βορ. Ἀμερικῆς ἰδίᾳ, τοὺς τοῦ Εἰρηνικοῦ μάλιστα (Apaches, Pueblos κλπ.), ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς Κεντρικῆς καὶ Νοτίου κατὰ δεύτερον λόγον. Διακρίνομεν δὲ γενικῶς «ἰνιακὴν» παραμόρφωσιν, «μετωπο-ἰνιακὴν» κλπ. Αἱ παραμορφώσεις τοῦ κρανίου συνεπάγονται καὶ μεταβολὰς ἄλλας τοῦ κρανίου καὶ τοῦ ἐγκεφάλου, συνήθως ὅμως δὲν παραβλάπτουν αὗται τὴν διανοητικότητα τοῦ ἀτόμου. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

ΓΛΩΣΣΑΙ

Αἱ σήμερον εἰς τὰς διαφόρους χώρας τῆς Ἀμερικανικῆς ἠπείρου ὁμιλούμεναι γλῶσσαι ἀνήκουν εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας: α') Εἰς τὰς γλώσσας τῶν ἰθαγενῶν καὶ β') εἰς τὰς ἐξ Εὐρώπης ἢ ἄλλοθεν παρὰ τῶν ἀποίκων μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν εἰσαχθείσας.

1) Γλῶσσα τῶν ἰθαγενῶν.—Ὑπάρχουσι γλωσσολόγοι καὶ ἐθνολόγοι, ὡς ὁ Gatschet καὶ ὁ Brinton, φρονοῦντες ὅτι διὰ τὴν Ἀμερικὴν εἶναι ἀσφαλεστέρα ἡ ταξινόμησις τῶν λαῶν σύμφωνα μᾶλλον μὲ τὰ γλωσσολογικὰ αὐτῶν χαρακτηριστικά, παρὰ μὲ τὰ ἐθνολογικὰ καὶ σωματολογικά. Φρονοῦσι μάλιστα ὅτι τὰ γλωσσολογικὰ χαρακτηριστικὰ δύνανται νὰ παράσχωσιν ὑποδείξεις περὶ τῶν φυλῶν τοῦ Νέου Κόσμου. Ἀλλ' αἱ γνῶμαι διχάζονται τόσον ὡς πρὸς τὴν ἄποψιν ταύτην, ὅσον καὶ σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα ἐὰν πάντα τὰ ἀμερικανικὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα ἀνήκουν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν Brinton, παρὰ τὴν διαφορὰν τοῦ λεκτικοῦ πλούτου καὶ τὰς μᾶλλον ἐπιφανειακὰς διαφορὰς τῆς μορφολογίας, ὑφίσταται κοινὸς δεσμὸς μεταξὺ ὅλων τῶν Ἀμερικανικῶν γλωσσῶν. Συνίσταται δὲ ὁ σύνδεσμος αὐτὸς εἰς τὴν ἐσωτέραν σύνθεσιν τῶν γλωσσῶν τούτων, ἥτις χαρακτηρίζεται παρὰ τῆς εἰς μέγαν βαθμὸν ἀναπτύξεως τῶν ἀντωνυμικῶν τύπων, παρὰ τῆς ἀφθονίας τῶν τὰ γένη δηλούντων μορίων, παρὰ τῆς συχνοτέρας χρήσεως ἐννοιῶν βασιζομένων ἐπὶ τῆς δράσεως (*ρημάτων*), παρὰ ἐννοιῶν δηλωτικῶν ὑπάρξεως (*ὀνομάτων*), καὶ κατὰ συνέπειαν, παρὰ τῆς καθυποτάξεως τῶν δευτέρων εἰς τὰς πρώτας ἐν τῇ προτάσει. Τὸ τελευταῖον τοῦτο χαρακτηριστικὸν εἶναι ἴδιον τοῦ γλωσσικοῦ φαινομένου τῆς *ἐνσωματώσεως*, πασῶν τῶν ἀμερικανικῶν γλωσσῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὰς καλουμένας *πολυσυνθετικάς*. Καὶ αὐταὶ μὲν εἶναι αἱ γνῶμαι τοῦ Brinton, σήμερον ὅμως ὅτε γινώσκονται καλύτερον αἱ ἀμερικανικαὶ γλῶσσαι, τὰ πράγματα δὲν παρουσιάζονται ὑπὸ τόσον ἁπλῆν μορφήν. Ἡ ὁμοιότης τῆς συνθέσεως, ἡ ὁποία παρατηρεῖται, κατὰ τὸν Brinton καὶ ἄλλους, μεταξὺ τῶν ἀμερικανικῶν γλωσσῶν καὶ τὴν ὁποίαν ἠδύνατό τις βεβαίως νὰ ἐπεκτείνῃ καί εἰς ἄλλας ὁμάδας γλωσσῶν *συγκολλητικῶν*, εἶναι καὶ ἀρκετὸν στήριγμα τῆς γνώμης ὅτι πᾶσαι αὗται προέρχονται ἐκ κοινῆς πηγῆς; Ὁ Fr. Müller καὶ ὁ L. Adam, ἀσχοληθέντες μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀπαντῶσιν ἀποφατικῶς, ὁ δὲ Powell, ἀποδίδων πολὺ περισσοτέραν σπουδαιότητα εἰς τὰς ὁμοιότητας τοῦ λεκτικοῦ πλούτου παρὰ εἰς τὰς τῆς μορφολογίας, καταλήγει ἐν προκειμένῳ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ φυλαὶ εἰδικῶς τῆς Βορείου Ἀμερικῆς δὲν ὁμιλοῦσιν, ὡς πιστεύεται παρὰ πολλῶν, διαλέκτους συγγενεῖς πρὸς ἀλλήλας, ὁρμωμένας πάσας ἐκ μιᾶς ἀρχικῆς γλώσσης, ἀλλὰ τοὐναντίον πλείονας γλώσσας ἀνηκούσας εἰς οἰκογενείας διακεκριμένας καὶ αἵτινες οὐδαμῶς φαίνονται ὅτι ἔχουσι κοινὴν τὴν προέλευσιν. Αἱ νεώτεραι καὶ ἀσφαλῶς αἱ ἀρτιώτεραι ἐν σχέσει πρὸς τὸ βασικὸν τοῦτο ζήτημα ἔρευναι εἶναι ἀναμφιβόλως αἱ τοῦ Fr. Boas. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου του «Handbook of American Indian languages» ἀπέδειξεν ὁ γλωσσολόγος οὗτος ὅτι οἱ χαρακτῆρες, τοὺς ὁποίους ἐθεώρουν ἄλλοτε ἰδιάζοντας εἰς τὰς γλώσσας τοῦ Νέου Κόσμου, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐγνώριζον μόνον μερικὰς ἐξ αὐτῶν, κατέρρευσαν, ὅτε αἱ γνώσεις μας εἰς τὸ πεδίον τοῦτο ηὐρύνθησαν. Κατὰ τὴν παλαιὰν ταξινόμησιν, λέγει ὁ Boas, αἱ ἀμερικανικαὶ γλῶσσαι ἐχαρακτηρίζοντο παρὰ τοῦ *πολυσυνθετισμοῦ* καὶ τῆς *ἐνσωματώσεως*. Ἰδοὺ μία λέξις τῆς γλώσσης τῶν Ἐσκιμώων παρέχουσα ἰδέαν τοῦ τί εἶναι πολυσυνθετισμός: *takusariartorumagaluarnepâ?* = φρονεῖτε ὅτι πραγματικῶς ἔχει τὴν διάθεσιν νὰ ὑπάγῃ νὰ ἀσχοληθῇ μὲ αὐτό; Ἰδοὺ ἡ ἀνάλυσις τῆς λέξεως - προτάσεως ταύτης: *takusar [pâ]* = ἀσχολεῖται μὲ αὐτό· *iartor [poq]* = πηγαίνει νά· *uma [voq]* = ἔχει τὴν διάθεσιν, σκοπεῖ· *[g]aluar [poq]* = κάμνει ἔτσι ἀλλά· *nep [poq]* = νομίζετε· *â* ἐρωτηματικὸν κατὰ τρίτον πρόσωπον. Ὡς βλέπει τις οὐδεμία σχέσις ἢ ἀναλογία μεταξὺ τῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα προσετέθησαν εἰς ἓν ἀρχικὸν θέμα, καὶ τῶν στοιχείων τῆς γραμματικῆς τῶν ἰνδοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν.

Ὅσον διὰ τὸν ἄλλον ὅρον *ἐνσωμάτωσις*, οὗτος σημαίνει ὅτι αἱ ἀμερικανικαὶ γλῶσσαι ἔχουσι τάσιν νὰ ἐνσωματῶσι τὸ ἀντικείμενον τῆς προτάσεως, οὐσιαστικὸν ἢ ἀντωνυμίαν, εἰς τὴν ρηματικὴν ἔκφρασιν. Οὕτω π. χ. εἰς τὴν γλῶσσαν «Νάχουατλ»: *ni-petla-tsiwa* = κάμνω ψιάθας (*petla-tl* = ψιάθη)· ὁμοίως εἰς τὴν γλῶσσαν «Pawni»: *ta-t-îtka'wit* = ἀνασκάπτω τὴν λάσπην, (*ta*-δηλοῖ τὴν ὁριστικήν· *t* = ἐγώ· *îtkar* = λάσπη· *pit* = σκάπτω· τὰ *r* καὶ *p* συνερχόμενα δίδουν *w*)· εἰς τὴν γλῶσσαν «Oneida»: *g-naglâ-sl-i-zak-s* = ζητῶ ἕνα χωριό (*g* = ἐγώ· *nagla* = ζῆν· *sl* δηλοῖ τὸ ἀφῃρημένον οὐσιαστικόν· *i* = ρηματ. τύπος· *zak* = ζητεῖν· *-s* δηλοῖ τὴν συνέχειαν).

Ὅταν λοιπὸν μελετᾷ τις κατὰ βάθος τὸν σχηματισμὸν πολλῶν ἀμερικανικῶν γλωσσῶν, διακρίνει ὅτι ἐσφαλμένως λέγεται ὅτι πᾶσαι αἱ γλῶσσαι αὗται εἶναι πολυσυνθετικαὶ καὶ ἐνσωματικαί· ὑπάρχει ἐν Ἀμερικῇ μέγας ἀριθμὸς γλωσσῶν, παρατηρεῖ ὁ Boas, ὅπου αἱ ἀντωνυμίαι δὲν ἐνσωματοῦνται, ἀλλ' ἁπλῶς παράκεινται εἰς τὸ ῥῆμα. Ὡσαύτως εἰς πολλὰς γλώσσας δὲν παρατηρεῖται ἡ συνένωσις πολλῶν στοιχείων εἰς μίαν μόνην λέξιν, ἤτοι ὁ *πολυσυνθετισμός*. Π. χ. ἡ γλῶσσα «Tsinuk» ἀγνοεῖ τέλεον σχεδὸν τὸ φαινόμενον τοῦτο, σπανιώταται δ' εἶναι αἱ περιπτώσεις, ὅπου μία λέξις τῆς γλώσσης ταύτης ἐκφράζει ὅλον σύμπλεγμα ἰδεῶν. Ἐξ ἄλλου αἱ βορειοαμερικανικαὶ γλῶσσαι «Athapaska», «Haida» καὶ «Tlingit» δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν, εἰ καὶ πολυσυνθετικαί, ὡς πρότυπα γλωσσῶν μὴ ἐνσωματουσῶν πράγματι τὸ ἀντικείμενον ἐν τῷ ρήματι. Ἐν αὐταῖς ἡ ἀντωνυμία-ὑποκείμενον καὶ ἡ ἀντωνυμία-ἀντικείμενον ἀποτελοῦσιν ἀείποτε ἐν τῷ λόγῳ στοιχεῖα ἀνεξάρτητα. Μεταξὺ τῶν βορειοαμερικανικῶν γλωσσῶν μόνη ἡ τῶν «Ἰροκουσίων» τείνει πράγματι εἰς τὴν ἐνσωμάτωσιν τοῦ οὐσιαστικοῦ ἀντικειμένου ἐν τῷ ρήματι καὶ συγχρόνως εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ ἀνεξαρτήτου τύπου τοῦ ρήματος, οὕτως ὥστε δύναται αὕτη νὰ θεωρηθῇ ὡς πρότυπον τῶν γλωσσῶν, αἱ ὁποῖαι ἐνσωματοῦσι τὸ ἀντικείμενον. Εἰς ἀσθενέστερον βαθμὸν παρατηρεῖται τοῦτο εἰς τὰς γλώσσας «Tsimsian», «Kutenai» καὶ «Soson» ἢ «Chochon». Ἡ γλῶσσα τῶν Ἐσκιμώων, ἡ «Ἀλγογκίνη» καὶ ἡ «Kwakiutl» περιορίζονται εἰς τὴν ἐνσωμάτωσιν τῆς ἀντωνυμίας-ἀντικειμένου. Γενικῶς δ' εἰπεῖν, ἐξετάζοντες τὰς γλώσσας τῶν λαῶν τῆς Ἀμερικῆς παρατηροῦμεν ὅτι ὁ πολυσυνθετισμὸς καὶ ἡ ἐνσωμάτωσις δὲν εἶναι τὰ τυπικὰ χαρακτηριστικὰ πασῶν τούτων. Ἐξετάζοντες ἔπειτα τὸ αὐτὸ ζήτημα ἀπὸ φωνητικῆς ἀπόψεως καταλήγομεν εἰς παρόμοιον συμπέρασμα, δηλ. ὅτι δὲν ὑπάρχουσι κοινὰ χαρακτηριστικὰ ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς ἀμερικανικὰς γλώσσας. Ἐὰν λοιπὸν ὑπῆρξέ ποτε μία *κοινὴ ἀμερικανικὴ γλῶσσα*, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν Rivet δὲν εἶναι ἀπίθανον, αἱ ἐξ ἐκείνης βραδύτερον προελθοῦσαι ἐξειλίχθησαν καθ' ἑκάστας οὕτως ἀνεξαρτήτως, ὥστε νὰ μὴ διασώζωσι σήμερον ἴχνη καὶ σημεῖα τῆς κοινῆς των καταγωγῆς· τὸ ζήτημα δὲ περιπλέκεται περισσότερον ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι δὲν ὑπάρχουσι γραπτὰ μνημεῖα τῶν γλωσσῶν τούτων ἀναγόμενα εἰς ἐποχὴν μακρυνήν· τὰ ἐλάχιστα διασωζόμενα δὲν ἀνέρχονται πέραν τοῦ ΙϚ' αἰῶνος.

Μία ἐξήγησις τῆς ἀνομοιογενείας ταύτης τῶν ἀμερικανικῶν γλωσσῶν δίδεται ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς ἀραιᾶς οἰκήσεως τῆς ἀμερικανικῆς ἠπείρου πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως. Ὁ Rivet ὑπολογίζει ὅτι κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ὁ Νέος Κόσμος θὰ εἶχε, κατὰ μέγιστον ὅριον, περὶ τὰ 40 ἕως 45 ἑκατομ. κατοίκων, ὁ δ' ἀριθμὸς οὗτος ἀντιστοιχεῖ εἰς μέσην πυκνότητα πληθυσμοῦ τελείως ἀσθενῆ· μόλις ἀναλογεῖ εἷς ἄνθρωπος εἰς ἓν τετρ. χιλιόμετρον. Ὡς ἐκ τῆς ἀραιότητος ταύτης τῶν πληθυσμῶν τὰ ἀμερικανικὰ ἔθνη ἐξειλίσσοντο τελείως μόνα, μὴ ἐρχόμενα εἰς ἐπαφὴν πρὸς ἄλλα ἢ σπανίως, καὶ συνήθως ὑπὸ ὄχι εὐνοϊκὰς περιστάσεις.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν παρὰ τῶν ἰθαγενῶν ὁμιλουμένων εἰς τὰς δύο Ἀμερικὰς γλωσσῶν ὑπερβαίνει ἀσφαλῶς τὴν ἑκατοντάδα, χωρὶς νὰ συμπεριλάβῃ εἰς ταύτας τὰς δευτερευούσας διαλέκτους. Ὁ Brinton ὑπολογίζει εἰς 150 ἢ 160 τὸν ἀριθμὸν τῶν γλωσσῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι γνωσταὶ εἰς τὸν Νέον Κόσμον· σήμερον εἰς μόνην τὴν βορείως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τοῦ Μεξικοῦ Ἀμερικὴν ἀριθμοῦσι περὶ τὰς τριάκοντα καὶ τρεῖς οἰκογενείας γλωσσῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς περιλαμβάνουσι πλείονας διαλέκτους. Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ ἐν τῷ «Handbook of American Indians» (Bureau of American Ethnology, 1907—1910) δημοσιευθέντος γλωσσολογικοῦ χάρτου τῆς βορειοαμερικανικῆς Συμπολιτείας προκύπτει ὅτι αἱ πλείονες τῶν γλωσσικῶν τούτων οἰκογενειῶν ἀπαντῶσιν εἰς τὰς δυτικὰς ὀρεινὰς πολιτείας (West), ὅπου ἀπεσύρθησαν αἱ ἰνδικαὶ φυλαί, φεύγουσαι πρὸ τοῦ ἀπὸ ἀνατολῶν προελαύνοντος ἐπιδρομέως. Οὕτως εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων ἔκτασιν ἀπαντῶσι δεκαὲξ ὅλοι γλωσσικαὶ οἰκογένειαι, εἰς ὅλην δὲ τὴν ἄλλην Συμπολιτείαν καὶ τὸν Καναδᾶν αἱ λοιπαὶ δέκα καὶ ἑπτά.

Εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Chamberlain, ἀριθμοῦνται 83 ὅλαι γλωσσικαὶ οἰκογένειαι, αἵτινες σήμερον μετὰ τὰς ἐξακριβωτικὰς ἐργασίας τῶν Beuchat καὶ Rivet, δύνανται νὰ συμπτυχθῶσιν εἰς 71. Ἐκ τούτων μόνον αἱ δέκα ὁμιλοῦνται εἰς τὸ μεταξὺ τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Ἄνδεων καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ εὐρύτατον τμῆμα τῆς ἠπείρου, ἐνῷ εἰς τὰς χώρας τῶν Ἄνδεων καὶ εἰς τὴν ἐκεῖθεν πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν στενὴν ἔκτασιν διαπιστοῦται ἡ ὕπαρξις μεγάλου ἀριθμοῦ γλωσσικῶν οἰκογενειῶν, ἄνευ τινὸς προδήλου πρὸς ἀλλήλας δεσμοῦ.

Εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ τὴν Κεντρικὴν Ἀμερικὴν ὑπάρχει ὡσαύτως ἀρκούντως σπουδαῖος ἀριθμὸς ἰθαγενῶν γλωσσῶν εἰς τρόπον ὥστε, ἐὰν ἤθελον αὗται προστεθῇ εἰς τὰς ἀναφερθείσας ἤδη τῆς Βορείου καὶ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, δὲν θὰ εἴμεθα μακρὰν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 150 ἢ 160 γλωσσικῶν οἰκογενειῶν, τὰς ὁποίας ὑπολογίζει ὑφισταμένας εἰς τὸν Νέον Κόσμον ὁ Brinton.

Αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἀμερικανικὴν γλωσσολογίαν ἐργασίαι εἶναι πλεῖσται καὶ σπουδαιόταται, ἀναφέρομεν δ' ἐκ τούτων τὰς σπουδαιοτέρας εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τοῦ ἄρθρου. Εἰδικώτερον, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ταξινομήσεις τῶν γλωσσῶν τούτων, παρατηροῦμεν ὅτι ἐπεχειρήθησαν πολλάκις καὶ ἀνευρίσκονται εἴτε εἰς γενικὰ ἐγχειρίδια πραγματευόμενα περὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γλωσσῶν, εἴτε εἰς εἰδικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ σπουδαιότερα τὰ τῶν Ludewig, Turner, Daniel Brinton, Fr. Müller καὶ Clark Wissler ἡ τελευταία ὅλων. Ἐκλεκτική, οὕτως εἰπεῖν, ἀλλ' ὅλως ἀνεξάρτητος, εἶναι ἡ ταξινόμησις τοῦ Rivet. Ἐκ τούτων θὰ προτιμήσωμεν τὴν τοῦ Fr. Müller, ἡ ὁποία εἰ καὶ παλαιοτέρα τῆς τοῦ Wissler (τὴν ὁποίαν δὲν ἔχομεν ὑπ' ὄψει), παραμένει πάντοτε ἐν μεγάλῃ τιμῇ.

Κατὰ τὸν Fr. Müller, αἱ ἀμερικανικαὶ γλῶσσαι δύνανται νὰ κατανεμηθῶσιν εἰς τὰς ἀκολούθους ὁμάδας ἢ οἰκογενείας: 1) *Kenai*, εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. 2) *Athapasca*, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνονται αἱ γλῶσσαι τῶν *Qualihoqua*, τῶν *Apaches* καὶ τῶν *Oumpquoua*, φυλῶν διεσπαρμένων εἰς τὴν ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Mackenzie μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Churchill

Digitized by Google

ἀπέραντον χώραν. 3) *Algonquina*, τῆς ὁποίας ἡ γλωσσικὴ περιφερεία ἀρχομένη νοτίως τοῦ κόλπου τοῦ Χούδσωνος (Hudson's Bay) ἐκτείνεται μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ· εἰς ταύτην ἀνήκουσιν αἱ γλῶσσαι ἢ μᾶλλον διάλεκτοι *Delaware, Mikmak, Ottawa, Kri* κ.ἄ. 4) Τὴν *Ἰροκουσίαν*, λαλουμένην παρὰ τῶν φερωνύμων φυλῶν καὶ περιλαμβάνουσαν τὰς *Inondeyo, Seneca, Oneida, Cayouya* καὶ *Touskarora*. 5) Τὴν *Δακοταίαν* (Dakotah), ἐξαπλουμένην εἰς τὰ ἐδάφη τῶν φυλῶν τοῦ κέντρου τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καὶ εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνεται ἡ ὁμὰς τῶν γλωσσῶν τοῦ ἔθνους Dakotah ἢ Σιούξ. 6) Τὴν *Apalacha*, περιλαμβάνουσαν πλὴν ἄλλων τὰς *Cheroki* ἢ *Cherokee, Kataba, Chahta, Cric* καὶ τὴν ὁμιλουμένην παρὰ τῶν *Νατσαίων*. 7) Τὴν *Koloche* εἰς τὰ πρὸς δυσμὰς ἀπώτατα τοῦ Καναδᾶ. 8) Τὴν *Ὀρεγωνίαν* ὁμάδα, περιλαμβάνουσαν τὰς γλώσσας τῶν φυλῶν τοῦ κράτους Oregon. 9) Τὴν *Καλιφορνιακὴν* ὁμάδα, ὑποδιαιρουμένην εἰς τὰς γλωσσικὰς οἰκογενείας *Perikou* καὶ *Mouki*. 10) Τὴν τῶν *Youma*, εἰς τὸν Κάτω Κολοράδον. 11) Τὰς *Zouni, Tigoua* καὶ ἄλλας γλώσσας ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων, ὁμιλουμένας παρὰ τῶν φυλῶν τοῦ κράτους Σονόρας (τοῦ Μεξικοῦ) καὶ τῆς Τεξᾶς (Ἡνωμ. Πολιτειῶν). 12) Ἰδίαν ὁμάδα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀπαρτίζουσαι αἱ ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων γλῶσσαι, ὅσας συναντῶμεν ἐν Μεξικῷ, ὁποῖαι ἡ *Totonah, Otomi* καὶ *Taraska*. 13) Τὴν *Ἀζτεκίαν* ὁμάδα, ἡ ὁποία πλὴν τῆς κυρίως εἰπεῖν *Ἀζτεκικῆς* γλώσσης, τῆς ἄλλως *Νάχουατλ* (τῆς ὁποίας παρεθέσαμεν ἀνωτέρω μίαν φράσιν), περιλαμβάνει πολλὰς ἄλλας, ὡς τὴν *Cachita, Opata, Chodrini* κ. ἄ. 14) Τὴν ὁμάδα τῶν γλωσσῶν *Mayas*, λαλουμένων εἰς τὸ Youcatan καὶ εἰς τὰς ὁποίας προστίθεται καὶ ἡ *Huastek*. 15) Τὰς ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων γλώσσας τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν Ἀντιλλῶν, ἐκ τῶν ὁποίων μνημονευτέαν τὴν *Kueva* εἰς τὸν ἰσθμὸν τοῦ Παναμᾶ καὶ τὴν *Cibuneg* εἰς τὰς Ἀντίλλας. 16) Τὴν *Καραϊβικὴν* ἢ *Καριβικὴν* καὶ τὴν *Ἀροουάκ*, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν πρώτη ἐπιχωριάζει εἰς Βενεζουέλαν καὶ Γουϊάναν (γαλλικὸν τμῆμα), ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴν ὀλλανδικὴν Γουϊάναν. 17) Τὰς γλώσσας τῶν φυλῶν τοῦ Παράνα, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ σπουδαιότεραι εἶναι ἡ *Toupi* καὶ ἡ *Gouarani*. 18) Τὰς γλώσσας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Βραζιλίας, ὡς ἡ τῶν *Botocoudo*. 19) Τὰς ὁμιλουμένας παρὰ τῶν ἰθαγενῶν τῆς *Κολομβίας*. 20) Τὰς ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων γλώσσας τῶν χωρῶν τῶν *Ἄνδεων*. 21) Τὴν τῶν *Ἀραυκενικῶν φυλῶν*. 22) Τὴν *Gouaycourou*, ὁμιλουμένην εἰς τὰς μεταξὺ Παραγουάης καὶ Pilcomago ἐκτάσεις, καὶ τὴν *Abipon*, περὶ τὸν κεντρικὸν Πλάταν. 23) Τὴν *Pouelche*, λαλουμένην εἰς τὰς πάμπας. 24) Τὴν *Tehouelche*, ἤτοι τὴν γλῶσσαν τῶν Παταγονίων. 25) Τὰς γλώσσας τῶν κατοίκων τῆς *Γῆς τοῦ Πυρός*. 26) Τὴν *Chibcha*, ὁμιλουμένην εἰς ὡρισμένα τμήματα τῶν Ἄνδεων μέχρι Βογότας. 27) Τὴν *Quichua*, ὁμιλουμένην παρὰ τῶν ἰθαγενῶν τῶν χωρῶν, αἵτινες ἐκτείνονται ἀπὸ τῶν νοτίων τῆς Κολομβίας καὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ μέχρι καὶ μεγάλου μέρους τῆς Χιλῆς.

Εἴδομεν ἤδη ὅτι γενικὰ χαρακτηριστικὰ ὅλων τῶν γλωσσῶν τούτων δὲν ὑπάρχουσιν. Ἐν τούτοις εἰς πολλὰς ἐξ αὐτῶν ἀνευρίσκεται ὁ *πολυσυνθετισμός*. Οὕτως, ἐνῷ ἐν ταῖς ἰνδογερμανικαῖς γλώσσαις αἱ διάφοροι ἔννοιαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ φράσις σύγκειται, παρουσιάζονται ὑπὸ μορφὴν λέξεων κεχωρισμένων, εἰς τὰς ἀμερικανικὰς γλώσσας, τοὐλάχιστον εἰς μέγαν ἀριθμὸν τούτων, παρουσιάζονται συνηνωμέναι καὶ κατ' ἀκολουθίαν *δὲν δύναται νὰ γίνῃ διάκρισις μεταξὺ προτάσεως καὶ λέξεως*, διότι αὗται συγχέονται. Κατὰ τοὺς Ἀμερικανοὺς γλωσσολόγους διακριτικοὶ χαρακτῆρες μεγάλου μέρους τῶν γλωσσῶν τούτων εἶναι ἡ ἐν τῷ ρήματι ἐνσωμάτωσις τῶν ἀντωνυμιῶν ἢ οὐσιαστικῶν, ἡ ὀνομαστικὴ παθητικὴ φωνή, ἡ τροποποίησις τῶν ρηματικῶν τύπων, ὁσάκις μεταβάλλεται τὸ ἀντικείμενον τῆς δράσεως καὶ ἡ μὴ παρουσιάζουσα ὡρισμένους τινὰς κανόνας σύνθεσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ συγκοπὴ καὶ ἡ ἔκθλιψις παίζουσι τὸ κύριον μέρος.

Εἴς τινας ἀμερικανικὰς γλώσσας ἡ ἀρίθμησις ἔχει βάσιν τὸν ἀριθμὸν 20, εἰς ἄλλας τὸν ἀριθμὸν 10, λέγεται δὲ ὅτι ὑπάρχουσι λαοὶ στερούμενοι οἱουδήποτε συστήματος ἀριθμήσεως καὶ τῶν ὁποίων αἱ γλῶσσαι κατὰ συνέπειαν δὲν ἐκφράζουσι τὴν διάκρισιν μεταξὺ τῆς μονάδος καὶ τοῦ πλήθους!

II) Ἐπήλυδες γλῶσσαι.—Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς οἱ Εὐρωπαῖοι ἄποικοι, Ἱσπανοί, Γάλλοι, Ἄγγλοι, Πορτογάλοι, Σουηδοί, Ὀλλανδοί, Δανοὶ καὶ Ρῶσοι, εἰσήγαγον τὰς γλώσσας αὐτῶν εἰς τὴν ἀμερικανικὴν ἤπειρον. Βραδύτερον τὸ μεταναστευτικὸν ρεῦμα τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν συνετέλεσεν ἵνα καὶ αἱ γλῶσσαι αὗται λάβωσι σπουδαίαν ἔκτασιν ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ. Μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ὅσαι ὁμιλοῦνται σήμερον ἐν Ἀμερικῇ, τρεῖς εἶναι αἱ περισσότερον διαδεδομέναι, ἡ *ἀγγλική*, ἡ *ἱσπανικη* καὶ ἡ *πορτογαλική*· ἐκ τούτων ἡ ἀγγλικὴ κυριαρχοῦσα εἰς ὅλην τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν πλὴν τοῦ Μεξικοῦ, καὶ εἴς τινας τῶν Ἀντιλλῶν, ὅπως εἰς τὴν Ἰαμαϊκήν, τείνει οὐχὶ ἁπλῶς νὰ ὑπερέχῃ τῶν ἄλλων δύο, ἀλλὰ στηριζομένη ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ὑπεροχῆς τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς φυλῆς νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτὸ δὴ τοῦτο τὰς δύο ἀρχαίας αὐτῆς ἀντιπάλους. Οὖσα ἐπίσημος γλῶσσα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, καθίσταται γλῶσσα τῶν ἀποίκων, ὅσοι προστρέχουν εἰς τὰ ἐδάφη αὐτῶν. Ἐκ τῶν ἑτερογενῶν πληθυσμῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, πλὴν τοῦ Μεξικοῦ, οἱ μὲν ἀπόγονοι τῶν *Γάλλων* τῆς Λουϊζιάνας διατηροῦσι μόνον μέγαν ἀριθμὸν λέξεων, οἱ δὲ γαλλόφωνοι τοῦ Κάτω Καναδᾶ, συμποσούμενοι περὶ τὰ δύο καὶ ἥμισυ ἑκατομμύρια, κρατοῦσιν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Québec ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καὶ ἐπεκτείνονται εἰς τὰ νεωστὶ ὀργανωθέντα τερριτόρια καὶ εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Μανιτόβας. Οἱ *Γερμανοί*, συγκεντρωμένοι ἰδίως περὶ τὰς Μεγάλας Λίμνας, ἔχονται στερρῶς τῆς ἐθνικῆς των γλώσσης εἰ καὶ γινώσκουν ὁμοίως τὴν ἀγγλικήν. Ὡσαύτως οἱ *Ἰταλοί*, συγκεντρωμένοι ἰδίως εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, ὡς ἡ Νέα Ὑόρκη καὶ ἄλλαι. Ἐκ τῶν ἀνατολικῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, αἱ μᾶλλον διαδεδομέναι εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας εἶναι ἡ *ρωσική*, ἡ *πολωνική*, λαλούμεναι καὶ παρὰ μεγάλου πλήθους Ἑβραίων, καὶ ἡ *ἑλληνική*. Ἀλλ' ἡ ἀντοχὴ τῶν γλωσσῶν ἀπέναντι τῆς ἀγγλικῆς δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ σπουδαία. Τὸ Μεξικὸν παρέμεινεν *ἱσπανόφωνον*, ἀλλ' ἡ εἰς τὰς πολιτείας αὐτοῦ λαλουμένη ἱσπανική, μακρὰν τοῦ νὰ λαλῆται μὲ τὴν καθαρότητα, μὲ τὴν ὁποίαν ἀκούεται εἰς τὴν Καστιλίαν, εἶναι ἀναμεμιγμένη μὲ πλῆθος στοιχείων ἐκ τῶν ἰθαγενῶν γλωσσῶν· ἐπὶ πλέον ἡ ἀγγλικὴ διείσδυσις καὶ ἐπίδρασις ἀπὸ τῆς μεγάλης Συμπολιτείας ἀπειλεῖ νὰ μεταβάλῃ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς γλώσσης.

Εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν ἡ ἀγγλικὴ Γουϊάνα καὶ τὰ διαμερίσματα τὰ εὑρισκόμενα παρὰ τὴν Κορδιλλιέραν ὑφίστανται τὴν διείσδυσιν τοῦ ἀγγλικοῦ στοιχείου. Εἰς ὅλην τὴν λοιπὴν Ἀμερικὴν κυριαρχεῖ ἡ *ἱσπανική*, πλὴν τῆς Βραζιλίας, ὅπου κρατεῖ ἡ *πορτογαλική*. Εἰς τὴν Βραζιλίαν, ἰδίως εἰς τὸ κράτος τοῦ Ἁγίου Παύλου, εἰς τὴν Ἀργεντινὴν καὶ εἰς τὴν Παραγουάην ὁμιλεῖται ὡσαύτως παρὰ μεγάλου ἀριθμοῦ ἀποίκων καὶ ἡ *ἰταλική*. Ἡ *γαλλικὴ* καὶ ἡ *ὀλλανδικὴ* ὁμιλοῦνται εἰς δύο τμήματα τῆς Γουϊάνας.

Εἰς τὰς νήσους τῶν Ἀντιλλῶν κυριαρχοῦσιν ἡ *γαλλικὴ* καὶ ἡ *ἱσπανική*, ἀμφότεραι ὅμως νοθευμέναι καὶ ἄτονοι, ὡς ἐκ τῆς ἀπαθείας τῶν μιγάδων καὶ τῆς παιδικῆς ἁπλοϊκότητος τῶν μαύρων. Εἰς τὴν Ἰαμαϊκὴν εἴδομεν ὅτι λαλεῖται ἡ *ἀγγλική*, ἡ ὁποία κάμνει προόδους καὶ εἰς τὰς ἄλλας νήσους, ἰδίως τὴν Κούβαν καὶ τὸ Πορτορῖκον.

Ἀσήμαντοι σχετικῶς εἶναι οἱ πληθυσμοὶ οἱ λαλοῦντες ἀσιατικὰς γλώσσας. Αἱ μὲν γλῶσσαι τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς ἢ Πρόσθεν Ἀσίας ἀντιπροσωπεύονται παρὰ τῆς ἀραβικῆς, ἀρμενικῆς, τουρκικῆς καὶ συριακῆς, εἰς μικρὰν πάντως κλίμακα, αἱ δὲ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς δὲν ἔχουν πραγματοποιήσει μεγάλας προόδους. Ἐξ αὐτῶν ἀνευρίσκει τις εἰς τὰς δυτικὰς παραλίας τῆς Ἀμερικῆς καὶ δὴ ἐν Καλιφορνίᾳ, Utah, Oregon καὶ Washington τὴν *σινικὴν* λαλουμένην παρὰ πληθυσμῶν ἐγκατασταθέντων δυτικῶς τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων, ἰδίως εἰς τὰ μεταλλοφόρα διαμερίσματα καὶ τὰς πόλεις. Εἰς τὴν Καλιφορνίαν ἀκούει τις ἐνίοτε ὁμοίως τὴν *ἰαπωνικήν*. Ἀλλὰ τὰ στοιχεῖα ταῦτα δὲν ἔχουν μεγάλην ἀριθμητικὴν σπουδαιότητα καὶ εἶναι καταδικασμένα νὰ μὴ αὐξήσουν ὡς ἐκ τῶν περιοριστικῶν αὐτὸ δὴ τοῦτο ἀπαγορευτικῶν, νομοθετικῶν μέτρων, ἰδίως τῆς Βορειοαμερικανικῆς Συμπολιτείας, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων καθίσταται ἀδύνατος ἡ περαιτέρω εἰς Ἀμερικὴν μετανάστευσις Σινῶν καὶ Ἰαπώνων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Α') Γενικά: Fried. Müller*, Grundriss der Sprachwissenschaft. Βιέννη 1888.—Les langues du monde par un groupe de linguistes sous la direction de *A. Meillet* et *M. Coen* (Collection linguistique publiée par la Société de Linguistique de Paris XVI). Παρίσιοι 1924.

Β') Εἰδικά: α) Βιβλιογραφία: *De la Vinaza*, Bibliografia espanola de linguas indigenas de America. Μαδρίτη 1892. β) Ἐγχειρίδια καὶ μονογραφίαι: *Herm. Ludewig*, The literature of American aboriginal languages with additions and corrections by professor *W. W. Turner*. Trübner's Bibliotheca glottica· τ. I. Λονδῖνον 1858.—*Brasseur de Bouzbourg*, Manuscrit Troano; étude sur le système graphique de la langue des Mayas. Παρίσιοι 1869.—*Gatschet*, Klamath Indians; a contribution to the N. American Ethnology. τ. I—II Οὐασιγκτὼν 1890.—*D. Brinton*, The American race; a linguistic classification and ethnographic description of the native tribes of North- and South-America. N. Ὑόρκη 1891.—*Pawell*, Indian linguistic families κλπ. Ἐκδ. τοῦ Bureau of American Ethnology. Οὐασιγκτὼν 1891—1892.—*Platzmann*, Grammatiken von Amerikanischen Sprachen. Λειψία 1900.—*C. Price*, Idiomas y dialectos indigenas del continente hispano-sudamericano con la nomina de las tribus indianas de cada territorio. Λίμα 1905.—*Fr. Boas*, Handbook of American Indian languages. Bureau of American Ethnology, Bull. 40. Οὐασιγκτών, τ. I, 1917. τ II, 1922.— *Chamberlain*, Linguistic Stocks of South. America· ἐν American Anthropologist, 1913.— *Clark Wissler*, The American Indian, an introduction to the Anthropology of the New-World. β', ἐκδ. N. Ὑόρκη 1922.

Γ') Συλλογαὶ γλωσ. κειμένων: Brasseur de Bouzbourg, Collection de documents dans les langues indigènes à servir pour l'étude de l'histoire et de la philologie de l'Amérique antique, Παρίσιοι 1861. — Collección de documentos en las lenguas indigenas aplicables al estudio de la historia y de la filologia de la America antiqua, 1861. — *Firtstomann*, Die Entzifferung der Mayahandschriften. Δρέσδη 1918.

ΜΙΧ. Α. ΔΕΝΔΙΑΣ

ΘΡΗΣΚΕΙΑΙ

Αἱ θρησκεῖαι τῆς Ἀμερικῆς διακρίνονται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας: α') εἰς τὰς ***θρησκείας τῶν ἰθαγενῶν*** καὶ β') εἰς τὰς ***ἐπήλυδας θρησκείας***, εἰσαχθείσας παρὰ τῶν ἐξ Εὐρώπης καὶ ἄλλοθεν μεταναστῶν ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως καὶ ἑξῆς.

I ΘΡΗΣΚΕΙΑΙ ΙΘΑΓΕΝΕΙΣ. Ταύτας διακρίνομεν εἰς τρεῖς κατηγορίας: α') θρησκεία ***τῶν Ἐσκιμώων***· β') θρησκεῖαι ***τῶν Ἰνδῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς***· καὶ γ') θρησκεῖαι ***τῶν Ἰνδῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς***.

Α') ***Θρησκεία τῶν Ἐσκιμώων.*** Πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὴν θρησκείαν ταύτην ἀπὸ τὰς τῶν κατ' ἐξοχὴν ἀμερικανικῶν λαῶν, διότι αὕτη παρουσιάζει πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὰς θρησκείας τῶν ***οὐραλοαλταϊκῶν*** καὶ ***μογγολικῶν*** φυλῶν τῆς Σιβηρίας. Οὐχ ἧττον ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ Ἐσκιμῶοι ἀνήκουσιν εἰς τὰ ἀρκτικὰ ἢ ὑπερβόρεια ἔθνη, τὰ ὁποῖα κατοικοῦσι τὰ βόρεια κράσπεδα τῆς ἀμερικανικῆς ἠπείρου, εἶναι φυσικὸν νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι παρέλαβον καὶ υἱοθέτησαν πολλὰ μυθολογικὰ στοιχεῖα τῶν νοτιώτερον οἰκούντων ***Ἐρυθροδέρμων***.

Ἐν τῷ πανθέῳ τῶν ὑπερβορείων τούτων κυριαρχεῖ ὁ ***θεὸς τοῦ οὐρανοῦ*** *Torgarnsuk* (μεγεθ. τοῦ *torngarn*=πνεῦμα), πρὸς τὸν ὁποῖον ἀντιτίθεται ἡ μήτηρ ἢ μάμμη αὐτοῦ ἡ *Γῆ*, θεὰ σκληρὰ καὶ μοχθηρά. Βεβαίως ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν οἰκοῦσιν, εἶναι τόσον ἄγονος καὶ ἀχάριστος, ὥστε οἱ Ἐσκιμῶοι δὲν ἠδύναντο νὰ φαντασθῶσιν αὐτὴν ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς χαριέσσης θεᾶς τῶν Ἑλλήνων *Δήμητρας*. Παρά τισι φυλαῖς τὸ *Μέγα Πνεῦμα* καλεῖται *Schliemschou*. Ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη εἶναι ἀδελφοί, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ δευτέρα καταδιώκεται διαρκῶς ὑπὸ τοῦ πρώτου. Ὅταν συμβαίνῃ ἔκλειψις σελήνης, οἱ Ἐσκιμῶοι σπεύδουσι νὰ κρύψωσιν ὅ,τι ἔχουν, διότι πιστεύουν ὅτι ἡ σελήνη ἐξηφανίσθη αἰφνιδίως διὰ νὰ εἰσέλθῃ ἀπαρατήρητος εἰς τὰς καλύβας των καὶ κλέψῃ! Συγχρόνως κάμνουν δαιμονιώδη θόρυβον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τὴν τρομάξουν καὶ τὴν πείσουν νὰ ἀναλάβῃ τὴν θέσιν της εἰς τὸν οὐρανόν!

Οἱ Ἐσκιμῶοι παραδέχονται τὴν ὕπαρξιν τῶν ***πνευμάτων***, ὁποῖα τὰ τῆς θαλάσσης, τοῦ πυρός, τῶν ὀρέων καὶ τῶν ἀνέμων· ἡ μαγεία παρ' αὐτοῖς εἶναι ἐν ἀκμῇ, φοβοῦνται δ' ἰδιαιτέρως τοὺς γόητας-ἱερεῖς, καλουμένους «*Angekoks*», περὶ τῶν ὁποίων πιστεύουσιν ὅτι εἶναι παντοδύναμοι.

Β') ***Θρησκεῖαι τῶν Ἰνδῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς.*** Αὗται ἀποτελοῦσιν ὁλόκληρον οἰκογένειαν δυναμένην νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς τὰς ἀκολούθους ὁμάδας:

1) Θρησκεῖαι *τῶν Ἐρυθροδέρμων λαῶν*, αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ Καναδᾶ μέχρι Φλωρίδος καὶ τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου. Οἱ Ἐρυθρόδερμοι πιστεύουν εἰς ἓν ὑπέρτατον ὄν, τὸ ὁποῖον φέρεται εἰς τὰς διαφόρους φυλὰς ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ἐκφραστικὰ κατὰ κανόνα τῆς ἐννοίας τοῦ ὑπερτάτου δημιουργοῦ τοῦ παντός. *Μανιτού*, ἤτοι *Πνεῦμα*, καλεῖται τὸ ὂν τοῦτο παρὰ τοῖς παλαιοῖς Μοϊκανοῖς, *Κίτσι Μανιτού*, ἤτοι *Μέγα Πνεῦμα*, παρὰ τοῖς Ἀλγογκίνοις καὶ ἄλλοις· *Michabou*, ἤτοι *Μέγας λαγώς*, ὄνομα προερχόμενον ἐκ τῆς ἰδιότητος τὴν ὁποίαν τῷ ἀποδίδουν, νὰ τρέχῃ ταχύτατα καὶ νὰ διαφύγῃ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, εἶναι ὁμοίως ἓν τῶν ὀνομάτων τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θεοῦ. Παρὰ τοῖς Σιοὺξ καλεῖται *Wahcon* ἢ *Wahconda*, παρὰ ταῖς Ἰνδοῖς τοῦ Καναδᾶ *Andouagui* ἢ *Condouagui*. Ἐνίοτε φέρει τὸ ὄνομα *Oki*, ἤτοι ὁ *Ὕψιστος*. Οἱ *Pawni* τῆς Νεβράσκας καλοῦσι τὸ ὑπέρτατον ὂν *Tirawa* ἤτοι *Πνεῦμα-Πατέρα*, ὅστις ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸν σῖτον καὶ ἐξωλόθρευσεν εἰς ἀρχαίους χρόνους φυλὴν μοχθηράν, ἡ ὁποία δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ. Εἰς τὸν *Tirawa* θύεται ἔλαφος. Ἄλλη φυλή, οἱ Μαυρόποδες, λατρεύουν τὸν *Na-pi*, δυνάμενον νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸν ἥλιον. Ὁ θεὸς οὗτος ὑφίστατο πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς τὸν παρ' αὐτοῦ δημιουργηθέντα κόσμον ὁ θάνατος· αὐτὸς ἐπλήθυνε τὰ ζῷα εἰς τοὺς λειμῶνας καὶ ἔδωκε τὴν ζωὴν εἰς τὸν ἄνδρα καὶ εἰς τὴν γυναῖκα, δωρήσας εἰς αὐτοὺς τὸ πῦρ καὶ τοὺς νόμους. Εἴς τινα νῆσον τῆς Βιργινίας, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀγγλικῆς καταλήψεως, οἱ ἰθαγενεῖς ἐλάτρευον τὸν ἀγαθὸν θεὸν *Ahone* ὅστις ἐποίησε τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ ὅστις ἀπέφευγε τὰς αἱματηρὰς θυσίας, ἐνῷ ὁ *Okeus* αὐστηρὸς ἐξεταστὴς καὶ κριτὴς τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων ἠρέσκετο εἰς ἀνθρωποθυσίας.

Τὸ *Μέγα Πνεῦμα* τῶν Ἐρυθροδέρμων εἶναι ὁ κύριος τοῦ οὐρανοῦ, ὁ μέγιστος τῶν θεῶν τοῦ ἀέρος, εἰς τὸν ὁποῖον πάντες οἱ ἄλλοι θεοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, εἶναι ὑποτεταγμένοι. Ἡ μορφὴ αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ἀπεικονισθῇ, οὐδὲ γίνεται τὸ Μ. Πνεῦμα ἀντικείμενον λατρείας καὶ προσευχῶν, διότι πιστεύεται πάρα πολὺ ὑψηλὰ ἢ ὥστε νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν ἀνθρώπων. Ὑπάρχουσιν ὅμως μεταξὺ τούτων καὶ

Digitized by Google

τῆς γῆς ὄντα διάμεσα καὶ εἰς ταῦτα ἀπευθύνονται κατὰ τὰς τελετὰς τῆς λατρείας.

Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ὁμάδος ταύτης θρησκειῶν εἶναι ὁ καλούμενος *τοτεμισμός,* ἤτοι ἡ υἱοθέτησις καὶ λατρεία ἑνὸς φύλακος πνεύματος, ἐνσαρκουμένου κατὰ κανόνα εἰς μορφὴν ζῴου. Ὁ *τοτεμισμὸς* χαρακτηρίζει τὰς θρησκείας τῶν Ἐρυθροδέρμων, ὡς ὁ *φετιχισμὸς* τὰς τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ *τοτέμ* εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἰδιοκτησία ἀτομικὴ ἢ τοὐλάχιστον εἰδικὴ εἰς μίαν οἰκογένειαν ἢ εἰς μίαν φυλήν. Εἶναι δὲ τὸ *τοτὲμ* ὡρισμένον ζῷον χρησιμεῦον ὡς ἐνσώματος μορφὴ εἰς τὸ πνεῦμα, τοῦ ὁποίου τὸ ἄτομον, ἡ οἰκογένεια ἢ ἡ φυλὴ πιστεύει ὅτι κέκτηται τὴν προστασίαν. Εἷς ἄνθρωπος, μία οἰκογένεια ἢ φυλὴ θὰ ἐθεωροῦντο ἀγνώμονες καὶ ἱερόσυλοι ἐὰν ἤθελον ἀπαρνηθῆ τὸ ἴδιον τοτέμ. Ἐὰν δύο φυλαὶ ἢ δύο οἰκογένειαι συνενωθῶσιν εἰς μίαν, τὰ δύο τοτὲμ συνδυάζονται εἰς ἕν, τὸ ὁποῖον εἶναι συνήθως τέρας τι, ὡς π. χ. τὸ τοτὲμ *ἱέραξ-σολωμός*. Κάθε Ἐρυθρόδερμος ἔχει τὸ ἰδικόν του τοτὲμ καὶ φέρει συνήθως τὸ σύμβολον αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σώματος, τῶν ὅπλων, καὶ τῶν ἐνδυμάτων· τὸ σχεδιάζει ἐπάνω εἰς τὴν καλύβην ἢ τὴν βάρκαν του. Θεωρεῖ τὰ ζῷα τοῦ εἴδους τούτου ὡς συγγενῆ του καὶ ἀπέχει τοῦ νὰ διώξῃ ἢ φονεύσῃ αὐτά· εἰς τοὺς κινδύνους ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειάν των.

Ὡς ἐκ τοῦ τοτεμισμοῦ οὐδαμοῦ οἱ ἀφορῶντες εἰς τὰ ζῷα μῦθοι εἶναι τόσον ζωηροὶ καὶ προσλαμβάνουσι τόσον ἐντόνως χρωματισμένην δραματικὴν μορφὴν ὅσον εἰς τὴν Β. Ἀμερικήν. Τὸ ζῷον θεωρεῖται ὡς ἡ ἀρχὴ τοῦ παντός, ὁ γενάρχης τῆς φυλῆς, ὁ καλὸς καὶ ἐκπολιτιστὴς ἥρως, ὁ ὁποῖος ἐδίδαξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῶν λειμώνων τὰ ἤθη, τὰς παραδόσεις, τοὺς νόμους, οἵτινες κρατοῦσι παρ' αὐτοῖς. Παρὰ ταῖς φυλαῖς τῶν East τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀγαθοποιὸν ζῷον εἶναι ὁ μέγας λαγώς, παρὰ ταῖς φυλαῖς τοῦ West ὁ λύκος, ὁ κόραξ, ὁ κύων. Περὶ μύθους σχετικοὺς μὲ τὰ ζῷα ταῦτα ἀσκεῖται ἡ θρησκευτικὴ φαντασία τῶν φυλῶν καὶ κατὰ τὰς μακρὰς ἑσπέρας συναθροιζόμενοι τῶν μελῶν τῆς πατριᾶς περὶ τὴν πυρὰν τῆς κατασκηνώσεως οἱ πλέον αὐθεντικοὶ κάτοχοι τῶν παραδόσεων τούτων διηγοῦνται αὐτὰς μὲ θρησκευτικὸν ὕφος εἰς ἀκροατήριον σοβαρὸν καὶ προσεκτικόν.

Κατὰ τὴν *κοσμογονίαν* τῶν Ἐρυθροδέρμων, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τοὺς μύθους αὐτῶν, τὸ στοιχεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου προῆλθε τὸ σύμπαν, εἶναι τὸ ὕδωρ, προϋπάρξαν καὶ αὐτῶν τῶν θεῶν δημιουργῶν, διότι οἱ Ἰνδοὶ ἀδυνατοῦσι νὰ ἐννοήσωσι τὴν ὕπαρξιν τῶν θεῶν ἄνευ τόπου, ὅπου νὰ δύνανται νὰ ἐνεργῶσι.

Κατὰ τοὺς Οὔρωνας (Hurons) ὁ κόσμος ἔχει τὴν προέλευσίν του ἀπὸ μιᾶς γυναικὸς *Ataentsic* πεσούσης ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν ῥάχιν μιᾶς χελώνης, ἡ ὁποία ἐπέπλεεν εἰς τὸ ὕδωρ. Ὁ μοσχοπόντικος κατῆλθε τότε εἰς τὸ βάθος τοῦ νεροῦ, ἔλαβεν ἐκεῖθεν ἰλὺν καὶ ἔκαμε τὴν γῆν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ Ataentsic ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον τοὺς διδύμους *Ioskscha* καὶ *Tawiskara* ἢ κατ' ἄλλην παράδοσιν *Manabozho* καὶ *Chokanipola*. Κατ' ἄλλην παράδοσιν τὸ σύμπαν ἐπλάσθη παρὰ τοῦ *Michabo*. Οἱ Navajez τοῦ Ν. Μεξικοῦ διηγοῦνται ὅτι οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῷα διέμενον κατ' ἀρχὰς εἰς ὑπόγειον σπήλαιον, ἐπί τινα μόνον ὥραν φωτιζόμενον ἀπὸ ἀδύνατον ἀναλαμπὴν τοῦ λυκαυγοῦς. Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἦσαν δύο αὐληταί, ἐξ ὧν ὁ εἷς κτυπήσας τὸν θόλον τοῦ σπηλαίου διέτρησεν αὐτὸν καὶ ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα ἐξῆλθον πρῶτοι ὁ σκώληξ τῶν ξύλων καὶ ὁ μῦς, ἀμέσως δ' ἔπειτα οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῷα. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου δὲν ὑπῆρχεν οὐρανὸς οὔτε ἄστρα· διὰ τοῦτο οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ πρόκριτοι ἔκαμαν τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ οἱ ἄλλοι ἤρχισαν νὰ τοὺς τοποθετῶσιν ἐπάνω εἰς τὸν οὐράνιον θόλον ὑπὸ μορφὴν ζῴων, ὅτε ὁ λύκος εἶπε: διατί νὰ κουραζόμεθα; Καὶ οὕτω οἱ ἄλλοι ἀστέρες ἐρρίφθησαν εἰς τὸν οὐρανὸν κατὰ τύχην.

Γενικῶς ὅμως οἱ Ἐρυθρόδερμοι παραδέχονται ὅτι ὁ Ὕψιστος ἔπλασε τὰ πάντα ἐξ ὕλης προϋπαρχούσης, συνήθως ἐξ ὕδατος. Εἰς τὰς παραδόσεις φυλῶν τινων τὸ ἀνώτατον ὂν ἔχει σύζυγον, ἡ ὁποία βυθίζεται εἰς τὸ ὕδωρ διὰ νὰ σχηματίσῃ πρώτην τὴν γῆν, ἔπειτα δὲ τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτά. Οἱ ἄνθρωποι κατάγονται ἀπὸ τὰ δένδρα ἢ ἀπὸ ὡρισμένα ζῷα. Οἱ Ἰροκούσιοι καὶ οἱ Oneida πιστεύουσιν ὅτι ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν πλευρὰν ἑνὸς ὄρους· κατὰ παράδοσιν τῶν Σιοὺξ ὁ *Wahconda* ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον ἐξ ὄγκου λίθου διὰ καπνοσύριγγα· ἔπειτα, ἐξαποστέλλων μερικὰς τολύπας καπνοῦ ἀπὸ καπνοσύριγγα ἐξ ἐρυθρόχρου γῆς πρὸς τὰς φυλάς, τὰς ὁποίας πρὸ τινος εἶχε πλάσει, εἶπεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους δεικνύων τὴν καπνοσύριγγα ὅτι αὕτη ἦτο ἡ σὰρξ τῆς σαρκός των. Οἱ Καναδοὶ παραδέχονται ὅτι τὸ *Μέγα Πνεῦμα* ἔρριψε βέλη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὅτι ταῦτα μετεβλήθησαν εἰς ἄνδρας καὶ εἰς γυναῖκας. Ἐκ πάντων τούτων βλέπει τις ὅτι ὁ *Μέγας Μανιτού,* ἀνεξαρτήτως τῶν ὀνομάτων τὰ ὁποῖα προσλαμβάνει, ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸν *Wustan* τῆς ἀρχαίας Γερμανίας. Εἶναι ἡ προσωποποίησις τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ἡλίου.

Ἐξ ὅλων τῶν φυσικῶν δυνάμεων καὶ ἀντικειμένων, τὸ πῦρ εἶναι τὸ συχνότερον λατρευόμενον, καθίσταται δ' ἔτι ζωηροτέρα ἡ λατρεία αὕτη ὅσῳ πλησιάζομεν πρὸς Νότον. Σήμερον ἀκόμη, ὡς βεβαιοῦται, λατρεύεται τοῦτο παρὰ τῶν Pueblos τοῦ Ν. Μεξικοῦ, ἀπὸ τὸν Chateaubriand δὲ γνωρίζομεν τίνα θέσιν κατεῖχεν ἡ πυρολατρεία παρὰ τοῖς Natchez. Βορειότερον οἱ Delaware διεκρίνοντο ὡς ἐκ τῆς σπουδαιότητος, τὴν ὁποίαν ἀπέδιδον εἰς τὸ πῦρ· σήμερον δ' ἀνευρίσκομεν παρὰ τοῖς Ojiways τὴν ἰδέαν καθ' ἣν τὸ πῦρ εἶναι ὂν θεῖον, μὲ τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ λαμβάνῃ τις μεγάλας ἐλευθερίας. Πρέπει νὰ διατηρῆται ἐπιμελῶς καὶ ὅταν τυχὸν σβεσθῇ σειρὰ τελετῶν εἶναι ἀπαραίτητος διὰ νὰ ἀναφθῇ κατὰ τὰ δέοντα.

Ἡ γῆ καθορίζεται ἐκ τῶν προτέρων ὡς ἡ σύζυγος τοῦ οὐρανίου πνεύματος καὶ ἡ μήτηρ τῶν ἀνθρώπων. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι συχνὴ ἡ εἰς αὐτὴν παρεχομένη λατρεία. Ὡσαύτως πάντες οἱ ποταμοί, κάθε καταρράκτης, κάθε λίμνη θεωροῦνται ἔμψυχα. Τὸ πνεῦμα τὸ ἐν τούτοις οἰκοῦν εἶναι τὸ κάμνον τὸ ὕδωρ νὰ ῥέῃ. Ὅταν φυλή τις φθάσῃ παρὰ μέγαν ποταμὸν ἢ λίμνην κάμνει προσφορὰς διαφόρων εἰδῶν, ὡς μαχαίρας, βραχιόνια καὶ ἄλλα κοσμήματα, καὶ πρὸ πάντων καπνόν, τὸν ὁποῖον ὁ Ἐρυθρόδερμος, πλάσσων τοὺς θεοὺς κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν, ὑπολαμβάνει ὅτι οὗτοι ἐξαιρετικῶς ἐκτιμοῦν.

Μεταξὺ τῶν πνευμάτων —*μανιτοὺ*— σπουδαίαν θέσιν κατέχουσιν αἱ ψυχαὶ τῶν τεθνεώτων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐξαφανίζονται διὰ τοῦ θανάτου, ἀλλ' ἐξακολουθοῦσι νὰ ζῶσιν, ἔχοντες ὡς ἐκ τούτου ἀνάγκην λατρείας καθιστώσης εἰς αὐτοὺς εὐχάριστον τὴν ζωὴν τοῦ ἄλλου κόσμου. Διὰ τοῦτο ὁ ἀποθανὼν θάπτεται μεθ' ὅλων τῶν ἀναγκαίων, συμπεριλαμβανομένων ἐνίοτε τῶν γυναικῶν καὶ τῶν δούλων, αἱ ὁποῖαι θὰ ὑπηρετῶσιν αὐτὸν κατὰ καθῆκον, καὶ οὕτω θὰ τὸν ἐμποδίζωσιν ἀπὸ τοῦ νὰ ἔρχεται νὰ παρενοχλῇ τοὺς ζωντανούς.

Θυσίαι προσφέρονται ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ἀρχηγῶν ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀνωτέρας δυνάμεις. Οὕτω π.χ. οἱ Pawni προσφέρουσιν εἰς τὸν Tirawa σῖτον καὶ θύουσιν ἐλάφους καὶ βουβάλους, μὲ μεγάλην ἐπισημότητα, ἀφοῦ πρότερον ὁ θύτης ὑποβληθῇ εἰς νηστείαν καὶ μετάνοιαν. Σπανίως τὸ θῦμα εἶναι ἡ μᾶλλον ἦτο εἰς προγενεστέρας ἐποχάς, ὅτε οἱ Ἰνδοὶ ἔζων ἀνεξάρτητοι, ἀνθρώπινον, ἰδίως αἰχμάλωτοι πολέμου. Ἁπλούστεροι καὶ πλέον διαδεδομένοι τύποι θυσίας εἶναι αἱ ἀπαρχαὶ τῶν καρπῶν, αἱ σπονδαὶ τῶν γευμάτων, αἱ προσφοραὶ δώρων, μαχαιρῶν, περιβραχιονίων, καπνοῦ κτλ. Εἶδος θυσίας εἶναι ὁμοίως ὁ καπνὸς τῆς ἰνδικῆς καπνοσύριγγος, τοῦ *κάλουμετ*, ὅστις, εἰς ἐπισήμους περιπτώσεις, ἀνέρχεται κατὰ τολύπας, δεῖγμα εἰρήνης καὶ συμμαχίας πρὸς τὸ θεῖον. Τὸ λουτρὸν ἀτμοῦ λαμβανόμενον ἰδίως κατὰ τὰς τελετὰς μυήσεως, ἔχει ὡς συνέπειαν ἄφθονον ἀφίδρωσιν, ἡ ὁποία θεωρεῖται εἶδος προσφορᾶς πρὸς τὴν θεότητα, τὸ δὲ παραλήρημα, τὸ ὁποῖον ἐπακολουθεῖ εἰς τὴν ἐγκεφαλικὴν συμφόρησιν, ὑπολαμβάνεται ὡς ἐκδήλωσις τῶν πνευμάτων.

Ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην αἱ μαγικαὶ τελεταὶ προσλαμβάνουν μεγίστην σημασίαν παρὰ τοῖς Ἐρυθροδέρμοις. Οὕτως αἱ ἀσθένειαι θεωροῦνται ἔργον τῶν κακοποιῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα εἰσέρχονται εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ὁποῖα ὁ γόης θεραπευτὴς γνωρίζει νὰ ἐξάγῃ ἐκεῖθεν, μὲ κρότους τοὺς ὁποίους προκαλεῖ διὰ νὰ τὰ τρομάξῃ, μὲ τὸ φύσημα καὶ μὲ προστριβάς, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἐπακολουθεῖ ὁ ἔμετος καὶ τὸ πτάρνισμα καὶ ἡ ἔξοδος τοῦ πνεύματος.

Εἰς ὅλας τὰς ἐπισήμους τελετὰς τὸ κύριον εἶναι ὁ χορός, μὲ τὸν ὁποῖον ἑορτάζονται εἰς τοὺς λειμῶνας ἡ σύναψις τῶν συνθηκῶν, ὁ πόλεμος, ἡ ἔναρξις καὶ ἡ ἐπιστροφὴ ἐκ τοῦ κυνηγίου. Χορὸς ὡσαύτως συνοδεύει τὰς κηδείας, εἶναι δὲ γενικῶς εἰπεῖν ἡ μιμικὴ ἔκφρασις τῶν περιστάσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρεται.

2) Δευτέραν ὁμάδα θρησκειῶν ἀποτελοῦσιν αἱ τῆς μεγάλης φυλῆς τῶν *Ἀζτέκων*, ἤτοι αἱ τῶν κυρίως εἰπεῖν Ἀζτέκων, τῶν Τολτέκων καὶ τῶν Νάχουας, λαῶν ἐκτεινομένων κατὰ μῆκος τῶν χωρῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἀπὸ τῆς νήσου Βαγκοῦβερ μέχρι Νικαραγούας. Εἰς τὰς θρησκείας ταύτας παρατηρεῖται περίεργος ἀνάμειξις ὑψηλῶν θρησκευτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἰδεῶν μὲ βαρβαρικὰς τελετάς. Εἶναι ἡ μορφὴ θρησκείας ἡ ὁποία ἐκράτει εἰς τὴν Μεξικανικὴν αὐτοκρατορίαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀνακαλύψεως καὶ ἡ ὁποία εἶχε παραλάβει τὰ περισσότερα τῶν ἀγνῶν αὐτῆς στοιχείων ἀπὸ τοὺς Ἰνδοὺς Mayas τῆς χερσονήσου Youcatan. Μεταξὺ τῶν σημερινῶν φυλῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ δὴ τῆς Βρεττανικῆς Κολομβίας κατατάσσονται οἱ Ahts, κατὰ τὰς πεποιθήσεις τῶν ὁποίων ὁ θεὸς *Quawteath* εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς γῆς, τῶν ὑδάτων, τῶν ὀρέων καὶ τῶν δένδρων, ὁ δοὺς ὄνομα εἰς κάθε πρᾶγμα καὶ ὂν· εἰς ἄλλας φυλὰς τῆς αὐτῆς ὁμάδος, ὡς παρὰ τοῖς Tlingits, δημιουργὸς τοῦ κόσμου εἶναι εἷς κόραξ, ὁ ὁποῖος διέσχισε τὸ χάος καὶ κινῶν τὰς πτέρυγάς του διεχώρισε τὰ ὕδατα ἀπὸ τῆς ξηρᾶς· παρὰ τοῖς Tinneh εἷς κύων κ.τ.λ.

3) Τρίτην ὁμάδα δύνανται νὰ ἀποτελέσωσιν αἱ θρησκεῖαι τῶν *ἰθαγενῶν τῶν Ἀντιλλῶν νήσων*, ἤδη σχεδὸν τελείως ἐκλιπόντων καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς συγγενεῖς οἱ Mayas τοῦ Youcatan καὶ οἱ παρὰ τοῦ Chateaubriand ἀπαθανατισθέντες Natchez, οἰκοῦντες τὴν μεταξὺ τοῦ Ἐρυθροῦ ποταμοῦ (Red River) καὶ τοῦ Μισσισιπῆ χώραν. Αἱ φυλαὶ αὗται ἦσαν ἐκ τῶν περισσότερον ἀνεπτυγμένων τῆς Ἀμερικῆς, ἐκέκτηντο δ' ἐνδιαφέρουσαν μυθολογίαν καὶ μερικὰς θρησκευτικὰς ἰδέας πάρα πολὺ ἐξειλιγμένας. Ἀλλ' ἡ ὁπωσοῦν σπουδαία πνευματικὴ αὐτῶν ἐξέλιξις καὶ πρόοδος συνέπεσε μὲ τὴν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον χωρήσασαν στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν αὐτῶν παρακμήν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ὑπέκυψαν εἰς φυλὰς περισσότερον βαρβάρους ἀλλὰ καὶ περισσότερον πολεμικάς.

Γ'.) *Θρησκεῖαι τῶν Ἰνδῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς.* Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Ν. Ἀμερικῆς εὑρίσκονται εἰς πολιτιστικὸν ἐπίπεδον κατώτερον τῶν τῆς Βορείου. Γενικῶς εἰπεῖν ἀνευρίσκονται εἰς τὰς θρησκείας αὐτῶν ὡρισμένα στοιχεῖα *φυσιολατρείας*, ὁ *ψυχισμὸς* (animisme) καὶ ἡ *μαγεία*. Δὲν παρακαλοῦσι τὰς θεότητας, ἀλλ' ἁπλῶς χορεύουσι πρὸς τιμήν των καὶ κάμνουν εἰς αὐτὰς προσφοράς. Ὁ ψυχισμὸς εἶναι γενικὸς καὶ ὁ Ἰνδὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς ζῇ μὲ τὸν διαρκῆ φόβον τῶν *πνευμάτων*, τὰ ὁποῖα διαβλέπει παντοῦ. Ὅσον καὶ ἂν δείκνυται γενναῖος εἰς τὸν πόλεμον, εἶναι σπάνιον νὰ τολμᾷ νὰ ἐξέρχεται τὴν νύκτα. Ἡ παρ' αὐτοῖς κρατοῦσα λατρεία εἶναι ἡ τῆς σελήνης, τοῦτο δέ, κατὰ τὸν θρησκειολόγον Reville, εἶναι μία ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἡ λατρεία αὕτη ἀνατρέχει παλαιότερον τῆς τοῦ ἡλίου. Ἡ σελήνη εἶναι ἡ δέσποινα τοῦ οὐρανοῦ, τὸ δ' ὄνομα αὐτῆς, *Ταρού*, χρησιμεύει ὡς πρῶτον συνθετικὸν πρὸς σχηματισμόν, παρὰ ταῖς Botocoudo, τῶν ὀνομάτων τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ φαινομένων: Taroupido καλεῖται ὁ ἥλιος, taroudekowong ὁ ἄνεμος, taroutatou ἡ νὺξ κ.τ.τ. Τὸ πνεῦμα τῆς σελήνης, *Aygnan, Ananga, Achanga*, εἶναι τὸ πλέον ἐπικίνδυνον· δὲν παύει καταδιώκον τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἁρπάζει τὰ παιδία παρὰ τὰς κρήνας, ὅταν ἀντλοῦν ὕδωρ. Ἡ κυρία διαμονὴ τοῦ πνεύματος τούτου εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν γῆν, ὅπου τυραννεῖ τὰς ψυχὰς τῶν δειλῶν· ἡ χθονία δ' αὕτη θεότης ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν περιοδικὴν ἐξαφάνισιν τῆς σελήνης καὶ ὑπομιμνήσκει τὴν ἑλληνικὴν *Ἑκάτην*. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἥλιος, ὡς θέλομεν ἴδει, κατέχει σπουδαίαν θέσιν εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας τῶν ἰθαγενῶν τῆς Βραζιλίας. Ἐκ τῶν ἀστερισμῶν, ὁ τῆς Μεγάλης Ἄρκτου εἶναι ὁ μᾶλλον τιμώμενος μὲ χορούς. Τὰ ζῷα εἶναι καὶ ἐνταῦθα αἱ ὁραταὶ ἐμφανίσεις τῶν θείων πνευμάτων καὶ τῶν πνευμάτων τῶν τεθνεώτων. Τὰ πτηνὰ εἶναι μᾶλλον ἄγγελοι τῶν ἀνωτέρων πνευμάτων, εἶδος δὲ μικροῦ ἱέρακος θεωρεῖται ὁ ἄγγελος τοῦ πνεύματος τοῦ θανάτου. Σύμφωνα μὲ τὰς πτήσεις καὶ τὰ ᾄσματα τῶν πτηνῶν προφητεύουσιν οἱ γόητες, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μᾶς ὑπομιμνήσκει ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν τὰς περιστερὰς τῆς Δωδώνης καὶ τοὺς οἰωνοσκόπους.

Πολυάριθμα καὶ εἰς διαφόρους τάξεις κατατεταγμένα εἶναι τὰ *πνεύματα*, ὅσα δὲν εὑρίσκονται εἰς διαρκεῖς σχέσεις μεθ' ὡρισμένων φυσικῶν ἀντικειμένων. Ἀναφέρομεν μεταξὺ αὐτῶν τὰ *gouroupiras*, πνεύματα πονηρὰ καὶ πειρακτικά, προσλαμβάνοντα πᾶσαν μορφὴν καὶ ἐπιζητοῦντα διαρκῶς νὰ διασκεδάζουν εἰς βάρος τῶν ταλαιπώρων ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους συνήθως ἐμβάλλουν εἰς ἔριδας. Παρὰ τοῖς Botocoudo, ἀπαντᾷ ἡ πίστις εἰς τὰ πνεύματα τῶν δασῶν, *yanchon*, πνεύματα ὁμοίως πολὺ πειρακτικά, ἀληθεῖς πειρασμοὺς ἐμφανιζόμενους ἄλλοτε μὲν ὑπὸ τὴν μορφὴν μικροσώμων ἀνθρώπων, ἀναλόγων πρὸς τοὺς πυγμαίους τῶν γερμανικῶν παραδόσεων, ἄλλοτε δ' ὑπὸ τὴν μορφὴν κυνῶν, τῶν ὁποίων κατὰ τὰς νύκτας τὸν θυελλῶν ἀκούονται αἱ μανιώδεις ὑλακαὶ ἐν μέσῳ τῆς καταιγίδος. Ἄλλα πνεύματα εἶναι τὰ *Ipoupiaras*, ἀρεσκόμενα νὰ ἐξαπατῶσι τοὺς ναυτιλλομένους, εἰς τοὺς ὁποίους παριστῶσιν ὡς μακρὰν κειμένας τὰς πράγματι πλησίον εὑρισκομένας ἀκτάς, τὰς ὄχθας ἢ σημεῖα τοῦ ῥοῦ τῶν ποταμῶν. Τὰ καλὰ πνεύματα καλοῦνται *apoyacoués*.

Μεταξὺ τῶν πνευμάτων, τὸ ὑπέρτερον πάντων καλεῖται *Toupan*, τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἀνευρίσκουσί τινες εἰς τὸ τοῦ λαοῦ *Toupi-gouarani*. Toupan εἶναι ἡ προσωποποίησις τοῦ κεραυνοῦ, ἴσως δὲ καὶ τοῦ ἀέρος. Ζωηροτάτη εἶναι παρ' αὐτοῖς ἡ ἰδέα ἑνὸς ἀρχαίου κατακλυσμοῦ. Ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου, πιστεύεται συνήθως ὅτι ὡρισμένον ζῷον ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος πρόγονος. Εἶναι τὸ θρησκευτικὸν φαινόμενον τοῦ *τοτεμισμοῦ*, περὶ τοῦ ὁποίου ὡμιλήσαμεν ἐν σχέσει μὲ τοὺς Ἐρυθροδέρμους. Οἱ Youracaras παραδέχονται ὅτι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος προῆλθεν ἐξ ἑνὸς δένδρου, παρὰ δὲ ταῖς Botocoudo ὑπάρχει παράδοσις περὶ γενάρχου τινὸς *Tsoune*, ὁ ὁποῖος εὐηργέτησεν αὐτοὺς πολλαχῶς, ἀλλὰ κακοποιηθεὶς ὁ ἴδιος ἀνῆλ-

Digitized by Google

θεν εἰς τοὺς οὐρανούς, ὁπόθεν θὰ ἐπανέλθῃ μίαν ἡμέραν.

Εἰδικώτερον πρέπει νὰ διακρίνωμεν μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς τοὺς κατοικοῦντας τὰ βόρεια, βορειανατολικὰ καὶ βορειοδυτικὰ αὐτῆς τμήματα ἀπὸ τῶν κατοικούντων τὰ νότια καὶ νοτιανατολικά. Οἱ πρῶται ἔχουν φθάσει εἰς βαθμόν τινα πολιτισμοῦ, ἐνίοτε πολὺ ἀνεπτυγμένου, οἱ δεύτεροι ἔχουν παραμείνει εἰς τὸ κατώτατον ἐπίπεδον πολιτισμοῦ μεταξὺ ὅλων τῶν φυλῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τῶν πρώτων αἱ θρησκεῖαι δύνανται ν' ἀπαρτίσωσι τὰς ἀκολούθους τρεῖς ὁμάδας: 1) Τὴν ὁμάδα *τῶν θρησκειῶν τῶν Καραΐβῶν* ἢ *Καριβῶν* καὶ *τῶν Ἀροουάκ,* οἱ ὁποῖοι ἐξηπλώθησαν κατὰ τὰς βορείας καὶ βορειανατολικὰς ἀκτὰς τῆς Ν. Ἀμερικῆς καὶ ἐπεβλήθησαν εἰς τοὺς εἰρηνικοὺς κατοίκους τῶν Ἀντιλλῶν, ὅτε ποτὲ ὑπετάγησαν εἰς τὸν λαὸν τῆς ἠπείρου. 2) Τὴν ὁμάδα *τῶν θρησκειῶν τῶν Muyskas* ἢ *Chibchas*, τῶν ὁποίων αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι συνέπιπτον ἀρχικῶς πρὸς τὰς τῶν Νικαραγουανῶν. Εἰς τὴν ἀρχικὴν μυθολογίαν τῶν Muyskas ἐξαίρετον θέσιν κατέχει ὁ θεὸς *Yomagata,* τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα εἶναι ἁπλῆ παραλλαγὴ τῶν τοῦ Νικαραγουανοῦ θεοῦ *Yomagasdad.* Ὅτε βραδύτερον οἱ λαοὶ οὗτοι ἔφθασαν εἰς ἀνωτέραν βαθμῖδα πολιτισμοῦ, ἐλάτρευσαν ὡς δημιουργὸν τοῦ παντὸς τὸν καλὸν θεὸν *Bochika*, ἐθεώρησαν δὲ τὸν Yomagata, ὅπως ἐν τῇ ἀρχαιότητι οἱ Ἕλληνες τὸν *Κρόνον* καὶ τοὺς *Τιτᾶνας*, ὡς τὸν καθαιρεθέντα καὶ καταταρταρωθέντα τύραννον. Ἀπὸ τῆς σπουδαίας ταύτης θρησκευτικῆς μεταβολῆς, ἡ θεὰ τῆς σελήνης, ἡ ὁποία πρότερον ἐλατρεύετο ὡς σύζυγος τοῦ Yomagata, ἐθεωρήθη πνεῦμα κακοποιόν, τὸ ὁποῖον μὲ κάθε μέσον ἐπεδίωκε νὰ καταστρέψῃ τὰ καλὰ ἔργα τοῦ θεοῦ Bochika. Ὑπάρχει ἀναλογία τις τῶν πολιτικῶν αὐτῶν θεσμῶν πρὸς τοὺς τῶν Ἴνκας, ἂν καὶ οὐδέποτε οἱ Muyskas ὑπετάγησαν εἰς τοὺς ἀρχαίους Περουβιανούς, οὐδὲ κατεδείχθη ὅτι παρέλαβον παρ' ἐκείνων τὰ παρ' αὐτοῖς ἀπαντῶντα στοιχεῖα πολιτισμοῦ. Οἱ Muyskas τῆς Κολομβίας ἐπίστευον εἰς ὑπέρτατον ὂν μὴ δυνάμενον νὰ ἀπεικασθῇ καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον ἀπηυθύνοντο οὐχὶ ἀπ' εὐθείας ἀλλὰ διὰ μέσου δευτερευόντων πνευμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπροσωποποιοῦντο εἰς φυσικὰ ἀντικείμενα καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἀνηγείροντο πολυάριθμοι ἱεροὶ ναοί. 3) Ἄλλην ὁμάδα ἀποτελοῦσιν αἱ *θρησκεῖαι τῶν Quichua Aymara* καὶ ἄλλων συγγενῶν φυλῶν, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἡλίου, ἣν εὑρίσκομεν ἐν μεγάλῃ ἀκμῇ παρὰ τοῖς Ἴνκας ἰδίᾳ εἰς τὸ ὀροπέδιον, ὅπου ἡ ἱερὰ λίμνη Τιτικάκα. Ἡ ἡλιολατρεία τῶν Ἴνκας διεδόθη βαθμηδὸν εἰς ὅλας τὰς παρ' αὐτῶν κατακτηθείσας χώρας, ἐξελιχθεῖσα δὲ διεμορφώθη ἐνιαχοῦ εἰς θεϊσμὸν πολὺ καθαρώτερον καὶ μᾶλλον ἐξιδανικευμένον. Ἡ θρησκεία τῶν Ἴνκας, τοιαύτη ὁποία παρουσιάζεται περὶ τὸ τέρμα τῆς ἐξελίξεώς της, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ περισσότερον τελεία καὶ περισσότερον προοδευτικὴ ἐξ ὅλων, ὅσαι συναντῶνται ἐπὶ τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐδάφους πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Οἱ Ἰνδοὶ τῶν *νοτίων* καὶ *νοτιανατολικῶν χωρῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς* κέκτηνται θρησκευτικὰς ἰδέας καὶ κάμνουν τελετὰς ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὸν μικρὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ των. Οἱ Gouaycourou εἶναι φυσιολάτραι καὶ ψυχισταί, τελοῦσι δὲ μεγάλην ἐτησίαν ἑορτήν· ὁσάκις ἀποθάνῃ ἀρχηγός τις, διατάσσεται καθολικὴ νηστεία, πάντες δὲ μεταβάλλουσιν ὄνομα, ἵνα μὴ δυνηθῇ ὁ νεκρός, ἐὰν ἐπανήρχετο, ν' ἀνεύρῃ ἐκείνους τοὺς ὁποίους θὰ ἐζήτει. Τὸ ὄνομα τοῦ τεθνεῶτος δὲν προφέρεται ποτέ, διότι τοῦτο θὰ ἦτο πρόσκλησις τοῦ πνεύματός του.

Οἱ γείτονές των Abipones σέβονται μεγάλως τοὺς μάγους των, οἱ ὁποῖοι εἶναι συγχρόνως καὶ ἰατροί, διώκοντες τὰ πνεύματα τῶν ἀσθενειῶν μὲ ἐπικλήσεις, κρότους κ.τ.τ. Μετὰ τὸν θάνατον ἀποσπῶσι τὴν καρδίαν καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ νεκροῦ καὶ δίδουν αὐτὰ εἰς τοὺς κύνας. Ἓν ἀγγεῖον διὰ νὰ πίνῃ, τὰ ἐνδύματα καὶ ἡ λόγχη θάπτονται μαζὶ μὲ τὸν νεκρόν, ὅ, τι δὲ ἀνῆκεν εἰς αὐτὸν καταστρέφεται, ἵνα μὴ ἐπανερχόμενος οὗτος ζητῇ τὰ πράγματα καὶ παρενοχλῇ· καὶ παρὰ τῇ φυλῇ ταύτῃ οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι τοῦ ἀποθανόντος ἀλλάσσουν ὄνομα καὶ ἀποφεύγουν νὰ ἀναφέρουν τὸ τοῦ νεκροῦ. Πάντα ταῦτα εἶναι δείγματα τοῦ πλέον ἐντόνου *ψυχισμοῦ*. Λατρεύουν τὰ ἄστρα καὶ ἰδίως τὴν Πλειάδα, οἱ δὲ γόητες αὐτῶν διατείνονται ὅτι δύνανται νὰ μεταμορφωθῶσιν εἰς τίγρεις· ἀρκεῖ, παρατηρεῖ ὁ Dobrizoffer νὰ μιμηθῶσι τὴν ὠρυγὴν τῶν θηρίων τούτων, ἵνα οἱ παριστάμενοι τραπῶσιν εἰς ἄτακτον φυγήν!

Παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς τῶν *πάμπας*, ἤτοι τῶν πεδιάδων αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ τοῦ Πλάτα (ἤτοι *τοῦ ἀργύρου*· ὡς τὸ παρ' Ὁμήρῳ ἐπὶ ποταμοῦ *ἀργυροδίνης*, εἰ καὶ ἐνταῦθα τὸ ὄνομα προέρχεται μᾶλλον ἐξ ἀργυρωρυχείων), διακρίνομεν δύο μεγάλας φυλάς, τοὺς Charruas καὶ τοὺς Pouelches, τοὺς τελευταίους ζῶντας νομαδικὸν βίον δυτικῶς τοῦ Buenos Aires.

Οἱ Charruas εἶναι ψυχισταί· ἐπὶ τῷ θανάτῳ συγγενοῦς των ἀποκόπτουν μίαν φάλαγγα τῶν δακτύλων των, ὡς ἐν Ἀφρικῇ οἱ Ὀττεντότοι, ἐπιφέρουσιν οἱ ἴδιοι πληγὰς εἰς τὸ σῶμά των, ἐμβάλλουν καλάμους αἰχμηροὺς εἰς τὰς σάρκας των καὶ ἀποσύρονται εἰς τὰς ἐρημίας. Ἡ θρησκεία αὐτῶν εἶναι συγγενὴς πρὸς τὴν τῶν Pouelches, οἱ ὁποῖοι λατρεύουν τὸν ἥλιον καὶ θάπτουσι τοὺς νεκρούς των μὲ τὴν ὄψιν πρὸς ἀνατολάς, λαμβάνουσι δὲ καὶ οἱ ἴδιοι τὴν αὐτὴν στάσιν, ὅταν πρόκειται νὰ κοιμηθῶσιν. Εἰς ὡρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους ἐκτελοῦν χοροὺς πρὸς τιμὴν τοῦ ἡλίου, εἰς τὸν ὁποῖον προσφέρουν σάρκας θυμάτων καὶ φυτόν τι, γνωστὸν μὲ τὸ ὄνομα *τέϊον τῆς Παραγουάης*. Ὁ κακὸς αὐτῶν θεὸς καλεῖται *Gualichou* ἢ *Arraku,* εἶναι δὲ πιθανῶς χθόνιος θεός. Οἱ μάγοι των, *machi* καλούμενοι, εἶναι παντοδύναμοι· εἰς αὐτοὺς προστρέχουν ὅταν θέλουν νὰ μάθουν ποῖος ἐπεκαλέσθη τὸν Gualichou, ὁ ὁποῖος ἔκαμε κακὸν εἴς τινα. Πιστεύουν ὅτι οἱ πρόγονοί των εἶναι εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ οἱ ἀστέρες εἶναι τὰ πνεύματά των περιφερόμενα ἀνὰ τὸν οὐράνιον θόλον.

Οἱ Παταγόνιοι ἢ Tehouelches (ἤτοι ἄνθρωποι τοῦ νότου ὡς Pouelches=βόρειοι ἄνθρωποι) ἔχουν θρησκείαν πλησιάζουσαν πρὸς τὴν τῶν Pouelhces, εἰ καὶ παρ' αὐτοῖς ἀπαντᾷ ὑπέρτατος θεός, *Archekemet - Kanet*, διαμένων εἰς τὸν ἥλιον, καὶ τὸν ὁποῖον δὲν φαίνεται νὰ γνωρίζωσιν οἱ τελευταῖοι. Κατὰ τὴν κοσμογονίαν τῶν Παταγονίων οἱ ἄνθρωποι ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν γῆν καὶ δὴ ἀπὸ τὰ μεγάλα σπήλαια, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς τὸ ἐσωτερικόν της. Πρῶτοι ἐξῆλθον οἱ Ἰνδοὶ Ἀμερικανοὶ μὲ λόγχας, τόξα καὶ βέλη· ἔπειτα τὰ ζῷα, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ θεοὶ ἔδωκαν κέρατα· τέλος οἱ Ἱσπανοὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἐδόθησαν πυροβόλα καὶ ξίφη. Ἀλλ' ἡ ἔξοδος αὕτη δὲν ἐσταμάτησεν, ἐξακολουθεῖ. Ὁμοία δοξασία ὑπάρχει εἰς τὴν Ἀφρικὴν παρὰ τοῖς Ὀττεντότοις καὶ Βουσμάνοις. Οἱ ἄνθρωποι, ὅσοι εὐνοοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀθανάτους θεούς, ἀνέρχονται μετὰ θάνατον εἰς τοὺς οὐρανούς, ὅπου ἐναστερίζονται, ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην ἡ ψυχὴ τοῦ Ρωμύλου εἰς τὸν Κυρῖνον. Διὰ τοῦτο οἱ Παταγόνιοι κολακεύονται ὅτι οἱ ἀστέρες δὲν εἶναι ἄλλοι ἀπὸ τοὺς προγόνους των. Οἱ γόητες ἀπολαύουσι παρ' αὐτοῖς ἰδιαιτέρων περιποιήσεων, ἡ ὀργὴ δ' αὐτῶν εἶναι λίαν ἐπικίνδυνος, διότι δύνανται μετὰ θάνατον νὰ ἐπανέλθωσιν ὡς ἐπικίνδυνα πνεύματα. Αἱ ἀσθένειαι θεωροῦνται καὶ ἐνταῦθα ὡς ἀποτέλεσμα ἐπηρείας τῶν πονηρῶν πνευμάτων.

Οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς τοῦ Πυρὸς ἢ *Φουέγιοι,* αὐτοκαλούμενοι *Peschérés*, σήμερον εἶναι ἐλάχιστοι· καίτοι δ' ὁ πλοίαρχος Cook καὶ ἄλλοι μετ' αὐτόν, ἐν οἷς καὶ ὁ Darwin, διατείνονται ὅτι δὲν ἔχουσι καμμίαν θρησκείαν, εὑρίσκομεν καὶ παρ' αὐτοῖς μάγους, οἵτινες θεραπεύουν τοὺς ἀσθενεῖς κατ' ἰδίους τρόπους. Οἱ Φουέγιοι κάμνουν λόγον περὶ ἑνὸς *μεγάλου μαύρου*, ὁ ὁποῖος διατρέχει τὴν νύκτα βουνὰ καὶ κάμπους διὰ νὰ ἀκούῃ τί λέγουν οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ βλέπῃ τί κάμνουν. Αὐτὸς μᾶς στέλλει τὴν βροχήν, αὐτὸς τὸν καλὸν καιρόν. Παρ' αὐτοῖς οὐδέποτε προφέρεται τὸ ὄνομα τῶν νεκρῶν, ὅπερ σημαίνει ὅτι πιστεύουσιν εἰς μέλλουσαν ζωήν. Ὁ Κ. Darwin μᾶς ἀναφέρει κάτι τοῦ ὁποίου ἡ σημασία τὸν διέφυγεν. Ὅτε εἷς Ἄγγλος ἐφόνευσε μίαν ἀγρίαν νῆσσαν, εἷς Φουέγιος ἀνέκραξε μὲ τρόμον καὶ φρίκην: «Ὦ κύριε! πολλὴ βροχή, πολὺ χιόνι! Ἂς φυσήσωμεν δυνατά!». Εἰς τὰς πάμπας πιστεύουν ὅτι αἱ ψυχαὶ λαμβάνουν μετὰ θάνατον τὴν μορφὴν νήσσης, τοιαύτη δὲ πεποίθησις φαίνεται ἐκράτει καὶ εἰς τὴν Γῆν τοῦ Πυρός. Ὁ πτωχὸς Φουέγιος ἤθελε νὰ εἴπῃ ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἄγγλος ἐκτύπησε τὸ πτηνόν, τὸ πνεῦμα θὰ ἐξεδικεῖτο προκαλοῦν βροχὴν καὶ χιόνα. Ἡ φράσις: «ἂς φυσήσωμεν δυνατά!» ἐξηγεῖται, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι, κατὰ τὸν Mériais, οἱ Φουέγιοι προφέρουν λέξεις τινὰς καὶ φυσοῦν δυνατὰ εἰς τὸν ἀέρα, διὰ νὰ διώξουν τὰ πονηρὰ πνεύματα. Καὶ ἡλιολατρείας ἴχνη ἀνευρέθησαν παρὰ τοῖς νῦν φθίνουσι πληθυσμοῖς τούτοις.

Οἱ Ἀραυκανοί, συγγενεῖς πιθανῶς τῶν Ἰνδῶν τῶν πάμπας, ἦσαν οἱ μᾶλλον προωδευμένοι ἐκ τῶν λαῶν τῶν νοτίων μερῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνακαλύψεως, ἐλάτρευον δέ, φαίνεται, τότε κυρίως τὸν ἥλιον, προφανῶς ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Περουβιανῶν. Ὁ κύριος θεὸς αὐτῶν ἐκαλεῖτο *Pillan*=τὸ πνεῦμα ἢ *Toqui, ὁ μέγας θεὸς τοῦ οὐρανοῦ*, τοῦ ὁποίου ἐκδήλωσις εἶναι ἡ βροντή. Μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐδηλοῦντο τὰ ἡφαίστεια. Οἱ ἐν Χιλῇ Ἀραυκανοὶ ἀπεδέχοντο τὴν ὕπαρξιν θεοῦ, ὑπερτάτου, ἀΰλου, ἀοράτου, καλουμένου *Houilhouembo,* δημιουργοῦ τοῦ παντός, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπηυθύνοντο διὰ μέσου τῶν προσωποποιηθεισῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ. Ὑπὸ τὸ *μέγα πνεῦμα,* τὸ ὑπέρτατον, τάσσονται διάφορα ἄλλα, ἀγαθὰ καὶ πονηρά, ἐκ τῶν ὁποίων ἓν ὁ *Epounamoun,* θεὸς τοῦ πολέμου. Παρ' αὐτοῖς δὲν ἐτελοῦντο θρησκευτικαὶ τελεταὶ εἰμὴ μόνον ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ συγκαλέσωσι συνέλευσιν ἢ νὰ συνάψωσι συμμαχίαν. Ἕκαστος Ἀραυκανὸς ἔχει τὸν προστάτην ἄγγελον. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν πονηρῶν πνευμάτων καλεῖται *Apo* ἢ *Guenchou*, ὁμοιάζων πολὺ πρὸς τὸν *Aygnan* τῶν φυλῶν τοῦ Ἀμαζονίου. Ὡς ἐκεῖνος καὶ ὁ Guenchou φοβεῖται τὸ φῶς· διὸ τοῦτο ἀνάπτουσι φῶς ἐπὶ τῶν τάφων, ἵνα προφυλάξουν τοὺς νεκροὺς ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις του. Ἔχουν τὴν παράδοσιν τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ εἰς περίπτωσιν σεισμοῦ καταφεύγουν εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη. Πιστεύουν εἰς τὴν μαγείαν καὶ δὲν ἀφήνουν νὰ τοὺς ζωγραφήσουν ἢ φωτογραφήσουν, οὔτε λέγουν τὰ ὀνόματά των εἰς τοὺς ἀγνώστους, διότι φοβοῦνται ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ τοὺς μαγεύσουν. Οἱ νεκροὶ θάπτονται, οἱ μὲν ἄνδρες μὲ τρόφιμα, ὅπλα καὶ ἐφίππιον, αἱ δὲ γυναῖκες μὲ ἠλακάτην καὶ τὰ μαγειρικὰ σκεύη, ὅλων δὲ τὸ πρόσωπον στρέφεται ἐν τῷ τάφῳ πρὸς δυσμάς, διότι πιστεύεται, ὅτι αἱ ψυχαὶ μεταβαίνουν ἐκεῖθεν τοῦ Εἰρηνικοῦ πρὸς τὰ μακρινὰ μέρη, ὅπου δύει ὁ ἥλιος.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κάμνει ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν εἰς τὸν μελετητὴν τῶν θρησκειῶν τούτων εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι συχνάκις ἀνευρίσκομεν παρ' αὐτοῖς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καθαρὰν τὴν πίστιν εἰς ἕνα ὑπέρτατον θεὸν καὶ δημιουργόν. Ἀκόμη καὶ παρὰ φυλαῖς, ὅπου ὁ πολιτισμὸς εὑρίσκεται εἰς τὰ πρῶτά του βήματα, ἡ ἰδέα αὕτη ἀπαντᾷ ζωηρά. Οὕτω π. χ. παρὰ τοῖς *Chiquitos* τῶν Gran Chaco ἐλατρεύετο ὁ *Amequeturiqui*, θεὸς πλάστης, εἰς τὸν ὁποῖον οὐδεμία ἀπεδίδετο εἰκὼν ἢ μορφή, διαμένων εἰς ἐπίπεδον ἀνώτερον, ἀπρόσιτον εἰς τὴν λατρείαν τῶν θνητῶν. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι πάντοτε δυνατὸν νὰ διακρίνῃ τις καθαρὰ τὴν ὑπερτάτην θεότητα καὶ νὰ καθορίσῃ ἐπακριβῶς τοὺς δεσμοὺς ἐξαρτήσεως μεταξὺ τοῦ φυσικοῦ ἀντικειμένου ἢ φαινομένου καὶ τοῦ θεοῦ, ὅστις εἶναι ἡ προσωποποίησις αὐτοῦ.

Καταλήγοντες σημειοῦμεν ὅτι σήμερον γίνεται παρὰ πάντων τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὴν συγκριτικὴν μελέτην τῶν θρησκειῶν ἀποδεκτόν, ὅτι ὑπάρχει μεγάλη συγγένεια μεταξὺ πασῶν ἀνεξαιρέτως τῶν θρησκειῶν τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀμερικῆς. Πολλὰ εἶναι τὰ κοινὰ στοιχεῖα τῆς μυθολογίας τῶν λαῶν τούτων· τοιοῦτο στοιχεῖον εἶναι ἐπὶ παραδείγματι ὁ ἥρως τοῦ ἡλίου, εἰς τὸν ὁποῖον παρὰ πλείσταις φυλαῖς προσφέρονται αἱ ἀπαρχαὶ τῆς γεωργίας, τῆς θήρας, τοῦ πολέμου καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ὁποίου πιστοῦνται οἱ ὅρκοι· τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ ἐπικαλοῦνται ἀπερχόμενοι εἰς ἐργασίαν ἢ εἰς ἐκστρατείαν καὶ δι' αὐτὸν προορίζονται αἱ πρῶται τολύπαι καπνοῦ τῆς ἱερᾶς καπνοσύριγγος. Ὁμοίως σπουδαιότατον κοινὸν στοιχεῖον λατρείας εἶναι ἡ θεότης τῆς σελήνης, ὡς καὶ οἱ τέσσαρες ἀδελφοί, οἱ συμβολίζοντες τοὺς τέσσαρας κυρίους ἀνέμους· τὰ στοιχεῖα ταῦτα φυσιολατρείας ἀνευρίσκονται εἰς ὅλας τὰς θρησκείας τῶν ἀμερικανικῶν φυλῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν πλέον μεμακρυσμένων ἀλλήλων, ὡς οἱ Ἀλγογκῖνοι, οἱ τοῦ Youcatan, οἱ Ἀζτέκοι καὶ οἱ Muyska. Ἔχουσιν ὡσαύτως καταστῆ κοιναὶ ὅλων τῶν ἰθαγενῶν ὡρισμέναι θρησκευτικαὶ τελεταί, ὡς π. χ. τὸ ἀφιδρωτικὸν λουτρὸν ἀτμοῦ λαμβανόμενον ἵνα προκαλέσῃ τὴν ἔκστασιν, αἱ θεοδικίαι (ordalies), ἡ μαγεία καὶ αἱ γοητεῖαι κ. ἄ. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ φετιχισμὸς καὶ ἡ εἰδωλολατρεία ἀπαντῶσιν ἐν Ἀμερικῇ εἰς πολὺ μικροτέραν κλίμακα ἢ παρ' ἄλλοις λαοῖς καὶ δὴ τῆς Ἀφρικῆς, εἰς παρόμοιον ταπεινὸν βαθμὸν πολιτισμοῦ εὑρισκομένοις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Α) Γενικά. A. Reville*, Histoire des religions τ. 1ος. Les Religions des peuples non civilisés. Παρίσιοι 1883.—*N. Turchi*, Manuale di Storia delle religioni, Τουρῖνον 1922.—*Β) Εἰδικά. S. Rivers Hendren,* Government and religion of the Virginia Indians, Βαλτιμόρη 1895, —*K. Haebler*, Die Religion des mittleren Amerika, Münster 1899.—*P. Ehrenreich.* Die Mythen und Legenden der Südamerikanischen Urvölker und ihre Beziehungen zu denen Nordamerikas und der alten Welt., Βερολῖνον 1903.—*C. Barbeau*, Huron and Wyandot mythology, Ottawa 1915.—*H. K. Haeberlin*, The idea of fertilization in the culture of the Pueblo Indians. Lancaster Pa. 1916.—*Alex. Hartley Burr*, L'art et la philosophie des Indiens de l'Amérique du Nord. Série de conférences faites à la Sorbonne aux mois d'Avril et de Mai 1926, Παρίσιοι 1926.

ΜΙΧ. Α. ΔΕΝΔΙΑΣ

II. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΝ. Οἱ ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς πρῶτοι ἀποικίσαντες εἰς αὐτὴν Πορτογάλοι, Ἱσπανοί, Ἀγγλοσάξωνες καὶ ἄλλοι μετέφερον ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ τὴν ἰδίαν ἕκαστος θρησκείαν, πλαισιουμένην μὲ τὴν αὐτὴν πατροπαράδοτον ἱστορίαν καὶ τὰ αὐτὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος των. Συναντήσαντες δ' ἐν τῇ νέᾳ των πατρίδι πρωτογόνους θρησκείας καὶ ἔλλειψιν πολιτισμοῦ, κατώρθωσαν ταχέως νὰ ἐπιβάλωσι τὸν ἰδικόν των, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον νὰ ἀφομοιώσωσι θρησκευτικῶς καὶ ἐθνικῶς πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἰθαγενεῖς, οἵτινες ὅμως διετήρησαν τινὰς τῶν πρωτογόνων αὐτῶν προλήψεων καὶ συνηθειῶν, τὰς ὁποίας ἔστιν ὅτε καὶ οἱ μᾶλλον ἀμόρφωτοι τῶν ἀποίκων υἱοθέτησαν. Δέον δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐκ τῶν ἰθαγενῶν τούτων λαῶν καὶ ἐκείνους οὓς τυχὸν εὗρόν πως πνευματικῶς προηγμένους, ὡς ἐν Μεξικῷ, Περοῦ κ. ἄ., κατώρθωσαν οἱ Πορτογάλοι καὶ οἱ Ἱσπανοί, εἴτε διὰ τῆς βίας, εἴτε διὰ τῆς διπλωματίας των νὰ ἀφομοιώσουν ἐπίσης. Οὕτως ἡ εὐρωπαϊκὴ κατάκτησις ἐν Ἀμερικῇ ὑπῆρξεν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὁλοκληρωτική.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης διετέλουν ὑπὸ τὸ κράτος ἰσχυροτάτου θρησκευτικοῦ συναισθήματος, τὸ ὁποῖον ἐκυριάρχει ἐπί τε

Digitized by Google

τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς καθόλου πνευματικῆς ζωῆς αὐτῶν, εὔδηλον δ' ἐκ τούτου ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς θρησκευτικότητος ἐχαρακτήρισεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὰς πρώτας τῶν ἀποίκων πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς συνθέσεις ἐν Ἀμερικῇ. Δὲν εἶναι ἄπορον ἐξ ἄλλου, πῶς ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς μεταναστεύσεως ἀνεφάνησαν καὶ ἐν Ἀμερικῇ οἱ συνταράττοντες τότε τὴν Εὐρώπην αἱματηροὶ ἐμφύλιοι καὶ ἐξωτερικοὶ θρησκευτικοὶ πόλεμοι καὶ διωγμοὶ καὶ πῶς ἀνεπτύχθη ἐν αὐτῇ τόσον ραγδαίως ὁ θρησκευτικὸς ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν δύο χριστιανικῶν ὁμάδων τῆς Εὐρώπης, τοῦ Καθολικισμοῦ καὶ τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ὅστις ἤδη φεύγων τοὺς αἱματηροὺς διωγμούς, οὓς ὑφίστατο ἐπὶ μακρὸν ἐκ μέρους τοῦ Καθολικισμοῦ, εὕρισκε καταφύγιον ἐν Ἀμερικῇ. Ἐν τῇ χώρᾳ δὲ ταύτῃ κηρύττων ὁ Προτεσταντισμὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς συνειδήσεως, ἐπέτυχε νὰ καλλιεργήσῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἰδέαν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, διὰ τῆς ἀπαρνήσεως πάσης παπικῆς αὐθαιρεσίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἰδέαν τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς «θείῳ δικαιώματι» ἀπολυταρχικῆς ἐξουσίας. Ἕνεκα τούτου ἐκυριάρχησεν ἐν Ἀμερικῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ πνεῦμα τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν.

Οἱ πρῶτοι διανείμαντες μεταξὺ αὐτῶν τὰς ἀνακαλυπτομένας χώρας ἦσαν οἱ Ἱσπανοὶ καὶ οἱ Πορτογάλοι, οἵτινες, ἐρίζοντες περὶ τῆς διανομῆς, κατέφυγον εἰς διαιτησίαν τοῦ τότε πάπα Ρώμης Ἀλεξάνδρου ΣΤ' Βοργία (1492—1506), ὅστις ἐπωφεληθεὶς τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἐξησφάλισεν ἐν Ἀμερικῇ ἐπωφελῆ διὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐδαφικὰ καὶ πνευματικὰ δικαιώματα, ἅτινα κατωχύρωσε δι' ἐνεργειῶν δραστηρίων, ὑποβοηθούμενος ὑπὸ τῶν κυριάρχων τότε τῆς Ἀμερικῆς, Πορτογάλων καὶ Ἱσπανῶν, παραμενόντων πιστῶν εἰσέτι εἰς τὴν παπικὴν ἐξουσίαν. Ἐντεῦθεν φρονοῦν οἱ καθολικοὶ ὅτι ὁ μὲν Χριστόφορος Κολόμβος ἐφύτευσε τὸν Σταυρὸν ἐν Ἀμερικῇ τὴν 11ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1492, ὁ δὲ πάπας Ἀλέξανδρος ΣΤ' καὶ οἱ διάδοχοί του τὸν ἐστερέωσαν. Πεντήκοντα μόλις ἔτη ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς ὁ Καθολικισμὸς κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ τὴν Φλωρίδα ἀξιόλογον κέντρον θρησκευτικῆς κινήσεως καὶ πρῶτος αὐτὸς νὰ ὀργανώσῃ τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, τῇ βοηθείᾳ ἱεραποστόλων Φραγκισκανῶν καὶ Ἰησουϊτῶν. Ὅτε ὅμως ἤρξατο καταπίπτουσα ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς τῆς Πορτογαλίας καὶ τῆς Ἱσπανίας καὶ κατελάμβανον τὴν θέσιν των ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ὁλλανδία, εἰς ἃς ἐπὶ μᾶλλον ἐπεκράτει τότε ὁ Προτεσταντισμός, οὗτος καθίστατο ἰσχυρὸς ἐν Ἀμερικῇ, ὑποστηριζόμενος πολιτικῶς ἐξ Εὐρώπης. Ἡ ἐπιρροὴ αὕτη τοῦ Προτεσταντισμοῦ ὑπῆρξε τοσοῦτον ἰσχυρά, ὥστε εὐκόλως ἠδυνήθη οὗτος νὰ ἑδραιωθῇ ἐν Ἀμερικῇ, τὸ φιλελεύθερον δὲ πνεῦμα ὅπερ ὑπ' αὐτοῦ μετεφυτεύθη ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ πολὺ ταχέως διεμόρφωσε πρωτότυπον χαρακτῆρα, ἐπιβληθέντα εὐκόλως εἰς τὸν συγκροτούμενον πληθυσμὸν τῆς Ἀμερικῆς, ὅστις κατέστησε τὴν πατρίδα του κλασσικὴν χώραν τῆς τε πολιτικῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας.

Τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς διαιροῦμεν εἰς δύο ἐποχάς: α') τὴν *προεπαναστατικήν*, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως (1492) καὶ β) τὴν *μετεπαναστατικήν*, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας (1783). Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον αἱ ἀκρότητες μεταξὺ τοῦ Καθολικισμοῦ καὶ τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἐναλλάσσονται κατὰ τὸν πλέον δραματικὸν τρόπον ἐν τῇ διαμορφώσει τῶν πρώτων χριστιανικῶν ἀποικιῶν, αἱ δὲ διώξεις παντὸς ἑτεροδόξου καὶ ἡ ἐκ τούτων ἀναρχία ἀποτελοῦν τὰς συνηθεστέρας ἐκδηλώσεις τῆς πρώτης θρησκευτικῆς ὀργανώσεως τῶν μεταναστῶν, ἀγωνιζομένων ἀγῶνα ἐπικρατήσεως ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἐνῷ ἐπανειλημμένως τὰ παπικὰ μέτρα ἐναντίον τῆς ἀνεξιθρησκείας ἐμείωνον τὴν εὐρυτέραν ἔκτασιν τοῦ Καθολικισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Προτεσταντισμοῦ κηρυττομένης ἀνεξιθρησκείας ἐξησφαλίζετο εἰς αὐτὸν ἐπικρατεστέρα θέσις. Αὗται αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ συνέτειναν σπουδαίως εἰς τὴν καταστρεπτικὴν ἀνάπτυξιν τῆς θρησκευτικῆς ἐμπαθείας μεταξὺ τῶν καθολικῶν Λατίνων καὶ Προτεσταντῶν, μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἀνεξαρτησίας. Κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον ὅμως ὁ Προτεσταντισμὸς ἐμειώθη λόγῳ τῆς συστηματικῆς διώξεως τῶν συμπαθῶς διακειμένων πρὸς τοὺς Ἄγγλους ἀποικιῶν, ὧν αἱ πλεῖσται ἦσαν προτεσταντικαί. Ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας, πάντες ἐναλλὰξ οἱ νομοθέται τοῦ ἀμερικανικοῦ πολιτεύματος ὑπεστήριξαν τὴν θρησκευτικὴν ἀνεξαρτησίαν, διατηρήσαντες ἰσχυρὰν μόνον τὴν ἐποπτικὴν δύναμιν τῶν νόμων ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Ὥρισται δ' ἐν τῷ Συντάγματι (1791) ὅτι τὸ Κογκρέσσον δὲν θὰ ἠδύνατό ποτε ν' ἀναδείξῃ μίαν μόνην θρησκείαν ὡς ἐθνικὴν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, οὔτε ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν θρησκείας τινός. Ἀντιθέτως ὅμως ἑκάστη Πολιτεία, ἐκ τῶν 48 τῶν συναποτελουσῶν τὴν Ἀμερικανικὴν Συμπολιτείαν, θὰ ἠδύνατο, ἂν ἤθελε, ν' ἀποκτήσῃ ἐθνικὴν (τοπικὴν) θρησκείαν.

Τοιουτοτρόπως ἀπὸ τοῦ 1784, κατηργήθησαν πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ προνόμια καὶ οἱ θρησκευτικοὶ φόροι. Ἔκτοτε πᾶσα ἐκκλησία ἢ θρησκευτικὴ κοινότης ἀποτελεῖ νομικὸν πρόσωπον καὶ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰ μέλη αὐτῆς. Τὰ καταστατικὰ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν θρησκευτικῶν ὀργανώσεων ἀποτελοῦν τὴν θρησκευτικὴν καὶ τὴν διοικητικὴν νομοθεσίαν των, συμφώνως δὲ πρὸς αὐτὴν τὰ ἀμερικανικὰ δικαστήρια ρυθμίζουν πολλάκις τὰς ἀποφάσεις των, προκειμένου νὰ ἐκδικάσουν κοινὴν μεταξὺ δύο Ἐκκλησιῶν ἢ κοινοτήτων ὑπόθεσιν. Ἡ εὐλάβεια τοῦ ἀμερικανικοῦ κράτους πρὸς ἁπάσας τὰς ἐκκλησίας εἶναι ἀναμφισβήτητος καὶ ἴση ἔναντι πάσης θρησκευτικῆς ὀργανώσεως ἢ κοινότητος, ἔστω καὶ ἂν αὕτη ἀποτελῆται ἐκ τριῶν μόνον μελῶν, ὡς ὁρίζει ἡ ἀστικὴ ἀμερικανικὴ νομοθεσία.

Ὁ χωρισμὸς οὗτος τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς Πολιτείας τὸν μὲν Καθολικισμὸν ὠφέλησε σπουδαίως, διότι συγκεντρωμένος καὶ ὠργανωμένος περὶ τὴν ἑνιαίαν ἰδέαν τῆς δημιουργίας θρησκευτικῆς πολιτικῆς εἰργάσθη δραστηρίως, ἐνῷ, τοὐναντίον, ἡ ἰσχὺς τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἤρξατο μεριζομένη εἰς τὰς δημιουργουμένας ἀκατασχέτως αἱρέσεις καὶ νέας θρησκευτικὰς ὀργανώσεις καὶ κοινότητας, αἵτινες καὶ αὐταὶ «Ἐκκλησίας» ἐπωνόμασαν ἑαυτάς.

Α') ***Λατινικὴ Ἐκκλησία.*** Ἡ συστηματικὴ ὀργάνωσις τῆς ἐν Ἀμερικῇ λατινικῆς Ἐκκλησίας ἄρχεται κυρίως ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὅτε ὁ λόρδος Baltimore, μετ' ἐπιφανῶν Ἄγγλων καὶ Ἰρλανδῶν, ἀφίκετο εἰς Ἀμερικὴν (1634), ὡς κληρονόμος τοῦ ἀποθανόντος λόρδου G. Calvert (1582-1632), πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἰάκωβος Α' εἶχε παραχωρήσει γαίας ἐπὶ τῆς νέας ἠπείρου, πρὸς ἵδρυσιν ἀγγλικῆς ἀποικίας. Οἱ ἐπιφανεῖς οὗτοι μετανάσται, μετὰ πολλῶν χιλιάδων ὀπαδῶν ἀποικίσαντες τὴν Μαιρυλάνδην (Maryland), ὀνομασθεῖσαν οὕτω κατ' ἄλλους μὲν ἱστορικοὺς πρὸς τιμὴν τῆς Παρθένου Μαρίας, κατ' ἄλλους δὲ τῆς Ἑρριέτης-Μαρίας τῆς Γαλλίας, βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας καὶ κηρύξαντες ἀνεξιθρησκείαν, προσεκάλεσαν ἐν τῇ εὐφόρῳ ταύτῃ γῇ πάντας, ἀνεξαρτήτως θρησκευτικῆς ἀποχρώσεως. Ὡς ἐπόμενον ἔσπευσαν πολλαὶ χιλιάδες Προτεσταντῶν νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐν Μαιρυλάνδῃ, ἐνῷ παραλλήλως οἱ Προτεστάνται, διὰ νὰ προκαλέσουν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τοὺς Λατίνους, ἐκήρυττον τελείαν ἀνεξιθρησκείαν καὶ καθίστων τὰς ἀποικίας των κέντρα προσφυγῆς παντὸς Χριστιανοῦ. Τῆς τοιαύτης δὲ προπαγανδιστικῆς κινήσεως ἕδρα ἀπέβη βραδύτερον ἡ Φιλαδέλφεια, ἣν οὗτοι ἵδρυσαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ William Penn. Ἀλλὰ τῷ 1645 ἐξερράγη τόσον ἀγρία ἐναντίον τῆς Μαιρυλάνδης ἡ ἐπίθεσις τῶν Προτεσταντῶν, ὥστε οὐδ' εἷς ἱερεὺς Λατῖνος ἠδυνήθη νὰ μείνῃ ἐν αὐτῇ. Ἡ ἐξέγερσις αὕτη κατέπαυσε μόλις μετὰ πενταετίαν καὶ ἡ Μαιρυλάνδη κατέστη πάλιν κέντρον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Καθολικισμοῦ, ὅτε αἴφνης τῷ 1654 ὁ διοικητὴς τῆς Βιργινίας, προσωπικὸς ἐχθρὸς τοῦ Baltimore, ἐξαπολύει νέαν θύελλαν κατὰ τῆς Μαιρυλάνδης. Μόλις τῷ 1660 ὁ Baltimore, τῇ μεσολαβήσει τοῦ Καρόλου Β', ἐπανέρχεται εἰς Μαιρυλάνδην, μεθ' ὃ ἐπὶ τριακονταετίαν ὁ Καθολικισμὸς διήνυσε εἰρηνικὸν στάδιον ἀναπτύξεως καὶ προόδου. Ἡ ἱδρυθεῖσα ὁμώνυμος πόλις Βαλτιμόρη ἀπέβη ἕδρα τοῦ Καθολικισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς, ὅστις ἐπέτυχε τῷ 1674 νὰ ἱδρύσῃ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τὸ πρῶτον ἀγγλοκαθολικὸν σχολεῖον.

Οἱ Λατῖνοι τῆς Ἀμερικῆς προσέχοντες μὴ διασπασθῇ ποτε ἡ ἑνότης τῆς θρησκείας καὶ προέλθουν ἐκ τούτου κίνδυνοι μερισμοῦ κατ' ἐθνότητα, διὰ τῆς δημιουργίας ἐθνικῶν καθολικῶν ἐκκλησιῶν, ἀπέφυγον πάντοτε τὴν ἀνάθεσιν τῆς θρησκευτικῆς ἡγεσίας εἰς ὁμοεθνεῖς ἐπισκόπους, ὅτε δὲ ποτε ἐζητήθη τοιοῦτό τι παρὰ τοῦ πάπα Λέοντος ΙΓ' ἀπερρίφθη. Διὰ τοῦτο ὁ Καθολικισμὸς οὐδέποτε διεσπάσθη, διευθυνόμενος μόνον ὑπὸ τοῦ πάπα.

Κατὰ τὴν μετεπαναστατικὴν περίοδον τὰ πράγματα τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀμερικῇ προσλαμβάνουν θετικώτερον χαρακτῆρα. Οὕτως ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία, ἀπὸ τοῦ 1789 ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ père Carroll, ὅστις διωρίσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Ρώμης ἀρχηγὸς τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἐκκλησίας, ἐξαρτωμένης πρότερον παρὰ τοῦ ἐν Λονδίνῳ ἑδρεύοντος παπικοῦ ἀντιπροσώπου, ἐσημείωσε μεγάλην πρόοδον, διότι ναὶ μὲν δὲν ἀπήλαυεν ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως παρὰ τῆς ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' οὐδένα συνήντα φραγμὸν εἰς τὰς προπαγανδιστικὰς ἐνεργείας. Αἱ προσωπικαὶ δὲ σχέσεις τοῦ Ρ. Carroll μετὰ τοῦ Γ. Οὐάσιγκτων, ἰδίως μετὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ πρώτου ὡς ἐπισκόπου Βαλτιμόρης ἐν Λονδίνῳ, συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἠρίθμει ἤδη τοὺς πλειοτέρους ἢ ὁ Προτεσταντισμὸς ὀπαδούς. Τῷ 1790 ἱδρύεται ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Carroll τὸ ἐν Βαλτιμόρῃ σεμινάριον τοῦ ἁγ. Σουλπικίου, ὅπερ ἀπέβη βραδύτερον ἔνδοξον πνευματικὸν κέντρον. Μορφώσας ὁ καρδινάλιος ἐν αὐτῷ κλῆρον ἰθαγενῆ, συνεκάλεσε τὸ πρῶτον τῷ 1791 τὴν «Ἀμερικανικὴν Σύνοδον» εἰς ἣν μετέσχον πέντε ἱερεῖς ἐξ ἑκάστης τῶν πέντε κυριωτέρων ἀποικιῶν, διεσκέφθησαν δὲ περὶ τῆς λυσιτελεστέρας ὀργανώσεως τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀμερικῇ. Ἀπὸ τοῦ 1801, ὅτε ἤρχισαν ἱδρύομενα πολυπληθῆ κολλέγια καὶ ἄλλαι σχολαί, πρὸς πλήρωσιν τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῶν ἀποικιῶν, ἤρχισαν ἀποικοῦντες ἐξ Εὐρώπης διάσημοι σοφοὶ καὶ διδάσκαλοι, ἀναλαμβάνοντες τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἱεραποστολῶν ἐν ταῖς ἀπωτάταις πολιτείαις. Τῷ 1808 ἡ Βαλτιμόρη, λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τοῦ Καθολικισμοῦ, ἐγκρίσει τοῦ πάπα Πίου τοῦ VII, ἀνακηρύσσεται ἐκκλησιαστικὴ ἐπαρχία μὲ 4 ἐπισκόπους, οἵτινες ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Βαλτιμόρης ἀπετέλεσαν τὴν πρώτην ἱεραρχίαν. Ἔκτοτε ἤρξατο πᾶσα ἐνέργεια πρὸς χειραφέτησιν τῆς λατινικῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ Βατικανοῦ, ἐπιτευχθεῖσα ἐν μεγάλῳ βαθμῷ διὰ τοῦ περιορισμοῦ κατ' ἀρχὰς τῶν διατυπώσεων τῶν ἐπισκόπων· σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἐπετεύχθη καὶ πολιτικῶς ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς ἀμερικανικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ πάσης εὐρωπαϊκῆς ἐπιρροῆς. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν καὶ ἄλλων ἐπισκοπῶν, συνῆλθε τῷ 1829 ἡ πρώτη Σύνοδος τῆς Καθολικῆς Ἱεραρχίας ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Carroll. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὴ ἡ ἀναφορὰ ἣν ὑπέβαλεν αὕτη, ἅμα τῇ ἀποπερατώσει τῶν ἐργασιῶν της, ἀποτελοῦσα, τρόπον τινά, ἀπολογισμὸν τῆς δράσεως τῶν Λατίνων ἐν Ἀμερικῇ. Ἐξ αὐτῆς πληροφορούμεθα, ὅτι τῷ 1829 εἶχον ἤδη ἱδρυθῆ ἐν ταῖς Ἡ. Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς 6 σεμινάρια, 9 κολλέγια, 30 μοναστήρια γυναικῶν καὶ πλεῖστα ἀνδρικὰ μοναχικὰ τάγματα, ἅτινα, πάντα, ἀπέτελουν, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀναφορᾶς, τὴν δόξαν καὶ παρηγορίαν τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀμερικῇ.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος ὁ Καθολικισμὸς ἐνισχύθη σπουδαίως διὰ τῆς ἀθρόας μεταναστεύσεως Ἰρλανδῶν καὶ ἄλλων Εὐρωπαίων εἰς Ἀμερικήν, ὅτε δὲ τῷ 1852 συνῆλθεν ἐν Βαλτιμόρῃ ἡ Α' Ἐθνικὴ Σύνοδος, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ καρδιναλίου Kerick, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος 5 ἀρχιεπίσκοποι καὶ 24 ἐπίσκοποι, κατεδείχθη ὄντως μεγαλειώδης ἡ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δρᾶσις τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, οὕτως ὥστε τῷ 1866 συνεκαλεῖτο ἐν Βαλτιμόρῃ ἡ Β' Ἐθνικὴ Σύνοδος ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ καρδιναλίου Spaldind καὶ καθωρίσθησαν οἱ τρόποι τῆς ἐφεξῆς δράσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἐπέβαλλεν ἡ δημιουργουμένη νέα φάσις τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, καθ' ἣν 4.000.000 μαύρων ἐρρίπτοντο εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας. Ἔλεγε δὲ κατὰ τὴν Σύνοδον ταύτην ὁ Spaldind, ἐν ἄλλοις, καὶ τὰ ἑξῆς: «....Καταδεικνύουσα ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸ ἀμερικανικὸν Ἔθνος τὴν ἀδιάφθορον αὐτῆς ἑνότητα, ὀφείλει νὰ τελειοποιήσῃ τὴν ἐπιβολήν της». Πράγματι δ' ἐντὸς ἑνὸς αἰῶνος (1789—1889) ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς ἀμερικανικῆς ἱεραρχίας της, ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία ἠρίθμει 10.000.000 ὀπαδούς. Κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης ἐγένοντο καὶ τὰ ἐγκαίνια τοῦ περιφήμου πανεπιστημίου τῆς Οὐασιγκτῶνος, ὅπερ ἱδρυθὲν τῷ 1888 ἐνίσχυσε τὸ πνευματικὸν ἔργον τῶν δύο προγενεστέρων πανεπιστημίων τῆς Γεωργιουπόλεως (1789) καὶ τὸ τῆς Ἰνδιάνας (1842), ἀπέβη δὲ τοῦτο μοναδικὸν κέντρον πνευματικῆς κινήσεως ἐν Ἀμερικῇ, διότι ἀπετέλει μὲν συγκρότημα πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἱδρυμάτων, ἀλλὰ καὶ διότι τὸ κατ' ἔτος συνερχόμενον ἐν αὐτῷ συνέδριον τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ ὅλων τῶν Πολιτειῶν καθώριζε τοὺς τρόπους καὶ τὰ συστήματα τῆς ἐφεξῆς δράσεως τῆς Ἐκκλησίας. Σημειωτέον ὅτι πάντα τὰ διδακτήρια συνετηροῦντο καὶ διηυθύνοντο ὑπὸ μόνης τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ σήμερον. Τῷ 1892 συνεστήθη ὑπὸ τοῦ Βατικανοῦ «Ἀποστολικὴ Πρεσβεία», ἥτις ἐποπτεύουσα τὴν δρᾶσιν τῆς ἀμερικανικῆς Ἐκκλησίας οὐδεμίαν διπλωματικὴν ἰδιότητα ἐξήσκει, διατηροῦσα μόνον τυπικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Κυβερνήσεως. Σήμερον ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία ἀριθμεῖ περὶ τὰ 16.000.000 ὀπαδῶν οὖσα ἡ ἐπικρατεστέρα.

Β') ***Προτεσταντικὴ Ἐκκλησία.*** Ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἡ προτεσταντικὴ Ἐκκλησία ἐν Ἀμερικῇ εἶναι σήμερον ἐπιμεμερισμένη εἰς ὑπὲρ τὰς 150,000 θρησκευτικὰς ὀργανώσεις καὶ κοινότητας, αἵτινες αὐτοκαλοῦνται «Ἐκκλησίαι». Ἀποβαίνει δὲ ἀδύνατος ἡ ἀπαρίθμησις τῶν παραφυάδων τούτων τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ὅστις ἐξακολουθεῖ ἐπιμεριζόμενος, λόγῳ τῆς προχειρότητος μεθ' ἧς πάντες συζητοῦν ἐπὶ τῶν δογματικῶν καὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπεριορίστου ἐλευθερίας, ἣν καὶ τρία εἰσέτι ἄτομα ἔχουν πρὸς ἵδρυσιν νέας «Ἐκκλησίας», οὐδὲν πολλάκις ἐχούσης τὸ κοινὸν πρὸς τὴν πρωταρχικὴν διδασκαλίαν τῆς προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας.

Αἱ κυριώτεραι τῶν διαιρέσεων τούτων, περὶ ὧν λεπτομερέστερος γίνεται λόγος ἐν τοῖς εἰδικοῖς ἄρθροις, εἶναι αἱ ἑξῆς:

«*Ἐπισκοπιανὴ Ἐκκλησία*» (Protestant Episcopal Church ἢ American Episcopal Church). Αὕτη ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1785 ἀπὸ τῆς ἀγγλικανι-

Digitized by Google

κῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ καὶ κατέχει ἐπιφανεστάτην θέσιν μεταξὺ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Ἡ χαρακτηριστικὴ ἀφοσίωσις τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς καθιστᾶ τὴν ἐπισκοπιανὴν Ἐκκλησίαν ἀξιολογώτατον πνευματικὸν παράγοντα ἐν Ἀμερικῇ. Αὕτη ἀριθμεῖ μεταξὺ τῶν μελῶν της τὸ ἐκλεκτότερον μέρος τῆς ἀμερικανικῆς κοινωνίας. Εἶναι πλουσιωτάτη, ἔχουσα ἐν ταῖς Ἡνωμ. Πολιτείαις ἄνω τῶν πεντακισχιλίων ἐκκλησιαστικῶν οἰκοδομημάτων, παρὰ τὸν μικρὸν σχετικῶς ἀριθμὸν τῶν μελῶν αὐτῆς (περὶ τὸ ἑκατομμύριον). Ἡ Ἐπισκοπιανὴ Ἐκκλησία διευθύνεται ὑπὸ Συνόδου ἐπισκόπων καὶ λαϊκῆς Βουλῆς, ἥτις συνέρχεται ἀνὰ πᾶσαν τριετίαν, χαρακτηριστικὸν δ' αὐτῆς εἶναι ὅτι ὁσημέραι παραλλάσσει τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν τῆς προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας καὶ τείνει νὰ δημιουργήσῃ ἰδικήν της διδασκαλίαν. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ πρωτοβουλία καὶ ἡ δραστηριότης τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, ἥτις ἀνέλαβε νὰ συνενώσῃ ἁπάσας τὰς χριστιανικὰς κοινότητας καὶ τὰς θρησκευτικὰς ὀργανώσεις ὑπὸ μίαν ἑνιαίαν ἐκκλησιαστικὴν ὀργάνωσιν, ἧς προΐσταται τὸ «Ὁμοσπονδιακὸν συμβούλιον τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ» (Federal Council of the Churches of Christ in America), ἐπιτυχοῦσα ἤδη νὰ συνενώσῃ 30 ἐξ αὐτῶν. Ἀπὸ πεντηκονταετίας ἤδη ἐργάζεται ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ἕνωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀπό τινων δ' ἐτῶν ἀνέλαβε ὑπὸ τὴν τεραστίαν ὀργάνωσιν τῆς «World Conference of faith and order» τὴν προσπάθειαν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὀργανικὴν ἕνωσιν (federation) ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν· εἶναι δ' εἰς πάντας γνωστὰ τὰ ἐπάλληλα συνέδρια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπανειλημμένως ἤδη συνῆλθον ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν, πλὴν τῆς λατινικῆς, καὶ τελευταῖον ἐν Λωζάνῃ κατ' Αὔγουστον ἑ. ἔ.

«*Μεταρρυθμισμένη Ἐπισκοπιανὴ Ἐκκλησία*», ἥτις ἀποσχισθεῖσα ἀπὸ τῆς ἐπισκοπιανῆς ἱδρύθη τῷ 1873 ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Connins, 5 ἱερέων καὶ 30 λαϊκῶν, ἀριθμεῖ δὲ σήμερον περὶ τὰς 12.000 μέλη.

«*Μεθοδισταί*», ὀνομασθέντες οὕτω διὰ τὴν μεθοδικότητα, μεθ' ἧς ἔταξαν τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῶν οἱ πρῶτοι ἱδρυταὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης. Οὗτοι κατ' ἀρχὰς ἦσαν σπουδασταί τινες τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης, συμπήξαντες σύλλογον πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ φοιτητικοῦ βίου, προσετέθησαν εἶτα καὶ καθηγηταὶ καὶ οὕτως ὁ σύλλογος ἤρχισεν ἐνδιαφερόμενος γενικώτερον καὶ περὶ μεταρρυθμίσεως τῆς προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν Ἀμερικῇ ἐνεφανίσθησαν ἀπὸ τοῦ 1744, ἀποβαίνει δὲ δυσπερίγραπτος ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ αὐτῶν δύναμις· ἡ αἵρεσις ἀριθμεῖ αὐτόθι περὶ τὰ 8.000.000 μέλη.

«*Βαπτισταί*» ἢ «*Ἀναβαπτισταί*». Οὗτοι ἐμφανισθέντες κατ' ἀρχὰς ἐν Γερμανίᾳ, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουθήρου, ἠρνοῦντο τὴν σημασίαν τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ καὶ ἀνεβάπτιζον τοὺς ὀπαδούς των. Ἐν Ἀμερικῇ ἐμφανίζονται ἀπὸ τοῦ 1644, ἀποτελοῦν δὲ σήμερον ἰσχυροτάτην ἐκκλησιαστικὴν ὀργάνωσιν ἀριθμοῦντες καὶ οὗτοι περὶ τὰ 7.500.000 μελῶν.

«*Πρεσβυτεριανοί*». Ἀπορρίπτοντες οὗτοι τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα διοικοῦνται ὑπὸ Συνόδου πρεσβυτέρων. Ἐν Ἀμερικῇ ἐμφανίζονται ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἀριθμοῦν σήμερον περὶ τὰ 2.500.000 μελῶν.

«*Λουθηρανοί*». Προερχόμενοι ἐξ Ὁλλανδίας μετηνάστευσαν τῷ 1623 εἰς Ἀμερικήν, ἔνθ' ἀριθμοῦνται εἰς 2.000.000 περίπου.

«*Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ*». Ὀνομάζονται οἱ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἀποσχισθέντες ἀπὸ τῶν πρεσβυτεριανῶν, ἀποσκοποῦντες τὴν συνένωσιν ὅλων τῶν Χριστιανῶν (μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ). Ἀριθμοῦσιν ὀπαδοὺς περὶ τὸ ἓν ἑκατομμύριον.

«*Μεταρρυθμισμέναι Ἐκκλησίαι*». Καὶ οὗτοι προέρχονται ἐκ τῶν πρεσβυτεριανῶν, ἀριθμοῦσι δὲ περὶ τὰς 50.000 ὀπαδούς.

«*Μορμόνοι*». Ἀποτελοῦσιν οὗτοι ἰουδαϊκὴν ἅμα καὶ χριστιανικὴν αἵρεσιν, ἧς ἱδρυτὴς τῷ 1825 ὑπῆρξεν ἐν Ἀμερικῇ ὁ Ἰωσὴφ Smith αὐτοκαλούμενος προφήτης, διακηρύττων ὅτι ἀνεκάλυψε μυστηριώδεις τινὰς χρυσοῦς πίνακας, οὓς εἶχε κρύψει πρὸ τοῦ θανάτου του ὁ τελευταῖος τῶν προφητῶν Mormon. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτῶν ἀνέρχονται εἰς 450.000.

«*Ἡνωμένοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί*». Οὗτοι ὀργανωθέντες ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τοῦ Μεθοδισμοῦ (1800) συνδέονται μετ' αὐτῶν διὰ κοινῶν «οἰκουμενικῶν», ὡς τὰς ὀνομάζουσι, συνελεύσεων. Οἱ ὀπαδοί των ἀνέρχονται εἰς 400.000.

«*Εὐαγγελικὸς Σύνδεσμος*» ἢ «*Ἀδελφότης*» (Association). Ἱδρύθη τῷ 1759 παρὰ τοῦ Λουθηρανοῦ Ἰακώβου Albright, πρώτου ἐπισκόπου τῆς Κοινότητος ταύτης, ἥτις ἀριθμεῖ περὶ τὰς 120.000 ὀπαδούς.

«*Γερμανικὴ Εὐαγγελικὴ ἢ Προτεσταντικὴ Ἐκκλησία*». Ἡ ὀρθολογιστικὴ θρησκευτικὴ κοινότης αὕτη, ἔχουσα κέντρον τὴν πόλιν Cincinnati, ἀριθμεῖ μόλις 20.000 μελῶν διεσπαρμένων ἐν ἁπάσαις ταῖς πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς.

«*Γερμανικὴ Εὐαγγελικὴ Σύνοδος*». Ἡ Ἐκκλησία αὕτη βάσιν ἔχουσα τὴν λουθηρανικὴν διδασκαλίαν, ἱδρύθη περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀντιπροσωπεύει δ' ἐν Ἀμερικῇ τὴν ἐπίσημον Ἐκκλησίαν τῆς Πρωσίας καὶ ἀριθμεῖ περὶ τὰς 150.000 μελῶν.

«*Κουάκεροι*» ἢ «*Φίλοι*». Ἱδρυτὴς τῆς κοινότητος ταύτης εἶναι ὁ Ἄγγλος Γ. Φόξ, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1647 κηρύττων τὴν «ἁγιότητα τῆς καρδίας καὶ τῆς ζωῆς» ἀπέρριψε τὰ μυστήρια, τὸ σύμβολον τῆς πίστεως καὶ πᾶσαν θρησκευτικὴν τελετήν. Οἱ Κουάκεροι, πιστεύοντες ὅτι ἐμπνέονται *ἀμέσως* ὑπὸ τοῦ ἁγ. Πνεύματος, δέχονται μόνον *πνευματικὸν* βάπτισμα καὶ *πνευματικὴν* εὐχαριστίαν· ὀνομάζονται δὲ Κουάκεροι (Quakers), διότι συγκινούμενοι καὶ κατανυγόμενοι ἐν τῇ προσευχῇ ἔτρεμον (quake = τρέμειν). Ἀριθμοῦσι δὲ οὗτοι περὶ τὰς 200.000 ὀπαδῶν, τηρούντων κατὰ τὴν πλέον ἐπιδεικτικὴν αὐστηρότητα τὰς χριστιανικὰς ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου.

«*Ἀδελφοί*» ἢ «*Dunkards*». Οὗτοι κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐνεφανίσθησαν τὸ πρῶτον ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Mack. Ἐν Ἀμερικῇ ἐμφανίζονται ἀπὸ τοῦ 1719, ὅτε κατεδιώχθησαν ἐν Γερμανίᾳ, λόγῳ τῆς ἀντιμεταρρυθμιστικῆς αὐτῶν διδασκαλίας. Τηροῦν κατὰ γράμμα τὰς διατάξεις τῆς Κ. Διαθήκης, τελοῦντες τὸ μυστήριον τῆς εὐχαριστίας τὴν ἑσπέραν καὶ πρὸ αὐτῆς τὰς ἀγάπας, ἀσπαζόμενοι ἀλλήλους. Πρὸ τῆς τελέσεως τῆς εὐχαριστίας πλύνουν τοὺς πόδας ἀλλήλων. Ἀριθμοῦσι περὶ τὰς 250.000 μελῶν.

«*Παρουσιασταί*» (Adventists) ἢ «*Χιλιασταί*». Οὗτοι κηρύττουν ὅτι ἐγγίζει ἡ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου καὶ πρεσβεύουν ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ θὰ διαρρεύσῃ ἐπὶ τῆς γῆς χίλια ἔτη. Ἀρχηγὸς αὐτῶν εἶναι ὁ William Miller, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1831 ἤρξατο διδάσκων, ὅτι τῷ 1843 θὰ εἶναι τὸ ἔτος τῆς δευτέρας παρουσίας. Μεθ' ἑκάστην διάψευσιν αὐτῶν ὁρίζουν νέον ἔτος τῆς δευτέρας παρουσίας, κατορθώνοντες νὰ παραπλανοῦν τοὺς ἀφελεῖς. Εἶναι τόσον πείσμονες καὶ φανατικοί, ὥστε, μεθ' ὅλας τὰς διώξεις, ἐμμένουν κηρύττοντες ἐν ὅλαις ταῖς χώραις, δημιουργοῦντες ἀναστάτωσιν καὶ ταραχὴν μεταξὺ τῶν ἀφελῶν. Ἡ αἵρεσις αὐτῶν ἐνισχυομένη ὑλικῶς παρ' εὐπόρων μελῶν ἐν Ἀμερικῇ, οὔτε δαπανῶν, οὔτ' ἄλλων μέσων φείδεται. Τὰ δημοσιεύματα αὐτῶν διανέμονται πανταχοῦ καθ' ἑκατομμύρια ἀντιτύπων δωρεάν. Δυστυχῶς πολλὰ πράγματα παρέχουν καὶ ἐν Ἑλλάδι οὗτοι, ἐκφανατίζοντες ἀφελεῖς τινας καὶ δημιουργοῦντες κοινωνικὴν ἀναστάτωσιν, οὕτως ὥστε καὶ τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας νὰ προκαλῶσι τὰς προληπτικὰς ἐνεργείας. Ἐν Ἀμερικῇ ἀριθμοῦν περὶ τὰς 118.000 ὀπαδούς.

«*Σκανδιναυϊκαὶ ἐλεύθεραι Ἐκκλησίαι*», αἵτινες ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην περιλαμβάνουσι τρεῖς αἱρέσεις ἀριθμούσας μόλις 40.000 μέλη.

«*Μεννονῖται*», ὀνομασθέντες οὕτω ἐκ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῶν Σίμωνος Menno. Οὗτος γεννηθεὶς ἐν Ὁλλανδίᾳ τῷ 1492 ἐγένετο τὸ πρῶτον ἱερεὺς τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, εἶτα προσεχώρησεν εἰς τὸν Προτεσταντισμόν, οὗτινος τὴν διδασκαλίαν διαστρέψας, ἐν ἄλλοις, ἠρνεῖτο τὴν σημασίαν τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ καὶ ἐτήρει κατὰ γράμμα τὰς διατάξεις τῆς Ἁγ. Γραφῆς· συνίστα ἀπόλυτον εὐταξίαν μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τῆς αἱρέσεώς του, οἵτινες ἐνεφανίσθησαν ἐν Ἀμερικῇ ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἔνθ' ἀριθμοῦσι σήμερον περὶ τὰς 80.000 μέλη.

«*Ἀδελφοὶ τῆς Πλυμούθης*». Ἡ αἵρεσις αὕτη ἐμφανισθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν Δουβλίνῳ τῆς Ἰρλανδίας, ἀνεπτύχθη ἐν Πλυμούθῃ τῆς Ἀγγλίας, ὁπόθεν οἱ ὀπαδοί της ὠνομάσθησαν οὕτω, ἐντεῦθεν δὲ μετηνάστευσαν εἰς Ἀμερικὴν κ. ἀ. Δὲν ἔχουν ναούς, ἀλλ' εὐκτηρίους οἴκους (αἰθούσας)· δὲν παραδέχονται Ἐκκλησίαν ὁρατήν, ἀλλὰ πρεσβεύουν ὅτι ἡ πνευματικὴ αὐτῶν Ἐκκλησία ἀρξαμένη τὴν Πεντηκοστὴν θὰ λήξῃ κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν, ἣν παραδέχονται ἐπικειμένην. Ἔχουσι 14.000 ὀπαδῶν.

«*Ἀδελφοὶ τοῦ ποταμοῦ*» (River Brethern). Οὗτοι ἀποτελοῦν αἵρεσιν τῶν Μεννονιτῶν, ἀποκληθέντες οὕτω, ἴσως διότι τὸ πρῶτον ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸν ποταμὸν Susquehanna. Ἡ αἵρεσίς των ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 6.000 ὀπαδούς.

«*Μοραβοί*» (ἀδελφοί). Ἐμφανισθέντες οὗτοι τὸ πρῶτον ἐν Ἀνατολῇ ἐζήτησαν νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὑπὸ τὴν ὡς ἄνω ἐπωνυμίαν. Τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀνάγουσιν εἰς τὸν πρόδρομον τῆς μεταρρυθμίσεως Ἰωάννην Γούς. Μόλις ἀριθμοῦσι 30.000 μέλη.

«*Σχβεγκφελδιανοί*». Οὕτως ὠνομάσθησαν ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Kaspar von Schwenkfeld († 1561), ὅστις ἐπρέσβευεν ἐναντίον τῆς διδασκαλίας τοῦ Λουθήρου, ὅτι πρὸς τῇ πίστει εἶναι ἀπαραίτητα τ' ἀγαθὰ ἔργα κ.ἄ. Ἀριθμοῦσι περὶ τὰς 8.000 ὀπαδούς.

«*Καθολικὴ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία*». Αἵρεσις τῶν Πρεσβυτεριανῶν, ἥτις ἐν Σκωτίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ εἰργάσθη πρὸς ἀποκατάστασιν ἑνιαίας ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς αὕτη ἱδρύθη κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ φαντάζονται ὅτι ἐμπνέει καὶ αὐτούς. Ἐν Ἀμερικῇ ἐμφανίζονται ἀπὸ τοῦ 1851 καὶ ἀριθμοῦσι σήμερον περὶ τὰς 3.000 μέλη.

«*Ἐκκλησία Βιβλικῆς πίστεως*». Ἡ αἵρεσις αὕτη στηρίζεται μόνον ἐπὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀπορρίπτουσα πᾶσαν ὁμολογίαν πίστεως, στερεῖται ναῶν καὶ κλήρου καὶ στηρίζει ἑαυτὴν ἐπὶ μόνης τῆς πίστεως τῶν ὀπαδῶν της, οἵτινες ἀνέρχονται εἰς 2.500.

«*Χριστιανοί*». Οὗτοι συγγενεύουσι πρὸς τοὺς «Μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ»· δὲν ἔχουσι σύμβολα πίστεως, στηριζόμενοι δὲ μόνον ἐπὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς παραδέχονται τὴν διὰ τῆς πίστεως σωτηρίαν. 120.000 περίπου ὀπαδοί.

«*Χριστιανικὸς Ἀποστολικὸς Σύνδεσμος*». Οἱ ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης στεροῦνται κοινοῦ ὀνόματος, συμβόλου πίστεως καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἐν γένει συστήματος. Ἕκαστος ναὸς τούτων εἶναι ἀνεξάρτητος. Οἱ ὀπαδοί του εἶναι ἐλάχιστοι.

«*Ἐκκλησία τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως*». Ἡ αἵρεσις αὕτη, ἐπιδιώκουσα τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, παραδέχεται τὴν Βίβλον ὡς τὸν μόνον γνώμονα αὐτῆς. Παρὰ τῶν μελῶν της, ἀνερχομένων εἰς 20.000, ἐπιζητεῖ ἔργα ἀγαθά.

«*Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ*». Οἱ ὀπαδοὶ τῆς κοινότητος ταύτης ἐπιζητοῦν νὰ πείσουν πάντας τοὺς Χριστιανοὺς ν' ἀποβάλωσι τὰς θρησκευτικὰς ἐπωνυμίας αὐτῶν καὶ νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν ἑνιαίαν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἥτις οὔτ' αἱρέσεις, οὔτ' ἄλλας διαιρέσεις ἀναγνωρίζει. Πρὸς τοῦτο ἀπορρίπτουν τὰ σύμβολα, δι' ὧν χωρίζονται οἱ πιστοὶ καὶ παραδέχονται μόνον τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Τὰ μέλη αὐτῆς συμποσοῦνται εἰς 100.000.

«*Ἐκκλησία τῆς Νέας Ἱερουσαλήμ*». Ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας ταύτης Swedenborg, Σουηδός, διεκήρυττεν ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ ἰδιαιτέρας ἀποκαλύψεις, ἃς καὶ ἐκήρυττεν. Ἡ διδασκαλία του μετεδόθη εἰς Ἀμερικὴν μετὰ τὸν θάνατόν του (1772). Ἀριθμεῖ δὲ ἡ κοινότης αὕτη 8.000 ὀπαδούς.

«*Θριαμβεύουσα Ἐκκλησία*». Τῆς αἱρέσεως ταύτης ὁ ἀρχηγὸς Γεώργιος Ἰάκωβος Schweinfurth ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του ὡς «Χριστὸς τῆς Δευτέρας Παρουσίας», διότι, ὡς ἔλεγε, ἦτο ἀναμάρτητος, ὡς ὁ Ἰ. Χριστός, θαυματουργὸς καὶ χορηγὸς Πνεύματος. Ἐλάχιστοι εἶναι οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ.

«*Πεντηκοστιανὴ Ἐκκλησία τοῦ Ναζωραίου*», τηροῦσα κατὰ γράμμα τὴν Ἁγ. Γραφήν, πιστεύει ὅτι συνεχίζει τὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς συσταθεῖσαν Ἐκκλησίαν. Ἀριθμεῖ περὶ τὰς 33.000 ὀπαδούς.

«*Συλλογικαὶ Ἐκκλησίαι*». Τούτων σκοπὸς εἶναι ὅπως συνενώσουν ἁπάσας τὰς Ἐκκλησίας εἰς Σύλλογον, ὑπὸ τὸν τύπον «Ἐκκλησιαστικῆς Κοινωνίας», τῆς ὁποίας τὰ μέλη, «αἱ Ἐκκλησίαι», νὰ ὦσιν ἀνεξάρτητοι ὀργανικῶς ἀπ' ἀλλήλων. Ἀριθμοῦν περὶ τὰς 800.000 ὀπαδῶν.

«*Χριστάδελφοι*». Οὕτως ὠνομάσθησαν οἱ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἀποσχισθέντες ἀπὸ τῶν «μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ». Ἀπορρίπτοντες τὸ δόγμα τῆς Ἁγ. Τριάδος, παραδέχονται ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπῆρξε τόσον υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὅσον καὶ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὃν ἔσωσε διὰ τῆς ἀναστάσεώς του. Ἀριθμοῦν περὶ τοὺς τρισχιλίους ὀπαδούς.

«*Ἐκκλησία τῶν κοινωνικῶν ἀδελφῶν*». Οἱ ἐκ διαφόρων θρησκευτικῶν κοινοτήτων ἀπεσχισμένοι συνέστησαν τὸν οὕτως ἐπονομασθέντα σύλλογον αὐτῶν (1867), ἀριθμοῦντα 1000 μέλη.

«*Ὁ στρατὸς τῆς σωτηρίας*». Οὗτοι, ἀπὸ τῶν Μεθοδιστῶν προερχόμενοι, ὠργανώθησαν τὸ πρῶτον ἐν Λονδίνῳ. Ὡς ἐχθρὸν ἀπεκδέχονται τὴν ἁμαρτίαν, ἐναντίον τῆς ὁποίας εἶναι ὠργανωμένοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες εἰς στρατιώτας καὶ ἀξιωματικούς. Αἱ θρησκευτικαὶ συναθροίσεις των παρομοιάζουν πρὸς πολεμικὸν συναγερμόν. Ἀριθμοῦν περὶ τὰς 36.000 ὀπαδούς.

«*Οὐνιτάριοι*». Οὗτοι ἀπορρίπτοντες τὸ τρισυπόστατον τῆς θεότητος, πρεσβεύουσιν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἷς (Uvi, not tri-personal), ἀρνούμενοι οὕτω κατὰ τὸν Ἄρειον τὴν θεότητα τοῦ Ἰ. Χριστοῦ. Ἀνέρχονται εἰς 85.000 μέλη.

«*Οὐνιβερσαλισταί*». Οὗτοι παραδεχόμενοι ὅτι ἡ Ἁγ. Γραφὴ ἀποκαλύπτει σαφῶς τὰς ἰδιότητας τοῦ Θεοῦ, ὧν πρώτισται ἡ ἁγιότης καὶ ἡ ἀγάπη, πολεμοῦν τὴν ἁμαρτίαν. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς κοινότητος ταύτης ἀνέρχονται εἰς 58.433 περίπου.

«*Ἑταιρεία τοῦ ἠθικοῦ πολιτισμοῦ*». Αὕτη ἱδρυθεῖσα τῷ 1876, ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Felix Adler, τάσσει ὡς σκοπὸν τὴν διδασκαλίαν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἠθικοῦ Νόμου ὑπὲρ πᾶν ἀνθρώπινον συμφέρον. Ἀριθμεῖ περὶ τὰς 3.000 μέλη.

«*Κομμουνιστικαὶ κοινότητες*». Συγγενεύουσι πρὸς τοὺς Μεννονίτας καὶ ἔχουσι θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, ἀριθμοῦσαι ὀλίγους ὀπαδούς.

Τὰ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως δυσάρεστα ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἀτελευτήτου σειρᾶς τῆς κατατμήσεως τοῦ Προτεσταντισμοῦ κατανοήσασαι αἱ ἐπικρατέστεραι Ἐκκλησίαι, ὡς ἡ ἐπισκοπιανή, ἀποπειρῶνται, διὰ συντόνων, ὡς εἴπομεν, ἐνεργειῶν νὰ συνενώσωσι πάσας τὰς αἱρέσεις καὶ τὰς κοινότητας, ὑπὸ ἕνα ἐκκλησιαστικὸν ὀργανισμόν, ἵνα οὕτως ἀνακόψωσι τοὐλάχιστον τὸν μεταξὺ αὐτῶν ἀναπτυχθέντα ἀνταγωνισμόν, ἐξ οὗ καθ' ἑκάστην

Digitized by Google

νέαι παραφυάδες ἐμφανίζονται, διαστρέφουσαι πολλάκις αὐτὰς τὰς βάσεις τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος.

[Περὶ τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας βλ. κατωτέρω: *Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Ἀμερικῇ*]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Χρ. Α. Παπαδοπούλου*, Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ ἐν Ἀμερικῇ, Ἀθῆναι 1920.—*Dict. de Théologie Catholique* I (1049—1107).—*Grande Encyclopedie*, La vie religieuse en Amerique, Paris 1910.—*Encycl. of religion and Ethics.*

ΙΩΑΝ. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Η ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΤΛΑΝΤΙΔΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ. Ὁ Κολόμβος δὲν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τῶν κατοίκων τοῦ παλαιοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος ἐγνώρισε τὴν Ἀμερικανικὴν ἤπειρον. Οἱ διάφοροι ἐρευνηταὶ ἀνευρίσκουσι τὰ ἴχνη δωδεκάδος περίπου πλόων διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐπιχειρηθέντων πρὸ τοῦ Κολόμβου παρὰ τῶν Ἀράβων, Σινῶν, Οὐαλλῶν, Ἰρλανδῶν καὶ Γάλλων. Οἱ βόρειοι λαοὶ τῆς Σκανδιναυΐας εἶναι βέβαιον ὅτι ἐγνώρισαν τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐγκατέστησαν μάλιστα ἐπί τινα χρόνον εἰς αὐτά. Ἐν τούτοις αἱ τυχὸν ὑπάρχουσαι γνώσεις παρὰ λαοῖς ἀρχαίοις καὶ οἱ ἐπιχειρηθέντες πλόες καὶ αἱ πρόσκαιροι ἐγκαταστάσεις ὑπῆρξαν ἄνευ βαθυτέρου ἀποτελέσματος. Οὕτω πρῶτος ὁ Κολόμβος κατέστησε γνωστὸν εἰς τὸν Παλαιὸν τὸν Νέον Κόσμον καὶ ἐχάρισεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα μίαν νέαν ἤπειρον.

Οἱ ἐρευνηταὶ τῆς προϊστορίας τῆς Ἀμερικῆς ἐνόμισαν ὅτι εὗρον μαρτύρια ἀρχαιοτάτης γνώσεως τῆς ὑπάρξεως καὶ ἄλλου κόσμου δυτικῶς τῶν Ἡρακλείων στηλῶν εἰς τὰς περὶ *Ἀτλαντίδος* διηγήσεις, τὰς ὁποίας παρενείρει ὁ Πλάτων εἰς τοὺς διαλόγους Κριτίαν καὶ Τίμαιον. Συμφώνως πρὸς τὰς παραδόσεις ταύτας, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι τὴν πηγὴν εἰς τὰ λεχθέντα εἰς τὸν Σόλωνα παρ' Αἰγυπτίου ἱερέως εἰς τὴν Σαΐν, οἱ Ἕλληνες καὶ ἰδίᾳ οἱ Ἀθηναῖοι διεξήγαγον σφοδρὸν καὶ ἐπίμονον ἀγῶνα κατὰ λαοῦ, ὁ ὁποῖος προῆλθεν ἀπὸ τὰς πέραν τοῦ στενοῦ τῶν Γαδείρων χώρας, καὶ δὴ ἀπὸ μίαν παμμεγίστην νῆσον, μεγαλυτέραν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιβύης (αἱ ὁποῖαι τότε ἦσαν γνωσταὶ) συνηνωμένων καὶ τῆς ὁποίας ἓν τῶν ἄκρων ἀπεῖχεν ὄχι πολὺ μακρὰν τῶν στηλῶν τοῦ Ἡρακλέους. Ἡ νῆσος αὕτη ἐξηφανίσθη αἰφνιδίως ἐκ σφοδροῦ κατακλυσμοῦ καὶ ἐβυθίσθη εἰς τὰ κύματα ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας καὶ μιᾶς φοβερᾶς νυκτός. Ἐνῷ πολλοὶ σοφοὶ διεῖδον εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν αὐτὴν παράδοσιν μίαν μυθολογικὴν ἀλληγορίαν, ἄλλοι ἐσκέφθησαν ὅτι ἡ θαυμασία αὕτη διήγησις τοῦ Πλάτωνος ἦτο δυνατὸν νὰ ἔσχε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς πραγματικὸν γεγονός.

Ἐκ τῶν ἀσχοληθέντων ὁ Rudbek ἐνόμισεν ὅτι ἀνεγνώρισεν εἰς τὴν Ἀτλαντίδα ταύτην τὴν Σκανδιναυΐαν, ὁ Latreille τὴν Περσίαν, ὁ Bailly τὴν Μογγολίαν καὶ ἄλλοι ἄλλας χώρας· ὁ Berlioux τοποθετεῖ τὴν μὲν Ἀτλαντίδα τοῦ Κριτίου εἰς τμῆμα τοῦ σημερινοῦ Μαρόκκου, ὅπου κατῴκουν οἱ Ἄτλαντες, ὡς Ἀτλαντίδα δὲ τὴν ἐν Τιμαίῳ ὑπολαμβάνει τὸ παρὰ τῶν Ἀτλάντων ἱδρυθὲν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀφρικὴν μέγα κράτος. Ἀλλ' οἱ περισσότεροι τῶν ἐρευνητῶν τοῦ ζητήματος ἀποκλίνουσιν ὑπὲρ τῆς ἰδέας ὅτι ἡ μυθολογουμένη χώρα δὲν ἦτο ἢ τμῆμα τῆς Ἀμερικανικῆς ἠπείρου. Πρῶτος ὑπεστήριξε τοιαύτην γνώμην ὁ Oviedo, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Buffon, ὁ Mac. Culloch, ὁ de Paw καὶ ἄλλοι. Ὁ Clarke εἰς τὸ ἔργον του «Examination of the legend of Atlantis in reference to protohistoric communication with America (Λονδῖνον, 1886), παραθέτει καὶ ἐξετάζει τὰς γνώμας ταύτας. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1911 ὁ γεωλόγος καὶ παλαιοντολόγος Louis Germain ὑπέβαλε καὶ ὑπεστήριξεν ἐνώπιον τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων νέαν θεωρίαν, πλείονος προσοχῆς ἀξίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἀτλαντὶς ὑπῆρξε πράγματι παμμεγίστη ἔκτασις καθοριζομένη πρὸς νότον διὰ γραμμῆς ἀρχομένης ἐκ τῶν πέριξ τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου καὶ διηκούσης μέχρι τῆς Ἀμερικῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ Ἀτλαντὶς θὰ συνεδέετο ἀρχικῶς περὶ τὸ κέντρον, πιθανῶς περὶ τὴν Βενεζουέλαν (βλ. λ. Ἀτλαντίς). Ἐξ ὅλων τούτων προκύπτει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον μίαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σαφῆ, πολὺ ὀλιγώτερον συγκεχυμένην ἀπὸ ὅ,τι συνήθως νομίζεται, γνῶσιν περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς μεγάλης δυτικῆς ἠπείρου. Ἰδοὺ τί ὁ ἱερεὺς τῆς αἰγυπτιακῆς θεότητος *Νηΐθ*, θεᾶς τῆς σοφίας, διηγήθη πρὸς τὸν Σόλωνα: «λέγει τὰ γεγραμμένα (=τὰ παρὰ τῶν ἱερέων τούτων τηρούμενα πανάρχαια ἀρχεῖα) ὅσην ἡ πόλις ὑμῶν ἔπαυσέ ποτε δύναμιν ὕβρει πορευομένην ἅμα ἐπὶ πᾶσαν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν, ἔξωθεν ὁρμηθεῖσαν ἐκ τοῦ Ἀτλαντικοῦ πελάγους· τότε γὰρ πορεύσιμον ἦν τὸ ἐκεῖ πέλαγος· νῆσον γὰρ πρὸ τοῦ στόματος εἶχεν, ὃ καλεῖται ὡς φατε ὑμεῖς Ἡρακλέους στήλας· ἡ δὲ νῆσος ἅμα Λιβύης ἦν καὶ Ἀσίας μείζων, ἐξ ἧς ἐπιβατὸν ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους τοῖς τότε ἐγίγνετο πορευομένοις, ἐκ δὲ τῶν νήσων ἐπὶ τὴν καταντικρὺ πᾶσαν ἤπειρον, τὴν περὶ τὸν ἀληθινὸν ἐκεῖνον πόντον· τάδε μὲν γάρ, ὅσα ἐντὸς τοῦ στόματος, οὗ λέγομεν (ἤτοι ἡ Μεσόγειος θάλασσα ἐν σχέσει πρὸς τὸν Ἀτλαντικόν), φαίνεται λιμὴν στενόν τινα ἔχων εἴσπλουν (ἤτοι τὸν πορθμὸν τῶν Γαδείρων)· ἐκεῖνο δὲ (ἤτοι ὁ Ἀτλαντικὸς) πέλαγος ὄντως, ἥ τε περιέχουσα αὐτὸ γῆ παντελῶς ἀληθῶς ὀρθότατ' ἂν λέγοιτο ἤπειρος. Ἐν δὲ τῇ Ἀτλαντίδι νήσῳ ταύτῃ μεγάλη συνέστη καὶ θαυμαστὴ δύναμις βασιλέων κρατοῦσα μὲν ἁπάσης τῆς νήσου, πολλῶν δὲ ἄλλων νήσων καὶ μερῶν τῆς ἠπείρου. Πρὸς δὲ τούτοις ἔτι τῶν ἐντὸς τῇδε Λιβύης μὲν ἦρχον μέχρι πρὸς Αἰγύπτου, τῆς δὲ Εὐρώπης μέχρι Τυρρηνίας. Αὕτη δὴ συναθροισθεῖσα εἰς ἓν ἡ δύναμις τόν τε ἐφ' ὑμῖν (=τὴν Ἑλλάδα) καὶ παρ' ἡμῖν (=τὴν Αἴγυπτον) καὶ τὸν ἐντὸς τοῦ στόματος πάντα τόπον (=πάσας τὰς Μεσογειακὰς χώρας) μιᾷ ποτε ἐπεχείρησεν ὁρμῇ δουλοῦσθαι». Ἀλλ' ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἡγουμένη τῶν Ἑλλήνων ἐνίκησε τοὺς ἐπιδρομεῖς καὶ ἀπωθήσασα αὐτοὺς ἐλευθέρωσεν, ὡς λέγει ὁ Αἰγύπτιος ἱερεύς, «τοὺς ἄλλους, ὅσοι κατοικοῦμεν ἐντὸς ὅρων Ἡρακλείων». Συνεχίζει δ' ἔπειτα ἡ διήγησις (*Τίμαιος*, 25 c κ. ἑ.) «ὑστέρῳ δὲ χρόνῳ σεισμῶν ἐξαισίων καὶ κατακλυσμῶν γενομένων, μιᾶς ἡμέρας καὶ νυκτὸς χαλεπῆς ἐλθούσης.... ἡ Ἀτλαντὶς νῆσος κατὰ τῆς θαλάσσης δῦσα ἠφανίσθη· διὸ καὶ νῦν ἄπορον καὶ ἀδιερεύνητον γέγονε τοὐκεῖ πέλαγος, πηλοῦ κάρτα βραχέος ἐμποδὼν ὄντος, ὃν ἡ νῆσος ἱζομένη παρέσχετο».

Οὕτω λοιπόν, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Αἰγυπτίου ἱερέως, ἡ ὁποία διεδόθη εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὸν Σόλωνα, εἰς ὄχι μακρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Γιβραλτὰρ συνήντα τις πλέων ἓν τῶν ἄκρων τῆς μεγάλης νήσου Ἀτλαντίδος, τῆς ὁποίας τὴν κατὰ τὴν πλειόκαινον ἐποχὴν ὕπαρξιν κατέστησε λίαν πιθανὴν ἡ θεωρία τοῦ L. Germain στηριζομένη εἰς παρατηρήσεις γεωλογικῆς, θαλασσογραφικῆς καὶ ζῳολογικῆς φύσεως. Μέρος τῆς νήσου ταύτης, τὸ πρὸς τὴν Ἀμερικανικὴν ἤπειρον, κατεκλύσθη ἐνωρίτερον τοῦ κυρίου τμήματος, οὕτω δ' ἐσχηματίσθη, κατὰ τὸν Germain, ἡ θαλασσία ἔκτασις, διὰ τῆς ὁποίας ὁ κόλπος τῆς Γουϊνέας συνεκοινώνησε μὲ τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ, ὅπου συναντῶνται τὰ αὐτὰ καὶ εἰς τὸν πρῶτον γένη μαλακοστράκων. Κατὰ τὴν παρὰ Πλάτωνι διήγησιν ὑπῆρχον ἀκριβῶς μετὰ τὴν Ἀτλαντίδα ἄλλαι νῆσοι καὶ ἀπὸ αὐτὰς ἠδύνατό τις νὰ μεταβῇ «ἐπὶ τὴν καταντικρὺ πᾶσαν ἤπειρον». Εἶναι δὲ καταπλήσσουσα ἀληθῶς ἡ σχετικὴ ἀκρίβεια, μὲ τὴν ὁποίαν φαντάζονται οἱ ἀρχαῖοι τὴν μεγάλην αὐτὴν ἤπειρον περιθέουσαν μέγα μέρος τοῦ «ἀληθινοῦ ἐκείνου πόντου» καὶ ἡ σαφὴς ἀντίληψις περὶ τῆς σμικρότητος τῆς Μεσογείου ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν «πέλαγος ὄντως», ἡ περὶ τὸ ὁποῖον ἔκτασις τῆς μεγάλης χώρας τῆς πέραν τῶν νήσων θὰ ἠδύνατο ὀρθότατα νὰ ὀνομασθῇ *ἤπειρος*. Ἡ ἤπειρος αὕτη κειμένη ἐκεῖθεν τῶν νήσων, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκοντο μετὰ τὴν Ἀτλαντίδα πρὸς Δ καὶ εἰς τὰς ὁποίας μετέβαινον οἱ κάτοικοι τῆς τελευταίας ταύτης πεζοὶ διὰ τὴν βραχύτητα προφανῶς τῶν ὑδάτων τῆς χωριζούσης θαλάσσης, ὑπέκειτο μόνον κατά τινα αὐτῆς μέρη εἰς τοὺς δυνάστας τῆς Ἀτλαντίδος. Οὗτοι, κατὰ τὸ κείμενον, ἐκυριάρχουν τῆς μεγάλης αὐτῆς νήσου, «πολλῶν ἄλλων νήσων καὶ μερῶν τῆς ἠπείρου». Ἀντιτίθεται δὲ αὕτη πρὸς τὰς ἐντεῦθεν τοῦ Γιβραλτὰρ χώρας, τὴν Ἀφρικὴν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν Εὐρώπην ἀφ' ἑτέρου. Μετὰ τοσαύτην σαφήνειαν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει τὸ κείμενον, εἶναι ἀληθῶς περίεργον πῶς ἐσκέφθησάν τινες, ὅτι ἡ παράδοσις ἀνεφέρετο εἰς τὴν Σουηδίαν ἢ τὴν Μογγολίαν ἢ ἀκόμη, ὡς ὁ de Baer, εἰς τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ! Σπουδαία δὲ καὶ ἀληθοφανὴς εἶναι καὶ ἡ αἰτιολογία, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ πέραν τοῦ πορθμοῦ τῶν Γαδείρων πόντος ἐθεωρεῖτο μὴ πλωτὸς διότι, ὡς λέγει ἡ παράδοσις, βραχὺ στρῶμα πηλοῦ καθίστατο ἐμπόδιον εἰς τὰ πλοῖα· προήρχετο δ' ὁ πηλὸς οὗτος ἀπὸ τὴν νῆσον, ἡ ὁποία ἀνέδωκεν αὐτὸν ἐνῷ ἐβυθίζετο. Τοιοῦτος πηλὸς δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἄλλο τι ἢ λάβα. Εἶναι δὲ περίεργον ὅτι, τῷ 1908, περὶ τὰ 900 χιλιόμετρα βορείως τῶν Ἀζορῶν περισυνελέγησαν ἀποσπασθέντα ἐκ τοῦ βυθοῦ δείγματα λάβας, ἡ πετρογραφικὴ μελέτη τῆς ὁποίας δεικνύει ὅτι τοιαῦται λάβαι μόνον εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα ἠδύναντο νὰ σχηματισθοῦν. Ἄλλως δέ, γενικῶς σήμερον οἱ γεωλόγοι ἀποδέχονται ὅτι τὸ ἐν τῷ βυθῷ τοῦ Ἀτλαντικῷ ἀπὸ Β. πρὸς Ν. διῆκον πάμμεγα ὀροπέδιον, τὸ ὁποῖον, οὕτως εἰπεῖν, φράσσει τὸν ὠκεανὸν τοῦτον, εἶναι εὐρεῖα ἡφαιστειώδης ζώνη, σπουδαίας μάλιστα ἐντάσεως, διαστιζομένη ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἴτε ὑπὸ ἡφαίστεια εἴτε ἀπὸ νήσους φερούσας ἡφαίστεια, ὁποῖαι ἡ *Ἁγία Ἑλένη*, ἡ *Ἀνάληψις* (Ascension), αἱ *νῆσοι τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου*, αἱ *Κανάριοι*, αἱ *Ἀζόραι* καὶ βορειότερον ἡ *Ἰσλανδία*, πᾶσαι αὗται ἠπειρωτικοῦ γεωλογικοῦ σχηματισμοῦ καὶ θεωρούμεναι ὡς ἐξέχοντά τινα σημεῖα τῆς καταβυθισθείσης παμμεγίστης νήσου.

Ὁπωσδήποτε ἡ μεγάλη αὕτη καταστροφὴ τῆς Ἀτλαντίδος, τῆς ὁποίας ἀπηχήσεις δύνανται νὰ θεωρηθοῦν αἱ περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τοῦ diluvium παραδόσεις, ὑπῆρξεν ἡ αἰτία νὰ διακοπῇ κάθε ἐπικοινωνία τοῦ παλαιοῦ κόσμου μὲ τὴν μεγάλην δυτικὴν ἤπειρον, ἡ εἰς τὴν ὁποίαν κατεύθυνσις δὲν ἦτο δυνατὴ ἢ διὰ τοῦ μέρους, ὅπου ἔκειτο ἄλλοτε ἡ Ἀτλαντὶς καὶ τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ἄπλευστον ἕνεκα αὐτῆς ταύτης τῆς καταστροφῆς καὶ ἕνεκα τῶν ταραχῶν, σεισμικῆς ἢ ἡφαιστειολογικῆς φύσεως, αἱ ὁποῖαι ἐξηκολούθουν ἐπὶ μακρὸν νὰ συμβαίνωσιν εἰς τὸ διάστημα ἐκεῖνο τῆς γηΐνης ἐπιφανείας, ὡς κατοικούμενον παρὰ δαιμόνων καὶ τεράτων, πόντος σκοτεινός, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτο λίαν ἐπικίνδυνον νὰ παρεισδύσῃ κανείς. Πρὸς τὴν Ἀτλαντίδα ταύτην οἱ Ἕλληνες συνέδεσαν, εἶναι πιθανόν, τοὺς μύθους περὶ τῶν θυγατέρων τοῦ Ἄτλαντος, ὁποία ἡ *Θόωσσα* ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ὁ κύκλωψ *Πολύφημος*. Σημειωτέον ὅτι (παρὰ Κριτίᾳ, 113 c κ. ἑ.) οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Ἀτλαντίδος εἶναι υἱοὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Ὁ Ὅμηρος εἰς τὴν Ὀδύσσειαν βρίθει περιγραφῶν τῶν δυτικῶν θαλασσῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι πλήρεις τεράτων καὶ δαιμόνων καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κατέρχεταί τις εἰς τὸν Ἅδην. Ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους ὁ Διόδωρος Σικελιώτης ἀναφέρει ὅτι πλοῖον φοινικικὸν ῥιφθὲν παρὰ τῶν ἀνέμων πρὸς Δ. τῶν Ἡρακλείων στηλῶν ἔφθασεν εἰς μεγάλην γῆν, κεκαλυμμένην ὑπὸ μεγάλων δασῶν καὶ διαρρεομένην ἀπὸ ποταμοὺς παμμεγίστους. Τοιαύτη τις παράδοσις λοιπὸν ὑπῆρχεν εἰς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον.

Οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες ἐθεώρουν τὰς Καναρίους νήσους ὡς τὰς νήσους τῶν Μακάρων, διετήρησαν τὴν λαϊκὴν δοξασίαν περὶ ὑπάρξεως μεγάλης χώρας κειμένης ἀπώτατα πρὸς δυσμάς. Ὁ Σενέκας εἶναι ὁ πιστότερος ἑρμηνευτὴς τῆς δοξασίας ταύτης εἰς τοὺς στίχους τῆς *Μηδείας* του, ὅταν γράφῃ: «Venient annis | seculaseris, quibus Oceanus | vincula rerum laxet, et ingens | pateat tellus, Typhis que novos | detegat orbes, nec sit terris | ultima Thulle».

Αἱ λαϊκαὶ αὗται δοξασίαι τῶν Ρωμαίων προήρχοντο κυρίως ἀπὸ τοὺς Φοίνικας καὶ τοὺς Καρχηδονίους, οἱ ὁποῖοι λόγῳ τοῦ ἐμπορίου τοῦ κασσιτέρου καὶ τοῦ ἠλέκτρου, τὸ ὁποῖον διεξῆγον συστηματικῶς, εὑρίσκοντο εἰς σχέσεις μὲ τοὺς ναυτικοὺς τῆς Βαλτικῆς, τῆς Σκανδιναυΐας, τῆς *ἐσχάτης Θούλης* τέλος, τῆς χώρας ταύτης τὴν ὁποίαν μνημονεύει ὁ Σενέκας καὶ ἡ ὁποία θὰ εὑρίσκετο τόσον ἐγγὺς τοῦ νέου κόσμου. Ἀπὸ τῆς χώρας ταύτης πιθανώτατα θὰ ἦλθεν εἰς τὴν Καρχηδόνα ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ ἔτη, δύο ἢ τρεῖς π. Χ. αἰῶνας, ὁ μυστηριώδης ξένος διὰ τὸν ὁποῖον ὁμιλεῖ ὁ Πλούταρχος. Εἰς τὰς αὐτὰς Σκανδιναυϊκὰς χώρας ἤντλησε τόσους αἰῶνας βραδύτερον ὁ Κολόμβος τὰς μυθικὰς διηγήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐνίσχυσαν αὐτὸν εἰς τὴν πεποίθησιν περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν θαυμασίων γεωγραφικῶν αὐτοῦ ὑπολογισμῶν.

Ἡ Φοῦ-Σὰγκ τῶν Σινῶν. — Ἠδύνατό τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐκ τῶν ἀρχαίων λαῶν μόνον οἱ τῆς Μεσογειακῆς λεκάνης Αἰγύπτιοι, Ἕλληνες, Φοίνικες καὶ Ρωμαῖοι εἶχον ἀμυδράν τινα γνῶσιν τῆς ὑπάρξεως μεγάλης δυτικῆς ἠπείρου. Ἐν τούτοις, εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς Ἀσίας οἱ Σῖναι καὶ οἱ Ἰάπωνες διατείνονται ὅτι ὁμοεθνεῖς αὐτῶν εἶχον ἀνακαλύψει τὴν Ἀμερικήν. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνεκινήθη ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῷ 1761 παρὰ τοῦ Γάλλου de Guignes, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν 28 τόμον τῶν «Mémoires de l'Académie des Inscriptions» ἐδημοσίευσεν ἐργασίαν, εἰς τὴν ὁποίαν περιέγραψε, σύμφωνα μὲ τὰ λεγόμενα Σινῶν συγγραφέων, τὴν χώραν *Φοῦ-Σάγκ*, τὴν ὁποίαν ἐταύτιζε μὲ τὸ Μεξικόν. Κατὰ τὸν Σίνην συγγραφέα Ma-Twan-Lin, τῷ 499 μ. Χ. εἷς ἱερεὺς βουδδιστής, ὀνόματι *Hoei-Shin* ἐπανῆλθεν εἰς Σινικὴν ἀπὸ τὸ Φοῦ-Σάγκ, τὸ ὁποῖον περιγράφει ὡς χώραν ἀπέχουσαν ἀπώτατα ἀνατολικῶς τοῦ Ta han, πλήρη δένδρων *φοῦ-σάγκ*, τοῦ ὁποίου τὰ φύλλα εἶναι ἐδώδιμα καὶ τὸ ὁποῖον ὁ Vivien de Saint Martin θεωρεῖ ὡς τὸν hibiscus rosasinensis. Ἡ θεωρία, καθ' ἣν τὸ Φοῦ Σὰγκ εἶναι αὐτὴ ἡ Ἀμερική, ὑπεστηρίχθη παρὰ πολλῶν, ὡς οἱ d' Eichthal, d' Hervey, Lelang, Neumann καὶ ἄλλοι. Ὁ Ed. Vinning εἰς τὸ ἔργον του «An inglorious Columbus, or evidence that Hwui-Shin and a party of buddhist monks of Afghanistan discovered America in the 5th century» (Ν. Ὑόρκη, 1885) ἐκθέτει διὰ μακρῶν τὰς γνώμας τούτων. Ἐν τούτοις ἄλλοι ἐρευνηταί, ὁποῖοι ὁ Klaproth, πρῶτος ὅλων, τῷ 1831, ὁ Bretschneider, ὁ Vivien de Saint Martin, ὁ Schlegel ἀπέκρουσαν τὴν ὕπαρξιν οἱασδήποτε ἀναλογίας μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν. Εἶναι δὲ πράγματι εὔκολον ν' ἀντιληφθῇ τις, ὅτι ἡ περιγραφὴ τοῦ Φοῦ-Σὰγκ οὐδαμῶς συμφωνεῖ μὲ τὴν περιγραφὴν τοῦ Νέου Κόσμου, π. χ. τὴν παρὰ τοῦ *Βεσπουκη* γενομένην· οὕτω εἰς τὸ Φοῦ Σὰγκ ὑπῆρχον ἵπποι, ὁ βοῦς εἶχε καταστῇ ζῷον κατοικίδιον, ὁ λαὸς ἦτο συγκεκροτημένος κατὰ τάξεις εὐγενείας, ἡ βασιλεία ἦτο ὠργανωμένη κατὰ τὸ Σινικὸν σύστημα, εἰς τὴν χώραν ὑπῆρχε βιομηχανία ὑφαντικῆς καὶ γαλακτοκομίας· πάντα ταῦτα εἶναι ὅλως ἀντίθετα πρὸς τὰ κρατοῦντα εἰς τὴν προκολομβιανὴν Ἀμερικήν. Σήμερον οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων παραδέχονται ὅτι τὸ Φοῦ-Σὰγκ πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ εἴς τινα χώραν τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας καὶ δὴ τὴν Ἰαπωνίαν, τὴν Κορέαν ἢ τὴν Σαχαλίνην καὶ ὅτι τὰ Σινικὰ Χρονικὰ δὲν διετήρησαν κάμμίαν διήγησιν περὶ ἀνακαλύψεως ἢ ἁπλῆς γνώσεως τῆς Ἀμερικανικῆς ἠπείρου. Τοῦτο βεβαίως οὐδαμῶς σημαίνει ὅτι εἶναι ἀδύνατον ἰθαγενεῖς τῆς Ἀπω Ἀνατολῆς νὰ ἔφθασαν εἴτε

Digitized by Google

διὰ θαλάσσης εἴτε διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τῆς Καμτσάτκας, τοῦ Βεριγγείου καὶ τῆς Ἀλάσκας εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τοῦ Νέου Κόσμου.

Οἱ Σκανδιναυοὶ ἐν Ἀμερικῇ.—Οὐδεμία ἀπομένει ἀμφιβολία ὅτι σημεῖά τινα τῶν ἀκτῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς κατέστησαν γνωστὰ εἰς τοὺς Σκανδιναυοὺς θαλασσοπόρους ἤδη ἀπὸ τὸν Ι' αἰῶνα. Τὸ σημεῖον τῆς ἀφετηρίας των ἐγένετο ἡ *Ἰσλανδία*. Σύμφωνα μὲ τὰ λεγόμενα εἰς τὰς *σάγας* τῆς μεγάλης νήσου δύο τυχοδιῶκται, οἱ *Snahjörn* καὶ *Eric* ὁ *Πυρρόθριξ* ἀναχωρήσαντες ἀπὸ ἐκεῖ ἀνεκάλυψαν τὴν *Γροιλανδίαν* εἰς τὰ ἔτη 970 καὶ 983. Ὁ υἱὸς τοῦ Eric *Leif* ἢ *Lief* κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος κατευθυνθεὶς πρὸς τὰ ΝΔ ἀνεκάλυψε τὸ *Λαβραδώρ*, τὴν *Νέαν Γῆν* καὶ τὴν χώραν τῶν ἐκβολῶν τοῦ *Ἁγίου Λαυρεντίου*. Φαίνεται δ' ὅτι καὶ μικραὶ ἀποικίαι ἐγκατεστάθησαν εἰς τρία σημεῖα τῶν ἀκτῶν, σημειούμενα εἰς τὸν χάρτην τοῦ Sigurd Stephenson μὲ τὰ ὀνόματα *Helluland*, ἤτοι χώρα πετρώδης, *Markland*, γῆ δασώδης, καὶ γῆ τῶν ἀμπέλων ἢ *Vinland*. Ἡ τελευταία αὕτη θεωρεῖται ὅτι ἦτο ἡ νῦν πρὸ τῆς Ν. Ὑόρκης ἐκτεινομένη *Μακρὰ Νῆσος (Long-Island)*, κατ' ἄλλους δὲ ἡ *Rhode - Island*. Αἱ ἀποικίαι αὗται, ἐξαρτώμεναι ἐκκλησιαστικῶς ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ *Trondhjem*, διετηρήθησαν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, κατ' ἄλλους δὲ ἀκόμη ἀργότερον μέχρι τοῦ 1409. Ἀλλ' ἡ ἱστορία τῶν ἐγκαταστάσεων τούτων εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ πλήρης μύθων. Ἐν τέλει αἱ ἀποικίαι ἐγκατελείφθησαν καὶ οὕτω ἡ ὕπαρξις μιᾶς μεγάλης ἠπείρου παρέμεινεν ἄγνωστος εἰς τὸν κόσμον ἐπὶ ἕνα αἰῶνα ἀκόμη μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Ἀμερικῆς ἀπὸ τοὺς Σκανδιναυούς.

Οἱ Γάλλοι ἁλιεῖς.—Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν Σκανδιναυῶν, περὶ τῶν ὁποίων οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει, καὶ οἱ κάτοικοι τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Γαλλίας, ἰδίως οἱ τοῦ *Saint-Malo* καὶ οἱ τοῦ *Βρεττανικοῦ Ἀκρωτηρίου (Cap Breton)* ἐν Γασκονίᾳ, ναυτικοὶ ἀτρόμητοι καὶ ριψοκίνδυνοι, εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐγνώριζαν τὴν Ἀμερικήν, ἢ ἀκριβέστερον σημεῖα τῶν ἀκτῶν αὐτῆς. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1504 ἀνευρίσκονται πράγματι *Βρεττανοὶ* καὶ *Διεππαῖοι* εἰς τὰ παράλια τῆς Νέας Γῆς, οἱ ὁποῖοι ἠσχολοῦντο μὲ τὴν πλουσιώτατα κέρδη παρέχουσαν κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἁλιείαν. Εἶναι λοιπὸν πολὺ πιθανὸν ὅτι οἱ ἁλιευτικοί των στολίσκοι δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορὰ κατὰ τὴν ὁποίαν διαπλεύσαντες τὸν Ἀτλαντικόν, εἶχον φθάσει εἰς τὰς βορειοαμερικανικὰς ἀκτάς. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προσπίπτει εἰς πολλοὺς δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ εἶναι διατί, ἐὰν οἱ ναυτικοὶ οὗτοι εἶχον γνωρίσει πρὸ τοῦ Κολόμβου τὴν μεγάλην ἤπειρον, δὲν ἠθέλησαν νὰ καταστήσωσι γνωστὴν τὴν γενομένην ἀνακάλυψιν· καὶ ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἐξηγῆται καθ' ἕνα οἱονδήποτε τρόπον πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Κολόμβου, διατί ἐτήρησαν τὴν αὐτὴν σιωπὴν καὶ μετέπειτα; Δὲν εὑρίσκομεν ἢ μίαν ἀπάντησιν, μίαν αἰτιολογίαν, ἀλλὰ πιστεύομεν ὅτι εἶναι ἐπαρκής. Οἱ ἁλιευτικοὶ οὗτοι πληθυσμοὶ ἐτήρουν μυστικὴν τὴν γνῶσιν τῶν ἰχθυοβριθῶν αὐτῶν σημείων τῆς ἀμερικανικῆς παραλίας μὲ τὸν σκοπόν, ἀποφεύγοντες τὴν ἐκεῖ συρροὴν ἁλιέων καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν, νὰ διατηρήσωσιν οὕτω τὸ μονοπώλιον οἱονεὶ τῆς ἀποκλειστικῆς των ἐκμεταλλεύσεως.

Οὕτω μέχρι τοῦ Κολόμβου τίποτε δὲν ἦτο σταθερῶς καὶ ἀκριβῶς γνωστὸν περὶ τοῦ Νέου Κόσμου. Πρῶτος ὁ Ἰταλὸς θαλασσοπόρος, καθὼς λέγει ὁ A. Himby, «τὴν πρωΐαν τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1492 εἰσήγαγε τὴν Ἀμερικὴν εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος».

Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΚΟΛΟΜΒΟΥ. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς ὑπῆρξεν ἁπλῶς γεγονὸς τυχαῖον. Οἱ ἀτρόμητοι θαλασσοπόροι, οἱ ὁποῖοι εἰς τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἔστρεψαν τὰς πρῴρας τῶν πλοίων των πρὸς τὰ ἄγνωστα ὕδατα τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἐζήτουν νέαν *ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας*, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο νοουμένων ὅλων τῶν χωρῶν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Ἀπὸ τὰς χώρας αὐτὰς ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη ἐπρομηθεύετο ἀπὸ αἰώνων σπουδαῖον ἀριθμὸν προϊόντων ἀναγκαίων εἰς τὴν ζωὴν καὶ μάλιστα τὴν πολυτελῆ. Καραβάνια μακρὰ διεσταυροῦντο συχνά, διερχόμενα ἄλλοτε μὲν τὰς πεδιάδας καὶ τὰ ὀροπέδια τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας πρὸς τὸν Περσικὸν κόλπον καὶ τὴν Μαύρην θάλασσαν, παραπλέοντα δὲ ἄλλοτε τὰ θερμὰ παράλια τῆς Ἀραβίας ἕως εἰς τὸν μυχὸν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Κοσμήματα, μέταξα, ἀνατολικοὶ τάπητες, ὅπλα καὶ ξίφη ἀπὸ χάλυβα βαμμένον κατὰ τὸ σύστημα τῆς Δαμασκοῦ, χρωστικαὶ οὐσίαι, ἀρώματα, ἐξωτικοὶ καρποί, πολύτιμα ξύλα, ἔργα τέχνης, πορσελάναι καὶ τόσα ἄλλα ἀπήτιζον τὰ πολύτιμα φορτία τῶν ἐμπόρων τούτων, οἱ ὁποῖοι συνηντῶντο εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου καὶ τῆς Μαύρης θαλάσσης μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῶν πλοίων τῶν *Βενετῶν* καὶ τῶν *Γενουατῶν*. Οὗτοι δὲ τὰ προϊόντα τῶν Ἰνδιῶν, ἀφοῦ διεκομίζοντο εἰς τὰς μεγάλας ἀγορὰς τῆς Νοτίας Εὐρώπης, διωχετεύοντο διὰ τῶν διόδων τῶν Ἄλπεων ἢ τῆς κοιλάδος τοῦ Ροδανοῦ εἰς τὰς πλουσίας πόλεις τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Κάτω Χωρῶν.

Τὸ ἐμπόριον τοῦτο διεξήγετο κανονικῶς μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ὀθωμανῶν Τούρκων, κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα· φανατικοὶ οὗτοι καὶ ἐπιθετικοί, τρέχοντες τὸ σχέδιον ὄχι μόνον νὰ διώξωσιν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς ἄλλους Χριστιανοὺς ἀλλὰ καὶ νὰ ἐγκατασταθῶσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἰς τὴν Εὐρώπην, ὑπέλαβον συμφέρον νὰ φράξωσι τὸν δρόμον εἰς τοὺς ἐμπόρους τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς πόλεμοι τῶν Τούρκων ἔκλεισαν σχεδὸν παντελῶς εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ πλοῖα τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον καὶ ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα λόγῳ τοῦ μαρασμοῦ τοῦ Βενετικοῦ καὶ Γενουατικοῦ ἐμπορίου νὰ ἀναγκάσωσι τοῦτο νὰ ζητήσῃ νέας ὁδοὺς πρὸς τὰς πλουσίας χώρας τῶν Ἰνδιῶν.

Ὑπὸ τὴν πίεσιν μιᾶς τόσον ζωτικῆς ἀνάγκης αἱ γεωγραφικαὶ μελέται καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ θαλασσοπορεῖν ἐπραγματοποίησαν σπουδαίας κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα προόδους. Ἑκατοντάδες *Πορτολάνων*, εἴδους ναυτικῶν χαρτῶν ἢ ὁδηγῶν, ἐχαράχθησαν ἢ συνετάχθησαν παρὰ τῶν Ἰταλῶν καὶ Πορτογάλων. Τοιαῦτα *λιμενολόγια*, ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ ἡ νέα λέξις, μετεφράσθησαν βραδύτερον ἢ καὶ συνετάχθησαν καὶ ἑλληνιστί. Κατὰ τὸ ἀπὸ 1472 μέχρι 1492 διάστημα ἐδημοσιεύθησαν ἐξ ἀλλεπάλληλοι ἐκδόσεις τῆς *Γεωγραφίας τοῦ Πτολεμαίου*,

Τύπος Ἐρυθροδέρμου μὲ τὴν ἐθνικὴν ἐνδυμασίαν.

ἔργου, τὸ ὁποῖον παρέμεινε μέχρι τῶν μετὰ τὰς μεγάλας τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἀνακαλύψεις χρόνων τὸ κλασσικὸν ἔργον ὅσον ἀφορᾷ τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν περιγραφὴν τῆς ἐπιφανείας τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, μόνον ἕως τότε γνωστῶν τμημάτων τοῦ κόσμου. Τὰ ναυτικὰ ἐργαλεῖα καὶ δὴ ἡ *πυξὶς* καὶ ὁ *ἀστρολάβος*, μὲ τὸν ὁποῖον ἐπετύγχανον νὰ μετρῶσι τὸ πλάτος, ἐτελειοποιήθησαν σπουδαίως. Ἤρχισαν νὰ ναυπηγῶνται πλοῖα κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ δύνανται νὰ πλέωσιν ἐναντίον πρὸς τὸν ἄνεμον καὶ νὰ ἀνθίστανται εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν τεραστίων κυμάτων τοῦ ὠκεανοῦ. Ἐκ τῶν ναυτικῶν λαῶν εἰς τὴν νέαν ταύτην ἀκμὴν τῆς τέχνης τοῦ θαλασσοπορεῖν διεκρίθησαν οἱ *Πορτογάλοι*. Ἀκόμη πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΕ' αἰῶνος οἱ ναυτικοί των εἶχον εἰσδύσει πρὸς Δ. μέσα εἰς τὸν ἄγνωστον Ἀτλαντικὸν περὶ τὰ 1500 χιλιόμετρα, κατερχόμενοι συγχρόνως λεύγαν παρὰ λεύγαν κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς.

Χριστόφορος Κολόμβος.—Ἔχουσι γραφῆ πλεῖστα περὶ τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ Κολόμβου καὶ περὶ τῆς γενέσεως τῶν μεγάλων σχεδίων του. Ὁ Γενουάτης οὗτος, γεννηθεὶς τῷ 1451 ἀπὸ πτωχὴν οἰκογένειαν, ἠκολούθησε κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός του καὶ μέχρι τοῦ 1473 διετέλεσεν ὑφαντὴς ἐν Savone. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐπεδόθη εἰς τὸ ναυτικὸν ἐπάγγελμα. Μέχρι τοῦ 1480 οἱ πλόες αὐτοῦ περιωρίζοντο εἰς τὴν Μεσόγειον, ἴσως δὲ καὶ εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Φλάνδρας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Τῷ 1480 ὁ Κολόμβος μετέβη εἰς τὴν Πορτογαλίαν καὶ ἐκεῖ μέσα εἰς ἀτμόσφαιραν γεμάτην ἀπὸ τὸν πυρετὸν τῆς ὀργανώσεως ἐξερευνητικῶν πλόων συνέλαβε τὰς πρώτας ἰδέας τοῦ μεγάλου σχεδίου, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν βραδύτερον. Ταξίδια, περὶ τῶν ὁποίων ἐλάχιστα εἶναι γνωστά, εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν νὰ περισυλλέξῃ λίαν ἐνδιαφερούσας ἐνδείξεις περὶ τῆς ὑπάρξεως δυτικῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχον ἀκόμη καταστῆ γνωσταί. Εἰς τὰς ἰδέας αὐτοῦ ἐνισχύθη ὁ Κολόμβος καὶ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ὡρισμένων ἔργων, ὡς ὁ «Πίναξ τοῦ Κόσμου» (Tableau du Monde) τοῦ καρδιναλίου *d'Ailly* καὶ ἄλλα.

Τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ *Βαρθολομαῖος Διὰζ* ἐπανέπλεεν εἰς Πορτογαλίαν, ὁ Γενουάτης ναυτικός, πεπεισμένος ἀπὸ γεωγραφικάς του μελέτας ὅτι ἠδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς Ἰνδίας διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἐζήτει ἀπὸ τὰς αὐλὰς τῆς Εὐρώπης νὰ ἀναλάβωσι τὴν ὑποστήριξιν τῶν σχεδίων του. Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας Ἰωάννης ὁ Β', εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὁποίου διετέλεσεν ὁ Κολόμβος καὶ εἰς τὸν ὁποῖον κατέστησε γνωστὸν τὸ σχέδιον αὐτοῦ ἀπὸ τὸ 1484, ἠρνήθη πᾶσαν βοήθειαν, δύο ἔτη μετὰ ταῦτα, τῷ 1486, ἀπηυθύνθη πρὸς τὴν βασίλισσαν τῆς Καστιλίας Ἰσαβέλλαν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Χριστοφόρου, *Βαρθολομαῖος Κολόμβος*, παλαιὸς σύντροφος τοῦ Διὰζ κατὰ τὸν περίφημον πλοῦν, ἀνέλαβε τὴν φροντίδα νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἀρωγὴν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκου τοῦ VII.

Ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὗται ἀπέβαιναν εἰς μάτην. Ὁ Κολόμβος εἶχε χάσει κάθε ἐλπίδα νὰ κινήσῃ τὸ ὑπὲρ τοῦ σχεδίου αὐτοῦ ἐνδιαφέρον τῶν βασιλέων τῆς Καστιλίας καὶ ἐσκέπτετο νὰ κατευθυνθῇ εἰς Παρισίους, ὅτε, χάρις εἰς τὴν προστασίαν ἰσχυρῶν προσώπων παρὰ τῇ αὐλῇ, ἐπέτυχε νὰ γίνῃ δεκτὸς παρὰ τῶν βασιλέων. Συνήντησε τὸν *Φερδινάνδον τὸν Καθολικὸν* καὶ τὴν *Ἰσαβέλλαν* εἰς πολυτελὲς στρατόπεδον πρὸ τῆς Γρενάδας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μόλις πρό τινος (6 Ἰανουαρίου 1492) εἶχον ἐπιτύχει νὰ ἐκδιώξωσι τὸν τελευταῖον Ἀβενσεράγον. Πλήρεις χαρᾶς διὰ τὴν νίκην καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς ὅλης Ἱσπανίας οἱ βασιλεῖς ἐχορήγησαν προθύμως εἰς τὸν Κολόμβον τὴν αἰτηθεῖσαν ἀρωγὴν καὶ ἀπένειμαν ταυτοχρόνως εἰς αὐτὸν μετὰ τῶν τίτλων εὐγενείας τὸν βαθμὸν τοῦ ναυάρχου - διοικητοῦ ὅλων τῶν χωρῶν καὶ νήσων, τὰς ὁποίας ἤθελεν ἀνακαλύψει εἰς τὸν πλοῦν του. Ἰδοὺ ὅτι τὸ ὄνειρον τοῦ Κολόμβου ἔμελλεν ἐπὶ τέλους νὰ πραγματοποιηθῇ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐβράδυνεν· ἔχουσι δὲ διὰ τοῦτο μὲ πικρίαν πολλάκις μεμφθῆ τὰς δύο βασιλικὰς ἐπιτροπάς, αἱ ὁποῖαι ἐνετάλησαν διαδοχικῶς ν' ἀποφανθῶσιν ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν σχεδίων τοῦ Κολόμβου, ὅτι τὰ ἀπέρριψαν. Λησμονοῦσιν ὅμως, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι αὐτὸς ὁ Κολόμβος ὡμίλει διὰ τὰ σχέδιά του μὲ πολλὴν ἐπιφύλαξιν καὶ κατὰ τρόπον πολὺ ὀλίγον ἀκριβῆ. Ἐξ ἄλλου αἱ γενικῶς παραδεδεγμέναι ἰδέαι τῆς ἐποχῆς δυσκόλως ἐπέτρεπον νὰ δοθῇ πίστις εἰς τὴν ὕπαρξιν μεγάλων χωρῶν ἐν μέσῳ τοῦ ἀγνώστου ὠκεανοῦ μεταξὺ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν παραλίων τῆς *Σιπαγκὼ* καὶ τοῦ *Cathay*. Πῶς λοιπὸν νὰ παραπονεθῇ κανεὶς δικαίως κατὰ τῶν σοφῶν τῆς Σαλαμάγκας; Ἐξ ἄλλου οἱ βασιλεῖς τῆς Καστιλίας, ἐὰν ἔκαμον τὸν Κολόμβον νὰ ἀναμένῃ ἐπὶ μακρὰ ἔτη, δὲν ἠδύναντο νὰ κάμουν καὶ διαφορετικά. Μόνον μετὰ τὸ τέρμα τῆς ἐσωτερικῆς σταυροφορίας, μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ καταστροφὴν τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ Μαύρων καὶ τὴν κατάκτησιν τῆς Γρενάδας, ἠδύναντο νὰ συναινέσωσι νὰ ἀσχοληθῶσι μὲ μακρινήν τινα ἐπιχείρησιν. Πράγματι δὲ ἑβδομάδας τινὰς μόνον μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς πρωτευούσης τοῦ Boabdil (6 Ἰανουαρίου 1492), ἡ Ἰσαβέλλα περὶ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου ἀπεδέχετο ὅλα τὰ αἰτήματα τοῦ Κολόμβου. Ἓξ μῆνας βραδύτερον, ἐνισχυθεὶς εἰς τὰς ἰδέας του ὁ Κολόμβος χάρις εἰς πολλὰς πληροφορίας δοθείσας παρὰ τῶν ναυτικῶν τῆς Πάλου καὶ τοῦ Moguer, ἐγγὺς τοῦ μοναστηρίου τῆς Rabida, τοῦ ὁποίου οἱ προϊστάμενοι ὑπῆρξαν τὰ κύρια αὐτοῦ στηρίγματα, ἀνεχώρει τὴν 3ην Αὐγούστου 1492 ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Πάλου καὶ κατηυθύνετο πρὸς Δ. μὲ τρεῖς καραβέλλας καὶ ἑκατὸν στρατιώτας, ὄργανα τῆς μεγαλυτέρας εἰς τὸν κόσμον ἀνακαλύψεως.

Πρῶτος πλοῦς τοῦ Κολόμβου.—Ὁ Κολόμβος ἦτο ὄχι μόνον ἄνθρωπος δράσεως, ἀλλὰ καὶ σοφός, ἂν καὶ ἀμφισβητεῖται πολὺ τὸ τελευταῖον αὐτὸ σημεῖον. Ὁπωσδήποτε ὁ υἱός του *Φερδινάνδος* διηγεῖται εἰς τὴν «Βιογραφίαν» τοῦ πατρός του, ὅτι εἶχεν ὑποστῆ τὴν ἐπίδρασιν τῶν παλαιῶν ἀστρονόμων καὶ γεωγράφων Ἑλλήνων καὶ Ἀράβων, εὑρίσκονται δ' ἀκόμη καὶ σήμερον γεωγραφικὰ ἔργα φέροντα εἰς τὸ περιθώριον ἰδιοχείρους ἐκείνου σημειώσεις. Μετὰ τῶν σπουδαιοτέρων σοφῶν τοῦ καιροῦ του συνεμερίζετο ὁ Κολόμβος τὴν περὶ σφαιρικότητος τῆς γῆς θεωρίαν, ἡ ὁποία εἶχεν ἀπὸ πολλοῦ στερεωθῆ καὶ τὴν ὁποίαν 1800 ὅλα ἔτη πρότερον εἶχε καταδείξει θαυμασίως ὁ Ἀριστοτέλης συγκρίνων τὸ ὕψος τῶν ἀστέρων παρατηρουμένων ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς γῆς. Τῷ 1267 ὁ φραγκισκανὸς *Ρογῆρος Βάκων* συνήθροισε χωρία εὑρισκόμενα εἰς τοὺς ἀρχαίους κλασσικοὺς καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἐδεικνύετο ὅτι ὁ χωρίζων τὴν Ἱσπανίαν ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Ἀσίας ὠκεανὸς δὲν ἦτο πάρα πολὺ εὐρύς. Εἰ καὶ τὸ πρᾶγμα ἀμφισβητεῖται, ἐν τούτοις διηγοῦνται ὅτι πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ σχεδιαζομένου πλοῦ, ὁ Κολόμβος ἀνέθηκεν εἰς τὸν Φλωρεντῖνον ἀστρονόμον *Toscanelli*, τῷ 1474, τὴν χάραξιν χάρτου καταδεικνύοντος τὴν δυνατότητα τοῦ νὰ φθάσῃ

Digitized by Google

χανεὶς εἰς Ἰνδίας πλέων πρὸς δυσμάς. Ὁ Toscanelli ὑπελόγισε τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς μὲ σχετικὴν ἀκρίβειαν, ἀπατηθεὶς ὅμως ἀπὸ τὰς περιγραφὰς τῶν ταξιδευσάντων εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, ἐπεξέτεινε τὴν Ἀσιατικὴν ἤπειρον πρὸς ἀνατολὰς περίπου ἕως εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Ἀσίας ὄχθην

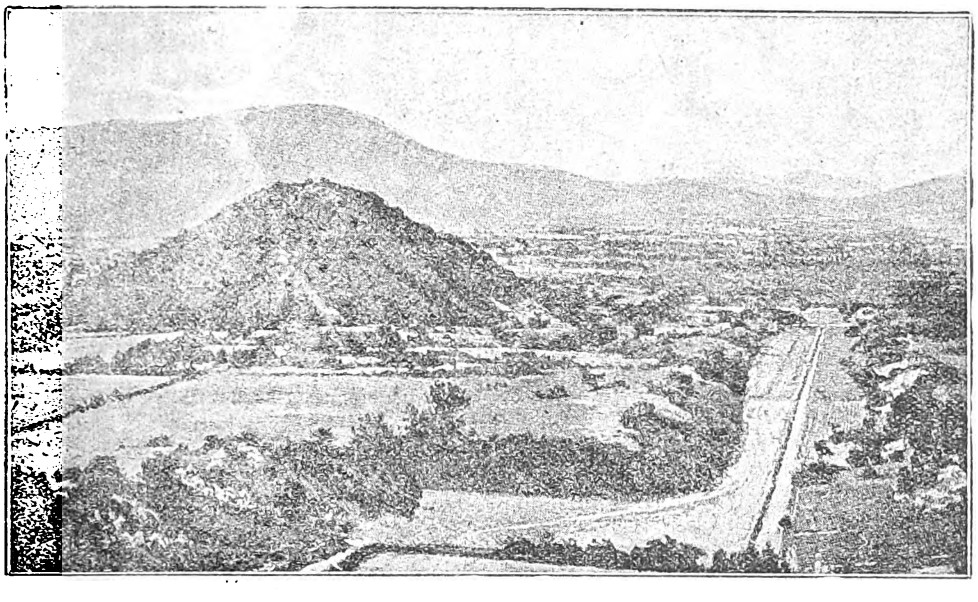

Ἐρείπια τῶν Πυραμίδων τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης, ἐγγὺς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐν Τεοτιχακάν, πρωτευούσης τῶν Τολτέκων (Μεξικόν).

[Αἱ Πυραμίδες αὗται ἦσαν ναοὶ τῶν αὐτοχθόνων τοῦ Μεξικοῦ, πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν. Ἡ Μεξικανικὴ Κυβέρνησις, ἀντιλαμβανομένη τὴν ἀξίαν τοῦ μνημείου τούτου, προέβη εἰς ἀναστήλωσιν τῆς Πυραμίδος τοῦ Ἡλίου (1905—1910).]

τοῦ Εἰρηνικοῦ, εἰς τρόπον ὥστε ἡ *Σιπαγκώ*, ἤτοι ἡ *Ἰαπωνία*, νὰ κατέχῃ εἰς τὸν χάρτην τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ *Μεξικοῦ*. Οὕτως ὁ Κολόμβος, ἂν καὶ δὲν ἠπατήθη ὡς πρὸς τὸν χρόνον, ὁ ὁποῖος ἀπῃτεῖτο διὰ νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν ξηράν, ἠγνόει ὅμως ὅτι εἰς τὸ τέλος τοῦ πλοῦ αὐτοῦ θὰ ἀνεύρισκε μίαν νέαν ἤπειρον. Ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν *Las Casas*, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι πολὺ μεταγενέστερος τοῦ Κολόμβου, τὰ πράγματα ἐξειλίχθησαν ἀκόμη πεζότερον. Ὁ Γενουάτης ναυτικὸς ἐπεχείρει τὸ ταξίδι του μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἀνεύρῃ πολὺ μακρὰν πρὸς δυσμὰς μίαν νῆσον, ἄγνωστον ἕως τότε, εἰς τὴν ὁποίαν ὅμως εἷς πρωρεὺς εἶχε φθάσει πρότερον· ὁ πρωρεὺς οὗτος, πρὶν ἀποθάνῃ, εἶχεν ἐμπιστευθῆ εἰς τὸν Κολόμβον, ὁ ὁποῖος τὸν εἶχε περισυλλέξει καὶ περιποιηθῆ, τὸ μυστικὸν τῆς ἀνακαλύψεως καὶ τὸν ναυτικὸν χάρτην, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσημειοῦτο ἡ θέσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκειτο ἡ νῆσος.

Ὁπωσδήποτε, τὰ τρία πλοῖα τοῦ Κολόμβου ἐντὸς πέντε ἑβδομάδων χάρις εἰς καιρὸν γαλήνιον καὶ συνεχῆ ἀνατολικὸν ἄνεμον διῆλθον τὸ ἀπὸ τὰς Καναρίους ἕως εἰς τὰς Βαχάμας πέλαγος. Αἱ μικραὶ καραβέλλαι ἦσαν πλοῖα μὲ ὑψηλὰ πλευρά, ἐλαφρότερα καὶ ταχύτερα ἢ αἱ νῆες τοῦ μεσαίωνος καὶ εἰς τὸ τέλος καλύτερον ἐξηρτυμένα. Ἡ ὑπεροχὴ αὐτῶν εἶχε καταδειχθῆ κατὰ τοὺς πλόας εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς. Κατὰ τὸν πρὸς τὴν Ἀμερικὴν πλοῦν δὲν συνήντησαν βέβαια μεγάλην τρικυμίαν, ἐν τούτοις τὸ ταξίδι, ἂν καὶ εἰς θάλασσαν ἠρεμοῦσαν, παρέμενε πάντοτε κινδυνῶδες. Εἰς κάθε λεύγαν πρὸς δυσμάς, τὰ πληρώματα ἔντρομα ἔβλεπον ἓν ἐπὶ πλέον βῆμα μέσα εἰς τὸ εὐρὺ μυστήριον «*τῆς θαλάσσης τοῦ σκότους*», ἡ ὁποία ἐπιστεύετο γεμάτη ἀπὸ φρικτὰ τέρατα, ἕτοιμα νὰ τοὺς καταπιοῦν· μὲ φρίκην ἀνελογίζοντο τὸ «*μαγνητισμένον ὄρος*», τὸ ὁποῖον θὰ εἵλκυε πρὸς ἑαυτὸ μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου καρφιοῦ τῶν εὐθραύστων πλοίων των, τὸν τρομερὸν *σκώληκα*, ὁ ὁποῖος θὰ κατέτρωγε τὸ σκάφος τοῦ πλοίου. Αὐτὸς ἀκόμη ὁ ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν φυσῶν ἄνεμος, τόσον σταθερῶς εὐνοϊκός, μετεβάλλετο εἰς ἀπειλήν. Πῶς θὰ ἠδύναντο ὑπὸ τὴν διαρκῆ πνοήν του νὰ ξαναγυρίσουν εἰς τὰς πατρίδας των; Καὶ ἀφοῦ, ἐὰν ἔπρεπε νὰ δώσουν πίστιν εἰς τὸν ἀρχηγόν των, ἡ γῆ ἦτο στρογγύλη, πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνέλθωσι καὶ πάλιν τὴν καμπύλην αὐτήν, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν ὠλίσθαινον ἀκαταπαύστως ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν; Ὄψεις καὶ βλέμματα θυμωμένα, ψιθυρισμοὶ ὕποπτοι δὲν ἀργοῦν νὰ καταστήσουν τὸν Κολόμβον ἐνήμερον τοῦ κινδύνου, τὸν ὁποῖον διατρέχει. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου τὰ σημεῖα τῆς στάσεως καθίστανται πλέον ὁλοφάνερα. Ἀλλ' ὁ τολμηρὸς θαλασσοπόρος ὑπερισχύει τῆς ἀντιδράσεως. Ἀψηφῶν ὅλα τὰ παράπονα, ὅλους τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους τὸ ἐπαναστατημένον πλήρωμα ἦτο δυνατὸν νὰ τοῦ παράσχῃ, θὰ φθάσῃ εἰς τὰς Ἰνδίας. Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ τότε μόνον θὰ σταματήσῃ, ὅταν θὰ διέκρινε τὰς ἀκτάς των. Τὸ πλήρωμα τάσσει εἰς αὐτὸν προθεσμίαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐὰν τίποτε δὲν ἤθελεν ἀνακαλυφθῆ, ἐὰν μηδεμία νῆσος ἢ χώρα ἤθελε φανῆ, τὰ πλοῖα θὰ ἔστρεφον πρῷραν πρὸς τὴν Εὐρώπην. Ἡ θεία πρόνοια ἀντήμειψε τὸν Κολόμβον διὰ τὸ θάρρος του· τὴν νύκτα τῆς 11ης πρὸς τὴν 12ην Ὀκτωβρίου εὑρίσκονται πρὸ τῆς νήσου τῆς *Guanahani* σήμερον καλουμένης ἢ *Watling*, καὶ τὴν αὐγὴν προσορμίζονται εἰς μίαν τῶν ἀμμωδῶν αὐτῆς ἀκτῶν. Ἐν μέσῳ ἰθαγενῶν γυμνῶν καὶ κατατρόμων, ὁ Κολόμβος λαμβάνει κατοχὴν τῆς νήσου ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας καὶ δίδει εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα *San Salvador*. Ἐάν, ὡς κοινῶς θεωρεῖται, πρόκειται περὶ τῆς σημερινῆς Watling, αὕτη εἶναι ἡ ἀνατολικωτέρα τῶν *Λουκαΐων* (Lucayes), βορείως τοῦ τροπικοῦ τοῦ Καρκίνου.

Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην ἀνακάλυψιν ὁ Κολόμβος ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν αὐτοῦ διὰ τῶν μικρῶν *Βαχαμῶν*, πλέων πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ *Cathay*, ἤτοι τῆς *Σινικῆς*. Φθάσας εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς *Κούβας*, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζονται ὡς ἀπέραντοι, δὲν ἀμφέβαλλε πλέον ὅτι εὑρίσκετο εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ βασιλείου τοῦ *Μεγάλου Χάνου* καὶ ὅτι εἰς τὰς πόλεις τῆς Σινικῆς μὲ τὸν μυθώδη πλοῦτον θὰ ἠκούετο μετ' οὐ πολὺ ἡ φωνὴ τοῦ Ἄραβος διερμηνέως, τὸν ὁποῖον ἔφερε μαζί του, προσφέροντος εἰς τοὺς Σίνας ἡγεμόνας τοὺς χαιρετισμοὺς καὶ τὰ δῶρα τῶν Ἱσπανῶν βασιλέων. Ἀλλ' ἠπατήθη, ὡς ἠπατήθη ὅτε μετ' οὐ πολὺ ἀνακαλύπτων τὴν μεγάλην *Ἀϊτην*, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε κατ' ἀρχὰς *Ἱσπανιόλαν*, ἤτοι *Μικρὰν Ἱσπανίαν*, καὶ ἔπειτα *Ἅγιον Δομίνικον* (*San Domingo*), ὑπέλαβεν ὅτι ἀνεῦρε τὸ *Ὀφεὶρ* τοῦ *Σολομῶντος* εἰς τὰ μεταλλεῖα τῆς νήσου ταύτης· κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτοῦ ὁ Κολόμβος πλέων πρὸς δυσμὰς εἶχε φθάσει εἰς τὰς Ἀσιατικὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐξηρευνήθησαν ἀπὸ τὰ *Ἰουδαϊκὰ πλοῖα*, κατευθυνόμενα διαρκῶς πρὸς ἀνατολάς. Τὴν ὅλην νῆσον ἐξέλαβεν ὡς τὴν ἐπὶ τοσοῦτον ἀναζητηθεῖσαν *Σιπαγκώ*. Ἀλλ' ἤδη ἀνέμενον αὐτὸν αἱ ἀπογοητεύσεις καὶ τὰ ἀτυχήματα, τὰ ὁποῖα θὰ τὸν συνώδευον ἕως εἰς τὸν τάφον. Ὁ *Μαρτῖνος Pinzon* ἐγκατέλιπεν αὐτὸν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κούβας· ἡ μεγαλυτέρα του καραβέλλα *Santa Maria* κατεστράφη τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀϊτης καὶ οὕτως ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Εὐρώπην ἐπὶ τοῦ μόνου πλοίου, τὸ ὁποῖον τοῦ ἔμενε, τῆς μικρᾶς *Nina*. Εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἔγινεν ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς παρὰ τοῦ λαοῦ καὶ ἐπληρώθη τιμῶν παρὰ τῶν βασιλέων, οἱ ὁποῖοι οὔτε ἐπὶ στιγμὴν ἀμφέβαλαν ὅτι ὁ Κολόμβος εἶχε προσεγγίσει εἰς τὰς πλουσίας νήσους τῆς Ἀνατολῆς, ἀγνοοῦντες ὅτι εἶχεν ἀνακαλύψει χώρας πολὺ πλουσιωτέρας καὶ μεγαλυτέρας.

Οἱ μετέπειτα πλόες.— Ὁ Κολόμβος ἐπεχείρησε τρία ἄλλα ταξίδια, ὄχι διὰ νὰ ζητήσῃ νέον κόσμον, ἀλλὰ διὰ νὰ φθάσῃ, ὡς ἔλεγεν, ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν εἰς τὴν δύσιν. Εἰς τὰς ἀνακαλυφθείσας νήσους εἶχεν ἴδει ἁπλῶς τμῆμα τοῦ Ἰαπωνικοῦ ἀρχιπελάγους, τὸ ὁποῖον ὁ *Μᾶρκος Polo* εἶχε καλέσει *Cipango*· διὰ τοῦτο αἱ νέαι αὗται χῶραι ἐκλήθησαν *Δυτικαὶ Ἰνδίαι* καὶ οἱ ἰθαγενεῖς αὐτῶν *Ἰνδοί*, ὀνόματα τὰ ὁποῖα παρέμειναν καὶ μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς πλάνης.

Κατὰ τὸν δεύτερον πλοῦν (1495—1496) ἀνεκάλυψεν ὁ Κολόμβος τὰς ἄλλας *Ἀντίλλας*, κατὰ δὲ τὸν τρίτον (1498—1500) προσήγγισε καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν γῆν τῆς ἠπείρου, περὶ τὸ *Δέλτα* τοῦ ποταμοῦ *Ὀρεινόκου*, ἀπέναντι τῆς νήσου *Τριάδος (Trinidad)*. Τέλος κατὰ τὸν τέταρτον καὶ τελευταῖον πλοῦν ἐξηρεύνησε τὰς ἀκτὰς τῆς *Κεντρικῆς Ἀμερικῆς* μεταξὺ *Χονδούρας* καὶ τοῦ κόλπου τοῦ *Darien*, ἀναζητῶν εἰς μάτην πορθμόν, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἠδύνατο νὰ πλεύσῃ εἰς τοὺς λιμένας τῆς *Cathay*.

Ἐν τῷ μεταξὺ μεγάλα καὶ ἀπειλητικὰ σύννεφα ἐπεσωρεύοντο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Αἱ δαπανηραί του ἐξερευνήσεις δὲν εἶχον ἀποφέρει ἀκόμη καμμίαν πηγὴν πλούτου εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Καθ' ὃν χρόνον τὰ πλοῖα τοῦ Κολόμβου παρέπλεον τὰ νοσώδη παράλια τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς, ὁ Πορτογάλος θαλασσοπόρος *Vasco de Gama* παρακάμψας τὴν *Καλὴν Ἐλπίδα* ἔφθανεν εἰς τὰς ἀληθινὰς *Ἰνδίας* καὶ ἐκόμιζεν ἐκεῖθεν μεθ' ἑαυτοῦ κατὰ τὴν εἰς Λισσαβῶνα ἐπιστροφὴν χρυσὸν καὶ ἀρώματα καὶ ἐλεφαντοστοῦν καὶ μεταξωτὰ βαρύτιμα καὶ ὅπλα ἐκ δαμασκηνοῦ χάλυβος. Αἱ δάφναι τοῦ Πορτογάλου θαλασσοπόρου ἐκίνησαν τὴν ζηλοτυπίαν τῶν Ἱσπανῶν ἡγεμόνων. Αἱ συνωμοσίαι, τὸ ναυάγιον, ὁ πυρετὸς ἀπέβησαν διὰ τὸν Κολόμβον κίνδυνοι μικρότεροι ἢ αἱ δολοπλοκίαι τῶν ἐχθρῶν του καὶ καὶ ὁ φθόνος τῶν μεγιστάνων τῆς Ἱσπανίας. Εἰς τὸ τέλος τοῦ τρίτου αὐτοῦ ταξιδίου συνελήφθη παρὰ τοῦ Ἱσπανοῦ διοικητοῦ τῆς Ἀϊτης *Bodavilla* καὶ σιδηροδέσμιος ἀπεστάλη εἰς τὴν θετήν του πατρίδα, ὅπου πρό τινων ἐτῶν εἶχε γίνει δεκτὸς ὡς μέγας ἥρως. Οἱ δύο υἱοί του, *Διέγος* καὶ *Φερδινάνδος*, ἀκόλουθοι τῆς βασιλίσσης, ἐδέχοντο εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἀλάμπρας σκώμματα ὡς τὸ ἑξῆς: «Ἰδοὺ οἱ υἱοὶ τοῦ ναυάρχου τῶν Κωνώπων, ὁ ὁποῖος ἀνεκάλυψε χώρας πλήρεις ἀπο-

Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Παλένκ (Yucatan), ἀναγόμενον εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ὑπὸ τῶν Τολτέκων κατοχῆς τοῦ Μεξικοῦ.

Digitized by Google

γοητεύσεων, ὅπου πολλοὶ εὐγενεῖς Καστιλιανοὶ εὗρον τὸν θάνατον». Τῷ 1504, κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τοῦ τελευταίου ταξιδίου, εὗρε τὴν πιστοτέραν φίλην του, τὴν βασίλισσαν Ἰσαβέλλαν, εἰς τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην της. Δύο ἔτη βραδύτερον συντετριμμένος ἀπὸ τὴν ἀποθάρρυνσιν, τὴν νόσον,

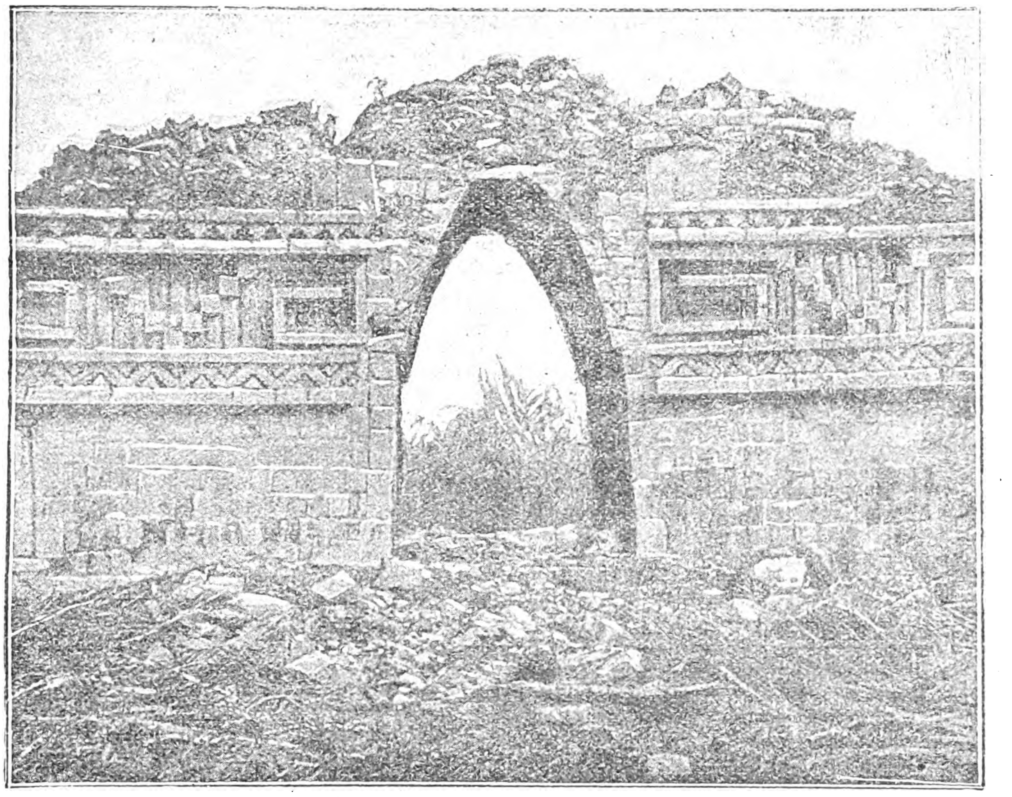

Εἴσοδος ἑνὸς ἐρειπωμένου ναοῦ ἐν Λαμπνὰχ (Yucatan), ἀρχιτεκτονικοῦ ἔργου τῶν Τολτέκων.

τὰς ταπεινώσεις καὶ τὴν πτωχείαν, ἀπέθνησκεν ὁ Κολόμβος. Οὕτω ἐσβέσθη μέσα εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν παραγνώρισιν ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος εἶχε προσφέρει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὑπηρεσίαν ἀνυπολογίστου σπουδαιότητος καὶ τοῦ ὁποίου ἡ θαυμαστὴ περιπέτεια, συνδέσασα πρὸς ἄλληλα τὰ δύο ἡμισφαίρια τοῦ γηΐνου πλανήτου, «συνεχώνευσεν, ὡς λέγει ὁ *John Fiske*, τὰ δύο ρεύματα τῆς ἀνθρωπότητος, τὰ ὁποῖα ἀπὸ ἀμνημονεύτους χρόνους ἐκυλίοντο χωριστά».

Ἐὰν ὁ Κολόμβος καὶ οἱ σύνοδοί αὐτοῦ ἦτο δυνατὸν νὰ γνωρίσωσιν ὅτι μεταξὺ τῶν νήσων, τὰς ὁποίας ἐσφαλμένως ὠνόμαζον μὲ τὸ γενικὸν ὄνομα τῶν Ἰνδιῶν, καὶ τῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἔφερον πραγματικὰ τὸ ὄνομα τοῦτο, ὑπῆρχεν ἀπὸ τὸν ἕνα πόλον ἕως τὸν ἄλλον ἐν στερεὸν γήϊνον φράγμα, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ἐξετείνετο ὠκεανικὴ ἔκτασις εὐρυτέρα ἐκείνης, τὴν ὁποίαν εἶχον διαπλεύσει, εἶναι λίαν πιθανὸν ὅτι ἐγκαταλείποντες τὴν ἀπὸ δυσμὰς θαλασσίαν πρὸς τὰς Ἰνδίας ὁδόν, ἤθελον ἐπιζητήσει ἐν ἁμίλλῃ μὲ τοὺς Πορτογάλους τὸν δρόμον τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Ἡ ἀγαθὴ τύχη ἔφερεν ἄλλως τὰ πράγματα διὰ τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος.

Οἱ θαυμασταὶ τοῦ Κολόμβου δὲν ἔπαυσαν ἀπὸ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα μέχρι τῆς σήμερον νὰ διαμαρτύρωνται, διότι ἡ νέα ἤπειρος δὲν ὠνομάσθη *Κολομβία*. Εἶναι, λέγουν, ἀδικία, δυναμένη νὰ συγκριθῇ πρὸς ἐκείνην, ἡ ὁποία θὰ διεπράττετο ἐὰν ἐδίδετο εἰς τὴν *Παναγίαν τῆς Καπέλλας Σιξτίνας* ὄχι τὸ ὄνομα τοῦ *Ραφαήλ*, ἀλλὰ τὸ τοῦ πρώτου αὐτῆς πλαισιωτοῦ. Ἐν τούτοις ἡ σύγκρισις δὲν εἶναι αὐστηρῶς ἀκριβής, ἡ δὲ ἀδικία, καὶ ἐὰν ὑπάρχῃ, διεπράχθη χωρὶς πρόθεσιν. «*Ἀμερική*» εἶναι ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἐξ ἀρχῆς ἐχρησίμευσε πρὸς δήλωσιν «Νέου κόσμου, κειμένου πρὸς νότον τοῦ Ἰσημερινοῦ», ἐνῷ ὁ Κολόμβος καὶ οἱ συμπλωτῆρες αὐτοῦ ἐπίστευσαν ὅτι ἀνεκάλυψαν ἁπλῶς μίαν νέαν ὁδὸν «πρὸς τμῆμα τοῦ παλαιοῦ κόσμου». Ὅτε ἀνεγνωρίσθη γενικῶς ὅτι ὁ ἀνακαλύψας τὸν νέον κόσμον, τὸν ὁποῖον περιέγραψεν ὁ *Βεσπούκης*, ἦτο ὁ *Κολόμβος*, ἦτο πολὺ ἀργὰ διὰ νὰ ἐπανορθωθῇ ἡ γενομένη πλάνη. Οὕτω, ἡ νέα ἤπειρος ἔλαβε τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον προέτεινεν ἀφανὴς Γερμανὸς καθηγητής, ὑπηρετῶν εἰς τὸ γαλλικὸν κολλέγιον τοῦ Saint-Diè εἰς τὰ Βόσγια, ὁ *Waldseemüller*, ὅστις ἐξέδωκε τῷ 1507 τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Πτολεμαίου. Ὁ καθηγητὴς οὗτος ἐπίστευεν ὅτι ὁ Βεσπούκης ἦτο ὁ ἀνακαλύψας (inventor) τὸν νέον κόσμον καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐδικαιοῦτο νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομά του. Κατόπιν ἐγνώρισε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τὸ δοθὲν ὄνομα παρέμεινεν. Ἀπὸ τοῦ 1541 ὁ γεωγράφος *Mercator* ἐκάλεσε μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα ὁλόκληρον τὴν ἤπειρον ἀπὸ τοῦ *Λαβραδὼρ* ἕως εἰς τὴν *Παταγονίαν*. Σήμερον μόνον ἐν τῶν κρατῶν τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς καὶ τὸ διαμέρισμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ἡ πρωτεύουσα τῆς Συμπολιτείας *Οὐασιγκτών*, φέρουσι τὸ ὄνομα *Κολομβία* πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου ἀπὸ τὴν Γένουαν ἐξερευνητοῦ.

ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ. Μετὰ τὸν Κολόμβον ἄλλοι τολμηροὶ θαλασσοπόροι ἀνέλαβον νὰ συνεχίσωσι τὸ ἔργον αὐτοῦ. Τινὲς τούτων ὑπάρξαντες σύντροφοί του ἀνεδείχθησαν αὐτοῦ ἐφάμιλλοι. Μεταξὺ τούτων ὁ *Alonzo de Hojeda*, συνοδευόμενος παρὰ τοῦ *Ἀμερίκου Βεσπούκη*, προσορμίζεται εἰς Maracapana ἐπὶ τῆς στερεᾶς καὶ προβαίνει εἰς ἐξερεύνησιν ταύτης μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Veda. Ὁ *Diego de Lepe*, ὁ *Alonzo Nino* καὶ ἄλλοι ἐξηρεύνησαν μέρη τῆς χώρας παρὰ τὰς ἀκτάς. Ὁ πρωρεὺς *Ἰωάννης de La Cosa* συνέταξε χάρτην τῶν πρὸ τοῦ 1500 συντελεσθεισῶν ἀνακαλύψεων.

Ὁ Ἀμέρικος Βεσπούκης ἐξηρεύνησε τὰς [illegible] ρειοανατολικὰς ἀκτὰς τῆς [illegible]

Ἡ ἀνατολικὴ πτέρυξ τῶν ἀνακτόρων τῆς Οὐξμάλ, τῆς λαμπροτέρας πόλεως τῆς Ὑουκατὰν (Κεντρ. Ἀμερική).

(Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο εἶναι τὸ μεγαλύτερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς Ἀμερικῆς.)

τοῦ κόλπου Darien μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ὀρενόκου. Εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθεῖσαν καὶ περιγραφεῖσαν χώραν ἐδόθη ἀπὸ τοῦ 1507 τὸ ὄνομα αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἐξαπλωθῇ κατόπιν εἰς ὅλην τὴν ἤπειρον. Περὶ τὸ 1501 ὁ Βεσπούκης εἶχε προχωρήσει μέχρι τοῦ Νοτίου Ὠκεανοῦ, ἔνθα ἀνεκάλυψε χώραν, ἥτις νομίζεται ὡς ἡ Νέα Γεωργία τοῦ Cook. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ *Roderigo Bartidas* καὶ ὁ *Ἰωάννης de La Cosa* διατρέχουσιν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Vela ἑκατὸν λεύγας ἀγνώστων ἕως τότε ἀκτῶν, ὅπου ἱδρύθησαν βραδύτερον αἱ πόλεις Ἁγία Μάρθα, Καρθαγένη καὶ Nombre de Dios. Ὀλίγον πρότερον, τῷ 1499, ὁ *Βικέντιος Yanez Pinzon* προσορμίζεται εἰς τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου, ἀνακαλύπτει τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ τῶν Ἀμαζόνων καὶ ἐξερευνᾷ τὰς ἀκτὰς εἰς μῆκος 600 λευγῶν, μεθ' ὃ διευθύνεται εἰς Ἀϊτήν. Τρεῖς μῆνας βραδύτερον, ὁ Πορτογάλος *Πέτρος Ἀλβαρὲζ de Cabral* ριφθεὶς δυτικώτερον, καθ' ὃν χρόνον κατηυθύνετο ἐκ Λισσαβῶνος εἰς τὰς Ἰνδίας, ἀνεκάλυψε τὰς ἀκτὰς τῆς Βραζιλίας, ἃς ἐξηρεύνησε μέχρι τοῦ Porto Seguro.

Διαρκοῦντος τοῦ 16ου αἰῶνος οἱ Εὐρωπαῖοι θαλασσοπόροι δὲν ἔπαυσαν τοὺς ἐξερευνητικοὺς αὐτῶν πλόας ἐν Ἀμερικῇ κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν. Τῷ 1505 ὁ *Ovando* καθυποτάσσει τὴν Ἀϊτήν. Τῷ 1512 ὁ *Ἰωάννης Ponce de Leon* καταλαμβάνει τὸ Πόρτο-Ρῖκο· τεθεὶς δ' εἰς ἀναζήτησιν τῆς μυθολογουμένης Πηγῆς τῆς Νεότητος (Fontaine de Jouvence τῶν Γάλλων, τὸ ἰδικόν μας Ἀθάνατο Νερό), ἀνακαλύπτει τὴν Φλωρίδα, ἧς τὸ ὄνομα ἀπεδίδετο παρὰ τῶν Ἱσπανῶν ἐπὶ μακρὸν εἰς πάσας τὰς ΝΑ ἀκτὰς τῆς Βορείας Ἀμερικῆς. Τῷ 1513, ὁ *Vasco Nunez de Balboa* διελθὼν τὰ ὑψηλὰ ὄρη τοῦ Παναμᾶ προσεῖδε πρῶτος τὴν ἀπέραντον θάλασσαν, ἥτις κληθεῖσα κατ' ἀρχὰς *Νοτία*, ὠνομάσθη βραδύτερον *Εἰρηνικὸς ὠκεανός*. Τῷ 1516 ὁ *Diaz de Solis* ἀνεκάλυψε τὸ στόμιον τοῦ Rio de la Plata. Τρία δ' ἔτη βραδύτερον ἐπεχειρεῖτο ὁ πρῶτος περίπλους τοῦ κόσμου παρὰ τοῦ ἐν ἱσπανικῇ ὑπηρεσίᾳ Πορτογάλου *Φερδινάνδου Μαγελλάν*. Ἀναχωρήσας οὗτος ἐξ Ἱσπανίας τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1519 κατηυθύνθη εἰς τὴν Νοτίαν Ἀμερικήν· περιπλεύσας δ' αὐτῆς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς καὶ διελθὼν τὸν φερώνυμον σήμερον πορθμόν, κατηυθύνθη πρὸς τὰ ΒΔ. Διελθὼν τὴν «*Εἰρηνικὴν θάλασσαν*» ἔφθασεν εἰς Φιλιππίνας, ὅπου ἀπέθανε πολεμῶν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς τῆς νήσου Cébu τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1521. Ὁ ὕπαρχος αὐτοῦ *Σεβαστιανὸς del Cano* ἀναχωρήσας ἐκ Φιλιππινῶν κατηυθύνθη πρὸς τὰ Ν τῆς Ἀφρικῆς, διῆλθε τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1522 ἡ Vittoria, τὸ πλοῖον τοῦ Μαγελλάν, ἐπανέπλεεν εἰς Ἱσπανίαν.

Αἱ ἀνακαλύψεις αὗται ἀφορῶσι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς τὴν Κεντρικὴν καὶ ἰδίως τὴν Νοτίαν Ἀμερικήν, ὀλιγώτερον δὲ τὴν Βορείαν. Δὲν ἔλειψαν ἐν τούτοις καὶ αἱ εἰς τὰς [illegible] ταύτης θαλασσοπορίαι. Περὶ τὸ 1500 οἱ Πορτογάλοι *Cortereal* πλέοντες πρὸς Βορρᾶν ἔφθασαν εἰς Labrador καὶ ἀνεκάλυψαν τὸ βόρειον στόμιον τοῦ [illegible] τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου. Περὶ τὴν αὐτὴν [illegible] ἐποχὴν ὁ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἀγγλίας Βενετὸς *Ἰωάννης Cabot* μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ *Σεβαστιανοῦ* προυχώρησεν ἐκεῖθεν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου μέχρι τῆς νήσου τῆς Νέας Γῆς, ἥτις ἦτο πιθανώτατα πρότερον ἤδη γνωστὴ εἰς τοὺς Βρεττανούς, Νορμανδοὺς καὶ Βάσκους ἁλιεῖς τοῦ ὠκεανοῦ. Τῷ 1524 ἄλλος Ἰταλός, ὁ πρω-

Digitized by Google

ρεὺς *Ἰωάννης Verazzano*, διατελῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Γαλλίας, ἔπλευσε κατὰ μῆκος τῶν Ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Βορείας Ἀμερικῆς· τῷ δὲ 1534, ὁ ἐκ Saint-Malo *Ἰάκωβος Cartier* εἰσεχώρησεν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, ὅπερ εἶχεν ἀνακαλυφθῆ παρὰ τῶν Cortereal. Κατὰ τὸ 1539 ἐπεχειρήθη σπουδαία ἐξερεύνησις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βορείας Ἀμερικῆς. Ὁ Ἱσπανὸς τυχοδιώκτης *de Soto* ἀπεβιβάσθη εἰς Tampa, εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Φλωρίδος, καὶ μετὰ διετεῖς ταλαιπωρίας ἐπέτυχε νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ Μισσισσιπῆ, διερχόμενος τὰς σημερινὰς Ἀμερικανικὰς Πολιτείας Ἀλαβάμαν, Γεωργίαν, Μισσισσιπείαν καὶ Λουϊζιάναν. Μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τοῦτο ὁ de Soto ἀνέπλευσε τὸν ποταμὸν καὶ εἰσεχώρησε μέχρι 200 μιλλίων ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ εἰς τὰς πρὸς Δυσμὰς ἀπεράντους χώρας. Ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν ἀπέθανεν εἰς τὰ ἕλη τοῦ Κάτω Μισσισσιπῆ καὶ οἱ σύντροφοί του ἐπέστρεψαν εἰς Μεξικόν.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἀνακαλύψεων χωρῶν ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ ἐπραγματοποίησαν οἱ δύο ἰβηρικοὶ λαοί, *Ἱσπανοὶ καὶ Πορτογάλοι*, καὶ ἰδίως οἱ πρῶτοι. Τοῦτο ὠφείλετο ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ τυχοδιωκτικὸν πνεῦμα τῶν δύο ναυτικῶν λαῶν, εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐμπορίου καὶ δὴ εἰς τὴν γεωγραφικὴν αὐτῶν θέσιν ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, παρὰ τὰς ἀφρικανικὰς ἀκτὰς καὶ ἀπέναντι τῶν παραλίων τῆς Ἀμερικῆς. Ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ οἰκονομικὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς διετέλουν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀνακαλύψεων τὰ δύο ἔθνη. Καὶ οἱ μὲν Πορτογάλοι διανοίξαντες αὐτοὶ οὗτοι νέας πρὸς τὴν Ἀσίαν ὁδοὺς εἶχον εἰς χεῖράς των τὰς Ἰνδίας καὶ τὸ ἐμπόριον αὐτῶν· οἱ δὲ Ἱσπανοί, οἵτινες ἐκ τῶν συνεχῶν πρὸς τοὺς Ἄραβας ἀγώνων εἶχον ἀσκηθῆ εἰς τοὺς κινδύνους, μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν ὑπὸ τοῦ Κολόμβου τῶν χωρῶν, αἵτινες ἀνῆκον εἰς αὐτοὺς δικαιώματι ἀνακαλύψεως, ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπιδιώξωσι τὴν περαιτέρω ἐξερεύνησιν αὐτῶν πρὸς καθορισμὸν τῶν ὁρίων καὶ τὸ σπουδαιότερον πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν νέων πόρων πλούτου, οὓς παρουσίαζον. Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἰβηρικῶν λαῶν συμμετέσχον εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῆς Ἀμερικῆς, εἰ καὶ ἐν ἥττονι μοίρᾳ, *Γάλλοι καὶ Ἄγγλοι καὶ Ὁλλανδοὶ καὶ Δανοί*, βραδύτερον κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα. Οἱ *Ἰταλοὶ* ἀριθμοῦσι πλὴν τοῦ Κολόμβου καὶ ἄλλους θαλασσοπόρους, ὡς τὸν Βεσπούκην, τοὺς δύο Cabot, τὸν Verazzano. Εἰς ἔτι μεταγενεστέρους χρόνους, οἱ *Ρῶσοι* ἐξηρεύνησαν τὰς ΒΔ ἀκτὰς τῆς Β. Ἀμερικῆς, εἰς δὲ *Ἕλλην* θαλασσοπόρος, ὁ *Ἰωάννης Φωκᾶς*, εὑρισκόμενος ἐν ἱσπανικῇ ὑπηρεσίᾳ, ἀνεκάλυψε τὸν πορθμόν, ὅστις χωρίζει τὴν νῆσον Βαγκοῦβερ ἀπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς ἠπείρου καὶ ὅστις φέρει τὸ ὄνομά του, καὶ ἔπλευσε βορειότερον ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας. Κατὰ τὸν 18ον καὶ 19ον αἰῶνα ἐσημειώθησαν σπουδαῖαι ἐξερευνήσεις, ὡς ἡ τοῦ Βαγκοῦβερ, τοῦ Cook καὶ ἄλλαι, ἡ δ' Ἀμερικανικὴ ἤπειρος ἐξηρευνήθη ἐξ ὁλοκλήρου.

Κατάκτησις τοῦ Μεξικοῦ.—Οἱ Ἱσπανοὶ εἶχον ἐγκατασταθῆ ἰδίως εἰς τὰς Ἀντίλλας, τῶν ὁποίων τοὺς εἰρηνικοὺς κατοίκους, *Ταΐνός*, ὑπεχρέουν νὰ ἐργάζωνται εἰς τὰ μεταλλωρυχεῖα ὑπὸ ὅρους σκληροτάτους. Ἀλλ' ὁ πλοῦτος τῶν Ἀντιλλῶν ἦτο περιωρισμένος, οἱ Ἱσπανοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἱκανοποιηθῶσι μὲ τὰ ὀλίγα, ἐπὶ πλέον δὲ συνέρρεον εἰς τὸν Ν. Κόσμον πάσης προελεύσεως τυχοδιῶκται, οἱ κατάχρεοι ἱππόται καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἐπεζήτουν νὰ σχηματίσωσι ταχέως μεγάλας περιουσίας. Τὸ δὲ κυριώτερον, τὸ δημόσιον ταμεῖον εἶχε διαρκῶς ἀνάγκην χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἵνα ἐπαρκῇ εἰς τὸν μέγαν πολιτικὸν ῥόλον, τὸν ὁποῖον ἔπαιζεν ἡ Ἱσπανία κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἦτο φυσικὸν οἱ Ἱσπανοὶ νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν κατάκτησιν τῆς στερεᾶς.

Κατὰ τὸ 1518 ὁ *Ἰωάννης de Grijalva*, εἷς τῶν πολλῶν τυχοδιωκτῶν, ὅσοι συνέρρεον εἰς τὴν γῆν τῶν πολυτίμων μετάλλων, πλεύσας εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου, ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ πληροφορίας περὶ ἑνὸς λαοῦ μεγάλου καὶ πλουσίου, κατοικοῦντος εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, τῶν *Ἀζτέκων*. Ὁ γενικὸς διοικητὴς τῆς Κούβας *Velasquez*, εἰς γνῶσιν τοῦ ὁποίου περιῆλθον αἱ εἰδήσεις αὗται, ἀπέστειλε πρὸς κατάκτησιν τῆς χώρας τοῦ Μεξικοῦ ἕνα τῶν ὑπάρχων αὐτοῦ, τὸν *Hernan Cortez*, πλήρη τόλμης καὶ φιλοδοξίας. Ἐπὶ κεφαλῆς οὗτος ὀλιγαρίθμου στρατοῦ κατηυθύνθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1519 πρὸς Δ καὶ προσωρμίσθη εἰς τὸν νῦν Ἅγιον Ἰωάννην d'Ulloa, ὁπόθεν ἦλθεν εἰς σχέσεις μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ἀζτέκων *Μοντεζούμα*. Ὑπολαβὼν οὗτος τὸν ξένον ὡς ἐνανθρώπισιν τοῦ θεοῦ *Quetzalcoatl* ὑπεδέχθη αὐτὸν μετὰ τιμῶν καὶ προσέφερε πλούσια δῶρα. Ἀλλ' οἱ Ἱσπανοὶ εἶχον ἔλθει δι' ἄλλους σκοπούς. Εἰ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῶν ἦσαν μικραί, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατά τε τῶν λαῶν τῆς παραλίας, οἵτινες ἔζων ἀνεξάρτητοι τῶν Ἀζτέκων, καὶ κατὰ τοῦ πλουσίου κράτους τοῦ Μοντεζούμα, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τὸ ὀροπέδιον Anahuac. Ἀφοῦ προηγουμένως τὰ πλοῖα ἐρρίφθησαν εἰς τὰς ἀκτάς, ἵνα πᾶσα ὑποχώρησις καταστῇ ἀδύνατος, οἱ «κατακτηταὶ» (conquistadores) προυχώρησαν ἀπὸ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς παραλίας εἰς τὰς εὐκράτους περιφερείας τοῦ ὀροπεδίου, ἄνευ σπουδαίας ἀντιστάσεως. Διὰ Cholula καὶ Tlaxcala, ὁ Cortez μετέβη τὸν Νοέμβριον τοῦ 1519 εἰς τὴν πόλιν *Μεξικόν*, πρωτεύουσαν τῆς χώρας, ἧς συνέλαβε καὶ ἐκράτησεν αἰχμάλωτον τὸν ἡγεμόνα.

Μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἀγγελθὲν παρ' αὐτοῦ τοῦ Cortez πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον τὸν Ε' εἰς τὰς περιφήμους *Relaciones*, οἱ Ἀζτέκοι ὑπετάγησαν εἰς ὀλίγους Ἱσπανούς, τῶν ὁποίων τὰ πυροβόλα καὶ οἱ ἵπποι ἔκαμνον ἐξαιρετικὸν τρόμον εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ τὰ πράγματα ἔλαβον δύσκολον τροπὴν διὰ τὸν Cortez· τὸ μὲν ὁ διοικητὴς τῆς Κούβας ζηλοτυπήσας ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ στρατόν, τὸ δὲ οἱ Ἀζτέκοι, ὑφιστάμενοι τὰ πάνδεινα ἐκ μέρους τοῦ ξένου στρατοῦ, ἐπανεστάτησαν. Καὶ τῶν μὲν ἀνδρῶν τοῦ Velasquez ὑπερίσχυσεν ὁ Cortez εὐκόλως· ἐνικήθη ὅμως παρὰ τῶν ἰθαγενῶν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ τὸ Μεξικὸν κατά τινα «θλιβερὰν νύκτα» τοῦ Ἰουλίου 1520. Μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα ἓν ἔτος ἔπειτα ὁ Cortez ἐπανεισήρχετο εἰς τὸ Μεξικόν, ἡ χώρα ὑπετάσσετο καὶ ἡ ἱσπανικὴ κυριαρχία ἐπεβάλλετο πανταχοῦ. Οὕτω κατεκτήθη ἡ «*Νέα Ἱσπανία*». Διορισθεὶς ἀντιβασιλεὺς τῆς χώρας, ὁ Cortez ἐπεδόθη εἰς τὴν διοργάνωσιν αὐτῆς, ἐφαρμόσας ἀληθῆ πολιτικὴν ἀποικισμοῦ διὰ τῆς διευκολύνσεως τῆς ἐγκαταστάσεως ἐν αὐτῇ ἀποικιῶν ἐκ Καστιλίας. Συγχρόνως μὲ νέας ἐκστρατείας ηὔρυνε τὰ ὅρια τοῦ Μεξικοῦ πρὸς δυσμὰς μέχρι τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τῆς Καλιφορνίας. Ἀπὸ τοῦ 1542—1544 εἷς τῶν ὑπάρχων αὐτοῦ, *Vasquez de Coronado*, ἐπεχείρησεν ἐκστρατείαν πρὸς βορρᾶν, φθάσας μέχρι τῆς χώρας τῶν Ἰνδῶν Pueblos εἰς τὸ *Νέον Μεξικόν*. Τῷ 1539 ἐλάμβανον οἱ Ἱσπανοὶ κατοχὴν τῆς κυρίως Φλωρίδος καὶ μεγάλου μέρους τῆς μετέπειτα Λουϊζιάνης. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἄλλοι conquistadores ὑπέτασσον εἰς τὴν Ἱσπανίαν τοὺς ἀρκούντως πεπολιτισμένους λαούς, οἵτινες κατῴκουν τὴν *Κεντρικὴν Ἀμερικὴν* μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Darien (βλ. καὶ λ. Ἀζτέκοι).

Κατάκτησις τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς.—Ἡ ζηλοτυπία τοῦ *Πέτρου Arias de Avila* δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ὕπαρχον αὐτοῦ, τὸν τολμηρὸν *Nunez de Balboa*, νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιον αὐτοῦ περὶ κατακτήσεως τῶν πλουσίων χωρῶν τῶν κειμένων νοτίως τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Darien. Τὸ σχέδιον τοῦ Balboa, ἀποθανόντος τῷ 1517, ἀνέλαβε νὰ πραγματοποιήσῃ εἷς ἐκ τῶν συντρόφων αὐτοῦ, ὁ φιλόδοξος καὶ συνετὸς *Φραγκῖσκος Πιζάρρος*. Ἐπιδοθεὶς κατὰ πρῶτον εἰς τὴν περισυλλογὴν καὶ ἐξακρίβωσιν πληροφοριῶν σχετικῶν πρὸς τὴν χώραν καὶ τὸν λαὸν αὐτῆς, ἐπέτυχεν ἔπειτα ἐκ τῶν προτέρων παρὰ τοῦ Καρόλου Ε' τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὡς κυβερνήτου τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας ἐσχεδίαζε νὰ κατακτήσῃ. Συνενώσας τὰς δυνάμεις του μετὰ τῶν δυνάμεων τοῦ *Ἀλμάγρου* καὶ τῶν ἀδελφῶν του *Γονζαλὲς* καὶ *Φερδινάνδου*, ἀνέλαβε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1532 τὴν ἐκστρατείαν.

Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ αὐτοκρατορία τοῦ *Πιρου* ἢ *Περοῦ*, ἐκτεινομένη ἐπὶ τῶν ὑψιπέδων τῶν Ἄνδεων εἰς τὰ νῦν ἐδάφη τοῦ Ἰσημερινοῦ, τῆς Περουβίας, τῆς Βολιβίας καὶ μέρους τῆς Χιλῆς, διήρχετο σπουδαίαν κρίσιν. Δύο ἀδελφοὶ πρίγκιπες ἐκ τῆς φυλῆς *Ἴνκας* διεξεδίκουν τὸ σκῆπτρον τοῦ ὑπερτάτου ἀρχηγοῦ τῶν λαῶν τούτων, κατὰ συνέπειαν οἱ ἰθαγενεῖς ἡγεμόνες, ἐφ' ὧν ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Περοῦ ἤσκει τὴν ἐπικυριαρχίαν, διετέλουν διῃρημένοι καὶ διχονοοῦντες. Ἀποβιβασθέντες εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Περουβίας οἱ Ἱσπανοὶ ἐγένοντο σύμμαχοι τοῦ ἑτέρου τῶν διαμαχομένων, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα δὲ ταύτην εἰσέδυσαν ἐκ ΒΔ πρὸς ΝΑ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας, ἕως εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἔπειτα Βολιβίας. Συλλαβόντες καὶ φονεύσαντες τὸν Ἴνκαν αὐτοκράτορα *Ἀταχουάλπαν*, εἰ καὶ προηγουμένως ἔλαβον παρ' αὐτοῦ πλούσια λύτρα, ἐγένοντο κύριοι τοῦ Cuzco, πρωτευούσης τῆς χώρας περὶ τὸ τέλος τοῦ 1532. Κατ' ἀρχὰς οἱ ἰθαγενεῖς, ἀνήκοντες εἰς τὸν λαὸν *Quichuas-Aymaras*, δὲν ἀντέταξαν σπουδαίαν ἄμυναν καὶ ἡ χώρα κατελήφθη ἀμαχητί. Τόσαι ὅμως καὶ τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ θηριωδίαι καὶ αἱ ὠμότητες τῶν τυχοδιωκτῶν τοῦ Πιζάρρου, ὥστε οἱ κάτοικοι τῆς χωρας, ἂν καὶ εὑρίσκοντο εἰς πολὺ μειονεκτοῦσαν θέσιν, ἰδίως ἀπὸ ἀπόψεως ὁπλισμοῦ, προέβαλον σθεναρὰν καὶ ἀπέλπιδα ἀντίστασιν. Οὐδενὸς μέσου ἐφείσθη ὁ ὠμὸς Πιζάρρος πρὸς καθυπόταξιν τῶν ἐγχωρίων· ἐκτὸς τῶν τρομερῶν σφαγῶν, ὡς ἡ τῶν κατοίκων τοῦ *Quito* τῷ 1533, δι' ὧν ἐνέσπειρε τὸν πανικὸν εἰς μόνον τὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματός του, ἐθεώρησε συνετὸν πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς φιλαυτίας τῶν ἰθαγενῶν νὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν πόλιν, τὸ Cuzco, σκιὰν μᾶλλον αὐτοκράτορος, τὸν *Manco Capac*, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος τῶν Ἴνκας. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν οἱ Ἱσπανοὶ ἐθεμελίουν εἰς τὰς κλιτῦς τῶν Ἄνδεων τὴν ὀχυρὰν πόλιν Λίμαν.

Ὁ σύντροφος τοῦ Πιζάρρου *Ἀλμέγρος* εἶχεν ἀναλάβει νὰ κατακτήσῃ τὰς νοτιώτερον κειμένας χώρας, εἰς τὰς ὁποίας ἐδόθη τὸ ὄνομα τοῦ *Νέου Τολέδου*. Διελθὼν μετὰ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ τὴν Βολιβίαν, εἰσεχώρησεν εἰς τὴν Χιλὴν καὶ ἔφθασε μέχρις ἐπέκεινα τοῦ Coquimbo. Ἐξέγερσις ὅμως τῶν Ἰνδῶν ἠνάγκασε τὸν Ἀλμέγρον νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὰς κτήσεις τοῦ συνεταίρου, ἀκριβῶς καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Quichuas-Aymaras ἐπαναστήσαντες καὶ νικήσαντες τοὺς Ἱσπανοὺς ἐπολιόρκουν αὐτοὺς εἰς Κοῦζκο καὶ εἰς Λίμαν. Ἐπιτεθεῖσαι αἱ δυνάμεις τοῦ Ἀλμέγρου ἠλευθέρωσαν τοὺς ἐν Κοῦζκο, ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ἔλαβεν οἰκτρὰν ἀμοιβὴν φονευθεὶς κατὰ διαταγὴν τοῦ αἱμοσταγοῦς Πιζάρρου, θέλοντος ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τῶν ἀξιώσεων αὐτοῦ. Μετά τινα χρόνον ἐπληρώνετο καὶ ὁ Πιζάρρος μὲ τὸ ἴδιον νόμισμα εἰς τὴν Λίμαν, τὴν 26 Ἰουνίου 1541.

Κατάκτησις Χιλῆς καὶ Ἀργεντινῆς.—Καθ' ὃν χρόνον ὁ Φραγκῖσκος Πιζάρρος διῆγεν εἰς Λίμαν ζωὴν ἔκλυτον και τεταραγμένην, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ *Γονζαλές*, κατὰ διαταγὴν τοῦ «μεγάλου μαρκησίου» ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐξηρεύνησε τὰς Ἄνδεις· συγχρόνως σχεδὸν ὁ ἐκ τῶν ὑπάρχων τοῦ Φραγκίσκου Πιζάρρου *Orellana* κατῆλθε τὸν ῥοῦν τοῦ ποταμοῦ Napo καὶ διὰ τοῦ μεγάλου Ἀμαζονείου ἔφθασε μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Εἶχεν οὕτω διασχίσει καὶ διαπλεύσει τὴν νοτιοαμερικανικὴν χώραν καθ' ὅλον τὸ πλάτος αὐτῆς (1541). Εἷς ἄλλος στρατηγός, ὁ *Πέτρος de Valdivia*, διετάχθη παρὰ τοῦ Πιζάρρου νὰ καταλάβῃ τὰς χώρας τοῦ Νέου Τολέδου. Εὐτυχέστερος τοῦ Ἀλμέγρου ἐνίκησε τοὺς Ἀραυκανοὺς καὶ ἐθεμελίωσε κατὰ τὸ 1541 τὴν πόλιν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου (Santiago). Τῷ 1550 ὁ de Valdivia εἶχε φθάσει μέχρι Biobio, ἐν τέλει ὅμως νικηθεὶς ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Ἀραυκανῶν καὶ ἀπέθανεν αἰχμάλωτος τῷ 1554. Ὁ ὕπαρχος αὐτοῦ *Φραγκῖσκος de Villagran* ὑπερήσπισε τὸ Σαντιάγον κατὰ τῶν ἰθαγενῶν, ὁ δὲ *Hurtado de Mendoza* ἀπώθησεν αὐτούς. Ἀπὸ τοῦ 1561 ἡ Χιλὴ ἀπετέλεσε «γενικὸν καπιτανᾶτον» ὑπαγόμενον εἰς τὸ «ἀντιβασίλειον» τοῦ Περοῦ.

Συγχρόνως πρὸς τὴν Χιλὴν κατελαμβάνετο παρὰ τῶν Ἱσπανῶν ἡ ἀνατολικῶς τῶν Ἄνδεων εὐρεῖα χώρα, εἰς ἣν ἐδόθη τὸ ὄνομα *Ἀργεντινή*.

Τῷ 1535 ὁ ἐκ τῶν αὐλικῶν τοῦ Καρόλου Ε' *Πέτρος de Mendoza* ἵδρυεν εἰς ὡραίαν τοποθεσίαν τὴν πόλιν *Buenos-Ayres* (Καλοὶ ἀέρες).

Κατάκτησις τῆς Κολομβίας καὶ Βενεζουέλας.— Καίτοι βορειότερον κείμεναι αἱ χῶραι αὗται, κατεκτήθησαν περὶ τὴν αὐτὴν καὶ τὸ Νέον Τολέδον ἐποχήν. Καὶ τὸ μὲν ὄνομα *Βενεζουέλα* ἐδόθη παρὰ τῶν Ἱσπανῶν τοῦ Κολόμβου διὰ τὴν πρὸς τὴν Βενετίαν ὁμοιότητα (*Βενεζουέλα* = μικρὰ Βενετία) τοῦ μέρους, ὅπου ἀπέβησαν. Τὸ δ' ὄνομα τῆς *Κολομβίας* εἶναι νεώτερον· ἀρχικῶς ἐκαλεῖτο *Benalcaçar* καὶ ἔπειτα *Νέα Γρενάδα*. Ἡ Βενεζουέλα κατεκτήθη περὶ τὸ 1547. Εἰς τὰς χώρας ταύτας εἶχε κατευθυνθῆ πλῆθος τυχοδιωκτῶν, οἵτινες ἐπλανῶντο ἀνὰ τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις, ἀναζητοῦντες τὸν μυθικὸν «χρυσοῦν ἄνθρωπον» (el Dorado). Κατὰ τὰς περιηγήσεις των ταύτας ἤρχοντο εἰς σχέσεις πρὸς τοὺς τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πολιτισμένους ἰθαγενεῖς Muyska· οὕτω δὲ προητοίμασαν τὴν ἱσπανικὴν κατάκτησιν.

Ἐγκατάστασις τῶν Πορτογάλων ἐν Βραζιλίᾳ. — Χάρις εἰς τὰς κατακτήσεις τῶν Ἱσπανῶν πᾶσαι αἱ ἀμερικανικαὶ χῶραι ἀπὸ τῆς Καλιφορνίας καὶ τῶν ὁρίων τῶν Ἰνδῶν Pueblos μέχρι τοῦ πορθμοῦ τοῦ Μαγελλὰν εἶχον περιέλθει εἰς αὐτούς. Ὡρισμένως, εἰς τὸ κράτος τοῦ Καρόλου Ε' καὶ τοῦ Φιλίππου Β' ὁ ἥλιος δὲν ἔδυε ποτέ! Μία μόνη χώρα περιῆλθεν ἐν τέλει ὁριστικῶς εἰς τοὺς Πορτογάλους, ἡ Βραζιλία. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτῆς παρὰ τοῦ Alvarez de Cabral, ἡ χώρα, τοὐλάχιστον τμῆμα αὐτῆς, κατελήφθη ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου XII παρὰ τοῦ *Paulmier de Gonneville*. Μεταξὺ τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Γαλλίας ἐγκατεστάθησαν ἐμπορικαὶ σχέσεις, εἰ καὶ τὰ γαλλικὰ πλοῖα κατεδιώκοντο διαρκῶς παρὰ τῶν πορτογαλικῶν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἱσπανοὶ διεξεδίκουν τὴν χώραν μέχρι τοῦ 1526, ὅτε διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Bodajoz παρῃτήθησαν ὑπὲρ τῆς Πορτογαλίας.

Αἱ πρῶται ἐγκαταστάσεις Πορτογάλων ἀποίκων χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 1524 καὶ τοῦ 1531. Τῷ 1549 ἐκτίσθη ἡ *Bahia*, τῷ δὲ 1567 τὸ *Rio de Janeiro*. Τῷ 1555 ὁ Γάλλος *Villegaignon* ἵδρυσεν ἀποικίαν ἐπί τινος νήσου τοῦ κόλπου τοῦ Rio de Janeiro, ἀλλὰ τῷ 1560 αὕτη διελύθη παρὰ τῶν Πορτογάλων, τῷ δὲ 1567 ἐξεδιώχθησαν πάντες οἱ ἐν τῇ χώρᾳ ἐγκατασταθέντες Γάλλοι, πλὴν τῶν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀμαζονίου, παραμεινάντων μέχρι τοῦ 1615. Τῷ 1580 ἡ χώρα πίπτει εἰς χεῖρας τῶν Ἱσπανῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τοῦ 1624 μέχρι τοῦ 1658 διεξάγουσιν ἀγῶνας κατὰ τῶν Ὁλλανδῶν, ἐγκατασταθέντων ἤδη εἰς μέγα μέρος τῆς Βραζιλίας. Τῷ 1641 τέλος ἡ Πορτογαλία χωρισθεῖσα τῆς Ἱσπανίας ἀνέλαβε τὴν Βραζιλίαν, ἀλλὰ διενέξεις ἀνεφύησαν ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῶν ΝΔ συνόρων, ἅτινα μόλις κατὰ τὸ 1777 διερρυθμίσθησαν ὁριστικῶς.

Μ. Α. ΔΕΝΔΙΑΣ

Digitized by Google

ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ. Οἱ βασιλεῖς τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Πορτογαλίας μὲ τὸν σκοπὸν νὰ διατηρήσουν ἀποκλειστικῶς πρὸς ἰδίαν ὠφέλειαν τὰ ἀνακαλυφθέντα ἐν Ἀμερικῇ, Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ ἐδάφη, καθιέρωσαν τὸ ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος γνωστὸν σύστημα τοῦ *πολιτικοῦ μονοπωλίου*. Ἀπευθυνθέντες πρὸς τὴν ὑπάτην ἠθικὴν ἀρχὴν τοῦ δυτικοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, τὸν *ἐπίσκοπον Ρώμης*, ἐπέτυχον τὴν παρ' αὐτοῦ ἀναγνώρισιν διαρκοῦς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν χωρῶν, ὅπου τὰ πλοῖά των θὰ προσωρμίζοντο πρῶτα. Πρώτη τοιαύτη παπικὴ «βοῦλλα» ἐξεδόθη κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1893 παρὰ τοῦ Ἱσπανοῦ τὴν καταγωγὴν πάπα *Ἀλεξάνδρου τοῦ VI*. Διὰ ταύτης καθορίζεται ὡς γραμμὴ χωρισμοῦ τῶν εἰς τοὺς Ἱσπανοὺς ὑποκειμένων δικαιώματι ἀνακαλύψεως χωρῶν ἀπὸ τῶν εἰς τοὺς Πορτογάλους δι' ὅμοιον λόγον ἀνηκουσῶν ἡ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον πόλον διήκουσα, ἥτις διέρχεται 100 λεύγας δυτικῶς τῶν *Ἀζορῶν* καὶ τοῦ *Ἀρχιπελάγους τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου*· ἡ γραμμὴ αὕτη τροποποιηθεῖσα τὸ ἑπόμενον ἔτος διὰ τῆς συνθήκης τῆς Tordesillas, ὡρίσθη 360 λεύγας δυτικῶς τῶν Ἀζορῶν.

Οἱ λοιποὶ εὐρωπαϊκοὶ λαοί, οἵτινες εὑρίσκοντο οὕτω ἀποκεκλεισμένοι πάσης ἐμπορικῆς καὶ ἀποικιακῆς ἐπεκτάσεως, οὐδέποτε ἀνεγνώρισαν τὴν διανομὴν ταύτην τοῦ κόσμου μεταξὺ τῶν δύο ἰβηρικῶν ἐθνῶν. Ἤδη ὁ Φραγκῖσκος Α' τῆς Γαλλίας, ἀντίπαλος τοῦ Καρόλου Ε', ἐζήτει μετ' εἰρωνείας νὰ τῷ δείξωσι τὸ ἄρθρον τῆς «διαθήκης τοῦ Ἀδάμ», τὸ ὁποῖον ἀπέκλειε τοὺς Γάλλους ἀπὸ τῆς παγκοσμίου κληρονομίας. Γάλλοι δέ, Ὁλλανδοὶ καὶ Ἄγγλοι ναυτικοί, παρὰ τοὺς κινδύνους οὓς διέτρεχον νὰ συλληφθῶσιν εἰς θαλάσσας, αἵτινες, κατὰ τοὺς Ἱσπανοὺς καὶ Πορτογάλους, εἰς αὐτοὺς καὶ μόνους ἀνῆκον, κινούμενοι παρὰ τῆς ἐπιθυμίας κέρδους καὶ ἐλαυνόμενοι παρὰ τοῦ τυχοδιωκτικοῦ πνεύματος τῶν χρόνων τῶν ἀνακαλύψεων, διατρέχουσιν ἐνωρὶς τὰς νέας ἀπεράντους θαλάσσας καὶ προσεγγίζουσιν εἰς τὰς νέας χώρας, ἰδίως ἀφ' ἧς ἡ ναυτικὴ ἀκμὴ Ἱσπανῶν καὶ Πορτογάλων ἤρχισε νὰ κλίνῃ πρὸς τὴν δύσιν της.

Ἡ Ἱσπανικὴ διοίκησις.— Εἰς τὰς κατακτηθείσας χώρας οἱ Ἱσπανοὶ συνέρρευσαν πολυάριθμοι. Ρέποντες ἐκ φύσεως πρὸς τὸν τυχοδιωκτισμὸν καὶ ἀκούοντες τὰς ὑπερβολικὰς ἐν μέρει διηγήσεις περὶ τοῦ πλούτου τοῦ Νέου Κόσμου ἐγκατέλειπον ἀθρόοι τὴν Ἱσπανίαν διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἀμερικήν. Οὕτω ἐθεμελιώθησαν νέαι πόλεις εἰς διαφόρους χώρας καὶ καθ' ἑκάστην ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποίκων ηὔξανεν· εἷς νέος μέγας λαὸς ἢ ἀκριβέστερον πλείονες νέοι λαοὶ ἐλάμβανον γέννησιν. Ἤδη ἡ σημασία τοῦ συντελουμένου ἀποικισμοῦ δὲν διέφυγε τὴν προσοχὴν τοῦ Καρόλου Ε', ὅστις ἐνωρὶς συνεκέντρωσε τὰς προσπαθείας του εἰς τὴν διοργάνωσιν τῶν νέων χωρῶν καὶ ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἀπὸ τῶν πολυταράχων «κατακτητῶν», οἵτινες περὶ ἐλαχίστου ἐλογίζοντο τὴν μητρόπολιν. Εὐθὺς μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Πιζάρρου, ὁ αὐτοκράτωρ ἐπελήφθη τοῦ ἔργου τούτου. Πλὴν τῶν ἀποίκων κατῴκουν εἰς τὰς ἱσπανικὰς κτήσεις, ἀποτελοῦντες καὶ τὸν κύριον ὄγκον τοῦ πληθυσμοῦ, οἱ ὑποταγέντες *Ἰνδοί*. Ὑφιστάμενοι τὰ πάνδεινα ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἀποίκων ἠλαττώθησαν προϊόντος τοῦ χρόνου κατὰ πολύ. Ἐκ τῆς ἐπιμειξίας ἀποίκων καὶ Ἰνδῶν προῆλθε τρίτη τάξις, ἡ τῶν *μιγάδων* ἢ *κρεολῶν*, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν ἰδίως εἰς τὰς πόλεις καὶ ἐξήσκουν τὰ κατώτερα ἰδίως ἐπαγγέλματα. Τέλος τέταρτον στοιχεῖον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἀμερικανικῶν κτήσεων τῆς Ἱσπανίας ἀπετέλεσαν βραδύτερον οἱ κατὰ μεγάλας μάζας εἰσαχθέντες ἐξ Ἀφρικῆς *Μαῦροι δοῦλοι*.

Ὡς πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῆς διοικήσεως ἐν ταῖς ἀποικίαις, ἀπὸ τοῦ 1509 τοὐλάχιστον, ὑφίσταται ἐν Μαδρίτῃ τὸ *Μέγα Συμβούλιον τῶν Ἰνδιῶν* (Consejo Supremo de Indias), ὅπερ ἔλαβε τὴν ὁριστικὴν διοργάνωσιν αὐτοῦ τῷ 1542. Ἔκτοτε τὸ Μέγα Συμβούλιον εἶναι διὰ τὰς ἱσπανικὰς ἀποικίας ὅ,τι τὸ *Συμβούλιον τῆς Καστιλίας* διὰ τὴν κυρίως Ἱσπανίαν: ταυτοχρόνως νομοθετικὸν συμβούλιον καὶ ἀνώτατον διοικητικὸν δικαστήριον διὰ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ ζητήματα τῶν ἱσπανικῶν ἀποικιῶν. Τὸ Μέγα Συμβούλιον προτείνει εἰς τὸν βασιλέα τοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους, οἵτινες θ' ἀποσταλῶσιν εἰς τὰς «ὑπερποντίους» χώρας τῆς αὐτοκρατορίας ἢ τοῦ βασιλείου τῆς Ἱσπανίας. Τελοῦσαι αἱ χῶραι αὗται ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἱσπανικῆς νομοθεσίας, διοικοῦνται παρ' *ἀντιβασιλέων* (τὸ Μεξικόν, ἡ Περουβία), καὶ *γενικῶν διοικητῶν* ἢ *καπιτάνων* (Γουατεμάλα, Πορτορῖκον, Χιλὴ καὶ ἄλ.). Οἱ γενικοὶ διοικηταὶ διετέλουν συνήθως ὑπὸ τοὺς ἀντιβασιλεῖς, ἀμφοτέρων δ' ἡ ἀρχὴ ἦτο βραχεῖα. Παρ' ἑκάστῳ ἀντιβασιλεῖ ἢ γενικῷ διοικητῇ συμπαρήδρευεν ἡ καλουμένη *audiencia*, ἤτοι πολιτικὸν ἅμα καὶ δικαστικὸν συμβούλιον, οὗ ὁ προορισμὸς ἦτο τὸ μὲν ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, τὸ δ' ἡ ἐπίβλεψις καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς διοικήσεως. Ἡ τοιαύτη διοικητικὴ ὀργάνωσις ἦτο ἀρκούντως ἰσχυρά, ἐπετυγχάνετο δὲ δι' αὐτῆς ἡ προστασία τῶν κατοίκων τῆς χώρας ἀπὸ τῶν τυραννικῶν διαθέσεων τῶν κυβερνώντων ἐν ταῖς ἀποικίαις.

Τὸ οἰκονομικὸν πρόγραμμα τῆς Ἱσπανίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἀμερικὴν συνίστατο κυρίως εἰς τὴν ἐξ αὐτῆς ἀποκόμισιν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρου πλούτου καὶ δὴ πολυτίμων μετάλλων. Ἡ χώρα διῃρέθη κατὰ τὸ σύστημα τῶν *repartimientos* ἢ *encomiendas* εἰς περιφερείας, ἐν ταῖς ὁποίαις τὸ ἔδαφος καὶ οἱ ἰθαγενεῖς κατενεμήθησαν μεταξὺ τῶν ἀποίκων. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι μετεχειρίζοντο τοὺς ἰθαγενεῖς ὡς δούλους ἀδιαφοροῦντες περὶ τῆς ἱκανότητος αὐτῶν εἰς ἐργασίαν, φροντίζοντες μόνον περὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν συμφερόντων· ἐντεῦθεν ὑπερβολικαὶ ἀπαιτήσεις καὶ βαρβαρότητες ἐκ μέρους τῶν ἀποίκων πρὸς τοὺς παλαιοὺς κατοίκους. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἰνδῶν ἤρχισε νὰ ἐλαττοῦται ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐξ ἑτέρου ἐκ τῶν ἐπιδημιῶν, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὁποίων συνετέλεσεν ἡ ἐκκλησία διὰ τῆς διαίτης ἣν ἐπέβαλεν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς. Ἡ ἱσπανικὴ Κυβέρνησις ἐπενέβη ἵνα προστατεύσῃ τοὺς Ἰνδοὺς κατὰ τῆς σκληρότητος τῶν ἀποίκων καὶ εἰδικὴ νομοθεσία συνετάχθη· ἡ τύχη ὅμως τῶν ἰθαγενῶν δὲν ἐβελτιώθη οὐσιωδῶς εἰμὴ ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν χώραν τῶν ἐξ Ἀφρικῆς μαύρων.

Οἱ ἄποικοι ἠσχολοῦντο κυρίως εἰς τὴν ἐξόρυξιν πολυτίμων μετάλλων· περὶ τῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἐδάφους καὶ περὶ ἀναπτύξεως τοῦ κτηνοτροφικοῦ πλούτου τῆς χώρας ἐλάχιστα ἐνδιεφέρθησαν. Αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ κατεῖχεν ἐν Ἀμερικῇ ἀπεράντους ἰδιοκτησίας, αἵτινες ἐτίθεντο εἰς ἐκμετάλλευσιν παρ' αὐτοῦ ἄνευ φιλανθρωπίας τινὸς διὰ τοὺς Ἰνδούς, μετά τινος σπουδῆς ἣν ἐδικαιολόγει πολλάκις ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ βασιλείου, πάντοτε ὡς ἰδιοκτησία, τῆς ὁποίας τὴν ἀποκλειστικὴν καὶ ἀνεξέλεγκτον διαχείρισιν εἶχεν ἐπιφυλάξει διὰ τὸν ἑαυτόν του.

Οὐδεμία ἐλευθερία ἐμπορίας ὑφίστατο καὶ ἡ ἐν τῷ ὠκεανῷ ναυσιπλοΐα ὑπεβάλλετο εἰς λίαν αὐστηρὰν ἐπίβλεψιν. Συγκεντροῦσα τὸ *μονοπώλιον τοῦ ἐμπορίου* ἡ Ἱσπανία διωργάνου ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀποστολὰς πλοίων, καὶ δὴ τῆς *Flotta*, ἤτοι τοῦ στόλου, εἰς τὸ Μεξικόν, τῶν *galiones* εἰς τὴν Ν Ἀμερικήν, ἅτινα κομίζοντα εἰς τοὺς ἐλαχίστους ἐμπορικοὺς λιμένας τῆς Jalapa, τοῦ Porto Bello, τῆς Καρθαγένης τὰ ἐμπορεύματα τῆς μητροπόλεως, ἐφόρτωνον ἐκεῖθεν διὰ τὴν ἐπιστροφὴν πολύτιμα μέταλλα καὶ ἄλλα προϊόντα τῶν ἀποικιῶν.

Ἐκχριστιανισμὸς τῶν ἰθαγενῶν.— Ἡ εἰς Χριστὸν μεταστροφὴ τῶν κατοίκων τῶν ἀνακαλυφθησομένων χωρῶν ὑπῆρξεν εἷς τῶν κυρίων σκοπῶν, δι' οὓς ἀπεφασίσθη παρὰ τῶν βασιλέων τῆς Ἀραγῶνος καὶ Καστιλλίας καὶ ἰδίως τῆς Ἰσαβέλλας τῆς Καθολικῆς κατὰ τὸ 1492 ὁ ἐξερευνητικὸς πλοῦς τοῦ Κολόμβου. Ὁ ἐκχριστιανισμὸς ἤρχισεν εὐθὺς μετὰ τὴν κατάκτησιν, διενηργήθη κυρίως παρὰ τοῦ παντοδυνάμου τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ συνετελέσθη μὲ μέσα, τὰ ὁποῖα πολλάκις οὐδὲν εἶχον τὸ κοινὸν πρὸς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐπιβληθεὶς οὕτω μᾶλλον βιαίως ἐπὶ τῶν ἰθαγενῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιφέρῃ τὰ σωτήρια καὶ ἐκπολιτιστικὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα ἔσχε παλαιότερον ἐπὶ βαρβάρων λαῶν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι εὐσεβεῖς ἱεραπόστολοι ἐργασθέντες ὑπὲρ τῶν Ἰνδῶν ἐν πνεύματι ἀληθῶς χριστιανικῷ δὲν ἔλειψαν. Τοιοῦτος ὁ *Βαρθολομαῖος de Las Casas*, ἐπίσκοπος τοῦ Chiapas, ἐξεγερθεὶς κατὰ τῆς τυραννίας τῶν ἀποίκων ἐπὶ τῶν ἰθαγενῶν, καταγγείλας τὰς θηριωδίας αὐτῶν καὶ ἀφιερώσας τὸν βίον του εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῶν πασχόντων καὶ εἰς τὴν καλυτέρευσιν τῆς τύχης τῶν δουλωθέντων. Πλὴν τοῦ Las Casas, ὁ *Olmedo* εἰς τὸ Μεξικόν, ὁ *Montesinos* εἰς τὴν Ἀϊτην ὑπῆρξαν ἀληθεῖς εὐαγγελισταὶ τῆς πίστεως, ἐπιτυχόντες, εἰ καὶ μετὰ πολλῆς δυσκολίας, νὰ εἰσακουσθῶσι παρὰ τῶν κατακτητῶν αἱ περὶ φιλανθρώπου συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς Ἰνδοὺς συστάσεις τῆς Ἐκκλησίας. Παραπλεύρως τῶν ἀνδρῶν τούτων καί τινων ἄλλων, ἡ πληθὺς τῶν κληρικῶν τοῦ Νέου Κόσμου κύριον μέλημα εἶχε τὸν θησαυρισμὸν καὶ τὴν ἀπόκτησιν ἰσχύος· ὑπόδειγμα τούτων ὁ *Hernan de Lucque*, συνεταῖρος τοῦ Πιζάρρου, ὁ ὁποῖος ἐπλούτησε δανείζων ἐπὶ τόκῳ καὶ ὅστις συνέδραμεν εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ Περοῦ μὲ τὸν σκοπὸν νὰ καταστῇ ὁ ἐπίσκοπος αὐτοῦ. Τοιοῦτοι ἱερεῖς ἠδυνάτουν νὰ ἐπιβληθῶσιν εἰς τοὺς λαϊκοὺς καὶ ἐξαναγκάζοντες αὐτοὺς εἰς φιλανθρωποτέραν πρὸς τοὺς Ἰνδοὺς συμπεριφορὰν νὰ ἐμβάλωσιν εἰς τοὺς τελευταίους τούτους ζῆλον διὰ τὴν νέαν πίστιν καὶ ἐπιθυμίαν νὰ προσέλθωσιν εἰς αὐτήν. Ὁ Χριστιανισμὸς ἦτο διὰ τοὺς Ἰνδοὺς ἡ θρησκεία τῶν δυναστῶν των τόσον δὲ συνέδεον τὴν θρησκείαν πρὸς τοὺς δυνάστας, ὥστε, ὡς λέγεται, εἷς *κάσικος* τῆς Ἀϊτης ἠρνήθη νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, διότι ἔμελλεν εἰς τὸν Παράδεισον ἢ ἀλλαχοῦ νὰ εὑρεθῇ πάλιν μὲ Ἱσπανούς, ὅπως καὶ εἰς τὴν ζωήν του!

Αἱ συνέπειαι τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἀμερικῇ ὑπῆρξαν πλείονες. Μεταξὺ τούτων ἡ καταστροφὴ τῶν *προκολομβιανῶν πολιτισμῶν* τῆς χώρας καὶ τῶν μνημείων αὐτῶν εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων. Ὅπως κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐλαυνόμενοι παρὰ τυφλοῦ φανατισμοῦ οἱ Ἱσπανοὶ ἱεραπόστολοι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος εἰργάσθησαν μὲ πάντα τρόπον μέχρι τέλους πρὸς ἐξαφανισμὸν τῆς ἐγχωρίου λατρείας μέχρι καὶ τῆς ἀναμνήσεως τῶν ἰθαγενῶν θεοτήτων. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν ἱερῶν τῶν ἀρχαίων τῆς Ἀμερικῆς θρησκειῶν ἱδρύθησαν ἐκκλησίαι, τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν καὶ πᾶν ὅ,τι συνεδέετο πρὸς τὴν λατρείαν αὐτῶν, πλῆθος ἀκόμη πολυτίμων χειρογράφων, πάντα κοτεστράφησαν, ἐξηφανίσθησαν. Σήμερον ἐπιστήμονες εἰδικοί, οἱ *Ἀμερικανισταί*, καταγίνονται εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τῶν παλαιῶν αὐτῶν πολιτισμῶν. Αἱ ἔρευναι αὐτῶν εἶναι ἰδιαζόντως δυσχερεῖς δι' ἄλλους λόγους καὶ διότι οἱ ἱεραπόστολοι εἰς τὰ συγγράμματα αὐτῶν παρεμόρφωσαν καὶ διέστρεψαν παραδόσεις καὶ γεγονότα ἀναφερόμενα εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν θρησκείαν τῶν ἐγχωρίων. Οὐχ ἧττον αἱ Ἀμερικανιστικαὶ ἔρευναι, αἱ ὁποῖαι ἐξακολουθοῦσι πάντοτε, ἀπέληξαν μετὰ μακρὰς καὶ ἐπιπόνους προσπαθείας εἰς σαφῆ καὶ ἐξηκριβωμένα συμπεράσματα, εἰς τρόπον ὥστε ἔχομεν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πλήρη γνῶσιν τοῦ βαθμοῦ καὶ τοῦ εἴδους τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκοντο οἱ ἰθαγενεῖς τοῦ Νέου Κόσμου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ.

Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἰσήχθη μόνος εἰς τὴν Ἀμερικήν. Μακρὰν τοῦ νὰ εἶναι ἡ θρησκεία, ἥτις ἐγεννήθη εἰς τὴν ἤρεμον καὶ γλυκεῖαν φύσιν τῆς Ἰουδαίας, παρουσιάσθη ὡς ἡ θρησκεία τῶν βασανιστηρίων. Οἱ Ἰησουΐται ἐπέβαλον εἰς τὴν Ἀμερικὴν τὴν *Ἱερὰν Ἐξέτασιν* (Inquisition). Ἄρνησις τῶν ἰθαγενῶν νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν νέαν πίστιν ἢ καταγγελία κατ' αὐτῶν ἐπὶ αἱρέσει εἶχε πλέον ἢ φοβερὰς συνεπείας. Αἱ αὐστηρότεραι τῶν ποινῶν ἐπεβάλλοντο καὶ πολλοὶ ὑπέστησαν τὸν διὰ πυρὸς θάνατον (autodafè). Οὐ σμικρὰν δὲ ἀσχολίαν εὗρον τὰ δικαστήρια τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως ἐν τῇ καταδιώξει τῶν εἰς τὴν Ἀμερικὴν μεταναστευσάντων Ἰουδαίων. Ὅσοι τούτων δὲν μετεστράφησαν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ὑπέκειντο εἰς τὰς αὐτὰς ἃς ἐν Ἱσπανίᾳ ποινάς. Οὕτως ἐξηγεῖται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἱσπανικῆς Ἀμερικῆς ὑπῆρξε περιωρισμένος.

Εἰσαγωγὴ τῆς δουλείας. — Μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὰ βάρη τοῦ νέου βίου οἱ Ἰνδοὶ ἀπέθνησκον καὶ ὁ πληθυσμὸς ἠλαττοῦτο· ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ἐτρέποντο εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐγίνοντο λησταί· ἐξ ὅλων δὲ τούτων ἐπήρχετο προϊοῦσα ὁλονὲν ἐρήμωσις τῆς χώρας. Εἰς τὰς Ἀντίλλας ἰδίως ὁλόκληροι φυλαὶ ἐξηφανίσθησαν λόγῳ τῆς σκληρᾶς ἐργασίας τῶν μεταλλείων καὶ τῆς ἐπικινδύνου ἁλιείας τῶν μαργαριτῶν, εἰς ἃς καθυπεβάλλοντο οἱ ἰθαγενεῖς παρὰ τῶν κατακτητῶν. Ὁ δομινικανὸς *Las Casas* παρέχει πιστὴν περιγραφὴν τῆς οἰκτρᾶς καταστάσεως, εἰς ἣν περιῆλθον οἱ Ἰνδοὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπανθρωπίας τῶν Ἱσπανῶν, εἰς τὴν περίφημον αὐτοῦ «Brevissima relaciòn de la destrucciòn de las Indias». Ἀλλ' ἡ ὑπὲρ τῶν ἀτυχῶν τούτων μέριμνα τοῦ de Las Casas τοῦ ἐπονομασθέντος «γενικοῦ προστάτου τῶν Ἰνδῶν», ἐπέπρωτο νὰ ἔχῃ ἓν θλιβερὸν ἀποτέλεσμα. Ἵνα ἀπαλλάξῃ οὗτος τοὺς Ἰνδοὺς ἀπὸ τὴν καταστρεπτικὴν ἐργασίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεβάλλοντο εἰς τὰ repartimientos, ἐσκέφθη ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐργασίαν διὰ τῆς ἐλευθέρας. Μαῦροι ἐξ Ἀφρικῆς θὰ εἰσήγοντο, αἱ ἐργατικαὶ χεῖρες θὰ ἐπολλαπλασιάζοντο, Ἰνδοὶ καὶ Μαῦροι θὰ ἠδύναντο νὰ ἐργάζωνται ἐλευθέρως καὶ ὅπου ἤθελον. Τῷ 1517 ἐπετεύχθη ἡ εἰσαγωγὴ τεσσάρων χιλιάδων Μαύρων εἰς τὰς *Δυτικὰς Ἰνδίας* διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν φυτειῶν. Ἀλλ' ὁ ὑπουργὸς τοῦ Καρόλου Ε' *de Chièvres*, διαστρέψας τὴν φιλάνθρωπον σκέψιν τοῦ de Las Casas ἐγένετο ὁ εἰσηγητὴς τῆς εἰς Ἀμερικὴν *δουλεμπορίας*.

Ἀφρικανοὶ συλλαμβανόμενοι εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς ἢ πωλούμενοι παρὰ τῶν δουλεμπόρων τῆς Γουϊνέας μετεφέροντο εἰς Ἀμερικὴν ἐπὶ εἰδικῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα οἱ Γάλλοι ἐκάλουν *négriers*, καὶ ἐπωλοῦντο εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας τῶν μεταλλείων καὶ τῶν φυτειῶν. Τοῦ μισητοῦ τούτου ἐμπορίου τὸ πλῆρες κερδῶν μονοπώλιον ἐπεφύλαξεν ὁ de Chièvres εἰς τὸν ἑαυτόν του. Οὕτως εἰσήχθησαν εἰς τὴν Ἀμερικὴν μεγάλα πλήθη Μαύρων καὶ ἐγεννήθη ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἔχῃ σπουδαίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς μετὰ ταῦτα ἱστορίας τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἰδιαιτέρως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς αὐτῆς δυσαρεσκείας πληθυσμοῦ, διῃρημένου εἰς λαοὺς οὕτως εἰπεῖν ὅλως ξένους καὶ ἐν διαρκεῖ διαστάσει μεταξύ των, οὐδεμία πρόοδος συνετελεῖτο. Μὲ τὸν καιρὸν τὰ ὀρυχεῖα τῶν πολυτίμων μετάλλων ἐστείρευον, ὁ δὲ γεωργικὸς καὶ κτηνοτροφικὸς πλοῦτος τῆς χώρας εἴς τινα μόνον μέρη εἶχε λάβει ἀνάπτυξιν ἐπαρκῆ. Ἡ ἐγωϊστικὴ πολιτικὴ αὕτη τῆς Ἱσπανίας δὲν ἀπέφερεν εἰς αὐτὴν τὰ ὠφελήματα, ἐφ' ὧν ὑπελόγισαν οἱ εἰσηγηταί της· ἀπ' ἐναντίας δύναται νὰ λεχθῇ μετὰ βεβαιότητος ὅτι συνετέ-

Digitized by Google

λεσε κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ νὰ θυθισῃ τὸ ἔθνος εἰς τὴν κατάστασιν νάρκης καὶ στασιμότητος, εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσεν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος.

Αἱ γαλλικαὶ ἀποικίαι.—Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1504 ναυτικοὶ τῆς *Νορμανδίας* ἔπλεον τακτικῶς εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Βραζιλίας, ὅπου συνηλλάσσοντο πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς. Βραδύτερον περὶ τὸ 1524 ὁ Φραγκῖσκος Α' ἔπεμπε τὸν Ἰταλὸν *Ἰωάννην Verazzano* πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν παραλίων τῆς Β. Ἀμερικῆς, περὶ δὲ τὸ 1534-1535 ὁ ἐκ Saint Mallo *Ἰάκωβος Cartier* ἀνεκάλυπτε τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καὶ τὴν εὐρεῖαν χώραν, ἡ ὁποία ἔλαβε τὸ ὄνομα «*Νέα Γαλλία*». Περὶ τὸ 1540-1541 ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἐπεχείρησε νὰ ἐγκαταστήσῃ ἀποικίαν εἰς τὴν ἀνακαλυφθεῖσαν χώραν, ἀλλ' ἀπέτυχεν. Νέα ἀπόπειρα ἐπὶ Ἑρρίκου ΙΙ, καθ' ἣν κατεβλήθη πᾶσα προσπάθεια πρὸς ἐπιτυχίαν, ἔσχε τὴν αὐτὴν ἣν καὶ ἡ προτέρα τύχην λόγῳ τῆς ἀντιδράσεως Ἱσπανῶν καὶ Πορτογάλων. Οὔτε ὁ Villegaignon οὔτε οἱ *Ribaut* καὶ *Landonnière* ἠδυνήθησαν νὰ στερεώσωσι τὰς ἀποικιακάς των ἐγκαταστάσεις· συγχρόνως οἱ στόλοι τῆς Ἱσπανίας καὶ Πορτογαλίας, κυριαρχοῦντες τῶν θαλασσῶν, δὲν ἐπέτρεπον εἰς τὰς γαλλικὰς ναυτικὰς μοίρας νὰ φθάσωσιν εἰς τὰς μακρινὰς χώρας, ὅπου εἶχον διαταχθῆ παρὰ τῆς Αἰκατερίνης τῆς ἐκ Μεδίκων νὰ πλεύσωσι. Μόλις περὶ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μετὰ τὴν παρακμὴν τῶν *ἀρμάδων* τῶν δύο ἰβηρικῶν ἐθνῶν ἠδυνήθησαν οἱ Γάλλοι, ὡς καὶ ἄλλα ἔθνη, νὰ ἱδρύσωσιν εἰς Ἀμερικὴν μεγάλας καὶ σπουδαίας ἀποικίας.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος οἱ Γάλλοι ἐνεφανίσθησαν ἐκ νέου εἰς τὴν χώραν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου. Τῷ 1605 ὁ *Poutrincourt* ἀνήγειρεν ἓν φρούριον εἰς τὴν Ἀκαδίαν καὶ τῷ 1608 ἐθεμελιώθη ἡ πόλις Québec παρὰ τοῦ *Σαμουὴλ Champlain*. Τῷ 1629 αἱ χῶραι τῆς «*Νέας Γαλλίας*» κατελήφθησαν παρὰ τῶν Ἄγγλων, ἀλλ' ὁ Richelieu ἐπέτυχε μετὰ τρία ἔτη τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἀποικίας διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ.

Δύο αἴτια συνετέλεσαν εἰς τὸν γαλλικὸν ἀποικισμὸν τῆς Ἀμερικῆς· ἀφ' ἑνὸς μὲν προσπάθειαι διαφόρων ἐμπορικῶν ἑταιριῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐπιθυμία πολλῶν νὰ κερδήσωσι τοὺς Ἰνδοὺς εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ. Οὕτως ἀπῳκίσθη ἡ χώρα τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου· τῷ 1642 ἐθεμελιοῦτο ἡ Villemarie-de-Montréal. Ἐν τούτοις μέχρι τοῦ 1660 ἡ γαλλικὴ ἀποικία τῆς χώρας τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου δὲν ἦτο σπουδαία.

Σπουδαιότεραι ἦσαν αἱ γαλλικαὶ ἐγκαταστάσεις εἰς τὰς Ἀντίλλας, αἵτινες τότε ἐκαλοῦντο «*νῆσοι τοῦ Περού*», ἢ ἁπλῶς «*νῆσοι*» καὶ ἐκ τῶν ὁποίων εἶχον ἀποικίσει μέρος τοῦ Ἁγίου Χριστοφόρου, τὴν Μαρτινίκαν, τὴν Γουαδελούπην, τὴν Γρενάδαν καὶ τὴν Ἁγίαν Λουκίαν. Εἰς τὴν Ἀϊτὴν οἱ Γάλλοι ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τῶν Β. καὶ Δ. παραλίων τῆς νήσου τῷ 1625, τὰ ἐδάφη δὲ ταῦτα ἀνεγνωρίσθησαν ὡς γαλλικὴ ἀποικία πολὺ ἀργότερον τῷ 1697 διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ryswick. Ἐπιβληθέντες ἐπὶ τῶν πολυπληθῶν Μαύρων, διὰ τῶν ὁποίων κατῴκισαν τὴν νῆσον οἱ Ἱσπανοί, ἠδυνήθησαν οἱ νέοι κύριοι τῆς Ἀϊτῆς νὰ δώσωσι μεγάλην ὤθησιν εἰς τὴν γεωργίαν τοῦ τόπου καὶ ἰδίως εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἰνδικοῦ καὶ τοῦ σακχαροκαλάμου.

Σπουδαία ὑπῆρξεν ἡ ἐν Λουϊζιάνᾳ ἐγκατάστασις. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1565 ἡ Ἱσπανία ἀπέστελλε στρατεύματα, ἵνα ὑπερασπίσῃ τὰ δίκαια αὐτῆς ἐπὶ τῆς Φλωρίδος καὶ ἐκδιώξῃ τοὺς Γάλλους διαμαρτυρομένους, οἵτινες εἶχον ἐγκατασταθῆ παρὰ τὸν ποταμὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Τότε μάλιστα ἐκτίσθη ἡ πόλις Ἅγιος Αὐγουστῖνος, ἡ παλαιοτέρα διαρκὴς ἐγκατάστασις εἰς τὰ ἐδάφη τῶν σημερινῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἀλλ' ὁ κυρίως ἀποικισμὸς τῆς Λουϊζιάνης διενηργήθη βραδύτερον, ἀφοῦ πρότερον τὰ ταξίδια τοῦ *Λουδοβίκου Joliett* καὶ τοῦ *Cavalier de la Salle* ἀπεκάλυψαν τὴν σπουδαιότητα τῆς κοιλάδος τοῦ Μισσισσιπῆ. Τῷ 1699 ὁ *Iberville*, ἀνακαλύψας τὰς ἐκβολὰς τοῦ μεγάλου ποταμοῦ, ἐγκατεστάθη ὀλίγον τι ἀνατολικώτερον ἐπὶ τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ.

Ἀπόπειραι Γάλλων κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς πολλὰ σημεῖα τῶν ἀκτῶν τῆς Βραζιλίας καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ὅρμον τοῦ Rio de Janeiro εἴδομεν ὅτι ἀπέτυχον, εἰς ὅλης δὲ τῆς Ν. Ἀμερικῆς μόνον εἰς τὴν Γουϊάναν ἠδυνήθησαν οὗτοι νὰ παραμείνωσιν.

Ὁ Κολβέρτος κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς στερέωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἀποικιῶν. Αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ ἐπέτυχον πλήρως ὅσον ἀφορᾷ τὴν Νέαν Γαλλίαν καὶ τὰς Ἀντίλλας, ἀλλ' οὔτ' ἐν Ἀκαδίᾳ οὔτε ἐν Γουϊάνῃ αἱ γαλλικαὶ ἀποικίαι ἀπέκτησαν περισσοτέραν ἢ πρότερον στερεότητα. Εἰς τὸν Καναδᾶν, κυβερνώμενον παρ' ἀντιβασιλέως, ἐδημιουργήθησαν ἀληθεῖς ἀποικίαι, ἡ δὲ συμμαχία τῶν Γάλλων ἀποίκων μετὰ τῶν Ἐρυθροδέρμων ἐνίσχυσε τοὺς πρώτους κατὰ τῶν κατοίκων τῆς *Νέας Ἀγγλίας*, οὓς ἐνέβαλλον εἰς ἀνησυχίαν αἱ πρόοδοι τῶν Γάλλων ἀποίκων καὶ ἡ δραστηριότης τῶν ἐξερευνητῶν καὶ ἱεραποστόλων αὐτῶν.

Εἰς τὰς Ἀντίλλας, μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ μονοπωλιακοῦ συστήματος καὶ τὴν κήρυξιν τοῦ ἐμπορίου ἐλευθέρου κατὰ τὸ 1664, ὁ πληθυσμὸς ηὔξησε καὶ ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν καλλιέργειαν πλουσίου ἐδάφους. Εἰς τὰς παλαιὰς νήσους προσετέθησαν νέαι, ἐν αἷς ἡ *νῆσος τῆς Χελώνης*. Περὶ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ 17ου αἰῶνος αἱ γαλλικαὶ Ἀντίλλαι, χάρις εἰς τοὺς κόπους τῶν Μαύρων τῆς Ἀφρικῆς καὶ εἰς τοὺς ἐξ Εὐρώπης Λευκούς, οἵτινες διευθύνουσι τὰς ἐργασίας τῶν πρώτων, πραγματοποιοῦσι μεγάλας προόδους, ἰδιαιτέρως αἱ ἀποικίαι τῆς Ἀϊτῆς.

Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ Καναδᾶ κατερχόμενοι οἱ ἄποικοι πρὸς νότον τῶν Μεγάλων Λιμνῶν καὶ δυτικῶς τῶν Ἀλλεγανίων ὀρέων διεσπάρησαν εἰς τὰς μέχρι τοῦ Μισσισσιπῆ καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ ἐκτάσεις. Οὕτως ἐπετεύχθη, λίαν χαλαρὰ βεβαίως, ἡ ἕνωσις τῶν γαλλικῶν ἀποικιῶν τοῦ Καναδᾶ καὶ τῆς Λουϊζιάνης. Μεταξὺ Montréal καὶ Νέας Ὀρλεάνης ὑπὲρ τὰ 60 ὀχυρὰ ἐκτίσθησαν παρὰ τῶν Γάλλων· τὰ σπουδαιότερα ἦσαν τοῦ Detroit, τῶν Vincennes, Kaskanska καὶ τὸ Fort Duchesne, παρὰ τὸ σημερινὸν Pittsburgh. Τὰ φρούρια ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν ἰθαγενῶν, ἰδίως ὅμως κατὰ τῶν Ἄγγλων μετὰ τῶν ὁποίων αἱ συγκρούσεις ἦσαν συχναί. Τῷ 1636 αἱ ἄποικοι τῆς Νέας Γαλλίας ἠδυνήθησαν νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Ἄγγλους ἐκ τῶν περὶ τὸν ὅρμον τοῦ Hudson· βραδύτερον συνεκράτησαν τοὺς συμμάχους τῶν Ἄγγλων Ἰροκουσίους καὶ τῷ 1690 ἐματαίουν τὴν ἐπίθεσιν τοῦ *Phips* κατὰ τῆς Quebec. Ὀλίγα ἔτη κατόπιν ἐξεδιώχθησαν οἱ Ἄγγλοι ἐκ τῆς Ἀκαδίας καὶ ἐπεβλήθη ἡ γαλλικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῆς Νέας Γῆς (1697, Συνθήκη τῆς Ryswich). Ἀλλ' ἡ ἐπιτυχία τῶν Γάλλων ὑπῆρξε πρόσκαιρος, διότι κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1702–1703 ἡ Ἀκαδία ἀνακτηθεῖσα παρὰ τῶν Ἄγγλων προσηρτήθη εἰς τὰς ἀγγλικὰς κτήσεις ὑπὸ τὸ ὄνομα «Νέα Σκωτία». Ἤδη ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ Ἄγγλων καὶ Γάλλων ἔμελλε νὰ εἶναι ἐντονώτερος, ὡς θέλομεν ἴδει μετ' οὐ πολύ.

Ἀγγλικαὶ ἐγκαταστάσεις ἐν Ἀμερικῇ. — Ἡ πρώτη ἀπόπειρα Ἄγγλων, ὅπως ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὴν Ἀμερικήν, ἐγένετο ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ *Walter Raleigh*, ὁ ὁποῖος ἀπέτυχεν εἰς τὰς προσπαθείας αὐτοῦ τόσον ἐν Βιργινίᾳ, ὅσον καὶ ἐν Γουϊάνῃ. Τῷ 1606 τρία πλοῖα ἐφοδιασθέντα παρὰ τῆς «*Ἑταιρίας τοῦ Λονδίνου*» καὶ φέροντα 105 μετανάστας ἔπλευσαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πλοιάρχου *Newport* εἰς Ἀμερικὴν καὶ κατόπιν περιπετειώδους πλοῦ προσωρμίσθησαν εἰς τὸν ὅρμον Chesapeake ἐν Maryland. Τῷ 1607 ἐκτίζετο παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Powhatan, μετονομασθέντος *James* πρὸς τιμὴν τοῦ βασιλέως Ἰακώβου Α', ἡ πόλις Jamestown ἐν Βιργινίᾳ. Βορειότερον τῆς Βιργινίας, ὅπου ἐγκατεστάθησαν ἰδίως καλβινισταί, ἱδρύθησαν ἄλλαι ἀποικίαι παρὰ πουριτανῶν καὶ ἀνεξαρτήτων· αὗται συνενωθεῖσαι ἔλαβον τὸ ὄνομα «*Νέα Ἀγγλία*». Ἀναβαπτισταὶ ἵδρυσαν τὴν ἀποικίαν τῆς Rhode-Island, καθολικοὶ δὲ τὴν τῆς Maryland. Τῷ 1663 ἱδρύθη ἡ ἀποικία τῆς Καρολίνας, τῷ δὲ 1664 ἡνοῦντο μετὰ τῶν ἀγγλικῶν ἀποικιῶν αἱ ὀλλανδικαὶ ἀποικίαι τῆς «*Νέας Ὀλλανδίας*», περιλαμβάνουσαι τὸ «Νέον Ἀμστελόδαμον», ἱδρυθὲν τῷ 1614 καὶ μετονομασθὲν *Νέα Ὑόρκη*, τὴν Νέαν Ἰερσέην καὶ τὴν κατὰ τὸ 1627 τὸ πρῶτον ἀποικισθεῖσαν Delaware. Τῷ 1667 πᾶσαι αἱ ὀλλανδικαὶ ἀποικίαι εἶχον περιέλθει εἰς τοὺς Ἄγγλους. Εἰς τὸ πέλαγος τῶν Ἀντιλλῶν οἱ Ἄγγλοι κατεῖχον ἀρχικῶς μικρὰς τινας νήσους, ὡς τὴν Barbade, Antiqua, Montserrat· εἰς ταύτας προσέθεσαν ἐπὶ Κρόμβελ τὴν μεγάλην νῆσον Ἰαμαϊκήν.

Αἱ ἀγγλικαὶ ἀποικίαι παρουσιάζουσιν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα. Ἐνῷ κατὰ κανόνα οἱ ἄλλοι ἄποικοι ἀποστέλλονται παρὰ τῆς πατρίδος αὐτῶν εἰς τὰ μέρη, ὅπου πρόκειται νὰ ἐγκατασταθῶσι, οἱ Ἄγγλοι ἄποικοι μεταναστεύουσιν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας· ἑνούμενοι καθ' ὁμάδας ἀνήκουσας κατὰ κανόνα εἰς τὸ αὐτὸ θρησκευτικὸν δόγμα ἢ αἵρεσιν, ἀπέρχονται εἰς τὸν Νέον Κόσμον, ἵνα ἐγκατασταθέντες ἐκεῖ ζήσωσι κατὰ τὰ ἴδια αὐτοῖς πολιτικὰ καὶ θρησκευτικὰ ἰδεώδη.

Πρὸς νότον τῆς Νέας Ἀγγλίας, περιλαμβανούσης τὰς ἀποικίας Μασσαχουσέτην, New-Hampshire, Connecticut καὶ Rhode-Island, μὲ κοινὴν πρωτεύουσαν τὴν Βοστώνα, ἐγκατέστησαν ἰδίως βασιλόφρονες, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ πολλοὶ εὐπατρίδαι· ὑπὸ τούτων ἱδρύθησαν αἱ ἀποικίαι τῆς Βιργινίας καὶ τῶν δύο Καρολινῶν. Οἱ καθολικοὶ εἶχον ἱδρύσει τὴν ἀποικίαν τῆς Maryland, οἱ δὲ κουάκεροι τὴν Πεννσυλβανίᾳ. Ἐν μέσῳ τῶν ἀγγλικῶν ἀποικιῶν εἶχον ἱδρυθῆ μία σουηδικὴ ἀποικία ἐπὶ τοῦ *Delaware* καὶ πλείονες ὀλλανδικαὶ ἐπὶ τοῦ κατωτέρου ῥοῦ τοῦ Hudson. Ἀλλ' αὗται διὰ τῆς συνθήκης τῆς Breda (1667) παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, παρ' ἧς εἶχον καταληφθῆ ἀπὸ τοῦ 1664. Εἰς τὰς δώδεκα ἀποικίας προσετέθη περὶ τὸ 1733 ἡ *Γεωργία* καὶ οὕτως ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνῆλθεν εἰς δεκατρεῖς. Τὰ ὅρια τούτων ἦσαν ὁ Ἀτλαντικὸς ὠκεανὸς πρὸς Α, τὰ Ἀλλεγάνια ὄρη πρὸς Δ, ἡ ἱσπανικὴ Φλωρὶς πρὸς Ν, καὶ πρὸς Β ἡ Νέα Γαλλία.

Ὀλλανδοί, Δανοὶ καὶ Ρῶσοι.—Καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ θεμελιωθὲν περὶ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος μέγα ἀποικιακὸν κράτος τῆς Ὀλλανδίας εἰς τὰς νήσους τοῦ ἀρχιπελάγους τῆς Σούνδης διαρκῶς ἐξετείνετο ἐπὶ ζημίᾳ καὶ εἰς βάρος τῆς Πορτογαλίας, ἄλλοι Ὀλλανδοί, ἐνεργοῦντες διὰ λογαριασμὸν τῆς «*Ἑταιρίας τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν*», ἱδρυθείσης τῷ 1621 (δύο ἔτη μετὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς Βαταβίας ἐν Ἰάβᾳ), ἐθεμελίουν διαφόρους ἀποικίας εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἀμερικῆς. Εἴδομεν τὰς ὀλλανδικὰς ἀποικίας, ὅσαι ἱδρύθησαν ἐπὶ τοῦ κατωτέρου ῥοῦ τοῦ Hudson, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιοτέρα ἐγένετο ἡ ἀπὸ τοῦ 1614 κτισθεῖσα ἐπὶ τῆς νήσου Manhattan πόλις «Νέον Ἀμστελόδαμον» (Ν. Ὑόρκη). Αἱ ἀποικίαι αὗται περιῆλθον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὡς ἐλέχθη ἤδη, τῷ 1667. Οἱ Ὀλλανδοὶ ἐγκατεστάθησαν ὁμοίως εἴς τινας τῶν μικρῶν Ἀντιλλῶν, ἐν δὲ τῇ Ν. Ἀμερικῇ μακραὶ ὑπῆρξαν αἱ προσπάθειαι αὐτῶν πρὸς μόνιμον ἐγκατάστασιν. Κατὰ τὸ 1610 καὶ τὸ 1615 ἀπεπειράθησαν νὰ ἱδρύσωσιν ἀποικίαν εἰς τὴν Χιλήν, ἀλλ' ἀπέτυχον. Βραδύτερον ἐγκατεστάθησαν εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς ἱσπανοκρατουμένης Βραζιλίας, ἔνθα διεξάγουσιν ἀπὸ τοῦ 1624 μέχρι τοῦ 1658 μακροὺς ἀγῶνας καθ' Ἱσπανῶν καὶ Πορτογάλων, ἀναγκασθέντες ἐν τέλει νὰ ἐκκενώσουν τὴν χώραν. Μόνον εἰς τὴν μικρὰν ἀποικίαν τοῦ Σουρινάμ, ἤτοι τῆς ὀλλανδικῆς Γουϊάνης, ἔνθα ἵδρυσαν τὴν πόλιν τοῦ Paramaribo, ἠδυνήθησαν οἱ Ὀλλανδοὶ νὰ διατηρηθῶσιν.

Οἱ Δανοὶ κατερχόμενοι ἐκ τῆς Ἰσλανδίας καὶ τῶν νοτίων παραλίων τῆς Γροιλανδίας κατέλαβον τὰς μικρὰς νήσους Ἅγιον Σταυρόν, Ἅγιον Ἰωάννην καὶ Ἅγιον Θωμᾶν ἐπὶ τῆς θαλασσίας ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὸν Μεξικανικὸν κόλπον. Αἱ δανικαὶ αὗται Ἀντίλλαι ἐπωλήθησαν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας μόλις ἐσχάτως τῷ 1916.

Πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὰς ΝΑ ἀκτὰς τῆς Ἀλάσκας πρῶτος, φαίνεται, ἔπλευσε κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ 16ου αἰῶνος, ὁ Ἕλλην θαλασσοπόρος *Ἰωάννης Φωκᾶς*, ὅστις, ὡς ὁ ἴδιος διηγήθη εἰς τὸν *Lock* ἐν Βενετίᾳ, ἀφοῦ διέβη τὸν πορθμόν, ὅστις σήμερον φέρει τὸ ὄνομά του, ἔπλευσε βορειότερον τῆς ἔπειτα κληθείσης νήσου Βαγκοῦβερ ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας. Ἀτυχῶς αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ «*Ἕλληνος πρωρέως*» δὲν ἐγένοντο ποτὲ γνωσταὶ ἐν ἐκτάσει, διὰ τοῦτο ἠμφεσβητήθησαν παρὰ τῶν νεωτέρων θαλασσοπόρων, ἐν οἷς ὁ Γεώργιος Βαγκοῦβερ. Μετὰ τὸν Φωκᾶν ὁ Ρῶσος *Dechneff* διῆλθε τὸν Παγωμένον ὠκεανὸν τῷ 1648, τὸ δὲ 1728 ὁ *Κηρύκωφ*, κατὰ διαταγὴν τῆς Αἰκατερίνας τῆς Α', ἐξηρεύνησε τὰ ἀπώτατα ἀνατολικὰ ὅρια τῆς Ἀσιατικῆς ἠπείρου· οὐδέτερος ὅμως τούτων ἐπάτησεν εἰς τὴν Ἀμερικήν. Κατὰ τῷ 1741 διάφορα σημεῖα τῶν ΒΔ. ἀκτῶν τοῦ Νέου Κόσμου καί τινες τῶν παρακειμένων νήσων ἀνεκαλύφθησαν παρὰ τοῦ ἐν ῥωσικῇ ὑπηρεσίᾳ *Vitus Behring*. Βραδύτερον ἐπεσκέφθησαν τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀλάσκας οἱ θαλασσοπόροι *Ἰωάννης Perez* καὶ *Φραγκ. de la Bodega* (1774 καὶ 1775), ὁ *Cook* (τῷ 1778), ὁ *La Perouse* (1786), ὁ *Pribyloff*, ὁ *Postloch* καὶ ὁ *Dixon* (1787) καὶ ἄλλοι κατόπιν. Ἀπὸ τοῦ 1792-1794 ὁ *Γεώργιος Βαγκοῦβερ* ἐχάραξε πρῶτος τὸν γεωγραφικὸν χάρτην τῶν ΒΔ ἀκτῶν καὶ τοῦ ἀρχιπελάγους μέχρι τῆς 58°. Ἡ ῥωσικὴ ἐγκατάστασις ἤρχισεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1762, ὅτε ὁ Ρῶσος *Tolstykh*, ἐπανελθὼν εἰς Ρωσίαν μετὰ διετῆ παραμονὴν ἐν Ἀλάσκᾳ, παρέστησεν εἰς τὴν Αἰκατερίναν Β' τὴν σπουδαιότητα τῆς Ἀλάσκας (= Μεγάλης Γῆς) διὰ τὸ ἐμπόριον τῶν σισυρῶν καὶ διὰ τὴν ἁλιείαν. Ἡ αὐτοκράτειρα ἀπέστειλεν ἐπιτροπὴν πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν ὅρων τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ ἀποικισμοῦ, τῷ δὲ 1780 ἱδρύετο παρὰ τῶν *Shilicof* καὶ *Golicof* ἡ «*Ρωσο-αμερικανικὴ Ἑταιρία τῶν διφθερῶν*», ἧς ἡ ἱστορία εἶναι καὶ ἱστορία τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ῥωσικῆς κυριαρχίας μέχρι τοῦ 1867. Σπουδαίαν ἀκμὴν εἶδε τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀλάσκας ἀπὸ τοῦ 1790, ὅτε ὁ *Ἀλέξανδρος Βαράνωφ* ἐγένετο γενικὸς διευθυντὴς τῆς Ἑταιρίας. Ἡ ἀρχικὴ πρωτεύουσα τῶν Ρώσων εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς νήσου Kodiak, βραδύτερον δ' ἐκτίσθη ἡ Σίτκα ἐπὶ τῆς νήσου Βαράνωφ. Εἰς τὴν χώραν εἰσήχθη ἡ Ὀρθοδοξία τῷ 1794, σήμερον δ' ἑδρεύει ἐν Σίτκᾳ Ρῶσος ἐπίσκοπος.

Ἀνταγωνισμὸς Ἄγγλων καὶ Γάλλων.—Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος αἱ ἀποικίαι τῶν Ἄγγλων ἦσαν ἀσυγκρίτως ὑπέτεραι τῶν γαλλικῶν ὑπὸ ἔποψιν πληθυσμοῦ, καὶ τοῦτο διότι ἐνῷ ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' ἐπέβαλλε καὶ εἰς τὰς ἐν Ἀμερικῇ κτήσεις ὡς εἰς τὴν Γαλλίαν «ἕνα μόνον νόμον καὶ μίαν μόνην πίστιν», ἀπαγορεύων οὕτω εἰς τοὺς Γάλλους διαμαρτυρομένους νὰ μεταβῶσιν εἰς Καναδᾶν καὶ ἀλλαχοῦ, οἱ Ἄγγλοι ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Ἀμερικὴν καὶ ζήσωσιν ἄνευ τινὸς θρησκευτικοῦ περιορισμοῦ.

Κατὰ τὸν περὶ διαδοχῆς τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου πόλεμον, οἱ Ἄγγλοι ἄποικοι ἐθεώρησαν τὴν

Digitized by Google

περίστασιν κατάλληλον διὰ νὰ ἐπιφέρωσι καίριον πλῆγμα κατὰ τῶν γειτόνων Γάλλων. Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον αἱ ἐκ Βοστῶνος ἀφορμώμεναι κατὰ τῆς Νέας Γαλλίας ἐκστρατεῖαι ἀπέτυχον, ὁ δὲ κατὰ τοῦ Québec ἀγὼν ἔσχεν οἰκτρὸν τέλος (1711). Ἐν τούτοις ἐπιτυχίαι τινὲς τῶν Ἄγγλων ἐν Ἀκαδίᾳ καὶ Νέᾳ Γῇ ὡδήγησαν τὸν Λουδοβῖκον ΙΔ εἰς παραχωρήσεις πρὸς αὐτοὺς ἐν Ἀντίλλαις καὶ ἰδίως ἐν τῷ Καναδᾷ. Ὁ Ἅγιος Χριστόφορος, ἡ Νέα Γῆ, ἡ Ἀκαδία, καλουμένη παρὰ τῶν Stuarts «*Νέα Σκωτία*», τὰ παρὰ τὸν ὅρμον τοῦ Hudson ἐδάφη ἐγκατελείφθησαν ὁριστικῶς εἰς τοὺς Ἄγγλους διὰ τῆς συνθήκης τῆς Οὐτρέχτης (1713).

Καίτοι ἡ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1713 καὶ 1744 περίοδος χαρακτηρίζεται συνήθως ὡς ἐποχὴ «*τῆς μεγάλης εἰρήνης*», ἐν τούτοις κατ' αὐτὴν ὁ ἐν Ἀμερικῇ ἀγγλογαλλικὸς ἀνταγωνισμὸς συνεχίζεται πλήρως. Ἀφ' ἑνὸς μὲν πολλὰ ἐμπόδια παρενεβάλλοντο παρὰ τῶν Ἄγγλων εἰς τὸ γαλλικὸν ἐμπόριον τῶν Ἀντιλλῶν, ἀφ' ἑτέρου δ' οἱ ἐν Λουϊζιάνῃ καὶ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μισσισιπῆ ἀπὸ μακροῦ ἐγκατεστημένοι Γάλλοι ἄποικοι παρεκωλύοντο παρὰ τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν ἀποίκων, οἱ ὁποῖοι ἐξεγείραντες κατ' αὐτῶν τοὺς Ἰνδοὺς τῆς κοιλάδος εἶναι οὐκ ὀλίγον ὑπεύθυνοι τῆς σφαγῆς τῶν Γάλλων τοῦ Natchez (1729).

Ὅτε κατὰ τὸ 1744 ἐπανήρχισεν ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν δύο μητροπόλεων, οἱ Βοστωναῖοι ἐπέτυχον νὰ κυριεύσωσι τὴν Βασιλικὴν νῆσον (Ile Royale) καὶ τὸ Louisbourg τὴν 28ην Ἰουνίου 1745. Καίτοι οὐδεμίαν βοήθειαν ἔλαβον ἐκ Γαλλίας, ἠδυνήθησαν ἐν τούτοις οἱ Γαλλοκαναδοὶ νὰ καταλάβωσι τὸ Grandprè εἰς τὴν Ἀκαδίαν καὶ νὰ ἐπιφέρωσι ζημίας εἰς τοὺς Ἄγγλους. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἀκυϊσγράνου (Aix-la Chapelle) τοῦ 1748 αἱ καταληφθεῖσαι παρὰ τῶν ἀντιπάλων χῶραι ἀπεδίδοντο ἀμοιβαίως.

Μετὰ τὴν συνθήκην ταύτην ἐξηκολούθησεν ὁ ἀνταγωνισμὸς Ἄγγλων καὶ Γάλλων, ἀμφοτέρων διεκδικούντων τὴν χώραν ἣν διαρρέει ὁ Ohio καὶ μέγα μέρος τῆς κοιλάδος τοῦ Μισσισιπῆ. Ἐπιτροπὴ συσταθεῖσα εἰς τὸ Λονδῖνον ἀπὸ τοῦ 1848 μὲ σκοπὸν τὴν εἰρηνικὴν διαρρύθμισιν τοῦ ζητήματος εἰς οὐδὲν ἀπέληξεν· ὡς ἐκ τούτου νέα προσφυγὴ εἰς τὰ ὅπλα. Οἱ Γάλλοι, ὡς εἴδομεν ἤδη, εἶχον ἱδρύσει εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ohio τὸ ὀχυρὸν Duquesne· ἀπέναντι αὐτοῦ εἰς τὴν νῦν θέσιν τοῦ Pitsburgh ἱδρύθη παρὰ τῶν Ἄγγλων τὸ ὀχυρὸν Necessity, ὁπόθεν ὁρμώμενος ὁ συνταγματάρχης *Γεώργιος Οὐάσιγκτων* ἐνίκησε τοὺς ὑπὸ τὸν *Jumonville* Γάλλους καὶ κατέλαβε τὸ Duquesne· μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἐξηναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ τοῦτο περιελθὸν καὶ πάλιν εἰς τοὺς Γάλλους. Οἱ ἀγῶνες τῶν Ἄγγλων δὲν ἔσχον σπουδαῖα ἀποτελέσματα.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο αἱ μητροπόλεις διετέλουν ἐν εἰρήνῃ· ἀλλὰ τῷ 1756 ὁ Λουδοβῖκος ΙΕ', ἀποκαμὼν ἐκ τῶν διαρκῶν παραβιάσεων τῆς εἰρήνης παρὰ τῶν Ἄγγλων, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατ' αὐτῶν. Ἐν τῇ διεξαγωγῇ τούτου ἡ τύχη δὲν ηὐνόησε τὰ γαλλικὰ ὅπλα κατὰ θάλασσαν καὶ ἡ Γαλλία ἀπώλεσε τὸν στόλον αὐτῆς, οὕτω δὲ ἀπὸ τοῦ 1759 ἠδυνάτει ν' ἀποστείλῃ οἱανδήποτε βοήθειαν εἰς τὸν Καναδᾶν. Αἱ μόναι γαλλικαὶ δυνάμεις ἐν τῇ Νέᾳ Γαλλίᾳ ἦσαν τὰ ἀπὸ τοῦ 1756 ἀποσταλέντα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν *Montcalm* πέντε συντάγματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἓν τὸ «τῆς Βασιλίσσης», καὶ τὸ τάγμα τοῦ *Berry*. Ἀπέναντι τούτων οἱ Ἄγγλοι διέθετον περὶ τὰ τέλη τοῦ ἀγῶνος 50 χιλιάδας ἄνδρας μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἐπικουριῶν, τὰς ὁποίας ἠδύναντο νὰ παράσχωσιν οἱ ὑπερβαίνοντες τὸ ἓν καὶ ἥμισυ ἑκατομμύριον, ἀπέναντι 60 χιλιάδων μόνον Γαλλοκαναδῶν ἀποίκων, κάτοικοι τῆς ἀγγλικῆς Ἀμερικῆς. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1756 ὁ Montcalm, πλήρης θάρρους καὶ συνέσεως, κυριεύει τὸ φρούριον Oswego ἢ Chouagouen, καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος προσβάλλει τὸν συνταγματάρχην *Monröe* εἰς τὸ ὀχυρὸν William Henry. Τῷ 1758 οἱ Ἄγγλοι ἐπιχειροῦσιν εἰσβολὴν εἰς τὸν Καναδᾶν ἐκ τριῶν διευθύνσεων κατὰ σχέδιον, ὡς λέγεται, τοῦ *Φραγκλίνου*. Εἰ καὶ ἡττήθησαν εἰς Carillon τὴν 8ην Ἰουλίου 1758, ἐπέτυχον ἐν τούτοις νὰ κυριεύσωσι τὸ Louisbourg, τὸ Frontenac καὶ τὸ Duquesne, καὶ τὴν 13ην Ἀπριλίου 17ο9, μετὰ τὴν φονικὴν μάχην τοῦ Abraham, καθ' ἣν οἱ ἀντίπαλοι στρατηγοὶ *Montcalm* καὶ *Wolfe* ἐπλήγησαν θανασίμως, οἱ Ἄγγλοι ἐγίνοντο κύριοι τῆς Québec. Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Montcalm *Levis* ἐπιχειρήσας νὰ ἀνακαταλάβῃ τὴν Québec ἀπέτυχεν, ἀποσυρθεὶς δ' εἰς τὸ Montréal μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ πολιορκηθεὶς παρὰ δυνάμεων ἀσυγκρίτως ὑπερτέρων ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ τὴν 7ην Σεπτεμβρίου 1760. Ἐν τούτοις ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησεν ἐπί τινα χρόνον μεταξὺ τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Ἰνδῶν, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς ἦτο ὁ ἐξ Ὀττάβας *Pontiac* ἐν τέλει καὶ ἡ ἀντίστασις αὕτη ἐθραύσθη. Τέλος διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τῆς 10 Φεβρουαρίου 1763 πᾶσα ἡ Νέα Γαλλία περιήρχετο εἰς τοὺς Ἄγγλους· εἰς τοὺς Γάλλους ἀποίκους, ὅσοι ἐν διαστήματι 18 μηνῶν δὲν ἤθελον ἀποσυρθῆ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀνεγνωρίζετο τὸ δικαίωμα τοῦ ἀσκεῖν τὰ τοῦ Ρωμαϊκοῦ δόγματος «*καθ' ὃ μέτρον οἱ νόμοι τῆς* Μ. *Βρεττανίας ἠδύναντο νὰ ἐπιτρέπωσι τοῦτο*». Διὰ τῆς αὐτῆς συνθήκης παρεχωροῦντο εἰς τοὺς Ἄγγλους πᾶσαι αἱ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Μισσισιπῆ χῶραι, πλὴν τῆς περὶ τὴν Νέαν Ὀρλεάνην. Αὐτὴ αὕτη ἡ Ν. Ὀρλεάνη καὶ αἱ εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ χῶραι παρεχωρήθησαν παρὰ τοῦ *Choiseul* εἰς τὴν Ἱσπανίαν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Fontainebleau, ὡς ἀποζημίωσις διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς παρὰ τῶν Ἄγγλων καταληφθείσης τῷ 1762 Φλωρίδος. Οὕτω πᾶσαι αἱ ἀπέραντοι ἐν Ἀμερικῇ κτήσεις τῆς Γαλλίας διέφυγον τῶν χειρῶν αὐτῆς. Μόνον μικραί τινες νῆσοι, ἄνευ σημασίας μεγάλης, ἀπέμειναν εἰσέτι εἰς τὴν γαλλικὴν κυριαρχίαν.

ΟΙ ΥΠΕΡ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΑΓΩΝΕΣ. Ἡ νίκη τῶν Ἄγγλων ἐν Ἀμερικῇ ὠφείλετο κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἀκμὴν τῶν ἀποικιῶν των. Ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν αὐτῶν οἱ Ἄγγλοι τῶν ΝΑ παραλίων χωρῶν ἀνέπτυξαν πλουσιωτάτας φυτείας, τῶν ὁποίων ἡ ἐξέλιξις προεμηνύετο θαυμασία χάρις εἰς τὴν ἀρξαμένην εἰσαγωγὴν τῆς δουλεμπορίας. Βορειότερον οἱ κάτοικοι τῆς Νέας Ἀγγλίας, τῆς ὁποίας τὸ ἔδαφος ἦτο μέτριον, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐλθόντες εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὰς Ἀντίλλας, ὅπου ἐξῆγον ξυλείαν καὶ ἰχθῦς καὶ ὁπόθεν εἰσῆγον μελάσσας πρὸς παρασκευὴν ρωμίου, μέσου ἀνταλλαγῆς κατὰ τὸ μετὰ τῶν Ἰνδῶν ἐμπόριον.

Αἱ ἀγγλικαὶ ἀποικίαι κατενέμοντο πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τρεῖς ὁμάδας, τὴν *βορείαν* τῆς Νέας Ἀγγλίας καὶ τὴν *νοτίαν* μὲ πληθυσμὸν καθαρῶς ἀγγλικὸν καὶ μεταξὺ τούτων *τρίτην ὁμάδα*, περιλαμβάνουσαν ἰδίως πολλοὺς ξένους, τοὺς Ὁλλανδοὺς τῶν τριῶν Ὁλλανδικῶν ἀποικιῶν, Σουηδούς, Γερμανοὺς καὶ Γάλλους Οὐγενότους. Χάρις ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν μετανάστευσιν, ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὴν γονιμότητα τοῦ πληθυσμοῦ αἱ ἀγγλικαὶ ἀποικίαι περὶ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος ἠρίθμουν περὶ τὸ 1.600.000 λευκοὺς καὶ μόνον 6 χιλιάδας μαύρους.

Ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων, ἐνῷ πρὸς Νότον αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξαιρετικῶς προηγμένη, πρὸς Βορρᾶν ἤδη ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος εἶχεν ἱδρυθῆ εἰς τὴν Μασσαχουσέτην τὸ πανεπιστήμιον Harvard, ἐπηκολούθησε δ' ἡ ἵδρυσις τῶν πανεπιστημίων Yale, Princeton ἐν Νέᾳ Ἰερσέῃ, Columbia ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ καὶ τέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Φιλαδελφείας. Ἀπὸ τοῦ 1641 εἶχεν εἰσαχθῆ εἰς τὴν Μασσαχουσέτην ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις, ἡ δὲ πρωτεύουσα τῆς ἀποικίας Βοστὼν ἦτο τὸ σπουδαιότερον πνευματικὸν κέντρον τῆς Ἀμερικῆς.

Ἡ ἐπανάστασις τῶν Βορείων Ἀμερικανῶν. — Ὡς πρὸς τὰς σχέσεις τῶν ἀποικιῶν πρὸς τὴν μητρόπολιν, κατ' ἀρχὰς ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἠδυνάτει νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὰς μακρινὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς· ἀπὸ τῆς πτώσεως ὅμως τῶν Stuarts κυρίως αἱ ἀποικίαι ἐξηναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς νόμους καὶ νὰ δεχθῶσι διοίκησιν κυβερνῶσαν ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' αἱ ἀποικίαι διετήρουν σχετικὴν αὐτονομίαν καὶ εἶχον τὰς *συνελεύσεις* αὐτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τῶν διοικητῶν συχναὶ ἦσαν αἱ ἀναφυόμεναι διαφωνίαι.

Τὴν πρὸς τὴν μητρόπολιν ρῆξιν τῶν ἀποίκων προεκάλεσεν ἰδίως ἡ πολιτικὴ τοῦ Γεωργίου Γ', ζητοῦντος νὰ ἐπιβάλῃ δεσποτικῶς τὴν θέλησιν αὐτοῦ εἰς τοὺς Ἀμερικανούς. Καίτοι ἀνήκοντες οὗτοι εἰς τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος εἶχον, ἐν τούτοις, οἱ πλεῖστοι, ἐγκαταλείψει τὴν Ἀγγλίαν ὡς ἐκ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν νὰ ζήσωσιν ἐλεύθεροι. Εἰς τὸν Νέον Νόσμον εἶχον δημιουργήσει κοινωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν, πλὴν ἐν μέρει ἐν Βιργινίᾳ, δὲν ὑπῆρχεν ἴχνος τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει ὀλιγαρχικοῦ συστήματος· εἰς οὐδένα ἀπηγορεύετο ἐν Ἀμερικῇ νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς νέας κοινωνίας διὰ τῆς ἐργασίας καὶ εὐφυΐας, διαφοραὶ δ' ἐκ γενετῆς δὲν ὑφίσταντο. Ἔπειτα μία τῶν κυρίων αἰτιῶν τῆς μεταναστεύσεως ὑπῆρξεν ἡ ἐπακολουθήσασα τὴν *ἀγγλικὴν Μεταρρύθμισιν* ἐμφάνισις παντοίων αἱρέσεων, οἱ εἰς ταύτας δ' ἀνήκοντες ἐν Ἀμερικῇ οὐδαμῶς ἀπεδέχοντο, δυσκόλως δ' ἠνείχοντο καὶ αὐτὴν τὴν παρουσίαν τοῦ ἀνωτέρου κλήρου μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ ἐν Ἀμερικῇ διαβίωσις τῶν ἀποίκων παρήγαγεν ἐξ αὐτῶν ἕνα *νέον λαόν*, ὅστις αἰσθανθεὶς ὅτι τὰ συμφέροντα αὐτοῦ δὲν συνέπιπτον πρὸς τὰ τῶν Ἄγγλων ἐζήτησε τὴν ἀνεξαρτησίαν του.

Ἀφορμὴν εἰς τὴν ρῆξιν ἔδωκεν ἡ παρὰ τῆς Ἀγγλίας μετὰ τὸν ἑπταετῆ πόλεμον ἐπιβολὴ φόρων εἰς τὰς δεκατρεῖς ἀποικίας. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἀπεδέχοντο τὴν παρὰ τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου ἐπιβολὴν τελωνειακῶν δασμῶν εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, ἠξίουν ὅμως ἵνα οἱ ἐσωτερικοὶ φόροι ἐξακολουθήσωσι νὰ ψηφίζωνται παρὰ τῶν τοπικῶν αὐτῶν συνελεύσεων. Τοῦτο δὲν ἀπεδέχετο ὁ Γεώργιος Γ'. Οἱ Ἀμερικανοὶ δ' οἱονεὶ εἰς ἀπάντησιν ἠρνοῦντο νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἰσχὺν τῶν ἐμπορικῶν νόμων (Acts of Trade) καὶ ὅτε αἱ ἀγγλικαὶ ἀρχαὶ διετάχθησαν νὰ προσφύγωσιν εἰς μέτρα βίας πρὸς εἴσπραξιν τελωνειακῶν δασμῶν, ὁ νεαρὸς ἐκ Βιργινίας δικηγόρος *Patrick Henry* διεκήρυξεν ὅτι οἱ ἄποικοι ἐλύοντο τοῦ λοιποῦ τῆς πρὸς τὸν Γεώργιον Γ' ὑπακοῆς. Βραδύτερον, τῷ 1764, ἀπηγορεύθη διὰ νόμου ἡ εἰς τὰς ἀποικίας εἰσαγωγὴ ρωμίου μὴ προερχομένου ἀπὸ ἀγγλικὴν ἀποικίαν, τῷ δὲ 1766 ἐνομοθετήθη ὅτι πάντα τὰ προϊόντα τῶν ἀποικιῶν μόνον εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἠδύναντο νὰ ἐξαχθῶσιν. Οὕτω ἡ εἰσαγωγὴ μελάσσης ἀπὸ τὰς Ἀντίλλας πρὸς κατασκευὴν ρωμίου καθίστατο σχεδὸν ἀδύνατος διὰ τὰ ὑπέρογκα τέλη. Ὡς ἐκ τούτου ὄχι μόνον ἡ βιομηχανία τῶν ἀμβύκων ἐν Ν. Ἀγγλίᾳ παρήκμασεν, ἀλλὰ καὶ τὸ μετὰ τῶν Ἰνδῶν ἐμπόριον, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ ρῶμι ἦτο ἀνταλλακτικὸν εἶδος, ἐχώλαινε κατὰ πολύ. Οἱ πληθυσμοὶ οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν ἁλιείαν ἤργουν, διότι οἱ ἰχθύες δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξαχθῶσιν εἰς Ἀντίλλας. Τὴν 22 Μαρτίου 1765 τὸ ὑπουργεῖον Rockingham ἐπέβαλλε τὸν φόρον χαρτοσήμου, ὅστις θὰ ἐφηρμόζετο ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου. Ὅτε ἦλθεν ἡ ἡμέρα αὕτη, οἱ κώδωνες ἐκτύπων πενθίμως εἰς ὅλην τὴν χώραν καὶ αἱ σημαῖαι ἐκυμάτιζον μεσίστιοι διὰ τὴν «*κηδείαν τῆς ἐλευθερίας*». Ἓν ἔτος ἔπειτα, τὴν 18 Μαρτίου 1766, κατόπιν τῶν ἀγορεύσεων τῶν Pitt καὶ Burke καὶ τῶν παρατηρήσεων τοῦ Φραγκλίνου, προσκληθέντος παρὰ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ἵνα παράσχῃ ἐξηγήσεις, ὁ φόρος οὗτος κατηργήθη. Τὸ ὑπουργεῖον Townsend (1767-1770) ἐπέβαλε νέους φόρους, ἀλλ' οἱ ἔμποροι ἀντέστησαν εἰς τὴν εἴσπραξιν αὐτῶν, ὅτε δ' ἡ κυβέρνησις πρὸς προστασίαν τῶν δημοσίων εἰσπρακτόρων ἀπέστειλεν εἰς Βοστῶνα δύο συντάγματα, ὁ λαὸς συνεκρούσθη πρὸς τὸν στρατὸν τὴν 5 Μαρτίου 1770 καὶ πέντε Βοστωναῖοι εὗρον τὸν θάνατον κατὰ τὴν συμπλοκήν.

Πρὸς κατευνασμὸν τῶν πνευμάτων τὸ ὑπουργεῖον North κατήργησε πάντας τοὺς φόρους πλὴν τοῦ ἐπὶ τοῦ τεΐου ἐλαφροτάτου, τριῶν πεννῶν κατὰ λίτραν. Ἀλλ' οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν κατεπολέμουν τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου, ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν τῆς ἐπιβολῆς φορολογίας. Τὰ φορτία τεΐου, ὅσα ἀπεστάλησαν εἰς Ν. Ὑόρκην καὶ Φιλαδέλφειαν, ἐπεστράφησαν, τὰ ἐκφορτωθέντα εἰς Charleston ἔμειναν ἀπώλητα καὶ εἰς τὴν Βοστῶνα, τὴν 18 Δεκεμβρίου 1773, 42 κιβώτια τεΐου ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν παρὰ Βοστωναίων μεταμφιεσμένων εἰς Ἐρυθροδέρμους. Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ πρᾶξις αὕτη ἔκαμεν ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν, ἔκλεισε τὸν λιμένα τῆς Βοστῶνος καὶ μετέθηκε τὴν ἕδραν τῆς διοικήσεως τῶν ἀποικιῶν εἰς Salem. Ταυτοχρόνως σχεδόν, περὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1774, ἐδημοσιεύετο—γεγονὸς σπουδαιότατον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Καναδᾶ—ὁ καταστατικὸς χάρτης τῆς χώρας ταύτης (Act of Québec), ψηφισθεὶς παρὰ τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, κακῶς καὶ ἀτελῶς γενόμενον γνωστὸν εἰς τὰς δεκατρεῖς ἀποικίας, ὑπῆρξε νέα ἀφορμὴ παραπόνων. Τῆς Βοστῶνος ζητησάσης τὴν βοήθειαν τῶν ἄλλων ἀποικιῶν, ἡ Βιργινία συνεκάλεσε συνέδριον αὐτῶν ἐν Φιλαδελφείᾳ διὰ τὴν 5 Σεπτεμβρίου 1774.

Τὸ συνέδριον τῆς 5 Σεπτεμβρίου 1774 ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ *Peyton Randolph* ἠρκέσθη νὰ διακηρύξῃ τὰ δικαιώματα τῶν ἀποίκων νὰ ἐπιβάλλωσι μόνοι τοὺς φόρους αὐτῶν, νὰ συντάσσωσι καὶ ψηφίζωσι τοὺς νόμους των, νὰ κρίνωνται παρ' ὁρκωτῶν δικαστηρίων καὶ ἄλλα. Συγχρόνως ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Γεώργιον Γ' ἔκκλησιν πλήρη μετριοπαθείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ διεμαρτύρετο διὰ τὴν διαρκῆ παραμονὴν στρατοῦ εἰς τὰς ἀποικίας καὶ διὰ τὴν ψήφισιν ἕνδεκα νόμων ἀντικειμένων εἰς τὰ δίκαια καὶ προνόμια τῶν ἀποίκων.

Ἐφ' ὅσον κρατοῦσιν ἐν τῷ Συνεδρίῳ (ὅπου ἀντιπροσωπεύονται πᾶσαι αἱ ἀποικίαι πλὴν τῆς Γεωργίας) οἱ «*συντηρητικοί*», οὐδεὶς λόγος περὶ χωρισμοῦ. Τὴν 20 ὅμως Ὀκτωβρίου 1774 τὸ κόμμα «*τῆς δράσεως*» ὑπερισχῦσαν ἀναλαμβάνει τὴν διεξαγωγὴν οἰκονομικοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς μητροπόλεως. Ἐὰν τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον ἐπέμενεν εἰς τὰς ἀπόψεις αὐτοῦ, αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν ἤθελον διακοπῆ· καὶ τὴν μὲν 1 Δεκεμβρίου 1774 ἤθελεν ἀπαγορευθῆ ἡ εἰς Ἀμερικὴν ἐξ Ἀγγλίας εἰσαγωγή, τὴν δὲ 10 τοῦ αὐτοῦ ἡ ἐξ Ἀμερικῆς δι' Ἀγγλίαν ἐξαγωγή. Συγχρόνως σχηματίζονται ἐπιτροπαὶ πολιτῶν πρὸς ἐπίβλεψιν τῶν δυστροπούντων καὶ οἱ «συντηρητικοί» (*τόρεις*) τίθενται ἐν διωγμῷ. Τὸ ἔαρ τοῦ 1775 ὁ *Βενιαμὶν Φραγκλῖνος* ἐπιστρέφει ἐκ Λονδίνου, κατόπιν ματαίων προσπαθειῶν πρὸς συμβιβασμόν, τὴν δὲ 19 Ἀπριλίου 1775 ρέει τὸ πρῶτον αἷμα τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ μάχη κατόπιν τῆς 17 Ἰουνίου ἐν Bunker's Hill κατέδειξεν εἰς τοὺς Ἄγγλους ὅτι οἱ ἐπαναστάται ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ νικήσωσιν ἢ νὰ ἀποθάνωσιν.

Τὸ δεύτερον συνέδριον τῆς Φιλαδελφείας συνελθὸν τὴν 10 Μαΐου 1775 διώρισε δύο ἡμέρας πρὸ τῆς μάχης τοῦ Bunker's Hill ἀρχιστράτηγον τὸν *Γεώργιον Οὐάσιγκτων*. Τὴν 23ην Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Γεώργιος Γ' κηρύσσει τὴν Ἀμερικὴν ἐν ἐπαναστάσει καὶ ἀπαγορεύει τὸ μετ' αὐτῆς

Digitized by Google

ἐμπόριον. Δύο πόλεις, ἡ Falmouth (Maine) καὶ ἡ Norfolk (Βιργινία), καίονται ταυτοχρόνως παρὰ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Ἤδη οἱ Ἀμερικανοὶ σχηματίζουσι στρατόν, ἵν' ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν Ἄγγλων καὶ εἰς τὸ Γενικὸν αὐτῶν Στρατηγεῖον ὑψοῦται ἡ *σημαία τῆς ἀνεξαρτησίας*, ἐρυθρὰ μὲ γραμμὰς λευκάς. Τὴν 6 Ἀπριλίου τοῦ 1776, τὸ συνέδριον ἀνοίγει τοὺς λιμένας τῆς χώρας εἰς πάντα τὰ ἔθνη πλὴν τῶν Ἄγγλων. Ὀλίγον κατόπιν ἡ εἴδησις ὅτι ἡ Ἀγγλία συνῆψε πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Brunswick καὶ τῆς Ἔσσης συμφωνίας, δυνάμει τῶν ὁποίων θ' ἀπεστέλλοντο γερμανικὰ στρατεύματα κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἀποίκων. Τὴν 7 Ἰουνίου ὁ *Ριχάρδος Lee* προέτεινεν εἰς τὴν Συνέλευσιν τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἀποικιῶν, καὶ μετὰ μακρὰν συζήτησιν ἐψηφίσθη ἡ τοιαύτη πρότασις παρὰ πασῶν τῶν ἀποικιῶν πλὴν τῆς Ν. Ὑόρκης, τῆς ὁποίας οἱ ἀντιπρόσωποι ἀπέσχον τὴν *4 Ἰουλίου 1776* (Four July). Ἡ περίφημος αὐτὴ διακήρυξις, συνταχθεῖσα παρὰ τοῦ *Jefferson*, διαδηλοῖ τὸ δικαίωμα τῶν «*ἡνωμένων ἀποικιῶν*» ν' ἀποτελέσωσι κράτη ἀνεξάρτητα καὶ τὴν ἱκανότητα αὐτῶν ὡς τοιούτων νὰ κηρύττωσι πόλεμον, νὰ συνομολογῶσι συνθήκας καὶ νὰ συνάπτωσι συμμαχίας.

Ἤδη τὴν 17 Μαρτίου 1776 ἐξεκενοῦτο παρὰ τῶν Ἄγγλων ἡ Βοστών, μεθ' ὃ ὁ Οὐάσιγκτων ἐγκαθίστατο μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς Ν. Ὑόρκην. Ἀλλ' οὐδέτερος τῶν ἀντιπάλων εἶχε τὰ μέσα νὰ καταβάλῃ τελείως τὸν ἄλλον, κατὰ συνέπειαν ὁ ἀγὼν ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ εἰς τὰς εὐρείας ἐκείνας ἐκτάσεις ἐπὶ μακρόν. Ἐκ τῶν δύο στρατῶν, ὁ μὲν ἐπαναστατικὸς μὲ στελέχη τοὺς ἀγωνισθέντας κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον, δὲν ἔχει μὲν ἐπαρκῆ στρατιωτικὴν μόρφωσιν, διακρίνεται ὅμως ἰδίως ἀπὸ ὁρμὴν καὶ ἐνθουσιασμόν· ὁ δὲ ἀγγλικὸς εἶναι καλύτερον μὲν ἠσκημένος, ἀνεπαρκὴς ὅμως καὶ ἀπαρασκεύαστος διὰ τοιοῦτον ἀγῶνα. Καὶ ὁ ἀριθμὸς δ' αὐτοῦ δὲν εἶναι ὅσος ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἐπεβάλλετο. Ἀλλ' οἱ Ἀμερικανοὶ ὑπερέχουσιν ἀπὸ ἀπόψεως στρατηγοῦ. Ἀπέναντι τῶν Ἄγγλων στρατηγῶν, ὧν ἡ ἱκανότης δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τοῦ μέτρου, τάσσεται ὁ Οὐάσιγκτων, ἀνὴρ μεγάλης ἀξίας. Ἐκ πλουσίας οἰκογενείας τῆς Βιργινίας καταγόμενος εἶχε λάβει, ὡς εἴδομεν, μέρος ἐνεργὸν εἰς τοὺς κατὰ τῶν Γάλλων ἀγῶνας. Εἰ καὶ μὴ ἔχων φόρτον στρατιωτικῆς μορφώσεως, γινώσκει οὐχ ἧττον ἐπαρκῶς τὰ τοῦ πολέμου καὶ ἔχει πεῖσαν. Ἀλλ' ὁ Οὐάσιγκτων ἔχει ἰδίως πάντα τὰ προσόντα τοῦ ἀρχηγοῦ ἀνδρῶν· γενναῖος, ὑπομονητικός, αἰσιόδοξος, ἀγαθός, γινώσκει νὰ ἐπιβάλλεται εἰς τὰ στρατεύματα, νὰ τὰ ἐνθουσιάζῃ καὶ πειθαρχοῦντα νὰ τὰ ὁδηγῇ συνήθως πρὸς τὴν νίκην.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος οἱ Ἀμερικανοὶ ὑπὸ τοὺς *Arnold* καὶ *Montgomery* εἰσέβαλον εἰς τὸν Καναδᾶν καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Québec. Ἡ πτῶσις τῆς πόλεως ταύτης ἤθελεν ἔχει μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς τύχης τοῦ ὅλου ἀγῶνος· ἤδη τὸ Montréal εἶχε κυριευθῆ καὶ μέρος τῶν κατοίκων εἶχε προσχωρήσει εἰς τοὺς ἐπαναστάτας. Ἡ πολιορκία τῆς Québec εἰς οὐδὲν ἀπέληξεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς ἐκ τῆς μετριότητος τῶν Ἀμερικανῶν στρατηγῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταχθέντες μετὰ τοῦ διοικητοῦ στρατηγοῦ *Carleton* ἀντέκρουσαν τοὺς ἐφορμῶντας καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς ν' ἀποχωρήσωσιν. Ἀλλ' οἱ Ἀμερικανοὶ ἔμελλον νὰ ὑποστῶσι καὶ ἄλλας ἀποτυχίας. Ἀφοῦ ὁ Οὐάσιγκτων ὁρμώμενος ἐκ Ν. Ὑόρκης ἐκυρίευσε τὴν Βοστῶνα, δύναμις 24 χιλιάδων ἀγγλικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν λόρδον *Howe* ἀπεβιβάσθη εἰς Long-Island, δεκατέσσαρα χιλιόμετρα μακρὰν τῆς Ν. Ὑόρκης. Συγκρουσθέντες πρὸς τούτους οἱ Ἀμερικανοί, περὶ τὰς 17 χιλιάδας ἀνδρῶν, κατενικήθησαν καὶ ὁ Οὐάσιγκτων ἐκκενώσας τὴν Ν. Ὑόρκην ἀπεσύρθη εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Delaware, ἔνθα περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους εὑρίσκετο μετὰ μόλις 4000 ἀνδρῶν. Ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο ἐκπνέουσα· ἐὰν δ' ὁ Οὐάσιγκτων κατεδιώκετο κατὰ πόδας καὶ δραστηρίως, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀνασύνταξις τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ θὰ ἦτο ἀδύνατος καὶ οἱ ἐπαναστάται θὰ ὑπετάσσοντο. Ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ διστακτικότης τοῦ Howe ἦσαν τὰ αἴτια τοῦ νὰ ἀπολεσθῇ χρόνος πολύτιμος, καθ' ὃν οἱ ἐπαναστάται ἀνεθάρρησαν εἰς βαθμόν, ὥστε δι' αἰφνιδιασμοῦ νὰ κατακόψωσι μοῖραν βασιλικῶν παρὰ τὸ Trenton. Ἐν τούτοις ὁ Howe ἀπεφάσισε νὰ βαδίσῃ κατ' αὐτῆς τῆς Φιλαδελφείας, ἕδρας τῆς Συνελεύσεως, καὶ τὰ πράγματα θὰ ἦσαν ὄχι εὐνοϊκὰ διὰ τοὺς Ἀμερικανούς, ἐὰν ὁ στρατηγὸς *Gates*, τὴν 17 Ὀκτωβρίου 1777, ἀφοῦ προηγουμένως ἐνίκησε τὴν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν *Bourgoyne* ἐν Καναδᾷ σχηματισθεῖσαν ἀγγλικὴν στρατιάν, δὲν ἤθελεν ἐξαναγκάσει αὐτὴν νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν Σαρατόγαν. Ἡ νίκη αὐτὴ ὑπῆρξεν ἀληθῶς τὸ *κρηπίδωμα* τῆς ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας, διότι ὄχι μόνον οἱ ἐπαναστάται ἀνεθάρρησαν, ἀλλ' ὅπερ ἐπίσης σπουδαῖον, ἡ Γαλλία, τῆς ὁποίας ἡ κοινὴ γνώμη ηὐνόησεν ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐπανάστασιν, ἔκλινεν ἤδη μετὰ τὸ κατόρθωμα τῆς Σαρατόγας εἰς ἐπίσημον καὶ ἐνεργὸν ὑπὲρ τῶν Ἀμερικανῶν ἐπέμβασιν.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως οἱ ἐν Γαλλίᾳ ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατῶν, τὸ μὲν διότι ἔχαιρον διὰ τὰς δυσχερείας, ἃς αὕτη ἐγέννα εἰς τοὺς νικητὰς τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου, τὸ δὲ διότι ἡ διακήρυξις τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτῆς ἐπιχειρήματα τῶν Ἀμερικανῶν εἶχον γεννήσει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Γάλλων τὴν πεποίθησιν, ὅτι οὗτοι ἦσαν ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας. Ἐκδηλωθεῖσα ἡ ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατῶν συμπάθεια εἰς τοὺς Παρισίους καὶ εἰς τὰς προηγμένας τάξεις, ἰδίως εἰς τὴν *μερίδα τῶν φιλοσόφων*, ἐκέρδησε μετ' οὐ πολὺ ὅλην τὴν Γαλλίαν καὶ ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις. Προητοιμάζετο οὕτω τὸ ἔδαφος διὰ τὴν ἄλλην μεγάλην ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ θέσῃ τέρμα εἰς μίαν μεγάλην ἱστορικὴν περίοδον διὰ νὰ ἀνοίξῃ μίαν ἄλλην.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ ἀμερικανικὸν Κογκρέσσον ὑπελόγισεν εἰς τὴν γαλλικὴν βοήθειαν· ἀπεσταλμένοι αὐτοῦ, κατ' ἀρχὰς ὁ *Deane* καὶ ἔπειτα ὁ *Βενιαμὶν Φραγκλῖνος*, ὁ ἐφευρέτης τοῦ ἀλεξικεραύνου, ἦλθον εἰς Γαλλίαν ἵνα διαπραγματευθῶσι συμμαχίαν. Παρὰ τὰς συμπαθείας, ὑφ' ὧν περιεβάλλετο ἐκ μέρους τῶν φιλοσόφων, τῆς Αὐλῆς καὶ τῆς παρισινῆς κοινωνίας ὁ Φραγκλῖνος, παρὰ τὴν διπλωματικὴν αὐτοῦ δεξιότητα, ἡ Γαλλία ἐδίσταζε νὰ ἐξέλθῃ εἰς νέον πόλεμον πρὸς τὴν Ἀγγλίαν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἀμερικανῶν. Κατ' ἀρχὰς καὶ μέχρις ἐνδείξεως σημείου ὅτι ὁ ἀγὼν τῶν ἐπαναστατῶν εἶχε πιθανότητας ἐπιτυχίας, ἡ Αὐλὴ τῆς Γαλλίας καὶ ἡ Αὐλὴ τῆς Ἱσπανίας, ἡ ὁποία συνεδέετο πρὸς τὴν πρώτην διὰ «τοῦ οἰκογενειακοῦ συμφώνου», ἠρκέσθησαν νὰ διαθέσωσι σπουδαῖα ποσὰ ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ νὰ παράσχωσιν ὅπλα καὶ πολεμεφόδια, τῶν ὁποίων οἱ Ἀμερικανοὶ εἶχον ἀνάγκην. Συγχρόνως ἐνθουσιώδεις Γάλλοι ἔσπευδον εἰς Ἀμερικήν, ἵνα προσφέρωσι τὸ αἷμά των ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ὁ νεαρὸς μαρκήσιος *Lafayette* διαβὰς τὸν Ἀτλαντικὸν προσελήφθη ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ Οὐάσιγκτων, ἵνα ἔπειτα ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν ἀμερικανικῆς μεραρχίας. Πλὴν Γάλλων καὶ ἄλλοι Εὐρωπαῖοι, ἐν οἷς ὁ Πολωνὸς *Kozciusko*, ὁ Γερμανὸς *Stendom*, ἐτάχθησαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ἀμερικανῶν καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία καὶ εἰς τὴν γηραιὰν Εὐρώπην εἶχε τόσους ἐχθρούς.

Ἡ νίκη τῆς Σαρατόγας προὐκάλεσε μέγαν ἐνθουσιασμὸν ἐν Γαλλίᾳ, ὑπὸ τὴν πίεσιν δὲ τῆς κοινῆς γνώμης ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀπεφάσιζε νὰ συνάψῃ τὴν 7 Φεβρουαρίου 1778 συνθήκην φιλίας καὶ ἐμπορίου καὶ ἑτέραν συνθήκην συμμαχίας, δι' ἧς ἡ Γαλλία ἠγγυᾶτο περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν «*Ἡνωμένων Πολιτειῶν*». Συγχρόνως ἀπεστέλλετο παρ' αὐτῆς ὁ *Κορράδος Gérard* εἰς Ἀμερικήν, ἵνα ἀναγγείλῃ εἰς τὸ Κογκρέσσον ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας δὲν θὰ κατέθετε τὰ ὅπλα, ἐφ' ὅσον ἡ Μ. Βρεττανία δὲν ἤθελεν ἀναγνωρίσει τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν 13 Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Κατ' ἐντολὴν τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ὁ Gérard ἀπέτρεψε τοὺς Ἀμερικανοὺς νὰ καταλάβωσι τὸν Καναδᾶν, ὡς προετίθεντο, τὸ μὲν διότι, κατὰ τοὺς γαλλικοὺς ὑπολογισμούς, ἡ γειτονία τῶν Ἄγγλων τοῦ Καναδᾶ θὰ συνετέλει εἰς τὸ νὰ παραμείνωσιν οἱ Ἀμερικανοὶ πιστοὶ εἰς τὴν γαλλικὴν φιλίαν, τὸ δὲ διότι οἱ Γάλλοι ἔτρεφον ἐλπίδας ἀνακτήσεως τῆς Νέας Γαλλίας.

Τὴν ἐπαύριον οὕτως εἰπεῖν τῆς Γαλλο-αμερικανικῆς συμμαχίας, ἡ Ἀγγλία ἐκήρυττε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας. Τὴν 27 Ἰουλίου 1778 ὁ ἀγγλικὸς στόλος συνεκρούετο μετὰ πολλῶν ζημιῶν παρὰ τὸ Ouessant πρὸ τῆς Βρέστης μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν *d'Avilliers* γαλλικοῦ. Χάρις εἰς τὴν νίκην ταύτην, τὸ γαλλικὸν ναυτικὸν ἠδυνήθη νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῶν θαλασσῶν καὶ τὴν εἰς Ἀμερικὴν μεταφορὰν μικροῦ ἀλλὰ λαμπρῶς ὠργανωμένου στρατοῦ, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον κατηνέχθη τὸ ἀποφασιστικὸν κτύπημα κατὰ τῶν Ἄγγλων. Ἐνῷ λοιπὸν δώδεκα μεγάλα πλοῖα καὶ τέσσαρες φρεγᾶται μετὰ τὴν νίκην τοῦ Ouessant ἐκπλεύσασαι ἐκ Τουλῶνος ὑπὸ τὸν *d'Estaing* προσήγγιζον εἰς Ἀμερικήν, οἱ Ἄγγλοι ἐπὶ τῇ εἰδήσει ἐξεκένωσαν τὴν Φιλαδέλφειαν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰς ἀκτάς. Ὁ Οὐάσιγκτων ἑνωθεὶς μετὰ τῶν Γάλλων ἐπεχείρησε ν' ἀνακτήσῃ τὴν Ν. Ὑόρκην ἀλλ' ἀπέτυχεν, ἐνῷ ὄχι πολὺ βραδύτερον νικηθεὶς ὁ d'Estaing ἐν Savannah παρὰ τῶν Ἄγγλων ἠναγκάζετο νὰ διαβῇ εἰς Ἀντίλλας. Οὐχ ἧττον ἡ θέσις τῶν Ἄγγλων δὲν ἦτο ζηλευτή, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ πλὴν τοῦ τακτικοῦ γαλλο-αμερικανικοῦ στρατοῦ ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ὑφίστανται τὰς διαρκεῖς παρενοχλήσεις καὶ τὸν κλεφτοπόλεμον, τὸν ὁποῖον διεξῆγον κατ' αὐτῶν συμμορίαι καταρτισθεῖσαι εἰς τὰς Πολιτείας τοῦ Νότου παρὰ τῶν ἀξιωματικῶν *Marson, Sumter, Morgan* καὶ *Greene*.

Τῷ 1779 ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἡ Ἱσπανία, τὴν μετὰ τῆς ὁποίας συνθήκην τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἶχε προπαρασκευάσει ἀπὸ τοῦ 1778 ἐν Ἀμερικῇ ὁ Gérard. Ἀτυχῶς διὰ τοὺς ἐπαναστάτας, ὁ διάδοχος τοῦ d' Estaing ναύαρχος *de Guichen* δὲν ἠδυνήθη νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Ἱσπανοῦ ναυάρχου *Solano*, μετὰ τῆς ὑπὸ τὸν ὁποῖον μοίρας συνηνώθη ὁ γαλλικὸς στόλος τὴν 19 Ἰουνίου, οὕτω δὲ οὐδεμία κοινὴ κατὰ τῶν Ἄγγλων ἐνέργεια διενηργήθη. Εἰσελθούσης εἰς τὸν πόλεμον καὶ τῆς Ὁλλανδίας τῷ 1780, ὁ ναυτικὸς ἀγὼν ἐπεξετάθη εἰς ὅλους τοὺς ὠκεανούς. Εἰς αὐτὴν τὴν Βορείαν θάλασσαν ἡ Ρωσία, ἡ Δανία καὶ ἡ Σουηδία, κατόπιν τῆς διακηρύξεως τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνας (26 Φεβρουαρίου 1780) περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν οὐδετέρων ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν ἐμπορίῳ καὶ τῆς συμπήξεως τῆς «*Ἑνώσεως τῶν οὐδετέρων*» ἐσχημάτισαν ἀπὸ κοινοῦ στόλον, ὅστις ἀπηγόρευσε τὸν εἰς τὴν Βαλτικὴν εἴσπλουν ἐμπολέμων.

Ἐν Ἀμερικῇ ὁ Οὐάσιγκτων δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλῃ τοὺς Ἄγγλους, ἡ δὲ παράτασις τοῦ ἀγῶνος προὐκάλει διαφωνίας τῶν ὁμοσπόνδων κρατῶν καὶ ἡ ὑπόθεσις ἐκινδύνευε. Πρὸ τῶν δυσκολιῶν τούτων τὸ Κογκρέσσον ἐζήτησε παρὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' τὴν ἀποστολὴν στρατοῦ· πράγματι δ' ἐστάλησαν 6000 ἐκλεκτοὶ στρατιῶται ὑπὸ τὸν στρατηγὸν *Rochambeau*. Ἐνῷ δ' οἱ Γάλλοι ἀπεβιβάζοντο εἰς Newport, ὁ Ἄγγλος *Clinton* συνεκέντρου τὰς δυνάμεις αὐτοῦ πρὸς Νότον, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ καταλάβῃ τὴν Βιργινίαν. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Γεωργίας, ἡ ὑποταγὴ τῆς Βιργινίας, πατρίδος τοῦ Οὐάσιγκτων καὶ παλαιοτέρας τῶν ἀποικιῶν, ἀπετέλει ὁριστικὸν κτύπημα κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως. Θέλοντες νὰ ἐπιφέρωσιν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸν Clinton, ὁ Οὐάσιγκτων καὶ ὁ Rochambeau ἔσπευσαν εἰς τὴν Καρολίναν καὶ ἐπολιόρκησαν τὸν στρατηγὸν *Cornwallis* εἰς τὸ Yorktown· μετ' ὀκτὼ ἡμέρας ἡ πόλις καὶ ὁ ἐν αὐτῇ ἀγγλικὸς στρατὸς ἐξ 7000 ἀνδρῶν παρεδίδοντο εἰς τοὺς συμμάχους τὴν 19 Ὀκτωβρίου 1781. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἔμενον ἀκόμη τὰ φρούρια Charleston, Savannah καὶ Νέα Ὑόρκη. Εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς παραδόσεως τοῦ Yorktown ὁ λόρδος *North* ἀνέκραξε: «Θεέ μου! τὸ πᾶν ἐχάθη!»· πράγματι δ' οἱ Ἀμερικανοὶ εἶχον οὐσιαστικῶς νικήσει. Ἐν τούτοις ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τρία ἀκόμη ἔτη εἰς ἄλλα πεδία μετὰ πείσματος καὶ λύσσης ἐκ μέρους ἰδίως τῶν Ἄγγλων, προσπαθούντων νὰ συγκρατήσωσι τὴν διαφεύγουσαν αὐτοὺς κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης.

Ἀνεξάρτητος Βορειοαμερικανικὴ Συμπολιτεία.—Ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν ἔθηκε τέρμα εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Ἤδη ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Yorktown, ἂν μὴ ἐνωρίτερον, οἱ Ἄγγλοι φιλελεύθεροι εἶχον ἀποδεχθῆ τὴν ἰδέαν ἀμερικανικοῦ κράτους ἀνεξαρτήτου τῆς μητροπόλεως. Ἀλλ' οἱ Ἀμερικανοὶ εἶχον ὑποσχεθῆ νὰ μὴ συνάψωσιν εἰρήνην πρὶν ἡ Γαλλία κρίνῃ τὸν καιρὸν πρὸς τοῦτο ἐλθόντα, αὕτη δὲ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἐπανορθώσῃ τινὰς τῶν ζημιῶν τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου παρέτεινεν ἐπίτηδες τὸν ἀγῶνα. Ἡ δυσκολία τὴν ὁποίαν συνήντα εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν μεγάλων χρηματικῶν ποσῶν, τὰ ὁποῖα ὁ ἀγὼν ἀπῄτει, καὶ ἡ ἀνάγκη οἰκονομικῆς περισυλλογῆς, ἥτις ἀνεγράφετο εἰς τὰ προγράμματα τοῦ Turgot καὶ ἔπειτα τοῦ Necker, ἠνάγκασαν τὴν Γαλλίαν νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν ἀνυπομονησίαν, τὴν ὁποίαν ἐξεδήλουν οἱ Ἀμερικανοὶ νὰ ὀργανωθῶσι μίαν ὥραν ἐνωρίτερον καὶ νὰ προέλθῃ ἡ εἰρήνη. Τὴν 30 Νοεμβρίου 1752 ὑπεγράφετο ἐν Παρισίοις παρὰ τῶν ***Φραγκλίνου***, *Adams, Jay* καὶ *Laurens* ἐκ μέρους τῆς Ἀμερικῆς ἡ προκαταρκτικὴ μετὰ τῆς Ἀγγλίας συνθήκη εἰρήνης, ἡ δ' ὁριστικὴ φέρει τὴν ἡμερομηνίαν τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1783. Διὰ ταύτης ἡ Μ. Βρεττανία ἀνεγνώριζε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν δεκατριῶν ἀποικιῶν καὶ ἐπὶ πλέον παρεχώρει εἰς αὐτὰς τὴν ἀπὸ τῶν Γάλλων ἀφαιρεθεῖσαν τὸ 1763 Λουϊζιάναν καὶ τὸ νότιον μέρος τοῦ Καναδᾶ. Τὴν 25 Νοεμβρίου 1783 ἡ Ν. Ὑόρκη, ἡ μόνη εἰσέτι κατεχομένη παρὰ τῶν Ἄγγλων θέσις, ἐξεκενοῦτο.

Μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν, οἱ Ἀμερικανοὶ εὑρέθησαν πρὸ σπουδαίων ἐσωτερικῶν δυσχερειῶν ἐξ αἰτίας τῶν πολυπλόκων ζητημάτων, τὰ ὁποῖα παρουσίαζεν ἡ ὀργάνωσις τοῦ νέου κράτους. Σπουδαία διαφωνία ἀνεφύη μεταξὺ τῶν ὁμοσπόνδων ἐν σχέσει πρὸς τὸ παρὰ τῶν Ἄγγλων παραχωρηθὲν μεταξὺ Ἀλλεγανίων καὶ Μισσισσιπῆ ἔδαφος. Πρὶν ἢ τοῦτο κατανεμηθῇ, κατελήφθη αὐτοβούλως κατὰ τμήματα παρὰ τῶν Πολιτειῶν καθ' ἑκάστας, τοῦτο δ' ἔδωκεν ἀφορμὰς παραπόνων εἰς τὴν Maryland, τὴν νέαν Ἰερσέην καὶ τὴν Delaware, αἵτινες ἠπείλουν νὰ ἀποχωρήσωσι, και ἴσως τὸ ἔκαμνον ἂν μὴ παρουσιάζετο ἀπὸ μηχανῆς θεὸς λύσις ἱκανοποιοῦσα πάντας καὶ καθ' ἣν ἡ ἐκτεταμένη αὕτη χώρα θὰ διῃρεῖτο εἰς ἓξ ἀποικίας, ἑκάστη τῶν ὁποίων θ' ἀνεκηρύσσετο ὁμόσπονδον κράτος τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς θὰ ἔφθανεν εἰς ὡρισμένον σημεῖον αὐξήσεως.

Ἄλλη δυσχέρεια ἐνεφανίζετο ἀφορῶσα τὴν ἱκανοποίησιν τῶν συμμετασχόντων τοῦ ἀγῶνος, οἵτινες εἶχον διακινδυνεύσει καὶ πολλάκις θυσιάσει τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Οὐάσιγκων ἐψηφίσθη εἰς πάντας τὸ ἥμισυ τῶν ἀποδοχῶν αὐτῶν ὡς σύνταξις κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ βίου, ἔπειτα δ' ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη. Ἀπόπειρα τοῦ στρατοῦ νὰ ἐπιβάλῃ δικτατωρίαν ὑπὸ

Digitized by Google

τὸν Οὐάσιγκτων ἀπέτυχε, **τοῦ μεγάλου πολίτου** ἀρνηθέντος νὰ ὑποδουλώσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν πατρίδα, τὴν ὁποίαν ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τῶν Ἄγγλων.

Ὑπελείπετο τὸ δυσκολώτερον ὅλων, ἡ πολιτικὴ διοργάνωσις τοῦ νέου κράτους. Τὸ *σύνταγμα τοῦ 1777*, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου διωργανώθη προσωρινῶς ἡ Ἀμερικανικὴ Συμπολιτεία, δὲν ἦτο ἀρκετὸν καὶ ἐχρειάζετο νὰ συνταχθῇ ἄλλο. Τὴν ἐπιοῦσαν ἀκόμη τῆς ἀναγνωρίσεως ἐσημειοῦτο ἡ ὕπαρξις ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις δύο διαφόρων πολιτικῶν τάσεων, μιᾶς τεινούσης εἰς τὴν σύμπηξιν ἑνιαίου κράτους καὶ μιᾶς ἄλλης ὑποστηριζούσης χωριστὸν πρόγραμμα. Καὶ εἶχε μὲν ἀναπτυχθῇ κατὰ τὸν ἀγῶνα τάσις πρὸς ἐθνικὴν ἑνότητα καὶ κατάργησιν τῶν μεταξὺ τῶν ἀποικιῶν συνόρων, ἤδη ὅμως αἱ παλαιαὶ χωριστικαὶ κατευθύνσεις, ἃς ἠκολούθουν αἱ Πολιτεῖαι καθ' ἑκάστας, ἐπανέκτησαν τὴν ἰσχύν των, καὶ ἐπί τινα χρόνον ἡ Συνομοσπονδία ὑφίστατο μόνον κατ' ὄνομα.

Στάσεις, ἰδίως ἐν Μασσαχουσέτῃ, ἐξερράγησαν καὶ ἠδύνατό τις νὰ φοβηθῇ ἢ νὰ ἐλπίσῃ ὁλοσχερῆ διάσπασιν τῆς ἑνότητος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Κατὰ τοῦ κοινοῦ κινδύνου συνῆλθε τῷ 1787 *Συντακτικὴ Συνέλευσις* τῆς ὅλης χώρας πρὸς σύνταξιν τοῦ καταστατικοῦ χάρτου αὐτῆς. Κατόπιν μακρῶν συζητήσεων ἐκράτησεν ἡ ἀντίληψις καθ' ἣν τὸ κῦρος μιᾶς ἰσχυρᾶς κυβερνήσεως τῆς ὅλης Ὁμοσπονδίας ἔπρεπε νὰ συμβαδίζῃ μὲ τὴν αὐτονομίαν τῶν Πολιτειῶν, αἵτινες δὲν θὰ περιήγοντο εἰς μοῖραν ἁπλῶν διοικητικῶν περιφερειῶν. Ὡρίσθη ὡσαύτως ἐν τῷ Συντάγματι ὅτι ἡ ἰσχὺς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ δὲν θὰ ἦτο ἀπεριόριστος καὶ ὅτι ἡ συμφωνία τῶν νόμων πρὸς τὸ Σύνταγμα ἢ μᾶλλον πρὸς αὐτὸ τὸ φυσικὸν δίκαιον θὰ ἐξησφαλίζετο χάρις εἰς ὑπάτην δικαστικὴν ἀρχήν. Αἱ ἀγγλικῆς ἐμπνεύσεως γενικαὶ αὗται ἀρχαὶ ὑπηγορεύοντο παρὰ τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς αἱ ἀποικίαι ἀνεπτύχθησαν. Δὲν δύναταί τις ἐν τούτοις ν' ἀρνηθῇ ὅτι τὰ ἔργα τῶν *Γάλλων φιλοσόφων* καὶ ἰδίως τοῦ *Montesquieu* (οἵτινες πάλιν ἐνεπνεύσθησαν ἐν πολλοῖς ἐκ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ κρατούντων) ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν Ἀμερικανῶν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πολιτεύματός των. Εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Συντάγματος μετέσχον οἱ σπουδαιότεροι τῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας, ὡς ὁ Οὐάσιγκτων, ὁ Φραγκλῖνος, ὁ Madison, ὁ Mason, ὁ Morris καὶ ἄλλοι πολιτικοὶ καὶ νομικοί.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα ἡ Ἀμερικανικὴ Συμπολιτεία ἀποτελεῖται ἐξ ὁμοσπόνδων κρατῶν, ὧν ἕκαστον δύναται νὰ καθορίζῃ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ νομοθεσίαν ἀνεξαρτήτως τῶν λοιπῶν. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἑκάστου κράτους περιλαμβάνει δύο σώματα καὶ ὁ κυβερνήτης ἐκλέγεται παρὰ τοῦ λαοῦ. Μόνον περιορισμὸν ὑφίσταται ἡ αὐτονομία αὕτη εἰς τὰ θέματα, ὡς πρὸς τὰ ὁποῖα ἡ κυβέρνησις τῆς Συμπολιτείας ἐπεφύλαξεν εἰς ἑαυτὴν καὶ μόνην πρωτοβουλίαν, ἤτοι τὴν διοίκησιν τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν, τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν νόμισμα, τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς ὁμοσπονδίας, τέλος πᾶν ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὸ «κοινὸν καλὸν» τῶν Πολιτειῶν ἐν συνόλῳ.

Τὸ Σύνταγμα ἀναγνωρίζει τρεῖς ἐξουσίας ἐν τῇ χώρᾳ, *ἐκτελεστικήν, νομοθετικὴν* καὶ *δικαστικήν*· τῆς πρώτης ἐκπρόσωπος εἶναι ὁ *πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν*, τὸ *Ἀμερικανικὸν Κογκρέσσον* διαχειρίζεται τὴν δευτέραν καὶ τὸ *Ἀνώτατον Δικαστήριον* τῆς χώρας (Highest Court) εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα ἐγγύησις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς τρίτης.

Τὸ Ἀμερικανικὸν Κογκρέσσον εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀρχὴ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις· σύγκειται ἐκ δύο σωμάτων, τῆς *Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων*, ἐκλεγομένων παρὰ τοῦ λαοῦ ἑκάστου κράτους ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτοῦ, καὶ τῆς *Γερουσίας*, εἰς τὴν ὁποίαν συμπαρακάθηνται δύο γερουσιασταὶ ἐκ μιᾶς ἑκάστης τῶν Πολιτειῶν. Ἐπειδὴ ἐν τῇ Γερουσίᾳ ἀντιπροσωπεύονται τὰ κράτη ὡς ἰσότιμα πρὸς ἄλληλα, διὰ τοῦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν γερουσιαστῶν παραμένει ἀνεξάρτητος τῆς ἐξελίξεως τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ Γερουσία ἔχει, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, συντηρητικὸν χαρακτῆρα. Εἰς αὐτήν, μετασχηματιζομένην εἰς Εἰδικὸν Δικαστήριον, ἀπόκειται νὰ δικάσῃ τοὺς λειτουργούς, κατὰ τῶν ὁποίων ἀπηγγέλθη κατηγορία πρὸ τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας. Εἰς τὴν Γερουσίαν ὡσαύτως τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας ἐν σχέσει πρὸς τὰς παρὰ τοῦ προέδρου συναφθείσας συνθήκας. Οὕτω κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ ἄρνησις ἐκ μέρους τῆς Γερουσίας νὰ κυρώσῃ τὴν παρὰ τοῦ προέδρου Οὐίλσων ὑπογραφεῖσαν καὶ κατὰ μέγα μέρος συνταχθεῖσαν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐκμηδένισιν τῆς συνθήκης ταύτης ἀπὸ ἀμερικανικῆς ἀπόψεως.

Ὁ πρόεδρος τῆς Συμπολιτείας ἐκλέγεται παρ' ἐκλογικοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον καταρτίζεται δι' ἐκλογῆς παρ' ἑκάστου κράτους. Τὸ σύνολον τῶν οὕτω ἐκλεγέντων ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐκλογῆς προέδρου Ἀμερικανῶν ψηφίζει τὸν πρόεδρον. Ὁ Ἀμερικανὸς πρόεδρος, ἐκπρόσωπος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ διαχειριστὴς αὐτῆς, εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ὅλου ἔθνους, ἐκπροσωπεῖ τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ, ἔχει δικαιώματα καὶ ἰσχὺν μεγάλην, δικαίωμα ἀρνησικυρίας καὶ ἐν περιπτώσει κρισίμων περιστάσεων δύναται νὰ χειρίζεται τὴν ἀρχὴν *δικτατορικῶς*. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐκτελεστικοῦ κυβερνᾷ διὰ *Γραμματέων* (=Ὑπουργῶν), τοὺς ὁποίους ἐκλέγει ἐκτὸς τοῦ Κοινοβουλίου καὶ οἵτινες εἶναι μόνον πρὸς αὐτὸν οὐχὶ δὲ πρὸς τὸ Κογκρέσσον ὑπεύθυνοι. Ὁ πρόεδρος προΐσταται τοῦ Συμβουλίου τῶν Γραμματέων, δὲν εἶναι δ', ἀμέσως τοὐλάχιστον, ὑπεύθυνος ἀπέναντι τοῦ Κοινοβουλίου.

Ὡς πρὸς τὸ Ἀνώτατον Δικαστήριον, τοῦτο συνίσταται ἐξ ἰσοβίων μελῶν, διοριζομένων ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ προέδρου. Εἶναι ὁ ὑπέρτατος ἑρμηνευτὴς τῶν συνταγματικῶν νόμων καὶ ἡ ἐγγυήτρια τῶν δημοσίων ἐλευθεριῶν ἀρχή.

Τὸ ἀμερικανικὸν Σύνταγμα ἔχει ὡς θεμέλιον αὐτοῦ λίθον τὴν *ἀρχὴν τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν*· ἐν τούτοις μετ' ἐπιμελείας ἀπεφεύχθη νὰ ὠθηθῶσιν αἱ συνέπειαι τῆς ἀρχῆς ταύτης μέχρι σημείου, ὥστε νὰ δυσχεραίνεται αὐτὴ ἡ λειτουργία τοῦ πολιτεύματος. Ἐν γένει ἡ ὅλη ἐργασία ὑπῆρξε στερεὰ καὶ θετική, πλὴν δ' ἐλαφρῶν τὸ πλεῖστον τροποποιήσεων, δεκαπέντε μέχρι σήμερον, τὰς ὁποίας ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς χώρας ὑπέδειξεν ἢ ἐπέβαλε, παραμένει μέχρι σήμερον ἡ βάσις, ἐφ' ἧς ἐστηρίχθη ἡ ἀνάπτυξις τῆς Συμπολιτείας. Ὡς εἶπεν ὁ *Αἰμίλιος Boutmy*, ἱδρυτὴς τῆς ἐν Παρισίοις Σχολῆς τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, τὸ ἀμερικανικὸν Σύνταγμα ὑπῆρξε τὸ συμπλήρωμα τῶν Συνταγμάτων τῶν Πολιτειῶν καθ' ἑκάστας. Ταῦτα ὑπῆρξαν αἱ βάσεις τοῦ οἰκοδομήματος, αὐτὸ τοῦτο τὸ οἰκοδόμημα· τὸ ὁμοσπονδιακὸν Σύνταγμα εἶναι τὸ ἐπιστέγασμα. Ἐτέθη, φρονοῦμεν, καὶ διατελεῖ ὁ συνεκτικὸς δεσμὸς τῶν πολιτειακῶν ὀργανισμῶν καθ' ἑκάστους, ὁ ἑνώνων αὐτοὺς εἰς τὴν αὐτὴν δέσμην· ὁ ὁδηγὸς ὁ ἀπεργαζόμενος τὴν εὔρυθμον πορείαν τῆς ὅλης Συμπολιτείας. Πᾶσαι αἱ μὴ γενικοῦ διαφέροντος ὑποθέσεις, πᾶσαι αἱ ἐκδηλώσεις ἀστικῆς καὶ διοικητικῆς ζωῆς διακανονίζονται παρὰ τῶν εἰδικῶν νομοθεσιῶν τῶν Πολιτειῶν ἄνευ τινὸς ἀναμείξεως τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως.

Τὸ Σύνταγμα τεθὲν ἐν ἰσχύϊ μετὰ τὴν κύρωσιν αὐτοῦ ἀπὸ 4 Μαρτίου 1789 ὡδήγει εἰς ἐκλογὰς προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἐξελέγη τὸ πρῶτον τὴν 30 Ἀπριλίου 1789 ὁ Οὐάσιγκτων, τοῦ ὁποίου τὴν πολιτείαν θέλομεν παρακολουθήσει μετ' οὐ πολύ. Πρωτεύουσα τῆς χώρας ὡρίσθη ἡ *Ν. Ὑόρκη*, τὴν 16 ὅμως Ἰουλίου 1790 ἡ ἕδρα τῆς Συμπολιτείας μετηνέχθη εἰς *Οὐασιγκτῶνα*

Κατὰ τῆς ἱσπανικῆς κυριαρχίας.—Οἱ Ἱσπανοὶ ἐκυρίαρχουν πάσης τῆς Ν. Ἀμερικῆς πλὴν τῆς Βραζιλίας, προσέτι τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, τοῦ Μεξικοῦ μέχρι τῆς 42°, τῆς Φλωρίδος, μέρους τῆς Λουϊζιάνης καὶ πλείστων νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Ἀντιλλῶν. Πᾶσαι αἱ χῶραι αὗται περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος εὑρίσκοντο εἰς οἰκτρὰν θέσιν, διότι ἡ ἱσπανικὴ διοίκησις παρημέλησε τελείως τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σπουδαιοτάτων φυσικῶν πόρων πλούτου τῶν χωρῶν τούτων καὶ ἐφρόντισε μόνον ν' ἀποκομίσῃ ἐκεῖθεν φορτία χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Εἴδομεν ἤδη πόσον οἰκτρὰ ἦτο ἡ τύχη τῶν Ἰνδῶν, οἵτινες δεκατισθέντες οὐχὶ ἅπαξ ἐξ αἰτίας τῶν κατακτητικῶν πολέμων, τῶν ἐπιδημιῶν, τῶν ταλαιπωριῶν, ὑφ' ἃς διῆγον τὴν ζωὴν αὐτῶν ἐργαζόμενοι ὑπὸ συνθήκας ἀπανθρώπους εἰς τὰ μεταλλεῖα καὶ εἰς τὰς φυτείας, εἶχον ἐλαττωθῆ εἰς 12 ἑκατομμύρια μόλις. Ἡ τύχη αὐτῶν, ἰδίως εἰς Βενεζουέλαν, ἦτο ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῶν Μαύρων. Πλὴν τῶν Ἰνδῶν καὶ τῶν ἐξ Ἀφρικῆς εἰσαχθέντων Μαύρων, σπουδαῖον στοιχεῖον πληθυσμοῦ ἀπετέλουν οἱ μιγάδες, γεννηθέντες ἐν Ἀμερικῇ ἐξ ἐπιμειξίας Ἱσπανῶν καὶ Ἰνδῶν. Ἀπήρτιζον τὴν *μέσην τάξιν*· πολλοὶ τούτων εἶχον σπουδαίας ἰδιοκτησίας, κατῴκουν δ' οἱ πλεῖστοι εἰς τὰς πόλεις, ἔνθα ἀσχολούμενοι μὲ τὸ ἐμπόριον ἀπέλαυον σχετικῆς εὐπορίας. Τὰ δημόσια ἀξιώματα ἐδίδοντο γενικῶς εἰς λευκοὺς ἐξ Ἱσπανίας, ὁ δὲ κλῆρος, ἰσχυρὸς καὶ πλούσιος, ἐβοήθει τοὺς γενικοὺς διοικητὰς νὰ καταπιέζωσι τὰς κατωτέρας τάξεις, αἱ ὁποῖαι περιεφρονοῦντο. Ἡ Ἱσπανία συνεκέντρου μονοπωλιακῶς τὸ ἐμπόριον τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς εἰς χεῖρας τῶν ὀργάνων αὐτῆς, τὰ ὁποῖα ἠγόραζον πρώτας ὕλας παρὰ τῶν κατοίκων τῶν ἀποικιῶν καὶ ἐπώλουν εἰς αὐτοὺς βιομηχανικὰ εἴδη. Οὔτε ἐξάρτυσις πλοίων ἐπετρέπετο εἰς τοὺς ἀποίκους, οὔτε ἐγκαταστάσεις ἐργοστασίων. Μέσα εἰς φυσικὸν περιβάλλον ἀφαντάστως πλούσιον, αἱ ἱσπανικαὶ κτήσεις τῆς Ἀμερικῆς ἔφθινον ὁσημέραι ἐξ αἰτίας τῆς ἐγωϊστικῆς πολιτικῆς τῆς μητροπόλεως.

Τοιαύτη κατάστασις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαρκέσῃ ἐπ' ἄπειρον. Ἤδη οἱ μιγάδες—*Portenos*—διενοοῦντο νὰ κινήσωσιν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς ἰθαγενεῖς, ἵνα ἐπιτύχωσιν εὐνοϊκωτέρους ὅρους διεξαγωγῆς τοῦ ἐμπορίου καὶ τὸ δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὴν διοίκησιν. Ἡ πολιτικὴ τοῦ Καρόλου Γ', ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε μεταρρυθμίσεις τινὰς ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀποικίας, ἐξηγρίωσεν αὐτοὺς ἐπὶ μᾶλλον. Καίτοι ἀρχικῶς οἱ μιγάδες ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῆς γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, τινὲς δὲ καὶ ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ αὐτῆς, ἐν τούτοις, ὅτε βραδύτερον ὁ Ναπολέων ἐγκαθίδρυσεν ἐν Ἱσπανίᾳ τὸν ἀδελφόν του Ἰωσήφ, οἱ Ἱσπανοαμερικανοὶ παρέμειναν πιστοὶ εἰς τὸν Φερδινάνδον Ζ'. Ἐν τῇ Ν. Ἀμερικῇ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἱσπανίας παρὰ τῶν Γάλλων ἐσχηματίσθησαν *συνελεύσεις*, καλούμεναι *juntas*, ἐκλεγόμεναι παρὰ τοῦ λαοῦ καὶ εὑρισκόμεναι εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν συνέλευσιν τοῦ Κάδιξ (Γαδείρων), ἥτις διηύθυνε τὸν ἐν Ἱσπανίᾳ ἀντιγαλλικὸν ἀγῶνα. Αἱ ἀμερικανικαὶ juntas διετύπωσαν πρὸς τὸν νόμιμον βασιλέα Φερδινάνδον Ζ', ὃν ἀνεγνώριζον, ὡρισμένα αἰτήματα βελτιοῦντα τὴν θέσιν τῶν ἀποικιῶν ἀπέναντι τῆς μητροπόλεως. Ἡ ἄρνησις τούτου νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀξιώσεις τῶν juntas ἔδωκεν εἰς τὴν κίνησιν αὐτῶν χαρακτῆρα χωριστικόν. Θεωροῦντες—καὶ δικαίως—οἱ λαοὶ τῆς Ν. Ἀμερικῆς ὅτι ἡ περίστασις ἦτο κατάλληλος πρὸς ἀπόσεισιν τῆς ἐπαχθοῦς κυριαρχίας τῆς Ἱσπανίας, προῆλθον εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπαναστατήσωσι κατ' αὐτῆς.

Οὕτω τὰ χωριστικὰ κινήματα δὲν ἤργησαν νὰ ἐνεργηθῶσιν. Ἐν Βενεζουέλᾳ ὁ *Σίμων Βολιβὰρ* καὶ ὁ ἐν Βελγίῳ ἀγωνισθεὶς μετὰ τοῦ *Dumouriez de Miranta* ἐκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ συνέταξαν τὸ Σύνταγμα τῆς χώρας τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1811 Ἡ πρώτη αὕτη κατὰ τῶν Ἱσπανῶν ἀπέτυχε, διότι ὁ διοικητὴς ὑποστηριζόμενος παρὰ τοῦ κλήρου, ἐξεγείραντος τοὺς ἰθαγενεῖς, κατέλαβε τὸ Caracas καὶ διεσκόρπισε τοὺς ἐπαναστάτας. Ὁ Βολιβὰρ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν.

Ἐν Νέᾳ Γρενάδᾳ αἱ πόλεις εἶχον ὁμοίως ἐξεγερθῆ κατὰ τῶν Ἱσπανῶν, ἀλλ' ἡ ἀντίστασις αὐτῶν κατεβλήθη ταχέως διὰ τῆς συνεργασίας τῶν ἀρχῶν, τοῦ κλήρου καὶ τῶν Ἰνδῶν· μόνη ἡ Καρθαγένη ἐξηκολούθησεν ἀνθισταμένη.

Ἐν Βουένος - Ἄϊρες τῆς Ἀργεντινῆς οἱ *Portenos* καταλαβόντες τὴν ἐξουσίαν ἐσχημάτισαν προσωρινὴν κυβέρνησιν, τὴν δὲ 31 Ἰανουαρίου 1813 ἡ χώρα ἐκηρύσσετο ἐλευθέρα Δημοκρατία. Ἐν τούτοις ἡ ἐπανάστασις ἠδυνάτει νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν Gauchos τῆς Πάμπας, κατὰ δὲ τὸ 1814 τὸ Montevideo καὶ ἡ Οὐραγουάη, εἰς τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ στομίου τοῦ Πλάτα, καὶ ἡ Santa Fé καὶ ἡ Correntes εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Παράνα δὲν περιελαμβάνοντο εἰς τὴν νέαν ταύτην πολιτείαν.

Εἰς τὴν Χιλὴν κατὰ τὸ 1812 ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων τῆς χώρας συνελθόντες εἰς συνέδριον ἐκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ συνέταξαν τὸ Σύνταγμα τῆς Χιλιανῆς Δημοκρατίας· μετ' οὐ πολὺ ὅμως αἱ προσωπικαὶ ἀντιθέσεις καὶ ἀντιζηλίαι τῶν ἀρχηγῶν παρέλυσαν τὰς προσπαθείας τῶν ἐπαναστατῶν.

Εἰς τὴν Παραγουάην ἐκράτει περίεργον καθεστώς· ἡ εὐρεῖα αὕτη χώρα εὑρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πανισχύρου τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν, οἵτινες εὑρίσκοντο ἐκεῖ ὡς ἐν φωλεᾷ, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀφωρμῶντο. Ἀλλ' οἱ ἰθαγενεῖς καὶ οἱ μιγάδες τῆς χώρας, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων, ἐξεδίωξαν τοὺς Ἰησουΐτας καὶ ἐτάχθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ *Francia*, ὅστις τῷ 1817 ἔμελλε ν' ἀνακηρυχθῇ δικτάτωρ διὰ βίου.

Ἡ ὀργάνωσις τῶν ἐπαναστατῶν οὔτε ἑνιαία ἦτο οὔτε σοβαρά, διαφωνίαι δ' ἀναρίθμητοι διῄρουν τοὺς ἀρχηγούς των. Ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὸν τόπον ἡ τάξις καὶ ἡ ἡσυχία ἤρκει ὁ Φερδινάνδος Ζ' νὰ παρεχώρει τὰς ἀρχικῶς αἰτουμένας ἐλευθερίας, ἀναγνωρίζων τὴν σχετικὴν αὐτονομίαν τῶν μεγάλων περιφερειῶν. Ἀλλ' οὗτος ἦτο ἀνὴρ ἀπολυταρχικὸς καὶ βίαιος· ἀπαλλαγεὶς τῶν Γάλλων ἀφιέρωσε πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἵν' ἀποκαταστήσῃ τὸ πάλαι καθεστὼς εἴς τε τὴν Ἱσπανίαν καὶ εἰς τὴν Ἀμερικήν. Καὶ ὅμως ἠδύνατο νὰ μιμηθῇ τὸν γείτονα καὶ ὁμοίως Βουρβῶνον βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον ΙΗ', ὅστις, συνετώτερος, ἀνεγνώρισε τὰς μεταβολάς, τὰς ὁποίας ἡ ἐπανάστασις εἶχεν ἐπιβάλει καὶ ἡ πνευματικὴ κατάστασις τοῦ λαοῦ ἐκήρυσσεν ἀπαραβιάστους.

Ὁ Φερδινάνδος Ζ' ἐνόμισεν ὅτι ἤρκει ἡ ἀποστολὴ στρατοῦ εἰς Ἀμερικὴν πρὸς κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως. Οὐδαμῶς ἢ ἐλάχιστον ὑπελόγισεν ἐπὶ τῆς στάσεως ἄλλων δυνάμεων, καὶ δὴ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἡ Ἀγγλία, ἀναζητοῦσα πανταχοῦ διεξόδους τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς, ἔβλεπε λίαν εὐχαρίστως τὰς ἐπαναστατικὰς κινήσεις τῶν Ἱσπανοαμερικανῶν καὶ ἐνίσχυεν αὐτούς, εἰ καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ. Ἐνῷ δ' ὁ Wellington ἠγωνίζετο ἐν Ἱσπανίᾳ ὑπὲρ τῶν Βουρβώνων, ἐν Ἀμερικῇ αἱ ἀγγλικαὶ Ἀντίλλαι ἦσαν τὸ κέντρον λαθρεμπορίου πολέμου. Εἰς τὴν Ἰαμαϊκὴν ὁ Βολιβὰρ παρεσκεύαζε νέαν ἐπίθεσιν καὶ τὸ ἀγγλικὸν ἐμπόριον εὑρίσκετο εἰς στενὰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος, ἡ Ἀγγλία ἐξεδήλωσε φανερὰ πλέον τὴν θέλησίν της νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν βιομηχανίαν αὐτῆς τὰς σπουδαίας ἀγορὰς τῆς ἱσπανικῆς Ἀμερικῆς. Οὕτω, ἐνῷ αἱ Ἀντίλλαι ἦσαν τὸ ὁρμητήριον τῶν περὶ τὸν Βολιβάρ, Ἄγγλοι τυχοδιῶκται, ὡς ὁ *λόρδος Κόχραν*, ὁ γνωστὸς γενόμενος ἔπειτα παρ' ἡμῖν διὰ τὴν συμμετοχήν του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 περὶ τὸ τέλος αὐτῆς, προσέφεραν τὰς ὑπηρεσίας

Digitized by Google

των εἰς τοὺς ἐπαναστάτας μὲ τὴν ἀγγλικὴν πάντοτε συγκατάθεσιν.

Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ηὐνόησαν ὡσαύτως τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἱσπανοαμερικανῶν, ὄχι ὁρμώμεναι ἀφ' ὧν καὶ οἱ Ἄγγλοι ἐλατηρίων, ἀλλὰ διότι ἤθελον νὰ ἴδωσι μίαν ὥραν ἀρχύτερον τοὺς Εὐρωπαίους περιοριζομένους εἰς τὰ ἐκτὸς τῆς Ἀμερικῆς πράγματα. Θὰ ἴδωμεν παρακατιόντες πόσον ἡ φιλικὴ στάσις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν διηυκόλυνε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς λατινικῆς Ἀμερικῆς.

Ὁ ἀγὼν μεταξὺ ἐπαναστατῶν καὶ Ἱσπανῶν ὑπῆρξε μακρός, διεπράχθησαν δὲ κατ' αὐτὸν ἀνήκουστοι ἀγριότητες. Καίτοι ὀλιγάριθμος ὁ ἱσπανικὸς στρατός, ἦτο καλῶς ὠργανωμένος, ἐνῷ οἱ ἀντίπαλοί του ἦσαν ἁπλαῖ συμμορίαι, ἀπειθάρχητοι, πλημμελῶς ἐφωδιασμέναι, ἀτελῶς ἠσκημέναι, ἕτοιμοι νὰ διαλυθῶσιν εἰς πρώτην ἐπαφήν. Οἱ Ἱσπανοὶ δὲν ἤργησαν νὰ ἐπιβληθῶσι· δεκαχισχίλιοι ἐξ αὐτῶν ἀνακατέλαβον τὴν Βενεζουέλαν, κατετρόπωσαν τὸν Βολιβὰρ καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Καρθαγένην. Τῷ 1816 ἡ Νέα Γρενάδα εἶχεν ὑποταγῆ καὶ οἱ *Portenos*, ἡ κυρίως δρῶσα ἐν τῇ ἐπαναστάσει ταύτῃ μέση τάξις, δεκατισθεῖσα διὰ σφαγῶν εἶχε περιέλθει εἰς ἀδυναμίαν νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα. Τῷ 1814 εἶχεν ἤδη ὑποταγῆ καὶ ἡ Χιλή. Εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Πλάτα ἡ πορεία τῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρξε μᾶλλον περιεσκεμμένη καὶ καρποφόρος. Πρὸ τοῦ κινδύνου τὰ προσωπικὰ πάθη ὑπεχώρησαν καὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Tucuman τῷ 1816 ἀνεκηρύσσετο ἡ Ἀργεντινὴ Δημοκρατία. Μικρὸς ἀλλὰ πειθαρχῶν στρατὸς τῆς νέας πολιτείας ὑπὸ τὸν ἐνθουσιώδη *San Martin* διαβὰς τὰς Ἄνδεις ἐντὸς τριῶν ἑβδομάδων εἰσῆλθεν εἰς Χιλήν. Αἱ νῖκαι τοῦ San Martin εἰς Chacabuco τῷ 1817 καὶ εἰς Maipo τῷ 1818, ἠνάγκασαν τοὺς Ἱσπανοὺς νὰ ἐκκενώσωσι τὴν χώραν. Ἀπελευθερωθείσης τῆς Χιλῆς ὁ νικηφόρος στρατὸς τοῦ San Martin μετεφέρθη διὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Κόχραν στολίσκου εἰς Περού, ἔνθα ἐπεβλήθη ἀμαχητὶ· εἰσελθόντες οἱ ἐλευθερωταὶ εἰς Λίμαν τῷ 1821 ἀνεκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Περουβίας.

Τὴν μεγαλυτέραν ἀντίστασιν ἀντέταξαν τὰ ἱσπανικὰ στρατεύματα εἰς τὰ ΒΑ. τῆς Ν Ἀμερικῆς. Ἦσαν τὰ μέρη τὰ γνώριμα εἰς τὸν ἀδάμαστον Βολιβάρ. Ἐγκατασταθεὶς οὗτος εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ὀρενόκου τῷ 1817, ἐν Angostura, ἐπὶ κεφαλῆς μικροῦ στρατοῦ σχηματισθέντος ἐν Ἰαμαϊκῇ, καὶ συμμαχήσας μετὰ τῶν Ἰνδῶν *Lhaneros* ἤρχισε νὰ παρενοχλῇ σοβαρῶς τοὺς Ἱσπανούς, ἐπιτιθέμενος κατ' αὐτῶν εἰς τὰ ἕλη τῆς χώρας καὶ ἐκ τῶν ὀρέων. Αἱ ἐνισχύσεις τῆς Ἀγγλίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ δισχίλιοι ἐθελονταὶ καὶ χρήματα, ἐνεθάρρυναν τὸν Βολιβὰρ εἰς τὸν ἀγῶνα. Τῷ 1819 ὁ Βολιβὰρ ἦτο κύριος τῆς Ν. Γρενάδας ὁλοκλήρου· προελάσας μέχρι Santa Fè de Bogota ἀνεκήρυξε τῷ 1821 τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Κολομβίας. Ταχέως ἐγένετο κατόπιν κύριος τοῦ Caracas καὶ ἐπεβλήθη εἰς ὅλην τὴν Βενεζουέλαν, ὅπου ἡ ἱσπανικὴ ἀντίστασις εἶχε θραυσθῆ. Τῷ 1823 εἰσελάσας εἰς Περουβίαν ἀνεκηρύχθη *δικτάτωρ* ἐν Λίμᾳ. Πνέουσα ἤδη τὰ λοίσθια ἡ ἱσπανικὴ κυριαρχία ὡς ἐκ τῶν νικῶν τοῦ San Martin καὶ τοῦ Βολιβάρ, ἐδέχθη τὸ τελευταῖον κτύπημα παρὰ τοῦ ὑπάρχου τοῦ δευτέρου, στρατηγοῦ *Sucre*, ὅστις, ἐλευθερώσας τῷ 1820 τὸν Ἰσημερινόν, ἐνίκησε τὴν 9 Δεκεμβρίου 1824 εἰς τὴν μεγάλην μάχην τοῦ Ayacucho τοὺς Ἱσπανοὺς καὶ ἠλευθέρωσε τὸ Ἄνω Περοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκλήθη Βολιβία πρὸς τιμὴν τοῦ Βολιβάρ.

Τὰ ἐν Μεξικῷ.—Τὸ πρῶτον ὁ ἱερεὺς *Hidalgo* τῷ 1810 ἐξήγειρε τοὺς Ἰνδοὺς διὰ τὴν προάσπισιν τῆς θρησκείας καὶ τῆς βασιλείας, ἀλλ' ἡ ἐξέγερσις αὕτη ὑπῆρξε τόσον βιαία καὶ τόσα ἔκτροπα διέπραξεν, ὥστε αἱ ἰθύνουσαι τάξεις ἐστράφησαν κατ' αὐτῆς. Ὁ Hidalgo συλληφθεὶς ἐτυφεκίσθη τῷ 1811 καὶ τὸ κίνημα ἐπνίγη εἰς τὸ αἷμα παρὰ τοῦ στρατηγοῦ *Calléja*. Ὁ ἱερεὺς *Morellos*, ἰθαγενής, ἀπεπειράθη κατόπιν νὰ ἱδρύσῃ θεοκρατικὴν δημοκρατίαν, ἀλλ' ἀπέτυχεν ἐξ ἴσου μὴ τυχὼν τῆς ὑποστηρίξεως τῶν μιγάδων. Ἀνταμείβων τὴν ἀφοσίωσιν τούτων ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας παρεχώρησε τὰς ὑπὸ τοῦ *Ranjon* αἰτηθείσας συνταγματικὰς ἐλευθερίας καὶ οὕτω μέχρι τοῦ 1817 ἡ εἰρήνη ἐκράτει ἐν Μεξικῷ. Ἀλλ' ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις τῶν ἄλλων ἱσπανικῶν κτήσεων δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἔχῃ τὸν ἀντίκτυπόν της ἐπὶ τοῦ «ἀντιβασιλείου τῆς Νέας Ἱσπανίας», περιλαμβάνοντος καὶ τὸ «γενικὸν καπιτανᾶτον» τῆς Γουατεμάλας, ἐκτεινόμενον εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀμερικήν. Εἰς τὸ Μεξικὸν οἱ ἐπαναστατήσαντες ἦσαν αὐτοὶ οἱ Ἱσπανοὶ στρατιῶται, οἵτινες μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν στρατηγὸν *Iturbide* καθῄρεσαν τὸν ἀντιβασιλέα καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ ἑνωθέντες μετὰ τοῦ λαοῦ συνεκάλεσαν τῷ 1821 συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἀνεκήρυξε τὸ Μεξικὸν ἀνεξάρτητον. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Iturbide, ἀγόμενος παρ' ἀχαλινώτου φιλοδοξίας, ἀνεκηρύσσετο αὐτοκράτωρ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Αὐγουστῖνος Α'*. Ἀλλ' ὁ στρατός, ὅστις ἀνευφήμησεν αὐτόν, ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ νέου καθεστῶτος καὶ τὸν καθῄρεσεν. Ἀποπειραθεὶς ὁ Iturbide ν' ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον συνελήφθη καὶ ἐτυφεκίσθη (1824). Μεθ' ὃ ἀνεκηρύχθη ἡ *Μεξικανικὴ Δημοκρατία*, περιλαμβάνουσα πάσας τὰς χώρας, ἐφ' ὧν ἦρχεν ἄλλοτε ὁ ἀντιβασιλεὺς τῆς Νέας Ἱσπανίας, πλὴν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, αἵτινες ἀποχωρισθεῖσαι καὶ κηρυχθεῖσαι ἀνεξάρτητοι ἀπήρτισαν ἰδίαν Συμπολιτείαν.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀμερικανικῶν κτήσεων ὑπελείποντο εἰς τὴν Ἱσπανίαν μόνον αἱ νῆσοι Κούβα καὶ Πορτορῖκον. Οἱ ἐπαναστάται ἐκράτουν πανταχοῦ, τελευταία δ' ἀπόπειρα τοῦ Ἱσπανοῦ βασιλέως πρὸς ἀποστολὴν νέου στρατοῦ εἰς Ἀμερικὴν ἀπέτυχε, τῶν στρατευμάτων τῆς ἀποστολῆς στασιασάντων ἐν Κάδιξ τῷ 1820.

Τῷ 1823 ὁ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν *Monröe* ἀπηύθυνε πρὸς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη τὴν διακήρυξιν τὴν περιέχουσαν τὸ περίφημον δόγμα του, καθ' ὃ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι δὲν θὰ ἠνείχοντο τοῦ λοιποῦ ἐπεμβάσεις τῶν Εὐρωπαίων εἰς τὰ πράγματα τῆς ἀμερικανικῆς ἠπείρου. Ταυτοχρόνως τὸ ἀμερικανικὸν Κογκρέσσον ἀνεγνώριζεν ἐπισήμως τὰ ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως προκύψαντα κράτη καὶ τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην ἐπηκολούθει μετ' ὀλίγον ἡ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως.

Τὸ ἀνεξάρτητον κράτος τῆς Βραζιλίας.—Μία ἄλλη μεγάλη χώρα τῆς Ν. Ἀμερικῆς ἀπέκτα περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἡ Βραζιλία. Εἴδομεν ἤδη ὅτι ἀραιὸς πορτογαλικὸς πληθυσμός, ἐγκατασταθεὶς εἰς διάφορα σημεῖα τῆς παραλίας, διεξῆγε τὸ ἐμπόριον τῶν πρώτων ὑλῶν τοῦ ἀπεράντου ἐσωτερικοῦ. Ὁ ἀποικισμὸς διενηργήθη ἰδίως κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 17ου αἰῶνος, τὸ Goyaz δὲ καὶ τὸ Matto Grosso κατελήφθησαν οὐσιαστικῶς παρὰ τῶν Πορτογάλων μόλις τὸν 18ον αἰῶνα. Ἡ χώρα διῃρημένη εἰς δύο ἐπαρχίας, Maranhâo καὶ Βραζιλίαν, συνηνώθη τῷ 1754 εἰς *ἀντιβασίλειον*, περιλαμβάνον πλείονα «καπιτανᾶτα». Ἡ ἀνακάλυψις μεταλλείων μετέστρεψε πρὸς τὰ νότια τῆς χώρας τὸ ρεῦμα τῆς μεταναστεύσεως κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα καὶ τὸ Ρίον Ἰανέϊρον ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς χώρας τῷ 1763. Εἰς τὴν χώραν ἐκαλλιεργεῖτο ἀπὸ τοῦ 1531 τὸ σακχαροκάλαμον, τοῦ ὁποίου ἡ καλλιέργεια ἐσημείωσε μεγάλας προόδους ἀπὸ τῆς περὶ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος εἰσαγωγῆς δούλων ἐξ Ἀφρικῆς. Τὸ β' ἥμισυ τοῦ 18ου αἰῶνος εἰσήχθη εἰς τὴν Βραζιλίαν ἡ καλλιέργεια τοῦ καφφέ, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς ξυλείας οἱ Πορτογάλοι ἄποικοι εἶχον πλουτήσει.

Μετὰ τὴν παρὰ τῶν Γάλλων κατάληψιν τῆς Πορτογαλίας τῷ 1808, ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Ἰωάννης ΣΤ' κατέφυγεν εἰς Rio de Janeiro. Ἡ συνετὴ πολιτικὴ αὐτοῦ, καὶ δὴ ἡ καθιέρωσις τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου, ὑπῆρξεν αἰτία μεγάλης προόδου τῆς χώρας· αἱ δημόσιαι πρόσοδοι ἐδιπλασιάσθησαν καὶ ὁ πληθυσμὸς ηὔξανε ταχέως. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης ΣΤ' ἦτο ἀπολυταρχικός, εὐνοῶν δὲ μᾶλλον τοὺς ἐν τῇ μητροπόλει γεννηθέντας, δυσηρέστησε τοὺς ἀποίκους καὶ τοὺς μιγάδας. Μιμούμενοι οὗτοι τοὺς Ἱσπανοαμερικανοὺς ἐζήτησαν συνταγματικὰς ἐλευθερίας καὶ εὐρεῖαν αὐτονομίαν. Συνετώτερος τοῦ Φερδινάνδου Ζ' καὶ φρονηματιζόμενος ἐκ τῶν παθημάτων ἐκείνου, ὁ Ἰωάννης ΣΤ' παρεχώρησε τῷ 1821 τὰς ἐλευθερίας τὰς ὁποίας ἐζήτουν οἱ Βραζιλιανοὶ καὶ ἀναχωρῶν ἀφῆκεν ἀντιβασιλέα τῆς χώρας τὸν υἱόν του *Δὸν Πέτρον*. Ἡ ἄρνησις τῶν βουλῶν τῆς Λισσαβῶνος νὰ κυρώσωσι τὰς ἀφορώσας τὴν Βραζιλίαν μεταρρυθμίσεις καὶ ἡ λῆψις παρ' αὐτῶν μέτρων ἀπειλούντων τὴν ἑνότητα τοῦ βραζιλιανοῦ λαοῦ εὗρον αὐτὸν ἕτοιμον νὰ ἀντιστῇ. Ἐνῷ εἰς Περναμποῦκο ἐσχηματίζετο δημοκρατικὴ μερίς, ἀντιπροσωπεύουσα τὰς βορείας ἐπαρχίας, εἰς τὸ Rio de Janeiro καὶ εἰς Ἅγιον Παῦλον ὁ *Andrada*, ὑποστηριζόμενος παρὰ τῆς ἀνωτέρας τάξεως, ἀνεκήρυξε τὴν Βραζιλίαν κράτος αὐτόνομον, προσωπικῶς ἡνωμένον μὲ τὴν Πορτογαλίαν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς δυναστείας τῆς Βραγαντίας. Ἡ ἀδιαλλαξία τῶν ἐν Λισσαβῶνι ὤθησε τὰ πράγματα εἰς τελείαν ῥῆξιν· τῷ 1823 ὁ ἀντιβασιλεὺς Δὸν Πέτρος ἀνεκηρύσσετο συνταγματικὸς αὐτοκράτωρ τῆς χώρας καὶ τῷ 1825 καὶ αἱ τελευταῖαι θέσεις, τὰς ὁποίας κατεῖχον οἱ Πορτογάλοι εἰς τὰς ἀκτάς, εἶχον καταληφθῆ παρὰ τοῦ ναυάρχου Κόχραν, ἐνεργοῦντος τῇ ἐπινεύσει τῆς πανταχοῦ παρούσης βρεττανικῆς κυβερνήσεως.

Τὰ ἐν Ἀντίλλαις.— Αἱ Ἀντίλλαι παρέμειναν ἄλλαι μὲν εἰς τοὺς Ἄγγλους, ὡς ἡ Ἰαμαϊκή, ἄλλαι δ' εἰς τοὺς Ἱσπανούς, ὡς ἡ Κούβα καὶ τὸ Πορτορῖκον, ἄλλαι δ' εἰς τοὺς Δανοὺς καὶ εἰς τοὺς Γάλλους. Οἱ τελευταῖοι περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος κατεῖχον μετὰ τῶν Ἱσπανῶν τὴν μεγάλην νῆσον Ἀϊτήν. Ἐκραγείσης τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως αἱ διάφοροι κοινωνικαὶ τάξεις τῆς νήσου, μεγάλοι καὶ μικροὶ γαιοκτήμονες, οἱ λευκοὶ τῶν πόλεων, οἱ μιγάδες καὶ ὁ μέγας ὄγκος τῶν μαύρων, περιέπεσον εἰς ἐμφύλιον σπαραγμόν, μεθ' ὃν ἡ Συμβατικὴ ἀπηλευθέρωσε τοὺς μαύρους, κηρύξασα αὐτοὺς ἰσοτίμους πρὸς τοὺς λευκούς. Ἔκτοτε ὁ μαῦρος πληθυσμὸς ἐκυριάρχησε. Τῷ 1795 ἡ γαλλικὴ ἀποικία, μετὰ τῆς ὁποίας ἡνώθη καὶ ἡ ἱσπανικὴ Ἀϊτή, παραχωρηθεῖσα διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βασιλείας, περιέπεσεν εἰς τὴν δεσποτείαν τοῦ μαύρου *Toussaint Louverture*. Τούτου συλληφθέντος, ὁ *Dessalines* τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ πληθυσμοῦ ἐξεδίωξε τοὺς Γάλλους, ἀνεκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς νήσου καὶ κατὰ τὸ 1804 ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ αὐτῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰάκωβος Α'*. Ταυτοχρόνως σχεδὸν ὁ μαῦρος *Χριστόφορος* ἀνεκηρύσσετο βασιλεὺς τοῦ βορείου τμήματος, ὁ δὲ μιγὰς *Petion* ἵδρυεν εἰς τὸ νότιον τμῆμα δημοκρατίαν. Μετ' οὐ πολὺ ὁ στρατηγὸς *Boyer* ἥνωνε καὶ πάλιν τὰ δύο τμήματα τῆς Ἀϊτῆς καὶ ἀνέκτα τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ 1814 διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων εἶχον περιέλθει καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Τέλος τῷ 1825 ἡ Γαλλία ἀνεγνώριζε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς *Δημοκρατίας τῆς Ἀϊτῆς*.

Ὁ Καναδᾶς ἀπὸ τοῦ 1763 μέχρι τοῦ 19ου αἰῶνος.— Ὅτε ὁ Καναδᾶς παρεχωρήθη τῷ 1763 εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εὑρίσκοντο εἰς τὰ ἐδάφη αὐτοῦ περὶ τὰς 40.000 Γάλλων ἀποίκων. Ἀπολαμβάνοντες οὗτοι διαρκοῦς εἰρήνης καὶ χρηστῆς διοικήσεως ἀνέπτυξαν τὴν εὐγονίαν αὐτῶν εἰς βαθμόν, ὥστε τὸ 1840 ἠριθμοῦντο εἰς τὸν Καναδᾶν 700.000 Γάλλων. Ἐμμένοντες οὗτοι εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἴδια ἔθιμα καὶ ἤθη, ἠσχολοῦντο κατ' ἀρχὰς μὲ τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν, βραδύτερον δ' ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἀπείρου φυσικοῦ πλούτου τῆς χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν διήνοιξαν δρόμους καὶ διέδωκαν τὴν παιδείαν. Παραμείναντες πιστοὶ εἰς τοὺς Ἄγγλους κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἀμερικανῶν ἀντημείφθησαν παρ' αὐτῶν διὰ τῆς χορηγήσεως σχετικῆς αὐτονομίας. Κατὰ ταύτην ὁ *Κάτω Καναδᾶς* περιλαμβάνων τὰς ἐπαρχίας Montréal καὶ Québec ἀπέκτα ἰδίαν βουλήν, ἐκλεγομένην παρὰ τοῦ λαοῦ, καὶ συμβούλιον δεκαπενταμελές, διοριζόμενον παρὰ τοῦ διοικητοῦ (1791). Οἱ Γαλλοκαναδοί, πιστοὶ καθολικοί, δὲν συνεπάθουν τὴν Γαλλίαν, ἥτις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ ἐφεξῆς εἶχε στραφῆ κατὰ τοῦ καθολικισμοῦ μετ' ἀληθοῦς μανίας. Τὴν ἀφοσίωσιν αὐτὴν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἔδειξαν οἱ Γάλλοι, ἰδίᾳ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1812, ὅτε ὄχι μόνον δὲν ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀλλὰ καὶ ἐνεργητικῶς ἀπέκρουσαν τὰς ἐπιθέσεις τῶν στρατευμάτων αὐτῶν.

Ἕτερον στοιχεῖον τοῦ καναδικοῦ πληθυσμοῦ ἦτο καὶ εἶναι τὸ ἀγγλικόν. Πολλαὶ χιλιάδες ἀποίκων τῆς Νέας Ἀγγλίας, μὴ εὐνοήσασαι τὴν ἀμερικανικὴν ἐπανάστασιν, ἐγκατέλειψαν τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας διὰ νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς κοιλάδος τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καὶ εἰς τὰς βορείας ὄχθας τῶν Μεγάλων Λιμνῶν. Ἐκ τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν ἀπετελέσθη ὁ Ἄνω Καναδᾶς, τυχὼν αὐτοδιοικήσεως κατὰ τὸ 1791 καὶ ἐξελιχθεὶς ταχέως εἰς πληθυσμόν, ὥστε τῷ 1840 νὰ ἀριθμῇ ὑπὲρ τὰς 300.000.

Ἀπέναντι τῶν Γαλλοκαναδῶν ἡ Γαλλία ἐτήρησε πολιτικὴν ἐξ ἧς ἤλπισε μεγάλα ὀφέλη. Οὕτω ὁ ναύαρχος d'Estaing, ἐνεργῶν κατ' ἐντολὴν τῆς γαλλικῆς Αὐλῆς, προσεπάθησε κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας νὰ συγχωνεύσῃ Ἀμερικανοὺς καὶ Γαλλοκαναδοὺς εἰς ἕνα λαόν, ἀλλ' ἀπέτυχε, διότι ἡ «Πρᾶξις τῆς Québec» οὐ μόνον εἶχε θέσει τέρμα εἰς τὴν τυραννίαν τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῆς γραφειοκρατίας, ἀλλ' ἐπὶ πλέον, ὡς εἴδομεν, εἶχεν ἀπονείμει εἰς τοὺς Γάλλους εὐρείας ἐλευθερίας καὶ δικαιώματα. Πλὴν τούτου ἡ ἄσκησις τοῦ Ρωμαϊκοῦ δόγματος ἀφίνετο ἐλευθέρα, οὐδαμῶς δὲ τὸ δόγμα τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὡς κώλυμα διὰ τὴν πρόσοδον εἰς τὰ δημόσια ἀξιώματα καὶ τὴν ἄσκησιν οἱουδήποτε ἐπαγγέλματος.

Παραμένοντες κωφοὶ οἱ Γαλλοκαναδοὶ εἰς τὰς ἐκ τῆς παλαιᾶς μητροπόλεως εἰσηγήσεις, ἐφρόντιζον περὶ τῶν ἰδίων συμφερόντων, πρὸς τελεσφορωτέραν ἐξυπηρέτησιν τῶν ὁποίων συνήνωσαν τὰς προσπαθείας των μετὰ τῶν Ἀγγλοκαναδῶν, ἐπιτυχόντες κοινὰς ὠφελείας. Κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ὁ Καναδᾶς ἐπετέλεσε μεγάλας, ὡς θέλομεν ἴδει, προόδους.

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΝ. Ἐκλεγεὶς ὁ Οὐάσιγκτων πρόεδρος τῆς Συμπολιτείας τὴν 30 Ἀπριλίου 1789, ἀνέλαβε νὰ συμπληρώσῃ ὡς κυβερνήτης τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον εἶχε θεμελιώσει ὡς στρατηγός. Εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ κράτους ἐξέλεξε λαμπροὺς συνεργάτας, ἐν οἷς τὸν *Hamilton* διὰ τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὸν *Jefferson* διὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν. Αἱ τάσεις τοῦ προέδρου νὰ συγκεντρώσῃ εἰς χεῖρας τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέραν ἰσχὺν ἀφύπνισαν τὰς κομματικὰς διαμάχας. Οἱ ὕπαρχοι, οὕτως εἰπεῖν, αὐτοῦ Jefferson καὶ Hamilton κατέστησαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δύο ἀντιτιθεμένων μερίδων καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἦγε καὶ ἔφερε τοὺς «δημοκρατικούς», οἱ ὁποῖοι ἀνῆκον εἰς τὰς λαϊκὰς κυρίως τάξεις καὶ περιελάμβανον πλείστους ἀντιομοσπονδιακούς, ὁ δὲ Hamilton κατέστη ὁ ἀρχηγὸς τοῦ μεγάλου ἀντιπάλου κόμματος τῶν «ὁμοσπονδιακῶν» ἢ «ρεπουμπλικάνων», οἵτινες, ἀκολουθούμενοι παρὰ τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων, ἦσαν κεκηρυγμένοι

Digitized by Google

ὑπὲρ τῆς συγκεντρώσεως εἰς χεῖρας τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως τῆς μεγαλυτέρας δυνατῆς δυνάμεως ἐπὶ ζημίᾳ φυσικὰ τῆς αὐτονομίας τῶν Πολιτειῶν. Καίτοι προσεπάθησεν ὁ Washington νὰ παραμείνῃ μακρὰν τῶν κομματικῶν διαμαχῶν, δὲν ἠδυνήθη μέχρι τέλους νὰ μείνῃ ἀμέτοχος τούτων. Μετὰ τὸ τέλος τῆς δευτέρας αὐτοῦ προεδρείας ἠρνήθη νὰ ὑποβάλῃ ἐκ τρίτου ὑποψηφιότητα, ἡ δ' ἄρνησις αὐτοῦ ἀπετέλεσε προηγούμενον, τηρηθὲν πιστῶς παρὰ πάντων τῶν μετὰ ταῦτα προέδρων τῆς Συμπολιτείας· ἐν τούτοις ἐκηρύχθη κατὰ τὸ 1796 ὑπὲρ τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ ὑποψηφίου προέδρου, χάρις δ' εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐπιρροὴν αὐτοῦ ἐπέτυχε τὴν εἰς τὴν προεδρείαν ἐκλογὴν τοῦ ἐκ τῶν ὁμοσπονδιακῶν *John Adams*.

Τρία ἔτη βραδύτερον, τῷ 1799, ἀπέθνησκεν ὁ Οὐάσιγκτων καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ὑπῆρξε μέγα πλῆγμα κατὰ τοῦ ρεπουμπλικανικοῦ κόμματος.

Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις καὶ ἡ συνέχεια τὴν ὁποίαν αὕτη ἔσχε, δὲν ἐτάραξε σπουδαίως τὴν εἰρηνικὴν ἐξέλιξιν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Παρὰ τὴν συμπάθειαν αὐτῶν πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγωνιζομένους, οἱ Ἀμερικανοὶ εὕρισκον ὅτι ἡ οὐδετερότης παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς σπουδαίας ὠφελείας. Τὸ μετὰ τῶν ἐμπολέμων ἐμπόριον ἐπλούτιζε τὰς ἀμερικανικὰς πόλεις, ὡς ἐπλούτιζε τοὺς Ἕλληνας ἐφοπλιστὰς καὶ τὰς ἑλληνικὰς κοινότητας τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Εὐξείνου. Τὸ ἀμερικανικὸν ναυτικὸν ηὐξάνετο ἁλματωδῶς καὶ τὰ συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως ὑπερτιμώμενα γεωργικὰ προϊόντα παρήγοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀφθονώτερα. Συγχρόνως αἱ δημόσιοι πρόσοδοι, χάρις εἰς τὰς πλουσίας τελωνειακὰς εἰσπράξεις, ἦσαν ἀνθηραί. Ἡ δραστηριότης τῶν Ἀμερικανῶν ἐκίνησε τὴν προσοχὴν τῶν ναυτικῶν κρατῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ Ἀγγλία προέβη κατὰ Νοέμβριον 1794 εἰς ρύθμισιν τοῦ ζητήματος τοῦ λαθρεμπορίου πολέμου. Ἡ Γαλλία ἐξ ἑτέρου μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις εὑρίσκετο εἰς τὸ σημεῖον νὰ διακόψῃ τὰς πρὸς τὴν Ἀμερικὴν σχέσεις, ἀλλ' ἀπεφεύχθη τοῦτο χάρις εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Jefferson ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ στρατηγοῦ Βοναπάρτου ἐξ ἄλλου. Αἱ μεταξὺ Γάλλων καὶ Ἀμερικανῶν σχέσεις διαρρυθμίζονται φιλικώτερον ἤδη καὶ ἐκ τούτων ἐκεῖνοι, οἵτινες θὰ ὠφεληθῶσι περισσότερον, εἶναι οἱ δεύτεροι.

Ὁ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν πόλεμος. — Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Ἰλδεφόνσου ἡ Γαλλία ἀνέκτησε τὴν παρ' αὐτῆς εἰς τὴν Ἱσπανίαν παραχωρηθεῖσαν Λουϊζιάναν, καὶ τὴν 24ην Σεπτεμβρίου 1802 ὁ στρατηγὸς Victor διορίζεται γενικὸς διοικητὴς τῆς ἀποικίας. Ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης μεταξὺ τῶν μεγάλων αὐτοῦ σχεδίων κατέλεγε καὶ τὸ τῆς ἱδρύσεως ἰσχυροῦ ἀποικιακοῦ συγκροτήματος ἐν Ἀμερικῇ. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο δὲν ἐπέπρωτο νὰ ἐκπληρωθῇ. Ἡ ἀποστολὴ εἰς Λουϊζιάναν ἑνὸς συντάγματος πυροβολικοῦ, δύο ἡμιταξιαρχιῶν ἱππικοῦ καὶ δώδεκα πλοίων ἀνησύχησε τοὺς Ἀμερικανοὺς εἰς βαθμόν, ὥστε ὁ διάδοχος τοῦ Adams Jefferson νὰ ὑποδηλώσῃ ὅτι ἡ ἐν Ν. Ὀρλεάνῃ ἐγκατάστασις τῶν Γάλλων θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν συμφιλίωσιν τῶν Ἀμερικανῶν πρὸς τοὺς Ἄγγλους. Ὁ Βοναπάρτης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀρκετοὺς ἐχθροὺς διὰ νὰ μὴ ἐπιζητήσῃ καὶ νέους, εὑρίσκετο δὲ ὑπὸ οἰκονομικὰς συνθήκας ἐλάχιστα εὐχαρίστους, ἐγκατέλειψε τότε, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1803, τὴν Λουϊζιάναν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τῶν 15 ἑκατομμυρίων δολλαρίων. Οὕτως ηὐξάνετο τὸ ἔδαφος τῆς Συμπολιτείας κατὰ 3.000.000 τ. χ. καὶ τὰ σύνορα αὐτῆς μετεφέροντο εἰς τὰ Βραχώδη Ὄρη (Rocky Mountains). Συγχρόνως ἡ μεταναστευτικὴ κίνησις ηὔξανε μεγάλως καὶ αἱ δυτικαὶ χῶραι τῆς Συμπολιτείας, τὸ West, προσείλκυον πλήθη μεταναστῶν· ἀπὸ τοῦ 1800 πλέον ἢ 600.000 Ἀμερικανῶν πολιτῶν εἶχον ἐγκατασταθῇ πέραν τῶν Ἀλλεγανίων ὀρέων.

Κατὰ τοὺς Ναπολεοντείους πολέμους καὶ ἰδίως ἀφ' ἧς ὁ Ναπολέων ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς οὐδετέρους τὸ μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἐμπόριον, τὸ ἀμερικανικὸν ναυτικὸν περιῆλθεν εἰς δυσχερῆ θέσιν τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ καὶ ἡ Μ. Βρεττανία εἶχε κηρύξει ἐν ἀποκλεισμῷ τὰς μεταξὺ Βρέστης καὶ Ἀμβούργου ἀκτάς. Ὁ ἀγγλικὸς στόλος ὄχι μόνον κατεδίωκε τὸ λαθρεμπόριον πολέμου, ἀλλ' ἔφθανεν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ὑποψίας νὰ συλλαμβάνῃ ἐπὶ τῶν ἀμερικανικῶν σκαφῶν τοὺς Ἄγγλους λιποτάκτας. Κατὰ τὸ 1812 ἡ ρῆξις μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς καθίσταται ἀναπόφευκτος. Καὶ ἐνικήθησαν μὲν κατὰ θάλασσαν οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἀπέκλεισε τὰ παράλια τῆς χώρας, κατὰ ξηρὰν ὅμως ὁ ἀγὼν ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον εὐχερὴς διὰ τοὺς Ἄγγλους. Κατ' ἀρχὰς ἠδυνήθησαν οὗτοι εἰσχωρήσαντες εἰς τὴν Συμπολιτείαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς Οὐασιγκτῶνα καὶ νὰ πυρπολήσωσι τὴν *Λευκὴν Οἰκίαν* (White House), ἐνῷ ἐπίθεσις τῶν Ἀμερικανῶν κατὰ τοῦ Καναδᾶ ἀπέτυχεν, ὡς ἐκ τῆς ἀντιστάσεως ἰδίως τῶν Γαλλοκαναδῶν· βραδύτερον ὅμως ἡ θέσις τῶν Ἀμερικανῶν ἐβελτιώθη, τὸν δὲ Ἰανουάριον τοῦ 1815 ὁ στρατηγὸς Jackson ἐνίκα κατὰ κράτος τοὺς Ἄγγλους εἰς Νέαν Ὀρλεάνην. Ὀλίγας ἡμέρας πρότερον, τὴν 24ην Δεκεμβρίου 1814, συνωμολογεῖτο ἡ συνθήκη τῆς Γάνδης, θέτουσα τέρμα εἰς τὸν μεταξὺ τῆς Συμπολιτείας καὶ τῆς Ἀγγλίας ἀγῶνα, εἰ καὶ ἐπηκολούθησεν ἡ μάχη τῆς Ὀρλεάνης, διότι ἡ εἴδησις περὶ τῆς συνάψεως τῆς εἰρήνης ἐβράδυνε νὰ φθάσῃ εἰς Οὐασιγκτῶνα.

Τὸ δόγμα τοῦ Monroe. — Ἀπὸ τοῦ 1800 εὑρίσκεται διαρκῶς εἰς τὴν ἀρχὴν ἐν Ἀμερικῇ τὸ κόμμα τῶν «δημοκρατικῶν». Ὑπείκοντες οὗτοι εἰς τὰς περιστάσεις ἀπελάκτισαν τὰς θεωρίας καὶ ἀρχὰς αὐτῶν, ἐστηρίχθησαν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως καὶ μὲ στιβαρὰν χεῖρα ὡδήγησαν τὴν χώραν διὰ τῆς ἑνότητος εἰς τὴν συντέλεσιν μεγάλων προόδων. Τὸν Jefferson (1801—1809) διεδέχθη ὁ *Madison* (1809—1817) καὶ τοῦτον ὁ *Ἰάκωβος Monroe* (1817—1825). Ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ προεδρείας διὰ τῆς συνθήκης τῆς τῆς 22 Φεβρουαρίου 1819, ἡ Ἱσπανία παρεχώρησεν εἰς τὰς Ἡ. Πολιτείας τὴν Φλωρίδα, τὰ νοτίως τῆς 31° κείμενα τμήματα τῆς Ἀλαβάμας καὶ Μισσισσιπείας καὶ τὸ τμῆμα τῆς Λουϊζιάνας τὸ κείμενον εἰς τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καὶ μὴ περιλαμβανόμενον εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ν. Ὀρλεάνης. Τὰς χώρας ταύτας εἶχε καταλάβει δι' ἀποίκων καὶ διῴκει, εἰ καὶ ἀνεπισήμως, ἡ Συμπολιτεία ἀπὸ τοῦ 1811. Μὲ τὴν παραχώρησιν ταύτην ἡ Ἱσπανία δὲν ἀπέφυγε τὴν ἐπέμβασιν τῶν Ἡ. Πολιτειῶν ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων Ἱσπανοαμερικανῶν. Τὴν ἀναγνώρισιν τῶν τέως ἱσπανικῶν ἐν Ἀμερικῇ κτήσεων ὡς κρατῶν ἀνεξαρτήτων ἐπηκολούθησεν, ἐκ μέρους πάντοτε τῆς Συμπολιτείας, ἡ περίφημος διακήρυξις τοῦ Monroe ἀπὸ 2 Δεκεμβρίου 1823, διὰ τῆς ὁποίας καθιστᾶτο γνωστὸν εἰς τὴν Εὐρώπην ὅτι αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι δὲν θὰ ἠνείχοντο τοῦ λοιποῦ οἱανδήποτε ξενικὴν ἐπέμβασιν τείνουσαν νὰ ἐπιβάλῃ ἐν Ἀμερικῇ ἀρχὰς ἀντιθέτους πρὸς τὰς διεπούσας τὰ κράτη τῆς Συμπολιτείας, ὅτι συνεπῶς ἡ Εὐρώπη ἔπρεπε νὰ παύσῃ νὰ θεωρῇ τὴν Ἀμερικὴν ὡς χώραν ἀποικισμοῦ καὶ νὰ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ αὐτῆς. Ἡ μεγάλη ἀρχὴ «*Ἡ Ἀμερικὴ εἰς τοὺς Ἀμερικανούς*», βάσις καὶ γνώμων τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, εἶχεν ἐπισήμως καὶ ἐντόνως διακηρυχθῇ. Ἡ αὐτὴ διακήρυξις ὡμίλει περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν καὶ συνηγόρει ὑπὲρ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἠγωνίζοντο τότε κατὰ τῶν Τούρκων. Οὕτως οἱ Ἀμερικανοὶ ὄχι μόνον ἐλάμβανον ἤδη τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὰ πράγματα τοῦ Νέου Κόσμου, ἀλλ' ᾐσθάνοντο τὸ θάρρος νὰ ὑπερμαχήσωσιν ἐπισήμως καὶ πρῶτοι, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἐπίσημος Εὐρώπη ἐπέμενε νὰ ἀγνοῇ τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν, τῶν δικαίων ἑνὸς ἐνδόξου ἀλλ' ἀτυχοῦς ἔθνους.

Ἐὰν ἡ διακήρυξις τοῦ Monroe ἔσχε σπουδαίαν ἀπήχησιν εἰς τὴν Εὐρώπην, δὲν ὠφείλετο τοῦτο μόνον εἰς τὴν ἀδιάσειστον ἐπιχειρηματολογίαν, ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο, ἀλλ' ἰδίως εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ Ἡ. Πολιτεῖαι ἀπετέλουν ἤδη δύναμιν σπουδαίαν, τῆς ὁποίας τὸ μέλλον διεφαίνετο ἐκτάκτως λαμπρόν. Πράγματι ἀπὸ τοῦ 1800 ἡ Συμπολιτεία ὥδευσεν εἰς τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν πρόοδον μὲ βήματα γιγαντιαῖα. Μέχρι τοῦ 1821 δώδεκα νέαι Πολιτεῖαι, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ πέντε ἐντὸς τῶν τελευταίων τεσσάρων ἐτῶν, ηὔξησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν κρατῶν εἰς εἴκοσι πέντε. Ἄποικοι συνέρρεον πυκνοὶ καὶ αἱ ἐγκαταστάσεις αὐτῶν ἐξετείνοντο ἕως εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων. Τῷ 1820 ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἀνήρχετο εἰς 9.500.000 καὶ μετὰ δέκα ἔτη ὑπερέβη τὰ δεκατρία ἑκατομμύρια.

Ὅλος αὐτὸς ὁ πληθυσμὸς εἰργάζετο ἐντατικῶς· οἱ βιομήχανοι τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν, ἀναζητοῦντες διαρκῶς νέας ἀγορὰς καταναλώσεως, καὶ οἱ γεωργοὶ τῶν Νοτίων Πολιτειῶν, οἵτινες εἶχον ἀνάγκην γαιῶν ἐπιτηδείων εἰς καλλιέργειαν τοῦ βάμβακος, πρὸς ὑποστήριξιν καὶ διευκόλυνσιν τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν μεταναστῶν ἠκολούθουν κοινὴν πολιτικὴν τείνουσαν εἰς τὴν κατασκευὴν νέων δρόμων, εἰς τὴν διάνοιξιν ὁδῶν ναυσιπλοΐας, καὶ εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς ἀσφαλείας.

Ἡ γεωργία ἀνεπτύχθη μεγάλως. Ἀπὸ Βιργινίας μέχρι Λουϊζιάνας ἀπετέλει αὕτη τὴν σπουδαιοτέραν πηγὴν πλούτου εἰς τὰς Πολιτείας τοῦ Νότου. Ἓν ἑκατομμύριον Μαύρων, τῶν ὁποίων ἡ κεντρικὴ ἀγορὰ εὑρίσκετο εἰς Οὐασιγκτῶνα, ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν καλλιέργειαν βάμβακος καὶ σακχαροκαλάμου. Εἰς τὴν Maryland καὶ εἰς τὴν Βιργινίαν ἀνεπτύχθη μεγάλως ἡ καλλιέργεια καπνοῦ. Ἡ γῆ, ἕως τότε παρθένος, ἀντήμειβε πλουσίως τοὺς μόχθους τοῦ γεωργοῦ. Ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης ἀπέστελλον κατ' ἔτος πολυάριθμα πλοῖα διὰ νὰ ζητήσωσιν εἰς Ἀμερικὴν τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν βιομηχανίαν ἢ εἰς τὴν διατροφὴν αὐτῶν προϊόντα. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν γεωργικὴν ἀκμὴν οἱ βιομήχανοι τῶν βορείων Πολιτειῶν ἐμάνθανον τοὺς Ἀμερικανοὺς νὰ μὴ ἔχωσιν ἀνάγκην τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐργοστασίων. Μεγάλαι βιομηχανίαι βαμβακουργίας, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἐν Birmingham, ἐργοστάσια ἐριουργίας ἱδρύθησαν· ἡ μεταλλουργία εἶχεν ἤδη θέσει τὰς βάσεις αὐτῆς εἰς Connecticut καὶ εἰς Rhode-Island, ἐφαίνετο δ' ἤδη ἐν ἀκμῇ εἰς τὴν Πενσυλβανίαν. Ἡ τοιαύτη ἀνάπτυξις τῆς ἀμερικανικῆς βιομηχανίας προὐκάλεσε κίνησιν ὑπὲρ τῆς προστασίας αὐτῆς δι' ἐπιβολῆς προστατευτικοῦ δασμοῦ εἰσαγωγῆς μέχρι 33 %. Τοῦτο ἐπετεύχθη τῷ 1825.

Ἡ «βασιλεία» τοῦ Ἀνδρέου Jackson. — Ἡ ἐξέλιξις τῆς Συμπολιτείας ἔσχε τὸν ἀντίκτυπον αὐτῆς εἰς τὰ πολιτικὰ ἤθη τῆς χώρας. Ἀπέναντι τῆς παλαιᾶς ἀριστοκρατίας τῆς Βιργινίας ὠρθοῦτο ἤδη νέος καὶ μέγας λαός, ὅστις ἐζήτει τὰ δικαιώματα τὰ ὁποῖα ἐδικαιοῦτο νὰ ἔχῃ λόγῳ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν πρόοδον τῆς χώρας. Ταχέως ἀνεγνωρίσθησαν ἴσα δικαιώματα εἰς πάντας τοὺς πολίτας, ἡ καθολικὴ ψηφοφορία κατέστη κοινὸς τῆς Συμπολιτείας θεσμός, τὰ ἀξιώματα ἦσαν προσιτὰ εἰς κάθε ἄξιον. Εἰς τὴν γενικὴν αὐτὴν συγχώνευσιν τὰ παλαιὰ κόμματα σχεδὸν ἐξέλιπον καὶ ἐνεκαινιάσθη ἡ «*ἐποχὴ τῆς ἁρμονίας*», ἡ ὁποία ὅμως ἐλάχιστα διήρκεσε. Τῷ 1824 τόση ὑπῆρξεν ἡ πρὸς ἀλλήλους διάστασις τῶν πολιτικῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὥστε οὐδεὶς τῶν ὑποψηφίων προέδρων ἐξελέγη· θὰ ὑπερίσχυε δ' ὁ νικητὴς τῶν Ἄγγλων *Jackson*, ἂν μὴ ἡ Βουλὴ καὶ ὁ «μέγας Κεντουκιανός», ὁ «Harry of the West», ἤτοι ὁ μετανάστης *Clay*, ὑπεστήριζον τὸν *Quincy Adams*. Δύο νέα κόμματα παρουσιάζονται ἤδη ἐπὶ τῆς κονίστρας· οἱ «ἐθνικόφρονες ρεπουμπλικᾶνοι» ὑπὸ τοὺς Adams καὶ Clay, ὑπερασπίζοντες τὰ δικαιώματα τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας καὶ ἀκολουθοῦντες πολιτικὴν προστατευτικὴν τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας, καὶ οἱ «δημοκρατικοὶ ρεπουμπλικᾶνοι» ὑπὸ τοὺς Jackson καὶ Van Buren, προασπισταὶ τῶν λαϊκῶν δικαίων καὶ τῶν ἰδιαιτέρων συμφερόντων τῶν κρατῶν. Εἰς τὸν μεταξὺ τῶν κομμάτων τούτων ἀγῶνα ὑπερίσχυε τὸ δεύτερον διὰ τῆς κατὰ τὴν 4 Μαρτίου 1829 ἐκλογῆς τοῦ Ἀνδρέου Jackson, ἐπανεκλεγέντος τὴν 4 Μαρτίου 1833. Τὸν Jackson διεδέχετο κατὰ τὸ 1837 ὁ ὑπαρχηγὸς τούτου καὶ συνεργάτης *Van Buren*.

Ἐφαρμόσας ὁ Jackson παρὰ τὰς ἐκλογικὰς αὐτοῦ ὑποσχέσεις πολιτικὴν αὐστηρᾶς συγκεντρώσεως τῆς ἐξουσίας εἰς χεῖρας τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως, εὑρέθη εἰς δυσχερῆ θέσιν τῷ 1832, ὅτε ἡ Καρολίνα ἀπηγόρευσε τὴν εἰς τὸ ἔδαφος αὐτῆς ἐφαρμογὴν τοῦ νέου δασμολογίου, τὸ ὁποῖον ἠλάττωνεν ἀνεπαρκῶς, ὡς διετείνοντο οἱ κάτοικοι αὐτῆς, τοὺς προστατευτικοὺς δασμούς. Χάρις εἰς τὴν δεξιότητα τοῦ «μεγάλου Κεντουκιανοῦ» τὰ πράγματα συνεβιβάσθησαν, ψηφισθέντος νέου δασμολογίου καὶ οὕτω ἡ σύγκρουσις ἀπεκρούσθη. Ἐπὶ τῆς «βασιλείας» τοῦ Jackson ἐνεκαινιάσθη ἐν Ἀμερικῇ τὸ σύστημα τῶν «λαφύρων» (spoils), καθ' ὃ πᾶσαι αἱ δημόσιαι θέσεις ἀνήκουσιν εἰς τοὺς θερμοτέρους τῶν ὀπαδῶν τοῦ νικήσαντος κόμματος, οὕτω δ' ἡ πολιτικὴ ἀπέβη τὸ στάδιον τῶν χειροτέρων τυχοδιωκτῶν. Οἱ πολιτικοὶ ἀγῶνες ἔλαβον ἔκτοτε μεγαλυτέραν ὀξύτητα.

Ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου ὁ Jackson, θέλων νὰ διευκολύνῃ τὰς Δυτικὰς Πολιτείας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀνάγκην κεφαλαίων, διέλυσε κατὰ τὸ 1836 τὴν Ὁμοσπονδιακὴν Τράπεζαν, ἥτις ὑπῆρξε τὸ στήριγμα τῆς βιομηχανικῆς προόδου, καὶ κατένειμε τὰ κεφάλαια ταύτης μεταξὺ τῶν Τραπεζῶν τῶν Πολιτειῶν. Ἡ τοιαύτη πολιτικὴ κατέληξε τῷ 1837 εἰς ἀληθῆ οἰκονομικὸν πανικόν. Πολλαὶ Πολιτεῖαι ἀνέστειλαν τὴν πληρωμὴν τῶν τόκων τῶν χρεῶν αὐτῶν, τινὲς μάλιστα καὶ ἀπεκήρυξαν ταῦτα ὁλοκληρωτικῶς. Καὶ ἡνώθησαν μὲν οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Jackson εἰς κοινὴν μερίδα, τὴν τῶν φιλελευθέρων (whigs), δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως, ἐν τούτοις νὰ ἐπιβάλωσιν ἴδιον πρόεδρον κατὰ τὸ 1837, ἐκλεγέντος τοῦ Van Buren, ὅστις μετὰ τοῦ Levis ἦτο ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ νικητοῦ τῆς Ν. Ὀρλεάνης. Μόλις τῷ 1840 οἱ φιλελεύθεροι ὑπερίσχυον διὰ τῆς ἐκλογῆς ὡς προέδρου τοῦ στρατηγοῦ *Harrison*· ἀποθανόντος τούτου τῷ 1841, ὁ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἀντιπρόεδρος *Tyler*, δημοκρατικός, διεφώνησε πρὸς τὴν μερίδα του καὶ οὕτω ἡ ἐφήμερος δύναμις τῶν φιλελευθέρων ἐθραύσθη. Τῷ 1844 ὁ ὑποψήφιος αὐτῶν, ὁ πολὺς Harry Clay, ἀπετύγχανε πρὸ τοῦ δημοκρατικοῦ *Polk*.

Ἐπέκτασις τῆς Συμπολιτείας. — Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πληθυσμὸς τῆς Συμπολιτείας ηὔξανε μεγάλως. Ἡ ἐγκατάστασις τῶν σιδηροδρόμων ἐπετάχυνε τὴν διάχυσιν τοῦ μεταναστευτικοῦ ρεύματος εἰς τὰς ἀπωτέρας δυτικὰς χώρας, τὰς ὁποίας οἱ Ἀμερικανοὶ καλοῦσι *Far West*, καὶ Πολιτεῖαι νέαι προστίθενται εἰς τὰς ἤδη ὑπαρχούσας. Οὕτω ἡ Μισσουρία καὶ ἡ Arkansas (1836) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μισσισσιπῆ, ἡ Michigan παρὰ τὰς Μεγάλας Λίμνας (1837), βραδύτερον (1845) ἡ Φλωρὶς (Florida). Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἡ ὅμορος Texas, χώρα εὐρυτάτη, ἔμελλε νὰ προστεθῇ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἡ πλουσία καὶ εὔφορος αὕτη χώρα, ἀνήκουσα εἰς τὸ Μεξικόν, εἶχεν ἐν τούτοις κατοικηθῇ παρ' Ἀμερικανῶν ἀποίκων, οἵτινες τῷ 1836 ἀνεκήρυξαν

Digitized by Google

αὐτὴν ἀνεξάρτητον δημοκρατίαν, τῷ δὲ 1845 ἐζήτησαν τὴν ἕνωσιν αὐτῶν πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὅπερ καὶ ἔγινε. Τὸ Μεξικὸν διαμαρτυρηθὲν ἐκήρυξε τὸν πόλεμον τὸ ἀκόλουθον ἔτος, ἀλλὰ κατ' αὐτὸν ἡττήθη. Ὅτε πλεῖσται πόλεις αὐτοῦ καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ πρωτεύουσα Μεξικὸν περιῆλθον εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, προῆλθεν εἰς τὴν συνθήκην τῆς Guadalupe-Hidalgo τῆς 2 Φεβρουαρίου 1848, διὰ τῆς ὁποίας τὸ Μεξικὸν παρεχώρησεν εἰς τὴν Συμπολιτείαν τὴν χώραν τὴν ὁποίαν κατέχουσι σήμερον αἱ πολιτεῖαι Καλιφορνία καὶ Νεβάδα, τὴν Texas, τὴν Utah, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἀριζόνας, τοῦ Ν. Μεξικοῦ καὶ τμήματα τῶν Wyoming καὶ Colorado. Τὰ τμήματα τῆς Ἀριζόνας καὶ τοῦ Ν. Μεξικοῦ, τὰ κείμενα νοτίως τοῦ ποταμοῦ Gila, παρεχωρήθησαν παρὰ τοῦ Μεξικοῦ τὴν 30 Δεκεμβρίου 1853. Ὑπὸ τίτλον ἀποζημιώσεως διὰ τὰ ἐκχωρηθέντα ἐδάφη ἐδόθη εἰς τὸ Μεξικὸν τὸ γελοῖον ποσὸν τῶν 15 ἑκατομμυρίων δολλαρίων. Ὀλίγῳ πρότερον, τὸ 1846, ἡ σύνεσις καὶ δεξιότης τοῦ προέδρου Polk ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παρὰ τῆς Ἀγγλίας παραχώρησιν τῆς παρ' Ἀμερικανῶν ἀποίκων κατεχομένης εὐρείας χώρας Oregon· οὕτως ἡ Συμπολιτεία ἐπεξέτεινε τὰ ΒΔ αὐτῆς σύνορα πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἄποικοι ἐπεξέτεινον τὰς ἐγκαταστάσεις των ἐκεῖθεν τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων, ἀνεγνωρίζετο καὶ διεγράφετο παρὰ τοῦ *Fremont* ἡ ὁδὸς ἥτις ἄγει ἐκ τῆς ἐν Utah Ἁλμυρᾶς Λίμνης (Salt Lake) εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, καὶ ἡ κοινὴ γνώμη τῆς χώρας ἐκηρύσσετο ὑπὲρ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἀμερικανικῆς κυριαρχίας μέχρι τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, φυσικοῦ ὁρίου αὐτῆς. Ἀπέραντοι χῶραι, τῶν ὁποίων τὰ πλούτη ἀπεκαλύπτοντο ὁσημέραι ἀξιολογώτερα, εἶχον ἀνοιχθῆ εἰς τὴν δραστηριότητα τῶν προσρεόντων ἀποίκων. Τὸ μεταναστευτικὸν ἐξ Εὐρώπης ρεῦμα ἐγένετο πυκνότερον ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς ἐλαττώσεως τῆς διαρκείας τοῦ ταξιδίου ὡς ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, ἥτις ἐμάστιζε τὴν Εὐρώπην περὶ τὸ 1846 καὶ τῶν πολιτικῶν ταραχῶν, ἰδίως τῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 1848, αἵτινες ἐξηνάγκασαν πλῆθος προγεγραμμένων ἢ δυσηρεστημένων νὰ ζητήσωσι νέαν πατρίδα. Κατὰ τὸ 1848 ἡ ἀνακάλυψις χρυσωρυχείων εἰς Καλιφορνίαν εἵλκυσεν εἰς τὴν χώραν ἐκείνην πολλοὺς μετανάστας. Ἀπὸ τοῦ 1840 μέχρι τοῦ 1860 περὶ τὰ τέσσαρα ἑκατομμύρια ἀποίκων εἰσῆλθον εἰς Ἡν. Πολιτείας, ὁ δὲ πληθυσμὸς τῆς Συμπολιτείας ηὔξανεν ἀπὸ 18 εἰς 31 ἑκατομμύρια. Ἤδη τὸ κέντρον τῆς ἐθνικῆς βαρύτητος μετετοπίζετο ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν δυτικώτερον, ἀφοῦ περισσότερον τοῦ ἡμίσεος ἤδη τῶν κατοίκων ἔζων ἐκεῖθεν τῶν Ἀλλεγανίων Ὀρέων. Ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ καθίστατο ἡ κυρία τῶν Ἀμερικανῶν ἀσχολία, ἰδιαιτέρως ἤνθει ἡ καλλιέργεια τοῦ βάμβακος· ἀλλὰ καὶ ἡ βιομηχανία εἶχε κάμει πρὸς Βορρᾶν σπουδαίας προόδους. Μὲ τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἀποίκων οἱ *Ἰνδοὶ* περιωρίσθησαν εἰς ἴδια διαμερίσματα, καλούμενα *reserves*. Πολλαὶ τῶν φυλῶν τούτων εἶχον ἐκ τοῦ φανεροῦ κηρυχθῆ ἐχθραὶ τῶν μεταναστῶν λευκῶν, ὡς οἱ *Ἀπάχαι*, οἱ *Κομόγχαι*, οἱ *Navahoes*, οἱ *Σεμινόλαι* τῆς Φλωρίδος καὶ ἄλλοι. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1861 ἡ κυβέρνησις τῆς Οὐασιγκτῶνος διετήρει σχέσεις μετὰ 152 φυλῶν, περιλαμβανουσῶν περὶ τὰς 240.000 ψυχῶν.

Τὰ αἴτια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. — Ἀπὸ μακροῦ ἤδη ὑφίστατο ὀξεῖα ἀντίθεσις συμφερόντων μεταξὺ τῶν βιομηχανικῶν πληθυσμῶν τῶν ΒΑ Πολιτειῶν, οἵτινες εἶχον ἀνάγκην ἐπιβολῆς προστατευτικῶν δασμῶν πρὸς ἐπικράτησιν ἐν Ἀμερικῇ τῆς βιομηχανίας αὐτῶν, καὶ τῶν γεωργῶν τῶν Πολιτειῶν τοῦ Νότου, οἵτινες ἦσαν ὀπαδοὶ τῆς ἐλευθέρας ἀνταλλαγῆς, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἠγόραζον τὰ βιομηχανικὰ εἴδη εἰς τιμὰς συναγωνισμοῦ. Τὴν διάστασιν ταύτην καθίστα ὀξυτέραν τὸ ζήτημα τῆς δουλείας.

Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1808 διὰ τροποποιήσεως (amendment) τοῦ ἀμερικανικοῦ Συντάγματος εἶχεν ἀπαγορευθῆ ἡ ἐξ Ἀφρικῆς εἰσαγωγὴ δούλων· ἡ καταδίωξις τῶν δουλεμπορικῶν πλοίων ἐν τῷ ὠκεανῷ παρὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων συνετέλεσεν εἰς τὴν πιστὴν τήρησιν τῆς συνταγματικῆς ἀπαγορεύσεως. Ὑπῆρχον ὅμως ἤδη πολλοὶ μαῦροι εἰς τὴν Συμπολιτείαν, ἰδίως εἰς τὰς νοτίας Πολιτείας, ἐξαιρετικῶς δ' εὔγονοι εἶχον αὐξηθῆ ὥστε κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1860 ἐπὶ συνολικοῦ πληθυσμοῦ 31.443.321 νὰ ἀριθμῶνται εἰς 3.953.760. Ἐνωρὶς ἤρχισεν ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας. Αἱ Πολιτεῖαι διῃρέθησαν εἰς ἐκείνας, ὅπου ἡ δουλεία θὰ ὑφίστατο καὶ εἰς ἐκείνας, ὅπου δὲν θὰ ἀνεγνωρίζετο.

Τῷ 1820 συνεφωνήθη μεταξὺ βορείων καὶ νοτίων ὅτι ἡ Μισσουρία (Missouri) θὰ συγκατελέγετο εἰς τὰ κράτη ὅπου ἡ δουλεία θὰ ἐπετρέπετο, τοῦ λοιποῦ ὅμως τὰ κράτη, τὰ ὁποῖα θὰ ἱδρύοντο εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Μισσισιπῆ καὶ ὑψηλότερον τῶν 36° 30', θὰ προωρίζοντο ἀποκλειστικῶς εἰς ἀποικισμὸν ἐλευθέρων καὶ λευκῶν ἐργατῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ εὐρυτάτη προπαγάνδα παρὰ τοῦ *Channing*, τοῦ *Garrison* καὶ ἄλλων διενηργεῖτο ἐν Ἀμερικῇ κατὰ τῆς δουλείας καὶ τὸ ἔδαφος εἶχεν οὕτω παρασκευασθῆ, ὥστε μετὰ τὴν πρόσκτησιν νέων χωρῶν διὰ τῆς συνθήκης τῆς Guadalupe-Hidalgo ὑπεστηρίχθη παρὰ τῶν βορείων ὅτι ἡ συμφωνία τοῦ 1820 ἀφεώρα μόνον τὴν γαλλικὴν Λουϊζιάναν καὶ κατὰ συνέπειαν τὰ τέως μεξικανικὰ ἐδάφη ἔπρεπε νὰ καταλεχθῶσι μεταξὺ ἐκείνων ὅπου ἡ δουλεία δὲν θὰ ὑφίστατο. Τὸ Κογκρέσσον ἀπέφυγε νὰ ἐκφρασθῇ ἐπὶ τῆς διαφορᾶς, ἡ δὲ Καλιφορνία, βαρυνθεῖσα νὰ ἀναμένῃ, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὴν εἰς Πολιτείαν καὶ προέγραψε τὴν δουλείαν τῷ 1849. Τὸ ἑπόμενον ἔτος, χάρις εἰς τὴν μεσολάβησιν τοῦ πολλοῦ Henry Clay, ἡ Καλιφορνία ἀνεγνωρίζετο μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων Πολιτειῶν τῆς Συμπολιτείας. Διὰ τὰς λοιπὰς νέας χώρας συνεφωνήθη ὅτι ὁσάκις τις ἐξ αὐτῶν καθίστατο κράτος, οἱ κάτοικοι αὐτοῦ θ' ἀπεφάσιζον περὶ τῆς διατηρήσεως ἢ τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας. Ἐν τούτοις οἱ βόρειοι ὑπερεμάχουν τῆς καταργήσεως αὐτῆς καθ' ὅλην τὴν χώραν. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου καθ' ὃν οἱ νότιοι ἠδύναντο νὰ διώκωσι τοὺς φυγάδας δούλους εἰς τὰς βορείας πολιτείας, παρεῖχεν ἑκάστοτε ἀφορμὰς ἐξερεθίσεως τῶν πνευμάτων. Τῷ 1854, ἑνὸς γερουσιαστοῦ ζητήσαντος, ἵνα ἡ συμβιβαστικὴ λύσις τοῦ 1850 ἐπεκταθῇ εἰς Nebraska καὶ εἰς Kansas, τὸ Κογκρέσσον διῃρέθη καὶ αἱ συνεδριάσεις του κατέστησαν ταραχώδεις. Συμπλοκαὶ συνέβησαν μεταξὺ ἐλευθέρων ἀποίκων καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν δούλων καὶ τὸ ἀδελφικὸν αἷμα ἔρρεε. Καθημερινῶς τὸ κατὰ τῆς δουλείας λαϊκὸν ρεῦμα ὠγκοῦτο· τῷ 1857 τὸ βιβλίον τῆς κυρίας *Beecher-Sotwe* «Ἡ καλύβα τοῦ μπάρμπα Θωμᾶ», εἰς τὸ ὁποῖον μὲ παθητικὰ χρώματα περιγράφεται ἡ δυστυχία τῶν δούλων, εἶχε μοναδικὴν ἐπιτυχίαν.

Παρὰ ταῦτα οἱ νότιοι εἶχον πάντοτε τὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖρας των· μετὰ τὸν Taylor ἐξελέγη τῷ 1852 ὁ δημοκρατικὸς *Pierce*, τὸν ὁποῖον τῷ 1856 διεδέχθη ὁ ἐπίσης δημοκρατικὸς *Buchanan*. Οἱ κατὰ τῆς δουλείας κεκηρυγμένοι, ἵνα ἐπιτύχωσι τὴν ἀρχήν, συνηνώθησαν πρὸς τοὺς κατὰ πάσης ἐπεκτάσεως τῆς δουλείας ἀγωνιζομένους *Free Soilers* χάρις δὲ εἰς τὴν συνεργασίαν αὐτῶν τὸ ρεπουμπλικανικὸν κόμμα ἀπέκτα ταχέως τὴν πλειοψηφίαν εἴς τε τὴν Γερουσίαν καὶ τὴν Βουλήν.

Ἀβραὰμ Λίνκολν.—Κατὰ τὸ 1860 ἐξελέγετο πρόεδρος ὁ ρεπουμπλικᾶνος *Ἀβραὰμ Λίνκολν*. Κατήγετο οὗτος ἐκ Βιργινίας, ἀλλ' ἐγεννήθη εἰς τὸ Kentucky καὶ ἐθεωρεῖτο τέκνον τοῦ West· κατὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ ἤσκησε τὰ ἐπαγγέλματα φύλακος ποιμνίων, λεμβούχου, ἐργάτου εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς γραμμάς, ταχυδρομικοῦ ὑπαλλήλου. Ἔχων ἀκατάβλητον θέλησιν ἐμελέτησε τὸ δίκαιον, ἔγινε δικηγόρος, καὶ χάρις εἰς τὴν εὐφυΐαν καὶ εἰς τὴν γενικὴν ἐκτίμησιν, τῆς ὁποίας ἠξιώθη ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρός του, ἔφθασεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου.

Αἱ ἰδέαι τοῦ Lincoln περὶ δουλείας ἦσαν γνωσταί· «ἡ ἐλευθερία, ἔλεγεν, εἶναι ἡ φυσικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου· οὔτε τὸ Κογκρέσσον, οὔτε τὰ Κοινοβούλια τῶν πολιτῶν, οὔτε οἱονδήποτε πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καθιερώσῃ τὴν δουλείαν εἰς οἱονδήποτε τῆς Ἀμερικανικῆς Ἑνώσεως τμῆμα». Δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐγκατασταθῆ ὁ νέος πρόεδρος, ὅτε τὴν 20 Δεκεμβρίου 1860 ἡ Νοτία Καρολῖνα ἀπεσχίσθη τῆς ὁμοσπονδίας. Ἐπηκολούθησεν ἡ ἀπόσχισις τῆς Φλωρίδος, Λουϊζιάνας, Ἀλαβάμας, Τεξάς, Γεωργίας καὶ Μισσισιπείας, εἰς τὰς ὁποίας προσετίθεντο βραδύτερον ἡ Βιργινία, Ἀρκάνσας, Tennessee καὶ ἡ Βορεία Καρολῖνα. Τὰ κράτη ταῦτα ἀπετέλεσαν τὴν «*ἕνωσιν τῶν ὁμοσπόνδων κρατῶν*», συνέδριον δ' αὐτῶν συνελθὸν εἰς Montgomery τὴν 4 Φεβρουαρίου 1861 συνέταξε τὸ νέον σύνταγμα. Πρωτεύουσα τῆς νέας Συμπολιτείας ὡρίσθη ἡ Richmond ἐν Βιργινίᾳ, πρόεδρος δὲ ἐξελέγη ὁ *Jefferson Davis*.

Εἰς τὴν ἔκκλησιν τοῦ Lincoln πρὸς τοὺς στασιαστάς, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος ἐκάλει τοὺς νοτίους εἰς φιλικὸν συμβιβασμόν, οὗτοι ἀπήντησαν διὰ βομβαρδισμοῦ καὶ καταλήψεως τοῦ παρὰ τὸ Charleston φρουρίου Sumter, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1861. Ὁ ἐμφύλιος *Πόλεμος τῆς Ἀποχωρήσεως*, ὅστις ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ μέχρι τοῦ 1865, εἶχεν ἀρχίσει.

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ὁ Λίνκολν ἔδειξεν ὅλην τὴν ἀκατάβλητον δύναμιν καὶ ἐνεργητικότητα τῆς ψυχῆς του. Καὶ ὑπερεῖχον μὲν οἱ βόρειοι τῶν νοτίων, διότι εἶχον ταχθῆ 23 κράτη τοῦ Βορρᾶ μὲ πληθυσμὸν 22 ἑκατομμυρίων, ἐναντίον 11 κρατῶν τοῦ Νότου, τῶν ὁποίων ὁ πληθυσμὸς ἀνήρχετο μόνον εἰς 9 ἑκατομμύρια καὶ ἐκ τούτων ὑπὲρ τὰ τρία καὶ ἥμισυ ἦσαν μαῦροι δοῦλοι. Ὡσαύτως ὑπερεῖχον ἀπὸ ἀπόψεως πλούτου, ἐκέκτηντο βιομηχανίαν ἀνθοῦσαν, ἰσχυρὸν ναυτικόν, γεωργικὴν ἐπάρκειαν, ἐνῷ οἱ νότιοι ἠσχολοῦντο κυρίως περὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ βάμβακος. Ἀπὸ ἀπόψεως ὅμως στρατιωτικῆς οἱ ὅροι ἦσαν διάφοροι· ἐνῷ οἱ νότιοι ἠδυνήθησαν νὰ εὕρουν ἐξ ἀρχῆς εἰς τοὺς γεωργικοὺς των πληθυσμοὺς τὰ στοιχεῖα στρατοῦ καλῶς παρεσκευασμένου, εἶχον δὲ καὶ καλοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ στρατηγούς, οἱ βόρειοι εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παρασκευάσωσι στρατὸν μεγαλύτερον τῶν 15 χιλιάδων, μόλις δὲ μετὰ μακρὸν διάστημα ἐπετεύχθη νὰ χρησιμοποιηθῶσι πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῆς χώρας. Ἐχρειάσθη πρὸς τοῦτο ἡ τεραστία προσπάθεια τοῦ Λίνκολν, ὅστις, προχειρισθεὶς εἰς δικτάτωρα, ἐπέτυχε τὴν παρὰ τοῦ Κογκρέσσου ψήφισιν συντάξεως στρατοῦ ἐκ 500 χιλιάδων καὶ διαθέσεως πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος 500 ἑκατομμυρίων δολλαρίων. Ἀφοῦ πρότερον ὁ στρατὸς ὑπῆρξεν ἐθελοντικός, ἐπεβλήθη παρὰ τοῦ Κογκρέσσου ἡ ὑποχρεωτικὴ θητεία. Οἱ νότιοι προσεπάθουν νὰ μιμῶνται τὰ μέτρα τοῦ Λίνκολν καὶ τῶν βορείων, ἀλλ' εἶδον ὅτι αἱ δυνάμεις των ἦσαν πολὺ ὑποδεέστεραι.

Κατ' ἀρχὰς ὁ ἀρχηγὸς τῶν νοτίων *Lee* καὶ οἱ ὕπαρχοι τούτου *Johnston* καὶ *Jackson* ἔσχον σπουδαίας ἐπιτυχίας, ἠπείλησαν τὴν Οὐασιγκτῶνα τῷ 1862 καὶ ἐσταμάτησαν ἐπὶ μακρὸν τοὺς στρατοὺς τῶν βορείων ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Richmond ὁδοῦ. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1863 ὁ στρατηγὸς Lee βαδίζων κατὰ τῆς Φιλαδελφείας ἀνεχαιτίσθη κατόπιν φονικῆς μάχης ἐν Gettysbourg τῆς Πενσυλβανίας παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τῶν βορείων *Meade*· ἀπόπειρα ἐν τούτοις τοῦ τελευταίου νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Rihmond παρημποδίσθη. Ὁ ἀγὼν ἤρχισεν ἐξελισσόμενος μᾶλλον ὑπὲρ τῶν βορείων. Ὁ στρατηγὸς αὐτῶν *Grant*, κυριεύσας τὸ Vicksbourg καὶ τὸ Bâton Rouge, ἐγένετο κύριος ὅλης τῆς κοιλάδος τοῦ Μισσισσιπῆ· μετ' οὐ πολὺ οἱ νότιοι ἡττῶντο παρὰ τοῦ Grant εἰς τὴν μάχην τῆς Chattanooga.

Κατὰ θάλασσαν ὁ ἀγὼν εἶχεν ἀποληξει ὑπὲρ τῶν βορείων· χάρις εἰς τὸν στόλον, τὸν ὁποῖον συνεπλήρωσεν ὁ Λίνκολν, οἱ βόρειοι ἐκυριάρχησαν τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τῶν ὑδάτων τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου. Ἀπὸ τοῦ 1862 ὁ ναύαρχος *Farragut* κατελάμβανε τὴν Ν. Ὀρλεάνην· τὸ λαθρεμπόριον πολέμου ἔπαυσεν ἢ περιεστάλη καὶ αὐστηρὸς ἀποκλεισμὸς διέκοψε τὸ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ τῶν νοτίων ἐμπόριον. Παρὰ τὰ κατορθώματα τῶν καταδρομέων αὐτῶν, οἱ νότιοι ἦσαν καταδεδικασμένοι νὰ ὑποκύψωσιν ἐξ αἰτίας ἐλλείψεως προμηθειῶν καὶ πολεμεφοδίων καὶ ἡ ἀντίστασις ἤρχισε νὰ κάμπτεται.

Κατὰ τὸ 1864 προχειρίζεται εἰς ἀρχιστράτηγον τῶν βορείων ὁ Gra t καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ καταλάβῃ τὴν Richmond, ἀλλ' ἀποκρούεται. Ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἐστοίχισεν εἰς τὸν Grant 60 χιλιάδας ἀνδρῶν, χάρις ὅμως εἰς αὐτὴν τὸ κύριον σῶμα τῶν νοτίων ὑπὸ τὸν Lee ἐξησθένησε μεγάλως, ἠδυνήθη δὲ οὕτω ὁ *Sherman* νὰ προσβάλῃ αὐτὸ ἐκ τῶν πλαγίων συγχρόνως καὶ ἐκ τῶν ὄπισθεν. Κατευθυνθεὶς οὗτος πρὸς Ν. ἔφθασε βραδέως εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Tennessee, νικήσας δὲ τοὺς νοτίους εἰς Ἀτλάνταν προυχώρησε πρὸς Α., εἰσεχώρησεν εἰς τὴν καρδίαν τῶν Ὁμοσπόνδων κρατῶν καὶ φθάσας μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ κατέλαβε τὴν Savannah. Τὴν 1 Φεβρουαρίου ὁ Sherman ἀνελάμβανε γοργῶς τὴν πρὸς Β. πορείαν καὶ κατὰ Μάρτιον ἡνοῦτο πρὸς τὰς ἄλλας στρατιὰς τῆς Συμπολιτείας.

Νίκη τῶν Βορείων.— Τὴν 2 Ἀπριλίου 1865 ὁ Grant ἐγένετο κύριος τῶν φοβερῶν ὀχυρωμάτων, τὰ ὁποῖα προήσπιζον τὴν Richmond καὶ τὴν Petersbourg, τὴν δὲ 9 Ἀπριλίου ὁ στρατηγὸς Lee μετὰ 28 000 ἀνδρῶν παρεδίδετο εἰς τὸν Grant ἐν Appomatox. Οὕτως ἐτέθη τέρμα εἰς τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν διὰ νίκης τῶν βορείων, ὀφειλομένης κυρίως εἰς τὴν ἀκατάβλητον δραστηριότητα τοῦ Λίνκολν καὶ εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅπως, παρὰ πάσας τὰς δυσχερείας καὶ τὰς μεγάλας θυσίας, ἐξυπηρετήσῃ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Τὸν Λίνκολν συνέδραμεν ὄχι μόνον σύμπας ὁ λαὸς τῶν βορείων Πολιτειῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ διέκειντο συμπαθῶς πρὸς τὸν ἀγῶνά του καὶ ηὔχοντο ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας του. Μόνον ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ διευθύνοντες ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῶν νοτίων εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς· εἶναι λυπηρὸν ὅτι αὐτὸς ὁ φιλελεύθερος *Γλάδστων* ἐξεφράσθη ὑπὲρ αὐτῶν. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις οὐ μόνον ἀνεγνώρισε τοὺς νοτίους ὡς ἐμπολέμους, ἀλλὰ καὶ διεμαρτυρήθη ἐναντίον τοῦ κατ' αὐτῶν κηρυχθέντος παρὰ τῶν βορείων ἀποκλεισμοῦ, ὅστις ἐστέρει τὰ ἀγγλικὰ ἐργοστάσια βάμβακος. Εὐχομένη τὴν νίκην τῶν νοτίων ἔκλειε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸ τῶν ἐφοπλιστῶν, οἵτινες ἐπρομήθευον εἰς τοὺς στασιαστὰς καταδρομικά, ὡς τὴν Alabama. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ *Ναπολέων Γ'*, ἐπωφελούμενος τοῦ ἐμφυλίου τῶν Ἀμερικανῶν σπαραγμοῦ, ἔθηκεν εἰς ἐνέργειαν τὸ παράτολμον αὐτοῦ σχέδιον τῆς διὰ τῶν Γάλλων ἱδρύσεως αὐτοκρατορίας ἐν Μεξικῷ. Ἡ τοιαύτη ἐπέμβασις ἦτο πλῆγμα κατὰ τοῦ δόγματος τοῦ Monroe καὶ ὁ Λίνκολν δὲν ἐδίστασε νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐπιτιμητικῶς πρὸς τὸν Ναπολέοντα Γ' διὰ τὴν πρᾶξίν του. Χάρις εἰς τὴν νίκην τῶν βορείων οἱ Μαῦροι ἀπέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των. Ἤδη τὴν 1 Ἰανουαρίου 1863 ὁ Λίνκολν εἶχε κηρύξει ἐλευθέρους

Digitized by Google

τοὺς δούλους τῶν ἀποχωρησάντων κρατῶν, τὸν δὲ Ἰανουάριον τοῦ 1865 ἐπετύγχανε τὴν παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου ψήφισιν τῆς 13ης τροποποιήσεως (amendment) τοῦ Συντάγματος, ἡ ὁποία ἐθέσπιζε τὴν καθ'ὅλην τὴν χώραν κατάργησιν τῆς δουλείας. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἠδυνήθη νὰ κατισχύσῃ τῶν δημοκρατικῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπερήσπιζον τὰ δικαιώματα τῶν Πολιτειῶν καὶ ἐζήτουν εἰρήνην συμβιβασμοῦ· τὸν Νοέμβριον τοῦ 1864, πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἐξελέγετο διὰ δευτέραν φορὰν πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τὴν 4ην Μαρτίου 1865 ἤρχιζε τὴν δευτέραν του προεδρικὴν περίοδον. Ἐπρόκειτο ἤδη νὰ ἐφαρμόσῃ πρόγραμμα ἐσωτερικῆς εἰρηνεύσεως καὶ ἀνορθώσεως, ὅτε τὴν 14ην Ἀπριλίου ἔπιπτεν ὑπὸ τὸ βλῆμα τοῦ περιστρόφου τοῦ νοτίου *Booth*, ἐνῷ συγχρόνως ἐτραυματίζετο σοβαρῶς ὁ ἐκ τῶν κυρίων συμβούλων αὐτοῦ *Seward* παρὰ τοῦ Payne.

Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Lincoln ἀντιπρόεδρος *Johnson* ἀπένειμε καθολικὴν ἀμνηστείαν καὶ ἀκολουθῶν πολιτικὴν μετριοπαθείας ἀπέδωκεν εἰς τὰ κράτη τοῦ Νότου τὰ ἐκ τοῦ Συντάγματος δίκαια αὐτῶν, ἀφοῦ συνήνεσαν πρῶτον ν' ἀκυρώσωσι τὰ χρέη των καὶ ν' ἀποδεχθῶσι τὴν 13ην τροποποίησιν.

Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Μαύρων δὲν εἶχε τὰς συνεπείας τὰς ὁποίας ἀνέμενον οἱ ἐχθροὶ τῆς δουλείας. Αὐτοὶ μὲν οἱ Μαῦροι ἐδεικνύοντο ὀκνηρότατοι καὶ ἀγροῖκοι, οἱ δὲ Λευκοὶ ἀπηξίουν νὰ μεταχειρίζωνται αὐτοὺς ὡς ἴσους των· οὕτω ἀπηγορεύθησαν οἱ μεικτοὶ γάμοι, ἐστερήθησαν οἱ Μαῦροι τοῦ δικαιώματος ψήφου καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα διαπαιδαγωγήσεως καὶ καταπολεμήσεως τῆς ἀλητείας ἐτέθησαν καὶ πάλιν οὗτοι ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν παλαιῶν των κυρίων. Ἡ νίκη τῶν βορείων ὑφίστατο μόνον κατὰ τύπους. Τὸ Κογκρέσσον εἰς τὸ ὁποῖον οἱ κατὰ τῆς δουλείας ὑπερίσχυον, ἐψήφισε, παρὰ τὰς προσπαθείας τοῦ Johnson, τὴν 14ην τροποποίησιν, ἥτις ἀπηγόρευεν εἰς τὰ κράτη νὰ περιστέλλωσι τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν καὶ ἀπέκλειε τῶν δημοσίων ἀξιωμάτων τοὺς πρωταιτίους τῆς ἐπαναστάσεως. Πρὸς ἐπιβολὴν τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ, τὸ Κογκρέσσον ἀπέστειλε στρατιωτικοὺς διοικητὰς εἰς τὰ νότια κράτη, εἰσήγαγε δ' εἰς δίκην πρὸ τῆς Γερουσίας τὸν κωλυσιεργοῦντα Johnson, ὅστις ὅμως ἠθωώθη (1868).

Ἐπὶ τοῦ μετὰ τὸν Johnson προέδρου *Grant* ἐξηκολούθησεν ὁ εἰς τὰ κράτη τοῦ Νότου σάλος. Τυχοδιῶκται ἐκ Βορρᾶ, ἐκμεταλλευόμενοι τὴν εὐπιστίαν τῶν Μαύρων, κατελάμβανον τὴν ἐξουσίαν καὶ ἔπραττον κατὰ τὰς διαταγὰς τῆς ὁμοσπονδιακῆς κυβερνήσεως. Σφαγαὶ Μαύρων ἐγένοντο καὶ διωγμοὶ εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, μυστικαὶ δὲ ἑταιρίαι, ὡς ἡ καὶ νῦν ἔτι δρῶσα *Κοῦ-Κλοὺξ-Κλάν*, ἀπεμάκρυνον αὐτοὺς ἀπὸ τὰς κάλπας μὲ ἀπειλάς. Τὸ Κογκρέσσον ἐπεμβαῖνον καὶ πάλιν ψηφίζει τὴν 15ην τροποποίησιν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου δὲν ἠδύνατο νὰ περιορίσῃ ἢ νὰ ἀρνηθῇ κράτος τι διὰ λόγους σχετικοὺς πρὸς τὸ χρῶμα, τὴν φυλὴν ἢ προϋπάρξασαν δουλείαν. Ἐν τούτοις οἱ Λευκοὶ εὗρον τρόπον νὰ παρακάμψωσι τὰς διατάξεις ταύτας ὑποβαλόντες τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος εἰς ὡρισμένους ὅρους μορφώσεως, περιουσίας κ. ἄ. Προϊόντος τοῦ χρόνου, χάρις εἰς τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας μεταξὺ τῶν Μαύρων, ἡ θέσις αὐτῶν ἐβελτιώθη καὶ τείνει βελτιουμένη ὁσημέραι.

Πρόσκτησις τῆς Ἀλάσκας. — Τὴν 20 Μαρτίου 1867 ἐπὶ τῆς προεδρίας Johnson ἡ *Ἀλάσκα* παρεχωρήθη εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας ἀντὶ 7.200.000 δολλαρίων. Ἔκτοτε ἤρχισαν συστηματικαὶ ἀποστολαὶ πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς χώρας· διοργανούμεναι αὗται παρὰ τῆς Geological Survey, τῆς Geodetical Survey καὶ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Συμπολιτείας εἶχον ἐξερευνήσει μέχρι τοῦ 1905 799 800 τ.χ., ἤτοι πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς χώρας. Νέοι συνοικισμοὶ ἱδρύθησαν, Circle City, Dyea καὶ ὁ μεγαλύτερος τὸ Nome. Συγχρόνως ὁ παλαιὸς πληθυσμὸς τοῦ διαμερίσματος Wrangel ηὔξησε ταχέως. Ἡ ἀνακάλυψις τῶν χρυσωρυχείων τοῦ Klondyke καὶ πλουσίων ἀνθρακωρυχείων ἔδωκε νέαν ζωὴν εἰς τὴν χώραν. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ἐπανετέθη ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τῶν συνόρων μεταξὺ Ἀλάσκας καὶ Καναδᾶ, τὸ ὁποῖον εἶχε κανονισθῆ λίαν ἀσαφῶς τῷ 1825 δι' ἀγγλορρωσικῆς συμβάσεως. Κατὰ τὸ 1903 νέα ἐπιτροπή, ἀγγλοαμερικανική, διηυθέτησεν ὁριστικῶς τὸ ζήτημα τῶν συνόρων. Ἡ χώρα ἀποδεικνύεται πλουσιωτάτη.

Εἰς τὰς Δυτικὰς χώρας καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ ἤρχισεν ἐντεινομένη ἡ ἀποικιστικὴ κίνησις εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε. Χάρις εἰς τὸν νόμον Homestead τοῦ 1862, ὅστις παρεχώρει 160 ἑκτάρια γῆς εἰς πάντα, ὅστις θὰ ἐκαλλιέργει αὐτὰ ἐπὶ πενταετίαν, ἓν ἑκατομμύριον οἰκογενειῶν ἐγκατεστάθησαν. Ἤδη τοὺς κλασσικοὺς *βουκόλους* (cow-boys) τοῦ West ἀντικαθίστων οἱ μονίμως ἐγκατεστημένοι γαιοκτήμονες καὶ ἡ γεωργία ἔλαβε τοιαύτην ἔκτασιν, ὥστε ἡ ἐξαγωγὴ σιτηρῶν ἐδεκαπλασιάσθη ἀπὸ τοῦ 1860 μέχρι τοῦ 1880. Εἰς τὸ διάστημα 1862 — 1869 κατεσκευάσθη ὁ μέγας Σιδηρόδρομος τοῦ Εἰρηνικοῦ (Pacific Railway), ἀληθὴς ἑνωτικὸς δακτύλιος τοῦ μεγάλου ἔθνους, τοῦ ὁποίου ὁ πληθυσμὸς ἀνήρχετο τῷ 1880 εἰς 50 ἑκατομμύρια.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀβραὰμ Λίνκολν. — Μετὰ τὸν πόλεμον τῆς Ἀποχωρήσεως τὸ ρεπουμπλικανικὸν κόμμα οὐ μόνον τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνευσιν ἐπεδίωξεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποκατάστασιν ἐν ἰσχύϊ τοῦ δόγματος τοῦ Monroe ἀπὸ ἀπόψεως ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Χάρις εἰς τὴν σθενερὰν καὶ ἀπειλητικὴν στάσιν τοῦ Johnson ὁ Ναπολέων Γ' ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ τὸ Μεξικόν. Τὴν αὐτὴν πολιτικὴν ἀπέναντι τῶν Εὐρωπαίων ἐτήρησεν ὁ πρόεδρος Grant (1869 — 1877), ἐπὶ τῆς δευτέρας προεδρίας τοῦ ὁποίου ἡ Ἀγγλία ὑπέβαλεν εἰς διαιτησίαν τὴν ὑπόθεσιν τῆς Alabama (1874).

Ἤδη ἡ χώρα, ἐξωτερικῶς σεβαστή, βαδίζει ἐσωτερικῶς εἰς τὴν πρόοδον μὲ πᾶσαν ταχύτητα· εἰς τὸν Νότον πλὴν τῆς καλλιεργείας τοῦ βάμβακος ἤρχισεν ἀναπτυσσομένη σπουδαία βιομηχανία, ἐνῷ εἰς τὰς βορείους Πολιτείας τὰ ἐργοστάσια καὶ καθόλου αἱ βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις ἦσαν εἰς πλήρη ἀκμήν.

Ἤδη αἱ κομματικαὶ ἔριδες ἐπανήρχισαν ζωηραί· τὸ παλαιὸν κόμμα τῶν «δημοκρατικῶν» καὶ τὸ κόμμα τῶν «ρεπουμπλικανικῶν», ἐπανήρχισαν τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν μὲ πολλὴν βεβαιότητα. Οἱ πρῶτοι ἐστηρίζοντο πρὸ πάντων εἰς τὰς νοτίας Πολιτείας καὶ ἠγωνίζοντο κατὰ τῶν ἀπορροφητικῶν τάσεων τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας. Εἰς τὸ πρόγραμμα αὐτῶν ἀνεγράφετο ἡ καθιέρωσις τῆς ἐλευθέρας ἀνταλλαγῆς πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐξαγωγῆς τῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ ἡ διατήρησις εὐρείας πιστωτικῆς κυκλοφορίας πρὸς ἀποφυγὴν χειροτερεύσεως τῶν τιμῶν. Οἱ δεύτεροι ἐπεκράτουν κυρίως εἰς τὰς Πολιτείας τοῦ Βορρᾶ καὶ ἐκηρύσσοντο ὑπὲρ ἰσχυρᾶς ὁμοσπονδιακῆς κυβερνήσεως καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπιβολῆς βαρέων δασμῶν προστατευτικῶν τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας. Ταχέως τὸ κόμμα τῶν δημοκρατικῶν ἀπέκτησε τὴν πλειοψηφίαν ἐν τῇ Βουλῇ (1874), τῷ δὲ 1877 ὁ ὑποψήφιος αὐτῶν *Tilden* θὰ ὑπερίσχυεν εἰς τὰς προεδρικὰς ἐκλογάς, ἐὰν μὴ ἤθελον συμβῆ κολοσσιαῖαι νοθεύσεις εἴς τινα νότια κράτη. Ἀντὶ τοῦ Tilden ἐπέτυχεν ὁ τοῦ ἀντιθέτου κόμματος *Garfield* τὸν ὁποῖον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ ὁμοίως ρεπουμπλικανικὸς ἀντιπρόεδρος *Arthur* (1881—85)· εἰς τὸ δημοκρατικὸν κόμμα ἀνῆκε μόνον ὁ κατὰ τὸ 1885 ἐκλεγεὶς *Cleveland*, τὸν ὁποῖον διεδέχετο τῷ 1889 ὁ ρεπουμπλικανικὸς *Harrison* (1889—1893)· τῷ 1893 ἐξελέγετο διὰ δευτέραν φορὰν ὁ *Cleveland* (1893—1897), ὑπερισχύοντος τὴν φορὰν ταύτην τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Τῷ 1897 ἐξελέγετο ὁ ὑποψήφιος τῶν ρεπουμπλικανικῶν *Mac Kinley* (1897—1901).

Ὁ Ἱσπανοαμερικανικὸς πόλεμος.— Ἡ ἱσπανικὴ κυριαρχία ἐν Ἀμερικῇ περιωρισθεῖσα εἰς τὴν Κούβαν καὶ τὸ Πορτορῖκον ἔμελλε νὰ ἐξαφανισθῇ καὶ εἰς τὰς νήσους ταύτας. Ἡ διοίκησις τῶν κατοίκων τῶν νήσων παρὰ τῶν Ἱσπανῶν ἦτο ἀπολυταρχικὴ καὶ αἱ πρόοδοι, τῶν ὁποίων ἡ εὐημέρια αὐτῶν εἶχεν ἀνάγκην, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συντελεσθῶσιν ὑπὸ τοιοῦτο καθεστώς. Οἱ κάτοικοι ἰδίως τῆς Κούβας ᾐσθάνοντο ὅτι ἦσαν ἐξ ἴσου ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας, ὅσον π.χ. καὶ οἱ Βολιβιανοὶ ἢ οἱ κάτοικοι τῆς Βενεζουέλας, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπαναστατήσωσι πρὸς ἀπόκτησιν ταύτης. Ἡ ἐπανάστασις τῶν Κουβαίων ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Cleveland τὸ πρῶτον, εἰς τὸν Mac Kinley ἔπειτα, νὰ διαμαρτυρηθῶσιν ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνθρωπισμοῦ κατὰ τῶν ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν διαπραττομένων ὠμοτήτων. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1898, ἕνεκα τυχαίας βυθίσεως ἑνὸς ἀμερικανικοῦ θωρηκτοῦ εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀβάνας, ἐξερράγη μεταξὺ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ τῆς Ἱσπανίας πόλεμος, ὅστις διήρκεσε μόνον μέχρι τοῦ Αὐγούστου. Ἡ ἐξέλιξις τῶν ἐχθροπραξιῶν ὑπῆρξε ταχεῖα. Ὁ ἀμερικανικὸς στόλος συγκρουσθεὶς τὸ πρῶτον εἰς τὸν λιμένα τῆς Μανίλλας τὴν 2 Μαΐου πρὸς ἐκεῖ ναυλοχοῦσαν ἱσπανικὴν μοῖραν κατεναυμάχησεν αὐτήν· τὴν αὐτὴν τύχην εἶχεν ἄλλη ἱσπανικὴ μοῖρα, ὅτε τὴν 3 Ἰουλίου ἐξήρχετο τοῦ λιμένος τοῦ Santiago τῆς Κούβας, ὅπου εὑρίσκετο ἐγκεκλεισμένη.

Τὴν 16 Ἰουλίου τὸ ὀχυρὸν φρούριον τοῦ Santiago κατόπιν ἡρωϊκῆς ἀντιστάσεως παρεδίδετο εἰς τοὺς Ἀμερικανούς. Τὸ Πορτορῖκον εἶχεν ὡσαύτως καταληφθῆ. Οὐδὲν πλέον ὑπελείπετο εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἥτις ἀδυνατοῦσα νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα ἐζήτησεν εἰρήνην. Συναφθεῖσα αὕτη ἐν Παρισίοις τῇ 10 Δεκεμβρίου 1898, τῇ μεσολαβήσει τῆς Γαλλίας, παρέδιδεν εἰς τὴν Συμπολιτείαν τὴν Κούβαν, τὸ Πορτορῖκον, τὰς Φιλιππίνας καὶ τὴν νῆσον Guam εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος τῶν Μαριαννῶν. Τῷ 1902 ἡ Κούβα ἀνεκηρύσσετο παρὰ τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν δημοκρατία, διατελοῦσα ὑπὸ τὸν ἀμερικανικὸν ἔλεγχον. Ἡ κατανίκησις μεγάλης ἄλλοτε εὐρωπαϊκῆς δυνάμεως καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὸ μέγα ἀρχιπέλαγος τῶν Φιλιππινῶν προσέδιδον εἰς τὴν Συμπολειτίαν τὸν χαρακτῆρα οὐ μόνον ρυθμιστρίας τῶν καθ' αὑτὰ ἀμερικανικῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ δυνάμεως παγκοσμίου ἐνδιαφέροντος.

Ἡ διῶρυξ τοῦ Παναμᾶ.— Ἐκ τῶν ἄλλων δύο μεγάλων Ἀντιλλῶν, τὴν μὲν Ἰαμαϊκὴν κατέχει ἡ Μ. Βρεττανία. ἡ δ' Ἀϊτὴ εἴδομεν ὅτι εἶχεν ἀναγνωρισθῆ τῷ 1825 ἀνεξάρτητος δημοκρατία ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ στρατηγοῦ *Boyer*. Τὸν Boyer πεσόντα κατὰ τὸ 1843 διεδέχθη ὁ *Rivière*, ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ὁποίου ἐπανελήφθησαν αἱ χωριστικαὶ τάσεις μεταξὺ τῶν δύο τῆς νήσου τμημάτων. Τῷ 1844 τὰ ἀνατολικὰ διαμερίσματα ἀπετέλεσαν τὴν δημοκρατίαν τοῦ Ἁγίου Δομίγκου, τὸ δὲ 1847 ὁ ἀγροῖκος μαῦρος *Soulouque* καταλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Φαυστῖνος Α'* καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην ἐτυράννησε τὴν χώραν μέχρι τοῦ 1859, ὅτε ἐπετεύχθη ἡ πτῶσις αὐτοῦ. Αἱ δύο δημοκρατίαι τῆς Ἀϊτῆς καὶ τοῦ Ἁγίου Δομίγκου ἐπανιδρύθησαν, ἀλλ' ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις αὐτῶν ὑπῆρξε πλήρης ταραχῶν. Ἡ Συμπολιτεία ἀποκαμοῦσα νὰ βλέπῃ τὸ θέαμα τοῦτο τῆς διαρκοῦς ἀναρχίας ἐξελισσόμενον χωρὶς τέρμα πρὸ τοῦ οἴκου αὐτῆς, ἐπενέβη δὶς τῷ 1905 καὶ τῷ 1915 καὶ ἐπιβαλοῦσα τὴν προστασίαν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν (protectorat) ἀποκατέστησεν εἰς τὴν νῆσον τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν. Τῷ 1916 ἠγοράζοντο αἱ δανικαὶ Ἀντίλλαι, σήμερον δ' ἡ ἐπιρροὴ τῶν Ἀμερικανῶν κρατεῖ εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος τῶν Καραϊβῶν, πλὴν τινων νήσων κατεχομένων παρὰ τῆς Ἀγγλίας, ἐν αἷς ἡ μεγάλη Ἰαμαϊκή.

Ἀλλ' οἱ Ἀμερικανοὶ εἶχον ἀνάγκην μιᾶς ταχείας καὶ ἔτι μᾶλλον, μιᾶς ἀσφαλοῦς ὁδοῦ ἐπικοινωνίας μεταξὺ Ἀτλαντικοῦ καὶ Εἰρηνικοῦ. Ἔχοντες κατὰ νοῦν νὰ διορύξωσι τὸν *ἰσθμὸν τοῦ Παναμᾶ* προεκάλεσαν ἀπὸ τοῦ 1904 τὴν ἀπὸ τῆς Κολομβίας ἀπόσχισιν τῆς δημοκρατίας τοῦ Παναμᾶ, ἥτις εὑρίσκεται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ταύτης κατεσκευάσθη ἡ φερώνυμος διῶρυξ, τῆς ὁποίας ἡ Συμπολιτεία κατέχει τὰς ὄχθας καὶ ἐπιβλέπει δι' ἰδίων δυνάμεων τὰς ἐξόδους. Χάρις εἰς τὸ τεράστιον τοῦτο μηχανικὸν ἔργον, ἐγκαινιασθὲν τῷ 1914, αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἠδυνήθησαν νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν ἐμπορικὴν καὶ ἐν γένει οἰκονομικὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν ἐπὶ τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας βρέχει ὁ Μέγας ὠκεανός· ἐπὶ πλέον ἐξησφαλίσθη ἡ ἄμυνα τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς χώρας ἐν περιπτώσει προσβολῆς ἀπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ συνεδέθησαν αἱ δύο Ἀμερικαὶ στενώτερον ἢ πρότερον.

Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Ἀμερικανικῶν Χωρῶν. — Τὸ δόγμα τοῦ Monroe, ἀποβάν, κατὰ τὸν *P Fauchille*, μέσον προληπτικὸν ἐναντίον πάσης εὐρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως εἰς τὰ ἀμερικανικὰ πράγματα, ἐγέννησε πολιτικὴν ἡγεμονίας τῆς Συμπολιτείας ἐπὶ τῆς ὅλης Ἀμερικῆς καὶ ἐγαλούχησεν ἐμμέσως τὰς ἰμπεριαλιστικὰς αὐτῆς τάσεις. Τῷ 1895 ὁ πρόεδρος *Cleveland* ἐπεβεβαίωσε τὴν de facto ἡγεμονίαν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ἐπὶ τῆς ὅλης ἠπείρου καὶ ἐπέτυχεν, ὥστε ἡ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Βενεζουέλας διαφορὰ νὰ ὑποβληθῇ εἰς διαιτησίαν. Ἡ ἰδέα τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ἐγένετο προσπάθεια νὰ καλλιεργηθῇ διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ 1889 συνερχομένων κατὰ περιόδους Παναμερικανικῶν Συνεδρίων, ἀλλ' αἱ ἐλπίδες τῶν Ἀμερικανῶν δὲν ἐδικαιώθησαν. Παρὰ τὸν θαυμασμὸν αὐτῶν πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὰ λατινικὰ κράτη τῆς Ἀμερικῆς ἔχονται ζηλοτύπως τῆς ἰδίας των ἀνεξαρτησίας καὶ ἡ συναίσθησις διαφορᾶς πολιτισμοῦ καὶ καταγωγῆς, ἥτις ὑφίσταται μεταξύ των καὶ τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν, παραμένει πάντοτε ζωηρά. Οὕτως ἡ περὶ τελωνειακῆς ἑνώσεως τῶν κρατῶν τῆς ἠπείρου καὶ ἡ περὶ κατασκευῆς τοῦ *Διηπειρωτικοῦ* (Transcontinental) σιδηροδρόμου ἑνοῦντος τὴν Ν. Ὑόρκην πρὸς τὴν χώραν τοῦ Πλάτα πρότασις τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ἀπερρίφθη παρὰ τῶν πλείστων λατινικῶν κρατῶν. Πρὸς λύσιν τῶν διαφορῶν αὐτῶν τὰ κράτη τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς ἵδρυσαν Κεντρικὸν διαιτητικὸν δικαστήριον, τῷ δὲ 1925 αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἔκριναν καλὸν πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς κοινῆς γνώμης τῆς λατινικῆς Ἀμερικῆς ν' ἀποσύρωσι τὴν φρουράν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοῦ 1912 διετήρουν εἰς Νικαράγουαν. Προκληθεισῶν νέων ταραχῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ οἱ Ἀμερικανοὶ ἀνακατέλαβον σημεῖα αὐτῆς καὶ σήμερον παραμένουσιν εἰσέτι ἐκεῖ. Σήμερον πάντα τὰ κράτη τῆς Ἀμερικῆς θεωροῦσιν ὡς ἀρχηγὸν οὕτως εἰπεῖν τῆς οἰκογενείας αὐτῶν τὰς Ἡν. Πολιτείας. Ἐὰν δὲν ἐπετεύχθη ἡ ἕνωσις ὅλων τῶν ἀμερικανικῶν λαῶν εἰς μίαν μεγάλην ὁμοσπονδίαν μὲ τὴν ἀγγλοσαξωνικὴν φυλὴν κυριαρχοῦσαν, ἐπετεύχθη ὅμως ἡ δημιουργία ἠθικῆς ἑνότητος τῶν ἐθνῶν τούτων, ὁποίαν ὠνειρεύετο ὁ Σίμων Βολιβάρ. Ἡ δύναμις αὐτῆς εἶναι ἀρκετή, ὥστε περιστάσεως τυχούσης ν' ἀντιταχθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην συνάπτουσα πρὸς ἀλλήλας τὰς δημοκρατίας τοῦ Νέου Κόσμου ἐν ἀλληλεγγύῃ. Τοιοῦτο ἦτο τὸ πνεῦμα τοῦ κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1826 συνελθόντος πρωτοβουλίᾳ τοῦ Βολιβὰρ Συνεδρίου τοῦ Παναμᾶ.

Ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἡ. Πολιτειῶν ηὐξήθη μετὰ

Digitized by Google

τὸ 1880 ῥαγδαίως· τὸ μεταναστευτικὸν ῥεῦμα ἦτο πάντοτε πυκνόν, κατέστη δ' ἔτι μᾶλλον πυκνὸν κατὰ τὸν 20ὸν αἰῶνα. Ἀπὸ τοῦ 1909 μέχρι τοῦ 1918 εἰσήρχοντο εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐτησίως περὶ τὸ ἑκατομμύριον μεταναστῶν. Πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς ἀπέκτησαν πολυπληθεῖς παροικίας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Συμπολιτείας. Εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν χοάνην τῶν ἐθνῶν οἱ μετανάσται ταχέως χάνουσι τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ὑπόστασιν, εἰς τὴν δευτέραν δὲ ἢ τρίτην γενεὰν ὑπάρχουσι μόνον Ἀμερικανοί. Οἱ μεγάλοι ἐθνικοὶ ὄγκοι διατηροῦνται βεβαίως καλύτερον· τοιοῦτοι οἱ Γερμανοί, ὧν ὁ ὄγκος ἀναβιβάζεται (τῶν ἐκτὸς τῆς Ἀμερικῆς γεννηθέντων) εἰς ἀριθμὸν ὑπὲρ τὸ ἑκατομ. καὶ 650 χιλιάδας κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφήν· ἀλλ' ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν Γερμανῶν ἐν Ἀμερικῇ, συγκεντρουμένων ἰδίως περὶ τὰς Μεγάλας Λίμνας καὶ ἀνθισταμένων εἰς τὴν ἀφομοίωσιν, ἐγγίζει ἴσως τὰ 10 ἑκατομμύρια· μετ' αὐτοὺς ἔρχονται οἱ Ἰταλοί, ἐξ ὧν ἀπεγράφησαν κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 ὡς μὴ ἐν Ἀμερικῇ γεννηθέντες ὑπὲρ τοὺς 1.600.000. Τρίτοι ἔρχονται οἱ Ἰρλανδοί. (Περὶ τῶν Ἑλλήνων ἀποίκων βλ. κατωτέρω: *Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Ἀμερικῇ*). Οἱ Ἀσιᾶται εὑρίσκονται ἰδίως εἰς τὰς πολιτείας τοῦ Εἰρηνικοῦ, ὅπου ἡ μετανάστευσις αὐτῶν συναντᾷ πολλοὺς περιορισμούς. Οἱ Μαῦροι, ἐκτάκτου εὐγονίας, ἐπεκτείνονται ἤδη εἰς τὰ βόρεια κράτη, βελτιοῦται δ' ὁπωσδήποτε καὶ τὸ πνευματικόν των ἐπίπεδον.

Κατὰ τὴν εἰκοστὴν τετάρτην ἀπογραφὴν (1920) ὑπῆρχον ἐν Ἀμερικῇ 105.710.620 κάτοικοι, σήμερον δ' ὑπολογίζεται ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν μετὰ τῶν Φιλιππινῶν εἰς 119 ἑκατομμύρια. Σήμερον ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ κρατεῖ γενικῶς ἡ γνώμη ὅτι ἡ χώρα δὲν δύναται νὰ δεχθῇ πλέον μέγαν ἀριθμὸν ἀποίκων. Εἰς τοὺς *Σίνας* ἐργάτας ἀπηγορεύθη τοῦ λοιποῦ ἡ μετανάστευσις, εἰς δὲ τοὺς *Ἰάπωνας* ἐπιτρέπεται μὲ πολλὰς δυσκολίας, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἔντασις τῶν σχέσεων μεταξὺ Τοκίου καὶ Οὐασιγκτῶνος. Ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ὡρίσθη νὰ γίνεται δεκτὸς ἐτησίως μικρὸς ἀριθμὸς μεταναστῶν ἀνάλογος πρὸς ἑκατοστά τινα τῶν ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ ἐθνικῶν συνόλων. Ὁ καθορισμὸς τῆς μεταναστευτικῆς κλίμακος δὲν παραμένει ὁ αὐτὸς καὶ αὕτη τείνει μειουμένη. Ἐνῷ τῷ 1923—24 ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσελθόντων μεταναστῶν ἦτο 706.896, τὸ ἀκόλουθον ἔτος περιωρίσθη, χάρις εἰς τὰ ληφθέντα νομοθετικὰ μέτρα, εἰς 294.314 μόνον.

Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἡ Συμπολιτεία ἐξελίχθη μεγάλως. Ἤδη τῷ 1903 ὁ Γερμανὸς Goldberger ἐχαρακτήριζεν αὐτὴν προσφυῶς ὡς «τὴν γῆν τῶν ἀπεριορίστων δυνατοτήτων» (das Land der unbegrenzten Möglichkeiten). Σήμερον εἶναι ἀναντιρρήτως τὸ πλουσιώτερον κράτος καὶ ἡ κραταιοτέρα οἰκονομικὴ δύναμις εἰς τὸν κόσμον. Τὸ ἐμπόριον αὐτῆς μόνον πρὸς τὸ τῆς Μ. Βρεττανίας δύναται νὰ παραβληθῇ, τὸ δὲ ἐμπορικὸν της ναυτικὸν συναγωνίζεται περὶ πρωτείων πρὸς τὸ τῆς παλαιᾶς μητροπόλεως. Πλουσιώτατα κοιτάσματα ἄνθρακος καὶ σιδήρου καὶ ἄφθονοι πρῶται ὗλαι συντηροῦσι καὶ προάγουσι βιομηχανίαν, ἡ ὁποία ἔχει ἐκτελέσει θαύματα. Ἡ παραγωγὴ τοῦ ἀμερικανικοῦ πετρελαίου εἶναι ἡ πρώτη τοῦ κόσμου. Δανειστὴς τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν κατὰ τὸν Μέγαν Πόλεμον, εἶναι σήμερον ὁ μέγας πιστωτὴς τῆς Εὐρώπης, ἐκ τῆς καλῆς θελήσεως τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἡ ἀνόρθωσις τῶν οἰκονομικῶν τῶν παλαιῶν τῆς Ἀμερικῆς συμμάχων.

Ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως ἐξακολουθεῖ ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ «δημοκρατικῶν» καὶ «ῥεπουμπλικάνων». Μετὰ τὸ 1898 ὑπερίσχυσε πάλιν ὁ ῥεπουμπλικανικὸς ὑποψήφιος *Θεόδωρος* Roosevelt (1901—1909), μετ' αὐτὸν ὁ ἐπίσης ῥεπουμπλικανικὸς *Taft* (1909—1913). Τῷ 1913 ἐπιτυγχάνει εἰς τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς ὁ ὑποψήφιος τῶν δημοκρατικῶν *Woodrow Wilson* ὡς ἐκ τῆς ἑξῆς αἰτίας. Τὸ κόμμα τῶν ῥεπουμπλικάνων δὲν ἔμεινεν ἑνιαῖον ἕως τὸ τέλος. Τῷ 1912, ὁ εἷς τῶν ἀρχηγῶν αὐτοῦ Roosevelt ἀπεχωρίσθη τοῦ κόμματος καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν προοδευτικῶν ἀντεπεξῆλθε κατὰ τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ Taft, ἀναγράψας εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς μερίδος αὐτοῦ τὴν χορήγησιν ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας, τὴν καθιέρωσιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ δημοψηφίσματος, τὴν καταπολέμησιν τῶν τεραστίων οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν (trusts), τὴν ἐθνικοποίησιν μερικῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων καὶ τὸν καθορισμὸν ἐλαχίστου ὁρίου ἡμερομισθίου. Ἡ διαίρεσις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς νίκης τῶν ἀντιπάλων δημοκρατικῶν. Ἐν τούτοις οἱ ῥεπουμπλικᾶνοι δὲν παύουσι κηρύσσοντες τὸ πρόγραμμα, τὰς ἀρχάς των. Ἀγωνίζονται πάντοτε ὑπὲρ τῆς συγκεντρώσεως ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρας ἐξουσίας εἰς χεῖρας τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως καὶ ὑπερασπίζουσι τὰ δικαιώματα τῶν βιομηχανικῶν καὶ ἐν γένει ἰσχυρῶν οἰκονομικῶν παραγόντων τῆς χώρας· κεκηρυγμένοι ὑπὲρ τῆς ἐπιβολῆς βαρυτάτων προστατευτικῶν δασμῶν, τείνουσι ν' ἀποκλείσωσι τὰ εὐρωπαϊκὰ προϊόντα τῶν ἀγορῶν τῆς Συμπολιτείας· διὰ τῶν τεραστίων ἐκ τῶν δασμῶν προσόδων σκοποῦσι τὴν κατασκευὴν πολεμικοῦ ναυτικοῦ ἱκανοῦ νὰ διανοίξῃ νέας καὶ εὐρείας ἐμπορικὰς διεξόδους. Ἀπέναντι αὐτῶν οἱ δημοκρατικοί, ὑπέρμαχοι τῶν λαϊκῶν δικαίων καὶ τῆς αὐτονομίας τῶν Πολιτειῶν, καταπολεμοῦσι τὴν διοικητικὴν συγκέντρωσιν· εἶναι κατὰ τῶν προστατευτικῶν δασμῶν, ἐκ τῆς πτώσεως τῶν ὁποίων διδάσκουσι ὅτι θ' ἀπορρεύσῃ ἡ μείωσις τοῦ τιμαρίθμου τῆς ζωῆς. Ἐπιδιώκουσι τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐξοπλισμῶν καὶ εἶναι ἐχθροὶ τῆς ἱμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς. Τὰ συμφέροντα τῶν μεγάλων οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν δὲν εἶναι ἐκεῖνα πρὸς τὰ ὁποῖα ταυτίζει τὰ ἰδικά του τὸ δημοκρατικὸν κόμμα. Τῷ 1917 τὸ κόμμα τοῦτο ἔσχε καὶ δευτέραν νίκην, ἐπανεκλεγέντος τοῦ Wilson, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ ἐπωφελούμενοι ἐκ τῶν σφαλμάτων τοῦ εἰρηνιστοῦ προέδρου καὶ δὴ τῆς Συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, ἣν κατ' οὐδένα λόγον οἱ Ἀμερικανοὶ ἐδέχθησαν νὰ κυρώσωσιν, ἀνέκτησαν τὸ παλαιὸν ἔδαφος καὶ οὕτω τῷ 1921 ἐξελέγετο ὁ ῥεπουμπλικανικὸς *Warren Harding* (1921—1923), τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὁ ἐκ τοῦ αὐτοῦ κόμματος *Καλβῖνος Coolidge*, ἐκλεγεὶς τῷ 1923.

Συμμετοχὴ εἰς τὸν Μέγαν Πόλεμον.—Πρώτη ἐπέμβασις τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας τοῦ Βορρᾶ ἐκτὸς τῆς Ἀμερικῆς ἐγένετο κατὰ τὸ 1854, ὅτε ἐξηναγκάσθη ἡ Ἰαπωνία ν' ἀνοίξῃ τοὺς λιμένας της εἰς τὸ ἀμερικανικὸν ἐμπόριον. Βραδύτερον τῷ 1889 διεμοιράζετο μετὰ τῆς Γερμανίας τὰς νήσους Σαμόας. Τῷ 1898 προσηρτῶντο αἱ νῆσοι Σάνδουϊτς (Sandwich) ἢ Χαβάϊ (Hawaï), ἀποτελοῦσαι νῦν τερριτόριον, καὶ αἱ Φιλιππῖναι. Δύο ἔτη βραδύτερον ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν Κίνᾳ ἐπαναστάσεως τῶν Boxers ἡ Ἀμερικὴ συνειργάζετο μὲ τὰς μεγάλας εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις πρὸς κατάπνιξιν αὐτῆς. Παρακολουθοῦσα τὰς προόδους τῆς Ἰαπωνίας ἀνησυχήσεν ἐκ τῆς κατὰ τῆς Ρωσίας νίκης αὐτῆς, αὐτὸς δ' ὁ Roosevelt ἐμεσολάβησε πρὸς τερματισμὸν τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου καὶ παρεσκεύασε τὴν εἰρήνην τοῦ Portsmouth (1905).

Εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ Ἀμερικανικὴ Συμπολιτεία ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Διάσκεψιν τῆς Ἀλγεσίρας (1906), καθ' ἣν κατεβλήθησαν προσπάθειαι πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τοῦ Μαρόκκου. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἔμειναν οὐδέτεραι, μόλις δὲ τῷ 1917 εἰσῆλθον μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις των εἰς τὸν ἀγῶνα παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Συνεννοήσεως καὶ ἐπετάχυναν τὴν ἧτταν τῶν Κεντρικῶν. Ἡ στάσις καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ Προέδρου Wilson κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην περίοδον τῆς παγκοσμίου ἱστορίας ὑπῆρξαν ἐξαιρετικαί. Ὁδηγὸς καὶ ἐνθουσιαστὴς τῶν συμπολιτῶν του, ὠνειροπόλησεν ἕνα κόσμον νέον, καλύτερον, δικαιότερον καὶ εἰρηνικώτερον διατεταγμένον, ἔνθα νὰ βασιλεύῃ ἡ δυνατὴ εἰς τὴν γῆν δικαιοσύνη καὶ ὅπου αἱ διεθνεῖς διαφοραὶ νὰ λύωνται διαιτητικῶς. Τὸ ἔργον τοῦ Οὐΐλσων, ἡ *συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν* (1919) καὶ τὸ *Σύμφωνον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν*, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τόσον ἐμόχθησε, δὲν ἐκυρώθη παρὰ τῆς ἀμερικανικῆς Γερουσίας. Οἱ Ἀμερικανοὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἀπεφάσισαν νὰ μὴ ἀναμιχθῶσιν εἰς τὴν Εὐρώπην δι' οὐδὲν ἄλλο ἢ διὰ τὴν καταβολὴν τῶν εἰς αὐτοὺς ὀφειλομένων πολεμικῶν χρεῶν. Ἤδη διαθέτοντες τεραστίας πολεμικὰς δυνάμεις καὶ ἄπειρον πλοῦτον, οἱ Ἀμερικανοί, διαμφισβητοῦντες τὰ πρωτεῖα μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε σήμερον ἐκφράζουσι τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν ἰδεῶδες εἰς τοὺς στίχους τοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου:

And the Star-spangled Banner in triumph shall wave
O'er the land of the free and the home of the brave!

ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΩΝ ΛΑΤΙΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ. *Τὸ Μεξικόν.*—Ἡ νεωτέρα καὶ σύγχρονος ἱστορία τοῦ Μεξικοῦ παρουσιάζει ἐναλλαγὰς περισσοτέρας ἢ πάσης ἄλλης λατινικῆς χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ εἶναι πλήρης τραγικῶν ἐπεισοδίων. Μετὰ τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ στρατηγοῦ *Iturbide*, ἡ ἀναρχία ἐκράτησεν εἰς τὴν χώραν ἐπὶ μακρὰν περίοδον. Δύο μερίδες ἠγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλας διὰ τὴν ἀρχήν, οἱ *φιλελεύθεροι* καὶ οἱ *συντηρητικοί*. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι, ὑποστηριζόμενοι παρὰ τῶν μιγάδων καὶ τῶν Ἰνδῶν, εἶχον κηρυχθῇ ἐναντίον τῆς δεσποζούσης εἰς τὴν χώραν θέσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία κατεῖχεν ἀπεράντους ἐκτάσεις ὑπὸ τίτλον ἰδιοκτησίας, ὑπὲρ δὲ τῶν δικαιωμάτων τῶν μεγάλων διαμερισμάτων τοῦ τόπου, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπεζήτουν νὰ παραχωρηθῇ εὐρεῖα αὐτονομία. Ἐξ ἀντιθέτου οἱ συντηρητικοὶ ἦσαν κεκηρυγμένοι ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως ἰσχυρᾶς κεντρικῆς ἀρχῆς στηριζομένης εἰς τὴν συνεργασίαν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ κλήρου, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν θὰ διετηρεῖτο ἡ ἐπὶ τῶν ἰθαγενῶν μαζῶν ἐπιβολὴ καὶ ἐπιρροὴ τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων, τὰ συμφέροντα τῶν ὁποίων ἡ μερὶς αὕτη ὑπεστήριζε. Μεταξὺ τῶν κομμάτων τούτων καὶ ἰδίως τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν, ἐνεργούντων πολλάκις πρὸς ἱκανοποίησιν ἰδίων ἀνομολογήτων φιλοδοξιῶν, διεξήγοντο ἀγῶνες, οἱ ὁποῖοι δὲν περιωρίζοντο πάντοτε εἰς τοὺς λόγους. Ἀπὸ τοῦ 1824 μέχρι τοῦ 1857 ἐξελέγησαν ὑπὲρ τοὺς 25 πρόεδροι εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ τὰ πραξικοπήματα διεδέχοντο ἄλληλα ἀνελλιπῶς. Οἱ συντηρητικοὶ διαθέτοντες μεγάλας ὑλικὰς δυνάμεις καὶ πόρους ἀφθόνους, ἔχοντες δ' ὄργανον αὐτῶν καὶ τὸν κλῆρον, ἦσαν οἱ ὑπερισχύοντες. Ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι τοῦ 1855 ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν *Santa Anna* ἐξήσκησε σχεδὸν διαρκῶς δικτατωρικὴν ἀρχήν.

Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Guadalupe-Hidalgo, διὰ τῆς ὁποίας τὸ Μεξικὸν ἠκρωτηριάσθη ὑπὲρ τῶν νικητριῶν Ἡ. Πολιτειῶν, ἡ δύναμις τῶν φιλελευθέρων, νεωτεριστικωτέρων καὶ ἠθικωτέρων ηὔξησε. Συνενώσαντες τὰς ἐνεργείας των οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν *Βενέδικτος Juarez, Πορφύριος Diaz* καὶ *Comonfort* ἐπέτυχον τὴν ὁριστικὴν πτῶσιν τοῦ στρατηγοῦ Santa Anna τῷ 1855. Ἀνελθόντες εἰς τὴν ἀρχὴν οἱ φιλελεύθεροι ἐφήρμοσαν τὸ ἀνορθωτικὸν πρόγραμμά των. Συνέταξαν τῷ 1857 τὸ Σύνταγμα τῶν «*Ἡνωμένων Πολιτειῶν τοῦ Μεξικοῦ*», κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ χώρα ἀπετέλεσε συμπολιτείαν ἐξ 27 κρατῶν, κατέσχεσαν τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, ἐξεδίωξαν τοὺς Ἰησουΐτας, περιώρισαν τὸν κλῆρον εἰς τὰ καθαρῶς θρησκευτικὰ τὸν καθήκοντα καὶ καθιέρωσαν τὴν αὐτονομίαν τῶν μεγάλων διαμερισμάτων ἢ κρατῶν. Ὁ θερμουργὸς Benito Juarez, δικηγόρος ἐν Puebla, ὅστις ἐπέτυχε νὰ καταβάλῃ τοὺς κατὰ τὸ 1858 δι' ἐπαναστάσεως καταλαβόντας τὴν πρωτεύουσαν τῆς χώρας συντηρητικούς, ἐκλεγεὶς πρόεδρος τῷ 1861, ἀνέλαβε νὰ ἐφαρμόσῃ εὐρεῖαν πολιτικὴν ἀνορθώσεως τῆς χώρας. Ἡ προσοχὴ αὐτοῦ ἐστράφη κυρίως πρὸς τὰ εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν εὑρισκόμενα οἰκονομικὰ τῆς χώρας· ἐν τῇ προσπαθείᾳ του πρὸς διευθέτησιν αὐτῶν ὁ Juarez ἀνέστειλε τὴν πληρωμὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ χρέους, ἐζήτησε παρὰ τῶν ξένων πιστωτῶν τοῦ Μεξικοῦ χρεοστάσιον διετὲς καὶ ἐπέβαλεν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τοῦ Μεξικοῦ φόρον ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου.

Αἱ εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις, ἐπωφελούμεναι τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ τῶν Βορειοαμερικανῶν, παρεβίασαν τὸ δόγμα τοῦ Monroe καὶ ἀπεβίβασαν εἰς Vera-Cruz στρατεύματα πρὸς προστασίαν τῶν συμφερόντων τῶν ὑπηκόων των. Καὶ οἱ μὲν Ἄγγλοι καὶ οἱ Ἱσπανοὶ ἀπῆλθον ἐκ τῆς χώρας μετὰ τὴν συμφωνίαν τῆς *Soledad*, τὰ στρατεύματα ὅμως τοῦ Ναπολέοντος Γ' παρέμειναν. Ὁ Γάλλος αὐτοκράτωρ εἶχε τάξει ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῆς γαλλικῆς εἰς Μεξικὸν ἐκστρατείας τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Juarez καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν ὡς αὐτοκράτορος τοῦ Μεξικοῦ τοῦ ἀρχιδουκὸς *Μαξιμιλιανοῦ*, ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας. Καταληφθείσης τῆς Puebla, κατόπιν πεισματώδους ἀγῶνος, τὴν 17 Μαΐου 1862, ὁ Γάλλος στρατηγὸς Forey εἰσήρχετο εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ διὰ Συνελεύσεως ὑπακουούσης εἰς τὰ νεύματα αὐτοῦ διενήργει τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Μαξιμιλιανοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Μαξιμιλιανὸς ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον τὴν 10 Ἀπριλίου 1864 εὑρέθη ἀμέσως πρὸ δυσχερειῶν ἀνυπερβλήτων. Ἀδάμαστος ὁ Juarez ἐκυριάρχει τῶν βορείων ἐπαρχιῶν, ὅπόθεν ἠγωνίζετο κατὰ τῶν Γάλλων, καθ' ὃν χρόνον ὁ Πορφύριος Διάζ, κυριαρχῶν εἰς τὰ νότια τῆς χώρας, δὲν ἔπαυε νὰ παρενοχλῇ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Μεξικοῦ. Ἐκ τῶν Μεξικανῶν ἐλάχιστοι ἦσαν κεκηρυγμένοι ὑπὲρ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ, αὐτὸς δ' ὁ ἀρχηγὸς τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων Bazaine ἐδολοπλόκει ἐναντίον του. Ταυτοχρόνως τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας ἐβάδιζον κατὰ κρημνῶν καὶ ἐπὶ πλέον αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, περατωθέντος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, προέβαλλον τὸ δόγμα τοῦ Monroe ἀρνούμεναι ν' ἀναγνωρίσωσι τὸν Μαξιμιλιανὸν καὶ ἀξιοῦσαι τὴν ἄμεσον ἀνάκλησιν τῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα τὸν ἐφρούρουν. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας τὸ παράβολον σχέδιον τοῦ Ναπολέοντος Γ' ἔμελλε ν' ἀπολήξῃ εἰς ἀποτυχίαν. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1866 ὁ αὐτοκράτωρ ἀνεκάλεσε τὰ στρατεύματα ἐκ τοῦ Μεξικοῦ καὶ συνεβούλευσε τὸν Μαξιμιλιανὸν διὰ μέσου τῆς συζύγου αὐτοῦ *Καρλόττας* νὰ παραιτηθῇ. Ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Μεξικοῦ ἀποκρούσας τὴν συμβουλὴν ταύτην ἀπεφάσισε νὰ παραμείνῃ, ἐλπίζων μόνον εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις. Ὅτε ὅμως τὸν Μάρτιον τοῦ 1867 καὶ τὸ τελευταῖον τμῆμα γαλλικοῦ στρατοῦ ἐγκατέλειψε τὸ μεξικανικὸν ἔδαφος, οἱ δημοκρατικοὶ τοῦ Juarez ὑπερίσχυσαν πανταχοῦ καὶ ἡ αὐτοκρατορία περιωρίσθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰ περίχωρα. Ἐξελθὼν ἐκ τοῦ Μεξικοῦ ὁ Μαξιμιλιανὸς μετὰ 10.000 ἀνδρῶν, ἵνα κατευθυνθῇ πρὸς Βορρᾶν, ἐκυκλώθη εἰς *Queretaro* παρὰ δύο δημοκρατικῶν στρατιῶν, εἰς τὰς ὁποίας παρεδίδετο τὴν 15 Μαΐου. Δικασθεὶς παρὰ τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Δικαστηρίου τοῦ Juarez κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐτυφεκίσθη τὴν 19 Ἰουνίου 1867. Ὁ θρίαμβος τοῦ Juarez καὶ τῶν φιλελευθέρων ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία περιόδου ἐσωτερικῆς εἰρήνης καὶ ἀνορθωτικῆς ἐργασίας.

Τὸν Juarez διεδέχθη εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ ἕτερος τῶν ἀρχηγῶν τῶν φιλελευθέρων *Πορφύριος Diaz*. Ἀπὸ τοῦ 1876 μέχρι τοῦ 1911 ὁ Diaz εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε διὰ προσώπων τῆς ἐμπιστοσύνης του διετέλεσεν ὁ προεδρικὴν ἐξουσίαν ὡς ἀληθὴς κύριος τῆς χώρας. Χάρις εἰς τὴν μόρφωσιν αὐτοῦ, τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν σύνεσιν, ἡ ὁποία τὸν διέκρινεν, ἠδυνήθη νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν θαυμασίαν ἐξέλιξιν τῆς πατρίδος του, τῆς ὁποίας ὁ

Digitized by Google

πληθυσμός, ὁ ἐθνικὸς πλοῦτος, ἡ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐκμηδενισμένη ἄλλοτε ὑπόληψις ηὔξησαν σπουδαίως. Κατὰ τὸ 1911 ἐπανάστασις ἠνάγκασε τὸν Diaz νὰ παραιτηθῇ, νέα δὲ περίοδος ἀναρχίας καὶ ταραχῶν ἤρχισε διὰ τὸ Μεξικόν. Διάφοροι στρατηγοί, ὡς ὁ Madero, ὁ Huerta, ὁ Obregon κατέλαβον τὴν ἀρχήν, στηριζόμενοι κυρίως εἰς τὴν ἰδίαν των δύναμιν, μὴ συγκεντροῦντες τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν συμπολιτῶν των καὶ μὴ ἔχοντες τὴν δύναμιν ν' ἀπαλλάξωσι τὸν τόπον ἀπὸ τὴν πληγὴν τῶν ἐκτρόπων τῶν ἀρχηγῶν συμμοριῶν. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἀπέφυγον νὰ ἐπέμβωσιν ἐπισήμως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς ἀναρχουμένης γείτονος, τῆς ὁποίας ἡ κατάστασις ὠφείλετο κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰς ὑποκινήσεις ἰσχυρῶν οἰκονομικῶν κύκλων τῆς Ν. Ὑόρκης καὶ ἄλλων πόλεων. Τῷ 1924 ἐξελέγη πρόεδρος ὁ Calles, ὅστις ἐγκαινίασε πολιτικὴν ἐσωτερικῆς εἰρηνεύσεως τοῦ Μεξικοῦ, ἀνορθώσεως καὶ ἐξασφαλίσεως τῆς ἀνεξαρτησίας του ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ δὴ τῆς οἰκονομικῆς. Ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ κλήρου, ὅστις κατεῖχεν εἰς τὴν χώραν ἀπέραντα κτήματα καὶ παρὰ τοῦ ὁποίου ὑπεστηρίχθησαν πάντοτε τὰ ὀπισθοδρομικὰ πολιτικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου, ἐγέννησε ρῆξιν ἐκκλησίας καὶ κράτους κατὰ τὸ 1926. Ἡ πολιτικὴ τοῦ Calles ἐν σχέσει πρὸς τὰ πετρέλαια τοῦ Μεξικοῦ προκαλεῖ τὴν ἀντίδρασιν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα παραβλάπτονται δι' αὐτῆς.

Τὰ ἄλλα κεντρικὰ κρατίδια. — Ἡ συμπολιτεία τῶν νοτιώτερον κειμένων κρατῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς διελύθη τῷ 1839, ἐξ αὐτῆς δὲ προέκυψαν πέντε ἀτροφικὰ κρατίδια, *Γουατεμάλα, Κοσταρίκα, Χονδούρας, Νικαράγουα* καὶ *Ἅγιος Σαλβάτωρ*. Ἀτελεύτητοι διαφωνίαι διῄρεσαν αὐτὰ καὶ ἔταξαν ταῦτα κατ' ἐκείνων, ἕως οὗ τῷ 1889 ἀποκαμόντα ἀνασυνέστησαν τὴν παλαιὰν Συμπολιτείαν, ἥτις διελύθη πάλιν βραδύτερον. Τμῆμα τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, τὸ *ἀγγλικὸν Χονδούρας*, εἶναι ἀγγλικὴ ἀποικία, σκοπιὰ ἐπὶ τῆς θαλάσσης τοῦ Μεξικοῦ καὶ παρὰ τὸν ἰσθμὸν τοῦ Παναμᾶ. Τῇ ὑποκινήσει τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἡ ἐπὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς ἐπαρχία τοῦ Παναμᾶ ἀποσπασθεῖσα τῆς Κολομβίας ἀνεκηρύχθη δημοκρατία τῷ 1903, καίτοι μέχρι σήμερον ἡ Κολομβία δὲν ἀνεγνώρισε τὸ νέον τοῦτο κράτος.

Αἱ Νοτιοαμερικανικαὶ δημοκρατίαι. — Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς λατινικῆς Ἀμερικῆς ἐπεβάλλετο ἡ διοργάνωσις αὐτῆς καὶ τοῦτο παρουσίαζε μεγάλας δυσχερείας. Τὸ μέγα ὄνειρον τοῦ Σίμωνος Βολιβὰρ ἦτο ἡ συνένωσις πάντων τῶν ἀπελευθερωθέντων εἰς μεγάλην συμπολιτείαν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς συμπολιτείας τοῦ Βορρᾶ. Πρὸς τοῦτο προσεκάλεσε πάντα τὰ νεοπαγῆ λατινικὰ κράτη τοῦ Νέου Κόσμου ν' ἀποστείλωσιν ἀντιπρόσωπον εἰς τὸ συνέδριον, τὸ ὁποῖον θὰ συνήρχετο τῷ 1825 εἰς τὸν Παναμᾶν, ἵνα συσκεφθῇ καὶ θέσῃ τὰς βάσεις τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον θὰ ἔστεφε τὰς προσπαθείας τοῦ *«ἐλευθερωτοῦ»* (liberador), τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς λατινικῆς Ἀμερικῆς. Μόνον τὸ *Μεξικόν*, ἡ *Ὁμοσπονδία τῶν Ἄνδεων*, συσταθεῖσα παρὰ τοῦ Βολιβὰρ καὶ περιλαμβάνουσα τὸ Περοῦ, τὴν Κολομβίαν, τὴν Βολιβίαν, τὸν Ἰσημερινὸν καὶ τὴν Βενεζουέλαν, ἔτι δὲ καὶ ἡ *Κεντρικὴ Ἀμερικὴ* ἀντεπροσωπεύθησαν εἰς τὸ συνέδριον, τὸ ὁποῖον συνελθὸν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1826 εἰς οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα κατέληξε.

Τὰ αἴτια τῆς ματαιώσεως τοῦ σχεδίου τοῦ Βολιβὰρ ὑπῆρξαν τὸ μὲν ἐξωτερικά, τὸ δὲ ἐσωτερικά. Τὰ ἐξωτερικὰ συνίσταντο εἰς τὴν ἀντίδρασιν κυρίως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Ἀγγλίας. Αἱ δυνάμεις αὗται, αἵτινες ηὐνόησαν τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τοῦ Βολιβάρ, μὲ πολλὴν ἀνησυχίαν παρηκολούθουν τὰς μετὰ τὴν νίκην ἐνεργείας αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐπιτυγχάνουσαι θὰ ἔθετον ἀντιμέτωπον αὐτῶν τεραστίαν δύναμιν· ταύτης ἡ πολιτικὴ καὶ ἐμπορικὴ ἐκμετάλλευσις θὰ ἦτο οὐχὶ τόσον εὐχερής, πολιτικῶς δὲ διοργανουμένη μετὰ συνέσεως ἡ ὑπὸ σχέδιον Συμπολιτεία θ' ἀπετέλει διὰ τὰς φιλοδοξίας αὐτῶν διαρκὲς καὶ ἰσχυρὸν πρόσκομμα. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐσωτερικὰ αἴτια ἦσαν ἐξ ἴσου σοβαρά. Αἱ ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν (Ἰσπανῶν, Πορτογάλων, Ἰνδῶν, μιγάδων καὶ Μαύρων), ἡ ἔλλειψις συγκοινωνιῶν, τὸ κατώτερον ἐπίπεδον πολιτισμοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ πληθυσμὸς οὗτος συλλήβδην ἐξεταζόμενος εὑρίσκετο, τέλος αἱ ἀδιάλλακτοι ἐχθρότητες, αἱ ὁποῖαι ἐχώριζον τοὺς φιλοδόξους ἀρχηγοὺς τῶν διαφόρων λατινοαμερικανικῶν λαῶν, καθίστων τὴν σύμπηξιν τῆς Ὁμοσπονδίας ἀδύνατον. Αὐτὸς ὁ Βολιβὰρ προϊόντος τοῦ χρόνου κατετρίβη καὶ εἶδε τὰς περὶ συνενώσεως ἐλπίδας καὶ προσπαθείας του οἰκτρῶς ματαιουμένας. Αὐτοὶ οἱ λευκοὶ καὶ οἱ μιγάδες ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ, κατηγοροῦντες αὐτὸν ὡς δικτάτορα καὶ τύραννον· ἡ παρὰ τοῦ Βολιβὰρ χορήγησις εἰς τοὺς Ἰνδοὺς οὐ μόνον δικαιώματος ἐλευθερίας καὶ ἰδιοκτησίας ἀλλὰ καὶ ἰσότητος πρὸς τοὺς λευκοὺς καὶ μιγάδας ἔστρεψε τοὺς τελευταίους τούτους ἐναντίον του. Ἤρχισαν οὕτω αἱ κατὰ τοῦ Βολιβὰρ ἐξεγέρσεις. Τῷ 1826 ὁ ὕπαρχος αὐτοῦ *Paez* ἐξήγειρε τὴν *Βενεζουέλαν*, ἡ ὁποία ἀπεσπάσθη ὁριστικῶς τῆς Κολομβίας τῷ 1829. Τῷ 1827 οἱ *Περουβιανοὶ* ἐπαναστατήσαντες ἐπῆλθον κατὰ τῆς Βολιβίας. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἡ *Οὐρουγουάη*, ἡ ὁποία ἀπὸ πολλοῦ εὑρίσκετο ἡνωμένη μὲ τὴν Βραζιλίαν, ἐπανεστάτησε καὶ ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς. Τῷ 1831 ὁ *Ἰσημερινὸς* ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τῆς δημοκρατίας τῆς Κολομβίας. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ προηγουμένου ἔτους ἀπέθνησκεν εἰς ἡλικίαν 47 ἐτῶν ὁ Βολιβάρ, πλήρης ἀπελπισίας, διότι ἔβλεπε τοὺς λαούς, τῶν ὁποίων ὠνειροπόλησε τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν πρόοδον, βαδίζοντας ὡς παράφρονας εἰς τὸν ἐμφύλιον σπαραγμόν.

Ὁ θάνατος τοῦ Βολιβὰρ ἐπήνεγκε τὴν διάλυσιν πάσης ἑνότητος μεταξὺ τῶν κρατῶν τῆς λατινικῆς Ἀμερικῆς. Οἱ πόλεμοι μεταξὺ αὐτῶν, οἵτινες εἶχον ἀρχίσει ζῶντος ἀκόμη τοῦ ἐλευθερωτοῦ, ἔμελλον νὰ συνεχισθῶσι σφοδρότεροι μετὰ ταῦτα. Ἐξαντλοῦντες οἱ λαοὶ οὗτοι ὅλους τοὺς πόρους αὐτῶν εἰς ἀδελφοκτόνους ἀγῶνας, κατηνάλισκον ὅ,τι ἦτο εἰς αὐτοὺς ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον. Οἱ πόλεμοι οὗτοι ὑπῆρξαν μία τῶν σπουδαιοτέρων αἰτιῶν τῆς κακοδαιμονίας τῆς μεγάλης χώρας.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν πρὸς ἄλληλα πολέμων τῶν κρατῶν τούτων ἐσπαράσσοντο ταῦτα μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, τινὰ δὲ σπαράσσονται καὶ σήμερον ἀκόμη, παρ' ἐμφυλίων ἐρίδων, αἱ ὁποῖαι πληροῦσι τὴν χώραν αἵματος καὶ καταστροφῶν. Ἡ πολιτικὴ αὐτῶν ἱστορία εἶναι πλήρης βιαίων κομματικῶν ἀγώνων, τῶν δημοκρατικῶν καὶ προοδευτικῶν πρὸς τοὺς συντηρητικούς, τῶν ὁμοσπονδιακῶν πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς τῆς συγκεντρώσεως τῆς ἀρχῆς εἰς χεῖρας ἰσχυρᾶς κεντρικῆς ἐξουσίας, τῶν ἀντικληρικῶν πρὸς τοὺς καθολικούς. Οἱ πολιτικοὶ οὗτοι ἀγῶνες ἦσαν ἁπλῶς συγκεκαλυμμένη ἐκδήλωσις τῆς ἀντιθέσεως τῶν Ἰνδῶν καὶ τῶν μιγάδων ἀγροτῶν πρὸς τὸν ἀστικὸν πληθυσμόν, ἐξυπηρέτουν δὲ συνήθως τὰς φιλοδοξίας καὶ τὰς ἁρπακτικὰς διαθέσεις ἀσυνειδήτων καὶ τυχαρπάστων τυχοδιωκτῶν. Ἐπὶ 60 ἔτη περίπου εἰς τὰς χώρας ταύτας τὰ *pronunciamientos*, ἤτοι στρατιωτικὰ κινήματα, διεδέχοντο ἄλληλα ἀδιακόπως· προγραφαί, σφαγαί, παντὸς εἴδους βιαιότητες καὶ καταχρήσεις ἦσαν αἱ συνήθεις αὐτῶν συνέπειαι. Ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκραγῶσιν ἐπαναστάσεις πλείονες τῆς μιᾶς. Ἐντὸς 40 ἐτῶν ἐγένοντο εἰς τὸ Μεξικὸν 48 ἐπαναστάσεις. Τόση ἦτο ἡ πολιτικὴ ἀστάθεια τῶν λαῶν τούτων.

Ἡ κατάστασις αὕτη, τοὐλάχιστον εἴς τινας τῶν χωρῶν τῆς λατινικῆς Ἀμερικῆς, μετεβλήθη ἀπὸ τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Πρόοδοι μεγάλαι συνετελέσθησαν· χάρις εἰς τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας καὶ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἰσχύος τοῦ κλήρου, αἱ δημοκρατικαὶ ἀρχαὶ ἐξηπλώθησαν πανταχοῦ. Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία καθιερώθη καὶ τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου ἐξασφαλίζονται εἰς τοὺς συνταγματικοὺς χάρτας τῶν κρατῶν αὐτῶν. Τὰ μεγάλα διαμερίσματα ἑκάστης χώρας ὀργανοῦνται εἰς πολιτείας αὐτονόμους, ὡς ἐν Β. Ἀμερικῇ. Οὕτω συνεκροτήθησαν αἱ *Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Βραζιλίας*, αἱ *Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τοῦ Μεξικοῦ* κ.ο.κ. Ἡ συρροὴ πληθύος μεταναστῶν ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐπηρέασεν ἐπὶ τὸ φιλειρηνικώτερον τοὺς Λατινοαμερικανούς, ἡ ἀνάπτυξις τῆς συγκοινωνίας κατέστησε στενωτέρας τὰς μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν καὶ ἐπαρχιῶν σχέσεις, ἡ ἀνάπτυξις τῶν πλουτοπαραγωγικῶν δυνάμεων τοῦ τόπου κατέδειξεν εἰς τοὺς κατοίκους ὅτι ἡ εὐτυχία ἔγκειται εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ εἰς τὴν εἰρήνην. Ὁ χρόνος τέλος, πάντων ἰατρὸς καὶ διδάσκαλος, κατηύνασε τὰ παλαιὰ πάθη καὶ οὕτω προώδευσε κατὰ πολὺ ἡ πολιτικὴ διαπαιδαγώγησις τῶν Λατινοαμερικανῶν.

Παραθέτομεν κατωτέρω ἐν συντόμῳ τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς ἱστορίας τῶν νοτιαμερικανικῶν κρατῶν καθ' ἕκαστον.

Βραζιλία. Τὸ σπουδαιότερον τῶν κρατῶν τῆς λατινικῆς Ἀμερικῆς, τὸ πρῶτον τῆς ὅλης ἠπείρου μετὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς εἶναι ἡ *Βραζιλία*. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ βραζιλιανοῦ ἔθνους ὑπῆρξεν ἐν πολλοῖς ἁλματικὴ καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ βαίνῃ μὲ τὴν αὐτὴν ταχύτητα. Ὁ αὐτοκράτωρ *Πέτρος Α'*, ἀνακηρυχθεὶς τῷ 1821, ἐπεχείρησε νὰ κυβερνήσῃ ἀπολυταρχικῶς καὶ ἀποτυχὼν ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτησιν τῷ 1831 ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του *Πέτρου τοῦ Β'*. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ ἦτο τότε μόλις ἓξ ἐτῶν, μέχρι δὲ τῆς ἐνηλικιώσεως αὐτοῦ ἡ τάξις ἐν τῇ χώρᾳ ἐχαλαρώθη καὶ ἡ κεντρικὴ κυβέρνησις δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ πανταχοῦ εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἐνηλικιωθεὶς ὁ Πέτρος Β' ἀποκατέστησε τὴν τάξιν καὶ τὴν ἑνότητα τῆς χώρας· ἁπλοῦς, φιλελεύθερος, φίλος τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν, ἐκυβέρνησε συνταγματικῶς καὶ ὡδήγησε τὴν χώραν εἰς τὴν πρόοδον. Τῷ 1851 ἀπηγορεύθη ἡ δουλεμπορία, εἴκοσι δ' ἔτη κατόπιν ἐθεσπίσθη τὸ δίκαιον *«τῆς ἐλευθέρας κοιλίας»*, κατὰ τὸ ὁποῖον πᾶς Μαῦρος, ὅστις θὰ ἐγεννᾶτο εἰς τὴν Βραζιλίαν, ἐκηρύσσετο ἐλεύθερος. Τέλος τῷ 1888 ὁ Πέτρος Β' προέβη εἰς τὴν χειραφέτησιν πάντων τῶν ἐν Βραζιλίᾳ δούλων. Τὸ φιλάνθρωπον τοῦτο μέτρον τοῦ αὐτοκράτορος ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ τὴν μερίδα τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων.

Τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου ἐγέννα πολλὰς ἀνησυχίας εἰς τὴν χώραν, διότι ἡ θυγάτηρ τοῦ Πέτρου Β' *Ἰσαβέλλα* ἐθεωρεῖτο ὡς ἀφωσιωμένη εἰς τοὺς κληρικόφρονας· κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς εὐνοοῦντος τοὺς συντηρητικούς, ἐτάχθησαν καὶ οἱ ριζοσπαστικοί· οἱ δημοκρατικοὶ τέλος δὲν ἔπαυον κηρύσσοντες τὰς ἀρχάς των καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς δημοκρατίας. Στρατιωτικὴ στάσις ἐκραγεῖσα τῷ 1889 ἐν Ρίῳ Ἰανεΐρῳ ἠνάγκασε τὸν αὐτοκράτορα νὰ παραιτηθῇ καὶ ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου μετὰ δύο ἔτη ἀπέθανε. Τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἐπηκολούθησεν ἡ ἀνακήρυξις τῆς δημοκρατίας καὶ ἡ ψήφισις τοῦ συντάγματος αὐτῆς. Τῷ 1891, ἐξ αἰτίας τῆς παρὰ τοῦ *Fonseca* διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἐξερράγη ἐπανάστασις. Τὸ κράτος τοῦ *Μεγάλου Ποταμοῦ τοῦ Νότου* (Rio Grande dol Sur) ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ δικτάτωρος, συγχρόνως δ' ὁ στόλος διοικούμενος παρὰ τῶν *Mello* καὶ *Vandenkolk* ἠξίωσε τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Fonseca. Οὗτος πρὸ τῆς πιέσεως ταύτης παρῃτήθη, παραδοὺς τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν *Peixotto*. Οἱ στρατιωτικοὶ ἐξεδήλωσαν καὶ βραδύτερον τὰς τάσεις αὐτῶν ἀναμείξεως εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας· ἐξ ἄλλου ἀντιζηλίαι μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου κατέληγον εἰς συγκρούσεις καὶ εἰς συχνὰς συνωμοσίας. Αἱ πολιτεῖαι τοῦ Νότου, δυσαρέστως παρακολουθοῦσαι τὴν ἐξέλιξιν ταύτην, ἐξεδήλωσαν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ καὶ ἐπανειλημμένως χωριστικὰς τάσεις. Τελευταίως, τῷ 1924, τὸ μέγα κράτος τοῦ *Ἁγίου Παύλου* ἐπανεστάτησε καὶ ἀπεχωρίσθη, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰς ὑπερτέρας δυνάμεις τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως.

Παρὰ τὰς ἐσωτερικὰς ταύτας ἀνωμαλίας ἡ Βραζιλία ἐπραγματοποίησε σπουδαιοτάτας προόδους. Ἡ γεωργικὴ αὐτῆς παραγωγή, ὁσημέραι ἐξελισσομένη, καθίσταται μία τῶν σπουδαιοτέρων τοῦ κόσμου, τὸ ἐμπόριον αὐξάνει, ἔργα συγκοινωνίας διευκολύνοντα τὴν ἐκμετάλλευσιν ἐκτελοῦνται εἰς μεγάλην κλίμακα. Ἐπὶ τῶν ἀπεράντων ἐδαφῶν της κατοικεῖ πληθυσμός, τὸν ὁποῖον ὑπολογίζουσιν εἰς 31 ἑκατομμύρια. Μετανάσται, ἰδίως Ἰταλοί, συρρέουσι καὶ ἡ Βραζιλία καθίσταται ἤδη μεγάλη δύναμις ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως.

Ἀργεντινή. Εἰς τὴν χώραν ταύτην αἱ ἐμφύλιοι ἔριδες ἤρχισαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ διήρκεσαν μεταξὺ τῶν ἀστικῶν πληθυσμῶν τῶν πόλεων, ἀσχολουμένων ἰδίως μὲ τὸ ἐμπόριον, καὶ τῶν ἡμιαγρίων ἀκόμη κατοίκων τῶν πεδιάδων τοῦ ἐσωτερικοῦ *(Pampas)*, τῶν *Gauchos*. Οἱ πρῶτοι ἠγωνίζοντο ὑπὲρ ἰσχυρᾶς κεντρικῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ἐπὶ τῆς ὅλης χώρας κυριαρχίαν αὐτῶν, οἱ δὲ δεύτεροι ἦσαν κεκηρυγμένοι ὑπὲρ ὁμοσπονδιακῆς συγκροτήσεως τῆς δημοκρατίας. Ὑπερισχύσαντες οὗτοι τῷ 1829 ὑπεστήριξαν τὴν μακρὰν καὶ τυραννικὴν δικτατωρίαν τοῦ *Rosas* καὶ συνέδραμον αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγῶνάς του. Θέλων ὁ Rosas νὰ λαμπρύνῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ διὰ κατακτήσεως, ἐπεχείρησεν ἀπὸ τοῦ 1843 μέχρι τοῦ 1851 τὴν κατάκτησιν τῆς *Οὐρουγουάης* καὶ προὐχώρησεν εἰς τὴν χώραν ταύτην μέχρι τοῦ Montevideo· πρὸ τῆς πόλεως ὅμως ἐνικήθη παρὰ τοῦ Ἰταλοῦ πατριώτου *Ἰωσὴφ Γαριβάλδη*, ἡγουμένου τῆς ἐν Montevideo ἰταλικῆς λεγεῶνος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Rosas οἱ ὁμοσπονδιακοὶ συνέταξαν τὸ Σύνταγμα τοῦ 1854. Ἀλλ' οἱ ἐν Buenos Ayres ἠρνήθησαν ν' ἀποδεχθῶσι τὸ Σύνταγμα τοῦτο καὶ ἀπεσχίσθησαν τοῦ λοιποῦ κράτους. Μετὰ μακροὺς ἀγῶνας ὁ στρατηγὸς *Mitre*, κατορθώσας νὰ νικήσῃ τοὺς ὁμοσπονδιακούς, συνεβίβασε τῷ 1861 τὰς δύο μερίδας ἀπονεμηθείσης ἐν τῷ Συντάγματι αὐτονομίας εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ἡ χώρα ὠργανώθη ὁμοσπονδιακῶς κατὰ τὸ σύστημα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν· ἔκτοτε οἱ ἐσωτερικοὶ ἀγῶνες ἔπαυσαν νὰ εἶναι ὡς πρότερον βίαιοι. Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ αἱ εἰς αὐτὴν πολιτικαὶ ἀνωμαλίαι εἶχον ὡς συνέπειαν τὴν εἰς Ἀργεντινὴν συρροὴν πλήθους μεταναστῶν, ἰδίως Ἰσπανῶν καὶ Ἰταλῶν, χάρις εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἀνάπτυξις τῆς χώρας ἐπεταχύνθη. Ἀριθμοῦσα ἡ Ἀργεντινὴ πληθυσμὸν ὑπὲρ τὰ ἑπτὰ ἑκατομμύρια καὶ μέλλουσα νὰ ἔχῃ ὄχι πολὺ βραδύτερον πολὺ μεγαλύτερον, κατέστη ἤδη εἷς τῶν σιτοβολώνων τοῦ κόσμου καὶ ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ πρώτη πόλις τῆς Ν. Ἀμερικῆς μὲ ἀκμαιοτάτην ἐμπορικὴν κίνησιν.

Οὐρουγουάη—Παραγουάη. Ὁ μεταξὺ Ἀργεντινῆς καὶ Βραζιλίας πόλεμος περὶ τῶν συνόρων ἀπέληγεν εἰς τὴν συνθήκην τῆς 27 Αὐγούστου 1827, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγνωρίζετο ἡ ἀνεξαρτησία τῆς *Οὐρουγουάης*. Τὴν 18ην Ἰουλίου 1830 ἐψηφίζετο τὸ Σύνταγμα τοῦ νέου κράτους. Πρόεδρος

Digitized by Google

ἐγένετο κατ' ἀρχὰς ὁ *Rivera*, τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὁ *Oribe* συνταχθεὶς μετὰ τοῦ δικτάτωρος τῆς Ἀργεντινῆς *Rosas*. Ἐκδιωχθεὶς τῷ 1836 ἐπανῆλθε μετὰ τοῦ Rosas καὶ ἀμφότεροι ἐπολιόρκησαν τὸ Montevideo, ἀλλ' ἐνικήθησαν παρὰ τοῦ Γαριβάλδη. Ἐνωρὶς ἤρχισεν εἰς τὴν χώραν σφοδρὸς ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν φιλελευθέρων, καλουμένων *colorados* (ἤτοι *ἐγχρώμων*), καὶ τῶν συντηρητικῶν, καλουμένων *blancos* (ἤτοι *λευκῶν*). Μετὰ τὸ 1865 ἡ χώρα ἐκυβερνήθη παρὰ τοῦ φιλελευθέρου *Flores*, ὅστις συνετάχθη τῷ 1867 μετὰ τῆς Ἀργεντινῆς καὶ τῆς Βραζιλίας κατὰ τῆς Παραγουάης. Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι οὐδέποτε ἔπαυσαν· οἱ πρόεδροι *Ellauri* (1873—75) καὶ *Varela* (1875—76) ἐρρίφθησαν μὲ κινήματα. Τὴν αὐτὴν τύχην εἶχον συνήθως καὶ οἱ πρόεδροι τῶν ἀκολούθων περιόδων μέχρις ὅτου τῷ 1897 ὁ *Cuestas* ἐπέτυχε νὰ συναφθῇ συμφωνία μεταξὺ φιλελευθέρων καὶ συντηρητικῶν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐξησφαλίσθη ἡ εἰρήνη μέχρι τοῦ 1903. Ἔκτοτε ἐπακολουθοῦσιν ἐναλλαγαὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν δύο κομμάτων, συνοδευόμεναι συνήθως μὲ βιαιότητας καὶ προκαλοῦσαι τὰ περίφημα *pronunciamientos*.

Εἰς τὴν *Παραγουάην* μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δικτάτωρος *Francia*, ὅστις εἶχεν ἐξασφαλίσει κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ τὴν εἰρήνην καὶ εὐδαιμονίαν τῆς χώρας, ἐκυβέρνησεν αὐτὴν μέχρι τοῦ 1852 ὁ ἀνεψιὸς ἐκείνου *Lopez*, ὅστις ἀντέστη εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ Ἀργεντινοῦ δικτάτωρος Rosas. Τὸν *Lopez* διεδέχθη ὁ υἱός του *Φραγκῖσκος Solano Lopez*, ὅστις ἐπιτιθέμενος κατὰ τοῦ εἰς τὴν Βραζιλίαν ἀνήκοντος Matto Grosso καὶ παρεμβάλλων δυσχερείας εἰς τὴν ἐλευθέραν ναυσιπλοΐαν τοῦ Παραγουάη, ἐγένετο αἴτιος τοῦ μεταξὺ τῶν συμμάχων Ἀργεντινῆς, Βραζιλίας καὶ Οὐρουγουάης ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἀφ' ἑτέρου πολέμου. Ἐπὶ ἓξ ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1864 μέχρι τοῦ 1870, ἡ Παραγουάη ἀντέστη γενναιότατα θυσιάσασα τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ της. Τῷ 1870 ὑπεχώρησεν εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν ἀντιπάλων, εἰς τοὺς ὁποίους ἔκαμε καὶ ἐδαφικὰς παραχωρήσεις. Οὕτω ἀποκατέστη ἡ ἐξωτερικὴ εἰρήνη. Ἐκ τῶν μετὰ τὸν πόλεμον προέδρων ἀνορθωτικὴν ἐργασίαν παρουσίασε πρὸ πάντων ὁ *Bareiro* (1878). Τὴν 9 Ἰανουαρίου 1902 ἐξερράγη στρατιωτικὸν κίνημα, διότι ὁ πρόεδρος *Aceval*, τοῦ ὁποίου ἔληγεν ἡ προεδρία, ἠρνεῖτο νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν ὑποψήφιον τοῦ στρατοῦ. Ὁ πρόεδρος φυλακισθεὶς ἐξηναγκάσθη νὰ ὑποβάλῃ παραίτησιν καὶ ἡ βουλή, συγκληθεῖσα παρὰ τοῦ στρατοῦ καὶ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν ὅπλων συνεδριάσασα, κατέστησε ταύτην ἀποδεκτήν. Αἱ ἐμφύλιοι ἔριδες οὐδέποτε ἔπαυσαν εἰς τὴν χώραν ταύτην.

Χιλή, Περουβία, Βολιβία. Ἡ *Χιλὴ* ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σχετικῶς φιλειρηνικωτέρων νοτιοαμερικανικῶν κρατῶν· διοικουμένη ἐπὶ τῇ βάσει Συντάγματος ψηφισθέντος τῷ 1833 ἐπετέλεσε κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα πολλὰς προόδους. Τὴν 2 Ἰουλίου 1879 ἡ Χιλὴ κηρύσσει τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βολιβίας, πρὸς τὴν ὁποίαν διεξεδίκει τὰ ἐν *Antofagasta* κοιτάσματα θείου, καὶ τῆς βοηθούσης τὴν Βολιβίαν Περουβίας. Οὖσα ἀρτιώτερον ὠργανωμένη κατήγαγε κατὰ τῶν ἀντιπάλων αὐτῆς πλήρη νίκην. Κατ' ἀρχὰς ἐκυριεύθη ὁ περουβιανὸς στόλος καὶ ἐνικήθη ὁ περουβιανὸς στρατὸς ἐν *Dollorès*, ἔπειτα τὴν 26 Μαΐου 1880 ἡττῶνται Περουβιανοὶ καὶ Βολιβιανοὶ εἰς Tacna καὶ μετὰ τὰς νίκας τοῦ *Chorillos* καὶ τοῦ *Miraflores* (13—15 Ἰανουαρίου 1881) ὁ χιλιανὸς στρατὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Λίμαν τὴν 17 Ἰανουαρίου. Οἱ νικηθέντες ἠναγκάσθησαν νὰ προβῶσιν εἰς ἐδαφικὰς παραχωρήσεις. Καὶ ἡ μὲν Βολιβία παρεχώρησεν εἰς τὴν Χιλὴν τὰ παράλια διαμερίσματα *Antofagasta* καὶ *Atacama*, ἡ δὲ Περουβία τὸν νομὸν *Tarapaca* καὶ τὴν προσωρινὴν κατοχὴν τῶν περιοχῶν *Tacna* καὶ *Arica*. Καὶ εἰς τὴν Χιλὴν ἐν τούτοις δὲν ἔλειψαν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Τῷ 1891 ὁ πρόεδρος *Balmaceda*, στηριζόμενος εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὔνοιαν τῶν ὁποίων ἀπέλαυε παρὰ τῷ στρατῷ καὶ τῷ λαῷ, ἐπεχείρησε να παρακρατήσῃ τὴν ἐξουσίαν ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ Κοινοβουλίου. Ἐμφύλιος σπαραγμὸς ἐπηκολούθησε, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡττηθεὶς ὁ *Balmaceda* ηὐτοχειριάσθη. Ὁ στρατὸς δὲν ἔπαυσε καὶ ἐκεῖ ἀναμειγνυόμενος εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας ἀκόμη μέχρι τῆς χθές. Κατὰ τὸ 1924 ὁ πρόεδρος *Alessandri*, κανονικῶς ἐκλεγείς, ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτησιν λόγῳ τῆς ἀντιδράσεως τῶν στρατιωτικῶν τῆς χώρας στοιχείων.

Ἡ *Περουβία*, κύριον τμῆμα τῆς παλαιᾶς αὐτοκρατορίας τῶν *Ἴνκας*, ἔσχε πρῶτον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν πρόεδρον τὸν στρατηγὸν *La Mar*, τὸν ὁποῖον διεδέχθη τῷ 1830 ὁ *Gamarra*. Βραδύτερον, τῷ 1833, ὁ δικτάτωρ τῆς Βολιβίας *Santa-Cruz*, προσκληθεὶς διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν εἰς τὴν Περουβίαν, συνήνωσεν αὐτὴν εἰς Ὁμοσπονδίαν μὲ τὴν Βολιβίαν· ἀλλ' ἡ Χιλὴ διέλυσε τὴν ἕνωσιν ταύτην τῷ 1839, δύο δ' ἔτη βραδύτερον ἐφονεύετο ὁ Gamarra πολεμῶν κατὰ τῆς Βολιβίας. Ὁ στρατηγὸς *Castilla* (1845—1851) ἀποκατέστησε τὴν τάξιν· διὰ δευτέραν φορὰν ἐκυβέρνησεν οὗτος ἀπὸ τοῦ 1855 μέχρι τοῦ 1862. Ἔκτοτε ἀναφαίνεται ὁ συνταγματάρχης *Prado*, ὅστις ἐπαναστατήσας καὶ συμμαχήσας μὲ τὴν Χιλὴν ἐπιφέρει ζημίας εἰς τὸν ἱσπανικὸν στόλον, ὁ ὁποῖος ἐβομβάρδιζε τὸ Callao, τὴν 2 Μαΐου 1866. Ἡ ἀρχὴ περιέρχεται εἰς τὸν Prado, ὅστις διατηρεῖ αὐτὴν μέχρι τοῦ 1879, ὅτε προκαλέσας τὸν πρὸς τὴν Χιλὴν πόλεμον καὶ ἡττηθεὶς παρ' αὐτῆς εἰς Dolorès ἔφυγεν ἐκ τῆς χώρας. Τοῦτον διεδέχθη ὁ *Pierola*, ἀναρχία δὲ πλήρης κρατεῖ εἰς τὴν Περουβίαν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Λίμας. Τέλος ἐκλεγεὶς ὁ στρατηγὸς *Iglesias* ἐπιτυγχάνει νὰ ἐπιβάλῃ σχετικὴν τάξιν καὶ νὰ συνομολογήσῃ τὴν πρὸς τὴν Χιλὴν συνθήκην εἰρήνης τῆς 19 Ὀκτωβρίου 1883. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς 8 Μαρτίου 1884 ἡ Περουβία ἔχανεν ὁριστικῶς τὸν νομὸν Tarapaca καὶ προσωρινῶς τὴν Tacna καὶ τὴν Arica. Μετὰ τὸν πόλεμον οἱ πρόεδροι Bermudez, Cacérés καὶ Romana ἀποκατέστησαν τὴν τάξιν καὶ ἀνώρθωσαν τὴν ὡς ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ Εἰρηνικοῦ καταστραφεῖσαν χώραν. Ἡ Περουβία οὐδέποτε ἐλησμόνησε τὰ ἐδάφη τὰ ὁποῖα προσωρινῶς παρεχώρησεν εἰς τὴν Χιλήν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνακινεῖ τὸ ζήτημα τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν. Ἡ Τάκνα καὶ ἡ Ἀρίκα εἶναι μὲν ὀλιγάνθρωποι περιφέρειαι, ἔχουσιν ὅμως πλούσια κοιτάσματα χαλκοῦ καὶ θείου. Τῷ 1926 ἀνετέθη παρὰ τῶν ἐνδιαφερομένων εἰς τὸν Πρόεδρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τῆς ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν τούτων κυριαρχίας διαιτητικῶς, διενήργησε δ' οὗτος ἐπιτόπιον δημοψήφισμα.

Ἡ *Βολιβία*, ἀποτελοῦσα μέχρι τῆς ἀνεξαρτησίας τμῆμα τοῦ ἀντιβασιλείου τοῦ Πλάτα, ἔσχε πρῶτον πρόεδρον αὐτὸν τὸν Βολιβάρ, κυβερνήσαντα διὰ τοῦ στρατηγοῦ *Sucre* μέχρι τοῦ 1828. Τοῦτον διεδέχθη ὁ *Santa-Cruz*, ὅστις θελήσας νὰ ἑνώσῃ τὴν Βολιβίαν μετὰ τοῦ Περοῦ καὶ προελθὼν εἰς τὴν ἕνωσιν ταύτην προεκάλεσε τὴν ἔχθραν τῆς Χιλῆς, παρὰ τῆς ὁποίας ἡττηθεὶς τῷ 1839 ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν χώραν. Ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐπηκολούθησαν, ἕως οὗ τῷ 1879 ἡ Βολιβία περιεπλάκη εἰς νέον πόλεμον πρὸς τὴν Χιλὴν καὶ ἡττηθεῖσα κατ' αὐτὸν ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς ἐδαφικὰς παραχωρήσεις.

Κολομβία, Βενεζουέλα, Ἰσημερινός. Ἀπὸ τῆς *Κολομβίας* ἢ *Νέας Γρενάδας* ἀπεχωρίσθησαν ἡ *Βενεζουέλα* τῷ 1829 καὶ ὁ *Ἰσημερινὸς* τῷ 1831. Ἡ παραμείνασα εἰς τὴν Κολομβίαν χώρα διετέλεσε μέχρι τοῦ 1886 ὁμοσπονδία κρατῶν, μετατραπεῖσα ἔκτοτε εἰς ἑνιαῖον δημοκρατικὸν κράτος ἐπὶ τῆς προεδρείας τοῦ *Ραφαὴλ Nunez*. Τῷ 1904 ἀπεσπάτο τῆς Κολομβίας ὁ Παναμᾶς.

Τὴν *Βενεζουέλαν* ἐκυβέρνησε μέχρι τοῦ 1845 ἡ ὀλιγαρχικὴ μερὶς τῶν εὐπόρων μιγάδων. Κατὰ τὸ 1850 ὁ *Paez* ἐξωρίσθη παρὰ τοῦ προέδρου *Θαδδαίου Managas* τὸν ὁποῖον εἶχε βοηθήσει νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχήν. Ὁ Managas ἐπανεκλεγεὶς τὸ 1855, ἀφοῦ πρότερον ὁ ἀδελφός του *Γρηγόριος*, πρόεδρος γενόμενος, κατήργησε τὴν δουλείαν, παρῃτήθη τῷ 1858. Ἀπὸ τοῦ 1858 μέχρι τοῦ 1870 τὴν χώραν λυμαίνεται ἐμφύλιος σπαραγμὸς μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ ἑνιαίου κράτους καὶ τῶν ὁμοσπονδιακῶν. Τὴν 28 Ἀπριλίου 1870 οἱ φιλελεύθεροι, καταλαβόντες τὸ Caracas, ἐγκατέστησαν τὸν πρόεδρον αὐτῶν *Guzman Blanco*, ἄνδρα εὐφυᾶ καὶ σταθερόν. Κυβερνήσας οὗτος μέχρι τοῦ 1889 ἀποκατέστησε τὴν τάξιν καὶ περιέστειλε τὴν κληρικὴν παντοδυναμίαν· μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Blanco ἡ χώρα εἶδεν ἐκ νέου τὰς ἡμέρας τῆς παλαιᾶς ἀναρχίας. Ὁ ἀλκοολικὸς *Palacio* κυβερνήσας ἀπὸ τοῦ 1890 ἐξεδιώχθη τῷ 1897 παρὰ τοῦ στρατηγοῦ *Crespo*. Ἡ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Βενεζουέλας διαφορὰ ὡς πρὸς τὸ δέλτα τοῦ Ὀρενόκου χάρις εἰς τὴν στάσιν τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Cleveland ἀνατεθεῖσα εἰς τὴν διαιτησίαν τῆς Ρωσίας ἐλύθη παρ' αὐτῆς ὑπὲρ τῆς Βενεζουέλας. Τῷ 1899 πρόεδρος ἐγένετο ὁ *Castro*, τοῦ ὁποίου ἡ διοίκησις ὑπῆρξεν ὀλεθρία. Ὁ *Gomez* καὶ ὁ *Castro* ὡργίασαν εἰς βάρος τοῦ λαοῦ, ἡ δ' αἰσχρὰ διακυβέρνησις αὐτῶν προὐκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γερμανίας, τῶν ὁποίων ἡ ἐνεργὸς ἐπέμβασις ἀπεφεύχθη ὡς ἐκ τῆς σθεναρᾶς στάσεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, προβαλλουσῶν τὸ δόγμα τοῦ Monroe.

Εἰς τὸν *Ἰσημερινόν*, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας, οἱ φιλελεύθεροι εὑρέθησαν ἀντιμέτωποι τῶν συντηρητικῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν *Florès*. Ὑπερισχύσας οὗτος ἐκυβέρνησε σχεδὸν συνεχῶς μέχρι τοῦ 1860, ὅτε παρεχώρησε τὴν προεδρείαν εἰς τὸν γαμβρόν του *Garcia Moreno*. Κυβερνήσας οὗτος μὲ στιβαρὰν χεῖρα μέχρι τοῦ 1875, ἐξωτερικῶς μὲν διεξήγαγεν ἀγῶνα κατὰ τῆς Κολομβίας, ἐσωτερικῶς δὲ προέβη εἰς ἀναγκαίας μεταρρυθμίσεις καὶ ἐξησφάλισε τὴν τάξιν καὶ τὴν γαλήνην τοῦ τόπου· ἐν τούτοις ἡ κυβέρνησις ἐδείχθη ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκὴ πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας. Δολοφονηθέντος τοῦ Moreno τῷ 1875, ἐπηκολούθησεν ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἐσταμάτησε τῷ 1883, ὅτε ἐξελέγη κοινὸς πρόεδρος φιλελευθέρων, συντηρητικῶν καὶ ῥιζοσπαστικῶν ὁ *P. Camano*. Ἐπὶ τῆς προεδρείας τοῦ *Alfaro* ἐψηφίσθη τὸ νέον σύνταγμα τῆς 12 Ἰανουαρίου 1897. Οἱ ἀγῶνες τῶν φιλελευθέρων καὶ ῥιζοσπαστικῶν ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐκλαΐκευσιν τῆς παιδείας καὶ τὴν καταγγελίαν τῆς μετὰ τοῦ Βατικανοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ συμβάσεως (concordat).

Αἱ ἑνωτικαὶ τάσεις.—Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος τὰ κράτη τῆς Ν. Ἀμερικῆς εἰσῆλθον εἰς ὁπωσδήποτε εἰρηνικωτέραν περίοδον. Ἡ ὑλικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ ἐξέλιξις αὐτῶν εἶναι ταχεῖα, τινῶν μάλιστα ἁλματική. Γινώσκοντα ποῦ ἔγκειται ἡ δύναμις καὶ ποῦ ἡ ἀδυναμία αὐτῶν, παρατηροῦσι μετ' ἀνησυχίας τὰς κινήσεις τῆς Ἀγγλοσαξωνικῆς Συμπολιτείας τοῦ Βορρᾶ, ἡ ὁποία ἐξασκεῖ ἤδη ἐπ' αὐτῶν ἰσχυρὰν οἰκονομικὴν πίεσιν. Ἵν' ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν ἰμπεριαλιστικῶν τάσεων τῆς Οὐασιγκτῶνος, βλέπουσιν ὅτι ἓν μόνον μέσον ὑπάρχει καὶ μία ὁδός: ἡ μὲ ἀδελφικὸν πνεῦμα ἕνωσις καὶ συνεργασία αὐτῶν. Πρὸς τὴν στενοτέραν ταύτην καὶ διαρκῆ συνεργασίαν ἡ *Ἀργεντινή*, ἡ *Βραζιλία* καὶ ἡ *Χιλή*, τὰ ἰσχυρότερα τῶν κρατῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἀπετέλεσαν τὴν ἐκ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων αὐτῶν κληθεῖσαν *Ἕνωσιν A.B.C.* Σπουδαῖον δεῖγμα τῆς μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἑνώσεως ἀλληλεγγύης ὑπῆρξεν ἡ ἐγκαινίασις τοῦ *Ὑπερανδείου* σιδηροδρόμου. Πρὸς σύσκεψιν τῶν νοτιοαμερικανικῶν κρατῶν ἰδίως ἐπὶ τῶν ἐνδιαφερόντων ζητημάτων καὶ πρόληψιν τυχὸν μελλουσῶν νὰ ἀναφυῶσιν ἢ προβλεπομένων διαφορῶν μεταξὺ αὐτῶν, ἀπεφασίσθη νὰ συνέρχωνται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν Παναμερικανικὰ Συνέδρια, εἰς τὰ ὁποῖα προσκαλοῦνται καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι καὶ τὰ ἐκτὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς λατινικὰ ἀμερικανικὰ κράτη. Ἀναφέρομεν τὸ ἐν Ρίῳ Ἰανείρῳ συνελθὸν τῷ 1906 μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συνδράμῃ εἰς τὸ ἔργον τῆς «Διασκέψεως τῆς Χάγης» *Παναμερικανικὸν Συνέδριον*. Μετὰ τὸν Μέγαν Πόλεμον συνῆλθε τῷ 1923 ἐν Σαντιάγῳ τῆς Χιλῆς *Παναμερικανικὴ Διάσκεψις*, τὴν ὁποίαν ἀπησχόλησαν τὰ ζητήματα τῆς ὅλης ἠπείρου. Κατὰ ταύτην ὁ τὴν 9 Μαρτίου 1927 ἀποθανὼν πρόεδρος τῆς Οὐρουγουάης *Gondra* ὑπῆρξεν ὁ εἰσηγητὴς τοῦ συμφώνου περὶ εἰρηνικῆς ἐπιλύσεως πάσης διαφορᾶς διεθνοῦς δικαίου, ἡ ὁποία ἤθελεν ἀναφυῆ μεταξὺ ἀμερικανικῶν κρατῶν. Τὸ σύμφωνον τοῦτο κυρωθὲν μέχρι τοῦδε παρὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βραζιλίας, τῆς Χιλῆς, τῆς Παραγουάης, τῆς Ἁΐτης καὶ τῆς Γουατεμάλας, θὰ εἶναι μέσον, ὅταν κυρωθῇ καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν, ἀποφυγῆς τοῦ πολέμου ὡς τρόπου λύσεως διαφορῶν ἀνὰ τὴν ἀμερικανικὴν ἤπειρον.

Ἡ Συμπολιτεία τοῦ Καναδᾶ.— Παρὰ τὰς διαφορὰς γλώσσης καὶ θρησκείας, αἱ ὁποῖαι ἐχώριζον τὰ δύο ἐθνικὰ στοιχεῖα τοῦ Καναδᾶ. καὶ παρὰ τὴν ἀντίθεσιν πολλάκις τῶν συμφερόντων αὐτῶν συνηνώθησαν ταῦτα εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς λίαν εὐρείας ἐξουσίας τοῦ Βρεττανοῦ διοικητοῦ. Ὁ Ἄγγλος *Mackenzie* καὶ ὁ Γάλλος *Papireau* ἦσαν οἱ πρωτοστατοῦντες εἰς τὴν ὑπὲρ εὐρυτάτης αὐτονομίας κίνησιν τῶν Καναδῶν. Ὁ Papireau μάλιστα ἐν τῷ ὑπερβολικῷ αὐτοῦ ζήλῳ ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ κηρύξῃ τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν προϊόντων τῆς μητροπόλεως καὶ νὰ προέλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Κινήσας τὴν ἀνησυχίαν τοῦ κλήρου ὡς ἐκ τῶν ῥιζοσπαστικῶν του φρονημάτων, ἐγκατελείφθη παρὰ τῶν ὀπαδῶν του. Ἐν τούτοις ἡ σύλληψις αὐτοῦ τῷ 1837 ὑπῆρξεν ἀφορμὴ ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία ὅμως ἀπέτυχεν. Ἡ Μ. Βρεττανία, παρὰ τὴν νίκην αὐτῆς, ἀπεφάσισε νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς Καναδούς, ἐπιδιώκουσα ὅμως τὴν στενοτέραν ἕνωσιν Γάλλων καὶ Ἄγγλων καὶ εἰ δυνατὸν τὴν συγχώνευσιν αὐτῶν εἰς ἕνα λαόν, πρὸς ἐξασφάλισιν οὕτω τῆς ἑνότητος τῆς χώρας καὶ ἐξουδετέρωσιν τῶν Γαλλοκαναδῶν, ἀντεκατέστησε τῷ 1840 τὰς δύο χωριστὰς βουλὰς διὰ μιᾶς καὶ μόνης, τῆς Καναδικῆς. Εἰς τὸ ἑνιαῖον Κοινοβούλιον οἱ Γάλλοι, ἀντιπροσωπεύοντες πληθυσμὸν 700.000 ἔναντι 300.000 Ἄγγλων, συνεργαζόμενοι μὲ τοὺς Ἄγγλους φιλελευθέρους ἐπέτυχον τὴν ἀναγνώρισιν τῆς γλώσσης αὐτῶν ὡς ἐπισήμου ἅμα μετὰ τῆς ἀγγλικῆς, ἀπήλειψαν καὶ τὰ τελευταῖα ἴχνη τοῦ φεουδαρχικοῦ καθεστῶτος τῷ 1854 καὶ ἐψήφισαν διαφόρους νόμους, βελτιοῦντας καὶ προάγοντας τὴν εἰρηνικὴν ἐξέλιξιν τοῦ γαλλοκαναδικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ ἑδραίωσις τῆς ἑνότητος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν διὰ τῆς κατὰ τῶν Νοτίων νίκης τῶν Βορείων ἐκίνησε τὴν ἀνησυχίαν τῶν κατοίκων τοῦ Καναδᾶ, οἱ ὁποῖοι ἀνεξαρτήτως φυλῆς ἦσαν πάντες ὑπέρμαχοι τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας. Πρὸ τοῦ τέλους ἀκόμη τοῦ πολέμου τῆς Ἀποχωρήσεως, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1864, συνῆλθεν εἰς Québec, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Γάλλου *Taché*, συνέδριον τῶν Καναδῶν πρὸς σύσκεψιν ἐπὶ τῶν ζητημάτων τὰ ὁποῖα ἐνδιέφερον τὴν ὁλότητα τῶν κατοίκων. Ἐκπληροῦσα ἡ Μ. Βρεττανία τὰς παρὰ τοῦ συνεδρίου τούτου διατυπωθείσας πρὸς αὐτὴν εὐχὰς ἐδημιούργει τῷ 1867 τὴν *κυρίαρχον ἐπικράτειαν τοῦ Καναδᾶ* (*Dominion of Canada*). Τοῦ λοιποῦ ἡ χώρα

Digitized by Google

ἀπήρτιζε συμπολιτείαν ἐκ 4 κρατῶν, τῶν ὁποίων ἕκαστον εἶχεν ἴδιον κοινοβούλιον καὶ κυβέρνησιν. Εἰς τὴν Ottawa, πρωτεύουσαν τῆς Συμπολιτείας, συνεκαλεῖτο τὸ ὁμοσπονδιακὸν κοινοβούλιον, συνιστάμενον ἐκ βουλῆς καὶ γερουσίας, καὶ ἀποφαινόμενον κυριάρχως ἐπὶ τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουσι τὴν ὅλην χώραν, ὡς τὰ οἰκονομικά, τὸ ἐμπόριον καὶ τὸ ζήτημα τοῦ δασμολογίου, ἡ μετανάστευσις, ἡ διάθεσις τῶν δημοσίων γαιῶν, ἡ στρατιωτικὴ τέλος τοῦ κράτους παρασκευή. Ἡ κυβέρνησις τῆς Συμπολιτείας εἶναι ὑπεύθυνος πρὸς τὸ Κοινοβούλιον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀληθῶς κυρίαρχον, ὡς εἰς τὰς χώρας τῶν πολιτευμάτων συνελεύσεως (Γερμανία, Τουρκία). Ὁ ρόλος τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ, διοριζομένου παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, εἶναι μᾶλλον τιμητικός· κατ' οὐσίαν ὁ Καναδᾶς εἶναι τελείως ἀνεξάρτητος.

Ἡ Συμπολιτεία τοῦ Καναδᾶ ἐπεξετάθη κατὰ τὸ 1873, ὅτε προσήρτησε τὴν νῆσον τοῦ πρίγκιπος Ἐδουάρδου καὶ βραδύτερον ὅτε ἐξηγόρασε τὴν μεγάλην ἰδιοκτησίαν τῆς Ἑταιρίας τοῦ Hudson. Ἤδη πρότερον τῷ 1871 ἡ ἀγγλικὴ ἀποικία τῆς βρετανικῆς Κολομβίας, εἰς τὴν ὁποίαν λόγῳ τῆς ἀνακαλύψεως χρυσωρυχείων εἶχον συρρεύσει ἀπὸ τοῦ 1856 πολλοὶ ἄποικοι, ἐκήρυξε τὴν ἕνωσιν αὐτῆς μετὰ τοῦ Καναδᾶ.

Ἐκ τῶν καναδικῶν χωρῶν αἱ εὐρεῖαι πεδιάδες, αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται ἀπὸ τῶν Μεγάλων Λιμνῶν ἕως εἰς τὰ Βραχώδη ὄρη, διῃρέθησαν εἰς μεγάλα διαμερίσματα, προωρισμένα νὰ κηρυχθῶσι πολιτεῖαι, ὅτε ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν θὰ ἐπέτρεπε τοῦτο. Ἐξ αὐτῶν ἡ Manitoba, ἀληθὴς σιτοβολών, ἀνεγνωρίσθη ὡς κράτος ἀπὸ τοῦ 1870. Σπουδαῖα ἔργα συγκοινωνίας διευκολύνοντα τὸν ἀποικισμὸν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς χώρας κατεσκευάσθησαν παρὰ τῶν κρατῶν καὶ τῆς ὁμοσπονδιακῆς κυβερνήσεως. Τῷ 1860 σιδηρόδρομος ἥνωσε τὸ Montreal πρὸς τὰς Μεγάλας Λίμνας. Τῷ 18?0 ἐγκαινιάσθη ὁ μεταξὺ Halifax καὶ Vancouver *Διηπειρωτικὸς* (Transcontinental), διασχίζων τὴν Β. Ἀμερικὴν καθ' ὅλον τὸ πλάτος αὐτῆς, ὁ συντομώτερος δρόμος ἐξ Εὐρώπης εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολὴν δι' ὅσους διὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν λόγον ἀποφεύγουσι τὸν *Ὑπερσιβηριακόν*. Μεγάλαι διώρυγες ἐβελτίωσαν τὴν ναυσιπλοΐαν εἰς τὰς Μεγάλας Λίμνας καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Λαυρέντιον.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Καναδᾶ ηὔξησε ταχέως, κυρίως χάρις εἰς τὴν μετανάστευσιν ἐξ Εὐρώπης καὶ δὴ τοῦ βασιλείου τῆς Ἀγγλίας. Οἱ ἄποικοι οὗτοι δελεαζόμενοι ἀπὸ τὴν εὐθηνὴν τιμὴν τῶν γαιῶν ἐπεδίδοντο ἰδίως εἰς τὴν γεωργίαν, χάρις δ' εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτῶν ἐδόθη ζωὴ εἰς τοὺς μεγάλους λειμῶνας, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται εἰς τὸ κέντρον τῆς χώρας. Ὑπὲρ τὰ δύο ἑκατομμύρια κατοίκων ἔχουσι σήμερον τὰ διαμερίσματα Manitoba, Alberta καὶ Saskatchevan, ὅπου τῷ 1901 ὑπῆρχον μόνον 400 000. Πλὴν τῆς γεωργίας εἰς τὸν Καναδᾶν ἀνεπτύχθη πλουσία βιομηχανία χάρις εἰς τὰ ἐν τῇ χώρᾳ μεταλλωρυχεῖα, τὸν λευκὸν ἄνθρακα καὶ πολλὰς πρώτας ὕλας.

Οἱ κοινοὶ ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς πλήρους αὐτονομίας ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐν πολλοῖς συγχώνευσιν Ἄγγλων καὶ Γάλλων εἰς ἓν σύνολον, τὸ *Καναδικὸν ἔθνος*. Βεβαίως ὑφίστανται αἱ διαφοραὶ θρησκείας καὶ γλώσσης, ἀλλ' αἱ φυλετικαὶ ἔριδες ὑπεχώρησαν ἐνώπιον τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων τῆς ὅλης χώρας. Καὶ εἰς τὸν Καναδᾶν εὑρίσκει τις τὰ δύο μεγάλα ἀγγλικὰ κόμματα, τοὺς «συντηρητικούς», οἵτινες εἶναι ὀπαδοὶ τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον ἐλπίζεται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς χώρας ἀπὸ τῆς ξένης βιομηχανίας, καὶ τοὺς «φιλελευθέρους», ὑποστηρίζοντας τὴν ἐλευθέραν ἀνταλλαγήν. Οἱ πρῶτοι ἔτυχον τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς χώρας κατὰ τὴν περίοδον 1867—1896, οἱ δεύτεροι ἐκυβέρνησαν μετὰ ταῦτα, ἀλλ' ἡ πολιτικὴ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν *Wilfrid Laurier* Γαλλοκαναδοῦ, ἔσχε μερικὴν μόνον ἐπιτυχίαν. Σπουδαία ὑπῆρξεν ἡ διὰ τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ ἐπιτευχθεῖσα ἐλάττωσις τοῦ δασμολογίου σχετικῶς πρὸς ὡρισμένα εἴδη εἰσαγόμενα ἐκ Μ. Βρεττανίας, μερικῶν ἀπὸ τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας καὶ ἐκ Γαλλίας. Ὀπαδὸς τῆς μετὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν συνεργασίας, ὁ Laurier διεπραγματεύθη στενὴν μετ' αὐτῶν ἐμπορικὴν συνεννόησιν. Ταύτην κατεπολέμησαν οἱ Καναδοὶ βιομήχανοι ὡς ὀλεθρίαν εἰς τὰ συμφέροντα αὐτῶν, καταδείξαντες ἅμα καὶ τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους συνεπήγετο διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ καναδικοῦ ἔθνους. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1921 ὑπερίσχυσαν οἱ συντηρητικοὶ ὑπὸ τὸν *Borden*. Τὸ καναδικὸν Κοινοβούλιον, ὡς ἦτο ἑπόμενον, ἀπέρριψε μετὰ ταῦτα τὴν παρὰ τῶν Ἀμερικανῶν κυρωθεῖσαν ἐμπορικὴν συνθήκην τοῦ Laurier.

Κατὰ τὸν Μέγαν Πόλεμον αὐθορμήτως καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐτάχθη ὁ Καναδᾶς παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς μητροπόλεως, αἱ δ' ὑπηρεσίαι καὶ ἐπικουρίαι, τὰς ὁποίας προσέφερεν εἰς αὐτήν, εἰς ἄνδρας καὶ εἰς χρῆμα, ὑπῆρξαν οὐχὶ εὐκαταφρόνητοι. Σήμερον ὁ Καναδᾶς εὑρίσκεται εἰς τὴν μοῖραν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται καὶ ἡ Αὐστραλία, Νοτία Ἀφρική, Νέα Ζηλανδία, μέλη τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ μητρόπολις κατέχει τὴν πρώτην θέσιν. Ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ Καναδᾶ παρακάθηται μετὰ τοῦ Βρεττανοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν προέδρων τῶν ὑπουργικῶν συμβουλίων τῶν χωρῶν-μελῶν εἰς τὰς αὐτοκρατορικὰς διασκέψεις, αἵτινες συνέρχονται, ἤδη περιοδικῶς εἰς Λονδῖνον, πρὸς καθορισμὸν τῶν γενικῶν γραμμῶν τῆς βρεττανικῆς πολιτικῆς. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Καναδᾶ, ὡς καὶ τῆς Αὐστραλίας, ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῆς μητροπόλεως ἐξηγεῖ τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ἀγγλία ἐγκατέλειψε τὴν μετὰ τῆς Ἰαπωνίας συμμαχίαν. Ὁ Καναδᾶς διάκειται φιλικῶς πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὅπου διατηρεῖ ἴδιον πρεσβευτήν. Ὢν ὁ ἴδιος μέλος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐπεζήτησε, δι' ὑποβολῆς προτάσεως περὶ τροποποιήσεως τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ Συμφώνου τῆς Κοινωνίας, νὰ διευκολύνῃ τὴν εἰς αὐτὴν εἴσοδον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἡ πρότασις αὐτοῦ, ὑποβληθεῖσα κατὰ τὴν πρώτην συνέλευσιν τῆς Κοινωνίας καὶ ὑποστηριχθεῖσα ἔκτοτε μέχρι τῆς τετάρτης συνελεύσεως, δὲν ἐγένετο ἀποδεκτή, ἅτε μὴ τυχοῦσα γενικῆς ἐπιδοκιμασίας ἐκ μέρους τῶν μελῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. — Γνώσεις τῶν λαῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου περὶ Ἀμερικῆς κτλ. — I) *Κείμενα:* Ἡ καλυτέρα συλλογὴ εἶναι ἡ τοῦ *A. Reeves*, Wineland the good, Λονδῖνον καὶ Ὀξφόρδη, 1890. — II) *Εἰδικὰ ἔργα: Th. Thorfaens (Thorfesen)*, Historia Groenlandiae antiquae, Havniae, 1704 *Thorlakins (Thorlakins)*, Antiquitatum borealium antiquitates miscellaneae, Havniae, 1778–1801. *Rafn*, Antiquitates americanae, sive scriptores septentrionales rerum antecolumbianarum in America, Havniae, 1837. Καὶ γαλλ. μετάφρ. παρὰ τοῦ ἰδίου: Antiquités américaines d'après les monuments historiques des Islandais et des anciens Scandinaves, Κοπεγχάγη, 1845 *Beauvois*, Découvertes des Scandinaves en Amérique, du Xe au XIIIe siècle, Παρίσιοι, 1859. *P. Anderson*, America not discovered by Columbus, Σικάγον, 1892. *J. Fischer*, Die Entdeckungen der Normannen in America (Ergänzungshefte zu den «Stimmen aus Maria Laach»). Φρειβοῦργον, 1902. — III) *Γενικὰ ἔργα: R. Cronau*, America. Die Geschichte seiner Entdeckung von der ältesten bis auf die nueeste Zeit, Λειψία, 1892. *P. Gaffarel*, Histoire de la découverte de l'Amérique, depuis les origines jusqu'à la mort de Christophe Colomb, Παρίσιοι, 1892. *H. Beuchat*, Manuel d'archéologie américaine, Παρίσιοι, 1912.

Ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς. — I) *Κείμενα:* Documentos relativos al descubrimiento de America, ἐκδ. τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημείας τῆς Μαδρίτης, Μαδρίτη, 1867—1893. *Alvarez Cabral*, O descobrimiento do Brazil, Λισσαβών, 1783. *Navarette*, Coleccion de los Viages y descubrimientos de les Espanoles, τ. I—IV, Μαδρίτη, 1825 (εἰδικῶς διὰ τὴν ἀνακάλυψιν βλ. τ. I). Μετάφρασις εἰς τὴν ἀγγλικὴν τῶν σπουδαιοτέρων ἐγγράφων, ὅσα σχετίζονται πρὸς τὰ μεγάλα ταξίδια τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰῶνος, ἐδημοσιεύθη παρὰ τῆς Hakluyt Society, Λονδῖνον *Ternaux Compans*, Les voyages, Relations et Mémoires originaux pour servir à l'histoire de la découverte de l'Amérique. *Raccolta Colombiana*, δημοσιευθεῖσα ἐντολῇ καὶ δαπάνῃ τῆς κυβερνήσεως τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας. — II) *Συγγράμματα:* Historie del S. D. *Fernando Colombo*, Nelle quali ha particolare e vera relatione della vita e de' fatti dell' Ammiraglio D. Christoforo Colombo, suo padre κλ. (μετάφρ. ἐκ τοῦ ἱσπανικοῦ παρ' Ἀλφόνσου Ulloa, ἂν καὶ τὸ ἱσπαν. πρωτότυπον οὐδέποτε ἀνευρέθη, Βενετία, 1571. *Las Casas*, Historia de las Indias, ἐκδοθεῖσα μόλις τῷ 1875, Μαδρίτη. *W. Irving*, History of the life and voyages of Columbus, τ. I—IV, Λονδῖνον, 182.. *de Humboldt*, Examen critique de l'histoire de la géographie du Nouveau Continent, Παρίσιοι 1836—1839. *Peschel*, Das Zeitalter der Entdeckungen Americas, Λειψία, 1877. *Harrisse*, Christophe Colomb, τ. I—II, Παρίσιοι, 1884—1885. *J. Winsor*, Narrative and critical history of America, Βοστών, 1889. *J. Winsor*, Christopher Columbus, Βοστών, 1891. *Guillemard*. The life of Ferdinand Maghellan and the first circumnavigation of the globe, 1480—1521, Λονδῖνον, 1891. *Gelcich*, La scoperta dell'America, Γκορίτσια, 1890. *J. Fiske*, Discovery of America, τ. I—II, N. Ὑόρκη, 1892. *Kretschmer*, Die Entdeckung Americas, Βερολῖνον, 1892 *C. de Lollis*, Cristoforo Colombo nella legenda e nella storia, Μιλᾶνον, 1892 *E. Payne*, History of the New-World, called America, Λονδῖνον, 1892—1899. *Harrisse*, John Cabot, the discoverer of North America, and Sebastian, his son, Λονδῖνον, 1896. *Heilprin*, Compilation of Narratives of Explorations in Alaska, Οὐασιγκτών, 1900 *C. Errera*, L'Epoca delle grandi scoperte geografiche, Μιλᾶνον, 1902. *H. Vignaud*, Etudes critiques sur la vie de Colomb, Παρίσιοι, 1905 *H. Vignaud*, Histoire de la grande entreprise de Chr. Colomb, τ. I—II, Παρίσιοι, 1911. *H. Vignand*, Améric Vespuce, 1451—1512, 1917. *H. Vignaud*, Le vrai Christoph Colomb et la légende, Παρίσιοι, 1921.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ.— Βιβλιογραφικὰ βοηθήματα: *Larned*, The Literature of American History. A bibliographical guide, Βοστών, 1902. A bibliography on the United States for foreign Students, ἐκδ. τοῦ *Institute of International Education*, N. Ὑόρκη, 1922. *Garraux*, Bibliographie brésilienne, Παρίσιοι, 1898.

Κατακτήσεις καὶ ἀποικισμός. — 1) *Κατακτήσεις Ἱσπανῶν καὶ Πορτογάλλων:* Cartas y Relaciones de *Hernan Cortès* al Emperador Carlos V, ἐκδ. Gayangos. Μαδρίτη, 1866, γαλ. μετάφρ. Charnay, 1896. *B. Diaz del Castillo*, Historia averdadera de la conquista de la Nueva Espana, γαλ. μετάφρ. Jourdanet (1877), καὶ Josè-Maria de Hérédia, τ. I—IV, Παρίσιοι, 1878—1887. *Bartolomeo de Las Casas*, Historia de las Indias, 1527—1559. *Bartolomeo de las Casas*, Brevissima relaciòn de la destrucciòn de las Indias, 1552. *Jean de Lery*, Histoire d'un voyage faict en la terre du Brésil, la Rochelle, 1578. *Rocho Pitta*, Historia da America Portuguesa, Λισσαβών, 1730. *W. H. Prescott*, Histoire de la conquête du Mexique, γαλλ. μετάφρ. Pichot 1846, τ. I—III. *Handelsmann*, Geschichte der Americanischen Kolonisation, Kiel, 1856. *W. H. Prescott*, Histoire de la conquête du Pérou, γαλλ. μετάφρ. Poret, Bruxelles, 1861—63 τ. I—III. *Cobo*, Historia del Nuevo Mundo, Σεβίλλα, 1890. *A. Zimmermann*, Die Europäische Kolonien. I: Die Kolonial Politik Portugals and Spaniens, Βερολῖνον, 1896. *G. Garcia*, Caracter de la conquista espanola en America y en Mejico, segun los textos de los historiadores primitivos, Μεξικόν, 1901. *G. Scelle*, Histoire politique de la traite négrière aux Indes de Castille, Paris, 1906, τ. I—II. *Ch. de Lannoy* et *H. Van der Linden*, Histoire de l'expansion coloniale des peuples Européens: Portugal et Espagne jusqu' au début du XIX siècle, Βρυξέλλαι, 1907. *W. T. Harlaw*, Colonizing Expedition to the West Indies and the Guiana (1623-67, Λονδῖνον, 1925.— 2) *Ἀποικισμὸς Ἄγγλων, Γάλλων, Ὀλλανδῶν καὶ Δανῶν: J. R. Seeley*, L'Expension de l'Angleterre· μετάφρ. ἐκ τοῦ Ἀγγλ. Baille et Rambaud, Παρίσιοι, 1885. *L. Pauliat*, Louis XIV et la Compagnie des Indes, Παρίσιοι, 1886. *Chailley-Bert*, Les Compagnies de colonisation sous l'Ancien Régime· Παρίσιοι, 1898 *Zimmermann*, Die Europäischen Kolonien τ. III. England, Βερολῖνον, 1899. *Parkmann*, Pioneers of France in the New World, Βοστών, 1907. *G. L. Beer*. The Origins of the British Colonial System, 1578—1660, N. Ὑόρκη, 1908. *Ch. de Lannoy* et *H. Van der Linden*, Histoire de l'Expansion coloniale des peuples Européens; II Néerlande et Danemark, Βρυξέλλαι, 1911. *Bolton* and *Marschal*, The Colonisation of North America, Λονδῖνον, 1920. *Mondaini*, La Colonisation française, μετάφρ. ἐκ τοῦ ἰταλ. τ. I—II, 1920. *W. T. Harlow*, Colonizing Expedition to the West Indies and the Guiana, 1623—67, Λονδῖνον, 1925. — 3) *Ἀνταγωνισμὸς Ἄγγλων καὶ Γάλλων ἐν Ἀμερικῇ: Casgrain*, Un pélerinage au pays d'Évangéline, 3η ἐκδ 1889 *Aug. Morreau*, Histoire des États-Unis du Nord, τ. Α', 1892. *J. Winsor*, The Struggle in Amerika between England and France, 1697—1763, Λονδῖνον, 1895. *Tantet*, Survivance de l'esprit français aux colonies perdues, Παρίσιοι, 1900. *Salone*, La Colonisation de la Nouvelle France, 1906. *Lacour-Gavet*, La Marine militaire de la France sous le règne de Louis XV, 2α ἐκδ. 1909. *F. X. Garneau*, Histoire du Canada, 5η ἐκδ. τ. I-II, Παρίσιοι, 1913 20. *G. Wreng*. The Fall of Canada, Oxford, 1914 *E. Lauvrière*, La Tragédie d'un peuple; Histoire du peuple acadien τ. I—II, 1923.

Ἀγῶνες ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῶν Ἀμερικανικῶν λαῶν. — 1) *Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι: D. Ramsay*, The history of the American revolution, Φιλαδέλφεια, 1789, τ. I-II. *G. Bancroft*, Histoire de l'action commune de la France et de l'Amérique pour l'indépendance des États-Unis, μετάφρ. ἐκ τοῦ ἀγγλ. Circourt, 7η ἐκδ. 1876 *J. Winsor*, Narrative and critical history of America, τ. I—VI, Βοστών, 1886—1889 *G. Bancroft*, History of the American revolution, τ I—III, Βοστών, 1885. *Daniol*, Histoire de la participation de la France à la libération des États-Unis, τ. I—V, 1887—1892 *Aug. Moireau*, Histoire des États-Unis de l'Amérique du Nord.. τ II: Les États-Unis de 1776 à 1800, 1892. *J. Fiske*, The American Revolution, Boston, 1899. *Lacourt-Gavet*, La Marine militaire de la France sous le règne de Louis XVI, 1905 *Merlant*, La France et la guerre de l'Indépendance américaine, 1776—1883, 1918, *J. Beck*, La Constitution des États-Unis, 1923 *W. d'Ormesson*, La première mission officielle de la France aux États-Unis, 1924. *D Pasquet*, Histoire politique et sociale du peuple américain, τ. Α'. Des Origines à 1825, 1924 *B Fay*, Bibliographie critique des ouvrages français relatifs aux États-Unis, 1770—1800, 1925. *Τοῦ αὐτοῦ*, L'esprit révolutionnaire en France et aux États-Unis à la fin du XVIII siècle, 1925.— 2) *Λατινοαμερικανικὰ κράτη: S. Bolivar*, Documentos relativos a la vida publica de Libertador κτλ. τ. I—XXII· Caracas, 1826 1833. *S. Bolivar*, Correspondencia general, ἐκδοθεῖσα ἐν Caracas, 1866 *B. Mitre*. Historia de San Martin y de la emancipation sudamericana, Buenos-Ayres, 1890. *Nanterre de Sully*, Le Brésil, ancien et moderne, Παρίσιοι, 1904. *R Levilier*, Les Origines argentines. la formation d'un grand peuple, 1912. *Kelly de Galwav*, Francisco de Miranda, 1913. *E. Rabasa*, L'Évolution historique du Méxique, 1924.

Ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐπέκεινα.— 1) *Ἀλάσκα: Dall*, Alaska as it was and is (1866—1885), Οὐάσιγκτων, 1896 *Bruce*, Alaska, its history and resources, 2α ἐκδ., N. Ὑόρκη, 1899. *Heilprin*, Alaska and the Klondike, N. Ὑόρκη, 1899. *Willing Balch*, The Alasko-Canadian Frontier, Φιλαδέλφεια, 1903. *Devine*, Accross Widest America, Montreal, 1905.

2) *Καναδᾶς: Fraser Rae*. Canada and Columbia, Λονδῖνον, 1878. *B. Sulte*, Histoire des Canadiens français, τ. I—VIII, Montreal, 1882—1884. *F. Garneau*, Histoire du Canada. 4η ἐκδ. τ. I—II, 1882—1885 *Munro*, The Constitution of Canada, Καντοβριγία, 1889. *Bourinot*, British America, Λονδῖνον, 1908. *A. Métin*, La Colombie britannique, 1908. *Bradley*, Le Canada, empire des bois et des blés, 1910. *A. Demangeon*, L'Empire britannique, Παρίσιοι, 1923.

3) *Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι*. Πολίτευμα: *A. de Tocqueville*, De la démocratie en Amérique, τ. I—II, Παρίσιοι, 1835—1840. *Von der Holst*, Verfassungsgeschichte der Vereinigen Staaten, Βερολῖνον, 1873—1885. *E. Boutmy*, Éléments d'une psychologie politique du peuple américain, Παρίσιοι, 1902. *F. J. Haskins*, The American Government, Φιλαδέλφεια καὶ Λονδῖνον, 1902. *J Bryce*, American Commonwealth, τ. I—V. 1912—1913. *J.-M. Beck*, La Constitution des États-Unis, 1923. — Ἀποικισμὸς τοῦ West: *J. Winsor*, The Westward Movement, the Colonies and the Republic West of the Alleghanies, 1763—1798, Βοστών, 1897 *Th. Roosevelt*, The Winning of the West, N. Ὑόρκη, 1905.— Ἐμφύλιος πόλεμος 1861—1865: *Le Comte de Paris*, La guerre civile en Amérique, Παρίσιοι, 1874—1883. *Wilson*, Rise and fall of the Slawe power in America, τ. I—III, Βοστών, 1877. *Isaak Arnold*, The life of Lincoln, Σικάγον, 1885. *Mc Garthy*, Lincoln's Plans of Reconstitution, N. Ὑόρκη, 1905. *D. Knowles*, The American Civil war, 1927 *C. Ballard*, The military genius of Abraham Lincoln, 1927. — Κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικὰ ζητήματα: *Goldberger*, Das Land der unbegrenzten Möglichkeiten, Βερολῖνον, 1903. *Roz*, L'Énergie américaine, 1910. *A. B. Hart*, Social and Economic forces in American History, Σικάγον καὶ Κανταβριγία, 1914· *M. F. Evans*. Black and White in the Southern States, Λονδῖνον, 1915. *W. Gerner*, Idées et institutions américaines, 1921. *H. Hauser*. L'Amérique vivante, 1923.— Συνολικὰ ἔργα. Ἱστορίαι: *Ed. Channing*, The United States of America, Κανταβριγία, 1896. *Τοῦ αὐτοῦ*, History of the people of the United States from the Revolution to the Civil war, 1905—1907. *J. Bryce*, American Commonwealth, τ. I—V, 1912—1913. *d'Estournelles de Constant*, Les États-Unis d'Amérique, Παρίσιοι, 1913 *M. Farraud*, Les États-Unis; formation historique de la nation américaine, Παρίσιοι 1919. *C. Weill*, Histoire des États-Unis de 1787 à 19 7, 1919. *P. L. Haworth*, The United States in Our Own times, 1805—1920, Λονδῖνον, 1920· *W. Wilson*, A History of the American people τ. I—II, 1920. *Saville Mazzey*, Histoire des États-Unis d'Amérique, μετάφρ. ἐκ τοῦ ἀγγλ. G. de Lapradelle, Παρίσιοι, 1921. *Perry Belmont*, La politique des États-Unis et l'Europe, 1778—1919, 925.— Μονογραφίαι ἱστορικαί, πολιτικαὶ κλπ.: *J. C. Headley*, The second war with England, τ I—III, N. Ὑόρκη, 18?3. *H. Willis*, Our Philippines problem, N. Ὑόρκη, 1905. *H. Pensa*, La République et le Canal de Panama. Παρίσιοι, 19?6. *P. Leroy-Beaulieu*, Les États-Unis au XX siècle, Παρίσιοι, 1908. *Cary Coolidge*, Les États-Unis, puissance mondiale, Παρίσιοι 1908. *Tavernier*, Les États-Unis à Panama, Παρίσιοι 19 8. *J. Aulneau*, Le Canal de Panama et la conquête du Pacifique, Παρίσιοι, 1913. *W. Dunning*, The British Empire and the United States, Λονδῖνον, 1914. *D. Halévy*, Le Président Wilson, Παρίσιοι, 1918. *Basset*, Our war with Germany, N. Ὑόρκη, 1919. *Ray Stannard Baker*, W. Wilson and World Settlement τ. I—III, γαλλ. μετάφρ. L. Allaux, Παρίσιοι, 1924. *Ch. Webster*, British mediation between France and the United States in 1834—1836 (Ἐν Engl. Histor. Review ἀρ. 165, Ἰανουάρ. 1927).

4) *Μεξικόν: Domenech*, Histoire du Méxique. Juarez et Maximilien, Παρίσιοι, 1868. *Lefèvre*, L'intervention française au Méxique, Βρυξέλλαι, 1868. *Niox*, Expédition du Méxique, Παρίσιοι, 1874. *Bancroft*, History of Mexico, 1883—1887. *Juarez*, Correspondance avec Montluc, Παρίσιοι, 1886. Constituciòn federal de los Estados Unitos Mexicanos, Παρίσιοι, 1886. *Léonardon*, L'Espagne et la guerre du Méxique (Annales des Sciences Politiques, Ἰανουάρ. 1901). *E. Rabasa*, Évolution historique du Méxique, 1914.

5) *Ἀντίλλαι: Vibert*, La République d'Haiti, Παρίσιοι, 1895.

Digitized by Google

Deckert, Cuba, Λειψία, 1899. *Robinson*, Cuba and the intervention, Ν. Ὑόρκη, 1905.—6) *Βραζιλία: Pereira da Silva*, Historia da Fundaçao do Imperio Brasileiro τ. I III, Παρίσιοι, 1870. *Kundt*, Brasilien und seine Bedentung, Βερολῖνον, 1903. *Nanterre de Sully*, Le Brésil, ancien et moderne, Παρίσιοι 1904. *P Dénis*, Le Brésil au XXe siècle, Παρίσιοι, 1909. — 7) *Ἱσπανοαμερικανικὰ κράτη τῆς Κ. καὶ Ν. Ἀμερικῆς: de Pradt*, Le Congrès de Panama, Παρίσιοι, 1825. *Child*, Les Républiques hispano américaines, 1891 *de Périgny*, La République de Costa-Rica, 19 8. *Restreppo*, Historia de la Republica de Columbia, Besançon, 1858. *Pereira*, Les États-Unis de Colombie, Παρίσιοι, 1883. *Arguedas*, Histoire générale de ls Bolivie, 1921. *Markham*. History of Peru, Λονδῖνον, 1892. *Eyzaguine*, Histoire du Chili, τ. I–II, Λιλλη, 1855. *Wiener*, Chili et les Chiliens, Παρίσιοι, 1888. *L. V. Varela*, La Republica Argentina y Chile, Buenos Ayres, 1901. *Robertson*, Le docteur Francia, Quedlinbourg, 1839. *L. V. Varela*, La Republica Argentina y Chile, Buenos-Ayres, 1901. *Alb. Martinez* et *Lewandowski*, L'Argentine au XX siècle, Παρίσιοι, 1906. *Koebel*, L'Argentine moderne, 1908 *L. Varela*, Historia constitucional de la Republica Argentina. τ. I - IV, La Plata, 1910. *R. Leverre*, Origines de la démocratie argentine, 1911. *R. Levillier*, Les Origines Argentines; la formation d'un grand peuple, Παρίσιοι, 1912 *P. Dénis*, La République Argentine, Παρίσιοι 1920.

ΜΙΧ. Α. ΔΕΝΔΙΑΣ

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΙ

Ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ τῶν ἐθνῶν τοῦ Νέου Κόσμου οὔτε ἀσήμαντος εἶναι, οὔτε ἀναξία προσοχῆς. Ἀναπτυχθεῖσα μικρὸν κατὰ μικρὸν παρέχει τὴν εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τῶν ἰδεῶν ἐν Ἀμερικῇ, σχεδὸν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀποικισμοῦ μέχρι τῆς σήμερον. Ἀπὸ ἁπλῆς καὶ ἀτέχνου μιμήσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν ἔργων, ὁποία ἦτο μέχρι καὶ τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος, προσλαμβάνει πρωτοτυπίαν ἀπὸ τοῦ ΙΘ′ καὶ ἐμφανίζει ἄνθησιν ἀληθῶς τεραστίαν, ἡ ὁποία δικαιολογεῖ τὰς καλυτέρας διὰ τὴν αὔριον ἐλπίδας.

Ι. ΚΑΝΑΔΙΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΙ. Ἂν καὶ σήμερον ὁμιλοῦν γενικῶς παντοῦ, καὶ κυρίως εἰς τὸν Καναδᾶν, περὶ ἑνιαίου καναδικοῦ ἔθνους, εἶναι ἐν τούτοις γεγονὸς ἀδιαφιλονίκητον, μαρτυρούμενον ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῶν λαῶν τῆς χώρας αὐτῆς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν τωρινὴν πραγματικότητα, ὅτι ὁ καναδικὸς πληθυσμὸς διαιρεῖται εἰς *Γαλλοκαναδοὺς* καὶ εἰς *Ἀγγλοκαναδούς*. Κριτήριον τῆς διαιρέσεως εἶναι ἡ προέλευσις καὶ ἡ γλῶσσα. Ἀπόγονοι Γάλλων τῆς Βρεττάνης, τῆς Νορμανδίας, τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Γαλλίας, οἱ πρῶτοι, ὁμιλοῦν γαλλικὸν ἰδίωμα καὶ ἔχουν ἐπίσημον πολιτικὴν καὶ λογοτεχνικὴν γλῶσσαν τὴν γαλλικήν· οἱ δεύτεροι, ἀπόγονοι Ἄγγλων, Σκώτων κ. ἄ., ὁμιλοῦν φυσικὰ τὴν ἀγγλικήν. Εἰς τὴν λογοτεχνίαν ἀντικατοπτρίζεται ἰδίως τὸ διφυὲς τοῦ καναδικοῦ ἔθνους.

Α′) Γαλλοκαναδική. — Τὸ πρῶτον φιλολογικὸν κέντρον τοῦ γαλλικοῦ Καναδᾶ ἐσχηματίσθη εἰς τὴν Québec, ὅπου τῷ 1635 οἱ ἰησουῖται ἐθεμελίωσαν πανεπιστήμιον, τὸ ὁποῖον εἶναι κατὰ ἓν ἔτος ἀρχαιότερον τοῦ τοῦ Harvard· βραδύτερον ὁ περίφημος ἐπίσκοπος τῆς Québec *Laval*, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα φέρει τὸ εἰς τὴν πόλιν ταύτην λειτουργοῦν σήμερον γαλλικὸν καθολικὸν πανεπιστήμιον, ἐθεμελίωσε τὰ ἱεροσπουδαστήρια, τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ σημερινοῦ πανεπιστημίου. Τὰ πρῶτα ἐν Καναδᾷ γραφέντα βιβλία εἶναι ἔργα περιηγητῶν καὶ ἱεραποστόλων πραγματευομένων περὶ τῶν ἀνακαλύψεων, τῆς ἱστορίας καὶ τῶν παραδόσεων τῆς χώρας. Οὕτως ὁ θεμελιώσας τὴν Québec *Champlain* ἔγραψε διήγησιν τῶν πρώτων του ταξιδίων καὶ ἄλλα, ὁ *Lescarbot*, ὁ ὁποῖος μετέσχεν εἰς τὸν ἀποικισμὸν τῆς Ἀκαδίας, νῦν Νέας Σκωτίας, ἐδημοσίευσεν ἐνδιαφέρουσαν ἱστορίαν τῆς Νέας Γαλλίας. Εἶναι ὁ πρῶτος ἐκδώσας συλλογὴν ποιημάτων μὲ τὸν ὑποβλητικὸν τίτλον «Les muses de la Nouvelle France».

Κατὰ τὴν μέχρι τέλους τῆς γαλλικῆς κυριαρχίας (1763) περίοδον τῆς ἱστορίας τῆς γαλλοκαναδικῆς λογοτεχνίας ἀνεφάνη ὡσαύτως ὁλόκληρος πλειὰς συγγραφέων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ἰησουῖται, ἀναγαγόντες τὰς ἐθνογραφικὰς καὶ ἱστορικάς των ἐρεύνας εἰς βαθμὸν πολὺ ἀνώτερον τοῦ εἰς ὃν εὑρίσκοντο αὗται κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν εἰς τὴν ἄλλην Ἀμερικήν. Τοιοῦτος ὁ ἰησουίτης *P. Charlevoix*, συγγραφεὺς τῆς Histoire et description générale de la Nouvelle France. Ἀπὸ τὴν αὐτὴν περίοδον χρονολογοῦνται πλῆθος λαϊκῶν ᾀσμάτων, προελεύσεως βρεττανικῆς ἢ νορμανδικῆς, καὶ τὰ ὁποῖα μὲ τὸν καιρὸν προσέλαβον τὴν ἰδιαιτέραν σφραγῖδα τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον μετεφυτεύθησαν. Συλλογὴν τῶν δημωδῶν αὐτῶν ᾀσμάτων ἐδημοσίευσε τῷ 1865 ὁ *E. Gagnon* μὴ παραλείψας καὶ τὴν μουσικήν των. Τὰ ὡραιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι «L'alouette», «Parderrièr'chez mon père», «Isabeau s'y promène», «A la claire fontaine» κ. ἄ.

Μετὰ τὸ 1763 καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς γαλλικῆς ἐν Καναδᾷ κυριαρχίας ἐπηκολούθησε διὰ τοὺς Γαλλοκαναδοὺς περίοδος ἀγώνων, ὀλίγον εὐμενὴς εἰς φιλολογικὴν παραγωγήν. Ἐν τούτοις ἡ πρότερον ἤδη ἀρχίσασα λογοτεχνικὴ δημιουργία τῶν πληθυσμῶν τούτων δὲν ἐσταμάτησεν. Ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων χρονολογοῦνται τὰ ἔργα ἱστορικῶν, ὁποῖοι ὁ *Bibaud* καὶ ὁ *Fr. Xavier Garneau*, τοῦ ὁποίου ἡ «Histoire du Canada» ἀπολαύει καὶ σήμερον ἀκόμη μεγάλου κύρους παρὰ τοῖς Γαλλοκαναδοῖς. Ὁ Καναδᾶς ὑπῆρξε καὶ βραδύτερον πολὺ γόνιμος εἰς συγγραφεῖς ἱστοριῶν καὶ περιγραφῶν· μεταξὺ τούτων τὰ γνωστότερα ὀνόματα εἶναι τῶν *Ferland, Tanguay, Casgrain, Turcotte, Lemoine, David, Faucher de St-Maurice, A Buclos de Celles, Dionne* κ. ἄ. Καὶ σήμερον δ' ἡ χώρα δὲν στερεῖται διακεκριμένων ἱστορικῶν.

Μεταξὺ τῶν Γαλλοκαναδῶν ποιητῶν τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος κυριαρχεῖ ἴσως τὸ ἔργον τοῦ *L. Fréchette*, γράψαντος «Fleurs boréales» καὶ «Les oiseaux de neige», συλλογὴν βραβευθεῖσαν τῷ 1880 παρὰ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ὡραιότατον εἶναι τὸ ποίημα τοῦ Fréchette τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν παρὰ τοῦ Γάλλου Jolliet ἀνακάλυψιν τοῦ μεγάλου Μισσισσιπῆ, «τοῦ πατρὸς τῶν ὑδάτων». Ὁ *Ὀκτάβιος Crémazie* ἔγραψε διάφορα ποιήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ ὡραιότερον ἴσως εἶναι «Le drapeau de Carillon», εἰς τὸ ὁποῖον ἐξυμνοῦνται αἱ παλαιαὶ νῖκαι τῶν Montcalm καὶ Levis καὶ τὸ γεμᾶτον ἀπὸ λατρείαν πρὸς τὸν τόπον του «Le Canada». Ὁ *Le Mav* ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν πατριωτικὴν ποίησιν, εἶναι ὅμως καὶ τῆς φύσεως θαυμαστὴς καὶ κάμνει ὡραίας περιγραφάς. Ἀλλ' ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸς ποιητὴς τῶν Γαλλοκαναδῶν εἶναι ὁ *B. Sulte*, εἰς τὴν μοῦσαν τοῦ ὁποίου ὀφείλονται αἱ «Laurentiennes» καὶ τὰ «Chants nouveaux». Ὁ *Drumont* ἔγραψεν εἰς τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τοῦ Καναδᾶ. Γενικῶς εἰπεῖν πρόκειται περὶ ποιήσεως λαμπρᾶς καὶ ἠχηρᾶς, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν δὲν χαρακτηρίζει βαθύτης σκέψεως.

Εἰς τὸ μυθιστόρημα δὲν παρετηρήθη μεγάλη ἐξέλιξις εἰς τὸν Καναδᾶν, ἂν καὶ τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ εἶδος εὕρισκεν ἐκεῖ εὐνοϊκὰς περιστάσεις διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ. Μεταξὺ τῶν περισσότερον ἀξίων λόγου μυθιστοριογράφων ἀναφέρομεν τὸν θελήσαντα ν' ἀναπαραστήσῃ τὸν βίον τῶν παλαιῶν Καναδῶν *P. de Gaspé*, τὸν *J. Marmette*, τὸν *P Chauveau* καὶ τὸν *Le May*, τὸν ὁποῖον ἤδη ἀνεφέραμεν καὶ μεταξὺ τῶν πλέον δοκίμων ποιητῶν.

Σήμερον ἡ γαλλοκαναδικὴ λογοτεχνία, παρακολουθουμένη μὲ πολλὴν προσοχὴν καὶ συμπάθειαν ἐκ μέρους τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ μητροπόλει, κάμνει πολλὰς προόδους τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ἡ γαλλικὴ παιδεία εἰς τὴν χώραν ἀνθεῖ, ἀναλογούντων εἰς γαλλόφωνον πληθυσμὸν 2,452.782 (κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1921) τριῶν πανεπιστημίων, τοῦ ἐν Montréal μὲ 5,200 φοιτητάς, τοῦ ἐν Québec πανεπιστημίου *Laval* μὲ 4,000 καὶ τοῦ ἐν Ὀττάβᾳ

Β′) Ἀγγλοκαναδική.—Παραπλεύρως τῆς γαλλικῆς ἐνεφανίσθη ἄλλη λογοτεχνία, ἡ *ἀγγλοκαναδική*, τόσον διάφορος τῆς πρώτης, ὅσον διαφέρει ἡ μία φυλὴ ἀπὸ τὴν ἄλλην. Εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἡ λογοτεχνία αὐτὴ παρήγαγεν ἔργα ἀναφερόμενα κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς περιγραφὰς ταξιδίων. Τοιαῦτα ἔργα ὑπῆρξαν ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ *S. Hearne* καὶ *Al. Mackenzie* περιέγραψαν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος τὰς παρ' αὐτῶν μέχρις Ἀρκτικοῦ καὶ Εἰρηνικοῦ ἐξερευνηθείσας βορείας καὶ βορειοδυτικὰς καναδικὰς χώρας. Ὡσαύτως εἰς τὰς περιγραφὰς καὶ τὴν ἱστορίαν ἀνάγονται τὰ κατὰ τὸν ΙΘ′ αἰῶνα γραφέντα ἔργα τῶν *Smith, Bouchette, Thompson* καὶ ἄλλων. Περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος τούτου ἐγένετο γνωστὸς εἰς τὸν Καναδᾶν ὁ εὐθυμογράφος *Θωμᾶς Chandler Haliburton*, ὁ ὁποῖος ἂν καὶ εἰς τὸν τόπον του δὲν εὗρε πολλοὺς μιμητάς, ὑπῆρξεν ἐν τούτοις εἷς τῶν κυριωτέρων προδρόμων τοῦ βορειοαμερικανικοῦ *εὐθυμισμοῦ* (humorisme). Ὡς αἱ ἀπαρχαὶ τῆς ἀγγλοκαναδικῆς ποιήσεως δύνανται νὰ θεωρηθοῦν τὰ ποιήματα τῆς *Σουσάνας Moodie*, μετὰ τὴν ὁποίαν ἀναφαίνεται σπουδαῖος δραματικὸς ποιητής, ὁ *Κάρολος Heavysege*. Ἔκτοτε τὸ εἶδος τοῦτο ἔσχεν ἐξαιρετικὴν προκοπήν. Εἰς μίαν ἀνθολογίαν δημοσιευθεῖσαν τῷ 1900 περιλαμβάνονται ἔργα 135 Ἀγγλοκαναδῶν ποιητῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ διαπρεπέστεροι εἶναι ὁ *C. Roberts*, ὁ *Parker*, ὁ *Bliss Carmon* καὶ ὁ *Archibald Lampmann*.

Τὸ ἀγγλοκαναδικὸν μυθιστόρημα δὲν ἔκαμε πολὺ ταχύτερον τὴν ἐμφάνισίν του ἀπὸ τὸ γαλλοκαναδικόν. Αἱ πρῶται δειλαὶ αὐτοῦ ἀπαρχαὶ ἦσαν ὠχραὶ ἀπομιμήσεις τῶν ἔργων τῶν μυθιστοριογράφων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ ἰδίως τοῦ Fenimore Cooper. Μεταξὺ τῶν περισσότερον ἐπιτυχῶς καλλιεργησάντων τὸ εἶδος τοῦτο ἀναφέρομεν τοὺς *J Galt, J. Richardson*, τὸν *W. Kirby* συγγραφέα τοῦ «The golden dog», ἔνθα πραγματεύεται μίαν λίαν ἐνδιαφέρουσαν παράδοσιν πάρα πολὺ γνωστὴν εἰς τὴν Québec, καὶ τὰς κυρίας *M. Catherwood, J. Hammond, K. Barry, Lilly Dougall, M. Sadlier, S. Cotes* καὶ ἄλλας. Ὁ *G. Parker*, τὸν ὁποῖον ἐμνημονεύσαμεν καὶ ὡς ποιητὴν καὶ ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν μεγαλυτέρων συγχρόνων συγγραφέων τοῦ ἀγγλοσαξωνικοῦ κόσμου, εἶναι καὶ συγγραφεὺς μυθιστοριῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἠσχολήθη μὲ καναδικὰ θέματα καὶ παραδόσεις μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν.

Πλεῖστοι εἶναι σήμερον ἐκ τῶν Ἀγγλοκαναδῶν, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν κριτικήν. Σπουδαιότεροι μεταξὺ τούτων ἐγένοντο ὁ *Goldwin Smith*, ὁ ὁποῖος ἐγκατασταθεὶς τῷ 1871 εἰς τὸ Τορόντον ἠσχολήθη εὐδοκίμως μὲ φιλολογικά, ἱστορικὰ καὶ κριτικὰ θέματα, ὁ *R. Christie*, ὁ *Al. Todd, G. Kingsford, J. Dent, G. Bryce, J. Crozier, J. Bouxinot, G. Dawson, G. Grant, T. Haultein, N. Davin* καὶ ἄλλοι.

ΙΙ. ΗΝΩΜΕΝΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ. Ἡ λογοτεχνία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἡ καὶ *κυρίως ἀμερικανικὴ* θεωρουμένη, εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἀναμφιβόλως μία τῶν μεγαλυτέρων τοῦ κόσμου, τείνουσα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον νὰ καταστῇ ἀνάλογος πρὸς τὴν σπουδαιότητα τὴν ὁποίαν μικρὸν κατὰ μικρὸν προσέλαβεν ἡ Βορειοαμερικανικὴ Συμπολιτεία μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἔπειτα ὅλου τοῦ κόσμου. Τὴν λογοτεχνικὴν παραγωγὴν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐξετάζομεν κατὰ τὰς περιόδους, εἰς τὰς ὁποίας νομίζομεν ὅτι δύναται αὕτη νὰ διακριθῇ χρονικῶς καὶ δή: τὴν *ἀποικιακὴν περίοδον*, τὴν *ἐπαναστατικήν*· κατόπιν τὴν *ρωμαντικήν*, τὴν *ρεαλιστικήν*, τὴν *συμβολιστικὴν* καὶ τέλος τὴν τοῦ *Κ′ αἰῶνος*, σύγχρονόν μας, ἡ ὁποία νομίζουν τινὲς ὅτι πρέπει νὰ κληθῇ *ἐκλεκτική*.

Ἀποικιακὴ περιοδος.—Τὴν περίοδον ταύτην διακρίνει φιλολογικὴ στειρότης τῆς ὁποίας τὴν ἐξήγησιν δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἀντιληφθῇ κανείς, ἀναλογιζόμενος ὅτι οἱ ἄποικοι κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐγκαταστάσεώς των, ἀπησχολημένοι εἰς τὸ νὰ καταστρέφουν δάση καὶ λόγγους πρὸς διάνοιξιν ὁδῶν καὶ πρὸς εὕρεσιν καλλιεργησίμων γαιῶν, εἰς τὸ νὰ καλλιεργοῦν τοὺς ἀγρούς των καὶ νὰ ἀμύνωνται συνεχῶς κατὰ τῶν Ἰνδῶν, δὲν εὕρισκον τὸν καιρὸν νὰ καταγίνωνται καὶ μὲ λογοτεχνικὰς ἐργασίας.

Ὡς πρῶτον μνημεῖον τῆς ἀμερικανικῆς λογοτεχνίας, ἢ μᾶλλον ὡς ὁ πρῶτος μακρινός της πρόδρομος δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ κατὰ τὸ 1608 δημοσιευθεῖσα ἔκθεσις τοῦ πλοιάρχου *Smith* περὶ τῶν εἰς Βιργινίαν πλόων του. Τῷ 1640 ἐδημοσιεύετο εἰς τὴν Μασσαχουσέττην «The bay psalm book» ποιητικὸν ἔργον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ψαλμῶν. Περὶ τὴν αὐτὴν δὲ περίοδον ὁ *Bradford* ἐδημοσίευσε τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἀποικίας Plymouth» καὶ ὁ *Winthrop* τὴν τῆς «Νέας Ἀγγλίας». Ἡ λυρικὴ ποίησις ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν της μὲ τὰς «Contemplations» τῆς *Ἄννης Bradsteet*, ἡ ὁποία ἀπέθανε τῷ 1672. Ἡ θεολογικὴ λογοτεχνία ὑπῆρξεν ἰδιαιτέρως ἀνθηρὰ κατὰ τὴν ἀποικιακὴν περίοδον, ἀνεφέραμεν δὲ ἤδη τὴν σχετικὴν μὲ τὸ βιβλίον τῶν ψαλμῶν ποιητικὴν ἐργασίαν. Πολλοὶ κατέγιναν εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν περιηγήσεών των, μεγάλην δ' ἀπήχησιν εἶχον αἱ γεωγραφικαὶ περιγραφαὶ τοῦ κουακέρου *Dickinson* (1696). Ἡ Φιλαδέλφεια ἦτο τὸ κέντρον, ὅπου παρέμενον σπουδαῖοι σοφοί, ὅπως ὁ μαθηματικὸς Keith, ὁ βοτανικὸς Bartram, ὁ ἀστρονόμος Rittenhouse, ὁ φιλόλογος Logan καὶ ἄλλοι. Τὸ περὶ ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως ἔργον τοῦ κατὰ τὸ 1758 ἀποθανόντος ψυχολόγου *Ἰωνάθαν Edwards* εἶχε μεγάλην ἐπιτυχίαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ *Θωμᾶς Gofrey ὁ νεώτερος*, ἀποθανὼν τῷ 1763, ὑπῆρξεν ὁ συγγραφεὺς τοῦ πρώτου δράματος, τὸ ὁποῖον ἐπαίχθη εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὸ ὁποῖον ἦτο ὁ «Πρίγκιψ τῆς Παρθίας». Γενικῶς εἰπεῖν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ τῶν ἀποικιῶν ἀποτελεῖ ἁπλοῦν ἐξάρτημα τῆς ἀγγλικῆς, παραμένει δὲ κυρίως ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς θεολογίας.

Περίοδος τῆς ἐπαναστάσεως.—Τὸ αὐτὸ δύναταί τις νὰ εἴπῃ διὰ τὰς πρώτας τοὐλάχιστον δεκαετηρίδας τῆς ἐπαναστατικῆς περιόδου, ἡ ὁποία ἀρχίζει τῷ 1765 καὶ περατοῦται μὲ τὸ τέρμα τοῦ δευτέρου πρὸς τὴν Ἀγγλίαν πολέμου (1815). Ἐν τούτοις ἡ περίοδος αὐτὴ εἶναι ἀξία πολλῆς προσοχῆς, διότι εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἡ παρασκευάσασα τὰς ἄλλας. Μέσα εἰς τὴν παραγωγήν της, ἰδίως ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἔπειτα, διακρίνει κανεὶς τὴν φωνὴν ἑνὸς νέου λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἐν συνειδήσει τοῦ ὅτι ἠνδρώθη ἐννοεῖ νὰ διακηρύξῃ ὅτι θέλει νὰ ζήσῃ ἐλεύθερος καὶ νὰ βαδίσῃ χωρὶς κανένα δεσμὸν ἀπὸ πουθενὰ πρὸς τὸν δρόμον τῶν ἰδανικῶν, ποῦ ὁ ἴδιος ἐχάραξε. Διὰ τοῦτο ἡ παραγωγὴ τῆς περιόδου ταύτης τείνει νὰ γίνεται ἠχὼ τῶν Γάλλων ἐγκυκλοπαιδικῶν καὶ νὰ προσλαμβάνῃ χαρακτῆρα πολεμικῆς. Μὲ τοιαύτας τάσεις ἐμφανίζονται τὰ ἔργα «Common Sense, Righis of man» καὶ «Age of Reason», εἰς τὰ ὁποῖα ὁ κατὰ τὸ 1809 ἀποθανὼν *Θωμᾶς Paine* ὑπερεμάχησε τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἀποικιῶν.

Ὁ καλύτερος ἴσως συγγραφεὺς τῆς περιόδου αὐτῆς εἶναι ὁ *Βενιαμὶν Φραγκλῖνος* (1706—1790), διάσημος ὡς ἐφευρέτης, πολιτικὸς καὶ συγγραφεύς. Ἀπ' αὐτοῦ κυρίως ἡ λογοτεχνία τῶν ἀποικιῶν, ἡ ὁποία, ὡς εἴδομεν, ἐξηκολούθει νὰ παράγῃ ἔργα μὲ ἐξερευνήσεις, περιγραφάς, ἀποικιακὰ ζητήματα καὶ μερικὰ ἐπιστημονικὰ πρωτόλεια—μόνον ἡ Νέα Ἀγγλία εἶχε κάποιαν ἀληθινὴν λογοτεχνικὴν παραγωγὴν—ἀρχίζει νὰ χειραφετῆται ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴν καὶ νὰ προσλαμβάνῃ ἰδίαν ὕπαρξιν. Ὁ αὐτοδίδακτος αὐτὸς ἄνθρωπος, ἀρχίσας εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν νὰ συγγράφῃ «τὸ ἡμερο-

Digitized by Google

λόγιον τοῦ πτωχοῦ Ριχάρδου» (Poor Richard's Almanach), κατὰ τὸ 1754 εἶχε καταστῆ ὁ σπουδαιότερος τῶν πολιτῶν τῆς Πεννσυλβανίας. Ὁ Φραγκλῖνος εἶναι ἄξιος τῆς δόξης του διὰ τὸν χαρακτῆρά του καὶ τὴν σταδιοδρομίαν του μᾶλλον, παρὰ διὰ τὰ ἔργα του ἢ τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας παρέσχεν εἰς τὸ ἔθνος του καὶ τὴν ἐπιστήμην. Ὅσον διὰ τὰ ἔργα του, καθ' ἑαυτὰ ἔχουν ὀλιγωτέραν σημασίαν διὰ τὴν μορφήν των παρὰ διὰ τὴν κοινωνικῆς φύσεως σπουδαιότητά των· κατὰ τὴν ἐποχήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφησαν, μόνον μία λογοτεχνία πρακτικὴ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς τὰς ἀποικίας, λογοτεχνία ἀναγομένη φυσικὰ εἰς τὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα ἀπησχόλουν τὸ διαπλασσόμενον ἔθνος καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα χωρὶς ἄλλο τὸ σπουδαιότερον ἦτον ὁ καθορισμὸς τοῦ ἰδίου των πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθεστῶτος. Εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον τοῦ Βενιαμὶν Φραγκλίνου παρουσιάζεται ὁ ἀμερικανικὸς τύπος ἀνθρώπου καὶ συγγραφέως εἰς τὴν ἀρχικήν του καθαρότητα, τὴν γυμνότητα τοῦ πεζοῦ λόγου, τὴν ξηρότητα, τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις ὑψώνει ἡ γλυκύτης τοῦ ὕφους, τὴν ἀδιατάρακτον καὶ ἀγέρωχον γαλήνην καὶ τέλος τὸ πρακτικὸν πνεῦμα. Ἐκτὸς τοῦ «Ἡμερολογίου τοῦ καλοῦ Ριχάρδου», ἡ δημοσίευσις τοῦ ὁποίου ἠκολουθήθη ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φραγκλίνου εἰς τὴν Βουλὴν τῆς Πεννσυλβανίας, τὸ ἔργον του, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναλύεται κάλλιστα ὁ ἄξιος σπουδῆς χαρακτήρ του εἶναι ἡ «Αὐτοβιογραφία» του (Autobiography), δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον τῷ 1817 ἀπὸ τὸν ἔγγονόν του. Εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του αὐτά, ἐκτεινόμενα ἕως εἰς τὰ 1757, ἔχομεν νὰ κάμωμεν ὀλιγώτερον μὲ ἓν ἔργον παρὰ μὲ ἕνα ἄνθρωπον.

Ὁ Φραγκλῖνος κηρύσσει τὴν ἀρετὴν τοῦ παραδείγματος· τὸ ἔργον του διακρίνεται ἀπὸ τὴν αὐστηρὰν ἁπλότητα, τὴν ἔλλειψιν οἱασδήποτε ἐπιτηδεύσεως καὶ ἀπὸ τὴν εὐγενικὴν πνοὴν τῆς διαθέσεως πρὸς τελειοποίησιν, ἡ ὁποία τὸν συντροφεύει εἰς ὅλην του τὴν ἐξέλιξιν καὶ ἐξηγεῖ πῶς χάρις εἰς τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως εἷς ἄνθρωπος ἀρχίσας ἀπὸ τὸ μηδὲν ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κοινωνικῆς ἱεραρχίας, τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γενικῆς ἐκτιμήσεως. Ἡ ἠθικὴ τὴν ὁποίαν διδάσκει ὁ Φραγκλῖνος εἶναι εὐκόλου κατανοήσεως ἴσως καὶ ἐφαρμογῆς, διότι στηρίζεται εἰς τὴν τάξιν καὶ εἰς τὸ σύστημα. Χαριτωμένα ἀνέκδοτα ποικίλλουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὰ ἔργα του, ἰδίως τὰ ἀπομνημονεύματα ὡς καὶ τὰ «Essais» γραφέντα γαλλιστί, ὅτε διέμενεν εἰς Παρισίους, ὡς πληρεξούσιος τῆς νεαρᾶς Συμπολιτείας.

Ἡ ἀμερικανικὴ ἰδιοφυΐα ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκδηλώνεται ἐλευθέρα πλέον εἰς τὸ εἶδος τῆς πολιτικῆς εὐγλωττίας καὶ εἰς τὰς ἀγορεύσεις τῶν δικαστηρίων. Μία γενεὰ νεαρῶν ρητόρων ἀνεφάνη εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ *James Otis* (1725—1783) εἰς τὰ βόρεια καὶ ὁ *Patrick Henry* (1736—1799) εἰς τὰ νότια. Πολιτικοὶ ρήτορες καὶ συγγραφεῖς ἐξαίρετοι ἀνεδείχθησαν ὁ *Θωμᾶς Jefferson* (1743—1826), ὁ *J. Madison*)1751—1836), ὁ *Al. Hamilton* (1757—1804), ὁ *Jay* καὶ ἄλλοι, τῶν ὁποίων συλλογικόν, νὰ εἴπωμεν, ἔργον ὑπῆρξεν The Federalist, συγκείμενον ἀπὸ μελέτας περὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐλευθέρου πολιτεύματος. Ἐπὶ πλέον ἡ φήμη τοῦ ὀλίγῳ βραδύτερον ἀκμάσαντος βιργινιανοῦ ρήτορος *Randolph* (1773—1833) καὶ τῶν ἱεροκηρύκων *Hopkins, Emmons, Dwight*, καὶ τῶν τριῶν ἀπὸ τὴν Νέαν Ἀγγλίαν, εἶναι ἱκανὰ μαρτύρια τῆς προσκολλήσεως τῶν Ἀμερικανῶν εἰς τὰς ἀρετὰς τοῦ πεζοῦ λόγου, προσκολλήσεως, ἡ ὁποία θ' ἀποτελέσῃ μέρος ἀκέραιον τῆς ἀμερικανικῆς νοοτροπίας καθ' ὃν χρόνον τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος παρίστανται μάρτυρες διενέξεων δογματικῶν ἀτελευτήτων, διεξαγομένων ἀπὸ τὸν ἄμβωνα καὶ εἰς τὸν τύπον, συμφυῶν οὕτως εἰπεῖν μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Καλβινισμοῦ καὶ διὰ τὰς ὁποίας οὐδεὶς ἐσκέφθη νὰ τὸν ψέξῃ, ὡς συνέβη μὲ τὰς πολὺ λεπτοτέρας καὶ ἴσως καὶ λόγου ἀξιωτέρας τῶν ἰδικῶν μας Βυζαντινῶν.

Ἡ ἀμερικανικὴ ἀνεξαρτησία ὑπῆρξε κυρίως ἡ δώσασα τὴν πνοὴν πρὸς δημιουργίαν αὐτόχθονος λογοτεχνίας. Ὅλα ἦσαν νέα εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον· διατί τὰ γράμματα θὰ καθυστέρουν; Ὁ ποιητὴς τῆς ἐπαναστάσεως *Φιλ. Freneau* (1752—1832) ὑπῆρξεν ὁ κύριος ἀντιπρόσωπος τῆς ἰδεολογίας τῶν ἐπαναστατημένων. Τὰ εἰς τὰ 1786 δημοσιευθέντα ποιήματά του (Poems) ἐσημείωσαν τὴν ἔναρξιν μιᾶς νέας καὶ εὐτυχεστέρας διὰ τὴν ποίησιν περιόδου. Πρῶτος ὁ *Freneau* ἀπαρνηθεὶς τὰ ἀγγλικὰ πρότυπα ἐκφράζει τὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα πλημμυρίζουν τὴν χώραν, κατ' ἴδιον καὶ ἀνεξάρτητον τρόπον. Τῷ 1794, ὀκτὼ ἔτη μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν ποιημάτων τοῦ Freneau, ἡ ἔκδοσις μικρᾶς συλλογῆς φερούσης τὸν τίτλον «The Columbian Muse» καθίστα κατάδηλον τὴν διάθεσιν πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς λογοτεχνικῆς αὐτονομίας τῶν ἐλευθερωθεισῶν ἀποικιῶν. Ἐν τούτοις τὸ θέατρον ἰδιαιτέρως παραμένει ἐπὶ μακρὸν ὑποτελὲς εἰς τὴν ἀγγλικὴν σκηνήν, καθ' ὃν χρόνον τὸ πουριτανικὸν πνεῦμα ἐπιβάλλει εἰς αὐτό, τοὐλάχιστον εἰς μερικὰ ἀπὸ τὰ κράτη τῆς Συμπολιτείας, σοβαροὺς περιορισμούς. Ὁ πρῶτος θίασος ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ν. Ὑόρκην τρία ἔτη μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν, τῷ 1786, ἔπαιξε δὲ κατὰ πρῶτον τὴν κωμῳδίαν «The Contrast» τοῦ *Tyler*. Ὁ μᾶλλον εἰς τὴν ἑπομένην περίοδον ἀνήκων *W Dunlap* (1766—1839) θεωρεῖται ὡς ὁ πατὴρ τοῦ ἀμερικανικοῦ θεάτρου, γράψας διάφορα δράματα, τὰ ὁποῖα ἐπαίζοντο εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην.

Ἡ θρησκευτικὴ ποίησις ἦτο τρόπον τινὰ συνυφασμένη μὲ τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἀμερικανῶν καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ ἐξελιχθῇ· χαρακτηριστικὸν τῆς ἀμερικανικῆς λογοτεχνίας εἶναι ὅτι μία ἀπὸ τὰς πρώτας καλὰς ποιητικὰς συλλογὰς μὲ τὸν τίτλον «Ποιήματα ἐπὶ διαφόρων θεμάτων τῆς θρησκείας καὶ τῆς λογικῆς» ὑπῆρξεν ἔργον μιᾶς Μαύρης ἀπὸ τὴν Βοστώνα. Ὁ ἱεροκήρυξ ἔπειτα *Τιμόθεος Dwight*, εἷς ἐκ τῶν καλυτέρων ποιητῶν τῆς περιόδου αὐτῆς, ἔγραψε «The conquest of Chanaan» καὶ ἄλλα θρησκευτικὰ ποιήματα. Ἄλλοι τῶν ποιητῶν τῆς περιόδου ταύτης καὶ ἐν μέρει τῆς ἑπομένης εἶναι ὁ *J. Barlow*, ἀποθανὼν τῷ 1812, ὁ *H. Brockenridge*, ἀποθανὼν τῷ 1816, ὁ *J. Trumbull*, ἀποθανὼν τῷ 1821, τέλος ὁ τῷ 1842 ἀποθανὼν *F. Hopckinson* καὶ ὁ *F. Scott Key*, ἀποθανὼν τὸ ἀκόλουθον ἔτος. Ὁ πρῶτος τῶν δύο τελευταίων ἔγραψε τῷ 1798 τὸ ἐθνικὸν ᾆσμα «Hail Columbia», ὁ δὲ *Key*, τῷ 1814, ἓν ἔτος πρὸ τοῦ τέλους τῆς περιόδου ταύτης, τὸν ἐθνικὸν ἀμερικανικὸν ὕμνον, «*The Star-spangled Banner*», τοῦ ὁποίου, τόσον προσφιλοῦς καὶ συνήθους εἰς τὰς ἑκατοντάδας χιλιάδων τῶν ἀδελφῶν μεταναστῶν, αἱ δύο πρῶται στροφαὶ ἔχουν ὡς ἀκολούθως:

Oh say, can you see, by the dawn's early light,
What so proudly we hail'd, at the twilight's last gleaming?
Whose broad Stripes and bright Stars, through the perilous [fight,
O'er the ramparts we watch'd were so gallantly streaming?
And the rockets'red glare, and bombs bursting in ira
Gave proof through the night that our Flag still was there:
Oh say, does that Star-spangled Banner yet wave
O'er the land of the free and the home of the brave?

On the shore dimly seen through the mists of the deep,
Where the foe's haughty host in dreadsilence reposes
What is that which the breeze, o'er the towering steep
As it fitfully blows, half conceals, half discloses?
Now it catches the gleam of the morning's first beam
In full glory reflected, now shines in the stream
'Tis the Star-spangled Banner! Oh, long may it wave
O'er the land of the free and the home of the brave!

Τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ζήσουν ἐλεύθεροι οἱ Ἀμερικανοὶ ἐκδηλοῦν ὄχι μόνον εἰς τὴν ποίησιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πεζὸν λόγον καὶ πρὸ πάντων εἰς αὐτόν. Αὐτὴ αὕτη ἡ περίφημος *Διακήρυξις τῆς Ἀνεξαρτησίας* (4 Ἰουλίου 1776) εἶναι εἰς τὸ εἶδος ἓν τῶν πρώτων καὶ ἀρίστων λογοτεχνικῶν ἅμα καὶ πολιτικῶν μνημείων τῆς ἰδίας πνευματικῆς ζωῆς τῶν ἀποικιῶν μετὰ τὴν ἔλευσιν τῆς ὥρας τῆς χειραφετήσεως. Ἐνῷ δὲ μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας οἱ λόγιοι ἠσχολοῦντο μὲ τὰ γραφόμενά των νὰ στερεώσουν καὶ νὰ συσφίγξουν τοὺς δεσμοὺς ἑνότητος μεταξὺ τῶν νεοσυστάτων κρατῶν, ἐνῷ οἱ κύκλοι τῆς Βοστώνης μὲ τὴν πουριτανικὴν μόρφωσιν εὕρισκον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ *Σαμουὴλ Adams Quincy* καί τινων ἄλλων εὐφραδεῖς συνηγόρους τῶν δικαίων τοῦ νεαροῦ ἔθνους, ἐνῷ ἡ Βιργινία διακριθεῖσα πάντοτε διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν εὐστροφίαν τοῦ πνεύματος τῶν τέκνων της παρεῖχε τοὺς πρώτους ὁδηγοὺς τῆς Συμπολιτείας εἰς τὸν νέον ἐλεύθερον ἀλλὰ γεμᾶτον ἀπὸ ἐμπόδια δρόμον, τὸ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αἴσθημα τῶν Ἀμερικανῶν διεπέρα εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ *Th. Payne* τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ ἤρχετο ἕως εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου ὁ Ἀμερικανὸς αὐτὸς δημοσιολόγος ἀναμειγνύεται εἰς τὰ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ γίνεται μέλος τῆς Συμβατικῆς.

Σχεδὸν σύγχρονα μὲ τὴν ποίησιν καὶ τὸν πολιτικὸν λόγον ἀναφαίνεται τὸ μυθιστόρημα, τὸ ὁποῖον ἐκφράζει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸν βίον τῶν νεοφερμένων, ἀλλ' ἡ ἀποικιακὴ τῶν ὁποίων δὲν ἐτελείωσε πολὺ ἐνωρίς. Τὸ πρῶτον εὐδοκίμως καλλιεργεῖται τὸ εἶδος τοῦτο ἀπὸ τὸν *Ch. Brockden Brown* (1771—1810) ἐκ Φιλαδελφείας· ὁ Brown ἂν καὶ ἀκολουθεῖ τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ *Goldwin* εἰς τὰ ἓξ μυθιστορήματα ἢ μᾶλλον ἐκτενῆ διηγήματα, τὰ ὁποῖα ἔγραψε, τοποθετεῖ τοὺς ἥρωάς του ἐν μέσῳ τῶν συνθηκῶν τοῦ Νέου Κόσμου καὶ ἀναμειγνύει περιγραφὰς τόπων καὶ παρατηρήσεις μὲ διηγήσεις μυστηρίου καὶ τρόμου. Μετὰ τὸν Brown, πρώτον Ἀμερικανὸν μυθιστοριογράφον, ἀνεφάνη εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἡ *Σουσάνα Haswell Rowson*, ἀποθανοῦσα τῷ 1824 καὶ τῆς ὁποίας ἡ «Charlotte Temple» εἶναι ἴσως τὸ καλύτερον ἔργον. Γενικῶς εἰπεῖν, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δὲν δύναται μὲν ἀκόμη νὰ γίνῃ λόγος περὶ σπουδαίας λογοτεχνικῆς παραγωγῆς, διαφαίνεται ὅμως ὅτι αὐτὴ δὲν εὑρίσκεται πλέον μακράν. Τὰ 200 ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα δὲν ὑπῆρξεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν κλασσικὴ λογοτεχνικὴ παραγωγή, λήγουν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπαναστατικῆς περιόδου.

Ρωμαντικὴ περίοδος.—Ἡ ἀμερικανικὴ λογοτεχνία ἀρχίζει νὰ ὑπάρχῃ διὰ τὸν εὐρύτερον κόσμον μὲ τὴν τρίτην περίοδον, τὴν ρωμαντικήν, τῆς ὁποίας τὰ ὅρια θέτουν μεταξὺ 1815 καὶ 1848, χωρὶς τὸ δεύτερον τοὐλάχιστον νὰ ἔχῃ σοβαρὰν δικαιολογίαν. Ἀληθῶς εἰπεῖν ὅλος ὁ ΙΘ' αἰὼν δὲν ἀποτελεῖ παρὰ μίαν μόνην ἐποχήν, τὴν ἐποχὴν τῆς πλήρους ἀνθήσεως τοῦ ἀμερικανικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον δὲν παρουσιάζει εἰς τὴν ἐξέλιξίν του τοὺς αὐτοὺς σταθμοὺς τοὺς ὁποίους τὸ γαλλικόν. Ὁπωσδήποτε ἀκολουθοῦμεν τὴν διαίρεσιν, τὴν ὁποίαν ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, ἡ ὁποία ἄλλως ἔχει γίνει ἀποδεκτὴ καὶ δι' ἄλλας λογοτεχνίας καὶ τείνει νὰ γενικευθῇ.

Αἱ φιλολογικαὶ προσπάθειαι τῆς γ' περιόδου ἄρχονται μὲ τὴν σχολὴν τῶν *Knickerbockers*, ἤτοι τῶν Νεοϋορκαίων λογίων καὶ λογοτεχνῶν, ὧν κορυφαῖοι ἀντιπρόσωποι ἀνεδείχθησαν ὁ *Οὐάσιγκτων Irving* (1785—1859) καὶ ὁ *J. Fenimore Cooper* (1789—1851), τῶν ὁποίων ἡ ἀναγνώρισις ὑπῆρξε σχεδὸν σύγχρονός των. Ἡ νέα σχολή, καθὼς τὸ ὄνομά της ἐπαρκῶς φανερώνει, εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὸ ὄνομα τῆς Νέας Ὑόρκης, ἡ ὁποία κατέλαβε τὴν παλαιὰν θέσιν τῆς Φιλαδελφείας, γενομένη τὸ κέντρον τῆς λογοτεχνικῆς κινήσεως τῆς νέας περιόδου. Ἡ αἰτία δ' ἀνευρίσκεται ὄχι εἰς τὴν διανοητικὴν ὑπεροχὴν τῶν Νεοϋορκαίων, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκονομικὴν τῆς πόλεως ἀκμήν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ὁ πολιτισμὸς τῶν κατοίκων της ἦτο περισσότερον ἐξειλιγμένος. Οὕτω π. χ. ἡ οἰκογένεια τοῦ Irving ἠσχολεῖτο εἰς τὸ ἐμπόριον, νομομαθὴς δὲ ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Cooper.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι μία τῶν λαμπροτέρων τῆς ἀμερικανικῆς λογοτεχνίας, ἀριθμοῦσα ποιητάς, μυθιστοριογράφους, ἱστορικοὺς κλπ. τιμῶντας τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Διὰ νὰ συναντήσωμεν ἀληθινὴν ποίησιν πρέπει νὰ φθάσωμεν ἕως εἰς τὰ 1817, ὅτε ὁ *W. Cullen Bryant* (1794—1878) ἐδημοσίευσε τὴν «Θανατόψιν» («Thanatopsis»), ὕμνον εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν φύσιν, ἰατρὸν ὅλων τῶν πόνων. Τὴν φήμην του ὅμως ὡς ποιητοῦ ἐξόχου ἐστερέωσαν κυρίως τὰ κατὰ τὸ 1832 δημοσιευθέντα εἰς τὸ Λονδῖνον ποιήματά του (Poems). Εἶναι δὲ καὶ ὁ Bryant εἷς ἀπὸ τοὺς Knickerbockers, διότι ἂν καὶ ἐγεννήθη εἰς Μασσαχουσέττην ἔζησεν ὅμως ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην, ὅπου ἐτιμᾶτο ὡς εἷς ἐκ τῶν ἐξεχόντων πολιτῶν. Ὁ κομψὸς καὶ λεπτὸς ποιητὴς τῆς «Θανατόψιν», εἰς τὸ «Ὄνομα τῶν Ἀστέρων», τὸν «Δρόμον τοῦ Χρόνου» καὶ τὰ ἄλλα ἔργα του φανερώνει ποιητικὰς ἰδιότητας ἀληθινὰ πρωτοτύπους. Ἀγαπᾷ τὴν φύσιν μὲ πάθος, ἀλλὰ τὸ πάθος τοῦτο ἔχει ὄψιν γαληνιαίαν, ἴσως κάποτε μέχρι μονοτονίας. Εἶναι τεχνίτης τοῦ στίχου, τὸν ὁποῖον δουλεύει μὲ πολλὴν προσοχήν, ἔχει δ' ἐξαιρετικὴν λεπτότητα σκέψεως συνδεδυασμένην συχνὰ μὲ κλασσικὴν ἁπλότητα.

Εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον ἀνήκουν πλεῖστα τῶν ἔργων τοῦ *H. Wadsworth Longfellow*. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ περισσότερα ἔργα τοῦ ποιητοῦ τούτου ἀνάγονται εἰς τὴν ἑπομένην περίοδον, περιλαμβάνομεν αὐτὸν μᾶλλον μεταξὺ τῶν ποιητῶν ἐκείνης· δεῖγμα καὶ τοῦτο τοῦ ὅτι ἡ εἰς περιόδους διαίρεσις δὲν εἶναι παρὰ ἐπὶ μέρους μόνον βάσιν καὶ σπουδαιότητα.

Μετὰ τοὺς κορυφαίους ποιητὰς θὰ ἀναφέρωμεν τοὺς μεγάλους μυθιστοριογράφους καὶ διηγηματογράφους, οἱ ὁποῖοι ἀνεφάνησαν καὶ ἀνήκουν σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν τρίτην περίοδον. Ὁ μεγαλύτερος μυθιστοριογράφος τῆς περιόδου καὶ τῆς ὅλης ἀμερικανικῆς λογοτεχνίας εἶναι ἀναμφισβητήτως ὁ *J. Fenimore Cooper* (1789—1851), εἷς καὶ αὐτὸς τῶν Knickerbockers. Ὁ Cooper εἶναι ὁ Walter Scott τῆς Ἀμερικῆς, λευκῆς ἢ ἐρυθροδέρμου, εὐφυὴς καὶ γραφικός, ὅσον θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ ἐπιθυμήσῃ, ἀλλ' ὀλίγον τι δυσκίνητος καὶ μὲ τάσεις πολλάκις ἱεροκήρυκος. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων τοῦ Cooper εἶναι: «Ὁ κατάσκοπος», «ὁ Lionel Lincoln», «Οἱ πουριτανοὶ τῆς Ἀμερικῆς», «Τὸ λιβάδι», τὸ ἀριστούργημά του, «Ὁ τελευταῖος τῶν Μοϊκανῶν», γραφὲν τῷ 1826, ἔπειτα «Ὁ φονεὺς τῶν ἐλαφιῶν», ὁ «Κόκκινος πειρατής», «Οἱ δύο ναύαρχοι», «Οἱ λέοντες τῆς θαλάσσης» (1849) καὶ πλῆθος ἄλλων. Εἰς τὸ δημοτικώτερον ὅλων, τὸν «Τελευταῖον τῶν Μοϊκανῶν», βλέπομεν ζωηρῶς ἀπεικονιζόμενον τὸν ἀγγλογαλλικὸν ἀνταγωνισμὸν εἰς τὰ σύνορα τοῦ Καναδᾶ καὶ τὴν βοήθειαν τὴν ὁποίαν εὕρισκον αἱ δύο ἀντίπαλοι δυνάμεις πλησίον τῶν διαφόρων ἰνδικῶν φυλῶν, ὅσαι δὲν εἶχον ἐξολοθρευθῆ. Ὁ συγγραφεὺς ἐκφράζει ὅπως καὶ εἰς ἄλλα μυθιστορήματά του, π. χ. «Τὸ λιβάδι», τὴν συμπάθειαν τὴν ὁποίαν ᾐσθάνοντο οἱ ἄποικοι τοῦ Νέου Κόσμου διὰ τὰς φυλὰς τῶν ἐλευθέρων πολεμιστῶν, προωρισμένας νὰ ἐκλείψουν, διὰ τοὺς παλαιοὺς κυρίους τῶν παρθένων γαιῶν, ὅπου οἱ Εὐρωπαῖοι μετεφύτευον ἕνα μᾶλλον προηγμένον ἀλλ' ὀλιγώτερον ποιητικὸν πολιτισμόν. Εἰς τὰ ἔργα του «Spy», «Pioneers», πρῶτον ἔργον ἀπὸ τὴν σειρὰν «Leatherstocking Tales», «Pilot» καὶ «The pathfinder» ἀπηθανάτισεν ὁ Cooper τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὴν ζωὴν τῶν ναυτικῶν.

Ἄλλος Ἀμερικανὸς διηγηματογράφος ἀπολαύων ὄχι ὀλίγης δόξης εἶναι ὁ *Edgar Poe* (1809-1849).

Digitized by Google

Ἂν ὁ Cooper ἦτο υἱὸς νομομαθοῦς καὶ διῆλθε τὴν παιδικήν του ἡλικίαν χωρὶς βάσανα, δὲν δύναται νὰ λεχθῇ τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὸν Poe, ὁ ὁποῖος ὀρφανὸς εἰς μικρὰν ἡλικίαν εἰσέρχεται εἰς τὴν ζωὴν ὑπὸ τὰς δυσμενεστέρας συνθήκας. Ἄνευ πόρου τινός, σωστὸς Βοημός, πλανᾶται ἀπὸ πολιτείας εἰς πολιτείαν, διαρκῶς ἀντικρύζων τὴν πεῖναν καὶ ὢν ὁ δυστυχέστερος τῶν ἀνθρώπων. Ἀνήσυχος δι' ὅσα ἡ τύχη τοῦ ἐπεφύλασσε, συλλογιζόμενος εἰς ποίαν ἀθλιότητα περιῆλθε καὶ φοβούμενος ὅτι τὸ μέλλον θὰ τὴν ηὔξανεν ἀκόμη, εὕρισκε καταφύγιον εἰς τὸ ποτὸν καὶ ἔπινε, ἔπινε διὰ νὰ λησμονῇ. Ἡ ὑγεία του ὑπεσκάφη ἀπὸ τὸ ποτὸν καὶ εἰς ἡλικίαν 40 ἐτῶν περισυλλεγεὶς εἰς μίαν πλατεῖαν μετεφέρθη εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ὅπου ἀπέθανεν ἀπὸ delirium tremens. Τὸ ἔργον του, τὰ ἐξαιρετικά, *ἀλλόκοτα διηγήματά του*, ποῦ τόσον ἐξῆρεν ὁ Baudelaire (ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἰρήσθω ἐν παρενθέσει ὁ Poe ἐξήσκησε μίαν ἀκατανίκητον ἕλξιν), εἶναι ἀληθινὰ ἄξια σπουδῆς. Τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον κατέχουν οἱ αὐτοσχεδιασμοί, εἶναι πολὺ μέγα, εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι τὸ καλύτερον μέρος τοῦ ἔργου δὲν ἀποτελοῦν αἱ περιγραφαὶ παραισθήσεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι συνήθως αἱ πλέον ἀλλόκοτοι καὶ παρουσιάζουν μεγάλην ἀναλογίαν μὲ τὰς παραισθήσεις τοῦ ἀσθενοῦς, ὁ ὁποῖος πάσχει ἀπὸ τὸν πυρετὸν τῆς ὑπερκοπώσεως ἢ ἀπὸ κατάχρησιν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀρέσει εἰς τὸν Poe καὶ διὰ τὸ ὁποῖον ἐξετιμήθησαν ἰδιαιτέρως τὰ ἔργα του ἀπὸ τοὺς λογοτέχνας καὶ τοὺς κριτικοὺς εἶναι περίεργον ἀμάλγαμα ἰδιοτήτων καὶ μεθόδων ἀντιφατικῶν, αἱ ὁποῖαι σπανίως ἀπαντῶσιν ἡνωμέναι εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον καὶ αἱ ὁποῖαι μόνον εἰς ἀμερικανικὸν ἐγκέφαλον ἠδύναντο, φαίνεται, νὰ συνευρεθοῦν. Εἰς τὴν ὑπερβολὴν ἔχει τὴν μέριμναν τῆς ἀκριβείας· ἡ φαντασία του βαίνει, οὕτως εἰπεῖν, λογικῶς, μεθοδικῶς, μαθηματικῶς· νομίζει κανεὶς ὅτι ἔχει νὰ κάμῃ μὲ ὀνειροπολήματα, μὲ παραληρήματα τρελοῦ· ἐν τούτοις στηρίζει τὰ παραδοξολογήματά του ἐπάνω εἰς ἀριθμούς, φυσικὰς ἀρχάς, χημικὰ δεδομένα· οἱ συνδυασμοί του βασίζονται ἐπὶ τῆς ἀναλύσεως· ἔτσι παραληρεῖ μὲν ἀλλὰ μετὰ ψυχραιμίας.

Τὰ περισσότερα τῶν διηγημάτων τοῦ Poe πραγματεύονται παθολογικὰ ἢ μαγνητικὰ συμπτώματα· ἡ ὑπνοβασία, ὁ μεσμερισμός, αἱ μονομανίαι, ἡ μαντεία, ὅλαι ἐν γένει αἱ διανοητικαὶ ὑπερδιεγέρσεις τὸν ἐνδιαφέρουν· ἀρέσκεται μὲ ἕνα λόγον εἰς ὅ,τι εἶναι ἐκκεντρικὸν καὶ μυστηριῶδες. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ περιβάλλῃ ἀπὸ σκοποῦ τὸ μυστήριον μὲ νεφέλην καὶ μὲ καπνόν, τὸ ἐξερευνᾷ, τὸ διαπερᾷ ἢ φαίνεται ὅτι τὸ διαπερᾷ· τὸ μελετᾷ λεπτομερῶς μὲ τὸν διαβήτην, μὲ ὅλην τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῇ βάσει χημικῶν τύπων καὶ ἐξισώσεων. Προσπαθεῖ νὰ δώσῃ τὴν λογικὴν ἑρμηνείαν φαινομένων, τῶν ὁποίων ἡ ἐσωτερικὴ ἔννοια μᾶς διαφεύγει· τὰ δεσμεύει ὡς ἐὰν ὑπέκειντο εἰς νόμους καὶ ἠδυνάτουν νὰ ἀντιστοῦν εἰς θετικὴν καὶ ὑπομονητικὴν παρατήρησιν. Ἀλλ' εἰς τὸ τέλος τὸ ἀνεξήγητον παραμένει ἀνεξήγητον καὶ ὁ τρόμος μάλιστα αὐξάνει λόγῳ τῆς βιαίας αὐτῆς ἀντιθέσεως. Μὲ μίαν λέξιν ὁ Poe εἶναι ὁ πλέον παράδοξος διηγηματογράφος τοῦ Νέου Κόσμου· οὐδεὶς ἠδυνήθη περισσότερον ἀπὸ αὐτὸν νὰ δημιουργήσῃ μίαν ποίησιν ἀπὸ τὸ παραλήρημα, οὔτε νὰ κηρυχθῇ βιαιότερον κατὰ τῆς προόδου τῆς δημοκρατίας, τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐκ τῶν ἔργων του σημειοῦμεν τὸν «Χρυσοῦν Σκαραβαῖον», τὴν «Περίπτωσιν τοῦ κυρίου Βάλδεμαρ» καὶ τὰς «Περιπετείας τοῦ Ἀρθούρου Γόρδονος Πύμ».

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν Knickerbockers, ὁ κορυφαῖος αὐτῆς ἀντιπρόσωπος εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ *Οὐάσιγκτων Irving*, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἀνεφέραμεν ἤδη καὶ τὸν ὁποῖον ἡ ἱστορία θεωρεῖ ὡς τὸν πρῶτον αὐτῆς φιλολογικὸν ἀντιπρόσωπον. Ὁ Irving δὲν εἶναι μόνον ἱστορικός, εἶναι γενικῶς εἷς τῶν πρώτων πεζογράφων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἱστορία, ἱστορικὸν μυθιστόρημα, ἠθογραφίαι, ἠσχολήθη μὲ ὅλα καὶ εἰς ὅλα ἐπέτυχεν. Ὡς καλύτερον ἀπὸ τὰ ἔργα του θεωροῦνται αἱ κατὰ τὸ 1820 δημοσιευθεῖσαι «Ἠθογραφίαι του», χαριτωμένοι πίνακες τῆς ἀγγλικῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ «Ἱστορία τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου», ἐκδοθεῖσα τῷ 1828, ἱστορικὸν μυθιστόρημα μᾶλλον παρὰ ἱστορία, γραμμένον εἰς τὸ καθαρώτερον καὶ κλασσικώτερον ἀγγλικὸν ὕφος, ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰ δημοφιλέστερα βιβλία τοῦ αἰῶνος. Ὁ αὐτὸς Irving ἔγραψε τὸ χρονικὸν τῆς καταχτήσεως τῆς Γρενάδας. Ἡ ἀξία του, μεγάλη πάντοτε ὡς ἱστορικοῦ, εἶναι ἴσως μεγαλυτέρα ὡς βιογράφου καὶ ἠθογράφου.

Μὲ τὴν ἱσπανικὴν ἱστορίαν ὡσαύτως ἠσχολήθη εἷς ἄλλος μέγας Ἀμερικανὸς ἱστορικός, ὁ *William Hickling Prescott*, γεννηθεὶς εἰς τὸ Σαλὲμ τῷ 1796 καὶ ἀποθανὼν εἰς τὴν Βοστῶνα τῷ 1859. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι ἡ «Ἱστορία τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ καὶ τῆς Ἰσαβέλλας» (1838), ἡ «Κατάκτησις τοῦ Μεξικοῦ» (1843), ἡ «Κατάκτησις τοῦ Περοῦ» (1847) καὶ ἡ «Ἱστορία τῆς βασιλείας Φιλίππου τοῦ Β'» (1855). Ὁ Prescott εἶναι ἱστορικὸς πρώτης τάξεως, ἀγχίνους, καλῶς πληροφορημένος, πνεῦμα κριτικὸν καὶ ἀσφαλές. Τὰ ἔργα του εἶναι εὔκολα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, σοφά, χωρὶς σχολαστικισμόν, εὔληπτα· ἡ κρίσις του λογικὴ καὶ ἀμερόληπτος. Ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Prescott ἐννοεῖ τὴν ἱστορίαν ὡς δικαστής· διὰ τοῦτο εἰσάγει τρόπον τινὰ εἰς δίκην τὰ ἱστορικὰ πρόσωπα καὶ τὰ ἀθωώνει ἢ τὰ καταδικάζει. Εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον δύναται νὰ ἀναχθῇ τὸ ἔργον τοῦ *Jared Sparks*, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ μικροτέρας ἀξίας ἀπὸ τοὺς προηγουμένους, εἶναι ἐν τούτοις ἱστορικὸς βαθύς, συγγραφεὺς τοῦ «βίου τοῦ κυβερνήτου Morris» καὶ ἑνὸς «βίου τοῦ Γεωργίου Οὐάσιγκτων», εἰς τὸν ὁποῖον ἤντλησε πλὴν ἄλλων καὶ ὁ Guizot.

Εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν Σαλὲμ ἐγεννήθη τῷ 1804 ὁ *Ναθαναὴλ Hawthorne*, μυθιστοριογράφος ἀποκλίνων μᾶλλον εἰς τὴν ἠθικὴν ἀνάλυσιν καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Τὰ μυθιστορήματα καὶ διηγήματά του, ἐμπνεόμενα ἀπὸ πεσσιμισμόν, γεμᾶτον πικρίαν καὶ θλῖψιν, χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν βαθύτητα καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ψυχολογικῆς ἀναλύσεως. Ἀπὸ τὴν τρίτην περίοδον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀρχίζει ἡ θαυμασία φιλολογικὴ παραγωγὴ τῶν Ἀμερικανῶν εὐθυμογράφων, τῶν ὁποίων ὁ πατὴρ οὕτως εἰπεῖν εἶναι πάλιν ὁ *Οὐάσιγκτων Irving* μὲ τὴν «History of New York, by Diedrick Knickerbocker», βιβλίον ἐξαίρετον, γραμμένον μὲ τὴν πλέον λεπτὴν εἰρωνείαν· αἱ ἀρεταὶ τοῦ βιβλίου τούτου θέτουν τὸν συγγραφέα του εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν μὲ τὸν πολὺν *Λαυρέντιον Sterne*, τὸν κλασσικὸν συγγραφέα τῶν «Tristram Shandy» καὶ τοῦ «Αἰσθηματικοῦ ταξιδίου». Μετὰ τὸν Irving ὁ *Sanderson* ἔγραψε τὸν «American in Paris», ἔργον τὸ ὁποῖον μετέφρασεν εἰς τὴν γαλλικὴν αὐτὸς ὁ J. Janin. Ἄλλος διηγηματογράφος, ἀνήκων ἐν μέρει εἰς τὴν ἀκόλουθον περίοδον, εἶναι ὁ κατὰ τὸ 1860 ἀποθανὼν *J. Kirke Paulding*. Ἐπίσης εἰς ταύτην καὶ τὴν ἑπομένην περίοδον ἀνήκουν τὰ ἔργα τῶν Ch. Fenno Hofmann, τῆς Σουσάνας Warner καὶ τῆς Μαριὰμ Harris, ὁμοίως διηγηματογράφων. Ὁ λυρισμὸς ἀντεπροσωπεύθη πλὴν τοῦ ἤδη ἀναφερθέντος *Bryant* καὶ παρ' ἄλλων ὡς ὁ *Rodman Drake*, ἀποθανὼν τῷ 1820, ὁ *Fitz Green Halleck*, ὁ *Buchanan Read*, ὁ *W. Allston*, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ καλὸς ζωγράφος, καὶ ἄλλοι, τοὺς ὁποίους ἀναφέρομεν εἰς τὴν ἀκόλουθον περίοδον. Μεταξὺ τῶν θεατρικῶν συγγραφέων διακρίνεται καὶ πάλιν ὁ *Irving*, ὁ *N. Parker Willis* καὶ ἄλλοι.

Ρεαλιστικὴ περίοδος.—Εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν (1848—1880) πρέπει νὰ θέσωμεν τὸν *Ralph Waldo Emerson* (1803—1882), ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὡς ὁ Ἄγγλος John Ruskin, μαθητὴς τοῦ Carlyle. Ὁ Emerson, ὁ ὁποῖος ἀντιπροσωπεύει τὸν ἰδεαλισμὸν μέσα εἰς κοινωνίαν, ἡ ὁποία ἀγαπᾷ τὰς ἁπτὰς πραγματικότητας, εἶναι φιλόσοφος, προσιδιάζων τρόπον τινὰ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ τοῦ ὁποίου αἱ σκέψεις ἐξήσκησαν μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν συγχρόνων του καὶ ἐπὶ τῶν τῆς ἑπομένης γενεᾶς. Αἰσιόδοξος, οὐδόλως ἐριστικὸς ὡς ὁ διδάσκαλός του, ὁ σοφὸς τῆς Concord, ἐξήσκησε διὰ τῶν «ἀνδρῶν, ἀντιπροσωπευτικῶν τύπων τῆς ἀνθρωπότητος», ἔργου τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ παραβάλῃ μὲ τοὺς «Ἥρωας» τοῦ Carlyle, βαθεῖαν ἐπίδρασιν τόσον ἐπὶ τῶν Ἀμερικανικῶν συμπολιτῶν του ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς διανοουμένης Εὐρώπης. Ἡ φιλοσοφία του ἐμφορεῖται ἀπὸ πανθεϊστικὰς τάσεις, τὸ δὲ ὕφος του διακρίνεται διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς ἐκφράσεως. Πρὸς τὸν Emerson καὶ τὴν σχολὴν τῆς Βοστώνης ἐπλησίασεν ὁ *H. David Thoreau*, ἀποθανὼν τῷ 1860, συγγραφεὺς αὐτοβιογραφικοῦ ἀποσπάσματος Waldon καὶ ἄλλων ἔργων, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν περὶ τῆς ἀτομικιστικῆς αὐτοῦ ἀντιλήψεως τῆς ζωῆς καὶ τῆς φυσιολατρείας, ἡ ὁποία τὸν διέκρινεν. Ἀλλ' ὁ Emerson εἶναι οὐ μόνον φιλόσοφος ἀλλὰ καὶ κριτικὸς ἐξαίρετος· ἔχει δ' ἡ κριτικὴ καὶ ἄλλους συγχρόνους διακεκριμένους ἐργάτας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν *J. Russell Lawell*, ἀποθανόντα τῷ 1891, καὶ τὸν *H. Wadsworth Longfellow*. Ὁ τελευταῖος εἶναι συγχρόνως μέγας ποιητής, ἂν μὴ ὁ μεγαλύτερος, πάντως ὁ δημοφιλέστερος ποιητὴς τῆς Ἀμερικῆς. Μετὰ τοῦ Emerson εἶναι ὁ συγγραφεύς, ὁ περισσότερον διαπρεπὴς τῆς περιόδου ταύτης, ἂν καὶ ἀνήκει καὶ εἰς τὴν προηγουμένην. Εἶναι ἴσως ἀνάγκη νὰ λεχθῇ παρενθετικῶς ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ἡγεσία τῆς λογοτεχνικῆς κινήσεως δὲν ἀνήκει ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν Ν. Ὑόρκην. Μετὰ τὴν τρίτην δεκαετηρίδα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἤρχισεν ἡ φιλοτεχνικὴ ἡγεμονία τῆς Νέας Ἀγγλίας, ὅπου ἡ Βοστὼν ἐγένετο τὸ κέντρον τῆς διανοητικῆς ζωῆς· τοῦτο ὅμως δὲν διήρκεσεν ἢ μέχρι τέλους τοῦ Ἐμφυλίου πολέμου, διότι ἔκτοτε ἡ Νέα Ὑόρκη, ἀληθὴς οἰκονομικὴ μητρόπολις τῆς Συμπολιτείας, ἤρχισε νὰ ἀναλαμβάνῃ τὴν παλαιάν της εἰς τὴν λογοτεχνικὴν κίνησιν ὑπεροχήν, τὴν ὁποίαν ἄλλως οὐδεμία πόλις τῆς Ἀμερικῆς τῆς διημφεσβήτησεν ἀπὸ τότε. Ἐπανερχόμενοι εἰς τὸν *Longfellow*, γεννηθέντα τῷ 1807, παρατηροῦμεν ὅτι κατ' ἀρχὰς λαμβάνει ὡς πρότυπον τὸν Tennyson. Τὰ πρῶτα του ἔργα ἐγράφησαν εἰς τὸν πεζὸν λόγον, ὅπως ἡ ἠθογραφία «Πέραν τῆς θαλάσσης» (1835) καὶ τὸ μυθιστόρημα «Ὑπερίων» (1839). Κατὰ τὸ 1841 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον ποιητικόν του ἔργον «The ballads», τὸ ἀκόλουθον ἔτος τὰ «Poems on slavery», τῷ δὲ 1847 τὴν «Εὐαγγελῖναν», κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν τὸ ἠχηρότερον τῶν ἔργων του. Ἐπηκολούθησαν ἡ «Χρυσῆ παράδοσις», «The courtschip of Miles Standish» (1863), ἔργον ἀνῆκον εἰς τὴν εἰδυλλιακὴν ἐποποιΐαν ὅπως καὶ ἡ Εὐαγγελῖνα, τὸ «Ἆσμα τοῦ Hiawatha» ὅπου περιγράφει ἐπιτυχῶς τὴν ἀμερικανικὴν φύσιν καὶ ὅπου ὁ Longfellow παρουσιάζεται ὡς κατ' ἐξοχὴν ποιητὴς τῶν πρωταμερικανῶν, ἤτοι τῶν ἰθαγενῶν. Ὅπως ὁ Cooper ἐπεζήτησε ν' ἀποδώσῃ εἰς τὰ ἔργα του τὸν ἀληθῆ βίον τῶν Ἰνδῶν, καὶ ὁ Longfellow ἠθέλησε νὰ ἀναπαραστήσῃ τὰ ᾄσματα, τὰς ἐπικὰς παραδόσεις τῶν Ἐρυθροδέρμων, μὲ μίαν λέξιν τὸ παρελθόν των, τὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ψυχῆς των. Τὸ «Ἆσμα τοῦ Hiawatha» εἶναι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην παραστατικὸν τῶν τάσεων τῶν Longfellow. Ἂν καὶ χαρακτηρίζεται συνήθως ὡς μεγάλη ποιητικὴ ἀπόπειρα, ὄχι τόσον ἐπιτυχὴς ὅσον συμπαθής, εἶναι μ' ὅλα ταῦτα ἄξιον πολλῆς προσοχῆς καὶ πολλὰ μέρη αὐτοῦ εἶναι ἀριστουργηματικά· γενικῶς ἡ μέριμνα τῆς τελείας τέχνης καὶ τοῦ ἀκριβοῦς χρωματισμοῦ μᾶς ὑπομιμνήσκει, ὅπως τὰ ἔργα τοῦ Swinburn, τὴν *Παρνασσικὴν σχολήν*. Δὲν ἐλήφθη ὁλόκληρον τὸ ποίημα ἀπὸ τὴν ἰνδικὴν παράδοσιν. Ἐπάνω εἰς αὐτὴν προσήρμοσεν ἐπιτηδείως πολλὰ ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὴν ἰδικήν του φαντασίαν· ἀπὸ τὸ πρότυπόν του ἠκολούθησε τὰς γενικὰς γραμμὰς καὶ παρέλαβε μόνον μερικὰς λεπτομερείας. Ἡ ἁπλότης καὶ ἡ ἀφέλεια τοῦ ἰνδικοῦ προτύπου ἔχουν θεωρηθῆ πολλάκις ὡς ὑπερβολικαί, ἡ δὲ ἐντύπωσις τῆς εἰλικρινείας μειοῦται εἰς τὸ τέλος τοῦ ποιήματος. Ἐν τούτοις εἰς τὸ σύνολον ἡ εἰκών, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ὁ ποιητής, εἶναι ἀρκούντως πιστὴ καὶ μέρη τινὰ δὲν στεροῦνται ἀληθινοῦ μεγαλείου.

Μετὰ τὸ «Ἆσμα τοῦ Hiawatha» (1855) ἔγραψεν ὁ Longfellow τῷ 1863 διηγήματα «ἑνὸς ξενοδοχείου παρὰ τὸν δρόμον», τῷ 1866 «Κρίνα», ἀπὸ τὰ 1867 ἕως τὰ 1870 μετέφρασε τὸν Dante· εἰς τὰ 1871 ἔγραψε τὴν «Θείαν Τραγῳδίαν», τῆς ὁποίας τὴν ὑπόθεσιν ἐπῆρεν ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον· εἰς τὰ 1872 τρία βιβλία στίχους· εἰς τὰ 1874 «Aftermath», ποιήματα· τῷ 1875 τὸ «Προσωπεῖον τῆς Πανδώρας» καὶ τῷ 1878 «Κέραμον» καὶ ἄλλα ποιήματα. Ἐκτὸς τῶν μεγάλων του ἔργων τὰ μικρά του ποιήματα εἶναι ἰδιαιτέρως χαριτωμένα καὶ γοητευτικὰ ὡς ἐκ τῆς λεπτότητος τοῦ αἰσθήματος, ποῦ ἐκφράζουν μὲ κάποιαν μελαγχολίαν, καὶ τῆς ἀκριβείας, ποῦ διακρίνει τὴν ἔκφρασιν.

Ὅλως διαφορετικὸς εἶναι ὁ *Walt Whitman* (1819 - 1892), τέκνον τῆς Νέας Ὑόρκης· ἔγραψε πλὴν ἄλλων καὶ τόμον ἠθογραφιῶν καὶ αὐτογραφικῶν σημειώσεων: «Specimen days and collect», ἀλλὰ διαπρέπει ἰδίως ὡς ποιητής· ὡς ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἐνίοτε ἀστείας αἰσιοδοξίας του, ὡς ἐκ τῆς ἀνεξαρτησίας του ἀπέναντι οἱασδήποτε προσῳδίας, εἶναι ἤδη ὁ ποιητὴς ἑνὸς ἄλλου ἰδεώδους καὶ μιᾶς ἄλλης γενεᾶς· ἡ τέχνη μὲ τὸν συγγραφέα τῶν «Leaves of grass» καὶ τῶν «Drum taps» δὲν εὑρίσκεται εἰς ἐξορίαν· καθίσταται ὁ πλήρης σφρίγους εὔθυμος θεράπων τῆς δημοκρατίας, τῆς ὁποίας βλέπει ν' ἀρμενίζῃ τὸ σκάφος μὲ ὁλάνοικτα παννιά, ὁ ὑμνητὴς τῆς ἐλευθέρας ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου μέσα εἰς τὴν ἄνθησιν τῆς ἀνθρωπότητος. Δημιουργὸς ποιήσεως καθ' ὁλοκληρίαν λαϊκῆς ὁ Whitman εἶναι ὅπως ὁ Hugo εἰς τὴν Γαλλίαν μάγος, ἀλλὰ μάγος Ἀμερικανός, μὲ εὔθυμον διάθεσιν, ἐκκεντρικός, ἐχθρὸς ἐκ γενετῆς κάθε ρητορικῆς.

Μεταξὺ τῶν λυρικῶν ποιητῶν κατατάσσεται καὶ ὁ *Κάρολος Godfrey Leland* (1824 - 1905), ἐπιδοθεὶς ἰδιαιτέρως εἰς τὴν λαογραφίαν τῶν Ἐρυθροδέρμων· ἐκ τῶν ἔργων του ἀναφέρομεν τὴν «Ποίησιν καὶ τὸ μυστήριον τῶν ὀνείρων», «Ἀχτίδες ἥλιου», «'στὴ σκέψι» καὶ «The ballads of Hans Breitmann» (1871). Ὡσαύτως ὁ κατὰ ἓν ἔτος νεώτερός του *Bayard Taylor* (1825 - 1878), ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὄχι μόνον ποιητὴς ἀλλὰ καὶ μυθιστοριογράφος ἀξίας. Τὸ δρᾶμα ἐκαλλιεργήθη μετ' ἐπιτυχίας παρὰ τοῦ *G. Boker*, ἀποθανόντος εἰς τὰ 1890. Θεατρικοὶ δὲ συγγραφεῖς ἀνεδείχθησαν πλὴν τῶν ἀναφερθέντων εἰς τὴν προηγουμένην περίοδον ὁ *G. W. Curtis*, ὁ *G. Morris* καὶ ἄλλοι. Ὁ *J. Greenleaf Whittier*, ἀνήκων ἐν μέρει εἰς τὴν ἀκόλουθον περίοδον, εἶναι εἷς κομψὸς ἐλεγειακὸς ποιητής.

Εἰς τὴν ἱστορίαν ἡ περίοδος αὕτη δὲν ὑστερεῖ τῆς προηγουμένης. Εἰς αὐτὴν κυρίως ἀναφέρεται τὸ ἔργον τοῦ *Γεωργίου Bancroft* (1800 — 1891) ἐκ Μασσαχουσέττης. Ὁ ἱστορικὸς αὐτὸς ἐγκαινιάζει νέαν σχολήν, εἰς τὴν ὁποίαν πρωτεῦον θεωρεῖται τὸ ὕφος, χωρὶς νὰ παραμελῆται ἡ ἱστορικὴ ἀκρίβεια. Ἡ «Ἱστορία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν», ἡ ὁποία ἤρχισεν εἰς τὰ 1834 καὶ ἐτελείωσε μὲ δέκα τόμους εἰς τὰ 1874, συγγραφὴ μνημειώδης, ἔχει πᾶν ὅ,τι ἀποτελεῖ ἔργον στερεὸν καὶ προφυλαγμένον ἀπὸ τὸν χρόνον. Οὐδεὶς περισσότερον ἀπὸ τὸν συγγραφέα του ἀξίζει τὸν τίτλον τοῦ ἐθνι-

Digitized by Google

κοῦ ἱστορικοῦ τῆς μεγάλης Συμπολιτείας. Ἔχει δίκαιον νὰ πιστεύῃ ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὸ πρῶτον ἔθνος τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος ἀκόμη καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς ἡμέρας μας ἐδικαίωσε τὴν πίστιν του εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς χώρας του. Εἰς τὰ 1885 ἔκαμε τὴν β' ἔκδοσιν τοῦ ἔργου του τούτου ὑπὸ τὸν τίτλον «History of the United States from the Discovery of America to the Inauguration of Washington». Ἔγραψεν ὡσαύτως «Ἱστορίαν τοῦ ἀποικισμοῦ τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν» (1841), «The reality and the promise of the progress of the Human Race» (1850—54), «Memorial Adress on Abraham Lincoln» (1866), «A plea for the Constitution of the United States» (1886), «Martin Van Buren» (1889) καὶ ἄλλα. Μεταγενέστερος τοῦ Bancroft, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς περιόδου εἶναι ὁ *J. Lothrop Motley* (1800 —1877) καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἀπὸ τὴν Μασσαχουσέττην. Ἀσχοληθεὶς κατ' ἀρχὰς μὲ τὸ μυθιστόρημα ἐμελέτησε πολὺ τὸν Carlyle καὶ αὐτὸ τὸν ἔκαμε νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἱστορίαν· εἰς αὐτὴν ἀναδεικνύεται ἀριστοτέχνης εἰς τὴν ἐπιζήτησιν τῆς ἐντυπώσεως καὶ τῶν ἱστορικῶν χρωματισμῶν· φανερώνεται φιλόσοφος μὲ τὴν καταφανῆ κλίσιν του πρὸς τὰς ὑποθέσεις. Ἡ εἰλικρίνειά του φθάνει μέχρι μεροληψίας καὶ ὁ ζῆλός του μέχρι παραφορᾶς. Ἡ «History of the rise of the Dutch Republic» (1856) ὅπως καὶ ἡ «History of the United Netherlands from the death of William the Silent to the synod of Dort» (1860—1864), εἶναι ἔργα μεγάλης ἀξίας. Μεταγενέστερος τοῦ Motley εἶναι ὁ *Fr. Parkman* (1823—1893), τρίτος σπουδαῖος ἱστορικὸς καὶ αὐτός, ὅπως καὶ οἱ δύο προηγούμενοι, τέκνον τῆς Μασσαχουσέττης. Ὁ Parkman, ὁ ὁποῖος ἠσχολήθη καὶ εἰς ἄλλα λογοτεχνικὰ εἴδη, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν κηπουρικήν, ἠμπορεῖ μὲ τὸ μέγα ἔργον του «Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικὴν» νὰ καταταχθῇ εἰς τὴν σειρὰν τῶν μεγάλων Ἀμερικανῶν ἱστορικῶν, ὁμοίους τῶν ὁποίων, πλὴν τοῦ Carlyle, ἀδυνατεῖ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἡ Ἀγγλία.

Εἰς τὸ μυθιστόρημα ἐξακολουθεῖ ἀκμάζων ὁ εἰς τὴν προηγουμένην περίοδον ἤδη μνημονευθεὶς *N. Hauthorne* ὁ κορυφαῖος τῶν μυθιστοριογράφων τῆς Νέας Ἀγγλίας, τοῦ ὁποίου ἀναφέρομεν ἐκ τῶν ἔργων «The house of seven gables», «The scarlet-letter», «The Blithedale romance», καὶ «The Marble Faun». Μετριοπαθὴς ρεαλισμὸς χαρακτηρίζει τὸ περίφημον μυθιστόρημα τῆς κυρίας *H. Beecher Stowe* (1812-1896), «Ἡ καλύβα τοῦ μπάρμπα Θωμᾶ», μεταφρασθὲν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γλώσσας καὶ εἰς τὴν ἑλληνικήν. Εἰς τὸ μυθιστόρημα τοῦτο κοινωνιολογικοῦ περιεχομένου, ἡ συγγραφεὺς ὑπερμαχεῖ τῶν δικαιωμάτων τῶν Μαύρων, αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Barbey d'Aurevilly τὴν ἐπωνόμασε *θηλυκὸν Wilberforce*. Ἄλλοι διακριθέντες μυθιστοριογράφοι εἶναι ὁ *J. Pendleton Kennedy, W. Gilmore Limms, J. Esten Cooke, M. Virginia Terhune* καὶ *A. Longstreet*.

Μεταξὺ τῶν εὐθυμογράφων, τοὺς ὁποίους θεωροῦμεν ὡς τρόπον τινὰ προσηρτημένους εἰς τὸ μυθιστόρημα καὶ τὸ διήγημα, διαπρέπει ὁ *Oliver Wendell Holmes* (1809-1894) καταγόμενος καὶ οὗτος ἐκ τῆς Μασσαχουσέττης. Ὁ Holmes, ὁ ὁποῖος ἠσχολήθη ἐπιτυχῶς καὶ μὲ τὴν ποίησιν, καλλιεργήσας ὁτὲ μὲν τὸ ἐλεγειακὸν καὶ ἄλλοτε τὸ λυρικὸν εἶδος, εἰς τὸν πεζὸν λόγον ἔγραψεν ἓν περίεργον μυθιστόρημα, «Elsie Venner», τὸ ὁποῖον ἐπηκολούθησεν ἡ δημοσίευσις τοῦ «Φύλακος ἀγγέλου» καὶ τῆς «θανασίμου ἀντιπαθείας» καὶ τὰ τρία ἔργα χρησιμεύουν τρόπον τινὰ ὡς εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ρεαλιστικὴν κίνησιν τῆς περιόδου. Εἰς τὰ ἔργα του ὁ Holmes παρουσιάσθη ὡς ἄνθρωπος πνευματώδης, μὲ εὐθυμογραφικὴν ἰδιοφυΐαν, σατιρικός, λεπτὸς καὶ πρωτότυπος εἰς τὴν σκέψιν, εἰς τὸ «Autocrat of the breakfast-table» ὅπου αἱ ἀδυναμίαι τῶν συμπολιτῶν του καὶ ἀκόμη τῆς ἀνθρωπότητος σατιρίζονται μετὰ φαιδρότητος. Πρόκειται περὶ ταλάντου πείρας καὶ σκέψεως, διὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει μυστικά, τὸ ὁποῖον ἀντελήφθη ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους γελοιότητας καὶ γελᾷ μὲ αὐτάς, ὅπως ὁ Figaro, διὰ νὰ μὴ κλαίῃ. Ὁ Holmes διεκρίθη καὶ ὡς θεατρικὸς συγγραφεὺς μὲ τὰ ἔργα του, τὸ μνημονευθὲν «Autocrat of the breakfast-table» καὶ τὰ «Professor at the breakfast-table», «Poet at the breakfast-table» καὶ «Over the tea-cups». Μεταξὺ τῶν εὐθυμογράφων δύνανται νὰ καταταχθοῦν ὁ ἤδη ὡς λυρικὸς μνημονευθεὶς *Leland* καὶ ὁ *J. Billings*, μετὰ τοὺς ὁποίους ἔρχεται ἡ σειρὰ τοῦ Mark Twain, μὲ τὸν ὁποῖον ἀπασχολούμεθα εἰς τὴν ἑπομένην περίοδον. Μία εὐθυμογράφος, τῆς ὁποίας κλασσικαὶ παραμένουν αἱ περιγραφαὶ νεανικῶν ἠθῶν εἶναι ἡ *Louise Alcott* (1832-1888). Τέλος εἰς τὴν σάτιραν διεκρίθη ὁ *Lowell* μὲ τοὺς «Bigelow-papers». Ἡ δὲ ἱστορία τῆς λογοτεχνίας ἐκαλλιεργήθη ἀπὸ τοὺς *M. Duyckink, G. Duyckinck* καὶ *R. Grant White*.

Συμβολιστικὴ περίοδος.— Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, οἱ μᾶλλον διακριθέντες λυρικοὶ ποιηταὶ ἦσαν ὁ *R. Stoddard*, ἀποθανὼν τῷ 1902, ὁ *J. Trowbridge*, ὁ *T. Bailey, Aldrich*, ὁ *St. Crane, E. Clarence Stedman* κ. ἄλλοι. Μεταξὺ τῶν μυθιστοριογράφων ἀναφέρομεν τὸν κορυφαῖον ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανοὺς ρεαλιστάς, τὸν *H. James*, ὁ ὁποῖος φθάνει εἰς τὸ ζενὶθ τῆς δόξης του εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος. Ὁ Henry James, πολιτογραφηθεὶς Ἄγγλος (ἀπέθανε τῷ 1916), εἶναι κυρίως ψυχολόγος. Ἡ αἰσθηματικὴ παράδοσις ἀντιπροσωπεύεται κυρίως ἀπὸ τὴν *Edith Wharton*, γεννηθεῖσαν εἰς τὰ 1862 καὶ ἡ ὁποία, ἀνήκουσα πρὸ πάντων εἰς τὴν ἑπομένην περίοδον, δεικνύει εἰς τὰς περιγραφὰς τῆς κοινωνίας τῆς Νέας Ὑόρκης ἀληθινὰς ἀρετὰς συνθέσεως καὶ παρατηρήσεως. Τὸ τυχοδιωκτικὸν μυθιστόρημα ἀντιπροσωπεύει ὁ *Jack London* (1876 — 1916), αὐτοδίδακτος, ὁ ὁποῖος ἐπέρασεν ὁ ἴδιος τὴν πλέον περιπετειώδη ζωήν· εἰς τὰ ἔργα του ὁ London περιγράφει τὴν ζωὴν τοῦ δάσους, τῆς θαλάσσης, τῶν ἐργοστασίων καὶ «τὴν μεγάλην λευκὴν σιωπὴν» τοῦ Klondyke εἰς τὴν λευκὴν Ἀλάσκαν. Παλαιότεροι, ἀλλὰ κατώτεροι τοῦ London, ἀσχοληθέντες καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν περιγραφὴν τῆς τυχοδιωκτικῆς ζωῆς, εἶναι ὁ *Bret Hartes*, ἐκ τῶν ἔργων τοῦ ὁποίου τὸ καλύτερον εἶναι ἴσως «Luck of roaring camp», ὁ *Edgar Watson Howe*, ἡ *Alice French* καὶ ὁ ἐμπνευσμένος *Franck Norris* (1870 —1903). Ὡς ζωγράφοι τῶν ἠθῶν τῶν πόλεων διεκρίθησαν οἱ μυθιστοριογράφοι *H. Blake, Fuller* καὶ *R. Herrick*.

Ἐκ τῶν εὐθυμογράφων διακρίνονται ὁ *Ed. Bellamy* (1850 — 1898), τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον «Looking backward» ἀπέκτησε παγκοσμίαν φήμην, καὶ πρὸ πάντων τὸν *Σαμουὴλ Langhorne Clemens*, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Mark Twain* (1836 —1910). Ὁ Twain, ὁ ὁποῖος μακροβιώτατος ἀνήκει ἐν μέρει εἰς τὴν προηγουμένην καθὼς καὶ εἰς τὴν ἑπομένην περίοδον, ἐνσαρκώνει περισσότερον παντὸς ἄλλου τὴν ἀμερικανικὴν εὐθυμογραφίαν εἰς τὰ διηγήματά του, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζει φαντασία πρωτότυπος καὶ τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς εἰρωνείας, τὴν ὁποίαν κάμνει κανεὶς χωρὶς νὰ φαίνεται ὅτι τὸ θέλει καὶ τὴν ὁποίαν οἱ Γάλλοι ἐκφράζουν μὲ τὰς λέξεις *pince-sans-rire*. Τὸ ἔργον τοῦ Mark Twain ὑπῆρξε μακρόν, ὅπως καὶ ἡ ζωή, καὶ αἱ περὶ αὐτοῦ κρίσεις δὲν ὑπῆρξαν πάντοτε αἱ ἴδιαι. Συνήθως τὰ διηγήματά του γίνονται στόχος ἐπικρίσεων καὶ μάλιστα εἰς δριμὺν τόνον. Εἰς τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ *Rémy de Gourmont* ἐθεώρει τὸν *Mark* (ὄχι Marc) *Twain* ὡς τὸν γελοιογράφον χωρὶς οὐσίαν, χωρὶς μέτρον, χωρὶς φιλοσοφίαν, ἀκόμη χωρὶς μόρφωσιν, ἀλλὰ προικισμένον μὲ ἓν εἶδος θορυβώδους εὐφυΐας. Ἡ ἰδιοφυΐα του, λέγει ὁ de Gourmont, συνίσταται εἰς τὸ νὰ παρῳδῇ τὸ κάθε τι ἀδιακρίτως καὶ δυστυχῶς χωρὶς διαφορὰν τόνου.

Ὁ de Gourmont φρονεῖ ὅτι ἡ ἀποκλειστικὴ τρόπον τινὰ φήμη τοῦ Twain εἰς τὴν Εὐρώπην ἔβλαψε τὴν ἀμερικανικὴν φιλολογίαν. Ἐν τούτοις ἡ διάδοσις τῶν ἔργων τοῦ Twain δὲν ὠφείλετο τόσον εἰς αὐτόν, ὅσον εἰς τὸ ὅτι τὰ ἔργα του ἤρεσαν. Καὶ τοῦτο ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν κριτικήν. Διὰ νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς τὸν Mark Twain πρέπει νὰ τὸν βάλῃ καὶ νὰ τὸν ἐξετάσῃ μέσα εἰς τὸ περιβάλλον του. Ὁ Twain εἶναι εὐθυμογράφος Ἀμερικανός, ὁ ὁποῖος ἀντιγράφων ἐνίοτε τὸν Poe τὸν μιμεῖται μὲ εὐθυμίαν. Ἀλλ' ἡ εὐθυμία του εἶναι ἀμερικανική, μία εὐθυμία, ποὺ ἀστεΐζεται ψυχρὰ καὶ καταπίπτει πολλάκις ἀπὸ ὑψηλὰ ὡς ψυχρολουσία, εὐθυμία ἑνὸς λαοῦ, τοῦ ὁποίου οἱ ἠθοποιοὶ ὁμοιάζουν ἢ μᾶλλον ὡμοίαζον ἄλλοτε μὲ κληρικοὺς καὶ ἡ ὁποία δὲν προκαλεῖ ποτὲ τὸν πλατὺν καὶ πνευματώδη γέλωτα, ποὺ γνωρίζουν οἱ Ἑλληνολατῖνοι. Εἰς τὸ βάθος τῶν διηγημάτων του ὁ Twain διδάσκει ἠθικὰς ἀληθείας, τὸ ὁποῖον ὁ Poe ἀπέφευγε. Σκοπεύει εἰς τὸ νὰ διορθώσῃ τὰ ἐλαττώματα μας, νὰ στηλιτεύσῃ τὰς καταχρήσεις. Τὰ προκαλοῦντα τὸν γέλωτα πρόσωπα τῶν ἔργων του εἶναι ἢ ἀνεπαρκῶς μορφωμένοι ἢ κακῶς ἀνατεθραμμένοι. Ἀναγνωρίζει ἄλλως ὅτι ἡ μοῖρα τοὺς δικαιώνει ἀρκετὰ συχνά, ὄχι ὅμως πάντοτε, διότι δὲν εἶναι ἀκριβὲς ὅτι τὰ ἐλαττώματα τιμωροῦνται πάντοτε, ἐνῷ αἱ ἀρεταὶ ἀμείβονται. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀνάγκη νὰ δημιουργήσωμεν πρὸς ἡσυχίαν τῆς συνειδήσεως μίαν ἠθικὴν τεχνητήν, μίαν λύσιν σχεδὸν ἀπίθανον.

Κατὰ τὸν Κ' αἰῶνα.—Κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον, ἐκείνην ἡ ὁποία ἀρχίζει μὲ τὸν Κ' αἰῶνα, εἰς τὸ πεδίον τῆς λυρικῆς ποιήσεως ἡ παραγωγή, ἂν ὑπῆρξε μικροτέρα παρὰ εἰς ἄλλας περιόδους, εἶναι ὅμως καλυτέρας ποιότητος. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἔργων ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ἡ μετὰ θάνατον ἐκδοθεῖσα συλλογὴ τοῦ *Ριχάρδου Havey*, τῆς μεγαλυτέρας ἰδιοφυΐας τῆς νεωτέρας σχολῆς, «The end of the trail» (1907). Ὁ *Markham* ἐδημοσίευσε «The man with the hoe» καὶ «Lincoln and other poems», ὁ δὲ *Bliss Carman* τὰ ποιήματα «The rough rider and other poems». Διὰ τὰς ἀνθρωπιστικὰς τάσεις τῆς ἰδεολογίας του διακρίνεται ὁ *E. Howard Crosby* (1856—1907) ἐν «Plain talk in psalms and parable», «Swords and ploughshares» καὶ «Broadcast». Πιστοὶ εἰς τὴν τεχνοτροπίαν καὶ τὰς ἰδέας τῆς παλαιᾶς σχολῆς παρέμειναν ὁ *R. Watson Gilder* (1844—1909), ὁ *H. van Duke*, ὁ *W. Carruth*, ὁ *Percy Mackaye*. Μεταξὺ τῶν Μαύρων ποιητῶν ὁ *P. Laurence Dunbar* (1872—1902) ἔγραψε τὸν μετὰ θάνατον δημοσιευθέντα τόμον «Lyrics of lovely life» (1909). Ὁ *W. Dean Howell* ἔγραψε δραματικὸν ἔργον «The mother and the father».

Ἡ βιογραφία καλλιεργεῖται κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐντατικῶς. Ἀναφέρομεν ἁπλῶς τὰ ὀνόματα τῶν *Moncure Conway, Everett Hale*, συγγραφέως τῶν «Memorias of a hundred years» (1903), τοῦ *J. I. Tronbridge* γράψαντος «My own history» τοῦ *Fr. Bancroft*. Ἀξιοσημείωτοι εἶναι καὶ αἱ ἐργασίαι τοῦ *H. Shelley*, «John Harvard and his time», τοῦ *G. Herbert Palmer*, συγγραφέως τῆς «Life of Alice Freeman Palmer» (1907), τοῦ *J. Macy*, ἐκδώσαντος εἰς τὰ 1909 τὸν βίον τοῦ «Edgard Allan Poe», τῆς *Elizabeth Bisland*, βιογραφησάσης τὸν ἡμιέλληνα Hearn ἐν «Life and letter of Lafcadio Hearn» (1906), τῆς *Bliss Perry* ποὺ κατέγινεν εἰδικῶς μὲ τὸν ποιητὴν Walt Whitman. Ὁ Ralph Emerson ἐγένετο τὸ θέμα σοφῶν κριτικῶν καὶ ἀπολογητικῶν μελετῶν ἐκ μέρους τῶν *G. Woodberry*, γράψαντος εἰς τὰ 1906 «Emerson», *Edwin Meads*, συγγραφέως τῆς «Influence of Emerson» (1903) καὶ τέλος τῶν *E. Emerson* καὶ *Wald* «*Emerson Forbes*» οἱ ὁποῖοι εἰς τὰ 1909 ἐξέδωκαν τὸ ἡμερολόγιον τοῦ φιλοσόφου· Ἐνδιαφέρον ψυχολογικὸν καὶ ἱστορικὸν ἔργον θεωρεῖται ἡ εἰς τὰ 1910 δημοσιευθεῖσα Autobiography τῆς M. Virginia Terhune, τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν ἤδη ὡς συγγραφέα μυθιστορημάτων καὶ διηγημάτων.

Ὅπως γενικῶς ἀρχομένου τοῦ Κ' αἰῶνος αἱ πολιτικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ συνθῆκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας εὑρέθησαν αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι εἶχον τὸν ἀντίκτυπόν των εἰς τὴν λογοτεχνικὴν παραγωγήν, οὕτω εἰδικώτερον τὸ πρὸς τὰ κοινωνικὰ ζητήματα διαφέρον ἐπέδρασε ζωηρῶς ἐπάνω εἰς τὸ δρᾶμα καὶ εἰς τὸ μυθιστόρημα. Εἰς τὸ πρῶτον ἡ παραγωγὴ εἶναι μεγάλη καὶ καλή. Ὁ δραματουργὸς ὁ περισσότερον ὅλων διακριθεὶς ὑπῆρξεν ὁ *Ch. Klein*, τοῦ ὁποίου ἔργα εἶναι «The Music Master» (1902), «Daughters of men» (1907), «The third degree» (1909). Ὁ *W. V. Moody* ἔγραψε «The great divide» καὶ «The faith healer», ὁ *Percy Mackaye* εἶναι ὁ συγγραφεὺς τῶν «The Canterbury pilgrims», «Jeanne d'Arc», «Sappho and Phaon» (1907), «Mater», καὶ «A garland to Sylvia» (1910). Εἰς τὴν δραματικὴν λογοτεχνίαν ἀνήκουν καὶ ὁ *E. Walter*, γράψας «The easiest way (1907), ὁ *Ed. Sheldon*, συγγραφεὺς τοῦ «The Nigger» (1909), *H. Fords, Rachel Crother, W. Hurblut, J. Kedill Patterson* κ.ἄ.

Τὸ μυθιστόρημα εἰσελθὸν εἰς τὸ πεδίον τῆς μελέτης τῆς κοινωνιολογίας καὶ τῆς ψυχολογίας ἀκολουθεῖ νέας τάσεις. Οὕτω ὁ Νέστωρ τῆς βορειοαμερικανικῆς μυθιστοριογραφίας *W. Dean Howells*, συγγραφεὺς τῶν «The Kentons» (1902), «The son of Royal Langbrith» καὶ «Miss Bellard's inspiration», ἔδειξε τὴν προτίμησίν του εἰς τὰς νέας λογοτεχνικὰς τάσεις εἰς τὰ νέα του ἔργα, ὅπως «Through the eye of the needle» (1907), «Between the dark and the daylight» (1907) καὶ «Fennel and rue» (1908). Ὁ *R. Grand* ἔγραψε «Un eavened bread» (1900), ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησε μεγάλην φήμην ὡς ἐκ τῆς ἡρωΐδος του, «The Undercurrent» (1904), «The lawbreakers», «The chippendales» (1909) κ. ἄ. Ὁ *H. James*, τὸν ὁποῖον ἐμνημονεύσαμεν εἰς τὴν περασμένην περίοδον, ἔφθασεν εἰς τὸ ζενὶθ τῆς δόξης του μὲ τὰ νέα ἔργα «The sacred fount» (1901), «The ambassadors» (1903), «The better sort» (1903), «The golden bowl» (1905), «Julia Bride» (1909). Ἡ *Edith Wharton*, ζωηρῶς ἐπηρεασμένη κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τὸν James, ἐξειλίχθη ἔπειτα ἀνεξαρτήτως εἰς τὰ ἔργα «The valley of decision», «The sanctuary», «The house of mirth» (1915), «Madame de Treymes» (1907), «The fruit of the tree» (1907) καὶ πλῆθος διηγημάτων. Ἡ *El. Robins*, γεννηθεῖσα εἰς τὰ 1860 ἐκαλλιέργησε τὸ ψυχολογικὸν μυθιστόρημα εἰς τὰ ἔργα «The open question» (1900), «The dark lantern» (1905), «Come and find me» (1907)· ἡ αὐτὴ ἔγραψε τὰ φεμινιστικὰ μυθιστορήματα «The Convent» καὶ «The Florentine frame» (1909). Σχετικῶς μὲ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὰς πρὸς ἄλληλα κοινωνικὰς σχέσεις τῶν δύο φύλων ἔγραψεν ὁ *R. Herrick*, συγγραφεὺς τῶν μυθιστορημάτων «Their child» (1904), «Memoirs of an American citizen» (1905), «The common lot» (1905), «Together» (1907), «A life for a life» (1910). Εἰς τὸ κοινωνιολογικὸν μυθιστόρημα συνεισέφερεν ὁ *H. Hupgood*, γράψας «The Autobiography of a thief» (1903), «An anarchist woman» (1908) καὶ ἄλλα.

Καὶ γυναῖκες δ' ὄχι ὀλίγαι ἠσχολήθησαν καὶ ἀσχολοῦνται εὐδοκίμως μὲ τὸ μυθιστόρημα καὶ δὴ τὸ φεμινιστικόν. Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνονται ἡ *Margaret Deland*, γράψασα εἰς τὰ 1907 «The awakening of Helena Ritchie», ἡ *Mary Wilkins*

Digitized by Google

Freeman, συγγραφεὺς τοῦ ἔργου «The shoulders of Atlas (1908), ἡ *Alice Brown,* τῆς ὁποίας τὸ μυθιστόρημα «Thyrza» ἐδημοσιεύθη τῷ 1908. Ἡ *Mabel Osgood Wright* ἔγραψεν ἀνωνύμως σειρὰν μυθιστορημάτων εἰς τὰ ὁποῖα περιγράφει τὴν διεφθαρμένην ζωὴν τῶν μεγάλων πόλεων ἐν συγκρίσει μὲ τὰ ἤθη τῆς ὑπαίθρου χώρας. Τοιαῦτα εἶναι τὸ «An unwilling Minerva» (1910). Ἡ *Ἔλσα Barcer* ἀπεκάλυψε τὴν δυνατὴν της προσωπικότητα εἰς τὸ «The son of Mary Bethel» (1909). Ἀλλ' ὁ κύριος ἀντιπρόσωπος τοῦ νεωτέρου μυθιστορήματος χωρὶς περιγραφάς, χωρὶς συμπεράσματα, βραχὺς καὶ συνθετικός, εἶναι ὁ *Harry Marks,* γεννηθεὶς εἰς τὰ 1885, συγγραφεὺς τῶν ἔργων «Peter Middleton» καὶ «Δάκρυ ἀπὸ βαθειά», μέσα εἰς τὰ ὁποῖα μὲ ἀληθινὴν φρίκην μᾶς ἀπεκάλυψε τὴν κατάστασιν τῆς φρικώδους ἠθικῆς γυμνότητος καὶ οὕτως εἰπεῖν ἠθικῆς κτηνωδίας εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσον μερικαὶ οἰκογένειαι τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ν. Ὑόρκης. Τὰς νεωτεριστικὰς τάσεις εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἠκολούθησαν καὶ συγγραφεῖς ἤδη περὶ τὸ τέρμα τοῦ σταδίου του, ὡς ὁ *Winston Churchill,* ὁ ὁποῖος ἀποτελειώσας τὴν τριλογίαν του «Richard Carvel» «The crisis» καὶ «The crossing» ἀφιερώθη εἰς τὸ νεώτερον μυθιστόρημα γράψας «Coniston» (1906), «Mr. Crewe's carcer» (1907) καὶ «A modern chronicle» (1910). Εἰς τὴν παλαιὰν μορφὴν παρέμειναν πιστοὶ ὁ *F. Hopkinson-Smith,* ὁ *R. Harding Davis,* ὁ *Owen Wister,* ἡ *Kate Douglas Wiggins* γράψασα «Rebecca» (1903) καὶ «New chronicles of Rebecca» (1907), καὶ ἄλλοι. Ὁ *Mark Twain* ἀνήκει μόνον ὑπό τινας συνθήκας εἰς τὴν μυθιστοριακὴν καὶ διηγηματικὴν λογοτεχνίαν καὶ δὴ εἰς τὸν εὐθυμογραφικὸν αὐτῆς κλάδον, διότι τὰ ἔργα του κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη τῆς ζωῆς του τοῦ ἐχρησίμευσαν ὡς μέσον ἐξωτερικεύσεως τῶν ἀπόψεών του ἐπὶ παντὸς εἴδους ζητήματος. Τὰ τελευταῖά του ἔργα τὸν κατατάσσουν μᾶλλον εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν φιλοσόφων παρὰ τῶν διηγηματογράφων ἢ εὐθυμογράφων. Ἀναφέρομεν ἀπὸ αὐτά: «The man that corrupted Hadleybury» (1900), «A double barrelled detective story» (1902), «A dog's tale» (1904), «Extracts from Adam's diary» (1906), «King Leopold's soliloquy» (1905), «Eve's diary» (1906), «Christian science» (1907), «Is Shakespeare dead?» (1909), «Extracts from Caplain Stermfield's visit to heaven» (1909) καὶ ἄλλα.

Εἰς τὴν λογοτεχνίαν τὴν ἀφορῶσαν τὰς πολιτείας τοῦ Νότου διεκρίθησαν εἰς τὸ μυθιστόρημα κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἡ εἰς τὰ 1870 γεννηθεῖσα *Mary Johnston,* ἡ ὁποία εἰς τὰ ἔργα αὐτῆς «To have and to hold» (1900), «Andrey» (1902), «Sir Mortimer» (1904) καὶ «L. Rand» (1908) ἐστερέωσε τὴν φήμην αὐτῆς ὡς ἐξόχου μυθιστοριογράφου, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποκτήσει ἀπὸ τὰ 1898. Πρέπει νὰ σημειωθοῦν ἀκόμη οἱ *T. Nelson Page,* *'. Chandler Harris* (1848—1909) καὶ *W. Cable,* συγγραφεὺς τοῦ «*Kincaid's battery*» (1908). Ἡ *Mary Murfree* ἔγραψε «*The fair Mississipian*» (1908). Μεταξὺ τῶν νεωτέρων συγγραφέων τῶν πολιτειῶν τοῦ Νότου πρέπει νὰ τύχουν ἰδιαιτέρας μνείας ὁ *Th. Dixon,* διὰ τὸ μέρος τὸ ὁποῖον ἔπαιξεν εἰς τὴν ἐναντίον τῶν μαύρων κίνησιν μὲ τὰ ἔργα του «The Copards' Spots» (1902), «The clansman» (1904), καὶ «The traitor» (1907), ἡ *Ἑλένη Clascow,* γράψασα «The battle ground» (1900), «The deliverance» (1904), «The ancient law» (1907), καὶ «The romance of a plainman» (1908). Ὁ *Fr. Grierson* εἰς τὸ ἔργον του «The valley of the shadows» (1901) περιέγραψε μὲ πολλὴν λεπτότητα καὶ τέχνην τὴν ζωὴν τοῦ Ἀβραὰμ Λίνκολν.

Εἰς τὸ ἠθογραφικὸν εἶδος διεκρίθησαν ὁ Ἰρλανδοέλλην *Lafcadio Hearn,* γεννηθεὶς τῷ 1850 εἰς τὴν Λευκάδα ἀπὸ μητέρα Ἑλληνίδα, ζήσας εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ ἐν τέλει πολιτογραφηθεὶς Ἰάπων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Yacumo Koizumi* ἠσχολήθη μὲ τὰ ἰαπωνικὰ ἤθη καὶ εἰς ταῦτα ἀναφέρονται τὰ ἔργα του «Kotto Kwaidan», «Japan» κ.ἄ. Ἠθογράφοι εἶναι ἐπίσης οἱ *J. Burroughs Bradford Torrey, Mabel Osgood Wright,* ἤδη μνημονευθεῖσα ὡς μυθιστοριογράφος, *W. Winter, Th. Wentworth, Higginson,* συγγραφεὺς τοῦ «Carlyle's laugh and others surprises» (1908), *W. Dean Howells, J. Fisken* καὶ ἄλλοι. Ὁ *H. van Dyke* ἐδημοσίευσε τὰς διαλέξεις του εἰς τὴν Σορβόννην μὲ τὸν τίτλον «The spirit of America» (1909). Ἐὰν ἐπεκταθῇ ὁ μοδερνισμὸς εἰς τὸ πεδίον τῆς λογοτεχνίας, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς τέχνης, πρέπει νὰ σημειωθοῦν μεταξὺ τῶν νεωτεριστῶν ὁ *G. Huncker* μὲ τὰ ἔργα του «Iconoclasts» καὶ «Promenades of an impressionist» (1910), ὁ *V. Thompson,* ἡ *Ἰωάννα Lee* μὲ τὸ «The Ibsen Secret» καὶ ἄλλοι.

Τέλος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀμερικανικῆς λογοτεχνίας οἱ περισσότερον διακριθέντες εἶναι ὁ *W. S. Trent* «American literature» (Ν. Ὑόρκη 1903), ὁ *Jonah Rittenhouse,* συγγραφεὺς τοῦ ἔργου «The younger American poets» (1904), ὁ *Everett Hale,* γράψας «The dramatists of to day» (1905), ὁ *E. Clarence Stedman,* ἐκδώσας «American Anthology», ὁ *William Cairn,* δημοσιεύσας «Selections from early American writers» (1909), ἔργον πραγματευόμενον περὶ τῶν σπουδαιοτέρων ἔργων τῆς ἀποικιακῆς περιόδου. Ὁ *C. Hidden Page* ἐξέδωκε τὴν συλλογὴν «The chief American poets», ὁ δὲ *W. Lyon Phelps* τὰ «Essays on the modern novellist» (1910).

Ἀναρίθμητα κυριολεκτικῶς εἶναι τὰ μυθιστορήματα, τὰ ὁποῖα δημοσιεύονται ὡς ἐπιφυλλίδες, τὰ διηγήματα, ἠθογραφίαι, ποιήματα καὶ μελέται παντὸς εἴδους, αἱ ὁποῖαι πληροῦν τὸν ἀληθινὰ γιγαντιαῖον τύπον τῆς Συμπολιτείας. Διὰ νὰ λάβῃ κανεὶς μίαν ἰδέαν τοῦ τί εἶναι αὐτὸς ὁ τύπος, ἀρκεῖ νὰ μάθῃ ὅτι κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1920 ἐξεδίδοντο τότε εἰς ὅλην τὴν χώραν 2398 ἡμερήσιαι ἐφημερίδες, 14008 ἑβδομαδιαῖαι ἐφημερίδες καὶ περιοδικά, 487 δισεβδομαδιαῖαι, 3156 μηνιαῖα δημοσιεύματα, 293 διμηνιαῖα καὶ 670 ἄλλων εἰδῶν. Ὡς πρὸς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ τύπου τούτου σημειοῦμεν ἁπλῶς ὅτι ἡ καθημερινὴ μέση κυκλοφορία τῶν πέντε μεγάλων πρωϊνῶν ἡμερησίων φύλλων τῆς Νέας Ὑόρκης, ἤτοι τῶν *American, Herald, Times, Tribune* καὶ *World,* ἦτο τῷ 1921 1.489.203 ἀντίτυπα.

III. ΙΣΠΑΝΟ - ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΙ. Ὅπως ἀπὸ τὰς παλαιὰς ἱσπανικὰς κτήσεις καὶ ἀποικίας τῆς Ἀμερικῆς παρήχθησαν πλείονα κράτη καὶ ἔθνη, ἔτσι ἦτο φυσικὸν τὰ ἔθνη ταῦτα νὰ δημιουργήσουν τὸ καθὲν καὶ ἰδιαιτέραν λογοτεχνίαν, περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον σημαντικήν. Εἰς πολλὰ τῶν κρατῶν τούτων κάποια λογοτεχνικὴ κίνησις εἶχεν ἀρχίσει πρὶν ἢ ἐπέλθῃ τὸ γεγονὸς τῆς ἀπὸ τῆς μητροπόλεως χειραφετήσεως· κυρίως ὅμως ἡ λογοτεχνία των ἀρχίζει ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἀνεξαρτησίας. Αἱ πολιτικαὶ ἀνωμαλίαι εἰς τὰς ὁποίας τὰ ἱσπανοαμερικανικὰ ἔθνη ἐπελάγωσαν κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ περασμένου αἰῶνος, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἡ πρώτη αἰτία τοῦ ὅτι αἱ λογοτεχνίαι των δὲν ἀπέδωκαν καρποὺς καλυτέρους καὶ εὐχυμοτέρους τῶν ὅσους παρουσιάζουν. Προϊὸν καὶ ἡ λογοτεχνία τοῦ κοινωνικοῦ βίου κανονίζει τὸν δρόμον της ἢ μᾶλλον τὸν βλέπει νὰ κανονίζεται ἀπὸ τὴν ὅλην τῆς χώρας κοινωνικὴν ἐξέλιξιν. Θ' ἀναφέρωμεν κατωτέρω εἰς μερικὰς ἁδρὰς γραμμὰς ὅ,τι θεωροῦμεν ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας ἀπὸ τὴν λογοτεχνικὴν κίνησιν τῶν ἱσπανο-αμερικανικῶν λαῶν, λαμβάνοντες ἕνα ἕκαστον ἀπὸ τοὺς σπουδαιοτέρους αὐτῶν χωριστά.

Α') Μεξικανικὴ λογοτεχνία.—Ἤδη πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὸ Μεξικὸν ὑφίσταντο ἑστίαι πολιτισμοῦ, ὅπως ἤδη εἴδομεν, περισσότεραι τῆς μιᾶς. Οἱ *Mayas* τοῦ *Yucatan* εἶχον μάλιστα βιβλία ὁμοιάζοντα μὲ τὰ βιβλία τῶν Σιαμαίων, γραμμένα δὲ ἐπάνω εἰς περγαμηνὴν ἢ χάρτην ἐγχωρίου βιομηχανίας. Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Yucatan *Διέγος Landa* εἰς τὴν περιγραφήν του τῆς χερσονήσου ταύτης (περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος) βεβαιοῖ ὅτι μερικὰ τῶν βιβλίων τούτων ἐπραγματεύοντο περὶ ἀστρονομίας, γεωλογίας, θεολογίας, ἰατρικῆς καὶ ἱστορίας· ἐν τῷ ζήλῳ του ὅμως ἢ ἐχχριστιανίσῃ μίαν ὥραν ἀρχύτερον τοὺς ἰθαγενεῖς παρέδωκεν εἰς τὸ πῦρ τὰ ἔργα ταῦτα, καταστρέψας ἐπὶ πλέον πολλὰ ἀγάλματα καὶ ἀγγεῖα.

Πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Ἱσπανῶν τοῦ Κορτὲζ ὑπῆρχον εἰς τὸ Μεξικὸν ποιηταὶ ἐκ τῶν ὁποίων ὁ γνωστότερος ἦτο ὁ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἀκμάσας βασιλεὺς τοῦ Texcuco *Netzahualcoyotl,* εἰς τὸν ὁποῖον, ἂν καὶ χωρὶς σπουδαίαν ἱστορικὴν βάσιν, ἀποδίδονται καὶ σήμερον ποιήματά τινα. Τούτου ἀπόγονος ὑπῆρξεν ὁ *Fernando de Alva Ixtilxochitl,* ἀκμάσας εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἰθαγενὴς τοῦ Texcuco καὶ μεταφράστης τῶν ποιητικῶν ἔργων τοῦ παλαιοῦ βασιλέως. Ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς μεξικανικῆς ἀρχαιότητος, ἀνέγνωσε τὰς εἰς τὰς ἰθαγενεῖς γλώσσας ἐπιγραφάς, ἐμελέτησε τὰς παραδόσεις καὶ τὰ ᾄσματα καὶ συνέταξεν εἰς τὴν καστιλιανὴν διαφόρους πραγματείας περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Τολτέκων καὶ τῶν Τεξκουκανῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ τέλους τῆς εἰς τὸ Μεξικὸν ἀρχῆς τοῦ Κορτέζ. Τὸ ὕφος του διακρίνει ἁπλότης, ἐνίοτε δὲ εὐφράδεια· αἱ σκέψεις του εὐγενικαὶ προκαλοῦν πολλάκις τὴν συγκίνησιν. Αἱ περιγραφαί του γραφικαί· ἡ φυσικὴ χάρις τοῦ λόγου του, ἡ λεπτομερὴς ἐξιστόρησις τῶν σπουδαιοτέρων ἐπεισοδίων τῆς ζωῆς τοῦ ἥρωός του ἔγιναν αἰτία νὰ τοῦ ἀπονεμηθῇ ὁ δίκαιος χαρακτηρισμὸς *Λιβίου τοῦ Ἀναχουάκ.*

Διαρκούσης τῆς ἱσπανικῆς κυριαρχίας τὰ πλεῖστα τῶν δημοσιευομένων ἦσαν θεολογικοῦ περιεχομένου, προερχόμενα συνήθως ἀπὸ τὸν γόνιμον κάλαμον τῶν ἰησουιτῶν πατέρων. Ἀπὸ τοὺς χρονογράφους, οἱ ὁποῖοι εἶναι περισσότεροι τοῦ ἑνός, μανθάνομεν ἰδίως τὴν κατάκτησιν καὶ τὰ διάφορα αὐτῆς συγκινητικὰ ἐπεισόδια. Μεταξὺ τῶν συγγραφέων τούτων διακρίνεται ὁ *Bernal Diaz,* τοῦ ὁποίου ἡ ἀληθὴς ἱστορία τῆς καταχτήσεως (Historia verdadera de la Conquista) μετεφράσθη εἰς πολλὰς γλώσσας. Ὁ *Toribio Benavente,* ἐπικαλούμενος *Motolinia,* ἔγραψε κατόπιν Historia de los Indias καὶ Historia Ecclesiastica. Ὁ σπουδαιότερος ὅλων τῶν χρονογράφων τῆς Νέας Ἱσπανίας τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος εἶναι ὁ *Torquemada,* συγγραφεὺς τῆς «Monarquia Indiana». Εἴδομεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀμερικῆς ὅτι ὁ *Βαρθολομαῖος de Las Casas,* ἐπίσκοπος τοῦ Chiapas, ἠσχολήθη μὲ τὸ Μεξικὸν καὶ τὴν κατάκτησίν του εἰς τὴν «Historia verdadera de la Conquista de Nueva Espana». Ὁ κομψὸς *Herrera* ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ 1601 τὴν «*Γενικὴν Ἱστορίαν*», βιβλίον κλασσικὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ Μεξικοῦ.

Ἡ κίνησις τῶν γραμμάτων ἦτο ἐλαχίστη· βιβλιοθῆκαι ὑπῆρχον κυρίως εἰς τὰ μοναστήρια, ὅπου ὅμως τὰ μόνα ὑπάρχοντα βιβλία ἀνῆκον σχεδὸν κατὰ κανόνα εἰς τὴν θεολογίαν. Τὰ ξένα βιβλία ἦσαν αὐστηρῶς ἀπηγορευμένα, ἐπὶ δὲ τῶν προϊόντων τῆς ἱσπανικῆς ἐλαφρᾶς φιλολογίας ἐξησκεῖτο ἀπὸ τὸν κλῆρον αὐστηρὰ λογοκρισία. Μολα ταῦτα τὰ τυπογραφεῖα δὲν ἔλειψαν. Τῷ 1536 ἐτυπώθη τὸ πρῶτον βιβλίον εἰς τὸ Μεξικόν, τῷ δὲ 1761 ὑπῆρχον εἰς τὴν χώραν ἓξ τυπογραφεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξεδίδοντο πλῆθος βιβλίων, κυρίως θεολογικά, καί τινα ἱστορικά, ἰατρικά, νομικὰ κλπ. Λεξικὰ καὶ κατηχήσεις ἐδημοσιεύοντο ὄχι μόνον εἰς τὴν ἱσπανικὴν ἢ ἀκριβέστερον εἰς τὴν καστιλιανὴν ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἰθαγενεῖς γλώσσας huaxteca, mixteca, nahuatl, otomi, tarasca, zapoteca καὶ ἄλλας.

Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων λογοτεχνῶν τῆς ἀποικιακῆς περιόδου εἶναι ὁ *Ruiz de Alarcon,* Μεξικανὸς σπουδάσας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Νέας Ἱσπανίας, ἀναδειχθεὶς δραματικὸς ποιητὴς πρώτης τάξεως, ἐφάμιλλος τοῦ Lope de Vega καὶ τοῦ Tirso de Molina, τῶν μεγαλυτέρων Ἱσπανῶν δραματουργῶν. Ἡ *Juana de Asbaje,* ὡς μοναχὴ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀδελφὴ *Juana Inès de la Cruz,* ἐπωνομάζετο εἰς τὴν ἐποχήν της δεκάτη μοῦσα. Ἡ ποίησίς της διακρίνεται ἀπὸ ἄφθονον φαντασίαν καὶ ἀπὸ λεπτότητα αἰσθήματος, εἶναι δὲ ὄχι κατωτέρας ἀξίας ἀπὸ τὰ ἔργα οἱουδήποτε μεγάλου συγχρόνου Ἱσπανοῦ λυρικοῦ. Ὁ σπουδαιότερος τῶν χρονογράφων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὑπῆρξεν ὁ γαλλικῆς καταγωγῆς φραγκισκανὸς μοναχὸς *Αὐγουστῖνος de Bétancourt* ποιητής δέ, ἱστορικὸς καὶ φιλόσοφος ἀνεδείχθη ὁ *C. de Siguerra y Gongora* (1645-1700), τοῦ ὁποίου τὸ δεύτερον ἐπώνυμον ὑπενθυμίζει τὸν εἰσηγητὴν τοῦ *Γογκορισμοῦ.*

Τὴν ἀποικιακὴν περίοδον ἀκολουθεῖ ἡ ἐπαναστατική, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄποικοι, κινούμενοι ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, συλλαμβάνουν, παρασκευάζουν καὶ εἰς τὸ τέλος ἀγωνίζονται διὰ τὴν χειραφέτησιν. Εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον παρουσιάζεται τὸ πρῶτον κλασσικὸν μεξικανικὸν ἔργον τοῦ *José Fernandez de Lixardi* (1771—1827) «El Periquillo Sarmiento». Τὸ ἔργον τοῦτο, χαρακτῆρος πειρακτικοῦ, εἶχε γίνει δημοφιλέστατον ἅμα ἐκδοθέν, ἐθεωρεῖτο δὲ διὰ τὸ Μεξικὸν κάτι τι ἀνάλογον πρὸς τὸν «Gil Blas». Αἱ «Letrillas satiricas» τοῦ de Lixardi, δημοσιευθεῖσαι μέχρι τοῦ 1810, καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ «Capolavoro» συνετέλεσαν νὰ διατηρηθῇ ζωηρὰ ἡ ἐξέγερσις τοῦ λαοῦ καὶ προητοίμασαν τὴν ὁδὸν τῆς ἐξορίας εἰς τὸν τολμηρὸν συγγραφέα, ὁ ὁποῖος καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ ἑξάμηνον. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος διεκρίθη ὁ ποιητὴς *Φρ. Μανουὴλ Navarrete,* τοῦ ὁποίου ἡ τρυφερότης καὶ ἡ ἁγνότης τοῦ ὕφους διαφαίνεται, ὡς καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ εὐσέβεια, εἰς κάθε γραμμὴν τῶν ἔργων του. Μετὰ τοῦ συγχρόνου του ποιητοῦ *Tagle* ὁ Navarrete ἠμποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἐκ τῶν προδρόμων τοῦ ρωμαντισμοῦ. Πολιτικὸν χαρακτῆρα ἔχουν τὰ ποιήματα τοῦ εἰς τὴν ἰδίαν περίοδον ἀνήκοντος *A. Quintana Roo.* Ἐκ τῶν ἱστορικῶν τῆς περιόδου ταύτης ὁ *Λουκᾶς Alaman* καὶ ὁ *C. Bustamante* (1774—1835) κατέγιναν μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ νεοσυστάτου κράτους.

Εἰς τὴν τρίτην περίοδον τῆς μεξικανικῆς λογοτεχνίας (ἀπὸ τοῦ 1830—1900) κατὰ τὰ πρῶτα 40 ἔτη αἱ συνεχεῖς ἐμφύλιοι ἔριδες τῆς χώρας καὶ οἱ ἀγῶνες ἐναντίον τῶν Γάλλων δὲν ἄφηνον τὸν καιρὸν καὶ τὴν διάθεσιν πρὸς σοβαρὰν φιλολογικὴν ἐργασίαν. Οὕτως ἡ ἀναγέννησις τῆς λογοτεχνικῆς κινήσεως εἰς τὸ Μεξικὸν συμπίπτει μὲ τὴν χαραυγὴν μιᾶς καλυτέρας, δηλ. εἰρηνικωτέρας περιόδου. Εἰς τὰ 1870 ἐμφανίζεται ὁ ποιητὴς *Manuel Acuna,* σπουδάσας δὲ ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς ἀνεδείχθη ὁ *Ἰγνάτιος Altamirano.* Μεταξὺ τῶν ποιητῶν, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν τὰς νεωτέρας τάσεις διακρίνονται οἱ *Βικέντιος Palacio,, M. Najera, Juan de Dios Peza,* ἡ *Ἰωσήφα Murillo* καὶ ἄλλοι. Λυρικοὶ ποιηταὶ εἶναι ὁ *Salv. Diaz Miron, L. Urbina, Amado Nervo, Enr. Gonzalez* κ. ἄ. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ Ἀμερικανοῦ ἱστορικοῦ *Prescott* περὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἀζτέκων διήγειρεν εἰς μίμησιν πολλοὺς φιλοτίμους Μεξικανούς, πολιτικούς, ποιητὰς ἀκόμη καὶ ἠθικολόγους, ἱστορικούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀξίζει νὰ ἀναφερθῇ ὁ *José Roa Barcena.* Ὁ *Ἐλ. Gonzalez* ἔγραψε τὴν «Vida del Doctor Mier» τοῦ προέδρου τοῦ Μεξικοῦ, ὁ δὲ *M. Oroczo y Berra* σπουδαίαν «Historia antiqua y de la Conquista de Mejico» Τὸ ἔργον τοῦ

Digitized by Google

Ἀντωνίου Garcia Arbas «El libro de mis recuerdos» (1905) μᾶς περιγράφει τὸ Μεξικὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πολέμου πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ τὰ κατὰ τὰς περιπετείας τοῦ ἀτυχοῦς Μαξιμιλιανοῦ. Τέλος τῷ 1886 ἐγένετο γνωστὸς ὁ Guillermo Prieto δημοσιεύσας τὸ Romancero Nacional, τὸ ὁποῖον ἐπηκολούθησεν ἡ συγγραφὴ πολλῶν μυθιστορημάτων.

Β´) Λογοτεχνίαι τῶν Ἀντιλλῶν. — Ἐκ τῶν νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Ἀντιλλῶν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἀνέπτυξαν ἰδίαν λογοτεχνίαν, τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀξίαν λόγου, αἱ μεγάλαι καὶ κυρίως ἡ *Κούβα*, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἡ *Ἀΐτη* καὶ τὸ *Πορτορῖκον*.

1) Κούβα. Ἂν καὶ μόλις ἀπὸ τὰ 1898 ἢ ὀρθότερον ἀπὸ τὰ 1902 ἡ μεγίστη τῶν Ἀντιλλῶν ἀπολαύει ἐλευθέρου βίου, ἐν τούτοις καὶ κατὰ τὴν ἀποικιακὴν περίοδον καὶ ἰδίως κατ᾽ αὐτὴν ἡ λογοτεχνική της παραρωγὴ δὲν ὑπῆρξεν ἀναξία λόγου.

Τὸ ἀρχαιότερον ἐν Κούβᾳ γραφὲν ποίημα εἶναι ὁ «Καθρέπτης τῆς ὑπομονῆς» (Espejo de paciencia) τοῦ *Σιλβέστρου Balboa*. Ἐν τούτοις διὰ νὰ ἀνεύρωμεν ἀληθεῖς ποιητάς, πρέπει κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Menéndez y Pelayo νὰ προχωρήσωμεν ἕως εἰς τὸ β´ ἥμισυ τοῦ ΙΗ´ αἰῶνος. Ἐκ τῶν δύο ποιητῶν τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ ὁ *Μανουὴλ de Ziqueira* ἔγραψε «Batalla naval de Cortés en la laguna de Méjico», «Dosde Mayo», «El primer sitio de Zaragoza», «Ὠδὴν εἰς την πίτυν» (A la Pina) κ. ἄ. Ὁ ἄλλος, *Μανουὴλ Justo de Ruvalcava* κλίνει μᾶλλον πρὸς τὸ βουκολικὸν εἶδος· τὰ καλύτερα ἔργα του εἶναι ἡ ἐλεγεία «Εἰς τὴν νύκτα», «Ὁ θάνατος τοῦ Ἰούδα» ποίημα, καὶ τὸ σονέτον «A Nise bordando un ramillete».

Ἐκ τῶν ποιητῶν τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος διεκρίθησαν ὁ *Προυδέντιος de Echevarria y O' Gavan* γράψας εἰς τὰ 1820 σάτιραν «Κατὰ τῆς μελέτης τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου», τὴν ὁποίαν πολὺ ἐπαινοῦν. Νεώτερος αὐτοῦ εἶναι ὁ *Fr. Turrondo*, ὁ *del Monte*, ὁ *Ἰ. Valdés*, γράψας «Ocios poeticos», ὁ *M. Gonzalez del Valle*, γράψας «*Diccionario de Las Musas*» (1827), ὁ *Πολύκαρπος Valdés*, ὁ *Ἀνάκλητος Bermudez* καὶ ἄλλοι. Ἀλλ᾽ ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς τῆς Κούβας εἶναι ὁ *José Maria de Heredia* (1803-1839), γεννηθεὶς εἰς τὸ Σαντιάγον καὶ ἀποθανὼν εἰς τὴν Τολούκαν τοῦ Μεξικοῦ, τρία ἔτη πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ὁμωνύμου του ποιητοῦ τῶν «Τροπαίων», ὅστις ἦτο πρῶτός του ἐξάδελφος καὶ ἐπίσης Κουβαῖος.

Θερμὸς πατριώτης μὲ ἰδέας ἐπαναστατικὰς ὁ de Heredia ἔγραψε μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν ἔργα πλήρη ζωῆς, ὅπου ἐκφράζει μὲ τέχνην καὶ πάθος τὰ εὐγενέστερα αἰσθήματα, ὅπως τὰ ποιήματα «El Niagara», «El Theocalli de Cholula», «Himno al desterrado», «Epistola a Emilia» καὶ ἄλλα παγκοσμίου φήμης. Ποιητὴς ἐξαίρετος εἶναι καὶ ὁ *Γαβριὴλ Valdés*, γνωστὸς μὲ τὸ ψευδώνυμον *El. Placido*, γράψας «La muerte de Gessler», «La flor de la Cana Xirotencal», «Plegaria» καὶ ἄλλα ἐμπνευσμένα ἔργα. Εἰς τὴν ποίησιν τῆς Κούβας διαπρέπει τὸ ὄνομα μιᾶς γυναικός, τῆς *Γερτρούδης Gomez de Avellaneda*, τῆς πρώτης μεταξὺ τῶν Καστιλιανῶν ποιητριῶν. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἔργων της ἀναφέρομεν τὰ «A la cruz», «A la poesia», «Al Genio poético», «Amor yorgullo», «Dedicaciòn de la lira a Dios», εἰς τοὺς στίχους τῶν ὁποίων διαλάμπει πλὴν ἄλλων αἰσθημάτων καὶ ὁ πλέον σφοδρὸς καὶ τρυφερὸς ἔρως. Ἡ *Avellaneda* εἶναι ὡσαύτως δραματικὴ συγγραφεύς, τῆς ὁποίας τὰ ἔργα, ὡς «El Principe de Viana» (1844), «Σαούλ», «Recaredo», «Munio Alfonso», «Baltasar» (1858) καὶ ἄλλα, καθὼς λέγει ὁ Menéndez y Pelayo, δὲν ἐξετιμήθησαν κατ᾽ ἀξίαν. Μετὰ τὸν de Heredia καὶ τὴν Avellaneda, ὁ τρίτος ἴσως κατ᾽ ἀξίαν ποιητὴς τῆς Κούβας εἶναι ὁ νεώτερος τῶν δύο πρώτων *Ἰωακεὶμ Lorenzo Luaces*, γράψας «Canto de Caled». «Oracion de Matatias» καὶ ἄλλα ἔργα. Ἓν τῶν καλλίστων προϊόντων τῆς μούσης τοῦ φιλέλληνος *Luaces* εἶναι «Ἡ πτῶσις τοῦ Μεσολογγίου» (La Caida de Missologhi). Ἐκ τῶν ποιητῶν τῆς πρώτης γραμμῆς εἶναι καὶ ὁ *Juan Clem. Zenea*, γράψας «Fidelia» εἰς τὸ ποιητικὸν εἶδος, τὸ ὁποῖον ἰδιάζει εἰς τὴν ἱσπανικὴν ποίησιν καὶ καλεῖται «romance» καὶ «*Diario de un martir*», συλλογὴν ποιημάτων γραφέντων εἰς τὴν φυλακήν. Ὁ *Ραφαὴλ de Mendive* εἶναι ποιητὴς λεπτὸς καὶ καλλιεπής, τοῦ ὁποίου ἡ «romances» περιέχουσα συλλογὴ «Yumuri» καὶ τὰ ποιήματα «La flor del agua», «La gota de rocio», «La musica de las Palmas» ἀναδεικνύουν αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν καλυτέρων ποιητῶν τῆς χώρας.

Μεταξὺ τῶν νεωτέρων καὶ νεωτάτων ποιητῶν τῆς Κούβας διαπρέπουν οἱ *José Marti*, *José Palma*, *Διέγος Tejero*, *Στέφ. Borrero Echevarria*, *'. del Casal*, ὁ *Κάρ. Uhrbach*, ὁ *Φρειδ. Uhrbach*, αἱ *Mercedes Matamoros*, *Juanita Borrero*, *Αὐρηλία Castillo de Gonzalez*, *Bon. Byrne M. Pichardo*, *Dulce Maria de Lujàn*, *Ἰωσὴφ* καὶ *Νέστωρ Carbonell*, *Xenes*, *Αὐγ. Acosta* κ. ἄ.

Εἰς τὴν πεζογραφίαν καὶ δὴ εἰς τὸ μυθιστόρημα, τὸ διήγημα, ἰδιαιτέρως τὸ ἠθογραφικόν, τὴν ἱστορίαν, ἡ Κούβα δὲν ὑστερεῖ οὐδεμιᾶς ἄλλης χώρας. Ἐπίσης εἰς τὴν βιογραφίαν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἀναφέρομεν τὸν *P. de Aguero*, βιογράφον γράψαντα «Cubanos distinguidos» καὶ «Guerra d' Italia». Ὁ *José de Armas y Céspedes* εἶναι μυθιστοριογράφος, ὡς καὶ ἡ *Βιργινία Auler*, τῆς ὁποίας τὰ ἔργα «Un aria de Bellini», «Entretenimientos literarias», «Mauricio», «Una habanera» κ. ἄ. ἔτυχον πολλῆς προσοχῆς. Εἷς ἐκ τῶν καλυτέρων πεζογράφων τῆς Κούβας, ἀσχοληθεὶς καὶ μὲ τὴν σατιρικὴν ποίησιν εἶναι ὁ *Ramon Ἰγνάντιος Arnao*, γεννηθεὶς τῷ 1819. Ὁ *Ἀνσέλμος Suarez*, γεννηθεὶς τῷ 1828, ὑπῆρξε θαλερὸς συγγραφεὺς ἀπεικονίσας μὲ τέχνην καὶ χάριν τὴν φύσιν τῆς νήσου καὶ γράψας ἐξαιρέτους ἠθογραφίας: «El Guardiero», «El sol del Palmar», «La sombra de las nubes», «Orillas del' mare» καὶ ἄλλας, ποῦ εἶναι ἀληθιναὶ ᾠδαὶ εἰς πεζόν. Εἰς ἡλικίαν μόλις εἴκοσι ἐτῶν ὁ *Souarez y Romero* ἐδημοσίευσε τὸ δραματικὸν μυθιστορημάτιον «Φραγκῖσκος», ὅπου περιγράφει τοὺς ἔρωτας δύο σκλάβων. Ὁ *José Victorino Betancourt* εἶναι ποιητὴς καὶ ἠθογράφος ἀπὸ τοὺς πλέον πρωτοτύπους καὶ χαριτωμένους. Τὰ ἄρθρα καὶ αἱ ἐπιφυλλίδες του «La nina mendicante» (1847), «Los Curros del manglar», «El dia de Reyes», «El Velario» κ. ἄ. εἶναι ἔργα, τὰ ὁποῖα θὰ διαβάζωνται πάντοτε εὐχαρίστως καὶ ἐπωφελῶς. Μὲ τὸ αὐτὸ εἶδος ἀσχολεῖται ὁ υἱός του *Λουδοβῖκος Betancourt*, ἐνῷ ὁ *José Ramon Betancourt* ἔγραψε τῷ 1852 τὴν μυθιστορίαν «Una feria de la Caridad». Ὁ *José de Cardenas* ἀποθανὼν τῷ 1882 ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς ἀρίστους πεζογράφους· αἱ ἠθογραφίαι του «Un titulo», «El educado fuera», «Colocar al nino» κατέστησαν αὐτὸν γνωστὸν πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Κούβας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Μεταξὺ τῶν καλῶν πεζογράφων δύνανται νὰ μνημονευθοῦν ὁ *Θωμᾶς Cervantes*, ὁ *Ριχ. Belmonte*, κριτικός, καὶ ὁ *Casimir Delmonte*, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ποιητής. Εἰς τὸ μυθιστόρημα διεκρίθησαν ὁ *José N. Casal*, ἐπιτυγχάνων εἰς τὸ περιγραφικὸν εἶδος, δημοσιεύσας «El ultimo suspiro», «El valle del Yumuri», «Ὁ θάνατος ἑνὸς δικαίου» (1860)· ἡ ποιήτρια *Γερτρούδη Gomez de Avellaneda* γράψασα τὰς μυθιστορίας «Sab», «Espatolino», «Δύο γυναῖκες», «Guatimotzin»· σπουδαῖα εἶναι τὰ φανταστικά της διηγήματα εἰς εἶδος μύθων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ καλύτερα εἶναι «La velada del helecho», («Ἡ βραδυὰ 'στὴ φτέρη»), «La bella Toda», «Τὸ κατηραμένο βουνό», «La flor del angel», «La budina del lago Azul, El ama Blanca», «La baronese de Youx» καὶ ἄλλα. Παλαιοτέρα τῆς Avellaneda ὑπῆρξεν ἡ εἰς τὰ 1759 γεννηθεῖσα *Maria de las Mercedes Santa Cruz*, γενομένη γνωστὴ εἰς τὴν Εὐρώπην μὲ τὰ ἔργα της «Memorias de una criolla», «Λόλα καὶ Μαρία», «Αἱ λέαιναι τῶν Παρισίων», «Ὁ δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν» κ. ἄ. Μυθιστοριογράφοι διακεκριμένοι εἶναι ὁ κατὰ τὸ 1828 γεννηθεὶς *José Ζαχαρίας Gonzalez*, γράψας «Ἀναμνήσεις ἐκ τῆς χολέρας», «Κάρμεν καὶ Ἀδέλα», «Ἔρως καὶ χρῆμα», ὁ *de Bayamo*, ὁ *Φραγκ. de Frias*, εἷς ἐκ τῶν περισσότερον βαθέων καὶ κλασσικῶν Ἀμερικανῶν συγγραφέων. Ὁ *Κύριλλος Villaverde* ἐκαλλιέργησεν ἐπιτυχῶς τὸ ρωμαντικὸν μυθιστόρημα εἰς τὰ ἔργα του: «Cecilia Valdis» μὲ θέμα ἔρωτας δούλων, «Οἱ δύο ἔρωτες», «El Ciego y su perro», «El penitente», «La Peineta calada» κ. ἄλ. Ὁ *Νικόλ. Heredia* ἔγραψε τὸ ρωμαντικὸν μυθιστόρημα «Leonela», ὁ δὲ *Romàr Meza* περιγράφει τὴν κουβαϊκὴν κοινωνίαν εἰς τὰς μυθιστορίας «Mi tio», «el empleado καὶ Don Aniceto» «el tenero», εἰς τὰς ὁποίας ἐκδηλώνεται λεπτοτάτη παρατηρητικότης· τὰ ἔργα ταῦτα σκοπὸν εἶχον τὴν ἐπαναστατικὴν προπαγάνδαν. Μὲ τὸ αὐτὸ θέμα, τὴν περιγραφὴν τῶν ἠθῶν τοῦ λαοῦ, ἀσχολεῖται ὁ *F. de P. Gelabert* γράψας εἰς τὰ 1875 «Cuadros de Costumbres».

Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων χρονογράφων τῆς Κούβας ὑπῆρξεν ὁ εἰς τὰ 1697 γεννηθεὶς *José Martìn Arrate*, γράψας «Ἱστορίαν τῆς Ἀβάνας», εἰς τὴν ὁποίαν διέσωσε παλλὰς ἐνδιαφερούσας τοπικὰς παραδόσεις. Τέκνον τῆς Ἀβάνας εἶναι ὁ *Ἰγνάτιος José Urrutia*, γεννηθεὶς εἰς τὰ 1730, χρονογράφος ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων, μετὰ τὸν ὁποῖον ἄξιος μνείας εἶναι ὁ γεννηθεὶς τῷ 1752 *Ἀντώνιος José Valdés* γράψας «Historia de la isla de Cuba y en especial de la Habana» μετὰ λίαν ἐνδιαφερουσῶν πληροφοριῶν. Κατὰ τὸν ΙΘ´ αἰῶνα διεκρίθησαν οἱ *Bachiller y Morales* καὶ *Φραγκ. Jimeno*, διαπρεπεῖς δ᾽ ἱστορικοὶ ἀνεδείχθησαν ὁ *P. Guiteros*, ὁ *Ἰάκ. de la Pezuela*, συγγραφεὺς τοῦ «Ensayo historico de la isla de Cuba» (Ν. Ὑόρκη 1842) καὶ ὁ *José Antonio Saco*, τοῦ ὁποίου ἡ «Historia de la esclavitud» ἀπέκτησε παγκοσμίαν φήμην. Ἐκ τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν διακρίνονται ὁ *Ἑρρ. Collazo*, γράψας «Los Americanos en Cuba» (1902) καὶ «Cuba Heroica» (1912), ὁ *José Miro Argenter*, τοῦ ὁποίου ἔργον εἶναι «Cronicas de la Guerra» (1910), καὶ ὁ *Ραφαὴλ Martinez Ortiz*, τοῦ ὁποίου δημοσιεύεται ἡ «Historia de Cuba».

Ἐκ τῶν κριτικῶν ἀναφέρομεν τὸν *José de Armas*, γνωστὸν μὲ τὸ ψευδώνυμον *Justo de Lara* καὶ ὁ ὁποῖος ἠσχολήθη ἰδίως μὲ τὸν Θερβάντες. Ἐκ τῶν μελετῶν του αἱ καλύτεραι εἶναι «Algo sobre Don Quijote», «Los dos Quijotes», «De algunos enemigos del Quijote», ἔργα φανέντα εἰς τὰ 1889 «Los versos de Cervantes» (1895), «Cervantes y el Quijote» (1906), «Cervantes y el Duque de Sessa», «Nuevas observaciones sobre el Quijote de Avellaneda» (1909) κ. ἄ.

Τέλος ἀπὸ τοὺς θεατρικοὺς συγγραφεῖς ὁ πρῶτος ὑπῆρξεν ὁ *José Rodriguez Ucres*. Ὁ *José Maria de Heredia* ἔγραψε βραδύτερον τὴν τραγῳδίαν «Sila», παιχθεῖσαν τῷ 1825 εἰς τὸ Μεξικόν· μετ᾽ αὐτὴν δὲ τὰ ἔργα «Τιβέριος», «Σκούλ», «Ἀτρεὺς καὶ Θυέστης». Εἰς τὰ 1848 ὁ ποιητὴς *José Jacinto Milanés* ἔγραψε τὸ δρᾶμα «El conde Alarcos», μέγαν δὲ θρίαμβον ἐσημείωσε περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἡ *Γερτρούδη Gomez de Avellaneda* μὲ τὴν παράστασιν τῶν δραμάτων της «Σαοὺλ» (1849) καὶ «Βαλτάσαρ» (1850). Ἤδη πρότερον ὁ *Ἰωακεὶμ Lorenzo Luaces* ἐδημοσίευσε τῷ 1845 τὰ δράματα «El mendigo Rojo» καὶ «Ἀριστόδημος», τῷ δὲ 1847 ὁ *Ραφαὴλ Mendine* τοὺς «Πτωχοὺς τῷ πνεύματι», «Τὸ μαῦρο σύννεφο», «Γιὰ τὴν πατρίδα». Θεατρικοὶ συγγραφεῖς ὑπῆρξαν καὶ οἱ *Φρ. Sellén* καὶ *Θεοδ. Urzaiz*. Ἐκ τῶν συγχρόνων γνωστοὶ καὶ πέραν τῆς Κούβας εἶναι οἱ ἀδελφοὶ *Φραγκῖσκος* καὶ *Γουσταῦος Robreno*, γράφοντες σπινθηροβολούσας ἀπὸ πνεῦμα κωμῳδίας ἠθῶν, καὶ ὁ *M. Soronto*, συγγραφεὺς τοῦ «Sangre guajira» καὶ ἄλλων ἔργων.

2) Ἀΐτη. Ἡ ἄλλοτε *Ἱσπανιόλα* διαιρεῖται σήμερον εἰς δύο κράτη, τὸν *Ἅγιον Δομίγκον*, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι μαῦροι καὶ μιγάδες ὁμιλοῦν τὴν ἱσπανικήν, καὶ τὴν *κυρίως Ἀΐτην*, τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμός, ἐπίσης ἀπὸ μαύρους καὶ μιγάδας συγκείμενος, ὁμιλεῖ τὴν γαλλικὴν δηλ. τὸ γαλλικὸν ἰδίωμα. Ὡς ἐκ τούτου ἐπάνω εἰς τὴν αὐτὴν μεγάλην νῆσον ἀνεπτύχθησαν δύο διάφοροι λογοτεχνίαι, *ἡ τοῦ Ἁγίου Δομίγκου* ἀνήκουσα εἰς τὰς ἱσπανο-αμερικανικὰς καὶ *ἡ τῆς Ἀΐτης*, ἡ ὁποία ἀνήκει κυρίως εἰς τὴν ὁμάδα τῶν λογοτεχνιῶν τῶν γαλλοφώνων λαῶν καὶ περὶ τῆς ὁποίας, ἐξερχομένης τοῦ θέματος τοῦ κεφαλαίου τούτου, θὰ κάμωμεν ὅλως κατ᾽ ἐξαίρεσιν λόγον ἐνταῦθα.

α´.—*Λογοτεχνία τοῦ Ἁγίου Δομίγκου:* Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς ποιητὰς τῆς Δομινικανῆς δημοκρατίας εἶναι ὁ *Φῆλιξ Maria del Monte*, γράψας λυρικὰ ἔργα, διάφορα δράματα καὶ ἓν κωμειδύλλιον· ἡ *Encarnacion Echevarria del Monte*, ποιήτρια διακεκριμένη· ὁ *Ξαβιέρος Angulo Guridi*, τοῦ ὁποίου τὰ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ποίησιν ἀναφερόμενα ἔργα ἐμφανίζουν πολλάκις πρωτοτύπους εἰκόνας καὶ σκέψεις· ὁ *N. Niene*, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς τὴν δομινικανὴν ποίησιν τὸν τοπικὸν χρωματισμόν· ὁ *Φρ. Mota*, τοῦ ὁποίου ἡ ᾠδὴ «Virgen de Ozama» ἐνέχει στροφὰς ἀψόγου τέχνης, προξενούσας εὐχάριστον ἐντύπωσιν· ὁ μυθογράφος *Φίλ. Davila* καὶ ἄλλοι. Ἀλλ᾽ οἱ ἄριστοι τῶν ποιητῶν τοῦ Ἁγίου Δομίγκου εἶναι ὁ *José Pérez* μὲ τὰ ἔργα «El junco verde», «Los ecos del destierro» καὶ «La vuelta al hogar», καὶ ἡ *Σαλώμη Urena de Enriquez*, ποιήτρια δυνατὴ καὶ γλυκεῖα, γράψασα «Τὸ φτάσιμο τοῦ χειμῶνα» («La llegada del invierno») καὶ οὖσα ἐφάμιλλος τῆς Juana Inés de la Cruz τοῦ Μεξικοῦ, τῆς Avellaneda τῆς Κούβας καὶ τῆς Ἀγριππίνας Montes del Valle τῆς Κολομβίας. Πρώτη ποιήτρια εἰς τὴν χώραν της λάμπει μὲ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν δύναμιν τοῦ αἰσθήματος καὶ μὲ τὴν κομψότητα τοῦ στίχου.

Ὡς πρὸς τὸ μυθιστόρημα, ἰδιαιτέραν ἀνάπτυξιν εἶχε τὸ ἱστορικὸν εἶδος. Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων μυθιστοριογράφων εἶναι ὁ *Φρ. Γρηγόριος Billini* (1841—98) γράψας τὰ ἔργα «Bani ὁ engracia» καὶ «Antonita»· ὁ *Μανουὴλ de Jesùs Galvan*, συγγραφεὺς τοῦ «Enriquillo» (1882), ἑνὸς ἀπὸ τὰ καλύτερα ἱστορικὰ μυθιστορήματα τῆς ἱσπανο-αμερικανικῆς λογοτεχνίας· καὶ ὁ *Φρειδερ. Garcia Godoy*, δημοσιεύσας «Rufinito», «Alma dominicana» καὶ τὸ 1915 τὴν «Guanuma». Ἐκ τῶν διηγηματογράφων ἄξιοι μνείας εἶναι ὁ *Καῖσαρ Νικόλαος Penson* (1855—1902), συγγραφεὺς συλλογῆς διηγημάτων «Cosas anejas», καὶ ὁ *Ἀμέρικος Lugo* γράψας μερικὰ φανταστικὰ διηγήματα ἄξια προσοχῆς. Μεταξὺ τῶν κριτικῶν ἄξιος ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ὁ *P. Enriquez Urena*, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἔργον του «Horas de Estudio» (Παρίσιοι 1910) ἀφιερώνει σελίδας τινὰς εἰς τὴν λογοτεχνικὴν ζωὴν τοῦ Ἁγίου Δομίγκου καὶ εἰς τὴν μελέτην τῶν ποιητῶν José Pérez καὶ Gaston Deligne. Ἐκ τῶν ἱστοριογράφων ἀναφέρομεν τὸν *Ἀντώνιον del Monte y Tejada*, γράψαντα «Historia de Santo Domingo».

β´.—*Λογοτεχνία τῆς κυρίως Ἀΐτης:* Ἂν καὶ ἀπὸ τοῦ 1804 ἡ Ἀΐτη εἶναι ἐλευθέρα, ἐν τούτοις αἱ διαρκεῖς ἐμφύλιοι ἔριδες ἠμπόδισαν τὸν γαλλόφωνον πληθυσμὸν τῆς μεγάλης νήσου ν᾽ ἀναπτύξῃ σο-

Digitized by Google

βαρὰν λογοτεχνίαν, πλὴν ἴσως τοῦ ἱστορικοῦ πεδίου· ἡ λογοτεχνικὴ πρόοδος τοῦ τόπου ἀρχίζει ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Περὶ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος ἤκμασαν δύο διακεκριμένοι Ἀϊταῖοι συγγραφεῖς, ὁ *E. Vilaire* εἰς τὴν ποίησιν καὶ ὁ *Φερδ. Hibbert* εἰς τὸν πεζὸν λόγον. Τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ πρώτου ἐγένετο ἀντικείμενον εὐμενῶν σχολίων καὶ συμπαθείας εἰς τὴν Γαλλίαν, εὗρε δὲ συνεχιστὴν εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ἔργον τοῦ *Τερτυλλιανοῦ Guibaud*, συγγραφέως συλλογῆς ποιημάτων μὲ τὸν τίτλον «La Patrie». Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Hibbert τὰ περισσότερον γνωστὰ εἶναι τὰ μυθιστορήματα «Séna» καὶ «Thazard», ἀκριβεῖς καὶ πλήρεις χάριτος περιγραφαὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀΐτης καὶ τῶν ἠθῶν αὐτοῦ. Μυθιστοριογράφος καὶ ἠθογράφος ἄξιος μνείας εἶναι καὶ ὁ *Φρειδ. Marcelin*, γράψας «La vengeance de Mama», «Marilisse», «La confession de Bazoutte» καὶ τὸ ἔργον «Thémistocle—Epaminondas—Labasterre».

Ἐκ τῶν ἱστορικῶν διακρίνονται ὁ *Madion*, γράψας εἰς τρεῖς τόμους «Histoire d'Haiti» (1847), καὶ ὁ *Ardouin*, συγγραφεὺς τῶν «Etudes sur l'histoire d'Haiti» (1853—61)· τούτους ἠκολούθησαν οἱ *J. Léger, Bellegard, Fortunat, Dorsainville, Dubois*, κ. ἄ.

3) ***Πορτορῖκον.*** Ἡ μεγάλη αὕτη νῆσος, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι περὶ τὸ 1.300.000 ὁμιλοῦν τὴν ἱσπανικήν, ἀνέπτυξεν ὡς ἡ Κούβα καὶ ἡ Ἀΐτη ἰδίαν λογοτεχνίαν. Κατὰ τὸ 1851 μὲ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ διοικητοῦ de la Pezuela κόμητος de Cheste, ἱδρύθη ἡ «*Ἀκαδήμεια τῶν Καλῶν Γραμμάτων*», μεγάλως συντελέσασα εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀνεφαίνοντο οἱ ποιηταὶ *J. Manuel Echevarria, M Φίλιππος Castro*, γράψας δύο πατριωτικὰ ποιήματα, καὶ ὁ περισσότερον ὅλων ἐμπνευσμένος *Santiago Vidarte* δημοσιεύσας εἰς τὰ 1843 «El Aguinaldo Puerto—riqueno» τὸ ὁποῖον ἠκολούθησαν μέχρι τοῦ 1846 δύο ἄλλα ἔργα, ἀφήσαντα ἐποχήν. Ὁ *Νάρκισσος de Foxay Lecanda* ἀπὸ τὴν νῆσον αὐτὴν διεκρίθη μερικὰ ἔτη πρότερον εἰς τὴν Ἀβάναν μὲ τὸ «Canto Epico sobre el descubrimiento de America», ἀψόγου καὶ θαυμασίας τέχνης, καὶ τοὺς στίχους του «A la naturaleza de Cuba», ὅπου μιμεῖται τὰς «Silvas» τοῦ Ἀνδρέου Bello. Ἔρχονται κατόπιν ὁ *Μανουὴλ Alonso*, ὁ *Ramon Marin* καὶ ὁ *Ἀλέξανδρος Tapia*, γράψας «El bardo de Guamani» καὶ θεωρούμενος πρὸς τούτοις ὡς ὁ πρῶτος τῆς νήσου δραματικὸς ποιητής· μεταξὺ τῶν δραμάτων του εἶναι «Roberto d'Evreux», «Camoens», «Vasco Nunez de Balboa», «La parte del leon» κ. ἄ., μαρτυροῦντα περὶ τῆς ἰδιοφυΐας καὶ τῆς συγγραφικῆς ἱκανότητος τοῦ Tapia. Ἀπὸ τοὺς λυρικοὺς ποιητὰς ἡ *Ἀλεξανδρῖνα Gautier Benitez* ἐδημοσίευσε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος «A la estatua de Colòn», «Mi pensamiento» καὶ «El paseo solitario», ὁ δὲ υἱός της *José Gautier Benitez* γεννηθεὶς τῷ 1848 ἀξίζει νὰ ἐπαινεθῇ διὰ τὸ «Canto à Puerto Rico», θαυμάσιον ποίημα περιληφθὲν εἰς τὴν Ἀνθολογίαν τοῦ Menéndez y Pelayo καὶ «La barca» ὅπου τὸ λυρικὸν αἴσθημα πλημμυρίζει βαθείας καὶ μεγαλοπρεπεῖς στροφάς. Ὁ *Μανουὴλ Elzabur y Vizcarrondo* διαπρέπει ὡς μεταφράστης τῶν Γάλλων ποιητῶν, ἰδιαιτέρως τοῦ Θεοφίλου Gautier.

Μεταξὺ τῶν καλυτέρων μυθιστοριογράφων τοῦ Πορτορίκου εἶναι ὁ ὡς ποιητὴς ἀναφερθεὶς ἤδη *Ἀλέξ. Tapia* (1827-1882), γράψας εἰς τὰ 1876 «Cofresi» καὶ «Postumo», «el Transmigrado», φανταστικὴν ἱστορίαν ἑνὸς ἀνθρώπου, τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ μετῴκησεν εἰς τὸ σῶμα ἑνὸς ἐχθροῦ του· ὁμοίως «Postumo Envirgenado», ὅπου περιγράφει τὰς περιπετείας τοῦ πνεύματος ἑνὸς ἀνδρός, τὸ ὁποῖον μετῴκησεν εἰς τὸ σῶμα μιᾶς γυναικός. Μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν ἀναφέρομεν τὸν *Coll y Toste*, γράψαντα «Repertorio historico de Puerto Rico» (San Juan 1896), «*Colòn en Puerto Rico*» (Πορτορῖκον 1894), «Prehistoria de Puerto Rico» (San Juan 1907), τὸν *S. Brau* συγγραφέα τῆς «Historia de Puerto Rico» (Ν. Ὑόρκη 1904) καὶ ἄλλους.

Γ') Κεντραμερικανικαὶ λογοτεχνίαι. — Ἐκ τῶν κρατῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς ἡ δημοκρατία τοῦ Παναμᾶ, ἀποσπασθεῖσα εἰς τὰ 1904 τῆς Κολομβίας, δὲν ἐπρόφθασε, κυρίως εἰπεῖν, νὰ σχηματίσῃ ἀκόμη λογοτεχνίαν. Ἐκ τῶν ἄλλων ἀξίζουν ἰδιαιτέρου λόγου ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ τῆς Γουατεμάλας, τῆς Νικαραγούας καὶ ὀλιγώτερον τῆς Κωσταρίκας, τοῦ Χονδούρας καὶ τοῦ Σαλβαδώρ.

1) Γουατεμάλα. Ὁ *Μιχαὴλ Θερβάντες* εἰς τὸ κατὰ τὸ 1614 γραφὲν «Ταξίδι εἰς τὸν Παρνασσόν», καὶ εἰς τὸ ᾆσμα τῆς Καλλιόπης τοῦ ἕκτου βιβλίου τῆς Γαλατείας του, ἐπαινεῖ τὸν ποιητὴν *Juan de Mestanza* μεταβάντα εἰς τὴν Capitania General τῆς Γουατεμάλας τῷ 1591 καὶ συντελέσαντα μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας τῶν μερῶν ἐκείνων. Τῷ 1667 ἐτυπώθη εἰς τὴν Γουατεμάλαν ἡ «Θωμασιάς», μέγα ἐπικὸν ποίημα τοῦ μοναχοῦ *Διέγου Ovecuri*. Ἡ λυρικὴ ποίησις ἦτο καθαρῶς αὐλική, ἀσχολουμένη κυρίως μὲ τὰς γεννήσεις πριγκίπων, θανάτους βασιλέων ἢ τέκνων των, μὲ τὰς ἐναλλαγὰς τῶν διοικητῶν τῆς ἐπαρχίας κ.τ.τ. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἀναφαίνεται ὁ ποιητὴς *Σίμων Bergano y Villegas*, ὁ κύριος ἀντιπρόσωπος τῆς νεοκλασσικῆς κινήσεως, τὴν ὁποίαν ἐνεκαινίασαν εἰς τὴν μητρόπολιν οἱ *Meléndez Valdés* καὶ *D. Gongâlez*. Τὴν ποίησίν του, γνησίαν καὶ ἤρεμον, χαρακτηρίζει λαμπρότης ἐκφράσεως. Ὁ *Bergano Villegas* δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ ἄξιος πρόδρομος τῶν τριῶν μεγάλων ποιητῶν τῆς Γουατεμάλας, ὁ πρῶτος τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *Ραφαὴλ Landivar*· ἔγραψε λατινιστὶ διάφορα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ «Rusticatio Mexicana» τὸν ἀναβιβάζει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐξοχωτέρων ποιητῶν, τοὺς ὁποίους ἐγνώρισεν ὁ νεώτερος λατινισμός. Ὁ *Ματθίας Córdoba* εἶναι ὁ δεύτερος κλασσικὸς ποιητής, τοῦ ὁποίου τὸ καλύτερον ἔργον εἶναι «Tentativa del leon y exito de su empresa». Κατὰ τρίτον λόγον ἀναφέρομεν τὸν πρὸς τὸν La Fontaine παραβαλλόμενον μυθογράφον *Ραφαὴλ Garcia Goyena*. Πνεῦμα σατιρικόν, ὁ Goyena ἀντεπεξῆλθε κατὰ τῶν ἠθῶν τῆς κοινωνίας προσβαλὼν αὐτὰ μὲ τρόπον ὥστε νὰ τὰ καταστήσῃ καταγέλαστα· οἱ καλύτεροι τῶν μύθων του ὑπερβαίνουν τοὺς τριάκοντα, μεταξὺ τῶν ὁποίων «El Zopilote con Galilla» κ. ἄ.

Ἐκ τῶν μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν διακριθέντων ποιητῶν πρῶτος καὶ δημοφιλέστατος ἀνεδείχθη ὁ *José Batres Montúfar*, πνεῦμα ἀνήσυχον, πλῆρες ὑγιοῦς οὐμορισμοῦ· ποιητὴς προικισμένος μὲ ζωηρὰν καὶ πλουσίαν φαντασίαν εἶναι ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τοῦ ἔθνους του. Τὰ καλύτερα τῶν ἔργων του εἶναι «El Relox», «Las falsas apariencias», τὸ περίφημον σονέτο «Yo pienso enti» («Σὲ συλλογίζομαι») καὶ *San Juan de Nicaragua*. Οἱ ἀδελφοὶ *Dieguez* εἶναι οἱ αἰσθηματικοὶ ποιηταί, οἱ ὁποῖοι ἀναδεικνύονται ὑψιπέται τῆς φύσεως ὑμνηταί. Ὁ *Δομέν. Estrada* ἐγένετο γνωστὸς κατὰ τὴν ἱσπανικὴν Ἀμερικὴν διὰ τὴν θαυμασίαν μετάφρασιν τῶν «Κωδώνων» τοῦ Edgar Allan Poe καὶ διὰ τὰ πρωτότυπα ποιήματά του. Εἶναι ἐκ τῶν καλυτέρων κριτικῶν τῆς χώρας ὡς καὶ ὁ *Φερδ. Cruz*. Ποιητὴς καὶ κωμῳδιογράφος ὑπῆρξεν ὁ *Ραφαὴλ Valle*, ἐνῷ ὁ *José de Irisarri* ἦτο συγχρόνως ποιητὴς καὶ διάσημος φιλόλογος.

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἐν γένει τῆς Γουατεμάλας χαρακτηρίζει ἡ ἀναποφασιστικότης, ἡ ὁποία διέκρινε τότε τὴν λογοτεχνικὴν παραγωγὴν τῆς Ἱσπανίας καὶ τῶν ἀποικιῶν της· κατόπιν ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Γουατεμάλαν εἶδος φαινομενικῆς σταθερότητος εἰς τὰς λογοτεχνικὰς ἰδέας, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπετεύχθη κάποια συμφωνία μεταξὺ τῆς παραδόσεως καὶ τῶν φιλελευθέρων καὶ κλασσικῶν ἐπιρροῶν. Ἐπηκολούθησε περίοδος ἀγώνων ὑπὲρ τῶν νέων ἰδεῶν, ἀντιπροσωπευομένων εἰς τὴν ποίησιν ὑπὸ τῶν *S. Aguilar, Ant. Valladares, R. Acena Duran* καὶ *M. Sotto Hall*, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του ποιητὰς ὁ περισσότερον γνωστὸς εἰς τὴν ἱσπανικὴν Ἀμερικὴν καὶ εἰς τὴν παλαιὰν μητρόπολιν. Τέλος ἀπὸ τοὺς καλυτέρους ποιητὰς τῆς Γουατεμάλας δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ *D. Estrada*, δημοσιεύσας εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ αἰῶνος μας τὴν συλλογὴν «Poesias» (1902), ὅπου δεικνύει τὸν μετριοπαθῆ μοδερνισμόν του.

Ἐκ τῶν ποιητριῶν αἱ σπουδαιότεραι εἶναι ἡ *Ἰωσήφα Garcia Granados*, ἡ ὁποία διεκρίθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἰδιαιτέρως τὴν σάτιραν κατὰ τὸ τελευταῖον τρίτον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος· ἡ *Μαρία Cruz Arroyo*, ἡ *L. Montenegro de Méndez*, τῆς ὁποίας τὰ ποιήματα φανερώνουν τὸ αὐθόρμητον τῆς ἐμπνεύσεως καὶ ἀξιοσημείωτον εὐχέρειαν εἰς τὸ στιχουργεῖν. Εἰς τὸ δραματικὸν εἶδος διεκρίθησαν ἡ *Vicenta Laparra della Cerda*, γράψασα διάφορα ἔργα διὰ τὸ θέατρον, καὶ ἡ *Mercedes Tejada Milla*, γράψασα τρεῖς κωμῳδίας μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν παιχθείσας.

Ὡς πρὸς τὴν πεζογραφίαν καὶ ἰδιαιτέρως τὴν χρονογραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν, τὸ πρῶτον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀνάγεται εἰς τὴν Γουατεμάλαν εἶναι ἡ ἀπὸ τὸν σύντροφον καὶ ἱστορικὸν τοῦ Cortés, *Bernal Diaz del Castillo* γραφεῖσα «Historia verdadera de los sucesos de la conquista de la Nueva Espana», μεταφρασθεῖσα εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γλώσσας· εἰς τὴν γαλλικὴν μετέφρασεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ 1877 μέχρι τοῦ 1887 ὁ José Maria de Heredia. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὁ *Ἀντώνιος de Remesal* συνέγραψε τὴν «Historia de la provincia de San Vincente de Chiapas y Soconusco». Γεμᾶτος ἀπὸ ζωὴν καὶ προικισμένος μὲ παρατηρητικὸν πνεῦμα ὁ Remesal συνεβουλεύθη εἰς τὸ ἔργου του τὰ ἀρχεῖα τῆς Γουατεμάλας καὶ τοῦ Μεξικοῦ. Ἑκατὸν ἔτη βραδύτερον ὁ Φραγκισκανὸς *Φρ. Vazquez* προσεπάθησεν εἰς τὸ ἔργον του «Crónaca dela provincia del santissimo Nombre de Jesùs de Guatemala» νὰ ἀνασκευάσῃ τὸν Remesal, ἐπιδεικνύων εἰς τὰ γραφόμενα ἐλαχίστην εὔνοιαν ὑπὲρ τῶν Ἰνδῶν καὶ προσπαθῶν νὰ συγκαλύψῃ τὰ ἐλαττώματα τῶν κατακτητῶν. Ὁ *Φραγκῖσκος Ximenez*, συγγραφεὺς καὶ αὐτὸς τοπικῆς ἱστορίας, εἶναι γνωστὸς διὰ τὰς ἀρχαιολογικάς του ἀνακαλύψεις. Ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀναφέρομεν τὸν *Δομίνικον Juarros* (1752—1820), τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον «Historia de la cindad de Guatemala» ἐγράφη εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, τῷ 1807, εἶναι ἀμερόληπτος, ἁπλοῦς καὶ ἄξιος πολλοῦ ἐνδιαφέροντος.

Ἀπὸ τοὺς μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν γράψαντας ἱστορίας ὁ σπουδαιότερος εἶναι ὁ *José Milla y Vidaurre* (1822—1882), συγγραφεὺς τῆς «Historia de Centro-América», τὴν ὁποίαν μείνασαν ἀτελείωτον συνεπλήρωσε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Milla ὁ *Αὐγ. Gomez Carrilo*. Ὁ Milla εἶναι ὡσαύτως ποιητὴς καὶ ὁ μόνος ἴσως ἄξιος λόγου μυθιστοριογράφος ὅλης τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, συγγραφεὺς τοῦ ἐμμέτρου μυθιστορήματος «Don Bonifacio» καὶ τοῦ ὁποίου τὰ εἰς πεζὸν μυθιστορήματα «Los Nazarenos» καὶ «La hija del adelanto» περιέχουν ζωντανὰς ρεαλιστικὰς περιγραφὰς ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς Γουατεμάλας. Ἄλλος ἱστορικὸς εἶναι ὁ *Ἀλέξανδρος Marure* γράψας «Bosquejo historico de las revoluciones de Centro-América», ὅπου ἐκθέτει τὰ κατὰ τὰς ἐμφυλίους ἔριδας τῶν χωρῶν τούτων ἕως εἰς τὰ 1834. Ἀπὸ τὰς γυναῖκας ἡ *Καρλόττα de Kelly* εἶναι συγγραφεὺς διηγημάτων εἰς ὡραίαν γλῶσσαν καὶ μὲ δύναμιν περιγραφῆς. Ἱστορικὴ ἀξίας εἶναι ἡ *Νατάλία Gorriz*, γράψασα «Βίον καὶ ταξίδια τοῦ Χρ. Κολόμβου». Μεταξὺ δὲ τῶν συγχρόνων μας διηγηματογράφων διακρίνονται ἡ *Μαγδαληνὴ Spinola* καὶ ἡ Βορειοαμερικανὶς τὴν καταγωγὴν ἀλλ' εἰς τὴν Γουατεμάλαν παραμένουσα *Amy Miles* γράφουσα μὲ τὸ ψευδώνυμον *Verax*· Ὁ *Ἐρρῖκος Gomez* ἀντιπροσωπεύει κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἀγώνων διὰ τὰς νέας ἰδέας τὸ νέον πνεῦμα εἰς τὴν πεζογραφίαν, ὅπως εἰς τὴν ποίησιν ὁ *Aguilar*, ὁ *Valladares* κ. ἄ.

Τέλος καὶ εἰς τὴν Γουατεμάλαν, ὅπως εἰς ὅλα τὰ κράτη τῆς λατινικῆς Ἀμερικῆς, δὲν λείπουν οἱ μεγάλοι πολιτικοὶ ρήτορες, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ διακριθέντες κατὰ τὸν περασμένον αἰῶνα εἶναι ὁ *Barrundia*, ὁ *Valle*, ὁ *Garcia Granados*, ὁ *Lorenzo Montùfar*, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ συγγραφεὺς τῆς «Résena historica de Centro-América» καὶ ἄλλοι.

2) Νικαράγουα, Κοσταρίκα, Χονδούρας καὶ ***Σὰν Σαλβαδώρ.*** Ἐκ τούτων ἀξίας προσοχῆς εἶναι ἡ Νικαραγουανὴ λογοτεχνία, ἧς ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς ὄχι μόνον τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν χωρῶν τῆς ἱσπανικῆς γλώσσης, ὅσαι ἀνέδειξαν ποιητὰς κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, ὁ *Rubén Dario* (1867 — 1916). Ἐπηρεασμένος ἀπὸ τοὺς Ἱσπανοὺς Zorrilla, Campoamor καὶ Becquer, ὁ Dario, ὁ ὁποῖος μετέβη εἰς τὴν Μαδρίτην εἰς τὰ 1892, ἐπεβλήθη ἐκεῖ ἀργότερα ὡς ἀρχηγὸς σχολῆς. Τοὺς πρώτους στίχους του ἐδημοσίευσεν ὁ ποιητὴς εἰς ἡλικίαν 13 ἐτῶν, τῷ δὲ 1885 ἐξεδόθησαν αἱ «Ἐπιστολαὶ» καὶ «Ποιήματα», ὅπου ἀναγνωρίζει κανεὶς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Zorrilla καὶ Becquer καὶ τὴν τοῦ Gongora. Εἰς τὸ βιβλίον του «Azul», περιέχον πεζὸν καὶ ποίησιν, φαίνονται ἤδη αἱ κοσμοπολιτικαί του τάσεις καὶ ἡ ἐπίδρασις τῶν Παρνασσικῶν Τὰ πάντα εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι τρόπον τινὰ σκαλιστά· τὰ ποιήματα ἔχουν τελειότητα τέχνης καὶ ἐπιμέλειαν ὕφους, ἀλλὰ χωρὶς νὰ φαίνωνται ἡ προσπάθεια καὶ ἡ ἐπιμονὴ τοῦ ποιητοῦ εἰς τὸ νὰ δουλεύσῃ τὸν στίχον· ὅλα φαίνονται ὡς νὰ ἐγράφησαν «πετῶντι καλάμῳ» καί, καθὼς λέγει ὁ Valera, χωρὶς νὰ ἐλαττώνεται καθ' ὅλον τὸ ἔργον ἡ συντομία, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ μεγαλυτέρα δυνατὴ κομψοέπεια. Γενικῶς εἶναι συμβολιστής, προσηλωμένος εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς τέχνης, ἔχων ἰδιαιτέραν προτίμησιν εἰς τὰς σπανίας ἐκφράσεις, εἰς ἐπαναλήψεις ἐπιτετηδευμένας τῶν αὐτῶν ἢ ὁμοήχων συλλαβῶν ἢ λέξεων, εἶδος Gongora, περισσότερον ἐλευθέρου καὶ περισσότερον ἐμπνευσμένου. Οἱ περισσότεροι τῶν μιμητῶν αὐτοῦ ἐξέλαβον τὸν γογγορισμὸν τοῦ ποιητοῦ ὡς τὴν μεγαλοφυΐαν του καὶ ἀντέγραψαν τὸ σπάνιον χωρὶς νὰ ἐννοήσουν καὶ νὰ ἐμβαθύνουν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἔργων του. Εἰς τὰ 1905 ἐδημοσίευσε Cantos de vida y esperanza, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς θαυμαστάς του ὡς ἡ τελευταία λέξις τοῦ διδασκάλου. Τὰ «Ἐκλεκτὰ Ἔργα» του («Obras escogidas») ἐξεδόθησαν τῷ 1910 εἰς τρεῖς τόμους εἰς τὴν Μαδρίτην.

Ἐκ τῶν ἄλλων ποιητῶν τῆς χώρας ἀναφέρομεν τὸν λυρικὸν Ἀντ. Onagon, τὴν Κάρμεν Diaz, τὸν Cesareo Salinas, ποιητὴν εὔχαριν, τὸν λεπτὸν καὶ τρυφερὸν M. Cano, τὸν Debayle, τὸν Mayorga Rivas· μεταξὺ δὲ τῶν νεωτέρων τὸν Φίλ. Ibarra, τὸν λυρικὸν ἅμα καὶ δραματικὸν Santiago Argüello, τὸν κλασσικὸν Mar. Barreto, τὸν αἰσθηματικὸν (sentimentaliste) M. Maldonado κ. ἄ.

Εἰς τὴν πεζογραφίαν ἄξιοι μνείας εἶναι ὁ *Γουσταῦος Guzman* καὶ ὁ ἱστορικὸς *Gamez*, γράψαντες μερικὰς ἠθογραφίας· ὡσαύτως ὁ *Φρ. Paniagua Prado*. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν διεκρίθησαν οἱ *P. Fr. de la Rocha*, ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τῆς Ἱσπανίας, ὁ *Θωμᾶς Ayòn*, συγγραφεὺς τῆς «Ἱστορίας τῆς Νικαραγούας» εἰς ὕφος λαμπρὸν ἀλλ' ἐστερημένον ἀναλυτικοῦ πνεύματος, καὶ ὁ *José Dolorés Gamez*, ἀναφερθεὶς ἤδη καὶ τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον, ἂν καὶ ἐμπεποτισμένον μὲ τὰς

Digitized by Google

ριζοσπαστικὰς ἰδέας τοῦ συγγραφέως, εἶναι πλήρες καὶ σπουδαῖον. Μὲ ἐκδόσεις καὶ σχόλια τῶν χρονικῶν τῆς χώρας καταγίνονται οἱ *Sotomayer* καὶ *Ἰανουάριος Lugo*. Εἰς τὴν χώραν τῆς ὁποίας τὸ ἐν Leon Πανεπιστήμιον χρονολογεῖται ἀπὸ τὰ 1812, ὄχι μικρὰ εἶναι ἡ ἄνθησις τῶν γραμμάτων· ὁ γραμματικὸς Ἑρρ. *de Guzman* εἶναι μέλος τῆς «Ἱσπανικῆς Ἀκαδημίας» τῆς Μαδρίτης.

Εἰς τὴν *Κοσταρίκαν* ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν δύο ποιητάς, καὶ τοὺς δύο ἀπὸ τὴν πόλιν San José. Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ *Ἀχίλλειος Echevarria*, ὁ φίλος τοῦ Rubén Dario, δημοσιεύσας τὴν συλλογὴν «Romances y concherias». Κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Rubén Dario «ὁ Echevarria εἶναι ὁ ἐθνικὸς ποιητής, ὁ τοπικός ποιητής, ὁ οἰκεῖος τῆς Κοσταρίκας ποιητής». Αἱ προτιμήσεις τοῦ Echevarria φέρονται πρὸς τοὺς Truela, Selgas καὶ Ruiz Aguilera, οἱ ὁποῖοι χωρὶς νὰ ἀποβλέπουν εἰς ὑψηλὰς ποιητικὰς πτήσεις ἐκφράζουν τρυφερὰ αἰσθήματα εἰς στίχους ἀνεπιτηδεύτους καὶ γεμάτους γλυκύτητα. Ὁ ἄλλος ποιητὴς τῆς Κοσταρίκας εἶναι ὁ *Ροβέρτος Brenes Mesèn*, γεννηθεὶς τῷ 1874, τοῦ ὁποίου ἔργα εἶναι αἱ συλλογαὶ «En el silencio» (1907), «Hacia nuevos umbrales» (1913) καὶ «Voces del Angelus» (1916), ὅπου καταφαίνεται ἡ ἀξία τοῦ ποιητοῦ.

Ἀπὸ τὸ *Χονδούρας* ἄξιος μνείας εἶναι ὁ *Froilan Turcios*, γεννηθεὶς τῷ 1877 ἐν Juticalpa. Εἶναι ἐκ τῶν κομψοτέρων πεζογράφων καὶ ποιητὴς αἰσθηματικός, ἀγαπῶν νὰ λαξεύῃ τοὺς στίχους του εἰς γλῶσσαν κλασσικήν.

Ἀπὸ τὸ *Σὰν Σαλβαδὼρ* ἀναφέρομεν τὸν ἐκ τῶν ἀρίστων συγγραφέων τῆς χώρας *Φραγ. Gamboa*, τοῦ ὁποίου ἡ τῷ 1894 δημοσιευθεῖσα ποιητικὴ συλλογὴ «Doce poesias» περιλαμβάνει ποιήματα ἄξια προσοχῆς.

Μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν τῆς *Κοσταρίκας* οἱ σπουδαιότεροι εἶναι ὁ *Μανουὴλ M de Peralta*, συγγραφεὺς τῶν ἔργων «Costarica, Nicaragua y Panama en el siglo XVI, su Historia y sus limites segùn los documentos del archivode de Sevilla κλπ.» (Μαδρίτη 1883), «Costarica y Colombia de 1573 à 1881» (Μαδρίτη 1886)· καὶ ὁ *L. Fernandez*, γράψας «Historia de Costa Rica durante la domination espanola (Μαδρίτη 1889). Εἰς τὴν ἐπιμέλειάν του ὀφείλεται ἡ «Coleccion de documentos para la Historia de Costa Rica» (Παρίσιοι 1886). Εἰς τὸ Χονδούρας ὁ ἱστορικὸς καὶ γεωγράφος *E. Martinez Lopez* ἔγραψεν εἰς τὰ 1907 «Historia de Centro-America». Εἰς δὲ τὸ Σὰν Σαλβαδὼρ ὁ *Ραφαὴλ Reyes* εἶναι ὁ συγγραφεὺς τῶν «Nociones de historia de El Salvador» (Σὰν Σαλβαδὼρ 1886).

Δ') Βενεζουελανὴ λογοτεχνία. — Εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Βολιβάρ, ἡ ὁποία κατὰ τὸν W. Eleroy Curtis εἶναι «a land, where it's always summer», ἐγεννήθησαν ὁ μεγαλύτερος πολεμιστὴς τῆς ἱσπανικῆς Ἀμερικῆς καὶ ὁ μεγαλύτερος λόγιος αὐτῆς, ὁ *Ἀνδρέας Bello*. Ἐν τούτοις εἰς τὴν ἀρχὴν ἡ ἐξέλιξις ταύτης ἦτο πολὺ βραδεῖα, διότι εἰς τὴν Capitania general τοῦ Caracas οὔτε σπουδαῖα ἐμπορικὰ κέντρα ὑπῆρχον, οὔτε πανεπιστήμιον, οὔτε κἂν τυπογραφεῖα, τὸ πρῶτον τῶν ὁποίων ἱδρύθη μόλις εἰς τὰ 1866. Ἐπὶ πλέον εἰς τὰ μέρη ταῦτα οἱ Ἰνδοὶ ἦσαν πολλοὶ καὶ ἄγριοι καὶ οἱ ἄποικοι ἠναγκάζοντο νὰ πολεμοῦν κατ' αὐτῶν.

Τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Caracas ἱδρύθη εἰς τὰ 1721, μόλις δ' εἰς τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀπαντῶμεν μερικοὺς στιχουργούς, τὸν *Alonso de Escobar* γράψαντα πρὸς τιμὴν τοῦ *José de Oviedo y Banos*, γράψαντος εἰς τὰ 1723 «Historia dela Conquista...de la provincia de Venezuela» ἐν «romance» εἰς ἑνδεκασυλλάβους ἠχηροὺς ὅσον καὶ κενούς, καὶ τὸν *Ruy Fernandez de Fuenmayor*, ἀφιερώσαντα εἰς τὸ ἴδιον ἔργον ἕνα σονέτο. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐξήσκησεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν συγχρόνων ποιητῶν τῆς Βενεζουέλας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ *D. Navas Espinola*, μεταφραστὴς τῆς «Ἰφιγενείας» τοῦ Racine καὶ μερικῶν «ᾠδῶν» τοῦ Ὁρατίου, ὁ Ἱσπανὸς *Arriaza*, ὁ ὁποῖος παρέμεινεν ἐπὶ διάστημα εἰς Caracas καὶ τοῦ ὁποίου οἱ στίχοι ἔγιναν δημοτικοὶ εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἴχνη τῆς ἐπιδράσεως τούτου εὑρίσκομεν μέχρι τοῦ *Ἀνδρέου Bello*, μορφῆς τιμώσης ὄχι μόνον τὴν γενέτειραν Βενεζουέλαν ἀλλὰ καὶ τὴν Χιλήν, ὅπου κατέφυγε καὶ τῆς ὁποίας συνέταξεν εἰς τὰ 1855 τὸν ἀστικὸν κώδικα, καὶ ἀκόμη καὶ τὴν Κολομβίαν, ὅπου περισσότερον ὠφέλησαν τὰ διδάγματά του. Περὶ τοῦ Bello, φιλοσόφου, νομικοῦ, γραμματικοῦ, φιλολόγου, κριτικοῦ καὶ ποιητοῦ ἐγράφησαν πλεῖστα ὅσα. Ὡς γραμματικὸς ὁ Bello συνέταξε θαυμασίαν γραμματικὴν τῆς καστιλιανῆς γλώσσης· ὡς ποιητὴς εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους. Δὲν ἀνήκει εἰς τὴν πινδαρικὴν σχολὴν τοῦ Olmedo, οὔτε ἔχει τὴν ὁρμὴν καὶ τὸ πάθος τοῦ Heredia, καθίσταται ὅμως ἴσος πρὸς τούτους μὲ τὰς περιγραφάς του τῆς ἀμερικανικῆς φύσεως, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ποιητική του γλῶσσα φθάνει εἰς βαθμὸν ἀνυπερβλήτου τελειότητος μὲ τὸ ἐπιμελὲς λάξευμα τοῦ στίχου, μὲ τὴν ποικιλίαν καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ ὕφους, μὲ τὴν ἀριστοτεχνίαν, μὲ τὴν ὁποίαν περιγράφει τοὺς καρποὺς καὶ τὰς ἀγροτικὰς ἀσχολίας τῶν κατοίκων τῶν παρθένων χωρῶν τοῦ Νέου Κόσμου. Ἐκ τῶν ἔργων του μνημονευτέα εἶναι «Al Anauco», «Alocucion a la Poesia» (1823) καὶ «Silva à la agricoltura de la Zona Tórrida» (1827). Ἐκ τῶν δύο τελευταίων, τὸ πρῶτον ἔχει χαρακτῆρα ἱστορικο-γεωγραφικόν, εἰς τὸ δεύτερον κυριαρχεῖ τὸ περιγραφικὸν καὶ τὸ διδακτικὸν εἶδος, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ποιητὴς ἀναδεικνύεται ὁ τελειότερος μαθητὴς τῆς περιγραφοδιδακτικῆς σχολῆς, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Βιργίλιον καὶ συνεχίζεται ἔπειτα ἀπὸ τοὺς ποιητὰς τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τοὺς ἐφεξῆς. Πλὴν τοῦ πρωτοτύπου ἔργου του μετέφρασεν ὁ Bello τὸν «Orlando innamorato» τοῦ κόμητος de Boyardo· ἡ μετάφρασις δὲ αὕτη εἶναι ἡ καλυτέρα τῶν ὅσων ἔγιναν, προκειμένου περὶ μεγάλων ποιητικῶν ἔργων, ἀπὸ τὴν ἰταλικήν. Μετέφρασεν ὡσαύτως τοῦ Πλαύτου τὸν «Rudens» καὶ τοῦ Byron τὸν «Μαρῖνον Φαλιέρον» καὶ τὸν «Σαρδανάπαλον»· μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν ἔχει ὡς μεταφράστης τοῦ ποιητοῦ τῶν «Orientales»· ὡς λέγει ὁ Menéndez y Pelayo, εἶναι δικαία ἡ κρίσις τοῦ Rivas Groot, κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ γαλλικὰ ποιήματα μεταφρασθέντα εἰς τὴν καστιλιανὴν φαίνονται ὡς νὰ ἐγράφησαν ἐν αὐτῇ πρωτοτύπως. Ἡ ὡραιοτέρα τῶν μεταφράσεων, ὅσαι περιέχονται εἰς τὸν τόμον V. Hugo «en América» (Βογότα 1886) εἶναι «La oracion por todes», θεωρουμένη ὡς τὸ ἄριστον ἔργον τοῦ Bello.

Διάσημος ποιητὴς καὶ φιλόλογος εἶναι ὁ *Ραφαὴλ Maria Baralt*, γράψας τὰ σπουδαιότερα ἔργα του εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Ὁ *Baralt*, παρὰ τῷ ὁποίῳ κυριαρχοῦν αἱ τάσεις τῆς νεοκλασσικῆς σχολῆς, δείκνυται εἷς ἐκ τῶν ἀρίστων χειριστῶν τοῦ λόγου τῆς ἐποχῆς του, παρουσιάζων σχέδια καλῶς καθωρισμένα εἰς τὴν σύνθεσιν, ἀφθονίαν ἰδεῶν καὶ εἰκόνων καὶ ὕφος ἄψογον. Ἐὰν εἰς τὸν στίχον εἶναι κατώτερος τοῦ Bello, εἶναι ὅμως ἀνώτερός του εἰς τὸν πεζὸν λόγον. Ὡραία εἶναι ἡ «ᾠδὴ εἰς Χριστόφορον Κολόμβον» (1849), ἀπὸ δὲ τὰ πεζογραφήματά του τὸ καλύτερον εἶναι ὁ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς εἰσόδου του εἰς τὴν Ἱσπανικὴν Ἀκαδήμειαν λόγος του.

Κατά τι νεώτεροι τοῦ Baralt εἶναι δύο ρωμαντικοὶ Βενεζουελανοὶ ποιηταί, ὁ *Ἀντώνιος Ros de Olano* καὶ ὁ *José Garcia de Quevedo*. Ὁ de Olano (1808—1886) ὑπῆρξε πρόδρομος τῶν συμβολιστῶν, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἦτο ρωμαντικός, ἀνήκων εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Espronceda, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν ὁποῖον ἔγραψε μίαν κωμῳδίαν· ἡμίσεια δωδεκὰς σονέτων, ὁ δραματικὸς μῦθος «Γαλάτεια», ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου «Gallo magia» εἶναι ἔργα ἐπαίνου ἄξια. Ὁ *J. Garzia de Quevedo*, σπουδαῖος ποιητής, ἀποχωρισθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τοῦ ρωμαντισμοῦ, ἐδημοσίευσεν «Ὠδὰς εἰς Ἰταλίαν» εἰς τὸς ὁποίας μιμεῖται ἐπιτυχῶς τὸν Manzoni. Εἰς τὸ Poema de Maria δεικνύει τὴν προσήλωσίν του εἰς τοὺς Ἰταλοὺς ποιητάς. Αἱ τάσεις του τὸν φέρουν μεταξὺ Goethe καὶ Byron. Συνειργάσθη μὲ τὸν *Zorrilla* εἰς τρία ποιήματα «Ira de dios», «Maria» καὶ «Cuento de amores». Εἶναι ὁ συγγραφεὺς τριῶν μεγάλων φιλοσοφικῶν ποιημάτων, ἀποσπάσματα τῶν ὁποίων εἶναι πολλάκις πρώτης τάξεως δημιουργήματα. Ἀπὸ τὰ θεατρικά του ἔργα ἀξίζει νὰ ἀναφερθῇ ἡ «Isabel de Medicis», προσαρμογὴ εἰς τὴν καστιλιανὴν τῆς μυθιστορίας «Isabella Orsini» τοῦ Guerrazzi.

Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὑπῆρχον εἰς τὸ Caracas, τὸ ὁποῖον μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1842—1848 ἤξιζε τὸ ὄνομα *Ἀμερικανικαὶ Ἀθῆναι*, δύο ἄλλοι ποιηταί, δημοτικώτατοι καὶ οἱ δύο εἰς τὴν ἱσπαν. Ἀμερικήν, ὁ *A. Lozano* καὶ ὁ *J. A. Maitin*· οὗτοι εἶναι οἱ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωποι τοῦ ρωμαντισμοῦ, εἰσελθόντος εἰς τὴν Ἀμερικὴν διὰ τῆς Βενεζουέλας, ὁπόθεν διεδόθη εἰς τὴν Κολομβίαν, καὶ διὰ Βουένος Ἄϊρες, ὁπόθεν ἐπέρασεν εἰς τὴν Χιλήν. Ὁ πρῶτος τῶν ποιητῶν τούτων εἰς τὰς ᾠδάς του εἰς τὸν Βολιβὰρ ἐμιμήθη τὰς «Nubes» τοῦ Zorrilla, παρατηρεῖ δέ τις εἰς τὰ ἔργα του μικρὰν βαθύτητα καὶ ὄχι ὀλίγας ἀσυναρτησίας. Τὸ καλύτερον ἔργον του εἶναι ἡ «Ὠδὴ εἰς τὴν νύκτα», ὅπου ἐπιδεικνύει ζωηρὰς εἰκόνας καὶ κομψότητα λόγου. Ὁ Maitin, ἀνήκων ὁμοίως εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Zorrilla, ἔχει ὕφος ὁμαλὸν καὶ εὔκολον, ἀποφεύγει τὰς κοινοτοπίας καὶ ἡ στιχουργία του εἶναι ρέουσα καὶ ἁρμονική. Εἰς μίαν οἰκογενειακὴν δυστυχίαν ὀφείλει τὰς καλυτέρας ἐμπνεύσεις του, σειρὰν ἐλεγείων ἀφιερωμένων εἰς τὴν ἀποθανοῦσαν γυναῖκά του καὶ φερόντων τὸν συνολικὸν τίτλον «El canto funebre». Ὁ *Fermin Toro* (1807—1873) εἶναι ὁ συγγραφεὺς ἐξόχου ποιήματος ἐρωτικοῦ «A la ninfa de Anauco». Ἔχει μεγαλοπρέπειαν εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ αἱ τάσεις του εἶναι κλασσικαὶ ὅπως φαίνεται εἰς τὸ «Canto a la Conquista». Τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ τὰ ἔργα του εἶναι ἡ ἀτελείωτος ἀπομείνασα «Hecatonfonia».

Ἄλλοι ποιηταὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον δεικνύοντες κλασσικὰς τάσεις ὑπῆρξαν ὁ *L. Blanco*, ὁ *J. Vicente Gonzalez*, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ «Amor y Paz» μιμεῖται τοὺς Ἰταλοὺς ποιητάς, ὁ εἰς τὰς μεταφράσεις ἰδίως τοῦ Ὁρατίου ἐπιτυγχάνων *Καικίλιος Acosta*, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ πεζογράφος, ὁ *J. Morales Marcano*. Ἐκ τούτων ὁ Καικίλιος Acosta (1819—1881) καὶ ὡς πεζογράφος καὶ ὡς ποιητὴς ὑπῆρξε πρότυπον ὀρθοεπείας καὶ καλλιεπείας. Τὰ ἄριστα τῶν ἔργων του εἶναι «La Casita blanca», «La Gota del rocio», ὁ «*Ἕσπερος*». Ὁ *R. Arvelo* ἐκαλλιέργησε τὴν ἑορταστικὴν ποίησιν καὶ τὴν πολιτικὴν σάτιραν ὁ Ἰησοῦς *Sistiaga* (1823—1888). Ἔργα τοῦ τελευταίου εἶναι «La vida en Rio Chico», «Una corrida de tores» κ.λπ.

Ὁ *Eloy Escobar* (1824—1889) εἶναι ἐλεγειακὸς ποιητὴς μὲ κλασσικὰς τάσεις· ἔργα του εἶναι «Al duelo de Andalucia» καὶ «El castello derruido» εἰς *λύρας* (=στροφὴ συγκειμένη ἀπὸ πέντε στίχους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ἐξ ἑπτὰ συλλαβῶν ὁμοιοκαταληκτεῖ μὲ τὸν ἴσας συλλαβὰς ἔχοντα τρίτον, οἱ δ' ἄλλοι τρεῖς ἔχοντες ἕκαστος ἕνδεκα συλλαβὰς ὁμοιοκαταληκτοῦν μεταξύ των). Ὁ *José Yépez* ἔγραψεν εἰς διάφορα ποιητικὰ εἴδη, ἔτι δὲ καὶ εἰς πεζόν· τὸ καλύτερον ἔργον του εἶναι ἡ «Ἀνθόπωλις». Ὁ *Φρ. Pardo*, ποιητὴς δυνατός, ἔγραψε ποίημα «La libertad» καὶ «Ὠδὴν à Méjico» μὲ θέμα τὸν τυφεκισμὸν τοῦ Μαξιμιλιανοῦ. Μεταξὺ τῶν διαπρεπῶν ποιητῶν εἶναι ὁ *José A. Pérez Bonalde*, ὁ μεταφράστης τῶν «Buch der Lieder» τοῦ Heine, τὸν ὁποῖον ἀπέδωκεν ἄριστα. Ποιητὴς ὁρμητικὸς ἐπιδεικνύων εὐφράδειαν ὕφους ὁ *Pérez Bonalde* ἔχει πρωτότυπα ἔργα πολλοῦ λόγου ἄξια, ὅπως τὸ «Poema del Niagara», γραμμένον μὲ τὸν πλέον εὐφραδῆ συμβολισμόν, δύο σονέτα «La hermosa» καὶ «La fea», «La vue'ta à la Patria», τὸ ὁποῖον εἶναι χείμαρρος μελῳδικῶν στίχων γεμάτων δροσερότητα καὶ αἴσθημα καὶ ἀξίων νὰ ζήσουν. Ἡ «Flor» εἶναι τὸ ποίημα τῆς βαθείας ὀδύνης καὶ τῆς ἀπελπισίας.

Ὁ *Pérez Bonalde* ἀπέδωκεν ἄριστα εἰς τὴν καστιλιανὴν καὶ τὸν «Κόρακα» τοῦ E. Allan Poe. Ὁ ἰταλικῆς καταγωγῆς *José A. Calcano* ἔγραψεν «Ante el busto de Cervantes,» τρία ὡραῖα σονέτα «La siega», «El Tasso» καὶ «La humildad» καὶ μετέφρασεν ἔργα τοῦ Hugo. Ὁ *M. Fombona Palacio* (1857—1903) εἶναι συγγραφεὺς κλασσικὸς καὶ ἀνεπίληπτος τῆς σχολῆς τοῦ Νικασίου Callego καὶ δουλεύει καλὰ τὸν στίχον του, ὡς φαίνεται εἰς τὰς ᾠδὰς «Ἀ Andalucia» καὶ «Ἀ la muerte de Alfonso XII». Τὰ ἔργα του ταῦτα καὶ ἄλλα, ὡς «Vivida imago» καὶ «Ἀ la cindad de Coro» δεικνύουν δημιουργικὸν πλοῦτον καὶ τέλειον χειρισμὸν τῆς γλώσσης. Εἶναι ἀπὸ τοὺς καλυτέρους περιγραφικοὺς ποιητάς. Ὁ *Ὑάκινθος Gutiérrez Coll* ἔχει δύο δυνατὰ σονέτα «Ἀ Cervantes» καὶ «Ἀ Espana»· ἔγραψεν ὁμοίως εἰς ἐλεγειακὸν καὶ σκοτεινὸν ὕφος «Ultima luz», «Querellas» καὶ «Nocturno». Ὁ *Μιχαὴλ Marmol*, ἑορταστικὸς ποιητής, ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ 1896 «Verrugas y lunares». Ἄλλοι ποιηταὶ εἶναι ὁ *P. Arismendi Brito*, ὁ *R. Benavides Ponce*, ὁ *R. Blanco Fombona*, ὁ *D. Delhonte y Aponte*, ὁ *A. F. Garcia*, ὁ *D. Ramon Hernandez*, *J. Camacho*, *D. N. Martinez*, *C. L. Marin*, *Γαβριὴλ Munoz*, γράψας «Ἑλληνικὰ» («Helenica») καὶ τὸν «Θάνατον τοῦ Πανὸς» («La muerte de Pan») καὶ μιμούμενος εἰς τὸ «Κύκνειον ᾆσμα» («Canto del cisne») τὸν Ἀνακρέοντα, ὁ *J. A. Marin*, ὁ *A. Mata* κ. ἄ.

Εἰς τὸ μυθιστόρημα πρῶτος ὁ ποιητὴς *Fermin Toro* ἔκαμε τὴν πρώτην ἀπόπειραν γράψας «La viuda de Corinto». Τῷ 1868 ὁ *Ἰούλιος Calcano*, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ποιητής, ἔγραψε τὸ ἱστορικὸν μυθιστόρημα «Blanca de Torrestella». Μεταξὺ τῶν ρωμαντικῶν διεκρίθησαν ὁ *José M. Manrique* καὶ ὁ *Ἐδουάρδος Blanco*, τοῦ ὁποίου τὸ μὲ τὸν ληστρικὸν βίον ἀσχολούμενον μυθιστόρημα «Zarate» γραφὲν εἰς τὰ 1882 σημειώνει τὴν διάβασιν ἀπὸ τοῦ ρωμαντισμοῦ εἰς τὸν ρεαλισμόν. Μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ νατουραλισμοῦ οἱ σπουδαιότεροι εἶναι ὁ *Θωμᾶς Michelena* μὲ τὸ μυθιστόρημα «Δεβώρα» (1884) καὶ ὁ José Gil Fortoul, συγγραφεὺς τῶν ἔργων «Julian», «Εἰδύλλιον» καὶ «Pasiones».

Ὁ *Μανουὴλ Romero Garcia* εἰς τὸ ἔργον του «Peonia» περιγράφει κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν τῶν νατουραλιστῶν τὴν ζωὴν μιᾶς ἀγροτικῆς οἰκογενείας διαρκοῦντος τοῦ καθεστῶτος τοῦ Guzman Blanco. Μετὰ τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ τὸ *κρεολικὸν εἶδος* τοῦ μυθιστορήματος ἐκαλλιεργήθη παρ' ἄλλων καὶ κυρίως παρὰ τοῦ *Blanco Fombona*, ὁ ὁποῖος ἔμελλε νὰ τὸ ἀνυψώσῃ εἰς μεγάλην ἀκμὴν καὶ τελειότητα μὲ τὸ ἔργον «Ὁ σιδερένιος ἄνθρωπος» (El hombre de hierro), δημοσιευθὲν τῷ 1905. Εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος ἀνήκουν τὰ ἔργα «Χιόνι καὶ λάσπη» (Nieve y lado) καὶ «El sargento Felipe» τοῦ *Gonzalo Picòn Febres*. Σατιρικὸν κρεολικὸν μυθιστόρημα εἶναι τὸ «Ἕνας λαὸς ὁλόκληρος» τοῦ *Μιχ. Ἐδουάρδου Pardo*. Τὰ «Σπασμένα εἴδωλα» τοῦ *Μανουὴλ Diaz Rodriguez* εἶναι πικρὰ σάτιρα τοῦ Caracas καὶ τοῦ ἀμερικανικοῦ πολιτικοῦ καισαρισμοῦ. Τὸ «Sangre patricia» («Αἷμα πατρικίων») τοῦ ἰδίου εἶναι μία ἀπόπειρα ψυχολογικοῦ μυθιστορήματος.

Ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς ἄξιοι μνείας εἶναι ὁ *Ραφαὴλ Maρία Baralt*, ὁ γνωστός μας ποιητής, γρά-

Digitized by Google

ψας ἀπὸ τοῦ 1841 καὶ ἑξῆς ἐν Παρισίοις τὴν «Historia Antiqua y Moderna de Venezuela» ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν ἱστορικὸν *Ramon Diaz Flores*. Ὁ *José Gil Fortoúl* ἔγραψε τῷ 1907 «Historia constitucional de Venezuela» ἐν Βερολίνῳ καὶ ὁ *E. Blano* τῷ 1913 ἐν Παρισίοις «Venezuela heroica, cuadros historicos». Ἐκ τῶν βιογράφων ἄξιος ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι ὁ *R. Becerra* γράψας τῷ 1917 εἰς τὴν Μαδρίτην δίτομον ἔργον, «Vida de don Francisco de Miranda, general de los ejercitos de la primera republica francese y generalissimo de los de Venezuela».

Ε΄) Κολομβιανὴ λογοτεχνία. — Τὸ ἄλλοτε βασίλειον τῆς *Νέας Γρενάδας* παρουσιάζει σπουδαίαν σχετικῶς λογοτεχνικὴν παραγωγήν. Εἰς τὴν ποίησιν πολλοὶ εἶναι οἱ διακριθέντες· ὁ δημοτικώτατος τῶν Κολομβιανῶν ποιητῶν εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ *Gutiérrez González*, τοῦ ὁποίου τὸ σπουδαιότερον ἔργον «Memoria sobre el cultivo del maiz» ὑπενθυμίζει τὰ «Γεωργικὰ» τοῦ Βιργιλίου· διαπρεπεῖς εἶναι ὁμοίως ὁ *J. Εὐσέβιος Caro*, γράψας «Dolor y Virtud», «El hacha del proscrito» κ. ἄ., ὁ *Juolio Arboleda*, συγγραφεὺς τοῦ ἐπικοῦ ποιήματος «Gonzali de Oyon», ὁ *J. J. Ortiz*, ὑμνητὴς τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἔργου τῶν Ἱσπανῶν ἐν Ἀμερικῇ, ὁ *Pombo*, εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον ἐμπνευσμένων ποιητῶν τῆς Κολομβίας, τοῦ ὁποίου ὁ «Ὕμνος εἰς τὴν Ἐργασίαν» («Himno al Trabajo») εἶναι ἔργον μὲ πολλὴν δύναμιν, ὁ *Μιχαὴλ A. Caro*, ποιητὴς τῆς συλλογῆς «Horas de amor» καὶ πολλῶν ἄλλων ποιημάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θεωρεῖται ὡς τὸ καλύτερον, ἡ «ᾠδὴ εἰς τὸν Ἀνδριάντα τοῦ Ἐλευθερωτοῦ». Ἀπὸ τοὺς λυρικοὺς οἱ σπουδαιότεροι εἶναι, κατὰ πρῶτον λόγον ὁ *Βελισάριος Pena* καὶ μετ' αὐτὸν ὁ *Ἐπιφάνιος Meja*, ὁ *Ραφαὴλ Nunez*, γράψας «Μωϋσῆν», «Προμηθέα», φιλοσοφικὰ ποιήματα καὶ ἄλλα, ὁ *Caicedo Rojas*, γλυκύς, περιγραφικός, τερπνός, τοῦ ὁποίου τὰ ὡραιότερα ποιήματα εἶναι «Τὸ λουτρὸν τῆς Εὔας» καὶ «Ἡ πηγὴ 'ςτὴ σπηλιά»· ὁ *Valenzuela, Tamazo, Madiedo, Pinzon Rico, Isaacs*, ἡ *Ἀγριππῖνα Montes* κ. ἄ. Θρησκευτικὸς ποιητὴς εἶναι ὁ *Θεόδουλος Varges*, γράψας τὸν «Ἐσταυρωμένον». Εἰς τὸ ἑορταστικὸν εἶδος ἀνήκουν τὰ ἔργα τῶν *J. Posada, R. Carrasquilla, Marroquin Mac Donall*. Οἱ σύγχρονοι ποιηταὶ τῆς Κολομβίας εἶναι πολλοί· οἱ σπουδαιότεροι τούτων εἶναι οἱ *Ἐρρ. Fernandez, J. Flores, Casas*, ὁ μεταφράστης τοῦ Lamartine, ὁ *J. M. Rivas Groot Restcepo, Valencia, Gonzalez Camargo*, τοῦ ὁποίου ἡ ποίησις μᾶς ὑπενθυμίζει τὰ ἔργα τοῦ Becquer καὶ τοῦ Heine, *R. de Narvaez, Escobar, Asunciòn Silva*, πάντες ποιηταὶ λεπτοὶ καὶ αἰσθηματικοί. Εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Becquer ἀνήκων ὁ *Uribe*, ἀφιερώσας εἰς τὴν ἀποθανοῦσαν σύζυγόν του τὸ ποιητικὸν ἔργον «Μαργαρίταν». Ἀναφέρομεν πρὸς τούτοις ὡς διακρινομένους εἰς τὴν ποίησιν τοὺς *L. Pérez, Θεόλ. Valenzuela, Borda, Obeso, Alvarez, Manrique, Anez, S. Pérez, Samper, Flòrez, Conto, Garrido*, τοὺς ἀδελφοὺς *Léon Gamez, Porras, Fernandez Madrid, Jaime, Delgado* καὶ ἄλλους. Ἀλλ' ἡ Κολομβία ἀριθμεῖ καὶ ποιητρίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἰδιαιτέρας μνείας ἀξία εἶναι ἡ ἐφάμιλλος τῆς Avellaneda *Ἀγριππῖνα Montes del Valle*, συγγραφεὺς σπουδαίων ἔργων· ἄλλαι μεταξὺ τῶν διακριθεισῶν εἶναι ἡ *Waldina de Ponce, Eva Berbel, El. Automarchi, Mercedes de Flores.*

Θεατρικοὶ συγγραφεῖς εἶναι ὁ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνός μας γράψας τὸ ἔργον «Convulsiones» *L. Vargas Tejada*, ὁ μνημονευθεὶς ἤδη ποιητὴς *M. Rivas*, συγγραφεὺς τοῦ ἱστορικοῦ δράματος «La Pola», ὁ ἐπίσης ἀναφερθεὶς *L. Pérez* γράψας «El. Gondolero de Venecia», ὁ *C. Art. Torres*, μὲ τὸν «Lope de Aquirre» καὶ ὁ *J. M. Rivas Groot*, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον, «Τὸ ἀνεπανόρθωτον», ἐπαίχθη ἐπιτυχῶς εἰς διαφόρους ἀμερικανικὰς πρωτευούσας.

Ἐν τῶν περισσότερον ἀναπτυχθέντων εἰς τὴν Κολομβίαν λογοτεχνικῶν εἰδῶν εἶναι τὸ μυθιστόρημα. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων μυθιστοριογράφων εἶναι οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν σχολὴν τῶν F. Caballero, Pereda καὶ Mesonero Romanos—τινὲς τούτων ἐμνημονεύθησαν ὡς ποιηταί—*J. Vergara, de Dios Restrepo, Rojas, Rivas, Carrasquilla, Pombo, Santander, Guerra Azuola, Pinzon, Marroquin*, ἡ *Σίλβα Guarin* καὶ ἄλλοι, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ πολλάκις ἀριθμὸν ἔργων διακρινομένων διὰ τὴν ζωηρότητα τῶν περιγραφῶν, τὸν ὑγιᾶ ρεαλισμὸν καὶ τὸ ἀβίαστον καὶ ρέον ὕφος. Πολλὰ τούτων εἶναι ἠθογραφίαι. Ἐκ τῶν διηγηματογράφων οἱ ἄριστοι εἶναι ὁ *Εὐάριστος Rivas*, ὁ *Σαμουὴλ Velazquez*, ὁ *J. Asunciòn Silva*. Ἐπίσης διηγηματογράφος ἐξαίρετος εἶναι ἡ *Ἰωσήφα Acebedo de Gomez* (1803—1867), ἡ ὁποία καλλιεργεῖ ὡσαύτως τὴν ποίησιν. Εἰς τὰ «Cuadros de la vida de algunos granadinos» ἡ de Gomez ἐξωτερικεύει τὸ μῖσος, ποὺ αἰσθάνεται κατὰ τῶν Ἱσπανῶν. Συγγραφεῖς μυθιστοριῶν εἶναι καὶ ἡ *Εὐαγγελίνα Correa* καὶ ἡ *Waldina Davila de Ponce* ἡ σύγχρονος *Soledad Acosta de Samper*, πλὴν ἐξαιρέτων ἱστορικῶν ἐργασιῶν, ἠσχολήθη ὡσαύτως μὲ τὸ μυθιστόρημα. Τὸ ἄριστον τῶν ἔργων της εἶναι «Οἱ πειραταὶ τῆς Καρθαγένης», πλὴν τούτου δ' ἔγραψε «Les Espanoles en América», «Episodios historico-novelescos» (1907) καὶ «Aventuras de A. Pérez». Ὁ *M. Rivas*, συγγραφεὺς πολλῶν μυθιστοριῶν, ἔγραψε καὶ ἐξαίρετον ποίημα «La dolorosa de mi madre». Ρεαλιστὴς εἶναι ὁ *Rodrigo de Rahavanez*. Ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναφέρῃ κανεὶς ὅλους τοὺς μυθιστοριογράφους τοῦ τόπου τούτου. Νομίζει τις ὅτι ὅλοι οἱ Κολομβιανοὶ θὰ ἔχουν νὰ παρουσιάσουν καὶ ἀπὸ ἓν μυθιστόρημα, προϊὸν τοῦ καλάμου καὶ τῆς πυρίνης φαντασίας των. Σημειοῦμεν ἁπλῶς τὰ ὀνόματα τῶν *E. Alvarez, Θεμιστοκλέους Avella, J. Rojas, Carrasquilla, Guarin, Capella, Munoz, Isaacs, J. J. Ortiz* καὶ *J. F. Ortiz*, μὲ ἔργα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἄξια προσοχῆς· ἐπίσης ἀξιοσημείωτα τὰ ὀνόματα τῶν *J. M. Rivas Groot, L. Rivera, J. Valera, Torres, Grillo, E. Diaz, E. Palano, L. Segundo de Silvestre*, ὁ ὁποῖος ἠσχολήθη ἰδίως μὲ τὰ ἀγροτικὰ ἤθη κ. ἄ. Μεταξὺ τῶν κριτικῶν διακρίνεται ὁ *M. Fidel Suarez* θεωρούμενος γενικῶς ὡς εἷς τῶν σπουδαιοτέρων Ἱσπανο-αμερικανῶν λογίων.

Εἰς τὴν ἱστοριογραφίαν ἡ ἀκμὴ τῆς Κολομβιανῆς λογοτεχνίας δὲν εἶναι ὅση εἰς τὸ μυθιστόρημα. Μεταξὺ τῶν χρονογράφων-ἱστοριογράφων τῆς ἀποικιακῆς περιόδου ἀναφέρομεν τὸν ἐκ τῶν κατακτητῶν *J. Castellanos* γράψαντα «Historia del Nuevo Reino de Granada» καὶ τὸν *P. Simon*, τοῦ ὁποίου ἡ «Historia General de Nuevo Reino de Granada» ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Μαδρίτην τῷ 1666 καὶ ὁ ὁποῖος ἔγραψε καὶ λίαν ἐνδιαφερούσας «Noticias historiales de las conquistas de Tierra Firma en las Indias Occidentales». Τὰ ἔργα τοῦ Simon εἶναι μετὰ τοῦ *Φερδ. Piedranite* τὰ περισσότερον πλήρη καὶ ἐνδιαφέροντα διὰ τὴν ἀποικιακὴν περίοδον. Μὲ ἱστορικὰς ἐργασίας ἠσχολήθησαν κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον οἱ *A. Herrera, A. Zamora* καὶ *J. Gumilla*. Ἀπὸ τοὺς Κολομβιανοὺς ἱστορικοὺς τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος σπουδαιότερος εἶναι ὁ *J. Μανουὴλ Groot*, γράψας «Historia Eclesiastica y Civil de N. Granada», ἀπὸ τῆς ἱσπανικῆς κατακτήσεως μέχρι τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον αἱ ἐργασίαι τοῦ Groot ἔχουν μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὸν μελετητὴν τῆς νεωτέρας ἱστορίας καὶ ἰδίως τῆς ἀμερικανικῆς εἶναι ὅτι καταγίνεται δι' ἐγγράφων καὶ ἐρευνῶν σοβαρῶν νὰ καταδείξῃ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ κοινῶς παραδεδεγμένα, τὴν ἐκπολιτιστικὴν καὶ ἰδίως τὴν εὐεργετικὴν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς συμπεριφορὰν καὶ ἐν γένει δρᾶσιν τῶν Ἱσπανῶν ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ· ὁ Groot δεικνύεται εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς θέσεώς του ταύτης ἀληθὴς ἐπιστήμων, ἀμερόληπτος καὶ ἤρεμος. Ἐκ τῶν ἄλλων ἱστορικῶν μνημονευτέοι ὁ .. *Acosta*, ὁ *G. Borda*, συγγραφεὺς τῆς «Historia de la Compania de Jesùs en Nueva Granada», ὁ *J. Rivas Groot*, γράψας «Σελίδας τῆς Κολομβιανῆς ἱστορίας», καὶ *J. Quizano Otero*, ὁ ὁποῖος ἐξέδωκε τὸ 1882 ἐν Βογοτᾷ «Compendio Sobre la Historia de Colombia».

ΣΤ΄) Λογοτεχνία τοῦ Ἰσημερινοῦ. — Εἰς τὸν Ἰσημερινὸν ἤδη τῷ 1586 οἱ Αὐγουστῖνοι ἵδρυσαν τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ἁγίου Φουλκεντίου, τὸ ὁριστικὸν ὅμως, νὰ εἴπωμεν, πανεπιστήμιον τῶν Quito ἱδρύθη ἀπὸ τοὺς Ἰησουΐτας τῷ 1620. Ὡς ὁ ἀρχαιότερος ποιητὴς τῆς χώρας δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ ἐπὶ 33 ἔτη ζήσας εἰς τὴν πρωτεύουσάν της Ἱσπανὸς *Λαυρέντιος de Cenneda*, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος. Βραδύτερον, ἰδίως κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα, ἐκαλλιέργησαν τὴν ποίησιν πολλοὶ Ἰησουΐται, ὡς ὁ *Mar. Andrade*, ὁ *J. Orozco*, ποιητὴς τῆς «Conquista de Menorca», ὁ *R. Viescas*, ὁ *Ἀμβρ. Larrea*, ποιητὴς ὡραίων σονέτων εἰς τὴν ἰταλικήν. Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ἰησουϊτῶν ὁ *Φρ. de Santa Cruz y Espejo* ἔγραψε τὴν περίφημον σάτιραν «Νέον Λουκιανόν», ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ ἔτος. Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1809, μετὰ τὴν ὁποίαν ἀναφαίνεται ὁ *José de Olmedo*, ἀντιπρόσωπος τῶν Guayaquil εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ Κάδιξ, μέγας λυρικὸς ποιητής, κληθεὶς διὰ τὴν ἔμπνευσίν του *Ἀμερικανὸς Πίνδαρος*. Παραβάλλεται πρὸς τὸν Quintana, μὲ τὸν ὁποῖον ἔχει κοινὰς τὴν ζωηρότητα τοῦ αἰσθήματος, τὴν φυσιολατρείαν καὶ τὴν τελειότητα τοῦ στίχου. Ἐκ τῶν ποιητῶν ὅσοι ἤκμασαν κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος διεκρίθησαν ὁ *Léon Mera Zaldumbide* γράψας μεταξὺ ἄλλων «Ὠδὴν εἰς τὴν Μουσικήν», «Meditaciòn», «A la soledad del campo», ὁ *V. Emilio Molestina*, ἡ ποιήτρια *Dolores Veintemilla de Galiudo* κ. ἄ. Μεταξὺ τῶν διακεκριμένων ποιητῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ εἶναι ὁ *Καῖσαρ Borja* καὶ ὁ πρώην πρόεδρος *A. Flores*, ὁ ὁποῖος ἔγραψε καὶ ἱστορικὰ ἔργα. Ἀλλ' ὁ καλύτερος τῶν ποιητῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων εἶναι ὁ *Vicente Rocafuerte*, καλοὶ δὲ εἶναι ὁ *N. Gonzalez* καὶ ὁ διαμένων εἰς Περουβίαν *Νουμᾶς Lhona*. Μεταξὺ τῶν ποιητριῶν πλὴν τῆς μνημονευθείσης ἤδη Dolores Veintemilla ἄξιαι λόγου εἶναι ἡ *Dolores Sucre* καὶ ἡ *Μαριέττα de Veintemilla.*

Εἰς τὸ μυθιστόρημα διακρίνονται ὁ *Juan Leòn Mara* (1832—1894), γράψας «Un drama entre salvajes», ὅπου δείκνυται φυσιολάτρης, καὶ «Porqué soy cristiano», καὶ ὁ *J. Montalvo*, τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα χαρακτηρίζουν τάσεις ἀντιθρησκευτικαί. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν τῆς ἀποικιακῆς περιόδου διακρίνεται ὁ Ἰησουΐτης *J. de Velasco*, γράψας μὲ πολλὴν φιλαλήθειαν τὴν «Historia del reino de Quito», ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ἄξιος μνείας εἶναι ὁ *F. Gonzalez Suarez*, συγγραφεὺς μιᾶς «Historia general de la Republica de l'Ecuador».

Ζ΄) Περουβιανὴ λογοτεχνία.— Ἂν καὶ αἱ περιστάσεις τῆς μετὰ τὴν κατάκτησιν περιόδου δὲν ἦσαν εὐνοϊκαὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἐγχωρίου λογοτεχνίας, τῶν ἀποίκων ἀπασχολουμένων πρὸ πάντων ἀπὸ τοὺς ἀγῶνάς των μὲ τοὺς Ἰνδούς, ἐν τούτοις ἡ ἀποικιακὴ περίοδος δὲν στερεῖται οἱασδήποτε παραγωγῆς. Ποιητικὸν μνημεῖον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι τὸ ποίημα τοῦ τραγικοῦ θανάτου τοῦ *Διέγου* de Almagro, ἀνωνύμου ποιητοῦ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ΄ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος ἀναφαίνονται εἰς τὴν Περουβίαν δύο κομψοὶ ποιηταί, οἱ ὁποῖοι, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ διασωθέντα ἔργα των, ἀνῆκον εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Λουδοβίκου de Gongora, ἡ ὁποία ἐπιδιώκει ἰδιαιτέρως ὕφος ἐξεζητημένον, ἐπιτετηδευμένον καὶ συχνάκις ἀκατανόητον, καὶ τὴν ἀπολογητικὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὁποίας ἔκαμεν ὁ *J. de Espinosa Mediano*. Εἰς τὴν αὐτὴν σχολὴν τοῦ Gongora, κυριαρχοῦσαν τότε εἰς τὴν Ἱσπανίαν, πρέπει νὰ καταταχθοῦν ὁ ἐκ Λίμας *Ad. Alesio*, οἱ Ἰησουΐται *de Valdés* καὶ *J. Buendia* καὶ αἱ ἀδελφαὶ *Violante de Cisneros, Juana de Herrera, Rosa Corvalan* καὶ *Μανουήλα Carrillo de Andrade.* Ἐναντίον τοῦ *γογγορισμοῦ* ἤρχισε νὰ σημειοῦται περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος ζωηρὰ ἀντίδρασις, τῆς ὁποίας ὁ πρῶτος ἀντιπρόσωπος ὑπῆρξεν ὁ *J. del Valle Calviedes*, πνεῦμα σατιρικόν, δηκτικὸν καὶ εὔθυμον μὲ πλοῦτον καὶ ζωηρότητα χρώματος.

Ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τοῦ κρεολικοῦ εἴδους τῆς ποιήσεως καὶ ὁ ἀναστυλωτὴς τοῦ ποιητικοῦ πνεύματος εἰς τὴν Περουβίαν. Κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα διεκρίθησαν ὁ *Στέφανος de Terralla* ἀπὸ τὴν Ἀνδαλουσίαν, γράψας τὸ σατιρικὸν ποίημα «Lima por dentro, εἰς τὸ ὁποῖον, ὄχι ἐστερημένον χάριτος, κατακρίνονται σφοδρῶς τὰ ἤθη τῆς ἐποχῆς· καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἰδίου αἰῶνος ὁ *Παῦλος de Olavide*, ὁ ὁποῖος καταδιωχθεὶς καὶ φυλακισθεὶς ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Ἐξέτασιν κατέφυγεν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ὅπου τυχὼν τῆς προστασίας τοῦ Καρόλου τοῦ Δ΄ ἔγραψε τὰ «Poemas cristianos» καὶ τὸ περίφημον ἔργον, ὅπου κάμνει τὰς ἐξομολογήσεις του, «El Evangelio en triunfo» ἢ «historia de un filosofo desenganado».

Ἡ ποίησις καὶ γενικῶς ἡ λογοτεχνία τῆς Περουβίας ἤλλαξε ριζικῶς χαρακτῆρα μὲ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα· μεταξὺ τῶν ποιητῶν τῆς ἐπαναστατικῆς περιόδου, ἀπομιμηθέντων ἰδίως τοὺς Melendez Valdés καὶ Quintana διεκρίθησαν ὁ ἤδη ὡς Ἰσημερινὸς ἀναφερθείς, ἀλλ' ἐν Περουβίᾳ ζήσας σπουδαῖος ποιητὴς *Olmedo* ἀπὸ τὸ Guayaquil, ὁ *J. Larriva*, ἐξαίρετος ἐπιστήμων καὶ σπουδαῖος σατιρικὸς καὶ ἑορταστικὸς ποιητής, ὁ ἀφιερώσας τὴν λύραν του εἰς τὴν δόξαν τοῦ Βολιβάρ, ὁ *J. Pando*, ὁ εἰς τὴν σχολὴν τῶν Menéndez Valdés ἀνήκων *Juan de Egana*, ὁ *Μανουὴλ Valdés*, γράψας θρησκευτικοὺς ὕμνους καὶ ἄλλους ἐξυμνοῦντας τὰ κατορθώματα τοῦ στρατηγοῦ San Martin.

Οἱ πολιτικοὶ ἀγῶνες τῶν μέσων τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ηὐνόησαν τὴν ἐξέλιξιν τῆς σατιρικῆς ποιήσεως, τῆς ὁποίας κύριοι ἀντιπρόσωποι ἀνεδείχθησαν ὁ *M. Segura*, ζωγράφος ἀπαράμιλλος τῶν κρεολικῶν ἠθῶν εἰς τὸ δραματικόν· μεταξὺ τῶν καλυτέρων κωμῳδιῶν τοῦ Segura εἶναι «Un paseva Amancaes», «La saga y manto» καὶ «Na Catita»· κορυφαῖος σατιρικὸς εἶναι καὶ ὁ *Φρ. Pardo Aliaga*, διεκρίθησαν δὲ καὶ οἱ *Fuentes, Paz Soldan, Camacho* καὶ ὁ λεπτὸς καὶ ἰδιοφυὴς *Λεωνίδας Yerovo*. Εἰς τὴν μετὰ τὸ 1848 περίοδον οἱ *K. Salaverry* καὶ *Κλ. Althaus* δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀκολουθοῦντες μᾶλλον τὴν κλασσικὴν τεχνοτροπίαν. Ὁ *Ἀρ. Marquez* διακρίνεται διὰ τὸ αὐθόρμητον καὶ πλούσιον τῆς ἐμπνεύσεως καὶ διὰ τὸ ὕφος τῆς συλλήψεως. Εἰς τὸν ρωμαντισμὸν ἀνήκει ὁ *M. Corpancho*, τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα διακρίνει ἡ γλυκύτης τοῦ ὕφους καὶ ἡ ἁρμονία τῶν στίχων. Εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον ἀνήκουν οἱ δραματικοὶ καὶ λυρικοὶ ποιηταὶ *Κωνσταντῖνος Carrasco, M. Garcia, de los Heros* καὶ *Moncloa*. Ἀλλ' ὁ μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς Περουβίας κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα εἶναι ὁ *L. Cisneros*· ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ αἱ ἐλεγεῖαι «A las ruinas de Italica», «A la muerte de Alfonso XII» καὶ τὸ ποίημά του «Aurora amor» διακρίνονται διὰ τὸ δυνατὸν αἴσθημα, τὴν λαμπρὰν καὶ κλασσικὴν μορφήν, τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν εἰκόνων, τὴν καθαρότητα καὶ φυσικότητα τῶν στίχων. Παραπλεύρως τοῦ Cisneros δύ-

Digitized by Google

ναται νὰ σταθῇ ὁ *Ricardo Palma*, ὁ ὁποῖος πλὴν τῆς ποιήσεως ἠσχολήθη πολὺ ἐπιτυχῶς καὶ μὲ τὴν πεζογραφίαν καὶ τοῦ ὁποίου ἔργον εἰς τὸ εἶδος τοῦτο αἱ «Tradiciones peruanas», ὅπου ἀναπαριστᾷ τὸ παρελθὸν τῆς παλαιᾶς ἀποικίας, ἀφῆκαν ἐποχήν.

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ περασμένου αἰῶνος ἀνεφάνησαν ἄξιοι προσοχῆς ποιηταί, ὡς οἱ *Florés* καὶ *Elera*, καλλιεργήσαντες ἰδίως τὸν ρωμαντισμόν, ὁ σατιρικὸς καὶ ἑορταστικὸς *P. Ἀντών Varela*, μεταξὺ δὲ τῶν γυναικῶν ἡ *Καρολίνα Freire de Jaime*, ἡ *Ἐλίζα Moscoso de Chavez*, ἡ *Lastenia Larriva de Lhona*, ἡ ὁποία εἶναι καὶ πεζογράφος, ἐνῷ ὡς ποιήτρια ἀνήκει εἰς τὴν σχολὴν τοῦ συζύγου της καὶ περιφήμου ποιητοῦ *Νουμᾶ de Lhona* κ. ἄ. Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ Εἰρηνικοῦ ἀναφαίνεται ὁ κυρίως αἰσθηματικὸς καὶ ρωμαντικὸς ποιητὴς *R. Rossel*· ὁ λεπτὸς καὶ εὐφυέστατος *M. Gonzalez Prada* εἶναι ὁ ποιητὴς τῆς συλλογῆς «Rondeles» (ποιημάτων ἀπὸ δύο στροφάς, ὅπου ὁ πρῶτος ἢ οἱ πρῶτοι στίχοι ἐπανέρχονται εἰς τὸ μέσον καὶ εἰς τέλος· οἱ Γάλλοι λέγουν τὸ εἶδος αὐτὸ *rondeau*), ἡ ὁποία, ὡς λέγει ὁ ἴδιος ποιητής, ἀποτελεῖται ἀπὸ λεπτότατα καλλιτεχνικὰ μικρογραφήματα τοῦ γαλλικοῦ κλασσικισμοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ ποιητὴς αἰσθάνεται ὅτι ἕλκεται ἀκατανίκητα. Ἠκολούθησαν οἱ *M. San Juan, V. Mantilla*, ὁ ἐμπνευσμένος συγγραφεὺς τῆς «Σκλάβας» («*La Cautiva*») *Goicochea, German Leguia*, ποιητὴς ἐκ τῶν περισσότερον διακριθέντων καὶ ὁ *Καρ. Amézaga*, τοῦ ὁποίου οἱ στίχοι διακρίνονται διὰ τὴν δύναμιν καὶ τοῦ ὁποίου τὸ ποίημα «La Invasion», βραβευθὲν τῷ 1888, εἶναι ἴσως τὸ καλύτερον ἔργον. Ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ποιητὰς οἱ σπουδαιότεροι εἶναι ὁ ἐπικληθεὶς «*ποιητὴς τῆς Ἀμερικῆς*» *J. Santos Chocano*, γράψας πλεῖστα ὡραιότατα ποιήματα ὁ παραγωγικώτατος *Φίλιππος Sassone*, ὁ «*ποιητὴς τῆς νεότητος*» *José Galvez* γράψας καὶ εἰς πεζόν, ὡς καὶ ὁ ποιητὴς *Luis Fernan Cisneros*, διακρινόμενος καὶ διὰ τὴν εὐθυμογραφικήν του ἰδιοφυΐαν καὶ ἄλλοι.

Εἰς τὸ θέατρον ἔσχον ἐπιτυχίας ὡς συγγραφεῖς οἱ *Pardo, Segura, Chocano, Amézaga* καὶ *Yerovi*· ἐργάζονται δὲ σήμερον μὲ ἐνθουσιασμὸν πρὸς σχηματισμὸν ἐθνικοῦ θεάτρου οἱ *L. Gongora, Conesa, O. Galli, Garland, Balarezo, Chirre, Cuzman* κ. ἄ.

Εἰς τὸ μυθιστόρημα δὲν παρατηρεῖται ὁποία καὶ εἰς τὴν ποίησιν πληθωρικὴ παραγωγή. Οἱ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο διακριθέντες εἶναι ὁ *Fernando Casos* καὶ ὁ ποιητὴς *Luis Cisneros*, ἡ *M. Cabello de Carbonera*, γράψασα μυθιστορήματα ἀνεγνωρισμένης ἀξίας· ὁ *Φιλ. Sassone*, ὅστις εἶναι καὶ κριτικὸς σπουδαῖος, ἀσχολεῖται ἀπὸ τοὺς συγχρόνους πολὺ ἐπιτυχῶς μὲ τὸ εἶδος τοῦτο. Μεταξὺ τῶν διηγηματογράφων διακρίνονται οἱ εὐθυμογράφοι *Elguera, Blume* καὶ *Gamarra*, ἀνήκοντες εἰς τὴν μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ Εἰρηνικοῦ περίοδον. ἐκ δὲ τῶν συγχρόνων ὁ διηγηματογράφος *Κλήμης Palma*, ὁ *Ventura Garcia Calderon*, χρονογράφος, ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος, ἀπὸ τοὺς ἀρίστους, συγγραφεὺς πολλῶν ἔργων καὶ ἄλλοι. Μεταξὺ τῶν κριτικῶν εἷς ἀπὸ τοὺς σπουδαιοτέρους ἀνεδείχθη ὁ ποιητὴς *M. Gonzalez Prada*· ὁμοίως ὁ *Αἰμ. Gutierrez de Quintanilla*, ἀπὸ δὲ τοὺς συγχρόνους διακρίνονται ὁ *dela Riva Agüero*, ὁ *V. Garcia Calderon* κ. ἄ.

Ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν ἔχομεν ἀπὸ τὴν ἀποικιακὴν περίοδον τὰς ἐργασίας τῶν *Μιχαὴλ de Estate, P. Pizarro, Φερ. de Jérez. Δ. de Fernandez, P. Sarmiento de Gambor* καὶ *Ondegardo*. Κατὰ τὴν μετὰ τὸν πόλεμον τῆς ἀνεξαρτησίας περίοδον διεκρίθη μεταξὺ ἄλλων διὰ τὰς ἱστορικὰς καὶ κριτικὰς αὐτῆς ἐρεύνας ἡ *Florinda Mattao de Turner*, μετὰ δὲ τὸν πόλεμον τοῦ Εἰρηνικοῦ ἀνεφάνη ὁ *Αἰμ. Quintanilla*, ἱστορικός, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ φιλολογικῷ του κλασσικισμῷ φθάνει μέχρι τοῦ ἀρχαϊσμοῦ. Ἀλλ' οἱ κατ' ἐξοχὴν ἱστορικοὶ τῆς Περουβίας εἶναι δύο: ὁ *Φ. Paz Soldan* συγγραφεὺς τῆς «Historia del Perù independiente» μέχρι τοῦ 1829, καὶ τῆς «Narraciòn de la guerra del Pacifico» καὶ ὁ *Φ. Lorente* γράψας τὴν «Historia del Perù» εἰς ἓξ τόμους, ἀπὸ τοῦ ἀποικισμοῦ μέχρι τοῦ 1827, καὶ τὴν «Historia de la civilizacion del Perù». Σπουδαῖα εἶναι καὶ τὰ «Documéntos historicos del Perù» τοῦ *Μανουὴλ de Odriozola*. Ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ἀσχολοῦνται μὲ ἱστορικὰς μελέτας ὁ *Xavier Prado*, πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λίμας, συγγραφεὺς πολλῶν ἔργων ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς τῆς Περουβίας, *C. Wiesse*, ἱστορικὸς καὶ διεθνολόγος, ὁ *de la Riva Agüero*, ὁ *Fr. Garcia Calderòn*, τοῦ ὁποίου τὸ τελευταῖον ἔργον «El dilema de la gran guerra» ἐγένετο εὐφήμως δεκτὸν ἀπὸ τὴν παγκόσμιον κριτικήν, καὶ ὁ *N. Vargas*, γράψας τὴν σπουδαίαν «Historia del Perù independiente» καὶ ἐπὶ πλέον μεταφράσας ἐπιτυχῶς ἔργα τῶν Shakespeare, Lessing καὶ Σιλβίου Pellico.

Η') Βολιβιανὴ λογοτεχνία.—Εἰς τὴν χώραν, ἡ ὁποία φέρει σήμερον τὸ ὄνομα τοῦ Σίμωνος Βολιβάρ, ὑφίστατο ἤδη ἀπὸ τοῦ 1623 τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου Xavier de Chuquisaca, ἰσότιμον μὲ τὸ τῆς Σαλαμάγκας, τοῦ ὁποίου συνεμερίζετο τὰς προνομίας. Οἱ ποιηταὶ τῆς Βολιβίας εἶναι κυρίως λυρικοί, ἐλάχιστοι δὲ δραματικοί· ἀπὸ τοὺς περισσότερον διακριθέντας εἶναι ὁ *R. Bustamante*, θεωρούμενος ὡς ὁ σπουδαιότερος λογοτέχνης τῆς χώρας, ὁ *Galiudo*, ποιητὴς τῆς συλλογῆς «Lacrimas», διακρινομένης διὰ τὸ ἄψογον τοῦ ὕφους καὶ τῆς γλώσσης, ὁ *M. Ramallo*, ὁ *Lenz*, γράψας τὴν συλλογὴν «*Ἄνθη μιᾶς ἡμέρας*» καὶ πέντε δράματα, ὁ διαπρέψας εἰς τὴν πολιτικὴν σάτιραν καὶ ὡς κωμῳδιογράφος *Zalles*, ὁ *Blanco*, ὁ *Berrios*, ὁ *Machicado, d'Arlach, Ochia, Galvaro, Villalobos* κ. ἄλ. Ζωηρὰ παρατηρεῖται, ἡ ἐπὶ τῆς ποιήσεως ἐπίδρασις τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς καὶ ἰδιαιτέρως τῶν Lamartine, Hugo, Musset καὶ τοῦ Ἱσπανοῦ Espronceda. Μεταξὺ τῶν νέων ποιητῶν ἀναφέρομεν τοὺς *Ἰσίδ. Ἐδουάρδον Guzman, B. Blanco, Ballesteros, Aquirre Acha, Zaconeta, Urquidi*, τὸν συγγραφέα τῆς «Βολιβιάδος», ἐπικοῦ ποιήματος, *Loaiza, Aranco, Beltran*, τοὺς ἀδελφοὺς *Diez de Medina, Pereira, Palma, Morales* καὶ ἄλλους. Ἐκ τῶν ποιητριῶν ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ μνημονευθῇ ἡ *Mercedes Belzu de Dorado*, ἡ *Maria Mujia*, αἰσθηματικὴ ποιήτρια, ἡ ὁποία ἐκτὸς τῶν πρωτοτύπων ἔργων της μετέφρασε καὶ Shakespeare, Lamartine καὶ Hugo, αἱ *M. Sanginés, de Campero, N. Palacios, Ugarte* κ. ἄλ. Εἰς τὴν Βολιβίαν ὁ ρωμαντισμὸς ἐκυριάρχησεν ὅσον οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ, διότι, ὡς λέγουν, εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν νοοτροπίαν τοῦ λαοῦ τούτου, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἡ ἐξύψωσις τοῦ αἰσθήματος φθάνει μέχρι βαθμοῦ ἀδιαφορίας ἀπέναντι τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος. Ἐν τούτοις σήμερον ὑπάρχει ὁμὰς νεαρῶν ποιητῶν, οἱ ὁποῖοι διαρρήξαντες τοὺς πρὸς τὸ παρελθὸν δεσμούς, ἐγκατέλειψαν τὸν ρωμαντισμὸν διὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὰς συγχρόνους τάσεις· ἐκ τούτων διακρίνονται οἱ *Tamayo, Chirveches, Alancon, Penaranda, Pinto Escalier* καὶ *Franco*.

Οἱ πεζογράφοι δὲν εἶναι ὀλιγώτεροι τῶν ποιητῶν· μεταξὺ τούτων οἱ περισσότερον σπουδαῖοι εἶναι ὁ *Μαριανὸς Terrazas*, ὁ *M. Cortés*, ὁ *S. Vaca Guzmàn*, συγγραφεύς, μεταξὺ ἄλλων καὶ τῆς «Literatura Boliviana», ὁ μυθιστοριογράφος *Ναθαναὴλ Aquire*, συγγραφεὺς τοῦ μυθιστορήματος «Juan de la Rosa», ὁ εὐθυμογράφος *J. Q. Mendoza*, οἱ *Campos, Acosta, Vila, Zubieta, Ἰούλιος Καῖσαρ Valdés, Lemoine* καὶ ἄλλοι. Σπουδαία μυθιστοριογράφος εἶναι ἡ *Juana Gorriti*, μήτηρ τῆς ποιητρίας *de Dorado*. Σήμερον παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν διανοουμένων τῆς Βολιβίας σοβαρὰ κίνησις πρὸς σχηματισμὸν ἀληθοῦς ἐθνικῆς λογοτεχνίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μελέτης τοῦ τοπικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς τοπικῆς ζωῆς. Τῶν τάσεων τούτων, τῶν ὁποίων τὴν σημαίαν κρατοῦν ὑψωμένην μερικοὶ νέοι θαρραλέοι, ἐνδεικτικὸν εἶναι τὸ μυθιστόρημα τοῦ *Ἀρμ. Chirveches*, «La candidatura de Rojas» μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς διατυπώνει τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς τάσεις τῆς νεολαίας τῆς Βολιβίας.

Μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν ἄξιοι μνείας εἶναι οἱ *Munoz, Urcullo, Cabrera*, γράψας τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀνεξαρτησίας, ὁ *L. Guzmàn Aldunate*, ὁ *Cortés*, συγγραφεὺς ἑνὸς «Ensayo» (Δοκιμίου) sobre la Historia de Bolivia», ὁ μὲ τὴν περίοδον τῆς κυβερνήσεως τοῦ Sucre ἀσχοληθεὶς *G. Mallo*, ὁ ἱστορικὸς τοῦ πολέμου τοῦ Εἰρηνικοῦ *Viscarra*, γράψας «Estudio de la guerra del Pacifico», ὁ *Krämer*, ὁ *J. Ochsa* καὶ ἀπὸ τοὺς συγχρόνους οἱ *Crespo* καὶ *Urquidi*. Ἀριθμεῖ δὲ πλὴν τῶν ἱστορικῶν ἡ Βολιβία καὶ φιλολόγους σπουδαίους, ὡς τὸν *N. Acosta*, τὸν *Braco*, τὸν *Villamilde Rada*, ἕνα ἀπὸ τοὺς πρώτους Ἀμερικανοὺς φιλολόγους, καὶ ἄλλους.

Θ') Λογοτεχνία τῆς Χιλῆς.— Κατὰ τὴν ἀποικιακὴν περίοδον ἦτο δύσκολος ἡ ἀνάπτυξις λογοτεχνίας καὶ εἰς τὴν Χιλήν, ὅπως καὶ εἰς τὰς ἄλλας ὑπὸ τοὺς Ἱσπανοὺς χώρας τῆς Ἀμερικῆς, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνας τῶν ἀποίκων πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὸ δύσκολον τῆς κυκλοφορίας ἔργων τῆς θύραθεν παιδείας, ὑποβλεπομένης ἀπὸ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι ἠνάγκαζον τοὺς λογίους νὰ ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ ἔργα θεολογικά, μὲ ἱστορίας καὶ μὲ γεωγραφικὰς περιγραφάς.

Ἂν καὶ ἡ χιλιανὴ λογοτεχνία ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τοῦ 1840, ὅτε διωργανώθη ἡ χώρα, ἐν τούτοις δὲν δύναται νὰ ἀγνοηθῇ καὶ ἡ μακρὰ αὐτῆς ἀποικιακὴ περίοδος. Εἰς τὴν ποίησιν, καίτοι, ἀνέκαθεν οἱ Χιλιανοὶ λογοτέχναι εἶναι κατὰ προτίμησιν πεζογράφοι, κατὰ τὴν ἀποικιακὴν περίοδον διεκρίθη ὁ *Πέτρος de Ona*, γράψας τὸ ἔπος «El Aranco domado» καὶ τὸ εἰς τὸν Ἰγνάτιον de Loyola ἀναφερόμενον θρησκευτικὸν ποίημα «Ignacio de Cantabria». Ὁ Ona μιμητὴς τοῦ Ercilla, ὅπως καὶ ὁ *Φερδ. Alvarez de Toledo*, γράψας «Purén indomito», ὅπου ἐξυμνοῦνται οἱ ἡρωϊσμοὶ τῶν εἰς τὰ νότια τῆς Χιλῆς ἀγώνων. Τῷ 1630 ὁ *Melchor Jufré de Ayala* ἔψαλε τοὺς ἀγῶνας τοῦ Valdivia εἰς τὸ ποίημα, τὸ ὁποῖον φέρει τὸν παράξενον τίτλον «Compendio historical del descubrimiento, conquista y guerras del reino de Chile». Ὁμοίως ὁ *Juan de Mendosa* ἔγραψεν ἱστορικὸν ποίημα «Las guerras de Chile». Σατιρικὸς ποιητὴς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ *M. Fernandez Ortelano* γράψας «Ensalada poética,joco-seria» κλπ., εἰς τὰ ἐπιγράμματα διεκρίθη ὁ *Lopez*, ἀποκληθεὶς «*Χιλιανὸς Quevedo*», ἐκ δὲ τῶν ποιητριῶν διεκρίθη ἡ ἀδελφὴ τοῦ *Lopez*. Ἐκ τῶν ποιητῶν, ὅσοι ἤκμασαν μετὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀνεξαρτησίας, σπουδαῖοι εἶναι ὁ *Munoz Donoso*, συγγραφεὺς τῆς «*Κολομβιάδος*», τοῦ ἀρίστου ποιήματος τῆς περιόδου ταύτης τῆς κολομβιανῆς λογοτεχνίας, ὁ *Καρ. Walker Martinez*, ποιητὴς ὡραίων ἔργων: «Màs allà!», «Professia de fé» καὶ ἄλλων, τῶν ὁποίων ἐφάμιλλον εἰς τὴν ἔμπνευσιν εἶναι τὸ σπουδαῖον πατριωτικὸν ποίημα τοῦ *Rodriguez Velasco*, «La Esmeralda». Ἄλλοι ποιηταὶ εἶναι ὁ *Chacon, de la Barra, Soffia, Cuartin, Matta, Lillo, Sanfuentes, Irizarri, Lira, Valderrana, de Uribe, Arteaga, Vergara Antunez* κλπ., ἐκ δὲ τῶν ποιητριῶν ἡ σπουδαιοτέρα ἀναμφιβόλως εἶναι ἡ *Mercedes Maria del Solar*, γεννηθεῖσα τῷ 1842. Οἱ ποιηταὶ τῆς Χιλῆς κατανέμονται εἰς τοὺς κλασσικιστάς, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς ὑπῆρξεν ὁ ἐπιφανὴς ποιητής, ἀλλὰ καὶ νομικὸς καὶ φιλόλογος *Ἀνδρέας Bello* (1780—1865), περὶ τοῦ ὁποίου ἔγινεν ἤδη ὁ προσήκων λόγος εἰς τὰ περὶ τῆς βενεζουελαίας λογοτεχνίας· εἰς τοὺς ρωμαντικούς, οἱ ὁποῖοι ἐμιμήθησαν εἰς τὸν ρωμαντισμὸν ἀπὸ τοὺς Ἀργεντινοὺς ποιητάς, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῆς χώρας των (1839—1852) προσέφυγον εἰς τὴν γειτονικὴν Χιλήν. Συγχρόνως καὶ παραπλεύρως τῶν σχολῶν τούτων ἐδημιουργεῖτο τρίτη, ἰθαγενὴς αὐτὴν τὴν φοράν, ἡ *κρεολική*, μὲ τοὺς *Vallejo, Blest Gana, Riquelme, Rosales, Mackerna* κ. ἄ.

Μεταξὺ τῶν μυθιστοριογράφων οἱ ὁποῖοι εἶναι πολλάκις δραματικοὶ συγγραφεῖς διακρίνονται ὁ ἀναφερθεὶς ἤδη *Blest Gana*, συγγραφεὺς τῶν ἔργων «Martin Rivas» καὶ «Durante la Reconquista», ὁ *Rodriguez Mendoza*, γράψας τὸ «Cuesta arriba», εἰς τὸ ὁποῖον ἡ χιλιανὴ ψυχὴ πάλλει ἀπὸ τὸν ἱερώτερον ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀταβισμοὺς τοῦ πάθους τὸ ὁποῖον ἐμπνέει τοὺς φίλους τῆς ἐλευθερίας· ἄλλος εἶναι ὁ *Espincira*, συγγραφεὺς τοῦ ἔργου «Amor de Patria», ὁ *A. Orrego Barros*, γράψας τὸ δρᾶμα «Moreja», ὁ *Cor. Stuven, Grez, del Solar, Cruz, Vargas* καὶ ἄλλοι.

Ἰδιαιτέρως ἐκαλλιεργήθη εἰς τὴν Χιλὴν ἡ χρονογραφία καὶ ἡ ἱστοριογραφία. Κατὰ τὴν ἀποικιακὴν περίοδον ὁ *Χριστ. de Molin* ἔγραψε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος τὸ ἔργον «Conquista y Poblacion del Peru», ὁ δὲ σύντροφος τοῦ Valdivia, *Ade Gongora y Marendez*, συνέταξεν, ὡς χρονογράφος, τὴν «Historia del Reino de Chile». Τῷ 1625 ὁ *Λουδ. Tribaldos de Toledo* ἔγραψε «Vista general de las continuadas guerras, dificil conquista del Reino de Chile». Μεγαλυτέραν σπουδαιότητα ἔχει ἡ «Historica relacion del Reino de Chile» τοῦ ἰησουίτου *Alonso de Ovalle*. Τὸ περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν γραφὲν ἔργον τοῦ *Diego de Rosales*, «Historia general del reino de Chile» εἰς δέκα βιβλία, ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τῷ 1878. Τελευταῖος τῆς σειρᾶς τῶν ἱστορικῶν καὶ χρονογράφων τούτων, τῶν πλείστων ἰησουιτῶν, ὑπῆρξεν ὁ ὡσαύτως ἰησουίτης *Juan Melina* (1737-1829) γράψας «Compendio de la historia geografica, natural y civil del reino de Chile». Βιβλία περιγραφικά, περιέχοντα ταξίδια καὶ διηγήσεις, ἔγραψαν οἱ *Delgado, Urejuela, Rivera, Ojeda, Pumer, Martinez, Bueno, Campius, de la Cruz, Menendez Gozeneta, O'Higgins, Moraleda y Montero, Cerdena, Mancilla, Aguero* καὶ ἄλλοι.

Μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν τῆς δημοκρατίας τῆς Χιλῆς διαπρέπει ὁ *Diego Bares Arana* (1830-1907), γράψας εἰς δεκαέξ τόμους τὴν «Historia general de Chile» μέχρι τοῦ 1833. Ταύτην ἐπηκολούθησεν ἡ «Historia de un decennio de la Historia de Chile» τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως. Ὁ *R. Sotomayor Valdés* (1830 — 1904) εἶναι ὁ ἱστορικὸς τῆς περιόδου τῆς διοργανώσεως τῆς Χιλῆς ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Prieto (1831—1841)· ὁ αὐτὸς δ' ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Βολιβίας. Ἀλλ' ὁ σπουδαιότερος ἱστορικὸς τῆς Χιλῆς εἶναι ὁ *Βεν. Vicuna Makenna* (1832—1886), συγγραφεὺς μεταξὺ ἄλλων τῆς «Historia general de la guerra del Pacifico», καὶ τῶν ἔργων «Don Diego Portales» καὶ «El ostracismo de O'Higgins», ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον βιογραφία. Πρὸς τοῦτον ἁμιλλᾶται κατὰ τὴν γονιμότητα, ὑπερέχει ὅμως κατὰ τὸ βάθος τῆς ἱστορικῆς σκέψεως ὁ *Μιχαὴλ Amunategui*, γράψας τὰ ἔργα «El descubrimiento y conquista de Chile», «Los precursores de la independencia de Chile», «La Cronica de 1810» καὶ πολλὰ ἄλλα. Εἷς ἐκ τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν τῆς Χιλῆς, εὐφήμως γνωστὸς εἰς τὴν διεθνῆ ἱστορικὴν ἐπιστήμην, εἶναι ὁ *José T. Medina*, συγγραφεὺς πλείστων ἔργων, ἐκ τῶν ὁποίων

Digitized by Google

ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα ἔχουν «Les aborigenes de Chile», «Ἡ βιογραφία τοῦ Sebastiàn Caboto» «Diccionario biografico colonial» καὶ ἄλλα. Μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν μνημονευτέοι καὶ οἱ *C. Errazuriz* καὶ *G. Bulnes,* ἐκ τῶν ὁποίων ὁ δεύτερος ἔγραψε «Historia de la Expedicion Libertadora del Perù» (1817—1820), καὶ «Historia della guerra del Pacifico», μεταφρασθεῖσαν εἰς διαφόρους γλώσσας καὶ δημοσιευθεῖσαν εἰς τὴν ἀγγλικὴν εἰς τὸ παράρτημα τῶν Λονδινείων «*Καιρῶν*».

Ι΄) Ἀργεντινὴ λογοτεχνία.—Ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ εἰς τὴν χώραν ταύτην ἀρχίζει ὄχι κυρίως μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἀνεξαρτησίας, ἀλλὰ πολὺ βραδύτερον, ἀφοῦ ἐπέλθῃ ἡ στερέωσις τοῦ κράτους καὶ ἡ σχετικὴ χαλάρωσις τῆς σφοδρότητος τῶν ἐμφυλίων πολέμων.

Κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον ἡ ποίησις ἐχρησιμοποιήθη ὡς πολεμικὸν ὅπλον καὶ ὡς μέσον προπαγάνδας σκοπὸν ἐχούσης νὰ διεγείρῃ καὶ ὑπεκκαύσῃ τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ λαοῦ. Μεταξὺ τῶν ποιητῶν τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ὁ *N. Lopez y Planes,* τοῦ ὁποίου τὰ ποιήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ μία ᾠδὴ «En la victoria de Maipo», ἔχουν ἀρκετὴν ἀξίαν. Τοῦ αὐτοῦ ἔργον εἶναι ὁ «ἐθνικὸς ὕμνος» τῆς χώρας, μελοποιηθεὶς ἀπὸ τὸν *Blas Parera.* Ἄλλοι ποιηταὶ εἶναι ὁ *Luca,* τοῦ ὁποίου μία ᾠδὴ ἀφιερώνεται εἰς τοὺς θριάμβους τοῦ γνωστοῦ εἰς τοὺς Ἕλληνας Κόχραν («A los triunfos de Cochrane»), ὁ *Andrade,* ὁ *Βαρθολομαῖος Hidalgo,* ὁ ὁποῖος προσεπάθησε νὰ ἐγκαινιάσῃ νέον ποιητικὸν εἶδος, τὸ εἰς τοὺς Gauchos ἀναφερόμενον «romance». Αἱ προσπάθειαι τοῦ Hidalgo εὗρον τοὺς συνεχιστάς του εἰς τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ἔργα τῶν ποιητῶν *Ascasudi, Del Cambo, Hernandez,* ἐνῷ μὲ τὴν κλασσικὴν ποίησιν κατέγιναν ποιηταὶ ὡς ὁ *José Maria Gutierrez, Florencio, J. Crux Varela.*

Ὁ ρωμαντισμὸς εἶχε σπουδαίαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ποίησιν τῆς Ἀργεντινῆς. Ἐμποτισμένος ἀπὸ τὸν γαλλικὸν καὶ ἰδίως τὸν ἱσπανικὸν ρωμαντισμὸν ἦτο ὁ μεγάλης ἀξίας ποιητὴς *Στέφανος Echeverria,* ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ Σκλάβα» («La Cautiva») ἔχει θαυμασίας περιγραφὰς τῶν πάμπας καὶ ὡραίας σκηνὰς ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς ἐρήμου. Δημοτικώτατος διὰ τοὺς στίχους του ἐναντίον τοῦ Ἀργεντινοῦ τυράννου Rosas εἶναι ὁ ρωμαντικὸς *José Marmol,* ζωηρῶς ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν Zorrilla. Καλὰ ποιήματα ἔγραψαν καὶ οἱ *Dominguez, Indarte, Balcarce,* στρατηγὸς *B. Mitre* καὶ ὁ *Chassaing,* καταστὰς διάσημος μὲ μίαν μικρὰν ᾠδὴν «A la Bandera». Ὁ *R. Guttiérez,* γράψας τὸ ποίημα «Lazaro» καὶ τόμον λυρικῶν ποιημάτων, ἐκ τῶν ὁποίων ὡραιότατα εἶναι «El poeta y el soldado», «La hermana de la caridad» κ. ἄ. εἶναι ἄξιος ἰδιαιτέρας προσοχῆς διὰ τὴν συγκίνησιν, τὴν ὁποίαν κατορθώνει νὰ μεταδώσῃ μὲ τοὺς στίχους του γεμάτους ἀπὸ αἴσθημα, ἁπλοῦς καὶ ἀψόγου τέχνης εἰς τὴν μορφήν, ἀνθρωπιστικοὺς καὶ συγκινητικοὺς εἰς τὰς ἐννοίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι τὸ περιεχόμενόν των. Μετὰ τὸν Guttiérez ἤκμασαν ἢ μᾶλλον ἀνεφάνησαν ἄλλοι ποιηταί, ὅπως ὁ *Lamarque,* ὁ *Enciva, Navarro Viola, Ad. Mitre,* ἀποθανόντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νέοι. Τρεῖς ἄλλοι ποιηταὶ ὁ *P. Palacios,* ὁ *R. Obligado* καὶ ὁ *C. Oynela* διακρίνονται διὰ τὴν εὐρωστίαν τοῦ στίχου, τὴν βαθύτητα τῆς σκέψεως καὶ τὰ εὐγενῆ πάθη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐμψυχοῦνται. Ἀπὸ τοὺς συγχρόνους οἱ περισσότερον διακεκριμένοι εἶναι ὁ *J. Castellanos,* ὁ ρωμαντικὸς *M. Coronado,* ὁ ἀκολουθῶν τὰς νεωτέρας τάσεις *L. Lugones,* ὁ ὁποῖος εἰς τὰ τελευταῖά του ἔργα περιέχει δείγματα πρωτοτύπου καὶ ἰδιοτρόπου οὑμορισμοῦ, οἱ *de Estrada, Fernandez Espiro, Martinto, Lamberti, R. Rojas, Rivarola, L. Diaz* καὶ ἄλλοι.

Θεατρικοὶ συγγραφεῖς ὑπῆρξαν ὁ *Δαβὶδ Pena* νέος, τοῦ ὁποίου τὰ δράματα ἦσαν λαμπρὰ ὑπόσχεσις διὰ τὸ μέλλον, ὁ *M. Coronado,* ἡ *Ἐδουάρδα de Carcia* διὰ τὴν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν περίοδον. Κατόπιν ἔρχονται οἱ *E. Guttiérez, M. Leguizamon,* διὰ τὴν δραματικὴν κωμῳδίαν τοῦ ὁποίου ὁ Ermete Novelli ἐξεφράσθη ἐνθουσιωδῶς, ὁμοίως οἱ Οὐρουγουανοὶ ἐκ καταγωγῆς *Regules* καὶ *Arostejoui.* Πολὺ ἤρεσε καὶ πολλάκις ἐπαίχθη τὸ δρᾶμα «Πέτρα σκανδάλου» τοῦ *M. Coronado.* Σήμερον διακρίνονται μεταξὺ τῶν θεατρικῶν συγγραφέων τῆς Ἀργεντινῆς οἱ *R. Payrò, J. Leon Pagano,* γράψας τὰ ἔργα «Nirvana» καὶ «Màs allà de la vida», *A. Zavalia, A. Ghiraldo, E. Velloso, M. Bosch* καὶ ἄλλοι. Μεταξὺ τῶν θεατρικῶν συγγραφέων τῆς Ἀργεντινῆς πρέπει νὰ καταταχθοῦν καὶ ὁ ἐξ Οὐρουγουάης καταγόμενος *Φ. Sanchez,* συγγραφεὺς πολλῶν δραμάτων ἀληθινῆς ἀξίας, ἰδίως κωμῳδιῶν, ὁ *Queirolo, G. Jimenez Pastor* καὶ *V. Pérez Petit.* Τὴν σατιρικὴν κωμῳδίαν καὶ τὴν τῶν ἠθῶν ἀντιπροσωπεύει ὁ *Γρηγόριος Laferrère.*

Τὸ μυθιστόρημα δὲν εἶχε τόσους καλλιεργητὰς ὅσους ἡ ποίησις. Εἷς ἀπὸ τοὺς πρώτους μυθιστοριογράφους εἶναι ὁ ἱστορικὸς *Vicente Fidel Lopez,* τοῦ ὁποίου αἱ δύο μυθιστορίαι εἶναι γεμᾶται ρωμαντισμόν. Περὶ τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἐποχὴν ὁ ποιητὴς *J. Marmol* ἐδημοσίευσε τὸ ἐρωτικὸν μυθιστόρημα «Ἀμαλίαν», τοῦ ὁποίου ἡ ὑπόθεσις ἐξελίσσεται κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τυραννίας τοῦ Rosas· εἶναι ἔργον συγκεχυμένον καὶ κάπως συμβατικόν, ἂν καὶ ἀναγινώσκεται μὲ ἐνδιαφέρον. Ὁ Marmol καὶ ὁ Ἕκτωρ Varela μιμοῦνται τοὺς Γάλλους Alex. Dumas, Eug. Sue κλ., ἐνῷ αἱ κυρίαι *Juana Gorritti, Ἐδουάρδα Mansilla de Garcia, Ἰωσηφῖνα de Sagasto* ἠκολούθησαν τὴν τεχνοτροπίαν τῆς George Sand καὶ τῆς Ἱσπανίδος Μαρίας Pilar Sinues.

Τὸ «αἰσθησιακὸν» (sensationnel) μυθιστόρημα, πραγματευόμενον τὰ κατὰ τὸν βίον τῶν κακούργων καὶ τῶν ληστῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι μόνον τῆς Ἑλλάδος τὸ ἄλλοτε προνόμιον, ὑπῆρξεν ἡ εἰδικότης τοῦ *Ed. Guttiérez*· ὡς παρ' ἡμῖν τὰ μυθιστορήματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τοὺς λῃστάς, οὕτω εἰς τὴν Ἀργεντινὴν τὰ πολὺ τῶν ἰδικῶν μας ἀνώτερα καὶ ψυχολογικώτερα ἔργα τοῦ Guttiérez: «Jean Moreira», «Santos Vega», «Οἱ ἀδελφοὶ Barrientos», «Hormiga Negra», «El jorobado» ὑπῆρξαν λίαν δημοφιλῆ. Περισσότερον ἀξίζει τὸ ὄνομα τοῦ μυθιστοριογράφου ὁ *Εὐγένιος Cambacéres,* τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου μᾶς ὑπενθυμίζει ὀλίγον τὸν ἕτερον ἀπὸ τοὺς συναδέλφους τοῦ πρώτου ὑπάτου Ναπολέοντος Βοναπάρτου· ὁ *Cambacéres* ἐδημοσίευσε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1883 καὶ 1885 τρία ἔργα, τὰ ὁποῖα τὸν κατέστησαν διάσημον καὶ τῶν ὁποίων ἡ ψυχολογικὴ ἀνάλυσις τὸν καταδεικνύει βαθὺν γνώστην τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας· τὰ ἔργα ταῦτα διακρίνει ἐπὶ πλέον σαφὴς ἀντίληψις τῆς πραγματικότητος καὶ τέχνη σπανία. Μετ' αὐτὸν εἶναι ἄξιοι μνείας ὁ *Στανίσλαος Zeballa,* ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἱστορικὸν μυθιστόρημα, ὁ *L. Lopez* ὅστις εἰς τὰ ἔργα του ἀπεικονίζει τὰ ἤθη τῆς κοινωνίας τοῦ Buenos-Aires, ὁ *Martin Garcia Merou* καὶ ἄλλοι. Ἡ δημοσίευσις τοῦ μυθιστορήματος «La bolsa» τοῦ *Ἰωσὴφ Mirò,* γράφοντος ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «*Julian Martel*», ὑπῆρξε σωστὴ ἀποκάλυψις καὶ εἰς τὸ πρόσωπόν του διεφαίνετο ἤδη εἷς μέγας μυθιστοριογράφος· ὁ θάνατος τὸν ἀφήρπασε νέον. Πρωτότυπος μυθιστοριογράφος, ἀληθινὰ δαιμόνιον πνεῦμα, ὑπῆρξεν ὁ *Φραγκῖσκος Sicardi,* συγγραφεὺς μιᾶς σειρᾶς μυθιστορημάτων μὲ τὸν συνολικὸν τίτλον «El libro extrano», εἰς τὴν ὁποίαν διαλάμπει ἄφθονος φαντασία καὶ βαθυτάτη γνῶσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς· ὁ Sicardi ὑπῆρξε καὶ διακεκριμένος συγγραφεὺς θεατρικῶν ἔργων. Ἐκ τῶν μυθιστοριογράφων εἶναι ὡσαύτως ἄξιοι μνείας ὁ *M. Leguizamon,* ὁ ὁποῖος εἰς τὸ μυθιστόρημά του «*Montaraz*» ζωγραφίζει τὰ ἤθη τῶν κρεολῶν καὶ τῶν Gauchos, ὁ *J. Alvarez,* γνωστὸς ὡς «*Fray Mocho*», ὁ ὁποῖος εἰς τὰ ἔργα «En el mar Austral» (croquis fueginos) καὶ «En el païs de los Matreros» ἀπεικονίζει τὰ ἤθη τοῦ Ἀργεντινοῦ λαοῦ καὶ περιγράφει ἰδίως τὰ νότια τμήματα τῆς ἀπεράντου χώρας καὶ τὴν Ἀργεντινὴν μεσοποταμίαν. Ὁ σοφὸς φυσιοδίφης *E. Holmberg* δείκνυται εἰς τὰ μυθιστορήματά του οὑμοριστὴς γεμᾶτος ἀπὸ ζωήν.

Εἰς τὴν ἱστοριογραφίαν διεκρίθησαν ὁ στρατηγὸς *Βαρθολ. Mitre,* γράψας τὴν «Historia de Belgrano y de la independencia argentina», ὡς ἐπίσης καὶ τὴν «Historia de San Martin y la emancipation Americana» καὶ ὁ ἤδη μνημονευθεὶς *V. Fidel Lopez,* πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ συγγραφεὺς τῆς «Historia argentina». Πλὴν τῶν δύο τούτων ἄλλοι ἀσχοληθέντες εἰς ἱστορικὰς μελέτας εἶναι οἱ *J. Estrada, L. Dominguez, Saldias, Fregeiro, Pelliza* κλπ.

ΙΑ΄) Λογοτεχνία τῆς Οὐρουγουάης.—Συγγραφεῖς Ἀργεντινοί, ὅπως ὁ *Echevarria,* ὁ *Varela,* ὁ *Gutierez,* ὁ *Marmol,* καταφυγόντες εἰς Οὐρουγουάην κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δικτατωρίας τοῦ Rosas, ἐπέδρασαν μεγάλως ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς λογοτεχνίας τῆς χώρας ταύτης. Ὁ πρῶτος κλασσικὸς Οὐρουγουανὸς συγγραφεὺς εἶναι ὁ *Φραγκ. Acuna de Figueroa,* τοῦ ὁποίου τὰ εἰς ὀκτὼ τόμους ἔργα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ πλεῖστον εἶναι ποιήματα, καταδεικνύουν ὅτι εἶχε τὸ χάρισμα τῆς εὐκόλου στιχουργίας καὶ ὅτι ἠδύνατο μὲ πολλὴν εὐχέρειαν νὰ πραγματεύεται ἐκ τοῦ προχείρου θέματα ἀναγόμενα εἰς τὸν δημόσιον ἢ τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Εἶναι συγγραφεὺς πατριωτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ὕμνων καὶ μεταφράστης τοῦ Ὁρατίου. Συνέθεσε περὶ τὰ 1400 ἐπιγράμματα, ἐκδοθέντα εἰς ἴδιον τόμον μὲ τὸν τίτλον «Μωσαϊκά». Ὁ εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν ἀποθανὼν *Ad. Berro* (1819—41) ἐκ Montevideo ἔγραψε ρωμαντικὰ μυθιστορήματα καὶ ἓν ἱστορικὸν μυθιστόρημα, ὁ δὲ *B. Berro* διακρίνεται εἰς τὰ ἔργα του διὰ τὴν εὐχέρειαν τοῦ στίχου, τὴν καλλιέπειαν, τὸ τρυφερὸν τοῦ αἰσθήματος, τὴν ἀφέλειαν τῶν περιγραφῶν, τὸ ἀβίαστον τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἔργου· ἰδιαιτέρως ἀρέσει τὸ βουκολικόν του ποίημα μὲ τὸν ἀρχαϊκὸν τίτλον «Epistola a Doricio». Ὁ *J. Κάρολος Gomez* ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὴν συλλογὴν «Ἡ κέδρος καὶ ὁ φοῖνιξ» ὁ δὲ *Fajardo* διακρίνεται ὡς συγγραφεὺς δραμάτων καὶ τῆς συλλογῆς ποιημάτων «Arenas del Uruguay». Τούτων ὅλων εἶναι ἀνώτερος ὁ *Ἀλέξανδρος Magarinos y Cervantes,* μιμητὴς τοῦ Zorrilla, βαθέως ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν Ἀργεντινὸν Echevarria. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἐγεννήθη εἰς τὸ Μοντεβιδέον ὁ μεγάλος Οὐρουγουανὸς ποιητὴς *J. Zorrilla de San Martin*· κατ' ἀρχὰς ποιητὴς αἰσθηματικὸς (sentimentaliste) ἔγραψε βραδύτερον τὴν λυρικὴν σύνθεσιν «Tabaré», ἔξοχον διὰ τὸ ὕψος τῶν νοημάτων, τὴν διαύγειαν τοῦ πνεύματος, τὴν φυσικότητα τῆς ἐκφράσεως, τὸν εἰλικρινῆ ρεαλισμόν, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ ποιητὴς ἀπεικονίζει τὴν ἀγρίαν ἀμερικανικὴν φύσιν, ὁπόθεν ἀνέρχονται αἱ ἀνθρώπιναι μορφαὶ τῶν ἡρώων του· εἰς τὸ σπουδαῖον αὐτὸ ἔργον ὁ de San Martin περιγράφει, διεγείρων συγχρόνως τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν οἶκτον μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀναγνώστου, τὰ κατὰ τὴν ἀνεπανόρθωτον ἐξαφάνισιν μιᾶς μεγάλης φυλῆς. Ὁ *V. Montes,* ποιητὴς γλυκὺς καὶ εὔχαρις, ἀκολουθεῖ τὸν Béranger· ἔγραψε «Mi ahijado Maurizio» (1877), «El tambor de San Martin» (1878), τὸ καλύτερον δ' ἀπὸ τὰ ἔργα του εἶναι «El pintor de batallas» (1893). Ὁ *Ἠλίας Regules* γεννηθεὶς εἰς τὰ 1860, ἀπὸ τὴν ὕπαιθρον χώραν, καλλιεργεῖ τὴν περιγραφικὴν ποίησιν· ἀγαπᾷ πολὺ κάθε τὶ ποῦ ἀναφέρεται εἰς τὴν χώραν του, «πράγματα ἀσήμαντα γιὰ τὸν κόσμο, μὰ μεγάλα γιὰ μένα» καθὼς λέγει· τὸ καλύτερον καὶ περισσότερον δημοτικὸν ἀπὸ τὰ ἔργα του εἶναι «Ἡ πλόσκα μου» (Mi tapera), ἡ ὁποία ἀνήκεν εἰς τὸ ποιητικὸν εἶδος, τὸ ὁποῖον καλεῖται μὲ τὸ ὄνομα τῶν Gauchos. Εἰς τὰ ἔργα του διακρίνει κανεὶς κάποιαν μελαγχολίαν καὶ μονοτονίαν, ἐλάττωμα καὶ προτέρημα τοῦ εἴδους τούτου τῆς ποιήσεως, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τρόπον τινὰ ἀντανακλᾷ τὸ περιγραφόμενον ἔδαφος.

Οἱ «versos criollos» ἔγιναν λαϊκοί, μεταδίδονται ἀπὸ στόμα εἰς στόμα καὶ τραγουδοῦνται ἀπὸ τοὺς νομάδας Gauchos, ποῦ διατρέχουν τὰς «πάμπας» ἔφιπποι· τὰ τραγούδια τοῦ «Regules», τοῦ λαϊκοῦ ποιητοῦ τῆς Οὐρουγουάης, διαδίδονται, ὅπως μερικὰ παλαιὰ τῆς Καστιλίας, ἀνώνυμα. Μεταξὺ τῶν ἀξίων μνείας ποιητῶν εἶναι καὶ ὁ *U. Ramon Guerra, Δανιὴλ Munoz, Στανίσλαος Pérez Nieto* καὶ *Ἰωαν. de Solterain.* Ἀπὸ τοὺς κατόπιν ποιητὰς ὁ σύγχρονος τοῦ Regules *José del Busto* (1860—1904) ἑνώνει τὸν ρωμαντισμὸν μὲ νέας ποιητικὰς τάσεις. Ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα του εἶναι «El ideal» καὶ ἡ «Ὠδὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα» («oda a Grecia»). Ὁ *Guzman Papini y Zas,* μὲ φαντασίαν πλουσιωτάτην καὶ ἐφευρετικωτάτην, ἐδημιούργησε σχολὴν ὁλόκληρον· ἔγραψεν ὕμνους ὡς ὁ «Al 19 de Abril», ἐρωτικὰ ποιήματα, ὡς «Εἰς τὴν λατρευτὴν» («A la adorable»), «Una ensenanza» καὶ «Mi uruguaya». Ὁ *R. Fraqueiro* (1864—1914) ἔγραψε ρωμαντικὰ ποιήματα καὶ τὴν τραγῳδίαν «Lucrecia Romana». Ἀψόγου τέχνης εἶναι τὰ ἔργα τῶν ποιητῶν ἀδελφῶν *Δανιὴλ* καὶ *Καρόλου Martinez Vigil,* ἀπὸ δὲ τὸν Rubén Dario ἐμπνέεται ὁ *Ἰούλιος Herrera y Reissig* (1873—1910), ἐπιδεικνύων εἰς τὰ μοδερνιστικά του ποιήματα φαντασίαν πλουσίαν, ὡραίας ἰδέας καὶ ἐναλλαγὴν χρωματισμῶν· ἐν τούτοις ὑπερβάλλει ἴσως τὸ πρότυπόν του εἰς τὴν ἐπιζήτησιν τῶν σπανιοτήτων καὶ τῶν ἐπιτετηδευμένων ἐκφράσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἀσμενίζει ὁ γογγορισμός. Ὡς πρὸς τὴν μορφὴν τῶν ποιημάτων του προτιμᾷ μὲ καταφανῆ εὐχαρίστησιν τὰ παλαιὰ μέτρα καὶ γράφει σονέτα παρνασσικά· ὁ μοδερνισμός του ἔγκειται πρὸ πάντων εἰς τὸ θέμα καὶ εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ποιήματος ὡς καὶ εἰς τὰς ἰδέας του. Εἶναι ἀσταθὴς εἰς τὰς διαθέσεις του· ἄλλοτε ἐπιζητεῖ τὴν ἠχηρότητα τοῦ Οὐγγώ, ἄλλοτε τὴν ἑλληνικὴν λεπτότητα τοῦ ποιητοῦ τῶν «Τροπαίων». Τὰ καλύτερα ποιήματα τοῦ Herrera y Reissig εἶναι «Ὁ θάνατος τοῦ βοσκοῦ» καὶ «Βασκικὰ σονέτα». Ὁ *Santiago Marciel,* γεννηθεὶς τῷ 1863, ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς ρωμαντικός, ἀπὸ τότε δὲ χρονολογεῖται τὸ ἔργον του «Auras primaverales» (1884)· βραδύτερον ἐκαλλιέργησε τὸ περιγραφικὸν εἶδος τῆς ποιήσεως. Διακρίνεται διὰ τὴν πρωτοτυπίαν του ὁ *Κάρολος Roxlo* ἔχων τὴν ἰδίαν μὲ τὸν Marciel ἡλικίαν· ὁ *Roxlo,* τοῦ ὁποίου ἡ ἐπίδρασις εἰς τοὺς νεωτέρους ποιητὰς ὑπῆρξε σημαντική, ψάλλει τὴν γενέθλιον χώραν καὶ τὴν φύσιν τῆς Οὐρουγουάης, τὸν βίον τῶν δασῶν, τὴν ζωὴν τοῦ ὑπαίθρου· χειρίζεται τὴν καστιλιανὴν μὲ χάριν, τὰ καλύτερα δὲ ἔργα του εἶναι «Estrellas fugaces» (1885), «Cantos de mi tierra» (1909) καὶ «José Robles», κρεολικὸν «romance» (1917). Ὁ *Σαμουὴλ Blissen* (1868—1909), διακριθεὶς πολὺ ἐνωρὶς ὡς ποιητής, ἠσχολήθη ἀργότερον μὲ τὴν συγγραφὴν ρεαλιστικῶν δραμάτων. Μεταξὺ τῶν νεωτέρων διακρίνονται ὁ *Ραοὺλ Montero Bustamante,* γεννηθεὶς εἰς τὰ 1881, γράψας εἰς ποίησιν καὶ πεζόν. Εἰς τὰ 1900 ἐδημοσίευσε τὴν συλλογὴν «Versos». Ὁ *Ὁράτιος Quiroga,* μαθητὴς τοῦ Rubén Dario, ἔγινε γνωστὸς μὲ τὸ ἔργον «Cuentos de la selva» (1918)· ἐπίσης συγγραφεῖς ποιητικῶν συλλογῶν εἶναι ὁ *Ἀλ. Juvinia* καὶ ὁ *N. Vadell,* καὶ ἐκ τῶν γυναικῶν ἡ *Ερνεστῖνα Méndez de Navarja.*

Τὸ μυθιστόρημα ἔλαβε σπουδαίαν ἀνάπτυξιν εἰς τὴν Οὐρουγουάην. Κατὰ τὴν ρωμαντικὴν περίοδον διακρίνεται εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ὁ μνημονευθεὶς ἀνωτέρω ποιητὴς *Magarinos y Cervantes*

Digitized by Google

μὲ τὸ μυθιστόρημα «La estrella del Sur» καὶ «Caramurù», τὸ καλύτερον ἀπὸ τὰ ἔργα του, εἰς τὸ ὁποῖον περιγράφει πιστῶς τὴν ζωὴν τῶν Gauchos. Ὁ *Κάρολος Maria Ramirez* εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου «Los Amores de Maria». Ἀλλ' ὁ καλύτερος ἀπὸ τοὺς μυθιστοριογράφους τῆς Οὐρουγουάης εἶναι ὁ *Ἐδουάρδος Acevedo Diaz* ἤρχισε μὲ τὸ μυθιστόρημα «Brenda», τὸ ὁποῖον ἂν καὶ ἀνήκει εἰς τὸ ρωμαντικὸν εἶδος, περιέχει πλεῖστα καθαρῶς ρεαλιστικὰ ἐπεισόδια. Βραδύτερον προσῆλθεν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν νατουραλιστικὴν σχολὴν μὲ τὴν τριλογίαν, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον ἔργον ἦτο ὁ εἰς τὰ 1888 γραφεὶς «Ἰσμαήλ», μετὰ τὸν ὁποῖον ἐδημοσιεύθησαν τὰ δύο ἄλλα «Nativa» καὶ «El grito de gloria», εἰς τὰ ὁποῖα περιγράφονται αἱ αἱματηραὶ περιπέτειαι μιᾶς οἰκογενείας Gauchos κατὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας. Παρόμοιαι σκηναὶ αἵματος καὶ ἐγκλημάτων εἶναι τὸ θέμα τοῦ τελευταίου του ἔργου «Soledad». Ρεαλισταὶ μαθηταὶ τοῦ Αἰμιλίου Ζολᾶ ἀναδεικνύονται ὁ *Μ. Bernardez*, ὁ *Μ. Magarinos Salsona*, γράψας εἰς τὰ 1893 τοὺς «Ἀδελφοὺς Flammary», καὶ ὁ σπουδαιότερος ὅλων *Κάρολος Reyles*· τὸ ἔργον «Beba» τοῦ τελευταίου, γραφὲν εἰς τὰ 1894, σημειώνει νέαν ἐποχὴν διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ μυθιστορήματος εἰς τὴν Οὐρουγουάην· εἶναι μία ἱστορία μοιχείας· παρόμοια δὲ εἶναι τὰ θέματα τῶν ἔργων «Primitivo» καὶ «La Raza de Cain» (1910) τοῦ ἰδίου συγγραφέως.

Ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς ἀναφέρομεν τὸν *Φρ. Bauzà*, συγγραφέα τῆς «Historia de la dominaciòn espanola en el Uruguay» τῆς ὁποίας ἡ β' ἔκδοσις ἔγινεν εἰς τὸ Μοντεβίδεον, τῶν μὲν δύο πρώτων τόμων τῷ 1895, τοῦ δὲ τρίτου τῷ 1897, τὸν *S. Bollo*, γράψαντα «Manual de Historia de la Republica Oriental del Uruguay», εἰς δύο μέρη (1492—1830), ἐκδοθὲν εἰς τὸ Μοντεβιδέον τῷ 1897. Ὁ *Φρ. Ἰσίδωρος Resquin* ἔγραψε «Datos historicos de la guerra del Paraguay» (Buenos Aires 1895), ὁ δὲ *Ὀρέστης Araùjo* εἶναι ὁ συγγραφεὺς τῶν ἔργων «Cobernantes del Uruguay» (1825—1856), εἰς δύο τόμους (Μοντεβιδέον 1903—1904) καὶ τῆς ἐπίσης διτόμου «Historia compendiada de la civilixacion uruguaya» (Μοντεβιδέον 1906—1907). Σπουδαία εἶναι ἡ δίτομος μονογραφία τὴν ὁποίαν ἔγραψεν ὁ *S. Pereda* σχετικῶς μὲ τὸν μέγαν Ἰταλὸν Γαριβάλδη, πολίτην τῆς Οὐρουγουάης, «Garibaldi en el Uruguay» (εἰς δύο τόμους Μοντεβιδέον, 1914—1915).

IV. ΒΡΑΖΙΛΙΑΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ. Καὶ ἤδη μετὰ τὰς ἱσπανο-αμερικανικὰς λογοτεχνίας θὰ ρίψωμεν ἐξ ἴσου σύντομον βλέμμα ἐπάνω εἰς τὴν λογοτεχνικὴν παραγωγὴν τοῦ μεγαλυτέρου τῶν λαῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, τοῦ ὁποίου γλῶσσα εἶναι κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς λατινικῆς Ἀμερικῆς, ἐκείνη εἰς τὴν ὁποίαν ὁ *Κάμοενς* ἔγραψε τοὺς «Lusiadas».

Ἀπὸ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὴν κατάκτησιν καὶ τὸν πρῶτον ἀποικισμόν, ἡ Βραζιλία παρήγαγε πεζογράφους καὶ ποιητάς. Ἡ λατινικὴ παιδεία εἰσήχθη εἰς τὴν χώραν ἀπὸ τοὺς Πορτογάλους Ἰησουίτας. Τὰ πρῶτα λογοτεχνικὰ μνημεῖα τῆς χώρας εἶναι κυρίως χρονογραφίαι, διηγήσεις ταξιδίων, τοπικαὶ περιγραφαί. Παρατηρεῖται μέσα εἰς αὐτὰ ἡ ἀγάπη ἐκείνων πρὸς τὸν γενέθλιον τόπον, τὴν ὁποίαν βλέπομεν τόσον ζωηρὰ διατυπουμένην ἀργότερα ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς τοῦ περασμένου αἰῶνος, πρὸ πάντων ἀπὸ τὸν *Casimiro de Abreu*.

Μεταξὺ τῶν συγγραφέων τούτων τῆς ἀποικιακῆς περιόδου ἀπὸ τοὺς σπουδαιοτέρους εἶναι ὁ μοναχὸς *Anchietta*, τὸν ὁποῖον ἀναφέρομεν καὶ διὰ τὴν παράδοσιν, μὲ τὴν ὁποίαν συνδέεται τὸ ὄνομά του. Ὁ πατὴρ Anchietta συλληφθεὶς παρὰ τῶν Ἰνδῶν ὑπεβλήθη παρ' αὐτῶν εἰς ἰδιάζουσαν βάσανον· κατεδικάσθη νὰ παρίσταται εἰς ἀκόλαστον χορόν, τὸν ὁποῖον ὅμιλος ὡραίων Ἰνδῶν, μὴ φερουσῶν οὔτε κἂν τὸ φύλλον τῆς συκῆς, ἐχόρευσεν ἐμπρός του διὰ νὰ «εἰσενεχθῇ εἰς πειρασμόν» ἀλλ' ὁ μοναχός, τὸν ὁποῖον ὁ Κύριος «ἐρρύσατο ἀπὸ τοῦ πονηροῦ», δὲν ἐσήκωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τὴν γῆν, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν ἐχάρασσε μὲ τὸν δάκτυλον τὰς λέξεις ἑνὸς ὕμνου τῆς Παναγίας Παρθένου, τὸν ὁποῖον ψάλλουν ἀκόμη σήμερον εἰς τὴν Βραζιλίαν. Κατὰ τοὺς ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνας ἔχομεν τὴν ὁμάδα τῶν ποιητῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὴν σχολὴν τῶν *Minas Geraes* καὶ οἱ ὁποῖοι μιμούμενοι τὸν Βιργίλιον καὶ τὸν Κάμοενς ἔγραψαν μακρὰς ἐποποιΐας διακρινομένας κυρίως διὰ τὴν ἀπελπιστικήν των μονοτονίαν. Τοιαῦται ἡ «Caramuru», ἔργον τοῦ *Jose de Santa Rita Durao* (1717—1784), ἐκδοθεῖσα εἰς τὴν Λισσαβῶνα εἰς τὰ 1781 καὶ ἐξυμνοῦσα τὰ κατὰ τὸν ἀποικισμὸν τῶν παραλίων τοῦ κόλπου τῶν Ἁγίων Πάντων, ὡσαύτως ἡ «Οὐρουγουάη» τοῦ *Βασιλείου da Gama* (1740—1795), πιστὴ διήγησις τῶν ἀγώνων τῶν Ἱσπανῶν καὶ τῶν Πορτογάλων ἐναντίον τῶν Ἰνδῶν τοῦ Παραγουάη. Τὸ ἐνδιαφέρον σημεῖον τούτων εἶναι ὅτι ἐκεῖ τὸ πρῶτον ἀπαντῶμεν τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ «*Ἰνδιανισμοῦ*», εἴδους μυστικοπαθοῦς διεγέρσεως τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος τῶν Ἰνδῶν καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι μία ἀπὸ τὰς περισσότερον πρωτοτύπους ἀπόψεις τῆς βραζιλιανῆς λογοτεχνίας. Ἡ σχετικὴ μὲ τὸν «Ἰνδιανισμὸν» κίνησις ἀντιπροσωπεύεται κυρίως ἀπὸ τὸν *Magalhaes* καὶ τὸν *Dias*, μνημεῖον δὲ τῆς τελευταίας αὐτῆς φάσεως εἶναι αἱ «Americanas», συλλογὴ ποιημάτων τοῦ *Machado de Assis*, δημοσιευθεῖσα τῷ 1875. Ὁ «Ἰνδιανισμὸς» εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὸν *Chateaubriand* μὲ τὴν «Ἀτάλαν» καὶ τοὺς «Νατσαίους», ἀλλ' ὑπῆρξε ξένος πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ τόπου· εἰς τὴν Βραζιλίαν τοὐναντίον τὸ δένδρον ἐμεγάλωσε μέσα εἰς τὸ φυτικόν του περιβάλλον καὶ οἱ καρποί του ἔχουν τὴν ἐντοπίαν γεῦσιν καὶ νοστιμότητα.

Εἰς τὴν *ἐσωτέραν* ἢ *προσωπικὴν* ποίησιν, ὁ πρῶτος χρονολογικῶς Βραζιλιανὸς ποιητὴς εἶναι ὁ λυρικὸς *Θωμᾶς Gonzaga* (1744—1819), γράφων πρὸς τιμὴν τῆς ἀγαπημένης του «Marilia», ὅπως ἄλλοτε πρὸς τιμὴν τῆς Λαύρας ὁ Petrarca· τὰ ποιήματά του ἀποπνέουν τὸ λεπτὸν ἐκεῖνο αἴσθημα, τὸ ὁποῖον ὑπενθυμίζει τὸν Rousseau καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι συνδυασμένον μὲ μίαν μελαγχολίαν ὅλως τοπικοῦ χρώματος.

Ἐν τούτοις ἡ ἀξία ἐνδιαφέροντος βραζιλιανὴ λογοτεχνία ἀρχίζει πρὸ πάντων μετὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ περασμένου αἰῶνος. Περὶ τὸ 1830, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Γάλλων ρωμαντικῶν, δημιουργεῖται εἰς τὴν Βραζιλίαν ὁλόκληρος ποιητικὴ σχολὴ ἀξία πολλῆς προσοχῆς. Οἱ «ποιητικοὶ ἀναστεναγμοὶ καὶ καϋμοὶ» («Suspiros poeticos e Saudades») τοῦ *Gonçalvo de Magalhaes* (1811—1882), δημοσιευθέντες τῷ 1836, ἀποτελοῦν, οὕτως εἰπεῖν τὸ μανιφέστον τῆς νέας σχολῆς. Μία ᾠδή, ὁ «Ναπολέων εἰς τὸ Βατερλώ», παρουσιάζει καταπληκτικὰς ἀναλογίας μὲ τὴν «Ἐξιλέωσιν» τοῦ Οὑγκώ, δημοσιευθεῖσαν τῷ 1853. Ὁ Magalhaes ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν ἐπικὴν ποίησιν γράψας τὴν «Confederaçao dos Tamoyos», ἔργον μᾶλλον μέτριον, ἐξιστοροῦν τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἰνδῶν, βοηθουμένων παρὰ τῶν Γάλλων, ἐναντίον τοῦ ἐπιδρομέως Λυσιτανοῦ. Εἷς ἄλλος ρωμαντικός, ὁ *Porte Alegre* (1806—1882), ἔψαλεν εἰς τοὺς ἁρμονικοὺς στίχους τοῦ ἔργου «Brasilianas» τὸ μεγαλεῖον τῶν ἀπεράντων δασῶν καὶ τὴν τραχύτητα τῶν βραζιλιανῶν «Sertao», τῶν ἀπεράντων πεδιάδων τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἐνῷ εἰς τὸν «Colombo» ἐξαίρει τὴν δόξαν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐπλούτισε τὸν κόσμον μὲ ἕνα ἀκόμη νέον. Ἀλλ' οἱ μεγάλοι ποιηταὶ τῆς σχολῆς ταύτης εἶναι ὁ *Gonçal Dias*, ὁ *Alv. de Azevedo*, ὁ *Casimiro de Abreu* καὶ ὁ *Castro Alves*.

Ὁ πρῶτος, μιγὰς ἀπὸ τὸ Maranhao (1823-1886), ἔχει κομψότητα, ἁρμονίαν, σπανίαν περιγραφικὴν ἱκανότητα καὶ ἐνίοτε φθάνει εἰς λυρικὸν ὕψος ὅλως ἀσύνηθες· τὰ ἔργα του ἀποπνέουν μίαν μελαγχολικὴν χάριν, πηγὴ δὲ τῶν λυρισμῶν του εἶναι αὐτὴ ἡ καρδία τοῦ ποιητοῦ, ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς καταγωγῆς του περιεφρονήθη ἀπὸ τὴν γυναῖκα ποὺ ἠγάπησεν. Εἶναι ἰδιαιτέρως συγκινητικὰ τὰ ποιήματά του «θλῖψις», «Κρεββάτι ἀπὸ ξερὰ φύλλα» καὶ πρὸ πάντων τὸ θαυμάσιον «Τραγοῦδι τοῦ Ἐξορίστου», τὸ ὁποῖον εἶναι καθαρὰ μουσική. Εἰς τὸ ἔργον «Tymbiras», ἐθνικὴν ἀμερικανικὴν ἐποποιΐαν, ὁ «Dias», ἐξυμνῶν ἓν ἐπεισόδιον τῶν Ἰνδῶν Tupi, ἐξιδανικεύει αὐτοὺς ἴσως ὑπὲρ τὸ δέον. Τὸ ἔργον περιέχει μερικὰ χωρία ἐξόχως συγκινητικά.

Ὁ *Casimiro de Abreu* (1837-1860) παραβάλλεται συνήθως μὲ τὸν Leopardi, ἀλλ' ὑπάρχει ἴσως κάποια ὑπερβολὴ εἰς τὴν σύγκρισιν ταύτην· ἡ μελαγχολικὴ μοῦσα τοῦ Abreu πρέπει νὰ εἶναι μᾶλλον συμπάρεδρος τῆς τοῦ Ἱσπανοῦ Becquer, ποιητοῦ καλοῦ καὶ ἀξίου περισσοτέρας ἐκτιμήσεως. Ψυχὴ τρυφερὰ καὶ γεμάτη πάθος, πληγωμένη ἀπὸ τὴν ζωήν, ὁ Abreu, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε 23 μόλις ἐτῶν, ἐζωγράφησεν εἰς μελῳδικὰς στροφὰς τὸν πόνον του διὰ τὴν μακρινὴν πατρίδα εἰς τὰ «Τραγούδια τῆς Ἐξορίας», τὴν πικρὰν ἀπογοήτευσιν, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασε δι' ὅλα τὰ πράγματα, τὰ ἐρωτικά του ὄνειρα, τὰς ἁγνὰς συγκινήσεις ποὺ ἠσθάνθη ἐμπρὸς εἰς τὴν φύσιν καὶ πρὸ πάντων τὴν βαθυτάτην μελαγχολίαν του, τὴν «βραζιλιανὴν saudade» (φαρμακάδα).

Ὁ ἄλλος ποιητής, *De Azevedo* (1831-1852) δὲν εἶχε καλυτέραν μοῖραν· ἀπέθανεν εἰς τὸ 21ον ἔτος. Εἶναι ὁ *Βύρων* τῆς Βραζιλίας· ψυχὴ ὑπερήφανος, ἀγαπῶσα μὲ πάθος τὴν ποίησιν κατακαιομένη ἀπὸ εὐγενῆ φιλοδοξίαν, ἀλλ' αἰσθανομένη ὅτι ἡ ζωὴ τῆς εἶχε δοθῆ μὲ πολλὴν γλισχρότητα, ὁ de Azevedo ὑπῆρξεν εἷς τυραννημένος, βασανισμένος, ὁ ὁποῖος εἰς στίχους μιᾶς ἀγρίας εὐμορφίας ἀπέδωκε τὴν ἀγάπην του πρὸς τὰ γήϊνα πράγματα, τὰ ὁποῖα ᾐσθάνετο νὰ τοῦ διαφεύγουν. Ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπῃ δι' αὐτὸν ὅτι ἐπέρασε τὴν ζωήν του ἀποθνήσκων καὶ ψάλλων.

Ὁ *Castro Alves*, ἀποθανὼν ὁμοίως νέος, ὑπέστη περισσότερον κάθε ἄλλου τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ποιητοῦ τῶν «Orientales». Παθαίνεται μὲ τὰς μεγάλας καὶ εὐγενικὰς ἰδέας καὶ εἶναι ὁ ἀντίλαλος ὅλων τῶν ἀνθρωπιστικῶν τάσεων τῆς ἐποχῆς του. Φαντασία ἰσχυρά, πνεῦμα φιλελεύθερον καὶ γεμᾶτον πάθος, ἠγωνίσθη μὲ θέρμην ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν μαύρων σκλάβων.

Τὸ μυθιστόρημα εἰς τὴν Βραζιλίαν ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς κυρίως περιγραφικόν. Ἂν ἐξαιρέσωμεν τὸν *José de Alencar* καὶ μερικοὺς ἄλλους, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα ἔχουν θέματα σχετικὰ μὲ τὴν κατάκτησιν καὶ τὸν ἀποικισμόν, οἱ ἄλλοι ἀσχολοῦνται πρὸ πάντων μὲ τὰ σύγχρονα ἤθη καὶ τὴν ζωὴν τῆς πρωτευούσης. Ὁ *Μανουὴλ de Macedo* (1820—1882) ἐμελέτησε καλὰ τὴν βραζιλιανὴν κοινωνίαν, ὅπως φαίνεται εἰς τὸν «Δὸν Πέτρον Β'» καὶ εἰς τὰ ἔργα του «A Moreninha» καὶ «O Moro louro», εἰς τὰ ὁποῖα ἀπέδωκε πιστῶς ὅ,τι εἶδε. Τὸ ὕφος του, χωρὶς ἀξιώσεις, δὲν στερεῖται κάποιας χάριτος καὶ ἀκόμη μιᾶς εὐθυμογραφικῆς διαθέσεως γεμάτης χάριν. Σύγχρονός του σχεδὸν ὁ *José de Alencar* (1829—1877) περιέγραψε καὶ αὐτὸς τὰ σύγχρονα βραζιλιανὰ ἤθη εἰς τὰς «γυναικείας φυσιογνωμίας» ἐπὶ πλέον ἠθέλησεν, ὅπως ὁ Οὑγκὼ εἰς τὴν «Παναγίαν τῶν Παρισίων» ἢ εἰς «Τὸ Ἐνενήκοντα τρία», ἢ ὁ Chateaubriand εἰς τοὺς «Μάρτυρας», νὰ ἀναστήσῃ μέσα εἰς τὰς μυθιστορίας του ὁλόκληρον παρελθόν. Ὁ «Guarany» του, σωστὸν ποίημα εἰς πεζόν, εἶναι μία ἀναπαράστασις, μέσα εἰς τὴν λαμπρότητα τῆς τροπικῆς φύσεως, σχεδὸν ἀκόμη παρθένου, τῆς ζωῆς τῶν Βραζιλιανῶν Ἰνδῶν εἰς τὸν καιρὸν τῆς κατακτήσεως. Μέμφονται τὸν Alencar, ὅτι, ὅπως ὁ Dias, ἐξιδανικεύει καὶ αὐτὸς τοὺς Ἰνδοὺς μέχρι εἰδυλλίου· ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ λεχθῇ τὸ ἴδιον διὰ τὸν ἔνδοξον συγγραφέα τῆς «Ἀτάλας» καὶ τῶν «Νατσαίων», τοῦ ὁποίου τὴν ἐπίδρασιν εἶναι φανερὸν ὅτι ὑπέστη ὁ Alencar. Τὸ ὕφος τοῦ «Guarany» χαρακτηρίζεται ἀπὸ εὐγένειαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ὀλίγον τι ἀκαδημεικάς, ἀλλὰ διατηρεῖ πάντως μέγα θέλγητρον· τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ διὰ τὸ τραγουδιστὸν πεζὸν λόγον τοῦ Iracema, ἔργου τοῦ αὐτοῦ Alencar.

Τῆς ὅλης βραζιλιανῆς λογοτεχνίας κυριαρχεῖ ἀναμφισβητήτως τὸ ὄνομα ἑνὸς ταπεινοῦ μιγάδος, τοῦ *Machado de Assis*. Ποιητὴς μεγάλος, γνωρίζει νὰ τηρῇ τὸ πλάτος τῆς ἐμπνεύσεως τῶν ρωμαντικῶν, χωρὶς νὰ παύῃ νὰ ἀσκῇ τὴν λατρείαν τῆς ποιητικῆς μορφῆς, προσπαθῶν νὰ πλουτίσῃ καὶ ρυθμίσῃ μίαν ποιητικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν χειρίζεται μὲ πολλὴν δεξιοτεχνίαν. Ὡς μυθιστοριογράφος ὁ Machado de Assis εἶναι ρεαλιστής, μὲ εὐρεῖαν φαντασίαν, τὴν ὁποίαν μετριάζει ὁ σκεπτικισμὸς ἀνακύψας ἀπὸ τὴν πλάνην· ἔτσι βλέπει ὅλα τὰ πάντα διὰ μέσου πέπλου ὑφασμένου ἀπὸ διακριτικὴν καὶ λεπτὴν εἰρωνείαν καὶ ἀπὸ οἶκτον εἰς τὸν ὁποῖον διαβλέπει κανεὶς τὴν φυσικὴν μελαγχολίαν, τὴν saudade, τὸν καϋμὸν τοῦ ἰθαγενοῦς· αἰσθάνεται κανείς, ὅπως λέγει ὁ κριτικὸς B. Costa, «τὸ πικρὸν καὶ θλιβερὸν βάθος». Ἀλλ' ὁποία τελεία τεχνοτροπία, ἡ ὁποία μεταχειρίζεται συνήθως ὑπαινιγμούς, ἐλαφρὰς νύξεις ἡμιχρωματισμένας! ποία τελειότης εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς πτωχῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, εἰς τὴν ὁποίαν προβαίνει μειδιῶν καὶ ἀνοικτίρμων! Τὰ «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Braz Cubas» εἶναι ἀριστούργημα εἰρωνείας καὶ ἀληθείας, τὸ δὲ ἔργον «Dom Casmurro» περιγράφει τύπους μοναδικοὺς καὶ ἀμιμήτους. Ψυχολόγος καὶ ἠθικολόγος, ὁ Machado de Assis ἔχει τάλαντον σπάνιον, σύνθετον καὶ γεμᾶτον ἀπὸ ζωήν· προπαρασκευάζει καὶ συγχρόνως ἐξηγεῖ τὴν τόσον τελείαν τέχνην τοῦ Graça Aranha.

Ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ ρωμαντισμοῦ δὲν ἤργησε νὰ ἐμφανισθῇ καὶ εἰς τὴν Βραζιλίαν, ὅπου αἱ παρνασσικαὶ θεωρίαι ἔδωκαν εἰς τὴν ποίησιν τόνον ἀκριβείας καὶ ἀπροσωπίας, ἐνῷ ταυτοχρόνως τὸ μυθιστόρημα ἐγίνετο προσπάθεια νὰ παρουσιάσῃ καὶ αὐτὸ ὄψιν ἐπιστημονικήν, ἀποχωρισμένην ἀπὸ τὰς φυσικὰς πιθανότητας. Ἀκριβῶς εἰς τὴν παρνασσικὴν κίνησιν ὀφείλει ἡ Βραζιλία ἕνα τῶν μεγαλυτέρων ποιητῶν της, τὸν *Olavo Bilac*. Ὁ Bilac, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1918, ὑπῆρξεν εἷς ἀληθινὸς καὶ εὐγενικὸς λογοτέχνης ἀριστοτέχνης· δὲν ἔγραψε πολλά· μόλις ἕνα τόμον ἀπαρτίζουν τὰ ποιήματά του. Θὰ ἠδύνατο νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν Leconte de l'Isle ἢ μᾶλλον μὲ τὸν José Maria de Heredia. Ἀπὸ τοὺς παρνασσικοὺς παρέλαβε τὴν ἀγάπην ἐκείνην τῆς ἠρέμου ὡραιότητος, τὴν μέχρις ἀδιαφορίας ψυχρότητα τοῦ καλλιτέχνου, ὁ ὁποῖος ἐξαφανίζεται ὀπίσω ἀπὸ τὸ ἔργον του, τὴν ἀνωτέραν συνείδησιν τοῦ καλοῦ ἐργάτου τοῦ στίχου. Ἐξ ἀντιθέτου τὰ θέματά του εἶναι ὄχι σπανίως μηδαμινά, ὀλίγον ποικίλα, καθαρῶς περιγραφικά. Δὲν συναντᾷ κανεὶς εἰς αὐτὸν τὸν μεγαλοπρεπῆ πεσσιμισμὸν τοῦ Leconte de l'Isle ἢ τὴν στωϊκότητα τοῦ Sully-Prudhomme. Κυρίως δὲ τοῦ λείπει ἡ μεγάλη λυρικὴ ἔμπνευσις, ἡ γενναία σκέψις. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν οἱ «Estancias», ὅπου ὁ Bilac φθάνει ἕως εἰς τὸ βάθος τῆς σκέψεως τοῦ ποιητοῦ τῶν «Στροφῶν» Ζὰν Μορεάς.

Ὁ *Ray Corrêa* (1860—1911) εἶναι ὁμοίως λαμπρὸς ἐργάτης τοῦ στίχου, διακαιόμενος ἀπὸ τὴν ὡραίαν φλόγα τῆς τελειότητος τοῦ τύπου, τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς συμμετρικότητος τοῦ ρυθμοῦ· πρόκειται περὶ ποιητοῦ διαπνεομένου ἀπὸ λεπτὰ αἰσθήματα,

Digitized by Google

τοῦ ὁποίου ἡ καρδία πάλλει εἰς ὅλας τὰς συγκινήσεις, εἰς ὅλους τοὺς πόνους. Κατὰ τὴν μελαγχολίαν, τὴν ὁποίαν σκεπάζει ἡ σκέψις του, προσεγγίζει πρὸς τὸν Sully Prudhomme.

Ὁ *Medéiros e Albuquerque* εἶναι ποιητής, πεζογράφος καὶ συγχρόνως πολιτικὸς ἀνήρ. Αἱ συλλογαὶ ποιημάτων του μὲ τοὺς τίτλους «Ἀμαρτήματα», «Τραγούδια τῆς παρακμῆς», ὑπενθυμίζουν μὲ τὴν ἀγρίαν πνοὴν τῆς κοινωνικῆς σατίρας τὰ περίφημα «Chansons des Gueux» τοῦ Jean Richepin.

Τὸ ρεαλιστικὸν μυθιστόρημα μετεφυτεύθη εἰς τὴν Βραζιλίαν ἀμέσως ἀπὸ τὴν Γαλλίαν καὶ ἐμμέσως διὰ τῆς Πορτογαλίας. Ὁ μέγας Πορτογάλος ρεαλιστὴς *Ecade Queiroz* ἔσχε μεγάλην δημοτικότητα ἐκεῖθεν τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ὅπου μάλιστα ἀπέκτησε πιστὸν μαθητὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ *Coelho Netto*, γεννηθέντος τῷ 1864. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων μυθιστορημάτων καὶ διηγημάτων τοῦ Netto, ὅπως «Ὁ βασιλεὺς φάντασμα», «Ὁ νεκρός», «Ἡ κατάκτησις» καὶ ἄλλαι μυθιστορίαι, «Sertao» διήγημα, δὲν ὑπάρχει ἓν ἔργον τελειωμένον, ὁριστικόν, τὸ ὁποῖον νὰ προσελκύῃ ἀληθινά. Ὁ *Netto* στερεῖται μέτρου καὶ αἰσθητικότητος. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τοῦ *Al. Azevedo* (1857—1912), μαθητοῦ τοῦ Zola, καὶ τοῦ Eça Queiroz· ὁ ρεαλισμὸς δὲν ἐξειλίχθη παρ' αὐτοῖς εἰς ἐρευνητὴν τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων ὡς παρὰ τῷ Zola καὶ τ·ῖς μεγάλοις μυθιστοριογράφοις τῆς Ρωσίας. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ «Τὸ βιβλίον μιᾶς πενθερᾶς» («Livro d'una Sogre»), εἰς τὸ ὁποῖον διαβλέπει κανεὶς τὴν ἐπίδρασιν μερικῶν ἀπὸ τὰς ἰδέας τοῦ Τολστόη. Τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ Azevedo περιγράφουν τὰ ἤθη τῆς πρωτευούσης, ἢ τοῦ Maranhao, πατρίδος τοῦ συγγραφέως. Ὁ «Mulato», ἤτοι ὁ μιγάς, εἶναι τὸ πρῶτον ρεαλιστικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Βραζιλίαν, ἀποτελοῦν ἀνηλεῆ πίνακα τῆς ἐπαρχιακῆς ζωῆς μὲ ὅλας τὰς στενότητας τῶν ἀπόψεων, τὰς ὁποίας παρουσιάζει καὶ μὲ τὸς φυλετικάς της προλήψεις, αἱ ὁποῖαι δὲν γνωρίζουν κανὲν ἔλεος καὶ καμμίαν συγκατάβασιν. Εἰς τὴν «Κυψέλην», «Cortico», ὁ Azevedo ἀπεικονίζει παραστατικώτατα τὴν ζωὴν τῶν κατωτέρων στρωμάτων τῆς κοινωνίας τοῦ Rio, εἰς δὲ τὴν «Casa de Pensao (pension de famille) τοὺς γελοίους μικρο-ἐπαρχιώτας οἱ ὁποῖοι ἐγκαθίστανται εἰς τὴν πρωτεύουσαν.

Ἓν ἔργον, ἐμφανισθὲν τῷ 1902, καθιέρωσεν ἅπαξ διὰ παντὸς τὴν δόξαν τοῦ *Graça Aranha*· πρόκειται περὶ τῆς «Χαναάν», σημειωσάσης ἀληθῆ σταθμόν, τὸν σπουδαιότερον, εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν βραζιλιανῶν γραμμάτων. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Aranha παρήγαγε μόνον ἓν συμβολιστικὸν θεατρικὸν ἔργον, τὴν «Malazerta», παιχθεῖσαν τῷ 1910 εἰς τοὺς Παρισίους. Πρὸ τῆς «Χαναάν» οἱ Βραζιλιανοὶ μυθιστοριογράφοι ἠσχολοῦντο ἰδίως μὲ τὸ νὰ περιγράφουν μὲ δεξιότητα τὰ τοπία καὶ τὰ ἤθη τῆς χώρας των, καὶ τὰ ἔργα των προσέφερον εἰς τὸν Εὐρωπαῖον ἀναγνώστην ἓν πραγματικὸν ἐνδιαφέρον γραφικοῦ ἐξωτισμοῦ· μὲ τὸν Aranha τὸ βραζιλιανὸν μυθιστόρημα ὑψώνεται ὑπεράνω ἀπὸ τὴν καθαρῶς περιγραφικὴν καὶ τοπικῶς περιωρισμένην θέσιν, ὅπου κατεῖχε, διὰ νὰ καταπιασθῇ μὲ πλήρη τόλμην, μὲ φιλοσοφικὸν καὶ κοινωνικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ ὡς ἐκ τῶν δεδομένων του παραμένει λίαν βραζιλιανόν, ἐν τούτοις ὑπερπηδᾷ τὸ ἀρκετὰ περιωρισμένον πεδίον τοῦ ἐθνικοῦ ὁρίζοντος: εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς βαθμιαίας μεταμορφώσεως ἑνὸς ἔθνους ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ξένης μεταναστεύσεως, ἰδιαιτέρως τῆς γερμανικῆς, ἢ καθὼς λέγει ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς «ἡ τραγῳδία, ἡ ὁποία συντελεῖται εἰς τὴν ψυχὴν ἑνὸς λαοῦ, ὁ ὁποῖος αἰσθάνεται ὅτι δὲν θὰ διπλασιάζεται πλέον εἰς τὸ ἄπειρον»· διότι ἀκριβῶς τὴν στιγμήν, ὅπου τὸ βραζιλιανὸν ἔθνος ἐλάμβανε συνείδησιν τῆς ὀντότητός του, ᾐσθάνθη ὅλον τὸν πόνον νὰ βλέπῃ τὸν ἑαυτόν του καταδικασμένον νὰ ἐξαφανισθῇ. Τὸ δρᾶμα τοῦτο τῆς ψυχῆς ἑνὸς ἔθνους τοποθετεῖται ἐν μέσῳ τῆς σπανίας μεγαλοπρεπείας φύσεως πλουσιωτάτης καὶ σχεδὸν ἀκόμη παρθενικῆς· πρωταγωνισταὶ αὐτοῦ εἶναι τολμηροὶ καὶ ἐπιχειρηματίαι Εὐρωπαῖοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον σπεύσει νὰ ζητήσουν τύχην εἰς τὰ ἐδάφη τοῦ Ἀμαζονίου· ἄλλοι Εὐρωπαῖοι, πληγέντες ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ ὁδηγηθέντες ἀπὸ τὸν πόνον εἰς τὴν φιλανθρωπίαν, ταπεινοὶ υἱοὶ τοῦ βραζιλιανοῦ δάσους, τῆς Selva, ψυχαὶ ἁγναὶ καὶ ἁπλαῖ, ἀλλὰ τεθλιμμέναι καὶ αὐταί· ἀνευρίσκει κανεὶς ἐπὶ πλέον ἀμιμήτους τύπους ὑπαλλήλων, μεγάλων γαιοκτημόνων, τῶν fazendeiros, μεγαλεμπόρων κλπ. Ἂν προστεθῇ ἡ μαγεία ὕφους τελειοτάτου, τὸ ὁποῖον ἀσμενίζει εἰς πλουσίας περιγραφὰς τῶν δασῶν καὶ τῶν βουνῶν τῆς ἀπεράντου χώρας, τῆς ὁποίας ἡ ἔκτασις πλησιάζει τὴν τῆς Εὐρώπης, εἰς ἀναλύσεις τῶν ψυχικῶν καταστάσεων καὶ τῶν ἠθικῶν ζητημάτων διαγεγραμμένας μὲ ἀπαράμιλλον δεξιοτεχνίαν καὶ λεπτότητα, εἰς ἀναπαραστάσεις τῶν πλέον ἀληθινῶν καὶ πλέον ἰσχυρῶν παθῶν, ἐξηγεῖ κανεὶς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς «Χαναάν», τῆς ὁποίας τὸ ὕφος, ὅλον κίνησις, ὅλον ἁρμονία καὶ μουσική, εἶναι ᾆσμα καὶ ψαλμὸς καὶ θρῆνος· μὲ μίαν λέξιν εἶναι αὐτὴ ἡ εἰκὼν τῆς σκέψεως καὶ τοῦ αἰσθήματος.

Ἐλησμονήσαμεν νὰ ἀναφέρωμεν μεταξὺ τῶν ποιητῶν τὸν μεταφράστην τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Βιργιλίου *M. Odorico Mendes*, ἀποδώσαντα πιστῶς τὸ ἀρχαῖον νόημα εἰς πορτογαλικοὺς στίχους, γλῶσσαν τόσον συγγενῆ μὲ τὴν λατινικήν. Μεταξὺ τῶν κριτικῶν σημειοῦμεν τὸν *José Verissimo*, πνεῦμα δογματικὸν καὶ αὐστηρόν, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἐπιχειρηματολογίας του καὶ τὴν λογικὴν τῶν συμπερασμάτων του ὑπενθυμίζει τὸν Brunetière. Μετ' αὐτὸν ὁ *Sylvio Romero* ὑπῆρξεν ὁ εὐσυνείδητος ἱστορικὸς τῆς ἐθνικῆς λογοτεχνίας. Ὁμοιάζει μᾶλλον μὲ τὸν Taine, τοῦ ὁποίου εἶναι βέβαια πολὺ κατώτερος κατὰ τὸ ὕφος, ἀλλ' εἶναι λόγιος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔγραψε παρὰ ἀφοῦ πρωτύτερα ἐμελέτησε καλά. Ὁ *Joao Tibeiro*, πνεῦμα τολμηρόν, λεπτόν, ἐν γνώσει τῆς φιλοσοφικῆς, αἰσθητικῆς καὶ κοινωνιολογικῆς κινήσεως καὶ τῶν προβλημάτων τῆς ἐποχῆς του, φέρει καταφανῆ τὰ δείγματα τῆς γερμανικῆς ἐπιδράσεως, ἰδιαιτέρως τῆς τοῦ Φρ. Nietsche. Ὡς ὁ τελευταῖος, ἔφθασεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν διὰ τῆς φιλολογίας.

Οἱ σπουδαιότεροι τῶν ἱστορικῶν τῆς Βραζιλίας εἶναι ὁ τῷ 1878 ἀποθανὼν *Varnhagen*, ὑποκόμης τοῦ *Porto Seguro*, συγγραφεὺς τῆς κλασσικῆς «Historia del Brasil» καὶ τῆς «Historia de la guerra Holandesa»· μετ' αὐτὸν ὁ *J. Μανουὴλ Pereira da Silva*, γράψας «Las hombres ilustres del Brasil»· ὁ *Ἰωάννης Mav. de Macedo* ἀποθανὼν τῷ 1882, συγγραφεὺς ἱστορικοῦ ἐγχειριδίου καὶ διαφόρων μονογραφιῶν· ὁ *José Maria da Silva Paranhos*, βαρῶνος τοῦ *Rio Branco*, ὁ ὁποῖος κατέγινε μὲ ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἔγραψε τὸ ἔργον «Le Brésil» ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς παγκοσμίου Ἐκθέσεως τοῦ 1889. Ὁ *Oliveira Luna* ἔγραψε τὸ ἔργον «Don Juan V en el Brasil» καὶ ἄλλας ἱστορικὰς μελέτας, κατέγιναν δὲ μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ ὁ *de Mello*, ὁ *Araripe*, ὁ *Duarte, Pereira, de Carvalho* καὶ ἄλλοι.

Μετὰ τὸν Graça Aranha, τὸν συγγραφέα τῆς «Χαναάν», τὸ μυθιστόρημα κατέστη περισσότερον κριτικὸν ἂν μὴ περισσότερον φιλοσοφικόν, ἐνδιαφερόμενον ὀλιγώτερον διὰ τὴν στίλβουσαν καὶ περιγραφικὴν ἄποψιν τῶν πραγμάτων. Εἰς τὴν ποίησιν βασιλεύει, ὅπως εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἀλλοῦ, ὁ πλέον ἀπόλυτος καὶ πλήρης *ἀτομικισμός*· δὲν ὑπάρχουν πλέον σχολαί, ἀλλ' ὁ κάθε ποιητὴς ἀκολουθεῖ τὴν προσωπικήν του μοῦσαν· ὁ ρωμαντισμός, ὁ παρνασσισμὸς ἔχουν ὁ καθεὶς τοὺς ὀπαδούς του· ὁ συμβολισμὸς ἀκόμη εἰσήχθη ἀπὸ τὴν Γαλλίαν καὶ ἀντεπροσωπεύθη εἰς τὰ ἔργα τῶν *Cruz* καὶ *Souza*. Ὡς πρὸς τὸν *κυβισμὸν* καὶ τὸν *μελλοντισμὸν* (futurisme), τώρα φαίνονται ὅτι διέρχονται τὸν Ἀτλαντικόν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: — I. Καναδικαὶ λογοτεχνίαι. *Α') Γαλλοκαναδική: Charlevoix*, Histoire du Canada, Παρίσιοι 1744. *J. O. Fontaine*, Essai sur le mauvais goût dans la littérature canadienne, Québec 1876. *E. Labelle*, Mes rimes, Québec 1876. *L. Taché*, La poésie francaise au Canada précedée d'un article de Revue historique sur la littérature canadienne française, St-Hyacinthe 1881. *P. Bender*, Literary Sheaves, or la littérature au Canada français: the drama, history, romance, poetry, lectures, scetches etc, Montréal 1881. *Sulte*, Histoire des Canadiens français, 1884. *F. Martineaw*, Une voix d'outre-tombe, Montréal 1888. *F.-A Baillairgé*, La littérature au Canada en 1890, Joliette 1891. *P. Le May*, Fables. Québec 1891. *L. Frechette*, Poésies canadiennes. La légende d'un peuple, Québec 1897. La Noël au Canada; contes et récits. Toronto 1900. *J. Lesage*, Conférences sur la littérature canadienne, Québec 1901. *Madeleine*, Premier peché. Recueil de nouvelles et chroniques etc, Montréal 1902. *Ch. ab der Halden*, Etudes de littérature canadienne française, précédées d'une introduction: «La langue et la littérature françaises au Canada, la famille française et la nation canadienne» par L. Herbette, Παρίσιοι 1904. *P. Le May*, Les Gouttelettes, Sonnets, Montréal 19 4. *Ck. ab der Halden*, Nouvelles études de la littérature canadienne française, Παρίσιοι 1907. *C. Roy*, Essai sur la littérature canadienne, Québec 1907. *A. Descarries*, Variétés canadiennes, Montréal 1908. *A. Ferland*, Le Canada chanté. I Les Horizons. II Le terroir, Montréal 1908. *E.-Z. Massicotte*, Conteurs canadiens français du XIX siècle. Montréal 1908. *Lionnet*, Chez les Français du Canada, Παρίσιοι 1908. *A. Ferland*, La Fête du Christ à Ville-Marie. Livre quatrième du Canada chanté, Montréal 1910. *A. Filiatreault*, Contes, anecdotes et récits canadiens dans le langage du terroir, Montréal 1910 *R. Girard*, Contes de chez nous, Montréal 1912. *F. Rinfret*, L'effort littéraire du Canada français, Ottawa 1920. — *B') Ἀγγλοκαναδική: Sladen and Roberts*, Younger American poets, Λονδῖνον 18 1. *J. G. Bourinot*, Canada's intellectual Strenght and Weakness, Montréal 1893. *Wetherell*, Later Canadian Poems. Toronto 1893. *Stedman*, Victorian Anthology, Βοστὼν 1895. *Lighthall*, Songs of the Great Dominion, Λονδῖνον 1899. *Rand*, Treasure of Canadian verse, Νέα Ὑόρκη 1900. *Ray Palmer Baker*, A history of english-canadian literature to the Confederation κλπ. Cambridge 1920. — Κοινὸν βιβλιογραφικὸν βοήθημα καὶ τῶν δύο λογοτεχνιῶν εἶναι *P. Gagnon*, Essai de bibliographie canadienne, Québec 18 5.

II. Ἀμερικανικὴ λογοτεχνία *(τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν)*: *S. Mitchell*, A Discourse on the state and the prospects of American literature, Albany 182 . *Sarah H. Whitman*, Edgar Poe and his critics, ἐκδ. β'., Providence 1855. *G. O. Seilhamer*, History of the American theatre· τ. I—II, Φιλαδέλφεια 1888—1891. *Barrett Wendell*, A literary history of America, Λονδῖνον 1891. *M. D. Convay*, Th. Paine, Νέα Ὑόρκη 1892. *F. Chimenti*, Note di litteratura americana, 1894. *J. T. Clarke*, Songs of the South: Choice selections from Southern poets from colonial times to the present day, Φιλαδέλφεια 1896. *J. Moore*, Songs and stories from Tennessee, Σικάγον 1897. *Henrietta-Ch. Wright*, American Men of letters, 1660-1896, τ. I-II. Λονδῖνον 1897. *C. Lee Bates*, American literature, N. Ὑόρκη 1898 *E.-P Evans*, Beiträge zur amerikanischen Literatur-und Kulturgeschichte, Stuttgart 1898. *Ch. Noble*, Studies in American literature. A textbook for academies and high schools, Νέα Ὑόρκη 1898. *B. Drachman*, Neo-Hébraic Literature in America. N. Ὑόρκη 1900. *M. S. Austin*, Freneau, N. Ὑόρκη 1901. *L. Sears*, American literature in the colonial and national periods, Βοστὼν 1902. *E. Seler*, Gesammette Abhandlungen zur amerikanischen Sprach und Althertumskunde· τ. I-II, Βερολῖνον 1902—1904. *L. Larcom*, Landscape in American poetry, N. Ὑόρκη (ἄνευ χρον.) *W. D. Adams*, A dictionary of the drama: a guide to the plays, playrights, players and playhouses of the United Kingdom and America from the earliest times to the present, Λονδῖνον 1904. *H. Beers*, A short history of American literature, Λονδῖνον 1906. *Bliss R. Perry*, Walt Whitman, his life and work, Λονδῖνον 1906. *E. Engel*, Geschichte der englischen Literatur von den Aufängen bis zum Gegenwart, Mit einem Anhang: Die Nordamericanische Literatur 6te Auflage (in neuer Bearbeitung). Λειψία 1906. *Selden L. Whitcomb*, Chronological Outlines of American literature, N. Ὑόρκη 1906. *Th. Stanton*, A Manual of American literature, edited in collaboration with members of the Faculty of Cornell University, Νέα Ὑόρκη καὶ Λονδῖνον 19 9. *George E. Woodberry*, L'Amérique littéraire et ses écrivains· adaptation de l'anglais par Achille Laurent, Παρίσιοι 1909. *M. Epuy*, Anthologie des humoristes anglais et americains du XVIII siècle à nos jours, Παρίσιοι 1910. *R. W. Trent*, Littérature américaine· traduction de H. Davray, Παρίσιοι 1911. *L. W. Payne*, History of American literature, Σικάγον (ἄνευ χρον.). *C. Daenell*, Zur Literatur über die Vereinigten Staaten von America ἐν Germanisch-romanischen Monatschrift, Heidelberg 1912. *H. W. Longfellow*, Évangéline et autres poèmes; traduction libre par Pamphile Le May· 3me édition, Montréal 1 12 *Al. Reichert*, Charles Egbert Craddock κλπ. Λειψία 1912. *R. W. Trine*, Gedanken vom Wege Wirte der Ermunterung aus den «Lebensbüchern» von Ralph Wald Trine, Stuttgart 1913. *G. Chinard*, L'Amérique et le rêve exotique dans la littérature française au XVIIe et au XVIIIe siècle, Παρίσιοι 1913 *Harold Elmer Martz*, French criticism of American literature before 1850, N. Ὑόρκη 1 17. A history of American literature, edited by *W. P. Trent, J. Erskine, Stuart P. Sherman... Cail van Doren*, Cambridge 1918. *W. Cairns*, British criticisms of American writings 1783-1815, Madison 1918. *L. Untermeyer*, The New Era in American poetry, Νέα Ὑόρκη 1919. *C. Goll*, Die Neue Welt Eine Anthologie jüngster amerikanischer Lyrik, heraus gegeben und übersetzt von C. Goll, Βερολῖνον 1921. *J. H Payne*, History of Journalism in the United States, Νέα Ὑόρκη 1921 *E. Jackson Hall*, The satirical element in the American novel, Φιλαδέλφεια 1922. *W. Cairns*, British criticisms of American writings, 1815-1833, a contribution to the study of Anglo-American literary relationships, Madison 1912. *R. Michaud*, La pensée américaine. Autour d'Emerson. Bordeaux, Παρίσιοι 1924. A short history of American literature, edited by *W. P. Trent, J Erskine, St. P. Sherman*, and *C. van Doren*, with an introduction by *C. van Doren*, Cambridge 1924. *B Fay*, L'Esprit révolutionnaire en France et aux États-Unis à la fin du XVIII siècle, 1925.

III, Ἱσπανο-αμερικανικαὶ λογοτεχνίαι. *Α') Γενικὴ βιβλιογραφία: P. Pablo Figueroa*, Prosistas y poetas de América moderna, Bogota 1891. *M. Menendez y Pelayo*, Antologia de poetas hispano-americanos, publicada por la Real Academia Espanol. τ I. Méxics y América central, Madrid 1893. τ. II. Cuba, Santo Domingo, Puerto Rico, Venezuela, Madrid 1893. τ. III. Colombia, Ecuador, Perù, Bolivia. τ. IV. Chile, Republica Argentina, Uruguay, Μαδρίτη 1893—1895. (Ὁ Menéndez y Pelayo ἔγραψε κυρίως μακρὰς εἰσαγωγὰς εἰς τοὺς τέσσαρας τόμους καθ' ἕκαστον.) *M. Ugarte*, La jeune litterature hispano-américaine, traduit de l'espagnol par R. Laurent, Παρίσιοι 1907. *A. Gonzalez Blanco*, Los contemporaneos apuntes para una historia de la literatura hispano-americana a principio del siglo XX. Primera serie I. Primera serie II, Παρίσιοι 1907. Segunda serie, Παρίσιοι 190 . *R. Blanco-Fombona*, Letras y letrados de Hispano-América, Παρίσιοι 1908. *C. Gonzàlez Santos*, Antologia de poetas modernistas americanos· con un ensayo acerca del modernismo en America por *R. Blanco-Fombona*, Παρίσιοι 1913. *M. Menéndez y Pelayo*, Historia de la poesia hispano-americana, τ. I—II. Μαδρίτη 1911—1913. *A. Coester*, The literary history of Spanish America, N. Ὑόρκη 1916. *J. Goldberg*, La literatura hispano-americana estudios criticos. Versiòn castellana de R. Cansinos Assens, Μαδρίτη 1922. *M. Escalante Gomez*, Nuestra raza Breves bosquejos enverso, de Hispano-americanos contemporaneos, Μαδρίτη 1923. — *B') Μεξικανικὴ λογοτεχνία: J. Leòn Mera*, Obras selectas de la... sor Juana Inès de la Cruz, Quito 1875. *J. de Dios Peza*, La Lira Mexicana, Μαδρίτη 1879. *Olavarria y Ferrari*, El arte literario en México; noticias biograficas desus màs notables escritores, Μαλαγα 1 7 . *Φρ. Sosa*, Biografia de Mexicanos distinguidos, Μεξικὸν 1884. *R. Dominguez*, Los poetas mexicanos, Μεξικὸν 1888. *Laz. Pérez* καὶ *José M. Rivas Groot*, Poétisas mexicanas, ἐν τῇ συλλογῇ Poetas hispano-americanos, Bogota 18 . *Olavarria y Ferrari*, Resena historica del teatro en México, τ. I—IV, Μεξικὸν 18 5. *Vict. Agüeros*, Biblioteca de Autores Mexicanos, Μεξικὸν 1899—1902. *V. de P. Andrade*, Ensayo bibliografico mexicano del siglo XVII, Μεξικὸν 189 . *N. Leon*, Bibliografia mexicana del siglo XVIII, τ. I—IV, Μεξικὸν 1902—1908. Poetisas mexicanas (συλλογὴ περιλαμβάνουσα τὰ καλύτερα ἔργα 95 Μεξικανίδων ποιητριῶν), Μεξικὸν 1903. Boletin del Instituto Bibliografico Mexicano, Μεξικὸν 1903 κ. ἑ. *L. Urbina*, La vida literaria de México, Μαδρίτη 1917. *Bern. de Valbuena*, Bibliografia de autores mexicanos. *L. Alaman*, Literatura mexicana. — *Γ') Λογοτεχνίαι τῶν Ἀντιλλῶν νήσων: α') Κούβας*: Bibliografia cubana del siglo XIX, Ἀβάνα 1911. *Ant. Bachiller y Morales*, Apuntes para la historia de las letras en la isla de Cuba, Ἀβάννα 1859. Apuntes para la historia de las letras y de la intruccion publica de la isla Cuba, Ἀβάνα 1860. *Fornaris y Luaces*, Cuba poetica, Ἀβάνα 1861. *J. Valera*, Estudio critico sobre la Avellaneda ἐν Revista de Espana, 1869. *Pedro Laso de los Vélez*, Poetas de Cuba y Puerto Rico, Βαρκελώνη 1875. *F. de Armas y Céspedes*, Arrate, Urrutia y Valdés, los tres primeros historiadores de la isla de Cuba, Ἀβάνα 1876—1877. *P. Guiteras*, Estudio sobre el poeta Heredia, ἐν La Revista de Cuba τ. VI, 1880). *E. Gonzalez del Valle*, La poesia lirica en Cuba, Βαρκελώνη 1884, μεταγεν. ἔκδ. Βαρκελώνη 1900. *A. Mitjans*, Estudio del movimiento cientifico y literario de Cuba, Ἀβάνα 1 90. *La Avellaneda*, Autobiografia y cartas con un prologo por L. Cruz ce Fuentes, Huelva 1907. *José de Armas y Cardenas*, Historia y Literatura, Ἀβάνα 1915. *El Parnasso Cubano*, Coleccion de poesias selectas de autores cubanos desde Zequeira etc, Ἀβάνα 1881. *Hills*, Bardos cubanos antologia de las mejores poesias liricas de Heredia, Placide, Avellaneda, Milanès, Mendive, Luaces y Zenea. con noticias biograficas. Βοστὼν 1900. Κατ' ἐντολὴν τῆς Ἱσπανικῆς Ἀκαδημείας συνετάχθησαν παρ' ἐπιτροπῆς λογίων καὶ ὑπεβλήθησαν εἰς αὐτὴν δύο συλλογαί: Biblioteca selecta hispano-cubana de prosistas καὶ Antologia de Poesia cubana. — *β') Ἀΐτη*: 1) Ἅγ. Δομίγκος: *A. Lugo*, Bibliografia, Santo Domingo 1906. *Monte y Téjada*, Historia de Santo Domingo, Ἀβάνα 1853. *P Enriquez-Urena*, Horas de estudio (μὲ σελίδας ἀφιερωμένας εἰς τὴν διανοητικὴν κίνησιν τοῦ Ἁγ. Δομίγκου), Παρίσιοι 1 10. *F. Garcia Godoy*, La literatura dominicana, 1916. Resena historico-critica de la poesia en Santo Domingo (ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν λογίων *Billin, Enriquez Carvajal, Castillo*). — 2) Κυρίως Ἀΐτη: *Madion*, Histoire d'Haiti, τ. I—III, Port-au Prince 1847. *Ardouin*, Etudes sur l'histoire d'Haiti, τ. I—X, Παρίσιοι 1853—1861. *Morpeau*, Anthologie haitienne de poètes con-

Digitized by Google

temporains 1904—1920, Παρίσιοι 1920. Anthologie d'nn siècle de poésie haitienne, 1817—1925, Παρίσιοι 1925. — *γ') Πορτορίκον: Μανουὴλ M. Sama,* Bibliografia portorriquena, Mayagüez 1887. *M. Fernandez Juncos,* Antologia portorriquena, Puerto Rico 1907. — *Δ') Κεντραμερικανικαὶ λογοτεχνίαι: R. Uriarte,* Galeria poética centro-americanã, τ. I—II, Γουατεμάλα 1873. Νέα ἔκδ. μὲ τοὺς νέους ποιητάς, Γουατεμάλα 1888. *Ag. Gomez Carrillo,* Desenvolvimiento de las letras en la América Central, 1888. *R. A. Salazar,* Historia del desenvolvimiento intelectual de Guatemala, Γουατεμάλα 1897. *M. Machado y D. F. Anleu,* Desarrollo de la instuccion publica en Guatemala desde 189 à 1913, Γουατεμάλα 1914. *José de Gamez,* Historia de Nicaragua, Managua 1889. *Chrys. Medina,* Le Nicaragua en 1900, Παρίσιοι 1900. *Morrison,* List of books and of articles relating...Nicaragua, Οὐασιγκτὼν 1900. *N. Peralta,* La Lira costarricense (ἀνθολογία τῶν ποιητῶν τῆς Κοσταρίκας), San José 1890. *R. Mayorga Rivas,* Guirnalda salvadorena, Σὰν Σαλβαδὼρ 1879. Trabajos del Segundo Certamen literario del Ateneo de El Salvador. celebrado el 5 de Noviembre de 1913, Σὰν Σαλβαδὼρ 1913. — *Ε') Βενεζουελανὴ λογοτεχνία: M. Segundo Sanchez,* Bibliografia venezolanista, Caracas 1914. *R. Lopez Borreguero,* Los Indios Caribes, τ. I—II, Μαδρίτη 1875. *J. Calcano,* Resena historica de la literatura venezolana y Parnaso venezolano, Caracas 1892. *J.-A. Espinoza,* Regionales. Descripciones, tipos, costumbres, con un prologo de Andrès Vigas, Παρίσιοι 1898. *R. Tello Mendoza,* Intimidades, Caracas 1902. *G. Picòn-Febres,* La literatura venezolana en el siglo diez y nueve, Caracas 1906. *José G. Forroul,* Historia constitucional de Venezuela, Βερολῖνον 1907. *Barall,* Historia de Venezuela 2α ἔκδ. *M. Matos Arvelo,* Algo sobre etnografia del territorio Amazonas de Venezuela, Cindad-Bolivar 1908. *J. Anzola,* Por la patria y el hogar. Caracas 1911. *M. Björkman,* Von Venezuelas Parnass, Δρέσδη 1901. *E. Blanco,* Venezuela heroica· cuadros historicos, Παρίσιοι 1 13. Tradiciones epicas y cuentos viejos, Παρίσιοι 1914. *Rosales,* Bajo el cielo dorado, Caracas 1914. *R. Becerra,* Vida de don Francisco de Miranda, general de los ejércitos de la primera republica francesa y generalissimo de los de Venezuela, τ. I—II, Μαδρίτη 1917 (?). *Andrès F. Ponte,* Bolivar y otros ensayos, Caracas 1919. *J. Machado,* Centon lirico: pasquinandas y canciones, epigrammas y corridos, Caracas 1920.—*J. Maria Rosas,* Biblioteca de escritores venezolanos contemporaneos, ordenada con noticias biograficas, Παρίσιοι 1875. Parnaso venezolano, τ. I—XII, Curaçao 1888—1890. — *ΣΤ') Κολομβιανὴ λογοτεχνία: J. J. Ortiz,* El Parnaso granadino, collecciòn de poesias nacional, Bogotà 1848. El lector colombiano· lecturas selectas en prosa y verso, Bogotà 1880. *Med. Rivas,* Obras, τ. I—II, Bogotà 1885. El Parnaso Colombiano, τ. I—II, Bogotà 1886. *Ant. Olivo Pino,* La Musa colombiana, Colon 1888. *J. Anez,* Parnaso colombiano, τ I—II, Bogotà 1889. *Ἰσιδ. Laverde Amaya,* Fisonomias literarias de colombianos, Curaçao 1890. La Literatura colombiana. *E. Isaza,* Antologia colombiana, τ. I—II, Παρίσιοι 1895—1896. — *Ζ') Λογοτεχνία Ἰσημερινοῦ: Fr. Gonzalez Suarez,* ἀρχιεπισκόπου τοῦ Quito, Bibliografia ecuatoriana, ἐν Anales de la Universidad de Quido (διάφ. τόμοι). *P. Herrera,* Ensayo sobre la literatura ecuatoriana, Quito 1860, νεωτ. ἔκδοσις ἡ τοῦ 1881. *M. Gallegos Naranjo,* Parnaso ecuatoriano, Quito 1879. *J. Abel Echevarria,* Nueva Lira Ecuatoriana, Latacunga 1889. *F Gonzalez Suarez,* Historia general de la Repùblica del Ecuador, Quito 1890. *J. Leon Mera,* Cantares de pueblo ecuatoriano, Quito 1892. Antologia Ecuatoriana· Poesias escogidas (συνταχθεῖσα παρὰ τῆς Academia del Ecuador), Quito 1892. *J. Leon Mera,* Ojeada historica-critica sobre la poesia ecuatoriana, Βαρκελώνη 1893. — *Η') Περουβιανὴ λογοτεχνία: Felix C. Zegarra,* Estudio bibliografico, Lima 1886. *M. de Oldriozola,* Documentos literarios del Peru, Lima 1873. *R. Moreno,* Biblioteca peruana, Santiago de Chile 1896. *Riva Agüero,* Caracter de la literatura del Perù independiente, Lima 1905. *Ventura Garcia Calderon,* Del romantismo al modernismo. Prosistas y poetas peruanos, Παρίσιοι 1910. *José de la Riva Agüero,* La Historia en el Peru, Lima 1910. *José Galvez,* Posibilidad de una genuina literatura nacional, Lima 1915. *Javier Prado* y *Ugarteche,* El genio de la lengua y de la literatura castellana y sus caracteres en la Historia intelectual del Peru, Lima 1918. — *Θ') Βολιβιανὴ λογοτεχνία: Fermin Rojas,* Antologia boliviana. con un prologo de Art. Oblitas, Cochabamba 1906. *J. de Lemoine,* La Bolivie actuelle, Βρυξέλλαι 1909. *Santiago Vaca Gugman,* Las Letras en Bolivia. — *Ι') Χιλιανὴ λογοτεχνία:* Annuario bibliografico, ἱδρυθὲν παρὰ τοῦ *Alv. Navarro Viola,* τ. I—IX (1879—1887). *L. Mont,* Bibliografia chilena, Santiago 1904. Revista de Bibliografia chilena, Santiago 1917 κ. ἑ. *Ad. Valdorrama,* Bosquejo historico de la poesia chilena, Santiago 1866. *J. Toribio Medina,* Historia de la literatura colonial de Chile τ. I-III, Santiago 1878. Colecciòn de poemas épicos relativos à Chile ò escritos por Chilenos durante el periodo colonial, Santiago 1888. *Samuel A. Lillo,* La literatura chilena, 1898. *P. Ruiz Aldea,* Los Araucanos y sus costumbres, Santiago 1882. *T. Guevara,* Sociologia del pueblo araucano, Santiago 1908. *Jorge H. Gana,* Cuadro historico de la produccion intelectual de Chile, Santiago 1910. L'Araucana de *Ercilla,* Santiago 1911. — *ΙΑ') Ἀργεντινὴ λογοτεχνία: Sturgis Leavott,* Argentine literature, a bibliography of literary criticism, biography and literary controversy Chapel Hill 1924. *B. T. Martinez,* La Argentina, ensayos literarios sobre los vates contemporaneos de ambas margenes del Plata, 1881. *A. Rubio* y *Lluch,* Cantos poeticos del argentino Calixto Oyuela, ἐν La Defensa Catolica τῆς Βογοτᾶς (1822). *Arturo Reynal O'Connor,* Los poetas argentinos, 1904. *R. Ludloff,* Argentinische Dicthtungen nebst erläuternden Abhandlungen dazu, aus dem Spanischen übertragen, Δρέσδη καὶ Λειψία 1910 (τ. I-II) *J. de la C. Puig,* Antologia de poetas argentinos; America poética, Valparaiso. El Parnaso Argentino. Antologia de poetas del Plata desde los tiempos coloniales hasta nuestros dias, Buenos-Aires (ἄνευ χρον.). — *ΙΒ') Λογοτεχνία τῆς Οὐρουγουάης καὶ Παραγουάης: Rengger* y *Longchamp,* Ensayo historico sobre la revolucion del Paraguay, Asuncion 1882. *Guevara,* Historia de la conquista del Paraguay, Buenos-Aires 1885. Parnaso oriental ò Guirnalda poética de la Republica uruguaya, τ. I-III, Μοντεβιδέο 1895. *Raul Montero Bustamante,* Antologia de poetas uruguayos ò Parnaso oriental, Μοντεβιδέον 1905. *Blas Garay,* Compendio de Historia del Paraguay, B. Aires 1906 *R. Montero Bustamante,* Historia de la literatura uruguaya, Μοντεβιδέον 1910. *C. Roxlo,* Historia critica de la literatura uruguaya desde 1810 hasta 1916, τ. I-VII 1913-1916.

IV. Βραζιλιανὴ λογοτεχνία: *J. A. de Frectas,* Estudos criticos sobre a literatura de Brazil. I. O lyrismo brazileiro, Λισσαβὼν 1877. *C. Ferreira França,* These para o concurso de professor substitudo de retorica, poetica e litteratura nacional do Imperial Collegio D. Pedro II, Rio de Janeiro 1879. *T. Bastos,* Poetas brazileiros: Raymundo Correa, Alberto de Oliveira, *Valent, Magalhaes, Fontoura Xavier, Theophilo Dias, Mucio Teixeira, Isidoro Martins junior, Sylvio Romero. Filinto de Almeida, Hugo Leal,* Porto 1895. *V. Magalhaes,* A litteratura brazileira (1870—1895), Λισσαβὼν 1896. *A. Gonçalves Dias,* Poesias americanas del poeta brasileno A. Gonçalves Dias, traducidas enverso castellano por Julio Vicuna Cifuentes, Santiago de Chile 1903. *H. Marinho, O Theatro brazileiro,* alguns apontamientos para sua historia, Παρίσιοι 1904. *S. Romero e J. Ribeiro,* Compendio de historia da litteratura brasileira, 2α ediçao, S. Paulo 1909. *H. Pujol,* Anthologie des poètes brésiliens. Préface de M. de Oliveira Luma, Sao Paulo 1912. *V. Orban,* Littérature brésilienne. Préface de M. de Oliveira Luma, 2e édition, Παρίσιοι 1913. *U. Paranhos,* Ensaios (discursos e conferencias), Sao Paulo 1917. *Alberto de Oliveira e Jorge Jobim,* Poetas Brasileiros, τ. I—II, Turnbout, Παρίσιοι, Rio de Janeiro 1922.

ΜΙΧ. Α. ΔΕΝΔΙΑΣ

— **[ΜΟΥΣΙΚΗ]** Οὐδεμίαν σαφῆ γνῶσιν ἔχομεν περὶ τῆς μουσικῆς τῆς ἠπείρου ταύτης πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Κολόμβου ἀνακαλύψεώς της. Ἐκ συγκριτικῶν παρατηρήσεων ἐπιτρέπεται μόνον νὰ εἰκάσωμεν ὅτι πρωτόγονός τις μουσικὴ θὰ ὑπῆρχε καὶ ἐκεῖ μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν, ὄχι ἀνωτέρας ἀξίας ἐκείνης ἄλλων ἀγρίων φυλῶν. Ἡ μόνη σαφὴς μαρτυρία, ἥτις ἔφθασε μέχρις ἡμῶν, εἶναι τὰ ἀναφερόμενα σχετικὰ ὑπὸ τοῦ Δὸν Ἀντωνίου δὲ Σόλις, Ἱσπανοῦ ἱστοριογράφου, εἰς τὴν «Ἱστορίαν τῆς κατακτήσεως τοῦ Μεξικοῦ». Γράφει οὗτος ὅτι εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Μοντεζούμα, τελευταίου βασιλέως τοῦ Μεξικοῦ, ὑπῆρχον ὀργανοπαῖκται αὐλῶν καὶ πρωτοτύπων τινῶν ὀργάνων κατεσκευασμένων ἐκ μεγάλων κογχυλίων, διὰ τῶν ὁποίων ἐξέπεμπον ἁρμονικοὺς ἤχους ὄχι δυσαρέστους εἰς τὴν ἀκοήν. Ὑπῆρχον ἐπίσης ψάλται ὕμνων καὶ παιάνων ὧν τὰ θέματα ἦσαν τὰ θαυμαστὰ κατορθώματα ἀρχαίων προγόνων καὶ βασιλέων καὶ τέλος τυμπανισταὶ συνοδεύοντες διὰ μικρῶν τυμπάνων, χορδισμένων μετά τινος ἀναλογίας, ἰδιορρύθμους χορούς, ὧν ἡ μουσικὴ ἦτο ζωηρὰ καὶ θορυβώδης.

Ἡ μαρτυρία τοῦ συγγραφέως τούτου εἶναι ἀρκετὴ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὑπῆρχε μὲν μουσική τις κίνησις εἰς τοὺς ἀπολιτίστους ἐκείνους λαούς, ὄχι ὅμως ἐπαρκὴς διὰ νὰ γίνῃ λόγος τις σοβαρὸς περὶ αὐτῆς ἐνταῦθα. Ἡ καθαυτὸ λοιπὸν ἀμερικανικὴ μουσικὴ εἶναι ἐν τῷ γίγνεσθαι. Μὴ ἔχουσα παρελθὸν ἀτενίζει πρὸς τὸ μέλλον. Τὸ ἀμερικανικὸν κοινόν, ἀποτελεσθὲν ἀπὸ τὴν ἐπιμιξίαν παντοειδῶν ἐθνοτήτων καὶ φυλῶν καὶ διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν συγκρουομένων ἀντιλήψεων βιομηχανισμοῦ καὶ ἐμπορικῆς ἐπικρατήσεως, μορφοῦται καλλιτεχνικῶς λίαν βραδέως. Ἐν τούτοις ἡ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον συντελουμένη καλλιτεχνικὴ ζύμωσις ἤρχισεν ἀποδίδουσα τοὺς καρπούς της καὶ δὲν θ' ἀργήσῃ ν' ἀναπηδήσῃ ἐξ αὐτῆς νέα καλλιτεχνικὴ γενεά, ἥτις ἐν προσεχεῖ μέλλοντι θὰ δημιουργήσῃ τὴν ἐθνικὴν ἀμερικανικὴν μουσικήν.

Ἤδη ἀρκετοὶ Ἀμερικανοὶ συνθέται (Φαργονέλ, Λουμίς, Σόνεκ, Στὰ Φλὲς) ἔστρεψαν τὴν προσοχήν των πρὸς τὸ ἰνδικὸν «*φολκλόρ*», τοῦ ὁποίου ἄφθονον ὑλικὸν συνέλεξεν ἡ Μὶς Φλέτσερ διαμείνασα ἐπὶ πολὺ μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Οἱ συνθέται οὗτοι ἐκδίδουσι κατὰ μῆνα περιοδικόν, ἐν ᾧ περιέχονται συνθέσεις των. ἐπὶ τῶν ἰνδικῶν τούτων θεμάτων λίαν πρωτότυποι, κατεστρωμέναι δὲ συμφώνως πρὸς τὰς σημερινὰς ἐκδηλώσεις τῆς τέχνης. Ἡ «Ἰνδικὴ Σουΐτα» τοῦ Μὰκ Δορουὲλ εἶναι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν πολὺ ἐνδιαφέρουσα. Ἂς σημειωθῇ ἐν τούτοις ὅτι πρόκειται ἀποκλειστικῶς περὶ τοῦ «φολκλὸρ» ἰνδικῶν φυλῶν διαφερουσῶν ἀπ' ἀλλήλων, τὸ ὁποῖον μόνον του, καὶ δίχως τὴν ἐπέμβασιν ἄλλων στοιχείων, ἀποτελεῖ βάσιν τεχνικῆς ἐπεξεργασίας περίεργον μᾶλλον ἢ ἐθνικήν.

Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ

—**[ΤΕΚΤΟΝ.]** Ὁ ἐν Ἀμερικῇ τεκτονισμὸς ἀπαρτίζεται ἐξ 20 ὑπάτων συμβουλίων, 80 Μεγάλων Ἀνατολῶν καὶ Μεγάλων Στοῶν, 16465 ἐργαστηρίων καὶ 3 227.000 ἀδελφῶν κατὰ τελευταίαν στατιστικὴν δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ «Δελτίῳ τῆς Μεγάλης Ἀνατολῆς τῆς Ἰόβας» τοῦ Σεπτεμβρίου 1927. Οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι ἀσχολοῦνται μόνον εἰς φιλανθρωπικὰ καὶ πρακτικὰ ἔργα. Κατώρθωσαν ὅμως νὰ συμπεριλάβουν εἰς τοὺς κόλπους των πλείστους ἐπιφανεῖς ἄνδρας, ἐν οἷς καὶ οἱ δέκα τρεῖς τῶν μέχρι τοῦδε προέδρων τῆς δημοκρατίας τῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν [βλ. *Δ. Π. Κ.* «Τέκτονες τῆς μεγίστης δημοκρατίας», ἐν «Πυθαγόρᾳ» Γ' (1925) σ. 894].

Ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς Ἀμερικὴν εἰσαγωγῆς τῆς ἐλευθέρας τεκτονικῆς εἶναι ἐκ παραδόσεως γνωστὸν ὅτι ὁ ἔν τινι στοᾷ τοῦ Ἐδιμβούργου μυηθεὶς τῷ 1634 κόμης τοῦ Καναδᾶ λόρδος Alexander ἵδρυσε τῷ 1658 εἴς τινα ἀγγλικὴν ἀποικίαν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου στοὰν συμβολικήν, τὴν ὁποίαν τῷ 1705 ἐπεσκέφθη καὶ ὁ Ἄγγλος διοικητὴς τοῦ νέου κόσμου Belcher. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ὡς κοιτὶς τῆς ἐν Ἀμερικῇ τεκτονικῆς φέρεται ἡ Βοστώνη, ἐν ᾗ ἀπὸ τοῦ 1720 ὑφίστατο στοὰ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Μεγάλης στοᾶς τῆς Ἀγγλίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς κυρίως ἄρχεται ἡ ἱστορία τῆς ἀμερικανικῆς ἐλευθέρας τεκτονικῆς, καίτοι πολλοὶ ἐν οἷς καὶ ὁ Mitchel (Α' τόμ. σ. 477 τῆς «Ἱστορίας τῆς Ἐλευθέρας τεκτονικῆς»), βασιζόμενοι ἐπί τινος ἐγγράφου τῆς ἐν Γεωργίᾳ ἑδρευούσης ἑταιρείας τῶν Σαββαίων, ὑποστηρίζουν ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ 1720 εἶχεν εἰσαχθῇ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἡ ἐλευθέρα τεκτονική.

Εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀμερικανικοῦ τεκτονισμοῦ διακρίνομεν τρεῖς περιόδους: α') τὴν μέχρι τοῦ 1755, β') τὴν μέχρι τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, ἤτοι τοῦ 1783 καὶ γ') τὴν μέχρι σήμερον. Ἡ πρώτη περίοδος συνδέεται στενῶς μετὰ τοῦ ἀγγλικοῦ συστήματος καὶ μετὰ τῶν ὀνομάτων τοῦ Δανιὴλ Κὼξ (ὅστις τῇ ἀδείᾳ τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου τῆς Νέας Ὑερσέης ἵδρυσε τῷ 1730 ἐν Ἀμερικῇ στοὰν ὑπαγομένην εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Μεγάλης Στοᾶς τῆς Ἀγγλίας) καὶ τοῦ Ἐρρίκου Price (ὅστις εἶναι ὁ πρῶτος ἐπαρχιακὸς διδάσκαλος τῆς Νέας Ἀγγλίας). Ἡ δευτέρα περίοδος συνεδέθη μὲ τὸ ἀρχαῖον καὶ ἀποδεδεγμένον σκωτικὸν σύστημα καὶ μὲ τὰ ὀνόματα τῶν Στεφάνου Μορὶν καὶ Ἐρρίκου Φράνκεν, οἱ ὁποῖοι συναθροίσαντες τοὺς ἐν Ἀμερικῇ παρεπιδημοῦντας τέκτονας τοῦ δόγματος αὐτοῦ ἔθεσαν τὰς βάσεις, ἐφ' οὗ ἑδράζεται ὁ νῦν φιλοσοφικὸς τῆς Ἀμερικῆς τεκτονισμὸς συγκείμενος καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν περίοδον ἐξ 25 βαθμῶν.

Ἡ τρίτη περίοδος συνεδέθη μὲ τοὺς διοικητικοὺς βαθμοὺς τοῦ σκωτικοῦ τεκτονισμοῦ, καθόσον διὰ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1783 γενομένης συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν τὸ «Conseil des Empereurs d'Orient et d'Occident» ἐξέδοτο τίτλον ἱδρυτικόν, δι' οὗ βραδύτερον, τῷ 1801, προεξαρχόντων τῶν ἀδελφῶν Spitzer καὶ John Mitchell ἱδρύετο ὑπὸ 9 Μεγάλων Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν τὸ τοῦ 33ου καὶ τελευταίου βαθμοῦ Ὕπατον Συμβούλιον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐξ οὗ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀπέρρευσαν ἅπαντα τὰ νομίμως ἀνεγνωρισμένα συμβούλια τῆς ὑφηλίου. [Βλ. *Folger* «Hist. anc. acc. Rite» New York 1863. Extrait du livre d'or du supr. conseil du 33e en France 1808. *Findel* «Gesch. der Freim.», Leipzig 1870. *Gould* «History of Freemas.». Edinburgh III, 217—270. «New Age» Μαΐου 1922 καὶ Φεβρουαρίου 1925. *Blavatski* ἐν «Isis» Β 376 καὶ «*Πυθαγόρας*» Ἰαν. 1927.]

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Τὰ αἴτια τὰ προκαλέσαντα ἀρχικῶς τὴν μετανάστευσιν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν Νέον Κόσμον ἦσαν μᾶλλον τεχνητὰ καὶ ὠφείλοντο εἰς τὰς ὑποσχέσεις καὶ ὑπούλους προτροπὰς τῶν διαφόρων πρακτόρων μεταναστῶν, ἀποβλεπόντων εἰς τὰ ἐπὶ τῶν ναύλων ἰδικά των κέρδη. Τὴν φυσικὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ ἄγνωστον καὶ τὸν πλουτισμὸν ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ πράκτορες οὗτοι εἰς μίαν στιγμὴν ψυχολογικῶς εὐνοϊκὴν δι' αὐτούς, ὅτε δηλαδὴ ἤρχιζεν ἡ σταφιδικὴ κρίσις νὰ ἐπιφέρῃ οἰκονομικὴν δυσχέρειαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδίως εἰς τὴν σταφιδοπαραγωγὸν Πελοπόννησον. Κατόπιν ἡ ἀποστολὴ τῶν πρώτων χρημάτων πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ μετανάστου ἤρχετο νὰ κινήσῃ εἰς μίμησιν τοὺς συγχωρίους του, οὕτω δὲ τὸ ρεῦμα ὠγκοῦτο καθημερινῶς.

Δυστυχῶς ἐπὶ πολὺν χρόνον δὲν ἐτηρεῖτο ἐν Ἑλλάδι στατιστικὴ τῶν μεταναστευόντων, μόλις δὲ ἀπό τινων ἐτῶν ἱδρύθη εἰδικὴ ὑπηρεσία εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἔχομεν τὰς ἐκθέσεις τοῦ ἐν Βασιγκτῶνι Ἀμερικανικοῦ Γραφείου Μεταναστεύσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκεῖ κατευθυνομένην ἑλληνικὴν μετανάστευσιν. Ἀλλ' ἀτυχῶς αἱ στατιστικαὶ αὗται κατατάσσουν συλλήβδην ὅλους τοὺς ἐξ Ἑλλάδος μεταβαίνοντας ἐκεῖ εἰς τὴν στήλην «Μετανάσται ἐξ Ἑλλάδος», ἀδιαφοροῦσαι διὰ τὴν ἐθνικότητα καὶ ὑπηκοότητα αὐτῶν, ἐνῷ τοὺς Ἕλληνας τοὺς μεταβαίνοντας ἐκ Τουρκίας κατέτασσον μεταξὺ τῶν Τούρκων. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας δὲν εἶναι διόλου εὐχερὴς ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τῶν πραγματικῶν Ἑλλήνων τὴν ὑπηκοότητα μεταναστῶν. Ὁ Ἐμμ. Ρέπουλης, ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, προσεπάθησε νὰ καταστρώσῃ μίαν ἑλληνικὴν στατιστικὴν βασιζομένην ἐπὶ θετικῶν δεδομένων, ἀλλὰ διὰ λόγους εὐνοήτους δὲν ἦτο τοῦτο κατορθωτόν. Αἱ πληροφορίαι τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων προξένων, ἐπὶ τῶν ὁποίων κυρίως θὰ ἐστηρίζετο, ἦσαν ἀνεπαρκεῖς, διότι οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες ἀποφεύγουν νὰ ἔχουν σχέσεις μὲ τὰς προξενικὰς ἀρχάς, πλεῖστοι δὲ τούτων ἔχουν ἀποκτήσει τὴν ἀμερικανικὴν ἰθαγένειαν. Ἀφ' ἑτέρου δὲν ὑπάρχει γωνία τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐδάφους ὅπου νὰ μὴ ἔχουν ἐγκατασταθῇ Ἕλληνες μετανάσται. Ἡ τοιαύτη διασπορὰ καθίστα ἀδύνατον τὴν ἀπογραφὴν τούτων, τῆς ὁποίας ἄλλως τε τὴν διενέργειαν δὲν θὰ ἐπέτρεπεν ἴσως ἡ ἀμερικανικὴ κυβέρνησις.

Πόσοι λοιπὸν εἶναι οἱ ἐκεῖ ἐγκατεστημένοι Ἕλληνες; Μετὰ τὰ ἀνωτέρω, πᾶς τις ἐννοεῖ ὅτι ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἶναι τελείως ἀδύνατος καὶ μόνον κατὰ προσέγγισιν ἀριθμὸς δύναται νὰ δοθῇ. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἀμερικανικὴν ἀπογραφὴν (census) τοῦ 1920 ὑπῆρχον ἐν Ἀμερικῇ «Ἕλληνες ἐκτὸς τῆς Ἀμερικῆς γεννηθέντες» 175,972· ἐν τούτοις ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων εἶναι πολὺ μεγαλύτερος, ὑπολογιζομένων τῶν ἐν Ἀμερικῇ γεννηθέντων καὶ ἄλλων μὴ ἐχόντων τὴν ἑλληνικὴν ὑπηκοότητα. Πολλοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ Ἕλληνες τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὑπερβαίνουν τὸ ἥμισυ ἑκατομμύριον. Ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶναι ὑπερβολικός. Λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν μεγάλων κέντρων, ὡς ἡ Νέα Ὑόρκη, ἡ Βοστώνη, τὸ Σικάγον, ὁ Ἅγιος Φραγκῖσκος, κ.λ.π., δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν ἀσφαλέστερον ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς εἰς τὰς Ἡνωμένας

Digitized by Google

Πολιτείας περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὰς τετρακοσίας χιλιάδας.

Ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς μεταναστεύσεως.— Ἡ ὁμαδικὴ ἑλληνικὴ μετανάστευσις ἔχει πρόσφατον τὴν ἀρχήν της, ἀριθμοῦσα, ὡς εἴδομεν, ὀλίγας μόνον δεκαετηρίδας. Ἀλλὰ καὶ προηγουμένως μετέβαινον σποραδικῶς Ἕλληνες εἰς Ἀμερικήν. Δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν πρώτων ἐκείνων τολμηρῶν μεταναστῶν, διότι, κατὰ τὴν ἐν Ἀμερικῇ συνήθειαν, οὗτοι μετέτρεπον ἐπὶ τὸ ἀγγλικώτερον τὸ ὄνομά των. Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, εὑρίσκομεν ἕνα Καπετὰν Θωμᾶν Γραικὸν (Captain Thomas Grecian), ὁ ὁποῖος εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Βοστώνην κατὰ τὸ 1660 ἀπὸ τὴν Ἰρλανδίαν. Ἐπίσης ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Ε', ἐξέδωκε τῷ 1552 ἄδειαν εἰς τὸν ἐν τῇ πόλει Ulm Ἕλληνα ἔμπορον Philip James, ἵνα ἐξάγῃ ἐτησίως ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν εἰς Ἀμερικὴν χίλια μεγάλα δέματα κοινῶν ὑφασμάτων καὶ χίλια κασμιρίων. Κατὰ τὸ 1675 ὁ Ἄγγλος Ball ἐπρότεινεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας νὰ μεταφέρῃ καὶ ἀποικίσῃ χιλιάδας Μανιατῶν εἰς τὴν Βιργινίαν καὶ Ἰαμαϊκήν, ὅπως ἐργάζωνται ὡς δοῦλοι. Δυστυχῶς δὲν γνωρίζομεν ἂν ἡ αἴτησις αὕτη, τῆς ὁποίας τὸ κείμενον σώζεται, ἐγένετο δεκτὴ καὶ ἂν οἱ δυστυχεῖς ὑπὸ τῶν Τούρκων βασανιζόμενοι Μανιᾶται μετετάχθησαν ὑπὸ ἄλλην δουλείαν εἰς τὸν Νέον Κόσμον. Μετά τινα ὅμως ἔτη ἐπραγματοποιήθη παρόμοιον γεγονός, διὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς Νέας Σμύρνης εἰς τὴν Φλώριδα. Ἄγγλοι ἐκμεταλλευταὶ προσείλκυσαν μέγαν ἀριθμὸν Ἑλλήνων ἐκ Σμύρνης καὶ Ἰταλῶν εἰς μίαν ἔρημον παραλίαν τῆς πολιτείας ταύτης. Οἱ Ἕλληνες δὲ ἐκεῖνοι, ἀνερχόμενοι εἰς 1500, ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τῶν ἐκμεταλλευτῶν των καὶ μετὰ φοβερὰς περιπετείας ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν γειτονικὴν πόλιν τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου.

Μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (1776) ἀρχίζουν μεταβαίνοντες ἐκεῖ περισσότεροι Ἕλληνες. Μεταξὺ αὐτῶν ὁ *Δημήτριος Ὑψηλάντης*, ἀνεψιὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ὁ ὁποῖος μόλις ἔμαθε τὴν ἔκρηξιν ἐπαναστάσεως ἐν Ἀμερικῇ κατὰ τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας, συνέλεξε καὶ ἄλλους Ἕλληνας πολεμιστὰς καὶ ἔτρεξε τῷ 1778 νὰ μετάσχῃ τῶν ἀγώνων. Μετὰ τὴν ἀγγλοαμερικανικὴν εἰρήνην ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Παρεμπιπτόντως ἀναφέρομεν ὅτι εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μίτσιγκαν ὑπάρχει πόλις ὀνόματι *Ὑψηλάντη*, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὸ ὄνομα ἐδόθη κατὰ τὸ 1825 εἰς τὴν τότε ἱδρυθεῖσαν πόλιν ὄχι χάριν τούτου, ἀλλὰ τοῦ ἑτέρου Δημητρίου Ὑψηλάντου, τοῦ δράσαντος κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, τοῦ ὁποίου μάλιστα ἡ εἰκὼν εἶναι ἀνηρτημένη εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς πόλεως.

Φαίνεται ὅτι καὶ ἐμπόριον διεξήγετο τότε μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀμερικῆς. Καίτοι μέχρι τοῦ 1820 δὲν ἐτηροῦντο στατιστικαί, διάφοροι ἐν τούτοις συγγραφεῖς ἀναφέρουν ὅτι κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἰσήγοντο εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐξ Ἑλλάδος, σταφίς, σῦκα, ἀμύγδαλα, κηρός, τυρὸς καὶ ἄλλα εἴδη.

Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἤρχισε πλέον μία συστηματικωτέρα μετανάστευσις. Ἐν πρώτοις ἔχομεν τὰ ὀρφανὰ τὰ ὁποῖα φιλάνθρωποι

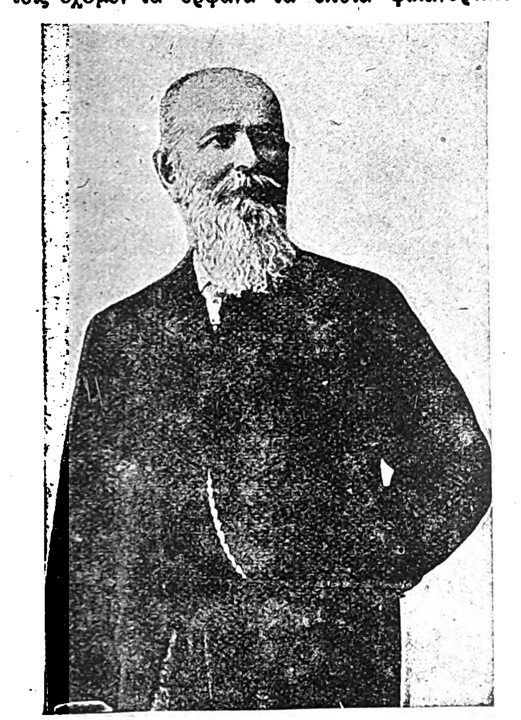

Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλος.

Ἀμερικανοὶ περισυνέλεξαν ἀπὸ τὴν καταστροφὴν καὶ τὰ μετέφεραν εἰς τὴν Ἀμερικήν. Κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1824 ἀφίχθησαν εἰς τὴν Βοστώνην τέσσαρες νεαρώτατοι Χῖοι, οἱ *Κωνσταντῖνος* καὶ

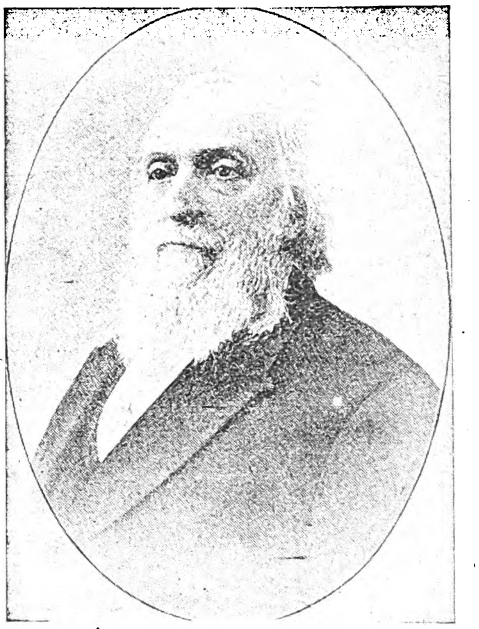

Ὁ καθηγητὴς Ἰω. Ζάχος.

Παντιᾶς Ράλλης, ὁ *Νικ. Πετροκόκκινος* καὶ ὁ *Ἀλέξ. Πασπάτης*. Ὁ πατὴρ τῶν Ράλληδων εἶχεν ἀπαγχονισθῆ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου εἶχε κρατηθῆ ὡς ὅμηρος ὁ Πετροκόκκινος καὶ αὐτὸς ἦτο ὀρφανός, ὁ δὲ Πασπάτης εἶχε χάσει τοὺς συγγενεῖς του κατὰ τὴν σφαγὴν τῆς Χίου. Τούτους ἀνέλαβε τὸ ἐκεῖ φιλελληνικὸν Κομιτᾶτον,

Ὁ συνταγματάρχης Λουκᾶς Μ. Μίλλερ.

τὸ ὁποῖον τοὺς ἀνέθρεψε καὶ τοὺς ἐσπούδασεν. Ὁ *Σοφοκλῆς Εὐαγγελινός*, ὀρφανὸς καὶ αὐτὸς τῆς ἐπαναστάσεως, μετεφέρθη ἐπίσης εἰς Ἀμερικήν, ὅπου ἐμορφώθη καὶ κατώρθωσε νὰ γίνῃ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρ, τοῦ πρώτου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, συγγράψας καὶ πολύτιμον «Λεξικὸν Ἑλληνικὸν τῆς Ρωμαϊκῆς καὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς» μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του μέχρι σήμερον. Ἓν ὀρφανὸν παιδὶ ὁπλαρχηγοῦ ἀπὸ τὴν Λεβάδειαν συνελέγη ἀπὸ τὸν Ἀμερικανὸν συνταγματάρχην Ι. Μίλλερ, ὁ ὁποῖος ὑπηρέτει ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ μετεφέρθη εἰς Ἀμερικήν, ὅπου ἐσπούδασε καὶ διεκρίθη εἰς τὸν στρατόν, μὲ τὸ ὄνομα *Λουκᾶς Μιλτιάδου Μίλλερ*, γενόμενος καὶ μέλος τοῦ Κογκρέσσου. Ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου διεσώθη ἐπίσης ὁ *Γεώργιος Καλβοκορέσης*, ὁ ὁποῖος, καταταχθεὶς εἰς τὸ ναυτικόν, κατώρθωσε νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ βαθμοῦ κυβερνήτου ἀμερικανικοῦ πολεμικοῦ πλοίου, ἀνδραγαθήσας κατὰ τὸν πόλεμον μεταξὺ Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ Χιλῆς. Ὁ δὲ υἱός του, ἀκολουθήσας καὶ αὐτὸς τὸ ναυτικὸν ἐπάγγελμα, ζῇ μέχρι τοῦδε ὡς ἀπόστρατος ναύαρχος τοῦ ἀμερικανικοῦ στόλου. Ὁμοίως διεκρίθη ἐν Ἀμερικῇ ὡς παιδαγωγὸς ὁ *Ἰω. Ζάχος*.

Μεταξὺ τῶν ἐξαιρετικῶς δρασάντων ἦτο καὶ ὁ *Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλος* ἢ *Ἀνάγνος*, ὅπως ἦτο γνωστὸς εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ὅταν ὁ φιλέλλην Ἀμερικανὸς Χάου ἦλθε διὰ δευτέραν φορὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα βοηθήσῃ χρηματικῶς τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν (1867), ἐκτιμήσας τὴν εὐφυΐαν τοῦ νεαροῦ Ἀνάγνου, τὸν ἐπῆρε μαζί του, τοῦ ἔδωσεν ὡς σύζυγον τὴν κόρην του καὶ τὸν διώρισεν εἰς τὴν ἐν Βοστώνῃ περίφημον σχολὴν Τυφλῶν, τὴν ὁποίαν οὗτος εἶχεν ἱδρύσει καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ὁποίας τὸν διεδέχθη μετὰ τὸν θάνατόν του (1876). Τοιαύτη ἦτο ἡ δρᾶσις τοῦ Ἀνάγνου εἰς τὸ Ἄσυλον τοῦτο, ὥστε κατὰ τὸν θάνατόν του νὰ γραφοῦν περὶ αὐτοῦ ὕμνοι πρωτοφανεῖς ὑπὸ τὸν ἀμερικανικὸν τύπον. Καίτοι δὲ ζήσας μακρὰν τῆς πατρίδος του, ὁ Ἀνάγνος δὲν τὴν ἐλησμόνησεν, ἀλλὰ διὰ τῆς διαθήκης του ἄφῆκε σημαντικὸν ποσὸν ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς Ἠπείρου.

Ἡ ὁμαδικὴ μετανάστευσις.—Τὰς ὡς ἀνωτέρω μεμονωμένας μεταβάσεις ἀτόμων ἠκολούθησε μία περίοδος πυκνοτέρας πως κινήσεως πρὸς τὴν Ἀμερικὴν ἐξ Ἑλλάδος. Δὲν γνωρίζομεν ποῖος ἦτο ὁ μέσος ἐτήσιος ἀριθμὸς τῶν τότε μεναναστευόντων, πάντως ὅμως δὲν θὰ ὑπερέβαινον οὗτοι τοὺς τριάκοντα. Μόνον δὲ ἀπὸ τοῦ 1882 ἀρχίζει νὰ ἐμφανίζεται σοβαρώτερον καὶ διαρκῶς πλέον ὀγκούμενον τὸ μεταναστευτικὸν ρεῦμα, ὡς ἐμφαίνεται ἀπὸ τὸν κατωτέρω πίνακα τοῦ Γραφείου Μεταναστεύσεως τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν:

Ἔτη	*Μετανάσται*	*Ἔτη*	*Μετανάσται*	*Ἔτη*	*Μετανάσται*
1882	126	1894	1351	1906	19489
1883	73	1895	605	1907	36580
1884	37	1896	2175	1908	21489
1885	172	1897	571	1909	14059
1886	104	1898	2339	1910	25675
1887	313	1899	2333	1911	26226
1888	782	1900	3771	1912	21288
1889	158	1901	5901	1913	38644
1890	520	1902	8104	1914	36583
1891	1105	1903	14090	1915	12833
1892	615	1904	12515	1916	27536
1893	1131	1905	10515	1917	22974

Κατόπιν ἐπηκολούθησαν οἱ περιοριστικοὶ νόμοι, οἱ ὁποῖοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔφερον εἰς πλήρη κατ' οὐσίαν ἀποκλεισμὸν τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν ἀπὸ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, δεδομένου ὅτι σήμερον μόλις περὶ τοὺς ἑκατὸν Ἕλληνες μετανάσται δύνανται νὰ εἰσέλθουν εἰς αὐτὰς κατ' ἔτος.

Τὸ ἐκεῖ συρρεῦσαν ἑλληνικὸν ὑλικὸν ἦτο κατωτάτης ποιότητος. Ὅλοι σχεδὸν οἱ μετανάσται ἦσαν ἀγράμματοι, προερχόμενοι ἀπὸ ὀρεινοὺς δήμους τῆς Πελοποννήσου κατ' ἀρχάς, βραδύτερον δὲ ἀπὸ τὰς σταφιδοπαραγωγοὺς ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι διήρχοντο σταφιδικὴν κρίσιν. Κατ' ἀρχὰς ἀπεβιβάζοντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν λιμένα τῆς Νέας Ὑόρκης, βραδύτερον ὅμως καὶ εἰς ἄλλους. Βαθμηδὸν δὲ ἐπροχώρουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἀπεράντου Δημοκρατίας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ φθάσουν μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἐγκατασταθοῦν καὶ εἰς τὴν Καλιφορνίαν καὶ ὅλα τὰ παράλια τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Ὑπὸ ποίας συνθήκας εὑρέθησαν, ἐν ἀρχῇ ἰδίως, οἱ μετανάσται μᾶς ἀφηγεῖται τραγικώτατα ἡ ἔκθεσις τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ 1901 ὑπέβαλεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, περιέχουσα ἀληθεῖς εἰκόνας φρίκης. Ἀλλὰ καὶ μέχρι σήμερον ἡ κατάστασις δὲν ἐβελτιώθη κατὰ πολύ. Διότι καὶ τώρα ἀκόμη οἱ πλεῖστοι τῶν μεταναστῶν, μὲ τὴν δίψαν ἀποκτήσεως χρημάτων, ζοῦν ὑπὸ τοὺς μάλ-

Ὁ ἀντιναύαρχος Γεώργ. Καλβοκορέσης.

λον ἀνθυγιεινοὺς ὅρους εἰς τρώγλας, ἀνὰ πέντε-ἕξ, καὶ ἀνεπαρκῶς διαιτώμενοι.

Ὁ κόσμος συνήθισε νὰ βλέπῃ τὴν καλὴν ὄψιν τῆς μεταναστεύσεως, δηλαδὴ τοὺς τυχηροὺς ἐκ τῶν

Digitized by Google

μεταναστῶν, οἱ ὁποῖοι μετὰ μακροὺς καὶ βαρεῖς κόπους κατώρθωσαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα φέροντες ἓν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὀγκῶδες κομπόδεμα δολλαρίων, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν βλέπει, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ μάθῃ τὰς τραγῳδίας, τῶν ὁποίων ἥρωες καὶ θύματα ὑπῆρξαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ γίνωνται οἱ Ἕλληνες μετανάσται εἰς τὸν νέον κόσμον. Εἰς τὰ βάθη τῶν μεταλλωρυχείων, εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐρήμους καὶ τὰ παρθένα δάση, οἱ ἀτυχεῖς οὗτοι, ἀντὶ μικρᾶς ἀμοιβῆς, εἰργάζοντο ὅπως ἀνοίξουν δρόμους καὶ ἐπιστρώσουν τὰς γιγαντιαίας σιδηροδρομικὰς γραμμάς, αἱ ὁποῖαι διασχίζουν σήμερον κατὰ μῆκος καὶ πλάτος τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Μαζὶ μὲ τοὺς Ἰταλούς, οἱ Ἕλληνες συνετέλεσαν τὰ μέγιστα, καὶ μὲ τὴν ζωήν των πολλάκις, εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν τοῦ νέου κόσμου καὶ τὴν πραγμάτωσιν τῆς προόδου τῆς χώρας. Τὴν νύκτα ἐκοιμῶντο εἰς τὸ ὕπαιθρον τὸ θέρος, ἢ εἰς στεγασμένα κάρρα τὸν χειμῶνα. Πόσοι ἀπέθανον εἰς τὰς ἐρήμους καὶ πόσων τὰ ὀστᾶ ἐσκορπίσθησαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ!

Ἐπικερδέστερον ἦτο τὸ ἔργον τοῦ ὑποδηματοκαθαριστοῦ, διότι ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανοὺς θεωρεῖται ταπεινωτικὸν τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, διὰ τοῦτο δὲ τὸ ἔχουν μονοπωλήσει Ἕλληνες καὶ Ἰταλοί. Ἄλλο εἶδος ἐργασίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπεδόθησαν οἱ πρῶτοι Ἕλληνες μετανάσται, ἦτο τὸ τῶν πλανοδίων πωλητῶν νωπῶν καὶ ξηρῶν καρπῶν· καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη ἀσχολοῦνται πολλοὶ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ἓν τῶν ταπεινοτέρων καὶ χειροτέρων, δεδομένων τῶν καιρικῶν μεταβολῶν καὶ τοῦ ὑπερβολικοῦ ψύχους καὶ θερμότητος τῶν χωρῶν ἐκείνων. Ἐπίσης οἱ πρῶτοι μετανάσται ἐπεδόθησαν εἰς τὴν πώλησιν γλυκισμάτων καὶ ζαχαρωτῶν, τῶν ὁποίων γίνεται καταπληκτικὴ κατανάλωσις εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, καθὼς καὶ εἰς τὴν πώλησιν ἀνθέων.

Ἄλλο εἶδος εἰς τὸ ὁποῖον ηὐδοκίμησαν οἱ Ἕλληνες μετανάσται εἶναι τὸ τῶν ἑστιατορίων, ἰδίως τῶν προχείρων, τῶν λεγομένων «τοῦ ποδιοῦ», ὅπου οἱ ὑπάλληλοι καὶ ἐργάται δύνανται νὰ φάγουν γρήγορα καὶ εὐθηνά. Ἀρχικῶς οἱ μετανάσται ἀνελάμβανον ἐργασίας ὑπηρετῶν εἰς τὰ ἑστιατόρια, ὑπάρχουν δὲ σήμερον Ἕλληνες καθηγηταὶ ἀμερικανικῶν Πανεπιστημίων καὶ ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι διὰ νὰ σπουδάσουν ἠναγκάζοντο νὰ μετέρχωνται τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο. Καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ περισσότερον προσωπικὸν τῶν μεγάλων λαϊκῶν ἑστιατορίων ἀποτελεῖται ἀπὸ Ἕλληνας. Πολλοὶ ἐκ τῶν νέων αὐτῶν, ἀφοῦ ἐκέρδιζαν μερικὰ χρήματα καὶ ἐμάνθανον τὴν ἐργασίαν, κατώρθωναν ν' ἀποκτήσουν ἰδιόκτητα καταστήματα τοῦ εἴδους τούτου, τινὲς δὲ καὶ κολοσσιαῖα «ρεστωράν», ὅπως ὁ Ἡράκλειος εἰς τὸ Σικάγον, ὁ ὁποῖος ἔχει πλέον τῶν δύο δωδεκάδων μεγάλων ἑστιατορίων εἰς τοὺς κεντρικωτέρους δρόμους τῆς πόλεως, καὶ οἱ Ρίγγας καὶ Πολυμέρης, ἰδιοκτῆται μεγάλου ξενοδοχείου καὶ ἑστιατορίου εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην ἀπέναντι ἀπὸ τὸν Κεντρικὸν σταθμὸν ὅλων τῶν ἀμερικανικῶν σιδηροδρόμων.

Ἑλληνικαὶ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις.—Μία ἀπὸ τὰς ἐργασίας εἰς τὰς ὁποίας ἠσχολήθησαν οἱ Ἕλληνες ἦτο καὶ ἡ τοῦ καπνοῦ, πλεῖστοι δὲ ἐκ τῶν ἐμπόρων τοῦ εἴδους τούτου ἀπέκτησαν σεβαστὰς περιουσίας. Δύναται μάλιστα νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι αἱ μεγαλύτεραι ἑλληνικαὶ περιουσίαι τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν ἀνήκουν εἰς καπνεμπόρους. Κύριος πρωτεργάτης τοῦ ἐμπορίου τῶν καπνῶν ἦτο ὁ Ἀναργύρου, ὁ ὁποῖος κατώρθωσεν ἐντὸς βραχέος σχετικῶς χρονικοῦ διαστήματος νὰ καταλάβῃ ἐξέχουσαν θέσιν καὶ νὰ προσδώσῃ εἰς τὴν «μάρκαν» του τοιαύτην δημοτικότητα καὶ πελατείαν, ὥστε νὰ πωλήσῃ τὴν ἐπωνυμίαν του ἀντὶ σεβαστοῦ ποσοῦ δολλαρίων. Καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη ἡ μάρκα σιγαρέττων Ἀναργύρου εἶναι προτιμητέα καὶ περιζήτητος μεταξὺ τῶν Ἀμερικανῶν καταναλωτῶν ἐκλεκτῶν σιγαρέττων. Τὴν ἐπιτυχίαν τούτου ζηλεύσαντες διάφοροι εἰδικοὶ καπνέμποροι Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Τουρκίαν, Αἴγυπτον καὶ Ἀγγλίαν, μετέβησαν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, οὕτω δὲ κατὰ τὸ 1895 ἐν μόνῃ τῇ Νέᾳ Ὑόρκῃ ἐλειτούργουν δέκα ἑλληνικὰ ἐργοστάσια κατεργασίας καπνοῦ καὶ κατασκευῆς σιγαρέττων. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις δὲν ἐβράδυναν νὰ ἱδρυθοῦν ὅμοιαι ἐπιχειρήσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτεύει τὸ ἐν Βοστώνῃ ἱδρυθὲν ἐργοστάσιον Τσανακλῆ. Καὶ οὗτος, ἀφοῦ ἀπέκτησε φήμην καὶ κέρδη σημαντικώτατα, ἐπώλησε τὴν ἐπωνυμίαν εἰς μέγα ἀμερικανικὸν τράστ καὶ ἀπῆλθε τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἐπίσης διακεκριμένην θέσιν κατέχουν οἱ ἀδελφοὶ Στεφάνου, τῶν ὁποίων τὸ ἐργοστάσιον εἶναι ἓν τῶν πρώτων τῆς Ἀμερικῆς, κατὰ τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη ὁ Εὐρ. Κεχαγιᾶς, ὅστις ὄχι μόνον συμμετέχει εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀμερικανικὴν καπνεμπορικὴν ἐπιχείρησιν, εἰς τὸ γιγάντιον τράστ, ἀλλ' εἶναι ὁ κυριώτερος μοχλὸς καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. Παρὰ τούτου ἠγοράσθη τὸ ὀνομαστὸν ἄγαλμα τοῦ Ἕλληνος γλύπτου Δημητριάδου ὁ *Δισκοβόλος* (βλ. λ. ἀθλητισμὸς τ. Β', σ. 310) καὶ ἐδωρήθη εἰς τὴν πόλιν τῆς Νέας Ὑόρκης στηθὲν εἰς τὸ κεντρικὸν Πάρκον αὐτῆς.

Ἀλλ' αἱ καπνεμπορικαὶ καὶ καπνοβιομηχανικαὶ ἐργασίαι δὲν εἶναι προσιταὶ καὶ εὐχερεῖς δι' ὅλους, διότι πλὴν τῶν κεφαλαίων ἀπαιτοῦν πολλὴν πεῖραν καὶ εἰδικότητα. Διὰ τοῦτο δὲ ἀπὸ τὰς ἐπιχειρήσεις πολλῶν ἄλλων Ἑλλήνων, οἵτινες ἑλκυσθέντες ἀπὸ τὰ μεγάλα κέρδη τῶν προαναφερθέντων ἵδρυσαν καπνεργαστήρια εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην καὶ ἀλλαχοῦ, ἐλάχιστα ηὐδοκίμησαν, καὶ ἄλλαι μὲν φυτοζωοῦν, ἄλλαι δὲ ἐκλεισαν. Ἄλλως τε τὸ ἑλληνικὸν καπνεμπόριον ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις δὲν ἔχει δυστυχῶς μέλλον· ἀπεναντίας εἶναι καταδικασμένον νὰ ἀπορροφηθῇ καὶ μάλιστα λίαν ταχέως. Τὰ τράστ, τὰ νεώτερα αὐτὰ μεγαθήρια, ἀπειλοῦν νὰ τὸ ἐξαφανίσουν, ὅπως ἐξηφάνισαν ἄλλας ἐπίσης ἀνθούσας ἑλληνικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τοὺς κλάδους τοῦ ἐμπορίου τοῦ βάμβακος, δημητριακῶν καὶ ἀποικιακῶν εἰδῶν. Διότι αἱ μεγάλαι ἀμερικανικαὶ ὀργανώσεις δὲν διστάζουν νὰ δαπανήσουν σημαντικὰ ποσά, ἵνα συναγωνισθοῦν τὰς σχετικῶς μικροσκοπικὰς ἑλληνικὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται νὰ ἀνθέξουν ἐπὶ μακρὸν εἰς ἕνα τόσον ἄνισον ἀγῶνα.

Ὁ κίνδυνος οὗτος ἀπειλεῖ δυστυχῶς καὶ πλείστας ἄλλας ἑλληνικὰς ἐπιχειρήσεις, ἰδίως τὰ ἑστιατόρια καὶ ζαχαροπλαστεῖα. Διότι ὑπάρχουν τράστ ἑστιατορίων καὶ ζαχαροπλαστικῆς τὰ ὁποῖα ἐννοοῦν ἢ νὰ ἐξαγοράσουν τὰς ἑλληνικὰς μικροεπιχειρήσεις ἢ νὰ τὰς κλείσουν διὰ τῆς μεθόδου τοῦ συναγωνισμοῦ. Δυστυχῶς δὲ εἰς ἐπιτυχίαν τοῦ σχεδίου τούτου συντελεῖ μεγάλως ἓν ἐλάττωμα ἔμφυτον εἰς τὸν Ἕλληνα: ἡ ἀποστροφή του πρὸς τὸν συνεταιρισμόν. Οὕτω εἰς τὸ Σιάτλ, πόλιν πρὸς βορρᾶν ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, τὰ πλεῖστα τῶν ἑστιατορίων δευτέρας καὶ τρίτης τάξεως εὑρίσκοντο πρὸ ἐτῶν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1904 παρουσιάσθη εἰς ἀντίπαλος ἐπικίνδυνος, οἱ Ἰάπωνες, οἱ ὁποῖοι, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἵδρυσαν συνεταιρισμὸν ἀγορᾶς τῶν διαφόρων εἰδῶν τὰ ὁποῖα καταναλίσκουν. Τοιουτοτρόπως κατώρθωσαν νὰ δύνανται νὰ παρέχουν καλύτερα καὶ εὐθηνότερα τρόφιμα. Τὰ ἑστιατόριά των ἤρχισαν νὰ προσελκύουν τοὺς πελάτας τῶν ἑλληνικῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν οἱ Ἰάπωνες ἀπέκτησαν ὅλα τὰ δευτέρας καὶ τρίτης τάξεως ἑστιατόρια τῆς πόλεως, τῶν Ἑλλήνων ἢ πωλησάντων τὰ ἰδικά των εἰς Ἰάπωνας ἢ πτωχευσάντων. Καὶ τοῦτο λόγῳ τῆς ἐλλείψεως συνεταιρικοῦ πνεύματος. Εἰς τὸν Ἅγιον Φραγκῖσκον ὑπῆρχον περὶ τὰ τριακόσια ἑλληνικὰ παντοπωλεῖα καὶ πεντακόσια ἑστιατόρια. Καὶ ἐκεῖ ὅμως καθημερινῶς χάνουν ἔδαφος, τὸ ὁποῖον καταλαμβάνουν Ἰταλοὶ καὶ ἄλλοι συναγωνισταί.

Εἰς τὴν Μέμφιδα, πόλιν εὑρισκομένην ἤδη εἰς γοργὴν ἀνάπτυξιν, ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἑλληνικὰ ἑστιατόρια καλῶς ἐργαζόμενα. Ἀλλ' αἱ δύο κολοσσιαῖαι ἀμερικανικαὶ ἑταιρεῖαι ἑστιατορίων, ἡ τοῦ Τσάϊλδ καὶ ἡ τοῦ Θόμψον, ἤρχισαν ἀπό τινος ἐκεῖ ἐγκαθιστῶσαι ἰδικά των ἑστιατόρια, πολυτελῆ καὶ εὐθηνά, μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως ἐξοντώσουν τὰ ἑλληνικὰ τοιαῦτα, καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι θὰ ἐπιτύχουν τοῦ σκοποῦ των. Πλεῖστα δὲ ἄλλα ἀκόμη τοιαῦτα παραδείγματα θὰ ἠδύνατό τις δυστυχῶς νὰ παραθέσῃ, διότι παντοῦ τῆς Ἀμερικῆς ὁ ἑλληνισμὸς ἀπειλεῖται ἀπὸ τὸ κακὸν τῆς διχονοίας καὶ ἀρνήσεως συνεταιρικότητος.

Εἰς τὰς κεντρικὰς καὶ δυτικὰς Πολιτείας, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Πεννσυλβάνιαν, τὸ Ἰλλινόϊς καὶ τὸ Τέξας, ὡς καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, σποραδικῶς δὲ ἀλλαχοῦ, ἀρκετοὶ Ἕλληνες ἀσχολοῦνται μὲ τὴν διεύθυνσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν κινηματογράφων καὶ θεάτρων ποικιλιῶν. Εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν διεκρίθη ἰδίως εἷς Ἕλλην ἐπιχειρηματίας, ὁ Ἀλέξ. Πανταζῆς, ὁ ὁποῖος ἀρχίσας τὸ ἐν Ἀμερικῇ στάδιόν του ὡς ὑπηρέτης ξενοδοχείου, κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ εἰκοσάδα καὶ πλέον μεγάλων θεάτρων καὶ κινηματογράφων κολοσσιαίων, ὥστε δικαίως νὰ ἀποκαλῆται ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν «ὁ Βασιλεὺς τῶν θεάτρων τῶν Δυτικῶν Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς». Καὶ εἰς τὸ Πίτσβουργ ὑπάρχουν ἐπίσης μεγάλαι ἑλληνικαὶ κινηματογραφικαὶ ἐπιχειρήσεις, καθὼς καὶ εἰς τὸ Σικάγον καὶ ἀλλαχοῦ σποραδικῶς.

Εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἐργαστήρια γουναρικῶν, ἀνήκοντα εἰς Ἕλληνας τῆς Καστορίας, εὐφήμως γνωστοὺς καὶ ἐργαζομένους μὲ ἀμερικανικὴν πελατείαν. Εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν ὑπάρχουν ἐπίσης ἀρκετὰ τυπογραφεῖα, ραφεῖα καὶ κουρεῖα ἑλληνικά, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ πελατεία ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ Ἕλληνας.

Τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον. — Μία τῶν καλυτέρων ἐπιχειρήσεων, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπασχολοῦνται πολλοὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων μετ' εὐδοκιμήσεως, εἶναι τὸ ἐξ Ἑλλάδος εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον. Ἡ ἀρχὴ τῆς εἰσαγωγῆς σταφίδος, μετάξης, σύκων κλπ. εἶναι παλαιοτάτη, ἀνερχομένη, ὡς εἴδομεν, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς τουρκοκρατίας. Σήμερον ὅμως δύναται νὰ εἴπῃ τις ἀσφαλῶς ὅτι δὲν ὑπάρχει ἑλληνικὸν προϊὸν τὸ ὁποῖον νὰ μὴ εἰσάγεται εἰς τὴν Ἀμερικήν. Μὲ τὸ ἄνοιγμα κυρίως ἑλληνικῶν ἑστιατορίων μὲ ἑλληνικὴν πελατείαν, συνηθισμένην εἰς τὰ ἑλληνικὰ φαγητά, κατέστη ἀναγκαία ἡ εἰσαγωγὴ ἑλληνικοῦ τυροῦ, ἐλαίου, ἐλαιῶν καὶ ἄλλων προϊόντων. Ὁ ἀρχαιότερος καὶ ἰσχυρότερος οἶκος εἰσαγωγῆς ἑλληνικῶν προϊόντων εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην εἶναι ὁ τῶν Λέκα καὶ Δρίβα, ἱδρυθεὶς κατὰ τὸ ἔτος 1892. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τούτου καὶ ἄλλοι ὅμοιοι οἶκοι ἱδρύθησαν πρῶτον εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην, βραδύτερον εἰς τὸ Σικάγον καὶ Βοστώνην, ὕστερον δὲ ἀλλαχοῦ.

Τὰ ἑλληνικὰ προϊόντα, πλὴν ἐλαχίστων, δὲν καταναλίσκονται μεταξὺ Ἀμερικανῶν πελατῶν, ἀλλὰ μεταξὺ Ἑλλήνων, Ἰταλῶν καὶ ἐν γένει Ἀνατολιτῶν καὶ Βαλκανικῶν. Θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ κατανάλωσίς των καὶ ἡ βραδεῖα ἀλλ' ἀσφαλὴς διείσδυσίς των μεταξὺ τῶν Ἀμερικανῶν καταναλωτῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδὲν κάμνουν οἱ Ἕλληνες παραγωγοὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου. Ἀπεναντίας θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι πᾶσαν καταβάλλουν προσπάθειαν ὅπως ἀποκρούσουν καὶ ἀπομακρύνουν τοὺς Ἀμερικανοὺς ἀγοραστάς. Αὐτὸ δυστυχῶς συνέβη μὲ τὴν σταφίδα, ἡ ὁποία ἀρχικῶς εἶχεν εὐρεῖαν διάδοσιν, ἤδη ὅμως, χάρις εἰς τὰς νοθείας, ἔπαυσε ν' ἀγοράζεται ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν, προτιμώντων ἀντ' αὐτῆς σταφίδας τῆς Ἱσπανίας καὶ Καλιφορνίας (μολονότι αὗται περιέχουν ὀλιγώτερον ἀλκοόλ). Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τὰ ἔλαια καὶ τὰς ἐλαίας, τῶν ὁποίων αὐξάνει μὲν κατ' ἔτος ἡ ἐξ Ἰταλίας εἰσαγωγή, ἐλαττοῦται δὲ ἡ ἐξ Ἑλλάδος, ἔτι δὲ χειρότερον διὰ τὰ ἑλληνικὰ σῦκα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἀπετέλουν πλουτοφόρον ἐμπόριον. Καὶ δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει πλέον τρόπος, ἵνα καταλάβουν ἐκ νέου τὰ ἑλληνικὰ προϊόντα τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν ἀπώλεσαν.

Τὸ ἑλληνοαμερικανικὸν ἐμπόριον. — Ἡ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀμερικῆς ἐμπορικὴ κίνησις ἀνεπτύχθη ἐσχάτως εἰς εὐρυτάτην κλίμακα, ὅπως ἐμφαίνουν αἱ κατωτέρω ἀναφερόμεναι στατιστικαί. Ἡ αὔξησις αὕτη εἶναι συνέπεια τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου ἡ Ἑλλάς, μὴ δυναμένη νὰ εἰσαγάγῃ ἐμπορεύματα ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, κατέφυγεν εἰς τὴν ἀμερικανικὴν ἀγοράν. Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου ἐμειώθη φυσικὰ ἡ ἐξ Ἀμερικῆς εἰσαγωγή, ἀλλ' οὐχ ἧττον παρέμεινεν ἀρκετὰ μεγάλη, ὥστε νὰ κατέχῃ ἀκόμη τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τοῦ εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐξ Ἑλλάδος εἰς Ἀμερικὴν ἐμπόριον, ὡς εἴδομεν, εὑρίσκεται ἀκόμη εἰς τὰ σπάργανα, καίτοι θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ πολλαπλασιασθῇ, ἂν οἱ Ἕλληνες παραγωγοὶ καὶ ἔμποροι ἐγνώριζον τὸ συμφέρον των.

Ἐκ τῶν γενικῶν πινάκων εἰσαγωγῆς ἐμφαίνεται ὅτι αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς ἔχουν τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν προμηθευτῶν τῆς Ἑλλάδος, κατὰ πολὺ ὑπερβαίνουσαι τὴν μετὰ αὐτὰς ἐρχομένην Ἀγγλίαν (μὲ 862 ἑκατομμύρια δραχμῶν διὰ τὸ ἔτος 1923). Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονηθῇ, ὅτι αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι προμηθεύουν ἐτησίως εἰς τὴν Ἑλλάδα σῖτον καὶ ζάκχαριν ἀξίας δραχμῶν 926 ἑκατομμυρίων.

Ἐκ τῶν ἐξ Ἑλλάδος εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας εἰσαγομένων εἰδῶν τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς εἰς χιλιόγραμμα:

	1922	1923
Τυρὸς	3,950	Ἀπηγορεύθη
Ἔρια	2[illegible],973	»
Σπόγγοι	3,[illegible]21	2,059
Σταφὶς Κορινθ.	9,830,318	9,228,411
Σουλτανίνα	558,814	38,221
Καπνὸς	9,393,951	1,857,190
Σῦκα	4,336,139	2,277,766
Σάπωνες κοινοὶ	60,560	179,265
Ἑσπεριδοειδῆ	643,289	183,804
Δέρματα ἀκατέργ.	499,[illegible]91	461,[illegible]32
Λευκόλιθος	1,999,846	4,918,426
Σμύρις	623,800	3,357,924
Μάρμαρα ἀκατέργ.	1[illegible],640	572,528
Ἐλαῖαι	2,894,278	4,311,767
Ἐλαιόλαδα	1,8[illegible]0,928	474,552
Βελανίδια	2,89[illegible],278	830,240

Ἑλληνικὰ σωματεῖα. — Εἴπομεν καὶ ἀλλαχοῦ ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει κυρίως τὸν Ἕλληνα εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἀτομικότητος. Κατὰ συνέπειαν ἡ συγκέντρωσίς του εἰς ἐπαγγελματικὰς ἑνώσεις καὶ σωματεῖα εἶναι σπανιωτάτη, καὶ ὁσάκις ἐπιτευχθῇ, πολὺ βραχεῖαν ἔχει συνήθως τὴν ζωήν. Τὸ τοιοῦτον συμβαίνει καὶ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Πολλάκις ἐγένετο ἀπόπειρα ὅπως ἱδρυθοῦν πατριωτικοὶ σύλλογοι, ἀλλ' ἡ ἱστορία των εἶναι μία ἀδιάκοπος συνέχεια προστριβῶν, πολλάκις ἐκτυλισσομένων μέχρι τῶν ἀμερικανικῶν δικαστηρίων.

Τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν σωματεῖον τὸ ἱδρυθὲν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἦτο τὸ ἀγαθοεργὸν «Ἀθηνᾶ», τῷ 1891 διατηρηθὲν ἐπὶ ὀλίγα ἔτη. Ἔκτοτε διάφορα σωματεῖα καὶ σύλλογοι ἱδρύθησαν, ἀλλὰ μὲ μηδαμινὰ ἂν μὴ βλαβερὰ ἀποτελέσματα. Σοβαρώτερα ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις τῆς «Πανελληνίου Ἑνώσεως», ἑνὸς λαμπροῦ ἀρχικῶς σωματείου ἱδρυθέντος κατὰ τὸ 1907 ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ καὶ χρησιμεύοντος ὡς συνδέσμου οὕτως εἰπεῖν μεταξὺ ὅλων τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἑλληνικῶν συλλόγων. Δυστυχῶς ὅμως τὴν ἰδέαν αὐτήν, τὴν ὁποίαν μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀπεδέχθησαν οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς, ἔθαψαν

Digitized by Google

αὐτοὶ οὗτοι οἱ ὀργανωταὶ τῆς «Ἑνώσεως», ὄχι ἀπὸ ἰδιοτέλειαν, ἀλλ' ἀπὸ ἄγνοιαν τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ὀργάνωσις εἶχε γίνει ἐπὶ σφαλερῶν βάσεων, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ πατριωτικὸν σύμβολον δὲν κατώρθωσε νὰ δώσῃ πνοὴν καὶ ζωτικότητα εἰς ἕνα ὀργανισμόν, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς γενέσεώς του ἦτο καταδικασμένος εἰς θάνανον.

Σήμερον κατ'οὐσίαν δὲν ὑπάρχουν παρὰ μόνον τοπικοι σύλλογοι καὶ σωματεῖα, τὰ μόνα δυνάμενα νὰ εὐδοκιμήσουν. Οἱ μετανάσται συνήθως ἑνὸς χωρίου ἢ μιᾶς πολίχνης ἔχουν συγκεντρωθῆ εἰς τὸ ἴδιον μέρος, καὶ εἶναι διὰ τοῦτο εἰς αὐτοὺς εὔκολον νὰ συμπήξουν τοπικοὺς συλλόγους. Συγκεντρούμενοι εἰς αὐτοὺς κατὰ τὰς ἑορτὰς ἀναπολοῦν μὲ διασκεδάσεις καὶ χοροὺς τὰς παλαιὰς ἡμέρας τὰς ὁποίας διῆλθον εἰς τὴν γενέτειραν. Οἱ τοιοῦτοι σύλλογοι εἶναι εὐεργετικοὶ ἀφ' ἑνὸς διὰ τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας, διότι οἱ ἐν Ἀμερικῇ μετανάσται, φιλοδοξοῦντες νὰ ἀκουσθῇ τὸ ὄνομά των εἰς τὴν μικρὰν πατρίδα των, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀνεχώρησαν πτωχοί, διαθέτουν πολλάκις σημαντικὰ ποσὰ διὰ τὴν εἰς αὐτὴν ἵδρυσιν σχολείων καὶ ἐκκλησιῶν, ἐξ ἄλλου δὲ διὰ τῶν συγκεντρώσεων τῶν τοπικῶν αὐτῶν συλλόγων διατηρεῖται κάπως τὸ πατριωτικὸν πνεῦμα. Τοιοῦτοι σύλλογοι ἐν Ἀμερικῇ εἶναι ἀναρίθμητοι καὶ σχετικῶς εὐποροῦντες.

Ἕλληνες ἐπιστήμονες.— Ἀρχικῶς τὸ ἀνθρώπινον ὑλικόν, τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸν νέον κόσμον ἐξ Ἑλλάδος, δὲν ἦτο, ὡς εἴδομεν, παρὰ κατωτάτης ποιότητος, ἀποτελούμενον ἀπὸ χειρώνακτας καὶ γεωργούς. Μετὰ τὴν συγκέντρωσιν ὅμως μεγάλου ἀριθμοῦ μεταναστῶν, ἤρχισαν μεταβαίνοντες ἐκεῖ μερικοὶ ἰατροὶ καὶ δικηγόροι ἐξ Ἑλλάδος, ἀπετελέσθη δὲ οὕτως ὁ πρῶτος πυρὴν τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων ἐν Ἀμερικῇ. Ἐν ἀρχῇ βεβαίως καὶ αὐτῶν τὸ ποιὸν δὲν ἦτο ἐξαίρετον, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οὐδεὶς εὐδοκιμῶν ἐπιστήμων θὰ ἐγκατέλειπε τὴν ἐν Ἑλλάδι πελατείαν του, ὅπως μεταβῇ εἰς ἐπιδίωξιν ἀβεβαίας τύχης, ἀλλ' ὁπωσδήποτε συνετέλεσαν οὗτοι εἰς ποιάν τινα ὀργάνωσιν τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων. Σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ὅμως τὰ τέκνα τῶν μεταναστῶν ἤρχισαν νὰ ἐγγράφωνται εἰς διάφορα ἀνώτερα σχολεῖα καὶ πανεπιστήμια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξῆλθον πολλοὶ διακεκριμένοι ἐπιστήμονες, καθημερινῶς δὲ αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑλληνοπαίδων, οἱ ὁποῖοι σπουδάζουν εἰς ἀνώτερα ἀμερικανικὰ ἐκπαιδευτήρια. Ἀτυχῶς ὅμως οἱ νέοι οὗτοι, πλὴν εὐαρίθμων ἐξαιρέσεων, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἐξαμερικανισθέντες τελείως, ἀντιθέτως πρὸς ἐκείνους, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν χώραν ὡς μετανάσται, κατώρθωσαν μὲ πρωτοφανεῖς κόπους καὶ στερήσεις νὰ σπουδάσουν καὶ ἀναδειχθοῦν μάλιστα μεταξὺ τῶν ἐγχωρίων ἐπιστημόνων. Αὐτοὶ διατηροῦν τὸν πατριωτισμόν των. Ἀλλ' οἱ υἱοὶ τῶν μεταναστῶν μας οἱ γεννηθέντες εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἔχουν ἀμερικανικὴν διανοητικότητα καὶ ἔχουν πλέον ἀπορροφηθῆ ἀπὸ τὸ περιβάλλον.

Μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων μερικοὶ διεκρίθησαν ἐξαιρετικῶς, κατορθώσαντες νὰ γίνουν καὶ καθηγηταὶ πανεπιστημίων. Ἀναφέρομεν μεταξὺ τούτων τὸν χειρουργὸν καθηγητὴν τῆς Ἰατρικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Νέας Ὑόρκης Ἰ. Κορύλλον, ἄλλοτε καθηγητὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου.

Ὁ ἑλληνικὸς τύπος. — Ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὕτω καὶ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, οἱ Ἕλληνες κατέχονται ἀπὸ ἐφημεριδομανίαν. Διὰ τοῦτο μόλις συνηχθήσαν μερικοὶ Ἕλληνες εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην ἐξέδωκαν ἑβδομαδιαίαν ἐφημερίδα, πρὸ τριάκοντα περίπου ἐτῶν, τὴν «Ἀτλαντίδα» ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σόλ. Βλαστοῦ, ἥτις ταχέως, μὲ τὴν αὔξησιν τῶν μεταναστῶν, μετετράπη εἰς ἡμερησίαν, ἐκδιδομένην μέχρι τοῦδε. Ταύτης τὴν ἵδρυσιν ἐπηκολούθησεν ἡ ἔκδοσις πολλῶν ἄλλων φύλλων, τόσον ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ὅσον καὶ εἰς ἄλλας πόλεις βραδύτερον. Ἀτυχῶς ἡ δρᾶσις ἐν γένει τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν δὲν εἶναι ἀξία πολλῶν ἐπαίνων. Ἀπεναντίας δὲ ὁ ἀμερόληπτος κριτὴς εἶναι ἠναγκασμένος νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι αἱ ἐφημερίδες εἶναι κατὰ μέγιστον μέρος αἴτιοι τῆς χαλαρώσεως τοῦ πατριωτικοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς συνοχῆς τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων.

Ἐφόσον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ηὐξάνοντο αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες, καὶ ἐκεῖ ἱδρύοντο ἐφημερίδες. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ Σικάγου, ὅπου ἐκδίδονται δύο ἡμερήσιαι, εἰς ὅλας τὰς ἄλλας πόλεις μόνον ἑβδομαδιαῖα φύλλα ὑπάρχουν. Εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην ἐκδίδονται δύο μεγάλαι ἡμερήσιοι ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες, ἡ «Ἀτλαντίς», ἡ πρώτη ἐκδοθεῖσα, καὶ ὁ «Ἐθνικὸς Κήρυξ», ἐπίσης δὲ καί τινα περιοδικά, τὰ ὁποῖα δέον νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ἔχουν ὕλην μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαν καὶ πατριωτικήν, συντασσόμενα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ Ἕλληνας ἐπιστήμονας ἢ φοιτητάς.

Τὸ μέλλον τοῦ ἐν Ἀμερικῇ ἑλληνισμοῦ.— Μετὰ τὰ ἀνωτέρω γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ποῖον ἔσεται τὸ μέλλον τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν Ἀμερικῇ; Δυστυχῶς ἡ ἀπάντησις δὲν δύναται νὰ εἶναι παρὰ ἀπαισιόδοξος. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐρευνήσας ἐπιτοπίως τὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν Ἀμερικῇ, δύναμαι νὰ ἐκφέρω γνώμην ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Καὶ ἡ γνώμη μου αὕτη συμπίπτει τελείως μὲ τὴν γνώμην ἑνὸς ἄλλου, ἔτι ἁρμοδιωτέρου ἀπὸ ἐμέ, τοῦ Ἕλληνος Ἀρχιεπισκόπου Βοστώνης Ἰωακείμ, ζῶντος μεταξὺ τοῦ ἐν Ἀμερικῇ ἑλληνισμοῦ ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας καὶ μελετήσαντος αὐτὸν κατὰ βάθος. Εἰς σύγγραμμά του «Οἱ κίνδυνοι τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνισμοῦ» μεταξὺ τῶν ἄλλων γράφει:

«Ὁ ἑλληνισμὸς αὐτός, ὁ τόσον ταχέως ἀκμάσας, εἶναι ἀτυχῶς προωρισμένος νὰ μαρανθῇ ὡς ἄνθος ἐν ἐρήμῳ καὶ νὰ ἀφανισθῇ καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τοῦ μωσαϊκοῦ τῶν διαφόρων φυλῶν τῆς Ἀμερικῆς. Καὶ θὰ ἀφανισθῇ ἐντὸς διαστήματος ὀλιγωτέρου τῶν τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν. Διότι παρ' ὅλας τὰς ἰδιαιτέρας προόδους, τὰς ὁποίας παρουσιάζει εἰς ἀτομικὰς ἐπιχειρήσεις, εἰς συλλογικὰς ἢ κοινοτικὰς ἐνεργείας, εἰς ἐμπορικήν, ἐπιστημονικὴν καὶ κοινωνικὴν πρόοδον, ὡς σύνολον ὅμως βαδίζει ἄνευ πνεύματος ἀλληλεγγύης καὶ ἑνώσεως, ἄνευ συστηματικῆς τινος φυλετικῆς κατευθύνσεως, ἄνευ ὀργανώσεως ἢ σχεδίου τινὸς συνοχῆς καὶ διατηρήσεως εἰς τὰς πατρῴας παραδόσεις. Οὕτω δὲ ἀνοργάνωτος καὶ διῃρημένος διαβιῶν καὶ ἐξελισσόμενος ἐν μέσῳ λαοῦ πολυπληθεστέρου καὶ ἔχοντος ἀνώτερον πολιτισμόν, ἐπηρεάζεται περισσότερον ἴσως τῶν ἄλλων φυλῶν ὑπὸ τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἀφομοιούμενος ταχύτερον πρὸς αὐτόν, χάνει τὴν γλῶσσαν καὶ ἰδίως τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις καὶ τὴν θρησκείαν του, τὰ κυριώτερα ταῦτα στηρίγματα τῆς φυλετικῆς του ὑποστάσεως καὶ φέρεται ἀκατασχέτως πρὸς τὸν ἐθνικὸν θάνατον. Καὶ εἰς τὸ στάδιον τοῦτο ἔχομεν εἰσέλθει πρὸ καιροῦ καὶ προχωρήσει κατὰ πολύ, χωρὶς ἀκόμη νὰ τὸ ἔχωμεν ἐννοήσει καλῶς».

Ὁ ἑλληνισμὸς τῆς Ἀμερικῆς εἶναι μοιραίως καταδικασμένος νὰ ἀπορροφηθῇ. Μύριοι λόγοι δὲ συντελοῦν πρὸς τοῦτο.

Μέχρι πρό τινος οἱ μετανάσται μας μετέβαινον εἰς τὸν νέον κόσμον μὲ τὴν σκέψιν ὅπως μείνουν μερικὰ ἔτη, ἀποκτήσουν ἓν ποσὸν δολλαρίων καὶ ἔπειτα ἐπανέλθουν εἰς τὴν πατρίδα. Διὰ τοῦτο μέχρις ἐσχάτων οὐδεὶς σχεδὸν Ἕλλην ἀπεφάσιζε νὰ ἀγοράσῃ ἀκίνητον εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Ἡ τοιαύτη μάλιστα σκέψις ἠμπόδισε πλείστους ἀπὸ τοῦ νὰ πλουτήσουν· διότι ἂν πρὸ εἰκοσαετίας ἠγόραζον ἀκίνητα εἰς πόλεις εὑρισκομένας τότε ἐν τῇ δημιουργίᾳ των, πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν θὰ ἦσαν πολυεκατομμυριοῦχοι σήμερον. Ἀλλὰ τότε ἐπιμελῶς ἀπέφευγον τὴν ἀγορὰν ἀκινήτων καὶ οἰκοπέδων, ἀποτροπιαζόμενοι οἱονδήποτε δεσμὸν μὲ τὴν ξένην γῆν, ὅπου ἐθεώρουν ἑαυτοὺς διαβατικοὺς καὶ προσωρινούς. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὅμως τοῦ μεγάλου πολέμου πολλοὶ Ἕλληνες κερδίσαντες σημαντικὰ ποσὰ ἀπὸ τὰ ἑστιατόρια, ζαχαροπλαστεῖα καὶ ἄλλας ἐπιχειρήσεις, ἐσκέφθησαν νὰ γίνουν ἰδιοκτῆται τῶν ἀκινήτων ὅπου εἶχον τὰ καταστήματά των. Καὶ οὕτω συνεδέθησαν περισσότερον καὶ στενότερον μὲ τὴν χώραν ὅπου μετέβησαν ὡς μετανάσται. Πλεῖστοι ἄλλοι ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα τῶν πρώτων ἀγοραστῶν, ἰδίως εἰς τὰς μικρὰς πόλεις ὅπου ἡ ἀγορὰ εἶναι εὐκολωτέρα. Καὶ τοιουτοτρόπως μυριάδες ἐκ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς ἐδημιούργησαν πλέον ἀρρήκτους δεσμοὺς μὲ τὴν χώραν ἐκείνην καὶ δὲν σκοπεύουν πλέον νὰ τὴν ἐγκαταλίπουν.

Ἄλλον σημαντικὸν λόγον ἀποτελοῦν οἱ μετ' Ἀμερικανίδων γάμοι πολλῶν μεταναστῶν. Τὰ ἐκ τῶν μικτῶν τούτων γάμων (τοὺς ὁποίους ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἰωακεὶμ ὑπολογίζει εἰς 20%) γεννώμενα τέκνα ἔχουν πλέον χαθῆ διὰ τὸν ἑλληνισμόν, διότι ἐφ' ὅσον ἔχουν Ἀμερικανίδα μητέρα φυσικὸν εἶναι νὰ ἐξαμερικανισθοῦν. Ἀλλ' ἀτυχῶς ἐξαμερικανίζονται ὄχι μόνον τὰ ἐκ μικτῶν γάμων γεννώμενα ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ γάμων μεταξὺ Ἕλληνος καὶ Ἑλληνίδος. Τοῦτο δὲ διότι τὰ παιδία ταῦτα μορφώνονται εἰς ἀμερικανικὰ σχολεῖα, ζοῦν μεταξὺ ἀμερικανοπαίδων, σπανίως δὲ ἔχουν εὐκαιρίαν νὰ ὁμιλοῦν περὶ Ἑλλάδος, διότι οἱ γονεῖς των εἶναι ἀμόρφωτοι ἀφ' ἑνός, καὶ δὲν ἔχουν καιρὸν ἀφ' ἑτέρου νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν διαπαιδαγώγησίν των, ἀπορροφημένοι ἀπὸ τὴν βιοπάλην καὶ τὴν δίψαν τοῦ χρήματος. Εἰς τὰ σχολεῖα λοιπὸν ἀκούουν πάντοτε ὕμνους περὶ Ἀμερικῆς, οὐδέποτε δὲ λέξιν περὶ Ἑλλάδος. Ἔπειτα τὸ περιβάλλον ἔχει μεγίστην ἐπίδρασιν. Ὁ ἀμερικανικὸς πολιτισμός, ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ τὰ γοητεύσῃ καὶ τὰ κατακτήσῃ. Συμβαίνει οὕτω τὰ τέκνα πλείστων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν νὰ μὴ ὁμιλοῦν πλέον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐνίοτε δὲ καὶ νὰ τὴν ἀγνοοῦν.

Κατὰ τοῦ ἐξαμερικανισμοῦ τούτου θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιδράσῃ ἡ ὀρθόδοξος ἑλληνικὴ ἐκκλησία, ἡ μόνη δύναμις ἡ ὁποία ἔχει ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ ἡ ὁποία θὰ ἦτο ἀκόμη περισσότερον ἰσχυρὰ ἐὰν δὲν εἶχε καταπέσει δυστυχῶς εἰς τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον σήμερον εὑρίσκεται. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν βασιλεύει πλήρης θρησκευτικὴ ἐλευθερία, οὐδεὶς δ' ἐμποδίζεται νὰ ἀκολουθῇ οἱανδήποτε θρησκείαν ἢ αἵρεσιν προτιμᾷ. Ὑπὸ τοιοῦτο θρησκευτικὸν καθεστὼς εὑρεθέντες οἱ Ἕλληνες ἐδημιούργησαν καὶ αὐτοὶ μίαν ἀναρχικήν, ἂς τὴν ὀνομάσωμεν, ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, μὴ ἐννοοῦντες νὰ ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ καμμίαν ἀνωτέραν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν, τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν ἢ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Ἐξ ἄλλου, πρὶν ἀκόμη ἡ ἐθνικὴ διαίρεσις μεταξὺ Βενιζελισμοῦ καὶ Κωνσταντινισμοῦ ἐπιφέρῃ τὸ θανάσιμον πλῆγμα κατὰ τῆς συνοχῆς τοῦ ἐν Ἀμερικῇ ἑλληνισμοῦ, αἱ κοινότητες ἦσαν διῃρημέναι λόγῳ ἐσωτερικῶν ἐρίδων των καὶ φιλαρχίας μερικῶν ἐκ τῶν ἡγετῶν των, οἱ ὁποῖοι ἐκμεταλλεύονται τοὺς ἁπλοϊκούς. Ὅλαι σχεδὸν αἱ 180 ἑλληνικαὶ κοινότητες, αἱ ὑπάρχουσαι εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἔχουν ἱδρύσει χωριστὰς ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα. Ἡ διαίρεσις δὲ αὕτη ἐνετάθη μὲ τὴν πολιτικὴν διχόνοιαν, εἰς βαθμὸν ὥστε σήμερον παντοῦ ἐπικρατεῖ εἷς βάρβαρος ἀνταγωνισμός, ὁ ὁποῖος ταπεινώνει ἠθικῶς τὸν ἑλληνισμὸν ἀπέναντι τῶν Ἀμερικανῶν καὶ ταυτοχρόνως τὸν παραλύει καὶ τὸν καθιστᾷ ἀνίκανον εἰς οἱανδήποτε πατριωτικὴν δρᾶσιν.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας δὲν δύναται νὰ εἶναι πολὺ μακρὸν ὁ χρόνος καθ' ὃν ὁ ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἑλληνισμὸς μοιραίως θὰ ἔχῃ ἀπορροφηθῆ. Μὲ τὴν ἤδη αὐστηρὰν ἀπαγόρευσιν τῆς μεταναστεύσεως, ἡ ὁποία ἐμποδίζει πλέον τὴν εἰσροὴν νέου ἑλληνικοῦ αἵματος, μὲ τὸν ἐξαμερικανισμὸν τῶν ἑλληνοπαίδων τῶν γεννωμένων εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ μὲ τὴν ἔντονον καὶ ἔμμονον προπαγάνδαν τῶν ἀμερικανικῶν ἀρχῶν πρὸς ἐξαμερικανισμὸν ὅλων τῶν ξένων τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων, ἡ ἐξαφάνισις τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν Ἀμερικῇ εἶναι πρᾶγμα ἀναπότρεπτον. Ἄλλως τε τὸν αὐτὸν κίνδυνον διατρέχουν καὶ αἱ λοιπαὶ κοινότητες, ὡς Γερμανοί, Ἰταλοὶ κλπ., τῶν ὁποίων μάλιστα ἡ ἀπορρόφησις ἔχει ἀρχίσει ἀπὸ πολλοῦ καὶ προβαίνει ταχύτερα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν τοιαύτην.

Ἂν κατεβάλλοντο ἀπὸ τὰς διπλωματικὰς καὶ προξενικάς, ἰδίως δὲ τὰς ἐκκλησιαστικάς, ἀρχὰς αἱ δέουσαι ἐνέργειαι—ὅπως π. χ. ἐκ μέρους τῶν ἐν Ἀμερικῇ καθολικῶν ἱερέων οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται πρὸς διατήρησιν τοῦ ἰταλικοῦ αἰσθήματος μεταξὺ τῶν Ἰταλῶν—, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τονωθῇ κάπως τὸ ἑλληνικὸν αἴσθημα καὶ τὰ τέκνα τῶν μεταναστῶν μας νὰ μείνουν, ἂν μὴ τελείως Ἕλληνες, τοὐλάχιστον φιλέλληνες, διατηροῦντες ἀγάπην πρὸς τὴν πατρικὴν γῆν. Ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδεμία τοιαύτη προσπάθεια γίνεται, ἀπεναντίας δὲ ὅλα συμβάλλουν εἰς τὴν χαλάρωσιν τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἔκθεσις περὶ Μεταναστεύσεως καὶ τοῦ ἐμπορίου ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἰδίᾳ τὸ ἔτος 1911 (Δελτίον Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν Μέρος Β' τεῦχος 12ον), 1912.— *Λένδια Μ.* Αἱ Ἑλληνικαὶ παροικίαι ἀνὰ τὸν κόσμον, Ἀθῆναι 1919. — *Fairchild H.* Greek Immigration to the United States, 1911.— *Δαμίρη Χρ.* Περὶ τῆς ἐκ Ζακύνθου μεταναστεύσεως, 1911.— *Λυκούδη Ἐμ.* Οἱ μετανάσται, 1903.— *Θεοδωρίδη Ἀριστ.* Περὶ τῆς εἰς Ἀμερικὴν μεταναστεύσεως 1907 — Νομοσχέδια περὶ μεταναστεύσεως ὑποβληθέντα εἰς τὴν Βουλὴν ὑπὸ *Δ. Γούναρη* (1906), *Ν. Τριανταφυλλάκου* (1909), *Ἐμμ. Ρέπουλη* (1912).—Ἡ ἐξ Ἑλλάδος μετανάστευσις (Ἔκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς καὶ ἡ σχετικὴ πρότασις νόμου) 1906. —*Thomas Burgess*, Greeks in America.— *Σ. Κανούτα*, Ὁ ἑλληνισμὸς ἐν Ἀμερικῇ. Νέα Ὑόρκη, 1918. — *Σ. Κανούτα*, Ἑλληνοαμερικανικὸς Ὁδηγός, 1908.— *Α. Κρίκου*, Ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἀμερικῇ, 19 5.— *Ἰωακεὶμ Ἀλεξοπούλου*, ἐπισκόπου Βοστώνης, Οἱ κίνδυνοι τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὰ μέσα τῆς διασώσεώς του, 1926.

Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ. Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀμερικῆς ἀνερχόμενος εἰς 500.000 περίπου, εὑρίσκεται κατεσπαρμένος εἰς τὰς ἀνατολικάς, τὰς κεντρικὰς καὶ τὰς δυτικὰς πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Λόγῳ τῆς διασπορᾶς ταύτης δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ συγκέντρωσις καὶ ἡ συνένωσις αὐτοῦ εἰς ἑνιαίαν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τοῦτο μέχρι τοῦ 1908 οἱ ἑκασταχοῦ Ἕλληνες πάροικοι ὑπήγοντο ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἐν Ἀμερικῇ ρωσικῆς ἀρχιεπισκοπῆς, διατρέχοντες ὡς ἐκ τούτου τὸν κίνδυνον νὰ ἐξαφανισθῶσι μεταξὺ τῶν πυκνῶν καὶ ὠργανωμένων παροικιῶν τῶν ξένων Ἐκκλησιῶν.

Τῷ 1867 ἐκτίσθη ἐν Νέᾳ Ὀρλεάνῃ ὁ πρῶτος ἑλληνικὸς ναός, τῷ δὲ 1898 ἕτερος ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, τῷ 1907 ἐν Λόουελ καὶ Βοστώνῃ, ἔκτοτε δὲ καὶ ἐν πλείσταις ἄλλαις Πολιτείαις ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν. Σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀρθοδόξων ἑλληνικῶν ναῶν ἀνέρχεται εἰς 145—150, πλὴν δ' ἐλαχίστων οἱ πλεῖστοι τούτων εἶναι ἁπλαῖ αἴθουσαι ἢ ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν παροικιῶν κτισθεῖσαι ἢ παρ' ἄλλων ξένων θρησκευτικῶν κοινοτήτων ἀγορασθεῖσαι. Εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ ὀρθόδοξος ἑλληνικὸς κλῆρος ἐν Ἀμερικῇ, ἐξασκῶν μεγίστην καὶ εὐεργετικωτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν μεταναστῶν Ἑλλήνων, θὰ ἠδύνατο πολὺ ἐγκαιρότερον νὰ ὀργανώσῃ τὴν Ἐκκλησίαν του, ἵν' ἀποβῇ ἰσχυρὸς πνευματικὸς ὀργανισμός, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ παμπληθεῖς καὶ ὠργανωμέναι Ἐκκλησίαι τῆς Ἀμερικῆς. Τοῦτο, δυστυχῶς, δὲν ἐπετεύχθη μέχρι σήμερον, παρ' ὅλας τὰς ἐπ' ἐσχάτων καταβληθείσας προσπαθείας πρὸς συνένωσιν καὶ ὀργάνωσιν αὐτῶν. Ἡ πνευματικὴ καὶ ἡ ἐθνικὴ ζημία τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς εἶναι ὡς ἐκ τούτου μεγίστη, καθ' ὅσον ἡ διάσπασις αὐτῶν, προσαυξηθεῖσα μοιραίως καὶ λόγῳ τῶν πολιτικῶν διχογνωμιῶν καὶ ἐρίδων, δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐμ-

Digitized by Google

φανίσωσιν ἐν ἔργοις τὴν ζωτικότητα αὐτῶν ἐπὶ μείζονι πνευματικῇ καὶ ἐθνικῇ των ὠφελείᾳ.

Ἡ ἀνάγκη αὕτη τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πνευματικῆς ὀργανώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς ἀνεφάνη ἀμεσωτέρα ἀπὸ τοῦ 1908, ὅτε ἡ τότε πανσλαυιστικὴ πολιτικὴ τῆς Ρωσίας ἠξίου παρὰ τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου ν' ἀναγνωρίσῃ ἐπισήμως τὴν ἐν Ἀμερικῇ ρωσικὴν ἀρχιεπισκοπήν, ὡς κεφαλὴν τῆς καθόλου Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ νὰ διαληφθῶσι καὶ αἱ ἑλληνικαὶ παροικίαι.

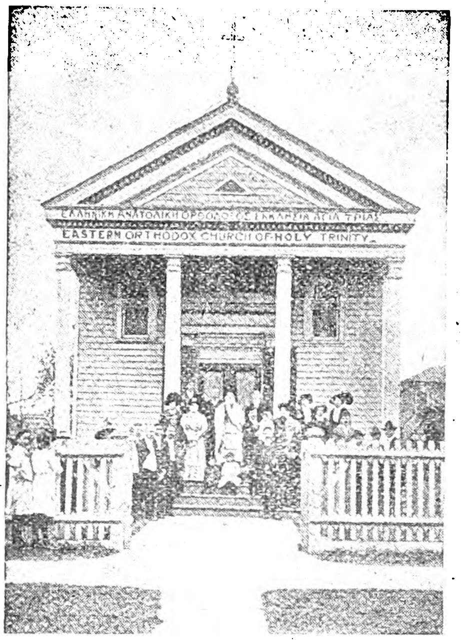

Ὁ ἀρχαιότερος τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἑλληνικῶν ναῶν («Ἁγία Τριὰς» ἐν Ν. Ὀρλεάνῃ).

Αἱ συνθῆκαι, ὑφ' ἃς τότε διετέλει τὸ Οἰκ. Πατριαρχεῖον, καὶ αἱ ἐξ Ἀθηνῶν ὑποδείξεις ἔπεισαν τὸν ἀοίδιμον πατριάρχην Ἰωακεὶμ Γ' νὰ ἐκδώσῃ Συνοδικὸν καὶ Πατριαρχικὸν Τόμον, δι' οὗ ἀνετίθετο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἐντολοδόχον τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις τῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐγεννήθη ὅμως ἀμέσως ζήτημα περὶ τῆς κανονικότητος ἢ μὴ τοῦ ἐν λόγῳ Τόμου. Ἀπὸ τοὺς μὲν ἐκρίθη ὅτι διὰ λόγους κανονικοὺς δὲν ἠδύνατο τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον νὰ ἐκδώσῃ τὸν Τόμον τοῦ 1908, ἀπὸ τοὺς δὲ ὅτι ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο, ὡς πράττει χειραφετῶν τὰς Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, πολλῷ μᾶλλον καθ' ὅσον διετέλει εἰς φυσικὴν ἀδυναμίαν ν' ἀναλάβῃ αὐτὸ τὸ ἔργον τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς διοικήσεως τῶν παροικιῶν τῆς Ἀμερικῆς, λόγῳ τῶν ἐξαιρετικῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς διετέλει. Ἐν τούτοις αἱ ἑλληνικαὶ παροικίαι, μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Τόμου, ἀνέμενον τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀτυχῶς ὅμως οὐδὲν τοιοῦτο συνέβη· παρὰ τὴν πρώτην διαβεβαίωσιν ἣν ἔδωκεν αὕτη πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀπὸ 2ας Μαΐου τοῦ 1908, ὅτε ἀπεδέξατο ἀσμένως καὶ εὐγνωμόνως, ὡς δῶρον τιμαλφὲς καὶ ἀγλαόν, τὸν ἱερώτατον Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν Τόμον καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ὅρους, οὐδένα τῶν ὅρων ἐτήρησεν, οὐδὲ κἂν τὸν πρῶτον, καὶ οὕτω ἐπὶ δεκαετίαν ὁλόκληρον (1908—1918) δὲν εἶχε διορισθῇ ὑπ' αὐτῆς ὁ ἀρχιερεύς, ὅστις θ' ἀνελάμβανε, κατὰ τὸ α' ἄρθρον τοῦ Τόμου, «τὴν τακτικὴν κατὰ καιροὺς ἐπίβλεψιν μιᾶς ἑκάστης τῶν Ἐκκλησιῶν» τῆς Ἀμερικῆς. Πολλῷ μᾶλλον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐσκέφθη περὶ τοῦ τρόπου τῆς ὀργανώσεως τῶν ἐν Ἀμερικῇ παροικιῶν.

Μόνον τῷ 1918, ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ὅτε ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ μεταβῇ εἰς Ἀμερικὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀποστολὴ ὑπὸ τὸν τότε Μητροπολίτην Ἀθηνῶν Μελέτιον πρὸς διοργάνωσιν τῶν Ὀρθοδόξων ἑλληνικῶν παροικιῶν καὶ πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ἰσχυρᾶς τότε ἐν Ἀμερικῇ βουλγαρικῆς προπαγάνδας, τῆς παραπλανώσης τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων συνείδησιν, μόνον τότε ἐπετεύχθη ὁ διορισμὸς καὶ ἡ ἐγκατάστασις τοῦ Ροδοστόλου Ἀλεξάνδρου ὡς πρώτου Ἕλληνος ἐπισκόπου ἐν Ἀμερικῇ, ἔχοντος περὶ αὐτὸν Συνοδικὴν Ἐπιτροπείαν, πρὸς διοίκησιν τῶν παροικιῶν. Τοιουτοτρόπως ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος πρώτην φορὰν τῷ 1918 ἐποιεῖτο χρῆσιν τοῦ ἀπὸ τοῦ Τόμου τοῦ 1908 ἀπορρέοντος δικαιώματος τῆς ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀμερικῆς.

Συνεπείᾳ τῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτικῆς μεταβολῆς τοῦ 1920 ἀπεφασίσθη ἡ ἀντικατάστασις τοῦ πρώτου διορισθέντος ἐπισκόπου Ροδοστόλου Ἀλεξάνδρου, μετὰ ἑξάμηνον δ' ἀπεστάλη εἰς Ἀμερικήν, ὡς ἔξαρχος, μὲ προσωρινὴν ἐντολήν, ὁ μητροπολίτης Λακεδαίμονος καὶ Μονεμβασίας Γερμανός. Ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ αἱ παροικίαι τῆς Ἀμερικῆς ἐσπαράσσοντο ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀντιθέσεων καὶ τοῦ πείσματος, ὅπερ διῄρεσεν ἤδη αὐτὰς καὶ ἐκκλησιαστικῶς, τῶν μὲν ἀναγνωριζόντων τὸν Ροδοστόλου, ὡς κανονικὸν ἐπίσκοπον, τῶν δὲ ταχθέντων ὑπὲρ τοῦ κατ' Αὔγουστον τοῦ 1921 ἀφιχθέντος εἰς Ἀμερικὴν μητροπολίτου Μονεμβασίας. Σημειωτέον ὅτι καὶ ἀντικατασταθεὶς ὁ Ροδοστόλου ἐθεώρει ἑαυτὸν κανονικῶς ποιμένοντα τὴν Ἐκκλησίαν Ἀμερικῆς, ἐνῷ ἐξ ἄλλου οἱ περὶ τὸν Μονεμβασίας ἀπεκήρυττον αὐτόν. Αὐτοπροσώπως δὲ μεταβὰς ἐκεῖ ὁ ἐξ Ἀθηνῶν ἀπομακρυνθεὶς Μελέτιος ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τούτου ἡ σύγχυσις καὶ ἡ ἀναρχία ἐβασίλευεν ἐν ταῖς παροικίαις.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα ἐν Ἀμερικῇ ὅτε κατ' Αὔγουστον τοῦ 1922 τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον, πατριάρχου ὄντος τοῦ Μελετίου, διὰ συνοδικῆς πράξεως, ἀνέστελλε τὴν ἰσχὺν τοῦ Τόμου τοῦ 1908. Κατὰ δὲ τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀνεκάλει τὸν ἔξαρχόν της μητροπολίτην Μονεμβασίας, ἐνῷ ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως εἶχεν ἤδη ἐκδώσει νέον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν Τόμον, δι' οὗ ἱδρύετο ἡ Ὀρθόδοξος Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς, πρὸς ρύθμισιν δὲ τῶν κατ' αὐτὴν ζητημάτων μετεπέμψατο τὸν ἐν Εὐρώπῃ ἔξαρχον μητροπολίτην Θυατείρων Γερμανόν. Ἐν ἀρχῇ τοῦ Τόμου 1922, δικαιολογεῖται ἡ ἀπόφασις τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ, ὡς ἑξῆς: «...Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀνὰ τὴν Ἀμερικήν, Βόρειον καὶ Νότιον, Ὀρθόδοξοι παροικίαι, ἀσύντακτοι οὖσαι καὶ ἀσυγκρότητοι, ἔστι δ' ὅπου καὶ ἐν ἀποκλίσει ἀπὸ τῆς παραδεδομένης ὑπὸ τῶν Πατέρων κανονικῆς τάξεως διατελοῦσαι, ἐκρίθησαν δεόμεναι ἐκκλησιαστικῆς νομοθετικῆς προνοίας.... συνοδικῶς περὶ τῆς ἀνάγκης ταύτης συνδιασκεψάμενοι, ἔγνωμεν τὰς Ὀρθοδόξους ταύτας παροικίας εἰς μίαν ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν συναγαγεῖν, τίτλον μὲν ἀρχιεπισκοπῆς φέρουσαν, εἰς ἐπισκοπικὰς δὲ δικαιοδοσίας ὑποτεμνομένην, ἐν ἐξαρτήσει δὲ κανονικῇ ἀπὸ τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριαρχικοῦ καὶ Ἀποστολικοῦ Θρόνου, ὡς μίαν τῶν αὐτοῦ μητροπόλεων ἀποτελοῦσαν..». Οὕτω καθωρίζετο ὁ χαρακτὴρ καὶ ἡ σύνθεσις τῆς ἱδρυομένης Ἐκκλησίας Ἀμερικῆς. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ Τόμου τοῦ 1922 συνταχθὲν τὸ Καταστατικὸν τῆς Ἐκκλησίας Ἀμερικῆς ἐκηρύχθη ἐν ἰσχύϊ ὑπὸ τῆς κατ' Αὔγουστον τοῦ 1922 συνελθούσης ἐν Ν. Ὑόρκῃ συνελεύσεως, ἣν ἀπήρτισαν «κανονικοὶ ἱερεῖς καὶ λαϊκοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν κανονικοφρόνων παροικιῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς», ὡς ἀπεκαλοῦντο αἱ ἀναγνωρίζουσαι τὴν οὕτω δημιουργουμένην νέαν κατάστασιν παροικίαι, εἶτα δ' ἐκυρώθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου, μεθ' ὃ ἐπηκολούθησεν ἡ πλήρωσις τῶν ἐπισκοπῶν *Βοστώνης* καὶ *Σικάγου*, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη διαλαμβάνει τὰς ἀνατολικὰς Πολιτείας, ἡ δὲ δευτέρα τὰς ἐντεῦθεν τοῦ Μισσισσιπῆ ποταμοῦ κεντρικὰς Πολιτείας τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ τοῦ Καναδᾶ. Μεταξὺ τῶν ἐπισκοπῶν τούτων κατενεμήθησαν αἱ παροικίαι τῆς Ἀνατολικῆς, τῆς Κεντρικῆς καὶ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Τελευταίως ἐχειροτονήθη καὶ Ἐπίσκοπος *Ἁγ. Φραγκίσκου*.

Δυστυχῶς ὅμως οὐδ' ἡ κατάστασις αὕτη ἐπήνεγκε τὴν ποθητὴν λύσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ προβλήματος τῆς Ἀμερικῆς, διότι ὁ πρῴην Μηθύμνης καὶ εἶτα Χαλδείας Μητροπολίτης Βασίλειος Κομβόπουλος μεταβὰς εἰς Ἀμερικήν, ἵδρυσεν ἰδίαν Ἐκκλησίαν. Καίτοι δὲ καθῃρέθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου, δραστηρίως ἐργάζεται, κατορθώσας νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ ἱκανῶν παροικιῶν. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ δὲν ἀναγνωρίζουσι τὴν ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς, ἄλλοι δὲ πάλιν ἐμμένουσιν εἰς τὴν ἄποψιν τῆς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐξαρτήσεώς των ἢ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας των.

Τὸ θλιβερώτερον δὲ πάντων εἶναι τὸ γεγονὸς τῆς ἐπικινδύνου ἐκμεταλλεύσεως τῆς διασπάσεως καὶ τῆς ἔριδος ταύτης μεταξὺ τῶν 186 ἐν ὅλῳ ἑλληνικῶν παροικιῶν, ἐκ μέρους μὲν πολλῶν προπαγανδῶν καὶ ἰδίᾳ παρ' ὁμάδος ἀγυρτῶν τινων, οἵτινες προερχόμενοι ἐκ τῆς *ἰακωβιτικῆς* ἐν Ἀμερικῇ αἱρέσεως, αὐτοκαλοῦνται ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς, περιτρέχοντες δὲ τὰς ἑλληνικὰς παροικίας προπαγανδίζουν πρὸς δημιουργίαν «*Ἀμερικανικῆς Ὀρθοδοξίας*». Οὗτοι τελοῦσιν ὀρθοδόξως τὴν λειτουργίαν ἐν ἀγγλικῇ γλώσσῃ, κηρύττουσι κατὰ τὸ ὀρθόδοξον δόγμα καὶ στρατολογοῦν καὶ ἄλλους Ἀμερικανοὺς ἱερεῖς πρὸς προπαγανδισμὸν τῆς τελέσεως ἀγγλιστὶ τῶν λειτουργιῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ κατάστασις τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ὀδυνηρά, διότι ἕνεκα τῆς δημιουργηθείσης ἀταξίας, ἣν τόσον ἐπωφελῶς ἐκμεταλλεύονται οἱ ξένοι, διατρέχει τὸν ἄμεσον κίνδυνον ν' ἀπολέσῃ καὶ γλῶσσαν καὶ θρησκείαν καὶ ἐθνότητα.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶν κατηχητικῶν σχολείων, δι' ὧν πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ξέναι παροικίαι καλλιεργοῦσι τὴν ἐθνικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων των καὶ προάγουσι τὴν θρησκευτικὴν αὐτῶν ἀγωγήν, ἀποτελεῖ ὡσαύτως διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς Ἀμερικῆς ἀξίαν λόγου αἰτίαν τῶν πολυμόρφων κινδύνων, οἵτινες ἐπαπειλοῦν τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ. Ὡς γνωστὸν ἐν Ἀμερικῇ ἀπαγορεύεται ἡ σύστασις ἐθνικῶν σχολείων, ἅτε ἐπιβαλλομένης αὐστηρῶς τῆς ἀμερικανικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀγωγῆς εἰς τὴν νεολαίαν. Ἐπιτρέπεται ὅμως ἡ σύστασις σχολείων κυριακῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς θρησκευτικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς διαπλάσεως καὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν μελῶν τῶν παροικιῶν. Ἐννοεῖται ὅτι παραλλήλως ἐπιτυγχάνεται δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἡ ἐθνικὴ ἀγωγὴ τῶν μαθητευομένων. Τὰ κυριακὰ σχολεῖα ἐν Ἀμερικῇ ἀναπληροῦν τὴν ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐθνικῶν ἐκπαιδευτηρίων ἀνάγκην τῶν παροικιῶν, διὰ τοῦτο ἀριθμοῦνται εἰς τεράστιον ἀριθμόν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀρθοδόξων ἑλληνικῶν κυριακῶν σχολείων εἶναι, δυστυχῶς, καὶ οὗτος περιωρισμένος, ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὁλικὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων καὶ τὴν ἀναλογίαν τῶν κυριακῶν σχολείων τῶν λοιπῶν θρησκευμάτων, διότι ἡ σύστασίς των ἀπαιτεῖ μεγάλας δαπάνας, λόγῳ τῆς πληρωμῆς ὑπὸ τῶν πολιτῶν διπλοῦ φόρου. Ἕνεκα τούτου ἀναγκάζονται οἱ Ἕλληνες ν' ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὰ ἀμερικανικὰ μόνον σχολεῖα. Τὸ μοναδικὸν σεμινάριον, ὅπερ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ συνεστήθη, πρὸς μόρφωσιν ἑλληνικοῦ κλήρου, ἔκλεισε καὶ αὐτό, ἐλλείψει πόρων.

Πάντα ταῦτα, παρὰ πᾶσαν τὴν ζωτικότητα καὶ τὴν ἀκμὴν τῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν, θέτουσι ταύτας ἐν ὑποδεεστέρᾳ πνευματικῇ μοίρᾳ, ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀπείρων ξένων παροικιῶν, τῶν ὁποίων ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἡ κοινωνικὴ εὐημερία εἶναι ἀξιοθαύμαστος, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ἑνότητος καὶ τῆς ἰδεώδους αὐτῶν ὀργανώσεως.

Ὠργανωμένας ὡσαύτως Ἐκκλησίας ἔχουσιν ἐν Ἀμερικῇ οἱ Ρῶσοι, οἱ Βούλγαροι, οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Παλαιοκαθολικοί. Πρὸς τούτοις οἱ εἰς δύο περίπου ἑκατομμύρια ἀνερχόμενοι Ἰουδαῖοι ἀποτελοῦσιν ἀξιόλογον θρησκευτικὸν ὀργανισμόν. Σημειοῦμεν δὲ ἁπλῶς ἐνταῦθα καὶ τὴν ὕπαρξιν θεοσοφιστικῶν ὀργανώσεων, αἵτινες ἀπειλοῦν ἐπ' ἐσχάτων νὰ δημιουργήσουν νέαν τινὰ «*θρησκευτικὴν κατάστασιν*» ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τῆς ἀναπτύξεως εὐπροσδέκτων θεολογικῶν δογμάτων, διαδεδομένων ἤδη ἐν ἁπάσαις ταῖς πεπολιτισμέναις χώραις, ἐν αἷς δὲν συναντῶσι τὴν ἐπιβαλλομένην ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἀντίδρασιν.

Τοιαύτη ἐμφανίζεται ἡ θρησκευτικὴ κατάστασις ἐν Ἀμερικῇ, ἐν ᾗ, ἀνεξαρτήτως τῆς πνευματικῆς ζημίας, ἣν ὑφίσταται ἐν τῇ οὐσίᾳ του ὁ Χριστιανισμός, λόγῳ τῆς ἐπικινδύνου κατατμήσεως αὐτοῦ, ἡ Ἐκκλησία, ἐν τῇ γενικῇ ἐννοίᾳ αὐτῆς, ἀποτελεῖ μοναδικὸν συντελεστὴν πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως. Ὁ σκοπὸς πάσης Ἐκκλησίας καὶ πάσης κοινότητος ἢ θρησκευτικῆς ὀργανώσεως εἶναι εἷς: ἡ διὰ τῆς ζώσης θρησκείας διαπαιδαγώγησις τῶν μελῶν αὐτῆς.

Ἡ Ἐκκλησία ἐν Ἀμερικῇ ἀποτελεῖ πανίσχυρον ὀργανισμὸν ἠθικόν, κοινωνικόν, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικόν. Διαπαιδαγωγοῦσα τὰ μέλη της, διευθύνει αὐτὴ τὴν πνευματικήν των μόρφωσιν, ἐξασφαλίζει εἰς αὐτὰ τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν κοινωνικὴν πρόοδον. Τὰ κατὰ χιλιάδας ἀριθμούμενα ἐκκλησιαστικὰ ἱδρύματα ἀποτελοῦν τεράστιον ἑταιρικόν, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, κεφάλαιον, ἡ ἐπικερδεστέρα ἐκμετάλλευσις τοῦ ὁποίου προάγει τὴν κοινωφέλειαν. Τοιουτοτρόπως αἱ ἐκκλησίαι εἶναι κεφαλαιοῦχοι, συλλέγουν καὶ διανέμουν ὑπὲρ τῶν πολιτῶν κολοσσιαῖον πλοῦτον. Καταπλήσσει

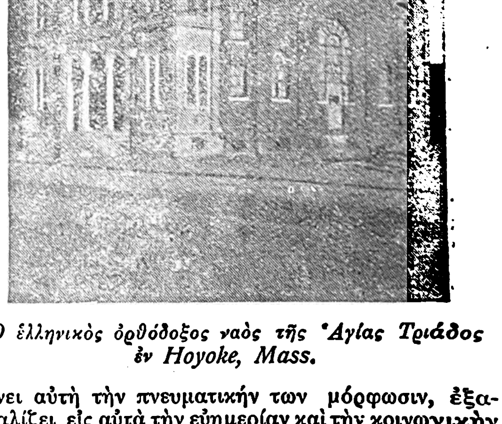

Ὁ ἑλληνικὸς ὀρθόδοξος ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Hoyoke, Mass.

Digitized by Google

ἡ ὠφέλεια ἣν ἡ Ἐκκλησία παρέχει εἰς τὸ ἀμερικανικὸν κράτος, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι αὕτη συντηρεῖ δι' ἰδίων πόρων καὶ διευθύνει τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ.

Οὕτως ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐν Ἀμερικῇ διατηρεῖ, κατὰ στατιστικήν, ἣν ἔχομεν ὑπ' ὄψει (1916): *1) Κυριακὰ σχολεῖα* 2.108.811 μὲ 1.670.379 διδασκάλους καὶ 18.227.731 μαθητευομένους. *2) Πανεπιστήμια* καὶ *Θεολ. σχολὰς* 110. *3) Σεμινάρια* 116, *4) Ἐλεύθερα Κολλέγια* 2, *5) Κολλέγια τεχνῶν* 2, *6) Ἀκαδημίας* 32, *7) Παρθεναγωγεῖα* 662, ἔτι δὲ πλῆθος φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων. Ἐκδίδει δὲ ἡμερήσια φύλλα θρησκευτικὰ 10, περιοδικὰ 426 καὶ συντηρεῖ ναοὺς 102.644 καὶ ἱερεῖς 140.012.

Δι' ὅλων τούτων τῶν μέσων εἶναι εὐνόητον ὁπόσην ὠφέλειαν προσπορίζει ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐν Ἀμερικῇ εἰς τεσσαράκοντα περίπου ἑκατομμύρια ὀπαδῶν αὐτῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Χρ. Α. Παπαδοπούλου*, ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ ἐν Ἀμερικῇ Ἀθῆναι 1920 — *Ι. Ἀλεξοπούλου*, ἱστορικὴ διοργάνωσις τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνισμοῦ, Ν. Ὑόρκη 1909.— *Μιχ. Γαλανοῦ*, τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς, Σικάγον 1924.

Ι. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Εἰς τὸν παγκόσμιον ἐνθουσιασμὸν ὁ ὁποῖος ἐπεκράτει ἀνὰ τὸν κόσμον διὰ τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων τῷ 1821 δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑστερήσῃ ὁ λαὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὁ ὁποῖος πρὸ ὀλίγου μόλις εἶχεν ἀποτινάξει τὸν ζυγὸν τῶν Ἄγγλων. Σημαντικῶς συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῶν φιλελληνικῶν αἰσθημάτων ὁ ἀμερικανικὸς κλῆρος. Ἀλλ' ἡ μεγάλη ἀπόστασις ἡ χωρίζουσα τὰς δύο χώρας καὶ ἡ ἔλλειψις τοῦ τηλεγράφου ἦσαν αἴτια νὰ βραδύνουν καὶ νὰ φθάνουν ἀραιαὶ αἱ εἰδήσεις εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως δὲν ὑπῆρξε σχεδὸν καμμία φιλελληνικὴ κίνησις ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις. Τὸ ἀμερικανικὸν καὶ φιλανθρωπικὸν αἴσθημα τῶν Ἀμερικανῶν ἀφυπνίσθη κατόπιν ἐκκλήσεως τῆς Συγκλήτου τῆς Μεσσηνίας, διαβιβασθείσης διὰ τοῦ ἐν Παρισίοις ἀντιπροσώπου της Π. Ἠπίτου καὶ τοῦ ἐκεῖ συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἀπὸ τοὺς Ἀδαμάντιον Κοραῆν, Α. Βογορίδην καὶ Ν. Πίκκολον, καὶ ἀπευθυνομένης «Πρὸς τοὺς Ἄνδρας τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας». Τὴν ἔκκλησιν αὐτὴν ὑπέγραφεν ὁ ἀρχιστράτηγος Πέτρος Μαυρομιχάλης ἐξ ὀνόματος τῆς Μεσσηνιακῆς Συγκλήτου. Ἀφοῦ δὲ ἐξυμνοῦνται ἐν αὐτῇ αἱ ἀρεταὶ τῶν Ἀμερικανῶν καὶ ἡ ἄδολος ἀγάπη των πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, χάρις τῆς ὁποίας τόσα ὑπέστησαν, προστίθεται:

«Ὑμέτερον εἶναι, ὦ ἄνδρες! νὰ ἐπιθέσετε τὸν κολοφῶνα εἰς τὴν δόξαν σας, βοηθοῦντές μας νὰ καθαρίσωμεν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς μολύνοντας αὐτὴν ἐκ τετρακοσίων ἐτῶν βαρβάρους. Ἄξιον ὑμῶν ἀναντιρρήτως εἶναι νὰ πληρώσητε τῶν πολιτισμένων λαῶν τὸ χρέος, νὰ διώξητε τὴν ἀμάθειαν καὶ τυραννίαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τῶν τεχνῶν καὶ τῆς ἐλευθερίας. Δὲν θέλετε μιμηθῇ βέβαια τὴν ἀξιοκατάκριτον ἀδιαφορίαν ἢ μᾶλλον τὴν πολυχρόνιον ἀχαριστίαν εὐρωπαίων τινῶν. Ὄχι, ὁ λαὸς τοῦ Γουλιέλμου Πέννου, τοῦ Βασίγχθωνος καὶ τοῦ Φραγκλίνου δὲν θέλει ἀρνηθῇ βοήθειαν εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Φωκίωνος, τοῦ Θρασυβούλου, τοῦ Ἀράτου, τοῦ Φιλοποίμενος. Ἐσεῖς ἐδείξατε ἤδη πρὸς αὐτοὺς τιμὴν καὶ ἐμπιστοσύνην, πέμποντες τὰ τέκνα σας εἰς τὰ σχολεῖά των. Ἠξεύρετε μὲ ὁποίαν ἀγαλλίασιν τὸ ὑπεδέχθησαν καὶ τὴν σταθερὰν πρὸς αὐτὰ εὔνοιαν ἐκείνην καὶ περιποίησιν. Ἀλλ' ἂν οὗτος ἔπραξαν δεδουλωμένοι, μὲ πόσην φιλίαν καὶ ζῆλον θέλουν φέρεσθαι πρὸς ἐσᾶς ὅταν διὰ τῆς συνεργασίας συντρίψωσι τὰς ἁλύσεις των; Ἡ Ἑλλὰς τότε θέλει σᾶς δίδει κέρδη, τὰ ὁποῖα μάτην ἠθέλατε προσμένει ἀπὸ τυφλοὺς καὶ ἀγρίους δεσπότας. Οἱ δεσμοὶ τῆς ἀδελφότητος καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης θέλουν ἑνώνει διὰ παντὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ἀμερικανούς. Τὰ συμφέροντα ἡμῶν εἶναι τοιαῦτα ὥστε νὰ δυναμώνουν πάντοτε τὴν πρὸς ἀλλήλους συμμαχίαν, θεμελιωμένην εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀρετήν. Ἐν Καλαμάτᾳ 25 Μαΐου 1821».

Ὁ Ἐδουάρδος *Ἔβερεττ*, εἷς τῶν θερμοτέρων φιλελλήνων, καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Χάρβαρ, ἐπισκεφθεὶς ἤδη τῷ 1819 τὴν Ἑλλάδα, λαβὼν τὴν ἔκκλησιν ταύτην, ἔσπευσε νὰ τὴν δημοσιεύσῃ εἰς τὴν «*Βορειοαμερικανικὴν Ἐπιθεώρησιν*». Φαίνεται ὅτι ὁ Ἀμερικανὸς σοφὸς ἦτο στενὸς φίλος τοῦ Κοραῆ, διότι εἰς τὸ αὐτὸ περιοδικὸν ἐδημοσίευσεν ἀνάλυσιν τῆς δαπάνη τῶν Ζωσιμάδων ἐκδόσεως τῶν «Ἠθικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους» ὑπὸ τοῦ Κοραῆ. Ἐκ ταύτης λαβὼν ἀφορμὴν ὁ Ἔβερεττ, γράφει ὅτι «ὁ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ἀγὼν δὲν εἶναι πόλεμος μεταξὺ βαρβάρων δεσποτῶν καὶ οὐχὶ ὀλιγώτερον βαρβάρων δούλων, ὡς θέλουν νὰ παραστήσουν μερικοὶ φιλότουρκοι, ἀλλ' ἀγὼν μεταξὺ σκληρῶν καὶ βαρβάρων δεσποτῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἑνὸς λαοῦ τοῦ ὁποίου τὰ μετὰ κόπου κτώμενα πλούτη διατίθενται εἰς τὴν συλλογὴν βιβλιοθηκῶν, ἐκτύπωσιν καὶ διάδοσιν βιβλίων καὶ καλλιτέρευσιν τῆς παιδείας, καὶ τοῦτο καθ' ἣν στιγμὴν τὸ αἷμα τῶν ὁμογενῶν ῥέει ἄφθονον εἰς τὴν Χίον ὑπὸ τὴν τουρκικὴν μάχαιραν, γυναῖκες καὶ παρθένοι σύρονται κατὰ μυριάδας εἰς τὴν δουλείαν, καὶ ἀσθενεῖς καὶ γέροντες καίονται ζωντανοί»

Ἀπὸ τοῦ 1822 ἐξηπλώθη ζωηρότερον τὸ φιλελληνικὸν αἴσθημα, ἀντίκτυπος δὲ τούτου ὑπῆρξεν ἡ ἀγόρευσις τοῦ τότε προέδρου τῆς Ἀμερικανικῆς Δημοκρατίας, τοῦ διασήμου *Ἰακώβου Μονρόε*, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος κυβερνήτης Κράτους ὁ ὑψώσας φωνὴν ἀπὸ τοῦ Κοινοβουλίου ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸ ἐτήσιον διάγγελμά του τὴν 4 Δεκεμβρίου 1822, ἔλεγε τὰ ἑξῆς:

«Εἶναι ἀδύνατον νὰ βλέπωμεν τὰς καταθλίψεις τὰς ὁποίας ὑφίσταται ἡ Ἑλλὰς χωρὶς νὰ συγκινηθῶμεν βαθύτατα. Τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος γεμίζει τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μὲ τὰ ὑψηλότερα καὶ εὐγενέστερα αἰσθήματα. Ἐξαιρετικὴ ἐπιδεξιότης καὶ λεπτότης εἰς τὰς τέχνας, ἡρωϊκὴ εὐγένεια εἰς τὰς πράξεις, ἁγνὸς πατριωτισμός, ἐνθουσιώδης ζῆλος καὶ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἑνοῦνται μαζὶ μὲ τὰς ἀναμνήσεις μας περὶ ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἡ ἐπὶ τόσους χρόνους ἐξαφάνισις τῆς χώρας ταύτης ὑπὸ τὸν καταθλίβοντα αὐτὴν σκοτεινὸν ζυγὸν εἶχε βαθέως πικράνει τὰ γενναιόφρονα πνεύματα τοῦ παρελθόντος. Ἦτο φυσικὸν συνεπῶς ἡ ἐκ νέου ἐμφάνισις τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ ἀρχικῷ αὐτοῦ χαρακτῆρι, ἀγωνιζομένου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του, νὰ διεγείρῃ τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν συμπάθειαν ἁπανταχοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ὑπάρχει δὲ

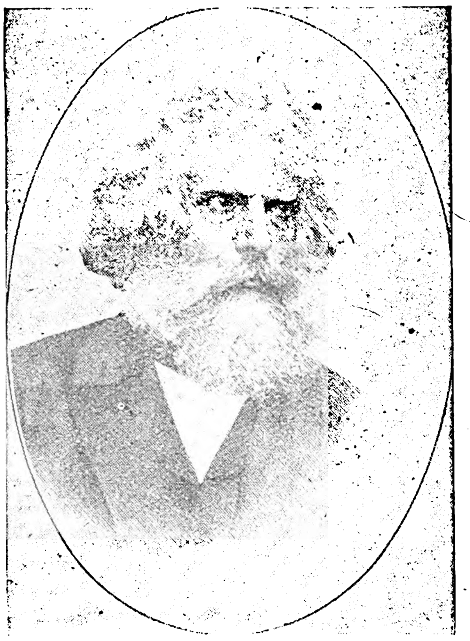

Ἐδουάρδος Ἔβερεττ, ὁ φιλέλλην καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Harvard.

ἰσχυρὰ ἐλπὶς ὅτι ὁ λαὸς αὐτὸς θὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ τὴν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τὰ λοιπὰ ἔθνη θέσιν του εἰς τὸν κόσμον».

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ μεγάλου προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀντίδρασιν τῶν κυβερνώντων τότε τὴν Εὐρώπην, οἱ ὁποῖοι, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἀκόμη τοῦ Μέττερνιχ, ἀντέδρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους ἐκήρυττον ὡς ἁπλοῦς ἐπαναστάτας κατὰ τοῦ νομίμου καθεστῶτος τοῦ σουλτάνου, ἦτο φυσικὸν νὰ ἐμποιήσουν βαθεῖαν ἐντύπωσιν. Οἱ ἐν Ἑλλάδι ἀνέθηκαν εἰς τὸν ἐν Εὐρώπῃ ἀπεσταλμένον τότε τῆς Ἑλληνικῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως Ἀνδρέαν Λουριώτην, ὅπως ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς διπλωματικοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ ἐπιτύχῃ, εἰ δυνατόν, μίαν ὀλιγώτερον πλατωνικὴν συνδρομήν. Καὶ πρῶτον ὅλων ἐζήτησεν οὗτος ἀπὸ τὸν ἐν Λονδίνῳ Ἀμερικανὸν πρέσβυν Ρώς, ἵνα ἐγκαινιασθοῦν διπλωματικαὶ σχέσεις μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τὸ πρᾶγμα θὰ εἶχε, πραγματοποιούμενον, μεγάλην σπουδαιότητα, δεδομένου, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη δὲν ἤθελον νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν Ἑλλάδα ὡς κράτος ἐλεύθερον, ἀλλ' ὡς ἐπαναστάτας κατὰ τοῦ καθεστῶτος. Ὁ Ἀμερικανὸς πρέσβυς δι' ὑπομνήματός του ἀνεκοίνωσε τὰ ἀνωτέρω πρὸς τὴν κυβέρνησίν του, ἥτις ἐν προεδρικῷ συμβουλίῳ συνεζήτησε τοῦτο. Μερικὰ μέλη ἐτόχθησαν ὑπὲρ τῆς προτάσεως, ἀλλ' ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Ἄδαμς ὑπέδειξεν, ὅτι τὸ τοιοῦτον ἴσως θὰ περιέπλεκε τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας εἰς πόλεμον μὲ τὴν Τουρκίαν. Διὰ τοῦτο ἀνετέθη εἰς τὸν Ἄδαμς νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸν Λουριώτην, ὅτι, καίτοι αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι μετὰ συμπαθείας ἀκολουθοῦν τὸν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων, «ἀδυνατοῦσιν ὡς ἐκ τῶν καθηκόντων των ἀπορρεόντων ἐκ τῆς διεθνοῦς θέσεώς των νὰ συμμετάσχουν ἑνὸς πολέμου πρὸ τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται ἐν οὐδετερότητι. Ἐὰν ἡ πορεία τῶν γεγονότων καταστήσῃ τοὺς Ἕλληνας ἱκανοὺς νὰ ὀργανωθοῦν εἰς Κράτος ἀνεξάρτητον, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι θὰ εἶναι ἐκ τῶν πρώτων, αἵτινες θὰ δεχθοῦν αὐτοὺς ἐν τῇ τοιαύτῃ ἰδιότητί των εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν ἐθνῶν καὶ θὰ ἀποκαταστήσωσι διπλωματικὰς καὶ ἐμπορικὰς σχέσεις».

Ἐν τούτοις ἤρχισαν εἰς τὰς ἀμερικανικὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ ἀπὸ διαφόρους φιλέλληνας δημοσιευόμενα ἄρθρα ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν Ἑλλήνων ὡς κράτους. Εἰς τὸ Κογκρέσσον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰσήγαγε τὴν περὶ Ἑλλάδος συζήτησιν μέγας φιλέλλην καὶ σοφός, ὁ *Δανιὴλ Βέμπστερ*. Ὁ βουλευτὴς οὗτος τῆς Μασαχουσέττης, κατόπιν συνεννοήσεώς του μετ' ἄλλων φιλελλήνων, ὑπέβαλε τὴν 7 Δεκεμβρίου 1823 εἰς τὸ Κογκρέσσον ὑπόμνημα διὰ τοῦ ὁποίου ἐζητεῖτο, ὅπως παρασχεθοῦν διὰ νόμου εἰς τὸν πρόεδρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τὰ μέσα ὅπως καλυφθῇ ἡ δαπάνη τὴν ὁποίαν θὰ ἐγέννα ὁ διορισμὸς ἐπιτετραμμένου ἢ πράκτορος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν ὁ πρόεδρος ἤθελε κρίνει σκόπιμον νὰ προβῇ εἰς τοιοῦτον διορισμόν. Καὶ ὑποστηρίζων εἰς τὸ Κογκρέσσον τὴν πρότασίν του εἶπε μεταξὺ τῶν ἄλλων:

«Ἀδυνατῶ νὰ εἴπω ἂν οἱ Ἕλληνες θὰ ἐπιτύχουν, διότι αὐτὸ εἶναι θέλημα Θεοῦ. Ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ ἐμέ, ἐὰν ἔμελλον αὔριον νὰ ἀκούσω ὅτι ἀπέτυχον, ὅτι ἡ τελευταία φάλαγξ των διῆλθε διὰ στόματος τουρκικῆς μαχαίρας, ὅτι τὸ πῦρ μετέβαλεν εἰς τέφραν τὴν τελευταίαν των πόλιν καὶ ὅτι οὐδὲν πλέον ἀπομένει εἰς τὴν χώραν ὅπου ἄλλοτε ἔκειτο ἡ Ἑλλὰς παρὰ μία ἀπέραντος ἔρημος, θὰ μείνω τοὐλάχιστον ἱκανοποιημένος ὅτι σᾶς παρεκάλεσα, ὅπως, ἐν ὀνόματι ἑπτὰ ἑκατομμυρίων ἐλευθέρων πολιτῶν, τοὺς δώσητε τοὐλάχιστον τὴν χαρὰν μιᾶς φιλικῆς φωνῆς».

Ἀτυχῶς κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν συζήτησιν ἐπεκράτησαν τὰ ὑλιστικὰ συμφέροντα καὶ ἡ ἀνάγκη ὅπως μὴ διακοποῦν αἱ μετὰ τῆς Τουρκίας σχέσεις, δεδομένου ὅτι ὅλον τὸ ἀμερικανικὸν ἐμπόριον ἐν Ἀνατολῇ διεξήγετο διὰ τῆς τουρκικῆς Σμύρνης. Ὑπῆρξαν βεβαίως μεγάλοι καὶ ἀρκετοὶ συνήγοροι τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν συζήτησιν αὐτήν, ἀλλ' ἐν τέλει, μετὰ μίαν συζήτησιν ὁλοκλήρου ἑβδομάδος, ἀπεφασίσθη νὰ μὴ τεθῇ ἡ πρότασις εἰς ψηφοφορίαν, ἀλλ' ἐγκαταλειφθῇ.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἄλλη πρότασις τοῦ πληρεξουσίου *Ντουάητ*, ὅπως ψηφισθοῦν δύο ἕως τρία ἑκατομμύρια δολλάρια ἀπὸ τὸ Κογκρέσσον διὰ νὰ σταλοῦν τρόφιμα καὶ ἄλλα χρειώδη εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους Ἕλληνας, ἀπερρίφθη, χάριν τῆς διατηρήσεως τῆς οὐδετερότητος. Καὶ ἄλλα μονομερῆ διαβήματα βουλευτῶν ἢ καὶ ὁμάδων λαοῦ πρὸς τὸ Κογκρέσσον δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν, διότι ἐπεκράτησεν ἡ ψυχρὰ λογικὴ τοῦ κράτους. Ἐν τούτοις ὁ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ μέγας φιλέλλην Μονρόε εἰς τὸ ἐτήσιον διάγγελμά του πρὸς τὸ Κογκρέσσον ἐπανέρχεται, τὴν 2 Δεκεμβρίου, εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἀγώνων τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀπελευθέρωσιν, λέγων μεταξὺ τῶν ἄλλων τὰ ἑξῆς:

«Ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴν πάλην τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἀνέλαβον ἔχομεν βασιμωτάτην πεποίθησιν ὅτι θὰ ἐξέλθουν νικηταὶ καὶ ὅτι θὰ ἐπανακτήσουν μεταξὺ τῶν πολιτισμένων λαῶν τῆς γῆς τὴν θέσιν ἡ ὁποία τοὺς ὀφείλεται. Ὀφείλομεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἐνδιαφέρεται ζωηρῶς διὰ τὴν τύχην των. Καίτοι κανὲν κράτος δὲν ἐκηρύχθη ἐπισήμως ὑπὲρ αὐτῶν, οὐδὲν ἀφ' ἑτέρου, κατὰ τὰς ἡμετέρας πληροφορίας, δὲν ἐτάχθη ἐναντίον των. Ἡ ὑπόθεσίς των καὶ τὸ ὄνομά των τοὺς προστατεύουν ἐναντίον τῶν κινδύνων, οἱ ὁποῖοι πρὸ πολλοῦ ἤδη θὰ εἶχον κατασυντρίψει οἱονδήποτε ἄλλον λαόν. Οἱ συνήθεις ὑπολογισμοὶ τῆς ἀρπακτικότητος καὶ τῆς κατακτητικότητος, οἱ ὁποῖοι ἐπηρεάζουν τόσον βαθέως τὰς διεθνεῖς σχέσεις, φαίνονται μὴ ἔχοντες καμμίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτῶν εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν. Τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐν γνώσει ἡμῶν, μᾶς παρέχουν τὴν δυνατὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ ἐχθρὸς τῆς Ἑλλάδος ἀπώλεσε διὰ παντὸς πᾶσαν ἰσχὺν ἐπ' αὐτῆς καὶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ καταστῇ ἐκ νέου ἔθνος ἀνεξάρτητον».

Καὶ κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη εἰς τὰ διαγγέλματά του πρὸς τὸ Κογκρέσσον ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν ἔλειψε νὰ ἀναφέρῃ εὐφήμως τὴν Ἑλλάδα. Οὕτω τὴν 7 Δεκεμβρίου 1824 ἔλεγε:

«Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλευθερίας ἐξακολουθοῦν κυριαρχοῦσαι. Αἱ ἐπιτυχίαι τῶν Ἑλλήνων, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ πληθυσμοῦ ἑκατέρου τῶν ἐμπολέμων, προκαλοῦσι τὸν θαυμασμὸν καὶ τὰ συγχαρητήριά μας. Ὅτι δὲ τὰ ἴδια αἰσθήματα ἐγέννησαν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Οἰκουμένης εἶναι καταφανές. Ὁλόκληρος ὁ πολιτισμένος κόσμος εἶναι μὲ τὸ μέρος των. Δὲν δυνάμεθα τάχα νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι τοιαῦτα αἰσθήματα θὰ ἐπικρατήσουν τέλος καὶ εἰς τὰς κυβερνήσεις, διὰ νὰ συμφωνήσουν αὗται ἵνα ἡ Ἑλλὰς ἀνακτήσῃ τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν ἄλλοτε κατεῖχε καὶ διὰ τὴν ὁποίαν τὰ ἡρωϊκά της κατορθώματα τόσους τίτλους τῆς ἔχουν παράσχει;»

Καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Μονρόε ἐν τῷ προεδρικῷ ἀξιώματι, *Ἄδαμς*, εἰς τὸ πρῶτον διάγγελμά του τῆς 6 Δεκεμβρίου 1825 ἀναφέρει τοὺς Ἕλληνας διὰ τῆς ἀκολούθου φράσεως:

«Οἱ ἡρωϊκοὶ ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τοὺς ὁποίους αἰσθανόμεθα, ὡς Χριστιανοὶ καὶ ὡς ἐλεύθεροι

Digitized by Google

πολῖται, βαθυτάτην συμπάθειαν, ἐξακολουθοῦν ὅτε μὲν νικηφόροι, ὅτε δὲ ὀλιγώτερον ἐπιτυχεῖς».

Καὶ μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, ὁ αὐτὸς πρόεδρος Ἄδαμς εἰς τὸ διάγγελμα τῆς 4 Δεκεμβρίου 1827 λέγει:

«Τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον ἔδειξε διὰ τοὺς Ἕλληνας ὁ τσάρος καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ συνεργασία καὶ ἄλλων Μεγάλων Δυνάμεων παρέχουσιν ἐλπίδας εἰς τοὺς φίλους τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἡσυχάσουν ἀπὸ τὸν τόσον ἄνισον ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον καὶ μὲ τοσαύτην ἀνδρείαν διεξήγαγον, ὅτι θὰ ἀπολαύσουν τὴν εὐτυχίαν τοῦ αὐτοκυβερνᾶσθαι, διὰ τὴν ὁποίαν ἐφάνησαν ἀντάξιοι ὑπὲρ τὸ δέον, κατόπιν τῶν ὅσων ὑπέμειναν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας πόλεμον καὶ ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία των θὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ τῶν φιλελευθέρων ἐκείνων δεσμῶν τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον παράδειγμα εἰς τὴν ἱστορίαν ἔχει δώσει ἡ χώρα των καὶ οἱ ὁποῖοι ἐστεφάνωσαν δι' αἰωνίας μνήμης τὴν γῆν διὰ τὴν ὁποίαν καὶ πάλιν τόσον ἀφθόνως ἔχυσαν τὸ αἷμά των».

Καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰς τὸ διάγγελμά του ἐξέφραζε «τὴν σταθερὰν ἐλπίδα ὅτι διὰ τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου θὰ ἐξησφαλίζετο τέλος ἡ ἐλευθερία τῶν δεινοπαθούντων Ἑλλήνων».

Ἀλλ' ἂν τὸ ἐπίσημον κράτος, δεσμευόμενον ἀπὸ τὰ διπλωματικὰ ἐμπόδια, δὲν ἤκουσε τὴν φωνὴν τῆς καρδίας τόσων μελῶν του, ὁ ἀμερικανικὸς λαός, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζεν ἐξ ἰδίας πείρας τί σημαίνει ἀγὼν διὰ τὴν ἐλευθερίαν, μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀπεδέχθη πᾶσαν πρότασιν καὶ πρόσκλησιν πρὸς παροχὴν βοηθείας εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους Ἕλληνας. Οἱ ἱεροκήρυκες ἰδίως ἐγένοντο οἱ πρωτεργάται τοῦ εὐγενοῦς τούτου ἔργου. Αὐτόπτης Ἀμερικανὸς γράφει ἐπὶ τοῦ προκειμένου:

«Οὐδεὶς δύναται νὰ λησμονήσῃ τὴν ἐγκάρδιον συμπάθειαν μὲ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀμερικανοὶ παρηκολούθησαν τὸν Ἀγῶνα, τὰς θερμὰς εὐχὰς τὰς ὁποίας ἀπηύθυνον πρὸς τὸν Θεὸν τῶν πολέμων διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ στεφανώσῃ διὰ νίκης τὰς προσπαθείας τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ τὸν ζῆλον μὲ τὸν ὁποῖον αἱ Ἀμερικανίδες ἠσχολοῦντο εἰς τὸ φιλανθρωπικὸν ἔργον τῆς συλλογῆς τροφίμων καὶ ἐνδυμάτων διὰ τοὺς γυμνοὺς καὶ πεινασμένους Ἕλληνας. Ἡ ἀφήγησις τῶν βασάνων τὰς ὁποίας ὑφίσταντο τὰ γυναικόπαιδα ἐγέμιζε κάθε ὀφθαλμὸν μὲ δάκρυα καὶ κάθε ψυχὴν μὲ θλῖψιν, τὰ δὲ ἀνδραγαθήματα τοῦ Μάρκου Μπότσαρη καὶ τῶν συντρόφων του ἐξήγειρον τὸν ἀκράτητον ἐνθουσιασμὸν καὶ θαυμασμὸν τῆς Ἀμερικῆς».

Αἱ ἐνέργειαι καὶ ἡ προπαγάνδα τῶν φιλελλήνων ἤρχισεν, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1823, νὰ ἀποδίδῃ πρακτικοὺς καρποὺς διὰ τῆς ἱδρύσεως εἰς πλεῖστα μέρη φιλελληνικῶν σωματείων πρὸς συλλογὴν ἐράνων καὶ διαφόρων εἰδῶν τροφῆς καὶ ἐνδυμασίας ὑπὲρ τῶν πολεμούντων Ἑλλήνων καὶ τῶν γυναικοπαίδων. Ἰδίως εἰς τὰς τρεῖς κυριωτέρας τότε πόλεις, τὴν Νέαν Ὑόρκην, τὴν Βοστώνην καὶ τὴν Φιλαδέλφειαν, τὰ Κομιτᾶτα ἔδρων ἀποτελεσματικῶς καὶ ἐκεῖθεν ἐξεπέμποντο ἀνὰ πάσας τὰς Πολιτείας τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας ἐκκλήσεις. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι τὰ τρία αὐτὰ Κομιτᾶτα συνηγωνίζοντο μεταξύ των ποῖον νὰ συλλέξῃ μεγαλύτερα ποσά. Τὰ τρία ταῦτα Κομιτᾶτα ἐνήργησαν καὶ συνέστησαν ὑποεπιτροπὰς εἰς τὰς ἄλλας πόλεις διὰ τὴν συλλογὴν ἐράνων. Ταυτοχρόνως διάφορα πανεπιστήμια καὶ σχολαὶ φιλοτιμούμεναι ἀναλαμβάνουν τὴν πρωτοβουλίαν ἐράνων μεταξὺ τῶν ἐν αὐταῖς φοιτώντων. Οὕτω εἰς τὸ περίφημον πανεπιστήμιον τοῦ Γέηλ οἱ σπουδασταὶ συνέλεξαν πεντακόσια δολλάρια. Τὸ παράδειγμά των ἐμιμήθησαν οἱ φοιτηταὶ τοῦ ἐν Ἄντοβερ τῆς Μασαχουσέτης θρησκευτικοῦ Κολλεγίου καὶ τὸ Κολουμβιανὸν πανεπιστήμιον τῆς Νέας Ὑόρκης. Καὶ αὐτὰ τὰ κορίτσια τοῦ κολλεγίου τοῦ Κάρλισλ ἐν Πεννσυλβανίᾳ ἔκαμαν ἔρανον. Εἰς διαφόρους ἐκκλησίας φιλέλληνες κληρικοὶ ἔκαμνον ἐνθουσιώδεις ἀγορεύσεις, τὰς ὁποίας ἠκολούθει ἔρανος ἀποδίδων σεβαστὰ ποσά. Αἱ πλεῖσται ἐκκλησίαι ἔκαμνον συνεχῶς ἐράνους ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων.

Ταυτοχρόνως ὠργανοῦντο ἑσπερίδες καὶ θεατρικαὶ παραστάσεις. Ἡ σπουδαιοτέρα ἦτο ἡ ὀργανωθεῖσα εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην τὴν 4 Ἰανουαρίου 1824, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπωλήθησαν ὑπὲρ τὰ δισχίλια εἰσιτήρια πρὸς πέντε δολλάρια ἕκαστον, πρᾶγμα ἀσύνηθες διὰ τὴν μικρὰν τότε πόλιν τῆς Νέας Ὑόρκης. Δυστυχῶς δὲν εἶνε γνωστὸν τὸ ὁλικὸν ποσὸν τῶν εἰσπραχθέντων ἐξ ἐράνων εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, διότι δὲν ἐγένετο ποτὲ πλήρης ἀπολογισμός. Γνωρίζομεν μόνον ὅτι περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1824 οἱ ἐν Νέα Ὑόρκῃ φιλέλληνες ἀπέστειλαν πρὸς τὸ φιλελληνικὸν Κομιτᾶτον Λονδίνου 6600 στερλίνας, ἤτοι περὶ τὰς 32 χιλιάδας δολλάρια, αὐτὰ δὲ ἦσαν ἓν μέρος μόνον τοῦ ὁλικοῦ ποσοῦ. Πλὴν τῆς ὑλικῆς συνδρομῆς, οἱ Ἀμερικανοὶ ἀνέλαβον τὴν ἀνατροφὴν πολλῶν ἑλληνοπαίδων, ὀρφανῶν πολέμου κατὰ τὸ πλεῖστον. Μάλιστα μερικὰ ἀπὸ τὰ ὀρφανὰ αὐτὰ διεκρίθησαν κατόπιν ἀνδρωθέντα εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας (βλ. ἀνωτέρω *Ἑλληνισμὸς ἐν Ἀμερικῇ*).

Καὶ δὲν περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὴν συλλογὴν ἐράνων καὶ προστασίαν τῶν ὀρφανῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ πολεμήσουν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἔσπευσαν πλεῖστοι ἐκ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Δὲν ἔχομεν δυστυχῶς πλήρη κατάλογον τῶν Ἀμερικανῶν τούτων, ἀλλὰ μόνον περὶ μερικῶν γνωρίζομεν λεπτομερείας.

Ὁ στρατηγὸς *Γεώργιος Ζάρβις*, υἱὸς διπλωμάτου ἀπὸ τὴν Νέαν Ὑόρκην, κατετάχθη εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως, φθάσας μέχρι τοῦ βαθμοῦ ἀρχηγοῦ ταξιαρχίας, ὑποστὰς ὅλας τὰς πολεμικὰς στερήσεις καὶ κακουχίας καὶ πολεμήσας γενναίως. Προσβλη-

Ὁ ταγματάρχης Ἰωνάθαν Μίλλερ.

θεὶς ἐκ πυρετῶν ἀπέθανε τῷ 1828 ἐν Ἑλλάδι. Ὁ *Ἰωάννης Ρώς*, κατήγετο ἀπὸ τὴν Μασαχουσσέτην καὶ εἶχεν ἐκπαιδευθῆ εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Γέηλ. Εἶχε κληρονομήσει κολοσσιαίαν περιουσίαν ἀπὸ τὸν πατέρα του καὶ ἔζη ταξιδεύων ἀνὰ τὴν Εὐρώπην. Εἰς πρόσκλησιν τοῦ ἀμερικανικοῦ Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου ἀφῆκε τὰς διασκεδάσεις του καὶ ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἐξ Ἀμερικῆς στελλομένων βοηθημάτων διὰ τὰ γυναικόπαιδα καὶ τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἱδρύσας καὶ διευθύνων τῷ 1827 τέλειον νοσοκομεῖον εἰς τὸν Πόρον. Ὁ *Γουλιέλμος Βάσιγ-*

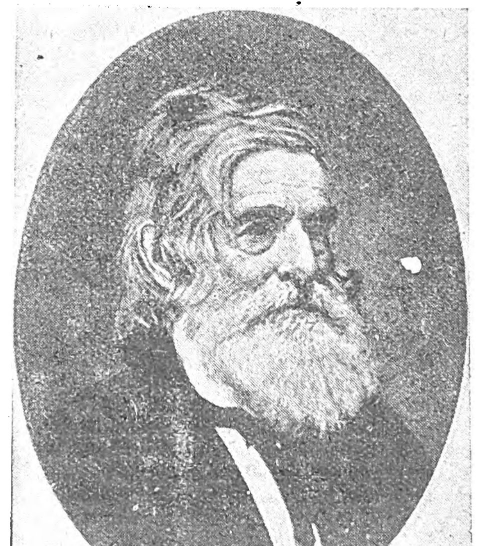

Σαμουὴλ Χάου.

κτον, υἱὸς πλουσίου, ἀπὸ τὴν πόλιν Βάσιγκτον ἔσπευσε νὰ καταταχθῇ ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ πολεμήσῃ ὑπὸ τὸν Φωτομάραν. Ἐφονεύθη μαχόμενος γενναίως εἰς τὴν μάχην τοῦ Παλαμηδίου. Ἐπίσης εἰς τὸ ἑλληνικὸν ναυτικὸν ἔσπευσαν νὰ καταταχθοῦν καὶ πολεμήσουν γενναίως ὁ *Γεώργιος Οὐίλσον* καὶ ὁ *Ἰάκωβος Οὐίλλιαμς*.

Δύο ὅμως εἶναι οἱ κατ' ἐξοχὴν ἄξιοι τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης διὰ τὰς ἐνεργείας των ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ὁ *Σαμουὴλ Χάου* καὶ ὁ ταγματάρχης *Ἰωνάθαν Μίλλερ* (βλ. λ.)

Ὁ Ν. Δραγούμης εἰς τὰ «Ἱστορικὰ Ἀπομνημονεύματά του» γράφει τὰ ἀκόλουθα περὶ τῶν ἀμερικανικῶν βοηθημάτων:

«Ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα συμπάθεια τῆς Ἀμερικῆς ὑπῆρξε διακαής. Διότι πλὴν τῶν στελλομένων ζωοτροφιῶν καὶ τῶν ἐνδυμάτων μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος, τὴν συμπάθειαν αὐτῆς καὶ δημοσίᾳ ἐξεδήλου. Τῷ 1823 αἱ δέσποιναι τοῦ Νεοβοράκου διαποικίλασαι ἑλληνικὴν σημαίαν, μῆκος μὲν ἔχουσαν εἴκοσι ποδῶν, ἐπιγραφὴν δὲ «*Ἱερὸν τῷ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνι*» καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς σταυρόν, ἀνύψωσαν ἐν παρατάξει καὶ πομπῇ ἐπὶ περιόπτου χώρου ἐνώπιον μυριάδων πολιτῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἀνύψωσιν, παρελθών τις στρατηγὸς ἠγόρευσεν, εἰπὼν πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ ἐπιθυμοῦντες ἐγκαρδίως τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀριστείδου, τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, εὔχονται ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἐξέφρασαν τὴν ἀγαλλίασιν ὅτι τοῦ γενναίου τούτου αἰσθήματος μετέσχον πρῶται αἱ μητέρες, αἱ θυγατέρες καὶ αἱ σύζυγοι. Ἐγγὺς δὲ τοῦ σταυροῦ ἐτέθη καὶ δευτέρα ἐπιγραφὴ λέγουσα «*Ὁ ἀγὼν τῆς Ἑλλάδος δέον νὰ ἐνθουσιάσῃ τοὺς θεατάς*». Μετὰ τὴν δημηγορίαν, κομισθέντος οἴνου, ἐγένετο ἡ ἑξῆς πρόποσις: Εἴθε ὁ ἑλληνικὸς σταυρὸς περιαγόμενος τροπαιοφόρος ἀπὸ κώμης εἰς κώμην καὶ ἀπὸ κωδωνοστασίου εἰς κωδωνοστάσιον νὰ ὑψωθῇ ἐπὶ τοῦ θόλου τῆς Ἁγίας Σοφίας! Καὶ ζωηρόταται ἀνευφημίαι ἀντήχησαν».

Εἶναι ἀδύνατον νὰ παραθέσωμεν ὅλα τὰ φιλελληνικὰ ἐπεισόδια, τὰ λαβόντα χώραν ἐν Ἀμερικῇ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν. Τ' ἀπομνημονεύματα τοῦ Χάου καὶ τοῦ Μίλλερ δίδουν εἰκόνα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς φιλανθρωπίας, τὴν ὁποίαν ἔδειξαν οἱ Ἀμερικανοὶ ὑπὲρ τῶν πολεμούντων Ἑλλήνων καὶ πεινώντων γυναικοπαίδων.

Κατὰ τὸ 1827 αἱ προσφοραὶ ἀνῆλθον εἰς 80 τοὐλάχιστον χιλιάδας δολλαρίων, κατὰ δὲ τὸ 1828 εἰς 60,000. Δικαίως ὅθεν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις διὰ τοῦ κυβερνήτου αὐτῆς Καποδιστρίου ἀπηύθυνεν ἐπισήμως, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1828, πρὸς τὸν πρόεδρον τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ φιλέλληνα Ἄδαμς, ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκφράζει «τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματα τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ καὶ τὴν γενναιοδωρίαν του».

Κατὰ τὸ 1828 μόνον εἰς τὸ Βέστερφηλδ αἱ κυρίαι κατεσκεύασαν μόναι των 300 ἐνδυμασίας, εἰς τὴν Βαλτιμόρην συνελέγησαν 600 βαρέλια ἀλεύρων. Αἱ κυρίαι μιᾶς μόνης συνοικίας τῆς Νέας Ὑόρκης ἔρραψαν 733 γυναικεῖα φορέματα, ἐνῷ αἱ κυρίαι τοῦ Νόβιτς κατεσκεύασαν χιλίας ἐνδυμασίας. Εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ Σπρίγκφηλδ συνελέγησαν 250 δολλάρια, εἰς τὸ χωρίον Γενέβη 500 δολλάρια, εἰς τὸ Ντορτσέστερ 800. Εἰς τὰς πόλεις τῆς κομητείας Μονρόε οἱ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἔρανοι ἀνῆλθον εἰς 5.800 δολλάρια. Εἰς τὸ Ἄλμπανυ, πρωτεύουσαν τῆς Πολιτείας Νέας Ὑόρκης, ἡ συνεισφορὰ ἀνῆλθεν εἰς 17 χιλιάδας δολλάρια. Φορτία πλεῖστα, ἀπὸ τρόφιμα καὶ ἐνδύματα, ἀξίας πολλῶν χιλιάδων δολλαρίων, ἀπέπλεον συνεχῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὰ μεγάλα γυμνάσια τοῦ ἔτους 1828 οἱ Ἀμερικανοὶ ἀξιωματικοὶ προσέφερον ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος τὸ ἀντίτιμον τοῦ οἰνοπνεύματος τὸ ὁποῖον συνήθιζον νὰ πίνουν. Θεατρῶναι ἔκαμνον, διαρκούσων τῶν παραστάσεων, συνεισφορὰς ὑπὲρ τῶν μαχομένων Ἑλλήνων καὶ συναυλίαι διωργανοῦντο εἰς διάφορα μέρη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τὸ προάστειον τῆς Νέας Ὑόρκης, Μπροῦκλιν, συνέλεξεν ἐντὸς δύο ἑβδομάδων 2000 δολλάρια. Ὁ ἀναγινώσκων τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Χάου, ὅπου οὗτος περιγράφει τὴν διανομὴν τῶν βοηθημάτων, ἐννοεῖ πόσον χρήσιμα ἦσαν εἰς τοὺς γυμνοὺς καὶ λιμοκτονοῦντας πολεμιστὰς καὶ τὰ γυναικόπαιδα τὰ βοηθήματα αὐτά. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἠγοράσθη μία φρεγάτα, ἡ ὁποία μετωνομάσθη «*Ἑλλὰς*» καὶ ἡ ὁποία μεγάλως ἔδρασε κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1826, ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸ Ναύπλιον, μέχρι πέρατος τοῦ Ἀγῶνος.

Τὴν 22 Φεβρουαρίου 1827 ὠργανώθη φιλανθρωπικὸς χορὸς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην εἰς τὸ *Πάρκ Θήατερ*. Ὁ χορὸς αὐτὸς ἀπετέλεσε μίαν τῶν σπουδαιοτέρων κοσμικῶν συγκεντρώσεων. Ἡ αἴθουσα εἶχε διακοσμηθῆ καταλλήλως. Προτομαὶ τοῦ Βύρωνος καὶ τοῦ Μπότσαρη ἐστήθησαν, ἐνῷ εἰς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς μία πελωρία σκηνογραφία παρίστα τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν. Πολλοὶ Ἀμερικανοὶ καὶ Ἀμερικανίδες μετέσχον ἐνδεδυμένοι μὲ ἑλληνικὴν ἐνδυμασίαν. Τὸ παράδειγμα τῆς Νέας Ὑόρκης ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλαι πόλεις. Οἱ διαπρεπέστεροι ἀοιδοὶ τῆς Νέας Ὑόρκης τὴν 28 Φεβρουαρίου ἔδωσαν συναυλίαν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν ἱστορικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Παύλου. Ἀρκετὰ ποσὰ παρέσχον οἱ ἔρανοι τῶν σχολείων. Καὶ εἰς εἶδος συνεισφοραὶ σημαντικαὶ ἔλαβον χώραν. Οὕτως εἰς τὸ μικρὸν χωρίον Τσάρλεστον προσεφέρθησαν 50 βαρέλια παστοῦ χοιρινοῦ κρέατος, ἐννέα βαρέλια σίτου, ἐνδύματα καὶ ὀλίγα χρήματα.

Οὐκ ὀλίγας ὑπηρεσίας εἰς τὸν Ἀγῶνά μας προσ

Digitized by Google

έφερεν ὁ ἀμερικανικὸς κλῆρος. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἱεραπόστολοι περιερχόμενοι τὰ παράλια τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἔσωσαν ἐπανειλημμένως γυναικόπαιδα καὶ τὰ ἔστειλαν πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς τὴν Ἀμερικήν. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου τὸ ἔργον των ἐγένετο συστηματικώτερον, σκοποῦν κυρίως τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας διὰ τῆς συστάσεως σχολείων καὶ τῆς διαδόσεως τῆς τυπογραφίας, μεγάλως βοηθοῦντος αὐτοὺς τοῦ κυβερνήτου Καποδιστρίου. Μεταξὺ τῶν πρώτων ἱδρυθέντων σχολείων δέον νὰ ἀναφέρωμεν τὸ σχολεῖον τῶν *Χὶλλ καὶ Ρόμπερτσον*, μετὰ τὸ ὁποῖον ἠκολούθησε τὸ μέχρι σήμερον διατηρούμενον παρθεναγωγεῖον τῆς κυρίας Χίλλ. Κατὰ τὸ 1829 ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ *Ἄνδερσον*, διὰ χρημάτων συλλεγέντων εἰς τὴν Ἀμερικήν, ἐν Σύρῳ τὸ πρῶτον σχολεῖον θηλέων.

Δὶς διαρκούσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀμερικανικὸς στόλος κατέπλευσεν εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα, τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1822. Οἱ ἐπαναστάται ἐνθαρρυνθέντες ἀπηύθυναν ἔκκλησιν, ἔχουσαν ὡς ἑξῆς:

Πολῖται τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν,

«Εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν κατὰ τὴν ὁποίαν εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ ζήσωμεν ἢ ἀποθάνωμεν διὰ τὴν ἐλευθερίαν, αἰσθανόμεθα ὅτι ἑλκυόμεθα πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ μίαν φυσικὴν συμπάθειαν, διότι ἡ πατρίς σας εἶναι ἡ μόνη ὅπου ἡ ἐλευθερία ἔχει ἐγκαθιδρυθῆ καὶ ἔχει τύχει τοῦ σεβασμοῦ τὸν ὁποῖον οἱ πρόγονοί μας τῆς ἀπένειμον. Διὰ τοῦτο, ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας, ἐπικαλούμεθα τὰ ἰδικά σας αἰσθήματα ταυτοχρόνως. Μιμούμενοι ὑμᾶς, μιμούμεθα τοὺς προγόνους μας, καὶ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι καθιστάμεθα ἀντάξιοι ἐκείνων ἂν κατορθώσωμεν νὰ σᾶς ὁμοιάσωμεν. Εὐρύταται θάλασσαι μᾶς χωρίζουν καὶ ὅμως σᾶς θεωροῦμεν ὡς πλησιεστέρους μας ἀπὸ τοὺς περικυκλοῦντας ἡμᾶς λαούς.

»Ἀμερικανοί, εἶσθε φίλοι μας, συμπατριῶταί μας καὶ ἀδελφοί μας, διότι εἶσθε δίκαιοι, φιλάνθρωποι καὶ γενναῖοι. Ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς θέλετε, ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μετέχουν τῆς ἐλευθερίας σας καὶ ἀποκτήσουν τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἡ φύσις γενικῶς ἀπένειμεν εἰς ὅλους. Σεῖς πρῶτοι ἐδημοσιεύσατε τὰ δικαιώματα αὐτά.

»Πολῖται τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πρέπει νὰ ἐπιστέψητε τὴν δόξαν αὐτὴν βοηθοῦντές μας, ὅπως ἀπελευθερώσωμεν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, οἱ ὁποῖοι τὴν ρυπαίνουν ἀπὸ τεσσάρων αἰώνων. Ὄχι, δὲν θὰ μιμηθῆτε τὴν ἀξιοκατάκριτον ἀδιαφορίαν καὶ τὴν μακρὰν ἀγνωμοσύνην μερικῶν Εὐρωπαίων! Ὄχι, ὁ λαὸς τοῦ Γουλιέλμου Πένν, τοῦ Βάσιγκτων καὶ τοῦ Φραγκλίνου δὲν θὰ ἀρνηθῇ τὴν ἀρωγήν του εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Θρασυβούλου, τοῦ Φωκίωνος, τοῦ Ἀράτου, τοῦ Φιλοποίμενος. Ὅταν ἡ Ἑλλὰς θὰ εἶναι ἐλευθέρα, οἱ δεσμοὶ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς ἀδελφότητος θὰ ἑνώσουν διὰ παντὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ἀμερικανούς, καὶ τὰ συμφέροντά μας εἶναι τοιαύτης φύσεως, ὥστε νὰ ὀφείλουν νὰ ἐπιτύχουν μίαν συμμαχίαν μεταξύ των, βασιζομένην ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀρετῆς».

Ἡ «*Ἱστορικὴ καὶ Πολιτικὴ Ἐφημερὶς*» τοῦ Μπούχολτς ἔκαμνε μεταξὺ Ἀμερικῆς καὶ Ἑλλάδος τὴν ἑξῆς παράδοξον συσχέτισιν: Οἱ Τοῦρκοι ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Εὐρώπη ἠτένιζε πρὸς τὴν Ἀμερικήν, ὅπου ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας εὗρεν ἔδαφος ἐγκαταστάσεως. Τώρα, τῆς Ἀμερικῆς χειραφετηθείσης, ἡ Εὐρώπη ὀφείλει νὰ ἐπαναστραφῇ πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Εἶναι λοιπὸν λίαν φυσικὸν ὅπως ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἑλλάδος εἶναι ταυτόχρονος περίπου μὲ τὴν τῆς Ἀμερικῆς.

Ἀφήνοντες κατὰ μέρος τὰς ἀφηρημένας αὐτὰς θεωρίας, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἐπίσημος Ἀμερική, δι' οὓς λόγους ἀνεφέραμεν, δὲν ἤθελε νὰ δυσαρεστηθῇ μὲ τὴν Τουρκίαν, φοβουμένη μήπως διακοποῦν αἱ μεταξὺ αὐτῶν σχέσεις ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἐν Ἀνατολῇ ἀμερικανικοῦ ἐμπορίου. Ἡ αὐτὴ ἱστορία τῶν ὑλικῶν συμφερόντων, ἡ ὁποία διέπει καὶ σήμερον ἀκόμη τὴν πολιτικὴν τῶν μεγάλων δυνάμεων, ἐκώλυε καὶ τότε τὴν πατρίδα τοῦ Μονρόε καὶ τοῦ Βάσιγκτον, ὅπως βοηθήσῃ τὴν παλαίουσαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν της Ἑλλάδα, παρὰ τὴν ἐνδόμυχον ἐπιθυμίαν ὄχι μόνον τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν κυβερνητῶν του.

Καὶ κατὰ τὸ 1825 εἷς ἀμερικανικὸς στόλος ὑπὸ κυβερνήτην τὸν *Ρότζερς*, ἐνεφανίσθη εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἐξεγείρας μεγάλην περιέργειαν καὶ κάποιαν ἀνησυχίαν μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων, οἱ ὁποῖοι ἐφοβήθησαν μήπως ὁ στόλος οὗτος ἠνοῦτο μὲ τὸν ἑλληνικόν, δεδομένων τῶν φιλελληνικῶν ἐκδηλώσεων αἱ ὁποῖαι ἐλάμβανον χώραν ὄχι μόνον μεταξὺ τοῦ λαοῦ ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπισήμων εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Καὶ μεταξὺ τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας ἐγεννήθη κάποια ἀνησυχία. Ἄλλοι ὑπώπτευον ὅτι διὰ τοῦ μέσου τούτου αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐπεζήτουν νὰ ἐκβιάσουν τὴν Τουρκίαν νὰ ὑπογράψῃ ἐμπορικὴν σύμβασιν μαζί των, ἄλλοι δὲ ὅτι αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐπρόκειτο νὰ ἐγκαταστήσουν προξένους εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ συνάψουν φιλικὰς σχέσεις μὲ τὴν ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας ταύτης. Ὁ Γάλλος ναύαρχος τῆς Μεσογείου *ντὲ Ριγνῦ* ἔσχεν ἐπανειλημμένας συνεντεύξεις μὲ τὸν Ἀμερικανὸν συνάδελφόν του, ὁ ὁποῖος ὅμως ἐδείχθη λίαν ἐπιφυλακτικός, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰς ἐκθέσεις τοῦ Γάλλου ναυάρχου πρὸς τὴν κυβέρνησίν του, τὰς σωζομένας μέχρι σήμερον εἰς τὸ γαλλικὸν ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κατέπληξε τὸν ντὲ Ριγνῦ ἦτο, ὅτι ὁ Ἀμερικανὸς ναύαρχος ἐδικαιολόγει τὴν πειρατείαν τὴν ὁποίαν ἦτο ἠναγκασμένος νὰ διεξάγῃ ὁ ἑλληνικὸς στόλος, καθ' ὅ μικρότερος καὶ ἀσθενέστερος ἀπὸ τὸν ἀντίπαλόν του τουρκικόν. Καθὼς λέγει ὁ ντὲ Ριγνῦ εἰς τὴν ἔκθεσίν του, ὁ Ἀμερικανὸς ἀξιωματικὸς τοῦ εἶπεν, ὅτι «ἐν ὅλῃ τῇ ὑπερβολῇ της, ἦτο ἡ πειρατεία ἓν τῶν μέσων τὰ ὁποῖα ἀπέμενον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἡ κοινὴ γνώμη θὰ τοὺς συγχωρήσῃ διὰ τοῦτο. Τὰς ἐνδιαφερομένας Μεγάλας Δυνάμεις ἀφορᾷ νὰ θέσουν τέρμα εἰς μίαν τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων διὰ τῆς φιλειρηνικῆς ἐπεμβάσεώς των».

Ἐν τούτοις ὁ Γάλλος ναύαρχος δὲν παρέλιπε νὰ παρατηρήσῃ εἰς τὴν ἔκθεσίν του, ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ ἀντέγραφον τὸ σχεδιαγράφημα τῆς νήσου Πάρου, ὅπου οἱ Ρῶσοι μετὰ τὸ 1770 εἶχον κάμει σταθμόν.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1825 ὁ ἀμερικανικὸς στόλος, ἀφοῦ ἐπεσκέφθη τὴν Σμύρνην, μετέβη εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυπλίου. Εἰσερχόμενος ὕψωσε τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν καὶ ἐχαιρέτησε δι' εἴκοσι καὶ ἑνὸς κανονιοβολισμῶν, ἀποδοθέντων ἀπὸ τὸ φρούριον τῆς πόλεως. Ἕλλην ὑπουργὸς ἐπεσκέφθη τὴν ναυαρχίδα, γενόμενος δεκτὸς δι' ἕνδεκα κανονιοβολισμῶν. Ὁ ναύαρχος τοῦ ἀμερικανικοῦ στόλου ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν ξηρὰν γενόμενος ἐπίσης δεκτὸς διὰ κανονιοβολισμῶν. Ὁ Πρόεδρος τῆς ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, δηλαδὴ ὁ Πρωθυπουργός, ἔσπευσε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν ἐπιοῦσαν τὸν ναύαρχον, γενόμενος δεκτὸς μετὰ τῶν συνήθων τιμῶν. Οἱ κάτοικοι ἐδεξιώθησαν ἐνθουσιωδῶς τὰ πληρώματα καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς διὰ τοὺς ὁποίους ὠργανώθησαν ἑορταί. Ἐν γένει καθ' ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν αἱ ἑλληνοαμερικανικαὶ σχέσεις ἦσαν φιλικώταται καὶ ὁ ἀμερικανικὸς λαὸς ἐπέδειξεν ὅλην αὐτοῦ τὴν συμπάθειαν. Καὶ ἂν ἡ ἀμερικανικὴ διπλωματία δὲν ἀνεμίχθη ἐμπράκτως καὶ δὲν συνετέλεσεν εἰς τὴν ταχυτέραν διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ λῆξιν τοῦ αἱματηροῦ τούτου ἀγῶνος, ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματα τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ μεγάλως ὠφέλησαν τοὺς ἀγωνιζομένους Ἕλληνας καὶ τὰ λιμοκτονοῦντα γυναικόπαιδα. ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

Ἀμέρικος *Βεσπούκης*· βλ. Βεσπούκης Ἀμέρικος.

ἀμεριμνησία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀμέριμνος, ἀφροντισία, κοιν. *ξενοιασιά*.

ἀμεριμνομέριμνος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· οὕτω μετέφρασεν ὁ Κοραῆς τὴν γαλλ. λέξιν *sinecure*, παραγομένην ἀπὸ τῆς λατιν. φράσεως *sine cura* (ἄνευ μερίμνης) καὶ χρησιμοποιουμένην, ὅπως λέγει ὁ Κοραῆς, «πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν ὑπουργημάτων, τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν ἄλλην μέριμναν προξενοῦν εἰς τὸν ὑπουργοῦντα, παρὰ τὴν μέριμναν νὰ λαμβάνῃ καὶ νὰ δαπανᾷ εἰς τὰς τρυφάς του ἀναισχύντως τοὺς ἱδρῶτας τοῦ λαοῦ». Β. Φ.

ἀμέριμνον *[Βοτ.]*. Συνώνυμον τῆς *δαλβεργίας*, τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*. Σ. Μ.

ἀμέριμνος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ κατεχόμενος ὑπὸ μεριμνῶν, ἄφροντις· || ὁ μὴ προκαλῶν μερίμνας· «ἀμέριμνος βίος». —Ἐπίρρ. *ἀμερίμνως*.

ἀμεριμνοσύνη (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀμέριμνος, ξέγνοιαστος, ξεγνοιασιά, ἀδιαφορία.

ἀμεριμνῶ *(—έω)*· εἶμαι ἀμέριμνος, εἶμαι ξέγνοιαστος, δὲν μὲ μέλει, ἀντίθ. *πολυπραγμονῶ* (κλίνεται κατὰ τὰ εἰς —έω ρήματα ὡς παράγωγον τοῦ *ἀμέριμνος*). Β. Φ.

Ἀμερινδ (Amerind). Ὅρος δι' οὗ δηλοῦται ἡ ἰθαγενὴς ἀμερικανικὴ φυλή. Σύμπτυξις τῶν λέξεων Ἀμερικανὸς Ἰνδός.

ἀμέριστος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ μερισθεὶς ἢ ὁ μὴ μεριζόμενος, ὁ μὴ ὑποκείμενος εἰς μερισμόν, ὁ ἐξ ὁλοκλήρου ὑπάρχων: «ἔτυχε τῆς ἀμερίστου ἀγάπης μας». —Ἐπίρρ. *ἀμερίστως*.

Ἄμερλινγκ (Amerling), *Κάρολος*. Τσέχος συγγραφεὺς (1806—1889), γεννηθεὶς ἐν Κλατάου τῆς Βοημίας. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικήν, ἀλλ' ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν, ἐζήτησε δὲ νὰ ἐκλαϊκεύσῃ τὰς ἐπιστήμας ταύτας ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ καὶ νὰ ἀφυπνίσῃ τὸ αἴσθημα τῆς ἀγάπης τῆς νεολαίας πρὸς αὐτάς. Συνετέλεσεν εἰς τὴν ἵδρυσιν ἐν Πράγᾳ οἰκονομικοφυσιολογικοῦ ἰνστιτούτου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1848 μέχρι τοῦ 1868 διετέλεσε διευθυντὴς τῆς ἀνωτέρας σχολῆς τῆς Πράγας καὶ ἔκαμνε καθ' ἑβδομάδα δημοσίας διαλέξεις. Κατώρθωσεν ἐπίσης νὰ συστήσῃ τὴν ἐν Πράγᾳ «Φυσιοκρατικὴν Ἑταιρίαν» (Fisiokraticky Spolek), ἥτις συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πόρων τῆς χώρας. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων των εἶναι: «Τὸ ἐντομολογικὸν βιβλίον» τὰ «Κυριακάτικα φύλλα διὰ τοὺς ἐργάτας», «Χημικὰ στοιχεῖα τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας», «Φυσικὰ προϊόντα τῆς Βοημίας» κτλ. Θ. Β.

—**Ἄμερλινγκ** (Amerling), *Φρειδερῖκος*. Αὐστριακὸς ζωγράφος (1803—1881) γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ. Ἐμαθήτευσεν εἰς Παρισίους παρὰ τῷ Ὁρατίῳ Βερνέ, ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ ὁποίου συνέθεσε δύο ἱστορικοὺς πίνακας, τὴν «*Διδώ*», καὶ τὸν «*Μωϋσῆν ἐν τῇ ἐρήμῳ*», χάρις εἰς τοὺς ὁποίους ἔλαβε τὸ πρῶτον βραβεῖον τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Εἶτα μεταβὰς εἰς Ρώμην καὶ Βενετίαν ἀφωσιώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν προσωπογραφίαν. Ἔγραψε κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πλείστας εἰκόνας, ἐν αἷς τὴν τοῦ αὐτοκράτορος *Φραγκίσκου Ἰωσὴφ* καὶ τοῦ ἀρχιδουκὸς *Ροδόλφου*, καὶ ἔγινεν ὁ προσωπογράφος τοῦ συρμοῦ. Ἡ τέχνη του, ἐλευθεριάζουσα ἀλλὰ πιστὴ καὶ ζωηρά, κατέθελγε πάντας. Εἰκόνισε πλείστους διασήμους ἄνδρας διὰ τὰ αὐστριακὰ ἀνάκτορα καὶ τὰ δημόσια ἱδρύματα, ἐν οἷς τὸν ἄλλοτε πρωθυπουργὸν πρίγκιπα *Σβάρτζενμπεργ*, τὸν κόμητα *Ἔδεν-Ζίχη*, τὸν *Γκριλλπάρτζερ*, τὸν πρίγκιπα *Βιντισγκρὲτζ* καὶ τὴν ὡραιοτέραν τῶν προσωπογραφιῶν του τοῦ *Θορβάλντσεν*. Ἐν Εὐρώπῃ ἐν τῷ μεταξὺ ἤρχετο προτιμωμένη ἡ γραφικὴ τῶν σκηνῶν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου καὶ ὁ Ἄμερλινγκ ἐστράφη πρὸς αὐτήν, τὰ ἔργα δὲ τοῦ εἴδους τούτου ὑπῆρξαν καὶ τὰ ἄριστα αὐτοῦ. Τούτων προεξέχουσιν ἡ «*Ρωμαία μετὰ τοῦ βρέφους της*», ἡ «*Χήρα*», ὁ «*Μικροψαρᾶς*», ἡ «*Μικρὰ Ἰταλίς*», ἡ «*Ἑλληνίς*», ἡ «*Ἀνατολίτισσα*», ἡ «*Λαουτιάρισσα*», ἡ «*Μπεμπέκα*», ἡ «*Μοῦσα τῆς τραγῳδίας*», τὸ «*Κοριτσάκι μὲ τὰ περιστέρια*» καὶ πλῆθος ἄλλων, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς συλλογάς. Θ. Β.

Ἀμερμουμνῆς, (ἐκ τοῦ ἀραβ. *Ἀμὶρ* ἢ *Ἐμὶρ-ἀλ-μουμινίν*). Ἐκάλουν οὕτω οἱ Βυζαντινοὶ τὸν ἡγεμόνα ἢ τὸν ἄρχοντα τῶν πιστῶν Μουσουλμάνων, ὁ ὁποῖος εἶχε συγχρόνως κοσμικὴν καὶ πνευματικὴν ἐξουσίαν, ἤτοι τοὺς *χαλίφας*. Κ. Μ. Κ.

Ἄμερμπαχ. Ἐκ τῶν περιφανεστέρων οὐμανιστῶν τῆς ἐποχῆς του (1503—1557), ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν φιλολογίαν, φιλοσοφίαν, θεολογίαν καὶ νομικήν. Προτεστάντης ὤν, προσῆλθε τῷ 1543 οἰκογενειακῶς εἰς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐξέδωκεν ἑρμηνείας εἰς διαφόρους Ἕλληνας καὶ Λατίνους κλασσικούς, ἔγραψε «de philosophia naturali lib. VI» καὶ πλεῖστα ἄλλα ἔργα. [Κατάλογον τῶν ἔργων ἴδε ἐν *Wetzer und Welte's* Kirchenlexikon 1, 709—711.] Δ. Σ. Μ.

— **Ἄμερμπαχ**, *Ἰωάννης*. Περίφημος τυπογράφος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος (1444—1514), γεννηθεὶς ἐν Rentlingen τῆς Βυρτεμβέργης. Μεταβὰς εἰς Παρισίους ἐξέμαθε τὴν τυπογραφίαν πλησίον τοῦ Ἰωάννου Λαπιέρ, τῷ δὲ 1475 ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Βασιλείαν, ὅπου συνέστησε τὸ τυπογραφεῖον αὐτοῦ. Ἀπέκτησε τάχιστα μεγίστην φήμην καὶ συνεδέθη στενῶς μετὰ τῶν πρώτων ἐγκυκλοπαιδικῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἀνήκει μεταξὺ τῶν πρώτων, οἵτινες εἰσήγαγον εἰς τὴν τυπογραφίαν τὰ λατινικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ κεφαλαῖα γράμματα, μὴ ὑπάρχοντα τότε ἐν χρήσει, ὁ δὲ τύπος τῶν γραμμάτων ἅτινα μετεχειρίσθη εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου ἐχρησίμευσεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὡς πρότυπον. Ἐκ τῶν πρώτων ἐκδόσεων αὐτοῦ εἶναι τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου (1492), τὰ ὁποῖα κατεῖχεν ἡ ἐπισκοπὴ τοῦ Μιλάνου, καὶ ἡ πρώτη ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου (1506)· εἶχε παρασκευάσει δὲ καὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, τῷ 1516—1526 εἰς ἐννέα τόμους, οἱ υἱοί του καὶ ὁ Φρομπέν. Ὁ Φιρμὲν Ντιντὸ ἀναφέρει ὅτι αἱ ἐκδόσεις τοῦ Ἄμερμπαχ διακρίνονται διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν κειμένων, τὸ ἀλάθητον αὐτῶν καὶ τὴν κομψότητα τῶν γραμμάτων. Θ. Β.

ἀμερόληπτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ λαμβάνων τὸ μέρος, τὴν ὑπεράσπισίν τινος, ὁ μὴ χαριζόμενος εἴς τινα, ὁ δίκαιος.— Ἐπίρρ. *ἀμερολήπτως*. Β. Φ.

ἀμεροληψία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀμερόληπτος, δικαιοσύνη.

Ἀμερόνγκεν (Amerongen). Χωρίον τῆς Ὁλλανδίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Οὐτρέχτης, ὅπου εὑρίσκεται ὁ πύργος τοῦ Ἀμερόνγκεν, ἀνήκων εἰς τὸν κόμητα Μπέντινκ. Εἰς τὸν πύργον τοῦτον ἦλθεν ὁ κάϊζερ Γουλιέλμος Β', μετὰ τὴν παραίτη-

Digitized by Google

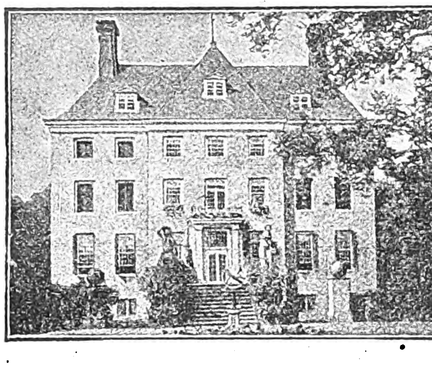

Ο πύργος τοῦ Ἀμερόνγκεν.

σιν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918, παρέμεινε δὲ ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1920.

Ἀμέρστια (Amherstia) *[Ἄστρον.]*. Ἀστεροειδὴς ὑπ' αὔξ. ἀριθμὸν 516, διακριτικόν: 1903 MG. Τὰ ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς του διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1910 εἶναι τὰ ἑξῆς: $a=2{,}682$, $T=1604$ ἡμ. $e=0{,}273$, $i=13^{0}3'$, $L=143^{0}.44'$, $\Omega=330^{0}.33'$; $\Pi=224^{0}53'$. Σ. Π.

ἀμερστία ἡ *εὐγενὴς* (Amherstia nobilis) *[Βοτ.]*. Δένδρον τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*, καλλωπιστικόν, γνωστότατον διὰ τὰ μεγάλα, ἄφθονα, ροδόχροα μετὰ κιτρίνων κηλίδων ἄνθη του. Ἰθαγενὲς τῶν Ἀνατ. Ἰνδιῶν. Σ. Μ.

Ἀμερσφοὺρτ (Amersfoort). Πόλις τῆς Ὀλλανδίας κειμένη παρὰ τὸν ποταμὸν Ἔμ (Eem) καὶ εἰς ἀπόστασιν 45 χλμ. ἀπὸ τοῦ Ἄμστερνταμ, τυγχάνουσα ἐκ τῶν σημαινόντων κέντρων διασταυρώσεως τῶν ἐν Ὀλλανδίᾳ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Κοσμεῖται ὑπὸ μνημείων γοτθικῆς τέχνης, ἔχουσα καὶ μουσεῖον ἔνθα φυλάττονται ἐνδιαφέροντα κειμήλια. Κάτοικοι 35.000 περίπου. Ἐν αὐτῇ ἐνεργεῖται σημαντικὸν ἐμπόριον καπνοῦ. Δ. Ε Μ.

ἀμέρωτος, —η, —ο· (ἰδιωματ.)· ὁ μὴ ἡμερωθείς, ἢ ὁ μὴ ἐξημερούμενος, ἄλλως *ἀνήμερος*: «τὸ παιδὶ εἶναι ἀμέρωτο» (=δὲν παύει νὰ κλαίῃ). Β. Φ.

ἀμεσεγγύητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐκεῖνος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἐδόθη μεσεγγύησις, ἐνέχυρον κατατεθειμένον παρὰ τρίτῳ τινί.—Ἐπίρρ. *ἀμεσεγγυήτως*.

Ἀμέσια *Σπέντα (=Οἱ ἅγιοι ἀθάνατοι) [Θρησκειολ.]*. Οὕτως ὀνομάζονται ἐν τῇ περσικῇ ἱερᾷ βίβλῳ *Ἀβέστᾳ* (νεοπερσιστὶ *Ἀμσιασπὲντ*) οἱ ἀρχάγγελοι τῆς θρησκείας τοῦ Ζωροάστρου, οἵτινες ὁμοῦ μετὰ τοῦ *Ἀχουραμάσδα (Ὑρμούσδ)*, οὗτινος θεωροῦνται ὡς βοηθοὶ καὶ σύμβουλοι καὶ ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐπλάσθησαν ἀθάνατοι, ἀποτελοῦσι τὰ ἑπτὰ ἀγαθὰ πνεύματα, ἀντιμέτωπα τῶν ὑπὸ τὸν πονηρὸν *Ἀγκραμαϊνγιοὺ* (Ἀρειμὰν) ἰσαρίθμων πονηρῶν πνευμάτων. Τὰ ὀνόματα τῶν ἓξ Ἀμέσια - Σπέντα, οἵτινες εἶναι προσωποποιήσεις διαφόρων ἀρετῶν, εἶναι τὰ ἑξῆς: *α') Βοχουμάνο (=εὔνοια κατὰ Πλούταρχον*, περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος 47), *β') Ἀσιὰ Βαχίστα (ἀλήθεια), γ') Ξιάθρα Βαΐρυὰ (εὐνομία), δ') Σπέντα Ἀρμαΐτὶ (σοφία), ε' καὶ στ')* πάντοτε ὁμοῦ κατονομάζονται οἱ *Χαουρβατὰτ* καὶ *Ἀμερετὰτ (πλοῦτος)*. Κατὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν οἱ ἀγαθοὶ ἀρχάγγελοι οὗτοι θὰ ὑπερισχύσωσι τῶν πονηρῶν καὶ θὰ συνεργασθῶσι μετὰ τοῦ Ἀχουραμάσδα εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς νέας βασιλείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Chantepie de la Saussaye*, Ἱστορία τῆς θρησκείας, δ' ἐκδ. II 221. *B. Geiger*, Die Amesa—Spenta (Ἐν Sitzungsberdchte der Wiener Akademie, 176 τόμος, 1916). *Geldner* ἐν Religion in Gesch. u. Gegenwart., β' ἐκδ. 1927 κ.ἅ. Π. Ι. Μ.

Ἀμέσιος (Ames William), *Γουλιέλμος*. Ἄγγλος πουριτανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1576 ἐν Ipswich τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κανταβριγίας. Διορισθεὶς εἰς τὸ αὐτόθι κολλέγιον, ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ τῷ 1609, συνεπείᾳ τῆς δριμυτάτης ἐπιθέσεώς του κατὰ τῆς κρατούσης ἐκλύσεως τῶν ἠθῶν. Τότε κατέφυγεν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἔγινε καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν Leiden τῆς Ὀλλανδίας καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του ἐδέχθη θέσιν πάστορος τῆς ἀγγλικῆς κοινότητος ἐν Ροττερδάμῃ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1633. Συνέγραψε πολλὰ σύγγράμματα ἐν πουριτανικῷ πνεύματι εἰς λατινικὴν γλῶσσαν καὶ δή: Medulla Theologiae (=μυελὸς θεολογίας, ἐν ᾧ ἀναπτύσσει τὸ δογματικὸν καὶ ἠθικὸν σύστημα τοῦ αὐστηροῦ Προτεσταντισμοῦ), περὶ συνειδήσεως, ἑρμηνείαν τῶν ψαλμῶν καὶ τῶν δύο ἐπιστολῶν τοῦ Πέτρου, περὶ πουριτανισμοῦ καὶ ἄλλα. Δ. Σ. Μ.

ἀμεσίτευτος, *—η,—ο·* ὁ μὴ διὰ μεσιτείας προελθών, ὁ μὴ χρησιμοποιήσας μεσίτην.

ἀμεσίτης (Amesit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *ὀρυκτῶν χλωριτῶν* καὶ δὴ εἰς τοὺς *ὀρθοχλωρίτας*. Εὑρίσκεται εἰς ἑξάπλευρα πινακίδια καὶ φυλλοειδῆ συσσωματώματα. Εἶναι πράσινος, ὅμοιος πρὸς τάλκην. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι ὑδροπυριτικὸν μαγνησιο-ἀργίλλιον. Ὁ μοριακός του τύπος εἶναι $H_4\,Mg_2\,Al_2\,Si\,O_9$, συνεπῶς εἶναι ὁ πτωχότατος εἰς διοξείδιον πυριτίου (SiO_2) ὀρθοχλωρίτης (21,4 τοῖς $^{0}/_{0}$ SiO_2). Εὑρέθη ἐπὶ ροδερύθρου ὀρυκτοῦ διασπόρου εἰς τὸ Chester (Μασσαχουσέτης). Γ. Κ. Γ.

Ἄμεσμπουρυ (Amesbury)· βλ. **Αἴημσπερυ.**

ἀμεσολάβητος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ ἄνευ μεσολαβήσεως λαμβάνων ὑπόστασιν, ἄμεσος.— Ἐπίρ. *ἀμεσολαβήτως*.

ἀμεσόνευρον (Amesoneuron Heer) *[Παλαιοφ.]*. Γένος *μονοκοτυληδόνων* ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν *σπαδικανθῶν*, ὅπερ ἀνευρέθη ὡς προβληματικὸν λείψανον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Amesoneuron plicatum* εἰς τὰ ἠωκαινικὰ στρώματα τῆς Βορνστέδης. Θ. Σ.

ἄμεσος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ ἄνευ μεσολαβήσεως ἑτέρου λαμβάνων ὑπόστασιν: «ἄμεσος συμμετοχή», ἡ αὐτοπρόσωπος συμμετοχή, «ἄμεσοι φόροι», οἱ ἀπὸ τοῦ πολίτου εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον καταβαλλόμενοι φόροι, «ἄμεσος κίνδυνος», ὁ ἀμέσως ἐπερχόμενος κίνδυνος· || ὁ ἄνευ ἀποδείξεως κατανοούμενος, διὸ συνωνυμεῖ πρὸς τὸ *ἀναπόδεικτος*, μεθ' οὗ καὶ συνεκφέρεται: «ἄμεσα καὶ ἀναπόδεικτα»· «ἄμεσος ἀντίληψις» ἡ κατανόησις πραγμάτων ἄνευ συλλογισμοῦ, ἡ εὔκολος καὶ παραχρῆμα γινομένη.— Ἐπίρρ. *ἀμέσως*· ἄνευ μεσολαβήσεως, ἄνευ ἀποδείξεως, παραχρῆμα, τάχιστα, ἄνευ ἀναβολῆς· || εἰς ὀλίγον προγενεστέραν ἐποχὴν ἀπηγγέλλετο μεγαλοφώνως ὑπὸ ὑπηρετῶν καταστημάτων καὶ ἰδίᾳ καφενείων ὡς ἀπάντησις εἰς τὸν προσκαλοῦντα πελάτην. Β. Φ.

—[ΣΤΡΑΤ. ΤΑΚΤ.]· βλ. **ἀσφάλεια.**

—[ΦΙΛΟΣΟΦ.]. Τῆς λέξεως *ἄμεσος* γίνεται χρῆσις, ὅταν πρόκειται περὶ σχέσεως συνδεούσης δύο ὅρους ἀπ' εὐθείας, μὴ παρεντιθεμένου τρίτου ὅρου· (πρβ. *ἀρχή, ἀξίωμα, αἴτημα, πόρισμα*). Οὕτω εἰς τὴν κλασσικὴν λογικὴν *ἄμεσος πρότασις* εἶναι ἡ πρότασις ἡ ἐκφέρουσα *ἀμέσως γνωστὴν* σχέσιν μεταξὺ τῶν ὅρων τῶν συνιστώντων αὐτὴν καὶ ἥτις ἑπομένως δὲν προκύπτει ἀπὸ οὐδεμίαν ἄλλην. Αἱ ἄμεσοι προτάσεις ἀποτελοῦσι τὰς *ἀρχὰς* ἀφ' ὧν ὁρμᾶται ἡ περαιτέρω ἔρευνα: «ἀρχὴ δ' ἐστὶν ἀποδείξεως πρότασις ἄμεσος· ἄμεσος δὲ ἧς μὴ ἔστιν ἄλλη προτέρα.» (*Ἀριστοτ.* Ἀναλ. ὑστ. I. 2)· παραδέχεται δὲ ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι αἱ ἀρχαί, ἀφ' ὧν ἡ ἀπόδειξις ὁρμᾶται, ἀνάγκη νὰ εἶναι γνωσταὶ εἰς ἡμᾶς ἄνευ ἀποδείξεως, διακρίνων οὕτω τὴν τῶν ἀμέσων ἐπιστήμην, ἥτις εἶναι ἀναπόδεικτος: «ἀνάγκη μὲν ἐπίστασθαι τὰ πρότερα καὶ ἐξ ὧν ἡ ἀπόδειξις, ἵσταται δὲ τὰ ἄμεσα· ταῦτα ἀναπόδεικτα ἀνάγκη εἶναι»· «ἡμεῖς φαμεν οὐ πᾶσαν ἐπιστήμην ἀποδεικτὴν εἶναι, ἀλλὰ τὴν τῶν ἀμέσων ἀναπόδεικτον». (Ἀναλ. ὑστ. I. 3).

Ἄμεσοι συλλογισμοὶ εἶναι οἱ συλλογισμοί, καθ' οὓς παράγεται κρίσις ἐξ ἄλλης, χωρὶς νὰ μεσολαβήσῃ τρίτη κρίσις (μέσος ὅρος), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἐμμέσους ἢ κυρίως συλλογισμούς, καθ' οὓς ὑπάρχει μέσος ὅρος καὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν τρία κυρίως σχήματα (καθόσον τρεῖς εἶναι αἱ διάφοροι δυναταὶ θέσεις τοῦ μέσου ὅρου ὡς πρὸς τοὺς λοιποὺς δύο· βλ. λ. συλλογισμός). Ἑπομένως ὅταν δὲν ὑπάρχῃ μέσος ὅρος προκύπτει ἄμεσος ἀκολουθία, ἂν καὶ ὑπό τινων ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ ἀμεσότης αὕτη εἶναι *φαινομενικὴ* καὶ ὅτι ἔχομεν ἐν προκειμένῳ συλλογισμοὺς ὑπαγομένους εἰς τὰ τρία διάφορα σχήματα συλλογισμῶν.

Εἰς τὴν ψυχολογίαν ἐθεωρήθη τὸ *ἄμεσον* ἀπὸ διαφόρους ἀπόψεις: Κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν αἱ αἰσθήσεις δίδουσι τὴν πεῖραν τοῦ ἀμέσου. Ἄμεσον εἶναι τὸ φαινόμενον πρὶν ἢ συντελεσθῇ οἱαδήποτε λογικὴ ἀνάλυσις τοῦ περιεχομένου τῆς ἐμπειρίας· ἔχομεν οὕτω τὰ ἄμεσα γεγονότα τῆς ἐμπειρίας, τὰ ἀποτελοῦντα περιεχόμενον τῆς ψυχολογίας. Πάντως ὅμως εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν ὑπάρχει ἐμπειρία, καθ' ἣν πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεως ἀντικειμένου νὰ μὴ συνετελέσθη οὐδεμία ἀφῃρημένη ἐργασία· ἤτοι ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἡ ἐμπειρία εἶναι γνῶσις προηγουμένη πάσης νοήσεως εἶναι ἐσφαλμένη (*Wundt*, System der Philosophie).

Ὡρίσθη ἐπίσης ὡς *ἄμεσον* πᾶν φαινόμενον συνειδήσεως παραγόμενον ἐν ἡμῖν χωρὶς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ *ἐγώ*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ φαινόμενα ἐφ' ὧν τὸ ἐγὼ ἀντιδρᾷ καὶ τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς δι' αὐτῆς ταύτης τῆς ἀντιδράσεως καθίστανται νοητά. Ὁ Bergson εἰς τὸ ἔργον του «Sur les données immediates de la conscience» θεωρεῖ δύο διάφορα ἐγὼ (ἢ μᾶλλον παρουσιάζει τὸ ἐγὼ ὑπὸ δύο διαφόρους ὄψεις), τῶν ὁποίων τὸ ἓν εἶναι ὡσὰν προβολὴ τοῦ ἑτέρου· βαθεῖα συγκεντρωτικὴ σκέψις φέρει ἡμᾶς πρὸς τὸ ἓν ἐγὼ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ διακρίνωμεν τὰς ἐσωτερικὰς ἡμῶν καταστάσεις ὡς ὄντα ἐν ζωῇ εὑρισκόμενα, προϊόντα δὲ διαρκῶς εἰς σχηματισμόν. Σπάνιαι δὲ εἶναι αἱ στιγμαὶ ὅπου κατορθοῦμεν οὕτω νὰ συγκεντρωθῶμεν· τὸ σύνηθες εἶναι νὰ ζῶμεν ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ μας· νὰ διακρίνωμεν ἀπὸ τὸ ὡς ἀνωτέρω ἐγώ μας μόνον τὴν σκιάν του.

Διαμφισβητεῖται ὑπό τινων τὸ ἐὰν προφθάνωμεν νὰ ἀντιληφθῶμεν τοῦ ἀμέσου· ὑποστηρίζεται δὲ ὅτι τὰ ἄμεσα δεδομένα τῆς συνειδήσεως προκύπτουν ἀπὸ γενικοποίησιν, ἀπὸ ἀφαίρεσιν· ὅπως π.χ. πόνος τὸν ὁποῖον δοκιμάζω στιγμήν τινα, δὲν εἶναι ἄμεσος μόλις διακρίνω καὶ ἐκφράσω αὐτὸν ὡς πρὸς τὴν ἄμεσον γνῶσιν τὴν ἀλάθητον καὶ τελείαν, αὕτη ἀνάγεται εἰς σημεῖον ἐξαφανιζόμενον εἰς τὴν διάρκειαν· εἶναι ἡ γνῶσις ἀστραπῆς... (A. Fouillée).

Ἄμεσος γνῶσις.— Καλεῖται οὕτω:

α') Γνῶσις καθ' ἣν δὲν ὑπάρχει διάμεσον μεταξὺ γινώσκοντος (ὑποκειμένου) καὶ γινωσκομένου (ἀντικειμένου)· ἄμεσος δὲ πρὸ παντὸς γνῶσις εἶναι ἐκείνη καθ' ἣν τὸ νοοῦν ὑποκείμενον ἀντιλαμβάνεται ἑαυτοῦ, ἤτοι θεωρεῖται τὸ ὑποκείμενον ὡς ἀντικείμενον δεδομένον ἀμέσως ἐν ἑαυτῷ (πρβλ. *αὐτοσυνειδησία*).

β') Γνῶσις καθ' ἣν δὲν ὑπάρχει διάμεσον μεταξὺ δύο ἀντικειμένων τῆς σκέψεως, τὰ ὁποῖα συνδέει ὁ νοῦς· π. χ. ἡ διαδοχὴ δύο χρονικῶν στιγμῶν εἶναι ἄμεσος, ὅταν δὲν περιλαμβάνηται τρίτη χρονικὴ στιγμὴ μεταξὺ αὐτῶν.

γ') Γνῶσις ἐσχάτη ἢ ἀρχική, μὴ ἐπιδεχομένη περαιτέρω ἀνάλυσιν καὶ τῆς ὁποίας ἑπομένως ἡ ἐπιβεβαίωσις δὲν γίνεται διὰ τῆς λογικῆς· ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν χρησιμοποιεῖται συνήθως ἡ φράσις «*ἄμεσον αἴσθημα*». Οὕτω διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσω τι ἢ νὰ ἀρνηθῶ, ἀναχωρῶ ἐκ τοῦ ἀμέσου αἰσθήματος ὅπερ δοκιμάζω· π. χ. προκειμένου περὶ κινήσεως ἀναχωρῶ ἐκ τῆς ἀμέσου συνειδήσεως τῆς κινητικότητος καὶ θεωρῶ ὡς δεδομένον ἐκεῖνο ὅπερ ὅλος ὁ κόσμος παραδέχεται. Τοιαύτης ἀμέσου γνώσεως ὁ Ἀριστοτέλης διέκρινε δύο εἴδη: 1) τὴν ἄμεσον γνῶσιν τὴν εἰς ἡμᾶς παρεχομένην διὰ τῶν αἰσθήσεων κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν, ὅπως π. χ. εἶναι ἡ κοινὴ ἀναπαράστασις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ ἡμῶν αὐτῶν· 2) τὴν φύσει ἢ καθ' ἑαυτὸ ἄμεσον γνῶσιν, ἡ ὁποία ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὸ ἀντικείμενον· εἶναι ἑπομένως καθολικωτάτη ἀρχή, ἀφ' ἧς ἡ ἀπόδειξις ὁρμᾶται. Τὰς καθολικωτάτας αὐτὰς ἀρχὰς ἔχει τὴν δύναμιν, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ὁ νοῦς νὰ γινώσκῃ ἀμέσως, ἐποπτικῶς καὶ διὰ τοῦτο ἄνευ πλάνης: «πρότερα δ' ἐστὶ καὶ γνωριμώτερα διχῶς, οὐ γὰρ ταὐτὸν πρότερον τῇ φύσει καὶ πρὸς ἡμᾶς πρότερον... λέγω δὲ πρὸς ἡμᾶς μὲν πρότερα καὶ γνωριμώτερα τὰ ἐγγύτερον τῆς αἰσθήσεως, ἁπλῶς δὲ πρότερα καὶ γνωριμώτερα τὰ πορρώτερον· ἔστι δὲ πορρωτάτω μὲν τὰ καθόλου μάλιστα· ἐγγυτάτω δὲ τὰ καθ' ἕκαστα.» (Ἀναλ. προτ. 11, 2, 3).

Διακρίνεται κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἡ ἄμεσος γνῶσις εἰς *ψυχολογικῶς ἀρχικὴν* καὶ εἰς *λογικῶς ἀρχικήν*· ἀλλὰ ἡ ψυχολογικῶς ἀρχικὴ γνῶσις εἶναι *φαινομενικῶς* ἄμεσος, διότι πράγματι προκύπτει ἀπὸ πολλὴν ἐργασίαν ἀνεπιγνώστως, τὴν ὁποίαν ὅμως ἡ κριτικὴ ἀνάλυσις ἀνακαλύπτει καὶ ἥτις ἑπομένως δὲν εἶναι γνῶσις μὴ ἔχουσα ἄλλην προτέραν λογικῶς· ἤτοι ἡ ψυχολογικῶς ἀρχικὴ γνῶσις ὑπόκειται πάντοτε εἰς κριτικὴν ἀναθεώρησιν· ὅθεν ἀγόμεθα εἰς τὸ ν' ἀμφιβάλλωμεν ἂν ὑπάρχῃ τι τὸ λογικῶς ἀρχικὸν (βλ. λ. ἀξίωμα), καθόσον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς περιπίπτομεν εἰς τὸ ἕτερον.

Ὁ Joufflot εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Mélanges philosophiques. Psychologie» γράφει: Ἐντὸς ἡμῶν ἀναπτύσσεται ἀρχή τις διαρκῶς τείνουσα νὰ συλλάβῃ τὰς πραγματικότητας, τὰς ὁποίας ὁ κόσμος περιέχει· ἡ ἀρχὴ αὕτη δὲν σταματᾷ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν πραγμάτων, εἰς τὰ φαινόμενα ταῦτα, τὰ ὁποῖα καθίστανται ἀμέσως πρόδηλα εἰς ἡμᾶς· προχωρεῖ περαιτέρω εἰς κόσμον κεκρυμμένον, ὅπου ὁ ὀφθαλμὸς δὲν εἰσχωρεῖ καὶ τὸν ὁποῖον ἡ χεὶρ δὲν δύναται νὰ ἐγγίσῃ».

Ὁ Poincaré εἰς τὸ ἔργον του «Science et hypothèse» ἐξετάζει ζητήματα πρώτων ἀρχῶν· οὕτω π.χ. διὰ τὰς πρώτας ἀρχὰς εἰς τὴν εὐκλείδειον γεωμετρίαν ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι αὗται δὲν ἐπιβάλλονται ὑπὸ τῆς λογικῆς, ἀλλ' ὅτι εἶναι συμφωνίαι, συμφωνίαι ὅμως αἱ μᾶλλον ἄνετοι δι' ἡμᾶς.

Ἄμεσον δεδομένον. — Ἀντικείμενόν τι ἀμέσου γνώσεως καλεῖται *ἄμεσον δεδομένον* διὰ τὸν γινώσκοντα νοῦν· ἄμεσον δεδομένον θεωρεῖται καὶ πᾶν ὅ,τι ἀμέσως ἀντιλαμβανόμεθα, ἀδιάφορον ἂν τοῦτο σχετίζεται πρός τι ἀντικείμενον ἢ μή· οὕτω ὡς ἀμέσως δεδομένα εἰς τὴν ἡμετέραν συνείδησιν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νοοῦνται τὰ συναισθήματα καὶ πάθη ἡμῶν, καθὼς ἐπίσης αἱ παραστάσεις καὶ εἰκόνες τῆς φαντασίας (*Wundt*, System der Philosophie). Τὸ γνώρισμα ὅμως τοῦτο εἶναι ψυχολογικῆς φύσεως.

Ἔχομεν ἄμεσα δεδόμενα τῆς ὁράσεως, τῆς ἁφῆς, τῶν μυϊκῶν ἐν γένει αἰσθήσεων, αἵτινες συντείνουσιν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ διαστήματος (γεωμετρικοῦ διαστήματος, ὀπτικοῦ, ψηλαφητοῦ, παραστατικοῦ κτλ). Ἄμεσα δεδόμενα εἶναι καὶ ἀλήθειαι ἀμέσως προφανεῖς, προκύπτουσαι ἀπὸ τὴν ἄμεσον διαίσθησιν· δυνάμεθα ὅμως ἐν προκειμένῳ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἀλήθειαι

Digitized by Google

τινὲς φαίνονται ἄμεσοι, ἐνῷ εἶναι πράγματι ἔμμεσοι· καὶ ἀντιστρόφως ἀλήθειαι φαινόμεναι ἔμμεσοι εἶναι πράγματι ἄμεσοι, διότι τὸ διάμεσον εἶναι οὕτως εἰπεῖν παράσιτον.

Εἰς τὴν Μηχανικὴν ὅπως καὶ εἰς τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς, εἰς τὴν Φυσικήν, προκειμένου περὶ τῆς γενετικῆς μεθόδου τῶν θεμελιωδῶν ἐννοιῶν, ζητεῖται ὅπως τὰ θεωρούμενα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡς ἄμεσα δεδομένα τῶν αἰσθήσεων ἀναχυθῶσιν εἰς ἄλλα ἀρχικὰ δεδομένα. Ἀπὸ τὸ ἀρχικὸν δεδομένον τῆς παρατηρήσεως βαδίζομεν πρὸς τὰ ἀρχικὰ δεδομένα τὰ ὁποῖα ἡ ἐκ τοῦ πειράματος σκέψις ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς νὰ θεωρῶμεν ὡς ἀρχικά. Ἐπροτάθη ἐπίσης καὶ ὁ ἑξῆς ὁρισμός: ἄμεσος γνῶσις καὶ ἄμεσον δεδομένον εἶναι γνῶσις ἐσχάτη ἢ πρώτη, πέραν τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον νὰ ὠθήσῃ τις τὴν ἀνάλυσιν καὶ ἥτις ἑπομένως πρέπει νὰ θεωρῆται ἄνευ ἐπιφυλάξεως ὡς ἀληθὴς καὶ πραγματική. Ἐπὶ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου ἠγέρθησαν ἀντιρρήσεις καὶ ὑπεστηρίχθη ὅτι τὸ ἔσχατον δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκην ἀληθὲς καὶ ὅτι γνῶσις ἐστερημένη παντὸς μὴ προκύπτοντος ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀντικειμένου εἶναι κάτι τι ἀδύνατον· δὲν εἶναι τουτέστι δυνατὸν ν' ἀποκλείσωμεν τὸ ὑποκείμενον ἐντελῶς ἀπὸ τὴν κυρίαν του γνῶσιν, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι τὸ γινῶσκον· καὶ ἑπομένως δὲν εἶναι δυνατὸν πᾶν ἄμεσον δεδομένον νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀντικειμενικόν.

Εἰς τὴν γενικὴν θεωρίαν τῆς γνώσεως προέκυψαν διάφοροι φιλοσοφικαὶ ἀπόψεις, ἀναλόγως τῶν διαφόρων τρόπων, καθ' οὓς ἐνοήθησαν τὰ ἄμεσα δεδομένα. Ὁ ἐμπειρισμὸς εἶναι φιλοσοφία τοῦ ἀμέσως δεδομένου, τοῦ ἀναπαριστανομένου ἀντικειμένου· τονίζεται ἐν τῷ ἐμπειρισμῷ ἡ ἀξία τῆς ἐμπειρίας εἰς τὴν ἐπιστήμην, εἰς τὴν πρᾶξιν, εἰς τὴν τέχνην. Εἰς τὸν ἱστορισμόν, εἰς τὸν ψυχολογισμὸν καὶ εἰς τὰ ἄλλα φιλοσοφικὰ συστήματα ἀνευρίσκομεν τὰς ἐμπειροθετικιστικὰς ἀντιλήψεις. Τὸν ἐμπειρισμὸν τείνει νὰ διαδεχθῇ ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος. Ἡ πραγματικότης τῆς συνήθους ζωῆς παραδέχεται πᾶσαν ποιότητα εὐθὺς ὡς πραγματικήν, οἵα αὕτη ἐμφανίζεται *(Geiger)*· ἐνῷ ἡ φυσικὴ πραγματικότης κατὰ πολὺ ἀπομακρύνεται ταύτης· οὕτως ἡ Φυσικὴ ὑπήγαγε τὰς ποιότητας τῆς αἰσθήσεως, τὰ χρώματα, τοὺς ἤχους εἰς τὴν ὑποκειμενικότητα. Ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος ἔτι μᾶλλον προχωρεῖ· σχετικοποιεῖ καὶ ὑποκειμενικοποιεῖ προσέτι τὸν χρόνον καὶ τὸν χῶρον.

Π. ΖΕΡΒΟΣ

— **ἄμεσος** *γένεσις [Βιολογ.]*. Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ κυττάρου μέχρι τῆς ἕκτης δεκαετηρίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐνόμιζον τὴν διαίρεσια τοῦ κυττάρου καὶ τοῦ πυρῆνος ὡς ἁπλῆν επεξεργασίαν. Ἐνόμιζον δηλαδὴ ὅτι τὸ κύτταρον γίνεται ὠοειδὲς ὡς καὶ ὁ πυρήν, ὅστις συσφίγγεται περὶ τὸ μέσον. Τῆς συσφίγξεως δὲ ταύτης προχωρούσης ὁ πυρὴν τέμνεται καὶ διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ἅτινα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀποχωρίζονται ἀλλήλων, καὶ τοιουτοτρόπως γεννῶνται δύο πυρῆνες· συγχρόνως ὅμως καὶ τὸ κύτταρον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ἅτινα κατ' ἀρχὰς εὑρίσκονται πλησίον ἀλλήλων, εἶτα ὅμως ἀποχωρίζονται καὶ οὕτω γεννῶνται δύο κύτταρα ἀκέραια, ἅτινα παρήχθησαν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ κυττάρου. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς γενέσεως τοῦ κυττάρου καλεῖται *ἄμεσος γένεσις*. Ἀπαντᾷ δὲ ἐπί τινων γηραιῶν κυττάρων ἢ καὶ μεταπεπλασμένων τοιούτων.

Ι. ΜΕΝΕΓΑΚΙΣ

— **ἄμεσος** *γραφή [Πνευματ.]*· βλ. **πνευματογραφία**.

— **ἄμεσος** *ὁμιλία [Πνευματ.]*· βλ. **πνευματοφωνία**.

ἀμεσότης (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ ἀμέσου, τοῦ εὐθέως καὶ παραχρῆμα συντελουμένου.

ἀμεσουράνητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεσουρανήσας, ὁ μὴ φθάσας εἰς τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ, εἰς τὸν μεσημβρινόν, ἐπὶ ἀστέρων καὶ τοῦ ἡλίου· || **μεταφ.** ὁ μὴ φθάσας εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς δόξης.

Β. Φ.

Ἀμεσσίας· βλ. Ἀμασίας.

ἄμεστος, *—η*, *—ον* (δημοτ)· αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι ἀκόμη μεστός, γεμᾶτος, τελειωμένος, ὥριμος· κυριολεκτεῖται ἐπὶ τῶν καρπῶν καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν δημητριακῶν καὶ τῶν ὀσπρίων.

ἀμέστωτος, *—η*, *—ο*· ὁ ἄμεστος.

Ἀμεσφοὺτ (Ras El Amesfut) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀλγερίας, ἡ ἀνατολικὴ ἄκρα τοῦ ὅρμου τοῦ σχηματιζομένου ἀνατολ. τοῦ ἀκρωτ. Cap Blanc (πλάτ. 36°37', μῆκ. 2°15' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1909: Cape Ivi to Algiers) εἰς $2\frac{1}{2}$ μίλ. ἀνατολ. τοῦ λιμένος τοῦ *Σερσέλ* (Shershel). Ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ σχηματιζομένῳ ὅρμῳ, ἐκβάλλουσιν οἱ *Οὐαντὶ* καὶ *Ἀσιὲμ* (Hashem) τροφοδοτούμενοι ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῶν καταρρεόντων ἀπὸ τὴν βουνοσειρά *Σιενουά*, ἧς ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ (2959 ποδ.) μετὰ τῶν κιτρινοχρόων ἀπορρώγων τοῦ Cap Blanc χρησιμεύουν πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ *ἀγκυροβολίου Ἀμεσφούτ*.

Σ. Ε. Λ.

ἀμετάβατος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ δυνάμενος νὰ μεταβιβασθῇ ἢ νὰ μεταβῇ.

—ἀμετάβατα ῥήματα. Οὕτω λέγονται τὰ ῥήματα διὰ τῶν ὁποίων δηλοῦται ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου δὲν μεταβαίνει εἰς ἄλλο τι, ἀλλὰ περιορίζεται ἐν αὐτῷ καὶ μόνῳ· οὕτω δὲ ἐκ τῶν συμφραζομένων, καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀντικειμένου, ὁδηγούμεθα εἰς τὴν ὡς ἀμεταβάτου ἐκδοχὴν τοῦ ῥήματος· π. χ. «*ἄγω εἰς τοὺς πολεμίους*», τὸ ἄγω εἶναι ἀμετάβατον καὶ σημαίνει «*πορεύομαι κατὰ τῶν ἐχθρῶν*», ἐνῷ τοὐναντίον εἰς τὴν φράσιν «*ἄγω τὸν στρατὸν εἰς τοὺς πολεμίους*» τὸ ἄγω εἶναι μεταβατικὸν καὶ σημαίνει «*ὁδηγῶ τὸν στρατὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν*». Ἕνεκα τούτου πλεῖστα ῥήματα καὶ πάλαι, μάλιστα δὲ σήμερον, λαμβάνονται καὶ μεταβατικῶς καὶ ἀμεταβάτως· π. χ. «*κόβω ξύλα*» μεταβ., ἀλλὰ «*ἔκοψε τὸ γάλα*» ἀμετάβ., «*πετάω*» ἀμετάβ., ἀλλὰ «*πετάω πέτρες*» μεταβ., «*παίζει καλὰ ἡ λύρα*» ἀμετάβ, ἀλλὰ «*παίζω καλὰ τὴ λύρα*» μεταβ. Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ ἀμετάβατος χρῆσις τοῦ «*καθίζω* (=κάθημαι) — *ἐκάθισα — θὰ καθίσω*» (μὲ ι) ἀπὸ τοῦ «*καθίζω τινά*» (=βάλλω τινὰ νὰ καθίσῃ) μεταβ.· «*χαίρομαι*» ἀμετάβ., ἀλλὰ «*νὰ σὲ χαίρεται ποῦ σ' ἔχει*» μεταβ.

Πολλὰ ῥήματα πάλαι καὶ σήμερον καθίστανται ἀμετάβατα ἀπὸ μεταβατικῶν καὶ τοὐναντίον μεταβατικὰ ἀπὸ ἀμεταβάτων διὰ συνθέσεως· π. χ. «*βάλλω τι*» (=ρίπτω τι), ἀλλὰ «*ὁ ποταμὸς ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν*» ἀμετάβ., «*βαίνω*» (=βαδίζω) ἀμετάβ., ἀλλὰ «*διαβαίνω τὸν ποταμὸν*» μεταβ., ὁμοίως «*κινάω νὰ πάω 'ς τὴ χώρα*» ἀμετάβ., ἀλλὰ «*τὸν παρακινάω νὰ φύγῃ*» μεταβ. (βλ. *Ἐπιστημ. Ἐπετηρ.* τόμ. 4 σελ. 89 κ. ἑ.).

Β. Φ.

ἀμεταβίβαστος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ μὴ μεταβιβασθεὶς ἢ μὴ μεταβιβαζόμενος: «ἀμεταβίβαστον δικαίωμα, — χρέος, — κυριότης» κ. τ. τ.

ἀμεταβλησία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι ἀμετάβλητον, σταθερότης.

ἀμετάβλητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἀλλάσσων, ὁ μὴ μεταβάλλων κατάστασιν, ὑπόστασιν, γνώμην, σταθερός, ἀναλλοίωτος: «ἀμετάβλητος χρωματισμός,— χαρακτήρ».— Ἐπίρρ. *ἀμεταβλήτως*.

ἀμετάβολος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ μὴ μεταβαλλόμενος, ἀμετάβλητος.

— **ἀμετάβολα** *γράμματα*, ἢ ὀρθότερον *ἀμετάβολοι φθόγγοι*. Λέγονται ὑπὸ τῶν παλαιῶν γραμματικῶν τὰ ὑγρὰ καὶ ἔνρινα (λ, ρ, μ, ν), διότι ταῦτα ὡς χαρακτῆρες ῥημάτων καὶ ὀνομάτων μένουσιν ἀπαθεῖς ἐν τῇ κλίσει· οὕτω κατὰ τὸν Χοιροβοσκόν: «ἀμετάβολα γὰρ λέγονται παρὰ τὸ μὴ μεταβάλλεσθαι ἐν ταῖς μέλλουσι τῶν ῥημάτων, μηδὲ ἐν ταῖς κλίσεσι τῶν ὀνομάτων· οἷον κείρω — κερῶ, φθείρω — φθερῶ, Πλάτων — Πλάτωνος, Ἕκτωρ — Ἕκτορος». Ἐνῷ δηλ. τοὐναντίον πλέκω — πλέξω, γράφω — γράψω, κόραξ—κόρακος, ἄραψ — ἄραβος, ἐν οἷς ὁ χαρακτὴρ μεταβάλλεται.

Β. Φ.

ἀμετάγγιστος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ μὴ μεταγγισθεὶς ἢ μὴ μεταγγιζόμενος, ἐπὶ ὑγροῦ ἀντλουμένου εἰς ἕτερον ἀγγεῖον, οἷον οἴνου, ζύθου κττ.

ἀμεταγλώττιστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταγλωττισθείς, ὁ μὴ μεταφρασθείς.

ἀμετάγνωστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐκεῖνος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν μεταγινώσκει τις, δὲν μετανοεῖ: «ἡδονὴ ἀμετάγνωστος», ἡ ἡδονὴ ἡ ὁποία δὲν φέρει μεταμέλειαν· «μῖσος ἀμετάγνωστον» ἄσπονδον μῖσος. —Ἐπίρρ. *ἀμεταγνώστως*.

ἀμετάγραπτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταγραφείς, ὁ μὴ ἀντιγραφείς, ἀμετάγραφος.

ἀμεταγύριστος, *—η*, *—ο*· καὶ ἰδιωματ. *ἀματαγύριστος*· αὐτὸς ποὺ δὲν γυρίζει ὀπίσω, δὲν ἐπιστρέφει, ἀγύριστος.

ἀμεταδοσία (ἡ)· τὸ νὰ μὴ μεταδίδῃ τις εἰς ἄλλον.

ἀμετάδοτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταδοθείς· || **ἐνεργ.**, ὁ μὴ μεταδίδων.

ἀμετάθετος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μετατεθείς, ἢ ὁ μὴ μετατιθέμενος, ὁ μὴ μεταβάλλων θέσιν, ὁ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ διαρκῶς παραμένων, ἀμετατόπιστος· || τὸ *ἀμετάθετον* ὡς οὐσιαστ., τὸ νὰ εἶναί τις ἀμετάθετος, τὸ νὰ μὴ εἶναι δυνατὴ ἡ μετάθεσις: «τὸ ἀμετάθετον τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων». —Ἐπίρρ. *ἀμεταθέτως*.

ἀμετακινησία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀμετακίνητος, σταθερὸς ἐν τῇ θέσει του.

ἀμετακίνητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μετακινηθείς, ἢ ὁ μὴ μετακινούμενος, ὁ σταθερὸς ἐν τῇ θέσει του, ἀμετατόπιστος.—Ἐπίρρ. *ἀμετακινήτως*.

ἀμετάκλητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μετακληθείς, ὁ μὴ προσκληθεὶς ἔκ τινος τόπου· || ὁ μὴ ἀνακαλούμενος, ὁ μὴ ματαιούμενος: «δωρεὰ ἀμετάκλητος».— Ἐπίρρ. *ἀμετακλήτως*.

ἀμετακόμιστος (ὁ ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μετακομισθείς, ἢ ὁ μὴ μετακομιζόμενος, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ μετακομισθῇ, νὰ μεταφερθῇ.

ἀμετάλαβος ἢ *ἀμεταλάβωτος*, *—η*, *—ον*· ὁ μὴ μεταλαβὼν τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἄλλως *ἀκοινώνητος*. (Ἀμφότεραι αἱ λέξεις παρήχθησαν ἀπὸ τοῦ ἀορίστου *μετάλαβα*, καθὰ ἀπὸ τοῦ *ἔφαγα* παρήχθησαν αἱ λέξεις *ἄφαγος* καὶ *ἀφάγωτος)*.

Β. Φ.

ἀμεταλαμπάδευτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταλαμπαδευθείς, ὁ μὴ μεταδοθεὶς ὡς, τρόπον τινά, διὰ λαμπάδος τὸ φῶς.

ἀμετάληπτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὅρος γραμματικός· ὁ μὴ μεταλαμβανόμενος, ὁ μὴ λαμβανόμενος ἐπὶ ἄλλης ἐννοίας, ἐπὶ συνωνύμων λέξεων· πρβλ. *ἀντιμεταλαμβάνω*.

ἀμέταλλα ἢ *μεταλλοειδῆ*. Οὕτω λέγονται τὰ ἁπλᾶ χημικὰ στοιχεῖα τὰ μὴ μετέχοντα τῶν ἰδιοτήτων τῶν μετάλλων (βλ. **μεταλλοειδῆ**).

Δ. Τ.

ἀμετάλλακτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἀμετάβλητος.— Ἐπίρρ. *ἀμεταλλάκτως*.

ἀμετάλλευτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ διὰ μεταλλεύσεως ἀναζητηθείς, ἀνεκμετάλλευτος.

ἀμεταμέλητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ προκαλῶν μεταμέλειαν, ἐκεῖνος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν μεταμελούμεθα: «ἀμεταμέλητος πρᾶξις, — λόγος,— ἡδονή»· || ὁ μὴ μεταμελούμενος, ὁ ἀμετανόητος.— Ἐπίρρ. *ἀμεταμελήτως*.

ἀμεταμόρφωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταβαλὼν μορφήν.

ἀμεταμφίεστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταμφιεσθεὶς ἢ ὁ μὴ μετημφιεσμένος, ὁ μὴ μεταβαλὼν ἀμφίεσιν.

ἀμετανάστευτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταναστεύσας ἢ μεταναστεύων.

ἀμετανοησία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀμετανόητος, τὸ νὰ μὴ μετανοῇ τις.

ἀμετανόητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μετανοῶν, ὁ μὴ μεταμελούμενος, ἀμεταμέλητος. — Ἐπίρρ. *ἀμετανοήτως*.

ἀμετάνοιωτος, *—η*, *—ο*· (ἰδιωματ.), αὐτὸς ποὺ δὲν μετανοιώνει, ἀμετανόητος, ἀμεταμέλητος.

ἀμετάπειστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταπειθόμενος, ὁ μὴ μεταβάλλων γνώμην, ὁ ἐμμένων εἰς τὴν γνώμην του, ἀνένδοτος.—Ἐπίρρ. *ἀμεταπείστως*.

ἀμετάπεμπτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ γενόμενος μετάπεμπτος, ὁ μὴ προσκληθείς.

ἀμετάπλαστος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ μὴ μεταπλασσόμενος, ὁ μὴ ἐπιδεκτικὸς μεταπλασμοῦ, ὁ ἀμετάβλητος κατὰ τὸ σχῆμα.

ἀμεταποίητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταποιηθείς, ἢ ὁ μὴ μεταποιούμενος, μετασκευαζόμενος.

ἀμετάπτωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταπίπτων, ὁ μὴ μεταβάλλων μορφήν, κατάστασιν, ὑπόστασιν κ.τ.τ. ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἀμετάβλητος, μόνιμος, ἀκλόνητος, βέβαιος.

Β. Φ.

ἀμεταπώλητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταπωληθείς.

ἀμεταρρύθμιστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταρρυθμισθείς, ὁ μὴ μεταβεβλημένος κατὰ τὸν ῥυθμόν, κατὰ τὴν διάταξιν τῶν μερῶν αὐτοῦ.

ἀμετασάλευτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μετασαλευόμενος, ὁ μὴ μετακινούμενος, ὁ μὴ μετακινηθείς.

ἀμετασκεύαστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μετασκευασθείς, ὁ μὴ τυχὼν μετασκευῆς, μεταρρυθμίσεως.

ἀμετάστατος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταστάς, ἢ ὁ μὴ μεθιστάμενος, ἀμετάβλητος, σταθερός.

ἀμετάστρεπτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταστρεφόμενος, ὁ μὴ στρεφόμενος πρὸς τὰ ὀπίσω.— Ἐπίρρ. *ἀμεταστρέπτως*.

ἀμετάστροφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταστραφεὶς ἢ μεταστρεφόμενος, ἀμετάτρεπτος, ἀμετάβλητος.

ἀμετατόπιστος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ μὴ μετατοπισθεὶς ἢ ὁ μὴ μετατοπιζόμενος, ὁ μὴ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετακομιζόμενος.

Digitized by Google

ἀμετάτρεπτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μετατρεπόμενος, ἀμεταποίητος, ἀμετάβλητος· || ὁ μὴ μετατρεπόμενος τὴν γνώμην, ἀκλόνητος, σταθερός.— Ἐπίρρ. *ἀμετατρέπτως*.

ἀμετάτροπος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἀμετάτρεπτος.

ἀμετάφερτος, *—η*, *—ο* (δημοτ.), αὐτὸς ποῦ δὲν μετεφέρθη εἰς ἄλλον τόπον, ὁ μὴ μετενεχθείς.

ἀμεταφόρητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταφορηθείς, ὁ μὴ μετενεχθεὶς εἰς ἄλλον τόπον· || ὁ μὴ δυνάμενος νὰ μετενεχθῇ.

ἀμετάφραστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεταφρασθείς, ὁ μὴ μεταγλωττισθείς.

ἀμεταχείριστος (ὁ ἡ), *—ον* (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν μετεχειρίσθη τις, ὁ μήπω χρησιμοποιηθείς, καινουργής. Β. Φ.

ἀμέτοχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μετέχων τινός, ὁ ξένος ὡς πρός τι.

—**Ἀμέτοχος**. Ἐκαλεῖτο οὕτω ὁ *Ν. Κωνσταντᾶς*, κατὰ τὸ κρυπτογραφικὸν λεξικὸν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας.

ἀμέτρητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μετρηθεὶς ἢ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ μετρηθῇ, ἀναρίθμητος, ἄπειρος.

ἀμετρία (ἡ)· ἔλλειψις μέτρου, τὸ νὰ εἶναί τι πέραν τοῦ προσήκοντος μέτρου, τὸ ὑπερβολικόν.

Ἀμετρῖται. Οὕτω καλοῦνται, ἐν τῷ ἀγνώστου συγγραφέως ἀντιαιρετικῷ ἔργῳ τοῦ Ε΄ αἰῶνος «Praedestinatus», οἱ αἱρετικοί, οἱ συμφώνως πρὸς ἀρχαίας ἐθνικὰς διδασκαλίας διδάσκοντες ἄμετρον πληθὺν κόσμων (αἱρ. 77). Περὶ τοιούτων αἱρετικῶν, χωρὶς ὅμως νὰ τοὺς κατονομάζῃ, ὁμιλεῖ καὶ ὁ Αὐγουστῖνος (αἱρ. 77) καὶ ὁ Φιλάστριος (αἱρ. 113). Δ. Σ. Μ.

ἀμετροβαθὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἄμετρον βάθος ἔχων· λέξις πλασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κοραῆ.

ἀμετροέπεια (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ ἀμετροεποῦς, φλυαρία, αὐθάδεια.

ἀμετροεπὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ πέραν τοῦ προσήκοντος μέτρου λαλῶν, φλύαρος· || ὁ ἀπρεπῆ λέγων, αὐθάδης.

ἀμετρολόγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀμέτρως λαλῶν, ὁ μὴ θέτων τέλος εἰς τὰς διηγήσεις του, «causeur éternel»· λέξις πλασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κοραῆ. Β. Φ.

ἀμετροπότης (ὁ)· ὁ ἀμέτρως πίνων οἶνον, ὁ ποτίστατος.

ἄμετρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων μέτρον, ἀμέτρητος, ἀναρίθμητος, ἄπειρος, ὁ μὴ ἐπιδεχόμενος μέτρησιν· ἀντίθ. *μετρητός*· || ὁ ἄνευ μέτρου, ὁ πέρα τοῦ προσήκοντος μέτρου, ὑπερβολικός· ἀντίθ. *μέτριος*· || ἐπὶ στίχου, ὁ μὴ κατὰ τὸ προσῆκον μέτρον πεποιημένος, ὁ μὴ σύμφωνος μὲ τὸ μέτρον. — Ἐπίρρ. *ἀμέτρως*. Β. Φ.

ἀμετροφαγία (ἡ)· τὸ νὰ τρώγῃ τις ἀμέτρως, ὑπερβολικῶς, ἀκορέστως.

ἀμετρωπία. Κατάστασις τοῦ ὀφθαλμοῦ, καθ' ἣν αἱ εισερχόμεναι ἀκτῖνες ἐντὸς αὐτοῦ δὲν συγκεντροῦνται ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς ὅπως σχηματίσωσιν εὐκρινὲς εἰκόνιον. Ἔχομεν τρεῖς μορφὰς ἀμετρωπίας: α΄) τὴν *ὑπερμετρωπίαν*, καθ' ἣν τὸ εἰκόνιον σχηματίζεται ὄπισθεν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, β΄) τὴν *μυωπίαν*, καθ' ἣν τὸ εἰκόνιον σχηματίζεται ἔμπροσθεν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, καὶ γ΄) τὴν *ἀστιγμίαν* ἢ *ἀστιγματισμόν*, καθ' ἣν σχηματίζονται πολλαπλαῖ ἑστίαι, εἴτε ἔμπροσθεν εἴτε ὄπισθεν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, ἐὰν πρόκειται περὶ μυωπικοῦ ἢ ὑπερμετρωπικοῦ ἀστιγματισμοῦ. Γ. Φ. ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΣ

ἄμη *[Βοτ.]*· βλ. κηπουρικὰ ἐργαλεῖα.

ἀμή· ἀντὶ τοῦ ἀμμὴ (βλ. λ.).

Ἀμὴν (ἑβρ. *ἀμέν*). Λέξις ἑβραϊκή, ἥτις διετηρήθη καὶ ἐν ταῖς μεταφράσεσι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, χρησιμοποιεῖται δὲ καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ λατρείᾳ ἀνέκαθεν καὶ μέχρι σήμερον ἐν οἱᾳδήποτε γλώσσῃ καὶ ἂν τελῆται αὕτη.

α΄) Ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ. Ἐνταῦθα ἡ λέξις κεῖται ὁτὲ μὲν ἐν ἐπιθετικῇ ἐννοίᾳ καὶ σημαίνει τὸν σταθερόν, τὸν ἀληθινὸν καὶ τὸν πιστόν, ὁτὲ δ' ἐν οὐσιαστικῇ καὶ σημαίνει τὴν σταθερότητα, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν πίστιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ χρησιμοποιεῖται ἐπιρρηματικῶς πρὸς δήλωσιν συγκαταθέσεως ἐπὶ τῷ περιεχομένῳ ἄρτι ἐκφωνηθέντος λόγου, ὅρκου, προσευχῆς, εὐλογίας ἢ καὶ ἀρᾶς *ἄλλου* τινός, ἐν τῇ ἐννοίᾳ δηλ. τοῦ *ἀληθῶς, ναί, γένοιτο*. Ἐν τοιαύτῃ δ' ἐπιρρηματικῇ ἐχρησιμοποιήθη ἡ λέξις καὶ ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ λατρείᾳ.

β΄) Ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ. Ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐπιρρηματικῇ ἐννοίᾳ γίνεται χρῆσις τοῦ *ἀμὴν* ἐπίσης καὶ ἐν τῇ Κ. Δ. καὶ δὴ καὶ εἰς ἐνίσχυσιν οὐ μόνον ἀλλοτρίων λόγων ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ λέγοντος (Ρωμ. α΄ 25, θ΄ 5, Γαλατ. α΄ 5, Ἐφεσ. γ΄ 21, Φιλιππ. δ΄ 20, Α΄ Τιμοθ. α΄ 17, Ἑβρ. ιγ΄ 21, κ.λ.π.). Ὁ δὲ Ἰ. Χριστὸς μεταχειρίζεται αὐτὸ κατὰ τρόπον ἄγνωστον τῇ ἑβραϊκῇ φιλολογίᾳ, καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ πλείστων λογίων αὐτοῦ εἰς ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἀμέσως ἑπομένων, οἷον «ἀμὴν λέγω σοι» κ.τ.τ., ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀληθῶς λέγω σοι, διαβεβαιῶ σε κ. τ. τ. Παρὰ δὲ τῷ εὐαγγελιστῇ Ἰωάννῃ διπλασιάζεται τὸ *ἀμὴν* ἐν τῷ στόματι τοῦ Σωτῆρος, οἷον «ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν» ἐπὶ τὸ ἐντονώτερον. Ἐπίσης κατὰ ἰδιάζοντα τρόπον χρησιμοποιεῖται τὸ ἀμὴν καὶ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τοῦ Ἰωάννου, ὅπως χαρακτηρισθῇ δι' αὐτοῦ ὁ Χριστὸς «ὁ ἀμήν, ὁ μάρτυς, ὁ πιστὸς» (Ἀποκαλ. γ΄ 14).

γ΄) Ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐκ τῆς παρ' Ἑβραίοις τελετουργικῆς χρήσεως εἰσήχθη τὸ ἀμὴν εὐθὺς ἐξ ὑπαρχῆς καὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν λατρείαν, ἀπαγγελλόμενον ὑπὸ τῆς συνάξεως τῶν πιστῶν ὡς ἐπισφράγισις διαφόρων προσευχῶν καὶ τῆς ὅλης λειτουργίας ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ *γένοιτο*, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκδηλωτικὸν τῆς ἀκραδάντου πίστεως τῆς συνάξεως. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ ἐννοίᾳ εἰσήχθη ἐντεῦθεν καὶ εἰς τὴν κοινοτέραν χρῆσιν παρὰ διαφόροις χριστιανικοῖς λαοῖς, ἐν οἷς καὶ ὁ ἡμέτερος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Vigouroux* ἐν Dictionnaire de la Bible τόμ. I, μάλιστα δὲ τοῦ *Cabrol* ἄρθρον ἐν Diction. de l'archéologie chrétienne et de la liturgie I, ἔνθα πληρεστάτη διονύχισις τῆς λέξεως καὶ βιβλιογραφία.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

— *[Μουσ.]* Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συνθέται τῆς Δ. Ἐκκλησίας ἔγραψαν ἐπὶ τῆς ἀναφωνήσεως ταύτης πολλὰς καὶ μεγάλας συνθέσεις φωνητικὰς καὶ ἐνοργάνους εἴτε ἐν εἴδει *φυγῆς* (*fuga*), εἴτε εἰς ἐλευθέρας μορφάς. Τὰ Amen ταῦτα ἐξετελοῦντο συνήθως μετὰ τὸ Gloria καὶ τὸ Credo. Εἰς τὴν λειτουργίαν *ρὲ ἔλασσον* τοῦ Χερουβίνι τὸ Amen εἶναι ἀλλέγκρο εἰς ρυθμικὴν ἀγωγὴν $^2/_4$, ἐπαναλαμβάνεται δὲ κατὰ τὴν διάρκειάν του ἡ λέξις amen 107 φορὰς ἀπὸ μόνην τὴν ὑψίφωνον. Ἐπὶ τῆς λέξεως ταύτης ἐπίσης ὁ Μπερλιὸζ συνέθεσε τὴν γνωστὴν φυγὴν (fuga) εἰς τὴν «Καταδίκην τοῦ Φαύστου» (Damnation de Faust). Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ

Ἀμὴν ***Ἀλ-Ρηχάνη***. Διανοούμενος ἐκ Συρίας, γεννηθεὶς εἰς τὸ Ἀλ-Φαρίγκατ τοῦ Λιβάνου τῷ 1876. Τῷ 1889 ἠκολούθησε τοὺς συγγενεῖς του εἰς Νέαν Ὑόρκην, ὅπου, δωδεκαετὴς ὤν, ἐπεδόθη εἰς σπουδὴν τῆς ἀγγλικῆς. Εἰς μεγάλην ἡλικίαν ἐξέμαθε τὴν μητρικήν του γλῶσσαν, τὴν ἀραβικήν. Ἡ ὑγεία του δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν ἀνωτέρας σπουδάς. Παρὰ τοῦτο ἡ φιλομάθεια καὶ ἡ ἰδιο-

Ὁ Ἀμὴν Ἀλ-Ρηχάνη φέρων ἐνδυμασίαν Βεδουΐνου.

φυΐα του τοῦ ἐξησφάλισαν ἔνδοξον καὶ ζηλευτὸν ὄνομα καὶ εἰς τὴν ἀραβικὴν καὶ εἰς τὴν ἀγγλικὴν φιλολογίαν. Διακρίνεται διὰ τὴν ἰδιορρυθμίαν καὶ τὴν πρωτοτυπίαν του εἰς ἐπαναστατικὰς ἐκφράσεις κατὰ παντὸς μὴ συμβιβαζομένου πρὸς τὸ σύγχρονον πνεῦμα. Εἶναι ἱεραπόστολος τῆς ἑνώσεως πάντων τῶν ἐν Ἀνατολῇ ἀλληλοτρωγομένων στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτῶν τούτῳ ὀχυρώνονται ὄπισθεν τῆς θρησκείας των. Πρὸς τούτοις εἶνε εἰσηγητὴς τῆς ἐν πεζῷ ποιήσεως, τὴν ὁποίαν ἠγνόει ἡ ἀραβικὴ λογοτεχνία. Αἱ ὑπηρεσίαι του πρός τε τὸ ἀραβικὸν ἔθνος καὶ τὸν Μωαμεθανισμὸν εἶναι μέγισται. Λέγεται, ὅτι ἠσπάσθη τὸν Ἰσλαμισμὸν κατὰ τὴν μεγάλην ἀνὰ τὴν Ἀραβίαν περιοδείαν του χάριν ἐπιτοπίων ἱστορικογεωγραφικῶν μελετῶν, τῷ 1922.

Κυριώτερα τῶν ἔργων του: *α΄) Ἀραβιστί*: «Ἡ τριπλῆ ἕνωσις» (κριτικο-φιλοσοφικὸν ἔργον), «Ἐκτὸς τοῦ χαρεμιοῦ», «Ὁ ἀγριόκρινος», «Βασιλεῖς τῆς Ἀραβίας» (δίτομον ἱστορικο-γεωγραφικὸν ἔργον). *β΄) Ἀγγλιστί*: «The chant of Mystics», «The Path of Vision» κ. ἄ. ΕΥΓ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ἀμηνολόγητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἡ μὴ φέρων χρονολογίαν μηνός· καθόλου, ἀχρονολόγητος.—Ἐπίρρ. *ἀμηνολογήτως*.

ἀμηνόρροια *[Ἰατρ.]*. Εἶναι ἡ ἔλλειψις τῶν καταμηνίων κατὰ τὴν γενετήριον περίοδον τῆς γυναικός, ἀνεξαρτήτως τῆς μηχανικῆς ἐπισχέσεως. Ὑπάρχει ὅμως καὶ φυσιολογικὴ ἀμηνόρροια, ἀναγομένη εἰς τὴν κύησιν καὶ εἰς τὴν γαλουχίαν· περὶ ταύτης ὅμως δὲν θέλομεν ἀσχοληθῇ ἐνταῦθα. Ἡ ἀμηνόρροια ἀποβαίνει παθολογικὴ ὅταν ἐμφανίζηται παρὰ γυναικί, ἥτις εὑρίσκεται εἰς ἡλικίαν, καθ' ἣν δέον νὰ ἔχῃ τὴν καταμήνιον αὐτῆς περίοδον. Ὅθεν δυσχερὲς ἀποβαίνει, κατά τε τὴν ἔναρξιν καὶ κατὰ τὴν λῆξιν τῆς γεννητικῆς περιόδου, νὰ καθορισθῇ ὅριον ἐπιβάλλον τὴν διάγνωσιν τῆς ἀμηνορροίας, διότι τὰ ὅρια τῆς ἐμφανίσεως καὶ τῆς ὁριστικῆς καταπαύσεως τῶν καταμηνίων ὑπόκεινται εἰς μεγάλας διακυμάνσεις. Ἡ βραδεῖα ἐμφάνισις τῆς ἐμμηνορρυσίας καὶ ἡ πρόωρος αὐτῆς κατάπαυσις ἀνάγονται εἰς τὴν ἀμηνόρροιαν· πράγματι ὅμως ὁ καθορισμὸς ταύτης θέλει ἐξαρτηθῇ κυρίως ἐκ τῶν παθολογικῶν αἰτίων.

Αἰτιολογία. — Ἡ ἐμμηνορρυσία ἀπαιτεῖ τὴν συνδρομὴν τριῶν συστημάτων, ἤτοι *τοῦ γεννητικοῦ συστήματος*, ὅπερ περιλαμβάνει τὴν ἀφετηρίαν τοῦ ἀνακλαστικοῦ φαινομένου, τοῦτ' ἔστιν τὴν ᾠοθήκην, καὶ τὸ ὄργανον ὅπερ εἶναι αὐτὴ ἡ ἕδρα τῆς αἱμορραγίας, ἤτοι τὴν μήτραν· *τοῦ νευρικοῦ συστήματος*, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν ἀνακλαστικὴν οὕτως εἰπεῖν γέφυραν, καὶ τοῦ *κυκλοφορικοῦ συστήματος*. Ἵνα δ' ἡ ἐμμηνορρυσία ᾖ φυσιολογική, δέον καὶ τὰ τρία ταῦτα συστήματα νὰ ὦσιν ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει, ἀκέραια καὶ οὐδὲν νὰ διαταράσσῃ τὸν μηχανισμὸν αὐτῶν. Πᾶσα διαταραχή, ἥτις προσβάλλει τὸ γεννητικὸν σύστημα, τὸ νευρικὸν σύστημα καὶ τὸ κυκλοφορικὸν σύστημα, ἢ πᾶσα νόσος γενικὴ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐπηρεάζουσα τὰ τρία ταῦτα συστήματα, συνεπάγεται διαταραχὰς τῆς ἐμμηνορρυσίας καὶ ἰδιαίτατα τὴν ἀμηνόρροιαν.

α΄) Ἐπίδρασις τῶν παθήσεων τοῦ γεννητικοῦ συστήματος: Ἡ συγγενὴς ἔλλειψις τῶν ᾠοθηκῶν καὶ τῆς μήτρας ἢ ἡ ἕνεκα ἐγχειρήσεων ἀφαίρεσις τῶν ὀργάνων τούτων, ἐπιφέρουσι κατ' ἀνάγκην τὴν ἀμηνόρροιαν. Ἡ καταμήνιος περίοδος ἐλλείπει ὡσαύτως ὅταν ὑπάρχῃ ἐπίσχεσις περὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὀργάνων τούτων (μήτρα παιδική), ἢ ὅταν ταῦτα εἶναι ἀτροφικὰ ἕνεκα χρονίας φλεγμονῆς μετὰ σκληρωτικῆς τάσεως· τὸ αὐτὸ συμβαίνει ὡσαύτως εἰς τὴν σκληρωκυστικὴν ἐκφύλισιν τῆς ᾠοθήκης, εἰς τὴν σκληρωτικὴν μητρίτιδα. Αἱ πλεῖσται τῶν διαταραχῶν, αἱ ἐπηρεάζουσαι τὰ γεννητικὰ ὄργανα, ἀναπτύσσουσιν ἀμηνόρροιαν πρόσκαιρον. Οὕτως ἡ ἀμηνόρροια εἶναι συχνοτάτη κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν καταμηνίων εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας ἢ εἰς τὴν τῆς ἐμμηνολήξίας. Ἡ δὲ ἰσχυρὰ διέγερσις τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, ἰδίως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν καταμηνίων ἢ κατὰ τὴν διάρκειαν τούτων, εἶναι ἱκανὴ καὶ ἀρκετὴ ὅπως ἐπιφέρῃ τὴν διακοπὴν τῆς ἐμμηνορρυσίας κατὰ μίαν ἢ πλειοτέρας καταμηνίους περιόδους. Τέλος ἡ πρόσκαιρος ἢ μεταβατικὴ ἀμηνόρροια ἐκδηλοῦται ὡς συμπληρωματικὸν σύμπτωμα κατὰ τὴν πορείαν τῶν νόσων τοῦ γεννητικοῦ συστήματος. Ἐν τούτοις σπανίζει αὕτη εἰς τὴν μητρίτιδα, ἥτις παρακολουθεῖται μᾶλλον ὑπὸ αὐξήσεως ὑπερβολικῆς ἐνίοτε τῆς ἐπιμηνίου ροῆς, δύναται ὅμως νὰ παρατηρηθῇ εἰς τὴν σαλπιγγοωοθηκίτιδα, κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἰνώματος καὶ τοῦ καρκίνου τῆς μήτρας. Ὑφίσταται δ' αὕτη κατὰ κανόνα εἰς τὰς κάμψεις τῆς μήτρας καὶ εἰς τοὺς ὄγκους τῆς ᾠοθήκης τοὺς ἔχοντας ταχεῖαν τὴν ἐξέλιξιν.

β΄) Ἐπίδρασις τοῦ νευρικοῦ συστήματος: Ἐνταῦθα ἡ ἀμηνόρροια εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φύσεως ἀνακλαστικῆς. Κοινόν τι αἴτιον ἐνεργεῖ πρὸς τοῦτο ἀποτόμως, λ. χ. ψῦξίς τις προκληθεῖσα ἐκ τῆς λήψεως παγολύτου ποτοῦ ἢ ὑπὸ ποδολούτρου ψυχροῦ γενομένου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν καταμηνίων. Ἄλλοτε πάλιν ἐπιφέρει τὴν ἀμηνόρροιαν βιαία τις πρᾶξις, οἷον ἡ παραγομένη ὑπὸ πτώσεως ἀποτόμου, ὑπὸ τραυματισμοῦ, ὑπὸ ὑπερκοπώσεως προερχομένης λ. χ. ἐκ χοροῦ, ὑπὸ ζωηρᾶς συγκινήσεως, ὡς ὁ θυμός, ὁ φόβος, αἱ θλίψεις· ἀλλὰ καὶ οἱ τραυματισμοὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, αἱ σιδηροδρομικαὶ διακινήσεις ἢ συγ-

Digitized by Google

κρούσεις, αἱ ἀπότομοι κινήσεις τῶν αὐτοκινήτων, ἐπιφέρουσιν ὡσαύτως τὴν ἀμηνόρροιαν. Ἐνίοτε δὲ συντελοῦσι πρὸς ταύτην καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ συμπαθητικοῦ νευρικοῦ συστήματος ἀναγόμενοι ἐρεθισμοί, ὡς εἶναι τοιοῦτοι λ. χ. οἱ προερχόμενοι ἐκ τῆς παρουσίας παρασίτων ἐν τοῖς ἐντέροις. Τέλος δὲ μεταξὺ τῶν νόσων αἵτινες ἐπιφέρουσι συχνάκις κατάργησιν τῆς ἐμμηνορρυσίας, δέον νὰ ἀναφέρωμεν τὴν ὑστερίαν, τὴν ἐξωφθάλμιον βρογχοκήλην, τὰς ψυχικὰς ἐν γένει νόσους, τὴν γενικὴν παράλυσιν. Ἡ κατάργησις δ' ἄλλως τε αὕτη οὐδέποτε εἶναι μόνιμος, ἀλλὰ πρόσκαιρος καὶ διαλείπουσα.

γ') Ἐπίδρασις τῶν διαταραχῶν τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος: Αἱ διαταραχαὶ αὗται φαίνονται ἐπιφέρουσαι τὴν ἀμηνόρροιαν μόνον, ἐφ' ὅσον ἡ ποσότης καὶ ἡ ποιότης τοῦ αἵματος εἶναι κατώτεραι τοῦ φυσιολογικοῦ. Οὕτως αἱ ἄφθονοι αἱμορραγίαι, αἱ παραγόμεναι ἐκ φλεβοτομίας ἢ ἐξ ἐγχειρήσεως, ἐπιφέρουσιν ἐπί τινα χρόνον τὴν ἀμηνόρροιαν. Ἀλλὰ καὶ τὰ καθαρτικά, τὰ δραστικὰ ἰδίως καθάρσια, τὸ αὐτὸ παράγουσιν ἀποτέλεσμα, πιθανῶς διότι ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τοῦ αἵματος σημαντικὴν ποσότητα ὑγροῦ. Αἱ δὲ νόσοι τῆς καρδίας καὶ τῶν ἀγγείων ἐπιφέρουσι τὴν διαταραχὴν ταύτην μόνον κατὰ τὴν προκεχωρηκυῖαν αὐτῶν περίοδον.

Εἰς δὲ τὴν λευχαιμίαν καὶ τὰς ἀναιμίας παρατηρεῖται ἡ ἀμηνόρροια ἀντικαθιστωμένη συνήθως ὑπὸ τῆς *λευκορροίας*. Ἡ ἀμηνόρροια ἀποτελεῖ μίαν ἐκ τῶν σταθερωτάτων ἐκδηλώσεων τῆς *χλωριάσεως*· ἡ συχνότης αὐτῆς εἰς τὴν πάθησιν ταύτην ἐξέπληξε συγγραφεῖς τινας· αἱ σχέσεις δὲ μεταξὺ τῆς ἀμηνορροίας καὶ τῆς χλωριάσεως ἑρμηνεύονται τὴν σήμερον κατὰ δύο διαφόρους τρόπους, τοὺς ἑξῆς: Οἱ μὲν κατεχόμενοι ὑπὸ τῶν νεωτεριστικῶν ἰδεῶν περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐκκρίσεως τῶν ᾠοθηκῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπηρεαζόμενοι ἐκ τῆς θεωρίας τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐμμηνορρυσίας ἐπὶ τὴν θρέψιν τοῦ ὀργανισμοῦ, παραδέχονται ὅτι ἡ χλωρίασις προκαλεῖται ὑπὸ τῆς ἀμηνορροίας, καθ' ὅσον ἡ χλωρίασις προκύπτει ἐκ τῆς ἀνεπαρκειας τῆς ᾠοθηκικῆς λειτουργίας· ἡ ἔλλειψις τῆς ἐσωτερικῆς ἐκκρίσεως τῆς ᾠοθήκης παραβλάπτει τὴν θρέψιν, ἀποτέλεσμα δὲ τούτου εἶναι ἡ χλωρίασις· ἡ δὲ ἀμηνόρροια, παρακολούθημα καὶ αὕτη τῆς καταργήσεως τῆς λειτουργίας τῆς ᾠοθήκης, ἐπιπροσθέτει ἔτι εἰς τὴν διαταραχὴν τῆς θρέψεως τὰ ἀπεκκριτικὰ προϊόντα, τῶν ὁποίων δὲν ἐπιτρέπει πλέον αὕτη τὴν ἐπὶ τὰ ἐκτὸς ἀπεκβολήν. Ἀφ' ἑτέρου, οἱ δέ, οἱ καὶ πολυαριθμότεροι, θεωροῦσιν ὅτι ἡ ἀμηνόρροια εἶναι λειτουργία τῆς χλωριάσεως· κατ' αὐτούς, αὕτη προκύπτει ἐκ τῆς διαταραχῆς ἐκείνης τῆς αἱματοποιήσεως τῆς ἀποτελούσης τῆς χλωρίασιν, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν δυσχέρειαν ὅπως οἱ αἱματοβλάσται ἀποβῶσιν αἱμοσφαίρια τέλεια, εἰς τὴν εὐχέρειαν τῆς ἐλαττώσεως καὶ ἐλλείψεως τῶν αἱμοσφαιρίων καὶ εἰς μαρασμώδη κατάστασιν τῶν νεωστὶ ἐμφανιζομένων αἱμοσφαιρίων. Ὑπὲρ τῆς τελευταίας ταύτης θεωρίας τὰ γεγονότα εἶναι πολυάριθμα, χρησιμεύοντα ἅμα καὶ ὡς ἐπιχειρήματα κατὰ τῆς πρώτης θεωρίας. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ χλωρίασις ἐπέρχεται ἐνίοτε καὶ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν καταμηνίων, ὅτι παραμένει αὕτη καὶ παρὰ τὴν κανονικὴν ἐμμηνορρυσίαν, ὅτι ἡ νόσος παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ ἄρρενα παιδία, εἰς τοὺς νεανίσκους, ἡ διαφορὰ ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν διαταραχῶν τῆς μετεγχειρητικῆς τεχνητῆς ἐμμηνολήξίας καὶ τῆς μετ' ἀμηνορροίας χλωριάσεως, πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ χλωρίασις δὲν προκαλεῖται ὑπὸ τῆς ἀμηνορροίας, ἀλλ' ὅτι ἡ ἀμηνόρροια εἶναι λειτουργία τῆς χλωριάσεως. Τοιουτοτρόπως ἐξηγεῖται ἡ ἀστάθεια αὐτῆς, ἡ διαλείπουσα αὐτῆς κατάστασις καὶ ἡ ἐκ νέου ἐμφάνισις αὐτῆς κατὰ τὴν περίοδον τῆς βελτιώσεως τῆς νόσου. Ἡ ἀμηνόρροια ἄλλως τε δὲν ὑποθέτει τὴν κατάργησιν τῆς ᾠοτοκίας, ἡ δὲ διατήρησις τῆς λειτουργίας ταύτης ἐξηγεῖ τὸν λόγον δι' ὃν αἱ χλωριασικαὶ ἀμηνορροϊκαὶ γυναῖκες εἶναι ἐν τούτοις δυνατὸν νὰ καταστῶσιν ἔγκυοι, νὰ κυοφορήσωσιν.

δ') Ἐπίδρασις τῶν γενικῶν νόσων καὶ διαταραχῶν. Πᾶσαι αἱ χρόνιαι ἢ καθολικαὶ νόσοι αἵτινες ἐξαντλοῦσι τὸν ὀργανισμὸν δύνανται νὰ ἐπιφέρωσι τὴν κατάπαυσιν ἢ κατάργησιν τῶν καταμηνίων. Γενικῶς δὲ τῆς ἀμηνορροίας προηγοῦνται ἀκανόνιστοι ἐμμηνορρυσίαι, ἡ αἱμόρροια ἔρχεται ἀποβαίνουσα σπανία, ἀκολούθως δὲ τὰ καταμήνια ἐκλείπουσι τελείως, καταπαύονται ἐφ' ὅσον ἡ πάθησις ἐπιδεινοῦται. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τὴν φυματίασιν, ἐν τῇ ἀρχῇ μάλιστα ταύτης, εἰς τὰς χρονίας νόσους τῆς καρδίας, εἰς τὴν νόσον τοῦ Bright. Αἱ νόσοι τοῦ λεμφικοῦ συστήματος, ἡ ἀδενία, ἡ λευκοκυτταραιμία, νόσοι τοσοῦτον βαθεῖαν προκαλοῦσαι καχεξίαν, ἐπιφέρουσι κατὰ ποικίλους βαθμοὺς τὴν κατάργησιν τῶν καταμηνίων. Εἰς τὸν διαβήτην τὰ καταμήνια ἔχουσι μᾶλλον τάσιν πρὸς κατάπαυσιν, ἐνῷ εἰς τὴν ἀρθρίτιδα καὶ τὸν ἀρθριτισμὸν ἐν γένει ἀφθονοῦσι μᾶλλον. Ἡ παχυσαρκία καθ' ἑαυτὴν ἢ ὡς ἐκ τοῦ προκαλοῦντος ταύτην αἰτίου ἐπιφέρει τὴν ἀμηνόρροιαν· αἱ πλεῖσται τῶν παχυσάρκων γυναικῶν δὲν ἔχουσιν ἐμμηνορρυσίαν. Ὁ Fournier παρετήρησε τὴν ἀμηνόρροιαν εἰς τὴν δευτερογόνον σύφιλιν, ἰδίως δ' ὅταν αὕτη παρακολουθῆται ὑπὸ ταχείας ἐλαττώσεως τῆς θρέψεως. Ἡ αὐτὴ διαταραχὴ παρατηρεῖται κατὰ τὰς διαφόρους δυσπεψίας.

Ἡ ἀμηνόρροια ἀπαντᾷ κατὰ κανόνα εἰς πάσας τὰς καχεξίας ἀνεξαρτήτως τῶν αἰτίων αὐτῶν, ἤτοι: πάθησις καρδιακή, φυματίασις, καρκίνος, ἑλονοσία, χρονία τοξικὴ δηλητηρίασις μολυβδιασική, ὑδραργυρική, οἰνοπνευματιασική, μορφινική, κοκαϊνική, κλπ. Κατὰ τὰς ἀναρρώσεις ἐκ τῶν νόσων, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν διάρκειαν τῶν πυρεξιῶν (τυφοειδὴς πυρετός, πνευμονία), τὰ καταμήνια καταργοῦνται, ἵνα ἐμφανισθῶσιν ἐκ νέου καθ' ἣν στιγμὴν ἡ γενικὴ κατάστασις βελτιοῦται. Ἡ πλημμελὴς ὑγιεινή, ὁ καθεστικὸς βίος, ἡ ἐν περιωρισμένῳ καὶ περικλείστῳ χώρῳ διαμονὴ ἐπηρεάζουσι τὴν καταμήνιον λειτουργίαν καὶ περιορίζουσιν ἢ καταργοῦσι ταύτην· τὸ τοιοῦτον παρατηρεῖται σαφέστατα εἰς τὰς γυναῖκας ἐκείνας, αἵτινες μεταβαίνουσιν ἀποτόμως ἐκ τῆς ὑπαιθρίου ζωῆς εἰς τὸν καθεστικὸν βίον, λ. χ. εἰς τὰς νεάνιδας αἵτινες ἔρχονται ἐκ τῆς ἐξοχῆς καὶ τῶν χωρίων ἵνα ἐργασθῶσιν εἰς τὰς μεγαλοπόλεις.

Διάγνωσις.—Πρὸς διάγνωσιν τῆς ἀμηνορροίας δέον νὰ ἐξετάσωμεν δύο τινά: ἐὰν ὄντως ὑπάρχῃ ἀμηνόρροια καὶ ποῖα τὰ αἴτια ταύτης. Ἡ πλάνη εἶναι πιθανὴ μόνον ἐν μιᾷ περιπτώσει, καθ' ἣν τουτέστιν ἡ πάσχουσα βεβαιοῖ ὅτι ἔχει τακτικὴν ἐμμηνορρυσίαν, ἐνῷ δὲν εἶναι τοῦτο ἀληθές, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως δι' ἕνα οἱονδήποτε λόγον ἀποκρύψῃ κύησιν· δέον τότε νὰ προβαίνωμεν εἰς ἐξέτασιν κατ' ἐπανάληψιν, ἰδίως κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς κυήσεως. Ἐὰν ἡ μήτρα φαίνεται ηὐξημένη τὸ μέγεθος, ἐπιβάλλεται τότε ὅπως ἀπόσχωμεν πάσης ἐνεργοῦ ἐξετάσεως, ὡς τὴν διὰ τοῦ ὑστερομέτρου τοιαύτην, ὡς καὶ ἀπὸ πάσης θεραπείας, ἥτις εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ τὴν ἔκτρωσιν.

Ἀφ' ἑτέρου, ἡ ἀμηνόρροια δυνατὸν νὰ συγχυσθῇ πρὸς τὴν *καταμήνιον ἐπίσχεσιν*· ὑποπτεύομεν δὲ ταύτην, ὅταν παρὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἐμμηνορρυσίας, τὰ φαινόμενα τοῦ αἱμορραγικοῦ μηχανισμοῦ ὑφίστανται, ἤτοι: βάρος ὑπογαστρικόν, κεφαλαλγίαι, ἐξάψεις, παλμοὶ κλπ. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δικαιούμεθα νὰ ὑποπτεύσωμεν ἐπίσχεσιν, ἰδίως ὅταν τὰ φαινόμενα ταῦτα αὐξάνωνται βαθμηδὸν κατά τε τὴν διάρκειαν καὶ τὴν ἔντασιν, ἵνα μεταβληθῶσι, μετὰ πάροδον πολλῶν ἐπιμηνίων περιόδων, εἰς ἄλγη συνεχῆ καὶ ἔντονα. Τὸ τοιοῦτον ὅμως εἶναι ἁπλῆ εἰκασία, ἥτις δὲν ἀπαλλάσσει ἡμᾶς ἀπὸ τῆς τοπικῆς ἐξετάσεως ὅταν αὕτη εἶναι κατορθωτή

Αἱ δὲ παραπληρωματικαὶ αἱμορραγίαι εἶναι καὶ αὗται μία τῶν ἐνδείξεων τῆς ἀληθοῦς ἀμηνορροίας. Αἱ αἱμορραγίαι αὗται ἐπιτελοῦνται παρὰ ποικίλων καὶ διαφόρων ὁδῶν: ἀπὸ τοῦ στομάχου καὶ τῶν πνευμόνων συνηθέστατα, ἀπὸ τοῦ βλενογόνου τῆς ῥινός, ἀπὸ τῶν νεφρῶν, ἀπὸ τῶν αἱμορροϊδικῶν φλεβῶν. Παρετηρήθησαν δὲ καὶ ἐξαιρετικαὶ περιπτώσεις, ἐν αἷς τὸ αἷμα προήρχετο ἀπὸ τῆς θηλῆς τοῦ μαστοῦ, ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ, ἀπὸ τῆς μασχάλης, ἀπὸ κολοβώματος ἀκρωτηριασθέντος μέλους, χειρὸς ἢ ποδός, ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων, ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τραύματος παραχθέντος ἐκ τῆς ἐπιθέσεως ἐκδορίου, ἀπὸ τοῦ φατνίου ὀδόντος τινός, ἀπὸ τῶν ὀφθαλμικῶν κόγχων, ἀπὸ τῶν ὤτων, ἀπὸ ἑλκώσεώς τινος οἱασδήποτε. Ὁ Jacquemier ἀναφέρει τὴν περίπτωσιν αἱματηροῦ ὄγκου κλυδάζοντος, ἀναπτυσσομένου περιοδικῶς—παραπληρωματικοῦ τῆς ἐμμηνορρυσίας—ἐπὶ τῶν μηρῶν καὶ τῆς πυέλου. Σπανιώτερον δὲ τὰ ἐλλείποντα καταμήνια ἀναπληροῦνται ὑπὸ ὑπερβολικοῦ φυσιολογικοῦ ἐκκρίματος, ἤτοι ὑπὸ ἀφθόνου λευκορροίας, ὑπὸ διαρροίας, ὑπὸ σιαλορροίας, ἢ ὑπὸ ἐκκρίσεως γάλακτος ἀπὸ τοῦ μαστοῦ. Ἐνίοτε τέλος κατα τὴν ἐποχὴν τῆς ἐλλείψεως τῶν καταμηνίων ἐμφανίζεται φαινόμενον ἐντελῶς ἄλλης φύσεως περιοδικῶς ἐπερχόμενον· ὡς τοιοῦτον ἐθεωρήθη ἡ προσβολὴ ἢ παροξυσμὸς ληθαργίας παρ' ὑστερικῇ γυναικὶ περιοδικῶς ἐμφανιζομένη καὶ συμπίπτουσα πρὸς τὴν ἔλλειψιν τῆς τακτικῆς ἐμμηνορρυσίας.

Ἓν ἐκ τῶν πρωτίστων αἰτίων εἰς ὃ δέον νὰ ἀποβλέψωμεν, παρὰ νεάνιδι εὑρισκομένῃ εἰς ἡλικίαν, καθ' ἣν πρέπει νὰ ἐμφανισθῶσι τὰ καταμήνια, εἶναι ἡ *ἐπίσχεσις τῆς ἀναπτύξεως τῶν γεννητικῶν ὀργάνων*. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν ὑπάρχουσι τὰ ὀδυνηρὰ καὶ δυσάρεστα ἐκεῖνα φαινόμενα, ἅτινα ἐξαγγέλλουσι τὴν προσέγγισιν τῆς ἐμφανίσεως τῶν καταμηνίων. Ἡ φυσικὴ μόνον ἀνάπτυξις παραμένει ὀπισθοδρομική, ὁ θώραξ εἶναι πεπλατυσμένος, οἱ μαστοὶ δὲν ἀναπτύσσονται, ἡ πύελος εἶναι ἐστενωμένη, οἱ δὲ γλουτοὶ μόλις προέχοντες. Δυνάμεθα τότε νὰ ὑποπτεύσωμεν τὴν ὕπαρξιν παιδικισμοῦ ἢ τὴν ἀτελῆ ἀνάπτυξιν τοῦ γεννητικοῦ συστήματος· ἡ δὲ τοπικὴ ἐξέτασις, ἐὰν εἶναι ἐφικτὴ αὕτη, θέλει ἐπιβεβαιώσει τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων αἰτίων τῆς ἀμηνορροίας παρὰ ταῖς νεάνισι, τὰ κοινότατα εἶναι ἡ χλωρίασις καὶ αἱ ἀναιμίαι· συχνότατα δὲ ἀναφέρονται ἡ χοιράδωσις καὶ ἡ φυματίασις. Εἰς δὲ τὴν ὑστερίαν δυνατὸν νὰ ἐλλείπωσι τὰ καταμήνια, ἀνεξαρτήτως παντὸς σπασμωδικοῦ φαινομένου· θὰ ἀναζητήσωμεν δὲ τότε τὰ στίγματα τῆς νόσου ταύτης.

Εἰς τὴν ἐνήλικον δὲ γυναῖκα ἐν γένει, ὅταν ἐπίσχωνται ἢ καταπαύωνται τὰ καταμήνια, ἡ πρώτη σκέψις ἣν θὰ σχηματίσωμεν ἐν τῷ νῷ ἡμῶν εἶναι ἡ παρουσία *κυήσεως*· καὶ ἂν ἔτι ἀρνῆται τὴν κύησιν ἡ πάσχουσα, δέον νὰ ἔχωμεν ἐν νῷ ταύτην καὶ νὰ ἀναμένωμεν. Εἰς τὰς τοιαύτας περιπτώσεις, ἰδίως ὅταν δὲν ὑπάρχῃ παθολογικὸν παρελθόν, ἔργον συνέσεως εἶναι νὰ ἀπόσχωμεν πάσης ἐξετάσεως καὶ πάσης ἐρεύνης ἀναφερομένης εἰς τὴν κοιλότητα τῆς μήτρας. Μετὰ δὲ τὸν καθορισμὸν καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοιαύτης πιθανότητος, θέλομεν σκεφθῆ τότε εἰς τὴν ὕπαρξιν παθήσεως τῶν γεννητικῶν ὀργάνων· θὰ ἀναζητήσωμεν τότε διὰ τῆς ἀπ' εὐθείας ἐξετάσεως τὴν ὕπαρξιν φλεγμονώδους τινὸς βλάβης, τὴν παρέγκλισιν, τὴν κάμψιν κυρίως τῆς μήτρας, τὴν παρουσίαν ἰνώματος ἢ κύστεως τῆς ᾠοθήκης, πασῶν τούτων τῶν καταστάσεων δικαιολογουσῶν τὴν ἀμηνόρροιαν. Τέλος δέον νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἡ ὑπερβολικὴ παλινδρόμησις τῆς μήτρας κατόπιν ἐπανειλημμένων κυήσεων, καθὼς καὶ ἡ παρατεταμένη γαλουχία δύνανται νὰ ἐπιφέρωσι τὴν ἀμηνόρροιαν.

Εἴς τινας γυναῖκας ἡ ἀμηνόρροια ἐμφανίζεται ὡς αὐτοπαθὴς καὶ φαίνεται οὖσα ἀνεξάρτητος πάσης παθολογικῆς καταστάσεως. Βλέπομεν πολλάκις γυναῖκας, αἵτινες παραμένουσιν ἐπὶ ἔτη ὁλόκληρα ἄνευ ἐμφανίσεως τῆς ἐμμηνορρυσίας, μὴ αἰσθανόμεναι ὡς ἐκ τούτου οὐδεμίαν δυσφορίαν· ἀλλὰ καὶ δὲν ἐμποδίζονται ἐκ τούτου εἰς τὴν ἀπόκτησιν τέκνων. Αἱ δὲ γενόμεναι λεπτομερέσταται ἔρευναι ἐπὶ τοῦ φαινομένου τούτου δὲν ἀπεκάλυψαν οὐδὲν αἴτιον τῆς ἀνωμαλίας ταύτης. Τὰ γεγονότα ταῦτα διαφεύγουσι τὴν ἀνάλυσιν· ὑπάρχει αἴτιον ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν νὰ τὸ εὕρωμεν.

Εἰς ἔτι προκεχωρηκυῖαν ἡλικίαν, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ γεννητικὴ ζωτικότης ἐπιβραδύνεται, δυνάμεθα τότε νὰ σκεφθῶμεν τὴν *ἐμμηνολήξίαν* (ἴδε τὴν λέξιν ταύτην). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην αἱ γυναῖκες ἔχουσι λίαν ἀνώμαλον τὴν καταμήνιον περίοδον, ἄχρις οὗ τὰ καταμήνια καταπαύσωνται ὁριστικῶς. Ἡ προσέγγισις τῆς ἐμμηνολήξίας παρακολουθεῖται ἄλλως τε ὑπὸ λειτουργικῶν διαταραχῶν, ὧν τὸ σύνολον εἶναι λίαν χαρακτηριστικόν, ἤτοι παρατηρεῖται δύσπνοια, παλμοὶ τῆς καρδίας, ναυτιάσεις, ἐξάψεις, κλπ. Ἀλλὰ καὶ ἡ κύησις πολλάκις ἐπιφέρει τὰ αὐτὰ φαινόμενα· δι' ὃ δὲν πρέπει νὰ σπεύδωμεν εἰς τοὺς συμπερασμοὺς ἡμῶν. Ἡ ἡλικία ὅμως καθ' ἣν ἐμφανίζεται ἡ ἐμμηνολήξία εἰς τὰ ἄτομα τῶν οἰκογενειῶν δύναται ἐπωφελῶς νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἔνδειξις τῆς καταστάσεως.

Τίθεται ἤδη τὸ ἐρώτημα ἂν ἡ ἀμηνόρροια ἐπηρεάζῃ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κυήσεως. Εἶναι βέβαιον ὅτι αἱ πιθανότητες κυήσεως ἐλαττοῦνται ὅταν ὑπάρχῃ ἔλλειψις τῶν καταμηνίων· ἀλλ' ἐνταῦθα δέον νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ἰδίως τὸ αἴτιον, ὅπερ παρήγαγε τὴν ἀμηνόρροιαν. Ἡ ἐπίσχεσις τῆς ἀναπτύξεως τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, αἱ βλάβαι τῶν γεννητικῶν ὀργάνων εἶναι κωλύματα διὰ τὴν γονιμοποίησιν, ἐνῷ ἡ κύησις εἶναι πιθανή, κατορθωτὴ ὅταν ἡ ἀμηνόρροια προέρχηται ἐκ τῆς χλωριάσεως ἢ ἐκ τῶν γενικῶν πλημμελῶν ὅρων τῆς ζωῆς. Ἡ ἐκ περιστατικοῦ αἰτίου ἀμηνόρροια ἐλάχιστον ἐπηρεάζει τὴν σύλληψιν· ἐν τούτοις ἐὰν τὸ παραγαγὸν ταύτην αἴτιον ἐπιφέρῃ ταυτοχρόνως τὴν ἀτροφίαν τῆς μήτρας, τὰ καταμήνια δύνανται νὰ ἐξαφανισθῶσιν ὁριστικῶς, ἐξ οὗ προκύπτει ἡ στείρωσις· τὸ τοιοῦτον δύναται νὰ συμβῇ κατ' ἀκολουθίαν ἰσχυρᾶς ἠθικῆς συγκινήσεως ἢ νόσου τινός, ἥτις, ὡς ἡ χολέρα λ. χ., διαταράσσει ἐντόνως καὶ ἰσχυρῶς πάσας τὰς λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ.

Θεραπεία.—Ὑπάρχουσιν ἀμηνόρροιαί τινες μὴ ἀπαιτοῦσαι εἰδικὴν θεραπείαν, ὡς λ. χ. αἱ προερχόμεναι ἐξ ἀλλαγῆς κλίματος καὶ ἐξ ἀνωμαλιῶν παρατηρουμένων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς ἐμμηνορρυσιας. Ἐὰν ἡ ἀμηνόρροια ὀφείλεται εἰς πλημμελῆ ἐν γένει ὑγιεινὴν καὶ εἰς ἔλλειψιν ἀσκήσεως ἢ εἰς ἀνεπάρκειαν περὶ τὴν διατροφήν, τὰ αἴτια ταῦτα δέον νὰ καταπολεμηθῶσιν. Εἰς τὰς χρονίας νόσους ἡ ἀμηνόρροια δὲν ἀπαιτεῖ εἰδικὴν θεραπείαν, καθόσον αὕτη παρέχει τὸ μέτρον, οὕτως εἰπεῖν, τῆς γενικῆς καταστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ· ἡ ἐμμηνορρυσία ἀποκαθίσταται ὅταν ἡ γενικὴ κατάστασις βελτιωθῇ. Εἰς δὲ τὰς ἀμηνορροίας τὰς ἐπακολουθούσας τῇ ἐντόνῳ καὶ ἰσχυρᾷ συγκινήσει ἐχρησιμοποιήθη πολλάκις ἡ ὑπνωτιστικὴ ὑποβολὴ πρὸς ἐπαναφορὰν τῶν καταμηνίων. Αἱ δὲ παθήσεις τῶν γεννητικῶν ὀργάνων αἱ ἐπιφέρουσαι τὴν ἀμηνόρροιαν ἀπαιτοῦσι θεραπείαν σχετιζομένην πρὸς τὸ αἴτιον τῆς βλάβης· ἀλλὰ περὶ τῆς τοιαύτης θεραπείας ὁ λόγος ἔσται ἐν τοῖς οἰκείοις κεφαλαίοις τῶν παθήσεων τούτων.

Digitized by Google

Θεραπεία συμπτωματική.—Πλὴν τῆς αἰτιολογικῆς θεραπείας τῆς ἀμηνορροίας, ὑπάρχει καὶ συμπτωματικὴ θεραπεία ταύτης, ἥτις ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὰς ἄνευ βλάβης καὶ ἄνευ ἀλλοιώσεως τῆς γενικῆς καταστάσεως ἀμηνορροίας, εἰς τὰς αὐτοπαθεῖς τοῦτ' ἔστιν ἢ τὰς φαινομένας τοιαύτας. Εἰς τὰς τοιαύτας περιπτώσεις προσφεύγομεν εἰς τὰ εἰδικὰ ἐκεῖνα λειτουργικὰ διεγερτικὰ φάρμακα, τὰ γνωστὰ ὡς *ἐμμηναγωγά*. Τὰ φάρμακα ταῦτα ἔχουσιν ἐνέργειαν λίαν περίπλοκον καὶ λίαν ποικίλλουσαν· συνηθέστατα ἐπιφέρουσιν ἔντονον ὑπεραιμίαν τοῦ παχέος ἐντέρου καὶ τῆς πυέλου, ἐπιτυγχάνουσι δ' ἐνίοτε τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐμμηνορρυσίας διὰ τῆς ὑπεραιμίας τοῦ μητρικοφοθηκικοῦ συστήματος. Ἡ χρῆσις τῶν φαρμάκων τούτων ἐνδείκνυται κυρίως εἰς τὰς ἀμηνορροίας τὰς προερχομένας ἐκ τῆς γεννητικῆς νάρκης τῆς παρατηρουμένης συχνότατα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας· τοῦτ' ἔστιν πρέπει νὰ ἐγένετο ἤδη ἔναρξις τῆς φυσιολογικῆς ὑπεραιμίας, ἵνα δυνηθῶσι νὰ δράσωσιν οἱ θεραπευτικοὶ οὗτοι παράγοντες. Τὰ ἐμμηναγωγὰ φάρμακα ἐπεμβαίνουσιν ἐπωφελῶς ὡσαύτως, ὅταν τὰ καταμήνια παρεκκλίνωσι τῆς φυσιολογικῆς αὐτῶν ὁδοῦ καὶ ἐμφανίζωνται παραπληρωματικαὶ αἱμορραγίαι ἐξ ἄλλων ὀργάνων· λ. χ. εἰς τὴν φυματίασιν ἐν τῇ ἀρχῇ ὅταν παράγωνται αἱμοπτυσίαι ὑπὸ τύπον περιοδικότητος, τότε ἐνεργοῦσιν ἐπωφελῶς τὰ φάρμακα ταῦτα.

Ὁ κατάλογος τῶν ἐμμηναγωγῶν φαρμάκων εἶναι λίαν περιωρισμένος τὴν σήμερον καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν ἀποβαίνει ὁσημέραι ἀραιὰ καὶ περιωρισμένη λίαν· ὡς τοιαῦτα ἀναφέρομεν, τὸ πήγανον, τὸ βράθυ, τὴν ἀρτεμισίαν, τὴν ἀπιόλην, τὸν κρόκκον, τὸ ἰώδιον· συνήθως πρὸς ταῦτα συνδυάζομεν δραστικόν τι καθαρτικόν, ὡς τὴν ἀλόην π. χ. ἥτις διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς συμβάλλεται εἰς τὴν ὑπεραιμίαν τῆς ἐλάσσονος πυέλου. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπερμαγγανικὸν κάλιον ἐπηνέθη ὡς τοιοῦτον, χορηγούμενον εἰς δόσιν 0.05 μέχρι 0.15 ἑκατοστογρ. ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν καολίνην ὑπὸ μορφὴν καταποτίων. Ἡ ἀπιόλη χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν δόσιν 0.40 μέχρι 0.60 ἑκατοστογρ. ὑπὸ μορφὴν καψυλίων, μὴ ἐρεθίζουσα τὰς πεπτικὰς ὁδούς· εἰς δὲ τὴν φαρμακευτικὴν ἐμπορίαν φέρεται καὶ τὸ ἀλκαλοειδὲς τοῦ φαρμάκου, ἡ ἀπιολίνη ὑπὸ μορφὴν κόκκων. Τὸ ὀξαλικὸν ὀξύ, τὸ ἰτεϊλικὸν ὀξὺ καὶ τὰ ἰτεϊλικὰ ἅλατα ἐδοκιμάσθησαν ὡσαύτως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Ὅταν δὲ ὑποπτεύωμεν τὴν ἀδενικὴν ἀνεπάρκειαν, προσφεύγομεν εἰς τὴν *ὀποθεραπείαν* χορηγοῦντες τὸ ὁλικὸν ὠοθηκικὸν ἐκχύλισμα, τὴν ὠοθηκίνην, εἰς δόσιν 0.20 μέχρι 0.40 ἑκατοστογράμ. δι' ἡμέρας, ἐν συνδυασμῷ πολλάκις πρὸς τὸ θυρεοειδὲς ἐκχύλισμα, τὴν θυρεοειδίνην (εἰς δόσιν 0.02 μέχρι 0.05 ἑκατοστογρ. δι' ἡμέρας) καὶ πρὸς τὸ ὑποφύσειον ἐκχύλισμα, τὴν ὑποφυσίνην (εἰς δόσιν 0,10 ἑκατοστογρ. δι' ἡμέρας), ἐπὶ δέκα πέντε ἡμέρας ἀνὰ ἕκαστον μῆνα μέχρι τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ· πολλάκις τ' ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν λίαν ἐπιτυχῆ, καίπερ πρόσκαιρα.

Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ εἶναι ἴσως ἓν τῶν ἀρίστων μέσων πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἄνευ βλάβης ἀμηνορροίας. Γενικῶς δὲ χρησιμοποιοῦμεν πρὸς τοῦτο τὰ σταθερὰ ρεύματα τοποθετοῦντες τὸν ἀρνητικὸν πόλον ἐπὶ τοῦ ὑπογαστρίου καὶ τὸν θετικὸν πόλον ἐπὶ τῆς μήτρας ἢ ἐπὶ τῆς ὀσφυϊκῆς χώρας. Ὁ ἠλεκτρισμὸς ἐνεργεῖ ἀφυπνίζων τρόπον τινὰ τὴν νάρκην καὶ τὴν ἀδράνειαν τῶν μητρικῶν καὶ τῶν ὠοθηκικῶν ὀργάνων· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐνεργεῖ ὡσαύτως ὁ καθολικὸς ἠλεκτρισμὸς ὅστις διεγείρει ὁλόκληρον τὸν ὀργανισμὸν καὶ προκαλεῖ ἐμμέσως τὴν καταμήνιον λειτουργίαν.

Πάντα τὰ μέσα ταῦτα ὑποβοηθοῦνται ἐπωφελῶς δι' ἑτέρων ἐξωτερικῶν μέσων προωρισμένων ὅπως διενεργήσωσι τὴν συρροὴν τοῦ αἵματος πρὸς τὰ πυελικὰ ὄργανα. Τοιαῦτα εἶναι τὰ χλιαρὰ καὶ παρατεταμένα καθολικὰ λουτρὰ τὰ ἐπαναλαμβανόμενα ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἡμέραν· τὰ ἐγκάθιστα λουτρὰ ἢ ἡμίλουτρα, οἱ διεγερτικοὶ ὑποκαπνισμοὶ οἱ ἐπὶ τοῦ αἰδοίου διενεργούμενοι, αἱ θερμαὶ κολπικαὶ διακλύσεις. Τὰ θερμὰ καὶ σιναποῦχα ποδόλουτρα, ὡς καὶ αἱ ἐπιθέσεις φύλλων χάρτου σιναπούχων ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῶν μηρῶν, εἶναι χρησιμώτατα μέσα πρὸς πρόκλησιν τῆς πυελικῆς ὑπεραιμίας· πρὸς δὲ ἀναφέρομεν τὰς ὀσφυϊκὰς καὶ ὑπογαστρικὰς ἀναρριπίσεις διὰ φαρμάκων διεγερτικῶν, ὡς καὶ τὴν μάλαξιν τῆς μήτρας.

Ἐνεργοῦντες δ' ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῆς μήτρας ἴσως ἔχομεν περισσοτέρας ἐλπίδας ἀποκαταστάσεως τῆς ἐμμηνορρυσίας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θὰ χρησιμοποιήσωμεν ἐπωφελῶς τοὺς σκαριφισμοὺς ἐπὶ τοῦ αὐχένος τῆς μήτρας, οἵτινες ἐνδείκνυνται ὅταν τὰ φαινόμενα τοῦ καταμηνίου μηχανισμοῦ ἐμφανίζωνται μετὰ μεγάλης ἐντάσεως, ὁ δὲ τράχηλος τῆς μήτρας εἶναι παχὺς καὶ ὑπεραιμικός. Πρὸς τοῦτο προσφεύγομεν καὶ εἰς τὸν καθετηρισμὸν τῆς μήτρας, διενεργοῦμεν διὰ μαλακοῦ καθετῆρος ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἡμέραν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀναμενομένων καταμηνίων· ἀφίνομεν ἐπὶ τόπου τὸν καθετῆρα ἐπί τινα λεπτὰ τῆς ὥρας, ἀφαιροῦμεν εἶτα αὐτὸν καὶ ἐνεργοῦμεν κολπικὴν διάκλυσιν λίαν θερμὴν ἐν εἴδει καταιονήσεως ἐπὶ τοῦ τραχήλου· ἤ, κατὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω ἐποχὴν πάντοτε, εἰσάγομεν ἐν τῇ κοιλότητι τῆς μήτρας στέλεχος λαμιναρίας ἢ μικρὸν ἐνδομήτριον πεσὸν ἐπὶ μίαν ἢ πολλὰς ἡμέρας. Προβαίνομεν δ' ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν ἀπόξεσιν τῆς μήτρας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀναμενομένων ἐμμήνων, καὶ ἐξακολουθοῦμεν εἶτα ἐνεργοῦντες κολπικὰς διακλύσεις ἰωδιούχους.

Πάντα δὲ τὰ μέσα ταῦτα τὰ χρησιμοποιούμενα πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἀμηνορροίας τότε μόνον δύνανται νὰ ἐνεργήσωσιν ἐπωφελῶς, ὅταν περιορίζωνται εἰς τὸ νὰ ὑποβοηθήσωσι τὴν φύσιν, εἰς τὸ νὰ ἀποκαταστήσωσι τοὺς φυσιολογικοὺς ὅρους τοὺς ἀναγκαιοῦντας διὰ τὴν ἐμμηνορρυσίαν, καὶ ὅταν ἐφαρμόζωνται ἐν εὐθέτῳ καιρῷ. Ἐκ τούτου προκύπτει ἡ ἀνάγκη τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν μέσων τούτων κατὰ τὴν προσέγγισιν τῆς ἀναμενομένης ἐποχῆς τῶν καταμηνίων, μάλιστα δὲ ἡμέρας τινὸς πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Ἐὰν τὰ καταμήνια ἐξέλιπον ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου, δέον νὰ προσφύγωμεν εἰς τὴν θεραπείαν τῆς ἀμηνορροίας ὅταν βλέπωμεν ἐμφανιζόμενα τὰ πρόδρομα συμφορητικὰ φαινόμενα τῆς καταμηνίου παλιρροίας.

Ἤδη τίθεται τὸ ζήτημα, δι' ὃ πολλάκις οἱ ἰατροὶ ἐρωτῶνται, ἤτοι, ἐὰν πρέπῃ ἢ οὐ νὰ συμβουλεύσωμεν τὸν γάμον εἰς τὰς ἀμηνορροϊκὰς νεάνιδας. Εἰς τοῦτο ἀπαντῶμεν καταφατικῶς· ναί, ἐπιτρέπεται ὁ γάμος, ὅταν δὲν παρατηρῆται οὐδεμία σοβαρὰ βλάβη τοῦ γεννητικοῦ συστήματος, οὔτε οὐδεμία καθολικὴ ἢ ὀργανικὴ νόσος βαρεῖα. Ὁ γάμος ἐπενεργεῖ πολλάκις εὐεργετικῶς διασείων τρόπον τινὰ τὴν γεννητικὴν νάρκην ἢ ἀδράνειαν, ἐνισχύων τὰς φυσιολογικὰς λειτουργίας, διεγείρων ἐν ἑνὶ τὴν λειτουργίαν τῆς ὠοθήκης, καὶ ἀποκαθιστῶν τέλος τὴν ἐμμηνορρυσίαν ἧς ἡ ὕπαρξις εἶναι ἀναγκαία, τοὐλάχιστον εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων, διὰ τὴν σύλληψιν.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς θεραπείας ἢ καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι ἀναγκαία εἶναι καὶ ἡ ὑδροθεραπεία, τὰ θαλάσσια λουτρὰ πρωτίστως διὰ τὰς ἀμηνορροϊκὰς καὶ τὰς ἐχούσας ἀκατάστατον τὴν ἀμηνορρυσίαν νεάνιδας· τὰ αὐτοφυῆ ἰαματικὰ λουτρά, ἰδίως τὰ θειοῦχα καὶ ἀλκαλικὰ (παρ' ἡμῖν συνιστῶνται αἱ θερμοπηγαὶ τῶν Μεθάνων καὶ τῆς Αἰδηψοῦ), καὶ αὗται ἔτι αἱ ψυχραὶ καταιονήσεις ὠφέλησαν πολλάκις διὰ τῆς γενικῆς τονώσεως τοῦ ὀργανισμοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Dr Auvard*, Menstruation et conception, Paris 1899.—*Camille Fournier*, Précis de Gynécologie pratique. Paris 1904.—*Dr A. Dührssen*, Γυναικολογικὸν Ἐγχειρίδιον, κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῆς Γερμανικῆς 1911.—*Barbaud et Lefèvre*. La puberté chez la femme. Paris 1897.—*Eddé*, Hygiène des maladies de la femme 1922.—*Robin et Dalché*. Traitement médical des maladies des femmes. Paris 1922.

ΜΙΧ. ΝΙΚ. ΚΑΪΡΗΣ

ἀμήνυτος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ μὴ μηνυθείς, ἀκαταμήνυτος.—Ἐπίρρ. *ἀμηνύτως.*

Ἀμηρᾶ *[Γεωγρ.]*· ϐλ. Ἀμιρᾶ.

Ἀμηρᾶς· ϐλ. Ἀμιρᾶς.

Ἄμηρον *[Ἀρχ.]*. Ὄρος ἐν Ἠπείρῳ.

ἄμης, —*ητος* (ὁ)· εἶδος γαλακτώδους πλακοῦντος. Ἀναφέρεται συχνάκις ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἀμήσελον. Φρούριον ἐν Σικελίᾳ ἀναφερόμενον ὑπὸ Διοδώρου Σικελιώτου.

Ἀμήστρατος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Σικελίας ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος (Verr. III, 39.43 καὶ 74) καὶ Στεφ. τοῦ Βυζαντίου μνημονευομένη. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τῆς Σικελίας, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Νευρωδῶν ὀρέων, περὶ τὰ δέκα μίλια πρὸς Δ. τῆς Καλῆς Ἀκτῆς. Τῆς πόλεως ταύτης διεσώθησαν νομίσματα, ἅτινα ἐκόπησαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 241—210 π. Χ. καὶ εἶναι δύο τύπων. Τὰ τοῦ α' φέρουσιν ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως κεφαλὴν Διονύσου νεαροῦ, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας δὲ ὁπλίτην ἔφιππον καλπάζοντα καὶ περὶ αὐτὸν τὴν ἐπιγραφὴν ΑΜΗΣΤΡΑΤΙΝΩΝ, τὰ τοῦ ϐ' ἐπὶ τῆς ἐμπρ. κεφαλὴν Ἀρτέμιδος, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας δὲ Ἀπόλλωνα ἱστάμενον μετὰ λύρας καὶ περὶ αὐτὸν τὴν ἐπιγραφὴν τῶν τοῦ α' τύπου. Νῦν *Mistretta*.

Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀμήστριος. Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου.

Ἄμηστρις ἢ **Ἀμάστρις** (ἡ). Ἦτο σύνηθες ὄνομα παρὰ τοῖς Πέρσαις. Οὕτω μνημονεύονται: —1) Ἡ θυγάτηρ τοῦ Ὀτάνου καὶ σύζυγος τοῦ βασιλέως Ξέρξου. Ἦτο γυνὴ παράφορος καὶ ἐκδικητική. Ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ Ξέρξης ἐδώρησε πολυτελές τι ἔνδυμα *(φᾶρος)* εἰς τὴν σύζυγον τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου του εἰς τὸν θρόνον Δαρείου Ἀρταΰντην, μετὰ τῆς ὁποίας διετέλει εἰς ἐρωτικὰς σχέσεις, ἐξεμάνη τόσον διὰ τὴν δωρεὰν ὑφάσματος τὸ ὁποῖον εἶχε δωρήσει αὐτὴ εἰς τὸν σύζυγόν της, ὑφάνασα διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν, ὥστε ἐξεδικήθη ἀγριώτατα τὴν μητέρα τῆς Ἀρταΰντης σύζυγον τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ξέρξου Μασίστου, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει ὑπαίτιον τῆς δωρεᾶς ἐκείνης. Κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ξέρξου, ὅτε οὗτος εἶχε καλέσει εἰς βασιλικὸν δεῖπνον ἅπαντα τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ἐπέτυχε νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτήν, ὡς βασιλικὴ χάρις, ἡ μήτηρ τῆς Ἀρταΰντης, τὴν ὁποίαν ἀφοῦ ἐβασάνισε σκληρότατα, ἀποκόψασα τοὺς μαστούς, τὴν ῥῖνα, τὰ ὦτα, τὰ χείλη καὶ τὴν γλῶσσάν της, ἀπέστειλε πρὸς τὸν σύζυγόν της Μασίστην.

Ἡ ἐκδίκησίς της προεκάλεσε τὴν στάσιν τοῦ Μασίστου, βαρέως φέροντος τὴν πρὸς τὸν οἶκόν του ὕβριν τοῦ ἀδελφοῦ του Ξέρξου, ὅστις καὶ τὴν σύζυγόν του εἶχεν ἀποπειραθῆ νὰ διαφθείρῃ καὶ μετὰ τῆς κόρης του εἶχεν ἐνόχους σχέσεις, αἵτινες καὶ προεκάλεσαν τὴν συμφορὰν τῆς συζύγου του. Ἡ στάσις ὅμως ἀπέτυχε, διότι ὁ Μασίστης ἐφονεύθη, ἐνῷ ἐπορεύετο νὰ ἐξεγείρῃ καὶ τοὺς Βακτρίους εἰς στάσιν (Ἡρόδ. Θ' 108 κ. ἑ.)·

—2) Δύο Περσίδες βασιλόπαιδες, μία θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Δαρείου τοῦ Β', καὶ μία θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου τοῦ Β'.

Γ. Δ. ΚΑΨ.

—**Ἄμηστρις** (ὁ)· Ἐπίσημός τις Πέρσης ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου ἐν «Πέρσαις» μνημονευόμενος (στ. 320), ὅτε ὁ Ἄγγελος ἀφηγεῖται εἰς τὴν Ἄτοσσαν τὰ τῆς ναυμαχίας.

ἀμητὸς (ὁ)· τὸ *ἀμᾶν*, τὸ νὰ θερίζῃ τις, ὁ θερισμός· || αὐτὰ τὰ θερισθέντα· (ἀπαντᾶται *ἄμητος*, προπαροξυτόνως, ὡς ἀφηρημένον, καὶ *ἀμητός*, ὀξυτόνως, ὡς συγκεκριμένον).

Β. Φ.

— **Ἀμητοῦ** *Σελήνη*. Καλεῖται οὕτως ἡ *πανσέληνος τοῦ Σεπτεμβρίου*, ἡ συμβαίνουσα ὅταν ἡ Σελήνη εὑρίσκεται ἐγγύτατα τοῦ ἐαρινοῦ ἰσημερινοῦ σημείου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ ἡμερησία ἐπιβράδυνσις τῆς ἀνατολῆς τῆς Σελήνης, ἡ προερχομένη ἐκ τῆς κινήσεως αὐτῆς κατ' ὀρθὴν ἀναφοράν, ἀντισταθμίζεται σχεδὸν ὑπὸ τῆς ἐπιταχύνσεως τῆς ἀνατολῆς, τῆς προερχομένης ἐκ τῆς κατ' ἀπόκλισιν μεγάλης κινήσεως τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου. Ὅθεν τὸ φῶς τῆς πανσελήνου διαδέχεται τότε ἀμέσως τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἥτις φαίνεται οὕτω παρατεινομένη, ἡ δὲ Σελήνη ἀνατέλλει ἐπί τινας ἡμέρας σχεδὸν κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι αἰσθητότερον εἰς τὰ βορειότερα πλάτη ἢ παρ' ἡμῖν (βλ. Σελήνη).

Σ. Π.

ἀμήτωρ (ὁ, ἡ)· ὁ μὴ ἔχων μητέρα, ὁ ἐστερημένος τὴν μητέρα του.

Ἀμήτωρ. Λυρικὸς ποιητὴς ἐκ Κρήτης, ἀναφερόμενος ὑπὸ Ἀθηναίου.

ἀμηχανία (ἡ)· ἔλλειψις μηχανῆς, τρόπου νὰ ἀντεπεξέλθῃ τις εἰς τὰς ἀνάγκας του, ἀπορία, ἀδυναμία, ἔνδεια.

Β. Φ.

ἀμήχανος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἐστερημένος μηχανῆς, τρόπου, μέσων ὅπως ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὰς ἀνάγκας του· || ὁ καθ' οὗ δὲν ὑπάρχει τρόπος, μέσα νὰ ἀντεπεξέλθῃ τις: «ἀμήχανος κατάστασις» || τὸ οὐδ. *ἀμήχανον*=ἀδύνατον.

ἀμηχανῶ *(—έω,* ἀπὸ τοῦ *ἀμήχανος)*· εὑρίσκομαι ἐν ἀμηχανίᾳ, ἀπορῶ, δὲν ἠξεύρω τί νὰ κάμω· || εἶμαι στενοχωρημένος, δὲν δύναμαι νὰ ἀντεπεξέλθω εἰς τὰς ἀνάγκας μου.

Ἅ-Μί. Ἐμπορικωτάτη πόλις τῆς νοτίου Κίνας κειμένη εἰς τὴν εὔφορον ἐπαρχίαν Γιοὺν - νάν. Κάτ. 16.000.

ἄμια (ἡ) (Amia) *[Ζωολ.]*. Ἰχθὺς ἐκ τῶν *γανοειδῶν* ὁμοιάζων καταπληκτικῶς πρὸς τοὺς μαλακοπτερυγίους. Τὸ σῶμά του εἶναι πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων καὶ ἐπίμηκες, καλύπτεται δὲ ὁλόκληρον ὑπὸ σκληρῶν λεπίων κεραμοειδῶς διατεταγμένων· τὰ ὄπισθεν τῶν κογχιακῶν κοιλοτήτων ὀστᾶ κατέχουσι τὴν μεγαλυτέραν κεφαλικὴν χώραν· αἱ σιαγόνες φέρουσιν αἰχμηροὺς ὀδόντας διατεταγμένους κατὰ δύο σειράς· ἡ σπονδυλικὴ στήλη εἶναι ὀστεώδης· ἡ νηκτικὴ κύστις ἀποτελεῖται ἀπὸ μέγαν μεμβρανώδη σάκκον καὶ εὑρίσκεται ἀκριβῶς κάτωθεν τῆς πεπτικῆς συσκευῆς, ἀποτελοῦσα οὕτως εἰπεῖν συνέχειαν ταύτης. Φέρει πλῆθος βραγχιοστεγῶν ἀκτίνων. Αἱ ἄμιαι εὑρίσκονται εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἰδίως δὲ εἰς τὸν Μισσισσιπῆ ἀφθονοῦσι. Κατὰ τὸ θέρος κρύπτονται ἐντὸς τῆς ἰλύος, ὅπως ἀποφύγωσι τὸν καύσωνα, ἐξ οὗ εἶναι γνωστὰ εἰς τοὺς ἐντοπίους μὲ τὸ ὄνομα *λασπόψαρα* (Βλ. ἁλιεία Γ' 797 γ)

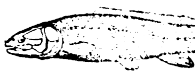

Ἄμια.

Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζ.]* Ἡ ἄμια (**Amia Lin.** συνών. *Cyclurus* Ag. καὶ *Nofaeus* Ag.) εἶναι ἰχθὺς τῆς ἠωκαίνου, ὀλιγοκαίνου καὶ μειοκαίνου περιόδου τῆς τρι-

Digitized by Google

τογενοῦς διαπλάσεως. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ εἰς τὴν ἠώκαινον περίοδον ἀπαντῶσα *Amia Longicauda* Ag. τῆς Μονμάρτρης τῶν Παρισίων καὶ *Amia Kehreri Andreae* τοῦ Μέσσελ παρὰ τὴν Δαρμστάττην, ἡ τῆς ὀλιγοκαίνου περιόδου *Amia Valenciennesi* Ag.

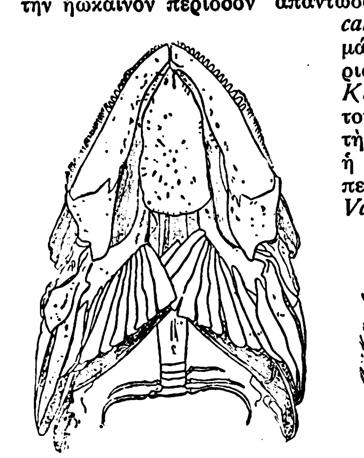

Κεφαλὴ τῆς Ἀμίας Calva Bonap. θεωμένη ἐκ τῶν κάτω. [Ἐκ στρωμ. τῆς Νοτ. Καρολίνας.]

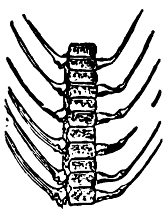

Τεμάχιον σπονδυλικῆς στήλης τῆς Ἀμίας Calva.

τοῦ Ἀμισσὰν καὶ ἡ τῆς μειοκαίνου περιόδου τῆς Βοημίας *Amia macrocephala* Reus. sp. Θ. Σ.

ἀμιάνθιον (Amianthium A. Grey.) *[Βοτ.].* Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *λειλιδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Τινὰ τούτων εἶναι καλλωπιστικά, ἓν εἶδος δὲ τὸ *ἀμιάνθιον τὸ μυιοτοξικὸν* εἶναι δηλητηριωδέστατον. Σ. Μ.

ἀμιανθινίτης (Amianthinite) *[Ὀρυκτολ.].* Συνώνυμον (κατὰ τὸν de Lapparent) τοῦ ὀρυκτοῦ ἀκτινολίθου ἢ ἀκτινωτοῦ (βλ. λέξ.). Γ. Κ. Γ.

ἀμίαντα *[Βιομηχ.].* Ἀμίαντα καλοῦνται κοινῶς πλέγματα ἀποτελούμενα ἐξ ὀξειδίων τῶν μετάλλων τῶν σπανίων γαιῶν, ἅτινα τιθέμενα ἐπὶ τῆς ἀχρόου φλογὸς λύχνου φωταερίου, οἰνοπνεύματος ἢ οἱουδήποτε ἄλλου ἀερίου διαπυροῦνται καὶ ἐκπέμπουν λαμπρὸν λευκὸν φῶς. Λέγονται ἐπίσης καὶ *φωτοβολίδες Auer* ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐφευρόντος αὐτά.

Τὰ ἀμίαντα (ἄσχετα πρὸς τὸ ὀρυκτὸν ἀμίαντος) κατασκευάζονται δι' ἐμβαπτίσεως νημάτων ἐκ βάμβακος ἢ τεχνητῆς μετάξης ἐντὸς διαλύματος ἀποτελουμένου ἐξ 99% νιτρικοῦ θορίου καὶ 1% νιτρικοῦ δημητρίου, ἅτινα ἀφοῦ ξηρανθοῦν ἀποτεφροῦνται, ὅτε τὰ νιτρικὰ ἅλατα ἀποσυντίθενται καὶ ὁ ἀπομένων σκελετὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ὀξείδια τῶν μετάλλων. Ταῦτα πυρούμενα εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν φωτοβολοῦν. Ἐκ τῶν δύο ὀξειδίων τὸ μὲν ὀξείδιον τοῦ θορίου χρησιμοποιεῖται ὡς ἐξόχως ἄκαυστον, τὸ δὲ τοῦ δημητρίου εἶναι ἀπαραίτητον καὶ εἰς ἐλαχίστην ἀκόμη ποσότητα, διότι προσλαμβάνον καὶ ἀποδίδον ὀξυγόνον ἀνυψοῖ τοπικῶς τὴν θερμοκρασίαν.

Λόγῳ τῆς μὴ μεγάλης διαρκείας τόσον τῶν ἐκ φυτικῶν νημάτων ὅσον καὶ τῶν ἐκ τεχνητῆς μετάξης ἀμιάντων, κατασκευάζονται τοιαῦτα καὶ ἐκ νημάτων αὐτῶν τούτων τῶν μετάλλων τῶν σπανίων γαιῶν μετατραπέντων εἰς ζελατινώδη κατάστασιν. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ μίξεως τῶν μετάλλων τούτων μετὰ κυτταρίνης διαλελυμένης εἰς ἀμμωνιακὸν διάλυμα ὀξειδίου τοῦ χαλκοῦ, ὅτε λαμβάνεται μία μᾶζα, ἐξ ἧς δύνανται νὰ κατασκευασθῶσι νήματα, τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν πῆξιν των πλύνονται καὶ ξηραίνονται. Ἡ πῆξις τῶν νημάτων γίνεται εἰς οὐδέτερα ἢ ἀλκαλικὰ διαλύματα (ἰδίως κυανιούχου καλίου). Πρέπει ὅμως μετὰ τὴν ξήρανσιν νὰ ἐμβαπτισθῶσιν ἐντὸς ἀλκαλικοῦ ὑγροῦ, διὰ νὰ μετατραπῶσι τὰ νιτρικὰ ἅλατα εἰς ὑδροξείδια. Δύνανται ἐπίσης νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ νήματα νιτροκυτταρίνης μὴ ἀπονιτρωθέντα, ἐὰν καταλλήλως διογκωθοῦν διὰ κατεργασίας μετὰ μυρμηκικοῦ ἢ ὀξικοῦ ἢ νιτρικοῦ ὀξέος καταλλήλου πυκνότητος. Δύνανται ἐξ ἄλλου τὰ νήματα ταῦτα νὰ διαποτισθοῦν οὐχὶ μὲ διαλύματα τῶν ἁλάτων τῶν μετάλλων τῶν σπανίων γαιῶν, ἀλλὰ μὲ κολλοειδῆ διαλύματα τῶν ὑδροξειδίων των.

Διὰ νὰ καταστοῦν κατάλληλα πρὸς μεταφορὰν τὰ ἀμίαντα, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ κίνδυνος νὰ θραυσθοῦν, πρέπει προηγουμένως νὰ κατεργασθοῦν μὲ κατάλληλα στερεωτικὰ διαλύματα. Τοιαῦτα συνήθως εἶναι διαλύματα κολλοδιοβάμβακος ἢ μῖγμα οἰνοπνεύματος καὶ αἰθέρος ἢ οἰνόπνευμα, εἰς τὸ ὁποῖον προσετέθη πυκνὸν ὀξικὸν ὀξὺ (πρὸς ἀποφυγὴν ἀκαφλέξεως τοῦ αἰθέρος κατὰ τὴν κατεργασίαν), ἀκετόνη καὶ αἰθήρ.

Ἀμίαντα μεγαλυτέρας στερεότητος κατασκευάζονται ἐὰν μετὰ τὴν ἀποτέφρωσιν ἐμβαπτισθοῦν ἐντὸς διαλύματος 5% νιτρικοῦ ζιρκονίου ἢ μῖγματος νιτρικοῦ ζιρκονίου καὶ διαλύματος κολλοδίου. Τὸ διάλυμα τοῦ κολλοδίου ἀποτελεῖται ἀπὸ 650 γρ. κολλοδιοβάμβακος, 270 γρ. αἰθέρος, 50 γρ. κικκινελαίου καὶ 50 γρ. καφουρᾶς. Ἀντὶ τῆς καφουρᾶς χρησιμοποιοῦνται διάφοροι ἐστέρες, ὡς ὁ ὀξαλικὸς αἰθυλεστήρ, γαλακτικὸς αἰθυλεστήρ, σαλικυλικὸς αἰθυλεστήρ, στεατικὸς αἰθυλεστήρ, παλμιτικὸς αἰθυλεστήρ, βουτυρικὸς αἰθυλεστήρ, τρυγικὸς ἐστήρ, φθαλικὸς ἐστήρ, στεατικὸς μεθυλεστήρ, παλμιτικὸς μεθυλεστήρ, βενζοϊκὸς μεθυλεστήρ, ὀξικὸς ἀμυλεστήρ, γαλακτικὸς ἀμυλεστήρ, τρυγικὸς ἀμυλεστήρ, βουτυρικὸς ἀμυλεστήρ, ὀξαλικὸς προπυλεστήρ, βουτυρικὸς προπυλεστήρ, ὀξαλικὸς βουτυρεστήρ, βουτυρικὸς βουτυρεστὴρ κτλ. Τὰ τοιαῦτα ἀμίαντα δύνανται ὁπωσδήποτε νὰ πιεσθῶσι χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ κίνδυνος νὰ θραυσθοῦν. Κ. Κ. Κ.

ἀμιαντοκὲλ (Asbestocel), *ἀμιαντόλιθος* (Asbestolith) καὶ *ἀμιαντόξυλον* (Asbestkunstholz)· τεχνητὰ προϊόντα ἐξ ἀμιάντου (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

ἀμίαντος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ μεμιασμένος, ἀμόλυντος, ἀκηλίδωτος, καθαρός.

— [ΟΡΥΚΤΟΛ.] Μὲ τὸ ὄνομα *ἀμίαντος* (χρησιμοποιούμενον ἐν Ἑλλάδι, Ἰταλίᾳ, καὶ τῇ Ἀνατολῇ) ἢ Asbest (χρησιμοποιούμενον ἐν Γερμανίᾳ, Ρωσίᾳ καὶ Καναδᾷ) ὀνομάζονται εἰς τὴν τέχνην τὰ δύο χημικῶς καὶ ὀρυκτολογικῶς διάφορα ὀρυκτὰ ὁ *κεροστιλβικὸς ἀμίαντος* καὶ ὁ *χρυσοτιλικὸς ἀμίαντος*. Τὰ ὀρυκτὰ ταῦτα ὀνομάζονται ἐπίσης *βυσσόλιθος, ξυλότιλος, πιλόλιθος, ὀρεινὸν δέρμα, ὀρεινὸν λίνον, ὀρεινὸν ξύλον, ὀρεινὸς φελλός*. Ἐν Γαλλίᾳ ἐπίσης ὁ καναδικὸς ἀμίαντος ὀνομάζεται *βαμβακόλιθος* (pierre à coton), ἕνεκα τῆς ὁμοιότητός του πρὸς τὸν βάμβακα.

1) *Ὁ κεροστιλβικὸς ἀμίαντος*. Ὁ χημικός του τύπος εἶναι Mg_3 La Si_4 O_{12} μὲ 28.25% μαγνησίαν (MgO), 13,35% ἄσβεστον (CaO) καὶ 57,70% διοξείδιον πυριτίου (SiO_2). Παρουσιάζεται εἰς συσσωματώματα κρυστάλλων τοῦ προκλινοῦς κρυσταλλικοῦ συστήματος καὶ ἔχει σκληρότητα 5ου—6ου βαθμοῦ, εἰδ. βάρος 2,5 - 3,3, λάμψιν ὑελοειδῆ καὶ μεταξοειδῆ. Εἶναι ἄχρους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φαιόλευκος, πρασινίζων καὶ κιτρινόφαιος, εὔθραυστος ἢ ἐλαστικός. Ἀντέχει εἰς τὸ πῦρ καὶ εἶναι πολὺ ἀπρόσβλητος ὑπὸ τῶν ὀξέων. Τήκεται κατὰ τὸν Lueger εἰς 1150°K περίπου. Εἶναι ὀλιγώτερον διαδεδομένος ἐπὶ τῆς γῆς ἢ ὁ χρυσοτιλικὸς ἀμίαντος.

2) *Ὁ χρυσοτιλικὸς ἀμίαντος (ὀφειτο-ἀμίαντος ἢ ὀλιβινικὸς ἀμίαντος)*. Ὁ χημικός του τύπος εἶναι H_4 Mg_3 Si_2 O_9 μὲ 43,48% μαγνησίαν (MgO), 43,48% διοξείδιον πυριτίου καὶ 13,04 ὕδωρ. Μέρος τῆς μαγνησίας (μέχρι 13%) δύναται νὰ ἔχῃ ἀντικατασταθῆ ὑπὸ ὀξειδίου τοῦ ὑποσιδήρου (FeO). Ἔχει σκληρότητα 3 - 4 βαθμούς, εἰδικὸν βάρος 2,3 - 2,5, χρῶμα ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ κεροστιλβικοῦ ἀμιάντου, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σκοτεινότερον. Εἶναι κατὰ κανόνα λεπτοϊνώδης, αἱ ἶνές του ὅμως εἶναι μικρότεραι καὶ διαφώτιστοι. Προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ ὑδροχλωρίου ὀξέος καὶ ὑπὸ τοῦ θειικοῦ ἀποσυντίθεται τελείως. Θερμαινόμενος ἀποδίδει ὕδωρ, θολοῦται, καὶ τήκεται εἰς 1550° K. Αἱ εὔθραυστοι τραχεῖαι ἶνες περιέχουν ὀλιγώτερον ὕδωρ ἀπὸ τὰς λείας μεταξοειδεῖς.

Ὁ ἀμίαντος παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν φλεβῶν διασχιζουσῶν πετρώματα κυρίως ὀφειτικά. Ἐμφανίζονται ὅμως φλέβες ἀμιάντου καὶ ἐντὸς ταλκικῶν σχιστολίθων, χλωρίτου, κοκκωδῶν ἀσβεστολίθων καὶ ἐντὸς ὑλικῶν προερχομένων ἐξ ἀποσυνθέσεως πολλῶν ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων νεωτέρας γεωλογικῆς ἡλικίας. Εἰς τὰς φλέβας κατὰ κανόνα αἱ ἶνες εἶναι διατεταγμέναι καθέτως πρὸς τὰ τοιχώματα τῆς ρωγμῆς. Εἰς ὀλίγας περιπτώσεις εὑρέθησαν φλέβες ἀμιάντων μὲ τὰς ἶνάς των παραλλήλως τεταγμένας πρὸς τὰ τοιχώματα τῶν ρωγμῶν.

Τὸ μητρικὸν πέτρωμα ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰς τὰς πλείστας περιπτώσεις παρουσιάζεται ὁ ἀμίαντος εἶναι ὁ ὀφείτης.

Τόποι ἐμφανίσεως.—Ἡ Ἰταλία εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τόπος εὑρέσεως τεχνικῶς ἐκμεταλλευσίμων ἐμφανίσεων ἀμιάντου καὶ μέχρι τοῦ 1880 κατεῖχε τὰ σκῆπτρα ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἀγορᾷ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξαγωγὴν ἀμιάντων. Ἀφ' ὅτου ὅμως ἤρχισεν ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν κοιτασμάτων τοῦ Καναδᾶ, ἡ ἰταλικὴ παραγωγὴ ἤρχισεν ἐλαττουμένη, καθόσον δὲν ἠδύνατο νὰ συναγωνισθῇ τὴν καναδικήν, λόγῳ τοῦ μεγαλυτέρου κόστους καὶ τῶν μικροτέρων εὐθραυστοτέρων ἰνῶν τοῦ ἰταλικοῦ ἀμιάντου. Ἕνεκα τῆς καλυτέρας ὑφαντικότητός του καὶ τοῦ ὡς ἐκ τούτου μεγαλυτέρου κύκλου χρησιμοποιήσεως, ὁ καναδικὸς ἀμίαντος προτιμᾶται τοῦ ἰταλικοῦ. Κύριοι τόποι ἐξαγωγῆς τῆς Ἰταλίας εἶναι ἡ κοιλὰς Lusa (ὄρος Cenis), ἡ κοιλὰς τοῦ Aosta καὶ ἡ Valtellina (Λομβαρδίας).

Αἱ ἐν Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Οὐγγαρίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Ἰσπανίᾳ, Σουηδίᾳ καὶ Γροιλανδίᾳ εὑρεθεῖσαι ἐμφανίσεις ἔχουν μικρὰν τεχνικὴν σημασίαν. Ἡ Γαλλία ἔχει ἐν τῇ νήσῳ Κορσικῇ κοιτάσματα ἀμιάντου ἐν ἐκμεταλλεύσει. Ἐκμεταλλεύσιμος ἀμίαντος εὑρέθη εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν καὶ Ἀσιατικὴν Ρωσίαν (Οὐράλια ὄρη, Καύκασον, Ἀλτάϊα ὄρη καὶ ἀλλαχοῦ). Ἡ ἐξαγωγὴ ἀμιάντου ἐκ τῶν Οὐραλίων ὀρέων εἶναι γνωστὴ ἀπὸ παλαιοτάτων ἐποχῶν.

Ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ κοιτάσματα ἀμιάντου εὑρίσκοντο ἤδη ἐν ἐκμεταλλεύσει κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πλουτάρχου παρὰ τὴν Πελενδρίαν. Εἰς τὴν νῆσον ταύτην τὸ πολυτιμότατον τοῦτο ὑλικὸν εὑρίσκεται ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν καὶ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ ὄρους Τρόοδος. Ὁ ἀμίαντος εὑρίσκεται καὶ εἰς πρωτογενῆ κοιτάσματα, ἀλλ' ἐπίσης καὶ εἰς δευτερογενῆ εἰς ἀπεστρογγυλωμένα τεμάχια (ὅπως π.χ. παρὰ τὴν Λεύκαν).

Σπουδαῖα κοιτάσματα ἀμιάντου εὑρίσκονται εἰς τὸν Καναδᾶν, ὅστις κατέστη πλέον ἡ πρώτη χώρα κόσμου, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξαγωγὴν ἀμιάντου. Καὶ τὰ δύο εἴδη τῶν ἀμιάντων εὑρίσκονται εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἰδίως ὅμως ὁ χρυσοτιλικὸς ἀμίαντος τῆς περιοχῆς Quebeck (Templeton, Thetford, Eastern Townships καὶ ἀλλαχοῦ) εἶναι ὁ σπουδαιότερος. Ὁ ἀμίαντος οὗτος ὑπερέχει λόγῳ τῆς μεγάλης ἐλαστικότητός του, ἐκτατικότητος, τῆς ἀντοχῆς του εἰς τὴν ἕλξιν καὶ τῆς μεγάλης ἀντοχῆς εἰς τὴν θερμότητα. Τὰ ὀρυχεῖα ἀμιάντου τοῦ Καναδᾶ παράγουν περίπου τὰ 9/10 τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Τῷ 1911 παρήχθησαν 96299 τόννοι ἀμιάντου ἀξίας 11.748.500 μάρκων χρυσῶν.

Ἐκμετάλλευσις ἀμιάντου γίνεται ἐπίσης ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις (κεροστιλβικὸς ἀμίαντος κυρίως), Νέᾳ Φουντλανδίᾳ, Βραζιλίᾳ, Νοτίῳ Ἀφρικῇ, Αὐστραλίᾳ, Ἰαπωνίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐν Ἑλλάδι ἀμίαντος χρυσοτιλικὸς καὶ κεροστιλβικὸς εὑρέθη ἐν τῇ νήσῳ Εὐβοίᾳ, Ἀνάφῃ, Ἄνδρῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Μικρὰ ἐκμετάλλευσις κεροστιλβικοῦ ἀμιάντου γίνεται παρὰ τὸ χωρίον Σταμάτα τῆς Ἀττικῆς. Εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐπίσης εὑρέθησαν τὰ δύο εἴδη τῶν ἀμιάντων, παρὰ τὴν Γευγελῆν, τὰ Βασιλικά, τὴν Γαλάτισταν, τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ἀλλαχοῦ. Οὐδαμοῦ ὅμως γίνεται σήμερον ἐκμετάλλευσις.

Χρῆσις τοῦ ἀμιάντου.—Γνωστὸς ἦτο ὁ λίθος οὗτος ἀπὸ παλαιῶν ἐποχῶν. Ὁ Διοσκορίδης (5,155) ἀναφέρει τὸν «*ἀμίαντον λίθον*» ὡς καὶ ὁ Πλίνιος (36,31). Πολλαὶ ἰδιότητες τοῦ ἀμιάντου καθιστῶσιν αὐτὸν λίαν πολύτιμον ὑλικόν. Τοιαῦται εἶναι ἡ μεγάλη του ἀντοχὴ εἰς τὰς ὑψηλὰς θερμοκρασίας, τὸ ὅτι δὲν προσβάλλεται εὐκόλως ἢ καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὸ τῶν ὀξέων, ἡ μικρὰ θερμαντικὴ καὶ ἠλεκτρικὴ ἀγωγιμότης του, ὡς καὶ ἡ ἱκανότης του νὰ γίνεται μαλακώτερος ριπτόμενος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἔπειτα νὰ καθίσταται εὔκαμπτος καὶ ὑφαντός.

Ὁ ἀμίαντος χρησιμοποιεῖται: ὡς ὑλικὸν πληρώσεως τοιχωμάτων ἑρμαρίων καὶ κιβωτίων προωρισμένων ὅπως μὴ καίωνται κατὰ τὰς πυρκαϊάς· πρὸς ἐπένδυσιν σωλήνων διοχετεύσεως ἀτμῶν, ὕδατος, φωταερίου κ.λ.π. ἢ ψυκτικῶν μηχανημάτων ὡς σῶμα δυσθερμαγωγὸν ἐμποδίζον τὴν ἀπώλειαν ἢ τὴν πρόσληψιν θερμότητος· ὡς ὑλικὸν ἀπομονώσεως λεβήτων ἀτμομηχανῶν· ὡς ἄκαυστον πυρίμαχον ὑλικὸν πρὸς ἐμφραξιν εἰς τὰ καλύμματα τῶν λεβήτων, ἀεραγωγοὺς ὑψικαμίνων, κ. τ. λ.· ὡς μονωτικὸν ὑλικὸν συρμάτων καὶ σωλήνων εἰς τὴν ἠλεκτρικὴν βιομηχανίαν· ὡς προστατευτικὸν τῶν χειρῶν τῶν ἠλεκτροτεχνιτῶν· ὡς πυρίμαχον καὶ ἀντέχον εἰς τὰ ὀξέα ὑλικὸν πρὸς κατασκευὴν ἀπομονωτικῶν ὑφασμάτων διὰ χειρόκτια, περιζώματα, πίλους, ἐνδυμασίας, ἐπικνημίδας καὶ σκούφους διὰ τοὺς ἐργάτας τῶν ὑελουργείων, ὑψικαμίνων, ἐργοστασίων ὀξέων, χυτηρίων μετάλλων, ἐργοστασίων παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, κ.τ.λ.· πρὸς κατασκευὴν πυριμάχων αὐλαιῶν θεάτρων· πρὸς κατασκευὴν χάρτου, χαρτονιων, πλακῶν, δικτύων, σχοινίων καὶ ἄλλων ὑλικῶν καταλλήλων εἰς τὰ χημεῖα, μικροβιολογικὰ ἐργαστήρια, σακχαροποιεῖα κλπ.· πρὸς ἐπένδυσιν σιδηρῶν δοχείων διὰ τὴν μεταφορὰν ὀξέων· ὡς διακοσμητικὸν ὑλικὸν τῶν δένδρων τῶν Χριστουγέννων· διὰ τὴν κατασκευὴν σιμεντοκονιάματος περιορίζοντος τοὺς ἤχους· ἀναμιγνυόμενος μὲ ἔλαιον ἢ χλωριοῦχον ἀσβέστιον ἢ μίντον πρὸς κατασκευὴν συνδετικοῦ ὑλικοῦ· μὲ κρητίδα, ἄργιλλον ἢ νατριοῦδρύαλον πρὸς κατασκευὴν τεχνητῶν λίθων ὁμοιαζόντων πρὸς μάρμαρον.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω κατασκευάζονται τῇ βοηθείᾳ ἀμιάντου καὶ ἄλλα τινὰ εἰδικὰ ὑλικά, ὡς π.χ.

α') Ὁ *ἀμιαντοσχιστόλιθος* (Asbestschiefer) πρὸς ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν πυρίμαχον ἐπένδυσιν τοίχων, σκέπασιν οἰκοδομημάτων.

β') Ὁ *φιμπρόλα-σχιστόλιθος* (Fibrolaschiefer).

γ') Τὸ τεχνητὸν *ἀμιαντόξυλον* (Asbestkunstholz) διὰ τὴν κατασκευὴν πινάκων πρὸς ἠλεκτρικοὺς σκοπούς.

δ') Ὁ *ἐτερνίτης* (Eternit).

ε') Τὸ *τοργκαμέντ* (Torgament), ὁ *οὐραλίτης* (Uralit), ὁ *μαντρερίτης* (Mandrerit), ὁ *σειλινίτης* (Ceilinit), τὸ *ἀμιαντοκὲλ* (Asbestocel, χάρτης πυρίμαχος ἐξ ἀμιάντου), ὁ *ἀμιαντόλιθος* (Asbestolith, ἀμερικανικὸν προϊόν), τὸ *ἀσβεστὶκ* (Asbestic, ἀμερικανικὸν σιμεντοκονίαμα καὶ τοιχοκονίαμα). Γ. Κ. Γ.

— [ΑΠΟΚΡΥΦ.] Κατὰ τοὺς δαιμονογράφους ὁ ἀμίαντος ἐχρησιμοποιεῖτο τὸν μεσαίωνα πρὸς κατασκευὴν φυλακτῶν ἐναντίον τῆς βασκανίας καὶ τῆς μαγγανείας. Π. ΓΚΡ'

Digitized by Google

Ἀμίαντος *[Ἀρχ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ ἐκ Τραπεζοῦντος τῆς Ἀρκαδίας Λυκούργου. Ἦτο εἷς τῶν μνηστήρων τῆς Ἀγαρίστης, τῆς κόρης τοῦ τυράννου Σικυῶνος Κλεισθένους *(Ἡροδ. Στ' 127)*. —2) Ἀθηναῖός τις πολίτης. —3) Ἀρχιτέκτων τις ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Γ. Δ. ΚΑΨ

Ἀμίαντος *(Πάνω* καὶ *Κάτω)*. Χωρία τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενα εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λεμεσοῦ καὶ τὸ διαμέρισμα Κυλανίου. Κεῖνται κατὰ τὰς ΒΑ κλιτῦς τοῦ ὄρους Τροόδους (Ὄλυμπος) εἰς τοποθεσίαν κατάφυτον ἐκ πεύκων καὶ ἀπέχουν ἀπὸ τῆς Λεμεσοῦ 26 μίλλια. Τὸ χωρίον *Πάνω Ἀμίαντος* εἶναι ὀνομαστὸν διὰ τὸ περίφημον ἀμιαντορυχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπὲρ τὰς 6 χιλιάδας ἐργατῶν ἐργάζονται διὰ τὴν ἐξόρυξιν ἀμιάντου *(παμπακόπετρας)*, ὁ ὁποῖος ἀκατέργαστος μεταφέρεται εἰς Λεμεσὸν δι' ἐναερίου σιδηροδρόμου. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχουν θαυμάσιαι μηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ὀρυχείου, κτίρια διὰ τὴν παραμονὴν τῶν ἐργαζομένων, λέσχαι δὲ καὶ αἴθουσαι χοροῦ δίδουν εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο χωρίον ζωηροτάτην κίνησιν. Ὁ *Πάνω Ἀμίαντος* ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 300 κατοίκους μονίμους καὶ 5 χιλιάδας ἐργατῶν κατὰ τὸ πλεῖστον παραμενόντων ἐν αὐτῷ. Ὁ *Κάτω Ἀμίαντος* κείμενος ἀνατολικώτερον εἰς τὴν ὄχθην τοῦ παραποτάμου Κοῦρι, ἐσχηματίσθη κυρίως ἐκ τῶν διαφόρων σταθμῶν (χάνια κλ.) οἱ ὁποῖοι ἐσχάτως ἐκτίσθησαν ἐκεῖ. Κ. Μ. Κ

ἀμιαντώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ἀμίαντον.

Ἀμιάτα (Amiata). Ὄρος ὑψηλὸν (5689 ποδ.= 1735 μετρ.) τῆς Β. Ἰταλίας (Τοσκάνας) κείμενον εἰς 35 μίλλια ΒΑ τοῦ λιμένος Santo Stefano (πλάτ. 42°26', μῆκ. 11°07' Ἀν.—Χάρτης ἀγγλ. 158: Cape Cavallo to Civita Vecchia), ὀνομαζόμενον δὲ ὡσαύτως Santa Flora. Ἀποτελεῖ πολύτιμον προγνωστικὸν τοῦ καιροῦ εἰς τοὺς παραπλέοντας τὴν ἀκτὴν αὐτήν, ὅπου τὸν χειμῶνα οἱ νότιοι ἄνεμοι συνηθέστατα μεταπίπτουν ἀποτόμως εἰς ΒΔ ἕως ΒΑ, πνέοντες σφοδροὶ μετὰ καταιγίδων, ὀνομαζομένων «provenza», ἅτε ἐκ τῆς διευθύνσεως τῆς Προβηγκίας ἐπερχομένων· ἡ ὀνομασία δὲ αὕτη παρελήφθη καὶ ὑπὸ τῶν ναυτικῶν μας, οἵτινες τὴν μεταχειρίζονται παρεφθαρμένην *(πρεβέντζα)*, πρὸς καταδήλωσιν τοιούτων μεταπτώσεων νοτίων ἀνέμων καὶ παρ' ἡμῖν («πρεβεντζάρησε ὁ καιρός»), συνηθεστάτων εἰς τὸ Αἰγαῖον ἰδίως.

Οὕτω, ὅταν τὸ ὄρος Ἀμιάτα φαίνεται εὐκρινῶς, θὰ παραταθῇ ἡ ἐπικρατοῦσα εὐδία· ἐπικειμένων ἀνέμων σφοδρῶν ἀπὸ Εὔρου, καθίσταται ἀθέατον λόγῳ τῆς ἐπικαλυπτούσης αὐτὸ ὁμίχλης· ἐπικειμένων δὲ τοιούτων ἀπὸ νότου, πότε διακρίνεται εὐκρινῶς καὶ πότε καθίσταται ἀθέατον καλυπτόμενον ὑπὸ νεφῶν, ἐξ ὑπαμοιβῆς. Ὅταν ὅμως πνέοντος νοτίου ἀνέμου, καὶ τοῦ ὄρους ὄντος κεκαλυμμένου, ἀποκαταστῇ τοῦτο θεατὸν εὐκρινῶς ἐπί τι διάστημα, ἀποτελεῖ τὸ τοιοῦτον πρόγνωσιν μεταπτώσεως τοῦ ἀνέμου εἰς σφοδρὸν Βορρᾶν ἢ Μέσην (ΒΑ). Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει χαρακτηριστικὸν νέφος, τὸ ὁποῖον παραστατικώτατα οἱ ἐντόπιοι ὀνομάζουν *«οὖν μπάφο» (un baffo = παραγναθίς)*, παραμένει οἱονεὶ προσπεφυκὸς εἰς τὸ ὄρος διὰ τοῦ ἑνὸς ἄκρου του, καὶ ἀπὸ τούτου συγκρατούμενον ἀνεμίζει, στρεφόμενον πρὸς Νότον μὲν ἐὰν πρόκειται ὁ μεταπίπτων ἄνεμος νὰ στερεωθῇ ἐκ Βορρᾶ, καὶ πρὸς Λίβαν (ΝΔ) ἐὰν ἐκ Μέσου (ΒΑ). Σ. Ε. Λ.

Ἀμιατινὸς *κῶδιξ*. Τὸ σπουδαιότατον, ἴσως δὲ καὶ τὸ ἀρχαιότατον, τῶν χειρογράφων τῆς λατινικῆς μεταφράσεως τῆς Βίβλου, τῆς ἐπιλεγομένης *Βουλγάτας*, ὅπερ ὀνομάζεται οὕτως ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Σιέννην ὄρους *Ἀμιάτα* (Monte Amiato), ὁπόθεν μετά τινας μετατοπίσεις κατήντησεν εἰς τὴν Λαυρεντιανὴν βιβλιοθήκην τῆς Φλωρεντίας, ἔνθα καὶ εὑρίσκεται σήμερον. Εἶναι δὲ γεγραμμένον διὰ μεγάλων καὶ καλλιγραφικῶν γραμμάτων. Θεωρούμενον παλαιότερον ὡς ἀναγόμενον εἰς τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀπεδείχθη ὑπὸ τοῦ De Rossi, ὅτι ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν 690—716 μ. Χ. Λόγῳ τῆς ἀρχαιότητος αὐτοῦ ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ κειμένου τῆς λατινικῆς Βίβλου καὶ τῆς Βίβλου καθόλου. Τὸ κείμενον τῆς Καινῆς Διαθήκης αὐτῆς ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Tischendorf. Π. Ι. Μ.

ἀμιατίτης (Amiatit) *[Ὀρυκτολ.]*. Παραλλαγὴ τοῦ ὀρυκτοῦ *ὀπαλλίου* ἐκ τοῦ ὄρους Amiata τῆς ἐπαρχίας Grosseto (Τοσκάνη), παρουσιαζομένη εἰς διαφανῆ ἄχροα ἢ κιτρινωπέρυθρα συγκρίματα ἐπὶ τραχείτου. Γ. Κ. Γ.

ἀμιγὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ μὴ μεμιγμένος μετ' ἄλλου, ὁ καθαρὸς πάσης ξένης οὐσίας, ἄλλως, ἄμικτος· || «νοῦς ἀμιγὴς» *(Ἀναξαγόρ.)* ὁ ἁπλοῦς, ἀπαθής, καθαρός· συνδέεται μετὰ τοῦ *εἰλικρινής*. —Ἐπίρρ. *ἀμιγῶς*.

— **ἀμιγεῖς** *βίβλοι [Ἀρχ.]*. Προκειμένου περὶ τῆς μεγάλης βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι ὅτι αὕτη περιεῖχε 400.000 *συμμιγεῖς* καὶ 90.000 *ἀμιγεῖς* (ἢ *ἁπλᾶς*) βίβλους. Τὸν ὅρον ἀναφέρει ὁ Βυζαντινὸς Ἰωάννης Τζέτζης (Προλεγ. εἰς Ἀριστοφ.), ἀντλήσας ἐκ προγενεστέρων Ἑλλήνων, μὴ διασωθέντων· ἐπίσης ὁ Πλούταρχος (ἐν βίῳ Ἀντων. κεφ. 58) ἀναφέρει ὅτι ὁ Μᾶρκος Ἀντώνιος ὑπισχνεῖτο εἰς τὴν Κλεοπάτραν νὰ χαρίσῃ εἰς αὐτήν, ἢ ὄντως ἐν μέρει ἐχάρισε, «τὰς ἐκ Περγάμου βιβλιοθήκας», ἐν ταῖς ὁποίαις ὑπῆρχον 200.000 βιβλίων *ἁπλῶν*. Ἐκ τῶν πηγῶν τούτων προσεπάθησαν οἱ νεώτεροι νὰ ἑρμηνεύσωσι τοὺς ὅρους τούτους, ἀλλὰ δὲν κατέληξαν εἰς ὁμόφωνον ἑρμηνείαν, οὕτω δὲ ὑπάρχουσι τόσαι ἐξηγήσεις, ὅσοι σχεδὸν καὶ ἐξηγηταί. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀμιγεῖς βίβλοι ἦσαν αἱ *μονόβιβλοι*, ἤτοι μονογραφίαι, ὡς λέγομεν σήμερον, καὶ μικρότερα συγγράμματα, ἐξαντλοῦντα ὡρισμένον θέμα, ἢ τμήματα ἰδιαίτερα ἑνὸς μεγάλου ἔργου, ἀσχολούμενα εἰς τὸ αὐτὸ περιεχόμενον· ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη δὲν ἱκανοποιεῖ τελείως τὴν γνῶσιν· διότι ὁ ἀναφερόμενος ἀριθμὸς τῶν 90 χιλιάδων, ἐὰν παρεδόθη μέχρις ἡμῶν ἀκριβῶς, φαίνεται πολὺ μικρός· διὸ πρέπει νὰ ἐξετασθῇ μήπως διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἐξεφράζετο καὶ ὁ τρόπος τῆς τοποθετήσεως καὶ τὰ εἴδη τῶν κυλίνδρων, κοινῶς ρόλλων, τὰ κατέχοντα ταύτας ἢ ἐκείνας τὰς θήκας τῆς βιβλιοθήκης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Fr. Susemihl*, Alexandr. Litter. Α' 335, ἔνθα ἡ παλαιοτέρα βιβλιογραφία.—*H. Keil*, Rhein Mus. 6, 117.—*K. Dziatzko* αὐτόθι 46, 362 κ. ἑ.—*C. Haeberlin*, Centralbl. für Biblioth. 7, 7. *Birt*. Buchwesen 487 κ. ἑ.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμιγρίνη (Amigrin) *[Φαρμ.]*. Μεῖγμα κεκαυμένης μαγνησίας καὶ ἀκετυλοσαλικυλικοῦ ὀξέος (Zernik). Κ. Γ. Μ

Ἄμιδα· βλ. Διαρβεκίρ.

Ἄμιδα *[Θρησκειολογ.]*. Ἐν τῷ Βουδδισμῷ τῆς *Μαχαγυάνα* (μιᾶς τῶν μεγάλων οἱονεὶ ἐκκλησιῶν τοῦ Βουδδισμοῦ) ἡ *Ἄμιδα* (ἢ καὶ *Ἄμιτα* καὶ *Μίδα*) θεωρεῖται ὡς μία τῶν πολυαρίθμων μορφῶν τοῦ Βούδδα, δημωδεστάτη καὶ μάλιστα τιμωμένη ἐν Κίνᾳ καὶ πρὸ πάντων ἐν Ἰαπωνίᾳ ἀπὸ τοῦ ΙΒ' μ. Χ. αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν. Ἀποτελεῖ δὲ ἡ μορφὴ αὕτη, ἥτις παρηυδοκίμησε σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν ἱστορικὴν τοῦ Βούδδα μορφήν, δημιούργημα τῆς ἐπὶ τὸ θεϊστικώτερον ἐξελισσομένης βουδδιστικῆς θεολογικῆς φαντασίας. Ἡ περὶ Ἄμιδα παράδοσις εὑρίσκεται ἐν τῇ μακροτέρᾳ Σουχαβατιβυούχα. Ὡς μόνος καὶ εὐκολώτατος ὅρος πρὸς εἴσοδον εἰς τὸν παράδεισον, εἰς τὸ τέλειον καὶ ἄχραντον κράτος, ὑποδεικνύεται αὐτόθι ἡ πεποίθησις ἐπὶ τὴν ἀρωγὴν καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Ἄμιδα ἢ ἔστω καὶ ἐν τῇ ὑστάτῃ τοῦ βίου στιγμῇ ἐπίκλησις τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ἑξῆς τύπον: «Ἄμιδα Βούδδα, σὺ τὸ καταφύγιον ἡμῶν!»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *K. Reichelt* Der Chinesische Buddhismus 1926.—*Haas* ἐν Religion in Geschichte und Gegenwart β' ἐκδ. 1927 κ. ἑ. Π. Ι. Μ

ἀμιδάλη (Amidal). Σύνθεσις ἀμύλου παραφφινούχου κατὰ τὸ 1)5 καὶ γαλακτικῶν ἐνζύμων. Τὸ παραφφινοῦχον ἄμυλον τῆς συνθέσεως ταύτης παρασκευάζεται κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ καθηγητοῦ Doumer· μετ' αὐτοῦ μιγνύομεν καλῶς γαλακτικὸν ἔνζυμον προερχόμενον ἐξ ἁγνοτάτων καλλιεργιῶν ἀπεξηραμένων ἀσηπτικῶς, εἰς λίαν χαμηλὴν θερμοκρασίαν καὶ ἄνευ τῆς προσθήκης οὐδενὸς εἴδους εὐδιαλύτων οὐσιῶν, οἷον σακχάρου ἢ δεξτρίνης, αἵτινες ἔχουσι τὸ δυσάρεστον ὅτι φονεύουσι τὰ ἔνζυμα πρὸς ἃ μιγνύονται ἐφ' ὅσον τὸ διάλυμα συμπυκνοῦται. Τοιουτοτρόπως οἱ γαλακτικοὶ σπόροι διατηροῦσι σχεδὸν ἀπεριορίστως πᾶσαν τὴν ζωτικότητα αὐτῶν.

Τὸ φάρμακον ἐπαινεῖται κατὰ τῆς χρονίας ἐντεροκολίτιδος, κατὰ τῆς καθ' ἕξιν δυσκοιλιότητος, κατὰ τῆς ὀξείας γαστροεντερίτιδος, τῆς διαρροίας ἐν γένει κλπ. Μ. Ν. Κ.

ἀμιδαλογονίδια *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἐνώσεις προερχόμεναι ἐκ τῶν *ἀμιδίων* δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ ὀξυγόνου ὑπὸ δύο ἀτόμων ἀλογονικοῦ στοιχείου. Ἔχουσι τὸν τύπον $R.CX_2.NH_2$ καὶ εἶναι ἀσταθεῖς σχετικῶς ἐνώσεις. Ἐξ αὐτῶν τὰ *ἀμιδοχλωρίδια* σχηματίζονται ἐνδιαμέσως κατὰ τὴν ἐπίδρασιν πενταχλωριοφωσφόρου ἐπὶ τῶν ἀμιδίων, ὁπότε τελικῶς σχηματίζονται *ἰμιδοχλωρίδια*, ὡς

$$R\,CO.NH_2 + PCl_3 = R.CCl_2.NH_2 + POCl_3$$

ἀμιδοχλωρίδιον

$$R.CCl_2.NH_2 - HCl = R.CCl:NH$$

ἀμιδοχλωρίδιον ἰμιδοχλωρίδιον

Τὰ *ἀμιδιωδίδια* εἶναι κάπως σταθερώτερα καὶ κατωρθώθη ἡ ὑπὸ κρυσταλλικὴν μορφὴν ἀπομόνωσις αὐτῶν.

Τὰ ἐκ τῶν ἀρωματικῶν ἐνώσεων παράγωγα εἶναι σταθερώτερα, ἰδίως ὅταν ἀντὶ τοῦ ἀμιδικοῦ ἢ ἰμιδικοῦ ὑδρογόνου ὑπάρχουσιν ἀλκύλια.

Τὰ ἀμιδαλογονίδια γενικῶς δι' ἀποσπάσεως ὑδρογόνου μετατρέπονται εἰς *ἰμιδαλογονίδια* ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν. Σ. Γ.

ἀμιδάσαι *[Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω φυράματα ἅτινα ὑδρολύουν ἢ τῇ προσλήψει ὕδατος μετατρέπουσι προϊόντα τινὰ τῆς διασπάσεως τῶν *πρωτεϊνῶν*. Σ. Γ.

ἀμίδια *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ ὀργανικαὶ ἐνώσεις αἱ λαμβανόμεναι ἐκ τῆς ἀμμωνίας δι' ἀντικαταστάσεως ἑνὸς ἢ πλειόνων ὑδρογόνων αὐτῆς δι' *ἀκυλίων*.

Ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀντικατασταθέντων ὑδρογόνων διακρίνονται εἰς *πρωτοταγῆ*, *δευτεροταγῆ* καὶ *τριτοταγῆ* ἀμίδια, ὡς λ. χ.

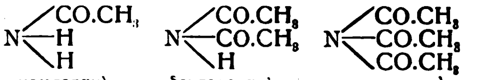

πρωτοταγὲς δευτεροταγὲς τριτοταγὲς

Σπουδαιότερα καὶ μεγαλυτέρου ἐνδιαφέροντος εἶναι τὰ πρωτοταγῆ λόγῳ τῆς μείζονος αὐτῶν σταθερότητος. Ἐκ τῶν ἀμιδίων τὰ περιέχοντα εἰσέτι ὑδρογόνα ἡνωμένα πρὸς τὸ ἄζωτον, ἤτοι τὰ πρωτοταγῆ καὶ δευτεροταγῆ, δύνανται δι' ἀντικαταστάσεως αὐτῶν ὑπὸ ἀλκυλίων νὰ παράσχωσι ἀλκυλιωμένα παράγωγα, ὡς λ. χ.

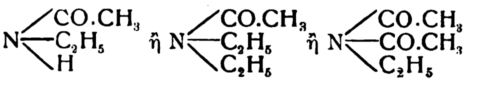

Τὰ πρωτοταγῆ ἀμίδια δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προερχόμενα ἐξ ἑνὸς μορίου ὀξέος καὶ ἑνὸς μορίου ἀμμωνίας τῇ ἀποσπάσει ἑνὸς μορίου ὕδατος. Τὸ μόριον τοῦ ὕδατος δύναται νὰ ἀποτελεσθῇ εἴτε ἐξ ἑνώσεως τοῦ ὑδροξυλίου τοῦ ὀξέος μεθ' ἑνὸς ὑδρογόνου τῆς ἀμμωνίας, ὡς

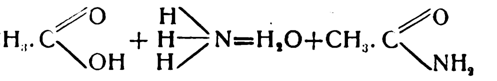

εἴτε ἐξ ἑνώσεως τοῦ διὰ διπλοῦ δεσμοῦ ἡνωμένου ὀξυγόνου τοῦ ὀξέος μετὰ δύο ἀτόμων ὑδρογόνου τῆς ἀμμωνίας, ὡς

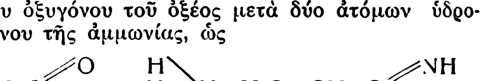

ὁπότε σχηματίζονται ἐνώσεις ἰσομερεῖς πρὸς τὰ ἀμίδια τὰ καλούμενα *ἰμιδοξέα* ἢ *ἰσαμίδια* ἢ *ἀκυαμίδια*. Τοιαύτη ὅμως ἰσομέρεια δὲν ἐπετεύχθη ἐν τῇ πραγματικότητι, τῶν ἀμιδίων καὶ τῶν ἰμιδοξέων συμπεριφερομένων ὡς ταυτομερῶν σωμάτων. Παράγωγα ὅμως καὶ δὴ ἀλκυλιωμένα τοιαῦτα εἶναι γνωστὰ καὶ ἐκ τῶν ἀμιδίων καὶ ἐκ τῶν ἰμιδοξέων ἀντιστοιχοῦντα εἰς τοὺς τύπους

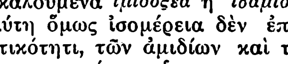

τὰ ὁποῖα καλοῦνται *ἰμινοαιθέρες*, διότι δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προερχόμενα ἐκ τῶν αἰθέρων δι' ἀντικαταστάσεως δύο ὑδρογόνων αὐτῶν διὰ τῆς ἰμινικῆς ὁμάδος

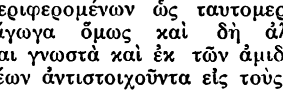

αἰθὴρ ἰμινοαιθὴρ

Δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ ὀξυγόνου τῶν ἀμιδίων διὰ δύο ἀτόμων χλωρίου ὡς καὶ τοῦ ὑδροξυλίου τῶν ἰμινοαιθέρων δι' ἑνὸς ἀτόμου χλωρίου λαμβάνονται τὰ *ἀμιδοχλωρίδια* καὶ *ἰμιδοχλωρίδια*.

Ἐπίσης δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ ὀξυγόνου διὰ θείου λαμβάνονται τὰ *θειοαμίδια* καὶ *θειοϊμιδοξέα*.

Δι' ἀποσπάσεως δὲ δύο μορίων ὕδατος ἐξ ἑνὸς μορίου ὀξέος καὶ δύο μορίων ἀμμωνίας λαμβάνονται ἐνώσεις, *ἀμιδῖναι* καλούμεναι, ὡς

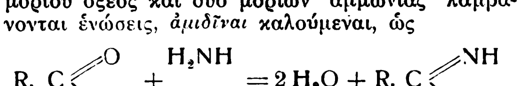

ἀμιδῖναι

Τὰ *κυρίως ἀμίδια*, ἅτινα ἐννοοῦμεν ὅταν ἁπλῶς λέγωμεν ἀμίδια, ὀνοματίζονται ἐκ τῶν ἀντιστοίχων ὀξέων, προστιθεμένης εἰς τὴν ρίζαν τοῦ ὀνόματος αὐτῶν τῆς καταλήξεως — *αμίδιον*, ὡς *φορμαμίδιον*, *ἀκεταμίδιον* κ.λ.π.

Τὰ ἀμίδια (πρωτοταγῆ καὶ ἀλκυλιωμένα αὐτῶν παράγωγα) παρασκευάζονται ἐκ τῶν ἀμμωνιακῶν ἁλάτων τῶν ἀντιστοίχων ὀξέων διὰ θερμάνσεως, ὁπότε ἀποσπᾶται ὕδωρ, ὡς

$$CH_3.CO.O.NH_4 - H_2O = CH_3.CO.NH_2$$

εἴτε δι' ἐπιδράσεως ἀμμωνίας ἐπὶ τῶν ἐστέρων τῶν ὀξέων, ὁπότε συμπαράγεται ἀλκοόλη, ὡς

$$CH_3.CO.O.C_2H_5 + NH_3 = \\ = CH_3.CO.NH_2 + C_2H_5OH$$

ὡς ἐπίσης δι' ἐπιδράσεως ἀμμωνίας ἐπὶ τῶν ἀνυδριτῶν ἢ τῶν χλωριδίων τῶν ὀξέων, ὡς

$$(CH_3.CO)_2O + 2NH_3 = 2CH_3.CO.NH_2 + H_2O$$
$$CH_3.CO.Cl + 2NH_3 = CH_3.CO.NH_2 + NH_4Cl$$

Ἐπίσης παρασκευάζονται ἀμίδια ἐκ τῶν νιτριλίων διὰ διαλύσεως αὐτῶν ἐν πυκνῷ θειικῷ ὀξεῖ

Digitized by Google

ἢ δι' ἐπιδράσεως ἐπ' αὐτῶν ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου ἐν ἀλκαλικῷ διαλύματι, ὡς

$$C_3H_7CN + 2H_2O_2 = C_3H_7CONH_2 + O_2 + H_2O$$

Ειδικῶς δὲ ἀλκυλιωμένα ἀμίδια πλὴν τῶν ἀνωτέρω πρώτων τρόπων δύνανται νὰ ληφθῶσι καὶ ἐκ τῶν μετὰ νατρίου ἑνώσεων τῶν ἀμιδίων τῇ ἐπιδράσει ἀλκυλαλογονιδίων ἢ ἀλκυλοθειικῶν ἀλάτων, ὡς $R.CO.NH.Na + R'.O.SO_2.O.K =$
$= R.CO.NHR' + Na.O.SO_2.O.Na$

εἴτε ἐκ τῶν κετοξιμῶν διὰ τῆς κατὰ *Beckmann μεταθέσεως*, ὡς

$$\begin{matrix} CH_3.C.CH_3 & & CH_3.C.OH & & CH_3.CO \\ \| & \rightarrow & \| & \text{ἢ} & | \\ N.OH & & N.CH_3 & & NH.CH_3 \end{matrix}$$

Τὰ ἀμίδια τῶν λιπαρῶν ὀξέων **εἶναι σώματα στερεά, κρυσταλλικὰ** καὶ ἄχροα, **ἔχουσι δὲ χαρακτηριστικὴν** δυσάρεστον ὀσμὴν ὡς **ἀπὸ περιττωμάτων ποντικῶν**, ὀφειλομένην κυρίως εἰς **προσμίξεις διαφόρους**.

Διὰ θερμάνσεως μεθ' ὕδατος **διασπῶνται εἰς ὀξὺ καὶ ἀμμωνίαν**, διὰ πυκνοῦ **νιτρικοῦ ὀξέος σαπωνοποιοῦνται** ἐκλυομένου **ὀξειδυλίου τοῦ ἀζώτου**, ὡς **ἐπίσης** διὰ νιτρώδους ὀξέος, **ἐκλυομένου ὅμως ἀζώτου**. Δι' ἀφυδραντικῶν μέσων **μετατρέπονται εἰς νιτρίλια** καὶ δι' ἀναγωγῆς **παρέχουσιν ἀμίνας**. Τὰ ἀμίδια σχηματίζουσι παράγωγα **δι' ἀντικαταστάσεως** τῶν ὑδρογόνων αὐτῶν **ὑπὸ μετάλλων**.

Σ. Γ.

— (ΛΙΠΑΣΜ.) Αἱ *ἀμιδικαὶ ἑνώσεις* **εὑρίσκονται ἐν** τοῖς ζωϊκοῖς ὀργανισμοῖς καὶ ὡς ἀζωτοῦχοι **χρησιμοποιοῦνται** ἐν τῇ γεωργίᾳ **ὡς λίπασμα**. **Τούτων σπουδαιότερος** ἀντιπρόσωπος **εἶναι** ἡ *οὐρία*, **ἥτις προέρχεται** ἐκ τῆς **διασπάσεως τῶν ἀζωτούχων λευκωματοειδῶν** θρεπτικῶν **οὐσιῶν, ἐκ τῶν διαφόρων** μετατροπῶν τῶν *ἀμινοξέων* **καὶ ἄλλων ἔτι πολυπλοκωτέρων** ἀζωτούχων **ἑνώσεων καὶ ἐκ τῆς ἑνώσεως** τῆς ἐκ τῆς **διασπάσεως τῶν ἀμινοξέων ἐκλυομένης** ἀμμωνίας **μετὰ τοῦ ἀνυδρίτου τοῦ ἀνθρακικοῦ** ὀξέος πρὸς **σχηματισμὸν ἐνδιαμέσου** τινὸς ἑνώσεως μεταξὺ *ἀνθρακικῆς ἀμμωνίας* καὶ *οὐρίας*. Ἄλλαι ἔτι πολυπλοκώτεραι **ἀμιδικαὶ** ἑνώσεις εἶναι αἱ *οὐρεΐδαι (μονο— καὶ διουρεΐδαι)*. Ἡ λιπαντικὴ ἀξία τῶν ἀζωτούχων **τούτων οὐσιῶν εἶναι** κατὰ πολὺ ἀνωτέρα τῆς **τῶν ἀνοργάνων ἀζωτούχων**. Ἐν γένει αἱ ἀμίδαι **καὶ τὰ ἀμιδοῦχα διαλυτὰ σώματα** (ἱππουρικὸν ὀξύ, **γλυκόκολλα, κρεατινίνη**, τυροσίνη, ἀσπαραγίνη **καὶ ἄλλαι πολυπλοκώτεραι** ἑνώσεις) δύνανται νὰ **προσφέρωσι τὸ ἄζωτον αὐτῶν** εἰς τὰ φυτὰ ἢ καὶ νὰ **ἀπορροφηθῶσιν ἀπ' εὐθείας** ὑπ' αὐτῶν. Ἡ σάρξ, **τὰ περιττώματα καὶ ἐκκρίματα** τῶν ζῴων **καὶ τῶν ἀνθρώπων** συνίστανται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, **ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἑνώσεων** καὶ ἀποτελοῦσι τὰ *ζωϊκὰ λιπάσματα*, **τὰ ὁποῖα**, διὰ τῆς κατεργασίας **τῶν ἀνωτέρω ὑλῶν**, παρασκευάζει ἡ βιομηχανία. **Ταῦτα φέρονται ἐν τῷ ἐμπορίῳ** ὑπὸ τὴν μορφὴν **τῶν *λιπαντικῶν ἀλεύρων*** (poudrettes) ἢ καὶ τῶν *χημικῶν λιπασμάτων* **καὶ περιέχουσι** μικρὰν ποσότητα **φωσφορικοῦ** ὀξέος (ἀζωτοφωσφορικὰ λιπάσματα). Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ἀζώτου αὐτῶν **γίνεται συνήθως διὰ τῆς μεθόδου τοῦ Kjeldhal. Αἱ ἀνωτέρω ἀζωτοῦχοι ὗλαι χρησιμοποιοῦνται** καὶ **ἀπ' εὐθείας** ὡς λίπασμα, ὡς π. χ. αἱ στρωμναὶ τῶν ζῴων **μετὰ τῆς κόπρου αὐτῶν κλπ.**

Γ. Κ. Κ.

ἀμιδικαὶ *βάσεις* [*Ὀργαν. Χημ.*]· βλ. **ἀλκυλαμῖναι**.

— **ἀμιδικαὶ** *ἑνώσεις*· βλ. **ἀμίδια**.

ἀμιδῖναι [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις τοῦ τύπου $R.C(:NH).NH_2$ παρασκευαζόμεναι διὰ θερμάνσεως τῶν ἀμιδίων ἐν ρεύματι ὑδροχλωρίου ἢ δι' ἐπιδράσεως ἀμμωνίας ἐπὶ τῶν ὑδροχλωρικῶν ἰμινοαιθέρων. Αἱ ἀμιδῖναι εἶναι ἰσχυραὶ βάσεις σχηματίζουσαι μετ' ὀξέων σταθερὰ ἅλατα, χρησιμοποιοῦνται δὲ πολὺ πρὸς **συνθετικὴν παρασκευὴν** ἑτεροκυκλικῶν ἑνώσεων.

Σ. Γ.

ἀμιδίνη [*Φαρμ.*]· βλ. **ὑλοκαΐνη**.

ἀμιδιωδίδια [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. **ἀμιδαλογονίδια**.

ἀμιδοαζωμέλαν *Β* καὶ *Τ* [*Βιομ. Χημ.*]. Ὀξινοι ἀζωχρωστικαὶ βάπτουσαι καλῶς καὶ ὁμοιογενῶς τὸ ἔριον. Εἶναι λίαν ἀνθεκτικαὶ εἰς τὰ ἀλκάλια, τὸ φῶς, τὸ ὕδωρ, τὴν τριβήν, τὴν ὕφανσιν κ.λ.π. καὶ χρησιμοποιοῦνται τόσον πρὸς βαφὴν ἰνῶν ὅσον καὶ ὑφασμάτων. Τὰ βαμβακερὰ παραμένουσι λευκά.

Σ. Γ.

ἀμιδογαλλαμινοκυανοῦν [*Βιομ. Χημ.*]. Χρωστικὴ τῆς σειρᾶς τῆς ὀξαζίνης, βάπτουσα διὰ προσ.ὑψεως. Παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως ἀμμωνίας ἐπὶ γαλλοκυανίνης. Βάπτει κατόπιν προστύψεως διὰ χρωμίου μετὰ χροιᾶς πρασινοκυανῆς καὶ χρησιμοποιεῖται κυρίως ἐν τῇ τυποβαφικῇ τῶν τσιτίνων.

Σ. Γ.

ἀμιδοδικυανικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. **κυανουρία**.

ἀμιδοερυθρὸν *λάμπον* [*Βιομ. Χημ.*]. Ὀξινον χρῶμα βάπτον τὸ ἔριον ἐν λουτρῷ ἅλατος τοῦ Glauber καὶ θειικοῦ ὀξέος διὰ ζωηρᾶς ἐρυθρᾶς χροιᾶς.

Σ. Γ.

ἀμιδοκίτρινον *Ε* [*Βιομ. Χημ.*]. Ὀξίνη χρωστικὴ τοῦ ἐρίου ἐκτάκτως μεγάλης ἀνθεκτικότητος εἰς τὸ φῶς. Βάμβαξ καὶ τεχνητὴ μέταξα δὲν βάπτονται.

Σ. Γ.

ἀμιδοκυανοῦν [*Βιομ. Χημ.*]. Οἱ τύποι Β καὶ GR τούτου εἶνε ὄξινοι χρωστικαὶ τοῦ ἐρίου παρέχουσαι εἰς αὐτὸ χροιὰν κυανῆν θαλάσσης. Βάπτουσι λίαν ὁμοιογενῶς καὶ ἀνθεκτικῶς. Ὁ τύπος ΒΑ ἐνδείκνυται δι' εἴδη γυναικείας ἀμφιέσεως. Οἱ τύποι GS καὶ LE εἶναι οἱ παλαιότεροι τύποι καὶ χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ ἐντόνου ὑποπρασίνου τόνου καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς ἀνθεκτικότητος εἰς τὸ ὕδωρ. Οἱ τύποι τέλος GGR καὶ 1912 χρησιμεύουσι διὰ κυανῆν ἀπὸ θαλάσσης χρῶσιν διὰ μικρᾶς σχετικῶς τιμῆς.

Σ. Γ.

ἀμιδόλη [*Φωτογρ.*]. Οὕτω καλεῖται τὸ μεθ' ὑδροχλωρίου ἅλας τῆς διαμινοφαινόλης

$$C_6H_5 \lessgtr^{OH}_{(NH)_2} \cdot 2HCl.$$

Φαιόλευκος κρυσταλλικὴ κόνις, ὀλίγον διαλυτὴ ἐν ἀλκοόλῃ, εὐδιαλυτωτέρα δὲ ἐν ὕδατι. Εὑρίσκει ἐφαρμογὴν ὡς ἐμφανιστὴς εἰς τὴν φωτογραφίαν, πλεονεκτεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἐμφανιστῶν, καθότι χρησιμοποιεῖται ἄνευ ἀλκάλεως. Πρὸς παρασκευὴν ἐμφανιστικοῦ διαλύματος δι' ἀμιδόλης δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ ἀκόλουθος συνταγή: Ὕδατος 1000 κ. ἑ., κρυσταλλικοῦ θειώδους νατρίου 50 γρ., ἀμιδόλης 5 γρ. Κατὰ τὴν χρῆσιν προστίθενται εἰς τὸ διάλυμα σταγόνες τινὲς διαλύματος 10% βρωμιούχου καλίου (πρβλ. *Κ. Μικρῇ* Στοιχεῖα Φωτογραφικῆς Β).

Κ. Γ. Μ.

ἀμιδομελανοπράσινον [*Βιομ. Χημ.*]. Ὀξίνη χρωστικὴ χρησιμοποιουμένη εὐρύτατα δι' εἴδη ἱματισμοῦ λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτῆς ἀνθεκτικότητος.

Σ. Γ.

ἀμιδοναφθολοερυθρὸν [*Βιομ. Χημ.*]. Ὁ τύπος 6B τούτου εἶναι ὀξίνη ἀζωχρωστικὴ παρασκευαζομένη ἐκ π-ἀμινοακετανιλιδίου καὶ ἀκετυλο-Η-ὀξέος. Εἶναι φαιὰ κόνις βάπτουσα τὸ ἔριον ἐρυθρὸν μετὰ κυανίζοντος τόνου. Εἶναι λίαν ἀνθεκτικὸν χρῶμα δι' ὃ ἔχει καὶ εὐρεῖαν χρησιμοποίησιν. Ὁ τύπος G παρασκευάζεται ἐξ ἀνιλίνης καὶ ἀκετυλο-Η-ὀξέος. Εἶναι ἐρυθρὰ κόνις τῶν ἰδίων ἰδιοτήτων πρὸς τὸν ἀνωτέρω τύπον.

Σ. Γ.

ἀμιδοναφθολομέλαν [*Βιομ. Χημ.*]. Ὀξίνη ἀζωχρωστικὴ τοῦ ἐρίου βάπτουσα ἐν λουτρῷ ὀξικοῦ ὀξέος. Χρησιμοποιεῖται πολὺ λόγῳ τῆς μικρᾶς αὐτῆς τιμῆς καὶ κυρίως πρὸς βαφὴν ὑφασμάτων καὶ πίλων.

Σ. Γ.

ἀμιδοξίμαι ἢ *ὀξυαμιδῖναι* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις τοῦ τύπου $R.C(NH_2):N.OH$ ἢ $R.C(:NH).NH.OH$, θεωροῦνται δὲ ὡς προερχόμεναι ἐκ τῶν *ἀμιδίων* δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ ὀξυγόνου αὐτῶν διὰ τῆς ὀξιμινικῆς ὁμάδος, $:N.OH$, ὡς

$$R.C \lessgtr^{O}_{NH_2} \rightarrow R.C \lessgtr^{N.OH}_{NH_2}$$

ἢ ἐκ τῶν *ἀμιδινῶν* δι' ἀντικαταστάσεως τῆς ἀμιδικῆς ἢ τῆς ἰμιδικῆς ὁμάδος διὰ τῆς ὑδροξυλαμινικῆς ρίζης, ὡς

$$R.C \lessgtr^{NH}_{NH_2} \rightarrow R.C \lessgtr^{N.OH}_{NH_2} \text{ ἢ } R.C \lessgtr^{NH}_{NH.OH}$$

δι' ὃ καὶ *ὀξυαμιδῖναι* καλοῦνται. Αἱ ἑνώσεις αὗται δρῶσι ταυτομερῶς.

Αἱ ἀμιδοξίμαι τῶν λιπαρῶν ὀξέων λαμβάνονται δι' ἑνώσεως τῶν νιτριλίων μεθ' ὑδροξυλαμίνης, ὡς

$$C_2H_5C \vdots N + H_2N.OH = C_2H_5.C \lessgtr^{N.OH}_{NH_2}$$

Λόγῳ τῆς συγχρόνου παρουσίας ἀμιδικῆς καὶ ὀξιμινικῆς ὁμάδος αἱ ἀμιδοξίμαι συμπεριφέρονται συγχρόνως ὡς ὀξέα καὶ ὡς βάσεις καὶ σχηματίζουσιν ἅλατα καὶ μετ' ὀξέων καὶ μετὰ βάσεων, ἐξ ὧν τὰ μὲν μετ' ὀξέων εἶναι σταθερά, τὰ δὲ μετὰ βάσεων ἀσταθῆ.

Αἱ ἐλεύθεραι ἀμιδοξίμαι εἶναι ἀσταθεῖς ἑνώσεις διασπώμεναι ἤδη ὑπὸ ἁπλοῦ ὕδατος, πολὺ δὲ ταχύτερον δι' ὀξέων ἢ ἀλκαλίων. Κατὰ τὴν τοιαύτην διάσπασιν σχηματίζονται τὰ ἀντίστοιχα ἀμίδια καὶ ὑδροξυλαμίνη.

Σ. Γ.

ἀμιδοξυλοξέα [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. **Ν-ὑδροξυλαμινοξέα**.

ἀμιδοξυμέλαν [*Βιομ. Χημ.*]. Μέλαινα τεχνητὴ χρωστική.

Σ. Γ.

ἀμιδοπροπιονικὸς *ὑδράργυρος*· βλ. **ὑδράργυρος**.

ἀμιδοπυρίνη· βλ. **πυραμιδόνη**.

ἀμιδοχλωρίδια [*Ὀργ. Χημ.*]. βλ. **ἀμιδαλογονίδια**.

Ἀμιὲλ (Amiel), *Ἐρρῖκος - Φρειδερῖκος*. Συγγραφεὺς καὶ φιλόσοφος Ἑλβετός. Ἐγεννήθη καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Γενεύην (1821—1881). Ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν Γάλλων διαμαρτυρομένων, τοὺς ὁποίους ἡ ἀκύρωσις τοῦ διατάγματος τῆς Νάντης ἠνάγκασε νὰ καταφύγουν εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Μετὰ τὰς πρώτας σπουδάς του εἰς τὴν Γενεύην μετέβη πρὸς συμπλήρωσιν των εἰς τὴν Ἀϊδελβέργην καὶ τὸ Βερολῖνον, ὅπου καὶ ἔμεινε περισσότερον καὶ ἤρχισεν ἡ διανοητική του δρᾶσις. Ἐταξίδευσεν ἀκολούθως εἰς τὴν Ἰταλίαν, Αὐστρίαν καὶ Γαλλίαν καὶ τὸ 1848 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γενεύην, εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς ὁποίας διωρίσθη καθηγητὴς τῆς αἰσθητικῆς. Ἡ διατριβή του «Ἡ φιλοσοφικὴ κίνησις εἰς τὴν γαλλικὴν Ἑλβετίαν καὶ τὸ μέλλον της» ὑπῆρξεν ἐργασία ἐνδιαφέρουσα. Τῷ 1853 τοῦ ἐδόθη ἡ ἕδρα τῆς φιλοσοφίας τὴν ὁποίαν καὶ διετήρησε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του παρὰ τὰς συχνὰς διακοπάς του λόγῳ τοῦ καρδιακοῦ νοσήματος ἐξ οὗ ὑπέφερε. Τῷ 1854 ἐξέδωκε τὸ ἔργον «Σπόροι καχριοῦ» ποιήματα καὶ σκέψεις εἰς τὸ πεζόν. Οἱ στίχοι δὲν ἦσαν πολὺ καλοί, ἀλλ' αἱ σκέψεις παρουσίαζαν λογικήν, λεπτήν, ἐνδιαφέρουσαν ἔκφρασιν. Τῷ 1858 ἐξέδωκεν ἕνα τόμον ποιημάτων-ἀποφθεγμάτων «Il Penseroso», τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον ἐπιτυχίαν. Κατὰ τὸ 1863 ἐξέδωκε νέα ποιήματα «Ἡ μερὶς τοῦ ὀνείρου» τῷ δὲ 1876 τὴν συλλογὴν «Οἱ ξένοι», ἀνθολογίαν μεταφράσεων εἰς γαλλικοὺς στίχους διαφόρων ξένων ποιητῶν καὶ τὸ 1880 τὰ τελευταῖα του ποιήματα «Ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν». Ἔργον του ἐπίσης εἶναι καὶ τὸ ἐκδοθὲν τῷ 1879 «Ὁ Ζὰν Ζὰκ Ρουσσὼ κρινόμενος ἀπὸ ἕνα σύγχρονον Γενευαῖον».

Ἀλλὰ τὸ ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ἑλβετὸς αἰσθητικὸς ὀφείλει ὅλην τὴν δόξαν του εἶναι τὰ «Ἀποσπάσματα ἑνὸς ἰδιαιτέρου ἡμερολογίου» ἐκδοθέντα ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦ 1884 ὑπὸ τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης του.

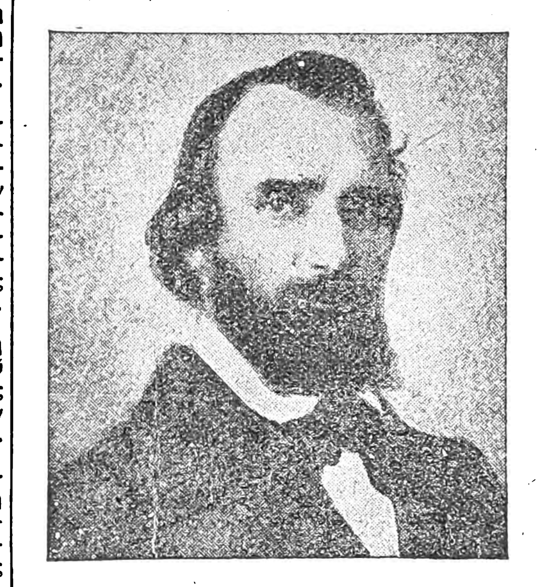

Ἐρρῖκος - Φρειδερῖκος Ἀμιέλ.

Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Ἀμιέλ, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1881, τίποτε δὲν ἐφανέρωνεν εἰς τοὺς συγχρόνους του ὅτι τὸ ὄνομά του θὰ ἐπέζη τοῦ θανάτου του. Τὰ φιλολογικά του ἔργα, στίχοι καὶ πεζά, ἦσαν κοινότατα, προωρισμένα νὰ πέσουν εἰς τὴν λήθην, ἀφοῦ ἄλλως τε δὲν εἶχον προκαλέσει καμμίαν ἐντύπωσιν οὔτε ὅταν ἐξεδόθησαν. Ἐξ ἄλλου ὡς καθηγητὴς δὲν εἶχε κατορθώσει οὔτε νὰ ἐνθουσιάσῃ, οὔτε νὰ δημιουργήσῃ ὀπαδούς. Δὲν εἶχε κατορθώσει κἂν νὰ γράψῃ ἐπιστημονικὸν ἔργον ἱκανὸν νὰ τοῦ δώσῃ πρωτεύουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν συναδέλφων του. Ἡ δειλία ἡ ὁποία τὸν ἐχαρακτήρισεν εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του τὸν κατεῖχεν ἐμμόνως ὡς πρὸς τὴν ἱκανότητά του νὰ γράψῃ κάτι ἀξιόλογον. Σχεδὸν ἐπίστευεν εἰς τὴν στειρότητά του. «Ἀπὸ ποῖον μυστήριον, ἔγραφεν ὁ ἴδιος, οἱ ἄλλοι περιμένουν πολλὰ ἀπὸ ἐμέ, ἐνῷ ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν εἰς ἐπίπεδον ἄξιον ἐνδιαφέροντος;» Ἡ ἀδυναμία νὰ δράσῃ, νὰ παραγάγῃ ὅπως οἱ ἄλλοι, νὰ ἐκφράσῃ ὅ,τι ἐσκέπτετο, νὰ δώσῃ μορφὴν εἰς τὰ φιλοσοφικά του θεωρήματα ὑπῆρξε διὰ τὸν Ἀμιὲλ πηγὴ θλίψεως καὶ συχνὸν θέμα ἐκ μέρους του εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν μὲ φίλους του. Εἰς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν προσωπικόν του φίλον Σερέρ, τὸν ἐρωτᾷ ἂν νομίζῃ ὅτι εἶνε καιρὸς ἀκόμη νὰ ἐργασθῇ καὶ ἂν πιστεύῃ ὅτι μία μελλοντικὴ ἐργασία του θὰ ἤξιζε τὸν κόπον. Μία ἐπανάληψις τῆς παλαιᾶς δειλίας του, τοῦ διαφαινομένου παραπόνου κατὰ τῆς ἰδιοσυγκρασίας του, τῆς δυσπιστίας του εἰς ἑαυτόν. Ὁ Σερὲρ τοῦ ἀπήντησε: «Μοῦ ἀπευθύνετε μίαν ἐρώτησιν ἐπὶ ζητήματος λεπτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὁποίου δύναμαι ν' ἀπαντήσω, διότι ἐσκέφθην πολὺ ἐπ'

Digitized by Google

αὐτοῦ. Πλειστάκις οἱ κοινοί μας φίλοι καὶ ἐγὼ διερωτώμεθα πῶς συμβαίνει, ὥστε σεῖς, ὁ περισσότερον προικισμένος καὶ μορφωμένος ὅλων μας, ὁ πνευματώδης, ὁ ἐφευρετικός, μία πέννα ὑπέροχος, νὰ μὴν ἔχετε κάμει τίποτε τὸ ἀξιόλογον». Καὶ γράφων ὁ Σερὶρ περὶ τῶν ποιητικῶν ἔργων τὰ ὁποῖα εἶχε ἐκδώσει ἕως τότε ὁ Ἀμιὲλ τοῦ προσθέτει: «Ἔχομεν τὸ αἴσθημα ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν παραγωγὴν μένετε πάντοτε ἀπείρως κατώτερος τοῦ ἑαυτοῦ σας, ὅπως ἡμεῖς σᾶς γνωρίζομεν. Ἔχετε καταστῆ δι᾽ ἡμᾶς ἓν εἶδος αἰνίγματος». Ἀλλ᾽ ἡ ἀπραξία ἐξηκολούθησε, χωρὶς ἐν τούτοις οἱ φίλοι του νὰ παύσουν νὰ πιστεύουν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ πνεύματος ἐξαιρετικοῦ, ὅτι ὅμως ἡ δημιουργὸς δύναμίς του ἐξητμίζετο εἰς ρεμβασμούς, εἰς τοὺς ὁποίους τὸν περιώριζε καὶ τὸν ἐξήντλει ἡ μονήρης ζωή του.

Αὐτὴ ἡ πίστις ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀνεκδήλωτον ἀξίαν τοῦ Ἀμιὲλ ὤθησε τοὺς φίλους του μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς ἔρευναν πρὸς ἀνεύρεσιν χειρογράφων του. Δὲν ἦτο ἀπίθανον ὁ διστακτικός, ὁ δειλὸς Ἀμιὲλ νὰ εἶχε γράψει πλῆρες ἔργον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐτόλμησε νὰ φέρῃ εἰς τὴν δημοσιότητα.

Δὲν εὗρον παρὰ μόνον ἀτελείωτον σειρὰν χειρογράφων, χιλιάδας φύλλων, ἀποτελούντων τὸ ἡμερολόγιον τῆς ζωῆς του. Ὁ Ἀμιὲλ συνήθιζε ἀπὸ τῆς πρώτης του νεότητος νὰ κρατῇ ἡμερολόγια καὶ σημειώσεις τῶν καθημερινῶν του ἐντυπώσεων. Εἰς τὰ χρονολογημένα αὐτὰ φύλλα ἔγραφε τί εἶχε ἴδει κάθε ἡμέραν, τί εἶπε, τί ἐμελέτησε, τὰς συναντήσεις του, τὰς σκέψεις ἐπὶ τῶν μικρῶν καθημερινῶν συμβάντων, τὰς παρατηρήσεις του, τὰς ἀνησυχίας του, τὰς θλίψεις καὶ τὴν ἀγωνίαν τοῦ πνεύματός του, τὰς ἐνατενίσεις του πρὸ τοῦ ἠθικοῦ του οὐρανοῦ, τὰς ἐκστάσεις του πρὸ τῶν τοπίων, ὅπου τὸν ὡδήγει ἡ μοναστική του διάθεσις. Τὸ ἡμερολόγιον ἦτο συνεχὲς μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς ζωῆς του. Ἐδημιουργεῖτο λοιπὸν ἐξ αὐτοῦ ἓν εἶδος μονογραφίας τῆς μυστικοπαθοῦς ἱστορίας μιᾶς ψυχῆς, μία αὐτοψυχογραφία αὐθεντικοῦ χαρακτῆρος, μία αὐτοπεριγραφὴ ψυχῆς ὑψηλῆς καὶ εὐγενοῦς. Ἡ πνευματικὴ πηγὴ τὴν ὁποίαν ἀνέμενον νὰ εὕρουν εἰς τὰ συρτάρια τοῦ σοφοῦ οἱ φίλοι του ἀνευρέθη, ἀλλ᾽ εἰς πίδακα τοῦ ὁποίου ἡ στήλη ἀνελύετο εἰς ψεκάδας διαλυομένας καὶ ἐξατμιζομένας. Ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Ἀμιὲλ αὐτὸν τὸν τρόπον εὗρηκε νὰ ἐκδηλωθῇ. Εἰς τὰς προσωπικὰς αὐτὰς σελίδας εἶχε σπαταληθῆ ἡ ἐνέργεια ἡ ὁποία θὰ παρήγαγεν ἴσως μεγάλα ἔργα, ἀλλ᾽ ὅ,τι ἔμενε ἀπὸ αὐτὴν ἐκεῖ, εἰς τὸ μυστικὸν αὐτὸ ἡμερολόγιον, ἦτο ὑπέροχον. Ἦτο τὸ ἀπόκρυφον ἐσωτερικὸν δρᾶμα μιᾶς σπανίας ψυχῆς.

Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ἐκρίθη ὡς ἀποτελοῦν ποιητικὸν καὶ αἰσθητικὸν ἔργον καὶ ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῶν φίλων του νὰ δοθοῦν εἰς τὸ κοινὸν τὰ γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος ἀποσπάσματά του. Κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξεδόθησαν οἱ δύο τόμοι τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Ἀμιὲλ τῷ 1883 καὶ τῷ 1884 μὲ πρόλογον τοῦ Ἐδμόνδου Σερίρ, ἀποτελοῦντα τὴν πλέον ἐνδιαφέρουσαν ἐκ τῶν γραφεισῶν μελετῶν ἐπὶ τοῦ Ἀμιέλ. Εὐθὺς μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτὴν ὁ πρὸ μικροῦ τότε ἀποθανὼν ἀφανὴς καθηγητὴς τῆς Γενεύης ἔγινεν ἔνδοξος. Τὸ ἔργον του κατέστη ἀμέσως ἀντικείμενον μελετῶν, πηγὴ νέων συμπερασμάτων, ἀφορμὴ νέων πνευματικῶν μαχῶν. Εἰς τὸ ἡμερολόγιον αὐτό, τὸ ὑπέχον διὰ τὸν συγγραφέα θέσιν ἀποκρύφου στέγης διὰ τοὺς προσωπικούς του ρεμβασμοὺς καὶ διὰ τὰς μελαγχολικάς του ἰδιαιτέρας τέρψεις, μονάζει, ἀναπνέει καὶ σκέπτεται ὡς Ἄμλετ τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος. Ἀσθενικός, ἀλλ᾽ ὑπερήφανος, γνωρίζων τὸ κακόν, ἀλλ᾽ ἁγνός, πληγωμένος ἀπὸ αὐτό, ἀλλὰ ζητῶν διαρκῶς ν᾽ ἀνακουφίζῃ τὴν δίψαν του εἰς τὴν πηγὴν τοῦ καλοῦ, καταπεπονημένος, τρομαγμένος ἀπὸ τὸν γύρω του θόρυβον καὶ τὰς μικρότητας, ἀλλὰ μὲ τὴν πίστιν πάντοτε ἀκλόνητον ἐπὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἀγαθοῦ, ἀδρανὴς καὶ ἀποφεύγων τὰς ἐνοχλήσεις τῆς ζωῆς κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ πράγματι σπαρασσόμενος ἀπὸ τὴν τελουμένην ἐντὸς τῆς ψυχῆς του μονομαχίαν μεταξὺ λογικοῦ καὶ θελήσεως.

Ἡ «νόσος τοῦ αἰῶνος» ἡ ὁποία ὑπετίθετο θεραπευθεῖσα κατὰ τὸ 1840 ἐμφανίζεται ἐκ νέου εἰς τὸν Ἀμιὲλ διὰ νὰ μᾶς δώσῃ ἓν νέον μέγα θῦμά της, ἀλλὰ καὶ μίαν νέαν ὡραιότητα, μίαν γνησίαν ποίησιν, μίαν νέαν συγκίνησιν, ἓν νέον δραματικὸν ρῖγος. Ἡ ἀσθένεια τῆς θελήσεως διὰ τὴν ὁποίαν παρεπονεῖτο δὲν τὸν κατέβαλε. Ὁ λειτουργῶν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν νόμος τῆς ταλαντώσεως καὶ τῆς ἰσοζυγίας τῶν ὀργάνων, ὁ ἐκ τῆς ἀδυναμίας μερικῶν ἱκανοτήτων ἀναπτύσσων ἄλλας ἐθαυματούργησεν εἰς τὸν Ἀμιέλ. Ἐδημιούργησε διὰ τοῦ ἡμερολογίου του, ὅπου κατέπνιγε τὰς θλίψεις του, ἔργον ὁλόκληρον. Ὁ Ἀμιὲλ ὁ ἀσθενικός, ὁ νικημένος, ὁ συνθλιβεὶς ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ὁ ἀνίκανος νὰ συγκεντρώσῃ ἑαυτὸν εἰς μίαν θέλησιν δημιουργόν, ὁ ἀναποφάσιστος νὰ ἐνεργήσῃ, ἔπλασεν ἔργον ἐκ μόνου τοῦ ὀνείρου τῆς ψυχῆς. Ἔγραψε ὑπέροχα λόγια ἐπὶ τῶν βαθυτέρων ἠθικῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα τὸν ἀπησχόλησαν περισσότερον τῶν θεωριῶν, τῶν δογμάτων. Τὸ πρόβλημα τοῦ ἁμαρτήματος, τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ὑπῆρξαν δι᾽ αὐτὸν ζητήματα προσφιλῆ.

«Τὸ κύριον ζήτημα, ἔλεγεν, εἶναι αὐτό. Τὸ ζήτημα τῆς συνυπάρξεως, τοῦ δυαδισμοῦ εἶνε δευτερεῦον. Ἡ ἁγία Τριάς, ἡ μέλλουσα ζωή, ὁ παράδεισος, ἡ κόλασις δύνανται νὰ παύσουν ν᾽ ἀποτελοῦν δόγματα, πνευματικὰς πραγματικότητας. Ὁ τύπος καὶ τὸ γράμμα δύνανται νὰ σβήσουν. Ἀλλὰ μένει τὸ ἀνθρώπινον ζήτημα: Τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ λυτρώνει;» Κατηγόρει τὸν Ρενὰν διὰ τὴν ἀδιαφορίαν του ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, καὶ ἔγραφε αὐτὸς τὰς φράσεις τὰς ὁποίας κανεὶς φανατικὸς δὲν θ᾽ ἀπεδοκίμαζε: «Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ μόνον ὁ κόσμος. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ καὶ δικαιοσύνη... Οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ δύνανται νὰ ἐκμηδενισθοῦν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἡ ἀδικία νὰ ἐκμηδενισθῇ. Αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ πιστεύω τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἡ φύσις νὰ κυριαρχηθῇ ὑπὸ τοῦ πνεύματος». Κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ μελαγχολικὸν ἡμερολόγιον τοῦ Ἀμιὲλ καθίσταται πηγὴ αἰσιοδοξίας.

Αἱ ἐκδόσεις τοῦ ἡμερολογίου τούτου εἶνε πολλαὶ καὶ ἐκ τῶν πολλῶν μελετῶν τῶν γραφεισῶν ἐπ᾽ αὐτοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ σημειωθοῦν, πλὴν τοῦ προλόγου τοῦ Ἐδμόνδου Σερίρ, αἱ μελέται τοῦ Πὼλ Μπουρζὲ καὶ τοῦ Μωρὶς Βόλφ. Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

— Ἀμιὲλ *Γκωσμπέργ*. Γασκῶνος τροβαδοῦρος τοῦ ΙΓ´ αἰῶνος.

ἀμιέλλα (Amiella Walcott) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *μεροστομάτων ἀρθροπόδων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σιδνεϋιδῶν*. Σῶμα ἐπίμηκες· κεφαλοθώραξ ἐφωδιασμένος διὰ πλευρικῶν ἅμα καὶ κρασπεδωδῶν ὀφθαλμῶν. Ἔζησεν εἰς τὸ μεσαῖον κάμβριον σύστημα τοῦ Καναδᾶ καὶ ἐκ τοῦ καμβρίου τοιούτου τοῦ Ὑούνναν τῆς Κίνας. Θ. Σ.

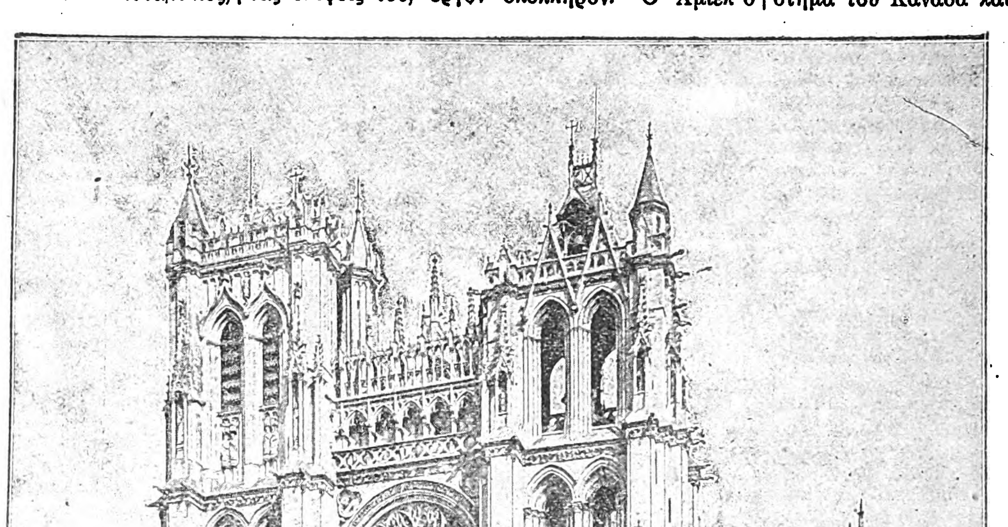

Ὁ καθεδρικὸς ναὸς τῆς Ἀμιένης.

Ἀμιένη (Amiens). Βιομηχανικὴ πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τοῦ Σὸμ (Somme) καὶ ἀρχαία τοιαύτη τῆς Πικαρδίας. Εἶναι ἐκτισμένη κατὰ μέγα μέρος ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σὸμ ὡς καὶ ἐπὶ νησίδων σχηματιζομένων ἐκ τῶν διωρύγων, ἃς οὗτος διακλαδιζόμενος σχηματίζει. Ἀπὸ τῶν Παρισίων ἀπέχει 131 χμτρ., συνδεομένη σιδηροδρομικῶς. Κάτοικοι 92.780.

Τὸ παλαιὸν γαλατικὸν ὄνομα τῆς Ἀμιένης ἦτο *Samarobriva*, ἤτοι γέφυρα ἐπὶ τοῦ Somme. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἦτο ἀρκετὰ μεγάλη πόλις, καθόσον ἐξυπηρετεῖτο διὰ 10 ὁδῶν, θεωρουμένη ἀνωτέρα τῆς Σαλὸν (Châlons) καὶ τῆς Ρέϊμς (Reims). Ὑπέστη ὅμως μετὰ ταῦτα συνεχεῖς καταστροφὰς ἐξ ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων (409), Οὔνων (451) καὶ τρὶς τῶν Νορμανδῶν (860 - 890), ἐπανειλημμένως πυρποληθεῖσα, διὸ καὶ οὐδὲν μνημεῖον ἐκ τῶν ἐποχῶν ἐκείνων διεσώθη. Τελευτῶντος τοῦ ΙΒ´ αἰῶνος εὑρίσκομεν τὴν Ἀμιένην ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ κόμητος Enguerrand καὶ τοῦ υἱοῦ του Θωμᾶ de Marles κυρίου τοῦ Concy, ἐχόντων ἀντιπρόσωπον τὸν Adam, ὅστις κατεπίεζε τοὺς κατοίκους οἱ ὁποῖοι τῇ παροτρύνσει τοῦ ἐπισκόπου Geoffroy ἡνώθησαν εἰς κοινότητα καὶ βοηθούμενοι εἶτα παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου VI ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Adam καὶ μετὰ διετῆ πολιορκίαν ἐκυρίευσαν τὸν πύργον του ὃν καὶ κατέστρεψαν (1117). Κατόπιν ἡ κοινότης ἐπεκύρωσε τὸν Καταστατικὸν χάρτην της καὶ ἔκτισεν εἰδικὸν πύργον δηλωτικὸν τῶν κοινοτικῶν ἐλευθεριῶν αὐτῆς.

Ὁ χάρτης ἐπεκυρώθη ἐκ νέου τῷ 1185 ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου-Αὐγούστου, κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ἤρχισεν ἡ ὀχύρωσις τῆς Ἀμιένης, ἥτις μετέπειτα κατέστησεν αὐτὴν ἀξιόλογον ὀχυρὸν τῆς Γαλλίας.

Ὁ ΙΒ´ αἰὼν ὑπῆρξε διὰ τὴν Ἀμιένην περίοδος εὐδαιμονίας, διότι τότε ἀνῳκοδομήθη ἐπὶ τὸ καλλιτεχνικώτερον ὁ περίφημος καθεδρικὸς ναός της (βλ. κατωτ.) καὶ προώδευσαν τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία. Ἀπὸ τότε χρονολογεῖται οὐχὶ μόνον παραγωγή, ἀλλὰ καὶ ἐξαγωγὴ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην ὑφασμάτων καὶ χρωστικῶν ὑλῶν. Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΑ μάλιστα ἡ ὑφαντουργία κατέλαβεν ἔτι μείζονα θέσιν λόγῳ τῆς μετακλήσεως εἰδικῶν τεχνιτῶν ἀπὸ τὸ Ἀρρὰς καὶ τὸ Τουρνέ.

Ὁ ἑκατονταετὴς ὅμως πόλεμος ἐσταμάτησε τὴν θαυμαστὴν αὐτὴν ἀνάπτυξιν. Ἐπὶ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Βουργουνδοὶ ἐκ φθόνου ἐλεηλάτουν τὴν Πικαρδίαν. Εἶτα οἱ Ναβαρρέζοι ἐπυρπόλησαν τὰ προάστεια τῆς Ἀμιένης, τελού-

Digitized by Google

Ἡ Παρθένος (La Vierge dorée).
[Καθεδρικὸς ναὸς Ἀμιένης.—ΙΗ′ αἰών.]

σης ἀπὸ τοῦ 1420 μέχρι τοῦ 1435 ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Βουργουνδῶν. Τῷ 1463 περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Λουδοβίκου XI, ὁπότε ἐπολιορκήθη πάλιν ὑπὸ τῶν Βουργουνδῶν, ἀνθέξασα μὲν εἰς τὴν πολιορκίαν ταύτην, ὑποστᾶσα ὅμως καταστροφὰς ἐκ τοῦ δεινοῦ βομβαρδισμοῦ. Ἀπὸ τότε ἤρχισε μελετωμένη ἡ ἐκτέλεσις νέων καὶ μεγάλων ὀχυρωματικῶν ἔργων, ἅτινα ἐπερατώθησαν μόλις ἀρχομένου τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος. Ἡ Ἀμιένη ὑπέστη καὶ ἄλλας ἐχθρικὰς προσβολάς, ἐν αἷς καὶ τοιαύτην τῶν Ἱσπανῶν, οἵτινες καὶ τὴν κατέλαβον. Ἀπὸ τῶν Ἱσπανῶν ἡ πόλις ἐπανεκτήθη ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου IV (1597).

Ἐπὶ Colbert (1660) ἤρχισε πάλιν ἡ πρόοδος τῆς ἐν αὐτῇ ὑφαντουργικῆς βιομηχανίας χάρις εἰς εἰδικὰ νομοθετήματα τοῦ ἐξ Ἀμιένης καταγομένου μεγάλου τούτου ἀνδρός. Μεσοῦντος δὲ τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος ἡ Ἀμιένη βιομηχανικῶς ἦτο εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης της, διαρκῶς ἐξελισσομένη ἐπὶ τὰ βελτίω.

Κατὰ τὸν Μέγαν πόλεμον ἡ Ἀμιένη εὑρέθη ἐπανειλημμένως ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν πυροβόλων, ὡς εὑρισκομένη πλησίον τῆς γραμμῆς τοῦ πυρός. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου κατελήφθη ἐπί τινας ἡμέρας ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ φὸν Κλοὺκ κατὰ τὴν μεγάλην γερμανικὴν ἐπίθεσιν τοῦ 1914, ἀνακαταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἔμειναν ἔκτοτε. Ἐπειδὴ εἶναι κέντρον διασταυρώσεως τῶν σιδηροδρόμων τῆς Β. Γαλλίας, ἐχρησιμοποιήθη ὡς κέντρον τῶν στρατιωτικῶν συγκοινωνιῶν τοῦ βορείου μετώπου. Κατὰ τὴν μεγάλην γερμανικὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μαρτίου τοῦ 1918 εὑρέθη ὑπὸ τὰ πυρὰ τῶν γερμανικῶν πυροβόλων καὶ μόνον μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐπιθέσεως ὑπὸ τῶν συμμάχων (Αὔγουστος 1918) διέφυγε τελείως τοῦ κινδύνου. Διαρκούσης τῆς περιόδου τοῦ βομβαρδισμοῦ εἶχον ληφθῆ τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα πρὸς προστασίαν τῶν μνημείων τῆς πόλεως.

Διὰ τὰς ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας προσέφερεν ἡ Ἀμιένη κατὰ τὸν πόλεμον ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν συμμάχων διὰ τοῦ Σταυροῦ τοῦ πολέμου.

Βιομηχανία - Ἐμπόριον.— Ἡ Ἀμιένη εἶναι ἓν τῶν κυριωτέρων κλωστοϋφαντουργικῶν κέντρων τῆς Γαλλίας. Ἐν αὐτῇ λειτουργοῦσι πολλὰ καὶ μεγάλα ἐργοστάσια νηματουργίας καὶ κατασκευῆς ὑφασμάτων ἐξ ἐρίου, βάμβακος καὶ ἰούτης, τὰ προϊόντα τῶν ὁποίων, κυρίως δὲ τὰ βελοῦδα, φημίζονται ἐν τῷ παγκοσμίῳ ἐμπορίῳ. Πλὴν τούτων ἀσκοῦνται καὶ ἄλλαι βιομηχανίαι, ὡς σακχαροποιίας, σοκολατοποιίας, βυρσοδεψίας, χρωστικῶν ὑλῶν, κατασκευῆς ἐπίπλων καὶ κλινῶν, μεταλλουργικαί, μεταλλευτικαὶ κλπ. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως ἡ Ἀμιένη παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, διότι πλὴν τῆς ἐμπορίας τῶν βιομηχανημάτων, ἡ πλουσία ἀπόδοσις τῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας τῆς εὐφόρου περὶ αὐτὴν χώρας προσδίδουσι μεγίστην κίνησιν εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτῆς. Ἡ πόλις ἔχει ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον ἱδρυθὲν τῷ 1756, τεχνικὰς σχολάς, ἐν αἷς τὴν ἀπὸ τοῦ 1861 λειτουργοῦσαν, διαρκῶς συμπληρουμένην, τῆς «Societé Industrielle d'Amiens», ὡς καὶ λοιποὺς ἐκπαιδευτικοὺς ὀργανισμοὺς ἐμπορικῆς ἰδίως μορφώσεως. Δ. Ε. Μ.

Ὁ καθεδρικὸς ναός.—Ὁ καθεδρικὸς ναὸς τῆς Ἀμιένης, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας, τάσσεται μεταξὺ τῶν ὑπεροχωτέρων δημιουργημάτων τῆς γοτθικῆς τέχνης, θεωρούμενος ἀπὸ ἀπόψεως ἐντελείας εἰς τὴν ἐξεργασίαν καὶ πληρότητος εἰς τὴν διάταξιν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ἀνώτερος καὶ αὐτοῦ τοῦ τυπικοῦ ἐκπροσώπου τῆς θρησκευτικῆς τέχνης τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων.

Ἡ ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν τῆς κατασκευῆς του ἐγένετο τῷ 1220 ἐπὶ Φιλίππου Αὐγούστου καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σχεδίων τοῦ διασήμου René de Luzarches καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ Thomas de Cormont. Αἱ ἐργασίαι ἐπερατώθησαν τῷ 1228, ἀλλὰ τῷ 1366 συνεπληρώθησαν οἱ ἐν τῇ προσόψει πύργοι καὶ κατὰ τρόπον μάλιστα ὄχι σύμφωνον πρὸς τὴν καθόλου ἀρχιτεκτονικὴν διάταξιν τοῦ μνημείου. Τῇ 15ῃ Ἰουλίου 1527 κατεστράφη ἓν τῶν κωδωνοστασίων του (χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 1247) συνεπείᾳ πτώσεως κεραυνοῦ.

Ἀπὸ ἀπόψεως μεγέθους ἡ *Παναγία* τῆς Ἀμιένης θεωρεῖται ὡς ὁ εὐρυχωρότερος ναὸς τῆς Γαλλίας: τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 143 μέτρα, τὸ δὲ μέγιστον πλάτος της εἶναι 65 μ. 25· ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ δαπέδου μέχρι τῆς στέγης ὑπελογίσθη εἰς 56 μ. 50, καὶ ἀπὸ τοῦ δαπέδου μέχρι τῆς ἀνωτάτης κορυφῆς τῶν βελῶν της εἰς 110 μ. 95. Ἡ ὁλικὴ της ἔκτασις καταλαμβάνει περίπου ὀκτὼ χιλιάδας τετραγωνικῶν μέτρων.

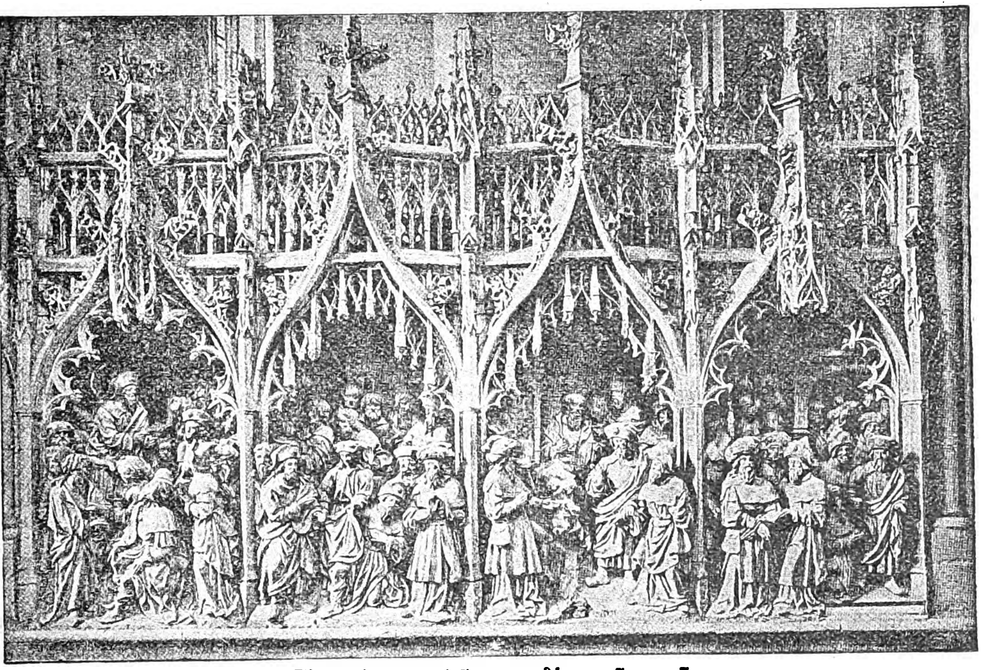

Τὸ περίφραγμα τῶν στασιδίων τοῦ χοροῦ.
[Καθεδρικὸς ναὸς τῆς Ἀμιένης.]

Ἀπὸ ἀπόψεως γλυπτικοῦ διακόσμου ἀντιπροσωπεύει ὁλόκληρον τὴν κατὰ τὸν ΙΓ′ αἰῶνα ἰσχυρὰν ἄνθησιν τῆς γοτθικῆς γλυπτικῆς, χωρὶς νὰ τὴν παρακολουθῇ μέχρι τῶν τελευταίων, τόσον ἐνδιαφερουσῶν ἄλλως τε, ἐξελίξεών της. Δέον ἐν τούτοις νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἡ γλυπτικὴ διακόσμησις τῆς προσόψεώς της ἀνταποκρίνεται τελείως πρὸς τοὺς ἰσχύοντας κατὰ τὴν ἐποχήν της εἰκονογραφικοὺς κανόνας: παρὰ τὴν κυρίαν πύλην εἰκονίζεται ἡ *Ἐσχάτη Κρίσις*, ὁ *Χριστὸς* καὶ οἱ *Ἀπόστολοι*· παρὰ τὴν ἀριστερὰν πύλην ἡ *Θεοτόκος* καὶ παρὰ τὴν δεξιὰν οἱ εὐρύτερον λατρευόμενοι ἐν τῇ ἐπισκοπικῇ της περιφερείᾳ ἅγιοι. Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀπεικονίσεις ἐξετελέσθησαν ἀπὸ τοῦ 1220 μέχρι τοῦ 1235 περίπου, κατέστησαν δὲ περιφήμους διὰ τὴν σπουδαιοτάτην καλλιτεχνικὴν πρόοδον, τὴν ὁποίαν ὑποσημαίνουν, διὰ τὴν ἁπλότητα, τὴν ἐπιβλητικὴν εὐρυθμίαν καὶ τὴν ἔξοχον εὐγένειαν, ἀπὸ τὰς ὁποίας διαπνέονται. Τὸ παρὰ τὴν κυρίαν πύλην μάλιστα ἄγαλμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι πασίγνωστον ὡς ὁ «*Beau—Dieu*» τῆς Ἀμιένης. Ι. Μ. Π.

— *Ἀμιένης συνθήκη.* Μετὰ τὴν ἐν Λυνεβίλλῃ, τὴν 9 Φεβρουαρίου 1801, συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην μεταξὺ τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῆς Αὐστρίας καὶ τὰς λοιπὰς συνθήκας εἰρήνης μετὰ τῶν λοιπῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν τὸν μέγαν συμμαχικὸν ἀντίπαλον τῆς Γαλλίας, ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἔμενε τὸ λοιπὸν μόνον ἡ Ἀγγλία, ἥτις ἐκ τοῦ προηγηθέντος πολέμου ἐξήρχετο μᾶλλον ἱκανοποιημένη, οὐχὶ μόνον κατ' ἐπανάληψιν καταναυμαχήσασα τὸν στόλον τῆς Γαλλίας καὶ τῶν συμμάχων αὐτῆς Ὁλλανδίας καὶ Ἱσπανίας ἀλλὰ καὶ πλείστας ὅσας νήσους κειμένας εἰς τὰ δυτικὰ καὶ ἀνατολικὰ παράλια τῶν Ἰνδιῶν καταλαβοῦσα ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, ἰδίως δὲ τὴν Μελίτην.

Ὁ Ναπολέων, ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Ὑπουργείου Πὶττ καὶ τῆς ἀνόδου εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Κυβερνήσεως Addington, προέτεινε τὴν ἔναρξιν διαπραγματεύσεων, αἵτινες ἤρχισαν εὐθὺς ἀμέσως εἰς Λονδῖνον μεταξὺ τοῦ λόρδου Hawkesbury καὶ τοῦ ἐπιτετραμμένου τῆς Γαλλίας Otto. Ἀλλ' αἱ διαπραγματεύσεις προσέκρουσαν εἰς τὰς ὑπερβολικὰς ἀξιώσεις τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ἐζήτει νὰ κρατήσῃ πᾶν ὅ,τι εἶχε καταλάβει διαρκοῦντος τοῦ πολέμου καὶ εἰδικῶς μεταξὺ ἄλλων εἰς τὴν Ἰνδικὴν θάλασσαν τὴν νῆσον Ceylan, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπὸ τὴν Ὁλλανδίαν, εἰς τὰς Ἀντίλλας τὴν νῆσον Trinité καὶ τὴν Μελίτην. Αἱ ἀπαιτήσεις αὗται τῆς Ἀγγλίας ἔθιγον κυρίως τοὺς συμμάχους τῆς Γαλλίας, Ἱσπανίαν καὶ Ὁλλανδίαν, ὁ δὲ Ναπολέων ἠρνήθη χάριν τῆς εἰρήνης νὰ θυσιάσῃ τὰ συμφέροντα τῶν συμμάχων του, ἀπειλήσας νὰ διαβῇ ἀπὸ τοῦ Καλαὶ τὴν Μάγχην μὲ ἑκατὸν χιλιάδας στρατοῦ καὶ ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Ταυτοχρόνως δὲ διὰ τοῦ Monieur προέβη εἰς «*ἀνακοινώσεις*» δι' ὧν κολακεύων τὰ μέλη τοῦ τότε ὑπουργείου, ἀλλ' ἀπειλῶν ἐν ταὐτῷ τὸ ἀγγλικὸν γόητρον καταλλήλως, διὰ γλώσσης ἁπλῆς ἀλλὰ καὶ ὑπερηφάνου ἐξέθετεν ἐνώπιον τῆς Ἀγγλίας καὶ ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης τὰ παρελθόντα στρατιωτικὰ γεγονότα, θέλων δι' αὐτῶν νὰ συνετίσῃ, τρόπον τινά, τοὺς ἀντιπάλους του. Τελευτῶν δὲ ἔγραφε τ' ἀκόλουθα: «Εὐτυχῆ τὰ Ἔθνη ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἅμα ὡς φθάσουν εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς εὐτυχίας διοικοῦνται ἀπὸ σώφρονας κυβερνήτας, οἵτινες δὲν ἐκτίθενται ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰς παλιντροπίας καὶ εἰς τὸ εὐμετάβολον τοῦ πρώτου κτυπήματος τῆς τύχης!»

Ἡ στάσις αὕτη τοῦ Ναπολέοντος ἐπέτρεψε πράγματι τὴν ἐπανάληψιν τῶν διαπραγματεύσεων μεταξὺ τῶν αὐτῶν ἀντιπροσώπων, τὴν δὲ 1 Ὀκτωβρίου 1801 ὑπεγράφη ἐν Λονδίνῳ τὸ κείμενον τῆς προκαταρκτικῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης.

Ἡ εἴδησις τῆς ὑπογραφῆς τῆς ἐν λόγῳ προ-

Ὁ Χριστὸς («Beau Dieu»).
[Καθεδρικὸς ναὸς Ἀμιένης.—ΙΗ′ αἰών.]

Digitized by Google

καταρκτικῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης διετηρήθη ἐν Λονδίνῳ μυστικὴ ἐπὶ εἴκοσι τέσσαρας ὥρας, ὅπως προηγουμένως αὕτη γνωστοποιηθῇ εἰς τὴν γαλλικὴν Κυβέρνησιν.

Διὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς ὁριστικῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης ὡρίσθη ὅπως οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δύο Κρατῶν συνέλθουν εἰς Ἀμιένην. Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ τοῦ Λόρδου Cornwallis, ἡ δὲ Γαλλία διὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ πρώτου ὑπάτου Ναπολέοντος, Ἰωσήφ, Ἓξ δὲ μῆνας μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς προκαταρκτικῆς συνθήκης ὑπεγράφη εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς πόλεως Ἀμιένης, τὴν 27 Μαρτίου 1802, τὸ κείμενον τῆς ὁριστικῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας περὶ εἰρήνης συνθήκης, δι' ἧς ἐτίθετο τέρμα εἰς τὸν προηγηθέντα δεκαετῆ πόλεμον μεταξὺ τῶν δύο Κρατῶν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συνθήκης ταύτης ἐν τῇ ὁποίᾳ περιείχοντο αἱ αὐταὶ διατάξεις τῆς προκαταρκτικῆς συμβάσεως περὶ εἰρήνης τοῦ Λονδίνου, ἡ Ἀγγλία διετήρησε τὴν ἐν Ἰνδικῇ θαλάσσῃ κειμένην νῆσον Ceylan καὶ τὴν νῆσον Trinité. Ἡ Ὁλλανδία, ἐξ ἄλλου, ἐπανέκτα τὸ Cap, Denierari, Berbice, Essequibo καὶ Surinam. Ἡ Γαλλία ἐλάμβανεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν της τὴν Martinique καὶ τὴν Guadeloupe καὶ τέλος ἡ Ἱσπανία τὴν Minorque καὶ τὴν Μελίτην. Διὰ τῆς αὐτῆς συνθήκης ὑπεχρεώθησαν καὶ τὰ δύο Κράτη, Ἀγγλία καὶ Γαλλία, νὰ ἐκκενώσουν τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀποδώσουν αὐτὴν εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἐπὶ πλέον δυνάμει τῆς αὐτῆς συνθήκης ἡ Ἱσπανία προσέκτα τὴν Olivença ἐν Πορτογαλίᾳ καὶ τὴν Τοσκάνην ἐν Ἰταλίᾳ. Τέλος ὡρίσθη ἡ ἐπιστροφὴ τῆς Μελίτης εἰς τὸ ἐπώνυμον τάγμα καὶ ἀνεγνωρίσθησαν αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι ὡς Πολιτεία ἐλευθέρα καὶ αὐτόνομος συμφώνως πρὸς τὴν μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας συνομολογηθεῖσαν τὴν 20 Μαΐου 1800 *σύμβασιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως*. Ἐν τούτοις διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀμιένης πλεῖστα ὅσα ζητήματα παρέμεινον ἀνεπίλυτα, ἀφεθέντα ἀπὸ σκοποῦ οὕτω ἐκ μέρους τῶν συμβληθεισῶν Πολιτειῶν, καθόσον, ὅπως παρετήρησεν ὁ Haugwitz, ἦτο ἀδύνατος ἡ συνομολόγησις πραγματικῆς εἰρήνης μεταξὺ «Ρωμαίων καὶ Καρχηδονίων», ὅπως ἄλλως τε αὐτὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα ἐπεβεβαίωσαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Theodor Flathe*, Geschichte der neusten Zeit ἐν τῷ Allgemeine Weltgeschichte τ. X 1887 σ. 329 ἑπ. *Α. Πολυζωΐδου - Γ. Κρέμου*, Γενικὴ Ἱστορία τ. IV (1) 1890 σ. 83 ἑπ. Τὸ κείμενον τῆς συνθήκης τῆς Ἀμιένης βλ. παρὰ Martens, Recueil etc. 2 ἔκδ. τ. IV σ. 433 ἑπ.

ΗΛ. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμιενουά. Τμῆμα τῆς ἀρχαίας Γαλλίας ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Πικαρδίας ἀποτελοῦν τμῆμα τῶν σημερινῶν νομῶν τοῦ Σὸμ (Somme) καὶ τοῦ Οὐάζ (Oise). Δ. Ε. Μ.

Ἀμιήλ. Ἑβραϊκὸν κύριον ὄνομα διαφόρων προσώπων μνημονευομένων ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ.

Ἀμίκι (Amicci), **Ἰωάννης-Βαπτιστής.** Ἰταλὸς ὀπτικὸς καὶ ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Μοδένῃ (1784—1863). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι καὶ διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Φλωρεντίας, ἐξετέλεσε σημαντικὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν διπλῶν ἀστέρων καὶ ἐμέτρησε διὰ μικρομέτρου ἰδίας του ἐπινοήσεως τὴν πολικὴν καὶ τὴν ἰσημερινὴν διάμετρον τοῦ Ἡλίου. Πλὴν διαφόρων ἀστρονομικῶν ὀργάνων ἐπενόησε καὶ τὸ *ἀχρωματικὸν μικροσκόπιον*, δι' οὗ παρετήρησε τὴν κυκλοφορίαν τῆς ἰκμάδος ἐν τοῖς φυτοῖς, τὸ *ἀνακλαστικὸν μικροσκόπιον* κτλ. Σ. Π.

ἀμικία (Amicia H. B. et K.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*, περιλαμβάνον πόας καὶ θάμνους ἰθαγενεῖς τῶν Ἄνδεων. Σ Μ.

ἄμικτος (ὁ, ἡ), *— ον* (τὸ) καὶ *ἄμεικτος*· ὁ μὴ μεμιγμένος, ὁ αὐτὸς καθ' αὑτόν, καθαρός, αὐθέκαστος, ἀμιγής.—Ἐπίρρ. *ἀμίκτως*.

ἀμίλητος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ μὴ ὁμιλῶν, ὁ ὀλιγόλογος, ὁ σπανίως καὶ ὀλίγα ὁμιλῶν, συνήθως ἐπὶ κακῆς ἐννοίας: «ἀμίλητος ἄνθρωπος», ὁ ὀλίγα ὁμιλῶν, ἀλλὰ πονηρὸς καὶ κακός· || «*ἀμίλητο νερό*»· ἰδιωματ., τὸ νερὸ τὸ ὁποῖον λαμβάνουν ἀπὸ τῆς πηγῆς ἢ ἀντλοῦσιν ἀπὸ τοῦ φρέατος χωρὶς νὰ προφέρωσι λέξιν τινὰ ἀπὸ τῆς ἐξόδου μέχρι τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν οἰκίαν· τοῦτο γίνεται ἐνιαχοῦ τὴν πρωίαν τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, ἢ κατὰ τὸν Κλήδονα (*Πολ.* Παροιμ. 2,155)· μεταφ. *ἀμίλητο νερὸ* λέγεται ἄνθρωπος ὀλιγόλογος, σιγηλός· || φρ. «ἀμίλητος σὰν ψάρι» ἴσως κατὰ μετάφρασιν τοῦ λογίου «ἰχθύος ἀφωνότερος» ἢ «ἄφωνος ἰχθύς»· || Παροιμ. «στόμα ἀμίλητο, τύχη μουδιασμένη» ὅτι ὁ μὴ διαμαρτυρόμενος διὰ τὰ ἐναντίον του ἀδικήματα προσκόπτει εἰς τὸν βίον του. Β. Φ.

Ἀμιλητὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Τόπος τις παράλιος τοῦ Πόντου, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀνωνύμου γεωγράφου, κείμενος εἰς ἀπόστασιν 22 χιλ. περίπου δυτικῶς τῆς Φαδισάνης. Α. Α. Π.

Ἀμίλιον. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἀκρωτηρίου *Ταμέλος* τῆς νήσου Κέω (βλ. λ. Αἰγαῖον Β 399 α').

Ἀμίλκας (ἢ *Ἀμίλχαρ κατὰ τὸν Ἀππιανόν*). Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πολλοὶ τῶν ἐπισήμων Καρχηδονίων πολιτῶν. Ἐσήμαινε δὲ ἡ λέξις τὸν δοῦλον τοῦ Μελκάρθ, θεότητος μεγάλης τῶν Φοινίκων, τῶν ὁποίων οἱ Καρχηδόνιοι ἦσαν ἄποικοι. Οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀμίλκας ὀνομαστότεροι τῶν Καρχηδονίων ἦσαν οἱ ἑξῆς:

—1) Ἀμίλκας, ὁ υἱὸς τοῦ Μάγωνος, τοῦ ὀργανωτοῦ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Καρχηδόνος καὶ εἰσηγητοῦ τῶν αὐστηροτάτων στρατιωτικῶν νόμων αὐτῆς, καὶ Ἑλληνίδος μητρὸς ἐκ Συρακουσῶν. Ὁ οἶκος τοῦ Μάγωνος, ἢ Ἄννωνος καθ' Ἡρόδοτον (Ζ' 165), ἦτο πανίσχυρος ἐν Καρχηδόνι διὰ τε τὰς στρατιωτικὰς ἀρετὰς τῶν μελῶν του καὶ τὴν ἀνωτέραν παίδευσίν των (ὅ τε Μάγων καὶ ὁ Ἀμίλκας ὑπῆρξαν συγγραφεῖς βιβλίων περὶ γεωργίας), παίδευσιν ἑλληνικήν. Τὸν Μάγωνα διεδέχθη, ὡς ἀρχιστράτηγος τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῆς Καρχηδόνος, ὁ πρεσβύτερος υἱός του Ἀσδρούβας καὶ τοῦτον, φονευθέντα εἰς τὴν νῆσον Σαρδόνα, ὁ Ἀμίλκας ὅστις εἶχε σύζυγον Συρακουσίαν καὶ συνεδέετο διὰ ξενίας καὶ συγγενείας πρὸς οἴκους ἑλληνικοὺς τῆς Σικελίας. Ὁ Ἀμίλκας εἶχε τόσην αἴγλην ὡς στρατηγὸς καὶ τόσην δύναμιν ἐν τῇ πατρίδι του (ἐγένετο καὶ *σουφφέτης* δηλ. κριτής, ὅπερ ἦτο τὸ ἀνώτατον ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Καρχηδόνος ἀξίωμα), ὥστε ὁ Ἡρόδοτος καλεῖ αὐτὸν βασιλέα, «βασιλεύσαντά τε κατ' ἀνδραγαθίην Καρχηδονίων». Φιλόδοξος ὢν ὁ Ἀμίλκας ἐπεδίωκε κατάλληλον περίστασιν διὰ νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῶν ἐν Σικελίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων, διὰ νὰ εὕρῃ ἀφορμὴν πρὸς καθυπόταξιν ὁλοκλήρου τῆς νήσου. Καὶ ἡ εὐκαιρία παρουσιάσθη, ὅτε κατέφυγε πρὸς αὐτὸν ὁ φίλος του Τήριλλος, τύραννος τῆς Ἱμέρας, ἐκδιωχθεὶς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ τυράννου τοῦ Ἀκράγαντος Θήρωνος, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομήν του. Ὁ Ἀμίλκας ἔπεισε τοὺς Καρχηδονίους νὰ βοηθήσωσι τὸν Τήριλλον, διότι ἤλπιζεν ὅτι διὰ τῶν στρατιωτικῶν του δυνάμεων, ἐνισχυομένων καὶ διὰ τῶν τοῦ Τηρίλλου, τοῦ Ἀναξιλάου, γαμβροῦ τοῦ Τηρίλλου, ὅστις ὡς τύραννος τοῦ Ρηγίου ἐδέσποζε τοῦ σικελικοῦ πορθμοῦ, καὶ τῶν Σελινουντίων, συμμαχούντων ἐκ μίσους πρὸς τὸν Ἀκράγαντα, θὰ δυνηθῇ νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ φιλόδοξα σχέδιά του. Οὕτως ἐπέπρωτο Ἕλληνες καὶ Φοίνικες νὰ παλαίσωσι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους (περὶ τὸ 480 π. Χ.) περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Μεσογείου εἴς τε τὴν ἀνατολικήν, ἔνθα ἀπετέλουν τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῶν Περσῶν, καὶ τὴν δυτικὴν λεκάνην αὐτῆς. Ἡ ἐκστρατεία ἔγινε μετὰ συνεννόησιν πρὸς τοὺς Πέρσας, ὡς ὑποστηρίζει ὁ Διόδωρος (XI. 20), μὲ μεγίστας δυνάμεις, διότι ὁ μὲν πολεμικὸς στόλος συνεκροτήθη ἐκ 200 τριήρων, τὰς ὁποίας παρηκολούθησεν ἄμετρον πλῆθος φορτηγίδων, ὁ δὲ πεζικὸς στρατός, ὅστις ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Σικελίαν, ἀνῆλθεν εἰς 300 χιλιάδας ἀνδρῶν. Καὶ τῶν ἱππέων ὅμως καὶ τῶν πολεμικῶν ἁρμάτων μέγα μέρος κατεστράφη πρὶν ἢ ὁ Ἀμίλκας φθάσῃ εἰς τὸν Πάνορμον, τὸν ἄριστον τῶν πολεμικῶν λιμένων τῆς Σικελίας, ὅστις μετὰ τοῦ Σολόεντος καὶ τῆς Μοτύης, ἀπετέλουν τὰ τρία ὀχυρὰ πολεμικὰ κέντρα τῶν Καρχηδονίων ἐν Σικελίᾳ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν. Ἐκ τοῦ Πανόρμου προεχώρησεν ὁ Ἀμίλκας πρὸς τὴν Ἱμέραν καὶ ἔστησεν ἐκεῖ δύο στρατόπεδα, ἐν διὰ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς καὶ ἕτερον διὰ τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα διέταξε ν' ἀνασυρθῶσιν εἰς τὴν ξηράν, διότι ἡ ἀκτὴ ἦτο ἀλίμενος. Μετὰ τοῦτο ἤρχισε τὴν πολιορκίαν τῆς Ἱμέρας, τὴν ὁποίαν ἐμελέτα νὰ καταστήσῃ νέον ὁρμητήριον τῶν Καρχηδονίων. Ἡ πολιορκία ὅμως ἕνεκα τῆς ὀχυρότητος τῆς πόλεως διήρκεσε μακρὸν χρόνον καὶ οὕτως ἠδυνήθη ἐν καιρῷ νὰ ἔλθῃ πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν αὐτῇ πολιορκουμένων τυράννου τοῦ Ἀκράγαντος Θήρωνος ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Γέλων μετὰ 50 χιλ. ἀνδρῶν. Πρῶτον κατόρθωμα τοῦ Γέλωνος, ἐλθόντος πρὸς βοήθειαν τῆς Ἱμέρας, ἦτο νὰ ζωγρήσῃ διὰ τῶν ἱππέων του πολλοὺς Καρχηδονίους διεσκορπισμένους μακρὰν τοῦ στρατοπέδου των πρὸς διαρπαγήν. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη τοῦ Γέλωνος ἐνεθάρρυνε τοὺς πολιορκουμένους καὶ ἐτόνωσε τὸ ἠθικὸν τοῦ στρατοῦ του. Τὸν θριαμβον ὅμως τῆς νίκης τοῦ Γέλωνος προεκάλεσε τὸ ἑξῆς στρατήγημά του. Ἡμέραν τινὰ οἱ ἱππεῖς του ἔφερον πρὸς αὐτὸν ταχυδρόμον κομίζοντα ἐπιστολὴν τῶν Σελινουντίων πρὸς τὸν Ἀμίλκαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραφον πρὸς αὐτὸν ὅτι θὰ στείλωσι τοὺς ζητηθέντας ἱππεῖς τὴν ὁρισθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἡμέραν. Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἡμέραν ὁ Γέλων ἔστειλεν ἰδικούς του ἱππεῖς, ἀφοῦ διὰ μοίρας στρατοῦ του ἐσταμάτησε καθ' ὁδὸν τοὺς πρὸς βοήθειαν ἐρχομένους Σελινουντίους, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ προσποιηθῶσιν ὅτι εἶναι Σελινούντιοι καὶ ἀφοῦ φθάσωσιν εἰς τὸ ναυτικὸν στρατόπεδον νὰ πυρπολήσωσι τὰ πλοῖα καὶ νὰ φονεύσωσι τὸν Ἀμίλκαν. Ἀπέστειλε δὲ καὶ σκοποὺς εἰς τοὺς λόφους μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ὑψώσωσι «τὸ σύσσωμον» εὐθὺς ὡς οἱ ἱππεῖς θὰ ἔχωσιν εἰσέλθει εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον. Οὕτω καὶ ἔγινεν. Τότε ὁ Γέλων, εὐθὺς ὡς ἐδόθη τὸ σημεῖον, ἐφώρμησε μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις του κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ μάχη ἦτο πεισματώδης «ἐξ ἠοῦς μέχρι δείλης ὀψίης» (*Ἡροδ*. Ζ'. 167), ὅτε αἴφνης αἱ φλόγες τῶν πυρπολουμένων πλοίων ὑψώθησαν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἡ πανωλεθρία ἐπῆλθεν. Ὁ στόλος ἐκάη καὶ 150 χιλιάδες καρχηδονικοῦ στρατοῦ ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν μάχην καὶ τὸν ἐπακολουθήσαντα αὐτὴν πανικόν. Αὐτὸς ὁ Ἀμίλκας ἢ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἱππέων τοῦ Γέλωνος, ἐνῷ ἐτέλει θυσίαν, ὡς γράφει ὁ Διόδωρος (XI, 22. 1), ἢ ἐρρίφθη εἰς τὸ πῦρ τῆς τελουμένης θυσίας, ὡς ἔλεγον οἱ Καρχηδόνιοι (*Ἡροδ*. Ζ'. 167). Εἰς τὸν ἐξαφανισθέντα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τοῦ ἑλληνικοῦ θριάμβου Ἀμίλκαν ἅπασαι αἱ φοινικικαὶ πόλεις ἀπέδοσαν θείας τιμὰς καὶ ἀνήγειραν, κατὰ τὴν πληροφορίαν τοῦ Ἡροδότου, μνημεῖα, ἡ δὲ Καρχηδὼν μνημεῖον μέγιστον.

—2) Ἀμίλκας ὁ συστράτηγος τοῦ Ἀσδρούβα εἰς τοὺς ἐν Σικελίᾳ μεταξὺ Καρχηδονίων καὶ Συρακοσίων ἀγῶνας. Ἡττήθη ὑπὸ τοῦ *Τιμολέοντος* κατὰ τὸ 339 π.Χ. παρὰ τὸν Κριμισὸν ποταμὸν καὶ τὴν πόλιν Ἔγεσταν.

—3) Ἀμίλκας ὁ ἐπικαλούμενος *Ρόδιος*. Οὗτος ἀπεστάλη πρὸς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τίνα ἦσαν τὰ σχέδιά του. Μετὰ τὴν εἰς Καρχηδόνα ἐπιστροφήν του κατηγορήθη ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον.

— 4) Ἀμίλκας ὁ υἱὸς τοῦ Γίσκωνος, στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων εἰς τὸν ἐν Σικελίᾳ κατὰ τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν *Ἀγαθοκλέους* πόλεμον κατὰ τὸ 311 π. Χ· ἀφοῦ ἐνίκησε τὸν Ἀγαθοκλέα μεταξὺ Γέλας καὶ Ἱμέρας, ἐπολιόρκησε τὰς Συρακούσας καὶ ἐξηκολούθησε πολιορκῶν αὐτὰς καὶ καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀγαθοκλῆς διὰ σπανίου τολμήματος μετέφερε τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ δι' ἀλλεπαλλήλων νικῶν ὑπέταξε 200 πόλεις τῆς παραλίας. Τὸ τέλος τοῦ Ἀμίλκα ὑπῆρξε πολὺ οἰκτρόν. Ἠχμαλωτίσθη κατά τινα ἔξοδον τῶν πολιορκουμένων Συρακοσίων καὶ ἀπεκεφαλίσθη ὑπ' αὐτῶν (309 π.Χ.), ἡ δὲ κεφαλή του ἐστάλη πρὸς τὸν Ἀγαθοκλέα καθ' ὃν χρόνον ἐπολιόρκει οὗτος τὴν Καρχηδόνα.

—5) Ἀμίλκας ὁ στρατηγὸς τῶν πεζικῶν δυνάμεων τῶν Καρχηδονίων ἐν Σικελίᾳ κατὰ τὸν α' καρχηδονικὸν πόλεμον. Κατὰ τὸ 260 π. Χ., ὀλίγον μετὰ τὴν α' νικηφόρον ναυμαχίαν τῶν Ρωμαίων παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῶν Μυλῶν, ἐνίκησε τοὺς στασιάζοντας πρὸς τοὺς Ρωμαίους περὶ πρωτείων συμμάχους των μεταξὺ Παρώπου καὶ Ἱμεραίων Θερμῶν (*Πολ*. I. 24.4) καὶ ἐφόνευσε τετρακισχιλίους ἐξ αὐτῶν. Ὡς ναύαρχος τῶν Καρχηδονίων ἐναυμάχησε πρὸς τὸν Ρωμαῖον Γ. Ἀτίλιον εἰς τὸ ἀκρωτήριον Τυνδαρίδα, κατὰ τὸ 257 π. Χ., καὶ ὡς διοικητὴς τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τοῦ καρχηδονικοῦ στόλου πρὸς τὸν Μάρκον Ἀτίλιον Ρήγουλον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἡττήθη, παρὰ τὴν χρῆσιν ἐπιτυχῶν στρατηγημάτων κατὰ τὴν ναυμαχίαν, παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἔκνομον. Ἡ κατὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην ναυμαχίαν νίκη τοῦ Ρηγούλου, καθ' ἣν 64 πλοῖα τῶν Καρχηδονίων περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων καὶ ὑπὲρ τὰ 30 κατεστράφησαν, ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν ν' ἀποβιβασθῇ εἰς Ἀφρικήν, ἔνθα ἐνίκησε περὶ τὴν πόλιν Ἀδὺν τὸν κατ' αὐτοῦ σταλέντα Ἀμίλκαν. Αἰχμαλωτισθεὶς ὁ Ἀμίλκας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατά τινα μάχην παρεδόθη εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ρηγούλου, οἵτινες ἀπέκτειναν αὐτόν, ἐκδικούμενοι διὰ τὴν πρὸς τὸν αἰχμαλωτισθέντα πατέρα των διαγωγὴν τῶν Καρχηδονίων.

—6) Ἀμίλκας ὁ ἐπιλεγόμενος *Βάρκας* (*Βαρὰκ εἰς τὴν φοινικικὴν γλῶσσαν, δηλ. κεραυνός)*. Ἦτο υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Ἀννίβα καὶ πατὴρ τοῦ μεγαλοφυοῦς Ἀννίβα, τοῦ Ἀσδρούβα, τοῦ Μάγωνος, καὶ μιᾶς κόρης, τῆς συζύγου τοῦ περιφανοῦς Καρχηδονίου στρατηγοῦ Ἀσδρούβα, ὅστις διεδέχθη τὸν πενθερόν του ἐν τῇ ἀρχιστρατηγίᾳ. Ἀνῆκεν εἰς ἐπιφανέστατον εὐπατριδῶν οἶκον καὶ εἰς τὴν στρατιωτικὴν τέχνην ἦτο μαθητὴς τοῦ ὀργανωτοῦ τοῦ μισθοφορικοῦ τῶν Καρχηδονίων στρατοῦ κατὰ τὸν α' καρχηδονικὸν πόλεμον, Σπαρτιάτου Ξανθίππου. Νέος ἀκόμη, διὰ τὰ ἔκτακτα στρατιωτικὰ προσόντα του ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς καρχηδονικοῦ στρατοῦ ἐν Σικελίᾳ κατὰ τὸ 18ον ἔτος τοῦ α' καρχηδονικοῦ πολέμου (247 π. Χ.).

Αἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ κτήσεις τῶν Καρχηδονίων περιωρίζοντο τότε εἰς τὴν δυτικὴν ἄκραν τῆς νήσου καὶ κατεῖχεν ὁ φόβος αὐτοὺς ὅτι οὔτε ταύτας θὰ δυνηθῶσι νὰ διατηρήσωσιν ἐπὶ πολύ. Καταλαβὼν ὁ Ἀμίλκας τὸ ὀροπέδιον τῆς Εἰρκτῆς (νῦν Pellegrino), τόπον καταλληλότατον πρὸς ἀσφάλειαν καὶ μόνιμον ἐγκατάστασιν στρατοπέδου, παρεσκεύασε μεγάλους κινδύνους διὰ τοὺς Ρωμαίους, διότι καὶ διὰ τοῦ «εὐκαίρου» λιμένος τοῦ τόπου τούτου ἐπετρέπει τὴν θαλασσίαν ἀπὸ Δρεπάνων καὶ Λιλυβαίου εἰς Ἰταλίαν ὁδόν, καὶ ἐνσφηνωμένος μεταξὺ τῶν πολεμίων διαρκῶς ἐκράτει αὐτοὺς ἐν ἀνησυχίᾳ καὶ πολλαπλῶς ἔβλαπτε παρακολουθῶν ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ παρατηρητηρίου του πᾶσαν

Digitized by Google

κίνησιν τῶν περὶ αὐτὸν πολεμίων. Οἱ ἀγῶνές του μὲ τοὺς Ρωμαίους, κατὰ τοὺς ὁποίους «καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐποιοῦντο κατ' ἀλλήλων ἐνέδρας, ἀντενέδρας, ἐπιθέσεις, προσβολάς», ὡμοίαζον, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος (Ι. 57. 1), πρὸς ἀγῶνας πυκτῶν «πληγὴν ἐπ πληγῇ τιθέντων ἀδιαπαύστως». Ἐπὶ τρία ἔτη ὁρμώμενος ἐκεῖθεν ὁ Ἀμίλκας ἐλεηλάτει τὴν περὶ Πανορμον χώραν καὶ ἐπόρθει τὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας μέχρι τῆς χώρας τῶν Κυμαίων. Οἱ ἀγῶνές του δὲν ἦσαν ἀγῶνες εὐχάριστοι, διότι ἦσαν ἀγῶνες πειρατικοὶ καὶ ἀνάξιοι ἑαυτοῦ, ὑπέμενεν ὅμως αὐτοὺς ὁ Ἀμίλκας μετὰ καρτεροθυμίας, διότι ἤσκει δι' αὐτῶν τοὺς στρατιώτας του καὶ διότι ἀντελαμβάνετο ὅτι ἦσαν τὸ προοίμιον ἀγώνων ὠφελιμωτέρων διὰ τὴν πατρίδα του καὶ ἐνδοξοτέρων δι' ἑαυτόν. Κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος μετέφερε τὸ στρατόπεδόν του εἰς τὴν πόλιν Ἔρυκα πρὸς προστασίαν τῶν Δρεπάνων ἀπὸ τῶν προσβολῶν τῆς φρουρᾶς τῶν Ρωμαίων, οἵτινες εἶχον ἐγκατασταθῆ δι' αἰφνιδιασμοῦ ἀπὸ τοῦ 247 π. Χ. ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁμωνύμου ὄρους (νῦν Monte San Giuliano), παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης. Κατὰ τὸ 241 π. Χ. συνεκροτήθη ἡ μεγάλη ναυμαχία κατὰ τὰς Αἰγούσας νήσους τὴν ὁποίαν συνῆψεν ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Λυτάτιος ἂν καὶ ὁ καιρὸς δὲν ἦτο εὐνοϊκὸς πρὸς αὐτόν, ἐκ φόβου μὴ αἱ ὑπὸ τὸν Ἄννωνα αὗται δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀμίλκα, «τῆς τόλμας» τοῦ ὁποίου «οὐδὲν ἦν τότε φοβερώτερον». Ἡ ναυμαχία ἀπέβη παρ' ἐλπίδα ὑπὲρ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες ἐβύθισαν 50 πλοῖα τῶν Καρχηδονίων καὶ ἐκυρίευσαν 70 αὔτανδρα. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην ὁ Ἀμίλκας ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ συνάψῃ εἰρήνην μὲ τοὺς Ρωμαίους. Καὶ ἐπέτυχε μὲν οὗτος καὶ αὐτὸς ν' ἀποχωρήσῃ τῆς Σικελίας μεθ' ὅλων τῶν στρατιωτικῶν τιμῶν καὶ οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης νὰ εἶναι ἀνεκτοί. Τοὺς ὅρους ὅμως τῆς εἰρήνης ἀπέρριψεν ὁ δῆμος τῆς Ρώμης καταστήσας αὐτοὺς βαρυτέρους. Ἐπέτυχε δὲ τὴν ἐπιβολὴν αὐτῶν ἡ Ρώμη, διότι εἶχε τὸ εὐτύχημα νὰ πολεμῇ κατὰ κράτους πολεμικοῦ ἐξ ἐμπορικῶν συμφερόντων μόνον καὶ οὐχὶ ἐκ φιλαρχίας καὶ φιλοδοξίας. Ἔλειπον ἐκ τοῦ λαοῦ τῆς Καρχηδόνος τὰ ἠθικὰ ἐλατήρια, ἅτινα ὑποκινοῦσι τοὺς λαοὺς εἰς ἡρωϊσμοὺς καὶ θαυματουργίαν. Ὡς προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας πρὸς τὴν πατρίδα του ὁ Ἀμίλκας κατὰ τὸν α΄ καρχηδονικὸν πόλεμον, ἀπὸ τοῦ 247—241 π. Χ., οὕτως ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ προσφέρῃ πολὺ μεγαλυτέρας κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ μεταξὺ τοῦ α΄ καὶ β΄ καρχηδονικοῦ πολέμου (241—219) χρονικοῦ διαστήματος, ἀπὸ 241—228 π. Χ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν προσέφερεν ὑπηρεσίας πρὸς τὴν πατρίδα του κατὰ τὸν Λιβυκὸν κληθέντα πόλεμον, κατὰ τὸν ὁποῖον συνεμάχησαν τὰ μισθοφορικὰ στρατεύματα τῶν Καρχηδονίων μετὰ τῶν Νομάδων καὶ Λιβύων, ἀποστατησάντων ἑκάστων δι' ἰδίας ἀφορμὰς καὶ συνενωθέντων ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Σπένδιον καὶ Μάθων. Οἱ μισθοφόροι καταλαβόντες τὸν Τύνητα, κείμενον εἰς ἀπόστασιν 120 σταδίων τῆς Καρχηδόνος, καὶ πολιορκήσαντες τὴν Ἰτύκην καὶ τοὺς Ἱππακρίτας ἐνέβαλον εἰς σοβαρὸν κίνδυνον τοὺς Καρχηδονίους. Ἀπὸ τῶν πολεμίων τούτων, οἵτινες εἶχον καταστήσει τὸν πόλεμον ἀγριώτατον, διότι ἔσφαζον τοὺς αἰχμαλωτιζομένους, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Ἄννωνος ἠδυνήθη ν' ἀπαλλάξῃ μετὰ τριετεῖς ἀγῶνας (κατὰ τὸ 237 π. Χ.) ὁ Ἀμίλκας, ἀφοῦ ἠλευθέρωσε μὲν τὴν Ἰτύκην τῆς πολιορκίας καὶ ἐσταύρωσε τὸν συλληφθέντα Σπένδιον, περικλείσας δὲ τὰ στρατεύματα τῶν πολεμίων εἴς τι στενὸν περὶ τὸν Πρίονα συνέλαβε τὸν Μάθων, ὅστις ἀφιχθεὶς σιδηροδέσμιος εἰς Καρχηδόνα ἐτιμωρήθη διὰ θανάτου (*Πολύβ.* Ι. 87 καὶ 88) καὶ κατέσφαξε 40 χιλ. ἐκ τῶν ἐπαναστατῶν. Αἱ νέαι αὗται ὑπηρεσίαι τοῦ Ἀμίλκα πρὸς τὴν πατρίδα κατέστησαν αὐτὸν πανίσχυρον ἐν Καρχηδόνι, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν μάλιστα ἀπὸ τῆς στρατηγίας τοῦ Ἄννωνος. Ἡ στρατιωτικὴ φατρία δι' αὐτοῦ κατίσχυσε τῆς πανισχύρου πρότερον ἐμπορικῆς καὶ ὁ Ἀμίλκας ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ ἐπιχειρήσῃ, ὡς εἶχεν ὑποδείξει ὁ ἴδιος, τὴν κατάληψιν τῆς Ἱσπανίας, Ἰβηρίας τότε καλουμένης, ὡς στρατηγὸς μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν. Ὁ Λιβυκὸς πόλεμος εἶχε προκαλέσει τὴν στάσιν τῶν ἐν Σαρδηνίᾳ μισθοφόρων τῶν Καρχηδονίων, τῶν κατοίκων τῆς νήσου κατά τε τῶν μισθοφόρων καὶ τῶν Καρχηδονίων ἔπειτα, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν ἀνάμειξιν τῆς Ρώμης καὶ καθυπόταξιν τῆς νήσου ὑπ' αὐτῆς παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν Καρχηδονίων. Ἡ κατάκτησις τῆς Σαρδηνίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας ἠνάγκασε, πιθανώτατα, καὶ τοὺς Καρχηδονίους νὰ σκεφθῶσι περὶ νέων κτήσεων πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς ἀπωλείας τῶν νήσων Σικελίας καὶ Σαρδόνος (Σαρδηνίας), ἂν δὲν ἔφερεν αὐτοὺς εἰς Ἱσπανίαν ἡ σκέψις νὰ παρασκευάσωσιν ἐν αὐτῇ νέον πόλεμον κατὰ τῶν Ρωμαίων, ὡς ὑποστηρίζει ὁ Πολύβιος. Εἰς τὴν Ἱσπανίαν μετέβη ὁ Ἀμίλκας ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ του Ἀσδρούβα, τριηράρχου τότε ὄντος, καὶ τοῦ υἱοῦ του Ἀννίβα, ἄγοντος ἡλικίαν ἐννέα ἐτῶν. Ἡ στρατιωτικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Ἀμίλκα καὶ τὸ μέγα ὀργανωτικὸν αὐτοῦ πνεῦμα ἵδρυσεν ἐκεῖ ἓν νέον καρχηδονικὸν κράτος, ὄχι μόνον αὔταρκες πρὸς πλήρωσιν τῶν ἰδίων ἀναγκῶν, ἀλλὰ καὶ κράτος τὸ ὁποῖον ἠδυνήθη νὰ συνδράμῃ τὴν Καρχηδόνα πρὸς ἀπότισιν τῆς ἐπιβληθείσης εἰς αὐτὴν στρατιωτικῆς ἀποζημιώσεως πρὸς τὴν Ρώμην διὰ τῆς συνθήκης τοῦ α΄ καρχηδονικοῦ πολέμου. Ἐπὶ ἐννέα ἔτη μαχόμενος καὶ ὀργανώνων τὰς κατακτωμένας χώρας ὑπέταξε τὸ ἀνατολικὸν καὶ νότιον μέρος τῆς χερσονήσου, ἔκτισε τὴν Βαρκελώνην (*Barcino* ὀνομασθεῖσαν ἀπὸ τοῦ οἰκογενειακοῦ του ὀνόματος), ἐπέβαλεν εἰς τὴν πατρίδα του τὴν στρατιωτικὴν φατρίαν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἐπικράτησιν τῶν Βαρκιδῶν καὶ ἐδόξασεν ἑαυτὸν τοσοῦτον, ὥστε νὰ θεωρῆται εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων στρατηγῶν τῆς ἀρχαιότητος. «Ἡγεμόνα δὲ καὶ γνώμῃ καὶ τόλμῃ θετέον ἄριστον Ἀμίλκαν τῶν τότε γεγονέναι τὸν Βάρκαν ἐπικαλούμενον», γράφει ὁ κριτικώτατος Πολύβιος (Ι. 64. 6). Ἀπέθανε φονευθεὶς κατά τινα μάχην κατὰ τῶν Λουσιτανῶν κατὰ τὸ 228 π. Χ. ἀφήσας διαδόχους του εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων του τὸν γαμβρόν του Ἀσδρούβαν καὶ τὸν υἱόν του Ἀννίβαν (βλ. λ.).

— 7) Ἀμίλκας ὁ υἱὸς τοῦ Βομίλκα. Ἦτο ὑπαρχηγὸς τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ στρατιωτικῶν δυνάμεων τῶν Καρχηδονίων ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἀννίβα Ἀσδρούβαν καὶ μετέσχε τῶν κατὰ τῶν Σκιπιώνων μαχῶν, ἡττηθεὶς κατὰ τὸ 215 π. Χ. εἰς τὴν Βαλτικὴν (*Πολ.* ΙΙΙ. 95. 1).

— 8) Ἀμίλκας ὁ διοικητὴς τῆς ἐν Μάλτᾳ φρουρᾶς τῶν Καρχηδονίων, ἥτις ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ β΄ καρχηδονικοῦ πολέμου.

— 9) Ἀμίλκας ὁ κατὰ τὸ τέλος τοῦ β΄ καρχηδονικοῦ πολέμου στρατηγήσας τῶν Καρχηδονίων. Μετὰ τὴν γενομένην κατὰ τὸ 201 π Χ. εἰρήνην ἔμεινεν εἰς τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν καὶ κατὰ τὸ 200 π. Χ. ἐξήγειρεν εἰς ἐπανάστασιν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων τοὺς Γαλάτας, οἵτινες ἔσφαξαν τὴν φρουρὰν τῆς Πλακεντίας. Ἐφονεύθη πολεμῶν κατὰ τῶν Ρωμαίων κατὰ τὸ 197 π. Χ.

— 10) Ἀμίλκας ὁ πρεσβευτής. Οὗτος ἐστάλη κατὰ τὸ 149 π. Χ. μετὰ τεσσάρων ἄλλων ἐπισήμων Καρχηδονίων ὡς πρεσβευτὴς αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Ρώμην διὰ νὰ προλάβῃ τὴν κήρυξιν τοῦ γ΄ ἐναντίον τῆς Καρχηδόνος πολέμου, ὅστις ὅμως, ὡς γνωστόν, δὲν προελήφθη παρὰ τὰς ὑποχωρήσεις τῶν πρεσβευτῶν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Ρωμαίων (*Πολύβ.* XXXVI. 3. 8).

— 11) Ἀμίλκας ὁ Φαμέας. Στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων κατὰ τὸν τελευταῖον καρχηδονικὸν πόλεμον, χαρακτηριζόμενος ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ὡς ἄνθρωπος μὲ εὐεξίαν καὶ ἱππεὺς ἀγαθὸς καὶ τολμηρὸς (*Πολ.* XXXVI. 8. 1 καὶ 3).

Πλὴν τῶν εἰρημένων καὶ πολλοὶ ἄλλοι Καρχηδόνιοι, ὀλιγώτερον ὀνομαστοί, ἔφερον τὸ ὄνομα Ἀμίλκας κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

[ΠΗΓΑΙ. Οἱ Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς *Ἡρόδοτος, Πολύβιος, Διόδωρος, Ἀππιανός, Κορνήλιος Νέπως*].

Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἅμιλλα (ἡ)· ἀνταγωνισμός, διαγωνισμός, προσπάθεια μεταξὺ δύο ἢ περισσοτέρων ποῖος θὰ ὑπερτερήσῃ: «ὅπου ἅμιλλα ἐνταῦθα καὶ νίκη ἐστὶν (*Ἀριστοτλ.*)· πρβ. *ἀντιζηλία*.

ἁμιλλῶμαι *(—άομαι)*· διαγωνίζομαι, ἀνταγωνίζομαι, προσπαθῶ νὰ ὑπερτερήσω τοὺς ἄλλους· «ἁμιλλῶνται πρὸς τὴν εὐεργεσίαν,—πρὸς τὸ καλὸν» τίς μᾶλλον θὰ εὐεργετήσῃ· || καθόλου, διαγωνίζομαι περὶ τῆς νίκης.

ἀμιλτόνια· βλ. χαμιλτόνια.

Ἄμιλτων· βλ Χάμιλτον.

Ἀμίλχαρ· βλ. Ἀμίλκας.

Ἀμιμητοβίων *σύλλογος*. Ὅμιλος διασκεδαστῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Κλεοπάτρας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καλούμενος οὕτω διότι τὰ μέλη του ἔζων «ἀμίμητον» βίον, δηλαδὴ πλήρη τέρψεων. Τοῦτον ὁ Ἀντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα μετὰ τὴν ἧττάν των ἐν Ἀκτίῳ μετωνόμασαν εἰς σύλλογον τῶν «*συναποθανουμένων*» (βλ. καὶ λ. **Ἀλεξάνδρεια**, τ. Γ΄ 531 α΄, 589 γ΄).

ἀμίμητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ μιμηθῶμεν, ἀπροσπέλαστος, ἀνυπέρβλητος.— Ἐπίρρ. *ἀμιμήτως*.

Ἀμιναδάβ. Ἑβραϊκὸν κύριον ὄνομα διαφόρων προσώπων μνημονευομένων ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, ὧν σπουδαιότερον εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Ράμ, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, ὁ συγκαταλεγόμενος ἐν τοῖς γενεαλογικοῖς καταλόγοις τῶν εὐαγγελίων μεταξὺ τῶν προγόνων τοῦ Σωτῆρος (Ἐξόδου στ΄ 23, Ἀριθμῶν α΄ 7, Α΄ Παραλειπ. β΄ 10· πρβ. καὶ Ματθ. α΄ 4 καὶ Λουκ. γ΄ 33).

Π. Ι. Μ.

α-**ἀμιναδιπικὸν** *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἀνήκει εἰς τὰ ἀμινωμένα παράγωγα τῶν ἀνωτέρων δικαρβονικῶν ὀξέων. Ἔχει τὸν τύπον

$$HO.OC.CH(NH_2).CH_2.CH_2.CH_2.CO.OH$$

καὶ τήκεται εἰς 205° σχηματίζον λακτάμην. Σ. Γ.

ἀμιναζαουρολικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

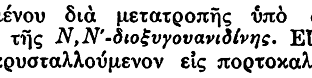

λαμβανομένου διὰ μετατροπῆς ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας τῆς *N,N'-διοξυγουανιδίνης*. Εἶναι σῶμα στερεὸν κρυσταλλούμενον εἰς πορτοκαλλερύθρους βελόνας. Σ. Γ.

ἀμῖναι [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐννοοῦνται τὰ ὀργανικὰ παράγωγα τῆς ἀμμωνίας, ἀναλόγως δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπὸ ὀργανικῶν ῥιζῶν ἀντικατασταθέντων ἀτόμων ὑδρογόνου τῆς ἀμμωνίας διακρίνομεν τρεῖς τάξεις ἀμινῶν, ἤτοι πρωτοταγεῖς, δευτεροταγεῖς καὶ τριτοταγεῖς

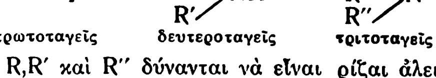

πρωτοταγεῖς δευτεροταγεῖς τριτοταγεῖς

Τὰ R,R' καὶ R'' δύνανται νὰ εἶναι ῥίζαι ἀλειφατικῶν ἢ ἀρωματικῶν ὑδρογονανθράκων.

Ὅταν πρὸς ῥίζαν ὑδρογονάνθρακος εἶναι ἡνωμέναι πλείονες τῆς μιᾶς ῥίζαι ἀμμωνίας, τότε ἔχομεν τὰς *διαμίνας, τριαμίνας* κλπ., αἵτινες κέκτηνται σπουδαίαν σημασίαν εἰς τὴν ἀρωματικὴν σειράν.

Ἐν τῇ φύσει ἀπαντῶσιν αἱ ἀμῖναι εἰς ἀσημάντους ποσότητας οὐδεμίαν ἐχούσας σημασίαν διὰ τὴν βιομηχανικὴν αὐτῶν παρασκευήν, δι' ὃ καὶ αἱ ἀπαιτούμεναι ἐν τῇ πράξει ποσότητες ἀμινῶν παρασκευάζονται ἀποκλειστικῶς τεχνητῶς.

Γενικαὶ μέθοδοι παρασκευῆς ἀμινῶν εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: Δι' ἀλληλεπιδράσεως ἀλκυλαλογονιδίων καὶ ἀμμωνίας, ὁπότε προκύπτουν συγχρόνως πρωτοταγεῖς, δευτεροταγεῖς καὶ τριτοταγεῖς ἀμῖναι, ὡς

$$NH_3+CH_3J=NH_2.CH_3, HJ$$
$$NH_2CH_3+CH_3J=NH(CH_3)_2, HJ$$
$$NH(CH_3)_2+CH_3J=N(CH_3)_3, HJ$$

Ἐπὶ τῆς τελικῶς παραγομένης τριτοταγοῦς ἀμίνης δύναται περαιτέρω νὰ προστεθῇ ἓν εἰσέτι μόριον ἀλκυλαλογονιδίου καὶ νὰ σχηματισθῇ *τεταρτογενὴς ἕνωσις τοῦ ἀμμωνίου*, ὡς

$$N(CH_3)_3+CH_3J=(CH_3)_4NJ$$

ἥτις ὅμως δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀμινῶν.

Ἑτέρα μέθοδος παρασκευῆς ἀμινῶν κυρίως τῆς ἀρωματικῆς σειρᾶς εἶναι ἡ δι' ἐντόνου ἀναγωγῆς τῶν νιτροενώσεων τῶν ὑδρογονανθράκων.

Περαιτέρω παρασκευάζονται πρωτοταγεῖς ἀμῖναι ἐκ τῶν ἀμιδίων, κατὰ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ Hofmann διὰ χλωρίου καὶ νατρορρύμματος κλπ.

Αἱ ἀλειφατικαὶ ἀμῖναι μικρὰν κέκτηνται διὰ τὴν πρᾶξιν σημασίαν, ἐνῷ αἱ ἀρωματικαὶ εἶναι σπουδαιόταται· ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν ὅτι διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν τεχνητῶν χρωμάτων πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων χρησιμοποιοῦνται ἀμῖναι. (Πλειότερα περὶ ἀμινῶν βλ. εἰς λ. **ἀλκυλαμῖναι, ἀνιλίνη, φαινυλενοδιαμῖναι, ναφθυλαμῖναι** κ.λ.π.) Σ. Γ.

ἀμιναιθανικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. **γλυκόκολλα.**

α-**ἀμινακεταλδεΰδη** [*Ὀργ. Χημ.*]. Εἶναι ἡ ἁπλουστάτη ἀμινοκαρβονυλικὴ ἕνωσις. Εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ μεθ' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἅλατος αὐτῆς $HCl, NH_2.CH_2.CHO$ καὶ τῆς ἀκετάλης αὐτῆς $NH_2.CH_2.CH(OC_2H_5)_2$. Δι' ὀξειδώσεως παρέχει γλυκόκολλαν, ἀνάγει τὸ φελίγγειον ὑγρὸν καὶ παρέχει διὰ θερμάνσεως μετὰ περισσείας φαινυλυδραζίνης τὴν ὀζαζόνην τῆς γλυοξάλης. Σ. Γ.

ἀμινακετάλη [*Ὀργ. Χημ.*]. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $H_2N.CH_2.CH(OC_2H_5)_2$. Ἄχρουν ἔλαιον βράζον εἰς 172°.

Ταύτης εἶναι γνωστὰ διάφορα ἀλκυλιωμένα παράγωγα, διὰ πλήρους δὲ μεθυλιώσεως παρέχει ἅλας τοῦ ὑδροξειδίου τοῦ ἀκεταλυλοτριμεθυλαμμωνίου $(CH_3)_3N(OH).CH_2,CH(OC_2H_5)_2$ τὸ ὁποῖον ἐξατμιζόμενον μετὰ πυκνοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος παρέχει τὸ ὑδροχλωρικὸν ἅλας τῆς *βεταϊναλδεΰδης*, τὴν συνθετικὴν *μουσκαρίνην* $(CH_3)_3NCl.CH_2.CHO$.

Ἀνάλογος σύστασις δύναται νὰ ἀποδοθῇ καὶ εἰς τὴν δι' ὀξειδώσεως τῆς χολίνης λαμβανομένην *χολινομουσκαρίνην* καὶ εἰς τὴν εἰς τὸν agaricus muscarius καὶ ἄλλους δηλητηριώδεις ἀμανίτας ἀπαντῶσαν *φυσικὴν μουσκαρίνην* ἥτις εἶναι ἰσχυρὸν δηλητήριον, χαλαρωτικῶς δρῶν ἐπὶ τῆς καρδίας. Αἱ δύο αὗται διαφέρουν τῆς πρώτης ὡς πρὸς τὰς φυσιολογικὰς ἰδιότητας. Σ. Γ.

ἀμινακετόνη ἢ *ἀμινοπροπανόνη* [*Ὀργ. Χημ.*]. Εἶναι ἀμινωμένη ἀκετόνη καὶ ἔχει τὸν τύπον $NH_2.CH_2.CO.CH_3$.

Εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ μεθ' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἅλατος αὐτῆς, ὅπερ κρυσταλλοῦται εἰς λίαν ὑγροσκοπικοὺς ῥομβικοὺς πίνακας τηκομένους εἰς 75°. Κέκτηται ἰσχυρὰς ἀναγωγικὰς ἰδιότητας καὶ διὰ θερμάνσεως μετ' ὀξικῆς φαινυλυδραζίνης παρέχει τὴν ὀζαζόνην τῆς μεθυ-

Digitized by Google

λογλυοξάλης. Δι' ἀλκαλίων καὶ συγχρόνου ὀξειδώσεως παρέχει κατὰ τὴν μεθ' ὑδρατμῶν ἀπόσταξιν διμεθυλοπυραζίνην. ε. γ.

ἀμιναλκανόλαι *['Οργ. Χημ.]*· βλ. ἀμιναλκοόλαι.

ἀμιναλκοόλαι *['Οργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν συγχρόνως ἀμινικὴν καὶ ἀλκοολικὴν ὁμάδα. Ἐκ τούτων σταθεραὶ εἶναι αἱ περιέχουσαι τὰς ὁμάδας ταύτας εἰς διάφορα ἄτομα ἄνθρακος. Αἱ ἀμιναλκοόλαι λόγῳ τῆς παρουσίας τῶν δύο τούτων ὁμάδων ἔχουσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐντόνους ἰσχυρὰς ἰδιότητας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἀλκοολικῆς ὁμάδος δύνανται νὰ σχηματίσωσιν ἐστέρας, αἰθέρας κλπ. Παράγωγα τῶν ἑνώσεων τούτων χρησιμοποιοῦνται πολλαπλῶς ἐν τῇ θεραπευτικῇ ὡς ἀναισθητικὰ καὶ λυσίπονα φάρμακα.

Κατὰ τὴν ὀνοματολογίαν τῆς Γενεύης αἱ ἑνώσεις αὗται καλοῦνται καὶ *ἀλκυλολαμῖναι* ἢ *ἀμιναλκανόλαι*, συνήθως ὅμως καλοῦνται *ὑδραμῖναι* καὶ αἱ τριτοταγεῖς εἰδικώτερον *ἀλκῖναι* καὶ οἱ ἐστέρες αὐτῶν *ἀλκεῖναι*. ε. γ.

ἀμίνεα (Haminea Leach.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος τῶν θαλασσοβίων γαστεροπόδων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *βουλλιδῶν*, ὅπερ ἐνεφανίσθη ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς περιόδου καὶ ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον νὰ ζῇ καὶ ἔχει κέλυφος λεπτὸν λεῖον μετὰ λεπτοτάτων σπειροειδῶν γραμμῶν, περιειλιγμένον, κυλινδρικὸν μέχρι σφαιρικοῦ. Ἐνταῦθα ὑπάγεται *Haminea occidentalis* Meek τῆς κρητιδικῆς περιόδου, *H. ovulata* Lam. τῆς τριτογενοῦς καὶ *H. hydatis* Lin. τῆς ἀρτιγόνου ἢ παρούσης ἐποχῆς. θ. ε.

Ἀμίνεα.

2 - **ἀμινεξανοτετρόλη** - (3, 4, 5, 6) - **άλη** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. d - γλυκοζαμίνη.

Ἀμίνιος. Ποταμὸς τῆς Ἀρκαδίας, ὅστις ρέων παρὰ τὸν λόφον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε κτισθῇ ἡ πόλις Θωκνία, ἐχύνετο εἰς τὸν Ἑλισσόντα, παραπόταμον τοῦ Ἀλφειοῦ.

β - **ἀμινισοπροπυλακετόνη** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. διακετοναμίνη.

ἀμινοαζωβενζόλιον ἢ *ἀνιλίνης κίτρινον* *['Ορ. Χημ.]*. Εἶναι ὁ πρῶτος ἀντιπρόσωπος τῶν κατὰ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ Peter Griess παρασκευασθεισῶν *ἀμινοαζωενώσεων*. Παρασκευάζεται ὡς ἑξῆς: 1 Mol. ὑδροχλωρικῆς ἀνιλίνης διαλύεται εἰς 5 - 6 Mol. ἀνιλίνης, ἀναμιγνύεται εἰς θερμοκρασίαν 40^0 μετὰ 1 Mol. νιτρώδους νατρίου διαλελυμένου εἰς ὀλίγον ὕδωρ καὶ διατηρεῖται τὸ μῖγμα εἰς τὴν θερμοκρασίαν αὐτὴν ἐπὶ μίαν ἕως δύο ὥρας. Μετὰ δωδεκάωρον παραμονὴν εἰς συνήθη θερμοκρασίαν καθιζάνεται διὰ πυκνοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέως τὸ ὑδροχλωρικὸν ἅλας τοῦ ἀμινοαζωβενζολίου ὑπὸ μορφὴν κυανωπῶν κρυστάλλων. Ἔχει τὸν τύπον

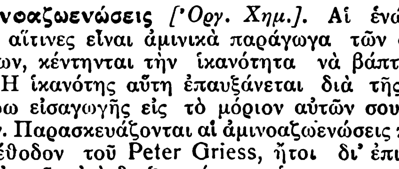

καὶ τήκεται εἰς 127^0.

Ὡς χρῶμα οὐδόλως εἶναι ἀνθεκτικόν, δι' ὃ καὶ δὲν χρησιμοποιεῖται πρὸς βαφὴν ἰνῶν εἰμὴ ἐλάχιστα διὰ λάκκας, λίπη, τυρὸν κλπ., ὡς μὴ δηλητηριῶδες. Εἶναι ὅμως πολύτιμος πρώτη ὕλη διὰ παρασκευὴν ἑτέρων σπουδαιοτάτων χρωμάτων. ε. γ.

ἀμινοαζωενώσεις *['Οργ. Χημ.]*. Αἱ ἑνώσεις αὗται, αἵτινες εἶναι ἀμινικὰ παράγωγα τῶν ἀζωενώσεων, κέκτηνται τὴν ἱκανότητα νὰ βάπτωσιν ἶνας. Ἡ ἱκανότης αὕτη ἐπαυξάνεται διὰ τῆς περαιτέρω εἰσαγωγῆς εἰς τὸ μόριον αὐτῶν σουλφομάδων. Παρασκευάζονται αἱ ἀμινοαζωενώσεις κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Peter Griess, ἤτοι δι' ἐπιδράσεως ἀμινῶν ἐπὶ διαζωενώσεων, ὡς π. χ.

$$C_6H_5.(N_2).Cl + C_6H_5.N(CH_3)_2 = $$
$$= C_6H_5.N{:}N.C_6H_4.N(CH_3)_2 + HCl$$

Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἀντιδροῦν μόνον αἱ τριτοταγεῖς ἀμῖναι καὶ αἱ πρωτοταγεῖς μ-διαμῖναι, ἐνῷ αἱ πρωτοταγεῖς καὶ δευτεροταγεῖς ἑνοῦνται μετὰ τῶν διαζωενώσεων πρὸς διαζωαμινοενώσεις, ὡς π. χ. $C_6H_5.(N_2).Cl + H_2N.C_6H_5 =$

$$= C_6H_5.N{:}N.NH.C_6H_5 + HCl$$

αἵτινες εἶναι ἰσομερεῖς πρὸς τὰς ἀμινοαζωενώσεις καὶ μετατρέπονται εἰς αὐτὰς δι' ἐπιδράσεως ἁλάτων τῶν ἀρωματικῶν ἀμινῶν. Ἡ μετατροπὴ αὕτη ἐπιτελεῖται εὐκόλως ὅταν ἡ π-θέσις πρὸς τὴν ἰμιδικὴν ὁμάδα εἶναι ἐλευθέρα καὶ δυσκολώτερον ὅταν αὕτη εἶναι κατειλημμένη, ὁπότε ἡ ἀμινικὴ ὁμὰς καταλαμβάνει τὴν ο-θέσιν.

Αἱ ἀμινοαζωενώσεις εἶναι κρυσταλλικὰ κίτρινα, ἐρυθρὰ ἢ καστανόχροα σώματα, ἀδιάλυτα ἢ δυσδιάλυτα ἐν ὕδατι καὶ διαλυτὰ ἐν ἀλκοόλῃ.

Μετ' ὀξέων σχηματίζουσι δύο σειρὰς ἁλάτων, ἤτοι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἰώδη σταθερά, ἀφ' ἑτέρου δὲ κίτρινα ἀσταθῆ. Τὰ πρῶτα θεωροῦνται ὡς ἅλατα τῶν κινονιμιδυδραζονῶν, ἤτοι τῆς ταυτομεροῦς μορφῆς τῶν ἀμινοαζωενώσεων,

$$C_6H_5.NH.N{:}C_6H_4{:}NH,HCl$$

καὶ ἀποτελοῦν ἀκριβῶς τὰ διάφορα ἀμινοαζωχρώματα.

Αἱ ἀμινοαζωενώσεις λόγῳ τῆς περιεχομένης ἀμινικῆς ὁμάδος κέκτηνται τὰς ἰδιότητας τῶν ἀρωματικῶν ἀμινῶν. Δι' ἀναγωγικῶν μέσων διασπῶνται εἰς μοναμίνην καὶ διαμίνην καὶ κατὰ τὴν θέρμανσιν μεθ' ὑδροχλωρικῆς ἀνιλίνης αἱ μὲν π-ἑνώσεις παρέχουσιν ἰνδουλίνας, αἱ δὲ ο-ἑνώσεις εὐροδίνας. ε. γ.

ἀμινοαζωξυλόλιον *[Βιομ. Χημ.]*. Παράγωγον τοῦ *ἀζωξυλολίου* παρασκευαζόμενον ἐκ τῆς *ξυλιδίνης* δι' ἐπιδράσεως νιτρώδους ἅλατος. Κρυσταλλοῦται ἐξ ἀλκοόλης ἢ βενζολίου εἰς ἐρυθρὰ φυλλίδια τηκόμενα εἰς 110—111^0.

Χρησιμοποιεῖται ὡς πρώτη ὕλη διὰ τὴν παρασκευὴν διαφόρων τεχνητῶν χρωμάτων, ὡς τοῦ Μπορντὼ BX κ.λ.π. ε. γ.

ἀμινοαιθάνιον *['Οργ. Χημ.]*· βλ. αἰθυλαμίνη.

1 - **ἀμινοαιθανοθειόλη** - (2) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. β - ἀμινοαιθυλομερκαπτάνη.

1 - **ἀμινοαιθανόλη** - (2) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. χολαμίνη.

β - **ἀμινοαιθανο** - α - **σουλφονικὸν** *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. ταυρινη.

β - **ἀμινοαιθυλικὴ** *ἀλκοόλη* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. χολαμίνη.

β - **ἀμινοαιθυλομερκαπτάνη** ἢ 1-*ἀμινοαιθανοθειόλη* - (2) *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι ἕνωσις περιέχουσα ἐν τῷ μορίῳ αὐτῆς ἀμινικὴν καὶ σουλφυδρυλικὴν ὁμάδα, ἤτοι ἀμινομερκαπτάνη.

Ἔχει τὸν τύπον $SH.CH_2.CH_2NH_2$ καὶ σχηματίζεται διὰ θερμάνσεως εἰς 155^0 μ - μερκαπτοθειαζολίνης μεθ' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ὁπότε κυρίως λαμβάνεται τὸ μεθ' ἑνὸς μορίου ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἅλας αὐτῆς, ὅπερ εἶναι ὑγροσκοπικὸν λευκὸν ἅλας τηκόμενον εἰς 70 - 72^0. ε. γ.

ἀμινοανθρακένια ἢ *ἀνθραμῖναι* *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι ὀργανικαὶ ἑνώσεις καὶ δὴ ἀμινικὰ παράγωγα τῶν ἀνθρακενίων.

Ἐξ αὐτῶν ἡ 1 - καὶ 2 - ἀνθραμίνη $C_6H_4[C_2H_2]C_6H_3.NH_2$ λαμβάνονται δι' ἐπιδράσεως ἀμμωνίας ἐπὶ τῶν ἀντιστοίχων ὀξυανθρακενίων καὶ τήκονται ἡ πρώτη εἰς 130^0 καὶ ἡ δευτέρα εἰς 237^0.

Ἡ 9 - ἀνθραμίνη $C_6H_4[C_2HNH_2]C_6H_4$ παρεσκευάσθη δι' ἀναγωγῆς τῆς ἀντιστοίχου νιτροενώσεως καὶ τήκεται εἰς 145^0. ε. γ.

ἀμινοανθρακινόναι *['Οργ. Χημ.]*. Ἑνώσεις λαμβανόμεναι δι' ἀναγωγῆς τῶν νιτρωμένων ἀνθρακινονῶν ἢ δι' ἐπιδράσεως ἀμμωνίας ἢ ἀμινῶν ἐπὶ τῶν ὀξυ-,νιτρο- καὶ ἀλογονοανθρακινονῶν, ὡς καὶ ἐπὶ σουλφοξέων τινῶν τῆς ἀνθρακινόνης. Παράγωγα διάφορα τῶν ἀμινοανθρακινονῶν χρησιμοποιοῦνται ὡς χρώματα. ε. γ.

δ-**ἀμινοβαλεριανικὸν** *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. δμοπιπεριδινικὸν ὀξύ.

ἀμινοβενζαλδεῦδαι *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι ἀμινικὰ παράγωγα τῶν ἀρωματικῶν ἀλδεϋδῶν καὶ ἔχουσι τὸν τύπον $H_2N.C_6H_4.CHO$. Ἐξ αὐτῶν ἡ ο-*ἀμινοβενζαλδεΰδη* παρασκευάζεται δι' ἀναγωγῆς τῆς ο-νιτροβενζόλης, τήκεται εἰς 39^0 καὶ μεθ' ἑνώσεων περιεχουσῶν τὸ σύμπλεγμα—$CH_2.CO$—συμπυκνοῦται πρὸς παράγωγα τῆς κινολίνης. Ἡ μ-*ἀμινοβενζαλδεΰδη* τήκεται εἰς 84^0. Καὶ ἡ π-*ἀμινοβενζαλδεΰδη* τήκεται εἰς 70^0. Αἱ δύο τελευταῖαι χρησιμοποιοῦνται εὐρύτατα ἐν τῇ βιομηχανίᾳ ὡς πρῶται ὕλαι κατὰ τὴν παρασκευὴν τῶν χρωμάτων. ε. γ.

ἀμινοβενζοϊκὰ *ὀξέα* *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις τῆς ἀρωματικῆς σειρᾶς λαμβανόμεναι δι' ἀναγωγῆς τῶν ἀντιστοίχων *νιτροβενζοϊκῶν ὀξέων*. Ἐξ αὐτῶν τὸ ο - *ἀμινοβενζοϊκὸν ὀξύ*, ἢ συνηθέστερον *ἀνθρανιλικὸν ὀξὺ* καλούμενον, καθόσον ἐλήφθη τὸ πρῶτον διὰ βρασμοῦ τοῦ ἰνδικοῦ μετὰ κάλεως, παρασκευάζεται βιομηχανικῶς δι' ἐπενεργείας βρωμίου ἢ χλωρίου, παρουσίᾳ ἀλκάλεως, ἐπὶ φθαλιμιδίου, ὡς ἐπίσης καὶ δι' ἐπιδράσεως ἀλκαλίων ἐπὶ τῆς φθαλυδροξυλαμίνης. Κρυσταλλοῦται εἰς φυλλίδια τηκόμενα εἰς 154^0 καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς ἐνδιάμεσον προϊὸν κατὰ τὴν βιομηχανικὴν παρασκευὴν τοῦ ἰνδικοῦ. Ὁ *ἀνθρανιλικὸς μεθυλεστήρ*, τοῦ τύπου $C_6H_4(NH_2).CO.OCH_3$ ἀπαντᾷ ἐν τῷ νερολίῳ καὶ τῷ αἰθερίῳ ἐλαίῳ τῶν ἀνθέων βολβορρίζου τοῦ πολυανθοῦς (διατσῖντο), βράζει εἰς 125^0, ὑπὸ πίεσιν 9 χστμ. καὶ τήκεται εἰς 25^0,5. Χρησιμοποιεῖται διὰ παρασκευὴν ἀρωμάτων. ε. γ.

α - **ἀμινοβενζοϊκὸς** *διαιθυλαμιναιθυλεστὴρ* *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$$H_2N.C_6H_4.CO.O.CH_2.CH_2N(C_2H_5)_2$$

Τὸ ὑδροχλωρικὸν αὐτῆς ἅλας χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ θεραπευτικῇ ὡς τοπικὸν ἀναισθητικὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *νοβοκαΐνη*. ε. γ.

ἀμινοβενζόλιον *['Οργ. Χημ.]*· ὄνομα ἐπιστημονικὸν τῆς ἀνιλίνης (βλ λ.).

μ - **ἀμινοβενζολοσουλφονικὸν** *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. μετανιλικὸν ὀξύ.

π - **ἀμινοβενζολοσουλφονικὸν** *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. σουλφανιλικὸν ὀξύ.

2 - **ἀμινοβουταναμιδο**-(1)-*ὀξὺ*-(4) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. α-ἀσπαραγίνη.

2-**ἀμινοβουταναμιδο**-(4)-*ὀξὺ*-(1) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. β-ἀσπαραγίνη.

ἀμινοβουτανικὸν *διοξὺ* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. ἀσπαραγινικὸν ὀξύ.

α-**ἀμινοβουτυρικὰ** *ὀξέα* *['Οργ. Χημ.]*. Ταῦτα παρεσκευάσθησαν συνθετικῶς μὴ ἀνευρεθέντα μέχρι τοῦδε μεταξὺ τῶν προϊόντων τῆς ὑδρολυτικῆς διασπάσεως τῶν πρωτεϊνῶν. ε. γ.

1-**ἀμινο-2-βρωμαιθάνιον** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. β-βρωμαιθυλαμίνη.

ἀμινογενοκυανοῦν καὶ *ἀμινογενοϊῶδες* *[Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι ἀπ' εὐθείας βάπτουσαι χρωστικαὶ τοῦ βάμβακος αἵτινες διαζωτοῦνται καὶ εἶτα ἐμφανίζονται διὰ β-ναφθόλης. ε. γ.

α - **ἀμινογλουταρικὸν** *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. γλουταμινικὸν ὀξύ.

ἀμινογουανιδίνη *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι ἡ *ἀμιδίνη* τοῦ *ὑδραζινομονοκαρβονικοῦ ὀξέος* καὶ κέκτηται τὸν τύπον

$$H_2N.NH.C({:}NH).NH_2 \text{ ἢ } H_2N.N{:}C(NH_2)_2$$

Παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως ὑδατικοῦ διαλύματος θειικῆς ὑδραζίνης ἐπὶ ἀσβεσταζώτου ἢ δι' ἀναγωγῆς τῆς νιτρογουανιδίνης. Ἡ ἐλευθέρα βάσις εἶναι λίαν εὐαποσύνθετος, ἐνῷ τὰ μεθ' ἑνὸς ἰσοδυνάμου ὀξέος ἅλατα εἶναι σταθερὰ κρυσταλλικὰ σώματα. Διὰ βρασμοῦ μετ' ἀραιῶν ὀξέων ἢ ἀλκαλίων διασπᾶται εἰς ἀμμωνίαν, ἀνθρακικὸν ὀξὺ καὶ διαμίδιον. ε. γ.

α - **ἀμινο - δ - γουανιδινοβαλεριανικὸν** *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. ἀργινίνη.

1-**ἀμινο-4-γουανιδινοβουτάνιον** *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$$H_2N.CH_2.CH_2.CH_2.CH_2.NH.C({:}NH).NH_2$$

ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀλκυλοπαραγώγων τῆς *γουανιδίνης*. Ἀνευρέθη μεταξὺ τῶν προϊόντων διασπάσεως τοῦ σπέρματος τῆς ρέγγας καὶ ἐκλήθη *ἀγματίνη*. Ὁμοίως ἀνευρέθη ἐν τῷ ἐκχυλίσματι τῆς ἐρεσιβώδους ὀλύρας. Τὸ μετὰ θειικοῦ ὀξέος ἅλας αὐτοῦ τήκεται εἰς 229^0. ε. γ.

π-**ἀμινοδιμεθυλανιλίνη** *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὰ παράγωγα τῶν ἀρωματικῶν διαμινῶν. Ἔχει τὸν τύπον

$$H_2N.C_6H_4.N(CH_3)_2$$

παρασκευάζεται δὲ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ δι' ἀναγωγῆς τῆς νιτρωδοδιμεθυλανιλίνης καὶ ἐργαστηριακῶς δι' ἀναγωγῆς τῆς ἡλιανθίνης. Ἐν τελείως καθαρᾷ καταστάσει εἶναι σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 41^0, ἐν ἀκαθάρτῳ δὲ ὑγρὸν βράζον εἰς 257^0. Τὸ διάλυμα αὐτῆς τῇ ἐνεργείᾳ ἀσθενῶν ὀξειδωτικῶν μέσων χρώννυται ἐρυθρόν, ἐν ὀξίνῳ δὲ διαλύματι ὑδροθείου καὶ ὑπερχλωριοσιδήρου παρέχει κυανοῦν τοῦ μεθυλενίου, δι' ὃ καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς εὐπαθὲς ἀντιδραστήριον διὰ τὸ ὑδρόθειον. Διὰ μίγματος χρωμικοῦ καὶ θειικοῦ ὀξέος ὀξειδοῦται εἰς *κινόνην*. ε. γ.

2-**ἀμινο-1,1-δινιτροπροπάνιον** *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν πρὸς τὸν ἄνθρακα νιτρωμένων ἀμινῶν.

Ἔχει τὸν τύπον $CH_3.CH(NH_2).CH(NO_2)_2$ καὶ ἀποτελεῖ κιτρίνην κρυσταλλικὴν μᾶζαν ἀποσυντιθεμένην εἰς 120^0. ε. γ.

π-**ἀμινοδιφαινυλαμίνη** *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρωματικῶν διαμινῶν. Ἔχει τὸν τύπον $C_6H_5.NH.C_6H_4.NH_2$ καὶ παρασκευάζεται δι' ἀναγωγῆς τῆς π-νιτρωδοδιφαινυλαμίνης. Δι' ἐπιδράσεως ὑπερχλωριοσιδήρου ὀξειδοῦται εἰς ἐμεραλδίνην. ε. γ.

1-**ἀμινο - ἑξανοπεντόλη** - (2, 3, 4, 5, 6) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. γλυκαμίνη.

ἀμινοηλεκτρικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. ἀσπαραγινικὸν ὀξύ.

Digitized by Google

2-ἀμινοθειαζόλιον *['Ὀργ. Χημ.]*. Παράγωγον τοῦ *θειαζολίου*, ἔχον τὸν τύπον

$$C_3H_2NS(NH_2).$$

Παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως χλωρακεταλδεΰδης ἐπὶ θειουρίας, τήκεται εἰς 90° καὶ δύναται νὰ διαζωτωθῇ. σ. γ.

ἀμινοθειοφαίνιον *['Ὀργ. Χημ.]*. Μᾶλλον ἀσταθὴς ἕνωσις λαμβανομένη διὰ προσεκτικῆς ἀναγωγῆς τοῦ *νιτροθειοφαινίου*, ὅπερ πάλιν παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως νιτρικοῦ ὀξέος ἐπὶ τοῦ *θειοφαινίου*. σ. γ.

ἀμινοϊσαιθειονικὸν *ὀξὺ [Φαρμ.]*· βλ. ταυρίνη.

α-ἀμινοϊσοβαλεριανικὸν *ὀξὺ ['Ὀργ. Χημ.]*· βλ. βαλίνη.

α-ἀμινοϊσοβουτυλοξικὸν *ὀξὺ ['Ὀργ. Χημ.]*· βλ. λευκίνη.

ε-ἀμινοκαπρονικὸν *ὀξὺ ['Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ἀνώτερον συνθετικῶς ληφθὲν μοναμινικὸν παράγωγον τῶν λιπαρῶν ὀξέων τοῦ τύπου

$$NH_2.[CH_2]_5.CO.OH$$

τήκεται εἰς 202°. σ. γ.

β-ἀμινοκροτωνικὸν *ὀξὺ ['Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ἀκόρεστον ἀμινοξὺ τοῦ τύπου

$$CH_3.C(NH_2):CH.COOH$$

Λαμβάνεται ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ αἰθυλεστέρος αὐτοῦ δι' ἐπιδράσεως ἀμμωνίας ἐπὶ ἀκετοξικοῦ αἰθυλεστέρος, ὡς

$$CH_3.CO.CH_2.CO.OC_2H_5+NH_3=$$
$$CH_3.C(OH)(NH_2).CH_2.CO.OC_2H_5$$
$$=CH_3.C(NH_2):CH.CO.OC_2H_5+H_2O$$

Ὁ ἐστὴρ οὗτος κρυσταλλοῦται ὑπὸ δύο μορφάς, ἐξ ὧν ἡ μὲν μία εἶναι σταθερὰ τηκομένη εἰς 33°, ἡ δ' ἑτέρα ἀσταθὴς τηκομένη εἰς 20°. Καὶ αἱ δύο μορφαὶ σχηματίζουσι διὰ τήξεως τὸ αὐτὸ προϊὸν δι' ὃ καὶ θεωροῦνται ὡς πολύμορφοι ἑνώσεις. Τὸ τῆγμα τοῦτο ἀποστάζει ὑπὸ πίεσιν 13 χστμ. ἄνευ ἀποσυνθέσεως εἰς 101°. σ. γ.

ἀμινόλη *[Φαρμ.]*. Ὑγρὸν δύσοσμον ἄχρουν καὶ ἐλαφρῶς θολόν. Σύγκειται ἐκ τριμεθυλαμίνης, ὀξειδίου τοῦ ἀσβετίου καὶ χλωριούχου νατρίου, χρησιμεύει δὲ ὡς ἀντισηπτικὸν καὶ ἀπολυμαντικόν. κ. γ. μ.

ἀμινομεθάνιον *['Ὀργ. Χημ]*· βλ. μεθυλαμίνη.

ἀμινομεθανοδισουλφονικὸν *ὀξὺ 'Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ἀμινικὸν παράγωγον τοῦ ἁπλουστέρου δισουλφονικοῦ ὀξέος. Ἔχει τὸν τύπον $NH_2.CH(SO_3H)_2$. Τὸ ὄξινον διὰ καλίου ἅλας αὐτοῦ σχηματίζεται διὰ θερμάνσεως καλιοκυανιδίου μετὰ κεκορεσμένου διαλύματος ὀξίνου θειώδους καλίου τῇ προσθήκῃ εἶτα ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος.

Τὸ ἅλας τοῦτο διὰ βρασμοῦ μεθ' ὕδατος διασπᾶται εἰς τὰ συστατικά του καὶ διὰ θερμάνσεως μετὰ νιτρώδους ὀξέος παρέχει διαζωμεθανοδισουλφονικὸν ὀξύ. σ. γ.

ἀμινομεθυλενομηλονικὸν *ὀξὺ ['Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ἀμινωμένον ἀκόρεστον δικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $NH_2.CH:C(CO_2H)_2$.

Ὁ αἰθυλικὸς αὐτοῦ ἐστὴρ ὑπάρχει εἰς δύο δεσμοτρόπους μορφὰς τὰς

$$H_2N.CH:C(CO_2C_2H_5) \quad \text{καὶ}$$
$$HN:CH.CH(CO_2C_2H_5)$$

; τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο ὀφείλεται πιθανῶς καὶ τὸ ὅτι δεικνύει δύο βαθμοὺς τήξεως, ἤτοι τήκεται πρῶτον εἰς 56—57°, στερεοποιεῖται πάλιν καὶ τήκεται εἶτα εἰς 65—67°. σ. γ.

ζ-ἀμινομεθυλεξυλοκετόνη *['Ὀργ. Χημ.]*. Ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀμινοκετονῶν, ἤτοι τῶν ἑνώσεων ἐκείνων, εἰς τὸ μόριον τῶν ὁποίων συνυπάρχει ἀμινικὴ καὶ κετονικὴ ὁμάς.

Ἔχει τὸν τύπον $NH_2.[CH_2]_6.CO.CH_3$ καὶ ὑπάρχει κυρίως ὑπὸ ἄκυκλον μορφήν. σ. γ.

α-ἀμινο-β-μεθυλο-β-αἰθυλοπροπιονικὸν *ὀξὺ* ἢ 3-*μεθυλο-2-ἀμινοπεντανικὸν ὀξὺ*-(1) *['Ὀργαν. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν α-ἀμινοξέων. Ἔχει τὸν τύπον

$$(C_2H_5)(CH_3)CH.CH(NH_2).CO.OH$$

λόγῳ δὲ τῆς παρουσίας δύο ἀσυμμέτρων ἀτόμων ἄνθρακος παρουσιάζεται εἰς δύο ἀνενεργοὺς μορφάς, τὴν *ἰσολευκίνην* καὶ τὴν *ἀλλοϊσολευκίνην*, ὧν ἑκάστη δύναται νὰ διαχωρισθῇ εἰς δύο ὀπτικῶς ἐνεργοὺς μορφάς. Ἡ *ἰσολευκίνη* ἀνευρέθη εἰς τὰ ὑπολείμματα τῆς ἀποσακχαρώσεως τῆς μελάσσης, ὡς ἐπίσης εἰς τὰ προϊόντα τῆς ὑδρολύσεως τῶν πρωτεϊνῶν καὶ περαιτέρω εἰς τὰ φύτρα τοῦ ἡμέρου βίκου.

Ἡ ἐν τῇ φύσει ἀπαντῶσα ἰσολευκίνη εἶναι δεξιοστρόφος ἐν ὑδατικῷ, ὑδροχλωρικῷ καὶ ἀλκαλικῷ διαλύματι, δι' ὃ καὶ χαρακατηρίζεται ὡς d-*ἰσολευκίνη*. Κρυσταλλοῦται εἰς δυσδιάλυτα ἐν ὕδατι ραβδία ἢ πίνακας καὶ ἔχει πικρὰν γεῦσιν. Ἐν ὑδατικῷ διαλύματι περιεκτικότητος 4% παρουσιάζει εἰδικὴν στροφὴν + 9',7.

Ἡ ἰσολευκίνη διακρίνεται τῆς *λευκίνης* ἐκ τοῦ ὅτι τὸ μετὰ χαλκοῦ ἅλας αὐτῆς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ τῆς λευκίνης, εἶναι εὐδιάλυτον ἐν αἰθυλικῇ καὶ μεθυλικῇ ἀλκοόλῃ.

Κατὰ τὴν ἀλκοολικὴν ζύμωσιν ἐκ τῆς ἰσολευκίνης σχηματίζεται ἡ ὀπτικῶς ἐνεργὸς ἀμυλικὴ ἀλκοόλη, ἐνῷ ἐκ τῆς λευκίνης παράγεται ἡ ἀνενεργὸς ἀμυλικὴ ἀλκοόλη. Διὰ θερμάνσεως μετὰ βαρύου ὕδατος μετατρέπεται ἐν μέρει εἰς τὴν διαστερεομερῆ d-*ἀλλοϊσολευκίνην*. Αὕτη λαμβάνεται ἐκ τοῦ ὡς ἀνωτέρω μίγματος διὰ ζυμώσεως αὐτοῦ διὰ ζύμης παρουσίᾳ σακχάρου, ὁπότε ἡ d-ἰσολευκίνη μετατρέπεται εἰς ἀμυλικὴν ἀλκοόλην, ἐνῷ ἡ d-ἀλλοϊσολευκίνη παραμένει ἀναλλοίωτος. Εἶναι μᾶλλον δυσδιάλυτος ἐν ὕδατι, στρέφει ἀριστερᾷ (εἰδικὴ στροφὴ —14°,2) καὶ ἔχει γλυκεῖαν γεῦσιν. σ. γ.

2-ἀμινο-2-μεθυλοβουτανόνη-(3) *['Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ἀμινικὸν παράγωγον τῶν κετονῶν καὶ ἔχει τὸν τύπον $H_2N.C(CH_3)_2.CO.CH_3$.

Δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς μεθυλοκετόνη τοῦ α-ἀμινισοβουτυρικοῦ ὀξέος, ἐξ οὗ καὶ δύναται νὰ παρασκευασθῇ ἐὰν ἐπὶ τοῦ διὰ τήξεως αὐτοῦ μετ' ἀνυδρίτου τοῦ φθαλικοῦ ὀξέος λαμβανομένου φθαλυλικοῦ παραγώγου $C_6H_4:C_2O_2:N.C.(CH_3)_2.CO_2H$ ἐπιδράσῃ πενταχλωριοφωσφόρος, τὸ δὲ παραγόμενον *φθαλιμιδισοβουτυρυλοχλωρίδιον* $C_6H_4:C_2O_2:N.C(CH_3)_2.CO.Cl$ συνδυασθῇ μετὰ τῆς μετὰ νατρίου ἑνώσεως τοῦ μηλονικοῦ ἐστέρος καὶ τὸ προϊὸν $C_6H_4:C_2O_2:N.C(CH_3)_2.CO.CH(CO.OC_2H_5)_2$ βρασθῇ μετὰ ὑδροϊωδικοῦ ὀξέος. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς παρασκευῆς εἶναι γενικὴ μέθοδος πρὸς μετατροπὴν τῶν ἀμινοξέων εἰς τὰς μεθυλακετόνας αὐτῶν. Δὲν ἀνάγει τὸ φελίγγειον ὑγρόν. σ. γ.

ἀμινομεθυλονιτρωδολικὸν *ὀξὺ ['Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $H_2N.C{<}^{N.OH}_{NO}$ λαμβανομένη ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ μετὰ καλίου ἅλατος αὐτῆς κατὰ τὴν διὰ ἀλκοολικοῦ κάλεος διάσπασιν τῆς N, N'—*διοξυγουανιδίνης*. Τὸ ἐλεύθερον ὀξὺ κρυσταλλοῦται εἰς πρασίνους πίνακας ἐντονώτατα ἀποσυντιθεμένους εἰς 38°. Τὸ μετὰ καλίου ἅλας κρυσταλλοῦται εἰς χαλυβδοχρόους κρυστάλλους ἀποσυντιθεμένους εἰς 213°. Τὰ ἐν ὕδατι ἢ αἰθέρι διαλύματα τοῦ ὀξέος ὡς καὶ τοῦ ἅλατος εἶναι πρασίνως κεχρωσμένα. Κατὰ τὴν διάσπασιν τοῦ ἐλευθέρου ὀξέος σχηματίζεται κυρίως ἄζωτον καὶ κροτικὸν ὀξύ. σ. γ.

2-ἀμινο-2-μεθυλοπεντανόνη-(4) *['Ὀργ. Χημ.]*· βλ. διακετοναμίνη.

ε-ἀμινομεθυλοπεντυλοκετόνη *['Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀμινοκετονῶν. Ἔχει τὸν τύπον

$$H_2N.[CH_2]_5.CO.CH_3$$

καὶ παρέχει εὐκόλως ἑτεροκυκλικὴν ἕνωσιν ἐξ ἑπτὰ κρίκων. σ. γ.

β-ἀμινο-β-μεθυλυδρινδένιον *['Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

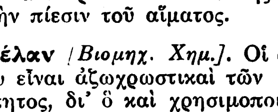

λαμβανομένη κατὰ τὴν ἀναγωγὴν τοῦ ο-ξυλυλενοκυανιδίου διὰ νατρίου καὶ ἀλκοόλης. Ἐπαυξάνει ἐντόνως τὴν πίεσιν τοῦ αἵματος. σ. γ.

ἀμινομέλαν *[Βιομηχ. Χημ.]*. Οἱ διάφοροι τύποι τούτου εἶναι ἀζωχρωστικαὶ τῶν ἐρίων καλῆς ἀνθεκτικότητος, δι' ὃ καὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς βαφὴν πίλων καὶ εἰδῶν τοῦ ἀνδρικοῦ καὶ γυναικείου ἱματισμοῦ. σ. γ.

ἀμινομελανοπράσινον *[Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι ὀξίνη ἀζωχρωστικὴ βάπτουσα τὸ ἔριον πράσινον, ἀρκούντως ἀνθεκτικῶς. σ. γ.

ἀμινομηλονικὸν *νιτρίλιον ['Ὀργ. Χημ.]*· βλ. ἀμινομηλονικὸν ὀξύ.

ἀμινομηλονικὸν *ὀξὺ ['Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ἀμινικὸν παράγωγον τοῦ μηλονικοῦ ὀξέος. Ἔχει τὸν τύπον $HOOC.CH(NH_2).COOH$ καὶ ἐλήφθη συνθετικῶς. Τὸ *νιτρίλιον* αὐτοῦ σχηματίζεται διὰ πολυμερισμοῦ τοῦ ὑδροκυανίου καὶ κυρίως ὅταν διάλυμα τούτου παραμείνῃ ἐπὶ μακρὸν παρουσίᾳ μικρᾶς ποσότητος καλιοκυανιδίου ἢ καυστικῶν ἀλκαλίων ἢ ἀνθρακικῶν ἀλκαλίων. Κρυσταλλοῦται εἰς λευκοὺς κρυστάλλους οἵτινες τήκονται ἐκ 184°,5 ἀποσυντιθέμενοι συγχρόνως. σ.γ.

ἀμινομυρμηκικὸν *ὀξὺ ['Ὀργ. Χημ.]*· βλ. καρβαμιδικὸν ὀξύ.

ἀμινοναφθαλίνια *['Ὀργ. Χημ.]*· βλ. ναφθυλαμῖναι.

ἀμινοναφθόλαι *['Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ὀργανικαὶ ἑνώσεις ἀνήκουσαι εἰς τὰ παράγωγα τοῦ *ναφθαλινίου* (ναφθαλίνης). Παρασκευάζονται δι' ἀναγωγικῆς διασπάσεως τῶν ναφθολαζωενώσεων ὡς καὶ δι' ἀναγωγῆς τῶν νιτροναφθολῶν. Εἶναι βασικοῦ χαρακτῆρος ἑνώσεις εὐκόλως ὀξειδούμεναι. Οὕτω λ. χ. ἡ 2-*ἀμινοναφθόλη*-1 $C_{10}H_6(NH_2)(OH)$ ὀξειδοῦται πρὸς ναφθοκινονιμίδιον, ἡ 4-*ἀμινοναφθόλη*-1 ἐπίσης ὀξειδοῦται πρὸς α-ναφθοκινόνην, ἧς ἡ ἀκετυλιωμένη ἕνωσις, *ναφθακετόλη* καλουμένη, χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν χρωμάτων. σ.γ.

ἀμινοναφθολοσουλφοξέα *['Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ἑνώσεις ἀνήκουσαι εἰς τὰ παράγωγα τοῦ ναφθαλινίου καὶ σχετικῶς σταθεραί. Χρησιμοποιοῦνται πρὸς παρασκευὴν χρωμάτων, τὸ δὲ μετὰ νατρίου ἅλας τοῦ 1-ἀμινο-2-ναφθολοσουλφοξέος-6 χρησιμοποιεῖται ὡς ἐμφανιστὴς ἐν τῇ φωτογραφικῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα *εἰκογόνον*. σ. γ.

ἀμινονιτρίλια *['Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν συγχρόνως ἀμινικὴν ὁμάδα καὶ —CN. Παρασκευάζονται τῇ ἐπιδράσει ὑδροκυανίου ἐπὶ ἀλδεϋδαμμωνιῶν ἢ ἀμμωνίας ἐπὶ τῶν κυανυδρινῶν τῶν ἀλδεϋδῶν καὶ τῶν κετονῶν, ὡς ἐπίσης καὶ δι' ἐπιδράσεως ἀμμωνιοκυανιδίου ἢ μίγματος ἰσομοριακοῦ καλιοκυανιδίου καὶ χλωριαμμωνίου ἐπὶ ἀλδεϋδῶν ἢ κετονῶν. Τῇ ἐπιδράσει ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος σαπωνοποιοῦνται εὐκολώτατα εἰς ἀμινοξέα. σ. γ.

ἀμινοξαιμία *['Ἰατρ.]*. Κατάστασις παρουσίας ἀμινοξέων ἐν τῷ αἵματι. Τὸ ἄζωτον τῶν ἀμινοξέων τοῦ ὀροῦ τοῦ αἵματος, καταμετρούμενον, νήστεως τοῦ ἀτόμου, διὰ τῆς μεθόδου τοῦ Folin, κατόπιν ἀπολευκωματώσεως διὰ τοῦ τριχλωρικοῦ ὀξέος εἰς 20%, παρέχει τὰ ἀκόλουθα ἀποτελέσματα: Ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει: 0 gr. 05 μέχρι 0.065 πρὸς 1.000. Ὁ φυσιολογικὸς οὗτος ἀριθμὸς ἐπανευρίσκεται εἰς τὰς νευρικὰς παθήσεις, εἰς τὰς καλῶς ἀντιρροπουμένας καρδιακὰς παθήσεις, εἰς τὰς καλοήθεις ὀξείας νόσους, εἰς τὰς χρονίας νόσους τὰς παρακολουθουμένας ὑπὸ καλῆς γενικῆς καταστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ. Κατ' ἐξαίρεσιν ὅμως δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν ἀναλογίας κατά τι ἰσχυροτέρας τῶν 0 gr. 07 μέχρι 0 gr. 08. Ἡ νεφρικὴ ἀνεπάρκεια μετ' ἀζωθαιμίας δὲν παρακολουθεῖται ὑπὸ ὑπεραμινοξαιμίας, ἡ δὲ ἀκτινοθεραπεία δὲν προκαλεῖ ταύτην. Ὁ μέγας παράγων τῆς ὑπεραμινοξαιμίας εἶναι ἡ ἡπατικὴ ἀνεπάρκεια, καθόσον αἱ νόσοι τοῦ ἥπατος καθορίζουσιν ἀριθμὸν ἀζώτου ἀμινώδους σχεδὸν πάντοτε ἀνώτερον τοῦ 0 gr. 07 %. Εἰς μίαν μόνην περίπτωσιν (εἰς τὴν κακοήθη κίρρωσιν τοῦ ἥπατος) ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἀνῆλθεν εἰς 0 gr. 101 πρὸς 1.000. μ. ν. κ.

ἀμινοξέα *['Ὀργ. Χημ.]*. Ὀνομάζονται οὕτως ἐν τῇ Ὀργανικῇ Χημείᾳ ἑνώσεις περιέχουσαι ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν συγχρόνως ἀμινικὴν καὶ καρβοξυλικὴν ὁμάδα. Εἶναι ἑνώσεις μεγίστης σημασίας, διότι ἀπαντῶσι πάντοτε ὡς προϊόντα διασπάσεως τῶν πρωτεϊνῶν, σωμάτων μεγίστης φυσιολογικῆς ἀξίας.

Δι' ὑδρολυτικῆς διασπάσεως τῶν πρωτεϊνῶν λαμβάνονται διαφόρου συστάσεως μίγματα ἐκ διαφόρων ἀμινοξέων. Εἰς τὰ τοιαῦτα προϊόντα διασπάσεως ἀνευρέθησαν τὰ ἀκόλουθα ἀμινοξέα:

Γλυκόκολλα ἢ ἀμινοξικὸν ὀξύ. Ἀλανίνη ἢ α-ἀμινοπροπιονικὸν ὀξύ. Βαλίνη ἢ α-ἀμινοϊσοβαλεριανικὸν ὀξύ. Λευκίνη ἢ α-ἀμινοϊσοβουτυλοξικὸν ὀξύ. Ἰσολευκίνη ἢ α-ἀμινο-β-μεθυλο-β-αἰθυλοπροπιονικὸν ὀξύ. Ὀρνιθίνη ἢ α, δ-διαμινοβαλεριανικὸν ὀξύ. Λυσίνη ἢ α, ε-διαμινοκαπρονικὸν ὀξύ. Ἀσπαραγινικὸν ὀξὺ ἢ ἀμινοηλεκτρικὸν ὀξύ. Γλουταμινικὸν ὀξὺ ἢ α-ἀμινογλουταρικὸν ὀξύ. Σερίνη ἢ α-ἀμινο-β-ὀξυπροπιονικὸν ὀξύ. Κυστίνη ἢ δισουλφίδιον τοῦ α-ἀμινο-β-σουλφυδρυλοπροπιονικοῦ ὀξέος. Διαμινο-τριοξυ-δωδεκανικὸν ὀξύ. Φαινυλαλανίνη, Τυροζίνη, Προλίνη, Ὀξυπρολίνη, Θρυπτοφάνη, Ἱστιδίνη.

Ἡ ὑδρόλυσις τῶν πρωτεϊνῶν ἐπιτελεῖται εἴτε δι' ἀτμίζοντος ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, εἴτε διὰ θειικοῦ ὀξέος 25%, εἴτε δι' ἀλκαλίων, καλύτερον ὅμως διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Emil Fischer προταθείσης μεθόδου, ἥτις καλεῖται εἰδικῶς *μέθοδος ἐστεροποιήσεως*. Κατ' αὐτὴν τὸ μῖγμα τῶν ἀμινοξέων ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς ὑδροχλωρικῆς αὐτῶν ἑνώσεως δι' ἀναμίξεως μετ' ἀπολύτου ἀλκοόλης καὶ διοχετεύσεως ἀερίου ὑδροχλωρίου μετατρέπεται εἰς τοὺς ἀντιστοίχους αἰθυλεστέρας, εἶτα διὰ προσθήκης ἀλκαλίου διασπῶνται τὰ ὑδροχλωρικὰ ἅλατα καὶ ἀποχωρίζονται οἱ αἰθυλεστέρες, οἵτινες παραλαμβάνονται δι' αἰθέρος καὶ διὰ κλασματικῆς ἀποστάξεως ἐν κενῷ ἀποχωρίζονται ἀλλήλων.

Τινὰ τῶν ἀμινοξέων, εἴτε ὡς τοιαῦτα, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν παραγώγων αὐτῶν, ἀνευρέθησαν εἰς φυσικάς τινας ὕλας καὶ κυρίως εἰς φύτρα φυτῶν. Ἐν τῷ ζωϊκῷ ὀργανισμῷ σπανιώτατα ἀπαντῶσιν ἐλεύθερα ἀμινοξέα καὶ μᾶλλον ἐπὶ παθολογικῶν τινων περιπτώσεων. Συνθετικῶς δύνανται νὰ παρασκευασθῶσι ταῦτα διὰ καταλλήλου χρησιμοποιήσεως τῶν μεθόδων παρασκευῆς ἀφ' ἑνὸς τῶν ἀμινῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν ὀξέων ὡς καὶ δι' ἄλλων εἰδικῶν μεθόδων. Τὰ ἀμινοξέα εἶναι ἄχροα

Digitized by Google

κρυσταλλικὰ σώματα εὐδιάλυτα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ δυσδιάλυτα ἢ ἀδιάλυτα εἰς τὸν αἰθέρα καὶ τὴν ἀλκοόλην, λόγῳ δὲ τῆς ὑπάρξεως ἐν αὐτοῖς βασικῆς (τῆς ἀμινικῆς) καὶ ὀξίνης (τῆς καρβοξυλικῆς) ὁμάδος σχηματίζουν ἅλατα καὶ μετ' ὀξέων καὶ μετὰ βάσεων, ὧν χαρακτηριστικώτερα ὡς καλῶς κρυσταλλούμενα καὶ δυσδιάλυτα ἐν ὕδατι εἶναι τὰ τοῦ χαλκοῦ. Τὰ πλεῖστα τῶν ἀμινοξέων ὡς περιέχοντα ἀσύμμετρον ἄτομον ἄνθρακος ἐμφανίζονται εἰς πλείονας στερεοϊσομερεῖς μορφάς. Χημικῶς παρουσιάζουσι τὰς ἰδιότητας τῶν ἀμινῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ὀξέων ἀφ' ἑτέρου, σχηματίζουσι δὲ παράγωγα τόσον ἐκ τῆς καρβοξυλικῆς ὁμάδος ὅσον καὶ ἐκ τῆς ἀμινικῆς. [Τὰ διάφορα μέλη τῆς ὁμολόγου σειρᾶς τῶν ἀμινοξέων ὡς καὶ τὰς ἰδιότητας αὐτῶν βλέπε εἰς τὰς οἰκείας λέξεις.] σ. γ.

ἀμινοξικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. γλυκόκολλα.

ἀμινοξὺ G. *['Οργ. Χημ.]*· βλ. 2-ναφθυλαμινοδισουλφοξὺ-6,8.

ἀμινοξυοξέα *['Οργ. Χημ.]*. Οὕτω καλοῦνται αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν συγχρόνως ἀμινικὴν ὁμάδα, ὑδροξύλιον καὶ καρβοξύλιον. Παρασκευάζονται δὲ ἐκ τῶν ἀκορέστων ὀξέων τῇ προσθήκῃ ὑποχλωριώδους ὀξέος καὶ εἶτα ἀμμωνίας, ὡς

$$CH_2{:}CH.CO_2H \rightarrow CH_2Cl.CH(OH).CO_2H \rightarrow$$
$$\rightarrow CH_2(NH_2).CH(OH).CO_2H$$

ἢ ἐκ τῶν ὀξυαλδεϋδῶν τῇ ἐπιδράσει ὑδροκυανίου καὶ ἀμμωνίας καὶ σαπωνοποιήσεως τῶν σχηματιζομένων ὀξυαμινονιτριλίων, ὡς

$$HO.CH_2.CHO \rightarrow HO.CH_2.CH(NH_2).CN \rightarrow$$
$$\rightarrow HO.CH_2.CH(NH_2).COOH$$

Εἶναι σπουδαιότατα ἀπὸ φυσιολογικῆς ἀπόψεως σώματα ἀπαντῶντα μεταξὺ τῶν προϊόντων διασπάσεως τῶν πρωτεϊνῶν. [Τὰ διάφορα μέλη, ὡς λ. χ. *σερίνη*, *ἰσοσερίνη* κ.λ.π. βλ. εἰς τὰς οἰκείας λέξεις.] σ. γ.

ἀμινοοινανθικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι ἀνώτερον συνθετικῶς ληφθὲν μοναμινικὸν παράγωγον τῶν λιπαρῶν ὀξέων τοῦ τύπου

$$NH_2.[CH_2]_6.CO.OH$$

Τήκεται εἰς 186°. σ. γ.

μ-ἀμινο-π-ὀξυφαινυλαρσινικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$$(HO)(NH_2).C_6H_3AsO(OH)_2$$

λαμβανομένη διὰ νιτρώσεως καὶ περαιτέρω ἀναγωγῆς τοῦ *π-ὀξυφαινυλαρσινικοῦ ὀξέος*. σ. γ.

5-ἀμινοπεντανικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. ὁμοπιπεριδινικὸν ὀξύ.

α-ἀμινοπιμελικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Ἀνήκει εἰς τὰ ἀμινικὰ παράγωγα τῶν ἀνωτέρων δικαρβονικῶν ὀξέων. Ἔχει τὸν τύπον

$$HO.OC.CH(NH_2).[CH_2]_4.CO.OH$$

καὶ δὲν σχηματίζει πλέον λακτάμην μετὰ ἑπταμελοῦς κρίκου. σ. γ.

2-ἀμινοπροπανικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. ἀλανίνη.

1-ἀμινοπροπανοδιόλη-(2,3) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. γ-ἀμινο-α,β-προπυλενογλυκόλη.

ἀμινοπροπανόνη *['Οργ. Χημ.]*· βλ. ἀμινακετόνη.

3-ἀμινοπροπένιον *['Οργ. Χημ.]*· βλ. ἀλλυλαμίνη.

β-ἀμινοπροπιονικὴ *ἀλδεΰδη* *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὰ ἀμινικὰ παράγωγα τῶν ἀλδεϋδῶν. Ἔχει τὸν τύπον $H_2N.CH_2.CH_2.CHO$ καὶ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ὑδροχλωρικοῦ αὐτῆς ἅλατος. σ. γ.

α-ἀμινοπροπιονικὸν *ὀξὺ* *[Χημ.]*· βλ. ἀλανίνη.

β-ἀμινο-α, γ-προπυλενογλυκόλη *['Οργ. Χημ.]*. Ἕνωσις ἰσομερὴς πρὸς τὴν *γ-ἀμινο-α,β-προπυλενογλυκόλην*. Ἔχει τὸν τύπον $HO.CH_2.CH(NH_2).CH_2.OH$ καὶ ἀποτελεῖ φυλλίδια ἀποσυντιθέμενα εἰς 200°. σ. γ.

γ-ἀμινο-α,β-προπυλενογλυκόλη ἢ *1-ἀμινοπροπανοδιόλη* -(2,3) *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $H_2N.CH_2.CH(OH).CH_2(OH)$, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀμινικῶν παραγώγων τῶν ἀλκοολῶν. Ὑγρὸν βράζον ὑπὸ πίεσιν 325 χστμ. εἰς 238°. σ. γ.

ἀμινοσαλόλη *[Φαρμ.]*. Εἶναι ὁ π-ἀμινοφαινυλοσαλικυλικὸς ἐστὴρ

$$C_6H_4 < \begin{matrix} OH \quad 1 \\ COOC_6H_4(NH_2)2. \end{matrix}$$

Λαμβάνεται δι' ἀναγωγῆς τῆς π-νιτροσαλόλης διὰ κασσιτέρου καὶ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ὡς λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις. Τῇ ἐπιδράσει ἀκετυλοχλωριδίου δίδει ἀκετυλοαμινοσαλόλην, τὴν σαλοφαίνην. κ. γ. μ.

5-ἀμινοτετραζόλιον *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι ἀμινικὸν παράγωγον τοῦ *τετραζολίου*, ἔχον τὸν τύπον

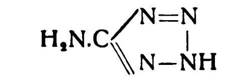

καὶ λαμβάνεται δι' ἰσομερισμοῦ τοῦ καρβαμιδιμιδαζιδίου $H_2N.C(:NH).N_3$. Ἀντιδρᾷ ὀξίνως καὶ τήκεται εἰς 203°. σ. γ.

ἀμινοτριφαινυλοκαρβινόλαι *['Οργ. Χημ.]*. Τάξις ὀργανικῶν ἑνώσεων αἵτινες εἶναι βάσεις σπουδαιοτάτων χρωμάτων. σ. γ.

N-ἀμινουρεθάναι *[Χημ.]*· βλ. ὑδραζινομονοκαρβονικοῦ ὀξέος ἐστέρες.

N-ἀμινουρία *['Οργ. Χημ.]*· βλ. σεμικαρβαζίδιον.

ἀμινοφαινόλαι *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις λαμβανόμεναι δι' ἀναγωγῆς τῶν νιτροφαινολῶν ἢ τῶν νιτρωδοφαινολῶν. Εἶναι σώματα στερεὰ κρυσταλλικὰ εὐκόλως ὀξειδούμενα ἐν τῷ ὑγρῷ ἀέρι, δι' ὃ καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀναγωγεῖς ἐν τῇ φωτογραφικῇ. Αἱ ο-ἀμινοφαινόλαι παρέχουν διὰ συμπυκνώσεως ἑτεροκυκλικὰς ἑνώσεις, αἱ δὲ π-ἀμινοφαινόλαι ὀξειδοῦνται πρὸς κινονικὰ παράγωγα. Ἡ *ο-ἀμινοφαινόλη* $C_6H_4(NH_2)(OH)$ ἥτις τήκεται εἰς 170°, ὡς καὶ ἡ *μ-ἀμινοφαινόλη*, ἡ *διμεθυλο-μ-ἀμινοφαινόλη* καὶ *διαιθυλο-μ-ἀμινοφαινόλη* χρησιμοποιοῦνται πρὸς παρασκευὴν ροδαμινικῶν χρωμάτων. Ἡ *π-ἀμινοφαινόλη* χρησιμοποιεῖται πρὸς βαφὴν γουναρικῶν, τὰ δὲ ἅλατα αὐτῆς χρησιμοποιοῦνται ὡς φωτογραφικὸς ἐμφανιστὴς ὑπὸ τὸ ὄνομα *ροδινάλη*. σ. γ.

π-ἀμινοφαινυλαρσινικὸν *ὀξὺ* ἢ *ἀρσανυλικὸν ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $H_2N.C_6H_4.AsO(OH)_2$. Παρασκευάζεται διὰ θερμάνσεως τῆς ἀρσενικῆς ἀνιλίνης καὶ εἶναι σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς θερμοκρασίαν ἀνωτέραν τῶν 200°. Τὸ μονόξινον μετὰ νατρίου ἅλας αὐτοῦ χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἰατρικῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀτοξύλη*. σ. γ.

ἀμινοφιβρίνη *[Φαρμ.]*· βλ. πυραμιδίνη.

ἀμινοφορμιμινομεθυλαιθὴρ *['Οργ. Χημ.]*· βλ. Ο-μεθυλισοουρία.

ἀμινοφόρμιον *[Φαρμ.]*· βλ. ἑξαμεθυλενοτετραμίνη ἢ οὐροτροπίνη.

ἀμινοφορμυλοχλωρίδιον *['Οργ. Χημ.]*· βλ. καρβαμιδικὸν χλωρίδιον.

ἀμιξία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι τι ἄμικτον· ἀντιθ. *μῖξις*. || ἀνεπιμιξία, ἔλλειψις ἐπιμιξίας, ἐπικοινωνίας.

'Αμιὸ (Amiot ἢ Amyot), ***Ἰωσὴφ-Μαρίας***. Ἰησουίτης ἐξαιρέτου μορφώσεως καὶ δραστηριότητος (1718—1793), ἱεραπόστολος ἐν Σινικῇ. Ἔγραψε πλείστας πραγματείας ἀναγομένας εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς Σινικῆς, περὶ τῆς μουσικῆς τῶν Σινῶν (Memoires sur la musique des Chinois, Paris 1775) καὶ βίον τοῦ Κομφουκίου. (Ἴδε *Wetzer und Welte's* Kirchenlexicon 1,742—3). Δ. Σ. Μ.

ἀμιοειδῆ (Amioidei Zittel) *[Παλαιοζ.]*. Ὑπόταξις *γανοειδῶν* ἰχθύων, ὧν τὰ λέπια εἶναι πολὺ λεπτὰ κεραμιδοειδῶς ἐφαπτόμενα πρὸς ἄλληλα, τῆς κατηγορίας τῶν κυκλοειδῶν ἢ ρομβικῶν. Πτερύγιον οὐραῖον ἐξωτερικῶς ὁμόκερκον ἢ ἀπεστρογγυλωμένον, ἐσωτερικῶς ἑτερόκερκον. Σπονδυλικὴ στήλη μετὰ γυμνῶν σπονδύλων κατὰ τὸ ἥμισυ ἢ ἐν ὅλῳ ἀποστεωμένων. Βραγχιοδερμικαὶ ἀκτῖνες φυλλοειδεῖς. Ὑφίσταται μεσημβρινὴ ζυγωματικὴ πλάξ, ὀδόντες ὀξύληκτοι κωνικοί. Ἐνεφανίσθησαν ἀπὸ τῆς λιασίου περιόδου καὶ ἐξ αὐτῶν ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον νὰ ζῇ ἡ ἀμία εἰς τοὺς ποταμοὺς τῶν νοτίων Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς βορείου καὶ τῆς κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Ἐνταῦθα ὑπάγονται αἱ ὁμοιογένειαι *παχυκορμίδαι*, *πρωτοσφυραινίδαι*, *κατουρίδαι*, *ὀλιγοπλευρίδαι* καὶ *μεγαλουρίδαι*. θ. σ.

ἀμιοτίνη (Amiotine) *[Φαρμ.]*. Φάρμακον διαιτητικόν, συγκείμενον ἐκ θαλασσίων φυτῶν περιεχόντων ἅλατα βρωμίου. Ἡ ἀμιοτίνη ἀνεγράφη κατὰ τῆς ραχίτιδος, τῆς ἀναιμίας καὶ τῆς φυματιώσεως. κ. γ. μ.

'Αμιοὺδ (καὶ ***Ἐμιοὺδ*** καὶ ***Ἰαμιοὺδ*** καὶ ***Σαμιοὺδ*** κατὰ τὴν μετάφρασιν τῶν Ο'). Ἑβραϊκὸν κύριον ὄνομα διαφόρων προσώπων μνημονευομένων ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ.

ἀμίουρος *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων τῆς ἰδιοτύπου οἰκογενείας τῶν *σιλουριδῶν* ἐκ τῶν *τελεοστέων* ἰχθύων τῆς τάξεως τῶν *ὀσταριοφύσων*. Εἰδικῶς ὁ ἀμίουρος, ἀλλὰ καὶ πάντες σχεδὸν οἱ σιλουρίδαι ἀποκαλοῦνται *ἰχθύες-γαλαῖ*, λόγῳ τῶν μυστάκων των.

Οἱ ἀμίουροι ἀνήκουσιν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *Bagrinae*, χαρακτηριζομένην ἐκ τοῦ βραχέος ραχιαίου πτερυγίου ἀκολουθουμένου ὑπὸ πλέον ἢ ἔλασσον ἐπιμηκυσμένου λιπώδους πτερυγίου. Τὸ εἶδος *Am. Nebulosus* εἶναι κοινότατον ἐν τῇ Β. Ἀφρικῇ, ὅπόθεν εἰσήχθη βραδύτερον διὰ μεταφορᾶς γεννητόρων καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου διεδόθη εὐκολώτατα. Ἤδη ζῇ εἰς πολλὰς λίμνας καὶ εἰς ποταμοὺς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἠπείρου, κυρίως δὲ τῆς Κεντρικῆς μέχρι καὶ τῆς Ἰταλίας. Φαίνεται εὐκολώτατα ἀναπτυσσόμενον εἶδος, χρησιμεῦον ὡς διακοσμητικόν. Διαφέρει τοῦ κοινοῦ σιλούρου διὰ τὸ μικρόν του σχετικῶς μέγεθος καὶ τὴν εὐκολίαν μεθ' ἧς πολλαπλασιάζεται. Εἶναι λίαν ἀδηφάγος, ἐξ οὗ καὶ ἀμφισβητεῖται νῦν ἡ σκοπιμότης τῆς εἰσαγωγῆς καὶ διαδόσεώς του εἰς καλλιεργούμενα ἰχθυοτρόφα ὕδατα, καθότι βαθμηδὸν καταστρέφει ἕτερα χρησιμώτατα εἴδη ἰχθύων. Ἐν Ἑλλάδι, προὐτάθη ἡ μεταφορά του, μὴ πραγματοποιηθεῖσα μέχρι τοῦδε.

— *[Παλαιοζ.]*. Τὸ γένος τῶν ἀμιούρων ἦτο ἐξηπλωμένον ἐπὶ τῆς συγκεκερασμένης καὶ τροπικῆς περιοχῆς, ἐνῷ τὰ ἀπολελιθωμένα λείψανα εὑρίσκονται κατὰ τὴν ἠώκαινον περίοδον ἐπὶ τῆς Β. Ἀμερικῆς. θ. σ.

ἀμίοψις (Amiopsis Kuer.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἰχθύων *γανοειδῶν* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ὀλιγοπλευριδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ πουρμπὲκ ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ ουάλδεν τοῦ Βελγίου καὶ τὸ κάτω κρητιδικὸν τῆς Ἰστρίας. Ἡ κεφαλὴ αὐτῶν ἀποτελεῖ τὸ πέμπτον τοῦ ὅλου μήκους τοῦ ζῴου, ἡ κάτω σιαγὼν μετὰ πολλῶν σειρῶν ὀξυλήκτων μικρῶν ὀδόντων, αἱ βραγχιακαὶ δερμικαὶ ἀκτῖνες φυλλοειδῶς ἐξωτερικῶς δι' αὐλάκων ἐστολισμέναι, ὀφθαλμικαὶ κοιλότητες μεγάλαι, οἱ σπόνδυλοι βραχύτατοι ὑπὸ τριῶν ἕως τεσσάρων κατὰ μῆκος ἐλασμάτων χωριζόμενοι δι' αὐλάκων ἐφ' ἑκάστης πλευρᾶς, τὰ τόξα δὲν συνενοῦνται μετὰ τοῦ κέντρου. Ὄπισθεν τῆς τελευταίας πλευρᾶς παρεντίθενται δακτύλιοι ἐμβόλιμοι ἡμίσεος σπονδύλου, ἐφωδιασμένοι διὰ τόξου, ὧν ἡ ἐπιφάνεια ὡσαύτως εἶναι ἐφωδιασμένη διὰ κατὰ μῆκος αὐλάκων καὶ ἐλασμάτων. Τὸ ὀπίσθιον ἄκρον τῆς σπονδυλικῆς στήλης εἶναι ἰσχυρῶς πρὸς τὰ ἄνω κεκαμμένον, οὕτως ὥστε ὁλόκληρον τὸ ἀπεστρογγυλωμένον πτερύγιον τῆς οὐρᾶς ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῶν κάτω προεξοχῶν. Τὰ ραχιαῖα, τὰ κοιλιακὰ καὶ τὰ ἑδρικὰ πτερύγια δὲν διετηρήθησαν εἰς τὸν μοναδικὸν μέχρι τοῦδε γνωστὸν σκελετὸν τῆς *Amiopsis prisca Kuer* τῆς κάτω κρητιδικῆς τοῦ Μοντεσάντου τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰσόνζο. Νεωστὶ ἀνευρέθησαν λείψανα τῆς ἀμιοψίδος εἰς ἃ τὰ ραχιαῖα πτερύγια δὲν εἶναι πολὺ μεγαλύτερα τῶν ἑδρικῶν. θ. σ.

ἄμιππος (ὁ)· ἄμιπποι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλοῦντο στρατιῶται τασσόμενοι μετὰ τῶν ἱππέων, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ἐμάχοντο εἴτε πεζοὶ εἴτε καθήμενοι ἐπὶ ἵππων ὄπισθεν τῶν ἱππέων. Β. Φ.

'Αμιρᾶ ἢ ***'Αμηρᾶ***. Ἕδρα ὁμωνύμου ἐν Κρήτῃ κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Βιάννου τοῦ νομοῦ Λασηθίου (κάτ. 768). Τὴν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν ἐν συνόλῳ 1349 κατοίκους, ἀπαρτίζουσι πλὴν τῆς ἕδρας καὶ τὰ χωρία Βαχὸς καὶ Κεφαλοβρύσι.

— ***'Αμιρᾶ*** ἢ ***Κουκουλάκι***. Μικροσυνοικισμὸς ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα Νεροκούρου τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων ἐν Κρήτῃ. Κάτ. 6.

'Αμιράλιος (καὶ *'Αμιράλος* παρὰ Σάθᾳ), ***Δημήτριος***. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τῷ 1656 ἐκ γονέων Νικολάου Ἀμιραλίου καὶ Ἄννης τὸ γένος Πανέση. Συμπληρώσας εἰς τὴν πατρίδα του τὰ πρῶτα μαθήματα, μετέβη εἰς Ῥώμην, εἰσαχθεὶς τῷ 1673 εἰς τὸ περίφημον ἑλληνικὸν γυμνάσιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ὅπου ἐσπούδασε τὴν γραμματικήν, τὴν ρητορικὴν καὶ τὰς ἀνθρωπιστικὰς ἐπιστήμας.

Τὸν Ὀκτώβριον 1676 μετέβη εἰς Παρισίους διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν ἰατρικήν. Τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Σάθα, ὅτι ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Παταβίῳ τῆς Ἰταλίας δὲν εἶναι ἀληθές. Μετὰ πολυετεῖς σπουδὰς ἀπέκτησε τὸ δίπλωμα τῆς ἰατρικῆς, τὸ ὁποῖον κατεῖχεν ἤδη πρὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1687, ὡς πιστοποιεῖται ἐξ ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν ἔστειλεν εἰς αὐτὸν ὁ ἰατρὸς Κάρολος Τουϊγέ. Συναφῶς πρὸς τὴν ἰατρικὴν ὁ Ἀμιράλιος ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν διαφόρων βοτανικῶν συστημάτων καὶ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἄγγλου περιηγητοῦ Ἀσελκουΐστου κατέστη ἄριστος βοτανικός, πρὸς ἀρτιωτέραν δὲ πρακτικὴν μόρφωσιν εἰργάσθη ὡς ἰατρὸς εἰς τὸ πρῶτον νοσοκομεῖον τῆς Ῥώμης. Περιηγηθείς, ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν διὰ νὰ πλουτίσῃ τὰς ἰατρικάς του γνώσεις καὶ νὰ μάθῃ γλώσσας καὶ ἔθιμα καὶ ἤθη ξένων λαῶν, ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου ἐπιτυχῶς μετερχόμενος **τὸ ἰα-**

Digitized by Google

τρικὸν ἐπάγγελμα ἀπέκτησε μεγάλην φήμην. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἐφήρμοζε πρὸ πάντων τὰ μέσα τοῦ ἰατροῦ Τουϊγέ.

Ἐνταῦθα ἐνυμφεύθη τὴν Ἀγγέλαν Μπαρμπόνη, ἐκ τοῦ γάμου δὲ τούτου ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Λαυρέντιον (Αὔγουστος 1690). Κατὰ τὴν ἐν Χίῳ διαμονήν του ἐπεσκέφθη αὐτὸν καὶ ὁ περιηγητὴς Τουρνεφὸρ (1700), παρὰ τοῦ ὁποίου μανθάνομεν ὅτι μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὴν «Ἀνατομίαν» τοῦ Μπουρντόν. Ὁ Τουρνεφόρ, ὁμιλῶν πολὺ ἐπαινετικῶς περὶ τοῦ Ἀμιραλίου ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπιτυχῆ ἐξάσκησιν τῆς ἰατρικῆς, ἀναφέρει ὅτι γνωρίζων τὰς ἀρχαιολογικὰς γνώσεις του ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ πληροφορίας περὶ τῆς φημιζομένης εἰς τὴν ἀρχαιότητα πηγῆς, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ εἶχε τὴν ἰδιότητα νὰ μωραίνῃ τὸν πίνοντα μέχρι τελείας ἀναισθησίας κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Βιτρουβίου, ὅστις διέσωσε τὸ χαρακτηριστικὸν ἐπίγραμμά της:

Ἡδεῖα ψυχροῦ πόματος λιβάς, ἣν ἀνίησι
πηγή, ἀλλὰ νόῳ πέτρος ὁ τῇσδε πιών.

Ὁ Ἀμιράλιος ὅμως τοῦ ἀπήντησεν ὅτι δὲν σώζεται πλέον οὐδεμία παράδοσις περὶ τῆς πηγῆς αὐτῆς.

Πλὴν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ὁ Ἀμιράλιος ἦτο ἐγκρατὴς καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, ἡ διδασκαλία τῆς ὁποίας κατεῖχε τὴν πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ ἑλληνικοῦ γυμνασίου τῆς Ρώμης. Ἰδέαν τῆς ἑλληνομαθείας του δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἐξ ἑνὸς εἰδυλλίου κατὰ μίμησιν τῆς βουκολικῆς ποιήσεως τοῦ Θεοκρίτου, τὸ ὁποῖον παίζων ἔγραψε πρὸς τὸν φίλον του Γάλλον Μενάγιον. Παραθέτομεν ἐνταῦθα ὡς δεῖγμα τῆς ποιητικῆς ἰδιοφυΐας τοῦ Χίου ἰατροῦ τρεῖς στροφάς:

Θύρσις

Οὐ θέμις, ὦ φίλε, οὔ, Κορύδων φίλε, τῇδε συρίσδεν.
Τὰς γὰρ ἐμὰς πικρὰ πὰρ ποσὶ Δάφνης ἄλγεα εἴργει
καὶ γοερῶ; ἰάχει ποτὶ καλὰς Κύπριδος αὐλὰς
οἰμωγά, φεῦ οἰμωγά, κλάοισα ἔρωτας
ἁμῶν, οὔ; χαρίεσσ' ἄφνω, Δάφνη χαρίεσσα
πέφνε πεσοῖσα. Μὶν ἄμμες κλαύσομεν ἄματα πάντα,
μὶν ποτὶ δειράδα, μὶν κικλασῶ ἔνδοθι ἄντρων
καὶ λυσσάων ἄπλετα πικρὸν ἔρωτα δακρυσῶ.

Κορύδων

Μαινομένῳ ἴκελον δέρκω, τί, Θύρσι, πέπωκας;
ποῖον ἔρωτος φάρμακον; οἴμοι, κάτθανε Δάφνη;
κάτθαν' ἐρώτων κάλλος; Δεινὸν Θύρσιδι νύμφαι
πᾶμα ἴαλλον. Δεινότερον δὲ πέλει ἐμέθεν νῦν,
πεύθου 'Ανδίνῳ νομέ,' ἁ χαρίεσσ' Ἀμαρυλλίς,
μὶν καὶ ἐρωτύλον εὐει ᾶ τε νομῆα ἁλίσκει.
Ὡς νέος ἀγρευτὰν φεύγει νεβρὸς ἐμμεμαῶτα.
Κολὰ μὰν κούρα τελέθει, χαρίτεσσι φαείνει
κάλλεϊ παρθενικῷ στίλβοισα μόνα μετὰ νυμφᾶν.
Φεύγει Ἀνδῖνον δὲ καὶ οὐ προγένειον ἀοιδόν,
ἁδύ τε τάκει νιν καὶ πρὰν ἐς κύματα τῆνα ἁλεῦμεν
ἄγαγεν, οὕνεχ' ἑοῦ λόγον οὐδὲν' ἐποίε' ἐρώτων.
Ἁ χαρίεσσα δὲ κούρα σκίρταεν ἅλματι κούφῳ
χεύουσ' εὐπλοκάμους τρίχας ὡς Κυθέρ' ἀνέμοισι.

Μέλος Ἀνδίνου

Οὔπω θέλω φιλᾶσαι
ἔρωτι χαῖρε λέξας
Κοῦροι, φιλεῖτε μοῦνοι,
ἐμοὶ δὲ τὰ τοῦ Βάκχου
μέλει ἄθῶα ἔργα.
Νηλὲς φρόνημα κόρας
τοὺς μὴ φιλεῦντας ὄττι
φιλεῖ, φιλεῦντα φεύγει.

Δὲν γνωρίζομεν πότε ἀκριβῶς ἀπέθανεν ὁ Ἀμιράλιος, εἶναι ὅμως γνωστόν, ὅτι ἔφθασεν εἰς βαθὺ γῆρας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Tournefort* Relation d'un voyage du Levant, Lyon 1717, 2,75.— *Βλαστοῦ Ἀλεξάνδρου* Χιακά, ἤτοι ἱστορία τῆς νήσου Χίου, ἐν Ἑρμουπόλει, 1840, 2, 124.— *Σάθα Κωνσταντίνου* Νεοελληνικὴ Φιλολογία, ἐν Ἀθήναις 1868, σελ. 415.— *Legrand Émile* Bibliographie Hellénique (dix-septième siècle), Paris 1903, 5, 434–444.

Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμιράλις (ὁ) καὶ *ἀμιράλιος*· λέξις τῶν ἐσχάτων βυζαντιακῶν χρόνων, ἄλλος τύπος τοῦ ἀμιρᾶς (βλ. λ.)· ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου, ὁ ναύαρχος: «ἐκεῖνος μὲν οὖν ἔξαρχον τῶν κατ' αὐτὸν καταστήσας νεῶν οὐσῶν ὡσεὶ δώδεκα, ὃν *ἀμιράλιν* ἡ ἐκείνων διάλεκτος ἐξυμνεῖ» (*Παχυμέρης* παρὰ Δουκαγγ. ἐν λ.). Β. Φ.

Ἀμιράνται. Νησιωτικὴ ὁμὰς ἐν τῇ Ἰνδικῇ θαλάσσῃ σχεδὸν ἀκατοίκητος, ἀπέχουσα περὶ τὰ 750 χμτρ. ΒΑ τῆς Μαδαγασκάρης. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1502 ὑπὸ τοῦ Βάσκο ντὲ Γκάμα, κατελήφθη δὲ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ὑπὸ τὴν κυριότητα τῶν ὁποίων εὑρίσκεται σήμερον, τῷ 1814. Δ. Ε. Μ.

ἀμιρᾶς (ὁ)· λέξις τῶν ἐσχάτων βυζαντιακῶν χρόνων, ἀπὸ τῆς ἀραβικῆς λ. *ἀμίρ*=στρατηγός: «ὁ στρατηγὸς ὁ παρ' αὐτοῖς ὁ καὶ *ἀμιρᾶς* ὀνομαζόμενος» *(Δουκάγγ.)* «καὶ ἔπεσον πέντε ἀμιρᾶδες καὶ δύο χιλιάδας Ἄραβες» *(αὐτόθι)*· || διοικητής, σατράπης: «ἀμιρᾶς Αἰγύπτου,—Περσίδος κ.τ.λ.». Β.Φ.

Ἀμιρᾶς *Κωνσταντῖνος*. Σμυρναῖος ἔμπορος, καταγινόμενος καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τὸ ἡρωϊκὸν δρᾶμα τοῦ ἀββᾶ Μεταστασίου «ὁ Ρουζιέρος εἴτε ἡ ἡρωϊκή του εὐγνωμοσύνη», ὅπερ ἐτύπωσε τῷ 1807 ἐν Κωνσταντινουπόλει. (Ἴδε *Ἀνδρέου Παπαδοπούλου Βρετοῦ* Νεοελληνικὴ Φιλολογία Β', 147. 240.) Ι. Μ.

Ἀμὶρ - ὀλ - δοβλέ. Ἀρμένιος ἰατρὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Ἀμασείᾳ (Πόντου), ἀκμάσας δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Πολύγλωσσος, ἔγραψεν ἰατρικὸν ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον «ἀνωφελὲς τοῖς ἀμαθέσι», πραγματευόμενον περὶ φυσιολογίας, ὑγιεινῆς καὶ θεραπευτικῆς. Εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο περιέλαβεν ἀποσπάσματα περιωνύμων Ἀράβων, Ἀσσυρίων, Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων ἰατρῶν. Ν. Μ.

Ἀμιρούτσης, *Γεώργιος*. (Τὸ ἐπώνυμον τοῦτο— ὑποκοριστικὸς τύπος τῆς συνηθεστάτης παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς λέξεως *Ἀμιρᾶς*—φέρεται εἰς μεσαιωνικὰ κείμενα κατὰ παραφθορὰν καὶ ὑπὸ ἄλλας γραφάς, καθὼς καὶ ὑπὸ τοὺς τύπους *Ἀμουρούτζης, Ἀμουρήτζης, Ἀμηρούντζης* καὶ *Ἀμηρούκης)*. Ὁ Ἀμιρούτσης ἐγεννήθη ἐν Τραπεζοῦντι εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἀνῆκεν εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας οἰκογενείας τῆς πόλεως, ἦτο δὲ ἐκ μητρὸς ἐξάδελφος τοῦ ἐξωμότου Μαχμοὺτ πασᾶ, μεγάλου βεζύρου τοῦ πορθητοῦ Μωάμεθ Β'. Ἐκπαιδευθεὶς κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του, συνεπλήρωσε κατόπιν τὰς σπουδάς του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἠσχολήθη δὲ ἰδιαιτέρως εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, τὴν ἰατρικὴν καὶ τὰς φιλοσοφικὰς μελέτας, δι' ὃ καὶ ἐπωνομάσθη *ἰατρὸς* καὶ *φιλόσοφος*. Ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἐτάχθη εἰς τὴν μερίδα τῶν ἀριστοτελικῶν, ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα τῶν συγχρόνων λογίων, οἱ ὁποῖοι εἰς τὰς φιλοσοφικὰς μελέτας των ἐκηρύσσοντο ὀπαδοὶ ἢ τῆς ἀριστοτελικῆς ἢ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Ἕνεκα τῆς ὑψηλῆς οἰκογενειακῆς του καταγωγῆς ὁ Ἀμιρούτσης ἦλθεν εἰς στενὰς σχέσεις καὶ πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλὴν τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζοῦντος, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐτιμήθη διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου, ἤτοι διευθυντοῦ τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ αὐτοκράτορος, φροντίζοντος περὶ τῆς συντάξεως καὶ κοινοποιήσεως τῶν βασιλικῶν προσταγμάτων, τῶν χρυσοβούλλων καὶ τῶν πρὸς τοὺς ξένους ἡγεμόνας ἀποστελλομένων ἐγγράφων. Πλὴν τούτου ὁ Ἀμιρούτσης ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ εἰς διπλωματικὰς ἀποστολὰς καὶ ἄλλας παρομοίας ὑπηρεσίας. Τῷ 1437 μαζὶ μὲ τὸν μητροπολίτην Τραπεζοῦντος Δωρόθεον καὶ ἄλλους ἄρχοντας συνώδευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀλεξίου Δ' Μαρίαν, μνηστὴν τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Η' Παλαιολόγου, καὶ παρέστη εἰς τοὺς μεγαλοπρεπεῖς αὐτῆς γάμους, τελεσθέντας ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ὅτε δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος μετὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ ἄλλων λογίων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ νὰ πραγματευθῇ τὴν ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἐπιτύχῃ βοήθειαν τῆς Δύσεως ἐναντίον τῶν Τούρκων, ἀπετέλεσε καὶ ὁ Ἀμιρούτσης μαζὶ μὲ τὸν μητροπολίτην Δωρόθεον μέλος τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς. Παρέστη εἰς τὰς συνεδρίας τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς συζητήσεις αὐτῆς, δὲν ἐφάνη δὲ καθ' ὅλα σύμφωνος πρὸς τὸν ἄσπονδον πολέμιον τῆς ἑνώσεως μητροπολίτην Ἐφέσου Μᾶρκον Εὐγενικόν. Ὄχι δὲ μόνον εἰς τὰς ἰδιαιτέρας συζητήσεις τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς κοινὰς μετὰ τῶν Λατίνων συνεδρίας δὲν ἐδίσταζε νὰ δεικνύῃ φανερὰ τὴν ἀντίδρασίν του κατὰ τοῦ Μάρκου.

Ὁ Σίλβεστρος Συρόπουλος διηγεῖται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Φλωρεντιανῆς συνόδου, ὅτι κατὰ τὴν ἑνδεκάτην συνέλευσιν τῆς 18 Νοεμβρίου 1438 ὁ Ἀμιρούτσης μαζὶ μετὰ δύο ἄλλων ἀποχωρισθεὶς ἀπὸ τοὺς ἄλλους συνέδρους ἐκάθισεν εἰς τὴν ἀνατολικωτάτην γωνίαν τῆς μεγάλης αἰθούσης, ὀπίσθεν μὲν ὅλων καὶ μακράν, ἀλλ' εἰς θέσιν τοιαύτην, ὥστε νὰ εὑρίσκεται ἀπέναντι καὶ ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν Εὐγενικόν. Ὅταν δὲ οὗτος ἠγόρευε μὲ σθένος καὶ ρητορικὴν εὐφράδειαν, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας, ὁ Ἀμιρούτσης καὶ οἱ λοιποὶ τὸν ἐνέπαιζον καὶ εἰρωνεύοντο ὑπομειδιῶντες. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀκριβὲς τὸ λεγόμενον περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἀνεδείχθη εἷς τῶν ἐπισήμων προμάχων τῆς ὀρθοδοξίας καὶ εἰς τὴν σύνοδον τῆς Φλωρεντίας καὶ εἰς τὴν κατόπιν γενομένην ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ, ἡ ὁποία ἀπέρριψε τὸν ὅρον τῆς ἑνώσεως καταδικάσασα τὰς ἀποφάσεις τῆς πρώτης. Ὁ ἀριστοτελικὸς φιλόσοφος εἰς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα δὲν ἦτο συντηρητικός, ἤθελε δὲ τὴν ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν ἔστω καὶ μὲ οὐσιώδεις ὑποχωρήσεις τῆς Ἀνατολικῆς διὰ λόγους πολιτικῆς ἀνάγκης. Ἐκ τῆς γνώμης δὲ τὴν ὁποίαν ἐπισήμως ἔδωσεν ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Φλωρεντίας ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πατριάρχου, φαίνεται ὅτι δὲν ἀπέκρουε καὶ τὴν δοξασίαν τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, διότι ἀρχίζει ὡς ἑξῆς: «Εἰ μὲν ἑώρων Λατίνους ταύτην τὴν δόξαν, ὅτι τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται, λογισμοῖς ἀνθρωπίνοις ἀποδεικνύοντας, οὔτ' ἂν ἐγὼ τὴν τοιαύτην δόξαν αὐτῶν ἐδεξάμην οὔθ' ὑμᾶς ἂν ἠξίωσα δέχεσθαι».

Ὅτι ὁ φιλόσοφος ἐχαρακτηρίσθη ὡς καινοτομήσας εἰς τὰ δόγματα τῆς ἐκκλησίας, φαίνεται καὶ ἀπὸ μίαν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἔστειλεν εἰς αὐτὸν ὁ φίλος του Ἰωάννης Εὐγενικός, λόγιος ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἐν τῇ ὁποίᾳ γράφει πρὸς αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἄλλων, προφανῶς διὰ νὰ τὸν πείσῃ νὰ μεταβάλῃ πεποιθήσεις καὶ νὰ ἀποσπάσῃ παρ' αὐτοῦ ὁμολογίαν ὀρθοδόξου πίστεως:

«...Ἀλλὰ σὲ τῆς ἀληθείας ὄντα φίλον τε ἅμα καὶ δοκιμαστὴν ἀκριβῆ οὐ τοσοῦτον εἰκός σε περὶ τὴν ὀρθὴν καὶ πατροπαράδοτον πίστιν ἀπατηθῆναι καὶ τὰ μὲν ὑγιῆ καὶ ἀναμφήριστα τῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων ἐκλιπεῖν, πρὸς δὲ σύστασιν τῆς καινοτομίας ἀπιδεῖν. Μὴ γένοιτο!.. Δεῦρο δὴ οὖν δεῖξόν μοι σεαυτόν, ἄριστε φιλόσοφε καὶ σοφέ, ἐπίδειξον τὸ τῆς ψυχῆς μεγαλοπρεπές τε καὶ ἐλευθέριον καὶ τὸν περὶ ἡμᾶς σου σφοδρὸν ἐκεῖνον πόθον ἀναζωπύρησον καὶ γράμμασιν εὔφραινε οἷς ἂν αὐτὸς βουληθείης, μόνον μὴ σιγὴν τὴν δίκην ἐπιθῇς».

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Φλωρεντιανῆς συνόδου ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μετέσχεν εἰς τὴν σύνοδον τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὕστερον δὲ ἐπέστρεψεν εἰς Τραπεζοῦντα, ὅπου ἐξηκολούθησε νὰ παρέχῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τοὺς αὐτοκράτορας.

Τῷ 1446 ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Τραπεζοῦντος ὁ Ἰωάννης Δ' ὁ Καλογιάννης, ὅστις ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὸν πατέρα του Ἀλέξιον Δ' καὶ τὸ μῖσος πρὸς τοὺς Γενουάτας, οἱ ὁποῖοι, ἐγκατεστημένοι ἀπὸ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν Τραπεζοῦντα ὡς ἔμποροι, μὲ πολλὰ προνόμια οἰκονομικὰ καὶ πολιτικά, εἶχον καταντήσει μὲ τὰς ὑπερβολικὰς ἀξιώσεις των καὶ τὰς ἐνίοτε ἐχθρικὰς διαθέσεις πληγὴ πραγματικὴ τοῦ κράτους τῶν Κομνηνῶν. Ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τὸ 1447 μέχρι τοῦ 1449 εὑρίσκετο σχεδὸν εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν πρὸς αὐτούς, τέλος δὲ ἠναγκάσθη νὰ γράψῃ εἰς τὴν Δημοκρατίαν τῆς Γενούης, παραπονούμενος ὅτι οἱ Γενουᾶται οἱ ζῶντες εἰς τὸ κράτος του δὲν ἐννοοῦν νὰ σεβασθοῦν τοὺς νόμους του ὑποτασσόμενοι εἰς αὐτούς, ἀλλὰ διὰ τῆς αὐθάδους καὶ προκλητικῆς συμπεριφορᾶς των γίνονται καθ' ἑκάστην αἴτιοι λυπηρῶν ἐπεισοδίων. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Γιάνος Φρεγόσος, ἀπαντήσας εἰς τὴν ἐπιστολήν, ἐζήτησε νὰ στείλῃ ὁ Ἰωάννης πρεσβευτὴν εἰς Γένουαν διὰ νὰ συζητήσουν περὶ τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς, ὡς τοιοῦτον δὲ ἔστειλεν ἀμέσως ὁ αὐτοκράτωρ τὸν Ἀμιρούτσην. Ἡ ἀνάθεσις τοιαύτης σοβαρᾶς ἀποστολῆς εἰς τὸν φιλόσοφον ἐκρίθη πολὺ ἐπιτυχὴς καὶ ἐκτὸς τοῦ κράτους τῶν Κομνηνῶν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἔστειλεν ἐπιστολὴν συγχαρητήριον εἰς τὸν Ἰωάννην ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ Γεώργιος Σχολάριος, διότι ἐνεπιστεύθη τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους του εἰς τόσον σοφὸν καὶ ἱκανὸν ἄνδρα. Ἡ ἐπιστολὴ εὑρίσκεται ἀνέκδοτος εἰσέτι εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 1289 κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, περιέχει δὲ κολακευτικωτάτας φράσεις περὶ τοῦ Ἀμιρούτση. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ ἀποστολή του δὲν ἔφερε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Αἱ ὑπερβολικαὶ ἀξιώσεις τῆς Γενουατικῆς Δημοκρατίας ὑπῆρξαν αἴτια νὰ ναυαγήσουν αἱ διαπραγματεύσεις καὶ αἱ προσπάθειαι πρὸς δίκαιον συμβιβασμὸν νὰ μείνουν ἀτελεσφόρητοι.

Κατὰ τὰς δύο ἀποστολάς του εἰς Ἰταλίαν, ὁ Ἀμιρούτσης γνωρισθεὶς μὲ Ἰταλοὺς λογίους ἀπέκτησε πολλὴν φήμην μεταξὺ αὐτῶν διὰ τὴν φιλολογικὴν καὶ φιλοσοφικὴν μόρφωσίν του, δὲν εἶναι δὲ γνωστὸν ἂν ἐνταῦθα ἐγνωρίσθη καὶ μὲ τὸν διάσημον λόγιον Φραγκῖσκον Φίλελφον (1398—1481) ἢ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διέμεινε καὶ ὁ Φίλελφος ἐπὶ Ἰωάννου Παλαιολόγου ὡς γραμματεὺς τῆς πρεσβείας τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας. Ἡ πρὸς τὸν Ἀμιρούτσην μεγάλη οἰκειότης τοῦ Φιλέλφου μᾶς εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὸ κείμενον μιᾶς φιλικωτάτης ἐπιστολῆς τὴν ὁποίαν ἔγραψε πρὸς αὐτὸν πολὺ βραδύτερον, τὴν 30 Ἰουλίου 1465, εὑρισκόμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἐπανελθὼν ἐξ Ἰταλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον, μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἔγινε τιμητικώτατα δεκτὸς ὑπὸ τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος Δαβὶδ Κομνηνοῦ, ὅστις καὶ ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν ἕνα τῶν ἀνωτάτων αὐλικῶν τίτλων, τὸ ὀφφίκιον τοῦ *πρωτοβεστιαρίου*. Ὅτε δὲ τῷ 1461 ὁ πορθητὴς Μωάμεθ Β' ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ πολιορκήσας αὐτὴν στενῶς ἐζήτησε τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως, ὁ Δαβὶδ ὁ ὁποῖος εἰς τὸν Ἀμιρούτσην ἀνέθεσε τὴν ἀποστολὴν νὰ διεξαγάγῃ τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Μωάμεθ καὶ ἐξάδελφον τοῦ ἰδίου Μαχμοὺτ πασᾶν. Κατὰ τὸν Μονεμβασίας μητροπολίτην Δωρόθεον, ὁ Ἀμιρούτσης εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν χαριζόμενος ἴσως εἰς τὸν ἐξάδελφόν του ἐνήργησε προδοτικῶς ὑπὲρ τῶν Τούρκων, καταπείσας τὸν Δαβὶδ νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν ἄνευ ἀντιστάσεως πρὸς ἀποφυγὴν ματαίας αἱματοχυσίας, ἐνῷ βασιλεὺς καὶ λαὸς εἶχον τὴν γνώμην νὰ δοκιμάσουν τὴν τύχην διὰ τῶν ὅπλων. Δὲν εἶναι γνωστὸν ἐν τούτοις ἂν πράγματι ὁ Ἀμιρούτσης ἐνήργησε προδοτικῶς ἐκ δόλου κατὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος του· βέβαιον ἀντιθέτως εἶναι ὅτι ἐκεῖ ποῦ εἶχον φθάσει τὰ πράγματα ἦτο κατὰ φυσικὸν νόμον ἀδύνατον πλέον νὰ σωθῇ τὸ κράτος τῆς Τραπεζοῦντος, τὸ ὁποῖον, ὅπως τὸ Βυζαντινὸν εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἁλώσεως, περιωρίζετο μόνον εἰς τὰ τείχη τῆς πρωτευούσης.

Digitized by Google

Κάθε ἀντίστασις κατὰ τῆς τρομερᾶς δυνάμεως τοῦ Μωάμεθ θὰ ἐδόξαζε βέβαια μίαν ἀκόμη φορὰν τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα καὶ θὰ ἐφανέρωνε τὴν δύναμιν τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἀλλὰ δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀναστείλῃ τὴν ὁρμητικὴν καὶ ἀκατάσχετον δύναμιν τοῦ τουρκικοῦ χειμάρρου. Τοῦτο δὲ προφανῶς κατανοήσας ὁ πρωτοβεστιάριος ἔπεισε τὸν κύριόν του νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀποφυγῆς ἀνωφελοῦς αἱματοχυσίας καὶ τῆς σωτηρίας τῶν κατοίκων καὶ τῶν περιουσιῶν αὐτῶν. Εἰς τοῦτο ὅμως ἠπατήθη ὁ Ἀμιρούτσης καὶ ἡ πατρίς του ἔπαθε τόσας καταστροφὰς ὑπὸ τῶν ἀπίστων Τούρκων, παρὰ τοὺς ὅρους τῆς παραδόσεως, ὅσας ἤθελε πάθει, ἂν ἐκυριεύετο ἐξ ἐφόδου κατόπιν μακρᾶς καὶ αἱματηρᾶς ἀντιστάσεως. Ὁ ἴδιος ἐκθέτει πρὸς τὸν Βησσαρίωνα τὰ τῆς πολιορκίας καὶ ἁλώσεως τῆς Τραπεζοῦντος εἰς μακρὰν ἐπιστολήν, ἥτις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς ἄριστον δεῖγμα λόγου, ἐκ ταύτης δὲ καταφαίνεται ὅτι ὁ Ἀμιρούτσης ἐνήργησεν εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως, εἶναι δὲ μομφῆς ἄξιος κατὰ τοῦτο μόνον, διότι ἔδωσε πίστιν εἰς τοὺς ὅρκους τῶν Τούρκων.

Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων τῆς Τραπεζοῦντος ὑπῆρξε καὶ ὁ Ἀμιρούτσης μὲ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του. Μετεφέρθη ἀμέσως εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἀδριανούπολιν, ἡ ὁποία ὡρίσθη ὡς τόπος διαμονῆς ὅλων τῶν ἐξεχόντων αἰχμαλώτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὅλη ἡ οἰκογένεια τῶν Κομνηνῶν καὶ πολλοὶ εὐγενεῖς Τραπεζούντιοι. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἀρχίζει ἡ τραγικὴ οἰκογενειακὴ περιπέτεια τοῦ Ἀμιρούτση. Ὁ Μωάμεθ ἀπέσπασε τοὺς δύο υἱούς του καὶ τὸν νεαρὸν γαμβρόν του, διακρινόμενον διὰ τὸ ἐξαίρετον κάλλος του, τοὺς ὁποίους ἐκράτησε πλησίον του μὲ τὸν προφανῆ σκοπὸν νὰ τοὺς ἐξισλαμίσῃ. Καὶ τί μὲν ἀπέγινεν ὁ γαμβρὸς δὲν γνωρίζομεν. Ἐκ τῶν υἱῶν, ὁ μὲν μεγαλύτερος ἐξισλαμίσθη ἄνευ πολλῆς ἀντιστάσεως, ὁ μικρότερος ὅμως Βασίλειος, ὅστις ἦτο ἀναδεκτὸς τῆς μητρὸς τοῦ Βησσαρίωνος, ἔδειξε φαίνεται κατ' ἀρχὰς ἰσχυρὰν ἐμμονὴν εἰς τὸ πάτριον θρήσκευμα, ὁ δὲ Μωάμεθ βλέπων ὅτι ἡ βία καὶ τὰ βασανιστήρια δὲν ἴσχυον κατ' αὐτοῦ, ἀπεφάσισε μὲν νὰ τὸν ἀφήσῃ ἐλεύθερον, ἀλλ' ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν πατέρα ὑπέρογκα λύτρα. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ γράψῃ ὁ Ἀμιρούτσης εἰς τὸν Βησσαρίωνα τὴν προμνησθεῖσαν ἐπιστολήν, ἐξιστορῶν τὰ κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τραπεζοῦντος, ὀλοφυρόμενος δὲ καὶ διὰ τὴν ἰδικήν του δυστυχίαν καὶ ζητῶν παρὰ τοῦ συμπατριώτου καὶ ἀρχαίου φίλου χρήματα διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τὸν Βασίλειον. «Καίτοι πολλάκις, γράφει, κατὰ τὴν πολιορκίαν ἠφείδησα ἐμαυτοῦ, ὥστε θανεῖν, ἀλλ' οὔπω ἐγένετο τούτου τυχεῖν, τῆς Προνοίας, οἶμαι, ἐπὶ τὸ χεῖρον φυλαττούσης, ὅπως ἐπὶ πλεῖον τιμωρηθεὶς χρόνον ἔπειτα ἀποθάνω. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα φέρειν οἷός τέ εἰμι, πενίαν φημὶ καὶ τὴν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἀνελεύθερον βιοτήν, ἡ δὲ τοῦ παιδὸς στέρησις ἐμπιπρᾷ μου τὰ σπλάγχνα. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις αἰκιζόμενον αὐτὸν ὑπὸ τοῦ πάντων κρατοῦντος καὶ μαστιζόμενον ἑκάστοτε μανθάνων ἔκφρων γίνομαι, αἴτιον δέ, φρονήματος ἐπειλημμένος οὑμὸς παῖς ὥς τε ἄλλος φύσει περὶ ἀρετὴν θερμὸς τὴν πάτριον οὐ προδίδωσι δόξαν...»

Λαμβάνοντες ἀφορμὴν μερικοὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς θέλουν νὰ χαρακτηρίσουν τὸν Ἀμιρούτσην ὡς ἕνα γνήσιον τύπον τοῦ ραγιᾶ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, ἀλλόκοτον κρᾶμα δουλοπρεπείας καὶ ὑπούλου δυσυποταξίας, τοῦ ὁποίου ὁ βίος παρουσιάζεται εἰς πολλὰς ἐκδηλώσεις του ὡς αἴνιγμα δυσεπίλυτον. Ἐνῷ ὀλοφύρεται διὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τραπεζοῦντος, ἀφ' ἑτέρου, κατ' ἄλλας βεβαιώσεις, αὐτὸς οὗτος ὑπῆρξεν ὁ συντελέσας εἰς τὴν παράδοσιν, αὐτόχρημα προδότης τῆς πατρίδος. Ἐνῷ διισχυρίζεται ὅτι ὁ υἱός του καὶ μαστιζόμενος καὶ παντοιοτρόπως βασανιζόμενος ἀποποιεῖται νὰ προδώσῃ τὴν πάτριον πίστιν, ἀφ' ἑτέρου μανθάνομεν ὅτι ὄχι μόνον ὁ υἱός ἐξώμοσεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ, ὅστις καὶ ἀπέβη διώκτης τῶν ὁμογενῶν καὶ πρῴην ὁμοθρήσκων του. Ὅτι ὁ Ἀμιρούτσης δὲν εἶχε χαρακτῆρα εὐθύν, ὅτι ἦτο καιροσκόπος ἐκμεταλλευόμενος τὰ πάντα πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον, ὅτι τέλος πάντων εἶχε πολλὰ ἐλαττώματα, τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα καὶ νὰ τὸν καταδικάσωμεν ὡς ἄνθρωπον χωρὶς καμμίαν ἠθικὴν ἀρχήν. Καὶ κατὰ πόσον μὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς προδότης τοῦ βασιλέως καὶ τῆς πατρίδος του ἐλέχθησαν ἀνωτέρω τὰ δέοντα, τὸ ὅτι δὲ ἐψεύδετο ἀσυστόλως πρὸς τὸν Βησσαρίωνα ὡς πρὸς τὸν υἱόν του, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἀποσπάσῃ χρήματα, τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ ὡς ἀληθές, ἀλλ' οὔτε καὶ ὅτι ἐξώμοσε καὶ ὁ ἴδιος εἶναι βέβαιον. Δὲν μᾶς ἐμποδίζει τίποτε νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὄντως ὁ υἱός του ἐπέμεινε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν πίστιν του καὶ ὅτι ὁ Μωάμεθ ἀπελπισθεὶς ἐσκέφθη νὰ τὸν ἀπολύσῃ ἀντὶ βαρυτάτων λύτρων. Ἡ αἰχμαλωσία καὶ ἡ διὰ λύτρων ἀπόλυσις ἦτο πρᾶξις συνηθεστάτη εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἐνεργουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ τελευταίου Μουσουλμάνου στρατιώτου καθὼς καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἡγεμόνος τῶν Μουσουλμάνων. Ἐπίσης δὲν μᾶς ἐμποδίζει τίποτε νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐκρατήθη πολὺν χρόνον εἰς τὸ σεράγιον ὁ Βασίλειος, διότι δὲν κατεβάλλοντο τὰ λύτρα του, καὶ ὅτι εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ διὰ ποικίλα αἴτια ἐπείσθη νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ, δὲν γνωρίζομεν δὲ καὶ ἂν ἐξεπλήρωσε τὴν αἴτησιν τοῦ πατρὸς ὁ Βησσαρίων ἀποστείλας χρήματα.

Ὁπωσδήποτε βέβαιον εἶναι ὅτι καὶ οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ἀμιρούτση ἐξώμοσαν, ὀνομασθέντες Μεχμὲτ μπέης καὶ Σκενδὲρ μπέης, καὶ ἔμειναν εἰς τὸ σεράγιον ἀποτελέσαντες μέλη τῆς ἀκολουθίας τοῦ σουλτάνου καὶ ἔπειτα τιμηθέντες καὶ διὰ πολιτικῶν ἀξιωμάτων, βίαιον δὲ χαρακτῆρα ἔχοντες οἱ δύο ἀρνησιθρησκοι ἐπίεσαν πολλάκις καὶ ζημίας ἐπροξένησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Περὶ τοῦ Μεχμὲτ μπέη λέγεται ὅτι ἦτο ἀνὴρ σοφώτατος καὶ ἐντριβέστατος εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἀραβικὴν γλῶσσαν, ὅτι ὁ σουλτάνος δὲν ἔπαυε ποτὲ νὰ τὸν συμβουλεύεται ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων, ὅτι κατ' ἐντολὴν τοῦ σουλτάνου μετέφρασεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὴν ἀραβικὴν πολλὰ συγγράμματα καὶ ὅτι πολλὰ θαυμάσια περὶ τοῦ χριστιανικοῦ θρησκεύματος εἰς αὐτὸν παρέστησεν. Δὲν φαίνεται ἀπίθανον νὰ ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμιρούτση ἐντριβὴς εἰς τὰ θρησκευτικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, παρατηροῦμεν δὲ μόνον ὅτι τοῦτο δὲν ἠμπόδισεν αὐτόν, ἐπὶ Βαγιαζὶτ Β', νὰ πολεμήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν πιέζων καὶ φυλακίζων κληρικοὺς καὶ διενεργῶν τὴν ἐκποίησιν σπουδαίων ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, ἐπειδὴ δυσηρεστήθη προσωπικῶς πρὸς τὸν πατριάρχην Νήφωνα (1488—1490), τοῦ ὁποίου καὶ τὴν καθαίρεσιν ἐπροκάλεσε.

Μετὰ τὴν ἐξωμοσίαν τῶν υἱῶν τοῦ Ἀμιρούτση ἡ θέσις αὐτοῦ ἐβελτιώθη. Διὰ τῆς ὑποστηρίξεως αὐτῶν καὶ τοῦ ἐξαδέλφου του Μαχμοὺτ πασᾶ, ἐν πρώτοις μὲν ἐπετράπη εἰς αὐτὸν νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐγκαταλείπων τὴν Ἀδριανούπολιν, ἔπειτα δὲ καὶ κατὰ μικρὸν ἐπλησίασεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐγνωρίσθη προσωπικῶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου καὶ ἐξετιμήθη πολὺ ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ πολιτικὴ καὶ πατριαρχικὴ ἱστορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως λέγει ὅτι καὶ οὗτος εἰσελθὼν εἰς τὸ σεράγιον ἔγινε Ἀγαρηνός, ἀλλ' ἐκ τῆς ὅλης περὶ αὐτοῦ ἀφηγήσεως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν γάμον του μετὰ τῆς χήρας τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν φαίνεται ὅτι ἦτο Χριστιανός. Ὁ Ἀμιρούτσης εἶχε τοιαύτην διαλεκτικὴν ἱκανότητα, ὥστε εἰς τὰς μετὰ τοῦ σουλτάνου θρησκευτικὰς συζητήσεις κατώρθωνε μὲν νὰ τὸν εὐχαριστῇ, χωρὶς ὅμως νὰ ἀπαρνῆται καὶ τὴν ἰδίαν θρησκείαν. Τοῦτο ἐξάγεται καὶ ἀπὸ μίαν ἐπιστολὴν τοῦ Μιχαὴλ Ἀποστόλη πρὸς αὐτόν, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος τὸν συγχαίρει, διότι κατορθώνει νὰ ἱκανοποιῇ τὸν σουλτάνον καὶ νὰ μὴ διακινδυνεύσῃ τὴν ζωήν του, ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι τόσοι ἄλλοι μωρῶς ἔπραξαν. Τίποτε δὲν ἐμποδίζει, λέγει ὁ Ἀποστόλης, νὰ εἶναι κανεὶς πιστὸς εἰς τὰς πρώτας θρησκευτικὰς πεποιθήσεις του καὶ νὰ συμβιβασθῇ καθ' ὁλοκληρίαν μὲ τοὺς Τούρκους.

Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Κριτόβουλον, ἡ γνωριμία καὶ ἡ εὔνοια τοῦ Μωάμεθ πρὸς τὸν Ἀμιρούτσην ὠφείλοντο κυρίως εἰς τὴν μεγάλην φήμην του ὡς ἀνδρὸς λογίου. Ὡς ἑξῆς δὲ τὸν χαρακτηρίζει ἐν τῇ ἱστορίᾳ του: «Ἦν δὲ καί τις ἀνὴρ τῶν μετὰ βασιλέως *Γεώργιος Ἀμηρούκης* τοὔνομα, φιλοσοφίαν ἄκρος, ὅση περί τε τὸ φυσικὸν ἔχει καὶ δογματικόν, τό τε μαθηματικόν τε καὶ γεωμετρικὸν καὶ τὰς ἀναλογίας τῶν ἀριθμῶν, καὶ ὅση τῶν ἀπὸ τοῦ περιπάτου καὶ τῆς στοᾶς, προσέτι δὲ καὶ πλήρης πάσης ἐγκυκλίου παιδείας, ῥητορικῆς τέ φημι καὶ ποιητικῆς. Περὶ τούτου μαθὼν ὁ βασιλεὺς μετακαλεῖται τὸν ἄνδρα καὶ πεῖραν ἱκανὴν ἔκ τε τῆς ξυντυχίας καὶ ὁμιλίας λαβὼν τῆς τε παιδείας καὶ σοφίας αὐτοῦ, θαυμάζει τε τοῦτον διαφερόντως καὶ χώρας τῆς προσηκούσης ἀξιοῖ παρ' αὐτῷ καὶ συχναῖς ὡ; αὐτὸν εἰσόδοις καὶ ὁμιλίαις τιμᾷ δόγματά τε τῶν παλαιῶν αὐτῷ προτιθεὶς καὶ φιλοσόφους ἀπορίας καὶ συζητήσεις καὶ λύσεις. Ἔστι γὰρ τῶν ἄκρως φιλοσόφων ὁ βασιλεύς». Ἡ πρώτη σκέψις, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸν Μωάμεθ μετὰ τὴν γνωριμίαν τοῦ Ἀμιρούτση, ἦτο ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν μελέτην καὶ ἔκδοσιν τῆς γεωγραφίας τοῦ Πτολεμαίου, ἡ ὁποία, ὅπως εἶχε τότε κατακομματιασμένη καὶ χωρὶς ἑνιαίαν ὑφήν, ἦτο δύσχρηστος. Ὁ Ἀμιρούτσης δέχεται εὐχαρίστως τὸ ἔργον ὑπηρετῶν μὲ προθυμίαν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ Μωάμεθ καὶ ὁλόκληρον θέρος ἐνδιατρίψας εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἔργου τοῦ Πτολεμαίου διέγραψεν ἄριστα καὶ ἐπιστημονικώτατα ὅλην τὴν περίοδον τῆς γῆς ὡς λέγει ὁ Κριτόβουλος. Εἶχε δὲ τὴν καλὴν σκέψιν, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ ἀκόμη περισσότερον τὸν Μωάμεθ, νὰ μεταγράψῃ εἰς τὴν ἀραβικὴν τοὺς γεωγραφικοὺς ὅρους τοῦ πίνακος, ὀνόματα χωρῶν καὶ τόπων καὶ πόλεων, ἐπωφεληθεὶς εἰς τοῦτο τὴν ἀραβικὴν μάθησιν τοῦ υἱοῦ του. Ὁ Μωάμεθ πράγματι εὐχαριστήθη πολὺ ἀπὸ τὴν ἐργασίαν, ἀντήμειψε βασιλικῶς τὸν Ἀμιρούτσην καὶ διέταξε νὰ μεταφρασθῇ εἰς τὴν ἀραβικὴν ὅλον τὸ σύγγραμμα. Ἀφότου ἐπλησίασε τὸν Μωάμεθ ὁ Ἀμιρούτσης, ἤρχισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἀποκτᾷ δύναμιν καὶ ἐπιρροὴν μεγάλην ὄχι μόνον διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν υἱῶν καὶ τοῦ ἐξαδέλφου καὶ τὴν ἐπιστημονικήν του ἱκανότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν δουλοπρεπῆ συμπεριφορὰν πρὸς τὸν κυρίαρχόν του, χωρὶς νὰ νομίζῃ αὐτὴν ὡς ἀπροσάρμοστον πρὸς τὴν στοιχειώδη προσωπικὴν ἀξιοπρέπειαν. Ἀληθῶς ἡ μέχρι χαμερπείας δουλοπρεπὴς κολακεία του μαρτυρεῖται ἀπὸ μερικοὺς ὕμνους πρὸς τὸν πορθητήν, τοὺς ὁποίους ἔκαμε κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν χαιρετισμῶν τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου. Οἱ ὕμνοι αὐτοὶ περιεχόμενοι εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 263 κώδικα τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τοῦ Διονυσίου ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου. Ἰδοὺ τινὰ τούτων ἀποσπάσματα:

Χαίροις φαεινὸς ἀστήρ,
χαίροις φωτεινὸς φωστήρ.
Χαίροις ἄναξ σκηπτοῦχε τῆς οἰκουμένης,
χαίροις δικαιότατε ἀνάκτων ἄναξ.
Χαίροις ὁ φιλῶν τῆς σοφίας τὰ βάθη,
χαίροις ὁ κράτει τὴν σοφίαν λαμπρύνας.

Καὶ ἔπειτα:

Ῥέων ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
πολλὰς ἔδειξεν ἀρετὰς ἐν τῷ βίῳ,
σοφίαν καὶ φρόνησιν, ἀνδρείαν καὶ τόλμαν,
δικαιοσύνην, ἱλαρὰν εὐποιΐαν.
Ταῦτα γὰρ πάντα οὐκ ἔσχεν ἅμα δεῖξαι.
Ἄλλοτε δ' ἄλλο καὶ ἐν ἄλλοις γε δείξας
εἰς μίαν συνήγαγε ψυχὴν ἀρίστην
βασιλέως τρισαριστέως
ἄγαλμα καλὸν ἀναστήσας τῷ βίῳ,
ᾧ νίκας καὶ τρόπαια καὶ μακρὸν βίον
ἄνωθεν θεὸς καὶ λαμπρὸν τέλος δῴη.

Καὶ ἂν μὲν τὴν ἐπιρροήν του ἐν τῇ νέᾳ κοινωνίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐχρησιμοποίει ὁ Ἀμιρούτσης καὶ πρὸς καλὸν τοῦ ὑποδούλου ἔθνους, ἴσως θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τοῦ συγχωρήσωμεν τὴν τοιαύτην κολακείαν πρὸς ἕνα αἱμοδιψῆ τύραννον, ὁ ὁποῖος ἐκ μικρᾶς ἀφορμῆς ἠμποροῦσε νὰ μεταβάλῃ διαθέσεις καὶ νὰ διατάξῃ τὴν καρατόμησίν του. Δυστυχῶς ὅμως μόνον κακῶν πρόξενος ἔγινεν εἰς τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον, μετὰ τὴν τραγικὴν καταστροφὴν τοῦ 1453, μόλις εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀνακύπτῃ δειλά-δειλὰ καὶ νὰ δεικνύῃ, ὅτι ζῇ ὡς ἔθνος ραγιαδικόν. Καὶ πρῶτον μὲν ἔγινεν αἴτιος τῆς τραγικῆς καταστροφῆς τοῦ εὐεργέτου του Δαβὶδ καὶ ὅλων τῶν ἐπιζώντων Κομνηνῶν. Ἡ ἀνεψιὰ τοῦ Δαβὶδ Αἰκατερίνη, σύζυγος τοῦ Τουρκομάνου δυνάστου τῆς Ταυρίδος Οὐζοὺν Χασάν, ἔστειλεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν θεῖόν της καὶ τὸν προέτρεπε νὰ τῆς στείλῃ ἢ τὸν ἀδελφόν της Ἀλέξιον ἢ ἕνα ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ ἰδίου, διὰ νὰ διάγῃ μαζί της εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ συζύγου. Ἡ ἐπιστολὴ περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀμιρούτσῃ, ἄγνωστον μὲν ἀκριβῶς πῶς, κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα σταλεῖσα εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης διὰ νὰ τὴν πέμψῃ ἀσφαλῶς εἰς Ἀδριανούπολιν. Ὁ Ἀμιρούτσης τὴν ἀνέγνωσε καὶ ἰδὼν ὅτι τὸ περιεχόμενόν της ἦτο ἀρκετὰ σοβαρὸν ἔδειξεν αὐτήν, διὰ νὰ καλύψῃ τὴν ἰδικήν του εὐθύνην, εἰς τὸν ἐξάδελφόν του Μαχμοὺτ πασᾶν, μὴ φανταζόμενος ἴσως ὅτι ἠμποροῦσε νὰ προκαλέσῃ ὀλέθριον ἀποτέλεσμα. Ὁ μέγας βεζίρης ἦτο μέν, καθὼς λέγει ὁ Χαλκοκονδύλης, ἄνθρωπος ἀγαθός, ἀλλὰ καὶ οὗτος διὰ νὰ μὴ φέρῃ καμμίαν εὐθύνην ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Μωάμεθ πρὸς πίστωσιν τῆς ἀγαθῆς του διαθέσεως. Ὁ Μωάμεθ ἀπεφάσισεν ἀμέσως νὰ ἐξοντώσῃ ὅλον τὸ γένος τῶν Κομνηνῶν διὰ νὰ ἐκλείψῃ οἱαδήποτε νόμιμος ἀπαίτησις τοῦ θρόνου του καὶ καλέσας ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολιν τὸν Δαβὶδ οἰκογενειακῶς τοῦ ἐπρότεινε νὰ ἐκλέξῃ ἢ τὴν ζωήν, ἀπαρνούμενος τὴν θρησκείαν, ἢ τὸν θάνατον. Ὁ Δαβὶδ ἐπροτίμησε τὸ δεύτερον καὶ τῷ 1466, ἀφοῦ εἶδε τοὺς ἑπτὰ υἱοὺς καὶ τὸν ἀνεψιόν του ἀποκεφαλιζομένους, ὑπέστη καὶ αὐτὸς τελευταῖος τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Ἔπειτα ὁ Ἀμιρούτσης, ὁ κατὰ τὸ χρονικὸν τῆς Μονεμβασίας «πεπονηρευμένος, εὔμορφος, ἐπιτήδειος, ὑψηλὸς καὶ εἰς τὸ δοξάρι θαυμαστός», δὲν ἐδίστασε νὰ ταπεινώσῃ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην καὶ νὰ ἐξευτελίσῃ τὸ γόητρον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας διὰ λόγους ἐρωτικούς. Ὁ Ἀμιρούτσης ἦτο ἔκδοτος εἰς ὅλας τὰς ἀπολαύσεις τοῦ βίου, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὰς ἐρωτικὰς ἡδονάς. Συνέπεσε νὰ ἔλθῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡ χήρα τοῦ τελευταίου δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Φράγκου Ἀτζαγιώλη, θυγάτηρ δὲ τοῦ δουκὸς Κορίνθου Δημητρίου Ἀσάν. Ὁ Μωάμεθ καταλαβὼν τὰς Ἀθήνας τῷ 1458 διὰ τοῦ στρατηγοῦ Τουραχὰν κατέστησε τὸν δοῦκα ὑποτελῆ δυνάστην Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, μετὰ δύο ὅμως ἔτη τὸν ἐθανάτωσε, διότι κατηγορήθη, ὅτι ἀγωνίζεται νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Ἡ χήρα, γνωστὴ μὲ τὸ δημῶδες ὄνομα *Μουχλιώτισσα*, ἦτο εὐειδεστάτη καὶ ὁ Ἀμιρούτσης παρὰ τὴν προχωρημένην ἡλικίαν τρωθεὶς ἀπὸ τὸ κάλλος της ἠθέλησε νὰ τὴν λάβῃ ὡς σύζυγον. Ζητήσας ὅμως τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν παρὰ τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ Α' (1466—1469) ἀπέτυχε τοῦ ποθουμένου, διότι ἔζη ἀκόμη ἡ πρώτη αὐτοῦ σύζυγος, ἡ ὁποία διεμαρτύρετο διὰ τὸν παράνομον γάμον. Ἐζήτησε τότε τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Μαχμοὺτ πασᾶ, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ σουλτάνου, ὅλαι ὅμως αἱ προσπάθειαί του ἀπέβησαν μάταιαι. Ὁ Ἰωάσαφ, ἐνισχυόμενος ἠθικῶς καὶ ἀπὸ τὸν μέγαν ἐκκλησιάρχην Μάξιμον, ἔμεινεν ἀνένδοτος, μὴ ὑποχωρήσας

Digitized by Google

εἰς οὐδεμίαν ἀπειλήν. Τότε ὁ μανιώδης ἐραστής, ἐκδικούμενος, ὄχι μόνον ἐπροκάλεσε τὴν καθαίρεσιν τοῦ πατριάρχου, ἀλλὰ καὶ πρὸς μεγαλύτερον ἐμπαιγμὸν ἐπέτυχεν αὐτοῦ μὲν νὰ κοποῦν τὰ γένεια, τοῦ δὲ Μαξίμου ἡ μύτη.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι μέχρι τοῦ 1469, τοὐλάχιστον, ὁ Ἀμιρούτσης ἐξηκολούθει νὰ εἶναι Χριστιανός, διότι ἄλλως δὲν θὰ εἶχεν ἀνάγκην τῆς ἀδείας τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὸν γάμον. Ἐὰν μετὰ ταῦτα ἐξώμοσε διὰ νὰ ἐκδικηθῇ, καὶ τοῦτο δὲν μαρτυρεῖται· φαίνεται, ἄλλωστε, ὅτι δὲν ἔζησε πολὺ μετὰ τὸ 1469, τὸ λεγόμενον δὲ ὅτι ἀπέθανε τῷ 1475 δὲν ἀποδεικνύεται. Ἠμποροῦμεν δὲ καὶ νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς ὡς Μουσουλμάνος διὰ τὸν ὑβριστικὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐπολιτεύθη πρὸς τὴν ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν. Ὁπωσδήποτε ὁ Ἀμιρούτσης ἔτυχε τοῦ ποθουμένου. Μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ Μαχμοὺτ πασᾶ ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν ὡραίαν χήραν, τῆς ὁποίας ὁ φλογερὸς πόθος ἐνέπνευσεν ἴσως εἰς τὴν γεροντικὴν καρδίαν του τοὺς ἑπομένους ἐρωτικοὺς στίχους:

Βέλη ἐκ τῶν ὀμμάτων σου βάλλουσι τὰς καρδίας.
Βαβαὶ τῶν θεωμένων σοι! Οἱ δ' ὅμως ἀγαπῶσι
καὶ χαίρουσι φλεγόμενοι, φιλοῦσι τετρωμένοι.
Φεῦ, οἷον ἔρωτα γεννᾷς! Φεῦ, οἷον πόθον τίκτεις!

Δὲν ἀπήλαυσεν ὅμως ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὸν ἔρωτα τῆς Μουχλιώτισσας. Ἐνῷ ἔπαιζε τάβλι εἰς φιλικὴν συγκέντρωσιν ἀρχόντων, ἀπέθανεν ἐκ κεραυνοβόλου ἀποπληξίας. Ὁ αἰφνίδιος θάνατός του ἐξέπληξε τὸν Μαχμοὺτ πασᾶν καὶ αὐτὸν τὸν σουλτάνον, ἀπὸ δὲ τοὺς Χριστιανοὺς ἐχαρακτηρίσθη ὡς δικαία τιμωρία τῆς θείας δίκης διὰ τὴν παρανομίαν καὶ τὴν ἀσέβειαν του πρὸς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀμιρούτση καὶ κατὰ ποσὸν καὶ κατὰ ποιὸν δὲν εἶναι ἀνάλογα τῆς μεγάλης φήμης του ὡς φιλοσόφου. Τὰ πλεῖστα ἐγράφησαν κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς στιγμῆς, ὑπαγορευθέντα ὑπὸ διαφόρων περιστατικῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσίν του. Δὲν εἶναι προϊόντα μελέτης συστηματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, ὁποίαν θ' ἀνέμενε τις ἀπὸ ἕνα φιλόσοφον ἀριστοτελικόν. Καὶ εἰς τὰ ἔργα του αὐτὰ ἐφρόντισεν ὁ Ἀμιρούτσης νὰ ἀποτυπώσῃ τὴν σφραγίδα τοῦ ἀλλοκότου χαρακτῆρος. Γράφων ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν ἔγραφεν ὕμνους καὶ εἰς τὸν κυριάρχην του σουλτάνον καὶ εἰς τὸν ἔρωτα. Ἐκτὸς τῆς κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Μωάμεθ γενομένης ἐργασίας εἰς τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Πτολεμαίου, περὶ τῆς ὁποίας γνωρίζομεν μόνον ἀπὸ τὸν Κριτόβουλον, τὰ ἄλλα ἔργα του εἶναι: 1) Εὐχὴ ἱκέσιος ἢ ὕμνος εἰς τὸν Θεόν, ἡ ὁποία ἀρχίζει οὕτω: «Ἄναρχε, ἀπερίγραπτε Κύριε, ὁ πάσης ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου φύσεως δημιουργός, ὁ πᾶσαν ἔννοιαν ὑπερβαίνων». Εὑρίσκεται ἀνέκδοτος εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 1327 κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων. 2) Γνώμη, τὴν ὁποίαν ἔδωσεν ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Φλωρεντίας ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου, εὑρισκομένη ἀνέκδοτος εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 3043 κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων. 3) Περὶ τῶν συμβεβηκότων ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Φλωρεντίας ὑπὸ τύπον ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἡγεμόνα τοῦ Ναυπλίου Δημήτριον. Τοῦ συγγράματος τούτου κάμνει μνείαν ὁ Ἀλλάτιος εἰς τὸ περὶ συμφωνίας τῶν ἐκκλησιῶν ἔργον του, παραθέτει δὲ καὶ μερικὰ ἀποσπάσματα. Εἰς ἓν ἐκ τούτων ὁ Ἀμιρούτσης διὰ νὰ στηρίξῃ τὸν ἰσχυρισμόν του, ὅτι ἡ σύνοδος ἐκείνη δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς οἰκουμενική, φέρει τὰ ἑξῆς ἐπιχειρήματα: «Πῶς γὰρ ἦν οἰκουμενικὴ πρὸ τῶν ὑπογραφῶν ἀώρῳ θανάτῳ τοῦ Βυζαντίου πατριάρχου ὑποπεσόντος καὶ τελευτήσαντος; Πῶς ἦν οἰκουμενικὴ τῶν πατριαρχῶν ἀθετησάντων τὰς τῶν ἰδίων ἐπιτρόπων ὑπογραφὰς παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων δεσποτῶν καὶ βίᾳ ὑπογεγραφότων; Πῶς ἦν οἰκουμενικὴ μήτε τοῦ ἐξάρχου τῆς συνόδου, ἤγουν τοῦ Ἐφέσου, ὑπογράψαντος ὄντος ἐπιτηρητοῦ καὶ τοῦ Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων μήτε τοῦ Ρωσίας ταῖς ὑπογραφαῖς συνθεμένου; Καὶ ταῦτα τοῦ Σάρδεων Διονυσίου ἐν Φερράρᾳ τελευτήσαντος». 4) Περὶ πολιορκίας καὶ ἁλώσεως τῆς Τραπεζοῦντος ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ Β' ὑπὸ τύπον ἐπιστολῆς πρὸς τὸν καρδινάλιον Βησσαρίωνα, ἡ ὁποία ἐγράφη ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἢ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1461 ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑπομένου ἔτους. 5) Διάλογος περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Τούρκων. Τοῦ ἔργου τούτου εἶναι ἄγνωστον τὸ ἑλληνικὸν κείμενον, σώζεται δὲ λατινικὴ μετάφρασις μὲ τὸν τίτλον «Georgii Ameruzae magni Trapezuntis logothetae dialogus de fide in XPVM habitus cum rege Turcarum. Titulus dialogi Philosophus vel de fide». Εὑρίσκεται εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 3395 κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων. 6) Διατριβὴ ἀποκειμένη ἐν τῇ Λαυρεντιανῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Φλωρεντίας, τῆς ὁποίας φέρεται ὁ ἑξῆς τύπος λατινιστὶ «Scheda Georgii Amirucii quod intellectus non sit communis omnium hominum, ut quidem existimant senisse Aristotelem». 7) Βιβλιάριον μὲ τὴν λατινικὴν ἐπιγραφὴν «De iis quae geographiae debent abesse» ἐκτυπωθὲν ἐν Νυρεμβέργῃ τῷ 1514. 8) Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Θεοφάνην Μηδείας. 9) Ποιήματα προσφωνούμενα πρὸς τὸν Μωάμεθ Β', εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 263 κώδικα τοῦ 17ου αἰῶνος τῆς μονῆς Διονυσίου Ἁγίου Ὄρους. 10) Ποιήματα ἐρωτικὰ εἰς τὸν εἰρημένον κώδικα, τὰ ὁποῖα πιθανῶς εἶναι καὶ τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Ἀμιρούτση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Λαονίκου Χαλκοκονδύλη*, Ἱστορία (ἔκδ. Βόννης) σελ. 494 καὶ 498. — *Κριτοβούλου τοῦ Ἰμβρίου*, Ἱστορία 4, 9 καὶ 5, 10 (*Müller* Fragmenta historicorum graecorum τ. 5 σ. 142 καὶ 156). Πολιτικὴ καὶ πατριαρχικὴ ἱστορία Κωνσταντινουπόλεως (ἔκδ. Βόννης) σ. 8, 59, 97 καὶ 117. — *Crusii M.*, Turcograecia σ. 21, 121 καὶ 123. — *Migne*, Patrologia graeca 161, 727.—*Δωροθέου μητροπολίτου Μονεμβασίας*, Βιβλίον ἱστορικόν, ἐν Βενετίᾳ 1818, σ. 417 κ. ἑξ.—*Sguropuli Silv.*, Vera historia unionis non verae inter Graecos et Latinos sive concilii Florentini exactissima narratio, Hagae 1660, σ. 113, 175, 238, 239 καὶ 257. — *Σάθα Κωνσ.*, Νεοελληνικὴ φιλολογία, ἐν Ἀθήναις 1868, σ 62 κ. ἑξ.— *Δημητρακοπούλου Ἀνδρονίκου*, Ὀρθόδοξος Ἑλλάς, ἐν Λειψίᾳ 1872, σ. 119.—*Λάμπρου Σπυρ.*, Ποιήματα Γεωργίου τοῦ Ἀμιρούτση νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδόμενα (Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τ. 2 τοῦ 1885, σ. 274 κ. ἑξ.). — *Εὐαγγελίδου Τρύφ.*, Ἱστορία τῆς Ποντιακῆς Τραπεζοῦντος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, ἐν Ὀδησσῷ 1898, σ. 140, 161, 163, 192 καὶ 249.— *Legrand Emile*, Cent dix lettres grecques de François Filelfe, Paris 1892, σ. 120 καὶ 304. *Τοῦ ἰδίου*, Bibliographie Hellénique, Paris 1903, τ. 3 σ. 194 κ. ἑξ. — *Παπαρρηγοπούλου Κωνστ.*, Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἔκδοσις 5η, ἐν Ἀθήναις 1925, τ. 5 μέρ. 2 σ. 25 κ. ἑξ.

Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμιρὼ (Bassin des Amiraux) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ὁ ἐξώτερος τῶν δύο τεχνητῶν λιμένων εἰς οὓς διαιρεῖται ὁ ἐσωτερικὸς πρὸ τῆς πόλεως Νικαίας λιμήν, ὁ πρὸς νότον τοῦ ὁμοίου τοιούτου *Λεμπιὰ* (Bassin Lympia). Δέχεται πλοῖα βυθίσματος 21 ποδῶν (=64 δεκατομέτρων), πλαισιοῦται δὲ ὑπὸ προκυμαιῶν εὐρυτάτων. Σ. Ε. Λ.

Ἀμιρωτὲ *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. — 1) Μικρὰ χερσόνησος («Presqu'île de l' Amirauté) ἀποτελοῦσα τὸν Β. ΒΑ ἀγκῶνα τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλγερίου (βλ. **Ἀλγέριον** *[Ναυτ. Γεωγρ.]*).—2) Ὅρμος τῆς Τύνιδος ἐγγὺς τῆς Μπιζέρτας («Anse de l' Amirauté») εἰς 9 δέκατα μιλλίου ΝΔ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ρὰς Σεμπρὰ* (Ras Sebra, πλάτ. 37° 15′ 25″, μῆκ. 9° 51′ 40″, χάρτ. ἀγγλ. 1569: Approaches to Bizerta), σχηματιζόμενος μεταξὺ δύο ἄκρων ἐπὶ τῆς βορείας τῶν ὁποίων τὸ Ναυαρχεῖον, ἐπὶ δὲ τῆς νοτίας τὸ Ναυτικὸν Νοσοκομεῖον. Ὁ ὅρμος ἔχει ἀποκλειστικῶς ἐπιφυλαχθῇ εἰς τὴν χρῆσιν τῶν γαλλικῶν πολεμικῶν, ὧν πρὸς τοῦτο ἐφωδιασμένος δι' ἓξ σιδηρῶν προβλήτων τῶν 40 μέτρων πρὸς πλεύρισιν τῶν τορπιλλικῶν καὶ τεσσάρων ξυλίνων μακροτέρων διὰ γενικὰς χρήσεις, τῆς νοτιωτέρας καὶ μακροτέρας αὐτῶν χρησιμευούσης διὰ τὴν παραλαβὴν τῶν χρῃζόντων ἀνθρακεύσεως πλοίων. [Διὰ τὸ σύστημα τοῦ ναυτικοῦ φωτισμοῦ παραπέμπομεν εἰς τοὺς φαροδείκτας καὶ διὰ τὰς λοιπὰς ναυτικῆς φύσεως λεπτομερείας εἰς τὰς γαλλικὰς καὶ ἀγγλικὰς «ναυτιλιακὰς ὁδηγίας».] Σ. Ε. Λ.

ἀμὶς (ἡ), γεν. —*ίδος*· τὸ οὐροδόχον ἀγγεῖον.

Ἀμὶς *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Τόνγκα.

Ἀμισηνή. Χώρα τοῦ Πόντου (βλ. λ. Ἀμισός).

ἀμίσητος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν μισεῖ τις ἢ δὲν δύναται νὰ μισήσῃ.—Ἐπίρρ. *ἀμισήτως*.

ἀμισθί· ἐπίρρ. ἄνευ μισθοῦ, ἀμοιβῆς, δωρεάν.

ἀμισθία (ἡ)· τὸ νὰ μὴ λαμβάνῃ τις μισθόν, τὸ νὰ ὑπηρετῇ ἄνευ μισθοῦ, δωρεάν.

ἄμισθος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἄνευ μισθοῦ, ὁ δωρεάν, παρεχόμενος: «ἄμισθος ὑπηρεσία»· «ἀμίσθους ἄρχειν ἀριστοκρατικόν», τὸ νὰ μὴ λαμβάνουν μισθὸν οἱ ἄρχοντες εἶναι γνώρισμα ἀριστοκρατικοῦ πολιτεύματος (*Ἀριστοτέλ.*)· || ὁ μὴ λαμβάνων μισθόν, «ἄμισθος ὑπάλληλος».— Ἐπίρρ. ***ἀμίσθως*** καὶ ***ἀμισθί***.

ἀμίσθωτος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ μισθωθείς, ὁ μὴ ἐνοικιασθείς, ὁ μὴ ληφθεὶς ἐπὶ μισθῷ, ἐπὶ ἐνοικίῳ.

Ἀμισία *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἔμς.

Ἀμισιανά. Χωρίον τῆς ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ ὑποδιοικήσεως Καβάλλας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτοικοι 768. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Πρέτζοβα*. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Δ. Ε. Μ.

Ἀμισὸς (κοιν. ***Σαμψοῦς***). Πόλις τοῦ Πόντου ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Μαύρης θαλάσσης, κειμένη εἰς τὸ βάθος μεγάλου καὶ ἀναπεπταμένου ὁμωνύμου κόλπου.

[ΠΑΡΑΛ. ΓΕΩΓΡ.] Ὁ *κόλπος* τῆς *Ἀμισοῦ* διανοίγεται μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἀλὶ* ἢ *Μπάφρα*, τὸ ὁποῖον διαρκῶς προσεπιχώνουν αἱ ἀπὸ τοῦ Ἅλυος (Κιζὶλ Ἰρμὰκ) ἰλύες, καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου *Σιβὰ Μπουρνοῦ*, ΝΑ κέρατος τοῦ κόλπου εἰς 36 μίλλια ΝΑ τοῦ προηγουμένου. Ἐπ' ἀμφοτέρων τούτων φάροι: *Ἄγκα* φωτοβολίας 14 μιλ. εἰς μὲν τὸ πρῶτον (πλάτ. 41° 43′ 30″, μῆκ. 35° 58′ 30″) ἐκλάμψεων λευκῶν ἁπλῶν, εἰς δὲ τὸ δεύτερον (πλάτ. 41° 21′ 00″ μῆκ. 36° 39′ 00″) ζεύγους λευκῶν ἐκλάμψεων (Ἀγγλ. χαρτ. 2237: Kerempeh to Ras Yasun). Ἐκβάλλουσι δὲ ἐν τῷ κόλπῳ τὰ ποτάμια *Μιλὶχ* εἰς 17 μιλ. νοτίως τοῦ ἀκρωτ. Μπάφρα, *Μακατᾶ* ἢ Μὲρντ-Ἰρμὰκ 2 μιλ. Ν.ΝΑ τῆς πόλεως, *Καρὰ Μπογὰζ* καὶ *Καρὰ Μπογτσᾶ* κατὰ τὸν ΝΑ μυχόν του, καὶ ὁ, ποταμὸς αὐτός, *Καζαλμὰκ* ἢ *Γισκὶλ-Ἰρμάκ*, ὁ τῶν ἀρχαίων Ἶρις, ὅστις διαρρέων τὴν κοιλάδα καὶ τὰς φάραγγας τῆς Ἀμασείας ἐκβάλλει 3 μιλ. Ν.ΝΔ τοῦ ἀκρωτ. *Σιβά*, περὶ ὃ ἐδημιούργησεν εὐφορωτάτην πεδιάδα, ἣν διαρκῶς προσεπιχώνει. Μεγάλη λιμνοθάλασσα *Χαμαμλῆ* ἢ *Ἀκ-Γκιόλ*, μῆκ. 24 χιλιομ. καὶ πλάτ. 9 χιλμ., ἐκτείνεται ΝΑ ἀμέσως τοῦ ἀκρωτ. *Μπάφρα*, ἧς τὸ μὲν προσχωματικὸν βέλος, ἔχον πολλαχοῦ 4 χιλιομ. εὖρος, εἶναι ἐντελῶς δασωμένον, τὸ δὲ μοναδικόν της στόμιον τὴν ἐπικοινωνεῖ πρὸς τὸ ἀγκυροβόλιον *Κούμγιουγκαζ*. Δύο δὲ ὅρμοι σχηματίζονται ἐν τῷ κόλπῳ, ὄντες ἅμα καὶ ἀγκυροβόλια, ὁ τοῦ *Σαμψούν*, καὶ ὁ προμνησθεὶς *Κούγιουγκαζ* ἀναπεπταμένος εἰς τοὺς ἀνέμους τοῦ πρώτου καὶ μέρους τοῦ δευτέρου τεταρτοκυκλίου, ἀνεμοσκεπὴς ὅμως ὡς πρὸς τοὺς λοιποὺς καὶ παρουσιάζων βυθοὺς ἐπιβόλους (πηλὸς καὶ ἄμμος) βάθους 5—6 ὀργ. μέχρι 1,5 μιλ. καὶ 10 ὀργ. μέχρι 3 μιλ. ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ.

Τὸ *ἀγκυροβόλιον* τῆς *Ἀμισοῦ* ἀποτελοῦν τὸν Ν. ΝΔ μυχὸν τοῦ κόλπου, ἐκτείνεται ΝΑ τῆς ἄκρας *Γκαλιόν*, ἀπολήξεως τῆς ἀκρωρείας *Καρὰ Σαμψοὺν* τῆς ἐπεχούσης τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Ἀμισοῦ*, ἐπ' αὐτῆς δὲ φάρος *Ἄγκα* τριάδος ἐκλάμψεων λευκῶν 10 μιλλίων, καὶ πυροβολεῖον. Γύρω τοῦ ἀκρωτηρίου σκόπελοι διάσπαρτοι, ἀποτελούμενοι ἀπὸ τὰ λείψανα τῶν ἀρχαίων τῆς πόλεως λιμένων, δυσχεραίνουσι τὴν ἀγκυροβολίαν, ἥτις καθίσταται εὐχερεστάτη ἀντικρὺ τοῦ νοτίως τῆς πόλεως πυροβολείου, ὅπου τὰ βολίσματα εἶναι 3 ὀργ. εἰς τέταρτον μιλλίου καὶ 6 ὀργ. εἰς τρία τέταρτα μιλλίου (χάρτ. ἀγγλ. 2216: * Samsun). Πλὴν τὸ ἀγκυροβόλιον μόνον ἐν θέρει εἶναι ἀσφαλές, καθ' ὅσον οἱ Β καὶ ΒΑ ἄνεμοι ἐν χειμῶνι ἐγείρουσι σφοδρὸν κλύδωνα (πολὺ χονδρὴ θάλασσα) δυσχεραίνοντα τὰς φορτοεκφορτώσεις τῶν ἐμπορευμάτων τῆς ἀνθούσης τῆς πόλεως ἐμπορικῆς κινήσεως.

Ἡ *πόλις* τῆς *Ἀμισοῦ* εἶναι τὸ σημαντικώτερον, μετὰ τὴν Τραπεζοῦντα, ἐπίνειον ἐμπορικῆς κινήσεως τῆς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Μικρασιατικῆς ἀκτῆς. Κατὰ τὴν τελευταίαν γνωστὴν στατιστικήν, τοῦ 1908, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτμοπλοίων, ἅτινα ἐτησίως καὶ κατὰ μέσον ὅρον κατέπλεον ἐκεῖ ἕως τότε ἀνήρχετο εἰς 662 μὲ μέσην συνολικὴν χωρητικότητα 739368 τόννων. Συνεκοινώνει δέ, πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, κατὰ δεκαπενθήμερον μετὰ τῆς Μασσαλίας καὶ τοῦ Λονδίνου διὰ τῆς «*Messageries Maritimes*», τετράκις δὲ τῆς ἑβδομάδος πρὸς τοὺς γειτονικοὺς λιμένας δι' ἄλλων ἀτμοπλοίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ «*Πανελλήνιος Ἀτμοπλοΐα*», ἧς οἱ πλόες ἐχρησίμευσαν καὶ εἰς τὸν Ἀνδρέαν Καρκαβίτσαν, ἰατρὸν ἐπὶ τοῦ ἀ)π «*Ἀλβανία*», εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν ἀριστουργημάτων του «Λόγια τῆς Πλώρης». Ἐπίσης καὶ τὰ τῆς ἀτμοπλοΐας Ellerman and Moss συνεκοινώνουν αὐτὴν πρὸς τὸ Λίβερπουλ. Πρὸς τὴν Βαγδάτην, τὸ καὶ Διαρβεκὶρ συνεκοινώνει διὰ τῶν καραβανίων, ὧν ἀπετέλει τοῦ δρομολογίου τὴν ἀφετηρίαν. Ἐπὶ τῆς ἀκτῆς μεγάλαι ἀποθῆκαι πετρελαίου, μέγας προβλὴς φορτοεκφορτώσεων πρὸ τοῦ Τελωνείου (πλάτ. 41°18′16″ μῆκ. 36°20′58″), πλεῖστα στόμια διὰ τὴν ὕδρευσιν τῶν πλοίων, πεδίον τοῦ Ἄρεως, καὶ ἰσχυρὸν πυροβολεῖον πρὸς τὸ νότιον τῆς πόλεως τέρμα. Σ. Ε. Λ.

— **[ΙΣΤΟΡΙΑ.]** Τὰ κατὰ τὴν πρώτην ἵδρυσιν τῆς πόλεως παραμένουν ἄγνωστα. Ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὁ μὲν Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος λέγει ὅτι ἦτο κτίσμα τῶν Ἐνετῶν τῆς Παφλαγονίας, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν συμμάχων τῶν Τρώων (Ἰλ. Β, 852) ὀνομαζομένη πρότερον *Ἐνετή*, βραδύτερον δὲ ὀνομασθεῖσα *Ἀμισός*· ὁ Θεόπομπος παρὰ Στράβωνι λέγει αὐτὴν κτίσμα τῶν Μιλησίων, ὁ Ἀρριανὸς καὶ ὁ Ἀνώνυμος τῶν Ἀθηναίων, ὁ δὲ Σκύμνος τῶν Φωκαέων, οἰκισθεῖσαν τέσσαρα ἔτη πρὸ τῆς Ποντοηρακλείας. Παρὰ τὰς ἀντιφατικὰς αὐτὰς γνώμας τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ Ἀμισὸς τὸ πρῶτον δὲν ἱδρύθη ὑπὸ Ἑλλήνων. Ἦτο ἀρχαιοτάτη πόλις τοῦ Πόντου, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν παναρχαίων κατοίκων τῆς πέραν τοῦ Ἅλυος Μικρᾶς Ἀσίας, τῶν λεγομένων Καππαδοκῶν, ἢ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους Λευκοσύρων. Ἀνήκει καὶ αὐτὴ εἰς τὴν πολυπληθῆ τάξιν τῶν πόλεων ἐκείνων τῆς Ἀσίας, αἱ ὁποῖαι, διὰ τῆς καταλήξεως αὐτῶν —*(α) σὸς* —*(ε)σὸς*—*(η)σὸς*— *ι)σὸς* ἢ μετὰ διπλοῦ σ—*(α)σσὸς* κτλ., ἀποδεικνύουν ὅτι ἱδρύθησαν ὑπὸ μιᾶς μεγάλης φυλῆς, ἡ ὁποία ὑπῆρξε κυρίαρχος τῆς χώρας εἰς τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Ὁ Παῦλος Καρολίδης εἰς τὴν μελέτην αὐτοῦ περὶ «Μικρασιατικῆς Ἀρίας ὁμοφυλίας» ἀναφέρει πολλὰς τοιαύτας πόλεις, καθὼς Ἀκαρασός, Ἀραβισός, Ἀλιασός, Ἀριασός, Ἀττανασός, Καβασός, Καρησός, Λυρνησός, Μεμασός, Μυρμισός, Νανεσός, Νηροασός Σαρδησός, Σινασός,

Digitized by Google

Συεσός, Τελμησός κτλ. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τοπωνυμικῆς καταλήξεως εὐρείας ἐκτάσεως, ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Ἀρίων γλωσσῶν δὲν παρουσιάζεται τοιαύτη, ὑπολείπεται νὰ δεχθῶμεν ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι αὕτη σημιτικῆς καταγωγῆς. Σημῖται πάντως ἦσαν καὶ οἱ Λευκόσυροι, ἐξ ἑτέρου δὲ εἶναι βέβαιον ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ Θ' π. Χ. αἰῶνος ἡ μεσημβρινὴ παραλία τοῦ Εὐξείνου ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς Φοίνικας, τὴν μεγάλην ἐκείνην σημιτικὴν φυλὴν ἡ ὁποία εὑρίσκετο εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς Λευκοσύρους.

Αφοῦ δὲ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἤρχισεν ἡ ἀποικιακὴ ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Εὔξεινον, ὁ ὁποῖος καὶ προηγουμένως δὲν τοὺς ἦτο ἄγνωστος, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸν μῦθον τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, ἐγκρύπτοντα εἰς τὸ βάθος του μίαν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ἔγινε καὶ εἰς τὴν Ἀμισὸν ἐγκαθίδρυσις ἑλληνικῆς ἀποικίας κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος. Ἡ ὁριστικὴ ἐγκατάστασις ἔγινεν ἢ κατόπιν νικηφόρου πολέμου πρὸς τοὺς ἀρχαίους κατοίκους ἢ εἰρηνικῶς διὰ συνθήκης πρὸς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι κατὰ μικρὸν ἀφωμοιώθησαν πρὸς τοὺς νέους ἐποίκους, ὡς ὑπερτέρους αὐτῶν κατὰ τὸν πολιτισμόν.

Οἱ πρῶτοι Ἕλληνες ἄποικοι τῆς Ἀμισοῦ ἦσαν πάντως Ἴωνες ὁρμηθέντες ἢ ἐκ τῆς Σινώπης, ἡ ὁποία καὶ ἄλλας ἀποικίας ἐξέπεμψε, καθὼς τὰ Κοτύωρα, τὴν Κερασοῦντα καὶ τὴν Τραπεζοῦντα, ἢ καὶ ἐκ τῆς πρώτης μητροπόλεως Μιλήτου, ἡ ὁποία ὑπῆρξε μία γονιμωτάτη κυψέλη, ἐκπέμψασα ὀγδοήκοντα ἐν ὅλῳ ἀποικίας εἰς τὰ βόρεια παράλια τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, εἰς τὰ παράλια τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου. Τοιουτοτρόπως ἀληθεύει ἐν μέρει ἡ πληροφορία τῶν ἀρχαίων, ὅτι ἡ Ἀμισὸς ἦτο κτίσμα τῶν Μιλησίων τῆς Ἰωνίας. Ὅ,τι δὲ πολλάκις ἐγίνετο εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας, εἰς τοὺς πρώτους τουτέστιν ἀποίκους νὰ προστίθενται σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἄλλοι, ἀναλόγως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως καὶ γενικῶς τῆς οἰκονομικῆς ἀντοχῆς τῆς πόλεως, τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὴν Ἀμισόν, ἡ ὁποία καὶ ἐμπορικῶς ἀκμαία ἦτο, ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως, καὶ γεωργικῶς πλουσιωτάτη. Τὸ γόνιμον ἔδαφος τῆς πέριξ χώρας ἦτο ἐπιδεκτικὸν τῆς καλλιεργείας παντὸς δημητριακοῦ καρποῦ, ηὐνόει δὲ ἄριστα καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας. «Τὰ τῆς Ἀμισοῦ προάστεια τὰ πλέον ἐλαιόφυτά ἐστι» λέγει ὁ Στράβων. Νέους ἀποίκους ἔστειλαν εἰς τὴν Ἀμισὸν αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τοῦ Περικλέους, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀθηνοκλέους. Τὸ ὅτι δὲ ἡ πόλις μετωνομάσθη ἔκτοτε *Πειραιεὺς* ἀποδεικνύει ὅτι οἱ ἔποικοι οὗτοι ἦσαν πολλοί, ἴσως περισσότεροι τῶν πρώτων. Ἡ ὀνομασία ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην σημασίαν τὴν ὁποίαν ἀπέδωσαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν νέον τοῦτον ἐμπορικὸν σταθμόν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔμελλον νὰ μετοχετεύωνται εἰς τὴν πόλιν των διὰ τῶν περιφήμων ὁλκάδων τοῦ μεγάλου ἐμπορικοῦ στόλου των ὁ σῖτος καὶ τὰ λοιπὰ ἄφθονα γεωργικὰ προϊόντα τῆς ἀπομεμακρυσμένης ἐκείνης ἀποικίας. Ἡ μεταβολὴ τοῦ ὀνόματος μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς Ἀμισοῦ τὰ κοπέντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, τὰ ὁποῖα φέρουν τὴν εἰκόνα γλαυκὸς καὶ τὸ ὄνομα Πειραιεύς. Ἡ Ἀμισὸς τοιουτοτρόπως ἀπετέλεσε καὶ μέλος τῆς μεγάλης ναυτικῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων καὶ φόρους κατέβαλλεν εἰς τὸ κοινὸν συμμαχικὸν ταμεῖον διὰ τὴν συνέχειαν τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Περσῶν. Τὸ ὄνομα Πειραιεὺς διετηρήθη πιθανῶς μέχρι τοῦ 404 π. Χ., ὅτε ἐξέλιπεν ἡ ναυτικὴ ἡγεμονία τῶν Ἀθηναίων διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ στόλου των ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν.

Μετὰ τὸ 404 π. Χ. ἡ Ἀμισὸς περιῆλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν κατάστασιν ὅλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τοῦ Πόντου, αἱ ὁποῖαι εἶχον πλήρη ἀνεξαρτησίαν πλὴν τοῦ φόρου ἀποικιακῆς ὑποτελείας, τὸν ὁποῖον ἐπλήρωναν ἡ Τραπεζοῦς, ἡ Κερασοῦς καὶ τὰ Κοτύωρα εἰς τὴν μητρόπολιν Σινώπην.

Ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἀμισοῦ δὲν διετηρήθη πολὺ πέραν τῶν πρώτων δεκαετηρίδων τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Οἱ Πέρσαι, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν *Ἀνταλκίδειον εἰρήνην* εἶχον τὸ δικαίωμα δυνάμει τῆς ἐπαισχύντου ἐκείνης συνθήκης τοῦ 387 π. Χ. νὰ καταλάβουν ὅλας τὰς ἑλληνικὰς παραλίους πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κατέλαβαν καὶ τὴν Ἀμισόν, ἡ ὁποία τοῦ λοιποῦ διοικητικῶς ἀνῆκεν εἰς τὴν σατραπείαν τῆς Καππαδοκίας. Ὅτε δὲ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος κατέλυσε τὸ περσικὸν κράτος καὶ ἄφησεν ἐλευθέρας ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τοῦ Πόντου, ἐπανέκτησε καὶ ἡ Ἀμισὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὸ ἐλεύθερον δημοκρατικὸν πολίτευμα. Τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου Ἕλληνος δορικτήτορος ἐπηκολούθησαν οἱ πολυετεῖς ἐμφύλιοι ἀγῶνες τῶν διαδόχων, ἀποτέλεσμα δὲ αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ ἵδρυσις πολλῶν κρατῶν. Τῶν πολέμων τούτων δὲν ἠδυνήθη νὰ μείνῃ ἀμέτοχος ἡ Ἀμισός. Κατὰ τὸν πόλεμον μεταξὺ τοῦ Ἀσσάνδρου, σατράπου τῆς Καρίας, καὶ τοῦ Εὐμένους βασιλέως τῆς Καππαδοκίας καὶ τοῦ Πόντου, ὁ στρατηγὸς τοῦ πρώτου Ἀσκληπιόδωρος ὑπέταξε τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὸν Πόντον. Μόνον ἡ Ἀμισὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ὑποταχθῇ καὶ διὰ τοῦτο ἐπολιορκήθη. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἐπὶ μακρὸν ἕως ὅτου ἐλύθη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, στρατηγοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιγόνου, ὅστις ἐλθὼν τῷ 315 π. Χ. εἰς τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὸν Πόντον ἐνίκησε καὶ ἐξεδίωξε τὸν Ἄσσανδρον. Ἡ ἀντίστασις τῆς Ἀμισοῦ μαρτυρεῖ ὅτι ἡ πόλις ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μεγάλη, ἰσχυρὰ καὶ καλῶς ὠχυρωμένη. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος ἐδημιουργήθη ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἅλυος νέον κράτος, τὸ γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς *Ποντικὸν κράτος*. Ἱδρυτὴς αὐτοῦ ὑπῆρξε *Μιθραδάτης ὁ Κτίστης*, συγγενὴς τῶν βασιλέων τῆς Καππαδοκίας. Οὗτος ἐγκατεστάθη κατ' ἀρχὰς εἰς μικρὰν χώραν, τὴν Κιμιατηνήν, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Σινώπης, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἅλυος, ἀλλὰ τὸ μικρόν του κράτος προώδευσε καὶ ἐμεγάλωσε ταχέως ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν δεξιῶν βασιλέων, τῶν ὁποίων μέγιστος ὑπῆρξεν ὁ *Μιθραδάτης ΣΤ'* ὁ καλούμενος *Εὐπάτωρ* καὶ *Μέγας*, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου ἔφθασεν εἰς τὴν μεγίστην ἔκτασιν καὶ δύναμιν (122—63 π. Χ.). Εἰς τὴν ἐπέκτασιν αὐτὴν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντισταθῇ ἡ Ἀμισός, ἡ ὁποία καὶ ὑπετάχθη μετὰ μακρὰν πολιορκίαν τῷ 248 π. Χ. Ἡ ὑποταγὴ ὅμως αὐτὴ ἀπέβη ὠφέλιμος εἰς αὐτήν. Ὁ Μιθραδάτης ΣΤ', ὁ δικαίως ἐπικληθεὶς μέγας διὰ τὰς μεγάλας πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἀρετάς του, εἶχε μὲν ὄνομα περσικόν, ἦτο ὅμως Ἕλλην καθ' ὁλοκληρίαν. Ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη εἰς τὴν πρωτεύουσαν Σινώπην, ἔλαβεν ἑλληνικὴν μόρφωσιν, ὡμίλει ὡς μητρικὴν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία δὲν ἤργησε νὰ καταστῇ ἡ κυριαρχοῦσα καὶ κοινὴ γλῶσσα ὅλων τῶν ὑπηκόων του, ἔλαβε συζύγους τὰς Ἑλληνίδας Βερενίκην τὴν Χίαν καὶ Μονίμην τὴν Μιλησίαν, ἔδωσεν εἰς τὴν αὐλήν του χαρακτῆρα τελείως ἑλληνικόν, ἐκαυχᾶτο ὅτι ἐκ μητρὸς κατήγετο ἀπὸ Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν, ἔγραφεν ἑλληνιστὶ καὶ ἐπέγραφεν εἰς τὰ νομίσματα ἑλληνιστὶ «Μιθραδάτου Εὐπάτορος». Τοιοῦτος ὢν ὁ Μιθραδάτης δὲν εἶναι παράδοξον, ὅτι ἐνομίζετο ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ὡς ὁ μόνος ἀντιπρόσωπος τῆς ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐν τῇ Ἀσίᾳ, οἱ ὁποῖοι εἰς αὐτὸν ἐστήριζον τὰς ἐλπίδας των. Μόλις ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Μιθραδάτης μετέφερε τὴν ἕδραν του εἰς τὴν Ἀμισόν. Ἐκόσμησε τὴν πόλιν μὲ ναοὺς καὶ ἄλλα δημόσια ἱδρύματα καὶ ἐμεγάλωσεν αὐτὴν μὲ νέαν συνοικίαν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν *Εὐπατορίαν* ἀπὸ τὸ ἰδικόν του ὄνομα, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ὅλη ἡ πόλις ὠνομάσθη *Εὐπατορία*. Ἐν τῇ νέᾳ πόλει εἶχεν ὁ Μιθραδάτης τὰ ἀνάκτορά του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ηὐξήθη πολὺ διὰ τῆς προσελεύσεως νέων ἀποίκων, ἰδίως δὲ προσφύγων ἐξ Ἀθηνῶν. Αἱ Ἀθῆναι εἶχον τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ κατορθώσουν, διὰ τῆς ἰσχυρᾶς συμμαχίας τοῦ Μιθραδάτου, νὰ ἀποβάλουν τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων καὶ συνεννοοῦντο διαρκῶς μὲ αὐτόν. Εἰς μίαν πρεσβείαν ἐστάλη εἰς τὸν Μιθραδάτην πρεσβευτὴς ὁ περιπατητικὸς φιλόσοφος Ἀριστίων, ὅστις, ἐπιστρέψας, κατώρθωσε διὰ τῶν μεγάλων ὑποσχέσεων καὶ τῶν κενολογιῶν του νὰ ἐξάψῃ τοὺς Ἀθηναίους εἰς ἀποστασίαν κατὰ τῆς Ρώμης καὶ νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῆς πόλεως, γενόμενος ἀπόλυτος μονάρχης πρὸς ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τῆς ἀμύνης κατὰ τῶν Ρωμαίων. Ἐπελθὼν ὅμως ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Σύλλας τὸν μὲν στρατηγὸν τοῦ Μιθραδάτου Ἀρχέλαον ἀπέκλεισεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, τὸν δὲ Ἀριστίωνα εἰς τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι ἐκυριεύθησαν τῷ 86 π. Χ. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ἀριστίωνος πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους μὴ ὑποφέροντες τὴν καταθλιπτικὴν καὶ τυραννικὴν ἐξουσίαν του, ἴσως δὲ καὶ προβλέποντες τὴν ὑπερίσχυσιν καὶ νίκην τῶν Ρωμαίων, ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πατρίδα των καὶ μετέβησαν εἰς τὴν Ἀμισόν, ὅπου διὰ τοὺς παλαιοὺς συγγενικοὺς δεσμοὺς δὲν ἐθεωρήθησαν ὡς ξένοι ἀλλὰ τοὺς παρεχωρήθησαν ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ Ἀμισηνοῦ πολίτου.

Τὴν εἰρηνικὴν εὐτυχίαν τῆς Ἀμισοῦ ἦλθε νὰ καταστρέψῃ καθ' ὁλοκληρίαν ὁ τρίτος μιθραδατικὸς πόλεμος μεταξὺ τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ Μιθραδάτου (74 π. Χ.). Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἡ Ἀμισὸς ὑπῆρξεν ἡ πόλις ἡ ὁποία ὑπέφερε περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην. Ὁ Λούκουλλος εἰς μεγάλην μάχην ἐνίκησε τὸν εἰς Βιθυνίαν εἰσβαλόντα Μιθραδάτην καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ κράτος του καταδιώκων αὐτὸν κατὰ πόδας. Ὅταν δὲ ἔφθασεν εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀμισηνῶν καὶ οἱ στρατιῶται εἶδον τὰς πεδιάδας τῆς Θεμισκύρας, τὰς διαρρεομένας ὑπὸ τοῦ Θερμώδοντος ποταμοῦ, καὶ ἐκ τῆς εὐφορίας αὐτῶν συνεπέραναν περὶ τοῦ πλούτου καὶ τῆς εὐδαιμονίας τῆς Ἀμισοῦ, ἡ ὁποία εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἐπρόβαλλε μὲ ὑπερηφάνειαν καὶ μεγαλοπρέπειαν, ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Λουκούλλου ὅπως πολιορκήσῃ καὶ καταλάβῃ ἐξ ἐξόδου τὴν πόλιν, ἵνα δοθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ εὐκαιρία τῆς λεηλασίας. Ὁ Λούκουλλος ὅμως διέτριψεν ὀλίγον μόνον χρόνον εἰς τὴν Ἀμισόν, χαλαρῶς πολιορκῶν αὐτήν, ἔπειτα δὲ ἀφήσας τὸν στρατηγὸν Μουρήναν νὰ συνεχίσῃ τὴν πολιορκίαν, ἐπορεύθη ὁ ἴδιος μὲ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ Μιθραδάτου, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ μεταξύ, συγκεντρώσας στρατὸν 44,000 εἰς τὰ Κάβειρα, ἐσκέπτετο νὰ ἀντιπαραταχθῇ πρὸς τὸν Λούκουλλον. Γενομένης μάχης ὁ Μιθραδάτης ἐνικήθη, ὁ δὲ Λούκουλλος, ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε ἀντιπερισπασμόν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πολιορκουμένην Ἀμισόν, ἀπέκλεισεν αὐτὴν στενῶς ἀπὸ ξηρᾶς καὶ δι' ἑτέρου στρατιωτικοῦ σώματος διέταξε καὶ τὴν πολιορκίαν τῆς πλησίον κειμένης Θεμισκύρας. Ἡ μακρὰ ἀντίστασις τῆς Ἀμισοῦ εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μουρήνα ὠφείλετο εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ θαλάσσης δὲν ἦτο ἀποκεκλεισμένη, ὄχι δὲ μόνον οἱ ἰδιῶται ἠδύναντο ἐλεύθερα νὰ εἰσάγουν ὅ, τι ἤθελαν, ἀλλὰ καὶ ὁ Μιθραδάτης ἐφρόντισε νὰ ἐφοδιάσῃ τοὺς πολιορκουμένους μὲ ἀφθόνους τροφὰς καὶ πᾶν ἄλλο,ὅπερ ἦτο ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἄμυναν. Ὁ ἐφοδιασμὸς οὗτος διενηργεῖτο ἐκ Καβείρων προτοῦ γίνῃ ἡ μάχη. Καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ὅμως τοῦ Λουκούλλου οἱ πολιορκούμενοι ἀνθίσταντο γενναίως καὶ ἐπροξένουν πολλὴν φθορὰν εἰς τὸν ρωμαϊκὸν στρατόν, ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ τείχη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς συχνὰς ἐξόδους. Τὴν ἄμυναν διηύθυνεν ὁ φρούραρχος Καλλίμαχος, διακρινόμενος διὰ τὴν μεγάλην στρατηγικὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν μηχανικὴν τέχνην, διὰ τῆς ὁποίας πολὺ ἐταλαιπώρησε καὶ ἔβλαψε τοὺς πολιορκοῦντας.

Τέλος ὁ Λούκουλλος καιροφυλακτήσας καὶ ἐπιτυχὼν τὴν ὥραν, καθ' ἣν συνήθιζεν ὁ Καλλίμαχος νὰ ἀποσύρῃ καὶ νὰ ἀναπαύῃ μέγα μέρος τῆς φρουρᾶς, ἔκαμεν ἔφοδον δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τοῦ στρατοῦ καὶ κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ μέγα μέρος τοῦ τείχους. Ὁ Καλλίμαχος πρὸ τοῦ αἰφνιδιασμοῦ εὑρεθεὶς καὶ ἀπελπισθεὶς περὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως, ἐγκατέλειψεν αὐτὴν καὶ ἔφυγεν, ἀφοῦ διέταξε νὰ θέσουν πῦρ εἰς ὅλα τὰ μεγάλα δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ οἰκοδομήματα, εἴτε ἐκ φθόνου μὴ θέλων νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ρωμαίους σώαν καὶ ἀκεραίαν τὴν πόλιν, εἴτε καὶ διὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν ἀσφαλῆ φυγήν του, ἀπασχολῶν τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν πυρπολουμένην πόλιν. Μαζὶ μὲ τὸν Καλλίμαχον ἤρχισαν νὰ φεύγουν διὰ θαλάσσης, ἡ ὁποία ἦτο ἐλευθέρα, καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους ἠδύναντο. Μεταξὺ τῶν φευγόντων ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν φεύγοντες τὴν τυραννίαν τοῦ Ἀριστίωνος ὑπέπεσαν τώρα εἰς μεγαλύτερον κίνδυνον. Τὸ πῦρ ταχέως περιέζωσεν ὅλην τὴν πόλιν καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν τειχῶν. Ματαίως ὁ Λούκουλλος βλέπων τὴν ἄδικον καταστροφὴν τῆς ὡραίας πόλεως ἔτρεξεν εἰς βοήθειαν ἐκ τοῦ στρατηγείου, παρακαλῶν καὶ προτρέπων νὰ συντελέσουν ὅλοι εἰς τὴν κατάσβεσιν τοῦ πυρός. Τοὐναντίον οἱ στρατιῶται διψῶντες λάφυρα ἐπεδόθησαν εἰς τὴν λεηλασίαν καὶ διαρπαγὴν χωρὶς νὰ προσέχουν καθόλου εἰς τὰς διαταγὰς καὶ παρακλήσεις του. Ὄχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ συνετέλεσαν εἰς τὸν μεγαλυτέραν τοῦ πυρὸς ἐξάπλωσιν, διότι ἐρευνῶντες ὅλα τὰ μέρη τῶν οἰκιῶν καὶ αὐτὰ τὰ σκοτεινὰ ὑπόγεια μὲ μεγάλας ἀναμμένας δᾷδας αὐτοὶ ἐπυρπόλησαν τὰς περισσοτέρας οἰκοδομάς. Θὰ κατεστρέφετο δὲ ἐξ ὁλοκλήρου ἡ πόλις, ἂν δὲν ἐπενέβαινε ἡ τύχη. Ὅτε ἡ πυρκαϊὰ ἠπείλει νὰ καταστρέψῃ τὰ πάντα, ἐπῆλθε ραγδαία βροχή, ἡ ὁποία τὴν ἔσβησε. Τὴν ἐπομένην εἰσῆλθεν ὁ Λούκουλλος καὶ δακρύσας πρὸ τοῦ μεγέθους τῆς καταστροφῆς εἶπεν εἰς τοὺς περιστοιχοῦντας φίλους του, ὅτι θεωρεῖ μακάριον τὸν Σύλλαν, διότι κατώρθωσεν ὅπως ἤθελε νὰ σώσῃ τὰς Ἀθήνας (κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ 86 π. Χ.), ἐνῷ εἰς αὐτὸν ὁ κακὸς δαίμων ἐπεφύλαξε τὴν δόξαν τοῦ Μομμίου τοῦ καταστροφέως τῆς Κορίνθου. Τοιουτοτρόπως ἐκυρίευσεν ὁ Λούκουλλος τὴν τέφραν καὶ τὰ ἐρείπια τῆς Ἀμισοῦ τῷ 70 π. Χ. Ἡ ἐρρωμένη ἀντίστασις τῆς Ἀμισοῦ πρὸς τὸν Λούκουλλον εἶναι χαρακτηριστικὴ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν διαθέσεων τῶν Ἀμισηνῶν πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν Μιθραδάτην. Τὸ γεγονὸς μαρτυρεῖ ὅτι οἱ Ἀμισηνοὶ δὲν ἐνόμιζαν τὸν Μιθραδάτην ὡς ξένον κατακτητήν.

Ὁ Λούκουλλος, παρὰ τὰ ἐχθρικὰ αἰσθήματα τῶν Ἀμισηνῶν,ἐφέρθη φιλανθρώπως πρὸς αὐτούς. Ἀνήγειρε τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν καταστραφέντων οἰκοδομημάτων καὶ ἤρχισε νὰ περισυλλέγῃ πανταχόθεν τοὺς Ἀμισηνοὺς καὶ νὰ τοὺς ἐγκαθιστᾷ εἰς τὴν ἀνοικοδομουμένην πόλιν παρέχων εἰς αὐτοὺς πᾶσαν εὐκολίαν. Καὶ ἐκ τῶν σωθέντων Ἀθηναίων, ὅσοι ἤθελαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν παλαιὰν πατρίδα, τοὺς ἐβοήθησεν εἰς τοῦτο, ἀφοῦ τοὺς ἔδωσε καὶ ἐνδύματα καὶ τροφὰς καὶ διακοσίας ἀττικὰς δραχμὰς εἰς τὸν καθένα διὰ τὰ λοιπὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδίου. Ἑνὶ λόγῳ ὁ Λούκουλλος παντοιοτρόπως ἠθέλησε νὰ μετριάσῃ τὴν συμφορὰν τῆς Ἀμισοῦ, τῆς ὁποίας τὰς μέχρι τότε πολιτικὰς τύχας πρώτην φορὰν ἐμάνθανεν. Φιλοτιμούμενος δὲ καὶ ἐπιθυμῶν νὰ φανῇ πρὸς τὴν πόλιν καὶ τὸ κατοικοῦν αὐτὴν ἀττικὸν γένος δεύτερος Ἀλέξανδρος ἐκήρυξε τὴν Ἀμισὸν αὐτόνομον καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν μεγάλην ἔκτασιν χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν περιελαμβάνετο ἡ εὔφορος πεδιὰς τῆς Θεμισκύρας. Πρὸς δὲ ἐθανάτωσε τὸν πυρποληστὴν τῆς πόλεως Καλλίμαχον, ὅτε οὗτος βραδύτερον διευθύνων πάλιν ἐναντίον τοῦ Λουκούλλου ὡς μη-

Digitized by Google

χανικὸς τὴν ἄμυναν τῆς Μυγδονικῆς Ἀντιοχείας ἐν Μεσοποταμίᾳ ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖράς του αἰχμάλωτος. Καθ' ὃν χρόνον ὁ Λούκουλλος ἦτο ἀπησχολημένος εἰς τὴν Ἀμισόν, ὁ Μιθραδάτης, ὅστις μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Καβείρων κατέφυγεν εἰς τὸν γαμβρόν του Τιγράνην, βασιλέα τῆς Ἀρμενίας, ἠσχολεῖτο εἰς τὴν συλλογὴν νέου στρατοῦ. Τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Λούκουλλον νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ Τιγράνου ζητῶν τὴν παράδοσίν του. Καὶ ἐνίκησε μὲν αὐτὸν εἰς τὴν παρὰ τὰ Τιγρανόκερτα μάχην, ὁ Μιθραδάτης ὅμως κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν Πόντον κατενίκησε περὶ τὴν Ζήλαν τῷ 68 π. Χ. τὰ ρωμαϊκὰ στρατεύματα φονεύσας περισσοτέρους τῶν 7,000. Τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Λούκουλλον νὰ ὑποχωρήσῃ ἐξ Ἀρμενίας, προὐκάλεσε δὲ καὶ στάσιν εἰς τὸν στρατόν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἀνεκλήθη ὁ Λούκουλλος ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Συγκλήτου, ἐστάλη δὲ ὡς διάδοχος ὁ Πομπήιος. Οὗτος ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος τοῦ προκατόχου του, διότι κατανικήσας τῷ 66 π. Χ. τὸν φοβερὸν ἀντίπαλον τῆς Ρώμης εἰς τὰ Δάστειρα, ὅπου κατόπιν εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης ἔκτισε τὴν Νικόπολιν, τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν Πόντον καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν Κιμμέριον Βόσπορον. Ὁ Πομπήιος μετ' ὀλίγον, τῷ 64 π. Χ., ἐκήρυξε τὸν Πόντον ἐπαρχίαν ρωμαϊκὴν καὶ προσήρτησεν αὐτὸν εἰς τὴν Βιθυνίαν, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου βασιλέως της Νικομήδους Γ', τῷ 74 π. Χ., ἦτο ἐπίσης ἐπαρχία ρωμαϊκή. Ἔκτοτε καὶ ἡ Ἀμισὸς ἀπετέλεσε μέρος τοῦ Βιθυνιακοῦ Πόντου καὶ μία τῶν ἕνδεκα πρωτευουσῶν πόλεων αὐτοῦ. Δὲν εἶναι ἀληθὲς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Πλινίου, ὅτι ὁ Πομπήιος ὠνόμασε τὴν Ἀμισὸν ἀπὸ τὸ ὄνομά του *Πομπηούπολιν*. Ἐν τούτοις, ἐφόσον ἔζη ὁ Μιθραδάτης, ἔστω καὶ μακράν, ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἐπίφοβος εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ἀπὸ τὸν Κιμμέριον Βόσπορον ἐσκέπτετο νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον διὰ τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἰλλυρίας εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου προσεπάθει νὰ ἐξεγείρῃ κατὰ τῶν Ρωμαίων τὰς πόλεις τοῦ Πόντου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν Ἀμισόν. Ὁ Πομπήιος, εἰς τὸν ὁποῖον κατηγγέλθη τὸ γεγονός, ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἀρμενίας εἰς τὴν Ἀμισὸν ἐγκατέστησεν εἰς αὐτὴν μόνιμον ρωμαϊκὴν φρουράν, συνέστησεν εἰς τοὺς πολίτας νὰ μείνουν πιστοὶ εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος καί, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ κάθε συνεννόησιν τοῦ Μιθραδάτου, ἀπηγόρευσεν ἐπὶ ποινῇ θανάτου εἰς τοὺς Ἀμισηνοὺς ἐμπόρους νὰ ταξιδεύουν εἰς τὸν Κιμμέριον Βόσπορον.

Μετ' ὀλίγα ἔτη ὁ *Φαρνάκης Β'*, ἐπωφελούμενος ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τοῦ Καίσαρος καὶ Πομπηίου, ἐξεστράτευσεν ἐκ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὰς Ποντικὰς χώρας τοῦ πατρικοῦ βασιλείου. Ἡ τύχη τὸν ηὐνόησε πολὺ κατ' ἀρχάς. Ἐκυρίευσεν ἀρκετὰ μέρη τοῦ Πόντου ἀμαχητὶ καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Ἀμισόν, ἡ ὁποία, κατεχομένη ὑπὸ ρωμαϊκῆς φρουρᾶς καὶ φοβουμένη τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποστασίας, δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν δεχθῇ. Ὑπέκυψεν ὅμως κατόπιν ἰσχυρᾶς πολιορκίας τῷ 48 π. Χ. καὶ ὁ Φαρνάκης ἐκδικούμενος προέβη εἰς ἀγρίαν πρᾶξιν. Μετὰ τὴν τελείαν διαρπαγὴν τῆς πόλεως, διέταξε κατὰ μὲν τὸν Δίωνα Κάσσιον νὰ φονευθοῦν ὅλοι οἱ νέοι τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, κατὰ δὲ τὸν Ἀππιανὸν νὰ εὐνουχισθοῦν. Πιθανωτέρα φαίνεται ἡ πληροφορία τοῦ Ἀππιανοῦ. Καὶ ἐστράτευσαν μὲν ἐναντίον του ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ὁ διαμένων ἐν Βιθυνίᾳ, Δομίτιος Καλουῖνος καὶ ὁ Ἀριοβαρζάνης, βασιλεὺς τῆς Καππαδοκίας, καὶ ὁ Δηιόταρος, σατράπης τῆς Φρυγίας, ὑποτελεῖς τῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ ἐνικήθησαν κατὰ κράτος περὶ τὴν Νικόπολιν. Ὁ Φαρνάκης κατέλαβεν ἤδη ὁλόκληρον τὴν Βιθυνίαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν καὶ ἐσκέπτετο νὰ ἐπέλθῃ καὶ κατὰ τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, ἀλλὰ ἀνεχαίτισεν αὐτὸν εἰς τὰ κατακτητικά του σχέδια ὁ Καῖσαρ, διὰ τῆς ἐν Ζήλᾳ μάχης (46 π. Χ.). Οὕτως ἠλευθερώθη ἡ Ἀμισὸς ἐκ τῆς δυναστείας τοῦ Φαρνάκου. Ὁ Καῖσαρ ἀπέδωσεν εἰς αὐτὴν τὸ ἐλεύθερον πολίτευμά της ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ρώμης, ἀλλὰ κατόπιν ὁ Ἀντώνιος, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπέτρεψε τὴν ἀνασύστασιν τοῦ βασιλείου τοῦ Πόντου ὑπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Φαρνάκου Δαρεῖον ὡς ὑποτελῆ εἰς τὴν Ρώμην καὶ ὑπήγαγεν εἰς αὐτὸ καὶ τὴν Ἀμισὸν τῷ 43 π. Χ. Τὸ νέον βασίλειον ὠνομάσθη *Πολεμωνιακόν*, ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς πρωτευούσης Πολεμώνιον, προώδευσε δὲ πολὺ ἐπὶ τοῦ Πολέμωνος καὶ τῆς Πυθοδωρίδος. Τὴν Ἀμισὸν οἱ Πολεμωνιακοὶ βασιλεῖς ἐκυβέρνησαν διὰ διοικητῶν ἢ τυράννων ἀποστελλομένων κατὰ καιρούς, οἱ ὁποῖοι προὐξένησαν εἰς αὐτὴν πολλὰ δεινοπαθήματα. Περισσότερον δὲ ἀπὸ ὅλους ἐκακοποίησε καὶ κατεδυνάστευσεν αὐτὴν ὁ τύραννος *Στράτων*. Εὐτυχῶς ἡ κατάστασις αὐτὴ δὲν διήρκεσε πέραν τῆς καταλύσεως τῆς δευτέρας τριανδρίας, τὴν ὁποίαν διέλυσεν ὁ Ὀκτάβιος διὰ τῆς περιφήμου ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίας, τῷ 31 π. Χ., καταστήσας ἐκποδὼν τοὺς δύο συνάρχοντάς του Ἀντώνιον καὶ Λέπιδον. Ὁ Ὀκτάβιος, σύμφωνα μὲ τὴν φιλελληνικὴν πολιτικήν του, ἀπέσπασε τὴν Ἀμισὸν ἀπὸ τὸ Πολεμωνιακὸν βασίλειον καὶ κατέστησε πόλιν αὐτονομουμένην μὲ ἐλεύθερον δημοκρατικὸν πολίτευμα, παρεχώρησε δὲ εἰς αὐτήν, καθὼς ἔπραξε καὶ ὁ Λούκουλλος, ἀρκετὴν ἔκτασιν γῆς, ἡ ὁποία ἔφθανε μέχρι τῆς Θεμισκύρας πρὸς ἀνατολάς. Εἶναι ἡ περίοικος αὐτὴ χώρα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνατολικῶς τῆς Ἀμισοῦ κειμένη, ἡ λεγομένη *Ἀμισηνή*, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ Θερμώδοντος ποταμοῦ καὶ εὐφορωτάτη. Εἰς αὐτὴν περιέχεται καὶ τὸ Ἀμαζόνιον πεδίον, ἡ μυθικὴ κατοικία τῶν Ἀμαζόνων.

Τὸ ἔτος 31 π. Χ. ἀπέβη ἱστορικὸν διὰ τὴν Ἀμισόν. Ὡς φαίνεται ἀπὸ μίαν ἐπιγραφὴν εὑρεθεῖσαν εἰς τὸ Πέργαμον, «ὁ δῆμος τῶν Ἀμισηνῶν καὶ οἱ συμπολιτευόμενοι Ρωμαῖοι» εἰς ἔνδειξιν τιμῆς ἀνέθηκαν εἰς τὸ ἱερὸν τῆς πόλεως ἐκείνης ἀφιέρωμα, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ὀκτάβιος, ὁ μετονομασθεὶς Αὔγουστος Καῖσαρ, καλεῖται «σωτὴρ καὶ κτίστης» τῆς Ἀμισοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀπεφασίσθη νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς ἀρχὴ τῆς ἐπισήμου χρονολογίας τῆς πόλεως. Διὰ τοῦτο τὰ νομίσματα τῆς Ἀμισοῦ μετὰ τὸ 31 π. Χ. καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς αὐτοκρατορικῆς περιόδου φέρουν τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀμισοῦ ἐλευθέρας» καὶ τὰ πλεῖστα μὲ χρονολογίαν τὴν ἀνωτέρω, καθὼς «ἔτος ρλ', ρμε', σζη', ρπδ' κτλ.» ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὰ μετὰ Χριστὸν ἔτη 99, 114, 237 καὶ 254. Μερικὰ δὲν ἔχουν χρονολογίαν.

Εἰς πολλὰ νομίσματα πλὴν τῆς σταθερᾶς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως «Ἀμισοῦ ἐλευθέρας ἔτος . . .», ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὑπάρχει τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος ἢ τὸ σταθερὸν διὰ μερικοὺς αὐτοκράτορας ἐπίθετον «σεβαστός» ἢ καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπίθετον, καθὼς «Ἀμισοῦ ἐλευθέρας — Σεβαστοῦ» (Αὐγούστου Καίσαρος), «Ἀμισοῦ ἐλευθέρας — Σεβαστός» (Τιβέριος), «Ἀμισοῦ ἐλευθέρας — Σεβαστός» (Κλαύδιος), «Ἀμισοῦ ἐλευθέρας — Θεοῦ Σεβαστοῦ» (Τραϊανοῦ), «Ἀμισοῦ ἐλευθέρας—Σεουῆρος Ἀλέξανδρος Σεβαστός», «Ἀμισοῦ ἐλευθέρας — Σεουῆρος Μαξιμῖνος», «Ἀμισοῦ ἐλευθέρας — Αὐτ. Κ. Αἴλιος Καῖσαρ Ἀντωνεῖνος», «Ἀμισοῦ ἐλευθέρας — Α. Κ. Π. Α. Οὐαλεριανός» κ.τ.λ. Τὰ πρὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων νομίσματα φέρουν ἐπιγραφὴν τὰ μὲν ἐπὶ τῆς Ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας «Πειραιῶν» ἢ «Πειραιῶς», τὰ δὲ μετανεώτερα διαφόρους μονογραφίας ἢ βραχυγραφίας ὀνομάτων ἀρχόντων τῆς πόλεως. Ἡ αὐτονομία τῆς Ἀμισοῦ διετηρήθη μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ἡ πόλις ἀπολαμβάνουσα ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ εἰρήνης διετέλεσεν εἰς ἐξαίρετον κατάστασιν καὶ ἀπέκτησε μεγάλην οἰκονομικὴν ἀνθηρότητα καὶ εὐτυχίαν, τὴν ὁποίαν δὲν διετάραξε καμμία καταστροφή. Ἡ πόλις κατὰ τύπους μὲν πολιτικῆς ἐξαρτήσεως ἀνῆκεν εἰς τὸ «κοινὸν» τῶν πόλεων τῶν ὑπαγομένων ἰς τὸν Βιθυνιακὸν Πόντον, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοδιοίκησιν ἐχαρακτηρίζετο καὶ ὡς ὁμόσπονδος τῶν Ρωμαίων. Ἐπιγραφὴ τῆς πόλεως Κλάρου τοῦ ἔτους 132 μ. Χ. ἤτοι «ἔτους ρξγ' τῆς ἐλευθερίας» ἀρχίζει διὰ τῶν λέξεων «Ἀμισοῦ ἐλευθέρας καὶ αὐτονόμου καὶ ὁμοσπόνδου Ρωμαίοις». Εὑρισκόμεθα δὲ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ φιλέλληνος αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ (117—138). Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Πλινίου, τὰς ὁποίας ἔγραψεν, ὅτε ἦτο διοικητὴς τῆς Βιθυνίας, μανθάνομεν καὶ μερικὰς λεπτομερείας περὶ τοῦ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς πόλεως.

Ἡ Ἀμισὸς ἐκυβερνᾶτο τότε ὑπὸ βουλῆς καὶ ἐκκλησίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν πρώτη εἶχε τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ἡ δὲ δευτέρα τὴν νομοθετικήν. Τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν διεχειρίζετο ὁ λεγόμενος ἔκδικος. Ἐπὶ πλέον ἀπόδειξιν τῆς πλήρους αὐτονομίας ἀποτελεῖ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ πολιτικοὶ σύλλογοι, ἀπηγορευμένοι πανταχοῦ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἦσαν ἐπιτετραμμένοι εἰς τὴν Ἀμισόν. Ἄλλας πληροφορίας περὶ τῆς πολιτείας τῆς πόλεως λαμβάνομεν ἀπὸ τὰς ἐπιγραφάς. Εἰς ἔμμετρον ἐπιτύμβιον ἐπιγραφὴν τῆς Σινώπης ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου (162—188) ἀναγινώσκονται: «Τίμησαν βασιλῆες... πιστεύσαντες ἐλευθερίην Ἀμισοῖο». Ὁ λαὸς ἦτο διῃρημένος εἰς φυλάς, πιθανῶς εἰς δέκα, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας, μία δὲ ἐκ τῶν φυλῶν ἡ *Σεβαστηὶς* ὤφειλε τὸ ὄνομά της εἰς τὸν ἐλευθερωτὴν τῆς πόλεως Αὔγουστον (Σεβαστόν). Ἐν ἐπιτυμβίῳ ἐπιγραφῇ τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος ἀναγινώσκομεν: «Μέκιος Ἰουλι | ανὸς ἐνθά | δε κῖμε ὡς | ἐτῶν κγ' | φυλῆς Σεβαστ | τηειδος ἐφη | βεύσας Δημέ | νου στεφανη | φοροῦντος. | Χαίρετε». Τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀστυνόμου τοῦ ἐπιβλέποντος τὰ ἤθη τῆς πόλεως ἦτο μέγα, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τινας περιστάσεις τὸ ὄνομά του πρὸς καθορισμὸν τῆς χρονολογίας. Τοῦτο πιστοῦται ἀπὸ κολοβωμένην ἐπιγραφὴν ἐπὶ τεμαχίου πλίνθου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναγινώσκεται αἱ λέξεις «Σειδονίο[υ] | ἐπὶ Φόρβαν[τος] ἀστυνόμο[υ]». Ἐξ ἑτέρας ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς τῶν πρὸ Χριστοῦ χρόνων, πιθανῶς τοῦ Γ' αἰῶνος, καθὼς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων, ἐξακριβοῦται τὸ ἀξιοσημείωτον γεγονός, ὅτι ἡ πολιτεία τῆς Ἀμισοῦ εἶχεν ἴδιον γραμματέα σημειογράφον, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον ἦτο ὅμοιον πρὸς τὸ ἔργον τῶν νεωτέρων στενογράφων. Ὁ ἀναφερόμενος σημειογράφος, Εὔλογος ὀνομαζόμενος, ἀπέθανε νεαρώτατος, μόλις 22 ἐτῶν. Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει ὡς ἑξῆς: «Εὔλογος Ἀμισηνῶν | σημειογράφος | ζήσας ἔτεσιν κβ' | ἐνθάδε κεῖμαι. | Χαίρετε παροδεῖται». Ὀνόματα πολιτῶν τῆς Ἀμισοῦ ἀναφέρονται πολλὰ εἰς ἐπιγραφὰς εὑρεθείσας ἐκτὸς τοῦ Πόντου, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὴν Ἀττικήν, ἀναμφιβόλως ἕνεκα τῶν πολλῶν σχέσεων τῆς πόλεως πρὸς τὰς Ἀθήνας, τὴν δευτέραν καὶ περισσότερον γνωστὴν μητρόπολιν. Τοιαῦτα ὀνόματα ἀναγινώσκονται *Ἑρμῶν Ἑρμωνος, Καλλίμαχος, Μνάσων Ἡγησίππου, Σάσας Ἀπολλοδώρου, Δάος Ἡρακλίδου, Δημήτριος Ἀλεξάνδρου, Μάης Μάου, Μάτιος Ἡρακλέωνος, Μηνᾶς Μηνᾶ, Νικηφόρος Ἀττικοῦ, Σάτυρος, Σωτήρ*, γυναικῶν δὲ *Γλαύκη, Ἐλπὶς Εὐτύχου, Ἐρώτιον Ἀπολλωνίου, Ἰρήνη Δημητρίου*. Τὰ ὀνόματα *Σάσας, Δάος, Μάης* φαίνονται ξένα, ἀνήκοντα εἰς ἐξελληνισμένους κατοίκους τῆς πόλεως. Εἰς ἐπιγραφὴν τοῦ Ὠρωποῦ φαίνεται ὁ *Νουμήνιος Διονυσίου Ἀμισηνὸς* τιμώμενος διὰ τοῦ τίτλου τοῦ προξένου, κατόπιν ψηφίσματος τῆς πόλεως, εἰς δὲ τὸ ἱερὸν τῆς Δήλου φαίνονται ἀπεσταλμένοι πρὸς ἐκτέλεσιν θυσίας καὶ προσφορὰν ἀναθημάτων ὁ *Δορύλαος Φιλαιτέρου* καὶ *Γάιος Ἑρμαίου* ἀνήκοντες εἰς τὸ προσωπικὸν τῆς αὐλῆς τοῦ Μιθραδάτου.

Ἐξετάζοντες τὴν Ἀμισὸν καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν κατοίκων μέχρι τέλους τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος δὲν βλέπομεν διαφορὰν ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐνδόξους ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Καὶ ἐνταῦθα ἐκαλλιεργήθησαν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι. Ὁ Στράβων ἀναφέρει ἄνδρας ἀξίους μνήμης διὰ τὴν παιδείαν των τοὺς μαθηματικοὺς *Δημήτριον τὸν Ραθηνοῦ* καὶ *Διονυσόδωρον*, γραμματικὸν δὲ τὸν περίφημον *Τυραννίωνα*, τοῦ ὁποίου καὶ ὁ ἴδιος ὑπῆρξε μαθητής. Ὁ Τυραννίων εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ γίνῃ μάρτυς τῆς καταστροφῆς τῆς πατρίδος του τῷ 70 π. Χ. καὶ ἀκόμη μεγαλύτερον ἀτύχημα νὰ συγκαταλεχθῇ μεταξὺ τῶν ἐξανδραποδισθέντων Ἀμισηνῶν. Ὁ στρατηγὸς τοῦ Λουκούλλου Μουρήνας ἐξηγόρασεν αὐτὸν ἀπὸ τὸν Ρωμαῖον στρατιώτην, ὅστις ἦτο ὁ κύριός του, καὶ τοῦ ἀπέδωσε τὴν ἐλευθερίαν. Τὴν πρᾶξιν αὐτὴν τῆς ἐξαγορᾶς ἔψεξεν ὁ Λούκουλλος, διότι ἐσήμαινεν ἐπισήμως ὑπάρχουσαν τὴν κατάστασιν τῆς δουλείας. Δὲν ἔπρεπε νὰ ἐξαγορασθῇ ὁ Τυραννίων καὶ κατόπιν νὰ ἀφεθῇ ἐλεύθερος, ἀλλὰ ἐξ ἀρχῆς ἔπρεπε νὰ γίνῃ τοῦτο, χωρὶς νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀνδράποδον. «Οὐ γὰρ ἠξίου Λούκουλλος ἄνδρα διὰ παιδείαν ἐσπουδασμένον δοῦλον γενέσθαι πρότερον, εἶτ' ἀπελεύθερον. Ἀφαίρεσις γὰρ ἦν τῆς ὑπαρχούσης ἡ τῆς δοκούσης ἐλευθερίας δόσις», λέγει ὁ Πλούταρχος. Τὰ δὲ ἀντικείμενα τῆς τέχνης, τὰ ὁποῖα ἡ ἀρχαιολογία ἀνεκάλυψε καὶ ἐξακολουθεῖ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν νὰ ἀνακαλύπτῃ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως, μαρτυροῦν καλλιτεχνικὴν πρόοδον ἀξίαν πολλοῦ θαυμασμοῦ. Καὶ ἐδῶ οἱ τάφοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἱκανοποιοῦν τὴν δίψαν τοῦ ἀρχαιολόγου καὶ ἐξεγείρουν πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον του. Ὑπάρχουν πολλοὶ τάφοι ἐσκαμμένοι μέσα εἰς βράχους. Τοιοῦτοι τάφοι εὑρισκόμενοι εἰς πολλὰ μέρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦσαν ὡρισμένοι διὰ πλουσίους καὶ ἄρχοντας κατ' ἀνάγκην, ἕνεκα τῆς πολυδαπάνου ἐργασίας πρὸς κατασκευήν των. Πλὴν τούτων ὑπάρχουν οἱ κοινοὶ τάφοι, εἰς τοὺς ὁποίους εὑρίσκονται κατὰ κανόνα εἰς τοὺς πόδας τοῦ νεκροῦ ἀγγεῖα πήλινα καὶ ὑάλινα, πάντοτε δὲ καὶ νομίσματα τῆς πόλεως. Μερικὰ κοσμήματα, τὰ ὁποῖα ἐστόλιζαν τοὺς νεκρούς, ἐξεγείρουν τὸν πόθον τῶν ἐρευνητῶν τῆς ἀρχαιότητος. Ἀρκεταὶ ἀπὸ τὰς ἐπιτυμβίους πλάκας κοσμοῦνται μὲ ἀναγλύφους παραστάσεις τῶν ταφέντων, καθὼς ἡ ἐπιτύμβιος στήλη ἡ φέρουσα τὴν εἰκόνα ῥήτορος ἢ φιλοσόφου φαλακροῦ, ὁ ὁποῖος παρεστάθη κρατῶν εἰς

Ἐπιτύμβιος ἀνάγλυφος παράστασις εὑρεθεῖσα ἐν Ἀμισῷ.

Digitized by Google

τὴν χεῖρα βιβλίον. Ἔργα τέχνης ἐξαιρετικῆς ἀξίας εὑρεθέντα εἰς τὸ γόνιμον εἰς ἀρχαιότητας ἔδαφος τῆς Ἀμισοῦ εὑρίσκονται σήμερον εἰς διάφορα μουσεῖα. Μεταξὺ τούτων ἐξέχουν ὁ ἐξ ὀρειχάλκου ἀθλητὴς τοῦ μουσείου Κωνσταντινουπόλεως, ἡ προτομὴ τοῦ Περσέως τῆς συλλογῆς τοῦ Warocqué καὶ αἱ ὡραῖαι ἀνάγλυφοι παραστάσεις αἱ εὑρισκόμεναι ἀπὸ τοῦ 1896 εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον. Καλλιτεχνικὴν ἀξίαν ἔχουν καὶ τὰ νομίσματα τῆς Ἀμισοῦ, ἡ ὁποία μόνη καθ' ὅλην τὴν ποντικὴν καὶ μεγάλην Καππαδοκίαν εἶχε νομισματοκοπεῖον, καθ' οὓς χρόνους εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν περσικὴν κυριαρχίαν. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον προξενεῖ κατάπληξιν, εἶναι ἡ μεγίστη ποσότης τῶν νομισμάτων, ἀπαντωμένη εἰς πολλοὺς τύπους εἰς τὰ σημερινὰ ἐρείπια καὶ εἰς ὅλα τὰ περίχωρα τῆς Ἀμισοῦ. Τοῦτο μαρτυρεῖ ἄφθονον πλοῦτον διατηρούμενον καὶ ἀνανεούμενον μετὰ τὰς κατὰ καιροὺς καταστροφὰς ὑπὸ ἀκμαιοτάτου ἐμπορίου. Ἡ εὐημερία τῆς Ἀμισοῦ ἦτο ἀποτέλεσμα καὶ τῆς εὐφορίας τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ζωηρότητος τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, ὅπως δὲ καὶ τώρα, ἡ ἔκτασις καὶ ἡ ζωηρότης τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τῆς Ἀμισοῦ ὠφείλετο εἰς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν της καὶ ὄχι εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ λιμένος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐκτεθειμένος εἰς τοὺς βορείους καὶ βορειοανατολικοὺς ἀνέμους. Αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Ἀμισοῦ, τῶν ὁποίων αἱ περισσότεραι εἶναι ἐπιτύμβιοι, ἐκτείνονται καθὼς καὶ ἡ ζωὴ τῆς πόλεως εἰς μακρὰν σειρὰν αἰώνων, ἀπὸ τοῦ Γ′ π. Χ. μέχρι τοῦ ΙΑ′ μ. Χ. Τὸ ἀρχαιότατον ἐπιγραφικὸν μνημεῖον εἶναι ἐπιτύμβιος ἐπιγραφὴ ἐπὶ λευκῆς μαρμαρίνης πλακὸς ἔχουσα μορφὴν ἀρχαϊκῆς ἁπλότητος.

Εὐάνθης Ἁγίου | Δημήτριος Ἁγίου
Ἀρτὴ Ὀλύμπου | Εὐάνθου γυνὴ
Μάτα Ὀλύμπου | Δημητρίου γυνή·

Ὁ Εὐάνθης καὶ ὁ Δημήτριος, υἱοὶ τοῦ Ἁγίου, ἔλαβον συζύγους τὰς ἀδελφὰς Ἀρτὴν καὶ Μάταν, θυγατέρας τοῦ Ὀλύμπου. Τὰ ξενικὰ ὀνόματα *Ἀρτὴ* καὶ *Μάτα*, καππαδοκικὰ ἢ περσικά, μαρτυροῦν τὸν στενὸν συγχρωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς παλαιοὺς κατοίκους. Ἐνταῦθα βέβαια πρόκειται περὶ Ἑλληνίδων τὸ γένος, τοὐλάχιστον ἐκ πατρός, ὡς μαρτυρεῖ τὸ Ὄλυμπος, ἀλλὰ ὀνομάτων ξένων. Ἐκ τοῦ σχήματος τῶν κεφαλαίων γραμμάτων ἡ ἐπιγραφὴ φαίνεται τῶν ἀρχῶν τοῦ Γ′ π. Χ. αἰῶνος, ὅτε ἡ ἑλληνικὴ ἀποικία ἦτο ἀκόμη ἀνεξάρτητος. Ἡ ἑπομένη ἐπιγραφὴ ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς ἐντειχισμένης εἰς τὸ τεῖχος τῆς αὐλῆς τοῦ μητροπολιτικοῦ οἰκήματος Ἀμισοῦ ἐποιήθη εἰς ἑξάμετρον κατὰ τὸν Β′ π. Χ. αἰῶνα:

Πρώτη νυμφίον ἴδεν | ἐν ἀγκαλίδησι γυναικὸς
ὀρθρογόη καὶ χῆρον | ὑποστρέψασα χελειδών.
Τοὔνεκ' Ἐπιφανία, ἐφ' ὅσον | χρόνος ἐστὶν ἐμεῖο,
τλήσομε, | καὶ γὰρ ἔοικεν ὑπ' ὀφρύσι δά | κρυα λείβειν.

Προκειμένου περὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἡμερότητος τῶν ἠθῶν τῶν Ἀμισηνῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ἐπίδρασιν τῆς τραχύτητος τῶν ἠθῶν τῶν συνοίκων βαρβάρων καὶ τῶν κατακτητῶν Ρωμαίων. Τοῦτο εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον εὐεξήγητον, καθόσον ἡ πόλις εἶχε κατοίκους καὶ πολλοὺς βαρβάρους ἢ παροδικῶς διαμένοντας ἢ καὶ μονίμως κατοικοῦντας. Αἰτία τούτου ἦτο ἡ γεωγραφικὴ θέσις αὐτῆς διὰ τῆς ὁποίας διεξήγετο ἡ συγκοινωνία τῆς Καππαδοκίας πρὸς τὸν Εὔξεινον Πόντον καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ διενηργεῖτο μέγα ἐμπόριον διαμετακομιστικόν. Τοιουτοτρόπως, ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς βλέπομεν ὅτι ἡ θέσις τῶν δούλων δὲν ἦτο οἰκτρὰ καὶ ὅτι οἱ δεσπόται ἐδείκνυον πρὸς αὐτοὺς ἡμερότητα καὶ μετὰ θάνατον, ἀφ' ἑτέρου παρατηροῦμεν τοὺς αἱματηροὺς ἀγῶνας τῶν ρωμαϊκῶν ἀμφιθεάτρων. Εἰς ἐπιτύμβιον στήλην δούλου τῶν τελευταίων αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐχαράχθη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

Τὸ πρῶτον
Χαίροις ὁ ἀναγνοὺς τὴν στηλίδα ταύτην.
Εὐτυχίην ἐν βροτοῖσιν αὐχ[ῶ] τοῦτο μόνον.
Ἔζησα γὰρ ὅσον με Μοῖρ' ἐδί | δου χρόνον
ὁσίως ἀληθεύων πᾶσι πρός τε δεσπότας.
Ἰταλὸς ἐγὼ ὁ ταχέως νήπια λιπὼν
. . . .

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι κολοβή. Τοῦτο φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν ἐπίτιτλον «τὸ πρῶτον». Ἠκολούθει κατόπιν καὶ δεύτερον μέρος μὲ τὸν τίτλον πιθανῶς «ἄλλο» ἢ «ἕτερον». Ὁ δοῦλος ἦτο Ἰταλός, ἐτιμήθη δὲ μετὰ θάνατον ἀπὸ τοὺς δεσπότας του, διότι ὑπῆρξε καλὸς καὶ πρὸ πάντων φιλαλήθης πρὸς αὐτούς. Οἱ ἀγῶνες τῶν μονομάχων, καθὼς φαίνεται ἀπὸ πολλὰς ἐπιγραφάς, εἶναι συνήθεις εἰς τὴν Ἀμισὸν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τοῦ Πόντου. Ὅσον καὶ ἂν οἱ Ἕλληνες ᾐσθάνθησαν πάντοτε ἀπέχθειαν ἰσχυρὰν πρὸς τοὺς δημοσίᾳ ὠργανωμένους φόνους, ἡ πολιτικὴ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ηὐνόησε καὶ ἐπεδίωξε τὴν ἐξάπλωσιν τῶν αἱματηρῶν θεαμάτων μέχρι τῶν τελευταίων ἐπαρχιῶν. Οἱ κατὰ τόπους Ρωμαῖοι διοικηταὶ κατήρτιζαν εἰδικοὺς θιάσους, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ δίδουν παραστάσεις μονομαχιῶν. Οἱ θίασοι οὗτοι ἐκαλοῦντο *οἰκογένειαι μονομαχικαὶ* (familiæ gladiatorum), περιλαμβάνοντες μέλη οἱασδήποτε ἐθνικότητος. Εἰς ἐπιτύμβιον στήλην φέρουσαν ἀνάγλυφον παράστασιν δύο μονομάχων, ἡ ὁποία εὑρέθη εἰς τὴν Ἀμισὸν τῷ 1907 καὶ εὑρίσκεται σήμερον εἰς τὸ μουσεῖον τῶν Βρυξελλῶν, ἐχαράχθη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

Ἐνθάδε νεικήσας κεῖμαι Διόδωρος | ὁ τλήμων.
Ἀντίπαλον ρήξας | Δημήτριον οὐκ ἔκτανον εὐθύς, |
ἀλλά με Μοῖρ' ὀλοὴ καὶ σουμμάρου δόλος αἰνὸς
ἔκτανον, ἐκ δὲ | φάους ἤλυθον εἰς Ἀΐδην.
[*Κεῖ*]μαι δ' ἐν γαίῃ αὐτοχθόνων, ἠδὲ μ' ἔ | θαψεν
ἔνθα φίλος ἀγαθὸς εὐσε | βίης ἕνεκεν.

Ἡ ἔννοια τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι σαφής. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ὁ ἡττημένος καὶ εἰς τὴν γῆν κατακείμενος μονομάχος ἐσήκωνε τὸ χέρι ὡς σημεῖον πλήρους ὑποταγῆς διὰ νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τοῦ νικητοῦ ἀντιπάλου τὴν σωτηρίαν τῆς ζωῆς, τοῦ ἦτο τελείως ἀπηγορευμένον κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς μονομαχίας νὰ κάμῃ οἱανδήποτε κίνησιν διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου ὑπεροχήν. Ἐκ τῶν ἀναφερομένων μονομάχων ὁ ἡττημένος Δημήτριος καταχρασθεὶς τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ νικητοῦ Διοδώρου τοῦ κατέφερεν εἰς κατάλληλον στιγμὴν κτύπημα θανατηφόρον. Ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως ἀξία σημειώσεως εἶναι ἡ λέξις *σούμμαρος*. Ἴσως πρόκειται περὶ τεχνικοῦ ὅρου συνήθους εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν μονομάχων, ὅστις καθὼς τόσαι ἄλλαι λέξεις εἰσήχθη ἐκ τῆς λατινικῆς εἰς τὴν ἑλληνικήν.

Ἐπὶ Βυζαντίου καὶ τουρκοκρατίας. — Ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς Ἀμισοῦ καθὼς διεμορφώθη ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅτε καταλυθείσης τῆς αὐτονομίας της ἀφωμοιώθη διοικητικῶς πρὸς τὰς λοιπὰς πόλεις τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Ἐν τῷ Συνεκδήμῳ τοῦ Ἱεροκλέους καταλέγεται ἡ πόλις μεταξὺ τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Ἑλενοπόντου, ἐπαρχίας ἀποσπασθείσης ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐκ τοῦ Πολεμωνιακοῦ Πόντου, τὸν ὁποῖον ἀπετέλουν ὀκτὼ πόλεις αἱ ἑξῆς, Ἀμάσεια, Ἴβωρα, Εὐχάϊτα, Ζῆλα, Ἄνδραπα, Σινώπη, Ἀμισὸς καὶ Λεοντόπολις. Βραδύτερον κατὰ τὴν εἰς στρατιωτικὰς περιφερείας γενομένην διαίρεσιν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἡ Ἀμισὸς ὑπήγετο διοικητικῶς εἰς τὴν τρίτην λεγομένην Καππαδοκίαν, ἡ ὁποία ὠνομάζετο Θέμα Ἀρμενιακὸν περιλαμβάνουσα τὰς πόλεις Ἀμάσειαν, Ἴβωρα, Ζάλιχον, Ἄνδραπα, Ἀμισόν, Νεοκαισάρειαν καὶ Σινώπην. Οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι σπανίως ἀναφέρουν τὴν Ἀμισόν, κατὰ κανόνα δὲ μεταχειρίζονται τὸν νεώτερον τύπον τοῦ ὀνόματος *Ἀμινσός*, ὁ ὁποῖος εἶναι ἄγνωστον πῶς καὶ πότε ἐγεννήθη. Ὁ παράδοξος αὐτὸς τύπος συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ὑποπέσουν εἰς μερικὰς πλάνας οἱ βυζαντινολόγοι. Τοιουτοτρόπως δὲν ἀνεγνώσθησαν κατ' ἀρχὰς καλῶς αἱ ἐπιγραφαὶ δύο μολυβδίνων σφραγίδων. Ἐπὶ τῆς μιᾶς, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν Λέοντος τοῦ σοφοῦ (886—912), ἀναγινώσκονται «κουβουκ(λήσιος), ὡριάρ(ιος) Ἀμηνσοῦ». Ὁ δημοσιεύσας αὐτὴν Παντσέγκο ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ ρωσικοῦ Ἰνστιτούτου Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1903 (13, 230) ἀνέγνωσε *Ἀμνησοῦ* καὶ ἐνόμισεν ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (ἐν Ὀδυσσ. τ. 188) ἀναφερομένης πόλεως τῆς Κρήτης *Ἀμνισοῦ*, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Στράβων εἰς τὰ Γεωγραφικά του λέγει «Μίνω δέ φασιν ἐπινείῳ χρήσασθαι τῇ Ἀμνισῷ, ὅπου τὸ τῆς Εἰλειθυίας ἱερόν» (10,4,8). Ἐπὶ τῆς ἑτέρας, ἡ ὁποία εἶναι τοῦ Ι′ ἢ τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος, ὁ Schlumberger ἀνέγνωσε «Χρηστοφόρῳ β[ασιλικῷ] κουμ[ε]ρκηχρήῳ. Ἀμήν», ἐνῷ πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ «Χρηστοφόρῳ β(ασιλικῷ) κουμ(ε)ρκηαρήῳ Ἀμην[σοῦ]». Τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἑρμηνείαν τῶν σφραγίδων ἔκαμεν ὁ Anderson. Τὸ ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἀμισὸν *ὡριάριος*, ἤτοι διευθυντὴς τῶν δημοσίων σιταποθηκῶν καὶ *κουμερκιάριος*, καθὼς ἐλέγετο ὁ τελώνης, τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ὁ λιμὴν τῆς πόλεως ἐξηκολούθει νὰ ἔχῃ τὴν ἐμπορικήν του σπουδαιότητα κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον. Περὶ τὸ 860 ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Γ′ ἡ Ἀμισὸς ὑπέστη λεηλασίαν καὶ αἰχμαλωσίαν ὑπὸ τῶν Ἀράβων τῆς Μεσοποταμίας. Ὁ στρατηγὸς αὐτῶν Ἄμερ ὁδηγῶν 40,000 στρατοῦ διῆλθε τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀρμενίαν πορθῶν καὶ αἰχμαλωτίζων διὰ τὴν ἔλλειψιν καὶ τῆς παραμικρᾶς ἀντιστάσεως ἐκ μέρους τῶν Βυζαντινῶν. Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀμισὸν διέταξε, καθὼς ἄλλοτε ὁ Ξέρξης, νὰ μαστιγώσουν τὴν θάλασσαν, διότι διέκοψε τὴν νικηφόρον πρὸς τὰς ἐμπρὸς πορείαν του. Κατὰ τοῦ Ἄμερ ἐστάλη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ στρατηγὸς Πετρωνᾶς, ὅστις συνάψας μάχην πλησίον τῆς Ἀμισοῦ ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν ἀληθῆ πανωλεθρίαν, μόλις κατορθώσαντα νὰ διαφύγῃ μὲ μικρὸν μέρος τοῦ στρατοῦ.

Μετὰ τὸν διαμελισμὸν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους τῷ 1204, κατόπιν τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων, ἡ πολιτικὴ κατοχὴ τῆς Ἀμισοῦ ὑπῆρξεν ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον ἀμφίβολος. Ὁ φρούραρχος καὶ διοικητὴς αὐτῆς *Σάββας* ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον ἡγεμόνα ἔχων πεποίθησιν εἰς τὴν καλὴν ὀχύρωσιν καὶ τοὺς πολλοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς πόλεως. Ἡ Ἀμισὸς μετὰ τὸν Γαλατᾶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ὁ μεγαλύτερος ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Ἀνατολῆς. Δι' αὐτοῦ συνεδέετο τὸ κράτος τῶν Σελτσούχων Τούρκων, τὸ ὁποῖον εἶχε πρωτεύουσαν τὸ Ἰκόνιον, πρὸς τὰς λοιπὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς, τὰς περιβρεχομένας ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Τὴν ἐμπορικὴν σημασίαν αὐτῆς εἶχαν ἐννοήσει καλῶς καὶ οἱ Τοῦρκοι, οἱ ὁποῖοι πολὺ ἐνωρὶς ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος ἵδρυσαν ἐμπορικὰς ἀποθήκας ἔξω τῆς πόλεως εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς ἀνατολάς. Ὁ ἐμπορικὸς αὐτὸς συνοικισμὸς κατὰ μικρὸν διὰ τῆς προσελεύσεως καὶ μονίμου ἐγκαταστάσεως καὶ ἄλλων Τούρκων μετεβλήθη εἰς πραγματικὴν κοινότητα ἀνεξάρτητον ἐντελῶς ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς διοικήσεως. Τὴν νέαν αὐτὴν πόλιν ὠνόμασαν οἱ Τοῦρκοι *Σαμψὸν* ἢ *Σαμψοὺν* κατὰ παραφθορὰν ἐκ τῆς φράσεως «*εἰς Ἀμισόν*». Ὁ δεύτερος τύπος εἶναι σπανιώτερος. Ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς τουρκοπόλεως ὠνομάσθη καὶ ἡ ἑλληνικὴ πόλις *Σαμψόν*. Ἡ ἐπικράτησις τοῦ νέου ὀνόματος συνέβη πολὺ ἐνωρίς, τὸ δὲ λεγόμενον ὅτι τὸ τουρκικὸν ὄνομα ἀναφέρεται πρῶτον κατὰ τὸν ΙΔ′ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἄραβος γεωγράφου Ἀβουλφεδὰ δὲν εἶναι ἀκριβές, διότι ἤδη ὁ χρονογράφος Γεώργιος Ἀκροπολίτης, ὁ ζήσας κατὰ τὸν ΙΓ′ αἰῶνα, ἀναφέρει τὸ ὄνομα Σαμψὸν λέγων «ἕτερος δὲ Σάββας τοὐπίκλην τοῦ ἄστεως ἐδέσποζε τοῦ Σαμψών». Τὸ ὄνομα ἐπρόκειτο νὰ ἔχῃ καὶ ἄλλας περιπετείας. Εἰς τοὺς φραγκικοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας (Cartes Pisanes, Cartes Catalanes) ἀναφέρεται ὑπὸ τοὺς τύπους *Σιμισό, Σιμισά, Σινουσός*, ὑπὸ τοῦ Τραπεζουντίου χρονογράφου Μιχαὴλ Παναρέτου ζήσαντος τὸν ΙΔ′ αἰῶνα ὑπὸ τὸν τύπον ὁ *Ἀμινσοῦς* ἐκ συμφυρμοῦ τῶν τύπων *Ἀμινσὸς* καὶ *Σαμψοὺν* (ἔκδ. *Tafel* σ. 367), τέλος δὲ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους *Σαμψοῦς* καὶ *Σαμψοῦντα* κατὰ τὸ *Κερασοῦς - Κερασοῦντα* καὶ *Τραπεζοῦς-Τραπεζοῦντα*. Εἰς συναξάριον ἁγίου φέρεται καλουμένη τουρκιστὶ καὶ *Ἐμὴδ* ἄγνωστον πῶς καὶ διατὶ (ἴδε κατωτέρω). Ἡ νέα τουρκόπολις ταχέως αὐξηθεῖσα ἤδη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάνου τοῦ σελτσουκικοῦ κράτους τοῦ Ἰκονίου Ρουκνεδδὶν κατὰ τὸν ΙΒ′ αἰῶνα ἀπετέλεσε τὸ ὅριον τῶν ἐν Πόντῳ βυζαντινῶν κτήσεων. Ἡ παλαιὰ Ἀμισὸς ἡ κατεχομένη ὑπὸ τοῦ Σάββα ὑπῆρξεν ἡ μόνη πόλις τοῦ Πόντου, ἡ ὁποία δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζοῦντος. Ὁ ἱδρυτὴς τοῦ νέου κράτους τοῦ Πόντου *Ἀλέξιος Α′ Κομνηνὸς* (1204—1222) τὸν μὲν ἀδελφόν του Δαβὶδ ἔστειλε κατὰ τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως, αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας, αὐτὸς δὲ ἐπολιόρκησε τὴν Ἀμισόν. Αἱ κατακτητικαὶ τάσεις τοῦ Ἀλεξίου εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν συμμαχίαν τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως καὶ τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου ἐναντίον του, διότι ἐξ ἴσου ἐκινδύνευαν καὶ τὰ συμφέροντα τῶν Τούρκων. Τὴν ἅλωσιν τῆς Ἀμισοῦ ἐνόμιζον οὗτοι ὡς ἄμεσον ἀπειλὴν κατὰ τῆς ἰδικῆς των κτήσεως καὶ ἀναπόφευκτον καταστροφὴν τῶν οἰκονομικῶν των συμφερόντων, διὰ τοῦτο ὅτε ὁ Ἀλέξιος Α′ ἐμφανισθεὶς πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Σάββαν νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν πόλιν, καθὼς ἔκαμαν οἱ ἄλλοι ἔπαρχοι τοῦ Πόντου, καὶ μετὰ τὴν ἄρνησίν του ἤρχισε τὴν πολιορκίαν, προθύμως συνεμάχησαν μὲ τοὺς Ἕλληνας. Ὁ πόλεμος κατέληξεν εἰς τὴν ἧτταν τοῦ Ἀλεξίου. Ὁ ἀδελφός του Δαβὶδ ἐνικήθη κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ Λασκάρεως, ὁ στρατηγός του Συναδηνὸς συνελήφθη αἰχμάλωτος, ὁ δὲ στρατὸς ἐτράπη εἰς ἄτακτον φυγήν, αὐτὸς δὲ πολιορκῶν τὴν Ἀμισὸν δὲν κατώρθωσε τίποτε. Ἡ ὀχυρότης τῆς πόλεως συνεκράτησεν αὐτὸν ἀρκετὸν χρόνον, ὥστε προλαβὼν ὁ σουλτάνος τοῦ Ἰκονίου κατέφθασε μὲ μεγάλας δυνάμεις πρὸς σωτηρίαν καὶ τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας Ἀμισοῦ καὶ ὁ Ἀλέξιος εὑρεθεὶς μεταξὺ δύο ἐχθρῶν ἐνικήθη ὁλοσχερῶς, μόλις δὲ διέφυγε τὴν αἰχμαλωσίαν μὲ ἓν μέρος τοῦ στρατοῦ. Τοιουτοτρόπως ἐσώθη ἡ Ἀμισός, ἐὰν πρέπῃ νὰ ὀνομάσωμεν σωτηρίαν τὸ ὅτι πόλις ἑλληνικὴ αὐτὴ δὲν ὑπήχθη εἰς κράτος ἑλληνικόν. Ὁπωσδήποτε οἱ Ἀμισηνοὶ βλέποντες, ὅτι διετήρησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των χάρις εἰς τὴν γενναιότητα τοῦ Σάββα καὶ τὴν συμμαχίαν τῶν Τούρκων, ὑπήκουον μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν εἰς αὐτὸν τόσον μᾶλλον καθ' ὅσον, μὴ ἔχοντες πεποίθησιν εἰς τὴν εἰλικρίνειαν τῶν Τούρκων, ἐκ τῆς στρατηγικῆς ἱκανότητος αὐτοῦ ἤλπιζαν τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος των ἀπὸ νέους κινδύνους. Τῷ ὄντι ἡ κατοχὴ καὶ τῆς ἑλληνικῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων θὰ ἦτο μέγα στήριγμα τῆς ὁριστικῆς καὶ ἀδιαφιλονικήτου κυριαρχίας των ἐπὶ τοῦ μεγαλυτέρου ἐμπορικοῦ λιμένος τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὁ ὁποῖος ἀπετέλει τὸ ἐπίνειον ὅλου σχεδὸν τοῦ κράτους των. Τὰς ὀρέξεις τῶν Τούρκων προέβλεπεν ὁ Σάββας· ἐπειδὴ δὲν εἶχε πεποίθησιν εἰς τὰς ἰδικάς του δυνάμεις, ὅσον καὶ ἂν καλῶς ἦτο ὠχυρωμένη ἡ πόλις, διὰ τοῦτο ἔγινεν ἑκουσίως ὑποτελὴς εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας Θεόδωρον Λάσκαριν, ὁ ὁποῖος ἠμποροῦσε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν Ἀμισὸν ὄχι μόνον κατὰ τοῦ Ἀλεξίου τῆς Τραπεζοῦντος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου. Εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς ἐνίσχυσε τὸν Σάββαν καὶ τὸ σημαντικὸν γεγονός, ὅτι ὁ Λάσκαρις μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Δαβὶδ καταλαβὼν τὴν Ἡράκλειαν καὶ ὅλην τὴν βόρειον Παφλαγονίαν, πλὴν

Digitized by Google

τῆς Σινώπης, ἐγειτόνευεν ἤδη ἀπὸ τὸ 1211 μὲ τὴν Ἀμισόν. Ἡ ἐπικυριαρχία τοῦ Λασκάρεως μετεβλήθη εἰς πραγματικὴν κατοχὴν ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοκρατόρων καὶ ἡ πόλις ἀνακτηθείσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1261, ἀπετέλεσε μέρος τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ὅριον μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζοῦντος. Ἡ κατοχὴ ὅμως αὐτὴ δὲν διήρκεσε πολλὰ ἔτη. Οἱ Σελτσοῦκοι Τοῦρκοι, καλῶς ἐγκατεστημένοι εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν, τὴν κατέλαβον ὁριστικῶς λήγοντος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ἡ πληροφορία τοῦ Νικήτα Χωνιάτου, ὅτι ἡ Ἀμισὸς κατείχετο ὑπὸ τῶν σουλτάνων τοῦ Ἰκονίου πολὺ προτύτερα κατὰ ἕνα αἰῶνα ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαὰκ Ἀγγέλου (1185—1195) καὶ ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ διὰ νὰ ἐκδικηθοῦν αὐτοὺς ἐνήργουν πειρατείαν εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον ἐπὶ τῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα κατέπλεαν εἰς τὸν λιμένα της, ἀφορᾶ προφανῶς εἰς τὴν νέαν τουρκόπολιν, τῆς ὁποίας τὴν κατοχήν, ἀφοῦ ἐπέτρεψαν τὴν ἵδρυσιν, οὐδέποτε ἠμποροῦσαν νὰ ἀμφισβητήσουν οὗτοι. Ὑπὸ τοὺς Σελτσούκους ἡ Ἀμισὸς διετέλεσε μέχρι τοῦ 1392, ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Βαγιαζίτ, σουλτάνου νέου κράτους μουσουλμανικοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, λεγομένου τῶν Ὀσμανλίδων Τούρκων ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἱδρυτοῦ Ὀσμάν. Εἶναι τὸ κράτος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κατέλυσε καὶ τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν τῷ 1453 καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν τῶν Κομνηνῶν τοῦ Πόντου τῷ 1461. Ἐπὶ τῶν Τούρκων ἡ Ἀμισὸς ὑπέστη λεηλασίας καὶ καταστροφὰς τῷ 1401 ἀπὸ τὰς ἀγρίας μογγολικὰς ὀρδὰς τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ Ταμερλάνου, ὅστις εἰς τὴν περίφημον μάχην τῆς Ἀγκύρας τῷ 1402 ἐπὶ κεφαλῆς 600,000 Ταταρων κατενίκησε καὶ συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν Βαγιαζίτ, τὸν ὁποῖον ἔκλεισεν ἐντὸς κλωβίου.

Ἄλλας συμφορὰς ἐπὶ τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας ὑπέστη ἡ Ἀμισὸς ἀπὸ τοὺς Κοζάκους πειρατάς, οἱ ὁποῖοι κατερχόμενοι μὲ πειρατικὰ πλοῖα ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Βορυσθένους καὶ Ταναΐδος ἐλεηλάτουν τὰ παράλια τοῦ Πόντου. Ἐπὶ τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἵδρυσαν εἰς τὴν Ἀμισὸν ἐμπορικὴν κοινότητα καὶ οἱ Γενουάται, ἡ ὁποία προώδευσε καὶ κατέστη ἀξιόλογος ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις. Περὶ πολιτικῆς κατοχῆς τῆς πόλεως ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας τῆς Γενούης δὲν δύναται βέβαια νὰ γίνῃ λόγος, τὸ δὲ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Δούκα, ὅτι «ἐπεὶ ἡ Γενούα δημοκρατικῶς ἄρχεται....σύνηθές ἐστι κατ' ἔτος ἢ καὶ πλείονα καιρὸν στέλλειν ὀφφικιαλίους εἰς τὰ τῆς ἑώας μέρη ἐν ταῖς ὑπὸ τὴν Γενούαν πόλεσιν, οἷον ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ, ἐν ταύτῃ τῇ Φωκαίᾳ, ἐν τῷ Γαλατᾷ, ἐν τῇ Ἀμισῷ, ἐν τῇ Ἀμάστριδι» σημαίνει αὐτονομίαν αὐτῆς τῆς ἐμπορικῆς κοινότητος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἀντιπροσώπου τῆς δημοκρατίας. Οἱ χρόνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναφέρεται ὁ Δούκας, συμπίπτουν μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου (1423—1448).

Μετὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἤρχιζε νὰ παρακμάζῃ ἡ ἀρχαία Ἀμισὸς καὶ ἐγκαταλειπομένη ἀπὸ τοὺς κατοίκους νὰ ἐρημώνεται. Πρὸς μεσημβρίαν τῆς νέας τουρκοπόλεως, εἰς ἀπόστασιν δύο χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν παραλίαν καὶ ἐπὶ λόφου ἔχοντος ὕψος ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ἑκατὸν μέτρων, ἤρχισε νὰ σχηματίζεται νέος συνοικισμὸς ἑλληνικὸς ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς παλαιᾶς πόλεως. Ἡ νέα πολίχνη ὠνομάσθη *Ἄνω Ἀμισὸς* ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *Κάτω Ἀμισὸν* τὴν μεταγενεστέραν τουρκόπολιν. Ἡ Ἄνω Ἀμισὸς ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της παρέχει θέαν λαμπρὰν ἀληθῶς πρὸς τὴν κάτω πόλιν καὶ τὸν ἀχανῆ πόντον. Δι' αὐτῆς διέρχονται πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας δύο μεγάλοι ὁδοὶ τῆς συγκοινωνίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Ὑπὸ τῶν Τούρκων ὠνομάσθη *Καδῆ-Κιοϊ* ἤτοι «*χωριὸ τοῦ Καδῆ*» ὡς λέγεται παρ' αὐτοῖς ὁ ἱεροδικαστής.

Ἡ αἰτία τῆς τοιαύτης ὀνομασίας παραμένει ἄγνωστος. Κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1900, ὅτε ἡ πολίχνη εἶχε περὶ τὰς 2,000 κατοίκων, τρομακτικὴ πυρκαϊὰ εὐνοηθεῖσα ὑπὸ ἰσχυροῦ ἀνέμου ἀπετέφρωσε 200 οἰκίας, αἵτινες μόλις μὲ πολλὴν δυσκολίαν καὶ κόπους ἀνῳκοδομήθησαν ἐντὸς τεσσάρων ἕως πέντε ἐτῶν. Τῆς ἀρχαίας πόλεως σήμερον σώζονται μόνον ἐρείπια, ἐκ τῶν ὁποίων ὁδηγούμενοι ἀρχαιολόγοι ὁρίζουν τὴν θέσιν της. Ἔκειτο δυτικῶς τῆς σημερινῆς εἰς ἀπόστασιν τριῶν χιλιομέτρων εἰς θέσιν ὀνομαζομένην *Καρὰ Σαμψὸν (Μαύρη Ἀμισὸς)* πλησίον τοῦ ἀκρωτηρίου, τὸ ὁποῖον προστατεύει τὸν λιμένα καὶ ὀνομάζεται τώρα *Γοργόνες* ἢ *Φανάρι*. Ἡ θέσις ὁριζομένη βορείως καὶ ἀνατολικῶς ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ δυτικῶς ὑπὸ κοιλάδος διαρρεομένης ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Τουρακοὺρτ Ἰρμὰκ κεῖται ἐπὶ τραπεζοειδοῦς λόφου ἢ μικροῦ ὀροπεδίου ἔχοντος σχῆμα ἀπίου, τοῦ ὁποίου ἡ οὐρὰ στρέφεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. Τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς θέσεως ὅπου ἔκειτο ἡ ἀκρόπολις, ἔχει ὕψος 159 μέτρων. Ἡ τοποθεσία τῆς πόλεως, καθὼς φαίνεται ἐκ τῆς ὅλης γεωγραφικῆς διαπλάσεως τοῦ ἐδάφους, ἦτο ἐξόχως στρατηγική. Τὰ σωζόμενα ἐρείπια εἶναι λείψανα τῶν τειχῶν, τὰ ὁποῖα περιέβαλλον πανταχόθεν τὴν πόλιν, θεάτρου μεγαλοπρεποῦς καὶ εὐρυχώρου, καθὼς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν μεγάλων λίθων του, καὶ προκυμαίας τοῦ λιμένος ἡ ὁποία οὐδέποτε κατεχώσθη. Πλησίον τοῦ θεάτρου ὑπάρχουν ἐρείπια χριστιανικοῦ ναοῦ. Θέσις τις ἐνταῦθα ὀνομάζεται *Γοργόνες*, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου, πιθανὸν δὲ νὰ ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ἱερὸν ἀφιερωμένον εἰς ἐγχωρίους δαίμονας *Γοργόνας* ὀνομαζομένας. Ἡ εἰκασία αὐτὴ στηρίζεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι μερικὰ νομίσματα τῆς Ἀμισοῦ φέρουν κεφαλὴν Γοργόνος. Πλὴν τῶν ἐρειπίων τούτων ἀνευρέθησαν καὶ τάφη σκαμμένοι ἐντὸς βράχων πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως ὡς σπήλαια τεχνητὰ καθὼς καὶ κοινοὶ τάφοι, εἰς μικρὰν δὲ ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν παραλίαν ἐντὸς θάμνων λείψανα ναοῦ μὲ κίονας καὶ ἀναγλύφους παραστάσεις. Περὶ ἄλλων ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων εἴπομεν ἀνωτέρω.

Ἡ Ἐκκλησία Ἀμισοῦ. — Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Ἀμισοῦ παρουσιάζει ἱκανὸν ἐνδιαφέρον. Ὁ χριστιανισμὸς διεδόθη πολὺ ἐνωρὶς ἐνταῦθα. Πρὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἰουδαϊκὴ κοινότης εἰς τὴν Ἀμισόν, ἡ ὁποία συνετέλεσεν ἐν μέρει εἰς τὴν ταχυτέραν διάδοσίν του διὰ τὴν συγγένειαν τοῦ ἰουδαϊσμοῦ καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ. Κατὰ τὴν παράδοσιν πρῶτος ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον ἐκεῖ ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας, τοῦ ὁποίου τὸ συναξάριον ὡς ἑξῆς ἐκθέτει τὸ πρῶτον εὐαγγελικὸν κήρυγμα. «Πολλαὶ μὲν οὖν αἱ κατὰ πᾶν ἔθνος αὐτοῦ ἀποδημίαι, πλείους δὲ τούτων αἱ κατὰ πόλεις καὶ κώμας, ἐν αἷς τὰ περὶ Χριστοῦ δόγματα κατασπείρας τὸν τῆς εὐσεβείας στάχυν ἐθέρισεν. Καὶ πρῶτα μὲν Ἀμισὸς αὐτὸν ὑπεδέχετο, ἐν ᾗ συχνοὺς εὑρηκὼς τοὺς μὲν τὰ τῶν Ἑλλήνων, τοὺς δὲ καὶ τὰ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ σέβοντας καὶ τῆς τοιαύτης δόξης καὶ τῆς θρησκείας λίαν ἀντεχομένους, φιλοξενίᾳ δὲ καὶ ἁπλότητι καὶ τῷ τοῦ ἤθους ἐλευθερίῳ σφόδρα σεμνυνομένους, ἐπιξενοῦταί τινι τῶν τὰ ἰουδαϊκὰ σεβομένων ἀνδρί. Ἐσκόπει δὲ πῶς ἂν αὐτῷ εἴη πλῆθος τοσοῦτον θαλάσσῃ πλάνης βεβυθισμένον τῷ ἑαυτοῦ δικτύῳ περιβαλεῖν». Ὅτε τὴν ἐπομένην εἰσῆλθεν ὁ Ἀνδρέας εἰς τὴν συναγωγήν, τὸν ἠρώτησαν πολλοὶ ποῖος εἶναι, πόθεν ἔρχεται καὶ ποῖον εἶναι τὸ κήρυγμά του. Ἀπὸ τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν λαβὼν ἀφορμὴν ὁ ἀπόστολος ἤρχισε τὸ κήρυγμα περὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὅλοι οἱ παρόντες ἀκούσαντες ἐπίστευσαν καὶ βαπτισθέντες ἔγιναν Χριστιανοί. Κατὰ τὸ ἴδιον συναξάριον ὁ Ἀνδρέας ἐπεσκέφθη καὶ πάλιν τὴν Ἀμισὸν κατὰ τὴν δευτέραν περιοδείαν του εἰς τὸν Πόντον διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν διδασκαλίαν καὶ νὰ στηρίξῃ τὴν χριστιανικὴν κοινότητα εἰς τὴν νέαν θρησκείαν, νὰ προσελκύσῃ δὲ καὶ ἄλλους ἐκ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. Κατὰ τὰ συναξάρια τῶν ἁγίων φέρεται ὅτι ἐδίδαξεν εἰς τὴν Ἀμισὸν καὶ ὁ ἅγιος Φωκᾶς ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Τραϊανοῦ. Κατὰ δὲ τὸν μέγαν διωγμὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ ἐμαρτύρησαν ἐνταῦθα τῷ 290 μ.Χ. ἑπτὰ παρθένοι ὀνομαζόμεναι *Ἀλεξάνδρεια, Εὐφημία, Εὐφρασία, Θεοδώρα, Ἰουλιανή, Κλαυδία* καὶ *Ματρώνα*, τῶν ὁποίων τὴν μνήμην τιμᾷ ἡ ἐκκλησία τὴν 20 Μαρτίου.

Εἶναι πιθανώτατον ὅτι κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα, ἂν δὲν ἐξεχριστιανίσθησαν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀμισοῦ, πάντως ὑπῆρχεν ἐνταῦθα μεγάλη χριστιανικὴ κοινότης, ἐν τούτοις ὅμως πρῶτος ἐπίσκοπος αὐτῆς ἀναφέρεται μόλις κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος.

Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀμισοῦ ἦτο ἕδρα ἐπισκοπικὴ ὑπαγομένη εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀμασείας. Γνωστοὶ ἐπίσκοποι αὐτῆς εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) *Ἀντώνιος*, ὅστις ἀντεπροσωπεύθη τῷ 451 εἰς τὴν τετάρτην ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικὴν σύνοδον ὑπὸ τοῦ διακόνου Ὀλυμπίου. 2) *Ἐρυθραῖος*, ὅστις ὑπέγραψε τῷ 458 ἐπιστολὴν τῆς ἐπισκοπῆς Ἑλενοπόντου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα Α' τὸν Θρᾶκα. 3) *Φλῶρος*, ἀναφερόμενος κατὰ τὸ τελευταῖον τρίτον τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Οὗτος τιμᾶται καὶ ὡς ἅγιος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τὴν 18 Δεκεμβρίου. 4) *Τιβέριος*, ὅστις παρευρέθη εἰς τὴν ἕκτην οἰκουμενικὴν σύνοδον, τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 680, ὑπογραφεὶς «Τιβέριος ἐπίσκοπος πόλεως Ἀμισοῦ τῆς Ἑλλησποντίων ἐπαρχίας». Τὸ *Ἑλλησποντίων* ἐκ προφανοῦς παρασχετισμοῦ πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον ἀντὶ *Ἑλενοποντίων*. 5) *Λέων*, παρευρεθεὶς εἰς τὴν ἑβδόμην ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικὴν σύνοδον τῷ 787, ὑπογραφεὶς «Λέων ἐπίσκοπος Ἀμισοῦ». 6) *Βασίλειος* παρευρεθεὶς εἰς τὴν ἐπὶ Φωτίου ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον τῷ 878.

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ ἐξ Ἀγχιάλου (1170—1177), ἐπειδὴ ἡ Ἀμισὸς δὲν εἶχεν ἐπίσκοπον ἐπὶ ὁλόκληρον ἔτος, συνέστησεν οὗτος εἰς τὸν κυρίαρχον μητροπολίτην Ἀμασείας Λέοντα νὰ πληρώσῃ τὸν κενὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον, καὶ ἐπειδὴ οὗτος δὲν συνεμορφώθη πρὸς τὴν διαταγὴν τοῦ Πατριαρχείου, προέβη ἀπ' εὐθείας ὁ πατριάρχης εἰς τὸν διορισμὸν ἐπισκόπου. Ἐδῶ τελειώνουν αἱ πληροφορίαι ἡμῶν. Ἀπὸ τὸν ΙΒ' αἰῶνα καὶ κατόπιν δὲν γνωρίζομεν τίποτε ἄλλο περὶ τῆς ἐπισκοπῆς τῆς Ἀμισοῦ ἐξ ἱστορικῶν πηγῶν. Παρὰ ταῦτα ὅμως βέβαιον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ὑφίστατο ἡ ἐπισκοπὴ ἐφ' ὅσον ἤκμαζεν ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐρήμωσιν αὐτῆς καὶ τὸν ἀποικισμὸν τῆς νέας Ἄνω Ἀμισοῦ ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ἐπισκοπή. Τοῦτο τόσον μᾶλλον εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅσον ἐκ τῶν ἓξ ἐπισκοπῶν, αἱ ὁποῖαι ὑπέκειντο εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀμασείας, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, ἐκτὸς τῆς Ἀμισοῦ, ὅλαι κατηργήθησαν ἀπὸ τὸν κατάλογον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας ἕνεκα τοῦ ἐξαφανισμοῦ τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, αὐτὴ δὲ ἡ μητρόπολις τόσον πολὺ παρήκμασε διὰ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν περιχώρων, ὥστε ὁ μητροπολίτης Ἀμασείας μετέθεσε τὴν ἕδραν του εἰς τὴν πολυπληθεστέραν Ἀμισὸν (βλ. λ. **Ἀμάσεια**).

Τῆς ἐκχριστιανισμένης Ἀμισοῦ δὲν ἔχομεν πολλὰ μνημεῖα. Μόνον μερικαὶ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ σώζονται, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἀρχαιοτάτη τοῦ Γ' αἰῶνος εἶναι ἡ ἑξῆς:

Χρῆστος Σαμ | βατίδ[ι ἰ]δίᾳ συνβίῳ |
μνείας χά | ριν ἐποίησα. |
Τοῖς παροδεῖτε | ς χαίριν.

Ἡ ἔννοια εἶναι σαφής. Ὁ Χρῆστος κατεσκεύασε τὴν ἐπιτύμβιον στήλην ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς συζύγου του Σαμβατίδος καὶ ἐπέγραψε ταῦτα. Ἀξία παρατηρήσεως εἶναι ἡ λέξις *σύμβιος* ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς συζύγου. Οὕτω μαρτυρεῖται τόσον παλαιὰ ἡ χριστιανικὴ αὐτὴ λέξις, ἡ ὁποία ὑπὸ τὸν θηλυκὸν τύπον *συμβία* τόσον συχνὰ ἀκούεται εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ μνημόσυνα. Ἡ ἐπομένη ἐπιγραφὴ εὑρέθη τῷ 1885 ἐν τῇ ἀρμενικῇ συνοικίᾳ τῆς Ἀμισοῦ:

† Ἐνθάδε ἀ[ν]απαύ | ετε ἡ ἀείμν[ηστ]ος |
δούλη τοῦ Χριστοῦ Ἀε | ρίη ἡ κα[τ]αγεναμέ | νη
διάκονος τῶν | ἁγίων, ἡ πάντων | φίλη.
Ἀνεπαύσατο [δ]ὲ ἰνδικ[*τιῶνος* ι' μην]ὸς] Ἰανουα |
[*ρίου*] γ' ἔτους φϙδ'. | Θεοτόκε [*βοήθει* ;].

Πρόκειται περὶ τοῦ τάφου μοναχῆς, ἡ ὁποία ἀφιέρωσε τὴν ζωήν της εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀναγκῶν τῆς χριστιανικῆς κοινότητος. Ἀνάγκην τοιούτων ὑπηρεσιῶν εἶχαν τὰ πτωχοκομεῖα, ὀρφανοτροφεῖα καὶ τὰ τοιαῦτα φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα. Ἅγιοι ἐννοοῦνται οἱ Χριστιανοὶ ἐν γένει, καθὼς ὠνομάζοντο κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὸ ἔτος φϙδ'=594 εἶναι ἡ ἰδιαιτέρα χρονολογία τῆς Ἀμισοῦ, ἀντιστοιχεῖ δὲ πρὸς 563 μ.Χ. Περίεργος ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως εἶναι ἡ ἐπομένη ἐπιγραφὴ εὑρεθεῖσα εἰς τὴν Ἄνω Ἀμισὸν τῷ 1890 ἐπὶ μαύρου λίθου:

† Ἐνθάδη κατάκιντη ἡ μα-
καρία Ἐλπιδία καὶ Θεο-
δόσις καὶ Πλατ[ῖ]νος
καὶ Πλοτῖνος καὶ
Πλακιδία
τὰ πέντη ἀδήλ-
φια Ἐν τῇ [τ]ρισ-
κεδηκάτῃ †

Ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ε ὑπὸ τοῦ *η* εἰς τὰς λέξεις *ἐνθάδη, κατάκιντη, πέντη, ἀδήλφια* καὶ *τρισκαιδηκάτη* φαίνεται ἀνεξήγητος. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν Πόντῳ σήμερον τὸ *η* προφέρεται πολλάκις ὡς *ε*, ἀλλὰ τὸ ἀντίστροφον εἶναι ἄγνωστον. Ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ τοῦ Ε' ἢ ΣΤ' αἰῶνος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι εἰς τὴν Ἀμισὸν ὑπῆρχεν ἀρχαιότατος ναὸς τιμώμενος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

† Σοὶ μάκαρ Πρόδρομε
ἀνέθησεν ἑαυτὸν
Εὐγράφιος ἀποφυγὴν πάν-
των ὀδυνηρῶν τὸν πρὸς (*σ*)ὲ
τάφον εὑράμενος. Τετάρ(τῃ)

Τὸ *Τετάρτῃ* δὲν σημαίνει τὴν Τετάρτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, ἀλλὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν τοῦ μηνός, καθὼς μαρτυρεῖ καὶ τὸ *τρισκαιδεκάτῃ* τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς. Ἡ ἐπιγραφὴ εὑρέθη εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ἀμισοῦ, ἴσως δὲ νὰ προέρχεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐν βράχῳ ἐκκλησίαν τοῦ Προδρόμου, ὅπου ὑπάρχουν τάφοι. Ὁ Εὐγράφιος ἐζήτησε νὰ ταφῇ ἐντὸς ἢ πλησίον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Προδρόμου ὡς εἰς τὸν καλύτερον τόπον τῆς αἰωνίου ἀναπαύσεως. Τὰ μαρτύρια καθὼς ἐλέγοντο οἱ ναοὶ τῶν μαρτύρων ἐπροτιμῶντο ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ὡς τόποι ἐνταφιασμοῦ, ὡς μαρτύριον δὲ ἐθεωρήθη καὶ ὁ ναὸς τοῦ Προδρόμου, ὅστις διὰ τὸν ἄδικον θάνατόν του ἐξισώθη πρὸς τοὺς μάρτυρας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ συνήθεια αὐτὴ δὲν ἦτο νέα. Καὶ εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας εὑρίσκομεν ἀνάλογα παραδείγματα, φαίνεται δὲ ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ ὅταν ἔγιναν Χριστιανοὶ δὲν ἐγκατέλειψαν μίαν συνήθειαν, ἡ ὁποία ἦτο μὲν εἰδωλολατρική, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀντέκειτο εἰς τὰ δόγματα τῆς νέας θρησκείας. Εἰς ἐπιτύμβιον ἐπιγραφὴν τῆς Σινώπης φαίνεται ὅτι ἡ ἀποθανοῦσα Τιτιανὴ ἐτάφη παρὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Σαράπιδος: «Εἰμὶ δὲ γείτων [Τει[τι]ανὴ καθαροῖο Σαράπιδος, ἔνθα με βουλὴ θῆκε χαρισσαμένη ἀρετῇ πατρός, ὃν περὶ πάντων τίμησαν βασιλῆες».

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς αἱ χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Ἀμισοῦ διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας. Εἰς τὴν πρώτην ἀνήκουν ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι διατηροῦν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τὸν λεκτικὸν τύπον τῶν μὴ χριστιανικῶν κυρίως προκειμένου περὶ τοῦ χαιρετισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἀπευθύνει ἐν τέλει ὁ νεκρὸς εἰς τὸν παροδίτην. Οὕτω πλὴν τοῦ χαιρετισμοῦ τῆς ἀνωτέρω ἐπιγρα-

Digitized by Google

Ὁ λιμὴν τῆς Ἀμισοῦ θεώμενος ἐκ τῆς Ἄνω Ἀμισοῦ.

φῆς «τοῖς παροδεῖτες χαίριν» ἔχομεν «† Ἐνθάδε κεκοίμηται Πλ[ωτε]ῖνος νεό[φυτος] γεγον[ὼς ἐτ]ῶν δέ[κα. Παροδῖ[τα] χαῖρε». Εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἀνήκουν ἐκεῖναι, τῶν ὁποίων ὁ λεκτικὸς τύπος μαρτυρεῖ βαθμιαίαν ἐπίδρασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης. Πρώτη τοιαύτη εἶναι ἡ ἑπομένη ἀνήκουσα εἰς τὸν Γ′ αἰῶνα. «Δούκιος Κασάνδρο]υ τοῖς παράγουσι χαί|ρειν. Ἐποίησαν μνῆ|μα ἑαυτῷ καὶ τῇ γυνηκὶ καὶ| φύσι τέ[κνοις καὶ] ἀδ[ε]λφ[οῖς] |ὥστε μὴ ἐ[ξ]ὼν ἄλλον [νεκρ]ὸν [εἶναι τοῦ]δε ὑποκῖσ|θε τάφου· [ὃς δὲ ἀντέ]χει ἐμοῖς| [κληρο]νόμοις,]κατό[ρ]κισα διὰ θεὸν τὸν ζῶντα». Ἔπειτα «ἐνθάδε ἀναπάθετε ὁ τῆς μακαρίας μνήμης διάκων Ἐφέβιος», «ἐνθάδε κατάκιτε ὁ τῆς μνήμης τῆς μακαρίας Νεκτάρις», «ἐνθάδε κεῖται ὁ τῆς μακαρίας μνήμης Ἐλπίδις χάριτι Χριστοῦ διάκων» καὶ «Φωτινὴ δούλη Χριστοῦ κε′ ἔτη πληρώσασα ἐνθάδε κατάκειμαι ἀναπαυθεῖσα». Πλὴν τῶν συγκεκομμένων τύπων *Νεκτάρις* καὶ *Ἐλπίδις* ἀντὶ *Νεκτάριος* καὶ *Ἐλπίδιος* ἄξιος σημειώσεως εἶναι καὶ ὁ κοινότατος κατὰ τοὺς μέσους χρόνους τύπος τῆς τρίτης κλίσεως *διάκων* ἀντὶ *διάκονος*. Αἱ ἀνωτέρω ἐπιγραφαὶ τῆς δευτέρας κατηγορίας εὑρέθησαν ὄχι εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ἀμισοῦ, ἀλλὰ εἰς τὴν πέριξ χώραν, ἡ ὁποία ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Λουκούλλου παρεχωρήθη εἰς αὐτὴν ὡς ἰδιοκτησία καὶ ἐκαλεῖτο *Ἀμισηνή*.

—[**Η ΝΕΩΤΕΡΑ ΠΟΛΙΣ**]. Ἡ *νέα* ἢ *Κάτω Ἀμισὸς* μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος ἦτο καθαρῶς τουρκόπολις. Ὁ ἐπισκεφθεὶς αὐτὴν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος Γάλλος περιηγητὴς Tournefort ὁμιλεῖ περὶ αὐτῆς ὡς μιᾶς ἀσημάντου τουρκικῆς πολίχνης. Τὰ πράγματα ὅμως μετεβλήθησαν πολὺ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου καὶ κατόπιν. Ἡ ἀνάπτυξις καὶ πρόοδος τῆς ἀτμοπλοΐας εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον συνετέλεσε νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ ἀναδειχθοῦν πολλαὶ πόλεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ δευτερεῖα μετὰ τὴν Τραπεζοῦντα κατέχει ἡ Ἀμισός. Ἡ φυσικὴ εὐφορία τοῦ ἐδάφους τῆς πέριξ ἐκτεταμένης χώρας καταλλήλου πρὸς καλλιέργειαν πλείστων γεωργικῶν εἰδῶν καὶ ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς πόλεως ἤρχισαν νὰ προσελκύουν πανταχόθεν τοὺς εὐφυεῖς Ἕλληνας ἐμπόρους καὶ βιοτέχνας, οἱ ὁποῖοι δὲν διεψεύσθησαν εἰς τὰς προβλέψεις των, ὅτι θὰ καθίστατο ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ σπουδαιότατον ἐπὶ τῆς Μαύρης Θαλάσσης ἐπίνειον τῆς Ἀνατολῆς. Οὕτω λοιπὸν ἤρχισε νὰ σχηματίζεται ἑλληνικὴ κοινότης ἐν τῇ Ἀμισῷ ἐξ Ἑλλήνων τῶν χωρίων τῆς ἐπαρχίας, τῆς Τραπεζοῦντος, Οἰνόης καὶ ἄλλων μερῶν τοῦ Πόντου καὶ τῆς Καππαδοκίας καὶ Καραμανίας, ὀλίγων δὲ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος. Ἡ κοινότης ἐντὸς τριῶν-τεσσάρων δεκαετηρίδων ὄχι μόνον ἀριθμητικῶς ηὐξήθη, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικῶς ἔφθασεν εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα καὶ τὸ ἐμπορικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τοὺς Ἕλληνας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς νωθροὺς Τούρκους. Ἐννοεῖται ὅτι ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα ηὔξανε κατὰ πληθυσμὸν καὶ ἡ μουσουλμανικὴ κοινότης, βραδέως δὲ ἤρχισε νὰ σχηματίζεται καὶ ἀρμενικὴ κοινότης. Ἡ πόλις ἔφθασεν εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἐμπορικὴν πρόοδον, ἀφ' ὅτου ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας ἤρχισε νὰ παραμελῇ μὲν τὴν καλλιέργειαν τῶν ἄλλων γεωργικῶν προϊόντων, καθὼς τοῦ σίτου καὶ τῶν ἄλλων δημητριακῶν καρπῶν, τῆς ἀμπέλου καὶ τῆς ἐλαίας, νὰ ἐπιδοθῇ δὲ εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ, ὅστις εἶναι ὁ ἄριστος ἐκ τοῦ παραγομένου καθ' ὅλην τὴν Τουρκίαν. Τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς ἐπηκολούθησεν ἀναγκαίως ἡ ἵδρυ-

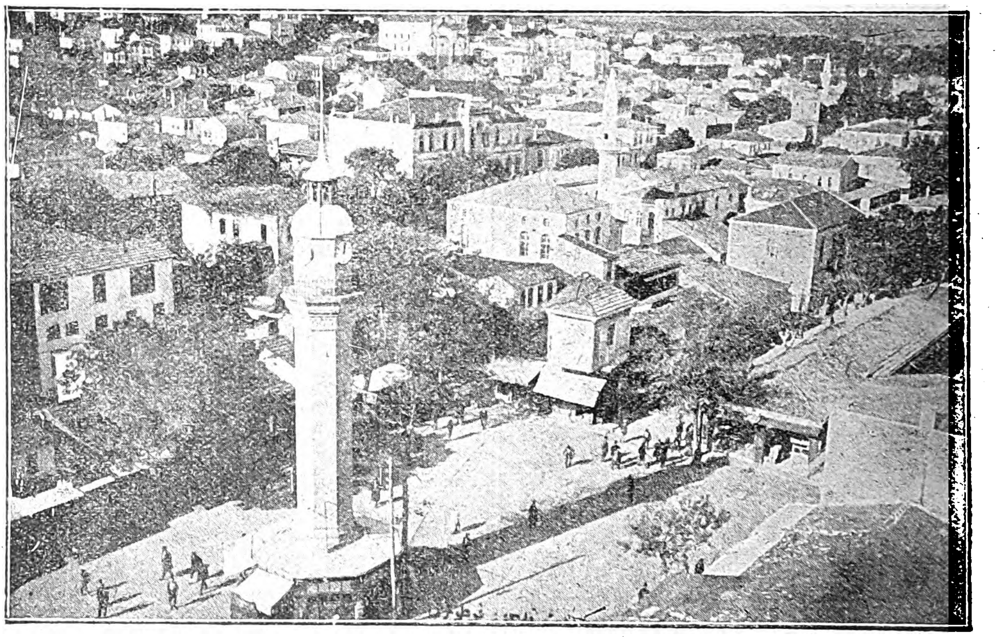

Ἀμισός. Πλατεῖα τοῦ ὡρολογίου.

σις τοῦ μονοπωλίου τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ προϊόντος, ὅπερ προσείλκυσεν εἰς τὴν πόλιν καὶ πολλοὺς Εὐρωπαίους καὶ ἔδωκε νέαν ὤθησιν εἰς τὴν πρόοδον τῆς πόλεως. Πρὸ τοῦ ἔτους 1914 μεγίστην ἐντύπωσιν ἐπροξένει εἰς τὸν ξένον ἐν τῷ μέσῳ τῆς παντοίας καὶ ποικίλης κινήσεως τοῦ ἐμπορίου εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς ἀποθήκας καὶ τὸ ἀπέραντον καὶ κατάφορτον ἀπὸ ἐμπορεύματα τελωνεῖον ἢ κατίσχυσις καὶ ἐπικράτησις τοῦ ἐμπορίου τοῦ καπνοῦ. Ἡ μεγάλη καὶ ἐκτεταμένη ἀγορὰ τῶν καπνῶν, ἡ καλουμένη τουρκιστὶ *Μερκὲζ* (κέντρον) ὡς εὑρισκομένη εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως καὶ ἀποτελοῦσα τὸ κέντρον τῆς μεγαλυτέρας ἐργατικῆς κινήσεως, ὅπου ἀπεθηκεύοντο καὶ ἐχωρί-

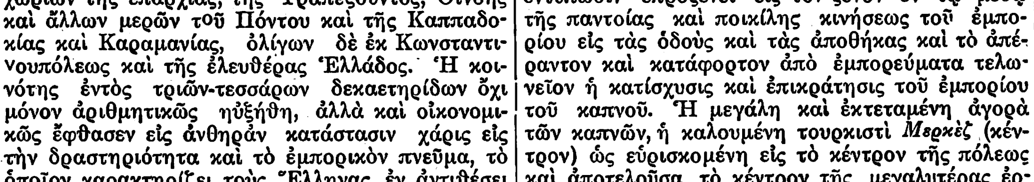

Μερικὴ ἄποψις τῆς σημερινῆς πόλεως Ἀμισοῦ, ὁρωμένης ἐκ δυσμῶν.

ζοντο καὶ ἐσυσκευάζοντο ἢ ἐκόπτοντο καὶ ἐσιγαροποιοῦντο τὰ δέματα τοῦ καπνοῦ, ὅπου ὑπῆρχον τὰ γραφεῖα τῆς διευθύνσεως τοῦ μονοπωλίου καὶ αἱ ἀποθῆκαι αὐτοῦ καὶ ὅπου ὁμοίως ὑπῆρχον τὰ γραφεῖα τῶν ἑκατοντάδων καπνεμπόρων μαζὶ μὲ τὰς ἀποθήκας των, ἐπαρουσίαζε φαινόμενον πρωτοφανὲς εἰς ὅλον τὸν Πόντον, ἂν ὄχι καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Ἐὰν δὲ προσθέσωμεν καὶ τὴν τεραστίαν κίνησιν τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, διότι πολλῶν ἐπαρχιῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὰ προϊόντα, καθὼς σῖτος, ὄσπρια καὶ ἄλλοι δημητριακοὶ καρποί, ζῷα καὶ δέρματα διὰ τοῦ λιμένος τῆς Ἀμισοῦ διαμετακομίζονται εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Εὐρώπην, ἀντιθέτως δὲ καὶ διὰ τοῦ ἰδίου εἰσάγονται ὅλα τὰ ἐμπορεύματα τῆς Εὐρώπης τὰ προοριζόμενα διὰ τὰς ἰδίας ἐπαρχίας, τότε δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν μίαν ἰδέαν τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τῆς νέας Ἀμισοῦ, ἡ ὁποία, ἂν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ πληθυσμοῦ ἦτο κατωτέρα τῆς ἀρχαίας, ὑπὸ τὴν ἔποψιν ὅμως τοῦ ἐμπορίου πάντως ἀνωτέρα.

Καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως ἡ Ἀμισὸς ἀπετέλει ὡραιότατον καὶ χαριέστατον κρᾶμα πόλεως ἀνατολικῆς καὶ εὐρωπαϊκῆς, μίαν ἀπὸ τὰς κομψοτέρας πόλεις τῆς Ἀνατολῆς. Καταστραφεῖσα τῷ 1866 ὑπὸ πυρκαϊᾶς ἐκτίσθη ἐπὶ νέου ἐντελῶς σχεδίου μὲ ρυμοτομημένας καὶ εὐθυγράμμους ὁδοὺς καὶ πλατείας, ὅπου εἰς πᾶν βῆμα ἀπήντα κανεὶς δύο πολιτισμούς, τὸν ἑλληνοευρωπαϊκὸν καὶ τὸν ἀνατολικόν, ἐὰν ἐπιτρέπεται νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον προκειμένου περὶ τῶν Τούρκων. Ἐκ τῶν δημοσίων καὶ κοινοτικῶν οἰκοδομημάτων τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὸ Διοικητήριον, μέγα, κομψὸν καὶ κατάλευκον κτίριον, ἔργον Ἑλλήνων τεχνιτῶν, κείμενον ἐπὶ τῆς παραλίας κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς πόλεως εἰς θέσιν ἀναπεπταμένην καὶ περίοπτον, τὸ Δημαρχεῖον, τὸ Δημοτικὸν Νοσοκομεῖον ὑπεράνω τῆς πόλεως εἰς θέσιν μαγευτικήν, καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος, ὅστις εἶναι εἷς ἐκ τῶν περικαλλεστάτων ναῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον προξενεῖ ἐντύπωσιν μεγάλην καὶ καταθέλγει, εἶναι τὸ ἁπλοῦν μὲν ἀλλὰ καλλιτεχνικὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς εἰκονοστάσιον τοῦ ναοῦ τούτου, ἐπίχρυσον ἐντελῶς, ἀξίας 600,000 σημερινῶν δραχμῶν. Εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ ἐπὶ εὐρείας ἐκτάσεως ἦσαν ἱδρυμένα τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος ἀνὰ ἓν εἰς ἑκάστην γωνίαν, τὸ *Τζινεκίδειον* λεγόμενον νηπιαγωγεῖον, ὀνομασθὲν οὕτως ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἱδρυτοῦ Δημητρίου Τζινεκίδου, τὸ παρθεναγωγεῖον καὶ τὸ ἀρρεναγωγεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐστεγάζοντο ἡ ἀστικὴ σχολὴ καὶ τὸ γυμνάσιον. Ἐπίσης διεκρίνοντο καὶ τῆς ἀρμενικῆς κοινότητος ὁ ναὸς καὶ τὸ σχολικὸν οἰκοδόμημα. Μοναδικήν, ἀλλὰ καὶ σοβαρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λαμπρὰν αὐτὴν κατάστασιν τῆς πόλεως ἀποτελεῖ τὸ κλίμα αὐτῆς, τὸ ὁποῖον εἶναι νοσηρόν. Οἱ ἑλώδεις πυρετοί, οἱ ὁποῖοι γεννῶνται ἀπὸ τὰ τέλματα τὰ σχηματιζόμενα ὑπὸ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ Λυκάστου, εἶναι φοβερὸς ἐχθρὸς τῶν κατοίκων κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας. Ἐπίσης συνήθεις εἶναι καὶ οἱ ρευματισμοὶ ἕνεκα τῆς πολλῆς ὑγρασίας. Ἡ νοσηρότης αὐτὴ εἶναι χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ὅλης τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀμισοῦ, πρὸ πάντων κατὰ τὴν παραλιακὴν ἔκτασιν. Τὸ κλῖμα εἶναι τὸ μὲν χειμῶνα ἀρκετὰ γλυκύ, τὸ δὲ θέρος οὐχὶ πολὺ ἀνυπόφορον, διότι ἡ θερμότης μετριάζεται ἀπὸ τοὺς πνέοντας ἐκ τῆς θαλάσσης βορείους ἀνέμους.

Digitized by Google

Στατιστικαὶ πληροφορίαι. — Διοικητικῶς ἡ Ἀμισὸς εἶναι ἕδρα *σαντσακίου*, ἤτοι διοικήσεως λεγομένης *Τσανὶκ* καὶ ὑπαγομένης εἰς τὸν νομὸν Τραπεζοῦντος. Ἡ ἐπαρχία αὐτή, συμπίπτουσα περίπου πρὸς τὰ ὅρια τοῦ Πολεμωνιακοῦ Πόντου, ὁρίζεται πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς νότον ὑπὸ τοῦ νομοῦ Σεβαστείας, πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ σαντζακίου Τραπεζοῦντος καὶ πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τοῦ νομοῦ Κασταμονῆς. Κατὰ τὸν Vital Cuinet τῷ 1888 ὅλος ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας ἀνήρχετο εἰς τὰς 310.000, ἐκ τοῦ ὁποίου Τοῦρκοι μὲν 214,135, Ἕλληνες 77,000, Ἀρμένιοι Γρηγοριανοὶ 17,000, Ἀρμένιοι Καθολικοὶ 900, Ἀρμένιοι Διαμαρτυρόμενοι 565, Καθολικοὶ Φραγκολεβαντῖνοι καὶ Εὐρωπαῖοι 150 καὶ Ἰσραηλῖται 250. Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ἀκριβεῖς, διότι ἐλήφθησαν ἀπὸ τὰ ἐπίσημα στατιστικὰ βιβλία τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἐφρόντισε διὰ τὴν ἀκριβῆ στατιστικὴν τοῦ πληθυσμοῦ. Πάντως εἶναι κατώτεροι τῆς πραγματικότητος. Κατὰ τὸν ἴδιον γεωγράφον ἡ πόλις τῆς Ἀμισοῦ εἶχε τῷ 1860 περίπου 3.000 κατοίκων, τῷ δὲ 1888 μόλις 11,000, ἐκ τῶν ὁποίων Ἕλληνες 5,000, Τοῦρκοι 3,000, Ἀρμένιοι 2,000 καὶ διάφοροι ἄλλοι Εὐρωπαῖοι, Ἰσραηλῖται καὶ λοιποὶ 1,000. Καὶ οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ εἶναι κατώτεροι τῶν πραγματικῶν. Τῷ 1900, κατὰ στατιστικὴν ἄλλης πηγῆς, εἶχεν ἡ Ἀμισὸς 22,000 κατοίκων, ἐκ τῶν ὁποίων 10,000 Τοῦρκοι, 9,000 Ἕλληνες, 2.000 Ἀρμένιοι καὶ οἱ λοιποὶ ξένοι, τέλος δὲ τῷ 1914 εἶχε πληθυσμὸν 40,000, ἐκ τοῦ ὁποίου 20,000 Ἕλληνες συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἄνω Ἀμισοῦ, 16,500 Τοῦρκοι, 2,000 Ἀρμένιοι καὶ 1,500 διαφόρων ἄλλων ἐθνῶν. Μετὰ τὸ 1914 ἤρχισεν ἡ ἐλάττωσις καὶ ὁ πλήρης ἐξαφανισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἀρμενικοῦ πληθυσμοῦ, δι᾽ οὓς λόγους θὰ εἴπωμεν κατωτέρω.

Τὰ κυριώτερα γεωργικὰ προϊόντα τῆς Ἀμισοῦ καὶ τῆς ὅλης ἐπαρχίας εἶναι, καθὼς ἐλέχθη, οἱ δημητριακοὶ καρποὶ καὶ ὁ καπνός, τοῦ ὁποίου ἡ καλλιέργεια κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἔλαβε μεγάλην ἔκτασιν, κατ᾽ ἴσον δὲ λόγον ἠλαττώθη ἡ καλλιέργεια τῶν πρώτων. Ἡ διὰ τὸν καπνὸν καλλιεργουμένη ἐπιφάνεια ἀνήρχετο τῷ 1888 εἰς ἐννέα τετραγωνικὰ χιλιόμετρα μὲ κυριώτερα κέντρα τῆς παραγωγῆς τὴν Ἀμισὸν καὶ τὴν Πάφραν, τὰ ὁποῖα ἀπέδωσαν τῷ 1889 περὶ τὰ 650.000 πατμάνια (μονὰς βάρους τουρκική)=3,900,000 ὀκάδες. Ἡ παραγωγὴ ηὐξήθη τῷ 1900 εἰς 6,989,900 χιλιόγραμμα ἀξίας 7,500.000 φρ. χρυσῶν. Τὰ διὰ τοῦ λιμένος τῆς πόλεως ἐξαγόμενα προϊόντα εἶναι κατὰ πρώτιστον μὲν λόγον ὁ καπνός, ἔπειτα δὲ οἱ δημητριακοὶ καρποὶ καὶ τρίτον τὰ κτηνοτροφικὰ εἴδη. Τὰ δεύτερα καὶ τρίτα προϊόντα προέρχονται πρωτίστως ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Ἀμασείας, Γιοζγάτης, Μερζουφούν, Τσορούμ, Τοκάτης, Καισαρείας, Νεοκαισαρείας, Σεβαστείας, Ἀγκύρας, Μαλατείας καὶ ἄλλων, οἱ δὲ τόποι τῆς κατευθύνσεως εἶναι οἱ ἀναγραφόμενοι εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα. Ἡ ἐξαγωγὴ ἀνῆλθε:

Τῷ	1884	εἰς	17,620,403	χιλιόγ.	ἀξίας	χρ.	φρ.	12,347,086
»	1885	»	36,263,706	»	»	»	»	14,797,655
»	1886	»	47,108,000	»	»	»	»	15,320,990
»	1887	»	24,312,000	»	»	»	»	17,246,540
»	1888	»	18,936,258	»	»	»	»	13,015,850
»	1900	»	53,654,200	»	»	»	»	23,707,000

Τὰ δὲ εἰσαγόμενα προϊόντα ἀνῆλθον:

Τῷ	1884	εἰς	8.415,405	χιλιόγ.	ἀξίας	χρ.	φρ.	15,353,819
»	1885	»	11,841,453	»	»	»	»	15,325,685
»	1886	»	11,207,000	»	»	»	»	15,819,860
»	1887	»	15,690,450	»	»	»	»	12,915,100
»	1888	»	25,008,628	»	»	»	»	16,896,922
»	1900	»	15,000,000	»	»	»	»	16,171,900

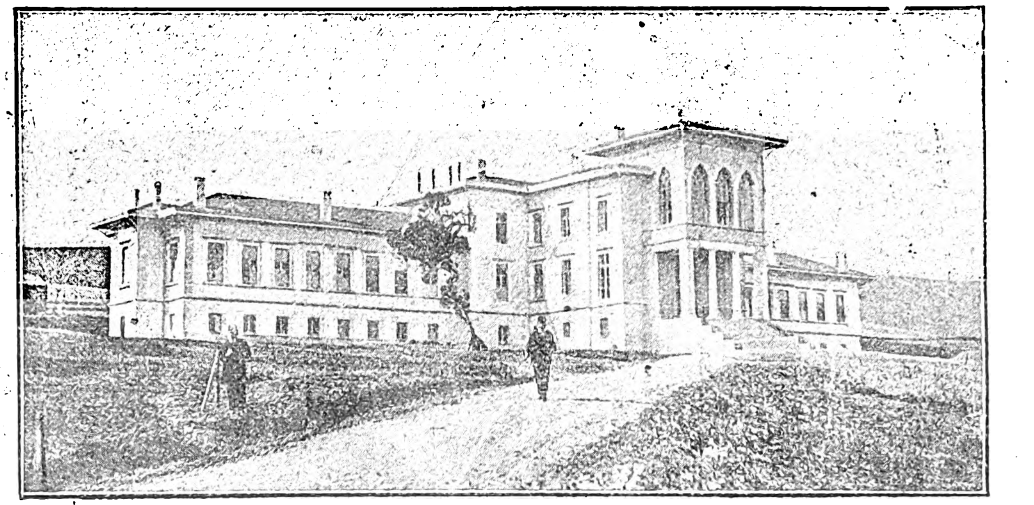

Ἀμισός: Δημοτικὸν Νοσοκομεῖον.

Τὰ εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀμισοῦ προσεγγίζοντα πλοῖα πρὸ τοῦ 1914 ἦσαν ἀγγλικά, γαλλικά, αὐστριακά, ἑλληνικά, ρωσικά, ἰταλικὰ καὶ τουρκικά. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐμπορίου εὑρίσκετο εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων. Ἀπὸ τὰ ἐπίσημα βιβλία τοῦ τελωνείου ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ 50% τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς διεξήγοντο ἀπὸ ἑλληνικοὺς ἐμπορικοὺς οἴκους, τὰ δὲ ἄλλα 50% ἀπὸ τοὺς Τούρκους, Ἀρμενίους καὶ Εὐρωπαίους. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνθηρότης τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς Διοικήσεως καὶ τῆς Δημαρχίας, τὰ 65% τῶν δαπανῶν διὰ τὴν ἀνέγερσιν κυβερνητικῶν καὶ δημαρχιακῶν οἰκοδομημάτων καὶ μουσουλμανικῶν σχολείων ἐπλήρωσαν οἱ Ἕλληνες διὰ συνεισφορῶν, ἐνῷ ἀπεναντίας τὰ ἑλληνικὰ κοινοτικὰ ἱδρύματα ἀνηγέρθησαν διὰ συνδρομῶν μόνον τῶν Ἑλλήνων.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως καὶ κοινωνικῆς δράσεως ἡ ἑλληνικὴ κοινότης τῆς Ἀμισοῦ ἦτο πρώτη. Οὔτε ἡ τουρκικὴ οὔτε ἡ ἀρμενικὴ ἠδύνατο νὰ συγκριθῇ πρὸς αὐτήν. Τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματά της ἦσαν νηπιαγωγεῖον μεικτόν, ἔχον τῷ 1914 περὶ τοὺς 500 μαθητευομένους, ἑπτατάξιος ἀστικὴ σχολὴ μὲ 400 μαθητάς, γυμνάσιον μὲ 200 μαθητὰς καὶ ἑπτατάξιον παρθεναγωγεῖον μὲ 400 μαθητρίας. Τὰ δὲ κοινοτικὰ καὶ διαφόρων φύσεων ἦσαν ἡ Φιλόπτωχος Ἀδελφότης «*Ὀρθοδοξία*», τῆς ὁποίας ὁ σκοπὸς ἦτο ἡ ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ ὑποστήριξις τῶν πτωχῶν μελῶν τῆς κοινότητος, καὶ ἡ «*Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Κυριῶν*», ἐπιδιώκουσα τὸν αὐτὸν σκοπὸν μεταξὺ τῶν γυναικῶν, ὁ Πανευξείνιος Ἑλληνικὸς Σύλλογος «*Ἀναγέννησις*», σωματεῖον ἀθλητικόν, τοῦ ὁποίου γνωρίζομεν μίαν προκήρυξιν πρὸς ὅλους τοὺς γυμναστικοὺς συλλόγους τοῦ Πόντου περὶ συμμετοχῆς εἰς ἀγῶνας ἀθλητικοὺς τελεσθέντας τὴν 28 καὶ 29 Ἰουνίου 1909, ὁ Μουσικὸς Σύλλογος «*Ὀρφεύς*», ἡ Ἑλληνικὴ Ἐμπορικὴ Λέσχη, ἡ Ἀδελφότης «*Πατριάρχης Φώτιος ὁ ὁμολογητής*», ὁ Πολιτικὸς Σύλλογος «*Περικλῆς*», ὁ Σύλλογος τῶν Οἰνοέων, ὁ Σύλλογος τῶν Σινωπέων καὶ τὸ Σωματεῖον τῶν Καπνεργατῶν. Ἐφημερὶς ἐξεδίδετο ἐν Ἀμισῷ ἀπὸ

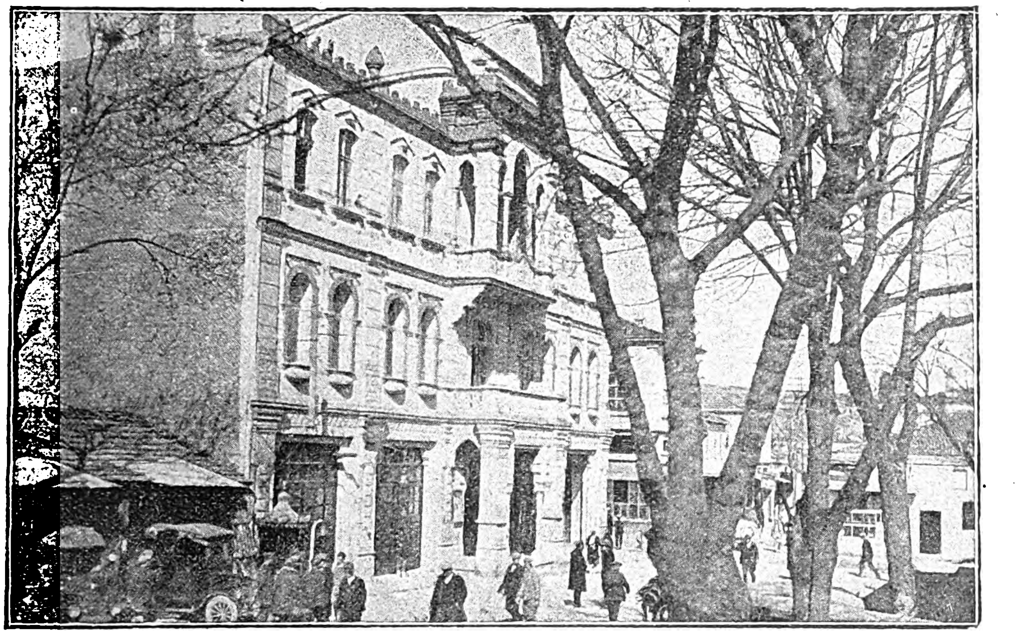

Ἀμισός: Τὸ Δημαρχεῖον.

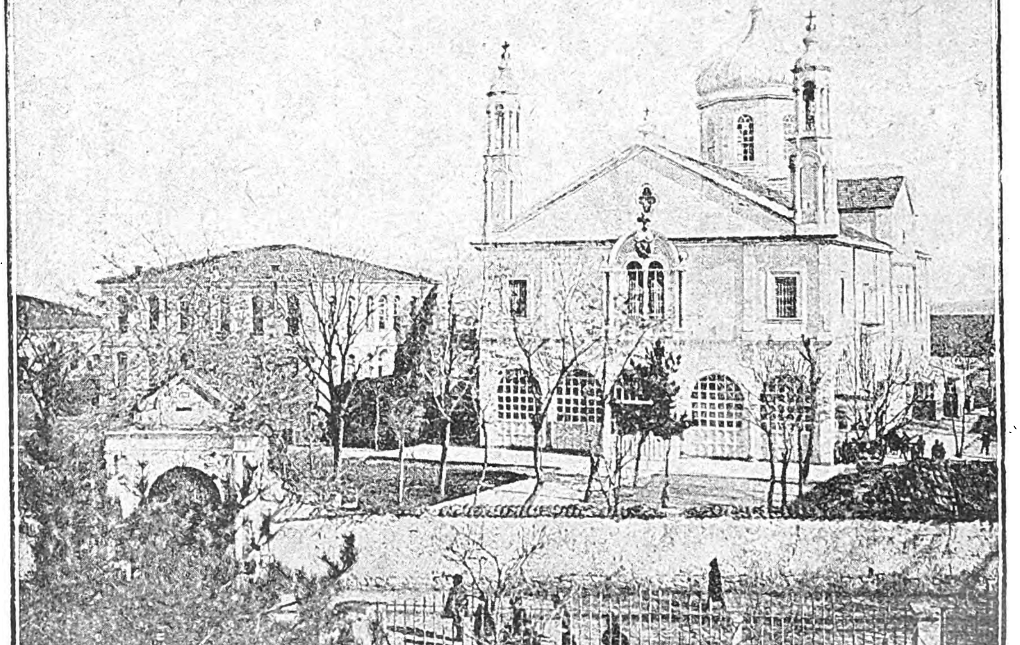

Ἀμισός: Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος.

Digitized by Google

τὸ 1912 μέχρι τοῦ 1914 τὸ **«Φῶς», κατ' ἀρχὰς** μὲν ἡμερησία, ἔπειτα δὲ δὶς τῆς ἑβδομάδος.

Οἱ διωγμοὶ τῶν Ἑλλήνων. — Τοιαύτη ἡ κατάστασις τῆς Ἀμισοῦ μέχρι τοῦ 1914, ὅτε προεγράφη ὑπὸ τῆς νεοτουρκικῆς κυβερνήσεως ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ὄχι μόνον αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης περιφερείας. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ πυκνότερος καὶ πολυπληθέστερος ἑλληνικὸς τοῦ Πόντου πληθυσμὸς ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτὴν ἀνερχόμενος εἰς 153.500 (βλ. λ. Ἀμάσεια). Ὁ διωγμὸς ἤρχισε διὰ τοῦ ἐμπορικοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων καὶ τῶν ἀπειλῶν δι' ἐγγράφων προκηρύξεων, αἱ ὁποῖαι ἐτοιχοκολλήθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Ἀμισοῦ. Ἐν περιλήψει αἱ προκηρύξεις ἔγραφον: «Φύγετε ἀπεδῶ, ἄπιστοι Ἕλληνες. Θὰ σᾶς σφάξωμεν, θὰ σᾶς ἐξολοθρεύσωμεν μέχρι ἑνός». Δὲν ἔπαυσαν δὲ κατὰ ποικίλους τρόπους ἐκδηλούμενα αἰσθήματα ἔχθρας καὶ μίσους πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἰδίως δὲ διὰ τῆς βιαίας καὶ ὀπισθοβούλου ἐγκαταστάσεως Τουρκαλβανῶν ἐκ Κοσσυφοπεδίου εἰς καθαρῶς χριστιανικὰ χωρία. Εἰς ταύτην προέβαλαν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν πολλὰ χωρία, ἀμυνόμενα ἐρωμένως τοῦ πατρίου ἐδάφους. Τότε ἐστάλη ὑπὸ τῆς Διοικήσεως Ἀμισοῦ ὁ ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς, ὅστις ἐδήλωσε κατηγορηματικῶς τὰ ἑξῆς: «Ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισε καὶ διατάσσει νὰ δεχθῆτε τοὺς πρόσφυγας, τοὺς ὁποίους ὡρίσαμεν διὰ τὰ χωρία σας. Ἂν ἐπιμένετε νὰ μὴ τοὺς δεχθῆτε, τότε νὰ φύγετε ὅλοι σας ἐκεῖ, ὅπου σᾶς ἀγαποῦν καὶ τοὺς ἀγαπᾶτε. Ἄλλως θὰ στρέψω τὰ τηλεβόλα ἐναντίον τῶν χωρίων σας καὶ θὰ τὰ μεταβάλω εἰς ἐρείπια καὶ τέφραν». Οἱ Χριστιανοὶ βλέποντες ὅτι ὁλονὲν τὰ χωρία των πολιορκοῦνται στενότερον καὶ ἐννοοῦντες ὅτι κάθε ἀντίστατις εἶναι ματαία, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὴ δυνάμενοι νὰ συζοῦν μαζὺ μὲ Τουρκαλβανούς, ἀπεφάσισαν νὰ μεταβοῦν εἰς Ἀμισὸν διὰ νὰ παραπονεθοῦν εἰς τὸν διοικητήν. Ἀλλὰ τότε διὰ διαταγῆς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς χωροφυκακῆς τριάκοντα χωροφύλακες ἐξεκένωσαν τὰ ὅπλα των ἐναντίον τῶν χωρικῶν, οἱ ὁποῖοι ἔντρομοι ἐσκορπίσθησαν ἀνὰ τοὺς ἀγροὺς πυροβολούμενοι συνεχῶς. Μαζὶ μὲ τοὺς χωροφύλακας ἐπυροβόλει καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν. Πολλοὶ χωρικοὶ ἐτραυματίσθησαν καὶ ἐφονεύθησαν. Ἐγκατάστασις Τούρκων μεταναστῶν ἔγινεν εἰς πολλὰ ἑλληνικὰ χωρία. Τὸ γεγονὸς δὲ ὅτι πάντοτε εἰς αὐτὰ ἐγίνετο ἐγκατάστασις, ἐνῷ ὑπῆρχαν καὶ τουρκικά, εἰς τὰ ὁποῖα ἠμποροῦσαν νὰ ἐγκατασταθοῦν περὶ τὰς 20.000 ὁμοθρήσκων προσφύγων, ἀπεκάλυπτε φανερὰ τὸν σκοπὸν τῆς ἐξοντώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς ἐπαρχίας. Τὸ ἐξοντωτικὸν πρόγραμμα ἐνίσχυε μὲ φλογερὰ ἄρθρα τουρκικὴ ἐφημερὶς τῆς Ἀμισοῦ, καλοῦσα τοὺς Ἕλληνας προδότας τῆς πατρίδος καὶ ἀσπόνδους ἐχθροὺς τοῦ ἰσλαμισμοῦ, ὑβρίζουσα τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ τοὺς λειτουργούς της καὶ χαρακτηρίζουσα τὸν σταυρὸν ὡς τεμάχιον σανίδος. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἐμπορικὸς ἀποκλεισμὸς ἐξησκεῖτο ἀγρίως. Εἰς τὸ μέγα τέμενος τῆς Ἀμισοῦ δύο φορὰς κάθε Παρασκευὴν ἐγίνετο κήρυγμα ἀπὸ φανατικοὺς χοτζάδες, οἱ ὁποῖοι ἐξώρκιζαν τοὺς Τούρκους νὰ μὴ συναλλάσσωνται μὲ τοὺς Ἕλληνας ὡς ἐχθροὺς τοῦ κράτους, οἱ ὁποῖοι ἔστελλον ἀμύθητα ποσὰ εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου.

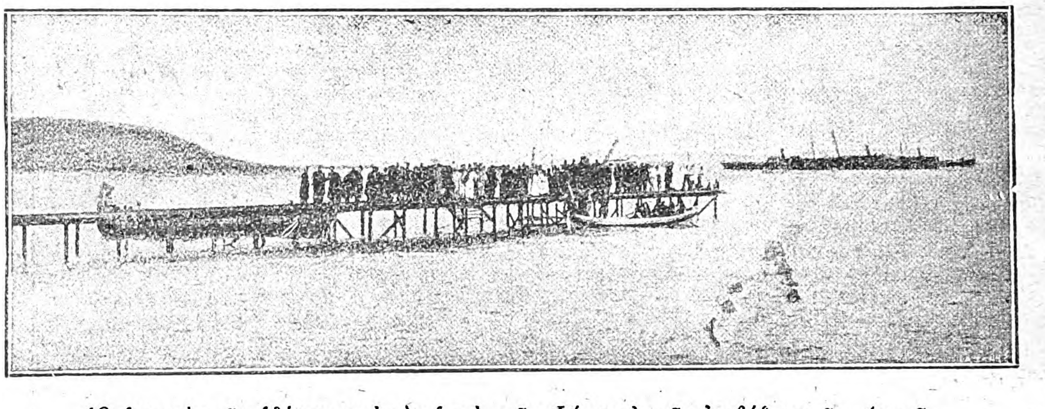

Ὁ ἁγιασμὸς τῶν ὑδάτων κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Φώτων ἐκ τῆς ἀποβάθρας τῆς Ἀμισοῦ.

Ἐνδυμασία Ἑλληνίδων τῆς Ἄνω Ἀμισοῦ.

Ἡ κατάστασις ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἀπελπιστικὴ μέχρι τοῦ 1916. Περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Ἰουνίου τοῦ ἔτους τούτου ἐξεδόθη διαταγὴ νὰ ἐκκενωθοῦν αἱ παράλιοι πόλεις τοῦ Πόντου μόνον ἀπὸ μέρους τῶν Ἑλλήνων, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰουλίου διεδίδετο μετ' ἐπιτάσεως εἰς τοὺς Τούρκους, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἡ ἔξωσις τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμισοῦ καὶ τῆς περιφερείας, ἡ ὁποία συνετελέσθη βραδύτερον. Τὴν 27 Δεκεμβρίου 1916 συνελήφθησαν 80 Ἀμισηνοὶ ἀπὸ τοὺς πλουσιωτέρους καὶ ἐγκριτωτέρους πολίτας τῆς πόλεως, χωρὶς καμμίαν δικαιολογίαν καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακὰς χωρὶς νὰ τοὺς ἐπιτραπῇ οὔτε μὲ τὰς οἰκογενείας των νὰ ἐπικοινωνήσουν οὔτε ἀσπρόρρουχα καὶ σκεπάσματα νὰ παραλάβουν. Τὴν ἐπομένην δέ, ὅπως εὑρίσκοντο, ἐξωρίσθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν χωρὶς ἐνδύματα καὶ χρήματα. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν περιεκλείσθη ἡ Ἄνω Ἀμισὸς ἀπὸ στρατόν, προσεκλήθη δὲ ὁ πληθυσμὸς εἰς μίαν πλατεῖαν, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία μαζί, διὰ νὰ ἀκούσουν δῆθεν τὸν διοικητήν, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτοὺς διὰ κάποιον ζήτημα. Ὅπως δὲ ἦτο ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς συνελήφθη καὶ ὡδηγήθη εἰς τοὺς στρατῶνας, ὅπου ἐνεκλείσθη. Οἱ ἄνδρες εὑρέθησαν χωρὶς χρήματα, αἱ γυναῖκες μὲ τὰς προχείρους ἐνδυμασίας των, οἱ γέροντες καὶ ἀσθενεῖς μετεφέρθησαν διὰ τῆς βίας βασταζόμενοι ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς των, δὲν εὗρον δὲ χάριν οὔτε αἱ λεχῶνες μὲ τὰ ἀρτιγέννητα νήπια, κατόπιν δὲ ἀπὸ ὀλίγην ὥραν μόλις ἤρχισε νὰ νυκτώνῃ ἐν τῷ μέσῳ βαρυτάτου χειμῶνος ἀπεστάλησαν πεζοὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν περὶ τὰς 2,000 ἄνθρωποι, πεινασμένοι, γυμνοὶ καὶ εἰς κατάστασιν οἰκτράν. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα μέχρι τῆς πρωΐας ἐξηκολούθησαν τὸν δρόμον, ὁδηγούμενοι ἀπὸ στρατιώτας διὰ μέσου χιονοσκεπῶν ὀρέων, ὡς ἀγέλη κτηνῶν φερομένων εἰς σφαγεῖον. Οἱ ἀσθενεῖς, οἱ γέροντες καὶ αἱ λεχῶνες ἐσύροντο ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς, τὰ δὲ βρέφη ἔκλαιαν ζητοῦντα τροφήν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὸ ἐκκενωθὲν τμῆμα τῆς πόλεως ἀπηγορεύθη, ὅσοι ἀσθενεῖς δὲν μετέβησαν εἰς τὴν συγκέντρωσιν, διότι ἦσαν κλινήρεις, ἔμειναν νηστικοὶ ἐπὶ ἡμέρας καὶ ἀπέθαναν ἀπὸ τὴν πεῖναν. Ἐτάφησαν κατόπιν τρεῖς γυναῖκες, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία εἶχεν ἀποθάνει πρὸ δύο ἡμερῶν. Ἐπίσης εὑρέθησαν καὶ βρέφη νεκρά. Μετὰ τὴν ἐκκένωσιν ἤρχισεν ἡ λεηλασία. Διηρπάγησαν ὅλα τὰ κινητὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἐξορισθέντων. Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1917 χωροφύλακες μεταβάντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καθ' ἣν ὥραν ἐγίνετο ἡ λειτουργία, συνέλαβαν ὅσους πλουσίους εὗρον ἐκεῖ, μέχρι δὲ τῆς ἑσπέρας τῆς πρωτοχρονιᾶς συνελήφθησαν 40 πρόκριτοι καὶ πλούσιοι, ἐκλείσθησαν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ τὴν ἐπομένην ἀπεστάλησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

Μετὰ δύο ἡμέρας εὗρον τὴν ἰδίαν τύχην καὶ ἄλλοι καὶ τοιουτοτρόπως ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἀπενεκρώθη ὅλη ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῆς ἀγορᾶς. Ὅλοι οἱ μεγαλέμποροι καὶ οἱ πλουσιώτεροι κάτοικοι περὶ τοὺς 300 ἐξωρίσθησαν εἰς τὰ βάθη της Ἀνατολῆς. Ἐκτὸς τούτων καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χωρίων, οἱ ὁποῖοι κατέφυγαν εἰς τὴν Ἀμισόν, ἀφοῦ ἐπυρπόλησαν οἱ Τοῦρκοι τὰ χωρία των, ἐξωρίζοντο κατὰ ὁμάδας εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Καὶ τούτων ὅλων ἡ τύχη ἦτο ὅπως τῶν κατοίκων τῆς Ἄνω Ἀμισοῦ. Ἀφοῦ οἱ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι ὅλην τὴν νύκτα προχωροῦντες ἐπέρασαν τὰ πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως ὑψηλὰ ὄρη, ἔφθασαν εἰς τὸ Καβάκ, ὅπου ἔθαψαν τοὺς πολυαρίθμους νεκρούς, οἱ ὁποῖοι ἀπέθανον ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ τὴν τραγικὴν κακουχίαν τῆς παγερᾶς νυκτός, ἀπὸ ἐκεῖ δὲ ἐστάλησαν εἰς Κάβζαν, ἀπέχουσαν τῆς Ἀμισοῦ 80 χιλιόμετρα. Τὸ διάστημα ἀπὸ Ἀμισοῦ εἰς Κάβζαν ἐπέρασαν εἰς τέσσαρας ἡμέρας, ἔμειναν νηστικοὶ εἰς ὅλην τὴν ὁδοιπορίαν, μόνον δὲ εἰς τὴν Κάβζαν διὰ πρώτην φορὰν τοὺς ἔδωκαν ψωμί. Μεταξὺ Καβὰκ καὶ Κάβζας ὁ δρόμος μετεβλήθη εἰς νεκροταφεῖον. Πολλοὶ ἀπέθανον ἀπὸ τὸ δριμὺ ψῦχος (10° ὑπὸ τὸ 0), τὴν πεῖναν καὶ τὰς λοιπὰς ταλαιπωρίας. Εἰς τὴν Κάβζαν ἔγινε συγκέντρωσις ὅλων τῶν ἐξορίστων, ἀπὸ ἐκεῖ δὲ ὡδηγήθησαν εἰς τὸ Τσοροὺμ τοῦ νομοῦ Ἀγκύρας καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἀνατολῆς. Τὴν 10 Ἰανουαρίου ἔγιναν ἄλλαι συλλήψεις ἐμπόρων τῆς Ἀμισοῦ καὶ τὴν 13 ἀπεστάλησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Δὲν ἦτο καλυτέρα καὶ τῶν χωρίων ἡ τύχη. Ἐπυρπολοῦντο συστηματικῶς, ἐκ δὲ τῶν κατοίκων ἄλλοι μὲν ἐξωρίζοντο, ἄλλοι δὲ περιωρίζοντο πεινασμένοι καὶ γυμνοὶ εἰς τὰ ὑπολειπόμενα χωρία μέχρις ὅτου ἔλθῃ καὶ τούτων ἡ σειρὰ νὰ πυρποληθοῦν.

Τοιουτοτρόπως αἱ ἀπελάσεις τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμισοῦ καὶ τῶν περιχώρων ἐξηκολουθουν κατὰ διαλείμματα. Ὁ ἔκτακτος στρατιωτικὸς διοικητὴς Ραφέτ, ἔχων συνεργάτην τὸν ἔκτακτον ἀπεσταλμένον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν Βαχαεδδίν, κατέστρωνε τοὺς καταλόγους τῶν προγραφομένων Χριστιανῶν κατὰ ὀνόματα καὶ συνοικίας καὶ χωρία, ἐξετέλει δὲ ἀριστοτεχνικῶς τὸ σατανικὸν πρόγραμμα τῆς ἐξοντώσεως διὰ τῶν λεγομένων λευκῶν φόνων, τοὺς ὁποίους ἐπέφερεν ἡ γύμνια, τὸ ψῦχος, ἡ πεῖνα, ἡ ἀσθένεια καὶ ἡ ὑπερβολικὴ τοῦ σώματος καταπόνησις καὶ ἐξάντλησις διὰ τῶν συνεχῶν πεζοποριῶν. Μέχρι τέλους Φεβρουαρίου ἐπυρπολήθησαν περὶ τὰ 100 χωρία τῆς ἐπαρχίας, τὰ πλουσιώτερα καὶ πολυπληθέστερα, μέχρι δὲ τῶν μέσων Μαρτίου τὰ δύο τρίτα τοῦ ἐξορισθέντος πληθυσμοῦ ὑπέκυψαν εἰς τὸν θάνατον διεσκορπισμένα εἰς τὰ τουρκοχώρια τοῦ νομοῦ Ἀγκύρας. Τὴν παντελῆ ἐξόντωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἀνακουφίζει τὸ παρήγορον γεγονός, ὅτι μέσα εἰς τόσας χιλιάδας ἀνθρώπων ὁδηγουμένων εἰς προφανῆ θάνατον, δὲν εὑρέθη οὔτε εἷς λιπόψυχος, ὁ ὁποῖος νὰ γίνῃ ἀρνησίθρησκος. Παρ' ὅλην τὴν προπαγάνδαν τῶν Τούρκων χωρικῶν καὶ παρ' ὅλας τὰς ὑποσχέσεις των

Ἐνδυμασία νεάνιδος τῆς Ἄνω Ἀμισοῦ.

πρὸς τὰ ἐξηντλημένα γυναικόπαιδα ἐνώπιον τοῦ βεβαίου θανάτου, δὲν ἠρνήθη κανεὶς τὴν θρησκείαν καὶ τὸ ἔθνος του.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ Ραφὲτ ἐνόει νὰ πανηγυρίσῃ μεγαλοπρεπῶς τὸν θρίαμβον τῆς καλλιτεχνικῆς δολοφονίας τόσων χιλιάδων ψυχῶν.

Digitized by Google

Ἀφοῦ ἀπεγύμνωσε τὴν Ἀμισὸν κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὸν ἄρρενα πληθυσμὸν καὶ κατέστρεψε τὴν περίοικον χώραν, ἐσκέφθη νὰ καταρτίσῃ μουσικὸν χορὸν ἀπὸ Ἕλληνας καὶ Ἑλληνίδας. Μεταξὺ τῶν ἀτυχῶν τούτων νέων καὶ νεανίδων ἦσαν πολλοί, τῶν ὁποίων οἱ πατέρες εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἐξορίαν, ἄλλοι δὲ γονεῖς ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιτρέψουν τὴν συμμετοχὴν τῶν τέκνων των, διότι ἐφοβοῦντο τὴν ἐξορίαν. Ἀφοῦ ἐξησκήθησαν ἀρκετὰ οἱ δύο χοροί, διέταξεν ὁ Ραφὲτ νὰ δοθῇ συναυλία ὑπὲρ φιλανθρωπικοῦ σκοποῦ. Τόπος τῆς συναυλίας ὡρίσθη ἡ μεγάλη οἰκία Ἕλληνος εὑρισκομένου ἐν ἐξορίᾳ καὶ μεταξὺ τῶν προσκληθέντων ἦσαν πολλαὶ Ἑλληνίδες, τῶν ὁποίων οἱ σύζυγοι ἦσαν ἐξόριστοι. Οἱ μὲν νέοι ἔπαιξαν μουσικὰ ὄργανα, αἱ δὲ νέαι ἐτραγούδησαν διάφορα ᾄσματα καὶ μελόδραμα τοῦ Τσανὰκ Καλέ, τὸ ὁποῖον ἐμελοποίησεν ὁ ἴδιος. Ὁ Ραφὲτ καὶ οἱ λοιποὶ ἀνώτατοι διοικητικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι διεσκέδασαν, τὰ δὲ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησεν ὡς ὄργανα διασκεδάσεως καὶ ὡς συνδρομητὰς τοῦ φιλανθρωπικοῦ ὑπὲρ τῶν Τούρκων σκοποῦ, ἦσαν τὰ θύματά του.

Τοιουτοτρόπως ἐξηκολούθει ἀφόρητος ἡ κατάστασις τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμισοῦ μέχρι τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1918, ὅτε συνήφθη ἡ ἀνακωχὴ τοῦ μεγάλου πολέμου. Ὀλίγον ἀργότερα ἐξεδόθη διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετρέπετο νὰ ἐπανέλθουν οἱ ἐξορισθέντες καὶ ἐδίδετο ἀμνηστεία εἰς τοὺς καταφυγόντας εἰς τὰ ὄρη χωρικούς, οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν τοῦτο μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ σωθοῦν, ἦλθε δὲ εἰς τὴν Ἀμισὸν καὶ ὁ ἁρμοστὴς τῆς Ἀγγλίας Σόλτερ. Τότε μερικοὶ ἀπὸ τοὺς κρυπτομένους εἰς τὰ ὄρη καὶ ὡς ἀντάρτας χαρακτηρισθέντας ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ἐνθαρρυνθέντες ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Σόλτερ κατέβησαν εἰς τὴν πόλιν καὶ παρεδόθησαν εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχάς. Καὶ ἐρρίφθησαν μὲν εἰς τὰς φυλακάς, ἀλλὰ κατόπιν διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἀπεφυλακίσθησαν. Ἐπειδὴ ὅμως μερικοὶ ἀπὸ τοὺς παραδοθέντας ἐξηφανίσθησαν μυστηριωδῶς, χωρὶς νὰ εὑρεθοῦν πουθενὰ τὰ ἴχνη των καὶ ἐπιστεύθη πολὺ ὀρθῶς ὅτι ἐφονεύθησαν κρυφίως, οἱ ἄλλοι ἀντάρται τῶν ὀρέων, βέβαιοι πλέον ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ συμφιλιωθοῦν μὲ τοὺς Τούρκους, ἠρνήθησαν νὰ παραδοθοῦν. Ὅταν δὲ ὁ Σόλτερ ἐμήνυσεν εἰς αὐτοὺς νὰ κατέλθουν, ἐδήλωσαν ὅτι πρὸ τῆς φανερᾶς ἀπιστίας τῶν Τούρκων ἀδυνατοῦν νὰ κάμουν τοῦτο μέχρι τῆς ὁριστικῆς ὑπογραφῆς τῆς εἰρήνης. Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Ἀμισοῦ, βλέποντες τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἐνεργείας τοῦ Σόλτερ διὰ τὰ δίκαιά των καὶ διὰ τοὺς ἐξορίστους, εἶχαν ἐλπίσει πρὸς στιγμὴν ὅτι ἔφθασε τὸ τέλος τῶν συμφορῶν καὶ ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἐπουλώνοντο αἱ βαθεῖαι πληγαί των καὶ θὰ ἐμετριάζοντο αἱ θλιβεραὶ ἀναμνήσεις τῶν προσφάτων φρικαλεοτήτων καὶ ἀνηκούστων θηριωδιῶν τῶν Τούρκων, τὰς ὁποίας διενήργησε διὰ τῶν ὀργάνων του τὸ νεοτουρκικὸν κομιτᾶτον «*Ἕνωσις καὶ Πρόοδος*». Εἶχαν ἐλπίσει ὅτι διὰ συντόνου ἐργασίας θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν τόπον ἡ φυγαδευθεῖσα γαλήνη καὶ εἰρηνικὴ ἐργασία καὶ θὰ ἤρχιζε νέα περίοδος προόδου καὶ ἀκμῆς ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἐλευθερίας. Δυστυχῶς ὅμως ἠπατήθησαν ὅλοι. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ἀνεφάνη νέος ἐχθρὸς τῆς ὑποδούλου ἑλληνικῆς φυλῆς, ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος κατάφορτος ἀπὸ χιλιάδας λιρῶν χρυσῶν ἐστάλη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν Ἀνατολὴν μὲ τὴν ἰδιότητα γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1919 ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἀμισὸν μὲ πολλοὺς ἀκολούθους, τοῦ ἔγινε δὲ ἐνθουσιώδης ὑποδοχὴ ἐκ μέρους τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου, ὅστις εἰδοποιήθη ἀπὸ τὴν προηγουμένην νὰ συγκεντρωθῇ εἰς τὴν ἀποβάθραν. Ἀφοῦ δὲ συνεννοήθη ἀρκετὰς ἡμέρας μὲ τὰ μέλη τῆς «*Ἑνώσεως καὶ Προόδου*» προσεκάλεσεν ὅλον τὸ ἀνώτερον καὶ κατώτερον προσωπικὸν τῆς διοικήσεως καὶ δημαρχίας καὶ ὅλους τοὺς ὀπαδοὺς τῆς «Ἑνώσεως» εἰς τὸν τόπον τοῦ γεύματος, τὸ ὁποῖον τοῦ παρετέθη ὑπὸ τοῦ δημάρχου, καὶ διὰ φλογεροῦ λόγου προέτρεψε καὶ ἐξώρκισεν ὅλους νὰ τρέφουν ἄσπονδον μῖσος κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ἐπιδιώξουν τὴν ἐξόντωσίν των μὲ κάθε μέσον, ὑποσχόμενος εἰς αὐτοὺς ὡς ἀμοιβὴν τὰς μεγάλας περιουσίας τῶν καταδικαζομένων. Ἱδρύσας δὲ νέον πολιτικὸν κόμμα ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*Μουταφάϊ Μιλλι*» (*Ἐθνικὴ Ἄμυνα*), τοῦ ὁποίου ἀποκλειστικὸς σκοπὸς ἦτο ἡ ἐξόντωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἤρχισε νὰ κάμνῃ περιοδείαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ἐκφωνῶν παντοῦ λόγους ὑβριστικοὺς κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων Ὀθωμανῶν, τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζεν ἄτιμον, βρομερὰν καὶ προαιώνιον ἐχθρὸν τοῦ ἰσλαμισμοῦ. Οἱ λόγοι του ἐδημοσιεύοντο εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς Ἀμισοῦ «*Ρεχπὲρ*» καὶ «*Χιλάλ*» καὶ εἰς ἰδιαίτερα παραρτήματα αὐτῶν. Μετ' ὀλίγον χρόνον ὁ Μουσταφᾶ Κεμὰλ καταλαβὼν τὴν Ἄγκυραν ἀνεκήρυξεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ νέου ἀνεξαρτήτου τουρκικοῦ κράτους, ἀπεκήρυξε τὴν κυβέρνησιν Κωνσταντινουπόλεως καὶ συνεκρότησε μὲ πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης του τὴν λεγομένην Μεγάλην Ἐθνοσυνέλευσιν. Εἰς τὴν πρώτην συνεδρίαν της ἐπρότεινε τὴν ἐξόντωσιν ὅλων τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας καὶ ὑπεχρέωσεν ὅλους νὰ ὁρκισθοῦν ὅτι κανεὶς Τοῦρκος δὲν θὰ προστατεύσῃ Χριστιανὸν κατὰ τὸν διωγμόν.

Αἱ ἀποφάσεις τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Ἀγκύρας δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ εἰς τὴν Ἀμισόν. Τὸ μεσονύκτιον τῆς 26 Ὀκτωβρίου 1920 διετάχθη ἡ ἀστυνομία τῆς πόλεως νὰ προβῇ εἰς τὴν σύλληψιν ὅλων τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων, συνελήφθησαν δὲ 72 πρόσωπα τὴν ὥραν τοῦ ὕπνου καὶ ὡδηγήθησαν εἰς τὴν φυλακήν, τὴν ἑπομένην δὲ εἰδοποιήθησαν νὰ εἶναι ἕτοιμοι νὰ ἀναχωρήσουν μαζὺ μὲ τὰς οἰκογενείας των μὲ τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον, τὸ ὁποῖον θὰ προσήγγιζεν εἰς τὸν λιμένα, λαμβάνοντες τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἐνδύματα, στρώματα καὶ κλινοσκεπάσματα. Καὶ οὗτοι μὲν ἀνεχώρησαν κατόπιν ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας, τὴν ἰδίαν δὲ ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ μετέφεραν ὅλα τὰ οἰκιακὰ ἔπιπλα εἰς τὸ θέατρον *Νεμλὶ Ζαδέ*, διὰ νὰ μὴ προλάβουν οἱ φίλοι καὶ γείτονες τῶν ἀναχωρησάντων νὰ σώσουν τίποτε ἀπὸ τὰ πολύτιμα ἀντικείμενα, καὶ κατόπιν ἤρχισαν νὰ τὰ ἐκποιοῦν διὰ δημοπρασίας πρὸς ὄφελος τοῦ δημοσίου ταμείου. Διὰ δημοπρασίας ἐπίσης ἐπώλησαν καὶ ὅλα τὰ ἀντικείμενα τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων των. Μετὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς 22 Ἰανουαρίου 1921 πολυάριθμος στρατιωτικὴ καὶ ἀστυνομικὴ δύναμις προέβη εἰς τὴν σύλληψιν 83 προσώπων ἀνηκόντων εἰς ὅλας τὰς ἀνωτέρας κοινωνικὰς τάξεις, ἤτοι κληρικῶν, καθηγητῶν, ἐμπόρων, ὑπαλλήλων τῆς Ὀθωμανικῆς Τραπέζης καὶ τοῦ μονοπωλίου τῶν καπνῶν καὶ ἄλλων. Ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν σύλληψιν ἀπηγγέλθη κατηγορία ἐναντίον των ὅτι ἐνέχονται εἰς τὰς ἐνεργείας περὶ τῆς ἀνακηρύξεως ἀνεξαρτήτου Δημοκρατίας τοῦ Πόντου καὶ ἐστάλησαν εἰς τὴν Ἀμάσειαν διὰ νὰ δικασθοῦν ὑπὸ τοῦ στρατοδικείου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των ἀλληλογραφία ἦτο τακτικὴ καὶ παρείχοντο διαβεβαιώσεις περὶ τῆς ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἀθωώσεως καὶ ἐπανόδου των, ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς καταληφθεὶς κατ' ἀρχὰς ὑπὸ πανικοῦ εἶχεν ἡσυχάσει ὀλίγον. Μετὰ τέσσαρας ὅμως μῆνας ὁ διοικητὴς τῆς τετάρτης μεραρχίας Νουρεδδὶν δίδει αὐστηρὰς διαταγὰς εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἀρχὰς τῆς Ἀμισοῦ, ὅπως ἐκτοπίσουν καὶ ἀπομακρύνουν ὅλον ἀνεξαιρέτως τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ. Ὁ διευθυντὴς τῆς δημοσίας ἀσφαλείας πρὸς πρόληψιν ἐνδεχομένων ἀπροόπτων ἐθεώρησεν ἀσφαλέστερον νὰ ἀπομακρυνθοῦν πρῶτον οἱ ἀπὸ δεκαπενταετίας ἄποικοι ἐκ Καισαρείας καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα, ὅτι ὅλοι αὐτοὶ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ὀφείλουν νὰ ἐγκαταλείψουν ἢν Ἀμισὸν ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν κυρίως πατρίδα των.

Ἡ ἀπόφασις αὐτὴ εὐτυχῶς ἔγινεν ἐγκαίρως γνωστὴ διὰ τοῦ εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως ὁρμοῦντος ἀμερικανικοῦ τορπιλλικοῦ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ τοὺς Εὐρωπαίους ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁρμοστάς, διὰ τῶν ἐνεργειῶν δὲ αὐτῶν ἀνεστάλη ὁ ἐκτοπισμός. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἤρχισαν νὰ συμβαίνουν καθ' ἑκάστην δολοφονίαι Ἑλλήνων καὶ ἐκβιασμοὶ πρὸς χρηματισμὸν παρὰ τῶν πλουσίων, οἱ δὲ ἐγκληματίαι καταγγελλόμενοι συνελαμβάνοντο μὲν καὶ ἐφυλακίζοντο, ἀλλὰ μετὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας ἀπελύοντο. Ἐπειδὴ δὲ συγχρόνως ἤρχισαν νὰ τοιχοκολλῶνται εἰς διάφορα μέρη τῆς ἀγορᾶς ἀπειλητικαὶ προκηρύξεις μὲ τὸ σύνθημα «θάνατος εἰς τοὺς ἀπίστους», ὅλοι οἱ Ἕλληνες περιωρίσθησαν εἰς τὰς οἰκίας των. Πρὸς κατάπαυσιν τῆς τρομοκρατίας ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς Ἰσμαὴλ ἔκαμε τὴν ἑξῆς δήλωσιν: «Κατὰ τὰς τελευταίας αὐτὰς ἡμέρας συνέβησαν μερικὰ λυπηρὰ ἐπεισόδια ἐντὸς τῆς πόλεως, ἐκυκλοφόρησαν ἀνακριβεῖς διαδόσεις καὶ ἐτοιχοκολλήθησαν διάφοροι προκηρύξεις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀμισὸς περιλαμβάνεται ἐντὸς τῆς περιοχῆς, ὅπου ἰσχύει ὁ στρατιωτικὸς νόμος, διὰ τοῦτο ὅλοι οἱ κάτοικοι ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκεύματος πρέπει νὰ γνωρίζουν, ὅτι οἱ διαδίδοντες ἀνακριβεῖς πληροφορίας καὶ διασαλεύοντες τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν θέλουν τιμωρηθῇ αὐστηρῶς. Ἑπομένως ἀφόβως καὶ ἡσύχως νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὰς ἐργασίας των». Ἐκ τῆς δελεαστικῆς αὐτῆς δηλώσεως ἐνθαρρυνθέντες οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ ἐπαναλάβουν τὰ συνήθη ἔργα των καὶ νὰ μεταβαίνουν εἰς τὴν ἀγοράν. Ὅλα ὅμως αὐτὰ ἦσαν ἁπλῆ ἀπάτη.

Τὴν 3 Ἰουνίου 1921 ὥραν 9 π. μ. περιεκυκλώθη ἀπὸ χωροφύλακας ἡ ἑλληνικὴ συνοικία, ἡ ἀγορὰ καὶ τὰ ἐργοστάσια τοῦ μονοπωλίου τῶν καπνῶν, συνελήφθησαν 1300 Ἕλληνες καὶ ὡδηγήθησαν εἰς τὸ διοικητήριον. Ἐκεῖ ἔγινεν ἀπογραφὴ καὶ οἱ μὲν κάτω τῶν δεκατριῶν καὶ ἄνω τῶν πενῆντα ἐτῶν ἀπελύθησαν, οἱ δὲ ἄλλοι 1040 ἐκρατήθησαν καὶ τὴν ἑπομένην 4 Ἰουνίου ὑπὸ ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν συνοδείαν ἀπεστάλησαν εἰς Καβὰκ ἀπέχον τῆς Ἀμισοῦ 46 χιλιόμετρα. Μόλις ἔφθασαν ἐκεῖ, οἱ ἐντόπιοι Τοῦρκοι προειδοποιημένοι περὶ τῆς ὥρας τῆς ἀφίξεως παρουσιάζονται ἀμέσως ὡπλισμένοι. Ἦτο μεσονύκτιον περίπου. Κατόπιν συνθήματος ἀρχίζει ὁ ὁμαδικὸς κατ' αὐτῶν πυροβολισμὸς καὶ κατόπιν σφαγή. Ἐφονεύθησαν ἐντὸς ὀλίγης ὥρας 700, οἱ δὲ λοιποὶ 340 ἐσώθησαν τραυματισμένοι οἱ περισσότεροι, ἢ διότι διέφυγαν τὴν προσοχὴν τῶν σφαγέων μεταξὺ τῶν πτωμάτων, ἢ διότι κατώρθωσαν ἐγκαίρως νὰ κρυφθοῦν εἰς τὰ πέριξ σκοτεινὰ μέρη. Τὰ πτώματα τῶν φονευθέντων ἐτάφησαν εἰς μίαν μεγάλην τάφρον, ἡ ὁποία εἶχε προετοιμασθῇ ἀπὸ ἡμέρας. Οἱ σωθέντες 340 διεσπάρησαν ὡς ἐξόριστοι εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἀνατολῆς μέχρι τοῦ Διαρβεκίρ, Βὰν καὶ Βιτλίς. Τὴν 5 Ἰουνίου ἐνηργήθη ἑτέρα ἀποστολὴ ἐξορίστων ἐκ 420 ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἑνωθέντες εἰς τὴν Ἀμάσειαν μὲ τὰ οἰκτρὰ λείψανα τῆς πρώτης ἐστάλησαν εἰς τοὺς εἰρημένους τόπους. Τὴν 7 Ἰουνίου ἔγινε τρίτη ἀποστολὴ ἐκ 1085 ἀνδρῶν. Ὅταν ἔφθασαν οὗτοι εἰς Τζουμπούς, θέσιν ἀπέχουσαν τέσσαρας ὥρας ἀπὸ τὴν Ἀμισόν, ἐκάθησαν, κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος, δῆθεν διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν. Μετ' ὀλίγον δὲ βλέπουν τοὺς μὲν συνοδεύοντας στρατιώτας νὰ ἀπομακρύνωνται, ἄλλους δὲ νὰ προβάλλουν ἀπὸ τὰς κορυφὰς τῶν πέριξ λοφίσκων. Καὶ προτοῦ νὰ ἐννοήσουν περὶ τίνος πρόκειται, ἀκούεται ὁμοβροντία πολυβόλων πανταχόθεν, ἡ ὁποία διήρκεσε μίαν ὥραν. Κατόπιν ἔγινεν ἔφοδος μὲ λόγχην ἐφ' ὅπλου ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπετελείωσαν ὅσους πληγωμένους εὗραν μεταξὺ τῶν πτωμάτων. Κατὰ τὴν σφαγὴν αὐτὴν ἐφονεύθησαν 700, τῶν ὁποίων τὰ πτώματα συσσωρευθέντα ἐκάησαν. Οἱ λοιποὶ 385, οἱ ὁποῖοι ἐσώθησαν ὡς ἐκ θαύματος, κρυφθέντες ὄπισθεν βράχων καὶ θάμνων, συλληφθέντες ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν μέχρι τοῦ Μαχμοὺτ Δὰγ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας ἀπὸ τὸ Τζουμπούς. Ἐκεῖ ἐπανελήφθη ἡ ἰδία σκηνὴ καὶ ἐφονεύθησαν ἄλλοι 120. Ὀλίγον μετὰ τὴν δευτέραν σφαγὴν παρουσιάζεται εἰς δύο ἀδελφοὺς ἀπὸ τοὺς ὑπολειφθέντας εἷς Τοῦρκος ἐκ μέρους τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ συνοδεύοντος τὰ θύματα στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος καὶ ἐκφράζει τὴν λύπην του διὰ τὰ συμβάντα, συνιστᾷ δὲ εἰς αὐτοὺς νὰ δώσουν κάτι εἰς τὸν ἀξιωματικὸν διὰ νὰ σώσουν τὴν ζωήν των. Τὸ δὲ κάτι αὐτὸ ἦσαν 3,000 λίραι. Οἱ δύο ἀδελφοί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀπὸ τοὺς πλουσιωτέρους κατοίκους τῆς Ἀμισοῦ, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑπογράψουν χρεωστικὴν ὁμολογίαν 3,000 λιρῶν. Ἐκτὸς τούτου ἀναγκάζονται μὲ ἀπειλὴν τῆς ζωῆς νὰ ὑπογράψουν καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ ἄλλοι σωθέντες ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου ὡμολόγουν ὅτι καθ' ὁδὸν ὑπέστησαν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους Ἑλλήνων ἀνταρτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐφόνευσαν 820 ἄνδρας.

Κατόπιν ἐξηκολούθησαν τὸν δρόμον καὶ ὕστερα ἀπὸ πεζοπορίαν εἰκοσιπέντε ἡμερῶν πειναλέοι, ἡμιθανεῖς καὶ ρακένδυτοι, ἔφθασαν εἰς τὴν Μαλάτειαν, τὸν τελευταῖον σταθμὸν τῆς ἐξορίας. Τὴν 8 καὶ 9 Ἰουνίου δημόσιος κῆρυξ διαλαλεῖ καὶ προσκαλεῖ νὰ προσέλθουν καὶ παραδοθοῦν εἰς τὴν διοίκησιν ὅσοι διὰ διαφόρους λόγους δὲν εἶχαν παρουσιασθῇ ἕως τότε, ἀπειλῶν ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θάνατον καὶ ἐξόντωσιν τῶν οἰκογενειῶν καὶ κατάσχεσιν τῶν περιουσιῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ μένοντες εἰς τὴν Ἀμισὸν δὲν ἐγνώριζαν τίποτε περὶ τῆς τύχης τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἐξορισθῇ ἕως τότε. Προσέρχονται λοιπὸν εἰς τὸ διοικητήριον 580 πρόσωπα, νέοι καὶ μεσήλικες. Τὴν 12 Ἰουνίου ξεκινοῦν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν Ἀμισὸν καὶ ἀφοῦ ἔφθασαν εἰς Κάβζαν χωρίζονται εἰς δύο τμήματα. Καὶ οἱ μὲν ἔχοντες ἡλικίαν ἀνωτέραν τῆς στρατευσίμου, 350 τὸν ἀριθμόν, ἀποστέλλονται εἰς Ἀμάσειαν, οἱ δὲ λοιποὶ 230 νέοι εὑρισκόμενοι εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας εἰς Τσορούμ. Καθ' ὁδὸν προστίθενται εἰς αὐτοὺς ἄλλοι 400 νέοι στρατολογηθέντες ἐξ ἄλλων μερῶν τοῦ Πόντου. Οὕτω δὲ ὁδηγοῦνται 630 νέοι εἰς Τσορούμ καὶ τὴν 3 Ἰουλίου δίδεται διαταγὴ νὰ μεταφερθοῦν εἰς Σουγκουρλοῦ, συνοδευόμενοι ἀπὸ 200 δημίους. Μετὰ πεζοπορίαν τεσσάρων ὡρῶν φθάνουν εἰς κοιλάδα, ἡ ὁποία φέρει τὸ χαρακτηριστικὸν ὄνομα *Σεϊτὰν Δερεσὶ* (=*Ρυάκι τοῦ διαβόλου*). Ἐκεῖ τοὺς δένουν ἀνὰ τέσσαρας καὶ τοὺς σφάζουν ὅλους. Τὰ σώματα ἔμειναν ἄταφα καὶ ἔγιναν βορὰ τῶν ὀρνέων καὶ τῶν σαρκοφάγων ζῴων. Αὐτὴ ἦτο ἡ τύχη τῶν νέων τῆς τετάρτης ἀποστολῆς. Τὴν 16 Ἰουνίου γίνεται πέμπτη ἀποστολὴ ἐξορίστων ἐκ 365 ἀνδρῶν. Μόλις φθάνουν εἰς τὸ δύο ὥρας ἀπέχον τῆς Ἀμισοῦ χωρίον Καταμοὺτ περικυκλώνονται ἀπὸ στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα, τὸ ὁποῖον τοὺς ὁδηγεῖ εἰς τὸ γνωστὸν αἱματοβαμμένον Τζουμποὺς καὶ τοὺς περιορίζει εἰς τὴν αὐλὴν ἑνὸς χανίου, δῆθεν διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν. Μετὰ πέντε λεπτὰ παρουσιάζεται εἰς τὴν θύραν ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ ἔχων τὸν βαθμὸν χιλιάρχου καὶ μὲ ὕφος αὐστηρὸν διατάσσει ἀμέσως τοὺς στρατιώτας νὰ τοὺς ὁδηγήσουν κάπου ἀνὰ ὀκτώ. Καὶ πράγματι ἀνὰ ὀκτὼ ὁδηγοῦνται εἰς σκοτεινὸν δωμάτιον, ὅπου τοὺς ληστεύουν μέχρις ὀβολοῦ, κατόπιν δὲ μὲ λακτίσματα καὶ γροθιὲς ὁδηγοῦνται εἰς τὴν ἔξοδον, ἀπ' ὅπου τοὺς παραλαμβάνουν ἄλλοι στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἀφαιροῦν ἐνδύματα, ὑποδήματα καὶ αὐτὰ τὰ καλύμματα τῆς κεφαλῆς

Digitized by Google

καὶ τοὺς ἀφήνουν μόνον μὲ ὑποκάμισον καὶ ἐσώβρακον.

Κατόπιν τοὺς παρατάσσουν εἰς γραμμὴν καὶ μαστίζοντες ἀλύπητα τοὺς διατάσσουν νὰ προχωροῦν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι εἰς Τοκάτην συνηντήθησαν μὲ ἄλλους 100 ἐξορίστους ἐξ Οἰνόης καὶ εἰς τὴν Σεβάστειαν μὲ 600 ἐξορίστους ἐκ Κερασοῦντος καὶ Κοτυώρων καὶ ὅλοι οὗτοι διεσπάρησαν εἰς διάφορα μέρη τοῦ Χαρπούτ. Τὴν 11 Αὐγούστου γίνεται ἕκτη ἀποστολὴ ἐξορίστων εἰς Μαλάτειαν, Διαρβεκίρ, Χαρποὺτ καὶ Βιτλὶς ἐκ 262 ἀνδρῶν, ἡλικίας μεταξὺ πενήντα καὶ ἑξήντα ἐτῶν. Τὴν 15 Σεπτεμβρίου ἑβδόμη ἀποστολὴ εἰς τὰ ἴδια μέρη ἐκ 40 ἀνδρῶν ἡλικίας 50—60 ἐτῶν καὶ 450 γυναικοπαίδων, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ περισσότεραι γυναῖκες καὶ ὅλα τὰ παιδιὰ ἀπέθαναν καθ' ὁδὸν ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ διαφόρους ἀσθενείας. Τὴν 17 Σεπτεμβρίου γίνεται ὀγδόη καὶ τελευταία ἀποστολὴ ἐκ 206 ἀνδρῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νέων. Οὗτοι ἦσαν κρυμμένοι, κατόπιν δὲ ρητῆς προκηρύξεως τῆς διοικήσεως, ὅτι τῶν μὴ παραδιδομένων αἱ οἰκογένειαι θὰ ἐξορισθοῦν, ὅπως καὶ πράγματι πολλαὶ ἐξωρίσθησαν, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθοῦν καὶ ἀποσταλέντες εἰς Ἀμάσειαν ἔμειναν εἰς τὰς φυλακὰς ἑβδομήντα πέντε ἡμέρας. Καταδικασθέντες δὲ ὡς ἀνυπότακτοι, ἐξωρίσθησαν κατὰ Δεκέμβριον εἰς Βιτλίς, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν οἱ μὲν 166 ἀπέθαναν ἀπὸ πεῖναν, οἱ δὲ λοιποὶ 40 ἀναγκασθέντες νὰ διανυκτερεύσουν εἰς τὸ Δελὶκ Ντὰς ἐν ὑπαίθρῳ ἀπέθαναν ἀπὸ τὸ δριμὺ ψῦχος. Συγχρόνως μὲ τὴν ὀγδόην ἀποστολὴν ἔγινε καὶ τὸ ὁλοκαύτωμα τοῦ χωρίου Ἀτὰ πλησίον τῆς Ἀμισοῦ. Περιεκύκλωσαν τοῦτο 200 Τοῦρκοι ὡπλισμένοι μέχρις ὀδόντων, οἱ ὁποῖοι συνήθροισαν ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς ἐνέκλεισαν εἰς τρεῖς μεγάλας οἰκίας, τοποθετήσαντες δὲ φρουρὰν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἔβαλαν πῦρ εἰς αὐτάς. Ὅσοι κατώρθωναν νὰ ἐξέλθουν ἔπιπταν ἀμέσως διὰ τῶν σφαιρῶν τῶν φρουρῶν. Ἐκ τῶν 340 προσώπων μόνον δύο γυναῖκες καὶ ἕνα παιδὶ ὡς ἐκ θαύματος διέφυγαν τὸν θάνατον καὶ ἔφεραν εἰς τὴν Ἀμισὸν τὴν θλιβερὰν εἴδησιν. Ὁ κυβερνήτης τοῦ ἀμερικανικοῦ τορπιλλικοῦ, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως, κατὰ παράκλησιν τοῦ μητροπολίτου, μετέβη εἰς τὸν τόπον τῆς καταστροφῆς καὶ εἶδε τὰ ἀπανθρακωμένα πτώματα. Τέλος τὴν 21 Σεπτεμβρίου 1921 κατεδικάσθησαν ἐν Ἀμασείᾳ εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἀνεξαρτησίας ὅσοι Ἀμισηνοὶ εἶχαν σταλῆ ἐκεῖ τὴν 22 Ἰανουαρίου ὡς ἔνοχοι προδοσίας διὰ τὸ ζήτημα τῆς Δημοκρατίας τοῦ Πόντου (βλ. λ. Ἀμάσεια).

Τοιουτοτρόπως ἐρημώθη ἡ ἑλληνικὴ κοινότης τῆς Ἀμισοῦ σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἀπὸ τὸν ἄρρενα πληθυσμόν. Ἔμειναν μόνον γυναῖκες, παιδιὰ κάτω τῶν δεκατριῶν καὶ γέροντες ἄνω τῶν ἑξήντα ἐτῶν. Κάθε ἐργασία ἀπενεκρώθη. Δυστυχία καὶ ἀπόγνωσις κατεῖχε τὸν ὑπολειφθέντα πληθυσμόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώριζε τίποτε περὶ τῆς τραγικῆς τύχης τῶν πλείστων ἐξορίστων. Οὕτως εἶχαν τὰ πράγματα μέχρι τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης τοῦ 1923, καθ' ἣν συνεφώνησαν Ἑλλὰς καὶ Τουρκία νὰ ἀνταλλάξουν ἀμοιβαίως τοὺς μουσουλμανικοὺς καὶ ἑλληνικοὺς πληθυσμούς. Ὅσοι ἐκ τῶν 20,000 Ἑλλήνων τῆς Ἀμισοῦ κατώρθωσαν νὰ ζήσουν ἕως τότε εἴτε ἐν τῇ ἐξορίᾳ εἴτε ἐν τῇ πόλει, ἦσαν δὲ αὐτοὶ ἐλάχιστοι, μετῴκησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου δὲν ἀπετέλεσαν μόνιμον κοινότητα, ἀλλὰ διεσπάρησαν εἰς τὰς πόλεις Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Θεσσαλονίκην καὶ ἄλλας. Ὁμοίως μετῴκησαν καὶ ὅσοι ὑπελείφθησαν χωρικοί. Τὴν τύχην τῶν Ἑλλήνων ὑπέστησαν προτύτερα καὶ οἱ Ἀρμένιοι. Μὲ τὴν ἰδίαν μέθοδον ἐξοντώθησαν ὅλοι. Σήμερον ἡ Ἀμισὸς κατοικεῖται μόνον ἀπὸ Τούρκους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δίωνος Κασσίου* Ρωμαϊκὴ Ἱστορία 46, 47 καὶ 48.—*Στράβωνος* Γεωγραφικὰ 2,1,15 καὶ 12, 3. 8, καὶ 14 καὶ 16 καὶ 25.—*Ἀππιανοῦ* Μιθριδ. 8,78,83,120. Ρωμαϊκ. Ἐμφυλ. 21.—*Ἀρριανοῦ* Περίπλους Εὐξείνου Πόντου 22.—*Ἀνωνύμου* Περίπλους Εὐξείνου Πόντου 26.—*Σκύμνου* Γεωγραφία στίχ. 917 (*Mulleri C.* Geographi Graeci minores ἔκδ. Didot, Paris 1855, 1,335).—*Πλουτάρχου* Λούκουλλος 11 κ.ἑξ. 19, 32. Ἰούλιος Καῖσαρ 50.—*Müller* Fragmenta historicorum Graecorum τόμ. 1 σελ. 14 καὶ 312 (Ἑκαταίου Μιλησίου ἀπόσπασμα 200, Θεοπόμπου ἀπόσπασμα 202).—*Ἱεροκλέους* Συνέκδημος σελ. 108.—*Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου* Περὶ θεμάτων (ἔκδ. Βόννης) σελ. 21.—*Θεοφάνους* Συνέχεια (Βόνν.) σελ. 179 κ.ἑξ.—*Γενεσίου* Βασιλεῖαι (Βόνν.) 94 κ.ἑξ.—*Νικήτα Χωνιάτου* Ἱστορία (Βόνν.) 689 καὶ 699.—*Γεωργίου Ἀκροπολίτου* Χρονικὴ συγγραφὴ (Βόνν.) 14 καὶ 20.—*Δούκα* Βυζαντινὴ Ἱστορία (Βόνν.) σελ 163.—*Tournefort* Relation d' un voyage du Levant, Paris 1617, τόμ. 2,213 κ.ἑξ. *Lequien* Oriens Cristianus, Parisiis 1740, τόμ. 1,535 —*Τριανταφυλλίδου Περικλέους* Ἡ ἐν Πόντῳ Ἑλλην. φυλή, ἤτοι τὰ Ποντικά, ἐν Ἀθήναις 1866, σελ. 143 κ.ἑξ., 172 κ.ἑξ.—*Ἰωαννίδου Σάββα* Ἱστορία καὶ στατιστικὴ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῆς περὶ ταύτην χώρας, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, σελ. 181 κ.ἑξ.—*Λεφικοῦ Γρηγορίου* Σύντομος περιγραφὴ τῆς Ἀμισοῦ καὶ τῆς περὶ αὐτὴν χώρας (περιοδ. Ἀθηνῶν «Πλάτων» τοῦ ἔτους 1879 τ. 2).—*Texier Charles* Asie Mineure (description géographique, historique et archéologique), Paris, 188 σελ. 620 κ.ἑξ.—*Μπάρτ καὶ Χίρστ* Λεξικὸν Ἐγκυκλοπαιδικόν, Ἀθήνησι 1890.—*Cuinet Vital* La Turquie d'Asie, Paris 1890, τόμ. 1,86, κ.ἑξ.—*Παπαγεωργιάδου Χ.* Σύντομος Ἱστ. τῆς Ἀμισηνῆς χώρας, Ἀθήν. 1891.—*Δουκάκη Κωνσταντίνου* Μέγας Συναξαριστής, Ἀθῆναι 1896, Νοέμβριος, 30, Δεκέμβριος 18, Μάρτιος 20. —*Λαμπαδαρίου Ν. Ε.* Περὶ Ἀμισοῦ καὶ τοῦ Πόντου ἐν γένει (περιοδ. Ἀθηνῶν «Ξενοφάνης» 1897, τόμ. 1, 172 κ.ἑξ. 218 κ.ἑξ. 264 κ.ἑξ.). —*Εὐαγγελίδου Τρύφωνος* Ἱστορία τῆς ποντικῆς Τραπεζοῦντος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, ἐν Ὀδησσῷ 1898, σελ. 19 κ.ἑξ. 52 κ.ἑξ. — *Παπαμιχαλοπούλου Κωνσταντίνου* Περιήγησις εἰς τὸν Πόντον, Ἀθήνησιν 1903, σελ. 311 κ ἑξ. — *Babelon-Reinach* Recueil général des monnaies grecques d'Asie Mineure Paris 1904, σελ. 43 μέχρι 73. — *Cumont Fr. et Eug.* Studia Pontica, II Voyage d'exploration archéologique dans le Pont et la Petite Armenie, Bruxelles 1906. σελ. 111 κ.ἑξ. — *Χριστοδουλίδου Ἱεροθέου ἐπισκόπου Ἀριστείας* Μελέτη καὶ στατιστικὴ τῆς ἐπαρχίας Ἀμασείας (περιοδ Ἀθηνῶν «Ξενοφάνης» 1907, τόμ. 4 σελ. 252 μέχρι 271, 333 μέχρι 341 καὶ 545 μέχρι 558). — *Συλλόγου Μικρασιατῶν «Ἀνατολῆς»* περιοδικὸν «Ξενοφάνης», ἐν Ἀθήναις 1909, σελ. 287. — *Anderson — Cumont — Grégoire* Studia Pontica, III Recueil des inscriptions grecques et latines du Pont et de l'Arménie, Bruxelles 1910, σελ. 1 μέχρι 32 — *Baudrillard* Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques, Paris 1912. — *Οἰκονομίδου Δ. Η.* Ὁ Πόντος καὶ τὰ δίκαια τοῦ ἐν αὐτῷ Ἑλληνισμοῦ, ἐν Ἀθήναις, 1919, σελ. 31 κ.ἑξ. — *Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου* Μαύρη βίβλος διωγμῶν καὶ μαρτυρίων τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1919, σελ. 287 κ.ἑξ. — *Γαβριηλίδου Ἀντωνίου* Σελίδες ἐκ τῆς ἐθνικῆς συμφορᾶς τοῦ Πόντου, ἐν Ἀθήναις 1924.

Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΝΑΥΤ. ΙΣΤΟΡ.] Τῆς ἱκανότητος τῆς Ἀμισοῦ πρὸς ἀντίστασιν καταστάσης αὐταποδείκτου ἐκ τῆς προσβολῆς παραπλεόντων ἑλληνικῶν ἱστιοφόρων ἀπὸ τῶν πυροβολείων τῆς πόλεως καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Μπάφρα (1922), ὑπαρχουσῶν δὲ ἅμα πληροφοριῶν ὅτι ἀπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει πετρελαιαποθηκῶν ἐφοδιάζοντο τὰ ἀπὸ τοῦ μεγάλου πολέμου διαπλεύσαντα τὸν Ἑλλήσποντον γερμανικὰ ὑποβρύχια, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ὁ βομβαρδισμὸς τῶν εἰρημένων στρατιωτικῶν ἐγκαταστάσεων, ἐκτελεσθείς, κατὰ Μάϊον 1922, ὑπὸ τῶν «*Ἀβέρωφ*», «*Ἀετός*», «*Ἱέραξ*» καὶ τῶν ἐξωπλισμένων ἀτμοπλοίων «*Νάξος*» καὶ «*Ἀδριατικός*». Μετά τινας ἡμέρας, ὁ «*Ἱέραξ*» παραπλέων πρὸς κατόπτευσιν τὴν ἀκτήν, εἶδε πελωρίαν ὑδατίνην στήλην, ὀφειλομένην εἰς ἔκρηξιν, πεντηκοντάδα μέτρων πρύμνηθεν καὶ ἐπὶ τοῦ αὔλακός του, ἥτις πρὸς στιγμὴν ἀπεδόθη εἰς βραδύνασαν ἔκρηξιν νάρκης λόγῳ προσκρούσεως· ἀλλ' εὐθὺς κατόπιν ὤφθη εἰς μέγιστον ὕψος ἀεροπλάνον, καθ' οὗ καὶ ἔβαλε τὸ ἀντιτορπιλλικόν. Βραδύτερον ἐγνώσθη, ὅτι τὸ ἀεροπλάνον τοῦτο εἶχεν ἀπογειωθῆ ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Ἀμάστραν ἀεροδρομίου, μετὰ τριῶν ἄλλων, πρὸς βομβαρδισμὸν τῶν ἐκεῖ παραπλεόντων ἑλληνικῶν πλοίων καὶ ὅτι τὸ βαλὸν τὸν «*Ἱέρακα*», παρακολουθοῦν ἀπὸ μεγίστου ὕψους τὴν πλεῦσίν του, εἶχε κρατήσει τὴν μηχανήν του ὀλίγον πρὶν φθάσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ πλοίου κατακόρυφον, πρὸς ἣν ἔβαινε μὲ τὴν κτηθεῖσαν ταχύτητά του, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ θορύβου τοῦ κινητῆρος γίνει ἀντιληπτόν.

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **Ἀμισός, *Νέα* (*Τσάϊ-Τσιφλὶκ*)** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Δράμας· κάτ. 81.

Ἀμιστὰ [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Ὀνομασία ὑφ' ἥν, λόγῳ τῆς ἐπὶ τῶν ἀγγλικῶν χαρτῶν φερομένης Amista, γνωρίζουσιν οἱ μὴ Χῖοι ναυτικοὶ τὸ Ν. ΝΔ ἀκρωτήριον τῆς νήσου Χίου, τὸ ἀπέχον 8 μίλλια ΒΔ τοῦ ἀκρωτηρίου *Μάστιχος*, νοτίας τῆς νήσου ἐσχατιᾶς. Οἱ Χῖοι ὀνομάζουσιν αὐτὸ *Μεστὰ* ἢ καὶ *Κάβος τῶν Μεστῶν* (βλ. λ. Χίος). Σ. Ε. Λ.

ἄμισχος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ ἄνευ μίσχου· «φύλλον ἄμισχον».

Ἀμισώδαρος [*Ἀρχ.*]. Ἡγεμὼν τῶν Λυκίων, ὁ θρέψας τὸ τέρας *Χίμαιραν*. Τούτου οἱ δύο υἱοί, Ἀτύμνιος καὶ Μάρις, ἐκστρατεύσαντες ὑπὲρ τῆς Τρῳάδος, ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Νηλέως.

ἄμιτα (Amita Barr. συνών. Spanila, Teutika Barr.) [*Παλαιοζ.*]. Γένος ἐλασματοβραγχίων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *λουνουλικαρδιειδῶν*. Ἔζησε κατὰ τὸ ἄνω σιλούριον σύστημα τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος. Θ. Σ.

Ἀμιτάλ. Σύζυγος τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰούδα Ἰωσίου καὶ μήτηρ τῶν τελευταίων βασιλέων αὐτοῦ Ἰωάχαζ καὶ Σεδεκίου (Δ' Βασιλειῶν κγ' 31, κδ' 18). Π. Ι. Μ.

Ἀμιτέρνον (Amiternum). Ἀρχαία πόλις τῶν Σαβίνων ἐν Ἰταλίᾳ, κειμένη περὶ τὰ 5 μίλλια Β τῆς Ἀκουίλας ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀτέρνου ἐξ οὗ κατὰ τὸν Οὐάρρωνα ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Ἡ τοποθεσία της ἦτο σημαντικὴ ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, διότι ἔκειτο ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τεσσάρων ὁδῶν, τῆς Καικιλίας ὁδοῦ, τῆς Νέας Κλαυδίας ὁδοῦ καὶ δύο κλάδων τῆς ὁδοῦ Σαλαρίας. Ἐξ ἄλλου, κατὰ μαρτυρίαν ἀρχαίων συγγραφέων, ἡ περιοχὴ τοῦ Ἀμιτέρνου ἦτο εὐφορωτάτη. Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων, τῷ 295 π. Χ. ἐπολιορκήθη καὶ ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὑπέστη δὲ καταστροφὰς κατὰ τοὺς πολέμους τῆς δημοκρατικῆς περιόδου· ἐπανήκμασεν ὅμως κατὰ τὴν αὐτοκρατορίαν.

Εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως σῴζονται ἐρείπια ὑδραγωγείου, ἀμφιθεάτρου καὶ θεάτρου, ἀνήκοντα εἰς τὴν περίοδον τῆς αὐτοκρατορίας, εἰς δὲ τὸν λόφον ὅπου σήμερον κεῖται τὸ χωρίον Σὰν Βιττορῖνο ὑπάρχουν χριστιανικαὶ κατακόμβαι. Εἰς ἀπόστασιν $1^{1}/_{2}$ μιλλίου πρὸς ἀνατολὰς σῴζονται ἐρείπια κυκλωπείων τειχῶν.

Τὸ Ἀμιτέρνον ἦτο πατρὶς τοῦ Σαλλουστίου.

ἀμίτης (Hamites Park.) [*Παλαιοζ.*]. Γένος κεφαλοπόδων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *λυτοκερατιδῶν* ζῆσαν εἰς πολυάριθμα εἴδη κατὰ τὴν κρητιδικὴν περίοδον. Ἔχει ὄστρακον σωληνοειδὲς ὅπερ βραδέως αὐξάνει εἰς πάχος καὶ σχηματίζει τρεῖς καμπάς. Αἱ κάμψεις αὗται τῷ προσδίδουσι σχῆμα ἱππείου πετάλου, οὕτινος τὰ σκέλη δύο ἕως τέσσαρα εἰσὶν εὐθέα ἢ ἀσθενῶς κεκαμμένα. Οὕτω ὁλόκληρον τὸ κέλυφος, ὅπερ εἶναι λεῖον ἢ ἐστολισμένον ὑπὸ πλευρῶν, κόμβων, ἀκανθῶν, ἐὰν διατηρῆται τέλειον, ὁμοιάζει πρὸς ἁπλοῦν ἢ διπλοῦν ἄγκιστρον. Ἡ γραμμὴ τῶν ραφῶν ἀποτελεῖται ἐκ βαθέως διεσχισμένων σαγμάτων καὶ λεκανῶν. Ἡ πρώτη πλευρικὴ λεκάνη συνήθως καὶ ἡ δευτέρα διαιρεῖται εἰς ζεύγη καὶ τὰ σάγματα ἐπίσης σχίζονται διὰ βαθείας δευτερογενοῦς τομῆς εἰς δύο ὁμοίους κλάδους. Κατοικίδιος θάλαμος πολὺ μακρός, στόμιον σπανίως διατηρεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετὰ περισφίγξεως δίκην περιλαιμίου. Ὁ ἐμβρυακὸς θάλαμος, ὡς καὶ τὰ ἐπακόλουθα χωριστικὰ διαφράγματα, εἶναι εἰσέτι ἄγνωστα. Γενικῶς εἰπεῖν τέλεια δείγματα τοῦ γένους ἀμίτου εἶναι σπανιώτατα· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πρόκεινται τεμάχια παριστῶντα οὐχὶ διπλοῦν ἀλλ' ἁπλοῦν ἄγκιστρον, δὲν εἶναι δὲ ἀπίθανον ὅτι ὑπῆρξαν ἤδη μετὰ τριῶν καὶ μάλιστα τεσσάρων κάμψεων.

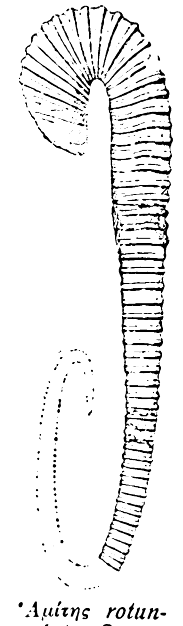

Ἀμίτης rotundatus Saw.
[Ἐκ στρωμάτων τῆς γκωλτίου ἐποχῆς τοῦ Folkestone.]

Τὸ γένος ἀμίτης περιλαμβάνει τὰ ὑπογένη *ἀμουλίνα, ἀμίτης, πτυχόκερας* καὶ *διπτυχόκερας*. Ἐνταῦθα ὑπάγονται *Hamoulina dissimilis* d'Orb., *Hamites rotundatus* Sow., *Ptychoceras Puzosianum* d'Orb., καὶ *Diptychoceras Forbesianus* Stol. Θ. Σ.

Ἀμιτζανταράφται. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἰσχυρὸν πολιτικὸν κόμμα ἐν Τραπεζοῦντι ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Κομνηνῶν, ἀντίπαλον τοῦ ἐπίσης ἰσχυροῦ κόμματος τῶν Σχολαρίων. Ἡ μεγαλυτέρα δρᾶσις τοῦ κόμματος τούτου ἐξεδηλώθη ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείρας Εἰρήνης τῆς Παλαιολογίνας (1340—1341), θυγατρὸς μὲν τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Γ' Παλαιολόγου, συζύγου δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Τραπεζοῦντος Βασιλείου. Ταύτην διεζεύχθη ὁ Βασίλειος, ἐπειδὴ ἦτο στεῖρα, συνεζεύχθη δὲ ἑτέραν, Εἰρήνην ἐπίσης ὀνομαζομένην, ἐκ Τραπεζοῦντος, ὅτε δὲ προώρως ἀπέθανεν οὗτος, ὡς αἰτία τοῦ θανάτου ἐνομίσθη ἡ Εἰρήνη Παλαιολογῖνα, τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῶν Ἀμιτζανταράφτων κατέλαβε βιαίως τὸν θρόνον καὶ ἀπέστειλεν αἰχμάλωτον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν πατέρα της τὴν ἀντίζηλον Εἰρήνην μετὰ τῶν υἱῶν της. Οἱ Σχολάριοι, φίλοι ὄντες τοῦ Βασιλείου, ἐστασίασαν κατὰ τῆς Εἰρήνης καὶ κατέλαβον τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Φιλίππου, ὅπου ὠχυρώθησαν. Οἱ Ἀμιτζανταράφται τότε ἐνισχυθέντες ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου, φρουράρχου τῶν Λιμνίων. ὅστις διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἦλθεν εἰς Τραπεζοῦντα, ἐπολιόρκησαν τὴν μονὴν ἰσχυρῶς καὶ προσβαλόντες δι' ὅλων τῶν πολιορκητικῶν μηχανημάτων, χρησιμοποιήσαντες δὲ καὶ τὸ ὑγρὸν πῦρ, ἐκυρίευσαν μὲν αὐτήν, ἀλλ' ἔγιναν αἰτία ν' ἀποτεφρωθῇ κατὰ τὸ πλεῖστον μετὰ τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης της. Συλλαβόντες δὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἀντιπάλων ἐξώρισαν εἰς τὸ φρούριον τῶν Λιμνίων, ὅπου ἀπέθαναν οὗτοι μετὰ ἓν ἔτος. Παρὰ ταῦτα ὅμως οἱ Ἀμιτζανταράφται δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑποστηρίξουν τὴν Παλαιολογῖναν ἐναντίον τῆς ἀδελφῆς τοῦ Βασιλείου Ἄννης, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριζαν οἱ Λαζοί. Ἡ Παλαιολογῖνα ἐξεθρονίσθη καὶ τὸν θρόνον κατέλαβεν ἡ Ἄννα. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἐμφύλιοι αὐτοὶ ἀγῶνες ἐξησθένισαν τὸ κράτος, τὰ σωφρονέστερα πολιτικὰ κόμματα, οἱ Δορανῖται καὶ Μεϊζομάται, μετὰ τῶν ὁποίων συνηνώθησαν καὶ οἱ Σχολάριοι, ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1342 τὸν Ἰωάννην Γ' Κομνηνόν, ἐνίκησαν δὲ τὰ κόμματα τῶν Λαζῶν καὶ Ἀμιτζανταράφτων, ἐκ τῶν ὁποίων πλεῖστοι ἐφονεύθησαν. Μετὰ τὴν ἧτταν αὐτὴν δὲν ἀναφαίνονται πλέον οἱ Ἀμιτζανταράφται ὡς κόμμα ἰσχυρὸν δυνάμενον νὰ διευθύνῃ τὰ πολιτικὰ πράγματα τοῦ κράτους.

Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμιτροχάδης [*Ἀρχ.*]. Βασιλεὺς τῶν Ἰνδῶν κατ' Ἀθήναιον.

Ἀμίτσι (Amici), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Ἰταλὸς ἐπιστήμων (1786—1867), καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν Μοδένῃ καὶ διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Φλωρεντίας. Ἐξετέλεσε παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν διπλῶν ἀστέρων καὶ ἐπενόησε σπου-

Digitized by Google

δαιοτάτας συσκευὰς χρησίμους ἐν τῇ Φυσικῇ ὡς: συσκευὴν πολώσεως, μικροσκόπιον ἀχρωματικόν, μικροσκόπιον δι' ἀνακλάσεως, φωτεινὸν θάλαμον κλπ. Κ. Π.

Ἀμίτσις, *Ἐδμόνδος ντὲ* — (Edmondo de Amicis). Λογοτέχνης Ἰταλός, γεννηθεὶς τῷ 1846 εἰς Ὀνέλλιαν ἐκ Γενουησίας οἰκογενείας. Ἀφοῦ παρηκολούθησε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς Κούνεον καὶ κατόπιν εἰς Τουρῖνον, εἰσῆλθεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῆς Μοδένης ἐξ ἧς ἀπεφοίτησε τῷ 1865 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ. Καταταγεὶς εἰς τὸν ἰταλικὸν στρατὸν ἔλαβε μέρος τῷ 1866 εἰς τὴν μάχην τῆς Κουστόρας καὶ τῷ 1867 τοποθετηθεὶς εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος «Italia Militare», ἥτις ἐξεδίδετο εἰς Φλωρεντίαν. Μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων εἰς Ρώμην, ἐθεώρησε λῆξαν τὸ στρατιωτικὸν αὐτοῦ στάδιον καὶ ἀφωσιώθη τελείως εἰς τὴν λογοτεχνίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατεῖχεν ἤδη λαμπρὰν θέσιν μὲ τὰ πρῶτά του διηγήματα, ἅτινα εἶχον τὸ πρῶτον δημοσιευθῆ εἰς τὴν «Italia Militare» καὶ ἐπανεκδοθῆ εἰς τόμον τῷ 1868 ἐν Μιλάνῳ, ὑπὸ τὸν τίτλον «La Vita Militare».

Μὲ τὰ διηγήματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ὁ ντὲ Ἀμίτσις ἐνεπνεύσθη ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ἰταλικῆς ζωῆς, ἔδειξε τὸ ζωηρὸν καὶ πρωτότυπον αὐτοῦ τάλαντον, περιγράψας μετὰ δυνάμεως τὰς σκηνὰς τοῦ στρατιωτικοῦ βίου, τὰς πότε ρωμαντικάς, πότε δραματικὰς καὶ πότε ἡρωϊκάς. Ὀπαδὸς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς τέχνης τοῦ Μαντζόνι, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποστείλει νεαρὸς ἔτι τὰ πρῶτά του στοιχουργήματα, καὶ ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐνεθαρρύνετο νὰ γράψῃ, ἀρέσκεται εἰς τὴν ἁπλῆν διατύπωσιν καὶ τὴν περιγραφὴν συμβάντων καὶ γεγονότων τῆς κοινῆς ζωῆς. Πεπροικισμένος δὲ διὰ πραγματικοῦ καλλιτεχνικοῦ ταλάντου, ἐμόρφωσεν ἐγκαίρως ἓν ὅλως προσωπικὸν ὕφος, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις ἔγκειται εἰς τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ νὰ προσελκύῃ καὶ νὰ συγκινῇ ζωηρῶς τὸν ἀναγνώστην.

Τῷ 1872 ἐδημοσίευσεν εἰς Φλωρεντίαν δεύτερον τόμον διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Novelle», εἰς τὰ ὁποῖα λάμπει ἡ αὐτὴ ἰσχυρὰ παρατηρητικότης καὶ περιγραφικότης καὶ τὸ αὐτὸ γλαφυρὸν ὕφος τῶν προηγουμένων διηγημάτων αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐδημοσίευσεν ὁμοίως εἰς Φλωρεντίαν μίαν σειρὰν ἄρθρων πολιτικῆς καὶ πατριωτικῆς φύσεως, ἐν οἷς περιγράφεται καὶ ἡ εἰς Ρώμην εἴσοδος τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων, τῆς ὁποίας ὁ Ντὲ Ἀμίτσις ἦτο αὐτόπτης μάρτυς. Τὸ βιβλίον τοῦτο φέρον τὸν τίτλον «Ricordi del 1870—71», ἐπανεξεδόθη πλειστάκις καὶ ἀναγινώσκεται εὐχαρίστως ἀκόμη καὶ σήμερον. Κατόπιν ἐπεδόθη εἰς ταξίδια καὶ μετέβη εἰς Ἱσπανίαν, Ὀλλανδίαν, Ἀγγλίαν, Μαρόκκον, Κωνσταντινούπολιν, Παρισίους. Ἕκαστον ταξίδιον, καὶ τὸ πλέον σύντομον ἀκόμη, ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν Ντὲ Ἀμίτσις νὰ γράψῃ καὶ ἓν βιβλίον, ὅπου μαζὶ μὲ τὴν παρατηρητικότητά του εὗρεν ἔδαφος νὰ ἐκδηλωθῇ εἰς ὡραίας περιγραφὰς καὶ λυρικὰς ἐξάρσεις ἡ γόνιμος φαντασία του. Οὕτως ἐξέδωκε κατὰ σειρὰν τὰ ἀκόλουθα ἔργα: «Ἡ Ἱσπανία» (1873), «Ὀλλανδία» (1874), «Ἀναμνήσεις ἐκ Λονδίνου» (1874), «Μαρόκκον» (1876), «Κωνσταντινούπολις» (1877), εἰς δύο τόμους, «Ἀναμνήσεις ἐκ Παρισίων» (1879). Συνεχίζων τὰ ταξίδια αὐτοῦ μετέβη εἰς Ἑλβετίαν καὶ κατόπιν εἰς Ἀμερικήν, καὶ τὰς ἐντυπώσεις του ἐκ Γενεύης, Ἀργεντινῆς καὶ Ρίου Ἰανεΐρου ἐδημοσίευσε μετὰ πολλῶν ἄλλων ἄρθρων ἀναμνηστικοῦ περιεχομένου τῷ 1900 ἐν Μιλάνῳ ὑπὸ τὸν τίτλον «Memorie».

Ὁ Ντὲ Ἀμίτσις ἔγραψε καὶ σειρὰν ὅλην σχολικῶν καὶ μαθητικῶν βιβλίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκδηλοῦται ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ συγγραφέως πρὸς τὴν τρυφερὰν ἡλικίαν. Καὶ πρῶτον ἐξέδωκεν ἐν Μιλάνῳ τῷ 1874 συλλογὴν μικρῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Pagine sparse», ὅπου διαφαίνεται καθαρότερον ὁ ἰδεαλιστικὸς καὶ ποιητικὸς χαρακτὴρ τοῦ συγγραφέως. Κατόπιν ἐξέδωκε, τῷ 1892, ἐν Μιλάνῳ, δεύτερον τόμον διηγημάτων σχολικῶν αὐτῶν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Fra scuola e casa», ὅστις ἐπανεξεδόθη πλειστάκις. Κατόπιν ἐδημοσίευσε, τῷ 1886, ἐν Μιλάνῳ, τὸ «Cuore», τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ τιτλοφορηθῇ καὶ ὡς ἑξῆς: «Ἱστορία ἑνὸς σχολικοῦ ἔτους, γραμμένη ἀπὸ ἕνα μαθητὴν τῆς τρίτης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου». Τὸ ἔργον τοῦτο ἠρίθμησε πλέον τῶν τετρακοσίων ἐκδόσεων καὶ ὑπερέβη τὸ ἓν ἑκατομμύριον ἀντιτύπων εἰς κυκλοφορίαν, μεταφρασθὲν εἰς ἁπάσας τὰς κυριωτέρας γλώσσας καὶ ἀριθμοῦν μέχρι τοῦ 1910 περὶ τὰς 25 διαφόρους μεταφράσεις. Θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν λαμπροτέρων παιδικῶν βιβλίων. Ἐπίσης παιδικὸν εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ai Ragazzi» (1895), ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς ὁμιλιῶν, ἀπευθυνομένων πρὸς τὰ παιδία, καὶ τὸ «Ricordi d'infanzia e di scuola» (1891), ἀποτελούμενον ἐκ σειρᾶς θελκτικῶν μικρῶν διηγημάτων. Ἔγραψεν ἐπίσης μίαν σειρὰν μονογραφιῶν φιλολογικῶν, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκε τῷ 1881 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ritratti letterarii», ὅπου πραγματεύεται περὶ τοῦ Ζολᾶ, τοῦ Δωδέ, τοῦ Ὠζιέ, τοῦ Δουμᾶ, τοῦ Κουλὲν καὶ τοῦ Δερουλέτ. Ὁμοίως, τῷ 1883, ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Gli Amici», ἠθικοφιλοσοφικὴν πραγματείαν περὶ φιλίας εἰς δύο τόμους, καὶ τῷ 1905 ἑτέραν μακρὰν πραγματείαν αἰσθητικὴν περὶ ἰταλικῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν ἐγκωμιάζει, διδάσκων ἅμα τὴν καλλιλογικὴν αὐτῆς χρῆσιν. Τὸ ἔργον φέρει τὸν τίτλον «L'idioma gentile».

Ὁ Ντὲ Ἀμίτσις πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἔγραψε πλεῖστα ἀκόμη ἔργα, κυρίως λογοτεχνικά, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰ «Sull' Oceano» (ἐκδοθὲν τῷ 1889) καὶ «La carrozza di tutti» (1899), τὰ ὁποῖα ὁμοῦ μὲ τὸ «La vita militare», καὶ τὸ «Cuore» ἀνήκουν εἰς τὰ λαμπρότερα ἔργα του. Τῷ 1884 ἐξέδωκεν ὁμοίως τὸ «Alle porte d' Italia», τῷ 1890 τὸ «Il Romanzo d' un maestro», ἐπανεκδοθὲν πλειστάκις, τῷ 1895 τὸ ἐκτεταμένον διήγημα «La maestrina degli operai», τῷ 1896 τὸ «La lettera anonima», τῷ 1902 τὸ «Capo d' anno», σειρὰν διηγημάτων, καὶ τῷ 1904 νέαν σειρὰν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Nel regno del Cervino». Τῷ 1906 ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Pagine allegre», σειρὰν ἄρθρων ἐπὶ διαφόρων θεμάτων ἐξιστορηματικῆς φύσεως, τῷ 1907 τὸ «Nel regno dell' Amore», ἀποτελούμενον ἐκ σειρᾶς διηγημάτων. Πάντα ταῦτα τὰ ἔργα ἐξεδόθησαν ἐν Μιλάνῳ, ὅπου ἐπίσης ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1908 — ἔτος τοῦ θανάτου του — τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ συγγραφέως ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ultime pagine»· τοῦτο χωρίζεται εἰς τρία μέρη, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον περιλαμβάνει σειρὰν μελετῶν περὶ διαφόρων ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων, τὸ δεύτερον διηγήματα καὶ τὸ τρίτον ἄρθρα ἐπὶ διαφόρων θεμάτων.

Ὁ Ντὲ Ἀμίτσις ἔγραψεν ἀκόμη καὶ σειρὰν ποιημάτων, ἅτινα ἐξέδωκε τῷ 1881 ὑπὸ τὸν τίτλον «Poesie», καὶ σειρὰν πολιτικοκοινωνικῶν ἄρθρων καὶ μελετῶν, ἅτινα συλλεχθέντα ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως τῷ 1910 ὑπὸ τὸν τίτλον «Lotte civili». Κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ζωῆς του ὁ Ντὲ Ἀμίτσις προσεχώρησεν εἰς τὸν σοσιαλισμόν, ἐλπίζων ἐξ αὐτοῦ καλύτερον ἀνθρώπινον μέλλον, τὰς συναφεῖς δὲ ἰδέας του ἐσκόρπισε κυρίως εἰς τὰ λογοτεχνικά του ἔργα, ὅπου διεγείρει ζωηρότατον αἴσθημα οἴκτου διὰ τὰς μικρὰς καὶ μεγάλας ἀνθρωπίνους δυστυχίας. Ὁ Ντὲ Ἀμίτσις ὑπῆρξεν εἷς τῶν πλέον λαοφιλῶν Ἰταλῶν συγγραφέων.

Ἐκ τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὰ ἀκόλουθα: «Ἀναμνήσεις ἐκ Λονδίνου» (μετάφρ. *Ἀνδ. Χούμη*, Ἑρμούπολις 1888), «Ἱσπανία» (μετάφρ. *Π. Α. Βάλβη*, Ἀθῆναι 1891), «Κωνσταντινούπολις» (μετάφρ. *Δ. Βερναρδάκη*, Ἀθῆναι 1896), «Ἡ Καρδία» (μετάφρ. *Μιχ. Σακελλαροπούλου*, Ἀθῆναι 1900· μετάφρ. *Μ. Σ. Κόκκαλη*, Ἀθῆναι 1923), «Τὸ πατρικὸ σπίτι» ἐκ τοῦ τόμου «Novelle» (μετάφρ. *Γ. Σπαταλᾶ*, Ἀθῆναι 1921), «Στρατιωτικὰ διηγήματα» ἐκ τοῦ τόμου «La vita militare» (μετάφρ. *Χ. Ἀννίνου*, Ἀθῆναι 1900). Ἐπίσης εἰς τὴν «Ἑστίαν» ἐδημοσιεύθη ἡ «Κωνσταντινούπολις» καὶ ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ «Μαρόκκου», «Ὀλλανδίας» καὶ «Λευκώματος πατρός». Γ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ἀμιτωσία [*Φυσιολ.*]. Ἄμεσος διαίρεσις ἢ πολλαπλασιασμὸς τοῦ κυττάρου, καθ' ἣν ἓν κύτταρον διαιρεῖται εἰς δύο διὰ διχασμοῦ τοῦ πυρῆνος καὶ τοῦ πρωτοπλάσματος αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἀμιτωσίαν δὲν παρατηροῦνται αἱ μεταβολαὶ αἱ ἐπερχόμεναι εἰς τὴν χρωματίνην ὅπως καὶ εἰς τὴν ἔμμεσον διαίρεσιν, καθ' ἣν αὕτη χωρίζεται εἰς ἰσομερῆ καὶ ἰσότιμα μέρη, οὔτε καὶ μετακίνησις τῶν χρωμοσώμων. Γ. Φ. ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΣ

Ἄμλετ (Hamlet). Ἥρως ἰσλανδικοῦ ἔπους (saga) περὶ τῶν Δανῶν βασιλέων περιληφθέντος εἰς τὸ III καὶ IV βιβλίον τῆς «Historia Danica» τοῦ Σάξωνος Γραμματικοῦ, ἥτις ἐγράφη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ὁ ἥρως οὗτος παρουσιάζει πολλὰς ὁμοιότητας μὲ ἥρωας ἀγγλικῶν παραδόσεων, δὲν εἶναι δὲ ἀπίθανον ἡ ἀγγλικὴ καταγωγή του. Πάντως, ὡς εὑρίσκεται ἐν τῇ σκανδιναυϊκῇ παραδόσει, περιέχει πολλὰ ξενικὰ στοιχεῖα. Οἱ ἱστορικοί, ὅσοι δὲν θεωροῦν τὸν Ἄμλετ πρόσωπον μυθικόν, δὲν συμφωνοῦν ὡς πρὸς τὸν αἰῶνα καθ' ὃν ἔζησε· κατὰ τοὺς Δανοὺς ἀνήκει εἰς τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα, κατ' ἄλλους ἔζησε κατὰ τὸν Η' ἢ Θ'. Παραλλαγὰς τῆς ἐν Skojöldunga Saga παραδόσεως μεταδίδουν, πλὴν τοῦ Σάξωνος Γραμματικοῦ, ἡ Hrolfssaga Kraga, ἡ νεωτέρα (ΙΖ' αἰῶν) ἰσλανδικὴ Ambales Saga καὶ τὸ παραμύθι τοῦ Brjam. Ἡ διήγησις τοῦ Σάξωνος Γραμματικοῦ παρουσιάζει ἀφ' ἑτέρου ὁμοιότητα μὲ τὰς περιπετείας τοῦ Λευκίου Ἰουνίου Βρούτου, ὡς τὰς διηγεῖται ὁ Λίβιος, ὁ Βαλέριος Μάξιμος, ἰδίως δὲ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς. Εἰς ἀμφοτέρας, ὁ ἁρπάσας τὴν ἀρχὴν θεῖος τιμωρεῖται τέλος ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ, ὅστις εἶχε διαφύγει τὸν θάνατον προσποιηθεὶς φρενοβλάβειαν. Ἡ πατρὶς ὅμως τοῦ Ἄμλετ ἤργισε νὰ ζητῆται νοτιώτερον, ἀφ' ὅτου ὁ Dr. O. L. Jiricgek ὑπέδειξε τὰς καταπληκτικὰς ὁμοιότητας μεταξὺ τοῦ Ἄμλετ, τῶν Βορείων καὶ τοῦ *Κεΐ Χόσρο* ἐν τῷ Σὰχ-ναμὲχ (= βιβλίον τῶν βασιλέων) τοῦ Πέρσου ποιητοῦ Φιρνταουζί, ὁ δὲ R. Zenker ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ saga τῶν Σκανδιναυῶν ἦτο διασκευὴ ποιήματος ἀρχαιοτέρου τοῦ Σὰχ-ναμέχ, ὅπου εὑρίσκονται ὅλα τὰ στοιχεῖα τῶν βορείων παραδόσεων. Ἐν τῇ Ambales Saga εὑρίσκονται ὁμοιότητες μὲ τοὺς μύθους τοῦ Βελλεροφόντου, τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Σερβίου Τυλλίου. Οὕτως ἐπικρατεῖ ἡ πεποίθησις ὅτι ὁ περὶ τοῦ Ἄμλετ μῦθος εἶναι ἀνατολικῆς προελεύσεως, ὅπως καὶ ἄλλοι μῦθοι ὧν ἴχνη εὑρίσκονται εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ Βορρᾶ.

Μετὰ τὸν Σάξωνα Γραμματικὸν ὁ François de Belleforest περιέλαβε τὰς περιπετείας τοῦ Ἄμλετ εἰς τὰς «Histoires tragiques» του, ἀργότερον δέ, πρὸ τοῦ Σαιξπήρου, ὁ Ἄγγλος Kyd τὰς ἐδραματοποίησεν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Detter*, «Die Hamletsage», (1892). — *O. L. Jiricgek*, «Die Amlethsage auf Island», «Hamlet in Iran», (1900). — *A. Olrik*, «Kilderne til Sakses Oldhistorie», (1892-94). Ε. Σ.

—«**Ἄμλετ**» («Hamlet, prince of Denmark»). Πεντάπρακτος τραγῳδία τοῦ «Σαίξπηρ» διδαχθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν τῷ θεάτρῳ «The Globe» τοῦ Λονδίνου, τῷ 1602, μὲ πρωταγωνιστὴν τὸν Ριχάρδον Burbage καί, κατὰ τὴν παράδοσιν, μὲ αὐτὸν τὸν συγγραφέα ὡς φάντασμα. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τῷ 1603, μέχρι δὲ τοῦ 1611 ἐγένοντο ἄλλαι τέσσαρες ἐκδόσεις αὐτοῦ. Εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἔμμετρον (2490 ἀνομοιοκατάληκτοι καὶ ὀλίγοι ὁμοιοκαταληκτοῦντες), ἐν μέρει δὲ εἰς πεζόν.

Ὁ συγγραφεὺς ἤντλησε τὸ θέμα του ἀπὸ τὰς «Τραγικὰς Ἱστορίας» τοῦ Belleforest (1570), ὅστις τὸ ἠρύσθη ἀπὸ τὴν «Historia Danica» τοῦ Σάξωνος Γραμματικοῦ. Ἡ σκηνὴ ἐν Ἐλσινορ: Ὁ Ἄμλετ, πρίγκιψ τῆς Δανίας, πληροφορεῖται ἀπὸ τὸ φάντασμα τοῦ βασιλέως πατρός του, ὅτι οὗτος ἀπέθανε δηλητηριασθεὶς ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του Κλαύδιον, ὅστις τώρα βασιλεύει νυμφευθεὶς τὴν βασίλισσαν Γερτρούδην. Ὁρκίζεται νὰ ἐκδικηθῇ καί, διὰ νὰ διαφύγῃ τὰς ὑποψίας τοῦ θείου του, προσποιεῖται τὸν παράφρονα. Ἡ παραφροσύνη του ἀποδίδεται εἰς τὸν ἔρωτα ὃν τρέφει διὰ τὴν ὡραίαν Ὀφηλίαν, θυγατέρα τοῦ αὐλικοῦ Πολωνίου, καλοῦνται δὲ εἰς τὰ ἀνάκτορα ἠθοποιοὶ ὅπως τὸν διασκεδάσουν. Ὁ Ἄμλετ συνεννοεῖται μετὰ τοῦ πρωταγωνιστοῦ των καὶ παίζεται πρὸ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης σκηνὴ δηλητηριάσεως, ὅπως τὴν εἶχε διηγηθῆ τὸ φάντασμα εἰς τὸν υἱόν του. Ὁ Κλαύδιος προδίδεται ἀπὸ τὴν ταραχήν του καὶ ἀποχωρεῖ πρὸ τοῦ τέλους τῆς παραστάσεως. Ὁ Ἄμλετ τὸν εὑρίσκει προσευχόμενον καί, φοβούμενος μὴ τὸν στείλῃ εἰς τὸν οὐρανόν, δὲν τὸν φονεύει. Μεταβαίνει κατόπιν εἰς τὰ διαμερίσματα τῆς μητρός του, ἥτις τὸν ἐζήτησε, φονεύει τὸν Πολώνιον κατασκοπεύοντα ὄπισθεν παραπετάσματος, ἐπιτιμήσας δὲ τὴν βασίλισσαν διὰ τὴν βδελυρὰν τὴν ἕνωσιν μὲ τὸν δολοφόνον τοῦ συζύγου της ἀναχωρεῖ εἰς Ἀγγλίαν μετὰ δύο αὐλικῶν, οἵτινες κομίζουν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ἄγγλον βασιλέα, ἐν ᾗ ὁ Κλαύδιος ζητεῖ ἀπὸ τὸν φίλον του τὸν φόνον τοῦ ἀνεψιοῦ του. Ὁ Ἄμλετ κατὰ τὸν πλοῦν ἀντικαθιστᾷ τὴν ἐπιστολὴν δι' ἄλλης ἀναγραφούσης τὰ ὀνόματα τῶν δύο αὐλικῶν, οὓς στέλλει εἰς θάνατον, ἐνῷ αὐτός, κατόπιν περιπετειῶν, φθάνει εἰς Δανίαν καθ' ἣν ἡμέραν γίνεται ἡ κηδεία τῆς Ὀφηλίας, ἥτις, παραφρονήσασα, ἐπνίγη ἐνῷ συνέλεγε ἄνθη. Ὁ Λαέρτης, ἀδελφὸς τῆς νεάνιδος, θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς του μονομαχεῖ μετὰ τοῦ Ἄμλετ κατὰ προτροπὴν τοῦ Κλαυδίου καὶ τὸν πληγώνει διὰ δηλητηριασμένου ξίφους. Συνεχιζομένης ὅμως τῆς μονομαχίας τὰ ξίφη ἀνταλλάσσονται κατὰ τύχην καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν ὁ Ἄμλετ πληγώνει τὸν Λαέρτην. Οὗτος ἀποθνήσκων ἀποκαλύπτει τὸν δόλον εἰς τὸν Ἄμλετ, ὅστις φονεύει τὸν Κλαύδιον καὶ ἀποθνήσκει. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μονομαχίας ἡ βασίλισσα πιοῦσα δηλητηριασμένον οἶνον, τὸν ὁποῖον ὁ Κλαύδιος εἶχε προετοιμάσει διὰ τὸν Ἄμλετ, ἀποθνήσκει καὶ ἐκείνη.

Ὁ «Ἄμλετ» εἶναι ἡ περισσότερον σχολιασθεῖσα ἐκ τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σαίξπηρ. Ε. Σ.

Ὁ «Ἄμλετ» ἐν Ἑλλάδι.—Πρῶτος ὁ Περβάνογλου μετέφρασε τὸν «Ἄμλετ» τῷ 1858 ἑλληνιστὶ εἰς γλῶσσαν ἐν πολλοῖς ἀρχαΐζουσαν, μετ' αὐτὸν ὁ Δ. Βικέλας τῷ 1882 μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων εἰς γλῶσσαν δημώδη, ὁ Ἰ. Πολυλᾶς τῷ 1889 μετὰ προλεγομένων εἰς γλῶσσαν καὶ αὐτὸς δημώδη, ὁ Μ. Δαμιράλης τῷ 1890 εἰς τὴν σημερινὴν γραφομένην γλῶσσαν καὶ τέλος ὁ Ἄγγελος Βλάχος τῷ 1900 εἰς καθαρεύουσαν. Ἐκ τῶν μεταφραστῶν, οἱ μὲν ὀνομάζουν τὸν Δανὸν πρίγκιπα *Ἄμλετ*, οἱ δὲ *Ἀμλέτον*, ὁ Δ. Βερναρδάκης *Ἀμβλέτον*, ὁ δὲ Ν. Λεκατσᾶς *Χάμλετ*.

Τὸν Ἄμλετ πρῶτος ἐν Ἑλλάδι ἀπεπειράθη νὰ διδάξῃ ἀπὸ σκηνῆς τῇ προτροπῇ καὶ συστάσει τοῦ μεταφραστοῦ Ι. Περβάνογλου ὁ θιασάρχης Παντελῆς Σούτσας τῷ 1870. Εἰς τὰς ἰδίας του μόνον δυνάμεις βασιζόμενος ὁ καλὸς ἠθοποιὸς καὶ χωρὶς ποτὲ νὰ ἔχῃ ἴδῃ τὸ ἔργον διδασκόμε-

Digitized by Google

νον ἀπὸ σκηνῆς, μελετήσας ἐπ' ἀρκετὸν τὸν διέπλασεν ὅπως αὐτὸς τὸν ἐφαντάσθη καί, ἂν πιστεύσωμεν τοὺς συγχρόνους του, ἡ ἐπιτυχία δὲν τοῦ ἠρνήθη τὸ μειδίαμά της. Δύο ἔτη μετὰ τὴν πρώτην ἐν Ἀθήναις διδασκαλίαν, ὁ Σούτσας, φιλότιμος καὶ ἀληθὴς καλλιτέχνης, συναισθανόμενος,

Ὁ Ν. Λεκατσᾶς εἰς τὸν ρόλον τοῦ Ἄμλετ.

ὅτι ἡ σωματικὴ αὐτοῦ διάπλασις—ἦτο ὑψηλός, παχύσαρκος, ραιβοσκελὴς καὶ κατάστικτος τὸ πρόσωπον ἐκ τῆς εὐλογίας—δὲν ἥρμοζε διὰ τὸν ρόλον τοῦ Ἄμλετ, προέτρεψε τὸν μετ' αὐτοῦ τότε συνεργαζόμενον Διον. Ταβουλάρην ν' ἀναλάβῃ αὐτὸς νὰ παίζῃ ἐφεξῆς τὸν Ἄμλετ. Ὁ Ταβουλάρης, ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν ἐδίστασεν, ἐνέδωκε τέλος εἰς τὰς συστάσεις τοῦ Σούτσα καὶ διὰ πρώτην φορὰν ἐνεφανίσθη τῷ 1872 ἐν Σμύρνῃ ὡς Ἄμλετ, χάριν τοῦ ὁποίου ἐθυσίασε τότε διὰ πρώτην φορὰν καὶ τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ ὑπογένειον, ὅπως μεταγενεστέρως ἔπραξε καὶ διὰ τὸν μύστακά του ὃν ἐθυσίασε διὰ νὰ ὑποδυθῇ τὸν Μεγάλον Κωνσταντῖνον καὶ τὴν «Φαύσταν» τοῦ Βερναρδάκη.

Ἔκτοτε ὁ Διον. Ταβουλάρης ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον τεσσαρακονταετίαν, ἀδιαλείπτως μελετῶν τὸν δύσκολον χαρακτῆρα τοῦ Δανοῦ βασιλόπαιδος, ὑπεδύθη αὐτὸν ὑπὲρ τὰς πεντακοσίας φορὰς ἐν Ἑλλάδι καὶ τῷ ἐξωτερικῷ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα ἡ φήμη του ὡς ἀρίστου διερμηνέως τοῦ Ἄμλετ εἶχε προτρέξει, ἀπαγορευθείσης ὑπὸ τῆς λογοκρισίας τῆς παραστάσεως τοῦ ἔργου, ὁ Ταβουλάρης, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς ἐκεῖ Ἕλληνας, οἵτινες διακαῶς ἐπεθύμουν νὰ τὸν ἴδωσιν εἰς τὸν δύσκολον αὐτὸν ρόλον, κατέφυγεν εἰς τὸ ἑξῆς εὐφυὲς στρατήγημα. Ἀνήγγειλε διὰ προγραμμάτων, ὅτι θὰ παίξῃ τὸν «Ἠθοποιὸν Κὴν» τοῦ Δουμᾶ πατρός. Γνωστὸν εἶναι ὅτι κατὰ τὴν τετάρτην πρᾶξιν τοῦ δράματος αὐτοῦ, εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ «θεάτρου ἐπὶ θεάτρου» ὁ Κὴν παίζει ἐνώπιον τοῦ πρίγκιπος τοῦ Οὐαλίας μίαν ὁλόκληρον σκηνὴν ἀπὸ τὸν «Ρωμαῖον καὶ Ἰουλιέτταν» τοῦ Σαίξπηρ. Ὁ Ταβουλάρης, ἀντὶ τῆς σκηνῆς αὐτῆς, ἔπαιξε, πρὸς μεγάλην εὐχαρίστησιν τῶν πραγματικῶν θεατῶν του, τὰς κυριωτέρας σκηνὰς τοῦ Ἄμλετ εἰς ἃς καὶ περισσότερον ἐπετύγχανεν. Ἐννοεῖται, ὅτι ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ ἀκροατηρίου τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, καὶ διὰ τὸ εὐφυὲς στρατήγημα τοῦ Ταβουλάρη καὶ διὰ τὴν θαυμασίαν ὑπόκρισίν του, ὑπῆρξεν ἀκράτητος.

Μετὰ τὸν Ταβουλάρην, ἀριστοτεχνικῶς διηρμήνευσε τὸν Ἄμλετ ἐν Ἑλλάδι τὴν 27 Αὐγούστου 1881 ὁ ἐξ Ἀγγλίας ἐπανελθὼν τότε καλλιτέχνης Ν. Λεκατσᾶς, ὅστις ὀλίγους μῆνας πρὶν εἶχε θριαμβεύσει εἰς τὸν αὐτὸν ρόλον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἐν Λιβερποὺλ θεάτρου. Ἔχων λησμονήσει τελείως τὴν πατρικήν του γλῶσσαν ὁ Λεκατσᾶς κατὰ τὰ μακρὰ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ διαμονῆς του ἔτη, διηρμήνευσεν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις θεάτρου «Ὀλύμπια» τὸν ρόλον τοῦ Ἄμλετ *ἀγγλιστί*, συμπράττοντος *ἑλληνιστί* τοῦ θιάσου τῶν ἀδελφῶν Ταβουλάρη καὶ *ἀγγλοελληνιστί* τοῦ Διονυσίου Ταβουλάρη, ὅστις τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, χαριζόμενος εἰς τὸν ἐξ Ἀγγλίας ἐπανελθόντα συνάδελφόν του, *ὑπέβαλε* καὶ εἰς τὰς δύο γλώσσας τὸ κείμενον τοῦ Ἄμλετ! Τὴν ἐπαύριον τῆς παραστάσεως αἱ ἀθηναϊκαὶ ἐφημερίδες ἔκριναν εὐνοϊκώτατα τὸν ἀγγλόφωνον Ἕλληνα καλλιτέχνην, τοῦ ὁποίου πρῶτον μέλημα κατόπιν ὑπῆρξεν ἡ ἐκμάθησις τῆς πατρικῆς του γλώσσης, ἣν καὶ μετὰ ὀλιγόμηνον ἀλλὰ σύντονον ἐργασίαν κατώρθωσε ν' ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην του καὶ νὰ διδάξῃ ἀπὸ σκηνῆς, ἑλληνιστὶ πλέον, ὄχι μόνον τὸν Ἄμλετ, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα τοῦ Σαίξπηρ.

Κατὰ περιόδους ἐδίδαξε τὸν «Ἄμλετ», ἰδίως εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ ὁ θιασάρχης Δ. Κοτοπούλης. Τὸ κατωτέρω συγκινητικώτατον ἀνέκδοτον, σχετιζόμενον μὲ τὴν πρώτην ὑπὸ τοῦ Κοτοπούλη διδασκαλίαν τοῦ «Ἄμλετ» ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εἶναι ἄξιον ἀναγραφῆς: Πρὸ τεσσαράκοντα καὶ πλέον ἐτῶν ὑπῆρξε μετριώτατός τις ἠθοποιὸς καὶ ἔστιν ὅτε ὑποβολεύς, Παναγόπουλος ἢ Δρακόπουλος τὸ ὄνομα, τοῦ ὁποίου ἡ φιλοδοξία ἔφθασεν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ θέλῃ νὰ παίξῃ ἀπὸ σκηνῆς τὸν Ἄμλετ! Διὰ ν' ἀποτελέσῃ μέλος ὁ ρηθεὶς ἠθοποιὸς ἑνὸς οἱουδήποτε θιάσου, ἔπρεπε προηγουμένως νὰ τοῦ ὑποσχεθῶσιν ὅτι θὰ τὸν βοηθήσουν εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας του. Οἱ συνάδελφοί του, ἐν τούτοις, μεθ' ὅλας τὰς ὑποσχέσεις των, γνωρίζοντες πόσον ἤξιζεν ὁ παράτολμος ὁμότεχνός των, εὕρισκον πάντοτε τρόπον ν' ἀναβάλλωσιν ἐπ' ἀόριστον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς παρακεκινδυνευμένης ἐπιθυμίας του. Ἐκεῖνος ὅμως ἐξηκολούθει νὰ μελετᾷ τὸν Ἄμλετ καὶ νὰ προετοιμάζεται διὰ τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ μόνου καλλιτεχνικοῦ του πόθου, ἥτις ἐν τούτοις οὐδέποτε ἤρχετο. Παρακλήσεις, ἱκεσίαι, ἀπειλαί, δάκρυα, οὐδὲν ἴσχυσαν παρὰ τοῖς συναδέλφοις του. Χρόνια ὁλόκληρα ἐπέρασαν τοιουτοτρόπως ἄπρακτα, μέχρις οὗ μίαν πρωΐαν ἀπέθανεν ὁ δυστυχὴς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μὲ τὸ παράπονον εἰς τὰ χείλη, ὅτι δὲν κατώρθωσεν, ἀπὸ τὸν φθόνον τῶν συναδέλφων του, νὰ διερμηνεύσῃ ἀπὸ σκηνῆς τὸν Ἄμλετ, ὃν τόσον εἶχε μελετήσει! Τρία ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δυστυχοῦς ἠθοποιοῦ, εὑρισκόμενος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁ Κοτοπούλης καὶ προτιθέμενος νὰ παίξῃ τὸν Ἄμλετ, μετέβη εἰς τὸ ἐκεῖ νεκροταφεῖον ὅπως ζητήσῃ καὶ τοῦ δώσουν ἕνα κρανίον διὰ τὴν γνωστὴν σκηνὴν τοῦ νεκροταφείου. Ὁ νεκροθάπτης εἰς ὃν ἀπετάθη ἀνέσκαπτε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἕνα τάφον, «—Καὶ τί τὸ θὲς τὸ κρανίο, ἠρώτησε τὸν θιασάρχην, γιατρὸς εἶσαι;» «—Ὄχι, εἶμαι ἠθοποιὸς καὶ τὸ θέλω διὰ τὴν σκηνήν». —«Ἠθοποιός! εἶπεν ὁ νεκροθάπτης. Μὰ κι' αὐτὸς ἐδῶ ποὺ ξεθάφτω αὐτὴν τὴν στιγμὴν τέτοιος ἤτανε.... Νά, πάρε τὸ κρανίο του, ἂν σοῦ κάνῃ!...» Ὁ Κοτοπούλης, καταπλήκτος ἐπὶ τῇ ἀποκαλύψει, ἔρριψε τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ σκωληκοβρώτου ξυλίνου σταυροῦ ὅστις ἔκειτο πεταγμένος παρὰ τὸν νεοσκαφῆ τάφον καὶ ἐπ' αὐτοῦ μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια ἀνέγνωσε τὸ ὄνομα τοῦ δυστυχοῦς Δρακοπούλου ἢ Παναγοπούλου, τοῦ ὁποίου τὸ κρανίον τὴν ἐπαύριον ἐνεφανίζετο ἐπὶ τῆς σκηνῆς κατὰ τὴν παράστασιν τοῦ Ἄμλετ, ἐκπληρωθέντος οὕτως ἐν μέρει μετὰ θάνατον τοῦ πόθου τοῦ ταλαιπώρου ἠθοποιοῦ. Τὸ κρανίον του σώζεται ἀκόμη παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ Κοτοπούλη.

Μετὰ τὸν θάνατον τῶν Λεκατσᾶ καὶ Κοτοπούλη καὶ τὴν ἀποχώρησιν, λόγῳ γήρατος, τοῦ Ταβουλάρη ἐκ τῆς σκηνῆς, τὸν Ἄμλετ ὑπεκρίθησαν ἐκ

Ὁ Μ. Μυρὰτ ὡς Ἄμλετ.

τῶν νεωτέρων οἱ ἑξῆς: ὁ Θωμᾶς Οἰκονόμου κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Βικέλα—πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ μετεχειρίσθησαν τὴν τοῦ Περβάνογλου, ἣν ἕκαστος εἶχε διορθώσει καὶ τροποποιήσει κατὰ τὸ δοκοῦν—οἱ Κ. Ἀγγελάκης καὶ Εὐ. Δελενάρδος, ὁ Διον. Βενιέρης, ὁ Αἰμίλιος Βεάκης καὶ τελευταῖον ὁ Μῆτσος Μυράτ, ὅστις κατὰ τὴν διδασκαλίαν του εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ ἔχῃ ὡς Ὀφηλίαν τὴν Μαρίκαν Κοτοπούλη ἥτις, κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν, ἐν τῷ ρόλῳ αὐτῷ ὑπερέβη πάσας τὰς συναδέλφους της. Σημειωτέον, ὅτι τὸν ρόλον τῆς Ὀφηλίας ὑπεδύθη τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι, κατὰ

Ἡ Εὐαγγ. Παρασκευοπούλου ὑποδυομένη τὸν Ἄμλετ.

τὴν ἐποχὴν τοῦ Σούτσα, ἡ Σοφία Δ. Ταβουλάρη, ἥτις τὸν ἔπαιξε καὶ μέχρι τῶν τελευταίων της ἡμερῶν μετ' ἀρκετῆς ἐπιτυχίας, συμπράττουσα μετὰ τοῦ συζύγου της.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου, τὰς δάφνας τῆς Σάρρας Μπερνὰρ ζηλεύσασα, ἥτις εἶχε παίξει ἐν Παρισίοις τὸν ρόλον τοῦ Ἄμλετ, ἐνεφανίσθη καὶ αὐτὴ ἀπὸ σκηνῆς τῷ 1900 ὡς Δανὸς βασιλόπαις, ὃν *πρώτη* αὐτή, παρὰ τὰ διεθνῶς παραδεδεγμένα, ἀλλὰ καὶ τήν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἐν τῷ βωμῷ τῆς τέχνης θυσίαν τοῦ ὑπογενείου τοῦ Ταβουλάρη χάριν τοῦ Ἄμλετ, παρουσίασε *γενειοφόρον*, ὡς φαίνεται ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι. ΝΙΚ. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

—*[Μουσ.]* Πρῶτος τῷ 1791 ὁ ἀββᾶς *Φόγκλερ* ἔγραψεν εἰσαγωγὴν καὶ «ἰντερμέδια» εἰς τὸν Ἄμλετ· τῷ 1841 ὁ *Μάρεκζεη* ἓν μελόδραμα καὶ τὸ 1857 ἄλλο ὁ *A. Staadfild* — τὸ τελευταῖον ἀναβιβασθὲν εἰς τὴν Δαρμστάτην, ὅτε (1868) ἔγραψε τὸ ἀριστούργημά του ὁ *A. Thomas*, τῇ συνεργασίᾳ τοῦ *M. Carré* καὶ τοῦ *J. Barbier*. Ὁ Ἄμλετ τοῦ Thomas ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν.

Ἀμλέτος· βλ. Ἄμλετ.

ἀμλινίτης (Hamlinit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν παρουσιαζόμενον εἰς κρυστάλλους τοῦ ἑξαγωνικοῦ (ρομβοεδρικοῦ) κρυσταλλικοῦ συστήματος, μελιτοκιτρίνους, ἔχοντας σχῆμα ἑξαπλευρικῶν πινακιδίων ἢ ρομβοέδρων. Ὁ ἀμλινίτης ἔχει σχισμὸν τέλειον, εἰδικὸν βάρος 3, 2, σκληρότητα $4\frac{1}{2}$ βαθμοῦ καὶ λάμψιν ὑελοειδῆ μέχρι ρητινοειδοῦς. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι πυροφωσφορικὸν ἅλας ἀργιλλίου καὶ στροντίου. Ὁ μοριακός του τύπος εἶναι $3Al_2O_3$, $2SrO$, $2P_2O_5$ $7H_2O$. Εὑρίσκεται ὁμοῦ μὲ μπερτρανδίτην εἰς τὸ Greenwood τῆς Ὀξφόρδης, ἐντὸς δολομίτου εἰς τὸ Lengenbach (Binnental τῆς Γερμανίας) καὶ ἐντὸς ἀδαμαντοφόρων ἄμμων τῆς Serra de Gongonhas εἰς τὴν Diamantina τῆς Βραζιλίας.

ἅμμα (τό)· τὸ προσαπτώμενον, τὸ προσκολλώμενον, πρόσαμμα· || δεσμός, σύνδεσμος, κόμβος.

—*[Ναυτ.]*· βλ. ἅμματα.

— **ἅμμα** ἢ *ἄμμα*. Αἰγυπτιακὸν μέτρον μήκους, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 10 ὀργυιάς, ἤτοι πρὸς 40 ἀρχαίους πήχεις, περίπου πρὸς 21 σημερινὰ μέτρα· ἀναφέρεται ἐν τῷ Μετρικῷ πίνακι τῆς Γεωμετρίας Ἥρωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως «περὶ εὐθυμετρικῶν». Ἡ λέξις θεωρεῖται ὑπό τινων ὡς αἰγυπτιακή, ὑπ' ἄλλων δὲ ὡς ἑλληνική, ἐκ τοῦ «ἅπτω», δι' ὃ καὶ γράφουσιν αὐτὴ *ἅμμα*· πράγματι δὲ τὸ ἴδιον μέτρον ἐμφανίζεται καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «*σχοινίον*», ἔτι δὲ παρὰ μεταγενεστέροις ὑπὸ τὸ ὄνομα «*σωκάριον*».

[ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Hultsch* Metrologie Β΄ ἐκδ. σελ. 38 καὶ 358 καὶ 612. — *Lepsius*, Längenmasse σελ. 34· κατ' αὐτὸν ἰσοδυναμεῖ πρὸς 17, 8 μέτρα]. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **ἅμμα**. Οὕτως ὀνομάζεται ἐν τῇ τέχνῃ ἡ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς συνηγμένη γυναικεία κόμη, βεβαίως ἐκ τοῦ *ἅπτω*· ταύτην παρίστανον οἱ ἀρχαῖοι καλλιτέχναι κατὰ ποικιλωτάτους καὶ ἰδιάζοντας πολλάκις τρόπους, σχετικοὺς βεβαίως πρὸς τὸν ἑκάστοτε

Digitized by Google

ἐπικρατοῦντα κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κόσμον γυναικεῖον συρμόν. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης δυνάμεθα νὰ ἐξελληνίσωμεν τὴν ἐν χρήσει πρὸς δήλωσιν τούτου ξενικὴν λέξιν «*κότσος*». Α. Σ.Α.

ἀμμᾶ (καὶ *ἀμὰ* ἢ *ἄμμα* ἢ *ἀμμᾶς*). Ἡ λέξις οὖσα σημιτικῆς καταγωγῆς, παρελήφθη ὑπὸ Κοπτῶν καὶ Ἑλλήνων καὶ σημαίνει τὴν μητέρα, τὴν μοναχήν, τὴν ἡγουμένην καὶ τὴν ὑψηλῆς κοινωνικῆς τάξεως γυναῖκα.

Ἐν τῇ θηβαϊκῇ διαλέκτῳ ἡ λέξις *ἀμὰ* τίθεται ὡς θηλυκὸν τοῦ *ἀπά*, ὅπερ εἶναι τίτλος ἀπονεμόμενος πρὸς πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἐκκλησιαστικὰ πρόσωπα, ἀπὸ τῶν κατωτάτων κληρικῶν βαθμῶν μέχρι τοῦ πατριάρχου. Ἐν τῇ μεμφιτικῇ ὅμως διαλέκτῳ χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις *ἀμμά*, ἥτις ἔχει ὡς ἀρσενικὸν τὴν λέξιν *ἀββᾶ*. Πάντες οἱ σημιτικοὶ οὗτοι τίτλοι ἀπενέμοντο τὸ πλεῖστον εἰς ζῶντας, ὡς εἰς τοὺς κεκοιμημένους ἀποδίδεται ὁ τίτλος *μακάριος*. Ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἐπιγραφαὶ μαρτυροῦσαι, ὅτι ἀπενέμοντο ἐνίοτε καὶ εἰς τοὺς τεθνεῶτας, συναπτόμενοι μάλιστα πρὸς τὸν τίτλον «*μακάριος*», ὡς ἐν τῇ Δύσει ἐνίοτε συνήπτοντο τίτλοι ζώντων πρὸς τίτλους τεθνεώτων (π. χ. Monsieur saint Denys, Madame saincte Nothburge).

Ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐχρησιμοποιήθησαν αἱ λέξεις *ἀμμά*, *ἄμμα* καὶ *ἀμμᾶς* μὲ ἀρσενικὸν τὸ *ἀββᾶς*. Ἡ λατινικὴ δὲν ποιεῖται χρῆσιν τῆς λέξεως· ἀντ' αὐτῆς ἐδημιούργησε τὸν τίτλον *abbatissa*, παραθέτουσα τοῦτον ὡς θηλυκὸν τοῦ *abbas*.

Ὁ τίτλος *ἀμὰ* ὑφίσταται καὶ ἐν Ἰαπωνίᾳ, δι' αὐτοῦ δὲ προσαγορεύονται αἱ μοναχαὶ τοῦ Βουδδισμοῦ, αἱ ζῶσαι εἰς μεγάλα κοινόβια μοναστήρια ὑπὸ αὐστηροὺς κανονισμούς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *H. Leclercq*, Dict. d'archéol. chrét. λέξις «ama», ἔνθα ἡ σχετικὴ φιλολογία.—*Du-Cange*, Glossarium ad script. med. et infim. graecitatis, Lugduni, 1688.

ΣΤΕΛ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Ἀμμά. —1) Πόλις τῆς φυλῆς Ἀσὴρ ἐν Παλαιστίνῃ (Ἰησοῦ Ναυῆ ιθ' 30, παρὰ τοῖς Ο', ἄγνωστον διατί, ἀποδίδεται· *Ἀρχόβ*), ἧς ἡ τοποθεσία δὲν εἶναι εὔκολον νὰ προσδιορισθῇ. Αἱ γνῶμαι, καθ' ἃς αὕτη πρέπει νὰ ταυτίζεται πρὸς τὸ Χιρβὲτ Ἀμμὲ ἢ πρὸς τὸ Ἀλμὰ-ἐχ-Χαοὺβ ἢ πρὸς τὸ Κὲφρ Ἀμμὲ τοῦ Λιβάνου, παραμένουν εἰσέτι εἰκασίαι.

—2) Λόφος τῆς Παλαιστίνης (*βουνὸς Ἀμμὰν* κατὰ τοὺς Ο'), κείμενος ἔναντι «τῆς ὁδοῦ ἐρήμου Γαβαὼν», (Β' Βασιλειῶν β' 24). Π. Ι. Μ.

Ἀμμαδερὸς καὶ *Ἀμμαδρός* [*Γεωγρ.*]· βλ. Ἀμυδρός.

Ἀμμαθούς. Οὕτως ὀνομάζει ὁ Ἰουδαῖος ἱστοριογράφος Ἰώσηπος τὰς νοτίως τῆς Τιβεριάδος ἐν Παλαιστίνῃ περιφήμους θερμὰς πηγάς, ὧν ἡ μεγάλη ἰαματικὴ δύναμις τυγχάνει γνωστὴ καὶ εἰς τὸ Ταλμούδ (*Ἰωσήπου*, Ἰουδ. Ἀρχαιολογ. ΙΗ' 6, 3, Ἰουδ. Πολεμ. Β' κα' 6· πρβλ. καὶ *Πλινίου*, Histor. Nat. V 15, 71). Π. Ι. Μ.

Ἀμμαῖος [*Ἀρχ.*]. Φίλος Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως, εἰς ὃν ὁ ἱστορικὸς οὗτος ἀπευθύνεται εἰς δύο ἐπιστολάς του.

Ἀμμαμὲτ *κόλπος* [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Κόλπος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Καρχηδόνος χώρας (Τύνιδος), βορείως τοῦ κόλπου τῆς Μικρᾶς Σύρτεως διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν νησίδων *Κουριὰτ* (ἀρχ. *Ταριχεῖαι*) καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ρὰς Ντιμὰς (ὅπου ἐρείπια τῆς *Θαψοῦντος*) ἀπὸ νότου, καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ρὰς-ἐλ-Μὶρ* (*Ἄκρα Ταφῖτις*) ἀπὸ βορρᾶ. Ἀναπεπταμένος πρὸς ἀνατολὰς καὶ δεχόμενος διὰ τοῦτο τὴν ἐπιφορὰν τῶν τρικυμιῶν τῶν ἀπὸ τῆς Μεγάλης Σύρτεως, ἔχει ἄνοιγμα 62 μιλλίων καὶ εἴσδυσιν ἀμβλεῖαν 26 μιλ. Τὰ βάθη του εἶναι 15 ἕως 50 ὀργ. τόσον κατὰ χορδὴν ὅσον καὶ κατ' εἴσδυσιν. Παρουσιάζει ὅμως ἀβαθῆ, ὄχι μόνον ἀκίνδυνα διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν, ἀλλ' ἀντιθέτως πολύτιμα διὰ τοὺς βιοπαλαιστὰς τῶν σπόγγων· διότι παντοῦ ὁ βυθὸς παρουσιάζει πλοῦτον παντὸς εἴδους σπόγγου ἐκλεκτοῦ, «*ψιλά*», «*λαγόφυτα*», «*χονδρὰ*» καὶ «*σκάρτα*», τὰ ὁποῖα εἰς τὸν σπογγαλιευτικὸν κόσμον τῶν Δωδεκανήσων, τῆς Ὕδρας καὶ τῆς Αἰγίνης εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Μαχεντίας*» καὶ «*Σούσσων*». Τὰ ἀβαθῆ δὲ ταῦτα εἶναι: τὸ ὑφαλέμβολον «*μπάγκος Νεμπεέλ*» προεκτεῖνον τὸ ἐν τῷ κόλπῳ ἀκρωτήριον *Ρὰς Μαχμοὺρ* πρὸς Ν' ἡ ὑφαλόνησος *Κούρμπα* 17 μιλλ. Ν. τοῦ ἀγκυροβολίου *Κελιμπιά*· τὸ ζεῦγος τῶν κοραλλιοβριθῶν ὑφαλονήσων *Μαχμοὺρ-Μπάγκος* 12 μιλλ. Ν. τοῦ φερωνύμου ἀκρωτηρίου· αἱ δύο τοῦ *Μονασοὺρ* εἰς 1 καὶ 5 μιλλ. Β. τοῦ φερωνύμου ἀκρωτηρίου καί, ἡ ἑνοῦσα τὰς νησῖδας Κουριὰτ πρὸς τὸ ὑφαλοπλαίσιον τῆς ἀκτῆς ὑφαλοχερσόνησις.

Αἱ νησῖδες Κουριὰτ εἶναι ἐπικίνδυνοι καὶ διαρκῶς ἐπ' αὐτῶν γίνονται ναυάγια, παρὰ τὸ ὅτι ἐπισημαίνονται διὰ φάρου λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς καὶ φωτοβόλου σημαντῆρος δύο καταλαμπομένων φώτων λευκῶν. Τὸ ἀκρωτήριον *Μονασοὺρ* 19 μιλ. ΒΔ τοῦ Ρὰς Ντιμάς, ἐφ' οὗ χωρίον φερώνυμον καὶ ἕτερον Μπουρξ ἐλ Κέλμπ ἔχον ἀγκυροβόλιον φωτιζόμενον διὰ ἐρυθροῦ φωτὸς σταθεροῦ 5 μιλ.· ἦτο τοῦτο τὸ «Ruspinium» τῶν Ρωμαίων. Δέκα μιλ. Δ. ΒΔ ἡ πόλις *Σοῦσσα*, ἡ «*Ἀδρύμης πόλις ἐν ᾗ καὶ νεώρια ἦν*». Ἀκρωτήριον *Ρὰς Ἐρκλὰ* ἐφ' οὗ χωρίον φερώνυμον, ἐπέχον τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Ἡρακλείας καὶ τῆς Horrea Coelia τῶν Ρωμαίων· κυρίως τοῦτο ἦτο νῆσος ἣν δύο πελώρια προσχωματικὰ βέλη ἥνωσαν πρὸς τὴν ἀκτήν, ἀφήσαντα δύο μακροτάτας λιμνοθαλάσσας (Σέμπκα Ζιρίμπα καὶ Σέμπκα Μεντζὲλ) συνεχομένας, ὄπισθεν αὐτῶν καὶ ἐκείνης. Τὸ φρούριον *Ἀμμαμὲτ* (πλάτ. 36°23'40", μηκ. 10°37'10" Ἀνατ.—Χάρτης 250: Fratelli Rocks to Mahedia) εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ ἀμμώδους φερωνύμου ἀκρωτηρίου ἐν τῷ ΒΔ μυχῷ τοῦ κόλπου εἰς ὃν δίδει τὸ ὄνομά του, καὶ ὅπερ σχηματίζει ἀγκυροβόλιον (φανὸς ἐρυθροῦ σταθεροῦ 5 μιλ.) μετὰ χωρίου 5000 κατοίκων· σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία πρὸς τὸ Ἀλγεριοτυνισιακὸν σιδηροδρομικὸν δίκτυον καὶ μεγάλη ἐξαγωγὴ δημητριακῶν· τὸ ἀκρωτήριον *Ρὰς Μαχμοὺρ*, 52 μιλ. Β. τοῦ Ρὰς Ντιμὰς καὶ εἰς 11 μιλ. Α. ΒΑ τοῦ φρουρίου Ἀμμαμέτ, σχηματίζει ἀγκυροβόλιον πρὸς νότον αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν Ἀμμαμὲτ καὶ Ρὰς Μαχμοὺρ τὸ χωρίον *Νεμπεέλ*, ἡ *Νεάπολις* τοῦ Στράβωνος (πλάτ. 36°27', μηκ. 10°45'), ἔχον πληθυσμὸν 6000 κατοίκων. Τέλος, ὑπὸ τὸ βόρειον κέρας τοῦ κόλπου *Κελιμπιὰ* (πλάτ. 36°50'20", μηκ. 11°08'00"), ἀγκυροβόλιον ὡραῖον μετὰ χωρίου ἐπέχοντος τὴν θέσιν τῆς *Ἀσπίδος* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (τῆς Clipea τῶν Ρωμαίων), ἧς ἐρείπια πλεῖστα εἰς τὴν νοτίαν κλιτὺν τοῦ Βουνοῦ Ζεμπὲλ Σιουλάκ· τὸ χωρίον παράγει ἀφθονίαν ὀπωρικῶν καὶ δημητριακῶν καὶ ἔχει πληθυσμὸν 6500 κατοίκων, αὐξανόμενον σημαντικώτατα τὸ θέρος, διότι πλεῖστοι ἔρχονται πρὸς παραθερισμὸν ἐκ τῶν πόλεων τῆς ἡγεμονίας, δι' ὃ καὶ κατασκευάζεται σιδηροδρομικὴ γραμμὴ πρὸς Τύνιδα πόλιν.

Ἐκτὸς τοῦ πλούτου, τὸν ὁποῖον παρέχουν αἱ προνομιοῦχοι εἰς εὐφορίαν τοῦ κόλπου Ἀμμαμὲτ ἀκταί, τόσον εἰς προϊόντα γῆς ὅσον καὶ θαλασσίου πλούτου (σπόγγοι παντοειδεῖς, κοράλλια, φαιὸν γιούσουρι), ἔρχεται καὶ ἡ θάλασσα νὰ ἐνισχύσῃ τὸν πακτωλὸν τοῦτον. Διότι ἀπὸ τῆς 1ης Ἀπριλίου μέχρι τῶν μέσων Ἰουλίου, βρίθει αὕτη τόννων καὶ ξιφιῶν, ὧν γίνεται ἐντατικωτάτη ἁλιεία, τροφοδοτοῦσα τὴν μεγίστην τῶν τοιούτων κονσερβῶν γαλλικὴν βιομηχανίαν· ἐπίσης, φρίσσης καὶ σαρδίνης. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἄμμαν (Amman), *Ἰωάννης-Κονράδος*. Ἰατρὸς καὶ βοτανικὸς Γερμανὸς (1707—1740). Εἰργάσθη ἐν Πετρουπόλει καὶ περιέγραψεν εἰς σύγγραμμα περιέχον 35 πίνακας ἀριθμόν τινα φυτῶν τῆς ἀσιατικῆς Ρωσίας. Ἀπέθανε πρὶν ἀποτελειώσῃ τὸ ἔργον τοῦτο.

Ἀμμὰν καὶ *Ἄμμανα*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης, ἡ *Ραββὰθ* τῆς βίβλου καὶ ἡ *Φιλαδέλφεια* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὀφείλουσα τὸ ὄνομά της εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Λὼτ *Ἀμμάν*. Ἀρχαία πρωτεύουσα τῶν Ἀμμανιτῶν, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ, 30 μίλλια Ἀν. τῆς Ἱεριχοῦς (βλ. καὶ λ. Ἀμμανῖται).

Κατὰ τὸν Μέγαν Πόλεμον ἡ Ἀμμὰν ἦτο σπουδαία βάσις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Χετζάζης. Κατὰ τὴν ὑπὸ τὸν Ἄλλεμπυ ἐκστρατείαν ἐν Παλαιστίνῃ ἡ Ἀμμὰν κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων τὴν 25ην Σεπτεμβρίου 1918.

Ἀμμὰν καὶ *Ἀμμών*. Υἱὸς τοῦ Λώτ, ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀβραάμ, θεωρούμενος ὑπὸ τῶν Ἑβραίων ὡς πρόγονος τῶν Ἀμμανιτῶν (Γενέσεως ιθ', 38). Π. Ι. Μ.

Ἀμμάν, Ἰὸστ (Amman Jost). Ἑλβετὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης (1539—1591) γεννηθεὶς ἐν Ζυρίχῃ. Αἱ ἐλαιογραφίαι καὶ αἱ ἐπὶ ὑέλου ζωγραφίαι του εἶναι γνωσταὶ ἐκ τῆς βιογραφίας του ὑπὸ τοῦ Becker καὶ τοῦ Duplessis (Histoire de la gravure), καθ' ὅσον οὐδὲν τοιοῦτο ἔργον του διεσώθη. Ἡ δόξα του ὀφείλεται εἰς τὰς χαλκογραφίας καὶ ἰδίως εἰς τὰς ξυλογραφίας του, αἵτινες θεωροῦνται ἀληθῆ ἀριστουργήματα. Εἰργάσθη κατ' ἀρχὰς ἐν Ζυρίχῃ, ὅπου ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Χὰνς Ἄσπερ, παρ' οὗ ἐδιδάχθη, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὴν τέχνην. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Νυρεμβέργην ὅπου ἀνέπτυξεν ὅλην αὐτοῦ τὴν ἐνεργητικότητα καὶ ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Βιργιλίου Σόλια τὴν σειρὰν τῶν προσωπογραφιῶν τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας εἰς 63 χαλκογραφίας, εἶτα δὲ συνεδέθη μετὰ τοῦ διασήμου ἐκδότου τῆς Φραγκφούρτης Σιγισμόνδου Φαϊραμπεντ, μεθ' οὗ συνειργάσθη περὶ τὰ εἴκοσι πέντε ἔτη. Αἱ ἐκδοθεῖσαι κατὰ τὴν συνεργασίαν ταύτην ξυλογραφίαι του εἶναι πολυάριθμοι, ἐκ τῶν ὡραιοτέρων δὲ αἱ «*Γυναῖκες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης*», οἱ «*Ἡγεμόνες τῆς Βαυαρίας*», ὁ «*Θρίαμβος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας*», ἡ «*Ἀποθέωσις τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ*», ὁ «*Χορὸς τῶν νεκρῶν*», ἡ «*Ἀλληγορία τοῦ ἐμπορίου*», ἡ «*Δικαιοσύνη*», ἡ εἰκονογράφησις τῆς «*Βίβλου τοῦ Λουθήρου*», ἡ εἰκὼν τοῦ «*Μαρτίνου Λουθήρου*» καὶ ἡ ἀρίστη πασῶν, ἡ εἰκονίζουσα τὸν *Γάσπαρον ντὲ Κολινῦ*, τὸν δολοφονηθέντα ἀρχηγὸν τῶν προτεσταντῶν τῶν Παρισίων. Ἡ πλουσία πλαισίωσις τῆς εἰκόνος ταύτης περιλαμβάνει διάφορα ἐπεισόδια τοῦ βίου τοῦ ἐνδόξου ἀνδρός. Εἰς τὰ ἔργα του ταῦτα ὁ Ἀμμὰν παρουσιάζει γονιμωτάτην φαντασίαν, καταπλήσσουσαν εὐκολίαν συλλήψεως, συνθέσεως καὶ χάριτος, αἱ ὁποῖαι τὸν κατέστησαν περιώνυμον. Αἱ ξυλογραφίαι του ἐκυκλοφόρουν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως κατέστησαν σπάνιαι καὶ περιζήτητοι. ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἀμμὰν *ἐκ Ντελχί*. Ἰνδὸς συγγραφεὺς ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἔγραψε ποιήματα ἀλλὰ σπουδαιότερον ἔργον του εἶναι τὸ «Μπάγκ-ὁ-Μπαχάρ» (κῆπος καὶ ἄνοιξις) κατὰ μίμησιν ἢ μετάφρασιν περσικοῦ ἔργου, θεωρούμενον ὡς ἓν τῶν κλασικῶν συγγραμμάτων τῆς ἰνδικῆς φιλολογίας.

Ἄμμανα [*Γεωγρ.*]· βλ. Ἀμμάν.

Ἀμμανάτι. Τραπεζιτικὸς οἶκος τῆς Φλωρεντίας, ὅπως οἱ Ἀτζαγιῶλαι, οἱ Φρεσκοβάλδοι, Κορσῖνοι καὶ Περούζιοι. Ἤκμασεν ἰδίως τὸν ΙΔ' αἰῶνα καὶ εἶχε πλεῖστα ὑποκαταστήματα ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ταῖς Κάτω Χώραις. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀμμανάτι** (Ammanati), ***Βαρθολομαῖος***. Ἰταλὸς γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων (1511-1592). Ἦτο μαθητὴς τοῦ Μπαντινέλλι καὶ τοῦ Ἰακώβου Σανσοβῖνο καὶ ὅπως ὁ πρῶτος ἐμιμήθη τὸν Μιχαὴλ Ἄγγελον. Ἔργα του εἶναι ἡ «*Πηγὴ τοῦ Ποσειδῶνος*» ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ὁ «*Ἡρακλῆς*» τοῦ παλατίου Ἀρενμπεργ ἐν Παδούῃ. Ὡς ἀρχιτέκτων ἔκτισεν ἐν Ρώμῃ τὸ παλάτιον Ρουτσελλάϊ, νῦν Ρουσπόλι, ἐν Φλωρεντίᾳ τὴν ὀπισθίαν πρόσοψιν τοῦ παλατίου Πίττι, τὴν γέφυραν τῆς ἁγίας Τριάδος κ. ἄ. Γέρων ἤδη ἔκτισε τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ μοναστήριον τοῦ Σὰν-Τζιοβαννῖνο ἐν Φλωρεντίᾳ, ὅπου καὶ ἐτάφη μετὰ τῆς συζύγου του Λαύρας, γνωστῆς ἐπίσης διὰ τὴν λεπτότητα τῶν θρησκευτικῶν της ποιημάτων.

ἀμμανία (Ammania L.) [*Βοτ.*]. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν ***λυθριδῶν***, περιλαμβάνον φυτὰ ὑδρόβια τῶν θερμῶν χωρῶν. Σ. Μ.

Ἀμμανῖται [*Βιβλ.*]. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ θεωροῦνται οὗτοι ὡς ἀπόγονοι τοῦ *Ἀμμάν*, υἱοῦ τοῦ Λώτ, τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀβραὰμ (Γενέσ. ιθ' 38), ἄρα ὡς συγγενεῖς τῶν Ἑβραίων. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀμμανῖται λέγονται ἐνταῦθα καὶ *υἱοὶ Ἀμμὰν* ἢ *Ἀμμών*, ἐνίοτε δὲ καὶ ἁπλῶς *Ἀμμών*, ἡ δὲ χώρα αὐτῶν λέγεται *Ἀμμανῖτις*. Αὕτη ἔκειτο πρὸς ἀνατολὰς τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, περιελάμβανε δὲ κατ' ἀρχὰς τὸ ἔδαφος μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀρνὼθ καὶ Ἰαβώτ, τοῦ Ἰορδάνου καὶ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, τ. ἔ. κατελάμβανε τὴν σημερινὴν *Ἐλ-Μπέλκα*. Ἀλλὰ τὰ ὅρια αὐτῆς ἐποίκιλλον ἀναλόγως τῆς δυνάμεως τῶν Ἀμμανιτῶν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τῆς ἱστορίας, ἐντεῦθεν ὅμως τοῦ Ἰορδάνου οὐδέποτε ἐπεξετάθησαν ταῦτα, ἂν καὶ οἱ Ἀμμανῖται ἐπανειλημμένως διέβησαν αὐτὸν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Κριτῶν. Ἐκ τῶν πόλεων αὐτῆς γνωστὴ εἶναι μόνον ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς ἡ *Ραββάθ*, ἢ *Ραββά*, ἧς τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια δὲν διασῴζουσι μόνον μέχρι σήμερον τὴν παλαιὰν ὀνομασίαν (*Ἀμμάν*), ἀλλὰ παρέχουσι καὶ εἰκόνα τινὰ τοῦ παλαιοῦ μεγαλείου τῆς πόλεως, μάλιστα ἐκ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς (ἀκρόπολις, θέρμαι, θέατρον, ᾠδεῖον, ναοὶ κ.τ.τ.). Ἀνευρέθησαν δὲ καὶ ἴχνη τοῦ πρωτογόνου πολιτισμοῦ τῆς χώρας (μεγαλιθικὰ μνημεῖα), ἱκανὰ τὸν ἀριθμὸν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης.

Οἱ Ἀμμανῖται ἦσαν σημιτικῆς καταγωγῆς, συγγενεῖς δὲ πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὡς εἴρηται. Ἦσαν λαὸς πολεμικὸς καὶ λῃστρικός, οὗ ἡ ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ ἐκτιθεμένη ἱστορία εἶναι ἱστορία τῆς ἐχθρότητος αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐξόδου ἐκείνων ἐκ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τῶν μακκαβαϊκῶν χρόνων. Πλέον δὲ ἢ ἅπαξ συνεμάχησαν οἱ Ἀμμανῖται κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ μετ' ἄλλων ἐχθρῶν αὐτοῦ, οἷον Μωαβιτῶν, Ἰδουμαίων κ. ἄ. καὶ παρέσχον πολλάκις πράγματα πολλὰ εἰς αὐτόν. Κατὰ τοὺς ἐναντίον αὐτῶν ἀγῶνας διεκρίθη ὁ κριτὴς Ἰεφθάε, βραδύτερον δὲ καὶ ὁ Σαοὺλ καὶ μάλιστα ὁ Δαβίδ, ἂν καὶ εἰς τοῦτον εἶχεν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ διωγμοῦ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ προσενέγκει ἐπηρεσίας ὁ Ἀμμανίτης βασιλεὺς Νάας. Καὶ βραδύτερον δ' ὅμως γίνεται λόγος ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ περὶ παρενοχλήσεως τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκ μέρους τῶν Ἀμμανιτῶν, ὡς ἐπὶ τῶν βασιλέων τοῦ Ἰούδα Ἰωσαφὰτ καὶ Ἰωάθαμ. Οἱ Ἀμμανῖται συνεμερίσθησαν τὰς τύχας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῶν ἄλλων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς ὑποταγέντες ἀλληλοδιαδόχως εἰς Ἀσσυρίους, Χαλδαίους, Πέρσας, Ἕλληνας καὶ Ρωμαίους. Ἤδη ἐν ταῖς ἀσσυροβαβυλωνιακαῖς ἐπιγραφαῖς ἐμφανίζονται οὗτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φόρου ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Ἀσσυρίους καὶ Βαβυλωνίους κοσμοκράτορας. Ἡ κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ ὅμως ἔχθρα αὐτῶν ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν κοινῶν δοκιμασιῶν. Οὕτως ἐμφανίζονται οἱ Ἀμμανῖται χαίροντες ἐπὶ τῇ καταρρεύ-

Digitized by Google

σει τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα. Ἐντεῦθεν δ' ἐξηγοῦνται τὰ φοβερὰ καὶ ἀνεπανόρθωτα δεινά, ἅτινα προφητεύουσι κατὰ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀμμὼν οἱ προφῆται Ἀμώς, Ἱερεμίας καὶ Ἰεζεκιὴλ καὶ ἅτινα ἐπραγματοποιήθησαν σὺν τῷ χρόνῳ. Κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους, καθ' οὓς οἱ Ἀμμανῖτες διετέλουν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν ὁτὲ μὲν τῶν Σελευκιδῶν, ὁτὲ δὲ τῶν Πτολεμαίων, ἡ πρωτεύουσα αὐτῶν Ραββὰθ μετωνομάσθη πρὸς τιμὴν τοῦ ἀνοικοδομήσαντος αὐτὴν Πτολεμαίου Β' τοῦ Φιλαδέλφου εἰς *Φιλαδέλφειαν*, καλλωπισθεῖσα τότε καὶ βραδύτερον κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους διὰ πολλῶν ἐξωραϊστικῶν ἔργων, ὧν ἐρείπια σώζονται ἄχρι σήμερον, ὡς εἴρηται. Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς (Β' μ. Χ. αἰῶνα) πληροφορεῖ ἡμᾶς (Διαλογ. πρὸς Τρύφωνα), ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ ἐξηκολούθει ὑφιστάμενος ὁ λαὸς οὗτος ὡς ἐθνότης. Ἀπὸ δὲ τοῦ Γ' μ. Χ αἰῶνος ἀπόλλυνται τὰ ἴχνη τῶν Ἀμμανιτῶν, συγχεομένων τοῦ λοιποῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ἀράβων τῆς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἰορδάνου χώρας.

Θρησκεία τῶν Ἀμμανιτῶν ἦτο, ὡς φαίνεται, ἡ χαναανιτική. Ἡ δὲ κυρία θεότης αὐτῶν ἐλέγετο *Μιλκὼμ* ἢ *Μαλκὼμ Μολὸχ* (κατὰ τοὺς Ο', Β' Βασ. ιβ', 30 *Μολχὸμ* καὶ Ἱερεμίου λ' 1 *Μελχόλ*), ὁ θεὸς τοῦ καίοντος ἡλίου, οὗ τὸν πολυτελέστατον στέφανον σκυλεύσας ἐφόρεσεν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ ὁ Δαβὶδ (Β' Βασ. ιβ' 30). Περὶ ἄλλων δὲ θεῶν αὐτῶν οὐδὲν τυγχάνει γνωστόν. Ἡ γλῶσσα τέλος τῶν Ἀμμανιτῶν ἦτο, ὡς φαίνεται, λίαν παρεμφερὴς τῇ ἑβραϊκῇ, ὡς εἰκάζεται καὶ ἐκ τῆς μεγάλης ὁμοιότητος, ἣν πρὸς τὰ ἑβραϊκὰ ἐμφανίζουσι τὰ ἐν τῇ Βίβλῳ καὶ ἐν ταῖς ἀσσυριακαῖς ἐπιγραφαῖς διατηρηθέντα ὀνόματα. Πάντως καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ ἐπιστήμη διατελεῖ ἐν σκότει, καθ' ὅσον δὲν διασῴζονται μνημεῖα τῶν Ἀμμανιτῶν σχετικά, ἀνάλογα πρὸς τὴν στήλην τοῦ Μεσᾶ τῶν Μωαβιτῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Merril* East of the Jordan 1881, *Legendre* ἐν Dictionn. de la Bible τοῦ Vigouroux I. *E. Meyer* Die Israeliten und ihre Nachbarvölker 1906, κ. π. ἄ.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Ἀμμανῖτις *χώρα*· βλ. Ἀμμανῖται.

Ἄμμανν (Ammann), *Παῦλος*. Γερμανὸς βοτανικὸς γεννηθεὶς ἐν Μπρέσλαου (1634—1691). Ὑπῆρξε καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς καὶ ἀργότερον τῆς φυσιολογίας ἐν Λειψίᾳ.

ἀμμαντλία. Ἀντλία χρήσιμος εἰς γεωτρήσεις ἐδαφῶν. Σύγκειται ἐκ σωλῆνος ἀπολήγοντος εἰς βαλβῖδα καὶ φέροντος κινητὸν ἔμβολον, ὅπερ ἀνασύρει τὴν ἄμμον εἰς τὸν σωλῆνα. Τὸ ὄργανον τοῦτο εἶναι χρήσιμον μόνον διὰ γεωτρήσεις ἐλαφρῶν ἐδαφῶν ὑδροφόρων ἢ ἀμμωδῶν, ἤτοι παρακτίων ἐκτάσεων, βυθῶν θαλασσῶν καὶ ἐρήμων.

Ἀμμαρίδαι. Δυναστεία Μουσουλμάνων ἡγεμόνων βασιλεύσασα ἐν Τριπόλει τῆς Συρίας ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα καὶ καταλυθεῖσα μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Τριπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων τῷ 1109.

Ἀμμὰρ-ἴμπν-Γιαζίρ. Σύντροφος τοῦ Μωάμεθ ἐπονομαζόμενος *Ἀμπούλ-Γιοχντάν*. Οὗτος αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν τῆς Μέκκας κατεδικάσθη νὰ καῇ ζῶν, ἀλλά, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐσώθη θαυμασίως ἀπὸ τοῦ πυρὸς ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ, ὅστις τὸν ἔσωσεν ἐπίσης διὰ θαύματος καὶ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σεμώ. Ἐνενηκοντούτης μετέσχεν ὡς διοικητὴς τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Ἀλῆ, τοῦ ὁποίου ἦτο ὀπαδός, τῆς μάχης τοῦ Σοφαΐν, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐφονεύθη.

Ἀμμὰς *[Ἀρχ.]*. —1) Ἡ τροφὸς τῆς Ἀρτέμιδος. —2) Ἐπίθετον τῆς Ῥέας καὶ τῆς Δήμητρος.

ἅμματα (κοινῶς *τὰ κλειδιά*, γαλλ. les bouts de chaine ἢ les maillons, ἀγγλ. chain-cables), *[Ναυτ.]*. Τεμάχια ἁλύσεως ἀγκυρίου, $12^1/_2$ ἢ 15 ὀργυιῶν διὰ τὰς γαλλικάς, 25 ἢ 30 διὰ τὰς ἀγγλικάς, ἀλλὰ καὶ 10 ἢ 15 ἢ 20 ἢ 25 μέτρων προκειμένου περὶ ἁλύσεων φωτοβόλων σημαντήρων «Ἄγκα». Ἕκαστον ἅμμα περατοῦται κατὰ μὲν τὸ ἓν ἄκρον του εἰς κρίκον *ἄδετον*, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον εἰς κρίκον *ἑνωτικὸν* διὰ τὴν εὐκολωτέραν μέσῳ *ἀγκυλίων* συγκρίκωσιν τῶν ἁμμάτων πρὸς ἄλληλα, πρὸς ἀποτέλεσιν τῆς ἁλύσεως. Δεδομένου ὅτι τὸ *ἔκταμα* μετρεῖται εἰς ἅμματα καὶ ὅτι ἡ γνῶσις τοῦ μήκους τοῦ παρεαθέντος τοιούτου ἐνδιαφέρει τὰ μέγιστα, ἡ ἀριθμολογικὴ διαδοχὴ τῶν ἁμμάτων πάσης ἁλύσεως καταδηλοῦται ὡς ἑξῆς: τὸ πρῶτον ἅμμα οὐδὲν φέρει σημεῖον· τὸ δεύτερον ἅμμα φέρει εἰς τὸν σύνδεσμον τοῦ πρώτου διαδέτου κρίκου μετὰ τὸν ἑνωτικὸν τοιοῦτον πολλὰς στροφὰς λεπτοῦ σύρματος ἢ μερμίθου· τὸ τρίτον ἅμμα ὁμοίαν δηλωτικὴν περιέλιξιν εἰς τὸν δεύτερον διάδετον κρίκον μετὰ τὸν ἑνωτικὸν καὶ οὕτω καθεξῆς.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἁμματίζω καὶ συνήθως *ματίζω*, παθ. μετ. *ματισμένος*· προσάπτω, προσκολλῶ, προσθέτω, αὐξάνω: «ἁμματίζω τὸ σχοινί» καθιστῶ αὐτὸ μακρότερον προσδέ[illegible] καὶ ἄλλο.

ἁμμάτιστος, *—η, —ο*· δημοτ., ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι *ματισμένος*, δὲν εἶναι ηὐξημένος διὰ προσθήκης: «ἀμμάτιστο σκοινί», τὸ μονοκόμματο (ἀπὸ τοῦ ἀρνητ. ἀ- καὶ τοῦ *ματίζω* ἢ *ἁμματίζω*).

Β. Φ.

ἁμματίχειρον (τὸ) (Hammaticherum) *[Ζωολ]*. Ἔντομον κολεόπτερον τετραμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει περὶ τὰ εἴκοσιν εἴδη, ὧν τὸ κυριώτερον εἶναι *ἁμματίχειρον ὁ ἥρως* (Hammaticherum heros). Τοῦτο διακρίνεται ἐκ τοῦ μελανοῦ χρώματός του, μεταβαλλομένου κατὰ τὰ ἄκρα τῶν ἐλύτρων του εἰς ὑπέρυθρον. Αἱ κάμπαι του κατατρώγουσι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κορμοῦ τῶν δρυῶν καὶ ἐπιφέρουσι μεγάλας καταστροφάς. Ἡ κάμπη μόνον μετὰ παρέλευσιν τριετίας διαμορφοῦται εἰς τέλειον ἔντομον.

Δ. Ν. Π.

ἁμματόκερας (Hammatoceras Hyatt., συνώνυμ. Phymatoceras Hyatt.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *ἀμμωνιτοειδῶν κεφαλοπόδων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *αἰγοκερατιδῶν*. Ἔχει ὄστρακον ὑψηλοστόματον μετρίως εὐρυόμφαλον, τρόπιδα ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ κοπτεράν, ἐν προκεχωρηκυίᾳ ἐξαφανιζομένην, ἰσχυρὰς πλευρικὰς πτυχὰς ἀσθενῶς κεκαμμένας, ἐχούσας ἀφετηρίαν ἀπὸ τῶν ὀμφαλικῶν κόμβων καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διαιρουμένας δὶς καὶ τρίς, γραμμὴν ῥαφῶν βαθέως διεσχισμένην, τὴν πρώτην πλευρικὴν λεκάνην πολὺ βαθυτέραν τῆς δευτέρας. Ἔζησε κατὰ τὴν ἄνω λιάσιον καὶ τὴν κάτω δογγέριον περίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος ἔν τε τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ.

Τὸ γένος ἁμματόκερας περιλαμβάνει τὰ ὑπογένη *ὠγία*, *ἐρυκίτης* καὶ *ζουρχέρια*. Ἐνταῦθα ὑπάγονται *Hammatoceras subinsignes* Opp. τῆς κάτω λιασίου περιόδου, *Haugia variabilis* d'Orb., *Erycites gonionotus* Benecke καὶ *Zourcheria Ubaldi* Douv.

Θ. Σ.

Τὸ γένος τοῦτο εὑρέθη ὑπὸ τοῦ C. Renz ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένον εἰς τὴν ἔναντι τῆς Κερκύρας παράκτιον περιοχὴν τῆς Δυτικῆς Ἠπείρου ἐντὸς στρωμάτων σχηματισθέντων κατὰ τὴν ἀνωτέραν λιάσιον ὑποπερίοδον τῆς ἰουρασίου περιόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς γῆς. Ὁ C. Renz προσδιώρισε τοῦ γένους τούτου τὰ εἴδη *Ἁμματόκερως Bonarellii* Parisch καὶ Viale, *Ἁμματόκερας insigne* Schübler, *Ἁμματόκερας porcarellense* Bonar., *Ἁμματόκερως Meneghinii* Bonar., *Ἁμματόκερας Victorii* Bonar.

Γ. Κ. Γ.

Ἁμματόκερας insigne Schübler.

[Εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Carl Renz εἰς τοὺς ἐρυθροὺς κονδυλώδεις ἀσβεστολίθους τῆς ἀνωτέρας λιασίου περιόδου παρὰ τὴν ὀρεινὴν κλιτὺν ἔναντι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων πλησίον τῆς Μουσκιώτιτσας (ἐσωτερ. τῆς Ἠπείρου).]

ἁμματοκερατῖναι (Hammatoceratinae Buckur., συνώνυμ. Falcoidri Quenst.) *[Παλαιοζ.]*. Ὑποομοιογένεια τῶν *ἀμμωνιτοειδῶν κεφαλοπόδων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *αἰγοκερατιδῶν*. Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων φέρει ἐπὶ τῶν πλευρῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὀφθαλμικοὺς κόμβους, ἐξ ὧν ἐκφεύγουσι μία ἕως τρεῖς πλευραὶ ἢ πτυχαί, αἵτινες κατά τι κάμπτονται πρὸς τὰ πρόσω. Ἐξωτερικὸν τμῆμα τροπιδοφόρον μετὰ τρόπιδος κοίλης, γραμμὴ ῥαφῶν βαθέως διεσχισμένη, ἐξωτερικὴ λεκάνη ἀβαθής, βοηθητικαὶ λεκάναι σχηματίζουσι λεκάνην ῥαφῆς πρὸς τὰ ὄπισθεν χωροῦσαν. Εὑρίσκονται εἰς τὴν ἄνω λιάσιον καὶ δογγέριον περίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ γένη *ἀκανθοπλευρόκερας* (συνών. *κυκλόκερας*), *ἁμματόκερας* καὶ *σονίνια* (συνών. *βααγένια*).

Θ. Σ.

ἁμματόκερον (τὸ) (Hammatocerum) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων *ὑμενοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κανθάρων*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς βορείου Ἀμερικῆς.

Δ. Ν. Π.

Ἀμμενμέσης. Φαραὼ τῆς Αἰγύπτου· βλ. Ἀμενμοσοῦ.

Ἄμμεντορφ (Ammendorf). Πόλις τοῦ ἐν Σαξωνίᾳ νομοῦ τοῦ Μέρζεμπουργκ, ἔχει 12 χιλιάδας κατοίκων ἀσχολουμένων μὲ τὴν σιδηρουργίαν.

Ἄμμερ (Ammer). Ποταμὸς πηγάζων ἐκ τῶν βαυαρικῶν Ἄλπεων καὶ γινόμενος μετὰ ῥοῦν 208 χλμτρ. εἰς τὸν Ἰζέρ. Εἴς τινα σημεῖα εἶναι πλωτός.

— **Ἄμμερ** *Ζέε* (Ammer See). Λίμνη τῆς Βαυαρίας, 20 μίλλια ΝΔ τοῦ Μονάχου. Σχηματίζεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἄμμερ, ὅστις τὴν διασχίζει ἀπὸ Ν. πρὸς Β. Ἔχει μῆκος 10 μιλλίων, πλάτος 4 μιλλίων καὶ ὕψος ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης 1750 ποδῶν.

ἀμμή· σύνδ. ἐναντιωματ. (διαλεκτικοὶ τύποι *ἀμμέ, ἀμμιὰ* καὶ ἁπλῶς *μή*)· ἀντιστοιχεῖ περίπου πρὸς τὸν *ἀλλά*· «ἀμμὴ τί νόμιζες, πῶς δὲν μπορῶ;», «ἀμ' δὲν κάνεις καλά!», «ἀμ' δὲν εἴπαμε ἔτσι!», «ψωμὶ 'ς τὸ μοναστήρι· ἀμμὲ καλογέρους ὅσους θέλεις», «θὰ πᾷς 'ς τὸ πανηγύρι; — ἀμμέ!», «θέλω νὰ 'ρθω, μὴ ποὺ δὲν μπορῶ; «κι' ἀμμὲ τί νὰ σοῦ κάμω περισσότερο, ὅ,τι μπόρεσα ἔκαμα». Ἡ λέξις ἀπαντᾷ ἤδη ἐν τῇ δημώδει μεσαιωνικῇ φιλολογίᾳ ὑπὸ τὸν τύπον *ἀμμὴ* καὶ *ἀμμέ*, οἷον παρὰ Γλυκᾷ, Σπανέᾳ, Πτωχοπροδρόμῳ, καὶ ἄλλοις. Κατὰ τὸν Κοραῆν ἡ λέξις εἶναι ἑλληνική, ἀπὸ τοῦ *ἂν μή*, κατ' ἄλλους δὲ ἀνάγεται εἰς τὸ τουρκοαραβικὸν *emma* ἢ *amma*· ἐπικρατεστέρα φαίνεται ἡ τοῦ Κοραῆ (βλ. *Λεξικογρ. Ἀρχεῖον* τόμ. Γ', σελ. 38 κ. ἑ.)· || ἰδιωματ. μετὰ τοῦ *δέ*: *ἀμμὴ δέ!* ἢ *ἀμ' δέ!* καὶ συνηθέστερον μετὰ τοῦ *δά*: *ἀμμὴ δά!, ἀμμὲ δά!, ἀμ' δά!*

Β. Φ.

ἄμμι (Ammi L.) *[Βοταν.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ἐτήσια. Ἐνταῦθα ὑπάγεται *ἄμμι τὸ γλυφίδιον* (A. Visnaga) κοινῶς *καραγάνι, καριζάνη, ἀγριομάραθο, χαλαβάνα*, τὰ ξηρὰ σκιάδια τοῦ ὁποίου χρησιμοποιοῦνται ἀντὶ ὀδοντογλυφίδων. Τὸ φυτὸν τοῦτο εὑρίσκεται συχνότατα ἐντὸς τῶν ἀγρῶν τῶν σιτηρῶν ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ ὡς ζιζάνιον παραβλάπτον τὴν ἀνάπτυξίν των. Ἐν Θεσσαλίᾳ χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς καύσιμος ὕλη. Τῆς ἑλληνικῆς ἐπίσης χλωρίδος εἴδη εἶναι *ἄμμι τὸ μεῖζον* (Ammi majus), τὸ κοινῶς ὀνομαζόμενον *ἀσπροκέφαλο* ἢ *κλινοκέρι* εἰς τὴν Κρήτην, *γαρδιάνος* εἰς τὴν Κέρκυραν, *γαριζόνι* εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἕτερον εἶδος, *ἄμμι τὸ κοπτικόν*, εἶναι ἰθαγενὲς τῆς Βορείου Ἀφρικῆς.

—Ω.

Ἀμμιανὸς *Μαρκελλῖνος* (Ammianus Marcellinus). Ἱστοριογράφος ἐξ Ἀντιοχείας, καταγόμενος ἐκ καλῆς οἰκογενείας (332—400 μ. Χ.), ἐθνικὸς τὸ θρήσκευμα. Ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ σώματι τῶν protectores domestici καὶ ἔπειτα στρατεύων ἐπὶ πολλὰ ἔτη περιῆλθε τὴν Γαλατίαν καὶ τὴν Ἀνατολήν. Ἔζησεν ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ εἶτα μετέβη εἰς Ῥώμην, ἔνθα ἀνέγνωσε μέρος τοῦ ἔργου του (rerum gestarum). Ἔγραψε 31 βιβλία ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Νέρβα (ὑπῆρξεν ἄρα συνεχιστὴς τοῦ Τακίτου, ἐξ οὗ καὶ ὁ πληρέστερος τίτλος τοῦ ἔργου του εἶναι ἴσως «rerum gestarum a fine Cornelii Taciti»), μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Οὐάλεντος (95—378 μ. Χ.). Ἐκ τούτων ἐσώθησαν μόνον τὰ βιβλία 14—31 (353--378 μ. Χ.). Τὸ ὕφος τοῦ Ἀμμιανοῦ Μαρκελλίνου εἶναι πολὺ ῥητορικόν, ἡ ἐξιστόρησις μεστὴ πολλῶν πολλάκις ἀδεξίως εἰσαγομένων παρεκβολῶν — ἰδίᾳ γεωγραφικῶν—ἀλλὰ ψυχρὰ καὶ ἀμερόληπτος. Ἡ γλῶσσα τοῦ Μαρκελλίνου, ἅτε μαθόντος τὴν λατινικὴν ἐν τῷ σχολείῳ καὶ μὴ ἔχοντος ζῶν γλωσσικὸν συναίσθημα, εἶναι οὐχὶ καλή. [Κριτικαὶ ἐκδόσεις ὑπὸ *Wagner—Erfurdt*, 3 τόμ. (Λιψ. 1808), *Gardthausen* 2 τόμ (Λιψ. 1874/5), *C. U. Clark* (Traube, Heraeus) τόμ. I (Βερ. 1910), τόμ. II 1 (Βερ. 1915).]

ΕΡΡ. Α. ΣΚΑΣΣΗΣ

Ἀμμιανός. —1) Μάρτυς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ Μαξιμιανοῦ, τελευτῶντος τοῦ Γ' αἰῶνος. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 4ην Σεπτεμβρίου μετὰ Θεοδώρου καὶ Ἰουλιανοῦ. —2) Συγγραφεὺς παραφράσας τοὺς ψαλμούς, κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, μιμούμενος τὸν Ἀπολλινάριον, ἄνευ ἐπιτυχίας. (*Κρουμβάχερ-Σωτηριάδη*, ἱστ. βυζ. λογοτ. 2,498). — 3) Περίφημος ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀσκητὴς (*Θεοδωρήτου* ἐκκλ. ἱστ. 4,25, ἐν Migne Ἑ. Π. 82, 1189).

Δ. Σ. Μ.

ἀμμιΐδαι (Amiidae A. Sm. Woodw.) *[Παλαιοζ.]* Οἰκογένεια ἰχθύων *γανοειδῶν* (βλ. συνών. μεγαλουρίδαι).

Θ. Σ.

Ἄμμι-Μουσὰ (Ammi Musa). Περιφέρεια τῆς Ἀλγερίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ὀράν. Κάτ. 54.600.

ἀμμιόλιθος (Ammiolith) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον εἶναι μῖγμα ἀντιμονιώδους καὶ ἀντιμονικοῦ χαλκοῦ μετὰ κινναβάρεως καὶ ἄλλων ὀρυκτῶν οὐσιῶν.

Γ. Κ. Γ.

Ἀμμιράλλος *Δημήτριος*· βλ. Ἀμιράλιος.

Ἀμμιρᾶτος (Ammirato), *Σκηπίων*. Ἱστορικὸς Ἰταλὸς (1531—1601) γεννηθεὶς εἰς Λέτσε τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως ἐκ φλωρεντινῆς οἰκογενείας. Ἐσπούδασεν ἐν Νεαπόλει τὰ νομικά, θεωρηθεὶς ὡς ὁ συγγραφεὺς σατίρας τινός, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Βενετίαν καὶ Πάδοβαν, ὅπου ἠκολούθησε τὰς ἀγαπητὰς αὐτῷ ἱστορικὰς καὶ φιλολογικὰς σπουδάς. Πιεσθεὶς ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐπέστρεψεν εἰς Λέτσε, ὅπου, τῇ συμβουλῇ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ὅστις, ἐκτιμήσας τὰ πνευματικά του χαρίσματα, τῷ ὥρισε καὶ ἐπίδομα (κα-

Digitized by Google

νονικᾶτον), ἠκολούθησε τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, προορίζων ἑαυτὸν διὰ καρδινάλιον. Μετ' ὀλίγον μετέβη ἐκεῖθεν εἰς Βενετίαν, ὅπου συνεδέθη πρὸς τὸν Ἀρετῖνον καὶ πρὸς τὸν Ρουσέλλι, μετὰ τοῦ ὁποίου συνειργάσθη εἰς μίαν ἀξιόλογον ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Ἀριόστου. Ὅμως ἐρωτικὴ τις περιπέτεια μετὰ τῆς ὡραίας Λορεντάνας, ἀνακαλυφθεῖσα ὑπὸ τοῦ συζύγου της Κονταρίνι, τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Βενετίαν. Ἀπολέσας τὴν ἐλπίδα νὰ γίνῃ καρδινάλιος, ἤρχισε νὰ περιπλανᾶται ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, μεταβαίνων εἰς Ρώμην, ἔπειτα εἰς Λέτσε, ὅπου ἵδρυσε τὴν ἀκαδημίαν τῶν Trasformati, ἔπειτα πάλιν εἰς Ρώμην κατὰ τὸ 1563, καὶ τέλος ἀφοῦ περιώδευσεν ὅλην τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀπέτυχεν ἡ προσφορά του νὰ μεταβῇ εἰς Νεάπολιν διὰ νὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ Βασιλείου, μετέβη εἰς Φλωρεντίαν καὶ προσεκολλήθη εἰς τοὺς Μεδίκους. Τῷ 1570, Κόζιμος ὁ Γ' ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν νὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν τῆς Φλωρεντίας, καὶ ὁ Καρδινάλιος Φερδινάνδος τῶν Μεδίκων τὸν ἐγκατέστησεν εἰς τὸ ἀνάκτορον αὐτοῦ καὶ τοῦ ὥρισεν ἓν ἀξιόλογον ἐπίδομα. Διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Φλωρεντίας ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τῆς Κρούσκας *Τίτος Λίβιος* ὁ νεώτερος. Τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἀνέκδοτον κατὰ μέγα μέρος, ἐδημοσίευσεν ὁ κληρονόμος αὐτοῦ Χρ. Μπιάγκος. Τινὰ τῶν ἀξιολογωτέρων του ἔργων εἶναι τὰ ἀκόλουθα: «Istorie Fiorentine», (1641-47), «Delle famiglie nobili napolitane» (Φλωρεντία 1580-81), «Delle famiglie nobili fiorentine» (Φλωρεντία 1594-98), «Orazioni» ἐπὶ διαφόρων θεμάτων περὶ τὰς ἐπιβαλλομένας προετοιμασίας ἐναντίον τῆς ἰσχύος τῶν Τούρκων (Φλωρεντία 1598), «I Vescovi di Fiesole di Volterra e d'Arrezzo» (Φλωρεντία 1637), «Opuscoli» (Φλωρεντία 1640-42). Ἐξέδωκεν ὁμοίως ποιήματα θρησκευτικὰ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Scelta di Rime spirituali» (Νεάπολις 1569) καὶ ἔγραψε πολλὰ ἄλλα ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ μίαν αὐτοβιογραφίαν: «Istoria della mia vita» ἥτις μετὰ πολλῶν ἄλλων χειρογράφων φυλάσσεται ἀνέκδοτος εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ νοσοκομείου τῆς Santa-Maria-Novella.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Tiraboschi*, «Storia della letteratura italiana» Μιλᾶνον 1822-26. —*D. De Angelis*, «Vita di Scipione Ammirato» Λέτσε, 1706. ΙΕΡ. ΣΠΑΤ.

ἀμμίτης (pierre de sable) *[Πετρογρ.]*· βλ. ψαμμίτης.

ἀμμοαργιλλώδη ἐδάφη· βλ. ἀργιλλώδη ἐδάφη.

ἀμμόβιον τὸ **πτερυγωτὸν** (Ammobium alatum R. Br.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον φυτὰ καλλωπιστικά, ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας. Σ. Μ.

Ἀμμόβουνον. Οὕτως εἶχεν ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς μετονομασθῆ τὸ ἐν τῇ Ἀνατολ. Θράκῃ χωρίον *Σαμαβίνα*, εὑρισκόμενον εἰς τὸν Καζᾶ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἀριθμοῦν κατὰ τὴν ἀπογραφὴν του 1920 κατ. 194. Δ. Ε. Μ.

ἀμμόβρωμα (Ammobroma Torr.) *[Βοταν.]*. Φυτικὸν γένον τῆς οἰκογενείας τῶν *λεννοϊδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ παρασιτοῦντα ἐπὶ τῶν ῥιζῶν ἄλλων φυτῶν, ἰθαγενῆ τοῦ Μεξικοῦ. Σ. Μ.

ἀμμόγειος (ὁ, ἡ)· ὁ ἔχων σύστασιν ἀμμοχωματώδη (ἐπὶ ἐδάφους).

ἀμμόγη (ἡ)· Ἰδιωματ., γῆ, ἔδαφος ἀμμῶδες.

ἀμμόδενδρον (Ammodendron D. C.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*, περιλαμβάνον πέντε εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Σιβηρίας. Κυριώτερον τούτων εἶναι *ἀμμόδενδρον τὸ σιεβέρσειον*· θάμνος ἀειθαλής, ἀκανθώδης, ἀντέχων εἰς τὴν ξηρασίαν, καλλωπιστικός. Πολλαπλασιάζεται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς. Σ. Μ.

ἀμμόδισκον (τὸ) (Ammodiscum) *[Ζωολ.]*. Γένος *τρηματοκόγχων* πρωτοζώων, διακρινόμενον ἐκ τῆς σπειροειδοῦς αὐτοῦ κόγχης, ἀποτελουμένης ἐξ ἑνιαίου θαλάμου. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζ.]* Τὸ πρωτόζῳον τοῦτο, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμοιογένειαν τῶν *λιτουολιτῶν*, ἐνεφανίσθη ἀπὸ τὴν ἄνω σιλούριον περίοδον τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος καὶ ζῇ ἔτι καὶ σήμερον ἐντὸς τῶν βαθυτάτων θαλασσῶν. Ἔχει κέλυφος ψαμμῶδες πυριτικόν, μὴ διαιρούμενον εἰς θαλάμους, ὁμαλόν, πινακοειδὲς ὁμοπλεύρως σπειροειδῶς περιειλιγμένον ἐφ' ἑνὸς ἐπιπέδου. Στόμιον εὐρὺ ἀκροτελεύτιον. Θ. Σ.

ἀμμοδιυλιστήρια· βλ. διυλιστήρια

ἀμμοδούρα (ἡ)· γῆ ἀμμώδης καὶ ἕνεκα τούτου ἄγονος· παροιμ. «τῆς ἀμμοδούρας τὸ σπαρτὸ τὸ γεγάρι τὸ τσουρίζει», ὅτι τοῦ ἀμμώδους ἐδάφους τὸ σπαρτὸν ἐπηρεάζεται σφόδρα ὑπὸ τοῦ καύσωνος. Β. Φ.

ἀμμοδοχεῖον (τὸ)· δοχεῖον ἄμμου λεπτῆς ἐπιπασσομένης ἐπὶ τῆς νωπῆς γραφῆς· ἄλλως *ἀμμοδόχη* (ἡ).

ἀμμοδρόμος (ὁ) (Ammodromus) *[Ζωολ.]*. Πτηνὰ τῆς τάξεως τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*. Διακρίνονται ἐκ τοῦ μετρίου μεγέθους τοῦ σώματός των, τοῦ λίαν λεπτοῦ καὶ ἐπιμήκους ῥάμφους, ὅπερ εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερον τῆς *σπίζης τῆς κοινῆς* (σπουργίτου), τῶν ὑψηλῶν ποδῶν, τῶν λεπτῶν δακτύλων, τῶν βραχέων καὶ ἀπεστρογγυλωμένων πτερύγων, τοῦ πτερώματος, ὅπερ κατὰ τὴν ῥάχιν εἶναι φαιὸν καὶ ὑπόφαιον κατὰ τὴν κοιλίαν, καὶ τέλος τῆς οὐρᾶς, ἥτις φέρει τρεῖς ἀλλεπαλλήλους σειρὰς πτερῶν λογχοειδῶν. Τὰ πτηνὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀπαντῶσιν ἐν Ἀμερικῇ, ἐνδιαιτῶνται παρὰ τὰς ἀκτὰς τῶν ὠκεανῶν καὶ τρέφονται ἐκ μαλακίων καὶ ἰχθύων. Τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν εἰς μικρὰν ἀπὸ τῶν ἀκτῶν ἀπόστασιν καὶ ἐντὸς κοιλοτήτων τοῦ ἐδάφους. Ἡ θήλεια γεννᾷ 3—5 ᾠὰ ὑπολεύκου χρώματος μὲ φαιὰς κηλῖδας. Δ. Ν. Π.

ἀμμοδύτης (ὁ) (Ammodytes) *[Ζωολ.]*. Ἰχθὺς τῆς οἰκογενείας τῶν *γαδιδῶν*. Τὸ σῶμά του εἶναι ἐπίμηκες καὶ σχεδὸν κυλινδρικόν· καλύπτεται δὲ ὁλόκληρον ὑπὸ μικρῶν λεπίων κατ' ἀλλεπαλλήλους σειρὰς διατεταγμένων. Ἡ κεφαλὴ εἶναι μακρὰ καὶ κωνική, τὸ στόμα μέγα, ἐκ δὲ τῶν σιαγόνων, στερουμένων ὀδόντων, ἡ κάτω καταλήγει εἰς αἰχμὴν καὶ εἶναι μακροτέρα τῆς ἄνω. Αἱ βραγχιακαὶ

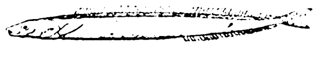

Ἀμμοδύτης.

σχισμαὶ εἶναι μεγάλου μήκους σχετικῶς πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ἰχθύος. Τὸ ῥαχιαῖον πτερύγιον εἶναι μακρότατον καὶ ἀποτελεῖται ἐκ πλήθους ἀκτίνων. Οἱ ἀμμοδύται ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Μεσόγειον, τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ τὴν θάλασσαν τῆς Μάγχης καὶ εἶναι περιζήτητοι, διότι χρησιμεύουσιν ὡς δολώματα κατὰ τὴν ἁλιείαν ἄλλων ἰχθύων (βλ. ἁλιεία, τ. Γ' σ. 381 α'). Δ. Ν. Π.

— **ἀμμοδύτης** *[Ζωολ.]*. Ἑρπετὸν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐχιδῶν*. Διακρίνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς του, ἥτις καταλήγει εἰς ἀνωρθωμένον μαλακὸν ῥύγχος, φέρον μικρὰ ἀνθεκτικὰ λέπια. Ὁ χρωματισμός του εἶναι ποικίλος. Τὸ σῶμα εἶναι συνήθως κιτρινόφαιον μὲ ἐρυθρὰς ἢ ὑποφαίους ἀποχρώσεις· ἡ ῥάχις φέρει ἑλικοειδῆ λωρίδα βαθυτέρου χρώματος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι οὐρᾶς. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν βόρειον Εὐρώπην, τὴν Οὐγγαρίαν, τὴν Δαλματίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Παρ' ἡμῖν εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *θηρίο* ἢ *θεριό*, καὶ εὑρίσκεται ἐν σχετικῇ ἀφθονίᾳ εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἰδίως εἰς τοὺς ἀμπελῶνας. Τὰ δήγματα τοῦ ἀμμοδύτου εἶναι πλέον ἐπικίνδυνα ἀπὸ τὰ τῆς κοινῆς *ἐχίδνης*. Τρέφεται ἐκ μικρῶν τετραπόδων, σαυρῶν καὶ πτηνῶν. Ἡ θήλεια γεννᾷ κατ' Αὔγουστον ἢ Σεπτέμβριον. Δ. Ν. Π.

ἀμμόθεα (Ammothea) *[Ζωολ.]*. Κοιλέντερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀνθοζῴων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀλκυοναρίων*. Ὁλόκληρον τὸ σῶμά των καλύπτεται ὑπὸ πλήθους ἀκτινίων σαρκώδους συστάσεως, ἅτινα ἐπιμηκύνονται καὶ σχηματίζουσι βραχέα στελέχη μὲ πλῆθος διακλαδώσεων. Δ. Ν. Π.

ἀμμοθεραπεία (ἡ)· ἡ διὰ τῆς ἄμμου ἤτοι δι' ἀμμολούτρου θεραπεία.

ἀμμοθήκη (ἡ)· ἀμμοδοχεῖον.

ἀμμοθήριον (Ammotherium Ameghino, συνώνυμ. Limodon Ameghino) *[Παλαιοζ.]*. Γένος νωδῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *βραδυβαμόνων*· συνών. *νημαθήριον*. Θ. Σ.

ἀμμόκητος (ὁ) (Ammocoetes) *[Ζωολ.]*· βλ. πετρόμυζον.

ἀμμοκονία (ἡ)· ἕνωσις, μάγμα ἄμμου καὶ τιτάνου· ἤδη παρὰ Στράβωνι: «τῇ χάλικι καταμίξαντες τὴν ἀμμοκονίαν προβάλλουσι χώματα εἰς τὴν θάλασσαν». (*Κονία* παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐλέγετο πᾶσα λεπτὴ κόνις, οἷον ἡ τέφρα, βραδύτερον δέ, ὅτε ἐγνώσθη ἡ τίτανος, ὠνομάσθη καὶ αὐτὴ οὕτως.) Β. Φ.

—*[Τεχν.]* Ἡ λέξις χρησιμοποιεῖται πολλάκις ἀντὶ τοῦ *ἀμμοκονίαμα*.

ἀμμοκονίαμα *[Τεχν.]*. Τὸ ἐξ ἄμμου καὶ κονίας τινός, ἀσβέστου, σιμέντου κ.λ. παραγόμενον κονίαμα, καὶ ὅπερ εἰδικώτερον ὁρίζεται ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ κονίας ὡς *ἀσβεστοκονίαμα, σιμεντοκονίαμα*. Διαστέλλονται διὰ τοῦ ὅρου τούτου τὰ ὡς ἄνω κονιάματα ἀπὸ ἐκείνων, ἅτινα παρασκευάζονται ἄνευ ἄμμου, ὡς τὰ ἐκ γυψοκονίας, μαρμαροκονίας κ.τ.τ. Ἐν τῇ συνήθει τῶν συγγραφῶν ὑποχρεώσεων γλώσσῃ διὰ τοῦ ὅρου τούτου δηλοῦται κυρίως τὸ κοινὸν ἐξ ἄμμου καὶ ἀσβέστου κονίαμα. Πολλάκις δὲ γίνεται χρῆσις τοῦ αὐτοῦ ὅρου πρὸς δήλωσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐπιχρίσματος διὰ κονιάματος τῶν τοίχων. Περὶ τῶν ὑλικῶν τῶν εἰσερχομένων εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν κονιαμάτων ἐν γένει, τοῦ τρόπου παρασκευῆς των, τῆς κατατάξεώς των καὶ ἐφαρμογῆς βλ. τὰς λ. κονία καὶ κονίαμα. Χ.

ἀμμοκονίασις (ἡ)· ἡ κονίασις, ἡ ἐπάλειψις τοίχου δι' ἀμμοκονιάματος.

ἀμμόκρινον *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ εἰς τὴν ἄμμον φυομένου κρίνου (βλ. λ. **παγκράτιον**). Σ. Μ.

ἀμμόλουτρον (τό)· λουτρὸν ἐντὸς θερμῆς ἄμμου παρὰ τὴν ἀκτήν.

Ἀμμόλοχος· βλ. Ἀμόλοχος.

ἀμμόμετρον· βλ. ἀμμωτόν.

Ἄμμον (Ammon), ***Κλήμης***. Γερμανὸς χαράκτης γεννηθεὶς ἐν Φραγκφούρτῃ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Εἰργάσθη ἐν τῇ σειρᾷ τῶν εἰκονογραφιῶν, τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Bibliotheca chalcographica», εἰς τὴν ὁποίαν προσέθεσε τὸν 7ον καὶ 8ον τόμον.

Ἀμμόν, *Ἀντώνιος-Βλάσιος*. Μουσικοσυνθέτης γεννηθεὶς εἰς Τυρόλον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1590. Ἐχρημάτισε διαδοχικῶς μέλος τοῦ χοροῦ τοῦ μεγάλου δουκὸς Φερδινάνδου, καθηγητὴς τῆς αὐλῆς καὶ τέλος εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Φραγκισκανῶν τῆς Βενετίας. Ἐκ τῶν ἐκδοθέντων ἔργων του ἀναφέρομεν: «Sacrae Cantiones, διὰ τέσσαρας, πέντε καὶ ἓξ φωνάς» τόμον «Λειτουργιῶν τετραφώνων» (1588)· «Sacrae Cantiones, διὰ τέσσαρας, πέντε καὶ ἓξ φωνάς», ὡς καὶ διαφόρους ὕμνους (Μόναχον, 1590). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀμμὸν ἐξεδόθησαν ἐπίσης αἱ «Βραχεῖαι Λειτουργίαι», «Λειτουργίαι διὰ τέσσαρας φωνάς» καὶ «Λειτουργίαι διὰ πέντε φωνάς» (Μόναχον). Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Μονάχου κατέχει ἐκτὸς τούτου σημαντικὸν ἀριθμὸν ἔργων τοῦ Ἀμμὸν ἐν χειρογράφῳ.

— **Ἀμμὸν *Βόλφγκαγκ***. Μουσικὸς δημοσιεύσας τῷ 1583 βιβλίον Ὠδῶν εἰς γερμανικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν.

— **Ἀμμόν, *Δίτριχ-Χριστιανός***. Μουσικὸς γνωστὸς ἐξ ἑνὸς μικροῦ μελοδράματος «Das neue Rosenmädchen» παιχθέντος τῷ 1791. Γ. Κ. Σ.

Ἀμμόνι. Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Σίφνου (βλ. λ. Αἰγαῖον, τ. Β', σ. 402 β').

Ἀμμόνιος· βλ. Ἁρμόνιος.

ἀμμοπέρδιξ (ἡ) (Ammoperdix) *[Ζωολ.]*. Πτηνὸν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν*, τῆς οἰκογενείας τῶν *περδικιδῶν*. Ἡ ἀμμοπέρδιξ εἶναι παραλλαγὴ τῆς πέρδικος τῆς ἐρυθρᾶς καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἀφρικήν, τὴν Παλαιστίνην, τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Περσίαν. Διακρίνεται ἐκ τοῦ μικροῦ ἀναστήματός της, τοῦ λεπτοῦ ῥάμφους, τῶν μακρῶν πτερύγων καὶ τῶν βραχέων καὶ γυμνῶν ποδῶν της. Ὁ χρωματισμός της κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος εἶναι ἀνοικτῶς φαιὸς καὶ μόνον κατὰ τὴν κεφαλὴν ποικίλλεται διὰ λευκῶν καὶ μελανῶν ἀποχρώσεων· τὰ κάτω μέρη εἶναι λευκόφαια μὲ ὠχρὰς φαιάς, μελανὰς καὶ πυρρὰς ἀποχρώσεις. Ἐνδιαιτᾶται εἰς πετρώδη μέρη καὶ τρέφεται ἐκ διαφόρων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

ἄμμος (ἡ), ἰδιωματ. *ἡ ἄμμο* καὶ *ὁ ἄμμος*· ἄλλως *ψάμμος*. Διὰ τῆς ἄμμου δηλοῦται ἡ ἔννοια τοῦ ἀναριθμήτου πλήθους ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι σήμερον· ὅθεν οἱ κωμικοὶ ποιηταὶ ἔπλασαν τὸ πεπαισμένον *ψαμμοκόσιοι* κατὰ τὰ ἄλλα εἰς —*κόσιοι* ἀριθμητικά: «ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης» (Ἑβδ. Ἱερεμ. 15, 8), «ἥμαρτον ὑπὲρ ἀριθμὸν ψάμμου θαλάσσης»· || δημοτ., «ἐπλήθυνε ἡ ἀγάπη μας σὰν τοῦ γιαλοῦ τὸν ἄμμο», «νὰ κάθωμαι νὰ σοῦ μετρῶ σπυρὶ σπυρὶ τὴν ἄμμο». Β. Φ.

—*[ΠΕΤΡΟΓΡ.]* Ἄμμοι (Sand, Sable, Sablice) καλοῦνται ἐν τῇ πετρογραφίᾳ γενικῶς συσσωρεύματα μικροτάτων κοκκίων ἢ θραυσμάτων ὀρυκτῶν ἢ πετρωμάτων, ἐχόντων μέγεθος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κάτω τῶν 7 χιλιοστομέτρων καὶ τὰ ὁποῖα παραμένουν ἀσύνδετα μεταξύ των.

Ἐπειδὴ ἐξ ὅλων τῶν συνηθεστέρων καὶ μᾶλλον διαδεδομένων ὀρυκτῶν καὶ πετρωμάτων ὁ χαλαζίας ἔχει μεγαλυτέραν ἀντοχὴν εἰς τὴν ἀποσάθρωσιν, διὰ τοῦτο καὶ αἱ ἄμμοι συνίστανται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ κοκκίων χαλαζίου. Καθαρὰ ἀποθέματα τοιούτων χαλαζιοβριθῶν ἄμμων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐλεύθεραι ἀργιλλωδῶν ἢ ἄλλων παρομοίων ἐπιβλαβῶν προσμίξεων, γίνονται ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως πρὸς ἀπολαβὴν ἄμμου ὡς ὑλικοῦ δομῶν. Ἡ ἐκ καθαροῦ πυριτικοῦ ὀξέος (χαλαζίου) ἄμμος εἶναι συνήθως λευκή. Πολλάκις ὅμως αἱ ἄμμοι ἔχουν διάφορα χρώματα, φαιόν, κίτρινον, ἐρυθρόν, πρασινωπὸν κ.τ.λ.

Ἐκτὸς τοῦ χαλαζίου ἐντὸς τῶν ἄμμων εὑρίσκονται συχνὰ ἐπίσης κοκκία διαφόρων ἄλλων ὀρυκτῶν, ὡς π. χ. μαρμαρυγίου, ἀσβεστολίθου κεροστίλβης, ἀστρίων, ὡς καὶ κοκκία μεταλλευμάτων. Ὅταν τὰ συστατικὰ αὐτὰ εὑρίσκωνται εἰς μεγάλην σχετικὴν ἀναλογίαν, αἱ ἄμμοι καλοῦνται ἀντιστοίχως μαρμαρυγιακαί, ἀσβεστοῦχοι, κερο-

Digitized by Google

στιλβοφόροι, ἀστριακαί, μεταλλοφόροι κ. οὕ. κ. Ἐπίσης πολλάκις ἐντὸς ἄμμων εὑρίσκονται κοκκία πολυτίμων μετάλλων ἢ λίθων, ὡς π. χ. χρυσοῦ, λευκοχρύσου, κασσιτερίτου, ἀδαμάντων, ρουβινίων κ.λ.π. (*χρυσῖτις, λευκοχρυσῖτις* ἄμμος, *ἀδαμαντοφόρος* ἢ *ρουβινοφόρος* κ.τ.λ.).

Ἀναλόγως τοῦ μέρους, ὅπου εὑρίσκονται τὰ συσσωρεύματα τῶν ἄμμων, διακρίνομεν ἄμμον *ποταμίαν*, ἄμμον *θαλασσίαν*, ἄμμον *θινῶν* κ. τ. λ. Ἐπίσης ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῶν κοκκίων της διακρίνομεν συνήθως *χονδρόκοκκον* καὶ *λεπτόκοκκον* ἄμμον.

Αἱ ἄμμοι, αἱ χαλαζιακαὶ ἰδίᾳ, χρησιμοποιοῦνται κυρίως ὡς ὑλικὰ δομῆς, ἐπίσης εἰς τὴν μεταλλουργίαν, βιομηχανίαν (λείανσιν ὑάλου, μαρμάρων κ. τ. λ.). Γ. Κ. Γ.

— **ΥΔΡΟΓΡ.]** Ὅρος ἐπιθετικῶς λαμβανόμενος πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ βυθοῦ καὶ σημαίνων τὸν *ἀμμώδη βυθόν*· ἐπιτάσσεται δὲ πάντοτε συσχετικῶς ὡς πρὸς τὸ βόλισμα· οὕτω δὲν λέγεται «βυθὸς ἀμμώδης 19 ὀργυιαί», ἀλλὰ «βυθὸς 19 ὀργυιαί, ἄμμος» ἢ «...ἄμμος καὶ φύκια» ἢ «...ἄμμος καὶ ψῆφοι» ἢ «...ἄμμος καὶ πηλός». Ἡ χρῆσις δέ, πρὸς τοιοῦτον σκοπόν, ἐπιθέτου θεωρεῖται εἰς τὴν ναυτικὴν γλῶσσαν ἀπειρόκαλος, καίτοι τὸ μεταχειρίζεται ὁ *Παλάσκας* (Λεξ. Γαλλ. Ἑλλ. Ναυτ. ὅρων: *Sable*), ὁ ὁποῖος ὅμως μετὰ τοῦ Κουμολλᾶ καὶ τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου ὑποδεικνύει ὡς καταλληλότερον (Ναυτ. Ὀνομ. παραρτ. Α: «*Βυθοῦ ποιότης*») ἀντὶ τοῦ ἐπιθέτου τὸ οὐσιαστικόν. Πάντως, ὁ ὅρος ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν γαλλικὸν *fond de sable* καὶ τὸν ἀγγλικὸν *sandy bottom* (βλ. καὶ λ. ἀμμώδης). ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **[ΒΟΤΑΝ.]** Τὰ κυρίως ἀμμώδη ἐδάφη (πυριτικά) τὰ γρανιτικῆς, βασαλτικῆς κτλ. προελεύσεως, στεροῦνται εἰς μέγαν βαθμὸν τῶν κυριωτέρων συστατικῶν τῆς φυτικῆς γῆς καὶ ἕνεκα τούτου εἶναι ἀκατάλληλα διὰ τὰς φυτείας. Σ. Μ.

— **[ΤΕΧΝΟΛΟΓ.]** Εὐρεῖα χρῆσις τῆς ἄμμου γίνεται εἰς τὰς δομικὰς κατασκευάς, κυρίως δὲ πρὸς παρασκευὴν τῶν *κονιαμάτων* διὰ τῆς ἀναμίξεώς της εἰς τὰς ἁρμοζούσας ἀναλογίας μετὰ τῶν καταλλήλων κονιῶν καὶ ὕδατος. Ἡ πρὸς τοῦτο χρησιμοποιουμένη θαλασσία, ποταμία, ἢ ὀρυκτὴ ἄμμος δέον νὰ εἶναι ὅσον ἔνεστιν ἀπηλλαγμένη ἀργιλλωδῶν καὶ φυτικῶν γαιῶν. Τοῦτο ἐλέγχεται εὐχερῶς καὶ διὰ μικρᾶς ποσότητος ὕδατος, ὅπερ ἡ καθαρὰ ἄμμος δὲν ρυπαίνει. Τριβομένη ἀφ' ἑτέρου ἡ ἄμμος αὕτη ἀποδίδει χαρακτηριστικὸν τριγμόν.

Διακρίνεται κατὰ τὸν Feret ἡ ἄμμος ἀναλόγως τῶν μέσων διαστάσεων τῶν κόκκων εἰς: *λεπτόκοκκον* (μέχρι 0,5 χλστ.), *μετρίαν* (ἀπὸ 0,5—2 χλστ.) καὶ *χονδρόκοκκον* (ἀπὸ 2—5 χλστ.).

Εἰς τὰς μελέτας τεχνικῶν ἔργων εἰς ἃ εἰσέρχεται ἡ ἄμμος, καταρτισμὸν ἀναλύσεων τιμῶν, κττ., αὕτη ὁρίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνωτέρω κοκκομετρικῆς κατατάξεως. Κατὰ τοὺς γερμανικοὺς καὶ ἑλβετικοὺς κανονισμοὺς τῶν ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος-(béton armé) ἔργων, ἡ διὰ τὰ ἔργα ταῦτα χρησιμοποιουμένη ἄμμος περιλαμβάνει καὶ τὰς τρεῖς κατηγορίας μέχρι τῶν 5 χλστ., τιθεμένου ὡς μεγίστου ὁρίου περιεκτικότητος εἰς λεπτόκοκκον ἄμμον τοῦ 10%. Διὰ κατασκευὴν δοκιμίων, δι' ὧν καθορίζεται ἡ ἀντοχὴ τῶν κονιαμάτων, χρησιμοποιεῖται ἡ καλουμένη *κανονικὴ* ἄμμος. Ὡς τοιαύτη διεθνῶς παραδεδεγμένη εἶναι ἡ ἄμμος ἡ διερχομένη διὰ τοῦ κοσκίνου τῶν 64 ὀπῶν κατὰ τετραγ. ἑκατοστὸν καὶ συγκρατουμένη ὑπὸ τοῦ τῶν 144 ὀπῶν· ὡς πρὸς τὴν ποιότητα δὲ εἶναι χαλαζιακὴ κατὰ τὰ 90% τοὐλάχιστον. Ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἄμμων ἡ μᾶλλον πρὸς τὴν κανονικὴν προσεγγίζουσα εἶναι ἡ εἰς θέσιν *Μεγάλη Ἄμμος* τῆς Μυκόνου, ταύτης δὲ γίνεται χρῆσις πρὸς κατασκευὴν δοκιμαστικῶν κονιαμάτων εἰς τὸ εἰδικὸν καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πολυτεχνείῳ λειτουργοῦν ἐργαστήριον δοκιμῆς ὑλικῶν.

Τὸ βάρος ἑνὸς κυβικοῦ μέτρου ἄμμου ποικίλλει ἀπὸ 1,3—1,8 τόννων, τὸ δὲ εἰδικὸν βάρος της εἶναι περὶ τὰ 2,65.

Τὰ μεταξὺ τῶν κόκκων τῆς ἄμμου κενά, καταλαμβανόμενα ἐν τῇ παρασκευῇ τῶν κονιαμάτων ὑπὸ τῶν κονιῶν, σπουδαίαν ἔχουσι σημασίαν διὰ τὴν ποιότητα καὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν κονιαμάτων. Τὰ κενὰ ταῦτα ποικίλλουσιν (ἐπὶ τοῖς % ἐπὶ τοῦ ὄγκου τῆς ἄμμου) ἐντὸς ὁρίων τινῶν, ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς μορφῆς τῶν κόκκων καὶ ἐκ τῶν ἀναλογιῶν τῶν διαφόρων διαμετρημάτων κόκκων. Ὁ προσδιορισμὸς τούτων δύναται εὐχερέστατα νὰ γίνῃ γεωμετρικῶς μὲ τὴν προϋπόθεσιν σφαιρικῶν κόκκων. Ἀλλὰ πρακτικῶς σκοπιμώτερος εἶναι ὁ ἐπὶ δεδομένου δείγματος πειραματικὸς προσδιορισμὸς τοῦ κενοῦ διὰ μετρήσεως τοῦ ὄγκου ὕδατος ὅπερ πληροῖ τὰ κενὰ ποσότητός τινος τῆς δεδομένης ἄμμου. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ πειράματος θὰ ἐξαχθῇ καὶ τὸ εἰδικὸν βάρος τῆς ἄμμου. Τὰ κενὰ ταῦτα περιέχονται συνήθως μεταξὺ 30%-50%.

Ἐφαρμογὴν ἄλλην εὑρίσκει ἐνίοτε ἡ ἄμμος εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν *θεμελιώσεων*, καθ' ὅσον τὰ ἀμμώδη στρώματα εἰς ἱκανὸν πάχος, ἢ ὅταν εἶναι ὁμαλῶς ἐγκιβωτισμένα, ὥστε νὰ ἀποτρέπηται ὁ κίνδυνος διαρροῆς, θεωροῦνται ἀσυμπίεστα διὰ τὴν κατασκευὴν ἐπὶ τούτων θεμελίων οἰκοδομικῶν ἢ τεχνικῶν ἐν γένει ἔργων. Πλακόστρωτα δάπεδα καὶ λιθόστρωτα ὁδῶν κλπ. κατασκευάζονται συνήθως ἐπὶ ἀμμώδους ὑποστρώματος.

Καὶ ἐκτὸς τῶν δομικῶν ἔργων ποικιλωτάτας ἄλλας ἐφαρμογὰς ἔχει ἡ ἄμμος. Χρησιμοποιεῖται αὕτη εἰς τὴν κατασκευὴν διυλιστηρίων (βλ. λ.) εἰς δεξαμενὰς οἰκιῶν καὶ πόλεων. Εἰσέρχεται εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν νεωτέρων ἰδίως ἀσφαλτικῶν ὁδοστρωμάτων. Ἐπίσης εἰς τὴν κατασκευὴν τεχνητῶν λίθων, εἰς τὴν ὑελουργίαν, ὡς βάσις διὰ τὴν παρασκευὴν τῆς καταλλήλου κόνεως πρὸς μόρφωσιν τύπων τῶν χυτηρίων κλπ.

Πολλάκις τοπικαὶ συνθῆκαι συντελοῦσαι εἰς σημαντικὴν ἐπιβάρυνσιν τῆς εἰς τὸ ἐργοτάξιον ἀξίας τῆς φυσικῆς ἄμμου ἐπιβάλλουσι τὴν κατασκευὴν τεχνητῆς τοιαύτης. Παρασκευάζεται δὲ αὕτη ἐκ πυριτικῶν ἢ ἀσβεστολιθικῶν πετρωμάτων ὀρυσσομένων παρὰ τὸ ἔργον καὶ θραυομένων δι' εἰδικῶν θραυστήρων (concasseurs) εἰς τὰς ἐπιθυμητὰς διαστάσεις κόκκου. Μεγάλα τεχνικὰ ἔργα ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος κατεσκευάσθησαν χρησιμοποιηθείσης ἐξ ὁλοκλήρου τεχνητῆς ἄμμου. Τοιαύτη ἄμμος καὶ παρ' ἡμῖν ἤρχισε παρασκευαζομένη (λατομεῖα εἰς θέσιν Ψυχικό). [Βλ. καὶ λ. κονίαμα.] Ι. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄμμοι ἔγχρωμοι. — Πρὸς παρασκευὴν τούτων ἐντίθεται ἡ καθαρὰ θαλασσία ἄμμος, ἐκπλυθεῖσα πρότερον δι' ὕδατος ἀπὸ τὰ ἁλατώδη μόρια, εἰς διάλυσιν στυπτηρίας καὶ μετὰ ταῦτα εἰς διάλυσιν τῶν χρωμάτων τῆς ἀνιλίνης ἢ τῆς ἐρυθρᾶς ἢ τῆς κυανῆς ἢ τῆς κιτρίνης καὶ ἀφεθεῖσα εἰς τοιαύτας διαλύσεις χρωματίζεται. Διὰ τοῦ ἀποβράσματος τῶν κηκίδων καὶ τοῦ διαλύματος τοῦ σιδήρου βάφεται μέλαινα.

Ἡ χρυσίζουσα ἄμμος παράγεται ἐκ τῆς λειοτριβήσεως ὀρυκτῶν, ἐχόντων χρυσίζοντα ἢ ἀργυρόχροα στίλβοντα μόρια. Ι. Γ. Μ.

— **[ΑΠΟΚΡΥΦ.]** Ἄμμος ἐν τῇ ἑρμητικῇ φιλοσοφίᾳ καλοῦνται αἱ μεταλλικαὶ οὐσίαι, δι' ὧν συμβολικῶς ἀπεικονίζονται αἱ ποικίλαι μορφαὶ τῆς ἀναλελυμένης φύσεως. Τοῦτο μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ Ὀλυμπιόδωρος διὰ τῶν ἑξῆς: «περὶ ἄμμου τι λελήκασι τὰς οὐσίας αἰνιττόμενοι· ὁ γὰρ Ἑρμῆς τὰς οὐσίας ἄμμον ἐκάλεσεν». Ἐν τῇ Ἐλευθέρᾳ Τεκτονικῇ τὴν λέξιν ἀπαντῶμεν ἐν τῷ συμβολικῷ ὀνοματολογίῳ τῶν ἐδεσμάτων τῶν τεκτονικῶν συμποσίων, ἐν ᾧ διακρίνομεν τὴν λευκὴν τῆς κιτρίνης ἄμμου, καὶ λευκὴ μὲν συμβολικῶς καλεῖται τὸ ἅλας, κιτρίνη δὲ τὸ πέπερι. Δ. Π. Κ.

— ἄμμος *ἡφαιστεία* (vulkanischer Sand) [*Πετρογραφ.*]· βλ. ἡφαίστεια ἀναβλήματα.

Ἄμμος [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. — 1) Ἀκρωτήριον τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος ἐπὶ τῆς ΒΔ ἀκτῆς τοῦ *Ἰσθμοῦ τοῦ Ξέρξου* καὶ εἰς 1¼ μιλ. Α. ΝΑ τοῦ χωρίου *Ἱερισσός*. Ἡ περὶ αὐτὸ αἰγιαλῖτις εἶναι «ἀκάθαρτος», ὑπαρχουσῶν πολλῶν χοιράδων.

— 2) Ὀνομασία ἣν εἶχε πρὸ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Ἑρμουπόλεως ἡ ἀκτὴ ἡ ἀπὸ τῶν σημερινῶν ἰχθυοπωλείων μέχρι Νεωρίου, «Μύλου τοῦ Σταυρῆ» καὶ «Νταρσανᾶ». Ἤδη ὀνομάζεται «*Ἄμμος*» ἡ εὐρεῖα ἁμαξιτὴ ὁδὸς ἥτις ἀρχομένη ΝΔ τῆς ἀγορᾶς διέρχεται πρὸ τῶν βυρσοδεψείων, τοῦ Δημ. Νοσοκομείου, τῆς «Κοιμήσεως» καὶ τοῦ Νεωρίου, καὶ ἀπολήγει εἰς τὸν «Μύλον τοῦ Σταυρῆ», ὅπου διχάζεται πρὸς τὸ «Ἐπισκοπειὸ» ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸ «Μάννα» ἀφ' ἑτέρου.

— 3) *Ἄμμος ἥμερος*· ὅρμος τῶν Σπετσῶν (βλ. Αἰγαῖον, *Β, 395 γ'*). Ω.

— **Ἄμμος** [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μικρογουζίου τῆς ὑποδιοικήσεως Βερροίας τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. 70. Δ. Ε. Μ.

ἀμμόσαυρος (Ammosaurus Marsh.) [*Παλαιοζ.*]. Γένος δεινοσαύρων ἑρπετῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀγχισαυριδῶν* ἢ *θηκοδοντοσαυριδῶν*. Εἶναι δὲ γένος ἱδρυθὲν ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεπαρκῶν λειψάνων ἅτινα ἀνευρέθησαν εἰς τὴν ἄνω τριάσιον περίοδον τοῦ μεσοζῳϊκοῦ αἰῶνος εἰς τὰς περιοχὰς τῆς ἀνατολικῆς βορείου Ἀμερικῆς. Θ. Σ.

ἀμμοσέλινον (Ammoselinum Torr. καὶ Gray) [*Βοτ.*]. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδιοφόρων*, περιλαμβάνον φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς Β. Ἀμερικῆς. Σ. Μ.

ἄμμουδα [*Ναυτ.*]. Ὅρος τῆς κοινῆς τῶν ναυτικῶν διαλέκτου, ἰδιαίτατα δὲ τῶν ἁλιέων, σημαίνων τὸν ἀμμώδη βυθὸν τῆς θαλάσσης· π. χ. «ὁ λύχνος εἶναι ψάρι τῆς ἄμμουδας». Τονίζομεν ὅτι ὁ ὅρος οὗτος χρησιμοποιεῖται παρ' ἁλιεῦσι πρὸς χαρακτηρισμὸν μόνον ποιότητος βυθοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ εἴδους αἰγιαλοῦ, ὁπότε χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος «*ἀμμουδιά*»· λ. χ. «θὰ τραβήξωμε τὴν τράτα ὄξω στὴν ἀμμουδιά». Σ. Ε. Λ.

Ἀμμουδάρα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Κάτ. 144. Πρότερον ἐλέγετο *Πισάκιον*. Τυγχάνει ἕδρα ὁμωνύμου ἐκ 362 κατοίκων κοινότητος. Δ. Ε. Μ.

Ἀμμουδάρι [*Γεωγρ.*]. Μικροσυνοικισμὸς τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Ἀσκύφου τῆς ἐπαρχίας Σφακίων τοῦ νομοῦ Ρεθύμνου. Δημοτικὸν ᾆσμα τῶν ἀδελφῶν Μαλικούτση πεσόντων ἐν Λαγκῷ Κατρὲ τῷ 1866 λέγει:

Φωνὴν καὶ κλάϑμαν ἄκουσα στἀσκύφου στάμμουδάρι.
Ρωτῶ ποῦ τό 'πεν ἡ φωνή, ποῦ τό 'πενε τὸ κλάϑμα.
Μὴ στάμμουδάρι τό 'πενε τοῦ Μαλικούτσ' ἡ μάννα:
Κλαίει τσὶ πολεμάρχους τση, Σταυρῆ μου καὶ Μανοῦσο.

Ε. ΓΕΝΕΡΑΛΙΣ

ἀμμουδερός, —ή, —ό· ἰδιωματ., ἀμμώδης· ‖ οὐδ. *τὸ ἀμμουδερό*, ὡς οὐσιαστικόν, τὸ ἀμμοδοχεῖον.

ἀμμουδιὰ (ἡ)· ὁ ἀμμώδης αἰγιαλός.

— [*Ναυτ.*] Ὅρος τῆς κοινῆς τῶν ναυτικῶν διαλέκτου, ἀντίστοιχος τοῦ ἐπισήμου *ἀμμωδία*, οὐχὶ ὅμως καὶ τοῦ «*ἀμμώδης*» ἢ «*ἄμμος*» ἐπὶ βυθοῦ, ἐχόντων ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ τῶν ναυτικῶν ἀντίστοιχον ὅρον τὸ ἄμμουδα (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

ἀμμουδιάτικο [*Ἀμπελουργ.*]. Ποικιλία τῆς οἰνοφόρου ἀμπέλου. Αἱ σταφυλαί της χρησιμοποιοῦνται ἰδίως πρὸς οἰνοποίησιν φέρουν μαύρας ῥᾶγας. Καλλιεργεῖται κυρίως εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ τέως δήμου Κρεμαστῆς. Π. Γ. Κ.

Ἀμμουλιανὴ [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Νῆσος ἐν τῷ Β.ΒΑ μυχ. τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου (κόλπ. τοῦ Ἁγίου Ὄρους) δυτικῶς τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Ξέρξου, μεθ' οὗ σχηματίζει τὸν ὅρμον *Πρόβλακας* (βλ. λ. Ἄθως: *Ναυτ. Γεωγρ.*). Ὀνομάζεται παρ' ἄλλων *Μολιανὴ* ἢ καὶ *Μουλάρα* [Mulari island ἐν χάρτῃ ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos island· πλ. 40°20', μήκ. 23°55']. Σ. Ε. Λ.

Ἀμμοῦν· βλ. Ἄμμων.

Ἀμμούσσιον (Ammusium Klein) [*Παλαιοζ.*]. Ὑπόγενος ἐλασματοβραγχίων τοῦ γένους *πέκτεν* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *πεκτινιδῶν*. Ἔχει ὄστρακον λεπτόν, στρογγύλον, λεῖον ἢ διὰ λεπτῶν ἀκτινοειδῶν χαραγῶν ἐφοδιασμένον, κατά τι χαῖνον, καὶ ἐσωτερικῶς φέρει ἀκτινωτὰς προεχούσας πλευρὰς ἢ πτυχάς. Παρουσιάσθη ἀπὸ τοῦ τριασικοῦ συστήματος ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς γῆς καὶ ἐξακολουθεῖ ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ νὰ ζῇ ἀκόμη καὶ σήμερον ἐντὸς τῶν ἀβαθῶν ἀμμωδῶν θαλασσῶν. Παρ' ἡμῖν ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ ἀνευρίσκεται ἀπολελιθωμένον εἰς τὰ πλειοκαινικὰ στρώματα τῆς Ραφήνας τῆς Ἀττικῆς, τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, τῶν Καλαμῶν, τῆς Κορώνης, Πεταλιδίου κ. ἄ. Θ. Σ.

ἀμμόφιλα (Ammophila) [*Ζῳολ.*]. Ἔντομα ὑμενόπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφηκιδῶν*. Τὸ σῶμά των εἶναι ἐπίμηκες καὶ λεπτόν, ἡ κοιλία λεπτοτάτη, τὰ σκέλη μᾶλλον κυλινδρικὰ καὶ τριχωτά, αἱ σιαγόνες λίαν μακραὶ καὶ ἀκανθωταί.

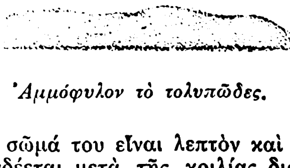

Ἀμμόφυλον τὸ τολυπῶδες.

Τὸ γνωστότερον εἶδος τῆς οἰκογενείας εἶναι *ἀμμόφυλον τὸ τολυπῶδες* (Ammophila glomeratus). Τὸ σῶμά του εἶναι λεπτὸν καὶ ἐπίμηκες· ὁ θώραξ συνδέεται μετὰ τῆς κοιλίας διὰ λεπτότατης ἀρθρώσεως ἐν εἴδει μίσχου. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανός. Τὰ θήλεα ἐναποθέτουσι τὰ ᾠά των ὑπὸ τὸ δέρμα διαφόρων ἐντόμων καὶ τῶν καμπῶν τῶν ψυχῶν καὶ τρέφονται ἐκ τοῦ λίπους τοῦ σώματός των. Αἱ νύμφαι τῶν ἐντόμων τούτων μεταμορφοῦνται εἰς χρυσαλλίδας ἢ ἐντὸς εἴδους δικτυωτοῦ, τὸ ὁποῖον κατασκευάζουσιν ἔξωθεν τῆς κάμπης, ἢ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ κάμπῃ.

Εὑρίσκονται εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ εἶναι ὠφελιμώτατα ἔντομα, διότι κατ' ἔτος καταστρέφουσι πλῆθος μικροτέρων ἐπιβλαβῶν εἰς τὴν γεωργίαν ἐντόμων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὴν μοναδικήν των τροφήν. Δ. Ν. Π.

ἀμμόφιλος (Ammophila Host.) [*Βοτ.*]. Φυτικὸν γένος τῶν *ἀγρωστιδῶν*, περιλαμβάνον 4 εἴδη, φυόμενα εἰς τὰς εὐκράτους ζώνας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἐν Ἑλλάδι ἔχομεν τὸ *ἀμμόφιλον τὸ ἀμμόφυτον*, φυτὸν πολυετὲς νομευτικόν, καλαμῶδες, κατάλληλον διὰ τὴν στερεοποίησιν τῶν ἀμμωδῶν ἐδαφῶν εἰς παραλίους ἢ παραποταμίους τόπους. Σ. Μ.

ἀμμόφυτον [*Βοτ.*]. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοφυλλιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 150 εἴδη ποώδη, ἐτήσια καὶ πολυετῆ, τινὰ δὲ καὶ καλλωπιστικά. Τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος εἶναι 8 εἴδη γνωστά, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ *ἀμμόφυτον τὸ ἑρπυλλόφυλλον* ἐσθιόμενον ὑπὸ τῶν κτηνῶν προκαλεῖ ἄφθονον πτυελισμόν. Τὰς αὐτὰς ἰδιότητας ἔχει

Digitized by Google

καὶ *ἀμμόφυτον τὸ ἐρυθρόν*, κοινῶς εἰς τὴν Ζάκυνθον *μελιγόνι* ἢ *μελίγονο*, θεωρούμενον ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς φαρμακευτικόν. Σ. Μ.

— *[Φυτοπαθολ.]* Τὰ εἰς τὸ γένος τοῦτο ὑπαγόμενα φυτὰ προσβάλλονται, ὡς καὶ ἄλλα ἀνήκοντα εἰς τὰ γένη *στελλαρία* (Stellaria), *κεράστιον* (Cerastium) κλπ. τῆς αὐτῆς οἰκογενείας τῶν καρυοφυλλιδῶν, ἀπὸ σκωρίασιν, προκαλουμένην ἀπὸ τὴν οὐρεδικὴν μορφὴν τοῦ βασιδομύκητος Melampsorella Caryophyllacearum (βλ. μελαμψορέλλα), οὗτινος ἡ αἰκιδιακὴ μορφὴ παρουσιάζεται ἐπὶ τῆς ἐλάτης. Π. Γ. Κ.

ἀμμοχαρὴς (Ammocharis Herb.). Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαρυλλιδιδῶν*, περιλαμβάνει φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς. Σ. Μ.

ἀμμοχαρίδαι (οἱ) (Ammocharidae) *[Ζῳολ.]*. Ζωνοσκώληκες τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑρπυλῶν*, οἵτινες φέρουσι δυσδιάκριτον κεφαλήν, βράγχια δεσμοειδῆ καὶ σῶμα περιβαλλόμενον ὑπὸ σωλῆνος ἀσβεστολιθικῆς συστάσεως. Πάντες εἶναι θαλάσσιοι καὶ ζῶσιν ἐπὶ τῶν βράχων καὶ τῶν διαφόρων κογχῶν. Δ. Ν. Π.

ἀμμόχαρον (τὸ) (Ammocharus) *[Ζῳολ.]*. Ὁ Grube κατὰ τὸ 1864 ὠνόμασεν οὕτω σωληνοειδῆ τινα ζωνοσκώληκα τὸν ὁποῖον εὗρεν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἀγνοῶν ὅτι εἰς τὸ αὐτὸ ζῷον εἶχε δοθῇ πρότερον ὑπὸ τοῦ Delle Chiaje τὸ ὄνομα *Owenia filiformis*. Τὸν ζωνοσκώληκα τοῦτον εἶχε κατατάξει πολὺ πρότερον ὁ Kölliker μεταξὺ τῶν *χαιτοφόρων*. Δ. Ν. Π.

ἀμμόχρυσος (Ammochrysos) *['Ορυκτολογ.]*. Τὸ ὄνομα τοῦτο συναντῶμεν τὸ πρῶτον εἰς τὸν Πλίνιον, ὅστις φαίνεται ὅτι ὠνόμαζε τοιουτοτρόπως εἶδός τι κιτρινωποῦ μαρμαρυγίου. Ὁ Agricola κατόπιν (Nat. fossilium τῷ 1546, σ. 254) ὁμιλεῖ περὶ ἀμμοχρύσου, μαρμαρυγίου καὶ αἰλουραργύρου (Katzensilber). Τέλος τῷ 1647 ὁ Boetius de Boot (Gemm. et Lapid. Historia rec. Tollius, 3 ἐκδ., 396) ὁμιλεῖ ἐπίσης περὶ ἀμμοχρύσου. Ἔκτοτε δὲν ἀναφέρεται πλέον τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὴν ὀρυκτολογίαν. Γ. Κ. Γ.

Ἀμμοχῶρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως Φλωρίνης τοῦ ὁμωνύμου ἐν Δ. Μακεδονίᾳ Νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα. Κάτ. 800. Πρότερον ἐκαλεῖτο Πεσόσνιτσα, ἡ δὲ κοινότης Πεσοσνίτσης. Δ. Ε. Μ.

ἀμμόχωστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐντὸς τῆς ἄμμου κεχωσμένος, ὁ ὑπὸ τῆς ἄμμου κεκαλυμμένος.

Ἀμμόχωστος (ἡ). Μία τῶν ἀρχαιοτάτων πόλεων τῆς Κύπρου, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν αὐτῆς ἀκτὴν κειμένη καὶ δίδουσα τὸ ὄνομά της εἰς ὁλόκληρον ἐπαρχίαν, κόλπον καὶ λιμένα. Ὁ κόλπος τῆς Ἀμμοχώστου διανοίγεται μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου *Γκρέκο* (ἀρχ. *Πηδάλιον*) ἔχοντος φάρον (μία ἀναλαμπὴ λευκὴ 14 μιλλίων ἀνὰ 30 δ. λ.) καὶ ἀποτελοῦντος τὸ νότιον τοῦ κόλπου κέρας, καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἐλαία*, 34 μίλ. ΝΑ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἅγιος Ἀνδρέας* (ἀρχ. *Κλεῖδες*), ἀποτελοῦντος τὸν ΝΑ τερματισμὸν παραφυάδος τοῦ ὄρους Ὄλυμπος. Οὕτω τὸ ἄνοιγμά του εἶναι 22 μιλ., ἡ εἴσδυσίς του 8 μιλ., τὰ δὲ βάθη του μεγάλα (200 ὀργ. ἄβυσσος, ἐν πολλοῖς), τοῦ ὑφαλοπλαισίου τῶν 100 ὀργυιῶν ἐκτεινομένου μόνον ἐπὶ 3 μιλ. κατὰ μέσον ὅρον ἀπὸ τῆς ἀκτῆς.

Ὁ λιμὴν τῆς Ἀμμοχώστου ἐσχηματίζετό ποτε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, εἰς τὸ ἐσώτατον περιέργου ὅρμου, τὸν ὁποῖον ἀπετέλει σειρὰ ὑφαλονησίδων διηκουσῶν ἀπὸ τῆς γραμμῆς τῶν διὰ κρηπιδώματος συνδεομένων σημερινῶν «Μεσανῆσι» καὶ «Ἐξωνῆσι» παραλλήλως τῆς ἀκτῆς ἐπὶ τῆς ὁποίας κεῖται ἡ πόλις, ἐχουσῶν δὲ ἀβαθεῖς τὰς κορυφὰς καὶ πλωΐμους τοὺς ἀνάμεσον αὐτῶν πόρους καὶ ἐνθυμιζουσῶν πολὺ τὰ ὕφαλα ἀμυντικὰ ἔργα τοῦ Αἰακοῦ ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας τῶν Αἰγινητῶν. Ἤδη, ὁ λιμὴν αὐτὸς εἶναι ἀβαθὴς λιμνοθάλασσα 4½ ποδῶν βάθους, πλὴν νηοδόκης εἰς τὸ δυτικὸν αὐτοῦ τμῆμα ἐκσκαφείσης (1906), μήκους 900 ποδ. καὶ πλάτους 600 μέχρι βάθους 26 ποδῶν, συνεχιζομένης δὲ ΝΔ διὰ μικροτέρας νηοδόκης 450 ποδ. × 200 × 15. Δύο λιμενοβραχίονες, ὁ ἀνατολικὸς καὶ μεγαλύτερος τῶν ὁποίων ἀρχαιοελληνικός, ἐπικοινωνοῦν ταύτην πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν λιμένα, προλιμένα μᾶλλον, *τοῦ Κωνστάντζα* λεγόμενον, εἰς τὸ νότιον τμῆμα τοῦ ὁποίου, ὑφαλαύλαξ, ἐκσκαφεὶς κατὰ προέκτασιν τοῦ στομίου τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος (νηοδόκης). Φωτίζεται δὲ ὁ λιμὴν δι' ἑνὸς φάρου σταθεροῦ λευκοῦ φωτὸς 12 μιλλίων εἰς τὴν ΝΑ ἔπαλξιν τοῦ φρουρίου (Bastion light: πλατ. 35°06'42", μῆκ. 33°57'28", χάρτ. ἀγγλ. 847 * Famagusta harbour) καὶ διὰ δύο ἐρυθρῶν φανῶν, ἑνὸς ἐπὶ ἑκάστου τῶν ἀκροχηλίων· εἶναι δὲ οὕτω μελετημένη ἡ θέσις τῶν φανῶν, ὥστε, ὅταν ὁ εἰσπλέων κρατῇ τὸ λευκὸν φῶς καταμεσῆς ἀκριβῶς τῶν δύο ἐρυθρῶν, νὰ εἶναι πλήρως ἐξησφαλισμένος ἀπὸ τῶν ἑκατέρωθεν τῶν ὑφάλων κινδύνων. Ἐκτὸς ὅμως τῶν λιμενικῶν ἔργων ἅτινα ἐπετελέσθησαν ἀπὸ τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς ἐν Ἀμμοχώστῳ, ἔγιναν ἀκόμη καὶ ἐπιτυχέστατα σιδηροδρομικὰ ἔργα μεταξὺ τῆς Ἀμμοχώστου καὶ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου Λευκωσίας μετὰ προεκτάσεως μέχρι τοῦ *Μόρφου* καὶ *Εὐρύχου*, τὰ ὁποῖα κατέστησαν τὴν πόλιν ἕνα τῶν σημαντικωτέρων ἐμπορικῶν λιμένων τῆς ὅλης νήσου.

Ἡ Ἀμμόχωστος ἀριθμεῖ περὶ τὰς 2000 χιλ. κατοίκων σήμερον, κεῖται δὲ περίπου ἓν χιλιόμετρον βορείως τῶν *Βαρωσίων* καὶ 3 μίλλια νοτίως τῆς *Σαλαμῖνος* (χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus). Μεταξὺ τῆς Ἀμμοχώστου καὶ Βαρωσίων εὑρίσκονται τὰ κεντρικὰ γραφεῖα καὶ ὁ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου, πάντα τὰ Κυβερνητικὰ Γραφεῖα, αἱ Τράπεζαι, τὸ Τηλεγραφεῖον, τὸ Ταχυδρομεῖον καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐξοχικὰ κέντρα, εἰς τρόπον ὥστε σήμερον δύσκολος καθίσταται εἰς τὸν ἐπισκέπτην ἡ διάκρισις καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν δύο πόλεων.

Ἱστορία τῆς πόλεως.—Ἡ σημερινὴ πόλις τῆς Ἀμμοχώστου, ὀνομαζομένη ἐν ἀρχῇ *Ἀρσινόη*, ἐκτίσθη μεταξὺ τοῦ 285—247 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ὁ ὁποῖος καὶ ἄλλας πόλεις ἐν Κύπρῳ κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἔκτισε καὶ τὰς ὠνόμασε μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα, πρὸς τιμὴν τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Ἀρσινόης. Ὡς Ἀρσινόην τὴν γνωρίζει ὁ Στράβων, ὁ ὁποῖος λέγει: «εἶτ' Ἀρσινόη πόλις καὶ λιμήν· εἶτ' ἄλλος λιμὴν Λεύκολλα· εἶτ' ἄκρα Πηδάλιον ἧς ὑπέρκειται λόφος τραχύς, ὑψηλός, τραπεζοειδής, ἱερὸς Ἀφροδίτης, εἰς ὃν ἀπὸ Κλειδῶν στάδιοι ἑξακόσιοι ὀγδοήκοντα» (*Στράβ.* 14 6, 3). Κατόπιν ὠνομάσθη *Ἀμμόχωστος*, ὡς ἐκ τῆς ἔξω αὐτῆς πολλῆς ἄμμου, οὕτω δὲ ἐπεκράτησε νὰ καλῆται μέχρι σήμερον. Ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἀράβων ἡ πόλις καλεῖται *Μάουσα*, ὑπὸ δὲ τῶν Εὐρωπαίων *Famagusta*. Ὁ Μελέτιος εἰς χωρίον του ἀναφερόμενον εἰς τὴν Ἀμμόχωστον λέγει μεταξὺ ἄλλων: «*Ἀμμόχωστος* οὐ πολὺ μακρὰν τῆς παλαιᾶς Σαλαμῖνος, ἤτοι τῆς Κωνσταντίας, πόλις τὰ μάλιστα ὀχυρά, ἐναντιωθεῖσα πολλάκις ἰσχυρῶς εἰς τὰς καταδρομὰς τῶν Τούρκων, τόσον διὰ θαλάσσης ὅσον καὶ διὰ ξηρᾶς, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἔπαθεν ἐλεεινῶς τὰ ἔσχατα δεινά. Καλεῖται κοινῶς *Φαμαγόστα*» (*Μελετ.* Γεωγρ. 3, σελ. 228). Διὰ τοῦ «κοινῶς» ἴσως ὁ συγγραφεὺς ἐννοεῖ μᾶλλον ὅτι οὕτως ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἄλλων Εὐρωπαίων, διότι οὐδέποτε καὶ εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν ἐκλήθη ἡ πόλις, ὑπὸ τῶν Κυπρίων τοὐλάχιστον, Φαμαγόστα, οὔτε τῆς σημερινῆς ἐποχῆς ἐξαιρουμένης, καθ' ἣν εἶναι μὲν ἠναγκασμένοι οἱ ἀλληλογραφοῦντες, λόγῳ τῆς ξενικῆς κατοχῆς τῆς νήσου, νὰ σημειώνουν ἐπὶ τῶν φακέλων τὸ Famagusta, ἐν τούτοις ὅμως οὐδέποτε εἰς τὸν προφορικὸν λόγον ὀνομάζουν αὐτὴν οὕτω. Ὅτι δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μεσαίωνος ἡ πόλις δὲν ὠνομάζετο οὕτω κοινῶς, μαρτυροῦν οἱ διάφοροι χρονογράφοι τοῦ μεσαίωνος, οἱ ὁποῖοι καλοῦν τὴν πόλιν *Ἀμμόχουστον*, τοὺς δὲ κατοίκους αὐτῆς *Ἀμμοχουστιανοὺς* (Δ Μαχαιρᾶς) καὶ *Ἀμμουχουστιανοὺς* (Γ. Βουστρόνιος). Ὡς ἐκ τούτου ὅλως ἀβάσιμος πρέπει νὰ θεωρῆται ὁ ἰσχυρισμὸς καθ' ὃν ἡ πόλις ἐκλήθη Famagusta, ἐκ τοῦ fama Augusti = φήμη - Αὐγούστου.

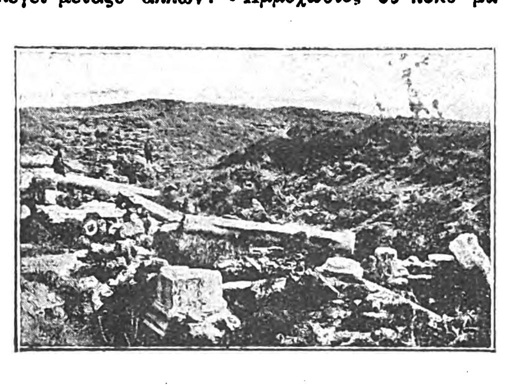

Ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Σαλαμῖνος.

Τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀμμοχώστου θὰ ἠδύνατό τις ἀσφαλῶς νὰ συνδέσῃ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαιότερον αὐτῆς κτισθείσης Κωνσταντίας, καὶ αὐτῆς πάλιν μετὰ τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως Σαλαμῖνος. Τῶν δύο αὐτῶν πόλεων ἡ Ἀμμόχωστος ἀποτελεῖ τὴν ἱστορικὴν οὕτως εἰπεῖν ἐξέλιξιν. Ἐκ τούτων ἡ μὲν ἀρχαία Σαλαμὶς (βλ. λ.), ἡ ὁποία σήμερον καλεῖται κοινῶς *Παληὰ Ἀμμόχωστος*, ἱδρύθη καὶ ᾠκίσθη ὑπὸ τοῦ Τεύκρου τοῦ υἱοῦ τοῦ Τελαμῶνος τοῦ ἀπὸ Σαλαμῖνος τῆς Ἑλλάδος, ἀμέσως μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον (1184 π. Χ.). Κατεστράφη δὲ αὕτη ὑπὸ τρομερῶν σεισμῶν, οἱ ὁποῖοι συνεκλόνησαν ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν, τῷ 333 ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, καὶ τῷ 343 ἐπὶ Φλαβίου Κωνσταντίνου Β' υἱοῦ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου (πρβλ. περὶ τῶν σεισμῶν τούτων, *Χρησμ. Σιβύλ.* 4, 128. 2, καὶ *Κεδρηνόν*, τόμ. 1, σελ. 317, καὶ *Πράξ.* ιϛ', 12). Ἡ Σαλαμὶς ἀνῳκοδομήθη πάλιν ὑπὸ τοῦ Φλαβίου Κωνσταντίνου, πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως μετονομασθεῖσα *Κωνσταντία*. Ἡ πόλις αὕτη, ἡ ὁποία σημειωτέον ἐξηκολούθει νὰ λέγεται καὶ Σαλαμίς, ὑπέστη τῷ 647 μ. Χ. θηριώδη ἐπιδρομὴν τῶν Ἀράβων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μοαβίαν· οἱ ἐπιδρομεῖς ἀφοῦ ἐκυρίευσαν αὐτὴν καὶ ἥρπασαν ὅλους τοὺς θησαυρούς, κατέστρεψαν καὶ τὸν περίφημον μητροπολιτικὸν ναὸν κτισθέντα τῷ 395 ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου, κατέσφαξαν τοὺς πολυαρίθμους κατοίκους της, δῃώσαντες ἅμα καὶ ὁλόκληρον τὴν νῆσον. Ἀπὸ τῆς καταστροφῆς λοιπὸν τῆς Κωνσταντίας ἀρχίζει κυρίως ἡ ἀκμὴ τῆς Ἀρσινόης (Ἀμμοχώστου), διότι τότε οἱ ὑπολειφθέντες κάτοικοι τῆς πρώτης μετῴκισαν εἰς τὴν Ἀμμόχωστον δόσαντες οὕτω περισσοτέραν ζωὴν καὶ κίνησιν εἰς τὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς ἀφάνειαν σχεδὸν διατελοῦσαν πόλιν τοῦ Πτολεμαίου. Ἐκ τῶν διαφόρων ἐπιγραφῶν τὰς ὁποίας εὑρίσκομεν ἐν Ἀμμοχώστῳ, δεικνύεται, ὅτι ἡ πόλις εὑρίσκετο εἰς μεγάλην ἀκμὴν κυρίως ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, πολὺ δὲ περισσότερον κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, εἰς τρόπον ὥστε ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Λουζινιὰν νὰ θεωρῆται αὕτη ὡς ἡ ἀκμαιοτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τῆς Ἀνατολῆς.

Οἱ Βυζαντῖνοι ἐκόσμησαν αὐτὴν διὰ λαμπρῶν ἐκκλησιῶν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός, πρὸς τιμὴν τῆς ἐνταῦθα γεννηθείσης συζύγου του Θεοδώρας, εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὴν ἐλάμπρυνεν, ὥστε νὰ κληθῇ αὕτη ὑπὸ τῶν Κυπρίων καὶ *Νέα Ἰουστινιανή*. Ἡ Ἀμμόχωστος τῷ 1291 ἐδέχθη τοὺς ἐξ *Ἄκρης* Πτολεμαΐδος πρόσφυγας. Βραδύτερον οἱ διάφοροι Γάλλοι βασιλεῖς τῆς νήσου, ἰδιαίτατα δὲ ὁ Ἐρρῖκος ὁ Β' (1300), ἠσφάλισαν τὴν πόλιν διὰ ἰσχυρῶν ὀχυρωμάτων, ἐκόσμησαν δὲ αὐτὴν διὰ διαφόρων κτιρίων καὶ ἀνακτόρων, λείψανα τῶν ὁποίων σώζονται μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Τῷ 1373 οἱ Γενουᾶται κατέλαβον διὰ δόλου τὴν Ἀμμόχωστον καὶ ἐλεηλάτησαν αὐτὴν κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Λεοντίου Μαχαιρᾶ, τὸν δὲ βασιλέα Πέτρον Β' ἔρριψαν παρὰ τὰ συμπεφωνημένα εἰς τὰς φυλακάς, ἀφήσαντες αὐτὸν ἐλεύθερον τότε μόνον, ὅταν κατόπιν βίας ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ συνθήκην καθ' ἣν μεταξὺ ἄλλων ἦτο ὑποχρεωμένος «... Ὅτι διὰ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου νὰ δώσῃ ὁ βασιλεὺς ἕνα μιλλιούνιον δουκάτα καὶ ἂν δὲν ἔχει μετριτά, νὰ ἀφήσῃ τὴν Ἀμμόχουστον ἐνέχειρον, ἕως τῆς τελείας πληρωμῆς ...» (*Ἀρχιμανδρίτης Κυπριανός*, Ἱστ. χρονολ. τῆς νήσου Κύπρου σελ. 277). Οἱ Γενουᾶται ἤνοιξαν τότε μέγα ἐμπόριον μετὰ τῆς Συρίας, τὸ ὁποῖον μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ προστατεύσωσιν ἢ διὰ πολεμικοῦ στόλου, ἀφοῦ παρεσκεύασαν τοιοῦτον, ἐφρόντισαν καὶ κατέστησαν τὴν Ἀμμόχωστον τὸν ἀσφαλέστερον καὶ καταλληλότατον διὰ τοὺς σκοποὺς των λιμένα, ἱδρύσαντες ναύσταθμον καὶ ὀχυρώσαντες αὐτὴν διὰ περισσότερον ἀκόμη ἰσχυρῶν προμαχώνων. Τῷ 1464 ἡ πόλις περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου Ἰακώβου τοῦ Β' τοῦ Νόθου.

Τὴν μεγαλυτέραν ὅμως ἀνακαίνισιν ἔλαβεν ἡ πόλις, ἰδιαίτατα δὲ τὸ φρούριόν της, ὅτε ὑπὸ τῆς βασιλίσσης τῆς Κύπρου Αἰκατερίνης ἐδωρήθη ἡ νῆσος εἰς τοὺς Ἑνετοὺς (28 Φεβρουαρίου 1489). Οἱ Ἑνετοὶ ἐπεσκεύασαν ἀμέσως τὸ φρούριον τῆς πόλεως καὶ διὰ νέων ὀχυρωμάτων τὴν ἐνίσχυσαν, καταστήσαντες αὐτὴν τὸ κέντρον τῆς ἐν Κύπρῳ δυνάμεώς των· ὄντες, δὲ οὗτοι ναυτικὸν ἔθνος ἔστρεψαν ὅλην τὴν προσοχήν των εἰς τὴν ὀχύρωσιν τῶν ἐπικαιροτέρων παραλίων μερῶν τῆς νήσου, καταστρέψαντες ὅλα σχεδὸν τὰ ἐν τῇ μεσογείῳ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐγερθέντα ὀχυρώματα. Τοῦτο δὲ ἔπραξαν, διότι ἐπίστευον ὅτι διὰ τῶν παραθαλασσίων ὀχυρωμάτων των ἠδύναντο ἐρρωμένως νὰ ἄρχωσι τῆς πλουσίας αὐτῆς δωρεᾶς. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς ὀχυρώσεις καὶ παρ' ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοὺς καταβληθέντας πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, ἡ πόλις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Καρᾶ Μουσταφᾶ δεκάμηνον πολιορκίαν της, καὶ τὴν 6ην Αὐγούστου 1571 ἡ Ἀμμόχωστος ἔπεσεν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν καὶ μετ' αὐτῆς ὅλη ἡ νῆσος.

Οἱ πολιορκούμενοι ἀντέστησαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μετ' ἀπαραδειγματίστου ἡρωϊσμοῦ, ἀλλ' ἀνωφελῶς· ὁ δὲ περίφημος φρούραρχος τῆς πόλεως Μαρκαντώνιος Βραγαδῖνος ἠναγκάσθη ἐν τέλει νὰ παραδώσῃ αὐτήν, ὑποστὰς μετὰ τοῦτο, παρὰ τὰς συνθήκας, τὸν μαρτυρικὸν θάνατον· οἱ Τοῦρκοι τὸν ἐξέδαραν ζῶντα, τὸ δὲ δέρμα του πληρωθὲν δι' ἀχύρου πρὸς διαπόμπευσιν περιήχθη πρῶτον ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ κατόπιν ἀνὰ τὰ παράλια τῆς Κιλικίας καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, εἶτα δὲ προσεφέρθη ὡς δῶρον εἰς τὸν σουλτάνον Σελὶμ Β' ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας τῆς Ἀμμοχώστου, ὁ Βραγαδῖνος ἔκοψε διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ νομίσματα χαλκᾶ, ἔχοντα τὴν ἀξίαν «βυζαντίου». Τὰ νομίσματα ταῦτα περιεγράφησαν ὑπὸ τοῦ Lazzari, ὁ δὲ Σάθας δημοσιεύει συμπληρῶν ἑτέρας δύο ἀνεκδότους ποικιλίας νομισμάτων τῆς ἐποχῆς αὐτῆς. Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον ἔχει ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως τὰς λέξεις PRO REGNI CYPRI PRAESIDIO, τὸν πτερωτὸν λέοντα τοῦ Ἁγίου Μάρκου μὲ τὴν κεφαλὴν περιβαλλομένην

Digitized by Google

ὑπὸ στεφάνης καὶ καθήμενον πρὸς ἀριστερά, κρατοῦντα δὲ διὰ τῶν δύο ἐμπροσθίων ποδῶν τὸ εὐαγγέλιον· κάτω, ἡ χρονολογία αὐτοῦ ʌ1570ʌ, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ὄψεως αἱ λέξεις VENETOR ¯V_FIDESʌ INVI_OLABILIS_BISANTE· ἄνω δὲ τῆς ἐπιγραφῆς τὸν Ἐρωτιδέα ἱστάμενον, πρὸς δεξιὰ καὶ κάτω ʌIʌ. Τὸ δεύτερον δὲ ἐκ τῶν νομισμάτων τούτων ἔχει εἰς μὲν τὴν ἐμπροσθίαν ὄψιν τὰς λέξεις PROʌ REGNIʌ CYPRIʌ PRESSIDIOʌ, καὶ τὸν πτερωτὸν λέοντα τοῦ Ἁγίου Μάρκου ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ νομίσματι, κάτωθι δ' αὐτοῦ ʌ1570ʌ· εἰς δὲ τὴν ὀπισθίαν ὄψιν, ʌVENETOR¯Vʌ_FIDEʌ INVI-OLABILIS_ʌBISANTE· ἄνω δὲ τῆς ἐπιγραφῆς τὸν Ἐρωτιδέα ἱστάμενον πρὸς δεξιά, κάτωθι δὲ ʌIʌ Fʌ.

Ἐρείπια καὶ ναοί.—Ἡ ἄλλοτε ποτὲ ἀκμαιοτάτη καὶ λαμπροτάτη πόλις τῆς Ἀμμοχώστου παρουσίαζε μέχρι καὶ πρὸ δεκαετίας ὄψιν νεκροπόλεως. Οἱ σεισμοὶ καὶ αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν κατὰ καιροὺς κατακτητῶν τῆς νήσου κατερείπωσαν πάντας σχεδὸν τοὺς μεγαλοπρεπεῖς καὶ πολυαρίθμους ναοὺς καὶ τὰ περίφημα ἑνετικά της μέγαρα. Ἐκ τῶν τριακοσίων περίπου ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκτίσθησαν ἐπὶ βυζαντινῆς κυρίως ἐποχῆς, ἐλάχισται σώζονται, μεταξὺ δ' αὐτῶν ὁ καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου ὁ ὁποῖος ἔχει μετατραπῆ εἰς τουρκικὸν τέμενος. Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ἐστέφοντο οἱ βασιλεῖς καὶ ἐθάπτοντο οἱ εὐγενεῖς Φράγκοι, τὰ ὀστᾶ τῶν ὁποίων ὁ Τοῦρκος κατακτητὴς διεσκόρπισεν εἰς τὴν θάλασσαν, καθ' ἣν ἡμέραν κατέλαβε τὴν πόλιν. Ἡ οἰκοδόμησις τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Νικολάου ἤρχισε τῷ 1300 καὶ συνεπληρώθη μετὰ 12 ἔτη.

Ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶναι ὁ μεγαλοπρεπέστερος καὶ ὡραιότερος ἐκ τῶν σωζομένων ἐν Ἀμμοχώστῳ ναῶν. Εἶναι γοτθικοῦ ρυθμοῦ, ἔκ τινων δὲ ἐπιγραφῶν συμπεραίνουν τινὲς ὅτι οὗτος ἐκτίσθη τῷ 1311 ἢ κατ' ἄλλους ἤρξατο οἰκοδομούμενος μεταξὺ τοῦ 1308—1310 καὶ ἐπερατώθη τῷ 1324· πιθανώτατα ὅμως αἱ χρονολογίαι αὗται δεικνύουν ἁπλῶς τὰς κατὰ καιροὺς ἐπιδιορθώσεις τοῦ ναοῦ, ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον ὅτι ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καθ' ὃν δηλαδὴ χρόνον ἀκριβῶς ἐκτίζετο καὶ ὁ ἐν Λευκωσίᾳ ὁμώνυμός του. Εἶναι δὲ ὁ ἐν Ἀμμοχώστῳ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας μικρότερος μὲν τοῦ ἐν Λευκωσίᾳ, ἀλλ' ὑπερτερεῖ τούτου κατὰ τὴν κομψότητα καὶ χάριν, ἀποτελῶν ἀληθινὸν καλλιτέχνημα, ἐκ τῆς θέας τοῦ ὁποίου μεταφέρεται ὁ μελετητὴς εἰς χρόνους παρῳχημένους, κατὰ τοὺς ὁποίους ὑπὸ τοὺς θόλους αὐτοῦ ἐστέφοντο οἱ βασιλεῖς τῆς Κύπρου καὶ Ἱερουσαλὴμ. Τρεῖς μεγαλοπρεπεῖς θύραι καταλαμβάνουσιν ὁλόκληρον τὴν κυρίαν πρόσοψιν, εἰς τὰ ἄκρα τῆς ὁποίας ὑψοῦνται δύο μεγάλα καὶ κομψὰ κωδωνοστάσια, προσδίδοντα ἀναλογίαν καὶ χάριν εἰς τὸ ὅλον οἰκοδόμημα. Ἐπὶ τῆς ὀροφῆς καὶ πέριξ τοῦ θόλου ὑπῆρχε μέγα ἄνδηρον, τοῦ ὁποίου μέρος κατέπεσεν ἤδη· ἐπὶ τούτου ἐγίνοντο αἱ λιτανεῖαι, ἀνήρχοντο δὲ εἰς αὐτὸ οἱ πιστοὶ διὰ κλίμακος, ἡ ὁποία σήμερον ἐντελῶς ἐξέλιπε. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησιν τῆς πόλεως μετεβλήθη καὶ ὁ ναὸς οὗτος εἰς τουρκικὸν τζαμίον. Ἐν τῇ αὐλῇ του σώζονται τὰ ἐρείπια τῆς οἰκίας τοῦ Ἑνετοῦ διοικητοῦ, ἀκόμη δὲ λείψανον κορινθιακῆς ζωοφόρου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ὡς κάθισμα εἰς τὴν θύραν τοῦ ναοῦ. Νοτιοδυτικῶς τοῦ ναοῦ σώζονται τὰ ἐρείπια ἑτέρου μεγαλοπρεποῦς ναοῦ, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ ὁποῖος δεχόμενος τὰ βλήματα τῶν τουρκικῶν τηλεβόλων συνετέλεσε τὰ μάλιστα εἰς τὴν διάσωσιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας.

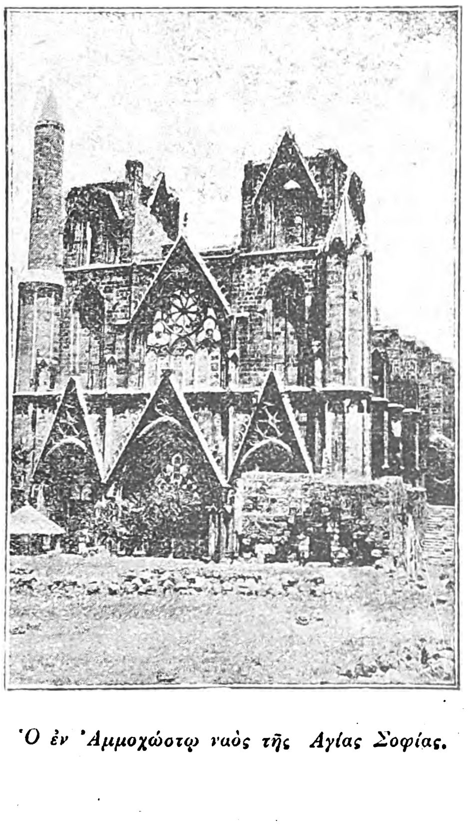

Ὁ ἐν Ἀμμοχώστῳ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Πλὴν τῶν ναῶν τούτων καὶ ἄλλοι λαμπροὶ χριστιανικοὶ ναοὶ ὑπῆρχον ἐν Ἀμμοχώστῳ καὶ πέριξ αὐτῆς, ὡς ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἐξορικοῦ, πολὺ μεγαλύτερος τοῦ προαναφερθέντος, εἰς τὸν ὁποῖον καθ' ἕκαστον ἔτος ἱερουργοῦσιν, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Βαρνάβα, ἐρείπια τοῦ ὁποίου σώζονται καὶ σήμερον, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου, μέγας ἐντὸς σπηλαίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔκειτο τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ Ἁγίου· καὶ πλείστων δὲ ὅσων ἄλλων ναῶν τὰ ἐρείπια σώζονται μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Τὰ λοιπὰ σωζόμενα ὀχυρωματικὰ ἔργα καὶ ἐρείπια οἰκοδομημάτων τῆς πόλεως δὲν εἶναι μὲν μεγαλοπρεπῆ, ἀλλὰ λίαν ἐνδιαφέροντα διὰ τὴν ἱστορικήν των σημασίαν. Μέγα τεῖχος, 17 περίπου ποδῶν πάχους, τὸ μᾶλλον ἐν Κύπρῳ ἀξιοσημείωτον, καὶ βαθὺς χάνδαξ προστατεύουν πρὸς δυσμὰς καὶ βορρᾶν τὴν πόλιν. Πρὸς ἀνατολὰς καὶ νότον, πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, ἰσχυρὰ φρούρια ὑπερασπίζουσιν αὐτήν. Εἰς τὴν πόλιν εἰσήρχοντο διὰ δύο θυρῶν, μιᾶς πρὸς τὴν ξηρὰν καὶ τῆς ἄλλης πρὸς τὴν θάλασσαν. Ὑπεράνω τῆς θύρας τῆς ξηρᾶς ὑπάρχει ὀχυρὸν σκοτεινὸν φρούριον. ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦσαν λάκκοι, ὅπου ἐρρίπτοντο οἱ κακοῦργοι. Ἐπὶ τοῦ φρουρίου τούτου εἶχον τὰ περισσότερα πυροβόλα των οἱ Τοῦρκοι. Ἐκ τῆς θαλάσσης εἰσήρχοντο ἐντὸς τοῦ τείχους διὰ σιδηρᾶς κλίμακος, ἄνωθι δὲ τῆς ἐνταῦθα πύλης ὑπάρχει ἐπὶ μαρμάρου λέων μὲ τὴν ἐπιγραφήν: NIKOLAO PRIOLO PREFICIO MCCCCLXXXXVI. Ὁ Πριόλης δὲ οὗτος θὰ ἦτο συγγενὴς τοῦ Φραγκίσκου Πριόλου, τοῦ ἀπεσταλμένου τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας καὶ καταλαβόντος τὴν νῆσον τῷ 1489, ἡ δὲ ἐπιγραφὴ αὕτη πρέπει νὰ ἐτέθη ὅτε μετά τινα ἔτη ἐπεσκευάσθησαν τὰ ἐνταῦθα ὀχυρώματα. Πλησίον τῆς πύλης ὑπάρχουσιν ἐρριμμένοι δύο λέοντες ἀτέχνως εἰργασμένοι. Ὀλίγον δὲ περαιτέρω τῆς πρὸς τὴν ξηρὰν πύλης εἶναι οἱ στρατῶνες, ἀκέραιοι διατηρούμενοι, *κομοδρομιὰ* (σιδηρουργεῖα) κοινῶς καλούμενοι, διότι ἐκεῖ φαίνεται, ὅτι ὑπῆρχε τὸ ὁπλοστάσιον. Ὁ *Παπαδόπουλος* ἀναφέρει ὅτι «ἐνταῦθα ὑπάρχουσι δύο λίθοι μαστοειδεῖς, οἵτινες καλοῦνται τὸ Ἁγίασμα τῆς Παναγίας τῆς *Γαλούσης*. Οὗτοι ἀνάγονται εἰς τὴν χριστιανικὴν παλαιογραφίαν καὶ θεωροῦνται πολύτιμοι, ἐπισκεπτόμενοι παρὰ τῶν γυναικῶν, τῶν πασχουσῶν ἔλλειψιν γάλακτος· οἱ λίθοι εἰσὶ γαλακτῖται, ἐκτριβόμενοι δὲ ἐκδίδουσι γαλακτώδη χυλὸν» (*Παπαδοπούλου*, Αἰγυπτιακὸς Ἀστὴρ 1887, σελ. 402).

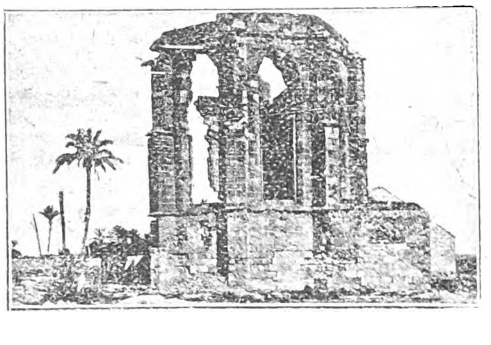

Ἐρείπια τοῦ ἐν Ἀμμοχώστῳ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Βαρνάβα.

Πρὸς τὴν θάλασσαν κεῖται τὸ ἰσχυρότατον τεῖχος τοῦ Φοσκαρίνου μετὰ τεσσάρων προμαχώνων. Τὸ τεῖχος τοῦτο, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ Τοῦρκοι ἀνήγειραν τρία φυλακεῖα, καλεῖται κοινῶς *Καστέλλιν* καὶ τουρκιστὶ *Ἴτζ-Καλὲ* (μικρὸν φρούριον), ἀνηγέρθη δὲ κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς πύλης τῆς εἰσόδου ἐπιγραφὴν ὑπὸ τοῦ NIKOLAO FOSCARINO CVPRI PRAEFECTO MCCCCLXXXII (Νικολάου Φοσκαρίνου τοποτηρητοῦ τῆς Κύπρου τῷ 1482)· ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς εἰκονίζονται τὰ ἑνετικὰ σύμβολα. Ἔκ τινων ἐπιτυμβίων πλακῶν φαίνεται, ὅτι ἐνταῦθα ἐθάπτοντο οἱ Ἑνετοὶ ἀξιωματικοί, ἐπὶ μιᾶς δὲ τῶν πλακῶν τούτων ἀναγινώσκεται τὸ ὄνομα τοῦ Πέτρου Μοτσενίγκου (Pierre Mocenigo), Ἑνετοῦ ἀρχιστρατήγου. Πλησίον κεῖται τὸ ὀχύρωμα *Τσαμπουλέτι*, ὀνομασθὲν οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ Τσαμπουλὰτ πασᾶ, τοῦ πρώτου ἀναβάντος εἰς τὰ τείχη καὶ ἀναστηλώσαντος τὴν τουρκικὴν σημαίαν. Παρὰ τὸ Τσαμπουλέτι δὲ ὑπῆρχε νεώριον εἰς τὸ ὁποῖον κατεσκευάζοντο πλοῖα.

Ἀπέναντι τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶναι τὰ ἐρείπια τῶν μεγαλοπρεπῶν ἀνακτόρων τῶν Λουζινιάν· κίονες ἐρριμμένοι τῇδε κἀκεῖσε, τοῖχοι καὶ αἴθουσαι κατηρειπωμέναι. Ἡ αὐλὴ μετεσχηματίσθη ἤδη εἰς στρατῶνας τῆς χωροφυλακῆς. Παρὰ τὸ φρούριον Ἴτσ-καλὲ ὑπάρχει πύργος «Torre tel Moro» τὸν ὁποῖον κοινῶς ὀνομάζουν οἱ Κύπριοι, «Πύργον τοῦ Ὀθέλλου». Οὗτος ἐχρη-

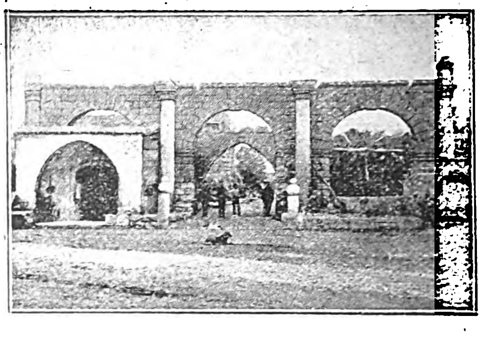

Ἀρχαῖον ἀνάκτορον τῶν Λουζινιὰν ἐν Ἀμμοχώστῳ.

σίμευεν ὡς κατοικία τῶν πρώτων ἀρχόντων Ἑνετῶν, τὸ ὄνομά του δὲ ἔλαβεν ἔκ τινος Χριστοφόρου Μόρου, Ἑνετοῦ ἄρχοντος, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Cesnola, εἶναι ὁ Ὀθέλλος τῆς ὁμω-

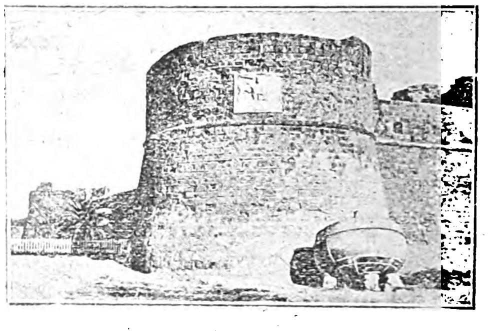

Ὁ ἐν Ἀμμοχώστῳ πύργος τοῦ Ὀθέλλου.

νύμου τραγῳδίας τοῦ Σαίξπηρ. Ἐξ ἐγγράφου τὸ ὁποῖον εἶδεν ὁ Cesnola φαίνεται ὅτι ὁ Μόρος οὗτος ἐνυμφεύθη τετράκις, ἀνεκλήθη δὲ εἰς Ἑνετίαν πρὶν ἢ περατωθῇ ἡ ἀρχή του.

Ἐν Ἀμμοχώστῳ εὑρέθησαν καὶ ἐπιγραφαί τινες χαρακτηριστικαὶ τῆς ἀκμῆς τῆς πόλεως κατὰ διαφόρους ἱστορικὰς ἐποχάς. Τέλος δ' ἐν μέσῳ τῶν μεσαιωνικῶν οἰκοδομημάτων εὑρίσκεται κατηρειπωμένον τὸ τουρκικὸν *σεράϊ*, μὲ τὰς δικτυωτὰς θυρίδας του, ὄπισθεν τῶν ὁποίων ἐκρύπτοντο τὰ «οὐρὶ» τῶν τουρκικῶν χαρεμίων.

Ἀπὸ δεκαετίας ἡ πόλις τῆς Ἀμμοχώστου ἤρχισε νὰ ἀναλαμβάνῃ, κοσμουμένη διαρκῶς διὰ νέων οἰκοδομῶν καὶ διαφόρων κυβερνητικῶν ἔργων. ΚΥΡ. Μ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ

— **Ἀμμοχώστου** ***ἐπαρχία.*** Κατὰ τὴν σημερινὴν πολιτικὴν διαίρεσιν τῆς Κύπρου, ἡ Ἀμμόχωστος εἶναι μία ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῆς κατέχουσα τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς νήσου, καταλαμβάνουσα δὲ ἔκτασιν 784 τετραγωνικῶν μιλλίων. Τὸ κλῖμά της εἶναι εὔκρατον, αἱ δὲ ἀπέραντοι πεδιάδες της εἶναι εὐφορώταται παράγουσαι ἄφθονον καὶ ἐκλεκτὸν σῖτον ἰδίως, βάμβακα καὶ γεώμηλα. Ἐκ τοῦ σίτου μόνον τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου ἐν καιρῷ καλῆς γεωργίας δύναται νὰ τραφῇ ὁλόκληρος ἡ νῆσος. Ἰδιαίτατα ὅμως ἡ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ὑπαγομένη ἀπέραντος πεδιὰς τῆς Μεσαορίας (κοιν. *Μεσαρκᾶς*) εἶναι ὀνομαστὴ τόσον διὰ τὴν πλουσίαν παραγωγὴν σίτου, ὅσον καὶ διὰ τὰ λοιπὰ δημητριακὰ προϊόντα της, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν Κυπρίων ἡ κοινὴ παροιμία «ἐγεώργησεν ἡ Μεσαρκᾶ τρῶσιν μανάδες καὶ παιδιὰ—ἐγεώργησεν ἡ Πάφου πιάσ' τὰ ροῦχα σου καὶ χάθου». Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας ἀνέρχεται εἰς 70 χιλιάδας, ἐκ τῶν ὁποίων 10 χιλιάδες Μωαμεθανοί, ἀσχολούμενος ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν μὲ τὴν γεωργίαν, τὴν κηπουρικὴν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἐκ τῆς ἐπαρχίας ταύτης γίνεται κατ' ἔτος μεγάλη ἐξαγωγὴ ἡμιόνων, βοῶν κ.λ.π.

Ἡ ὅλη ἐπαρχία Ἀμμοχώστου περιλαμβάνει 106 χωρία, 2 πόλεις καὶ 8 μοναστήρια· ὑποδιαιρεῖται δὲ αὕτη εἰς τρία *διαμερίσματα*, τὸ τῆς *Ἀμμοχώστου*, τῆς *Μεσαορίας* καὶ τῆς *Καρπασίας*· τὰ διαμερίσματα δὲ ταῦτα μετὰ τῶν διαμερισμάτων ***Κυθρέας*** καὶ *Ὀρεινῆς* τῆς γείτονος ἐπαρχίας Λευκωσίας ἀποτελοῦσι τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιφέρειαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου πάσης Κύπρου καὶ Νέας Ἰουστινιανῆς. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι τὰ Βαρώσια (βλ. λ.).

Τὸ *διαμέρισμα Ἀμμοχώστου* κατέχει τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς ἐπαρχίας. Ἀποτελεῖται ἐκ 34 χωρίων καὶ δύο πόλεων, ἀριθμεῖ δὲ περὶ τὰς 24 χιλιάδας κατοίκων, ἐκ τῶν ὁποίων 3 χιλ. Μωαμεθανοί. Τὸ διαμέρισμα Ἀμμοχώστου εἶναι ὀνομαστὸν διὰ τοὺς ἀπεράντους κήπους του, οἱ ὁποῖοι κυρίως εἶναι κατάφυτοι ἀπὸ πορτοκαλλέας, λεμονέας, μανδαρινέας, κιτρέας, ροιὰς κ.τ.τ., καθὼς ἐπίσης διὰ τὴν ἐπιτυχῆ καλλιέργειαν καὶ τὴν ἄφθονον παραγωγὴν γεωμήλων καὶ βάμβακος. Ἐκ πάντων τῶν προϊόντων τοῦ διαμερίσματος τούτου γίνεται μεγάλη ἐξαγωγὴ κατ' ἔτος, κυρίως δὲ εἰς

Digitized by Google

Αἴγυπτον, Παλαιστίνην, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ διαμέρισμα *Μεσαορίας* κατέχει τὸ δυτικὸν μέρος τῆς ἐπαρχίας. Εἶναι πεδινὸν καὶ εὔφορον, παράγον ἄφθονον ἰδίως σῖτον. Μόνον τὸ Β αὐτοῦ μέρος εἶναι ὀρεινόν. Ἔχει πληθυσμὸν 20 χιλιάδων (5 χιλ. Μωαμεθανοί). Ἀποτελεῖται ἐξ 29 χωρίων, ἐξ ὧν τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὸ *Λευκόνοικον*, ὁ *Μαραθόβουνος*, ἡ *Ἀγκαστῖνα*, ἡ *Βατιλή*, ἡ *Ἀχαθθοῦ* κ. ἄ. Ἡ ἐκ τοῦ διαμερίσματος τούτου παραγωγὴ σίτου, εἶναι μεγίστη τόσον, ὥστε ἐν καιρῷ καλῆς γεωργίας νὰ γίνεται καὶ ἐξαγωγὴ τοιούτου, χρησιμοποιουμένου κυρίως διὰ σποράν.

Τὸ διαμέρισμα *Καρπασίας* (κοιν. *Καρπάσιν*) κατέχει τὸ ΒΑ μέρος τῆς ἐπαρχίας, τὸ ὁποῖον εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρεινόν. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν ὀρεινότητα τοῦ ἐδάφους του, ἡ ἐξ αὐτοῦ παραγωγὴ τῶν σιτηρῶν, ἰδίως δὲ τοῦ ἐλαίου καὶ τῆς μετάξης, εἶναι λίαν σημαντική. Ἔχει 22 χιλ. κατοίκων (ἐκ τῶν ὁποίων 4500 Μωαμεθανοί). Ἀποτελεῖται ἐκ 39 χωρίων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μᾶλλον σημαντικὰ εἶναι τὸ *Τρίκωμον*, ὁ *Ἅγιος Ἠλίας*, τὸ *Πατρίκι*, ἡ *Κώμη κεπίρ*, ἡ *Ἐφτακώμη* (ναυτοκώμη), τὸ *Μονάργισσον*, τὸ *Ριζοκάρπασον*, ἡ *Γιαλοῦσα* κ. ἄ. Εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦτο ἀνήκει ἡ ὀνομαστὴ μονὴ τοῦ *Ἀποστόλου Ἀνδρέα*, γνωστὴ εἰς τοὺς ναυτικούς, πέριξ τοῦ ὀνόματος τῆς ὁποίας πολλοὶ θρῦλοι ἐδημιουργήθησαν, τόσον ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ὅσον καὶ ὑπὸ τῶν κατοίκων ὁλοκλήρου τῆς νήσου. Ἀπέχει ἀπὸ τῆς πρωτευούσης τῆς ἐπαρχίας 65 ½ μίλλια, κεῖται δὲ ἐπὶ τῆς νοτίας παραλίας τῆς ἐπαρχίας. Εἶναι μία τῶν πλουσιωτέρων μονῶν τῆς Κύπρου· ἐν αὐτῇ συρρέει πλῆθος προσκυνητῶν κατ' ἔτος (15 Αὐγούστου), ὁπότε συγκροτεῖται μεγάλη ἐμποροπανήγυρις.

Κ. Μ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ

Ἀμμπερναθ. Τοποθεσία παρὰ τὴν πόλιν Καλὰν τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, τῆς περιφερείας Βομβάης, περίφημος δι' ἀρχαῖον ναόν, τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια κεῖνται διεσπαρμένα εἰς μεγάλην ἔκτασιν

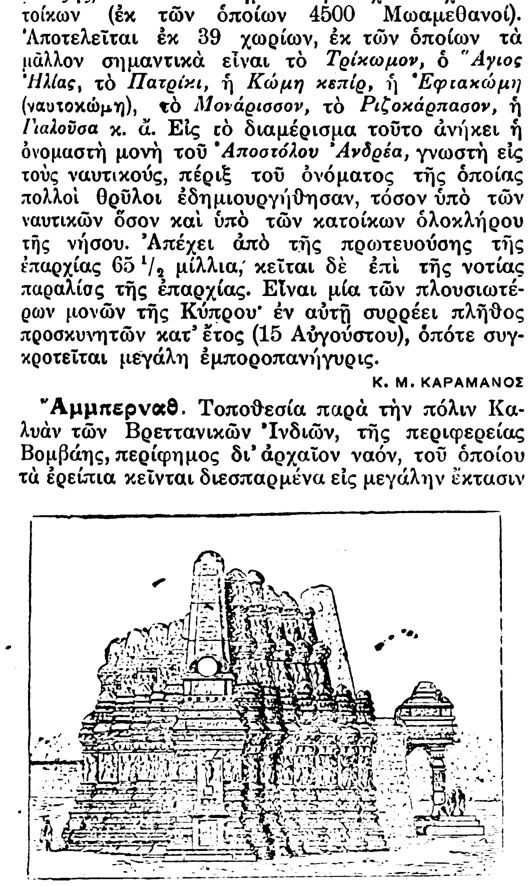

Ἀμμπερναθ : Ἀναπαράστασις τοῦ ἀρχαίου ναοῦ.

ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τὰ ὀλίγα ὄρθια ὑπολείμματα τοῦ ναοῦ τούτου παρουσιάζουν καταπληκτικὸν ὄντως πλοῦτον διακοσμήσεως, λεπτότατα ἐξειργασμένης καὶ ἀνωτέρας πάσης περιγραφῆς.

Ἀμμῶδες [*Ἀρχ. Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς ἀκτῆς τῆς Καραμανίας ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Πομπονίου Μέλα (Pomp. Mel. ἐκδ. Διδότου σελ. 613). Ἡ εἴδησις ἣν ὁ γεωγράφος κατηγορηματικῶς τονίζει, ὅτι τὸ ἀκρωτήριον προείχε μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πυράμου καὶ τοῦ Κύδνου, καθιστᾷ ἀναμφισβήτητον τὴν ταυτότητα αὐτοῦ πρὸς τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον *Καραντὰς Μπουρνοῦ*, νοτίαν τοῦ *Ἀληΐου πεδίου* ἐσχατιάν (πλάτος 36°30'20", μῆκ. 35°20'00", χάρτ. 2632 : gulf of Alexandretta), ἔχον φάρον λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς 12 μιλλίων, ἐγγὺς τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως Μάγαρσα.

Σ. Ε. Λ.

ἀμμώδης· ὁ ἐξ ἄμμου ἐν συνόλῳ ἢ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτελούμενος, ὁ ἔχων ἀφθονίαν ἄμμου: «ἀμμώδης παραλία».

— [*Ναυτ.*]. Ὁ ὅρος *ἀμμώδης* χαρακτηρίζει τὴν ποιοτικὴν σύστασιν «*ὑφάλου*» ἢ «*στήθους*», οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ θαλασσίου βυθοῦ (βλ. λ. ἄμμος, *Ὑδρογρ.*). Λέγεται ὅμως καὶ πρὸς χαρακτηρισμὸν αἰγιαλοῦ ἀντὶ τοῦ *ἀμμωδία*.

Σ. Ε. Λ.

— **ἀμμώδεις γαῖαι**· βλ. γαῖαι.

Ἀμμώδης· ἀκρωτήριον τῆς νήσου Νισύρου (βλ. λ. **Αἰγαῖον**, *τ. Β'*, *σ. 410γ*).

ἀμμωδία [*Ναυτ.*]. Ὁ αἰγιαλὸς ὁ ἀποτελούμενος ἐκ τετυπασμένης οἱονεὶ ἄμμου, ἣν ἐν γαλήνῃ ἠρέμα λείχει τὸ κῦμα, συγχρόνως σχεδὸν παντοῦ αὐτῆς σβεννύμενον λόγῳ μὴ αἰσθητῆς παρεμβολῆς ψηφῶν ἢ πετρῶν. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν κοινὸν ὅρον **ἀμμουδιά**, οὐχὶ ὅμως καὶ πρὸς τὸν *ἄμμουδα* καὶ πρὸς τοὺς ξενογλώσσους plage καὶ beach.

Κ. Χ. Κ.

Ἄμμων καὶ *Ἄμμων Ρὲ* (ἢ *Ρὰ*) [*Θρησκειολ.*]. Αἰγυπτιακὴ θεότης, λατρευομένη κατ' ἐξοχὴν ἐν Θήβαις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου. Ἐνταῦθα τοὐλάχιστον ἐλατρεύετο αὕτη κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους, κατέχουσα ὑποδεεστέραν κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ αἰγυπτιακῷ πανθέῳ θέσιν. Ἀφ' ὅτου ὅμως, μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς κυριαρχίας τῶν Ὕξως, περὶ τὸ 2000 π. Χ., ἐν τῷ «*μέσῳ κράτει*» ἡ δεσποτεία τῆς Αἰγύπτου περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν ἡγεμόνων τῶν τέως μικρῶν Θηβῶν, ὡς ἦτο ἑπόμενον ἀπέβη καὶ ἡ θεότης αὕτη σημαντικωτέρα, ταυτισθεῖσα μετὰ τοῦ παλαιοῦ θεοῦ τοῦ κράτους, τοῦ θεοῦ τοῦ ἡλίου *Ρὲ* τῆς Ἡλιουπόλεως, καὶ φέρουσα ἔκτοτε τὸ διπλοῦν ὄνομα *Ἄμμων-Ρὲ* (ἢ *Ρά*). Ἀλλ' ἡ μεγίστη ἀκμὴ τῆς θεότητος ταύτης συμπίπτει μὲ τὴν μεγίστην ἀκμὴν τῆς Αἰγύπτου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πρώτης περιόδου τοῦ «*νέου κράτους*» (1580—1100 π. Χ.) καὶ δὴ καὶ ἐπὶ τῆς ΙΗ' δυναστείας, ὅτε αἱ Θῆβαι ἀνεδείχθησαν εἰς πρωτεύουσαν τῆς Αἰγύπτου. Τότε καὶ ὁ *Ἄμμων-Ρέ*, ὡς «*ὁ βασιλεὺς τῶν θεῶν*», ἀνεγνωρίσθη ὡς ἡ ἐπίσημος καὶ κυρία τοῦ κράτους θεότης, ἣν θέσιν διετήρησεν ἐπὶ μίαν περίπου χιλιετηρίδα.

Τὸ κύριον τῆς θεότητος ταύτης ἱερὸν ἦτο ὁ παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Κάρναχ, ἔνθα αἱ παλαιαὶ Θῆβαι, τεράστιος ναός, ἔνθα ὁ Ἄμμων Ρὲ ἐλατρεύετο ὁμοῦ μετὰ τῆς συζύγου *Μοὺτ* καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ *Χόνς*, τῶν ἡγεμόνων τῆς Αἰγύπτου, μάλιστα δὲ τῶν Ραμεσσιδῶν δαπανησάντων μέγιστα ποσὰ διὰ τὴν μεγαλοπρεπεστέραν ἐμφάνισιν τῆς λατρείας αὐτοῦ. Ὁ Ἄμμων Ρὲ εἶχεν ὡς ἱερὰ ζῷα τὴν *χῆνα* καὶ τὸν *κριόν*. Παρίσταται δ' ἐνίοτε οὗτος καὶ ὡς κριός, συνηθέστατα δ' ὅμως ὡς ἄνθρωπος μετὰ στέμματος καὶ δύο μεγάλων πτερῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς (βλ. εἰκόνας Ἄμμωνος ἐν λ. ἄγαλμα, *τ. Α'*, *σ. 124* καὶ Αἴγυπτος, *τ. Β'*, *σ. 553*, *569* καὶ *544*). Σὺν δὲ τῷ Ἄμμωνι-Ρὲ ἀπέκτησε καὶ τὸ ἐν Θήβαις ἱερατεῖον αὐτοῦ τὴν μεγίστην δύναμιν, τοῦ ἀρχιερέως τῶν Θηβῶν (ἢ τῆς *Μέμφιδος*) καταλαβόντος τὴν πρώτην μετὰ τὸν Φαραὼ ἐν τῷ κράτει θέσιν. Ὑπῆρξε δὲ πρὸς καιρὸν τοσαύτη ἡ ἀεὶ αὐξάνουσα δύναμις τοῦ ἱερατείου τούτου ἐν τῷ νέῳ κράτει», ὥστε περὶ τὸ 1100 ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου ἀρχιερεὺς τῆς θεότητος ταύτης (*Χριχώρ*), φορέσας διπλοῦν στέμμα καὶ ἱδρύσας ἰδίαν δυναστείαν. Ἑκατὸν ὅμως ἔτη βραδύτερον ἡ Κάτω Αἴγυπτος ἀπετίναξε τὸν ζυγὸν τῶν Θηβαίων ἱερατικῶν βασιλέων, οἵτινες ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσωσι μετὰ τῆς θεότητος αὐτῶν ἄσυλον ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ. Ἀπὸ τοῦ 900 π. Χ. ἀπαντᾶται ἐν Θήβαις θεοκρατία, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας εὑρίσκεται γυνὴ «ἡ θεὰ σύζυγος τοῦ Ἄμμωνος». Ἀλλ' ἤδη πολὺ παλαιότερον εἶχεν ἀμειλίκτως ἐξαναστῇ κατὰ τῆς ὑπερμέτρου λατρείας τοῦ Ἄμμωνος καὶ κατὰ τοῦ ἱερατείου αὐτοῦ ὁ φέρων τὸ ὄνομα αὐτοῦ φαραὼ *Ἀμὼν Χωτὲπ Δ'* (*Ἀμένωθις Δ'*, ΙΗ' δυναστείας), οὗτος ἀποσβέσας πανταχοῦ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ σύμβολα αὐτοῦ τε καὶ τῆς συζύγου του *Μούτ*, ἀνύψωσεν εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν τὸν θεὸν τοῦ ἡλίου *Ἄτων*, οὗ καὶ τὸ ὄνομα προσέλαβεν, ἀποπτύσας τὸ τοῦ Ἄμμωνος καὶ μετονομασθεὶς εἰς *Ἰχ-Ἐν-Ἄτων* (*Ἔχνατων*). Μετὰ τὸν θάνατον δ' ὅμως τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἐπανέκτησε τὴν προτέραν αὐτοῦ δύναμιν ὁ Ἄμμων-Ρὲ μετὰ τοῦ ἱερατείου αὐτοῦ. Εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς λατρείας τοῦ Ἄμμωνος ἀνάγεται καὶ ἡ ἐν τῇ λιβυκῇ ὀάσει Σιβὰ ἵδρυσις τοῦ μαντείου, ὅπερ ἐπεσκέφθη ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Ἐν γένει ἐν ταῖς ὀάσεσι, παλαιοτάτη ὑπῆρξε καὶ διήρκεσε μέχρι τῶν περσικῶν χρόνων ἡ λατρεία τοῦ Ἄμμωνος. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς τοῦ «*νέου κράτους*» σῴζονται πολυάριθμοι ὕμνοι πρὸς τὴν θεότητα ταύτην, ὧν τινες ἀποτελοῦσιν ἀριστουργήματα τῆς θρησκευτικῆς τῶν Αἰγυπτίων ποιήσεως. (Βλ. λ. Αἴγυπτος, Αἰθιοπία, Ἀλέξανδρος *Μέγας*, Ἀλεξάνδρεια.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Ermann* Die Aegyptische Religion² 1909 καὶ Die literatur der Aegypter 1923, καὶ *Ranke* ἐν Religion in Gesch. u. Gegenwart β' ἔκδ. 1927.

Π. Γ. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Ἡ λατρεία τοῦ Ἄμμωνος. — Ἡ κατὰ τὴν ἀκμὴν τῶν Θηβῶν ἐπιβολὴ τοῦ Ἄμμωνος Ρᾶ ὡς ὑπερτάτου θεοῦ τῆς Αἰγύπτου ὑπῆρξεν αἰτία νὰ ἀναθεωρηθῇ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, ἡ περὶ αὐτοῦ μορφωθεῖσα πρὸ πολλοῦ θεολογικὴ ἀντίληψις. Τὰ ἀρχαῖα κείμενα ἡρμηνεύθησαν τώρα κατὰ τὸν μᾶλλον σύμφορον πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Ἄμμωνος τρόπον καὶ πολλαχοῦ ἠλλοιώθησαν πρὸς ἔξαρσιν τῆς ἀπολύτου αὐτοῦ ὑπεροχῆς. Ὁλόκληρον τὸ παλαιὸν θρησκευτικὸν σύστημα προσηρμόσθη ἀσυναισθήτως εἰς τὰς νέας ἰδέας καὶ νέα κοσμολογία καὶ θεογονία διεπλάσθη παριστῶσα τὸν μοναδικὸν θεὸν δημιουργόν, ἀπεργαζόμενον τὰ στοιχεῖα.

Ὁ Ἄμμων-Ρᾶ εἶναι πλέον αὐτὸς ὁ ἥλιος καὶ ὄχι ἡ ψυχὴ τοῦ ἡλίου. Τὴν περὶ αὐτοῦ θεολογικὴν ἀντίληψιν διατυπώνει ὁ ὕμνος του. Ἡ καθημερινή του ζωὴ ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀναδύει ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ ὁρίζοντος μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν κατέρχεται ὄπισθεν τῆς Λιβυκῆς ὀροσειρᾶς εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ ὑπάτου θεοῦ παλαίοντος κατὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ σκότους, καὶ ἀγωνιζομένου κατὰ τῶν κακῶν πνευμάτων. «Ἰδοὺ αὐτός· ἰδοὺ ὅτι ἀπαλλάσσεται βραδέως ἀπὸ τῶν περιπτύξεων τῆς νυκτός. Μόλις ἡ πρώτη του ἀκτὶς διατρήσῃ τὸν ὁρίζοντα, τὸ ζωογόνον του φῶς ἐμψυχώνει καὶ ἐνισχύει τὰ ὄντα». Ὄρθιος εἰς τὸν θάλαμον τῆς ἱερᾶς του λέμβου «τὴν ἀγαθὴν καὶ μυριάδων ἐτῶν λέμβον» τυλιγμένος εἰς τὰς σπείρας τοῦ ὄφεως *Μιχνί*, ἐμβλήματος τοῦ δρόμου του, ὀλισθαίνει βραδέως ἐπὶ τῆς αἰωνίας ἀμπώτιδος τῶν οὐρανίων ὑδάτων, προπορευομένων καὶ ἀκολουθούντων τῶν δευτερευόντων θεῶν. Εἷς *Ὧρος* ἵσταται εἰς τὴν πρύμνην ἐξετάζων τὸν ἐμπρὸς ὁρίζοντα διὰ νὰ σημάνῃ τὸν ἐχθρόν, ἕτοιμος νὰ τὸν τρυπήσῃ μὲ τὴν λόγχην του. Ἄλλος Ὧρος εἶναι εἰς τὸ πηδάλιον. Οἱ *Ἀχιμοῦ-Οὐρδοῦ* ἀνεπίδεκτοι νευρικῆς ἀδρανείας (ἄγρυπνοι), καὶ οἱ *Ἀχιμοῦ-Σοκοῦ*, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἄτρωτοι καὶ ἄφθοροι, ὡπλισμένοι μὲ κώπας μακράς, συγκρατοῦν τὸ πλοῖον εἰς τὸν δρόμον του. Στρατολογοῦνται διαρκῶς μεταξὺ τῶν ψυχῶν τῶν πιστῶν καὶ τὴν τιμὴν αὐτὴν διεκδικοῦσι καὶ αὐτοὶ οἱ φαραὼ τῶν δύο Αἰγύπτων.

Οἱ Θηβαῖοι φαραὼ οὐδὲν ἔπραττον ἄνευ τῆς ἐπινεύσεως τοῦ θεοῦ, ἐντεῦθεν τὸ κῦρος τῶν ἱερέων του. Ὁ ἀρχιπροφήτης του Ραμσηναχουῒ τοῦ ἐμφανίζεται ἴσος πρὸς αὐτὸν τὸν Ραμσῆν Δ', ὁ δὲ υἱός του Ἀμένωθις γενόμενος ἀρχιερεὺς ἀφιερώνει ναοὺς ὡς νὰ ἦτο φαραώ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἄμμων Ρᾶ ἦτο πολὺ μέγας καὶ δυσπρόσιτος, ἀπηυθύνοντο συνήθως εἰς τὴν μεσιτείαν τοῦ υἱοῦ του Χόνς, σεληνιακοῦ θεοῦ, τοῦ ὁποίου ὁ ναὸς παρακείμενος εἰς τὸν τῆς μητρός του Μοὺτ ἦτο ἐν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς τεκτονικῆς τῶν Θηβῶν. Τὸν ἔκτισεν ὁ Ραμσῆς Γ'.

Γ. Α.

Ἡ λατρεία του ἔξω τῆς Αἰγύπτου.—Ἡ λατρεία τοῦ παναιγυπτίου Ἄμμωνος μετεδόθη ταχέως εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας. Οὕτω εἰς Συρίαν ὁ Ἄμμων ἐλατρεύετο, ὡς πιστοποιεῖται ἐκ τοῦ ἑξῆς γεγονότος, ἀναγραφομένου εἰς ἀρχαίαν στήλην. Ὁ Ραμσῆς Β' εἶχε νυμφευθῆ τὴν θυγατέρα Σύρου φυλάρχου. Ταύτης ἠσθένησεν ἡ ἀδελφὴ Βιντρεσίτ, ὁ δὲ ἀρχιμάγος τοῦ Ἄμμωνος Θωτεμχαβὶ δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν θεραπεύσῃ. Ὁ πατὴρ τῆς ἐξήτησε τὴν παρέμβασιν τοῦ θεοῦ. Τότε ὁ Ραμσῆς Β' προσαγαγὼν ἐνώπιον τοῦ ἀγάλματος τοῦ Χόνς ὁμοίωμα μικρότερον καὶ δεηθεὶς ὅπως ἡ χάρις τοῦ μεγάλου μεταδοθῇ εἰς τὸ μικρόν, τὸ ἀπέστειλεν εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἡ ἀσθενὴς ἰάθη. Τὸ κῦρος τοῦ θεοῦ ἔγινε μέγα εἰς τὴν Συρίαν. Ἀλλὰ τὸ ὁμοίωμα ἐνοστάλγησε τὰς Θήβας (πραγματικῶς οἱ συνοδεύσαντες αὐτὸ ἱερεῖς ἐνοστάλγησαν τὴν μεγάλην καὶ ὡραίαν των πατρίδα) καὶ ἐξεδήλωσε τὸν πόθον του εἰς τὸν φύλαρχον τοῦ Βακτάν, ὅστις τὸ ἐπέστρεψε μετὰ τιμῶν καὶ δώρων.

Ἡ τριὰς τοῦ Ἄμμωνος Ρᾶ ἐλατρεύθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ὅπου Θηβαῖοι ἱερεῖς ἔκτισαν τὸν ναόν του εἰς τὸ ἱερὸν ὄρος Βαγκὰς διατηρήσαντες καὶ τὸ αὐτὸ τυπικὸν (βλ. Αἰθιοπία).

Ἐπίσης ἡ λατρεία τοῦ Ἄμμωνος ὑπὸ τῶν Φοινίκων πιστοποιεῖται ἐκ χιλιάδων ἀναθηματικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Καρχηδόνος καὶ ἑτέρων πόλεων τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, ἔτι δὲ καὶ τῶν φοινικικῶν ἀποικιῶν τῆς Μάλτας, τῆς Σικελίας, τῆς Σαρδηνίας κλπ. ὡς «*ἐλ Χαμμάν*», τὸ ὁποῖον φοινικιστὶ δηλοῖ «*ὑπηρέτης τοῦ θεοῦ*».

Παρὰ τὰς χιλιάδας ὅμως τῶν ἐπιγραφῶν τούτων δὲν ἡρμηνεύθη εἰσέτι ἀσφαλῶς ἡ ἀκριβὴς σημασία τῆς λέξεως καὶ τῆς θεότητος ταύτης. Τινὲς ἑρμηνεύουσιν αὐτὸν ὡς «*Βαὰλ Ἄμμων*» καὶ θεωροῦσιν ὡς ἡλιακὴν θεότητα· πιθανωτέρα ὅμως ἑρμηνεία εἶναι ἡ τῶν θεωρούντων αὐτὸν ὡς θεότητα τοῦ «*Κυρίου τῶν Κιόνων*», ἤτοι ἐνσαρκουμένην ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ λίθου καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν κίονος λατρευομένην, ὡς ὁ «*Βαίτυλος*». Ἀφ' ὅτου ὅμως ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἤρχισε νὰ τιμᾶται ὡς υἱὸς τοῦ αἰγυπτιακοῦ Διὸς Ἄμμωνος, συνεχωνεύθη καὶ ὁ φοινικικὸς Ἄμμων πρὸς τὸν αἰγυπτιακὸν καὶ πρὸς τὸν θεοποιηθέντα Μ. Ἀλέξανδρον· τούτου ἕνεκα ἐγράφετο καὶ ἑλληνιστὶ ἐν ἐπιγραφαῖς: «Χνούβει τῷ καὶ Ἄμμωνι». Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους εἰδωλολατρικοὺς χρόνους ἐξήρθη ὁ Ἄμμων οὗτος εἰς μεγάλην καὶ ὑψίστην θεότητα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ διὰ τοῦτο μετεφράζετο ὑπὸ τῶν Λατίνων ὡς *Σατοῦρνος*=*Κρόνος*.

—Ω

Ὁ Ἄμμων παρὰ τοῖς Ἕλλησι.— Ἡ λατρεία τοῦ Ἄμμωνος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἀνεπτύχθη ἀποτόμως καὶ αἰφνιδίως ἀπὸ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου ἤδη πρότερον δύο ἢ τρεῖς αἰῶνας, εὑρίσκομεν ὅτι καὶ τὸ ἐν τῇ Λιβύῃ *Ἀμμώνειον*, ἤτοι τὸ ἐκεῖ μαντεῖον τοῦ Ἄμμωνος, ἐσέβοντο οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ ἐπηρώτων, καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἐλληνοποιήσαντες ἐλάτρευον ὡς *Δία-Ἄμμωνα*, ὑπέρτατον βασιλέα τῶν θεῶν. Οὕτως ἀναφέρεται ὅτι ἤδη ὁ Πίνδαρος ἐποίησεν οὐ μόνον ὕμνον εἰς τὸν Ἄμμωνα, τὸν ὁποῖον μάλιστα οἱ ἐκεῖ ἱερεῖς εἶχον ἐπιγράψει ἐπὶ τριγώνου κίονος πλησίον τοῦ βωμοῦ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ σημαντικώτατον ἄγαλμα αὐτοῦ, ἔργον τοῦ Καλάμιδος, τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ἐν Θήβαις τῆς Βοιωτίας ναὸν τοῦ Ἄμμωνος (*Παυσαν.* Θ' 16, 1). Ἐπίσης τὸ ἱερατεῖον τῶν

Digitized by Google

Ἠλείων ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐπηρώτα τὸ μαντεῖον τοῦ Ἄμμωνος δι' ἰδιαιτέρων ἑκάστοτε ἀπεσταλμένων· εἶχον δὲ ἱδρύσει ἐκεῖ καὶ βωμούς, οἱ Ἠλεῖοι, φέροντας ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς λατρείας, ἔτι δὲ τὰ δοθέντα μαντεύματα καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐκεῖσε σταλέντων Ἠλείων· ἕνεκα τῶν σχέσεων τούτων ἐλάτρευον οἱ Ἠλεῖοι τὸν Ἄμμωνα ἐξηλληνισμένον καὶ προσέφερον σπονδὰς ἐν Ὀλυμπίᾳ τῇ *Ἥρᾳ Ἀμμωνίᾳ* καὶ τῷ *Παράμμωνι*, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς ἐπίκλησις τοῦ Ἑρμοῦ. Ἐπίσης οἱ Σπαρτιᾶται ἐτίμων ὑπὲρ πάντας τοὺς Ἕλληνας τὸν Ἄμμωνα καὶ ἐπηρώτων ἀνέκαθεν τὸ ἐν τῇ ὀάσει μαντεῖόν του, εἶχον δὲ καὶ ἐν Σπάρτῃ ἱερὸν τοῦ Ἄμμωνος οὐ μακρὰν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Ὀφθαλμίτιδος· ἔτι μᾶλλον δὲ ἐτίμησαν αὐτόν, ὅτε ὁ Λύσανδρος, πολιορκῶν τὴν Ἄφυτιν, εἶδεν ἐν ὕπνῳ τὸν Ἄμμωνα, συμβουλεύσαντα αὐτὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, ὅπερ καὶ ἔπραξεν· οὕτω δὲ οἱ Ἀφυταῖοι ἐτίμων ἔκτοτε τὸν θεὸν ὑπὲρ καὶ αὐτοὺς τοὺς Αἰγυπτίους.

Ἐπίσης καὶ ἐν Γυθείῳ ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Ἄμμωνος· ἐν δὲ Μεγαλοπόλει τῆς Ἀρκαδίας ὑπῆρχεν ἄγαλμα τοῦ Ἄμμωνος ἐν μορφῇ τετραγώνου ἑρμοῦ, φέρον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κέρατα κριοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ πολλῶν νομισμάτων, ἰδίως τοῦ βασιλέως Λυσιμάχου, καὶ ἄλλων μνημείων παρίσταται ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος φέρων κέρατα κριοῦ, ὡς υἱὸς τοῦ Ἄμμωνος. Ὑπῆρχε δὲ καὶ ἐν Δελφοῖς ἄγαλμα τοῦ Ἄμμωνος χαλκοῦν ἐπὶ ἅρματος χαλκοῦ, ἀφιερωθὲν ὑπὸ τῶν Κυρηναίων. Ἐπίσης οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμων σπουδαίως τὸν Ἄμμωνα, ὡς ἀναφέρει ἤδη ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ὁ Πλάτων, προσέφερον δὲ καὶ θυσίας εἰς αὐτόν, ὡς ἀναγράφει ἐπιγραφὴ τοῦ 333 π. Χ. Ἀλλ' ἡ εὐρύτατα διαδοθεῖσα ἀνὰ τὸν ἑλληνικὸν καὶ κατόπιν ἀνὰ τὸν ρωμαϊκὸν κόσμον λατρεία τοῦ ἐξελληνισθέντος Ἄμμωνος ἀφορμὴν ἔχει τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν εὐφυεστάτην πολιτικότητα τοῦ ἐκεῖ ἱερατείου τοῦ νὰ ἀνακηρύξῃ αὐτὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τούτου. Τοῦτο ἀπεδέχθη σοφώτατα καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ὡς ἐξυψωτικὸν τοῦ ἀτόμου του ὑπὲρ τὴν μορφὴν τοῦ ἁπλοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας καὶ ὡς ἐπιβλητικὸν εἰς τὸν σύμμαχον ἑλληνικὸν κόσμον. Α. Σ. Α.

Ὁ Ἄμμων ἐν Κρήτῃ.— Ἐν τῇ Κρητικῇ μυθολογίᾳ ὁ Ἄμμων ἔχει ἐξέχουσαν θέσιν. Κατὰ τὸν Διόδωρον Σικελιώτην ὁ Ἄμμων ὑπῆρξεν ὁ δεύτερος τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης, ἐλθὼν ἐκ Λιβύης, ὅπου ἐβασίλευεν ἔχων σύζυγον τὴν *Ῥέαν*, θυγατέρα τοῦ Οὐρανοῦ καὶ ἀδελφὴν τοῦ Κρόνου καὶ τῶν ἄλλων Τιτάνων. Περιελθοῦσα ἡ Ῥέα εἰς διάστασιν πρὸς τὸν σύζυγόν της, διότι παρὰ τὴν γνώμην τούτου ἠθέλησε νὰ αἰχμαλωτίσῃ τὸν Διόνυσον, ὅτε μετέβαινε μετὰ τοῦ θιάσου του εἰς Ἰνδίας, ἐγκατέλιπεν αὐτὸν καὶ ἐνυμφεύθη τὸν ἑαυτῆς ἀδελφὸν *Κρόνον*. Οἱ Τιτᾶνες τότε ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἄμμωνος, ὅστις ἐλλείψει σιτηρῶν ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ εἰς Κρήτην, ὅπου ὁ βασιλεύων *Κρὴς* ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὡς σύζυγον τὴν ἀδελφήν του *Κρήτην*. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Κρητὸς ἔλαβε τὸν θρόνον τῆς Κρήτης, καίπερ Λίβυς, ὡς δικαίωμα τῆς συζύγου. Ἔδωκε δὲ καὶ τὸ ὄνομα τῆς συζύγου εἰς τὴν νῆσον, *Ἰδαίαν* πρότερον ὀνομαζομένην. «Τὸν δὲ Ἄμμωνά φασι (λέγει ὁ Διόδωρος) σιτοδείᾳ πιεζόμενον φυγεῖν εἰς Κρήτην καὶ γήμαντα τῶν τότε βασιλευσάντων Κουρήτων τινὸς θυγατέρα Κρήτην, δυναστεῦσαί τε τῶν τόπων καὶ προτοῦ τὴν νῆσον Ἰδαίαν καλουμένην ἀπὸ τῆς γυναικὸς ὀνομάσαι Κρήτην».

Καὶ ἐν Κρήτῃ ὅμως κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τιτάνων. Ἀλλ' ὁ ἐξ Ἰνδιῶν ἐπανελθὼν Διόνυσος ἐβοήθησεν αὐτὸν καὶ ἐξωλόθρευσε τοὺς Τιτᾶνας. Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ δράσεως τοῦ Ἄμμωνος ὡς βασιλέως καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ οὐδὲν γνωρίζομεν. Ε. Γ.

Ἀπεικονίσεις τοῦ Ἄμμωνος.— Ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων διεσώθησαν ἱκαναὶ ἀπεικονίσεις τοῦ Ἄμμωνος· πολυπληθέστεραι ὅμως προέρχονται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν οὗτος ταυτισθεὶς πρὸς τὸν Ρᾶ, ἀνήχθη εἰς θεὸν παναιγύπτιον, συμβολίζοντα τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ζωῆς. Αἱ ἀπεικονίσεις αὗται εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνάγλυφοι ἢ πλαστικαί· ἀνευρέθησαν δὲ ἐν ἀφθονίᾳ τόσον ἐν Κάρναχ, εἰς τὸν μεγαλοπρεπέστατον ναὸν τοῦ Ἄμμωνος-Ρᾶ, ὅσον καὶ εἰς τὸν σύνναον τῶν μεγίστων θεῶν ἐν Ἀβύδῳ, εἰς τάφους ἡγεμόνων, μεγιστάνων καὶ ἰδιωτῶν καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐν Ἡλιουπόλει ὁ Ρᾶ ἐταυτίσθη πρὸς τὸν Φθᾶ, τὸν θεὸν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς τὸν Ἄμμωνα, ὅπως παρετηρήθη ἤδη, ἀφ' ἑτέρου.

Ἱερὸν ζῷον τοῦ Ἄμμωνος ὑπῆρξεν ὁ κριός, ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ὁποίου ἀπεικονίζετο ὁ θεός· σύμβολά του δέ, πλὴν τῶν κεράτων τοῦ κριοῦ, ἦσαν καὶ ὁ ἡλιακὸς δίσκος καὶ ὁ ὀβελίσκος, σύμβολον ἄλλως τε καὶ τοῦ Φθᾶ, καὶ τὸ χρυσοῦν πυραμίδιον καὶ τὸ ἡνωμένον διπλοῦν πτερόν. Εἰς ὡρισμένας ἀναγλύφους ἀπεικονίσεις παρουσιάζεται ἀνθρωπόσχημος, καθήμενος ἐπὶ θρόνου μεγαλοπρεποῦς καὶ στέφων βασιλεῖς· ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του φέρει ἄλλοτε μὲν τὸ φαραωνικὸν στέμμα, ἄλλοτε δὲ τὸ διπλοῦν πτερὸν (πρβλ. ἀνάγλυφον τῆς ΙΗ' [illegible] παριστάνον τὴν στέψιν Ἀμενόφιος τοῦ Γ'). Καὶ αἱ ἀπεικονίσεις δὲ τῆς ἱερᾶς του λέμβου, δι' ἧς ἀντικατεστάθη εἰς τὴν Αἴγυπτον τὸ ἅρμα τοῦ Φοίβου Ἀπόλλωνος, εἶναι συχναὶ (πρβλ. τὰς ἐξ Ἀβύδου προερχομένας)· ἡ λέμβος αὕτη ὁμοιάζει πρὸς τοὺς ἐν χρήσει εἰς τὴν ἀρχαίαν Αἴγυπτον νειλοθαλάμους, φέρει δὲ τὰ σύμβολα τοῦ θεοῦ καὶ δὴ τὸν ἡλιακὸν δίσκον.

Εἰς ἀγαλμάτιον ἀποκείμενον εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Τουρίνου ὁ Ἄμμων παρίσταται καθήμενος ἐπὶ βαρέος τὴν ἐμφάνισιν θρόνου· φέρει τὸ τριγωνικὸν φαραωνικὸν γένειον καὶ τὸ ἡνωμένον πτερὸν εἰς τὴν κεφαλήν· ἡ ὄψις του εἶναι ὅλως νεανική· παρὰ τὸν Ἄμμωνα ἵσταται ὄρθιος νεαρὸς φαραὼ κρατῶν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τὸν ἀγκυλωτὸν σταυρόν, τὸ σύμβολον τῆς θείας ζωῆς.

Ἡ στενὴ σχέσις συγγενείας, ἡ ὁποία, κατὰ δοξασίαν βαθέως ἐρριζωμένην, συνέδεε τὸν φαραὼ πρὸς τὸν Ἄμμωνα, ὡδήγησε πολλάκις εἰς τὸν πλήρη ταυτισμὸν τῶν δύο τούτων· ἐξ αὐτοῦ προῆλθον αἱ ὑπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ διαφόρων φαραὼ διασωθεῖσαι πλαστικαὶ ἀπεικονίσεις τοῦ Ἄμμωνος· μία ἀπὸ αὐτάς, ἐξόχως ἐνδιαφέρουσα διὰ τὴν θαυμασίαν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν ἐντέλειαν τῆς ἐξεργασίας, εἶναι ἡ ἐσχάτως ἀνευρεθεῖσα ἐκ γρανίτου καὶ παριστῶσα τὸν Ἄμμωνα ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ φαραὼ Τοὺτ-Ἀγχ-Ἀμμόν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Maspéro*: Etudes de mythologie et d'archéologie égyptiennes, Paris, 1893.—*A. Moret*: Le Nil et la civilisation égyptienne, Paris, 1926, καὶ Rois et Dieux d'Egypte, Paris, 1921.—*G. Steindorff*: The religion of the ancient Egyptians, London, 1905. Ι. Μ. Π.

— **Ἄμμωνος μαντεῖον** καὶ —**ὄασις**· βλ. λ. Ἀμμώνειον.

Ἄμμων. Ἀρχαῖος γεωμέτρης, περὶ οὗ ἀναφέρεται ὅτι προέβη εἰς καταμέτρησιν τῆς περιφερείας τῆς Ρώμης.

Ἄμμων. Εἷς τῶν πρώτων Ἀρειανῶν τῶν συνεκβληθέντων τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ Ἀρείου ἐξ ἀρχῆς παρὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Ἀλεξάνδρου. (Ἴδε *Ἀθανασίου* Ἱστορία ἀρειανῶν πρὸς μοναχοὺς κεφ. 71, ἐν *Migne* Ἑλλην. Πατρ. 25,777.) Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

— **Ἄμμων, *Ἀντινόης ἐπίσκοπος*.** Γεννηθεὶς οὗτος περὶ τὸ 335, εἰσήχθη κατὰ τὸ 352 εἰς τὸ ἐν Παβαῦ ἢ Βαῦ (κοπτιστὶ *φ-βόου* ἢ *π-βόου*, νῦν *Faou*) μοναστήριον, ὀκτὼ περίπου ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ ἁγ. Παχωμίου, καθ' οὓς χρόνους ὁ Ἄμμων τὴν καταγωγὴν ἡγούμενος τῶν παχωμιακῶν κοινοβίων ἠγωνίζετο νὰ συγκρατήσῃ καὶ διοργανώσῃ τὸ τεράστιον ἀληθῶς ἔργον τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῶν. Ὁ Ἄμμων διαμείνας ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκείνῳ ἐπὶ τριετίαν, μετέβη ὕστερον εἰς τὰ μοναστήρια τῆς Νιτρίας, μεθ' ὅ, γενόμενος ἐπίσκοπος Ἀντινόης, ἔγραψε περὶ τὸ ἔτος 399—400 πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον ἐπιστολὴν «Περὶ πολιτείας καὶ βίου μερικοῦ Παχουμίου καὶ Θεοδώρου». Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀποτελεῖ πολύτιμον πηγὴν πρὸς γνῶσιν τῶν κατὰ τὸν *Παχώμιον* καὶ ἰδίως τὸν Ἕλληνα συμμοναστὴν καὶ συνεχιστὴν τοῦ ἔργου αὐτοῦ *Θεόδωρον*, παρέχει δὲ σπουδαίας πληροφορίας καὶ περὶ τοῦ Μ. Ἀθανασίου. (Acta Sanctorum, Maii 3, σ. 63—71.) Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

— **Ἄμμων, *Πηλουσίου ἐπίσκοπος*.** Ἔζησεν ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ' καὶ ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος. Τοῦτον ὁ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης καλεῖ ἀοίδιμον καὶ ὄντως ἐπίσκοπον (ἐπιστ. 2,127, καὶ 3,178.245 ἐν *Migne* Ἑ. Π. 78,568,869, καὶ 924). Τοὐναντίον ὁ Ἑλενουπόλεως Παλλάδιος (Διάλ. ἱστορ. κεφ. Κ' ἐν *Migne* Ἑ. Π. 47,73) παριστᾷ αὐτὸν ὡς ὠμὸν πρὸς ἐπισκόπους φίλους τοῦ Χρυσοστόμου. Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

— **Ἄμμων, *Χριστόφορος-Φρειδερῖκος*.** Καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν Ἐρλάγγῃ καὶ Γοτίγγῃ καὶ ἱεροκήρυξ τῆς αὐλῆς ἐν Δρέσδῃ (1766—1850). Μὴ ἀρνούμενος τὸ πρῶτον τὸ ὑπερφυσικὸν ἐν τῇ θρησκείᾳ συνέγραψεν ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα βιβλικὴν θεολογίαν (1792), δογματικὴν (Summa theologiae christianae 1802) καὶ διάφορα ἄλλα πρακτικὰ καὶ ἠθικὰ συγγράμματα· βραδύτερον ὅμως ἀπεδέχθη σαφῶς ὀρθολογιστικὰς τάσεις καὶ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο συνέγραψε «περὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς παγκόσμιον θρησκείαν» (Fortbildung des Christentums zur Weltreligion, 1833) καὶ «βίον τοῦ Ἰησοῦ» (Leben Jesu, 1842), ἐν ᾧ προσεγγίζει πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Στράους, τοῦ συγγραφέως τοῦ πολυκρότου «βίου τοῦ Ἰησοῦ», ὅστις ζητεῖ νὰ παραστήσῃ τὸ μυθῶδες τῶν εὐαγγελικῶν διηγήσεων. Δ. Σ. Μ.

ἀμμωνάλη. Ἐκρηκτικὴ ὕλη τῆς ὁποίας ἐγένετο ἱκανὴ χρῆσις κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν ἰδίως. Εἶχεν ἐφευρεθῆ ἀπὸ τοῦ 1899 ὑπὸ τοῦ Escales ὑπὸ τὴν ἑξῆς σύνθεσιν: νιτρικὸν ἀμμώνιον (70%), ἄνθραξ (5%) καὶ ἀργίλλιον εἰς λεπτοτάτην κόνιν (15-20%)· βραδύτερον ὅμως ἐγένοντο μετατροπαὶ εἰς τὰς ἀναλογίας τῶν συστατικῶν τούτων, εἰς ἃ προσετέθη καὶ τρινιτροτολουόλη. Τὴν ἀμμωνάλην διακρίνει ἀσφάλεια περὶ τὸν χειρισμόν (βλ. καὶ ἀμμωνῖτις).

Ἀμμωνάριον. Ὁ Εὐσέβιος μεταξὺ τῶν θυμάτων τοῦ ἐπὶ Δεκίου διωγμοῦ (249—251) ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀναφέρει καὶ δύο γυναῖκας, ὧν ἡ μία παρθένος, φεροῦσας τὸ ὄνομα *Ἀμμωνάριον* (*Εὐσεβίου* ἐκκλ. ἱστ. 6,41, ἐν *Migne* Ἑλ. Πατρ. 20.609). Δ. Σ. Μ.

Ἀμμωνᾶς. —1) Ἡγούμενος *τρισχιλίων Ταβεννησιωτῶν* μοναχῶν ἐν Θηβαΐδι, κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα. — 2) Πρεσβύτερος καὶ ἀναχωρητὴς παραλίου αἰγυπτιακῆς ἐρήμου παρὰ τὴν πόλιν Διόλκον. «ἅγιος καὶ λίαν μέγας, ταπεινόφρων καὶ ὀπτασίας συνεχεῖς ὁρῶν». (Ἴδε περὶ αὐτῶν *Παλλαδίου* Λαυσαϊκὴ ἱστορία κεφ. μη' καὶ οβ', ἐν *Migne* Ἑλ. Πατρολ. τόμ. 34 σελ. 1131 καὶ 1178.) Δ. Σ. Μ.

Ἀμμώνειον. Ἐκαλεῖτο οὕτω ὁ περίφημος ναὸς τοῦ Ἄμμωνος ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ὀάσει τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου, ἥτις εἶναι γνωστὴ σήμερον ὡς ὄασις τοῦ Σιβὰχ ἢ Σιουὰχ (23° Ἀν. μῆκ. περίπου καὶ 29° Βορ. πλάτ.). Ἡ ὄασις τοῦ Ἄμμωνος ἔκειτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἱστορικοὺς καὶ γεωγράφους εἰς ἀπόστασιν δώδεκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς Μέμφιδος, δέκα ἀπὸ τῶν Θηβῶν καὶ πέντε περίπου ἀπὸ τῆς Ἀμμωνίας, τετρακόσια δὲ μίλλια ἀπὸ τῆς Κυρήνης. Ὁ ἐν αὐτῇ ναὸς ὑπῆρξε περίφημος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἰδίως διὰ τὸ ἐν αὐτῷ μαντεῖον. Περὶ τῆς ἱδρύσεώς του οἱ ἀρχαῖοι κλασσικοὶ παραθέτουν διαφόρους παραδόσεις. Κατά τινα ἀφήγησιν (*Παυσ.*), ὁ ναὸς οὗτος ἐκτίσθη ὑπό τινος ποιμένος, καλουμένου Ἄμμωνος, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ ἐκλήθη ὁ θεός. Κατὰ τὸν Διόδωρον (ΙΙΙ, 67—72) ὁ Βάκχος, υἱὸς τοῦ Ἄμμωνος, βασιλέως τῆς Λιβύης, ἔκτισεν ἐν τῇ ὀάσει ταύτῃ τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου πόλιν καὶ μαντεῖον πρὸς τιμὴν τοῦ πατρός του. Ὁ Ἄμμων παρίστατο ἐν αὐτῷ μὲ κεφαλὴν κριοῦ, σῆμα τὸ ὁποῖον, ὡς βασιλεὺς τῆς Λιβύης, ἔφερεν ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ κράνους του. Πρῶτος καταφυγὼν εἰς τὸ μαντεῖον τοῦτο ὑπῆρξεν αὐτὸς οὗτος ὁ Βάκχος, λαβὼν τὸν χρησμὸν ὅτι θὰ καθίστατο ἀθάνατος, χάρις εἰς τὰς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εὐεργεσίας του. Κατὰ τὴν ἀφήγησιν ταύτην τοῦ Διοδώρου, ὁ Ἄμμων δὲν εἶναι Αἰγύπτιος οὐδὲ θεός, εἶναι δὲ αὐτὸς οὗτος ὁ κατόπιν βασιλεύσας ἐν Κρήτῃ. Ὁ Ἡρόδοτος ἐν τούτοις, ὅστις ἄλλωστε ἔζησεν εἰς ἐποχὴν πολὺ ἀρχαιοτέραν καὶ μᾶλλον ἐγγὺς πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς ἱδρύσεως τοῦ περιφήμου ναοῦ, ἀφηγεῖται ἄλλως, καίτοι ὑπὸ διπλῆν μορφήν, τὰ κατ' αὐτήν. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ὁ ναὸς τοῦ Ἄμμωνος ἦτο κτίσμα τῶν Αἰγυπτίων πρὸς τιμὴν τοῦ ὑπερτάτου θεοῦ τοῦ Θηβαϊκοῦ κράτους. Τὴν περὶ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ναοῦ παράδοσιν ἀφηγήθησαν αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἱερεῖς τοῦ «Θηβαιέος Διός» (Ἄμμωνος) εἰς τὸν Ἡρόδοτον. Κατ' αὐτὴν οἱ Φοίνικες ἀνήρπασάν ποτε ἀπὸ τοῦ ἐν Θήβαις ἱεροῦ τοῦ Ἄμμωνος δύο ἱερείας, ἀφιερωμένας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὰς ἐπώλησαν, τὴν μὲν μίαν εἰς Λιβύην, τὴν δὲ ἄλλην εἰς Ἑλλάδα, αἱ δύο δὲ αὗται ἱέρειαι ἵδρυσαν τὰ ἐν ταῖς χώραις ταύταις μαντεῖα: «.... ἔφασαν οἱ ἱρέες τοῦ Θηβαιέος Διὸς δύο γυναῖκας ἱρείας ἐκ Θηβαίων ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων, καὶ τὴν μὲν αὐτέων πυθέσθαι ἐς Λιβύην πρηθεῖσαν, τὴν δὲ ἐς τοὺς Ἕλληνας· ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἱδρυσαμένας τὰ μαντήια πρώτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι ....» (*Ἡροδ.* Ἱστ. ΙΙ. 54). Τὴν ἄλλην ἔκδοσιν ἀφηγήθησαν εἰς τὸν Ἕλληνα ἱστορικὸν αἱ ἐν τῷ μαντείῳ τῆς ἐν Ἠπείρῳ Δωδώνης ἱέρειαι. Κατ' αὐτὴν δύο μαῦραι περιστεραὶ πετάξασαι ἐκ τοῦ ἐν Θήβαις ναοῦ τοῦ Ἄμμωνος μετέβησαν ἡ μὲν εἰς Λιβύην, ἡ δὲ εἰς Δωδώνην καὶ μετεβίβασαν τὴν θέλησιν τοῦ θείου, ὅπως εἰς τὰς θέσεις ταύτας ἱδρυθοῦν μαντεῖα: «.. τάδε δὲ Δωδωναίων φασὶ αἱ προμάντιες· δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θηβέων τῶν Αἰγυπτιέων ἀναπταμένας, τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ παρὰ σφέας ἀπικέσθαι· ἱζομένην δέ μιν ἐπὶ φηγὸν αὐδάξασθαι φωνῇ ἀνθρωπίῃ ὡς χρεὸν εἴη μαντήιον αὐτόθι Διὸς γενέσθαι, καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν θεῖον εἶναι τὸ ἐπαγγελλόμενον αὐτοῖσι καὶ σφέας ἐκ τούτου ποιῆσαι· τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην πελειάδα λέγουσιν Ἄμμωνος χρηστήριον κελεῦσαι τοὺς Λίβυας ποιέειν· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διός ...» (*Ἡροδ.* Ἱστορ. ΙΙ, 55). Ἡ ἀφήγησις αὕτη τοῦ Ἡροδότου, ἐγγύτερον εὑρισκομένη πρὸς τὴν ἀλήθειαν, εἶναι ἐπίσης μαρτύριον ὅτι τάχιστα ὁ Ἄμμων ἐταυτίσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν *Δία*. Ὅτι ὅμως ὁ ναὸς ἦτο κτίσμα τῶν Αἰγυπτίων ἀπέδειξαν τὰ ἐν τῇ ὀάσει Σιβὰχ εὑρεθέντα ἐρείπια αἰγυπτιακοῦ ναοῦ, κεκαλυμμένου ὑπὸ ἐπιγραφῶν ἱερογλυφικῶν καὶ παραστάσεων τοῦ Ἄμμωνος μὲ κεφαλὴν κριοῦ.

Περὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ἱδρύσεως τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄμμωνος δὲν διεσώθησαν ἀκριβεῖς πληροφορίαι, φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ ναὸς ἠγέρθη κατὰ τὴν ΙΗ' δυναστείαν, καθ' ὅσον πρὸ ταύτης, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ λατρεία τοῦ Ἄμμωνος δὲν ἦτο γενικευμένη ἐν Αἰγύπτῳ, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ φαραώ, ἀρκούμενοι εἰς τὸ νὰ φρουρῶσι τὰ πρὸς τὴν Λιβύην σύνορά των, δὲν προέβαινον εἰς ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ χώρᾳ τούτῃ.

Digitized by Google

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ κράτους τῶν Θηβῶν ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν ΙΗ' δυναστείαν, οἱ βασιλεῖς τῆς ὁποίας, εἰσδύσαντες εἰς Λιβύην, ἔκτισαν ἐν τῇ ὀάσει των ναὸν τοῦ παναιγυπτίου θεοῦ.

Τὰ κυριώτερα ἐν τῇ ὀάσει μνημεῖα ἦσαν τὸ «*Ἀμμώνειον*» ἢ «*ναὸς τοῦ Ἄμμωνος-Διός*» καὶ ἡ «*Κρήνη τοῦ Ἡλίου*». Ἡ ὄασις ἐκτεινομένη εἰς περιοχὴν μήκους πεντήκοντα καὶ πλάτους ἰσαρίθμων σταδίων, ἦτο ἐξαιρετικῶς πλουσία εἰς πηγαῖα ὕδατα καὶ καρποφόρα δένδρα. Εἰς τὸ κέντρον τῆς ὀάσεως εὑρίσκετο ἡ ἀκρόπολις ὑπὸ τριπλῶν τειχῶν περιβεβλημένη. Εἰς τὸν πρῶτον περίβολον εὑρίσκοντο τὰ ἀνάκτορα τῶν παλαιῶν ἡγεμόνων· εἰς τὸν δεύτερον ὁ γυναικωνίτης, ὁ ναὸς καὶ ἡ πηγή, εἰς τὸ ὕδωρ τῆς ὁποίας ἐβάπτιζον τὰς προσφορὰς πρὸ τῆς ἀφιερώσεώς των εἰς τὸν θεόν, εἰς δὲ τὸν τρίτον περίβολον ἡ φρουρά. Οὐχὶ μακρὰν τῆς ἀκροπόλεως ἠγείρετο ἕτερος ναὸς τοῦ Ἄμμωνος, σκιαζόμενος ὑπὸ πολυαρίθμων καὶ πανυψήλων δένδρων, παρ' αὐτὸν δὲ ἡ «*Κρήνη τοῦ Ἡλίου*». Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἄμμωνος ἦτο πεποικιλμένον ὑπὸ σμαράγδων καὶ ἄλλων πολυτίμων λίθων, μία λυχνία δὲ ἔκαιεν ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς τὸ θυσιαστήριον. Οἱ χρησμοὶ ἐδίδοντο κατὰ τρόπον ὅλως πρωτότυπον, οὐχὶ διὰ λόγων ἀλλὰ διὰ σημείων. Εἴκοσι τέσσαρες ἱερεῖς ἔφερον πλοῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο τοποθετημένον τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, ἐκ τῶν κινήσεων δὲ τοῦ πλοίου, ὑπὸ τοῦ θείου κινουμένου, συνέθετον τοὺς χρησμούς. Τοὺς ἱερεῖς ἠκολούθει χορὸς παρθένων καὶ σεβασμίων γυναικῶν, ψαλλουσῶν τὸν ὕμνον τοῦ Ἄμμωνος. Ἡ «*Κρήνη τοῦ Ἡλίου*» εἶχε περιέργους ἰδιότητας. Τὸ ἐκ ταύτης ῥέον ὕδωρ χλιαρὸν κατὰ τὴν αὐγήν, ἐψυχραίνετο σὺν τῇ παρόδῳ τῆς ἡμέρας, περὶ δὲ τὴν μεσημβρίαν καθίστατο ἄκρως ψυχρόν. Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τὸ ὕδωρ, ἤρχιζε χάνον τὴν ψυχρότητά του εἰς τρόπον ὥστε περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καθίστατο ἐκ νέου χλιαρόν. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἡ θερμότης ἀνήρχετο εἰς βαθμόν, ὥστε τὸ ὕδωρ ἔζεε («τυγχάνει δὲ καὶ ἄλλο σφι ὕδωρ κρηναῖον ἐόν, τὸ τὸν μὲν ὄρθρον γίνεται χλιαρόν, ἀγορῆς δὲ πληθυούσης ψυχρότερον· μεσαμβρίη τέ ἐστι καὶ τὸ κάρτα γίνεται ψυχρόν. τηνικαῦτα δὲ ἄρδουσι τοὺς κήπους· ἀποκλινομένης δὲ τῆς ἡμέρας ὑπίεται τοῦ ψυχροῦ, εἰς ὃ δύεταί τε ὁ ἥλιος καὶ τὸ ὕδωρ γίνεται χλιαρόν· ἐπὶ δὲ μᾶλλον ἰὸν ἐς τὸ θερμὸν ἐς μέσας νύκτας πελάζει, τηνικαῦτα δὲ ζέει ἀμβολάδην· παρέρχονταί τε μέσαι νύκτες καὶ ψύχεται μέχρι ἐς ἠῶ. ἐπίκλησιν δὲ αὕτη ἡ κρήνη καλέεται ἡλίου», *Ἡροδ.* Ἱστορ. IV, 181). Ἐν τῇ ὀάσει τοῦ Ἄμμωνος ὑπῆρχον πολλαὶ πόλεις, οἱ κάτοικοι δὲ ταύτης ἐλέγοντο Ἀμμώνιοι (βλ. λ.).

Ἡ φήμη τοῦ μαντείου τοῦ Ἄμμωνος ἦτο ἐξηπλωμένη καθ' ὅλον τὸν ἀρχαῖον γνωστὸν κόσμον. Πλὴν τῶν μυθικῶν ἡρώων, ὡς τοῦ Βάκχου, τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Περσέως, πλεῖστα ἱστορικὰ πρόσωπα ἐπεσκέφθησαν αὐτὸ καὶ ἐζήτησαν τοὺς χρησμοὺς τοῦ Ἄμμωνος. Παρὰ τοῦ μαντείου τούτου ἡ Σεμίραμις ἐπληροφορήθη ὅτι θὰ μετεμορφοῦτο εἰς περιστεράν· ὁ Κροῖσος ἐπίσης ἐζήτησε τὸν χρησμὸν τοῦ Ἄμμωνος περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ κατὰ τῶν ἐχθρῶν του ἀγῶνος, ὁ δὲ Βόκχωρις ὁδηγίας διὰ τὴν κατάπαυσιν ἐπιδημίας λυμαινομένης τὴν Αἴγυπτον. Ἀργότερον ὁ Καμβύσης, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Αἰγύπτου, ἔπεμψε κατὰ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἄμμωνος στρατιάν, ἡ ὁποία ὅμως κατεστράφη, ταφεῖσα ὑπὸ τὴν ἄμμον τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου. Τὴν μεγίστην ὅμως αἴγλην προσέδωσεν εἰς τὸ μαντεῖον τοῦ Διὸς-Ἄμμωνος ἡ εἰς αὐτὸ ἐπίσκεψις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Οὗτος, μεταβαίνων ἐκεῖ διὰ τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου, ἀπώλεσε τὴν ὁδόν, μόλις διαφυγὼν τὸν ἐκ δίψης θάνατον, χάρις εἰς πεσοῦσαν ἐκ θείας προνοίας βροχήν, ἐπανεῦρε δὲ τὴν πρὸς τὸ μαντεῖον ὁδὸν ἀκολουθῶν τὴν πτῆσιν τῶν πτηνῶν. Φθάσας εἰς τὸ ἱερὸν ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν ἱερέων ὡς υἱὸς τοῦ Διὸς-Ἄμμωνος (βλ. λ. Ἀλέξανδρος Μέγας καὶ Ἄμμων). Ἀργότερον τὸ περίφημον μαντεῖον ἐπεσκέφθησαν ὁ Πτολεμαῖος Α' καὶ ὁ Ἀννίβας. Τὸ μαντεῖον ἀπώλεσε τὴν ἀξίαν του μὲ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ὁ ναὸς τοῦ Ἄμμωνος καὶ ἡ «Κρήνη τοῦ Ἡλίου» ἀνεγνωρίσθησαν τὸ πρῶτον ἐν τῇ ὀάσει τοῦ Σιβὰχ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου περιηγητοῦ *Browne* (Travel in Africa, Λονδῖνον, 1799). Αἱ ἀφηγήσεις τούτου καὶ τῶν μετ' αὐτὸν ἐπισκεφθέντων τὴν ὄασιν περιηγητῶν εὑρίσκονται ἐν ἀπολύτῳ συμφωνίᾳ πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν διασωθέντα. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας ἀκροπόλεως εὑρίσκεται σήμερον ἡ πρωτεύουσα τῆς ὀάσεως Σιβάχ. Εἰς τὸ Ὄμμ-Μπεϊντὰχ (Omm-Beidah), ὀλίγον Ν. τῆς Σιβάχ, εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια ἀρχαίου αἰγυπτιακοῦ ναοῦ, κεκαλυμμένου ὑπὸ ἱερογλυφικῶν ἐπιγραφῶν καὶ παραστάσεων, εἰς τὰς ὁποίας εὐκόλως ἀναγνωρίζεται ἡ Ἶσις, ὁ Ἄνουβις, ὁ Χνοὺμ καὶ ἰδίως ὁ Ἄμμων μὲ κεφαλὴν κριοῦ ἀγωνιζόμενον, ἐν τῇ ἰδιότητί του ὡς ἡλιακοῦ θεοῦ, κατὰ τῶν σκοτίων δυνάμεων. Πλησίον τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τούτου ῥέει πηγή, ὀνομαζομένη καὶ σήμερον ἔτι «*Αἲν-ἐσ-σάμ*» (πηγὴ τοῦ Ἡλίου), τὰ ὕδατα τῆς ὁποίας παρουσιάζουσι πράγματι διάφορον θερμοκρασίαν κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τῆς ἡμέρας. Εἰς τὸ Ἔλ-Γκαρμὶ εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια ἄλλου αἰγυπτιακοῦ ναοῦ. Εἰς τὸ Ντεϊρ-ἐλ-Ρούμ σώζεται βωμὸς δωρικοῦ ρυθμοῦ, ἱδρυθεὶς προφανῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὴν ὄασιν εὑρίσκονται ἐπίσης πλεῖσται κατακόμβαι, μερικοὶ δὲ τάφοι κεκαλυμμένοι ὑπὸ ἱερογλυφικῶν περικλείουσι μουμίας ἐντὸς τῶν σαρκοφάγων των· εἰς ἕνα τούτων εὑρέθη ἑλληνικὴ ἐπιγραφή, εἰς ἄλλους δὲ ἀγαλμάτια ἐκ χαλκοῦ, ὧν ἓν παριστᾷ λέοντα κατακεκλιμένον. Γ. Α. Κ.

ἀμμώνειον *κέρας* [*Ἀνατομ.*]. Ἑκατέρα τῶν πλαγίων κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν μερῶν, ἅτινα, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τοὺς τρεῖς προέχοντας λοβοὺς αὐτοῦ, τὸν μετωπιαῖον, τὸν ἰνιακὸν καὶ τὸν κροταφιαῖον, καλοῦνται *κέρατα, τὸ μετωπιαῖον, τὸ ἰνιακὸν καὶ τὸ κροταφιαῖον κέρας*. Τὸ *ἀμμώνειον κέρας* ἢ ὁ *μείζων ἱπποκάμπειος πούς* ἀπαρτίζει τὸ ἔδαφος τοῦ κροταφιαίου κέρατος τῆς συστοίχου πλαγίας κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου, εἶναι δὲ ἔπαρμα λευκὸν καμπυλοειδές, ἔχον μῆκος περὶ τὰ 5 ἑκ. Ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ *κυρίως ἀμμωνείου κέρατος*, ἐκ τῆς *ὀδοντωτῆς ταινίας* καὶ ἐκ τῆς *παρυφῆς*. Καὶ τὸ μὲν κυρίως ἀμμώνειον κέρας εἶναι συνέχεια τῆς ἱπποκαμπείου ἕλικος καὶ παριστᾷ ἀνεστραμμένην ἕλικα, τὴν *ἀμμώνειον ἕλικα*, ἧς τὸ κυρτόν, βλέπον πρὸς τὰ ἔξω, περιβάλλει λευκὴ οὐσία, τὸ δὲ κοῖλον, ἐστραμμένον ἐπὶ τὰ ἔσω, περιαλείφει φαιὰ στιβάς· ἡ δὲ ὀδοντωτὴ ταινία, φαιὰ τὴν χροιάν, παριστᾷ ὑποτυπώδη ἕλικα, ἧς τὸ μὲν κυρτὸν χεῖλος προσφύεται πρὸς τὸ κοῖλον χεῖλος τοῦ ἀμμωνείου κέρατος, τὸ δὲ κοῖλον, βλέπον ἐπὶ τὰ ἐντός, φέρει 12—15 ἐντομάς· ἡ δὲ παρυφή, λευκὴ οὖσα, παρακολουθεῖ τὴν καμπυλότητα τοῦ ἀμμωνείου κέρατος, ἀποτελοῦσα συνέχειαν τοῦ ὀπισθίου σκέλους τῆς ψαλίδος. Θεωρεῖται δὲ τὸ ἀμμώνειον κέρας ὡς ἕλιξ τοῦ ἐγκεφάλου, ἧς τὸ μὲν λευκὸν μέρος κεῖται ἔξωθεν, τὸ δὲ φαιὸν ἐπὶ τὰ ἐντὸς ταύτης, αὐτὸ δὲ καὶ ἡ κατωτέρα ἐπιφάνεια τοῦ μετωπιαίου λοβοῦ καὶ ἡ ἱπποκάμπειος ἕλιξ συνιστῶσι τὰ κέντρα τῆς ὀσφρήσεως. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ἀμμωνία [*Χημ.*]. Τὸ ὄνομα αὐτῆς ὀφείλει εἰς τὸ «Sal ammoniacum» (βλ. *ἀμμωνίου ἅλατα*).

Εἶναι ἀέριον ἄχρουν, ἰδιαζούσης δηκτικῆς ὀσμῆς καὶ γεύσεως ἀσθενῶς ἀλκαλικῆς, ἔχον εἰδ. βάρος 0.5971 καὶ συντελεστὴν διαστολῆς μεταξὺ 0 καὶ 100° 0,003847. Ὑγροποιεῖται εἰς τοὺς —33°,5 καὶ πήγνυται εἰς —75° ἕως —77°. Ἓν λίτρον ἀερίου ἀμμωνίας εἰς 0° καὶ πίεσιν 760 χιλ. ζυγίζει 0,7708 γρ.

Παρεσκευάσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Kunckel κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος, δι' ἐπιδράσεως ἀσβέστου ἐπὶ χλωριούχου ἀμμωνίου, τὴν δὲ στοιχειακὴν σύστασιν αὐτῆς καθώρισαν ἐπακριβῶς οἱ Bertholet καὶ Henry τῷ 1785.

Ἐν τῇ φύσει ἡ ἀμμωνία ἀπαντᾶται ἐλευθέρα μόνον κατὰ τὴν ἀποσάθρωσιν ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων περικλειόντων ἀζωτούχους ἀνοργάνους ἐνώσεις, αἵτινες ἀποσυντιθέμεναι παράγουσιν αὐτήν. Κυρίως εὑρίσκεται ἡνωμένη ὡς ἅλας τοῦ ἀμμωνίου καὶ δὴ ὡς διττανθρακικόν, θειικόν, νιτρικόν, θειοῦχον ἀμμώνιον, ἅτινα κατὰ μέγα μέρος παράγονται δι' ἀποσυνθέσεως ἀζωτούχων ὀργανικῶν οὐσιῶν, ἐλάχιστα δὲ ἀναφυσῶνται ἐκ τῶν ἡφαιστείων, ὡς π. χ. τὸ θειικὸν ἀμμώνιον.

Ἐν τοῖς χημείοις παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως ὑδροξειδίου τοῦ ἀσβεστίου $Ca(OH)_2$, λαμβανομένου διὰ διαλύσεως ἀσβέστου ἐν ὕδατι, ἐπὶ χλωριούχου ἀμμωνίου NH_4Cl, κατὰ τὴν ἀντίδρασιν:

$$2NH_4Cl+Ca(OH)_2=2NH_3+CaCl_2+2H_2O$$

Πρὸς τοῦτο ἐντὸς σφαιρικῆς φιάλης θερμαίνεται κεκορεσμένον διάλυμα ὑδροξειδίου τοῦ ἀσβεστίου μετὰ κονιοποιηθέντος χλωριούχου ἀμμωνίου, οἱ δὲ παραγόμενοι ἀτμοὶ τῆς ἀμμωνίας ἀπαλλάσσονται τῶν συμπαρασυρομένων ὑδρατμῶν, διαβιβαζόμενοι διὰ ξηραντηρίου πύργου πεπληρωμένου εἴτε διὰ νατρασβέστου εἴτε δι' ἀσβέστου, καὶ εἶτα συλλέγονται ἐντὸς ἀνεστραμμένων κυλίνδρων πεπληρωμένων ὑδραργύρου. Ἐπίσης λαμβάνεται καὶ διὰ θερμάνσεως ὑδατικοῦ διαλύματος ἀμμωνίας, τὸ δὲ ἀναπτυσσόμενον ἀέριον ξηραίνεται καὶ συλλέγεται ὡς ἀνωτέρω.

Ἰδιότητες. — Ἡ ἀμμωνία ἀπορροφεῖται ζωηρῶς καὶ ὑπὸ σύγχρονον ἔκλυσιν θερμότητος, ὑπὸ τοῦ ὕδατος μεθ' οὗ ἑνοῦται σχηματίζουσα τὸ ὑδροξείδιον τοῦ ἀμμωνίου, κατὰ τὴν ἀντίδρασιν:

$$NH_3+H_2O=NH_4OH$$

Τὰ διαλύματα αὐτῆς δεικνύουσιν ἀσθενῆ ἀλκαλικὴν ἀντίδρασιν, ὀφειλομένην εἰς τὴν παρουσίαν ὑδροξυλιόντων OH', παραγομένων κατὰ τὸν ἰονισμὸν τοῦ σχηματισθέντος ὑδροξειδίου τοῦ ἀμμωνίου:

$$NH_4OH \rightleftharpoons NH_4+OH'$$

Τὸ εἰδ. βάρος τῶν διαλυμάτων αὐτῆς εἶναι μικρότερον τοῦ εἰδ. βάρους τοῦ ὕδατος καὶ ἐλαττοῦται αὐξανομένης τῆς εἰς ἀμμωνίαν περιεκτικότητος· οὕτως εἰς θερμοκρασίαν 15° καὶ εἰς εἰδ. βάρος 0.988 ἀντιστοιχεῖ περιεκτικότης εἰς ἀμμωνίαν 2,8%, εἰς εἰδ. βάρος 0.954 ἡ εἰς ἀμμωνίαν περιεκτικότης εἶναι 11,6% καὶ εἰς εἰδ. βάρος 0.882 εἶναι 35%. Πυκνὰ ὑδατικὰ διαλύματα ἀμμωνίας ψυχόμενα εἰς —38° ἕως —41°, πήγνυνται πρὸς μᾶζαν κρυσταλλικὴν ἀποτελουμένην ἐκ λεπτῶν καὶ εὐκάμπτων βελονοειδῶν κρυσταλλίων. Κατὰ τὴν εἰς τὸ ὕδωρ διάλυσιν ἀμμωνίας παράγονται πάντοτε καὶ μικραὶ ποσότητες ὀξειδίου τοῦ ἀμμωνίου, ὡς: $2NH_3+H_2O=(NH_4)_2O$. Διαλύεται ἐπίσης εἰς τὰ διάφορα πνεύματα, ὡς εἰς μεθυλικόν, αἰθυλικόν, προπυλικόν, βουτυλικὸν κ.τ.λ. καὶ δὴ εἰς τὸ μεθυλικὸν περισσότερον ἢ εἰς τὸ ὕδωρ· ἐπίσης διαλύεται ἐν ὀξόνῃ, αἰθέρι, χλωροφορμίῳ, βενζολίῳ κ.λ.π.

Ἡ ἀμμωνία δι' ἐπιδράσεως ὀξέων σχηματίζει τὰ ἀντίστοιχα ἅλατα τοῦ ἀμμωνίου· οὕτω δι' ἐπιδράσεως ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος HCl σχηματίζει χλωριοῦχον ἀμμώνιον NH_4Cl, κατὰ τὴν ἀντίδρασιν:

$$NH_3+HCl=NH_4Cl$$

Μῖγμα καθαροῦ ὀξυγόνου καὶ ἀμμωνίας, διὰ προσεγγίσεως φλογὸς ἀναφλέγεται μετ' ἐλαφρᾶς ἐκρήξεως. Παρουσίᾳ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ἡ ἀμμωνία καίεται δυσκολώτατα, ἐκτὸς ἐὰν εὑρίσκεται ὑπὸ ὡρισμένην ἀναλογίαν. Οὕτως ἐὰν διὰ λύχνου Bunsen διαβιβάσωμεν ἀέριον ἀμμωνίαν, χρωματίζεται ἡ φλὸξ τοῦ λύχνου ἀσθενῶς πορτοκαλλιόχρους, σβέννυται ὅμως διακοπτομένης τῆς παροχῆς τοῦ φωταερίου. Ἀντιθέτως ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ περιέχων ἀέριον ἀμμωνίαν κατὰ ποσὰ ποικίλλοντα ἀπὸ 19—25% κατ' ὄγκον, ἀναφλέγεται διὰ προσεγγίσεως φλογός.

Παρουσίᾳ λευκοχρύσου λαμβανομένου εἴτε ἐν λεπτῷ διαμερισμῷ εἴτε ὑπὸ τὴν σπογγώδη μορφὴν αὐτοῦ, ἡ ἀμμωνία ἑνοῦται εὐκόλως μετὰ τοῦ ὀξυγόνου, σχηματιζομένων διαφόρων ὀξειδίων τοῦ ἀζώτου ὡς καὶ νιτρώδους καὶ νιτρικοῦ ὀξέος· ἡ δὲ ἐν τῷ μίγματι ἀναλογία τῶν προϊόντων τῆς ἑνώσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θερμοκρασίας τοῦ περιβάλλοντος ἐν ᾧ χωρεῖ ἡ ἀντίδρασις. Οὕτως ἐν θερμοκρασίᾳ 500—700° σχηματίζεται κυρίως μονοξείδιον τοῦ ἀζώτου καὶ νιτρῶδες καὶ νιτρικὸν ὀξὺ κατὰ τὰς ἀντιδράσεις:

1) $4NH_3+5O_2=4NO+6H_2O$
2) $2NH_3+3O_2=2HNO_2+2H_2O$
3) $NH_3+2O_2=HNO_3+H_2O$

Τὰ νιτρῶδες καὶ νιτρικὸν ὀξὺ ἑνούμενα μετὰ περισσείας ἀμμωνίας σχηματίζουσι νιτρῶδες καὶ νιτρικὸν ἀμμώνιον. Ἀπὸ τῆς θερμοκρασίας τῶν 750° καὶ ἄνω ἡ ἀμμωνία ἑνοῦται μετὰ τοῦ ὀξυγόνου πρὸς ἄζωτον καὶ ὕδωρ, κατὰ τὴν ἀντίδρασιν:

4) $4NH_3+3O_2=2N_2+6H_2O$

Ἡ πρώτη τῶν ἀντιδράσεων τούτων εἶναι σπουδαιοτάτη ἀπὸ βιομηχανικῆς ἀπόψεως καὶ χρησιμοποιεῖται νῦν διὰ τὴν ἐν μεγάλῳ παρασκευὴν τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος δι' ὀξειδώσεως τῆς ἀμμωνίας (βλ. νιτρικὸν ὀξύ).

Διὰ θερμάνσεως διαφόρων μετάλλων ἐν ῥεύματι ἀμμωνίας ἀντικαθίστανται τὸ ἓν ἢ καὶ τὰ τρία ἄτομα τοῦ ὑδρογόνου τῆς ἀμμωνίας, σχηματιζομένων εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν τῶν μεταλλικῶν ἀμιδικῶν ἑνώσεων, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τῶν ἀζωτούχων ἑνώσεων τῶν μετάλλων. Διὰ θερμάνσεως π. χ. καλίου K ἐν ῥεύματι ἀμμωνίας λαμβάνεται ἡ ἀμίδη τοῦ καλίου KNH_2, ἐνῷ διὰ θερμάνσεως μαγνησίου Mg, λαμβάνεται τὸ ἀζωτοῦχον μαγνήσιον Mg_3N_2, ὡς αἱ ἀκόλουθοι ἀντιδράσεις δεικνύουσιν:

$$2\,K+2\,NH_3=2K\,NH_2+H_2$$
$$3Mg+2\,NH_3=Mg_3\,N_2+3\,H_2$$

Τῇ ἐπιδράσει ἀλογονοπαραγώγων τῶν ὀξέων ἐπὶ ἀμμωνίας ἀντικαθίστανται τὸ ἓν ἢ καὶ πλειότερα ἄτομα τοῦ ὑδρογόνου τῆς ἀμμωνίας ὑπὸ τῶν ὀξυρριζῶν, ἐνῷ ταυτοχρόνως τὸ ἐκ τοῦ ὑδρογόνου τῆς ἀμμωνίας καὶ τοῦ ἁλατογόνου σχηματιζόμενον ὀξὺ ἑνοῦται μετὰ τῆς περισσείας τῆς ἀμμωνίας πρὸς σχηματισμὸν τῶν ἀντιστοίχων ἁλάτων τοῦ ἀμμωνίου· οὕτως ἐκ τῆς διχλωριούχου θειόνης $SO_2\,Cl_2$ λαμβάνομεν θειοναμίδην $SO_2\,(NH_2)_2$ καὶ χλωριοῦχον ἀμμώνιον $NH_4\,Cl$:

$$SO_2\,Cl_2+4\,NH_3=SO_2\,(NH_2)_2+2\,NH_4\,Cl$$

Ἐπίσης ἐκ τοῦ χλωριοθειονικοῦ ὀξέος $HOSO_2\,Cl$ λαμβάνεται θειωδαμινικὸν ὀξὺ $HOSO_2\,(NH_2)$ καὶ χλωριοῦχον ἀμμώνιον:

$$HOSO_2\,Cl+2\,NH_3=HOSO_2\,(NH_2)+NH_4\,Cl$$

Δι' ἐπιδράσεως ὑδατικοῦ διαλύματος ἀμμωνίας ἐπὶ ὀξέων ἢ ἁλάτων καὶ ὀξειδίων τῶν διαφόρων μετάλλων, λαμβάνονται ἑνώσεις ὧν ἡ σύστασις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου δι' οὗ ἡ ἀμμωνία δρᾷ.

Ἀφ' ἑνὸς μὲν δρᾷ ὡς βάσις ἀσθενής, παρέχουσα ἐπιδράσει μὲν ὀξέων τὰ ἀντίστοιχα ἅλατα τοῦ ἀμμωνίου, ἐπιδράσει δὲ διαφόρων ἁλάτων τὰ ὑδροξείδια τῶν μετάλλων καὶ ἀντιστοίχως ἅλατα ἀμμωνίου. Οὕτω δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος HCl δίδει χλωριοῦχον ἀμμώνιον: $NH_4\,OH+HCl=NH_4\,Cl+H_2O$ μετὰ χλωριούχου σιδήρου $Fe\,Cl_3$ δίδει ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑδροξείδιον τοῦ σιδήρου $Fe\,(OH)_3$, ἀφ' ἑτέρου δὲ χλωριοῦχον ἀμμώνιον:

$$Fe\,Cl_3+3\,NH_4\,OH=Fe\,(OH)_3+3\,NH_4\,Cl$$

Ἀφ' ἑτέρου δὲ σχηματίζει ἄλλοτε μὲν προϊόντα διὰ προσθήκης εἰς ἃ ἡ ἀμμωνία ὑπὸ τὴν ἀέριον

Digitized by Google

αὐτῆς μορφὴν NH_3, ἑνουμένη μετὰ τοῦ μετάλλου ἑνὸς ἅλατος, σχηματίζει τὸν πυρῆνα περιπλόκου ἅλατος, ἄλλοτε δὲ δι᾽ ἀντικαταστάσεως τοῦ ἑνὸς ἢ πλειοτέρων ἀτόμων ὑδρογόνου αὐτῆς προϊόντα δι᾽ ἀντικαταστάσεως.

Ὡς παραδείγματα τῆς πρώτης περιπτώσεως ἀναφέρομεν τὰ διάφορα περίπλοκα ἅλατα χαλκοῦ, νικελίου, κοβαλτίου, χρωμίου, ἀργύρου κλπ., γνωστῶν κυρίως ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Werner· οὕτω ἐκ θειικοῦ χαλκοῦ $CuSO_4$ καὶ ἀμμωνίας λαμβάνομεν τὸν θειικὸν ἐναμμώνιον χαλκόν:

$$2CuSO_4+8NH_4OH=2[Cu(NH_3)_4]SO_4+8H_2O$$

Ἐπίσης ἐξ ὀξειδίου τοῦ ἀργύρου Ag_2O καὶ ἀμμωνίας τὸ ἐναμμώνιον ὑδροξείδιον τοῦ ἀργύρου:

$$Ag_2O+4NH_4OH=2[Ag(NH_3)_2]OH+3H_2O$$

Ὡς παράδειγμα δὲ δευτέρας περιπτώσεως ἀναφέρομεν τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀμμωνίας ἐπὶ τοῦ διχλωριούχου ὑδραργύρου $HgCl_2$, καθ᾽ ἣν λαμβάνεται χλωριοῦχον ὑδραργυραμμώνιον:

$$HgCl_2+2NH_3=Hg{-Cl \atop -NH_2}+NH_4Cl$$

Βιομηχανικὴ παρασκευή.—Βιομηχανικῶς ἡ ἀμμωνία λαμβάνεται: 1ον) Διὰ κατεργασίας τῶν ὑδάτων πλύσεως (ἀμμωνιούχων ἀποπλυμάτων) τῶν διαφόρων καυσίμων ἀερίων προερχομένων εἴτε διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως λιθανθράκων (φωταέριον), εἴτε δι᾽ ἐξαερώσεως τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ ἄνθρακος ἐν ἀεριογόνοις (ἀέριον Mond). 2ον) Διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως πλουσίων εἰς ἄζωτον ζωϊκῶν ὑπολειμμάτων καὶ 3ον) δι᾽ ἀπ᾽ εὐθείας ἑνώσεως τῶν συνιστώντων αὐτὴν στοιχείων ἀζώτου καὶ ὑδρογόνου εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως, τῇ μεσιτείᾳ ἑνώσεων αἵτινες σχαζόμεναι περαιτέρω ἀποδίδουσιν ἀμμωνίαν *(συνθετὴ ἀμμωνία)*.

1) ***Κατεργασία ἀμμωνιούχων ἀποπλυμάτων.*** Τὰ ὕδατα τῆς πλύσεως τοῦ φωταερίου περιέχουσι κυρίως ἀμμωνίαν ἡνωμένην ὑπὸ μορφὴν ἀμμωνιακῶν ἁλάτων. Ἐκ τῶν ἁλάτων τούτων ἄλλα μὲν σχάζονται δι᾽ ἁπλῆς ζέσεως, ἀποδίδοντα τὴν ἀμμωνίαν αὐτῶν ὡς ἀέριον —*πτητικὴ ἀμμωνία*—, ἄλλα δὲ ἀποδίδουσι ταύτην διὰ ζέσεως παρουσίᾳ ἰσχυροτέρας τινὸς βάσεως ὡς ὑδροξειδίου τοῦ ἀσβεστίου κ.λ.π., ἥτις καὶ *μόνιμος ἀμμωνία* καλεῖται.

Πρὸς παρασκευὴν ὅθεν τῆς ἀμμωνίας θερμαίνονται τὰ ὑδατικὰ ἀποπλύματα κατ᾽ ἀρχὰς μέχρι βρασμοῦ, ὁπότε λαμβάνεται ἡ πτητικὴ ἀμμωνία καὶ εἶτα προστίθεται ὑδροξείδιον ἀσβεστίου ὑπὸ μορφὴν ἀσβεστίου γάλακτος, ὁπότε λαμβάνεται καὶ ἡ μόνιμος ἀμμωνία. Τὸ ποσὸν τῆς ἀμμωνίας τὸ περιεχόμενον εἰς τὰ ὑδατικὰ ἀποπλύματα ποικίλλει ἀπὸ 20—30 % καὶ ἐξαρτᾶται ἔκ τε τοῦ εἴδους καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κατεργασίας τῆς πρώτης ὕλης. Ἐκ τῶν 20—30 % τῆς περιεχομένης ἀμμωνίας τὰ 15—20 % εὑρίσκονται ὡς πτητικὴ ἀμμωνία, τὰ δὲ 5—10 % ὡς μόνιμος.

Εἰς παλαιοτέρας ἐγκαταστάσεις ἡ ζέσις τῶν ὑδάτων ἐτελεῖτο ἐντὸς συνήθων ἀτμολεβήτων θερμαινομένων διὰ γυμνοῦ πυρός, μετὰ δὲ τὴν παραλαβὴν τοῦ συνόλου τῆς ἀμμωνίας διεκόπτετο ἡ λειτουργία, ἵνα κενωθῇ ὁ λέβης καὶ πληρωθῇ διὰ νέου ὕδατος. Σήμερον μεταχειρίζονται ἐγκαταστάσεις συνεχοῦς ἔργου ἀποτελουμένας ἐκ στήλης ἐκ χυτοσιδήρου εἰργασμένης, ὕψους 8—9 μέτρων καὶ διαμέτρου 2 μέτρων, χωριζομένης εἰς θαλάμους, ἐν οἷς τὸ ἐκ τῶν ἄνω ῥέον ἀμμωνιοῦχον ὕδωρ θερμαίνεται δαπάναις τοῦ ἐκ τῶν κάτω εἰσβάλλοντος ὑδρατμοῦ. Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν παριστᾷ τὴν τομὴν τοιαύτης στήλης χωριζομένης εἰς ὀκτὼ θαλάμους. Ἡ βάσις ἑκάστου θαλάμου χωρίζεται εἰς τὸ μέσον διὰ χυτοσιδηροῦ ἐλάσματος ἐπιτρέποντος τὴν μεταξὺ τῶν δύο ἡμίσεων τμημάτων συγκοινωνίαν μόνον πρὸς τὸ ἕτερον μέρος τῶν τοιχωμάτων τοῦ θαλάμου, ἕκαστον δὲ τμῆμα φέρει ἀτμαγωγὸν σωλῆνα καλυπτόμενον διὰ χυτοσιδηρᾶς κάψης. Οἱ θάλαμοι συγκοινωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους διὰ σωλήνων ὑπερροῆς, ὧν τὸ κατώτερον ἄκρον βυθίζεται ἐν τῷ ὑγρῷ.

Τὸ πρὸς κατεργασίαν ἀμμωνιοῦχον ὕδωρ, προθερμανθὲν ἤδη, εἰσέρχεται ἐκ τοῦ πλαγίου σωλῆνος Υ, πληροῖ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς βάσεως τοῦ ἀνωτάτου θαλάμου, εἶτα ῥέει πρὸς τὸ ἕτερον ἥμισυ, μετὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ ὁποίου κατέρχεται πρὸς τὸν δεύτερον θάλαμον διὰ τοῦ σωλῆνος ὑπερροῆς· ἤδη ἀφοῦ πληρώσῃ τὸν δεύτερον θάλαμον διὰ τῆς ἀντιστρόφου φορᾶς κατέρχεται πρὸς τὸν τρίτον κ.ο.κ., ἐνῷ ταυτοχρόνως ὁ ἐκ τῶν κάτω εἰσβάλλων ἀτμὸς Α εἰσχωρεῖ διὰ τῶν ἀτμαγωγῶν σωλήνων ἐντὸς τῶν θαλάμων καὶ ἀνυψοῖ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἀμμωνιούχου ὕδατος μέχρι βρασμοῦ, εἰς τρόπον ὥστε ὅταν τοῦτο φθάσῃ εἰς τὸν πέμπτον θάλαμον ἔχει χάσει ἅπασαν τὴν πτητικὴν ἀμμωνίαν. Εἰς τὸν ἕκτον θάλαμον τὸ ἀμμωνιοῦχον ὕδωρ συναντᾷ τὸ ἀσβέστιον γάλα, εἰσρέον εἰς τὴν στήλην διὰ τοῦ σωλῆνος Γ, τῇ ἐπιδράσει τοῦ ὁποίου ἡ μόνιμος ἀμμωνία ἀπέρχεται μετὰ τοῦ ὑδρατμοῦ, τέλος, ἀπηλλαγμένον τελείως τῆς ἀμμωνίας, συλλέγεται εἰς τὸ κατώτατον διαμέρισμα τῆς στήλης, ἐξ οὗ ἐκρέει πρὸς τὰς διαφόρους δεξαμενάς, διερχόμενον προηγουμένως διά τινος ψυκτῆρος, ἔνθα ψύχεται. Ὁ ψυκτὴρ οὗτος χρησιμεύει ὡς προθερμαντὴρ νέας ποσότητος ἀμμωνιούχου ὕδατος τὸ ὁποῖον θὰ διέλθῃ τὴν στήλην πρὸς κατεργασίαν. Τὸ ἐκ τοῦ ἀνωτάτου ἄκρου Μ τῆς στήλης ἀπερχόμενον μῖγμα ἀερίου ἀμμωνίας καὶ ὑδρατμῶν, μετὰ τὸν διὰ ψύξεως ἀποχωρισμὸν μέρους τῶν ὑδρατμῶν, οἵτινες ἐπαναπίπτουσι εἰς τὸν πρῶτον θάλαμον τῆς στήλης, συμπυκνοῦται πρὸς διάλυμα πλούσιον εἰς ἀμμωνίαν ἐντὸς λέβητος καὶ ἐκεῖθεν διὰ πεπιεσμένου ἀέρος ταμιεύεται ἐντὸς φορητῶν βυτίων.

Τὰ οὕτω λαμβανόμενα ὑδατικὰ διαλύματα περιέχουσι περίπου 18% ἀερίου ἀμμωνίας. Πρὸς παρασκευὴν πυκνοτέρου διαλύματος ἀμμωνίας περιεκτικότητος 20—25%, τὰ ἀμμωνιοῦχα ἀποπλύματα, πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὴν στήλην, ὑφίστανται κάθαρσιν εἴτε δι᾽ ὑδρατμοῦ εἴτε δι᾽ ἀσβεστίου γάλακτος, καθ᾽ ἣν ἀποχωρίζονται κατὰ μέγιστον μέρος τοῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος καὶ τοῦ ὑδροθείου αὐτῶν. Τὸ δ᾽ ἐκ τῆς στήλης ἀπερχόμενον μῖγμα ἀερίου ἀμμωνίας καὶ ὑδρατμοῦ καὶ διερχόμενον διὰ δύο ψυκτήρων ἔνθα καταλείπει μέγα μέρος τῶν ὑδρατμῶν, συμπυκνοῦται πρὸς ὑδατικὸν διάλυμα ἀμμωνίας περιεκτικότητος 20—25% εἰς ἀέριον ἀμμωνίαν.

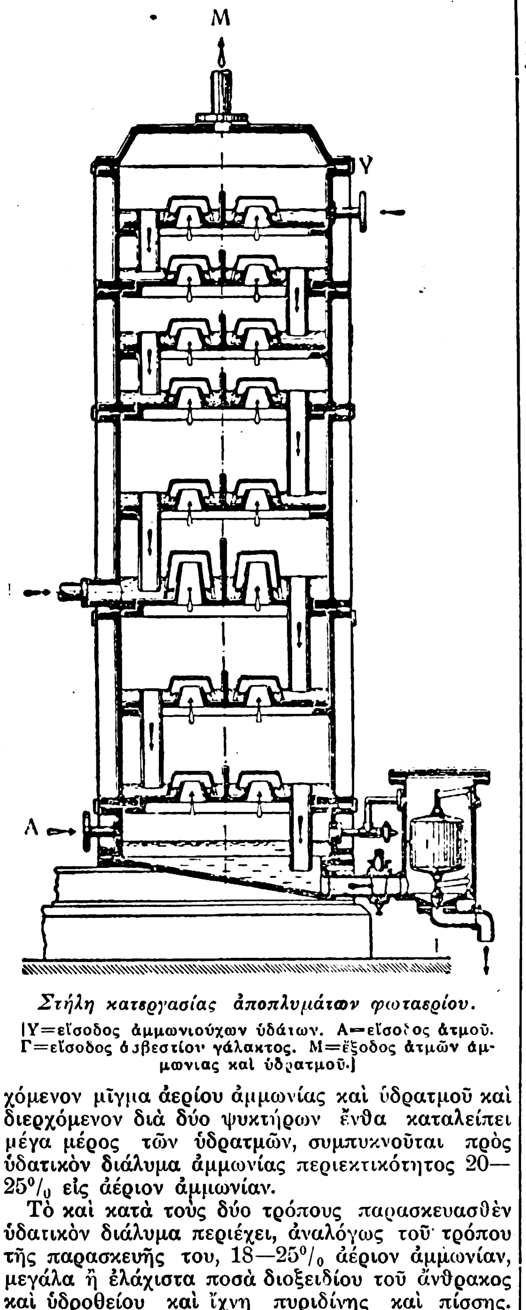

Στήλη κατεργασίας ἀποπλυμάτων φωταερίου.

[Υ=εἴσοδος ἀμμωνιούχων ὑδάτων. Α=εἴσοδος ἀτμοῦ. Γ=εἴσοδος ἀσβεστίου γάλακτος. Μ=ἔξοδος ἀτμῶν ἀμμωνιας καὶ ὑδρατμοῦ.]

Τὸ καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους παρασκευασθὲν ὑδατικὸν διάλυμα περιέχει, ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς παρασκευῆς του, 18—25% ἀέριον ἀμμωνίαν, μεγάλα ἢ ἐλάχιστα ποσὰ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος καὶ ὑδροθείου καὶ ἴχνη πυριδίνης καὶ πίσσης. Ἔχει χρῶμα ἀσθενῶς κίτρινον καὶ ὀσμὴν ἀπὸ θειούχου ἀμμωνίου, δὲν διατίθεται δὲ εἰς τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον, ἀλλὰ μόνον πρὸς παρασκευὴν ἀμμωνιακῶν ἁλάτων.

Πρὸς παρασκευὴν τῶν ὑδατικῶν διαλυμάτων ἀμμωνίας τοῦ ἐμπορίου, ἅτινα εἶναι διαλύματα ἀερίου ἀμμωνίας ἐν ἀπεσταγμένῳ ὕδατι περιεκτικότητος 25—35% εἰς ἀέριον ἀμμωνίαν, καθαίρουσιν ἐπιμελέστερον τὸ ἐκ τῆς στήλης ἀπερχόμενον μῖγμα ἀερίου ἀμμωνίας καὶ ὑδρατμῶν. Πρὸς τοῦτο τὸ μῖγμα διαβιβάζεται κατ᾽ ἀρχὰς διὰ δύο ψυκτήρων, ἔνθα καταλείπει τὸ μέγιστον μέρος τῶν ὑδρατμῶν, εἶτα διὰ πλυντηρίου συσκευῆς διὰ καυστικοῦ νάτρου καὶ πάλιν δι᾽ ὀφιοειδοῦς ψυκτῆρος καὶ τὴν οὕτω λαμβανομένην ξηρὰν ἀέριον ἀμμωνίαν διαβιβάζουσι διὰ πλυντρίδος ἐκ παραφινελαίου ἔνθα καταλείπει τὰς ἐμπορευματικὰς οὐσίας, ἐκεῖθεν διὰ πυργίσκων πεπληρωμένων διὰ ξυλάνθρακος, τέλος πάλιν διὰ καυστικοῦ νάτρου, ὁπόθεν ἐξέρχεται τελείως ξηρὰ καὶ ἀπηλλαγμένη πάσης ξένης προσμίξεως. Τὴν οὕτω ληφθεῖσαν καθαρὰν ἀέριον ἀμμωνίαν διαβιβάζουσι διὰ σειρᾶς ὑποδοχέων ἐκ λευκοσιδήρου περιεχόντων ἀπεσταγμένον ὕδωρ, ἔνθα ἀπορροφεῖται.

Πολλάκις ἐν τοῖς ἐργοστασίοις παρασκευῆς ἀμμωνίας, ἀντὶ αὕτη νὰ διαβιβασθῇ πρὸς ἀπορρόφησιν ἐν ἀπεσταγμένῳ ὕδατι, φυλάσσεται ἐντὸς ἀεριοδοχῶν καὶ ἐκεῖθεν, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν, ὁτὲ μὲν διαβιβάζεται πρὸς παρασκευὴν ὑδατικῶν διαλυμάτων, ὁτὲ δὲ πρὸς παρασκευὴν ῥευστῆς ἀμμωνίας ἐν τῇ καταλλήλῳ συσκευῇ παρατασσομένῃ εἰς τὴν ὅλην ἐγκατάστασιν.

Ἡ ῥευστὴ ἀμμωνία ταμιεύεται ἐντὸς χαλυβδίνων ὑποδοχέων καὶ εἶναι ἄχρουν εὐκίνητον ὑγρὸν λίαν φωτοθλαστικόν. Ζέει ὑπὸ κανονικὴν πίεσιν ἐκ —33,7° καὶ πήγνυται εἰς —75°· κρίσιμος θερμοκρασία 130°· κρίσιμος πίεσις 113 ἀτμοσφ.

Ἐπίσης λαμβάνεται βιομηχανικῶς ἡ ἀμμωνία δι᾽ ἐξαερώσεως τύρφης ἐντὸς εἰδικῶν ἀεριογόνων (*ἀέριον Mond*), παρουσίᾳ ὑδρατμῶν καὶ εἰς θερμοκρασίαν 400°. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην λαμβάνονται τὰ 90% τοῦ ἐν τῇ πρώτῃ ὕλῃ περιεχομένου ἀζώτου ὡς ἀμμωνία, ἥτις δεσμεύεται διὰ διαλυμάτων θειικοῦ ὀξέος, πρὸς θειικὸν ἀμμώνιον.

2) ***Ἀμμωνία ἐκ ζωϊκῶν ὑπολειμμάτων.*** Διὰ ξηρᾶς ἢ ἀποσυνθετικῆς καλουμένης ἀποστάξεως ζωϊκῶν οὐσιῶν, ὀνύχων, τριχῶν, ξεσμάτων δορᾶς, σαρκῶν νεκρῶν ζῴων κλπ., αἵτινες περιέχουσι 12—18% ἀζώτου, λαμβάνονται τὰ ζωϊκὰ καλούμενα ἔλαια, πλούσια εἰς ὀργανικὰς βάσεις, καὶ θειοῦχον καὶ κυανιοῦχον ἀμμώνιον. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων λαμβάνεται ἡ ἀμμωνία διὰ κατεργασίας ὁμοίας τῆς τῶν ἀμμωνιούχων ἀποπλυμάτων τοῦ φωταερίου.

Ἐπίσης διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως ἢ ἐξαερώσεως ἐν εἰδικοῖς ἀεριογόνοις τῶν ὑπολειμμάτων τῆς μελάσσης λαμβάνεται βιομηχανικῶς ἡ ἀμμωνία τῶν ἀμινικῶν βάσεων τῆς μελάσσης.

3) ***Συνθετὴ ἀμμωνία.*** Ἡ εὐρεῖα τῆς ἀμμωνίας ἐφαρμογὴ ἐν τῇ καθόλου οἰκονομίᾳ καὶ ἡ ὁσημέραι αὔξουσα ζήτησις αὐτῆς εἴτε ὡς τοιαύτης εἴτε ἡνωμένης ὡς ἀμμωνιακοῦ ἅλατος, ἠνάγκασε τοὺς χημικοὺς νὰ ἀναζητήσωσι νέας ὕλας διὰ τὴν παρασκευὴν αὐτῆς, καίτοι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρακοφόρα κοιτάσματα δὲν προέδιδον ἄμεσον τὸν κίνδυνον τῆς ἐλλείψεως. Ἡ ὑπὸ τῶν δύο Σκανδιναυῶν Birkeland καὶ Eyde ὡς καὶ τῶν Γερμανῶν Schönherr καὶ Pauling, προηγηθεῖσα ἐπιτυχὴς παρασκευὴ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος δι᾽ ἀπ᾽ εὐθείας ἑνώσεως τοῦ ὀξυγόνου καὶ τοῦ ἀζώτου τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἠλεκτρικῶν τόξων, ἐγέννησε τὴν ἐλπίδα ὅτι ἦτο δυνατὴ ἡ ἀπ᾽ εὐθείας ἕνωσις τοῦ ἀζώτου καὶ τοῦ ὑδρογόνου πρὸς ἀμμωνίαν. Αἱ ἐργαστηριακαὶ ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι ἡ μετὰ τοῦ ὑδρογόνου ἕνωσις τοῦ ἀζώτου εἶναι δυνατὴ καὶ ἀμέσως καὶ ἐμμέσως, νῦν δὲ ἡ ἀμμωνία παρασκευάζεται ἐν μεγάλῳ κατὰ τοὺς ἀκολούθους τρεῖς τρόπους:

α᾽) Διὰ τῆς ἀπ᾽ εὐθείας ἑνώσεως τῶν συνιστώντων αὐτὴν στοιχείων ἀζώτου καὶ ὑδρογόνου ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μεγάλης θερμοκρασίας καὶ ὑψηλῶν πιέσεων (Μέθοδος Haber, G. Claude).

β᾽) Διὰ παρασκευῆς τῶν ἀνοργάνων ἀζωτούχων ἑνώσεων, ὡς ἀζωτούχου βορίου, ἀζωτούχου τιτανίου, ἀζωτούχου πυριτίου καὶ κυρίως ἀζωτούχου ἀργιλλίου καὶ διασπάσεως εἶτα αὐτῶν εἴτε δι᾽ ὑδρατμῶν, εἴτε δι᾽ ἀλκαλιρρυμάτων (Μέθοδος Serpek)· καὶ

γ᾽) Διὰ διασπάσεως τῶν κυαναμιδῶν καὶ δὴ τοῦ κυαναμιδικοῦ ἀσβεστίου (Μέθοδος Frank - Caro).

Παρασκευὴ δι᾽ ἀμέσου ἑνώσεως ἀζώτου καὶ ὑδρογόνου: Αἱ ἀρχικαὶ προσπάθειαι διὰ τὴν ἄμεσον ἕνωσιν τοῦ ἀζώτου καὶ ὑδρογόνου εἶναι πολὺ παλαιαί. Κατ᾽ ἀρχὰς προσεπάθησαν νὰ ἑνώσωσι τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἐπιδρῶντες διὰ τῆς σιγηλῆς ἢ σκοτεινῆς ἠλεκτρικῆς ἐκκενώσεως, ἀλλ᾽ ἡ εἰς ἀμμωνίαν ἀπόδοσις ἦτο ἐλαχίστη, διότι ἡ παραγομένη ἀμμωνία ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ αὐτοῦ μέσου σχᾶται εἰς τὰ συνιστῶντα αὐτὴν στοιχεῖα, εἰς τρόπον ὥστε, ἀποκαθισταμένης τῆς χημικῆς ἰσορροπίας μεταξὺ ἀζώτου, ὑδρογόνου καὶ ἀμμωνίας κατὰ τὸ σχῆμα:

$$N_2+3NH_2 \rightleftharpoons 2NH_3$$

οὐδεμία νέα ποσότης τῆς τελευταίας ταύτης σχηματίζεται.

Ἡ προσπάθεια πρὸς δέσμευσιν τῆς οὕτω παραγομένης ἀμμωνίας καὶ ἡ ὡς ἐκ τούτου καταστροφὴ τοῦ χημικοῦ ἰσορρόπου, διὰ προσμίξεως ἀερίου ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ἀπέβη ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἐπίσης δὲ ἡ ἀπ᾽ εὐθείας ἕνωσις ἀζώτου καὶ ὑδρογόνου μεμιγμένων μεθ᾽ ὑδρατμῶν, μονοξειδίου ἢ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, παρουσίᾳ ὡρισμένων ὀξειδίων, π. χ. ἀργίλλου, δρώντων καταλυτικῶς, ἀπέμεινεν ἄνευ πρακτικῆς τινος ἐφαρμογῆς.

Ἡ κατὰ τὰ ἀνωτέρω πειράματα ὑψηλοτέρα θέρμανσις τῶν ἀντιδρώντων σωμάτων, καὶ ἡ ὡς ἐκ τούτου αὔξησις τῆς ἀντιδραστικῆς ταχύτητος αὐτῶν, εἰς τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα κατέληξε, διότι αὐξανομένης τῆς θερμοκρασίας βαίνει ἐπίσης αὔξουσα καὶ ἡ διάσπασις τῆς ἀμμωνίας εἰς τὰ συνιστῶντα αὐτὴν στοιχεῖα.

Τὰ ἐπακολουθήσαντα πειράματα τῶν Haber καὶ Van Oordt ἀπέδειξαν ὅτι ἡ εὐνοϊκωτέρα θερμοκρασία διὰ τὴν σύνθεσιν τῆς ἀμμωνίας ἐκ τῶν

Digitized by Google

συνιστώντων αὐτὴν στοιχείων, παρουσίᾳ μετάλλων—σιδήρου, ἀσβεστίου, νικελίου, μαγγανίου κ.λ.π.—δρώντων καταλυτικῶς καὶ ὑπὸ τὴν συνήθη ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν, ἦτο περίπου ἡ τῶν 300°. Τέλος οἱ Nernst καὶ Jost συνθέτουσιν ἀμμωνίαν κατὰ 0,9 % κατ' ὄγκον τῶν ἀντιδρώντων σωμάτων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν πιέσεως 50 ἀτμοσφαιρῶν καὶ θερμοκρασίας 700°.

Ἡ ἐπὶ τῶν ἀντιδρώντων ἀερίων συνδεδυασμένη ἐπίδρασις μεγάλης θερμοκρασίας—500 ἕως 550°—καὶ ὑψηλῶν πιέσεων—200 ἀτμοσφαιρῶν—ἐπέφερε τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, καὶ ἐν ἔτει 1909 λαμβάνονται τὰ πρῶτα προνόμια τῆς ἐν μεγάλῳ παρασκευῆς τῆς ἀμμωνίας, ὑπὸ τῶν ἐν Βάδῃ ἐργοστασίων Ἀνιλίνης καὶ Σόδας.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων μετάλλων προὐτάθησαν καὶ εὗρον ἐν μέρει ἐφαρμογὴν ὡς καταλύται ὁ ψευδάργυρος ἢ κράματα αὐτοῦ, μολυβδαίνιον, βολφράμιον ἢ κράματα αὐτοῦ, ὄσμιον, οὐράνιον· ἐπίσης μίγματα διαφόρων μετάλλων ἀνηκόντων εἰς τὴν αὐτὴν ὁμάδα τοῦ περιοδικοῦ συστήματος, τέλος δὲ καὶ ἀζωτοῦχοι ἑνώσεις τῶν σπανίων γαιῶν. Ἐξ ὅλων ὅμως τὴν μεγαλυτέραν ἐφαρμογὴν εὗρεν ὁ σίδηρος λαμβανόμενος δι' ἀναγωγῆς τοῦ ὀξειδίου αὐτοῦ, παρασκευασθέντος διὰ θερμάνσεως τοῦ μετάλλου ἐν ὑψηλῇ θερμοκρασίᾳ παρουσίᾳ ὀξυγόνου. Τὴν καταλυτικὴν ἐπίδρασιν τῶν διαφόρων μετάλλων αὐξάνουσι διὰ προσμίξεως τούτων μεθ' ἑτέρων σωμάτων, κυρίως ὀξειδίων τῶν μετάλλων τῆς ὁμάδος τοῦ σιδήρου, ἀλάτων καὶ ὀξειδίων τῶν ἀλκαλίων ἢ γαιαλκαλίων κ.λ.π.

Τὰ ἐπιδρῶντα ἀέρια δέον νὰ ὦσι χημικῶς καθαρά, καθ' ὅσον ἀπεδείχθη ὅτι ὡρισμένα σώματα, ὡς τὸ θεῖον καὶ τὰ ὀξείδια αὐτοῦ, ὁ φωσφόρος, τὸ ἀρσενικόν, τὸ μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, εἰς ἐνίας δὲ περιπτώσεις τὸ ὀξυγόνον καὶ οἱ ὑδρατμοί, ἐμποδίζουσι τὴν μεταξὺ ἀζώτου καὶ ὑδρογόνου ἕνωσιν, ἀναστέλλοντα τὴν καταλυτικὴν ἐπίδρασιν τῶν μετάλλων, δι' ὃ καὶ δηλητήρια τῶν καταλυτῶν καλοῦνται.

Τελευταίως ὁ G. Claude ἀπέδειξεν ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν δύο ἀερίων ἀζώτου καὶ ὑδρογόνου ἀντιδραστικὴ ταχύτης βαίνει αὔξουσα, αὐξανομένης τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπιφερομένης πιέσεως· οὕτως ἐνῷ εἰς θερμοκρασίαν 536° καὶ πίεσιν 200 ἀτμ. κατὰ τ. ἑ. ἡ εἰς ἀμμωνίαν ἀπόδοσις εἶναι 12%, εἰς τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν καὶ πίεσιν 1000 χιλιογράμμων κατὰ τ. ἑ. ἡ ἀπόδοσις αὐξάνεται εἰς 40%. Ἡ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὑψηλῆς ταύτης πιέσεως αὔξησις τῆς ἀντιδραστικῆς ταχύτητος μεταξὺ ἀζώτου καὶ ὑδρογόνου εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε ἡ ἐκ τῆς ἑνώσεως αὐτῶν ἀναπτυσσομένη θερμότης ἀρκεῖ νὰ διατηρήσῃ τὸ μῖγμα τῶν δύο ἀερίων εἰς τὴν θερμοκρασίαν τὴν ἀπαιτουμένην διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς ἀντιδράσεως. Ἐκτὸς τούτου ἡ μέθοδος αὕτη ἐπιτρέπει τὴν ἀπ' εὐθείας ρευστωσιν τῆς παραγομένης ἀμμωνίας, πλεονέκτημα τὸ ὁποῖον δὲν παρουσιάζει ἡ προηγουμένη μέθοδος Haber, καθ' ἣν ἡ παραγομένη ἀμμωνία ἀπάγεται πρὸς ἀπορρόφησιν ἐν ἀπεσταγμένῳ ὕδατι καὶ ἐκεῖθεν ἀνακτωμένη ρευστοῦται καὶ φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον.

Ἀμμωνία ἐξ ἀζωτούχων ἀνοργάνων ἑνώσεων: Πρὸς παρασκευὴν ἀμμωνίας μεταχειρίζονται κυρίως τὸ ἀζωτοῦχον ἀργίλλιον, τὸ ὁποῖον θερμαίνεται ὑπὸ πίεσιν μετ' ἀραιοῦ νατρορρύματος ἢ καλιρρύματος καὶ ἡ ἀναπτυσσομένη ἀμμωνία ἀπέρχεται διὰ τῶν καταλλήλων δικλείδων.

Ἡ χωροῦσα ἀντίδρασις εἶναι ἡ ἀκόλουθος:

$$AlN + 3\,NaOH = NH_3 + Al(ONa)_3$$

Ἐκ τοῦ ἀπομένοντος διαλύματος τοῦ ἀργιλλικοῦ νατρίου ἢ καλίου ἀποχωρίζεται τὸ ὑδροξείδιον τοῦ ἀργιλλίου δι' ὑδρολύσεως, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν παρασκευὴν νέας ποσότητος ἀζωτούχου ἀργιλλίου.

Ἀμμωνία ἐκ κυαναμιδικοῦ ἀσβεστίου: Ἐκ τοῦ κυαναμιδικοῦ ἀσβεστίου CaN_2C δι' ἐπιδράσεως ὑπερθέρμων ὑδρατμῶν λαμβάνεται ἀμμωνία, κατὰ τὴν ἀντίδρασιν:

$$CaN_2C + 3\,H_2O = CaCO_3 + 2\,NH_3,$$

ἐνῷ τῇ ἐπιδράσει ὕδατος θερμοῦ λαμβάνεται δικυανοδιαμίδη καὶ ὑδροξείδιον ἀσβεστίου:

$$2\,CaN_2C + 4\,H_2O = (CN.\,NH_2)_2 + 2\,Ca(OH)_2$$

Πρὸς παρασκευὴν τῆς ἀμμωνίας κατεργάζονται τὸ κυαναμιδικὸν ἀσβέστιον μεθ' ὑπερθέρμων ἀτμῶν καὶ ὑπὸ πίεσιν 3 ἀτμοσφαιρῶν, ὁπότε λαμβάνονται τὰ 99 % τοῦ ἐν τῷ κυαναμιδικῷ ἀσβεστίῳ περιεχομένου ἀζώτου ὡς ἀμμωνία.

Κατ' ἄλλην μέθοδον θερμαίνεται κυαναμιδικὸν ἀσβέστιον μέχρις 180° ὑπὸ πίεσιν, παρουσίᾳ καὶ ὀλίγου χλωριούχου ἀσβεστίου εὐνοοῦντος τὴν ἔκλυσιν τῆς ἀμμωνίας. Σ. ΜΠΕΤΣΗΣ

— **[ΦΑΡΜΑΚ.]** Ἐν τῇ φαρμακευτικῇ χρησιμοποιεῖται *διάλυμα τῆς ἀερώδους ἀμμωνίας.* Ἡ εἰς ἀμμωνίαν περιεκτικότης αὐτοῦ ποικίλλει κατὰ τὰς φαρμακοποιίας τῶν διαφόρων χωρῶν. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν φαρμακοποιίαν δέον νὰ ἔχῃ τοῦτο εἰδ. β. 0,960 καὶ περιεκτικότητα 10 % ἀερώδους ἀμμωνίας. Τὸ διάλυμα τῆς ἀμμωνίας ἀναγράφεται ὑπὸ τὰ ὀνόματα: Liquor ammonii caustici, ammonia caustica liquida, ammonium hydricum solutum, aqua ammoniae. Δέον νὰ μὴ θολοῦται δι' αὐτοῦ διάλυμα ἀσβεστίου ὕδατος, οὐδὲ νὰ ἐνέχῃ θειικὰ ἢ χλωριοῦχα ἅλατα, μεταλλικὰς ἑνώσεις, ἀνιλίνην, τολουϊδίνην, πυριδίνην κλπ. Χρησιμεύει ὡς ὀσφράδιον διεγερτικὸν ἐπὶ συγκοπῶν, λιποθυμιῶν, ἀσφυξίας, εἰσπνοῆς δυσόσμων ἀερίων, κατὰ τῆς ἐξ οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν μέθης κλπ. Ἐσωτερικῶς δίδεται εἰς δόσιν 5 - 10 - 20 σταγόνων πολλάκις τῆς ἡμέρας ἐντὸς σακχαρούχου ὕδατος κατὰ τῆς δηλητηριάσεως ἐξ ἐφθαρμένων ἀλλάντων. Ἐξωτερικῶς εἰς πλύσεις καὶ ἐπιθέματα. Ἀσύμβατα τῆς ἀμμωνίας εἶναι ὀξέα ἀνόργανα καὶ ὀργανικά, στυπτηρία, ὑπερμαγγανικὸν κάλιον, μεταλλικὰ ἅλατα, καλομέλας, ἅλατα ἀλκαλοειδῶν, ἑνώσεις ἀντιμονίου, ὑποχλωριῶδες ἀσβέστιον, βάμμα ἰωδίου. Κ. Γ. Μ.

— **[ΒΙΟΜΗΧ.]** Ἐν τῇ βιομηχανίᾳ ἡ ἀμμωνία χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ πλυντήρια, βαφεῖα, καθαριστήρια, ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῶν χρωμάτων, τῆς παρασκευῆς κυανιούχων καλίων κλπ. Ἐπίσης σπουδαίαν ἐφαρμογὴν εὑρίσκει ἡ ἀμμωνία εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις παραγωγῆς πάγου ἢ ἐν γένει ψύχους. Ἐκεῖ ὑποβάλλεται αὕτη εἰς σειρὰν ἀλλαγῶν καταστάσεως, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπανέρχηται ἑκάστοτε εἰς τὴν ἀρχικήν της (ὑγρὰν) κατάστασιν· διὰ κυκλικῆς δηλαδὴ περιοδικῆς λειτουργίας, ἣν ἐπιτελεῖ ἡ ἀμμωνία, ἐπιτυγχάνεται διὰ δαπάνης ἔργου ἡ παραγωγὴ ψύχους ἔν τινι χώρῳ, τουτέστιν ἡ μεταφορὰ θερμότητος ἀπὸ θερμοτέρου σώματος εἰς ψυχρότερον (βλ. **ἀτμοί, ψυκτικαὶ μηχαναί**). Α. Μ.

— **[ΒΥΡΣΟΔ.]** Πρὸς ἀφαίρεσιν τῶν μαλλίων καὶ τριχῶν ἐκ τῶν δερμάτων μεταχειρίζονται μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν ἀμμωνίαν, τὸ πρῶτον χρησιμοποιηθεῖσαν ἐπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ Villon καὶ Thuau. Ἡ χρῆσις ταύτης ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι δίδει δέρματα καθαρὰ καθὼς καὶ μαλλία, εἰς τῶν ὁποίων τὸ ἐμπόριον παίζει σπουδαῖον ρόλον ἡ καθαριότης. Τὴν παρασκευὴν τῆς ἀμμωνίας ἐπιτυγχάνουν διὰ τῆς ἐπιδράσεως θειικοῦ ἢ χλωριούχου ἀμμωνίου ἐπὶ ἐσβεσμένης ἀσβέστου. Κατὰ τὴν ἠπίαν θέρμανσιν τοῦ μίγματος τούτου σχηματίζεται ἀμμωνία, ἥτις διὰ κατ' ἀλλήλων σωλήνων διαβιβάζεται εἰς εἰδικοὺς κάδους (cuves), ἐμπεριέχοντας τὰ πρὸς ἀποτρίχωσιν δέρματα μεθ' ἱκανῆς ποσότητος ὕδατος. Ἡ ἀμμωνία διαλύεται εἰς τὸ ὕδωρ, τὸ δὲ διάλυμα τοῦτο, διαρκῶς πυκνούμενον, ἐπιδρᾷ ἀποψιλωτικῶς ἐπὶ τῶν δερμάτων ὅπως καὶ ἡ ἄσβεστος. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐργασίας, διαρκούσης ἐπὶ δύο ἡμέρας, ἀποσύρουν ἐκ τῶν κάδων τὰ δέρματα, ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὁποίων καθαίρουν τότε εὐχερῶς τὰς τρίχας, εἴτε διὰ τῶν χειρῶν, εἴτε δι' εἰδικῶν μηχανημάτων. Ι. Γ. ΜΠΑΡΔΑΝΗΣ

—**[ΦΥΤΟΠΑΘΟΛ.]** Ἀτμοὶ ἀμμωνίας διαχεόμενοι εἰς ἀτμοσφαῖραν περιβάλλουσαν τὰ φυτὰ δύνανται νὰ προκαλέσουν βλάβας εἰς αὐτά. Π. Κ.

—**[ΛΙΠΑΣΜΑΤΟΛ.]** Ἡ ἀμμωνία εἶναι ἐν τοῖς ἄλλοις προϊὸν τῆς σήψεως τῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν καὶ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν ἐκκριμάτων καὶ περιττωμάτων τῶν ζῴων. Ἡ οὕτω ἐκλυομένη ἀμμωνία σχηματίζει ἐν τῷ ἐδάφει διάφορα ἅλατα, ἅτινα, τῇ ἐπιδράσει εἰδικῶν τινων βακτηρίων, νιτροποιούμενα, ἀπορροφοῦνται εὐκόλως ὑπὸ τῶν φυτῶν καὶ οὕτω ταῦτα προσλαμβάνουσι τὸ ἄζωτον, τὸ ἀπαραίτητον τοῦτο διὰ τὴν ἐν γένει διάθρεψιν αὐτῶν στοιχεῖον. Ἡ ἀμμωνία, ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω ὀργανικῆς αὐτῆς προελεύσεως, χρησιμοποιεῖται ὡς λίπασμα ἐν τῇ γεωργίᾳ, παρασκευαζομένη βιομηχανικῶς διὰ τῆς δεσμεύσεως τοῦ ἐν τῷ ἀέρι ἀζώτου (βλ. **ἀσβεστοκυαναμίδη, ἀργίλλιον, νιτρίδια κλπ.**) ἢ καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν ἀμμωνιακῶν ἁλάτων (βλ. **ἀμμωνίου ἅλατα**), ἅτινα εἰς τὸ ἐμπόριον φέρονται ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «*ἀμμωνίαι*», ὡς π. χ. ἡ *νιτρική*, ἡ *ὑδροχλωρική*, ἡ *φωσφορικὴ* καὶ ἡ *θειικὴ ἀμμωνία.*

Ἐκ τῶν ἁλάτων τούτων ἡ ὑδροχλωρικὴ ἀμμωνία (25 % ἄζωτον) καὶ ἡ φωσφορικὴ ἀμμωνία (28 % ἄζωτον καὶ 30 % φωσφορικὸν ὀξὺ) εἶναι μὲν ἐξαίρετα λιπάσματα, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ὑψηλῆς αὐτῶν τιμῆς καὶ τῆς περιωρισμένης παραγωγῆς των ἐλάχιστα ἐν τῇ γεωργίᾳ χρησιμοποιοῦνται.

Νιτρικὴ ἀμμωνία.— Αὕτη παρουσιάζει τὸ πλεονέκτημα τῆς καθαρότητος καὶ τῆς μεγάλης εἰς νιτρικὸν ἄζωτον περιεκτικότητος (32—35 %). Ὡς ἐκ τούτου τὸ λίπασμα τοῦτο συμφέρει νὰ χρησιμοποιῆται εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις καὶ ὅταν πρόκειται νὰ μεταφερθῇ εἰς μακρινοὺς τόπους. Λόγῳ ὅμως τῆς ὑψηλῆς του τιμῆς δὲν ἔχει μεγάλην διάδοσιν ἐν τῇ γεωργίᾳ. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν τούτοις κατέστη δυνατὸν νὰ διατεθῶσι μεγάλαι ποσότητες νιτρικῆς ἀμμωνίας διὰ γεωργικοὺς σκοπούς, καὶ τοῦτο διότι, μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ μεγάλου παγκοσμίου πολέμου, αἱ τεράστιαι ποσότητες νιτρικῆς ἀμμωνίας, αἱ παρασκευασθεῖσαι διὰ τὰς ἐκρηκτικὰς ὕλας, ἔμειναν ἀχρησιμοποίητοι.

Σημειωτέον ὅτι ἡ νιτρικὴ ἀμμωνία εἰς τὴν χρησιμοποίησίν της ὡς λιπάσματος παρουσιάζει δυσχερείας λόγῳ τῆς μεγάλης αὐτῆς ὑγροσκοπικότητος, ἕνεκα τῆς ὁποίας πολλάκις φέρεται ὑπὸ πολτώδη μορφὴν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ διασκόρπισις αὐτῆς εἶναι, ἂν ὄχι ἀδύνατος, τοὐλάχιστον πολὺ δύσκολος καὶ οὐχὶ ὁμοιόμορφος ἐφ' ὅλης τῆς καλλιεργουμένης ἐκτάσεως. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐξουδετεροῦσι τὴν ὑγροσκοπικότητα τοῦ λιπάσματος ἀναμειγνύοντες τοῦτο μετ' ἄλλων οὐσιῶν ξηρῶν καὶ ἀδρανῶν, ὅτε καὶ διευκολύνεται μεγάλως ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἐν τῇ γεωργίᾳ. Ὅταν ὅμως ἡ νιτρικὴ ἀμμωνία ἔχῃ κοκκώδη μορφήν, ἡ διασκόρπισις αὐτῆς γίνεται μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας ὡς καὶ τοῦ νιτρικοῦ νατρίου.

Πειράματα ἐπὶ τῆς λιπαντικῆς ἀξίας τῆς νιτρικῆς ἀμμωνίας ἐγένοντο ὑπὸ τῶν κ. κ. Schlasing, Bachelier κ. ἄ. Τ' ἀποτελέσματα τούτων ἦσαν εὐνοϊκώτατα. Ἐν γένει ἡ νιτρικὴ ἀμμωνία ἔχει τὴν αὐτὴν περίπου λιπαντικὴν ἀξίαν πρὸς τὸ νιτρικὸν νάτριον (βλ. λ.) καὶ τὴν θειικὴν ἀμμωνίαν. [Βλ. **ἀμμωνίου ἅλατα** *(ἀμμώνιον νιτρικόν)*].

Θειϊκὴ ἀμμωνία. — Τὸ ἀζωτοῦχον τοῦτο λίπασμα εἶναι ἐκ τῶν περισσότερον ἐν τῇ γεωργίᾳ διαδεδομένων. Ἡ μεγάλη δὲ χρῆσις αὐτοῦ ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν προσιτὴν ἀπὸ οἰκονομολογικῆς ἀπόψεως τιμὴν καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἐπωφελῆ ἐπίδρασίν του ἐπὶ τῆς φυσικῆς συστάσεως τοῦ καλλιεργουμένου ἐδάφους.

Ἡ εἰς ἀμμωνιακὸν ἄζωτον περιεκτικότης τοῦ λιπάσματος τούτου πρέπει νὰ εἶναι 21.21 %. Ἡ ἐν τῷ ἐμπορίῳ ὅμως φερομένη θειικὴ ἀμμωνία περιέχει συνήθως 25 % ἀμμωνίαν, τ. ἔ. 20,5 % ἄζωτον, καὶ πολλάκις ἡ περιεκτικότης αὕτη, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς καθαρότητος, κατέρχεται καὶ μέχρι 17 %.

Ἡ διὰ λιπαντικοὺς σκοποὺς χρησιμοποιουμένη θειικὴ ἀμμωνία δὲν πρέπει νὰ περιέχῃ μεγάλην περίσσειαν ἐλευθέρου θειικοῦ ὀξέος, διότι τοῦτο ἐπιδρᾷ ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τῶν φυτῶν. Ἐπίσης πρέπει νὰ μὴ περιέχῃ τὰς λίαν βλαβερὰς διὰ τὴν βλάστησιν θειοκυανιούχους ἑνώσεις, ἰδίως ὅταν αὕτη προέρχεται ἐκ τῶν ἐργοστασίων τοῦ φωταερίου, ὅτε καὶ παρουσιάζει βαθύφαιον χρῶσιν (βλ. **ἀμμωνίου ἅλατα** *(ἀμμώνιον θειικόν)*). Ἐν γένει τὸ λίπασμα τοῦτο εἶναι ἐπιδεκτικὸν πολλῶν νοθεύσεων καὶ καλὸν εἶναι οἱ καλλιεργηταὶ νὰ προβαίνωσιν εἰς τὴν ἀγορὰν τούτου ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς χημικῆς ἀναλύσεως. Πάντως ἡ καλυτέρα ποιότης εἶναι ἡ λευκοτέρα καὶ ἡ μᾶλλον κρυσταλλικὴ θειικὴ ἀμμωνία.

Τὸ λίπασμα τοῦτο εἶναι οὐ μόνον εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἑπομένως δύναται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν φυτῶν ν' ἀπορροφηθῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐδάφει εὑρισκόμενον ταχέως νιτροποιεῖται καὶ οὕτω τὸ ἄζωτον αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν νιτρικὴν μορφήν, ἀποβαίνει τὰ μάλιστα εὐαπορρόφητον καὶ ὠφέλιμον. Ἐκ διαφόρων πειραμάτων ἀπεδείχθη ὅτι 10—15 ἡμέραι ἀρκοῦσι διὰ νὰ ὑποστῇ ἡ θειικὴ ἀμμωνία τὴν νιτροποίησίν της. Τὸ ἅλας τοῦτο ἂν καὶ διαλυτὸν ἐν τῷ ὕδατι δὲν παρασύρεται ὑπὸ τῶν ὑπεδαφίων ὑδάτων, διότι τῇ ἐπιδράσει τῆς ἀσβέστου μετατρέπεται εἰς ἀδιάλυτον θειικὸν ἀσβέστιον (γύψον) καὶ ἀνθρακικὴν ἀμμωνίαν, ἥτις συγκρατεῖται ὑπὸ τῆς ἀπορροφητικῆς ἱκανότητος τοῦ ἐδάφους. Δύναται λοιπὸν τὸ λίπασμα νὰ παραχωσθῇ ἀπ' εὐθείας ἐν τῷ ἐδάφει χωρὶς νὰ διατρέχῃ τὸν κίνδυνον νὰ παρασυρθῇ ὑπὸ τῶν ἀρδευτικῶν ἢ ὀμβρίων ὑδάτων. Ἐπίσης τοῦτο δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιφυλάξεως, διότι οὐδεμίαν παρουσιάζει καυστικότητα.

Συνήθως διασπῶσι τοὺς κρυστάλλους τῆς θειικῆς ἀμμωνίας καὶ φέρουσι ταύτην ὑπὸ τὴν μορφὴν λευκῆς κόνεως, ἵνα ἡ διασκόρπισις αὐτῆς εἶναι πλέον ὁμοιόμορφος καὶ μᾶλλον ὠφέλιμος. Ἐπίσης συνιστᾶται ἡ ἀνάμειξις τῆς θειικῆς ἀμμωνίας μετ' ἄλλων ἀδρανῶν καὶ ξηρῶν οὐσιῶν, π. χ. λεπτῆς γῆς, οὐχὶ ὅμως μετ' ἀσβεστούχων, διότι ἡ παρουσία αὐτῶν διασπᾷ ταύτην καὶ προκαλεῖ τὴν ἔκλυσιν ἀμμωνίας, ἐπερχομένης ἀπωλείας ἀζώτου. Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τὰς σκωρίας τῆς ἀποφωσφορήσεως, αἵτινες ὡς βασικαὶ ἐνεργοῦσιν ὡς ἡ ἄσβεστος.

Ἡ χρῆσις τοῦ λιπάσματος τούτου γίνεται συνήθως εἰς δόσιν 10—15 χιλιογρ. κατὰ στρέμμα προκειμένου περὶ τῶν σιτηρῶν καὶ τῶν μεγάλων ἐν γένει καλλιεργειῶν καὶ 10—30 χιλιογρ. προκειμένου περὶ τῶν τεύτλων καὶ τῶν κηπευτικῶν καλλιεργειῶν.

Ὅταν τὰ ἐδάφη εἶναι φύσει ξηρὰ καὶ ἄγονα ἢ ἐν καιρῷ παρατεταμένης ξηρασίας, ἡ θειικὴ ἀμμωνία ἐντοπίζεται ἐντὸς αὐτῶν καί, λόγῳ τῆς ὑγροσκοπικότητος ἣν ἔχει, σχηματίζει πυκνορρεύστους διαλύσεις, αἵτινες οὐ μόνον δὲν συντελοῦσιν εἰς τὴν κανονικὴν λίπανσιν τῆς καλλιεργουμένης ἐκτάσεως, ἀλλὰ καὶ εἶναι δυνατὸν δηλητηριωδῶς νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπί τε τῶν σπόρων καὶ τῶν φυτῶν. Διὰ τοῦτο ἡ χρῆσις τῆς θειικῆς ἀμμωνίας πρέπει κατὰ προτίμησιν νὰ γίνεται κατὰ τὰς βροχερὰς περιόδους καὶ ὅταν τὰ ἐδάφη εἶναι ὑγρά, οὐχὶ πλούσια εἰς ἄσβεστον καὶ μὴ διαπερατὰ (πορώδη ἢ ἀνοικτά).

Ἐν γένει ἡ λιπαντικὴ ἀξία τῆς θειικῆς ἀμμωνίας εἶναι ἐφάμιλλος πρὸς τὴν τοῦ νιτρικοῦ να-

Digitized by Google

τρίου, διαφέρουσα κατὰ τοῦτο μόνον, ὅτι ἡ ὠφέλιμος δρᾶσις αὐτῆς εἶναι μὲν ὀλιγώτερον ταχεῖα, ἀλλὰ μεγαλυτέρας διαρκείας.

Ὡς χαρακτηριστικοὺς τῆς μεγάλης διὰ τὴν γεωργίαν σημασίας τοῦ λιπάσματος τούτου ἀναφέρομεν τοὺς κάτωθι ἀριθμοὺς καταναλώσεως αὐτῆς διὰ λιπαντικοὺς σκοποὺς κατὰ τὸ 1910:

Ἐν Γαλλίᾳ	83.000 τόν.	Ἐν Ἡν. Πολιτείαις	180.000 τ.
» Γερμανίᾳ	350.000 τόν.	» Ἰαπωνίᾳ	65.000 τ.
» Ἀγγλίᾳ	87.000 τόν.	» Βελγίῳ	53 000 τ.

Ἅλας τοῦ Burkeiser.—Τὸ λίπασμα τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς καθάρσεως τοῦ φωταερίου διὰ τῶν νεωτέρων μεθόδων καὶ ἀποτελεῖ μεῖγμα κατὰ τὰ $^{2}/_{3}$ θειικοῦ καὶ κατὰ τὸ $^{1}/_{3}$ θειώδους ἀμμωνίου, παρουσιάζει δὲ τὰς αὐτὰς μετὰ τῆς θειικῆς ἀμμωνίας λιπαντικὰς ἰδιότητας. Ἡ μέθοδος τῆς παρασκευῆς τοῦ ἅλατος τούτου ὀφείλεται εἰς τὸν Burkeiser, ἐβελτιώθη δὲ ὑπὸ τῶν Rau, Reingten καὶ Beterlsmann. Ἐπίσης ἐπὶ τῆς μεθόδου ταύτης τροποποιήσεις ἐπέφερον οἱ Feld, Hurdelbrinck καὶ Stavorinus.

Ἀμμωνιακὰ ὑπολείμματα.—Τὰ ἐκ τῆς χημικῆς καθάρσεως τοῦ φωταερίου προερχόμενα ὑπολείμματα ἀποτελοῦσι λίπασμα ἀζωτοῦχον. Τὰ ὑπολείμματα ταῦτα εἴτε περιέχουσιν ἅπασαν τὴν ἀμμωνίαν, ὅτε ἡ περιεκτικότης αὐτῶν εἰς ἄζωτον εἶναι ἐνίοτε ἀρκετὰ μεγάλη (20—21 %), εἴτε ἀποτελοῦσι δευτερεῦον προϊὸν τῆς βιομηχανίας τοῦ φωταερίου, μετὰ τὴν κάθαρσιν καὶ ἀπόσταξιν ἐξ αὐτῶν τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς ἀμμωνίας, ὅτε ἡ σύστασίς των εἶναι κατὰ προσέγγισιν ἡ ἑξῆς:

Ὕδωρ	10—25 %
Ἐλευθέρα ἀμμωνία	0—2 »
Θειικὴ »	0,5—5 »
Κυανιοῦχοι καὶ σιδηροκυανιοῦχοι ἑνώσεις	6—20 »
Θεῖον ἐλεύθερον	20—45 »
Ἄσβεστος, πίσσα, ὀξείδια σιδήρου κλπ. κλπ.	

Ἐπειδὴ ἡ περιεκτικότης των εἰς ἄζωτον εἶναι μεταβλητή, καλὸν εἶναι ἡ ἀγορά των νὰ γίνεται ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς χημικῆς ἀναλύσεως.

Τὸ λίπασμα τοῦτο εἶναι λίαν τοξικὸν καὶ καυστικὸν λόγῳ τῶν δηλητηριωδῶν ἑνώσεων τὰς ὁποίας περιέχει (κυανιοῦχοι καὶ θειοκυανιοῦχοι ἑνώσεις) καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ χρῆσίς του πρέπει νὰ γίνεται μετ' ἐπιφυλάξεων καὶ πολὺ πρὸ τῆς σπορᾶς ἢ φυτεύσεως. Τοὐναντίον συνιστᾶται προκειμένου νὰ προκαλέσωμεν διὰ τούτου τὴν καταστροφὴν τῶν βλαβερῶν χόρτων ὡς καὶ τῶν ἐντόμων τοῦ ἀγροῦ, ὁπότε, ἀργότερον, μετὰ τὴν ἐξυγιαντικήν του ἐπίδρασιν, ἐπιδρᾷ λιπαντικῶς χωρὶς νὰ εἶναι βλαβερόν. Γ. Κ. Κ.

—**ἀμμωνία ἀνισοῦχος ὑγρὰ** (Liquor ammonii anisatus) [*Φαρμακ.*]. Σκευάζεται διὰ διαλύσεως 1 μ. αἰθερίου ἐλαίου ἀνίσου εἰς 24 μ. ἀλκοόλης καὶ μίξεως τοῦ διαλύματος μετὰ 5 μ. ὑγρᾶς ἀμμωνίας. Ὑγρὸν ὠχροκίτρινον ἢ ἄχρουν διαυγές. Χρησιμεύει ἐξωτερικῶς εἰς ἐντριβάς, ἐσωτερικῶς εἰς δόσιν 5-10 20 σταγόνων δι' ἐνήλικας πολλάκις τῆς ἡμέρας μετὰ βλεννώδους ποτήματος καὶ 2—5 σταγόνων διὰ παιδία καὶ γέροντας ἐπὶ χρονίων κατάρρων τῶν βρόγχων. Κ. Γ. Μ.

Ἀμμωνία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] Χώρα ἐν Λιβύῃ, ἐν ᾗ ἡ ὁμώνυμος πόλις καὶ τὸ Ἀμμώνειον ἱερὸν (*Στ. Βυζ.*).

—**Ἀμμωνία** [*Ἀρχ. Ναυτ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Λιβυκῆς ακτῆς, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (Did. IZ, α, 14) ἔχουσα μέγαν λιμένα, τεσσαράκοντα σταδίων περιμέτρου, καὶ ἀπέχουσα ἀπὸ μὲν τοῦ *Καταβαθμοῦ* (βλ. λ. Ἀκάμπας Ἔς Σολοὺμ) ἐννεακόσια στάδια δι' «εὐθυπλοοῦντα», ἀπὸ δὲ Ἀλεξανδρείας περίπου χίλια τριακόσια. «Καλοῦσι δ' οἱ μὲν Παραιτόνιον τὴν πόλιν, οἱ δὲ Ἀμμωνίαν». Ἡ θέσις της ἀμφισβητεῖται, τοῦ μὲν C. Müller (χάρτης XV) ταυτίζοντος αὐτὴν πρὸς τὴν *Μάρσα Μπερὲκ* τὴν ἀμέσως πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἀκρωτηρίου *Ρὰς Ἀλὰμ Ἐλ Ρούμ* (πλάτ. 31°22', μῆκ. 27°21', χάρτ. ἀγγλ. 374: Mersa Matruh to Alexandria), τοῦ δὲ σχολιαστοῦ τῆς Géographie de Strabon (V, 351, 2) πρὸς τὴν *Ἀλ Μπερειούν*, ἀμέσως πρὸς δυσμὰς τοῦ ἀκρωτ. *Ρὰς Ἔλ Καναΐς*, τῆς *Λευκῆς Ἀκτῆς* τῶν ἀρχαίων, κειμένου εἰς 28 μιλ. Α. ΝΑ τοῦ προηγουμένου. Ὄντος ἀναμφισβητήτου, ὅτι ἡ πόλις ἔκειτο ἐν τῷ ὑπὸ τῶν δύο προμνησθέντων ἀκρωτηρίων σχηματιζομένῳ κόλπῳ, ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἔκειτο ὀλίγον ἀνατολικώτερον τοῦ μέσου τῆς ἀκτῆς του, καὶ δὴ ὅπου νῦν ἡ *Μέρσα Ἀμποὺ Ἀσιφὰ* ἢ *Μπακσιούμπα* (Mersa Abu Hashifa * ἢ Bakshuba *: πλάτ. 31°11', μῆκ. 27°38'), διότι μόνον ἐκεῖ δύναται νὰ νοηθῇ ὑπάρξας ποτὲ λιμὴν περιμέτρου 4 μιλλίων περίπου, ὅσης δηλ. τὴν ἀναφέρει ὁ Στράβων. Σ. Ε. Λ.

Ἀμμώνια [*Ἀρχ.*]. Ἐκαλοῦντο οὕτω πιθανῶς αἱ ἐν Ἀθήναις τελούμεναι θρησκευτικαὶ ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς-Ἄμμωνος, αἱ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου ἀναφερόμεναι *Ἀμμών*. Αἱ ἑορταὶ αὗται μετεφυτεύθησαν εἰς Ἑλλάδα ἐκ τοῦ ἐν Λιβύῃ Ἀμμωνείου. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐτελοῦντο μόνον ἐν Δωδώνῃ, κατόπιν ὅμως καθιερώθησαν καὶ ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Κίμωνος, ὅστις, εὑρισκόμενος ἐν Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ, ἐζήτησε δι' ἀντιπροσώπου του τὸν χρησμὸν τοῦ Ἀμμωνείου μαντείου. Τὰ Ἀμμώνια ἐτελοῦντο ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν μῆνα Ἑκατομβαιῶνα, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῶν Παναθηναίων, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν στρατηγῶν. Γ. Κ.

Ἀμμώνια (Hammonia) [*Ἀστρονομ.*]. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 723 ἢ ὑπὸ τὸ διακριτικὸν 1911 NB. Ἀνεκαλύφθη τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1911, τὰ δὲ ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς του διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1910 εἶναι τὰ ἑξῆς: a=2,993 T=1891 ἡμ. e=0,0612 i=4°. 58'. Σ=271°. 59'. Ω=164°. 5'. π=58°. 1'. Σ. Π.

ἀμμωνιακὰ *ἅλατα*· βλ. ἀμμώνιον (*ἅλατα*).

ἀμμωνιακὴ *στυπτηρία*. (Ammoniakalaun) [*Ὀρυκτολ.*]· βλ. στυπτηρίαι ὀρυκταί.

ἀμμωνιακὸν *κόμμι* [*Χημ.*]. Οὕτω καλεῖται ὁ ὑπὸ μορφὴν διαφόρου μεγέθους κόκκων ἢ πλακούντων ἀπεξηραμένος ὀπὸς τῶν κλάδων τοῦ φυτοῦ *δωρήμαιος τοῦ ἀμμωνιακοῦ*, φυομένου ἰδίως ἐν Περσίᾳ. Ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν κομμεορρητινῶν καὶ περιέχει 65 % ρητίνην, συνισταμένην ἐξ ἐλευθέρου σαλικυλικοῦ ὀξέος, ἐστέρος αὐτοῦ καὶ ρητινοταννόλης τινός, καὶ 23 % ἀριστεροστρόφον κόμμι, διασπώμενον κυρίως εἰς γαλακτόζην. Σ. Γ.

— [*Φαρμακογν.*]. Τὸ ἀμμωνιακὸν κόμμι ἢ ἁπλῶς «ἀμμωνιακὸν» λεγόμενον (Ammoniacum, gomme ammoniaque osbac, assach, uschak) ἦτο ἤδη γνωστὸν παλαιόθεν, εἰσήχθη δὲ εἰς τὴν θεραπευτικὴν κατὰ τὸν 10ον καὶ 11ον αἰῶνα ὑπὸ τῶν Περσῶν ἰατρῶν. Ἡ οὐσία αὕτη ἐκρέει ὡς γαλακτώδης ὀπὸς ἐκ τῶν σχιστογενῶν πόρων τῶν βλαστῶν τοῦ φυτοῦ, πολλάκις συνεπείᾳ νύξεως ὑπὸ τῶν ἐντόμων ἢ καὶ ἐκ σκοπίμου τρώσεως. Διακρίνονται δὲ αἱ ἀκόλουθοι ποιότητες αὐτῆς: 1) *Ἀμμωνιακὸν εἰς κόκκους ἢ δάκρυα*, συγκείμενον ἐκ στρογγύλων ἀρκετὰ ὁμοιογενῶν κόκκων μεγέθους πίσου ἕως καρύου· 2) *ἀμμωνιακὸν εἰς πλακοῦντας ἢ μάζας*, ἀποτελούμενον ἀπὸ μεγάλα τεμάχια βάρους μέχρις 600 γρ., ἐν τῇ μάζῃ τῶν ὁποίων εἶναι συνήθως ἀναμεμιγμένα διάφορα φυτικὰ μόρια καὶ ἄμμος· 3) *ἀμμωνιακὸν ἀμυγδαλοειδές*, συγκείμενον ἀπὸ συγκεκολλημένους κόκκους.

Τὸ ἀμμωνιακὸν ἔχει ὀσμὴν ἰδιάζουσαν ὑπαρωματικὴν καὶ γεῦσιν ἀηδῶς πικράν. Τὸ οἰνόπνευμα, ὁ αἰθὴρ καὶ τὸ χλωροφόρμιον διαλύουσι μέρος αὐτοῦ. Τὸ αἰθέριόν του ἔλαιον ἀνέρχεται εἰς 1,2—1,4 %, ἔχει ἰσχυρὰν ὀσμὴν καὶ στρέφει ἀσθενῶς δεξιά.

Τὸ ἀμμωνιακὸν κονιοποιεῖται, ἀφοῦ προηγουμένως ξηρανθῇ ὑπεράνω κεκαυμένης ἀσβέστου, ἡ δὲ κονιοποίησις αὐτοῦ γίνεται εἰς ὅσον ἔνεστι ταπεινοτέραν θερμοκρασίαν· τὸ κονιοποιούμενον ἀμμωνιακὸν δέον νὰ φυλάσσηται μακρὰν τῆς ὑγρασίας.

Χρῆσις τοῦ ἀμμωνιακοῦ γίνεται ἐν τῇ φαρμακευτικῇ πρὸς κατασκευὴν ἐμπλάστρων μαλακυνόμενον καὶ ὡς ἀποχρεμπτικόν. Κ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ

Ἀμμωνιάς. Ἐκ τῶν ἱερῶν πλοίων τῶν Ἀθηναίων, ὡς ἡ *Σαλαμινία* καὶ ἡ *Πάραλος*· ταύτης τὸ ὄνομα προῆλθε πιθανώτατα ἐκ τῆς ἑκάστοτε γενομένης δι' αὐτοῦ ἀποστολῆς θεωρῶν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἄμμωνος ἐν Αἰγύπτῳ· ἀναφέρεται δὲ τὸ πρῶτον παρὰ Δεινάρχῳ καὶ Ἀριστοτέλει (Ἀθην. Πολ. 61,7). Εἰκὼν αὐτῆς περίφημος, ὡς καὶ τῆς Παράλου, διετηρεῖτο ἐν τῇ Πινακοθήκῃ τῶν Προπυλαίων· ἐγράφησαν δὲ ὑπὸ τοῦ Πρωτογένους καὶ παρίσταντο ἀλληγορικῶς οὐχὶ ὡς πλοῖα, ἀλλ' ἡ μὲν ὡς νεᾶνις, ἡ δὲ Ἀμμωνιὰς ὡς νεανίας, καίτοι ἡ ἀνάμειξις τῶν δύο τούτων προσώπων πρὸς τὸν Ὀδυσσέα καὶ τὴν Ναυσικᾶν καθιστᾷ δυσνόητον καὶ ἄξιον εὐρυτέρας ἐρεύνης τὸ ζήτημα τοῦτο.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμμωνιοβάσεις *τεταρτοταγεῖς* [*Ὀργ. Χημ.*]. βλ. ἀμμωνίου ἑνώσεις *τεταρτοταγεῖς* καὶ ἀλκυλαμῖναι.

ἀμμωνιο-βενζινοσάπωνες. Εἶδος σάπωνος προοριζομένου διὰ τὰ βαφεῖα καὶ καθαριστήρια. Σκευάζεται ἐκ τῶν λιπαρῶν ὀξέων τοῦ στέατος, καλιρρύματος, ἀμμωνίας καὶ στέατος. Χρησιμοποιεῖται εἴτε ὑπὸ μορφὴν ἀλοιφώδους συστάσεως, εἴτε διαλελυμένος ἐν βενζίνῃ. Κ. Γ. Μ.

ἀμμωνιοδικαρβονικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. ἰμινοδικαρβονικὸν *ὀξύ*.

ἀμμωνιόλη (Ammonol), [*Φαρμ.*]. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται ἐν τῇ φαρμακευτικῇ ἐμπορίᾳ δισκία περιέχοντα ἀνὰ 0,30 ἑκατοστογρ. ἀμμωνιόλης, ἥτις εἶναι προϊὸν ἐξαγόμενον ἐκ τῆς πίσσης τῶν λιθανθράκων, περιέχον τὴν ἀμμωνίαν ὑπὸ μορφὴν δραστικήν. Χημικῶς εἶναι ἡ ἀμμωνιοφανυλ-οξαμίδη (ammonium-phényl-acétamide). Ἐνδείκνυται ὡς φάρμακον ἀντιπυρετικὸν καὶ παυσίπονον, καὶ εἰδικώτερον κατὰ τῆς ἐπωδύνου ἐμμηνορροίας. Μ. Ν. Κ.

ἀμμώνιον [*Χημ.*]. Οὕτω καλεῖται ἡ ἐξ ἑνὸς ἀτόμου ἀζώτου καὶ τεσσάρων ἀτόμων ὑδρογόνου μονοσθενὴς ρίζα NH_4 — μὴ οὖσα γνωστὴ ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει.

Σχηματίζεται κατὰ τὴν ἐν ὕδατι διάλυσιν ἀερίου ἀμμωνίας, παραγομένου τοῦ ὑδροξειδίου τοῦ ἀμμωνίου, βάσεως ἀσθενοῦς ἢ κατὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν ὀξέος τινὸς ὑπὸ τῆς ἀμμωνίας, ὁπότε σχηματίζονται τὰ ἅλατα τοῦ ἀμμωνίου. Οὕτω π.χ. ἐὰν ἐξουδετερωθῇ ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ δι' ἀμμωνίας, παράγεται χλωριοῦχον ἀμμώνιον: $NH_3 + HCl = NH_4Cl$ (βλ. **ἀμμωνία**).

Ἐν τοῖς διαλύμασι τῶν ἀλάτων αὐτοῦ τὸ ἀμμώνιον φέρεται ὡς μονοδύναμον κατιὸν προσομοιάζον πρὸς τὰς ἰδιότητας τῶν ἀλκαλίων καὶ δὴ τοῦ καλίου.

Δι' ἠλεκτρολύσεως ὑδατικῶν διαλυμάτων ἀμμωνιακῶν ἀλάτων, λαμβάνεται πάντοτε ἐν τῇ καθόδῳ μῖγμα ἀερίου ἀμμωνίας καὶ ὑδρογόνου, προερχόμενον ἐκ διασπάσεως τοῦ ἀμμωνίου τὸ ὁποῖον ἔδει νὰ ἀποτεθῇ ἐν τῇ καθόδῳ καὶ οὗτινος δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ὕπαρξις ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει. Ἐν τούτοις ἐὰν ἠλεκτρολύσωμεν διάλυμα ἀμμωνιακοῦ τινος ἅλατος καὶ χρησιμοποιήσωμεν ὡς κάθοδον ὑδράργυρον, παρατηροῦμεν ὅτι ἐπὶ τῆς καθόδου συγκρατεῖται τὸ ἀμμώνιον σχηματίζον μετὰ τοῦ ὑδραργύρου ἀμάλγαμα. Ἐπειδὴ δὲ ἐν ὑδραργύρῳ οὐδὲν ἄλλο σῶμα, πλὴν τῶν μετάλλων, εἶναι διαλυτόν, συμπεραίνομεν ὅτι τὸ ἀμμώνιον ἐν τῷ ἀμαλγάματι αὐτοῦ εὑρίσκεται ἐλεύθερον, ἐν μεταλλικῇ οὕτως εἰπεῖν καταστάσει. Ἐπίσης ἐπιδρῶντες διὰ νατριαμαλγάματος ἐπὶ πυκνοῦ διαλύματος ἀμμωνιακοῦ ἅλατος εἰς τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα καταλήγομεν, παρασκευαζομένου ταυτοχρόνως καὶ τοῦ ἀντιστοίχου ἅλατος τοῦ νατρίου. Ἐκ τῆς μοναδικῆς ταύτης περιπτώσεως τεκμαίρεται ἡ ὕπαρξις ἐλευθέρου ἀμμωνίου.

Ἀνίχνευσις ἀμμωνιόντων.—Τὰ ἅλατα τοῦ ἀμμωνίου δεικνύουσι τὰς ἀκολούθους ἀντιδράσεις:

α') Τὸ χλωριοπλατινικὸν ὀξύ, H_2P+Cl_6, δίδει κίτρινον κρυσταλλικὸν ὑπόστημα ἐκ χλωριοπλατινικοῦ ἀμμωνίου.

β') Τὸ τρυγικὸν ὀξὺ προστιθέμενον εἰς οὐδέτερον διάλυμα ἅλατος ἀμμωνίου λευκὸν κρυσταλλικὸν ὑπόστημα ἐξ ὀξίνου τρυγικοῦ ἀμμωνίου. Ὁ σχηματισμὸς τοῦ ὑποστήματος ἐπιταχύνεται δι' ἀναταράξεως τοῦ περιεχομένου τοῦ σωλῆνος ἢ διὰ προστριβῆς τῶν τοιχωμάτων διὰ ραβδίου.

γ') Τὸ νιτρῶδες νατριοκοβάλτιον, $Na_3Co(NO_2)_6$ σχηματίζει κίτρινον ὑπόστημα ἐκ νιτρώδους ἀμμωνιο-κοβαλτίου, $(NH_4)_3Co.NO_2)_6$

δ') Τὰ ἀμμωνιακὰ ἅλατα θερμαινόμενα μετὰ ἰσχυρῶν βάσεων ἐκλύουσιν ἀερώδη ἀμμωνίαν:

$$NH^{\cdot}_4\,Cl' + KOH' = K^{\cdot}Cl' + H_2O + NH_3$$

ἀναγνωριζομένην ἐκ τῆς ὀσμῆς, εἴτε ἐκ τῆς κυανώσεως τοῦ ἐρυθροῦ χάρτου τοῦ ἡλιοτροπίου. Ἀντὶ τοῦ χάρτου ἡλιοτροπίου δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν χάρτην κροκκορίζης, ὅστις καθίσταται καστανόχρους τῇ ἐπιδράσει τῆς ἀμμωνίας, εἴτε χάρτην ἐμβεβαπτισμένον ἐν διαλύματι $HgNO_3$ ὅστις μελανοῦται.

ε') Τὸ ἀντιδραστήριον Nessler (ἀλκαλικὸν διάλυμα ὑδραργυροϊωδιούχου καλίου) παρέχει μετὰ τῶν ἀλάτων τοῦ ἀμμωνίου καστανέρυθρον ὑπόστημα, ἤ, ὅταν ταῦτα εὑρίσκωνται ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ διαλύματι εἰς ἐλάχιστα ποσά, καστανέρυθρον χρῶσιν:

$$NH^{\cdot}_4\,Cl' + 2K^{\cdot\cdot}_2\,HgJ''_4 = $$
$$= NHg_2J, H_2O + 3H_2O + K^{\cdot}Cl' + 7K^{\cdot}J'$$

Ἡ ἀντίδρασις αὕτη εἶναι ἐξαιρετικῶς εὐαίσθητος καὶ χρησιμεύει ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν ἀνίχνευσιν ἐλαχίστων ἰχνῶν $NH^{\cdot}_4$ ἐν τῷ ποσίμῳ ὕδατι. Ὕδατα περιέχοντα ἀμμωνιακὰ ἅλατα εἶναι ἀκατάλληλα πρὸς πόσιν, καθ' ὅσον ἡ παρουσία τοῦ $NH^{\cdot}_4$ ἐμφαίνει μόλυνσιν.

Προσδιορισμός.— 1) Προσδιορίζεται ὡς χλωριοῦχον ἀμμώνιον, NH_4Cl, ἐὰν ἐν τῷ διαλύματι δὲν εὑρίσκωνται ἄλλα ἐκτὸς ἀμμωνιόντων καὶ χλωριόντων.

2) Ὡς χλωριοπλατινικὸν ἀμμώνιον. Πρὸς τοῦτο εἰς τὸ ὑδαρὲς διάλυμα τοῦ χλωριούχου ἀμμωνίου προστίθεται χλωριοπλατινικὸν ὀξὺ καὶ ὑδροχλώριον καὶ ἐξατμίζεται ἐν ὅσῳ τὸ δυνατὸν ταπεινῇ θερμοκρασίᾳ μέχρι ξηροῦ· παραλαμβάνεται δι' ἀπολύτου αἰθυλικοῦ πνεύματος καὶ διηθεῖται ἐν χωνευτηρίῳ Gooch ἔνθα καὶ πυροῦται εἰς 130° μέχρι σταθεροῦ βάρους.

3) Ὅταν ἐν τῷ διαλύματι τοῦ ἀμμωνιακοῦ ἅλατος ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα κατιόντα, τότε προσδιορίζεται τοῦτο ὡς ἑξῆς: Προστίθεται ἐν τῷ διαλύματι πυκνὸν διάλυμα καυστικοῦ νατρίου ἢ καλίου καὶ ἀποστάζεται, ἡ δὲ ἀπερχομένη ἀμμωνία συλλέγεται ἐν διαλύματι ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος γνωστῆς περιεκτικότητος. Ἐν τῷ διαλύματι τὸ ἀμμώνιον προσδιορίζεται ἢ διὰ μιᾶς τῶν ἄνω δύο μεθόδων ἢ ὀγκομετρικῶς διὰ μετρήσεως τῆς περισσείας τοῦ μὴ ἐξουδετερωθέντος ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος.

4) Χρωματομετρικῶς. Ἡ μέθοδος αὕτη χρησιμεύει πρὸς προσδιορισμὸν μικρῶν ποσοτήτων ἀλάτων ἀμμωνίου καὶ κυρίως πρὸς προσδιορισμὸν

Digitized by Google

τῆς ἀμμωνίας εἰς πόσιμα ἢ ἰαματικὰ ὕδατα. Πρὸς τοῦτο 500 κ. ἑ. τοῦ πρὸς ἐξέτασιν ὕδατος ἀποστάζονται παρουσίᾳ 1 κ.ἑ. κεκορεσμένου διαλύματος ἀνθρακικοῦ νατρίου καὶ συλλέγονται ἐν κυλίνδρῳ 50 κ.ἑ. τοῦ ἀποστάγματος, ἐνῷ εὑρίσκεται ἅπαν τὸ ποσὸν τῆς ἀμμωνίας τῆς περιεχομένης ἐν τῇ ἀποσταζομένῃ ποσότητι τοῦ ὕδατος. Ἐν τῷ ἀποστάγματι προστίθενται 2 κ.ἑ. ἀντιδραστηρίου τοῦ Nessler καὶ ἡ ἐμφανιζομένη καστανέρυθρος χρῶσις συγκρίνεται μὲ τὴν προερχομένην ἐκ διαλυμάτων χλωριούχου ἀμμωνίου γνωστῆς εἰς ἀμμωνίαν περιεκτικότητος, εἰς ἃ προσετέθη ἡ αὐτὴ ποσότης τοῦ ἀντιδραστηρίου.

Ἄλατα ἀμμωνίου (ἢ *ἀμμωνιακὰ ἄλατα*).— Ἐκ τῶν ἀμμωνιακῶν ἀλάτων ἦσαν γνωστὰ μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος μόνον τὸ χλωριοῦχον, νιτρικὸν καὶ θειικὸν ἀμμώνιον, ὡς καὶ θειοῦχοί τινες τοῦ ἀμμωνίου ἑνώσεις.

Κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα Sal ammoniacum ἐφέρετο τὸ ὀρυκτὸν *χλωριοῦχον νάτριον* ἐξαγόμενον ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς ἀμμωνίας τῆς Λιβύης, ἧς τὰ πλούσια εἰς χλωριοῦχον νάτριον κοιτάσματα ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου. Ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν τὴν ὀνομασίαν Sal ammoniacum μετεχειρίζοντο διὰ τὸ *χλωριοῦχον ἀμμώνιον*, λεγόμενον ἐπίσης καὶ Sal armeniacum ἐκ τῆς Ἀρμενίας ἐξ ἧς τὸ πρῶτον εἰσήχθη εἰς Εὐρώπην. Μόνον δὲ ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ὑπὸ τὸ ὄνομα Sal ammoniacum περιελάμβανον ἐν γένει τὰ ἄλατα τοῦ ἀμμωνίου.

Τὸ πρῶτον συνθετικῶς παρασκευασθὲν ἀμμωνιακὸν ἅλας ἦτο τὸ χλωριοῦχον ἀμμώνιον ληφθὲν ὑπὸ τοῦ Geber δι' ἐξατμίσεως οὔρων παρουσίᾳ χλωριούχου νατρίου καὶ ἀκολούθου ἐξαχνώσεως. Εἶτα ὁ Libavius (1595) ἔλαβε τὸ θειικὸν ἀμμώνιον ἐξ οὔρων καὶ θειικοῦ ὀξέος.

Ἀπὸ τοῦ 1620 ἄρχεται ἡ συνθετικὴ παρασκευὴ τῶν ἀμμωνιακῶν ἀλάτων ἐκ τῆς ἀμμωνίας καὶ τοῦ ἀντιστοίχου ὀξέος καὶ πρῶτος ὁ Angelo Saba παρασκευάζει τὸ χλωριοῦχον ἀμμώνιον, οὗ τὴν στοιχειακὴν σύστασιν ἐπακριβῶς καθώρισεν ὁ Glauber τῷ 1648. Ὁ τελευταῖος οὗτος παρασκευάζει ἀκολούθως τὸ νιτρικὸν ἀμμώνιον (Nitrum flammans) καὶ καθορίζει ἐπακριβῶς τὰς ἰδιότητας τοῦ θειικοῦ ἀμμωνίου, τὸ ὁποῖον φέρεται τοῦ λοιποῦ ὡς Sal ammoniacum secretum Glauberi καὶ εἰσάγεται ἐν τῇ ἰατρικῇ ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος.

Τὸ θειοῦχον ἀμμώνιον ἐλήφθη ὑπὸ τοῦ Valentinus κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα δι' ἀποστάξεως χλωριούχου ἀμμωνίου, ἀσβέστου καὶ θείου, ὀλίγον δὲ ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Beguin καὶ ἐκλήθη Spiritus sulfuris volabilis Beguini, ἐνῷ ὑπὸ τοῦ Boerhave τῷ 1732 ληφθὲν διὰ διαλύσεως θείου ἐν ἀμμωνίᾳ ἐκλήθη «πτητικὸν ἧπαρ θείου» ὡς προσομοιάζον πρὸς τὰς ἰδιότητας τῶν θειούχων ἀλκαλίων.

Σήμερον παρασκευάζονται ἐν μεγάλῳ δι' ἐξουδετερώσεως τοῦ ἀντιστοίχου ὀξέος ὑπὸ τῆς ἀμμωνίας. Τὰ κυριώτερα τῶν ἀλάτων τούτων λόγῳ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, ταῖς τέχναις καὶ τῇ ἰατρικῇ περιγράφονται ἐν τοῖς ἑφεξῆς.

Σ. ΜΠΕΤΣΗΣ

— *[Λιπασματολ.]* βλ. ἀμμωνία.

— *[Βυρσοδ.]* Τὰ ἀμμωνιακὰ ἅλατα (ἀνθρακικὸν ἀμμώνιον, ἀμμωνιοῦχον χλώριον, βουτυρικὸν ἀμμώνιον, φωσφορικὸν ἀμμώνιον κ.τ.λ.) ἔχουν πλείστας ἐφαρμογὰς εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν δερμάτων. Τὸ μὲν χρησιμοποιοῦνται διὰ τὸ λεγόμενον déchaulage, ἀφαίρεσιν δηλονότι τῆς ἀσβέστου ἐκ τῶν δερμάτων, ἰδίως τὸ χλωριοῦχον ἀμμώνιον, βουτυρικὸν καὶ φωσφορικὸν ἀμμώνιον, τὸ δὲ διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν μαλλίων ἐξ αὐτῶν (épilage), ἀνθρακικὸν ἀμμώνιον κ.τ.λ.). Ἡ ἐξουδετέρωσις καὶ ἐντελὴς ἀφαίρεσις τῆς ἀσβέστου ἐκ τῶν δερμάτων διὰ τῆς ἐπιδράσεως ἀμμωνιακῶν ἀλάτων εἶναι γνωστὴ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου. Ἰδίως τὸ πρῶτον ἐχρησιμοποιήθη τὸ χλωριοῦχον ἀμμώνιον ὑπὸ τοῦ Otto P. Amend εἰς τὴν δέψιν βοΐων δερμάτων διὰ τῆς μεθόδου τῆς στυπτηρίας.

Τὸ πλεονέκτημα τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἀμμων. ἀλάτων εἰς τὴν πλύσιν τῶν δερμάτων πρὸς ἀφαίρεσιν ἐξ αὐτῶν τῆς ἀσβέστου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι ἐπικίνδυνα ὅσον τὰ ὀξέα καὶ εἰς τὸ ὅτι ἀκόμη μικρὰ σχετικῶς ποσότης τούτων ἐπιφέρει ἀποτελέσματα ἀνώτερα τῆς χρήσεως μεγάλης ποσότητος ὀξέων. Ἡ διὰ τοῦ χλωριούχου ἀμμωνίου, ἐπὶ παραδείγματι, κατεργασία δὲν ἔχει ἀπολύτως καμμίαν βλαβερὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ δέρματος· μάλιστα γενόμενα πειράματα ἀπέδειξαν ὅτι ἐν πολλοῖς καθιστᾷ περιττὴν τήν, ἀπαραίτητον ἄλλως κατὰ τὴν χρῆσιν ὀξέων, περαιτέρω ἐπεξεργασίαν τῶν δερμάτων διὰ τῆς κόπρου τῶν κυνῶν ἢ ἄλλων τεχνητῶν ὑλῶν. Ἡ ἀντίδρασις ἥτις λαμβάνει χώραν κατὰ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χλωριούχου ἀμμωνίου ἐπὶ τῆς ἀσβέστου τῶν δερμάτων δίδεται ὑπὸ τοῦ ἑξῆς τύπου:

$$\underset{\text{χλωρ. ἀμμώνιον}}{2NH_4Cl} + \underset{\text{ἄσβεστος}}{Ca(OH)_2} = \underset{\text{ἀμμωνία}}{2NH_4OH} + \underset{\text{χλωρ. ἀσβέστ.}}{CaCl_2}$$

Ἡ σχηματιζομένη ἀμμωνία ἐν μέρει μὲν ἀφίπταται, ἐν μέρει δὲ διεισδύει εἰς τοὺς πόρους τοῦ δέρματος. Τὸ χλωριοῦχον ἀσβέστιον τὸ σχηματιζόμενον κατὰ τὴν ἀντίδρασιν εἶναι διαλυτὸν καὶ εὐκόλως δύναται διὰ τῆς μεθ' ὕδατος πλύσεως τῶν δερμάτων ν' ἀφαιρεθῇ.

Τὰ ἀμμωνιοῦχα ἅλατα χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης σήμερον εἰς εὐρεῖαν κλίμακα μετὰ τῶν παγκρεατικῶν ἐνζύμων εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν δερμάτων, τὴν λεγομένην confits, κατάπτωσιν ἢ ταρίχευσιν δηλονότι τοῦ δέρματος.

Ἡ χρῆσις τῶν ἀλάτων τούτων διὰ τὴν ἀπασβέστωσιν γίνεται εἰς τὰς λεγομένας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων βυρσοδεψῶν «ἀνέμας», καὶ μάλιστα ἀνοικτὰς τοιαύτας πρὸς ἐξάτμισιν τῆς ἀμμωνίας.

Ἡ ποσότης τῶν χρησιμοποιουμένων ἀμμωνιακῶν ἀλάτων ποικίλλει πάντως ἀπὸ 360 ἕως 500 γραμμαρ. χλωριούχου ἀμμωνίου εἶναι ποσότης ἀρκετὴ δι' 100 κοιλὰ δερμάτων.

— **ἀμμώνιον** ***ἀνθρακικόν***. Τὸ ἀνθρακικὸν ἀμμώνιον τοῦ ἐμπορίου εἶναι μεῖγμα ὀξίνου ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου $(NH_4)HCO_3$ καὶ ἀνθρακαμιδικοῦ ἀμμωνίου $CO(NH_2)(ONH_4)$. Παρασκευάζεται δὲ δι' ἐξαχνώσεως θειικοῦ ἀμμωνίου $(NH_4)_2SO_4$ καὶ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου $CaCO_3$ ἢ δι' ἐπιδράσεως διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος CO_2 ἐπὶ ἀμμωνίας.

Κατὰ τὴν πρώτην μέθοδον θερμαίνεται κατ' ἀρχὰς ἠπίως καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς ἀντιδράσεως μέχρις ἐρυθροπυρώσεως, ἐντὸς ὁριζοντίων χυτοσιδηρῶν βίκων μεῖγμα ἐξ ἑνὸς μέρους θειικοῦ ἀμμωνίου καὶ δύο μερῶν κρητίδος, εἰς ὃ προσετέθη κόνις ξυλάνθρακος. Τὸ κατ' ἀρχὰς σχηματιζόμενον οὐδέτερον ἀνθρακικὸν ἀμμώνιον $(NH_4)_2CO_3$ ἢ κατ' ἄλλους τὸ ἀνθρακαμιδικὸν ἀμμώνιον συλλέγεται ἐντὸς μολυβδίνων θαλάμων, ἐπικαθήμενον ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων αὐτῶν ἢ καταπίπτον εἰς τὸν πυθμένα ἐν εἴδει πυκνῆς ὑδατικῆς διαλύσεως ἣν σχηματίζει μετὰ τοῦ συναποσταζομένου ὑδρατμοῦ. Τὸ συλλεγόμενον ἅλας ὑφίσταται κάθαρσιν δι' ἁπλῆς ἐξαχνώσεως ἐντὸς μολυβδίνων συσκευῶν εἰς 70^0 καὶ ἐκεῖθεν ταμιευόμενον ἐντὸς ξυλίνων δοχείων φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον.

Κατὰ τὴν δευτέραν μέθοδον χρησιμοποιεῖται ἡ ἐκ τῆς κατεργασίας τῶν ἀμμωνιούχων ἀποπλυμάτων λαμβανομένη ἀμμωνία (βλ. *ἀμμωνία ἐξ ἀμμωνιούχων ἀποπλυμάτων φωταερίου*), ἥτις μετὰ τὸν ἐπιμελῆ καθαρισμὸν αὐτῆς φέρεται πρὸς ἀπορρόφησιν ἐν ἀπεσταγμένῳ ὕδατι ὑπὸ σύγχρονον διοχέτευσιν διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Ἡ διαβίβασις τῶν ἀερίων παύει ὅταν τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ διαλύματος ἀνέλθῃ εἰς 1,40 περίπου, ἀντιστοιχοῦν εἰς περιεκτικότητα 44,25% εἰς ἀνθρακικὸν ἀμμώνιον, ἐκεῖθεν δὲ δι' ἐξαχνώσεως εἰς 70^0 λαμβάνεται τὸ ἅλας συλλεγόμενον ἐντὸς μολυβδίνων θαλάμων, καθαίρεται δὲ διὰ νέας ἐξαχνώσεως εἰς τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν.

Τὸ ἀνθρακικὸν ἀμμώνιον χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ βαφικῇ, ἐν τῇ θεραπευτικῇ, ἐν τῇ ἀρτοποιίᾳ πρὸς διόγκωσιν τῆς ἀλευροζύμης κλπ. Σ. Μ.

— *[Φαρμ.]* Τὸ ἀνθρακικὸν ἀμμώνιον δίδεται εἰς δόσεις 0,2—0,5 κατὰ πνευμονικῶν νοσημάτων, οἰνοποσίας, βρογχίτιδος, ὡς ὀσφράδιον ἀναληπτικὸν κλπ. Κ. Γ. Μ.

— *[Βυρσοδ.]* Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἑνώσεως τῆς ταννίνης μετὰ τῶν δερμάτων κάμνουν χρῆσιν πλείστων χημικῶν παρασκευασμάτων, τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶναι ἡ διάνοιξις τῶν πόρων τοῦ δέρματος πρὸς εὐκολωτέραν διείσδυσιν τῆς ταννίνης εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ. Τὸ θειικὸν ὀξὺ χρησιμοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Macbride τῷ 1778 δὲν ἔδωκεν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα καὶ δὲν χρησιμοποιεῖται παρὰ μόνον ἐπὶ μεγάλων δερμάτων, βοῶν, ἀγελάδων, ἵππων κ.τ.λ. Ὁ Warrington ἐχρησιμοποίησε τὸ ὀξαλικὸν ὀξὺ τῷ 1841, ὁ δὲ Ador τῷ 1879 μετ' ἐπιτυχίας τὸ φωσφορικὸν ὀξύ. Ὁ Lapeyrouse εἰσήγαγε τὴν χρῆσιν τῶν χλωριούχων ἀλάτων καὶ ἰδίως τοῦ χλωριούχου ψευδαργύρου. Τῷ 1857 ὁ Kennedy ἐχρησιμοποίησε τὸ θειικὸν νάτριον, τὸ θειικὸν μαγνήσιον, τὸ θειικὸν ἀργίλλιον, τὸ ἀνθρακικὸν νάτριον, τὸν βόρακα καὶ τὸ βορικὸν ὀξύ. Τῷ 1867 ὁ Lowersidge προσθέτει μεταξὺ τούτων τὸ ἀνθρακικὸν ἀμμώνιον σχὼν ἀποτελέσματα λίαν εὐχάριστα. Διὰ τῆς χρήσεως τούτου λαμβάνομεν δέρματα τὰ ὁποῖα δὲν παρουσιάζουν οὔτε τὴν ὑγροσκοπικότητα, οὔτε τὴν σπογγώδη ὑφήν, τὴν ὁποίαν ἀφίνει ἡ διὰ τῶν προαναφερθέντων παρασκευασμάτων κατεργασία.

Ι. Γ. ΜΠΑΡΔΑΝΗΣ

— **ἀμμώνιον** ***ἀνθρακικὸν ἐμπυρευματικὸν*** (Ammonium carbonicum Pyro-oleosum, Sal volatil cornus cervi). Πρότερον παρεσκευάζετο διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως ἀζωτούχων ὀργανικῶν οὐσιῶν, ὡς κεράτων, δερμάτων κλπ., ὅτε ἐλαμβάνετο ἐξάχνωμα μεμιγμένον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μετὰ ζωϊκοῦ ἐλαίου. Ἤδη παρασκευάζεται δι' ἐμβροχῆς ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου διὰ ζωικοῦ ἐλαίου. Τὸ διάλυμα τοῦ ἅλατος τούτου ἐν ὕδατι εἶναι τὸ Liquor ammonii cardonici Pyro-oleosi. Ἀνεγράφη ὡς διεγερτικὸν ἐπὶ ἀδυναμιῶν, πυρετῶν κλπ. Κ. Γ. Μ.

— **ἀμμώνιον** ***ἀνθρακικὸν ὄξινον*** ἢ ***δισανθρακικὸν*** (Ammonium bicarbonicum) $NH_4.HCO_3$. Εὑρίσκεται ἐλεύθερον εἰς τὰς ἀποθέσεις τῶν Γκουάνο. Τεχνητῶς παρασκευάζεται ἐκ τοῦ ἀγοραίου ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου, διὰ ζέσεως τούτου μετ' ἀλκοόλης, ὅτε παραμένει ὡς ἀδιάλυτον τὸ ὄξινον ἀνθρακικὸν ἀμμώνιον. Ὁμοίως καὶ ἐκ διαλύματος ἀγοραίου ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου διὰ διοχετεύσεως διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος δύναται νὰ παρασκευασθῇ τὸ ὄξινον ἀνθρακικὸν ἀμμώνιον. Ἔχει μορφὴν ῥομβικῶν κρυστάλλων, ἐξαχνουμένων εἰς 60—65°, ἀδιαλύτων εἰς πυκνὴν ἀλκοόλην, διαλυτῶν εἰς ὕδωρ. Τὰ ὑδατικὰ διαλύματα κατὰ τὴν ζέσιν ἀφρίζουσιν ἰσχυρῶς.

Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τῶν ὀξίνων ζυμώσεων τοῦ στομάχου εἰς δόσεις 0,3—0,6 ἡμερησίως. Κ. Γ. Μ.

— **ἀμμώνιον** ***ἀρσενικικὸν*** (Ammonium arsenicicum) $(NH_4)_3ASO_4+3H_2O$. Σκευάζεται δι' ὑπερκορεσμοῦ πυκνοῦ διαλύματος ἀρσενικικοῦ ὀξέος δι' ἀμμωνίας καὶ μείξεως τοῦ προϊόντος μετ' ἰσοπλασίου ἀλκοόλης, ὅτε ἀποχωρίζεται τὸ ἅλας. Εἶναι λευκὴ κόνις εὐδιάλυτος ἐν ὕδατι. Δέον νὰ φυλάσσηται εἰς καλῶς κλειόμενα δοχεῖα.

Θεραπευτικῶς χρησιμοποιεῖται κατὰ δερμοπαθειῶν εἰς ἀνωτέραν δόσιν 0,008 γρ., ὡς καὶ κατὰ τοῦ ἑρπητικοῦ ἐκζέματος.

Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω οὐδετέρου ἅλατος ὑπάρχει καὶ τὸ μονόξινον ἅλας $(NH_4)_2HAsO_4$, ὅπερ παρασκευάζεται ἐὰν εἰς πυκνὸν διάλυμα ἀρσενικικοῦ ὀξέος προστεθῇ τόση ὑγρὰ ἀμμωνία, ὅση ἀπαιτεῖται ἵνα διαλυθῇ τὸ ἀρχικῶς σχηματισθὲν ἵζημα. Τὸ ἅλας τοῦτο φέρεται κρυσταλλικόν. Κ. Γ. Μ.

—**ἀμμώνιον** ***βαλεριανικόν*** βλ. βαλεριανικὸν ὀξύ.

—**ἀμμώνιον** ***βενζοϊκόν*** βλ. *βενζοϊκὸν ὀξύ*.

—**ἀμμώνιον** ***βορικὸν*** ἢ ***πυροβορικὸν*** (Ammonium boricum, A. biboricun, A. pyroboricum). Σκευάζεται ἐὰν ἀφήσωμεν πρὸς ψῦξιν διάλυμα θερμανθὲν ἀμμωνίας εἰς ὃ προσετέθη οὐχὶ πυκνὸν διάλυμα βορικοῦ ὀξέος. Εἶναι κρυσταλλικὸν ἅλας ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸν τύπον $(NH_4)_2B_4O_7+4H_2O$. Διὰ κορεσμοῦ θερμανθέντος διαλύματος ἀμμωνίας διὰ βορικοῦ ὀξέος λαμβάνονται κατὰ τὴν ψῦξιν ῥομβικοὶ κρύσταλλοι ἀντιστοιχοῦντες εἰς τὸν τύπον $(NH_4)_2O,5B_2O_3+8H_2O$ (Atterberg).

Τὸ βορικὸν ἀμμώνιον εὑρίσκει ἐφαρμογὴν ἐν τῇ θεραπευτικῇ κατὰ τῶν κωλικῶν τῶν νεφρῶν, τῶν νοσημάτων τῆς κύστεως καὶ πρὸς διάλυσιν τῶν οὐρολίθων εἰς δόσεις 0,6—1.2 ἀνὰ ὥραν. Κ. Γ. Μ.

— **ἀμμώνιον** ***βρωμιοῦχον*** (Ammonium bromatum) NH_4Br. Σκευάζεται διὰ κορεσμοῦ ὑδροβρωμίου δι' ὑδατώδους ἀμμωνίας καὶ ἐξατμίσεως τοῦ διαλύματος τῇ προσθήκῃ, κατὰ διαστήματα, μικρῶν ποσῶν ἀμμωνίας. Λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις ἢ ἄχροα πρίσματα, λίαν εὐδιάλυτα ἐν ὕδατι, δυσδιάλυτα ἐν ἀλκοόλῃ. Ὑπὸ τοῦ ἀέρος τὸ ἅλας ἀποσυντίθεται λαμβάνον κιτρίνην χροιάν, ἐκ τοῦ ἀποχωριζομένου βρωμίου. Δέον νὰ εἶναι ἄχρουν, τελείως πτητικόν, μόνον λίαν ἀσθενοῦς ὀξίνου ἀντιδράσεως, εὐεξάχνωτον, νὰ μὴ ἐνέχῃ βαρέα μέταλλα, θειικὰ ἢ χλωριοῦχα ἅλατα κλπ.

Χρησιμεύει ὅπου καὶ τὸ βρωμιοῦχον κάλιον καὶ νάτριον, ἐπὶ νευρικῶν νοσημάτων, ἐπιληψίας κλπ., θεωρεῖται δὲ ὡς ἠπιώτερον τούτων, καθότι φαρμακοδυναμικῶς 1,8 γρ. βρωμιούχου ἀμμωνίου ἰσοδυναμεῖ πρὸς 3 γρ. βρωμιούχου καλίου. Κ.Γ.Μ.

— **ἀμμώνιον** ***γαλακτικόν*** βλ. *γαλακτικὸν ὀξύ*.

— **ἀμμώνιον** ***γλυκερινοφωσφορικὸν*** (Ammonium glycerinophosphoricum). Ὑδατῶδες διάλυμα περιεκτικότητος 50% τοῦ μετ' ἀμμωνίου ἅλατος τοῦ γλυκερινοφωσφορικοῦ ὀξέος.

Χρησιμεύει εἰς δόσεις 0,2—0,25 ἐπὶ νευρασθενειῶν καὶ κατὰ τὴν ἀνάρρωσιν τῶν ἐκ μολυσματικῶν ἀσθενειῶν. Κ. Γ. Μ.

— **ἀμμώνιον** ***ἐλαϊκόν*** βλ. *ἐλαϊκὸν ὀξύ*.

— **ἀμμώνιον** ***θειϊκὸν*** $(NH_4)_2SO_4$. Εἶναι λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις· θερμαινομένη εἰς 100° σχᾶται ἐλάχιστα, ἐνῷ εἰς 280° ἐξαχνοῦται σχαζομένη ταυτοχρόνως εἰς ἀμμωνίαν καὶ ὄξινον θειικὸν ἀμμώνιον NH_4HSO_4. Ἔχει μεγάλην ἐφαρμογὴν ἐν τῇ γεωργίᾳ ὡς λίπασμα, ἐπίσης δὲ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν παρασκευὴν ἄλλων ἀμμωνιακῶν ἀλάτων.

Βιομηχανικῶς παρασκευάζεται δι' ἐξουδετερώσεως τοῦ θειικοῦ ὀξέος ὑπὸ ἀμμωνίας. Πρὸς τοῦτο ἡ ἀμμωνία, ὡς αὕτη λαμβάνεται ἐκ τῶν πύργων τῆς κατεργασίας τῶν ἀμμωνιούχων ἀποπλυμάτων τοῦ φωταερίου (βλ. λ. ἀμμωνία *(Βιομ. Παρασκ.)*), φέρεται ἐντὸς ξυλίνων δοχείων, ἐσωτερικῶς ἐπενδεδυμένων διὰ φύλλων μολύβδου, ἐν οἷς ὑπάρχει θειικὸν ὀξὺ πυκνότητος 60° Bé. Ἡ κατὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν ἀναπτυσσομένη θερμότης ἀναβιβάζει τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ὑγροῦ εἰς 120^0 περίπου, εὐκολύνουσα οὕτω τὴν ἄμεσον κρυστάλλωσιν τοῦ σχηματιζομένου θειικοῦ ἀμμωνίου. Οἱ ἐκ τοῦ δοχείου τῆς ἐξουδετερώσεως ἀπερχόμενοι ὑδρατμοί, ἀφοῦ διέλθωσι διὰ πλυντρίδος περιεχούσης θειικὸν ὀξύ, ἔνθα καταλείπουσι τὰ τελευταῖα ἴχνη τῆς παρασυρομένης ἀμ-

Digitized by Google

μωνίας, ἀπέρχονται πρὸς ἔξοδον, μεμιγμένοι μεθ' ὑδροθείου, ὑδροκυανίου καὶ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος.

Συνήθως τάσσουσι δύο συσκευὰς ἐξουδετερώσεως, ὧν ἡ μία ἐργάζεται, ἐνῷ ἡ ἑτέρα κενοῦται τῶν κρυστάλλων τοῦ θειικοῦ ἀμμωνίου καὶ τοῦ ἁλμολοίπου, τὸ ὁποῖον διατίθεται πρὸς νέαν κατεργασίαν. Λειτουργοῦσιν ἐπίσης καὶ ἐγκαταστάσεις συνεχοῦς ἔργου ἐν αἷς τὸ δοχεῖον τῆς ἐξουδετερώσεως τελείως κλειστὸν δέχεται συνεχῶς νέαν ποσότητα ὀξέος. Τὸ κρυσταλλούμενον θειικὸν ἀμμώνιον πίπτει εἰς τὸν πυθμένα τῆς συσκευῆς ἐξ ἧς δι' ἀντλίας μυζᾶται μετὰ τοῦ ἁλμολοίπου πρὸς τὰ ἔξω.

Ἐπίσης λαμβάνεται θειικὸν ἀμμώνιον διὰ πλύσεως τῶν καυσίμων ἀερίων τῶν προερχομένων ἐκ ξηρᾶς ἀποστάξεως ἀνθράκων (φωταέριον κ.λ.π.). Πρὸς τοῦτο τὸ θερμὸν ἔτι ἀέριον, ἀπαλλαγὲν τελείως τῆς πίσσης, διαβιβάζεται διὰ πύργου παρομοίου πρὸς τὸν πύργον Glover τῶν ἐγκαταστάσεων παρασκευῆς θειικοῦ ὀξέος, ἐνῷ συναντᾷ τὸ κατ' ἀντιρροὴν διερχόμενον διάλυμα θειικοῦ ἀμμωνίου καὶ θειικοῦ ὀξέος 2—4 %, καταλεῖπον οὕτω τὴν ἀμμωνίαν αὐτοῦ ὡς θειικὸν ἀμμώνιον. Ἡ ἐκ τῆς ἐξουδετερώσεως τοῦ ὀξέος ἀναπτυσσομένη θερμότης καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἀερίου κομιζομένη τοιαύτη ἐμποδίζει τὴν ἐν τῷ πύργῳ ψῦξιν καὶ συνεπῶς τὴν ὑγροποίησιν μέρους τοῦ ὑδρατμοῦ τοῦ παρασυρομένου ὑπὸ τοῦ ἀερίου· οὕτω δὲ ἀποφεύγεται αὐτομάτως ἡ ἀραίωσις τοῦ πρὸς δέσμευσιν τῆς ἀμμωνίας χρησιμοποιουμένου διαλύματος. Τὸ ἐκ τοῦ πύργου λαμβανόμενον διάλυμα, ἀφοῦ πρότερον διὰ ψύξεως ἀποχωρισθῇ μέρους τοῦ θειικοῦ ἀμμωνίου, ἐμπλουτίζεται ἐκ νέου εἰς θειικὸν ὀξὺ καὶ ἐπαναφέρεται εἰς τὸν πύργον. Ἀντὶ πύργων μεταχειρίζονται ἐπίσης δοχεῖα ἐκ ξύλου, ἐπενδεδυμένα ἐσωτερικῶς διὰ μολύβδου, ὁμοίως λειτουργοῦντα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καυσίμων ἀερίων λαμβάνεται ἀπ' εὐθείας θειικὸν ἀμμώνιον, τῆς ἀμμωνίας δεσμευομένης ὑπὸ θειικοῦ ἢ θειώδους ὀξέος προερχομένου ἐξ ὀξειδώσεως τοῦ ἐν τῷ ἀερίῳ περιεχομένου ὑδροθείου. Πρὸς τοῦτο τὸ ἀέριον ἀπαλλαγὲν τῆς πίσσης αὐτοῦ διαβιβάζεται ὑπεράνω αἱματίτου εἰς θερμοκρασίαν 400°. ὁπότε τὸ ὑδρόθειον ὀξειδοῦται πρὸς ὕδωρ καὶ διοξείδιον τοῦ θείου SO_2, τὸ ὁποῖον διὰ περαιτέρω ὀξειδώσεως μετατρέπεται πρὸς τριοξείδιον τοῦ θείου SO_3. Ἡ ἐν τῷ ἀερίῳ περιεχομένη ἀμμωνία ἑνοῦται πρὸς ἄλας ἀμμωνίου, ὅπερ ἀπομακρύνεται διὰ πλύσεως τοῦ ἀερίου μεθ' ὕδατος, ὁπότε ἐν τῷ ὕδατι τούτῳ περιέχεται μῖγμα ἐξ ὀξίνου θειώδους ἀμμωνίου NH_4HSO_3, οὐδετέρου θειώδους ἀμμωνίου $(NH_4)SO_3$ καὶ οὐδετέρου θειικοῦ ἀμμωνίου $(NH_4)_2SO_4$. Τὰ θειώδη ἅλατα τοῦ ἀμμωνίου δι' ὀξειδώσεως ἐν θερμῷ ὑπὸ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος μετατρέπονται εἰς θειικά.

Κατ' ἄλλην μέθοδον ἥ τε ἀμμωνία καὶ τὸ θεῖον τοῦ ὑδροθείου τῶν καυσίμων ἀερίων δεσμεύεται ὑπὸ διαλυμάτων θειικοῦ σιδήρου $FeSO_4$ ἢ θειικοῦ ψευδαργύρου $ZuSO_4$ ὡς ἑξῆς: Κατ' ἀρχὰς ἐκ τοῦ θειικοῦ σιδήρου ἐπιδράσει ὑδροθείου καὶ ἀμμωνίας λαμβάνεται θειοῦχος σίδηρος FeS καὶ θειικὸν ἀμμώνιον $(NH_4)_2 SO_4$, κατὰ τὴν ἀντίδρασιν:

$$FeSO_4+2NH_3+H_2S=FeS+)NH_4)_2\ SO_4$$

Ὁ θειοῦχος σίδηρος, ὡς ἀδιάλυτος ἐν ὕδατι, καταπίπτει ὑπὸ μοφὴν ἰλύος, ἐπαναδιαλύεται δὲ μετὰ τοῦτο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν θειώδους ὀξέος, ὁπότε, ἀναλόγως τῆς ποσότητος αὐτοῦ, σχηματίζει θειοθειικὸν ἢ τετραθειονικὸν σίδηρον (FeS_2O_3 ἢ FeS_4O_6) κατὰ τὰς ἀντιδράσεις:

$$2FeS+3SO_2=2FeS_2O_3+S$$
$$FeS+3SO_2=FeS_4O_6$$

Τὰ διαλύματα τῶν ἁλάτων τούτων χρησιμοποιοῦνται πρὸς πλύσιν τῶν ἀερίων. Κατὰ τὴν δευτέραν δὲ ταύτην κατεργασίαν ἀνακαθιζάνεται θειοῦχος σίδηρος σχηματιζομένων ταυτοχρόνως θειοθειικοῦ $(NH_4)_2S_2O_3$ καὶ τετραθειονικοῦ ἀμμωνίου $(NH_4)_2 S_4O_6$, ἁλάτων διαλυτῶν ἐν ὕδατι. Ἡ ἰδία κατεργασία ἐπαναλαμβάνεται ἕως ὅτου ληφθῇ διάλυμα περιεκτικότητος 30—40% εἰς ἀμμωνιακὰ ἅλατα.

Διὰ θερμάνσεως τοῦ λαμβανομένου διαλύματος τῶν ἁλάτων τοῦ ἀμμωνίου, παρουσίᾳ διοξειδίου τοῦ θείου, λαμβάνεται θειικὸν ἀμμώνιον, ὡς αἱ ἀκόλουθοι ἀντιδράσεις δεικνύουσι:

$$2(NH_4)_2S_2O_3+3SO_2=(NH_4)_2S_3O_6+(NH_4)_2S_4O_6$$
$$(NH_4)_2S_3O_6+(NH_4)_2S_4O_6=2(NH_4)_2SO_4+2SO_2+3S$$

ἤτοι τὸ θειοθειικὸν ἀμμώνιον $(NH_4)S_2O_3$ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ διοξειδίου τοῦ θείου σχηματίζει τριθειονικὸν $(NH_4)_2S_3O_6$ καὶ τετραθειονικὸν ἀμμώνιον $(NH_4)_2S_4O_6$ ἅτινα ἀλληλεπιδρῶντα παράγουσι θειικὸν ἀμμώνιον, διοξείδιον τοῦ θείου καὶ θεῖον.

Τὸ καθ' οἱανδήποτε μέθοδον λαμβανόμενον θειικὸν ἀμμώνιον ἀπαλλάσσεται τῶν τελευταίων ἰχνῶν ἁλμολοίπου διὰ φυγοκεντρώσεως. Σ. ΜΠΕΤΣΗΣ

—*[Ἐμπορευματολ.]* Τὸ θειικὸν ἀμμώνιον, φερόμενον συνήθως εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα «*θειικὴ ἀμμωνία*» (ἀγγλ. Sulfate of ammonia, γαλλ. Sulfate d'ammoniaque ou d'ammonium, γερμ. Schwefelsaüres ammonik, ἰταλ. Sale secreto di Glauber) ἀποτελεῖ ἓν τῶν σπουδαιοτέρων λιπασμάτων (βλ. ἀμμωνία *[Λιπασμ.]*), τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν εἰς ἀμμωνίαν περιεκτικότητά του. Τὸ χημικῶς καθαρὸν θειικὸν ἀμμώνιον ἐμπεριέχει 25,75% ἀμμωνίαν ἢ 21,21% ἄζωτον. Τὸ εἰς τὸ ἐμπόριον φερόμενον καλύτερον εἶδος περιέχει 25% περίπου ἀμμωνίαν ἢ 20,5% ἄζωτον, συνηθέστατα δὲ εἶναι κεχρωματισμένον, πρὸς τὸ φαιὸν ἀποκλῖνον, καὶ τόσον ἐντονώτερον ὅσον αἱ ὗλαι ἐξ ὧν παρεσκευάσθη εἶναι ἀκάθαρτοι. Οὕτω θειικὸν ὀξύ, ἐμπεριέχον σίδηρον ἢ ἀρσενικόν, καθὼς καὶ ἀμμωνία μὴ καθαρισθεῖσα ἀπὸ τὰς ἀσφαλτώδεις καὶ πισσώδεις ὕλας, δίδουν ἀμμώνιον θειικὴν ἐντόνως χρωματισμένην. Αἱ κατώτεραι ποιότητες ἔχουν ὀλιγωτέραν εἰς ἄζωτον περιεκτικότητα, κατερχομένην ἐνίοτε καὶ μέχρι 10%.

Ἐξ ἄλλου τὸ θειικὸν ἀμμώνιον τοῦ ἐμπορίου νοθεύεται συνήθως διὰ προσμίξεων κατωτέρας τιμῆς θειικῶν ἁλάτων καθὼς καὶ χλωριούχων, ὡς νατρίου, μαγνησίου, σιδήρου, ἐπίσης δὲ καὶ ἀτμοῦ. Αἱ τοιαῦται νοθεύσεις ἀποκαλύπτονται διὰ τῶν γνωστῶν ἀναλυτικῶν μεθόδων.

Τοῦ ἅλατος τούτου παραγωγὴ γίνεται εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη καθὼς καὶ ἐν Ἑλλάδι (Ἑταιρία Λιπασμάτων). Τὸ μεγαλύτερον ὅμως μέρος αὐτοῦ προέρχεται ἐξ Ἀγγλίας, Γαλλίας, Γερμανίας καὶ Βελγίου. Μέχρι πρό τινος, ἡ Ἀγγλία εὑρίσκετο ἐπὶ κεφαλῆς τῆς παραγωγικότητος· ἀφ' ὅτου ὅμως κατωρθώθη ἡ συνθετικὴ παρασκευὴ τῆς ἀμμωνίας, κατέλαβε πλέον τὰ σκῆπτρα ἡ Γερμανία. Οὕτως ἐνῷ ἡ παραγωγὴ αὐτῆς κατὰ τὸ 1910 ἀνήρχετο εἰς 350 000 τόννους, τῷ 1924 ἀνῆλθεν εἰς 1.300.000 τόννους. Ἡ Ἀγγλία παρήγαγε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1924), 420.000, ἡ Γαλλία 99 500, αἱ Ἡνωμ. Πολιτεῖαι 410.000, ἡ Ἰαπωνία 105.000, τὸ Βέλγιον 69.000, αἱ Κάτω Χῶραι 40.000 καὶ ἡ Ἱσπανία 95.000 τόννους.

Τὸ θειικὸν ἀμμώνιον συσκευάζεται ὑπὸ τῶν ἐργοστασίων καὶ παραδίδεται εἰς τὸ ἐμπόριον ἐντὸς σάκκων στερεῶν. Τὸ ἐκ Γαλλίας προερχόμενον φέρεται εἰς σάκκους τῶν 100 χιλιογράμμων καθαρῶν, τὰ δὲ ἐξ ἄλλων χωρῶν εἰς σάκκους μεγαλυτέρου ἢ μικροτέρου περιεχομένου. Ἀφαιρεῖται δὲ 1 % διὰ τὸν σάκκον, ὅστις εἶναι βαρύτατος ζυγίζων ἐνίοτε μέχρι 3 χλγ. Ι. Γ. ΜΠΑΡΔΑΝΗΣ

— ἀμμώνιον ***θειοθειικὸν*** ἢ ***ὑποθειῶδες*** (Ammonium thiosulfuricum Ammonium hyposulfurosum) $(NH_4)_2\ S_2\ O_3$. Σκευάζεται διὰ καθιζήσεως θειοθειικοῦ ἀσβεστίου ὑπὸ ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου. Ἄχροοι κρύσταλλοι διαλυόμενοι πρὸς ἀσθενὲς ἀλκαλικὸν ὑγρόν.

Θεραπευτικως ἐχορηγήθη ὡς ἀντισηπτικὸν εἰς δόσεις 0,3—2 γρ. εἰς ὑδατῶδες διάλυμα.

Τὸ ἅλας τοῦτο εὑρίσκει ἐφαρμογὴν καὶ εἰς τὴν φωτογραφικὴν πρὸς παρασκευὴν ταχέως δρώντων στερεωτικῶν διαλυμάτων. Κ. Γ. Μ.

— ἀμμώνιον ***θειῶδες*** (Ammonium sulfurosum) $(NH_4)_2\ SO_3$. Σκευάζεται διὰ διοχετεύσεως διοξειδίου τοῦ θείου καὶ ἀμμωνίας ἐν ἀπολύτῳ ἀλκοόλῃ, ὅτε καθιζάνει ὑπὸ κρυσταλλικὴν μορφήν. Εὐδιάλυτον ἐν ὕδατι μετ' ἀλκαλικῆς ἀντιδράσεως.

Ὡς φάρμακον ἐχορηγήθη ἐσωτερικῶς εἰς δόσιν 0,3—1,3 γρ. ἐπὶ δυσπεψίας καὶ ἐξωτερικῶς εἰς διαλύματα 5—10% ἐπὶ παθήσεων τοῦ δέρματος. Κ. Γ. Μ.

— ἀμμώνιον ***θειῶδες ὄξινον*** (Ammonium bisulfurosum) $(NH_4)\ HSO_3$. Σκευάζεται διὰ διοχετεύσεως ἐν αἰθέρι (οὐχὶ ἀνύδρῳ) ἀτμῶν ἀμμωνίας καὶ διοξειδίου τοῦ θείου. Ἔχει μορφὴν λευκῶν κρυστάλλων λίαν διαλυτῶν ἐν ὕδατι καὶ ἀλκοόλῃ, οἵτινες δέον νὰ φυλάσσωνται εἰς καλῶς κεκλεισμένα δοχεῖα. Ὡς φάρμακον ἐχορηγήθη ἐσωτερικῶς εἰς δόσιν 0,6—2,0 γρ. κατὰ τῶν ἐν τῷ στομάχῳ καὶ τοῖς ἐντέροις ἀνωμάλων ζυμώσεων, ἐξωτερικῶς δὲ κατὰ παθήσεων τοῦ δέρματος. Κ.Γ.Μ.

— ἀμμώνιον ***ἰωδιοῦχον*** (Ammonium jodatum) NH_4J. Σκευάζεται διὰ διπλῆς ἀντικαταστάσεως ἰωδιούχου καλίου καὶ θειικοῦ ἀμμωνίου κατὰ τὴν ἐξίσωσιν: $2KJ+(NH_4)_2SO_4=2NH_4J+K_2SO_4$

Πρὸς τοῦτο μίγνυνται κατὰ τὸ δυνατὸν πυκνὰ διαλύματα 33 μ. ξηροῦ ἰωδιούχου καλίου καὶ 13 μ. ξηροῦ θειικοῦ ἀμμωνίου, εἶτα δὲ προστίθεται διπλάσιον ποσὸν ἀλκοόλης καὶ ἀφίεται τὸ μεῖγμα ἤρεμον ἐπὶ 24άωρον. Μετὰ ταῦτα ἀποχωρίζεται τὸ διάλυμα τοῦ σχηματισθέντος ἰωδιούχου ἀμμωνίου ἐκ τοῦ ἀποβληθέντος θειικοῦ καλίου. Τὸ ὑγρὸν συμπυκνοῦται ἐπὶ ἀτμολούτρου προσθήκῃ μικροῦ ποσοῦ ἀμμωνίας καὶ ἀφίεται πρὸς κρυστάλλωσιν. Ἔχει μορφὴν λευκῆς κρυσταλλικῆς κόνεως διυγραινομένης ἐν τῷ ἀέρι. Δέον νὰ μὴ εἶναι κιτρίνως κεχρωσμένη, οὔτε νὰ ὄζῃ ἰωδίου καὶ νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένη βαρέων μετάλλων, θειικῶν, βρωμιούχων καὶ χλωριούχων ἁλάτων. Φυλάσσεται ἄπω τοῦ φωτὸς εἰς καλῶς κεκλεισμένα μικρὰ δοχεῖα.

Ἐν τῇ θεραπευτικῇ χρησιμοποιεῖται δι' ἃς παθήσεις καὶ τὸ ἰωδιοῦχον κάλιον (βλ. λ.), εἰς μικροτέρας ὅμως δόσεις. Κ.Γ.Μ.

— ἀμμώνιον ***καφουρικὸν*** (Ammonium camphoricum). Εἶναι τὸ μετ' ἀμμωνίου ὄξινον ἅλας τοῦ φαρμακευτικοῦ καφουρικοῦ ὀξέος (δεξιοστρόφον) $C_8H_{14}\genfrac{}{}{0pt}{}{COONH_4}{COOH}+3H_2O$. Λευκὴ εὐδιάλυτος ἐν ὕδατι κρυσταλλικὴ κόνις. Ἐχορηγήθη ὡς καταπραϋντικὸν εἰς δόσεις 0,05—2 γρ. πολλάκις τῆς ἡμέρας. Κ.Γ.Μ.

— ἀμμώνιον ***μυρμηκικόν***· βλ. μυρμηκικὸν *ὀξύ*.

— ἀμμώνιον ***νιτρικὸν*** (NH_4NO_3). Λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις τηκομένη εἰς 159° καὶ ἀποσυντιθεμένη εἰς τοὺς 185° πρὸς ὑποξείδιον τοῦ ἀζώτου N_2O καὶ ὕδωρ H_2O. Διαλύεται εἰς τὸ ὕδωρ ὑπὸ σύγχρονον ἀπορρόφησιν θερμότητος καὶ ὡς ἐκ τούτου χρησιμοποιεῖται ὡς πρόχειρον ψυκτικὸν μέσον μετὰ πάγου, ὀξέων κλπ. Κυρίως χρησιμοποιεῖται πρὸς κατασκευὴν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν ἀσφαλείας.

Βιομηχανικῶς παρασκευάζεται κυρίως δι' ἐξουδετερώσεως νιτρικοῦ ὀξέος ὑπὸ ἀμμωνίας, διακρίνομεν δὲ ἐν προκειμένῳ τέσσαρας περιπτώσεις:

1η) Ὅταν καὶ τὸ νιτρικὸν ὀξὺ καὶ ἡ ἀμμωνία εὑρίσκωνται ὡς ὑδατικὰ διαλύματα. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ἐξουδετέρωσις γίνεται ἐντὸς δοχείων ἐξ ἀργίλλου, ψυχομένων δι' ὕδατος, λόγῳ τῆς κατὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν ἀναπτυσσομένης θερμότητος· λαμβάνει δὲ χώραν τμηματικῶς, φερομένων ἐναλλὰξ διὰ τῶν καταλλήλων ἀγωγῶν τῆς ἀμμωνίας καὶ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος κατὰ μικρὰς ποσότητας. Τελικῶς τὸ ὑγρὸν δέον νὰ ἔχῃ ἀσθενῶς ἀλκαλικὴν ἀντίδρασιν.

2α) Ὅταν τὸ νιτρικὸν ὀξὺ εὑρίσκεται ἐν ὑδατικῷ διαλύματι ἐφ' οὗ ἐπιδρᾷ ἀέριος ἀμμωνία. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἀμμωνία λαμβανομένη ἔκ τινος ἀεριοδόχης φέρεται κατὰ μικρὰς ποσότητας πρὸς ἀπορρόφησιν ὑπὸ πίεσιν 0,5 - 1 ἀτμοσφ. ἐν τῷ δοχείῳ τῆς ἐξουδετερώσεως, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχει καὶ τὸ νιτρικὸν ὀξύ. Ἐπειδὴ ἡ ἀναπτυσσομένη θερμότης εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα ἢ κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν, λόγῳ τῆς διαλύσεως τῆς ἀμμωνίας καὶ τῆς ἐξουδετερώσεως αὐτῆς, λαμβάνεται πρόνοια ἰσχυροτέρας ψύξεως.

3η) Ὅταν ἡ παρασκευὴ γίνεται δι' ἀπορροφήσεως ἀτμῶν νιτρικοῦ ὀξέος ὑπὸ ὑδατικοῦ διαλύματος ἀμμωνίας, ἐπιτυγχανομένης ἢ ἐντὸς δοχείων ἐξ ἀργίλλου ἢ ἐντὸς πύργων, ἔνθα ἡ ἀμμωνία καὶ τὸ νιτρικὸν ὀξὺ φέρονται κατ' ἀντιρροήν.

4η) Δι' ἐπιδράσεως ἀερίου ἀμμωνίας ἐπὶ ἀτμῶν νιτρικοῦ ὀξέος. Ἡ μέθοδος αὕτη δὲν ἔχει ἀκόμη εὐρεῖαν ἐφαρμογὴν λόγῳ τῶν διαφόρων δυσκολιῶν τῶν παρουσιαζομένων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν.

Τὸ κατὰ τὰς ἀνωτέρω περιπτώσεις λαμβανόμενον ὑδατικὸν διάλυμα νιτρικοῦ ἀμμωνίου συμπυκνοῦται διὰ θερμάνσεως, ἕως σχηματισμοῦ κρυσταλλικοῦ ἐπιπάγου καὶ φέρεται πρὸς κρυστάλλωσιν, μετὰ τὴν ὁποίαν οἱ λαμβανόμενοι κρύσταλλοι ἀπαλλάσσονται τῶν τελευταίων ἰχνῶν τοῦ ἁλμολοίπου των διὰ φυγοκεντρώσεως.

Κατ' ἄλλην μέθοδον, τὸ συμπυκνωθὲν διάλυμα τοῦ νιτρικοῦ ἀμμωνίου φέρεται ἐν συσκευῇ λειτουργούσῃ διὰ κενοῦ καὶ ῥίπτεται ἐπὶ τῆς θερμῆς ἐπιφανείας περιστρεφομένων κυλίνδρων, ἐφ' ἧς ἀποτίθενται οἱ κρύσταλλοι τοῦ νιτρικοῦ ἀμμωνίου ἐν εἴδει κρυσταλλικοῦ ἐπιπάγου. Ἡ κρυσταλλικὴ μᾶζα ἀποχωρίζεται διὰ καταλλήλων μαχαιρῶν καὶ φέρεται συνεχῶς πρὸς τὰ ἔξω τῆς συσκευῆς.

Τὸ δι' ὁποιασδήποτε μεθόδου ληφθὲν νιτρικὸν ἀμμώνιον ξηραίνεται ἐπὶ μίαν νύκτα εἰς ξηραντήρια καὶ εἶτα συσκευάζεται προφυλασσόμενον ἀπὸ τῆς ὑγρασίας.

Τὸ νιτρικὸν ἀμμώνιον ἔχει περιωρισμένην ἐν τῇ θεραπευτικῇ ἐφαρμογήν.

Παλαιότερον ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς παρασκευὴν τοῦ ὑποξειδίου τοῦ ἀζώτου.

Μῖγμα 1000 μ. νιτρικοῦ ἀμμωνίου καὶ 1000 μ. ὕδατος ἐπιφέρει κατάπτωσιν τῆς θερμοκρασίας κατὰ 30°.

Περὶ τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτοῦ ὡς λιπάσματος βλ. ἀμμωνία *[Λιπασμ.]*. Σ. ΜΠΕΤΣΗΣ

— ἀμμώνιον ***πικρικόν***· βλ. πικρικὸν *ὀξύ*.

— ἀμμώνιον ***σαλικυλικόν***· βλ. σαλικυλικὸν *ὀξύ*.

— ἀμμώνιον ***σουλφοϊχθυολικόν***· βλ. ἰχθυόλη.

— ἀμμώνιον ***σουλφοθειολικόν***· βλ. θειόλη.

— ἀμμώνιον ***σουλφοκαρβονικὸν*** (Ammonium sulfocarbonicum) $\genfrac{}{}{0pt}{}{NH_4\,S}{NH_4\,S}>SC$. Εἶναι τὸ οὐδέτερον μετ' ἀμμωνίου ἅλας τοῦ τριθειοανθρακικοῦ ὀξέος (H_2CS_3), οὗτινος ἀνυδρίτης εἶναι ὁ διθειάνθραξ. Κ. Γ. Μ.

— ἀμμώνιον ***σουλφοφαινυλικὸν*** (Ammonium sulfophenylicum) $C_6H_4<\genfrac{}{}{0pt}{}{OH}{SO_3}\ NH_4$. Εἶναι τὸ μετ' ἀμμωνίου ἅλας τοῦ π- φαινολοσουλφοξέος. Ἀνεγράφη ὡς ἀντισηπτικὸν εἰς δόσεις 0.05—0.3 γρ. πολλάκις τῆς ἡμέρας. Κ. Γ. Μ.

— ἀμμώνιον ***ὑπερχλωρικόν***. Λευκὴ κρυσταλλικὴ οὐσία, τοῦ χημικοῦ τύπου NH_4ClO_4, ἀπο-

Digitized by Google

συντιθεμένη ἐν θερμῷ εἰς χλωριοῦχον ἀμμώνιον καὶ χλώριον. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ παρασκευῇ τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν. Οὕτω μῖγμα ὑπερχλωρικοῦ καὶ ὀξαλικοῦ ἀμμωνίου μετὰ τρινιτροναφθαλίνης ἀποτελεῖ τὸν ζογκίτην, ἐνῷ μῖγμα ὑπερχλωρικοῦ καὶ νιτρικοῦ ἀμμωνίου μετὰ τρινιτροτολουολίου τὸν περμονίτην καὶ περσολίτην.

Λαμβάνεται δι' ἐπιδράσεως ἐν βρασμῷ πυκνοῦ διαλύματος χλωριούχου ἀμμωνίου ἐπὶ ὑπερχλωρικοῦ νατρίου. Διαλύεται εἰς πενταπλασίαν ποσότητα ὕδατος καὶ εἶναι σχεδὸν ἀδιάλυτον ἐν αἰθυλικῷ πνεύματι. Σ. Μ.

— **ἀμμώνιον** ***ὑποφωσφορῶδες*** (Ammonium hypophosphorosum) $(NH_4)H_2PO_2$. Σκευάζεται ἐξ ὑποφωσφορώδους ἀσβεστίου τῇ ἐπιδράσει ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου. Ἀνεγράφη πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ νευρικοῦ συστήματος εἰς δόσεις 0,6—2 γρ. πολλάκις τῆς ἡμέρας. Κ. Γ. Μ.

— **ἀμμώνιον** ***φαινυλικὸν*** (Ammonium phenylicum) $C_6H_5O(NH_4)$. Λαμβάνεται ὡς λευκὴ κρυσταλλικὴ μᾶζα κατὰ τὴν διοχέτευσιν ἀτμοῦ ἀμμωνίας ἐν φαινόλῃ. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντισηπτικὸν καὶ ἀντιπυρετικὸν εἰς δόσιν 0,1—0,4 γρ Κ.Γ.Μ.

—**ἀμμώνιον** ***φθοριοῦχον.*** Ἔχει τὸν χημικὸν τύπον NH_4F καὶ φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὴν μορφὴν εὐκόλως διαρρεόντων κρυστάλλων. Παρασκευάζεται εἴτε δι' ἐπιδράσεως ἀμμωνίας ἐπὶ ὑδροφθορίου HF, εἴτε δι' ἐξαχνώσεως μίγματος χλωριούχου ἀμμωνίου καὶ φθοριούχου νατρίου NaF.

Διὰ ζέσεως ὑδατικοῦ διαλύματος φθοριούχου ἀμμωνίου ἀφίπταται μέρος τῆς ἀμμωνίας καὶ κρυσταλλοῦται ἐκ τοῦ διαλύματος τὸ ὄξινον φθοριοῦχον ἀμμώνιον τοῦ τύπου $NH_4F.HF$. Κρυσταλλοῦται ὑπὸ μορφὴν ρομβικῶν πρισμάτων καὶ εἶναι ἐν τῷ ἀέρι σταθερώτερον τοῦ οὐδετέρου φθοριούχου ἀμμωνίου.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο φέρεται ἐντὸς δοχείων ἐκ μολύβδου ἢ γουταπέρκης καὶ χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ὑαλουργίᾳ, βαφικῇ, ἐπίσης δὲ ἐν ταῖς βιομηχανίαις τῆς οἰνοπνευματικῆς ζυμώσεως (οἰνοπνευματοποιΐα, ζυθοποιΐα) ὡς ἀποστειρωτικόν. Σ.Μ.

Ἐν τῇ θεραπευτικῇ τὸ φθοριοῦχον ἀμμώνιον εὗρεν ἐφαρμογὴν εἰς διαλύματα 0.75 °/₀ καὶ εἰς δόσεις 0.3—1.25 κ. ἑ. κατὰ τῆς ὑπερτροφίας τοῦ σπληνός. Κ. Γ. Μ.

— **ἀμμώνιον** ***φωσφορικόν.*** Ἐκ τῶν μετὰ τοῦ φωσφορικοῦ ὀξέος ἀλάτων τοῦ ἀμμωνίου σημασίαν ἀπὸ βιομηχανικῆς ἀπόψεως ἔχει μόνον τὸ ἅπαξ ὄξινον φωσφορικὸν ἀμμώνιον $(NH_4)_2HPO_4$.

Κρυσταλλοῦται κατὰ τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἐν δὲ τῷ ἀέρι ἀποσυντίθεται ἀποδίδον ἀμμωνίαν. Διὰ θερμάνσεως κατ' ἀρχὰς τήκεται, εἶτα δὲ διὰ πυρώσεως ἀπόλλυσι τὸ πλεῖ[illegible]ν τῆς ἀμμωνίας καὶ μεταπίπτει κατὰ μέγα μέρος εἰς μεταφωσφορικὸν ὀξύ. Διαλύεται εἰς 4 μ. ψυχροῦ ὕδατος, ἐν δὲ τῷ αἰθυλικῷ πνεύματι εἶναι ἀδιάλυτον.

Βιομηχανικῶς παρασκευάζεται ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ φωσφορίτου διὰ κατεργασίας τούτου μετὰ θειικοῦ ὀξέος καὶ παραλαβῆς δι' ὕδατος ἕως σχηματισμοῦ διαλύματος πυκνότητος 25° Bé. Ἐκ τοῦ διαλύματος τούτου ἀπομακρύνεται τὸ θειικὸν ὀξὺ δι' ἀνθρακικοῦ βαρύου $BaCO_3$, ὡς θειικὸν βάρυον $BaSO_4$, καὶ τὸ ἀσβέστιον ὡς βασικὸν φωσφορικὸν ἀσβέστιον δι' ἐξουδετερώσεως τοῦ διαλύματος δι' ἀμμωνίας ἐν ἐλαφρᾷ περισσείᾳ.

Τὸ βασικὸν φωσφορικὸν ἀσβέστιον μετὰ τὴν διὰ διηθήσεως ἀπομάκρυνσίν του ὑφίσταται ἐκ νέου τὴν κατεργασίαν τοῦ φωσφορίτου, τὸ δὲ απομένον διάλυμα δι' ὀξίνου φωσφορικοῦ ἀμμωνίου, $NH_4H_2PO_4$, πυκνότητος περίπου 20° Bé, μιγνύμενον μετὰ ἀμμωνίας θερμαίνεται ἐντὸς κλειστῶν δοχείων. Ἐκ τοῦ διαλύματος διὰ ψύξεως ἀποχωρίζεται τὸ ἅπαξ ὄξινον φωσφορικὸν ἀμμώνιον τὸ ὁποῖον καθαίρεται διὰ πιέσεως ἐν ὑδραυλικῷ πιεστηρίῳ.

Ἀκάθαρτον φωσφορικὸν ἀμμώνιον, μεμιγμένον μετὰ θειικοῦ ἀμμωνίου, χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ γεωργίᾳ ὡς λίπασμα· καθαρὸν δὲ ἐν τῇ σακχαροποιΐᾳ πρὸς καθαρισμὸν καλαμοσακχάρου καὶ ἐν τῇ οἰνοποιΐᾳ, προστιθέμενον κατὰ τὴν ζύμωσιν τοῦ γλεύκους. Σ. Μ.

Τὸ φωσφορικὸν ἀμμώνιον εὗρεν ἐφαρμογὴν ἐν τῇ θεραπευτικῇ κατὰ τῶν ρευματισμῶν καὶ τῆς ἀρθρίτιδος εἰς δόσεις 0,3—1,3 γρ. τετράκις τῆς ἡμέρας. Κ. Γ. Μ.

—**ἀμμώνιον** ***χλωρικόν.*** Λευκὴ κρυσταλλικὴ οὐσία τοῦ χημικοῦ τύπου NH_4ClO_3, τηκομένη μετ' ἐκρήξεως εἰς 102°. Λαμβάνεται δι' ἐξουδετερώσεως χλωρικοῦ ὀξέος δι' ἀμμωνίας ἢ ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου ἢ κάλλιον δι' ἐπιδράσεως ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου ἐπὶ χλωρικοῦ ἀσβεστίου, κατὰ τὴν ἀντίδρασιν:

$$Ca(ClO_3)_2+(NH_4)_2CO_3=CaCO_3+2NH_4ClO_3$$

Τὸ κατὰ τὴν ἀντίδρασιν ταύτην σχηματιζόμενον ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον $CaCO_3$ ἀποχωρίζεται διὰ διηθήσεως καὶ τὸ διάλυμα συμπυκνούμενον ἀφίεται πρὸς κρυστάλλωσιν. Σ. Μ.

—**ἀμμώνιον** ***χλωριοῦχον.*** Ἔχει τὸν χημικὸν τύπον NH_4Cl καὶ εἶναι λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις, ἐξαχνουμένη διὰ θερμάνσεως χωρὶς νὰ τακῇ. Εἰς θερμοκρασίαν 350° διασπᾶται, ἐπὶ παρουσίᾳ ἰχνῶν ὕδατος χρησιμεύοντος ὡς καταλύτου, εἰς ἀέριον ἀμμωνίαν NH_3 καὶ ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ HCl, ἐπανασυντίθεται δὲ διὰ ψύξεως. Διαλύεται εὐκόλως εἰς τὸ ὕδωρ, τὰ διαλύματα δὲ τούτου δεικνύουσιν ἀσθενῶς ὀξίνην ἀντίδρασιν, προερχομένην ἐξ ὑδρολύσεως τοῦ χλωριούχου ἀμμωνίου. Διὰ θερμάνσεως ὑδατικῶν διαλυμάτων χλωριούχου ἀμμωνίου ἀφίπταται μέρος τῆς ἀμμωνίας. Ἐν ἀπολύτῳ αἰθυλικῷ πνεύματι διαλύεται ἐλάχιστα, ἐνῷ ἐν μεθυλικῷ πνεύματι διαλύεται κατὰ 3,5 /₀.

Ἀπὸ τοῦ 8ου μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος τὸ χλωριοῦχον ἀμμώνιον εἰσήγετο ἐξ Αἰγύπτου, ἔνθα ἐλαμβάνετο διὰ καύσεως τῆς κόπρου τῶν καμήλων. Κατὰ τὴν καῦσιν ταύτην τὸ ἀμμώνιον ἀπετίθετο μετὰ τῆς αἰθάλης, ἐξ ἧς δι' ἐξαχνώσεως ἐλαμβάνετο τὸ ἅλας τοῦ ἐμπορίου. Νῦν παρασκευάζεται ἐν μεγάλῳ κατὰ τοὺς ἀκολούθους δύο τρόπους.

1ον) Δι' ἐξουδετερώσεως ὑδατικοῦ διαλύματος ἀμμωνίας δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὑδατικὸν διάλυμα ἀμμωνίας, περιεκτικότητος 18% εἰς ἀμμωνίαν, ὡς τοῦτο λαμβάνεται διὰ κατεργασίας τῶν ἀμμωνιούχων ἀποπλυμάτων τοῦ φωταερίου (βλ. **ἀμμωνία**: *Βιομ. παρασκ.*), τὸ ὁποῖον φέρεται κατὰ λεπτὴν ροὴν ἐντὸς ξυλίνων κάδων, ἐπενδεδυμένων ἐσωτερικῶς διὰ ὀξυμάχου ὑλικοῦ, ἐν οἷς προστίθεται στάγδην διάλυμα ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος 33 /₀. Τὸ λαμβανόμενον διάλυμα συμπυκνοῦται διὰ θερμάνσεως μέχρις οὗ εἰς 100° σχηματισθῇ κεκορεσμένον διάλυμα χλωριούχου ἀμμωνίου, διηθεῖται διὰ λινοῦ ὑφάσματος καὶ ὀστεάνθρακος καὶ φέρεται πρὸς κρυστάλλωσιν. Μετὰ 5—6 ἡμέρας οἱ ἀποβληθέντες κρύσταλλοι τοῦ χλωριούχου ἀμμωνίου ἀποχωρίζονται τοῦ ἁλμολοίπου καὶ ξηραίνονται ἐπὶ πλακῶν ἐξ ἀργίλλου. Τὸ ἁλμόλοιπον συμπυκνούμενον φέρεται πρὸς κρυστάλωσιν μετὰ νέας ποσότητος διαλύματος χλωριούχου ἀμμωνίου.

2ον) Δι' ἐπιδράσεως χλωριούχου νατρίου NaCl ἐπὶ θειικοῦ ἀμμωνίου $(NH_4)_2SO_4$. Πρὸς τοῦτο 97 μέρη βάρους θειικοῦ ἀμμωνίου, 86 μ. β. χλωρίου νατρίου καὶ 100 μ. β. ὕδατος μίγνυνται εἰς θερμοκρασίαν 103°. Μετὰ μίαν ὥραν διηθοῦνται οἱ ἀποβληθέντες κρύσταλλοι τοῦ θειικοῦ νατρίου Na_2SO_4, εἰς τὸ ἀπομένον δὲ διάλυμα προστίθεται νέα ποσότης ὕδατος καὶ ψύχεται εἰς τοὺς 30°. Οἱ ἀποβαλλόμενοι κρύσταλλοι τοῦ χλωριούχου ἀμμωνίου ξηραινόμενοι φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον.

Χημικῶς καθαρὸν χλωριοῦχον ἀμμώνιον λαμβάνεται δι' ἀνακρυσταλλώσεως ἢ ἐξαχνώσεως τοῦ καὶ κατὰ τὰς δύο μεθόδους λαμβανομένου βιομηχανικοῦ προϊόντος.

Αἱ ἐγκαταστάσεις τῆς παρασκευῆς τοῦ χλωριούχου ἀμμωνίου κατασκευάζονται ἐκ ξύλου, ἐσωτερικῶς ἐπενδυομένου διὰ φύλλων μολύβδου ἢ ἄλλου ὀξυμάχου ὑλικοῦ, διότι τὸ χλωριοῦχον ἀμμώνιον προσβάλλει αἰσθητῶς τὸν σίδηρον. Σ. Μ.

— *['Ορυκτολ.]* Ἐν τῇ φύσει τὸ χλωριοῦχον ἀμμώνιον ἀπαντᾷ εἰς σπανίους μικροὺς κρυστάλλους τοῦ κυβικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος. Συνήθως εὑρίσκεται εἰς κρυσταλλοφυῆ συσσωματώματα, ἔχοντα μορφὴν ἐπιφλοιωμάτων ἢ βοτρυώδη, σταλακτιτικήν, ἰνώδη, γεηράν. Ἔχει σχισμὸν ἀτελῆ, θραῦσιν ὀστρεοειδῆ, σκληρότητα 1½-2 βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 1,5—1.6 καὶ γεῦσιν δηκτικὴν ἁλμυράν. Εἶναι ἄχρουν ἢ κίτρινον καὶ καστανόφαιον, λόγῳ προσμίξεως χλωριούχου σιδήρου.

Τὸ ὀρυκτὸν ἀμμωνιακὸν ἅλας εὑρίσκεται ὡς προϊὸν ἐξαχνώσεως ἐπὶ ρωγμῶν καὶ κοιλωμάτων κρατήρων καὶ ρευμάτων λάβας τῶν ἡφαιστείων καὶ ἐπὶ καιομένων κοιτασμάτων ὀρυκτῶν ἀνθράκων (ὡς π. χ. παρὰ τὸ Saarbrücken, Hänichen τῆς Σαξωνίας καὶ ἀλλαχοῦ.). Ἐνίοτε ὡς ἐπάνθημα ἐπὶ λιγνιτῶν καὶ γαιανθράκων. Ἐπίσης εἰς τὰ ἀποθέματα τοῦ γουάνο (βλ. λ.). Μεγάλαι ποσότητες ὀρυκτοῦ ἀμμωνιακοῦ ἅλατος ἐσημειώθησαν εἰς τὸν Βεζούβιον μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ 1754, ὡς καὶ κατὰ τὰς ἐκρήξεις τῶν ἐτῶν 1794, 1805, 1834, 1839, ἐπίσης δὲ εἰς τὴν Αἴτναν καὶ εἰς τὴν Βουχαρικὴν Ταρταρίαν (πιθανῶς παρὰ τὰ ἡφαίστεια Ho-tscheou καὶ Pe-schan τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, ὅπου πρέπει νὰ εὑρίσκωνται ἀμέτρητα ποσά, ἀφοῦ οἱ κάτοικοι ἐπλήρωναν μὲ τὸ ὀρυκτὸν τοῦτο τὸν φόρον ὑποτελείας εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κίνας). Γ. Κ. Γ.

— *[Φαρμακ.]* Εἰς τὴν θεραπευτικὴν τὸ χλωριοῦχον ἀμμώνιον χρησιμοποιεῖται ὡς ἀποχρεμπτικὸν εἰς δόσιν 0,3-1,0 γρ. ἡμερησίως, ἐπίσης δὲ εἰς εἰσπνοὰς καὶ γαργαρισμούς. Κ. Γ. Μ.

— *['Εμπορευματολ.]* Τὸ χλωριοῦχον ἀμμώνιον (Ammonium chloratum, - muriaticum), εἶναι ἐκ τῶν ἁλάτων τοῦ ἀμμωνίου. τὸ κατ' ἐξοχὴν ὀνομαζόμενον «*ἀμμωνιακὸν ἅλας*» (κοιν. *νισαντῆρι*, γαλλ. sel ammoniac, ἀγγλ. sal miac).

Εἰς παλαιοτέρους χρόνους τὸ ἀμμωνιακὸν ἅλας εἰσήγετο ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου κατεσκευάζετο ἐκ τῆς κόπρου τῶν καμήλων, ἥτις χρησιμεύει εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς ὡς καύσιμος ὕλη. Ἐπειδὴ αἱ κάμηλοι τρέφονται ἀπὸ ἁλατοῦχα φυτά, σχηματίζεται κατὰ τὴν καῦσιν τῆς κόπρου των δι' ἀποσυνθέσεως τοῦ κοινοῦ ἅλατος καὶ τῶν ζωϊκῶν οὐσιῶν ὑδροχλωρικὴ ἀμμωνία, ἡ ὁποία ἐνυπάρχει εἰς τὴν αἰθάλην τὴν συναγομένην εἰς τοὺς καπνοδόχους· ἐξ αὐτῆς δὲ ἐξηχνίζετο ἀκολούθως ἐντὸς ἰδιαιτέρων ἀργιλλίνων ἀγγείων, ἐκ τῶν ὁποίων θραυσθέντων ἐξεβάλλετο. Ἐκ 5 ἕως 6 λιτρῶν κόπρου ἐξαχνίζεται μία λίτρα περίπου ἀκαθάρτου ἀμμωνιακοῦ ἅλατος, τὸ ὁποῖον ἕνεκα τῶν ἐμπεριεχομένων διαφόρων ὑλῶν εἶναι τεφρόχρουν ἢ μέλαν.

Ἐπίσης ἀπὸ διαφόρους ζωϊκὰς οὐσίας παρεσκευάζετο τὸ ἀμμωνιακὸν ἅλας. Εἴς τινα μάλιστα μέρη τῆς Γερμανίας, κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, ἐσύναζον τὰ οὖρα τῶν ἀνθρώπων καὶ ζώων τὰ ὁποῖα ἀρκούντως σαπέντα ἀπεστάζοντο. Τοιουτοτρόπως ἐπορίζοντο ἐκ τῶν σεσηπυιῶν ὑλῶν ἀμμωνιοῦχόν τι ρευστόν, τὸ ὁποῖον οὐδετερωθὲν δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καὶ ἐξατμιζόμενον μέχρι βαθμοῦ κρυσταλλώσεως ἔδιδεν ἀμμωνιακὸν ἅλας ἀκάθαρτον, καθαριζόμενον εἶτα διὰ τῆς ἐξαχνίσεως. Παρήγετο τέλος χλωριοῦχον ἀμμώνιον δι' ἀποστάξεως κεράτων καὶ ἄλλων ζωϊκῶν ὑπολειμμάτων καὶ εἰδικῆς μετέπειτα ἐπεξεργασίας τῶν ἐκ τῆς ἀποστάξεως λαμβανομένων ρευστῶν.

Σήμερον ὅμως πᾶσαι αἱ μέθοδοι αὗται ἐγκατελείφθησαν καὶ ἡ παραγωγὴ τοῦ χλωριούχου ἀμμωνίου γίνεται εἰς μεγάλας ποσότητας—κυρίως ἐν Γερμανίᾳ—διὰ νεωτέρων ἐπιστημονικῶν μεθόδων, ἰδίᾳ δι' ἐπιδράσεως ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἐπὶ τῶν ἀμμωνιούχων ἀποπλυμάτων τοῦ φωταερίου (βλ. *ἀνωτέρω*).

Τὸ ἀγοραῖον ἀμμωνιακὸν ἅλας ἔχει σχῆμα πλακούντων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ μορφὴν λεπτῶν κόκκων εὑρίσκεται εἰς τὸ ἐμπόριον. Τὸ καθαρὸν ἅλας εἶναι λευκὸν κρυσταλλικόν, διαλυόμενον εὐκόλως εἰς τὸ ὕδωρ, ἔχον γεῦσιν δυσάρεστον. Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρεται ἐπίσης ἀμμωνιακὸν ἅλας εἰς μάζας συμπαγεῖς καὶ ἰνώδεις, λευκάς, διαφανεῖς ἠχηρὰς καὶ βάρους 5 - 50 χιλιογράμμων. Ὅλα ὅμως τὰ εἴδη ταῦτα τοῦ ἐμπορίου ἐμπεριέχουν συνήθως θειικὸν ἀμμώνιον, χλωριοῦχον νάτριον καὶ θειικὴν ἄσβεστον, προσμίξεις αἵτινες ἀναγνωρίζονται εὐκόλως διὰ διαφόρων ἀναλυτικῶν μεθόδων. Οὕτως ἡ θειικὴ ἀμμωνία ἀναγνωρίζεται ἐκ τοῦ διὰ τοῦ χλωριούχου βαρύου παραγομένου λευκοῦ ὑποστήματος ἀδιαλύτου εἰς τὸ νιτρικὸν ὀξύ. Τὸ χλωριοῦχον νάτριον καὶ ἡ γύψος ἐκ τοῦ διὰ τῆς ἐξαχνώσεως παραμένοντος ὑπολείμματος.

Τὸ ἀμμωνιακὸν ἅλας διαλύει ὀξείδιά τινα τῶν μετάλλων, δι' ὃ καὶ χρησιμοποιεῖται κατὰ τὴν κασσιτέρωσιν ἢ συγκόλλησιν αὐτῶν πρὸς καθαρισμὸν τῆς ἐπιφανείας των. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν χρωμάτων καὶ τὴν βαφικήν, ἐν τῇ ἠλεκτροτεχνίᾳ πρὸς πλήρωσιν ἠλεκτρικῶν στοιχείων, ἐν τῇ παγοποιΐᾳ κλπ. Ι. Γ. Μ.

— **ἀμμώνιον** ***χλωριοῦχον σιδηρομιγὲς*** (Ammonium chloratum ferratum). Σκευάζεται διὰ μείξεως 32 μ. χλωριούχου ἀμμωνίου καὶ 9 μ. διαλύματος χλωριούχου σιδήρου καὶ ἐξατμίσεως. Εἶναι κόνις πορτοκαλλόχρους, διυγραινομένη ἐν τῷ ἀέρι, τελείως διαλυτὴ ἐν ὕδατι, γεύσεως δὲ ἁλατώδους καὶ στυπτικῆς. Δέον νὰ φυλάσσηται εἰς καλῶς κλειομένας φιάλας.

Χρησιμεύει εἰς τὴν θεραπευτικὴν εἰς δόσεις 0,25—0,75 γρ. ἐπὶ ραχίτιδος, ἀμηνορροίας, χλωρώσεων, ἐπιληψίας κλπ. Κ. Γ. Μ.

—**ἀμμωνίου** ***ἑνώσεις τεταρτοταγεῖς*** *['Οργ.Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως, ἢ καὶ ***ἀμμωνιοβάσεις τεταρτοταγεῖς***, ὀργανικὰ παράγωγα τοῦ πεντασθενοῦς ἀζώτου, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ τέσσαρες μονάδες συγγενείας τοῦ ἀζώτου εἶναι ἡνωμέναι πρὸς ρίζας ὑδρογονανθράκων ἡ δὲ πέμπτη πρὸς ὑδροξύλιον ἢ ἄλλην τινὰ ὀξύρριζαν.

Ἡ ἕνωσις καὶ τῶν πέντε μονάδων συγγενείας τοῦ ἀζώτου διὰ ἀλκυλίων δὲν εἶναι δυνατή, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι ὅλαι αἱ μονάδες συγγενείας αὐτοῦ δὲν εἶναι ἰσότιμοι πρὸς ἀλλήλας. Αἱ τεταρτοταγεῖς ἀμμωνιοβάσεις παρασκευάζονται εὐκόλως ἐκ τῶν τριτοταγῶν ἀμινῶν τῇ προσθήκῃ ἀλκυλαλογονιδίων καὶ δὴ προτιμότερον ἀλκυλιωδιδίων, ἀλλ' ὅμως δύνανται νὰ παρασκευασθῶσι καὶ δι' ἀπ' εὐθείας ἐπιδράσεως τῶν ἀλκυλιωδιδίων ἐπὶ ἀμμωνίας, ὁπότε σχηματίζονται συγχρόνως καὶ πρωτοταγεῖς, δευτεροταγεῖς καὶ τριτοταγεῖς ἀμῖναι, ὡς

$$CH_3J + NH_3 = CH_3NH_2, HJ$$

πρωτοταγὴς ἀμίνη

$$CH_3J + CH_3NH_2 = (CH_3)_2NH, HJ$$

δευτεροταγὴς ἀμίνη

$$CH_3J + (CH_3)_2NH = (CH_3)_3N, HJ$$

τριτοταγὴς ἀμίνη

$$CH_3J + (CH_3)_3N = (CH_3)_4NJ$$

τεταρτοταγὴς ἀμμωνιοβάσις

Ἐκ τῶν εὐκόλως παρασκευαζομένων ὡς ἀνωτέρω μετ' ἰωδίου παραγώγων διὰ διπλῆς ἀντικαταστάσεως σχηματίζονται ὅλα τὰ ἄλλα παράγωγα, ὡς

$$(CH_3)_4NJ + AgCl = (CH_3)_4NCl + AgJ$$

$$2(CH_3)_4NJ + Ag_2CO_3 = [(CH_3)_4N]_2CO_3 + 2AgJ \text{ κλπ.}$$

Ὅλα τὰ παράγωγα ταῦτα κατὰ τὴν θέρμανσιν

Digitized by Google

διασπῶνται εἰς τριτοταγῆ ἀμίνην καὶ ἀλκυλαλογονίδιον, ὡς

$$(CH_8)_4 NCl = (CH_3)_3N + CH_8 Cl$$

Τὰ ἐλεύθερα ὑδροξείδια τῶν τεταρτοταγῶν ἀμμωνιοβάσεων ἅτινα εἶναι ἐξ ἴσου ἰσχυραὶ πρὸς τὰ καυστικὰ ἀλκάλια βάσεις παρασκευάζονται εὐκόλως ἐκ τῶν ἀντιστοίχων ἰωδιδίων τῇ ἐπιδράσει ὑγροῦ ὀξειδίου τοῦ ἀργύρου δρῶντος ὡς ὑδροξειδίου, ὡς

$$(C_2H_5)_4 NJ + Ag.OH = (C_2H_5)_4 N.OH + Ag.J$$

Τὰ ὑδροξείδια ταῦτα κέκτηνται σαφεῖς ἀλκαλικὰς ἰδιότητας, ἤτοι μετατρέπουν εἰς κυανοῦν τὸν ἐρυθρὸν χάρτην τοῦ ἡλιοτροπίου, ἀπορροφοῦν ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἐκ τοῦ ἀέρος, σαπωνοποιοῦν τὰ λίπη κλπ., δι' ἐξατμίσεως δὲ τῶν ὑδατικῶν αὐτῶν διαλυμάτων ἐν κενῷ λαμβάνονται τὰ ὑδροξείδια ταῦτα ὑπὸ μορφὴν λευκῆς, κρυσταλλικῆς, διαρρεούσης ἐν τῷ ἀέρι μάζης, δύνανται ὅμως νὰ ληφθῶσι καὶ ὑδρῖται αὐτῶν ὑπὸ κρυσταλλικὴν μορφήν.

Ὅταν τὸ πεντασθενὲς ἄτομον τοῦ ἀζώτου εἶναι ἀσυμμέτρως ἡνωμένον, ἤτοι ὅταν αἱ πέντε μονάδες συγγενείας αὐτοῦ εἶναι ἡνωμέναι πρὸς πέντε διαφόρους ῥίζας, τότε ἔχομεν, ἀλλ' οὐχὶ πάντοτε γνωστάς, στερεοϊσομερεῖς μορφάς, ὧν ἡ ὕπαρξις ἐπεξηγεῖται διὰ τῆς θεωρίας τοῦ Werner. Σ. Γ.

ἀμμωνιορροδανίδιον *['Οργ. Χημ.]*· βλ. θειοκυανικὸν *ἀμμώνιον*.

'Αμμώνιος *['Αρχ.]*. 'Αμμώνιοι ἐκαλοῦντο ἐκ τοῦ Ἄμμωνος (*'Ηροδ.* IV, 181) οἱ ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ὀάσει τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου κατοικοῦντες (βλ. λ. 'Αμμώνειον). Κατὰ τὸν 'Ηρόδοτον οὗτοι ἦσαν ἄποικοι Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες, ἡ δὲ γλῶσσα του ἦτο κρᾶμα ἐκ τῆς γλώσσης τῶν δύο τούτων λαῶν. Ὁ Ἕλλην ἱστορικὸς διέσωσε τὸ ὄνομα ἑνὸς τῶν βασιλέων των, τοῦ *'Ετάρχου* (*'Ηροδ.* 'Ιστορ. II, 32). Γ. Κ.

'Αμμώνιος. 'Ολυμπιονίκης ἐξ 'Αλεξανδρείας, νικήσας ἐν 'Ολυμπίᾳ εἰς τὸν δρόμον κατὰ τὴν 131ην 'Ολυμπιάδα (256 π. Χ.). Α. Π. Σ.

— **'Αμμώνιος** ὁ *Βαρκαῖος*. 'Αρχηγὸς τῶν κατὰ τὸν μακεδονικὸν τρόπον ὡπλισμένων τρισχιλίων Λιβύων ὁπλιτῶν τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Δ' τοῦ Φιλοπάτορος (244—221 π. Χ.).

— **'Αμμώνιος.** Κατ' ἐπιγραφήν τινα 'Αθηναῖος ἰατρὸς τῆς Β' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. ΑΡ. Π. Κ.

— **'Αμμώνιος.** Εὐνοούμενος τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας *'Αλεξάνδρου Βάλα*, ὁ ὁποῖος τῷ ἐνεπιστεύθη τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Ὁ 'Αμμώνιος ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὸν θρόνον τοῦ κυρίου του καὶ τὴν ἰδίαν του παρ' αὐτῷ δύναμιν, κατεδίωξε καὶ ἐκποδὼν ἐποίησε πάντας τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως Δημητρίου καὶ αὐτὴν τὴν χήραν αὐτοῦ Λαοδίκην καὶ τὸν υἱόν του 'Αντίγονον. 'Αλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν Πτολεμαῖον τὸν πενθερὸν τοῦ Βάλα ἀπεπειράθη νὰ δολοφονήσῃ ὁ 'Αμμώνιος, τοῦτο δὲ καὶ ἐπέφερε τελείαν διάστασιν μεταξὺ τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Βάλα, διότι ὁ τελευταῖος ἠρνήθη νὰ τιμωρήσῃ τὸν 'Αμμώνιον, ὡς ἀπῄτησεν ὁ Πτολεμαῖος. 'Αλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ 'Αμμώνιος οἰκτρὸν εὗρε θάνατον. Ὅτε εἰσέβαλεν ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὴν 'Αντιόχειαν (κατὰ τὸ ἔτος 147 π. Χ.), οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐξοργισθέντες κατὰ τοῦ 'Αμμωνίου καὶ ἀνακαλύψαντες κεκρυμμένον μὲ γυναικεῖα ἐνδύματα εἰς κρύπτην τινά, κατέσφαξαν αὐτόν. Α. Π. Σ.

— **'Αμμώνιος.** 'Αθηναῖος, ἐπιμελητὴς τοῦ Δήλου, ἀκμάσας κατὰ τὸ 130—115 π. Χ. Α. Π. Σ.

— **'Αμμώνιος.** Υἱὸς τοῦ Ζωπύρου, ἀνδριαντοποιός, ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τῆς Β' ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Α' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ Μιλήτου καταγόμενος, γνωστὸς ἔκ τινος βάσεως ἀγάλματος εὑρεθείσης ἐν Δήλῳ. Α. Π. Σ.

— **'Αμμώνιος.** 'Επιτετραμμένος ἐν Ρώμῃ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Αὐλητοῦ κατὰ τὸ ἔτος 56 π. Χ. Α. Π. Σ.

— **'Αμμώνιος ὁ *λιθοτόμος*.** Διάσημος Ἕλλην χειρουργὸς ζήσας ἐν 'Αλεξανδρείᾳ πρὸ τοῦ *Κέλσου*, ὅστις καὶ ἀναφέρει τοῦτον (Libr. VII, praef.). 'Εκλήθη *λιθοτόμος* ἀπὸ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συνιστωμένης χειρουργικῆς μεθόδου ἐπὶ μεγάλων λίθων τῆς κύστεως, ὧν ἡ ἐξαγωγὴ κατὰ τὴν ἐπὶ τούτῳ γενομένην τομὴν καθίστατο ἀδύνατος, ἄνευ ῥήξεως τῶν τοιχωμάτων ταύτης. Τοὺς τοιούτους λίθους ὁ 'Αμμώνιος ἔθραυε, ἀφ' ἑνὸς μὲν στηρίζων στερρῶς δι' ἀγκίστρου, ἵνα μὴ ὑποχωρήσωσι, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐπικρούων τὸ ἄκρον σιδηροῦ στειλεοῦ, οὗ τὸ ἕτερον ἀμβλὺ ἀλλὰ λεπτὸν ἄκρον ἐτοποθέτει ἐπὶ τοῦ λίθου. 'Ιδίας ὅλως προσοχῆς κατὰ τὴν ἐγχείρησιν ταύτην ἐτύγχανε τὸ τοίχωμα τῆς κύστεως, ἵνα μὴ τρωθῇ ὑπὸ τοῦ ἐργαλείου ἢ θραύσματος τοῦ λίθου (*Cels.* lib. II, XXVI, 3). Φαρμακευτικὰς σκευασίας τοῦ 'Αμμωνίου ἀναφέρει ὁ *'Αέτιος* (Ζ' 113, ΙΔ'. 51). ΑΡ. Π. Κ.

— **'Αμμώνιος.** 'Επιτετραμμένος ἐν Ρώμῃ τῆς βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτρας κατὰ τὸ ἔτος 44 π. Χ. Α. Π. Σ.

— **'Αμμώνιος** Παλαιστροφύλαξ τις κατά τινα ἐκ Πατάρων ἐπιγραφὴν (C I G. 4284). Α. Π. Σ.

— **'Αμμώνιος.** Λεξικογράφος, ὁ νομιζόμενος συγγραφεὺς τοῦ λεξικοῦ τῶν συνωνύμων, ὅπερ ἐπιγράφεται «περὶ ὁμοίων καὶ διαφόρων λέξεων». Κατὰ τὸν Φαβρίκιον καί τινας ἄλλους, ὁ 'Αμμώνιος οὗτος ταυτίζεται πρὸς τὸν *'Αμμώνιον τὸν Αἰγύπτιον*, τὸν ἐθνικὸν ἐκεῖνον ἱερέα, ὅστις μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐν 'Αλεξανδρείᾳ ἐθνικῶν ναῶν ἔφυγεν ἐκεῖθεν καὶ μετὰ τοῦ 'Ελλαδίου καὶ ἄλλων ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ Σωκράτους, τοῦ Χριστιανοῦ συγγραφέως, ὅστις συνέγραψε τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν. Ὁ Valckenaer, ὁρμώμενος ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι αἱ ἐν τῷ λεξικῷ τῶν συνωνύμων παρατιθέμεναι μαρτυρίαι εἶναι εἰλημμέναι πᾶσαι ἐκ συγγραφέων, ὧν οὐδεὶς εἶναι μεταγενέστερος τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος, συμπεραίνει ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ λεξικοῦ τούτου δὲν δύναται νὰ εἶναι ὁ κατὰ τὴν Δ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας 'Αμμώνιος, ὁ διδάσκαλος τοῦ Σωκράτους, διὸ καὶ παραδέχεται ὅτι συγγραφεὺς τοῦ λεξικοῦ εἶναι ἄλλος τις 'Αμμώνιος, ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τῆς Α' ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Β' ἑκατονταετηρίδος μ. Χ. 'Αλλ' 'Αμμώνιός τις γραμματικὸς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ζήσας παρ' οὐδενὸς μνημονεύεται. 'Επειδὴ δὲ πολλὰ τῶν ἐν τῷ λεξικῷ περιλαμβανομένων ἄρθρων ἐν ἄλλαις πηγαῖς ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *'Ερανίου* καὶ τοῦ *Πτολεμαίου*, καὶ ἐπειδὴ καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον παρεκβολαῖς συχνὰ ἀναφέρει τὸν 'Ερέννιον, λέγων «'Ερέννιος περὶ διαφόρως σημαινομένων», διὰ ταῦτα πιθανωτέρα φαίνεται ἡ γνώμη τῶν νεωτέρων κριτικῶν, οἵτινες παραδέχονται, ὅτι ὁ ἀληθὴς συγγραφεὺς τοῦ «περὶ ὁμοίων καὶ διαφόρων λέξεων» συγγράμματος εἶναι ὁ 'Ερέννιος Φίλων, ἀκμάσας κατὰ τὴν Α' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ὁ δὲ 'Αμμώνιος ὁ Αἰγύπτιος, ὁ ἀκμάσας κατὰ τὴν Δ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα εἶναι μόνον διασκευαστὴς αὐτοῦ. Α. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

— **'Αμμώνιος.** 'Ακαδημαϊκὸς φιλόσοφος ἐξ Αἰγύπτου, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς Α' ἑκατοντ. μ. Χ. 'Εδίδασκεν ἐν 'Αθήναις ὡς σχολάρχης τῆς 'Ακαδημείας. Μαθητὴς αὐτοῦ ὑπῆρξε καὶ ὁ Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεύς, ὅστις εἰς τοὺς διαλόγους ὡς κύριον πρόσωπον, δι' οὗ ἐκφράζει τὰς ἰδίας αὐτοῦ γνώμας, εἰσάγει τὸν διδάσκαλόν του, ὅπως καὶ ὁ Πλάτων τὸν Σωκράτην. 'Αλλὰ καὶ ἴδιον σύγγραμμα, ἀπολεσθέν, ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνέπτυσσε τὰς φιλοσοφικὰς τοῦ διδασκάλου του θεωρίας. Ὁ 'Αμμώνιος οὗτος εἶναι ὁ ἀρχαιότατος γνωστὸς ἀντιπρόσωπος τῆς μυστικοθρησκευτικῆς ἢ θεοσοφικῆς ἐκείνης κατευθύνσεως τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, ἥτις βραδύτερον ἐπεκράτησεν ἐν τῇ νεοπλατωνικῇ σχολῇ. Α. Π. Σ.

— **'Αμμώνιος.** Υἱὸς Φειδίου τινός, ἀνδριαντοποιός. Εἶναι γνωστὸς ἔκ τινος ἠκρωτηριασμένης ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς, φερομένης ἐπὶ εἰκόνος πιθήκου, τὴν ὁποίαν οὗτος μὲν καὶ ὁ ἀδελφός του Φειδίας κατεσκεύασαν, ἄγνωστος δέ τις ἀνέθηκεν εἰς θεόν τινα τῶν Αἰγυπτίων. Ἡ εἰκὼν ἠκρωτηριασμένη κατὰ τὴν κεφαλὴν ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τῶν Αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων ἐν τῷ Βατικανῷ, ἐποιήθη δέ, ὡς ἐκ τῆς ἐπ' αὐτῆς φερομένης ἐπιγραφῆς συνάγεται, κατὰ τὸ ἔτος 159 μ. Χ. Α. Π. Σ.

— **'Αμμώνιος ὁ *'Αλεξανδρεύς***, ὁ ἐπονομαζόμενος *Σακκᾶς*. Ἤκμασε κατὰ τὴν Γ' ἑκατ. μ.Χ. (175 – 242), ἐπωνομάσθη δὲ *Σακκᾶς (=σακκοφόρος)*, διότι πένης ὢν μετήρχετο κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀχθοφόρου, βραδύτερον δέ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοδωρήτου, «καταλιπὼν τοὺς σάκκους, οἷς μετέφερε τοὺς πυρούς, τὸν φιλόσοφον ἠσπάσατο βίον» (πβλ. καὶ *Σουΐδαν* ἐν λ. *'Αμμώνιος, 'Ωριγένης, Πλωτῖνος)*. Κατὰ δὲ τὴν παρ' Εὐσεβίῳ (ἐν ἐκκλησ. ἱστ. VI, 19) μαρτυρίαν τοῦ Πορφυρίου, ὁ 'Αμμώνιος οὗτος ἐκ Χριστιανῶν γονέων καταγόμενος καὶ χριστιανικῶς ἀνατραφείς, ὅτε τοῦ φρονεῖν ἥψατο καὶ τῆς φιλοσοφίας, εὐθὺς πρὸς τὴν κατὰ νόμους πολιτείαν μετεβάλλετο», ἀσπασθεὶς τὴν ἐθνικὴν τῶν 'Ελλήνων θρησκείαν. Τὴν περὶ τοιαύτης μεταστάσεως τοῦ 'Αμμωνίου μαρτυρίαν τοῦ Πορφυρίου ὡς ψευδῆ ἐξελέγχων ὁ Εὐσέβιος λέγει ὅτι ὁ 'Αμμώνιος κατέλιπε πολλὰ συγγράμματα θεολογικοῦ περιεχομένου εὐδοκιμοῦντα παρὰ τοῖς πλείστοις, οἷον εἶναι καὶ τὸ ἐπιγραφόμενον «περὶ τῆς Μωϋσέως καὶ 'Ιησοῦ συμφωνίας». Ταῦτα δισχυριζόμενος ὁ Εὐσέβιος προφανῶς ἐταύτιζε τὸν 'Αμμώνιον τὸν Σακκᾶν πρὸς τὸν σύγχρονον τούτου ὁμώνυμον Χριστιανὸν συγγραφέα, καθόσον ὁ 'Αμμώνιος ὁ Σακκᾶς, κατὰ τὴν ὁμόφωνον μαρτυρίαν καὶ τοῦ Πορφυρίου καὶ τοῦ Λογγίνου, οὐδὲν σύγγραμμα κατέλιπε.

Μετὰ ζήλου πολλοῦ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας ἐγκύψας ὁ 'Αμμώνιος καὶ ἐκ τῆς προσαρμογῆς τῆς πλατωνικῆς καὶ ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας ἴδιον διαμορφώσας φιλοσοφικὸν σύστημα, ὅπερ λίαν εὐδοκίμως ἐν 'Αλεξανδρείᾳ ἐδίδασκε, δικαίως θεωρεῖται ὡς ὁ ἱδρυτὴς τῆς *νέας πλατωνικῆς σχολῆς*, ἐξ ἧς οὐκ ὀλίγοι διάσημοι νεοπλατωνικοὶ φιλόσοφοι προῆλθον. 'Εκ τῶν πολλῶν τοῦ 'Αμμωνίου μαθητῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μνημονεύονται οἱ δύο 'Ωριγέναι, ὁ νεοπλατωνικὸς καὶ ὁ χριστιανικὸς φιλόσοφος, ὁ Λογγῖνος, ὁ 'Ερέννιος, ὁ 'Ολύμπιος, ὁ Θεοδόσιος, ὁ 'Αντωνῖνος καὶ ὁ πάντων τούτων διασημότατος Πλωτῖνος. Οὗτος τοσοῦτον προσεκολλήθη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν τοῦ 'Αμμωνίου διδασκαλίαν, ὥστε ἐπὶ ἕνδεκα ὁλόκληρα ἔτη (232—242), μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ 'Αμμωνίου, παρέμεινε παρ' αὐτῷ ἐν 'Αλεξανδρείᾳ ἀκροώμενος αὐτοῦ.

Ὡς διδάσκαλος ὁ 'Αμμώνιος ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὡς ἄνωθεν ἐμπνεόμενος, διὸ καὶ *θεοδίδακτος* ἐπωνομάζετο (*Φωτ. κῶδ.* 251), ἣν ἐπωνυμίαν τινὲς τῶν νεωτέρων συγγραφέων, διὰ τὴν ὁμωνυμίαν συγχέοντες τὰ πρόσωπα, ἀπέδωκαν εἰς τὸν 'Αμμώνιον τὸν 'Ερμείου, ἄλλοι δὲ εἰς τὸν 'Αμμώνιον τὸν Χριστιανὸν συγγραφέα. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πορφυρίου (ἐν β. Πλωτ. 3), οἱ κορυφαῖοι τῶν μαθητῶν τοῦ 'Αμμωνίου, ὑπολαμβάνοντες τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ὡς ἀποκάλυψιν ἀνωτέρας σοφίας, συνεφώνησαν πρὸς ἀλλήλους μηδὲν ἐκ τῶν δογμάτων, ἅτινα ὁ 'Αμμώνιος κατὰ τὰς παραδόσεις ἀνέπτυσσεν εἰς αὐτούς, νὰ ἀνακοινώνουν εἰς τοὺς μὴ μεμυημένους εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ 'Αμμωνίου (ταῦτα ὑπενθυμίζουν τὴν ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων τηρουμένην μυστικότητα τῆς διδασκαλίας τοῦ Πυθαγόρου). Τὴν συμφωνίαν ὅμως ταύτην πρῶτος παρέβη ὁ 'Ερέννιος, κοινολογήσας τινὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ 'Αμμωνίου. Λυθείσης οὕτω τῆς συμφωνίας, τὸ αὐτὸ ἔπειτα ἔπραξε καὶ ὁ 'Ωριγένης, τελευταῖος δὲ καὶ ὁ Πλωτῖνος καὶ οὕτως ἡ διδασκαλία τοῦ 'Αμμωνίου ἐκοινολογήθη.

Ὁ 'Αμμώνιος, ὡς προείπομεν, ἀπέθανεν οὐδὲν σύγγραμμα καταλιπών· διὸ καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ περιεχομένου τῆς διδασκαλίας του. 'Αλλ' ὅπως τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους μανθάνομεν ἐκ τῶν συγγραμμάτων καὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος τοῦ Πλάτωνος ἰδίᾳ, οὕτως ἐκ τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος τοῦ Πλωτίνου καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἔννοιάν τινα περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ 'Αμμωνίου· διότι, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Πορφυρίου, ὁ Πλωτῖνος ἐδίδασκεν ἀκολουθῶν τοῦ 'Αμμωνίου τὴν διδασκαλίαν («ἐκ τῆς 'Αμμωνίου συνουσίας ποιούμενος τὰς διατριβάς») τὴν δὲ ἐξέτασιν τῆς πλατωνικῆς καὶ ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας ἔκαμνε συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ 'Αμμωνίου («τὸν 'Αμμωνίου φέρων νοῦν ἐν ταῖς ἐξετάσεσι»). Ὁ γενικὸς χαρακτὴρ τῆς διδασκαλίας τοῦ 'Αμμωνίου ἦτο ὁ μυστικοθρησκευτικὸς ἐκεῖνος χαρακτήρ, ὅστις διὰ τῆς διδασκαλίας ἰδίᾳ τοῦ Πλωτίνου, εὐρύτερον καὶ συστηματικώτερον ἀναπτύξαντος τὴν διδασκαλίαν τοῦ 'Αμμωνίου, ἐπεκράτησεν ἐν γένει ἐν τῇ νεοπλατωνικῇ σχολῇ.

'Αλλὰ καὶ μεταγενέστεροι νεοπλατωνικοὶ φιλόσοφοι, ὁ 'Ιεροκλῆς καὶ ὁ Νεμέσιος, κατὰ τὴν Ε' ἑκατ. μ. Χ. ἀκμάσαντες, παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς εἰδήσεις τινὰς περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ 'Αμμωνίου. Καὶ ὁ μὲν 'Ιεροκλῆς λέγει, ὅτι πρῶτος ὁ 'Αμμώνιος μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀναζητήσας τὴν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἀλήθειαν καὶ ἑκατέρου τῶν δύο φιλοσόφων, τοῦ Πλάτωνος καὶ 'Αριστοτέλους, τὸ σύστημα καλῶς μελετήσας, τὰ κύρια καὶ οὐσιώδη αὐτῶν διδάγματα «συνήγαγεν εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν νοῦν καὶ ἀστασίαστον τὴν φιλοσοφίαν παρέδωκε πᾶσι τοῖς αὐτοῦ γνωρίμοις, μάλιστα δὲ τοῖς ἀρίστοις τῶν αὐτῷ συγγεγονότων, Πλωτίνῳ καὶ 'Ωριγένει» (*Φωτ. κῶδ.* 251)· ὁ δὲ Νεμέσιος (π. φυσ. ἀνθρ. 2) ἀναφέρει ἀντίρρησιν τοῦ 'Αμμωνίου καὶ Νουμηνίου πρὸς τοὺς Στωϊκούς, οἵτινες ἔλεγον, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι σῶμα. 'Αλλαχοῦ δὲ πάλιν ὁ Νεμέσιος (αὐτ. 3) διὰ μακρῶν ἐκθέτει τὴν διδασκαλίαν, δι' ἧς ὁ 'Αμμώνιος ἔλυσε τὸ δύσκολον ζήτημα, πῶς ἡ ψυχή, ἀσώματος οὖσα, ἑνοῦται μετὰ τοῦ σώματος· ἐδίδασκε δηλ. ὁ 'Αμμώνιος, ὅτι ἡ ψυχὴ ἑνοῦται μὲν τελείως μετὰ τοῦ σώματος, ὅπως ἑνοῦνται δύο ἐν τῇ ἑνώσει αὐτῶν *συνδιαφθειρόμενα*, ἤτοι ἀλλοιούμενα ὑλικὰ σώματα, ὅπως ὁ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἑνοῦται μετὰ τοῦ σώματος *ἀσυγχύτως*, χωρὶς δηλ. νὰ ὑφίσταται ἀλλοίωσίν τινα τῆς φύσεως αὐτῆς, ὅπως τὰ ἐν τῇ ἑνώσει αὐτῶν ἁπλῶς *παρακείμενα*, ἤτοι μὴ ἀλλοιούμενα ὑλικὰ σώματα· καὶ ὅμως ἡ ἕνωσις τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ σώματος δὲν εἶναι ἁπλῆ παράθεσις, ἀλλὰ τελεία μὲν ἕνωσις, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τῆς *συμπαθείας* τῆς ψυχῆς, ἤτοι τῆς συμμετοχῆς τῆς ψυχῆς εἰς τὰς διαφόρους καταστάσεις τοῦ σώματος, ἀσύγχυτος ὅμως ἕνωσις, ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ χωρισμοῦ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἐν τῷ ὕπνῳ καὶ τοῖς ὀνείροις, καὶ μάλιστα τοῖς προφητικοῖς, καὶ ἐν τῇ ἐπισκοπήσει τῶν ὑπὲρ αἴσθησιν, ἤτοι τῶν νοητῶν ἀντικειμένων. Ἡ ψυχὴ δι' ὅλου τοῦ σώματος διήκουσα δὲν συνέχεται ὑπὸ τοῦ σώματος, ἀλλὰ τοὐναντίον τὸ σῶμα συνέχεται ὑπ' αὐτῆς· ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ἐν τῷ σώματι ὡς ἐν ἀσκῷ ἢ ἀγγείῳ τινί, ἀλλὰ τὸ σῶμα μᾶλλον

Digitized by Google

εἶναι ἐν τῇ ψυχῇ· λέγοντες δέ, ὅτι «ἡ ψυχὴ ἐστιν ἐν τῷ σώματι», δὲν ἐννοοῦμεν, ὅτι ἡ ψυχὴ εὑρίσκεται ἐν τῷ σώματι ὡς ἐν τόπῳ τινί, ἀλλ' ἁπλῶς τὴν πρὸς τὸ σῶμα ῥοπὴν τῆς ψυχῆς, ἤτοι τὴν σχέσιν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα δηλοῦμεν, ὅπως καὶ ὅταν λέγωμεν «ὁ θεός ἐστιν ἐν ἡμῖν»· ἐν ταῖς ἐκφράσεσι ταύταις καταχρηστικώτερον λέγομεν *ἐστί*, ἀντὶ νὰ λέγωμεν *ἐνεργεῖ*.)

Ὁ Zeller (Philos. d. gr. III, 2³ 453 κ. ἑ.) ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ἀξιοπιστίας τῶν εἰδήσεων τούτων τοῦ Ἱεροκλέους καὶ τοῦ Νεμεσίου περὶ τῆς τοῦ Ἀμμωνίου διδασκαλίας, ὡς μὴ στηριζομένων ἐπὶ ἱστορικῆς τινος πηγῆς, φρονεῖ δὲ ὅτι καὶ ὁ Ἱεροκλῆς καὶ ὁ Νεμέσιος ἀπέδωκαν εἰς τὸν Ἀμμώνιον, τὸν ἱδρυτὴν τῆς νεοπλατωνικῆς σχολῆς, θεωρίας βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων νεοπλατωνικῶν φιλοσόφων ἀναπτυχθείσας. Ἀλλ' αἱ ἀμφιβολίαι αὗται τοῦ Zeller αἴρονται ἤδη μεθ' ὅσα σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἔγραψεν ὁ Armin ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ, ἥτις ἐπιγράφεται Porphyrs σύμμικτα ζητήματα (Rh. Mus. XLII, 276 κ. ἑ.). Ἂν δὲ τὰ εἰς τὸν Ἀμμώνιον ἀποδιδόμενα διδάγματα ἀπαντῶσι καὶ παρὰ τῷ Πλωτίνῳ, μὲ τὴν αὐτὴν ὁρολογίαν, τοῦτο εἶναι ἐντελῶς ἀκόλουθον πρὸς τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν μαρτυρίαν τοῦ Πορφυρίου, καθ' ἣν ὁ Πλωτῖνος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ του ἠκολούθει τὸ πνεῦμα τοῦ διδασκάλου του («τὸν Ἀμμωνίου νοῦν φέρων ἐν ταῖς ἐξετάσεσι»). Διατὶ λοιπὸν νὰ μὴ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Ἀμμώνιος πρῶτος ἔθηκε τὰς θεμελιώδεις βάσεις τῆς νεοπλατωνικῆς διδασκαλίας, ὁ δὲ Πλωτῖνος εὐρύτερον καὶ συστηματικώτερον ἔπειτα ἀνέπτυξεν αὐτήν; Ὅτι δὲ τοιαῦτα φιλοσοφήματα δὲν ἦσαν κατώτερα τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ Ἀμμωνίου διανοίας καὶ ὅτι ὁ Ἀμμώνιος ἦτο ἄξιος διδάσκαλος τοῦ Πλωτίνου, τοῦτο συνάγεται πρῶτον ἐκ τοῦ πρὸς αὐτὸν θαυμασμοῦ αὐτοῦ τοῦ Πλωτίνου, ὅστις, ὅτε τὸ πρῶτον ἤκουσεν αὐτὸν διδάσκοντα, μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀνέκραξεν, «ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον ἐζήτουν», καὶ δεύτερον ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ Πλωτῖνος ἐπὶ ἕνδεκα ὁλόκληρα ἔτη, μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἀμμωνίου, παρέμεινεν παρ' αὐτῷ, ἀκροώμενος αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Λογγῖνος, ἐκ τῶν πολλῶν ἄλλων φιλοσόφων ὧν ἠκροάσατο, τὸν Ἀμμώνιον καὶ τὸν Ὠριγένη ἐξαίρει ὡς διακρινομένους μεταξὺ τῶν συγχρόνων. Ὁμοίως καὶ ὁ Πορφύριος λέγει περὶ τοῦ Ἀμμωνίου, ὅτι πλείστην κατὰ τοὺς τότε χρόνους ἔσχεν ἐπίδοσιν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ (*Εὐσ.* ἐκκλ. ἱστ. VI 19).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. L. Dehaut*, Ess. hist. sur la vie et la doctrine d'Amm. Brux. 1836. — *Vacherot*, Hist. de l'école d'Alex. I 342 κ. ἑ.—*Zeller*, Philos. d. Gr. III, 2³ 450 κ. ἑ.— *H. v. Lyng*, Die Lehre d. Amm. in Forhandlinger.—J. Videnskabs-Selskabet af Christiania for 1874.—*H. v. Armin*, Quelle d'Ueberliferung über Amm. Rh. Mus. XLII. 276 κ.ἑ. *Freudenthal* ἐν Encyclop. Pauly—Wissowa.

Α. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

— **Ἀμμώνιος.** Περιπατητικὸς φιλόσοφος, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς Γ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ὑπὸ τοῦ Λογγίνου μνημονευόμενος ὡς ἔξοχος φιλόλογος καὶ πολυΐστωρ. Καὶ ὁ Φιλόστρατος λέγει περὶ αὐτοῦ: «ἐκείνου γὰρ (δηλ. τοῦ Ἀμμωνίου τοῦ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου) πολυγραμματώτερον ἄνδρα οὔπω ἔγνων»· ἔγραψε λόγους ἐπιδεικτικοὺς καὶ ποιήματά τινα ἀνάξια λόγου, πάντα ἀπολεσθέντα. Α. Π. Σ.

—**Ἀμμώνιος.** Ἱππίατρος ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀψύρτου (βλ. Ἱππιατρικῶν. Ἐκδ. *G. Grynaci* σελ. 33 καὶ 129). ΑΡ.Π.Κ.

— **Ἀμμώνιος.** Ἐπικὸς ποιητὴς ἀκμάσας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ (408—450 μ. Χ.). Οὗτος συνέγραψε τὴν Γαϊνίαν, ἐπικὸν ποίημα, ἐν τῷ ὁποίῳ ἥρως εἶναι ὁ ἡγεμὼν τῶν Γότθων *Γαϊνᾶς*. Ἴσως τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ ἔργον εἶναι καὶ τὸ ἐν τῇ Παλατινῇ Ἀνθολογίᾳ (IX, 827) σῳζόμενον ἐπίγραμμα, ἀναφερόμενον εἰς ἔργον τι τέχνης, τοῦ ὁποίου ὅμως λείπει ὁ τελευταῖος στίχος. Α. Π. Σ.

— **Ἀμμώνιος.** Νεοπλατωνικὸς φιλόσοφος, ἐξ Ἀλεξανδρείας, υἱὸς τοῦ ἐπίσης νεοπλατωνικοῦ φιλοσόφου Ἑρμείου καὶ τῆς Αἰδεσίας, μαθητὴς τοῦ Πρόκλου, τοῦ ὁποίου ἠκροάσατο ἐν τῇ σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν. Ἤκμασε κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα μ. Χ. καὶ διετέλεσε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Ἡλιοδώρου* προϊστάμενος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σχολῆς. Πολυμαθὴς ὢν διεκρίθη οὐ μόνον ὡς φιλόσοφος, ἀλλὰ καὶ ὡς γραμματικὸς καὶ ὡς ῥήτωρ καὶ ὡς μαθηματικὸς καὶ ὡς ἀστρονόμος. Τὴν φήμην αὐτοῦ ὡς ἐξόχου κατὰ τὴν ἐποχήν του φιλοσόφου μαρτυρεῖ τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν του, ὧν διασημότεροι ὑπῆρξαν ὁ Δαμάσκιος, ὁ Σιμπλίκιος, ὁ Ἀσκληπιός, ὁ Θεόδοτος, ὁ Ὀλυμπιόδωρος καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Φιλόπονος. Ἰδιαιτέρως ἠσχολήθη ὁ Ἀμμώνιος εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν πλατωνικῶν καὶ ἀριστοτελικῶν συγγραμμάτων. Ἐκ τῶν ἑρμηνευτικῶν αὐτοῦ ὑπομνημάτων διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν τὰ εἰς τὸ περὶ ἑρμηνείας σύγγραμμα τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Πορφυρίου ἀναφερόμενα. Τὸ δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀμμωνίου φερόμενον ὑπόμνημα εἰς τὰς κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους δὲν εἶναι, ὡς ὁ Brandis ἀπέδειξεν, αὐτὸ τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἀμμωνίου, ἀλλὰ κακὴ διασκευὴ αὐτοῦ ὑπὸ μεταγενεστέρου τινὸς γενομένη. Ἐν χειρογράφοις διεσώθησαν ἐπίσης σχόλια τοῦ Ἀμμωνίου καὶ εἰς τὰ Πρότερα Ἀναλυτικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐκ τῶν σχολίων τούτων ἐδημοσίευσέ τινα ὁ Waitz ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένῃ ἐκδόσει τοῦ Ὀργάνου τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἀλλὰ νεωτέρων σχολιαστῶν ὑπομνήματα εἰς τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Ὄργανον ἀναφερόμενα, ὡς τὰ τοῦ Ὀλυμπιοδώρου, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου, τοῦ Νικηφόρου καὶ ἄλλων, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τοῦ Ἀμμωνίου ἔχουν τὴν πηγήν. Καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἡ ἑρμηνεία εἰς τὰ Μετὰ τὰ φυσικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐκ τῶν παραδόσεων τοῦ Ἀμμωνίου προέρχεται. Ὡς ἴδια τέλος τοῦ Ἀμμωνίου συγγράμματα μνημονεύονται καὶ δύο πραγματεῖαι, ὧν ἡ μὲν ἐπραγματεύετο περὶ τοῦ Ἀριστοτελικοῦ δόγματος, ὅτι ὁ θεὸς εἶναι οὐ μόνον τελικόν, ἀλλὰ καὶ ποιητικὸν αἴτιον, ἡ δὲ περὶ ὑποθετικῶν συλλογισμῶν. Ἡ δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀμμωνίου φερομένη καὶ πολλάκις ὑπό τινων ἐκτυπωθεῖσα βιογραφία τοῦ Ἀριστοτέλους, γέμουσα ἱστορικῶν ἀνακριβειῶν, εἶναι νόθον ἔργον μεταγενεστέρου τινός.

Ὡς φιλόσοφος ὁ Ἀμμώνιος ἦτο ὀρθολογιστής, ἀπηλλαγμένος τῶν προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν καὶ τοῦ θεουργικοῦ μυστικισμοῦ, ὅστις κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐπεκράτει ἐν τῇ σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν καὶ καθόλου ἐν τῇ νεοπλατωνικῇ σχολῇ. Ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀμμωνίου ἄξια μνείας εἶναι τὰ ἑξῆς σημεῖα. Κατὰ τὴν μεταξὺ τῶν πλατωνικῶν καὶ περιπατητικῶν ὑπάρχουσαν ἔριν, τῶν μὲν πρώτων δισχυριζομένων, ὅτι *ἐν ἐνεργείᾳ*, τῶν δὲ δευτέρων ὅτι *δυνάμει* μόνον ἐνυπάρχουν ἐν τῷ γένει αἱ εἰδοποιοὶ διαφοραί, ὁ Ἀμμώνιος ἐπειρᾶτο νὰ ἄρῃ καὶ νὰ συμβιβάσῃ τὰς δύο γνώμας, διδάσκων, ὅτι ἐν ἐνεργείᾳ μὲν ἐνυπάρχουν αἱ εἰδοποιοὶ διαφοραὶ ἐν τῷ γενικῷ, ὅπερ προηγεῖται τοῦ εἰδικοῦ καὶ περιλαμβάνει αὐτό, δυνάμει δὲ ἐν τῷ εἰδικῷ, ὅπερ περιλαμβάνεται ἐν τῷ γενικῷ. Ἀλλαχοῦ ὑπεραμύνεται τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν Πυθαγορείων κατὰ τῶν ἀντιρρήσεων τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὴν περὶ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἀριθμῶν θεωρίαν. Τὴν περὶ αἰωνιότητος τοῦ κόσμου θεωρίαν ἀποδέχεται ὁ Ἀμμώνιος, ὅπως καὶ πάντες οἱ νεοπλατωνικοί, τὴν δὲ περὶ τοῦ πεπρωμένου δοξασίαν τῶν ἀστρολόγων καὶ τῶν στωϊκῶν ἀπορρίπτων, πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰαμβλίχου, τὸ συμβιβαστὸν τῆς θείας γνώσεως καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως. Παραδεχόμενος δὲ τὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς, ἐδίδασκεν ὅτι ἡ θεία πρόνοια καὶ χάρις ἐπέρχεται εἰς τὸν ἄνθρωπον μόνον ἐν ᾧ μέτρῳ ἕκαστος εἶναι ἐπιδεκτικὸς τῆς τοιαύτης προνοίας καὶ ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς ἑκάστου καταστάσεως. Ἐν τούτοις δὲν ἀπορρίπτει πάσας τὰς διηγήσεις περὶ ἐπεμβάσεων τῶν θεῶν εἰς τὴν πορείαν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Περὶ δὲ τοῦ νοῦ ἐδίδασκεν ὁ Ἀμμώνιος ὅτι εἶναι τριττός: α') ὁ νοῦς ὁ δυνάμει εἰδὼς τὰ πράγματα, ὁποῖος εἶναι ὁ νοῦς τῶν παίδων, β') ὁ νοῦς ὁ καθ' ἕξιν εἰδὼς τὰ πράγματα, ὁποῖος εἶναι ὁ νοῦς τῶν ἐνηλίκων, οἵτινες γινώσκουσι τὰ καθ' ἕξιν, ἀλλὰ διανοούμενοι δὲν κάμνουσι χρῆσιν τῆς γνώσεως ταύτης, καὶ γ') ὁ νοῦς ὁ καθ' ἕξιν ἅμα καὶ ἐνέργειαν, ὁποῖος εἶναι ὁ νοῦς τῶν ἐνηλίκων, οἵτινες καὶ γινώσκουσί τι καὶ διανοούμενοι κάμνουν χρῆσιν τῆς γνώσεως ταύτης. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἀμμωνίου, ἂν καὶ δὲν προήγαγε τὴν ἐπιστήμην καθόλου διὰ στοιχείων νεωτέρων, ὅμως καὶ ὑπὸ τῶν συγχρόνων καὶ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων πολὺ ἐξετιμᾶτο ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας· ὁ Δαμάσκιος (*Ἰσιδ.* 719) λέγει περὶ τοῦ Ἀμμωνίου ὅτι «φιλοπονώτατος γέγονε καὶ πλεῖστους (ἴσως γραπτέον: *πλεῖστον*) ὠφέλησε τῶν πώποτε γεγενημένων ἐξηγητῶν· μᾶλλον δὲ τὰ Ἀριστοτέλους ἤσκηται», ὁ δὲ Φώτιος (κῶδ. 181), ὅτι «οὐ μικρῷ μέτρῳ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἐπὶ φιλοσοφίᾳ διάφορα καὶ μάλιστα τοῖς μαθήμασι».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Brandis*, über d. arist. Org. Abh. d. Berl. Akad. 1833.—*Prantl*. Gesch. d. Log. I. 642.— *Zeller*, Philos. d. gr. III, 2³,750 κ. ἑ. — *Feudenthal* ἐν Pauly — Wissowa.— Τὰ εἰς τὸν Ἀριστοτέλην ὑπομνήματα τοῦ Ἀμμωνίου τελευταῖον ἐξέδωκεν ὁ *A. Busse* ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἀριστοτελικῶν ὑπομνημάτων (Βερολ. 1891).

Α. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

— **Ἀμμώνιος.** Γραμματικὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, υἱὸς Ἀμμωνίου τοῦ ἐξ Ἀλεξανδρείας, μαθητὴς τοῦ Ἀριστάρχου καὶ διάδοχος αὐτοῦ (Πρβλ. *Σουΐδ.* Ἀμμώνιος Ἀμμωνίου, Ἀλεξανδρεύς, ...ὃς καὶ διεδέξατο τὴν σχολὴν τοῦ Ἀριστάρχου...). Τὴν κυριωτάτην δρᾶσιν τοῦ ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μελέτην τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων, τὴν ἑρμηνείαν αὐτῶν καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς *διορθώσεως* τοῦ Ἀριστάρχου. Ἦτο δι' αὐτὸ μία ἐκ τῶν κυριωτάτων πηγῶν διὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ Διδύμου «Περὶ τῆς Ἀρισταρχείου διορθώσεως». Συγγραφὰς αὐτοῦ σχετικὰς μνημονεύει ὁ Δίδυμος τὰς ἑξῆς: «Περὶ τοῦ μὴ γεγονέναι πλείους (τῶν δύο) ἐκδόσεις τῆς Ἀρισταρχείου διορθώσεως», «Περὶ τῆς ἐπεκδοθείσης (Ἀρισταρχείου) διορθώσεως», «Περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος μετενηνεγμένων ἐξ Ὁμήρου», «Σύγγραμμα πρὸς Ἀθηνοκλέα». Ἐκτὸς τοῦ Ὁμήρου ἠσχολήθη ὁ Ἀμμώνιος καὶ μὲ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Πινδάρου, ἀκολουθῶν καὶ ἐδῶ, ὡς φαίνεται, τὸν διδάσκαλόν του τὸν Ἀρίσταρχον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ἐπίσης ἠσχολήθη καὶ περὶ τὰς κωμῳδίας τοῦ Ἀριστοφάνους, γράψας ἴσως ὄχι συνεχὲς ὑπόμνημα, ὅπως εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Πίνδαρον, ἀλλὰ «περὶ τῶν (παρ' Ἀριστοφάνει ἢ καθόλου ἐν τῇ ἀττικῇ κωμῳδίᾳ) κωμῳδουμένων» (προσώπων) μὲ πραγματικὰς ἐξηγήσεις. Φαίνεται ὅτι ὁ Ἀμμώνιος οὗτος εἶναι καὶ ὁ μεταξὺ τῶν συγγραφέων, τῶν γραψάντων «Περὶ τῶν Ἀθήνησιν ἑταιρίδων» (βλ. *Ἀθήν*. 13,567, α) μνημονευόμενος. Μνημονεύονται καὶ προσῳδιακαὶ παρατηρήσεις Ἀμμωνίου· τοιαῦται βέβαια θὰ ἦσαν ὄχι ἰδιαιτέρα συγγραφὴ περὶ προσῳδίας, ἀλλὰ παρατηρήσεις τὰς ὁποίας ἔκαμνεν εἰς τὰς ὁμηρικὰς συγγραφάς του. Θ. Α. Κ.

— **Ἀμμώνιος.** Βυζαντινὸς πατρίκιος, ὅστις κατά τι ἐπίγραμμα τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας (II, 674) ἀνεστήλωσε τὸν καταπεσόντα φάρον τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ Jacobs ἔχων ὑπ' ὄψει τὸν σοφιστὴν Προκόπιον, ὅστις ἀναφέρει, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἀναστάσιος ἀνεστήλωσε τὸν φάρον τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰκάζει, ὅτι ὁ ἐν τῷ ἐπιγράμματι τῆς Ἀνθολογίας μνημονευόμενος Ἀμμώνιος ἤκμασεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου (491—518 μ. Χ.). Α. Π. Σ.

— **Ἀμμώνιος** [*Ἐκκλ. Ἱστορ.*]. Τὸ ὄνομα *Ἀμμώνιος* παραγόμενον ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Αἰγυπτίου θεοῦ Ἄμμωνος, ἦτο συνηθέστατον, ἐν Αἰγύπτῳ ἰδίως, καὶ ἔχομεν πολλοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς, ἐπισκόπους, ἀσκητὰς καὶ ἁγίους φέροντας τὸ ὄνομα τοῦτο, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ σύγχυσις τις ἐπῆλθε μεταξύ τινων ἐξ αὐτῶν.

Ἐκ τῶν *ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων* τῶν φερόντων τὸ ὄνομα Ἀμμώνιος γνωστότεροι εἶναι:—1) *Ἀμμώνιος* ἐξ Ἀλεξανδρείας, κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα ἀκμάσας, σύγχρονος τοῦ Ὠριγένους, τὸν ὁποῖον ἐσφαλμένως ὁ Εὐσέβιος (Ἐκκλ. Ἱστ. 6, 19, ἐν *Migne* 20, 563) καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Ἱερώνυμος ταυτίζει πρὸς τὸν νεοπλατωνικὸν *Ἀμμώνιον Σακκᾶν*. Οὗτος συνέγραψε πραγματείαν «περὶ τῆς Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ συμφωνίας», ἐν ᾗ προφανῶς, ἐναντίον γνωστικῶν δοξασιῶν, ἐπεζήτει νὰ καταδείξῃ τὴν μεταξὺ Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἁρμονίαν. Ὁ Εὐσέβιος, ἐν ἐπιστολῇ τοῦ πρὸς Καρπιανὸν (ἐν *Migne* Ἑ. Π. 22, 1276), ὁμιλεῖ περὶ Ἀλεξανδρινοῦ Ἀμμωνίου συγγραφέως «Εὐαγγελίου διὰ τεσσάρων». Ἂν πρόκειται περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου εἶναι ἄγνωστον (Ἴδε *O. Bardenhewer*, Geschichte d. Altkirchl. Literatur, τόμ. 2, Βερολῖνον 1914, *Ammonius* σελ. 198—202). —2) *Ἀμμώνιος* ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα, ὅστις συνυπογράφει μετ' Αἰγυπτίων ἀναφορὰν κατὰ τοῦ Τιμοθέου Αἰλούρου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα Α', τῷ 457 (παρὰ *Mansi* 7, 530). Οὗτος ἐφημίσθη ὡς ἑρμηνευτής, ἀλλά, δυστυχῶς, διεσώθησαν μόνον ἀποσπάσματα ἐκ σειρῶν, ἰδίως εἰς τὸν Δανιήλ, τὸν Ἰωάννην καὶ τὰς Πράξεις (παρὰ *Migne* Ἑλ. Πατρ. 85, 1361—1610 καὶ 1823—6). —3) Ὁ Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης μᾶς πληροφορεῖ περὶ ἑτέρου Ἀμμωνίου Ἀλεξανδρέως, ζήσαντος προφανῶς κατὰ τὸν ἕκτον ἢ ἕβδομον αἰῶνα, ὅστις ἔγραψε περὶ ἑξαημέρου καὶ κατὰ τῶν Μονοφυσιτῶν. (Ἴδε *Bardenhewer* ἔ. μ. τόμ. δ', 1924, σελ. 83—86.)

Ἐκ τῶν *ἐπισκόπων* ἄξιος ἰδίου λόγου εἶναι ὁ *Ἀμμώνιος Θμουΐδος*, ἐπίσκοπος ἐν Κάτω Αἰγύπτῳ, ὃν τινες ἐταύτισαν πρὸς τὸν Ἀμμώνιον τὸν ἐξ Ἀλεξανδρείας τοῦ τρίτου αἰῶνος, περὶ οὗ ἀνωτέρω. Καὶ ὁ Ἀμμώνιος οὗτος ἤκμασε τὸν τρίτον αἰῶνα. Κατὰ τὸν Φώτιον (ἐρωτήματα δέκα θ', ἐν *Migne* Ἑλλ. Πατρ. 104, 1229) ὁ Ὠριγένης διωχθεὶς ἐξ Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἡρακλᾶ, τῷ 232, καὶ ἐρχόμενος εἰς Συρίαν, διῆλθεν ἐκ Θμουέως, ἧς ὁ ἐπίσκοπος Ἀμμώνιος «ἐπέτρεψεν αὐτῷ ὁμιλῆσαι λόγον διδακτικὸν ἐν τῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ». Τοῦτο ἀκούσας ὁ πάπας Ἡρακλᾶς ἦλθεν εἰς Θμουῒν καὶ πλήρης ὀργῆς κατὰ τοῦ Ἀμμωνίου τὸν καθῄρεσε, ὁρίσας ἀντ' αὐτοῦ ἐπίσκοπον Φίλιππον τινα· ὀλίγον βραδύτερον, ὅμως, ἐμετρίασε τὴν ποινὴν καὶ «παρέδωκεν ἀμφοτέροις, τῷ Ἀμμωνίῳ καὶ τῷ Φιλίππῳ, τὴν ἐπισκοπήν». Ὁ Φίλιππος ὅμως ἐκ λεπτότητος οὐδέποτε ἐνεφανίσθη ζῶντος τοῦ Ἀμμωνίου ὡς ἐπίσκοπος, ἀλλ' ἵστατο ὀπίσω αὐτοῦ πάντοτε καὶ μόνον μετὰ τὸν θάνατον του ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου. Πρός τινα *Ἀμμώνιον*, Αἰγύπτιον ἐπίσκοπον, σώζεται βραχυτάτη ἐπιστολὴ Θεοφίλου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας (ἐν *Migne* Ἑ. Π. 65,61).

Ὡς *ἀσκηταὶ* ἐφημίσθησαν ἐπίσης πολλοὶ *Ἀμμώνιοι*, καὶ δή: —1) ὁ *Ἀμμώνιος* ὁ *Πάρώτης* ἐπικαλούμενος. Οὗτος ἠσκήτευεν ἐν Νιτρίᾳ καὶ ἦτο μαθητὴς τοῦ διασήμου ἀσκητοῦ Παμβῶ. Μὲ τοὺς τρεῖς ἀδελφούς του, Διόσκουρον, Εὐσέβιον καὶ Εὐθύμιον, γνωστοὺς ἕνεκα τοῦ ὕψους των ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Μακροὶ ἀδελφοί*, καὶ μὲ δύο ἀδελφάς, ἔζη βίον αὐστηροτάτης ἀσκήσεως, πληγώνων πρὸς ἄσκησιν τὸ σῶμά του διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου· ἐκτὸς ἑψημένου ἄρτου, οὐδὲν ἕτερον διῆλθε διὰ πυρός, κάμνων χρῆσιν ἀπολύτου «ὠμοφαγίας». Ἐγνώριζεν ἐκ στήθους ὁλόκληρον τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ ἀδιαλείπτως ἐμελέτα τὰ

Digitized by Google

συγγράμματα τοῦ Ὠριγένους, τοῦ Διδύμου καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων. Φθάσας τέλος εἰς ἄκρον φιλοθεΐας, κατέλιπε τὴν ἔρημον καὶ κατέκτισε μὲ τοὺς ἄρρενας ἀδελφοὺς εἰς μίαν μονήν, τῶν θηλειῶν ἐγκατασταθεισῶν εἰς ἑτέραν. Γειτονικὴ πόλις, θαυμάζουσα τὴν ἀρετήν του, ἐζήτει παρὰ τοῦ ἐπισκόπου Τιμοθέου νὰ τὸν χειροτονήσῃ ἐπίσκοπον καὶ ἐπειδὴ ὁ Τιμόθεος προθυμότατα ἐδέχθη καὶ ἐπίεζε τὸν Ἀμμώνιον εἰς τοῦτο, οὗτος μὴ ἐπιθυμῶν νὰ δεχθῇ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ἀπέκοψε τὸ οὖς του, λεγόμενος ἔκτοτε *Ἀμμώνιος ὁ παρώτης*, ὥστε ὡς ἠκρωτηριασμένος νὰ μὴ δύναται νὰ γίνῃ ἐπίσκοπος. Ὁ Τιμόθεος ὅμως εἶπεν ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις χειροτονίας ἠκρωτηριασμένου εἶναι ἰουδαϊκὴ συνήθεια, ἣν δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ ὅτι ἄνδρα ἐνάρετον ὡς τὸν Ἀμμώνιον καὶ ῥινότμητον θὰ ἦτο ἕτοιμος νὰ χειροτονήσῃ· τότε ὁ Ἀμμώνιος ἠπείλησε νὰ κόψῃ τὴν γλῶσσάν του καὶ οὕτω τὸν ἀφῆκεν ἀνενόχλητον. Ἦτο τόσον αὐστηρῶν ἀρχῶν καὶ τόσον περιεφρόνει πᾶν μὴ σχετιζόμενον ἀμέσως πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, ὥστε, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Σωκράτη, ἐπισκεφθεὶς μετὰ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου τὴν Ῥώμην ἐκτὸς τοῦ δεικνυομένου ὡς τάφου τῶν ἀποστόλων οὐδὲν ἕτερον μνημεῖον ἠθέλησε νὰ ἐπισκεφθῇ. Κατὰ Παλλάδιον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀθανασίου ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ Οὐάλεντος μετ' ἄλλων εἰς Παλαιστίνην, περὶ τὴν Διοκαισάρειαν. Ὁ Ἀμμώνιος καὶ οἱ ἀδελφοί του κατέστησαν ἰδίως γνωστοὶ διὰ τὴν καταδίωξιν ἣν ὑπέστησαν παρὰ τοῦ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας, ὅτε ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς Κωνσταντινούπολιν, πρὸς τὸν Χρυσόστομον (βλ. Θεόφιλος, Μακροὶ ἀδελφοί, Χρυσόστομος). Ὁ Ἀμμώνιος ἀπέθανε περὶ τὸ 403, εἰς τὴν ἐν τῷ προαστείῳ τῆς Χαλκηδόνος Δρῦς ῥουφινιανὴν μονήν, ἀξιωθεὶς λαμπρᾶς ταφῆς παρὰ τῶν μοναχῶν. Κατὰ Σωζόμενον, καὶ ὁ Θεόφιλος μαθὼν τὸν θάνατόν του ἐδάκρυσεν, εἰπὼν «ὡς οὐδεὶς εἴη τῶν κατ' αὐτὸν μοναχός, οἷος Ἀμμώνιος, εἰ καὶ αὐτῷ ταραχῆς αἴτιος ἐγένετο». [Ἴδε περὶ αὐτοῦ: *Παλλαδίου* λαυσ. ἱστορία 12 καὶ 117 (*Migne* Ἑ. Π. 34,1033-4 καὶ 1125), *Σωκράτους* ἐκ. ἱστ. 6,30 καὶ 8,17 ἐν *Migne* 67, 1381 καὶ 1560, *Σωκράτους* ἐκ. ἱστ. 4,23 αὐτ. σ. 521. *Ρουφίνου* Hist. monachorum 23 (*Migne* P. L. 21, 445—6)]. 2.—*Ἀμμώνιος ἀββᾶς* ἐν Νιτρίᾳ, ὅστις συνήγαγεν εἰς καταλύματα τοὺς ἐρχομένους ἐν Νιτρίᾳ ἀδελφοὺς (*Παλλαδίου* λαυσ. ἱστορία Θ' ἐν *Migne* Ἑ. Π. 34, 1177). — 3) *Ἀμμώνιος* ἐκ Χαφαρχοβράν, παρὰ τὴν Γάζαν τῆς Παλαιστίνης, ὅπου καὶ ἠσκεῖτο κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα (*Σωζομένου* ἐκκλ. ἱστ. 6,32 ἐν *Migne* Ἑ. Π. 67,1392).

Ἐπίσης ἀναφέρονται *μάρτυρες* τοῦ Χριστιανισμοῦ πλεῖστοι *Ἀμμώνιοι*, ἐν οἷς ὁ ἐν Κύπρῳ μαρτυρήσας μετά τινος Ἀλεξάνδρου, οὗ ἡ μνήμη ἑορτάζεται τὴν 9ην Φεβρουαρίου· ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μετὰ πολλῶν συντρόφων ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, οὗ ἡ μνήμη τὴν 8ην Σεπτεμβρίου· ὁ ἐν Μακεδονίᾳ μαρτυρήσας μετά τινος Βιγιλαντίου τὴν 31ην Ὀκτωβρίου καὶ τέλος τοῦ παιδὸς Ἀμμωνίου, ὅστις ἐθανατώθη μετὰ τοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ διδασκάλου του *Βαβύλα* καὶ 83 ἄλλων μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὧν τινων ἡ μνήμη ἑορτάζεται τὴν 4ην Σεπτεμβρίου.

Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

ἀμμωνιοτρικαρβονικὸν *ὀξύ*· βλ. ἀζωτοτρικαρβονικὸν ὀξύ.

Ἀμμωνῖται· βλ. λ. Ἀμμανῖται.

ἀμμωνιτικὸν *ἐρυθρὸν ἀσβεστολιθικὸν* (Calcare Ammonitico rosso) *[Στρωματογραφ. Γεωλογία]*. Οὕτω καλοῦνται ἐν τῇ στρωματογραφικῇ γεωλογίᾳ ἐρυθροὶ ἀμμωνιτοφόροι ἀσβεστόλιθοι, σχηματισθέντες κατὰ τὴν ἰουράσιον περίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς γῆς. Διακρίνομεν συνήθως τὸ *κατώτερον ἀμμωνιτικὸν ἐρυθρόν*, σχηματισθὲν κατὰ τὴν ἀνωτέραν λιάσιον καὶ τὴν δογγέριον ἐποχὴν τῆς ἰουρασίου περιόδου καὶ τὸ *ἀνώτερον ἀμμωνιτικὸν ἐρυθρόν*, σχηματισθὲν κατὰ τὴν μάλμιον ἐποχὴν τῆς αὐτῆς περιόδου. Τὸ ἀμμωνιτικὸν ἐρυθρὸν ἀναπτύσσεται ἰδίᾳ εἰς τὰς Ἄλπεις, Νότιον Τυρόλον, Λομβαρδίαν, Ἀπέννινα, κ.τ.λ. Ἐν Ἑλλάδι ὁ γεωλόγος Carl Renz τοὺς ἐρυθροὺς τεφροὺς (τεφροκιτρίνους, τεφροπρασίνους ἢ κηλιδώδεις) ἀμμωνιτοφόρους κονδυλώδεις ἀσβεστολίθους μετὰ κονδυλωδῶν μαργῶν τῶν δυτικωτάτων ὀροσειρῶν τῆς Ἑλλάδος (τῆς ἀδριατικοϊονίου δηλ. ὀρεινῆς ζώνης — βλ. καὶ Ἀκαρνανία) τῆς ἀνωτέρας λιασίου ἐποχῆς, θεωρεῖ ὡς ὀψικὸν πλευρικὸν τμῆμα τοῦ ἐρυθροῦ ἀμμωνιτικοῦ τῶν κεντρικῶν Ἀπεννίνων καὶ τῶν νοτίων Ἄλπεων. Γ.Κ.Γ.

ἀμμωνῖτις. Ἀμμωνίτιδες εἶναι ὁμὰς διαρρηκτικῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν ἐχουσῶν ὡς βάσιν τὸ νιτρικὸν ἀμμώνιον (80 % καὶ πλέον) καὶ παρουσιαζουσῶν μεγάλην ἀσφάλειαν κατὰ τὴν μεταφοράν, ἀποθήκευσιν καὶ χρησιμοποίησιν, διότι δὲν πηγνύονται ὡς ἡ δυναμῖτις, δὲν ἐκρηγνύονται ἐκ κρούσεων, οὔτε διὰ κοινῆς φλογός, ἀλλὰ μόνον διὰ καταλλήλου ἰσχυροῦ ἐμπυρίου. Ἀνήκουσι εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν *κοινῆς ἀσφαλείας*, τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν διὰ καταλλήλων προσμίξεων δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι, χωρὶς νὰ ἀναφλέγωσιν αὐτήν, καὶ εἰς ἀτμόσφαιραν ἐκρηκτικὴν ὡς εἶναι ἡ τῶν ἀνθρακωρυχείων, ὑπαγόμεναι οὕτω εἰς τὴν λεγομένην τάξιν τῶν *ἀντιγκριζουτικῶν* ὑλῶν.

Τὸ νιτρικὸν ἀμμώνιον εἶναι σῶμα ἐκρηγνυόμενον δυσκόλως καὶ παράγον ὅταν ἡ ἔκρηξις αὐτοῦ εἶναι πλήρης μόνον ἀέρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὀξυγόνον ὡς ἑξῆς:

$$(NH_4)NO_3 = 2N + 2H_2O + O.$$

Εἶναι ὅμως σῶμα λίαν ὑγροσκοπικόν. Διὰ τοῦτο καὶ διὰ τὴν δυσκολίαν τῆς ἐκρήξεως ἀναμιγνύεται μὲ διαφόρους οὐσίας αἵτινες ἢ προστατεύουσι ἐπὶ τῆς ὑγροσκοπικότητος ἢ βοηθοῦσι τὴν ἔκρηξιν. Συσκευάζονται δὲ πάντοτε ἐπιμελῶς ἐντὸς φυσιγγῶν καὶ κιβωτίων παραφινωμένων. Αἱ προστιθέμεναι οὐσίαι, εἰς ἀναλογίαν τὸ πολὺ 10—20%, εἶναι οὐδαμῶς ἢ ὀλίγον ἐκρηκτικαί, ἤτοι ῥητινώδεις οὐσίαι, μεταλλικὸν ἀργίλλιον, νιτρικὰ παράγωγα ὡς ἡ νιτροναφθαλίνη, ἡ δινιτροτολυόλη, αἵτινες ἑνοῦνται κατὰ τὴν ἔκρηξιν μετὰ τοῦ πλεονάζοντος ὀξυγόνου (βλ. ἀμμωνάλη, ἐκρηκτικαὶ ὗλαι). Ἐπίσης δύναται νὰ προστεθῶσιν οὐσίαι λίαν ἐκρηκτικαὶ ὡς ἡ νιτρογλυκερίνη εἰς μικρὰν ἀναλογίαν μέχρι 5%, ὁπότε διατηροῦσι τὴν ἰδιότητα τῆς ἀσφαλείας ἂν καὶ πλέον εὐαίσθητοι (*ἀμμονιοκαρβονῖτις*).

Διὰ νὰ εἶναι τὰ παράγωγα τοῦ νιτρικοῦ ἀμμωνίου ἐκρηκτικὰ καὶ ἀντιγκριζουτικά, πρέπει ἐπὶ πλέον νὰ πληρῶσι διαφόρους ὅρους στηριζομένους εἴτε μόνον εἰς τὴν θεωρητικὴν ἀνάλυσιν, εἴτε εἰς πειράματα ἐκτελούμενα εἰς εἰδικὰς στοὰς δοκιμῶν ἐν ἀτμοσφαίρᾳ περιεχούσῃ μεθάνιον εἰς ἐκρηκτικὴν ἀναλογίαν ἢ κόνιν ἄνθρακος ἢ καὶ ἀμφότερα, εἴτε εἰς τὴν θεωρίαν ἅμα καὶ τὰ πειράματα. Οἱ ὅροι οὗτοι εἶναι: ἀέρια ἐκρήξεως μὴ καύσιμα, θερμοκρασία καύσεως $< 2200°$, ὅριον γομώσεως κ.τ.λ.

Πᾶσαι αἱ ἐκρηκτικαὶ αὗται ὗλαι εἶναι ὅσον καὶ ἡ δυναμῖτις διαρρηκτικαὶ ἢ κατά τι ὀλιγώτερον. Οἱ δὲ ἐκλυόμενοι καπνοὶ κατὰ τὴν ἔκρηξιν διαλύονται εὐκόλως λόγῳ τῶν παραγομένων ὑδρατμῶν. Τὰ ὀνόματα τῶν ἐκρηκτικῶν τούτων ὑλῶν εἶναι ποικιλώτατα ἀναλόγως τῶν κατασκευαστῶν καὶ τῶν χωρῶν. Ἀντιγκριζουτικαί: *Dahmemte, Westphalite, roburite, ἀμμωνιοκαρβονῖτις, ἐκρηκτικὰ Favier, naphtalite, grisou-naphtaline* κ.τ.λ. Κοινῆς ἀσφαλείας: *Donarite, Gelatine-Donarite, ἀμμωνάλη* κ.λ.π.

Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

ἀμμωνιτοφόροι *ἀσβεστόλιθοι* (Ammoniten Kalke) *[Πετρογρ.]*. Ἀσβεστόλιθοι περικλείοντες ἀπολελιθωμένα κελύφη ἀμμωνιτῶν. Πολλάκις ὅλη σχεδὸν ἡ μᾶζα τοιούτων ἀσβεστολίθων ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἀπολιθωθέντα ἀσβεστολιθικὰ κελύφη τῶν θαλασσίων τούτων ζῴων. Τοιοῦτοι ἀσβεστόλιθοι εὑρίσκονται καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Ἀργολίδι (Ἐπιδαύρῳ) εἰς τὰς ὀροσειρὰς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος κ.λ.π. Γ. Κ. Γ.

ἀμμωνοειδῆ (Ammonoidea Zittel) *[Παλαιοζ.]*. Ὑπόταξις *κεφαλοπόδων* ἐκ τῆς τάξεως τῶν *μαλακοζῴων*. Ἔχει κέλυφος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ περιειλιγμένον εἰς κεκλεισμένην σπεῖραν, σπανίως κοχλιοειδῶς περιεστραμμένον, ἀνειλιγμένον, κεκαμμένον ἢ καὶ εὐθύ. Στόμιον ἁπλοῦν, πολλάκις μετὰ κοιλιακῆς ἐκτομῆς, πλευρικὰ ὦτα καὶ κοιλιακὴν προεξοχήν. Γραμμὴ ῥαφῶν κυματώδης, γωνιώδης ἢ μετὰ διεσχισμένων σαγμάτων. Σίφωνα ἄνευ ἐσωτερικῶν ἀποθέσεων, ἐξαιρέσει τῶν ἀρχικῶν περιστροφῶν, καὶ πάντοτε ἐπάκριον. Σιφωνιακὰ χωνία ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πρὸς τὰ πρόσω κατευθυνόμενα, σπανιώτερον πρὸς τὰ ὄπισθεν. Ἐμβρυακὸν θάλαμον ἐλλειψοειδῆ ἢ φοειδῆ. Συνήθως ὑφίσταται καλυπτικὸν κατασκεύασμα, ὁ καλούμενος *ἄπτυχος* ἢ *ἀνάπτυχος*. Προβληματικὴ ἡ ἐμφάνισις των κατὰ τὸ ἄνω σιλούριον σύστημα, βεβαία ὅμως ἡ ὕπαρξίς των ἀπὸ τοῦ κάτω δεβονίου μέχρι καὶ τοῦ ἀνωτάτου στρώματος τοῦ ἄνω κρητιδικοῦ συστήματος.

Τὸ ὑπὸ τοῦ μανδύου ἀποχωριζόμενον κέλυφος τῶν ἀμμωνιτοειδῶν, ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τὰ ναυτιλοειδῆ, διαφέρει τῶν τελευταίων, καθ' ὅσον τὰ πρῶτα ἔχουσιν ἐλλειψοειδῆ ἢ φοειδῆ ἐμβρυακὸν θάλαμον, πλουσίως ἐστολισμένην ἐπιφάνειαν, πολυσύνθετον γραμμὴν ῥαφῶν, ἐπάκριον λεπτὸν σίφωνα, σύστασιν τοῦ στοματικοῦ χείλους διάφορον, ὅπερ καλύπτεται συνήθως ὑπὸ ἀσβεστολιθικοῦ ἢ κερατώδους καλύμματος τοῦ ἀπτύχου ἢ ἀναπτύχου. Στεροῦνται μασητικῆς συσκευῆς τελείως.

Οἱ νεώτεροι ἀμμωνῖται τοῦ τριασικοῦ, ἰουρασικοῦ καὶ κρητιδικοῦ συστήματος παρουσιάζουσιν ὀφθαλμοφανεῖς διαφοράς, ἐνῷ τοὐναντίον οἱ ἀρχαιότεροι τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος ἀμμωνῖται, ἤτοι αἱ κλυμένιαι καὶ οἱ γωνιατῖται, παρουσιάζουσι γενικῶς μορφὴν ἐν τῇ ὅλῃ κατασκευῇ των καὶ τῷ στολισμῷ τοῦ κελύφους τόσον ὁμοιάζουσαν πρὸς τὰ ναυτιλοειδῆ, ὥστε κυρίως μόνον ὁ ἐμβρυακὸς θάλαμος καὶ μόνον εἰς τοὺς *γωνιατίτας* ἡ θέσις καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ σίφωνος παρέχουσι τὰ στοιχεῖα τοῦ χωρισμοῦ ἢ τῆς διακρίσεως τῶν δύο ἀθροισμάτων, τουτέστι τῶν ναυτιλοειδῶν καὶ ἀμμωνιτοειδῶν.

Περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ἀποκλειστικῶς θαλασσοβίων ἀμμωνιτῶν ἐλλείπει οἱαδήποτε ἀφετηρία καὶ στήριγμα, δι' ὃ καὶ δὲν γνωρίζομεν ἐὰν εἶχον δύο, τέσσαρα ἢ περισσότερα βράγχια. Ἐκ τοῦ ἀπιστεύτως ποικίλλοντος μήκους τοῦ κατοικιδίου θαλάμου ἐξάγομεν τὸ συμπέρασμα ὅτι τινὲς τῶν ἀμμωνιτῶν εἶχον σῶμα ἐπιμηκέστατον σκωληκοειδές, καὶ ἄλλοι βραχὺ καὶ συνεπτυγμένον. Περὶ δὲ τῆς βιοτεύσεως αὐτῶν οὐδὲν ἐπίσης ἀσφαλὲς τεκμήριον κατέχομεν. Τινὰ ἐξ αὐτῶν, ὡς οἱ κοχλιοειδεῖς *τουρριλῖται, ἑτεροκέρατοι* κ. κ. ἑ. πιθανὸν νὰ ἔζων ἑρπηστικῶς ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῶν θαλασσῶν, ὁ μεγαλύτερος ὅμως ἀριθμὸς ἐξ αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἦτο ἐφωδιασμένος ὑπὸ μεγάλης κολυμβητικῆς ἱκανότητος, ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐντὸς στρωμάτων ἀσβεστολιθικῶν, μαργαϊκῶν καὶ ἀργιλλικῶν ἀπολιθώσεώς των, ἅτινα στρώματα σχηματίζονται ἐπὶ περιοχῶν θαλασσίων εὑρισκομένων μακρὰν τῶν ἀκτῶν. Κατὰ δὲ τὸν Lüthys οἱ ἐφωδιασμένοι ἀμμωνῖται μετὰ ἰσχυρῶς διεσχισμένης γραμμῆς τῶν λεκανῶν ἦσαν οὐ μόνον ἄριστοι κολυμβηταί, ἀλλὰ καὶ ἠδύναντο ταχέως νὰ προσαρμόζωνται εἰς διάφορα βάθη, ἐνῷ τοὐναντίον οἱ ἔχοντες ἁπλῆς κατασκευῆς γραμμὴν ῥαφῶν ἀνήκουν εἰς ζῷα δυνάμενα μόνον νὰ ζῶσιν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πάντοτε βάθος θαλάσσης καὶ μόνον βραδέως νὰ ὑφίστανται διαφόρους ὑδροστατικὰς πιέσεις.

Τὰ κελύφη τῶν ἀμμωνιτῶν κατὰ κανόνα εἶναι σπειροειδῶς περιειλιγμένα δισκοειδῶς ἐφ' ἑνὸς ἐπιπέδου καὶ ἔχουσι περιφορὰς αἵτινες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον περικαλύπτονται, ἐξ οὗ καὶ τὸ στενόμφαλον μέχρι εὐρυομφάλου τοῦ ὀστράκου τῶν ἀμμωνιτῶν. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι οὗτοι τελείως συμμετρικοί, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἀσύμμετροι ἐξ ἀσθενοῦς πλευρικῆς μετατοπίσεως τοῦ σίφωνος. Ὁσάκις δὲ ἐκ τῆς φυσικῆς σπειροειδοῦς διατάξεως οἱ ἀμμωνῖται ἀφίστανται καὶ ἀποσπειροῦνται, παρουσιάζονται αἱ μορφαὶ ἢ οἱ *ἀπολελυμένοι τύποι* τῶν ὀστράκων, ἤτοι τὸ εὐθύ, τὸ κεκαμμένον ἢ τὸ κοχλιοειδὲς τοιοῦτον, τὸ καὶ *παραμόρφωσις* προσεπικαλούμενον, ὅπερ εἶναι φαινόμενον συνηθέστερον εἰς τὰ ναυτιλοειδῆ ἢ εἰς τὰ ἀμμωνιτοειδῆ.

Οἱ στολισμοὶ τοῦ ὀστράκου ἐξικνοῦνται εἰς μέγιστον διαφορισμὸν καὶ ποικιλίαν ἐπὶ νεαρῶν ὑπάρξεων, οἵτινες παρουσιάζονται ἀποτετυπωμένοι καὶ ἐπὶ τῶν πυρήνων τῶν ἀμμωνιτῶν, καθ' ὅσον οἱ στολισμοὶ δὲν σχηματίζονται δι' ἁπλῆς παχύνσεως τοῦ ὀστράκου, ἀλλὰ διὰ κυματοειδῶν κάμψεων πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω αὐτοῦ, ἐνῷ ἐπὶ τῶν προκεχωρημένης ἡλικίας ὑπάρξεων ὑφίστανται μεγάλαι διαφοραὶ τοῦ στολισμοῦ, τῶν κυματώσεων καὶ τῶν περιφορῶν μεταξὺ τῶν παλαιοτέρων καὶ νεωτέρων γύρων αὐτῶν.

Τὸ στοματικὸν χεῖλος εἰς τοὺς πλείστους γωνιατίτας καὶ κλυμενίας ὡς καὶ εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους τῶν ἀμμωνιτῶν εἶναι ἁπλοῦν, τὰ πλευρικὰ χείλη ἐνίοτε κάμπτονται πρὸς τὰ πρόσω καὶ οὕτω σχηματίζεται, ὡς εἰς τὰ ναυτιλοειδῆ, ἐξωτερικὴ ἤτοι κοιλιακὴ ἐγκόλπωσις, ἐνῷ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀντὶ τῆς ἐγκολπώσεως ταύτης παρουσιάζεται προέχον καὶ πρὸς τὰ πρόσω ἀπεστρογγυλωμένον ῥάκος (εἰκ. 1), ἡ ῥαμφοειδὴς ἐπέκτασις τοῦ ἐξωτε-

1.—*Sphaeroceras Brongniarti* Sow. sp. [Στοματικὸν χεῖλος μετὰ προεξέχοντος κοιλιακοῦ ῥάκους.]

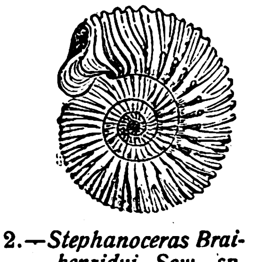

2.—*Stephanoceras Braikenridyi* Sow. sp. [Στοματικὸν χεῖλος μετὰ πλευρικῶν ὤτων.]

ρικοῦ μέρους (εἰκ. 3), ἢ τῶν πλευρῶν τοιαύτη προεξοχὴ ὥστε νὰ σχηματίζωνται τὰ καλούμενα πλευρικὰ ὦτα (εἰκ. 2). Πολλάκις πάλιν ὑπὸ τὰ στοματικὰ χείλη σχηματίζεται αὐλακοειδὴς περίσφιγξις, ἢ μόνον ἐσωτερικὴ ἢ μόνον ἐξωτερικὴ πάχυνσις τοῦ κελύφους. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται κατ' ἀποστάσεις καὶ ἐπὶ τῶν ἀεροφόρων θαλάμων τοῦ ὀστράκου καὶ καθορίζεται τὸ ἑκάστοτε κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ζῴου ὑπάρξαν παλαιὸν στοματικὸν χεῖλος, ἤτοι τῶν αὐξηντικῶν διακοπῶν τοῦ ζῴου αἱ περίοδοι. Σπανιώτερον παρουσιάζονται αἱ τῆς αὐξήσεως ταύτη

3.—*Schloenbachia cristata* Deluc. sp. [Στοματικὸν χεῖλος μετὰ ῥυγχοειδοῦς προεξοχῆς.]

Digitized by Google

διακοπαὶ ὡς εἰς σχῆμα σάλπιγγος ἐπεκτάσεις τοῦ στοματικοῦ χείλους, ὅπως εἰς τὸν οἰκοπτύχιον.

Τὸ μῆκος τοῦ κατοικιδίου θαλάμου ποικίλλει σημαντικῶς· οὕτως εἰς τοὺς *γωνιατιτίδας* καὶ *τροπιτίδας* καὶ εἴς τινας *ἀρκέστας* καταλαμβάνει οὗτος τὰς δύο τελευταίας περιφορὰς ἢ ἓν καὶ ἥμισυ ταύτης, εἰς δὲ τοὺς νεαροὺς *ἀμμωνίτας* συνήθως τὸ ἥμισυ μιᾶς περιφορᾶς. Ὅταν δὲ πάλιν ὁ τελευταῖος κατοικίδιος θάλαμος δὲν αὐξάνῃ μέχρι τοῦ στοματικοῦ χείλους ὁμοειδῶς κατὰ ὕψος καὶ πλάτος, ὅπως συμβαίνει εἰς τοὺς προγενεστέρους γύρους, ἀλλ' εἶναι κεκαμμένος γωνιωδῶς ἢ συστενοῦται πρὸς τὰ πρόσω ἢ εἶναι κατά τι ἀπολελυμένος ἢ τέλος παρουσιάζει περισφίγξεις, τότε τοῦτο εἶναι παρὰ φύσιν φαινόμενον καὶ κατὰ τὸν Pompeckj γεροντικὸν στάδιον ἐξελίξεως τῶν ἀμμωνιτῶν. Κατὰ τὸν John πάλιν ὁ μέγας διαμελισμὸς τοῦ ὀπισθίου ἄκρου τοῦ μανδύου εἶναι ὁ προκαλῶν τὴν γραμμὴν τῶν ραφῶν διὰ τὴν συγκράτησιν τοῦ ζῴου ἐπὶ τοῦ κελύφους, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ δύο στρωμάτων, ἑνὸς ἐξωτερικοῦ λεπτοτέρου πορσελανοειδοῦς καὶ ἑτέρου ἐσωτερικοῦ παχυτέρου μαργαριτοειδοῦς. Ἡ πρὸ τοῦ στομίου προτελευταία περιφορὰ τοῦ ὀστράκου καλύπτεται ἐνίοτε ὑπὸ ἀσβεστολιθικοῦ ἐρρυτιδωμένου στρώματος, ὡς εἰς τὸν γωνιατίτην καὶ ἀρκέστην, ἢ ὑπὸ ραβδώσεων, ὡς εἰς τὸν ἀμαλθέον, ἀντιστοίχων πρὸς τὰς μελαίνας ἀποθέσεις τοῦ ραχιαίου λοβοῦ τοῦ μανδύου τοῦ ναυτίλου.

Ὁ σίφων κατέχει, ἐκτὸς τῶν κλυμενιιδῶν, εἰς τελείως ἀνεπτυγμένα κελύφη πάντοτε ἐξωτερικὴν κρασπεδώδη θέσιν, διατρυπᾷ τὰ χωριστικὰ διαφράγματα ὑπὸ τὸ ἐξωτερικὸν τρῆμα καὶ περιβάλλεται ὑπὸ βραχυτάτων, δίκην περιλαιμίου, σιφωνικῶν χοανῶν, αἵτινες στρέφονται εἰς τοὺς *κλυμενιίδας* καὶ τοὺς *γωνιατιτίδας* κατὰ κανόνα πρὸς τὰ ὄπισθεν, εἶναι δηλαδὴ ***ὀπισθοσιφωνικά***, εἰς δὲ τοὺς νεωτέρους ἀμμωνίτας τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων πρὸς τὰ πρόσω, δηλαδὴ εἶναι ***προσιφωνικά***. Κατὰ τὸν Branco μάλιστα εἰς τοὺς πλείστους τῶν ἀμμωνιτῶν τὰ χωνία τῶν σιφώνων κατευθύνονται πρὸς τὰ ὄπισθεν εἰς τοὺς ἀρχικοὺς γύρους, εἶναι δηλαδὴ ***ὀπισθοσιφωνικά***, καὶ μόνον βραδύτερον μετὰ τὸν τρίτον ἢ τέταρτον γῦρον καθίστανται ***προσιφωνικά***. Ὁ ἀρχικῶς εὐρὺς σίφων ἀσημάντως μεγεθύνεται καὶ παρουσιάζει κυλινδρικὸν σωλῆνα, ὅστις περιβάλλεται συνήθως ὑπὸ χιτινασβεστολιθικοῦ περικαλύμματος. Εἰς τελείως ἀνεπτυγμένους ἀμμωνίτας ὁ σίφων κεῖται πάντοτε ἐπακρίως· κυμαίνεται ἐν τούτοις οὗτος εἰς τοὺς πρώτους γύρους μεταξὺ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πλευρᾶς. Εἰς τοὺς τροπιτίδας τοῦ τριασικοῦ συστήματος κεῖται ἀρχικῶς ἐσωτερικῶς καὶ μετατίθεται βαθμηδὸν πρὸς τὸ μέσον καὶ τέλος πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν πλευράν. Εἰς τοὺς πλείστους τοῦ Ιουρασικοῦ καὶ κρητιδικοῦ συστήματος ἀμμωνίτας κατέχει ὁ σίφων τὸ πρῶτον κεντρικὴν θέσιν καὶ κατόπιν ἔκκεντρον ἐξωτερικὴν τοιαύτην. Μόνον εἰς τοὺς γωνιατίτας ἔχει ὁ σίφων ἀπ' ἀρχῆς ἐπάκριον θέσιν.

Ὁ σίφων ἄρχεται ἐκ τοῦ φοειδοῦς ἐμβρυακοῦ θαλάμου καὶ μάλιστα ἀμέσως κάτωθεν τοῦ πρώτου χωριστικοῦ διαφράγματος ὡς ἐξωγκωμένος τυφλὸς σάκκος (εἰκ. 4), εἰς ὃν προσκολλᾶται πεπλατυσμένη φυλλώδης μεμβρᾶνα ἐξικνουμένη μέχρι τοῦ ἀντιθέτου τοιχώματος τοῦ ἐμβρυακοῦ θαλάμου, ἡ καλουμένη *προσίφων*, ὡς οὗτος παρατηρεῖται εἰς τὸ κέλυφος τῆς *σπειρούλας* καὶ ἀντιστοιχεῖ κατὰ τὸ δυνατὸν πρὸς ἐνδοσιφωνικὰ φύλλα τοῦ *ἐνδοκέρατος* καὶ *πιλοκέρατος* τῶν ναυτιλοειδῶν.

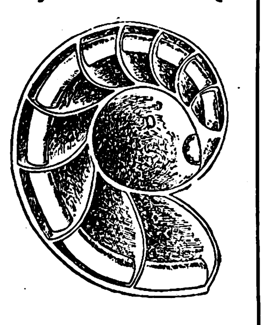

4.—*Amaltheus spinatus Brug.*
[Κεκομμένος εἰς τὸ μεσημβρινὸν ἐπίπεδον πρὸς κατάδειξιν τῆς θέσεως τοῦ σίφωνος (κατὰ Branco).]

Τὰ ἐσωτερικὰ χωριστικὰ διαφράγματα τοῦ θαλαμοφόρου μέρους τοῦ κελύφους ἀκολουθοῦσιν ἐπαλλήλως εἰς κανονικὰς ἀποστάσεις, εἶναι δὲ ταῦτα κατ' ἀρχὰς πρὸς τὰ πρόσω κοῖλα, βραδύτερον κυρτοῦνται εἰς τοὺς πλείστους ἀμμωνίτας, ἐκτὸς τῶν παλαιοζωϊκῶν γωνιατιτῶν καὶ κλυμενιῶν, ὧν τὰ διαφράγματα εἶναι πάντοτε κοῖλα, κατὰ τὴν προϊοῦσαν σύνθεσιν τῆς γραμμῆς τῶν ραφῶν εἰς τὸ μέσον πρὸς τὰ ἔμπροσθεν. Τὰ τελευταῖα διαφράγματα πρὸ τοῦ κατοικιδίου θαλάμου, καλῶς ἐξειλιγμένων ἀτόμων, εἰσὶ πυκνότερα ἐπάλληλα ἢ τὰ πρῶτα.

Ἡ γραμμὴ τῶν ραφῶν, εἴς τινας τῶν ἀρχαιοτάτων ἀμμωνιτοειδῶν, συμφωνεῖ τελείως πρὸς τοὺς τῶν ναυτιλοειδῶν, δεικνύουσα ἁπλῆν κυματοειδῆ κεκαμμένην διαδρομήν· κατὰ κανόνα σχηματίζει αὕτη ραφικὰ στοιχεῖα, δῆλα δὴ σάγματα καὶ λεκάνας, καὶ ἐνῷ εἰς τοὺς πλείστους γωνιατίτας σχηματίζονται μία, σπανίως δύο πλευρικαὶ λεκάναι, παρουσιάζονται εἰς τοὺς νεωτέρους ἀμμωνίτας ὄχι μόνον πολλαπλασιασμός, ὅστις κυρίως ἐπιτυγχάνεται διὰ διαιρέσεως τῶν σαγμάτων, ἀλλὰ καὶ συνθέσεις τῶν λεκανῶν καὶ σαγμάτων διὰ δευτερογενῶν ἐντομῶν. Μόνον ἡ εἰς τὴν μεσημβρινὴν τομὴν κειμένη ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ λεκάνη, ἤτοι ἡ σιφωνικὴ ἢ κοιλιακὴ καὶ ἡ ἀντισιφωνικὴ ἢ ραχιακή, εἶναι μονάριθμος ἀνεπτυγμένη, πᾶσαι δὲ αἱ λοιπαὶ ἐπαναλαμβάνονται κατὰ κανόνα εἰς συμμετρικὰ ζεύγη ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῶν περιφορῶν. Εἰς τοὺς κλυμενίας καὶ τοὺς γωνιατίτας ἅπασαι αἱ λεκάναι καὶ τὰ σάγματα εἶναι ἁπλαῖ, ἤτοι πρὸς τὰ πρόσω καὶ τὰ ὄπισθεν ἀπεστρογγυλωμέναι ἢ ὀξύληκτοι καὶ εἰς τὰς πλευρὰς οὐχὶ διεσχισμέναι· αὕτη λέγεται ***γωνιατιτικὴ γραμμὴ ραφῶν***. Εἰς τοὺς πλείστους κερατίτας παραμένουσι τὰ σάγματα πρὸς τὰ πρόσω καὶ πλευρικῶς ἐντελῶς ἀδιάσχιστα ἢ ἀκέραια καὶ αἱ λεκάναι μόνον κατὰ τὴν βάσιν αὐτῶν δι' ἐντομῶν εἶναι ὁμοειδῶς ὀδοντωταί, εἶναι δῆλα δὴ ***κερατιτικὴ*** ἢ ***πριονικὴ γραμμὴ ραφῶν***. Ἡ διὰ δύο συμμετρικῶν ἐντομῶν σχηματιζομένη φυσικὴ μορφὴ τῆς βάσεως τῆς γραμμῆς τῶν ραφῶν τῶν λοιπῶν ἀμμωνιτῶν εἶναι τρικόρυφος ἢ τριαινική, ἐκ δὲ τῶν δευτερογενῶν δικόρυφος ἢ δικρανική. Εἰς τοὺς ἀμμωνίτας τῶν μεσοζωϊκῶν διαπλάσεων ἀποκτῶσιν αἱ λεκάναι καὶ τὰ σάγματα διὰ δευτερογενῶν ἐντομῶν καὶ ὀδόντων λεπτὴν διάσχισιν καὶ οὕτω σχηματίζονται προέχοντα καὶ εἰσέχοντα κλαδώδη ράχη (εἰκ. 5), χρησιμεύοντα οὐσιαστικῶς πρὸς ἰσχυροποίησιν

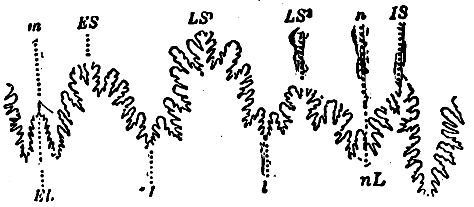

5.—*Γραμμὴ ραφῶν μεσοζωϊκῶν ἀμμωνιτῶν.*
[m=μεσημβρινὸν ἐπίπεδον γύρων. n=ραφή. EL=σιφωνικὴ ἢ ἐξωτερικὴ λεκάνη. L καὶ l=πλευρικαὶ λεκάναι. nL=λεκάνη ραφῆς. ES=ἐξωτερικὸν σάγμα. LS¹ καὶ LS²=πλευρικὰ σάγματα. IS=ἐσωτερικὸν σάγμα. IL=ἐσωτερικὴ λεκάνη.]

τοῦ λεπτοῦ κελύφους καὶ παρέχουσιν εἰς τὴν κατοικίαν στερεότητα μεγαλυτέραν. Τὰ σάγματα ἔχουσι πότε εὐρεῖαν βάσιν καὶ συστενοῦνται πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, καὶ πότε ἐξαπλοῦνται εὐρυνόμενα ἔμπροσθεν, εἰσὶ δὲ κατὰ κανόνα εἰς πλείστους κλάδους διεσχισμένα καὶ ἔχουσι βάσιν στενουμένην. Ἀντίστοιχος τοῦ τρικορύφου διαμελισμοῦ τῆς βάσεως τῶν λεκανῶν εἶναι καὶ ἐκεῖνος τῶν σαγμάτων ἀρχικῶς τριμερής, εἶτα μεταπίπτων εἰς διμερῆ. Φυλλοειδῶς τελευτῶντα σάγματα καθίστανται φυλλοειδῆ ἤτοι μονοφυλλώδη, διφυλλώδη, βραχυφυλλώδη, δολιχοφυλλώδη κ.κ.ἑ.

Ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ μέγεθος τῶν λεκανῶν καὶ σαγμάτων ὑπόκεινται εἰς μεγάλας διακυμάνσεις καὶ εὑρίσκονται εἰς ἐναλλασσομένην σχέσιν πρὸς τὴν μορφὴν τοῦ κελύφους. Ἐὰν αἱ περιφοραὶ εἶναι χθαμαλαί, εὐρεῖαι καὶ ὀλίγον περιβαλλόμεναι, τότε παρατηροῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὀλίγαι καὶ ἀρκετὰ ὁμοειδεῖς λεκάναι καὶ σάγματα. Ἐπὶ πεπλατυσμένου ἐξωτερικοῦ μέρους τῶν ἀμμωνιτῶν καθίστανται ἡ ἐξωτερικὴ λεκάνη καὶ τὸ σάγμα εἰς μέγεθος σημαντικόν. Ἐπὶ ὑψηλοστόμων μορφῶν μετὰ ἰσχυρῶν περιβαλλομένων περιφορῶν αὐξάνει οὐσιαστικῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν βοηθητικῶν λεκανῶν καὶ σαγμάτων. Ἐπὶ προβεβηκυίας ἡλικίας ἀτόμων τὰ χωριστικὰ διαφράγματα ἐπικάθηνται ἀντὶ ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ κελύφους ἐπὶ τοῦ προηγουμένου τοιχώματος τοῦ θαλάμου.

Ἡ κατασκευὴ ὅλων τῶν κελυφῶν τῶν ἀμμωνιτοειδῶν ἄρχεται ἀπό τινος λείου, φοειδοῦς ἐμβρυακοῦ θαλάμου, ὅστις χωρίζεται δι' ἐλαφρᾶς περισφίγξεως τοῦ λοιποῦ ὀστράκου, ὅπερ περιελίσσεται πέριξ φανταστικοῦ ἄξονος. Ὁ ἐμβρυακὸς οὗτος θάλαμος πρὸς τὰ ἔμπροσθεν συνορεύει μετὰ τοῦ πρώτου χωριστικοῦ διαφράγματος, οὗτινος ἡ ραφὴ σχηματίζει ἢ ἁπλῆν εὐθεῖαν γραμμήν, τὴν *ἀσάγματον*, ὡς εἰς τὰ ναυτιλοειδῆ, ἢ εἰς τὸ μέσον τῆς γραμμῆς ταύτης σχηματίζεται εὐρὺ πρὸς τὰ πρόσω τόξον, τὸ *πλατύσαγμον*, ἢ τὸ προέχον μεσημβρινὸν σάγμα συστενοῦται ἑκατέρωθεν ὑπὸ πλευρικῆς λεκάνης, τὸ *στενόσαγμον*. Οἱ ἀρχαιότατοι γωνιατῖται εἶναι ἀσάγματοι, οἱ νεώτεροι γωνιατῖται καὶ προλεκανιτίδαι ὡς καὶ οἱ κλυμενίδαι, κυκλολοβίδαι, κερατιτίδαι, τροπιτίδαι καὶ ἀρκεστίδαι εἶναι πλατύσαγμοι, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ τοῦ τριασικοῦ, Ιουρασικοῦ καὶ κρητιδικοῦ συστήματος ἀμμωνῖται στενόσαγμοι.

Οἱ στενόσαγμοι ἐμβρυακοὶ θάλαμοι καταδεικνύουσι τὸν τρόπον καὶ τὸ εἶδος τῆς περαιτέρω διαμορφώσεως τῆς γραμμῆς τῶν ραφῶν. Ἀμφότεραι αἱ πλευρικαὶ λεκάναι βυθίζονται ἤδη εἰς τὸν δεύτερον χωριστικὸν τοῖχον καὶ ταυτοχρόνως σχηματίζεται εἰς τὸ μέσον τοῦ ἐμβρυακοῦ σάγματος ἐξωτερικὴ λεκάνη. Κατὰ προϊοῦσαν αὔξησιν παρεντίθενται νέαι λεκάναι καὶ σάγματα, αἵτινες μέχρι καὶ τοῦ πέμπτου ἢ καὶ ἕκτου χωριστικοῦ τοιχώματος δὲν παρουσιάζουσιν οὐδεμίαν δευτερογενῆ ἐντομήν. Αἱ κλυμένιαι καὶ οἱ γωνιατῖται (εἰκ. 6) οὐδέποτε ὑπερβαίνουσι τὴν ἁπλῆν ταύτην διαμόρφωσιν τῆς γραμμῆς τῶν ραφῶν, ἤτοι τὸ γωνιατιτικὸν καλούμενον στάδιον.

Παρακολουθοῦντες τὴν ἐξέλιξιν τῆς γραμμῆς τῶν ραφῶν τῶν κατ' ἐξοχὴν ἀμμωνιτῶν παρατη-

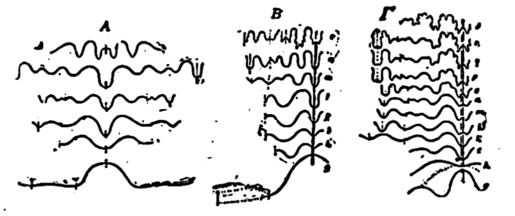

6.—*Ἐξέλιξις γραμμῆς ραφῶν.*
[A=Εἰς πλατύσαγμον γωνιατίτην (goniatites diadema Goldf) ἐκ τοῦ ἀσβεστολίθου τοῦ ἀνθρακικοῦ συστήματος τοῦ Σοκκιὲρ (κατὰ Branco). B=Εἰς πλατύσαγμον ἀμμωνίτην (Tropite ssubbulatus Hauer) κατὰ Branco. Γ=Εἰς στενόσαγμον ἀμμωνίτην (κατὰ Branco): g=πρώτη ρυφή, h=β' ραφή, i=γ' ραφή, u=δ' ραφή, l=ε' ραφή, m=ϛ' ραφαὶ τοῦ β' γύρου.]

ροῦμεν ὅτι αὕτη ἄρχεται, ὡς εἰς τοὺς γωνιατίτας, μόνον κατὰ τὴν διάμετρον περὶ τὸ 3 χ. μ., παρουσιάζεται δ' εἰς τὰς ἐξωτερικὰς λεκάνας καὶ σάγματα δευτερογενὴς ὀδοντοποίησις, ἥτις ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω προχωρεῖ καὶ τέλος προκαλεῖ τὸν δι' ἕκαστον γένος καὶ εἶδος χαρακτηριστικὸν διαμελισμὸν τῆς γραμμῆς τῶν ραφῶν, ἥτις ἐπὶ μακρὸν χρόνον δὲν μεταβάλλεται πλέον οὐσιαστικῶς καὶ μόνον εἰς προβεβηκυῖαν ἡλικίαν ἐνίοτε ὑφίσταται καὶ γεροντικὰς τροποποιήσεις. Ἕκαστος ἀμμωνίτης μετὰ διαμεμελισμένης γραμμῆς ραφῶν διατρέχει, μέχρις ἀποκτήσεως τῆς τυπικῆς αὐτοῦ φυσικῆς γραμμῆς, γωνιατιτικὸν στάδιον ἀλλ' ὑπερβαίνουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ γωνιατιτικὸν στάδιον καὶ τούτου ἕνεκα παρουσιάζουσιν αὐτοτελῆ διαφορισμόν. Ὀφθαλμοφανῶς εὑρίσκομεν εἰς κρητιδικὴν περίοδον ἀμμωνίτας μετὰ κερατιτικῆς γραμμῆς ραφῶν, οἵτινες τὴν τοιαύτην κατάστασιν δι' ὀπισθοχωρητικῆς ἐξελίξεως ἀπέκτησαν.

Τὸν διαμελισμὸν τῆς γραμμῆς τῶν ραφῶν ἐξυπηρετοῦσι πρὸ παντὸς αἱ στερεαὶ προσαρμογαὶ τῶν διαφραγμάτων ἐπὶ τοῦ κελύφους, δι' ὧν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπιτυγχάνεται ἡ προσαρμογὴ τῶν ἀμμωνιτῶν εἰς τὴν μεγάλην ἀλλαγὴν τῶν ἐπιπέδων τοῦ θαλασσίου ὕδατος, ἔνθα εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ ζῶσι.

Ὁμοιοτρόπως ὑφίσταταιμ εταβολὰς καὶ ὁ ἐξωτερικὸς στολισμὸς τοῦ κελύφους (εἰκ. 7) κατὰ τὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ, δι' ὃ καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ περιφοραὶ συνήθως εἶναι διαφόρως ἐστολισμέναι ἢ ἐκεῖναι τοῦ κελύφους κατὰ τὸ φυσικὸν στάδιόν των. Κατὰ δὲ τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν οἱ χαρακτηριστικοὶ στολισμοὶ ἐξαφανίζονται καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κατοικιδίου θαλάμου καθίσταται λεία ἢ εἶναι ἀσθε-

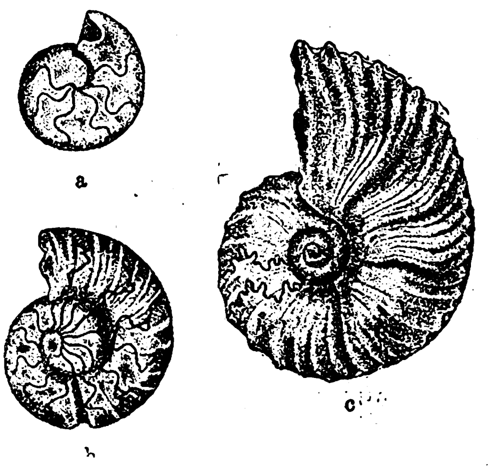

7.—*Στάδια ἐξελίξεως τοῦ Placenticeras pucificum J. P. Smith.*
[Τὸ ἀρχικῶς λεῖον κέλυφος ἀποκτᾷ βαθμηδὸν τὸν στολισμὸν τῶν ὁπλιτιδῶν. Ἡ ἀρχικὴ γωνιατιτικὴ γραμμὴ ραφῶν καθίσταται ἀμμωνιτικὴ τριαινιδική. Διάμετρος τοῦ a=0,98 χ.μ. τοῦ b=1,99 χ.μ. καὶ τοῦ c=6,6 χ.μ. (Κατὰ J. P. Smith, ἐκ τοῦ Pompackj).]

νέστερον ἐστολισμένη ἢ οἱ προηγούμενοι ἀεροφόροι θάλαμοι. Δι' ὃ κατὰ τὸν καθορισμὸν καὶ τὸν προσδιορισμὸν εἴδους τινὸς πρέπει νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν κατὰ πρῶτον τὸ φυσικὸν στάδιον, πρὸς καθορισμὸν δὲ τῆς συγγενείας πρέπει καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ περιφοραὶ νὰ διερευνῶνται, καθ' ὅσον αὗται πιστοποιοῦσι τὰ γνωρίσματα ἀνεπτυγμένων σταδίων γεωλογικῶς ἀρχαιοτέρων μορφῶν.

Οἱ ἀμμωνῖται συνήθως ἐμφανίζονται τελείως ὅμοιοι κατὰ τὴν μορφήν, τὸν στολισμόν, τὴν γραμμὴν τῶν ραφῶν, τὸ λεπτότερον ἢ παχύτερον

Digitized by Google

σῶμα, τὸ στενὸν ἢ εὐρὺ τοῦ ὀμφαλοῦ κ.κ.ἑ. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀπεδόθη εἰς φυλετικὸν διαφορισμόν. Δι' ὃ καὶ ὁ Munier-Chalmas ἐξέφερε τὴν εἰκασίαν, ὅτι τινὲς ἀμμωνῖται, οἵτινες ἀδιακόπως παραμένουσι μικροὶ καὶ ἔχουσιν ἰσχυρὰ πλευρικὰ ὦτα ἢ ἀφύσικον κατοικίδιον θάλαμον, παριστῶσι τὰ ἄρρενα, οἱ δὲ μεγαλύτεροι τοιοῦτοι μετὰ ἁπλουστέρου στοματικοῦ ἀνοίγματος καὶ φυσικοῦ κατοικιδίου θαλάμου τὰ θήλεα· ἀλλ' ἡ εἰκασία αὕτη φυσικῷ τῷ λόγῳ ὡς ἐκ τῆς παντελοῦς ἀγνοίας ἡμῶν περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ζῴου τῶν ἀμμωνιτῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος στερεῖται πάσης βάσεως.

Ἐν τῷ κατοικιδίῳ θαλάμῳ τῶν ἀμμωνιτῶν εὑρίσκομεν οὐχὶ σπανίως κερατώδη ἢ ἀσβεστολιθικὰ ὄστρακα, ἅτινα ποτὲ μὲν εἶναι λεῖα, ποτὲ δ' ἐστολισμένα, ἀποτελούμενα εἴτε ἐκ δύο συμμετρικῶν θυρῶν, ὁπότε καλεῖται *ἄπτυχος*, ἢ ἐκ μιᾶς τοιαύτης, ὁπότε λέγεται *ἀνάπτυχος*. Τὰ δύο τριγωνικὰ ὄστρακα τῶν ἀπτύχων ἐφάπτονται διὰ τῆς εὐθείας ἄνευ ὀδόντων συνδετικῆς γραμμῆς πρὸς ἄλληλα, τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον εἶναι κεκαμμένον, τὸ ἐμπρόσθιον πλατὺ καὶ πάντοτε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον οὐχὶ βαθέως ἐγγεγλυμμένον, ἡ ἐξωτερικὴ πλευρὰ θολωτὴ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἐλαφρῶς βεθυθισμένη.

Οἱ ἄπτυχοι συνήθως συνίστανται κυρίως ἐκ τριῶν στρωμάτων, ἐξ ὧν τὸ παχύτερον καὶ μεσαῖον ἔχει ἱστὸν χονδροκυψελώδη, ἐνῷ τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν τοιοῦτον εἶναι πυκνῆς συστάσεως. Εἰς τοὺς λείους καὶ παχυοστράκους, τοὺς *κυψελώδεις*, τὸ ἐξωτερικὸν στρῶμα φέρει πολυαρίθμους στρογγύλους πόρους, εἰς τοὺς σωληνοειδεῖς ἐγκαρσίους πτυχὰς καὶ αὔλακας, εἰς τοὺς στικτοὺς καλύπτεται ὑπὸ ἐπαλλήλως κειμένων κεραμοειδῶν πτυχῶν καὶ σειρῶν. Οἱ *κοκκώδεις* εἶναι λεπτοὶ ἐξωτερικῶς μετὰ συγκεντρικῶν σειρῶν ἐκ κόμβων, ἀκανθῶν ἢ πτυχῶν, οἱ ρυτιδώδεις παχυόστρακοι καὶ ἐξωτερικῶς ἐστολισμένοι ὑπὸ ἀκανονίστως διατρεχόντων πυρήνων ἢ κομβικῶν σειρῶν. Εἰς τοὺς λεπτοστράκους μελάγχροας εὑρίσκεται ἐσωτερικῶς λεπτὸν ἀνθρακοῦχον ἐπικάλυμμα καὶ εἰς τοὺς συμπεφυκότας εἶναι ἀμφότερα τὰ λεπτὰ κελύφη συνηυξημένα μετ' ἀλλήλων εἰς τὴν μεσημβρινὴν γραμμήν. Οἱ ἀνάπτυχοι εἶναι μονοκέλυφοι, λεπτοὶ κερατοασβεστολιθικοί, ἐξωτερικῶς ἐλαφρῶς θολωτοὶ καὶ εἰς τὸ ἀποτόμως καταπῖπτον χεῖλος κεκομμένοι.

Ἐκ τῶν πολλῶν ὑποθέσεων περὶ τῆς ὑποστάσεως τῶν ἀπτύχων φαίνεται πιθανωτέρα ἡ ἐξήγησις ὅτι οἱ ἄπτυχοι καὶ οἱ ἀνάπτυχοι ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ καλύμματα τῶν γαστεροπόδων καὶ κατὰ τὴν σύσπασιν τοῦ ζῴου ἐντὸς τοῦ κατοικιδίου θαλάμου εἶχον προορισμὸν τὸ κλείειν τὸ στόμιον. Ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἐξηγήσεως συντρέχουσι τό τε μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα τῶν ἀπτύχων καὶ ἡ ἀνεύρεσις πολλάκις ἀπολελιθωμένων ἀμμωνιτῶν μετὰ τοῦ στόματός των κεκλεισμένου ὑπὸ τοῦ ἀπτύχου. Οἱ δὲ μεμονωμένοι καὶ εἰς μέγα πλῆθος ἀπαντῶντες εἰς τὰ ἀλπινικὰ στρώματα τοῦ ἄνω ἰουρασίου, τὰ καὶ ἀπτύχων στρώματα προσεπικαλούμενα, καὶ τῆς κρητιδικῆς κατάγονται ἐν μέρει ἐκ κατεστραμμένων ἢ ὑπὸ τῶν ὑδάτων παρασυρθέντων κελυφῶν τῶν ἀμμωνιτῶν, ἐν μέρει δὲ ἐξ ἀποβληθέντων τοιούτων καλυμμάτων κατὰ τὴν ἑκάστοτε αὔξησιν τοῦ ζῴου.

Οἱ ἀμμωνῖται περιελαμβάνοντο σχεδὸν ὑπὸ πάντων τῶν παλαιοτέρων φυσιοδιφῶν εἰς τὸ ἀρτίγονον γένος τῶν ναυτίλων καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀμμωνῖται καὶ ναυτίλοι ἐφέροντο ὡς *τετραβραγχιακὰ* πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν φερόντων δύο βράγχια, *διβραγχιακῶν*. Βραδύτερον ἐπίστευσεν ὁ Süss ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσι σχέσεις τῶν ἀμμωνιτῶν πρὸς τοὺς ἀργοναύτας καὶ βελεμνίτας καὶ μάλιστα ὁ Jhering ὅστις τοὺς ἀπτύχους ἐθεώρει ὡς κελυφικοὺς γόνδρους μεταβληθέντας εἰς ἀσβεστολιθικὴν κατάστασιν, ἐξ οὗ καὶ τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ ἀμμωνῖται ἀνήκουσιν εἰς τὰ διβραγχιακά. Ὁ Munier-Chalmas ἀπέδειξεν εἰς τοὺς ἀμμωνίτας καὶ τὴν σπειρουλαν τὴν ὕπαρξιν ὁμοιοτάτου προσίφωνος καὶ ὡς συνέπειαν τῆς ὑπάρξεως ταύτης τὸν χωρισμὸν τῶν ναυτιλοειδῶν καὶ τῶν ἀμμωνιτοειδῶν. Ὁ Steinmann θεωρεῖ τὸν ἀργοναύτην ὡς τὸν νεώτατον ἀντιπρόσωπον τῶν ἀμμωνιτοειδῶν καὶ θεωρεῖ ὅτι οὗτος σὺν τῇ παρόδῳ τῶν αἰώνων ἀπέβαλε τὸ θαλαμοφόρον τμῆμα τοῦ ὀστράκου του καὶ ἡπλοποίησε τὸ κέλυφός του.

Ἂν τις συγκρίνῃ τὴν ὀφθαλμοφανῆ ὁμοιότητα τοῦ ὀστράκου τῶν ναυτιλοειδῶν πρὸς τὸ τῶν ἀμμωνιτοειδῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν, τὸν στολισμόν, τὸν ἱστόν, τὴν θαλαμοποίησιν καὶ τὴν σύστασιν τοῦ σίφωνος καὶ τὴν γραμμὴν τῶν ῥαφῶν, θὰ ἴδῃ ὅτι αἱ διαφοραὶ των εἶναι ἀρκετὰ ἀσήμαντοι βαθμολογικαὶ διαφοραί. Τὸ μοναδικὸν γενικὸν γνώρισμα πρὸς διάκρισιν ἀμφοτέρων τῶν ὑποτάξεων παρέχεται ὑπὸ τοῦ ἀρχικοῦ θαλάμου.

Τὸ πρῶτον ὁ Leopold v. Buch διέκρινε τὰ τρία γένη *γωνιατίτης*, *κερατίτης* καὶ *ἀμμωνίτης* καὶ διῄρει περαιτέρω τὸ γένος ἀμμωνίτης εἰς ὁμοιογενείας, αἵτινες ἐφωδιάζοντο ὑπὸ ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ ὡς *falciferi, amalthei, planulati* κ. κ. ἑ., ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν τοιούτων ὁμοιογενειῶν σημαντικῶς ηὐξάνετο σὺν τῷ χρόνῳ ὑπὸ τῶν φυσιοδιφῶν καὶ μόνον διὰ τὸν ὑπερισχύοντα μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἀπολελιθωμένων ἀμμωνιτῶν παρέμεινε τὸ σύμμικτον ὄνομα ἀμμωνίτης, ἐνῷ διὰ τὰς παραμορφίας *κριόκερας, ἀγκυλόκερας, τουριλίτης, βακουλίτης, ῥοβδόκερας* κ. κ. ἑ. ἐδόθησαν ἴδια ὀνόματα.

Διὰ τὴν διάκρισιν τῶν ὁμοιογενειῶν καὶ γενῶν ἐχρησίμευεν ὡς βάσις ἡ ἐξωτερικὴ μορφὴ καὶ ὁ στολισμὸς τοῦ ὀστράκου ὡς καὶ ἡ σύστασις τῆς γραμμῆς τῶν ῥαφῶν. Πρῶτος ὁ Süss παρετήρησε τὴν συστηματικὴν σημασίαν τοῦ στοματικοῦ ἀνοίγματος καὶ τοῦ μήκους τοῦ κατοικιδίου θαλάμου καὶ ἀντὶ τοῦ μέχρι τοῦδε ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ ἵδρυσε νέα γένη, π. χ. τὸ γένος *φυλλόκερας* ἀντὶ τοῦ ἐπιθέτου *ἑτερόφυλλος*, τὸ *λυτόκερας* ἀντὶ *λινεᾶτοι*, τὸ *ἀρκέστης* ἀντὶ τῶν *γλοβωδῶν* κ. κ. ἑ. Τὴν ἀπαρχὴν ταύτην τῆς εἰς γένη διαιρέσεως τῶν ἀμμωνιτῶν ἠκολούθησαν πλεῖστοι φυσιοδίφαι, ὁ δὲ Branco, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐμβρυακοῦ θαλάμου, διῄρεσε τὰ ἀμμωνιτοειδῆ εἰς *ἀσάγματα* (Asellati), *πλατυσάγματα* (Latisellati) καὶ *στενοσάγματα* (Angustisellati)· ὁ Fischer ἐκ τῆς κατασκευῆς τῶν σιφωνικῶν χωνίων διακρίνει τὰ ἀμμωνιτοειδῆ εἰς *ὀπισθοσιφωνικὰ* (Retrosiphonata) καὶ *προσιφωνικὰ* (Prosiphonata), ὁ Mojsisovics ἀποκαλεῖ τοὺς λείους ἢ ἀσθενῶς ἐστολισμένους τοῦ τριασικοῦ συστήματος ἀμμωνίτας μετὰ πολυαρίθμων πλευρικῶν λεκανῶν *λειοστράκους*, τὰς ἰσχυρῶς ἀναγεγλυμμένας μετὰ κανονικοῦ ἀριθμοῦ λεκανῶν μορφὰς *τραχειοστράκους*, ὁ Arthaber πάλιν χωρίζει τοὺς παλαιοζωϊκοὺς καὶ τριασικοὺς ἀμμωνίτας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μήκους τοῦ κατοικιδίου θαλάμου εἰς *μακροδόμους* μετὰ μεγάλου κατοικιδίου θαλάμου καὶ εἰς μικροδόμους ἢ *βραχυδόμους* τοὺς μετὰ μικροτέρου κατοικιδίου θαλάμου· εἰς τὴν διάκρισιν ταύτην προσέθηκεν ὁ Diener καὶ ἐκείνους δηλαδὴ τοὺς ἀμμωνίτας τοὺς *μετριοδόμους*, ὧν τὸ μῆκος τοῦ κατοικιδίου θαλάμου σχετικῶς εἶναι σταθερόν, ἤτοι εἶναι ³/₄ ἕως 1 περίδρομον. Συνεπείᾳ ὅμως τῆς κυμάνσεως τοῦ μήκους αὐτοῦ ὁ κατοικίδιος θάλαμος τόσον εἰς ἄτομα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ εἴδους ὅσον καὶ εἰς γένη μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὁμοιογενείας ὡς καὶ τῆς φυλογενετικῆς προβληματικῆς ἀξίας τοῦ ἐν λόγῳ μήκους, καθ' ὅσον βραχύδομοι μορφαὶ μεταπίπτουσιν εἰς μακροδόμους καὶ ἀντιστρόφως, ὁ κατοικίδιος θάλαμος δὲν παρέχει ἐπαρκῆ βάσιν διὰ τὸν χωρισμὸν ἀνωτέρων ἀμμωνιτικῶν ἀθροισμάτων.

Ὁ A. Hyatt πάλιν διαιρεῖ τὰ ἀμμωνιτοειδῆ ἐκ τοῦ τύπου τοῦ σχηματισμοῦ τῶν σαγμάτων εἰς ἐννέα ἀθροίσματα ἤτοι, τοὺς *γαστροκαμπύλους, μικροκαμπύλους, μεσοκαμπύλους, εὐρυκαμπύλους, γλωσσοκαμπύλους, δισκοκαμπύλους, φυλλοκαμπύλους, λεπτοκαμπύλους* καὶ *παχυκαμπύλους*. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τοῦ διαμελισμοῦ τῶν λεκανῶν διακρίνει ὁ Wedekind *παλαιοαμμωνιτοειδῆ* μετὰ ἀδιαμελίστων λεκανῶν, *μεσοαμμωνιτοειδῆ* μετὰ μονοπολικῶν διαμεμελισμένων λεκανῶν καὶ *νεοαμμωνιτοειδῆ* μετὰ διπολικῶς διαμεμελισμένων λεκανῶν. Ὁ δὲ Zittel ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θέσεως τοῦ σίφωνος ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἢ τῆς ἐξωτερικῆς πλευρᾶς διαιρεῖ τὰ ἀμμωνιτοειδῆ εἰς *ἐσωσιφωνικά*, εἰς ἃ ἀνήκουσι αἱ δεβονιακαὶ ὁμοιογένειαι τῶν κλυμενιδῶν, καὶ εἰς *ἐξωσιφωνικά*, ἔνθα πάντες οἱ λοιποὶ ἀμμωνῖται. Ὅπως οἱ κλυμενίδαι καὶ τὸ μέγα ὁμοιογενειακὸν ἄθροισμα τῶν γωνιατιτιδῶν εἶναι σχεδὸν περιωρισμένα εἰς τὸν παλαιοζωϊκὸν αἰῶνα, οὕτω μέγας ἀριθμὸς ὁμοιογενειῶν σχεδὸν κατὰ μέσον ὅρον ἀνάγεται εἰς τὸ τριασικὸν σύστημα, αἱ δὲ λοιπαὶ ἐπὶ τῆς ἰουρασίου καὶ κρητιδικῆς περιόδου. Ἐκ πάντων τούτων ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ὅλαι αἱ πρὸς διαίρεσιν τῶν ἀμμωνιτῶν προσπάθειαι δὲν εἶναι ἱκανοποιητικαί, καθ' ὅσον περὶ τῆς ἐκλείψασης ταύτης μεγίστης κατηγορίας τῶν ζῴων στερούμεθα οἱασδήποτε πληροφορίας περὶ τῆς μορφῆς καὶ τῆς βιοτεύσεως αὐτῶν. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΣΚΟΥΦΟΣ

Ἄμμωνος Βαλίθωνος, *ἄκρα* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαία ὀνομασία ἀκρωτηρίου τῆς Λιβύης (Τύνιδος). Ἡ περὶ αὐτοῦ μνεία παρὰ Στράβωνι (Didot ΙΕ, γ, 16) ἔχει οὕτω: «Ἀπὸ δὲ τῆς Ταφίτιδος (σημ. ἀκρωτ. *Κελιμπία*).... νῆσος ἐστὶ Κόσσουρος (σημ. *Pantellaria*).... καὶ Μελίτη.... εἶτα Ἀδρύμης πόλις ἐν ᾗ καὶ νεώρια ἦν (ἄγνωστος ἡ ταυτότης), εἶθ' αἱ Ταριχεῖαι λεγόμεναι, νησία πολλὰ καὶ πυκνὰ (σημ. Κουριάτ ἢ *Conigliere*), εἶτα Θάψος πόλις (τὰ ἐρείπια της ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρ. *Ras Dimas*) καὶ μετὰ ταύτην νῆσος πελαγία Λοπαδοῦσσα (σημ. *Lampedusa*). Εἶτα ἄκρα Ἄμμωνος Βαλίθωνος [ἐλλείπει μία λέξις] πρὸς θυννοσκοπίαν· εἶτα Θέννα πόλις παρὰ τὴν ἀρχὴν κειμένη τῆς Μικρᾶς Σύρτεως (κόλπος *Gabès*), παράκειται δ' ἐν ἀρχῇ νῆσος παραμήκης ἡ Κέρκυννα (σημ. *Kerkenah*) ἔχουσα ὁμώνυμον πόλιν καὶ ἄλλη ἐλάττων Κερκινῖτις (σημ. *Gharbi*).

Ἡ ἐξηκριβωμένη ταυτότης τῶν ὡς ἄνω μνησθέντων τοπωνυμίων ἐπάγεται τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ταυτότητος τῆς ἄκρας *Ἄμμωνος Βαλίθωνος* συμπιπτούσης πρὸς τὸ ἀκρωτήριον *Ras Capudia* (*C. Müller* εἰς ἔκδοσιν Didot, σχολιαστὴς τῆς Géographie de Strabon V.477), ἔχον πλάτ. 35° 13'30" καὶ μῆκ. 11°09'30" κατὰ τὸν ἀγγλ. χάρτην 249: Mahedia to Ras Makhabez.

Ὡς πρὸς τὸ «*Βαλίθωνος*», ὅπερ φαίνεται ἐπίθετον τοῦ Ἄμμωνος, οὐδαμοῦ ἄλλου τοιοῦτον χαρακτηρισμὸν αὐτοῦ ἠδυνήθημεν νὰ ἀνεύρωμεν. Δεδομένου ὅμως, ὅτι οἱ διέκπλοι ἐκεῖνοι βρίθουσι τόννων (θύννων) καὶ ὅτι ἡ ἐν τῷ ὡς ἄνω παρατεθέντι κειμένῳ ἐλλείπουσα λέξις εἶναι «*ἁρμόδιος*», ὡς εὗρε τοῦτο ὁ Coray ἐκ χειρογράφου ἐν Escurial, διερωτώμεθα μήπως τὸ Βαλίθωνος προέκυψεν ἐκ κακῆς ἀντιγραφῆς εἰς τὸ ἀρχαῖον χειρόγραφον τῆς πραγματικῆς λέξεως «*καλίθυννος*» ὁπότε ἡ σχετικὴ φράσις τοῦ Στράβωνος ἀποκαθίσταται διὰ τῆς «εἶτα ἄκρα Ἄμμωνος, καλίθυννος, ἁρμόδιος πρὸς θυννοσκοπίαν». Πλεῖστα ἄλλα τοιαῦτα ἀντιγραφικὰ λάθη ἀπεκάλυψεν ἡ ἐργασία τῶν κατ' ἐπιταγὴν Ναπολέοντος τοῦ Μεγάλου, καταρτισάντων τὴν «Géographie de Strabon» σοφῶν. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀμμωτὸν ἢ *ἀμμόμετρον* ἢ *ἀμμωρολόγιον*. Ὄργανον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κλεψύδρας στηριζόμενον καὶ χρησιμεῦον πρὸς μέτρησιν ὡρισμένου χρονικοῦ διαστήματος. Ἀποτελεῖται ἐξ ὑελίνου κατασκευάσματος συγκειμένου ἐκ δύο σφαιροειδῶν (3) καὶ (4), ἐπικοινωνούντων ἀμοιβαίως διὰ λαιμοῦ φέροντος ἐσωτερικῶς στενωτάτην διάτρησιν κατευθυνομένην κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ ὀργάνου, ἐνῷ ξύλινος σκελετός ἀποτελούμενος ἐκ δύο βάσεων (1) συνδεομένων μέσῳ τεσσάρων στυλίσκων (2), προφυλάσσει αὐτὸ ἀπὸ κινδύνων θραύσεως. Τὸ ἓν τῶν σφαιροειδῶν εἶναι κενόν, τὸ δὲ ἕτερον περιέχει ἄμμον (εἰς ἣν ὀφείλεται τοῦ ὀργάνου ἡ ὀνομασία) λεπτοτάτην, καὶ ἧς τὸ ποσὸν ἔχει κανονισθῆ τοσοῦτον, ὥστε ἡ μετοχέτευσις ἀπὸ τοῦ πλήρους σφαιροειδοῦς εἰς τὸ κενόν, μέσῳ τῆς διατρήσεως τοῦ λαιμοῦ, νὰ συντελῆται εἰς ἀκριβῶς ὡρισμένον χρόνον.

Ἀμμωτόν.

— [ΝΑΥΤ.] Τὸ *ἀμμωτὸν* (κοιν. *μετζομινοῦτο*, γαλλ. ampoulette ἢ sablier, ἀγγλ. log-glass) χρησιμεύει εἰς τὴν καταμέτρησιν τῆς ταχύτητος τοῦ πλοίου εἰς μίλλια *(κόμβους)* καὶ καθ' ὥραν, μέσῳ τοῦ κοινοῦ καὶ *διὰ δελτωτοῦ* λειτουργοῦντος δρομομέτρου. Ἡ μετοχέτευσις τῆς ἄμμου ἐκ τῆς μιᾶς σφαίρας τοῦ ὀργάνου εἰς τὴν ἄλλην συντελεῖται εἰς 30 δλ. προκειμένης μετρήσεως ταχύτητος ἥσσονος τῶν 5 μλ, 15 δλ. διὰ ταχύτητας 5—10 μλ. καί, 10 δλ. διὰ 10—15 μιλ.· διὰ ταχύτητας ἄνω τῶν 15 μιλ., τῆς χρήσεως τοῦ κοινοῦ δρομομέτρου ἀποβαινούσης δυσχερεστάτης, ὑπάρξις ἀναλόγων ἀμμωτῶν ὧν ἡ διάρκεια θὰ ἔδει νὰ ᾖ πολὺ μικρά, οὐδένα ἐξυπηρετεῖ σκοπόν. Ἡ ἀκρίβεια τῆς ἐνδείξεως τοῦ ἀμμωτοῦ δέον νὰ ἐξελέγχηται ἑκάστοτε δι' ὡρολογίου ἐφωδιασμένου διὰ δευτερολεπτοδείκτου, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀμφοτέρας τὰς διευθύνσεις τῆς ἐκροῆς· διότι συχνότατα συμβαίνει νὰ δεικνύῃ ἀκριβῶς τὸν χρόνον δι' ὃν ἔχει κανονισθῆ, ὅταν ἡ ἄμμος ἐκρέῃ ἐκ τοῦ ἑνὸς σφαιροειδοῦς εἰς τὸ ἄλλο, νὰ παρουσιάζῃ δὲ διαφορὰν διαρκείας ὅταν τὸ ἀναστρέψωμεν· διὰ τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἐπισημειοῦται ἡ βάσις ἡ ἀνταποκρινομένη πρὸς τὸ σφαιροειδές, ὅπερ ὂν πλῆρες παρέχει ἐκροὴν εἰς τὸν πρέποντα χρόνον.

Ὅταν ἡ ἀπόστασις τῶν *κόμβων* τοῦ *σχοινιδίου* τοῦ *δρομομέτρου* εἶναι 14,62 μέτρ., ἀπαιτεῖται χρῆσις ἀμμωτοῦ ἔχοντος διάρκειαν ἐκροῆς 30 δλ, διότι τότε, ὅσοι *κόμβοι* τοῦ σχοινιδίου παραθοῦν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκροῆς τῆς ἄμμου, τόσα εἶναι καὶ τὰ ὡριαίως διανυόμενα μίλλια. Ἐὰν λοιπὸν μεταχειριζώμεθα μὲ τοιαύτην ἀπόστασιν μεταξὺ τῶν κόμβων ἀμμωτὸν τῶν 15 δλ, ἡ ταχύτης τοῦ πλοίου εἰς μίλια εἶναι διπλασία τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παρεαθέντων κόμβων, καὶ ἂν τῶν 10 δλ. τριπλασία.

Ἐὰν ὅμως τὸ μῆκος τοῦ σχοινιδίου, εἴτε ἔχει ἐπιβραχυνθῆ, διαβραχὲν πολύ, εἴτε ἔχει ἐπιμηκυνθῆ, λόγῳ μεγίστης αὐτοῦ στεγνότητος, τότε παρὰ τὸ ὅτι τὸ ἀμμωτὸν δεικνύει ἀκριβῶς τὸν πρέπονταν διάρκειαν, ὁ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐνδείξεων τοῦ δρομομέτρου ὑπολογισμὸς τῶν ὑπὸ τοῦ πλοίου διανυομένων διαστημάτων εἶναι ἐσφαλμένος. Οὕτω, ἐὰν M εἶναι ἡ ἀπόστασις δύο κόμβων (ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ 14,62 μετ.), τὸ πραγματικὸν διάστημα Δα τὸ ὁποῖον διήνυσε τὸ πλοῖον, δὲν εἶναι Δ ὡς ἐμετρήσαμεν διὰ τοῦ δρομομέτρου ἢ τοῦ ἀμμωτοῦ, ἀλλὰ $Δα = Δ . \frac{M}{14.62}$

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀμμωτὸν (εἴτε κονιοποιουμένης σὺν τῷ χρόνῳ τῆς ἄμμου του, εἴτε ὑγραινομένης ταύτης ἕνεκα ὑγρασίας, δυναμένης νὰ εἰσχωρήσῃ διὰ τοῦ πώματος, ὅπερ πωματίζει τὴν ὀπὴν δι' ἧς εἰσάγεται ἡ ἄμμος εἰς τὸ ὑάλινον πῶμα) δεικνύει ὁτὲ μὲν βραχυτέρας, ὁτὲ δὲ μακροτέρας διαρκείας τῆς πρεπούσης, τῶν 30 δηλ. δλ. Ἐὰν ὅθεν T εἶναι ἡ διάρκεια τῆς μετοχετεύσεως τῆς ἄμμου καὶ Δ

Digitized by Google

τὸ μετρηθὲν διάστημα, τὸ πράγματι διανυθὲν θὰ ἰσοῦται πρὸς Δ. $\frac{30}{T}$ μίλια. Γενικῶς, πρέπει νὰ λαμβάνηται πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὸ σφάλμα τοῦ ἀμμωτοῦ, καθ' ὅσον σφάλμα ἑνὸς δευτερολέπτου, ἐπάγεται σφάλμα εἰς τὸ διανυθὲν διάστημα, κατά τι μεῖζον τῶν 0.0345 μιλλίου καθ' ἕκαστον μίλλιον.

Καλοῦμεν *«συντελεστὴν διορθώσεως τῶν διαρμάτων»* τὸν συντελεστὴν (μ+τ) ἐν τῷ τύπῳ $Δα=Δ\pm(μ+τ)Δ$, ἔνθα $μ=\frac{M}{14{,}62}$ καὶ $τ=\frac{30}{T}$, τῶν συμβόλων Δα καὶ Δ διατηρούντων τὰς ὡς ἀνωτέρω ῥηθείσας ἐννοίας των. Πίναξ *διπλῆς εἰσόδου*, ἐκ τῶν προτέρων κατηρτισμένος, ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκτελέσεως τῶν σχετικῶν, στοιχειωδῶν ἄλλως τε, λογισμῶν.

Ὁ κατὰ τὴν δρομομέτρησιν τοῦ πλοίου χειρισμὸς τοῦ ἀμμωτοῦ εἶναι ὁ ἀκόλουθος: Ὁ ἐπὶ τῆς μετρήσεως τοῦ χρόνου ναύτης, κρατῶν τὸ ἀμμωτὸν κατακόρυφον καὶ ἔχον τὸ ἄνω σφαιροειδές του ἐντελῶς ἐλεύθερον ἄμμου, προσέχει διὰ τῆς ἀκοῆς τὸν παρακολουθοῦντα τὴν παρέασιν τοῦ σχοινιδίου ναύτην· ὁ δεύτερος οὗτος, ἅμα ὡς τὸ *πρόμετρον* διέλθῃ ὑπὲρ τὴν *κορώνην*, ἀναφωνεῖ «στρέφε!», ὁπότε ὁ πρῶτος ἀναστρέφει ἀμέσως τὸ ἀμμωτὸν καί, κρατῶν αὐτὸ ἐντελῶς κατακόρυφον, παρακολουθεῖ τὴν εἰς τὸ κάτω σφαιροειδὲς χεομένην ἄμμον, ἀναφωνῶν «κράτει!», εὐθὺς ὡς ἐξαντληθῇ αὕτη εἰς τὸ ἄνω σφαιροειδές. Ἀμέσως τότε, ὁ παρακολουθῶν τὴν παρέασιν τοῦ σχοινιδίου ναύτης, δράττει τὸ σχοινίδιον καί, ἕλκων αὐτὸ ἀποτόμως, ἐλευθερεῖ τὸ *δελτωτόν*, μεθ' ὃ βλέπει τὸν ἀριθμὸν τῶν παρεαθέντων κόμβων ἐκφράζοντα, ἐὰν τὸ ἀμμωτὸν εἶναι τῶν 30 δ. λ, καὶ τὴν εἰς μίλλια ὡριαίαν τοῦ πλοίου ταχύτητα.

Εἰς τὰ πλοῖα τοῦ ἄλλοτε Ναυτικοῦ ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ ἀμμωτὰ διαρκείας 30 λεπτῶν, ἅτινα, ἀποκαλούμενα ὑπὸ τῶν ναυτῶν *μετζαρόλια*, ὠνόμαζόν τινες *ἡμιώρια*· τοιοῦτον ἀμμωτὸν εὑρίσκετο πάντοτε ἐν τοῖς *οἰακιστηρίοις* τῶν πλοίων ἐκείνων, ἐγγὺς δὲ τοῦ *κώδωνος τῶν ὡρῶν*, πρὸς καθοδήγησιν τοῦ οἰακιστοῦ τῆς ὑπηρεσίας, διὰ τὴν καθ' ἡμίωρον κροῦσιν τοῦ κώδωνος πρὸς σήμανσιν τῆς ὥρας.

Ὁμοίου σχήματος πρὸς τὰ ναυτικὰ ἀμμωτὰ εἶναι καὶ τὰ τῆς μαγειρικῆς χρήσεως τοιαῦτα· ἡ ὑπὸ τούτων ὅμως δεικνυομένη διάρκεια εἶναι μακροτέρα, ἀλλὰ καὶ ποικίλη, ἀναλόγως τοῦ ἐπιθυμητοῦ βαθμοῦ πήξεως τοῦ βραζομένου ᾠοῦ.

Κ. Χ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

— *[Ἀποκρυφ.]*. Τὸ ἀμμόμετρον εἶναι τὸ εἰς τὸν νόμον τῆς κινήσεως ἀναφερόμενον σύμβολον τοῦ χρόνου καὶ τὸ κυριώτερον τῶν συμβόλων τοῦ τεκτονικοῦ διασκεπτηρίου. Διὰ τούτου ὑποδεικνύεται τοῖς δοκίμοις ὅτι, ὡς ἡ ἄμμος κυλᾷ, οὕτω καὶ ὁ χρόνος παρέρχεται, τὰ πάντα μεταβάλλονται καὶ εἰς τὴν αἰωνίαν αὐτὴν ἀλλοίωσιν χρεωστοῦσι τὴν ὕπαρξίν των.

Δ. Π. Κ.

ἀμνά· δωριστὶ ἀντὶ τοῦ *«ἀμνή»*, τὸ ὁποῖον εἶναι θηλυκὸς τύπος τοῦ *ἀμνός*. Ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Κῶ.

Α. Σ. Α.

ἀμνὰς (ἡ), γεν. —*αδος*, ἰδιωματ. *ἀμνάδα*· θηλ. τοῦ *ἀμνός*· θῆλυ πρόβατον προτοῦ ἀκόμη γεννήσῃ, ἄλλως *ἀρνάδα*. Ἕτεροι ἀρχαῖοι τύποι: *ἀμνὶς* καὶ *ἀμνή*.

Ἀμνᾶτος. Ἕδρα ὁμωνύμου ἐν Κρήτῃ κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνης. Κάτ. 288. Κεῖται ἐπὶ ὡραίας ὑψηλῆς καὶ βραχώδους τοποθεσίας, περιβαλλομένης ὑπὸ πλουσίας βλαστήσεως ποικίλων δένδρων ὀπωροφόρων, ἐλαιῶν, χαρουπεῶν, συκῶν καὶ ἀγρίων δρυῶν καὶ βαλανιδεῶν καὶ ἀμπέλων. Σῴζονται ἐν αὐτῇ ἐρείπια ἑνετικῆς ἐπαύλεως, εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πύλην τῆς ὁποίας ὑπάρχει οἰκόσημον φέρον σύμβολον πτέρυγα ἀετοῦ ἐντὸς θυρεοῦ, ὃν πάλιν φέρει ἀετός. Ὑπὸ τὸ οἰκόσημον εἶναι ἐγγεγλυμμένη λατινικὴ ἐπιγραφὴ

Initium sapientiae timor Domini
Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου

Ἄνωθεν τοῦ χωρίου σῴζονται τὰ ἐρείπια τουρκικοῦ πύργου.

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι ἡ πατρὶς τοῦ ἥρωος τοῦ Ἀρκαδίου *Γεωργίου Δασκαλάκι*, τοῦ ἐπονομαζομένου κοινῶς *Ἀμνατσανοῦ*, υἱοῦ τῆς ἐπίσης ἡρωΐδος Ἀρκαδίου *Χαρικλείας Δασκαλάκι*. Πρότερον ἀνῆκεν εἰς τὸν ἀπὸ τουρκοκρατίας δῆμον Ἀμνάτου καὶ ἀπὸ τῆς αὐτονομίας καὶ ἐξῆς Ἀρκαδίου. Οἱ κάτοικοι ἦσαν κατὰ τὸ τρίτον Τοῦρκοι.

Ε. Γ.

Εἰς τὴν κοινότητα Ἀμνάτου, ἀριθμοῦσαν 1187 κατοίκους, ὑπάγονται πλὴν τῆς ὁμωνύμου ἕδρας τὰ χωρία καὶ συνοικισμοὶ Κόκκινο Μετόχι, Κυριάνα, Πίκρι, Καψαλιανά, Χάρκια καὶ Καβοῦσι καὶ ἡ Μονὴ Ἀρκαδίου.

Δ. Ε. Μ.

Ἀμνερῖτις. Βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου· βλ. Ἀμενιρῖτις.

Ἀμνήμονες *[Ἀρχ.]*· βλ. λ. Ἀμνήμων.

ἀμνημόνευτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ μνημονευόμενος, ὁ μὴ ἀναφερόμενος ὑπὸ τῆς παραδόσεως, ὑπὸ τῆς ἱστορίας, ὁ λησμονηθείς, ὁ παρασιωπηθείς: «ἀμνημόνευτοι ἥρωες», «ἀμνημόνευτα γεγονότα»· || φρ. «πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων» πρὸ χρόνων μέχρι τῶν ὁποίων ἡ ἱστορικὴ παράδοσις δὲν φθάνει· || ὁ μὴ μνημονευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐν μνημοσύνῳ.— Ἐπίρρ. *ἀμνημονεύτως*.

— **ἀμνημονεύτου** ***χρόνου κατάστασις*** *[Νομ.]*. Κατάστασίς τις ὑπάρχει ἐξ ἀμνημονεύτου χρόνου, ὅταν ἡ διάρκεια αὐτῆς εἶναι τοσούτῳ μακρά, ὥστε οἱ ἄνθρωποι ἀνατρέχοντες διὰ τῆς μνήμης εἰς τὸ παρελθὸν ἀδυνατοῦσι νὰ ἀνεύρωσι τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, ἢ ἄλλως νὰ ἀναμνησθῶσι διαφόρου τινὸς καταστάσεως. Τοιαύτη τις κατάστασις προσῆκον ἐκρίθη ἐπὶ μόνῳ τῷ λόγῳ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς νὰ εἰκάζεται νομίμως παραχθεῖσά ποτε καὶ νὰ τυγχάνῃ ἐννόμου προστασίας.

Τὴν ἔννοιαν τῆς «ἀμνημονεύτου χρόνου καταστάσεως» διέπλασαν ἤδη οἱ Ρωμαῖοι νομικοί, οἵτινες ἐχρῶντο πρὸς δήλωσιν αὐτῆς ὁτὲ μὲν περιφράσεσι (ductus aquae, cuius origo memoriam excessit, fossa cuius memoria non exstat, an operis facti memoria exstet), ὁτὲ δὲ τῷ ὅρῳ vetustas (ἥτις, κατὰ τὸν νομοδιδάσκαλον Παῦλον, semper pro lege habetur, minuendarum scilicet litium causa), ὁτὲ δὲ μικτῇ ἐκφράσει (opera, quorum memoriam vetustas excedit). Πιθανώτατα δ' ὅμως οὐδέποτε ἐμορφώθη παρὰ τοῖς Ρωμαίοις νομικοῖς ἡ γενικὴ δόξα ἡ παρομαρτοῦσα πρὸς τὴν ἐν Γερμανίᾳ τεραστίαν ἀνέλιξιν τοῦ θεσμοῦ, ὅτι πᾶσα ἀρχαιόθεν παραδεδομένη ἔννομος κατάστασις ἁρμόζει νὰ προστατεύηται ἐπὶ μόνῃ τῇ ἀρχαιότητι αὐτῆς.

Ἔρις, οὐχὶ πρακτικῶς ἀδιάφορος, ὑφίσταται, ἂν ὁ ἀμνημόνευτος χρόνος παράγῃ τὸ ἔννομον τῆς καταστάσεως ἢ ἁπλῶς ἀποδεικνύῃ αὐτό. Τῆς πρώτης θεωρίας (Erzeugungstheorie) στερρῶς ἔχονται οἱ Unterholzner, Friedländer, Pfeiffer, Windscheid, Roth, Beseler, Leonhard καὶ Pann. Ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, ἀπὸ τῶν περιπύστων Wernher καὶ Böhmer, ἐκράτησε βαθμηδὸν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ γερμανικῇ νομολογίᾳ ἡ δευτέρα ὀρθὴ θεωρία (Bezeugungstheorie). Οἱ τῆς πρώτης θεωρίας ὀπαδοί, οἵτινες θεωροῦσι τὴν «ἀμνημονεύτου χρόνου κατάστασιν» εἶδος τῆς *παραγραφῆς*, στηρίζονται κυρίως ἐπὶ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ ἰσχύσαντος Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Δυτ. Ἐκκλησίας, ὅπερ ὁμιλεῖ (C. 1 de praescriptionibus in VI, 2, 13.) περὶ *ἀμνημονεύτου παραγραφῆς* (praescriptio, cuius contrarii memoria non exsistat), ἐπηρεάζονται δὲ καὶ ὑπ' ἐκφράσεων παλαιῶν νόμων τῆς Γερμαν. Αὐτοκρατορίας. Ταῦτα, οὐδ' ἐν Γερμανίᾳ ἐπηρεάσαντα τὴν κρατοῦσαν γνώμην, ἔχουσαν ὑπ' ὄψιν τὴν εὐρύτητα καὶ ἀκρίβειαν τῆς χρήσεως τοῦ ὅρου praescriptio, οὐδεμίαν, ὡς εἰκός, ἔχουσι παρ' ἡμῖν σημασίαν. Ἡ νόθος ἔκφρασις praescriptio immemorialis, ἀποκύημα τῆς Σχολαστικῆς τοῦ Μεσαίωνος, εἶναι πάντῃ ἀλλοτρία τοῦ Ρωμ. Δικαίου, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν ἀπροσδιόριστον ὅρον praescriptio indefinita (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς «praescriptionem definitam») νεώτεροι (Thibaut κλπ.) ἐδημιούργησαν.

Παραγραφὴ (κτητικὴ καὶ ἀποσβεστικὴ) καὶ «ἀμνημονεύτου χρόνου κατάστασις» ἔχουσι τοῦτο τὸ κοινόν, ὅτι ἐν ἀμφοτέραις σκοπεῖται ἡ ῥοπὴ τοῦ χρόνου ἐπὶ τὰ δίκαια, διαφέρουσι δὲ κατὰ ταῦτα: 1) ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὁ χρόνος λαμβάνεται ὡς συγκεκριμένη τις ποσότης, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἀορίστως καὶ ἀμετρήτως, ὅθεν ἐνῷ ἡ παραγραφὴ παράγει τὴν ἰδιάζουσαν αὐτῇ ἔννομον συνέπειαν ἅμα τῇ συμπληρώσει ὡρισμένου χρόνου, ἡ ἔναρξις τῶν ἐννόμων συνεπειῶν τῆς ἀμνημονεύτου χρόνου καταστάσεως δὲν συνάπτεται πρὸς ὡρισμένον χρονικὸν σημεῖον· 2) ὡς πρὸς τὰς προϋποθέσεις καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς ἐφαρμογῆς καὶ 3) ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἐννόμων συνεπειῶν. Δηλονότι ἡ μὲν πρώτη ἀποτελεῖ καθ' ἑαυτὴν τρόπον κτήσεως ἢ ἀπωλείας δικαιωμάτων, ἡ δὲ δευτέρα προϋποτίθησιν αἰτίαν κτήσεως ἢ ἀπωλείας δικαιώματος, ἀποκλείει δ' ἁπλῶς, ἀποδειχθεῖσα, τὴν ἀμφισβήτησιν τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς καὶ οὕτως ἐνεργεῖ ἐξασφαλιστικῶς. Ὅθεν ἡ «ἀμνημονεύτου χρόνου κατάστασις» καθ' ἑαυτὴν δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ νομικὴν βάσιν ἀγωγῆς. Καθόλου δ' ἀνεφάρμοστοι εἶναι ἐπὶ «ἀμνημονεύτου χρόνου καταστάσεως» οἱ τὴν παραγραφὴν διέποντες νομικοὶ κανόνες. Ἐπὶ παραδείγματος, ἡ περὶ διακοπῆς τῆς παραγραφῆς δι' ἐπιδόσεως ἀγωγῆς διάταξις τοῦ ἄρθρ. 156 τῆς Πολ. Δικονομίας, ἡ περὶ ἀναστολῆς τῶν παραγραφῶν διάταξις τῶν δικαιοστασίων κλπ. οὐδαμῶς ἅπτονται τῆς «ἀμνημονεύτου χρόνου καταστάσεως».

Αἱ εὐάριθμοι περιπτώσεις ἐφαρμογῆς τῆς vetustatis ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) Πρῶτος ὁ *Δωδεκάδελτος νόμος*, κυρῶν, κατὰ τὸν Karlowa, προϋπάρχοντα κανόνα ἰταλικοῦ ἐθιμικοῦ δικαίου, συμφώνως δὲ τούτῳ καὶ τὸ μεταγενέστερον ρωμ. δίκαιον παρέσχε τὴν περὶ πλησμονῆς ὕδατος ἀγωγὴν κατὰ τοῦ κυρίου τοῦ ὑπερκειμένου ἀγροτικοῦ κτήματος, τοῦ διὰ τεχνικῶν ἔργων ἀλλοιούντων τὴν φυσικὴν τοῦ ἐδάφους κατάστασιν, οἷον προχωμάτων, τειχισμάτων, τάφρων, ἐπιφέροντος μεταβολὴν τοῦ ῥοῦ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἰδίου κτήματος πίπτοντος ὀμβρίου ὕδατος ἢ τοῦ δι' αὐτοῦ ἐξογκουμένου ὕδατος τοῦ κτήματος πρὸς βλάβην τοῦ ἐπὶ χθαμαλωτέρου ἐδάφους κειμένου γειτονικοῦ κτήματος. Ἀλλ' ὁ τοιοῦτος βλαπτικὸς ῥοῦς τοῦ ὕδατος δὲν ἦτο παράνομος, οὐδὲ παρεῖχεν ἄρα τὴν ῥηθεῖσαν ἀγωγήν, ὅταν ὠφείλετο εἰς τὴν φυσικὴν τοῦ ἐδάφους διασκευὴν ἢ ὅταν τὰ ῥηθέντα τεχνικὰ ἔργα εἶχον κατασκευασθῆ εἴτε δυνάμει νομίμως κεκτημένης δουλείας εἴτε ἐπὶ τῇ βάσει νόμου, ἤτοι γενικῆς διατάξεως ἐκδοθείσης ἁρμοδίως, π.χ. κατὰ *«νομοθετικὴν ἐξουσιοδότησιν»* ὑπὸ τοῦ ἡγηθέντος ἀποικίας τινὸς (lex colonica). Τούτῳ δὲ τῷ νόμῳ ἀπεφήνατο ὁ νομοδιδάσκαλος Labeo ἐξομοιουμένην τὴν vetustatem (...si tamen lex agri non inveniatur vetustatem vicem legis tenere)· ἤτοι, ὑπάρχοντος ἱδρυμένου ἀπ' ἀμνημονεύτων χρόνων τοιούτου τεχνικοῦ ἔργου ἐπιφέροντος τὸ aliter fluere τοῦ ὀμβρίου ὕδατος, τὸ μὲν ὁ τοιοῦτος παρὰ φύσιν ῥοῦς καὶ βλαπτικὸς ὢν τῷ γειτονικῷ κτήματι ἐνομιμοποιεῖτο, τὸ δὲ ἀπηγορεύετο ἡ διὰ χειροποιήτου ἔργου μεταρρύθμισις τῆς τοιαύτης παμπαλαίας τοῦ κτήματος καταστάσεως. Ἡ τοιαύτη δ' ἐξίσωσις τῆς vetustatis πρὸς τὴν naturam loci καὶ τὴν legem πιθανώτερον εἶναι ὅτι εἶχεν ἤδη ἀναγνωρισθῆ ὑπὸ τοῦ juris civilis, οὐχὶ δὲ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ πραιτωρικοῦ δικαίου. (Περὶ τούτων βλέπε l. 1 καὶ 2 Δ. de aq. et aq. pluv. arc. act. (39, 3), *Βασιλ.* 58, 13, 1 καὶ 2.)

2) Ὁδῶν κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον (l. 2 § 22 Δ. 43. 8) ὑπάρχουσι τρία εἴδη, *δημόσιαι* (viae publicae), *ἰδιωτικαὶ* (viae privatae), καὶ *κωμητικαὶ* (viae vicinales, ἐκ τοῦ vicus = κώμη). Αἱ τελευταῖαι αὗται εἶναι ἀγροτικαὶ ὁδοὶ διήκουσαι ἀνὰ μέσον τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων. Καὶ εἰ μὲν ἵδρυσε ταύτας ὁ ἁρμόδιος ἄρχων (aedilis ἢ minister pagorum) δι' ἀποτομῆς ἴσων ζωνῶν ἐδάφους ἀπὸ τῶν γειτονικῶν κτημάτων, αὗται καταλέγονται ἐν ταῖς δημοσίαις ὁδοῖς, διότι τὸ ἔδαφος αὐτῶν καθίσταται δημόσιον καὶ ἡ νομικὴ βάσις τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν εἶναι εἰδικὴ lex. Ἂν δ' οἱ γείτονες δι' ἑκουσίας συνεισφορᾶς (collatio) ἐδάφους σχηματίσωσι ταύτας, αὗται εἶναι ἰδιωτικαί, ὑποκείμεναι τῇ αὐθαιρεσίᾳ τῶν συγκυρίων αὐτῶν παροδίων, οἵτινες δύνανται νὰ καταργήσωσι ταύτας ἢ νὰ ἀποκλείσωσι ξένους. Ἀλλ' εἰ ἡ πρὸς σχηματισμὸν αὐτῶν συνεισφορὰ γῆς ἐγένετο ὑπὸ τῶν γειτόνων πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, ἡ ἀρχαιότης αὕτη, ἴσα δυναμένη πρὸς τὴν legem, ἀφαιρεῖ τὴν ὁδὸν τῆς αὐθαιρεσίας τῶν παροδίων καὶ καθιστᾷ ταύτην δημοσίαν. Τοῦτο δηλοῦται ἐν l. 3 pr. D. de locis et iteneribus publicis, 43, 7.

3) Τέλος ὁ ἀπ' ἀμνημονεύτων χρόνων διὰ χειροποιήτου ἔργου (αὔλακος, ὀχετοῦ, σωλῆνος) ἑλκυσμὸς ὕδατος (ductus aquae) εἰκάζεται νομίμως τελούμενος. Τοῦτο συνάγεται ἐκ δύο νόμων (l. 3 § 4 D. de aqua quot. 43. 20, l. 26 D. da aq. et aq. pluv. arc. act. 39.3), ὧν ἡ ἑρμηνεία παλαιόθεν πλεῖστα παρέσχε πράγματα (πρβλ. *Βασιλ.* 58, 20, 4).

Ἐν Γερμανίᾳ τὸ Ρωμ. Δίκαιον παρέσχε μόνον τὸν πυρῆνα τῆς διαμορφώσεως τοῦ θεσμοῦ, ἥτις συνετελέσθη κυρίως διὰ τῆς συμβολῆς τῆς τοῦ κοινοῦ ρωμ. δικαίου θεωρίας, ὁρισμῶν τοῦ ἐκεῖ ἰσχύσαντος Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας (cap. 26 X de V. S. (5,40) τοῦ ἔτους 1209, cap. 1 de praescr. in VI (2,13) τοῦ 1298), ὁρισμῶν νόμων τῆς παλαιᾶς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας (Aurea Bulla *Καρόλου τοῦ Δ'*, τοῦ 1356, cap. 8 § 1 καὶ 2, Augsburger Reichstagsabschied τοῦ 1548, §§ 56, 59, 63 καὶ 64, Regensburger Reichstagsabschied τοῦ 1576 §§ 104 καὶ 105), κυρίως δ' ὅμως διὰ τῆς πράξεως τῶν δικαστηρίων. Αἱ συμβολαὶ αὗται, ἰδίᾳ ἡ νομολογιακή, ὑπῆρξαν, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἰσχνότητα τῶν ρωμαϊκῶν διατάξεων, τοσοῦτον ἄφθονοι, ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἡ δόξα περὶ αὐτοτελοῦς ἐθιμογενοῦς μορφώσεως ἐν Γερμανίᾳ τοῦ ἐν λόγῳ θεσμοῦ. Τινές, ἀφορμὴν λαμβάνοντες ἐξ ἀρχαίων γερμανικῶν ἐθίμων, καὶ τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ ἐθεώρησαν ἀποκλειστικῶς παλαιογερμανικήν, ἀναγνωρίζοντες ταῖς Ρωμαίων διατάξεσιν οὐχὶ θεμελιώδη σημασίαν ἀλλ' ἁπλῆν ἐπιρροήν. Οὕτως ἡ ἀμνημονεύτου χρόνου κατάστασις συνυφανθεῖσα πρὸς τὴν περὶ δικαίου συνείδησιν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ καὶ ἀποτελέσασα θεσμὸν τρόπον τινὰ ἐθνικόν, ἐφηρμόσθη ἐν Γερμανίᾳ εὐρύτατα ἀπὸ τοῦ μέσου αἰῶνος μέχρι πέρατος τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος πρὸς ἀπόδειξιν τῆς γενέσεως, ἀλλοιώσεως ἢ καταργήσεως πάντων σχεδὸν τῶν δικαιωμάτων, ἅτινα εἶναι δυνατὸν νὰ κτηθῶσι νομίμως, πλὴν τῶν φύσει ἀνεπιδέκτων αὐτῆς, ὡς τῶν οἰκογενειακῶν.

Καὶ ἐν τῷ δημοσίῳ δικαίῳ ἀξιόλογον ἔσχεν ἐφαρμογήν, ὡς ἐκ τῆς κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἀναμείξεως δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου· πάντως ὅμως παρέμεινε θεσμὸς ἐσαεὶ κυμαινόμενος, μηδέποτε προσλαβὼν παγίαν μορφήν, ἡ δ' ἔκτασις καὶ οἱ ὅροι τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς ἀείποτε παρὰ Γερμανοῖς ἐστασιάζοντο, διόπερ δικαίως ἀποκαλεῖται ὑπὸ παλαιοῦ συγγραφέως, τοῦ Senckenberg (παρὰ *Schelling* σελ. 103) ἀσύντακτος, ἀκατέργα-

Digitized by Google

στος καὶ ἄκομψος («incondita illa, rudis et inficeta immemorialis praescriptio!»).

Ἀπόδειξις καὶ ἀνταπόδειξις.—Λίαν διαδεδομένος εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς «ἀμνημονεύτου χρόνου καταστάσεως» ὡς τεκμηρίου. Κατὰ τούτου, πλημμελοῦς ὄντος, ἀντεπεξῆλθον ἰδίᾳ ὁ Arndts καὶ ὁ Regelberger. Ἡ «ἀμνημονεύτου χρόνου κατάστασις» εἶναι ἁπλοῦν πραγματικὸν γεγονός, οὗτινος, ἀμφισβητηθέντος, ἡ ὕπαρξις χρήζει ἀποδείξεως, καθ' ἧς εἶναι δεκτὴ ἀνταπόδειξις. Ἀλλ' ἅμα ἀποδειχθεῖσα ἔχει ἀποδεικικὰς ἐννόμους συνεπείας, ὧν οὐδεμία χωρεῖ ἀμφισβήτησις.

Ὁ ἐπικαλούμενος τὴν «ἀμνημονεύτου χρόνου κατάστασιν» ὀφείλει νὰ ἀποδείξῃ ταύτην καὶ δὴ διὰ τῆς ἀποδείξεως δύο στοιχείων, τοῦ μὲν θετικοῦ, τοῦ δὲ ἀρνητικοῦ, τῶνδε: α') ὅτι οἱ νῦν ζῶντες, ἐφ' ὅσον ἐφικνεῖται ἡ μνήμη αὐτῶν, ἐνθυμοῦνται ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἀμετάβλητον τὴν περὶ ἧς πρόκειται κατάστασιν καὶ β') ὅτι οὗτοι οὐδὲν ἔμαθον ἐξ ἀνακοινώσεως τῶν πρότερον βιωσάντων, qui vidissent aut audissent, περὶ καταστάσεως διαφόρου τῆς ἐνεστώσης ἢ περὶ τῆς χρονικῆς ἀρχῆς τῆς ἐνεστώσης. Ἡ ἀνακοίνωσις δὲ τῶν προβιωσάντων δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ βασίζηται πάντως ἐπ' ἰδίας ἀντιλήψεως τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἀνακοινώσεως τῶν παλαιοτέρων καὶ οὕτω καθεξῆς. Ὅτι δ' οἱ προβιώσαντες δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἦναι «*πρόγονοι*» τῶν μαρτύρων, ὡς συνήθως χαρακτηρίζονται, γίνεται δῆλον ἐξ αὐτοῦ τοῦ κειμένου τοῦ μνησθέντος νόμου. Οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι τὸ δεύτερον ἀρνητικὸν στοιχεῖον τῆς ἀποδείξεως δύναται κατὰ μείζονα λόγον νὰ ἀντικαταστήσῃ ἡ θετικὴ βεβαίωσις τῶν μαρτύρων, ὅτι ἔμαθον παρὰ τῶν προβιωσάντων, ὅτι οὗτοι δὲν ἐγνώρισαν κατάστασιν διάφορον τῆς ἐνεστώσης ἢ ὅτι οὗτοι ἐγνώρισαν ἀμετάβλητον τὴν ἐν λόγῳ κατάστασιν. Οἱ περὶ μαρτυρικῆς ἀποδείξεως κανόνες οὗτοι — ἀρυόμενοι ἐκ τῶν νόμων l. 2 § 8 D. de aqua pluv. 39.3 (Βασ. 58,13,2) καὶ l. 20 D. de probat. 22.3 (Βασ. 22,1,28) ὅθεν συνάγονται καὶ οἱ κατωτέρω τῆς ἀνταποδείξεως, ἐφ' ὅσον ἀνάγονται εἰς μάρτυρας - ἰσχύουσι καὶ παρ' ἡμῖν (ὅρα ἤδη καὶ ἐδάφ. 2 καὶ 3 ἄρθρ. 332 *Πολ. Δικον.*). Ὡς εἰκός, οἱ μάρτυρες οὗτοι πρέπει νὰ εἶναι προβεβηκότες τὴν ἡλικίαν. Ἀλλ' οὐδὲν ἐν τοῖς νόμοις τούτοις λέγεται περὶ τοῦ χρονικοῦ μήκους, ὅπερ πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ ἡ μνήμη αὐτῶν, οὐδὲ περὶ τῆς ἡλικίας, ἣν πρέπει νὰ ἄγωσι. Ταῦτα παρ' ἡμῖν ἀπόκεινται εἰς τὴν ἔμφρονα κρίσιν τοῦ δικαστοῦ, σταθμωμένου τοὺς ὅρους ἑκάστης συγκεκριμένης περιπτώσεως. Ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἰσχύσασα διάταξις τοῦ Κανον. Δικαίου (c. 1 de praescr. in VI 2 13), ἐφ' ἧς κυρίως ἐστηρίζοντο οἱ ἀπαιτοῦντες 40 ἔτη περιλαμβάνουσαν μνήμην τῶν μαρτύρων, οὐδεμίαν βεβαίως ἔχει παρ' ἡμῖν σημασίαν. Καθόλου δὲ τοιοῦτος χρονικὸς περιορισμὸς εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀμνημονευσίας, ἔννοιαν ἁπλῶς σχετικήν. Ὅθεν καὶ αἱ ἀτέρμονες συζητήσεις τῶν Γερμανῶν περὶ τῆς προσηκούσης ἡλικίας τῶν μαρτύρων ἀμοιροῦσι παρ' ἡμῖν πρακτικοῦ διαφέροντος, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον συγκρούονται καὶ πρὸς τὰς διατάξεις τῆς Πολ. ἡμῶν Δικονομίας, ἥτις, θεωροῦσα τοὺς ἀνήβους ἱκανοὺς πρὸς τὸ μαρτυρεῖν (ἄρθρ. 331), δέχεται τὸ συνειδητὸν καὶ τὴν μνημονικὴν αὐτῶν ἱκανότητα, ἄρα καὶ τὸ ὑπολογίσιμον τοῦ χρόνου τῆς παιδικῆς ἡλικίας ὡς χρόνου, ἐφ' ὃν ἐκτείνεται ἡ μνήμη αὐτῶν πρεσβυτέρων γενομένων. Ἄρα ἡ τοῦ *Οἰκονομίδου* παρατήρησις, ὅτι ἡ κρατοῦσα γνώμη ἀπαιτεῖ μάρτυρας συμπληρώσαντας τὸ 54ον ἔτος, δὲν πρέπει νὰ ὑποληφθῇ ἀναφερομένη εἰς τὰ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντα. Καὶ ἐγγράφων δὲ δύναται νὰ ποιήσηται χρῆσιν ὁ ἀποδεικνύων, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπαγωγῆς ὅρκου, ὃν οὐδαμῶς ἀποκλείει ἡ ἡμετέρα Πολ. Δικονομία (ἄρθρ. 351). Ἀπόδειξις τίτλου δὲν ἀπαιτεῖται, διότι τίτλου θέσιν ἐπέχει ἡ ἀπ' ἀμνημονεύτων χρόνων ἄσκησις.

Ἡ ἀνταπόδειξις, πρὸς ἣν εἶναι δεκτὰ ὅσα καὶ πρὸς ἀπόδειξιν μέσα, δύναται νὰ στρέφηται κατὰ τοῦ ἑτέρου ἢ κατ' ἀμφοτέρων τῶν στοιχείων τῆς κυρίας ἀποδείξεως. Συγκεκριμένως δ' εἶναι λυσιτελὴς ἡ ἀνταπόδειξις: 1) Ὅτι οἱ νῦν ζῶντες ἐνθυμοῦνται διάφορον τῆς περὶ ἧς πρόκειται κατάστασιν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως, ἢ 2) ὅτι οὗτοι ἔμαθον τὴν ὕπαρξιν διαφόρου καταστάσεως ἐξ ἀνακοινώσεως τῶν παλαιοτέρων, ἢ 3) ὅτι εἴτε ἐξ αὐταισθησίας εἴτε ἐξ ἀνακοινώσεως παλαιοτέρων γινώσκουσι τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως. Δὲν εἶναι δ' ἀνάγκη νὰ καθορίσωσιν ἐπακριβῶς τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς ταύτης· ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμῶνται ἀνενδοιάστως τὸ γεγονὸς τῆς γενέσεως (πρὸς διασάφησιν τούτου γίνεται ἐν l. 28 D. de prob. 22 3 χρῆσις τῆς ἑλληνικῆς φράσεως «*ἐν πλάτει*»), ἢ 4) ὅτι εἴτε ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως εἴτε μαθόντες παρὰ τῶν παλαιοτέρων γινώσκουσιν, ὅτι ἡ περὶ ἧς πρόκειται κατάστασις εἶχεν ὑποστῇ πραγματικὴν διακοπὴν δι' ἐπελεύσεως ἐναντίας καταστάσεως, διαρκεσάσης ἐπί τινα ἄξιον λόγου χρόνον. Περὶ διακοπῆς δὲν λέγεταί τι ἐν τοῖς ρωμ. νόμοις, ἀλλὰ τὰ ῥηθέντα συνάγονται οἴκοθεν, διότι ὁ γινώσκων διακοπὴν ὑπὸ τὴν διαληφθεῖσαν ἔννοιαν γινώσκει τὴν ὕπαρξιν ἐναντίας καταστάσεως. Ἄχρηστος ἡ ἀνταπόδειξις, ὅτι τὰ πράγματα εἶχον ἄλλως πάλαι ποτέ· τοῦτο εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ δῆλον, nam tempora mutantur et nos mutamur in illis, ἀμνημονευσία δὲ δὲν δηλοῖ αἰωνιότητα· ὅθεν πρέπει νὰ ἀνταποδειχθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως. Ἀνταπόδειξις κακῆς πίστεως τοῦ ἀσκοῦντος τὸ δικαίωμα δὲν δύναται νὰ χωρήσῃ, διότι πρὸς ἀπόδειξιν τοιαύτης θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποδειχθῇ τὸ ἄδικον τῆς κτήσεως τοῦ δικαιώματος, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο θὰ ἔδει νὰ ἦναι γνωστὴ ἡ ἀρχὴ τῆς καταστάσεως, ἥτις γνῶσις ἀρκεῖ νὰ καταστρέψῃ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀμνημονευσίας. Ἡ δι' ἐγγράφων ἀπόδειξις καὶ ἀνταπόδειξις, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς, δύναται νὰ ὑπερακοντίσῃ χρονικῶς τὴν μαρτυρικήν, περιοριζομένην, κατὰ τὰ ῥηθέντα, διὰ τοῦ ὅρου τῆς αὐταισθησίας ἢ τῆς προφορικῆς παρὰ τῶν προβιωσάντων παραδόσεως. Δὲν ἀντίκεινται δ' εἰς τοῦτο οἱ ρωμ. νόμοι, οἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὴν μαρτυρικὴν μόνην ἀπόδειξιν (καὶ ἀνταπόδειξιν). Ἀλλ' ὅταν ἡ ἀνταποδεικτικῶς ἐπικαλουμένη ἀρχὴ κεῖται ἐπέκεινα τῆς τῶν ἀνθρώπων μνήμης (ultra hominum memoriam), δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀνταπόδειξις αὐτῆς μόνης νὰ ἀνατρέψῃ τὴν ἀπόδειξιν. Διότι ἂν μὲν ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἤτοι ἡ γένεσις τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως, εἶναι νόμιμος, τότε ἡ κατάστασις εἶναι νόμιμος καὶ ἄνευ τῆς ἀμνημονευσίας, ἂν δ' εἶναι παράνομος, καὶ τότε οὐδαμῶς ἀνατρέπεται ἡ εἰκασία (ἥτις καὶ τὴν δικαιολογίαν τοῦ θεσμοῦ ἀποτελεῖ), ὅτι ἡ κατάστασις ἐνομιμοποιήθη ὕστερον. Τὰ αὐτὰ ἐφαρμόζονται, καὶ ἂν ἀνταποδειχθῇ μὲν ὁ χρόνος, οὐχὶ δ' ὅμως καὶ ὁ τρόπος, τῆς γενέσεως ultra hominum memoriam (π. χ. διὰ παμπαλαίου ἐγγράφου). Ὥστε ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ ἀνταποδειχθῇ οὐ μόνον ἡ παράνομος ἀρχή, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀδιάκοπος χρονικὴ καὶ αἰτιώδης συνέχεια ταύτης πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν, πρᾶγμα δυσχερέστατον. Ἐπὶ τέλει δ' εἰρήσθω, ὅτι οὐδὲν ἀπείργει τῷ δικαστῇ τὴν ἐπιβολὴν συμπληρωτικοῦ ἢ ἀπαλλακτικοῦ ὅρκου πρὸς συμπλήρωσιν ἢ θέσιν ἐκποδὼν ἀτελοῦς ἀποδείξεως.

Τὴν παρ' ἡμῖν ἰσχὺν τῆς «ἀμνημονεύτου χρόνου καταστάσεως», οἱ περὶ ἧς ὁρισμοὶ τῶν ρωμ. νόμων παρελήφθησαν καὶ ὑπὸ τῶν Βασιλικῶν, ἀστόχως ἠρνήσαντο ὁ *Καλλιγᾶς* καὶ ὁ *Παπαρρηγόπουλος*, παραδόξως ὑπολαμβάνοντες ταύτην ἀνήκουσαν εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον. Ὁ *Savigny*, εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ὁποίου οὗτοι ἀναφέρονται, παρενοήθη ὑπ' αὐτῶν, διότι δὲν ὑπάγει ταύτην εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον, ἀλλὰ φρονεῖ, ὅτι αὕτη, ἐφαρμοζομένη κατ' ἀναπόδραστον ἀνάγκην (σ. 511) ἐν τῷ δημοσίῳ δικαίῳ (πρβλ. παράδειγμα εἰλημμένον ἐκ τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς Ἀγγλίας ἐν σελ. 482—483), ἐν τῷ ἰδιωτικῷ δικαίῳ οὐδέποτε ἐφαρμόζεται ἐπὶ «*καθαρῶς ἰδιωτικῶν δικαίων*», οἷον δουλειῶν, ἐνοχικῶν δικαίων κλπ., ἀλλὰ μόνον ἐπὶ «*δικαιωμάτων φερόντων δημόσιον χαρακτῆρα*» (Rehte von publizisticher Natur), θεωρεῖ δὲ τοιαῦτα «τὰ μὴ ἐκπηγάσαντα ἀμέσως ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἀλλὰ προελθόντα ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ δημοσίου δικαίου ἐπὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ», ἐν τούτοις δὲ καταλέγει καὶ τὰ τρία ἐν τῷ Ρωμ. Δικαίῳ ἀπαντῶντα θέματα ἐφαρμογῆς τῆς «ἀμνημονεύτου χρόνου καταστάσεως», ἐν οἷς, ὡς καὶ ἐν τῇ ὑστέρᾳ ἀνελίξει τοῦ θεσμοῦ ἐν Γερμανίᾳ, ὁ Savigny βλέπει ταύτην λειτουργοῦσαν ὡς «*ἀναπλήρωμα*» (Surrogat) τῆς χρησικτησίας ἐπὶ δικαίων, ἐφ' ὧν, ὡς ἐκ τοῦ δημοσίου χαρακτῆρος αὐτῶν, ἡ χρησικτησία εἶναι ἀνεφάρμοστος. Ἡ διδασκαλία αὕτη δὲν ἦτο βεβαίως εὔλογον νὰ προκαλέσῃ τὴν ὑπὸ τῶν μνησθέντων συγγραφέων ἡμῶν ὑπαγωγὴν τῆς ρωμαϊκῆς vetustatis εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον, προϋποθέτουσαν πλήρη σύγχυσιν περὶ τὴν διάκρισιν δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου. Καὶ τὸ ἕτερον δ' ἐπιχείρημα τῶν αὐτῶν νομοδιδασκάλων, ὅτι ἡ ἀμνημονεύτου χρόνου κατάστασις «κατέστη ἄχρηστος καὶ παρέλκουσα διὰ τῆς παραγραφῆς», μόνον de lege ferenda θὰ ἠδύνατο νὰ προταθῇ, διότι de lege lata εἶναι προδήλως ἡμαρτημένον. Ὁ *Οἰκονομίδης* (ᾧ σύμψηφος ὁ *Μομφερρᾶτος*) ὀρθότατα δέχεται τὴν παρ' ἡμῖν ἰσχὺν τῶν περὶ ἀμνημονεύτου χρόνου καταστάσεως ρωμαϊκῶν καὶ βυζαντιακῶν διατάξεων καὶ τὸ δυνατὸν τῆς κατ' ἀναλογίαν ἐφαρμογῆς τῆς vetustatis καὶ ἐπ' ἄλλων θεμάτων.

Τὴν ἰσχὺν δέχεται καὶ ὁ *Κρασσᾶς*, ἀλλ' οὗτος ὡς πρὸς τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐφαρμογῆς ἐξετάζει μόνον τὰ ἐν Γερμανίᾳ κρατήσαντα. Παρ' οὐδενὶ εὕρηται ἐπιστημονικὴ ἐπεξεργασία τῆς οἰκείας ἑλληνικῆς Νομολογίας. Αὕτη, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν γερμανικήν, εἶναι πτωχὴ καὶ πολεμία τῆς κατ' ἀναλογίαν ἐπεκτάσεως τῆς ἐφαρμογῆς τῶν περὶ vetustatis διατάξεων. [Βλ. νῦν ταύτην (δυστυχῶς μόνον τὴν νεωτέραν) συνειλεγμένην ἐν *Α. Κιτσικοπούλου* Πανδέκτῃ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, τευχ. Α' (1927) σελ 174—181.]

Νεώτεραι νομοθεσίαι. — Καὶ ὁ Ὀθωμανικὸς Ἀστικὸς Κῶδιξ ἐπιτάσσει (ἄρθρα 5, 6 καὶ 10) ἐπ' εἰδικῶν τινων θεμάτων (τῶν τοῦ ἄρθρου 1224, ἤτοι ἐπὶ δικαιωμάτων διαβάσεως, ὑδραγωγείου καὶ ἐκροῆς) τὴν διατήρησιν καὶ προστασίαν τῆς ὑφισταμένης ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων πραγματικῆς καταστάσεως ὡς ἐννόμου, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν ἀντίκειται τῷ ἱερῷ νόμῳ, μέχρις ἀποδείξεως τοῦ παρανόμου αὐτῆς. Ἀλλ' οἱ νεώτεροι Κώδικες ἀγνοοῦσι τὸν θεσμόν. Οὕτως ὁ Πρωσικὸς (Allgem. Preuss. Landrecht), ὅστις εἰσήγαγεν, οἱονεὶ ὡς ἀντιστάθμημα αὐτοῦ, παραγραφάς τινας ἀσυνήθως μακροπροθέσμους (I 9 § § 656—664, II 7 § 430, II 9 § 18). Ὡσαύτως ἀπέστερξαν αὐτὸν ὁ Γαλλικός, ὅστις (ἐν ἄρθρῳ 691) ἐκήρυξεν ἀνεπιδέκτους ἱδρύσεως διὰ possession immemoriale τὰς δουλείας, ὧν πρότερον ἦτο δυνατὴ ἡ κτῆσις διὰ ταύτης, διετήρησε δ' ὅμως διαρρήδην τὰς ἤδη κεκτημένας οὕτω δουλείας, ὁ Ἰταλικός, ὁ Αὐστριακός, ὁ Σαξωνικὸς κλπ. Καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἡ communis opinio τῶν ἐπιστημόνων εἶχε κηρυχθῇ πολεμία αὐτοῦ. Ἐνῷ δ' ἡ κατ' αὐτοῦ καταφορὰ προσέλαβεν ἐνίοτε τὴν σφοδρότητα ἀναθέματος, σπανίους τινὰς μόνον εὗρεν οὗτος ὑπερασπιστάς. Οὕτως ἐκ μὲν τῶν παλαιοτέρων ὑπερεμάχησεν αὐτοῦ ὁ Göschel, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων συνηγόρησεν αὐτῷ de lege ferenda ὁ G. Hartmann (ἔνθα κατωτ.) θερμῶς, ἀλλ' ἄνευ ἀποχρώντων λόγων. Καὶ ὁ Regelsberger θεωρεῖ αὐτὸν πρακτικῆς ἀνάγκης ὑπηρετικὸν ἐν Γερμανίᾳ. Ἀλλὰ κρατερώτατα πάντων ὑπερημύνατο αὐτοῦ ὁ πολὺς O. von Gierke. Ὅμως ὁ θεσμὸς εἶχεν ἤδη κριθῇ, μετὰ μακρὰς συζητήσεις, ἀπόβλητος ὑπὸ τοῦ τῷ 1882 συνελθόντος 16ου συνεδρίου τῶν Γερμανῶν νομικῶν καὶ ἀπεκλείσθη τοῦ Γερμανικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος. Ἐθεωρήθη, ὅτι οὗτος, ἄχρηστος καθιστάμενος ὡς πρὸς τὰ ἐπ' ἀκινήτων ἐμπράγματα δίκαια διὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν κτηματικῶν βιβλίων, ἱκανῶς ἀναπληροῦται ἐν τοῖς λοιποῖς θέμασι διὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς παραγραφῆς. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ B. G. B. ἡ «ἀμνημονεύτου χρόνου κατάστασις» διετήρησε τὴν ἰσχὺν αὐτῆς ἐπὶ τῶν σχέσεων τῶν ἀναγομένων εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν τοῦ ἀστικ. δικ. σχέσεων, ὧν τὴν ρύθμισιν κατέλιπεν οὗτος τοῖς ἐπιχωρίοις δικαίοις (Landesrechte) καὶ ἐπὶ τῶν καταστάσεων, αἵτινες ὑφίσταντο ἤδη μετὰ τῶν ὅρων τῆς ἀμνημονευσίας, ὅτε ὁ Κῶδιξ οὗτος ἤρξατο ἰσχύων.

Παρ' ἡμῖν τὸ σχέδιον Ἀστικ. Κώδ. τοῦ 1874 ἠγνόησε τὴν «ἀμνημονεύτου χρόνου κατάστασιν», φρονοῦμεν δ' ἀνενδοιάστως ὅτι τὸ αὐτὸ θὰ πράξῃ καὶ ὁ παρασκευαζόμενος Ἀστικ. Κῶδιξ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πλὴν τῶν γενικῶν ἔργων ρωμαϊκοῦ δικαίου ὧν διεξοδικώτατον τὸ τοῦ *Savigny*, System IV (1841) §§ 195—201, καὶ τῶν περὶ γερμανικοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου συγγραμμάτων ὅρα ἰδίᾳ τὰς gekrönte Preisschriften τῶν: *Schelling*, Die Lehre von der unvordenklichen Zeit, München (1835), *Buchka*, Der unvordenkliche Besitz, Heidelberg 1841 καὶ *Friedländer*, Die Lehre von der unvordenklichen Zeit, Marburg (1843), προσέτι δέ: Γνωμοδοτήσεις (Gutachten) τῶν *Strohal*, *Leonhard* καὶ *Pann* ἐν Verhandlungen des XVI deutschen Juristentags I (1882) σελ. 117 ἑπ. 241 ἑπ., 310 ἑπ. Ὡσαύτως II τόμον τῶν αὐτῶν Verh. ἐν σελ. 52 ἑπ. 322 ἑπ. *G. Hartmann* ἐν Archivfür die civil. Praxis, τόμῳ 73 1888 σελ. 325—328. *O. v. Gierke*, Entwurf eines BGB und das deutsche Recht 1889 σελ. 179—180. Motive zum Entwurf eines BGB. I (1888) σελ. 346—347. Ἄλλην φιλολογίαν ὅρα παρὰ *Windscheid-Kipp* § 113 σημ. * καὶ παρὰ *Savigny* ἔνθ' ἀνωτ.

Γ. Π. ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΣ

ἀμνημονῶ *(—εω)*· εἶμαι ἀμνήμων, δὲν ἐνθυμοῦμαι, λησμονῶ: «ἀμνημονῶ τινος»· || δὲν μνημονεύω, δὲν ἀναφέρω τι, παραλείπω, παρασιωπῶ: «ἀμνημονῶ τι».

ἀμνημοσύνη (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ ἀμνήμονος, ἐπιλησμοσύνη, λησμοσύνη, λησμονησιά: «ἡ ἀμνημοσύνη παρακολουθεῖ τῇ ἀφροσύνῃ» *(Ἀριστοτέλ.)*.

ἀμνήμων (ὁ, ἡ), *ἀμνῆμον* (τό), γεν. *—ονος*· ὁ μὴ μνημονικός, ὁ μὴ ἔχων ἰσχυρὰν μνήμην, ἐπιλήσμων: «οἱ σφόδρα νέοι καὶ οἱ γέροντες ἀμνήμονες» *(Ἀριστοτέλ.)*· || ὁ ἐπιλήσμων τῶν εὐεργεσιῶν, ἀγνώμων, ἀχάριστος: «ἀμνήμονες οἱ πολλοὶ» = ὁ λαὸς εἶναι ἀχάριστος *(Ἀριστοτέλ.)*.—Ἐπίρρ. ***ἀμνημόνως***.

Β. Φ.

— **ἀμνήμονες** *[Ἀρχ.]*. Ἐκαλοῦντο οὕτως οἱ βουλευταὶ τῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κνίδῳ Βουλῆς. Οὗτοι, ἑξήκοντα τὸν ἀριθμόν, ἐξελέγοντο μεταξὺ τῶν εὐγενῶν διὰ βίου καὶ ἔργον εἶχον νὰ προπαρασκευάζωσι τὰ σπουδαιότατα τῆς πολιτείας ζητήματα· ὁ πρόεδρός των ὠνομάζετο *ἀφεστήρ*. Ἡ λέξις, παραγομένη ἐμφανῶς ἐκ τοῦ στερ. α καὶ *μνήμων* (μιμνήσκομαι) ἐξηγεῖται ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν ὡς σημαίνουσα τὸν μὴ δίδοντα εὐθύνας *(ἀνεύθυνον)*. Οἱ ἀμνήμονες ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου (Ἑλλην. 4) καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους (Πολιτ. Η' 5= 1305 6), ὁ ὁποῖος ἑρμηνεύει τὴν Βουλὴν ταύτην ὡς προϊσταμένην τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐκεῖ ὀλιγαρχικοῦ κόμματος, κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον. Ὅταν ὅμως ἡ ὀλιγαρχία κατηργήθη, ἔπαυσεν ὑφισταμένη καὶ ἡ Βουλὴ αὕτη.

Α. Σ. Α

ἀμνησία (ἡ) *(α στερ. καὶ μέμνημαι)*· τὸ νὰ μὴ ἐνθυμῆταί τις ἐν δεδομένῃ στιγμῇ τι, ἡ πρόσκαιρος ἢ μόνιμος ἀνεπάρκεια τοῦ μνημονικοῦ· καθόλου, λησμοσύνη, ξεχασιά.

— **[ΙΑΤΡ.]** Ἀμνησία καλεῖται ἡ διαταραχὴ τῆς μνήμης, καθ' ἣν εἴτε τὸ σύνολον, εἴτε μέρος τῶν

Digitized by Google

παραστάσεων ὡρισμένης τινὸς χρονικῆς περιόδου ἢ δὲν διατηροῦνται καθ' ὁλοκληρίαν ἐν τῇ μνήμῃ *(ὁλικὴ ἀμνησία)* ἢ μόνον ἐν μέρει *(μερικὴ ἀμνησία)*, ἢ ἔχουσιν ἀπολέσει, εἰς ἄλλοτε ἄλλον βαθμόν, τὴν δέουσαν σαφήνειάν των.

Ὡς γνωστόν, ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς *μνήμης* διακρίνομεν τρία τινά: 1) Τὴν *ἀντιληπτότητα*, τουτέστι τὴν ἱκανότητα πρὸς πρόσληψιν παραστάσεων καὶ ἐναποθήκευσιν τούτων εἰς τὸ ὑπάρχον μνημονικὸν ὑλικὸν (προσοχή, πρόσληψις καὶ ἀφομοίωσις). 2) Τὴν κυρίως καλουμένην μνήμην ἢ *μνημονικόν*, τουτέστι τὴν μεγάλην ἀποθήκην, οὕτως εἰπεῖν, ἔνθα εἰσέρχονται καὶ παραμένουσι, διατηρούμεναι ἐν λανθανούσῃ καταστάσει, αἱ διάφοροι παραστάσεις, εἰκόνες κτλ. καὶ αἵτινες, ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας, ἀναδύονται εἰς τὴν συνείδησιν, καὶ 3) Τὴν *ἀναμνηστικότητα*, τουτέστι τὴν ἱκανότητα προαγωγῆς ὡρισμένου τινὸς πνευματικοῦ ὑλικοῦ, ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας, ἀπὸ λανθανούσης καταστάσεως εἰς ἐνσυνείδητον τοιαύτην. Ἡ ἀντιληπτότης καὶ ἡ ἀναμνηστικότης εἶναι κυρίως δυναμικαὶ λειτουργίαι τῆς μνήμης, ἐνῷ ἡ μνήμη αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι τὸ ἐναποταμιευτήριον, τὸ διαρκὲς οὕτως εἰπεῖν μνημονικὸν ἐναποθήκευμα καὶ κτῆμα.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, αἱ διάφοροι διαταραχαὶ τῆς μνήμης εἶναι δυνατὸν νὰ προέρχωνται ἐκ βλάβης μιᾶς τῶν λειτουργιῶν αὐτῆς ἢ καὶ τῆς μνήμης καθ' ὅλου. Εἰδικώτερον εἶναι δυνατὸν νὰ διακρίνωμεν: 1) Ἀμνησίαν συνεπείᾳ διαταραχῆς τῆς ἀντιληπτότητος, ὅπως συμβαίνει, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, εἰς καταστάσεις θολώσεως τῆς διανοίας, διανοητικῆς συγχύσεως, κυριαρχίας τῆς συνειδήσεως ὑπὸ διαφόρων ἰσχυρῶν παραστάσεων μὴ ἐπιτρεπουσῶν τὴν λειτουργίαν τῆς ἀντιληπτότητος κ. τ. τ., ὅτε παράγεται ἀμνησία λόγῳ τοῦ ὅτι οὐδόλως ἢ ἐν μέρει προσλαμβάνεται ἢ ἀφομοιοῦται παράστασίς τις ἢ σειρὰ παραστάσεων· εἶναι ἐπομένως φυσικὸν νὰ μὴ διακρατῆται ὑπὸ τῆς μνήμης ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον οὐδὲ κἂν προσελήφθη παρ' αὐτῆς. Εἰς περιπτώσεις τινὰς καθ' ἃς διατηρεῖταί πως ἡ ἱκανότης πρὸς πρόσληψιν τῶν παραστάσεων, ἐλλείπει ὅμως ἡ πρὸς ἀφομοίωσιν καὶ διατήρησιν τοιαύτη, ἔχομεν καὶ πάλιν ἀμνησίαν λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν συγκρατοῦνται ἐν τῇ μνήμῃ αἱ πρὸς στιγμὴν προσληφθεῖσαι παραστάσεις *(ἀμνησία τῆς συγκρατήσεως τῶν παραστάσεων)*, ὡς π. χ. συμβαίνει εἰς τὴν νόσον Korsakoff. 2) Ἀμνησίαν συνεπείᾳ βλάβης αὐτῆς ταύτης τῆς μνήμης, καθ' ἣν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ μὲν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἢ παροδικῶς πως, βαθμός τις ἀντιληπτότητος, εἶναι ὅμως οὕτω βεβλαμμένη αὐτὴ αὕτη ἡ μνήμη (τὸ μνημονικὸν ἀποταμιευτήριον), ὥστε δὲν δύναται νὰ συγκρατήσῃ οὐδέν· τοιοῦτόν τι συμβαίνει εἰς τὰς ὀργανικὰς βλάβας τοῦ ἐγκεφάλου ἢ μετατραυματικὰς τοιαύτας, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς ἐπιληπτοειδεῖς καταστάσεις κ.τ.ὅ. καὶ 3) Ἀμνησίαν συνεπείᾳ βλάβης τῆς λειτουργίας τῆς ἀναμνηστικότητος, καθ' ἣν αἱ διάφοροι παραστάσεις, καίτοι ὑπάρχουσαι ἐν τῇ μνήμῃ, δὲν δύνανται νὰ ἀναδυθῶσιν ἐν τῇ ἐνεργῷ συνειδήσει ἄλλως, εἰμὴ μόνον ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας, ἢ διὰ προκλήσεως, π.χ. δι' ὑπνωτισμοῦ ἐπὶ ὑστερικῶν καταστάσεων *(ἀμνησία τῆς ἀφομοιώσεως* κατὰ *P. Janet)*.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς καθ' ἕκαστον βλάβης τῶν μερῶν τούτων τῆς μνήμης, συνηθέστερον ἔχομεν ἀμνησίαν ἐκ συγχρόνου, συνδεδυασμένης βλάβης περισσοτέρων τῆς μιᾶς ἢ καὶ ὅλων τῶν στοιχείων τῆς μνήμης, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἔχομεν διαφόρους ποικιλίας ἐκδηλώσεων ἀμνησίας.

Διά τινας τῶν ἀνωτέρω ἀμνησιῶν, ὡς π. χ. ἐκείνας αἱ ὁποῖαι παρατηροῦνται κατὰ τὴν ἐπιληψίαν, βαθεῖαν μέθην κ.τ.λ., καθ' ἃς δὲν διατηροῦνται αἱ παραστάσεις, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἐναπετέθησαν κἂν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ καὶ δὲν ἐγένοντο κἂν ποτε κτῆμα τῆς μνήμης, ἴσως δὲν δικαιολογεῖται ἡ ὀνομασία «*ἀμνησία*». Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ πέριξ ἀτόμου τινὸς τελούμενα γεγονότα θὰ ἀπήτουν δι' ἑαυτὰ καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνωσι κτῆμα, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, τῆς μνήμης αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον τὸ ἄτομον θὰ εὑρίσκετο ἐν τῇ συνήθει, ὁμαλῇ φυσιολογικῇ αὐτοῦ καταστάσει, διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τὰς περιπτώσεις ταύτας εἰς τὰς ἀμνησίας· διότι μόνον οὕτω θὰ ἠδύνατο νὰ κληθῇ καὶ διακριθῇ, σχετικῶς πρὸς τὴν μνήμην του, ἡ παθολογικὴ περίοδος τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τῆς φυσιολογικῆς, μονίμου αὐτοῦ καταστάσεως. Ἀντιθέτως ὁ ὅρος «*ἀμνησία*» δὲν δύναται νὰ δικαιολογηθῇ εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας καθ' ἃς ἄτομόν τι δὲν θὰ ἠδύνατο καὶ κατὰ τὴν ὁμαλὴν καὶ μόνιμον, φυσιολογικὴν αὐτοῦ κατάστασιν νὰ παραλάβῃ καὶ ἐν γένει νὰ ἐναποθηκεύσῃ ἐν τῇ μνήμῃ του παραστάσεις, ὡς συμβαίνει ἐπὶ ἠλιθιότητος ἐντόνου βαθμοῦ. Τοιοῦτόν τι ἄλλως τε ἐμπεριέχεται καὶ ἐν τῇ κρατούσῃ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιστημονικῇ ἀντιλήψει περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ὅρου «*ἀμνησία*», ἣν ὁ A. Lalande χαρακτηρίζει ὡς «ἀπώλειαν ἢ ἐξασθένησιν τῆς μνήμης συνυπάρχουσαν μετ' ἀκεραιότητος τῶν λοιπῶν διανοητικῶν λειτουργιῶν».

Ἐκτὸς τῆς διακρίσεως τῶν ἀμνησιῶν εἰς μερικὰς καὶ ὁλικὰς καὶ τῶν διαφόρων μορφῶν αὐτῶν λόγῳ συνδυασμοῦ βλάβης τῶν διαφόρων στοιχείων τῆς μνήμης, ἔχομεν καὶ διακρίσεις, αἵτινες ἀφορῶσι τὸ ποιὸν αὐτῶν ἢ τὴν ἐντόπισιν αὐτῶν ἐν χρόνῳ, τὴν διάρκειαν κ. τ. λ.

Κατὰ ταῦτα, εἰδικώτερον, διακρίνομεν: 1) Τὴν *συστηματικὴν ἀμνησίαν (P. Janet)*, ἥτις ἀφορᾷ ὁμάδα παραστάσεων ἢ ὁμοειδῶν τοιούτων, ἀποτελουσῶν σύστημά τι· τοιαύτη εἶναι ἡ ἀπώλεια τῆς μνήμης κυρίων ὀνομάτων ἢ γεωγραφικῶν τοιούτων, ἢ παραστάσεων ἐχουσῶν σχέσιν πρὸς ὡρισμένον γεγονὸς ἢ πρόσωπον, ἢ ἐν γένει πρὸς ὡρισμένον *κύκλον παραστάσεων*· οὕτω παραδέχονται *(E. Goblot)* ὅτι καὶ πάντα τὰ εἴδη τῆς ἀφασίας, λεξικὴ κώφωσις, λεξικὴ τύφλωσις ἢ ἀλεξία, κινητικὴ ἀφασία, λεξικὴ ἀμνησία καὶ ἀγραφία, ὑπάγονται εἰς τὰς ἀμνησίας ταύτας (βλ. ἀφασία). 2) Τὴν *ἐντετοπισμένην ἀμνησίαν*, ἥτις δύναται νὰ ἀφορᾷ ἓν μόνον γεγονὸς τοῦ βίου *(ἀμνησία ἁπλῆ*, κατὰ *Sollier)*, ἢ σειράν τινα γεγονότων ἀφορῶσαν ὡρισμένην περίοδον τῆς ζωῆς· αὕτη ὀφείλεται συνήθως εἰς διάσεισιν ἢ τραυματισμὸν τοῦ ἐγκεφάλου, βιαίαν τινὰ συγκίνησιν ἢ ὑπνοβασίαν κ.τ.τ.· συχνάκις εἶναι *ἀναδρομική*, ἐπεκτεινομένη εἰς χρονικὴν περίοδον ἄλλοτε ἄλλην, προηγουμένην τῆς προκαλεσάσης ἀφορμῆς, ἐνίοτε ὅμως εἶναι *ἐπακόλουθος*, καθ' ἣν ἡ ἀμνησία ἐκτείνεται εἰς χρονικὴν περίοδον ἐπακολουθοῦσαν τὴν προκαλέσασαν αἰτίαν καὶ ἥτις, κατὰ τὸν *P. Janet*, καλεῖται *ἀμνησία συνεχής*. Εἶναι δυνατὸν εἰς περιπτώσεις τινὰς νὰ συνυπάρχωσιν ἀμφότερα τὰ εἴδη τῶν ἀμνησιῶν τούτων. 3) Τὴν ἀνωτέρω ἀναφερθεῖσαν ἀμνησίαν τῆς συγκρατήσεως των παραστάσεων, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἀνικανότητα τῆς συγκρατήσεως τῶν ἅπαξ προσληφθεισῶν παραστάσεων, ὡς π. χ. εἰς τὴν νόσον Korsacoff. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας καὶ γενικῶς εἰς περιπτώσεις ἀμνησίας εἶναι δυνατὸν ὁ πάσχων νὰ συμπληρώσῃ τὰ κενὰ τῆς μνήμης του διὰ φανταστικῶν μυθοπλασιῶν, τουθ' ὅπερ ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἔχει καὶ ἰατροδικαστικὴν σημασίαν. 4) Τὴν ἐπίσης προμνημονευθεῖσαν ἀμνησίαν συνεπείᾳ βλάβης τῆς ἀναμνηστικότητος, καθ' ἣν αἱ διάφοροι προσληφθεῖσαι παραστάσεις διατηροῦνται μὲν καλῶς ἐν τῇ μνήμῃ, ἀλλὰ δὲν ἀναδύονται ἄλλως εἰμὴ ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας (παραλήρημα, μέθη, συγκίνησις, συνδυασμὸς εἰδικῶν ἰδεῶν κ.τ.λ.)· ἡ ἀμνησία αὕτη δύναται νὰ εἶναι *περιοδική*, ἐφ' ὅσον αἱ διάφοροι αὗται συνθῆκαι ὑφ' ἃς ἐκδηλοῦται ἔχουσι περιοδικότητά τινα. Ἀνάλογόν τι συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περιγραφεῖσαν ἀμνησίαν τῶν ὑστερικῶν *(ἀμνησίαν τῆς ἀφομοιώσεως* κατὰ *P Janet)*, καθ' ἣν αἱ διάφοροι παραστάσεις, καίτοι ἔχουσι προσληφθῆ καὶ ἐναποτεθῆ ἐν τῇ μνήμῃ, παραμένουσιν ὑποσυνείδητοι καὶ μόνον δι' ὑπνωτισμοῦ ἢ ὑποβολῆς δύνανται νὰ ἀναδυθῶσιν εἰς τὸ συνειδητόν. 5) *Τὴν ἀμνησίαν τῆς ἀναγνωρίσεως*· ὅταν τουτέστι παράστασίς τις ἔχῃ διατηρηθῆ εἰς τὴν μνήμην δύναται νὰ ἀνακληθῇ καὶ νὰ γίνῃ συνειδητή, ἀλλὰ δὲν ταυτίζεται μετὰ τῆς ἄλλοτε εἰσαχθείσης ὁμοίας παραστάσεως καὶ ἐπομένως δὲν ἀναγνωρίζεται ὡς ἡ αὐτή, ἀλλὰ θεωρεῖται ὡς νέα παράστασις. Δύναται δὲ νὰ γίνῃ καὶ τὸ ἀντίθετον: τουτέστι νέα παράστασις νὰ θεωρηθῇ ὡς ἤδη γνωστή, ὡς παλαιὰ *(ψευδὴς ἀνάμνησις* ἢ *παραμνησία)*.

Αἱ ἀμνησίαι ἐπιφαίνονται ἢ ἀποτόμως, ὡς μετὰ τραυματισμόν, διάσεισιν τοῦ ἐγκεφάλου κ.τ.λ. ἢ βαθμηδόν. Αἱ τελευταῖαι βαίνουσιν αὔξουσαι ὡς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν νόσου τινὸς ἐγκεφαλικῆς ἢ τὴν προκεχωρηκυῖαν ἡλικίαν· κατὰ ταύτας ἰσχύει κυρίως ὁ *νόμος τοῦ Ribot*, καθ' ὃν ἐπὶ τοσοῦτον ἐξαλείφονται ἐκ τῆς μνήμης αἱ διάφοροι παραστάσεις, καθ' ὅσον προσφατώτεραι εἶναι αὗται, τῶν παλαιοτέρων στερρότερον ἐχομένων τῆς μνήμης. Δύνανται ἐπίσης αἱ ἀμνησίαι νὰ βαίνωσι μειούμεναι, ἤτοι ἡ βαθμιαία ἐπάνοδος τῆς μνήμης νὰ ἐπέρχεται κατὰ τρόπον ἀντίστροφον τῆς εἰσελεύσεως, τουτέστιν ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων πρὸς τὰς προσφατωτέρας παραστάσεις.

Ἐπίσης αἱ ἀμνησίαι δύνανται νὰ εἶναι *παροδικαί, μόνιμοι, περιοδικαὶ κ.τ.λ.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. «Allgemeine Psychopathologie» *von Pr. Dr Karl Jaspers*, 1923.—«Vocabulaire technique et critique de Philosophie» *par André Lalande*.—«Vocabulaire philosophique» *Eamond Goblot*.—«Vörterbuch der philosophischen Begriffe» *von Rudolf Cisler*.—«Les maladies de mémoire» *Ribot*.—«Lehrbuch der Nervenkrankeiten» *Pr. Dr Curschmann und Pr. Dr Kramer* 1925.—«Lehrbuch der Psychiatrie» *von Pr. Dr Bleuler* 1923.

ΓΕΩΡΓ. Κ. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

— [ΥΠΝΩΤ.] Ἡ *ἀμνησία* ἐν τῷ ὑπνωτισμῷ ἀποτελεῖ φαινόμενον ἀναγόμενον εἰς τὴν γενικωτέραν τάξιν τῆς *διαταράξεως τῶν ἰδεῶν*.

Γενικῶς ὅταν ἓν «*ὑποκείμενον*» ἀφυπνίζεται ἀπὸ τεχνητὸν ὕπνον, χάνει κάθε ἀνάμνησιν τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὕπνου του λαβόντων χώραν περιστατικῶν καὶ λαμβάνει τὸ ὕφος ἀνθρώπου κοιμηθέντος φυσικὸν ὕπνον χωρὶς ὄνειρα. Ἡ ἰδία ἀμνησία παρουσιάζεται καὶ παρὰ τοῖς ὑπνοβάταις.

Διὰ καταλλήλων ὑποβολῶν τὸ ὑπνωτισμένον ἄτομον δύναται νὰ λησμονήσῃ τὸ ὄνομά του, τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, τὰς σειρὰς τῶν ἀριθμῶν ἢ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου, τὰ ὀνόματα διαφόρων ἀντικειμένων. Ὁ βαθμὸς τῆς ἐντάσεως τῆς ἀμνησίας δύναται τοιουτοτρόπως νὰ ἐπεκταθῇ μέχρι τοῦ σημείου τῆς τελείας τῶν πάντων λησμοσύνης.

Ὁ Liégeois ἐπέτυχε γενικὴν ἀμνησίαν, πειραματιζόμενος ἐπὶ διαφόρων ὑποκειμένων, μεγάλης εὐαισθησίας. Οὕτως ἐπέτυχε παρὰ κυρίας ἐκτάκτως εὐαισθήτου, κατόπιν ὑποβολῆς ἐν τεχνητῷ ὕπνῳ, νὰ μὴ ἐνθυμῆται κατὰ τὴν ἀφύπνισιν οὐδὲν ἐκ τῶν ἀφορώντων αὐτήν, οὔτε κἂν ἂν ἦτο ἀνὴρ ἢ γυνή. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ἡ ἐπιτυχία τοῦ πειράματος τούτου εἶναι πολὺ σπανία.

Ἡ γενικὴ ἀμνησία δυνατὸν νὰ παραταθῇ ἐπί τι χρονικὸν διάστημα ἀναλόγως τῆς πεποιθήσεως μεθ' ἧς ἐδόθη ἡ ὑποβολὴ καὶ τῆς εὐαισθησίας εἰς τὰς ὑποβολὰς τοῦ ὑποκειμένου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Dr Liégeois*, De la suggestion et du somnambulisme, Paris, σελ. 348.—*P. Coconier*, L'Hypnotisme Franc, Paris, σ. 110.—*J. Filiatre*, Cours d'hypnotisme pratique, Cesne d'Allier, σ. 204.—*C. Lombroso*, Ὑπνωτισμὸς καὶ Πνευματισμό;, Φέξη, Ἀθῆναι.—*H. Durville*, Cours de Magnétisme personel, Paris.

Π. ΓΚΡΑΒΙΓΓΕΡ

ἀμνησιακός,—*ή*,—*όν*· ὁ παθὼν ἀμνησίαν.

ἀμνησικακία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀμνησίκακος, ἡ λήθη τῶν κακῶν τὰ ὁποῖα ἔπαθέ τις, σιωπηρὰ συγγνώμη.

ἀμνησίκακος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐνθυμούμενος τα κακὰ τὰ ὁποῖα ἔπαθεν, ὁ μὴ ἐπιζητῶν ἐκδίκησιν, ὁ μὴ ἐκδικητικός, ὁ συγγνωμονικός. — Ἐπιρρ. *ἀμνησικάκως*.

ἀμνησικακῶ (—*έω*)· Εἶμαι ἀμνησίκακος, λησμονῶ, δὲν ὑπολογίζω τὰ κακὰ τὰ ὁποῖα ἔπαθον, δὲν ἐπιδιώκω ἐκδίκησιν.

ἀμνηστεία· βλ. ἀμνηστία.

ἀμνηστεύσιμος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἄξιος νὰ ἀμνηστευθῇ, νὰ τύχῃ ἀμνηστίας, συγγνώμης τῶν ὑπ' αὐτοῦ διαπραχθέντων ἀδικημάτων.

ἀμνήστευσις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀμνηστεύειν, παροχὴ ἀμνηστίας τῶν ἁμαρτημάτων, συγγνώμη, ἄφεσις: «ἡ ἀμνήστευσις τῶν ἐγκλημάτων».

ἀμνήστευτος (ὁ, ἡ),—*ον* (τὸ)· ὁ μὴ μνηστευθείς, ὁ μὴ ἀρραβωνισθείς.

ἀμνηστεύω· παρέχω εἴς τινα ἀμνηστίαν, παρέχω συγγνώμην διὰ τὰ διαπραχθέντα ἀδικήματα· λέξις νέα πλασθεῖσα ἀπὸ τοῦ *ἄμνηστος*. Β. Φ.

ἀμνηστία (ἡ)· ἡ λησμοσύνη, ἰδίᾳ τῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα ἔπαθέ τις, ἀμνησικακία (ἐκ τοῦ *ἄμνηστος* ὅπως *ἀπληστία* ἐκ τοῦ *ἄπληστος*. *εὐρωστία* ἐκ τοῦ *εὔρωστος* κ.τ.τ.) Β. Φ.

— [ΑΡΧ.] Ἡ λέξις *ἀμνηστία* ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ παραδίδειν εἰς λήθην πράξεις κολασίμους μὲν ὑπὸ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τῶν ὁποίων ἡ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων καταδίωξις θὰ ἀπέβαινεν ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν τὴν λέξιν *ἀμνηστίαν* χρησιμοποιοῦσιν ὁ Πλούταρχος, ὁ Ἡρωδιανός, ὁ Φίλων καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν νεωτέρων συγγραφέων. Ἄλλοι, ἐν τούτοις, συγγραφεῖς ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας χρησιμοποιοῦν τὸν ὅρον «*οὐ μνησικακεῖν*». Εἶδος τοιαύτης ἀμνηστίας ἦτο ἡ μετὰ τὸ «Κυλώνειον ἄγος» χορηγηθεῖσα ἄδεια εἰς τοὺς Ἀλκμεωνίδας νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ἀθήνας. Τὸ πρῶτον ὅμως ὁ ὅρος ἐχρησιμοποιήθη ἐπὶ τῆς σημερινῆς αὐτοῦ ἐννοίας κατὰ τὴν κατάλυσιν τῶν Τριάκοντα τυράννων ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου (403 π. Χ.), ὁπότε, μεσολαβήσει τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Παυσανίου, ἐδόθη «*ἀμνηστία*» εἰς πάντας τοὺς κατὰ τὴν περίοδον τῆς τυραννίας ἀνομήσαντας πολίτας. Ὁ τότε δοθεὶς ἐπ' αὐτοῦ ὅρκος εἶχεν ὡς ἑξῆς: «... καὶ οὐ μνησικακήσω τῶν πολιτῶν οὐδενί, πλὴν τῶν Τριάκοντα καὶ τῶν ἕνδεκα, οὐδὲ τούτων ὃς ἂν ἐθέλῃ εὐθύνας διδόναι τῆς ἀρχῆς ἧς ἦρξεν». (*Ἀνδοκ*. π. μυστηρ. 90). Οὕτως ἐξῃροῦντο τῆς ἀμνηστίας πρόσωπά τινα ἐκτὸς ἂν ἤθελον νὰ δώσωσι λόγον τῶν πεπραγμένων, ἀλλὰ ἐπεξετείνετο αὕτη εἰς τὰ τέκνα των εἰς ἃ ἐπετράπη νὰ διαμένωσιν ἐν Ἀθήναις.

Τότε ἐγένετο καὶ ἡ ἑξῆς προσθήκη εἰς τὸν ὅρκον τῶν βουλευτῶν: «Καὶ οὐ δέξομαι ἔνδειξιν οὐδ' ἀπαγωγὴν ἕνεκα τῶν πρότερον γεγενημένων πλὴν τῶν φυγόντων»· οἱ δὲ Ἡλιασταὶ ὡρκίζοντο: «Καὶ οὐ μνησικακήσω οὐδὲ ἄλλῳ πείσομαι, ψηφιοῦμαι δὲ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους». Ἐὰν δὲ πολίτης τις κατεδιώκετο ὡς συνένοχος τῶν Τριάκοντα, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀντιτάξῃ εἰς τὴν καταγγελίαν ἔνστασιν ἀθωώσεως στηριζομένης εἰς τὴν ἀμνηστίαν. Παρὰ τοῖς κλασσικοῖς συγγραφεῦσιν ὁ ὅρος *ἄδεια* ἔχει τὴν αὐτὴν σχεδὸν πρὸς τὴν ἀμνηστίαν ἔννοιαν.

— [ΣΥΝΤ. ΔΙΚ.] Ἀμνηστία εἶναι ἡ διὰ πράξεως τοῦ ἀνωτάτου ἐν τῇ Πολιτείᾳ ἄρχοντος ἐνεργουμένη δυνάμει τοῦ χορηγουμένου αὐτῷ ὑπὸ τοῦ συντάγματος δικαιώματος παρακώλυσις τῆς καταδιώξεως καὶ τιμωρίας ὡρισμένων πράξεων, ἐφ' ὧν ὁ ποινικὸς νόμος ἐπέβαλε ποινήν.

Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀπενέμετο διὰ τοῦ ἰσχύον-

Digitized by Google

τος πρότερον Συντάγματος εἰς τὸν Βασιλέα (ἄρθρ. 39), διὰ δὲ τοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἀπονέμεται εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας (ἄρθρ. 84 § 2).

Κατὰ τὴν ρητὴν δὲ τῶν σημειουμένων ἄρθρων ἀμφοτέρων τῶν Συνταγμάτων διάταξιν «ἀμνηστία δύναται νὰ χορηγηθῇ ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος *μόνον ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων* ὑπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου». Ἀλλ' ἐξακολουθούσης ἔτι τῆς ἰσχύος τοῦ προηγουμένου Συντάγματος ἐδιδάχθη ἡ γνώμη ὅτι δύναται νὰ χορηγηθῇ ἀμνηστία καὶ ἐπὶ κοινῶν ἐγκλημάτων *διὰ νόμου*. (Ἴδε *Ν. Ν. Σαριπόλου* Ἑλλην. Συνταγματ. δίκαιον τόμ. Β' ἐκδ. 4η σελ. 532 καὶ ἑφεξ.) Τὴν γνώμην δὲ ταύτην ἀπεκρούσαμεν διὰ μακρῶν ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει τοῦ συστήματος ἡμῶν (Σύστημα τοῦ Ἑλλην. συντ. δικαίου τόμ. Α' ἐκδ. Γη σελ. 481 ὑποσημ. 1η) στηριζόμενοι, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ τῆς κρατησάσης ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀρχῆς ὅτι ἡ ἀμνηστία δὲν δύναται νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὴν ἀπεχθῆ φύσιν τῶν κοινῶν ἐγκλημάτων, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐπὶ τῶν γενομένων ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τοῦ 1864 συζητήσεων, προϊὸν τῶν ὁποίων ὑπῆρξε τὸ ἄρθρ. 39 τοῦ καταργηθέντος Συντάγματος. Καὶ ἡ γνώμη ἡμῶν αὕτη ἐπεκράτησεν ἐν τῇ συντάξει τοῦ ἤδη ἰσχύοντος Συντάγματος, προστεθείσης ἐν αὐτῷ ρητῆς διατάξεως, πρὸς ἄρσιν πάσης ἀμφισβητήσεως, (ἐν ἄρθρ. 84ῳ) καθ' ἣν «ἀμνηστία ἐπὶ κοινῶν ἐγκλημάτων οὐδὲ διὰ νόμου ἀπονέμεται».

Ὁ λόγος δι' ὃν τὸ δικαίωμα τοῦτο καθιεροῦται ἐν πᾶσι τοῖς ἐλευθέροις πολιτεύμασι εἶναι ἡ πολιτικὴ ἀνάγκη ἐν ᾗ εὑρίσκεται ἡ Πολιτεία νὰ ρίψῃ εἰς λήθην ὡρισμένας ἀξιοποίνους πράξεις πρὸς κατασίγασιν τῶν φλεγμαινόντων πολιτικῶν παθῶν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς δημοσίας εἰρήνης. Τὴν ἔννοιαν δὲ ταύτην ἐκφράζει καὶ ὁ ὅρος *ἀμνηστία* σημαίνων λήθην τῶν παρελθόντων κακῶν.

Διὰ τῆς ἀμνηστίας αἴρεται τὸ ἀξιόποινον τῆς πράξεως, ἐξαλείφεται, τουτέστιν, αὐτὴ ἡ ὕπαρξις τοῦ ἐγκλήματος, καὶ ἐν τούτῳ αὕτη διαφέρει τῆς *χάριτος*, ἣν χορηγεῖ ἐπίσης ὁ ἀνώτατος ἄρχων, καθόσον δι' αὐτῆς ἐξαλείφεται μόνον, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, ἡ ἐπιβληθεῖσα ἤδη συμφώνως τῷ νόμῳ ποινὴ (ἄρθρ. 86 § 1 συνταγμ.). Συνέπεια δὲ τούτου εἶναι ὅτι διὰ τῆς ἀμνηστίας ἐξαλείφεται καὶ πᾶσα ἄμεσος ἢ ἔμμεσος συνέπεια ἀπορρέουσα ἐκ τοῦ ἀξιοποίνου τῆς πράξεως. Οὕτω τὸ δι' ἀμνηστίας ἐξαλειφθὲν ἔγκλημα δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψει πρὸς παραδοχὴν *ὑποτροπῆς* ἐν περιπτώσει ἐκ νέου διαπράξεως αὐτοῦ. Οὐδαμῶς, ὅμως, αἴρονται καὶ αἱ ἀπὸ τοῦ ἀστικοῦ νόμου ἀπορρέουσαι συνέπειαι τῆς τελεσθείσης πράξεως, ἤτοι τὸ δικαίωμα τοῦ παθόντος πρὸς ἀποζημίωσιν.

Ἡ ἀμνηστία ἀπονέμεται εἰς ὡρισμένην πρᾶξιν ἢ κατηγορίαν πράξεων καὶ οὐχὶ ὡς ἡ *χάρις* εἰς ὡρισμένον πρόσωπον. Συνεπῶς τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς ἐκτείνονται ἐπὶ πάντων τῶν συμμετασχόντων τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀμνηστευομένης ἢ τῶν ἀμνηστευομένων πράξεων προσώπων (αὐτουργῶν καὶ συνεργῶν) καὶ ἂν δὲν γίνηται ρητὴ μνεία τούτων ἐν τῷ διατάγματι τῆς ἀμνηστίας.

Ἡ ἀμνηστία ἀποτελεῖ πρᾶξιν τῆς Πολιτείας ἐπιβαλλομένην ὑπὸ τοῦ δημοσίου συμφέροντος καὶ οὐχὶ προσωπικὸν εὐεργέτημα τῶν ἀτόμων ὧν αἱ πράξεις ἀμνηστεύονται καὶ συνεπῶς ταῦτα δὲν δικαιοῦνται ν' ἀρνηθῶσιν αὐτήν. Τ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

—[ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] Ἡ ἔννοια τῆς ἀμνηστίας ἐν τῷ Διεθνεῖ Δικαίῳ ἔγκειται εἰς τὴν διὰ τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης ὁριζομένην ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς εὐθύνης ἣν ὑπέχουν τυχὸν ἰδιῶται τῶν ἐμπολέμων δι' ἀξιόποινον πρᾶξιν γενομένην διαρκούσης τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως.

Κατὰ τὴν θεωρίαν, ἣν κυρίως ὑπεστήριξαν θεολόγοι συγγραφεῖς περὶ τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, ὁ νικητὴς ὅστις νομίμως διεξήγαγε τὸν πόλεμον δικαιοῦται νὰ προβῇ εἰς τὴν τιμωρίαν τῶν ὑπηκόων ἐκείνων τῆς ἀντιπάλου Πολιτείας, οἵτινες εἴτε εὐθύνονται διὰ τὴν πολεμικὴν ρῆξιν, εἴτε διὰ τὴν μὴ νόμιμον διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου. Μάλιστα καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τούτους τοὺς Μονάρχας εἶναι δυνατὸν νὰ ζητηθοῦν εὐθῦναι (Victoria, Suarez), διότι ὁ πόλεμος δέον τὰ θεωρῆται ὡς ποινικὸν δικαστήριον, ὡς πρᾶξις τῆς justitia vindicativa (Suarez). Καὶ αὐτὸς ὁ Γκρότσιους δέχεται ὅτι οἱ ὑπεύθυνοι διὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου πρέπει νὰ εὐθύνωνται, ζητῶν τὴν τοιαύτην εὐθύνην νὰ διακρίνῃ εἰς ἐκείνην ἥτις βαρύνει τοὺς Βασιλεῖς ἢ τοὺς Λαοὺς ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς ἐκείνην ἥτις ἐμφανίζεται ὡς «*ἰδιωτικὴ εὐθύνη*», ὡς εὐθύνη τουτέστι βαρύνουσα ἁπλῶς ἰδιώτας. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν εὐθύνην ἣν ὑπέχουν οἱ Βασιλεῖς καὶ οἱ Λαοί, ὑποστηρίζει ὁ Γκρότσιους, ὅτι καὶ ὅταν ἀκόμη αἱ σχετικαὶ συνθῆκαι οὐδὲ λέξιν σχετικῶς ἀναφέρουσι, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑφισταμένη, «διότι ἄλλως τε ἡ εἰρήνη οὐδεμίαν θὰ παρεῖχεν ἀσφάλειαν, ἂν αἱ παλαιαὶ ἀφορμαὶ τοῦ πολέμου ἐξηκολούθουν ὑπάρχουσαι καὶ μετὰ ταῦτα»· ἀντιθέτως δὲ ἡ «*ἰδιωτικὴ εὐθύνη*» πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ἀμνηστευθεῖσα, ἐφόσον ἡ περὶ εἰρήνης συνθήκη ἔστω καὶ ἐμμέσως φαίνεται ἐπιτρέπουσα τοῦτο. Ἐξ ἄλλου δέ, αἱ ἰδιωτικαὶ ἀπαιτήσεις δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς ἀποσβεσθεῖσαι, καθόσον «δὲν προέκυψαν ἐκ τοῦ πολέμου, ἀλλ' ἁπλῶς ὁ πόλεμος παρηγκώνισε τὴν πραγμάτωσιν αὐτῶν, τούτου δ' ἕνεκα μετὰ τὴν ἄρσιν τῶν ἐμποδίων ἐπανακτῶσι τὴν ἰσχύν των».

Ὑπὸ τὸ ἀντίθετον πνεῦμα τῆς θεολογικοδιεθνολογικῆς θεωρίας διαπνέονται πλεῖσται ὅσαι παλαιότεραι συνθῆκαι περὶ εἰρήνης εἰς τὰς ὁποίας ἀπαντᾶται γενικῶς ἡ φρασεολογία: «il y aura un oubli général», ὡς ἐπὶ παραδείγματι, εἰς τὴν περὶ εἰρήνης συνθήκην τοῦ Nymwegen τοῦ 1678 (ἄρθρ. 3), τὴν συνθήκην τῆς Οὐτρέχτης τοῦ 1713 (ἄρθρ 2), τοῦ Ἀκυϊσγράνου τοῦ 1748 (ἄρθρ.2), τῶν Παρισίων τοῦ 1763.

Ἀντιθέτως ὅμως εἰς τὰς περὶ εἰρήνης συνθήκας τῶν τελευταίων 100—150 ἐτῶν, ἡ ρήτρα περὶ ἀμνηστίας, ἐφόσον ἀπαντᾶται ἐν αὐταῖς, εἶναι ἀκριβέστερον καθωρισμένη. Καὶ κατὰ κανόνα ἡ περὶ ἀμνηστίας ρήτρα δὲν ἀφορᾷ «*νομικὰς*» παραβάσεις αἵτινες προεκάλεσαν τὴν ἐμπόλεμον ρῆξιν ἀλλὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς εὐθύνης τῶν ἰδιωτῶν, οἵτινες ὑπέπεσαν εἰς ἀξιόποινον πρᾶξιν διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, ἂν καὶ δὲν ἐμφανίζεται πανταχοῦ ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον, ἐπειδὴ οὔτε αἱ κατηγορίαι τῶν προσώπων διὰ τὰς ὁποίας ἐτέθη ἡ περὶ ἀμνηστίας ρήτρα εἶναι πάντοτε αἱ αὐταί, οὐδὲ καὶ τὰ εἴδη τῶν ἐγκλημάτων τὰ ὁποῖα ἀμνηστεύονται εἶναι πάντοτε τὰ αὐτά.

Οὕτω, κατά τινας συνθήκας, ἀμνηστεύονται ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων πολιτειῶν πάντες οἱ ὑπήκοοι αὐτῶν, οἵτινες ὑπέπεσαν εἰς ἀξιόποινον πρᾶξιν στρεφομένην κατὰ τῆς χώρας των, ὡς ἐπίσης οἱ κάτοικοι τῶν εἰς τὴν πολιτείαν προσηρτημένων ἐδαφῶν. Ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν καθιεροῦται ἡ ἀμνηστία π. χ. εἰς τὴν ἀπὸ 17 Ὀκτωβρίου 1797 συνθήκην τοῦ Κάμπο—Φόρμιο ἄρθρ. 16), τὴν ἀπὸ 27 Μαρτίου 1802 συνθήκην τῆς Ἀμιὲν (ἄρθρ.13 §3), τὴν ἀπὸ 14 Ὀκτωβρίου 1809 συνθήκην τῆς Βιέννης (ἄρθρ 10), τὴν ἀπὸ 30 Μαΐου 1814 συνθήκην τῶν Παρισίων (ἄρθρ. 16), τὴν ἀπὸ 30 Μαρτίου 1856 ὁμώνυμον συνθήκην (ἄρθρ. 5), τὴν ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1922 συνθήκην τῆς Λωζάννης (ἄρθρ. 4), τὴν ἀπὸ 24 Ἰουλίου 1923 δήλωσιν καὶ πρωτόκολλον, προσηρτημένα εἰς τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης κλπ.

Ἀντιθέτως, κατ' ἄλλας συνθήκας, ἡ ἔννοια τῆς ἀμνηστίας ὅσον ἀφορᾷ τὰ πρόσωπα εἶναι εὐρυτάτη, περιλαμβάνουσα πᾶν πρόσωπον ἀσχέτως ἰθαγενείας, ἔστω καὶ ἂν τοῦτο τυγχάνῃ ὑπήκοος τῆς τέως ἀντιπάλου Πολιτείας. Τοιαύτας συνθήκας περιεχούσας ὑπὸ τὴν ὡς ἄνω ἔννοιαν τὴν ρήτραν τῆς ἀμνηστίας ἔχομεν τὴν τῆς Βιλλαφράγκας τῆς 11 Ἰουλίου 1859 (ἄρθρ. 7), τῆς Ζυρίχης τῆς 10 Νοεμβρίου 1859 (ἄρθρ. 21), τῆς Πράγας τῆς 23 Αὐγούστου 1866 (ἄρθρ. 10 § 3), τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆς 29 Σεπτεμβρίου 1913 (ἄρθρ. 6), τῶν Ἀθηνῶν τῆς 14 Νοεμβρίου 1913 (ἄρθρ. 3) κλπ.

Ὅσον ἀφορᾷ νῦν τὰ εἴδη τῶν ὑπὸ τὴν ρήτραν τῆς ἀμνηστίας περιλαμβανομένων ἐγκλημάτων παρατηρεῖται ὅτι πολλαὶ συνθῆκαι περὶ εἰρήνης ὁμιλοῦσι μόνον περὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων, ἄλλαι ὅμως ἀντιθέτως περὶ πάσης ἀδίκου πράξεως, ἐχούσης σχέσιν μὲ τὸν πόλεμον. Οὕτως ἡ κατὰ τὸ ἄρθρ. 3 τῆς μνημονευθείσης ἀνωτέρω συνθήκης τῶν Ἀθηνῶν παραχωρουμένη ἀμνηστία ἀφορᾷ μόνον τὰ πολιτικὰ ἀδικήματα («*πολιτικὰ γεγονότα*»), ἐνῷ κατ' ἔννοιαν ἡ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 16 τῆς ἀπὸ 30 Μαΐου 1814 συνθήκης τῶν Παρισίων παραχωρουμένη ἀμνηστία εἶναι πλέον εὐρυτέρα. Ἐπίσης ἡ ἀπὸ 24 Ἰουλίου 1923 δήλωσις καὶ πρωτόκολλον τῆς Λωζάννης.

Εἰς πλείστας ὅμως περὶ εἰρήνης συνθήκας, αἵτινες συνωμολογήθησαν διαρκοῦντος εἰσέτι τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἢ ὡδήγησαν εἰς τὸ τέρμα αὐτοῦ, ὡς εἰς τὴν μεταξὺ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν καὶ τῆς Οὐκρανικῆς Δημοκρατίας, τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Ρωσίας ἐξ ἄλλου, ἀφ' ἑνὸς μὲν καθωρίσθη ἀμνηστία γενικὴ ἀπέναντι τῶν ἰδίων ὑπηκόων, ταυτοχρόνως ὅμως ἀπενεμήθη χάρις εἰς τοὺς αἰχμαλώτους, τοὺς ὑπὸ περιορισμὸν διατελοῦντας πολίτας ὡς καὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους τῶν ἀντιπάλων Κρατῶν, οἵτινες ὑπέπεσαν εἰς ἀξιοποίνους πράξεις πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Κράτους τοῦ ὁποίου εἶχον τὴν ἰθαγένειαν.

Πλὴν ὅμως δὲν ἐλλείπουν καὶ συνθῆκαι, εἰς τὰς ὁποίας οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ ἀμνηστίας. Ἐκ τῶν παλαιοτέρων ἀναφέρομεν τὴν ἀπὸ 9 Φεβρουαρίου 1801 συνθήκην τῆς Λουνεβίλ, τὴν ἀπὸ 28 Ἰουλίου 1913 συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου καὶ ἐκ τῶν νεωτάτων τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν καὶ τὴν συνθήκην (ἐξαιρέσει τοῦ ἄρθρ. 92) τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ.

Σχετικῶς μὲ τὰς μεταπολεμικὰς συνθήκας καὶ δὴ διὰ τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν, δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὴν ἀπὸ 3 Φεβρουαρίου 1920 πρὸς τὴν Γερμανίαν διακοίνωσιν τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ, ἐν τῇ ὁποίᾳ παρετίθετο καὶ πίναξ τῶν πρὸς ἔκδοσιν προσώπων, ἐδηλοῦτο ἐκ μέρους αὐτῶν ὅτι δὲν προτίθενται ν' ἀμνηστεύσουν τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὡς ὑπεύθυνα καὶ τῶν ὁποίων δὲν αἰτεῖται ἤδη ἡ ἔκδοσις. Εἰς τὴν τοιαύτην διακοίνωσιν τῶν Δυνάμεων ἡ ἀπαντητικὴ διακοίνωσις τῆς Γερμανίας τῆς 10 Μαρτίου 1920 ἂν καὶ ἀνεγνώριζεν ὅτι ἐν τῇ συνθήκῃ τῶν Βερσαλλιῶν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλας συνθήκας εἰρήνης τῶν τελευταίων ἐτῶν, οὐδεμία διάταξις ἀπαντᾶται καθιεροῦσα τὴν περὶ ἀμνηστίας ρήτραν, ἠρνεῖτο ἐκ λόγων σκοπιμότητος τὸ δίκαιον καὶ ὀρθὸν τοῦ αἰτήματος τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ, χωρὶς ὅμως νὰ προβάλλεται ἐκ μέρους αὐτῆς ὅτι τοιαύτη ἀπαίτησις ἀντιβαίνει εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον. Αἱ διατάξεις ἄλλως τε (ἄρθρ. 227) τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ὡς καὶ τῶν ἀντιστοίχων ἄρθρων τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ καὶ Τριανὸν αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ὑπηκόων ἐκείνων τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων, οἱ ὁποῖοι κατηγοροῦντο ὡς παραβιάσαντες τοὺς κανόνας καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ πολέμου, δὲν καθιεροῦσιν ἐξαίρεσίν τινα τῆς περὶ ἀμνηστίας ρήτρας, καθόσον, ὡς ἐλέχθη, οὐδαμοῦ ἀπαντᾶται τοιαύτη τις διάταξις καθιεροῦσα τὴν περὶ ἀμνηστίας ρήτραν. Τοῦτο ἐπὶ πλέον ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαιώσῃ καὶ αὐτὴ ἡ § 6 τοῦ τελικοῦ πρωτοκόλλου τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν καθ' ἣν ἐκ μέρους τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ ἀνεγνωρίσθη ἡ ὑποχρέωσις νὰ διώξουν ποινικῶς καὶ τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προέβησαν εἰς ἀξιοποίνους πράξεις κατὰ γερμανικῆς ἰδιοκτησίας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐλέγχεται ὡς μὴ ὀρθὴ ἡ ἄποψις συγγραφέων τινῶν οἵτινες ὑποστηρίζουν ὅτι καὶ μὴ ὑπαρχούσης ἐν δεδομένῃ περὶ εἰρήνης συνθήκῃ διατάξεως τινος καθιερούσης τὴν περὶ ἀμνηστίας ρήτραν, αὕτη δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἰσχύουσα (Liszt, Oppenheim)· ἀντιθέτως ὡς μᾶλλον ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν πρᾶξιν δέον νὰ θεωρηθῇ ἡ ἑτέρα θεωρία καθ' ἣν διεθνὴς ὑφίσταται ὑποχρέωσις περὶ ἀμνηστίας ἐφόσον ἐν τῇ δεδομένῃ συνθήκῃ ἀπαντᾶται ἀνάλογός τις διάταξις καθιεροῦσα τὴν ρήτραν ταύτην (Moser, Phillipson). Δηλαδὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς δεδομένης συνθήκης τὸ νὰ ὑποστηρίζῃ τις ὅτι δέον νὰ τύχῃ ἐφαρμογῆς ἡ περὶ ἀμνηστίας ρήτρα (καὶ τοῦτο πάλιν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τῆς ὑπὸ τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης καθιερουμένης ἀμνηστίας ἐν τῇ στενῇ τῆς λέξεως σημασίᾳ) καὶ δὲν ἀρκεῖ—οὔτε εἶναι ἄλλως τε δυστυχῶς καὶ δυνατὸν—τὸ νὰ στηρίξῃ τις αὐτὴν ἐπὶ τοῦ ἐθιμικοῦ διεθνοῦς δικαίου, καθόσον τῆς τακτικῆς ἥτις ἠκολουθήθη μέχρι σήμερον δὲν ἔλειψαν αἱ ἐξαιρέσεις καὶ δὴ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀμνηστίαν ἐν τῇ εὐρείᾳ τοῦ ὅρου σημασίᾳ, ἤτοι τὴν ἀμνηστίαν διὰ πρᾶξιν ἄδικον Πολιτείας τινὸς ἀπέναντι ἄλλης, παρατηρεῖται ὅτι κατὰ τὸ ἄρθρ. 3 τῆς συμβάσεως τῆς Χάγης περὶ τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου τοῦ 1907 καθιεροῦται ἀντὶ τῆς ἀμνηστίας ἀντιθέτως ἡ εὐθύνη τῆς Πολιτείας ἀπέναντι τῆς ἄλλης διὰ τὰς κατὰ παράβασιν τῶν κανόνων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου γενομένας πράξεις ἐκ μέρους τῶν στρατευμάτων της. Τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἀκολουθοῦν καὶ αἱ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἀκολουθήσασαι συνθῆκαι· οὕτω διὰ τῶν ἄρθρων 231 ἑπ. τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν (πρβλ. καὶ τὰ ἀνάλογα ἄρθρα τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ, Τριανὸν κλπ.) καθορίζεται ἡ εὐθύνη τῶν ἡττηθέντων Κρατῶν πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν προξενηθεισῶν ἐκ μέρους αὐτῶν ζημιῶν εἰς τὰ σύμμαχα Κράτη πλὴν ὅμως ἡ ἀρχὴ αὕτη δὲν καθιεροῦται κατ' ἀμοιβαιότητα, ἤτοι οὐδεμία εὐθύνη ἀναγνωρίζεται εἰς τὰς Συμμάχους Δυνάμεις πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν ὑπ' αὐτῶν εἰς τὰ ἡττηθέντα Κράτη προξενηθεισῶν ζημιῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Oppenheim*, International law 1912 τ. II σ. 334 ἑπ.—*Johann Jacob Meser*, Versuch des nauten europäischen Völkerrechts τ. 22 κεφ. 11 § 1.—*H. v. Coceji*, De postliminio et amnestia, *P. P. Simon*, La clause d'amnestie dans les traités de paix ἐν τῇ Revue générale de droit internationale public 1919 σ. 245 ἑπ. *Verdross*, Die völkerrechtswidrige Kriegshandlung und der Strofausprucb der Staaten (1920) σ. 88—93. ΗΛ. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμνηστικός, —ή, —όν ὁ ποιῶν, ὁ προξενῶν ἀμνησίαν, ὁ ἐπιφέρων ἀπώλειαν τῆς μνήμης.

Ἀμνίας [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] —1) Μικρὸς ποταμὸς τῆς Παφλαγονίας ἐκβάλλων εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον. — 2) Ποταμὸς τῆς Χαλκιδικῆς πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Χολομῶνδος, διαρρέχει τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν τῆς Κασσάνδρας κόλπον· ἐλέγετο καὶ *Ἀμνίτης*.

ἀμνιγένια (Amnigenia Hall.) [*Παλαιοζ.*]. Γένος ἐλασματοβραγχίων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀνθρακοσιδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ παλαιὸν ἐρυθρὸν τοῦ δεβονίου συστήματος εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικὴν καὶ Ρηνικὴν Πρωσίαν. Θ. Σ

ἀμνίκολα (Amnicola Gould.) [*Παλαιοζ.*]. Γένος γαστεροπόδων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ὑδροβιδῶν*, ὅπερ ἔζη ἐντὸς γλυκέων καὶ ὑφαλμύρων ὑδάτων ἀπὸ τῆς Οὐάλδεν τῆς κρητιδικῆς περιόδου μέχρι καὶ τῆς ὀλιγοκαίνου τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως. Ἔχει ὄστρακον σφαιρικόν, βραχείας περιστροφάς, κάλυμμα οὐσιαστικῶς διάφορον τῆς ὑδροβίας. Τὰ ἀρτιγονὰ εἴδη τοῦ γένους τούτου

Digitized by Google

ζῶοιν ἔτι καὶ νῦν ἐντὸς τῶν ποταμῶν τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Θ. Ι.

ἀμνίον *[Ἀρχ.]*. Εἶδος ἀγγείου ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔπιπτε τὸ αἷμα τῶν σφαζομένων ζῴων· ἀπαντᾷ παρ' Ὁμήρῳ (Ὀδυσσ. Γ, 444). Κατὰ μίμησιν αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ὠνόμασεν ὁ φιλόσοφος Ἐμπεδοκλῆς (παρὰ Πολυδεύκει Β' 223) τὸν χιτῶνα τοῦ ἐμβρύου· ὁ τονισμὸς *ἄμνιον* θεωρεῖται ὡς μὴ ὀρθός. Α. Σ. ΑΡΒΑΝ.

— [ΖΩΟΛΟΓ.] Ἀμνίον λέγεται ὁ περιβάλλων τὸ ἔμβρυον ἐσώτατος ὑμὴν κατὰ τὴν κύησιν τῶν λεγομένων ἀμνιωτῶν (βλ. λ.) ζῴων.

Ὡς γνωστόν, μετὰ τὴν κατάτμησιν τοῦ γονιμοποιηθέντος ᾠοῦ ἀναφαίνεται τὸ ἔμβρυον. Γύρωθεν τούτου ἀναφαίνεται προεξοχὴ ἢ ἀναδίπλωσις τοῦ τοιχώματος προερχομένη ἐκ τῆς ὑπανεγέρσεως τοῦ *σωματοπλεύρου*, ὡς ἀποκαλεῖται ἡ συνένωσις τοῦ ἐξωδέρματος μετὰ τοῦ ἐξωτάτου μεσοδερμικοῦ στρώματος, τοῦ ἐξωτερικοῦ τοιχώματος, ἑνὶ λόγῳ, τοῦ ἐμβρύου. Ἡ ἀναδίπλωσις αὕτη ὀνομάζεται *ἀμνιωτική*, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ μεταξὺ τῶν δύο στρωμάτων ἢ φύλλων τῆς ἀναδιπλώσεως κοιλότης, ἥτις παρουσιάζει δύο φύλλα: τὸ ἓν πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐμβρύου (ἐσωτερικὸν) καὶ τὸ ἕτερον ἐξωτερικόν. Ἡ *ἀμνιωτικὴ κοιλότης* ἢ *χῶρος* ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γενικῆς κοιλότητος τοῦ ἐμβρυακοῦ συγκροτήματος, καὶ σχηματίζεται ἤτοι περικλείεται βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐφόσον ἡ ἀμνιωτικὴ ἀναδίπλωσις καμπυλοῦται βραδέως ὑπεράνω τοῦ ἐμβρύου ἀποκρύπτουσα καὶ περικλείουσα αὐτὸ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἡ ἀναδίπλωσις αὕτη συμπληρουμένη καὶ καμπυλουμένη τοιουτοτρόπως καταλείπει ἄνωθεν τοῦ ἐμβρύου ὀπὴν ἢ πόρον στενούμενον βαθμηδὸν καὶ τέλος κλειόμενον ὅταν τὰ ἄκρα τῆς ἀμνιωτικῆς ἀναδιπλώσεως συμπέσωσιν ἐντελῶς ἑνούμενα πρὸς ἄλληλα.

Τὸ ἐσωτερικόν, λοιπόν, φύλλον τῆς ἀναδιπλώσεως ἐσχημάτισε θύλακα συνεχῆ, κλειστόν, περικλείοντα τὸ ἔμβρυον. Τὸ τοίχωμα τοῦ θυλάκου τούτου εἶναι τὸ *ἄμνιον* καὶ ἡ κοιλότης ἡ χωρίζουσα τὸ ἔμβρυον ἀπὸ τοῦ ἀμνίου εἶναι ὁ *ἀμνιωτικὸς θύλακος* ἢ *κοιλότης*. Τὸ ἐξωτερικὸν φύλλον δηλ. τὸ ἐξώδερμα, ἐσχημάτισε δεύτερον περίβλημα, τὸ *ἀρχέγονον χόριον* καλούμενον, τὸ ὁποῖον πρὸς τὸ κάτω μέρος συνενοῦται μὲ τὴν κατωτέραν παρειὰν τοῦ *λεκιθοσάκκου*. Μεταξὺ τοῦ χορίου καὶ τοῦ ἀμνίου παρέμεινε κοιλότης ἀποτελοῦσα συνέχειαν τῆς ὅλης κοιλότητος καὶ καλουμένη *ἐξωτερικὸν κοίλωμα*. Τὸ κοίλωμα τοῦτο ἐκλείπει βαθμηδόν, ἐφ' ὅσον ἡ ἀμνιακὴ κοιλότης αὐξάνει, αὐξάνει δὲ αὕτη καθ' ὅσον ἡ ἀλλαντοῒς ἐξαπλοῦται. Τοῦ ἀμνίου συνεχίζοντος τὴν ἐπέκτασίν του καὶ συνεπῶς αὐξανομένης τῆς ἀμνιακῆς κοιλότητος, ἡ τελευταία αὕτη περιβάλλει νῦν σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου τὸν ἀλλαντοϊδικὸν μίσχον, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἔμβρυον νὰ ἐμφανίζεται σχεδὸν περικεκλεισμένον ἐντὸς αὐτῆς.

Τὸ ἔμβρυον εἶναι συνεπῶς ἐσχηματισμένον πλέον καὶ συνενοῦται πρὸς τὸ ἀμνιακὸν τοίχωμα διὰ τοῦ τελείου καταστάντος ὀμφαλικοῦ λώρου (τοῦ πρώην ἀλλαντοϊδικοῦ μίσχου), τὸν ὁποῖον διατρέχουσι πυκνότατα αἱμοφόρα ἀγγεῖα συνεχιζόμενα ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀμνιωτικῆς παρειᾶς. Τώρα πλέον, ὡς εὐνόητον, τὸ ἀμνιακὸν τοίχωμα ἀποτελεῖται ἐκ συνενώσεως καὶ συγχωνεύσεως τριῶν μεμβρανῶν ἢ στρωμάτων: τοῦ ἀρχεγόνου χορίου, τῆς ἀλλαντοΐδος καὶ τοῦ ἀμνίου.

Κατὰ τὴν συνέχειαν τῆς ἐμβρυακῆς ἀναπτύξεως, παρὰ τοῖς θηλαστικοῖς τὸ ἀμνιωτικὸν τοίχωμα προσκολλᾶται κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐνδομητρίου ζωῆς εἰς τὰ τοιχώματα τῆς μήτρας καὶ οὕτω τὰ θρεπτικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἀέρια διέρχονται διὰ διαπιδύσεως ὀσμωτικῆς ἐκ τῶν τοιχωμάτων τῆς μήτρας (καὶ ἑπομένως ἐκ τοῦ σώματος τῆς μητρός) εἰς τὸ ἀμνιωτικὸν τοίχωμα καὶ συνεπῶς εἰς τὸ ἔμβρυον. Δι' ὀσμώσεως ἐπίσης διαπιδύουσι τὰ ἐκ τοῦ ἐμβρύου ἀπορριπτέα στοιχεῖα ὡς προϊόντα ἐκκρίσεως, πρὸς τὴν μητέρα. Ἡ ἀλλαντοϊδικὴ ἑπομένως ἐξαπλωσις δὲν ἔχει λόγον ἀναπτύξεως πλέον καὶ πράγματι παρὰ τοῖς θηλαστικοῖς ἀπομένει αὕτη ὑποτυπώδης. Γ. Α. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΕΜΒΡΥΟΛ.] Εἰς τὸ ἀνθρώπινον ἔμβρυον τὸ ἄμνιον εἶνε ὑμὴν λεπτοφυέστατος, στίλβων καὶ στερούμενος νεύρων καὶ ἀγγείων. Ἄρχεται δ' ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ τοῦ ἐμβρύου καὶ περιβάλλει τὴν ὀμφαλίδα μέχρι τῆς ἐπὶ τοῦ πλακοῦντος ἐμφύσεως αὐτῆς. Ἐκεῖθεν ἐξαπλοῦται ἐπὶ τῆς ἐμβρυϊκῆς ἐπιφανείας τοῦ πλακοῦντος καὶ φθάνει μέχρι τοῦ περιφερικοῦ χείλους αὐτοῦ, εἶτα δὲ μεταβαίνει ἐν συνοχῇ μετὰ τοῦ ἔξωθεν αὐτοῦ ὑμένος, τοῦ *χορίου*, ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς μήτρας, σχηματίζον οὕτω *σάκκον*, καλούμενον *ἀμνιακόν*, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὸ ἔμβρυον κοιτάζεται, ἀφιστάμενον τοῦ ἀμνίου διὰ τοῦ ἐντὸς αὐτοῦ συλλεγομένου ὑγροῦ, καλουμένου *ἐναμνίου* ὑγροῦ. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν τὸ *ἄμνιον* δὲν συνάπτεται στενῶς μετὰ τοῦ ἔξωθεν αὐτοῦ χορίου, ἀποχωριζόμενον τούτου δι' οὐσίας τινὸς ἡμιρρεύστου. Καθ' ὅσον ὅμως τὸ ἔμβρυον καὶ τὸ ἐν τῇ ἀμνιακῇ κοιλότητι ὑγρὸν αὐξάνονται, τὸ ἄμνιον ὠθούμενον πρὸς τὰ ἔξω συνάπτεται μὲν μετὰ τοῦ χορίου, ἀλλ' ὅμως εὐκόλως καὶ ἀποχωρίζεται τούτου. Μόνον δὲ εἰς σπανιωτάτας περιπτώσεις παρατηρεῖται μέχρι πέρατος τῆς κυήσεως μεταξὺ ἀμνίου καὶ χορίου ὑγρόν, καλούμενον *διάμεσον* ἢ *νόθον* ὑγρόν.

Τὸ ἐνάμνιον ὑγρὸν ἄρχεται συλλεγόμενον ἐντὸς τῆς ἀμνιακῆς κοιλότητος ἤδη ἀπὸ τοῦ ἀρχικοῦ σταδίου τῆς κυήσεως, ἀποχωρίζον τὸ ἀμνίον ἀπὸ τοῦ ἐμβρύου. Τὸ ὑγρὸν τοῦτο ἔχει ὀσμὴν παρεμφερῆ πρὸς τὴν τοῦ σπέρματος τοῦ ἀνδρὸς καὶ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς κυήσεως εἶναι διαυγὲς καὶ καθαρόν, κατὰ τὸ τέρμα ὅμως τῆς κυήσεως, ὡς ἐκ τοῦ ἐμβρυϊκοῦ σμήγματος, τῶν τριχῶν καὶ τοῦ ἐπιθηλίου τοῦ δέρματος τοῦ ἐμβρύου, καθίσταται θολερὸν καὶ ἀκάθαρτον.

Ἡ χημικὴ τοῦ ὑγροῦ σύστασις εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν τοῦ ὀροῦ τοῦ αἵματος· περιέχει ἅλατα, ἰδίως φωσφορικὰ καὶ χλωρικά, ὡς καὶ ποσόν τι οὐρίας καὶ λευκώματος, εἶναι δ' ἐλεύθερον παθογόνων μικροργανισμῶν. Τὸ ποσὸν αὐτοῦ εἶναι ἀνάλογον τῇ ἐποχῇ τῆς κυήσεως. Κατὰ τοὺς πρώτους 6 μῆνας τῆς κυήσεως εἶναι ἀφθονώτερον ἢ κατὰ τοὺς τελευταίους, περὶ δὲ τὸ τέρμα τῆς κυήσεως ὑπολογίζεται ὅσον 500—1000 κ. ὑφ. Τὸ ἐνάμνιον ὑγρὸν κατὰ μὲν τὴν κύησιν χρησιμεύει πρὸς προφύλαξιν τοῦ ἐμβρύου ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων (πλήξεων καὶ συστολῶν τῆς μήτρας) καὶ ὅπως καθιστᾷ ἐλευθέραν πᾶσαν κίνησιν τοῦ ἐμβρύου καὶ ἀνάπτυξιν αὐτοῦ. Κατὰ δὲ τὸν τοκετὸν χρησιμεύει εἰς ὄλισθον τοῦ ἐμβρύου καὶ εἰς κανονικὴν καὶ ταχεῖαν διαστολὴν τοῦ μητρικοῦ στομίου διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ θυλακίου. Κ. ΛΟΥΡΟΣ

Ἀμνισιάδες *νύμφαι* βλ. Ἀμνισός.

Ἀμνισὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμός, πόλις καὶ ὅρμος ἐν Κρήτῃ, ἐπίνειον τῆς μινωϊκῆς Κνωσοῦ, 6 χιλμ. ΒΑ τοῦ σημερινοῦ Ἡρακλείου (Στράβ. 476). Ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ (Μεσοβούνι) εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, ὅπου ἐσχηματίζετο οὐχὶ ἀσφαλὴς ὅρμος, ὡς δύναταί τις νὰ κρίνῃ ἐξ ὅσων λέγει ὁ Ὅμηρος (Ὀδυσ. Τ. 188) διηγούμενος ὅτι ἡ δύναμις τοῦ ἀνέμου προσώρμισε τὸν Ὀδυσσέα εἰς Ἀμνισόν, εἰς χαλεποὺς λιμένας:

Στῆσ' ἐν Ἀμνισῷ ὅθι τε σπέος Εἰλειθυίης
ἐν λιμέσι χαλεποῖσι, μόγις δ' ὑπάλυξεν ἀέλλας.

Ἡ δὲ Εἰλείθυια ἦτο θυγάτηρ τῆς Ἥρας καὶ ἐγεννήθη ἐνταῦθα, ὡς παρ' ἄλλων καὶ παρὰ τοῦ Παυσανίου (1,18,5) μανθάνομεν: «Κρῆτες δὲ χώρας τῆς Κνωσίας ἐν Ἀμνισῷ γενέσθαι νομίζουσιν Εἰλείθυιαν καὶ παῖδα Ἥρας εἶναι». Ὑπηρέτουν δὲ τῇ λατρείᾳ αὐτῆς αἱ νύμφαι *Ἀμνισίδες* ἢ *Ἀμνισιάδες*. «Δὸς δέ μοι ἀμφιπόλους Ἀμνισίδας εἴκοσι νύμφας» (*Καλλιμ.* ὑμν. Ἀρτεμ. 15). Τὸ σπήλαιον τοῦτο καὶ τὴν θέσιν τῆς Ἀμνισοῦ ἐξηρεύνησε καὶ περιέγραψεν ὁ ἀρχαιολόγος Ἰωσὴφ Χατζιδάκις (Κατάλογος Ἀρχαιοτ. Ἡρακλείου 13-16). Παρὰ τὸν Ἀμνισὸν ποταμὸν ἡττήθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων τῷ 826 μ. Χ. ὁ Καρτερός, στρατηγὸς τῶν Βυζαντίων, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἔλαβεν ὁ ποταμός, *Καρτερὸς* μέχρι σήμερον λεγόμενος. Ε. Γ.

Ἀμνῖται *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Γαλατίας παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Λείγηρος. Παρὰ τοῦ Στράβωνος ἀναφέρονται *Ναμνῖται*.

ἀμνιωτὰ *[Ζῳολογ.]*. Διάκρισις τῶν σπονδυλωτῶν ζῴων ἀναφερομένη εἰς τὴν μορφὴν καὶ τὰ στάδια τῆς γεννητικῆς τῶν ἀναπτύξεως. Τὰ σπονδυλωτὰ διακρίνονται εἰς *ἀμνιωτὰ* καὶ *ἀναμνιωτά*, *ἀλλαντοειδῆ* καὶ *ἀναλλαντοειδῆ*. Ἀμνιωτὰ λέγονται τὰ ζῷα ἐκεῖνα τῶν ὁποίων τὰ ἔμβρυα περιβάλλονται ὑπὸ ἀμνίου (βλ. λ.), ὑπάγονται δὲ εἰς αὐτὰ τὰ *ἑρπετά*, τὰ *πτηνά*, τὰ *θηλαστικά*· ἀναμνιωτὰ εἶναι οἱ *ἰχθύες* καὶ τὰ *ἀμφίβια*. Ἡ γεννητικὴ ἀνάπτυξις τῶν ἀμνιωτῶν δὲν εἶναι ἁπλῆ ὡς ἡ τῶν ἀναμνιωτῶν, καθίσταται δὲ περίπλοκος ἐκ τῆς ἐμφανίσεως εἰδικῶν ἐμβρυϊκῶν ἐξαρτημάτων σχηματιζομένων παρὰ τῷ λεκιθικῷ ἀποθέματι. Γ. Δ. Α.

ἀμνοπαραγωγὴ (ἡ)· παραγωγὴ ἀμνῶν, ἀρνίων· κακόζηλος σχηματισμὸς κατὰ τὸ *ἐλαιοπαραγωγὴ* κ.τ.τ. Β. Φ.

ἀμνὸς (ὁ)· ἄρρεν πρόβατον γαλαθηνόν, ἢ ἀρτίως ἀπογαλακτισθέν, ἄλλως *ἀρνίον*.

— [ΘΡΗΣΚ.] —1) *Βιβλικῶς*. Ὡς *ἀμνὸς* καὶ δὴ *ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ* χαρακτηρίζεται συμβολικῶς ἐν τῇ Βίβλῳ ὁ Ι. Χριστός. Ὁ δὲ χαρακτηρισμὸς οὗτος ἔχει τὰς ῥίζας αὐτοῦ βαθείας ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ καὶ ἐν πρώτοις ἐν τῷ θεσμῷ τοῦ *πασχαλίου ἀμνοῦ* (Ἐξόδου ιβ 3 ἑξ.), τοῦ ἐνιαυσίου καὶ ἀμώμου ἀμνοῦ, ὅστις τῇ ἐντολῇ τοῦ Θεοῦ ἠσθίετο ὑφ' ἑκάστης ἑβραϊκῆς οἰκογενείας κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα εἰς ἀνάμνησιν τῆς θαυμαστῆς ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ὀλοθρευτοῦ ἀγγέλου (10η πληγὴ Φαραώ) σωτηρίας τοῦ Ἰσραήλ. Ἔπειτα ὁ προφήτης Ἡσαΐας (νγ' 7) παραβάλλει τὸν πάσχοντα ὑπὲρ τῶν ἀνόμων τοῦ λαοῦ Μεσσίαν πρὸς «*ἀμνὸν ἄφωνον ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτόν*» εἰς ἔνδειξιν τῆς προθύμου εἰς τὰς κακώσεις ὑποταγῆς καὶ τῆς ἀκακίας αὐτοῦ. Ὁ προφήτης Ἱερεμίας παραβάλλει ἑαυτὸν συμβολικῶς πρὸς «*ἀρνίον ἄκακον ἀγόμενον τοῦ θύεσθαι*» (ια' 19). Συμφώνως πρὸς ταῦτα Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς δεικνύων εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ τὸν Ἰησοῦν χαρακτηρίζει ἐπανειλημμένως αὐτὸν ὡς «*ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου*» (*Ἰωάννου α'* 29,36). Ὁ μαθητὴς αὐτοῦ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐν τῷ θεσμῷ τοῦ πασχαλίου ἀμνοῦ τῆς Π. Δ. (περὶ οὗ βλ. λ. Πάσχα), ἀνευρίσκει τὴν τυπικὴν προφητείαν περὶ τοῦ ἱλαστηρίου θανάτου τοῦ Ι. Χριστοῦ (ιθ' 33) καὶ ἐν τῇ φερωνύμῳ Ἀποκαλύψει πλειστάκις ἀποκαλεῖ τὸν Σωτῆρα *ἀρνίον* (ε' 6, 8, ζ' 9, ιδ' 11, ιθ' 4, κα' 4 κλπ.). Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ πάντων τούτων τῶν δεδομένων ὁ ἀμνὸς ὑπῆρξεν ἔκπαλαι ἓν τῶν κυριωτέρων ἐμβλημάτων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

— 2) *Συμβολικῶς*. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων ἐν τῇ Βίβλῳ ὁ διὰ τοῦ ἀμνοῦ συμβολισμὸς τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξε προσφιλέστατος καὶ λίαν συνήθης ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ (Λειτουργικῇ, ὑμνολογίᾳ, τέχνῃ), ἡ δὲ χριστιανικὴ ἀρχαιολογία πολλάκις λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ *ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ*. Ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος ἰδίως ἀπαντῶμεν ἐν τῇ χριστιανικῇ τέχνῃ τὴν παράστασιν τοῦ ἀμνοῦ ὡς συμβόλου τοῦ Ἰησοῦ εἰς διαφόρους θέσεις καὶ ἀλληγορικὰς ὑποτυπώσεις καὶ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἡ Πενθέκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος τοῦ 692 διὰ τοῦ 82ου κανόνος αὐτῆς ὥρισε νὰ μὴ εἰκονίζεται ἀμνός, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἐν τῇ Δύσει ὅμως ὁ συμβολισμὸς ἐξηκολούθησε πολὺ μετὰ ταῦτα. Ἡ ὑμνολογία ἐπίσης τῆς ἐκκλησίας τὰς καλλίστας αὐτῆς στροφὰς ἀφιέρωσεν εἰς τὸν «ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ», ἐν δὲ τῇ Λειτουργικῇ ὁ «ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ» εἶνε τὸ κέντρον τῆς ὅλης λατρείας (*Μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας*). *Ἀμνὸς* δὲ λέγεται καὶ τὸ τετράγωνον τεμάχιον τοῦ ἄρτου, τὸ ἐξαγόμενον κατὰ τὴν προσκομιδὴν ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐκ τῆς προσφορᾶς καὶ δὴ ἐκ τοῦ κέντρου αὐτῆς ὅπου εἶναι ἀποτυπωμένη ἡ *σφραγὶδα* καὶ φέρει τὸν ἑξῆς τύπον $\frac{\text{ΙΣ}}{\text{ΝΙ}}\Big|\frac{\text{ΧΣ}}{\text{ΚΑ}}$. Τὸ τεμάχιον τοῦτο ἀποτιθέμενον ἐπὶ τοῦ *δισκαρίου*, εἶναι τὸ κατὰ τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας μέλλον νὰ μετουσιωθῇ εἰς «*Σῶμα τοῦ Χριστοῦ*»· χαρακτηριστικοὶ δ' εἶναι οἱ λόγοι τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν προσκομιδὴν τούτου: «Θύεται ὁ ἀμνὸς ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου κλπ.» καὶ (ὅταν διὰ τῆς λόγχης νύσσῃ αὐτὸ ὁ ἱερεύς) «εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἔνυξε κλπ.»

Ἐν δὲ τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ *ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ* (Agnus Dei) ὀνομάζεται ἡ κατὰ τὸ τελευταῖον μέρος τῆς λειτουργίας προσευχή, ἥτις τρὶς ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως πρὸ τῆς θείας κοινωνίας: Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis (=ἀμνὲ τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, ἐλέησον ἡμᾶς) καὶ εἰς ἣν κατὰ τὴν τρίτην ἐπανάληψιν προστίθεται τό: «Da nobis pacem» (=Δὸς ἡμῖν εἰρήνην). Κατὰ δὲ τὸν μεσαίωνα καὶ μετέπειτα «*ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ*» (Agnus Dei) ὠνομάζοντο ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ φυλακτήριά τινα ἐκ κηροῦ ἢ μετάλλου, ἐν εἴδει *μεταλλίων*, φέροντα ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως ἀμνὸν (ἀρχαιότατον συμβολισμὸν τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη), ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης εἰκόνα ἁγίου τινός· εἰς ταῦτα ἀπεδίδετο καὶ θαυματουργὸς δύναμις, ἰδίως ἐπὶ ὡρισμένων περιπτώσεων, διενέμοντο δὲ ὑπὸ τοῦ πάπα καθ' ἕκαστον ἔτος τὴν α' Κυριακὴν μετὰ τὸ Πάσχα· σήμερον ὅμως μόνον κατὰ τὸ πρῶτον τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ ἔτος διανέμει τοιαῦτα ὁ πάπας, μετέπειτα δὲ κατὰ πᾶν ἕβδομον ἔτος εἰς ἐξέχουσας προσωπικότητας τὴν Τρίτην τοῦ Πάσχα. Δ. Κ. ΚΟΥΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμνοσκοπία (ἐκ τοῦ *ἀμνὸς* καὶ *σκοπῶ*). Καλεῖται οὕτω ἡ ἐξαγωγὴ προβλέψεων διὰ τὸ προσεχὲς μέλλον ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τῶν ἀμνῶν. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς προμαντείας πιθανῶς διεσώθη ἀπὸ τῆς βαθυτάτης ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς «*πλάτης*», ἤτοι τοῦ ὀστῶν τῶν ὤμων τῶν σφαζομένων ὑπὸ ἰδιαιτέρας συνθήκας ἀμνῶν. Περὶ ταύτης ὑπῆρχεν, ὡς φαίνεται, καὶ ἰδιαίτερον βιβλίον, ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Ὀρφέα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀμνοσκοπικά»· αἱ γραφαὶ ὅμως τῶν κωδίκων ἦσαν: «*Ἀμοκοπία—Ἀμμοκοπία*», τὰ ὁποῖα δὲν ἐσήμαινον οὐδέν· ἡ διόρθωσις ὀφείλεται εἰς τὸν Lobeck (ἐν Ἀγλαοφάμῳ, σ. 361), ὁ ὁποῖος ὅμως ἐξέφρασεν αὐτὴν μετὰ πάσης ἐπιφυλάξεως, διότι ἠγνόει τὴν νέαν ταύτην ἑλληνικὴν συνήθειαν. Συμφώνως πρὸς αὐτὴν ὅμως πρέπει καὶ τὴν εἰκασίαν αὐτοῦ νὰ δεχθῶμεν καὶ τὴν ὕπαρξιν προφητικοῦ τινος βιβλίου, περιγράφοντος λεπτομερείας περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐξαγωγῆς τοιούτων μαντειῶν καὶ ἀποδιδομένου εἰς τὸν Ὀρφέα, τὸν πατέρα παντὸς εἴδους ἱεροτελεστίας καὶ προφητείας. Α. Σ. Α.

ἀμνοφαγία (ἡ)· τὸ νὰ τρώγῃ τις ἀμνούς, ἄρνειον κρέας· πβλ. *σιτοφαγία*, *συκοφαγία* κττ.

Ἄμντο (Amnto). Περιφέρεια τῆς ἐν Θιβὲτ ἐπαρ-

Digitized by Google

χίας Χάμς προσαρτηθεῖσα τῷ 1751 εἰς τὴν κινεζικὴν ἐπαρχίαν Κανσού. Ἐνταῦθα πηγάζει ὁ Χοάγγ-χὸ (Κίτρινος Ποταμός). Εἶναι πατρὶς τοῦ *Τσόγγ-χὰ-πά*, ἱδρυτοῦ τοῦ λαμαϊσμοῦ.

Ἀμντουόγκ. Κινεζικὴ ὀνομασία τοῦ δισυνθέτου τῆς Φύσεως, ἧς τὸ παθητικὸν καλεῖται *Yn* καὶ τὸ ἐνεργητικὸν *Yang*. Τὸ Yn-Yang αὐτὸ συμβολίζεται παρὰ τοῖς Σίναις διὰ δύο δρακόντων, ἑνὸς μέλανος καὶ ἑνὸς λευκοῦ ἢ ἑνὸς κυανοῦ καὶ ἑνὸς ἐρυθροῦ, οἵτινες καταδιώκουσιν ἀλλήλους περί τινα κύκλον πρὸς ἀπεικόνισιν τοῦ ἔχοντος τὰ δύο συνθέματα οὐροβόρου δράκοντος, τῆς παγκοσμίου δηλ. μονάδος, τῆς ἀποκαλουμένης καὶ *Pan-Kou* καὶ παριστανομένης διὰ κύκλου, ὅν. οἱ Κορέοι ἔχουσιν ὡς ἐθνικὸν ἔμβλημα. Δ. Π. Κ.

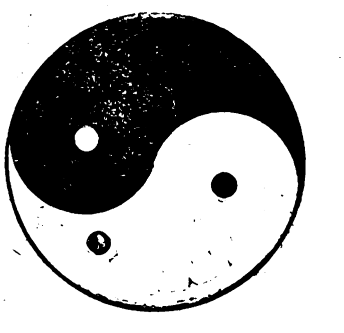
Τὸ *Yn-Yang*, *ἐθνικὸν σύμβολον τῆς Κορέας*.

Ἀμνών. Ἑβραϊκὸν ὄνομα διαφόρων ἀνδρῶν μνημονευομένων ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ, ἐν οἷς καὶ ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Δαβὶδ (ιγ' κεφάλ. τοῦ Β' Βασιλειῶν). Π. Ι. Μ.

Ἀμόϊ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἀμόϋ.

ἀμοιβάδες *[Μικροβιολ.]*. Ζωϊκὰ μικρόβια ὑπαγόμενα εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἀμοιβαδοειδῶν*. Παριστῶσιν αὗται μονοκυττάρους ὀργανισμούς, ἀποτελουμένους ἐκ πρωτοπλάσματος, ὅπερ ἐπὶ εἰδῶν τινων διαιρεῖται εἰς *ἐνδόπλασμα* καὶ *ἐξώπλασμα* καὶ ἐξ ἑνὸς ἢ πλειόνων πυρήνων. Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἀμοιβάδων τελεῖται εἴτε διὰ διχοτομίας τοῦ πυρῆνος καὶ τοῦ πρωτοπλάσματος, εἴτε σπανιώτερον διὰ τῆς μετατροπῆς τοῦ σώματος αὐτῶν εἰς σφαιροειδῆ κύστιν, τῆς ὁποίας ὁ πυρὴν διαιρεῖται ἐξακολουθητικῶς μέχρις οὗ ὁ ἀριθμὸς τῶν θυγατρικῶν τούτων πυρήνων ἀνέλθῃ εἰς 200—250. Οἱ τοιοῦτοι πυρηνίσκοι διασπείρονται καθ' ἅπαν τὸ σῶμα τῆς ἀμοιβάδος, περιβάλλονται ὑπὸ ποσότητος πρωτοπλάσματος καὶ ἀποτελοῦσιν οὕτω ἰδίας ἀμοιβάδας, αἵτινες ἐξέρχονται τῆς μητρικῆς διὰ ῥήξεως τῆς κύστεως. Τὰ πρωτόζῳα ταῦτα ζῶσιν εἴτε ἐλεύθερα ἐν τῇ φύσει, δίκην παμφάγων, ἐπὶ νεκρῶν καὶ ζώντων φυτῶν, ἐντὸς σεσηπότων ὑγρῶν, ἔνθα συντηροῦνται τρώγοντα τὰ διάφορα εἴδη τῶν μικροβίων τῆς σήψεως, εἴτε ἐντὸς τῶν ἐντέρων διαφόρων ζῴων, ὅτε καλοῦνται *ἐνδαμοιβάδες* (παρασιτικαὶ ἀμοιβάδες). Τοιαῦται περιεγράφησαν πολλαί, ἐνδιαφέρουσι δὲ τὰ μάλιστα τοὺς ἰατρούς, διότι εἰς αὐτὰς ἀνήκει ἡ *ἐνδαμοιβὰς τοῦ κόλου* καὶ ἡ *ἐνδαμοιβὰς τῆς δυσεντερίας*.

1) *Ἐνδαμοιβὰς τοῦ κόλου* (Entamoeba coli): Ἀνευρίσκεται αὕτη εἰς τὰ ἔντερα πλείστων (20—66%) ὑγιῶν καὶ δυσεντερικῶν, ζῶσα ὡς ἀβλαβὲς σαπρόφυτον ἐν τῷ παχεῖ ἐντέρῳ καὶ εἶναι διαδεδομένη εἰς ἅπασαν τὴν γῆν. Πολλαπλασιάζεται εἴτε διὰ πολλαπλῆς τμήσεως τοῦ πυρῆνος καὶ τοῦ πρωτοπλάσματος αὐτῆς εἴτε διὰ παραγωγῆς κύστεων. Φέρει ἐν τῷ σώματι αὐτῆς πολλὰ καὶ μεγάλα κενοτόπια, διατρέφεται δ' ἐντὸς τῶν ἐντέρων μόνον διὰ διαφόρων εἰδῶν μικροβίων, οὐδέποτε παραλαμβάνουσα ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *ἐνδαμοιβάδα τῆς δυσεντερίας*, ἐκ τῆς ὁποίας διαφέρει καὶ κατὰ τὴν διὰ μικροσκοπίου καταφανῆ καθισταμένην μορφολογικὴν αὐτῆς ὑφήν.

2) *Ἐνδαμοιβὰς τῆς δυσεντερίας*: Εἶναι αὕτη τὸ παθογόνον αἴτιον ἰδίας μορφῆς, ἐν Αἰγύπτῳ ἰδίως, ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμῖν παρατηρουμένης, δυσεντερίας, ἥτις διατρέχει χρονίως καὶ ἀπυρέτως. Ἡ μορφολογία καὶ ἡ παθογόνος δρᾶσις αὐτῆς ἐσπουδάσθη ὑπὸ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ Ἕλληνος ἰατροῦ *Καρτούλη*. Ὑπό τινων περιεγράφησαν δύο εἴδη τοιαύτης ἀμοιβάδος, ἡ *ἱστολυτικὴ* (Entamoeba histolytica) καὶ ἡ *τετραγενὴς* (Entamoeba tetragena), ὑπεστηρίχθη δ' ὅτι διαφέρουσιν αὗται καὶ μορφολογικῶς, ὡς καὶ κατὰ τὰς βιολογικὰς αὐτῶν ἰδιότητας, ἀλλὰ πιθανώτερον εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ εἴδους. Ὅταν ἡ ἀμοιβὰς αὕτη παραμένῃ ἀκίνητος, ἐμφανίζεται ὡς σφαιρικὸν ἢ ᾠοειδὲς σωμάτιον 3—8άκις μεγαλύτερον τοῦ ἐρυθροῦ αἱμοσφαιρίου. Ἐν τῷ σώματι αὐτῆς δὲν παρατηροῦνται κενοτόπια, τὸ δὲ πρωτόπλασμά της διαιρεῖται σαφῶς εἰς διαφανὲς ἐξώπλασμα καὶ κοκκιῶδες ἐνδόπλασμα. Ἐν τῷ ἐνδοπλάσματι ἀνευρίσκονται συχνότατα ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια, πυοσφαίρια, ἐνίοτε δὲ καὶ μικρόβια, ἅτινα ἡ ἀμοιβὰς παραλαμβάνει διὰ τῶν ψευδοποδίων πρὸς διατροφήν. Πολλαπλασιάζεται διὰ διχοτομίας τοῦ πυρῆνος καὶ τοῦ σώματος αὐτῆς ὡς καὶ διὰ παραγωγῆς κύστεων. Ἡ ἐντὸς τῶν κοπράνων πασχόντων ἀναζήτησις τῆς δυσεντερικῆς ἀμοιβάδος πρέπει πάντοτε νὰ τελῆται πρὸς ἀκριβῆ διάγνωσιν. Ἐπιτυγχάνεται δὲ τοῦτο ἐν τοῖς Μικροβιολογικοῖς Ἐργαστηρίοις διὰ τῆς ἐξετάσεως εἴτε ἀχρωματίστων (προσφάτων) παρασκευασμάτων ἐκ τῶν τοιούτων κοπράνων ἅμα τῇ ἀποπατήσει τοῦ ἀσθενοῦς ἢ τὸ βραδύτερον μετὰ $1/2$—1 ὥραν (καθότι μετὰ ταῦτα αἱ ἀμοιβάδες ἀπόλλυσι τὴν κίνησιν αὐτῶν καὶ νεκροῦνται), εἴτε ξηρῶν κεχρωσμένων κατὰ διαφόρους μεθόδους τοιούτων παρασκευασμάτων. Ἡ διὰ τῆς τέχνης καλλιέργεια τῶν δυσεντερικῶν ἀμοιβάδων δὲν ἐπετεύχθη μέχρι τοῦδε, ἂν καὶ πολλὰ ἄλλα εἴδη ἀμοιβάδων καλλιεργοῦνται εὐκόλως ἐπὶ στερεῶν ἢ ὑγρῶν θρεπτικῶν μέσων.

Ἡ ἐξ ἀμοιβάδων δυσεντερία μεταδίδεται κυρίως διὰ τοῦ ὕδατος καὶ τῶν τροφίμων, ἐντὸς τῶν ὁποίων διατηροῦνται ἐπὶ μακρὸν αἱ κύστεις τῆς ἀμοιβάδος. Ἐπὶ ἀνεπαρκοῦς θεραπείας τῶν πασχόντων, δυνατὸν νὰ διατηροῦνται ἐν τοῖς ἐντέροις καὶ τοῖς σπλάγχνοις αὐτῶν κύστεις ἀμοιβάδων, αἵτινες ἀφ' ἑνὸς ἐπιφέρουσιν ὑποτροπὰς τῆς νόσου, ἀφ' ἑτέρου δὲ συντελοῦσι πρὸς μετάδοσιν αὐτῆς εἰς ὑγιεῖς. Οἱ τοιαύτας κύστεις φέροντες καλοῦνται *κυστοφόροι*. Κατά τινας ἐρευνητὰς ἡ ὑπὸ τῆς νόσου ταύτης προσβολὴ καθιστᾷ τοὺς παθόντας ἀνόσους πρὸς δευτέραν τοιαύτην. Εἰδικὸν φάρμακον κατὰ τῆς ἐξ ἀμοιβάδων δυσεντερίας εἶναι ἡ *ἐμετίνη*.

Πλὴν τῶν ὡς ἄνω ἐνδαμοιβάδων περιεγράφησαν καὶ ἄλλα τινὰ εἴδη, ὡς π. χ. ἡ *ἐνδαμοιβὰς ἡ σιαγονικὴ* (Ent. maxillaris) ἀνευρισκομένη ἐν τῷ στόματι τῶν ἀνθρώπων, ἰδίως ἐπὶ πυήσεων, ἡ *ἐνδαμοιβὰς ἡ στοματικὴ* (Ent. buccalis) ἐν τῇ κοιλότητι κατεστραμμένων ὀδόντων ἀνευρισκομένη καὶ ἄλλαι, ὧν ὅμως ἡ σημασία εἶναι δευτερεύουσα. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀμοιβαδοειδῆ (Amoebina) *[Μικροβιολ.]*. Πρωτόζῳα ὑπαγόμενα εἰς τὴν ὁμοταξίαν τῶν *ῥιζοπόδων*. Χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς ποικιλωτάτης μορφῆς, ἣν λαμβάνει τὸ σῶμα αὐτῶν κατὰ τὰς διαφόρους κινήσεις, αἵτινες συντελοῦνται εἴτε διὰ τῆς προβολῆς ὁλοκλήρου τῆς πρωτοπλασματικῆς αὐτῶν μάζης, εἴτε διὰ τῆς προεκτάσεως *ψευδοποδίων*, ὁτὲ μὲν παχυτέρων, ὁτὲ δὲ λεπτοτέρων (βλ. ἀμοιβάδες). Κ. Σ.

ἀμοιβαδοειδὴς *δυσεντερία*· βλ. ἀμοιβάδες καὶ δυσεντερία.

— ἀμοιβαδοειδὴς *κίνησις* *[Φυσιολ.]*. Ἡ κίνησις τῶν οὐδετεροφίλων κυρίως λευκοκυττάρων τοῦ αἵματος ἡ προσομοιάζουσα πρὸς τὴν τῶν ἀμοιβάδων (βλ. αἷμα, *τ. Β', σ. 705, γ'* καὶ αἱμοσφαίρια, *τ. Β', σ. 745, γ'*). — Ω.

ἀμοιβαδόν· ἐπίρρ. ἀμοιβαίως, κατ' ἐναλλαγήν, πότε ὁ ἕνας καὶ πότε ὁ ἄλλος.

ἀμοιβαῖος, —α, —ον· ὁ κατ' ἀνταπόδοσιν καὶ ἐναλλαγὴν γινόμενος: «ἀμοιβαία ὑπηρεσία,—ἀγάπη», «ἀμοιβαῖα δεῖπνα» τὰ μεταξὺ ἀλλήλων ἀποδιδόμενα δεῖπνα ‖ «τὰ ἀμοιβαῖα» ὡς οὐσιαστ. λέγονται τὰ ᾄσματα διὰ τῶν ὁποίων ἀπαντῶσι πρὸς ἄλληλα τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου, τὰ ἐξ ἀμοιβῆς λεγόμενα. Β. Φ.

— ἀμοιβαία *ἐξάρτησις*· βλ. ἐξάρτησις.

— ἀμοιβαῖον *στοίχημα*· βλ. ἱπποδρομίαι.

Ἀμοιβαῖος. Ὀνοματοποιηθὲν ἐπίθετον δύο ἀρχαίων κιθαρῳδῶν. Ὁ Ἀριστίας εἰς τὸ «Ἐγχειρίδιον τῶν Κιθαρῳδῶν» ἀναφέρει ὅτι ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν, ὁ ἐπονομαζόμενος καὶ *Ἀρχαῖος*, ὁ καὶ ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ζήνωνος, ἦτο τόσον περιζήτητος ὥστε οὐδέποτε ἐδέχετο ἀπὸ τὰς συναναστροφὰς εἰς τὰς ὁποίας ἐκαλεῖτο ἀμοιβὴν μικροτέραν τοῦ ἀττικοῦ ταλάντου. Ὁ δεύτερος ἔζησεν ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου. Γ. Κ. Σ.

ἀμοιβαιότης (ἡ)· τὸ νὰ συμβαίνῃ τι κατ' ἀμοιβαῖον τρόπον, κατ' ἀμοιβαίαν ἐνέργειαν ἢ πάθος, ἡ συναλλαγή, ἡ ἐναλλαγή. Β. Φ.

— *[Διεθν. Δικ.]*. Ὁ ὅρος τῆς *ἀμοιβαιότητος* (reciprocité, Gegenseitigkeit ἢ Reziprozität) ἐν τῷ Διεθνεῖ Δικαίῳ ἔχει κατὰ τὸν Walker τὴν ἑξῆς ἔννοιαν: «ὅ,τι σὺ πρὸς ἐμέ, οὕτω καὶ ἐγὼ πρὸς σέ». Ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἀναπτυσσομένη εὐρύτερον σημαίνει ὅτι ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους ὑφ' οὓς ἀναγνωρίζονται εἴτε ὡρισμένα δικαιώματα ἢ προνόμια εἴτε ὡρισμέναι ὑποχρεώσεις Πολιτείας τινὸς ἀπέναντι ἄλλης, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ἀκριβῶς ὅρους ἀναγνωρίζονται ἀνάλογα καὶ δὴ τὰ αὐτὰ δικαιώματα ἢ προνόμια καὶ αἱ αὐταὶ ὑποχρεώσεις αὐτῆς ἀπέναντι ἐκείνης. Ἡ ἀμοιβαιότης εἴτε προέρχεται ἐκ τῶν γενικῶν κανόνων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, εἴτε ῥητῶς καθιερώθη εἰς διαφόρους διεθνεῖς συνθήκας καὶ δὴ τοιαύτας εἰς τὰς ὁποίας συνεβλήθησαν πλείονες Πολιτεῖαι.

Ὁ ὅρος τῆς ἀμοιβαιότητος ἀπαντᾶται οὐχὶ μόνον εἰς συνθήκας ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας, ἐκδόσεως ἐγκληματιῶν, προξενικῆς ὑπηρεσίας καὶ ἐγκαταστάσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς συμβάσεις προστασίας τῶν ἐργατῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Σχετικῶς μάλιστα διετυπώθη καὶ ἐκ μέρους τῆς ἐν Οὐασιγκτῶνι συνελθούσης Γενικῆς Συνδιασκέψεως τῆς Διεθνοῦς Ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας τῆς Κ. Τ. Ε. σύστασις (ὑπ' ἀριθ. 6) ὅπως ἕκαστον μέλος τῆς Διεθνοῦς Ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας «ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ ὑπὸ ὅρους καθορισθησομένους διὰ κοινῆς συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων χωρῶν» ἐξασφαλίσῃ τὰ εὐεργετήματα καὶ τὰ ἄλλα δικαιώματα ὧν ἀπολαύουν οἱ ἰθαγενεῖς καὶ εἰς τοὺς «ἐπὶ τοῦ ἐδάφους του ἀπασχολουμένους ἀλλοδαποὺς ἐργάτας». Τοιούτου δὲ εἴδους συμβάσεις πλεῖσται ὅσαι συνωμολογήθησαν μεταξὺ τῶν διαφόρων Κρατῶν καὶ πρὸ τοῦ πολέμου καὶ μετ' αὐτόν. Ἡ Ἑλλὰς οὐδεμίαν τοιούτου εἴδους σύμβασιν συνωμολόγησε μέχρι τοῦδε.

Ὁ ὅρος τῆς ἀμοιβαιότητος ἀπαντᾶται οὐχὶ σπανίως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν νομοθεσίαν πολλῶν Κρατῶν, ἔχων τὴν ἔννοιαν τῆς ὑπὸ αἵρεσιν ἀναγνωρίσεως ὡρισμένων δικαιωμάτων ὑπό τινος Πολιτείας εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς ἐφόσον καὶ τὸ Κράτος εἰς ὃ κατ' ἰθαγένειαν ἀνήκουν οὗτοι ἀναγνωρίζει τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτῆς. Οὕτω π. χ. κατὰ τὸ ἄρθ. 1 τοῦ ἀπὸ 20 Ἰανουαρίου 1923 Νομοθετικοῦ Διατάγματος περὶ τροποποιήσεως τοῦ νόμου 551 «περὶ εὐθύνης πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν ἐξ ἀτυχήματος ἐν τῇ ἐργασίᾳ παθόντων ἐργατῶν ἢ ὑπαλλήλων», ἐφαρμόζονται ὑπὲρ τοῦ ἀλλοδαποῦ ἐργάτου αἱ σχετικαὶ διατάξεις τῆς νομοθεσίας ἡμῶν ἐφόσον ἰσχύουν καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας ἐργάτας ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ οἱ διὰ τοὺς ἀλλοδαποὺς παρ' ἡμῖν ἰσχύοντες κανόνες (πρβλ. ἄρθρ. 23 νόμου 146 περὶ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ, νόμοι ΧΠΑ' τοῦ 1861 καὶ ϡΚΑ' τοῦ 1881 περὶ ἀλλοδαπῶν ἀνωνύμων ἑταιριῶν κλ).

Ἡ ἔννοια τῆς ἀμοιβαιότητος θεωρητικῶς ἐρείδεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῶν Πολιτειῶν· ἀπαντᾶται δέ, ἄνευ σχεδὸν ἐξαιρέσεων, ἐπὶ οἰκονομικῆς φύσεως συμβάσεων μεταξὺ Κρατῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν διεθνῆ κοινωνίαν. Ἀντιθέτως δὲ ἐλλείπει ἀπὸ διεθνεῖς συνθήκας συνομολογηθείσας μεταξὺ Πολιτειῶν, ἡ μία τῶν ὁποίων δὲν ἀνήκει ἢ σχετικῶς θεωρεῖται ὡς μὴ ἀνήκουσα εἰς τὴν διεθνῆ κοινωνίαν, ἰδίως ἀπὸ ὅλας τὰς περὶ διομολογήσεων συνθήκας ὡς καὶ εἰς τὰς περὶ προξενικῆς ὑπηρεσίας συμβάσεις, τὰς συνομολογηθείσας μεταξὺ Κρατῶν ἐξ ὧν τὸ ἓν ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν ἐκείνων τῶν Πολιτειῶν, αἵτινες δὲν θεωροῦνται μέλη τῆς διεθνοῦς κοινωνίας. Ἐπὶ συμβάσεων ὅμως μεταξὺ Κρατῶν μελῶν τῆς διεθνοῦς κοινωνίας καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν περὶ εἰρήνης συνθηκῶν, αἵτινες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον θεωροῦνται ὡς ἀποτέλεσμα ἐπιβολῆς τῶν θελήσεων τοῦ νικητοῦ ἐπὶ τοῦ ἡττημένου, ὁ ὅρος τῆς ἀμοιβαιότητος ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον γνώρισμα (πρβλ. ἄρθρ. 3, 8 κλπ. τῆς ἀπὸ 1)14 Νοεμβρίου *συνθήκης τῶν Ἀθηνῶν* μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας).

Τοῦ κανόνος τούτου, ἀληθῶς, ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦσιν αἱ διάφοροι συνθῆκαι αἵτινες ἔθεσαν τέρμα εἰς τὸν παγκόσμιον πόλεμον καὶ δὴ αἱ τῶν *Βερσαλλιῶν*, *Ἁγίου Γερμανοῦ*, *Τριανὸν* καὶ *Νεϊγύ*, καθ' ἃς ὁ ὅρος τῆς ἀμοιβαιότητος ἠγνοήθη, ἂν καὶ εἰς τινας περιπτώσεις μόνον διὰ μικρόν τι χρονικὸν διάστημα μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος πασῶν τῶν ὡς ἄνω συνθηκῶν, ἢ μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν θ' ἀπετέλει μέλος τῆς Κ.Τ.Ε. τὸ ἡττηθὲν Κράτος.

Συνήθως ἡ ἀμοιβαιότης διακρίνεται εἴτε εἰς *ποιοτικὴν* ἢ *σχετικήν*, εἴτε εἰς *τυπικὴν* ἢ *ἀπόλυτον*. Ἡ ποιοτικὴ ἢ σχετικὴ ἀμοιβαιότης ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὑφ' ἑκάστου τῶν συμβληθέντων Κρατῶν ἐπιτελεῖται ἐν συγκεκριμένῃ περιπτώσει ἀκριβῶς τὸ αὐτό. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δικαίῳ ὁ ὅρος τῆς ποιοτικῆς ἢ σχετικῆς ἀμοιβαιότητος, ἂν καὶ σπανίως ἄλλοτε ἠπηντᾶτο, ἀποκρούεται ἤδη, λόγῳ τοῦ ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑφίσταται πίεσίς τις ἐπὶ τῆς μιᾶς Πολιτείας, ὅπως ἐναρμονίσῃ τοὺς νόμους αὐτῆς πρὸς ἐκείνους τῶν ἄλλων. Ἡ τυπικὴ ἢ ἀπόλυτος ἀμοιβαιότης ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἑκάστη Πολιτεία ἐπιδιώκει τὴν ἐξίσωσιν τῶν ἐν αὐτῷ διαμενόντων ἀλλοδαπῶν πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτῆς ὑπηκόους. Ἡ τοιαύτη τυπικὴ ἢ ἀπόλυτος ἀμοιβαιότης ἀπαντᾶται συνηθέστατα καὶ εἰς διαφόρους συμβάσεις καὶ τινας ἐργατικὰς τοιαύτας. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ καθιέρωσιν τῆς τυπικῆς ἀμοιβαιότητος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον τῶν Πολιτειῶν, αὕτη ἀποκρούεται κατὰ πλειοψηφίαν (v. Bar, Walker, Asser κλπ.).

Ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἀμοιβαιότητος ἐρείδεται καὶ ἡ διεθνὴς ἀβροφροσύνη, ἡ συνήθεια λ.χ. τοῦ ἀμοιβαίου χαιρετισμοῦ τῶν πλοίων, τὸ συγχαίρειν ἢ συλλυπεῖσθαι τοὺς ἄρχοντας Πολιτείας τινός, Ἡγεμόνας ἢ Κυβερνήτας, ἐν περιπτώσει εὐτυχοῦς ἢ δυστυχοῦς γεγονότος—ἑορτῆς ἢ θάνατον ἐξέχοντος προσώπου, ἢ μέλους Β. οἰκογενείας κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Triepel*, Völkerrecht und Landerrecht 1899 σ. 279—281, 352, 421.— *v. Bar*, Theorie und Praxis des internationalen Privatrecht (1889) τ. I σ. 286—289, τ. II 246, 313, 506, 542.—*Walker*. Internationales Rrivatrecht τ. I (1621) σ. 229—241. ΗΛ. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

— **ἀμοιβαιότητος** *σχολὴ* (Mutualité)· ἢ ἄλλως *ἀλληλοβοηθείας σχολή*. Ἔννοια στενοτέρα πως τῆς **ἀλληλεγγύης** (βλ. λ.).

Digitized by Google

ἀμοιβάς· βλ. ἀμοιβάδες.

Ἀμοιβεὺς *[Ἀρχ.]*. Ὑπὸ Πλουτάρχου γράφεται οὕτω ὁ κιθαρῳδὸς *Ἀμοιβαῖος*. Ὁ αὐτὸς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Αἰλιανοῦ ὡς Ἀμοιβέας.

ἀμοιβὴ (ἡ)· μισθὸς ἀντί τινος, ἀνταμοιβή: «ἀμοιβὴ γίγνεται τινι ἀντί τινος» *(Ἀριστοτ.)*· ‖ τὸ ἠθικὸν ἢ ὑλικὸν κέρδος τὸ ὁποῖον ποριζεται τις ἀπὸ ἀγαθῆς τινος πράξεως: «ἡ ἀμοιβὴ τῆς εὐσυνειδησίας, —τῆς ἀρετῆς, —τῆς φιλανθρωπίας»· ‖ ἡ διὰ κακήν τινα πρᾶξιν ἀπόδοσις, τιμωρία, ποινή· ‖ καθόλου, ἀντιμισθία, ἀποζημίωσις, πληρωμή. Β.Φ.

Ἡ ἀμοιβή, ὑπὸ τὰς ποικίλας αὐτῆς μορφάς, ἠθική, ὑλική, μικτή, ἀπετέλεσεν ἀνέκαθεν οὐ μόνον τρόπον πληρωμῆς παρεσχημένης ὑπηρεσίας, ἀλλὰ καὶ ἐπιβραβεύσεως ἐξαιρέτου τοιαύτης. Ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἀγὼν πρὸς κατάκτησιν μιᾶς τιμητικῆς διακρίσεως, ἰδίᾳ εἰς τὴν κοινωνικήν, τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν πρᾶξιν, συνεπάγεται τὴν ἀναγνώρισιν ὅταν ἐξιχθῇ εἰς βαθμόν τινα ὡμολογημένης ἐπιτυχίας, ἐγεννήθη καὶ ἐμορφώθη ἡ ἔννοια τῆς ἀμοιβῆς. Βραδύτερον ἐξήρθη εἰς συντελεστὴν παραδειγματισμοῦ καὶ ἁμίλλης, προσέλαβε δέ, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, τὴν μορφὴν χρέους, πλουτισθεῖσα εἰς τρόπους ἐκφράσεως (προαγωγή, δημόσιος ἔπαινος, παρασημοφόρησις, τιμητικὴ σύνταξις, ὑποτροφία κτλ.). Α—

—[ΠΑΙΔΑΓ.]. Ἐν τῇ παιδαγωγικῇ ἀμοιβὴ εἶναι τὸ συναίσθημα ἡδονῆς τὸ προκαλούμενον μετὰ πρᾶξίν τινα ἀγαθήν. Σκοπὸς τῆς ἀμοιβῆς εἶναι ἡ παγίωσις τῆς ἀγαθῆς πράξεως, ὁ ἐθισμὸς εἰς αὐτὴν οὕτως, ὥστε αὕτη νὰ ἀποβῇ ἕξις τρόπον τινὰ μηχανική. Ψυχολογικῶς ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀμοιβῆς δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς ἑξῆς: Ἡ πρᾶξις καὶ ἡ εὐθὺς ἀμέσως μετ' αὐτὴν ἐπακολουθοῦσα ἡδονὴ συνδέονται στενῶς κατὰ τὸν τῆς συναφείας ψυχολογικὸν νόμον τοῦ συνειρμοῦ, ὥστε βραδύτερον ἡ παράστασις τῆς ἡδονῆς ἐμφανισθεῖσα ἔκ τινος ἀφορμῆς εἰς τὴν συνείδησιν ἀναπλάττει τὴν παράστασιν τῆς πράξεως· ἐὰν δὲ ἡ σύνδεσις αὕτη εἶναι ἀρκούντως ἰσχυρὰ καὶ ἡ ἡδονὴ ὡσαύτως, ἐπιτελεῖται ἡ πρᾶξις καὶ αὖθις.

Ἐκ τῶν παιδαγωγῶν συνίστων τὴν χρῆσιν τῶν ἀμοιβῶν κατ' ἐξοχὴν οἱ *φιλανθρωπικοί*· μικραὶ ἀμοιβαί, οἷον σταφυλαὶ ἢ ἄλλα μικρὰ γλυκίσματα ἢ ἀπονομὴ μικρᾶς τιμῆς ἐκ μέρους τῶν συμμαθητῶν (λ.χ. ὑπόκλισις), συνιστῶνται ὑπ' αὐτῶν θερμῶς ὄχι μόνον διὰ σημαντικὰ ἐπιτεύγματα τῆς διαγωγῆς τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐπιτεύγματα εἰς τὰ μαθήματα.

Τὴν ὅλως ἐναντίαν γνώμην ὑποστηρίζουν οἱ *Σλαϊερμάχερ* (Schleiermacher), *Σράντερ* (Schrader) καὶ ἄλλοι. Κατὰ τὸν Σλαϊερμάχερ αἱ ἀμοιβαὶ καταρρυπαίνουν τὴν βούλησιν. Ὁ δὲ Φρ. Πάουλσεν νομίζει, ὅτι ἡ ἀμοιβὴ τείνει νὰ νοθεύσῃ τὴν ἀγαθὴν βούλησιν καὶ ὠθεῖ αὐτὴν εἰς τὴν διαφθοράν.

Ἄλλοι πάλιν συνιστῶσι τὴν χρῆσιν ἀμοιβῶν μετὰ μεγίστης συνέσεως. Οὕτω λ. χ. ὁ *Βάϊτς* φρονεῖ, ὅτι ἡ ἀμοιβὴ πρέπει σπανίως μόνον νὰ ἐπακολουθῇ καὶ δὴ ἀπροσδοκήτως μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν καθήκοντός τινος, ἀλλ' οὐδέποτε νὰ προαγγέλλεται ἐκ τῶν προτέρων ὡς ὑπόσχεσις. Ὁ *Ἕρβερτος* θεωρεῖ τὴν ἀμοιβὴν ὡς παιδαγωγικὸν μέσον, εἰς τὸ ὁποῖον πρέπει τις νὰ καταφεύγῃ μόνον ἐν ἀνάγκῃ· διότι ἡ ἀμοιβὴ κατ' αὐτὸν γεννᾷ μόνον ἔμμεσον διαφέρον, διαφέρον δηλονότι, τὸ ὁποῖον μεταφέρεται ἀπὸ τῆς ἀμοιβῆς εἰς τὴν ἀγαθὴν πρᾶξιν, δι' ἣν ἀμείβομεν, οὕτω δὲ ἡ πρᾶξις μεταπίπτει εἰς μέσον, ἡ δ' ἀμοιβὴ εἰς σκοπόν. Ἀλλ' ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ διαφέροντος ἐπ' αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἀγαθῇ πράξει, χωρὶς νὰ ἀποβλέπῃ τις εἰς τὴν ἀμοιβήν.

Ὅτι ἡ καλλιέργεια τοῦ ἐμμέσου τούτου διαφέροντος δὲν πρέπει νὰ εἶναι τὸ κύριον, οὐδεὶς παιδαγωγὸς ἤθελεν ἀμφισβητήσει· διότι συστηματικὴ καλλιέργεια τοῦ διαφέροντος τούτου ἤθελεν ἐντυπώσει βαθύτατα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδὸς τὴν γνώμην καὶ τὴν ἀπαίτησιν νὰ ἀμείβεται πᾶσα καλὴ αὐτοῦ πρᾶξις· ἀλλ' ὅμως ὁ μέλλων μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σχολείου ἀποφοίτησιν βίος εἰς οὕτως ἐθισθέντα νέον ἤθελε φανῇ βαρύτατος ἕνεκα τῆς πλειστάκις οὐχὶ δικαίας κατανομῆς τῶν ἐξωτερικῶν ἀμοιβῶν ὑπὸ τῆς κοινωνίας. Διὰ τοῦτο ἀσφαλεῖς εἶναι μόνον αἱ ἀμοιβαί, αἱ ὁποῖαι τὴν πηγὴν αὐτῶν ἔχουν ἐν αὐτῇ τῇ συνειδήσει τοῦ πράττοντος καὶ συνάπτονται μετ' αὐτῆς ταύτης τῆς πράξεως ἄνευ προσδοκίας ἀμοιβῆς τινος ἔξωθεν. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ πεῖρα διδάσκει, ὅτι ἡ ἀμοιβὴ δὲν εἶναι ἀνάξιον λόγου παιδαγωγικὸν μέσον ἰδίᾳ κατὰ τὰς πρώτας περιόδους τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου· διότι δι' αὐτῆς ὁδηγεῖται εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδὸν ἡ βούλησις, καταβαλλομένων πολλῶν φυσικῶν ἢ ἐπικτήτων κωλυμάτων. Περὶ τῆς ἀξίας δὲ ταύτης τῶν ἀμοιβῶν χαρακτηριστικὸν παράδειγμα μαρτυροῦν εὐρυτέραν ἐπίδρασιν τῆς ἀμοιβῆς ἐπὶ τῆς βουλήσεως ἀναφέρεται περὶ τοῦ Göthe, τὸ ἑξῆς: Ὁ Göthe καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ, ὅτε ἦσαν μικρὰ παιδιά, ἐφοβοῦντο νὰ κοιμηθοῦν εἰς τὸ σκότος. Ὁ πατήρ του προσεπάθει νὰ ὑπερνικήσῃ τὸν φόβον των ἐκφοβίζων αὐτὰ αὐτὸς ὁ ἴδιος καὶ ἐπεξηγῶν κατόπιν τὰ τοῦ ἐκφοβισμοῦ. Ἀλλ' αἱ ἐξηγήσεις αὗται περὶ τοῦ φόβου ἀπέβαινον μάταιαι. Ἡ μήτηρ των ὅμως ὑπεσχέθη εἰς αὐτά, ἂν πηγαίνουν νὰ κοιμῶνται ἥσυχα, νὰ τοὺς δίδῃ κάθε ἡμέραν ἀπὸ τὰ ἑκάστοτε ὡριμάζοντα ροδάκινα. Εἰς τὸ σκότος λοιπὸν τώρα μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην κάθε φορὰν τοὺς ἤρχετο ἡ παράστασις καὶ τὸ συναίσθημα τῆς ἀξίας τῶν ροδακίνων, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποκτήσουν ἂν ἀπεκοιμῶντο ἥσυχα. Τὰ εὐχάριστα ταῦτα συναισθήματα καὶ παραστάσεις ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξεδίωξαν τὰς προκαλούσας φόβον καὶ ὑπελείφθη πλέον ὡς ἕξις ἡ ἄφοβος κατάκλισις πρὸς ὕπνον.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν αἱ ἀμοιβαὶ δὲν πρέπει νὰ ἐκβληθοῦν ἐντελῶς. Ἀλλ' ἐὰν τοῦτο εἶναι ὀρθόν, εἶναι ὡσαύτως ὀρθὸν νὰ τηρῶμεν τὸ προσῆκον μέτρον. Τὸ ὕψιστον ἡμῶν ἀξίωμα ἔστω: «Dilige auream mediocritaten» («ἀγάπα τὸ χρυσοῦν μέσον, τὸ μέτριον»). Ἐὰν μαθητὴς λ. χ. κατορθώνῃ κάτι τι ἐξ ἰσχυρᾶς φυσικῆς ἰδιοφυΐας, οὐδεμιᾶς ἔχει ἀνάγκην ἀμοιβῆς· τοὐναντίον ἀμοιβὴ ἀποδιδομένη εἰς τοιοῦτον ὑποθάλπει ἐπικινδύνως τὴν φιλοδοξίαν. Ἐὰν ὅμως ὀλιγώτερον εὐφυεῖς, ἐὰν ἀσθενέστεροι μαθηταὶ κατορθώνουν τι δι' αὐτοὺς ἀσύνηθες, ἡ πρὸς αὐτοὺς ἀμοιβὴ ἐπιβάλλεται. Ἐν γένει δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ μεγάλη ἐπιμέλεια, βούλησις ἀγαθή, ἐπιμονὴ καὶ πιστὴ τοῦ καθήκοντος ἐκπλήρωσις, δύνανται καὶ πρέπει ἐν μέτρῳ νὰ ἀμείβωνται· οὐχὶ ὅμως καὶ φυσικὰ ἰσχυρὰ πλεονεκτήματα, καθ' ἃ τις ἀκόπως κατορθώνει ὅσα ἄλλοι μετὰ πολλοῦ κόπου. Αἱ ἀμοιβαὶ δύνανται νὰ ἀναφέρωνται καὶ εἰς τὰ ἐν τοῖς μαθήμασιν ἐπιτεύγματα καὶ εἰς τὴν διαγωγήν, ἀλλ', ὡς προείπομεν, ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι ἐξερευνῶνται καλῶς τὰ αἴτια τῶν ἐπιτευγμάτων τούτων. Κατὰ τὰς ἀμοιβὰς πρὸς τούτοις οὐδόλως πρέπει νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψει τὸν πλοῦτον ἢ τὴν πενίαν ἢ τὴν κοινωνικὴν τάξιν τῶν μαθητῶν, εἰ μὴ μόνον, καθ' ὅσον ταῦτα διαφωτίζουν ἡμᾶς πληρέστερον περὶ τῆς μεγαλυτέρας ἢ μικροτέρας εὐκολίας ἢ δυσκολίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς ἐπιμονῆς, δι' ὧν κατωρθώθη τι. Ἂς ἐξετάσωμεν τώρα τὰ εἴδη τῶν ἀμοιβῶν.

1) Αἱ ὑλικαὶ ἀμοιβαί, οἷον μικρὰ γλυκίσματα κττ. Αὗται ὑποκείμεναι εὐκόλως εἰς ἀμβλύτητα, διὰ νὰ ἐπιδρῶσιν, ἔχουν ἀνάγκην συνεχοῦς αὐξήσεως. Ὁ λαμβάνων δηλαδὴ σήμερον μίαν καραμέλλαν, αὔριον, ἵνα παρορμηθῇ εἰς τὴν πρᾶξιν, τὴν ὁποίαν ἐπιδιώκομεν νὰ καταστήσωμεν παρ' αὐτῷ ἕξιν, πρέπει νὰ λάβῃ δύο, τὴν δὲ τρίτην οὐχὶ πλέον τρεῖς, ἀλλὰ τέσσαρας καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἰσχύει δηλαδὴ καὶ ἐνταῦθα ὁ ψυχοφυσικὸς νόμος τοῦ *Weber-Fechner*. Αἱ ὑλικαὶ ἀμοιβαὶ ἔχουν ὡσαύτως τὸ μειονέκτημα, ὅτι καὶ αὗται, ὡς αἱ σωματικαὶ ποιναί, ἀναφέρονται εἰς τὸ σῶμα καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀνωτέραν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν· ἀλλ' ὅμως δὲν ἐξευτελίζουν τὸν ἄνθρωπον, καθὼς τῷ ὄντι ἐξευτελίζουν αἱ σωματικαὶ ποιναί. Διὰ τοῦτο ἐπιτρέπεται ἐνίοτε νὰ κάμνωμεν χρῆσιν τοιούτων ἀμοιβῶν, ἰδίᾳ εἰς μικρότερα παιδιά.

2) Αἱ φυσικαὶ ἀμοιβαί, αἱ ὁποῖαι εἶναι τὰ φυσικὰ ἐπακολουθήματα τῶν πράξεων. Οὕτω π. χ. παρὰ φιλαλήθους μαθητοῦ δὲν ζητοῦμεν ἀποδείξεις τῶν ἰσχυρισμῶν του· εἰς τὸν ἐπιμελῆ εὐχαρίστως παρέχομεν στιγμὰς ἀναπαύσεως· τὸν κάμνοντα καλὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας του ἀμοίβομεν διὰ περισσοτέρας ἐλευθερίας· κατὰ πρῶτον λαμβάνομεν ὑπ' ὄψει τὸν μετριόφρονα· εἰς τὸν εὐσυνείδητον ἀναθέτομεν εὐχαρίστως μικρὰ ἀξιώματα τ.τ.τ. Τοιαῦται δὲ ἀμοιβαὶ δύνανται νὰ χρησιμοποιοῦνται καὶ ὑπὸ τῶν γονέων κατ' οἶκον καὶ ὑπὸ τῶν διδασκάλων ἐν τῷ σχολείῳ.

Εἶδος φυσικῆς ἀμοιβῆς δι' ἀγαθὴν πρᾶξιν δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἱκανοποίησις, ἡ ἐν ὀνόματι τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ ἠθικοῦ νόμου ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ πράττοντος πρὸς ἑαυτὸν ἐκφραζομένη ἐνδομύχως ἐπιδοκιμασία. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀμοιβῆς εἶναι τὸ πάντων ὑψιστον, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλουν νὰ ὁδηγοῦν πάντα τὰ λοιπὰ εἴδη, διὰ τοῦτο δὲ ἐμφανίζεται κυρίως εἰς ὡριμωτέραν ἡλικίαν.

3) Ἡ διὰ τῆς φυσιογνωμίας, μορφασμῶν, χειρονομιῶν κλπ. ἐπιδοκιμασία. «Ὁ μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας ἐπιτελῶν τὸ καθῆκόν του παιδαγωγός, χωρὶς νὰ φαίνεται ὅτι ἐκ προθέσεως ἐνεργεῖ, κάμνει τοὺς μαθητάς του νὰ ἀντιλαμβάνωνται τὴν εὐχαρίστησιν του ἢ τὴν δυσαρέσκειάν του...», λέγει ὁ Ἕρβερτος. Ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐκδηλώνεται ἡ εὐχαρίστησις αὕτη, ἥτις ἀποτελεῖ ἀμοιβὴν ἀξιόλογον, εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι διάφορος κατὰ τὰς περιστάσεις κατὰ τὴν ἰδιαιτέραν φύσιν τοῦ διδασκάλου καὶ ἑκάστου μαθητοῦ. Οἱ γονεῖς ἐκδηλώνουν τὴν εὐχαρίστησίν των διὰ φιλικοῦ βλέμματος, διὰ μειδιάματος, δι' ἐνθουσιώδους χαιρετισμοῦ, διὰ συμμετοχῆς των εἰς τὸ παιγνίδι, διὰ μικροῦ ᾄσματος, διὰ διηγήσεως ὡραίας ἱστορίας, διὰ τῆς ἐπιδείξεως ἐνδιαφερούσης εἰκόνος κτλ.

4.) Ὁ ἔπαινος, ἤτοι ἡ διὰ τοῦ λόγου ἐπιδοκιμασία. Ὁ ἔπαινος ἐπιδέχεται κατὰ ποσὸν πολλοὺς βαθμούς. Δύναταί τις νὰ ἐπαινεθῇ ἐνώπιον ὅλων τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου ἢ μόνον ἐνώπιον τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως ἢ μόνον ἐνώπιον τῶν διδασκάλων ἐν τῷ γραφείῳ ἢ καὶ οὐδενὸς τρίτου παρόντος. Ὡσαύτως ὁ ἔπαινος ποικίλλει καὶ κατὰ τὸν τύπον τῆς φωνῆς, κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐπαινετικῶν λέξεων κλπ. Ὁποῖός τις πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἔπαινος, δὲν εἶναι δυνατὸν ἐκ τῶν προτέρων νὰ ὁρισθῇ· διότι ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἑκάστοτε περιστάσεων καὶ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ μαθητοῦ.

Ὁ ἔπαινος ἀποβαίνει ἐπιβλαβής, ἐὰν γίνεται κατάχρησις αὐτοῦ, ἐὰν λ. χ. μετὰ πᾶσαν ὀρθὴν ἀπόκρισιν λέγει ὁ διδάσκαλος: «καλά! ὡραῖα! εὖγε! κλπ.». Ὁ ἔπαινος ὡς λίαν ὀξὺ κέντρον τῆς φιλοδοξίας, πρέπει σπανίως καὶ μετὰ πολλῆς συνέσεως νὰ ἀπονέμηται. Κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐπιβλαβὴς εἶναι ὁ διὰ τῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων οὐχὶ σπανίως παρ' ἡμῖν γινόμενος ὀνομαστὶ ἔπαινος πρὸς μαθητὰς ἢ μαθητρίας διακριθέντας εἰς τὰ μαθήματα ἢ σχολικὰς ἑορτὰς κλπ.

Συνετοὶ διδάσκαλοι διὰ τοῦτο ἀποφεύγουν τοιαύτην διὰ τῶν ἐφημερίδων διαφήμισιν τῶν μαθητῶν αὐτῶν.

5) Ἡ διὰ δώρων καὶ βραβείων ἀμοιβή. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀμοιβῆς δύναται νὰ θε ωρηθῇ μετὰ τῶν ὑπερβολῶν τοῦ δημοσίου ἐπαίνου ὡς τὸ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐξάπτον τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὴν ἀλαζονείαν τῶν ἀμειβομένων, τὸν φθόνον δὲ τῶν λοιπῶν μὴ ἀμειβομένων μαθητῶν. Διὰ τοῦτο, ἔνθα ἡ ἀπονομὴ βραβείων καὶ δώρων δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ καταργηθῇ ἐντελῶς, θὰ ἦτο καλὸν νὰ ἠλαττοῦντο τὰ ἐξ αὐτῆς κακὰ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως αὐτῆς εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους μαθητάς. Ἀξιοσύστατα δὲ δῶρα εἶναι ὡραῖα βιβλία, εἰκόνες, παιγνίδια, διὰ πτωχὰ δὲ παιδιὰ ἴσως καὶ ἐνδύματα. Τοῦ εἴδους τούτου τῆς ἀμοιβῆς συχνὴν χρῆσιν κάμνουν καὶ σήμερον ἀκόμη τὰ ἀγγλικά, γαλλικὰ καὶ ἰταλικὰ σχολεῖα.

6) Τελευταῖον εἶδος ἀμοιβῆς πάντων τῶν προηγουμένων εὐγενέστερον εἶναι ἡ *εὐμένεια καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ παιδαγωγοῦ*. Ὑπὸ εὐγενῶν καὶ εὐαισθήτων παιδιῶν ἡ κτῆσις καὶ ἡ διατήρησις τῆς ἀγάπης τοῦ παιδαγωγοῦ τόσον πολὺ ἐκτιμᾶται καὶ ἐπιδιώκεται, ὥστε ἀρκεῖ αὕτη, ἵνα παρορμᾷ εἰς πράξεις ἀγαθάς.

Συγκρινομένη πρὸς τὴν ποινὴν ἡ ἀμοιβὴ ἐν γένει ἐπιδρᾷ πολὺ ἐπωφελέστερον καὶ διαρκέστερον ἐκείνης. Παλαιόθεν ἤδη (*Κικέρων*, de finibus I, § 57) παρατηρεῖται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος συχνότερον καὶ πιστότερον ἐνθυμεῖται τὰ εὐχάριστα παρὰ τὰ δυσάρεστα. Ὡσαύτως δὲ φαίνονται νεώτεραι ἔρευναι ἀποδεικνύουσαι τὴν ὕπαρξιν «αἰσιοδοξίας τῆς ἀναμνήσεως», δηλαδὴ τῆς τάσεως νὰ ἀναπλάττωμεν προτέραν τινὰ ἐντύπωσιν μὲ μεγαλυτέραν εὐχαρίστησιν ἢ κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς γένεσιν. Ὁ Σοπεγχάουερ ἰσχυρίζεται, ὅτι τὸ παρελθὸν καὶ τὸ ἀπομεμακρυσμένον ἀναπλάττεται ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν ὑπό τινος φωτὸς κεκοσμημένον· ὁ Ἰταλὸς ποιητὴς G. Leopardi λέγει: «Ἡ ζωή μου ὑπῆρξε πλήρης θλίψεως καὶ ὅμως ἡ ἀνάμνησίς της μὲ εὐχαριστεῖ». Ἡ ψυχὴ λοιπὸν ἡμῶν φαίνεται ῥέπουσα μᾶλλον εἰς αἰσιόδοξον τῆς ζωῆς ἀντίληψιν· ἐντεῦθεν δὲ συνάγομεν, ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀμοιβῆς εἶναι ἰσχυροτέρα καὶ διαρκεστέρα τῆς ἐπιδράσεως τῆς ποινῆς. Εἶναι ὡσαύτως ἐξηκριβωμένον, ὅτι ἐν γένει μετρία ἡδονὴ ζωογονεῖ καὶ ὠθεῖ εἰς δρᾶσιν, ἐνῷ πᾶσα λύπη παραλύει, διότι στρέφει τὴν προσοχὴν εἰς ἀδυναμίαν τινὰ καὶ οὕτως ἐλαττώνει τὸ συναίσθημα τῆς αὐτοπεποιθήσεως. Καθὼς δὲ ἀνωτέρω εἴπομεν, ἡ ἀμοιβὴ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡδονή, ἡ δὲ ποινὴ λύπη.

Ἐντεῦθεν καταφαίνεται, πόσον ὀρθὴ καὶ ἀξία ἐφαρμογῆς εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Σπινόζα συμβουλεύοντος «νὰ ἀποφεύγωμεν νὰ διηγώμεθα περὶ τῶν ἐλαττωμάτων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐλάχιστα νὰ ὁμιλῶμεν περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας· τοὐναντίον δὲ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς καὶ δυνάμεως καὶ περὶ τῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀπόκτησιν αὐτῆς πρέπει ἐκτενῆ νὰ κάμνωμεν λόγον». Τὴν αὐτὴν δὲ σημασίαν ἔχει καὶ ἡ ἑξῆς ρῆσις τοῦ Σλαϊερμάχερ: «Ἡ ποινὴ ὡς μέσον παιδαγωγικὸν μόνον συγγνωστὴ δύναται νὰ εἶναι».

Ἐάν τις κατὰ ταῦτα ἤθελε φαντασθῇ δύο σχολεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἓν κατὰ κανόνα κάμνει χρῆσιν περισσοτέραν τῆς ποινῆς παρὰ τῆς ἀμοιβῆς, τὸ δὲ ἕτερον χάριν τῆς ἀγωγῆς τῶν νέων μᾶλλον ἀμείβει παρὰ τιμωρεῖ, τὸ δεύτερον τοῦτο πρέπει νὰ θεωρηθῇ παιδαγωγικώτερον τοῦ πρώτου.

Ὑπὲρ πᾶν ἄλλο σχολεῖον ὅμως ἤθελεν εὐστοχήσει τοῦ ὀρθοῦ μέτρου περὶ τὴν χρῆσιν καὶ τῶν ποινῶν καὶ τῶν ἀμοιβῶν τὸ σχολεῖον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἤθελεν ὀργανωθῇ κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς συνεργασίας τῶν μαθητῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Otto Hoffmann*, Lob und Tadel, in der Schule 1903.—*W. Toischer*, Theoretische Pädagogik 1912.—*J. Baumann*, über Willem und Charakterbildung...—*Herbart*, Umriss pädagogischer Vorlesungen...—*P. Barth*, Elemente der Erziehungs und Unterrichtslehre 1923. κλπ.

Σ. Μ. ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ

ἀμοιβίνα (Amoibina Zitt.) *[Παλαιοζ.]*. Τάξις πρωτοζῴων ἐκ τῆς ὁμοταξίας τῶν *ριζοπόδων*, ὧν τινων λόγῳ τῆς μὴ ὑπάρξεως σκελετοῦ δὲν ἐπετεύχθη ἡ δι' ἀπολιθώσεως διατήρησις. Θ. Σ.

Digitized by Google

ἀμοιβίτης (Amoibit) *['Ορυκτολ.]*. Παραλλαγὴ τοῦ ὀρυκτοῦ *γερσδορφφίτου*, εὑρισκομένη ἐν Βαυαρίᾳ (παρὰ τὸ Lichtenberg) εἰς χειροπληθῆ κρυσταλλικὰ συσσωματώματα καὶ εἰς μικρὰ ὀκτάεδρα, χρώματος ἀνοικτοῦ χαλυβδοφαίου καὶ εἰδικοῦ βάρους 6,08. Γ. Κ. Γ.

ἀμοιβοειδὴς *κίνησις*· βλ. ἀμοιβαδοειδὴς *κίνησις*

ἀμοιβὸς (ὁ, ἡ), —*ὸν* (τό)· ὁ ἀνταποδίδων ἢ ἀνταποδιδόμενος, ὁ ἀνταποδοτικός: «ἀμοιβὸς χάρις» ἡ ἀποδιδομένη εὐεργεσία, ἄλλως *ἀντίχαρις*· «κακῶν ἔργων ἀμοιβὸς τιμωρία»· πρβλ. *ἀργυραμοιβός*· || (ἐπὶ εἰδῶν ἢ μερῶν μηχανῆς ἢ ἐξαρτισμοῦ ἢ ἐφοδίου) ὁ προοριζόμενος πρὸς ἀντικατάστασιν ἄλλου ὁμοίου του ἐν περιπτώσει ἀπωλείας ἢ φθορᾶς (κοιν. «ρεσπέτο», γαλλ. «.. de rechange»): «ἀμοιβὸς ἕλιξ», «ἀμοιβὸς τροχός», «ἀμοιβὸν ἱστίον». Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ἡ λέξις *ἀνταλλακτικός*, προκειμένου εἰδικώτερον περὶ τεμαχίων μηχανισμοῦ τινος, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὰ ἀναπληρωτικὰ ἀκεραίων τμημάτων, ἅτινα λέγομεν *ἀμοιβά*.

Ἀμοίνη *['Αρχ.]*. Μία τῶν πεντήκοντα θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ, ἡ ὁποία ἐφόνευσε τὸν μνηστῆρά της Πολυδέκτορα. Κ. Μ. Κ.

Ἀμοῖνος (Amoenus). Ἀναφέρεται οὗτος ὡς Λατῖνος Χριστιανὸς ποιητὴς ζήσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε' καὶ κατὰ ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος. Ὡς ἔργα αὐτοῦ μνημονεύονται ἐν Ἐγχειρίδιον (Enchirideon) τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, δημοσιευμένον εἰς τὴν σειρὰν τοῦ Migne (Patrologiae latinae Vol. LXI), καὶ ἄλλα. Ἠγέρθησαν ὅμως ὑπόνοιαι παρὰ τοῖς κριτικοῖς περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ ἀναφερομένων ἔργων, καθὼς καὶ περὶ τῆς καθόλου ὑπάρξεως ποιητοῦ Λατίνου φέροντος τὸ ὄνομα αὐτό, καὶ ἐξ αὐτῶν ὁ M. Manitius εἰς τὸ φιλολογικὸν περιοδικὸν Zeitschrift für das Oesterreichische Gymnasium 1886 (σελ. 401 κ.ἑξ.), προσεπάθησε νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι τὰ μνημονευόμενα ὡς ποιήματα τοῦ Ἀμοίνου δὲν εἶναι αὐτοῦ, ἀλλὰ εἶναι ποιήματα τοῦ *Προυδεντίου* (Prudentius) καὶ τοῦ *Φορτουνάτου* (Fortunatus). Καὶ τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ φέρει ὁ M. Manitius ἔπεισαν τοὺς φιλολόγους, ὥστε νὰ πιστεύεται πλέον σήμερον, ὅτι δὲν ὑπῆρξε κἂν ποιητὴς ἔχων τὸ ὄνομα αὐτό, οὐδὲ ὑπάρχει που καμμία περὶ αὐτοῦ μαρτυρία (βλ. *Jülicher* παρὰ *Pauly - Wissowa* Real - Encyclop. τόμ. Β'). Θ. Α. Κ.

ἀμοιρα—· βλ. ἀμιρα—.

Ἀμοιραδάκης ἢ *Μουρτζώτης Σταῦρος*. Κρὴς ἀγωνιστὴς μετασχὼν ἐπὶ ὑδραϊκοῦ πλοίου τῆς ναυμαχίας ἔξωθι τῆς Μυτιλήνης, καὶ διακριθεὶς πολλάκις εἰς πολλὰς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν μάχας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Πολυαρχίας τοῦ 1832 διωρίσθη ὑπὸ τῶν Συνταγματικῶν ὑποταγματάρχης. Γ. Δ. Κ.

ἀμοίραστος (ὁ, ἡ) καὶ —*η*, —*ον* (τό)· ἰδιωματ. *ἀμοίραγος*· ὁ μὴ κατὰ μοίρας κεχωρισμένος, ἀδιανέμητος.

ἀμοιρία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἄμοιρος, ἄτυχος, ἀτυχία, κακοτυχία.

ἀμοιρολόγητος, —*η*, —*ο* δημοτ., ὁ μὴ μοιρολογηθείς, ὁ μὴ θρηνηθεὶς διὰ μοιρολογίων.

ἄμοιρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἄνευ μοίρας, μεριδίου, ὁ ἀμέτοχος, ὁ ἐστερημένος τινός: «ἄμοιρος παιδείας»· || ἰδιωματ. ὁ μὴ τυχὼν τοῦ μεριδίου τῆς κληρονομίας· || ὁ κακὴν ἔχων μοῖραν, ὁ ἄτυχος, ὁ δυστυχής, κακόμοιρος· προσηγορία παντὸς ἀτυχήματος: «ἄμοιρη κόρη» ἡ μὴ ἐλθοῦσα εἰς γάμον, «τὸν ἄμοιρο τί ἔπαθε»· || προσηγορία ἀποθανόντος, ἄλλως *μακαρίτης*: «ὁ ἄμοιρος ὁ Κώστας». Β. Φ.

Ἄμοιρος *Νικόλαος*. Ἀναφέρεται ὡς πλούσιος Χῖος ἔμπορος ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, ἔπεσε δὲ σφαγεὶς κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Γ. Δ. Κ.

— **Ἄμοιρος** *Κωνσταντῖνος*. Ἑταῖρος τοῦ Ρήγα. Γεννηθεὶς ἐν Χίῳ τῷ 1760, ἐγκατεστάθη ἐν Βιέννῃ ὅπου μετὰ τοῦ Θεσσαλοῦ Ἀνδρέα Μασούτη διηύθυνε τὸ ἐμπορικὸν κατάστημα τοῦ πλουσίου Χίου Εὐστρατίου Ἀργέντη. Κατηγορηθείς, κατὰ τὴν ἐν Βιέννῃ σύλληψιν τοῦ Ρήγα, δὲν ἐκρίθη προφυλακιστέος μετὰ τὴν ἀνάκρισίν του, μολονότι ἐπιστοποιήθη ἡ συνεργασία του μὲ τὸν μεγάλον ἐθναπόστολον. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἐστάλη διὰ ἐμπορικὰς ὑποθέσεις τοῦ οἴκου Ἀργέντη εἰς Λειψίαν, προφανῶς διὰ νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῶν εἰς τὴν Σαξωνικὴν ταύτην πόλιν ἐκτυπουμένων ἐπαναστατικῶν φυλλαδίων. Εἰς τοῦτο ἀποδίδεται καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν περιελήφθη εἰς τοὺς ἐκδοθέντας εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν ἐθνομάρτυρας συντρόφους τοῦ Ρήγα. Γ. Δ. Κ.

Ἀμοιρούτζης· βλ. Ἀμιρούτσης.

ἀμοιρῶ *(—έω)*· εἶμαι ἄμοιρος, ἀμέτοχός τινος, στεροῦμαι: «ἀμοιρῶ παιδείας» εἶμαι ἀπαίδευτος, «ἀμοιρῶ πλούτου» δὲν εἶμαι πλούσιος.

ἀμοίχευτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ μοιχευθείς, ὁ μὴ ὑπὸ μοιχοῦ ἐπιβαθείς. Β. Φ.

Ἀμόλ. Πόλις τῆς Περσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαζανιεράν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χεράζ, ἐκβάλλοντος εἰς τὴν Κασπίαν. Κάτ. 10.000. Περὶ ταύτην σῴζονται μνημεῖα μαρτυροῦντα ἀρχαίαν εὔκλειαν, ὧν σπουδαιότερον εἶναι τὸ μαυσωλεῖον τοῦ *Ζεγιέντ-Καββὰμ-ουντίν*, βασιλέως τῆς Μαζαντεράν ἀποθανόντος τῷ 1379, καὶ τέμενος κτισθὲν τῷ 795 μ. Χ.

ἀμολάω καὶ *ἀμπολάω*· ἰδιωματ., ἀπὸ τοῦ *ἀπολυω* καὶ τοῦ ἰταλ. *mollare* κατὰ σύμφυρσιν· ἀπολύω τι, ἀπαλλάσσω τι τοῦ δεσμοῦ, ἀφίνω τι ἐλεύθερον, ἀνεπιτήρητον: «ἀμολάω τὰ πρόβατα 'ς τ' ἀμπέλι, 'ς τὸ χωράφι»· || ἀφίνω τι, τὸ ὁποῖον κρατῶ, ἀφίνω τι νὰ ἐκφύγῃ. Β. Φ.

Ἄμολβος (ἡ) *['Αρχ.]*. Πόλις τῶν Μαγνήτων.

ἀμολγὸς (ὁ)· ἡ λέξις παρ' Ὁμήρῳ ἐν τῇ φρ. «νυκτὸς ἀμολγῷ» διὰ τῆς ὁποίας δηλοῦται ὁτὲ μεν τὸ τελευταῖον τριτημόριον τῆς νυκτὸς τὸ κατὰ τὸν ὄρθρον, ὁτὲ δε τὸ πρῶτον· ἀλλαχοῦ πάλιν δηλοῦται ἁπλῶς τὸ σκότος τῆς νυκτός, νὺξ ζοφερά· ἡ ἐτυμολογικὴ ἀρχὴ τῆς λέξεως εἶναι ἀνεξακρίβωτος· ἄλλοι σχετίζουσιν αὐτὴν πρὸς τὸ *ἀμέλγω*, ἄλλοι πρὸς τὸ *ἀμόργη* καὶ ἄλλοι ἄλλα θέλουσιν. Οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ παραδίδουσι τὴν λέξιν ταύτην μὲ τὴν σημασίαν: σκεῦος ἐν ᾧ ἀμέλγουσιν, ἥτις διεσώθη μέχρις ἡμῶν ὑπὸ τὸν τύπον *ἀμουργός*, καὶ μὲ τὴν σημασίαν: *ὁ ἀμέλγων*. Τὸ ὑπὸ τὰς δύο τελευταίας σημασίας *ἀμολγός* εἶναι προφανῶς παράγωγον τοῦ *ἀμέλγω*, κανονικώτατα ἐσχηματισμένον. Τὸ ὑπὸ τὴν πρώτην σημασίαν εἶναι ἴσως λέξις ἄσχετος συμπεσοῦσα μόνον φωνητικῶς. Β. Φ.

— **ἀμολγοί**. Σκωπτικῶς ἐκαλοῦντο οὕτω οἱ ῥήτορες καὶ γενικῶς οἱ τὰ δημόσια πράττοντες, ὡς ἀμέλγοντες τοὺς πελάτας αὐτῶν ἢ τὸν δῆμον *('Ησύχιος)*. Α. Ν. Δ.

ἀμόλη *[Βοτ.]*. Οὐσία ἐξαγομένη ἐκ τῆς *ἀγαύης τῆς ἀμερικανικῆς*, χρησιμοποιουμένη εἰς τὸ Μεξικὸν ἀντὶ σάπωνος, πρὸς καθαρισμὸν ἐγχρόων ὑφασμάτων, πρὸς πλύσιν καὶ καθαρισμὸν τοῦ σώματος κ.τ.λ. Σ. Μ.

Ἀμόλιος *['Αρχ.]*. Ποταμὸς τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Μαγνησίαν.

ἀμολόγητος,—*η*, —*ο*· δημοτ., ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν μολογιέται, δὲν λέγεται, δὲν ὀνομάζεται, ἄρρητος· || ἀδιήγητος, ἀναρίθμητος: «ἀμολόγητα εἶναι ὅσα μοῦ κάνει». Β. Φ.

Ἀμόλοχος. Χωρίον τῆς περιφερείας τοῦ τέως δήμου Γαυρείου τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἀποτελοῦν τὴν ἕδραν ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτοικοι 176. Εἶναι ἐκτισμένον εἰς τὰς μεσημβρινὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Ἅγιοι Σαράντα ἐντὸς σχηματιζομένης αὐτόθι καὶ ἐκ τῶν πέριξ χθαμαλωτέρων βουνῶν χοάνης, νεῦον πρὸς Β. Εἶναι κατάφυτον ἐκ δασικῶν δένδρων (πλατάνων καὶ λευκῶν), ἰδίως δὲ ἐξ ὀπωροφόρων τοιούτων καὶ ἐλαιῶν, καὶ κατάρρυτον, κινουμένων ἐκ τῶν ὑδάτων τῶν περὶ αὐτὸ πηγῶν τεσσάρων ὑδρομύλων.

Τὸ τοπωνύμιον *Ἀμόλοχος* προέρχεται ἐκ τοῦ *μόλοχος* (κοινῶς *μολόχα*), οὐχὶ ὀρθῶς δὲ σημειοῦται *Ἀμμόλοχος* ἐν ἐπισήμοις ἐγγράφοις καὶ ταῖς σφραγῖσι τῆς κοινότητος καὶ τοῦ σχολείου, προελθὸν ἐκ παρετυμολογίας ὡσεὶ τὸ ὄνομα συνήπτετο μετὰ τῆς λέξεως *ἄμμος*.

Τὸ χωρίον τοῦτο, πρὸ τοῦ 1831, ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῆς βορείου Ἄνδρου ἔχουσα ἐπίνειον τὸν ἀκατοίκητον τότε φυσικὸν λιμένα τοῦ Γαυρείου, ἐξ οὗ καὶ ἐκαλεῖτο *Μεγάλο Χωριό*, ἥτις ὀνομασία διατηρεῖται καὶ σήμερον. Μετὰ τοῦ Γαυρείου σήμερον συγκοινωνεῖ δι' ἡμιονικῆς ὁδοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὁμαλῆς, ἀπέχον ἀπ' αὐτοῦ ἐπὶ δίωρον.

Ἡ κοινότης Ἀμολόχου περιλαμβάνει, πλὴν τοῦ ὁμωνύμου χωρίου, καὶ τὸν μικροσυνοικισμὸν *Φρουσαῖοι* (κάτ. 35), ἔχουσα ἐν συνόλῳ 211 κατοίκους (ἄρρενες 109, θήλεις 102). Αἱ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς κοινότητος καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις δημητριακῶν ἀνέρχονται εἰς 600 στρέμματα, μὲ τὴν ἐξῆς κατὰ μέσον ὅρον ἐτησίαν παραγωγήν: σῖτος ὀκ. 3500, κριθὴ ὀκ. 5,000, σμιγὸς ὀκ. 20.000, βρόμη ὀκ. 1000, φασίολοι ὀκ. 1500, κύαμοι ὀκ. 800, λοιπὰ ὄσπρια ὀκ. 900, γεώμηλα ὀκ. 10,000 καὶ κρόμμυα ὀκ. 10,000. Ἐπίσης ἀρκετὰς ἐκτάσεις καταλαμβάνει ἡ ἀμπελοφυτεία ἀποδίδουσα ἐτησίως περὶ τὰς 20,000 ὀκ. σταφυλῶν καὶ 20,000 ὀκ. γλεύκους. Ἡ παραγωγὴ ἐλαίου κατὰ τὸ γόνιμον ἔτος ὑπερβαίνει τὰς 10,000 ὀκ. Ἡ κοινότης παράγει ἐπίσης μῆλα εἰς ποσότητα 30,000 ὀκ. ἐτησίως καὶ μικρὰς ποσότητας ἄλλων ὀπωρῶν. Ἰδιαιτέρως ἀναφέρομεν τὴν λεμονοπαραγωγὴν ἥτις φθάνει τὰ 30,000 τεμάχια, ἦτο δὲ πολὺ μεγαλυτέρα εἰς παλαιοτέρους χρόνους.

Ἡ κτηνοτροφία ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς ἔχει μικρὰν ἀνάπτυξιν ἀποδίδουσα ἐτησίως περὶ τὰς 3,000 ὀκ. τυροῦ καὶ 350 ὀκ. βουτύρου, καταναλισκομένων σχεδὸν ἐπιτοπίως. ΔΙΟΝ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

— **[ΙΣΤΟΡ.]** Ὁ Ἀμόλοχος ὑπῆρξεν ἐπὶ τουρκοκρατίας ἕδρα Τούρκου ἀγᾶ, ἔχοντος ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του ὁλόκληρον τὸ ὑπὸ Ἀλβανῶν οἰκούμενον βόρειον διαμέρισμα τῆς Ἄνδρου. Βραδύτερον ὁ Ἀμόλοχος διῳκεῖτο ὑφ' ἑνὸς *ἐπιτρόπου* διοριζομένου ἀπὸ τὸν κοτζάμπασην τῆς νήσου, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀπὸ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Τοῦρκον μεγιστᾶνα, ὑφ' ὃν ὑπήγετο ἡ Ἄνδρος. Ἐβοηθεῖτο δ' ὁ ἐπίτροπος τοῦ Ἀμολόχου ὑπὸ τῶν *πρωτόγερων*, ἑνὸς ἐξ ἑκάστου χωρίου τῆς δικαιοδοσίας του. Ἡ ἐξουσία τοῦ ἐπιτρόπου ἦτο ἐτησία, ὅπως καὶ ἡ τοῦ κοτζάμπαση, ἀλλὰ συχνὰ παρετείνετο καὶ πολὺ πέραν τοῦ ἔτους, ὁσάκις δὲν ἀπέκρουον αὐτὸν οἱ κάτοικοι, ἢ δὲν ἤρχετο εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν κατζάμπασην, ὅστις προΐστατο αὐτοῦ. Ἐνίοτε ὅμως ὁ ἐπίτροπος τοῦ Ἀμολόχου μεταβαίνων εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀδρῶς δωροδοκῶν τοὺς ἐκεῖ κρατοῦντας, κατώρθωνε νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ παρὰ τὴν γνώμην τοῦ κοτζάμπαση, ὅστις διετάσσετο νὰ μὴ ἀντικαταστήσῃ αὐτόν, ἤ, ἂν τὸν εἶχεν ἀντικαταστήσει, νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ ἀμέσως εἰς τὴν θέσιν του. Τοιοῦτόν τι συνέβη δὶς ἐν Ἀμολόχῳ καθ' ὃν χρόνον ἐπιτρόπευεν ὁ Γιαννούλης Δημητρίου, ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Εἶχε δ' ὁ ἐπίτροπος τοῦ Ἀμολόχου καὶ ἕνα *γραμματικὸν* ἔμμισθον διοριζόμενον ὑπ' αὐτοῦ, συνήθως τῇ ὑποδείξει τοῦ κοτζάμπαση. Ἦτο δ' ὁ γραμματικὸς ἐκ τῆς τάξεως τῶν *ἀρχόντων* τοῦ Κάτω ἢ τοῦ Ἄνω Κάστρου τῆς Ἄνδρου, ἐνῷ ἐπίτροπος διωρίζετο πάντοτε ἐκ τῶν ἐπιχωρίων *προκρίτων* Ἀλβανῶν. Ὑπῆρχον δ' ἐν Ἀμολόχῳ καὶ τρεῖς ὀχυροὶ πύργοι, οἱ μόνοι καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν τῶν τέως δήμων Γαυρείου καὶ Ἀρνᾶ, ἀντίθετος πρὸς τὴν ἄλλην νῆσον γέμουσαν τοιούτων.

Ὁ ἐκ τῆς θαλάσσης δυσπρόσιτος Ἀμόλοχος ὑπῆρξε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τουρκοκρατίας καὶ ἔτη τινὰ μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου τὸ κέντρον καὶ ἡ πρωτεύουσα τοῦ βορείου ἐκείνου ἀλβανικοῦ διαμερίσματος τῆς Ἄνδρου, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ *Μεγάλο χωριό*, διότι τὸ Γαύρειον ἤρχισε συνοικιζόμενον μετὰ τὸ 1831. Μέχρι τοῦ 1833 καὶ ἀκόμη βραδύτερον ἦτο ἕδρα τοῦ «Εἰρηνοδικείου Ἀμολόχου», καθ' ὅσον ὁλόκληρος ἡ περιφέρεια τοῦ κατόπιν δήμου Γαυρείου ὠνομάζετο Ἀμόλοχος. Ἕως ἐσχάτων δέ, μεθ' ὅλην τὴν ἐκ τῆς συμπτήξεως τῆς πολίχνης τοῦ Γαυρείου παρακμήν του, ὁ Ἀμόλοχος περιεῖχε περὶ τὰς 400 οἰκίας, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων εἶναι σήμερον κατηρειπωμέναι καὶ ἔρημοι, τῶν κατοίκων μετοικισάντων εἰς Γαύρειον καὶ ἄλλων ἀποδημησάντων τῆς νήσου, ἰδίως εἰς Ἀθήνας.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος (1821—1828) ὁ Ἀμόλοχος προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐπανάστασιν, τροφοδοτῶν τὰ διερχόμενα ἐκ τῆς Ἄνδρου στρατεύματα καὶ τὸν συχνὰ καταπλέοντα εἰς τὸν ἐπίκαιρον λιμένα τοῦ Γαυρείου ἑλληνικὸν στόλον. Ἐπὶ μακρὸν καὶ κατ' ἐπανάληψιν διέθρεψε τὰ πολυπληθῆ ἄτακτα στρατεύματα τοῦ Κριεζώτη καὶ τοῦ Βάσου. Διέθρεψεν ὡσαύτως τὰ ἄτακτα σώματα τοῦ Τσάμη Καρατάσου, τοῦ Ὀλυμπίου ὁπλαρχηγοῦ Πίνου, τοῦ Λιακοπούλου, τοῦ Γεωργίου Ζορμπᾶ, τοῦ καπετὰν Τζούρου, τοῦ ἐξ Ὀλύμπου ὁπλαρχηγοῦ Κώστα Φραγκογιαννάκη, πάμπολλα πολεμικὰ πλοῖα, ἐν οἷς τοῦ καπετὰν Δημήτρη Ὀρλώφ, τοῦ καπετὰν Θοδωρῆ Μπούφη, τοῦ καπετὰν Καλάρη καὶ πλείστων ἄλλων, καθὼς καὶ τὰ ἐπιχειρήσαντα τὴν ἐν Καρύστῳ ἐκστρατείαν τακτικὰ στρατεύματα τοῦ Φαβιέρου, ὅστις διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν των εἶχεν ἀποστείλει εἰς Ἀμόλοχον τὸν λοχαγὸν Εὐστρ. Πίσαν. Τὰ πάνδεινα δ' ὑπέστησαν τότε οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀμολόχου ἐκ τῶν ὡς εἴρηται ἀτάκτων στρατευμάτων, ἅτινα ἐλυμαίνοντο μὲν ὁλόκληρον τὴν Ἄνδρον, ἀλλὰ κυρίως κατεδυνάστευον τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἀμολόχου.

Μετὰ τὴν πυρπόλησιν τῶν ἀρχοντικῶν πύργων ἐν Ἄνδρῳ ὑπὸ τοῦ ἐκ Κορθίου στασιαστοῦ Δημητρίου Μπαλῆ, ὁ πρὸς ἐπιβολὴν τῆς τάξεως ἐν τῇ νήσῳ σταλεὶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Διαμαντῆς Ὀλύμπιος ἐν Ἀμολόχῳ κυρίως ἐστρατολόγησε διὰ τὴν κατὰ τῆς Καρύστου ἐκστρατείαν. Τῶν εἰς Κάρυστον δ' ἐκστρατειῶν οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀμολόχου κατ' ἐπανάληψιν καὶ ἐνθουσιωδῶς μετέσχον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δημογέροντος Δημητρίου Γιαννούλη καὶ πάμπολλοι ἐξ αὐτῶν ἔπεσον μαχόμενοι εἰς τὸ πεδίον τῆς τιμῆς. Καὶ μέχρι Τριπόλεως δὲ καὶ Τρικόρφων ἔφθασε τὸ σῶμα τοῦτο τῶν Ἀμολοχιτῶν τῆς Ἄνδρου.

Digitized by Google

Ὄχι σπανίως ὁ Ἀμόλοχος ὑπέστη πειρατικὰς ἐπιδρομάς. Οὕτω τὴν 7 Ἀπριλίου τοῦ 1812 Μανιᾶται πειραταὶ ᾐχμαλώτισαν διὰ προδοσίας ἑνὸς ἐκ τῶν κατοίκων τὸν ἐπίτροπον Γιαννούλην Δημητρίου, ἐλεηλάτησαν τὸν πύργον του καὶ τὸν ἀπήγαγον εἰς τὰ Γαυρειόνησα, ὅθεν μετὰ ἕνδεκα ἡμέρας ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τῶν Καρυστινῶν Τούρκων, ἐπιτεθέντων κατὰ τῶν πειρατῶν ὑπὸ τὸν Μπραήμπεην, ὅστις ἦτο βέης τῆς Καρύστου, ἔχων ἁρμοδιότητα διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν πειρατῶν καὶ συντηρῶν πρὸς τοῦτο ἓν κάτεργον.

Εἰς Ἀμόλοχον ἐντὸς κτήματος σῴζεται παλαιὰ κλῖμαξ μαρμαρίνη ὑπόγειος, τῆς ὁποίας ἐμετρήθησαν πρό τινων ἐτῶν μόνον 10 βαθμῖδες, διότι ὑπὸ τὰς λοιπὰς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προχωρήσῃ ὁ κατελθών. Νεώτεραι ἔρευναι δὲν ἐγένοντο. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

ἀμόλυμα (τό) καὶ *ἀμπόλυμα*· τὸ νὰ εἶναί τι ἀπολελυμένον, ἐλεύθερον. Β. Φ.

ἀμόλυντος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ μολυνθεὶς ἢ ὁ μὴ μολυνόμενος, ἀκηλίδωτος, καθαρός· ‖ μετφρ. ἀδιάφθορος, ἄσπιλος ἁγνός.

ἀμόλυσα *(μικρά—, μεγάλη—)*· εἶδος παιδιᾶς.

ἀμολυτός, —*ή*, —*ὸ* καὶ *ἀμπολυτὸς* ἰδιωματ.· ὁ ἀπολελυμένος, ὁ ἀπηλλαγμένος δεσμοῦ, ἐλεύθερος, ἀνεπιτήρητος.

— **ἀμολυτὴ** *ἀμπέλου*. Μακρὸς κλῶνος (βέργα) μὲ 4 ὀφθαλμοὺς τοὐλάχιστον κρατούμενος κατὰ τὸ κλάδευμα ὡρισμένων ποικιλιῶν ἀμπέλου ὑποκειμένων εἰς φυσιολογικὴν ἀνθόρροιαν, π. χ. *σουλτανίνας, δίδρομον, τσαοῦσι, σκυλοπνίχτη* κλπ. Εἴς τινα μέρη λέγεται *ἀμπολυτή*. Π. Γ. Κ.

ἀμομόκαρπον (Amomocarpum Broug.) *[Παλαιοφ.]*. Γένος *μονοκοτυληδόνων* φυτῶν ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν *σκιταμινωδῶν*, τῶν ὁποίων οἱ καρποὶ καὶ τὰ φύλλα ἀνευρίσκονται ἀπολελιθωμένα ἐντὸς τῶν ἠωκαινικῶν στρωμάτων τοῦ παρισινοῦ χερσώματος. Θ. Σ.

ἄμομον (Amomum L. Gen. n. 2) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῶν *σκιταμινωδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ τῶν τροπικῶν χωρῶν, τοῦ Παλαιοῦ κόσμου Κυριώτερα τούτων εἶναι *ἄμωμον τὸ ἀρωματικόν*, φυτὸν τῶν Ἰνδιῶν τοῦ ὁποίου οἱ καρποὶ εἶναι ἀρωματικοὶ καὶ φαρμακευτικοί. Σ. Μ.

—*[Παλαιοφ.]*. Γένος φυτῶν δικοτυληδόνων ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν *αἰσκουλινῶν*, οὗτινος οἱ ἀπολελιθωμένοι καρποὶ κατάγονται ἐκ τῶν *σαπητακωδῶν* ἢ ὡς ὁ Brongiart δέχεται εἰσὶ παρεμφερεῖς πρὸς τὸν καρπὸν τοῦ *ἀμομοκάρπου* τοῦ παρισινοῦ χερσώματος. Θ. Σ.

ἀμομόφυλλον (Amomophyllum Watel) *[Παλαιοζ.]*. Γένος μονοκοτυληδόνων φυτῶν ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν *σκιταμινωδῶν*, ὧν οἱ καρποὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα ***Amomophyllum tenue*** Watel εἶναι γνωστοὶ ἐκ τῶν ἠωκαινικῶν στρωμάτων τοῦ παρισινοῦ χερσώματος. Ἓν εἶδος τοῦ γένους τούτου διατηρεῖται μέχρι σήμερον. Θ. Σ.

Ἀμομφάρετος *[Ἀρχ.]*. Σπαρτιάτης, υἱὸς τοῦ Πολιάδου. Κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην ἦτο λοχαγὸς τοῦ Πιτανάτου λόχου. Οὗτος, ὅτε τὴν παραμονὴν τῆς μάχης ὁ βασιλεὺς Παυσανίας διέταξε τὴν μεταστρατοπέδευσιν τοῦ στρατεύματος εἰς χῶρον ἔνθα τὸ μὲν ὕδωρ ἦτο ἄφθονον, τὸ δὲ ἔδαφος ὀλισθηρόν, καθιστῶν οὕτως δυνατὴν τὴν ἄμυναν ἀπὸ τοῦ περσικοῦ ἱππικοῦ, ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ «οὐκ ἔφη τοὺς ξείνους (βαρβάρους) φεύξεσθαι, οὐδὲ ἑκὼν εἶναι αἰσχυνέειν τὴν Σπάρτην» (*Ἡρόδ.* Θ'. 53) καὶ ὅτε παρετηρήθη εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ ἀπόφασις ἐλήφθη κοινῇ ψήφῳ, λαβὼν οὗτος «πέτρον ἀμφοτέρῃσι τῇσι χερσὶ καὶ τιθεὶς πρὸ ποδῶν τῶν Παυσανέω ταύτῃ τῇ ψήφῳ ψηφίζεσθαι ἔφη μὴ φεύγειν τοὺς ξείνους». Κατὰ τὴν μάχην ἐπολέμησε μετὰ πολλῆς γενναιότητος καὶ ἔπεσε κατ' αὐτὴν ταφεὶς εἰς ἕνα τῶν τριῶν τάφων, τὸν τῶν *εἰρένων* (ὑπερεικοσαετῶν), εἰς τοὺς ὁποίους ἔθαψαν τοὺς πεσόντας Λακεδαιμονίους καὶ Εἵλωτας. Ὁ Ἀμομφάρετος ἦτο τοῦ τύπου τοῦ πεσόντος ἐν Θερμοπύλαις βασιλέως Λεωνίδα. Ἡ πρὸς τὸν Παυσανίαν προρρηθεῖσα χαρακτηριστικὴ ἀπάντησίς του διαδηλοῖ ὅτι πᾶσαι αἱ ψῆφοι δὲν ἔχουσι τὸ αὐτὸ βάρος. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμομώδη *[Βοτ.]*. Φυτικὸς κλάδος τῆς τάξεως τῶν *σκιταμινωδῶν* (βλ. **ἄμομον**). Σ. Μ.

Ἀμόν, *Ἰωάννης-Ἀνδρέας*. Γερμανὸς μουσικοσυνθέτης (1763—1825) γεννηθεὶς εἰς Μπάμπεργκ· ὡς καλύτερά του ἔργα φέρονται μία συμφωνία, ἓνα κοντσέρτο διὰ πιάνο, ἓνα διὰ πλαγιαυλον, ἓνα διὰ βιόλαν, πολλὰ τραγούδια, σονάται καὶ ἔργα μουσικῆς δωματίου (τρίο, κουαρτέτα κ.τ.λ.). Ὡς θρησκευτικὸς συνθέτης ἔγινε γνωστὸς μὲ ἓνα *Requiem* καὶ ἀρκετὰς *λειτουργίας*. Γ. Κ. Σ.

Ἀμοναχλειοῦ. Χωρίον τῆς κοινότητος Κορθίου τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτοικοι 127. Εἶναι ἐκτισμένον ἐν ὑψηλῇ καὶ ἀναπεπταμένῃ τοποθεσίᾳ ἐπὶ δύο παραλλήλων προβούνων τοῦ ὄρους Ράχεως, χωριζομένων δι' ἐλαιοδενδροφύτου ρευματιᾶς. Ἀξία μνείας εἶναι ἡ ἐν αὐτῷ πηγὴ *Κούρφου*, ἧς τὸ ὕδωρ ἀναβλύζει ἐκ μεγάλου βάθους καὶ ἔχει ἰαματικὰς ἰδιότητας. Κατὰ γενομένας προχείρους ἀνασκαφὰς ἔν τινι κτήματι τοῦ χωρίου ἀνευρέθη ἀρχαῖος τάφος, ἐμπεριεκλείων σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ πολλὰ ἀγγεῖα τεθραυσμένα τε καὶ μή, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ δίωτον μετὰ ποδός. Τὸ τοπωνύμιον προῆλθεν ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος *Ἀνεμοκλειοῦ*, δοθέντος ἀρχικῶς λόγῳ τῆς προσιτῆς εἰς ὅλους τοὺς ἀνέμους θέσεως, ἔνθα τὸ χωρίον τοῦτο ἐκτίσθη. Δ. Ε. ΜΟΥΤΑΚΑΣ

ἀμονάρχητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ μοναρχούμενος, ὁ μὴ κυβερνώμενος ὑπὸ μονάρχου· πβλ. *ἀβασίλευτος*.

ἀμόνι (τό)· ὁ ἄκμων (βλ. λ.). Παροιμ. «*ἀμόνι εἶσαι; ἀπόμεινε· γενοῦ σφυρὶ καὶ βάρει*» «*ἀνάμεσα σφυρὶ κι' ἀμόνι*» φαίνεται μετάφρασις τῆς τῶν λογιωτέρων: «*μεταξὺ σφύρας καὶ ἄκμονος*». Β. Φ.

Ἀμονί. Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ φαραὼ *Σινουσορὶτ* Α' (*Σέσωγχις* τοῦ Μανέθωνος) τῆς ΙΒ' Διοσπολίτιδος δυναστείας. Ἀναφέρεται εἰς ἐνδιαφέρουσαν ἐπιγραφὴν στρατηγοῦ, ὅστις μεταξὺ ἄλλων ἀποστολῶν εἶχε μεταβῆ μετὰ 400 ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ πρίγκιπος τούτου εἰς συναγωγὴν τοῦ χρυσοῦ ἐν Αἰθιοπίᾳ.

—**Ἀμονὶ** ***Σουκχερὶ Μουτουχοτποῦ***. Βασιλεὺς τῆς ΙΑ' δυναστείας, διεξήγαγέ τινας πολέμους τοὺς ὁποίους αἱ ἐπιγραφαί του παριστάνουν μὲ πολλὴν ὑπερβολήν. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἐξερεύνησις τῆς κοιλάδος Χαμμαμάτ, τὴν ὁποίαν ἐξετέλεσε διά τινων ἀνωτέρων τιτλούχων τῆς αὐλῆς του μέχρι Κουσεΐρ, πρὸς ἀποκατάστασιν ἀπ' εὐθείας συγκοινωνιῶν μὲ τὴν Ἀραβίαν χωρὶς νὰ διέρχωνται τὴν Σιναϊτικὴν ἔρημον καὶ τὴν Πέτραν (χώραν τῶν Ναβαταίων). Γ. Α.

ἀμονογράφητος, —*η*, —*ο*· ὁ μὴ μονογραφηθείς, ὁ μὴ διὰ μονογραφίας ἐπισημειωθείς.

ἀμόνοιαστος, —*η*, —*ο*· αὐτὸς ποὺ δὲν μονοιάζει, δὲν ὁμονοεῖ μετ' ἄλλων, ἐριστικός: «*ἀμόνοιαστα παιδιά, διαρκῶς μαλώνουν*»· ἀντίθ. *μονοιασμένος*. Β. Φ.

ἀμόντε ἐπίρρ., ἀπὸ τοῦ ἰταλ. *à monte* ἐν τῇ χαρτοπαιξίᾳ σημαίνει τὴν κατόπιν συμφωνίας τῶν παικτῶν ἀκύρωσιν τῆς «*παρτίδας*» καὶ ἐκ νέου κατανομὴν τῶν παιγνιοχάρτων: «πᾶμε ἀμόντε;» ‖ μετφ. «πῆγε ἀμόντε», τὸ ἄλλως «πῆγε χαμένος», ἀπέβη εἰς μάτην, κατεστράφη ἐπὶ πράγματος ἰδίᾳ: ἔχασε τὴν ἰσχύν του, ἠτόνησε.

Ἀμοντὸν (Amontons), ***Γουλιέλμος***. Γάλλος μαθηματικὸς καὶ μηχανικὸς (1663—1705). Υἱὸς δικηγόρου ἐκ Νορμανδίας, ἐγεννήθη κατ' ἄλλους μὲν εἰς Παρισίους, κατά τινας δ' ἐν Νορμανδίᾳ. Μαθητὴς ὢν ἀπώλεσε τὴν ἀκοήν του, ἀντὶ δὲ ἡ πάθησις αὕτη νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ τῶν σπουδῶν του, τοὐναντίον ηὔξησε περισσότερον τὸν ζῆλον αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐπιστήμας καὶ ἰδίως τὰ Μαθηματικὰ καὶ τὴν Μηχανικήν, καθὼς ἐπίσης καὶ πρὸς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν Χωρομετρίαν. Λέγεται δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν ἀπέφυγε νὰ ἐξετάσῃ τὴν πάθησίν του καὶ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν δέουσαν θεραπείαν, φοβούμενος μήπως ἐὰν ἀπέκτα τὴν ἀκοήν του ἐμετριάζετο ὁ ζῆλός του διὰ τὰς ἐπιστήμας ὡς ἐκ τοῦ θορύβου τοῦ κόσμου.

Αἱ πρῶται ἔρευναι αὐτοῦ ἀνάγονται εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ ἀεικινήτου, καίτοι δὲ συνήντησεν ἐν τῇ ἐρεύνῃ τοῦ προβλήματος τούτου σοβαρωτάτας δυσκολίας, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πεισθῇ περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς λύσεώς του, τοῦθ' ὅπερ συγχωρεῖται διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐν ἔτει 1687 παρουσίασε τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν ὑγρόμετρον (ὑγροσκόπιον), ὅπερ περιεγράφη τῷ 1688 ὑπὸ τοῦ Regis ἐν τῇ «Journal des Savants». Ἀκολούθως δὲ ἐν ἔτει 1695 ἐδημοσίευσεν ἐν Παρισίοις μελέτην ἐπὶ τῆς κατασκευῆς τῶν βαρομέτρων, θερμομέτρων καὶ ὑγρομέτρων. Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα ἡ ἐργασία του αὕτη συνέβαλεν, ὥστε νὰ ἐκλεγῇ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, ἀξίωμα τὸ ὁποῖον διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐπισυμβάντος ἐξ ἔτη βραδύτερον.

Αἱ κυρίως ἐργασίαι τοῦ Ἀμοντὸν περιστρέφονται εἰς τὰ ὑγρόμετρα καὶ βαρόμετρα. Οὕτω μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1687 ἀνακοίνωσίν του ἐπὶ ὑγρομέτρου, κατὰ τὸ ἔτος 1688 ἐπινοεῖ εἰδικοῦ τύπου βαρόμετρον (baromètre raccourci), ἕτερον δὲ τύπον τοῦ ὀργάνου τούτου (baromètre conique) περιγράφει εἰς βιβλίον του δημοσιευθὲν τῷ 1695. Συνέβαλεν ἐξ ἄλλου ὁ Ἀμοντὸν τὰ μέγιστα εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ θερμομέτρου καὶ ἀνεῦρεν ὅτι ἡ θερμοκρασία τοῦ ζέοντος ὕδατος εἶναι σταθερά, τοῦθ' ὅπερ ὅμως, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ὁ Ἀμοντὸν, εἶχε παρατηρηθῆ ἀπὸ τοῦ 1694 καὶ ὑπὸ τοῦ Renaldini, ὅστις ὑπέδειξεν ὡς σταθερὰς θερμοκρασίας διὰ τὴν βαθμολογίαν τοῦ θερμομέτρου τὴν τοῦ ζέοντος ὕδατος καὶ τὴν τοῦ τηκομένου πάγου, ἐπίσης δὲ καὶ παρ' ἄλλων (Halley, Νεύτωνος κ.λ.π.).

Ὁ Ἀμοντὸν κατεσκεύασε πρῶτος τὸ ἀερικὸν θερμόμετρον σταθεροῦ ὄγκου, δι' οὗ ἡ μέτρησις τῆς θερμοκρασίας ἐγίνετο διὰ μετρήσεως τῆς αὐξήσεως τῆς πιέσεως. Ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ ἠσχολήθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς τριβῆς τῶν στερεῶν σωμάτων καὶ ἀπέδειξε πρῶτος αὐτὸς ὅτι ἡ τριβὴ ἐξαρτᾶται οὐ μόνον ἐκ τῆς ἐπιφανείας ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πιέσεως.

Τέλος ὁ Ἀμοντὸν κατεσκεύασε σύστημα τηλεγράφου καὶ εἶδος μηχανῆς δι' ἀτμοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Poggendorff*. Histoire de la Physique. *Bordeaux* Histoire des Sciences. Κ. Π.

ἀμόνω· ἰδιωμ. (ἀπὸ τοῦ ἀορίστου *ὤμοσα — ὁμόνω — ἀμόνω)*· ὀμνύω, ὁρκίζομαι: «*ἄμωσε, ἂν λὲς ἀλήθεια*».

ἀμόορα (Amoora Roxb.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμελιδῶν* καὶ τῆς φυλῆς τῶν *τριχιλιειῶν*. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους εἶναι τὰ πολύγαμα — δίοικα ἄνθη, τῶν ὁποίων ὁ τρισέπαλος ἢ πεντασέπαλος κάλυξ εἶναι κλειστός, ἡ δὲ στεφάνη ὁμοίως τριπέταλος ἢ πενταπέταλος. Ὁ καρπὸς εἶναι ῥὰξ μετὰ μονοσπέρμων χώρων. Περιλαμβάνει μεγάλα δένδρα τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας. Σ. Μ.

Ἀμοπάων *[Ἀρχ.]*. Εὐγενὴς Τρώς, υἱὸς τοῦ Πολυαιμονος, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Τεύκρου ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Τροίας (Ἰλιὰς Ο' 276).

Ἀμοραῖοι καὶ ***Ἀμοραεὶμ*** *[Ραββιν. φιλολ.]*. Ἰουδαῖοι ἐξηγηταὶ τῆς Βίβλου, διάδοχοι τῶν *Ταναϊτῶν*, ἐργασθέντες ἐπὶ τοῦ θεολογικοῦ δημιουργήματος ἐκείνων, τῆς Μίσνας. Καρπὸς τῆς ἑρμηνευτικῆς αὐτῶν ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς Τιβεριάδος καὶ τοῦ Ἰρὰκ ἐργασίας εἶναι δύο ἔργα παράλληλα, ὧν ἑκάτερον φέρει τὸ ὄνομα *Γεμάρα* (=συμπλήρωμα, τ. ἔ. τῆς Μίσνας) ἢ *Ταλμούδ*, τὸ *ἱεροσολυμιτικὸν* ἢ *παλαιστινὸν Ταλμούδ*, ἔργον τῶν Παλαιστινῶν λογίων καὶ τὸ *βαβυλωνιακὸν Ταλμούδ*, ἔργον τῶν λογίων τοῦ Ἰράκ. Οἱ σπουδαιότεροι δ' ἐξ αὐτῶν εἶναι οἱ Ἀββᾶ - Ἀρεκά, Ραβὶ Ἀβινά, Ρ. Ἀσὶ κ. ἄ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Bacher*, Die Agada der babylon. Amoraer — *Chiarini* Théorie du judaïsme II. Π. Ι. Μ.

Ἀμόρανη *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἀμώρανη.

Ἀμορανίτης, *Τριαντάφυλλος*. Ἀγωνιστὴς διακριθεὶς καὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ διὰ τὰς ὑπηρεσίας ἃς προσέφερε εἰς τὰ σώματα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὡς ἰατροχειροῦργος. Καταταχθεὶς τῷ 1830 εἰς τὰ Ἐλαφρὰ Τάγματα ὡς ἀνθυπολοχαγὸς ἰατροχειροῦργος προήχθη εἰς ὑπολοχαγὸν τῷ 1857 ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς καταδιώξεως λῃστοσυμμορίας, τὴν ὁποίαν καὶ ἐξωλόθρευσεν ὡς ἀποσπασματάρχης. Τιμηθεὶς διὰ τοῦ χαλκοῦ ἀριστείου, περιελήφθη πρῶτον μὲν εἰς τὴν Εὐεργετικὴν Φάλαγγα, εἶτα δὲ εἰς Ἐνεργόν, ὁπότε ἔλαβε καὶ τὸ ἀργυροῦν ἐθνόσημον. Ἀπέθανε τῷ 1870. Γ.Δ.Κ.

ἀμόργη (ἡ)· κοιν. *μούργα*· ἡ ὑποστάθμη τοῦ ἐλαίου, τὸ κατακάθισμα τοῦ λαδιοῦ.

ἀμόργη. Φυτόν τι, φυόμενον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐν τῇ νήσῳ Ἀμοργῷ. Ἐξ αὐτοῦ ἐξήγετο λίνον, ἐξ οὗ κατεσκευάζοντο ὑφάσματα, λεγόμενα διὰ τοῦτο *ἀμόργινα* (βλ. Ἀμοργός: *ἱστορ.*).

Ἀμόργης. Εἷς τῶν ἀποστατησάντων Περσῶν σατραπῶν κατὰ τοῦ ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον τῶν Ἀχαιμενιδῶν νόθου υἱοῦ τοῦ Ἀρταξέρξου Ὤχου ὑπὸ τὸ ὄνομα Δαρείου τοῦ Β' (Θουκ. Η'. 5). Ἔχων ὁρμητήριον ὁ Ἀμόργης τὴν ἐπὶ τῆς νησῖδος τῆς Καρίας Ἰασοῦ ὁμώνυμον πόλιν ἠδυνήθη ἐπί τινα χρόνον τῇ ὑποστηρίξει τῶν Ἀθηναίων νὰ διατηρήσῃ τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν. Μετὰ τὴν ἀποστασίαν ὅμως τῶν Ἰώνων ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν συνθήκην Σπαρτιατῶν καὶ Περσῶν κατὰ τὸ 412 π. Χ. στόλος ἐκ πλοίων τῶν Πελοποννησίων ἔπλευσεν εἰς τὸν Ἰασικὸν κόλπον καὶ κατέλαβε τὴν Ἰασόν. Ὁ δὲ ἀρχηγὸς αὐτοῦ, χαριζόμενος πρὸς τὸν Τισσαφέρνη, συνέλαβε τὸν Ἀμόργην καὶ τὸν παρέδωκε πρὸς αὐτόν. Γ.Δ.ΚΑΨ.

Ἀμοργιανοί. Χωρίον τῆς κοινότητος Βαρετάδου τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. 263.

ἀμόργινοι χιτῶνες· βλ. Ἀμοργός *[Ἱστορ.]*.

Ἀμοργόπουλον. Νησύδριον ἀναδὸν μεταξὺ τῶν νήσων Ἀμοργοῦ καὶ Ἀνάφης τῆς ὁμάδος τῶν Κυκλάδων. Ἀπέχει ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Πάλου τῆς Ἀμοργοῦ περὶ τὰ 13 ναυτ. μίλλια καὶ ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Λαβόσκοπο τῆς Ἀνάφης περὶ τὰ 17. Φέρει καὶ τὴν ὀνομασίαν Ἄνυδρος (βλ. καὶ Αἰγαῖον τ. Β', 404 α'). Δ. Ε. Μ.

Ἀμοργός. Μία τῶν νοτιωτέρων νήσων, ἡ ἀνατολικωτερα δέ, τοῦ νησιωτικοῦ συγκροτήματος τῶν Κυκλάδων, ἀνα[illegible] μεταξὺ τῶν νοτιοανα-

Digitized by Google

τολικῶς τῆς Νάξου νησίδων (Ἡρακλειᾶς, Σχοινούσης, Κουφονήσων, Κέρου, Δονούσης κλπ.). τῶν πρὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νήσων τῆς Δωδεκανησιακῆς ὁμάδος (Λεβίνθου, Λέρου, Καλύμνου, Κῶ, Ἀστυπαλαίας κλπ.) καὶ τῶν ἐκ τῶν Κυκλάδων Ἀνάφης, Θήρας καὶ Ἴου.

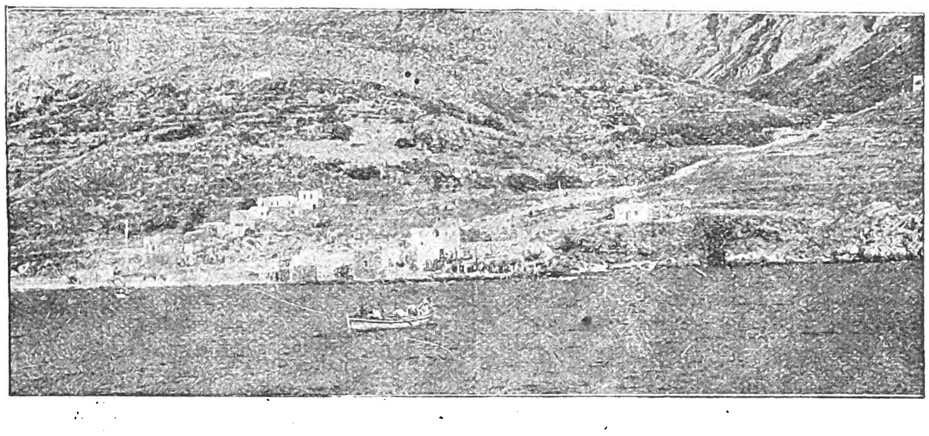

Ἄποψις τοῦ λιμένης Γιάλης.

— **[ΓΕΩΛΟΓ.]** Τὴν Ἀμοργὸν ἐξήτασαν γεωλογικῶς ὁ Philippson, Lepsius, καὶ τελευταίως ὁ Carl Renz, ὅστις καὶ ἔδωσε τὰς μᾶλλον θετικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς γεωλογικῆς κατασκευῆς τῆς νήσου. Κατ' αὐτὸν ἡ Ἀμοργὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀργιλλικοὺς σχιστολίθους, γραουβάκας, χαλαζιακὰ κροκαλοπαγῆ καὶ ἡμικρυσταλλοπαγεῖς ἀσβεστολίθους. Οἱ ἀργιλλικοὶ σχιστόλιθοι καὶ οἱ ἀσβεστόλιθοι —ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται κυρίως ἡ νῆσος—δέον νὰ θεωρῶνται ὡς ὀψικοὶ σχηματισμοὶ τῆς αὐτῆς γεωλογικῆς ἡλικίας, ὅπως τοῦτο καταδεικνύεται ἐκ τῆς συχνῆς ἐναλλαγῆς τῶν πετρωμάτων τούτων καὶ τῆς παρουσίας ἀσβεστολιθικῶν φακῶν ἐντὸς τῶν σχιστολίθων καὶ γλωσσῶν ἐκ σχιστολίθου ἐντὸς τῶν ἀσβεστολίθων.

Ἐντὸς τῶν πετρωμάτων τούτων ἐσχάτως μόλις (1927) ὁ C. Renz ἀνεῦρεν ἀπολιθώματα, κοράλλια μὲν καὶ ἕνα ἀμμωνίτην εἰς τοὺς γραουβάκας καὶ τοὺς σχιστολίθους τῆς Καψάλας καὶ τοῦ Καστρίου, (καὶ δὴ παρὰ τὸν Ἅγ. Ἰωάννην-Ρίχτι καὶ εἰς τὸ ἀκρωτήριον Κορνακόπος), ὡς καὶ κοράλλια καὶ λείψανα γαστεροπόδων κατὰ τόπους εἰς τοὺς δολομίτας τοῦ Κρυονερίου. Πρὸ τῆς ἀνευρέσεως τούτων ὁ C. Renz ἐθεώρει ὅτι τὰ πετρώματα τῆς Ἀμοργοῦ ἔπρεπε, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ὁμοειδῆ πετρώματα τῆς Ἀττικῆς, Ὕδρας, ἀνατολικῆς Ὕδρας, Χίου καὶ Κῶ, νὰ θεωρῶνται ὡς σχηματισθέντα κατὰ τὴν ἀνθρακικὴν περίοδον τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς γῆς. «Αἱ συγκρίσεις—ἔγραφε—τῶν πετρωμάτων τούτων τῆς Ἀμοργοῦ μὲ τὰς ἀνωτέρω ἐμφανίσεις πετρωμάτων τῆς ἀνθρακικῆς περιόδου ἐν Ἑλλάδι καὶ ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου, ἐπιτρέπουν πιθανώτατα νὰ διαφαίνεται, ὅτι τὰ χαλαζιακὰ κροκαλοπαγῆ τῆς Ἀμοργοῦ εἶναι ὁμήλικα μὲ τὰ χαλαζιακὰ κροκαλοπαγῆ τῆς Ἀττικῆς (τὰ ὁποῖα εἶναι τῆς κατωτέρας ἀνθρακικῆς περιόδου)».

Ἐπίσης οἱ σχιστόλιθοι καὶ ἀσβεστόλιθοι τῆς Ἀμοργοῦ ἔχουν ἡλικίαν κατωτέραν ἀνθρακικὴν καὶ πιθανῶς νὰ ἀνήκουν καὶ εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν ἀκόμη περίοδον τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος, τὴν δεβόνιον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ παλαιοντολογικὴ ἐπεξεργασία τοῦ νεωστὶ συλλε-

Μία ἄποψις τοῦ λιμένος Καταπόλων.

γέντος παλαιοντολογικοῦ ὑλικοῦ ὑπὸ τοῦ Renz, θὰ διευκολύνῃ τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς γεωλογικῆς ἡλικίας τῆς σειρᾶς τῶν σχιστολίθων τῆς Ἀμοργοῦ.

Ἀλλ' ἐνῷ ἡ Ἀμοργὸς συνίσταται ἐκ τῶν ἀνωτέρω παλαιοζωϊκῶν στρωμάτων, τοὐναντίον ἡ πρὸ τῆς βορείας ἀκτῆς της κειμένη νῆσος Νικουριὰ συνίσταται ἐξ ὁλοκρυσταλλοπαγῶν πετρωμάτων, ὁμοίων πρὸς τὰ παρόμοια πετρώματα τῆς Νάξου. Ἡ διεύθυνσις τῶν πετρωμάτων τῆς Νικουριᾶς εἶναι σχεδὸν ἀκριβῶς κάθετος ἐπὶ τῆς ΒΑ—ΝΔ διηκούσης διευθύνσεως τῶν στρωμάτων τῆς Ἀμοργοῦ. Τὰ ὅρια μεταξὺ τῶν ὁλοκρυσταλλοπαγῶν τῆς Νικουριᾶς καὶ τῶν παλαιοζωϊκῶν στρωμάτων τῆς Ἀμοργοῦ ἀποτελεῖ μία ταφροειδὴς διάρρηξις, πληρουμένη ἀπὸ δολομίτας καὶ ἰωδερύθρους σχιστολίθους πιθανῶς ἀνωτέρας ἀνθρακικῆς γεωλογικῆς ἡλικίας. Οἱ δολομῖται αὐτοὶ καὶ οἱ σχιστόλιθοι παρακολουθοῦνται εἰς τὰ δύο τρίτα περίπου τοῦ ὅλου μήκους τ ῆς νήσου ἀπὸ τοῦ Ποταμοῦ μέχρι τοῦ Ἀρκεσίνι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Philippson*, Beiträge zur Kenntniss der griechischen Inselwelt. (Petermanns Mitt. 1901, Erg. Heft Nr. 134). — *R. Lepsius*, μικρὰ ἀνακοινωσις περὶ τῆς Ἀμορ-

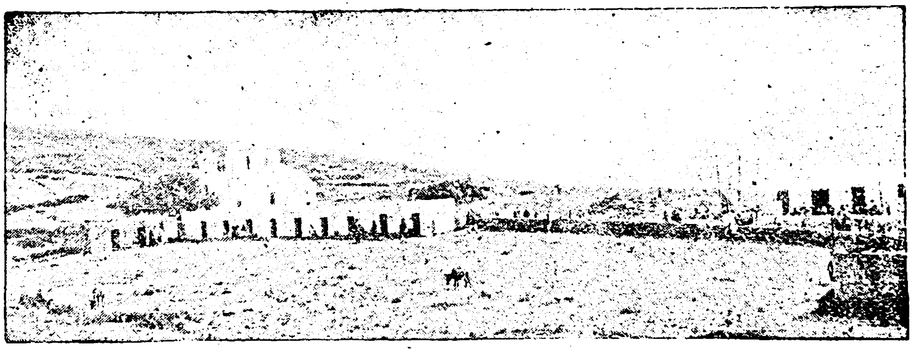

Ὁ ναΐσκος τῆς «Παρασκευῆς» τοῦ Ὅρμου Παραδεισίων.

γοῦ εἰς τὸ ἔργον του Geologie von Attica, Berlin 1893 σελ. 80 και 81. — *Carl Renz*, Stratigr. Untersuchungen im griechischen Mesozoikum und Paläozoikum (Jahrb d. K. K. geolog Reichanstalt. Jahrg, 1910, LX Bd., σελ 497-515) καὶ Beitzäge zur Geologie der aegaeischen Inseln (Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 2, 1927 σελ. 364-365). Γ. Κ. Γ.

— **[ΦΥΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ]** Ἡ νῆσος ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες μὲ πολλὰς ὅμως ἀκτογραφικὰς ἀνωμαλίας, ἰδίως πρὸς τὸ ΒΔ μέρος αὐτῆς τὸ ὁποῖον διατέμνεται ὑπὸ πολλῶν κόλπων, ὅρμων καὶ ἀγκαλῶν.

Τὸ μῆκος τῆς Ἀμοργοῦ φθανει τὰ 33 χμτρ., τὸ πλάτος της δὲ κυμαίνεται ἀπὸ 1 ½ ἕως 6 χμτρ. (Philippson). Τὸ ἐμβαδὸν αὐτῆς κατὰ τὸν *Strelbitzky* εἶναι 134,5 τετρ. χμτρ. (κατὰ *Wisotzki* 127 καὶ *Μηλιαράκην* 124), συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν προσκειμένων αὐτῇ ἑπτὰ ἀκατοικήτων νησίδων. Ἡ περίμετρος δὲ τῶν παραλίων μόνης τῆς Ἀμοργοῦ εἶναι περίπου 48 ναυτ. μίλλια.

Ἡ γεωδαισιακὴ θέσις τῆς νήσου καθορίζετα διὰ τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τοῦ ὄρους *Κρικελα* (821 μ.) ὡς ἑξῆς· πλάτος 36°54'18'' καὶ μῆκος 2°18'30'' ἀνατ. τοῦ Μεσημβρινοῦ τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν.

α') ***Ἀκρωτήρια.*** Τὸ βορειότερον ἀκρωτήριον τῆς Ἀμοργοῦ λέγεται *Λιμενάρι* (τὸ *Βίλλα Κάρντα* τῶν Ἀγγλικῶν Χαρτῶν), τὸ νοτιώτερον *Γωνία* (*Κόραξ* εἰς τοὺς Χάρτας), τὸ ἀνατολικώτερον *Ξώδοτος* (Cape Prosino) καὶ τὸ δυτικώτερον *Πάλος* (ἢ *Καλοτάρι*).

Μεταξὺ Ξωδότου καὶ Γωνίας σημειοῦμεν τὰς ἑξῆς ἄκρας: *Σπαρτί,* ἀπέχουσαν 5 μιλλια δυτικῶς τοῦ Ξωδότου, *Κάψαλα,* 3 μίλλια ΝΔ τῆς προηγουμένης καὶ *Μούρου,* 5 μίλλια ΝΔ τῆς Κάψαλας. Μεταξὺ δὲ Πάλου καὶ Λιμενάρι ἔχομεν τὰς ἑξῆς: *Μαύρη Μύτη,* εἰς δύο μιλλίων ἀπόστασιν ΒΔ τῆς Πάλου, *Τρούλλην,* 1 μιλλ. ΒΑ τῆς προηγουμένης, ἔναντι τῆς νησῖδος Πεταλίδας, *Κορνακοπὸς* 1 ½ μίλλ. Α τοῦ Τρούλλη, *Ἀγ. Σαράντα,* 2 μιλλ. Α τῆς προηγουμένης, *Κάτω Ἀκρωτῆρι,* 1 μιλλ. περίπου ΒΑ τῶν Ἁγ. Σαράντα καὶ *Προφήτης Ἠλίας,* εἰς ὀλιγωτέραν τοῦ μιλλίου ἀπόστασιν ΒΔ τῆς προηγουμένης, ἐπὶ ταύτης δὲ φανὸς ἐκτισμένος εἰς ὕψος 59 μ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἐκπέμπων ἐρυθρὸν σταθερὸν φῶς φωτοβολίας ἐν αἰθρίᾳ ἕως 7 μιλλίων, ὁρατὸς ἀπὸ 203°—253° (γεωγραφ. συντεταγμ: πλάτος 36°50'9'' καὶ μῆκος 2°18'8'' ἀνατολ. μεσημβρ. Ἀθηνῶν, 25°51'23'' ἀνατολ. μεσημβρ. Γρήνουϊτς). Ἡ ἄκρα αὕτη μετὰ τῆς τοῦ Τρούλλη, σχηματίζουσι τὰ δύο χείλη τοῦ ἀνοίγματος τριῶν μιλλίων, κόλπου, οὗτινος τὸν μυχὸν ἀποτελεῖ ὁ *λιμὴν τῶν Καταπόλων.* Εἰς ὁ μιλλ. ἀπόστασιν ΒΑ τοῦ Προφ. Ἠλιοῦ κεῖται τὶ ἀκρωτ. *Ἄλατος,* εἶτα δὲ τὸ *Ἀκρωτῆρι,* εἰς 6 ½ περίπου μίλλ. ΒΑ τοῦ προηγουμένου, ἀποτελοῦν τὸ Β χεῖλος τοῦ *λιμένος Γιάλης.*

β') ***Ὅρμοι.*** Ὡς προανεφέραμεν, μόνον ἡ ΒΔ παραλία τῆς νήσου διατέμνεται ὑπὸ πολλῶν κόλπων, ὅρμων κλπ., αἱ δὲ λοιπαὶ εἶναι ὁμαλαὶ μὲν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, ἀλλὰ τερματίζονται πρὸς τὴν θάλασσαν δι' ἀποτόμων κρημνῶν καὶ βράχων ἀπορρώγων, καθιστώντων ἐν καιρῷ κακοκαιρίας τὰ παράλια ταῦτα λιαν ἐπικίνδυνα τοῖς παραπλέουσι. Μόνην ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν ὁ μοναδικὸς ὁρμίσκος *Σπαρτὶ* καὶ ἡ παρ' αὐτὸν ἀγκάλη *Χάλαρα,* μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Ξωδότου* καὶ *Κάψαλα* εἰς πέντε περίπου μιλλίων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ πρώτου.

Ἐρευνῶντες τὴν ΒΔ παραλίαν ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ ἀκρωτ. Πάλος σημειοῦμεν τοὺς ἑξῆς ὅρμους καὶ ἀγκάλας: 1) Ὅρμος *Παραδείσια,* ἔνθα καὶ ναΐσκος τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, εἰς ὃν τελεῖται κατ' ἔτος (τὴν 26 Ἰουλίου) μεγίστη παναμοργιακὴ πανήγυρις. 2) Ἀγκάλη *Δημητριὰ* εἰς ὀλιγωτέραν τοῦ μιλλίου ἀπόστασιν ΒΑ τοῦ προηγουμένου. 3) Ὁρμίσκος *Κάτω κάμπος* ἢ *Πόρτο Ἀκρωτῆρι,* εἰς 2 ½ μιλ. ΒΑ. τῆς προηγουμένης. 4) Ὁρμίσκος *Λιμενάρι τῆς Περιβόλας* εἰς ἑνὸς μιλ. ἀπόστασιν ἀνατολικῶς τοῦ Κάτω Κάμπου. 5) Οἱ γειτονικοὶ ὁρμίσκοι *Ἅγ. Σαράντα* καὶ *Φοινικιαῖς,* ὧν ὁ πρῶτος ἀπέχει δύο περίπου μίλλια ἀνατολικῶς τοῦ προηγουμένου. 6) Ὁ ὅρμος *Κατάπολα,* ὁ καὶ μυχὸς τοῦ κόλπου τῆς Ἀμοργοῦ, μόλις ἓν μίλλιον ἀπέχων τῶν Φοινικιῶν καὶ 3 ½ μίλ. τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ πρὸς Δ χεῖλος τοῦ ὅλου κόλπου ἀκρωτηρίου Τρούλλη. 7) Αἱ τρεῖς παράλληλοι καὶ γειτνιάζουσαι ἀγκάλαι *Βλυχάδα, Μαρουδιάτι* καὶ *Κρύο νερό,* ὧν ἡ πρώτη ἀπέχει ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἄλατος ὀλιγώτερον τοῦ μιλλίου ἀνατολικῶς. 8) Ὁ κολπίσκος τῆς *Γιάλης (Αἰγιάλης),* οὗτινος ὁ μυχὸς ἀποτελεῖ τὸν ὁμώνυμον λιμένα, ἀπέχων ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἄλατος ἑπτὰ περίπου μίλλια ΒΑ. 9) Ὁ στενόμακρος ὁρμίσκος *Βλυχαδα,* εὑρισκόμενος εἰς τὴν βόρειον παραλίαν τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς νήσου, ἀπέχων μόλις ¾ τοῦ μιλλίου δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Λιμενάρι.

γ') ***Ὄρη.*** Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς συγκροτούσης τὴν νῆσον ὀροσειρᾶς διακρίνομεν τρεῖς κορυφὰς ὀρέων. Πρὸς τὸ ΒΑ ἄκρον τὴν τοῦ *Κρίκελα* (κοιν. ***Κρούκελον***) ὕψους (κατὰ μετρήσεις τῆς

Digitized by Google

χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ) 821 μ. (κατὰ Μηλιαράκην 853 μ.) ἐν τῷ μέσῳ τὴν τοῦ *Προφήτου Ἡλιοῦ* (κοιν. *Βουνοῦ*) ὕψος 725 μ. (κατὰ *Μηλαράκην* 663 μ.) καὶ ἐν τῇ ΝΔ. πλευρᾷ τὴν τοῦ *Ἄσπρου* ἢ *Κόρακα* (κοιν. *Βουνοῦ τοῦ χωριοῦ*) ὕψους 660 μ. (κατὰ *Μηλιαράκην* 577 μ.). Ἐκ τῶν ὀρέων τούτων τὸ μᾶλλον δυσπρόσιτον εἶναι ὁ *Κρίκελας*, ὅστις ἔχει ὅλας σχεδὸν τὰς πλευρὰς αὐτοῦ, ἰδίως δὲ τὰς πρὸς τὸ βορειανατολικὸν μέρος νευούσας πρὸς τὴν θάλασσαν κλιτῦς, τρομερὰς τὴν θέαν.

Ὁ πρὸς αὐτοῦ πρόβουνος καλεῖται *Μαχός*, ἡ ὑψηλοτέρα κορυφή του *Χωραφάκι*, πρὸ τῆς ὁποίας ἐγείρεται δυσυπόστατος ναΐσκος τοῦ Σταυροῦ καὶ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τὸ ἀνατολικώτερον ἄκρον του *Στὰ Ρασίδια* καὶ τὰ ἀπώτερα πρὸς Ν τμήματα *Ζωναρίδια* καὶ *Παπας*, ὀνομαζομένου εἰδικώτερον τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν μέρους *Φανοί*· μεταξὺ δὲ Πάπα καὶ Φανῶν ὑψοῦται λόφος καλούμενος *Κόκα*. Ὅλον τὸ Α. καὶ Β. τμῆμα τοῦ Κρίκελα μέχρι τῆς θαλάσσης εἶναι ἀκατάλληλον πρὸς καλλιέργειαν, χρήσιμον μόνον διὰ βοσκὴν ζῴων. Πρὸ τοῦ 1835 τοῦτο ἦτο δασῶδες, ἰδίως ἐκ πρίνων, ἀλλ' ἐπισυμβᾶσα κατὰ τὸ ἐν λόγῳ ἔτος πυρκαϊὰ ἐν μέρει τὸ ἀπεγύμνωσε. Τὸ ὄρος *Προφήτης Ἠλίας*, ὀφεῖ ον τὴν ὀνομασίαν του εἰς τὸν ἐπ' αὐτοῦ ὁμώνυμον ναΐσκον, ἔχει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἠρέμους κατωφερείας, ἀλλὰ πρὸς Ν. καὶ τοῦτο ἀπολήγει ἀποτόμως πρὸς τὴν θάλασσαν. Περὶ τὸ μέσον δὲ τῶν πρὸς Ν. ἀποκρήμνων καὶ ὀρθίων πλευρῶν του ἐκτίσθη ἡ μόνη ἐν τῇ νήσῳ μονή, ἡ τῆς *Παναγίας τῆς Χοζοβιωτίσσης*, ὑπεράνω τῆς ὁποίας ὑψοῦται ἀπόκρημνος βράχος καλούμενος *Τὰ φτερά*. Τὸ ὄρος τοῦτο, ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἡ θέα εἶναι μαγευτική, χωρίζει τὴν νῆσον εἰς δύο ἐντελῶς κεχωρισμένα ἀλλήλων μέρη. Νοτίως αὐτοῦ σημειοῦμεν τοὺς προβούνους «Κορακιές», πρὸς Α τοῦ ναοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου, καὶ «Σκοποί» δυτικώτερον αὐτοῦ, νεύοντα πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὸν εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον αὐτοῦ ὑψηλὸν βράχον «Ἀρνόσκαλα». Τὸ ὄρος *Ἄσπρον* ἢ *Κόρακας* ἐπίσης εἶναι ἀπότομον καὶ χέρσον· πρὸς Δ. διακλάδωσις αὐτοῦ σχηματίζει γωνίαν καλουμένην ὡς ἐκ τούτου *Γωνιαν*, ἀπολήγουσαν εἰς τὸ ὁμώνυμον ἀκρωτήριον. Αἱ τρεῖς ἀναφερθεῖσαι ὀροσειραὶ ἀποτελοῦσι τοὺς κόμβους, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ ὀρεογραφικοῦ συστήματος τῆς νήσου, ὅπερ συμπληροῦται διὰ τῆς προσθήκης τῆς πρὸς Δ παραφυάδος τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ *Μουντουλιᾶς*, ἀποληγούσης εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Κάτω Ἀκρωτῆρι*, καλουμένου τοῦ πρὸς Ν. αὐχένος της *Μάρμαρα*.

δ') ***Ὕδατα***. Ἡ Ἀμοργὸς στερεῖται ἀφθόνων ρεόντων ὑδάτων, οὐχ ἧττον ὅμως παρ' ὅλον τὸ πετρῶδες αὐτῆς ἔχει ἐπάρκειαν διὰ τὰς ἀνάγκας της, χρησιμοποιουμένων εἰς πολλὰ σημεῖα αὐτῆς καὶ φρεάτων ὡς καὶ ὀμβρίων τοιούτων, συλλεγομένων εἰς δεξαμενάς. Ἄλλοτε, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν παλαιοὺς περιηγητὰς (*Pasch Van Krienen*) ἡ νῆσος παρουσίαζεν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἔτι καλυτέραν ὄψιν. Τὸ μόνον ποτάμιον μεταξὺ τῶν εὐαρίθμων μὲ διεύθυνσιν ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ χειμάρρων εἶναι τὸ τοῦ *Βαρμᾶ*, πηγάζον ἐξ ὁμωνύμου πηγῆς καὶ ἐκχυνόμενον παρὰ τὸν ὁρμίσκον Ἁγ. Σαράντα. Δυνάμεθα νὰ σημειώσωμεν καὶ τὸν χείμαρρον *Ἀρακλόν*, πηγάζοντα ἐκ προβούνου τοῦ Κρίκελα καὶ ἐκχυνόμενον εἰς τὸν λιμένα Γιάλης. Πηγὰς δ' ἀξιολόγους ὕδατος ἔχομεν πλὴν ἄλλων μικροτέρων καὶ τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου*, τῶν *Λευκῶν* καὶ τῶν *Καταπόλων*. Ἡ τελευταία εὑρίσκεται παρὰ τὴν παραλίαν ἔνθα διοχετεύεται τὸ ὕδωρ δι' ἀρχαιοτάτου ὑδραγωγείου ἐκ τοῦ ὑπερκειμένου λόφου τῆς Μουντουλιᾶς, ἐξερχόμενον ἐκ τετρακρούνου κρήνης.

ε') ***Κλῖμα***. Τὸ κλῖμα τῆς Ἀμοργοῦ εἶναι ξηρόν, συνεπῶς ὑγιεινόν, τὸ δὲ θέρος, πλὴν τῆς περιφερείας Αἰγιάλης ἥτις δὲν προσβάλλεται ἀπὸ τοὺς βορείους ἀνέμους, δροσερώτατον. Ἡ νῆσος στερεῖται ἑλῶν. Ἐλλείψει μετεωρολογικοῦ σταθμοῦ εἰδικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν αὐτῆς δὲν ἔχουσι γίνει.

στ') ***Νησῖδες***. Πλὴν τῶν περὶ τὴν Ἀμοργὸν εὑρισκομένων οὐκ ὀλίγων μικρῶν ἀκατοικήτων νησίδων, αἵτινες ἀποτελοῦσιν οἱονεὶ προεκτάσεις τῶν ὀρέων της, ὑπάγονται διοικητικῶς εἰς αὐτὴν ἄλλαι κατῳκημέναι νησῖδες, εὔφοροι δέ, καίτοι ἀπέχουσαι ἀπ' αὐτῆς ἀρκετὰ μίλλια καὶ γειτνιάζουσαι πρὸς ἄλλας νήσους τῶν Κυκλάδων. Τοῦτο δὲ διότι ὁ πληθυσμός των σύγκειται ἐξ Ἀμοργίνων ἐποικισάντων αὐτάς.

Ἐκ τῶν προσκειμένων τῇ Ἀμοργῷ νησίδων, πασῶν ἀκατοικήτων, σημειοῦμεν τὰς ἑξῆς: *1) Νικουριά*, κειμένη πρὸς Β. τοῦ ἀνατολ. τμήματος τῆς νήσου, ἔχουσα περίμετρον $5^{1}/_{2}$ ναυτ μιλλίων καὶ ὑψηλοτέραν κορυφὴν 380 μέτρων· τὸ ἀνατολικὸν ταύτης ἀκρωτήριον ἀπέχει τῆς Ἀμοργοῦ 300 μ., χωριζόμενον ὑπ' αὐτῆς δι' ἀβαθοῦς πορθμοῦ ὀνομαζομένου «Κακοπέρατο». *2) Γραμποῦσα*, κειμένη πρὸς Β. τοῦ ἀκρωτ. Πάλου, ἔχουσα περίμετρον τριῶν μιλλίων· 3) τὰς πολὺ μικροτέρας τῆς προηγουμένης, μᾶλλον βράχους περιαλεῖς, *Κισῆρι*, πρὸς Ν. τοῦ ἀκρωτ. Πάλου, *Πεταλίδα*, ἔναντι τοῦ ἀκρωτ. Τρούλλη, *Γραμπονῆσι*, πρὸς Ν. τοῦ δυτικοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Νικουριᾶς, *Μεγαλο Βιόκαστρο*, εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς πρὸς Ν. παραλίας τῆς Ἀμοργοῦ καὶ *Μικρὸ Βιόκαστρο*, βο-

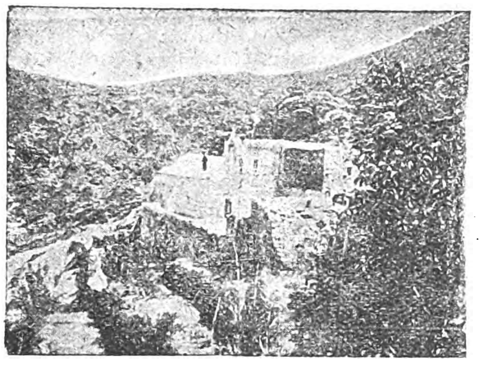

Τὸ μαντεῖον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου.

ρειότερον τῆς προηγουμένης, πρὸ τῆς ὑπὸ τὴν μονὴν Χοζοβιωτίσσης παραλίας.

Αἱ κυριώτεραι ἐκ τῶν εἰς τὴν Ἀμοργὸν ὑπαγομένων, ἀπομεμακρυσμένων δ' αὐτῆς, νησίδων εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) *Δονοῦσα* (ἢ *Δόνουσα* καὶ *Δένουσα*), κειμένη πρὸς Β. τῆς Ἀμοργοῦ εἰς ἀπόστασιν 16 μιλλίων ἀπὸ τοῦ βορειοτέρου ἀκρωτηρίου της Λιμενάρι καὶ ἀνατολικῶς τῆς νήσου Νάξου, ἀπέχουσα ἀπὸ τῆς ἀνατολ. ἄκρας αὐτῆς Μουτσούνας περὶ τὰ 13 μίλλια. Μεταξὺ Νάξου καὶ Δονούσης παρεμβάλλονται αἱ τρεῖς ἀκατοίκητοι νησῖδες *Μακαριές (Μακάρια)*, ἔχουσαι τὰ ὀνόματα *Ἅγιος Νικόλαος*, *Πρασίνη* καὶ *Στρογγύλη*, μία τῶν ὁποίων ἐνδείκνυται ὡς ἡ ἀρχαία *Νικασία*.

2) *Ἡράκλεια* (κοινῶς *Ἀρακλειὰ* ἢ *Ρακλειά*), κειμένη πρὸς Δ. τῆς Ἀμοργοῦ εἰς ἀπόστασιν 16 μιλλίων ἀπὸ τοῦ δυτικωτέρου ἀκρωτηρίου της Πάλου καὶ πρὸς Ν. τῆς Νάξου εἰς ἀπόστασιν 4 μιλλίων τοῦ νοτιωτάτου ἀκρωτηρίου της *Γαϊτάνι* (*Κατωμέρη* τοῦ ὑδρογρ. χάρτου).

3) *Σχοινοῦσα*, κειμένη πρὸς Α τῆς Ἡρακλείας εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς καὶ ἡμίσεος μιλλίου ἀπ' αὐτῆς καὶ 12 μιλλίων ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Πάλου τῆς Ἀμοργοῦ. Νοτίως αὐτῆς κεῖνται δύο νησίδια, ἡ *Ἀγριλοῦσα* καὶ ἡ *Φειδοῦσα*.

4) *Κουφονήσια* (ἢ *Κουφοί*, ἀρχ. *Φακοῦσαι*), δύο νησῖδες (*Κάτω Κουφὸ* καὶ *Ἀπάνω Κουφὸ*) κείμεναι βορειονατολικῶς τῆς Σχοινούσης. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς εἰς ἀπόστασιν δύο μιλλίων νοτίως τοῦ Ἀπάνω Κουφοῦ εὑρισκομένης ἀκατοικήτου νησῖδος *Κέρου* ἀναδύεται νησίδιον, τὸ *Γλαρονῆσι*. Ἐπίσης δὲν παραλείπομεν νὰ σημειώσωμεν καὶ τὸ νησίδιον *Κοπριά*, κείμενον εἰς ἀπόστασιν δύο περίπου μιλλίων βορείως τοῦ Ἀπάνω Κουφοῦ.

5) *Κέρος*. Ἀκατοίκητος νησὶς κειμένη εἰς ἀπόστασιν 7 περίπου μιλλίων ΒΔ. τοῦ ἀκρωτ. Πάλου τῆς Ἀμοργοῦ. Νοτίως αὐτῆς εἰς ἀπόστασιν 2 μιλ-

Ὁ ἐν Καταπόλοις ἱερὸς ναὸς «Ἁγίου Γεωργίου».

λίων κεῖνται τὰ νησίδια *Ἀντίκερος* καὶ *Δρύμα*, καλούμενα ἀμφότερα *Ἀντικέρια*.

Πλὴν τῶν ἀναφερθεισῶν νησίδων εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ἀμοργοῦ ὑπάγονται καὶ αἱ πρὸς Α αὐτῆς κατὰ σειρὰν κείμεναι τοιαῦται *Λιάδι* (5 μίλ. ἀπὸ ἀκρωτ. *Ξώδοτος*), *Κύναρος* ($12^{1}/_{2}$ μίλ. ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἀκρωτηρίου), ἕπονται δ' αἱ ὑπὸ ἰταλικὴν κατοχήν, προσκείμεναι τῇ τελευταίᾳ, *Μαυρονήσια* καὶ *Λέβινθος* ἢ *Λεβίθα* (20 μίλ. ἀπὸ ἀκρωτ. *Ξώδοτος*, εἰς 25 μίλ. πρὸς Α ἡ νῆσος Κάλυμνος καὶ 21 μίλ. πρὸς Β ἡ Πάτμος). Τελευτῶντες δ' ἔχομεν ν' ἀναφέρωμεν καὶ τὴν πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς Ἀμοργοῦ νησῖδα *Ἀμοργόπουλον* ἢ *Ἄνυδρον*, ἀπέχουσαν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Πάλος περὶ τὰ 13 μίλλια.

– (ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.) Ἡ νῆσος Ἀμοργὸς μετὰ τῶν εἰς αὐτὴν ἀνηκουσῶν νησίδων ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Δικαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὸ πρωτοδικεῖον Σύρου, ἐφορειακῶς δέ, ταμειακῶς καὶ ἀστυνομικῶς εἰς τὰς ἐν Θήρᾳ ἐφορείαν, ταμεῖον καὶ ὑποδιοίκησιν Χωροφυλακῆς.

Πληθυσμός. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν (1920) ὁ πληθυσμὸς τῆς περιφερείας Ἀμοργοῦ, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν κατὰ τὸ 1923 ἀπογραφέντων προσφύγων, ἀνέρχεται εἰς 4450 κατοίκους ἐξ ὧν οἱ 2197 ἄρρενες καὶ οἱ 2253 θήλεις, ἀπαρτίζοντας 1072 οἰκογενείας. Ἐκ τούτων 3422 διαμένουν ἐν τῇ νήσῳ Ἀμοργῷ, οἱ λοιποὶ δ' εἰς τὰς νησῖδας Ἡράκλειαν (κάτ. 284), Δονοῦσαν (κάτ. 207), Κουφονήσια (κάτ. 252), Κύναρον (κάτ. 16) καὶ Σχοινοῦσαν (κάτ. 269). Ἡ ἀναλογία κατοίκων κατὰ τετραγ. χιλιόμετρον ἐν τῇ νήσῳ Ἀμοργῷ εἶναι 25,5. Κατωτέρω δίδομεν ἀριθμούς τινας ἐμφαίνοντας τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου ὁμοῦ μὲ τὸν τῶν ὑπ' αὐτὴν νησίδων ἀπὸ τοῦ 1858 μέχρι τοῦ 1923, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς ἐπισήμους ἀπογραφάς. Ἀριθμοὺς παλαιοτέρων ἐτῶν μᾶς δίδουν οἱ *Pasch Van Krienen* διὰ τὸ ἔτος 1771, σημειῶν τοὺς κατοίκους τῆς Ἀμοργοῦ εἰς 4000, καὶ *Piacenza* διὰ τὸ 1688 ὑπολογίζων αὐτοὺς εἰς 6000.

Ἔτος	1848	κάτοικοι	3557		
»	1853	»	3554	(Διαφορὰ	—3)
»	1856	»	3669	(»	+115)
»	1861	»	3185	(»	—484)
»	1870	»	3494	(»	+309)
»	1879	»	3893	(»	+399)
»	1889	»	4058	(»	+165)
»	1896	»	4286	(»	+228)
»	1907	»	4140	(»	—146
»	1920	»	4352	(»	+212)
»	1923 (προσθήκη προσφύγων)	»	4450	(»	+ 98)

Ἐκ τῶν ἀριθμῶν τούτων ἐμφαίνεται ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1848 μέχρι τῆς τελευταίας τοιαύτης ὁ πληθυσμὸς τῆς περιφερείας ηὐξήθη κατὰ 893 κατοίκους.

Κοινοτικὴ διαίρεσις. Κατὰ τὴν πρὸ τοῦ 1912 διοικητικὴν διαίρεσιν ἡ Ἀμοργὸς ἐχωρίζετο εἰς δύο δήμους, τοὺς *Ἀμοργοῦ* καὶ *Αἰγιάλης*. Σήμερον διαιρεῖται εἰς ὀκτὼ κοινότητας: *Αἰγιάλης, Θολαρίων, Ἀμοργοῦ, Καταπόλων, Βρούτσης, Ἀρκεσίνης, Σχοινούσης* καὶ *Ἡρακλείας*. Αἱ δύο πρῶται προῆλθον ἐκ τοῦ τέως δήμου Αἰγιάλης, αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκ τοῦ τέως τοιούτου Ἀμοργοῦ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν δημοτῶν (νόμιμος πληθυσμὸς) καὶ τῶν 7 κοινοτήτων κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 ἀνέρχεται εἰς 6149.

Χωρία καὶ συνοικισμοί. Τὴν κοινότητα Αἰγιάλης (κάτ. 1085) ἀποτελοῦν ἡ κώμη *Λαγκάδα* (κάτ. 581), οἱ συνοικισμοὶ *Λιμὴν Γιάλης* (38), *Ποταμὸς* (191), *Στροῦμπος* (38) καὶ *Ἔξω Μεριὰ* (14) καὶ αἱ κατῳκημέναι νησῖδες *Δονοῦσα* (207) καὶ *Κύναρος* (16). Τὴν κοινότητα Θολαρίων ἀπαρτίζει τὸ ὁμώνυμον ἐκ 369 κατοίκων χωρίον μετὰ τοῦ ἐξ εὐαρίθμων κατοίκων παραλίου ἐντὸς αὔλακος τοῦ λιμένος Γιάλης μικροσυνοικισμοῦ *Φουκιότρυπα*. Ἡ κοινότης Ἀμοργοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ὁμωνύμου αὐτῇ κωμοπόλεως (κάτ. 938) εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ἡ προκειμένη *μονὴ τῆς Χοζοβιωτίσσης*.

Τὴν Κοινότητα Καταπόλων (κάτ. 1210) ἀπαρτίζουν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ παράλιον ὁμώνυμον αὐτῇ χωρίον, καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ μικροσυνοικισμοὶ *Ραχίδι, Ξυλοκερατίδι* καὶ *Λεῦκες* (κάτ. 674), ἔτι δὲ αἱ νησῖδες *Κουφονήσια* (κάτ. 252). Τὴν Κοινότητα Βρούτσης, μόλις τῷ 1925 συσταθεῖσαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1927 λειτουργοῦσαν, ἀποτελεῖ ὁ ὁμώνυμος συνοικισμὸς μετὰ τῶν μικροτέρων τοιούτων *Καμάρι, Σκεπαρνιὲς* καὶ *Βίγλες*, ἀποσχισθεὶς ἐκ τῆς Κοινότητος Ἀρκεσίνης, ἥτις ἀπαρτίζεται μόνον ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ *Χωριὸ* καὶ τῶν ἐν τῇ Κολοφάνᾳ ἀγροικιῶν (κάτοικοι τῶν δύο τούτων κοινοτήτων ὁμοῦ 579). Τὴν κοινότητα Σχοινούσης (κάτ. 269), ἀπὸ τοῦ 1921 συσταθεῖσαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1927 λειτουργοῦσαν, ἀποτελεῖ ἡ ὁμώνυμος νησίς. Τὴν Κοινότητα τέλος Ἡρακλείας (κάτ. 284) συσταθεῖσαν κατ' Αὔγουστον τοῦ 1927, ἀποτελεῖ ἐπίσης ἡ ὁμώνυμος νησίς.

Ἐκκλησία - Ἐκπαίδευσις. Ἅπας ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀμοργοῦ ἀνήκει εἰς τὸ ὀρθόδοξον χριστιανικὸν δόγμα. Ἐκκλησιαστικῶς ἡ νῆσος ὑπάγεται εἰς τὴν Μητρόπολιν Θήρας. Ἡ μέση ἐκπαίδευσις ἀσκεῖται διὰ τοῦ Ἑλλην. Σχολείου τῆς κωμοπόλεως Ἀμοργοῦ (μαθηταὶ 55), ἡ στοιχειώδης δὲ διὰ τῶν διταξίων μικτῶν δημοτικῶν σχολείων Ἀμοργοῦ (μαθ. 91), Λαγκάδας (μαθ. 75) καὶ Καταπόλων (μαθ. 92) καὶ τῶν μονοταξίων τοιούτων Βρούτσης (μαθ. 55), Θολαρίων (μαθ. 50), Ποτα-

Digitized by Google

μοῦ (μαθ. 29) καὶ Χωριοῦ (μαθ. 62). Δημοτικὰ δὲ σχολεῖα ὑπάρχουσι καὶ εἰς τὰς νησῖδας Δονοῦσαν, Ἡράκλειαν, Ἀπάνω Κουφὸ καὶ Σχοινοῦσαν, ἐσχάτως δ' ἐνεκρίθη ἡ ἵδρυσις τοιούτου εἰς Κολοφάναν.

— (**ΟΙΚΟΝΟΜ. ΓΕΩΓΡΑΦ.**) Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἐξεταζομένη ἡ Ἀμοργὸς ἔχει νὰ παρουσιάσῃ οὐχὶ ἀσήμαντον παραγωγὴν οὐ μόνον χρήσιμον διὰ τὴν θεραπείαν τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν ἀλλ' ἀποδίδουσαν καὶ προϊόντα ἀποτελοῦντα ἀντικείμενα ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου.

α) Γεωργία. Ἀξιολόγους καλλιεργησίμους κοιλάδας ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν: 1) τὴν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Κάτω Μεριᾶς (Κοινότητος Ἀρκεσίνης) *Κολοφάναν* συνεχομένην μὲ δύο ἄλλας μικροτέρας, τῆς *Καλοταριτίσσης*, δυτικῶς, καὶ *Κάτω Κάμπου*, βορείως, ὑδρευομένας ἐκ φρεατίων καὶ ὀμβρίων, συλλεγομένων ἐν ὀμβροδέκταις, ὑδάτων. Πρὸς Α τῆς Κολοφάνας ἐπὶ ὀροπεδίου σχηματίζεται αὐλὼν πλατὺς καὶ μακρὸς φέρων κατὰ μῆκος διάφορα ὀνόματα, ἐν οἷς *Στὸ Χωριό*, *Στὴν Ἁγία Τριάδα*, λίαν κατάφυτος καὶ καλλιεργημένος· 2) τὰς ἐν τῇ περιφερείᾳ Καταπόλων συνεχομένας μικρὰς κοιλάδας *Γιαλινᾶς*, *Μάρμαρος*, *Τρίποδης* (ἢ *Σακκᾶς*) ἐπίσης ἐκ φρεατίων ὑδάτων ἀρδευομένας καὶ 3) τὴν εἰς τὸν ὅρμον τῆς Γιάλης ἀναστομουμένην καλλιεργήσιμον ἔκτασιν, ἐπίσης ἐκ φρεατίων ὑδάτων ἀρδευομένην. Πλὴν ὅμως τῶν ἐκτεταμένων σχετικῶς ὡς ἄνω μερῶν ἡ νῆσος ἔχει καὶ ἄλλα πεδινὰ τοιαῦτα, ἰδίως παρὰ τοὺς μυχοὺς τῶν ὁρμίσκων, μὴ στερουμένη καὶ μικρῶν ὀροπεδίων, ἅτινα ἐξ ἴσου καλλιεργοῦνται. Καὶ αἱ εἰς τὴν Ἀμοργὸν ὑπαγόμεναι μεγαλύτεραι νησῖδες, καὶ δὴ αἱ Δονοῦσα καὶ Σχοινοῦσα καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τὰ Κουφονήσια καὶ ἡ Ἡράκλεια, ἔχουσιν ἀρκετὰς καλλιεργησίμους καὶ εὐφόρους πεδιάδας οὐκ ὀλίγα ἀποδιδούσας.

Ἐκ τῶν δημητριακῶν καρπῶν ἐν Ἀμοργῷ καὶ εἰς τὰς νησῖδας αὐτῆς σπείρουσι σῖτον καὶ κριθὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δ' ἀναμίξ, ἤτοι *σμιγόν*. Ἡ σπορὰ τῶν καρπῶν τούτων καταλαμβάνει ἐκτάσεις 6500 περίπου στρεμμάτων, ὧν τὰ $^2/_3$ περίπου ἀνήκουν εἰς τὰς νησῖδας. Ἐν συγκρίσει μὲ ἀριθμοὺς τοῦ 1911 ἔχομεν διπλασιασμὸν τῶν σπειρομένων ἐκτάσεων, αἵτινες, πρὸ τοῦ 1920, ὁπότε ἤρχισεν ἡ ἐντατικωτέρα καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ, ἦσαν ἔτι πλείονες. Ἡ παραγωγὴ δημητριακῶν, κατὰ μέσον ὅρον τῆς τριετίας 1924—1926, ἀνέρχεται τὰς 375.000 ὀκάδας. Κατὰ γόνιμα ἔτη δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰς 600.000 ὀκ. (παραγωγὴ τοῦ 1921 ὀκάδες 645.500) καὶ κατὰ ἄγονα τοιαῦτα εἶναι ἐλάσσων τῶν 200 000 ὀκ. (παραγωγὴ τοῦ 1926 ὀκ. 193.400). Σῖτος καὶ κριθὴ σπείρονται μόνον εἰς τὰς περιφερείας τῶν Κοινοτήτων Αἰγιάλης καὶ Καταπόλων καὶ δὴ εἰς τὰς εἰς αὐτὰς ὑπαγομένας νησῖδας, εἰς ποσότητας σχετικῶς μικρὰς (μέσος ὅρος 1924—1926 σῖτος ὀκ. 11.475 καὶ κριθὴ 18.775) ἐνῷ ἡ σπορὰ σμιγοῦ ἐνεργεῖται καθ' ὅλας τὰς περιφερείας τῆς νήσου, ἐχούσης τὴν μεγαλυτέραν παραγωγὴν τῆς κοινότητος Ἀρκεσίνης.

Ἐκ τῶν ὀσπρίων ἐν Ἀμοργῷ τὴν μεγαλυτέραν διάδοσιν ἔχει ἡ φάβα (κοιν. *κατσοῦνι*), ἥτις φημίζεται διὰ τὴν ἐξαίρετον ποιότητά της. Οὐχ ἧττον ὅμως εἰς μικρὰν κλίμακα παράγονται καὶ φασίολοι, κύαμοι, ἐρέβινθοι καὶ φακῆ, ἰδίως εἰς τὰς νησῖδας, δοθείσης μείζονος ὠθήσεως εἰς τὴν καλλιέργειάν των κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαπενταετίαν. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ φάβας ἀνέρχεται τὰ 20000 καὶ πλέον ὀκάδας (καλλιεργ. ἔκτασις 340 στρέμ.) καὶ τῶν λοιπῶν ὀσπρίων τὰς 9220 ὀκάδας (φασίολοι ὀκ. 2800, κύαμοι ὀκ. 3700, ἐρέβινθοι ὀκ. 2620 καὶ φακῆ ὀκ. 1100) ἐπὶ καλλιεργουμένης ἐκτάσεως 415 στρεμμάτων.

Ἐκ τῶν προϊόντων λαχανοκήπων ἰδιαιτέρως δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν τὰ γεώμηλα (ἐτησία παραγωγὴ ὀκ. 7000) καὶ τὰ κρόμμυα (ὀκ. 10.000), τὰ ὁποῖα καλλιεργοῦνται ἐν Δονούσῃ. Ἐπίσης καὶ τὸ σησάμι εὐδοκιμεῖ ἐν Ἀμοργῷ ὡς καὶ ἐν Δονούσῃ καὶ Σχοινούσῃ, παραγομένων ἐτησίως περὶ τὰς 1500 ὀκ. τούτου. Γεωργικὸν ὅμως προϊὸν ἄξιον εἰδικῆς μνείας εἶναι ὁ καπνός, ὅστις εὐδοκιμεῖ πολὺ ἐν τῇ νήσῳ. Ἡ ποιότης τούτου εἶναι ἐκλεκτὴ ὁμοιάζουσα μὲ τὴν τῶν ἀρωματικῶν καπνῶν Σάμου καὶ Ξάνθης. Ἄλλοτε ἐκαλλιεργοῦντο περὶ τὰ 600—700 στρέμματα, μετὰ τὸ 1922 ὅμως οἱ Ἀμοργῖνοι ἐργαζόμενοι ἐντατικώτερον εἰς τὴν καπνοκαλλιέργειαν μέχρι τριπλασιασμοῦ τῆς φυτευομένης ἐκτάσεως, ἔσχον ἀπόδοσιν κατ' ἔτος περὶ τὰς 100.000 ὀκ. Τῷ 1926 ἡ παραγωγὴ ἦτο ἠλαττωμένη (55.000 ὀκ.), καλλιεργηθέντων μόνον 780 στρεμ. Τὴν μείζονα παραγωγὴν ἔχουσιν αἱ περιφέρειαι τῶν κοινοτήτων Ἀρκεσίνης καὶ Καταπόλων (ἀνὰ 35 %), ἕπονται δὲ κατὰ σειρὰν αἱ Αἰγιάλης (15 %), Ἀμοργοῦ (8 %) καὶ Θολαρίων (7 %).

Ἡ ἀμπελοφυτεία εἰς τὰς κοινότητας τῆς Ἀμοργοῦ εἶναι ἀρκετὰ διαδεδομένη, καταλαμβάνουσα ἔκτασιν μείζονα τῶν 2000 στρεμ., τῆς ὁποίας τὸ $^1/_6$ εὑρίσκεται εἰς τὰς νησῖδας. Ἀμπέλων καλλιεργοῦσι διαφόρους ποικιλίας, παραγούσας μαύρας, λευκὰς καὶ ἐρυθρὰς σταφυλάς. Τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς ἐξ 20 25.000 ὀκ. ἐτησίας παραγωγῆς καταναλίσκεται πρὸς βρῶσιν καὶ τὸ λοιπὸν οἰνοποιεῖται. Ἡ μᾶλλον σταφυλοπαραγωγὸς περιοχὴ εἶναι ἡ τῆς Αἰγιάλης (τὰ 40 % τῆς ὅλης παραγωγῆς), ἕπονται δὲ κατὰ σειρὰν αἱ Θολαρίων (19 %), Ἀμοργοῦ (18 %), Καταπόλων (16 %) καὶ Ἀρκεσίνης (7 %).

Ἡ ἐλαία ἐν τῇ νήσῳ Ἀμοργῷ ἔχει ἀρκετὴν διάδοσιν, μόνον δὲ εἰς τὰς ὑπ' αὐτὴν νησῖδας δὲν ἀπαντᾶται. Ὁ παραγόμενος καρπὸς χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς παραγωγὴν ἐλαίου, ἐξαιρέσει 20 000 ὀκ. περίπου, κατὰ γόνιμον ἔτος, ἐλαιῶν, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται πρὸς βρῶσιν. Ἡ πλέον δ' ἐλαιοπαραγωγὸς περιοχὴ εἶναι πάλιν ἡ τῆς κοινότητος Αἰγιάλης, ἑπομένων τῶν λοιπῶν περιοχῶν κατὰ τὴν ἰδίαν περίπου μὲ τὴν σταφυλοπαραγωγὴν ἀναλογίαν.

Ἄλλοτε, ἰδίως ἐν Ἡρακλείᾳ καὶ Σχοινούσ παρήγετο καὶ βάμβαξ, τῆς καλλιεργείας του σὺν τῷ χρόνῳ ἐκλειψάσης.

Ἐκ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων ἰδιαιτέρως δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὴν εὐδοκίμησιν τῶν μηλεῶν (περιοχαὶ Αἰγιάλης, Ἀμοργοῦ, Θολαρίων), ἀχλαδεῶν (ὁμοίως), ἀμυγδαλεῶν (περιοχαὶ Ἀμοργοῦ, Ἀρκεσίνης Καταπόλων) καὶ ροδακινεῶν, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἑσπεριδοειδῶν τῶν λεμονεῶν (περιοχαὶ Αἰγιάλης, Ἀμοργοῦ, Θολαρίων, Καταπόλων), πορτοκαλλεῶν (περιοχαὶ Θολαρίων, Καταπόλων) καὶ μανδαρινεῶν (περιοχαὶ Αἰγιάλης, Θολαρίων καὶ Καταπόλων). Ἡ ἐτησία παραγωγὴ μήλων ἀνέρχεται τὰς 1500 περίπου ὀκάδας, ὁμοίως καὶ ἀχλαδίων, ἀμυγδάλων περὶ τὰς 300, λεμονίων ὑπερβαίνει τὰ 100.000 τεμάχια, πορτοκαλλίων τὰ 20.000 καὶ μανδαρινιῶν τὰ 7.000. Ἐπίσης ἐν Ἀμοργῷ ἔχει διάδοσιν καὶ ἡ συκῆ.

Γεωργικοὶ συνεταιρισμοί. Εἰς τὴν πρόοδον τῆς γεωργίας εἰς τὴν Ἀμοργὸν συνετέλεσεν ἐπ' ἐσχάτων ἡ ἵδρυσις συνεταιρισμῶν, ἰδίως δὲ τὸ ἀξιόλογον αὐτῆς προϊόν, ὁ καπνός, ἀπέδωκε χάριν εἰς αὐτούς, σημαντικωτέρας προσόδους. Ἐκ παραλλήλου δ' εἰσήχθη ἡ χρησιμοποίησις ἐν τῇ καλλιεργείᾳ λιπασμάτων, ἡ διάδοσις τῆς διὰ θείου κατα

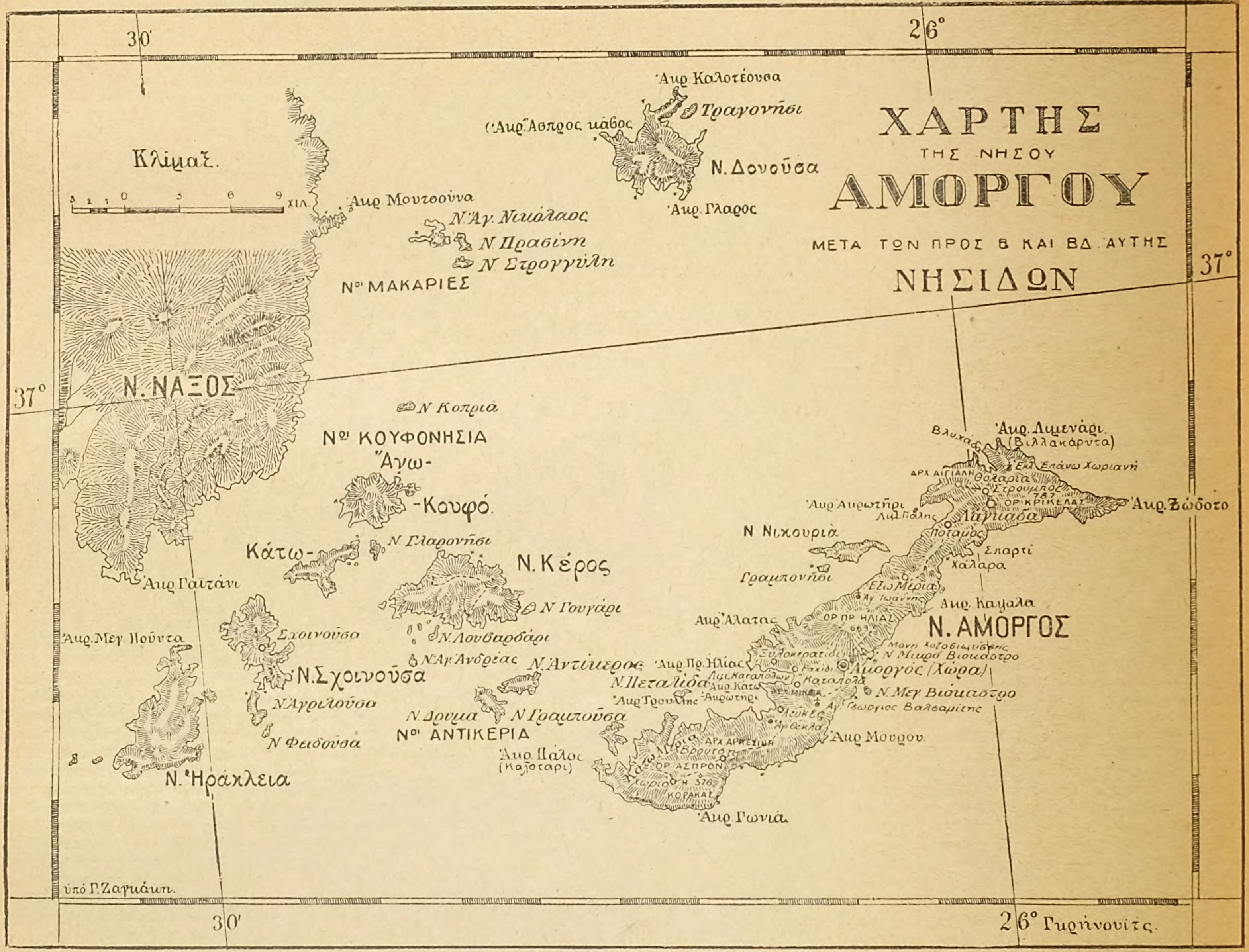

πολεμήσεως τῶν ἀσθενειῶν τῆς ἀμπέλου καὶ ἡ χρησιμοποίησις τελείων γεωργικῶν ἐργαλείων.

Ἐν τῇ νήσῳ λειτουργοῦν ἤδη 4 γεωργικοὶ πιστωτικοὶ συνεταιρισμοὶ ἀνὰ εἷς εἰς ἕκαστον τῶν μεγαλυτέρων κέντρων αὐτῆς Ἀρκεσίνην, Ἀμοργόν, Κατάπολα καὶ Αἰγιάλην. Οἱ τρεῖς πρῶτοι ἱδρύθησαν τῷ 1923, ὁ δὲ τελευταῖος λήγοντος τοῦ 1924. Σήμερον ἀπαρτίζουσιν αὐτοὺς 229 συνεταῖροι ἀντὶ 106 ἀρχικῶν ἱδρυτῶν. Οἱ συνεταιρισμοὶ οὗτοι ὡς πρὸς τὸν καπνὸν σκοποῦσι τὴν δι' εἰδικῶν μηχανημάτων δεματοποίησιν τοῦ προϊόντος πρὸς καλυτέραν κατανάλωσιν, ἀποβλέποντες συγχρόνως καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητός του. Κατὰ τὸ 1926 παρὰ τῶν συνεταιρισμῶν τῆς νήσου Ἀμοργοῦ ἐδεματοποιήθησαν 28.000 ὀκάδες καπνοῦ, τὰ δὲ χορηγηθέντα εἰς τοὺς συνεταίρους δάνεια ἀνῆλθον εἰς 283.000 δραχμάς. Ἐγκαταστάσεις ἐπεξεργασίας καὶ συσκευῆς τοῦ καπνοῦ ὡς καὶ ἀποθῆκαι ὑπάρχουσιν ἐν Αἰγιάλῃ καὶ Καταπόλοις, εἰς ἃς ἀσχολεῖται προσωπικὸν 75 περίπου ἐργατῶν, ἐξ ὧν 60 θήλεις.

β') Κτηνοτροφία. Ἐν Ἀμοργῷ διατρέφονται αἶγες, πρόβατα καὶ βόες. Τὸ ἔριον τῶν προβάτων ὡς καὶ τὸ γάλα αὐτῶν καὶ τῶν αἰγῶν καταναλίσκονται τὸ πλεῖστον ἐν τῇ νήσῳ, ἐλαχίστης γινομένης ἐξαγωγῆς, εἰς ἄλλας γειτονικὰς ἰδίως νήσους. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ ἀμελγομένων αἰγῶν καὶ προβάτων, καθόσον ἀγελάδες γαλακτοφόροι δὲν διατρέφονται, ἀνέρχεται τὰς 10.000 περίπου τῶν πρώτων καὶ τὰς 2.500 τῶν δευτέρων. Ἡ παραγωγὴ γάλακτος ἐξ ἀμφοτέρων ὑπολογίζεται ὅτι φθάνει τὸ ἑκατομμύριον ὀκ. ἐτησίως, ἐξ ὧν ποσότης διατίθεται καὶ πρὸς κατασκευὴν τυροῦ, τῆς παραγωγῆς του ἀνερχομένης τὰς 10.000 ὀκ. σκληροῦ καὶ τὰς 20.000 ὀκ. μαλακοῦ τοιούτου. Οἱ τυροὶ τῆς Ἀμοργοῦ διακρίνονται παρὰ τῶν ἐπιχωρίων μὲ διαφόρους ὀνομασίας· ὁ νωπὸς μαλακὸς τοιοῦτος καλεῖται *μαλάκα*, ὁ τύπου μυζήθρας *τσιμισκάδι* καὶ ὁ σκληρὸς *τυροβόλι*. Ἐν Ἀμοργῷ ἐνεργεῖται εἰς ἀρκετὴν κλίμακα ἐκτροφὴ χοίρων καὶ πουλερικῶν.

Ἡ μελισσοκομία δὲν ἀπασχολεῖ πολὺ τοὺς Ἀμοργίνους, οἵτινες ἐρασιτεχνικῶς μᾶλλον ἐπιδίδονται εἰς ταύτην, χρησιμοποιοῦντες κυψέλας πηλίνας.

γ') Βιομηχανία. Ἀπὸ βιομηχανικῆς ἀπόψεως ἐξεταζομένη ἡ Ἀμοργὸς οὐδὲν ἀξιόλογον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ πλὴν τῶν ἐκ τῶν γεωργικῶν προϊόντων της διὰ τὴν ἐπιχώριον κατανάλωσιν ἀναγκαίων βιομηχανημάτων καὶ τῶν διὰ τὴν ἐξαγωγήν, ἐπεξεργασίαν καὶ συσκευὴν τοῦ καπνοῦ παρὰ τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἀσκουμένων βιοτεχνιῶν, περὶ ὧν ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ὀρυκτὸν τῆς νήσου πλοῦτον ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι καίτοι διεπιστώθησαν εἰς διάφορα σημεῖα αὐτῆς ἐμφανίσεις μεταλλευμάτων σιδήρου, μαγγανίου, ψευδαργύρου, χαλκοῦ καὶ μολύβδου, οὐδεμία σοβαρὰ ἐργασία ἐκμεταλλεύσεως αὐτῶν ἐγένετο, ἐκτὸς ἐρευνητικῶν τινων εἰς θέσεις *Τρυπητὴ Φραγκια* καὶ *Τσιλάκι*, αἵτινες ἐβεβαιωσαν τὴν ὕπαρξιν ἀξίων λόγου κοιτασμάτων μὲ σιδηροῦχον καὶ μαγγανιοῦχον ὑλικόν. Παραχωρήσεις μεταλλείων ἐδόθησαν 7, τινὲς δ' ἄδειαι ἐρευνητικῶν ἐργασιῶν. Ἐν ἀντιθέσει μὲ τὴν νῆσον Ἀμοργὸν ἀπὸ ἀπόψεως ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου, κίνησίς τις, κάπως καλυτέρα, παρατηρεῖται εἰς τὰς εἰς αὐτὴν ὑπαγομένας νησῖδας καὶ δὴ εἰς τὴν Δονοῦσαν, ἐγκλείουσαν σημαίνοντα κοιτάσματα ὁμοίων μὲ τὴν Ἀμοργὸν μεταλλευμάτων, ὧν ἐνεργεῖται ἀτάκτως πως ἐκμετάλλευσίς τις παρὰ διαφόρων ἑταιριῶν. Καὶ εἰς τὰ Κουφονήσια ἔχομεν ἀνεκμεταλλεύτους ἐμφανίσεις ἰδίων ὡς ἄνω μεταλλοφόρων ὀρυκτῶν, εἰς τὴν Ἡράκλειαν δὲ πλὴν τοιούτων καὶ κοιτάσματα *σμύριδος*, μὴ ἐκμεταλλευόμενα παρὰ τοῦ κτήτορός των Ἑλληνικοῦ Δημοσίου.

Ἐκ τῶν μικρῶν, τοπικῆς σημασίας, βιομηχανιῶν διατροφῆς ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν 29 ἀνεμομύλους, λειτουργοῦντας εἰς τὴν Ἀμοργὸν καὶ τὰς νησῖδας, καὶ 27 ἐλαιοτριβεῖα. Εἰς τοὺς ἀνεμομύλους, ἔνθα ἀπασχολεῖται μόνος σχεδὸν ὁ μυλωθρός, ἀλέθονται, ἐπὶ εἰς εἶδος ἀμοιβῇ, τὰ δημητριακὰ τῶν χωρικῶν. Εἰς τὰ ἐλαιοτριβεῖα δ' ἀπασχολοῦνται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς λειτουργίας των 2—5 πρόσωπα εἰς ἕκαστον.

Ἡ ἐλαιοπαραγωγὴ μόνον ἐν τῇ νήσῳ Ἀμοργῷ, καθόσον εἰς τὰς νησῖδας εἶναι ἀσήμαντος, δύναται νὰ φθάσῃ κατὰ γόνιμον ἔτος τὰς 100 000 ὀκάδας μὲ προϊὸν ἀρκετὰ καλῆς ποιότητος. Τὰ 45% περίπου τῆς παραγωγῆς δίδει ἡ περιφέρεια τῆς κοινότητος Αἰγιάλης, ἕπονται δὲ κατὰ σειρὰν αἱ Καταπόλων (25%), Ἀμοργοῦ (12%), Θολαρίων (12%) καὶ Ἀρκεσίνης (6%). Τὸ γόνιμον ἔτος 1924 παρήχθησαν 90.000 ὀκ. ἐλαίου καὶ τὸ τοιοῦτον 1926 μόνον 45 000 λόγῳ καταστροφῆς τοῦ καρποῦ.

Ἡ ἐτησία παραγωγὴ οἴνου ὑπερβαίνει πολλάκις τὰς 60.000 ὀκάδας, φθάνουσα ἐνίοτε καὶ τὰς 100.000, συνήθως ὅμως ποικίλλει μεταξὺ τῶν 40—50.000 τοιούτων. Ἐξαιρετικῶς τῷ 1926 αὕτη κατῆλθεν εἰς τὰς 20.000 ὀκ. περίπου. Κυρίως ἐν Ἀμοργῷ παρασκευάζουσι μέλανα οἶνον· κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισε καὶ ἡ παραγωγὴ λευκοῦ ρητινίτου.

Σημειοῦμεν ἐνταῦθα καὶ τὴν παραγωγὴν ξηρῶν σύκων, ἥτις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπιτελεῖται πρῶτον διὰ τῆς ξηράνσεως εἰς τὸν ἥλιον καὶ εἶτα εἰς κλιβάνους ἑψήσεως αὐτῶν (σῦκα φουρνιστά). Αὕτη εἶναι σχετικῶς μικρὰ ὁλονὲν ἐλαττουμένη (παραγωγὴ τοῦ 1924 ὀκ. 10.700, τοῦ 1925 ὀκ. 6.300 καὶ τοῦ 1926 ὀκ. 1.250).

Ἐκ τῶν χειροτεχνιῶν ἀξία περισσοτέρου λόγου εἶναι, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ παρὰ τῶν γυναικῶν ἀσκουμένη ἐν μικρᾷ σήμερον κλίμακι βιοτεχνία τῶν *ἀμοργίνων χειροκτίων*, ἥτις πρὸ 50ετίας ηὐδοκίμει λόγῳ τῆς ἐπιτοπίου παρασκευῆς μετάξης—ἐκλειψάσης ἤδη—καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ παρ' εἰδικῶν τεχνιτῶν κατασκευὴ ψιαθίνων πίλων ἐκ τοῦ σανοῦ τοῦ σίτου, καλουμένου παρὰ τῶν ἐπιχωρίων *ράπη*, οἵτινες φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν διαφόρων χωρίων. Συνηθίζεται ἐπίσης ἐν Ἀμοργῷ, ὅπως καὶ εἰς τὰς λοιπὰς Κυκλάδας, ἡ κατ' οἶκον κατασκευὴ μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, κλινοσκεπασμάτων κλπ., δεδομένου ὅτι ὁ ἱστὸς (ἀργαλειὸς) εἶναι εἷς τῶν ἀπαραιτήτων σχεδὸν σκευῶν ἑκάστης οἰκίας.

δ') Ναυτιλία. Ὡς ἤδη ἀνεφέραμεν οἱ κάτοικοι τῆς Ἀμοργοῦ διακρίνονται διὰ τὴν εἰς τὴν γεωργίαν ἐπίδοσίν των. Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ νῆσος ἔχει ἐκθρέψει καὶ ἀρκετοὺς ναυτικούς, ἐν οἷς περὶ τοὺς 17 κυβερνῆται, ἰδιοκτήτων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἱστιοφόρων πλοίων, χωρητικότητος ἀπὸ 4—70 κόρων. Τὰ 17 ταῦτα πλοῖα, τῶν ὁποίων τὰ 15 κυβερνῶνται παρὰ Καταπολιτῶν καὶ τὰ λοιπὰ δύο παρ' Αἰγιαλιτῶν, κατὰ χωρητικότητα διακρίνονται εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας:

χωρητικ.	ἀπὸ	4—10	κόρων	5	σύνολον χωρητικ. κορ.		33
»	»	11—20	»	1	»	» »	19
»	»	21—30	»	5	»	» »	142
»	»	31—40	»	4	»	» »	140
»	»	41—50	«	1	»	» »	44
»	ἄνω τῶν 50		»	1	»	» »	58
	Σύνολον πλοίων			17	»	» »	436

ε') Συγκοινωνίαι. Ἀπὸ συγκοινωνιακῆς ἀπόψεως ἡ Ἀμοργὸς ὑστερεῖ πολύ. Τόσον ἡ θαλασσία ἐπικοινωνία αὐτῆς μετὰ τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος, ὅσον καὶ τὸ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῆς ὁδικὸν δίκτυον εὑρίσκονται εἰς οὐχὶ εὐχάριστον κατάστασιν. Εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἀμοργοῦ (Γιάλης καὶ Καταπόλων) καὶ τινων τῶν εἰς αὐτὴν ὑπαγομένων νησίδων, ἅπαξ μόνον, ἢ ἐνίοτε δίς, τῆς ἑβδομάδος προσεγγίζουσιν ἀτμόπλοια καὶ δὴ τὰ ἐνεργοῦντα τὴν λεγομένην «ἄγονον γραμμὴν» τῶν Κυκλάδων. Διὰ τοῦτο ἐπείγουσαι ἀνάγκαι τῶν κατοίκων πολλάκις ἐξυπηρετοῦνται διὰ ἱστιοφόρων ἢ λέμβων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς νήσου συγκοινωνίας, αὗται διενεργοῦνται διὰ τῆς κεντρικῆς βατῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ, τῆς κατὰ μῆκος διασχιζούσης ὁλόκληρον τὴν νῆσον, ἐχούσης διαφόρους διακλαδώσεις. Εἰς πολλὰ σημεῖα αὐτῆς ἔχει ἀνωφερείας καὶ οὐκ ὀλίγας συναφεῖς ἀνωμαλίας. Ἁμαξιτὴ ὁδὸς οὐδαμοῦ ὑπάρχει, μελετᾶται ὅμως ἡ κατασκευὴ τοιαύτης, φερούσης ἀπὸ τοῦ λιμένος Καταπόλων εἰς τὴν Χώραν. Ἡ κεντρικὴ ἡμιονικὴ ὁδὸς ἄρχεται ἀπὸ τὰ Θολάρια, τὸν βορειότερον συνοικισμόν, καὶ καταλήγει εἰς τὸν ὅρμον Παραδείσια, ἔνθα ὁ πανηγυρίζων τὴν 26 Ἰουλίου ναΐσκος τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, διέρχεται δ' ἐκ Λαγκάδας (Θολάρια - Λαγκάδα ἀπόστασις $^1/_2$ ὥρας), Ποταμοῦ (ἀπὸ Λαγκάδας $^1/_2$ ὥρας), Ἔξω Μεριᾶς, Χώρας (ἀπὸ Ποταμοῦ 3 $^1/_2$ ὥρ.), Βρούτση, (ἀπὸ Χώρας $^1/_2$ ὥρ.), Χωριοῦ (ἀπὸ Χώρας $^1/_2$ ὥρ.), συναντωμένη εἰς Χώραν μὲ τὰς συνδεούσας αὐτὴν μετὰ τοῦ ἐπινείου της Καταπόλων (ἀπόστασις ὡριαία) καὶ τῆς μονῆς Χοζοβιωτίσσης ὁδούς.

Διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ συντήρησιν λιμενικῶν ἔργων συνεστήθησαν τῷ 1923 ἐν Καταπόλοις καὶ τῷ 1925 ἐν λιμένι Γιάλης λιμενικὰ ταμεῖα. Πρὸς πλουτισμὸν αὐτῶν ἐπεβλήθησαν λιμενικοὶ φόροι, ἐξ ὧν εἶχον μέχρι τέλους τοῦ 1926 εἰσπράξει τὸ μὲν ταμεῖον Καταπόλων 68.100 δραχ., τὸ δὲ Αἰγιάλης 10,800.

Τηλεγραφικῶς ἡ Ἀμοργὸς συνδέεται διὰ καλωδίου μὲ τὴν Νάξον καὶ μέσῳ ταύτης μὲ ὅλον τὸν κόσμον. Ἐν Χώρᾳ δὲ λειτουργεῖ ταχυδρ. τηλεγρ. γραφεῖον Γ' τάξεως. Αἱ διάφοροι κοινότητες μεταξύ των ἐπικοινωνοῦσι διὰ τηλεφώνων, ἔν τισι γραφείοις τῶν ὁποίων ἔχει ἀνατεθῆ καὶ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία. Αἱ περὶ τὴν Ἀμοργὸν νησῖδες μόνον ταχυδρομικῶς μετ' αὐτῆς ἐπικοινωνοῦσι καὶ δὴ ἀτάκτως διὰ πλοιαρίων, ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως τῆς εἴς τινας τούτων ἀραιᾶς προσεγγίσεως ἀτμοπλοίου. Κατωτέρω δίδομεν πίνακα τῆς κινήσεως τῶν ταχ. τηλεγρ. γραφειων Ἀμοργοῦ, Καταπόλων καὶ Λαγκάδας κατὰ μέσον ὅρον τῶν ἐτῶν 1924-1926. Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τοῦ 1927 τηλεφωνικὰ γραφεῖα, ἐγκατασταθείσης τῆς σχετικῆς γραμμῆς, λειτουργοῦσι καὶ ἐν Βρούτσῃ καὶ Χωρίῳ, εὑρίσκεται δὲ ὑπὸ σύστασιν τοιοῦτον ἐν Θολαρίοις.

Γραφεῖα	*Ἀντικείμ. ἀλληλογρ.*	*Ταχ. δέμ.*	*Ταχ. Τηλ. Ἐπ.* *Ἀριθ.*	*Ταχ. Τηλ. Ἐπ.* *Δραχμ.*	*Τηλεγ.*
Ἀμοργοῦ	35617	198	752	366779	5156
Καταπόλων	10085	—	—	—	1476
Λαγκάδας	10744	—	—	—	1138

στ') Δημοσία οἰκονομία. Αἱ πέντε κοινότητες τῆς περιφερείας Ἀμοργοῦ ἐμφανίζουσι (χρῆσις 1925—1926) εἰσπράξεις περὶ τὰς 22.000 δραχμῶν, ἃς καὶ δαπανοῦν περὶ τὰς ἀπαραιτήτους ἀνάγκας αὐτῶν. Τὰ ταμεῖά των ὅμως τὴν 1ην Ἰουλίου 1926 παρουσίασαν περίσσευμα μεταφερθὲν εἰς νέαν χρῆσιν ὑπερβαῖνον τὰς 24.000 δραχμάς.

Αἱ διὰ τοῦ ὑποτελωνείου Ἀμοργοῦ (Καταπόλων) εἰσπράξεις, ἐνῷ πρό τινων ἐτῶν ἀνήρχοντο εἰς δεκάδας τινὰς χιλιάδων δραχμῶν, ἐσχάτως ἠλαττώθησαν σημαντικῶς λόγῳ τῆς μειώσεως τῆς εἰσαγωγῆς. Ἰδοὺ ἀριθμοὶ τῆς τελευταίας τριετίας:

Οἰκον. ἔτη	Εἰσπράξεις Δρχ.
1924—1925	18.300
1925—1926	4.155
1926—1927	2.456

Τὰ διὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1926—1927 βεβαιωθέντα κρατικὰ ἔσοδα ἐκ τῆς περιφερείας Ἀμοργοῦ ἔχουσιν οὕτω:

Τέλος ἐπιτηδεύματος	Δρχ.	1.849
Φόρος αἰγοπροβάτων	»	4.768
» χοίρων	»	246
» ἐγγείου παραγωγῆς	»	2.070
» ἐλαίου καὶ ἐλαιῶν	»	14.375
καπνοῦ εἰς φύλλα	»	101.552
» αὐτομάτου ὑπερτιμήματος	»	4.444
Σύνολ.	Δρχ.	129.504

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ. Πλὴν τῶν γενικῶν γεωγραφιῶν τῆς Ἑλλάδος, ἄλλων γενικωτέρας φύσεως συγγραμμάτων, ἰδίων σημειώσεων καὶ ἐξ ἐπιχωρίων ἀρχῶν καὶ προσώπων πληροφοριῶν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν τὰ ἑξῆς δημοσιεύματα: *M. Boschini*, L'Archipelago, Venetia 1658, *Olfert Dapper*, Description exacte de l'Archipel, Amsterdam 1703, *Ἀντωνίου Μηλιαράκη*, Κυκλαδικά, Ἀθῆναι 1874, *Ἀντωνίου Μηλιαράκη*, Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων κατὰ μέρος, Ἀμοργὸς Ἀθῆναι 1884, *Νικολάου Γάσπαρη*, ἡ νῆσος Ἀμοργὸς ὑπὸ γεωγραφικὴν καὶ ἱστορικὴν ἔποψιν, Ἀθῆναι 1895, *Emile Legrand*, Description des Iles de l'Archipel, par Christ. Buondelmonti, Paris 1897, *Θ. Σκούφου*, Περὶ τῆς νήσου Ἀμοργοῦ, ἐν «Ἀθηνᾷ» 1897, *Alfr. Philippson*, Beiträge zur kenntnis der griechischen Tuselwelt, Gotha 1901, *Ἰω. Βογιατζίδου*, Ἀμοργός, ἱστορικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῆς νήσου Ἀθῆναι 1918, *Δ. Χατζοπούλου (Συμπολίτου)*, Ἀνὰ τὰς Κυκλάδας ἐντυπώσεις ἐκ περιοδείας εἰς Ἀμοργὸν ἐν «Πολιτείᾳ» 9ης, 10ης, 11ης, 12ης, 15ης, 18ης, 20ῆς, καὶ 21ης Αὐγούστου 1926.

ΔΙΟΝ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

—[ΙΣΤΟΡΙΑ.] Ἡ Ἀμοργὸς κειμένη ἀπέναντι καὶ πλησίον τῶν ἀρχαίων παραλίων ἰωνικῶν πόλεων Μιλήτου, Μυοῦντος Ἁλικαρνασσοῦ, Ἐφέσου, Κολοφῶνος, Πριήνης καὶ ἄλλων, εἰς τὰς ὁποίας τ' ἀρχικὰ σπέρματα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐβλάστησαν καὶ ἐκαρποφόρησαν ἐνωρίτατα, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων σταθμῶν, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἀρχαιότατος πολιτισμὸς τῆς Ἰωνίας διεπεραιώθη εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ διὰ τούτων εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα. Ἡ ὕπαρξις δ' ἐν αὐτῇ τριῶν πόλεων ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων, μὲ χωριστὸν ἑκάστη αὐτόνομον πολίτευμα καὶ ἴδια νομισματοκοπεῖα, τῶν ὁποίων τὰ νομίσματα σῴζονται μέχρι σήμερον, τὸ μέγεθος καὶ ἡ τέχνη τῶν τειχῶν τῆς πόλεώς της, τῶν ὁποίων σῴζονται ἀκόμη τὰ ἐρείπια, ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἀρκεσίνην, οἱ ἀρχαιότατοι ἐρυμνοὶ πύργοι, τῶν ὁποίων οἱ σκελετοὶ ἵστανται μέχρι τῆς σήμερον πολλαχοῦ τῆς νήσου, γηραιὰ λείψανα παρῳχημένης δυνάμεως, τὰ εἰς τοὺς ἀρχαίους τάφους ἀνευρισκόμενα παλαιοτάτης τέχνης κτερίσματα καὶ λίθινα ἐργαλεῖα, οἱ τύμβοι, αἱ πολυάριθμοι ἐπιγραφαί, τὰ ἀγγεῖα καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρχαιότητες, καὶ ἡ ἐν αὐτῇ κατασκευὴ τῶν ἀρίστων καὶ πολυτελῶν ἀμοργίνων χιτώνων, εἶναι τρανὰ μαρτύρια τῆς ἀρχαίας ἀκμῆς καὶ τοῦ πρωϊμωτάτου πολιτισμοῦ τῆς Ἀμοργοῦ.

Αἱ ἀρχαῖαι ὀνομασίαι. — Ἡ Ἀμοργὸς ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι καὶ *Ὑπερία, Πατάγη* ἢ *Πλατάγη, Παγκάλη, Ψυχία* καὶ *Καρκησία*. Ὁ Σκύλαξ ἀναφέρει τὴν Ἀμοργὸν ὡς τρίπολιν, Στέφανος δ' ὁ Βυζάντιος ὀνομάζει τὰς τρεῖς αὐτῆς πόλεις *Ἀρκεσίνην, Μινῴαν* καὶ *Αἰγιάλην* ἢ *Μελανίαν*. Τμῆμά τι τῆς νήσου ἐλέγενο *Ἀσπίς*, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε καὶ ἱερὸν τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς Μινῴας δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν ἐγένετο ἐν Ἀμοργῷ ἀποικία Κρητῶν. Κατὰ τὸν Σουΐδαν τὴν νῆσον ᾤκισαν καὶ οἱ Σάμιοι ἡγουμένου τοῦ Σιμμία. Ἐπιμαρτυρεῖται δ' ἡ ὕπαρξις Σαμίων εἰς τὴν Ἀμοργὸν καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν. Ἐπίσης ἀπαντῶσι καὶ Μιλήσιοι καὶ Νάξιοι ἄποικοι εἰς τὴν νῆσον. Ἐν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου τὸ ὄνομα τῆς Ἀμοργοῦ ἠλλοιώθη εἰς *Ἀμολγόν, Ἀμουργόν, Ἀμοργίαν* καὶ *Ἀμουργίαν*. Ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος μεσοῦντος ἀπαντᾷ ὁ τύπος *Ἀμουλγός*, ὅτε ἐν ἔτει 431 παρεκάθησεν ἐπὶ πατριάρχου Μηνᾶ καὶ συνυπέγραψε τὸν ὅρον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθείσης συνόδου ὁ «Θεόδωρος ἐπίσκοπος Παρίων, Σιφνίων καὶ Ἀμουλγίων».

Ἐξ ἐπιγραφῶν μανθάνομεν ὅτι τὰ ἐθνικὰ τῶν τριῶν τῆς Ἀμοργοῦ πόλεων ἦσαν τῆς μὲν Αἰγιάλης *Αἰγιαλεινός*, τῆς Μινῴας *Μινῴήτης* καὶ τῆς Ἀρκεσίνης *Ἀρκεσινεύς*. Ἔκειντο δ' αἱ τρεῖς ἀρχαῖαι τῆς νήσου πόλεις εἰς τὴν ἀντικρὺ τῆς Νάξου βόρειον αὐτῆς παραλίαν, διότι μόνον αὕτη διὰ τῶν λιμένων καὶ τῶν ὅρμων της καὶ τῶν ποικίλων τῶν ἀκτῶν της σχηματισμῶν παρεῖχε προσφόρους θέσεις εἰς ἵδρυσιν καὶ συντήρησιν πόλεων παραλίων καὶ ὀχυρῶν. Καὶ ἡ μὲν Αἰγιάλη ἔκειτο ἐν ᾗ θέσει κεῖνται σήμερον τὰ χωρία Λαγ-

Digitized by Google

κάδα, Θολάρια, Ποταμὸς καὶ Στροῦμβος, τὰ ὁποῖα κοινῷ ὀνόματι καλοῦνται σήμερον *Γιάλη*, περισωθέντος οὕτω τοῦ ὀνόματος αὐτῆς, τῆς δὲ Ἀρκεσίνης καὶ Μινῴας τὰ ὀνόματα συναπωλέσθησαν μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν, ἀλλὰ γινώσκομεν ἐξ εὑρεθεισῶν ἐπιγραφῶν ὅτι ἡ μὲν

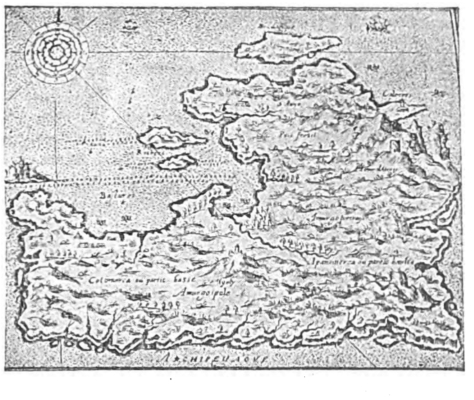

Περίεργος χάρτης τῆς νήσου Ἀμοργοῦ συνταχθεὶς τῷ 1414 κατὰ τὰς περιγραφὰς τοῦ Christ. Buondelmonti.

Ἀρκεσίνη ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν τὴν καλουμένην Καστρί, ἡ δὲ Μινῴα εἰς τὸ κέντρον, παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ εὐρυχωροτάτου λιμένος Κατάπολα, τρία μίλλια ἀπέχοντος τῆς σημερινῆς πόλεως τῆς Ἀμοργοῦ.

Ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ νομίσματα.— Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ αὐτόθι ὄρους Μουντουλιά, ἐφ' ἧς κεῖται ἡ ἀκρόπολις τῆς Μινῴας, σῴζονται ἴχνη τειχῶν καὶ ἄλλων ἀρχαίων λειψάνων, ἐκ τῶν ὁποίων φαίνεται ὅτι ἡ Μινῴα ἔκειτο εἰς τὰς κατωφερείας τὰς νευούσας πρὸς τὸν λιμένα Κατάπολα, ἔνθα νῦν γίνεται ἡ ἀποβίβασις καὶ ἐπιβίβασις τῶν ταξιδιωτῶν καὶ τῶν ἐμπορευμάτων καὶ ὅπερ ἐπὶ Φραγκοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας ὑπῆρξεν ἡ φωλεὰ τῶν λυμαινομένων τὰς πέριξ θαλάσσας πειρατῶν. Αὐτόθι ἀπεκαλύφθησαν ἱκανὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Μινῴας, ἀνήκοντα εἰς τὸ γυμνάσιον, τὸ στάδιον καὶ τὸν ναὸν τοῦ Πυθίου ἢ κατ' ἄλλην ἐπιγραφὴν τοῦ Δηλίου Ἀπόλλωνος. Ἀνευρέθησαν ὡσαύτως καὶ ἐπιγραφαὶ διάφοροι ἀναφερόμεναι εἰς ὑπάρχοντα ἐκεῖ τεμένη θεῶν Διονύσου Μινῴητου, Ἥρας, Τύχης καὶ Θεῶν Δαιμόνων, καθὼς καὶ βάθρα ἀνδριάντων αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης, ὡς τοῦ Ἀντωνίνου καὶ τοῦ Κομμόδου. Ὀλίγον δὲ πέραν τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας Παναγίας τῆς Καταπολιανῆς εὑρηνται κατὰ σειρὰν ὑπὲρ τὴν παραλίαν οἰκίσκοι θολωτοὶ μετὰ μικρᾶς θύρας, ἐκτισμένοι στερεῶς δι' ἀμμοκονίας καὶ ἀσβέστου, τοὺς ὁποίους οἱ κάτοικοι ὀνομάζουσι *θολάρια*, εἶναι δὲ οὗτοι πιθανώτατα τάφοι ρωμαϊκῶν χρόνων, χρησιμοποιούμενοι σήμερον ὡς ἀποθῆκαι τοῦ τελωνείου. Διὰ τῶν γενομένων δ' ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἀνασκαφῶν ἦλθον εἰς φῶς καὶ ἄλλα ἄξια λόγου εὑρήματα τοῦ παναρχαιοτάτου Κυκλαδικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τέχνης πρωτογενοῦς ἀπὸ 4000 ἐτῶν καὶ πλέον, ὡς μαρμάρινα εἰδώλια, πήλινα καὶ μαρμάρινα ἀγγεῖα, χαλκαῖ λόγχαι καὶ χαλκᾶ ἐγχειρίδια καὶ λίθινα ἐργαλεῖα, καθὼς καὶ ποικίλα κτερίσματα. ὧν τινα καὶ χρυσᾶ. Ἡ Ἀρκεσίνη διασώζει ἱκανὸν μέρος τῶν ὀχυρωτάτων τειχῶν της καὶ ἄλλα τινὰ λείψανα, ἐνῷ τῆς Αἰγιάλης ὀλίγα μόνον ἴχνη ὑπολείπονται.

Πλὴν τῶν ἐρειπίων τῶν ἀρχαίων τούτων πόλεων διασῴζεται ἐν Ἀμοργῷ κατὰ τὴν θέσιν Ἁγία Τριὰς μέγας τετράγωνος πύργος, τὸ μόνον ἀρχαῖον μνημεῖον, ὅπερ ὑπολείπεται ἀκόμη ὄρθιον εἰς τὴν νῆσον. Ἄλλοι ἀρχαῖοι πύργοι, ἀλλ' εἰς ἐρείπια καταρρέοντες, εἶναι ἄνωθεν τῆς φάραγγος Ρήκτη, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Χώρας εἰς Αἰγιάλην ὁδοῦ, τρίτος εἰς Τερλάκι, κατὰ τὰς βορείους ὑπωρείας τοῦ Προφήτου Ἠλία, ἄλλος εἰς τὴν θέσιν Χάλαρα παρὰ τὴν Ἔξω Μεριά, ὅστις εἶναι κυκλικὸς σῳζόμενος εἰς ὕψος ὅσον 1½ μέτρου. Καὶ εἰς ἄλλα τινὰ μέρη εὑρίσκονται βάσεις πύργων.

Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐλατρεύοντο εἰς τὴν Ἀμοργὸν αἱ ἑξῆς θεότητες: Ἡ Ἀθηνᾶ Πολιάς, ὁ Διόνυσος Κισσοκόμας, ὁ Ἀπόλλων Δήλιος, καὶ ὁ Πύθιος, καθὼς καὶ ὁ Ἀπόλλων Ἀποτρόπαιος, ὁ Ζεύς, ἡ Ἥρα, ἡ Ἀφροδίτη Οὐρανία, ὁ Ἀσκληπιός, ἡ Ἄρτεμις, ἡ Τύχη, ὁ Πάν. Ἑορταὶ δὲ ἤγοντο τὰ Ἡραῖα, τὰ Ἑκατόμβαια καὶ τὰ Διονύσια.

Νομίσματα, χαλκᾶ καὶ ἀργυρᾶ, σῴζονται καὶ καὶ τῶν τριῶν πόλεων τῆς Ἀμοργοῦ. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν νομισμάτων τῆς Αἰγιάλης παρίσταται: κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφὴς καὶ ὄπισθεν Πὰν ἄντωπός, ἔχων ὦτα, κέρατα καὶ πόδας τράγου, καθήμενος δὲ σταυροποδητὶ καὶ παίζων τὸν ἄσκαυλον, ὃν κρατεῖ διὰ τῶν δύο χειρῶν, κεφαλὴ γυναικεία ἐστεμμένη πυργωτῷ στεφάνῳ, Πὰν τραγόπους, ἱστάμενος πρὸς ἀριστερά, ὑψῶν τὴν δεξιὰν ἐνώπιον τοῦ προσώπου του, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς κρατῶν καλαύροπα, σικύα μετὰ κρίκου, κεφαλὴ Ἀσκληπιοῦ δαφνοστεφής, σικύα ἄνευ κρίκου καὶ ὄφις συνεσπειρωμένος καὶ ἐστραμμένος πρὸς τὰ δεξιά, κεφαλὴ Ἀθηνᾶς καὶ ὄπισθεν ταύτης γλαύξ, κεφαλὴ λέοντος. Τῆς Ἀρκεσίνης: κεφαλὴ νεανικὴ Βάκχου κισσοστεφοῦς καὶ ὄπισθεν κάνθαρος ἢ ἀμφορεὺς μετὰ πώματος, κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξιὰ καὶ ὄπισθεν κριὸς βαδίζων πρὸς δεξιά. Τῆς δὲ Μινῴας: κεφαλὴ νεανικὴ Βάκχου κισσοστεφοῦς, ὄπισθεν δὲ κάνθαρος καὶ ἄνω αὐτοῦ βότρυς, κεφαλὴ Ἥρας μετ' ἐνωτίων καὶ στεφάνης κεκοσμημένης δι' ἀνθεμίων, ὄπισθεν δὲ ἀετὸς καὶ πρὸ τοῦ ἀετοῦ κλάδος ἐλαίας.

Οἱ ἀμόργινοι χιτῶνες.—Ἡ Ἀμοργὸς ἐφημίζετο ὡς πατρὶς τοῦ ποιητοῦ Σιμωνίδου, τοῦ ἐπὶ λεγομένου ἰαμβοποιοῦ, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ μελοποιοῦ Σιμωνίδου τοῦ Κείου. Πρὸς δὲ καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ κατασκευὴν τῶν περιφήμων λεπτοϋφῶν ἀμοργίνων καλουμένων χιτώνων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν περιζήτητοι ἀπὸ τὰς ἁβροδιαίτους Ἀθηναίους καὶ Κορινθίας δεσποίνας. Οἱ *ἀμόργινοι χιτῶνες*, τῶν ὁποίων ἀρχαιοτέρα μνεία γίνεται παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει ἐν Λυσιστράτῃ (στ. 150, 735 καὶ 737), ἦσαν ἐπὶ τοσοῦτον διαφανεῖς, ὥστε ἐφαίνοντο σχεδὸν γυμναὶ αἱ φέρουσαι ταύτας· διὸ καὶ ἡ Λυσιστράτη παρακινεῖ τὰς γυναῖκας νὰ περιβάλλωνται τοὺς ἀμοργίνους χιτῶνας ὅπως ἐξάπτωσι τὸν ἔρωτα τῶν ἀνδρῶν. Τῶν χιτώνων τούτων *ἀμόργινον* ἐπίσης ἐλέγετο καὶ τὸ χρῶμα. Ἐβάφοντο δὲ τὰ ρηθέντα ὑφάσματα διὰ χρωστικοῦ λειχῆνος, ὁ ὁποῖος καὶ σήμερον φύεται ἀφθόνως εἰς τὴν νῆσον καὶ ὅστις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Τουρνεφορτίου, ἀρχομένου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, μετεφέρετο εἰς Ἀλεξάνδρειαν καί τινας ἀγγλικὰς βιομηχανικὰς πόλεις πρὸς κατασκευὴν ἐρυθρᾶς βαφῆς. Ὁ λειχὴν οὗτος εἶναι πιθανώτατα ἡ Rocella tincto-

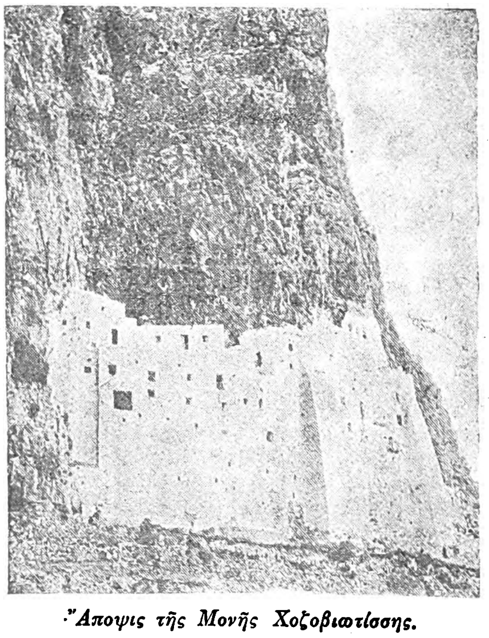

Ἄποψις τῆς Μονῆς Χοζοβιωτίσσης.

ria ἢ Rocella Phicopsis Ach., ἡ ὁποία καὶ μέχρι πρὸ ὀλίγων χρόνων ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὰ βαφικὰ ἐργοστάσια διὰ τὸ ὡραῖον κόκκινον χρῶμα τὸ δι' αὐτῆς παραγόμενον.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.—Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἡ νῆσος ἀναφέρεται ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων ὡς συντεταγμένη μετ' αὐτῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους καὶ κατέβαλλεν ἐτήσιον φόρον ἑνὸς ταλάντου. Ἐπὶ Ρωμαίων ὑπήγετο εἰς τὴν Ἐπαρχίαν τῆς Ἀσίας καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο συχνὰ ὡς τόπος ἐξορίας. Ρητῶς δ' ἀναφέρεται ὡς ἐξορισθεὶς εἰς αὐτὴν ὁ Γάϊος Βίβιος Σερένας, ἀνθύπατος τῆς Ἱσπανίας. Ἐπὶ Βυζαντινῶν ἡ Ἀμοργὸς ἀνῆκεν εἰς τὴν *Ἐπαρχίαν τῶν Νήσων* μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ρόδον, μετὰ δὲ τῶν νήσων Πάρου καὶ Σίφνου ἀπετέλει τὴν ἐπώνυμον ἐπισκοπήν, ἑνωθεῖσαν τῷ 1083 μὲ τὴν μητρόπολιν Παροναξίας. Κατὰ τὴν εἰς *Θέματα* βραδύτερον διαίρεσιν τοῦ κράτους ἀπετέλεσε μέρος τοῦ *Θέματος τοῦ Αἰγαίου Πελάγους*, ἑπτακαιδεκάτου τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Ὁ περὶ τὸ 1153 περιηγηθεὶς πολλὰς ἑλληνικὰς χώρας Ἄραψ γεωγράφος Ἐδρισῆ γράφει περὶ τῆς Ἀμοργοῦ ὅτι ἦτο πυκνῶς κατῳκημένη.

Ἡ Ἀμοργὸς ὑπὸ τὴν Φραγκοκρατίαν.—Ἐπὶ Φραγκοκρατίας κατελήφθη μὲν τὸ πρῶτον ἡ νῆσος Ἀμοργὸς ὑπὸ τὸν Ἀνδρέα καὶ Ἱερεμίαν Γκίζη τῷ 1207, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον περιῆλθεν εἰς τὸν δοῦκα τῆς Νάξου Μᾶρκον Α' Σανοῦδον καὶ μετὰ τοῦτον εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας Ἰωάννην Βατάτζην, ὑφ' ὃν παρέμεινεν, ἐξωσθέντων ἐξ αὐτῆς τῶν Φράγκων, μέχρι τοῦ 1269, ὅτε διὰ συνθήκης περιῆλθεν αὖθις πρὸς τὸν Ἱερεμίαν Γκίζην, τὸν πρῶτον τῆς νήσου δυνάστην. Οὗτος μετέφερε νέους ἐποίκους πρὸς πύκνωσιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἀραιωθέντος ἐκ τῆς εἰς Νάξον μεταναστεύσεως τῶν κατοίκων, καὶ ἔκτισε τὸ κάστρον τῆς Ἀμοργοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια καὶ μέχρι σήμερον σῴζονται. Ὁ Ἱερεμίας Γκίζης ἀποθανὼν κατέλιπε την νῆσον εἰς τοὺς διαδόχους του, ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέμεινεν αὐτὴ μέχρι τοῦ 1309, ὅτε ἀπέθανεν ὁ Ζαννάκης Α' Γκίζης. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ὁ δοὺξ τῆς Νάξου Γουλιέλμος Α' Σανοῦδος κατέλαβε τὴν νῆσον διὰ τοῦ ναυάρχου του Δομινίκου Σκιάβου καὶ ἐνετείχισε τὸ οἰκόσημόν του, λέοντα κρατοῦντα σημαίαν, εἰς τὴν μονὴν τῆς Χοζοβιωτίσσης. Ἡ Ἀμοργὸς παρέμεινεν ὑπὸ τὴν νέαν τῶν Σανούδων κυριαρχίαν μέχρι τοῦ 1352, ὅτε ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου διενεμήθη μεταξὺ τῶν Δομινίκου καὶ Μάρκου Σκιάβων, δυναστῶν τῆς Ἴου, καὶ τοῦ Μάρκου Γριμάνη ἐξ ἡμισείας.

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ὁ δοὺξ τῆς Νάξου Νικόλαος Σανοῦδος, θέλων ἕνεκα τοῦ κρισίμου τῶν περιστάσεων νὰ συνδιαλλαγῇ πρὸς τοὺς Γκίζας, παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς τὴν εἰς τὸν οἶκον τῶν Σκιάβων ἀνήκουσαν ἡμίσειαν Ἀμοργόν. Ἀλλ' οἱ Γκίζαι δὲν ἐκράτησαν ἐπὶ μακρὸν τὴν καλλιγύναικα νῆσον· διότι ὁ τελευταῖος βλαστὸς τῶν Γκίζη Ζαννάκης ὁ Γ' μετέσχε τῷ 1363 μεθ' ἱκανῆς ἀπρονοησίας τῆς μεγάλης ἀποστασίας τῶν ἐν Κρήτῃ Βενετῶν ἀποίκων ἐναντίον τῆς μητροπόλεως· ἀπέτισε δ' ἐπὶ τοῦ ἰκριώματος δίκην τῆς προδοσίας ταύτης καὶ ὁ Βενετὸς ναύαρχος Δομίνικος Μικέλης κατέλαβε τὴν Ἀμοργὸν ἐπ' ὀνόματι τῆς Βενετίας. Ἀλλὰ μόλις ὁ βενετικὸς στόλος ἀπέπλευσε, ὁ τολμηρὸς δοὺξ τῆς Νάξου Νικόλαος Σανοῦδος, ὁ ἐπιλεγόμενος *Σπετσαβάντας* (=Κατακερματιστής), κατέλαβεν ἀμέσως τὴν νῆσον καὶ ἐγκατέστησεν εἰς αὐτὴν ἰδίας ἀρχάς. Καὶ ἀφῆκε μὲν τὸ ἥμισυ τῆς νήσου εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας, ἀλλ' ἠρνήθη ἀπολύτως νὰ παραχωρήσῃ τὸ ἕτερον. Μόλις δὲ τὸ 1370 ἐπῆλθε συμβιβασμὸς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Βενετίας, παραμεινάσης κυρίας τῆς Ἀμοργοῦ κατὰ τὸ ἕτερον τέταρτον τῆς νήσου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ νῆσος ὑπέφερε τὰ πάνδεινα ἐκ τῶν πειρατῶν, οὕτως ὥστε οἱ Ἀμοργῖνοι δουλοπάροικοι ἐγκατέλιπον τὴν πατρίδα των καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Κρήτην, διότι δὲν εὕρισκον ἄξιον τοῦ κόπου νὰ σπείρωσιν, ἀφοῦ ἔμελλον νὰ θερίσωσι Τοῦρκοι καὶ Καταλανοί. Ἐν τέλει τὸ ἥμισυ τῆς Ἀμοργοῦ περιῆλθεν εἰς τὸν δυνάστην τῆς γείτονος Ἀστυπαλαίας Ἰωάννην Κουϊρίνη, πρὸς τὸν ὁποῖον παρεχώρησεν ἡ Βενετία καὶ τὸ εἰς αὐτὴν ἀνῆκον ἕτερον τέταρτον. Τὸ δ' ὑπὸ τοῦ Μάρκου Γριμάνη κατεχόμενον ἕτερον τῆς νήσου ἥμισυ περιῆλθε κληρονομικῷ δικαιώματι εἰς τὸν υἱόν του Ἰάκωβον Α', μνημονευόμενον ὡς κάτοχον τῷ 1348 καὶ ὅστις διώκει τοῦτο ὡς φεουδάρχης τῆς Βενετίας.

Ὑπὸ τοὺς Γριμάνας παρέμεινε τὸ ἥμισυ τῆς Ἀμοργοῦ μέχρι τοῦ 1446, καθ' ὃν χρόνον οὗτοι ἐπώλησαν τὸ εἰς αὐτοὺς ἀνῆκον μέρος εἰς τοὺς Κουϊρίνη, γενομένους οὕτω κυρίους τῆς ὅλης νήσου, οὕτως ὥστε οὗτοι εἰς τὸν τίτλον ὃν εἶχον τῶν κομήτων τῆς Ἀστυπαλαίας προσέθηκαν τὸ 1447 καὶ τὸν τῆς Ἀμοργοῦ.

Βενετικὰ ἴχνη ἐν τῇ νήσῳ εἶναι σήμερον μόνον τὸ ὕπερθεν τῆς κωμοπόλεως Ἀμοργοῦ κάστρον καὶ ἄλλος τις πύργος τετράγωνος, ὅστις κείμενος ὑπεράνω τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου ἐχρησίμευεν ὡς σκοπιά, διὸ καὶ λέγεται μέχρι σήμερον *Βίγλα*.

Ὑπὸ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ρώσους.—Ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Κουϊρίνη παρέμεινεν ἡ Ἀμοργὸς μέχρι τοῦ 1537, ὅτε ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ περιωνύμου Ὀθωμανοῦ στολάρχου Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσα καὶ περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων δυνάμει τῆς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Βενετῶν συνομολογηθείσης συνθήκης. Ἐκ διαταγῆς πρὸς τὸν μπεγλέρμπεγην καὶ καπουδὰν πασᾶν τοῦ ἔτους ‚αφν' (1550), μηνὶ Μαρτίῳ, μανθάνομεν ὅτι ἡ Ἀμοργὸς ἐδόθη κατ' ἀποκοπὴν δι' ἓν ἔτος ἀντὶ τρισχιλίων *ἀκτζέ*, ἤτοι ἄσπρων, εἰς τὸν Γιάννην

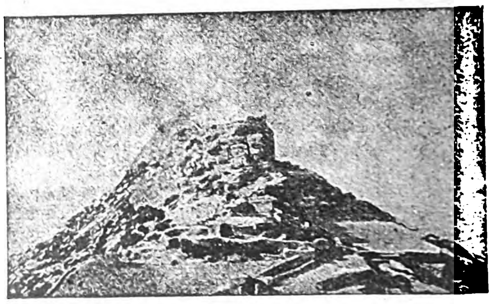

Τὸ «Καστρί» *ἔνθα ἡ ἀρχαία Ἀρκεσίνη.*

Διάκον, οἱ δὲ κάτοικοι δι' ἰλαμίου ἐζήτησαν τὴν παρ' αὐτῶν ἐκμίσθωσιν τῆς νήσου ἀντὶ τρισχιλίων καὶ διακοσίων ἀκτζέ, ἐπὶ συμφωνίᾳ οὐδεὶς νὰ πιέζῃ αὐτούς· τούτου δὲ γενομένου ἀπεστάλη διαταγὴ σουλτανικὴ τὴν μπεγλέρμπεγην καπουδὰν πασᾶν, ὅπως οὐδεὶς ἐνοχλῇ τοὺς Ἀμοργίνους

Digitized by Google

Τῷ 1770 ἡ νῆσος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων κατὰ τὸν πρῶτον ἐπὶ Αἰκατερίνης Β΄ ρωσοτουρκικὸν πόλεμον. Παρέμεινε δ' ὑπὸ τοὺς Ρώσους μέχρι τοῦ 1774. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ νῆσος διῳκεῖτο ὑπὸ τεσσάρων *συνδίκων* καὶ ἑνὸς *καντζιλλιέρη*.

Ἡ Μονὴ τῆς Χοζοβιωτίσσης. — Ἐν Ἀμοργῷ ὑπάρχει σπουδαιότατον βυζαντινὸν κτίσμα, ἡ μονὴ τῆς Χοζοβιωτίσσης, ἥτις κατὰ τὰς ἐν τῇ μονῇ παραδόσεις ἀνηγέρθη τῷ 1088 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Κεῖται δ' ἡ μονὴ τῆς Χοζυβιωτίσσης πρὸς Α. τῆς κωμοπόλεως Ἀμοργοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν ὅσον ἡμισείας ὥρας ἀπὸ ταύτης, ἐπὶ τοῦ ὄρους προφήτου Ἠλιοῦ καὶ ἐπὶ τῆς νοτίου αὐτοῦ πλευρᾶς, ἥτις ἀποκρημνοτάτη κατέρχεται καθέτως εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰς τὸ μέσον της καὶ εἰς ὕψος 300 περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης σχηματίζεται μικρὸς στενότατος ἐξώστης μὲ μέγα σπηλαιῶδες κοίλωμα. Εἰς τοῦτο ἐκτίσθη ἡ μονή, ἡ ὁποία ἔχει μόνον ἐξωτερικὸν τοῖχον, ὡς ἐσωτερικὸς δὲ χρησιμεύουσι τὰ πλευρὰ τοῦ ὄρους. Ἐπικεχρισμένος δὲ δι' ἀσβέστου καὶ κατάλευκος ὁ ἐξωτερικὸς οὗτος τοῖχος τῆς μονῆς ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν τεράστιον ἐρυθρωπὸν βράχον. Ἔτσι ἡ μονὴ ὁμοιάζει μακρόθεν πρὸς πελώριον γλάρον ἐπικεκολλημένον ἐπι τοῦ βράχου. Εντὸς αὐτοῦ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ στενοῦ κοιλώματος τοῦ ὄρους εἶναι συνεσφιγμένα τὰ κελλία τῶν μοναχῶν, ὁ ναός, αἱ δεξαμεναὶ τοῦ ὕδατος, οἱ φοῦρνοι, τὸ μαγειρεῖον, τὸ ἑστιατόριον καὶ αἱ ἀποθῆκαι. Ἡ εἴσοδος ἀποτελεῖται ἐκ χθαμαλῆς καὶ στενῆς σιδηροφράκτου πύλης, κειμένης περὶ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τῆς μονῆς καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀνέρχονται διὰ ξυλίνης κλίμακος, ἥτις ἄλλοτε ἦτο κινητὴ καὶ ἀνεσύρετο ἐν ὥρᾳ κινδύνου. Εἶνε δ' ἡ πρὸς τὴν μονὴν ἄγουσα ὁδὸς δύσβατος, κατωφερεστάτη ἐν ἀρχῇ, κατόπιν δὲ καθ' ὅσον πλησιάζει τις πρὸς τὴν μονὴν ἀνωφερὴς καὶ ἐπικίνδυνος· διότι ὑπεράνω τοῦ βαδίζοντος ἐπικρέμανται κρημνοὶ ἀπορρῶγες καὶ ἀπειλητικοί, ἐξ ὧν συχνότατα ἀποσπῶνται λίθοι καὶ ὁλόκληροι βράχοι, τῶν ὁποίων ἡ πτῶσις πολλάκις ἐπροξένησε σημαντικὰς ζημίας εἰς τὸ οἰκοδόμημα τῆς μονῆς.

Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ μονὴ ἀνηγέρθη τῷ 1088 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ὑπὸ τὰς ἑξῆς περιστάσεις. Γυνή τις ἀπὸ τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ νησῖδος Χοζόβου ἀπέκρυψε τρεῖς εἰκόνας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν εἰκονομάχων ὅπως τὰς διασώσῃ, κατόπιν δὲ διὰ νὰ μὴ περιπέσωσιν εἰς χεῖράς των τὰς ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ μία τῶν εἰκόνων τούτων παρασυρθεῖσα ὑπὸ τῶν ρευμάτων τῆς θαλάσσης ἔφθασε κάτωθεν τῶν βράχων τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Ἀμοργοῦ. Ἦτο ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας, ἔκαιε δὲ πρὸ αὐτῆς κανδήλιον. Ὁ λαὸς προσέτρεξεν εὐλαβής, παρέλαβον δὲ τὴν εἰκόνα μοναχοί, οἱ ὁποῖοι τὴν πρωΐαν εἶδον ἐπὶ τοῦ βράχου, ἐφ' οὗ σήμερον ἡ μονή, μέγιστον ἧλον ἐμπεπηγμένον, ὁ ὁποῖος σῴζεται μέχρι σήμερον εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν καὶ ἐθεώρησαν τοῦτο ὡς σημεῖον, ὅτι ἐκεῖ ἡ θέλησις τῆς Θεοτόκου ὑπεδείκνυεν ὅτι ἔπρεπε νὰ οἰκοδομήσωσι μονήν, ὅπερ καὶ ἔπραξαν, ἀφοῦ προηγουμένως ἀνήγγειλαν τὰ τῆς εὑρέσεως τῆς εἰκόνος εἰς τὸν ἐν Πάτμῳ εὑρισκόμενον τότε μετὰ τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Κομνηνόν. Ἀμφότεροι ἔσπευσαν εἰς Ἀμοργόν, ὁ δὲ Ἀλέξιος ἐξέδωκε χρυσόβουλλον, δι' οὗ παρεῖχε διάφορα δικαιώματα καὶ προνόμια εἰς τὴν μονήν, ὁρίσας συνάμα νὰ εἶναι αἱ μοναὶ Πάτμου καὶ Ἀμοργοῦ ἀδελφικαὶ καὶ νὰ διορίζηται ἡγούμενος τῆς μονῆς Πάτμου ἐκ τῶν μοναχῶν τῆς Ἀμοργοῦ, τῆς δὲ Ἀμοργοῦ ἐκ τῶν τῆς Πάτμου. Καὶ τοῦτο ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πολύ· ἀλλ' ἐρχομένων ποτὲ τῶν πατέρων ἐκ τῆς Πάτμου, ἐκινδύνευσε τὸ πλοῖον ἐκ τρικυμίας, καὶ διεκόπη ἔκτοτε ἡ ἀδελφότης.

Εἴσοδος τῆς Μονῆς Χοζοβιωτίσσης.

Ἀναφέρει ὡσαύτως ἡ παράδοσις ὅτι ἡ μονὴ τῆς Χοζοβιωτίσσης λεηλατηθεῖσά ποτε ἔμεινεν ἔρημος ἐπι ὀκταετίαν καὶ ὅτι τὸ ἀρχικὸν χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξίου καὶ ἄλλα κειμήλια μετεκόμισαν οἱ πατέρες εἰς Πάτμον. Κατόπιν δὲ ἦλθον δύο μοναχοί, ὁ μὲν ἐκ Κρήτης, ὁ δ' ἐκ Καλύμνου, οἱ ὁποῖοι ἀνεκαίνισαν τὴν μονήν, εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ὁποίας ἐσῴζετο ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ αὐτοκράτωρ παρίστατο ὄρθιος, περιβεβλημένος τὴν βασιλικὴν στολὴν καὶ κρατῶν σκῆπτρον. Τὴν εἰκόνα ταύτην εἶδον πολλοὶ τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν νῆσον παλαιῶν περιηγητῶν. Ὁ Buchon ἀναφέρει ὅτι ἦτο ἐπὶ ξύλου ἐζωγραφημένη. Ἀλλ' οἱ μοναχοὶ διατείνονται ὅτι ἡ εἰκὼν ἦτο τοιχογραφία (a fresco) ἐπὶ τοῦ νάρθηκος τοῦ ναοῦ, κατεστράφη δὲ περὶ τὸ ἔτος 1870 ὑπὸ ὀγκώδους λίθου καταπεσόντος ἐκ τοῦ ὕψους τῶν βραχωδῶν τοιχωμάτων τοῦ ὄρους, ὅστις διατρυπήσας τὴν στέγην τοῦ ναοῦ κατέρριψε τὴν ἀψῖδα τοῦ νάρθηκος, ἐφ' οὗ ἦτο ἡ εἰκὼν ἐζωγραφημένη. Ἀλλὰ πιθανώτατα ἡ εἰκὼν τοῦ αὐτοκράτορος νὰ ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ σανίδος, ὡς ἀναφέρει ὁ Buchon, ὁ ὁποῖος εἶδεν ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς μονῆς καὶ τὸ οἰκόσημον τοῦ καταλαβόντος τῷ 1309 τὴν Ἀμοργὸν δουκὸς τῆς Νάξου Γουλιέλμου Α΄ Σανούδου. Παρίστα δὲ τὸ οἰκόσημον τοῦτο λέοντα ὄρθιον, κρατοῦντα διὰ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν σημαίαν κυματίζουσαν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του. Ἀλλὰ τοιοῦτον οἰκόσημον, ὅπερ, καθ' ἃ γράφει ὁ Buchon, ἐξεικονίζετο εἰς διπλοῦν, δὲν σῴζεται σήμερον ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς μονῆς. Ἐπὶ τοῦ πλακοστρώτου μόνον ἐδάφους τοῦ ναοῦ εὕρηνται ἀνάγλυφα ἐπὶ μαρμάρου δύο οἰκόσημα, ἐπὶ ἑκάστου τῶν ὁποίων εἰκονίζεται λέων ὄρθιος φέρων στέμμα καὶ τείνων πρὸς τὰ πρόσω τοὺς ἐμπροσθίους πόδας του. Ἡ εἰκὼν δὲ τοῦ κτίτορος τῆς μονῆς αὐτοκράτορος σῴζεται σήμερον μόνον ἐπὶ χάρτου εἰς τὴν πρώτην σελίδα τοῦ κτηματολογίου τῆς μονῆς.

Οὐδὲν ὑπολείπεται ἤδη εἰς τὴν μονὴν παλαιὸν κειμήλιον ἢ ἄλλη οἱαδήποτε γραπτὴ μαρτυρία ἀναφερομένη εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἱστορίαν. Εὕρηνται ἐν τούτοις εἰς τὸ σκευοφυλάκιον τῆς μονῆς ἀρχαῖον εὐαγγέλιον καὶ 98 χειρόγραφοι κώδικες, ἐξ ὧν 22 ἐπὶ μεμβράνης. Ἡ ἀρχαιοτέρα ἐκδεδομένη περὶ τῆς μονῆς πηγὴ εἶναι ἡ τοῦ Porcacchi (1572). Ἀλλ' ὑπάρχει ἐν Ἀμοργῷ, οὐχὶ ὅμως ἐν τῇ μονῇ, ἀλλά τινι ἰδιώτῃ, ἀπόγραφον χρυσοβούλλου τοῦ ἀπὸ τῶν Φράγκων κυριεύσαντος τὴν Κωνσταντινούπολιν αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Δούκα Ἀγγέλου Κομνηνοῦ τοῦ ἔτους 6771 (=+1262), δι' οὗ κανονίζονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ παλαιγενῆ δικαιώματα τῆς μονῆς, κυρίως δὲ τὰ ἐπὶ μετοχίων αὐτῆς ἐν τῇ νήσῳ Ἴῳ, ἅτινα εἶχον προσεπικυρώσει πρότερον οἱ βασιλεῖς Κομνηνὸς Λάσκαρης καὶ Ἰωάννης Δοῦκας. Μνημονεύονται δ' ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ καὶ δύο ἄρχοντες ἀναθεωρηταὶ τῶν κτημάτων τούτων, φέροντες γνήσια βυζαντινὰ ἐπώνυμα, ὁ Ζαγαρομμάτης καὶ ὁ Μονοχυτρᾶς.

Εἰς κατώτερον ὑπόγειον βάθος τῆς μονῆς σῴζεται ἐκκλησίδιον τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου πρὸς ἀνάμνησιν τῆς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἐπισκέψεώς του εἰς τὴν μονήν. Εἰς δὲ τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ τῆς μονῆς ἀνάκειται δεξιὰ ἡ περίφημος παλαιὰ εἰκὼν *Παναγίας τῆς Χοζοβιωτίσσης*, ἀριστερὰ δὲ ἄλλη παλαιὰ εἰκὼν τῆς *Παναγίας Μαυρομμάτας*, κληθείσης οὕτω διὰ τοὺς μεγάλους μαύρους ὀφθαλμούς της. Ἄνωθεν τοῦ ναοῦ εἶναι τὸ ἡγουμενεῖον, ὁμοιάζον μὲ φωλεὰν εἰς τὴν φοβερὰν πλευρὰν τοῦ ὑπεράνω τῆς θαλάσσης αἰωρουμένου βράχου. Τελευτῶντος τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος ἡ μονὴ περιελάμβανεν ἑκατὸν μοναχούς.

Ἕτερον ἄξιον λόγου ἐν Ἀμοργῷ ἐκκλησιαστικὸν μνημεῖον εἶναι ὁ ναὸς τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου*, τὰ μέγιστα τιμώμενος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἕνεκα πηγῆς ὕδατος εὑρισκομένης ἐν αὐτῷ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποδίδουσι μαντικὴν δύναμιν καὶ ἔρχονται ὑποβάλλοντες διὰ τοῦ ἱερέως ἐρωτήματα, ὅπως γνωρίσωσι τὸ ἄδηλον μέλλον. Τὸ μαντεῖον τοῦτο ἀναφέρουσιν οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν νῆσον περιηγητῶν, πρῶτος δὲ πάντων ὁ ἐν ἔτει 1651 ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἀμοργὸν ἰησουΐτης Ριχάρδος, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Σωζὲ (1698), ὁ Τουρνεφόρτιος (1700), ὁ Ρῶσος ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Μπάρσκης (1722), ὁ Σοννίνης (1777), ὁ Ρὸς (1841) καὶ ἄλλοι. Τὸ μαντεῖον ἦτο περιβόητον ἐπὶ τῶν παρελθουσῶν ἑκατονταετηρίδων, προσερχομένων εἰς αὐτὸ προσκυνητῶν ὅπως τὸ συμβουλευθοῦν ἐξ ὅλων τῶν νήσων, ἰδίως δὲ ναυτικῶν. Ἀλλὰ σήμερον ἡ μαντικὴ πηγὴ δὲν ἔχει τὴν φήμην τῆς προτέρας της ἀκμῆς.

Οἱ πειραταί. — Ἡ Ἀμοργὸς ὡς ἐκ τῆς ἀποκέντρου θέσεώς της καὶ τῶν περὶ αὐτὴν πολυαρίθμων νησίδων ὑπῆρξε πολλάκις κρησφύγετον πειρατῶν, μεθ' ὧν οὐχὶ σπανίως συνέπραττον ἑκόντες ἄκοντες καὶ οἱ Ἀμοργῖνοι, ἀποκτήσαντες οὕτω καὶ αὐτοὶ φήμην συστηματικῶν πειρατῶν, τὸν τρόμον ἐμπνεόντων εἰς τὰς παραλίας κυρίως τῆς γείτονος Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀλλ' εἰς τὰς πειρατείας ταύτας ἔθηκε τέρμα ἡ δημιουργία τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, σήμερον δὲ ἁπανταχοῦ τῆς νήσου ἐπικρατεῖ ἀδιατάρακτος ἀσφάλεια καὶ ἥμερα ἤθη καὶ φιλοξενία ἄπειρος καὶ ἀφιλοκερδής. Πολλὰς δὲ εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένον ὅτι οἱ Ἀμοργῖνοι ὑπέστησαν λεηλασίας καὶ δῃώσεις μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἀρχαίων πόλεών των καὶ καθ' οὓς χρόνους ἠγωνίζοντο οἱ αὐτοκράτορες τῆς Νικαίας κατὰ τῶν Φράγκων κατακτητῶν τοῦ Βυζαντίου, καθὼς καὶ κατὰ τοὺς κατόπιν ἀγῶνας μεταξὺ Βενετῶν καὶ Τούρκων. Αἱ πειρατικαὶ δ' αὗται κατὰ τῆς Ἀμοργοῦ ἐπιδρομαὶ ἐσυνεχίσθησαν καταστρεπτικώταται καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Τουρκοκρατίας καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ πενιχρότης τῆς κωμοπόλεως Ἀμοργοῦ καὶ τῶν ἄλλων χωρίων τῆς νήσου, ἡ καταστροφή, ἡ ὁποία εἶναι πρόδηλος, τῶν ἐλαιώνων καὶ πάσης φυτείας καὶ ἡ ἐν γένει κατάστασις τῆς νήσου μαρτυρεῖ ὅτι ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν οἱ κάτοικοι δὲν ἐφρόντιζον ἢ μόνον περὶ τῆς ἰδίας ὑπάρξεως. Κατὰ τὸν ἰησουΐτην Σωζὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος ἡ Ἀμοργὸς εἶχε περὶ τοὺς 1500 κατοίκους, οἵτινες ἀνδρεῖοι ὄντες καὶ τολμηροὶ δὲν προσεβάλλοντο ὑπὸ τῶν πειρατῶν. Ὁ σημειούμενος ὅμως ὑπὸ τοῦ Σωζὲ ἐλάχιστος τῆς νήσου πληθυσμὸς ἀποδεικνύει ὅτι οἱ κάτοικοι εἶχον ἐγκαταλείψει τὴν νῆσον λόγῳ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν ἢ ἀποδεκατισθῇ ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων. Δημῶδες ποίημα τῆς Ἀμοργοῦ περιγράφει δραματικῶς μίαν τῶν φοβερωτέρων πειρατικῶν κατὰ τῆς νήσου ἐπιδρομῶν Μανιατῶν, οἵτινες τῷ 1797 ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν καπετὰν Στεκούλην ἐδῄωσαν ὅλας τὰς οἰκίας τῶν Ἀμοργίνων καὶ ἐτραυμάτισαν καὶ ἐφόνευσαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν.

Φωτογραφία κόρης μὲ τοὺς «τρούλλους», παλαιὰν ἐνδυμασίαν τῶν Ἀμοργίνων.

Ἡ Ἐκκλησία. — Ἐπὶ Φραγκοκρατίας ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀμοργοῦ ἠκολούθησε τὰς τύχας τῶν ἄλλων ὑπὸ τῶν Φράγκων δορικτητόρων δυναστευομένων νησιωτικῶν Ἐκκλησιῶν. Κυριευσάντων τὴν νῆσον τῶν Τούρκων τῷ 1537, ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία κατέστησε τὴν Ἀμοργὸν πατριαρχικὴν ἐξαρχίαν παραχωρηθεῖσαν ἐξαρχικῶς μετὰ τῶν νήσων Καλύμνου καὶ Σερίφου ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ματθαίου (1599—1602) Κωνσταντίνῳ τῷ πρωτοκανονάρχῳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τῷ 1621 ἡ Ἀμοργὸς μετὰ τῆς Ἀστυπαλαίας ἀπετέλει ἰδίαν πατριαρχικὴν ἐξαρχίαν. Τῷ 1646 ἀπετέλεσε μέρος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου καὶ τῷ 1797 τῆς μητροπόλεως Σίφνου καὶ Μήλου μέχρι τοῦ

Digitized by Google

ἔτους 1833, ὅτε ἀπετέλεσε μέρος τῆς τότε συστάσης ἐπισκοπῆς Κυκλάδων. Τανῦν ὑπάγεται εἰς τὸν ἐπίσκοπον Θήρας.

Οἱ Ἀμοργῖνοι πάντες ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Οὐδέποτε δ᾽εἰς τὴν νῆσον, ὡς συνέβη εἰς ἄλλας τῶν Κυκλάδων, διεδόθη τὸ δυτικὸν δόγμα.

Οἱ κάτοικοι. — Οἱ Ἀμοργῖνοι εἶναι γενναῖοι, εὐφυεῖς καὶ ὑπερήφανοι. Αἱ γυναῖκες δὲ τῆς Ἀμοργοῦ εἶναι αἱ ὡραιότεραι τῆς Ἀνατολῆς καὶ φημίζονται διὰ τὴν χάριν καὶ τὴν εὐγένειαν τοῦ ἤθους καὶ τῶν τρόπων. Ὅλαι ἀνεξαιρέτως, μεταβαίνουσαι εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐν ὥρᾳ θέρους, φέρουσι χειρόκτια βαμβάκινα πλεκόμενα ὑπὸ τῶν ἰδίων μὲ πολλὴν τέχνην καὶ κομψότητα, μὲ αὐτὰ δὲ θερίζουν, ἀλωνίζουν καὶ τρυγοῦν. Διὰ τὸ μάζευμα τῶν σύκων φοροῦν ἄλλο εἶδος χειροκτίων, ἐχόντων τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων γυμνά. Καθ᾽ ὅλας τὰς ἐν ὑπαίθρῳ ἐργασίας σκεπάζουν τὸ πρόσωπόν των διὰ νὰ τὸ προφυλάξουν ἀπὸ τὸν ἥλιον διὰ μεγάλων λευκοτάτων τουλπανίων, ἀφίνουσαι ἀκαλύπτους μόνον τοὺς ὀφθαλμούς, οὐδέποτε δὲ περιπατοῦν ἀνυπόδητοι ἢ ἄνευ περικνημίδων.

Εἰς τὰς ἕξεις καὶ τὰ ἤθη τῶν Ἀμοργίνων δὲν διακρίνει τις τὰς χαρακτηριστικὰς συνηθείας τῆς Βενετοκρατίας. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐπωνυμίων τῶν κατοίκων ἐλάχιστα μαρτυροῦσι φραγκικὴν καταγωγὴν καὶ οἱ φέροντες ταῦτα εἶναι μᾶλλον ἔποικοι τῶν παρακειμένων νήσων. Καὶ ἐκ τούτων δ᾽ ἀκόμη, ὄντων οὐκ ὀλίγων, δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἀσφαλῶς ὅτι ἡ νῆσος ὑπέστη ποτὲ δεινὴν λειψανδρίαν. Πολλαὶ ἰδίως οἰκογένειαι ἐκ Κρήτης, ἐκ Χίου, ἐκ Κάσου, ἐκ Καρπάθου, ἐκ Πάτμου, ἐξ Ἠπείρου, ἐκ Θήρας, ἐξ Ἀνάφης καὶ ἐξ Ἀνατολῆς ὑπάρχουσιν ἐγκατεστημέναι πρὸ χρόνων εἰς Ἀμοργόν. Ἀλλὰ δυστυχῶς πνεῦμα στενοῦ τοπικισμοῦ παρημπόδισε τὸν εἰς τὴν νῆσον ἀθρόον ἀποικισμὸν πολλῶν οἰκογενειῶν Κασίων καὶ Κρητῶν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Christoph. Bondelmontii, Florentini*, Librum insularum Archipelagi (ἔκδ. Sinner), Lipsiae et Berolini, 1824, σ. 100.—*[P. Robert Sauger]*, Histoire nouvelle des anciens ducs et autres souverains de l'Archipel. Paris 1698 καὶ 1699, σ. 124-127 ἑλλην. μεταφρ *Ἀλ. Μ. Καράλη*. — *J. Tournefort*, Relation d'un voyage du Levant, τ. Α', σ. 89-95 ἔκδ. Ἀμστελοδάμου. — *Conte Pasch di Krienen*, Breve descrizione dell'Arcipelago e particolamente delle diciotto isole sottomesse l'anno 1771 al dominio russo. Livorno, 1860, σ. 50-3 — *Ἰωάννου Βουλγάρεως*, μεγάλου πρωτοπαπᾶ Κερκύρας, Γράμματα προτρεπτικὰ εἰς συνδρομὴν ὑπὲρ ὀρθοδόξων χριστιανῶν προσφευγόντων εἰς Κέρκυραν ἐκ τῆς δούλης Ἑλλάδος (1738-1746), ἐν «Παρνασσῷ», τ. ΙΓ'(189.), σ. 316. — *Γ. Ἀγγελοπούλου*, Τὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριον Ε', ἐν Ἀθήναις, 1865, τ. Α', σ. 84-6 Σιγίλλιον τοῦ Γρηγορίου Ε' περὶ τῆς ἐν Ἀμοργῷ μονῆς τῆς Θεοτόκου Παμμακαρίστου, ἐπιλεγομένης τῆς Χοζοβιωτίσσης. Σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Τιμοθέου Β', ἀπολυθὲν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1613 περὶ τοῦ ἐν Ἀμοργῷ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου Παναγίας τῆς Παμμακαρίστου (Χοζοβιωτίσσης) ἀπόκειται ἐν τῇ ἐν Παρισίοις Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ, ἔνθα σῴζεται καὶ ἕτερον περὶ τῆς αὐτῆς μονῆς σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Μελετίου τοῦ Β', ἀπολυθὲν κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1769. Βλ. ἀρ. 704-7 τοῦ Supplement Grec τῆς Ἐθν. Βιβλ. Παρισίων καὶ «Νέου Ἑλληνομνήμονος» τ. Γ' 1906, σ. 380 καὶ 391). — *Γεωργίου Λέλη*, Περί τινος μελανοῦ σχιστολίθου τῆς νήσου Ἀμοργοῦ δυναμένου νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς γραφίτου (ἐν «Γενικῇ Ἐφημερίδι τῆς Ἑλλάδος», ἔκδ. ἐν Αἰγίνῃ, ἀριθ. 40 τῆς 2 Ἰουνίου 1828). — *L. Ross*, Reisen auf den griechischen Inseln des ägeischen meeres, Stuttgart, 1835-1841, τ. Α', σ. 172 καὶ τ. Β', σ. 39. — *Ἐμμανουὴλ Ἰωαννίδου*, Ἀμοργίνου, Περὶ Ἀμοργοῦ (ἐν «Πανδώρας», τ. Γ', σ. 157 κ. ἑ. καὶ ΙΕ', σ. 449 κ. ἑ. Βλ. καὶ τ. Θ', σ. 469 καὶ ΙΑ', σ. 431). — *Karl Hopf*, Veneto-Byzantinische Analekten, ἐν Βιέννῃ 1859, σ. 90 κ. ἑ — *Παύλου Λάμπρου*, Νομίσματα τῆς νήσου Ἀμοργοῦ καὶ τῶν τριῶν αὐτῆς πόλεων Αἰγιάλης, Μινῴας καὶ Ἀρκεσίνης, ἐν Ἀθήναις, 1870. — *Ἀλεξ. Μελετοπούλου*, Ἀνέκδοτον νόμισμα τῆς ἐν Ἀμοργῷ Μινῴας, ἐν «Παρνασσῷ», τ. Ζ', σ. 78-9. — *P. Becker*, Studie über die Amorginischen Münzen, ἐν τῇ Numismat. Zeitschrift, II, 370. Ἀμοργοῦ δημώδη ᾄσματα, ἐν «Παρνασσῷ», τ. Α' (1-87, σ. 391—5. — *Alfred Philippson*, Beïtrage zur Kenntnis der griechischen inselwelt, Gotha, 1901, σ. 98—105. — Τὸ ἐν Ἀμοργῷ μοναστηριακὸν ζήτημα (φυλλάδιον ἐκ σ. 32, ἐκδοθὲν τῷ 1877). — *Θ. δὲ Χελδράϊχ*, Ὁ χρωστικὸς λειχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀρχιπελάγους (περὶ τῆς ἐν τῇ νήσῳ Ἀμοργῷ Roccela Phycopsis Ach. ἐδημοσιεύθη ἐν περιοδ. «Ἑστίᾳ», τ. ΙΒ' (1 81), σ. 771—2 καὶ ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἑταιρίας τῶν Φυσιοδιφῶν τοῦ Βερολίνου). Περὶ νάρθηκος, ἐν «Ἑστίᾳ», τ. ΙΓ' (1882), σ. 331—3. — *Α. Μηλιαράκη*, Τὸ ἐν Ἀμοργῷ μαντεῖον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου ἐν «Ἑστίᾳ», τ. ΙΔ' (1883), σ 717—721. Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων κατὰ μέρος, Ἀμοργός, ἐν Ἀθήναις, 1884. — *Ἰωάννου Σακκελίωνος*, Παραχαραχθέντος βασιλικοῦ χρυσοβούλλου ἔλεγχος (ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρίας, τ. Β', σ. 265 κ.ἑ.). — *J. T. Bent*, The Cyclades, or life among the insulars Greeks, London, 1885. Notes from Greek islands (The Athenaeum, 18—85, σ. 87 κ.ἑ.). — *J. Delamarre*, Notes épigraphiques. Amorgos et les pirates (ἐν Revue de Philologie, ἔτ. 1903, σ. 111—121. — *Gaston Deschamps*, Fouilles dans l'île d'Amorgos (ἐν Bull. de Corresp. Hellén., τ XII, σ. 324—7. — *Hiller von Gaertringen*, Inscriptiones Cycladum, Berolini, MCMIII—MCMIX. — *Ν. Γάσπαρη*, Ἡ νῆσος Ἀμοργός, ἐν Ἀθήναις, 1893 — *Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών*, Ἔγγραφοι λίθοι καὶ κεράμια, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1893, σ ρμδ'. — *Θ. Σκούφου*, Περὶ τῆς νήσου Ἀμοργοῦ ἐν «Ἀθηνᾶς» τ. Θ' (1897), σ. 497—8. — *Π. Γ. Ζερλέντου*, Ἱστορικαὶ ἔρευναι, ἐν Ἑρμουπόλει, 1913. Νησιωτικὴ Ἐπετηρίς, ἐν Σύρῳ, 1918. — *Ι. Βογιατζίδου*, Ἀμοργός, ἐν Ἀθήναις, 1918. Ὀλίγα περὶ Ἀμοργοῦ καὶ τῶν κατ᾽ αὐτῆς ἰδίᾳ ἐπὶ τουρκοκρατίας πειρατικῶν ἐπιδρομῶν βλ. ἐν Ἀπομνημονεύμασι περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ φιλέλληνος Ἀμερικανοῦ *Χάου*. Ἐνδυμασία πλήρης τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος γυναικὸς τῆς Ἀμοργοῦ ἀνάκειται ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος. Φωτογραφίαι δὲ τῆς μονῆς Χοζοβιωτίσσης καθὼς καὶ διαφόρων ἐν Ἀμοργῷ παλαιῶν ναῶν. εἰκόνων καὶ χριστιανικῶν κειμηλίων, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς πόλεως Ἀμοργοῦ εὑρηνται ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς ἐν Ἀθήναις Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας (βλ. Δελτίον Χριστιαν. Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας, τεῦχ. Θ' (1910), σ. 8). Περὶ δὲ λακτηρίου τινὸς ἐκ μολυβδίνου ἐλάσματος, εὑρεθέντος ἐν Ἀμοργῷ μετὰ μακρᾶς ἐπ᾽ αὐτο ἐπιγραφῆς (ἐξορκισμοῦ κατὰ τοῦ «ἀγρίου φύματος») ἔγραψεν ὁ *Th. Homolle* ἐν Bull. de Corresp. Hellénique, τ. XXV 1901, σ. 430 καὶ ὁ *Γ. Λαμπράκης* ἐν Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Δελτ. Ζ (1907), σ. 47—52.

Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

— **Ἀμοργός.** Ὁμώνυμος τῇ νήσῳ τυγχάνει καὶ ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς, καλουμένη, ἰδίως παρὰ τῶν ἐντοπίων, καὶ *Χώρα*. Ἡ κωμόπολις αὕτη ἀποτελεῖ τὴν ἕδραν ὁμωνύμου κοινότητος εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ἡ πλησίον της Μονὴ τῆς Χοζοβιωτίσσης. Κάτοικοι 938 (ἄρρενες 449, θήλεις 489), ἀπαρτίζοντες 247 οἰκογενείας. Ἐκ τούτων οἱ 98 (ἄρρενες 27, θήλεις 71) εἶναι πρόσφυγες ἐποικισθέντες συνεπείᾳ τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς τοῦ 1922.

Ἡ Χώρα κεῖται πρὸς Α. τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Καταπόλων καὶ εἰς ὡριαίαν ἀπ᾽ αὐτῶν ἀπόστασιν, εἰς ὕψος ἀπὸ τῆς θαλάσσης 367 περίπου μέτρων, ἐφ᾽ ὑψηλοῦ προβούνου τοῦ ὄρους Προφήτου Ἠλιοῦ. Αἱ οἰκίαι εἶναι ἐκτισμέναι ἑκατέρωθεν μιᾶς κεντρικῆς ὁδοῦ, λιθοστρώτου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀνωμάλου κατά τε τὸ ἔδαφος καὶ τὴν διεύθυνσιν. Ἔχει δύο μικρὰς πλατείας, μίαν κεντρικὴν ὅπου ὁ δισυπόστατος μητροπολιτικὸς ναὸς (Κοίμησις τῆς Θεοτόκου—Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Θεολόγος) καὶ διάφορα τῶν ἀρχῶν καὶ ἐμπορικὰ καταστήματα, καὶ ἑτέραν ἐξοχικὴν εἰς ὑψηλοτέραν θέσιν καλουμένην «*Τρεῖς ἐκκλησίαι*». Εἶναι ἕδρα εἰρηνοδικείου, καὶ ἀστυν. σταθμοῦ, δικαστικῶς ὑπαγομένη εἰς τὸ πρωτοδικεῖον Σύρου, ἐφορειακῶς δὲ καὶ ταμειακῶς εἰς τὴν ἐφορείαν καὶ ταμεῖον Θήρας. Ἔχει ταχ. τηλ. γραφεῖον Γ' τάξεως, ἑλληνικὸν σχολεῖον εἰς ὃ φοιτῶσι περὶ τοὺς 55 μαθητὰς καὶ διτάξιον μικρὸν τοιοῦτον εἰς ὃ φοιτῶσι περὶ τοὺς 90 μαθητὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἐπίσης ἔχει καὶ ἀποθήκην εἰδῶν μονοπωλίου.

Ἐν τῷ μέσῳ περίπου τῆς πόλεως ἐγείρεται ὑψηλὸς βράχος ὕψους ὡς ἔγγιστα 65 μέτρων, ἐφ᾽ οὗ ἡμιερειπωμένον ἐνετικὸν φρούριον, καλούμενον *Κάστρον*. Ἐντὸς αὐτοῦ παρὰ τὴν εἴσοδον ναΐσκος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἡ θέα ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Κάστρου εἶναι ἐν συνόλῳ γραφική. Τὰ τείχη τοῦ φρουρίου διατηροῦνται ἡμιερειπωμένα μὲ τὰς πολεμίστρας των, ἐπίσης διατηρεῖται μικρὰ λιθίνη κλῖμαξ καὶ ἡ μικρὰ πύλη του. Δυτικῶς καὶ κάτωθεν τοῦ Κάστρου εὕρηνται κατερειπωμέναι ἀρκεταὶ οἰκίαι παλαιοτέρων ἐποχῶν, αἵτινες πρὸς ἀσφάλειαν τῶν κατοίκων ἐκ τῶν αἰφνιδίων πειρατικῶν ἐπιδρομῶν τοῦ μεσαίωνος εἶχον διάταξιν τοιαύτην ὥστε αἱ κατὰ τὰ ἄκρα ἐκτισμέναι νὰ κλείωσιν ἑκατέρωθεν τὸν συνοικισμόν, κατ᾽ ἀκολουθίαν δ᾽ οἱ κάτοικοι τούτων εἰσήρχοντο εἰς αὐτὰς δι᾽ ὡρισμένων πυλῶν καὶ ὑποστέγων ὁδῶν.

Πανοραματικὴ ἄποψις πόλεως Ἀμοργοῦ (Χώρας).

Κατὰ μῆκος τῆς πρὸς τὴν μονὴν Χοζοβιωτίσσης ὁδοῦ, τῆς εἰδικώτερον λεγομένης πρὸς τὸν «*Καλογηρικὸν μύλον*», εὕρηνται καὶ τὰ περισσότερα φρέατα ἐξ ὧν ὑδρεύεται ἡ πόλις, καθόσον αὕτη στερεῖται ῥεόντων ὑδάτων. Ἐπίσης συναντᾶται καὶ τὸ μετόχιον *Φωτοδότης*, τῆς προμνησθείσης μονῆς, ἔχον ἐκκλησίαν τιμωμένην εἰς τὰ ὀνόματα τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὅπου διατίθενται δωμάτια πρὸς διανυκτέρευσιν ἐπισκεπτῶν. Ἐπὶ τῆς ἰδίας ὁδοῦ εἶναι ἐκτισμένα καὶ τὰ διδακτήρια τῶν σχολείων. Ἡ πόλις ἐκκλησιαστικῶς διαιρεῖται εἰς δύο ἐνορίας, τὴν τῆς Μητροπόλεως καὶ τῆς τῶν Ἁγίων Πάντων. Ἐκκλησίας ἔχει πολλάς, πλείονας τῶν 40, τινὲς τῶν ὁποίων παλαιαί, ὡς ἡ τῆς Ζωοδ. Πηγῆς, ἔχουσα ἐπιγραφὴν τοῦ 1683.

Εἰς ἀπόστασιν 45' τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπέχει ἡ κορυφὴ τοῦ ὄρους Προφ. Ἠλιοῦ, ὕψους 725 μ. ἐπὶ τῆς ὁποίας εὕρηται τὸ ἐξ οὗ τὸ ὄνομα ναΐδιον. Τὸ ὄρος ὁλόκληρον εἶναι σχεδὸν γυμνόν, ἐκ τῆς κορυφῆς δ᾽ αὐτοῦ ἡ θέα εἶναι εὐάρεστος καὶ ἐμφανίζεται χαρακτηριστικὴ ἡ ὁριζοντία ὄψις τῆς νήσου μὲ τὸ ἐπίμηκες σχῆμά της, ὅπερ παρὰ τῶν κατοίκων ἐπονομάζεται «*ράχη γαϊδάρου*». Εἶναι ἀξία μνείας ἡ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης τελουμένη τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα πάνδημος θρησκευτικὴ ἑορτή, καθ᾽ ἣν εἰς τὸν ναΐσκον τελεῖται λειτουργία καὶ κομίζονται ἐκεῖ ὑπὸ τῶν ἱερέων τῆς πόλεως αἱ τρεῖς εἰκόνες τῆς μονῆς, ἤτοι ἡ Παναγία Χοζοβιώτισσα, ὁ Ἅγιος Γεώργιος ὁ Βαλσαμίτης καὶ ἡ Παναγία ἡ καλουμένη «*Θεοτοκιό*».

Ἡ μονὴ **Χοζοβιωτίσσης** εἶναι ἐκτισμένη εἰς ὕψος 300 περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἀπέχουσα τῆς Χώρας περίπου ἡμίσειαν ὥραν. Ἡ πρὸς αὐτὴν ὁδὸς εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον δύσβατος, οὐχ ἧττον ὅμως τερπνὴ λόγῳ τῆς εὐχαρίστου θέσεως, ἣν ὁ διασχίζων αὐτὴν ἀπολαμβάνει. Ὁ ναὸς τῆς μονῆς εἶναι ἀφιερωμένος εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου. Ἡ μονὴ εἰς ἣν διαιτῶνται 10 μοναχοὶ ἔχει ἀρκετὴν κτηματικὴν περιουσίαν, διατηροῦσα καὶ μετόχια. Πλεῖστοι ἐκ τῶν ἀγρῶν καὶ ἐλαιώνων τῆς νήσου Ἀμοργοῦ ἀνήκουσιν αὐτῇ, τυγχάνουσι δ᾽ ὑπὸ τὴν ἰδιοκτησίαν της αἱ νησῖδες *Ἡράκλεια, Κέρος, Γραμπονῆσι, Νικουριὰ* καὶ μέρος τῆς *Σχοινούσης*.

Εἰς ἀπόστασιν ὥρας ἀπὸ τῆς Χώρας εἶναι ἐκτισμένη ἡ ἐκκλησία τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Βαλσαμίτου*, μετοχίου τῆς μονῆς, ἥτις οὐ μόνον παρὰ τοῖς Ἀμοργίνοις ἀλλὰ καὶ τοῖς πέριξ νησιώταις, λόγῳ τῆς ἀποδόσεως μαντικῆς δυνάμεως εἰς τὴν ἐν αὐτῇ ἀναβλύζουσαν πηγήν, ἣν καλοῦσι «*λαλοῦσαν*», ἔχαιρε μεγάλης φήμης (βλ. ἀνωτ. Ἀμοργός: *Ἱστορ.*).

Τὰ ἔσοδα τῆς κοινότητος, ἥτις διοικεῖται παρὰ πενταμελοῦς Κοινοτικοῦ Συμβουλίου, ἀνέρχονται κατὰ μέσον ὅρον ἐτησίως εἰς ἑξακισχιλίας δραχμὰς μόλις ἐπαρκοῦντα διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἐξόδων καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀπαραιτήτων ἔργων.

Πρὸ τῆς κατὰ τὸ 1912 ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' «περὶ συστάσεως Δήμων καὶ Κοινοτήτων» ἡ πόλις Ἀμοργὸς ἦτο πρωτεύουσα ὁμωνύμου δήμου περιλαμβάνοντος τὰς περιφερείας τῶν νῦν κοινοτήτων Ἀμοργοῦ, Καταπόλων, Βρούτσης, Ἀρκεσίνης, Σχοινούσης καὶ Ἡρακλείας καὶ ἔχοντος τότε πληθυσμὸν (ἀπογρ. 1907) 2449 κατοίκ. Δ. Ε. Μ.

Ἀμορέα (Amorea). Παρεφθαρμένη ὀνομασία τῆς Πελοποννήσου *(Μορέα)* εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν. Προῆλθεν ἐκ τοῦ *a Morea* ἐκφερομένου μονολεκτικῶς.

Ἀμορέττι (Amoretti), *ἀββᾶς Κάρολος*. Ὀρυκτολόγος (1741—1816) γεννηθεὶς ἐν Ὀνέγκλια τῆς Γενούης. Ἔγραψε: «Ταξίδιον εἰς τὰς λίμνας Côme, Lugano καὶ Majeur», «Πραγματεία περὶ τύρφης καὶ λιγνίτου» κ. ἄ.

ἀμορευξία (Amoreuxia Moç καὶ Sesse, in DC Prodr. II 6) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῶν *κοχλοσπερμιδῶν* περιλαμβάνον τρία εἴδη τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς. Σ. Μ.

ἀμορία (Amoria C. Presl.) *[Βοτ.]*. Συνώνυμον τοῦ *τριφυλλίου*. Σ. Μ.

Ἀμορὶμ (Amorim), *Φραγκῖσκος-Γκομέζ*. Πορτογάλος λογοτέχνης γεννηθεὶς ἐν Ἀβελομὰρ τῷ 1827. Τῷ 1848 ἐδημοσίευσε συλλογὴν ποιημάτων, τῷ δὲ 1858 ἐγένετο μέλος τῆς ἀκαδημίας τῆς Λισσαβῶνος καὶ κατόπιν ἔφορος τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου καὶ τῆς ναυτικῆς βιβλιοθήκης. Ἔγραψε μυθιστορήματα, θεατρικὰ ἔργα, ποιήματα καὶ βιογραφικὰς ἀναμνήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἱστορεῖται ἡ πορτογαλικὴ λογοτεχνία ἀπὸ τοῦ 1799 μέχρι τοῦ 1854. Χ. Δ.

Ἀμόριον. Ἀρχαία πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ χρόνος τῆς ἱδρύσεώς του εἶναι ἄγνωστος. Φέρεται ἀνῆκον διαδοχικῶς εἰς τὴν Μεγάλην Φρυγίαν (κατὰ Στράβωνα καὶ Πτολεμαῖον), εἰς τὴν Πισιδίαν, εἰς τὴν Γαλατίαν (κατὰ τὰ πρακτικὰ τῆς τετάρτης ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς Συνόδου), τελευταῖον δὲ πάλιν εἰς τὴν Φρυγίαν. Ἡ γραφὴ *Ἀμώριον* δὲν εἶναι ὀρθή. Ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ χρονογράφου Νικηφόρου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καλεῖται καὶ Ἀμορία. Ὡς φαίνεται ἀπὸ ἐπιγραφὴν νομίσματος *Οὐειψανίων* ἢ *Οὐιψανίων* ἐπι βραχὺν χρόνον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου (14 π. Χ.), τὸ Ἀμόριον ὠνομάσθη *Οὐιψανία* πρὸς τιμὴν τοῦ *Οὐιψανίου Ἀγρίππα* (M. Vipsanius Agrippa).

Ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας τὸ Ἀμόριον δὲν εἶχε πολιτικὴν σπουδαιότητα. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους διετήρησε τὴν αὐτονομίαν του. Τὰ χάλκινα νομίσματα τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ Γάλλου (253—260 μ. Χ.) φέρουν σταθερῶς τὴν ἐπιγραφὴν *Ἀμοριανῶν* καὶ ὄνομα ἄρχοντος μετὰ ἢ ἄνευ

Digitized by Google

τίτλου. Οἱ τύποι των ἀναφέρονται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διός, τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἀσιατικῆς τινος μητρὸς θεᾶς ὁμοίας πρὸς Ἄρτεμιν τὴν Ἐφεσίαν. Ἐπίσης φέρουν παραστάσεις τῆς Δήμητρος ἐπὶ ἅρματος συρομένου ὑπὸ πανθήρων, δύο Νεμέσεων, τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Κερυνίτιδος ἐλάφου. Ἡ πολιτικὴ κατάστασις δηλοῦται διὰ τῶν ἐπιγραφῶν «θεὰ Ῥώμη», «ἱερὰ βουλή», «δῆμος», «ἱερὰ σύγκλητος».

Μεγάλην σπουδαιότητα ἀπέκτησε τὸ Ἀμόριον κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Κείμενον εἰς τὸ ἀνατολικώτατον μέρος τῆς Φρυγίας παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Γαλατίας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς Λαοδίκειαν, ἀνεδείχθη πρώτης τάξεως φρούριον, ἀφότου ἱδρύθη τὸ μέγα ἀραβικὸν κράτος, τοῦ ὁποίου τὰ ὅρια εὑρίσκοντο ὄχι πολὺ μακράν. Εἶναι ζήτημα, ἂν ὑπῆρξεν ἄλλη πόλις τῆς Ἀνατολῆς, ἡ ὁποία νὰ ὑπέστη τόσας πολιορκίας καὶ ἐπιθέσεις καὶ καταστροφὰς κατὰ τοὺς μακροχρονίους ἀγῶνας τῶν Ἀράβων καὶ κατόπιν τῶν Τούρκων πρὸς τὸ βυζαντινὸν κράτος. Ἡ γεωγραφική του θέσις τὸ ἔκαμνε πρῶτον σημεῖον τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ φυσικὴ τοποθεσία καὶ τὰ ἄριστα ὀχυρωματικὰ ἔργα ἀνέδειξαν αὐτὸ πολλάκις ἀπόρθητον. Καὶ κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους τῶν Βυζαντινῶν ἡ κατοχὴ τῆς στρατηγικῆς πόλεως ἐθεωρεῖτο μέγα πλεονέκτημα ὑπὲρ τοῦ κατέχοντος. Καὶ ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως τὸ Ἀμόριον κατεῖχε τὴν πρωτεύουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐθεωρεῖτο ἡ περιφανεστέρα πόλις τῆς Ἀνατολῆς *(Κεδρηνός)*.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους δὲν ἦτο καθαρῶς ἑλληνικός. Πλὴν τῶν Χριστιανῶν ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ Ἰουδαῖοι, τοὺς ὁποίους προσείλκυεν ἐκεῖ τὸ ἀκμαῖον ἐμπόριον. Ὑπῆρχε δὲ καὶ πλῆθος *Ἀθιγγάνων*. Κατὰ τὸν Κεδρηνὸν ἐν Ἀμορίῳ «Ἰουδαίων καὶ Ἀθιγγάνων καὶ ἑτέρων ἀσεβῶν πλῆθος ἔκπαλαι τῶν χρόνων ἐγκατοικίζεται».

Ἡ πρώτη ἀναφερομένη ἐχθροπραξία κατὰ τοῦ Ἀμορίου ἔγινεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κώνσταντος (642—668). Οἱ Ἄραβες τῆς Συρίας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰζίδ, υἱοῦ τοῦ χαλίφου Μοαβιᾶ, ἐκστρατεύσαντες εἰς Μικρὰν Ἀσίαν τῷ 667 καὶ φθάσαντες μέχρι τῆς Χαλκηδόνος ἐκυρίευσαν καὶ τὸ Ἀμόριον, ὅπου ἐγκατέστησαν φρουρὰν 5.000 ἀνδρῶν. Μετὰ τὸ κατόρθωμα ἐπέστρεψαν εἰς Συρίαν. Ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ βασιλεὺς ἔστειλε τὸν στρατηγὸν Ἀνδρέαν, ὅστις ἤρχισε τὴν πολιορκίαν. Ἐπωφεληθεὶς δὲ μίαν νύκτα ἀπὸ τὸ ἄφθονον χιόνι κατώρθωσε ν' ἀνέλθῃ μὲ ξυλίνας κλίμακας εἰς τὰ τείχη καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν. Ὅλη ἡ ἀραβικὴ φρουρὰ ἐσφάγη.

Ἐπὶ Θεοδοσίου Γ' τῷ 716 ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀράβων Σουλεϋμὰν ἐπὶ τῆς χαλιφείας τοῦ Οὐαλὶδ προελάσας εἰς τὴν Φρυγίαν ἐπολιόρκησε τὸ Ἀμόριον. Στρατηγὸς τῶν ἡμετέρων ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἦτο Λέων ὁ Ἴσαυρος, ὁ μετέπειτα αὐτοκράτωρ, ὅστις ἠγωνίσθη διὰ παντὸς τρόπου νὰ προλάβῃ τὴν ἅλωσιν. Ὁ Σουλεϋμὰν πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ Λέοντος ὑπέβαλε προτάσεις περὶ εἰρήνης καὶ ὑπεσχέθη ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν ὡς αὐτοκράτορα, καθὼς εἶχον ἤδη πράξει καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀμορίου. Ἦτο δὲ γνωστὸν εἰς αὐτόν, ὅτι ὁ Λέων δὲν εἶχε ἀναγνωρίσει τὸν Θεοδόσιον. Καὶ ποῖαι μὲν ἦσαν αἱ προτάσεις δὲν γνωρίζομεν, δὲν ἦσαν ὅμως εἰλικρινεῖς, διότι ἐνῷ ἔστερξεν ὁ Λέων νὰ ἔλθῃ εἰς λόγους μαζί του, ἐξηκολούθει ἡ πολιορκία, καὶ ὅτε προσῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων, ἐνόησεν ἀπὸ μερικὰς κινήσεις, ὅτι εἶχον σκοπὸν νὰ τὸν συλλάβουν δι' ἐπιβουλῆς. Κατώρθωσεν ὅμως ὁ Λέων νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὴν παγίδα καὶ νὰ τροφοδοτήσῃ καὶ αὐξήσῃ τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως καὶ τοιουτοτρόπως ἐπρόλαβεν ὁριστικῶς τὴν πτῶσίν του. Οἱ Ἄραβες ἀπελπισθέντες ἀπὸ τὴν μακρὰν ἀντίστασιν τῆς φρουρᾶς ἠναγκάσθησαν ν' ἀποχωρήσουν.

Εἰς τὸ Ἀμόριον ὠχυρώθη ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Ε' (741—775) κατὰ τοῦ ἐπαναστάτου καὶ ἅρπαγος τῆς βασιλείας Ἀρταβάσδου, γαμβροῦ του ἐπ' ἀδελφῇ, καὶ παρασκευασθεὶς ἐν ἀσφαλείᾳ προήλασε τῷ 743 καὶ νικήσας ἐπανειλημμένως τὰ στρατεύματα τοῦ ἀντιπάλου ἐπῆλθε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐπὶ Λέοντος Δ' (775—780) κατὰ τοὺς ἀκαταπαύστους πρὸς τοὺς Ἄραβας πολέμους ἐπολιορκήθη καὶ πάλιν τὸ Ἀμόριον. Ἠναγκάσθησαν ὅμως οἱ Ἄραβες νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν ἀποκρουσθέντες γενναίως ὑπὸ τῆς φρουρᾶς. Ἐπὶ Κωνσταντίνου ΣΤ' (790—797) κατ στη ἡ πόλις κέντρον ἐπιστρατεύσεως καὶ ἐφοδιασμοῦ διὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀράβων τῷ 791, οἱ ὁποῖοι μετά τινα ἔτη, τῷ 796, ματαίως καὶ πάλιν τὸ ἐπολιόρκησαν.

Τὸ Ἀμόριον ἀπέβη περιώνυμον διὰ τὴν τραγικὴν καταστροφήν του κατὰ τὸ ἔτος 838. Ὁ χαλίφης τῆς Βαγδάτης Μοτασσίμ, ἐκδικούμενος τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου καταστροφὴν Σωζοπέτρας τῆς Κομμαγηνῆς, συνήγαγε στρατεύματα 520.000, ἐξ ὧν 130.000 ἱππεῖς, καὶ ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Ἀμορίου τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο πατρὶς τοῦ Θεοφίλου, διότι ἐδῶ ἐγεννήθη ὁ πατήρ του Μιχαὴλ Β'. Δὲν ἀπέκρυψε δὲ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας του· τοὐναντίον διέταξε νὰ γραφῇ εἰς ὅλας τὰς ἀσπίδας ἡ λέξις *Ἀμόριον*. Ὁ Θεόφιλος, μαθὼν τὴν μελετωμένην ἐκστρατείαν, ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ Δορυλαίου, τὸ ὁποῖον ἀπεῖχε τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τὸ Ἀμόριον. Ἐκεῖ τὸν συνεβούλευσαν πολλοὶ νὰ ἐκκενώσῃ προσωρινῶς τὸ Ἀμόριον καὶ νὰ μεταφέρῃ ὅλον τὸν πληθυσμὸν ἀλλοῦ, διότι προέβλεπαν, ὅτι θὰ ἦτο ἀκατάσχετος ἡ ὁρμὴ τῶν Ἀράβων· αὐτὸς ὅμως ἐνόμισε τοῦτο ἄνανδρον καὶ αἰσχρόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐφαντάσθη ὅτι τοῦ παρουσιάζετο μία κατάλληλος εὐκαιρία νὰ ἐπιδείξῃ τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων του. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐνισχύσῃ τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως καὶ νὰ διορίσῃ φρούραρχον ἄριστον στρατιωτικόν, τὸν στρατηγὸν *Ἀέτιον*, ἀρχηγὸν τῶν ἀνατολικῶν στρατευμάτων. Ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀετίου ἔταξεν ὑποστρατήγους ἄνδρας ὀνομαστοὺς διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὰς πολεμικὰς ἀρετάς, τὸν Κρατερόν, τὸν Κάλλιστον, τὸν Κύριλλον, τὸν Μελισσηνὸν καὶ τὸν Θεόφιλον. Ὁ ἀραβικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἰδίου Μοτασσὶμ ἔφθασε τὴν 11 Σεπτεμβρίου 838 καὶ ἀμέσως ἤρχισεν ἡ πολιορκία μὲ τὰς λυσσώδεις ἐφόδους.

Οἱ πολιορκούμενοι ἀνθίσταντο πεισματωδῶς καὶ λέγεται ὅτι ὁ Μοτασσὶμ ἔχασεν εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ἐφόδους 70,000 ἄνδρας. Τελευταῖον ἐπεχείρησεν ἔφοδον ἀποφασιστικήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας Χριστιανοὶ καὶ Ἄραβες ἐπάλαισαν γενναίως εἰς τὰ διάφορα μέρη τῶν τειχῶν, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν οἱ Ἄραβες. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεόφιλος, παρακολουθῶν ἀπὸ τὸ Δορύλαιον τὴν ἀπεγνωσμένην πάλην, δὲν ἠμποροῦσε καμμίαν βοήθειαν νὰ δώσῃ εἰς τοὺς πολιορκουμένους, τῶν ὁποίων αἱ δυνάμεις εἶχον ἐξαντληθῆ, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶχε σχηματισθῆ μέγα ἄνοιγμα εἰς τὸ τεῖχος, ἐσκέφθησαν οἱ κάτοικοι νὰ στείλουν πρεσβείαν μὲ τὸν ἐπίσκοπον ἐπὶ κεφαλῆς εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μοτασσὶμ καὶ νὰ προτείνουν συνθήκας παραδόσεως. Ὁ χαλίφης ὅμως ἀπέρριψε κάθε συνθήκην καὶ ἡτοιμάζετο νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἔφοδον, ὅτε ἐπαρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ ἀπὸ μηχανῆς θεὸς τῆς προδοσίας. Κάποιος ξένος μισθοφόρος, Βοϊδίτζης λεγόμενος, ἐξετόξευσε διὰ τῶν βελῶν γράμμα πρὸς τοὺς πολιορκητάς, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεδείκνυε τὸ μᾶλλον εὐάλωτον μέρος τῶν τειχῶν. Τῷ ὄντι δὲ οἱ Ἄραβες συγκεντρώσαντες τὰς δυνάμεις των ἐκεῖ ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν τὴν 24 Σεπτεμβρίου καὶ προέβησαν ἐν τῇ πρώτῃ μανίᾳ τῆς ἐκδικήσεως εἰς σφαγὴν δεινοτάτην. Οἱ ὑπολειφθέντες ἐκ τοῦ φόνου ᾐχμαλωτίσθησαν, ἡ δὲ πόλις διὰ τοῦ πυρὸς καὶ παντὸς ἄλλου μέσου μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἐρειπίων. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ὑπῆρχον καὶ τεσσαράκοντα δύο ἀνώτατοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἄρχοντες, τῶν ὁποίων ὀνομαστότατοι ἦσαν οἱ στρατηγοὶ Ἀέτιος καὶ Μελισσηνός, ὁ πατρίκιος Θεόφιλος, ὁ πρωτοσπαθάριος Θεόδωρος, ὁ θαλαμηπόλος Κρατερός, ὁ τουρμάρχης Κάλλιστος, ὁ δρουγγάριος Κωνσταντῖνος, ὁ δρομεὺς Βασόης καὶ μερικοὶ ἄλλοι ἄρχοντες τῶν ταγμάτων. Ὅλοι οὗτοι μεταφερθέντες εἰς τὸ Βαγδάτιον ἐρρίφθησαν εἰς ἀπαισίας φυλακάς. Καὶ ἐπεχείρησε μὲν ὁ αὐτοκράτωρ Θεόφιλος νὰ τοὺς ἐξαγοράσῃ διὰ λύτρων, ἀλλὰ ὁ Μοτασσὶμ ἔμεινεν ἀμετάπειστος, ἀφοῦ δὲ ποικιλοτρόπως τοὺς ἐβασάνισε διὰ νὰ ἀρνηθοῦν τὴν πίστιν των καὶ δὲν κατώρθωσε νὰ τοὺς πείσῃ, διέταξε ν' ἀποκεφαλισθοῦν. Ἡ δημώδης εὐσεβὴς παράδοσις περιέβαλε τὸν μαρτυρικόν των θάνατον διὰ θαυμασίων διηγημάτων, ἡ δὲ Ἐκκλησία κατέταξε 42 ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν χορείαν τῶν ἁγίων μαρτύρων, τιμῶσα τὴν μνήμην των τὴν 6 Μαρτίου καὶ δι' ὕμνων καὶ ᾠδῶν ψάλλουσα τοὺς ἄθλους των. Τὸν βίον αὐτῶν ἐξιστόρησεν ὁ σύγχρονος Εὐόδιος. Ὁ Μοτασσὶμ διέταξε ν' ἀποκεφαλισθῇ καὶ ὁ ἐξωμότης Βοϊδίτζης εἰπὼν ὅτι, ἂν ἦτο καλὸς Χριστιανός, δὲν ἤθελεν ἀρνηθῆ καὶ τὴν πίστιν του μετὰ τὴν προδοσίαν.

Ἡ ἐκστρατεια κατὰ τοῦ Ἀμορίου, ἡ πολιορκία καὶ ἡ ἅλωσις τοῦ φρουρίου καὶ ἡ ἐντελὴς καταστροφὴ εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς μεσοχρονίου ἱστορίας, τὸ ὁποῖον ἐπροξένησε βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς συγχρόνους Ἕλληνας καὶ Μωαμεθανούς. Οἱ χρονογράφοι καὶ τῶν δύο λαῶν περιγράφουν τὴν πτῶσιν τῆς πόλεως μὲ πολλὴν ζωηρότητα. Εἰς μὲν τὴν ἱστορίαν τοῦ χριστιανικοῦ ἑλληνισμοῦ παριστάνεται ὡς ἡ πλέον φοβερὰ καὶ τραγικὴ ἀπὸ ὅλας τὰς μέχρι τότε μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ἀράβων συγκρούσεις, εἰς δὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ μωαμεθανικοῦ κόσμου ἀπέκτησε τὸ Ἀμόριον μέγα ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἡ φαντασία του περιέβαλε μὲ θρύλους. Καὶ ἡ μὲν πόλις ἐξηφανίσθη ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ἀλλὰ τὸ ὄνομά της ἔζησεν ἐπὶ αἰῶνας εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ μωαμεθανικοῦ κόσμου, ὄχι πλέον ὡς ὄνομα φρουρίου, ἀλλ' ὡς ὄνομα τῆς πρωτευούσης τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ ὅλου κράτους. Κατὰ τὸν Π. Καρολίδην ἀπὸ τῶν Μωαμεθανῶν τῆς Ἀσίας τὸ ὄνομα διεδόθη εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐκεῖθεν δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φραγκοκρατίας ἐδόθη εἰς τὴν Πελοπόννησον ὑπὸ τὸν τύπον *Ἀμουρέα*, ὅθεν προῆλθε τὸ νεώτερον *Μορέας*, ὅπερ οἱ Τοῦρκοι μετασχηματίσαντες εἰς *Μόρα* ἐκάλεσαν δι' αὐτοῦ ὄχι μόνον τὴν Πελοπόννησον, ἀλλ' ὅλας τὰς ἐν Εὐρώπῃ ἑλληνικὰς χώρας.

Οἱ Ἕλληνες κατώρθωσαν μὲν νὰ ἀνακαταλάβουν τὸ Ἀμόριον, ἀλλὰ δὲν ἀπέκτησε πλέον τοῦτο τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν μεγάλην φήμην τῶν προγενεστέρων αἰώνων. Ἂν ὅμως ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐμπορικῆς ἀκμῆς καὶ τοῦ πληθησμοῦ δὲν κατώρθωσε ν' ἀνακύψῃ ἐκ τῆς τέφρας, ὑπὸ στρατηγικὴν ὅμως ἔποψιν ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς του θέσεως ἐξηκολούθει νὰ ἔχῃ σπουδαιότητα, ἀφότου νέοι ἐχθροὶ διαδεχθέντες τοὺς Ἄραβας ἐνεφανίσθησαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ οἱ Σελτζοῦκοι Τοῦρκοι. Κατὰ τὸ 1068 προελάσαντες οὗτοι μέχρι τοῦ Ἀμορίου καὶ καταλαβόντες αὐτὸ ἐπροξένησαν δεινὴν λεηλασίαν καὶ αἰχμαλωσίαν. Ἡ συμφορὰ τῆς πόλεως ὠφείλετο εἰς τὴν μέχρι προδοσίας ἀδράνειαν τοῦ ἐν Μελιτηνῇ στρατηγοῦ τῶν βυζαντινῶν στρατευμάτων, ὅστις ὄχι μόνον δὲν ἐπρόλαβε τὸ κακόν, ἐνῷ ἠδύνατο, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Σελτζούκων καὶ νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν. Ἡ κατοχὴ τοῦ φρουρίου ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν δὲν διήρκεσε πολύ, διότι ἐκστρατεύσας κατ' αὐτῶν ὁ αὐτοκράτωρ Ρωμανὸς Διογένης τοὺς ἐνίκησε καὶ ἐπανέκτησε τοῦτο. Ὀλίγον ἀργότερον ὅμως πάλιν περιέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων, διὸ καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῶν τῷ 1110 ὁ Ἀλέξιος Α' Κομνηνός, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀνάκτησίν του. Ἐπειδὴ δέ, ἕνεκα τῆς ἐπικαίρου θέσεώς του, τὸ Ἀμόριον συχνὰ ὑφίστατο ἐπιθέσεις ἐκ μέρους τῶν Τούρκων καὶ οἱ κάτοικοι ἦσαν διαρκῶς ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς λεηλασίας καὶ τὰς κακώσεις, ἤρχισαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ τὸ ἐγκαταλείπουν μέχρις ὅτου ἠρημώθη τελείως. Πότε συνετελέσθη ἡ ὁριστικὴ ἐγκατάλειψις καὶ πλήρης ἐρήμωσις εἶναι δύσκολον νὰ καθορίσωμεν. Τὰ ἐρείπιά του σήμερον τοποθετοῦνται ὑπὸ ἄλλων μὲν ἀρχαιολόγων εἰς *Τσακτελοῦ*, ὑπὸ ἄλλων εἰς *Σεργιὰν - Καλὲ* καὶ τέλος ὑπὸ ἄλλων εἰς *Ἀσάρκιοϊ* τῆς ὑποδιοικήσεως *Σιβρὶ Χισὰρ* ἐν τῷ νομῷ Ἰκονίου.

Ἐκκλησία Ἀμορίου.— Περὶ τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὸ Ἀμόριον δὲν ὑπάρχει καμμία ἀξιόπιστος μαρτυρία πρὸ τοῦ Δ' αἰῶνος. Τὸ συναξάριον ἀναφέρει τὴν 31 Μαρτιου ἕνα ἅγιον Βλάσιον καὶ ἕνα Ἰγνάτιον τὴν 27 Σεπτεμβρίου ἡγούμενον τῆς μονῆς Βαθυρύακος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ, ὅστις τυχαίως εὑρεθεὶς ἐν Ἀμορίῳ καὶ ἀποθανὼν ἐκεῖ ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς πόλεως.

Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος τὸ Ἀμόριον ἦτο ἐπισκοπὴ ἀνήκουσα εἰς τὴν δευτέραν Γαλατίαν, βραδύτερον προήχθη εἰς ἀρχιεπισκοπὴν αὐτοκέφαλον καὶ ἐπὶ τῆς δυναστειας Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, ἡ ὁποία κατήγετο ἐντεῦθεν, ἀνυψώθη εἰς τάξιν μητροπόλεως. Ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἡ μητρόπολις αὕτη τῆς δευτέρας Γαλατίας κατεῖχε τὴν με' τάξιν τῶν μητροπολεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπὶ δὲ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου ὑπεβιβάσθη εἰς τὴν νη', εἶχε δὲ ὑποκειμένας εἰς αὐτὴν ἐπισκοπὰς πέντε: τοῦ ***Φιλομιλίου***, τοῦ ***Δοκιμίου***, τοῦ ***Κλανεοῦ***, τοῦ ***Πολυβότου*** καὶ τῆς ***Πισίας***. Εἶναι πιθανὸν ὅτι κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα μόνον ὁ τίτλος τῆς μητροπόλεως ἐσώζετο, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ μητρόπολις αὐτή, διότι εἰς τὰς πολλὰς πατριαρχικὰς πράξεις τῆς ἐποχῆς αὐτῆς πουθενὰ δὲν ἀναφέρεται τὸ Ἀμόριον καὶ ἡ μητρόπολίς του.

Ὀλίγας εἰδήσεις ἔχομεν περὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν τοῦ Ἀμορίου: Εἰς τὴν β' οἰκουμενικὴν σύνοδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως (381) ὑπέγραψεν ὁ ἱερεὺς *Τυραννος*, εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι ἡ πόλις δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνακηρυχθῆ εἰς ἐπισκοπήν. Τῷ 431, εἰς τὴν γ' οἰκουμενικὴν σύνοδον τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν Ἐφέσῳ, παρίστατο ὁ ἐπίσκοπος Ἀμορίου *Ἀβλάβιος*. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι τὸ Ἀμόριον προήχθη εἰς ἐπισκοπὴν κατὰ τὸ τέλος τοῦ Δ' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος.

Μετὰ τὸν πρῶτον τοῦτον ἐπίσκοπον Ἀβλάβιον ἀναφέρονται οἱ: 2) *Μυστήριος*, λαβὼν μέρος εἰς τὴν δ' ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικὴν σύνοδον (451). 3) *Θεόδωρος*, παρακαθήσας εἰς τὴν στ' ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικὴν σύνοδον (680) καὶ εἰς τὴν ἐν Τρούλλῳ (691). 4) Τῷ 717 ἐπὶ Θεοδοσίου Γ' ἀναφέρεται ἐπίσκοπός τις Ἀμορίου, ὅστις ὑπερήσπισε γενναίως τὴν πόλιν ἐναντίον τῶν ἐπιθέσεων τῶν Ἀράβων καὶ ἐπέτυχε ν' ἀποφύγῃ τὴν ἅλωσίν της. Τὸ ὄνομά του δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν. 5) *Θεοδόσιος*, παρευρεθεὶς εἰς τὴν ζ' ἐν Νικαιᾳ οἰκουμενικὴν σύνοδον (787). 6) *Θεόφιλος*, τὸν ὁποῖον ὁ πατριάρχης Φώτιος (859) ἔστειλε μὲ ἄλλον ἐπίσκοπον ὡς ἀπεσταλμένον πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον. 7) *Βησσαρίων*, παρακαθήσας εἰς τὴν ἐπὶ Φωτίου σύνοδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως (878). 8) *Παῦλος*, κατ' ἀρχὰς μὲν μοναχός, ἔπειτα δὲ μητροπολίτης καὶ συγγραφεὺς λειτουργικῶν ὕμνων, ἐκ τῶν ὁποίων δύο μὲν κανόνες ἀναφέρονται εἰς τὴν Θεοτόκον, ἕτερος δὲ εἰς

Digitized by Google

τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Οὗτος ἤκμασε πιθανῶς τὸν Ι' αἰῶνα. 9) Τελευταῖος ἀναφερόμενος μητροπολίτης τοῦ Ἀμορίου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν μνημονεύεται, εἶναι ὁ λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1065 συγκροτηθεῖσαν σύνοδον ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Ξιφιλίνου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Στράβωνος* Γεωγραφικὰ 12, 7, 13. — *Ἱεροκλέους* Συνέκδημος σελ 97, 230 καὶ 240. — *Θεοφάνους* Χρονογραφία (ἔκδ. de Boor) σελ 351, 386 κ.ἑξ. 415, 452, 467 καὶ 471. — *Θεοφάνους* Συνέχεια (ἔκδ. Βόννης) σελ. 42, 125 κ. ἑξ. 638 κ ἑξ 864. — *Κεδρηνοῦ* Σύνοψις ἱστοριῶν (Βόν.) 2, 69 καὶ 132. — *Σκυλλίτση* Χρονογραφία (Βόν.) σελ 178. — *Κομνηνῆς Ἄννης* Ἀλεξιὰς (Βόνν.) 2, 327. — *Ἐφραιμίου* Ἱστορία στίχ. 2187 μέχρι 2197 καὶ 2398 μέχρι 2405. — *Διακόνου Λέοντος* Ἱστορία (Βόνν.) σελ 170 — *Ἀτταλειάτου Μιχαὴλ* Ἱστορία (Βόνν.) σελ. 121. *Νικηφόρου* Ἱστορία (Βόνν.) σελ. 68 — *Δούκα* Ἱστορία (Βόνν.) σελ. 193. — *Γενεσίου* Βασιλεῖαι (Βόνν.) σελ. 32, 64 — *Lequien* Oriens Christianus, Parisiis 1740 1,853. — *Texier Charles* Asie Mineure (description géographique, historique et archéologique), Paris 1882 σελ. 471. — *Baudrillard* Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques, Paris 1912. — *Παπαρρηγοπούλου Κωνσταντίνου* Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐν Ἀθήναις 1925 ἔκδοσις πέμπτη ὑπὸ Π. Καρολίδου 3, 1, 232 καὶ 3, 2, 254 κ.ἑξ.

Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἀμόριον.** Χωρίον ἐν Θράκῃ τῆς ὑποδιοικήσεως Διδυμοτείχου τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἀποτελοῦν τὴν ἕδραν ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτοικοι 1306. Εἰς τὴν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν 3084 κατοίκους, ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Κισσάριον* καὶ *Ψαθάδες*. Δ. Ε. Μ.

Ἀμορμπὰχ (Amorbach). Βιομηχανικὴ κωμόπολις τῆς Βαυαρίας χρησιμεύουσα ὡς λουτρόπολις καὶ τόπος θερινῆς διαμονῆς. Κάτοικοι 9.500. Κ. Μ. Κ.

ἀμορόζα· ἰταλικὴ λέξις μεταφυτευθεῖσα εἰς τὴν κοινὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον: ἡ ἐρωτύλος, ἡ ἐρωμένη, ἡ ἀγαπητικιά, ἰδίως ἐπὶ ἀνόμου σχέσεως· εἰς τὰς Κυκλάδας λέγεται καὶ **ἀμουρούζα**, οὐχὶ δὲ ἐπὶ κακῆς ἐννοίας.

ἀμορόζα [*Ναυτ.*]. Ὅρος τῆς κοινῆς τῶν ναυτικῶν μας διαλέκτου σημαίνων πᾶν σχοινίον χρησιμεῦον δι' ἀκροδέτησιν καὶ δὴ τὰς εἰδικὰς *ἀκροδέας*. *Πιάνω ἀμορόζα*, ἢ *περνῶ τὴν ἀμορόζα=ἀκροδετῶ*. Σ. Ε. Λ.

ἀμορόζο (amoroso amorevole) [*Μουσ.*]. Ἐρωτύλως, μετὰ ἐρωτικοῦ πάθους ἀγωγὴ ρυθμική. Ὅρος μουσικῆς προσδιοριστικὸς ἐκφράσεως, τιθέμενος ὑπὲρ ἢ ὑπὸ τὴν μελῳδίαν. Λ.

Ἀμόρος (Amoros Ondeano), ***Φραγκῖσκος***. Ἱσπανὸς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς (1769—1848), γεννηθεὶς ἐν Βαλεντίᾳ. Ἠσχολήθη κυρίως περὶ τὴν σωματικὴν ἀγωγήν, εἰσαγαγὼν πρῶτος τὴν γυμναστικὴν ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου κατέφυγε διὰ πολιτικοὺς λόγους μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἰωσὴφ Βοναπάρτου. Τῷ 1819 ἵδρυσεν ἐν Παρισίοις τὸ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν γυμναστήριον, τῷ δὲ 1830 ἐδημοσίευσε δίτομον ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξέθετε τὸ γυμναστικόν του σύστημα. Κ. Μ. Κ.

Ἀμορραῖοι. Λαὸς παλαιότατος, ἐκ τῶν δυτικῶν λεγομένων Σημιτῶν, περὶ οὗ μανθάνομεν ἀπὸ τῶν βαβυλωνιακῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν, ἀπὸ τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων, ἀπὸ τῶν πινακίων τῆς τε Ἀμάρνης καὶ τοῦ Μπογάζκιοϊ καὶ ἀπὸ τῆς Παλ. Διαθήκης. Τὰς παλαιοτάτας περὶ αὐτῶν πληροφορίας ἔχομεν ἀπὸ τῶν μνημονευθέντων βαβυλωνιακῶν μνημείων, ἔνθα οὗτοι ὀνομάζονται *Ἀμούρρου* καὶ μνημονεύονται ἤδη περὶ τὸ 2900 π. Χ. ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Σαργὼν τοῦ Α' τῆς Ἀγάδης, ὅστις ἐμφανίζεται ἐνταῦθα ἐπανειλημμένας ἐπιχειρῶν κατ' αὐτῶν στρατείας καὶ νικῶν αὐτούς. Ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ λέγονται *Ἐμοοὶ* καὶ *Χαεμορί*, ὅπερ ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο' ἀποδίδεται διὰ τοῦ *Ἀμορραῖοι*. Ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς μνημείοις, ἔνθα μνημονεύονται νῖκαι κατ' αὐτῶν ὑπὸ Σετὶ τοῦ Α' καὶ Ραμσῆ τοῦ Β', λέγονται οὗτοι *Ἀμὰρ* ἢ *Ἀμαούρ*. Ἐν δὲ τοῖς ἀσσυριακοῖς μνημείοις χαρακτηρίζεται ἡ χώρα αὐτῶν ὡς *Δύσις*, διότι οἱ Ἀμορραῖοι προερχόμενοι πιθανώτατα ἐκ τῆς Συροαραβικῆς ἐρήμου, εἶχον πρὸς δυσμὰς ἱδρύσει πανίσχυρον κράτος, οὗ τὸ κύριον ἔδαφος ἦτο ἡ περὶ τὸν Λίβανον χώρα μετὰ τῆς βορείου καὶ κεντρῴας Παλαιστίνης, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώρας. Ἐντεῦθεν δ' ὁρμώμενοι οὗτοι ἐπεχείρουν, ὡς φαίνεται, διαφόρους ἐκστρατείας πρὸς ἀνατολὰς καὶ δὴ καὶ κατὰ τῆς Βαβυλωνίας, ἔνθα καὶ κατώρθωσαν τέλος νὰ ἐπιβληθῶσιν, ὡς ἀποδεικνύει καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ πρώτη βαβυλωνιακὴ δυναστεία, ἡ φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ περιφήμου Βαβυλωνίου βασιλέως Χαμουράμπι ἦτο ἀμορραϊκῆς καταγωγῆς. Ἀλλὰ τὸ μὲν οἱ μακροὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς Βαβυλωνίους ἀγῶνες, τὸ δὲ αἱ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐπιδρομαὶ νομαδικῶν φύλων, μάλιστα δὲ τῶν συγγενῶν αὐτοῖς *Ἀχλαμαίων*, προδρόμων τῶν Ἀραμαίων, ἐπήνεγκον ἐξασθένησιν τοῦ κράτους τούτου, ὅπερ τέλος κατεστράφη ὑπὸ τῶν πανισχύρων *Χετταίων*.

Λείψανα τοῦ κράτους τούτου εὑρίσκομεν κατὰ τοὺς βιβλικοὺς χρόνους ἐν Παλαιστίνῃ, μάλιστα δὲ ἐν τῇ πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώρᾳ, ἔνθα μνημονεύονται ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ δύο ἀμορραϊκὰ βασίλεια, πρὸς βορρᾶν μὲν τὸ τῆς Βασάν, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἑρμῶν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἰαβὸκ μετὰ βασιλέως τοῦ Ὢγ καὶ κυρίων πόλεων τῆς *Ἀσταρὼθ* καὶ τῆς *Ἐδραΐν*, πρὸς νότον δὲ τὸ τοῦ βασιλέως *Σηὼν* μετὰ πρωτευούσης τῆς *Ἐσεβών*, ὅπερ ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς γῆς Μωὰβ διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀρνών. Ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν τοῦ Ἰορδάνου ἀναφέρει ἡ Π. Διαθήκη ὑπάρχοντας Ἀμορραίους, καὶ δὴ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀβραάμ, κατοικοῦντας δ' ἐπὶ τῶν ὀρέων τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Εὐφραΐμ. Ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ τὸ *Ἀμορραῖος* πολλάκις ταυτίζεται πρὸς τὸ *Χαναναῖος*, ὡς φαίνεται, διότι οἱ Ἀμορραῖοι ἦσαν ὁ σπουδαιότατος τῶν παλαιῶν τῆς Χαναὰν λαῶν, οὓς εὗρον κατὰ τὴν εἰς τὴν χώραν ταύτην ἐγκατάστασιν αὐτῶν οἱ Ἰσραηλῖται. Παρεμποδισθέντες δ' οὗτοι κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐπιστροφὴν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ μνημονευθέντος Ἀμορραίου βασιλέως Σηὼν νὰ διέλθωσι φιλικῶς διὰ τῆς χώρας αὐτῶν, συνεκρούσθησαν καὶ ἐνίκησαν αὐτόν, καταλαβόντες τήν τε Ἐσεβὼν καὶ ἄλλας πόλεις αὐτοῦ (Ἀριθμ. κα', Δευτερονομ. β'). Προχωρήσαντες οἱ Ἰσραηλῖται βορειότερον ἐπετέθησαν καὶ κατὰ τοῦ ἑτέρου Ἀμορραίου βασιλέως Ὢγ τῆς Βασάν, ὃν ἐνίκησαν ἐπίσης κατὰ κράτος. τοῦ Μωυσέως διανείμαντος τὴν γῆν ἀμφοτέρων τῶν βασιλείων εἰς τὰς φυλὰς Ρουβήμ, Γὰδ καὶ εἰς τὸ ἥμισυ τῆς φυλῆς τοῦ Μανασσῆ (Ἀριθμῶν κα' καὶ λα', Δευτερον. γ' καὶ Ἰησ. Ναυῆ ιγ' 8—13). Ἡ ὁλοσχερὴς ὅμως ἥττα αὐτὴ τῶν Ἀμορραίων δὲν ἐσήμαινε καὶ καταστροφὴν αὐτῶν παντελῆ, διότι ἐμφανίζονται οὗτοι βραδύτερον διαβιοῦντες μεταξὺ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, πολλάκις παρασύροντες εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν αὐτοὺς (Κριτῶν γ' 5—7), καὶ συνάπτοντες γαμικοὺς πρὸς αὐτοὺς δεσμούς, ἐναντίον τῶν ὁποίων κατεφέρετο μετὰ τὴν ἐκ τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας ἐπιστροφὴν ὁ Ἔσδρας (θ' καὶ ι')

Τὰ σῳζόμενα σήμερον χωρία καὶ τὰ ἐρείπια παλαιοτάτων πόλεων πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐπιβεβαιοῦσι τὰς περὶ τῶν Ἀμορραίων πληροφορίας τῆς Π. Διαθήκης. Ἐπίσης δ' ἐπιβεβαιοῦνται αἱ πληροφορίαι αὐτῆς περὶ τοῦ γιγαντοσώμου τῶν Ἀμορραίων (Ἀριθμῶν ιγ' 13', Ἀμὼς β' 9) ὑπὸ τῶν ἐν Μεντίνετ—Χαμποὺ τῆς Αἰγύπτου ζωγραφικῶν ἀπεικονίσεων, παρ' ὧν μανθάνομεν καὶ περὶ τῆς φυσιογνωμίας καὶ τοῦ ἱματισμοῦ καὶ ὁπλισμοῦ αὐτῶν.

Περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας τῶν Ἀμορραίων ἕνεκεν ἐλλείψεως παλαιῶν μνημειακῶν ἢ ἄλλων πληροφοριῶν ἐλάχιστα εἶναι γνωστά, ἐξ ὧν διαπιστοῦται ὅτι ἀμφότερα ταῦτα εἶχον κοινὰ πρὸς τοὺς Δυτικοὺς Σημίτας καὶ δὴ καὶ πρὸς τοὺς Χαναναίους. Κατά τινας τῶν ἐρευνητῶν θεότητες ἀμορραϊκαὶ εἶχον διεισδύσει καὶ εἰς τὸ βαβυλωνιακὸν πάνθεον, οἷαι ὁ *Χαδάδ*, ὁ ὀρεινὸς θεὸς *Χαμούρρου*, ἡ *Ἀσρὰτ* κ. ἄ. Ἐν δὲ τῇ Παλαιστίνῃ ἐλάτρευον τὸν *Βαὰλ* καὶ τὴν *Ἀστάρτην*, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς συνθέσεως πολλῶν μνημονευομένων ἐν τῇ Π Διαθήκῃ τοπωνυμιῶν αὐτῶν (*Ἀσταρὼθ—Καρναΐμ Βααλγάδ, Βααλμεὼν κ.τ.τ.*)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Ed. Meyer*, Israel und seine Nachbarstämme, 1906. — *Kittel*, Geschichte des Volkes Israel I[6] 1923 — *Glay*, The Empire of the Amorites 1919, κ.ἄ.π.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Ἀμόρτ (Amort), ***Εὐσέβιος***. Γερμανὸς μοναχὸς τῆς μονῆς Polling ἐκ Bibermuhle τῆς Βαυαρίας (1692—1775), σπουδάσας φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν, ἰδίᾳ τὸ κανονικὸν δίκαιον, τὰ ὁποῖα καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Μονάχῳ. Προστατευθεὶς ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Leccari παρέμενεν ἐπὶ 2 περίπου ἔτη ἐν Ρώμῃ, ἔνθα πολὺ ἐξετιμήθη καὶ συνεδέθη μετὰ πολλῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν παπῶν Βενεδίκτων ΙΓ' καὶ ΙΔ', ὡς καὶ τῶν θεολόγων Concina καὶ Ἀλφόνσου de Liguori. Ἐπιστρέψας εἰς Βαυαρίαν προέστη ἐν Μονάχῳ ζωηρᾶς πνευματικῆς κινήσεως καὶ ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα ἐπιστημονικῆς ἑταιρείας, ἐξ ἧς μετ' ὀλίγον προῆλθεν ἡ Ἀκαδημεία τοῦ Μονάχου. Ἔγραψε πάμπολλα συγγράμματα ποικίλου περιεχομένου, ἀλλ' ἄνευ αὐστηρᾶς ἑνότητος καὶ βαθύτητος, διότι ἄλλως καὶ περὶ τὰς φιλοσοφικὰς καὶ θεολογικὰς ἀρχὰς ἦτο κυμαινόμενος ἑκάστοτε μεταξὺ τοῦ Θωμᾶ Ἀκινάτου, Δοὺν-Σκώτου καὶ Μολίνα, ὑποστηρίξας ἐν τῇ Ἠθικῇ τὴν ἀρχὴν τοῦ πιθανοῦ (probabilisme), περὶ δὲ τὴν συζήτησιν περὶ τοῦ συγγραφέως τῆς «Μιμήσεως τοῦ Χριστοῦ» ταχθεὶς ὑπὲρ τοῦ Θωμᾶ τοῦ ἐκ Κέμπης. Ἡ πολεμική του πολλάκις ἀγνοεῖ τὰ ὅρια τοῦ μετρίου καὶ τῆς εὐπρεπείας.

Ἔγραψε περὶ τὰ 70 συγγράμματα, ὧν ἐκτενέστερον ἡ Theologia eclectica, moralis et scholastica εἰς 4 τόμους (1752). Θεωρεῖται ὁ σημαντικώτερος καθολικὸς θεολόγος τοῦ 18ου αἰῶνος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Hurther*: Nomenclator litterarius recentioris Theologiae catholicae. Insbruck 1895 t. III col. 251—5. — *Baader*: Das gelehrte Bayern. Nüremberg 1804 t. I p. 20 κ.ἑξ.

Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄμορυ (Amory), ***Θωμᾶς***. Ἄγγλος συγγραφεὺς (1691-1788). Ἐκ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι: Ἀπομνημονεύματα, περιέχοντα τοὺς βίους κυρίων τινων τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, Ἱστορίαν Ἀρχαιοτήτων κτλ. (1755).

ἄμορφα (Amorpha Unger) [*Παλαιοφ.*]. Γένος φυτῶν ***χωριστοπετάλων δικοτυληδόνων*** ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν ***λεγουμινωδῶν***, οὗτινος φύλλα καὶ καρποὶ ὑπὸ τοῦ Unger περιεγράφησαν ὡς *Amorpha stiriaca* ἐκ τοῦ Parschlug, χωρὶς ἐν τούτοις τὰ φύλλα ἀρτιγόνων τῆς εἰρηνικῆς καὶ ἀτλαντικῆς βορείου Ἀμερικῆς νὰ ὁμοιάζωσι πρὸς τὰ τῆς *stiriaca* τῆς τριτογενοῦς περιόδου, καὶ οἱ καρποὶ αὐτῶν εἶναι μικρὰ μονόχωρα καὶ μονόσπερμα ὄσπρια. Ἐνταῦθα ὑπάγεται καὶ ἡ *Amorpha frutescens* Ung. Θ. Σ.

ἀμορφία (ἡ)· ἡ ἔλλειψις κανονικῆς, καλῆς μορφῆς, δυσμορφία, ἀσχημία· || ἀσχημοσύνη, ἀταξία.

ἀμορφοζῳάρια [*Ζῳολ.*]. Οὕτως ὠνόμασεν ὁ Blainville ζῷά τινα τοῦ ἀθροίσματος τῶν ***σπογγωδῶν***. Δ. Ν. Π.

ἀμορφοκέφαλος (ὁ) (Amorphocephalus) [*Ζῳολ.*]. Ἔντομα κολεόπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν ***καραβιδῶν*** τῆς οἰκογενείας τῶν ***σισινδελιδῶν***. Κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς οἰκογενείας ὁ *ἀμορφοκέφαλος ὁ στεμματοφόρος* (Amorphocephalus curonatus)· τὸ σῶμα τούτου εἶναι ἐπίμηκες καὶ ἔχει μῆκος 10-12 χιλιοστομέτρων· ἡ κεφαλὴ του παρουσιάζει μεγάλην ἐξόγκωσιν κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτῆς μέρος· αἱ κεραῖαι εἶναι ἰσχυραὶ καὶ ἁπλαῖ· τὸ ῥύγχος εἶναι βραχὺ εἰς τὰ ἄρρενα καὶ τελευτᾷ εἰς ἰσχυρὰς σιαγόνας τοξοειδεῖς καὶ λίαν εὐκινήτους, ἐνῷ ἀντιθέτως εἰς τὰ θήλεα εἶναι κυλινδρικόν. Ὁ χρωματισμός του εἶναι σκοτεινῶς ἐρυθρόφαιος. Ἀπαντᾷ ἐν Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ἱσπανίᾳ, Πορτογαλίᾳ, Ἑλλάδι, Ἀλγερίᾳ καὶ ἐν Νουβίᾳ, ἐνδιαιτώμενος ὑπὸ τοὺς λίθους καὶ συζῶν ἁρμονικῶς μετὰ τῶν μυρμήκων. Δ. Ν. Π.

ἀμορφοκύστις (Amorphocystis Jaekel) [*Παλαιοζ.*]. Γένος πελματοζῴων ***κυστοειδῶν*** ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῆς ***ἐχινοσφαιριτιδῶν***, ὅπερ ἔζησεν εἰς τὸ κάτω σιλούριον σύστημα τῆς βορείου Εὐρώπης. Ἔχει μορφὴν σωληνοειδῆ μετὰ διογκώσεως εἰς τὸ μέσον. Στόμιον ἐπὶ τοῦ κορυφαίου σχισμοειδὲς μετὰ δύο βραχιονίων. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ Amorphocystis Buchi Jaekel. Θ. Σ.

ἄμορφος (ὁ, ἡ), ***—ον*** (τό)· ὁ μὴ ἔχων μορφὴν λατ. *informis*: «ἄμορφον ξύλον» truncus «ἄμορφος ὄγκος»· || ὁ μὴ ἔχων καλὴν μορφήν, δύσμορφος, λατ. deformis· ***ἀντίθ·*** ***εὔμορφος, καλός***. Β Φ

—[*Φιλοσ.*]. Ἄμορφον εἶναι ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον δὲν δύναται ν' ἀποδοθῇ ὡρισμένη μορφή, τοῦ ὁποίου ἡ μορφὴ δὲν παρουσιάζει τι τὸ διατεταγμένον, τὸ συστηματικόν.

Εἰς τὴν κοινωνιολογίαν ὠνομάσθη *ἄμορφος κοινωνία* ἡ στερουμένη ἐσωτερικῆς ὀργανώσεως, ἡ ἀποτελουμένη ἁπλῶς ἀπὸ ἄτομα, χωρὶς τὸ ἄτομον νὰ ἀντιπροσωπεύῃ καθαυτὸ συνολικὸν πρόσωπον. Π. Ζ.

— **ἄμορφα** ***ὀρυκτὰ*** [*Ὀρυκτολ.*]. Ἄμορφα ὀρυκτὰ καλοῦνται ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἐξ *ὀρυκτῆς ἀμόρφου ὕλης*, μὴ παρουσιαζούσης φυσικὰς πλευρὰς κατὰ τὰς διαφόρους αὐτῆς διευθύνσεις. Εἰς τὰ ἄμορφα ὀρυκτὰ οὐδεμία παρατηρεῖται κανονικὴ διάταξις τῶν μορίων των, ἐλλείπει δὲ κανονικὸς σχισμὸς καὶ ἡ σύστασις των καὶ συγκρότησις εἶναι καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις ἡ αὐτή.

Τὰ ἄμορφα ὀρυκτὰ δυνατὸν νὰ προέρχωνται εἴτε ἐξ ὑλικοῦ τετηκότος στερεοποιηθέντος, εἴτε ἐξ ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον καθιζάνει ἐξ ὑδατίνων διαλυμάτων. Τούτου ἕνεκα τὰ δύο ταῦτα εἴδη διακρίνονται καὶ ὀνομάζονται τὰ μὲν πρῶτα ***ὑελώδη ἄμορφα ὀρυκτά***, τὰ δὲ δεύτερα ***ὀρυκτὰ πηκτώματα*** ἢ ***κολλοειδῆ ἄμορφα***.

Τὰ *ὑελώδη ἄμορφα* ὀρυκτὰ εἶναι σπάνια, διότι αὐτὰ δύνανται νὰ γεννῶνται μόνον ἐξ ἡφαιστειογενῶν ὑλικῶν ἢ ἐξ οὐσιῶν τηκομένων συνεπείᾳ ἐνεργείας κεραυνῶν πιπτόντων ἐπ' αὐτῶν. Τοὐναντίον τὰ κολλοειδῆ ἄμορφα εἶνε πολὺ ἀφθονώτερα. Ἀνήκουν ὅλα ὁμοῦ εἰς τὰ ***ὀρυκτὰ πηκτώματα***, τουτέστι τὰς στερεοποιηθείσας κολλοειδεῖς οὐσίας τοῦ ὀρυκτοῦ βασιλείου.

Τὰ κολλοειδῆ διαλύματα εἶναι ὅλως ἰδιαιτέρως ἱκανὰ νὰ δώσουν ἀφορμὴν εἰς καθίζησιν ἀμόρφων καὶ ἀμόρφως ἐμφανιζομένων σωμάτων, καὶ τούτου ἕνεκα εἰς τὴν ὀρυκτολογίαν συχνότατα γίνεται χρῆσις μὲ τὴν αὐτὴν σημασίαν τῶν δύο ἐννοιῶν «***ὀρυκτὸν πήκτωμα***» καὶ «***ἄμορφον ὀρυκτόν***». Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ὀρθόν, διότι καθιζήματα ἐκ κολλοειδῶν διαλυμάτων δύνανται νὰ εἶναι ἐν μέρει καὶ κρυπτοκρυσταλλοφυῆ συσσωματώματα.

Τὰ ὀρυκτὰ πηκτώματα συνήθως δὲν διατηροῦν τὴν ἄνευ ἱστοῦ ἄμορφον ἐσωτερικὴν κατασκευήν των, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ, ἄλλοτε μὲν ταχύτερον, ἄλλοτε δὲ βραδύτερον, μεταπίπτουν εἰς κρυσταλλικὰ συσσωματώματα, διατηροῦντα τὴν ἐξωτερικήν των μορφήν. Ἡ ἔναρξις τῆς μετατροπῆς ἐκδηλοῦται, διότι ἀρχίζουν τὰ διαυγῆ ὀρυκτὰ πηκτώματα νὰ θολοῦνται, τὸ δὲ τέλος, διότι τὸ ὀρυκτὸν ἀποκτᾷ καθαρὸν ἱστὸν παραλληλοϊνώδη ἢ ἀκτινωτόν.

Αἱ ἐξωτερικαὶ μορφαί, μὲ τὰς ὁποίας **συνήθως** **παρουσιάζονται τὰ ἄμορφα ὀρυκτὰ** εἶναι διάφο-

Digitized by Google

ροι. Συνήθως παρουσιάζονται σφαιροειδὴς ἀποστρογγύλωσις τῆς ἐλευθέρας ἐπιφανείας των, ἢ σχήματα νεφροειδῆ, βοτρυοειδῆ, σταγονοειδῆ κτλ. Ἐπίσης παρουσιάζονται ὡς στιφραὶ χειροπληθεῖς μᾶζαι μὲ μεγαλυτέραν συνοχὴν καὶ σκληρότητα, ὑπενθυμιζουσαι ἀπεξηραμένην πηκτήν, ἢ ὡς ὑελοειδῶς διαφανεῖς, ἢ ρητινοειδῶς θολαί, ἢ καὶ τελείως ἀδιαφανεῖς λευκαὶ ἢ ἔγχροοι μᾶζαι. Συχνὰ ἐπίσης εἶναι εὔθρυπτα, γεηρὰ καὶ ἀποτελοῦν κονιώδη συσσωρεύματα ἢ καὶ λεπτότατα ἐπικαλύμματα. Αὐταὶ ὅμως αἱ ἐξωτερικαὶ μορφαὶ δὲν εἶναι ἀποκλειστικαὶ μορφαὶ τῶν ἀμόρφων ὀρυκτῶν. Τοιαύτας μορφὰς καὶ μάλιστα καὶ αὐτὴν τὴν χαρακτηριστικὴν ἀπεστρογγυλωμένην μορφὴν τῶν πηκτωμάτων δύνανται νὰ παρουσιάζουν καὶ ὅλα τὰ ἔμμορφα ἢ κρυσταλλικὰ ὀρυκτά. Εἰς τὰ ἄμορφα ὀρυκτὰ κατατάσσονται ὁ ὀπάλλιος καὶ ἄλλα. Γ. Κ. Γ.

— **ἄμορφα** ἢ ***ὑαλώδη συστατικὰ πετρωμάτων*** *[Πετρογρ.]*. Οὕτω καλοῦνται τὰ ἄμορφα ὀρυκτά, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν συστατικὰ τῶν πετρωμάτων. Ἐπίσης ἐντὸς πολλῶν ἐκ τῶν ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν τῶν πετρωμάτων εὑρίσκονται πλεῖστα ἐγκλείσματα, μικροσκοπικῶς ὁρατά, ἐκ τῶν ὁποίων μερικὰ εἶναι ἄμορφα ἢ ὑελώδη. Γ. Κ. Γ.

— **ἄμορφοι** ***νεφελοειδεῖς*** *[Ἀστρον.]*. Νεφελοειδεῖς μὴ παρουσιάζοντες κανονικόν τι σχῆμα. Παράδειγμα τοιούτων νεφελοειδῶν ἀποτελεῖ ὁ νεφελοειδὴς τοῦ Ὠρίωνος. Σ. Π.

— **ἄμορφος** ***ὕλη***. *Ἄμορφον* ὀνομάζομεν τὴν κατάστασιν ἐκείνην τῆς ὕλης τὴν μὴ παρουσιάζουσαν κρυσταλλικὴν μορφήν, χαρακτηριζομένην δὲ ὑπὸ τελείας ἰσοτροπίας κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις. Ἡ ἄμορφος ὕλη ἐμφανίζεται ὑπὸ τὴν ἀέριον, ὑγρὰν καὶ στερεὰν κατάστασιν. Ἡ ἰσοτροπία, ἣν δεικνύει ἡ ἄμορφος ὕλη ὅσον ἀφορᾷ τὰς χημικὰς καὶ φυσικὰς αὐτῆς ἰδιότητας συνίσταται εἰς τὸ ὅτι αὕτη δὲν παρουσιάζει ἐπίπεδα σχισμοῦ, ἀλλὰ γενικῶς καμπύλας ἐπιφανείας θραύσεως, ἡ σκληρότης αὐτῆς εἶναι ἡ αὐτὴ κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἠλεκτρικὴ καὶ θερμικὴ αὐτῆς ἀγωγιμότης. Ἡ ἄμορφος ὕλη, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπιδρῶσιν ἐπὶ ταύτης παραμορφωτικαὶ δυνάμεις (π.χ. ἐφ' ὅσον δὲν ἐπιβάλλεται εἰς πίεσιν), δεικνύει μόνον ἁπλῆν διάθλασιν τοῦ φωτός.

Συνεπείᾳ τῆς μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος αὐξήσεως τῆς ἀμόρφου ὕλης κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις ἡ ἐλευθέρα ἐπιφάνεια αὐτῆς, ἐφ' ὅσον αὕτη αὐξάνεται ἐλευθέρως πανταχόθεν, λαμβάνει σχῆμα σφαιρικὸν (π.χ. σταγόνες ὑγροῦ, ὡρισμένα ὀρυκτά). Ἐφ' ὅσον ὅμως ἡ ἄμορφος ὕλη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ αὐξάνεται ἐλευθέρως, ἡ ἐλευθέρα αὐτῆς ἐπιφάνεια παρουσιάζει βεβιασμένην καὶ οὐχὶ φυσικὴν μορφήν. Οὕτως εἰς στερεὰ σώματα ἡ ἐλευθέρα ἐπιφάνεια παρουσιάζει ἡμισφαιρικόν, κυλινδρικὸν ἢ ἄλλα πολυπλοκώτερα σχήματα π.χ. κοραλλιοειδῆ, ἅτινα ὅμως δὲν δεικνύουσιν οὐδεμίαν συμμετρίαν. Πρὸς τούτοις καὶ αἱ χημικαὶ ἰδιότητες τῶν ἀμόρφων σωμάτων εἶναι κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις αἱ αὐταί. Οὕτω σφαῖρα ὑαλίνη ριπτομένη ἐντὸς διαλύματος ὑδροφθορικοῦ ὀξέος διαβιβρώσκεται ἐξ ἴσου κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις εἰς τρόπον, ὥστε τὸ σχῆμα αὐτῆς παραμένει πάντοτε σφαιρικόν.

Ἐκ τῆς σπουδῆς τῆς ὑφῆς τῆς ἀμόρφου ὕλης δεικνύεται ὅτι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὑπὸ κρυσταλλικὴν μορφὴν ἐμφανιζομένην ὕλην, τ' ἄτομα πληροῦσι τὸν ὑπὸ ταύτης κατεχόμενον χῶρον κατὰ ὅλως τυχαῖον τρόπον, χωρὶς νὰ δεικνύουσιν ὡρισμένον νόμον διανομῆς ἐν τῷ χώρῳ καὶ ὡρισμένον προσανατολισμόν. Ὁ ἀκανόνιστος προσανατολισμὸς τῶν ἀτόμων ἐν τοῖς ἀερίοις καὶ ὑγροῖς ὀφείλεται, συμφώνως πρὸς τὴν κινητικὴν θεωρίαν τῆς ὕλης, εἰς τὴν διηνεκῆ κίνησιν τῶν μορίων αὐτῆς. Ἐν ἠραιωμένοις ἀερίοις ἡ μεταξὺ τῶν μορίων μέση ἀπόστασις εἶναι σχετικῶς μεγάλη καὶ ἐπομένως αἱ μεταξὺ τούτων ἀσκούμεναι δυνάμεις εἶναι λίαν μικραί, ἐξαιρέσει μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν συγκρούσεων τῶν μορίων. Ἐν πεπιεσμένοις ὅμως ἀερίοις δεικνύεται αὔξησις τῆς συνοχῆς μετὰ τῆς πυκνότητος. Τὰ ὑγρὰ δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν ἀερίων, ἡ μέση ὅμως ἀπόστασις τῶν μορίων, λόγῳ τῆς συμπυκνώσεως (ὑγροποιήσεως) καθίσταται πολὺ μικροτέρα, εἰς τρόπον ὥστε αἱ μεταξὺ τούτων ἀσκούμεναι ἑλκτικαὶ καὶ ἀπωστικαὶ δυνάμεις αὐξάνουσι μεγάλως. Ὑπὸ τὴν στερεὰν κατάστασιν τῆς ὕλης αἱ ἀνωτέρω δυνάμεις αὐξάνουσιν ἔτι μᾶλλον, λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας προσεγγίσεως τῶν μορίων, τοῦτο δ' ἐκδηλοῦται διὰ τῆς μεγάλης αὐξήσεως τῆς ἐσωτερικῆς τριβῆς, τῆς αὐξήσεως τῆς ἐλαστικότητος μετατοπίσεως καὶ τῆς μειώσεως τῶν θερμικῶν ταλαντώσεων.

Ἡ ἰσοτροπία, ἣν δεικνύει ἡ ἄμορφος ὕλη, ὀφείλεται εἰς τὴν ἐντελῶς ἀκανόνιστον διανομὴν τῶν ὑλικῶν μεριδίων, ἐξ ὧν αὕτη συγκροτεῖται. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑφισταμένων ἀτόμων κατά τινα ὡρισμένην διεύθυνσιν ὡς καὶ ἡ διάταξις τῶν ὑπολοίπων περὶ τὴν θεωρουμένην διεύθυνσιν εἶναι ἐν ἑκάστῃ θέσει τελείως διάφορος, ἕνεκα ὅμως τῆς σμικρότητος τῶν ἀπολύτων ἀποστάσεων (10^{-8}cm) εἶναι ἀδύνατον διὰ τῶν συνήθων μέσων νὰ ἐξακριβώσωμεν τὴν κατάστασιν τὴν ὑφισταμένην ἐπὶ τμήματος μήκους ἴσου πρὸς μικρὸν πολλαπλάσιον τῆς μέσης ἀποστάσεως τῶν ἀτόμων. Τὰ παρατηρούμενα ἀποτελέσματα εἶναι μέσαι τιμαὶ καὶ ἀναφέρονται εἰς πολλὰ ἑκατομμύρια ἀτόμων. Ἕνεκα τῆς ἀκανονίστου συμπεριφορᾶς τῶν ἀτόμων, ἐπέρχεται ὡσαύτως συχνὴ ἐναλλαγὴ τῶν ἰδιοτήτων, εἰς τρόπον ὥστε διὰ τελείως διαφόρους διευθύνσεις αἱ μέσαι τιμαὶ αἱ παρατηρούμεναι νὰ εἶναι τελείως αὐταί. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ἡ ἰσοτροπία, ὡς δεικνύει ἡ ἄμορφος ὕλη, εἶναι μορφῆς *στατικῆς* καὶ ἐν τοῖς ἀερίοις καὶ ὑγροῖς πραγματοποιεῖται ἐπὶ τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσον τὰ ὑλικὰ μερίδια εὑρίσκονται εἰς συνεχῆ κίνησιν· καὶ ἑπομένως ἡ εἰκὼν διανομῆς αὐτῶν ἐν τῷ χώρῳ μεταβάλλεται καθ' ἑκάστην στιγμήν, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἀποτέλεσμα ὅπερ κατά τινα διεύθυνσιν ἐρευνῶμεν, παριστᾷ ταυτοχρόνως τὸ χρονικὸν μέσον ὅλων τῶν κατὰ τὰς διαφόρους διαστάσεις διαφορῶν. Κατ' ἀνάλογον τρόπον ἡ ὁμοιογένεια τῆς ἀμόρφου ὕλης δέον νὰ θεωρεῖται ἐπίσης ὡς φύσεως στατικῆς.

Ἐπὶ τῇ βάσει νεωτέρων ἐρευνῶν κατεδείχθη ὅτι ὁ ἀποχωρισμὸς στερεοῦ σώματος ἐκ τῆς ἀερίου ἢ ὑγρᾶς καταστάσεως λαμβάνει χώραν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς σμικρύνσεως τῆς περιεκτικότητος εἰς ἐνέργειαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ εἰς ἐνέργειαν περιεκτικότης εἶναι ἐν τῇ κρυσταλλικῇ καταστάσει ἐλαχίστη, δεχόμεθα ὅτι ὁ κρύσταλλος παρουσιάζει τὴν εὐσταθεστέραν τελικὴν κατάστασιν τῆς συμπυκνώσεως. Ἡ ἄμορφος στερεὰ κατάστασις θεωρεῖται ὡς ἐνδιάμεσος κατάστασις, ἥτις μόνον ὑπὸ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἀπολύτου μηδενὸς καθίσταται εὐσταθής, ἄλλως αὕτη εἶναι ἀσταθής.

Πράγματι παρετηρήθη ὅτι ἄμορφοι οὐσίαι ὑπὸ τὴν συνήθη θερμοκρασίαν δεικνύουσι τάσιν ὅπως βαθμηδὸν μεταπέσωσιν εἰς τὴν εὐσταθῆ κατάστασιν τῆς κρυσταλλικῆς μορφῆς. Τὰ χρονικὰ διαστήματα καθὰ ἀναφαίνονται αἱ πρῶται ἀπαρχαὶ τῆς τοιαύτης μεταπτώσεως εἶναι λίαν διάφορα. Οὕτω ὁ ὀπάλιος ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ οὐδὲν ἴχνος κρυσταλλώσεως δεικνύει, τοὐναντίον φυσικαὶ ὕελοι δεικνύουσι θολώματα, ὀφειλόμενα εἰς τὸν σχηματισμὸν κρυσταλλιδίων· ἐπίσης τεχνηταὶ ὕελοι σὺν τῷ χρόνῳ θολοῦνται λόγῳ τῆς μετατροπῆς αὐτῶν εἰς σώματα ὅμοια τῇ πορσελλάνῃ.

Ἐκτὸς ὅμως τούτου παρετηρήθη ὅτι οὐσίαι τινὲς εἰς βραχύτατον χρόνον μεταπίπτουσι εἰς τὴν κρυσταλλικὴν κατάστασιν, ὡς π. χ. τὸ ἐκρηκτικὸν ἀντιμόνιον. Τὸ σύνολον τῶν φαινομένων τῶν παρατηρουμένων ἐν τῇ ἀμόρφῳ καταστάσει τῆς ὕλης ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ ἐνδιάμεσος αὕτη κατάστασις δύναται νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς ὑγρὸν λίαν μεγάλης ἐσωτερικῆς τριβῆς, ἐν ᾧ τὰ μόρια συγκρατοῦνται εἰς τὰς μέσας αὐτῶν ἀποστάσεις καὶ δύνανται νὰ ἐκτελῶσι μόνον μικροῦ πλάτους θερμικὰς ταλαντώσεις. Ἡ μετάβασις ἐκ τῆς ἀμόρφου εἰς τὴν κρυσταλλικὴν κατάστασιν συνίσταται εἰς συνολικὴν μετατροπὴν τοῦ προσανατολισμοῦ τῶν ἀτόμων καὶ τὴν διάταξιν τούτων εἰς κανονικὰς ὁμάδας διὰ διαχύσεως.

Ἡ μικροσκοπικὴ ἔρευνα τῆς ἀμόρφου ὕλης κατέδειξεν ὅτι εἰς πλείστας περιστάσεις αἱ οὐσίαι, αἵτινες ὑπὸ τὴν συνήθη ἐκδοχὴν θεωροῦνται ὡς ἄμορφοι, πραγματικῶς ἀποτελοῦνται ἐκ συσσωματώσεως λίαν σμικροτάτων κρυσταλλικῶν κατασκευασμάτων. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐβεβαιώθη πολλαχῶς ὑπὸ τῶν Debay καὶ Sherrer οἵτινες ἐφήρμοσαν πρὸς τοῦτο τὴν μέθοδον τῆς κρυσταλλικῆς ἀναλύσεως δι' ἀκτίνων Ραῖντγκεν. Πράγματι ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῶν Debay καὶ Sherrer ὡς καὶ τῶν τοῦ Hedvall κατεδείχθη ὅτι πολλαὶ οὐσίαι, αἵτινες συνήθως θεωροῦνται ὡς ἄμορφοι, πραγματικῶς δεικνύουσι κρυσταλλικὴν ὑφὴν καὶ ὅτι ἡ ἄμορφος κατάστασις τῆς ὕλης εἶναι πολὺ σπανιωτέρα τῆς κρυσταλλικῆς. [*Berliner Schell.* Physikalisches Handwörterbuch.] Κ. Π.

ἄμορφος (Amorpha L.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῶν *χεδροπῶν*, περιλαμβάνον 15 εἴδη τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ἀνθέων εἶναι ἡ ἀνώμαλος στεφάνη, ἥτις στερεῖται τρόπιδος καὶ πτερύγων, συνισταμένη μόνον ἐκ τοῦ κοίλου πετάσου. Κυριώτερον τούτων καλλωπιστικὸν φυτὸν εἶναι *ἄμορφος ἡ θαμνώδης* L. φέρουσα πυκνοὺς στάχεις μὲ ἰόχροα ἄνθη. Τὰ φύλλα της εἶναι βαφικά. Σ. Μ.

Ἄμορφος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Ν. ΝΑ ἀκτῆς τῆς Καρπάθου, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτ. *Σκοπὴ* καὶ *Βόλακας* διδόντων αὐτῷ ἄνοιγμα 2 1/2 μιλλ. (βλ. λ. **Αἰγαῖον Β 406γ**). Εἶναι ἀναπεπταμένος εἰς τοὺς Ν. καὶ Α. ἀνέμους. Εἰς 1 1/2 μιλ. νοτιώτερον καὶ εἰς 4 μιλ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἡ νησὶς *Πρασονῆσι* περιβαλλομένη ἀπὸ σκοπέλους καὶ ἀβαθῆ (Χάρτ. ἀγγλ. 2824: The Islands of Scarpanto and Casso). Σ. Ε. Λ.

ἀμορφόφαλλος (Amorphophalos Blum.) *[Βοτ]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀροΐδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ἰδίως τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς τροπικῆς Ἀσίας. Τὰ ἄνθη των προσομοιάζουν πρὸς φαλλόν, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία των· κυριώτερα εἴδη εἶναι: *ἀμορφόφαλλος ὁ τοῦ Ριβίνου*· καλλιεργεῖται ἐν Ἰαπωνίᾳ διὰ τὰς μεγάλας καὶ ἐδωδίμους φυματώδεις ρίζας· *ἀμορφόφαλλος ὁ τοῦ τιτανίου*· φέρει ἄνθη μεγίστων διαστάσεων· εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Σουμάτρας· καὶ *ἀμορφόφαλλος ὁ ὀρεινός*, τοῦ ὁποίου τὸ ρίζωμα χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ὡς φάρμακον διὰ τὰ δήγματα τῶν ὄφεων. Σ. Μ.

ἀμόρφωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ λαβὼν κανονικήν, καλὴν μορφήν, ἀδιαμόρφωτος: «ὕλη ἀμόρφωτος»· ‖ ὁ μὴ διὰ τῆς παιδείας μορφωθείς, ἀπαίδευτος, ἀμαθής. Β. Φ.

ἀμός· ἀριθμητικὸν ἐπίθετον ἰσοδύναμον μὲ τὸ *εἷς*· ἁπλοῦν ἀπέβη ἄχρηστον· ἐσώθη παρὰ τοῖς Ἴωσι μετὰ τοῦ *οὐδὲ* καὶ *μηδὲ* μόνον ἐν τῷ πληθ. ἀριθμῷ: *οὐδαμοί, μηδαμοί*· ἐκ τοῦ ἐπιθέτου τούτου ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τὰ ἐπιρρήματα *οὐδαμῶς* καὶ *μηδαμῶς, οὐδαμοῦ* καὶ *μηδαμοῦ, οὐδαμόθεν* καὶ *μηδαμόθεν* κ.τ.λ. καὶ τὸ ἁπλοῦν *ἅμα*. Β. Φ.

Ἀμὸς ***ντὲ Στίκνο*** (Amos de Stickno). Εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς αἱρέσεως τῶν **Βοημῶν Ἀδελφῶν** (βλ. λ.) ζήσας κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς εἷς τῶν φανατικωτέρων ἀρχηγῶν· ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τὸν ὅρκον, τὰς δημοσίας καὶ στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας. Πολεμηθεὶς ὑπὸ τῶν μετριοπαθεστέρων καὶ καταδικασθεὶς ὑπὸ τῆς Διαίτης τῆς Βοημίας τῷ 1494, ἀπεσχίσθη τῆς αἱρέσεως, οἱ δὲ ὀπαδοί του συνεκεντρώθησαν περὶ αὐτὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀμόσιοι*.

Ἀμόϋ (Amoy). Πόλις τῆς Κίνας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φουκιέν, ἔχουσα ἀξιόλογον ἐξαγωγικὸν λιμένα. Κάτ. 300.000.

Ἀμοῦ *[Ἀρχ.]*. Λαὸς ἐρημονόμος πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ, τὸν ὁποῖον καθυπέταξεν ὁ Οὐνὶ πρωθυπουργὸς τοῦ **Πέπι Α'**. Γενικῶς μὲ τὴν ὀνομασίαν ταύτην οἱ Αἰγύπτιοι ὠνόμαζον τοὺς Ἀσιάτας πρὶν γνωρίσουν τὴν Ἀσίαν. Τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ εἰς τὴν νεκρικὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Οὐνὶ καὶ ἕνα τῶν ἐπὶ Ραμσιαδῶν ὡραίων ὕμνων πρὸς τὸν Ἄμμωνα-Ρᾶ. Γ. Α.

Ἀμοῦ-Δάρια (Amou-Daria)· βλ. λ. **Ντζιχοῦ**.

Ἀμοὺδ-ἐλ-σαλὶμπ (Amûd-el-salib) *[Ἀστρον]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ παρὰ τὴν οὐρὰν τοῦ Δελφῖνος κειμένου ἀστέρος κ Δελφῖνος, σημαίνουσα *«λαβὴν τοῦ σταυροῦ»*. Ὁ ἀστὴρ οὗτος εἶναι διπλοῦς, συγκείμενος ἐξ ἑνὸς μεγέθους 4,8 καὶ ἑτέρου μεγέθους 10,0 (βλ. **Δελφίν**). Σ. Π.

ἀμούδιαστος, *—η, —ο*· δημοτ., αὐτὸς ποῦ δὲν εἶναι μουδιασμένος, ὁ μὴ αἱμωδιῶν: «ἀμούδιαστα δόντια,—πόδια κ.τ.λ.». Β. Φ.

Ἀμούζα *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ν. Ἰταλίας πηγάζων ἀπὸ τοῦ Monte Gremi (ὕψ. 4072 ποδ.) καὶ ἐκβάλλων 9 μίλλια ΝΑ τοῦ ἀκρωτηρίου *Στῦλος* (Capo Stilo) τῆς ΝΑ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος (τανῦν Calabria) ἀκτῆς (Fiumara Amusa: πλάτος 38°20'15", μῆκος 16°27'50" Αν. —Χάρτης ἀγγλικὸς 198: Policastro to Santa Maria di Leuca). Ἡ ἐπὶ τῆς ἐκβολῆς του μεγάλη σιδηροδρομικὴ γέφυρα καὶ ὁ παρ' αὐτὴν ποτὲ σκοπιωρικὸς πύργος Torre Camillari βοηθοῦν τὰ μάλα τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀκτῆς πρὸ τῆς τοῦ ἀκρωτηρίου Στῦλος. Σ. Ε. Λ.

Ἀμουλῖνα Subcu-lindrica d'Orb.

[Ἐκ στρωμάτων τῆς νεοκομίου ἐποχῆς τοῦ Angles τῶν Basses-Alpes. β = Γραμμὴ ραφῆς (διαφραγμάτων) τῆς Ἀμουλίνας Lorioli Uhl. ἐκ τῶν αὐτῶν στρωμάτων. (Κατὰ τὸν Uhlig).]

Ἀμουκοῦ. Λίμνη τῆς Γουϊνέας ἐπὶ τῶν ὀρέων Παρίμε εἰς πλάτος 3°40' Β καὶ μῆκος 59°14' Δ μεσημβρινῶς τοῦ Γρήνουϊτς. Δ. Ε. Μ.

Ἀμουλιανά· βλ. λ. Ἀμουσκλιανά.

Ἀμουλιανή· βλ. λ. **Ἀμμουλιανή**. Δ. Ε. Μ.

ἀμουλῖνα (Hamulina d' Orb.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *ἀμμωνιτοειδῶν* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *λυτοκερατιδῶν* (βλ. συνών. **ἀμίτης**).

Ἀμούλιος *[Μυθ.]*. Υἱὸς τοῦ Πρόκα, ἀδελφὸς τοῦ Νουμίτωρος, ἀναφερόμενος εἰς τὰς μυθικὰς παραδόσεις τῆς ἱδρύσεως τῆς Ρώμης. Κατ' αὐτὰς ὁ Πρόκας ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἄλβας, τὸν διεδέχθη δὲ ὁ Νουμίτωρ, ὡς πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱός· ὁ φιλόδοξος ὅμως Ἀμούλιος ἐξεθρόνισεν αὐτὸν βιαίως, ἐφόνευσε τὸν υἱόν του, τὴν δὲ θυ-

Digitized by Google

γατέρα του Ρέαν Σιλβίαν ὥρισεν ὡς Ἑστιάδα ἱέρειαν. Τοῦτον ἐφόνευσε κατόπιν ὁ *Ρωμύλος*.

Α. Σ. Α.

Ἀμούλιος, ***Ἀντώνιος*** Ἑνετὸς δοὺξ τῆς Κρήτης ἀπὸ τοῦ ἔτους 1536—1538. Οὗτος κατὰ τὴν γενομένην τῷ 1537 πολιορκίαν τοῦ Χάνδακος ὑπὸ τοῦ Βαρβαρόσσα ἠδυνήθη νὰ τὸν ἀποκρούσῃ καὶ ν' ἀποσοβήσῃ τὴν ἅλωσιν. Μολονότι ἡ πόλις οὔτε στρατεύματα εἶχε πρὸς ἄμυνάν της, οὔτε ὠχυρωμένη ἦτο, ἐν τούτοις ὁ Ἀμούλιος, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ Μάρκου Ἀντωνίου Τριβιζάνου, κατώρθωσαν, παροτρύνοντες τοὺς πολίτας, νὰ ἀναπτερώσουν τὸ φρόνημά των καὶ διὰ προσφόρου διατάξεως νὰ φανῶσιν ὑπέρτεροι κατὰ τὸ πλῆθος. Ὁ Βαρβαρόσσας ἐξαπατηθεὶς ἀπεσύρθη εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀπῆλθεν. Ὁ Ἀμούλιος οὕτως ἀπέβη σωτὴρ τοῦ Χάνδακος, δι' ὃ καὶ ἐκόπη πρὸς τιμήν του μετάλλιον.

Μ. Δ.

Ἀμοὺν (Hamun). Λίμνη ἀβαθὴς εὑρισκομένη εἰς τὰ σύνορα τοῦ Ἀφγανιστάν, τῆς Περσίας καὶ τοῦ Βελουχιστάν.

Ἀμοῦν ἢ ***Ἀμμοῦν***. —1) Αἰγύπτιος ἀσκητὴς κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα. Οὗτος, ὀρφανὸς γονέων ὤν, καὶ βιασθεὶς ὑπὸ τοῦ θείου του νὰ νυμφευθῇ, ἐν ἡλικίᾳ 22 ἐτῶν, συνῴκησεν ἐπὶ 18 ἔτη ἐν λευκῷ γάμῳ καὶ ἐν αὐστηροτάτῃ ἀσκήσει μετὰ τῆς συζύγου του, καὶ τέλος, τῇ συγκαταθέσει αὐτῆς, ἀπεχώρησεν εἰς τὴν ἔρημον τῆς Νιτρίας, ὅπου ἔζησεν 22 ὁλόκληρα ἔτη, δὶς ἑκάστου ἔτους ἐπισκεπτόμενος τὴν γυναῖκά του. Ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔγινεν «*ἀρχηγὸς*» τῶν ἐκεῖ μοναστηρίων καὶ συνεκέντρου περὶ ἑαυτὸν πληθὺν μαθητῶν. Τούτου τὴν μνήμην ἡ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν 4ην Ὀκτωβρίου. [Ἴδε *Μ. Ἀθανασίου* βίος Μ Ἀντωνίου, κεφ. 60, ἐν *Migne* Ἑ.Π. 26, 929—932. *Παλλαδίου* Λαυσ. ἱστορία κεφ 8, ἐν *Migne* Ἑ.Π. 34, 1025. *Σωκράτους* ἐκκλ. ἱστ. 4,23. *Σωζομένου* ἐκκλ. ἱστ. 1,14, ἐν *Migne* Ἑ.Π. 67, 900—904.]

—2) Ἀββᾶς ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Νιτρίας, σύγχρονος τοῦ Μ. Ἀντωνίου, τὸν Δ' αἰῶνα. Περὶ αὐτοῦ διηγεῖται ὁ Παλλάδιος ὅτι ἠρώτησέ ποτε τὸν Μ. Ἀντώνιον διατὶ ἐνῷ ἀσκεῖται πλειότερον αὐτοῦ τὸ ὄνομά του δὲν ἐμεγαλύνθη ἐν τοῖς ἀνθρώποις τόσον, ὅσον τὸ τοῦ Ἀντωνίου· ἐκεῖνος δ' ἀπήντησεν ὅτι τοῦτο συμβαίνει «ἐπειδὴ ἐγὼ ἀγαπῶ τὸν Θεὸν ὑπὲρ σέ» (*Παλλαδίου* ἀποφθέγματα πατέρων, ἐν *Migne* Ἑ.Π. 65, 128). Πιθανὸν νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον μὲ τὸν ὑπ' ἀριθ. 1 ἀναφερόμενον.

—3) Τὴν 1ην Σεπτεμβρίου ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει διακόνου Ἀμοῦ ὅστις ἀρχομένου τοῦ Δ' αἰῶνος, ἐπὶ Λικινίου, ἐθανατώθη ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς Θράκης μετὰ 40 παρθένων καὶ ἀσκητριῶν, ἃς κατήχησεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

—4) Πρὸς *Ἀμοῦν* τινα μονάζοντα ἔγραψεν Ἀθανάσιος ὁ Μέγας (βλ. λ. Β 7α') ἐπιστολὴν περ τῆς ἀβουλήτου φυσικῆς ἐκκρίσεως· ἡ ἐπιστολὴ αὕτη διὰ τοῦ β' κανόνος τῆς στ' οἰκουμενικῆς συνόδου προσέλαβεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μας κῦρος κανονικόν. (Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εὑρίσκεται ἐν *Migne* Ἑ.Π. 26, 1169—1176 καὶ ἐν ταῖς συλλογαῖς κανόνων *Ράλλη* καὶ *Ποτλῆ* καὶ *Ἀλβιζάτου*).

Δ. Σ. Μ.

Ἀμουνατεγκούι (Amunategui), ***Μιχαὴλ-Δουδοβῖκος***. Δημοσιογράφος, ἱστορικὸς καὶ φιλόλογος Χιλιανὸς γεννηθεὶς ἐν Σαντιάγῳ τῷ 1826. Ἔργα του εἶναι «La Reconquista espanola. Apuntes para la historia de Chile» (1851). «La dictatura de O'Higgins» (1853) κ. ἄ.

Ἀμοῦνδσεν ***Ρόαλδ*** (Roald Amundsen). Μέγας ἐξερευνητὴς τῶν Πόλων καὶ τῶν πολικῶν περιοχῶν. Ἐγεννήθη τῷ 1872 καὶ ἐσπούδασε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς Ὄσλο, τότε Χριστιανίαν. Προωρίζετο νὰ σπουδάσῃ τὴν ἰατρικήν, ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου ἐξερευνητοῦ σὲρ Τζὼν Φράνκλιν ὤθησεν αὐτὸν εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἐξερευνητοῦ. Οὕτω μεῖραξ ἔτι ἤρχισε προπονῶν ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀθλητισμὸν καὶ τὴν παγοδρομίαν. Ἀποφοιτήσας τοῦ γυμνασίου εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν καὶ ἀκολουθῶν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς μητρός του ἐνεγράφη εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολήν· ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη, ἀποθανούσης τῆς μητρός του, ἀπεσύρθη τοῦ πανεπιστημίου. Εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν ἐπεχείρησε τὴν πρώτην ἐξερευνητικήν του ἀποστολὴν μετά τινος συντρόφου, ἐξερευνήσας μὲ πραγματικὸν κίνδυνον τῆς ζωῆς του, ἐν καιρῷ χειμῶνος, μέγα ὀροπέδιον κείμενον βορείως τῆς πρωτευούσης Ὄσλο. Ἡ ἐξερεύνησις αὕτη ἀπετέλεσε τὸ πρῶτον βῆμα τοῦ σταδίου τοῦ μεγάλου ἐξερευνητοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀντελήφθη ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς δυσκολίας τὰς ὁποίας ἐπρόκειτο νὰ συναντήσῃ μετὰ ταῦτα.

Ὁ Ἀμοῦνδσεν, ἐπιθυμῶν ὅπως κατὰ τὰς ἐξερευνήσεις τῶν πόλων, ἃς ἐσχεδίαζε, συγκεντροῖ ἐν ἑαυτῷ τὴν ἰδιότητα τοῦ τε ἀρχηγοῦ τῆς ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ πλοιάρχου τοῦ πλοίου, πρὸς ἄρσιν πολλῶν ἀτόπων τὰ ὁποῖα παρουσιάζοντο εἰς διαφόρους ἐξερευνητικὰς ἀποστολάς, ἀπεφάσισε νὰ γίνῃ ναυτικός. Μετὰ τὸ πέρας τῆς στρατιωτικῆς του θητείας καὶ κατὰ τὸ θέρος τῶν ἐτῶν 1894—1896, ἐπεβιβάσθη ὡς ναύτης ἐπί τινος ἱστιοφόρου· τοῦτο τοῦ ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ προετοιμασθῇ διὰ τὰς ἐξετάσεις τοῦ διπλώματος τῆς πλοιαρχίας, ὅπερ ἀπέκτησεν ὀλίγον βραδύτερον.

Τῷ 1897, ἐγένετο δεκτὸς ὡς μέλος εἰς τὸ πλήρωμα τῆς βελγικῆς ἀνταρκτικῆς ἀποστολῆς, ἥτις θὰ ἐξηρεύνα τὸν Νότιον μαγνητικὸν πόλον, ἐπὶ

Ὁ Ἀμοῦνδσεν φέρων τὴν «Ἀμουράκ», ἀμπέχονον ἐκ δέρματος φώκης ὅπερ ἐφόρει κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πτήσεως.

τοῦ πλοίου «*Βέλγιον*», τοῦ ὁποίου διωρίσθη ὕπαρχος, νεώτατος ὤν. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ διετίαν, τοὺς δεκατρεῖς μῆνας τῆς ὁποίας διῆλθον ἐντὸς τῶν πάγων, ὑποστάντες τὰ πάνδεινα. Δύο ναῦται παρεφρόνησαν, ἐν ᾧ πάντα τὰ μέλη τῆς ἀποστολῆς προσεβλήθησαν ἀπὸ σκορβοῦτον. Εἰς Εὐρώπην ἐπανῆλθον τῷ 1899.

Τῷ 1900 ὁ Ἀμοῦνδσεν ἔλαβε τὸ δίπλωμα τοῦ πρώτου πλοιάρχου καὶ ἤρχισε νὰ καταστρώνῃ τὸ σχέδια τῆς πρὸς τὰς ἀρκτικὰς περιοχὰς ἐξερευνήσεώς του, μελετῶν συγχρόνως καὶ ἐξασκούμενος εἰς τὰς μετεωρολογικὰς καὶ ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις. Εἰς τὰ σχέδιά του ταῦτα ἐνεθαρρύνθη κυρίως ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐξερευνητοῦ τῶν ἀρκτικῶν περιοχῶν δόκτορος *Φρίδτγιοκ Νάνσεν* καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Ἀμβούργου *Γεωργίου φὸν Νοϋμάγερ*, παρ' ᾧ ἐμαθήτευσεν ἐπί τινας μῆνας. Μετὰ βραχυχρόνιον μαθητείαν εἰς τὰ ἀστεροσκοπεῖα τοῦ Βιλχεσχάφεν καὶ τοῦ Πότσδαμ, τῷ 1900, ὁ Ἀμοῦνδσεν ἠγόρασε διὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀποστολὴν μικρὸν ἁλιευτικὸν πλοῖον 45 τόννων, ὀνόματι «*Gjoa*». Δι' αὐτοῦ τὸ ἑπόμενον θέρος ἐξετέλεσεν ὠκεανογραφικὸν πλοῦν εἰς τὸν βόρειον Ἀτλαντικὸν μεταξὺ Νορβηγίας καὶ Γροιλανδίας, τὴν δὲ 16ην Ἰουλίου 1903 κατὰ τὴν περαίωσιν τῶν προετοιμασιῶν ἀπέπλευσεν μετὰ ἓξ ἑτέρων συντρόφων πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς *βορειοδυτικῆς διόδου* μεταξὺ τοῦ Ἀρκτικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ, εἰς ἣν οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας εἶχον ἀποτύχει. Ἡ ἐξερεύνησις διήρκεσεν ἐπὶ τρία ἔτη, καθ' ἃ ὁ Ἀμοῦνδσεν μετὰ τῶν ἓξ συντρόφων του ἀντεπεξῆλθεν ἐναντίον ὑπερτάτων δυσκολιῶν καὶ

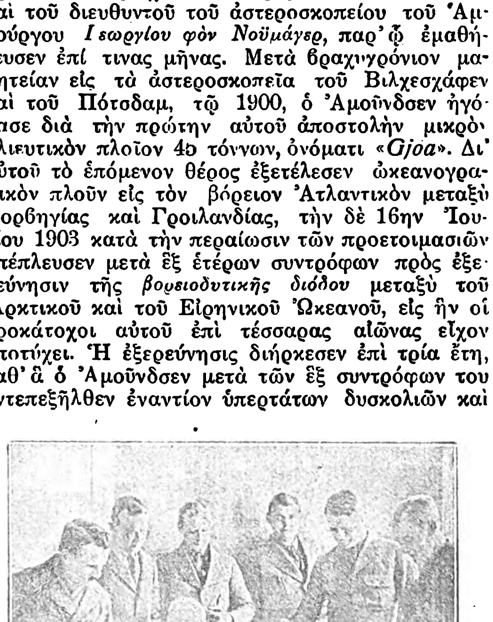

Εἰς τὸν κόλπον τοῦ Βασιλέως εἰς Σπιτσβέργην.

[Τὰ μέλη τῆς Ἀμερικανικῆς ἀποστολῆς τοῦ 1925 μὲ τὸν Ἀμοῦνδσεν εἰς τὸ μέσον.]

ἐπάλαισε πλέον ἢ ἅπαξ κατὰ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως. Ἐν τέλει ἐπέτυχε τὴν διάβασιν καὶ διὰ τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ ἔπλευσεν εἰς τὸν Ἅγιον Φραγκῖσκον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, εἰς ἣν πόλιν ἐδώρησε καὶ τὸ μικρόν του πλοῖον, ὅπερ μέχρι σήμερον διατηρεῖται εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἐπισημοτάτου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Γεωγραφίας γεγονότος, τῆς ἐξερευνήσεως τῆς βορειοδυτικῆς διόδου.

Αἱ μαγνητικαὶ καὶ μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας ὁ Ἀμοῦνδσεν ἀπεκόμισεν ἐκ τοῦ ἐξερευνητικοῦ τούτου πλοῦ καὶ τὰς ὁποίας κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του, ἐν ἔτει 1906, παρέδωκεν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, ἦσαν ἀνυπολογίστου ἀξίας, ἐπὶ μακρὸν δὲ ἀπησχόλησαν τοὺς ἐπιστήμονας εἰς τὴν ἐξ αὐτῶν ἐξαγωγὴν ἐπιστημονικῶν συμπερασμάτων, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὸν βόρειον μαγνητικὸν πόλον.

Τὰ ἔτη 1906 καὶ 1907 ὁ Ἀμοῦνδσεν ἀφιέρωσεν εἰς διαλέξεις του ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ, ἐπανῆλθε δὲ εἰς Νορβηγίαν μὲ ἀρκετὰ κεφάλαια, καλύψαντα τὰς δαπάνας τῆς ἀποστολῆς του.

Νέον σχέδιον ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς κατεστρώθη ὑπὸ τοῦ Ἀμοῦνδσεν, ἡ κατάκτησις τοῦ Βορείου πόλου, δι' ἣν ἐξησφάλισε τὸ πλοῖον «*Φλὰμ*» τῆς παλαιᾶς ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς τοῦ δόκτορος Νάνσεν. Ἀλλ' ὅτε τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα διὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς ἀποστολῆς, ἐγνώσθη ἡ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1909 ἄφιξις εἰς τὸν Βόρειον πόλον τοῦ ναυάρχου *Πῆρυ*. Τοῦτο διὰ τὸν Ἀμοῦνδσεν ὑπῆρξε πλῆγμα δεινόν, ἀλλ' ἐν τούτοις ἐγκαταλείπει τὴν Νορβηγίαν μετὰ τῶν συντρόφων του κατ' Αὔγουστον τοῦ 1910, προτιθέμενος νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν Ἀρκτικὸν ὠκεανὸν διὰ τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ. Πρὸς τοῦτο ὤφειλε νὰ διαπλεύσῃ τὸν Ἀτλαντικόν, νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου Χὸρν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ ἐκεῖθεν διὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν Ἀρκτικὸν ὠκεανόν. Μετὰ τὴν ἐκ Νορβηγίας ἀναχώρησίν του προσήγγισε τὸ πρῶτον εἰς Μαδέρας νήσους, ὅπου καὶ εὑρισκόμενος κατέστησε κοινωνοὺς τοὺς συντρόφους του τῶν πραγματικῶν του σκοπῶν, νὰ πλεύσῃ τουτέστι πρὸς νότον πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ Νοτίου πόλου, δεδομένου ὅτι ὁ Βόρειος εἶχεν ἤδη ἀνακαλυφθῇ ὑπὸ τοῦ Πῆρυ.

Ὁ Ἀμοῦνδσεν φθάσας εἰς τὴν Ἀνταρκτικὴν περιοχὴν κατεσκήνωσεν εἰς τὸν *ὅρμον τῶν Φαλαινῶν*, 400 μίλλια μακρὰν τῆς κατασκηνώσεως τῆς ὑπὸ τὸν *Σκὸτ* ἀγγλικῆς ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς, ἥτις συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἀμοῦνδσεν ἐπεχείρει τὴν κατάκτησιν τοῦ Νοτίου πόλου. Μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χειμῶνος καὶ κατόπιν πολλῶν κακουχιῶν, ὁ Ἀμοῦνδσεν, μετὰ τεσσάρων συντρόφων του, ἀναχωρήσας ἐκ τῆς βάσεώς του ἔφθασεν εἰς τὸν Νότιον πόλον τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1911. Κατεσκήνωσεν ἐκεῖ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἐξηρεύνησε τὰ πέριξ τῆς κατασκηνώσεώς του εἰς ἀκτῖνα 10 μιλλίων, ὥστε νὰ ᾖ βέβαιος ὅτι καὶ ἐὰν αἱ παρατηρήσεις του ἤθελον ἐλεγχθῇ κατόπιν ἐσφαλμέναι κατά τι, πάντως νὰ μὴ ἦτο δυνατὸν νὰ τῷ ἀμφισβητηθῇ τὸ ὅτι εἶχε φθάσει εἰς τὴν πραγματικὴν θέσιν τοῦ Νοτίου πόλου.

Πρὶν ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸν πόλον ὁ Ἀμοῦνδσεν ἀφῆκεν ὑπὸ σκηνὴν τὰς σημειώσεις τῶν παρατηρήσεών του καὶ τὴν νορβηγικὴν σημαίαν. Ὅταν δὲ μετὰ ἕνα μῆνα, ἤτοι τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1912, ὁ Σκὸττ ἔφθασεν εἰς τὸν πόλον, εὗρε τὰς σημειώσεις ταύτας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν βάσιν του ἀπολεσθεὶς ἐξ ἀσιτίας καὶ κακουχιῶν μετὰ τεσσάρων συντρόφων του.

Μετὰ τὸ κατόρθωμά του τοῦτο ὁ Ἀμοῦνδσεν, ὡς μόνον ὄνειρον εἶχε τὴν κατάκτησιν τοῦ Βορείου πόλου. Διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ὄνειρόν του τοῦτο ὁ Ἀμοῦνδσεν ἀπεφάσισε νὰ ἀφεθῇ, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Νάνσεν, εἰς τὴν διάθεσιν βραδέος θαλασσίου ρεύματος, τὸ ὁποῖον κινούμενον μεταφέρει βραδέως τὴν παγωμένην ἔκτασιν τῆς θαλάσσης μέσῳ τῶν ἀρκτικῶν ἐκτάσεων ἀπὸ τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ μέχρι τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Γροιλανδίας. Ἐν ἔτει 1918 ὁ τολμηρὸς ἐξερευνητὴς ἀναχωρεῖ πλήρης ἐλπίδων διὰ τὴν τολμηρὰν ταύτην ἐξερεύνησιν. Τὴν φορὰν ὅμως ταύτην, ἡ τύχη, ἡ πιστή του σύντροφος κατὰ τὰς προηγουμένας ἀποστολάς του, τὸν ἐγκαταλείπει. Ἐπὶ τρία συνεχῆ ἔτη προσπαθεῖ νὰ εἰσέλθῃ μετὰ τοῦ πλοίου του εἰς τὸ πολικὸν ρεῦμα, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν πόλον, ἀλλ' ἀδυνατεῖ νὰ τὸ κατορθώσῃ, ἀπωθούμενος ὑπὸ τῶν πάγων. Ἀποφασίζει ὅθεν νὰ ἀλλάξῃ τακτικήν. Βλέπων ὅτι ἡ διὰ θαλάσσης ὁδὸς τῷ ἦτο ἀποκεκλεισμένη, ἀποπειρᾶται νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ὁδὸν τῶν αἰθέρων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1922 φθάνει εἰς τὰς νοτίους ἀκτὰς τῆς Ἀλάσκας μεθ' ἑνὸς ἀεροπλάνου καὶ ἑνὸς ἀεροπόρου, ἀποφασισμένος εἰς τὴν πρώτην εὐνοϊκὴν περίστασιν νὰ πετάξῃ πρὸς τὸν πόλον. Καθ' ὅλον τὸ θέρος δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ τὴν ποθουμένην εὐκαιρίαν διὰ τὴν πτῆσιν. Συνεχεῖς καταιγίδες ἐσάρωναν τὰς ἀξένους ἀκτὰς τῆς Ἀλάσκας. Ἐν τούτοις ὁ Ἀμοῦνδσεν δὲν ἀποθαρρύνεται. Διαχειμάζει εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην καὶ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔαρ ἀποπειρᾶται νὰ ἀπογειωθῇ. Ἀλλὰ νέα ἀτυχία τὸν ἀναμένει. Κατὰ τὴν πρώτην δοκιμαστικὴν προσγείωσιν τὸ ἀεροπλάνον συντρίβεται ἐπὶ τῶν πάγων.

Ὁ Ἀμοῦνδσεν ἐγκαταλείπει τὴν βάσιν τῆς Ἀλάσκας, ἐπανέρχεται εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ὀργανώνει νέαν ἀεροπορικὴν πρὸς τὸν πόλον ἀποστολήν, μὲ βάσιν τῶν ἐπιχειρήσεών του τὴν Σπιτσβέργην. Κατ' Ἰούνιον τοῦ 1924 αἱ προετοιμασίαι ἅπασαι εἶχον περατωθῇ, ἀλλὰ λόγοι οἰκονομικοὶ ἐμποδίζουν τὴν ἀναχώρησιν καὶ οὕτως ὁ

Digitized by Google

Ἀμοῦνδσεν ἀναγκάζεται νὰ μεταβῇ εἰς Ἀμερικὴν ἵνα ζητήσῃ τὴν οἰκονομικὴν ἀρωγὴν τοῦ Ἀμερικανοῦ Ellsworth, ὅστις προσέφερεν 85,000 δολλάρια, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἀποστολήν. Τὴν 21ην Μαΐου 1925 ἡ ἀεροπορικὴ ἀποστολὴ τοῦ Ἀμοῦνδσεν ἀποτελουμένη ἐκ δύο ἀεροπλάνων συστήματος Dornler, τῶν Ν-24 καὶ Ν-25, ἐφ' οὗ ἐπέβαινεν ὁ ἐξερευνητής, ἀπογειοῦται ἐκ τοῦ *ὅρμου τοῦ Βασιλέως* τῆς Σπιτσβέργης καὶ ἵπταται πρὸς βορρᾶν, τὴν δ' ἐπομένην προσγειοῦται ἐπὶ τῶν πάγων εἰς τὸ μέσον τῆς ἀχανοῦς παγωμένης ἐκτάσεως. Ἐπὶ δύο ἑβδομάδας ὁ Ἀμοῦνδσεν μετὰ τῶν πέντε συντρόφων του παραμένει μετὰ τῶν δύο ἀεροπλάνων του ἀπομεμονωμένος εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων χιλιομέτρων ἀπὸ τὰς βορειοτέρας χώρας τοῦ κόσμου, χρόνον ὃν καταναλίσκει εἰς ἐκτέλεσιν παρατηρήσεων μετεωρολογικῶν καὶ ἀστρονομικῶν, καὶ τέλος ἀποφασίζει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Σπιτσβέργην.

Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας αἱ προσπάθειαι πρὸς ἀπογείωσιν τῶν ἀεροπλάνων ὑπῆρξαν μάταιαι· μόλις δὲ τὴν 12ην Ἰουνίου, ἤτοι μετὰ 24 ἡμέρας ἀπὸ τῆς προσγειώσεώς του, ἐπιτυγχάνει τὴν ἀπογείωσιν καὶ ἐπανέρχεται εἰς Σπιτσβέργην μετὰ τοῦ ἑνὸς μόνον ἀεροπλάνου του, τοῦ Ν—25, τοῦ ἑτέρου ἐγκαταλειφθέντος ἐπὶ τῶν πάγων. Ἡ πτῆσις αὕτη τοῦ Ἀμοῦνδσεν πρὸς τὸν Βόρειον πόλον ὑπῆρξεν ἡ προκαταρκτικὴ οὕτως εἰπεῖν πτῆσίς του, τῆς τελικῆς γενομένης τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἤτοι τῷ 1926, διὰ τοῦ ἀεροπλοίου «*Νορβηγία*» μετὰ τοῦ Ἰταλοῦ ἀεροπόρου Νόμπιλε καὶ τοῦ παλαιοῦ του συντρόφου Ἀμερικανοῦ Ellsworth (βλ. λ. ἀεροπλοῖα, Πόλος Βόρειος). Ὁ Ἀμοῦνδσεν μετὰ τὴν κατάκτησιν καὶ τῶν δύο πόλων ἐθεώρησε πλέον τὸ ἔργον του λῆξαν καὶ παρέμεινεν ἐν Νορβηγίᾳ ὡς στρατηγὸς ἀρχηγὸς τῶν ἀεροπορικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Νορβηγίας ξηρᾶς καὶ θαλάσσης.

Κ. Χ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

ἀμουνούχιστος, *—η, —ο*· δημοτ., αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι μουνουχισμένος, ἀνευνούχιστος, ὁ μὴ ἐκτετμημένος τοὺς ὄρχεις: «ἀμουνούχιστο γουροῦνι, —ἄλογο κ.τ.τ.)· πβλ. *μουνοῦχος*. Β. Φ.

Ἀμούντσης, ***Εὐθύμιος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Χρυσοῦ τῆς Παρνασσίδος. Μετέσχε ὡς *μαγκατζῆς* πλείστων μαχῶν ὑπὸ τὸν Πανουργιᾶν καὶ τὸν Δυοβουνιώτην, παρέμεινε δὲ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Κράτους εἰς τὰ ἐλαφρὰ Τάγματα. Γ. Δ. Κ.

Ἀμούντσιας ***Γεώργιος Κ.*** Φιλικὸς ἐκ Μακρυνίτσης, ὅστις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐγκατασταθεὶς ἐν Μόσχᾳ ὡς ἔμπορος, ἐπλούτησε καὶ εἰργάσθη μετὰ ζήλου διὰ τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν. Εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρίαν ἐμυήθη ὑπὸ τοῦ Κομιτζοπούλου. Γ. Δ. Κ.

Ἀμούρ. Μέγας ποταμὸς ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀσίᾳ (Σιβηρίᾳ καὶ Μαντζουρίᾳ). Σχηματιζόμενος ὑπὸ δύο ἄλλων μεγάλων ποταμῶν, τοῦ Ἄργκουν καὶ τοῦ Τσίλκα, συμβαλλόντων παρὰ τὴν Οὔστ-Στρέλκα, ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 3500 χιλιομέτρων εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Ὀκότσκ (Εἰρηνικὸς ὠκεανὸς) παρὰ τὴν πόλιν Νικολαϊέβσκ. Ὁ Ἀμούρ, ἔχων εἰς τὰ σημεῖα τῆς συμβολῆς πλάτος 500 περίπου μέτρων, δέχεται ἑκατέρωθεν μέγαν ἀριθμὸν μεγάλων παραποτάμων, ὧν πλωτὸς καθ' ὅλην τὴν διαδρομήν του. Ἀπὸ τῆς Οὔστ-Στρέλκα μέχρι τῆς Καμβαρόβκας ἀποτελεῖ τὴν συνοριακὴν γραμμὴν τῆς Κίνας (Μαντζουρίας) καὶ τῆς Σιβηρίας, ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Μαντζουρίας ὀνομάζεται *Σαχαλὶν-Οὐλά*, ὑπὸ τῶν Μογγόλων *Καρὰ-Μουρὶν* (Μαῦρος ποταμὸς) καὶ ὑπὸ τῶν Κινέζων *Χὲ-Τσοὺνγκ-Κιάνγκ* (ποταμὸς τοῦ Μαύρου Δράκοντος).

—**Ἀμούρ.** Μία τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μαντζουρίας, ἡ καὶ ἄλλως καλουμένη *Χαϊλοὺνγκ-Κιάνγκ*.

Ἀμουράτης, ***Θεόδωρος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μεγάρων. Διεκρίθη εἰς τὰς πολιορκίας Λεβαδείας καὶ Κορίνθου. Εἰς τὴν μάχην τῆς Ἁγίας Μαρίνης ἐτραυματίσθη εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, εἰς τὴν Ἄμφισσαν εἰς τὸν πόδα, εἰς δὲ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν ἀπώλεσε τὴν δεξιὰν χεῖρα. Γ.Δ.Κ.

—**Ἀμουράτης,** ***Πανούσης***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μεγάρων. Μετέσχεν εἰς πλείστας μάχας ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Στερεᾷ καὶ ἐφονεύθη τῷ 1826, τραυματισθεὶς ἐκ βλήματος γρενάδας εἰς τὴν μάχην τοῦ Χαϊδαρίου, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν. Γ. Δ. Κ.

ἀμοῦργα· βλ. λ. ἀμόργη.

Ἀμουργέλλες. Χωρίον τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Ἀλαγνίου τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἔχον 152 κατοίκους. Κεῖται ἐπὶ ὑψηλῆς τοποθεσίας, διακλαδώσεως τῆς Ἴδης, εἶναι δὲ ὀνομαστὸν διὰ τὴν κατ' Αὔγουστον τοῦ 1823 φονικὴν μάχην τῶν Κρητῶν κατὰ τῶν Τούρκων (3000 κατὰ 12000). Κατὰ ταύτην ἐφονεύθησαν μὲν 500 πεζοὶ Τοῦρκοι καὶ περὶ τοὺς 100 ἱππεῖς, ἀλλὰ καὶ 150 ἐκ τῶν Κρητῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ γενναῖος Ἀστρινός, συναγωνιστὴς τοῦ Νικηταρᾶ ἐν Πελοποννήσῳ. Ἡ ἧττα ἐπήνεγκε σχεδὸν τὴν διάλυσιν τῶν κρητικῶν στρατοπέδων καὶ ἔβλαψεν ἀνυπολογίστως τὸν ἀγῶνα (*Κριτοβουλ.* Ἀπομνημ. σ. 262). Ε. Γ.

Ἀμουργιανός, ***Δημήτριος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ὕδρας, μετασχὼν ὡς πυροβολητὴς εἰς πλείστας ναυμαχίας. Τῷ 1844 ἐτιμήθη διὰ τοῦ Σιδηροῦ Ἀριστείου. Γ. Δ. Κ.

—**Ἀμουργιανός,** ***Ἰωάννης***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ὕδρας. Πλοιοκτήτης βρικίου καταβυθισθέντος εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως ἐξ ὑπερβολικοῦ φορτίου πολεμεφοδίων, ὑπηρέτησε καθ' ὅλον τὸν μετέπειτα ἀγῶνα ὡς ἀντιπλοίαρχος τοῦ Ὑδραίου Δημητρίου Θεοδωράκη. Γ. Δ. Κ.

ἀμούργιο· ἰδιωμ. (Αἰτωλ.), τὸ μὴ μασηθέν, τὸ ἀμάσητο: «ἀμούργιο τὸ πηγαίνω κάτω, γιατὶ δὲν ἔχω δόντια», «ἀμούργια τὰ καταπίνει ὅλα ἡ γρηά». Δ. Λ.

Ἀμουργό. Κοινὴ ὀνομασία τῆς νήσου *Ἀμοργοῦ*.

ἀμουργὸς καὶ *ἀμουργιὸς* (ὁ)· ἰδιωματ., τὸ ἀγγεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἀμέλγουσι τὸ γάλα, ἀρχ. *ἀμολγεύς*· || ἡ περίοδος τοῦ ἔτους καθ' ἣν ἀμέλγουσι τὰ πρόβατα, «'ςτὸν ἀμουργό», ἤτοι ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς μέχρι τοῦ Ἰουνίου, ἀρχ. *ἀμολγός*. Β. Φ.

Ἀμοῦρι. Χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως Ἐλασσῶνος, ὑπαγόμενον εἰς τὸν νομὸν Λαρίσης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 298.

—**Ἀμοῦρι.** Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος, τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 416.

Ἀμουριάτη. Οὕτω σημειοῦται εἰς τὸν ἀγγλικὸν ὑδρογραφικὸν χάρτην ἡ *Μαρουδιάτι* καλουμένη ἀγκάλη ἐν τῇ βορείῳ παραλίᾳ τῆς νήσου Ἀμοργοῦ (βλ. λ. Αἰγαῖον, τ. Β', σ. 404 α' καὶ Ἀμοργός). Δ. Ε. Μ.

Ἀμουρνάτ. Σπήλαιον εἰς τὰ ὄρη τοῦ ΒΑ. Κασμίρ. Ἔχει ὕψος 30 ποδῶν καὶ βάθος 30 ὑαρδῶν, πιστεύεται δὲ ὅτι εἶναι ἡ κατοικία τοῦ θεοῦ Ζίβα, πλῆθος δὲ προσκυνητῶν τὸ ἐπισκέπτεται κατ' ἔτος.

ἄμουρος, *—η, —ο*· ἰδιωματ., ἄφαντος, μακρὰν τῆς ὄψεως ἡμῶν: «ἔγινε ἄμουρος» ἐξηφανίσθη ἀπὸ τῆς ὄψεως ἡμῶν, ἀπῆλθε ταχέως, «ἄμουρος νὰ γίνῃς ἀπὸ μπροστά μου» νὰ φύγῃς γρήγορα, νὰ ἐξαφανισθῇς ταχέως (ἀπὸ τοῦ *ἄμοιρος* ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ *ἀχώρου, ἀκλήρου, ἀοίκου*).

—**ἄμουρος,** *—η, —ο*· ἰδιωματ. μωρός, ἀνόητος, (βλ. ἄμωρος).

Ἀμουροὺ (Amouroux), ***Κάρολος*** (1843—1885). Μέλος τῆς κομμούνας τῶν Παρισίων γεννηθεὶς ἐν Σαλάμπρ. Ἁπλοῦς ἐργάτης πιλοποιὸς ὢν διεκρίθη κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν τὸν Γαλλοπρωσικὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἐπανάστασιν, ἀντιταχθεὶς πεισμόνως εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἀμύνης. Ἐξελέγη μέλος τῆς παρισινῆς κομμούνας τῷ 1871, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως κατεδικάσθη εἰς ἰσόβια καταναγκαστικὰ ἔργα. Ἀμνηστευθεὶς τῷ 1880 συνειργάσθη εἰς πολλὰς σοσιαλιστικὰς ἐφημερίδας καὶ τῷ 1885 ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Σαὶντ-Ἐτιέν. Χ. Δ.

Ἀμοὺρ-Τζεμπέλ. Σύστημα ὀρέων ἐν Ἀλγερίᾳ συνδέον τὴν ὀροσειρὰν τῶν Κσοὺρ μετὰ τῆς τῶν Οὐλὲντ-Ναΐλ. Μέσον ὕψος ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης 1.100—1.200 μέτρα.

Ἀμούσης, κοινῶς ***Ἀμούσαγας***. Θηβαῖος μουσουλμᾶνος, τζοχαντάρης τοῦ Καρυστίου Ὀμὲρβέη, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως. Σταλεὶς ὑπ' αὐτοῦ διὰ νὰ συνοδεύῃ καὶ κατασκοπεύῃ τὸν πρωτοσύγκελλον Μακάριον τὸν Βαρλαάμ, ὅστις ἐπέμπετο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Χαλκίδος νὰ καθησυχάσῃ τὰ χωρία καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν κατάθεσιν τῶν ὑπαρχόντων ὅπλων, ὑπῆρξε τὸ πρῶτον θῦμα τῆς Ἐπαναστάσεως ἐν Εὐβοίᾳ, διότι ἐφονεύθη παρὰ τὸ χωρίον Κοντοδεσπότι, τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς περιοδείας του. Γ. Δ. Κ.

ἀμουσία (ἡ)· ἀπαιδευσία, ἔλλειψις μορφώσεως, ἀναισθησία· συνάπτεται μετὰ τοῦ *ἀπειροκαλία*. Β Φ.

— *[Μουσ.]*. Μὲ τὸν ὅρον *ἀμουσία* ἐννοεῖται ἡ ἀπουσία μουσικῆς διαισθήσεως. Εἶδος νοσηρότητος κληρονομικῆς ἢ ἐπικτήτου ἥτις προσβάλλει ἄτομά τινα μὴ ἐστερημένα τῆς καθόλου αἰσθήσεως τοῦ ἀκούειν, ἀλλ' ἀνίκανα νὰ διακρίνουν τὰ στοιχεῖα τοῦ μουσικοῦ λόγου, τὴν σχετικὴν ὀξύτητα ἢ τὸ μέταλλον ἤχου τινὸς καὶ νὰ αἰσθανθῶσι τέρψιν ἢ πνευματικὴν ἀπόλαυσιν ἐκ τῆς ἀκροάσεως μουσικῆς ἐκτελέσεως.

Εἶναι παρατηρημένον ὅτι οἱ ἄμουσοι, καίτοι φυσικῶς ἀνάπηροι κατὰ τὴν μουσικὴν διαίσθησιν, ἀρέσκονται ἐν τούτοις νὰ φοιτῶσιν εἰς μουσικὰς ἐκτελέσεις. Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ

ἀμουσίνα (Hamusina Gemm.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *γλωσσοφόρων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *τροχονηματιδῶν*, ζῆσαν κατὰ τὴν λιάσιον περίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Ἔχει ὄστρακον ἀριστερόστροφον, ἀνόμφαλον μετὰ κομβοειδοῦς κατὰ μῆκος τρόπιδος. Θ. Σ.

ἀμούσκευτος, *—η, —ο*· δημοτ., αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι μουσκευμένος, ὁ μὴ γενόμενος διάβροχος.

Ἀμουσκλιανά. Συνοικισμὸς τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Καχοδικίου τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. 33. Γράφεται καὶ *Ἀμουλιανά*.

ἄμουσος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἀπαίδευτος, ἀμόρφωτος, ἀκαλαίσθητος, ὁ ἀπηλλοτριωμένος παιδείας (λατ. *inelegans*)· συνάπτεται μετὰ τοῦ *ἀφιλόσοφος*· || ἀμαθής· || ἄπειρος μουσικῆς, ἀντίθ. *μουσικός*.—Ἐπίρρ. **ἀμούσως**· ἀπειροκάλως, ἀναισθήτως (λατ. *ineleganter*). Β. Φ.

ἀμούσσιον ἢ *ἀμουσσιοπέκτεν* (Amussium) Klein. *[Παλαιοζ.]*. Ὑπογένος τοῦ γένους *πέκτεν* τῶν διθύρων ἐλασματοβραγχίων μαλακίων θαλασσίων ζῴων. Ἔχει κέλυφος ἐξωτερικῶς λεῖον ἢ φέρον λεπτὰς ῥαβδώσεις ἀκτινοειδῶς διηκούσας, λεπτόν, κατά τι χαῖνον, ἐσωτερικῶς δὲ ἀκτινοειδεῖς πλευράς. Τὸ ὑπογένος τοῦτο εὑρέθη ἀπολιθωμένον εἰς στρώματα τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος, ζῇ δὲ καὶ σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι ἐπίσης τοῦτο εὑρέθη ἀπολιθωμένον—καὶ δὴ τὸ εἶδος *ἀμουσσιοπέκτεν γίγας* (Amussiopecten gigas Schloth.)—ὑπὸ τοῦ γεωλόγου Nicolescu εἰς τὰ θαλασσογενῆ στρώματα τὰ μειοκαινικά, τῆς ΙΙας μεσογειακῆς βαθμῖδος τοῦ Suess, (μάργαι, ψαμμῖται καὶ ἀσβεστόλιθοι) τῆς κοιλάδος τοῦ Μολίτσα ποταμοῦ ὡς καὶ τῆς περιοχῆς Τίρια Λακκασοῦλι τῆς Ἠπείρου. Ἐπίσης εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Th. Englisch τὸ εἶδος *Amussium cristatum Bronn.* ἐντὸς μεταπλειοκαινικοῦ ἀμμο-κροκαλοπαγοῦς εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Δαρδανελλίων (Καβὰκ-ντερέ). Γ. Κ. Γ.

ἀμούστακος, *—η —ο*, καὶ *ἀμουστάκιαστος*· ὁ μὴ ἀποκτήσας εἰσέτι μύστακα, ἔφηβος ἔτι: «παλληκάρι ἀμούστακο».

ἄμουτζας (ἐκ τοῦ ἀραβ. *ἄμουτζ*, ὅπερ εἶναι ὑποκοριστ. τοῦ *ἄμμ = θεῖος*) θεῖος, μπάρμπας. Ν. Μ.

Ἀμοὺτς (Ras El Amuch) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀλγερίας τερματίζον πρὸς ἀνατολὰς τὴν ὀροσειρὰν *Σιενουὰ* (Chenua) (πλάτος 36° 37′ 00″, μῆκος 2° 24′ 15″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1909: Cape Ivi to Algiers). Ἀποτελοῦν τὸ δυτικὸν κέρας τοῦ κόλπου ἐν ᾧ ὁ λιμὴν *Τιπάζα*, προέχει περὶ τὰ 10 μίλλια οὐχὶ ὅμως ὀξὺ ἀλλὰ καμπύλον· διαχωριζόμενον δὲ ἀπὸ τῆς λοιπῆς, πολὺ ὑψηλοτέρας αὐτοῦ, ἀκτῆς διὰ κοιλάδος βαθείας, φαίνεται ἐκ δυσμῶν ὡς χερσονησίς. Ἡ κάλυψις ὑπὸ ἐλαφρῶν νεφῶν τῆς ὀροσειρᾶς Σιενουὰ ἐν συνδυασμῷ πρὸς καθαρότητα ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀμοὺτς ἀποτελεῖ προγνωστικὸν ἀνατολικῶν ἀνέμων.

Πρὸ αὐτοῦ εἰς ἓν πέμπτον μιλλίου δύο νησῖδες, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς του σηματοτηλέγραφος φερώνυμος, ἔχων διεθνὲς ἀριθμόσημον ΑΚΥΡ καὶ δεχόμενος παρὰ παραπλεόντων πλοίων σημάνσεις πρὸς περαιτέρω διαβίβασιν διὰ τῆς ἠλεκτρικῆς ὁδοῦ, ἢ ἀντιστρόφως. Σ. Ε. Λ.

ἀμούχλιαστος, *—η, —ο*· αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι μουχλιασμένος, ὁ μὴ εὐρωτιῶν.

ἀμοφλέβια (Hamophlebia Brg.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐντόμων ἐκ τῆς τάξεως τῶν *ὀρθοπτεροειδῶν*, ζῆσαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ βορείῳ Ἀμερικῇ κατὰ τὸ ἄνω ἀνθρακικὸν καὶ περμικὸν σύστημα τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος.

Ἀμοχάπτενς· βλ. ἀρχάγγελοι.

ἀμόχθητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μοχθήσας ἢ ὁ μὴ μοχθῶν, ὁ μὴ καταπονούμενος. — Ἐπίρρ. **ἀμοχθήτως**.

ἄμοχθος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἄνευ μόχθου συντελούμενος, ἄκοπος· || ὁ μὴ μοχθῶν, ἀδρανής· || ὁ μὴ μοχθήσας, ὁ μὴ κεκμηκώς. — Ἐπίρρ. **ἀμόχθως**· ἀκόπως, εὐκόλως. Β. Φ.

ἀμπ –

[Ὅσα, κύρια ἰδίως, ὀνόματα γλωσσῶν λατινοφθόγγων (ἀρχόμενα ἀπὸ *ab—*, ἢ *hab—*, ἢ *abb—*), ἀραβικῶν (ἀπὸ اب), σλαβικῶν (ἀπὸ *аб—*) κ.ἄ. δὲν λεξικογραφοῦνται κατωτέρω, ἔχουσι μεταγραφὴ εἰς ὀνόματα ἀπὸ *ἀβ—*, *ἁβ—*, ἢ *ἄββ—*, καὶ συνεπῶς ζητητέα εἰς τὴν ἐν τῷ Α' τόμῳ οἰκείαν λεξικογραφικὴν θέσιν.]

Ἄμπα. Ἡ λέξις, οὖσα ἀβησσυνιακή, σημαίνει τὸ ὄρος ἢ τὸ ὑψίπεδον μὲ ἀποτόμους βράχους. Κυρίως προηγεῖται τοῦ ὀνόματος πολλῶν ὀρέων τῆς Ἀβησσυνίας, ὅπως π. χ. *Ἄμπα Ἀλάτζι* ἐν Τιγρέ, ὕψους 3.420 μ., *Ἄμπα Γαρίμα*, ὄρος παρὰ

Digitized by Google

τὴν Ἄδουαν, ὅπου συνήφθη τὸν Μάρτιον τοῦ 1896 μεταξὺ Ἰταλῶν καὶ Ἀβησσυνῶν σφοδρὰ μάχη. *Ἄμπα Γεσσέν,* ὄρος τῆς Ἀμχάρας (Γονδάρ) ἐν Ἀβησσυνίᾳ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε σπηλαιώδης φυλακή, εἰς ἥν, καταβιβαζόμενοι διὰ σχοινίου, ἐνεκλείοντο οἱ ἐκ βασιλικοῦ αἵματος πρίγκιπες οἱ ὕποπτοι συνωμοσίας ἐναντίον τοῦ δυνάστου.

Ἀμπᾶ *Μαρί, Ἀστρούκ* (ἐπικαλούμενος «ντὲ Λουνέλ»). Σοφὸς ταλμουδιστής, γεννηθεὶς ἐν Λουνὲλ τῆς Γαλλίας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Γόνος ἐνδόξου οἰκογενείας ἐπεδόθη ἐνωρίτατα εἰς τὴν μελέτην τοῦ Νόμου, τοῦ Ταλμοὺδ καὶ τῆς ἀραβοεβραϊκῆς φιλοσοφίας, ἀσχοληθεὶς ἰδιαιτέρως μὲ τὸν *Μαϊμονίδην* καὶ τὴν σχολήν του. Βραδύτερον ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ναχμανίδου. Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους νέος ὁρίζων εἶχεν ἀνοιγῆ πρὸ τῆς παγκοσμίου ἑβραϊκῆς διανοίας διὰ τῆς διαδόσεως τῶν φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων τοῦ Μαϊμονίδου καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ. Εἰς τὰς βορειvὰς ἰδίως πόλεις τῆς Γαλλίας τὸ φιλοσοφικὸν ἀριστούργημα τοῦ σοφοῦ Ἰουδαίου «Μωρὲ Νεβουχεὶμ» εἶχε γίνει ἐνθουσιωδῶς δεκτὸν καὶ εἶχε, μεταξὺ τῶν ἐκεῖ πολλῶν Ἰσραηλιτῶν, πολλοὺς σχολιαστὰς καὶ ἑρμηνευτάς. Ἀλλ' ἡ δημιουργηθεῖσα νέα κατάστασις τῶν πνευμάτων ἤρχισε νὰ ἀνησυχῇ ὡρισμένους κύκλους ραββίνων, οἵτινες ἀνέλαβον ἐπίμονον ἐκστρατείαν ἐναντίον πάσης φιλελευθέρας περὶ τὰ θρησκευτικὰ ἐρεύνης καὶ συγκεκριμένως ἐναντίον τῆς Σχολῆς τοῦ Μαϊμονίδου καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς. Ἡ πρώτη ἐπίθεσις ἐδόθη τῷ 1232 ὑπό τινος *Σαλομὼν μπὲν Ἀβραάμ,* ἐκ Μονπελλιὲ ὅστις ἀπήγγειλεν ἀφορισμὸν ἐναντίον παντὸς μελετητοῦ τοῦ «Μωρὲ Νεβουχείμ», ἔφθασε δὲ μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ἵνα ἐξολοθρευθῇ πᾶν ἀντίτυπον τοῦ ἐν λόγῳ ἔργου. Περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἐγένετο ἡ δευτέρα ἐπίθεσις, τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ὁποίας ἔσχεν ὁ Ἀμπᾶ Μαρὶ μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ἀπαγορευθῇ εἰς τὴν νεολαίαν ἡ μελέτη τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν μὴ θεολογικῶν ἐπιστημῶν (1304). Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν δὲ τῶν σχεδίων του, ἐπεχείρησε νὰ προσεταιρισθῇ μίαν ἰσχυροτάτην ραββινικὴν προσωπικότητα τῆς Ἱσπανίας, τὸν ραββῖνον *Σολομὼν μπὲν Ἀντρέθ,* ὅστις συνεκάλεσεν ἐν Βαρκελώνῃ τριακονταμελῆ ραββινικὴν Σύνοδον ἥτις ἀπήγγειλεν ἀφορισμὸν ἐναντίον οἱουδήποτε ὅστις, πρὸ τοῦ 25ου ἔτους τῆς ἡλικίας του, ἤθελεν ἀναγνώσει ἔργον, εἰς τὸ πρωτότυπον ἢ εἰς ἑβραϊκὴν μετάφρασιν, πραγματευόμενον περὶ οἱασδήποτε φυσικῆς ἢ θεοσοφικῆς ἐπιστήμης, ἐκτὸς τῆς ἰατρικῆς.

Ἡ ἄτοπος αὕτη ἀπόφασις προὐκάλεσε θύελλαν διαμαρτυριῶν ἰδιαιτέρως ἐν Μονπελλιὲ ὅπου ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ φιλελευθέρου ἀγῶνος εὑρίσκετο ὁ ραββῖνος *Ἰακὼβ μπὲν Μαχίρ.* Ἡ ὑπόθεσις ἔφθασε μέχρι τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ἥτις ἐδικαίωσεν ἐν τέλει τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ φιλελευθερισμοῦ, ἐξαναγκάσασα τὸν Ἀμπᾶ Μαρὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ μετοικήσῃ εἰς Ὀρλεάνην. Μετὰ τὴν ἐκ Γαλλίας ἐξορίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν τῷ 1306, ὁ Ἀμπᾶ Μαρὶ ἐγκατεστάθη ἐν Περπινιάν, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε μερικὰ ἔτη ἀργότερον.

Ὁ Ἀμπᾶ Μαρὶ περισυνέλεξε τὰς πρὸς αὐτὸν σταλείσας ἐπιστολὰς ἐκ μέρους τῶν διαφόρων ραββίνων, περὶ τῆς ἐν λόγῳ ὑποθέσεως, εἰς ἰδιαίτερον τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Μινχὰθ - Κανaούθ», προτάξας ἴδιον πρόλογον ἀπολογητικὸν περιεχομένου, ἐν τῷ ὁποίῳ, μεταξὺ ἄλλων, ἐπιχειρεῖ νὰ περιορίσῃ τὰ ὑπὸ τῆς Συναγωγῆς υἱοθετηθέντα 13 ἄρθρα τῆς Πίστεως τοῦ Μαϊμονίδου.

Ὁ Ἀμπᾶ Μαρὶ συνέγραψε, ἐκτός τινων ἐμμέτρων θρηνῳδιῶν, καὶ μίαν ἀστρονομικὴν πραγματείαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Geiger* Zeit f. juedische Theologie v. 28 —*Zunz* Zur Geschichte pp. 477. *Φὶν* Κενέσετ-Ἰσραὲλ (ἑβρ.) 3. —*Ὡρ-Ἀχαγείμ* (ἑβρ.) Σιμὰν 4.—*Renan* et *Neubauer* Les Rabbins Français pp. 647—695.—*Gross* Gallia Judaïca pp. 286. 331. 466.—*Gross* Revue des Etudes Juives 1882 pp. 192.—207.—*Perles* Salomon ben Adereth u. seine Schriften 15—54.

ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

Ἀμπαγῆ· βλ. Ναχμανῆ.

ἀμπάδης· (ἰδιωμ.), ὁ ἄνευ κεράτων κριὸς ἐν Ἰκαρίᾳ· καὶ *ἀμπάδα* γίδα=ἡ ἄνευ κεράτων. Δ. Λ.

Ἀμπαδιὰ (ἡ). Ἄθροισμα 10 περίπου χωρίων τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου Κρήτης (Κουρούτες, Νίθαυρις, Ἅγιος Ἰωάννης - Χλιαρός, Ἁγία Παρασκευή, Ἀποδούλου, Βαθειακό, Ἄρδακτος, Πλάτανος, Σάτα, Λοχριά, Ρίζικας, Κλῆμα). Κατῴκειτο μέχρι τοῦ 1866 κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ Τούρκων, οἵτινες ἐνομίζοντο ἀπόγονοι τῶν καταλαβόντων κατὰ τὸ 823 μ.Χ. τὴν Κρήτην Σαρακηνῶν. Τοῦτο δὲ διότι διέφερον τῶν ἄλλων τῆς νήσου Τούρκων κατὰ τὸν χαρακτῆρα, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ αὐτὴν τὴν σωματικὴν κατασκευήν. Ἦσαν ἄγριοι καὶ φανατικοί, ἀλλὰ μάχιμοι, προξενοῦντες μεγάλα κακὰ εἰς τοὺς Χριστιανούς. Κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις κατέφευγον εἰς Ἡράκλειον, εἰς τοὺτους δὲ μάλιστα ὠφείλοντο κατὰ τὸ πλεῖστον αἱ κατὰ τῶν Χριστιανῶν στάσεις καὶ ταραχαί. Μισούμενοι ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν κατεδιώκοντο ἑκάστοτε παρ' αὐτῶν ἀμειλίκτως ἀπὸ τοῦ 1821 καὶ ἐφεξῆς καὶ οὕτω περιωρίσθησαν εἰς μικρὸν ἀριθμόν. Μετὰ τὴν ἐθνικὴν τῆς νήσου ἀποκατάστασιν ἐξέλιπον τελείως, ἡ δὲ μεγάλη αὐτῶν περιουσία περιῆλθεν ἐξαγορασθεῖσα εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ἡ γνώμη τοῦ Ξανθουδίδου ὅτι ἦσαν λείψανα Βενετῶν καὶ ὅτι ἡ ὀνομασία ὀφείλεται εἴς τινα μονὴν (Abatia) ἐπικρατεῖ ἤδη. Ε. Γ.

Ἀμπαδιῶται· Μουσουλμάνοι Κρῆτες τῆς Ἀμπαδιᾶς (βλ. λ.). Κατὰ τὴν μᾶλλον κρατοῦσαν ἐκ τῶν πολλῶν περὶ αὐτῶν παραδόσεων, ἔλαβον τὸ ὄνομα ἀπό τινος *Ἀμπᾶ,* ἄραβος στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ, ἐκ τῶν μετασχόντων εἰς τὰς ἐναντίον τῶν Ἐνετῶν τουρκικὰς ἐκστρατείας τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, καὶ ἀποκατασταθέντος ἐκεῖ. Ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν Δελῆ Μουσταφᾶ τινος ἠμύνθησαν κρατερῶς τῶν πολιορκησάντων αὐτοὺς ἐπαναστατῶν, κατὰ τὸ 1821, ἐπεχείρησαν δ' ἐν τέλει γενναίαν ὅσον καὶ φονικὴν δι' αὐτοὺς ἔξοδον. Γ. Δ. Κ.

Ἀμπᾶς - *Μέτσιο.* Τζοχαντάρης τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, πατὴρ δὲ τοῦ διασήμου Ταχὴρ-Ἀμπάζη. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀμπὰς** *πασᾶς, Ντίμπρα.* Διάσημος Τουρκαλβανὸς ἀρχηγὸς ὅστις καταγόμενος ἐκ Δίβρης καὶ ἐπὶ μακρὸν διοικήσας αὐτήν, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἐπὶ ἔτη πολλὰ ἠγωνίζετο, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν τουρκικὴν ἄμυναν κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Πανταχοῦ διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν του, ἰδίως δὲ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Γκούρα τῷ 1824 ἀγῶνα τῆς Ἀμφίσσης, ὑπῆρξεν ἀτυχὴς εἰς τοὺς ἐναντίον τοῦ Γ. Καραϊσκάκη ἀγῶνάς του τῷ 1826 καὶ 1827 (βλ. λ. Ἀθῆναι, τ. Β', σ. 133 β'). Γ. Δ. Κ.

Ἀμπανή· πόλις τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σομαυληδῶν.

ἀμπαιδες. Οἱ ἐπιμεληταὶ τῶν παίδων παρὰ Λάκωσιν, κατὰ τὸν Ἡσύχιον. Ἦσαν τεταγμένοι ὑπὸ τὸν παιδονόμον κατὰ τὸν G. Gilbert (Ἐγχειρίδιον ἀρχαιολογίας ἐξελληνισθὲν ὑπὸ *Ν. Γ. Πολίτου* 1897 σ. 72) καὶ ἐξετέλουν καθήκοντα δημοσίων γυμναστῶν. Τούτους ἀντικατέστησαν εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, κατὰ τὸν αὐτὸν G. Gilber (ἔνθ' ἀνωτ.), οἱ *βίδιοι* ἢ *βίδυοι.* Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀμπαΐντ (Jebel bu-Abaid) *[Ναυτ. Γεωγρ.].* Ἡ ὑψηλοτέρα καὶ ἀνατολικωτέρα δύο κορυφῶν προσομοιαζουσῶν κατὰ περιγράμμα αὐτῶν, καὶ ὀρθουμένων εἰς 20 περίπου μίλλια νοτίως τοῦ μέσου τῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Μπόνας (βλ. Ἀλγερία) καὶ ὄπισθεν τοῦ ποταμοῦ Οὐαδὶ Μαφράγκ (χάρτης ἀγγλ. 1567 : Approaches to Bona). Ὁλογύρωθεν ὁρατὴ χρησιμεύει πολὺ (ὑψόμ. 2434) πρὸς προσδιορισμὸν στίγματος παρὰ τῶν παραπλεόντων πλοίων. Σ. Ε. Λ.

Ἀμπάϊτ (Abaïte ἢ Abayte). Ποταμὸς τῆς Βραζιλίας διαρρέων μίαν τῶν ἀδαμαντοφόρων περιοχῶν αὐτῆς. Μῆκος ροῦ 220 χμτρ. περίπου.

Ἀμπάκα Χάν, ἢ *Ἀμπάγα Χάν.* Δεύτερος Μογγόλος χάνης τῆς Περσίας, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Χουλαγκόν, γεννηθεὶς τῷ 1234 καὶ βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 1265—1282. Ἤρξε τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν τῆς μογγολικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἀπώθησε τὰς εἰσβολὰς τῶν βορειvῶν Τατάρων. Οἱ Βίβαροι τῷ ἀφῄρεσαν τὴν Συρίαν.

Ἀμπακὰν (Abakan). Ποταμὸς τῆς Σιβηρίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Ἰενισσεΐς, ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἰενισσεΐ, μετὰ ροῦν 350 χιλιομ.

Ἀμπακάξι (Abacaxis). Ποταμὸς τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάρα.

ἄμπακας (ὁ) ἢ *ἄμπακος·* οὕτως ὠνομάσθη ἡ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μεταφρασθεῖσα ἀριθμητικὴ τοῦ Ἐμμανουὴλ Γλυνζωνίου ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τίτλου αὐτῆς *abbaco* (βλ. *Πολίτου* Παροιμ. 2, 162) ἢ τοῦ ἐνετικοῦ *àbaco,* τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ κοινὸν ὄνομα τῆς ἀριθμητικῆς, ἀπὸ τοῦ λατινικοῦ abacus (ἁπλῆς μεταγραφῆς τῆς ἑλληνικῆς λέξεως ἄβαξ). Ἡ γνῶσις τῆς ἀριθμητικῆς ταύτης, τοῦ *ἄμπακα,* ἐθεωρεῖτο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἀπόκτησις ἐξαιρετικῆς σοφίας· ὅθεν ἡ φράσις: «ξέρει τὸν ἄμπακα», (ἤδη ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἐνετικῆς γλώσσης «*Saper di abaco*» ἐλέγετο οὐ μόνον περὶ τῶν ἱκανῶν εἰς τὴν λογιστικήν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ποικίλης σοφίας ἐμφορουμένων· || λέγεται καὶ εἰρωνικῶς κατ' ἀντίφρασιν ἐπὶ τῶν παντελῶς ἀμαθῶν καὶ ἀνοήτων: «ξέρει τίποτε ὁ Γιάννης; — ξέρει τὸν ἄμπακα», ἤτοι τίποτε δὲν ἠξεύρει· || «θὰ σοῦ δώσω τὸν ἄμπακο», δηλαδὴ τίποτε· || «εἴπαμε τὸν ἄμπακο», οὐδὲν σπουδαῖον, ἀνοησίας· || ἀπὸ τῆς ἐννοίας τῆς ὑπερβολῆς κατέστη εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ *πολύ:* «τρώγει τὸν ἄμπακο», ἄλλως, τὸν περίδρομο, πολύ· || καὶ μεταφρ. «ἔφαγε τὸν ἄμπακο» ἔδαρη ἀνηλεῶς· || καθόλου, πίναξ, πινάκιον ἐπὶ φράσεων μεταφορικῶν: «θὰ σὲ βάλω 'στὸν ἄμπακα» θὰ σὲ γράψω εἰς τὸν πίνακα ὡς ἀτακτήσαντα, θὰ σὲ καταγγείλω· «βάλε τὸν νοῦ σου 'στὸν ἄμπακα» πρόσεχε, ἔσο συνετὸς καὶ φρόνιμος· || βιβλίον ἱερόν: «ἄμε νὰ σοῦ διαβάσουνε τὸν ἄμπακο» φράσις πρὸς ἀνοήτους· «τοῦ 'ψαλαν τὸν ἄμπακο» τὸν καθύβρισαν, ἄλλως, τοῦ 'ψαλαν τὸν ἀναβαλλόμενον· || φρ. «αὐτὰ τὰ λὲνε 'στὸν ἄμπακο» ἤτοι λόγια ἀνόητα, ἄλλως «...'στὸν κλήδωνα». Ἡ ἀλλοπρόσαλλος χρῆσις τῆς λέξεως ταύτης ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ περιεχόμενον αὐτῆς κατέστη ἀσαφὲς καὶ ἀόριστον, ἀφότου ἔπαυσε νὰ ὑπάρχῃ καὶ τὸ πρᾶγμα, ἤτοι τὸ βιβλίον τὸ καλούμενον *ἄμπακας.* Σημειωτέα ἡ ἱστορία τῆς λέξεως: ἀρχ. ἑλλην. ἄβαξ, λατιν. *abacus,* ἐνετικὴ *àbaco,* νεοελληνικὴ *ἄμπακος·* πβλ. τὴν ὁμοίας ἱστορικῆς ἐξελίξεως ἀρχ. ἑλλην. *βαλανεῖον,* λατιν. *balneum,* ἰταλ. *bagnio,* νεοελλ. *μπάνιο.* Β. Φ.

Ἄμπακο (Abacco), *Ἀντώνιος.* Ἰταλὸς χαράκτης καὶ ἀρχιτέκτων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐχάραξε τὸ σχέδιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Πέτρου κατὰ τὰ σχεδιαγράμματα τοῦ Ζὰν - Γκαλλό, καθὼς καὶ τοὺς πίνακας τοῦ ἰδίου του συγγράμματος «Αἱ ἀρχαιότητες τῆς Ρώμης» (Βενετία 1558—1576).

Ἀμπάκο (Abaco) *νῆσοι [Γεωγρ.]·* βλ. Βαχάμαι *νῆσοι.*

Ἀμπάκο, *Εὐάριστος, Φελίτσε ντάλλ'* —. Μουσικοσυνθέτης ἐκ Βερώνας (1675—1742) διατελέσας ἐπὶ ἔτη μουσικὸς εἰς τὴν βαυαρικὴν αὐλήν. Ὁ Vincent d'Iudy εἰς τὸ «Ἐγχειρίδιον τῆς Συνθέσεως» λέγει διὰ τὸν Ἀμπάκο, ὅτι οἱ πρωτότυποι ρυθμικοὶ τύποι του προηγοῦνται πολὺ τῆς ἐποχῆς των. Αἱ συνθέσεις του μᾶς δίδουν μίαν ἰδέαν τῆς ὑπερόχου συγχωνεύσεως τῆς νεωτέρας ἰταλικῆς τέχνης μὲ τὴν γερμανικὴν τεχνοτροπίαν. Ὁ Ρίμαν εὑρίσκει ὅτι ὑπερβάλλουν εἰς δύναμιν ἐκφράσεως καὶ αὐτὰ τὰ ἔργα τοῦ Κορέλλι. Ἀξία ἰδιαιτέρας παρατηρήσεως εἶναι ἡ ὑποδιαίρεσις τὴν ὁποίαν δίδει εἰς τὰς σουίτας του καὶ τὰς σονάτας του. Ἡ σειρὰ αὐτὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἡ ἑξῆς: *Largo, Allemande, Sarabande, Gigue·* δύναται λοιπὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς βέβαιον ὅτι ὁ Ἀμπάκο καθώρισε τὸν τύπον τῆς σημερινῆς σονάτας μὲ εἰσαγωγήν.

Ἔργα τοῦ Ἀμπάκο εἶναι: 12 σονάται διὰ βιολίον καὶ μπάσο· 10 ἐκκλησιαστικὰ κοντσέρτα εἰς τέσσαρα μέρη· 6 σονάται ἐκκλησιαστικαὶ καὶ 6 σονάται δωματίου· 12 σονάται διὰ βιολίον καὶ βάσιμον· 6 κοντσέρτα μὲ ἑπτὰ φωνὰς (4 βιολία, βιόλα, βαρύαυλον ἢ βιολοντσέλον καὶ *συνεχὲς βάσιμον*— basso continuo)· 6 κοντσέρτα διὰ βιολίον.

—**Ἀμπάκο,** *Ἰωσὴφ - Φερδινάνδος.* Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ἐγεννήθη εἰς Βρυξέλλας καὶ ἀπέθανεν εἰς Βερώναν, τὴν πατρίδα τῶν προγόνων του, περὶ τὸ 1800. Γ. Κ. Σ.

ἄμπακος· βλ. ἄμπακας.

ἄμπακος (Ampacus-Rumph.) *[Βοτ.]·* συνώνυμον τοῦ ξανθοξύλου· (βλ. λ.).

Ἀμπάλα (Ambala). Πόλις τῶν Ἰνδιῶν ἀνήκουσα εἰς τὸ διαμέρισμα Παντζάβ, παρὰ τὸν ποταμὸν Γάγαρ. Εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας καὶ ἔχει ἐμπόριον ἀνεπτυγμένον, ἰδίως σιτηρῶν καὶ βάμβακος. Κάτοικοι 86.500, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 37 χιλιάδες εἶναι Μωαμεθανοί. Τὸ ὅλον διαμέρισμα εἰς τὸ ὁποῖον ἡ πόλις ἀνήκει ἔχει περὶ τὰς 800 000 κατοίκων. Κ. Μ. Κ.

Ἀμπαλὰκ (Abalak). Πολίχνη τῆς Σιβηρίας παρὰ τὸ Τομπόλσκ, ἔνθα ἡ μονὴ *Ἀμπαλάτσκι* διατηροῦσα εἰκόνα τῆς Παναγίας, θαυμαστῆς τέχνης.

Ἀμπαλὰρ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Ἀνατολ. Θράκης ἐν τῇ περιφερείᾳ Χάφσας (τέως Νίκης) τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς εἶχε μετονομασθῆ εἰς *Ζαλουφόπουλο,* ἀριθμοῦν τῷ 1920 κατ. 617.

Ἀμπαλέμα (Ambalema). Πόλις τῆς ἐν Ἀμερικῇ δημοκρατίας τῆς Κολομβίας ἐν τῷ νομῷ Τολίμα, ἐκτισμένη εἰς γραφικὴν θέσιν καὶ ἔχουσα ἐξαγωγὴν σακχαροκαλάμου καὶ καπνῶν. Κάτ. 9500. Δ. Ε. Μ.

ἄμπαλις (Ampalis Boj. Hort. maurit. 291). *[Βοτ.].* Φυτικὸν γένος τῶν *μορεϊδῶν,* περιλαμβάνον φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς Μαδαγασκάρης, ὧν οἱ καρποὶ εἶναι ἐδώδιμοι. Σ. Μ.

ἀμπαλόρος *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία ἐν Ἀμοργῷ *ράμνου τοῦ ἐλαιώδους.* Σ. Μ.

ἀμπάλωτος,—η,—ο· αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι μπαλωμένος: «ροῦχα ἀμπάλωτα» ροῦχα διερρωγότα καὶ μὴ ἐπιδιορθωθέντα· || αὐτὸς ποὺ φορεῖ ροῦχα ἀμπάλωτα: παροιμ. «ἀμπάλωτη νοικοκυρὰ πύργο λογάρι νὰ 'χῃ» ἡ νοικοκυρὰ ἡ ὁποία δὲν φροντίζει νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὰ ἐνδύματα τῶν οἰκείων της, ἀλλ' ἀντικαθιστᾷ τὰ φθαρέντα, ὁσηνδήποτε περιουσίαν καὶ ἂν ἔχῃ, θὰ καταντήσῃ εἰς ἔνδειαν (*Πολ.* παροιμ. 2,164). Β. Φ.

Ἀμπάν. Ὁ ὄγδοος μὴν τοῦ περσικοῦ ἔτους, ὀνομασθεὶς οὕτως ἐκ τοῦ περσικοῦ πνεύματος *Ἀμπάν.*

Digitized by Google

Ἀμπὰν (Aban), *Πέτρος*. Περίφημος ἀστρολόγος καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1250 μ.Χ. εἰς τὸ Abano, εἷς τῶν ἐπιδεξιωτέρων μάγων τῆς ἐποχῆς του. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Κορνηλίου Ἀγρίππα. Ἡ παράδοσις διέσωσεν ὅτι εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του ἑπτὰ προστάτας δαίμονας, τοὺς ὁποίους ἐκράτει ἐγκλείστους ἐντὸς ἰσαρίθμων φιαλῶν. Εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν κατηγορήθη ὡς μαγγανιστής, διαρκούσης δὲ τῆς δίκης ἀπέθανε. Τῷ ἀποδίδονται δύο συγγράμματα: τὸ ἓν περὶ «Γαιομαντείας», τὸ ἕτερον περὶ «Μαγικῶν ἔργων τοῦ Ἑρρίκου Κορνηλίου Ἀγρίππα» τοῦ ὁποίου συνέχεια εἶναι τὸ «Ἑπταήμερον». Ἐξ αὐτῶν τὸ δεύτερον τυγχάνει ἐξαιρετικῆς τιμῆς ἀπὸ μέρους τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὴν τελετουργικὴν μαγείαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Pierre d'Aban*: Les Oeuvres magiques de H. Corneille Agrippa, latin et français, et le: Heptaméron, ou les éléments magiques de P. d'Aban, Liège, 788. in 12. —*Papus*: Traité de Magie pratique, σελ. 607, Paris 1924.—*Τοῦ αὐτοῦ*: Ἀπόκρυφος Ἐπιστήμη καὶ Ψυχισμός, Φέξη, Ἀθῆναι, σελ. 92. Π. ΓΚΡΑΒΙΓΓΕΡ

Ἀμπανίβουλοι. Φυλὴ τῆς νήσου Μαδαγασκάρης. Τὸ ὄνομά της σημαίνει «κατοίκους τῆς χώρας τῶν Ἰνδοκαλάμων».

Ἀμπανκοὺρ (Abancourt), ***Φραγκῖσκος-Ἰωάννης-Βιλλεμαίν.*** Γάλλος ποιητὴς (1743—1803) γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις. Στίχοι του, μῦθοι καὶ διηγήματα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν «Mercure de France», εἰς τὸ «Almanach des Muses» κ.ἄ. Θ.Β.

ἀμπάντα *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς τῶν ναυτικῶν μας διαλέκτου, παραινετικὸν οἱονεὶ κέλευμα, περιπεσὸν ἤδη εἰς ἀχρηστίαν. Εἶχε τὴν σημασίαν τοῦ «πρόσεξε».

Ἀμπαντάν. Πόλις ἐπὶ τοῦ Σὰτ-ἐλ-ἀράμπ, ἤτοι τῆς ἑνώσεως τῶν ποταμῶν Τίγρητος καὶ Εὐφράτου (τοῦ λεγομένου Πασιτίγρητος) ἐν Μεσοποταμίᾳ, εἰς ἀπόστασιν 65 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς Βασόρας.

Ἀμπαντὶ (Abbandie), ***Ἀντώνιος-Τόμσον ντ'***—. Γάλλος ἐξερευνητὴς καὶ φυσικὸς (1810—1897). Τῷ 1835 ἐστάλη εἰς Βραζιλίαν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημείας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Γαλλίας καὶ τῷ 1838 ἐταξίδευσεν εἰς Ἀβησσυνίαν. Συνέγραψε «Γεωδαισίαν Αἰθιοπίας», «Λεξικὸν τῆς Ἀμαρικῆς γλώσσης» καὶ «Γεωγραφίαν τῆς Αἰθιοπίας». Ὁ νεώτερος ἀδελφός του ***Ἀρμάνδος Μιχαὴλ ντ' Ἀμπαντὶ*** (1815—1893) ἐξέδωκε τῷ 1868 περιγραφὴν τῶν ταξιδίων του «Δώδεκα ἔτη ἐν τῇ Ἄνω Αἰθιοπίᾳ».

Ἀμπαντιάνο (Abadiano). Κωμόπολις τῆς Ἱσπανίας ἐπὶ τοῦ Ρίο Ντουράνγκο τῆς Βισκαΐας, ἱστορικὴ ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ γενομένων τῷ 1839 διαπραγματεύσεων μεταξὺ τῶν Espartero καὶ Maroto πρὸς κατάπαυσιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Δ. Ε. Μ.

Ἀμπάντο (Abanto). Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Βισκαΐας. Κάτ. 7.500. Παρ' αὐτὴν μεταλλεῖον σιδήρου. Δ. Ε. Μ.

ἀμπαντονάρω *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς τῶν ναυτικῶν μας διαλέκτου, ταυτόσημος πρὸς τὸν *ἐγκαταλείπω* τοῦ ἐπισήμου ναυτικοῦ ὀνοματολογίου. Ἐν χρήσει ἰδίως ὡς πρὸς ἀγκύρας: «μπαντονάρω τὴν ἄγκυρα». Ἐπιρρηματικὸς ἐξ αὐτοῦ τύπος «μπάντου», λ.χ. «μόλα-μπάντου» (=ἔα πάντῃ) τουτέστι ἐγκατάλιπε τὸ ὁ κρατεῖς σχοινίον. Σ. Ε. Λ.

Ἀμπαοῦ (Abahu). Διάσημος Ἰουδαῖος διδάσκαλος ἐκ Παλαιστίνης ὁρμώμενος, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' αἰῶνος, μαθητὴς τοῦ Ραβὶ Ἰωχανάν. Ἀπήλαυε μεγάλης ἐκτιμήσεως ἐκ μέρους τῶν συναδέλφων του Ρ. Ἰοσὴ καὶ Ἀμή, οἵτινες ἐσέβοντο ἰδιαιτέρως τὰς ἐφ' οἱουδήποτε θέματος γνώμας του. Ἦτο πολυμαθέστατος, γνώστης βαθὺς τῶν νομοθετικῶν καὶ ἀγαδικῶν θεμάτων τοῦ ταλμουδισμοῦ, προσέτι δὲ ἦτο δεινὸς ἑλληνιστής. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν πέπλων, ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν, διετήρει ἀγαθὰς σχέσεις μετὰ τῶν Ρωμαίων ἀρχόντων, συνεδέετο δὲ στενώτατα μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀνθυπάτου.

Παρὰ τὸν πλοῦτον, τὴν εὐμάθειαν καὶ τὰς ὑψηλὰς αὐτοῦ γνωριμίας ὁ Ἀμπαοῦ ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὴν θέσιν τοῦ ἀρχιδιδασκάλου ἐν τῇ Σχολῇ τῆς Καισαρείας, προτείνας διὰ τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἀξίωμα τὸν Ἀμπὰ ντὲ-μὶν Ἀχοῦ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διεξήγοντο πεισματωδέσταται δογματολογικαὶ συζητήσεις μεταξὺ ραββινιτῶν καὶ ἰουδαιοχριστιανῶν, ὁ δὲ Ἀμπαοῦ ἐξῆγε συχνάκις τοὺς συζητητὰς ἐκ τῆς ἀμηχανίας. Ὁ ἴδιος ἀπέκρουσε πεισματωδῶς τὴν διδασκαλίαν τοῦ τρισυποστάτου καὶ ἀδιαιρέτου, ὡς νοθεύουσαν τὸ πνεῦμα τοῦ μονοθεϊσμοῦ. Αὐτονόητον ὅτι αἱ πεισματώδεις αὗται συζητήσεις κατέληγον εἰς τὴν δημιουργίαν ἀτμοσφαίρας μεστῆς ὑποκώφου ἐχθρότητος. Τὸ Ταλμοὺδ δὲ μεταδίδει τὴν πληροφορίαν ὅτι Ἰακώβ τις, ὀνόματι Ἰακώβ, ἀπεπειράθη νὰ δηλητηριάσῃ τὸν Ἀμπαοῦ.

Ἵνα ἄρῃ τὴν ἐναντίον τῶν ραββινιτῶν κατηγορίαν, ὅτι εἰς τὰς προσευχάς των ἀπήγγελλον χαμηλοφώνως ἐξορκισμοὺς κατὰ τῶν ἀποστατῶν ὁ Ἀμπαοῦ ἐθέσπισεν ὅπως τὰ δῆθεν ἐπιλήψιμα χωρία τοῦ τυπικοῦ ψάλλωνται ἐφεξῆς μεγαλοφώνως. Ἐθέσπισεν ὡσαύτως ὡρισμένους θρησκευτικοὺς περιορισμοὺς ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ περιφρουρήσῃ τὸ ἰουδαϊκὸν οἰκοδόμημα ἐκ τῶν ἑτεροδόξων ἐπιθέσεων. Ἐξ αὐτοῦ ὁρμώμενος συνεφώνησε λ. χ. μετὰ τῶν συναδέλφων του Ἀμὴ καὶ Ἰοσὴ ὅπως οἱ Σαμαρεῖται θεωροῦνται τοῦ λοιποῦ ὡς «ἀλλότριοι», ἐφαρμοσθῶσι δὲ ἐναντίον των αἱ αὐταὶ περὶ τροφῶν καὶ ποτῶν ἀπαγορευτικαὶ διατάξεις αἱ ἰσχύουσαι ἐναντίον παντὸς ἀλλοφύλου.

Ἀλλ' ὅσον αὐστηρὸς καὶ ἄκαμπτος ἐφαίνετο εἰς ὅ,τι ἀφεώρα τὰ ἐθνικὰ καὶ θρησκευτικὰ ζητήματα, τοσοῦτον ἐπιεικὴς καὶ ἀνεκτικὸς ἐνεφανίζετο εἰς τὸν ἰδιωτικὸν αὐτοῦ βίον. Τὸ Ταλμοὺδ βρίθει ἀνεκδότων ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀμπαοῦ, ἐξ ὧν καταφαίνεται ἡ σεμνότης καὶ ταπεινοφροσύνη τοῦ χαρακτῆρός του. Ἐδείκνυε σεβασμὸν πρὸς τὰς γνώμας τῶν διδασκάλων του καὶ ἐξετίμα τὴν ὑπεροχὴν παντὸς συναδέλφου. Ἦτο πλήρης γλυκύτητος πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του καὶ ἐξεδήλωνε τὴν εὐγενεστέραν ἐπιείκειαν πρὸς τοὺς πταίσαντας. Πάντα τὰ διασωθέντα ταλμουδικὰ γνωμικὰ τοῦ Ἀμπαοῦ μαρτυροῦσι τὸ σεμνὸν τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τὴν ἠθικὴν τῆς ψυχῆς του ὑπεροχήν.

Ὁ Ἀμπαοῦ ἐτελεύτησε τὸν βίον εἰς βαθύτατον γῆρας, τὸν δὲ θάνατόν του ἐθρήνησαν, ὡς ἀναφέρει ὁ σχετικὸς ταλμουδικὸς θρῦλος, καὶ αὐτοὶ οἱ στῦλοι τῆς Καισαρείας. Ἀφῆκε δύο θυγατέρας φημισμένας διὰ τὴν ἑλληνομάθειάν των καὶ δύο υἱούς, τοὺς *Ραβῆ Ζεϊρὰ* καὶ *Ρὰβ Χανινά*, οἵτινες διέπρεψαν εἰς τὴν μελέτην τοῦ Νόμου. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν μαθητῶν του, πλὴν τῶν υἱῶν αὐτοῦ, διεκρίθησαν ἐπίσης οἱ *Ραββῆ Γκυνὰ* καὶ *Ραββῆ Γιώση*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Jost* Gesch. des Judenthums u. seine Seeten 103 II 161—64. — *Bacher* Ag. Pales Amor. II 88—142.— *Weis*: Dor - dor ve - dorechav (ἑβραϊστὶ) T. III. 103. ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

ἀμπάρα (ἡ)· μάνταλος, μοχλὸς ξύλινος ἢ σιδηροῦς τιθέμενος ἐγκαρσίως τῆς θύρας ἀπὸ τῆς μιᾶς παραστάδος μέχρι τῆς ἄλλης καὶ οὕτω ἐμποδίζων τὸ ἄνοιγμα: «βάζω τὴν ἀμπάρα» κλείνω καὶ «βγάζω τὴν ἀμπάρα» ἀνοίγω· (ἐκ τῆς ἰταλ. barra=μοχλός). Β. Φ.

ἀμπάρι (τό)· ἀποθήκη, συνήθως κινητή, ἐν σχήματι κιβωτίου μακροῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀποθέτουσι τοὺς δημητριακοὺς καρπούς· λέγεται ἐνιαχοῦ καὶ *μαγα ί·* ἡ λέξις τουρκική. Β. Φ.

—*[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς τῶν ναυτικῶν μας διαλέκτου, ταυτόσημος πρὸς τὸν κύτος (βλ. λ.) τοῦ ἐπισήμου ναυτ. ὀνοματολογίου. Σ. Ε. Λ.

ἀμπαριάζω· ἀποθέτω εἰς τὸ ἀμπάρι τοὺς συγκομισθέντας δημητριακοὺς καρπούς.

Ἀμπαριατόπουλος ἢ *Ἀμπαριώτης*.—1) ***Ἀθανάσιος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀνδριτσαίνης. Μετέσχεν εἰς διαφόρους μάχας ἐν Πελοποννήσῳ ὑπὸ τὸν Τζαννέτον Χριστόπουλον. Διεκρίθη εἰς Ναυαρῖνον κατὰ τὴν ἀπόβασιν τοῦ Ἰμπραήμ, ὁπότε πολλοὺς Αἰγυπτίους φέρεται φονεύσας.

—2) ***Πολυχρόνης***. Πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς ἐπὶ κεφαλῆς πεντήκοντα ἀνδρῶν οὓς συνετήρει ἐξ ἰδίων. Γ. Δ. Κ.

ἀμπάριζα· παιδιὰ παιζομένη ἐν ἀνοικτῷ καὶ ὁμαλῷ τόπῳ παρὰ πολλῶν παίδων.

Ἀμπάρκα (Abarca de Bolea y Portugal), ***δὸν Ἱερώνυμος***. Μέγας ἄρχων τῆς Ἀραγωνίας ζήσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἤρχισε συγγράφων «Ἱστορίαν τοῦ βασιλείου τῆς Ἀραγῶνος» ἣν δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας, ἕνεκα τῆς ἀσθενοῦς κράσεώς του. Ὁ Ζουρίτα, ὁ σοφώτερος ἱστορικὸς τῆς Ἀραγωνίας, ἤντλησε πολλὰ ἐκ τοῦ συγγράμματος τούτου, θεωρουμένου σοβαρωτάτου ἔργου.

Ἀμπὰρ-Κιοΐ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Μάνδρες καὶ Πάμφορον.

Ἀμπαρλῆ *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Κωμόπολις ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος (*Τσατάλτζα*), 5 μιλ. Δ.ΒΔ τοῦ *Ἁγίου Στεφάνου*, τοῦ δυτικωτέρου τῶν προαστείων τῆς Κων/λεως, εἰς 1 μιλ. Ἀν. τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμίου *Χαρὰμ Ντερεσοί*, καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν ἀπολήξεως τοῦ βουνοῦ Ἐξκινός. Δύο χιλιόμετρα Α.ΒΑ αὐτοῦ μεγάλη λιμνοθάλασσα *Κουτσοὺκ Τσεκμεζέ*, ποτὲ κόλπος ὃν προσχωματικὸν θέλος ἀπέκλεισε τῆς Προποντίδος πρὸς ἣν συγκοινωνεῖ διὰ στόματος στενοῦ ἐφ' οὗ λιθόδμητος γέφυρα καὶ τοῦ ὁποίου τὴν μορφὴν τῶν ἀκτῶν διαρκῶς μεταβάλλουν οἱ ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ ἐκβαλλόντων ποταμίων *Μενεξὶ Ντερεσοί*, *Σαζλὴ Ντερεσοί* καὶ *Ἐξκινὸς Ντερεσοί* ἰλύες. Ἡ ἰσοβαθὴς τῶν 20 ὀργ. διέρχεται εἰς $^2/_8$ μιλλίου ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἀμπαρλῆ, ἡ δὲ «κλῖμαξ κλίσεως» αὐτῆς εἶναι ἀνάλογος τῇ κλίμακι τῶν ἀποστάσεων παρὰ τοῦτο σπανίως χρησιμοποιεῖται ὡς ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς, προτιμωμένου τοῦ ὑπὸ τὸ προσχωματικὸν θέλος ὅρμου (πλάτ. 40°58', μηκ. 28°46'.—Χάρτ. Ἀγγλ. 2604: San Stefano to Erekli) διὰ τὴν εὐκολίαν χρήσεως τοῦ σιδηροδρόμου Ἀδριανουπόλεως—Κωνσταντινουπόλεως (στάσις Τσεκμεζὲ Φλωριά). Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἡ κωμόπολις ᾠκεῖτο ὑπὸ Ἑλλήνων. Σ. Ε. Λ.

ἀμπαρτζῆς *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς τῶν ναυτικῶν μας διαλέκτου, σημαίνων τὸν ἀνήκοντα εἰς τὸ προσωπικὸν τὸ ἐπιφορτισμένον τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ κύτους καὶ τῶν ἐν αὐτῷ εἰδῶν, ἀνταποκρινόμενος δέ πως πρὸς τὸν τοῦ ἐπισήμου ὀνοματολογίου *κυτωρός*, πρὸς ὃν ὅμως περισσότερον προσαρμόζει ὁ ὅρος *μπαλαουρτζῆς* τῆς κοινῆς ναυτικῆς διαλέκτου. Σ. Ε. Λ.

ἀμπάρωμα (τό)· τὸ κλείσιμο τῆς πόρτας μὲ τὴν ἀμπάρα || καθόλου, κλείδωμα εἴτε θύρας εἴτε κιβωτίου κ.τ.τ. Β. Φ.

ἀμπαρώνω· κλείω τὴν θύραν μὲ τὴν *ἀμπάρα*· || καθόλου, κλειδώνω εἴτε θύραν εἴτε κιβώτιον κ.τ.τ.

ἀμπὰς (ἀραβ.)· χονδρὸν ὕφασμα μάλλινον, ἐρέα. *ἀμπατζῆς* δὲ ὁ πωλῶν ἀμπάδες. Ν. Μ.

Ἀμπᾶς (El Abbas) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Βραχονησὶς τῆς ἀκτῆς τῆς Συρίας κατέναντι τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας *Μαράθου*. Μία τῶν τεσσάρων κορυφῶν τῶν ἀναδυουσῶν ἀπὸ τῆς ὑφάλου «σπάθης», τῆς προεκτεινούσης ἐπὶ 6 μίλλια πρὸς νότον τὴν νῆσον *Ροπάδ* (ἀρχ. *Ἄραδος*, τὸ διβλικὸν *Ἀρβάδ*). Αἱ συντεταγμέναι της εἶναι: πλάτ. 34°49'25" καὶ μηκ. 30°52'05", κατὰ τοὺς ἀγγλικοὺς χάρτας 374: Markhab to Ras En Nacura καὶ 1576: Ruad island anchorage. Ἀπέχει τῆς μὲν νήσου *Ροπὰδ* 2 ¼ μιλ., τῆς δὲ βραχονησῖδος *Ἀμποῦ Ἀλιφάρις* ἡμιόλιον μιλλίου. Σ. Ε. Λ.

— Ἀμπὰς-δὰγ ἢ Ἀλᾶ-δὰν (βλ. λ.)· τὸ τουρκικὸν ὄνομα τοῦ θιθυνικοῦ Ὀλύμπου.

— Ἀμπὰς *Ἴλμα* *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Νηοδόχη τοῦ λιμένος τοῦ Πὸρτ Σαΐτ τῆς Αἰγύπτου, νοτιοδυτικῶς τῆς νηοδόχης «Ἰσμαήλ» καὶ ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς διώρυγος τοῦ εἴσπλου. Χρησιμοποιεῖται κυρίως ἀπὸ σκάφη τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ παραμείνωσιν ἐπί τινα χρόνον εἰς Πὸρτ Σαΐτ, ὡς λ. χ. ἀνθρακοφόρα, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀποφυγῆς μεγάλου συνωστισμοῦ πλοίων. Τὸ βάθος τῆς νηοδόχης διατηρεῖται δι' ἐκσκαφῶν, μερίμνῃ τῆς ἑταιρίας τῆς διώρυγος τοῦ Σουὲζ εἰς 34—48 πόδας κατὰ τὸ μέσον της καὶ 32 πόδας παραλλήλως προβλῆτος, ὑπάρχοντος εἰς τὸ νότιον αὐτῆς μέρος. Ἡ ὀνομασία της «Abbas Hilma bassin» εἶναι ἡ ἣν μεταχειρίζεται ἡ ἑταιρία Suez Canal Company)· οἱ ναυτικοὶ ὅμως, ἰδίως οἱ Ἄγγλοι, ὀνομάζουσιν αὐτὴν καὶ *Ἀφρικαλπάσσιν* (Africa bassin: χάρτης ἀγγλικὸς 234, Port Said). Σ. Ε. Λ.

ἀμπασσί. Ἀργυροῦν νόμισμα τῆς Περσίας, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 1 τουρκικὸν γρόσιον (παλαιόν). Τὰ 50 ἀμπασσὶ ἀποτελοῦν 1 *τομάν*. Κ. Μ. Κ.

ἀμπάτ. Λέξις περσικὴ σημαίνουσα εὐτυχής, εὐδαίμων. Ἀπαντᾷ ὡς δεύτερον συνθετικὸν τοπωνυμίων ἐν Ἰνδικῇ, Τουρκίᾳ καὶ Περσίᾳ. Ν. Μ.

Ἀμπάτ βλ. Μεχαμπάτ.

Ἀμπατὲ *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Πύργος ἀμυντικὸς ἐπὶ λόφου 150 ποδῶν (Abbate: πλάτ. 37°15'24", μηκ. 13°36'40, χάρτης 190: Approach to Porto Empedocle) εἰς 1,2 μιλ. ἀν. τοῦ ποταμοῦ Girgente. Χρησιμεύει ὡς γνώρισμα διευκολῦνον τὴν προσγείωσιν εἰς τὸν «*λιμένα Ἐμπεδοκλέους*» τοῦ ἐπινείου τοῦ Ἀκράγαντος (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Ἀμπατέσκο *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς καταρρακτώδης τῆς ἐπαρχίας *Ἀλερία* τῆς ἀνατολ. Κορσικῆς, καταφανὴς εἰς τοὺς παραπλέοντας τὴν ἀγρίως γραφικὴν αὐτὴν ἀκτήν. Ἡ ἐκβολή του (πλάτ. 41°58'30", μηκ. 9°25'30", Χάρτης 1131: Corsica) σχηματίζει τὴν λιμνοθάλασσαν *Γκραντουζὶν* (Étang de gradugine). Σ. Ε. Λ.

Ἀμπατζήδικα. Κοινὴ ὀνομασία τῆς συνοι-

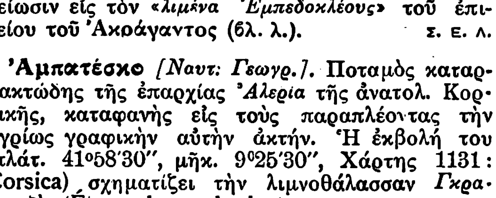

Τὰ Ἀμπατζήδικα.

(Φωτογρ. Κώστα Θεοχάρη.)

Digitized by Google

κίας *Ἀδριανοῦ* τῶν Ἀθηνῶν (βλ. λ. **Ἀθῆναι τ. Β΄ σ.** 226β΄, 280γ΄ κ. ἑπ.), ὀφειλομένη εἰς τὸ ὅτι ἄλλοτε ἦσαν ἐν αὐτῇ συγκεντρωμένα τὰ καταστήματα πωλήσεως *ἀμπάδων* (βλ. λ. ἀμπᾶς).

Ἀμπάτης, *Ἰωσήφ*. Ἐγεννήθη τῷ 1780 ἐν Μπονιφατσίῳ τῆς Κορσικῆς καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ 1821, ὑπηρετήσας καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα μὲ ἀληθῆ ἀγάπην καὶ ἐνθουσιασμόν. Τῷ 1821 φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ τοῦ Μηχανικοῦ διηύθυνεν εἰς τὰ Δερβενάκια τῆς Κορίνθου τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα, ὡσαύτως δὲ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Μονεμβασίας, Τριπόλεως καὶ Ναυπλίου. Παρευρέθη ἐπίσης εἰς τὴν μάχην τοῦ Κομποτίου καὶ τοῦ Πέτα, ὅπου ἀνέκτησεν ἁλωθεῖσαν ἑλληνικὴν σημαίαν. Τῷ 1822 ἐπολέμησεν εἰς Γραβιὰν καὶ εἰς τὰ Δερβένια ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην, ἔλαβε δὲ μέρος καὶ τὸν Νοέμβριον κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Παλαμηδίου, προαχθεὶς εἰς λοχαγόν. Ἀφικομένου τοῦ Φαβιέρου καὶ ἀφοσιωθέντος εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ὁ Ἀμπάτης συνέδραμε τὸ ἔργον μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις του. Τῷ 1825 προήχθη εἰς ταγματάρχην, συμμετέσχε δὲ εἰς ὅλας τὰς μάχας καὶ εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Ἀκροπόλεως. Τῷ 1826 διετέλεσε φρούραρχος Πόρου καὶ Μεθάνων, ἔλαβε δὲ μέρος καὶ εἰς τὰς μάχας Χαϊδαρίου καὶ Θηβῶν ἐπὶ ἀρχηγίας Καραϊσκάκη, ὡς καὶ κατόπιν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Χίου ὑπὸ τὸν Φαβιέρον. Ἐπὶ Ἀντιβασιλείας διωρίσθη φρούραρχος Μεθώνης, ἀπεστρατεύθη τῷ 1838 καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1850 ὡς συνταγματάρχης ἐν ἀποστρατείᾳ. Ἐκ τῶν ἀπογόνων του διεκρίθη ὁ ***Σθενέλαος Ἀμπάτης***, διατελέσας συνταγματάρχης τοῦ Μηχανικοῦ, Φρούραρχος Ἀθηνῶν κλπ. ἀποστρατευθεὶς ὡς ὑποστράτηγος. Τ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

Ἀμπάτι (Abati), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς ποιητὴς (1826—1886), γεννηθεὶς ἐν Κατάνιᾳ. Μεταξὺ τῶν ποιημάτων του ὡς ἄριστον ἀναφέρεται τὸ φέρον τὸν τίτλον: «Εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος» δημοσιευθὲν τῷ 1868, ὅτε ὁ Κρητικὸς ἀγὼν εὑρίσκετο εἰς ὅλην αὐτοῦ τὴν ἀκμήν, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ποιητὴς ἐκδηλώνει τὰ θερμὰ φιλελληνικά του αἰσθήματα. Ἐπίσης ἔγραψε τὴν τραγῳδίαν ὁ «Χριστός» τῆς ὁποίας τὸ κύριον πρόσωπον ὑπεκρίθη ὁ διάσημος Ἰταλὸς ἠθοποιὸς Γουΐδα, ἔσχε δὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ ἐκρίθη ὡς ἓν τῶν ἀρίστων σκηνικῶν ἔργων τῆς ἐποχῆς του. Θ. Β.

—**Ἀμπάτι-*Μαρασκότι***, *κόμης* ***Παῦλος***. Τραγικὸς ποιητὴς Ἰταλὸς (1812—1881) γεννηθεὶς ἐν Μοδένᾳ. Νέος ἔτι συνέθεσε λυρικὰ ποιήματα, ἀλλὰ τὸ εἶδος εἰς ὃ ἀνεδείχθη ἦτο ἡ τραγῳδία. Αἱ κάλλισται τῶν τραγῳδιῶν του εἶναι ὁ Galeazzo Sforza», ὁ «Ermenegldo» καὶ ἡ «Ἑλληνὶς Παρθένος», παιχθεῖσα εἰς πλεῖστα θέατρα τῆς Ἰταλίας καὶ ἐκδοθεῖσα ἐν Μοδένᾳ τῷ 1850. Ἐκτὸς τῶν τραγῳδιῶν αὐτοῦ ἐδημοσίευσε περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του συλλογὴν λυρικῶν ποιημάτων, τινὰ τῶν ὁποίων ἐνέπνευσεν εἰς τὸν ποιητὴν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις. Θ. Β.

Ἀμπατιέλλος, ***Μιχαήλ***. Κεφαλλὴν πλοιοκτήτης τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος. Τῷ 1820 ἐμυήθη τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως, προσέφερε τὸ πλοῖόν του «Ἅγιος Νικόλαος». Γ. Δ. Κ.

— **Ἀμπατιέλλος**, ***Νικόλαος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κεφαλληνίας, ὅστις ἐγκατασταθεὶς ἐν Σαντορίνῃ ἀπὸ τοῦ 1823 καὶ διορισθεὶς ἔφορος πολλὰς παρέσχεν ὑπηρεσίας εἰς τοὺς κατοίκους τῆς νήσου, τοὺς ὁποίους διέσωσεν ἀπὸ τὰς ἐπανειλημμένας ἐπιδρομὰς τοῦ Χατζῆ-Στεφανῆ καὶ τῶν ἀπὸ Κρήτης ἐπανερχομένων τῷ 1829 ἐπαναστατῶν, οἵτινες ἐπέδραμον κατὰ τῆς νήσου. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀμπατιέλλος**, ***Σπυρίδων***. Κεφαλλὴν ἀγωνιστής, ὅστις μετέσχε τῆς πρώτης πολιορκίας τῆς Πύλου, ὑπὸ τὸν Ζακύνθιον Μερκάτην. Γ. Δ. Κ.

Ἀμπατὶλ (Abatilles). Θερμὴ ἰαματικὴ πηγὴ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Arcachon τῆς Γαλλίας. Τὸ ὕδωρ αὐτῆς ἔχει ἐν τῇ πηγῇ θερμοκρασίαν 25°6, εἶναι ἐλαφρῶς ἀλκαλικόν, περιέχει διττανθρακικὸν νάτριον, μαγνησίαν, χλωριοῦχον νάτριον, ἄσβεστον καὶ ἐλεύθερον ἀνθρακικὸν ὀξύ, παρουσιάζει δὲ εἰς σημαίνοντα βαθμὸν ραδιενέργειαν. Εἰς τὴν πηγὴν ταύτην ἐδόθη τὸ ὄνομα *Ἁγία Ἄννα*. Δ.Ε.Μ.

Ἀμπατίνι, ***Ἀντώνιος-Μαρία***. Ἰταλὸς μουσικοσυνθέτης (1595—1677), γεννηθεὶς εἰς Τιφέρνο. Ἀνήκει εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Παλεστρίνα. Τὰ θρησκευτικά του ἔργα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολυφωνικά, συνίστανται εἰς τέσσαρα βιβλία *ψαλμῶν*, διὰ τέσσαρας, ὀκτώ, δώδεκα καὶ δεκαὲξ φωνάς· εἰς πέντε βιβλία *μοτέτων* διὰ δύο, τρεῖς, τέσσαρας καὶ πέντε φωνάς· τρία βιβλία *λειτουργιῶν*, διὰ τέσσαρας, ὀκτώ, δώδεκα καὶ δεκαὲξ φωνάς· ἓν *ἀντίφωνον* διὰ δώδεκα βαθυφώνους καὶ ἄλλο ἓν διὰ δώδεκα ὀξυφώνους.

Ὁ Ἀμπατίνι προσεπάθησεν ἐπανειλημμένως νὰ προσεγγίσῃ καὶ τὸ θέατρον· ἐκ τῶν πολλῶν μελοδραμάτων του τὴν μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν ἔσχεν ἡ κωμική του ὄπερα «Del male in bene», παιχθεῖσα ἐν Ρώμῃ τῷ 1654 (κείμενον Μάρκου Μορατσόλι), ἡ ἱστορικὴ σημασία τῆς ὁποίας ἔγκειται εἰς τὴν πρώτην χρησιμοποίησιν τοῦ *τελικοῦ συνόλου*.

Ὁ Ἀμπατίνι εἰργάσθη καὶ εἰς τὸ μέγα σύγγραμμα τοῦ Κίρχερ «Musurgia». Γ. Κ. Σ.

Ἀμπάτο (Ambato). Σειρὰ ὀρέων τῆς Β. Ἀργεντινῆς, ὕψους 4.000 μέτρων, τμῆμα τῆς Σιέρρα Ἀκονκίζα. Διασχίζει ἀπὸ Β. πρὸς Ν. τὴν ἐπαρχίαν Καταμάρκα.

— **Ἀμπάτο** (Ambato). Πόλις τοῦ Ἰσημερινοῦ ἐν τῇ Ν. Ἀμερικῇ, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Τουγγουράχουα. Κεῖται εἰς ὕψος 2.580 μέτρων ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, ἐπὶ τῆς ΒΔ. πλευρᾶς τοῦ ὄρους Κιμβόρασο, καὶ 125 χιλιόμετρα μακρὰν τοῦ Κνίτο. Ἡ πόλις αὕτη ἥτις ἐνεργεῖ μέγα ἐμπόριον σιτηρῶν, σακχάρεως καὶ κοχινίλλης κατεστράφη τῷ 1698 ὑπ' ἐκρήξεως τοῦ Κοτοπάξι, ἡφαιστείου μικρὸν ἀπέχοντος. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἔκρηξις ἑτέρου ἡφαιστείου, τοῦ Γογοναραίσου, κατέστρεψε τὰς συγκομιδὰς καὶ τὰ ποίμνια. Ἀλλ' ἡ πόλις ἐπανεκτίσθη, κοσμηθεῖσα ὑπὸ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν ὡραιοτέρα ἤδη καὶ ἀκμαιοτέρα παρὰ ποτέ. Μ. Δ.

Ἀμπατότζια (Abbatoggia) [*Ναυτ. Γεωγρ.*]: Ἀκρωτήριον καὶ νησὶς πρὸ τοῦ ἀνατολικοῦ στομίου τοῦ πορθμοῦ τοῦ *Μπονιφάτσιο* (Σαρδηνίας—Κορσικῆς) ἀποτελοῦν τὴν ΒΔ ἐσχατιὰν τῆς ὀχυρωτάτης νήσου *Μανταλένα*, τῆς παρὰ τὴν Β.ΒΑ ἐσχατιὰν τῆς μεγαλονήσου Σαρδηνίας. Τὸ ἀκρωτήριον Ἀμπατότζια (πλάτ. 41°05'55", μῆκ. 9°40'12", χάρτ. ἀγγλ. 2157: Maddalena and adjacent islands) σχηματίζει μετὰ τοῦ ΒΑ αὐτοῦ ἀκρωτηρίου *Μαρτζινέττο* (Marginetto) κόλπον ἀνοικτὸν πρὸς Βορρᾶν καὶ ἀτενίζοντα τὴν συστάδα τῶν νησίδων Barettini. Συνδέεται δὲ τὸ ἀκρωτήριον, καθὼς καὶ ὁ ναύσταθμος καὶ τὰ λοιπὰ ὠχυρωμένα σημεῖα τῆς νήσου Maddalena, τηλεφωνικῶς πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς νήσου (515 πόδες) σηματοτηλέγραφον τῆς Guardia Vecchia νυχθημερὸν λειτουργοῦντα καὶ ἔχοντα διεθνὲς ἀριθμόσημον AICT. Τὴν ἄκραν Abbatoggia προεκτείνει βραχονησὶς «ἀπόσπασμα» αὐτῆς, τὴν δὲ φερώνυμον νησῖδα ὕφαλος γλῶσσα ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἀμπατούνας. Φυλὴ Κάφρων κατοικοῦσα τὴν πρὸς νότον τοῦ Μαφοῦμο χώραν πρὸς ἀνατολὰς τῆς φυλῆς τοῦ Χαμπούνας.

Ἀμπαττουὰρ [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Προβλὴς πελώριος ἀποφυόμενος ἀπὸ τῆς προκυμαίας τοῦ τεχνητοῦ λιμένος τῆς Μασσαλίας (Traverse de l'Abattoir), ὁ ἔκτος δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι ἀπὸ τοῦ «*Πὸρ Βιέ*» (Port Vieux) καὶ ἀντικρύζων ἀπόφυσιν ἀποφυομένην ἀκριβῶς ἀπέναντί του καὶ ἀπὸ τοῦ μεγάλου κυματοθραύστου «*Ζετὲ ἐξτεριέρ*» («Jetée Exterieure»), τετάρτην ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι ἀπὸ τοῦ «Πὸρ Βιέ». Διὰ τῶν δύο τούτων προβλήτων χωρίζεται ἡ νηοδόκη «*Γκὰρ Μαριτὶμ*» ἀπὸ τῆς «*Μπασὲν Νασιονάλ*», αἵτινες ὅμως ἐπικοινωνοῦσι διὰ τῆς μεταξὺ τῶν ἀκροχειλίων ἐλευθέρας ἀποστάσεως. Εἰς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως ταύτης, ἔχει ἀνεγερθῆ κατασκευή, ὑποβαστάζουσα πελωρίαν γέφυραν, περίστρεπτον περὶ πόλον εἰς τὸ μέσον αὐτῆς εὑρισκόμενον καὶ συγκοινωνοῦσαν τὴν «Ζετὲ ἐξτεριὲρ» πρὸς τὴν προκυμαίαν, ὅταν εἶναι κλειστὴ χάριν τῆς κινήσεως τῶν φορτηγῶν συρμῶν, ἢ τὰς δύο νηοδόκας, ὅταν εἶναι ἀνοικτή, τῶν οὑτωσὶ σχηματιζομένων δύο ἑκατέρωθεν διόδων ἐχουσῶν πλάτος 28 μέτρων καὶ βάθος 9,1 μέτρων. Σ. Ε. Λ.

Ἀμπᾶ-Τσικοὺρ [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. **Γεράκι**.

Ἀμπδῆ *ἀγᾶς*. Βοεβόδας τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα (βλ. λ. **Ἀθῆναι** τ. Β΄, σ. 185 α΄).

Ἄμπε (Abbe), ***Ἐρνέστος***. Γερμανὸς φυσικὸς (1840—1905) γεννηθεὶς ἐν Ἀϊζεναχ. Ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὴν ὀπτικὴν καὶ δὴ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὀπτικῶν ὀργάνων, ἣν προήγαγε σημαντικῶς. Ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ 1896 ἐχρημάτισε καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἰένᾳ πανεπιστημίου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1878—1900 διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου τῆς Ἰένας, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἦτο ἐπιστημονικὸς σύμβουλος καὶ ἀκολούθως ἐμπορικὸς διευθυντὴς τῶν ὀπτικῶν ἐργοστασίων Zeiss. Αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἄμπε περιέχονται ἐν τῷ συγγράμματι «Gesammerte Abhandlung» 1904—21 [βλ. *Winkelmann* (1906), *Ezapski* (1907), *Aceerbach* (1919)]. Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Ἀμπεδδὶν *μπέης*. Ἀρχηγὸς τῶν Ντελήδων καὶ ἀνεψιὸς Ὀμὲρ πασᾶ τοῦ Καρυστινοῦ, φονευθεὶς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Μαραθῶνος (βλ. λ. **Ἀθῆναι τ. Β΄ σ.** 133, γ΄).

Ἀμπέϊγ [*Ναυτ. Γεωγρ.*] Ἀκρωτήριον (Cap d' Abeille πλάτ. 42°28'30" μηκ. 3°09'10" Ἀγ. Χάρτης ἀγγλικὸς 1804, Cape Sebastian to Cette) τῆς γαλλικῆς ἀκτῆς (*Περπινιὰν*) 2 μίλ. βορείως τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου γαλλο-ισπανικῆς μεθορίου (Cap Cerbère). Ὁ παραπλέων τὰς γραφικὰς αὐτὰς ἀκτάς, ἀπὸ μεγάλην ἀμέσως πρὸς νότον αὐτοῦ σιδηροδρομικὴν γέφυραν μετὰ τριῶν τόξων, ἣν πλαισιοῦν τρεῖς μεγάλοι φεουδαλικοὶ πύργοι (Madeloc, de la Massane, des Albères), βλέπει τὰς οἰκίας τῆς κωμοπόλεως παραθερισμοῦ Μπανιοὺλ (Banyul) καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς βουνοῦ μοναστήριον (Ermitage de la Salette). Σ. Ε. Λ.

Ἀμπέϊγ (Abeille). Γάλλος μηχανικὸς διευθύνας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος τὰ ἔργα πρὸς μεγέθυνσιν τοῦ λιμένος τοῦ Σὲτ (Cette) ἐν Λανγκεντόκ.

Ἀμπέϊγ (Abeille), ***Γασπάρ***. Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς (1698—1718) γεννηθεὶς ἐν Ριὲξ τῆς Προβηγγίας. Ἀββᾶς τοῦ Μερβῆ, μετέβη νεαρώτατος εἰς Παρισίους, ὅπου προσελήφθη ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Λούξεμπουργ ὡς ἰδιαίτερος γραμματεύς. Οὗτος θνήσκων τὸν συνέστησεν εἰς τοὺς διαδόχους του, δοῦκα τῆς Βανδὸμ καὶ πρίγκιπα Κοντέ, οἵτινες ἐθαύμαζον αὐτὸν εἰς τὰς κατ' ἰδίαν συναναστροφάς, λόγῳ τῆς πνευματώδους καὶ εὐαρέστου συνομιλίας του. Ὁ Ἀμπέϊγ εἶχε, κατὰ τοὺς συγχρόνους του, ἴδιον τρόπον τοῦ ἐκφράζεσθαι· ὅ,τι εἰς ἄλλους ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς χυδαῖον εἰς τὰ χείλη του ἀπέβαινε χαρίεν καὶ ἰδιόρρυθμον. Τὸ πρόσωπόν του ἦτο δύσμορφον καὶ πλῆρες ρυτίδων, κατώρθου ὅμως νὰ μεταμορφώνῃ τοῦτο, ὡς νὰ ἐπέθετε προσωπίδα. Ὅταν ἀνεγίνωσκε κωμῳδίαν τινά, ἡ φυσιογνωμία του ἐλάμβανε ποικίλας ἐκφράσεις, δι' ὧν διεκρίνοντο τὰ διάφορα πρόσωπα κατὰ θαυμαστὸν ὅλως τρόπον, γοητεύοντα τοὺς ἀκροατάς του. Ἐκ τοῦ ἔργου του ὅμως τοῦ συγγραφικοῦ, μόνον ἡ κωμῳδία «Crispin bel esprit» διετήρησε τὴν φήμην του μέχρις ἡμῶν.

Αἱ λοιπαὶ τραγῳδίαι φέρουσι τοὺς τίτλους: «Ἀργηλία βασίλισσα τῆς Θεσσαλίας», «Κάτων», «Κοριολάνος», «Ἡρακλῆς» καὶ «Σολιμάν». Ἡ τελευταία αὕτη εἶναι τὸ πρῶτον ἀναβιβασθὲν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἔργον, ὑπὸ τοῦ θιάσου τοῦ Θεάτρου Γκυινεγκὼ καὶ τοῦ Μπουργκόνιε, οἵτινες ἔπηξαν τὴν «*Γαλλικὴν κωμῳδίαν*». Ὁ «Σολιμὰν» δὲ ἐπαίχθη εἰς δέκα ἓξ κατὰ σειρὰν ἑσπέρας, ἐνῷ ὁ «Βρεττανικὸς» τοῦ Κορνηλίου μόλις τέσσαρας. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ μᾶλλον ἀξιομνημόνευτον γεγονὸς τοῦ βίου τοῦ Ἀμπέϊγ. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω σημειουμένων τραγῳδιῶν ἔγραψε καὶ δύο δράματα τὴν «Ἠσιόνην» καὶ τὴν «Ἀριάδνην». Ἡ κωμῳδία του «Crispin bel esprit» ἐξέχει τῶν λοιπῶν ἔργων του. Τὴν διακρίνει μετὰ τῆς πιστῆς ἀπεικονίσεως συγχρόνων τινῶν τύπων ἡ φαιδρότης, τὸ γοργὸν καὶ τὸ χαριέστατον τοῦ διαλόγου, πρὸς δὲ ἡ ἀφθονία τοῦ κωμικοῦ στοιχείου. Ὁ Ἀμπέϊγ τὰ ἔργα του ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ ἐνεφάνιζεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ κωμῳδοῦ *La Thuillerie*, ἀλλ' οὐδεὶς ἠπατᾶτο περὶ τοῦ πραγματικοῦ συγγραφέως. Τῷ 1704 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, διαδεχθεὶς τὸν Κάρολον Μπουαλώ.

ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Ἀμπέϊγ** (Abeille), ***Ἰωάν. Χριστ. Λουδοβῖκος***. Μουσικοσυνθέτης (1761—1832), γεννηθεὶς ἐν Μπαϊρόϋτ καὶ γράψας μουσικὴν δραματικήν, δωματίου καὶ συναυλίας.

— **Ἀμπέϊγ** (Abeille), ***Λουδοβῖκος-Παῦλος***. Φυσιοκρατικὸς οἰκονομολόγος (1719—1807), γεννηθεὶς ἐν Τουλούζῃ καὶ διατελέσας μέλος τῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας τῶν Παρισίων, γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν γαλλικῶν βιομηχανιῶν καὶ γεν. γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου τοῦ ἐμπορίου. Ἔγραψε «Περὶ τῆς φύσεως τῶν σιτηρῶν», «Περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου τοῦ σίτου» κ. ἄ.

Ἀμπέκεν (Abeken), ***Βερνάρδος-Ροδόλφος***. Γερμανὸς φιλόλογος καὶ παιδαγωγὸς (1780—1866), γεννηθεὶς εἰς Ὀσλναμπρύκε. Ἐσπούδασεν ἐν Ἰένᾳ τὴν θεολογίαν, ἐπεδόθη ὅμως ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν φιλολογίαν. Διετέλεσε διδάσκαλος τῶν υἱῶν τοῦ Σιλλερ ἐν Βεϊμάρῃ. Ἐκ τῶν φιλολογικῶν του ἐργασιῶν ἐξέχουσιν αἱ ἐπὶ τῆς «Θείας Κωμῳδίας» μελέται του, ἡ περὶ τοῦ Κικέρωνος καὶ ἀναμνήσεις του «Ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Γκαῖτε».

— **Ἀμπέκεν** (Abeken), ***Γουλιέλμος-Λουδοβῖκος-Ἀλβέρτος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος (1813—1843) γεννηθεὶς ἐν Ρούντολσταλτ. Ἔγραψεν ἱστορίαν τῆς ἐτρουσκικῆς τέχνης ὑπὸ τὸν τίτλον «Mittelitalien vor den Zeiten der ramischen Herrschaft, nach den Denkmalern» καὶ διατριβὴν «De μιμήσεως apud Platonem ad Aristotelem notione».

— **Ἀμπέκεν** (Abeken), ***Ἕρμαν Α.*** (1820—1854). Υἱὸς τοῦ *Βερνάρδου Ἀμπέκεν*, γενόμενος κυρίως γνωστὸς διὰ τοῦ συγγράμματός του «Ἡ εἴσοδος τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν πολιτικὴν τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος». Κ. Μ. Κ.

Ἀμπεκοὺρ (Abbecourt). Τοποθεσία ἐν Γαλλίᾳ (νομὸς Σαὶν-ἐ-Οὐάζ) ἔνθα ἀναβλύζει πηγὴ ψυχροῦ ἀνθρακούχου ὕδατος.

Ἄμπελ (Abel), ***Ἰάκωβος-Φρειδερῖκος φὸν—***. (1751—1829). Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς γεννηθεὶς ἐν Βάϊχίγκεν. Εἰς ἡλικίαν 21 ἔτους

Digitized by Google

διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν Καρολίνειον ἀκαδημίαν. Ἦτο εἷς ἐκ τῶν πρώτων, οἱ ὁποῖοι διεῖδον τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Σίλλερ καὶ τὸν ἐβοήθησαν νὰ ἀναδειχθῇ. Τῷ 1780 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Τυβίγγης, τῷ δὲ 1811 ἀντήλλαξε τὸ ἀξίωμα τοῦτο μὲ τὸν τίτλον τοῦ γενικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐφόρου. Ἔγραψε πολλὰς φιλοσοφικὰς πραγματείας, ὧν ἀξιολογώτεραι εἶναι «Λεπτομερὴς ἔκθεσις περὶ τῶν βάσεων τῆς πίστεως περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς», «Λεπτομερὴς ἐξέτασις τῶν δεδομένων περὶ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ» κ. ἄ. Κ. Μ. Κ.

— **Ἄμπελ** (Abel), *Κάρολος*. Γερμανὸς φιλόλογος (1839-1906), γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου καὶ τὴν τοῦ Μονάχου. Τὸ πρῶτον ἔργον αὐτοῦ «Περὶ τῆς γλώσσης τῶν Κοπτῶν» ἐδημοσίευσεν εἰς Λονδῖνον τῷ 1854. Κατόπιν ἠσχολήθη εἰδικώτερον εἰς τὰ Αἰγυπτιολογικὰ καὶ συνέγραψε μελέτην περὶ «Αἰγυπτιακῆς ἐτυμολογίας» καὶ «Αἰγυπτιακῆς κριτικῆς». Βραδύτερον ἐξέδωκε τὰ συγγράμματά του «Περὶ τῆς θέσεως τοῦ λατινικοῦ λόγου», «Περὶ τῆς ἰδέας τοῦ ἔρωτος εἴς τινας ἀρχαίας καὶ νέας γλώσσας», «Περὶ φιλολογικῶν μεθόδων» καὶ ἐπιστολὰς περὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, δημοσιευθείσας ἀρχικῶς μὲν εἰς τοὺς «*Καιροὺς*» τοῦ Λονδίνου, ἀνατυπωθείσας δὲ ἐν Λονδίνῳ καὶ Βερολίνῳ εἰς δύο τόμους βραδύτερον. Θ. Β.

Ἄμπελ (Abel), *Σὲρ Φρειδερῖκος-Αὔγουστος*. Ἄγγλος χημικὸς (1827—1902). Τῷ 1852 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Χημείας ἐν Γούλιτς καί, μετὰ τέσσαρα ἔτη, χημικὸς τοῦ Γραφείου Πολέμου μέχρι τοῦ 1888, ὅτε ἐγένετο πρόεδρος τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν. Ἐτελειοποίησε τὴν βαμβακοπυρῖτιδα καὶ ἐφεῦρε μέθοδον δοκιμῆς πετρελαίου, ἥτις φέρει τὸ ὄνομά του.

Ἀμπὲλ (Abel), *Κάρολος*. Γάλλος συγγραφεὺς καὶ ἀρχαιολόγος (1824—1891) γεννηθεὶς ἐν Τιονβίλλ. Διὰ τὰς ἱστορικὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐξελέγη πρόεδρος τῆς ἀκαδημίας τοῦ Μέτς. Μετὰ τὸν Γαλλο-πρωσσικὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς πρωσσικῆς βουλῆς. Συνέγραψε πλεῖστα ἱστορικὰ ἔργα μεταξὺ τῶν ὁποίων «Παρελθόν, Ἐνεστὼς καὶ Μέλλον τῆς Στρατιωτικῆς γαλλικῆς νομοθεσίας», «Ἱστορία τῶν Κοινοτήτων τοῦ Μεύσιδος», τὸ «Μυστήριον τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος», ὁ «Καῖσαρ εἰς τὴν Βόρειον Γαλατίαν», «Ἓν Ἀνέκδοτον κεφάλαιον τῆς Ἱστορίας τῆς κομήσσης Ματθίλδης», «Διαμονὴ Καρόλου τοῦ Θ' ἐν Μετς», «Πρῶται ἀπόπειραι τῆς ἀτμήρους ναυσιπλοΐας», «Ἀρχαῖα ἐξ ἐλεφαντόδοντος ἀνάγλυφα τῆς Μητροπόλεως τοῦ Μέτς», «Ἀρχαῖα ἀνάγλυφα τοῦ μουσείου τοῦ Μέτς», «Ἡ χρυσῆ βοῦλλα τοῦ Μέτς» καὶ πλείστας ἄλλας μονογραφίας αἱ ὁποῖαι διεφώτισαν τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς περὶ τὸν Μεύσιδα χώρας, κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καὶ ρωμαϊκὴν ἐποχήν, σχεδὸν ἀνερεύνητον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἰς τὸν Κάρολον Ἀμπὲλ ὀφείλεται καὶ ἡ ἀνακάλυψις δύο ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, αἱ ὁποῖαι ρίπτουσι φῶς ἐπὶ τῆς ἀπομεμακρυσμένης ἐκείνης ἐποχῆς, ὅτε, φαίνεται, διῆλθον ἐκεῖθεν Ἕλληνες πολὺ προτοῦ ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ εἰσελάσῃ εἰς Γαλατίαν. Θ. Β.

Ἀμπέλα (Abela), *Ἰωάννης-Φραγκῖσκος*. Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος (1582—1655) ἐκδώσας μελέτην περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Μάλτας (1647).

Ἀμπέλα. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σιδηροκάστρου τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ Νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. 122. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἰνανλῆ*. Διακρίνεται εἰς *Ἄνω* καὶ *Κάτω Ἀμπέλα*. Δ. Ε. Μ.

Ἀμπέλα. Ὅρμος νήσου Σύρου (βλ. λ. Αἰγαῖον, τ. Β', σ. 400 δ').

Ἀμπελᾶ. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίας Εἰρήνης τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ Νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. 155.

— **Ἀμπελᾶ.** Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λαγείας τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. 17.

ἀμπελάγρι [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Σκύρῳ *κληματίδος τῆς ἑλικοφόρου*. Σ. Μ.

ἀμπελάκι (τό)· μικρὸ ἀμπέλι, κυριολεκτικῶς καὶ θωπευτικῶς.

Ἀμπελάκι. Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. 409. Εἰς τὴν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν συνολικῶς 646 κατοίκους, ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ἀρνάδα*.

— **Ἀμπελάκι.** Χωρίον τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Καρὲ τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 214. Τὸ χωρίον τοῦτο, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ὄρους Βρύσινα, εἶναι ἐκ τῶν ἡρωϊκωτέρων τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Ἐν Ἀμπελακίῳ τῷ 1867 ὁ Πᾶνος Κορωναῖος διεξήγαγε νικηφόρον μάχην κατὰ τῶν Τούρκων, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν 250 ἐκ τούτων. Ἐπίσης τῷ 1878 (9 Μαΐου) ἐνταῦθα συνήφθη ἡ σπουδαιοτάτη τῆς ὅλης ἐπαναστάσεως μάχη, νικηφόρος καὶ αὐτή. Ε. Γ.

— **Ἀμπελάκι.** Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μάναρης τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. 156. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπαρμπιτσα* μετονομασθεὶς διὰ τοῦ ἀπὸ 20—8—1927 Διατάγματος. Δ. Ε. Μ.

— **Ἀμπελάκι.** Κωμόπολις ἐν Σαλαμῖνι (πληθ ἀπογρ. 1920: ἄρρενες 610, θήλεις 752, σύνολον 1362), ἕδρα φερωνύμου κοινότητος (1527 κατ.) ἀποτελουμένης ἐξ αὐτοῦ καὶ τῶν συνοικισμῶν *Καματερὸ* καὶ *Σελίνια*, ἐχόντων μέγα μέλλον ὡς τόπων παραθερισμοῦ, τοῦ δευτέρου μάλιστα συγκεντροῦντος ἱκανοὺς τὸν ἀριθμὸν κυνηγοὺς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διελεύσεως τῶν ἀποδημητικῶν πτηνῶν. Εἰς τὴν ΒΔ τοῦ χωρίου ἄκραν εὑρίσκεται ὁ μικρὸς ἀλλὰ περικαλλὴς ναός του ἐπ' ὀνόματι τῶν *Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου* τιμώμενος καὶ πανηγυρίζων τὴν 21 Νοεμβρίου. Παρὰ τὴν κωμόπολιν ὁ ὅρμος Ἀμπελάκια (βλ. λ.). Ι. Ε. Λ.

— **Ἀμπελάκι** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος ἐν τῷ στενῷ του Κερτς, ἀριστερᾷ καὶ ἀμέσως πρὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου εἴσπλου τοῦ φερωνύμου πορθμοῦ. Ἡ ὀνομασία του ὅπως καὶ πλεῖσται ἄλλαι ἑλληνικῆς προελεύσεως εἰς τὴν ἀπωτάτην αὐτὴν σκυθικὴν θάλασσαν (βλ. Ἀζοφικὴν) εἶναι ἀψευδὴς μάρτυς τῆς ἐπιβολῆς τῆς σημαίας ἣν ἐκεῖ περιῆγον οἱ τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ θαλασσόλυκοί μας κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἱστιοφόρου ναυτιλίας μας. Ἤδη ἐπικρατεῖ τὸ ταρταρικόν του ὄνομα *Καμο·ῖς*, ἀπὸ τοῦ φερωνύμου ταρταρικοῦ χωρίου (πλάτ. 46° 14' μῆκ. 36° 26' ½ Ἀν.—Χάρτης ναυτικὸς 2205: Kertch Strait). Τονίζομεν τὴν λεπτομέρειαν (Black Sea Pilot 1908 σελ. 203), ἵνα διατηρήσωμεν τῆς ὀνομασίας τὴν μνήμην. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἀμπελάκια [*Παραλ. Γεωγραφ.*] Ὅρμος ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀκτῇ τῆς νήσου Σαλαμῖνος, σχηματιζόμενος ἐν τῇ πρὸς βορρᾶν μασχάλῃ τῆς χερσονησιζούσης τῆς νήσου ἀποφύσεως τῆς ἀποληγούσης εἰς τὸ ἀκρωτ. *Κυνόσουρα* (κοινῶς *Κάβο Βάρβαρος* καὶ παλαιότερον *Σεντούκια*). Μικρὰ χερσονησίζουσα ἀπόφυσις (χάρται ναυτικοί: Ἑλληνικὸς ἀρ. 3: Ναύσταθμος Σαλαμῖνος.—Ἀγγλικὸς 894: Salamis and San Giorgio Channel), *τοῦ Μύλου* ὀνομαζομένη (ἀπὸ τοῦ ἐπ' αὐτῆς ἐρειπωμένου τοιούτου, πλὴν παρέχοντος ὅμως, παρὰ τοῦτο, τὰς ὑπηρεσίας του, ὡς σημείου σκοπεύσεως διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν πυξίδων τῶν πλοίων, ἀπὸ τοῦ ἐν Ἐλευσῖνι ρυθμιστικοῦ σταθμοῦ), διαχωρίζει τὸν ὅρμον ἀπὸ τὸν ἀμφίδυμον αὐτοῦ ὅρμον τῶν *Παλουκίων* ἀποληγουσα εἰς τὴν ἄκραν *Πούντα* ἔχουσαν 500 μέτρα πρὸ αὐτῆς φερώνυμον ὕφαλον 55 δεκατομέτρων. Παρὰ τοῦτο ὅμως, ὁ ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ ὅρμῳ πόρος, ὁ μεταξὺ τῆς χερσονησῖδος τοῦ Μύλου καὶ τῆς νησῖδος Ἅγιος Γεώργιος, ἐφ' ἧς τὸ λοιμοκαθαρτήριον, ὀνομάζεται «*Πόρος Ἀμπελακίων*». Ὁ ὅρμος τῶν Ἀμπελακίων, μᾶλλον ἀβαθὴς ἅτε τοῦ μεγίστου βολίσματός του μόλις ἐξικνουμένου ἐν τῷ κυρίως ὅρμῳ εἰς 47 δεκατόμετρα, ἐμφανίζει εἰς τὰς ἀκτάς του σαφῆ ἴχνη τῆς παρὰ τῶν ἀρχαίων χρησιμοποιήσεώς του. Εἰς τὸν ΝΔ μυχόν του ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος μεγάλως διευκολύνων τὴν ἀναγνώρισίν του, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς νοτίας ἀκτῆς του, ὀλίγον ἀνώτερω τῆς θέσεως καμίνια, τύμβος ἀποτελούμενος ἐκ κυκλικοῦ περιβόλου ἐκ κατεχωσμένων ὀγκολίθων, ἐν ᾧ εἶχε χυθῆ χῶμα ἀλλαχόθεν μετενεχθέν. Συνδέεται δὲ ὁ ὅρμος δι' ἁμαξιτῶν ὁδῶν καὶ πρὸς τὸ χωρίον *Ἀμπελάκι* (800 μέτρα) διὰ δύο τοιούτων, καὶ πρὸς τὸν συνοικισμὸν *Καματερὸ* (1300 μ. προσέτι) καὶ πρὸς τὴν *Ἁγίαν Βαρβάραν* τῶν Παλουκίων (1600 μέτρα ἀπὸ τοῦ χωρίου Ἀμπελάκι), ὅπου συναντᾷ τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν Σαλαμῖνος πόλεως (Κούλουρης)—Παλουκίων—Ναυστάθμου, ὑπαρχούσης ὅμως καὶ ἄλλης ὁδοῦ πρὸς πόλιν Σαλαμῖνος ἀπ' εὐθείας, πρὸς νότον τῶν ἄλλων χαραγμένης καὶ πως κοπιωδεστέρας. Πλάγιαι δὲ ὁδοὶ (Ἁγ. Ἰωάννου Θεολόγου, Ὑπαπαντῆς, Κιμούλη, Ἁγίου Λαυρεντίου) ἑνοῦσι τὰς προμνησθείσας, ἐγκαρσίως ὡς πρὸς αὐτὰς διήκουσαι. Ἄλλαι ὁδοὶ ποῦ μὲν διὰ δίτροχα, ποῦ δὲ ἡμιονικαὶ συνδέουσι τὸ χωρίον Ἀμπελάκι πρὸς τὰ νότια δυτικὰ τῆς νήσου Σαλαμῖνος χωρία ἢ συνοικισμούς.

— **Ἀμπελάκια.** Πολίχνη τῆς Θεσσαλίας ἀποτελοῦσα κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 1443. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ ὀροπεδίου ὕψους 600 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Πηνειοῦ πρὸς τῆς Κοιλάδος τῶν Τεμπῶν. Ἔχει ἑλληνικὸν καὶ δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων, στεγαζόμενα ἐντὸς διδακτηρίων ἀνεγερθέντων ἐκ κληροδοτήματος τοῦ συμπολίτου Μάναρη. Ἄλλοτε ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἀκμαίαν ὑφαντουργίαν. Ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ τοῦ κλίματός των τὰ Ἀμπελάκια ἀποτελοῦσιν ἄριστον τόπον θερινῆς διαμονῆς. Συγκοινωνοῦσι διὰ τοῦ πρὸς ΝΑ εὑρισκομένου σιδηροδρ. σταθμοῦ Μπαμπᾶ, ἀφ' οὗ ἀπέχουσιν ἐπὶ ὥραν. Πρὸ τῆς εἰς Κοινότητας διοικητικῆς διαιρέσεως τῆς Χώρας τὰ Ἀμπελάκια ἀπετέλουν ἕδραν δήμου, οὗτινος ἡ περιφέρεια περιελάμβανε τὰς περιφερείας τῶν νῦν κοινοτήτων *Ἀμπελακίων, Μπαμπᾶ, Ὁμολίου, Σπηλιᾶς* καὶ *Χατζηόμπαση*. Δ. Ε. Μ.

Ὁ Συνεταιρισμὸς Ἀμπελακίων.—Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ὑπὸ τὸν τουρκικὸν τελοῦντα ζυγόν, τὰ Ἀμπελάκια, ὁμοῦ μετὰ 21 ἄλλων χωρίων, παρέσχον τέλειον ὑπόδειγμα συνεργατικοῦ συνεταιρισμοῦ, πολὺ πρὶν ἀρχίσῃ ἡ σχετικὴ ἐν τῇ Δύσει κίνησις, καταστάντα διὰ τοῦτο ἱστορικά. Εἰς τὸν συνεταιρισμὸν τοῦτον πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ κάτοικοι ἦσαν μέτοχοι προσφέροντες εἴτε τὰ κεφάλαιά των εἴτε τὴν ἐργασίαν των.

Τὴν ἰδέαν τῆς ἑταιρίας ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς Ἀμπελακιώτας πνεῦμα κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ ἀδελφότητος, καλλιεργηθὲν ἐν τῇ δουλείᾳ ὑπὸ τῆς διασήμου σχολῆς τῶν Ἀμπελακίων, εἰς ἣν ἐδίδαξαν διδάσκαλοι οἷοι ὁ *Νεόφυτος Δούκας*, ὁ *Εὐγένιος Βούλγαρις* καὶ ἄλλοι, ἐβοήθησε δὲ εἰς τὴν πραγμάτωσίν της ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναπτύξεως τῶν πόρων τῆς κοινότητος, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς καταβολὴν τῶν ὑπερόγκων φόρων εἰς τὸ ὀθωμανικὸν δημόσιον ταμεῖον, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν ἀπόρων ἐκ τῶν εἰσφορῶν τούτων.

Τὴν συνεργατικὴν ταύτην ἑταιρίαν συνεκρότησαν 6000 ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, ἐξ ὧν τετρακισχίλιοι ἦσαν Ἀμπελακιῶται, τὸ δὲ σχετικὸν καταστατικὸν συνετάχθη τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1788, ἀνανεούμενον κατὰ τὴν λῆξιν ἑκάστης ἑξαετίας. Οἱ ἰδιοκτῆται παρέσχον τὰς γαίας των πρὸς καλλιέργειαν βάμβακος καὶ ἐρυθροδάνου, οἱ δὲ κεφαλαιοῦχοι κατέβαλον τὰ χρήματά των μὲ κατώτατον ὅριον ἑταιρικῆς καταβολῆς 5.000 γροσίων, ἀντιστοιχούντων τότε πρὸς 1.700 φρ. περίπου, καὶ ἀνώτατον ὅριον 20 000 γροσίων, καὶ τοῦτο πρὸς πρόληψιν τῶν ἐκ τῆς πλουτοκρατίας κινδύνων. Ἀλλ' ἐν κοινοτικοῖς ταμιευτηρίοις κατετίθεντο ὑποχρεωτικῶς τὰ πέραν τοῦ ποσοῦ τούτου κεφάλαια καὶ αἱ οἰκονομίαι τῶν ἑταίρων ἐπὶ τόκῳ 10—12 % ἐτησίως. Πάντες οἱ λοιποὶ προσέφερον τὴν προσωπικήν των ἐργασίαν ἀναλόγως τῆς εἰδικότητός των.

Εἰς τὰ κλωστήρια κατεσκευάζοντο τὰ ἐκ τοῦ βάμβακος νήματα, ἅτινα, βαφόμενα διὰ τοῦ ἐρυθροδάνου, κατετίθεντο εἰς τὸ ἐμπορικὸν τμῆμα. Ὁ ἐργατοϊδιοκτήτης, παραδίδων τὰ νήματα, ἐπισοῦτο μὲ τὴν ἀξίαν των, ἧς τὸ ἥμισυ μὲν ἐλάμβανεν ἀμέσως, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ κατὰ τὴν διανομὴν τῶν κερδῶν καὶ ἀναλόγως αὐτῶν. Οἱ ἐργάται ἐλάμβανον μέρος τοῦ ἡμερομισθίου εἰς γραμμάτιον ἐνδεικνῦον τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερομισθίων των, τούτων δὲ ἡ ὁριστικὴ τιμὴ ἐκανονίζετο ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κερδῶν. Ἔναντι ὅμως τοῦ γραμματίου ἠδύναντο νὰ λαμβάνουν τὰ πρὸς συντήρησίν των ἀπαιτούμενα ποσά. Εἰς τὰ μέλη ἀπηγορεύετο πᾶσα ἄλλη ἐργασία ἐκτὸς τῆς ἀποβλεπούσης εἰς ὄφελος τῆς ἑταιρίας, οὐδεὶς δὲ ἐγίνετο δεκτὸς εἰς οὐδεμίαν ἐργασίαν, ἐὰν μὴ ἦτο μέλος τῆς ὁμοσπονδιακῆς κοινότητος.

Διοίκησις τοῦ Συνεταιρισμοῦ. Ἡ γενικὴ συνέλευσις ἐξέλεγε κατὰ τριετίαν πενταμελὲς διοικητικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον, ἑδρεῦον ἐν Ἀμπελακίοις, εἶχε τὴν γενικὴν διεύθυνσιν. Τῇ ἐπιμελείᾳ αὐτοῦ ἐτηρεῖτο τὸ Καθολικὸν τῆς ἑταιρίας βιβλίον. Ταυτοχρόνως ἐξελέγετο καὶ δωδεκαμελὴς ἐφορεία, ἤτοι ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπή, πρὸς ἣν τὸ διοικητικὸν συμβούλιον ὑπέβαλλε κατὰ τριμηνίαν τὴν γενικὴν κατάστασιν τῶν ἑταιρικῶν λογαριασμῶν, εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ ἔτους τὸν γενικὸν ἰσολογισμόν. Οἱ ἔφοροι εἶχον εὐρεῖαν ἐξουσίαν εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν γραφείων, ὑπέβαλλον δὲ εἰς τὰς γενικὰς συνελεύσεις τὴν ἐνιαυσίαν γενικὴν ἔκθεσιν περὶ τῶν ἑταιρικῶν ὑποθέσεων.

Τὸ διοικητικὸν συμβούλιον, ἐκτὸς τοῦ ἄλλου προσωπικοῦ, διώριζε καὶ πράκτορας, οἵτινες ἀπεστέλλοντο εἰς τὰ σπουδαιότερα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, οὗτοι δὲ ταχέως ἐξέτεινον τὸν κύκλον τῶν ἑταιρικῶν ἐργασιῶν. Ἡ Βιέννη ὑπῆρξε τὸ σπουδαιότερον μετὰ τὰ Ἀμπελάκια κέντρον ἐργασιῶν· πρακτορεῖα ὅμως συνεστήθησαν εἰς πλεῖστα μέρη καὶ ἰδίως εἰς Κωνσταντινούπολιν, Σμύρνην, Θεσσαλονίκην, Ὀδησσόν, Πέστην, Τεργέστην, Λιψίαν, Δρέσδην, Λυών, Ρουέν, Ἀμστελόδαμον, Ἀμβοῦργον, Λονδῖνον καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ ἑταιρικοὶ πλόκαμοι ἐξηπλώθησαν ἁπανταχοῦ, ἀνταγωνιζόμενοι ἐπιτυχῶς τοὺς ξένους.

Διανομὴ κερδῶν. Τὴν ἡμέραν τῆς γενικῆς συνελεύσεως ἐγίνετο ἡ διανομὴ τῶν κερδῶν, ἀνερχομένων εἰς 60, εἰς 80 καὶ εἰς 100 %!

Ἡ μερὶς τῶν κερδῶν καὶ ζημιῶν ἐκανονίζετο ὡς ἑξῆς: Πρὸ παντὸς ἐξησφαλίζετο ἡ πληρωμὴ εἰς τὴν Τουρκίαν ὀφειλομένων φόρων· εἶτα τὰ γενικὰ ἔξοδα ἐβάρυνοντο: 1) διὰ τοῦ ἀντιτίμου τοῦ εἰς πένητας διανεμηθέντος σίτου· 2) διὰ τῶν εἰς τοὺς πασάδες δώρων πρὸς διευκόλυνσιν

Digitized by Google

τῶν ἑταιρικῶν ἐργασιῶν· 3) διὰ τῶν δαπανῶν πρὸς συντήρησιν νοσοκομείων, σχολείων, καὶ ἐκκλησιῶν· 4) διὰ τῶν πρὸς κατασκευὴν καὶ συντήρησιν ὁδῶν καὶ τῶν θεραπευτηρίων. Μετὰ ταῦτα ἐπληρώνετο εἰς τοὺς κεφαλαιούχους τόκος 15 %, διὰ δὲ καταθέσεις ταμιευτηρίου μέχρι 12 %. Ὡρίζοντο τὰ κέρδη ἅτινα ἀνελόγουν εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας τῶν ἀγρῶν, ἐν οἷς ἐκαλλιεργεῖτο ὁ βάμβαξ καὶ τὸ ἐρυθρόδανον. Μετ' αὐτοὺς ἐλάμβανον τὴν ἀναλογίαν των οἱ ἐργάται, οἵτινες ἀπεπληρώνοντο διὰ τοῦ ὑπολοίπου τῶν κερδῶν, διαιρουμένου διὰ τοῦ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἡμερομισθίων καὶ τοῦ πηλίκου πολλαπλασιαζομένου ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερομισθίων ἑκάστου. Μισθοὶ δὲν ὑπῆρχον, ἐψηφίζοντο ὅμως ὑπὲρ τῶν ὑπαλλήλων ποσοστὰ ἀναλόγως τῶν κερδῶν.

Ὁ συνεταιρισμὸς οὗτος, ἱδρυθεὶς ἐν ἔτει 1788, διὰ κεφαλαίου 300.000 γροσίων (100.000 φράγκων) εἶχε τῷ 1810 καὶ περίσσευμα ἄνω τῶν 20 ἑκατομμυρίων φράγκων. Τῷ 1811 ὁ συνεταιρισμὸς διελύθη ὑπὸ τῶν ἀγρίων στιφῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἅτινα μετέβαλον τὰ Ἀμπελάκια εἰς σωρὸν ἐρειπίων, τὸ δὲ ἔργον τούτων συνεπλήρωσεν ἡ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπισυμβᾶσα πτώχευσις τοῦ δημοσίου ταμείου τῆς Αὐστρίας καὶ τῶν αὐστριακῶν τραπεζῶν, μεθ' ὧν ὁ συνεταιρισμὸς εἶχεν εὐρείας συναλλαγάς.

Ἐπὶ Ἀλῆ πασᾶ εἰς τ' Ἀμπελάκια κατεσκευάζοντο ὅλα τὰ φέσια τῶν ὁποίων ἐγίνετο χρῆσις ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ Ἠπείρῳ. Διὰ νὰ πολεμήσῃ λοιπὸν ὁ Ἀλῆ πασᾶς τὴν ἀκμάζουσαν ταύτην βιομηχανίαν τῆς πόλεως, ἀπηγόρευσεν αὐστηρῶς τὴν χρῆσιν τῶν ἐν λόγῳ καλυμμάτων, ἐπέβαλε δὲ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ φεσίου τῆς Τύνιδος. Καὶ κατ' ἄλλους μὲν τὸ ἔπραξε, διότι τ' Ἀμπελάκια δὲν ἐδείκνυον καμμίαν πρὸς αὐτὸν ἐκτίμησιν. Κατ' ἄλλους δέ, διότι ἀντιληφθεὶς τὸ μέγα κέρδος, ἀπεφάσισε νὰ εἰσάγῃ τὰ τουνεζίνικα φέσια διὰ λογαριασμόν του. Ἔκτοτε κυρίως προεκλήθη ὁ κλονισμὸς ὅστις ἐπέφερε τὴν πτώχευσιν τοῦ Συνεταιρισμοῦ.

[ΠΗΓΑΙ: *Γ. Ν. Φιλαρέτου, Συνεργατικοὶ Συνεταιρισμοὶ Ἀμπελακίων κ.λ.π.* 1927, ἔνθα ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.] Σ. Φ.

— **Ἀμπελάκια.** Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μελίας τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 45

— **Ἀμπελάκια.** Χωρίον ἐν Θράκῃ τῆς κοινότητος Ὀρεστιάδος τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. 787. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ὠνομάζετο *Κουλακλῆ*. Δ. Ε. Μ.

Ἀμπελακιώτης. Ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ἀναφέρονται πέντε ἀδελφοί, ἀγωνισταί, *Βασίλειος, Γεώργιος, Δημήτριος, Κωνσταντῖνος* καὶ *Νικόλαος* ἐξ Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας. Κατετάχθησαν εἰς τὸ πρῶτον τακτικὸν Σύνταγμα τοῦ Δ. Ὑψηλάντη, μετασχόντες εἰς διαφόρους μάχας. Ἐκ τούτων ὁ Δημήτριος ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα, ὁ Βασίλειος εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Πατρῶν καὶ ὁ Κωνσταντῖνος κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου. Ὁ Νικόλαος ὑπηρετήσας ὡς μπουλουκτσῆς πολλάκις ἐτραυματίσθη, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Βασιλείου ὑπηρέτησεν εἰς τὴν Ὀροφυλακήν. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀμπελακιώτης, *Θεόδωρος*.** Σαλαμίνιος καραβοκύρης, γεννηθεὶς τῷ 1785, καὶ μετασχὼν τοῦ Ἀγῶνος ἐκ τῶν πρώτων μετὰ τῶν ἀδελφῶν του *Νικολάου* καὶ *Παναγιώτη*. Διεκρίθη εἰς πολλὰς μάχας καὶ ἐφονεύθη εἰς Κάλαμον, ὅπου εἶχεν ἀπαχθῆ αἰχμάλωτος τῆς ἐν Χαϊδαρίῳ μάχης. Ὁ Νικόλαος, τραυματισθείς, ἐπέζησε καὶ παρέμεινεν ἐν Σαλαμῖνι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν. Ὁ Παναγιώτης κατετάχθη εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν καὶ προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑπολοχαγοῦ, ἀποσυρθεὶς δὲ τῷ 1843, ἀπέθανε καὶ αὐτὸς ἐν Σαλαμῖνι, ὅπου ἐτιμᾶτο ὑπὸ τῶν συγχωρίων του.

ἀμπελάνθισμα· ἡ ἄνθησις τῆς ἀμπέλου, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἡ *κύπρις*: «κατὰ τἀμπελανθίσματα», τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἀνθίζουν τὰ ἀμπέλια.

Ἀμπελᾶς, *Τιμολέων*. Εἷς τῶν πολυγραφοτέρων Ἑλλήνων θεατρικῶν συγγραφέων, γεννηθεὶς ἐν Πάτραις τῷ 1850 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1926. Διακούσας τὰ ἐγκύκλια αὐτοῦ μαθήματα ἐν Σύρῳ, ἐσπούδασε κατόπιν τὰ νομικά, μεθ' ὃ διετέλεσε κατ' ἀρχὰς μὲν δικηγόρος ἐν Σύρῳ, εἶτα δὲ δικαστὴς εἰς διαφόρους τῆς Ἑλλάδος ἐπαρχίας. Μαθητὴς ἔτι ὢν τοῦ γυμνασίου ἔγραψε τῷ 1865 δύο δράματα, «τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας» καὶ «τὸν ἱερὸν λόχον», ἀμφότερα παρασταθέντα ὑπὸ μαθητῶν τοῦ ἐν Σύρῳ γυμνασίου. Ἐν ἔτος μετὰ ταῦτα ἔγραψε τὸ πεντάπρακτον δρᾶμα, «οἱ μάρτυρες τοῦ Ἀρκαδίου», παρασταθὲν ὑπὸ τοῦ θιάσου τοῦ Ἀλεξιάδου καί τινων ἐρασιτεχνῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ μετέπειτα διευθυντὴς τῶν «*Καιρῶν*» Π. Κανελλίδης. Τρία ἔτη κατόπιν, ἔστειλεν εἰς τὸν Βουτσιναῖον διαγωνισμὸν τὸ δρᾶμα «ὁ βασιλεὺς Νῖσος» καὶ τὴν κωμῳδίαν «Ἀβδηριτιάς» θέμα ἔχουσαν τὴν περὶ ὄνου σκιᾶς γνωστὴν δίκην. Ἀμφότερα ἐκρίθησαν ὡς μαθητικὰ γυμνάσματα. Μετά τινα χρόνον ὑπέβαλεν εἰς τὸν αὐτὸν διαγωνισμὸν τὸ πεντάπρακτον δρᾶμά του «Πέτρος Καντανολέος», ὑπόθεσιν ἔχον τὴν ἐπὶ Καντανολέων κρητικὴν κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐπανάστασιν. Οἱ κριταί, ἐπαινέσαντες τὸ ἔργον, συνέστησαν εἰς τὸν ποιητὴν νὰ τὸ ὑποβάλῃ ἐκ νέου τὸ ἐπιὸν ἔτος εἰς τὸν διαγωνισμὸν βελτιωμένον εἴς τινας σκηνάς, ὅπερ καὶ ἔπραξεν ὁ Ἀμπελᾶς, ὑποβαλὼν τὸ ἔργον του ὑπὸ τὸν νέον τίτλον «Κρῆτες καὶ Βενετοί». Τυχὸν τοῦ πρώτου ἐπαίνου τὸ ἐπιδιορθωθὲν αὐτὸ ἔργον, παρεστάθη πλειστάκις κατόπιν. Τῷ 1867 ἔγραψε τὸν «Λέοντα Καλλέργην» παρασταθέντα ἐν Σύρῳ ὑπὸ τοῦ θιάσου Ταβουλάρη-Σούτσα. Τῷ 1870 ἀπέστειλεν εἰς τὸν Βουτσιναῖον τρία συγχρόνως ἔργα του, τὸν «Νέρωνα», τὴν «Βιργινίαν τὴν Ρωμαίαν» καὶ τὸν «Ἕβρον τὸν Θρᾷκα», ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ διαγωνισμοῦ οὐδὲν τῶν τριῶν ἐβράβευσε.

Τῷ 1875 ὑπέβαλεν εἰς τὸν τότε τελεσθέντα διαγωνισμὸν τὴν τραγῳδίαν του «Κλεοπάτρα» ἥτις καὶ ἐβραβεύθη καὶ παρεστάθη ἐν Σύρῳ ὑπὸ τοῦ θιάσου Σούτσα ὅστις ὑπεδύθη μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας τὸν Μάρκον Ἀντώνιον. Ἄλλα ἔργα τοῦ ποιητοῦ εἶναι ἡ «Ἀρτεμισία», τετράπρακτον δρᾶμα ὑπόθεσιν ἔχον τὸν ἔρωτα καὶ τὸν θάνατον τῆς Σαλαμινομάχου βασιλίσσης τῆς Καρίας καὶ παρασταθὲν τὸ πρῶτον ἐν Ἀθήναις τῷ 1900 ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς Αἰκ. Βερώνη, «ἡ Σκλήραινα», τετράπρακτον δρᾶμα βραβευθὲν ἐν τῷ Λασσανείῳ ἀγῶνι, ὑπόθεσιν ἔχον τὰς τύχας τῆς περιωνύμου εὐνοουμένης Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου καὶ ἀντιζήλου τῆς αὐτοκρατείρας Ζωῆς, παρασταθὲν ἐν τῷ Βασιλικῷ θεάτρῳ, ὁ «πρίγκηψ τοῦ Μωρέως» δρᾶμα βραβευθὲν ἐν τῷ Παντελιδείῳ ἀγῶνι, ἀφοῦ προηγουμένως δὶς εἶχεν ἐπαινεθῆ εἰς ἄλλους διαγωνισμοὺς ὑπὸ τὸν τίτλον «Λέων Χαμάρετος» καὶ ὑπόθεσιν ἔχον τὴν ἐν τῷ «Χρονικῷ τοῦ Μορέως» περιγραφεῖσαν πάλην μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Φράγκων καὶ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου ἄρχοντος τοῦ Μιστρᾶ Λέοντος Χαμαρέτου, ἡ «Ἀκτή», δρᾶμα οὗτινος ἡ ὑπόθεσις στρέφεται περὶ τὰς τύχας τῆς Κορινθίας Ἀκτῆς, τῆς ἱερείας τῆς Ἀρτέμιδος ἣν ἀπήγαγεν ἐκ Κορίνθου ὁ Νέρων, ἡ «Αὐλὶς Εὐδοκία», μὲ ὑπόθεσιν τὰς τύχας τῆς Ἀθηναΐδος τῆς μετονομασθείσης Αὐλίας Εὐδοκίας καὶ τὸν θάνατον τοῦ Μαγίστρου Παλίνου, ἡ «Δανῖνα» οἰκογενειακὸν δρᾶμα, ἡ «Δίνα Δράκα», ἱστορικὸν δρᾶμα, οὗτινος ἡ ὑπόθεσις ἐλήφθη ἐκ δικογραφίας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος περισωθείσης ἐν τῷ ἀρχειοφυλακίῳ Ζακύνθου, «Πρὸ τῆς Ἀλαμάνας» δίπρακτον δρᾶμα, ὑπόθεσιν ἔχον τὸν ἔρωτα τοῦ Ἀθανασίου Διάκου πρὸς τὴν κόρην εὐπόρου κτηματίου, ἀπαχθεῖσαν ὑπὸ ἁρματολοῦ καὶ μετενεχθεῖσαν εἰς τὸ λημέρι τοῦ ἀρχηγοῦ Σκαλτσοδήμου, διδαχθὲν ἐν Πάτραις τῷ 1907 (βλ. καὶ λ. Ἀθῆναι τ. Β' σ. 259 α', 261 γ', 262 γ', 263 γ', 264 α'). Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ὁ Ἀμπελᾶς ἔγραψε καὶ κωμῳδίας, μία τῶν ὁποίων «οἱ ἀναμορφωταί», τρίπρακτος, ἐβραβεύθη ἐν τῷ Λασσανείῳ ἀγῶνι καὶ ἐδιδάχθη ἐν Ζακύνθῳ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος τοῦ ποιητοῦ ὑπὸ τοῦ θιάσου Παντοπούλου. Αἱ λοιπαὶ πέντε κωμῳδίαι του, μονόπρακτοι, τιτλοφοροῦνται: «Ἐμπορικὸς γάμος», «ὁ χορὸς τῆς Μιχαλοῦς», «αἱ σκανδαλώδεις ἐπισκέψεις», «τὸ πεδίον τῆς τιμῆς» καὶ «Σαντεκλερῖτις». Ἐκτὸς τῶν θεατρικῶν ἔργων ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσε καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἱστορία τῆς νήσου Σύρου» τῷ 1874, «Γεωργικὴ ἐν Ἑλλάδι νομοθεσία», «Ἡ Ἑλένη τῆς Μιλήτου» καὶ «Ὁ Καύνειος ἔρως» (διηγήματα), τῷ 1870, «Κογχύλαι καὶ χρώματα» (λυρικαὶ συλλογαί). ΝΙΚ. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

ἀμπελήσιος,—α, —ον δημοτ. ὁ τῆς ἀμπέλου: «ἀμπελήσια σταφύλια» ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ *κληματαρήσια*. Β. Φ.

ἀμπέλι (τό)· ἰδιωματ., τὸ κλῆμα, τὸ φυτὸν τῆς ἀμπέλου· || συστὰς ἀμπέλων, ἀμπελών: παροιμ. «ἀμπέλι ὅσο θωρεῖς, σπίτι ὅσο χωρεῖς», βιοτικὸν παράγγελμα κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἀγρότης πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τὴν πολυτελῆ οἴκησιν, νὰ προσκτᾶται ὅμως ἀπεριορίστως κτήματα· «ἀμπέλι τοῦ χεριοῦ σου, συκιὰ τοῦ κυροῦ σου, καὶ ἐλαιὰ τοῦ παπποῦ σου», ὅτι ἡ νέα ἄμπελος, ἡ μέσης ἡλικίας συκῆ καὶ ἡ μεγάλης ἡλικίας ἐλαία εἶναι μᾶλλον προσοδοφόρος· || ἡ οἰνοφόρος ἄμπελος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν σταφιδοφόρον: «τρύγησα τ' ἀμπέλι καὶ τώρα θὰ τρυγήσω τὴ σταφίδα». Β. Φ.

Πολλαχοῦ ὀνομάζονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ «*ἀμπέλια*» εἶδος πληγῶν, αἱ ὁποῖαι ἀναπτύσσονται ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ βρέφους καὶ κρατοῦν ἀρκετὰ ἕως ὅτου καθαρισθῇ τὸ μεμολυσμένον αἷμα, τὸ ὁποῖον φέρει ἐκ τῆς γαστρὸς τῆς μητρός του κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν, διὰ τοῦτο καὶ μόλις γεννηθῇ τὸ βρέφος τὸ χαράζουν διὰ νὰ βγῇ τὸ ἀκάθαρτον αἷμα καὶ νὰ μὴ βγάλῃ *ἀμπέλια*. Μ. Φ.

Ἀμπέλι, *Κάτω*. Ὅρμος νήσου Ἰκαρίας (βλ. λ. Αἰγαῖον τ. Β'. σ. 414α').

Ἀμπέλια. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κοσίνας τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. 71, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ὁ συνοικισμὸς ἐδημιουργήθη ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Κοσίνης, οἱ ὁποῖοι ἔχοντες ἐνταῦθα ἀμπέλια ἐγκαθίσταντο σὺν τῷ χρόνῳ μονίμως. Ἐκ τούτου ὁ συνοικισμὸς λέγεται καὶ *Ἀμπέλια τῆς Κοσίνας* ἢ *Ἀμπελοκοσίνα*. Δ. Λ.

— **Ἀμπέλια.** Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σαλίτσης τῆς ὑποδιοικήσεως Φιλιατῶν τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτοικοι 86. Πρότερον ὠνομάζετο Βρέστα. Δ. Ε. Μ.

— **Ἀμπέλια.** Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ραμνῆς τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων· κάτοικοι 24.

ἀμπελιά (ἡ)· ἰδιωματ., τὸ στέλεχος τῆς ἀμπέλου, ἀλλαχοῦ *κούρβουλο* ἢ *κούτσουρο*· || (ἐν Αἰτωλ.) ἔκτασις ἀγροῦ, πρότερον φυτευμένη ὡς ἄμπελος, ἥτις λόγῳ τῆς παλαιότητος ἐξερριζώθη καὶ νῦν εἶναι καταλληλοτάτη διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν σιτηρῶν.

ἀμπελιάτικο (τὸ) καὶ *ἀμπελιάτικα* (τά)· ὁ φόρος τῶν ἀμπέλων· || τὰ φυλακτικὰ τῶν ἀμπέλων.

ἀμπελίδα ἢ *ἀμπελίνα* ἢ *ἀγραμπελίδα* [Βοτ.]. Κοιναὶ ὀνομασίαι τῶν *κλημaτίδων* τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος καὶ ἰδίως *κληματίδος τῆς φλογερᾶς*. Σ. Μ.

ἀμπελίδαι (οἱ) (Ampelidae) [Ζῳολ.]. Πτηνὰ τῆς τάξεως τῶν *κεχρακτῶν* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ἀμπελίδαι (Ampelidaceae) [Βοτ.] Οἰκογένεια φυτῶν περιλαμβάνουσα θάμνους συνήθως ἀναρριχωμένους τῶν μεσοτροπικῶν κυρίως χωρῶν. Οὗτοι φέρουν ἕλικας ἀπέναντι τῶν φύλλων, φύλλα ἔμμισχα, ἔλλοβα, παλαμόνευρα ἢ καὶ σύνθετα. Τὰ ὑπόγυνα ἄνθη τούτων, κατὰ φοβοειδῆ ταξιανθίας, εἶναι μικρὰ κανονικὰ ἑρμαφρόδιτα σπανίως πολύγαμα. Ὁ πολὺ χαμηλὸς κάλυξ φέρει 4—5 ὀδόντας ἢ εἶναι σχεδὸν λεῖος, ἐπενδυόμενος πρὸς τὰ ἔσω ὑπὸ ἀδενώδους δακτυλίου, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου ἵστανται τὰ 4—5 πέταλα τῆς στεφάνης, συμφυῆ κατὰ τὴν κορυφήν. Ἡ ὅλη δὲ στεφάνη ἀποπίπτει μετὰ τὴν ἄνθησιν, ἀπολυομένη ἐκ τῶν κάτω δίκην καλύπτρας. Οἱ στήμονες ἐπιπέταλοι μετὰ βραχέων νημάτων καὶ δύο σάκκων γύρεως, οἵτινες ἀνοίγουν πρὸς τὰ ἔσω διὰ κατὰ μῆκος σχισμῆς. Ἡ ἐκ δύο καρποφύλλων ὠοθήκη εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δίχωρος, περιέχουσα εἰς ἕκαστον χῶρον δύο ὀρθίας σπερματικὰς βλάστας. Στίγμα βραχύ, σπέρματα μετὰ σκληροῦ περιβλήματος καὶ πολὺ μικροῦ ἐμβρύου, οὗ τὸ ῥιζίδιον στρέφεται πρὸς τὴν βάσιν τοῦ καρποῦ.

Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει περὶ τὰ 11 γένη καὶ 450 εἴδη. Ἐνταῦθα ὑπάγονται: ἡ *ἄμπελος ἡ οἰνοφόρος* (Vitis vinifera), ἡ ὁποία καλλιεργεῖται παρ' ἡμῖν εἰς πολλὰς ποικιλίας, ἐξ ὧν μία εἶναι ἡ *ἀπύρηνος*, ἐξ ἧς ἡ *Κορινθιακὴ σταφίς* (Vitis vinifera var. apyrena), ἡ *ἀμπελόψις ἡ πενιάφυλλος* καὶ εἴδη τινὰ τοῦ *κισσοῦ* (Cissus) εἰσαχθέντα παρ' ἡμῖν ὡς καλλωπιστικὰ φυτά. Ν. Μ.

—[Παλαιοφ.]· βλ. ἀμπελιώδη.

Ἀμπελίδας (ὁ)· Ἀργεῖός τις ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου.

ἀμπελίδεια ἢ *ἀμπελιδοειδῆ* (Ampelidaceae Bentham καὶ Hooker. Vitaceae Engler καὶ Prantl.) [Βοτ.]· βλ. ἀμπελίδαι. Σ. Μ.

Ἀμπελιές. Χωρίον τῆς ἐν Δυτ. Μακεδονίᾳ ὑποδιοικήσεως Γενιτσῶν τοῦ νομοῦ Πέλλης, ἀποτελοῦν τὴν ἕδραν ὁμωνύμου κοινότητος. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κρούσαρι*. Κάτ. 422. Εἰς τὴν κοινότητα ἀριθμοῦσαν 713 κατοίκους, ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ἀσβεσταρειὸν* (τέως *Ροδομίρ*). Δ. Ε. Μ.

Ἀμπελικιανός, *Ἰσίδωρος*. Μέγας δομέστικος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὅστις ἀναφέρεται ὅτι μετηνάστευσεν εἰς Κρήτην μετὰ τῶν ἄλλων Βυζαντινῶν οἰκογενειῶν αἵτινες ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μετῴκησαν δὲ κατόπιν εἰς τὴν Ἑπτάνησον. Γ. Δ. Κ.

Ἀμπελικιόπουλος, *Πέτρος*. Εὐγενὴς Κερκυραῖος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὅστις ἀναφέρεται ὅτι διωρίσθη ἔφορος τῆς νήσου διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νέου ἐκκλησιαστικοῦ νόμου τοῦ ἐπιβληθέντος ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν. Γ. Δ. Κ.

Ἀμπελικὸν ἢ ***Ἀμπελικό*.** Χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως Πλωμαρίου τοῦ νομοῦ Λέσβου ἀποτελοῦν ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα. Κάτ. 452. Ἔχει δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων. Ἐντὸς τοῦ χωρίου ὑπάρχει ἀρχαιότατος πύργος μὲ θύραν ὑπὸ τὴν γῆν ὕψους 2 μέτρων. Δ. Ε. Μ.

Ἀμπελικοῦ (τό). Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λευκωσίας, τὸ διαμέρισμα Λεύκας καὶ τὸ ὑποδιαμέρισμα τῆς Τυλλιρκᾶς. Κάτοικοι 450 ἀσχολούμενοι μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Παράγει ἐκλεκτὰ σῦκα, κεράτια, ἔλαιον καὶ ἐκλεκτὰ παστὰ κρέατα (*ἀπόχτια*). Κ. Μ. Κ.

Digitized by Google

Ἄμπελιν (Abelin), *Ἰωάννης*. Ἱστορικὸς γεννηθεὶς ἐν Στρασβούργῳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1646. Ἱδρυτὴς τοῦ «Theatrum Europaeum», συλλογὴν ἐξ εἴκοσιν ἑνὸς τόμων δημοσιευθέντων ἀπὸ τοῦ 1635—1738. Εἶναι ἐπίσης συγγραφεὺς τοῦ «Ἱστορικοῦ Χρονικοῦ» καὶ τῆς «Παγκοσμίου Ἱστορίας», ἥτις ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν μεγάλῃ χρήσει. Συνήθως ἔγραφεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον J. L. Gottfried ἢ Gothofridus. θ. β.

ἀμπελίνα [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Σκύρῳ *κληματίδος τῆς ἑλικοφόρου* εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ Πελοπόννησον *κληματίδος τῆς φλογερᾶς* καὶ *κληματίδος τῆς λευκαμπέλου*. Σ. Μ.

ἀμπελίνη [*Βοτ.*]. Χαλκοῦχος κόνις διὰ τὰς ἀμπέλους. Σ. Μ.

ἀμπέλινος (ὁ),—*ον* (τό)· ὁ τῆς ἀμπέλου: «ἀμπέλινος οἶνος», ὁ ἐκ σταφυλῶν οἶνος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἐκ καρπῶν, οἷον ἐκ τῶν φοινίκων. Β Φ

ἀμπέλιον (τό)· ὑποκορ. τοῦ *ἄμπελος*· κοιν. *ἀμπέλι*.

Ἀμπέλιος, *ἅγιος*. —1) Σικελὸς ἐκ Μεσσήνης, ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας (ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἴσως), ἑορταζόμενος ἐν τῇ Δυτ. Ἐκκλησίᾳ τῇ 20 Νοεμβρίου. —2) Εἷς τῶν 49 Χριστιανῶν μαρτύρων τῆς Ἀβιτίνης, μαρτυρησάντων ἐν Καρχηδόνι ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (21 Φεβρ. 304).—3) Ἕτερος μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ μαρτυρολογίου τῆς Καρχηδόνος κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου.—4) καὶ 5) Δύο ἐπίσκοποι Ἀφρικανοί, ὁ εἷς ὀρθόδοξος καὶ ὁ ἕτερος δονατιστής, ἀμφότεροι παραστάντες εἰς τὴν ἐν Καρχηδόνι σύνοδον τοῦ 411, ἔνθα συνῆλθον ὀρθόδοξοι καὶ δονατισταί. Τούτων ὁ ὀρθόδοξος κατέθηκεν ἐπὶ συνόδου ὅτι ὁ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ συνάδελφος ἐπίσκοπος δονατιστὴς προσῆλθεν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ ἀπὸ κοινῆς συμφωνίας ἀπεφασίσθη νὰ παραμένωσιν ἀμφότεροι τῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοποι. [*Acta Sanctorum* febr. t. II p. 515. 518. *Mansi* Concil. IV col. 99.155 269 καὶ IV col. 133—134.164.265.] Α. Ν. Δ.

— **Ἀμπέλιος** (Ampelius), *Λεύκιος*. Λατῖνος συγγραφεὺς ἀμφισβητουμένης ἐποχῆς (τοῦ Β' ἢ Γ' μ. Χ. αἰῶνος), συγγραφεὺς μικροῦ σῳζομένου βιβλίου, ἐπιγραφομένου Liber memorialis (ἐκδ. *Ed. Wölfflin*, Lucii Ampelii liber memorialis, Λειψ. 1854), ἐν τῷ ὁποίῳ, μετὰ βραχύτατον πρόλογον πρός τινα *Μακρῖνον* (L. Ampelius Macrino suo salutem, — τινὲς νομίζουν ὅτι ὁ Macrinus οὗτος εἶναι ὁ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ τῶν ἐτῶν 217—218 μ. Χ.), ἔχοντα ὡς ἑξῆς: Volenti tibi omnia nosse scripsi hunc librum memorialem, ut noris, quid sit mundus, quid elementa, quid orbis terrarum ferat, vel quid genus humanum peregerit, γράφει κατόπιν τί ἐστι κόσμος (I. de mundo), περὶ τῶν δώδεκα ζῳδίων τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου (II. de duodecim signis), περὶ τῶν κυριωτάτων ἄστρων (III. de sideribus), ποῦ εἶναι τὰ δώδεκα ζῴδια τῶν δώδεκα ἀνέμων (IIII. Quibus partibus sedeant duodecim signa duodecim ventorum), περὶ ἀνέμων (V. de ventis), περὶ τῆς γῆς (VI. de orbe terrarum), περὶ τοῦ περιρρέοντος τὴν γῆν Ὠκεανοῦ (VII. de marium ambitu), τὰ ἀξιοπερίεργα τοῦ κόσμου (VIII. Miracula mundi), πόσοι Ζῆνες ἢ ἄλλοι θεοὶ καὶ θεαὶ ὑπῆρξαν (VIIII. Quot fuere Joves vel alii dii deæque), περὶ τῶν διαφόρων ἀρχαίων κρατῶν (Ἀσσυρίων, Μήδων, Περσῶν, Λακεδαιμονίων, Ἀθηναίων, Μακεδόνων, Ρωμαίων), περὶ τῶν ὀνομαστῶν Ρωμαίων ἡγεμόνων (Βρούτου, Ποπλικόλα...) καὶ ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, περὶ τῶν πολέμων τῶν Ρωμαίων, ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν, περὶ στάσεων καὶ συνωμοσιῶν ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κράτει, περὶ πολλῶν ξένων βασιλέων... ὅλα δὲ ἐν τόσῃ συντομίᾳ ὥστε ἡ συγγραφὴ νὰ καταλαμβάνῃ σελίδας στερεοτύπους μικρὰς 31 ἐν ὅλῳ. Εἶναι ἓν εἶδος συντομωτάτης περιλήψεως τῆς τότε γνωστῆς γενικῆς ἱστορίας, εἰς 50 κεφάλαια. Θ. Α. Κ.

ἀμπελὶς (ἡ) (Ampelis) [*Ζῳολ.*]. Πτηνὸν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμπελιδῶν* τῆς τάξεως τῶν κεκρακτῶν (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Ἀμπελὶς (ἡ). Ἑταίρα τις παρὰ Λουκιανῷ.

ἀμπελίσεψ (ὁ) (Ampeliceps) [*Ζῳολ.*]. Ὁ Blyth ἔδωσε τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἴς τι πτηνὸν τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἰνδοκίνας, παραπλήσιον πρὸς τὸν *αἰγίθαλον*, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἔχει αἰχμηρότερον κατὰ τὸ ἄκρον καὶ πλατύτερον κατὰ τὴν βάσιν ράμφος καὶ μακρυτέρας πτέρυγας. Τὸ πτέρωμά του εἶναι μέλαν μὲ πράσινα καὶ κίτρινα στίγματα. Δ. Ν. Π.

ἀμπελῖτις (ἡ), γεν. —*ιδος*· «ἀμπελῖτις γῆ», γῆ μεταλλευομένη καὶ χρησιμεύουσα πρὸς θεραπείαν νόσων τῆς ἀμπέλου· «λέγει δὲ (Ποσειδώνιος) τὴν ἀμπελῖτιν γῆν ἀσφαλτώδη τὴν ἐν Σελευκείᾳ τῇ Πιερίᾳ μεταλλευομένην ἄκος τῆς φθειριώσης ἀμπέλου» (*Στραβ.* 7, 316). Β. Φ.

ἀμπελίτσα [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία εἰς τὴν Κρήτην *ἀβελικείας* ἢ *ζελκόβης τῆς κρητικῆς*. Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *οὐλμιδῶν* καὶ εἶναι δένδρον μικρὸν συγγενὲς τῆς πτελέας· χρήσιμον διὰ τὸ ξύλον αὐτοῦ. Σ. Μ.

ἀμπελιώδη (Ampelideae ἢ Vitraceae) [*Παλαιοφ.*]. Ὁμοιογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φραγκουλινῶν*, ἥτις ἀσφαλῶς εὑρίσκεται διὰ φύλλων καὶ κλαδίσκων ἀπολελιθωμένη ἐν Ἀμερικῇ μὲν ἀπὸ τοῦ κρητιδικοῦ συστήματος, ἐν Εὐρώπῃ δὲ ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου περιόδου. Ἡ μεγάλη πρὸς βορρᾶν ἐξάπλωσις τῆς ὁμοιογενείας ταύτης κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον καὶ ὁ περιορισμὸς αὐτῆς πρὸς νότον βραδύτερον ὀφείλεται εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ κλίματος τῶν πολικῶν χωρῶν κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς παγετώδους περιόδου κατὰ τὴν τεταρτογενῆ διάπλασιν. Θ. Σ.

ἀμπελίων (ὁ) (Ampelion) [*Ζῳολ.*]. Οὕτω ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ J. Cabanis κατὰ τὸ 1845 ἓν εἶδος τῆς οἰκογενείας τῶν *περιστεροειδῶν*, ἁπαντῶν εἰς τὴν Βραζιλίαν, τὴν Κολομβίαν καὶ τὸν Ἰσημερινόν. Τὸ σῶμά του φέρει λεπτότατον πτέρωμα, ὅπερ εἶναι ὁμοιόχρωμον καὶ εἰς τὰ δύο γένη (ἄρρεν καὶ θῆλυ), αἱ πτέρυγες λίαν αἰχμηραί, ἡ οὐρὰ μετρίου μεγέθους, μᾶλλον τετράγωνος κατὰ τὸ ἄκρον της, οἱ πόδες καὶ οἱ δάκτυλοι λίαν βραχεῖς. Δ. Ν. Π.

Ἀμπελιῶνα. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα. Κάτ. 363.

Ἀμπέλλα (Ampella) [*Ἀστρον.*]. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 198. Ἀνεκαλύφθη τῇ 13η Ἰουνίου 1879, τὰ δὲ ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς του διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1910 εἶναι τὰ ἑξῆς: $a=2.461$, $T=1410$ ἡμ., $e=0{,}227$ $i=9^0 18'$, $L=256^0\ 23'$, $\Omega=268^0\ 27'$. $\pi=356^0\ 18'$. Σ. Π.

ἀμπελόγατος (ὁ)· ἰδιωματ., ὁ ἀπηγριωμένος γάτος, ἄλλως *ἀγριόγατος*.

ἀμπελογραφία. Κλάδος τῆς ἀμπελουργίας, ἀσχολούμενος μὲ τὴν περιγραφὴν τῶν διαφόρων γενῶν, εἰδῶν, ποικιλιῶν καὶ παραλλαγῶν τῆς ἀμπέλου. Π. Γ. Κ.

ἀμπελοδάφνη (Ampelodaphne Meissn.) [*Βοτ.*]. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *δαφνιδῶν* περιλαμβάνον φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς Βραζιλίας καὶ Γουϊνέας. Σ. Μ.

ἀμπελόδεσμος (Ampelodesma Beauv.) [*Βοτ.*]. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστιδῶν*· περιλαμβάνει ἓν μόνον εἶδος, τὸν *ἀμπελόδεσμον τὸν ἰσχυρόν*, φυτὸν ἀγρωστῶδες καλαμοειδές, πολυετές, ἰθαγενὲς τῶν παραμεσογείων χωρῶν, χρήσιμον ὡς φορβή, διὰ πλεκτικὰ ἔργα καὶ ἐπιστέγασιν ἀγροτικῶν οἰκημάτων πολλαχοῦ τῆς Β. Ἀφρικῆς, ὅπου ὀνομάζεται Dyss. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾶται εἰς τὴν Σκόπελον καὶ Ζάκυνθον καὶ δι' αὐτοῦ δένουσι συνήθως τὰς ἀμπέλους ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του. Σ. Μ.

ἀμπελοειδῆ [*Βοτ.*]· βλ. **ἀμπελίδαι**.

ἀμπελόεις (ὁ), *ἀμπελόεσσα* (ἡ)· ὁ πλήρης ἀμπέλων, ἀμπελόφυτος.

ἀμπελοκαλλιέργεια (ἡ)· ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου.

ἀμπελόκαρπος [*Βοτ.*]. Παρὰ Διοσκορίδῃ συνώνυμον *γαλίου τοῦ ἀπαρίνη*. Σ. Μ.

Ἀμπελόκηποι. Τοποθεσία ἐν τῇ περιοχῇ Ἀθηνῶν, κατὰ τὸ ΒΑ ἄκρον τῆς πόλεως. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως αἱ γνῶμαι διίστανται: ἄλλοι σχετίζουσιν αὐτὴν πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχαίου δήμου *Ἀλωπεκῆς*, τοῦ ὁποίου ἡ θέσις φέρεται συμπίπτουσα πρὸς τὴν τῶν σημερινῶν Ἀμπελοκήπων· ἄλλοι τὴν θεωροῦσι παραφθορὰν τῆς ὀνομασίας *Ἀγγελόκηποι*, ὑφ' ἣν ἀναφέρεται ἡ ἰδία τοποθεσία ὑπό τινων περιηγητῶν· ἄλλοι τέλος τὴν ἀποδίδουσιν εἰς τήν, ἀμφίβολον, ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ὕπαρξιν ἀμπέλων καὶ κήπων εἰς παλαιοτέρους χρόνους.

ἀμπελόκισσος (Ampelocissus Planch.) [*Βοτ.*]. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμπελιδῶν* περιλαμβάνον φυτὰ τῶν τροπικῶν χωρῶν. Σ. Μ.

ἀμπελοκλάδι· κλάδος ἀμπέλου, μάλιστα μετὰ φύλλων καὶ σταφυλῶν, ἡ τσαμπαριά, ἡ *ὀρεσχὰς* τοῦ Ἡσυχίου· || ὁ ὀπὸς ὁ ὡς δάκρυ ρέων ἐκ τοῦ κλήματος μετὰ τὸ κλάδευμα διὸ καὶ *σκόλο* (scolo=*ρύσις* ἰταλ.) ἐπωνομάσθη τὸ κλῆμα· || ἀσθένειά τις τοῦ λαιμοῦ, εἰς τὰ βρέφη μάλιστα, ὑπὸ τὸν τύπον *ἀμπενοκλάδι* κατ' ἀνομοίωσιν τῶν ὑγρῶν φθόγγων· || τὸ αἰγόκλημα εἴς τινας χώρας (Θεσσαλία). || Κοινὴ ὀνομασία εἰς τὴν Ἑπτάνησον τῆς *ἀριστολοχίας τῆς στρογγύλης*, εἰς δὲ τὴν Κυνουρίαν *κοσκούτης τῆς μονογύνου*, ἥτις καὶ *ἀμπελοκλαδόχορτον* καλεῖται. Ω. —

ἀμπελοκλαδόρριζα [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τῆς *ἀριστολοχίας τῆς μακρορρίζης* κατὰ τὸν Sibthorp. Σ. Μ.

ἀμπελοκλαδόχορτον. Κοινὴ ὀνομασία *κοσκούτης τῆς μονογύνου*. Θεωρεῖται ὡς θεραπεύουσα τὸ νόσημα τῶν παίδων τὸ γνωστὸν ὡς *ἀμπελοκλάδι*.

ἀμπελοκομία (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ ἀμπελοκόμου, ἀμπελουργία.

ἀμπελοκόμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ τὰς ἀμπέλους κομῶν, περιποιούμενος, ἀμπελουργός.

ἀμπελοκόπι (παρὰ Weigel)· ἡ κατακοπεῖσα καὶ κατασκαφεῖσα ἄμπελος, τόπος ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκόπησαν (=ἐξερριζώθησαν) τὰ κλήματα καὶ ἔγινε χωράφι, ἡ ἐν Αἰτωλίᾳ καλουμένη *ἀμπελιά*.

ἀμπελοκτήμων (ὁ), —*ονος*· ὁ ἔχων κτήματα, ἀμπελῶνας, ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου τὰ κτήματα εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀμπελῶνες.

ἀμπελολεύκη [*Βοτ.*]. Λευκὴ ἄμπελος κληθεῖσα οὕτως ἀπὸ τοῦ χρώματος τῶν φύλλων παρὰ Διοσκορίδῃ (βλ. **βρυωνία** ἡ *κοινή*). Σ. Μ.

ἀμπελομάννα· ἰδιωμ. [*Αἰτωλ.*], μεγάλης ἐκτάσεως ἄμπελος, ἢ πολὺ καλλιεργημένη τοιαύτη, συνεπῶς καὶ εὐφορωτάτη. Δ. Λ.

ἀμπελόνα [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τῆς *ἀμπέλου τῆς οἰνοφόρου* καί, κατὰ τὸν Sibthorp, τοῦ *ὀποπάνακος τοῦ τραχυτρίχου*. Σ. Μ.

ἀμπελόπρασον (Allium Ampeloprasum L.) [*Βοτ.*]. Ἀρχαία ὀνομασία εἴδους ἀγρίου σκορόδου· ἄλλως *ἀλλίων τὸ ἀμπελόπρασον*. Θεωρεῖται ὡς φάρμακον κατὰ τῶν δηγμάτων τῶν θηρίων (κατὰ Διοσκορίδην). Σ. Μ.

ἄμπελος (ἡ)· τὸ κλῆμα, τὸ φυτὸν τῆς ἀμπέλου, κοιν. *κούρβουλο* || συστὰς κλημάτων, ἀμπελών, κοιν. *ἀμπέλι*.

— [ΒΟΤΑΝ.] Ἡ *ἄμπελος* (λατ. vitis), γένος ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν **ἀμπελιδῶν** (βλ. λ.), περιλαμβάνει φυτὰ θαμνώδη, φέροντα φύλλα καρδιόσχημα, πεντάλοβα, ἔγκολπα ὀδοντωτά, λεῖα ἢ χνοώδη. Τὰ ἄνθη των εἶναι μικρὰ πρασινωπὰ κατὰ φοβοειδεῖς ταξιανθίας τεταγμένα, πενταμερῆ. Ἡ στεφάνη ἀποπίπτει μετὰ τὴν ἀπάνθησιν, ἀπολυομένη ἐκ τῶν κάτωθι δίκην καλύπτρας. Ὁ ὕπερος ἀποτελεῖται ἐκ δύο καρποφύλλων ἡνωμένων, ἐντὸς ἑκάστου τῶν ὁποίων εὑρίσκονται δύο σπερματικαὶ βλάσται ὄρθιαι, ἄρα ὁ καρπὸς περιέχει 4 σπέρματα, καλούμενα *γίγαρτα*· ἐνίοτε ὅμως, ὅταν ὁ ὕπερος σύγκειται ἐκ πλειόνων καρποφύλλων, σχηματίζονται περισσότερα, ἄλλοτε δὲ πάλιν τὰ γίγαρτα ἐλλείπουν (κορινθιακὴ σταφίς, σουλτανίνα). Τὰ γίγαρτα ἔχουν κερατοειδὲς περίβλημα καὶ ἐλαιοῦχον ἀμύγδαλον. Καρπὸς ῥάξ.

Ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἀμπελιδῶν γενῶν μόνον τὸ γένος *ἄμπελος* ἔχει σπουδαιότητα διὰ τὴν ἀμπελουργίαν. Περιλαμβάνει περὶ τὰ 30 εἴδη, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει πολλὰς ποικιλίας, ἀπαντώσας εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς γῆς, ἐκ τούτων δὲ τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον εἶναι *ἄμπελος ἡ οἰνοφόρος* (V. vinifera L.) ἔχουσα ἀπειραρίθμους ποικιλίας καὶ παραλλαγὰς καλλιεργουμένας ἐν Εὐρώπῃ ἰδίᾳ (δι' ὃ καὶ *Εὐρωπαϊκὴ ἄμπελος* ἐκλήθη τὸ εἶδος τοῦτο) εἴτε διὰ τὴν κατανάλωσιν τῶν καρπῶν της, καλουμένων *σταφυλῶν*, ἢ *σταφίδων* (ὅταν καταναλίσκωνται ἐν ξηρᾷ καταστάσει), εἴτε ἰδίως διὰ παραγωγὴν οἴνου. Ὑπάρχουν καί τινα εἴδη τοῦ γένους *Ampelocissus*, ἅτινα παράγουν καρποὺς ἐδωδίμους ἐν Μαδαγασκάρῃ καὶ ἐν Ἰνδοκίνᾳ καὶ δύνανται νὰ βελτιωθοῦν ἐπωφελῶς διὰ τὰ τροπικὰ μέρη εἰς τὰ ὁποῖα δὲν εὐδοκιμεῖ ἡ ἐν Εὐρώπῃ καλλιεργουμένη *ἄμπελος ἡ οἰνοφόρος*.

Τὸ γένος *ἄμπελος* διαιρεῖται εἰς 2 ὑπογένη: τὸ *Muscadinia* καὶ τὸ *Euvites*.

Τὸ *Muscadinia* περιλαμβάνει φυτὰ μεγάλης βλαστικῆς δυνάμεως βιοῦντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (Καρολίναν, Φλωρίδα, Μισσισιπῆν), ἔνθα ἡ ἄμπελος λόγῳ τῆς διαρκοῦς θερμότητος βλαστάνει συνεχῶς, φέρουσα ταυτοχρόνως ἄνθη καὶ καρποὺς ἀώρους τε καὶ ὡρίμους. Εἰς τὸ γένος τοῦτο ἀνήκουν δύο εἴδη, τὸ *V. Munsoniana* καὶ τὸ *V. Rotundifolia*. Ταῦτα ἀντέχουν κατὰ τῆς φυλλοξήρας, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ἐμβολιασθοῦν μὲ τὴν οἰνοφόρον ἄμπελον.

Τὸ *Euvites* περιλαμβάνει 27 εἴδη, ὧν 10 ἀσιατικά, 16 ἀμερικανικὰ καὶ ἓν εὐρωπαϊκόν.

Ἀσιατικὰ εἴδη εἶναι: V. Coiquetiae, V. Thunbergi, V. Flexuosa (ἐν Ἰαπωνίᾳ)· V. Amurensis (περὶ τὸν ποταμὸν Ἀμούρ)· V. Romanati, V. Pagnucci, V. Picifolii (ἐν Κίνᾳ)· V. Lanata (Ἰνδιῶν)· V. Pedicellata (Ἰμαλαΐων)· V. Spinovitis Davidi (Κίνας). Ἐκ τούτων τὸ V. Coiquetiae ἐκαλλιεργήθη ἐν Νορμανδίᾳ τῆς Γαλλίας. Δίδει γλεῦκος λίαν ὄξινον, στιφόν, ὀλίγον σακχαροῦχον, ἤτοι ἄνευ ἀξίας, δὲν ἀντέχει εἰς τὴν φυλλοξήραν, εὐδο-

Digitized by Google

κιμεῖ δὲ μόνον ἐπὶ ὑγρῶν ἐδαφῶν, μὴ ἀσβεστούχων, γονίμων ἀλουβίου.

'*Αμερικανικαὶ* ἄμπελοι εἶναι αἱ ἑξῆς, ὡς ἐταξινομήθησαν ὑπὸ τοῦ Planchon.

1η σειρὰ *Labruscae:* V. Labrusca.

2α σειρὰ *Labruscoideae:* V. Californica· V. Cariboea· V. Coriaceae· V. Caudicans.

3η σειρὰ *Aestivales:* V. Lincecumii· V. Bicolor· V. Aestivalis.

4η σειρὰ *Cinerascentes:* V. Cinerea· V. Cordifolia V. Berlandieri.

5η σειρὰ *Rupestres:* V. Monticola· V. Rupestris· V. Arizonica.

6η σειρὰ *Ripariae:* V. Rubra· V. Riparia.

Τὰ εἴδη ταῦτα εἶναι διεσπαρμένα εἰς τὴν Β. 'Αμερικήν.

Εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ καλλιέργεια τῶν ἀμπέλων τούτων ἔλαβε μεγίστην σπουδαιότητα μετὰ τὴν εἰς αὐτὴν ἐμφάνισιν τῆς φυλλοξήρας καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν εἰς τὰς καλλιεργουμένας αὐτοχθόνους ποικιλίας. Τοῦτο δὲ λόγῳ τῆς ἀντοχῆς τὴν ὁποίαν ἔχουν κατὰ τῆς φυλλοξήρας τὰ πλεῖστα τῶν ἀμερικανικῶν εἰδῶν ἀμπέλου, ἅτινα, ἐνῷ δύνανται νὰ φέρουν ἔντομα φυλλοξήρας ἐπὶ τῶν ριζῶν των, δὲν ὑφίστανται σχεδὸν βλάβην τινὰ ἐξ αὐτῶν. 'Επειδὴ ὅμως αἱ ἄμπελοι αὗται παράγουν καρποὺς ἐλαχίστους καὶ μὴ δυναμένους λόγῳ τῆς κακῆς των γεύσεως νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ κατανάλωσιν ἢ δι' οἰνοποίησιν, καλλιεργοῦνται μόνον πρὸς παραγωγὴν *κληματίδων* (βεργῶν), αἵτινες χρησιμεύουν ὡς «ὑποκείμενα» ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐμβολιάζονται αἱ ποικιλίαι τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰνοφόρου ἀμπέλου. Οὕτως, αἱ μὲν ριζαι, δηλ. τὸ ὑπόγειον μέρος, ἀνήκει εἰς ἀμερικανικὸν εἶδος καὶ συνεπῶς δὲν προσβάλλεται ὑπὸ τῆς φυλλοξήρας, τὸ δὲ ὑπέργειον μέρος ἀνήκει εἰς τὴν ποικιλίαν τῆς *οἰνοφόρου ἀμπέλου*, ἥτις παράγει τὸν αὐτὸν καρπόν, τὸν ὁποῖον θὰ παρήγαγε καὶ ἂν δὲν ἐμβολιάζετο.

Τὰ ἀνωτέρω κατονομασθέντα εἴδη ἀμερικανικῶν ἀμπέλων λέγονται εἰς τὴν ἀμπελουργίαν *γνήσια*, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ διὰ νοθείας (ὑβριδισμοῦ) δημιουργηθέντα *νόθα* (ὑβρίδια), εἴτε ἀμερικοαμερικανικὰ (διὰ νοθείας εἰδῶν ἀμερικανικῶν μεταξύ των), εἴτε εὐρωπαϊκοαμερικανικὰ (διὰ νοθείας ἀμερικανικοῦ εἴδους μετὰ ποικιλίας τινὸς τῆς οἰνοφόρου ἀμπέλου). 'Η ἀνάγκη δημιουργίας νόθων προῆλθεν ἐκ τῆς ἰδιότητος, ἣν ἔχουν τὰ γνήσια ἀμερικανικὰ κλήματα ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ μὴ εὐδοκιμοῦν εἰς οἱασδήποτε συστάσεως ἔδαφος (ἕκαστον τούτων ἀπαιτεῖ ὡρισμένης, φυσικῆς κυρίως, συστάσεως ἔδαφος καὶ οὐχὶ πέραν ὡρισμένου ποσοστοῦ περιεκτικότητα εἰς ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον), ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ μὴ ριζοβολοῦν εὐκόλως ἢ νὰ μὴ δέχωνται ἐπιτυχῶς τὸν μετὰ τῆς οἰνοφόρου ἀμπέλου ἐμβολιασμόν, ἤ, καὶ ἂν δέχωνται κατ' ἀρχὰς τοῦτον, ἀργότερον τὸ ἐμβόλιον νὰ μὴ εὐδοκιμῇ. Διὰ τῆς νοθείας δηλ. ἐπιτυγχάνονται φυτά, ἔχοντα διαμέσους χαρακτῆρας τῶν γονέων των, ὥστε νὰ δύνανται νὰ εὐδοκιμήσουν εἰς ἐδάφη, εἰς ἃ τὰ γνήσια δὲν θὰ προσηρμόζοντο, ἢ νὰ ριζοβολήσουν εὐκόλως ἢ νὰ ἔχουν μεγαλυτέραν συγγένειαν πρὸς τὰ ἐμβόλια τῆς οἰνοφόρου ἀμπέλου, ἢ καὶ νὰ δίδουν καρποὺς καλῆς γεύσεως καὶ δυναμένους νὰ χρησιμοποιηθοῦν δι' οἰνοποιίαν, ὁπότε δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ἐμβολιασθοῦν. 'Επὶ παραδείγματι τὸ γνήσιον V. Berlandieri ἀντέχει εἰς μεγάλην ἐν τῷ ἐδάφει ποσότητα ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, ἀλλὰ δὲν ριζοβολεῖ εὐκόλως· τὸ V. Riparia τοὐναντίον πάσχει ἐκ χλωρώσεως, ὅταν τὸ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον ὑπερβῇ τὰ 15%, ριζοβολεῖ ὅμως εὐκόλως· τὸ δὲ διὰ τῆς νοθείας τῶν δύο τούτων εἰδῶν παραγόμενον Riparia Berlandieri καὶ ἀντέχει εἰς σχετικῶς μεγάλην δόσιν ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου ἐν τῷ ἐδάφει (μέχρι 30%) καὶ εὐκόλως ριζοβολεῖ.

Εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ἓν καὶ μόνον, ἡ *ἄμπελος ἡ οἰνοφόρος*, τῆς ὁποίας ποικιλίαι εἶναι αἱ χιλιάδες τῶν καλλιεργουμένων πρὸς παραγωγὴν ἐδωδίμων σταφυλῶν, σταφίδων ἢ οἴνου ἀμπέλων καὶ σταφιδαμπέλων.

'Εκ τῶν ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ, 'Αγγλίᾳ, Γροιλανδίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ εὑρεθέντων ἀπολιθωμάτων ἐξάγεται, ὅτι κατὰ τὴν μέσην τριτογενῆ περίοδον ὅτε ἐσχηματίζετο ὁ ἄνθραξ, ὑπῆρχον ἐκεῖ ἄμπελοι, αἵτινες ὡμοίαζον μᾶλλον πρὸς τὰ νῦν ἀμερικανικὰ εἴδη, παρὰ πρὸς τὴν σημερινὴν ἄμπελον τὴν οἰνοφόρον. 'Απολιθώματα τῆς ἀμπέλου ταύτης (φύλλων καὶ σπερμάτων) εὑρέθησαν μόνον εἰς νεώτερα γεωλογικὰ στρώματα, ἐν Γαλλίᾳ π. χ. εἰς τὰ διλούβια τῶν Montpellier, Meyrargues, Castelnau καὶ 'Αγίου 'Αντωνίου, ἐν 'Ιταλίᾳ παρὰ τὴν Ρώμην καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰς τὴν περίοδον τοῦ ὀρειχάλκου ἀνήκουν τὰ εὑρεθέντα σπέρματα ἐν ἄνω 'Ιταλίᾳ, ὁμοιάζοντα πρὸς ἄλλα εὑρεθέντα ἐν Τροίᾳ καὶ ἐν Τίρυνθι (παρὰ τὸ Ναύπλιον), μικρὰ τὸ μέγεθος καὶ ἐξ ἀγρίας ἀμπέλου προερχόμενα. Μεγαλύτερα σπέρματα παρετηρήθησαν εἰς τὰ μεταγενέστερα ὑπολιθικὰ στρώματα τοῦ Castione, Cazale καὶ Cogozzo, ἐν ᾧ ἐν 'Ελβετίᾳ καὶ κατὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς παρ' ἡμῖν εὑρέθησαν σπέρματα, καθ' ὅλα ὅμοια πρὸς τὰ τῆς σήμερον καλλιεργουμένης ἀμπέλου τῆς οἰνοφόρου.

Ὥστε κατόπιν τῶν ἀνωτέρω δὲν εἶναι ἀληθὴς ἡ παλαιὰ ἐκδοχή, καθ' ἣν ἡ οἰνοφόρος ἄμπελος, ἰθαγενὴς τοῦ νότου τῆς Κασπίας Θαλάσσης καὶ τῶν παρὰ τὸν Πόντον χωρῶν, ἐξηπλώθη ἐκεῖθεν μὲ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς οἰνοποιίας πρὸς δυσμὰς καὶ βορειοδυτικῶς. 'Αποδεδειγμένον φαίνεται, ὅτι πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς καλλιεργουμένης οἰνοφό-

Φύλλον καὶ ἄνθος ἀμπέλου.

ρου ἀμπέλου εἶχε διαδοθῆ ἡ ἄμπελος αὕτη ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει εἰς ὅλην τὴν Νότιον Εὐρώπην καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν Κεντρικήν. Κατὰ τὸν Eugler ἡ μεγάλη ἐξάπλωσις τῆς ἀμπέλου ὀφείλεται εἰς τὰ πτηνά, ἅτινα ἔτρωγον τοὺς σαρκώδεις καρποὺς της καὶ μετέφερον τὰ σπέρματα, τὰ ὁποῖα ἀνεπτύσσοντο ἐκεῖ ὅπου αἱ κλιματολογικαὶ καὶ ἐδαφολογικαὶ συνθῆκαι ἐπέτρεπον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀμπέλου.

Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐρευνῶν εἰς αἰγυπτιακοὺς τάφους ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου ὡς καὶ ἡ οἰνοποιία ἦσαν γνωσταὶ ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὸ 3500 π. Χρ. και παλαιότερον ἔτι. 'Ιερογλυφικὰ κείμενα ἀναφέρουν 8 διάφορα εἴδη οἴνων, ἐκτεταμένοι δ' ἦσαν οἱ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου ἀμπελῶνες.

Εἰς τὴν 'Ελλάδα ὡς καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου εἰσήχθη ἐκ τῆς 'Ασίας. Κατὰ τὸν Ad. Pictet οἱ Σημῖται καὶ οἱ Ἄριοι ἐγνώριζον τὴν οἰνοποιίαν καὶ εἰσήγαγον αὐτὴν εἰς ὅλας τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας μετενάστευσαν μέχρι τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὰς Ἰνδίας ὡς καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰς τοῦτο δὲ διηυκόλυνεν ἡ ἐν αὐταῖς παρουσία τοῦ φυτοῦ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει.

'Η Παλαιὰ Διαθήκη ἀναγράφει, ὅτι ὁ Νῶε ἐφύτευσεν ἄμπελον καὶ ἐποίει κατάχρησιν τοῦ προϊόντος της. 'Η μυθολογία ἀναφέρει, ὅτι ὁ Κρόνος εἰσήγαγε τὴν ἄμπελον εἰς Κρήτην καὶ ὁ Ὄσιρις εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς δὲ τὴν 'Ελλάδα ἐξ 'Ινδιῶν ὁ Βάκχος, ὅστις καὶ ἐτιμᾶτο ὡς θεὸς τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ οἴνου. Οἱ Χῖοι κατὰ τὸν Θεόπομπον ἐδιδάχθησαν πρῶτοι τὰ τῆς καλλιεργείας τῆς ἀμπέλου παρὰ τοῦ Οἰνοπίωνος υἱοῦ τοῦ Διονύσου καὶ μετέδωσαν τὰς γνώσεις των καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

'Η καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου ἦτο βεβαιωμένως γνωστὴ εἰς τὴν 'Ελλάδα κατὰ τὸν ΙΕ' π. Χ. αἰῶνα. 'Η παραγωγὴ οἴνου ἦτο τότε περιωρισμένη, μόλις ἐπαρκοῦσα διὰ τὰς ἐπιτοπίους ἀνάγκας, ἴσως καὶ μόνον διὰ τὴν οἰκιακὴν χρῆσιν τῶν παραγωγῶν, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ παραγωγὴ τῶν προϊόντων τῆς ἀμπέλου ηὔξανε βαθμηδὸν καὶ οὕτω κατὰ τὴν 'Ομηρικὴν ἐποχὴν ἡ ἀμπελουργία ἤκμαζεν εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν 'Ελλάδα καὶ τὴν Μικρασίαν. 'Ο Ὅμηρος τὴν 'Ιστιαίαν ὠνόμαζε «πολυστάφυλον», τὴν Πίδαλον δὲ και τὴν 'Επίδαυρον «ἀμπελόεσσαν». Μὲ τὸν γλυκὺν μέλανα οἶνον τῆς ἐν Θρᾴκῃ 'Ισμάρου ἐμέθυσεν ὁ 'Οδυσσεὺς τὸν κύκλωπα Πολύφημον. Εὔφημον μνείαν ἐποίουν οἱ ἀρχαῖοι διὰ τοὺς «νικοστρα-

1 2 3 4

Ἄνθος ἀμπέλου.

[1=τομή. 2=ἄνθος κλειστόν. 3=ἄνθος δεικνῦον τὰ πέταλα ἡνωμένα εἰς τὴν κορυφὴν καὶ ἀπομεμακρυσμένα εἰς τὴν βάσιν. 4=ἄνθος μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς στεφάνης.]

τίους» βότρυς τῆς 'Αττικῆς, τὰς «ὑπωνίους» καὶ «ροδιακὰς» σταφυλάς, τοὺς οἴνους τῆς Λέσβου, Χίου, Κῶ, Θάσου, Σμύρνης, 'Ηρακλείου κλπ. 'Ο ρητινίτης οἶνος καὶ ἄλλοι διὰ διαφόρων βοτανῶν καὶ ρητινωδῶν οὐσιῶν ἀρωματιζόμενοι, ὡς καὶ αἱ ἀπύρηνοι (ἄνευ γιγάρτων) σταφυλαὶ ἦσαν γνωσταὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους. Αἱ *σταφιδες*, *ἀσταφίδες* ἢ *σταφυλίδες* ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ὁ σταφιδίτης οἶνος ἦτο γνωστός. Λεπτόρραξ σταφυλὴ τοῦ Ἄργους, ἴσως ἡ σημερινὴ κορινθιακή, ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Βιργιλίου καὶ τοῦ Πλινίου καὶ τοῦ Κολουμέλλα.

Μεταγενεστέρως εἰσήχθη ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου εἰς 'Ιταλίαν διὰ τῶν 'Ελλήνων ἐποίκων, ἀρχικῶς εἰς τὴν τότε Μεγάλην 'Ελλάδα καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν λοιπὴν χώραν, διεδίδετο δὲ βραδέως κατ' ἀρχὰς καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ μακρὸν οἱ 'Ιταλοὶ ἐπρομηθεύοντο οἴνους ἐξ 'Ελλάδος. Οὕτω κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Ρώμης, ὁ οἶνος ἦτο εἶδος πολυτελείας καὶ ἀπηγορεύετο ἡ χρῆσις αὐτοῦ εἰς τὰς γυναῖκας. 'Ο Νουμᾶς ἐδίδαξε τὸ κλάδευμα τῶν ἀμπέλων καὶ διὰ νὰ δώσῃ μεγαλυτέραν ἀξίαν εἰς αὐτὸ ἀπηγόρευσε νὰ προσφέρουν κατὰ τὰς θυσίας οἶνον μὴ προερχόμενον ἀπὸ κλαδευθεῖσαν ἄμπελον. Μόλις κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἤρχισε νὰ ἀκμάζῃ κατὰ τὸν Πλίνιον ἡ ἀμπελουργία ἐν 'Ιταλίᾳ και ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς 2ας π.Χ. ἑκατονταετηρίδος οἱ ἀμπελῶνες εἶχον τόσον πολὺ ἐπεκταθῆ, ὥστε ὁ οἶνος νὰ καταστῇ κοινὸν ποτὸν καὶ διὰ τοὺς ἐργάτας καὶ τοὺς ὑπηρέτας ἀκόμη. 'Ο Κάτων, ὁ Πλίνιος, ὁ Βιργίλιος καὶ ὁ Κολουμέλλας περιγράφουν διὰ μακρῶν εἰς τὰ ἔργα των τὰ τῆς καλλιεργείας τῆς ἀμπέλου.

Οἱ Ρωμαῖοι εἰσήγαγον τὴν ἄμπελον εἰς 'Ισπανίαν. Εἰς Γαλλίαν πιθανὸν νὰ εἰσήχθη, πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Ρωμαίων, διὰ Μασσαλίας ὑπὸ τῶν 'Ελλήνων μετὰ τὸ 600 π.Χ. Εἰς Γερμανίαν εἰσήχθη ἐν Mosell κατ' ἀρχάς, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ρήνου κατόπιν, κατὰ τὸν Β' καὶ Γ' αἰῶνα, ἀρκούντως δ' ἐξηπλώθη μετὰ ταῦτα.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ ἀμπελουργία ἤκμαζεν εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας. Τότε ὅμως εἰσήχθησαν ἐξ 'Αμερικῆς νόσοι καιρίως πλήξασαι αὐτήν. Οὕτω τῷ 1850 ἐνεφανίσθη τὸ *ὠίδιον*, τὸ ὁποῖον, μόνον ἐν Γαλλίᾳ, ἠλάττωσε τὴν παραγωγὴν ἀπὸ 45 ἑκατομμύρια ἑκατολίτρων οἴνου τῷ 1850 εἰς 10,8 τῷ 1854. 'Επίσης ὁ *περονόσπορος*, ἐμφανισθεὶς ἐν Γαλλίᾳ τῷ 1878, μεταδόθη εἰς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Τέλος ἡ φυλλοξήρα, τῷ 1869, ἐνσκήψασα ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰς ἄλλας χώρας ἐξαπλωθεῖσα, ἐπέφερεν ἀνυπολογίστους καταστροφάς.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐξηπλώθη ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου καὶ πρὸς νέα μέρη, σήμερον δὲ αἱ κυριώτεραι ἀμπελουργικαὶ χῶραι εἶναι αἱ ἑξῆς:

'Εν Εὐρώπῃ: ἡ Γαλλία, ἡ 'Ιταλία, ἡ 'Ισπανία, ἡ Γερμανία, ἡ 'Ελβετία, ἡ 'Ελλάς, ἡ Αὐστρία, ἡ Ρουμανία, ἡ Σερβια, ἡ Οὐγγαρία, ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία, ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, ἡ Πορτογαλια.

'Εν 'Ασίᾳ: 'Η 'Ασιατικὴ Ρωσία, ἡ Μικρασία, καὶ ἐσχάτως ἀπὸ τοῦ 1883 καὶ ἡ 'Ιαπωνία.

'Εν 'Αφρικῇ: Τὸ 'Αλγέριον, ἡ Τύνις, τὸ Μαρόκκον. ἐν μέρει ἡ Αἴγυπτος καὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς 'Ελπίδος.

'Εν Ὠκεανίᾳ: 'Η Αὐστραλία ἀπὸ τοῦ 1862 καὶ ἡ Νέα Ζηλανδία.

'Εν 'Αμερικῇ: Αἱ 'Ηνωμέναι Πολιτεῖαι, τὸ Μεξικόν, τὸ Περοῦ, ἡ Βολιβία, ἡ Βραζιλία, ἡ Χιλή, ἡ Οὐρουγουάη, ἡ 'Αργεντινή.

Εἰς 90 ἑκατομμύρια στρέμματα ὑπολογίζονται αἱ δι' ἀμπέλων πεφυτευμέναι ἐκτάσεις εἰς τὰς ἄνω χώρας, ἐν αἷς πρωτεύουσιν, ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως, ἡ Γαλλία, ἡ 'Ισπανία, καὶ ἡ 'Ιταλία. 'Η 'Ελλὰς ἔχει περὶ τὰ $2^{1}/_{2}$ ἑκατομμύρια στρέμματα ἀμπέλων καὶ σταφιδαμπέλων μὲ ἐτησίαν παραγωγὴν περὶ τὰ 200 ἑκατομμύρια ὀκ. οἴνου, 300 ἑκατομμυρίων ἐνετικῶν λιτρῶν ξηρᾶς κορινθιακῆς σταφίδος, 10 ἑκατομμυρίων ὀκ. ξηρᾶς σουλτανίνας καὶ 20 ἑκατομμυρίων ὀκ. σταφυλῶν καταναλισκομένων ἐν χλωρᾷ καταστάσει.

Καίτοι ἡ καλλιέργεια τῆς οἰνοφόρου ἀμπέλου ἀνεπτύχθη ἐσχάτως καὶ εἰς μὴ εὐρωπαϊκὰς χώρας, ἡ φήμη τῶν παλαιῶν παραγωγικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης οὐδόλως ἐπηρεάσθη ἐκ τούτου. Πάντως σήμερον ἡ ἀμπελουργία τῆς Εὐρώπης ἔχει νὰ παλαίσῃ μὲ πολλὰς δυσκολίας καὶ μόνον διὰ τῆς ἐντατικῆς καὶ λελογισμένης καλλιεργείας θὰ δυνηθῇ νὰ ἀντεπεξέλθῃ.

'Η ἄμπελος, φυτὸν τῶν εὐκράτων ζωνῶν, ἀπαιτεῖ διὰ τὴν ὡρίμανσιν τῶν καρπῶν της ὡρισμένην ποσότητα θερμότητος, ὑπολογιζομένης ὑπὸ τοῦ Angot εἰς 2800° κατ' ἔτος, ὑπὸ δὲ τοῦ Risler ἐν 'Ελβετίᾳ εἰς 3000°. 'Η θερμότης δὲ ἐξαρτᾶται φυσικὰ ἐκ τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους, ἐκ τοῦ ὕψους ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, τῆς τοποθεσίας, τῶν βροχῶν, τῶν ἀνέμων, γειτνιάσεως δασῶν, ὀρέων κλπ. Ὅταν ἡ ἄμπελος προορίζεται μόνον πρὸς παραγωγὴν σταφυλῶν διὰ κατανάλωσιν, δύναται νὰ καλλιεργῆται εἰς κλίματα βορειότερα παρ' ὅσον ὅταν πρόκειται περὶ καλλιεργείας διὰ παραγωγὴν οἴνου. Καὶ εἰς τὰς χώρας ἄλλως τε εἰς ἃς τὸ κλῖμα δὲν εἶναι εὐνοϊκὸν ἡ ἄμπελος δύναται νὰ καλλιεργηθῇ εἰς θερμοκήπια πρὸς παραγωγὴν σταφυλῶν, σχεδὸν καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους. πλεῖσται δὲ τοιούτου εἴδους ἐγκαταστάσεις ὑπάρχουν ἐν 'Αγγλίᾳ καὶ ἐν Βελγίῳ. Ὅταν ὅμως ἡ ἄμπελος καλλιεργεῖται διὰ παραγωγὴν οἴνου, αἱ συνθῆκαι μεταβάλλονται, τὰ πρὸς βορρᾶν ὅρια τῆς δυνατῆς καλλιεργείας τοῦ φυτοῦ τούτου περιορίζονται ὅπως δήποτε. Τὸ ἀνώτατον ὅριον βορείου γεωγραφικοῦ πλάτους ὑπὸ τὸ ὁποῖον δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ ἡ οἰνοφόρος ἄμπελος εἶναι ἐν Γαλλίᾳ 47°, ἐν Γερμανίᾳ 52°. 'Εν Ρωσίᾳ εὑρίσκονται ἄμπελοι, εἰς ἀγρίαν μᾶλλον κατάστασιν, μέχρι 57° γεωγρ. πλάτους, λόγῳ ὅμως τοῦ

Digitized by Google

ἐκεῖ σφοδροτάτου ψύχους τὸ φυτὸν ὑποφέρει καὶ τὰ ἔξοδα καλλιεργείας εἶναι ὑπέρογκα, συνεπῶς ἡ καλλιέργεια ἀσύμφορος.

Κάτω τῶν προαναφερθέντων ἀνωτάτων ὁρίων καὶ πρὸ πάντων μεταξὺ 32—45° πλάτους ὅλαι αἱ χῶραι παράγουν οἴνους κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καλῆς ποιότητος. Ἐπὶ τῶν μεγάλων τούτων ἐκτάσεων μόνον ὑψηλαὶ τοποθεσίαι δὲν ἐνδείκνυνται διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου.

Τὸ κατώτατον πρὸς τὸν Ἰσημερινὸν καλλιεργητικὸν ὅριον τῆς ἀμπέλου δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ ἐπακριβῶς, καθόσον ἐφ' ὅσον προχωροῦμεν πρὸς τὸν Ἰσημερινόν, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἀναγκαιοῦσα εἰς τὴν ἄμπελον χειμερία ἀνάπαυσις περιορίζεται καὶ διὰ τοῦτο ἡ καλλιέργειά της εἰς τὰς τροπικὰς χώρας εἶναι οἰκονομικῶς ἀσύμφορος.

Ἡ ἀξία τῆς παραγωγῆς τῆς ἀμπέλου εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων στοιχείων τοῦ γεωργικοῦ πλούτου τῶν χωρῶν εἰς ἃς ἡ καλλιέργειά της εἶναι διαδεδομένη. Παρ' ἡμῖν ἐπὶ παραδείγματι ἡ προπολεμικὴ ἀξία τῶν ἐτησίων προϊόντων τῆς ἀμπέλου καὶ σταφιδαμπέλου ἀνήρχετο εἰς 280 ἑκατομμύρια χρυσῶν δραχμῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀξίας ταύτης δύναται ἀναλογικῶς νὰ ὑπολογισθῇ ἡ ἀξία τῆς ἐτησίας παραγωγῆς τῶν ἀμπέλων ὁλοκλήρου τῆς γῆς εἰς 9 δισεκατομμύρια χρ. δρχμ. Τὸ ποσὸν ὅμως τοῦτο ἀποτελεῖ μέρος μόνον τῆς καθόλου ἐμπορίας τῶν προϊόντων τῆς ἀμπέλου, καθόσον ταῦτα διέρχονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ πολλῶν διαμέσων χειρῶν μέχρις ὅτου φθάσουν ἀπὸ τοὺς παραγωγοὺς εἰς τοὺς καταναλωτάς.

Ἀλλὰ καὶ ἡ σημασία τῆς καλλιεργείας τῆς ἀμπέλου διὰ τοὺς γεωργικοὺς πληθυσμοὺς εἶναι κολοσσιαία, διότι αἱ καλλιεργητικαὶ φροντίδες διὰ τὸ φυτὸν τοῦτο εἶναι λίαν ἐπιτακτικαὶ καὶ πολυάριθμοι, οὕτω δὲ παρέχεται ἐργασία εἰς τοὺς ἀμπελουργούς, ἐπαρκῶς ἀμειβομένη, σχεδὸν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον οἱ ἀμπελουργικοὶ πληθυσμοί, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐημεροῦν. Π. Γ. Κ.

—[ΠΑΛΑΙΟΦΥΤ.] Ἡ ἄμπελος ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου ἐποχῆς τῆς νοτίου Γαλλίας, ὑπῆρξεν ὅμως ἐν ἀφθονίᾳ διαδεδομένη ἀπὸ τῆς ὀλιγοκαίνου μέχρι τῆς πλειοκαίνου ἀπὸ τῆς βορείου Ἀμερικῆς, Γροιλανδίας, Ἰσλανδίας, Εὐρώπης καὶ ἀνατολικῆς Ἀσίας διὰ πολυπληθῶν φύλλων καὶ γιγάρτων. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ *Vitis teutonica* A. Br. κατὰ τὴν ὀλιγόκαινον καὶ μειόκαινον καὶ ἡ *Vitis vinifera* ἀπὸ τῶν τεταρτογενῶν διαστρώσεων τῆς νοτίου Γαλλίας καὶ Ἰταλίας. Θ. Ι.

—[ΜΥΘΟΛ.] Εἷς τῶν εὐνοουμένων τοῦ Διονύσου Σατύρων ὠνομάζετο *Ἄμπελος*. Ἦτο υἱὸς Σατύρου καὶ Νύμφης, ὡραιότατος τὴν μορφήν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ εἶχεν ἀγαπηθῆ τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ Διονύσου, ὥστε δὲν ἠδύνατο οὗτος νὰ χωρισθῇ ἀπ' αὐτοῦ. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ κάλλους εἶχε καὶ ῥώμην ἐξαιρετικὴν ὁ Ἄμπελος, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε τόσην ἐμπιστοσύνην, ὥστε δὲν ἐφοβεῖτο νὰ προσβάλλῃ καὶ τὰ ἀγριώτερα τῶν θηρίων. Ἠρέσκετο νὰ ἐπιβαίνῃ ἑνὸς ἀγριωτάτου ταύρου καὶ νὰ ἀφίνῃ αὐτὸν ἔπειτα νὰ τρέχῃ. Ὁ ταῦρος ὅμως οὗτος μίαν ἡμέραν ἔρριψε τὸν Ἄμπελον κατὰ γῆς μὲ τόσην βίαν, ὥστε ἀπέθανε. Ἀπαρηγόρητος τότε ὁ Διόνυσος παρεκάλεσε τὸν Δία πρὶν ἡ ψυχὴ τοῦ διέλθῃ τὸν Ἀχέροντα νὰ μεταμορφώσῃ αὐτὸν εἰς φυτόν. Ἡ παράκλησίς του εἰσηκούσθη καὶ ὁ Ἄμπελος μετεμορφώθη εἰς τὸ ὁμώνυμον φυτὸν τὸ ὁποῖον ἠγάπησεν ὁ Διόνυσος ὅσον εἶχεν ἀγαπήσει καὶ τὸν εἰς αὐτὸ μεταμορφωθέντα. Κατ' ἄλλον ὅμως μῦθον ὁ Ἄμπελος κατηστερίσθη.

Ὁ μῦθος ἐνέπνευσε πολλοὺς τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνῶν καὶ ἰδίως τοὺς ἀγγειογράφους. Ἔν τινι συμπλέγματι, εὑρισκομένῳ εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον, παρίσταται ὁ Διόνυσος καὶ ὁ Ἄμπελος κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μεταμορφώσεως. Ἐπί τινος ἀγγείου, καὶ τούτου ἀποκειμένου εἰς τὸ αὐτὸ μουσεῖον, παρίσταται ὁ Ἄμπελος ἐξεγειρόμενος ἐξ ἑνὸς κλήματος παρουσίᾳ δύο Φαύνων, οἵτινες φαίνονται ὅτι κατέχονται ὑπὸ θαυμασμοῦ δι' ὅ,τι βλέπουσι καὶ χειροκροτοῦσι διὰ τὸ γινόμενον θαῦμα. Ὁ *Ἄμπελος* (προσωποποίησις τῆς σταφυλῆς) καὶ ὁ *Ἄκρατος* (προσωποποίησις τοῦ ἀμειγοῦς οἴνου) εἶναι συνήθεις εἰς τὰς Διονυσιακὰς πομπάς. Εἶναι οἱ ἀκολουθοῦντες, συνήθως, τὸν Διόνυσον Δαίμονες, εἴτε ἐπιβαίνοντες ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἅρματος, εἴτε στηρίζοντες τὸν Διόνυσον πεζοποροῦντα. Γ. Δ. ΚΑΨ.

—[ΘΡΗΣΚ.] *Ἐν τῇ Βίβλῳ:* Ἡ ἀμπελοκομία ἦτο λίαν διαδεδομένη ἐν Παλαιστίνῃ, μάλιστα ἐν Χεβρών, ἐν Ἐγγαδεΐ, ἐπὶ τῶν λόφων τῆς Σαμαρείας, παρὰ τὸν Κάρμηλον καὶ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰορδάνου (ἐν τῷ Γαλαάδ). Προετιμᾶτο δ' ἐνταῦθα ἡ φύτευσις ἀμπελώνων ἐπὶ λόφων καὶ ὑψωμάτων ἐν γένει. Αἱ σταφυλαὶ τῶν ἀμπέλων τούτων εἶναι μεγάλαι, οὐδὲ εὕρισκέ τις ἐνταῦθα μόνον ἐν τῇ ἀρχαιότητι σταφυλὰς ἐκτάκτου μεγέθους (πρβ. Ἀριθμῶν ιγ' 24), ἀλλὰ καὶ σήμερον ἔτι. Ἡ ἄμπελος ἀπετέλει λίαν προσοδοφόρον καὶ ἐπομένως πολύτιμον περιουσίαν τῶν Ἑβραίων καὶ ὡς τοιαύτης γίνεται μνεία αὐτῆς πολλάκις ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ, ἱκανὸς δὲ ἀριθμὸς διατάξεων τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀμπελοκομίαν. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἀξίας τῆς ἀμπέλου διὰ τοὺς Ἑβραίους ἐξηγεῖται, ὅτι ὁ μὲν ἀμετανόητος λαὸς ἀπειλεῖται ὑπὸ τῶν προφητῶν ὅτι θὰ ἴδῃ καταστρεφομένους τοὺς ἀμπελῶνας αὐτοῦ (Σοφονίου α' 13), ἡ δὲ εὐδαιμονία αὐτοῦ ἐμφανίζεται ἐπὶ τὸ παραστατικώτερον ὡς συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἀγαθῶν τῆς ἀμπέλου (Μαλαχ. γ' 11, Ματθ. κε').

Τοσοῦτον οἰκείας οὔσης τῆς ἀμπέλου ἐν Παλαιστίνῃ, εὔλογος ἦτο ἡ πυκνοτάτη παρ' Ἑβραίοις χρησιμοποίησις εἰκόνων, παραβολῶν, ἀλληγοριῶν, παροιμιῶν κ.τ.τ., ἀναφερομένων εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἀμπελοκομίαν. Εἴπερ δέ τις καὶ ἄλλη προσφιλὴς ἦτο εἰς αὐτούς, ὡς βλέπομεν ἔν τε τῇ Παλ. καὶ τῇ Κ. Διαθήκῃ, ἡ προσφυεστάτη ἀλληγορικὴ τοῦ Ἰσραὴλ ὡς *ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου* (Γιαχβὲ) παράστασις, μάλιστα κατὰ τὴν κλασσικὴν τοῦ θέματος τούτου ἐπεξεργασίαν ὑπὸ τοῦ Ἡσαΐου (ε' 1—7· πρβ. καὶ Ἱερεμ. β 21, Ὠσηὲ ι' 1 Ἰεζεκ. ιε' 26, Ἰωὴλ α' 6 ἑξ., Ψαλμ οθ' 9 ἑξ. καὶ Ματθ. κα' 33, Μάρκ. ιβ' 1, Λουκ. κ' 9 κ.ἄ.). Εἰς τὴν ἀλληγορικὴν δὲ ταύτην παράστασιν ἀνεφέρετο καὶ ἡ ἐπὶ τῆς εἰς τὰ ἅγια ἀγούσης πύλης τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡρῴδου χρυσῆ ἄμπελος, ἀφ' ἧς «βότρυες ἀνδρομήκεις κατεκρέμαντο» (*Ἰωσήπου* Ἰουδ. Πολεμ. Ε', ε', 4). Ὁ Ι. Χριστὸς πρὸς τῇ ἐπανειλημμένῃ χρήσει τῆς ἀλληγορικῆς ταύτης παραστάσεως ἐν ταῖς παραβολαῖς αὐτοῦ, ἐποίησε καὶ νέαν ἀλληγορίαν, ἐν ᾗ πρὸς παράστασιν τῆς ὑπ' αὐτῶν μεταδιδομένης εἰς τὰς ψυχὰς ζωῆς παραβάλλει ἑαυτὸν μὲν πρὸς ἄμπελον, τοὺς δὲ κοινωνοὺς τῆς χάριτος (μαθητὰς) πρὸς κλήματα (Ἰωάννου ιε' 1—9).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Levesque* ἄρθρον Vigne ἐν Dict. de la Bible. — *Δ. Μακκᾶ* ἄρθρον ἐν Καινῇ Διδαχῇ 1920. Βλέπε καὶ τὰ σχετικὰ κεφάλαια περὶ *ἀμπέλου* ἐν ταῖς βιβλικαῖς ἀρχαιολογίαις Benzinger, Schegg, Kortleitner, Nowack, Κοντογόνη κ.λ.π.
Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Ἐν τῇ λατρείᾳ: Συνεπείᾳ τῆς ἀλληγορικῆς παραστάσεως τῆς ἀμπέλου ἐν τῇ Βίβλῳ, ἀρχαιόθεν ὁ συμβολισμὸς τῆς ἀμπέλου κυριαρχεῖ χαρακτηριστικῶς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ λατρείᾳ ἔν τε τῇ γλυπτικῇ καὶ ζωγραφικῇ, ἐν τῇ ὑμνολογίᾳ καὶ αὐτῇ τῇ ῥητορικῇ. Πλεῖστα καὶ ἀρχαιότατα γλυπτὰ ἀμπέλου ἔχομεν ἐν τῇ χριστιανικῇ τέχνῃ, ἐξ ὧν ἐξαίρετον εἶναι τὸ ἐν τῇ σαρκοφάγῳ τοῦ ἐπισκόπου Θεοδώρου, ἐν τῷ ναῷ τοῦ S. Apollinare in classe, ἐν Ραβέννᾳ.

Εἰς θωράκια τῶν ναῶν, εἰς ὑπέρθυρα, εἰς κίονας καὶ ἰδίως κατὰ μῆκος ὑπὲρ τὸ εἰκονοστάσιον ἐζωγραφίζετο, συνηθέστερον δ' ἐγλύφετο, σταφυλοφόρον κλῆμα, κατὰ τὸν προσφιλέστατον τοῖς χριστιανοῖς συμβολισμόν, τὸν δοθέντα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος. Ἐν δὲ τῇ λειτουργικῇ γλώσσῃ καὶ τῇ ὑμνολογίᾳ ἡ *ἄμπελος* ἀπαντᾷ ἐπὶ ποικίλων, συναφῶν ὅμως ταῖς ἄνω ῥηθείσαις, ἐννοιῶν. (Πρβλ. τὴν ποιμαντορικὴν εὐχὴν τοῦ ἀρχιερέως: «Ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν *ἄμπελον* ταύτην»=τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα· καὶ ἡ Θεοτόκος δ' ὑμνεῖται ὡς ἡ «ἄμπελος ἡ ἀληθινή, τὸν βότρυν τὸν πέπυρον ἡ γεωργήσασα» κ. τ. λ.) Δ. Ι. ΚΟΥΓΙΟΥΜΟΥΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

— **ἄμπελος ἐφημέριος** *[Μυθολ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτως ἡ ἐν Αἰγείρᾳ, μιᾷ τῶν δώδεκα Ἀχαϊκῶν πόλεων, αὐτομάτως φυομένη ἄμπελος καθ' ἣν ἡμέραν ἐτελεῖτο ἡ πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου ἑορτή. Ἐκ τῆς ἐφημερίου αὐτῆς ἀμπέλου, ἥτις ἐφύετο ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου, παρήγετο μέχρι τῆς ἑσπέρας οἶνος διὰ τοῦ ὁποίου ἐμεθύσκοντο πάντες οἱ ἑορτάζοντες. Τοιούτου εἴδους θαύματα τοῦ Διονύσου συναντῶμεν καὶ εἰς ἄλλας τῆς Ἑλλάδος πόλεις. Οὕτως, εἴς τινα τῆς Ἠλείας πόλιν, καθ' ἣν ἡμέραν ἤγετο καὶ ἐκεῖ ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου, οἱ κάτοικοι ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν χάριν τῆς ἑορτῆς μεταβάντων ἐκεῖ ξένων, ἐσφράγιζον τρεῖς καινουργεῖς καὶ κενοὺς λέβητας, τοὺς ὁποίους ἀνοίγοντες τὸ ἀπόγευμα εὕρισκον πλήρεις οἴνου. Ἐν Ἄνδρῳ ἐπίσης, κατὰ τὰ *Θευδαίσια*, διαρκούσης τῆς ἑορτῆς, ἔρρεεν αὐτομάτως ἀπό τινος παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Διονύσου πηγῆς οἶνος ἀντὶ ὕδατος, ὅστις ὅμως μεταφερόμενος κατὰ τὸν Πλίνιον (Histor. natur. II. 103. XXXI. 2,16) μακρὰν τοῦ ναοῦ, μετεβάλλετο εἰς ὕδωρ. Κατὰ δὲ τὸν Φλαΰϊον Φιλόστρατον τὸν νεώτερον, τὸν κατὰ τὴν τρίτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσαντα: «Ἀνδρίοις γὰρ δὴ ἐκ Διονύσου ἡ γῆ οἴνοινος ῥήγνυται καὶ ποταμὸν αὐτοῖς ἀναδίδωσιν». Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

Ἄμπελος *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐν τῷ ἐλάσσονι κόλπῳ τῆς *Ἀντικύρρας* (κοιν. *Ἄσπρων Σπιτιῶν*), καὶ παρὰ τὴν ΝΑ αὐτοῦ ἀκτὴν εἰς 4,4 μιλ. ΝΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου «Ἀγιὰ» τῆς *Ἀλκυονίδος θαλάσσης* (πλάτ. 38°17'45'', μῆκ. 22°41'20'', Χάρτ. Ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth), ἔχουσα δὲ ὑψόμετρον 202 ποδῶν (Χάρτης ἀγγλικὸς 463* Aspra Spitia bay). Σ. Ε. Λ.

— **Ἄμπελος** *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Σάμου καὶ ὁμώνυμον πρὸς αὐτὸ ἀκρωτήριον, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν Ν.ΝΑ τῆς νήσου ἐσχατιὰν (πλάτ. 37° 38'18'' μῆκ 26°52'48'', χάρτ. ἀγγλ. 1537: Furni Nikaria etc, 1530: The strait of Samos, 3446: Paspargo islet to Samos strait). Ἀπέχει δὲ τὸ ἀκρωτήριον ἀπὸ μὲν τοῦ λιμένος *Τηγάνι* 5 1/2, ἀπὸ δὲ τοῦ στενοῦ τῆς Μυκάλης 8 1/2 καὶ ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου *Γατίτσα*, ΝΑ τῆς μεγαλονήσου ἄκρας, 11 μίλ. Σ. Ε. Λ.

— **Ἄμπελος** *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἡ ΝΔ ἄκρα, ἡ πρὸς τὸν Τορωναῖον κόλπον (τῆς Κασσάνδρας) ἀνατεινομένη ἄκρα τοῦ ἀκρωτηρίου *Δρέπανον*, καθ' ὃ ἀπολήγει ἡ χερσόνησος *Σιθωνία* (Λόγγος) τῆς Χαλκιδικῆς (πλάτ. 39°56'10'', μῆκ. 23°56'10'', χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos islands). Ἀντικρύζουσα τὸ ἀκρωτ. *Παληοῦρι* (ἀρχ. *Καναστραῖον*) τῆς χερσονήσου τῆς Κασσάνδρας (ἀρχ. *Παλλήνης*), ἀφορίζει τὸ εὖρος τοῦ στομίου, 8 1/2 μίλ. τοῦ Τορωναίου κόλπου. Δύο μίλλια βορείως αὐτῆς τὸ σωτήριον ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς Πόρτο Κουφό. Σ. Ε. Λ.

— **Ἄμπελος** *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ ἀγκυροβόλιον τῆς ΝΑ τῆς Κρήτης ἐσχατιᾶς (πλάτ. 35 02'00'', μῆκ. 26°14'25'', χάρτ. ἀγγλ. 2536: Eastern part of Candia) ἀμέσως πρὸς δυσμὰς τοῦ ἀκρωτηρίου *Κάβαλλος* καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ νησίδων. Καλὸν ἀγκυροβόλιον (4 3/4 ὀργ.) διὰ βορείους καὶ δυτικοὺς ἀνέμους, τοῦ ἐπὶ τῆς νήσου Κουφονῆσι (7 μίλ. ΝΔ) μεγάλου φάρου πολὺ βοηθοῦντος προσθέτως διὰ τὸν ἐν νυκτὶ ἔκπλουν τῶν πλοίων. Σ. Ε. Λ.

Ὁμώνυμος τῷ ὅρμῳ πόλις ἐν τῇ ἰδίᾳ περιοχῇ τῆς Σητείας ἀναφέρεται ὑπὸ Πλινίου καὶ Πτολεμαίου. Ὁ Pape τοποθετεῖ αὐτὴν παρὰ τὸ ἀκρωτ. *Σαλομῶν* ἢ *Πλάκας*, ἀλλ' ἀσφαλέστερον ὁ Spratt παρὰ τὸ ἀκρωτ. Ξερόκαμπος καὶ ἀπέναντι τῶν νησίδων *Κοβάλλων* (βλ. λ. Ἄματος). Ε. Γ.

—**Ἄμπελος** *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἀπορρὼξ ἀκτὴ τῆς ἐν τῷ Λιβυκῷ πελάγει νήσου *Γαύδου* τῆς Κρήτης. Εὑρίσκεται δὲ ἡ ἀκτὴ αὕτη, ὀνομαζομένη ὡσαύτως καὶ *Γαλέτα*, ἐπὶ τῆς δυτικῆς τῆς Γαύδου ἀκτῆς, ἀμέσως μετὰ τὴν ἄκραν *Τραπέζι*, νοτίαν ἄκραν τοῦ ἀκρωτηρίου *Πουδουράκι*, δυτικῆς τῆς νήσου ἐσχατιᾶς (Ἄμπελος: πλάτ. 34°50'10'', μῆκ. 24° 03' 35''. Χάρτ. Ἀγγλ 2536a: Candia, western portion). Σ. Ε. Λ.

Παρὰ τὸ ἀκρωτήριον ὁμώνυμος συνοικισμὸς (κάτ. 39) ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Γαύδου τῆς ἐπαρχίας Σφακίων τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης.

—**Ἄμπελος.** Παραλιακὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λαγείας τῆς τέως ἐπαρχίας Γυθείου κατοικούμενος ἐξ εἴκοσι κατοίκων. Εἶναι τὸ ἐπίνειον τῆς κοινότητος. Γ. Δ. ΚΑΨ.

—**Ἄμπελος.** Τοποθεσία ποιμνιοβοσκῆς μεταξὺ Ἀσκύφου καὶ Ἀσφένδου τῆς ἐπαρχίας Σφακίων Κρήτης, ὀνομαστὴ διὰ ἐν αὐτῇ τρομερὰν καταστροφὴν τῶν Γερλίδων (ἐντοπίων) Τούρκων τὸν Ἰούλιον τοῦ 1821 ὑπὸ τὸν ἐκ Βαβέλων Σητείας Ὀμὲρ Ἀγᾶν. Πανωλεθρίαν ὀνομάζει τὴν ἧτταν ὁ ἱστορικὸς τῶν Σφακίων *Παππαδοπετράκις*, ἀναφέρων ὅτι ἐκ τῶν 960 στρατιωτῶν μόνον 54 ἔμειναν ζῶντες ζωγρηθέντες, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀρχηγός. Καὶ οἱ μὲν 53 παρασπόνδως ἐφονεύθησαν, ὁ δὲ Ὀμὲρ Ἀγᾶς, πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ φόνου τοῦ πατρός του, ἐφονεύθη ὑπὸ Ἀσκυφιώτου νεανίου, τοῦ Γ. Διακονιάρη. «Τοσούτῳ ἐποτίσθη, γράφει ὁ ἱστορικός, τὸ μικρὸν τῆς Ἀμπέλου ὀροπέδιον αἵματος, ὥστε ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῷ ἐξηράνθησαν καὶ δύο σχεδὸν ἔτη οὐδὲν ἐβλάστησεν ἕνεκεν τῆς σήψεως τῶν πτωμάτων». Οἱ Σφακιανοί, λέγει ὁ Πάσλεϋ, χλευάζοντες τὴν δεινὴν μοῖραν τοῦ Γερλῆ, ἐποίησαν τὸ ἐφεξῆς δίστιχον:

Στὴν Ἄμπελ' ὁ Γερλῆ-ἀγᾶς ἔκατσε τυροκόμος
Μὰ χάλασέν του τὸ τυρὶ κ' ἐβρώμεσεν ὁ κόσμος

(*Παππαδοπετρ.* Ἱστορ. Σφακιῶν σ. 229). Ε. Γ.

—**Ἄμπελος.** Ἄλλοτε κώμη τῆς Ζακύνθου ἐπὶ κοιλάδος καταφύτου ἐξ ἐλαιοδένδρων καὶ σταφιδαμπέλων μεταξὺ τῶν κωμῶν Κερὶ καὶ Ἀγαλᾶ. Ἡ κώμη αὕτη ἀπέχουσα τῆς πόλεως περὶ τὰ 17 χλμ. ἀναφέρεται ὡς κατῳκημένη τῷ 1516, ἐρημωθεῖσα κατόπιν εἴτε λόγῳ πειρατῶν, εἴτε λόγῳ τῶν λιμναζόντων τῆς λίμνης Κερὶ ὑδάτων. Τῷ 1830 διεγράφη, ἡ δὲ περιοχὴ αὐτῆς διεμοιράσθη εἰς τὰς κώμας Κερὶ καὶ Ἀγαλᾶ. Λ. ΖΩΗΣ

Ἀμπελοσάλεσι *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἀμπελοχῶρι.

ἀμπελοσίκυος (Ampelosicyos) *[Βοτ.]*· βλ. λ. Τελφαιρία.

ἀμπελοσταφιδοφυτεία (ἡ)· φυτεία, συστὰς ἀμπέλου σταφιδοφόρου, ἐν ἀντιθ. πρὸς τὴν *ἀμπελοφυτείαν*· λέγεται καὶ *σταφιδαμπελοφυτεία*. Β. Φ.

ἀμπελοστάφυλο (τό)· σταφυλὴ ἀμπέλου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς σταφυλὰς τῆς κληματαριᾶς, τὰ ὁποῖα λέγονται *κληματαρήσια σταφύλια*. Β. Φ.

ἀμπελοτομία. Ἡ τέχνη τοῦ κλαδεύειν τὰς ἀμπέλους πρὸς ἀφθονωτέραν παραγωγήν. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχουν εἰδικοὶ ἀμπελοτόμοι, οἵτινες ἀντὶ μεγάλης ἀμοιβῆς ἀναλαμβάνουν τὴν τεχνικὴν κλάδευσιν. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἀπεδίδετο εἰς τοὺς Ναυπλιεῖς ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἀμπελοτομίας. Τὴν τέχνην ταύτην πρῶτοι ἐφήρμοσαν οὗτοι ἐκ

Digitized by Google

τῆς παρατηρήσεως ὅτι κλῆμά τι ἀμπέλου, τοῦ ὁποίου τοὺς κλάδους κατὰ τύχην ἔφαγεν ὄνος, πλείονας τῶν λοιπῶν κλημάτων παρήγαγε σταφυλάς· ἐφ' ᾧ εἰς εὐγνωμοσύνην ἀνήγειραν λίθινον εἴδωλον εἰς τὸν ὄνον (Παυσ. Β. 38.3). Θ.Σ.Δ.

ἀμπελοτόμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τέμνων τὴν ἄμπελον: «δρέπανον ἀμπελοτόμον»· || ὁ κλαδευτὴς τῶν ἀμπέλων.

ἀμπελότοπος (ὁ)· τόπος κατάλληλος διὰ φυτείαν ἀμπέλων.

Ἀμπελούδια. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βάθης (πρώην Ραγιὰν) τῆς ὑποδιοικήσεως Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. 84. Πρότερον ὠνομάζετο *Τσεφλιτζίκ*. Δ. Ε. Μ.

Ἀμπελοῦζος. Ἕδρα ὁμωνύμου ἐν Κρήτῃ κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Καινουρίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου (κ. 277). Εἶναι ὡραία κώμη, κατάφυτος καὶ ὑπὸ πολλῶν ὑδάτων διαρρεομένη. Εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν ΒΔ ἐπὶ λόφου εὑρίσκεται τὸ λατομεῖον τῆς ἀρχαίας Γόρτυνος, γνωστὸν ὡς ὁ μυθολογούμενος *Λαβύρινθος*. Ε. Γ.

Τὴν κοινότητα Ἀμπελούζου ἀριθμοῦσαν περὶ τοὺς 1250 κατοίκους ἀπαρτίζουσι πλὴν τῆς ἕδρας καὶ τὰ χωρία καὶ συνοικισμοὶ *Καστέλι, Ρουφᾶς, Πλουτή, Κυρμουσή, Μωρόνι* καὶ *Σαφεριανά*. Δ. Ε. Μ.

ἀμπελουργία. Κλάδος τῆς γεωπονίας, πραγματευόμενος πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν ἄμπελον καὶ πρὸ πάντων τὸν τρόπον καθ' ὃν πρέπει νὰ γίνεται ἡ καλλιέργεια αὐτῆς, οὕτως ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνηται ὅσον τὸ δυνατὸν οἰκονομικώτερον μεγαλυτέρα ἀπόδοσις αὐτῆς κατὰ ποσὸν καὶ ποιόν. Π. Γ. Κ.

ἀμπελουργικός, *—ή,—όν*· ὁ πρὸς ἀμπελουργίαν κατάλληλος, ἁρμόδιος: «ἀμπελουργικὰ ὄργανα».

ἀμπελουργική (ἡ)· ἡ τέχνη ἡ περὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου.

ἀμπελουργὸς (ὁ, ἡ)· ὁ κατ' ἐξοχὴν καλλιεργητὴς τῆς ἀμπέλου, ὁ εἰδικὸς περὶ τὴν ἀμπελουργίαν: παροιμ. «τ' ἀμπέλι θέλει ἀμπελουργό, τὸ σπίτι νοικοκύρι» ἢ «τ' ἀμπέλι θέλει ἀμπελουργὸ καὶ τὸ καράβι ναύτη», ὅτι ἕκαστον ἔργον ἔχει ἀνάγκην εἰδικοῦ ἐργάτου. Β. Φ.

ἀμπελουργῶ *(—έω)*· εἶμαι ἀμπελουργός, καλλιεργῶ τὴν ἄμπελον καὶ ἰδίᾳ κλαδεύω τὰ κλήματα.

ἀμπελουρίδα *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς τὴν Αἴγιναν *βρυωνίας τῆς διοίκου*, ἀλλαχοῦ δὲ *βρυωνίας τῆς κρητικῆς* καὶ *στρύχνου τοῦ μέλανος*. Σ. Μ.

Ἀμπελουσία. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ σημερινὸν ἀκρωτήριον *Σπαρτὲλ* ἐν Ἀφρικῇ. Εἶναι ἀνατολικῶς τοῦ Τάγκερ, ἐπὶ τῆς δυτικῆς εἰσόδου τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρ. Ἓν ἐκ τῶν πολυαρίθμων σπηλαίων του ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἡρακλέα. Κ. Μ. Κ.

ἀμπελοφάγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τὰς ἀμπέλους κατατρώγων, φθείρων: «ἀμπελοφάγοι ἶπες» *(Στράβ.* 613, 64).

— *[Ἀμπελουργ.]* Πᾶν ἔντομον προσβάλλον τὴν ἄμπελον καὶ προκαλοῦν βλάβας ἐπὶ τῶν πρασίνων αὐτῆς μερῶν· π. χ. ἡ πυραλίς, ἡ εὐδημίς, ὁ ρυγχίτης κλπ. Π. Γ. Κ.

ἀμπελοφάσουλα· τὰ φασόλια τὰ καλλιεργούμενα εἰς τὰς ἀμπέλους, τὰ στενὰ *(σμίλακες αἱ δόλιχοι)*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ καλλιεργούμενα εἰς τοὺς κήπους πλατιὰ φασούλια *(σμίλακες οἱ κηπαῖοι)*.

ἀμπελοφόρος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ φέρων ἀμπέλους, ἀμπελοφυτευμένος: «ἀμπελοφόρος χώρα»· πρβλ. *σταφιδοφόρος*.

ἀμπελοφράκτης *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς τὴν Ἑπτάνησον *ὀνόσματος τοῦ ἐχιοειδοῦς*. Σ. Μ.

ἀμπελοφύλαξ (ὁ)· φύλαξ τῶν ἀμπέλων ἀπὸ τῆς ὡριμάνσεως τῶν σταφυλῶν μέχρι τοῦ τρυγητοῦ, ὀπωροφύλαξ τῶν ἀμπέλων· ἰδιωματ. *δραγάτης* ἢ *βεργάτης*.

ἀμπελόφυλλον· τὸ φύλλον τῆς ἀμπέλου.

— **ἀμπελόφυλλον** (Ampelophyllum Font. συνών. Vitiphyllum Funt.) /*Παλαιοφ.]*. Γένος δικοτυληδόνων φυτῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀμπελιωδῶν*. Φύλλα ἀπολελιθωμένα τοῦ γένους τούτου ἀνευρέθησαν κατὰ τὴν κρητιδικὴν διάπλασιν τῶν διαστρώσεων τοῦ ποταμοῦ τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Ἐνταῦθα ὑπάγεται *Vitiphyllum multifidum* Font. Θ. Σ.

ἀμπελοφυτεία (ἡ)· φυτεία, συστὰς ἀμπέλου οἰνοφόρου· πρβλ. *ἐλαιοφυτεία*.

Ἀμπελόφυτον. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κλειστοῦ (τέως *Μουσγάλης*) τῆς ὑποδιοικήσεως Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. 53. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μουσαλή*. Δ. Ε. Μ.

ἀμπελόφυτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· τόπος φυτευμένος μὲ ἀμπέλους.

Ἀμπελοφύτωρ. Ἓν ἐκ τῶν πολλῶν ἐπωνύμων τοῦ Διονύσου.

ἀμπελόχα *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία *μαλάχης τῆς ἀγρίας*. Σ. Μ.

ἀμπελοχώραφα (τά)· ἀμπέλια καὶ χωράφια ὁμοῦ ἐννοούμενα· πβλ. *συκοστάφυλα, μαχαιροπήρουνα* κ.τ.τ.

Ἀμπελοχῶρι. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 447. Πρότερον ὠνομάζετο *Ἀμπελοσάλεσι* μετονομασθὲν διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Αὐγ. 1927 Διατάγματος. Δ. Ε. Μ.

— **Ἀμπελοχῶρι.** Χωρίον τῆς κοινότητος Ἑπταλόφου (τέως *Τσερναλὰκ*) τῆς ὑποδιοικήσεως Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. 128. Πρότερον ἐλέγετο *Δαουτλῆ*.

ἀμπελοψίνη *[Φαρμ. Χημ.]*. Ἀνθοκυανίνη τοῦ τύπου τῆς δελφινιδίνης, εὑρισκομένη εἰς τὸ φυτὸν *Ampelopsis quinquefolia*. Κ. Γ. Μ.

ἀμπέλοψις (Ampelopsis ἐκ τοῦ *ἄμπελος* καὶ *ὄψις*). Γένος τῆς τάξεως τῶν *ἀμπελωδῶν* (Vitaceae), περιλαμβάνον καλλωπιστικούς, κληματώδεις καὶ φυλλοβόλους θάμνους φέροντας ὡραῖον φύλλωμα καὶ ἐνίοτε κοσμητικοὺς καρπούς. Χρησιμοποιοῦνται πρὸς κάλυψιν ἀναδενδράδων, ἀψίδων, τοίχων, κορμῶν δένδρων καὶ φρακτῶν. Πρὸς τοῦτο κέκτηνται ὄργανα εἰδικά, δι' ὧν προσκολλῶνται ἢ περιελίσσονται ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ ὑποστηριγμάτων. Κατὰ τὸ φθινόπωρον τὸ φύλλωμά των προσλαμβάνει ὑπέρυθρον ἢ ἐρυθρὸν χρῶμα. Οἱ κληματώδεις οὗτοι θάμνοι δὲν εἶναι ἀπαιτητικοὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἔδαφος καὶ τὴν ἔκθεσιν. Ἐν τούτοις ἀναπτύσσονται καλύτερον ἐπὶ ἀμμοαργιλλώδους ἐδάφους. Πολλαπλασιάζονται διὰ σπόρων καὶ μοσχευμάτων. Τὰ συνηθέστερον καλλιεργούμενα ἐν Ἑλλάδι εἴδη εἶναι:

Ἀμπέλοψις ἡ πεντάφυλλος (Ampelopsis ἢ Parthenocissus quinquefolia, γαλλ. vigne-vierge καὶ ἀγγλ. Virginia creeper). Κληματώδης θάμνος ἀναπτυσσόμενος ταχύτατα εἰς ὕψος 10—15 μέτρων. Κέκτηται ἕλικας, δι' ὧν περιελίσσεται ἐπὶ τῶν ὑποστηριγμάτων. Τὰ ἔμμισχα πράσινα φύλλα, μεταβαλλόμενα κατὰ τὸ φθινόπωρον εἰς ἐρυθρά, εἶναι σύνθετα ἐκ 3—5 ὀδοντωτῶν φυλλαρίων.

Ἀμπέλοψις ἡ τρίφυλλος (Ampelopsis ἢ Parthenocissus tricuspidata ἢ Amp. Veitchii ἢ Vitis inconstans). Κατάγεται ἐξ Ἰαπωνίας. Ἀναπτύσσεται εἰς ὕψος 5—10 μέτρων, προσκολλωμένη ἐπὶ λείων ἐπιφανειῶν (μαρμάρου, σιμέντου) δι' εἰδικῶν ὀργάνων. Τὰ φύλλα τοῦ εἴδους τούτου εἶναι ἔμμισχα καὶ πολύμορφα, ἤτοι μικρὰ ἢ μεγάλα, σχεδὸν ἁπλᾶ, στρογγύλα ἢ καρδιόσχημα, ἢ φέροντα τρεῖς ὀδόντας ἢ διῃρημένα ὄντα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εἰς τρία μέρη. Οἱ καρποὶ του εἶναι μέλανες. Τὸ εἶδος τοῦτο ἐκτιμᾶται πολὺ λόγῳ τῆς ἰδιότητος ἣν κέκτηται ὅπως προσκολλᾶται ἐπὶ λείων τοίχων.

Ἄλλα εἴδη χρησιμοποιοῦνται γενικῶς: Ampelopsis aconitifolia, Ampelopsis Henryana (ποικιλόφυλλος), Ampelopsis himalayana, Ampelopsis lecoides, Ampelopsis megalophylla, Ampelopsis Thomsonii, Ampelopsis heterophylla κτλ.

Π. Θ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— /*Φυτοπαθ.]* Ἐπὶ τῶν φυτῶν τοῦ γένους τούτου παρουσιάζεται ἡ γνωστὴ νόσος τῶν ἀμπέλων περονόσπορος, ἡ προκαλουμένη ὑπὸ τοῦ μύκητος Plasmopara viticola. Π. ΚΟΥΤΣΟΜΗΤΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Παλαιοφ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα φύλλων τῶν φυτῶν τούτων εὑρίσκομεν εἰς τὰ τριτογενῆ στρώματα τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ Εὐρώπης. Ἐνταῦθα ὑπάγεται *Ampelopsis tertiaria* ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τοῦ Γκρινρίβερ τοῦ Γιούμιγκ τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Θ. Σ.

ἀμπελώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ πλήρης ἀμπέλων, ἀμπελόφυτος.

ἀμπελὼν (ὁ), γεν. *—ῶνος*· τόπος περιεκτικὸς τῆς ἀμπέλου, συστὰς ἀμπέλων, κοιν. *ἀμπέλι*.

ἀμπελώνικα *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ποικιλίας τῆς *συκῆς*. Σ. Μ.

Ἀμπέμα (Abbema), *Λουΐζα*. Γαλλὶς ζωγράφος γεννηθεῖσα ἐν Étampes τὸ 1855. Ἐξέθεσε τὸ πρῶτον εἰς τὸ *Σαλὸν* τοῦ 1874 καὶ ἀμέσως εἵλκυσε τὴν προσοχὴν διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ σχεδίου της. Ἐζωγράφησε προσωπογραφίας, ἄνθη, ὑδατογραφίας, μετάλλια καὶ διακοσμήσεις.

Ἄμπεν - *Τιμπών* βλ. Ἴμπν - Τιμπών.

«Ἀμπὲν - Χαμὲτ» (Aben - Hamet). Μελόδραμα λυρικὸν εἰς τέσσαρας πράξεις τοῦ μουσουργοῦ Θεοδώρου Ντυμποά, παρασταθὲν ἰταλιστὶ τῷ 1884 εἰς τὸ ἰταλικὸν θέατρον τῶν Παρισίων μὲ πρωταγωνιστὴν τὸν πολὺν Μωρέλ. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου εἶναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ διηγήματος «Ὁ τελευταῖος τῶν Ἀβενσεράγων» τοῦ Σατωμπριάν. Ἡ μουσικὴ μελῳδικὴ λεπτεπιλέπτως ἐπεξειργασμένη καὶ μὲ καθόλου ἀνατολικήν τινα ἀπόχρωσιν ἔσχεν εὐμενῆ ὑποδοχὴν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ καὶ ἐσημείωσεν ἱκανὸν ἀριθμὸν παραστάσεων. Λ.

Ἀμπεντίν. Μπαρδουνιώτης Τοῦρκος ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἐπαναστατήσας μετὰ τοῦ *Ὀμὲρ βέη*, τοῦ κοινῶς *Μέρη* ἢ *Μεράκου* ἢ *Νεράϊκου*, ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ περιβοήτου Μουσάγα βοηθουμένου καὶ ὑπὸ τοῦ Ζαχαριᾶ, ἀρχηγοῦ τῷ 1787 τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἁρματολῶν, καὶ παραδοθεὶς κατεσφάγη μετὰ τριακοντάδος ὀπαδῶν του. Ὁ αὐτὸς καὶ *Αὐδῆς* καὶ *Αὐδούλας* ἐκαλεῖτο. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀμπεντὶν** *μπέης*. Λαρισαῖος Μουσουλμᾶνος ὅστις μετὰ τοῦ Πασο - Ἰσμαὴλ πασᾶ ἐπέτυχαν τὴν ἐπικήρυξιν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων τῷ 1820. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀμπεντὶν** - *Πεγιάν*. Μία ἀπὸ τὰς ἑπτὰ οἰκογενείας, εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ὁποίων διὰ τοῦ προνομίου τῶν φορολόγων *σπαχήδων* διενεμήθη ἡ Πελοπόννησος μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀνάκτησίν της τῷ 1715. Εἰς αὐτὴν ἀνῆκεν ὁ βαθύπλουτος Κορίνθιος *Κιαμὴλ* βέης. Γ. Δ. Κ.

Ἀμπὲρ (Aber). Ποταμὸς τῆς Γαλλίας ἐν Φινιστὲρ πηγάζων εἰς τοῦ ὄρους Menez καὶ χυνόμενος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ντουαρνενέ.

Ἀμπὲρ (Ambert). Πόλις τῆς Γαλλίας κειμένη εἰς τὸν νομὸν Πυΰ-ντὲ-Ντὸμ (Puy-de-Dôme), τοῦ ὁποίου εἶναι καὶ ἡ πρωτεύουσα, παρὰ τὸν ποταμὸν Ντόρ. Ἔχει περὶ τὰς 8000 κατοίκους ἀσχολουμένους εἰς τὴν βιομηχανίαν, ἐργοστάσια κατασκευῆς χάρτου, ὡραιοτάτην ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἡ ὁποία ἐκτίσθη τῷ 1471. Ἡ Ἀμπὲρ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ὑπῆρξεν ἡ πρωτεύουσα τοῦ Λιβρατουά. Κ. Μ. Κ.

Ἀμπὲρ (Ampère), *Ἀνδρέας-Μαρί*. Εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων Γάλλων φυσικῶν γεννηθεὶς ἐν Polemieux πλησίον τῆς Lyon ἐν ἔτει 1775 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μασσαλίᾳ τῷ 1836.

Ὁ πατήρ του, παλαιὸς ἔμπορος, καρατομηθεὶς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἐν συγκινητικωτάτῃ ἐπιστολῇ ἣν ἀπηύθυνε πρὸ τοῦ θανάτου του πρὸς τὴν σύζυγόν του ἔγραφε διὰ τὸν υἱόν του Ἀνδρέαν: «Ὅσον ἀφορᾷ αὐτὸν δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἀναμένω ἐκ μέρους του». Πράγματι δὲ ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ὁ Ἀνδρέας Ἀμπὲρ ἐπέδειξε μεγίστην ἐπίδοσιν εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα. Προικισμένος ὑπὸ μεγάλης ἐπιμελείας καὶ ἀντιλήψεως ἐνδιεφέρθη διαδοχικῶς διὰ τὴν ποίησιν, τὴν φιλολογίαν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας, παντοῦ δὲ ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ὁ τραγικὸς ὅμως θάνατος τοῦ πατρός του ἐπήνεγκεν εἰς αὐτὸν τρομερὸν ψυχικὸν κλονισμόν, ὅστις τοῦ ἀφήρεσεν ἐπ' ἀρκετὸν τὴν ἱκανότητα τῆς ἐπιδόσεως εἰς μακρὰς μελέτας ἢ ἄλλας σοβαρᾶς ἐργασίας.

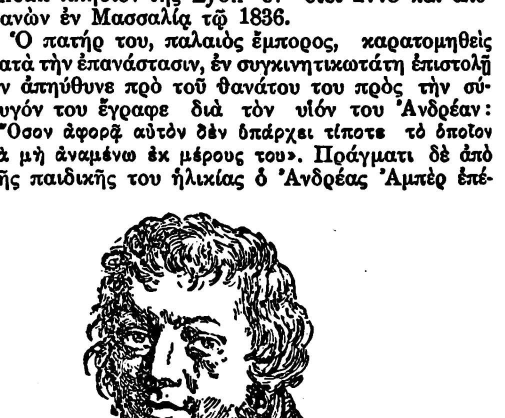

Ἀνδρέας - Μαρὶ Ἀμπέρ.

Ὁ σφοδρὸς κατόπιν ἔρως του πρὸς μίαν νεάνιδα, τὴν Julia Carron καὶ τὰ πρῶτα εὐδαίμονα ἔτη τῆς συμβιώσεώς των ἐπανέδωκαν εἰς τὸν Ἀμπὲρ τὴν προτέραν του μελετηρότητα καὶ ἐνεργητικότητα. Τῷ 1801 διωρίζετο καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς καὶ Χημείας εἰς τὴν École Centrale τοῦ Αἴν, τῷ δὲ 1804 καθηγητὴς τοῦ Λυκείου τῆς Λυών. Ἀλλ' ὁ ἐπελθὼν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο θάνατος τῆς συζύγου του ἀφίνει καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ

Digitized by Google

Αμπὲρ βαθυτάτην ἠθικὴν ἐπίδρασιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας δὲν ἀπηλλάγη μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Εἰς τὰς πρὸς τοὺς οἰκείους του ἐπιστολάς του τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰκονίζεται ζωηρότατα ἡ κατέχουσα τὴν ψυχήν του βαθυτάτη θλῖψις. Ὡς μόνη δὲ τέρψις ἀπομένουν εἰς αὐτὸν αἱ μεταφυσικαὶ συζητήσεις του μὲ τοὺς Cabanis, Destut de Trocy καὶ ἄλλους συγχρόνους του.

Ἐν τούτοις,παρὰ τὰς περιπετείας ταύτας τοῦ ἰδιωτικοῦ του βίου, ἡ ἐπιστημονικὴ δρᾶσις τοῦ Ἀμπὲρ δὲν ἀνεκόπη. Διορίζεται διαδοχικῶς ἐπιμελητὴς (répétiteur) εἰς τὴν Πολυτεχνικὴν σχολὴν (Νοέμβριος 1804), μέλος τοῦ Συμβουλευτικοῦ Γραφείου τῶν Τεχνῶν, γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ Πανεπιστημίου (1808), καθηγητὴς τῆς ἀναλύσεως ἐν τῇ Πολυτεχνικῇ σχολῇ (1809) καὶ τὸ 1814 μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἐξελέγετο μέλος τῶν περισσοτέρων ξένων Ἀκαδημιῶν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1820 ὁ Ampère ἐπαναλαμβάνει τὸ γνωστὸν πείραμα τοῦ Oersted, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ ἠλεκτρομαγνητισμοῦ καὶ ἀνακαλύπτει τὸν γενικὸν νόμον τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν ἕλξεων καὶ ὤσεων. Διὰ βαθυτάτης δὲ ἀναλύσεως τῆς πολυπλόκου ἐπενεργείας τῆς ἀσκουμένης μεταξὺ δύο ρευμάτων ἀνευρίσκει τὸν γνωστὸν φερώνυμόν του νόμον.

Αἱ θεωρίαι ἃς ἐμόρφωσεν ὁ Ἀμπὲρ ἀποτελοῦσιν ἀκόμη καὶ σήμερον τὴν βάσιν τοῦ ἠλεκτρομαγνητισμοῦ. Τὸ γεγογὸς τοῦτο,ὅπερ τὸν παραλληλιζει πρὸς τὸν Νεύτωνα, δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ ὅτι ὁ Ἀμπὲρ ἐκτὸς τῆς ἐξαιρετικῆς παρατηρητικότητος μὲ τὴν ὁποίαν ἦτο προικισμένος, ἦτο συγχρόνως καὶ βαθὺς γνώστης τῆς μαθηματικῆς ἀναλύσεως, ἥτις ὑπεβοήθησε τὰ μέγιστα αὐτὸν ἐν ταῖς ἐρεύναις του.

Ἐκτὸς τῶν ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρομαγνητισμοῦ μελετῶν του ὁ Ἀμπὲρ δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς θεμελιωτὴς τῆς ὑποθέσεως, καθ' ἣν πάντα τὰ ἀέρια ὑπὸ τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν καὶ πίεσιν περιέχουσι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν μορίων (ὑπόθεσις Avogadro - Ampère). Ἐπὶ τούτοις ἠσχολήθη τὰ μέγιστα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ὁλοκληρώσεως τῶν διαφορικῶν ἐξισώσεων εἰς μερικὰς παραγώγους, ἀφῆκε δ' ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου ὑπόμνημα μεγίστης ἀξίας, ὅπερ καὶ μόνον τάσσει αὐτὸν μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων μαθηματικῶν τῆς ἐποχῆς του.

Ἐν τούτοις ἡ ἐκ τοῦ θανάτου τῆς πρώτης συζύγου θλῖψίς του διαρκῶς ἐπέδρα ἐπ' αὐτοῦ, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρῃ ὁ Ἀμπὲρ τὴν ψυχικὴν ἠρεμίαν τῶν πρώτων αὐτοῦ ἐτῶν. Ὅπως ἀπαλλάξῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἀνίας ὑπὸ τῆς ὁποίας κατετρύχετο ἐνυμφεύθη καὶ ἐκ δευτέρου, προσεπάθησε δὲ πάσῃ θυσίᾳ ν' ἀγαπήσῃ τὴν νέαν του σύντροφον, πλὴν ματαίως. Τοὐναντίον ὁ γάμος οὗτος μόνον νέας ἀπογοητεύσεις τοῦ προσεκόμισε, ἐξ οὗ καὶ ἠναγκάσθη νὰ διαζευχθῇ τὴν δευτέραν του σύζυγον.

Ὁ Ἀμπὲρ ἀπέθανε τῷ 1836, ὀλίγον μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ πολυκρότου ἔργου αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κατατάξεως τῶν ἐπιστημῶν.

Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: Considération sur la théorie mathématique du jeu (Lyon —Paris 1802).—Recherches sur quelques points de la théorie des fonctions dérivés et démonstration du principe des viteses virtuelles (Journal del'Ecole Polytechnique t. VI).—Lettre sur l'état magnétique des corps qui transmettent un courant d'électricité (Annales de Chimie et de Physique XXI p. 119).—Mémoire sur la théorie mathématique des phénomènes électrodynamiques (Mémoires de l'académie des Sciences VI 1827).—Mémoire contenant le calcul de l'action qu'exerce un petit aimant sur un fil conducteur (Journal de physique XCIII p. 160).—Mémoires sur la détermination de la formule qui représente l'action mutuelle des deux portions infiniment petites des conducteurs voltaïques (Mémoires de l'Académie des Sciences VI p. 175).—Exposé méthodique des phénomènes electrodynamiques et des lois de ces phénomènes (Paris 1823).—Note sur la chaleur et la lumière considérées comme résultant des mouvements vibratoires (Annales de Chimie et Physique LVIII 432).—Essai sur la philosophie des Sciences (Paris 1834 -1844).—Journal et correspondance (Paris 1872), Correspondance (Paris 1875).

κ. π.

— **Ἀμπὲρ** (Ampère), ***Ἰωάννης-Ἰάκωβος-Ἀντώνιος.*** Γάλλος φιλόλογος (1800-1864) γεννηθεὶς ἐν Λυών, υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασεν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ πατρός του ἐν Παρισίοις, ἐπεδόθη δὲ νέος εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀριστουργημάτων τῆς παγκοσμίου λογοτεχνίας καὶ συνειργάσθη μετὰ τοῦ Γκυζὼ εἰς τὴν «Σφαῖραν» καὶ εἰς τὴν «Γαλλικὴν ἐπιθεώρησιν», κατὰ δὲ τὸ 1830 ἐδημοσίευσε τὴν «Ἱστορίαν τῆς ποιήσεως». Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 ἀνεπλήρωσεν εἰς τὴν Σορβόννην τὸν Φωριὲλ καὶ τὸν Βιλλεμέν. Ἐξέδωκε τῷ 1841 τὴν «Φιλολογικὴν ἱστορίαν τῆς μεσαιωνικῆς Γαλλίας» καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων» πολυάριθμα ἱστορικοφιλολογικὰ ἄρθρα. Τῷ 1842 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ τῷ 1847 τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 ὑπέβαλεν εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν τὴν περίφημον αὐτοῦ ἔκθεσιν περὶ τῶν συμβάντων τῆς 18 καὶ 19 Ἰουλίου 1847 καὶ τὰ κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Σατωβριάνδου.

Κατὰ τὸ 1848 ἀπεδήμησεν ἐκ Γαλλίας ἐπισκεφθεὶς τὰ Σκανδιναυϊκὰ κράτη, τὴν Γερμανίαν, Ἰταλίαν, Ἑλλάδα, Αἴγυπτον, Νουβίαν καὶ βόρειον καὶ νότιον Ἀμερικήν. Ἡ ἀποδημία του αὕτη δὲν ἦτο ἐπιθυμία ἁπλῆς τέρψεως, ἀλλὰ μελέτης τῶν χωρῶν τούτων, ὑπὸ τὸ τίτλον δὲ «Littérature en voyage» ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων» πλεῖστα διηγήματα ἐκ τῶν περιηγητικῶν ἐντυπώσεών του, μεστὰ χάριτος καὶ πολυμαθείας. Ἐκτὸς τούτων, μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐκ τῆς μακρᾶς του περιηγήσεως, ἐδημοσίευσεν ἕτερα συγγράμματα, ἐκ τῶν ὁποίων προέχουσιν ἡ «Ἑλλάς», ἡ «Ρώμη» καὶ ὁ «Δάντης», «φιλολογικαὶ μελέται ἐκ τοῦ φυσικοῦ», «Ρωμαϊκὴ ἱστορία ἐν Ρώμῃ», ἥτις ἀποτελεῖ νέαν ὅλως ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχαιολογίας εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν πολιτικήν. Ἐπίσης ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1858 ἕτερον σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Καῖσαρ, ἱστορικαὶ σκηναί», τῷ 1861 «Αἱ ἐπιστῆμαι καὶ τὰ γράμματα ἐν τῇ Ἀνατολῇ» καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος «Ὧραι ποιήσεως».

Ὁ Ἰωάννης Ἀμπὲρ ἦτο, ὡς λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Μπαμπού, «ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐκλεκτῆς κοινωνίας, ὁ σοφὸς τῆς Ἀκαδημίας, ὁ εὐχαριστημένος περιηγητὴς καὶ ὁ δημοκράτης τῶν αἰθουσῶν». Ἀνεμίγνυεν εἰς τὴν ἱστορίαν τὴν ποίησιν καὶ εἰς τὴν μυθοπλαστίαν τὴν ἱστορίαν, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀπὸ ἀπόψεως ὕφους, εὐγενείας ἐκφράσεως καὶ γλωσσοπλαστικῆς δυνάμεως εἶναι ἄξια παντὸς θαυμασμοῦ. Ἐπίσης οἱ πολυάριθμοι τόμοι αὐτοῦ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς γαλλικῆς φιλολογίας καὶ τῆς γαλλικῆς γλώσσης εἶναι ἐκ τῶν σοφωτέρων ἔργων τὰ ὁποῖα ἐγράφησαν μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων εἰς τὸ εἶδός των. Εἰς τὴν ἱστορίαν του ἀναμιγνύει τὴν πολιτικὴν καὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐξάγει συμπεράσματα περὶ τῶν συγχρόνων γεγονότων. Οὕτω τὸ ἔργον του «Καῖσαρ, σκηναὶ ἱστορικαὶ» δὲν εἶναι κυρίως εἰμὴ πολεμικὴ κατὰ τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας.

Μέχρι τοῦδε παρέμειναν ἀδημοσίευτα ἓν μυθιστόρημά του ὁ «Χριστιανός», δύο μακρὰ ποιήματά του καὶ ὁ «Μέγας Ἀλέξανδρος» συνέχεια τοῦ «Καίσαρος», ἐκ δὲ τοῦ περιφήμου ἐπίσης ἔργου του ὁ «ἅγιος Παῦλος, σκηναὶ δραματικαὶ» ἐξεδόθησαν ἀποσπάσματα μόνον, καθ' ὅσον καὶ τοῦτο, ὅπως καὶ τὰ δημοσιευθένα ζῶντος αὐτοῦ, δὲν εἶχε συμπληρώσει καὶ ἐπιθεωρήσει, εἰς δὲ τοὺς οἰκείους του ἀπηγόρευσε διὰ τῆς διαθήκης του τὴν ἔκδοσίν των.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Ἀμπὲρ** ***θεμελειῶδες πείραμα***· βλ. ἠλεκτροδυναμική.

— **Ἀμπὲρ** ***θεμελειώδης νόμος***· βλ. ἠλεκτροδυναμική.

— **Ἀμπὲρ** ***θεωρία μαγνητισμοῦ***· βλ. μαγνητισμός-ἠλεκτρομαγνητισμός

— **Ἀμπὲρ** ***κανών.*** Ἐν τῇ Φυσικῇ ὁ *κανὼν τοῦ Ἀμπὲρ* παρέχει τὴν φορὰν τῶν δυναμικῶν γραμμῶν τοῦ μαγνητικοῦ πεδίου τοῦ παραγομένου ὑπὸ ἀγωγοῦ διαρρεομένου ὑπὸ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Πρῶτος ὁ Oersted παρετήρησεν ὅτι, ἐὰν ἄνωθεν συνήθους μαγνητικῆς βελόνης, ἰσορροπούσης κατὰ διεύθυνσιν ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον, διατείνωμεν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἄξονος αὐτῆς ἀγωγὸν καὶ διαβιβάσωμεν ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, ἡ μαγνητικὴ βε-

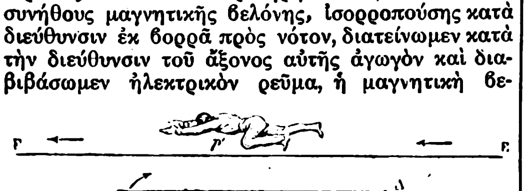

Μνημονικὸς κανὼν Ἀμπέρ.

λόνη ἐκτρέπεται τῆς θέσεως τῆς ἰσορροπίας. Ὁ κανὼν τοῦ Ἀμπὲρ παρέχει τὴν φορὰν καθ' ἣν ἐκτρέπεται ὁ βόρειος πόλος τῆς μαγνητικῆς βελόνης ἐν σχέσει πρὸς τὴν φορὰν τοῦ ρεύματος.

Ὁ κανὼν τοῦ Ἀμπὲρ χαρακτηρίζεται καὶ ὡς μνημονικὸς κανών, καθ' ὅσον ὁ τρόπος τῆς διατυπώσεως αὐτοῦ διευκολύνει τὰ μέγιστα τὴν διατήρησιν αὐτοῦ ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν. Ὁ Ἀμπὲρ φαντάζεται παρατηρητὴν κατακείμενον κατὰ μῆκος τοῦ ἀγωγοῦ καὶ προσβλέποντα τὴν βελόνην. Ἐὰν τὸ ρεῦμα ἔχῃ τοιαύτην φοράν, ὥστε νὰ εἰσέρχηται ἐκ τῶν ποδῶν τοῦ παρατηρητοῦ καὶ νὰ ἐξέρχηται ἐκ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, τότε ὁ βόρειος πόλος τῆς βελόνης ἐκτρέπεται πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ παρατηρητοῦ.

Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν δεικνύει ἀναπαράστασιν σχηματικὴν τοῦ κανόνος τοῦ Ἀμπέρ. κ. π.

— **Ἀμπὲρ** ***τράπεζα.*** Οὕτω καλεῖται συσκευὴ ἥτις χρησιμεύει διὰ τὴν πειραματικὴν σπουδὴν τῆς ἀμοιβαίας ἐπενεργείας ρευμάτων ἠλεκτρικῶν καὶ περιλαμβάνει διαφόρους διατάξεις, αἵτινες ἐπιτρέπουσιν ὅπως ἐπιτυγχάνωμεν ποικιλοτρόπως τὴν ρύθμισιν τῆς ἐπενεργείας ρεύματος κινητοῦ ἐπὶ ἀκινήτου τοιούτου. Ὑπὸ τὴν ἁπλουστέραν αὐτῆς μορφὴν ἡ τράπεζα τοῦ Ἀμπὲρ ἀποτελεῖται, ὡς

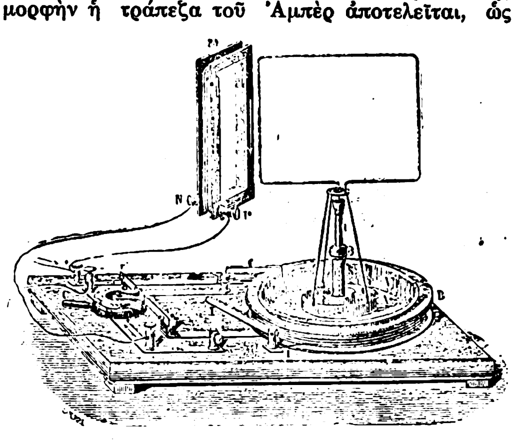

Τράπεζα Ἀμπέρ.

δεικνύεται ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι, ἐκ δίσκου ἐβονίτου C, ὅστις διαπερᾶται κατὰ τὸ κέντρον αὐτοῦ ὑπὸ ἀκίδος χαλυβδίνης περιβαλλομένης ὑπὸ δακτυλίου ἐκ χαλκοῦ. Τὸ κύκλωμα ὅπερ δύναται νὰ εἶναι ποικίλου σχήματος ἀποτελεῖται ἐξ ἐλαφροτάτου σύρματος ἀργιλίου καὶ προσκολλᾶται διὰ τῶν δύο ἄκρων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ δακτυλίου καὶ τῆς ἀκίδος. Ὁ δακτύλιος συνδέεται διὰ τριῶν μεταλλικῶν ραβδίων πρὸς κατώτερον δακτύλιον μεγαλυτέρας διαμέτρου, ὅστις ἔχει διπλοῦν σκοπόν, χρησιμεύων ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὴν ἰσορρόπησιν τοῦ κινητοῦ συστήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς ἀγωγὸς τοῦ ρεύματος. Ἡ ἐκ χάλυβος ἀκὶς βυθίζεται ἐντὸς μικρᾶς λεκάνης ὑδραργύρου, φερομένης ἐπὶ ἀγωγοῦ στυλίσκου t, ὅστις συγκοινωνεῖ πρὸς τὸν ἕνα τῶν πόλων πηγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ἐνῷ ὁ ἕτερος συγκοινωνεῖ μέσῳ τοῦ χαλκίνου ἀγωγοῦ πρὸς μᾶζαν ὠξινισμένου ὕδατος περιεχομένην ἐντὸς τοῦ χαλκίνου δοχείου v. Τὸ κύκλωμα τοῦ ρεύματος ἀπαρτίζεται ὡς ἀκολούθως: Ἐκ τοῦ θετικοῦ πόλου τῆς πηγῆς τὸ ρεῦμα ἄγεται μέσῳ τοῦ χαλκίνου ἀγωγοῦ C τοῦ ὠξινισμένου ὕδατος πρὸς τὸν δακτύλιον A, φθάνει εἰς τὸ σημεῖον C ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἓν ἄκρον τοῦ κινητοῦ κυκλώματος H, μέσῳ δὲ τῆς ἀκίδος καὶ τῆς ράβδου t φέρεται πρὸς τὸν ἀρνητικὸν πόλον. Τὸ κινητὸν κύκλωμα H δύναται ν' ἀντικατασταθῇ δι' ἑτέρων ποικιλωτάτης μορφῆς.

Ὡς σταθερὸν ρεῦμα ἢ κύκλωμα χρησιμεύει πηνίον ἢ πολλαπλασιαστὴς M, ὅπερ κρατεῖται διὰ τῆς χειρὸς καὶ διαρρέεται ὑπὸ ρεύματος προερχομένου ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς τῆς τροφοδοτούσης τὸ κινητὸν κύκλωμα. κ. π.

ἀμπὲρ ***(μονάς).*** Ἐν τῇ Φυσικῇ καὶ ἐν τῇ Ἠλεκτροτεχνίᾳ ὡρίσθη διὰ τὰς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς ἰδία μονὰς πρὸς μέτρησιν τῆς ἐντάσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἥτις ἐκλήθη *Ἀμπὲρ* (Ampère) πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου σοφοῦ.

Ἡ μονὰς Ἀμπέρ, καθιερωθεῖσα ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς συνεδρίου τῶν Ἠλεκτρολόγων ἐν Παρισίοις τῷ 1881, ἀνήκει εἰς τὸ πρακτικὸν σύστημα τῶν ἠλεκτρικῶν μονάδων καί, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁρισμοῦ τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος, ὁρίζεται ὡς ἑξῆς:

Ρεῦμα ἠλεκτρικὸν παρουσιάζει ἔντασιν ἑνὸς ἀμπέρ, ὅταν τοῦτο μεταφέρῃ εἰς ἓν δευτερόλεπτον ποσότητα ἠλεκτρισμοῦ ἴσην πρὸς ἓν *κουλὸμ* (Culomb).

Κατὰ ταῦτα:

Ἀμπὲρ=κουλὸμ κατὰ δευτερόλεπτον.

Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν ἠλεκτροχημικῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἡ μονὰς ἀμπὲρ ὁρίζεται ὡς ἑξῆς:

Ρεῦμα ἠλεκτρικὸν παρουσιάζει ἔντασιν ἑνὸς ἀμπέρ, ὅταν τοῦτο διαβιβαζόμενον διὰ βολταμέτρου διὰ νιτρικοῦ ἀργύρου ἀποθέτει ἐπὶ τῆς καθόδου αὐτοῦ εἰς ἓν δευτερόλεπτον 0,001118 g ἢ εἰς ἓν λεπτὸν 0,0671 g.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς μονάδος *ἀμπὲρ* ἐν τῇ Φυσικῇ χρησιμοποιοῦνται καὶ ἕτεραι μονάδες ἀνήκουσαι εἰς τὸ ἀπόλυτον σύστημα τῶν μονάδων.

Οὕτω γίνεται χρῆσις τῆς *ἠλεκτρομαγνητικῆς μονάδος* ἐντάσεως ρεύματος C.G.S, ἥτις ἀνήκει εἰς τὸ ἠλεκτρομαγνητικὸν σύστημα τῶν ἠλεκτρικῶν μονάδων, εἶναι δέ:

1 *ἀμπέρ*=0,1 ἠλεκτρομαγνητικῆς μονάδος

ὡς καὶ τῆς *ἠλεκτροστατικῆς μονάδος* ἐντάσεως ρεύματος, ἥτις ἀνήκει εἰς τὸ ἠλεκτροστατικὸν σύστημα τῶν ἠλεκτρικῶν μονάδων, εἶναι δὲ 3.10^{10} φορὰς μείζων τῆς ἠλεκτρομαγνητικῆς μονάδος ἐντάσεως τοῦ ρεύματος. κ. π.

— **ἀμπὲρ - *ὡριαῖον*** (Ampère - heure). Ὑπὸ τὸν ὅρον *ἀμπὲρ - ὡριαῖον* ἢ *ἀμπερώριον* χαρακτηρίζομεν μονάδα μετρήσεως τῆς ποσότητος τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἢ ἄλλως τοῦ ἠλεκτρικοῦ φορτίου.

Ἐν τῷ πρακτικῷ συστήματι τῶν ἠλεκτρικῶν μονάδων ὡς μονὰς ποσότητος τοῦ ἠλεκτρισμοῦ

Digitized by Google

ὁρίσθη ἡ μονὰς *κουλόμ* (coulomb). Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μονὰς αὕτη εἰς πολλὰς περιπτώσεις εἶναι λίαν μικρὰ διὰ τὰς πρακτικὰς ἐφαρμογάς, ὡς π. χ. ἐν τῷ καθορισμῷ τῆς χωρητικότητος τῶν συσσωρευτῶν (accumulateurs), γίνεται χρῆσις καὶ ἑτέρας μονάδος, τοῦ *ἀμπερωρίου*, ἥτις εἶναι ἁπλῶς πολλαπλάσιον τῆς μονάδος *κουλόμ*. Ὁρίζεται δὲ τὸ *ἀμπερώριον* ὡς ἑξῆς: Ἓν ἀμπὲρ-ὡριαῖον παρέχει τὴν ποσότητα ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἐντάσεως ἑνὸς ἀμπὲρ ὅταν κυκλοφορῇ ἐπὶ μίαν ὥραν. Ἐπειδὴ δὲ 1 ἀμπὲρ = 1 κουλὸμ εἰς 1 δευτερόλεπτον καὶ 1 ὥρα = 3600 δευτερόλεπτα, ἕπεται ὅτι 1 ἀμπὲρ-ὡριαῖον = 3600 κουλόμ. Κ. Π.

Ἀμπὲρ (Habert), *Φίλιππος*. Γάλλος ποιητὴς (1605—1637), γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις. Εἷς τῶν πρώτων Γάλλων ἀκαδημαϊκῶν.

— **Ἀμπὲρ** (Habert), *Φραγκῖσκος*. Γάλλος ποιητὴς γεννηθεὶς περὶ τὸ 1520 ἐν Ἰσσουντούν. Κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξε γραμματεὺς πολλῶν ἱερωμένων καὶ κατόπιν προστατευόμενος τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου Β'. Ἀπέθανε τῷ 1562. Ἦτο εἷς τῶν πολυγραφωτέρων συγγραφέων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τὰ ποιήματα καὶ τὰ εἰς πεζὸν ἔργα του ἐξεδόθησαν τῷ 1541 ὑπὸ τὸν τίτλον «Banny de Liesse», ὀφείλει δὲ τὴν διαιώνισιν τοῦ ὀνόματός του εἰς συλλογὴν μύθων πλήρων ἀφελείας καὶ χάριτος. Ὁ ἀδελφός του Πέτρος Ἀμπέρ, ὁ υἱός του καὶ ὁ ἔγγονός του ἐκαλλιέργησαν ἐπίσης τὰ γράμματα.

Ἄμπεργγερ (Amberger), *Γεώργιος-Χριστόφορος*. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1726—1773) γεννηθεὶς ἐν Ἀνσπέχῃ. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Γοττίγγης. Συνέγραψε πλεῖστα συγγράμματα, ἐν οἷς Ἱστορίαν τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, μίαν ἐκτενῆ μελέτην περὶ τῆς «Θείας Κωμῳδίας» τοῦ Δάντου καὶ ἄλλας τινάς, αἱ ὁποῖαι ἤδη ἀπηρχαιώθησαν. Τὸ ἄριστον τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἦτο ἡ «Σοφὴ Γερμανία», βιογραφικὸν λεξικόν, περιλαμβάνον τὰς βιογραφίας καὶ τὴν κριτικὴν ἀνάλυσιν τῶν ἔργων τῶν ζώντων τότε Γερμανῶν συγγραφέων· τὸ σύγγραμμα τοῦτο, πολλάκις ἀνατυπωθέν, ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν ἡ κυριωτέρα πηγὴ τῆς ἱστορίας τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Θ. Β.

— **Ἄμπεργγερ** (Amberger), *Χριστόφορος*. Διάσημος Γερμανὸς ζωγράφος (1490—1563) γεννηθεὶς ἐν Νυρεμβέργῃ. Εἰς τὰς προσωπογραφίας αὐτοῦ διακρίνονται τὰ ἴχνη τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Χολμπάϊν, πλησίον τοῦ ὁποίου ἐμαθήτευσεν. Ἡ αὐτὴ ἐπίδρασις παρατηρεῖται ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς αὐτοῦ πίνακας. Ὁ Βαάγγεν εἰς τὸ «Ἐγχειρίδιον τῆς ἱστορίας τῆς γραφικῆς» κρίνει τοῦτον ὑποδεέστερον μὲν τοῦ Χολμπάϊν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν δύναμιν τῆς συλλήψεως καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ σχεδίου, ἀλλὰ ὑπέρτερον τούτου ὡς πρὸς τὴν διαφάνειαν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τὴν θερμότητα τοῦ χρωματισμοῦ.

Κατὰ τὸ 1530 ἔγραψε τὴν περίφημον εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε' τῆς Γερμανίας, τὴν ὁποίαν οἱ συμπολῖται του ἠρέσκοντο νὰ παραβάλλουν πρὸς τὰ ἀριστουργήματα τοῦ Τισιανοῦ. Ἐπίσης ὡς ἀριστουργήματα θεωροῦνται οἱ δώδεκα πίνακες εἰς οὓς ὁ Ἄμπεργγερ ἀπεικόνισε τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰωσήφ. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔργων αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀρίστων εἶναι ὁ πίναξ «ἡ Παναγία καὶ ὁ Ἰησοῦς βρέφος περιστοιχούμενοι ὑπὸ τῶν Ἁγίων», εὑρισκόμενος εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν Ἀουγκσμπουργ, ἡ «Ἁγία Ἄννα» καὶ ἡ «Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος». Εἰς τὴν Πινακοθήκην τοῦ Μονάχου ὑπάρχουν «Ἡ Παναγία μετὰ τοῦ θείου βρέφους», ἡ «Ἁγία Τριὰς» καὶ ὁ «Ἅγιος Ρόκκος». Εἰς τὸ Βερολῖνον ὁ «Ἅγιος Αὐγουστῖνος», εἰς δὲ τὴν Βιέννην ἓξ τῶν ὡραιοτέρων αὐτοῦ προσωπογραφιῶν. Πλὴν τούτων ὑπάρχουν εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ἀουγκσμπουργ ἡ προσωπογραφία τοῦ Mörz καὶ τῆς συζύγου του, ἡ «Προσωπογραφία ἀνδρὸς» εἰς τὸ μουσεῖον Belvedere τῆς Βιέννης, εἰς δὲ τὴν πινακοθήκην τῆς Δρέσδης αἱ προσωπογραφίαι τοῦ Ματθαίου Σφάρτς, πολίτου τοῦ Ἀουγκσμπουργ, καὶ τῆς Βαρβάρας Σφάρτς, πρὸς δὲ ἡ τοῦ Κονράδου Πεούτινγγερ καὶ τῆς συζύγου του. Εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Ἀουγκσμπουργ ὑπάρχει ἡ εἰκὼν τοῦ Μαρτίνου Βάϊς, τῆς Μαργαρίτας Βέλσερ καὶ τινες ἄλλαι, θεωρούμεναι μέχρις ἐσχάτων ὅτι δὲν ἀνῆκον εἰς τὸν χρωστῆρα τοῦ μεγάλου ζωγράφου.

Ὁ Ἄμπεργγερ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς εἷς ἐκ τῶν πρώτων ζωγράφων τῆς γερμανικῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἐκ τῶν πλειότερον ἐπιδρασάντων ἐπὶ τῆς γερμανικῆς τέχνης. Περιηγηθεὶς ἐπὶ μακρὸν τὴν Ἰταλίαν ἐνεστερνίσθη τὰς περὶ γραφικῆς θεωρίας τῶν μεγάλων ζωγράφων τῆς χώρας ταύτης καὶ μετέδωκε τὸν ὡραῖον ἰταλικὸν ρυθμὸν εἰς τὴν πατρίδα του. Εἶχε προικισθῆ ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ ζωηρᾶς φαντασίας καὶ λεπτοτάτου αἰσθήματος, τὸ ὁποῖον ἀνέπτυξεν ἡ ἐν Ἰταλίᾳ ἀναγεννηθεῖσα τέχνη. Αἱ εἰκόνες, τὰς ὁποίας ἔγραψε διὰ ναούς, διακρίνονται ἀπὸ τὴν ἁπλότητα τοῦ σχεδίου καὶ τὸν ζωηρὸν χρωματισμόν, καθ' ὅσον αὗται προωρίζοντο ν' ἀναρτηθῶσιν ὑπὸ τοὺς σκιεροὺς θόλους τῶν γοτθικῶν ἐκκλησιῶν. Αἱ προσωπογραφίαι του ὅμως ἔχουσι χαρακτῆρα πλειότερον προσωπικόν, εὑρίσκονται δὲ εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν τῶν θρησκευτικῶν του πινάκων. Εἰς αὐτὰς ἐνυπάρχει σπανία δύναμις ἐκφράσεως καὶ ψυχικῆς κυρίως ἀναπαραστάσεως τοῦ εἰκονιζομένου. Ἡ προσωπογραφία τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε' εἶναι ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς παγκοσμίου τέχνης τοῦ εἴδους τούτου. Τινὲς τῶν τοιούτων προσωπογραφιῶν του, ὡς ἡ θεωρουμένη ὡς τοῦ Ἐρρίκου Η' τοῦ Ἀουγκσμπουργ καὶ αἱ τῶν δύο παίδων, ἐπὶ μακρὸν ἀπεδίδοντο εἰς τὸν ἐπίσης μέγαν ζωγράφον Χολμπάϊν, ἀλλ' ἡ νεωτέρα τεχνοκρισία ἀπέδειξεν ὅτι καὶ αὗται εἶναι ἔργα τοῦ Ἄμπεργγερ, γραφέντα κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ σταδίου του, ὅτε ἀπεμιμεῖτο τὸν διδάσκαλόν του, ὅστις ἐθεώρει ἑαυτὸν ὑπερήφανον διὰ τὸν ἔνδοξον μαθητήν του. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἄμπεργκ (Amberg). Πόλις τῆς Βαυαρίας, ἄλλοτε πρωτεύουσα τοῦ Παλατινάτου, ἐκτισμένη περὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Βίλς. Πλησίον αὐτῆς εὑρίσκονται ἐνδιαφέροντα σιδηροῦχα κοιτάσματα. Ἡ ἀνακαινισθεῖσα παλαιὰ ἐκκλησία της, τοῦ Ἁγίου Μαρτίου, φημίζεται διὰ τὸ ὑψηλὸν (97 μ.) τοῦ κωδωνοστασίου αὐτῆς, τὸ δημαρχεῖον δὲ τῆς πόλεως εἶναι οἰκοδόμημα γοτθικοῦ ρυθμοῦ. Κάτοικοι 26.330. Κ. Μ. Κ.

Ἄμπεργκ (Amberg), *Γουλιέλμος*. Γερμανὸς ζωγράφος (1822-1892) γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς γερμανικῆς πρωτευούσης ὑπὸ τοὺς καθηγητὰς Χέρμπιγκ καὶ Κάρολον Μπέγκες, συνεπλήρωσε δὲ τὰς σπουδάς του ἐν Παρισίοις. Κατέγινεν ἐκεῖ ἰδίως εἰς τὴν ἱστορικὴν γραφικήν, ἐξεπόνησε δὲ τὸν «Χριστὸν εἰς τὸ δάσος τῶν ἐλαιῶν» καὶ τὴν «Μαργαρίταν τοῦ Φάουστ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν». Εἰς τὰ δύο ταῦτα ἔργα καταφαίνεται ἡ ἐπίδρασις ἣν ἐξήσκησεν ἐπ' αὐτοῦ ἡ Γαλλικὴ Σχολή.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν γενέτειραν κατέλαβεν ἀμέσως διακεκριμένην θέσιν μεταξὺ τῶν Γερμανῶν ζωγράφων. Ἠσχολεῖτο πλειότερον εἰς σύνθεσιν μυθολογικῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα κυρίως ἠδρέωσαν τὴν φήμην του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ἐκείνην ὁ Βέρθερ τοῦ Γκαίτε εἶχεν ἐπιδράσει ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ αἰσθήματος τεραστίως καὶ ὁ Ἄμπεργκ, ἑπόμενος εἰς τὰς προτιμήσεις τοῦ κοινοῦ, ἐζωγράφησε πλῆθος εἰκόνων παριστανουσῶν αἰσθηματικὰ θέματα. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἔγραψε πίνακας, οἷοι ἡ «Παρηγορία», ἡ «Ἀνάγνωσις τοῦ Βέρθερ», ἡ «Ὀφηλία», ὁ «Ἑσπερινός», ἡ «Ταραχώδης ἡμέρα», ὁ «Ἀποχαιρετισμός», ἡ «Ἐρωτικὴ συνάντησις εἰς τὸν κῆπον», ἡ «Τελευταία ἐπιστολή», μίαν σειρὰν ἀβρῶν θεραπαινίδων, ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας ἐνεφάνιζον εἰς τὰ ρωμαντικὰ δράματα. Πάντα τὰ ἔργα του ταῦτα ὑπερήρεσαν εἰς τὸ κοινὸν καὶ ἐγένοντο ἀνάρπαστα, ἐκτιθέμενα εἰς τὰς ἐτησίας καλλιτεχνικὰς ἐκθέσεις τοῦ Βερολίνου καὶ τοῦ Μονάχου. Ἀλλ' ὁ Ἄμπεργκ κατέγινεν ἐπίσης καὶ εἰς ἕτερα εἴδη τέχνης, ἰδίως εἰς τοπία, χρησιμεύοντα ὡς αἱ κατάλληλοι διὰ πρόσωπα διάφορα σκηνοθεσίαι, κατ' ἀπομίμησιν τῶν τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἀναλόγων τοῦ Βαττὼ καὶ τοῦ Λαγκρέ.

Ἡ ἀπομίμησις αὕτη δὲν εἶναι καθ' ὅλα ἐπιτυχής, διότι ὁ Ἄμπεργκ δὲν ἠδυνήθη οὐδὲ νὰ προσεγγίσῃ κἂν, οὔτε κατὰ τὴν χάριν οὔτε κατὰ τὸν χρωματισμόν, τὰ ἔργα τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς. Πλειότερον ἀναδεικνύεται εἰς τοὺς ἱστορικοὺς καὶ ἰδίως τοὺς μυθολογικοὺς αὐτοῦ πίνακας, ἐξ ὧν ὁ ἀπεικονίζων τὸν «Ἔρωτα καὶ τὰς Νύμφας» δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ ἄριστος τῶν ὅσων παρήγαγεν. Ἀπὸ τοῦ 1869 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου καὶ καθηγητὴς τῆς γραφικῆς. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἐλιθογράφει ὁ ἴδιος.

Προσωπογραφία τοῦ Ἄμπεργκ, ἐκτελεσθεῖσα ὑπὸ τοῦ Καρόλου Ρίχτερ, εὑρίσκεται εἰς τὸν σύλλογον «Ἕνωσις τῶν Βερολιναίων καλλιτεχνῶν» (Berliner-Künstlerverein). Θ. Β.

ἀμπερεία (Amperea A. Juss.) [Βοτ.]. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας. Σ. Μ.

ἀμπερέλιγμα ἴδ. ἀμπεροστροφή.

ἀμπερία ἢ *ἀμπερία* [Βοτ.]. Κοινὴ ὀνομασία τῆς *ἀκακίας τῆς φαρνεσιανῆς*, κοινῶς *γαζίας*, εἰς Σμύρνην καὶ Μακεδονίαν. Σ. Μ.

Ἄμπεριγ-Μακκαίη (Aberigh-Mackay), *Γεώργιος-Ροβέρτος*. Ἀγγλοϊνδὸς συγγραφεὺς (1848—1881). Ἐσπούδασεν ἐν Καίμπριτζ καὶ τῷ 1873 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀγγλικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ντελχί. Ἐγένετο γνωστὸς διὰ τοῦ συγγράμματός του «Εἴκοσι μία ἡμέραι ἐν Ἰνδίαις» (1878—1879), ὅπου σατυρίζει τὴν ἀγγλοϊνδικὴν κοινωνίαν καὶ τὸν παρ' αὐτῇ τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι.

Ἀμπὲρ-Ἰλντοὺ (Aber-Ildut). Μικρὸς ποταμὸς τῆς Γαλλίας, ἐκχυνόμενος εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν παρὰ τὸ Φινιστέρον.

ἀμπερίτης (Amberite) [Ὀρυκτολ.]· συνώνυμον τοῦ ἀμπρίτου.

Ἄμπερκορν (Abercorn), *Ἰάκωβος-Χάμιλτων, δοὺξ τοῦ* —. Ἄγγλος πολιτικὸς (1811—1885), γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ. Ἀνῆκεν εἰς τὸ κόμμα τῶν Τόρεων, διετέλεσε δὲ ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἰρλανδίας.

Ἄμπερκρομπι (Abercrombie), *Ἰωάννης*. Ἄγγλος φιλόσοφος καὶ ἰατρὸς (1781—1844) γεννηθεὶς ἐν Ἀμπερντήν. Προσεπάθησε νὰ συνδέσῃ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Reid καὶ τοῦ Dugald Stewart μὲ τὰς φυσιολογικὰς ἐπιστήμας. Τὰ ἔργα του ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν, ἀλλὰ ἡ διδασκαλία του δὲν ἦτο τόσον ἀξιόλογος. Ἦτο πρόδρομος τῆς ψυχοφυσιολογίας. Ἔγραψε «Φιλοσοφίαν τῶν ἠθικῶν συναισθημάτων» (Ἐδιμβοῦργον 1839) καὶ «Ἐρεύνας παθολογικὰς καὶ πρακτικὰς ἐπὶ τῶν ἀσθενειῶν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ» (1828).

Ἄμπερκρομπυ (Abercromby), *Ἰωάννης*. Σκῶτος βοτανικὸς καὶ ἀγρονόμος (1726 - 1806), ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν μεθόδων τῆς κηπευτικῆς. Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ «Ὁδηγὸς κηπουρικῆς».

Ἀμπέρλι (Aberli), *Ἰωάννης-Λουδοβῖκος*. Ἑλβετὸς χαράκτης καὶ ζωγράφος (1723—1786).

Ἀμπὲρ-Μπενουὰ (Aber-Benoît). Ποταμὸς τῆς Γαλλίας ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Φινιστέρου, ἐκχυνόμενος εἰς ὁμώνυμον λιμενίσκον ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ. Δ. Ε. Μ.

Ἀμπέρνταλγκι (Aberdalgie). Χωρίον ἐν τῇ κομητείᾳ Πὲρθ τῆς Σκωτίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Εἶρν, παρὰ τὸ ὁποῖον συνήφθη τῷ 1332 ἡ μάχη τοῦ Ντάππλιν. Κατὰ ταύτην οἱ Ἄγγλοι μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἐδουάρδον ΙΙΙ καὶ τὸν Τζὼν Μπάλιολ ἐνίκησαν τοὺς Σκώτους. Χ. Δ.

Ἀμπερντάρε (Aberdare). Ὀροσειρὰ τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ὀλίγον νοτιώτερον τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1883 ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου περιηγητοῦ Θόμσον.

ἀμπερομετρικὸς γνώμων. Γνώμων παρεμβαλλόμενος εἰς δίκτυα διανομῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, πρὸς μέτρησιν τῆς διαβιβαζομένης εἰς τὸν καταναλωτὴν ποσότητος τῆς ἠλεκτρικῆς οὐχὶ δὲ καὶ τῆς ποσότητος ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας.

ἀμπερόμετρον. Καλοῦνται γενικῶς *ἀμπερόμετρα* ὄργανα, ἅτινα χρησιμεύουσι πρὸς μέτρησιν τῆς *ἐντάσεως* τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Ἡ γνῶσις τοῦ μεγέθους τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος τοῦ διερχομένου διά τινος κυκλώματος ἔχει σπουδαιοτάτην σημασίαν, καθ' ὅσον ἐκ τούτου ἀφ' ἑνὸς καθορίζεται ὁ βαθμὸς φορτίσεως τοῦ κυκλώματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ δυνάμεθα ἐκ τοῦ γινομένου τῶν ποσοτήτων τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος τοῦ διερχομένου διά τινος συσκευῆς καταναλώσεως ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας — π.χ. λυχνίας πυρακτώσεως — καὶ τῆς διαφορᾶς δυναμικοῦ κατὰ τοὺς ἀκροδέκτας αὐτῆς, νὰ καθορίσωμεν τὴν καταναλισκομένην ἐν τῇ συσκευῇ ἠλεκτρικὴν ἰσχύν, ἤτοι τὸ ποσὸν τῆς ἐν αὐτῇ καταναλισκομένης ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ἐν τῇ μονάδι τοῦ χρόνου.

Ὡς ἐκ τῆς Φυσικῆς τυγχάνει γνωστόν, ἔντασις τοῦ ρεύματος καλεῖται τὸ ποσὸν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ὅπερ διέρχεται ἐν τῇ μονάδι τοῦ χρόνου διά τινος τομῆς τοῦ ἀγωγοῦ. Ἐν τῷ πρακτικῷ δὲ συστήματι τῶν μονάδων, ἡ μονὰς μετρήσεως τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος καλεῖται *ἀμπὲρ* (Ampère) πρὸς τιμὴν τοῦ Γάλλου Φυσικοῦ *Ἀμπέρ*, ἐξ οὗ καὶ τὰ ὄργανα τὰ χρησιμοποιούμενα ἐν τῇ πράξει πρὸς μέτρησιν τῆς ἐντάσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἐκλήθησαν *ἀμπερόμετρα*.

Ἔντασις ρεύματος ἑνὸς ἀμπὲρ ἀντιστοιχεῖ εἰς μεταφορὰν ἐν τῷ κυκλώματι τῆς μονάδος ποσότητος ἠλεκτρισμοῦ, ἑνὸς *κουλὸμ (Coulomb)*, εἰς ἓν δευτερόλεπτον.

Πρακτικῶς ἡ μονὰς ἀμπὲρ ὁρίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἠλεκτροχημικῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Οὕτω ρεῦμα ἐντάσεως ἑνὸς ἀμπὲρ καθωρίσθη ὅτι διαβιβαζόμενον διὰ διαλύματος νιτρικοῦ ἀργύρου ἀποθέτει ἐπὶ τῆς καθόδου εἰς 1 δευτερόλεπτον 0,001118 g ἀργύρου (εἰς 1 λεπτὸν 0,0671 g.).

Ἡ κατασκευὴ ὡς καὶ ἡ λειτουργία τῶν ἀμπερομέτρων ἐρείδεται ἐπὶ τῶν διαφόρων ἀποτελεσμάτων τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Ὡς γνωστὸν τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα παρουσιάζει *θερμικά*, *ἠλεκτρομαγνητικὰ* καὶ *ἠλεκτροδυναμικὰ ἀποτελέσματα*. Ὡς ἐκ τούτου δὲ διακρίνομεν ἀμπερόμετρα θερμικά, ἠλεκτρομαγνητικὰ καὶ ἠλεκτροδυναμικά. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω ἀποτελεσμάτων τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα παρουσιάζει καὶ *χημικὰ* ἀποτελέσματα, τὰ δ' ὄργανα μετρήσεως τῆς ἐντάσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, τὰ ἐρειδόμενα ἐπὶ τῶν χημικῶν ἀποτελε-

Digitized by Google

σμάτων τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος, καλοῦνται κατ' ἐξαίρεσιν *βολτάμετρα* (Voltamètre). Τὰ βολτάμετρα τυγχάνουσιν εὐρυτάτης ἐφαρμογῆς, ἰδίᾳ ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς ἐργαστηρίοις, καὶ χρησιμεύουσιν ὡς *πρωτεύοντα πρότυπα* διὰ τὴν βαθμολογίαν τῶν συνήθων ἀμπερομέτρων.

Ἀναλόγως τῆς μορφῆς τοῦ ῥεύματος τ' ἀμπερόμετρα διακρίνονται εἰς ἀμπερόμετρα *συνεχοῦς* καὶ ἀμπερόμετρα *ἐναλλασσομένου* ῥεύματος. Ὡρισμέναι κατηγορίαι ἀμπερομέτρων εἶναι κατάλληλοι μόνον διὰ μετρήσεις συνεχῶν τε καὶ ἐναλλασσομένων ῥευμάτων, ὡς λ. χ. τὰ θερμικά, τὰ διὰ μαλακοῦ σιδήρου κ.λ.π.· τοὐναντίον ἄλλα εἶναι κατάλληλα μόνον διὰ μετρήσεις συνεχῶν ῥευμάτων, ὡς π. χ. τὰ ἠλεκρομαγνητικὰ διὰ κινητοῦ πλαισίου ἢ κινητοῦ μαγνήτου. Τέλος ἄλλα εἶναι κατάλληλα μόνον διὰ μετρήσεις ἐναλλασσομένων ῥευμάτων, ὡς π. χ. τὰ ἀμπερόμετρα ἐπαγωγῆς ἢ διὰ στρεφομένου πεδίου.

Κατὰ κανόνα τ' ἀμπερόμετρα διακρίνονται εἰς *βιομηχανικά*, ἅτινα εἶναι γενικῶς ὄργανα οὐχὶ μεγάλης ἀκριβείας, ὡς ἐκ τούτου δ' εὔωνα καὶ χρησιμοποιοῦνται εὐρύτατα ἐν ταῖς πρακτικαῖς ἐφαρμογαῖς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, καὶ εἰς *ἀκριβείας*, ἅτινα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ πρῶτα, εἶναι ὄργανα ἐξαιρετικῆς ἀκριβείας, ὡς ἐκ τούτου δ' ἐξόχως δαπανηρά, χρησιμοποιοῦνται δὲ ταῦτα ἀποκλειστικῶς ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς ἐργαστηρίοις διὰ μετρήσεις μεγάλης ἀκριβείας καὶ ὡς *δευτερεύοντα πρότυπα* διὰ τὸν ἔλεγχον καὶ σύγκρισιν τῶν συνήθων ἀμπερομέτρων. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀμπερομέτρων πρὸς μέτρησιν τῆς ἐντάσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος χρησιμοποιοῦνται τὰ μέγιστα καὶ τὰ *γαλβανόμετρα*. Ταῦτα εἶναι σχεδὸν ὅμοια πρὸς τὰ ἠλεκτρομαγνητικὰ ἀμπερόμετρα (μετὰ κινητοῦ πλαισίου ἢ μαγνήτου)· διαφέρουσι τούτων μόνον ὡς πρὸς τὸ ὅτι τὰ γαλβανόμετρα εἶναι ὄργανα λίαν μεγάλης εὐπαθείας καὶ χρησιμεύουσι πρὸς μέτρησιν λίαν ἀσθενῶν ῥευματικῶν τάξεως μεγέθους 10^{-4} amp. καὶ κάτω. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τ' ἀμπερόμετρα εἶναι ὄργανα ἀμέσου ἀναγνώσεως μετὰ δείκτου, ἤτοι ἡ ἔντασις τοῦ ῥεύματος παρέχεται ἀπ' εὐθείας διὰ δείκτου, συνδεομένου καταλλήλως πρὸς τὸ κινητὸν σύστημα τοῦ ὀργάνου καὶ κινουμένου πρὸ τῶν διαιρέσεων εἰδικῶς βεβαθμολογημένης κλίμακος. Τοὐναντίον τὰ γαλβανόμετρα εἶναι κατὰ κανόνα ὄργανα οὐχὶ ἀμέσου ἀναγνώσεως, ἀλλ' ἡ ἀπόκλισις τοῦ κινητοῦ συστήματος, ἐξ ἧς καθορίζεται ἡ ἔντασις τοῦ ῥεύματος, μετρεῖται ἐμμέσως τῇ βοηθείᾳ εἰδικῶν διατάξεων (ὑποκειμενικὴ καὶ ἀντικειμενικὴ μέθοδος). Ἐν τούτοις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατασκευάζονται καὶ γαλβανόμετρα ἀμέσου ἀναγνώσεως μετὰ δείκτου, δι' ὧν δυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν ῥεύματα τάξεως μεγέθους 10^{-6}—10^{-7} amp.

1. Θερμικὰ ἀμπερόμετρα.—Τὰ θερμικὰ ἀμπερόμετρα ἐρείδονται ἐπὶ τῶν θερμικῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος, ὁ πρῶτος δ' ὅστις ἐσκέφθη ὅπως χρησιμοποιήσῃ τὸ φαινόμενον τῆς ἀναπτύξεως θερμότητος ἐν ἀγωγῷ διαρρεομένῳ ὑπὸ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος εἰς τὰ μετρητικὰ ὄργανα εἶναι ὁ Ἄγγλος Carolew (1866).

Ἡ ἀρχὴ τῆς λειτουργίας τῶν θερμικῶν ἀμπερομέτρων εἶναι ἁπλουστάτη. Θεωρήσωμεν ἀγωγὸν σύρμα διατεταμένον μεταξὺ δύο ἀκροδεκτῶν καὶ διαβιβάσωμεν διὰ τούτου ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα. Τὸ σύρμα ὡς γνωστὸν θερμαίνεται (λόγῳ ἀποτελέσματος Joule), θερμαινόμενον δὲ διαστέλλεται καὶ ἐπιμηκύνεται. Εἴς τινα ἀμπερόμετρα ἡ θέσις προσαρμογῆς τοῦ ἑνὸς ἄκρου τοῦ σύρματος τοῦ ὀργάνου εἶναι μεταβλητή, ἡ δὲ μεταβολὴ τοῦ μήκους τοῦ σύρματος συνεπάγεται τὴν μετακίνησιν τοῦ δείκτου τοῦ ὀργάνου, ἐνῷ εἰς ἄλλα ἀμπερόμετρα ἡ ἀπόστασις τῶν σημείων στερεώσεως τοῦ σύρματος διατηρεῖται σταθερά, διὰ τὴν με-

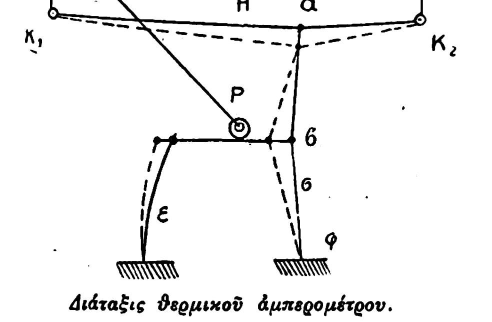

Διάταξις θερμικοῦ ἀμπερομέτρου.

τακίνησιν δὲ τοῦ δείκτου χρησιμεύει ἡ κάμψις τοῦ σύρματος. Ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι δεικνύεται λίαν ἐν χρήσει διάταξις θερμικοῦ ἀμπερομέτρου ἣν ἐφαρμόζει ὁ ἐν Γερμανίᾳ οἶκος Hartmann-Braun. Ἐν τῇ εἰκόνι τὸ Η παριστᾷ σύρμα μήκους συνήθως 17 cm καὶ διαμέτρου ὀλίγων ἑκατοστῶν τοῦ χιλιοστομέτρου ἐκ λευκοχρύσου-ἰριδίου, ὅπερ διατείνεται ὁριζοντίως μεταξὺ τῶν σημείων K_1, K_2 πρὸς τὰ ὁποῖα προσαρμόζονται οἱ ἀκροδέκται τοῦ ὀργάνου, ὧν ὁ μὲν χρησιμεύει διὰ τὴν εἴσοδον, ὁ δὲ διὰ τὴν ἔξοδον τοῦ ῥεύματος. Τὸ σύρμα Η, ὅπερ εἰδικώτερον καλεῖται θερμικὸν σύρμα (Hitzdraht) διαρρεόμενον ὑπὸ ῥεύματος ὑφίσταται κάμψιν. Μεταξὺ τοῦ σημείου α τοῦ θερμικοῦ σύρματος καὶ ἑτέρου σταθεροῦ σημείου φ κειμένου ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ὀργάνου διατείνεται ἕτερον λίαν λεπτὸν σύρμα σ ἐκ λευκοχρύσου-ἰριδίου. Ἐκ τοῦ σημείου 6 τοῦ σύρματος τούτου ἐκφεύγει μετάξινον νῆμα ὅπερ περιελίσσεται ἅπαξ εἰς τὸν λαιμὸν τῆς τροχαλίας Ρ, ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῆς ὁποίας εἶναι προσηρμοσμένος ὁ δείκτης τοῦ ὀργάνου, ἐνῷ τὸ ἐλεύθερον ἄκρον αὐτοῦ προσαρμόζεται ἐπὶ τοῦ ἐλατηρίου ε προσηρμοσμένου στερεῶς ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ἀμπερομέτρου. Ἡ ὅλη διάταξις ἔχει ῥυθμισθῇ οὕτως ὥστε τὸ θερμικὸν σύρμα ἐν καταστάσει ἰσορροπίας νὰ δεικνύῃ ἐλαφρὰν κάμψιν καθοριζομένην ὑπὸ τῆς τάσεως τοῦ ἐλατηρίου ε. Ὁσάκις διὰ τοῦ θερμικοῦ σύρματος διέρχεται ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, τότε λόγῳ διαστολῆς τοῦ θερμικοῦ σύρματος καὶ τῆς ἐλαστικότητος τοῦ ἐλατηρίου ἡ διάταξις λαμβάνει τὴν δι' ἐστιγμένης γραμμῆς εἰκονιζομένην θέσιν, ἐξ ἧς καταδεικνύεται εὐκόλως ὁ τρόπος τῆς μετατοπίσεως τοῦ δικτύου τοῦ ὀργάνου τοῦ προσηρμοσμένου ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῆς τροχαλίας Γ. Ἡ κίνησις τοῦ δείκτου τῶν θερμικῶν ἀμπερομέτρων εἶναι σχεδὸν ἀπεριοδική. Διὸ τὴν ὅσον ἔνεστι ταχυτέραν ἀποκατάστασιν τῆς ἰσορροπίας τοῦ δείκτου ἐφαρμόζεται ἐν αὐτοῖς διάταξις ἀποσβέσεως τῆς κινήσεως πραγματοποιουμένη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ ῥευμάτων Φουκὸ ἤ, ἐνίοτε, διὰ χρησιμοποιήσεως τῆς ἀντιστά-

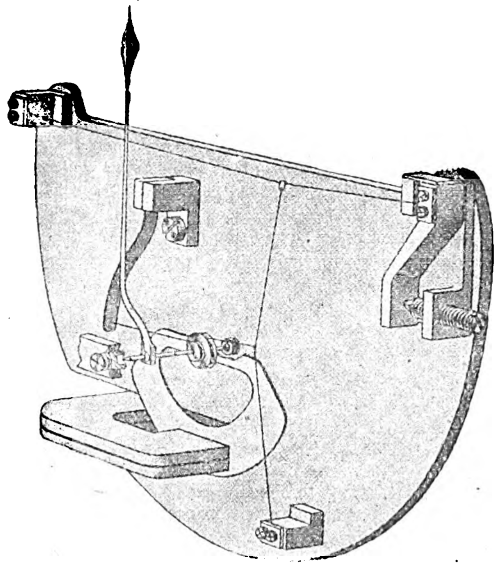

Γενικὴ ἄποψις θερμικοῦ ἀμπερομέτρου.

σεως τοῦ ἀέρος. Ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι δεικνύεται ἡ ἄποψις θερμικοῦ ἀμπερομέτρου. Τὰ θερμικὰ ὄργανα φέρουσι κατὰ κανόνα καὶ εἰδικὴν ῥύθμισιν τοῦ μηδενός, ἥτις συνίσταται εἰς μεταβολὴν τῆς ἀποστάσεως τῶν σημείων K_1 K_2 προσαρμογῆς τοῦ θερμικοῦ σύρματος. Διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς ἀποστάσεως τῶν ἀνωτέρω σημείων, ἥτις ἐπιτυγχάνεται τῇ βοηθείᾳ κοχλίου μεταθέτοντος τὸ ἓν τῶν ἀνωτέρω σημείων καὶ ὅστις εἰκονίζεται δεξιόθεν ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ θερμικοῦ ἀμπερομέτρου, μεταβάλλομεν τὴν τάσιν τοῦ θερμικοῦ σύρματος καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν θέσιν τοῦ δείκτου ἐπὶ τῆς κλίμακος τοῦ ὀργάνου. Οὕτως ἐπιτυγχάνομεν ὥστε ὁ δείκτης νὰ εὑρίσκεται ἀκριβῶς εἰς τὸ μηδὲν τῆς κλίμακος, ἐφ' ὅσον διὰ τοῦ ὀργάνου δὲν διέρχεται ῥεῦμα.

Ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐξητάσαμεν τὸν μηχανισμὸν καθ' ὃν ὁ δείκτης τοῦ ὀργάνου ἀποκλίνει ὁσάκις διὰ τοῦ θερμικοῦ σύρματος διέρχεται ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα. Εἶναι ὅμως φανερὸν ὅτι ὅσον περισσότερον θερμαίνεται τὸ σύρμα ἐπὶ τοσοῦτον διαστέλλεται, ὁ δὲ βαθμὸς θερμάνσεως τοῦ σύρματος εἶναι τόσον μεγαλύτερος ὅσον ἡ ἔντασις τοῦ ῥεύματος τοῦ διερχομένου δι' αὐτοῦ εἶναι μεγαλυτέρα. Κατὰ τὸν νόμον τοῦ Joule, ἡ ἀναπτυσσομένη θερμότης εἶναι ἀνάλογος τοῦ γινομένου vI^2, ἔνθα v ἡ ἀντίστασις τοῦ θερμικοῦ σύρματος καὶ I ἡ ἔντασις τοῦ ῥεύματος. Δεχόμεθα δ' ὅτι ἡ ῥοπὴ στρέψεως Δ, ἡ προκαλοῦσα τὴν ἀπόκλισιν τοῦ κινητοῦ συστήματος τοῦ ὀργάνου εἶναι ἀνάλογος τοῦ τετραγώνου τῆς ἐντάσεως τοῦ ῥεύματος I ἤτοι:

$$\Delta = cI^2$$

ἥτις ἐν τῇ θέσει ἰσορροπίας ἰσορροπεῖται ὑπὸ τῆς ἀνταγωνιστικῆς ῥοπῆς Δ', τῆς προερχομένης ἐκ τοῦ ἐλατηρίου καὶ ἥτις εἶναι ἀνάλογος τῆς ἀποκλίσεως α τοῦ κινητοῦ συστήματος, ἤτοι:

$$\Delta' = c'a$$

Δι' ἐξισώσεως τῶν δύο ῥοπῶν προκύπτει

$$cI^2 = c'a \qquad \text{ἐξ ἧς}$$

$$a = KI^2$$

Ἕνεκα τῆς ἀνωτέρω δευτεροβαθμίου ἐξαρτήσεως τῆς ἀποκλίσεως καὶ ἐντάσεως τοῦ ῥεύματος, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ διανομὴ τῶν διαιρέσεων τῆς κλίμακος τῶν θερμικῶν ἀμπερομέτρων δὲν εἶναι ὁμοιόμορφος ἀλλὰ τετραγωνικὴ (quadratisch) ἢ δευτεροβάθμιος, ὡς δεικνύεται ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι. Ἐν τούτοις ἡ ἀνωτέρω διατυπωθεῖσα σχέσις ἰσχύει μόνον εἰς πρώτην προσέγγισιν, καθ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ἀντίστασις τοῦ θερμικοῦ σύρ-

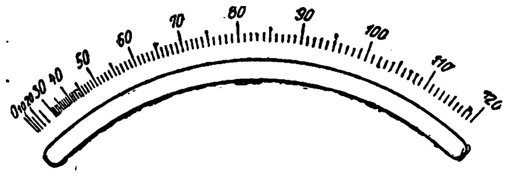

Κλίμαξ τετραγωνική.

ματος μεταβάλλεται μετὰ τῆς θερμοκρασίας αὐτοῦ, διὰ καταλλήλου δ' ἐκλογῆς τῆς ἀρχικῆς τάσεως τοῦ θερμικοῦ σύρματος, τοῦ τείνοντος νήματος σ ὡς καὶ δι' ἐφαρμογῆς καταλλήλου μορφῆς τροχαλιῶν, δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν, ὥστε ἡ διανομὴ τῆς διαιρέσεως τῆς κλίμακος τῶν θερμικῶν ἀμπερομέτρων νὰ εἶναι ὁμοιόμορφος.

Τὰ θερμικὰ ἀμπερόμετρα χρησιμεύουσι διὰ τὴν μέτρησιν συνεχῶν καὶ ἐναλλασσομένων ῥευμάτων. Ἡ χρησιμοποίησις αὐτῶν καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν τῶν ἐναλλασσομένων ῥευμάτων κατανοεῖται εὐκόλως ἐκ τῆς μορφῆς τῆς σχέσεως μεταξὺ ἀποκλίσεως καὶ ἐντάσεως ῥεύματος $a=KI^2$, ἐξ ἧς παρατηροῦμεν ὅτι ἡ φορὰ τῆς ῥοπῆς στρέψεως τοῦ κινητοῦ συστήματος, τῆς προερχομένης ἐκ τοῦ ῥεύματος, εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς φορᾶς ἢ τοῦ σημείου αὐτοῦ, δεδομένου ὅτι αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τετραγώνου τῆς ἐντάσεως τοῦ ῥεύματος, παρέχουσι δ' ἐν τῇ περιπτώσει τῶν ἐναλλασσομένων ῥευμάτων τὰ θερμικὰ ἀμπερόμετρα τὴν *ἐνεργὸν ἔντασιν*.

Προκειμένου περὶ ῥευμάτων, ὧν ἡ ἔντασις δὲν ὑπερβαίνει τὰ 0.5 amp. εἰς τὰ θερμικὰ ἀμπερόμετρα, ἐφαρμόζεται ἁπλοῦν θερμικὸν σύρμα, ὡς ἀνωτέρω περιεγράφη. Προκειμένου ὅμως περὶ ῥευμάτων μεγαλυτέρας ἐντάσεως, π. χ. 1 amp., πρὸς ἀποφυγὴν ὑπερφορτίσεως τοῦ σύρματος ἐφαρμόζεται ἡ ἀκόλουθος διάταξις. Ἡ εἴσοδος τοῦ ῥεύματος δὲν λαμβάνεται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου τοῦ θερμικοῦ σύρματος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μέσου αὐτοῦ Η, ὡς δεικνύεται ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι, ὅτε τὸ ῥεῦμα διακλαδίζεται εἰς δύο ἴσα μέρη καὶ ἓν μὲν μέρος αὐτοῦ μεγέθους 0,5 amp. ὁδεύει ἐν τῷ ἀριστερῷ τμήματι τοῦ θερμικοῦ σύρματος, τὸ δ' ἕτερον ἰσομέγεθες ἐν τῷ δεξιῷ τμήματι, καὶ ἐκ τῶν δύο ἐξέρχεται τὸ ῥεῦμα δι' ἀγωγῶν εἰς Α, ἔνθα εἶναι ἡ κυρία ἔξοδος τοῦ ῥεύματος. Προκειμένου

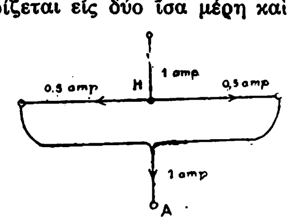

Διάταξις θερμ. σύρματος διὰ ῥεῦμα ἐντάσεως 1 amp.

περὶ ῥευμάτων ἀνωτέρας ἐντάσεως ἐφαρμόζονται πολλαπλαῖ διακλαδώσεις. Κατ' ἀνάλογον τρόπον ἐπιτυγχάνεται ἡ πραγματοποίησις θερμικοῦ ἀμπερομέτρου δι' ἔντασιν 5 amp. Τέλος διὰ ῥεύματα ἀνωτέρας ἐντάσεως ἐφαρμόζονται καὶ εἰς τὰ θερμικὰ ἀμπερόμετρα ἐξωτερικαὶ διακλαδώσεις (shunt), περὶ ὧν κατωτέρω.

Αἱ ἐνδείξεις τῶν θερμικῶν ἀμπερομέτρων ἐπηρεάζονται ἐκ τῆς θερμοκρασίας τοῦ περιβάλλοντος, ἀποφεύγεται δὲ τὸ μειονέκτημα τοῦτο δι' ἐφαρμογῆς καταλλήλων ἀντισταθμιστικῶν διατάξεων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπίδρασιν ἐξωτερικῶν μαγνητικῶν πεδίων τὰ θερμικὰ ἀμπερόμετρα οὐδόλως ἐπηρεάζονται, εἰδικαὶ δὲ μόνον προφυ-

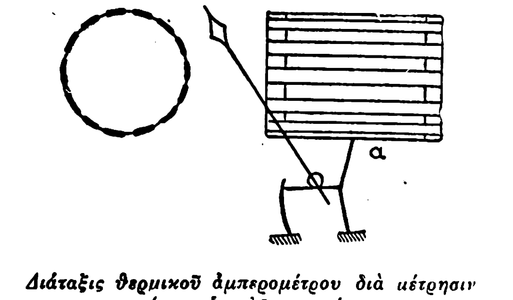

Διάταξις θερμικοῦ ἀμπερομέτρου διὰ μέτρησιν ῥευμάτων ὑψηλῆς συχνότητος.

λάξεις λαμβάνονται εἰς περίπτωσιν λίαν ἰσχυρῶν ῥευμάτων, π. χ. 500 amp., πρὸς ἀποφυγὴν φαινομένων ἐπαγωγῆς, παρατηρουμένων ἐν τῇ περιπτώσει ἐναλλασσομένων ῥευμάτων καὶ ἅτινα ἐπηρεάζουσι τὰς ἐνδείξεις αὐτῶν. Ἐν τῇ περιπτώσει ἐναλλασσομένων ῥευμάτων αἱ ἐνδείξεις τῶν θερμικῶν ἀμπερομέτρων ἐν τῇ περιοχῇ τῶν χαμηλῶν συχνοτήτων εἶναι ἀνεξάρτητοι τοῦ μεγέθους τῆς συχνότητος. Διὰ συχνότητας ὅμως λίαν μεγάλας

Digitized by Google

αἱ ἐνδείξεις ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς συχνότητος. Διὰ καταλλήλου ὅμως διασκευῆς τοῦ ὀργάνου ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀνεξαρτησία τῶν ἐνδείξεων τοῦ ὀργάνου ἀπὸ τῆς συχνότητος καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τῶν ὑψηλῶν συχνοτήτων. Οὕτω λίαν συνήθης διάταξις πρὸς τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν εἶναι ἡ ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχήματι εἰκονιζομένη καὶ καθ' ἣν τὸ θερμικὸν σύρμα ἀντικαθίσταται διὰ πολλῶν στενῶν μεταλλικῶν ταινιῶν διατασσομένων κατὰ τὴν περιφέρειαν δύο ἀντικειμένων μεταλλικῶν δίσκων εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀποτελεσθῇ τύμπανον κυλινδρικόν. Ἐν τῇ μιᾷ τῶν ταινιῶν α ἐφαρμόζεται πρὸς μετακίνησιν τοῦ δείκτου ἡ αὐτὴ διάταξις ὡς καὶ εἰς θερμικὸν ἀμπερόμετρον μεθ' ἁπλοῦ θερμικοῦ σύρματος.

Κατανάλωσις ἐν θερμικῷ ἀμπερομέτρῳ. Ἔστω ὅτι ἡ ἀντίστασις τοῦ θερμικοῦ σύρματος εἶναι 0,05 Ohm. Ἐφ' ὅσον τὸ ἀμπερόμετρον δεικνύει ἔντασιν 5 amp. ἡ πτῶσις δυναμικοῦ κατὰ τοὺς ἀκροδέκτας αὐτοῦ εἶναι 0,05×5=0,25 Volt, ἡ δὲ κατανάλωσις ἐν αὐτῷ 0,25×5= 1,25 Watt. Ἡ ἀκρίβεια τοῦ θερμικοῦ ἀμπερομέτρου ἐξικνεῖται μέχρις 1% τῆς ἀνωτάτης τιμῆς τῆς κλίμακος.

II. Ἠλεκτρομαγνητικὰ ἀμπερόμετρα. — Ἡ λειτουργία τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν ἀμπερομέτρων ἐρείδεται ἐπὶ τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, διακρίνομεν δὲ τρεῖς κατηγορίας τῶν ἀμπερομέτρων τούτων: 1) Ἀμπερόμετρα διὰ μαλακοῦ σιδήρου. 2) Ἀμπερόμετρα μετὰ κινητοῦ μαγνήτου. 3) Ἀμπερόμετρα μετὰ κινητοῦ πλαισίου.

1) ***Διὰ μαλακοῦ σιδήρου:*** Τὰ ἀμπερόμετρα τοῦ τύπου τούτου καταλέγονται μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτέρων ἀμπερομέτρων, καθόσον ἤδη ἀπὸ τοῦ 1884 ὁ Kohlrausch ὑπέδειξε τὴν κατασκευὴν αὐτῶν. Ἡ ἀρχὴ τῆς λειτουργίας τῶν ἀμπερομέτρων τοῦ τύπου τούτου ἔχει ὡς ἑξῆς. Φαντασθῶμεν ὅτι πρὸ πηνίου Π ἐξαρτῶμεν μέσῳ ἐλατηρίου συνδεόμενον πρὸς ἀκλόνητον σημεῖον Ο τεμάχιον μαλακοῦ σιδήρου μ. Ἐὰν διὰ τῆς περιελίξεως τοῦ πηνίου Π διαβιβάσωμεν ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, τότε λόγῳ τοῦ ἀναπτυσσομένου μαγνητικοῦ πεδίου ὁ ἐκ μαλακοῦ σιδήρου πυρὴν μ ἕλκεται καὶ εἰσχωρεῖ ἐν τῷ πηνίῳ καὶ δὴ τόσον περισσότερον, ὅσον ἡ ἔντασις τοῦ ρεύματος εἶναι μεγαλυτέρα. Εἰς τὴν ἑλκτικὴν ταύτην δύναμιν τοῦ πηνίου ἀντιτίθεται ἡ ἐλαστικὴ δύναμις τοῦ ἐλατηρίου, εἰς ἑκάστην δὲ τιμὴν τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος ἀντιστοιχεῖ ὡρισμένη θέσις ἰσορροπίας τοῦ κινητοῦ συστήματος. Ἐπὶ τοῦ σιδηροῦ στελέχους μ προσαρμόζεται καταλλήλως δείκτης ὅστις μετακινεῖται πρὸ τῶν διαιρέσεων ἀντικειμένης κλίμακος Κ καταλλήλως βεβαθμολογημένης. Ἐν τῇ πράξει ὅμως ἡ σύνθεσις τῶν ἀμπερομέτρων διὰ μαλακοῦ σιδήρου εἶναι πολυπλοκωτέρα. Οὕτως ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι δεικνύεται λίαν συνήθης τύπος ἀμπερομέτρου, διὰ μαλακοῦ σιδήρου, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἐκ μαλακοῦ σιδήρου πυρῆνος Ε ἐφ' οὗ προσαρμόζεται καὶ ὁ δείκτης τοῦ ὀργάνου Ζ. Ἐπὶ τοῦ πυρῆνος ἐπενεργεῖ τὸ πηνίον S οὕτινος ἡ περιέλιξις διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ὑπὸ μέτρησιν ρεύματος. Ἡ ἐπενέργεια τοῦ πηνίου συνίσταται εἰς τὴν ἕλξιν τοῦ σιδηροῦ πυρῆνος, ὡς ἀνταγωνιστικὴ δὲ δύναμις χρησιμεύει ἡ δύναμις τοῦ ἐλατηρίου.

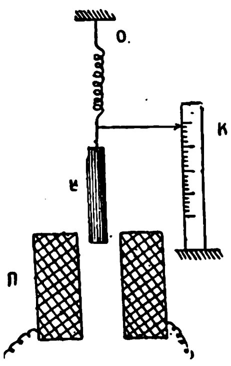

Διάταξις ἀμπερομέτρου διὰ μαλακοῦ σιδήρου.

Ἑτέρα διάταξις εἶναι ἐκείνη καθ' ἣν σιδηροῦν τεμάχιον διατίθεται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ πηνίῳ εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται νὰ στρέφηται περὶ ἄξονα καὶ ὅπερ ἕλκεται ἢ ἀπωθεῖται ὑπὸ ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ἀκινήτων τεμαχίων σιδήρου, εὐθὺς ὡς διὰ τοῦ πηνίου διαβιβασθῇ ρεῦμα.

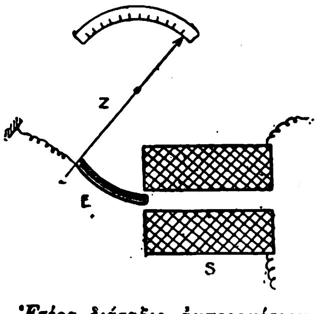

Ἑτέρα διάταξις ἀμπερομέτρου διὰ μαλακοῦ σιδήρου.

Λίαν ἐν χρήσει ἐπίσης διάταξις εἶναι ἡ ἐν τῇ κατωτέρω εἰκόνι δεικνυομένη, ἐν ᾗ ὁ φοειδὴς ἐκ μαλακοῦ σιδήρου πυρὴν π διατάσσεται κατὰ τρόπον ὥστε νὰ δύναται νὰ στρέφηται περὶ ἄξονα. Ἐὰν διὰ τῆς περιελίξεως τοῦ πηνίου διαβιβασθῇ ρεῦμα, ὁ σιδηροῦς πυρὴν στρέφεται περὶ ἄξονα κατὰ τὴν φορὰν τοῦ βέλους, ἐνῷ ὡς ἀνταγωνιστικὴ δύναμις χρησιμεύει ἀντίβαρον.

Προκειμένου περὶ τῶν ἀμπερομέτρων διὰ μα-

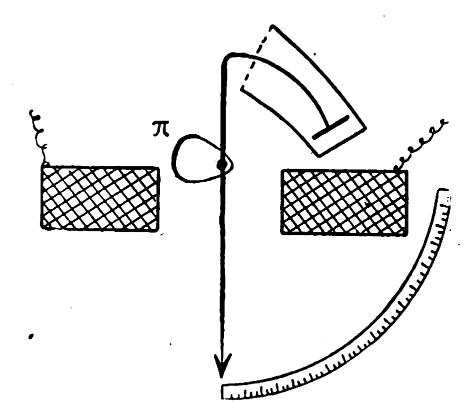

Ἀμπερόμετρον διὰ μαλακοῦ σιδήρου.

λακοῦ σιδήρου ἡ δύναμις ἡ προκαλοῦσα τὴν κίνησιν τοῦ κινητοῦ συστήματος καὶ ἡ ροπὴ στρέψεως αὐτοῦ εἶναι ἀνάλογος τοῦ τετραγώνου τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος ἤτοι:

$$P = cI^2$$

ἡ δ' ἀνταγωνιστικὴ ροπὴ εἶναι ἀνάλογος τῆς ἀποκλίσεως τοῦ κινητοῦ συστήματος, ἤτοι:

$$P' = c'a.$$

Δι' ἐξισώσεως τῶν δύο ροπῶν προκύπτει:

$$cI^2 = c'a \quad \text{ἐξ ἧς}$$

$$a = K.I^2$$

Ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἐξάρτησις τῆς ἀποκλίσεως ἀπὸ τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος παρουσιάζει δευτεροβάθμιον χαρακτῆρα, ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι ἡ κλῖμαξ τῶν ἀμπερομέτρων διὰ μαλακοῦ σιδήρου δὲν παρουσιάζει ὁμοιόμορ-

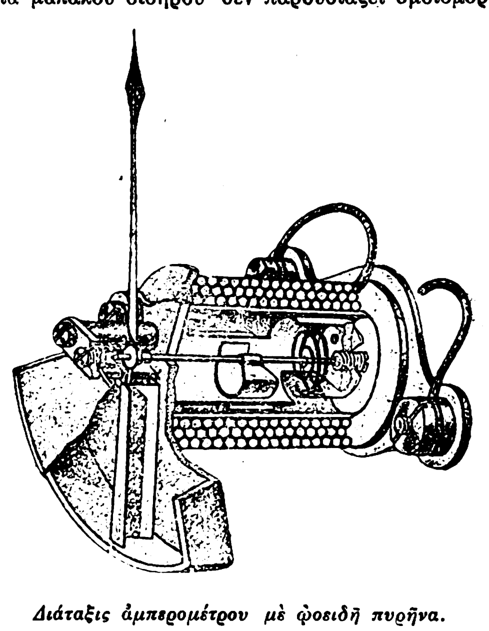
Διάταξις ἀμπερομέτρου μὲ φοειδῆ πυρῆνα.

φον διανομὴν διαιρέσεων ἀλλὰ τετραγωνικὴν ἢ δευτεροβάθμιον ὡς καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τῶν θερμικῶν ἀμπερομέτρων. Δι' ἐφαρμογῆς ὅμως καταλλήλων μέσων, ἰδίᾳ διὰ κορεσμοῦ τοῦ σιδηροῦ πυρῆνος, δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν ὁμοιόμορφον διανομὴν τῶν διαιρέσεων τῆς κλίμακος. Πρὸς τούτοις ἐκ τῆς ἀνωτέρω σχέσεως μεταξὺ ἐντάσεως ρεύματος καὶ ἀποκλίσεως τοῦ κινητοῦ συστήματος προκύπτει ὅτι καὶ τ' ἀμπερόμετρα διὰ μαλακοῦ σιδήρου εἶναι κατάλληλα καὶ διὰ μετρήσεις ἐναλλασσομένων ρευμάτων ὡς εἴδομεν καὶ εἰς τὴν περίστωσιν τῶν θερμικῶν ἀμπερομέτρων. Προκειμένου ὅμως περὶ ἐναλλασσομένων ρευμάτων ἕνεκα τοῦ φαινομένου τῆς ὑστερήσεως ὡς καὶ ἄλλων αἰτίων αἱ ἐνδείξεις τῶν ἀμπερομέτρων διὰ μαλακοῦ σιδήρου εἶναι κατὰ 1—2% μικρότεραι τῶν ἐνδείξεων ἢ ἐν τῇ περιπτώσει συνεχοῦς ρεύματος.

Τὰ ἀμπερόμετρα διὰ μαλακοῦ σιδήρου παρουσιάζουσι τὸ μειονέκτημα ὅτι αἱ ἐνδείξεις αὐτῶν ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς συχνότητος τοῦ ρεύματος, ἰδίᾳ ὅταν αὐτὴ εἶναι ὑψηλή, πρὸς τούτοις δὲ ἐπηρεάζονται ὑπὸ ἐξωτερικῶν μαγνητικῶν πεδίων.

Γενικῶς τὰ ἀμπερόμετρα διὰ μαλακοῦ σιδήρου ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν βιομηχανικῶν ἀμπερομέτρων καὶ χρησιμοποιοῦνται ἰδίᾳ εἰς πίνακας διανομῆς ἠλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων.

2) ***Μετὰ κινητοῦ μαγνήτου.*** Καὶ τ' ἀμπερόμετρα τοῦ τύπου τούτου ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀρχαιοτέρων ἀμπερομέτρων, βάσις δὲ τῆς κατασκευῆς τούτων εἶναι τὸ θεμελιῶδες πείραμα ἠλεκτρομαγνητισμοῦ τὸ παρατηρηθὲν ὑπὸ τοῦ Oersted. Τὰ ὄργανα τοῦ τύπου τούτου ἀποτελοῦνται ἐκ βελόνης βν μαλακοῦ σιδήρου μαγνητιζομένης καὶ προσανατολιζομένης τῇ βοηθείᾳ μονίμου μαγνήτου ΒΝ ὡς δεικνύεται ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι. Οἱ πόλοι τῆς βελόνης βν κινοῦνται ἐντὸς τῶν πηνίων ΑΑ' οἵτινες διατίθενται οὕτως ὥστε ὁ ἄξων αὐτῶν νὰ σχηματίζῃ γωνίαν ὡς πρὸς τὴν γραμμὴν τῶν πόλων τοῦ μονίμου μαγνήτου, διὰ τῶν πηνίων δὲ τούτων διαβιβάζεται τὸ ὑπὸ μέτρησιν ρεῦμα. Τὸ ρεῦμα ὁδεύει διὰ τῶν πηνίων κατὰ τοιαύτην φορὰν ὥστε τὸ ὑπὸ τούτου δημιουργούμενον μαγνητικὸν πεδίον τείνει νὰ μετατοπίσῃ τὴν βελόνην, εἰς τρόπον ὥστε αὕτη νὰ λάβῃ διεύθυνσιν παράλληλον πρὸς τὰς σπείρας τῶν πηνίων, ἐνῷ τοὐναντίον ὁ μόνιμος μαγνήτης ΒΝ τείνει νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν βελόνην εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς θέσιν. Ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν τῶν δύο τούτων δυνάμεων ἡ βελόνη λαμβάνει ὡρισμένην ἀπόκλισιν, ἥτις ὅταν δὲν εἶναι ἀνωτέρα τῶν 40° δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνάλογος τοῦ ρεύματος. Ἐπὶ τῆς βελόνης προσαρμόζεται καταλλήλως δείκτης ὅστις κινεῖται πρὸ τῶν διαιρέσεων κλίμακος καταλλήλως βεβαθμολογημένης. Ἐπειδὴ ἡ μαγνήτισις τοῦ μο-

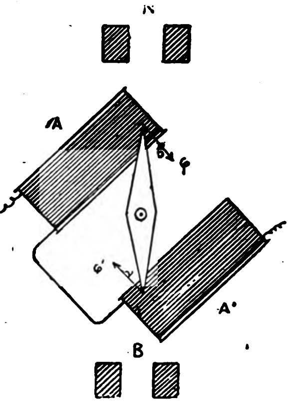

Διάταξις ἀμπερομέτρου μετὰ κινητοῦ μαγνήτου.

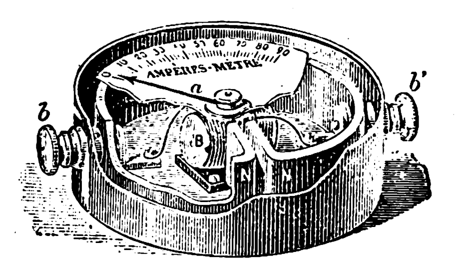
Ἀμπερόμετρον ἠλεκτρομαγνητικόν.

νίμου μαγνήτου ἐξασθενεῖ σὺν τῷ χρόνῳ, δέον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ γίνεται ἐπαλήθευσις τῶν ἐνδείξεων τοῦ ὀργάνου. Ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῶν τ' ἀμπερόμετρα μετὰ κινητοῦ μαγνήτου εἶναι ἀκατάλληλα διὰ μετρήσεις ἐναλλασσομένων ρευμάτων.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω εἰκόνας δεικνύεται ἡ γενικὴ ἄποψις ἀμπερομέτρου μετὰ κινητοῦ μαγνήτου. Γενικῶς τ' ἀμπερόμετρα μετὰ κινητοῦ μαγνήτου ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν βιομηχανικῶν ἀμπερομέτρων.

3) ***Μετὰ κινητοῦ πλαισίου.*** Τὰ ὄργανα τοῦ τύπου τούτου πολλάκις χαρακτηρίζονται καὶ ὄργανα Deprer-D'Arsonval, καθ' ὅσον ταῦτα ἐπενοήθησαν ὑπὸ τῶν Deprer καὶ D'Arsonval· τὸ πρῶτον δ' ὑπόδειγμα τοιούτου ὀργάνου κατεσκευάσθη ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ οἴκου Carpentier ἐν ἔτει 1881 συμφώνως πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῶν ἀνωτέρω ἐρευνητῶν.

Σήμερον τὰ ὄργανα ταῦτα ὑπέστησαν σημαντικὰς τελειοποιήσεις, κατασκευάζονται δ' ὑπὸ πλείστων ὀνομαστῶν εὐρωπαϊκῶν οἴκων καὶ ἀποτελοῦσι διὰ τὰς μετρήσεις συνεχῶν ρευμάτων τὰ νεώτερα καὶ τελειότερα ἀμπερόμετρα. Τὰ ὄργανα κατασκευάζονται τόσον ὡς βιομηχανικὰ ἀμπερόμετρα ὅσον καὶ ὡς ἀκριβείας, χρησιμοποιοῦνται δὲ εὐρύτατα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔν τε τῇ βιομηχανίᾳ καὶ τοῖς ἐπιστημονικοῖς ἐργαστηρίοις ἰδίᾳ διὰ μετρήσεις ἀκριβείας.

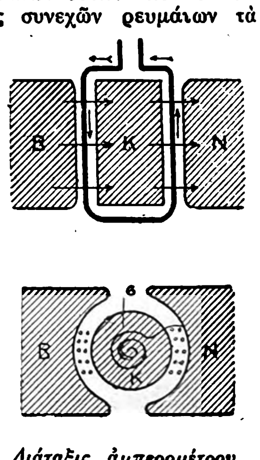

Διάταξις ἀμπερομέτρου διὰ κινητοῦ πλαισίου.

Τ' ἀμπερόμετρα μετὰ κινητοῦ πλαισίου ἀποτελοῦνται κατὰ κανόνα, ὡς δεικνύεται ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι, ἐκ μονίμου μαγνήτου ΒΝ συνήθως σχήματος πεταλοειδοῦς, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διατίθεται ἀγωγὸς συνήθως ἐν σχήματι ὀρθογωνίου πλαισίου, δι' οὗ διαβιβάζεται τὸ ὑπὸ μέτρησιν ρεῦμα καὶ ὅστις δύναται νὰ περιστρέφεται περὶ κατακόρυφον ἄξονα. Ἐν τῇ πράξει ἀντὶ ἑνὸς ἁπλοῦ ἀγωγοῦ χρησιμοποιεῖται πηνίον, ἀποτελούμενον ἐξ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ σπειρῶν, ὅπερ καλεῖται εἰδικώτερον *πλαίσιον* (cadre). Ἐὰν διὰ τοῦ πηνίου διαβιβάσωμεν ρεῦμα, τότε ὡς γνωστὸν λόγῳ τῆς διόδου τοῦ ρεύματος ἀναπτύσσεται μαγνητικὸν πεδίον, ἐφ' οὗ ἐπενεργεῖ τὸ μαγνητικὸν πεδίον τὸ ἐκ

Digitized by Google

τοῦ μονίμου μαγνήτου προερχόμενον, ἀποτέλεσμα δὲ τῆς ἀμοιβαίας ταύτης ἐπενεργείας τῶν δύο μαγνητικῶν πεδίων εἶναι ὅτι τὸ κινητὸν σύστημα στρέφεται περὶ ἄξονα. Ὡς ἀνταγωνιστικὴ δύναμις τῆς κινητηρίου δυνάμεως τοῦ κινητοῦ συστήματος χρησιμεύει ἡ ἐλαστικὴ δύναμις ἐλατηρίου, ὅπερ ἐπὶ τούτοις ἐπαναφέρει τὸ κινητὸν πλαίσιον εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ θέσιν ἰσορροπίας εὐθὺς ὡς παύσῃ ἡ δίοδος τοῦ ρεύματος δι' αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ὁσάκις διὰ τοῦ πλαισίου διαβιβάζεται ρεῦμα, τὸ πλαίσιον στρέφεται περὶ ἄξονα. Εἰς τὴν κίνησιν ὅμως ταύτην τοῦ πλαισίου ἀντιτίθεται ἡ ἀνταγωνιστικὴ ἐπενέργεια τοῦ ἐλατηρίου, καὶ οὕτω τὸ κινητὸν σύστημα ἀποκλίνει καθ' ὡρισμένην γωνίαν καὶ ἰσορροπεῖ, ἐν δὲ τῇ θέσει ἰσορροπίας, ἡ ροπὴ τοῦ κινητηρίου ζεύγους ἰσορροπεῖται ὑπὸ τῆς ροπῆς τοῦ ἀνταγωνιστικοῦ ζεύγους.

Μεταβαλλομένου τοῦ ρεύματος μεταβάλλεται καὶ ἡ ἀπόκλισις τοῦ κινητοῦ συστήματος, ἥτις μετρεῖται τῇ βοηθείᾳ δείκτου προσαρμοζομένου ἐπὶ τοῦ ἄξονος περιστροφῆς τοῦ πλαισίου καὶ οὗτινος τὸ ἐλεύθερον ἄκρον κινεῖται πρὸ τῶν διαιρέσεων κλίμακος καταλλήλως βεβαθμολογημένης. Ἐκ τῆς θεωρητικῆς σπουδῆς τῶν μετὰ κινητοῦ πλαισίου ἀμπερομέτρων δεικνύεται ὅτι ἡ ροπὴ B τῆς κινητηρίου δυνάμεως εἶναι ἀνάλογος τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος I, ἤτοι: $P=cI$, ἔνθα c παριστᾷ συντελεστὴν ἀναλογίας. Ἐὰν δὲ δεχθῶμεν ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ρεύματος I τὸ κινητὸν σύστημα ἀποκλίνει κατὰ γωνίαν α, τότε ἡ ἀνταγωνιστικὴ ροπὴ P' εἶναι ἀνάλογος τῆς γωνίας ἀποκλίσεως α, ἤτοι $P'=c'\alpha$. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ θέσει ἰσορροπίας ἡ ἀναγκαστικὴ ροπὴ ἰσοῦται πρὸς τὴν κινητήριον, δι' ἐξισώσεως τῶν δύο ροπῶν εὑρίσκομεν:

$$cI=c'\alpha \text{ ἐξ ἧς}$$
$$\alpha=KI$$

ἤτοι ἡ ἀπόκλισις τοῦ κινητοῦ συστήματος εἶναι ἀνάλογος τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιγραφείσης λειτουργίας τῶν ἀμπερομέτρων μετὰ κινητοῦ πλαισίου παρατηροῦμεν εὐκόλως ὅτι πάντα χαρακτηρίζονται ὑπὸ ὡρισμένης πολικότητος, δηλαδὴ ἐὰν ἀντιστραφῇ ἡ φορὰ τοῦ ρεύματος ἐν τῷ πλαισίῳ, ἡ ἀπόκλισις τοῦ κινητοῦ συστήματος γίνεται κατ' ἀντίθετον φοράν. Ὡς ἐκ τούτου εἰς τὰ ὄργανα τοῦ τύπου τούτου οἱ ἀκροδέκται, δι' ὧν διαβιβάζεται τὸ ρεῦμα διὰ τοῦ ὀργάνου, φέρουσι χαρακτηριστικὰς ἐνδείξεις τῆς πολικότητος αὐτῶν.

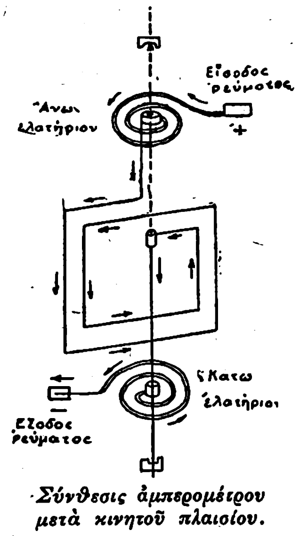

Σύνθεσις ἀμπερομέτρου μετὰ κινητοῦ πλαισίου.

Πολλάκις τ' ἀμπερόμετρα μετὰ κινητοῦ πλαισίου ἐφοδιάζονται διὰ κλίμακος, ἧς τὸ μηδὲν κεῖται ἐν τῷ μέσῳ, ὅτε ὁ δείκτης τοῦ ὀργάνου δύναται νὰ ἀποκλίνῃ καὶ νὰ μετρῇ κατὰ τὰς δύο διευθύνσεις. Τὰ ὄργανα τὰ φέροντα τοῦ ἀνωτέρω εἴδους κλίμακας χρησιμοποιοῦνται ἰδίᾳ ἐν ἐγκαταστάσεσι συσσωρευτῶν, δυνάμεθα δὲ διὰ τούτων νὰ ἐλέγχωμεν ἐκ τῆς φορᾶς τῆς ἀποκλίσεως ἐὰν ἡ συστοιχία συσσωρευτῶν φορτίζεται ἢ ἐκφορτίζεται, δεδομένου ὅτι τὸ ρεῦμα φορτίσεως εἶναι ἀντιθέτου φορᾶς τοῦ ρεύματος ἐκφορτίσεως τῆς συστοιχίας.

Ἕνεκα τῆς ὡρισμένης πολικότητος ἣν παρουσιάζουσι τὰ μετὰ κινητοῦ πλαισίου ἀμπερόμετρα, συνάγεται ἀμέσως ὅτι ταῦτα εἶναι ἀκατάλληλα διὰ μετρήσεις ἐναλλασσομένων ρευμάτων. Πράγματι ἐν τῇ περιπτώσει ἐναλλασσομένου ρεύματος, τὸ ρεῦμα μεταβάλλει φορὰν περιοδικῶς, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἐναλλαγῶν τῆς φορᾶς τοῦ ρεύματος κατὰ δευτερόλεπτον καθορίζεται ὑπὸ μεγέθους ὅπερ καλεῖται *συχνότης*. Οὕτως ἐὰν ἐναλλασσόμενον ρεῦμα παρουσιάζῃ συχνότητα 50, τότε τοῦτο ἐν διαστήματι δευτερολέπτου ἐναλλάσσει τὴν φορὰν αὐτοῦ ἑκατοντάκις. Κατὰ συνέπειαν, ἐὰν τοιοῦτον ρεῦμα διαβιβάσωμεν δι' ἀμπερομέτρου μετὰ κινητοῦ πλαισίου, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ δείκτης αὐτοῦ δὲν ἀποκλίνει ἀλλὰ πάλλεται περὶ τὴν θέσιν ἰσορροπίας αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ συμβαίνει διότι λόγῳ τῶν συχνῶν ἐναλλαγῶν τῆς φορᾶς τοῦ ρεύματος τὸ κινητὸν σύστημα, καὶ ἐπομένως ὁ μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένος δείκτης, τείνει ν' ἀποκλίνῃ πότε κατὰ τὴν μίαν φοράν, πότε κατὰ τὴν ἑτέραν. Λόγῳ ὅμως τῆς ἀδρανείας του τὸ κινητὸν σύστημα δὲν δύναται νὰ παρακολουθήσῃ τὴν συχνότητα τῶν ἐναλλαγῶν τῆς φορᾶς τοῦ ρεύματος, οὕτω δὲ παραμένει ἐν τῇ θέσει ἰσορροπίας καὶ δεικνύει μίαν χαρακτηριστικὴν τρομώδη κίνησιν. Εἰς τὰς παρατιθεμένας εἰκόνας δεικνύεται σχηματικῶς ἡ σύνθεσις ἀμπερομέτρου μετὰ κινητοῦ πλαισίου ὡς καὶ ἡ τεχνικὴ πραγματοποίησις αὐτοῦ.

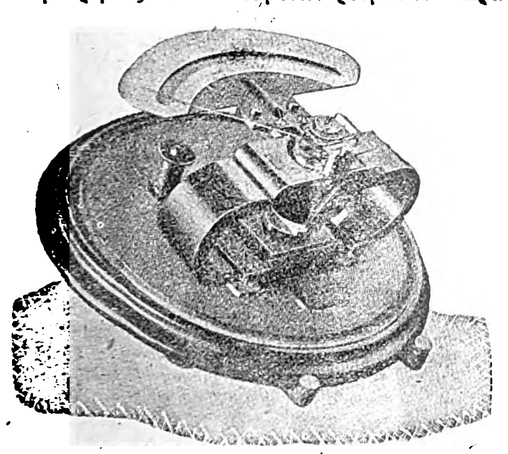
Γενικὴ ἄποψις ἀμπερομέτρου μετὰ κινητοῦ πλαισίου.

Χιλιοστοαμπερόμετρα (Milliampèremètre). Ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς ἐργαστηρίοις τὰ μέγιστα εἶναι διαδεδομένα τὰ χιλιοστοαμπερόμετρα, ἤτοι ἀμπερόμετρα ἀκριβείας, ἐν οἷς ὅταν ὁ δείκτης ἀποκλίνῃ κατὰ μίαν διαίρεσιν ἡ ἀντιστοιχοῦσα τιμὴ ἐντάσεως ρεύματος εἶναι 0,001 amp.

Τὰ ὄργανα ταῦτα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ τῶν μετὰ κινητοῦ πλαισίου, ἡ δ' ἐσωτερικὴ αὐτῶν ἀντίστασις ρυθμίζεται ὥστε νὰ εἶναι ἴση πρὸς 1 ohm. Ἡ ἰδιάζουσα αὕτη ἐκλογὴ τῆς ἐσωτερικῆς ἀντιστάσεως παρουσιάζει τὸ ἀκόλουθον πλεονέκτημα: Φαντασθῶμεν ὅτι διὰ τοῦ ὀργάνου διαβιβάζομεν ρεῦμα, ὥστε τοῦτο ν' ἀποκλίνῃ κατὰ 25 διαιρέσεις τῆς κλίμακος. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ ὀργάνου μετρουμένη ἔντασις ρεύματος, ἐφ' ὅσον 1^0 ἀντιστοιχεῖ εἰς 0,001 amp. εἶναι 0,025 amp., ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἀντίστασις τοῦ ὀργάνου εἶναι 1 ohm, ἡ πτῶσις τοῦ δυναμικοῦ κατὰ τοὺς ἀκροδέκτας αὐτοῦ θὰ εἶναι, συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τοῦ Ohm, $E=0{,}025:1=0{,}025$ volt. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι ἀπόκλισις κατὰ 25^0 ἀντιστοιχεῖ εἰς 0,025 volt, ἄρα ἀπόκλισις κατὰ 1^0 ἀντιστοιχεῖ εἰς 0,001 volt, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι τὰ *χιλιοστοαμπερόμετρα*, ἐφ' ὅσον ἡ ἀντίστασις αὐτῶν εἶναι 1 ohm, δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι καὶ ὡς *χιλιοστοβολτόμετρα*, ἤτοι ὡς ὄργανα μετρήσεως ἀσθενῶν διαφορῶν δυναμικοῦ.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ αὐτοῦ ὑπολογισμοῦ εὑρίσκομεν, ὅτι ἐὰν ἡ ἀντίστασις τοῦ ἀνωτέρω χιλιοστοαμπερομέτρου εἶναι 5000 ohm, τότε ἀπόκλισις κατὰ 1^0 θ' ἀντιστοιχῇ εἰς 5 Volt. Ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου προκύπτει ὅτι τὸ βολτόμετρον ὅπερ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν μέτρησιν διαφορᾶς δυναμικοῦ ἀποτελεῖ ἐπίσης ἀμπερόμετρον μετρήσεως ἀσθενεστάτων ρευμάτων.

Διακλαδώσεις (Shunt). Οὕτω καλοῦμεν συστήματα ἀγωγῶν ἅτινα, συνδεόμενα παραλλήλως πρὸς ἀμπερόμετρα, χρησιμεύουσιν ὅπως ἐπαυξάνωσι σημαντικῶς τὴν περιοχὴν ἢ τὴν ἔκτασιν τῆς κλίμακος αὐτῶν. Ὁ ὑπολογισμὸς διακλαδώσεως ἀμπερομέτρου εἶναι ἁπλούστατος ἐν τῇ περιπτώσει χιλιοστοαμπερομέτρου ἐσωτερικῆς ἀντιστάσεως ἑνὸς ohm.

Θεωρήσωμεν χιλιοστοαμπερόμετρον ἑνὸς ohm, ἔστω δ' ὅτι ἡ κλίμαξ αὐτοῦ ἐκτείνεται μέχρις 150 διαιρέσεων, ὅτε ἡ μεγίστη ἔντασις ρεύματος ἣν δύναται νὰ μετρήσῃ τὸ ὄργανον εἶναι 0,150 amp. Ἔστω δ' ὅτι διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀργάνου θέλομεν νὰ μετρήσωμεν ρεύματα τάξεως μεγίστης 15 amp. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν μεγίστην ἀπόκλισιν τοῦ δείκτου, δέον 150^0 ν' ἀντιστοιχοῦσιν εἰς 15 amp. ἢ $1^0=15:150=0{,}1$ amp, ἐνῷ τὸ ὄργανον ἔχει ρυθμισθῇ ὥστε 1^0 ν' ἀντιστοιχῇ εἰς 0,001 amp. Ὅπως διὰ τοῦ ὀργάνου τούτου ἐπιτύχωμεν τὴν μέτρησιν ρευμάτων ἑκατοντάκις ἀνωτέρων, δέον νὰ συνδέσωμεν κατὰ διακλάδωσιν πρὸς τὰ ἀμπερόμετρα ἀγωγὸν ὡρισμένης ἀντιστάσεως, ὡς δεικνύεται ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι, ὅστις καλεῖται διακλάδωσις, ἡ δ' ἀντίστασις αὐτοῦ ὑπολογίζεται ὡς ἑξῆς:

Ἐφ' ὅσον διὰ τοῦ ὀργάνου ἐπιζητοῦμεν κατὰ τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα 1^0 ν' ἀντιστοιχῇ εἰς 0,1 amp., δέον ἡ ἀντίστασις τῆς διακλαδώσεως νὰ ὑπολογισθῇ οὕτως, ὥστε διὰ μὲν τοῦ ὀργάνου, ὁσάκις τοῦτο ἀποκλίνει κατὰ 1^0, νὰ διέρχεται 0,001 amp., ἐνῷ διὰ τῆς διακλαδώσεως θὰ διέρχεται τὸ ὑπόλοιπον, ἤτοι $0{,}1-0{,}001=0{,}099$. Ἀλλ' ὅταν τὸ χιλιοστοαμπερόμετρον ἀποκλίνῃ κατὰ 1^0, ἡ πτῶσις δυναμικοῦ κατὰ τοὺς ἀκροδέκτας αὐτοῦ εἶναι, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, 0,001 volt, ἡ αὐτὴ δὲ διαφορὰ δυναμικοῦ ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τ' ἄκρα τῆς διακλαδώσεως, ἔχοντες δ' ἤδη τὴν ἐφαρμοζομένην διαφορὰν δυναμικοῦ εἰς τὰ ἄκρα τῆς διακλαδώσεως 0,001 volt ὡς καὶ τὴν ἔντασιν τοῦ ρεύματος 0,099 amp., ὅπερ δέον νὰ διέρχεται δι' αὐτῆς, δυνάμεθα τῇ βοηθείᾳ τοῦ νόμου τοῦ Ohm νὰ ὑπολογίσωμεν τὴν ὠμικὴν αὐτῆς ἀντίστασιν, ἤτοι $R=0{,}001:0{,}099=1/99$ ohm.

Ἤτοι ἐὰν τὸ χιλιοστοαμπερόμετρον φέρῃ διακλάδωσιν ἀντιστάσεως 1/99 ohm., ἀπόκλισις τοῦ ὀργάνου κατὰ 1^0 θ' ἀντιστοιχῇ εἰς ρεῦμα ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κυκλώματι 0,1 amp., ἤτοι ἑκατοντάκις μεγαλύτερον τῆς ἐνδείξεως τοῦ ἀμπερομέτρου.

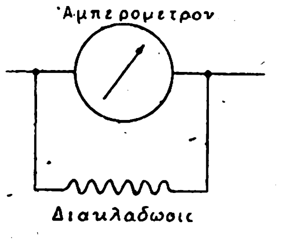

Ἀμπερόμετρον μετὰ διακλαδώσεως.

Εὐκόλως δὲ δεικνύεται ὅτι ἐὰν χιλιοστοαμπερόμετρον ἑνὸς ohm θέλωμεν ὁσάκις ἀποκλίνει τοῦτο κατὰ 1^0 νὰ μετρῇ ρεῦμα ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κυκλώματι $^1/_{100}$, $^1/_{10}$, 1 amp., δέον τὸ ἀμπερόμετρον νὰ φέρῃ διακλαδώσεις ἀντιστάσεως $^1/_9$, $^1/_{99}$, $^1/_{999}$ ohm. Γενικῶς δ' ὁσάκις ἔχομεν ἀμπερόμετρον ἀντιστάσεως r καὶ θέλομεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὸ ὄργανον κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε ἀπόκλισις τοῦ ὀργάνου κατὰ 1^0 ν' ἀντιστοιχῇ εἰς ρεῦμα ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κυκλώματι κατὰ v φορὰς μεγαλύτερον ἐκείνου δι' ὅπερ τὸ ὄργανον ἔχει κατασκευασθῆ, δέον εἰς τὸ ὄργανον νὰ συνδυασθῇ διακλάδωσις ἧς ἡ ἀντίστασις R ὑπολογίζεται ἐκ τοῦ τύπου:

$$R=\frac{r}{v-1}$$

Ἐπὶ τούτοις τ' ἀμπερόμετρα διὰ καταλλήλου διατάξεως δύνανται εὐκόλως νὰ μετατραπῶσιν εἰς βολτόμετρα, κατανοεῖται εὐκολώτατα δὲ τοῦτο ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν περίπτωσιν τῶν χιλιοστοαμπερομέτρων ἑνὸς ohm. Ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴδομεν ὅτι χιλιοστοαμπερόμετρον ἑνὸς ohm δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς χιλιοστοβολτόμετρον. Ἐὰν ὅμως θέλωμεν τὸ χιλιοστοβολτόμετρον τοῦτο νὰ μεταχειρισθῶμεν κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε ἀπόκλισις κατὰ 1^0 νὰ ἀντιστοιχῇ εἰς 1 volt, τότε δέον ἐν σειρᾷ πρὸς τὸ χιλιοστοβολτόμετρον νὰ συνδέσωμεν ὠμικὴν ἀντίστασιν τοιούτου μεγέθους ὥστε τὸ ἄθροισμα τῆς πτώσεως δυναμικοῦ κατὰ μῆκος τῆς ἀντιστάσεως καὶ τῆς πτώσεως τοῦ δυναμικοῦ κατὰ τὰ ἄκρα τοῦ χιλιοστοβολτομέτρου, ὅταν τοῦτο ἀποκλίνῃ κατὰ 1^0, νὰ ἰσοῦται πρὸς 1 volt. Ὡς γνωστὸν ὅμως ἡ πτῶσις δυναμικοῦ ἰσοῦται πρὸς τὸ γινόμενον τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος ἐπὶ τὴν ἀντίστασιν καὶ ἐπομένως δέον τὸ ἄθροισμα τῶν ἀντιστάσεων τοῦ βολτομέτρου καὶ τῆς προσθέτου ἀντιστάσεως πολλαπλασιαζόμενον ἐπὶ τὴν ἔντασιν τοῦ ρεύματος νὰ ἰσοῦται πρὸς 1 volt. Ἀλλ' ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἡ ἀντίστασις τοῦ χιλιοστοβολτομέτρου εἶναι 1 ohm, ἡ δ' ἔντασις τοῦ ρεύματος ἐν τῷ κυκλώματι ὅταν τὸ χιλιοστοβολτόμετρον ἀποκλίνῃ κατὰ 1^0 εἶναι 0,001 amp.· ὅθεν τὸ μέγεθος τῆς προσθέτου ἐν

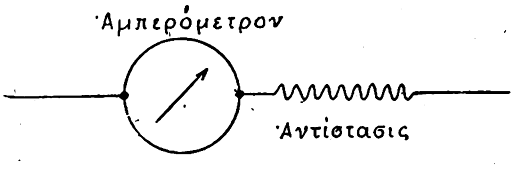

Ἀμπερόμετρον μετ' ἀντιστάσεως βολτομετρικῆς.

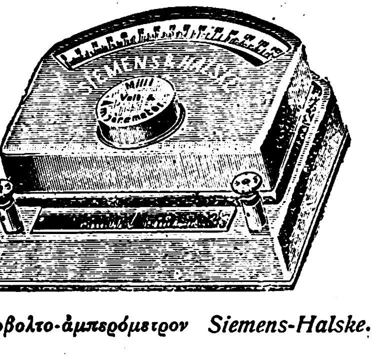
Χιλιοβολτο-ἀμπερόμετρον Siemens-Halske.

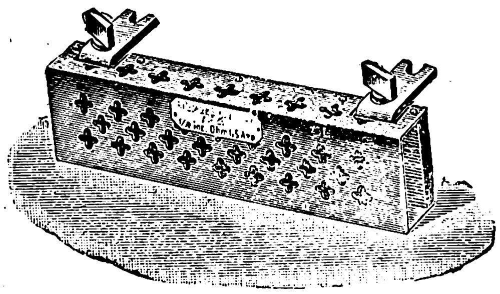
Διακλάδωσις χιλιοστοαμπερομέτρου.

Digitized by Google

σειρᾷ ἀντιστάσεως R ὑπολογίζεται ἐκ τοῦ τύπου: (R + 1) 0,001 = 1 ἤτοι:

$$R = 999 \text{ ohm.}$$

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω εὑρίσκομεν εὐκόλως ὅτι ἐὰν χιλιοστοβολτόμετρον ἀντιστάσεως ἑνὸς ohm θέλωμεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν οὕτως, ὥστε 1° ν' ἀντιστοιχῇ εἰς 0,01, 0,1, 10 volt, δέον νὰ συνδέσωμεν ἐν σειρᾷ πρὸς τὸ ὄργανον ἀντιστάσεις 9, 99, 999, 9999 ohm. Γενικῶς δ' ἐὰν ἔχωμεν ἀμπερόμετρον ἐσωτερικῆς ἀντιστάσεως r καὶ οὗτινος ἡ ἀπόκλισις κατὰ μίαν διαίρεσιν ἀντι-

Χιλιοστοαμπερόμετρον Weston.

ιστοιχεῖ εἰς μ amp (ἀριθμοῦ γνωστοῦ ἐκ τῶν προτέρων), θέλωμεν δὲ νὰ χρησιμοποιήσωμεν τοῦτο εἰς βολτόμετρα εἰς τρόπον, ὥστε 1° ν' ἀντιστοιχῇ εἰς K volt (ἀριθμοῦ γνωστοῦ ἐκ τῶν προτέρων) δέον νὰ συνδέσωμεν ἐν σειρᾷ πρὸς τὸ ὄργανον ἀντίστασιν R, ἧς ἡ τιμὴ ὑπολογίζεται ἐκ τοῦ τύπου

$$R = K/\mu - r$$

Τ' ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, ὅσον ἀφορᾷ τὰς διακλαδώσεις, ἰσχύουσι διὰ πάντας τοὺς ἀνωτέρω περιγραφέντας τύπους ἀμπερομέτρου, ὡς διὰ μαλακοῦ σιδήρου, μετὰ κινητοῦ μαγνήτου καὶ διὰ τὰ θερμικά, ὑπὸ τὰς ἐπιφυλάξεις ὅμως τὰς ἀναφερομένας ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν θερμικῶν ὀργάνων. Τὰ χιλιοστοαμπερόμετρα καὶ ἐν γένει τ' ἀμπερόμετρα μετὰ κινητοῦ πλαισίου χρησιμοποιοῦνται εὐρύτατα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἰδίᾳ ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις. Εἰς τὰς παρατιθεμένας εἰκόνας εἰκονίζονται τύποι χιλιοστοαμπερομέτρων λίαν συνήθεις ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις, μετὰ διακλαδώσεων καὶ τῶν προσθέτων ἀντιστάσεων αὐτῶν διὰ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν ὡς βολτομέτρων.

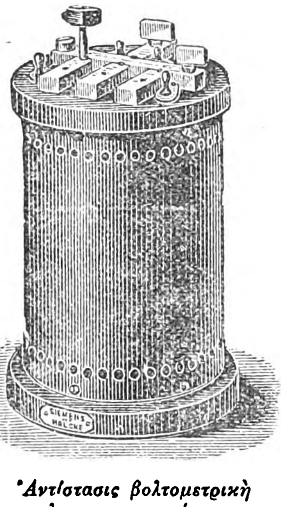

Ἀντίστασις βολτομετρικὴ χιλιοστοαμπερομέτρου.

Κατανάλωσις ἀμπερομέτοου μετὰ κινητοῦ πλαισίου. Θεωρήσωμεν σύνηθες βιομηχανικὸν ἀμπερόμετρον μετὰ κινητοῦ πλαισίου καὶ μετὰ διακλαδώσεως, οὗτινος ἡ ἀντίστασις τοῦ πλαισίου ἔστω 1,33 ohm. Ἐὰν τὸ ὄργανον δεικνύῃ τοιαύτην ἔνδειξιν, ὥστε διὰ τοῦ πλαισίου αὐτοῦ νὰ διέρχεται ρεῦμα 0.03 amp. ὑπὸ τὴν μεγίστην ἀπόκλισιν, τότε κατὰ τὰ ἄκρα αὐτοῦ ἐπικρατεῖ πτῶσις δυναμικοῦ 0 03×1,33= 0 04 Volt ἢ 40 mV (1mV=0,001 V) καὶ ἡ κατανάλωσις ἐν τῷ πλαισίῳ αὐτοῦ θὰ εἶναι 0,04×0,03 = 0,0012 Watt. Ἡ κατανάλωσις αὕτη ὅμως δὲν εἶναι ἡ συνολική, ἀλλὰ δέον νὰ προστεθῇ καὶ ἡ κατανάλωσις τῆς διακλαδώσεως. Προκειμένου περὶ ἐντάσεως 5 amp. ἡ ἐν τῇ διακλαδώσει κατανάλωσις εἶναι 0,04×5 = 0,2 Watt. Ἐκ τούτου βλέπομεν ὅτι προκειμένου περὶ ἐντάσεως 5 amp. ἡ κατανάλωσις ἐν τῇ διακλαδώσει εἶναι κατὰ πολὺ ἀνωτέρα ἢ ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ἀμπερομέτρου, ἥτις γενικῶς εἶναι ἀμελητέα. Προκειμένου περὶ 100 amp. ἡ κατανάλωσις ἐν τῷ πλαισίῳ παραμένει 0.0012 Watt, ἐνῷ ἡ ἐν τῇ διακλαδώσει θὰ εἶναι 100X0,04 = 4 Watt. Ἡ ἀκρίβεια τῶν ἀμπερομέτρων μετὰ κινητοῦ πλαισίου εἶναι λίαν μεγάλη. Διὰ τὰ βιομηχανικὰ ὄργανα εἶναι 1%, ἐνῷ διὰ τὰ συνήθη ἀμπερόμετρα ἐργαστηρίων δύναται ν' ἀνέλθῃ μέχρι 0, 1%.

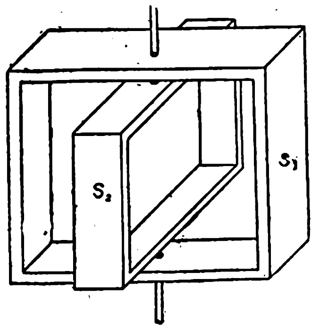

Διάταξις ἠλεκτροδυναμικοῦ ἀμπερομέτρου.

III. Ἀμπερόμετρα ἠλεκτροδυναμικά. — Τὰ ὄργανα τοῦ τύπου τούτου χρησιμεύουσι τόσον διὰ μετρήσεις συνεχῶν, ὅσον καὶ εἰς μετρήσεις ἐναλλασσομένων ρευμάτων, εἶναι δ' ἐπίσης τὰ μέγιστα διαδεδομένα τόσον ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, ὅσον καὶ ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις.

Θεωρήσωμεν δύο πηνία S_1 καὶ S_2, ὧν τὸ ἓν μὲν ἔστω σταθερόν, τὸ δ' ἕτερον στρεπτὸν περὶ ἄξονα, ἔστω δ' ὅτι αἱ περιελίξεις αὐτῶν συνδέονται ἐν σειρᾷ καὶ διαρρέονται ὑπὸ τοῦ ὑπὸ μέτρησιν ρεύματος. Ἐν

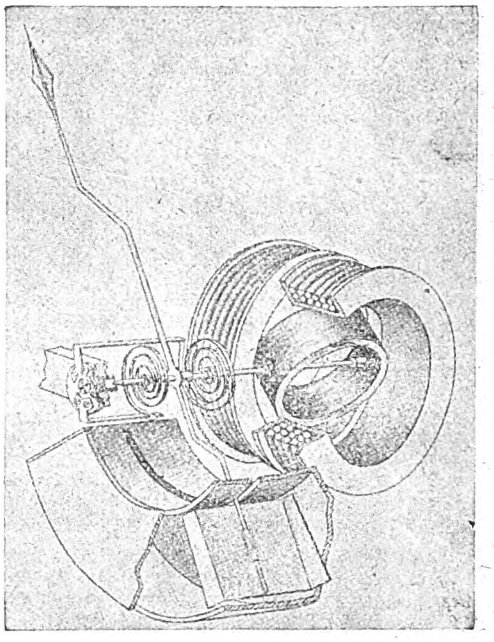

Γενικὴ ὄψις ἠλεκτροδυναμικοῦ ἀμπερομέτρου.

ἑκάστῳ πηνίῳ λόγῳ τῆς διόδου τοῦ ρεύματος ἀναπτύσσονται ἠλεκτρομαγνητικὰ πεδία, ἅτινα ἐπενεργοῦσιν ἀμοιβαίως· ὡς ἐκ τῆς ἀμοιβαίας δὲ ταύτης ἐπενεργείας ἀναπτύσσεται ἐπὶ τοῦ κινητοῦ συστήματος ροπὴ στρέψεως. Ἐὰν ἡ φορὰ τοῦ ρεύματος ἀντιστραφῇ, ἀντιστρέφεται προδήλως αὕτη καὶ εἰς τὰ δύο πηνία καὶ ἑπομένως ἡ ροπὴ στρέψεως τοῦ κινητοῦ συστήματος δὲν μεταβάλλει φοράν, ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι τὰ ἠλεκτροδυναμικὰ ἀμπερόμετρα εἶναι κατάλληλα καὶ διὰ μετρήσεις ἐναλλασσομένων ρευμάτων.

Ὡς ἀνταγωνιστικὴ ροπὴ τῆς κινητηρίου τοιαύτης ἐφαρμόζεται καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἡ ἀνταγωνιστικὴ ροπὴ προερχομένη ἐξ ἐλατηρίου ὅπερ προσαρμόζεται καταλλήλως ἐπὶ τοῦ κινητοῦ συστήματος, ὡς δεικνύεται ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι ἐν ᾗ εἰκονίζεται ἡ γενικὴ ὄψις ἠλεκτροδυναμομέτρου. Ἐὰν διὰ I καλέσωμεν τὴν ἔντασιν τοῦ ρεύματος, ἥτις διέρχεται διὰ τῶν πηνίων τοῦ ὀργάνου, ἡ κινητήριος ροπὴ δεικνύεται ὅτι εἶναι προσεγγιζόντως ἀνάλογος τοῦ τετραγώνου τῆς ἐντάσεως $P = cI^2$. Ἀκριβέστερον ἰσχύει ὁ τύπος $P — cI^2 ημ\, δ$, ἔνθα δ ἡ γωνιακὴ ἀπόκλισις τῶν πηνίων, ἥτις ἐν ἀρχῇ ρυθμίζεται ὥστε αὕτη νὰ εἶναι 135°. Ἐξ ἄλλου ὅταν τὸ κινητὸν σύστημα ἀποκλίνῃ κατὰ γωνίαν, ἡ ἀνταγωνιστικὴ ροπὴ εἶναι ἀνάλογος τῆς γωνίας ἀποκλίσεως, ἤτοι $P = c'a$. Δι' ἐξισώσεως τῶν δύο ροπῶν προκύπτει

$$cI^2 ημ\, α = c'a \quad ἢ$$

$$α = kημα\, I^2$$

Ἐκ τοῦ τύπου τούτου προκύπτει ὅτι τὰ ἠλεκτροδυναμικὰ ἀμπερόμετρα εἶναι κατάλληλα διὰ μετρήσεις ἐναλλασσομένων ρευμάτων, πρὸς τούτοις δ' ὅτι ἡ κλῖμαξ αὐτῶν δὲν παρουσιάζει ὁμοιόμορφον διανομὴν διαιρέσεων ἀλλὰ προσομοίαν πρὸς τὴν τῶν θερμικῶν καὶ διὰ μαλακοῦ σιδήρου ἀμπερομέτρων. Ἐν τούτοις ὅμως εἶναι δυνατὸν διὰ καταλλήλου ἐκλογῆς τοῦ σχήματος τῶν πηνίων νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ ὁμοιόμορφον διανομὴν τῶν διαιρέσεων τῆς κλίμακος.

Αὔξησις τῆς περιοχῆς τῆς κλίμακος. Ἐπειδὴ διὰ λόγους τεχνικοὺς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατασκευασθοῦν εἰς τὰ ἠλεκτροδυναμικὰ ἀμπερόμετρα κινητὰ συστήματα ἱκανὰ ν' ἀντέχωσι διὰ μετρήσεις λίαν ἰσχυρῶν ρευμάτων, δυνάμεθα νὰ ἐπαυξήσωμεν τὴν περιοχὴν τῆς κλίμακος διὰ τὴν περίπτωσιν μετρήσεως ἰσχυρῶν ρευμάτων διὰ συνδέσεως ἐν σειρᾷ πρὸς τὸ ἀκίνητον πηνίον, ὅπερ κατασκευάζεται

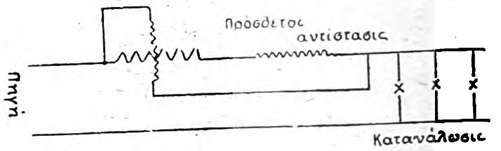

Διάταξις ἠλεκτροδυναμικοῦ ἀμπερομέτρου μετὰ προσθήκην ἀντιστάσεων πρὸς αὔξησιν τῆς περιοχῆς τῆς κλίμακος αὐτοῦ.

ἐκ παχέος σύρματος, καταλλήλου ἀντιστάσεως ἄνευ αὐτεπαγωγῆς καὶ διὰ συνδέσεως ἐν παραλλήλῳ πρὸς τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ κινητοῦ πηνίου, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ λεπτοῦ σύρματος, ὡς δεικνύεται ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι.

Τὰ ἠλεκτροδυναμικὰ ἀμπερόμετρα παρουσιάζουσι τὸ μειονέκτημα, ὅτι αἱ ἐνδείξεις αὐτῶν ἐπηρεάζονται ὑπὸ γειτνιαζόντων μαγνητικῶν πεδίων, ὡς ἐκ τούτου δὲ δέον νὰ ἀποφεύγηται ἡ τοποθέτησις αὐτῶν ἐγγὺς μεγάλων σιδηρῶν μαζῶν ἢ μαγνητῶν. Προκειμένου περὶ μετρήσεων συνεχοῦς ρεύματος, αἱ ἐνδείξεις τῶν ἠλεκτροδυναμομέτρων ἐπηρεάζονται εἰς μικρὸν ὅμως βαθμὸν ὑπὸ τοῦ γηΐνου μαγνητικοῦ πεδίου, εἰς τρόπον ὥστε ἀναλόγως τοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ ὀργάνου ὡς πρὸς τὸ γήϊνον μαγνητικὸν πεδίον αἱ ἐνδείξεις τοῦ ὀργάνου εἶναι ἐλαφρῶς διαφέρουσαι. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ σφάλματος τούτου ἐκτελοῦμεν συνήθως δύο μετρήσεις ἀντιστρέφοντες διὰ καταλλήλου ἀντιστροφέως κατὰ τὴν δευτέραν μέτρησιν τὴν φορὰν τῆς διόδου τοῦ ρεύματος καὶ λαμβάνομεν τὸ μέσον τῶν δύο ἀναγνώσεων.

Πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν ἠλεκτροδυναμικῶν ἀμπερομέτρων ἀπὸ τοῦ μειονεκτήματος τῆς ἐπηρείας τῶν γειτνιαζόντων πεδίων, ἐφαρμόζεται εἰς τὰ ὄρ-

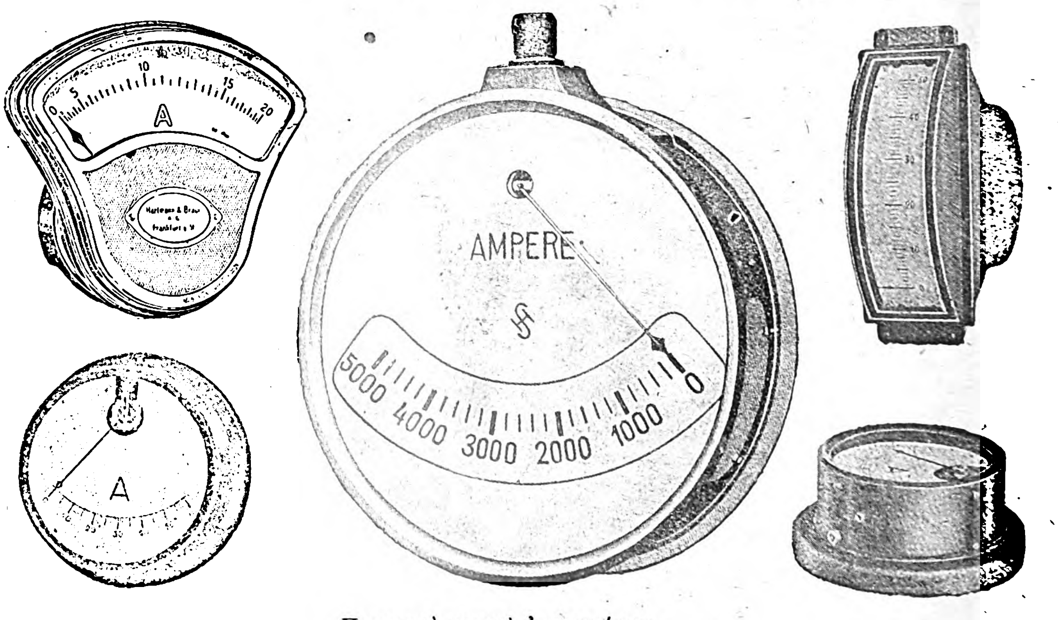

Πρακτικαὶ μορφαὶ ἀμπερομέτρου.

Digitized by Google

γανα ἀκριβείας *ἀστατικὴ διάταξις*, ὡς δεικνύεται ἐν τῇ εἰκόνι, καὶ ἐν ᾗ ἀντὶ ἑνὸς κινητοῦ πηνίου χρησιμοποιοῦνται δύο τοιαῦτα S_1 καὶ S_2, ὧν τὸ μὲν κινεῖται ἐντὸς τοῦ ἀκινήτου πηνίου, τὸ δ᾽ ἕτερον ἐκτὸς αὐτοῦ.

Ἐν τῇ περιπτώσει ἐναλλασσομένων ρευμάτων τὰ ἠλεκτροδυναμικὰ ἀμπερόμετρα παρέχουσιν ἐνδείξεις πρακτικῶς ἀνεξαρτήτως τῆς συχνότητος, ἐφ᾽ ὅσον δὲν φέρουσι διάταξιν ἐπαυξήσεως τῆς περιοχῆς τῆς κλίμακος καὶ ἐφ᾽ ὅσον ἡ συχνότης εἶναι χαμηλή. Προκειμένου περὶ ρευμάτων ὑψηλῆς συχνότητος, ἡ πεῖρα κατέδειξεν ὅτι τὰ ἠλεκτροδυναμικὰ ἀμπερόμετρα εἶναι ἀκατάλληλα. Εἰς τὰ συνήθη ἠλεκτροδυναμικὰ ἀμπερόμετρα δὲν χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ πηνία σιδηροῦς πυρήν. Ὑπάρχει καὶ ἑτέρα κατηγορία ἠλεκτροδυναμικῶν ἀμπερομέτρων ἐν οἷς τὰ πηνία φέρουσι σιδηροῦν πυρῆνα, χαρακτηρίζονται δὲ τὰ ὄργανα ταῦτα πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῶν πρώτων ὡς σιδηροδυναμικὰ (Ferrodynamische) ὄργανα:

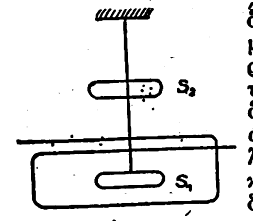

Ἀστατικὸν σύστημα ἠλεκτροδυναμικόν

Κατανάλωσις ἠλεκτροδυναμικοῦ ἀμπερομέτρου. Ἔστω ὅτι ἡ ἀντίστασις ἠλεκτροδυναμικοῦ ἀμπερομέτρου 5 amp. εἶναι 0,2 ohm· τότε ἡ ὁλικὴ πτῶσις δυναμικοῦ ἐν αὐτῷ εἶναι $5 \times 0{,}2 = 1$ Volt καὶ ἡ μεγίστη κατανάλωσις ἐνεργείας ἐν αὐτῷ $1 \times 5 = 5$ Watt.

Πρακτικὴ μορφὴ τῶν ἀμπερομέτρων.—Ἡ ἐξωτερικὴ μορφὴ ἀμπερομέτρου ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ τρόπου καθ᾽ ὃν χρησιμοποιεῖται τὸ ὄργανον. Οὕτω διακρίνομεν τὰ ἀμπερόμετρα ἅτινα χρησιμοποιοῦνται εἰς πίνακας διανομῆς, ὧν τύποι τινὲς δεικνύονται ὑπὸ τῶν παρατιθεμένων εἰκόνων.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὰς ἠλεκτρικὰς ἐγκαταστάσεις χρησιμοποιοῦνται ἀμπερόμετρα ἅτινα στηρίζονται καταλλήλως ἐπὶ εἰδικῶν βάσεων μετὰ τοῦ συνόλου τῶν ὀργάνων ἐλέγχου τῶν ἐγκαταστάσεων. Εἰς τὰς παρατιθεμένας εἰκόνας δεικνύονται ἀμπερόμετρα τοῦ ἀνωτέρω τύπου, ὧν τινα εἶναι ἐφωδιασμένα μετὰ κλιμάκων ὧν αἱ διαιρέσεις εἶναι μεμεγεθυσμέναι, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἔνδειξις τοῦ ὀργάνου ν᾽ ἀναγινώσκηται ἐξ ἱκανῆς ἀποστάσεως. Ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι δεικνύεται ὁ τρόπος τῆς στηρίξεως ἀμπερομέτρου τοῦ τύπου τούτου μετὰ τῶν λοιπῶν ὀργάνων τῆς ἐγκαταστάσεως.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τύπων διακρίνομεν καὶ τὰ φορητὰ ἀμπερόμετρα ὧν λίαν συνήθης μορφὴ εἶναι ἡ κάτωθεν εἰκονιζομένη. Πολλάκις οἱ φορητοὶ τύποι ἀμπερομέτρων συνδυάζονται μεθ᾽ ἑτέρων μετρητικῶν ὀργάνων ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως. Ἐν τῇ κάτωθεν εἰκόνι δεικνύεται ἀμπερόμετρον συνδεδυασμένον ἐν ταὐτῷ πρὸς βολτόμετρον καὶ βαττόμετρον.

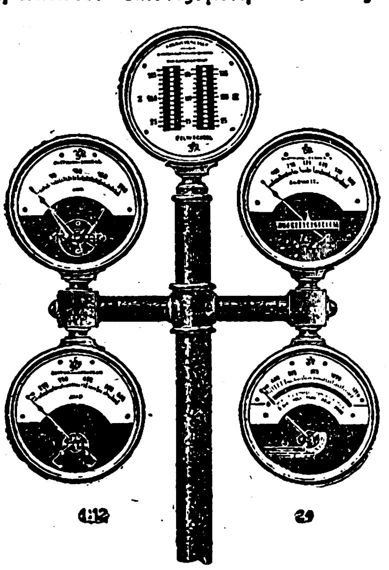

Συνδυασμὸς ἀμπερομέτρου μετ᾽ ἄλλων μετρητικῶν ὀργάνων.

Διὰ διδακτικοὺς σκοποὺς χρησιμοποιοῦνται εἰδικοὶ τύποι ἀμπερομέτρων, ἅτινα χαρακτηρίζονται ὡς ἀμπερόμετρα ἐπιδείξεως.

Βαθμολογία ἀμπερομέτρων.—Τὰ ἀμπερόμετρα συνεχοῦς ρεύματος βαθμολογοῦνται διὰ συγκρίσεως πρὸς πρότυπα ἀμπερόμετρα, ἅτινα πάλιν βαθμολογοῦνται εἴτε τῇ βοηθείᾳ εἰδικῶν συσκευῶν μετρητῶν τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος, ὡς τοῦ ἠλεκτροδυναμικοῦ ζυγοῦ τοῦ Thomson ἢ τοῦ Pellat, εἰδικώτερον καλουμένου προτύπου ρεύματος (Stromnormalen), εἴτε τῇ βοηθείᾳ βολτομέτρων ἀκριβείας ἐν οἷς ἡ ἔντασις τοῦ ρεύματος καθορίζεται ἠλεκτροχημικῶς. Λίαν ἐν χρήσει μέθοδος

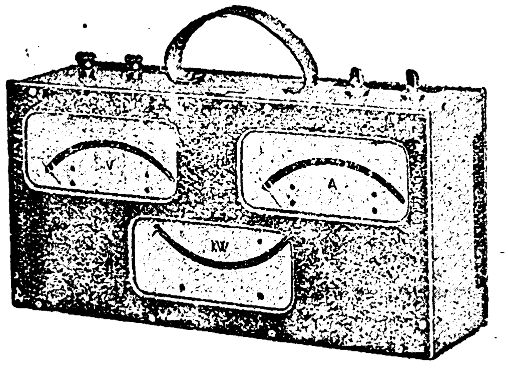

Συνδυασμὸς ἀμπερομέτρου μετὰ βολτομέτρου καὶ βαττομέτρου ἐν φορητῇ διατάξει.

πρὸς βαθμολογίαν τῶν ἀμπερομέτρων εἶναι ἡ δι᾽ ἀντισταθμιστῶν (βλ. λ.).

Προκειμένου περὶ ἀμπερομέτρων ἐναλλασσομένου ρεύματος, ταῦτα συνήθως συγκρίνονται πρὸς θερμικὰ ἀμπερόμετρα ἅτινα βαθμολογοῦνται ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις διὰ συγκρίσεως πρὸς πρότυπα ἀμπερόμετρα συνεχοῦς ρεύματος.

Ἀμπερόμετρον αὐτογραφικόν.—Οὕτω καλεῖται ἀμπερόμετρον, ὅπερ παρέχει καμπύλην, ἥτις δεικνύει τὴν τιμὴν τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας.

Ἐν τῇ πράξει παρουσιάζεται πολλάκις ἡ περίπτωσις καθ᾽ ἣν ἐπιζητεῖται ἡ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας μεταβολὴ τοῦ φορτίου ἠλεκτρικῆς ἐγκαταστάσεως, π. χ. ἐγκαταστάσεως παροχῆς ἠλεκτρικοῦ φωτός. Ἡ μέτρησις αὕτη διεξάγεται κατὰ κανόνα διὰ τῶν *αὐτογραφικῶν ἀμπερομέτρων*.

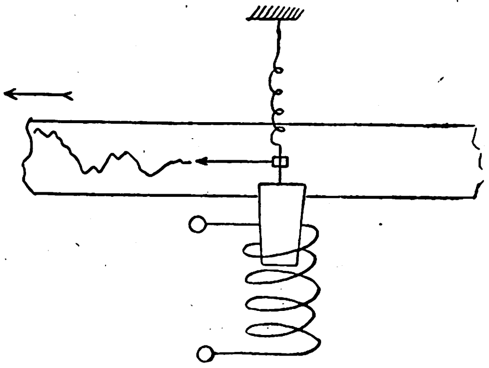
Διάταξις αὐτογραφικοῦ ἀμπερομέτρου.

Τὸ αὐτογραφικὸν ἀμπερόμετρον πραγματοποιεῖται διὰ συνδυασμοῦ συνήθους ἀμπερομέτρου πρὸς ὡρολογιακὸν μηχανισμόν, διὰ τοῦ ὁποίου ταινία χάρτου μετατοπίζεται ὁμαλῶς καθ᾽ ὡρισμένην διεύθυνσιν, εἰς τρόπον ὥστε γραφὶς προσηρμοσμένη ἐπὶ τοῦ δείκτου τοῦ ὀργάνου νὰ καταγράφῃ καμπύλην γραμμήν, ἐξ ἧς εἶναι δυνατὴ ἡ παρακολούθησις τῆς μεταβολῆς τοῦ φορτίου.

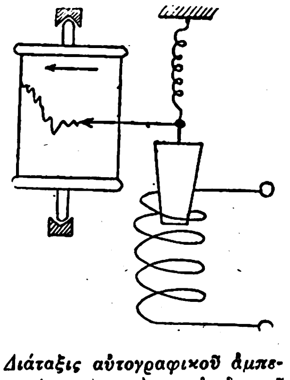
Διάταξις αὐτογραφικοῦ ἀμπερομέτρου μετὰ κυλινδρικοῦ τυμπάνου.

Πρακτικῶς τ᾽ αὐτογραφικὰ ἀμπερόμετρα διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας, ἤτοι:

α) Εἰς ἀμπερόμετρα ἐν οἷς ὁ δείκτης παρουσιάζει εὐθύγραμμον κίνησιν.

β) Εἰς ἀμπερόμετρα ἐν οἷς ὁ δείκτης κινεῖται ἐπὶ τόξου κύκλου.

Συνήθως τὰ ἀμπερόμετρα τοῦ πρώτου τύπου καλοῦνται *ἀμπερόμετρα δι᾽ εὐθυγράμμων συντεταγμένων*, ἐνῷ τὰ τοῦ δευτέρου *ἀμπερόμετρα διὰ καμπύλων συντεταγμένων*.

Εἰς τὰ δι᾽ εὐθυγράμμων συντεταγμένων ἀμπερόμετρα, ὅταν ὁ ὡρολογιακὸς μηχανισμὸς ἀκινητῇ καὶ ὁ δείκτης ἀποκλίνῃ ἀπὸ τοῦ μηδενὸς μέχρι τοῦ μεγίστου τῆς ἀποκλίσεως αὐτοῦ, ἡ γραφὶς καταγράφει ἐπὶ τῆς χαρτίνης ταινίας εὐθεῖαν γραμμήν, ἐνῷ ἐν τῇ περιπτώσει τῶν διὰ καμπύλων συντεταγμένων ἀμπερομέτρων, ἡ γραφὶς κατὰ τὴν αὐτὴν κίνησιν τοῦ δείκτου καταγράφει τόξον κύκλου.

1) Δι᾽ εὐθυγράμμων συντεταγμένων. Ταῦτα συνήθως πραγματοποιοῦνται ὡς ἀμπερόμετρα διὰ μαλακοῦ σιδήρου, εἰς δὲ τὰς παρατιθεμένας εἰκόνας ὑποδεικνύεται σαφῶς ὁ τρόπος καθ᾽ ὃν ἐπιτυγχάνεται ἡ καταγραφὴ τῆς τιμῆς τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος, ἤτοι τῶν ἀμπέρ. Συνήθως τὸ τύμπανον ἐφ᾽ οὗ περιελίσσεται ἡ χαρτίνη ταινία ρυθμίζεται οὕτως, ὥστε ἐντὸς 12 ὡρῶν νὰ ἐκτελῇ μίαν πλήρη περιστροφήν, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἐφ᾽ ὅσον ἕκαστον τεμάχιον χάρτου πρέπει νὰ φέρῃ ἓν διάγραμμα, ὁ χάρτης δέον ν᾽ ἀντικαθίσταται ἀνὰ 12 ὥρας διὰ νέου τοιούτου. Ἐπειδὴ

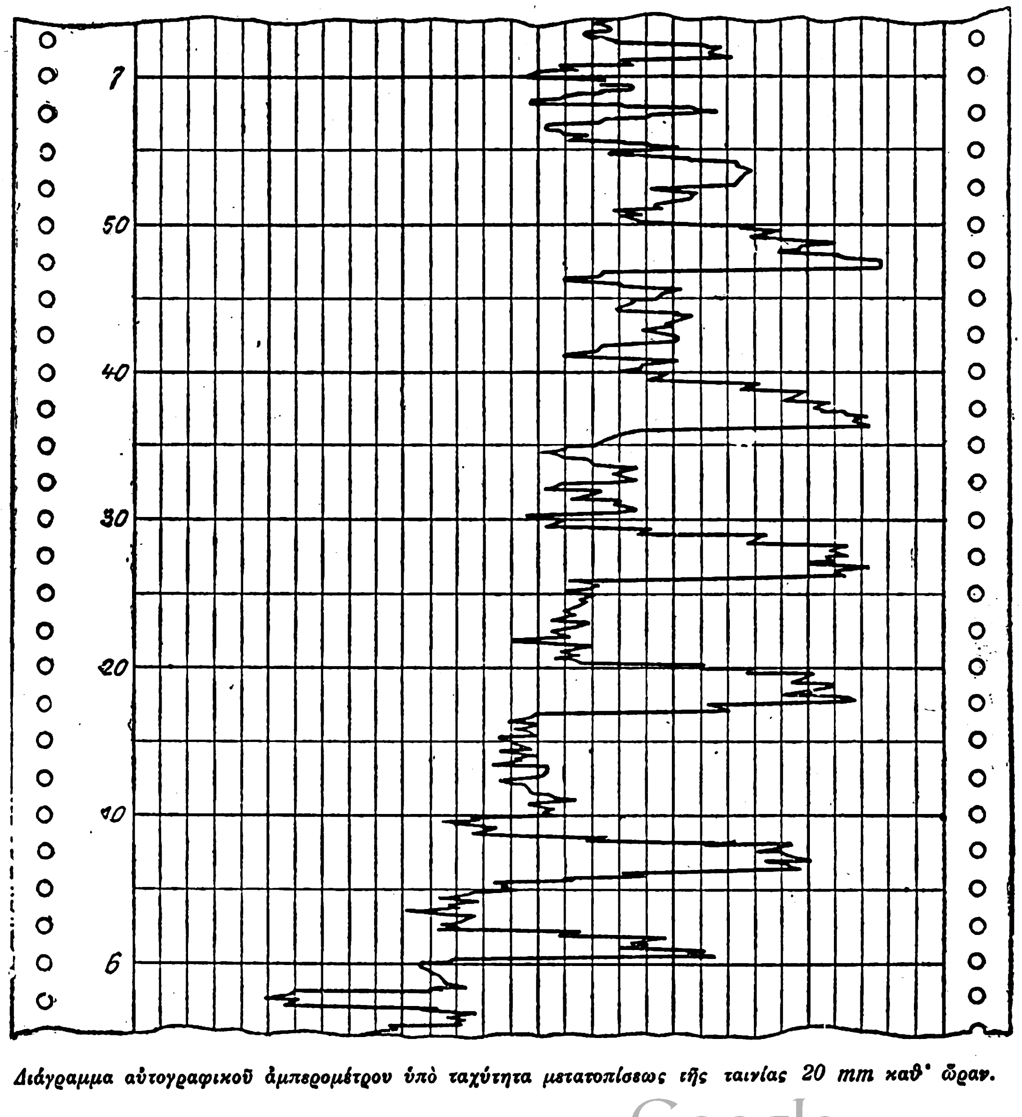

Διάγραμμα αὐτογραφικοῦ ἀμπερομέτρου ὑπὸ ταχύτητα μετατοπίσεως τῆς ταινίας 20 mm καθ᾽ ὥραν.

Digitized by Google

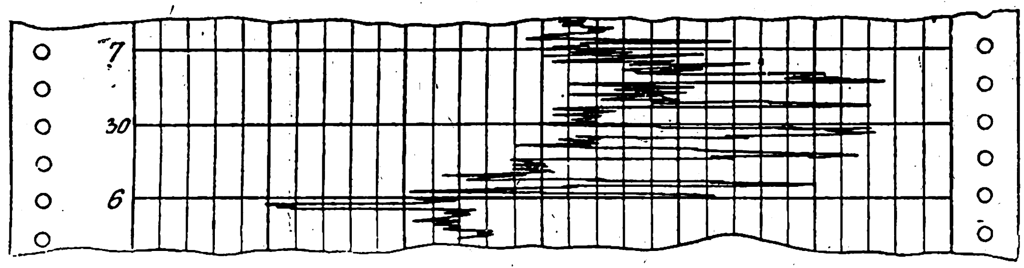

Διάγραμμα αὐτογραφικοῦ ἀμπερομέτρου ὑπὸ ταχύτητα χαρτίνης ταινίας 120 mm καθ' ὥραν.

ὅμως ἡ τοιαύτη συχνὴ ἐναλλαγὴ τοῦ χάρτου εἶναι μειονεκτική, εἰς τὰ νεώτερα ὄργανα ἡ ταινία χάρτου τυλίσσεται ὑπὸ μορφὴν μικροῦ ῥόλου, ὅστις τίθεται ἐν καταλλήλῳ θέσει ἐπὶ τοῦ ὀργάνου καὶ χρησιμεύει οὕτως εἰπεῖν ὡς ἀποθήκη χάρτου. Ἡ χαρτίνη ταινία ἐκτυλίσσεται βαθμηδὸν ἀπὸ τοῦ τυμπάνου καὶ ὅταν ἐξέρχεται τοῦ ὀργάνου περιελίσσεται ἐπὶ ἑτέρου τοιούτου.

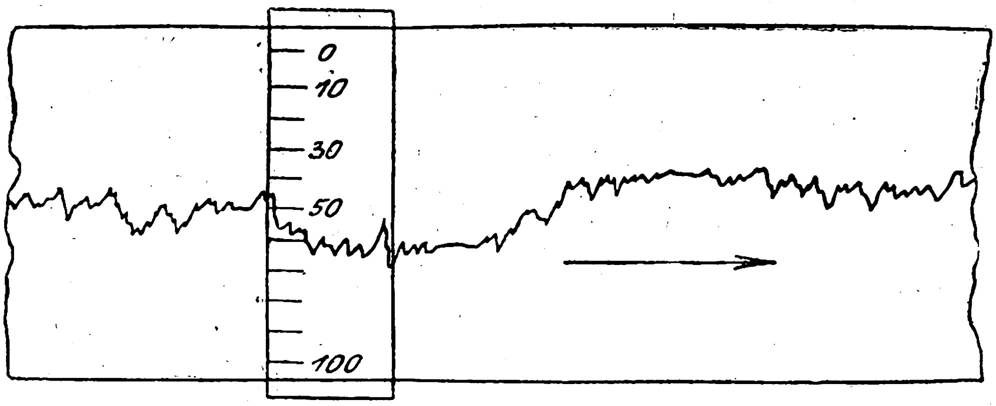

Ἐκτίμησις διαγράμματος τῇ βοηθείᾳ ὑαλίνης κλίμακος.

Ἡ μετατόπισις τῆς χαρτίνης ταινίας ἐν τῇ ἀνωτέρω διατάξει ἐπιτυγχάνεται τῇ βοηθείᾳ εἰδικῶν ὀδοντωτῶν τροχίσκων, ὧν οἱ ὀδόντες ἐμπλέκονται ἐπὶ συστήματος πλευρικῶν ὀπῶν τῆς ταινίας, ὡς δεικνύεται ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι. Ἡ κίνησις τοῦ ὡρολογιακοῦ μηχανισμοῦ μεταδίδεται ἐπὶ τοῦ συστήματος τῶν ἀνωτέρω ὀδοντωτῶν τροχίσκωγ μέσῳ συστήματος ὀδοντωτῶν τροχῶν ὧν αἱ διάμετροι καθορίζουσι καὶ τὴν ταχύτητα μετατοπίσεως τῆς χαρτίνης ταινίας.

Ἡ ταχύτης μετατοπίσεως τῆς χαρτίνης ταινίας ποικίλλει ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν ἀπὸ 20—300 mm καθ' ὥραν. Οὕτως εἰς τὰς παρατιθεμένας εἰκόνας δεικνύονται δύο διαγράμματα ὧν τὸ μὲν ἀντιστοιχεῖ εἰς ταχύτητα τῆς ταινίας 20 mm καθ' ὥραν, τὸ δὲ εἰς 120 mm καθ' ὥραν. Ἐπὶ τοῦ δευτέρου διαγράμματος παρατηροῦμεν ὅτι αἱ μεταβολαὶ τῆς ἐντάσεως τοῦ ῥεύματος δὲν διακρίνονται τόσον σαφῶς ὅσον ἐν τῷ πρώτῳ. Οἱ ὡρολογιακοὶ μηχανισμοί, οἱ χρησιμοποιούμενοι εἰς τὰ διάφορα αὐτογραφικὰ ἀμπερόμετρα, διακρίνονται ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῆς διαρκείας λειτουργίας αὐτῶν.

Οὕτως ὡρολογιακὸς μηχανισμὸς μετὰ μικρᾶς ταχύτητος μετατοπίσεως τῆς χαρτίνης ταινίας παρουσιάζει μακροτέραν διάρκειαν λειτουργίας. Οὕτω διακρίνομεν μηχανισμοὺς οἵτινες ὑπὸ ἁπλῆν ἀνάτασιν τοῦ ἐλατηρίου αὐτῶν παρουσιάζουσι διάρκειαν λειτουργίας ἑνὸς μηνός, τοὐναντίον ἄλλοι μηχανισμοὶ παρουσιάζουν διάρκειαν λειτουργίας ὀλίγων ἡμερῶν ἢ καὶ ὀλίγων ὡρῶν.

Ἐν τῇ πράξει χρησιμοποιοῦνται πολλάκις ὡρολογιακοὶ μηχανισμοὶ οἵτινες παρουσιάζουσι περισσοτέρας διαρκείας λειτουργίας ὡς καὶ περισσοτέρας ταχύτητας μετατοπίσεως τῆς χαρτίνης ταινίας, ἃς δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιῶμεν κατ' ἐκλογὴν τῇ βοηθείᾳ εἰδικοῦ μηχανικοῦ μεταλλάκτου.

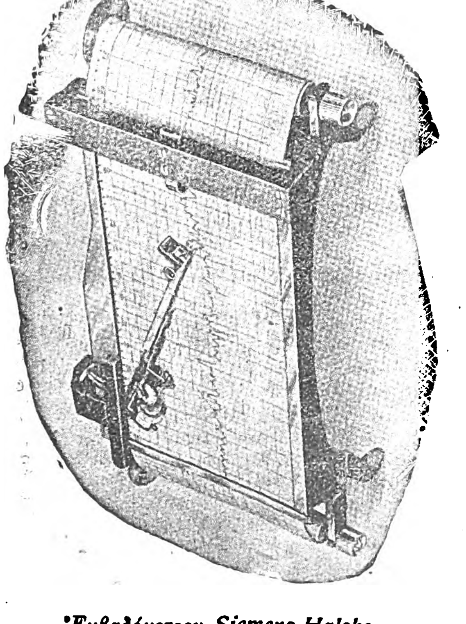

Ἐμβαδόμετρον Siemens-Halske ὑπολογισμοῦ ἀμπερομετρικῶν διαγραμμάτων.

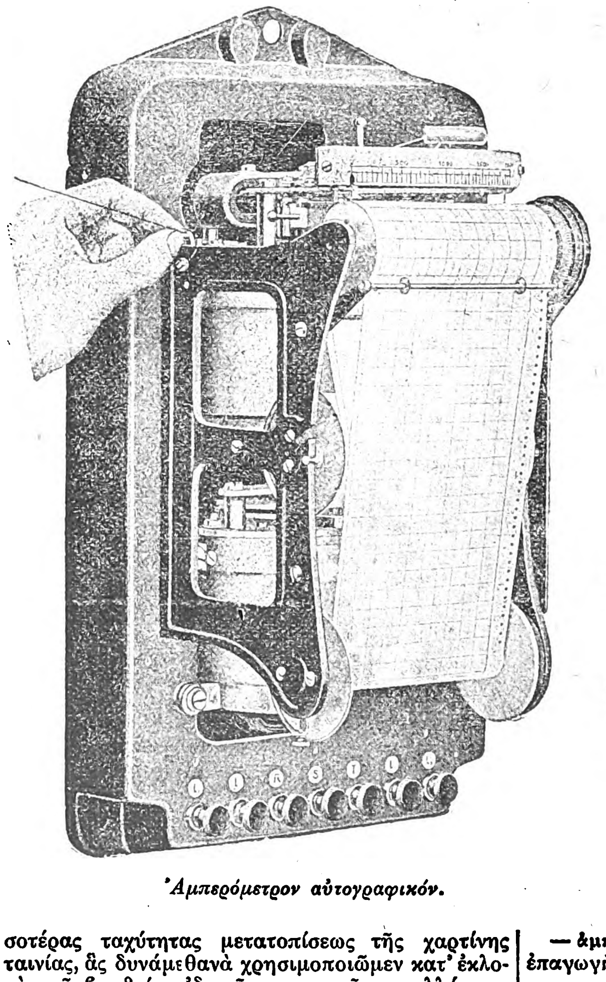

Ἀμπερόμετρον αὐτογραφικόν.

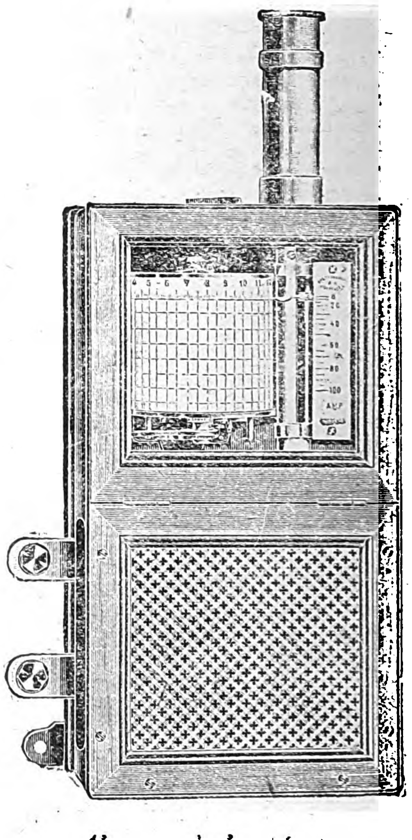

Αὐτογραφικὸν ἀμπερόμετρον τύπου Hartmann-Braun.

Αἱ χρησιμοποιούμεναι εἰς τ' αὐτογραφικὰ ἀμπερόμετρα χάρτιναι ταινίαι διακρίνονται ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκτύπωσιν ἣν φέρουσιν. Οὕτως εἴς τινας ταινίας ὑφίσταται δίκτυον γραμμῶν ἀντιστοιχουσῶν εἰς δίκτυον συντεταγμένων, ἐν αἷς ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῶν τετμημένων ἀναγράφεται ὁ χρόνος, ἐπὶ δὲ τοῦ ἄξονος τῶν τεταγμένων αἱ τιμαὶ τῆς ἐντάσεως τοῦ ῥεύματος. Συνήθως αἱ τιμαὶ τῆς ἐντάσεως δὲν εἶναι ἀναγεγραμμέναι, ἀλλ' αὗται ἐκτιμῶνται διὰ μετρήσεως τοῦ μήκους τῆς ἀντιστοίχου τεταγμένης τῆς καμπύλης τῇ βοηθείᾳ μικρᾶς ὑαλίνης κλίμακος, ὡς δεικνύεται ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι. Ἐὰν ἡ κλῖμαξ τοῦ χρησιμοποιουμένου ἀμπερομέτρου παρουσιάζῃ συμμετρικὴν διανομὴν τῶν διαιρέσεων, τότε δι' ἐμβαδομετρήσεως τῆς ἐπιφανείας τῆς περιεχομένης μεταξὺ τῆς καταγραφείσης καμπύλης ὑπὸ τοῦ ὀργάνου καὶ τοῦ ἄξονος, ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὴν τιμὴν μηδὲν τῆς ἐντάσεως τοῦ ῥεύματος, δυνάμεθα ἐν τῇ περιπτώσει εὐθυγράμμων συντεταγμένων νὰ ὑπολογίσωμεν τὸν ὁλικὸν ἀριθμὸν τῶν *ὡριαίων ἀμπέρ*. Ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι δεικνύεται εἰδικοῦ τύπου *ἐμβαδόμετρον* Siemens-Halske χρησιμεῦον πρὸς τὸν ἀνωτέρω σκοπόν.

Ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ διαγράμματι ἡ μονὰς τῆς ἐπιφανείας 1 cm^2 ἀντιστοιχεῖ εἰς ὡρισμένον ἀριθμὸν ὡριαίων ἀμπέρ, ἀποτελεῖ δ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος σταθερὰν τοῦ ὀργάνου, ἕπεται ὅτι διὰ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ ἐμβαδοῦ τῆς ἀνωτέρω μνημονευομένης ἐπιφανείας εἰς cm^2 ἐπὶ τὴν σταθερὰν τοῦ ὀργάνου δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὸν ἀντιστοιχοῦντα ἀριθμὸν ὡριαίων ἀμπὲρ εἰς τὸ ληφθὲν διάγραμμα.

2) ***Μετὰ καμπύλων συντεταγμένων.*** Εἰς τὰ ὄργανα ταῦτα ὁ δείκτης διαγράφει τόξον κύκλου· ὡς ἐκ τούτου δὲ τὸ λαμβανόμενον διάγραμμα ἀντιστοιχεῖ εἰς καμπύλας συντεταγμένας. Ἐπειδὴ ὅμως διὰ τῆς τοιαύτης διατάξεως οὔτε ἡ ἀνάγνωσις τοῦ διαγράμματος εἶναι εὐχερής, ἀλλ' οὔτε καὶ ὁ ὑπολογισμὸς αὐτοῦ δι' ἐμβαδομέτρου ἁπλοῦς, ἐπενοήθησαν εἰδικαὶ διατάξεις δι' ὧν ἡ κυκλικὴ κίνησις μεταβιβάζεται ἐπὶ τῆς γραφίδος ὡς εὐθύγραμμος, εἰς τρόπον ὥστε τὸ λαμβανόμενον διάγραμμα ν' ἀντιστοιχῇ πάλιν εἰς εὐθυγράμμους συντεταγμένας.

Πρὸς τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν ἐφαρμόζονται ἐν τῇ πράξει δύο διατάξεις: 1ον) Διὰ χρησιμοποιήσεως εἰδικοῦ διευθυντηρίου μηχανισμοῦ (Lenkermechanismus)· 2ον) Διὰ χρησιμοποιήσεως ἀγκιστροειδοῦς δείκτου (Hakenzeiger). Λεπτομερὴς περιγραφὴ τῶν μηχανισμῶν τούτων ἀναγράφεται ἐν εἰδικοῖς συγγράμμασι καὶ ἐν τῇ Elektrotechnische Messinstrumente von K. Gruhn.

Εἰς τὰς παρατιθεμένας εἰκόνας δεικνύεται ἡ γενικὴ ὄψις αὐτογραφικῶν ἀμπερομέτρων ἐκ τῶν μᾶλλον χρησιμοποιουμένων εἰς τὰς ἠλεκτρικὰς ἐγκαταστάσεις.

Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

— ἀμπερόμετρα ἐπαγωγῆς· ὅλ. λ. ἠλεκτρικὴ ἐπαγωγή—ὄργανα μετρήσεως ἐπαγωγικά.

ἀμπεροστροφαὶ (ampères-tours). Ἐν τῷ ἠλεκτρομαγνητισμῷ καλοῦμεν «*σωληνοειδὲς*» ἀγωγόν τινα συνεστραμμένον οὕτως, ὥστε ν' ἀποτελῇ σπείρωμα. Ἐὰν διὰ τούτου διαβιβάσωμεν ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, διεγείρεται μαγνητικὸν πεδίον, ὅπερ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ σωληνοειδοῦς εἶναι ὁμοιόμορφον, ἡ δ' ἔντασις αὐτοῦ παρέχεται ἐκ τοῦ τύπου:

$$H=0{,}4\pi.\frac{N}{l}I \text{ Gauss.}$$

ἔνθα l τὸ μῆκος τοῦ σωληνοειδοῦς εἰς ἑκατοστόμετρα, N ὁ ἀριθμὸς τῶν σπειρῶν, I ἡ ἔντασις τοῦ ῥεύματος εἰς ἀμπὲρ καὶ $\pi=3{,}14$.

Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ τύπῳ τὸ γινόμενον N.I (τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σπειρῶν ἐπὶ τὴν ἔντασιν τοῦ ῥεύματος) ὀνομάζομεν *ἀμπεροστροφὰς* ἢ *ἀμπερελίγματα*.

Digitized by Google

Τὴν δὲ παράστασιν N.I/l, ἤτοι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀμπεροστοφῶν κατὰ μονάδα μήκους, ἤτοι κατὰ ἑκατοστόμετρον, καλοῦμεν *εἰδικὰς ἀμπεροστροφάς*. Τὰ μεγέθη *ἀμπεροστροφαὶ* καὶ *εἰδικαὶ ἀμπεροστροφαὶ* ἔχουσι μεγίστην σημασίαν ἐν τοῖς ἠλεκτροτεχνικοῖς ὑπολογισμοῖς. Κ. Π.

Ἀμπερτιλλέρυ (Abertillery). Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομητείᾳ Μονμάουθ ἐπὶ ἑνὸς παραποτάμου τοῦ Σέβερν τοῦ Ἄφον-Χλούϊντ. Κάτοικοι 9500. Γαιανθρακωρυχεῖα καὶ σιδηρουργικὰ ἐργοστάσια.

Ἄμπερφφροου (Aberffraw). Χωρίον τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῆς ΝΔ ἀκτῆς τῆς νήσου Ἄγγλεσεϋ. Ἦτο πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τοῦ Gwynedd, τοῦ σπουδαιοτέρου τῆς Οὐαλικῆς Ὁμοσπονδίας, πρὸ τῆς ἑνώσεως μετὰ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας τὸν ΙΔ´ αἰῶνα.

ἀμπερῶνες *[Βοτ.]*· κοινὴ ὀνομασία εἰς τὴν Σκῦρον τῆς *ἀκάνθης τῆς ἀκανθώδους*. Σ. Μ.

ἀμπερώριον· βλ. ἀμπὲρ-*ωριαῖον*.

Ἀμπέτ, *ἀδελφοί*. Ἐγεννήθησαν ἐν Καΐρῳ, ὁ μὲν Ραφαὴλ τῷ 1780 καὶ ἀπέθανε τῷ 1866, ὁ δὲ Ἀνανίας τῷ 1790 καὶ μόλις παλιννοστήσας ἐξ Ἀγγλίας ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῷ 1860. Τὰ ὀστᾶ των κατέθηκεν ἡ Ἐφορεία τῆς ὑπ' αὐτῶν ἱδρυθείσης *Ἀμπετείου Σχολῆς* εἰς καλλιμάρμαρον μνημεῖον ἐν τῷ Κοιμητηρίῳ τοῦ Παλαιοῦ Καΐρου. Οἱ Ἀμπὲτ ἔσχον καὶ ἄλλους ἀδελφοὺς ἀποθανόντας πρὸ αὐτῶν καὶ μίαν μόνην ἀδελφὴν τὴν Σωσάνναν, τῆς ὁποίας ἔγγονος εἶναι ὁ νῦν ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐφορείας ἰατρὸς Ι. Ἀμπέτ. Οἱ Ἀμπὲτ ἀνῆκον εἰς οἰκογένειαν ἐκ Συρίας, ἅμα δὲ τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Ἑλλάδος ἔγιναν ὑπήκοοι Ἕλληνες καὶ δημόται Ἑρμουπόλεως. Ἐμπορευθέντες ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀγγλίᾳ, ἵδρυσαν κατόπιν Τράπεζαν ἐν Λονδίνῳ, ἡ ὁποία παρέσχε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἐκεῖ Ἕλληνας κατὰ κρισιμωτάτας ἐθνικὰς στιγμάς. Τὴν φερώνυμον Σχολὴν των ἵδρυσαν τῷ 1855 εἰς τὴν συνοικίαν τῆς Τζουβανίας εἰς τὸ Χάρτ-ἐρ-Ρούμ, ὅπου ἦσαν ἄλλοτε συγκεντρωμένοι οἱ ὀρθόδοξοι Ἕλληνες καὶ Σῦροι.

Ἐπειδὴ ὁ τότε Γεν. Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος Ράλλης ἐπέμενε νὰ διαχειρίζεται τὴν περιουσίαν τῆς Σχολῆς τὸ Προξενεῖον, ὁ Ραφαὴλ δυσαρεστηθεὶς ἀνέθηκε τὴν πολιτικὴν προστασίαν αὐτῆς εἰς τὴν Ρωσίαν, τὴν δὲ διαχείρισιν εἰς Ἐφορείαν, τῆς ὁποίας πρόεδρος εἶναι ὁ κατὰ καιρὸν Ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου ὄρους, ἀντιπρόεδρος ὁ πρεσβύτερος τῶν ἐπιζώντων μελῶν τῆς οἰκογενείας Ἀμπέτ, μέλη δὲ ὁ Δικαῖος (οἰκονόμος) τῆς Μονῆς Σινᾶ καὶ ἄλλοι. Ὁ ἑκάστοτε Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἔχει τὴν ἀνωτάτην ἐπίβλεψιν ἐπὶ τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν διάπλασιν τῶν μαθητῶν. Τὰ πρῶτα μέλη τῆς Ἐφορείας ὥρισαν οἱ ἱδρυταὶ ἰσόβια. Πᾶν μέλος παραιτούμενον ὑποδεικνύει τὸν ἀντικαταστάτην του ἰσόβιον, ἐκλεῖπον δ' ἐξ ἀδιαθέτου ἀντικαθίσταται ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῆς Ἐφορείας. Ἀφιέρωσαν δ' εἰς τὴν Σχολὴν 2000 φεδδάνια καλῶν γαιῶν, ἀξίας σήμερον κατ' ἐλάχιστον ὅρον 300.000 λιρῶν. Τὸ ἐτήσιον εἰσόδημά των εἶναι ἀνώτερον τῶν 12 χιλ. λιρῶν. Ὅταν δὲ τὸ κέντρον τῆς πόλεως ἤρχισεν ἐκτοπιζόμενον πρὸς τὸν ποταμὸν καὶ ἡ Τζουβανία ἤρχισε νὰ ἐκκενοῦται (σήμερον κατάκειται εἰς ἐρείπια, ἀδέσποτα κρησφύγετα οἰκτροτάτων πτωχῶν), τότε ἡ Ἐφορεία ἠγόρασε τὸ εἰς τὴν λεωφόρον Βουλάκου (σήμερον Φουὰτ Α´) μέγαρον τοῦ ὑφυπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Μπλοὺμ πασᾶ καὶ ἐγκατέστησεν ἐκεῖ τὴν Σχολήν. Κατόπιν ἔκτισε νέον ὄροφον, πτέρυγας ἑκατέρωθεν, καταστήματα ἐπὶ τῆς προσόψεως, ἐνῷ ἀπομένει ἀκόμη εὐρὺς κῆπος διὰ τὴν γυμναστικὴν καὶ τὰς παιδιὰς τῶν μαθητῶν. Τῷ 1910, ἡ τότε Ἐφορεία ἠγόρασεν ἀντὶ 20 χ. λιρῶν οἰκόπεδον 18 χιλ. τρ. μ. εἰς τὴν συνοικίαν Γαμβραν κατὰ τὴν Ἀμπασίαν, μὲ τὴν ἰδέαν νὰ ἐκποιήσῃ τὸ ἀκίνητον Μπλούμ, ἀλλ' ἐματαιώθη ἡ μετακόμισις.

Τὸ πρωτότυπον τῆς διαθήκης τῶν Ἀμπέτ, ἐπέχον τόπον ἀφιερωτηρίου ἐγγράφου καὶ θεμελιώδους κανονισμοῦ, συντεταγμένον δὲ ἀραβιστὶ καὶ ἑλληνιστί, κατετέθη εἰς τὸ ἐν Πετρουπόλει Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀντίγραφα ὅμως αὐτοῦ ὑφίστανται ἐν Αἰγύπτῳ. Τὸ πολυμερὲς τῆς διατάξεως περὶ πολιτικῆς προστασίας καὶ διαχειριστικῆς ἐφορείας ἐγέννησε τὸ *«ἀμπετειακὸν»* ζήτημα. Ὅταν ἡ πολιτικὴ τοῦ Ἰγνάτιεφ ἐπέτυχεν ἐν Βουλγαρίᾳ, οἱ πανσλαβισταὶ ἐφήρμοσαν αὐτὴν ἐν Δαμασκῷ καὶ Ἱεροσολύμοις. Προσεπάθησαν νὰ ἐμπνεύσουν εἰς τοὺς ἀραβοφώνους τῶν χωρῶν τούτων ἰδίαν ἐθνικὴν συνείδησιν, χειραφετοῦντες πρῶτον αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν Συρίᾳ ἐπέτυχον. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν οἱ ἐν Καΐρῳ μισέλληνες ἐκ τῶν Σύρων διεξεδίκησαν τοὺς Ἀμπὲτ ὡς Σύρους καὶ τὴν Ἀμπέτειον ὡς συριακὸν ἵδρυμα, παρὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα τῆς διαθήκης τῶν ἀοιδίμων ἱδρυτῶν. Ἡ ρωσικὴ προστασία διηυκόλυνε τὴν παρερμηνείαν. Καὶ οὕτω, παρακάθηται ἐν τῇ ἐφορείᾳ ὡς μέλος καὶ εἷς Ρῶσος. Σήμερον ἡ Σχολὴ ἀποτελεῖται ἐκ δύο τμημάτων, ἑλληνικοῦ καὶ ἀραβικοῦ: Τὸ ἑλληνικὸν τμῆμα περιλαμβάνει πεντατάξιον γυμνάσιον ἀνεγνωρισμένον ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, πεντατάξιον ἐμπορικὴν σχολὴν καὶ ἑξατάξιον ἀστικήν. Τὸ ἀραβικὸν περιλαμβάνει: Τετρατάξιον ἀστικὴν καὶ τετρατάξιον γυμνάσιον. Οἱ μαθηταὶ ἀνέρχονται (1927) εἰς 1254, ὧν 971 εἰς τὸ ἑλληνικὸν καὶ 283 εἰς τὸ ἀραβικὸν τμῆμα. Διδάσκουσι δ' ἐν ὅλῳ 45 καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι, ὧν 27 εἰς τὸ ἑλληνικὸν καὶ 18 εἰς τὸ ἀραβικὸν τμῆμα. Ἡ Σχολὴ αὕτη ἀπὸ τριῶν τετάρτων αἰῶνος παρέσχεν ἀνυπολογίστους ὑπηρεσίας εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς συριακῆς παροικίας τῆς Αἰγύπτου. Γ. Α.

Ἀμπέτζο (Ampezzo). Κοιλὰς κειμένη μεταξὺ τοῦ Τρεντίνου (Ἰταλία) καὶ τῆς Καρινθίας (Αὐστρία), περιβαλλομένη ὑπὸ τῶν μεγαλοπρεπῶν κορυφῶν τῶν Δολομιτικῶν Ἄλπεων *Μόντε Κρυστάλλο, Σοράπις, Μόντε Τσιβέττα* κλπ. (ὕψους ἄνω τῶν 3000 μέτρ.). Ἡ κοιλὰς ἀνήκει εἰς τὸ ἰταλικὸν Τυρόλον. Ὁ ἐν αὐτῇ συνοικισμὸς *Κορτίνα ντ' Ἀμπέτζο* (κάτ. 6.000) εἶναι κέντρον περιηγητῶν.

Ἀμπεϋ (Abbey), ***Ἐντουΐν-Ὤστιν.*** Ἀμερικανὸς ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Φιλαδελφείᾳ (1852—1911), εἵλκυσε τὴν προσοχὴν διὰ τῶν ἰχνογραφιῶν του ἐν τῷ περιοδικῷ «Harper's» καὶ ἀλλαχοῦ. Τῷ 1881 ἐγκατεστάθη εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἐγένετο μέλος τοῦ Βασιλικοῦ Ἰνστιτούτου τῶν Ὑδατογράφων. Κυριώτεραι ἐλαιογραφίαι του εἶναι «Ριχάρδος δοὺξ τοῦ Γκλῶστερ καὶ ἡ Λαίδη Ἄννα» καὶ μέγας πίναξ «ἡ Στέψις τοῦ Ἐδουάρδου Ζ´» (1904). Εἰργάσθη διὰ τὴν δημοτικὴν βιβλιοθήκην τῆς Βοστώνης καὶ εἰς τὸ κυβερνητικὸν μέγαρον τῆς Φιλαδελφείας.

Ἀμπεϋ (Abbey), ***Ἰωάννης.*** Κατασκευαστὴς μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων (1785—1859), γεννηθεὶς ἐν Οὔϊλτον καὶ ἀποθανὼν ἐν Βερσαλλίαις. Ἐργασθεὶς ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς εἰς Γαλλίαν, ἔνθα ἀνέπτυξε μεγάλως τὴν τέχνην του, κατασκευάσας μεγάλα ὄργανα διὰ πλείστας ἐκκλησίας ἐν Παρισίοις καὶ εἰς ἄλλας τοιαύτας ἐπαρχιακῶν πόλεων τῆς Γαλλίας. Ἓν τῶν καλλίστων του ὀργάνων ἦτο τὸ τοῦ ἀνακτορικοῦ παρεκκλησίου τοῦ Κεραμεικοῦ, καταστραφὲν ὑπὸ τοῦ εἰσβαλόντος εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦτο ὄχλου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830. Τὰ κατασκευασθέντα παρ' αὐτοῦ ὄργανα ἐγένοντο περιώνυμα ἕνεκα τῆς εὐφωνίας αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ κυρία δόξα αὐτοῦ εἶναι ὅτι εἰσήγαγεν εἰς ταῦτα τὸν ἀγγλικὴν μηχανισμὸν καὶ νέον σύστημα φυσητήρων, δι' ὧν ἐτελειοποιήθη ἡ ἁρμονία των. Θ. Β.

ἀμπεχόνη (ἐκ τοῦ *ἀμφὶ* καὶ *ἔχω*) *[Ἀρχ.]*. Εἶδος ἐνδύματος λεπτοῦ, τὸ ὁποῖον ἐφόρουν αἱ γυναῖκες ἐξωτερικῶς, ὡς φαίνεται, ἐν εἴδει ἐσθῆτος. Ἦτο κατεσκευασμένον ἰδιαζόντως ἐκ τριχῶν, διότι ὁ κωμικὸς Φερεκράτης (ἐν Μεταλλεῦσι στίχ. 1 καὶ 28) ἀναφέρει «ἀμπεχόνας τριχάπτους»· ἦτο λοιπὸν διάφορον ἔνδυμα τοῦ ἀμπεχόνου· ἐφόρουν δὲ αὐτὰς καὶ οἱ τρυφηλοὶ καὶ θηλυπρεπεῖς νεανίαι καὶ ἄνδρες (*Ξενοφ.* ἀπομ. Α´ 2, 5· *Πλάτ.* Πολιτ. 425 β). Α. Σ. Α.

ἀμπέχονον *[Ἀρχ.]*. Εἶδος ἀρχαίου ἐνδύματος μετρίου μεγέθους, τὸ ὁποῖον ὁ Ἡσύχιος ἑρμηνεύει ὡς «περίβλημα», ἤτοι ὡς εἶδος μανδύου· ἀπαντᾷ πολλάκις παρὰ συγγραφεῦσι καὶ μάλιστα ἐν ἐπιγραφαῖς, ἰδιαιτέρως δὲ ἐν τοῖς λογαριασμοῖς τῶν ἀφιερωμάτων τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος Βραυρωνίας ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκτὸς τούτου ὑπῆρχε καὶ *ἀμπεχόνιον*, ἤτοι ἐλαφρότερον καὶ μικρότερον τοιοῦτον ἔνδυμα. Ἀμφότερα ἦσαν διάφορα τοῦ *ἱματίου* καὶ ἄσχετα πρὸς τὸ λεγόμενον *ἀπόστυγμα*. Α. Σ. Α.

— *[Στρατ.]* Ἐκαλεῖτο *ἀμπέχονον* τό, ἐκ βαθυκυάνου ἐρέας, ἢ ἐκ λινοῦ ὑφάσματος, βραχὺ μέχρι τῆς ὀσφύος ἱμάτιον, τὸ φερόμενον ὑπὸ τῶν ὁπλιτῶν τοῦ στρατοῦ μας, μέχρι τῆς περὶ τὸ 1909 εἰσαγωγῆς παρ' ἡμῖν τοῦ ἐκ χακὶ ἱματισμοῦ. Τὸ ἀμπέχονον ἦτο κομψὸν μέν, ἀλλὰ πάντῃ ἀκατάλληλον δι' ἐκστρατείαν, ἅτε, εἰς τὴν ἐλαχίστην κάμψιν τοῦ σώματος τοῦ στρατιώτου πρὸς τὰ ἐμπρὸς (σκαφευτικαὶ ἐργασίαι, ἄρσις βαρέων ἀντικειμένων, κ.τ.λ.), ἀποκαλῦπτον ὁλόκληρον τὴν ὀσφυακὴν χώραν. Διὰ τοὺς ἐφίππους ὁπλίτας ἦτο ἔτι πλέον ἀκατάλληλον, διότι ἡ ὀσφυακὴ χώρα παρέμενε διαρκῶς ἀποκεκαλυμμένη, καθ' ὅλον τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἦσαν οὗτοι ἐπὶ τοῦ ἵππου.

Τὸ ἀμπέχονον ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ σημερινοῦ *χιτωνίου*. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΛΑΔΑΣ

Ἄμπη *[Ἀρχ.]*. Πόλις τῆς Βαβυλωνίας εἰς τὴν Ἀσίαν, κειμένη παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ.

ἀμπῆς· σύνδεσμ. χρονικός, ἰδιωματ., ἀντὶ τοῦ *ἀπῆς*, ἀφότου, *ἀφῆς*.

Ἀμπιὰντ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Συρίας (Ras El Abiad. πλάτ. 33°10'20", μῆκ. 35° 10'00', χάρτης ἀγγλικὸς 347: Ras En Nakura to Markhab) ἀποτελούμενον ἀπὸ κεφαλὴν λευκωπὴν καὶ ἀπορρῶγα, ἐξ οὗ καὶ promontorium Album ἀποκαλεῖ αὐτὸ ὁ Πλίνιος. Ἀποτελεῖ τὸν τερματισμὸν τῆς ὀροσειρᾶς *Ζεμπὲλ Μπελὰτ* καὶ ἀπέχει 5 μιλ. ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ρὰς ἐν Νακούρα*. Ἐγγὺς ἐρείπια μεγάλου ναοῦ ἀγνώστου ταυτότητος (βλ. καὶ λ. **Ἀλεξάνδρου *σκηναὶ* καὶ Ἀλέξανδρος**). Σ. Ε. Λ.

— **Ἀμπιάντ.** Πύργος πολεμικὸς (Torri l'Abiat: πλάτος 36°00'25", μῆκος 14°22'00" Ἀν. —Χάρται ἀγγλικοὶ 2063: Malta island, Northern portion, καὶ 2623: Comino channels) ἀπέχων 400 μέτρα ΝΔ τοῦ ἀκρωτ. Πόντα τὰλ Ἀχρὰς (Ponta tal Ahrash), βορείας τῆς νήσου Μάλτας ἐσχατιᾶς. Μεγάλως διευκολύνει τὴν ἄμυναν τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς νήσου, εἰδοποιῶν περὶ παντὸς ὑπόπτου τὰ φρούρια καὶ τὰ πυροβολεῖα, ὧν βρίθει ἡ βορεία τῆς νήσου ἀκτή, πρὸς προστασίαν της κατὰ πάσης ἐπιχειρήσεως ἥτις ἤθελεν ἐκδηλωθῆ ἀπὸ τοῦ διέκπλου *Μάλτας - Κομίνο* τοῦ καλουμένου «il Fliegu ta Malta» εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Μελιταίων. Σ. Ε. Λ.

Ἀμπιατεγράσσο (Abbiategrasso). Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Μιλάνου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τῆς διώρυγος τῆς Ναβίλιο Γκράνιε. Κάτοικοι 15.000. Ἔχει βροχομετρικὸν σταθμόν. Κατελήφθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Α´ τῷ 1167 καὶ Φρειδερίκου Β´ τῷ 1245. Ἐκεῖ ἐνικήθησαν οἱ Γουέλφοι ὑπὸ τοῦ Βισκόντι τῷ 1313.

Ἀμπιγὺ (Abilly). Κοινότης τοῦ ἐν Γαλλίᾳ νομοῦ Ἴντρ-ἐ-Λουὰρ ἔχουσα χαλυβουργεῖα. Κάτοικοι 1160.

Ἀμπιδὲ (ἡ). Ἀνδαλουσιανὴ φιλόλογος, διακριθεῖσα κυρίως εἰς τὰ φιλοσοφικά. Φίλη τῶν περιπετειῶν καὶ τῶν κινδύνων, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν πρώτην εἰσβολὴν τῶν Ἀράβων, ὅπου ᾠκοδόμησε τέμενος εἰς τὸν Γαλατᾶν, τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀρὰπ-Τζαμεσί*. Ἤκμασε περὶ τὰ 672 μ. Χ. Εἰς τὰ ὑπ' αὐτῆς συγγραφέντα ἀποκαλεῖ τὸν Γαλατᾶν *Μεδίνετ-οὺλ-Κάχρ*. Κ. Μ. Κ.

ἀμπιετίνη *[Χημ.]*. Προϊὸν λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως τῆς ρητίνης, τῆς προερχομένης ἐκ τῆς πεύκης *Pinus Sabiniana*, ἥτις φύεται εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Καλιφορνίας. Ἀποτελεῖται κυρίως ἐξ ἑπτανίου καὶ χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῆς βενζίνης. Σ. Γ.

Ἀμπιχχοῦ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Εὐξείνου ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς Γεωργίας προέχον (Abikhou, πλάτ. 43° 09', μῆκ. 40° 29' Ἀν., χάρτης ἀγγλ. 2235: Port Anakria to Kertch Strait) καὶ σχηματίζον μετὰ τοῦ εἰς 5 μίλλ. δυτικῶς ἀκρωτηρίου *Πιτσοῦδα* κολπίζοντα ὅρμον καὶ ἀγκυροβόλιον, εἰς ὃ ὁδηγεῖ ὁ φάρος του λευκοῦ σταθεροῦ μετὰ δύο ἀναλαμπῶν ἐξ ὑπαμοιβῆς ἐρυθρᾶς καὶ λευκῆς 23 μιλλίων. Τὸ ἀκρωτήριον Ἀμπιχχοῦ ὀνομάζεται ὡσαύτως *Τόλστοϊ*. Σ. Ε. Λ.

Ἀμπιλντγκααρντ (Abildgaard), ***Πέτρος-Χριστιανός.*** Δανὸς φυσιολόγος γεννηθεὶς ἐν Κοπεγχάγῃ (1740 — 1801). Ἦτο εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς Κτηνιατρικῆς Σχολῆς καὶ τῆς Ἑταιρίας τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας τῆς Κοπεγχάγης. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα ζῳολογικὰ καὶ ὀρυκτολογικά.

Ἀμπίμπαγα *(Τὰ γεφύρια τοῦ —)*. Ἱστορικὴ τοποθεσία τῆς περιφερείας τῶν Καλαβρύτων, περίφημος διὰ τὰ ἐν αὐτῇ γεγονότα κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως (βλ. **Ἀγρίδι, Ἀρφαρὰ καὶ Κατσάναις**). Τῷ 1826 ὁ Ἰμπραὴμ ἐπεχείρησε νὰ προχωρήσῃ διὰ τῆς θέσεως ταύτης, ἀλλ' ἀπετράπη ὑπὸ τῶν προκαταλαβόντων αὐτὴν ἀνδρῶν τοῦ Γεωργίου Λεχουρίτου. Γ. Δ. Κ.

Ἄμπινκτον (Abington), ***Θωμᾶς.*** Ἄγγλος ἱστορικὸς καὶ ἀρχαιολόγος (1560-1647), γεννηθεὶς ἐν Θόρπ. Υἱὸς αὐλικοῦ τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας Ἐλισάβετ καὶ ἀναδεκτὸς αὐτῆς, δὲν ἠκολούθησε τὸ προτεσταντικὸν δόγμα, ἀλλὰ παρέμεινε καθολικὸς ἐκ τῶν φανατικωτέρων, ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς Μαρίας Στούαρτ συνωμοσίαν. Συλληφθεὶς καθ' ἣν στιγμὴν ἡτοιμάζετο νὰ ἀποδράσῃ εἰς Ἰρλανδίαν, ἐνεκλείσθη εἰς τὸν Πύργον τοῦ Λονδίνου καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ κάθειρκτος ἐπὶ ἓξ ὁλόκληρα ἔτη, καταγινόμενος εἰς θρησκευτικὰς καὶ ἱστορικὰς μελέτας. Τυχὼν χάριτος, διετάχθη νὰ ἀπέλθῃ τοῦ Λονδίνου καὶ νὰ παραμένῃ τοῦ λοιποῦ εἰς τὸν οἰκογενειακόν του πύργον Χάνλιπ. Παρ' ὅλα ὅμως τὰ παθήματα τῆς καθείρξεως, ὁ Θωμᾶς Ἄμπινκτον δὲν παρῃτήθη τῶν ἰδεῶν του, ἀλλὰ περισυνέλεγεν ἐν τῷ Πύργῳ αὐτοῦ τοὺς Ἰησουΐτας Γκέριττ καὶ Ὄλντκορν. Κατηγορηθεὶς ἐκ νέου ὡς μετασχὼν τῆς περιφήμου συνωμοσίας τῶν *«Πυριτίδων»*, συνελήφθη μετὰ τῶν δύο Ἰησουιτῶν μεθ' ὧν παρεπέμφθη εἰς τὸ σχηματισθὲν ἐπὶ τούτῳ ἀνώτερον δικαστήριον. Καὶ οἱ μὲν δύο Ἰησουῖται ἀπηγχονίσθησαν, ὁ δὲ Θωμᾶς Ἄμπινκτον κατε-

Digitized by Google

δικάσθη εἰς θάνατον, ἀλλὰ διεσώθη τῇ ἐπεμβάσει τοῦ γυναικαδέλφου του, τοῦ λόρδου Monteagle, ὅστις ἀπηύθυνεν εἰς τὴν βασίλισσαν τὴν ἱστορικὴν ἐπιστολήν, δι' ἧς ἀπεκάλυπτε τὴν συνωμοσίαν τοῦ Guy Fawkes καὶ τῶν ὀπαδῶν του, ἐπὶ πληροφοριῶν, ὡς ἐλέχθη, δοθεισῶν ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ Ἄμπινκτον. Τὸ δικαστήριον ἀναθεωρῆσαν τὴν ἀρχικὴν ἀπόφασιν, κατεδίκασε τὸν Ἄμπινκτον εἰς διηνεκῆ ἐξορίαν ἐν τῷ Πύργῳ Χάνλιπ, ὁπόθεν δὲν ἀπεμακρύνθη μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἔκτοτε, γηράσας πλέον, ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας. Μετέφρασε κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα τὴν Ἱστορίαν τοῦ Γίλδα, συνέγραψε τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἐδουάρδου Δ'» καὶ ἀφῆκε ἐν χειρογράφοις τὰς μελέτας αὐτοῦ «Ἔρευναι ἐπὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς ἐπαρχίας Worcester» καὶ τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ Worcester». θ. β.

— **Ἄμπινκτον** (Abington), ***Φραγκίσκα.*** Ἀγγλὶς ἠθοποιὸς (1731—1815), χρηματίσασα ἓν τῶν διασημοτέρων μελῶν τοῦ περιφήμου θιάσου τοῦ Garrick. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ θέατρον τοῦ Hay-Market, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Θεοφίλου Gibber. Ὁ Γκέριк, διακρίνας τὸ ὑπέροχον τάλαντον αὐτῆς, τὴν προσέλαβεν εἰς τὸν θίασόν του. Ἀνελθοῦσα ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου Drury-Lane, ἡ Ἄμπινκτον ἐκυριάρχησεν ἐπ' αὐτοῦ μέχρι τῆς ἀποχωρήσεώς της, ἀναδεικνυομένη εἰς τὰ κύρια πρόσωπα τῶν μεγάλων δραμάτων διὰ τὴν χάριν, τὴν κομψότητα, τὴν εὐστομίαν, τὴν ἀπαράμιλλον μιμητικὴν καὶ τὴν ζωὴν ἣν ἔδιδεν εἰς τὰς ἡρωΐδας τὰς ὁποίας ὑπεκρίνετο. Ἡ Φραγκίσκα Ἄμπινκτον ὑπεδύθη τοὺς κυριωτέρους ρόλους τῶν ἔργων τοῦ Σαίξπηρ. θ. β.

Ἀμπίντ. Εἷς ἐκ τῶν μεγάλων τῆς Ἀλγερίας ποταμῶν, πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Dar Chuachi καὶ ἐκβάλλων ἐν τῷ κόλπῳ Teddert (Wadi el Abid: πλάτ. 36°10'40'', μῆκ. 0°20'20'' Ἀνατ. — Χάρτ. Ἀγγλικὸς 1909: Cape Ivi to Algiers), 7 μιλ. ΒΑ τοῦ φάρου τοῦ ἀκρωτηρίου Ἴβι. «Ὑδρεῖον» τῶν παραπλεόντων. ι. Ε. Λ.

Ἀμπιντὰ (Abida). Ὄνομα τοῦ κυριωτέρου θεοῦ τῶν Καλμούκων, ὅστις ὁρίζει τὴν τύχην τῶν ψυχῶν μετὰ θάνατον.

Ἀμπίντζοι. Ρωσικὸν ὄνομα ταταρικῆς ἐν Σιβηρίᾳ φυλῆς. Οἱ Ἀμπίντζοι ἀποκαλοῦσιν ἑαυτοὺς *Ἀμπαλάρ*, ἤτοι πατέρας, καὶ ζῶσι φερέοικοι πλανώμενοι ἐπὶ τοῦ ἄνω Τὸμσκ τοῦ ρωσικοῦ Κυβερνείου τοῦ Κολιβὰν νοτίως τῆς πόλεως Κουσνιάτζκ. Αἱ ὀρδαὶ αὐταὶ ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Τατάρους τοῦ Τόμσκ, ἀλλ' ὅπως πάντες οἱ Τάταροι τῆς Σιβηρίας, ἔδωκαν καὶ αὐτοὶ τὸ ἴδιον αὐτῶν ὄνομα εἰς τοὺς τόπους τῆς διαμονῆς των. Τὰ κύρια μέσα τῆς συντηρήσεώς των εἶνα ἡ θήρα καὶ ἡ ἁλιεία. Ἐν τούτοις πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐργάζονται εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ σιδήρου καὶ μέρος ἐξ αὐτῶν ἐπιδίδεται εἰς τὴν γεωργίαν. Τὸν χειμῶνα κατοικοῦσιν εἰς προχείρους καλύβας ἡμικεκαλυμμένας ὑπὸ γῆς, ὅπως προφυλάσσωνται ἀπὸ τοῦ ψύχους, τὸ θέρος ὅμως διατρίβουν ὑπὸ σκηνάς, τὰς ὁποίας μεταφέρουσιν ὅπου νομίζουσι προσφορώτερον. Διάγουσι βίον ἥσυχον καὶ ἡ ἐγκληματικότης εἶναι σπάνιον φαινόμενον παρ' αὐτοῖς. Κατὰ διαφόρους περιόδους ἐγένοντο ἀπόπειραι προσηλυτίσεως αὐτῶν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἀλλ' αὗται δὲν ἔσχον μεγάλας ἐπιτυχίας, ὅπως καὶ ἡ εἰσαγωγὴ παρ' αὐτοῖς στοιχειώδους παιδεύσεως, ἕνεκα τοῦ πλάνητος βίου ὃν διάγουσιν. Ἐπὶ αὐτοκρατορίας Ἀλεξάνδρου Β' κατεβλήθη προσπάθεια ὅπως συνοικίσωσι τούτους εἰς μόνιμα διαμερίσματα καὶ σχηματίσωσι χωρία καί, εἰ δυνατόν, πόλεις ἐξ αὐτῶν. Οἱ Ἀμπίντζοι ὅμως, προτιμῶντες τὸν ἐλεύθερον καὶ πλάνητα βίον, δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τοιούτους περιορισμοὺς καὶ νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς νόμους, οἵτινες θὰ μετέβαλον τὰ ἤθη, τὰς ἕξεις των καὶ τὸ σύστημα δι' οὗ κυβερνῶνται. Εἰς τὰ μέρη ὅπου διαιτῶνται οἱ νομάδες οὗτοι ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι ἀπεκάλυψαν πλεῖστα μνημεῖα παλαιοτάτου τινὸς πολιτισμοῦ. Μεταξὺ αὐτῶν οὕτω εὑρέθησαν πολυάριθμα ἀγγεῖα, ὅπλα, νομίσματα κτλ. τὰ ὁποῖα δεικνύουν ὅτι εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ὑπῆρξεν εἰς ἀπομεμακρυσμένην ἐποχὴν λαός, ἢ λαοί, ἔχοντες ὑπέρτερον πολιτισμὸν τῶν νομάδων. Αἱ ἔρευναι αὗται δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὁρίσουν ἐὰν οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς χώρας ἀνῆκον εἰς τὰς αὐτὰς ταταρικὰς φυλάς, ἢ ὑπῆρξαν ἄλλαι, ἐκδιωχθεῖσαι καὶ ἐξαφανισθεῖσαι ὑπὸ τῶν εἰσβαλόντων *Ἀμπαλάρ*. Τὰ ἀρχαιολογικὰ ταῦτα ἀντικείμενα εὑρίσκονται πολυάριθμα εἰς τὰ μουσεῖα Μόσχας καὶ Πετρουπόλεως. Ἡ ἀκαδημία τῆς Ρωσίας, οὐχὶ ἅπαξ, ἐξετέλεσεν ἐπιστημονικὰς ἀποστολάς, πρὸς ἀρχαιολογικὴν καὶ ἱστορικὴν ἔρευναν, λύουσαν ποικίλα ἐπιστημονικὰ ζητήματα. Τὰ προβλήματα ἔμειναν ἄλυτα, ἐξηκριβώθη δὲ μόνον ὅτι αἱ ὑπαχθεῖσαι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρωσίας φυλαί, ἐν αἷς καὶ ἡ τῶν Ἀμπαλάρ, κατεῖχον τὴν χώραν ἀνέκαθεν καὶ ὑπήχθησαν μὲν εἰς τὸ συσταθὲν Χανᾶτον τῷ 1242 καὶ ἀπὸ τοῦ 1580 εἰς τοὺς ὑπὸ τὸν Γερμὰκ Κοζάκους, ἀλλὰ διετήρησαν ὑπὸ τὰς δεσποτικὰς κυβερνήσεις τὴν δημοκρατικὴν σύστασιν τῆς κοινωνίας των, μὴ ἀναγνωριζούσης οὔτε διακρίσεις οὔτε ἀριστοκρατίαν. θ. β.

Ἄμπιος (Ampius), ***Φλαβιανός.*** Ρωμαῖος στρατηγὸς διοικητὴς τῶν λεγεώνων τῆς Παννονίας κατὰ τὸ 70 μ. Χ. Ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τοῦ Βεσπασιανοῦ κατὰ τοῦ Βιτελλίου· τοῦτο ἐξήγειρε στάσιν μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν του ἥτις τὸν ἠνάγκασε νὰ δραπετεύσῃ.

Ἀμπιρὰς (Abiras). Σταθμὸς γαλλικὸς τῆς ἰσημερινῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Ἄνω Οὐμπανγκὶ (Oubangui) παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Οὐελλὲ-Οὐμπανγκὶ καὶ Μ' μπομού. Χ. Δ.

Ἀμπίτ. Ἰνδὸς ποιητὴς γεννηθεὶς ἐν Δελχῇ καὶ γράψας περσιστὶ *διβάνια* (συλλογάς).

— **Ἀμπίτ.** Πέρσης ποιητὴς ζήσας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Σάχου Ταμάσπ Α'.

Ἀμπιτίγκας (Abitigas). Φυλὴ ἀγρίων εἰς τὰ ὄρη τοῦ Περού, ὁμιλούντων τὴν γλῶσσαν τῶν Ἴνκας.

Ἀμπιτίμπι (Abitibi). Ποταμὸς καὶ λίμνη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀντάριο τοῦ Καναδᾶ. Ἡ λίμνη ἔχει μῆκος 60 μιλλίων, ὑπάρχουν δὲ ἐν αὐτῇ πολλὰ νησίδια. Ὁ ποταμὸς πηγάζει ἀπὸ τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς λίμνης καὶ εἶναι παραπόταμος τοῦ Moose εἰς ὃν χύνεται ἄνωθεν τοῦ Τζαίημς Μπαίν. Ἔχει μῆκος 200 περίπου μιλλίων. Εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀμπιτίμπι ἀνεκαλύφθη χρυσός, τὸ δικαίωμα τῆς μεταλλεύσεως τοῦ ὁποίου ἐπωλήθη εἰς ἀγγλικὴν ἑταιρίαν ἀντὶ 170.000 στερλινῶν.

ἀμπίτταρες *['Αρχ.]*. Ἐκαλοῦντο οὕτως οἱ εἵλωτες τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπηρέτουν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τοὺς ὁπλίτας. Οὕτως ἀναφέρεται ὅτι κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην ἕκαστον τῶν Σπαρτιατῶν ὑπηρέτουν ἑπτὰ ἀμπίτταρες, ἕκαστον δὲ περίοικον εἷς. Ἐκ τῶν ἑπτὰ τούτων εἱλώτων ὁ εἷς ἐλέγετο *θεράπων*. Κ. Μ. Κ.

Ἄμπιχ (Abich), ***Ὄθων-Γουλιέλμος-Ἕρμαννος φὸν —***. Γερμανὸς ὀρυκτολόγος καὶ γεωλόγος (1806—1886). Ἐνέκυψεν ἰδίως εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀτμίδων καὶ τῶν ἀποθεμάτων ὀρυκτῶν πέριξ τῶν ἡφαιστείων. Μετὰ τὸ 1842, ὅτε διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ὀρυκτολογίας καὶ γεωλογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ντόρπατ, ἠσχολήθη μὲ τὴν γεωλογίαν καὶ ὀρυκτολογίαν τῆς Ρωσίας. Ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθη τὸ ὀρυκτὸν *ἀβιχίτης*.

Ἀμπιχίρας ἢ ***Ἀμπιζίρας*** (Abichiras). Φυλὴ Ἰνδῶν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς, ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τοῦ Ἰσημερινοῦ, κατοικοῦσα τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Νάπο (Napo). Χ. Δ.

Ἀμπλαινζβὶλλ (Ablainzeville). Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Πὰ-ντὲ-Καλαὶ μεταξὺ Ἀλμπὲρ καὶ Ἀρράς. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὴν ἐπίθεσίν των τοῦ Μαρτίου 1918 καὶ ὑπῆρξε τὸ θέατρον σφοδρῶν μαχῶν.

Ἀμπλαινκοὺρ (Ablaincourt). Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σόμ, 8 μίλλια ΝΔ τῆς Περὸν νοτίως τοῦ ποταμοῦ Σόμ. Ἐγένετο γνωστὸν ἐκ τῆς μάχης τοῦ *Σὸμ* τοῦ Ἰουλίου-Νοεμβρίου 1916. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων τὴν 7ην Νοεμβρίου 1916, ἀνακατελήφθη δὲ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1918. Οἱ Σύμμαχοι τὸ κατέλαβον πάλιν τὸν Αὔγουστον τοῦ 1918.

Ἀμπλαὶν-Σαὶν-Ναζαὶρ (Ablain-St. Nazaire). Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Πὰ-ντὲ-Καλαί, βορείως τοῦ Ἀρράς. Κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μαΐου 1915, συνήφθη ἐνταῦθα σφοδρὰ μάχη.

ἄμπλας (ὁ)· ἰδιωμ. (Αἰτωλ.), πηγὴ μὲ μικρὰν ποσότητα ὕδατος: «Πῆρα νερὸ στὸν ἄμπλα, ὄχι στὸ κεφαλόβρυσο». Δ. Λ.

Ἀμπλᾶς, ***Ἀνδρέας.*** Πυροβολητὴς ἐκ Σπετσῶν, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Λάζαρον Μουσᾶν, τὸν Γ. Ἀνδροῦτσον καὶ τὸν ναύαρχον Κόχραν, διακριθεὶς δὲ διὰ τὴν ἔκτοτε τόλμην του. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀμπλᾶς,** ***Ἀντώνιος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Σπετσῶν. Ὑπηρέτησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα ὡς ναύκληρος τοῦ «*Ἀγαμέμνονος*» τῆς Μπουμπουλίνας, διεκρίθη δὲ ἰδίως εἰς τὰ Μεθωκόρωνα τῷ 1825.

— **Ἀμπλᾶς,** ***Θεόδωρος.*** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου ὑπηρετήσας ἐπίσης κατὰ τὸν Ἀγῶνα ὑπὸ διαφόρους πλοιάρχους. Μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν Κανάρην ναυμαχίας παρὰ τὴν Σάμον. Ἐπίσης διεκρίθη ὑπὸ τοὺς Ἀναστάσιον καὶ Γεώργιον Κολανδρούτσους. Γ. Δ. Κ.

ἀμπλεξόπορα (Amplexopora Ulrich) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος *κνιδοζῴων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *μουλτικουλιποριδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὴν σιλούριον καὶ δεβόνιον διάπλασιν τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος. Θ. Σ.

ἄμπλεξος (Amplexus Sow.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *ζωανθαρίων κοραλίων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ζαφρεντιδῶν* ζῆσαν ἀπὸ τοῦ σιλουρίου μέχρι καὶ τοῦ περμικοῦ συστήματος τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος. Ἔχει ὄστρακον ὑποκυλινδρικὸν ἢ ἐπίμηκες κυκλικὸν μετὰ κάλυκος ἀβαθοῦς, διαφραγμάτων εὐαρίθμων, βραχέων καὶ οὐδέποτε μέχρι τοῦ κέντρου ἐξικνουμένων καὶ δαπέδων τελείως ὁριζοντίων καὶ φερόντων διφραγματικοὺς αὔλακας. Θ. Σ.

Ἄμπλερ, ***Γεώργιος.*** Ἀμερικανὸς φιλέλλην ὅστις κατῆλθε τῷ 1824 διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν. Γ. Δ. Κ.

Ἀμπλησίμωφ, ***Ἀλέξανδρος.*** Ἀξιωματικὸς τοῦ ρωσικοῦ ἐπιτελείου καὶ ποιητὴς (1730—1784) γεννηθεὶς ἐν Μόσχᾳ. Ὁ Ἀμπλησίμωφ ἔγραφε ποιήματα καὶ ἰδίως σατιρικὰ ἐπιγράμματα, κωμῳδίας, μύθους καὶ ἐλεγεῖα, ἀλλ' ἐδίσταζεν ἐξ ὑπερβολικῆς μετριοφροσύνης νὰ φέρῃ ταῦτα εἰς τὴν δημοσιότητα. Ἀκούσας μερικὰ ἐξ αὐτῶν ἀπαγγελλόμενα ὑπὸ τοῦ νεαροῦ ἀξιωματικοῦ ὁ Σουμαρόκωφ, ἐνεθουσιάσθη ἐκ τῆς κομψότητος τῶν στίχων, τῶν ἰδιορρυθμιῶν τῶν μέτρων καὶ τὴν ζωηρότητα τῆς ἐκφράσεως αὐτῶν καὶ τὸν ἐνεθάρρυνε νὰ δημοσιεύσῃ ταῦτα. Ἔκτοτε παραιτηθεὶς οὗτος τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, κατέγινεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ ἐγένετο ἐπί τινα χρόνον γραμματεὺς τοῦ Σουμαρόκωφ. Ἔγραψε πλεῖστα ποιήματα, διηγήματα καὶ κωμῳδίας, ἀλλὰ τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του εἶναι τὸ κωμικὸν μελόδραμά του ὁ «Μυλωνᾶς», εἰς τὸ ὁποῖον μετὰ πολλῆς ἀληθείας καὶ χάριτος εἰκονίζει τὰ λαϊκὰ ἤθη. Θ. Β.

Ἄμπλιανη. Ὀρεινὴ κώμη μὲ κινητὸν πληθυσμόν, κειμένη εἰς μίαν πτυχὴν τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Ὀξυᾶς κατὰ τὸ κοῖλον τῆς Ναυπακτίας, διοικητικῶς ὅμως ὑπαγομένη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας καὶ τυγχάνουσα ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος.

Τετρακόσια καὶ πλέον χωρικὰ σπίτια τοῦ αὐτοῦ ρυθμοῦ ἐξαπλοῦνται εἰς τὸ πρὸς ἀνατολὰς ἐστραμμένον πλάγι τῆς εἰρημένης πτυχῆς, περικλειόμενα πάντοθεν ὑπὸ πυκνοτάτου δάσους ἐλατῶν παχυσκίων ἐν ὥρᾳ θέρους. Ἐπὶ τρεῖς μόνον μῆνας τοῦ ἔτους (Ἰούνιον, Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον), ἡ Ἄμπλιανη σφύζει ἀπὸ ζωήν· τοὺς ὑπολοίπους μῆνας οἱ κάτοικοι διασκορπίζονται εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Αἰτωλοακαρνανίας καὶ Φθιώτιδος, ἰδίως δὲ τὸ Μεσολόγγιον καὶ τὴν Λαμίαν.

Ὁ βίος τῶν κατοίκων ἀποτελεῖ μίαν περίεργον ἀντίθεσιν πρὸς τὸν βίον τῶν ἄλλων ὁμόρων ὀρεινῶν χωρίων. Εἶναι ἐντελῶς ὅμοιος πρὸς τὸν σκηνιτικὸν τῶν Σαρακατσαναίων. Ἐν εὐρείᾳ κλίμακι ἀσκεῖται ἡ ὑφαντικὴ μὲ τὸ μαλλί, τὸ ὁποῖον τὰ ἀμπλιανίτικα πρόβατα παρέχουν. Τὰ ὑφάσματα πωλοῦνται εἰς τὰς ἐμπορικὰς πανηγύρεις τῆς Ὑπάτης καὶ Αἰτωλίας. Οὔτε σπιθαμὴν γῆς δὲν καλλιεργοῦσιν οἱ Ἀμπλιανῖται εἰς τὰ ἄγονα ταῦτα ὀρεινὰ μέρη των· καὶ αὐτὴ ἡ περιποίησις κήπων εἶναι ἄγνωστος εἰς τὸν καθαρῶς ποιμενικὸν τοῦτον λαόν.

Αἱ χειμεριναὶ κατασκηνώσεις τῶν Ἀμπλιανιτῶν γίνονται ἔξω ἀπὸ τὰς εἰρημένας πόλεις, αἱ μὲν εἰς τὰ προβουνα τοῦ Ζυγοῦ, αἱ δὲ εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ὄρθρυος. Πλεκταὶ ἀρχεγόνου κατασκευῆς καλύβαι καὶ παρ' αὐτὰς τὰ μαντριὰ διὰ τὰ ποίμνια ἀποτελοῦν τοὺς χειμερινοὺς συνοικισμούς των.

Κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον οἱ ἄνδρες ποιμαίνουν τὰ ποίμνια, ἐνῷ αἱ γυναῖκες καθ' ἡμέραν ὁδηγοῦσι τὰ ζῷα φορτωμένα ξύλα ἢ κομίζουσαι ἄγρια χόρτα καὶ διὰ τῆς πωλήσεως αὐτῶν ἐξοικονομοῦν τὰ πρὸς τὸ ζῆν τῆς οἰκογενείας αὐτῶν.

Ἐν Μεσολογγίῳ εἶναι γνωσταὶ αἱ Ἀμπλιανίτισσαι ὡς «*φιλενάδες*». Μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ προσκαλοῦνται ὑπὸ τῶν ἀγοραστῶν. Δ. Λ.

— **Ἄμπλιανη.** Τοποθεσία μεταξὺ Σαλώνων καὶ Γραβιᾶς τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος, περιώνυμος διὰ τὴν πλησίον αὐτῆς γενομένην μάχην κατὰ τὸ 1824 διαρκοῦντος τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος Ἀγῶνος.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1824 οὐδεμία ἐγένετο κατὰ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἀπὸ μέρους τῶν Τούρκων ἐκστρατεία. Διηυκολύνθη ἐντεῦθεν τὸ ἔργον τοῦ Μαυροκορδάτου. Μία ἐπιχείρησις τοῦ Δερβὶς πασᾶ, γενομένη κατὰ τὸ τέλος Ἰουνίου τοῦ 1824, μετὰ χιλίων ἀνδρῶν ὅπως καταλάβῃ τὰ Σάλωνα, ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν καταλαβόντων τὰ στενὰ ὁπλαρχηγῶν τῶν Σαλώνων, τῶν Κραββάρων, τοῦ Ζυγοῦ, μετὰ τῶν ὁποίων συνέπραττον καί τινες Σουλιῶται καὶ Πελοποννήσιοι. Δὲν εἶχον παύσει ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἀψιμαχίαι. Δευτέρα προσπάθεια τοῦ Δερβὶς πασᾶ, ὅπως ὁδεύσῃ εἰς τὰ Σάλωνα ἀπεκρούσθη παρὰ τὴν Ἄμπλιανην. Κατὰ τὴν γενομένην μάχην ὁ Δῆμος Σκαλτσᾶς, ὁ Κίτσος Τζαβέλλας, ὁ Ἰω. Νοταρᾶς καὶ ἄλλοι κατετρόπωσαν τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ἀφῆκαν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων δύο πυροβόλα, ἑπτὰ σημαίας καὶ ἀρκετὰ πολεμεφόδια.

Μετὰ καὶ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ὁ Δερβὶς πασᾶς

Digitized by Google

παρέμεινεν ἀπρακτῶν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ, μὴ δυνάμενος εἰς οὐδεμίαν νὰ προβῇ πολεμικὴν ἐπιχείρησιν, ἐνῷ ἀδιαλείπτως παρηνωχλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Ἐξερεθισθεὶς κατόπιν ὅλων τούτων ὁ Δερβὶς πασᾶς, ὁ ὁποῖος εἶχε στήσει τὸ στρατόπεδόν του εἰς Λιανοκλάδι παρὰ τὴν Λαμίαν, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἄμπλιανην δύο πασάδες μὲ ἕξ χιλιάδας πεζοὺς καὶ χιλίους ἐφίππους πρὸς τὸν σκοπὸν ἵνα κατατροπώσῃ τοὺς Ἕλληνας καὶ δυνηθῇ μετὰ τοῦτο διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης νὰ διευθυνθῇ εἰς τὰ Σάλωνα. Εὐθὺς ὡς ἐγνώσθη τὸ σχέδιον τοῦ Δερβὶς πασᾶ ὁ ἐκ τῶν ὁπλαρχηγῶν Πανουργιᾶς διέταξε τὴν ἀνέγερσιν δέκα ἰσχυρῶν προμαχώνων. Τὸ τάγμα ὅμως τοῦ Πανουργιᾶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ὀλίγους σχετικῶς ἄνδρας, ἀνίκανον κατ' ἀκολουθίαν νὰ ἀντεπεξέλθῃ ἐναντίον τῆς πολυαρίθμου τουρκικῆς στρατιᾶς. Ἀλλ' εὐτυχῶς εὑρέθησαν ἐγκαίρως εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην καὶ ἄλλαι δυνάμεις ὑπὸ τοὺς ὁπλαρχηγοὺς Γεωργάκην Δράκον, Γιώτην Δαγκλῆν, Διαμαντῆν Ζέρβαν καὶ τὸν Χριστόφορον Περραιβόν.

Ἐκτὸς δὲ αὐτῶν ἀπέστειλε καὶ ὁ Λόντος περὶ τοὺς διακοσίους στρατιώτας ὑπὸ τὸν Παναγιώτην Νοταρᾶν, ἔπεισε δέ, ἀντὶ ἀμοιβῆς δέκα χιλιάδων γροσίων, τοὺς περὶ τὸν Κίτσον Τζαβέλλαν, οἱ ὁποῖοι προήρχοντο ἐκ Μεσολογγίου διευθυνόμενοι εἰς Πελοπόννησον, καθ' ἣν στιγμὴν διήρχοντο διὰ τοῦ χωρίου Σεργούλα τῆς Δωρίδος, ὅπως μεταβοῦν καὶ αὐτοὶ εἰς Ἄμπλιανην τῆς ὁποίας οἱ ὑπερασπισταὶ εἶχον οὕτω φθάσει εἰς ἐννεακοσίους. Ἐξ ἄλλου τουρκικὸς στρατὸς ἐξ Ἀλβανῶν, ὑπὸ τὸν Ἀμπᾶς πασᾶν, ἀφ' οὗ ἐκυρίευσε τὸ Λιδωρίκιον καὶ διήρπασεν ὀκτὼ χιλιάδας πρόβατα καὶ ἑκατὸν ἄλογα, διηυθύνθη καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν Ἄμπλιανην. Εὑρέθη ὅμως ἀντιμέτωπος τοῦ Σκαλτσᾶ εἰς τὴν Μουσουνίτσαν, ὁ ὁποῖος ἐνισχυθεὶς καὶ παρά τινων Κραββαριτῶν ὑπὸ τὸν Σαφάκαν, ἀνεχαιτίσθη ἐπιστρέψας εἰς τὸ στρατόπεδόν του.

Οἱ ἐν Γραβιᾷ συγκεντρωθέντες Τοῦρκοι, φέροντες καὶ δύο πυροβόλα, ἐξεκίνησαν ἐκεῖθεν καὶ περὶ τὰ ἐξημερώματα τῆς 13 πρὸς τὴν 14 Αὐγούστου, ἐξημερώθησαν εἰ τὸ μνῆμα τοῦ Σανδάλη, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς Ἀμπλιανης ἀπόστασιν, καὶ ἀμέσως ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν εὑρισκομένων ἐκεῖ καὶ ὑποστηριζόντων τὴν θέσιν ταύτην Ἑλλήνων.

Κατ' ἀρχὰς μετεχειρίσθησαν τὰ ὅπλα, ὅταν δὲ ἐπλησίασαν ἐπετέθησαν ξιφήρεις ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἀνοίξουν τὴν πρὸς τὰ Σάλωνα ὁδόν. Οἱ Ἕλληνες ὅμως εἶχον ἀποφράξει τὴν ὁδὸν μὲ κορμοὺς δένδρων, ὄπισθεν δὲ αὐτῶν καὶ τῶν προμαχώνων ἠμύνοντο γενναίως, περιελθόντες ἐν τέλει εἰς χεῖρας μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἐπετίθεντο ἀγρίως, μέχρι δὲ τῆς ἑσπέρας ἡ μάχη ἦτο ἀμφίρροπος, ὅτε ἔφθασεν ἐπικουρία, ὑπὸ τὸν Χαλμούκην, ἡ ὁποία προσέβαλε τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τῶν Τούρκων. Ἡ αἰφνιδία αὕτη ἐπίθεσις κατετρόμαξε τοὺς Τούρκους καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ ἐπέλθῃ ἀταξία μεταξὺ αὐτῶν.

Ὁ Χαλμούκης καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἄνδρες, ἑνωθέντες καὶ μετὰ τῶν ἀγωνιζομένων εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο Σουλιωτῶν, κατώρθωσαν νὰ τρέψουν τοὺς Τούρκους εἰς φυγήν. Τὸ πάθημα τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος ἐπηρέασε καὶ τὸ κέντρον τῆς τουρκικῆς παρατάξεως. Ἀντεῖχε μόνη ἡ δεξιὰ πτέρυξ, ἡ ὁποία ἐξηκολούθει νὰ πολιορκῇ τὸν προμαχῶνα ἐν τῷ ὁποίῳ εὑρίσκετο ἀγωνιζόμενος ὁ Νάκος Πανουργιᾶς. Μόλις ὅμως ἐνύκτωσε, καὶ ἡ δεξιὰ πτέρυξ, μὴ δυνηθεῖσα μόνη νὰ ἀνθέξῃ, ἐτράπη καὶ αὐτὴ εἰς φυγήν.

Οἱ Ἕλληνες κατεδίωξαν φεύγοντας τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ἐγκατέλειψαν τὰς σημαίας των, κανόνια, πολλὰ ὅπλα, πολεμεφόδια καὶ ἵππους. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν καὶ ἐτραυματίσθησαν ἐν ὅλῳ 37 καὶ πολυάριθμοι Τοῦρκοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ μπέης τῆς Θράκης Σουλεϊμάν.

Πολλοὶ ἐκ τῶν Τούρκων, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐρρίφθησαν, κατὰ τὴν φυγήν των, εἰς τοὺς κρημνούς, ὅπου εὗρον τὸν θάνατον. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἐκ τῆς ἥττης αὐτῆς φθορὰ τῶν Τούρκων, ὥστε δὲν ἐπεχείρησαν νέαν ἐπιδρομήν.

Κ. ΓΙΟΛΔΑΣΗΣ

—Ἀμπλιανίτης, *Ἀθανάσιος*, ἢ ***Ντελῆς***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀμπλιανης, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Δ. Μακρῆν, καθ' ὅλον δὲ τὸν Ἀγῶνα διακριθεὶς διὰ τὴν γενναιότητά του. Ἐτραυματίσθη ἐπανειλημμένως.

—Ἀμπλιανίτης, *Γεώργιος*. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀμπλιανης. Μετέσχε διαφόρων μαχῶν, καθ' ἃς διεκρίθη διὰ τὴν δραστηριότητά του εἰς τὴν καταδίωξιν τῶν ἐχθρῶν. Ἀπεβίωσεν ἀνάπηρος τῷ 1847.

—Ἀμπλιανίτης, *Γιανναχός*, ἢ ***Μπαλάφας***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀμπλιανης ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Δ. Μακρῆν, πεσὼν δὲ κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου.

—Ἀμπλιανίτης, *Παναγιώτης*. Πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ *Γεωργίου*, διακριθεὶς ὡς μαγκατζῆς εἰς διάφορα σώματα, ἰδίως δὲ τοῦ Πανουργιᾶ Δυοβουνιώτη καὶ Κοντογιάννη.

Ι. Δ. Κ.

Ἀμπλίας καὶ ***Ἀμπλιᾶτος***. Ὁ ὑπὸ τοῦ ἀποστ. Παύλου μνημονευόμενος «ἀγαπητὸς ἐν Κυρίῳ» Χριστιανὸς τῆς ἐν Ρώμῃ πρώτης Ἐκκλησίας (Ρωμ. 16, 8). Μεταγενέστεραι ἀβάσιμοι παραδόσεις ἐν Ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ Δύσει παρέστησαν αὐτὸν ὡς συνοδὸν τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου, κηρύξαντα τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας τῆς ΒΑ. Μοισίας, ἔνθα καὶ ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς πόλεως *Ὀδησσοῦ* (νῦν *Βάρνης*) ἢ *Ὀδησσοπόλεως* ἥν τινες ἐσφαλμένως θέτουσιν ἐν Μακεδονίᾳ). Οἱ Ρῶσοι εἰς τὰς περὶ τοῦ ἀπ. Ἀνδρέου πλουσίας παραδόσεις, ὡς περὶ τοῦ κυρίως παρ' αὐτοῖς εὐαγγελιστοῦ, συμπεριέλαβον καὶ τὸν *Ἀμπλίαν* ὃν μετέβαλον εἰς *Ἀμπιᾶτον*. Ἐν τούτοις εἰς ἀνασκαφὰς τῆς ἀρχαιοτάτης χριστιανικῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ de Rossi ἀπεκάλυψαν τάφον μετὰ τῆς σαφοῦς ἐπιγραφῆς *Ambliati*, ἐξ οὗ δύναται νὰ συναχθῇ ὅτι ὁ Ἀμπλίας ἦτο εἷς τῶν Ρωμαίων Χριστιανῶν τῶν πρώτων χρόνων, μαρτυρήσας ἐν Ρώμῃ.

Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμπλοσία (Amplosia). Ποτὸν μὴ ἀλκοολοῦχον παρασκευαζόμενον κατὰ Schmidt-Achert ἐκ τοῦ προσφάτως ληφθέντος γλεύκους. Εἰς τὴν ἀμπλοσίαν προστίθεται χάριν συντηρήσεως βενζοϊκὸν ὀξύ. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἐλαφρὸν καθαρτικόν, ἔτι δὲ καὶ ὡς εὐφραντικόν.

Κ. Γ. Μ.

Ἀμπλπυΐ (Amplepuis). Βιομηχανικὴ πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ροδανοῦ (Rhône) ἔχουσα ὑφαντουργεῖα βάμβακος καὶ μετάξης. Κάτ. 7.000.

Δ. Ε. Μ.

ἀμπλύζω ἰδωματ. τύπος τοῦ *ἀναβλύζω*. Δ. Λ.

Ἀμπ-μπὲτ-ντὶν (ἢ ***Ἀβ-μπὲθ-ντίν***, σπανίως δὲ καὶ ὑπὸ τὸν ἀραμαΐζοντα τύπον ***Ἀμπ-μπὲτ-ντινὰ***=*πατὴρ τοῦ οἴκου Δικαιοσύνης*). Οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ κατέχων τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀντιπροέδρου εἰς τὸ ἐξ 72 μελῶν ἀποτελούμενον ἀνώτατον δικαστήριον τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸ καλούμενον *Συνέδριον*. Ὁ ρόλος τοῦ Ἀμπ-μπὲτ-ντὶν συνίστατο ἐν τῇ διαδικασίᾳ ὅπως διερευνᾷ πάντα τὰ ὑπὲρ μιᾶς ὑποθέσεως ἐλαφρυντικὰ στοιχεῖα, ἐρχόμενος συχνὰ εἰς ἐναντιότητα πρὸς τὸν πρόεδρον. Οὕτως ἐξηγεῖται ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἀπεφεύγετο ἐνίοτε ὁ διορισμὸς εἰς τὰ δύο ταῦτα ἀξιώματα προσώπων συνδεδεμένων μεταξύ των διὰ στενοῦ οἰκογενειακοῦ δεσμοῦ.

Ἡ παρουσία τοῦ Ἀμπ-μπὲτ-ντὶν ἦτο ἀπαραίτητος κατὰ τὰς συζητήσεις τῶν νομοθρησκευτικῶν θεμάτων (*ἀλάχ-ὡθ*), ἡ δὲ ἀπουσία του συνεπήγετο ἀναβολὴν τῆς συνεδρίας. Ὁ Ἀμπ-μπὲτ-ντὶν ὡσαύτως ἐκήρυττε τὸν ἁγιασμὸν τῆς Νεομηνίας διὰ τῆς λέξεως *μεκουντάς*, ἥτις ἐπανελαμβάνετο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ὑπὸ τῶν παρισταμένων.

Μετὰ τὴν περίοδον τῶν «*Γκεωνείμ*» (ΙΑ' αἰὼν καὶ ἐντεῦθεν), ἐπεκράτησε παρ' Ἰουδαίοις τὸ ἔθιμον ὅπως οἱ θρησκευτικοὶ ἡγέται πάσης κοινότητος, οἱ ἐκδικάζοντες τὰς θρησκευτικῆς φύσεως ὑποθέσεις, ἀποτελοῦσι τὸ ἐν ἑκάστῃ πόλει *Μπὲθ-ντίν*, ὅπερ ἀπηρτίζετο ἐκ τριῶν τοὐλάχιστον μελῶν. Ὁ προϊστάμενος τοῦ σώματος ἐκαλεῖτο *Ἀμπ-μπὲτ-ντὶν* ἢ καὶ *Ρὼς-μπὲθ-ντίν*. Τὸν ρόλον τοῦτον ἐκπληροῖ συνήθως ὁ ἀρχιραββῖνος ἑκάστης κοινότητος.

ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

Ἀμπν. Λέξις ἀραβικὴ σημαίνουσα *υἱός*. Ἕτερος τύπος αὐτῆς: *ἔμπν*, *ἴμπν* καὶ *μπέν*, χρησιμοποιούμενοι πάντες, εἰς τὰς σημιτικὰς γλώσσας, ἐν τῷ σχηματισμῷ κυρίων ἀνδρικῶν ὀνομάτων. (Βλ. Ἴμπν —.)

— Ἀμπν *Μαϊμούν* βλ. Μαϊμονίδης.

Ἀμπνεῦ (Abney), ***Σὲρ Οὐίλλιαμ***. Ἄγγλος χημικὸς γεννηθεὶς τῷ 1843 ἐν Ντέρμπυ. Ἡ ἐργασία του κυρίως σχετίζεται μὲ τὴν φωτογραφίαν καὶ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ φάσματος. Ἐπίσης μεγάλως συνέβαλεν εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἐγχρώμου φωτογραφίας καὶ ἐγχρώμου τυπογραφίας.

Ἀμπντ. Ἀραβικὴ λέξις (=*δοῦλος*) ἐν χρήσει εἰς πάσας τὰς σημιτικὰς γλώσσας. Συνδυάζεται ἰδίως μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἢ τὰ προσωνύμια αὐτοῦ πρὸς σχηματισμὸν κυρίων ὀνομάτων ἡγεμόνων ἰδίως καὶ ἄλλων ἐπισήμων προσώπων. (Βλ. καὶ Ἄβδ—.)

— Ἀμπντ-*Ἀλλὰχ-ἴμπν-Κολαΐμπ*. Ἄραψ ἀρχιτέκτων διαπρέψας κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ἐν Ἱσπανίᾳ. Κατὰ διαταγὴν τοῦ ἐμίρου Ἀμπντ-ὰρ-Ραχμὰν ἵδρυσε τὸν ἐν τῇ πόλει τῆς Καταλωνίας Τόρστῳ περίφημον μιναρὲν περὶ τὸ 947 μ. Χ., ἐν τῷ πύργῳ δὲ τοῦ μιναρὲ τούτου εἶχεν ἐντοιχισθῇ ἡ περίφημος ἐπιγραφή, ἣν ἐνετοίχισαν βραδύτερον οἱ καθολικοὶ εἰς τὴν ἀψῖδα τῆς μητροπόλεως τοῦ Τόρστου καὶ περὶ τῆς ὁποίας γράφει ὁ Ἀλέξανδρος ντὲ Λαμπόρντ εἰς τὰ συγγράμματά του «Voyage pittoresque et historique de l'Espagne».

Θ. Β.

— Ἀμπντ-ἐλ-*Ἀζίζ (Μουλαΐ)*. Σουλτάνος τοῦ Μαρόκκου γεννηθεὶς τῷ 1880, υἱὸς τοῦ σουλτάνου Μουλαΐ-Χασσὰν καὶ μιᾶς Κιρκασίας σκλάβας του, τῆς Λαλλὰ-Ρεκιά. Ὁ Μουλαΐ-Χασσὰν ἐξεδίωξε τὸν πρωτότοκον υἱόν του καὶ κατέστησε διάδοχόν του τὸν Ἄμπντ-ἐλ-Ἀζὶζ τῷ 1894, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν διεδέχθη ὅτε μετ' ὀλίγον ἀπέθανε. Μέχρι τοῦ 1900 διετέλει ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν ἐπιτροπείαν τοῦ αὐλάρχου του Σὶ-Ἀχμὲτ-μπὲν-Μοσά, ὁπότε, ἀποθανόντος τούτου, ἡ μήτηρ του διώρισε βεζύρην τὸν ἐλ-Χάντζ-ἐλ-Μοκτάρ. Τῷ 1901 ὅμως ὁ Ἄμπντ-ἐλ-Ἀζὶζ βαρυνθεὶς τὴν κηδεμονίαν ἀπεδίωξε τὸν Μοκτὰρ καὶ τὸν ἀντικατέστησε διὰ τοῦ Σὶ-Φεντοὰλ-Γκαρνίτ. Ἤρχισεν ὅμως νὰ γίνεται ἀντιδημοτικὸς λόγῳ τῶν σχέσεών του πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους καὶ τῶν μεταρρυθμιστικῶν του ἀντιλήψεων· ἐπαναστάσεις ἐσημειώθησαν, ὡς ἡ τοῦ Μποῦ-Ἀμαρά, καὶ ἡ ἀναρχία ἐγενικεύθη ἐν Μαρόκκῳ. Τέλος ὁ Ἄμπντ-ἐλ-Ἀζὶζ ἐξεθρονίσθη τῷ 1908 ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Μουλαΐ-Χαφίντ.

—Ἀμπντ-ἐλ-*Λατίφ*. Χάνης τοῦ Καζάν, υἱὸς δὲ τοῦ *Ἰμβραήμ*, ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ ὁποίου τὸ χανᾶτον τοῦ Καζὰν κατέστη ὑποτελὲς εἰς τὴν μεγάλην ἡγεμονίαν τῆς Μόσχας. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀπέθανε τῷ 1468, ἀφήσας πλεῖστα τέκνα ἐκ διαφόρων γυναικῶν. Εἷς τῶν υἱῶν του ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ἀποκλείσας τὸν Ἄμπντ-ἐλ-Λατίφ. Οὗτος μετὰ τῆς μητρός του κατέφυγεν εἰς Μόσχαν, τεθεὶς ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος Ἰωάννου Γ'. Ἐκ τούτου προεκλήθη πόλεμος, καθ' ὃν ἀλληλοδιαδόχως ἐνίκησαν καὶ ἡττήθησαν οἱ Ρῶσοι, ἕως ὅτου ἡ αὐλὴ τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος τῆς Μόσχας καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ πρίγκηπες μετέσχον ἐκστρατείας κατὰ τοῦ χάνου τοῦ Καζάν. Ἀλλ' ἐπιφανέστερος τῶν στρατηγῶν ἦτο, κατὰ τοὺς Ρώσους χρονογράφους, ὁ Ἰωάννης Πατρίγιεφ. Πολυάριθμοι στρατιωτικαὶ δυνάμεις ἐπορεύθησαν κατὰ ξηράν, ἐνῷ ἄλλαι διέπλευσαν τὸν Ρᾶ, ἀμφότεραι δὲ ἐπολιόρκησαν τὸ Καζάν, κατέθραυσαν τοὺς Τατάρους κατά τινα ἐξόρμησιν αὐτῶν, καὶ ἀποκόψαντες τὸ ὕδωρ ἐξηνάγκασαν τὸν χάνην εἰς παραδοχὴν εἰρήνης, ὁποίαν ἤθελεν ὁ Ρῶσος μονάρχης· ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐγκαταστήσωσιν ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τὸν εὐνοούμενον τοῦ Ἰωάννου Γ'· μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του, τῷ 1495, ἠδυνήθησαν νὰ ἀναγορεύσουν αὐτὸν χάνην οἱ Ρῶσοι.

Ὁ Ἄμπν-ἐλ-Λατὶφ μόλις κατώρθωσε νὰ παρατείνῃ τὴν βασιλείαν του μέχρι τοῦ 1502, καθ' ὅσον ἄλλοι ἀνταπαιτηταὶ τοῦ θρόνου ἐπαναστατήσαντες ἀνέτρεψαν αὐτὸν καὶ τὸν ἐξηνάγκασαν νὰ καταφύγῃ αὖθις εἰς τὴν Μόσχαν, ἀναβιβάσαντες εἰς τὸν θρόνον ἕτερον ἀδελφόν του, τὸν Ἀμὶν-Μωχαμέτ.

Κατὰ τὴν βραχεῖαν περίοδον τῆς βασιλείας τοῦ νέου χάνου παρετηρήθη ἱστορικὸν φαινόμενον μεγάλης σημασίας. Πλεῖστοι ἐκ τῶν Τατάρων μεγιστάνων καὶ ἐκ τοῦ λαοῦ ἐστράφησαν πρὸς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ζητήσαντες νὰ βαπτισθῶσι. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ὁ Τάταρος ἡγεμονόπαις *Κουϊδαλούκ*, ἔγγονος τοῦ Ἰμβραήμ. Οὗτος ἐδήλωσε πρὸς τὸν Ρῶσον ἡγεμόνα τὴν ἐπιθυμίαν του περὶ ἀποδοχῆς τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Καλέσας δὲ αὐτὸν ὁ μέγας ἡγεμὼν εἰς Μόσχαν καὶ ἀντιληφθεὶς τὰς ἐξόχους αὐτοῦ ἀρετάς, τὴν περίνοιαν, τὰ χρηστὰ ἤθη καὶ τὴν προθυμίαν πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, διέταξε τὴν ἐν τῇ Μόσχᾳ ἐπίσημον βάπτισιν αὐτοῦ, ἐπὶ παρουσίᾳ ὁλοκλήρου τοῦ κλήρου καὶ τῶν μεγιστάνων τοῦ κράτους. Ὁ νεόφυτος ἐκλήθη *Πέτρος*, μετὰ παρέλευσιν δὲ μηνὸς ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἡγεμόνος Βασιλείου Ἰβάνοβιτς, μεγάλην δούκισσαν Εὐδοκίαν, κόρην τοῦ ἄρτι ἀποβιώσαντος ἡγεμόνος Ἰβὰν Βασίλιεβιτς Γ'.

Διὰ τοῦ γάμου τούτου προσκτήσας ὁ Βασίλειος οἰονεὶ δικαιώματα ἐπὶ τῆς τύχης τοῦ Καζὰν παρεσκευάσθη εἰς πόλεμον, ἐπιθυμῶν ὅπως ἀποκαταστήσῃ ἐκ νέου εἰς τὸν θρόνον τὸν Ἄμπντ-ἐλ-Λατίφ, ὅστις κατὰ τὴν προτέραν ἡγεμονίαν του καίτοι παραμείνας εἰς τὸ μωαμεθανικὸν θρήσκευμα ἠνείχετο ὅμως τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν εἰς τὸ κράτος του καὶ δὲν παρεκώλυεν οὐδὲ κατεδίωκε τοὺς ἐπιθυμοῦντας ν' ἀσπασθοῦν τὸν Χριστιανισμόν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἡγεμόνος Δημήτριος διωρίσθη γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ τοῦ ἱππικοῦ ἐπὶ κεφαλῆς πλείστων ἄλλων στρατηγῶν, τὴν δὲ 22 Μαΐου 1506 τὸ ρωσικὸν πεζικὸν ἀπεβιβάσθη παρὰ τὸ Καζάν. Μολονότι ὁ καύσων ἦτο ὑπερβολικὸς καὶ ὁ στρατὸς κεκμηκώς, ἐν τούτοις συνῆψε μάχην πρὸς τὰ ἐχθρικὰ στίφη καὶ ἀπώθει αὐτὰ πρὸς τὴν πόλιν· ἀλλὰ τὸ ταταρικὸν ἱππικὸν προσβαλὸν τὰ ρωσικὰ στρατεύματα ἐκ τῶν νώτων, ἀπέκοψε τὴν πρὸς τὸν στόλον ἐπαφήν των. Ἡ σφοδρὰ αὕτη προσβολὴ κατετάραξε τοὺς Ρώσους, ἐκ τῶν ὁποίων πολυάριθμοι μὲν ἐφονεύθησαν, ἄλλοι ἐπνίγησαν εἰς τὴν λίμνην Παμάνην, ἄλλοι δὲ διωκόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατέφυγον εἰς τὰ πλοιάρια μετὰ τοῦ παρακολουθοῦντος τὴν ἐπιχείρησιν Ἄμπντ-ἐλ-Λατίφ. Μαθὼν τὴν ἧτταν ταύτην ὁ ἡγεμὼν τῆς Μόσχας ἔπεμψε νέα στρατεύματα ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Χόλμσκην. Ἐν τῷ μεταξὺ προσήγγιζεν ἡ ἐποχὴ τῆς περιφήμου ἐμπορικῆς πανηγύρεως τοῦ

Digitized by Google

Καζάν. Ὁ χάνης Ἀμὶν-Μωχαμὲτ ὑπερήφανος ἐπὶ τῇ νίκῃ, νομίζων δὲ ὅτι οἱ Ρῶσοι δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ ἐκστρατεύσουν ἐκ νέου εὐωχεῖτο μετὰ τῶν μεγιστάνων εἰς τὸν λειμῶνα τοῦ Ἄρσκη, ἔνθα ὑπῆρχον ὑπὲρ τὰς χιλίας σκηνάς, οἱ δὲ ἐκ πάσης τῆς Ἀσίας ἔμποροι ἐξέθετον τὰ ἐμπορεύματά των. Αἱ γυναῖκες ἐκάθηντο ὑπὸ τὰς σκηνὰς καὶ τὰ παιδία ἔπαιζον. Αἴφνης ἐφάνησαν αἱ μοσχοβιτικαὶ φάλαγγες, αἵτινες, κατὰ τοὺς χρονογράφους, «ἐφάνησαν ὡς ἐξ οὐρανοῦ πεσοῦσαι ἐπὶ τῶν ἠθροισμένων ἐκεῖ», τοὺς ὁποίους κατεπάτουν, κατέσφαζον καὶ κατεδίωκον εἰς τὴν πόλιν.

Οἱ Ρῶσοι εὑρόντες ἀφθονίαν τροφῶν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς πανηγύρεως, ἤρξαντο εὐωχούμενοι καὶ διαρπάζοντες, ἐπιλαθόμενοι τοῦ πολέμου ἐν τῇ χαρᾷ των, διότι οὕτως ἀκριβῶς μετὰ ἓν ἔτος ἐξεδικήθησαν τοὺς ἀπίστους. Ἀλλ' ὁ Ἀμὶν-Μωχαμὲτ παρακολουθῶν τὴν ὀλιγωρίαν τῶν Ρώσων παρεσκεύασεν αἰφνιδιασμὸν ἀντὶ αἰφνιδιασμοῦ. Τὴν 25 Ἰουνίου πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἐξῆλθε τῆς πόλεως μετὰ 20.000 ἱππέων καὶ 30.000 πεζῶν ἐναντίον τῶν καθευδόντων Ρώσων, οἵτινες ὡς ἀγέλη προβάτων ἔφυγον πρὸς τὰ πλοιάρια ἄοπλοι καὶ ἐν ἀταξίᾳ. Ὁ λειμὼν τοῦ Ἄρσκη ἐβάφη ἐκ τοῦ αἵματος καὶ ἐκαλύφθη ὑπὸ τῶν πτωμάτων. Οἱ πρίγκιπες Κούρβσκη καὶ Παλάτσκη ἐφονεύθησαν, ὁ δὲ Σεΐν ἐζωγρήθη. Μόνον τὸ μοσχοβιτικὸν ἱππικὸν στρατηγούμενον ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Κίσελεφ ἀπέκρουσε τὸν στρατὸν τοῦ Ἀμὶν-Μωχαμέτ.

Ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀσφάλεια τῆς Ρωσίας ἐπέβαλον τὴν ταπείνωσιν τοῦ Καζάν. Παρεσκευάσθη οὕτω νέος στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ περικλεοῦς στρατηγοῦ Δανιὴλ Στσένια πρὸς νέαν ἐκστρατείαν, ὅτε ὁ Ἀμὶν-Μωχαμὲτ ἔγραψε πρὸς τὸν Βασίλειον αἰτῶν συγγνώμην καὶ εἰρήνην, ὡμολόγησε δ' ἑαυτὸν ὑποτελῆ τῆς Ρωσίας. Ὁ Βασίλειος ἀπεδέχθη τὰς προτάσεις ταύτας, οὕτω δὲ ὁ Ἄμπντ-ἐλ-Λατὶφ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον του εἰ μὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀμὶν-Μωχαμέτ, ἐπισυμβάντα τῷ 1510, ὅτε ἡ Ρωσία ἐπέβαλεν εἰς τὸ ὑποτελὲς κράτος τὸν Ἄμπντ-ἐλ-Λατίφ. Ἐβασίλευσεν οὗτος ἐκ νέου ὀκτὼ ἔτη, καθ' ἃ ἡ εἰρήνη δὲν διεταράχθη. Οἱ Ρῶσοι ἱεραπόστολοι ἐπλήρωσαν τὴν χώραν προσηλυτίζοντες τοὺς Τατάρους εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἀπειράριθμοι δὲ τούτων ἐγένοντο Χριστιανοὶ καὶ συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν Ρώσων.

Ὁ Ἄμπντ-ἐλ-Λατὶφ ἀπέθανε τῷ 1518. Χρονογράφοι τινὲς ἀναφέρουσιν ὅτι οὗτος εἶχε βαπτισθῇ καὶ ἐπίστευεν ἐν τῷ κρυπτῷ τὴν ὀρθόδοξον χριστιανικὴν θρησκείαν. Καὶ τοῦτο ὅμως ἐὰν δὲν εἶναι ἀκριβές, διὰ τῆς ἀνοχῆς του καὶ τῶν δεσμῶν του μετὰ τῆς Μόσχας συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν διάδοσιν τῆς χριστιανικῆς πίστεως εἰς τὰ πλήθη τῶν Τατάρων. ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Ἄμπντ - ἐλ - *Μελέκ*.** Πέμπτος ὀμμεϊάδης χαλίφης, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ *Μερβάν*, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 685—705. Τὰ στρατεύματά του κατέλαβον τὴν Μέκκαν καὶ τὸ Ἰρὰκ καὶ ἐπροχώρησαν ἐν Ἀφρικῇ μέχρι τῆς Καρχηδόνος. Πρῶτος οὗτος ἔκοψεν ἀραβικὰ νομίσματα. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἑξήκοντα ἐτῶν.

— **Ἄμπντ-*ἐλ-Μελὶκ (Μουλαΐ)*·** βλ. Ἀβδ-*ἀλ-Μαλὶκ ἴβν Μουχαμμὰδ-ἀλ-Σαΐχ* (τ. Α', σ. 37 β').

— **Ἄμπντ - *ἐλ - Οὐάντ*.** Φυλὴ τῆς Ἀλγερίας ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Ὀράν, κατοικοῦσα τὰς πεδιάδας τῆς Μασκάρας. Ἵδρυσεν ἐν Τλέμσεν τὸ κράτος τῶν Μπενὶ-Ζεγιάν.

— **Ἄμπντ - *ἐλ - Οὐαντῖται*.** Ὄνομα διδόμενον ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν εἰς τοὺς Μπενὶ-Ζεγιὰν τοῦ πρεσβυτέρου κλάδου, ἄρχοντας τοῦ Τλέμσεν κατὰ τὸν 13ον καὶ 14ον αἰῶνα. Τὸ Τλέμσεν ὑπῆρξεν ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους των, ὅπερ ἐπί τι διάστημα περιέλαβε τὰς ἐπαρχίας Ὀρὰν καὶ Ἀλγερίου, ἀπὸ Μουλουΐα μέχρις Οὐὲντ-ἐλ-Κεμπίρ, ἀλλὰ κατέρρευσε τῷ 1337.

Οἱ *Ἄμπντ-ἐλ-Οὐαντῖται* βασιλεῖς εἶναι: *Γιαγμορασὲν-μπὲν-Ζεγιὰν* (1248-1283) ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας. *Ἀμποῦ-Σαΐντ-Ὀσμὰν* (1303). *Ἀμποῦ-Ζεγιὰν* (1307)· *Ἀμποῦ Χαμμοῦ-Μουσᾶ Α'* (1318)· *Ἀμποῦ-Τασφὶν* (1337).

— **Ἄμπντ-*ἐλ-Σαλὲμ (Μουλαΐ)*.** Σερίφης τοῦ Οὐέζζὰν (1851—1892). Υἱὸς τοῦ σερίφου Μουλαΐ-ἐλ-Ἀρμπί. Παραβαίνων τοὺς θρησκευτικοὺς κανόνας ἐνυμφεύθη ἐν Ταγγέρῃ μίαν Ἀγγλίδα, τὴν μὶς Keene καὶ τῷ 1881 ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας. Ἀφῆκε πέντε υἱούς, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ τρεῖς πρῶτοι παρεφρόνησαν, οἱ δὲ δύο ἄλλοι, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀποκτήσει μετὰ τῆς Ἀγγλίδος, παραιτηθέντες τῶν δικαιωμάτων των ἐγκατεστάθησαν εἰς Ταγγέρην.

— **Ἄμπντ - *οὐλ - Ἀζὶζ - ἴμπν - Ζαούντ*.** Βασιλεὺς τῆς Χετζάζης καὶ σουλτάνος τοῦ Νέτζ, γεννηθεὶς τῷ 1880 καὶ ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς τῆς Χετζάζης τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1926.

— **Ἄμπντ-*οὐλ-Ἀχάντ-Χάν*.** Ἐμίρης τῆς Βουχάρας τῆς δυναστείας τῶν Μαγγιτῶν, γεννηθεὶς τῷ 1859 καὶ διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του Μοζζαφὰρ τῷ 1885. Κατήργησε τὴν δουλείαν, τὰς ὑπογείους φυλακὰς καὶ διωργάνωσε τὸν στρατὸν καὶ τὰς πολιτικὰς ἀρχάς.

— **Ἄμπντ-*οὐλ-Ραΐμ-Ἰμανί*.** Τάταρος συγγραφεὺς γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1836. Τὰ ποιήματά του ἔχουσιν ἐκκλησιαστικὸν χαρακτῆρα, ἡ κυριωτέρα δὲ αὐτῶν ἀξία ἔγκειται διότι ἐγράφησαν εἰς τὴν ζωντανὴν τοῦ λαοῦ γλῶσσαν καὶ ἐγένοντο κατανοητὰ παρὰ τοῦ λαοῦ, ὅστις ἤρξατο νὰ ἀγαπᾷ τὴν γλῶσσάν του καὶ νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἐθνικήν του παίδευσιν. Θ. Β

Ἀμπντουραχμὰν ὁ ἐπιλεγόμενος *Ἰλιάσσωφ*. Τάταρος ποιητὴς γεννηθεὶς τῷ 1861 εἰς Καζάν. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς πόλεως ταύτης φιλολογίαν, εἶτα δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀσιατικῶν φιλολογιῶν, χωρὶς νὰ παραλείψῃ τὴν μελέτην τῶν νεωτέρων λογοτεχνιῶν, ἰδίως τῆς ρωσικῆς, γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς. Ὁ Ἀμπντουραχμὰν εἶναι ὁ πρῶτος συνθέσας δραματικὸν ἔργον εἰς ταταρικὴν γλῶσσαν, φέρον τὸν τίτλον «*Μπουτχάρα κὺζ*» (Δυστυχὴς νεᾶνις). Ἡ ὑπόθεσις τοῦ δράματος τούτου εἶναι ὁ γάμος κόρης πλουσίου τινὸς Ταταρου, ἀμαθοῦς καὶ προσκολλημένου εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχαίου φεουδαλικοῦ συστήματος, τοῦ ἐπικρατήσαντος μετὰ τὴν καθυπόταξιν τοῦ ταταρικοῦ λαοῦ ὑπὸ τὴν ρωσικὴν κυριαρχίαν, μετὰ μνηστῆρος τῆς ἐκλογῆς της, νεαροῦ Ταταρου διανοουμένου καὶ εὐρωπαΐζοντος. Ὁ μῦθος πλέκεται περὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ὁποῖον διεξάγουν αἱ νέαι γυναῖκες τῶν Ταταρων πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ καὶ τῆς δουλικῆς ὑποταγῆς εἰς τὰς θελήσεις τῶν γονέων των. Τὸ ἔργον τοῦτο, μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἰς τὴν ρωσικήν, ἀνεβιβάσθη πολλάκις ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν.

Μετὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν ὁ ποιητὴς ἔστρεψε τὴν δρᾶσίν του πρὸς τὰς νέας σοσιαλιστικὰς ἰδέας, ἐχούσας ὅμως χαρακτῆρα ἀστικὸν καὶ μὴ ἀγούσας πρὸς τὰς ἀκρότητας. Θ.Β.

Ἀμπντούσαγας. Ἐκαλεῖτο οὕτω ὁ θησαυροφύλαξ τοῦ περιφήμου Κιαμὴλ-βέη τῆς Κορίνθου, λαβὼν καὶ οὗτος οἰκτρὸν τέλος κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ Ἀγῶνος, διὰ τὴν ἄρνησίν του νὰ ἀποκαλύψῃ τὰ κατὰ τοὺς θησαυροὺς τοῦ πλουσίου Κορινθίου. Γ. Δ Κ.

Ἄμπο (Abo, Eboe, Ibo). Πόλις τῆς Νιγερίας, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Νιγερικοῦ Δέλτα, διεξάγουσα ἀξιόλογον ἐμπόριον φοινικελαίου. Πληθυσμὸς 7.500.

Ἀμποΐνα (Amboina). Νῆσος ἐν τῷ ἀρχιπελάγει τῆς Μαλαισίας μεταξὺ τοῦ Ἰνδικοῦ καὶ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, κειμένη δυτικῶς τῆς Νέας Γουϊνέας εἰς πλάτος 3°41' Ν καὶ μῆκος 128°10' Α. τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γρήνουϊτς. Ἔχει ἔκτασιν 683 τ. χμρ., πληθυσμὸν 35.000 κατοίκων καὶ εἶναι ὀλλανδικὴ ἀποικία. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος αὐτῆς κεῖται ὁμώνυμος πόλις ἀριθμοῦσα 11.726 κατοίκους. Ὑπό τινων γράφεται καὶ *Ἀμπουὰν* (Amboine). Δ. Ε. Μ.

ἀμπολὴ (ἀρχ. *ἀμβολὴ* ἢ *ἀμβολάς, ἀνάχωμα ἢ πρόχωμα ἐκ τῆς ἀνασκαπτομένης ἐκ τάφρου γῆς*, ἢ ἴσως *ἐμβολή*). Πρόχειρον φράγμα ὑδροληψίας κατασκευαζόμενον ἐντὸς τῆς κοίτης ποταμοῦ μικρᾶς παροχῆς ἢ ρύακος, πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ὕδατος, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ περαιτέρω διοχέτευσίς του διὰ τεχνητοῦ αὔλακος. Ἄνευ τούτου εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἡ διοχέτευσις θὰ καθίστατο ἀδύνατος ἐν ἐλλείψει ἀνυψωτικῶν τοῦ ὕδατος μηχανῶν, καθόσον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ κοίτη τῶν φυσικῶν ροῶν καταλαμβάνει τὰ χαμηλότερα σημεῖα τοῦ ἐδάφους καὶ ἑπομένως ἄνευ τῆς ἀνυψώσεως τῆς στάθμης τοῦ ὕδατος, μέσῳ τοῦ φράγματος, ἡ πρὸς τὸν αὔλακα διοχέτευσις αὐτοῦ διὸ μόνης τῆς ἐπενεργείας τῆς βαρύτητος δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ λάβῃ χώραν. Ἐπὶ δὲ ροῶν μὲ χθαμαλὰς ὄχθας ἡ ἐγκατάστασις τῆς ἀμπολῆς σκοπὸν ἔχει μόνον νὰ διευκολύνῃ τὴν παροχέτευσιν τοῦ ὕδατος ἐκ τῆς κοίτης τῆς ροῆς πρὸς τὸν αὔλακα.

Ἀποτελεῖ δὲ ἡ ἀμπολὴ τὴν κεφαλὴν τεχνητοῦ αὔλακος, δι' οὗ διοχετεύεται ὕδωρ, ὅπως χρησιμοποιηθῇ ὡς κινητήριος δύναμις ἐργοστασίου (συχνότατα παρ' ἡμῖν ὑδρομύλων, ὁπότε ὁ ὀχετὸς οὗτος καλεῖται *μυλαύλακον*) ἢ δι' ἀρδεύσεις. Πολλάκις τὸ ὄνομα ἀμπολὴ λαμβάνει κατ' ἐπέκτασιν τῆς ἐννοίας ὁλόκληρον τὸ σύστημα τοῦ φράγματος ὁμοῦ καὶ τοῦ αὔλακος, ὁπότε ἀμπολὴ ὀνομάζεται καὶ ὁ αὖλαξ, ἢ εἴς τινα μέρη μόνον ὁ αὖλαξ, ἐνῷ ἡ κεφαλὴ τοῦ αὔλακος, τὸ φράγμα, λαμβάνει τὴν ὀνομασίαν *δέσις* ἢ *δέση* ἢ *κόφτρα*. Ὁ καθηγητὴς Ἀναστ. Σούλης ἐκάλει ἀμπολὴν πᾶν διάφραγμα ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἢ ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ρέει ὕδωρ.

Τὰ πρόχειρα ταῦτα φράγματα ἐγκαθίστανται παρ' ἡμῖν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λοξῶς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ροῆς, καὶ κατὰ τρόπον ὥστε ἡ σχηματιζομένη διὰ τὸ ὕδωρ δίοδος μεταξὺ τοῦ φράγματος καὶ τῆς ὄχθης στενουμένη διαρκῶς νὰ διευκολύνῃ τὴν ροὴν τοῦ ὕδατος πρὸς τὸν τεχνητὸν αὔλακα. Κατασκευάζονται δὲ διὰ πασσάλων ἐμπηγνυομένων ἐντὸς τῆς κοίτης τοῦ ρύακος, ἐφ' ὧν στηρίζονται ἀγκαλίδες ἐκ κλώνων δένδρων ἢ θάμνων, ἔσωθεν τῶν ὁποίων ἐπιστρώννυνται στρώματα χαλίκων καὶ ἀργιλώδους γῆς, ἵνα μὴ διαφεύγῃ τὸ ὕδωρ. Ὅπου ἡ ἔμπηξις τῶν πασσάλων ἐν τῇ κοίτῃ ἀποβαίνει ἀδύνατος, ἡ ἀμπολὴ σχηματίζεται δι' ὀγκωδῶν λίθων ἢ κορμῶν δένδρων, χαλίκων, ἄμμου καὶ ἀργιλώδους γῆς.

Τὸ ὕψος τῶν ἀμπολῶν κανονίζεται ἐμπειρικῶς, ἀναλόγως τῆς διαφορᾶς τῆς στάθμης τοῦ ρύακος ἀπὸ τῆς στάθμης, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ κατέχῃ τὸ ὕδωρ εἰς τὸν αὔλακα τῆς διοχετεύσεως. Τὸ δὲ συνολικὸν μέσον πάχος αὐτῶν εἶναι συνήθως ἴσον πρὸς τὸ ὕψος των.

Παρ' ἡμῖν συνηθέστατα, κατὰ κανόνα δὲ προκειμένου περὶ μυλαυλάκων, *ὑδροφράκτης* διακανονίζων ἢ διακόπτων τὴν ροὴν τοῦ ὕδατος δὲν κατασκευάζεται παρὰ τὴν ἀμπολήν, ἀλλ' ἀμέσως πρὸ τοῦ ἐργοστασίου, ἵνα κεῖται ἐγγύτερον πρὸς τοῦτο διὰ τὸν εὔκολον χειρισμόν. Τοῦτο δὲ ἱδρύεται παρὰ τὴν κοίτην τοῦ αὐτοῦ ρύακος καὶ εἰς κατωτέραν τῆς ἀμπολῆς θέσιν, τὸ μὲν ἵνα ἀποκτᾶται ἡ ἀναγκαία διὰ τὸ ὕδωρ πτῶσις, τὸ δὲ ἵνα ᾖ εὔκολος ἡ διὰ τοῦ ὑδροφράκτου ἀποχέτευσις τοῦ ὕδατος πρὸς τὸν ρύακα.

Ἐπὶ χειμαρρωδῶν ροῶν τὰ πρόχειρα ταῦτα κατασκευάσματα ὑφίστανται κατὰ τὰς πλημμύρας συχνὰς βλάβας. Μονιμώτεραι δὲ κατασκευαὶ ἀποτελοῦσι τὰ *φράγματα ὑδροληψίας* (βλ. λ. φράγμα). Α. Γ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄμπολης *ὑδραγωγεῖον*· βλ. λ. Ἀθῆναι: *ὕδρευσις*, τ Β', σ. 235 γ'.

ἀμπόλι (τὸ) ἢ *μπόλι*· ἐμβόλιον, ἄλλως *κεντρί*.

— *[Τεχν.]* Χαλύβδινος πασσαλίσκος σχήματος πρισματικῆς πυραμίδος ἢ κώνου, δι' οὗ ὁ σιδηρουργὸς διατρυπᾷ τὰ ἐκ τῆς καμίνου πυριφλεγῆ ἐξαγόμενα ἐργαλεῖα (ἀξίνας, πελέκεις κ.τ.τ.) διὰ τὴν στειλίωσιν αὐτῶν εἰς ξυλίνας λαβάς. Δ. Λ.

ἀμπολιάζω καὶ *μπολιάζω*· ἐμβολιάζω· ἄλλως *κεντρίζω*.

ἀμπόλιασμα (τὸ) καὶ *μπόλιασμα*· ἰδιωματ., ἡ πρᾶξις τοῦ ἐμβολιάζειν, ἐγκεντρισμός, ἐνοφθαλμισμός· || νεαρὸν ἐλαιόδενδρον προελθὸν ἐξ ἐμβολιασμοῦ ἀγριελαίας.

ἀμπόλιαστος, — *η*, — *ο*· δημοτ., αὐτὸς ποῦ δὲν εἶναι μπολιασμένος, ἀνεμβολίαστος: «ἀμπόλιαστα δέντρα»· || ἐπὶ ἀνθρώπου, ἀδαμάλιστος, ὁ μὴ διὰ δαμαλίδος ἐμβολιασθείς.

Ἀμπολίτσα *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ὕφαλος ἐν τῷ Ἀδριατικῷ (Ambolizza: πλάτ. 45°14'45'', μῆκ. 13°34'40'', χάρτης ἀγγλ. 201: Gulfs of Venice and Trieste) μεταξὺ τῶν λιμένων Πόρτο Παρέντζο (Parenzo) καὶ Πόρτο Μποσσόλο (Bossolo) εἰς ἀπόστασιν 3/4 μίλ. ἀπὸ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἰστρίας (βλ. λ. Ἀδριατικόν). Ἐπισημαίνεται διὰ κοντοῦ σιδηροῦ, ὕψους 7 μέτρων, ἀπολήγοντος εἰς δύο κυκλικοὺς δίσκους καθέτους πρὸς ἀλλήλους, ὥστε νὰ ἐκλαμβάνωνται μακρόθεν ὡς σφαῖρα. τὴν δὲ νύκτα, τὸ ἐρυθρὸν φῶς τοῦ φάρου Μπαρμπαρὰν προφυλάττει ἀπ' αὐτῆς τὰ βλέποντα αὐτὸ πλοῖα. Σ. Ε. Λ.

Ἄμπολλα *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ἀνατ. ἀκτῆς τῆς Ἱσπανίας, ἐν τῷ ὁμωνύμῳ κολπίζοντι τοιούτῳ, τῷ διανοιγομένῳ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Φάγκο* (Fango, ἐφ' οὗ φάρος λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς 10 μιλ.: πλάτ. 40°47'23'', μῆκ. 0°46'13'' ἀνατολ. — χάρτης ἀγγλ. 310: Cape Tortosa to Saint Sebastian) καὶ *Φιγκουέρα*. Κωμόπολις φερώνυμος εἰς τὸν ΒΔ μυχὸν τοῦ ὅρμου, ἀποτελοῦσα στάσιν «μικρᾶς ταχύτητος» ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ γραμμῇ Βαλένθια - Βαρκελώνης, πρὸς φόρτωσιν ἐμπορευμάτων, μέγα μέρος τῶν ὁποίων διακομίζεται καὶ διὰ τοῦ *Ἴβηρος* (Ebro), πρὸς ὃν ἐπικοινωνεῖ διὰ διώρυγος (canal Vell) ἐκβαλλούσης 2 μίλλ. Ν.ΝΑ τῆς *Ἄμπολλα* καὶ ἐχούσης εἰς τὸ στόμιόν της μέγαν καὶ παλαιότατον σκοπιωρικὸν πύργον. Σ. Ε. Λ.

Ἀμπόμα (Aboma). Ποταμὸς τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας τῆς Χρυσῆς Ἀκτῆς, 65 μίλλια δυτικῶς τῆς Ἄκκρα. Τῷ 1919 ἀνεκαλύφθησαν ἐν αὐτῇ ἀδάμαντες μικροὶ μὲν ἀλλὰ ἀρίστης ποιότητος.

Ἄμπο - Μπγιόρνεμποργ (Abo - Björneborg). Κυβερνεῖον ἢ ἐπαρχία εἰς τὴν ΒΔ Φινλανδίαν, ἐπὶ τῶν κόλπων τῆς Βοθνίας καὶ τῆς Φινλανδίας. Ἔχει ἔκτασιν 9.331 τετραγωνικῶν μιλλίων μὲ πολλὰς λίμνας. Κυριώτεραι πόλεις: ἡ *Ἄμπο*, ἡ *Μπγιόρνεμποργ* καὶ ἡ *Ράουμο*. Οἱ κάτοικοι 499,330 ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν ἁλιείαν. Βιομηχανία χάρτου, καπνοῦ, δερμάτων, ζύθου.

Digitized by Google

ἀμπονίτης (Ambonit) */Πετρογραφ./*. Ἔχχυτον ἡφαιστειογενὲς πέτρωμα ἐκ τῆς νήσου Ambon τοῦ συμπλέγματος τῶν Μολουκκῶν νήσων—κυρίως εἰπεῖν ἀνδεσίτης φέρων ἐγκλείσματα κορδιερίτου. Κατὰ τὸν Niggli δέον νὰ καταταχθῇ εἰς τὰ *ἐγκαδινιτικὰ* μάγματα τῆς τάξεως τῶν γρανιτικῶν μαγμάτων τῆς ἀσβεστο-ἀλκαλικῆς σειρᾶς. Γ. Κ. Γ

Ἀμπονὺ (Abony). Πόλις τῆς Οὑγγαρίας ἐν τῇ κομητείᾳ Πέστ, ἀπέχουσα 85 χιλιόμετρα ΝΑ τῆς Βουδαπέστης. Κάτοικοι 14.729.

Ἀμπόρ. Ἀνεξάρτητος φυλὴ Ἰνδῶν ζῶσα εἰς τὰς ὑψηλὰς κοιλάδας εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων, μεταξὺ τοῦ Ἀσσὰμ καὶ τοῦ Θιβέτ. Τὸ ὄνομα σημαίνει «βάρβαροι» ἢ «ἐχθροί».

ἀμπορεία (ἡ)· ἰδιωματ., ἡ εἴσοδος εἰς πεφραγμένον τόπον, οἷον κῆπον, ἀμπελῶνα κ.τ.τ.· ἀπὸ τοῦ ἀρχ. *ἐμπορεία*. Β. Φ.

ἀμπορκοῦνες καὶ *ἀμπουρκοῦνες* */Βοτ./*. Κοινὴ ὀνομασία ποικιλίας τῆς συκῆς ἐν Νάξῳ. Σ. Μ.

Ἄμποστα */Ναυτ. Γεωγρ./*. Πόλις τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἱσπανίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἴβηρος, 5 μίλ. ἐντεῦθεν τῆς *Τορτόζα*. Οὖσα ἐν τῷ γίγνεσθαι καὶ μεγάλου μέλλοντος, τόγε νῦν ἔχον ἀριθμεῖ 4000 κατοίκων καὶ ἔχει εὐρυτάτας ὁδοὺς καὶ πλατείας, κομψοτάτας οἰκίας καὶ ναούς, καὶ μεγάλους στρατῶνας καὶ ἀποθήκας Συγκοινωνεῖ πρὸς τὴν ἐξ ἴσου νέαν καὶ ὡραίαν πόλιν Σὰν Κάρλος ντὲ λὰ Ραπίτα, τὴν ἐν τῷ κολπίσκῳ ὅρμῳ *Ἀλφακουὲς* καὶ τὸν ποταμὸν Ἴβηρα (Ebro) διὰ διώρυγος πλωτῆς εἰς μεγάλα πλοῖα καὶ μήκους 5 ½ μιλ., ἥτις ἀνορυχθεῖσα τῷ 1882 χάριν γεωργικῶν ἀρδεύσεων εἶχε μέχρι τοῦ 1906 βάθος μόλις 1½ ποδῶν. Εἰς τὴν Ἄμποστα τὸ πλάτος τοῦ Ἴβηρος φθάνει τὰ 300 μέτρα (χάρτ. ἀγγλ. 1320: Cape San Antonio to cape Tortosa—3010: Cape Tortosa to Saint Sebastian—1571* Port Alfaques*). Ι. Ε. Λ.

Ἄμποτ (Abbot) *Ἔσδρα* (1819—1884). Ἀμερικανὸς βιβλιοθηκάριος, ὁ πρῶτος καταρτίσας, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Harvard, πλήρη ἀλφαβητικὸν κατάλογον, ἐν συνδυασμῷ μὲ κατάλογον καθ' ὕλην. Τῷ 1872 ἔγινε καθηγητὴς τῆς κριτικῆς καὶ ἐξηγητικῆς τῆς Κ. Διαθήκης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Harvard ἐν Μασσαχουσέττῃ. Πρότυπον βιβλιογραφικῆς ἐργασίας δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ πραγματεία του «The Literature of the Doctrine of a Future Life» (=ἡ βιβλιογραφία τῆς ἐσχατολογικῆς διδασκαλίας, Νέα Ὑόρκη 1864), ἔνθα παρατάσσει 5,300 τίτλους σχετικῶν ἔργων, μετὰ διαφωτιστικῶν σημειώσεων. Δ. Σ. Μ.

—**Ἄμποτ** (Abbot), *Ἰωάννης*. Ἀμερικανὸς παιδαγωγὸς (1805—1877). Μετὰ τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν του προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν συμπατριωτῶν του, ἐκδόσας σειρὰς λαϊκῶν καὶ σχολικῶν βιβλίων.

—**Ἄμποτ** (Abbot), *Κάρολος, λόρδος Τέντερντεν*. Ἄγγλος νομικὸς (1762—1832). Συνέγραψεν ἀξιόλογον «πραγματείαν περὶ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν νόμων». (Λονδῖνον 1802).

—**Ἄμποτ'** βλ. **Ἄμποττ**.

ἄμποτε· ἐπίρρ. εὐχετικόν, εἴθε, μακάρι: «ἄμποτε νά 'χα καὶ θὰ σοῦ 'διδα», «ἄμποτε νὰ δώσῃ ὁ θεός», «ἄμποτε νὰ ζήσω». Τὸ ἐπίρρημα τοῦτο προῆλθεν ἀπὸ τῶν ὑποθετικῶν λόγων τῶν εἰσαγομένων διὰ τοῦ: *ἄν ποτε*= ἂν καμμιὰ φορά, ἤτοι ἀπὸ τοῦ: «ἄμ ποτε εἶχα, θὰ σοῦ ἔδιδα» προέκυψε κατὰ παράλειψιν τῆς ἀποδόσεως τό: «ἄμποτε εἶχα» καὶ ἀκολούθως «ἄμποτε νὰ εἶχα» κατὰ σύμφυρσιν μετὰ τοῦ ὁμοίως εὐχετικοῦ «νὰ εἶχα» «νὰ ἠμποροῦσα» κ. τ. λ. Β. Φ.

Ἀμποτισμένα. Ἄλυσις ὀρέων ἐπὶ τῆς νήσου Μαδαγασκάρης (βλ. λ.). Μ. Δ.

Ἄμποτσχωλλ (Abbotshall). Πόλις τῆς Σκωτίας, ἐν τῇ κομητείᾳ Φάϊφ (Fife), εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Φὸρθ (Forth). Κάτοικοι 6500. Ἐργοστάσια ὑφασμάτων, ἁλιεία.

Ἄμποττ (Abbott), *Ἰωάννης-Στέβενς-Κάμποτ*. Ἀμερικανὸς ἱστορικὸς (1802—1887) γεννηθεὶς ἐν Βρουνσβίκῃ. Τὰ πρῶτα δημοσιευθέντα ἔργα του «The Mother at home» καὶ «The Child at home» μετεφράσθησαν εἰς πολλὰς γλώσσας. Παρὰ τὴν μεγίστην ἐπιτυχίαν τούτων, ὁ Ἄμποττ ἐτράπη ἄλλην ὁδὸν καὶ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰακώβου ἐδημοσίευσε συλλογὴν βίων τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν εἰς τεσσαράκοντα τόμους, μεθ' ὃ συνέγραψε τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος» καὶ τὴν «Ἐμπιστευτικὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τῆς Αὐτοκρατείρας Ἰωσηφίνης», εἶτα δὲ τὴν «Ἱστορίαν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως». Πᾶσαι αἱ ἱστορίαι αὗται γραφεῖσαι ὑπὸ ἄκρως φιλελεύθερον πνεῦμα ἐγένοντο ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις κοινὸν ἀνάγνωσμα. Θ. Β.

—**Ἄμποττ** (Abbott), *Φραγκῖσκος*. Ἄγγλος ζωγράφος (1762—1803) γεννηθεὶς εἰς τὴν κομητείαν τοῦ Λάϊστερ. Ἐγκατασταθεὶς εἰς Λονδῖνον ἠκολούθησε μαθήματα εἰς τὴν ἐκεῖ Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν Τεχνῶν, κατὰ δὲ τὸ 1788 καὶ 1800 μετέσχε τῶν καλλιτεχνικῶν ἐκθέσεων τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας, ὅπου τὰ ἐκτεθέντα ἔργα του ἐκρίθησαν εὐμενέστατα. Κατὰ τὴν κρατοῦσαν τότε ἐν Λονδίνῳ προτίμησιν κατέγινε πλειότερον εἰς τὴν προσωπογραφίαν, ἐζωγράφησε δὲ πλείστους ἐξέχοντας ἄνδρας τῆς ἐποχῆς του. Καίτοι ἀπέθανε νέος, ἀφῆκε πλῆθος προσωπογραφιῶν, αἵτινες ἀνήκουσι σήμερον εἰς ἰδιώτας. Αἱ κάλλισται τούτων εἶναι ἡ τοῦ ναυάρχου Νέλσωνος, τοῦ ποιητοῦ Cowper καὶ τοῦ Οὐάλτερ Σκώττ. Τὰς πλείστας τῶν προσωπογραφιῶν του ἐχαλκογράφησεν ὁ Σκέλτων καὶ ὁ Οὐάλκερ. Θ. Β.

Ἄμπου-Σαφῆ (=ὕδωρ ἁγνόν). Δῆμος (ναχιὲ) τῆς τουρκικῆς διοικήσεως (σαντζὰκ) Ἀδᾶ-παζάρ, ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἀριθμῶν μετὰ τοῦ γειτονεύοντος δήμου Καρὰ-Δζαμπὶρ 17 χωρία. Εἶχε 2500 κατοίκους. Ν. Μ.

Ἀμποῦ (About), *Ἐδμόνδος-Φραγκῖσκος-Βαλεντῖνος*. Γάλλος λογοτέχνης καὶ δημοσιογράφος, μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου, γεννηθεὶς τὴν 14 Φεβρουαρίου 1828 ἐν Ντιὲζ (Meurthe) καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τὴν 16 Ἰανουαρίου 1885. Μαθητὴς τοῦ λυκείου Καρλομάγνου, ἠξιώθη τῷ 1848 τοῦ βραβείου τῆς φιλοσοφίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν École Normale, ὅθεν ἐστάλη εἰς Ἀθήνας τῷ 1851 ὡς τρόφιμος τῆς τότε ἱδρυθείσης Γαλλικῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Σχολῆς. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν πρώτων αὐτῆς τροφίμων, οἵτινες, ὡς λέγει ὁ A. Grenier εἰς τὸ σύγγραμμά του «Ἐλπίς», ἀπετέλεσαν τὴν πρώτην ἐπιστημονικὴν γαλλικὴν παροικίαν εἰς τὴν ἔνδοξον πόλιν, κατοικήσαντες εἰς μικρὸν ξενοδοχεῖον, «Εὐρώπη» καλούμενον. Παραμείνας ἐπὶ τετραετίαν σχεδὸν ἐν Ἑλλάδι περιῆ-

Προσωπογραφία τοῦ Ε. Ἀμποῦ.
[Ἔργον τοῦ Φλωριάν.]

γήθη αὐτὴν καὶ συνέγραψεν ὑπόμνημα περὶ τῆς «Νήσου Αἰγίνης» περιληφθὲν εἰς τὰ «Ἀρχεῖα τῶν ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν» τῷ 1854· εἶναι δὲ τοῦτο τὸ μόνον ἐπιστημονικὸν αὐτοῦ ἔργον. Ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους ἐγκατέλιπε σχεδὸν ἀμέσως τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς συγγραφάς, αἵτινες τοῦ ἐδημιούργησαν ἐπιφανῆ θέσιν ἐν τῇ γαλλικῇ λογοτεχνίᾳ. Τὸ πρῶτον ἐκδοθὲν μετὰ τὴν «Αἴγιναν» βιβλίον του ὑπῆρξεν ἡ «Σύγχρονος Ἑλλάς» (1855). Ἦτο αὕτη καυστικὴ σάτιρα κατὰ τοῦ νέου κράτους καὶ λοιδορία τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς αὐτοῦ καταστάσεως. Τὸ ἔργον τοῦτο προεκάλεσε τὴν ὀργὴν τῶν Ἑλλήνων ἐκδηλωθεῖσαν διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἄρθρων καὶ ποιημάτων, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ συγγραφέως ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἶχε καταστῆ συνώνυμον τοῦ μισέλληνος. Ὁ Ἀμποῦ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εἶχε πάθει ὅ,τι καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ξένοι συγγραφεῖς, οἵτινες ἀπὸ τὰς ἐντυπώσεις τοῦ ἡρωικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, ὅστις εἶχεν ἐξάψει τὸ αἴσθημα τοῦ ἐν Εὐρώπῃ φιλελληνισμοῦ, ἐφαντάζοντο τὴν ἀναγεννηθεῖσαν Ἑλλάδα ὡς τὴν ἑστίαν τῶν τεχνῶν καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἀρχαιότητος.

Παρασυρόμενοι ἐκ τῶν ποιητικῶν περιγραφῶν, ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐν τοῖς λυκείοις καὶ ἐκ τῆς λάμψεως τοῦ ἐνδόξου ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου τοῦ 1821 ὅστις παρουσίασε τὰς χαρακτηριστικωτέρας ἀρετὰς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἶχον πλάσει φανταστικήν τινα Ἑλλάδα καὶ ἐπίστευον, ὅπως λέγει ἐπιφανὴς Γάλλος σοφός, ὅτι εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς μόλις σχηματιζομένης ἑλληνικῆς πρωτευούσης θὰ συνήντων περιπατοῦντα τὸν Σωκράτη μετὰ τῶν μαθητῶν του. Ἀφικνούμενοι οὗτοι εἰς Ἀθήνας, εὑρίσκοντο πρὸ μιᾶς πόλεως ἠρειπωμένης, ἄνευ ἀνέτων κατοικιῶν καὶ στερουμένης ὅλων ἐκείνων τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἐλάμπρυνον τὰς συγχρόνους πόλεις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ὑφίσταντο κατ' ἀκολουθίαν ἀπογοήτευσιν. Τοιαύτην βλέποντες τὴν Ἑλλάδα καὶ μὴ ἐμβαθύνοντες εἰς τὰ αἴτια, παραβλέποντες δὲ τὰς δημιουργικὰς τάσεις τοῦ λαοῦ, ὑφίσταντο πλήρη μεταβολὴν αἰσθημάτων.

Κάτι τοιοῦτον ὑπέστη καὶ ὁ Ἀμποῦ. Τὸ σατιρικὸν πνεῦμά του εὗρεν ἐλεύθερον στάδιον, ὅπως χλευάσῃ τὰς ἀτελείας τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας. Εἰς τὴν «Σύγχρονον Ἑλλάδα» ἀναντιρρήτως περιέχονται περιγραφαὶ ἀληθεῖς, ἀλλὰ καὶ ὑπερβολαί, διαπνέεται δὲ ὁ συγγραφεὺς ὑπό τινος κακεντρεχείας καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ ἐπίδειξιν πνεύματος, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου οὐδεμία δικαία κρίσις περὶ τῶν καταβαλλομένων προσπαθειῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν ὑπάρχει ἐν αὐτῇ. Ἡ «Σύγχρονος Ἑλλὰς» ἐνεποίησεν, ὡς ἦτο ἑπόμενον, μεγίστην ἐντύπωσιν, ἐπὶ μακρὰ δὲ ἔτη ὁ πολὺς εὐρωπαϊκὸς κόσμος ἐκεῖθεν ἐπορίζετο τὰς περὶ Ἑλλάδος πληροφορίας του καὶ ἐσχημάτιζε τὴν περὶ αὐτῆς γνώμην. «Τὸ ἔργον τοῦτο—ἀναφέρει εἷς ἐκ τῶν κριτικῶν του—καίτοι ἀπεικονίζει τοὺς Ἕλληνας μετ' αὐστηρότητος καὶ ἀδικίας, αἵτινες δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσι καὶ ὡς ἀγνωμοσύνη, διακρίνεται ὅμως διὰ τὴν εὐχέρειαν τοῦ λόγου, τὴν δύναμιν τῆς παραστάσεως, τὴν μέχρις ὑπερβολῆς ἐντεινομένην σάτιραν, πρὸς δὲ διὰ τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους». Ἀκριβῶς τὰ μεγάλα ταῦτα πλεονεκτήματα τοῦ συγγραφέως κατέστησαν τὸ βιβλίον τοῦτο περιζήτητον καὶ ἔβλαψαν τὸ νέον κράτος, ὅπερ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἐποχὴν εἶχεν ἀνάγκην ἠθικῆς ἐνισχύσεως. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκδόσεως του συνέπιπτεν ἡ γεννηθεῖσα πολιτικὴ ἀντίθεσις ἕνεκα τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, τὸ βιβλίον τοῦτο ἐχρησίμευσεν ὡς πηγὴ εἰς πλῆθος ἄλλο συγγραφέων καὶ δημοσιογράφων πρὸς δυσφήμισιν τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ κατὰ τῆς Ἑλλάδος σκώμματα ἐπανέλαβεν ὁ Ἀμποῦ τὸ ἑπόμενον ἔτος (1856) εἰς τὸν ἐκδοθέντα «Βασιλέα τῶν ὀρέων», μυθιστόρημα, εἰς ὃ εἰκονίζει οὗτος τὰ ληστρικὰ ἤθη καὶ παρουσιάζει τὴν Ἑλλάδα χώραν ληστοκρατουμένην, τοὺς λῃστὰς συναλλαττομένους μετὰ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀποκυήματα τῆς γονίμου φαντασίας του καὶ τῆς τάσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ διακωμῳδεῖν τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ φαινόμενα. Τὸ εὐτράπελον τοῦτο μυθιστόρημα ἐξήγειρεν ἔτι μᾶλλον τὴν ὀργὴν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ «Βασιλεὺς τῶν ὀρέων», δημοσιευθεὶς κατὰ πρῶτον ὡς ἐπιφυλλὶς εἰς τὸν «Moniteur», δὲν ἐπροξένησε τὴν ἐντύπωσιν τῆς «Συγχρόνου Ἑλλάδος». Τουναντίον ἐγένετο ἀφορμή, ὅπως ἄλλοι τρόφιμοι τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν, τῶν ὁποίων ἐξηγέρθη ἡ συνείδησις, δημοσιεύσωσιν ἐκτεταμένας μελέτας εἰς τὰς σπουδαιοτέρας τῶν γαλλικῶν ἐπιθεωρήσεων καὶ νὰ παρουσιάσουν τὴν πραγματικὴν τῆς Ἑλλάδος κατάστασιν. Οὕτως ὁ Hermile Reynald ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Revue Contemporaine et Athenaeum Français», τὴν περίφημον μελέτην του «Les Grecs modernes», ὁ Grenier τὸ βιβλίον του «La Grèce», καὶ ὁ Λενορμὰν εἰς τὴν «Revue des Deux-Mondes» θαυμασίαν εἰκόνα τῆς πνευματικῆς κινήσεως ἐν Ἑλλάδι, εἰς ἣν ἀναγράφει ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Εὐρώπης παρετηρεῖτο λαὸς παρουσιάζων τοιαύτην ἔφεσιν πρὸς τὴν παιδείαν, ὅσον εἰς τὴν χώραν τὴν ὁποίαν ἐνεφάνιζεν ὁ Ἀμποῦ ὡς ληστοκρατουμένην λημέρι. Οὕτω τὸ βιβλίον τοῦτο, παρ' ὅλην τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ἀττικοῦ ἅλατος καὶ τῆς καλλονῆς τοῦ ὕφους, εὗρε δεινοὺς ἐπικριτὰς καὶ ἐγένετο δεκτὸν ψυχρῶς. Τοιουτοτρόπως ὁ συγγραφεὺς ἔπαυσε λαμβάνων ὡς θέμα τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἐξαντλῇ τὰ χαρίσματα τοῦ σκωπτικοῦ πνεύματός του. Τὴν προσγενομένην πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀδικίαν κατεῖδε καὶ οὗτος βραδύτερον καὶ κατὰ τὸ 1880, ὁμιλῶν ἐνώπιον τῶν μελῶν τοῦ Διεθνοῦς Συνεδρίου τοῦ τύπου ἐν Λονδίνῳ, ὡμολόγησε ταύτην καὶ ἐχαρακτήρισε τὰ δύο ταῦτα ἔργα του ὡς νεανικὰς παρεκτροπάς.

Δεινοτέρας ὅμως ἐπικρίσεις ὑπέστη ὁ συγγραφεὺς κατὰ τὴν δημοσίευσιν εἰς τὴν «Revue des Deux-Mondes» τοῦ μυθιστορήματός του «Tolla», εἰς τὸ ὁποῖον ὁμοῦ μετὰ βιογραφικῶν σημειώσεών του, ἀνεμίγνυε κεφάλαια ὁλόκληρα ἑνὸς λεηλατηθέντος παρ' αὐτοῦ ἰταλικοῦ μυθιστορήματος, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὸν τίτλον «Vittoria Savorelli, storia del Secolo XIX» εἶχε δημοσιευθῆ κατὰ τὸ 1841 καὶ εἶχε παρέλθει ἀπαρατήρητον. Τὴν ἀποκάλυψιν ἔκαμεν ὁ Julian Klekzo εἰς τὴν «Revue de Paris» τὴν 1 Ἰουνίου 1855, γράφων εἰρωνικῶς ὅτι ἡ «Tolla» δὲν ἦτο εἰμὴ ἡ δευτέρα ἔκδοσις ἑνὸς παλαιοῦ μυθιστορήματος. Ὁ Ἀμποῦ ἀπήντησε καὶ ὁ Ulbach ἐτερμάτισε τὸν δημοσιογραφικὸν αὐτὸν ἀγῶνα δι' ἀνταπαντήσεως, εἰς ἣν περιείχοντο τὰ κείμενα. Ἡ πολεμικὴ αὕτη συνετέλεσεν ὥστε νὰ ὑποστῇ οἰκτρὰν ἀποτυχίαν καὶ ἡ ἀναβιβασθεῖσα ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ «Γαλλικοῦ

Digitized by Google

Θεάτρου» κωμῳδία του «Guillery», ἥτις δὲν ἐσημείωσεν εἰμὴ δύο μόνον παραστάσεις κατὰ τὴν 2 καὶ 3 Φεβρουαρίου 1856.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἤρξατο ὁ Ἀμποῦ δημοσιογραφῶν εἰς τὴν τότε ἐμφανισθεῖσαν ἐφημερίδα τοῦ Villemessant «Φιγαρώ». Εἰς αὐτὴν ἐδημοσιεύθησαν αἱ πρῶται αὐτοῦ «Lettres d'un bon jeune homme» μὲ τὸ ψευδώνυμον *Valentin de Quevelly*. Διεξήγαγεν εἰς αὐτὰς πολεμικὴν κατὰ τῶν ἐπικριτῶν αὐτοῦ, εἰρωνευόμενος τούτους μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν εὐφυΐας. Αἱ δημοσιεύσεις αὗται προεκάλεσαν σκάνδαλα, τὰ ὁποῖα ἔφθασαν μέχρις ἀνταλλαγῆς μαρτύρων μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Παύλου ντὲ Σαὶν-Βικτώρ, ἡ δὲ μονομαχία ἐματαιώθη κατόπιν ἐπισήμου ἀποδοκιμασίας τῶν δημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ φύλλου. Οὕτως ὁ Ἀμποῦ ἠναγκάσθη νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς δημοσιογραφίας καὶ νὰ ἐπανέλθῃ αὖθις εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐδημοσίευσε τότε σειρὰν ἔργων, τῶν ὁποίων ἐξέχουσαν θέσιν κατέχουν τὰ μυθιστορήματα «Mariage de Paris», «Germaine», «Echasses de maitre Pierre», «Trente et Quarante» καί τινα ἄλλα, εἰς ἃ κυρίως κατεδείχθη ὅλη ἡ δύναμις τοῦ ταλάντου τοῦ συγγραφέως καὶ ἡ φαιδρότης τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Ταυτοχρόνως ἔγραφε τεχνοκριτικὰ ἄρθρα ὑπὸ τὸν τίτλον «Nos artistes au Salon de 1857». Ταξιδεύσας εἶτα εἰς Ἰταλίαν ἔγραψε δύο ἔργα, τὰ ὁποῖα προεκάλεσαν μέγαν θόρυβον καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, τὴν «Σύγχρονον Ρώμην» καὶ τὸ «Ρωμαϊκὸν ζήτημα». Εἰς τὸ τελευταῖον, δημοσιευθὲν ἐν Βρυξέλλαις, κατεπολέμει τὸν παπισμὸν καὶ τὸ τότε ρωμαϊκὸν κράτος, ἕνεκα δὲ τοῦ διεξαγομένου ἐνετικοῦ ἀγῶνος ἐν Ἰταλίᾳ προεκάλεσε ζωηροτάτην ἐντύπωσιν, διέθεσεν ὅμως κατ' αὐτοῦ τὸν ἁπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης καθολικὸν κόσμον, ὅστις οὐδέποτε τοῦ συνεχώρησε τὴν κατὰ τοῦ πάπα πολεμικήν. Ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις τῆς Γαλλίας ἀπηγόρευσε τὴν εἴσοδον τοῦ βιβλίου τούτου εἰς τὸ κράτος της, οὐχ ἧττον ὅμως τὸ «Ρωμαϊκὸν ζήτημα» μετεφράσθη εἰς πάσας τὰς γλώσσας καὶ εἰς τὴν ἑλληνικήν. Ἐπίσης ἐδημοσίευσε κατὰ τὸ 1860 τὸν «Νέον χάρτην τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν Πρωσσίαν τοῦ 1860», πρὸς δὲ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κόμητα Αἰμίλιον Κέλλερ. Τὰ ἔργα ταῦτα εἶναι μαρτύρια τῆς νέας πολιτικῆς αὐτοῦ δράσεως· ἀναλαβὼν εἶτα συνεργασίαν εἰς τὴν «Συνταγματικὴν» καὶ κατόπιν εἰς τὴν «Ἐθνικὴν Γνώμην» ἐδημοσίευσε νέαν σειρὰν τῶν «Lettres d'un bon homme à sa cousine Medeleine» ἀνυπογράφως, τὰς ἐπιστολὰς δὲ ταύτας ἐξέδωκε βραδύτερον ἰδιαιτέρως.

Ἐξηκολούθησεν ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀμποῦ γράφων σκηνικὰ ἔργα καὶ μυθιστορήματα, ἀλλ' ἡ ἀποτυχία τῶν πρώτων ἐξουδετέρου τὰς ἐπιτυχίας τῶν δευτέρων. Ἡ «Éducation d'un prince», ὁ «Assassin», ἡ «Risette ou les millions de la Mansarde», ὁ «Capitaine Bitterlin», εἶναι τῆς αὐτῆς περίπου ἐποχῆς. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον ὡς ἀνήθικον, τὸ δὲ δεύτερον ὡς ἁπτόμενον τῆς ἀστυνομίας διεγράφησαν ἐκ τοῦ δραματολογίου, τὰ δὲ ἄλλα δύο ἐπεδοκιμάσθησαν ὅπως δήποτε ὑπὸ τοῦ κοινοῦ. Ἐπίσης εὗρε χάριν παρὰ τῶν θεατῶν καὶ τὸ γραφὲν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Najac τρίπρακτον ἔργον «Un Mariage de Paris». Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν τύχην δὲν εἶχε καὶ ἡ «Gaëtana», πεντάπρακτον δρᾶμα ἀναβιβασθὲν ἐπὶ τοῦ θεάτρου «Ὠδείου» τὴν 2 Ἰανουαρίου 1862. Κατὰ τὴν παράστασιν ταύτην εὗρον εὐκαιρίαν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ φιλελευθέρα νεολαία, ἕνεκα τῶν ἐρωτοτροπιῶν τοῦ Ἀμποῦ πρὸς τὴν ἐξουσίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ καθολικοὶ οἱ τρέφοντες ἄσβεστον κατ' αὐτοῦ μῖσος διὰ τὸ «Ρωμαϊκὸν ζήτημα», νὰ ἐκδηλώσωσιν ὅλην αὐτῶν τὴν ὀργὴν κατὰ τοῦ συγγραφέως. Ἀπὸ τῆς ἐγέρσεως τῆς αὐλαίας ἐξερράγη θύελλα ἀποδοκιμασιῶν, ὥστε δὲν ἐπετράπη οὐδὲ νὰ ἀκουσθῶσιν οἱ ὑποκριταί. Ἐπὶ τέσσαρας ἑσπέρας ἐπανελήφθησαν αἱ αὐταὶ σκηναὶ καὶ τὸ ἔργον ἀπεσύρθη, μεταφερθὲν δὲ εἰς ἐπαρχιακὰ θέατρα ἔσχε θριαμβευτικὴν ὑποδοχήν. Καλυτέρα δὲν ἦτο ἡ ὑποδοχὴ τοῦ δράματός του «Histoire ancienne». Αἱ ἀποτυχίαι ὅμως καὶ αἱ ἀντιδράσεις αὗται δὲν ἀπεθάρρυναν τὸν Ἀμποῦ, ὅστις ἀνεβίβασεν εἰς τὴν σκηνὴν τὸν «Homme à l'oreille cassée», μεταφρασθέντα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον ὁ «Ἀποξηραμένος Συνταγματάρχης».

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐδημοσίευσεν οἰκονομολογικὰς μελέτας εἰς τὴν ἐφημερίδα «Πρόοδον», τὸ «Ἀλφάβητον τοῦ ἐργάτου», οἰκονομικὸν ἐγχειρίδιον διὰ τοὺς ἐργάτας, καὶ σειρὰν μυθιστορημάτων οἷα ἡ «Madelon», «Le cas de Monsieur Guerin», «La vieille roche», «Le Turco», «L'infâme», «Les mariages de province», τὰ ὁποῖα διακρίνει πάντοτε ἡ δροσερὰ εὐφυΐα καὶ τὸ ἀληθὲς γαλατικὸν πνεῦμα. Ἐπανῆλθεν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ τότε ἀρξαμένου τῆς ἐκδόσεώς του «Gaulois», ἀλλὰ διὰ τῶν ἄρθρων του κατέστησεν ἀδύνατον τὴν πώλησιν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς ἐφημερίδος ταύτης, ἠναγκάσθη δὲ ὡς ἐκ τούτου νὰ ἀποσυρθῇ καὶ νὰ ἀναλάβῃ συνεργασίαν εἰς τὴν «Ἑσπέραν».

Εὑρίσκετο εἰς τὸ ἐν Ἀλσατίᾳ κτῆμά του κατὰ τὸ 1870, ὅτε ἐξερράγη ὁ Γαλλο-Γερμανικὸς πόλεμος. Ἐγένετο δὲ μάρτυς τῶν ἀτυχιῶν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν καταστροφῶν αἵτινες ἐπηκολούθησαν. Ὁ Ἀμποῦ ἀνῆκεν εἰς τὴν πολιτικὴν μερίδα τῶν αὐτοκρατορικῶν, ἀλλὰ μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Σεδὰν ἐστράφη πρὸς τοὺς Ὀρλεανίδας, ἐξ αἰτίας δὲ τῶν γνωμῶν του τούτων ἐξῆψε τὸν Ἐδουάρδον Ἑρβὲ διευθυντὴν τῆς ἐφημερίδος «Journal de Paris», μεθ' οὗ βραδύτερον περιῆλθεν εἰς ἔριδα, ἕνεκα τῆς ὁποίας προεκλήθη μεταξύ των μονομαχία, καθ' ἣν ἐτραυματίσθη ὁ Ἀμποῦ. Ἔκτοτε ἠκολούθησε τὸ δημοκρατικὸν ρεῦμα καὶ ἐγένετο φίλος τοῦ Ἀδόλφου Θιέρσου, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον, ἀποθανόντος τοῦ Charles, ἀνέλαβε τὴν ἀνταπόκρισιν τοῦ ἐν Λονδίνῳ ἐκδιδομένου «Athenaeum», τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του. Κατὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς ἐφημερίδος «XIX Αἰών», ἡμιεπίσημον ὄργανον τοῦ Θιέρσου, ἀνέλαβεν οὗτος τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ ἔχων συνεργάτας τοὺς Sarcey, Bigot, Scherb, Chadeuil καὶ πλείστους ἄλλους. Ἐν αὐτῷ διεξήγαγε σφοδρὰν ἀντικληρικὴν πολεμικὴν καὶ ἀνέπτυσσε τὰς οἰκονομολογικὰς θεωρίας του, αἵτινες προεκάλουν ζωηρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην. Τῷ 1872 μεταβὰς ὁ Ἀμποῦ εἰς Ἀλσατίαν δι' ἀτομικάς του ὑποθέσεις συνελήφθη ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν κατηγορούμενος ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ καὶ ἐξυβρίσει κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου Α'. Ἡ κατηγορια αὕτη καὶ ἡ κάθειρξις τοῦ ἐπιφανοῦς λογοτέχνου προεκάλεσε τὰς διαμαρτυρίας τοῦ παγκοσμίου τύπου, κατόπιν δὲ τούτου ὁ αὐτοκράτωρ διέταξε τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους ἐδημοσίευσε τὸ πλῆρες φιλοπατρίας ἔργον του «Ἀλσατία» καὶ ὑπενθύμισε τὸ ἀληθῶς προφητικὸν σύγγραμμά του περὶ «Πρωσσίας τοῦ 1860», εἰς ὃ προέλεγε τὰ συμβεβηκότα τοῦ 1870, διακρίνας κατὰ τὴν ἐν Γερμανίᾳ διαμονήν του τὰς τάσεις τῆς πολιτικῆς τοῦ πρίγκιπος Βίσμαρκ.

Ἡ ἀνάμιξις τοῦ Ἀμποῦ εἰς τὴν πολιτικήν, ἡ καθημερινὴ ἀρθρογραφία αὐτοῦ εἰς τὸν «XIX Αἰῶνα», ἥτις δὲν εἶναι οὐδόλως κατωτέρα τοῦ καθαρῶς φιλολογικοῦ του ἔργου, ἡ ἐπίδοσίς του εἰς οἰκονομολογικὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἐχειρίζετο μετὰ μεγάλης εὐχερείας καὶ γνώσεως, ἐφαίνοντο ἀπομακρύνοντα αὐτὸν διὰ παντὸς τοῦ φιλολογικοῦ ἐδάφους. Μετὰ τὴν παραίτησιν ὅμως τοῦ Θιέρσου ἀπὸ τῆς προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, ὁ Ἀμποῦ ἐπανήρχετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς τοὺς παλαιούς του φιλολογικοὺς ἔρωτας καὶ τῷ 1880 ἐδημοσίευσε τὸ μυθιστόρημα «Le roman d'un brave homme», τὸ ὁποῖον ἔσχε πολυαρίθμους ἐκδόσεις, ἐστέφθη δὲ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας. Ἐπίσης κατὰ τὸ 1881 ἔγραψε νέας τεχνοκριτικὰς μελέτας ὑπὸ τὸν τίτλον «Decameron de Salon de Peinture», τῷ δὲ 1883 «Quinze journées au Salon» καί τινας ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις. Ταῦτα ἦσαν τὰ τελευταῖα αὐτοῦ ἔργα. Μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ Ι. Ράϊναχ περισυλλέξας τὰ κάλλιστα καὶ τὰ ἔχοντα γενικώτερον χαρακτῆρα ἄρθρα του, ἐδημοσίευσεν αὐτὰ τῷ 1892.

Ὁ Ἀμποῦ ἐνυμφεύθη τὴν δεσποινίδα de Guillevrille τῷ 1864, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησε ὀκτὼ τέκνα.

Ἀπὸ τοῦ 1870 ὑπέβαλεν ὁ ποιητὴς ὑποψηφιότητα εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν, ὅταν ἐκενώθησαν αἱ ἐν αὐτῇ ἕδραι τοῦ δουκὸς de Broglie καὶ τοῦ de Pougerville, ἀλλὰ δὲν ἐξελέγη. Μόλις τῷ 1884, ὅτε ἐκενώθη ἡ ἕδρα τοῦ Ἰουλίου Sandeau ἐπλήρωσε ταύτην ἡ Ἀκαδημία διὰ τοῦ Ἐδμόνδου Ἀμποῦ λαβόντος δέκα ἐννέα ψήφους, ἀπέναντι δέκα τεσσάρων, ἃς ἔλαβεν ὁ ποιητὴς Φραγκῖσκος Κοππέ. Δὲν ἐπρόλαβεν ὅμως ὁ Ἀμποῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, λόγῳ τοῦ ἐπελθόντος θανάτου του, ὁ δὲ εἰσιτήριος λόγος τὸν ὁποῖον εἶχε παρασκευάσει διὰ τὴν τελετὴν τῆς ὑποδοχῆς του ἐδημοσιεύθη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἀμποῦ. Φαραὼ τῆς Ζ' ἢ Η' δυναστείας βασιλεύσας 2 ἔτη, 1 μῆνα καὶ 1 ἡμέραν. Μνημονεύεται εἰς τὸν πάπυρον τοῦ Τουρίνου.

— **Ἀμποῦ.** Ὄνομα φαραωνικὸν τῆς νησῖδος τοῦ Νείλου Ἐλεφαντίνης (βλ. λ.).

Ἀμποῦ. Λέξις ἀραβικὴ (= πατὴρ) χρησιμοποιουμένη συχνὰ εἰς τὸν σχηματισμὸν κυρίων ἀραβικῶν καὶ τουρκικῶν ὀνομάτων.

— **Ἀμποῦ-*Ἀλῆ-Νὰχρ*** [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Ὁ ποταμὸς ὁ διαρρέων τὴν Τρίπολιν τῆς Συρίας (*Ταραμπουλοὺς* τῶν Ἀράβων) καὶ καθιστῶν αὐτὴν ἀληθῆ παράδεισον, παρὰ τὸ ἥκιστα ποιητικὸν ὄνομα *Κασσίδα*, ὑφ' ὃ ἐπίσης ὁ ποταμὸς οὗτος φέρεται. Πηγάζων ἀπὸ μιᾶς τῶν ὑψηλοτέρων τοῦ Λιβάνου (Ζεμπὲλ Λιμπνὸν) κορυφογραμμῶν, τῆς Ζεμπὲλ Μακμέλ, καὶ διαρρέων τὰς καταφύτους ἐκ κέδρων κλιτῦς του, ἐκβάλλει εἰς ἀπόστασιν ἡμίσεος μιλλίου ἀπὸ τῆς Τριπόλεως (Χάρτης ἀγγλικὸς 2633: Markhab to Ras en Nakura καὶ 1576: Tripoli roadstead). Σ. Ε. Λ.

— **Ἀμποῦ-*Ἀλιφάρις*** [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Βραχονησίς, εἰς 1 ¾ μιλ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς *Μαράθου* τῆς Συρίας. Μία τῶν τεσσάρων ἀναδυουσῶν κορυφῶν τῆς ὑφάλου «σπάθης», τῆς προεκτεινούσης ἐπὶ 6 μίλλια πρὸς νότον τὴν νῆσον *Ρουὰδ* (ἀρχ. *Ἄραδος*). Αἱ συντεταγμέναι της εἶναι: πλάτ. 34° 48'10" καὶ μῆκ. 30°52 30" κατὰ τοὺς ἀγγλ. χάρτας 374: Markhab to Ras En Nakura καὶ 1576: Ruad island anchorage. Εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνος, διὰ τὸ δυσδιάκριτον αὐτῆς, τοῦ ὕψους της μόλις ἐξικνουμένου εἰς 2 μέτρα. Σ. Ε. Λ.

— **Ἀμποῦ-*ἐλ-Ἀσιουὰντ*** [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Συρίας (Nahr Abu El Ashwad) ἐκβάλλων 1 μίλλιον νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἀμποῦ Σαΐτ*. Πρὸ τῆς ἐκβολῆς βραχονησὶς (πλάτ. 34°22'00", μῆκ. 35°14'15", χάρτ. ἀγγλ. 374: Markhab to Ras en Nakura) δυσδιάκριτος διὰ τὸ χθαμαλόν της καὶ λόγῳ τούτου ἐπικίνδυνος. Σ. Ε. Λ.

— **Ἀμποῦ-*Ἀσχίφα*** (Abu Hashifa) [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον, νησὶς καὶ ὕφορμος («μέρσα») τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου ἀκτῆς τῆς Αἰγύπτου, 12 μιλ. Δ. ΝΔ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ρὰς Ἐλ Καναΐς* (ἀρχ. *Λευκὴ Ἀκτὴ*) καὶ εἰς 18 μιλ. Α. ΝΑ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ρὰς Ἀλὰμ Ἐλ Ρούμ*. Τὸ ἀκρωτήριον (ἀρχ. *Λαοδαμάντιον*: πλάτ. 31°12', μῆκ. 27°39', χάρτ. ἀγγλ. 374* Ras Bulau to Alexandria, Mersa Abu Hashifa *) προεκτείνει νησίς, *Ζεζιρὰτ Ἀμποῦ Ἀσχίφα*, εἰς ἓν τέταρτον μιλλίου ΝΑ αὐτοῦ, ταύτην δὲ ὕφαλος γλῶσσα, ἀβαθής, καὶ λόγῳ τούτου ἀνακόπτουσα τὴν ἐπιφορὰν τῶν ἀπὸ Β. μεγάλων κυμάτων. Νοτίως αὐτῶν ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς διὰ Β, Δ καὶ Ν ἀνέμους (4 ὀργ. ἄμμος). Οἱ Ἕλληνες σπογγαλιεῖς ἁλιεύουσιν ἐκεῖ ἐκλεκτότατον σπόγγον τοῦ εἴδους «φιλὰ — μαντροῦχες», οὕτω καλουμένου ἀπὸ τοῦ ἐγγὺς ἐκεῖ ὅρμου «Μέρσα Μετρούχ». Σ. Ε. Λ.

— **Ἀμποῦ-*Γιαχία*.** Ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου παρὰ Μουσουλμάνοις.

— **Ἀμποῦ *Δζάλ*.** Σύγχρονος καὶ ἄσπονδος ἀντίπαλος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας, καταγόμενος ἐξ ἐπιφανοῦς τῆς Μέκκας οἰκογενείας. Συμμετασχὼν πασῶν τῶν ἐναντίον τοῦ Μωάμεθ ἐξεγέρσεων, ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Μπέδρ. Πλεῖσται παραδόσεις ἀσχολοῦνται περὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Μ.

— **Ἀμποῦ *Ζαμπούρα*** [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς ἀκτῆς τῆς Συρίας, 6½ μίλ. νοτίως τῆς *Καισαριγιὲ* (ἀρχ. *Καισάρεια*), εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ φερωνύμου ποταμοῦ (Nahr Abu Zabura: πλάτ. 32° 23' 30", μῆκ. 34° 51' 40", χάρτ. ἀγγλ. 2634: Ras en Nakùra to El—Arish) καὶ τοῦ εἰς αὐτὸν συμβάλλοντος *Ἀμποῦ Νάρ*. Εἶναι δὲ ὁ ὅρμος ἀνεγνωρισμένη θέσις ἀποβιβάσεως προϊόντων, ἥτις ὅμως ἀπαιτεῖ ὅλως εὐνοϊκὰς καιρικὰς συνθήκας, ὅπως ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν τοιαύτην ὑπὲρ αὐτῆς κρατικὴν εὐμένειαν. Σ. Ε. Λ.

— **Ἀμποῦ-*ἐλ Ζαροὺφ*** [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου Αἰγύπτου (ἀρχ. *Δέρρις*: πλάτ. 31° 02' 45" μῆκ. 28° 36' 15", χάρτ. ἀγγλ. 374: Ras Bulau to Alexandria) εἰς 12 μιλ. Δ.ΒΔ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ρὰς Γκιμπέϊσσα* (ἀρχ. *Λεύκασπις*). Ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου προέχουσιν ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ μίλλιον οἱ «μύρμηκες» *Τανούμ*, νοτιανατολικῶς τῆς σειρᾶς τῶν ὁποίων σχηματίζεται ὑφαλαυλών, ἐν ᾧ εὑρίσκουσι σχετικήν τινα καταφυγὴν τὰ πλοιάρια τῶν βιοπαλαιόντων σπογγαλιέων μας. Κατὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο τὸ αἰγυπτιακὸν ὑφαλοπλαίσιον παρουσιάζει τὴν μείζονα αὐτοῦ κλίσιν, τῆς ἰσοβαθοῦς τῶν 100 ὀργυιῶν παρουσιαζομένης εἰς ἓν καὶ ἥμισυ μόλις μίλλιον ΒΑ αὐτοῦ. Σ. Ε. Λ.

— **Ἀμποῦ-*Ζερὰμπ*** [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Τραχεῖα καὶ ἀπορρὼξ ἀκτὴ τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου Αἰγύπτου, ἡ «*Τραχεῖα*» τῶν ἀρχαίων, ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ τετάρτου εἰς τὸ ὄγδοον μίλλιον ἀνατολικῶς τῶν σκοπέλων *Γαργκὰν* (ἀρχ. *Πνιγεύς*)· δηλαδὴ ἡ ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ 28°07'10' ἕως τοῦ 28° 11' 50' Ἀνατ. περιλαμβανομένη ἀκτή, οὖσα πάντῃ ἄξενος καὶ εἰς τὸν Βορρᾶν ἀνατεινομένη (χάρτ. ἀγγλ. 374: Ras Bulau to Alexandria). Ἐκλεκτὸς πρὸ αὐτῆς σπόγγος, ὃν πρῶτοι ἀνεκάλυψαν δύται Αἰγινῆται. Σ. Ε. Λ.

— **Ἀμποῦ-*Ζεῦντ*.** Τίτλος ἀραβικοῦ ἔπους, ἀγνώστου συγγραφέως, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας εἶναι δημοτικώτατον ἐν Αἰγύπτῳ.

— **Ἀμποῦ-*Κλεά*.** Ὄνομα φρεάτων ἐν Σουδὰν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Κορτὶ εἰς Μετεμμέ, ὅπου τῷ 1885 οἱ Ἄγγλοι ἐνίκησαν τοὺς δερβίσας.

— **Ἀμποῦ-*Λάου* ἢ —*Μπουλάου*** [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον ἐπὶ τῆς Μεσογείου ἀκτῆς τῆς Αἰγύπτου (Ras Abu Lahu ἢ Ras Bulau, ἀρχ. *Νᾶυς*: πλάτ. 31°27'20", μῆκ. 26°57'30, χάρτ. ἀγγλ. 374: Mersa Matruh to Alexandria), ἀπολῆγον εἰς κεφαλὴν ἀπορρῶγα καὶ γρανιτώδη ὕψους 500 ποδῶν (152 μέτρων) ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Σ. Ε. Λ.

— **Ἀμποῦ-*Μπέκρ*** βλ. Ἀβουβέκρ.

— **Ἀμποῦ-*Ναΐμ*.** Εὐφορωτάτη ἀκατοίκητος ὄασις πρὸς Ν τοῦ κόλπου Σίντρα εἰς τὴν μεγάλην Λιβυκὴν ἔρημον. Ἔχει θειούχους πηγάς.

Digitized by Google

— **'Αμπού - Νάρ** *[Γεωγρ.]*. Ποταμός τῆς Συρίας συμβάλλων εἰς τὸν μεγαλύτερον αὐτοῦ 'Αμποῦ Ζαμπούρα (βλ. λ.) εἰς 4 χιλ. ἔσω τῆς ἐκβολῆς ἐκείνου. Ι. Ε. Λ.

— **'Αμποῦ - *Ντεμπί***. Πόλις τῆς Ν Α 'Αραβίας ἐπὶ νήσου ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ κειμένη. Εἶναι κέντρον τῆς ἐγχωρίου ἁλιείας μαργαριτῶν. Κάτοικοι 18.000.

— **'Αμποῦ - *Ὀμπαϊντά***. Ἄραψ σοφὸς γεννηθεὶς ἐν Βασσορᾳ ἐκ δούλων Περσοϊουδαίων γονέων. Τῷ 803 ἐκλήθη εἰς Βαγδάτην ὑπὸ τοῦ Χαροὺν ἀλ-Ρασίντ. Κατὰ τὸν Γιαχίζ, ἦτο ὁ σοφώτερος τῶν ἐπιστημόνων, ἡ δὲ πολυμάθειά του ἐξετείνετο εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως. Συνέγραψεν 106 ἔργα ὧν οἱ τίτλοι ἀναφέρονται ἐν τῷ *Φιχρίστ*, ἀλλ' οὐδὲν πλῆρες σώζεται.

— **'Αμποῦ-*Σάϊδα*** *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Θέσις τῆς Λιβυκῆς ἀκτῆς τοῦ δυτικωτάτου τμήματος τοῦ κόλπου *Σίντρα* ἢ *Ζοὺν Ἄλ Καμπρὶτ* (ἀρχ. *Μεγάλης Σύρτεως*), πλησίον τῆς ὁποίας ἐρείπια καὶ κεφαλὴ ἀκρωτηρίου ἧς τὸ χρῶμα ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ τῆς λοιπῆς ἀκτῆς. Δὲν ὑπάρχει δ' ἐκεῖ ἄλλο σημεῖον εὐδιάκριτον πλὴν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς (Mediter. Pilot V, 1925, 31). Ἡ φράσις τοῦ Στράβωνος (Didot 708, 53) «εἶτ' ἄκρα ὑψηλὴ καὶ ὑλώδης, ἀρχὴ τῆς Μεγάλης Σύρτεως, καλοῦσι δὲ αὐτὴν Κεφαλάς», δὲν πρέπει νὰ ἐνθαρρύνῃ εἰς ἀναζήτησιν τοιαύτης ταυτότητος, καθ' ὅσον τὴν θέσιν τοῦ ἀκρωτηρίου *Κεφαλαὶ* ἐπέχει τὸ ἀκρωτήριον *Ρὰς Μισράτα* (κατὰ C. Müller), καὶ δὲν δύναταί τις νὰ ἀναζητήσῃ τίνος πόλεως εἶναι τὰ πολυπληθῆ καὶ εἰς μεγάλην ἐκεῖ ἔκτασιν ὑπάρχοντα ἐρείπια (Πλάτ. 30°57', μῆκ. 18°37' ἀνατ., χάρτ. ἀγγλ. 246: Ras Makhabez to Benghasi). Σ. Ε. Λ.

— **'Αμποῦ - *Σαΐτ*** *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Συρίας (Ras Abu Sait· πλάτ. 34°23'00", μῆκ. 35°15'10", χάρτ. ἀγγλ. 374: Markhab to Ras en Nakura) 7 μίλλ. βορείως τῆς *Σοὺρ* (ἀρχ. *Τύρος*). Πολλὰ ἐπ' αὐτοῦ ἀρχαῖα λείψανα πόλεως ἀγνοουμένης ταυτότητος. Τρία μίλλια νοτίως αὐτοῦ ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς *Νάχρ ἐλ Καζιμιγιὲ* (ἀρχ. *Λέοντες*), ὁ τρίτος εἰς μέγεθος τῶν ποταμῶν τῆς Συρίας, πηγάζων ἀπὸ τὰς ἐγγὺς τοῦ Μπααλμπὲκ (ἀρχ. *Ἡλιούπολις*) κλιτῦς τοῦ Λιβάνου (Ζεμπὲλ Λιμπνὰν) καὶ παραρρέων τὸ Κουλὰτ Ἔς Σουκὶφ (Belfort τῶν σταυροφόρων). Σ. Ε. Λ.

— **'Αμποῦ - *Σαΐτ - Μιρζά***. Τελευταῖος μονάρχης τοῦ κράτους τοῦ Ταμερλάνου, τοῦ ὁποίου ἦτο δισέγγονος (1427—1469). Κατέλαβε τὸ Τουρκεστὰν καὶ τὸ Χορασάν, δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ γίνῃ κύριος τοῦ Ἰρὰκ καὶ τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν. Ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Οὐζοὺν Χασὰν μετὰ βασιλείαν 20 ἐτῶν.

— **'Αμποῦ - *Σαμρά*** *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἀπορρὼξ βασαλτώδης ἀκτὴ τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου Αἰγύπτου, εἰς 8 μίλλια δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου *Ρὰς-Ἐλ-Δχαμπὰ* (ἀρχ. *Ζεφύριον*), ἐκτεινόμενον ἐπὶ 1 ½ μίλ., τοῦ δὲ μέσου τῆς συμπίπτοντος ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ 28°19'30". Πρὸς τὰ Δ. ΒΔ αὐτῆς καὶ 4 μίλ. ἀνατολικῶς τῆς *'Αμποῦ Ζεράμπ*, συστὰς «μυρμήκων» *'Αμποῦ Σαμρὰ* ἐπίσης καλουμένων (ἀρχ. «*Μύρμηκες*») κινδυνωδεστάτων τοῖς παραπλέουσι. Τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς ἀπορρῶγος ταύτης ἀκτῆς κεῖται ἐν μίλ. ΝΑ τοῦ ἀνατολικωτέρου τῶν φερωνύμων μυρμήκων, τοῦ μεταξὺ τῶν ὁποίων ὄντος πλωΐμου. Ἀφθονία σπόγγου, πλουτίσαντος ἄλλοτε τοὺς σπογγαλιεῖς τῶν Δωδεκανήσων, ἰδίως ὅμως τοὺς Ὑδραίους καὶ τοὺς Αἰγινήτας (Χάρτ. Ἀγγλ. 374: Ras Bulau to Alexandria). Σ. Ε. Λ.

— **'Αμποῦ - *Σιά*** (Abu Sha) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Βουνὸς τῆς ἀκτῆς τοῦ Λιβυκοῦ κόλπου τῆς *Ζοὺν ἀλ Καμπρὶτ* ἢ *Σίντρας*, ὅστις, ὑπερέχων τῶν λοιπῶν τῆς παραθεούσης τὴν Λιβυκὴν ἀκτὴν βουνοσειρᾶς, δεικνύει εἰς τὸν παραπλέοντα πότε εὑρίσκεται εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἀκρωτηρίου *Ρὰς Μουλτεραγίκ*, ἀπόληξιν τοῦ ἐν λόγῳ βουνοῦ κειμένην μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Ρὰς Λινούφ* καὶ *Ρὰς Ἀλῆ*. (Χάρτ. ἀγγλ. 246: Ras Makhabez to Benghazi, πλάτ. 30°24', μῆκ. 18°34') Ἐπέχει δὲ πιθανοφανέστατα τὴν θέσιν ἣν ἐπεῖχον «οἱ Φιλαίνων λεγόμενοι βωμοί, κατὰ μέσην που τὴν μεταξὺ τῶν Σύρτεων γῆν» (*Στρ.* Did. 142,6). Σ. Ε. Λ.

— **'Αμποῦ - *Ταλέμπ***. Θεῖος τοῦ Μωάμεθ ζήσας κατὰ τὸν 6ον μ. Χ. αἰῶνα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἄμπντ-ἀλ-Μοτταλίμπ, πάππου τοῦ Μωάμεθ, ἀνέλαβε τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἀνεψιοῦ του.

— **'Αμποῦ - *Τελλούλ***. Χωρίον ἐν Παλαιστίνῃ ὅπου οἱ Ἄγγλοι ὑπὸ τὸν Ἄλλενμπυ ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους τὴν 14ην Ἰουλίου 1918, συλλαβόντες 450 αἰχμαλώτους, ὧν οἱ 276 Γερμανοί.

— **'Αμποῦ - *Χαμμέντ***. Πόλις τοῦ Ἀγγλοαιγυπτιακοῦ Σουδὰν ἐπὶ τῆς μεγάλης καμπῆς τοῦ Νείλου, 230 μίλλια ΝΑ τοῦ Οὐάντυ-Χάλφα, μεθ' οὗ συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κατελήφθη τὴν 7ην Αὐγούστου 1897 ὑπὸ τῶν ἀγγλο-αιγυπτιακῶν στρατευμάτων.

— **'Αμποῦ *Χαμμοὺ Μουσᾶ Α'***. Τέταρτος βασιλεὺς τοῦ Τλέμσεν τοῦ κλάδου τῶν *Ἄμπντ-ἐλ-Βαντὶντ* (1308—1318), ἀδελφὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ἀμποῦ Ζεγιάν. Ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους του καταλαβὼν τὴν Μεντέα καὶ τὸ Ἀλγέριον. Ἀπέθανε δολοφονηθείς.

— **'Αμποῦ-*Χαμμοὺ Μουσᾶ Β'***. Πρῶτος βασιλεὺς τοῦ Τλέμσεν τοῦ νεωτέρου κλάδου τῶν Μπενὶ-Ζεγιὰν (1359—1384). Κατόπιν μακρῶν ἀγώνων κατὰ τῶν Μερινιδῶν τοῦ Μαρόκκου κατώρθωσε νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ βασίλειον τοῦ Τλέμσεν τῶν Ἄμπντ-ἐλ-Βαντίτ. Ἀπέθανε πολεμῶν κατὰ τῶν Μαροκκινῶν.

— **'Αμποῦ-*Χαμπλέ***. Ποταμὸς τοῦ Κορντοφὰν πηγάζων ἐκ τοῦ Τζεμπὲλ-Νουμπὰ καὶ ρέων ἐξ Α πρὸς ΒΑ εἰς μῆκος 300 περίπου χιλιομέτρων, μεθ' ὃ ἐξαφανίζεται ἐντὸς τῆς ἄμμου. Κατὰ τὰ βροχερὰ ἔτη ὁ Ἀμποῦ-Χαμπλὲ φθάνει μέχρι τοῦ Νείλου. Κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον - Ὀκτώβριον τὰ πλεονάζοντα ὕδατα τοῦ ποταμοῦ σχηματίζουν λίμνας, αἵτινες εἰς τοὺς χάρτας ὁρίζονται ὡς *Ἐλ-Μπιρκὲτ* καὶ *Ἐλ-Ραχάμπ*.

— **'Αμποῦ-*Χαράτζ*** (Abou-Haraz). Πόλις τῆς Ἀφρικῆς, 50 χμτρ. ΝΔ τοῦ Ὀμπεϊντ. Κάτ. 8500. Ἐξ αὐτῆς ἐκκινοῦν τὰ διὰ Κανταρὶφ ἢ Γκαλλαμπὰτ καραβάνια.

— **«'Αμποῦ-*Χασάν*»**. Μονόπρακτον μελόδραμα τοῦ Βέμπερ, διδαχθὲν τὸ πρῶτον ἐν Δαρμστάτῃ τῷ 1810. Τὸ θέμα ἐλήφθη ἐκ τοῦ «Κοιμισμένου ποῦ ξύπνησε» τῶν χιλίων καὶ μιᾶς νυκτῶν. Εἶναι ἓν τῶν πρώτων ἔργων τοῦ Βέμπερ, ὅπου καταφαίνεται ἤδη τὸ ἔνδοξον μέλλον τοῦ συνθέτου.

'Αμπουάζ (Amboise). Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Ἔντρ-ἐ-Λουὰρ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λείγηρος (Loire). Κάτ. 4.700. Ἱστορικῶς γνωστὴ κυρίως, διότι ἐν αὐτῇ ἐγεννήθη καὶ ἀπέθανε ὁ Κάρολος VIII καὶ διότι ἐν αὐτῇ ἐφυλακίσθη τῷ 1848 παραμείνας ἐπὶ τετραετίαν ὁ Ἀβδ-ἐλ-Καδέρ. Δ.Ε.Μ.

— **'Αμπουάζ (*Συνωμοσία τῆς —*)**. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀπεριορίστου ἐπιρροῆς τοῦ οἴκου τῶν Γκύζη ἐν Γαλλίᾳ, ὅτε ἦρχεν ὁ ἀσθενοῦς χαρακτῆρος Φραγκῖσκος ὁ Β' (1559-1560), ἐξυφάνθη ὑπὸ τῶν καταδιωκομένων διαμαρτυρομένων (καλβινιστῶν) τῆς Γαλλίας συνωμοσία, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο ἡ δι' αἰφνιδιασμοῦ ἀπαγωγὴ τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως. Ψυχὴ τῆς συνωμοσίας ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἦτο ὁ συγγενὴς τοῦ βασιλέως Λουδοβῖκος Βουρβών, πρίγκιψ τοῦ Κονδέ· φανερὰ δὲ διηύθυνεν αὐτὴν ὁ ἐκ Περιγὸρ εὐγενὴς La Renaudie ἐνεργῶν ἐξ ὀνόματος τοῦ «ἀλάλου ἀρχηγοῦ» (capitain muet). Πληροφορηθεὶς τὸ πρᾶγμα ὁ πρίγκιψ Γκύζη καὶ ἐπωφεληθεὶς εἰκοσιτετραώρου ἀναβολῆς τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποπείρας, πρῶτον μὲν μετέφερε τὴν αὐλὴν ἀπὸ Blois εἰς Amboise (πρωτεύουσαν τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Indre-et-Loire), ἔπειτα δέ, κατέχων τὸ σχέδιον τῆς δράσεως τῶν συνωμοτῶν, συνελάμβανεν αὐτοὺς ἅμα ἐμφανιζομένους καὶ τοὺς ἐφόνευεν. Ἡ σφαγὴ αὕτη παρετάθη ἐπὶ διάστημα μηνὸς ὁλοκλήρου, καθ' ὃ, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἰδίου τοῦ βασιλέως καὶ τῶν αὐλικῶν, βασανιζόμενοι ἀπεκεφαλίζοντο ἢ ἀπηγχονίζοντο καθ' ἑκατοντάδας οἱ συλληφθέντες, περὶ τοὺς 1200 ἐν ὅλῳ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Regnier de la Blanche*, Histoire de l'Estat de France.—*Davila*, Histoire des guerres civiles de France.—*Alfr. Franclin* ἐν ταῖς Grandes scènes historiques du XVI siècle, Paris 1886. Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

'Αμπουὰν *[Γεωγρ.]* βλ. λ. 'Αμποϊνα.

'Αμπούζια *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀλγερίας εἰς 6 ½ μίλ. ΝΔ τοῦ ἀκρωτ. Canastel. Ἔχει φάρον (Abuja point, πλάτ. 35°52'35", μῆκ. 0°27'35" Δυτ.) περιστροφικὸν ἑστιακοῦ ὕψους 62 μέτρων, ἐκπέμποντα ζεύγος ἐκλάμψεων λευκῶν ἀνὰ 10 δ.λ. φωτοβολίας μηχανήματος 29 μιλλίων. Ἐπίσης σηματοτηλέγραφον, ἔχοντα διεθνὲς ἀριθμόσημον AKYO, εἰς 2 μιλ. ΝΑ ἐπὶ τῆς κορυφῆς Jebel Kritchel (1972 ποδ. ὕψος), δεχόμενον σηματοτηλεγραφήματα ἀπὸ παραπλεόντων πλοίων πρὸς περαιτέρω διαβίβασιν διὰ τῆς ἠλεκτρικῆς ὁδοῦ καὶ ἀντιστρόφως. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

'Αμπουκίρ. Κώμη τῆς Κάτω Αἰγύπτου, ἱστορικὴ διὰ τὴν νίκην τοῦ Βοναπάρτου (1799) καὶ τὴν ἐν τῷ ὁμωνύμῳ ὅρμῳ ἐπακολουθήσασαν ἀγγλογαλλικὴν ναυμαχίαν (βλ. Ἀβουκίρ).

Τὸ Ἀμπουκὶρ εἰς παλαιὰ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἑλληνικὰ χειρόγραφα συνήθως ἀπαντᾶται ὑπὸ τὸν τύπον *Ἀποκέρια*.

'Αμπούλ-*Ἀλὰ-ούλ-Μααρρί*. Ἔγκριτος Μωαμεθανὸς λόγιος καὶ ποιητής, καταγόμενος ἐξ ἐπιφανοῦς ἀραβικῆς οἰκογενείας (973—1058). Ἐγεννήθη ἐν Συρίᾳ. Καίπερ δὲ τυφλωθεὶς ἐν ἡλικίᾳ 4 ἐτῶν ἐκ νόσου τινός, ἐν τούτοις χάρις εἰς τὴν θαυμασίαν αὐτοῦ μνήμην ἀπέκτησεν εὐρυτάτην μόρφωσιν. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἐμφανίζει ἱκανὴν ἐλευθεροφροσύνην ἐπὶ θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν ζητημάτων, δι' ὃ ἠμφεσβητήθη ἡ ὀρθοδοξία του καὶ ὑπὸ πολλῶν συγχρόνων του ἐθεωρήθη ὡς αἱρετικός.

Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἅτινα διακρίνει βαθεῖα σοβαρότης καὶ ἀπαισιοδοξία, ἐδημοσίευσέ τινα ὁ Salmon γαλλιστὶ τῷ 1904.

— **'Αμπούλ-*Ἀμπᾶ-Σοφάχ*** βλ. λ. Ἀββασίδαι.

— **'Αμπούλ-*Ἀταχίγια***. Ἄραψ ποιητὴς γεννηθεὶς τῷ 798. Νέος ἦλθεν εἰς Βαγδάτην, ὅπου μετῆλθεν ἐν ἀρχῇ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀγγειοπώλου καὶ ὅπου ἐγένετο διάσημος διὰ τοὺς στίχους του, ἰδίως δὲ διὰ τὸ ποίημά του εἰς τὴν «Οὔτμπα, σκλάβαν τοῦ χαλίφου Ἀλ-Μαχντί». Ἀπέθανε τῷ 828. Τὰ ποιήματά του διακρίνονται διὰ τὸ ἀνεπιτήδευτον ὕφος των. Εἶχε μεγάλην στιχουργικὴν εὐχέρειαν καὶ μετεχειρίσθη πολλὰ μέτρα, θεωρεῖται δὲ ὡς εἷς τῶν πρώτων Ἀράβων ποιητῶν.

— **'Αμπούλ-*Κασήμ***. Ἄραψ ἰατρὸς καὶ χειρουργός· βλ. Ἀβουλκασής.

— **'Αμπούλ-*Μανίχ***. Τάταρος συγγραφεὺς (1786—1825) γεννηθεὶς ἐν Καζάν. Ἔγραψεν εἰς τὴν ζῶσαν ταταρικὴν γλῶσσαν ἱστορικὰ ἔργα καὶ ποιήματα. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ Τάταροι, ὅπως ἄλλως τε πάντες οἱ μουσουλμανικοὶ λαοί, μετεχειρίζοντο εἰς τὴν φιλολογίαν των τὴν περσικὴν γλῶσσαν. Ὁ Ἀμπούλ-Μανὶχ εἶναι ἐκ τῶν πρώτων, ὅστις ἐχρησιμοποίησε τὸ δημοτικὸν ἰδίωμα εἰς τὰ ἔργα του καὶ μετά τινων ἄλλων συγγραφέων ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς νεωτέρας ταταρικῆς φιλολογίας. Ἐπὶ τῶν φιλολογικῶν τούτων ἔργων ἐστηρίχθη ὁ Καϊοὺμ Νασσοὺρ ἢ Νασσύρωφ, ὁ συγγράψας γραμματικὴν τῆς ταταρικῆς γλώσσης, ἥτις ἐπεκράτησεν ἔκτοτε, εἰσήχθη δὲ τελευταίως εἰς τὰ σχολεῖα τῶν ταταρικῶν περιοχῶν. Τὰ ἔργα τοῦ Ἀμπούλ-Μανὶχ στεροῦνται χάριτος· τὰ ποιήματά του ἰδίως παρουσιάζουν νεωτερισμὸν καὶ ρωμαντικότητα, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἐπέδρασαν ἐπ' αὐτοῦ οἱ Ρῶσοι ποιηταὶ τῆς μετὰ τὸν Λεμονόσσωφ ἐποχῆς. Θ. Β.

— **'Αμπούλ - *Μαχασέν, Μπὲν - Ταγρὺ - Μπερντύ***. Ἄραψ ἱστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Χαλεπίῳ. Ἔγραψεν ἱστορίαν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τὸν τίτλον: «Λαμπρὰ ἄστρα», ἀπὸ τῆς μουσουλμανικῆς κατακτήσεως μέχρι τοῦ 1453, καθὼς καὶ βιογραφικὸν λεξικόν, τὸ «Μενχὲτ-ἐλ-Σαλὺ», ὅπερ φθάνει μέχρι τοῦ τέλους τοῦ στοιχείου Μ.

— **'Αμπούλ - *Σοούντ***. Ἄραψ ποιητὴς γεννηθεὶς τῷ 1828 εἴς τι χωρίον τῆς Κάτω Αἰγύπτου. Θεωροῦνται ἄριστοι αἱ ἐλεγεῖαί του καὶ αἱ ᾠδαί του τῶν ὁποίων τὸ ὕφος ἀποπνέει μυστικοπάθειαν καὶ φιληδονισμόν.

— **'Αμπούλ - *Φαράτζ***, ὁ ἐπονομαζόμενος ***Ἀλ-Ἰσφαχανί***. Πέρσης συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Ἰσπαχὰν τῷ 897, ἀποθανὼν τῷ 967. Ἦτο πολυμαθέστατος καὶ ἄριστος ποιητής. Συνέθεσε πλεῖστα ποιήματα διὰ τοὺς ὀμμεϊάδας χαλίφας τῆς Ἱσπανίας. Τὸ γνωστότερον τῶν ἔργων του εἶναι τὸ «Κιτάμπ-ἀλ-Ἀγανί», συλλογὴ ἀποσπασμάτων ποιημάτων μετὰ μουσικῆς, ἐκδοθὲν ἐν Μπουλὰκ τῷ 1868.

— **'Αμπούλ - *Φαράτζ, Γρηγόριος*** βλ. Ἀβουλφαράζ.

ἄμπουλας (ὁ) καὶ *ὄμπολος* ἰδιωματ., ρεῖθρον, τὸ ὑπὸ τῶν βροχῶν εἰς τὰς στενωποὺς ρέον ὕδωρ ‖ πηγὴ μικρὰ ὕδατος (ἀπὸ τῆς μεσαιων. λ. *ἔμβολος*=στενὴ ὁδός). Β. Φ.

ἀμπουλλαριίδαι (Ampullariidae Cray) *[Παλαιοζ.]*. Ὁμοιογένεια *προσωβραγχίων γαστεροπόδων* ἐμφανισθεῖσα τὸ πρῶτον εἰς διαπλάσεις γλυκέων ὑδάτων τοῦ ἄνω κρητιδικοῦ τοῦ Ρογνάου παρὰ τὴν Μασσαλίαν καὶ ἤδη ζῶσα ἐντὸς γλυκέων καὶ ὑφαλμύρων ὑδάτων τῆς Ἀφρικῆς, Ἀσίας καὶ τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς. Τὸ ὄστρακον αὐτῶν εἶναι παρεμφερὲς πρὸς τὸ τῆς νάτικας, τὸ δὲ ἐν αὐτῇ ζῷον ἔχει παρὰ τὸ δεξιὸν βράγχιον καὶ πνευμονικὴν κοιλότητα. Θ. Σ.

'Αμπουλλιανός. Αἱρεσιάρχης ἐκ Βιθυνίας, ἴσως τοῦ Ε' αἰῶνος, ἀρνούμενος τὴν αἰωνιότητα τῆς κολάσεως τῶν δαιμόνων καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων, ἐπικαλούμενος δὲ πρὸς τοῦτο τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ὠριγένους, οὗτινος ὅμως ἐνόθευσε τὰ συγγράμματα. Ἐπειδὴ ἐν τούτοις ἡ μόνη περὶ τούτου μαρτυρία προέρχεται ἐκ τοῦ ἀνωνύμου συγγραφέως τοῦ Praedestinatus I, 43 (Migne P. Lat. t. 53 col. 600), ἔργου ἄνευ ἀναγνωρισμένης ἀξίας, πολλοὶ ἀμφισβητοῦσι καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Ἀμπουλλιανοῦ. Α. Ν. Δ.

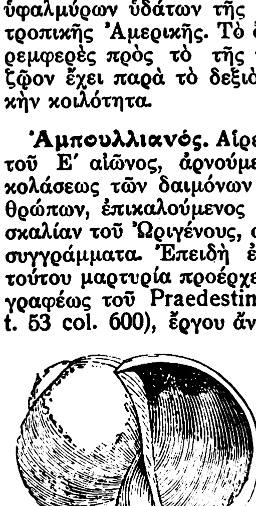

Νάτικα ('Αμπουλλίνα) Patula Lam.
['Εξ ἀσβεστολιθικῶν στρωμάτων τοῦ Damery παρὰ τὸ Epernay.]

ἀμπουλλίνα (Ampullina Lam.) *[Παλαιοζ.]*. Ὑπόγενος τῆς ὁμοιογενείας τῶν γαστεροπόδων *νατικιδῶν* τοῦ παρισινοῦ ἠωκαινικοῦ χονδροασβεστολίθου τοῦ Δαμερὺ παρὰ τὸ Ἐπερ-

Digitized by Google

ναῦ. Ἔχει ὄστρακον σφαιρικόν, ἡμισφαιρικόν, ὠοειδὲς μέχρι πυραμιδοειδοῦς, ὀμφαλὸν εὐρὺν πληρούμενον σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ὑπό τινος ἐν αὐτῇ ἐξογκώματος, κάλυμμα χιτινῶδες ἢ ἀσβεστολιθικὸν φερόμενον ἐπὶ τοῦ ἡμικυκλικοῦ ἢ ὠοειδοῦς στοματικοῦ ἀνοίγματος καὶ τελευταῖον γῦρον τόσον μέγαν ὥστε ἐπ' αὐτοῦ οἱ προηγούμενοι γῦροι ἐπικάθηνται δίκην χθαμαλωτάτου κώνου ἢ πυραμίδος. θ. Σ.

'Αμπουλοὺγκ (Abulug). Πόλις ἐν Λουζὸν τῶν Φιλιππίνων νήσων, ἐπὶ ὁμωνύμου ποταμοῦ ἐν εὐφορωτάτῃ κοιλάδι, παράγουσα καπνόν, ὄρυζαν καὶ ἀραβόσιτον. Κάτοικοι 9.000.

'Αμπουμάνα (Abumana). Χωρίον τῆς Ἄνω Αἰγύπτου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γκιρκέ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου, παρὰ τὸ ὁποῖον ὁ Γάλλος στρατηγὸς Φριὰν ἐνίκησε τοὺς Ἄραβας τῷ 1799.

ἀμπούμπουρα· (ἐπίρρ.) ἰδιωματ., προύμυτα, ἄνω κάτω· «γύρισε τὴν κουρούπα ἀμπούμπουρα».

'Αμποῦν (ἢ ***'Αμπὶν*** καὶ ***Ραββῆ 'Αμπίν***, συγκεκομ. ***Ραμπίν***). Ἰουδαῖος διδάσκαλος, ἐκ Παλαιστίνης ὁρμώμενος, ἀνήκων εἰς τὴν τρίτην γενεὰν τῶν Ἀμωραΐμ, ἤτοι σχολιαστῶν τῆς *Μίσνας* (γ'—δ' αἰών). Νεαρώτατος ἀπορφανισθείς, ἐμαθήτευσεν ἐπί τινα καιρὸν παρὰ τῷ Ἀμπαοῦ καὶ ἐταξίδευε συχνὰ εἰς Βαβυλῶνα. Συνειργάσθη δραστηρίως μετὰ τῶν διδασκάλων τῆς Νεχβάθα πρὸς δημιουργίαν στενῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν παλαιστινιακῶν καὶ βαβυλωνιακῶν Σχολῶν. Σπουδαίως ἐπίσης συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου τῆς διασαφηνίσεως καὶ ταξινομήσεως τῶν διαφόρων «ραββινικῶν θεμάτων» ἅτινα ἀπετέλεσαν ἀργότερον καὶ κράτιστον μέρος τῶν δύο Ταλμούδ.
Ὁ Ἀμποῦν ἀπέθανεν εἰς βαθύτατον γῆρας.
ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

'Αμπουρατζόγλου ***Μουσταφᾶς***. Τουρκοκρὴς καπετάνιος, ὅστις, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἀναφέρεται ὡς ἐκτελῶν πειρατικὰς ἐπιδρομὰς διὰ πλοίων καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου μέχρι τοῦ 1812, ὁπότε ἐφονεύθη κατά τινα σύρραξιν πρὸς ἀγγλικὴν κορβέτταν, καταδιώκουσαν τοὺς πειρατάς. Γ. Δ. Κ.

'Αμποῦς ***('Η Λάκκα τῆς —.)***. Ἱστορικὴ τοποθεσία τῆς Γορτυνίας ὅπου τῷ 1825, διωκόμεναι ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἰμπραήμ, χιλιάδες γυναικοπαίδων εἶχον καταφύγει. Ἡ θέσις εὑρίσκεται μέσα εἰς πυκνὸν δάσος ἐξ ἐλάτων. «Ἐκεῖ, γράφει ὁ Φωτάκος εἰς τ' Ἀπομνημονεύματά του, εἴδαμεν θέαμα ἐλεεινόν. Τὰ μικρὰ παιδιά, φορτωμένα ἐπάνω εἰς τὰ ζῷα ἀπὸ τὰ πόδια καὶ κρεμάμενα ὡσὰν κοττόπουλα ἔκλαιαν. Ἡ γυναῖκες ἐφώναζον τοὺς ἄνδρας των. Γυναικόπαιδα καὶ ζῷα μικρὰ καὶ μεγάλα ἦσαν ὅλα πῆχτρα καὶ ὁμοῦ ἐκινοῦντο ὡς ἓν σῶμα». Τὸ σπαρακτικὸν αὐτὸ θέαμα, κοινὸν πλέον καταστὰν ἐκ τῶν ἀκαταπαύστων ἀνὰ τὰ ὄρη ἐπιδρομῶν τῶν Αἰγυπτίων, ἠνάγκασε τοὺς στρατιωτικοὺς νὰ ὑπογράψουν τὴν περίφημον αἴτησιν πρὸς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνέθετον τὴν τύχην τῆς πατρίδος εἰς τὴν πρωτοβουλίαν της. Γ. Δ. Κ.

'Αμπουτίγκ. Πόλις 12 χιλ. κατ. τῆς Ἄνω Αἰγύπτου 25 χλμ. νοτίως τοῦ Ἀσσιούτ, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ. Ἔχει ἀποβάθραν τῶν ποταμοπλοίων καὶ σιδηροδρομικὸν σταθμόν.

ἀμπούχα (ἡ)· ἰδιωμ., εἶδος στρογγυλοῦ περίπου ἀπιδιοῦ, ἐκλεκτοῦ ἐν Ἀκαρνανίᾳ.

Ἄμπρα (Abra). Ποταμὸς τῆς ἱσπανικῆς νήσου Luçon τοῦ Ἀρχιπέλαγους τῶν Φιλιππίνων, διαρρέων ὁμώνυμον εὔφορον περιοχήν.

'Αμπραὰμ (Abraam), ***'Ερρῖκος***. Σύγχρονος καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Σορβόννης. Κ. Π.

— **'Αμπραὰμ** (Abraham), ***Μαξιμιλιανός***. Σύγχρονος φυσικὸς γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἐν Mailand. Ἤδη (1927) εἶναι καθηγητὴς ἐν Ζυρίχῃ. Κ. Π.

'Αμπραμός, ***Νικολέττος***. Εἷς ἐκ τῶν ἡρώων τοῦ «*Ρεμπελιοῦ τῶν Ποπολάρων*», τῆς ἐν Ζακύνθῳ δηλονότι λαϊκῆς ἐξεγέρσεως τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, τὴν ὁποίαν διηγεῖται ὁ Ἄγγελος Σουμάκης (*Σάθα*: Ἑλλ. Ἀνέκδοτα), καὶ ὅστις, συλληφθεὶς καὶ φυγαδευθεὶς εἰς τὴν τουρκοκρατημένην Πελοπόννησον, ἀπεβίωσε κατόπιν πλείστων περιπετειῶν. Γ. Δ. Κ.

'Αμπράμωφ, ***'Αλέξανδρος***. Στρατηγὸς Ρῶσος (1834—1884) γεννηθεὶς ἐν Πετρουπόλει. Ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ ἐκστρατεία τῆς Σαμαρκάνδης, ἣν κατέλαβε τῷ 1868. Κατόπιν διωρίσθη διοικητὴς τῆς Φεργκάνας καὶ τοῦ Ζεραφχάν. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς διοικήσεώς του ταύτης ὠργάνωσεν ἐπιστημονικὴν ἀποστολὴν πρὸς ἔρευναν τῆς λίμνης Ἰσκανδὲρ-Κοὺλ καὶ τοῦ Τουρκεστὰν καὶ ἐδημοσίευσε βραδύτερον λίαν ἐνδιαφερούσας γεωγραφικὰς ἐρεύνας περὶ τῆς χώρας τοῦ Τουρκεστάν. Θ. Β.

Ἄμπραουν (Abraun). Ἐν τῇ γερμανικῇ μυθολογίᾳ καλεῖται οὕτω τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον ὑπεδείκνυε εἰς τοὺς ἀνθρώπους μέρη ὅπου ὑπῆρχον κεκρυμμένοι θησαυροὶ καὶ τὸ ὁποῖον ἐλάμβανεν ἀνθρωπίνην μορφὴν ἐντὸς τῶν ριζῶν τοῦ μανδραγόρα.

'Αμπρὰς ἢ ***'Αμρὰς*** (Ambras). Περίφημον βασιλικὸν ἀνάκτορον τοῦ Τυρόλου, εὑρισκόμενον 4 χιλιόμετρα νοτιοανατολικῶς τοῦ Ἴννσμπρουκ. Ἔχει κτισθῆ τὸν ΙΒ' αἰῶνα καὶ ἐχρησίμευεν ὡς διαμονὴ τοῦ Ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας Φερδινάνδου τῶν Ἀψβούργων. Ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα «*'Αμβρασιανὴ*» συλλογὴ τοῦ τελευταίου ἦτο μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας εἰς καλλιτεχνήματα.

Ἄμπραχαμ (Abraham), ***πεδιάδες τοῦ—***. Τοποθεσία παρὰ τὸ Κεμπὲκ τοῦ Καναδᾶ ἐπὶ τῆς βορείας ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου. Ἐνταῦθα ὁ Wolfe ἐνίκησε τὴν 13 Σεπτεμβρίου 1759 τοὺς Γάλλους ὑπὸ τὸν Montcalm.

Ἄμπραχαμ (Abraham), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος πολιτικὸς (1842—1922). Υἱὸς ἀνθρακωρύχου, εἰργάσθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ ἀνθρακωρυχεῖα τοῦ Κάρναβον μέχρις ἡλικίας 30 ἐτῶν. Τῷ 1871 ἐξελέγη ὑπὸ τῶν συντρόφων του ἀντιπρόσωπός των καὶ τέλος ἐγένετο πρόεδρος τῆς Ὁμοσπονδίας τῶν ἀνθρακωρύχων τῆς Νοτίου Οὐαλίας. Ἐξελέγη μέλος τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων τῷ 1885, προσκολληθεὶς εἰς τὸ Φιλελεύθερον Ἐργατικὸν Κόμμα.

Ἄμπραχαμς (Abrahams), ***'Ισραήλ***. Ἑβραῖος συγγραφεὺς γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἐσπούδασεν ἐν Λονδίνῳ καὶ ἐδίδαξεν ἐν Καΐμπριτζ τὴν ταλμουδικὴν καὶ ραββινικὴν φιλολογίαν. Ἀπὸ τοῦ 1889—1908 ἐξέδιδε τὴν «*'Εβραϊκὴν Δεκαπενθήμερον 'Επιθεώρησιν*», ἔγραψε δὲ καὶ ἔργα περὶ τῆς ἑβραϊκῆς φιλολογίας καὶ ζωῆς.

'Αμπραχάμσον (Abrahamson), ***Βερνὲρ-'Ιωάννης-Φρειδερῖκος***. Δανὸς συγγραφεὺς (1744—1812). Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαιότερον εἶναι ἡ δημοσιευθεῖσα ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Nyerup καὶ Rahbek «Συλλογὴ τῶν λαϊκῶν δανικῶν τραγουδιῶν τοῦ μεσαίωνος» (Κοπεγχάγη 1812).

'Αμπρέου (Abreu), ***'Αντώνιος-Λίμπο***. Βραζιλιανὸς πολιτικὸς (1797—1883) γεννηθεὶς ἐν Ρίῳ Ἰανεΐρῳ. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ ἐπακολουθήσαντα τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Βραζιλίας γεγονότα, γενόμενος πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου τῷ 1854 καὶ πρόεδρος τῆς συγκλήτου. Συνέβαλε πολὺ εἰς τὰς ἐπὶ Πέτρου Β' μεταρρυθμίσεις.

ἀμπρὶ (abri)· βλ. λ. **προκάλυμμα**.

'Αμπρὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ τεχνητὸς λιμὴν τῆς Σμύρνης, γνωστὸς διεθνῶς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Port-Abri (βλ. **Σμύρνη**).

'Αμπριάνι (Abriani), ***Παῦλος***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς γεννηθεὶς ἐν Βιτσέντσε τῷ 1607.

'Αμπριὲ (col d'Abriès) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. **Πραλὶ** (Prali).

'Αμπρὶλ (Abril), ***Πέτρος-Σίμων***. Ἱσπανὸς οὑμανιστὴς γεννηθεὶς ἐν Ἀλβαρὰζ τοῦ Τολέδου περὶ τὸ 1530. Συνέγραψεν ἀρκετὰ ἔργα πρὸς διευκόλυνσιν τῆς σπουδῆς τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν, καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν ἱσπανικὴν καὶ εἰς πεζὸν τὰς κωμῳδίας τοῦ Τερεντίου, τὸν «Πλοῦτον» τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τὴν «Μήδειαν» τοῦ Εὐριπίδου (1577).

ἀμπρίτης (Ambrite) *['Ορυκτολ.]*. Φαιοκιτρίνη ὀρυκτὴ ρητίνη κατὰ τὸν de Lapparent, ὁμοιάζουσα πρὸς ἤλεκτρον. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 1,034, σκληρότητα 2ου βαθμοῦ καὶ εὑρέθη ἐν Νέᾳ Ζηλανδίᾳ. Γ. Κ. Γ.

'Αμπροζέβσκη, ***Μάρκος***. Πολωνὸς καλλιτέχνης καταγόμενος ἐκ τοῦ δουκάτου τοῦ Πόζεν. Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἐσπούδασε τὴν χαρακτικὴν ἐν Παρισίοις, ὅπου ἐξέδωκε λατινιστὶ ἓν σύγγραμμα καταστὰν σπανιώτατον σήμερον, φέρον δὲ τὸν τίτλον: «Arma, sive insignia reni Poloniae, ejusque precipuarum familiarum». Θ. Β.

'Αμπροζέττι. Δραματικὸς ἀοιδός, ἀποκτήσας μεγάλην φήμην ἐν Ἰταλίᾳ ὡς basso cantante.

'Αμπρόλιο, ***Θεοδᾶτος***. Λεβαντῖνος ἐμποροπλοίαρχος ὅστις κατὰ τὸν Ἀγῶνα, καὶ μάλιστα κατὰ τὸν διωγμὸν τῆς ἑλληνικῆς ναυτιλίας ἀπὸ τὸν αὐστριακὸν στόλον (1825), διεδραμάτισε θλιβερὸν ρόλον, διαφόρους ἐπενεγκὼν ζημίας εἰς τοὺς ἐπαναστάτας. Γ. Δ. Κ.

Ἄμπρος (Ambros), ***Αὔγουστος-Γουλιέλμος***. Μουσικολόγος καὶ ἱστορικὸς μουσικὸς (1816—1876) γεννηθεὶς ἐν Μάουθ (Mauth) τῆς Βοημίας. Ἀφῆκε «Ἱστορίαν τῆς Μουσικῆς» (Geschichte der Musik), ἔργον μνημειῶδες καὶ περισπούδαστον, ὅπερ ὁ θάνατος ἠμπόδισε νὰ φέρῃ εἰς πέρας. Τὴν συνέχισιν αὐτῆς ἀνέλαβεν ὁ ***Γουλιέλμος Λανχάουζ***, ὅστις καὶ συνεπλήρωσεν αὐτὴν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἔγραψε προσέτι ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, εἰσαγωγὰς (ouvertures), ᾄσματα (lieder) καὶ τὸ μελόδραμα «Bretislaw». Ἡ φήμη του ἤρχισεν ἐξαπλουμένη ἀπὸ τοῦ 1856, ὁπότε ἐδημοσίευσε τὴν περίφημον ἀπάντησίν του εἰς τὰς θεωρίας τοῦ *Χάνσλικ*. Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ

Ἄμπρος ἢ ***Ἄβρος, Πέτρος***. Ἕλλην ἐκ Σμύρνης, ἐγκατασταθεὶς εἰς Αἴγυπτον περὶ τὸ 1810 καὶ προσληφθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ, ὡς διερμηνεύς του, κατὰ τὴν εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατείαν. Ὑπὸ τοῦ ἀκολουθοῦντος τὸν Αἰγύπτιον Ἰταλοῦ *Ροζαρόλ*, τοῦ μετέπειτα ὡς φιλέλληνος διακριθέντος, ὁ Ἄμπρος κρίνεται ὡς ὁ μυσαρώτατος τῶν μισελλήνων (Ἀρχεῖον Ρώμα Α'). Γ. Δ. Κ.

ἀμπροσίνης (Ambrosine) *['Ορυκτολ.]*. Εἶδος ὀρυκτῆς ρητίνης. Γ. Κ. Γ.

ἀμπροσταίνω· βλ. **ἀμπροστερεύω**.

ἀμπροστερεύω· ἰδιωματ., πάω ἀμπροστά, ξεπερνῶ, νικῶ εἰς τὸν δρόμον· παροιμ. «σὰν μανίσῃ ὁ γάϊδαρος, ἀμπροστερεύει τ' ἄλογο». Β. Φ.

Ἄμπρουκλα. Μεταξὺ τῶν διακονισσῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χρυσοστόμου ὅλως ἐξέχουσαν θέσιν κατεῖχον διὰ τὴν ἀρετήν των καὶ τὴν φιλανθρωπίαν των ἡ **Σαλβίνα**, ἡ **Πενταδία**, ἡ **Ὀλυμπιὰς** (βλ. τὰς λ.) καὶ ἡ ***Ἄμπρουκλα***. Περὶ τῆς τελευταίας γνωρίζομεν ὅτι ἦτο γυνὴ ἐξόχου ἀρετῆς καὶ ἐθελοθυσίας. Πρὸς αὐτὴν σῴζονται τρεῖς ἐπιστολαὶ τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τῆς ἐξορίας, ἐξ ὧν καταφαίνεται ἡ ἀρετὴ αὐτῆς καὶ ἡ μεγίστη ἐκτίμησις τὴν ὁποίαν ἔτρεφε πρὸς αὐτὴν ὁ μέγας ἐκεῖνος Ἱεράρχης. Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἐπιστολῶν τούτων (δπ' ἀριθ. 96, ἐν Migne 52, 659) ὁ Χρυσόστομος ἐκφράζει τὸν θαυμασμόν του διὰ «τὸ ἀπερίτρεπτον τῆς γνώμης καὶ τὴν πολλὴν ἀνδρείαν» αὐτῆς· διὰ νὰ τὴν ἐνισχύσῃ δὲ ἀπέναντι τῶν παντοιοτρόπως ἐπιβουλευομένων αὐτὴν ἐχθρῶν, παραβάλλει αὐτοὺς πρὸς τὰ κύματα, ἅτινα «ταῖς πέτραις προσρηγνύμενα, ἐκείνας μὲν οὐδὲ μικρὸν διασαλεῦσαι δύναται, ἑαυτὰ δὲ μειζόνως τῷ ραγδαίῳ τῆς ρύμης διαλύοντα ἀφανίζει». Ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ (δπ' ἀριθ. 103, σελ. 662) ἐπαινεῖ πάλιν ὁ Χρυσόστομος διὰ θερμῶν ἐκφράσεων τὴν ἀνδρείαν καὶ παρρησίαν της καὶ ἐκφράζει τὴν λύπην του διότι πρὸ καιροῦ στερεῖται ἐπιστολῆς της, καίτοι θὰ ἐπεθύμει «καθ' ἑκάστην ἡμέραν μανθάνειν περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς»· ἐν τρίτῃ τέλος ἐπιστολῇ (δπ' ἀριθ. 192, σελ. 719) ὁ Χρυσόστομος ζητεῖ παρὰ τῆς Ἀμπρούκλης νὰ στέλλῃ πρὸς αὐτὸν «νιφάδας γραμμάτων». Δ. Σ. Μ.

'Αμπροῦτζες-Μολὶζ (Abruzzes-Molise). Διαμέρισμα τῆς Ἰταλίας ἔχον ἐν συνόλῳ ἔκτασιν 16.545 τετρ. χμτρ. καὶ πληθυσμὸν 1.512.204 κατοίκων, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν νομῶν Ἀκουΐλα (Aquila), Καμπομπάσσο (Campobasso), Κιέτη (Chieti) καὶ Τεράμο (Teramo). Δ. Ε. Μ.

'Αμπροῦτζι (Abruzzi), ***Λουδοβῖκος 'Αμεδαῖος, δοὺξ τῶν—***. Ἰταλὸς περιηγητής, ἐξερευνητής, καὶ ἐπιστήμων. Τρίτος υἱὸς τοῦ Ἀμεδαίου, δουκὸς τῆς Ἀόστης καὶ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, καὶ ἐξάδελφος τοῦ βασιλέως Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ Γ' τῆς Ἰταλίας, γεννηθεὶς ἐν Μαδρίτῃ τὴν 29ην Ἰανουαρίου 1873. Οὗτος ἀνῆλθε πρῶτος τῷ 1897 τὸ ὄρος Ἅγιος Ἠλίας τῆς Ἀλάσκας. Τῷ 1899-1900 ὠργάνωσεν ἀποστολὴν εἰς τὸν Βόρειον Πόλον καὶ ἀπὸ τὸ πλοῖόν του «Stella Polare» ἔστειλεν ὁμάδας ἐπὶ ἑλκύθρων, μία τῶν ὁποίων ἔφθασεν εἰς Β. πλάτος 86°33', τὸ ἀπώτερον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης σημεῖον. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη καθώρισε τὴν βορείαν παραλίαν τῆς Γῆς Φραγκίσκου Ἰωσήφ. Τῷ 1906 ἀνῆλθε ἐν Ἀφρικῇ τὸ ὄρος Ρουβενζόρι, καὶ τῷ 1909 ἀπέκτησε νέον ρεκὸρ ὀρειβασίας, ἀνελθὼν εἰς τὸ ὄρος Γκόντουϊν-Ὤστεν, Κασμίρ, εἰς ὕψος 24600 ποδῶν. Κατὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1911-1912 διῴκει μοῖραν τοῦ ἰταλικοῦ στόλου, κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον ἦτο ναύαρχος αὐτοῦ. Συνέγραψε: «Βορειότερον τοῦ Νάνσεν» (1901) καὶ «Ἐπὶ τοῦ *Πολικοῦ Ἀστέρος* εἰς τὴν Ἀρκτικὴν θάλασσαν» (1903).

Ἄμπσατζ (Abschatz), ***'Ιωάννης-Ἄσσμανν, βαρῶνος τοῦ—***. Γερμανὸς ποιητὴς ἀνήκων εἰς τὴν δευτέραν σιλεσιανὴν σχολήν, γεννηθεὶς ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Würbitz τῆς Σιλεσίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1699. Τὰ ποιήματά του διακρίνονται διὰ τὴν ἁγνότητα τοῦ αἰσθήματος καὶ τὸν θερμὸν πατριωτισμόν των.

'Αμπστέμιους (ἢ κοιν. ἐν Ἰταλίᾳ ***'Αστέμιο), Λαυρέντιος***. Ἰταλὸς ποιητὴς μύθων, γεννηθεὶς ἐν Ἀγκῶνι περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος. Ἐχρημάτισε παιδαγωγὸς καὶ κατόπιν βιβλιοθηκάριος τοῦ δουκὸς τοῦ Οὐρβίνου. Τοῦτο

Digitized by Google

ὑπάρχουν δύο συλλογαὶ μύθων φέρουσαι τοὺς τίτλους: «Hecatonmythium seu centum fabulae», ἐκδοθέντες ἐν Βενετίᾳ, τῷ 1495, καὶ «Hecatonmythium Secundum», ἐκδοθέντες ἐπίσης ἐν Βενετίᾳ τῷ 1499, ἀναδημοσιευθέντες δὲ πολλάκις. Ἐκτὸς τῶν ἰδίων μύθων ὁ Ἀμπστέμιους μετέφρασε τὸν Αἴσωπον. Ὅλοι οἱ μετ' αὐτὸν μυθοπλάσται ἐν οἷς ὁ Ράϊφ, ὁ Σαντελέρ, ὁ Λαφονταίν, ὁ Φλωριὰν καὶ ὁ Κριλὼφ ἐκ τῶν μύθων του ἔπλασαν πλείστους ἰδικούς των. Τὰς δύο συλλογάς του μετέφρασεν εἰς τὴν γαλλικὴν ὁ Πιλλό, κατὰ δὲ τὸ 1882 μετεφράσθησαν καὶ εἰς τὴν τουρκικήν. Θ. Β.

Ἄμπτ-ἐλ-Καδὲρ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἄκρα τῆς Ἀλγερίας μετὰ φρουρίου ἀφ' ἧς ἀναχωρεῖ ὁ ἕτερος τῶν κυματοθραυστῶν τῶν σχηματιζόντων τὸν τεχνητὸν λιμένα τῆς *Μπουζὶ* (Bougie). Ἐπὶ τῆς ἐνεστώσης «κεφαλῆς» αὐτοῦ (πλάτ. 36°45'15", μῆκ. 5°05'45", χάρται ἀγγλικοὶ 1710*: Bougie* καὶ 1910: Algiers to cape Bugaroni) φάρος πρασίνου σταθεροῦ φωτὸς 7 μιλ. Σ. Ε. Λ.

Ἀμπτᾶ *ἀγᾶς*. Ἐπίσημος Τοῦρκος τῆς Γαστούνης κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως, ὅστις πολιορκηθεὶς εἰς τὸ Χλομοῦτζι καὶ ἐπιχειρήσας ἔξοδον ἔπεσε φονευθεὶς ὑπὸ τῶν πολιορκητῶν. Ὁ θάνατός του προεκάλεσε μεγίστην ἀπελπισίαν εἰς τοὺς πολιορκουμένους, οἵτινες μὴ πιστεύοντες ὅτι οἱ *«ραγιάδες»* θὰ ἐτόλμων νὰ φονεύουν τοὺς *«ἀφεντάδες»* των ἡτοιμάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν, ὅτε τὴν πολιορκίαν ἔλυσαν οἱ ὑπὸ τὸν *Κουτσοραῖπην* σπεύσαντες Λαλαῖοι Τουρκαλβανοί. Γ. Δ. Κ.

Ἀμπτὰλ-Μουράτ. Διάσημος δερβίσης τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἐκ τῶν κατακλυσάντων τὸν ἐν Βιθυνίᾳ Ὄλυμπον, ὅστις, κατὰ τοὺς Τούρκους χρονογράφους, ἐπετέλει θαύματα μὲ ἓν ξύλινον σπαθί. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀμπτὰλ-Μουσᾶ**. Σύγχρονος τοῦ ἀνωτέρω δερβίσης, ὅστις ἀναφέρεται ὅτι ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐκ τῶν θαυματοποιῶν τῶν χρησιμοποιησάντων τὸν ὑπνωτισμὸν ὡς μέσον ἐπιβολῆς τῆς θελήσεώς των ἐπὶ τῶν ἀσθενοῦς φύσεως ἀνθρώπων. Γ. Δ. Κ.

Ἀμπτοὺλ-Βεχάμπ· ὅλ. Βεχαβῖται.

Ἀμπτουλλάχ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τέσσαρες Μεγάλοι βεζύραι:

— 1) ***Μουχσινζαδὲ-Ἀμπτουλλὰχ-πασᾶς***. Σοφὸς καὶ ἄριστος διοικητικὸς ὑπάλληλος, διεκρίθη εἰς ὅλα τὰ στάδια, διωρίσθη δέ, πρεσβύτης πλέον, τῷ 1737 Μ. βεζύρης. Δὲν διετηρήθη ὅμως πολὺ εἰς τὴν θέσιν ταύτην, παρὰ τὴν νίκην ἣν ἦρε κατὰ τῶν Αὐστριακῶν διὰ τοῦ Ἀοὺζ-Μεχμὲδ-πασᾶ. Ἀπέθανε τῷ 1748 διατελῶν Διοικητὴς τῆς Βοσνίας.

— 2) ***Ἐσσεῒδ-Ἀμπτουλλὰχ-πασᾶς***. Σύγχρονος τοῦ προηγουμένου. Ἀφοῦ διῴκησε τὴν Κύπρον, τὸ Ἀϊδίνιον καὶ ἄλλας ἐπαρχίας, διωρίσθη βεζύρης τῷ 1747. Καὶ πρῶτον μὲν προέβη εἰς τὸ κλείσιμον τῶν καπηλείων, κατόπιν δὲ ἐπειδὴ Κοῦρδοι τινὲς ἀχθοφόροι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπανεστάτησαν καὶ ἐζήτουν νὰ διαρπάσουν τὸ *βεζεστένιον* (Ἀγοράν), ἐξέδωκε διὰ τοῦ Μουφτῆ φετβᾶν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ Ἀρμενίους ἀχθοφόρους νὰ φονεύωσι τοὺς Κούρδους, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ μείνουν ἀτιμώρητοι. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐνεφανίσθη ἐν Ἀραβίᾳ ἡ μεγάλη αἵρεσις τοῦ *Ἀμπτοὺλ-Βεχὰμπ* καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν καταστείλῃ ἐπαύθη τῷ 1750 ἐπὶ νωθρότητι.

— 3) ***Ναϊλῆ-Ἀμπτουλλὰχ-πασᾶς***. Σύγχρονος τῶν ἀνωτέρω, σοφὸς συγγραφεὺς πολλῶν πραγματειῶν. Ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν Οἰκονομικῶν, διετέλεσε δὲ ἐπὶ πέντε μῆνας Μέγας βεζύρης τῷ 1755.

— 4) ***Δελῆ-Ἀμπτουλλὰχ-πασᾶς***. Οὗτος ἀπὸ ἁπλοῦ *μποσταντζῆ* εἰς καπετὰν πασᾶν ἀνελθών, ἦτο ἄνθρωπος πολλῆς δραστηριότητος καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Β'. Τῷ 1822 κατώρθωσε νὰ κατανικήσῃ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ διαβοήτου *Χαλὲτ-ἐφένδη*, καὶ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐξορίαν καί, ἅμα βεζυρεύσας, τὸν θάνατόν του. Ἐξησθενημένος ὅμως ἀπὸ παλαιᾶς δηλητηριάσεως, πρὸς τ' ἀποτελέσματα τῆς ὁποίας ἐπὶ μακρὸν ἐπάλαιεν ὁ Δελῆ-Ἀμπτουλλὰχ ἀπεσύρθη τῷ 1823 καὶ μετά τινα χρόνον ἀπεβίωσεν ἐν Νικομηδείᾳ. Ἦτο γενναῖος καί, τὸ περιεργότερον, φιλέλλην, ὡς ἐξάγεται ἐκ διαφόρων ἀποφάσεών του κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βεζυρείας του. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀμπτουλλὰχ-βέης**. Οὕτως ὠνομάζετο ὁ πρῶτος βοεβόδας τῆς ἱδρυθείσης τῷ 1800 ἰδιοτύπου Δημοκρατίας τῆς ἀπαρτισθείσης ἐκ τῶν τέως ἐνετικῶν καὶ γαλλικῶν κτήσεων Βουθρωτοῦ, Πάργας, Πρεβέζης καὶ Βονίτσης, συνεπείᾳ τῆς ὑπογραφείσης τὴν 21ην Μαρτίου 1800 ἐν Κωνσταντινουπόλει ρωσοτουρκικῆς συνθήκης. Ἔφερε δὲ ὁ διοικητὴς οὗτος τὸν τίτλον καπουτσίμπασης Σαλαχώρας. βοεβόδας τοῦ Ἰμλιάκι-Χουμαγιοῦν Πρεβέζης, Βονίτσης, Πάργας καὶ Βουθρωτοῦ. Τὴν ἐξουσίαν του κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ ἀμείωτον ὁ Ἀμπτουλλὰχ-βέης, παρὰ τὰς δολοπλοκίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ μάλιστα κατὰ τὸν δεινὸν αὐτοῦ ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Σουλιωτῶν, μέχρι τοῦ 1806. Διότι τότε, ἐκραγέντος τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ἡ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ρωσίας τελοῦσα μικρὰ δημοκρατία ἐγκατελείφθη, ἐπωλήθη δὲ ὡς *μαλικιανὲς* (ἰσόβιος ἐπικαρπία αὐτοκρατορικοῦ κτήματος. ἐφ' ἅπαξ καταβαλλομένου τοῦ ἀντικρύσματός της) καὶ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ τυράννου τῆς Ἠπείρου, πλὴν τῆς Πάργας, διατηρηθείσης ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τοῦ 1819. Ὁ Ἀμπτουλλὰχ-βέης μόλις κατώρθωσε τότε νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν ἐκδίκησιν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ζητήσαντος νὰ τὸν δολοφονήσῃ. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀμπτουλλὰχ-*βέης***. Ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ Δράμαλη Μαχμοὺτ-πασᾶ ὅστις, διορισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ φρούραρχος Κορίνθου κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1822, ἐκυρίευσε τὸν Ἀκροκόρινθον ἀπὸ τὸν Ἀχιλλέα Θεοδωρίδην καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀντέστη εἰς τὴν δευτέραν πολιορκίαν τοῦ ὀχυρωτάτου φρουρίου. Μετὰ τὴν ἅλωσιν αὐτοῦ, ὁ Ἀμπτουλλὰχ-βέης παρέμεινεν ἐπ' ὀλίγον μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καί, κατόπιν, ἀνενόχλητος ἀνεχώρησε μετ' ἄλλων ἀπελευθερωθέντων αἰχμαλώτων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὁπόθεν κατήγετο. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀμπτουλλὰχ-*Χαμίτ***. Τοῦρκος διπλωμάτης καὶ ποιητής, θεωρούμενος ὡς ὁ ἄριστος τῶν ζώντων ἀντιπροσώπων τῆς τουρκικῆς ποιήσεως. Ἐγεννήθη τῷ 1853 ἐν Βεβεκίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Πεδρῆ Χαϊρουλλὰχ διετέλεσε πρόεδρος τῆς ἐπὶ σουλτάνου Ἀζὶζ ἱδρυθείσης προσκαίρου τουρκικῆς Ἀκαδημίας *(Ἐντζουμένι-Δανίς)* καὶ κοσμήτωρ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς γράψας καί τινα ἱστορικὰ ἔργα. Ὁ Ἀμπτουλλὰχ ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις. Ἐν ἡλικίᾳ 13 ἐτῶν ἠκολούθησε τὸν πατέρα αὐτοῦ ὡς πρεσβευτὴν εἰς Τεχεράνην, ἐκεῖ δὲ ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν περσικήν. Εἰσῆλθε κατόπιν εἰς τὴν προξενικὴν καὶ διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Τουρκίας. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη σύμβουλος τῆς ἐν Λονδίνῳ πρεσβείας, κατόπιν δὲ πρεσβευτὴς ἐν Χάγῃ καὶ Βρυξέλλαις, ὁπόθεν καὶ ἀπεχώρησε διορισθεὶς γερουσιαστὴς καὶ διατελέσας τοιοῦτος μέχρι καταργήσεως τοῦ σώματος τούτου (1922). Τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον «Ματζεράϊ-ἄσκ» («περιπέτεια ἔρωτος») ἐδημοσιεύθη τῷ 1873 ἐν πεζῷ. Ἠκολούθησαν τὰ ἔμμετρα δράματα «Σάμπρ-οὐ-σεμπάτ» («ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή»), «Ἰτσλῆ-Κὺζ» («ἡ κόρη τοῦ σπιτιοῦ»), «Δαχτέρι-Χινδοῦ» («κόρη τῶν Ἰνδιῶν»), «Ταρίκ», δρᾶμα ἱστορικὸν ἀραβοϊσπανικῆς ὑποθέσεως, «Δαίδη Φίντεν» καὶ ἄλλα, ὡς καὶ τὰ λυρικὰ «Νεστερέν» («Νάρκισσος»), «Διβασελίκλερίμ» («ἡ τρέλλες μου»), «Μπὶς σεφιλὶν Χάσμπου-Χαλί» («ἱστορία ἑνὸς ἀθλίου») κλπ.

Ὁ Ἀμπτουλλὰχ-Χαμὶτ θεωρεῖται ὁ πρῶτος προσαρμόσας πραγματικῶς τὴν νεωτέραν τουρκικὴν ποίησιν πρὸς τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς εὐρωπαϊκῆς δραματικῆς τέχνης. Ἡ «Δαίδη Φίντεν» παρουσιάζεται ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς ἔργον σαιξπηρείου ὑφῆς, συνάμα δὲ καὶ ὡς δρᾶμα πατριωτικόν, διότι διαζωγραφίζει τὰ παθήματα τῶν Μουσουλμάνων τῶν Ἰνδιῶν ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν κυριαρχίαν.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμπτοὺν *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Μαρόκκου ἐν τῷ κόλπῳ Μπετογιὰ (Betoya), ἀπέχον ἀπὸ μὲν τοῦ ἀκρωτηρίου Κουϊλάτες (Cuilates) 13 μιλ. Α. ΝΑ, ἀπὸ δὲ τοῦ φάρου τοῦ ἀκρωτηρίου Τρὲς Φόρκας 29 μίλ. ΝΔ. (Abdun: πλάτος 35°13'30", μῆκος 4°30'30" Δυτ. —Χάρτης Ἀγγλικὸς 2717: Gibraltar to Alicante and cape Spartel to cap Ferrat). Σ. Ε. Λ.

Ἄμπτχιλλ (Ampthill), ***Ὄθων-Γουλιέλμος-Λεοπόλδος-Ράσσελ, λόρδος τοῦ —***. Ἄγγλος διπλωμάτης γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1829 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βερολίνῳ τῷ 1884. Διετέλεσε γραμματεὺς πρεσβείας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Οὐάσιγκων καὶ ἐν Νεαπόλει. Τῷ 1870 ἦλθε μὲ εἰδικὴν ἀποστολὴν πρὸς τὸν Βίσμαρκ καὶ τῷ 1871 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Βερολίνῳ.

Ἄμπυκος *[Μυθ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἰαπετοῦ καὶ ἱερεὺς τῆς Δήμητρος.

Ἀμπυντὰνς (Abudance), ***Ἰωάννης ντ' —***. Γάλλος δραματικὸς ποιητής, ἄγνωστον πότε γεννηθείς, ἀποθανὼν δὲ τῷ 1540. Εἶναι εἷς τῶν γονιμωτέρων συγγραφέων ἐλαφρῶν κωμῳδιῶν (farces) καὶ ἠθικῶν παραγγελμάτων. Τὸ ὄνομά του φαίνεται ὅτι εἶναι ψευδώνυμον, πᾶσαι δὲ αἱ γενόμεναι ἔρευναι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνακαλύψουν τὸ πραγματικόν του. Τὸ κάλλιστον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ «Moralité, mystère et figure de la Passion de N. S. Jésus-Christ» δημοσιευθὲν ἐν Λυῶνι τῷ 1529. Θ. Β.

ἄμπυξ (ὁ καὶ ἡ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως, ἢ κα *ἀμπυκτὴρ (Θεοκρ.)*, ἐκαλεῖτο ταινία πρὸς ἀνάδεσιν καὶ συγκράτησιν τῆς κόμης τῶν γυναικῶν ὑπὲρ τὸ μέτωπον ἐν εἴδει διαδήματος, ἣν ἔφερον αἱ ἐπίσημοι γυναῖκες, κατεσκευασμένη ἐκ μετάλλου **πολυ**τίμου, ἐξ οὗ ἡ ἔκφρασις *χρυσάμπυξ* καὶ *λιπαράμπυξ* (*Ὁμ.* Ἰλ Χ. 469—*Αἰσχ.* Ἱκέτ.431—*Εὐρ.* Ἑκάβ. 464). Οἱ χρυσοῖ ἄμπυκες ἐκοσμοῦντο πολλάκι. καὶ διὰ πολυτίμων λίθων. Ἀποδίδεται δὲ καὶ εἰς θεάς· οὕτω τῆς Ἀρτέμιδος ὁ ἄμπυξ εἶναι χρυσοῦς (*Εὐρ.* ἔνθα ἀνωτ.), κοσμούμενος συνήθως ὑπὸ τοῦ ἐμβλήματος αὐτῆς, τῆς ἡμισελήνου. Οἱ ποιηταὶ καὶ ἰδίᾳ ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἡσίοδος καὶ ὁ Πίνδαρος ὀνομάζουσι χρυσάμπυκας τὰς Μούσας, τὰς Ὥρας καὶ τὰς Μοίρας, ἐπὶ τούτοις δὲ ὁ Πίνδαρος ὀνομάζει τὰς Θήβας «κυανάμπυκα Θήβην», προσωποποιεῖ δηλ. τὴν πόλιν καὶ εἰκονίζει αὐτὴν φέρουσαν ἄμπυκα ἐκ κυάνου, κυανοῦ χάλυβος ἢ σμάλτου κυανοῦ, ἐξ οὗ ἐξάγεται, ὅτι κατεσκευάζοντο οἱ ἄμπυκες καὶ ἐκ τοῦ μετάλλου τούτου ἐπικεκοσμημένου διὰ σμάλτου. Ὁ ἄμπυξ ἐκοσμεῖτο πολλάκις καὶ διὰ πολυτίμων λίθων. Ἄμπυκες ἐκόσμουν καὶ τὰ προμετωπίδια τῶν ἵππων, οἱ ὁποῖοι ἔφερον ὡς κόσμημα ἄνω καὶ θύσανον ἢ πτερά. Δι' ἀμπύκων δ' ἐκόσμουν ἀκόμη καὶ τοὺς ἐλέφαντας (*Λιν.* XXXVII, 40). Κατὰ τὸν Ἡσύχιον (ἐν λ. *Λύδιος νόμος*) καὶ οἱ ἄνδρες ἐν Λυδίᾳ ἔφερον ἄμπυκας. Φαίνεται δ' ὅτι ἡ χρῆσις αὐτῶν ἦτο διαδεδομένη καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνατολικοῖς ἔθνεσι (Δευτερον. Δ' 8,—ΙΑ', 18). *Ἄμπυξ* ἐκαλεῖτο καὶ πᾶν κυκλοειδὲς πρᾶγμα, ὅπως ὁ τροχὸς (*Σοφ.* Φιλ. 680). ΙΑΚ. Χ. Δ.

— **ἄμπυξ** (Ampyx Dalm.), συνων. ***λογχοδομὰς*** καὶ *ραμφιοφόρος* Angelin. *[Παλαιοζ.]*. Γένος τῶν *ἀρθροπόδων τριλοβιτῶν* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *τρινουκλεϊδῶν*, ζῆσαν κυρίως κατὰ τὴν κάτω σιλούριον διάπλασιν ἐν Εὐρώπῃ καὶ βορείῳ Ἀμερικῇ. Ἔχει ἀσπίδιον κεφαλῆς τριγωνικόν, στερούμενον εὐρείας στικτῆς παρυφῆς, οὗτινος αἱ κάτω γωνίαι ἐπεκτείνονται εἰς ἀκάνθας, στερεῖται ὀφθαλμῶν καὶ φέρει φαλάκραν ἐπεκτεινομένην λογχοειδῶς πρὸς τὰ πρόσω, θώρακα μετὰ ἓξ ἄρθρων καὶ πυγίδιον τριγωνικόν. Θ. Σ.

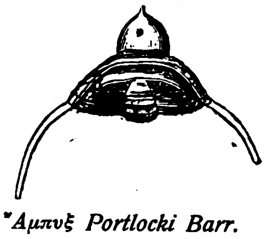

Ἄμπυξ Portlocki Barr.

[Ἐκ στρωμάτων τῆς κατωτέρας σιλουρίου ὑποπεριόδου τῆς Βοημίας. (Φυσ. μέγεθος). Κατα τὸν Barrande.]

Ἄμπυξ nasutus Dalm.

[Ἐκ στρωμάτων τῆς κατωτέρας σιλουρίου ὑποπεριόδου τῆς Pulkowa παρὰ τὴν Λένινγκραδ.]

Ἄμπυξ *[Μυθολογ.]*.—1) Ὁ καὶ *Ἄμπυκος*, πατὴρ τοῦ μάντεως Μόψου, τοῦ ἁμιλλωμένου πρὸς τὸν Κάλχαντα καὶ ἔχοντος δύο περίφημα μαντεῖα ἐν Κολοφῶνι καὶ Μάλλῳ καὶ τιμωμένου ὡς θεοῦ ἐν Κιλικίᾳ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ καλεῖται Τιταίρων ἢ Τιτάρων (Παυσ. 5, 17, 4), σύζυγος δ' αὐτοῦ ἦτο ἡ Χλωρίς.—2) Υἱὸς τοῦ Πελίου, υἱοῦ τοῦ Αἰγινήτου, πατὴρ τοῦ Αἰγήνορος (Παυσ. 5, 17, 4, ε).—3) Σύντροφος τοῦ Φινέως ἀπολιθωθεὶς ὑπὸ τοῦ Περσέως διὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Μεδούσης (*Ovid.* Met. 5, 184).—4) Λαπίθης τις, ὁ ὁποῖος ἐν τοῖς γάμοις τοῦ Πειρίθου ἐφόνευσε τὸν Κένταυρον Ἔχεκλον. (*Ovid.* Met. 12, 450).—5) Υἱὸς τοῦ Ἰαπετοῦ (*Ovid.* Met. 5, 140).—6) Ἀναφέρεται καὶ ὡς πατὴρ τοῦ Φημίου. Τὰ κατὰ τούτους πάντας ἀναφέρονται συγκεχυμένα παρὰ τοῖς διαφόροις συγγραφεῦσι, τοῦ ἑνὸς λαμβανομένου ἀντὶ τοῦ ἄλλου. ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀμπώθω καὶ *ἀμπώχνω*, ἀόρ. *ἄμπωσα* καὶ *ἄμπωξα*· ἀπωθῶ, σπρώχνω: παροιμ. «ἄμπωσέ με νὰ σ' ἀμπώσω» (μεταφ. βοήθησέ με νὰ σὲ βοηθήσω). Β. Φ.

ἄμπωτις (ἡ), γεν. *—ιδος*. Κατὰ τοὺς παλαιοὺς γραμματικούς: «ἀνάπωσις ὕδατος περιοδική» ἢ «ἀνάπαυσις, ξηρασία, ὅπου ἀναποδίζει τὸ ὕδωρ καὶ πάλιν ἔρχεται», κοιν. τράβηγμα τῶν νερῶν (τραβηχτήκανε τὰ νερά), ἀντίθ. *πλημμυρίς*· (ἡ λέξις διαλεκτικὴ εἰσελθοῦσα εἰς τὴν ἀττικήν: *ἀνάπωτις—ἄμπωτις* ἀντὶ *ἀνάπωσις*· πβ. *ἄμβων*). Β. Φ.

— *[Κοσμογρ.-Ναυτ.]*· ἡ φάσις τῆς παλιρροίας καθ' ἣν ἡ στάθμη τῆς θαλάσσης ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου εἰς ὃ ἀνῆλθεν ἄρχεται κατερχομένη μέχρι τοῦ κατωτάτου (ὅλ. παλίρροια).

ἄμπωχμα (τό)· ἰδιωματ., ἀπώθησις, σπρώξιμο.

ἀμπώχνω, ἀόρ. *ἄμπωξα*· ἰδιωματ., ἄλλος τύπος τοῦ ἀμπώθω, ἀπωθῶ· ἐσχηματίσθη ὅπως τὸ *σπρώχνω* ἀπὸ τοῦ *προωθῶ*. Β. Φ.

ἀμπωχτοκέφαλα· ἐπίρρ. ἰδιωματ., σπρώχνοντας μὲ τὸ κεφάλι.

Ἀμράβατι (Amravati ἢ Amaravati). Ἐρειπωμένη πόλις τῶν Ἰνδιῶν, 30 χλμ. ΒΔ τοῦ Γουντούρ. Ὑπῆρξεν ἄλλοτε τὸ κέντρον τοῦ Βουδδικοῦ βασιλείου τοῦ *Βενγί*. Κ. Μ. Κ.

Digitized by Google

'Αμράμ. Ἑβραϊκὸν κύριον ὄνομα, ὅπερ οἱ Ο' ἑρμηνευταὶ ἀποδίδουσι συνήθως οὕτω,ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τοῦ *'Αμβράμ*. Οὕτως ὠνομάζετο ὁ πατὴρ τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ 'Ααρὼν ('Εξόδου Ϛ' 18—20 κλπ.). Π. Ι. Μ.

ἀμραντκόμμι (Amradgummi). Εἶδος ἰνδικοῦ κόμμεος εἰσαχθὲν ὡς ἀντικαταστάτης τοῦ ἀραβικοῦ τοιούτου, εὑρίσκον δὲ πολλαπλῆν ἐφαρμογήν. Σύγκειται ἐκ λευκῶν, κιτρίνων καὶ φαιῶν τεμαχίων μεμιγμένων μετὰ φλοιῶν καὶ ἄμμου. Ἡ γεῦσίς του εἶναι γλυκεῖα καὶ βλενώδης, ἡ δὲ ὀσμή του ἀσθενῶς ρητινώδης. Ἔχει σημαντικὴν κολλητικὴν ἱκανότητα καὶ δίδει σταθερὰ γαλακτώματα. Διὰ φαρμακευτικὴν χρῆσιν λόγῳ τοῦ φαιοῦ χρώματος αὐτοῦ εἶναι ἀκατάλληλον. Κ. Γ. Μ.

'Αμραότι (Amraoti ἢ Umrawattee). Πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος τοῦ Μπεράρ ('Ινδίαι). Κέντρον τοῦ ἐμπορίου τοῦ βάμβακος. Ὁ ναὸς Βαουάνι κτισθεὶς πρὸ χιλίων περίπου ἐτῶν καθὼς καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ναοὶ ἀποτελοῦν τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα τῆς πόλεως. Κάτοικοι 40.694. Τὸ διαμέρισμα ἀριθμεῖ περὶ τὰς 876.000 κατοίκων καὶ ἔχει ἔκτασιν 12.116 τετραγ. χιλμ. Κ. Μ. Κ.

'Αμρέλι (Amreli). Πόλις τῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα ὁμωνύμου περιφερείας ἐν τῷ κρατιδίῳ τῆς Μπαρόντας καὶ ἐπὶ τῆς χερσονήσου Καθιαβάρ. Κάτ. 17000. Χ. Δ.

Ἄμριτ (*'Επιτάφιον μνημεῖον* τοῦ—). Τὸ μνημεῖον τοῦτο κείμενον εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ *Ἄμριτ* (τῆς *Μαράθου*, ἐν Φοινίκῃ), ἀπεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Ἐρνέστου Ρενάν, ὅστις, ἀναλαβὼν τὴν διεξαγωγὴν ἀνασκαφῶν κατὰ τὰ συριακὰ παράλια καὶ εἰς τὴν παρὰ ταῦτα ἐνδοχώραν τῷ 1860, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Γάλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ λάβουν ἔκτακτα στρατιωτικὰ μέτρα ἐναντίον τῶν ὑποκινούντων εἰς συχνὰς ἐπαναστάσεις τὰς παρὰ τὸν Λίβανον περιοχὰς Δρούσων, ἀπεβιβάσθη εἰς Βηρυττὸν ἐπὶ κεφαλῆς ἀρχαιολογικῆς ἀποστολῆς κατ' Ὀκτώβριον τοῦ ἰδίου ἔτους. Ἅμα τῇ ἀφίξει του εἰς Συρίαν ὁ Ρενὰν ἐξεπόνησε πλῆρες σχέδιον ἀνασκαφῶν καὶ διῄρεσε τὴν ἀνασκαπτέαν περιοχὴν εἰς τέσσαρα τμήματα: Τὸ πρῶτον τῶν τμημάτων τούτων περιελάμβανε τὴν Ἄραθον, τὴν Ἀντάραθον καὶ τὴν Μάραθον. Ἐν Μαράθῳ ἀνευρέθησαν ἀξιόλογα σημιτικὰ ἐρείπια, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατέχουν ἐξέχουσαν θέσιν τὸ Ma' abel (ναὸς) καὶ τὸ ἐπιτάφιον μνημεῖον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀνεστυλώθη κατὰ χώραν καὶ συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ Thobois, ἀρχιτέκτονος συνοδεύσαντος τὸν Ρενὰν εἰς Φοινίκην. Ἀνήκει εἰς τὰ κυλινδρικὰ μαυσωλεῖα, τῶν ὁποίων ὑποδείγματα ἱκανὰ ἀνεκαλύφθησαν εἰς Συρίαν παρὰ τὰ ἄλλα ἐκεῖνα τοῦ πυραμιδικοῦ τύπου μαυσωλεῖα. Χρονολογικῶς τοποθετεῖται ὑπό τινων εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχήν, γενικῶς ὅμως ἐγένετο παραδεκτόν, ὅτι ἀναφέρεται εἰς πολὺ παλαιοτέρους χρόνους καὶ ὅτι εἶναι προϊὸν συμμιγῶν ἀνατολικῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπιδράσεων ἀσκηθεισῶν κατὰ καιροὺς ἐπὶ τῶν κατοικούντων τὴν Φοινίκην λαῶν. Ὁ Ρενὰν τὸ ἀποκαλεῖ «ἀληθὲς ἀριστούργημα ἀναλογιῶν, κομψότητος καὶ μεγαλοπρεπείας». Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν ἐλήφθη ἐκ τοῦ προσφάτου ἔργου τοῦ *G. Contenau*: «La civilisation phénicienne» (Paris, 1926), παραλαβόντος ταύτην ἐκ τοῦ ἀπολογισμοῦ τῆς ἀποστολῆς Ρενάν, δημοσιευθέντος ὑπὸ τὸν τίτλον: «*E. Renan*: Mission de Phénicie, Imprimerie Impériale, Paris, 1864». Ι. Μ. Π.

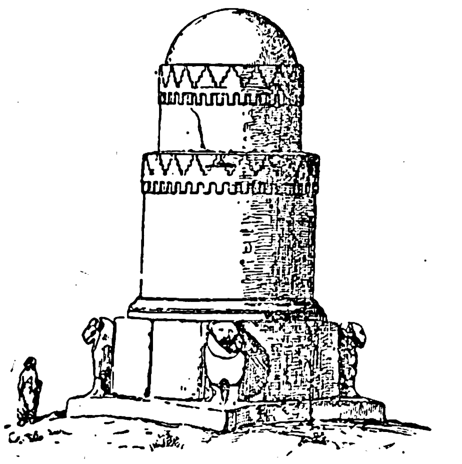

Τὸ μαυσωλεῖον τοῦ Ἄμριτ.

'Αμρίτσαρ (Amritsar ἢ Umritsar). Πόλις τῶν Ἰνδιῶν ἐν Πεντζὰβ (Punjab). Πρωτεύουσα διαμερίσματος· ἀπέχει ἀπὸ τῆς Λαχὼρ (Lahor) 45 χλμ. ἀνατολικῶς. Ἡ Ἀμρίτσαρ εἶναι τὸ κέντρον τῆς λατρείας τῶν *Σὶχ* (Sikhs) οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐνταῦθα μέγαν ναὸν κτισθέντα ἐπὶ τῆς ἐν τῇ λίμνῃ νησῖδος τῷ 1851· ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ναοῦ τούτου ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα ὁλόκληρος ἡ πόλις· εἶναι σπουδαῖον βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον, ἔχουσα κυρίως εἰς εὐρεῖαν κλίμακα ἀνεπτυγμένην τὴν ὑφαντουργικὴν βιομηχανίαν. Κάτοικοι 160.220. Ἐξ αὐτῶν αἱ 71.180 εἶναι Μωαμεθανοί, 65.314 Ἰνδοὶ καὶ 21.480 Σίχ. Ἡ Ἀμρίτσαρ ὑπῆρξε τὸ θέατρον αἱματηρῶν σκηνῶν τῷ 1919, ὅτε ὁ ἰθαγενὴς πληθυσμὸς ἐξηγέρθη κατὰ τῆς βρεττανικῆς κατοχῆς. Κατὰ τὰς σκηνὰς ταύτας ἐφονεύθησαν 400 Ἰνδοὶ καὶ ἐπληγώθησαν περὶ τοὺς 1200 ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ πυροβολήσαντος κατόπιν διαταγῆς τοῦ στρατηγοῦ Δάϋερ. Κ. Μ. Κ.

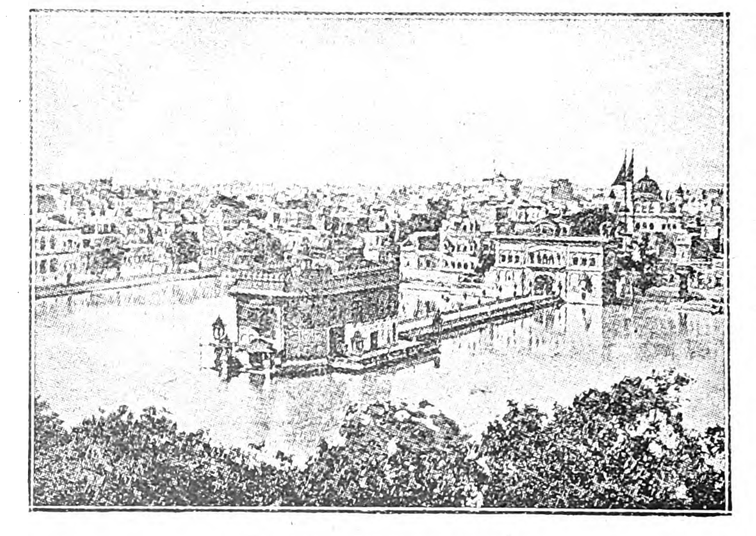

Ὁ ἐν Ἀμρίτσαρ χρυσοῦς ναός.

'Αμρόα (Amroha). Πόλις τῶν βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἀριθμοῦσα 40.000 κατοίκους.

'Αμροῦ-*Ἰμπν-Ἄας*. Ἄραψ στρατάρχης, κατ' ἀρχὰς ἐχθρὸς τοῦ Μωάμεθ, ἀπὸ τοῦ 629 ὅμως φίλος του. Κατέκτησε τῷ 638 τὴν Αἴγυπτον, ἵδρυσε τὸ Κάϊρον, κατέλαβε, μετὰ 14μηνον πολιορκίαν, τὴν Ἀλεξάνδρειαν (641) καὶ εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ κατὰ διαταγὴν τοῦ Καλίφου καῦσις τῆς ἐκεῖ βιβλιοθήκης. Βραδύτερον κατέκτησε τὴν Βάρκαν, καὶ τέλος ἔγινε διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου (1664).

— *'Αμροῦ-ἐλ-Καΐς* βλ. Ἰμροῦ-ἐλ-Καΐς.

'Αμρόχα (Amroha). Πόλις τῶν Ἰνδιῶν, 30 χιλ. ΒΔ τοῦ Μοραδαβὰδ (Moradabad). Ἐνταῦθα εὑρίσκεται ὁ τάφος τοῦ Σεΐχ Σάδδου. Κάτ. 42.000, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 30.000 Μωαμεθανοί. Κ. Μ. Κ.

Ἄμσδορφ, *Νικόλαος*. Λουθηρανὸς θεολόγος (1483—1565) ἐξ εὐγενοῦς σαξονικοῦ οἴκου, σπουδάσας ἐν Λειψίᾳ καὶ ἔπειτα ἐν Βιττεμβέργῃ, ἔνθα διακούσας τοῦ Λουθήρου κατέστη ὁ πιστότατος καὶ ὁρμητικώτατος τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, προτρέψας αὐτὸν εἰς ἀποδοκιμασίαν τῶν Ἐλβετῶν μεταρρυθμιστῶν καὶ ἀντιταχθεὶς εἰς πᾶσαν μετριοπάθειαν, τῆς ὁποίας κύριος ἀντιπρόσωπος ἦν ὁ Μελάγχθων. Ἐκ τούτου οἱ μὲν μετριοπαθεῖς λουθηρανοὶ ἀπεκλήθησαν *Φιλιππισταί* (ἀπὸ τοῦ *Φιλίπ. Μελάγχθονος*), οἱ δὲ ἀδιάλλακτοι *Ἀμσδορφιανοί*. Τὴν ἀκρότητα τῶν γνωμῶν του ὁ Ἄμσδορφ ὤθησε μέχρι τοῦ νὰ γράψῃ ὅτι τὰ ἀγαθὰ ἔργα δὲν εἶναι ἀναγκαῖα καὶ τέλος ὅτι εἶναι ἐπιβλαβῆ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου (*F.Kuhn* Luther, sa vie et son oeuvre. Paris 1883/4 τόμ. 3). Α. Κ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄμσελερ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται Γερμανὸς ἰατρός, ὅστις διαπνεόμενος ὑπὸ ἀκράτου φιλελληνισμοῦ προσεπάθησε νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ 1821, κατώρθωσε δὲ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν πόθον του τὸ ἑπόμενον ἔτος. Εἰργάσθη εἰς Ὕδραν καὶ εἰς Πελοπόννησον, προσέφερε δὲ πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὸν Ἀγῶνα. Γ. Δ. Κ.

'Αμσὲτ ἢ *Μεσθᾶ*. Εἷς τῶν τεσσάρων ἐν Αἰγύπτῳ νεκρικῶν δαιμόνων εἰς οὓς ἀφιεροῦντο τὰ τέσσαρα κανωπικὰ ἀγγεῖα, ὅπου ἐνετίθεντο τὰ ἐξαγόμενα σπλάγχνα τῆς μουμίας καὶ ἐτοποθετοῦντο κατὰ τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος περὶ τὴν σαρκοφάγον. Κατά τινα κείμενα ἦσαν υἱοὶ τοῦ Ὥρου, κατ' ἄλλα ὁ Ὄσιρις ἦτο πατήρ των. Ἀγαλμάτια αὐτῶν εὑρέθησαν ἐκ πορσελλάνης ἢ ἐκ χαλκοῦ. Γ. Α.

ἀμσινκία (Amsinkia Lehm.) [*Βοτ.*]. Ὀνομασία δοθεῖσα εἰς ἓν γένος τῶν *βορραγινιδῶν* ὑπὸ τοῦ Lehmann, περιλαμβάνον 15 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Σ. Μ.

ἀμσονία (Amsonia Walt.) [*Βοτ.*]. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀποκυνιδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς καὶ Ἰαπωνίας. Σ. Μ.

Ἄμσταγ (Amstag ἢ Amsteg). Χωρίον τῆς Ἑλβετίας παρὰ τὸ ὁποῖον σῴζονται ἐρείπια φρουρίου κτισθέντος παρὰ τοῦ Gessler. Δ. Ε. Μ.

'Αμστάττεν (Amstadten ἢ Amstetten). Ἱστορικὸν χωρίον τῆς Αὐστρίας, ἐγγὺς τῆς Βιέννης, ἔνθα τῷ 1805 ἔλαβε χώραν μάχη μεταξὺ τῶν ἡνωμένων Αὐστριακῶν καὶ Ρώσων κατὰ τῶν Γάλλων. Ἔχει σιδηρουργεῖα. Δ. Ε. Μ.

Ἄμστελ. Ποταμὸς τῆς Ὀλλανδίας διαρρέων μετὰ τῶν παραποτάμων του τὴν ἐξ αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν κοιλάδα τοῦ Ἄμστελ (Amstelland) καὶ ἐκχυνόμενος εἰς τὸν πρὸ τῆς πόλεως Ἄμστερνταμ κολπίσκον Ἄϊ (Ij). Δ. Ε. Μ.

'Αμστελβέεν (Amstelveen). Βιομηχανικὴ κωμόπολις τῆς Ὀλλανδίας παρὰ τὸ Ἄμστερνταμ. Ἔχει πολλὰ ἐργοστάσια καὶ δὴ σιδηρουργεῖα καὶ χαλυβουργεῖα. Κάτ. 6500. Δ. Ε. Μ.

ἀμστέλιος *ὑποβαθμίς* (Amstelien) [*Γεωλογ.*]. Ἡ νεωτέρα τῶν τριῶν ὑποβαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιροῦν εἰς τὰς Κάτω Χώρας τὴν Ἄστιον βαθμίδα (ἡλικίαν) τῆς ἀνωτέρας πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως (ὑποπεριόδου) τοῦ καινοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων (αἰῶνος) τῆς γῆς. Γ. Κ. Γ.

'Αμστελόδαμον· βλ. λ. Ἄμστερνταμ.

Ἄμστερ (Amster Moritz). Ἐλεύθερος τέκτων γεννηθεὶς τῷ 1831 εἰς τὸ Czernowitz. Ἐμυήθη τῷ 1875 εἰς τὴν Στοὰν Humanitas τὴν ἑδρεύουσαν εἰς τὸ παρὰ τὴν Βιέννην χωρίον Neudörfl (τὸ νῦν Presburg), προσέφερε δὲ πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐλευθέραν τεκτονικὴν διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένου μηνιαίου ὀργάνου τῆς *Στοᾶς* του *Zirkel*. Δ. Π. Κ.

Ἄμστερνταμ (Amsterdam). Πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Ὀλλανδίας, τοῦ καὶ τῶν *Κάτω Χωρῶν* (Nederland) καλουμένου, χωρὶς νὰ εἶναι ὅμως καὶ ἕδρα τοῦ βασιλέως καὶ τῆς κυβερνήσεως, ἥτις παραμένει ἐν Χάγῃ. Εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ἐν τῇ Ζουϊδερσέῃ (Zuiderzee) κολπίσκου Ἄϊ (Ij), ἔνθα ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς *Ἄμστελ* (Amstel), ἐξ οὗ παρήχθη τὸ τοπωνύμιον εἰς τὴν ἑλληνικὴν *Ἀμστελόδαμον*. Τὸ Ἄμστερνταμ ἔχει λιμένα ἀξιολογώτατον, καταλεγόμενον μεταξὺ τῶν μεγαλυτέρων τοιούτων τῆς Βορείου θαλάσσης, μεθ' ἧς συγκοινωνεῖ διὰ διώρυγος μήκους 24 χμτρ. Αἱ γεωγραφικαὶ συντεταγμέναι αὐτοῦ εἶναι Β. πλάτ. 52° 23' καὶ μῆκος 4°55' ἀνατολικῶς τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γρηνουΐτς.

Ἡ σημερινὴ πόλις.—Τὸ Ἄμστερνταμ ἐκτεινόμενον εἰς περιοχὴν 17445 ἑκταρίων ἔχει, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὁρώμενον, σχῆμα πλατέος ριπιδίου, λόγῳ τῶν πολυπληθῶν δὲ διωρύγων αἵτινες τῷ δίδουσι ὅλως ἰδιαιτέραν ὄψιν, ἐπονομάζεται *Βενετία τοῦ Βορρᾶ*.

Ἕνεκα τοῦ βαλτώδους τοῦ ἐδάφους τὰ οἰκοδομήματα ἔχουσι θεμελιωθῆ ἐπὶ πασσάλων 4—18 μέτρων μήκους. Αἱ διώρυγες δὲ σχηματίζουσιν 90 περίπου νησῖδας ἑνουμένας μεταξὺ των διὰ 350 καὶ πλέον γεφυρῶν.

Αἱ κυριώτεραι τῶν διωρύγων τούτων εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) ἡ διῶρυξ τῆς Ζώνης (Singelgracht) μήκους 10 χμτρ., 2) ἡ διῶρυξ τῶν Πριγκίπων (Prinzengracht), 3) ἡ τοῦ Αὐτοκράτορος (Keizersgracht), πλάτους 45 μ. καὶ 4) ἡ τῶν Ἀρχόντων (Heerengracht). Ὅλαι ἔχουσι μέσον βάθος 2,5 μ. Αἱ οἰκίαι εἶναι ἐκτισμέναι ἐξ ἐρυθρῶν πλίνθων μὲ ὕψος καὶ ὄψιν ἰσόμορφον.

Ἡ πόλις διακρίνεται εἰς παλαιὰν καὶ νέαν. Ἡ νέα πόλις ἐκτείνεται πέριξ τῶν μεγάλων κεντρικῶν ἀρτηριῶν καὶ πλατειῶν τῶν Nieuwendijk, Dam, Kalverstraat καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὰς Muntplein, Reguliers - Breestraat, Rembrandtplein, Utrechtschestraat μέχρι Frederiksplein καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τὰς Heiligenweg καὶ Leindschestraat μέχρι Leidscheplein· κοσμεῖται δὲ διὰ μεγάλων καὶ ὡραίων κτιρίων. Ἡ παλαιὰ πόλις ἔχει ἰδιόρρυθμον ὄψιν καὶ διαφέρει μεγάλως τῆς νέας πόλεως, καθόσον αἱ ὁδοί της εἶναι στεναὶ καὶ ἐπὶ πλέον περιορίζονται ὑπὸ τῶν πεζοδρομίων τῶν οἰκιῶν εἰς τὰ ὁποῖα πολλάκις χαίνουσιν αἱ εἴσοδοι τῶν ὑπογείων των οἰκιῶν.

Εἰς τὴν πόλιν ἀριθμοῦνται 54 ἐκκλησίαι διαμαρτυρομένων, 40 καθολικῶν καὶ 9 ἑβραϊκαὶ συναγωγαί. Τούτων ἄξιαι μνείας εἶναι: 1) τῆς λεγομένης Παλαιᾶς ἐκκλησίας (Onde Kerk) καλλιτεχνι-

Digitized by Google

κοῦ κτίσματος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μὲ ὡραῖον κωδωνοστάσιον ὕψους 68 μ. 2) τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, καλουμένου «νέας ἐκκλησίας» (Nieuwe Kerk), ἀνεγερθέντος τὸ πρῶτον τῷ 1404, ὑποστάντος μετὰ ταῦτα πολλὰς ἐπισκευὰς λόγῳ πυρκαϊῶν καὶ τῷ 1645 ἐντελῶς ἀνακαινισθέντος καὶ 3) τῆς πρὸς Δυσμὰς ἐκκλησίας (Wester Kerk) ἀνεγερθείσης τῷ 1620 καὶ ἐχούσης τὸ ὑψηλότερον τῆς πόλεως κωδωνοστάσιον ὕψους 85 μ. καὶ θαυμαστὴν διακόσμησιν.

Ἐκ τῶν κυριωτέρων κτιρίων τοῦ Ἄμστερνταμ σημειοῦμεν 1) τὰ ἀνάκτορα (Paleis), ἀνεγερθέντα τῷ 1648, κοσμούμενα δι' ἀξιολόγων ἔργων γραφικῆς καὶ γλυπτικῆς τέχνης, 2) τὸ δημαρχεῖον (Raddhuis), 3) τὸ δικαστικὸν μέγαρον, κτισθὲν τῷ 1836 καὶ 4) τὸ χρηματιστήριον, ἀνεγερθὲν τῷ 1836 καὶ ἀνακαινισθὲν τῷ 1903.

Πλὴν τούτων ἡ πόλις ἔχει ἀρκετὰ φιλανθρωπικὰ καὶ ἀγαθοεργὰ ἱδρύματα ὡς καὶ ἀξιόλογα μουσεῖα, τῶν ὁποίων τὰ σπουδαιότερα εἶναι: 1) τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον (Rijksmuseum), ἀνεγερθὲν τῷ 1876 ἐπὶ ὀλλανδικοῦ ρυθμοῦ τοῦ XVI αἰῶνος εἰς ἔκτασιν 11000 τετρ. μέτρων, ὅπερ περιέχει πλοῦτον ἔργων τῆς ὀλλανδικῆς τέχνης· 2) τὸ Κοινοτικὸν Μουσεῖον (Stedelijk Museum), ἀνεγερθὲν τῷ 1892 καὶ περιέχον σημαινούσας καλλιτεχνικὰς συλλογὰς ὡς καὶ τμῆμα ἱστορικὸν τῶν ἰατροφαρμακευτικῶν ἐπιστημῶν· 3) τὸ Ἱστορικὸν μουσεῖον τῆς ὀλλανδικῆς ναυτιλίας (Nederlandsch-Historisch-Scheepvaartomuseum) καὶ 4) τὸ Μουσεῖον Fodor, περιέχον συλλογὴν ζωγραφικῶν ἔργων.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Ἄμστερνταμ, κατὰ στατιστικὴν τοῦ 1925, ἀνέρχεται εἰς 718.046 κατοίκων (345609 ἄρρενες καὶ 372437 θήλεις).

Ἐκ τῶν κατοίκων 120.000 περίπου ἀσχολοῦνται εἰς τὴν βιομηχανίαν, 110.000 εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν συγκοινωνίαν, 2.500 εἰς τὴν γεωργίαν καὶ περὶ τὰς 30.000 εἰς διάφορα ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα.

Γεωργία καὶ βιομηχανία.—Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἄμστερνταμ κατὰ στατιστικὴν τοῦ ἔτους 1925 καλλιεργοῦνται 2545 ἑκτάρια. Τούτων τὰ 982 καταλαμβάνει ἡ σπορὰ δημητριακῶν καὶ δὴ σίτου μὲ παραγωγὴν 27634 ἑκατολίτρων, σικάλεως (450 ἑκατολ.), κριθῆς (518 ἑκατολ.) καὶ βρόμης (20.088 ἑκατολ.). Ἡ σπορὰ ὀσπρίων ἀποδίδουσα 10.240 ἑκατόλιτρα τοιούτων καὶ δὴ πίσων καταλαμβάνει 286 ἑκτάρια. Τὰ ὑπόλοιπα 1277 τοιαῦτα καλλιεργοῦνται ὑπὸ διαφόρων βιομηχανικῶν φυτῶν καὶ λαχανικῶν, ὧν τὴν πρώτην θέσιν ἔχουσι τὰ γεώμηλα (ἑκτάρ. 436 μὲ παραγωγὴν 102.332 ἑκατολ.) καὶ τὰ διὰ τὴν ζακχαροποιίαν τεῦτλα (παραγωγὴ 3,224.800 χγρ.).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κτηνοτροφίαν, κατὰ στατιστικὴν τοῦ 1921, τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Ἄμστερνταμ κτήνη ὑπερβαίνουσι τὰς 20,000, κατανεμόμενα ὡς ἑξῆς· ἵπποι 3,416, βόες—ἀγελάδες 10,097, πρόβατα 3,542, τράγοι—αἶγες 598 καὶ χοῖροι 3,255.

Ἡ βιομηχανικὴ κίνησις εἶναι ζωηροτάτη εἰς τὸ Ἄμστερνταμ. Κατὰ στατιστικὴν τοῦ 1926 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῷ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων ἀνέρχεται εἰς 10634 μὲ σύνολον ἀσχολουμένων ἐργατῶν 76199. Κατωτέρω δίδομεν πίνακα εἰς ὅν, κατὰ βιομηχανικοὺς κλάδους, κατανέμονται οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι.

Βιομηχανίαι	*Ἀριθμ. Ἐπιχ.*	*Ἀριθμ. Ἐργατ.*
Οἰκοδομικαὶ	1462	10544
Εἰδῶν κεραμικῆς (ὑάλου κλπ.)	33	459
Κατεργασίας ἀδαμάντων	187	4555
Τυπογραφικαὶ—Λιθογραφικαὶ	375	4158
Χημικαὶ	177	2771
Κατεργασίας ξύλου, φελλοῦ, ψάθης	901	4271
Εἰδῶν ἐπενδύσεως	1970	12688
Καλλιτεχνημάτων	74	169
Δέρματος—Καουτσοὺκ	644	1216
Μεταλλευτικαὶ—Λατομευτικαὶ	69	446
Μεταλλουργικαὶ—Ναυπηγικαὶ	1794	17041
Κατασκευῆς χάρτου	241	2058
Κλωστοϋφαντουργικαὶ	108	452
Φωτισμοῦ καὶ ὑδρεύσεως	92	2035
Εἰδῶν διατροφῆς	2186	11924
Καπνοῦ	261	1412
Σύνολον	10634	76199

Ἡ βιομηχανία τῆς κατεργασίας τῶν ἀδαμάντων εἶναι χαρακτηριστικὴ διὰ τὸ Ἄμστερνταμ, χρονολογουμένη ἀπὸ τοῦ 1576 καὶ εὑρίσκεται εἰς χεῖρας Ἑβραίων. Ἄξιαι ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι αἱ τεράστιαι μεταλλουργικαὶ ἐγκαταστάσεις καὶ τὰ μεγάλα ναυπηγικὰ καὶ κατασκευῆς ἀτμομηχανῶν καὶ ὀχημάτων σιδηροδρόμων ἐργοστάσια, ἅτινα κρατοῦσι τὰ σκῆπτρα τῆς ὀλλανδικῆς βιομηχανίας.

Ἐμπόριον.—Ἀπὸ τοῦ XV αἰῶνος τὸ Ἄμστερνταμ ἦτο ἐμπορικὸν κέντρον μὲ σημεῖα δράσεως ὅλους τοὺς λιμένας τῆς Βορείου θαλάσσης καὶ τῆς Βαλτικῆς. Ἔχει μεγάλας ἀποθήκας διὰ παντὸς εἴδους ἐμπορεύματα, καὶ διὰ ξυλείας καὶ πετρέλαιον, καὶ εἶναι μία τῶν κυριωτέρων ἀγορῶν καπνοῦ, τεΐου, κίνας, κασσιτέρου καὶ δημητριακῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἐμπόριον διενεργεῖται ἐκ παραλλήλου μὲ τὸ τῶν ἀποικιακῶν προϊόντων, καφέ, κακάου, πεπέρεως καὶ μπαχαρικῶν, ἅτινα μεταφέρονται ἐκ τῶν ὀλλανδικῶν ἀποικιῶν εἰς μεγάλας ποσότητας. Οὐχ ἧττον ὅμως καὶ ὡς διαμετακομιστικὸς σταθμὸς τὸ Ἄμστερνταμ παίζει σπουδαῖον ρόλον· τὸ ἓν πέμπτον περίπου τῆς εἰς αὐτὸ εἰσαγωγῆς καὶ περισσότερον τοῦ ἑνὸς τρίτου τῆς ἐκ τούτου ἐξαγωγῆς διέρχονται τοῦ λιμένος αὐτοῦ ὑπὸ διαμετακόμισιν. Κατωτέρω δίδομεν ἀριθμοὺς ἐμφαίνοντας τὰς εἰς τόννους ποσότητας τῆς διὰ τοῦ λιμένος εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς κατὰ τὴν τελευταίαν ἑξαετίαν, ἀρκετὰ δηλωτικοὺς τῆς αὐξούσης ἐμπορικῆς προόδου τοῦ Ἄμστερνταμ. Εἰς τούτους συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ ὑπὸ διαμετακόμισιν ἐμπορεύματα.

Ἔτη	*Εἰσαγωγὴ*	*Ἐξαγωγὴ*
1920	2.294.448	1.303.095
1921	3.019.401	1.501.915
1922	3.915.869	1.439.121
1923	3.808.374	1.303.551
1924	4.606.124	1.782.960
1925	4.935.849	1.980.775

Ἐπίσης δίδομεν κατωτέρω πίνακα περιλαμβάνοντα κατὰ κατηγορίας ἐμπορευμάτων τὰς κατὰ τὸ 1925 εἰσαχθείσας καὶ ἐξαχθείσας ποσότητας:

Κατηγορίαι ἐμ]των	*Εἰσαγωγὴ*	*Ἐξαγωγὴ*
Ζῷα καὶ ζῳϊκὰ προϊόντα......	46.012	96.474
Φυτικὰ προϊόντα	633.596	246.267
Μεταλλεύματα καὶ μέταλλα...	2.380.351	562.306
Ἄλευρα καὶ ἀμυλώδη προϊόντα	56.931	151.877
Χημικὰ καὶ φαρμακευτ. προϊόντα καὶ χρωστικαὶ ὗλαι....	128.303	85.942
Ἔλαια, ρητῖναι, κατράμι καὶ προϊόντα ἀποστάξεως αὐτῶν	439.049	271.305
Ξυλεία καὶ εἴδη ἐκ ξύλων....	575.599	48.072
Δέρματα καὶ εἴδη ἐκ δέρματος	12.131	9.246
Νήματα,ὑφάσματα καὶ ἐνδύματα	40.584	37.834
Εἴδη ἐξ ὀπτῆς γῆς καὶ πορσελλάνης........................	190.593	14.389
Ὑαλικὰ........	7.903	10.231
Χάρτης	52.290	80.391
Εἴδη διατροφῆς ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω κατονομασθέντων...	317.644	272.617
Ἅμαξαι, πλοῖα, ἀεροπλάνα...	4 588	41.458
Ἐμ]τα μὴ κατονομασθέντα....	49.675	52 386
Σύνολον.......	4.935.849	1.980.775

Αἱ διὰ τῶν σιδηροδρόμων τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ὀλλανδίας μεταφοραὶ ἀνέρχονται (1925) διὰ μὲν τὴν εἰσαγωγὴν τοὺς 519194 τόννους, διὰ δὲ τὴν ἐξαγωγὴν τοὺς 1.054567, προστιθεμένων εἰς μὲν τὴν πρώτην 3235 κεφαλῶν διαφόρων ζῴων, εἰς δὲ τὴν δευτέραν 23526 τοιούτων.

Ἐν Ἄμστερνταμ λειτουργοῦσι πολυάριθμα πιστωτικὰ ἱδρύματα, ὧν τὸ κορυφαῖον εἶναι ἡ «Τράπεζα τῶν Κάτω Χωρῶν» ἔχουσα ἐν συνόλῳ κεφάλαια 35.846.731 φιορινίων, πλεῖσται δ' εἰδικαὶ πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ὧν 28 ἑδρεύουσιν εἰς αὐτὸ μὲ κεφάλαια ἀπὸ 500.000 μέχρι 5 ἑκατομ. φιορινίων, ἔχουσαι ἐν συνόλῳ 59.953.800 τοιαῦτα.

Ναυτιλία.—Ὁ λιμὴν τοῦ Ἄμστερνταμ ἔλαβε μεγίστην σημασίαν, ἀφ' ἧς κατεσκευάσθη ἡ ἑνώνουσα αὐτὸν μὲ τὴν Βόρειον θάλασσαν μήκους 24 χμτρ. διῶρυξ (Merwedekanaal). Αὕτη ἔχει βάθος ἀνάλογον, ὥστε ἀτμόπλοιον μὲ βύθισμα μέχρι 10 μ. νὰ δύναται ἀνέτως νὰ διέρχηται ὁποτεδήποτε,

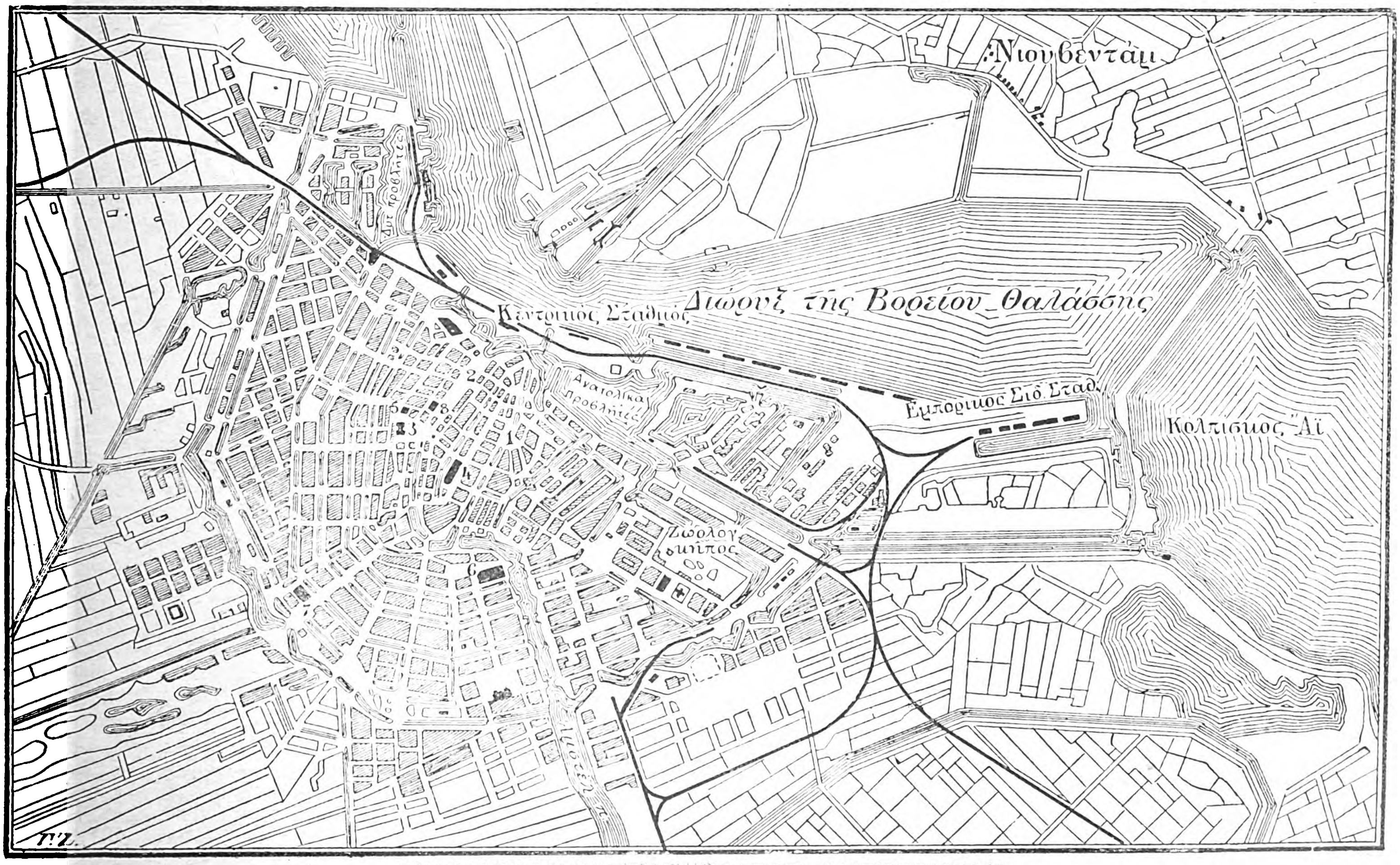

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ

[1=Νέα ἀγορά. 2=Παλαιὰ ἐκκλησία. 3=Βασιλ. ἀνάκτορον. 4=Νέα ἐκκλησία. 5=Δημαρχεῖον. 6=Μέγα θέατρον. 7=Δημοτικὸν θέατρον. 8=Χρηματιστήριον.

Digitized by Google

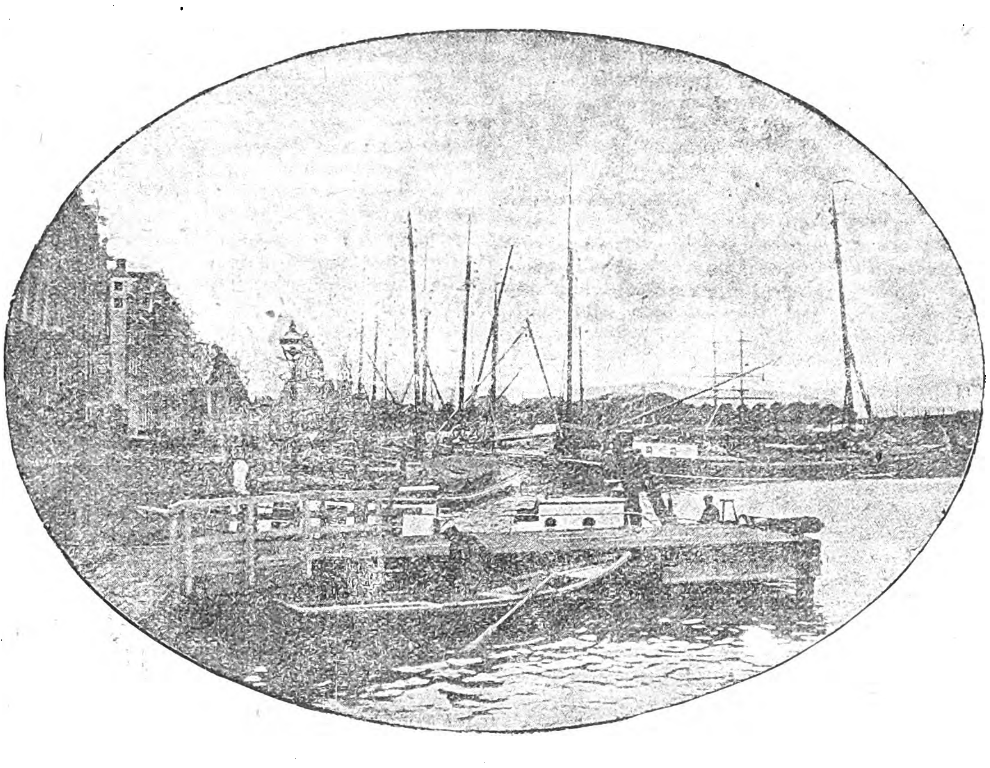

Τμῆμα τοῦ λιμένος τοῦ Ἄμστερνταμ.

φωτίζεται δ' ἐπαρκῶς διὰ ἠλεκτρικῶν φάρων καὶ φανῶν τοποθετημένων εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας της κατὰ πυκνὰ διαστήματα. Τὰς ὄχθας αὐτῆς ἑνώνουσι δύο περίστρεπτοι γέφυραι, δυνάμεναι δι' ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας νὰ ἀνοιγοκλείωσιν εἰς διάστημα $1^1/_2$ λεπτοῦ τῆς ὥρας.

Τὸ Ἄμστερνταμ εἶναι ἡ μετὰ τὸ Ρόττερνταμ ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ πόλις τῶν Κάτω Χωρῶν. Οἱ ἐσωτερικοὶ λιμένες εὑρίσκονται εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος, τῆς πόλεως ἐπικοινωνούσης πρὸ τῆς κατασκευῆς τῆς διώρυγος διὰ τῆς Ζουϊδερσέης. Ὁ κύριος λιμὴν αὐτῆς ἔχει βάθος 32 ποδῶν.

Εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἄμστερνταμ ὑπάρχουσιν ὑπερμεγέθεις ἀποθῆκαι συνολικῆς χωρητικότητος 482.000 τετραγ. ποδῶν καὶ πολυπληθεῖς ὑδραυλικαὶ καὶ ἠλεκτρικαὶ ἀνυψωτικαὶ ἐγκαταστάσεις. Αἱ προβλῆτες αὐτοῦ ἔχουσι συνολικὸν μῆκος 13 καὶ πλέον χιλιομ., αἱ δημοτικαὶ δ' ἀποθῆκαι καταλαμβάνουσιν ἔκτασιν 285.000 μ. περίπου. Μέγα ἐνδιαφέρον ἔχει τὸ τμῆμα φορτοεκφορτώσεως ξυλείας, ὅπερ τυγχάνει δεύτερον ἐν τῷ κόσμῳ μετὰ τὸ τοῦ Λονδίνου, ὡς καὶ τὸ διὰ τὸ πετρέλαιον τμῆμα εἰς ὃ ὑπάρχουσι μεγάλαι ἀποθῆκαι κατεσκευασμέναι δι' εἰδικοῦ τρόπου ἀποτρέποντος πάντα κίνδυνον ἀναφλέξεως αὐτῶν. Πρὸς Δ τῆς πόλεως ἐσχάτως κατεσκευάσθησαν ἕτεροι λιμένες οἱ καλούμενοι Coenhaven μὲ προβλῆτας μήκους 4500 μ. καὶ πλείστας τελείας ἐγκαταστάσεις.

Κατὰ τὸ 1925 εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἄμστερνταμ κατέπλευσαν 2999 ἀτμόπλοια ὁλικῆς χωρητικότητος 4.013.087 τόννων καὶ ἀπέπλευσαν 2980 καθαρᾶς χωρητ. 3.970.237 τόννων. Κατωτέρω δίδομεν πίνακα ἐμφαίνοντα τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν καθαρὰν χωρητικότητα (netto) ἐτῶν τινων ἀπὸ τοῦ 1876 τῶν εἰς αὐτὸ καταπλευσάντων πλοίων, ἀρκετὰ δηλωτικὸν τῆς αὐξούσης κινήσεως τοῦ λιμένος τούτου:

Ἔτη	*Ἀριθ. πλοίων*	*Καθ. χωρητ.*
1876	1090	291918
1885	1635	983176
1895	1676	1134739
1905	2233	1762841
1914	2103	2346687
1920	2184	1988465
1921	2571	2892893
1922	2660	3196099
1923	3041	3555292
1924	3016	3836546
1925	2999	4013087

Ὁ ἐμπορικὸς στόλος τοῦ Ἄμστερνταμ λήγοντος τοῦ ἔτους 1926 ἀπετελεῖτο ἀπὸ 308 πλοῖα χωρητικότητος 1.702.452 τόννων, ἀποτελῶν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων τὰ 42,8 % καὶ τὴν χωρητικότητα τὰ 44,3 % τῆς δυνάμεως ὅλου τοῦ ὀλλανδικοῦ κράτους.

Συγκοινωνίαι.— Τὸ Ἄμστερνταμ μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ὀλλανδίας ἐπικοινωνεῖ οὐχὶ μόνον διὰ σιδηροδρόμων καὶ αὐτοκινήτων ἐπὶ πυκνοτάτου ὁδικοῦ δικτύου, ἀλλὰ καὶ ἀτμοπλοϊκῶς δι' εἰδικῶν μὲ πυκνὰς τακτικὰς ἀναχωρήσεις ἀτμοπλοίων, χάρις εἰς τὸ πλούσιον δίκτυον τῶν πλωτῶν ποταμῶν καὶ διωρύγων τῆς χώρας ταύτης. Ἐντὸς τῆς πόλεως εὑρίσκεται ὁ *κεντρικὸς σταθμὸς* (Centraal-Station), διὰ τοῦ ὁποίου διέρχονται ὅλοι οἱ συρμοί, τινὲς τῶν ὁποίων σταθμεύουσι καὶ εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ λιμένος Weesp (Weesperpoort-Station) καὶ δὴ οἱ διὰ Οὔτρεχτ, Ἀρνέμ, Bois-le-Duc, Χάγην καὶ Ρόττερνταμ (διὰ Gouda). Τὸ Ἄμστερνταμ, ὅπερ ἔχει τέλειον ἀεροδρόμιον, συνδέεται καὶ ἀεροπορικῶς μὲ τὸ Ρόττερνταμ, τοὺς Παρισίους, τὸ Λονδῖνον, τὸ Ἀμβοῦργον, τὴν Κοπεγχάγην καὶ τὴν Δορτμούνδην, ἐξυπηρετουμένης τῆς συγκοινωνίας ταύτης τόσον ὑπὸ εἰδικῆς ὀλλανδικῆς, μὲ στόλον ἐκ 19 ἀεροπλάνων, ἑταιρείας, ὅσον καὶ ὑπό τινων ξένων τοιούτων σταθμευουσῶν καὶ εἰς ἄλλα εὐρωπαϊκὰ κέντρα.

Ἐντὸς τῆς πόλεως εἶναι ἐγκατεστημένον πλούσιον δίκτυον ἠλεκτρικοῦ τροχιοδρόμου, ἐξυπηρετοῦν 25 γραμμάς, ἔτι δὲ καὶ ἀτμοκινήτου τοιούτου διὰ τὰ περίχωρα.

Πνευματικὴ ἀνάπτυξις.— Ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα τὸ Ἄμστερνταμ ἔχει Πανεπιστήμιον καὶ Πολυτεχνεῖον, διὰ τὴν μέσην δὲ καὶ στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν ἔχει ἑκατοντάδας σχολείων, ὧν οὐκ ὀλίγα εἶναι εἰδικὰ διὰ τοὺς θέλοντας νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν. Τὸ σύνολον τῶν ἐν τῇ πόλει ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων κατὰ στατιστικὴν τοῦ 1925 ἀναβιβάζεται εἰς τὰ 751, ὧν τὰ 419 δημόσια, εἰς ἃ φοιτῶσιν 146.027 μαθηταί. Τὸ Ἄμστερνταμ εἶναι πατρὶς τοῦ μεγάλου φιλοσόφου Σπινόζα (Spinoza) καὶ πλείστων μεγάλης ἀξίας ζωγράφων, ἐν οἷς τῶν Van den Velde καὶ Van den Neer.

ΔΙΟΝ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

— [ΝΑΥΤ.] Ὁ λιμὴν τοῦ Ἄμστερνταμ ἀποτελεῖ ναυτικὴν βάσιν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ τῆς Ὀλλανδίας, εἰς τὴν ὁποίαν κυρίως εἶναι ἐγκατεστημέναι ἀποθῆκαι παντὸς εἴδους ναυτικοῦ πολεμικοῦ ὑλικοῦ, ἰδίᾳ τορπιλλῶν καὶ ναρκῶν. Εἰς Ἄμστερνταμ ὑπάρχουσι καὶ αἱ ὡς κάτωθι δεξαμεναί, χρησιμοποιούμεναι καὶ ὑπὸ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ἡ δεξαμενὴ «Τζουλιάνα», μήκους 615 ποδ. διὰ πλοῖα βυθίσματος μέχρις 20 ποδῶν καὶ ἐκτοπίσματος 16 500 τόννων. Ἡ δεξαμενὴ «Βιλελμίνα» μήκους 424 ποδ. διὰ πλοῖα βυθίσματος 19 ποδ. καὶ ἐκτοπίσματος 7500 τόννων. Ἡ δεξαμενὴ «Κανιγκίνε», μήκους 400 ποδ. διὰ πλοῖα βυθίσματος 17 ποδῶν καὶ ἐκτοπίσματος 4000 τόννων. Ἡ δεξαμενὴ «Καίνιγξ», μήκους 400 μ. διὰ πλοῖα 15 ποδ. καὶ 3000 τόννων καὶ δύο ἕτεραι μικραὶ πλωταὶ δεξαμεναί. Ἐπίσης τρεῖς ἕτεραι δεξαμεναὶ ὑπ' ἀρθ. «1» (213×62×20 ποδῶν), ὑπ' ἀρθ. «2» (200×62×20) καὶ ὑπ' ἀρ. «3» (164×62×18) Κ. Χ. Κ.

— [ΙΣΤΟΡ.] Ἡ κτίσις τοῦ Ἄμστερνταμ δὲν ἀνάγεται εἰς μακρυνὴν ἐποχήν. Κατὰ τὸν ΙΒ' ἀκόμη αἰῶνα εἰς τὴν περιοχήν, ὅπου ἐγείρεται σήμερον ἡ ἀνθοῦσα ὀλλανδικὴ πόλις, δὲν ὑπῆρχον παρὰ καλύβαι τινὲς ἀνήκουσαι εἰς πτωχοὺς ἁλιεῖς ἀποζῶντας ἐκ τῶν ἰχθύων τοῦ ποταμοῦ Ἄμστελ. Τῷ 1204 μ. Χ., ὁ αὐθέντης τοῦ ἑπτὰ χιλιόμετρα ἀπέχοντος Οὔντερκερκ ἔκτισεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην πύργον, περὶ τὸν ὁποῖον ἤρχισαν οἰκοδομούμεναι σὺν τῷ χρόνῳ οἰκίαι τινές. Ἡ ὀνομασία Ἄμστερνταμ (Amstel-dam=*πρόχωμα τοῦ Ἄμστελ*), ἀναφέρεται τὸ πρῶτον εἴς τινα ἐπιστολὴν τοῦ κόμητος Φλόρεντ Δ' (Florent). Τῷ 1290 ὁ κόμης Φλόρεντ Ε' παρεχώρησε τὴν νέαν πόλιν ὡς τιμάριον εἰς ἕνα τῶν βαρώνων του, τῷ δὲ 1296 ὁ κόμης τῆς Ὀλλανδίας Γουλιέλμος Γ' προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὰς κτήσεις του. Τῷ 1340, ὁ Γουλιέλμος Δ' ὠργάνωσε διοικητικῶς τὸ Ἄμστερνταμ, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται σημαντικῶς. Τῷ 1369 ἡ πόλις προσῆλθεν εἰς τὴν Ἀνσεατικὴν ἕνωσιν καὶ παρέσχεν ἄσυλον εἰς τοὺς μετανάστας ἐμπόρους τῆς Φλάνδρας καὶ τοῦ Μπραμπάν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἐμφανίζει τὸν περίεργον χαρακτῆρα τῆς «πόλεως-καταφυγίου», τὸν ὁποῖον διετήρησε μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Τῷ 1482 τὸ Ἄμστερνταμ ὀχυροῦται καὶ περιβάλλεται ὑπὸ τείχους. Ἐπὶ τῆς ἱσπανικῆς κατοχῆς καὶ κατὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας της ἀγῶνας τῆς Ὀλλανδίας, τὸ Ἄμστερνταμ διαδραματίζει σπουδαιότατον ἀλλὰ καὶ ἐντελῶς ἰδιότυπον ρόλον. Εἶναι ἡ μόνη ὀλλανδικὴ πόλις ἡ ὁποία διάκειται εὐμενῶς πρὸς τοὺς Ἱσπανοὺς καὶ ἀνθίσταται κατὰ τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως. Ὅλαι αἱ προσπάθειαι τοῦ πρίγκιπος τῆς Ὀράγγης ὅπως προσεταιρισθῇ τὰς ἀρχὰς τῆς πόλεως ἐναυάγησαν, ἐπὶ πλέον δὲ αὗται εἰς πεῖσμα τῆς συνθήκης τῆς Γάνδης (1576) ἠρνήθησαν οἱανδήποτε παραχώρησιν πρὸς τοὺς Διαμαρτυρομένους. Ἐν τούτοις δύο ἔτη ἀργότερον κατωρθώθη νὰ ἐπέλθῃ συμβιβασμός τις μεταξὺ τῶν δύο μερίδων διὰ τῆς ὡς «Satisfaction d'Amsterdam» γνωστῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ συμφωνίας, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγνωρίζοντο μὲν ἀφ' ἑνὸς ὀνομαστικῶς τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν καθολικισμόν, παρείχετο δὲ ἀφ' ἑτέρου πλήρης ἐλευθερία καὶ ἀνεξιθρησκεία εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν ἁλματικὴν ἐξάπλωσιν τοῦ προτεσταντισμοῦ, αἱ ἀρχαὶ τοῦ Ἄμστερνταμ, ἀνήκουσαι πᾶσαι εἰς οἰκογενείας φανατικῶν καθολικῶν, ἀνθίσταντο εἰς τὴν ἐπίσημον ἀναγνώρισιν τούτου, τοῦτο δὲ ὡδήγησεν εἰς

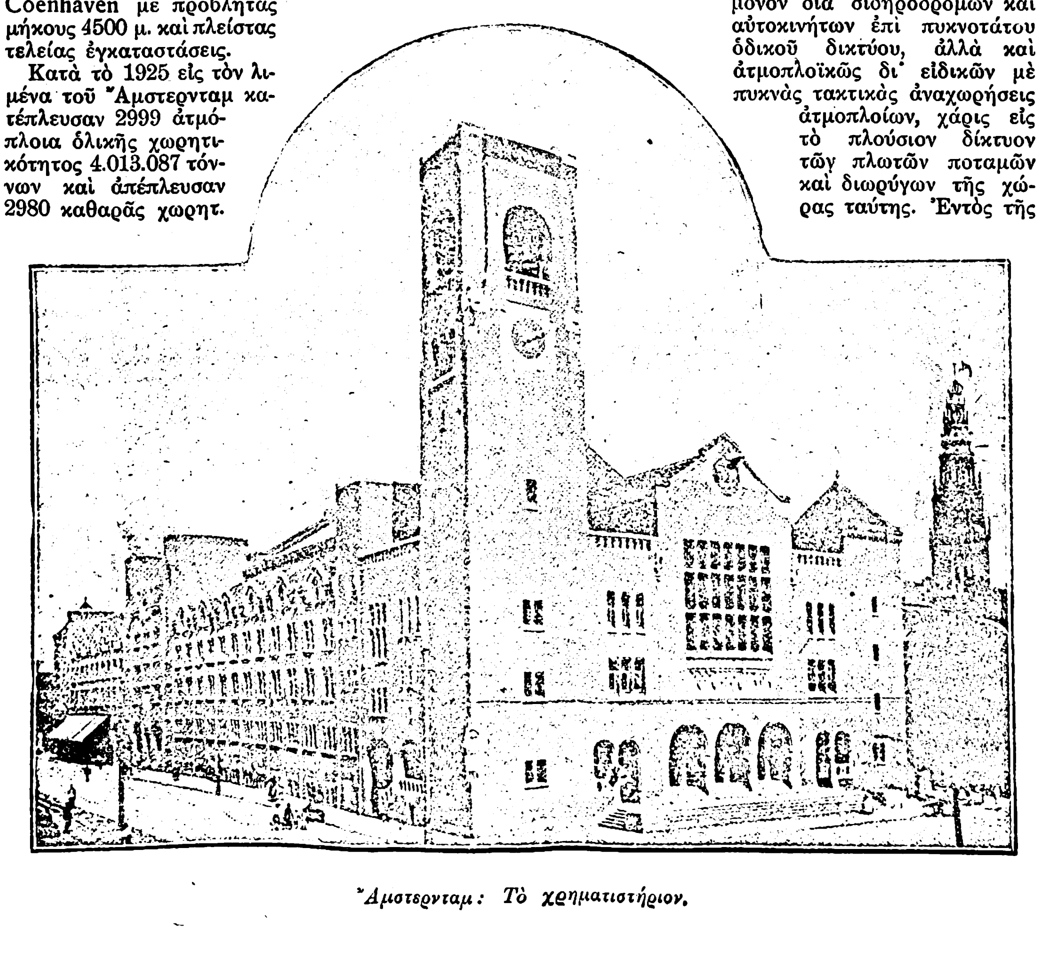

Ἄμστερνταμ: Τὸ χρηματιστήριον.

Digitized by Google

τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1578, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦτο νὰ ἐκδιωχθοῦν ἐκ τῆς πόλεως αἱ ἀρχαὶ καὶ μέγας ἀριθμὸς καθολικῶν κληρικῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸ Ἄμστερνταμ, προσχωρῆσαν ἐντελῶς εἰς τὸν προτεσταντισμόν, μετέσχε τῆς γενικῆς πολιτικῆς τῆς Ὁλλανδίας, τοῦτο δὲ μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξίν του ὡς πόλεως. Ὁ πληθυσμός του σχεδὸν ἐδιπλασιάσθη, ἡ κατάληψις δὲ τῆς Ἀμβέρσης ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν ὑπῆρξεν ἀφορμὴ ὅπως μέγα μέρος τοῦ ἐμπορικοῦ, ἰδίως, πληθυσμοῦ τῆς πόλεως καταφύγῃ εἰς τὸ Ἄμστερνταμ, τὸ ὁποῖον, τῷ 1622 ἤδη, ἀριθμεῖ πληθυσμὸν 100,000 κατοίκων. Τῷ 1648, κατόπιν τῆς συνθήκης τοῦ Münster, ἡ ὁποία ἐπέφερε τὴν οἰκονομικὴν καταστροφὴν τῆς Ἀμβέρσης, τὸ Ἄμστερνταμ, ἀπαλλαγὲν τῆς ἀντιπάλου του, ἔφθασεν εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς ἀναπτύξεώς του. Τὸ δεύτερον ὅμως ἥμισυ τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος, ταραχῶδες καὶ πολεμικόν, δὲν ὑπῆρξεν εὐνοϊκόν. Ὁ πρῖγκιψ τῆς Ὀράγγης Γουλιέλμος Β′, ἐπιζητῶν, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1650, τὴν ἐπ᾽ ὠφελείᾳ του ἀνασύστασιν τοῦ βασιλείου τῶν «Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν» (Provinces Unies) καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς Γαλλίας, συνεκέντρωσε στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ἐξαπέστειλεν ἐν ἄκρᾳ μυστικότητι κατὰ τοῦ Ἄμστερνταμ, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει ὡς ἐχθρικῶς διακείμενον πρὸς τὸν οἶκόν του. Ἡ δραστηριότης ὅμως τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως ἐματαίωσε τὴν ἀπόπειραν. Οἱ ὑδατοφράκται, τὸ ἀποτελεσματικώτατον τοῦτο ἀμυντικὸν μέσον τοῦ Ἄμστερνταμ, ἤνοιξαν, ἀφίνοντες τὸ ὕδωρ ἐλεύθερον νὰ πλημμυρίσῃ τὴν περιοχήν, καὶ ὁ κόμης τοῦ Νασσώ, ὁ ὁποῖος διηύθυνε τὴν κατὰ τῆς πόλεως ἐπιχείρησιν, ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γουλιέλμου Β′, ἡ πόλις ὑπερήφανος διότι κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν της ἐξέδωκεν ἀναμνηστικὸν μετάλλιον, ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τοῦ ὁποίου παρίστατο ἀλληγορικῶς θυμοειδὴς ἵππος ὁρμῶν πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα ὑπὲρ τὴν πόλιν ἥλιον, ἐνῷ ἐπὶ τῆς ἑτέρας παρίστατο ἡ πτῶσις τοῦ Φαέθοντος μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Magnis excidit ausis». Τῷ 1672, διαρκοῦντος τοῦ ὁλλανδικοῦ πολέμου, τὰ νικηφόρα στρατεύματα τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ′ ἀνεχαιτίσθησαν πρὸ τοῦ Ἄμστερνταμ, προκληθείσης τεχνητῆς πλημμύρας τῆς χώρας, κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας δὲ πραγματεύσεις περὶ εἰρήνης, αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως ἀντέστησαν κατὰ τῶν ἀξιώσεων τοῦ Γάλλου βασιλέως, ἐπὶ πλέον δέ, ἐπιδιώκουσαι τὴν συνέχισιν τοῦ πολέμου, ἐγκατέλειψαν τὴν μέχρι τοῦδε πολιτικὴν τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ οἴκου τῆς Ὀράγγης καὶ συνετέλεσαν ὥστε νὰ ἀνακηρυχθῇ ὁ πρῖγκιψ Γουλιέλμος Γ′ γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Ὁλλανδίας. Τὴ 24ην Σεπτεμβρίου 1681 αἱ ἀρχαὶ τοῦ Ἄμστερνταμ, ἐπωφελούμεναι τῶν πολιτικῶν σφαλμάτων τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ′, διώκοντος τοὺς διαμαρτυρομένους ὑπηκόους, ἐξέδωσαν τὸ περίφημον διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου προσεκάλουν εἰς τὴν πόλιν των, παρέχουσαι πᾶσαν ἐγγύησιν, ὑλικὴν καὶ ἠθικήν, πάντας τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ μεταναστεύσωσι. Τοῦτο συνετέλεσεν ὥστε νὰ συρρεύσῃ εἰς τὸ Ἄμστερνταμ πλῆθος ἐμπόρων καὶ ἐργατῶν, οἵτινες ἔδωσαν νέαν πνοὴν εἰς τὴν πόλιν. Ἡ πατριωτικὴ αὕτη στάσις τοῦ Ἄμστερνταμ ἀπέναντι τῶν γαλλικῶν ἀξιώσεων ἀντέκειτο πρὸς τὰ ἐμπορικὰ συμφέροντα τῆς πόλεως, καθ᾽ ὅσον ὑπεχρεώθη νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐμπόλεμον πρὸς τὴν Γαλλίαν κατάστασιν μέχρι τοῦ 1712. Νέος πόλεμος πρὸς τὴν Ἀγγλίαν (1781—1782) ἔδωσε νέον κτύπημα κατὰ τῆς ὁλλανδικῆς πόλεως. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸ Ἄμστερνταμ ἤρχισε νὰ καταπίπτῃ. Τῷ 1787, ὁ πρωσικὸς στρατὸς ὁ ἀποκαταστήσας τὸν Γουλιέλμον Δ′, κατέλαβεν ἄνευ πολλῶν δυσχερειῶν τὴν πόλιν.

Τὴν 19ην Ἰανουαρίου 1795 τὸ Ἄμστερνταμ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Πισεγκρύ, ὁ ὁποῖος κατέλαβεν εὐκόλως αὐτό, καθ᾽ ὅσον οἱ πάγοι καθίστων ἀδύνατον τὴν ῥῆξιν τῶν ὑδατοφραγμάτων. Οὗτος ἐξεδίωξε τὸν Γουλιέλμον Ε′ καὶ ἐγκαθίδρυσε τὴν δημοκρατίαν. Τὸ 1808 ὁ Λουδοβῖκος Βοναπάρτης, ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος βασιλεὺς τῆς Ὁλλανδίας, κατέστησε τὸ Ἄμστερνταμ πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου του. Μετὰ δύο ἔτη τὸ ἀρτισύστατον βασίλειον κατηργήθη καὶ ἡ Ὁλλανδία προσηρτήθη εἰς τὴν Γαλλίαν ὡς ἐπαρχία Τὸ διάταγμα τῆς προσαρτήσεως δίδει εἰς τὸ Ἄμστερνταμ τὸν τίτλον τῆς «τρίτης πόλεως τῆς αὐτοκρατορίας» (μετὰ τὴν Ρώμην καὶ τοὺς Παρισίους), τὴν πόλιν δὲ ἐπεσκέφθη τῷ 1811 αὐτὸς ὁ Βοναπάρτης. Μετὰ τὴν ἐν Ρωσίᾳ ἀποτυχίαν τοῦ Ναπολέοντος (1813), ὁ λαὸς τοῦ Ἄμστερνταμ ἐξηγέρθη κατὰ τῶν Γάλλων, ὁ διοικητὴς Λεμπρὲν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν, τὸν δὲ Δεκέμβριον τοῦ 1813 ὁ πρῖγκιψ τῆς Ὀράγγης, ὁ κατόπιν βασιλεὺς τῆς Ὁλλανδίας ὡς Γουλιέλμος Α′, εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὸ Ἄμστερνταμ. Ἀπὸ τοῦ 1814 ἡ πόλις κατέστη ἡ «ἐπίτιμος», τρόπον τινά, πρωτεύουσα τῆς Ὁλλανδίας, καθ᾽ ὅσον ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ κυβέρνησις ἑδρεύουσιν ἐν Χάγῃ.

Τῷ 1904 συνῆλθεν ἐν Ἄμστερνταμ τὸ ΣΤ′ σοσιαλιστικὸν συνέδριον τῆς «Νέας Διεθνοῦς», κατ᾽

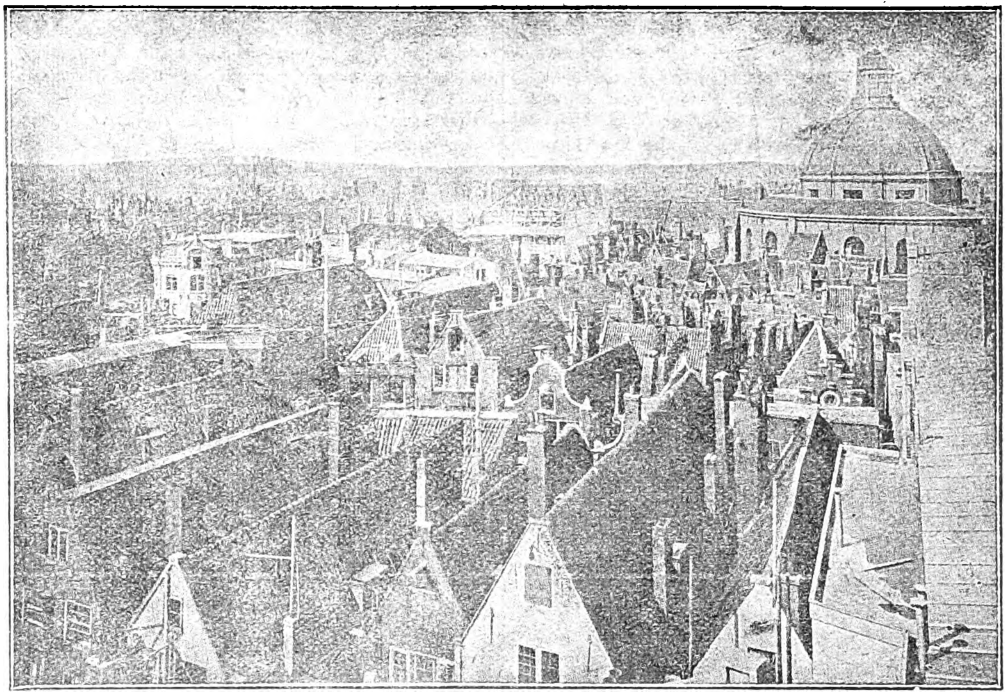

Γενικὴ ἄποψις τῆς πόλεως Ἄμστερνταμ.

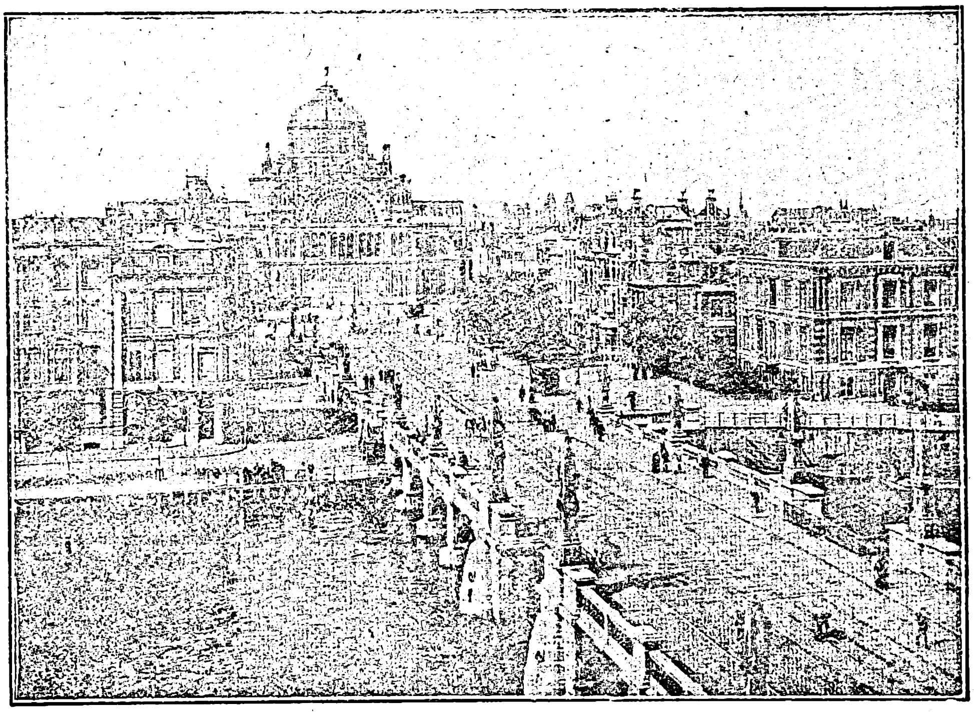

Ἡ ἐπὶ τοῦ Ἄμστελ ἀνοιγομένη γέφυρα Hoogesluis.

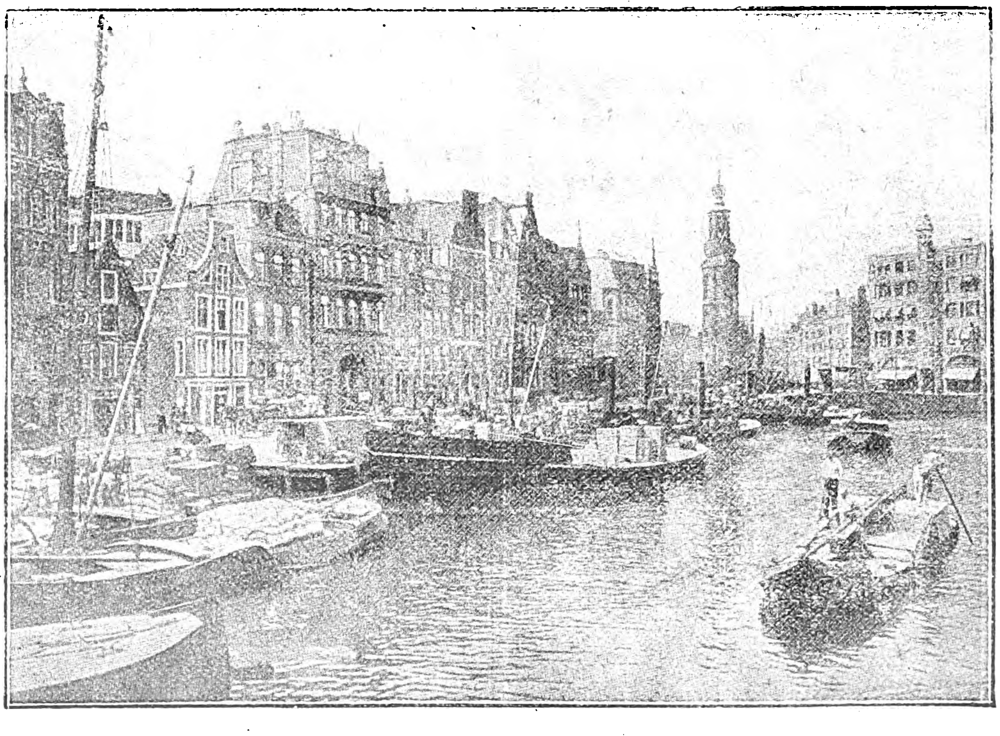

Ἄποψις ἐμπορικῆς συνοικίας τοῦ Ἄμστερνταμ.

Digitized by Google

αὐτὸ δὲ συνεζητήθη τὸ ζήτημα τῆς διεθνοῦς σοσιαλιστικῆς τακτικῆς καὶ ἐψηφίσθη ἡ λεγομένη «πρότασις τῆς Δρέσδης» κατὰ τῶν «ρεβιζιονιστῶν» καὶ τῶν «μεταρρυθμιστικῶν» τοῦ Μπερνστάϊν. Γ.Λ.Κ.

— **Ἄμστερνταμ** (Ansterdam) Πόλις τοῦ Μογγκόμερυ τῆς πολιτείας Νέας Ὑόρκης (Ἡ. Π.) ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μοχὼκ καὶ τῆς διώρυγος Ἔρι, 33 μίλια ΒΔ τοῦ Ἄλμπανυ. Ἱδρύθη τῷ 1775 καὶ ὠνομάσθη κατ' ἀρχὰς Veedersburg, τῷ δὲ 1804 μετωνομάσθη εἰς Ἄμστερνταμ. Τὸ τρίτον τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι γερμανικῆς καὶ σλαυϊκῆς προελεύσεως. Κάτ. 31.269.

— **Ἄμστερνταμ** (Amsterdam). Νῆσος ἐν τῇ Ἰνδικῇ θαλάσσῃ ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1522 ὑπὸ τοῦ Fr. Albo. Κεῖται εἰς τὸ μέσον μεταξὺ τῶν νοτίων σημείων τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας, 93 χμτρ. νοτίως τῆς νήσου Ἁγ. Παύλου (Saint Paul). Ἀπὸ τοῦ 1893 κατέχεται ὑπὸ τῆς Γαλλίας. Δ. Ε. Μ.

— **Ἄμστερνταμ** (Amsterdam). Νῆσος εἰς τὸν Βόρειον Παγωμένον ὠκεανόν, νοτίως τῆς Σπιτσμπέργης (Spitzberg), ἔνθα οἱ Ὁλλανδοὶ ἁλιεῖς κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἔκτισαν τὸ περίφημον κτίριον τοῦ Smeerenberg. Δ. Ε. Μ.

— **Ἄμστερνταμ, *Νέον*** (Nouvelle-Amsterdam). Νῆσος καὶ ὀχυρὸν τῆς Βρεττανικῆς Γουϊνέας. Δ.Ε.Μ.

ἀμυαλιὰ (ἡ) καὶ *ἀμυαλοσύνη*· τὸ νὰ μὴ ἔχῃ κανεὶς *μυαλό*, κρίσιν, φρόνησιν· κουφότης.

ἄμυαλος, —η, —ο· αὐτὸς ποῦ δὲν ἔχει μυαλό, δὲν ἔχει φρόνησιν, ἄφρων: «**ἄμυαλος ἄνθρωπος**» «**μέρα-νύχτα σκυμμένος 'ς τὰ χαρτιά**» ‖ ἄνους, ἄκριτος, κοῦφος, ἀπερίσκεπτος: «ἄμυαλο παιδί» ‖ παρ' Ἀριστοτέλει: *ἀμύελον ὀστοῦν*, ἐπὶ τῶν μὴ κοίλων ὀστῶν. Β. Φ.

ἀμύγδαλα· βλ. λ. ἀμυγδαλῆ καὶ ἀμύγδαλον.

ἀμυγδαλακώδη (Amygdaleen L.) *[Παλαιοφ.]*. Ὁμοιογένεια ἀγγειοσπέρμων δικοτυληδόνων φυτῶν, ἐξ ἧς πολλὰ ἀπολελιθωμένα λείψανα, ἰδίως φύλλων καὶ πυρήνων καὶ σπανιώτερον καρπῶν καὶ ἀνθέων ἀνευρέθησαν ἀπὸ τῆς μειοκαίνου περιόδου τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τῆς Εὐρώπης. Θ. Σ.

— *[Βοτ.]*· βλ. ἀμυγδαλίδαι.

ἀμυγδαλάση ἢ *ἀμυγδαλάζη, ἀμυγδαλινάζη* ἢ *ἀμυγδαλινάση [Χημ.]*· βλ. ἐμουλσίνη.

ἀμυγδαλᾶτος, —η, —ο· ὁ κατεσκευασμένος ἐξ ἀμυγδάλων, ὁ περιέχων κατ' ἐξοχὴν τὸ ἐδώδιμον τοῦ ἀμυγδάλου· ‖ ὡς οὐσ. *ἀμυγδαλᾶτον*· γλύκισμα ἐξ ἀμυγδάλων. Β. Φ.

ἀμυγδαλέα (ἡ)· καὶ ἀμυγδαλῆ (βλ. λ.).

ἀμυγδαλέλαιον (Oleum amygdalarum)*[Φαρμ.]*. Εἶναι τὸ λιπαρόν, μὴ ξηραινόμενον ἔλαιον, τὸ λαμβανόμενον δι' ἐκθλίψεως ἢ ἐκχυλίσεως τῶν σπερμάτων τῶν γλυκέων καὶ τῶν πικρῶν ἀμυγδάλων (Prunus amygdalus var. dulcis καὶ Prunus amygdalus var. amara). Τὰ πικρὰ ἀμύγδαλα ἐνέχουσι πλειότερον ἔλαιον τῶν γλυκέων, ἅτινα διὰ τοῦτο λίαν σπανίως χρησιμοποιοῦνται πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ἡ περιεκτικότης ἀμφοτέρων εἰς ἔλαιον ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὅρον εἰς 35—48 %, εἶναι δὲ ταῦτα πρόσομοια ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως.

Πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ ἐλαίου τὰ σπέρματα μετὰ τὴν διαλογὴν αὐτῶν ἀλέθονται ἢ συνθλῶνται ἀδρομερῶς καὶ φερόμενα ἐντὸς σάκκων ἐκθλίβονται. Ἡ ἔκθλιψις γίνεται δὶς ἐν ψυχρῷ, διὰ τρίτης δ' ἐκθλίψεως λαμβάνεται ἔλαιον ἥσσονος ποιότητος. Κατὰ τὴν ἔκθλιψιν δὲν πρέπει νὰ γίνεται χρῆσις ὕδατος, ὅπερ διασπᾷ τὴν ἀμυγδαλίνην. Τὸ λαμβανόμενον ἔλαιον ἀφίεται πρὸς διαυγασμὸν καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς διηθεῖται. Τὸ ἀμυγδαλέλαιον εἶναι λεπτόρρευστον, ὠχροκίτρινον, σχεδὸν ἄοσμον καὶ δὲν ταγγίζει εὐκόλως. Τὸ ἀμυγδαλέλαιον, κατὰ τὸν Gusseron καὶ ἄλλους συγγραφεῖς, δὲν ἐνέχει γλυκερίδιον στεατικοῦ ὀξέος, σύγκειται δὲ σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τοῦ γλυκεριδίου τοῦ ἐλαϊκοῦ ὀξέος (τριελαΐνης). Τὸ ὅτι τὸ ἀμυγδαλέλαιον σύγκειται ἐκ γλυκεριδίων ἀκορέστων ὀξέων μαρτυρεῖ ἡ μεγάλη ποσότης ἰωδίου τὴν ὁποίαν παρουσιάζει. Κατὰ τὸν Farnsteiner ἡ περιεκτικότης τοῦ ἀμυγδαλελαίου εἰς λινολαϊκὸν ὀξὺ ἀνέρχεται εἰς $5^{1}/_{2}$ % περίπου.

Αἱ κυριώτεραι φυσικαὶ καὶ χημικαὶ σταθεραὶ τοῦ ἀμυγδαλελαίου εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: Eid. B. (15°) 0.914—0,920· σημεῖον πήξεως — 10 ἕως —20· ἀριθμὸς σαπωνοποιήσεως 189 — 195,4· ἀριθμὸς ἰωδίου 93—102· ἀριθμὸς Hehner 96. 2· ἀριθμὸς βουτυροδιαθλασιμέτρου (25°) 64— 64, 8.

Τὰ πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ ἀμυγδαλελαίου ἀμύγδαλα φέρονται κυρίως ἐκ τοῦ Μαρόκκου, τῶν Καναρίων νήσων, τῆς Πορτογαλίας, Ἱσπανίας, Γαλλίας, Ἰταλίας, Σικελίας, Συρίας καὶ Περσίας.

Τὸ ἀμυγδαλέλαιον χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φαρμακευτικὴν κατὰ μεγάλα ποσά, ἕνεκα δὲ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀξίας ὑπόκειται εἰς πολλὰς νοθεύσεις. Τὸ γνήσιον φέρεται ἐν τῇ ἀγορᾷ ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἀγγλικὸν ἀμυγδαλέλαιον».

Τὸ ἀμυγδαλέλαιον χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν γαλακτωμάτων καὶ ἀλοιφῶν ἐν τῇ φαρμακευτικῇ καὶ ἐν τῇ κοσμητικῇ.

[Περὶ τοῦ *αἰθερίου ἐλαίου* τῶν ἀμυγδάλων βλ. λ. ἀμυγδάλων πικρῶν *αἰθέριον ἔλαιον*.] Κ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ

— *[Ἐμπορευματολ.]* Τὸ ἀμυγδαλέλαιον (ἀγγλ. Almond oil, γαλλ. huile d' amandes douces, γερμ. Mandelöl, ἰταλ. olio di mandorla), ὅταν εἶναι πρόσφατον ἔχει εὐάρεστον γλυκεῖαν γεῦσιν καὶ σχεδὸν οὐδεμίαν ὀσμήν. Εἰς τὸν ἀέρα ὅμως ἐκτιθέμενον ὑφίσταται ἀλλοίωσιν (ταγγίζει), ἀποκτᾷ δυσάρεστον ὀσμὴν καὶ γεῦσιν καὶ τὸ εἰδικὸν αὐτοῦ βάρος αὐξάνει. Ἡ ταγκίασις αὕτη δύναται νὰ ἐξαλειφθῇ ἐὰν τὸ ἀμυγδαλέλαιον θερμανθῇ ἐπ' ὀλίγον ἐντὸς καταλλήλου ὑελίνου ἢ πηλίνου ἀγγείου καὶ μετὰ ταῦτα διυλισθῇ.

Τὸ ἀμυγδαλέλαιον νοθεύεται συνηθέστατα διὰ μηκωνελαίου, σησαμελαίου, καρυελαίου καὶ ροδακινοπυρηνελαίου. Ἡ ἀγνότης του ἀναγνωρίζεται ἐκ τῶν χρωστικῶν αὐτοῦ ἀντιδράσεων, εἶναι δὲ πολλαὶ αἱ χρησιμοποιούμεναι χρωστικαὶ μέθοδοι, ὡς ἡ τοῦ Allen, Brullé, Heydenreich, Hauchecorne κλπ.· προχειροτέρα ἐν τούτοις, ἐξ ἴσου δὲ καὶ ἀκριβής, εἶναι ἡ διὰ τοῦ νιτροθειικοῦ ὀξέος. Ἂν κατὰ τὴν ἐπίδρασιν ἴσων ὄγκων ἀμυγδαλελαίου καὶ νιτροθειικοῦ ὀξέος ἐμφανισθῇ κιτρινόλευκος, ἀχυρόχρους χρωματισμός, τότε πρόκειται περὶ ἁγνοῦ ἀμυγδαλελαίου. Ἂν τοῦτο περιέχῃ σησαμέλαιον χρώννυται ὠχρὸν κιτρινέρυθρον, ἔπειτα δὲ πορτοκαλλέρυθρον· μηκωνέλαιον καὶ καρυέλαιον λευκαίνουσι τὴν κιτρινόλευκον τοῦ ἁγνοῦ ἀμυγδαλελαίου χρῶσιν, τέλος δὲ τὸ ροδακινοπυρηνέλαιον χρωννύει ταύτην βαθέως ἐρυθρὰν μέχρι βαθέος πορτοκαλλοχρόου.

Αἱ κυριώτεραι χῶραι παραγωγῆς τοῦ ἀμυγδαλελαίου εἶναι ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἀλγερία, ἡ Ἱσπανία, ἡ Ἰταλία καὶ αἱ Ἰνδίαι. Αἱ 100 ὀκάδες τούτου στοιχίζουν (ἔτ. 1927) δραχμὰς χρυσᾶς 500 περίπου, ἐπιβαρύνονται δὲ μὲ εἰσαγωγικὰ τέλη ἐκ δραχμῶν χαρτίνων 120. Ι. Γ. ΜΠΑΡΔΑΝΗΣ

ἀμυγδαλεόμορφος, — η, — ον· ὁ ἔχων μορφὴν ἀμυγδαλέας, ἀμυγδαλώδης.

ἀμυγδάλη καὶ *ἀμυγδαλῆ [Ἀνατομ.]*· βλ. ἀντιάς.

ἀμυγδαλῆ *[Βοταν.]*. Ἡ *ἀμυγδαλῆ* (Amygdalus) ἢ *προύμνη* (Prunus communis) εἶναι δένδρον τῆς τάξεως τῶν *ροδωδῶν*. Ἡ καλλιέργειά της χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἀπωτέρας ἀρχαιότητος, παρουσιάζει δὲ σημαντικὸν ἐνδιαφέρον ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς, λόγῳ τῆς χρησιμότητος τῶν καρπῶν της, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αἰσθητικῆς ἐπίσης. Ἡ ἀμυγδαλῆ εἶναι πράγματι δένδρον ὡραιότατον κατὰ τὴν ἄνθησίν του, ἥτις, ἀποτελοῦσα ἐξ ἄλλου οἱονεὶ πρόδρομον τῆς ἀνοίξεως, ἐνέπνευσε πάντοτε εἰς τοὺς ποιητὰς στίχους καὶ ρωμαντικὰς παρομοιώσεις.

Ἡ ἀμυγδαλῆ φέρεται ὡς ἰθαγενὴς τῆς Ἀσίας. Ἡ ἀπὸ τῆς παναρχαίας ἐποχῆς ἐκτεταμένη καλλιέργειά της ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ ἐπιφέρει σύγχυσίν τινα ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἐν τούτοις αἱ περὶ τὴν Μεσόγειον χῶραι δύνανται μετὰ βεβαιότητος νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πατρὶς τῆς ἀμυγδαλῆς, ἀφοῦ ἐν αὐταῖς φέρεται φυομένη καὶ εὐδοκιμοῦσα ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων. Εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ Συρίαν φέρεται ἐπίσης καλλιεργουμένη ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ γίνεται λόγος περὶ ἀμυγδαλῆς, ἐκ κλάδου δὲ αὐτῆς ἦτο κατεσκευασμένη ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρών, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ῥάβδος τοῦ Μωϋσέως, ἡ ὁποία μετέπειτα μετεβλήθη εἰς ὄφιν. Τὰ ἄνθη ἐπίσης τῆς ἀμυγδαλῆς ἀναφέρονται ἐν τῇ Γραφῇ.

Ἄνθη καὶ καρποὶ ἀμυγδαλῆς (α=τομὴ τοῦ καρποῦ).

Τοῦ δένδρου τούτου ὑπάρχουσι δύο γενικαὶ διαιρέσεις ἢ φυλαί: *ἀμυγδαλῆ ἡ πικρόκαρπος* ἢ *πικροπύρηνος* καὶ *ἀμυγδαλῆ ἡ γλυκύκαρπος* ἢ *γλυκοπύρηνος*. Ἐκ τούτων ἡ ὁμὰς τῶν πικροπυρήνων ἀμυγδαλῶν φύεται εἰς τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον χώρας, οἱ δὲ καρποί της χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἀμυγδαλελαίου (βλ. λ.). Ἡ ὁμὰς τῶν γλυκοπυρήνων ἀμυγδαλῶν παρέχει τοὺς καρπούς της, χρησιμοποιουμένους διὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἐλαίου, ἐπίσης ὡς τροφῆς καὶ εἰς τὴν ζαχαροπλαστικήν.

Οἱ καρποὶ τῆς ἀμυγδαλῆς διαιροῦνται εἰς *ἁπαλοκάρπους* ἢ *ἁπαλοκελύφους* (εὐθραύστους, κοιν. *ἀφράτους*) καὶ εἰς *σκληροκελύφους* ἢ *σκληρούς*. Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἀκροτήτων ὑπάρχουσι καὶ ποικιλίαι ὧν τὸ κέλυφος (ἐνδοκάρπιον) πλησιά-

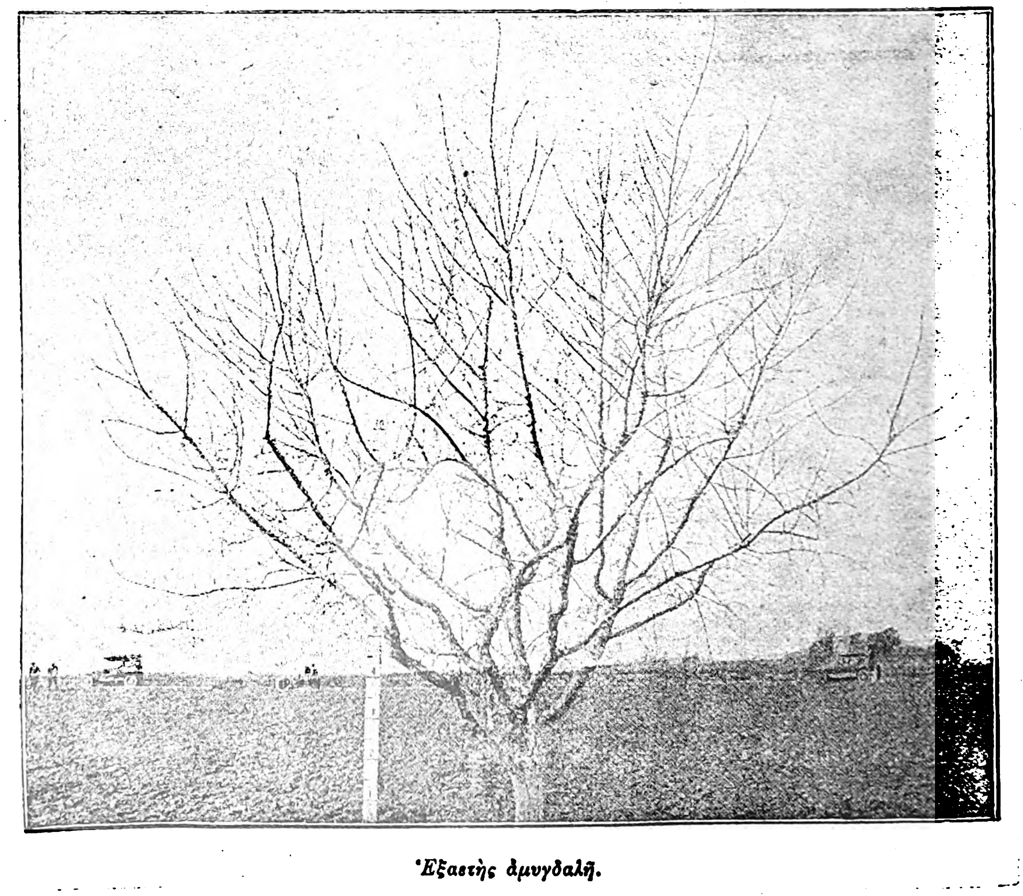
Ἐξαετὴς ἀμυγδαλῆ.

Digitized by Google

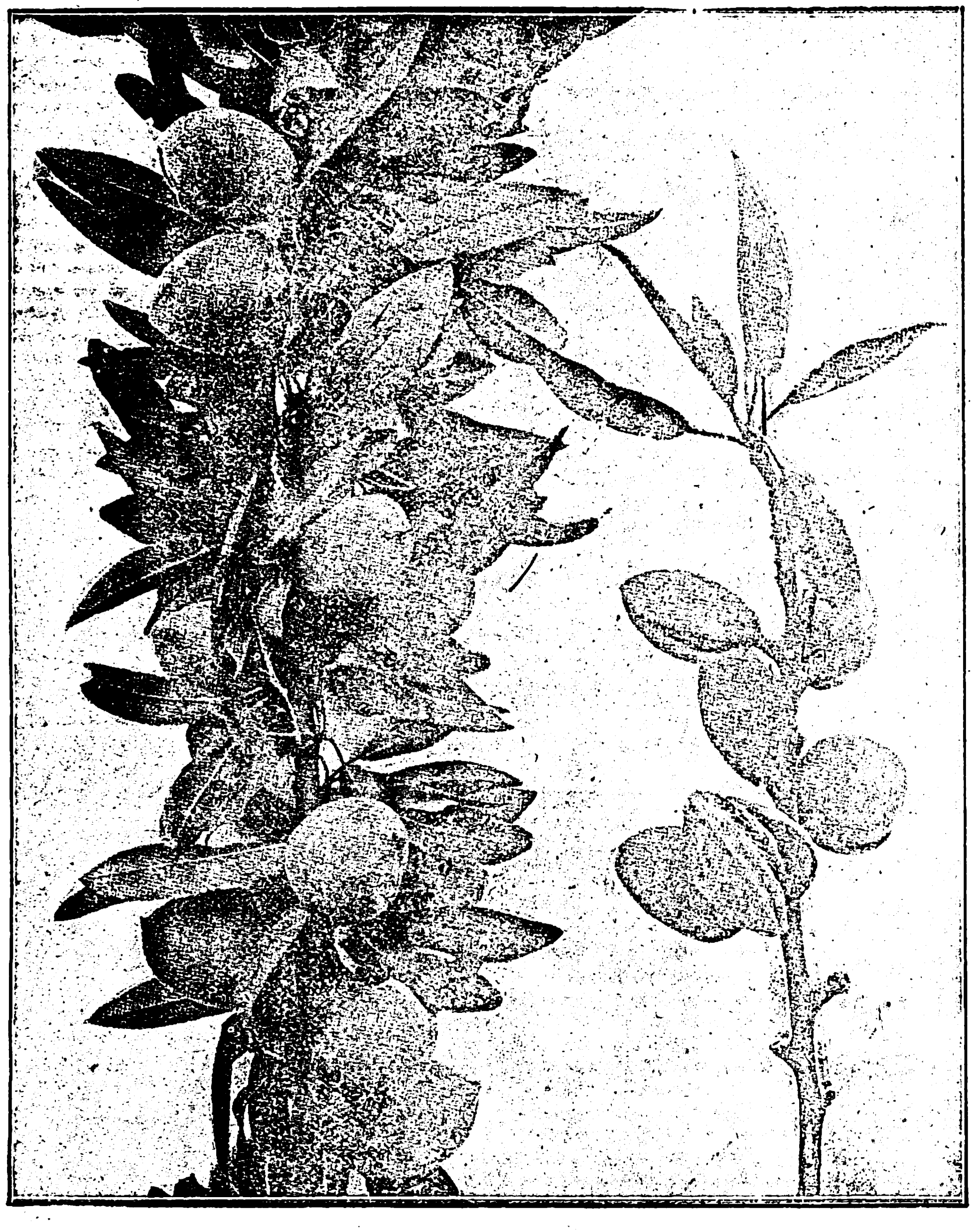

Κλάδος καὶ καρποὶ ἀμυγδαλῆς.
[Ἀριστερά: κλάδος ἀμυγδαλῆς ὑγιής. Δεξιά: κλάδος ἀμυγδαλῆς προσβεβλημένος ὑπὸ τοῦ τετρανύχου.

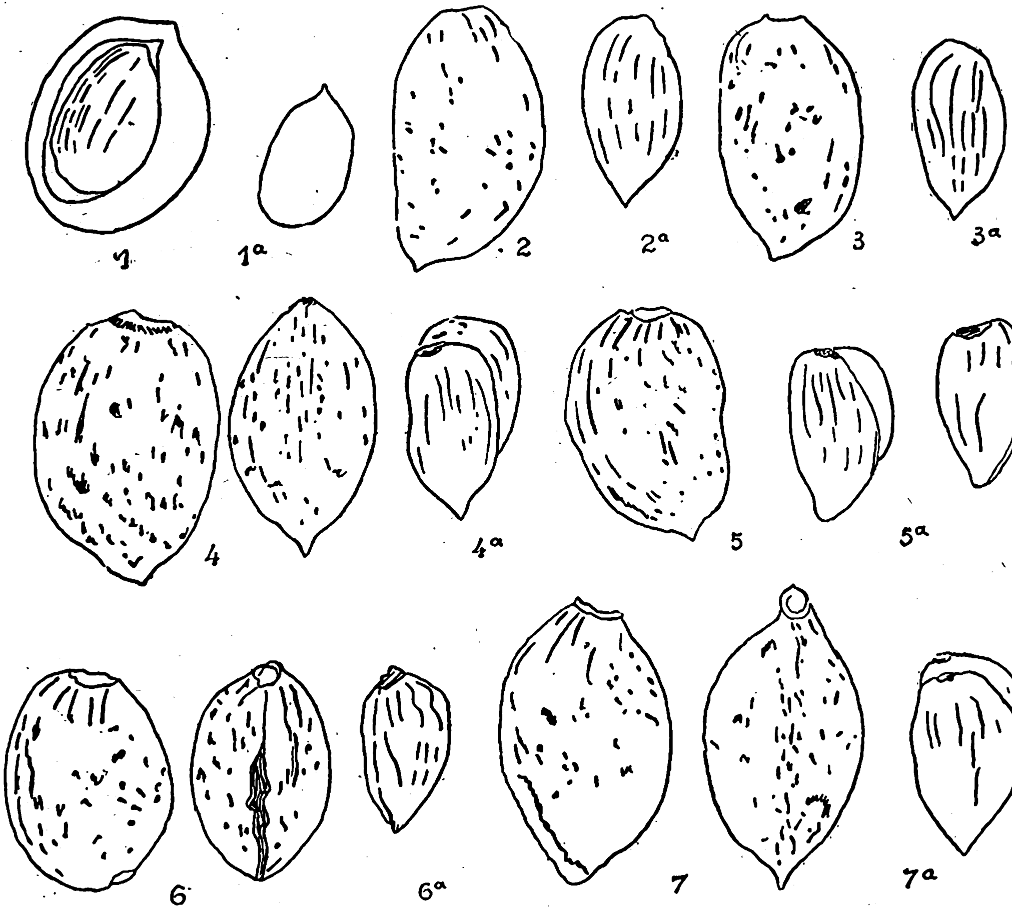

Ποικιλίαι ἑλληνικῶν ἀμυγδάλων.
1=σκληροκέλυφα. 2=Ἡμίσκληρα. 3=Πικρά. 4=«Ροδακινάτα» (Χίου). 5=«Καλογήρου» (Χίου). 6=«Βλάχικα» (Χίου). 7=«Ἰουστινιάνικα» (Χίου). Αἱ ὑπ' ἀριθμ. 4, 5, 6 καὶ 7 εἶναι ἁπαλόκαρποι (ἀφράτα).
[Περιγραφὴ πρωτότυπος ὑπὸ Παν. Θ. Ἀναγνωστοπούλου.]

ζει πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην διαίρε ι περισσότερον ἢ πρὸς τὸ μέσον *(ἡμι-σκληρυκέλυφοι)*. Τοῦτο δὲ λόγῳ τῶν διασταυρώσεων τῶν διαφόρων ποκιλιῶν, ὧν ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ παραγωγὴ νόθων μὲ ἰδιότητας συνήθως νέας. Ἐκ τῶν διασταυρώσεων τούτων παρήχθησαν ἀπειράριθμοι ποικιλίαι, παράγουσαι καρποὺς διαφόρων σχημάτων καὶ μεγεθῶν, μὲ διαφόρου σκληρότητος κελύφη (ἐνδοκάρπια), διαφόρου ποιότητος πραγματικὰ ἀμύγδαλα (ψίχα) καὶ διαφόρους ἀναλογίας ψίχας πρὸς κέλυφος. Αἱ διασταυρώσεις ἐγένοντο καὶ γίνονται εἴτε τυχαίως εἴτε τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ ἐνδιαφερομένου εἰδικοῦ. Ἡ παρακολούθησις τῶν νέων ποικιλιῶν θὰ ὁδηγήσῃ εἰς συμπεράσματα περὶ τοῦ ἐπικερδοῦς ἢ μὴ τῆς καλλιεργείας αὐτῶν. Εἰς ὅλα τὰ πεπολιτισμένα κράτη ἔχουσιν ὁρισθῆ συμφώνως πρὸς τὰς γενικὰς ταύτας ἀρχὰς αἱ κατάλληλοι ποικιλίαι. Ἐν Ἑλλάδι δὲν εἶδε δυστυχῶς τὸ φῶς ἀκόμη τοιαύτη ἐργασία. Γνωρίζομεν μόνον ὅτι αἱ ὑπάρχουσαι ποικιλίαι εἶναι ἄπειροι, ἀφοῦ ὁ πολλαπλασιασμὸς τῆς ἀμυγδαλῆς ἐκτελεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ καρπῶν μόνον (προϊόντων ἐλευθέρας γονιμοποιήσεως τῶν ἀνθέων) καὶ οὐχὶ δι' ἐμβολιασμοῦ. Ἐν τούτοις μεταξὺ αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ὑπάρχωσι καὶ ποικιλίαι ἀξίζουσαι εὐρυτέραν διάδοσιν.

Τὰ φημιζόμενα ἐν Ἑλλάδι ἀμύγδαλα εἶναι τῆς Χίου. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ Χίος δὲν ἔχει μίαν ποικιλίαν ἀμυγδαλῆς, ἀλλ', ὡς κάθε ἄλλο μέρος, δεκάδας τινὰς τοιούτων. Τὰ φημιζόμενα ὅμως «χιώτικα» ἀμύγδαλα εἶναι στρογγύλα, ἁπαλόκαρπα καὶ συνήθως μὲ δίδυμον ἀμύγδαλον (διπλᾶ). Τοιαῦται ποικιλίαι ἔχουσι περιωρισμένην ἐμπορικὴν ἀξίαν. Αἱ ποικιλίαι αἱ παρέχουσαι γενικῆς χρήσεως ἀμύγδαλα πρέπει νὰ παράγωσι μονὴν ψίχαν, μετρίου μεγέθους. Εἶναι λοιπὸν ἀπαραίτητον νὰ μελετηθῶσιν αἱ ποικιλίαι καὶ καλλιεργηθῶσιν ἐξ αὐτῶν μόνον αἱ ἔχουσαι τ' ἀνωτέρω προσόντα, ἐν ἀνάγκῃ δὲ εἰσαχθῶσι ποικιλίαι ἀνεγνωρισμένης ἀξίας. Οὕτω μόνον θὰ δυνηθῶμεν νὰ συναγωνισθῶμεν τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον ἐπιτυχῶς. Ἔχομεν δὲ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν βοηθὸν τὸ ἑλληνικὸν κλῖμα, ἡ ξηρότης τοῦ ὁποίου συντελεῖ ὥστε ἡ ἀμυγδαλῆ νὰ εὐδοκιμῇ περισσότερον ἄλλων δένδρων.

Ἐπειδὴ ἡ ἀμυγδαλῆ ἀνθεῖ ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τέλους Μαρτίου, ἀναλόγως τῆς ποικιλίας καὶ τῆς τοποθεσίας, εἶναι δὲ τὰ ἄνθη της εὐαίσθητα εἰς τὸ ψῦχος, πρέπει νὰ ἐκλέγωνται πρὸς φύτευσιν τῶν δένδρων θέσεις ἀπηλλαγμέναι τῶν παγετῶν τῆς ἀνοίξεως. Ἐπειδὴ δὲ ὡς γνωστὸν εἰς ἑκάστην περιφέρειαν ὁ παγετὸς τῆς ἀνοίξεως προσβάλλει μόνον τὰς χαμηλὰς τοποθεσίας, ὡς κατάλληλοι θέσεις πρὸς φύτευσιν τῆς ἀμυγδαλῆς πρέπει νὰ θεωρῶνται τὰ ὑψώματα καὶ αἱ κλιτύες. Ὡς βαθύρριζον δένδρον ἡ ἀμυγδαλῆ ἀγαπᾷ βαθέα, πλούσια, ἀποστραγγιζόμενα, ἀμμοαργιλλώδη ἐδάφη, συγκρατοῦντα τὴν ἀναγκαίαν ὑγρασίαν. Συνεκτικὰ ἐδάφη ἢ κακῶς ἀποστραγγιζόμενα τοιαῦτα εἶναι ἀκατάλληλα διὰ τὴν εὐδοκίμησίν της. Καίτοι τὸ δένδρον ὑποφέρει τὴν ξηρασίαν περισσότερον τῶν ἄλλων δένδρων, ἐν τούτοις καλὸν εἶναι νὰ τῷ παρέχηται ὕδωρ ὑπὸ μορφὴν τεχνητῶν ἀρδεύσεων ὅταν παρίσταται ἀνάγκη.

Ἡ ἀμυγδαλῆ πολλαπλασιάζεται συνήθως δι' ἀμυγδάλων γλυκοπυρήνων ἢ πικροπυρήνων, φυτευομένων εἴτε εἰς φυτώριον εἴτε ἐπὶ τόπου. Τὰ παραχθέντα δενδρύλλια δύνανται νὰ ἐμβολιασθῶσι μετὰ ἓν ἔτος διὰ τῆς ἀρεστῆς ποικιλίας. Τὰ ἐπιτυγχανόμενα δὲ διὰ τοῦ ἐμβολιασμοῦ δενδρύλλια ἐν τῷ φυτωρίῳ μεταφυτεύονται μετὰ βλάστησιν ἐν αὐτῷ ἑνὸς ἔτους εἰς τὴν ὁριστικὴν των θέσιν, κατ' ἀποστάσεις 8—10 μέτρων. Ἡ παραγωγὴ καρπῶν θ' ἀρχίσῃ μετὰ ἓν ἔτος, ὅταν δὲ φθάσωσιν εἰς ὥριμον ἡλικίαν (7 ἐτῶν καὶ ἄνω) ἡ παραγωγὴ κατὰ στρέμμα δύναται νὰ ποικίλλῃ ἀπὸ 50—200 ὀκάδας.

Διὰ καλὴν ὅμως παραγωγὴν καὶ μακροζωΐαν τοῦ δένδρου χρειάζεται νὰ προστατευθῇ τοῦτο κατὰ διαφόρων του ἐχθρῶν, καιροφυλακτούντων νὰ τῷ προξενήσωσι μεγάλας ζημίας. Κακὴ προφύλαξις τοῦ δένδρου εἶναι ἡ αἰτία τῆς ταχείας παρακμῆς του. Εἶναι δὲ ἐχθροὶ τῆς ἀμυγδαλῆς ἡ κακὴ τοποθεσία εἰς ἣν ἐφυτεύθη, ἡ γυμνότης της καὶ συνεπῶς ἡ ἔκθεσις τοῦ φλοιοῦ τοῦ κορμοῦ καὶ βραχιόνων της εἰς τὸν ἥλιον, τὰ ἔντομα καὶ αἱ ἀσθένειαι. Εἶναι ὅμως εὐτυχῶς δυνατὸν νὰ προλάβωμεν τὰς ζημίας τὰς προξενουμένας ὑπὸ τοιούτων ἐχθρῶν, ἀρκεῖ νὰ τοὺς προσδιορίσωμεν καὶ τοὺς ἀχρηστεύσωμεν διὰ καταλλήλων μέσων ἐγκαίρως χρησιμοποιουμένων.

Ἡ ἐτησία παραγωγὴ ἀμυγδάλων ἐν Ἑλλάδι ἀνέρχεται εἰς τὸ ποσὸν τῶν 2.500.000—3.000.000 χιλιογράμμων.

[Βλ. καὶ ἀμύγδαλον]. ΠΑΝΟΣ Θ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Φυτοπαθ.]* Ἡ ἀμυγδαλῆ προσβάλλεται ὑπὸ τῶν ἑξῆς μυκήτων: Puccinia pruni spinosae *(πουξίνια)*, Fusicladium amygdali *(φουζικλάδιον)*, Glaeosporium amygdalinum *(γλοιοσπόριον)*, Fusicoccum amygdali *(φουζίκοκκον)*. Π. Γ. Κ.

—*[Ἀμπελουργ.]*· βλ. ἀμυγδάλι.

Digitized by Google

ἀμυγδάλι ἢ *ἀμυγδαλῆ [Ἀμπελουργ.]*. Ποικιλία τῆς οἰνοφόρου ἀμπέλου μὲ λευκὰς σταφυλάς, ὧν αἱ ῥάγες ἔχουν σχῆμα ἀμυγδάλου ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία. Χρησιμοποιεῖται μᾶλλον ὡς ἐπιτραπέζιος σταφυλή. Ἡ ποικιλία αὕτη λέγεται ἐν Πελοποννήσῳ *νυχᾶτο*. Π. Γ. Κ.

Ἀμυγδάλι. Νησίον μικρὸν τῆς ἐπαρχίας Σητείας Κρήτης εἰς τὴν Α. παραλίαν αὐτῆς μετὰ τὸ ἀκρωτήριον Ζάκρο. Μετὰ τῶν *Καβάλλων* σχηματίζει τὸν λιμενίσκον Ἀμάτου (βλ.λ.). Ε. Γ.

ἀμυγδαλιά (ἡ), ἰδιωματ. *μυδαλιά*· εἴτε ἐκ τοῦ ἀσυναιρέτου *ἀμυγδαλέα*, ὅπερ ἐλέγετο παρὰ τὸ συνῃρημένον *ἀμυγδαλῆ*, εἴτε ἐκ τοῦ συνῃρημένου κατ' ἀναλογίαν τῶν μόνον ἀσυναιρέτως λεγομένων *ἰτέα, μορέα, καστανέα κ. ἄ.* Β. Φ.

Ἀμυγδαλιά. Χωρίον 8 χιλιόμ. Α.ΝΑ τῆς Αἴνου τῆς Ἀνατολ. Θράκης. Καίτοι μεσόγειον (Πλάτ. 40°41'30", μῆκ. 26°10'00", Χάρτ. ἀγγλ. 1087: Thasso to Dardanelles), ἀποτελεῖ διὰ τοὺς ναυτικοὺς τοὺς εἰσπλέοντας τὸν κόλπον τοῦ Ξηροῦ σημεῖον ἀναγνωρίσεως μεταξὺ τῶν μονῶν Σκαλωτῆς καὶ Ἁγ. Παντελεήμονος. Ὑπάγεται εἰς τὴν ὑποδ. Αἴνου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. 262. Σ.Ε.Λ.

— **Ἀμυγδαλιά**. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 169. Εἰς τὴν κοινότητα ἀριθμοῦσαν 664 κατοίκους ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ Ζαχαριά, Θύμη, Καψοῦρι, Πρινιὰ καὶ Σχίζαλη. Δ. Ε. Μ.

— **Ἀμυγδαλιά**. Χωρίον τῆς κοινότητος Κοιλάδος (πρῴην Ἰσκιουπλὲρ) τῆς ὑποδιοικήσεως Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 219. Πρότερον ὠνομάζετο *Σαχινλὰρ-Μπουτζάκ*. Δ. Ε. Μ.

— **Ἀμυγδαλιά**. Χωρίον τῆς κοινότητος Πελετῶν τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτοικοι 210.

— **Ἀμυγδαλιά**. Μικροσυνοικισμὸς τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Νεαπόλεως τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασηθίου. Κάτ. 35. Δ. Ε. Μ.

— **Ἀμυγδαλιά**. Ὀνομασία δοθεῖσα ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς εἰς τὸ ἐν Ἀνατολ. Θρᾴκῃ χωρίον *Κίρ-κιοϊ* εὑρισκόμενον ἐν τῷ Καζᾷ Οὐζοὺν-Κιοπροῦ τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Τῷ 1920 ἠρίθμει 450 κατοίκους. Δ. Ε. Μ.

Ἀμυγδαλίας *Ἰωάννης*. Γάλλος ἱππότης ἐκ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ, ὅστις, ἀκολουθήσας τῷ 1334 τὸν ζητοῦντα ν' ἀνακτήσῃ ἀπὸ τῶν Καταλάνων τὰς Ἀθήνας Δοῦκα Γαλτιέρον, ἐκυρίευσε τὴν νῆσον Λευκάδα καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐκυβέρνησεν αὐτὴν ὡς τοποτηρητής του. Γ. Δ. Κ.

ἀμυγδαλίδαι (Amygdalaceae) *[Βοτ.]*. Φυτικὴ οἰκογένεια τῆς τάξεως τῶν *ῥοδανθῶν*, περιλαμβάνουσα περὶ τὰ 100 φυτὰ ξυλώδη, ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων χωρῶν τοῦ Β. ἡμισφαιρίου. Τὰ περίγονα ἄνθη φέρουσιν ἓν καρπόφυλλον καὶ 2 σπερματικὰς βλάστας ἐκ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσεται συνήθως μόνον ἡ μία· στήμονας ἔχει 20, καρπὸν δὲ δρύπην μονόσπερμον μετὰ μεσοκαρπίου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σαρκώδους. Κυριώτερα γένη εἶναι ἡ *προύνη, ἡ κέρασος, ἡ ἀμυγδαλῆ, ἡ ῥοδακινέα ἢ περσική, ἡ βυσσινέα, βερικοκκέα, δαμασκηνέα*. Σ. Μ.

— *[Παλαιοφ.]*· βλ. **ἀμυγδαλακώδη**.

Ἀμυγδαλίδι. Τοποθεσία ἐν τῇ νήσῳ Μυκόνῳ τῆς ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, κειμένη Β. Α. τῆς ὁμωνύμου τῇ νήσῳ πόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν 15' ἀπ' αὐτῆς. Κάτοικοι 15. Δ. Ε. Μ.

Ἀμυγδαλιές. Χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἀποτελοῦν ἕδραν ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 184. Πρότερον ὠνομάζετο *Γιαρδεμλῆ*. Τὴν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν 632 κατοίκους, ἀπαρτίζουσι καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Βαγιά, Καλὸ Λιβάδι, Κοιλάδι, Χειμαδιὸ* καὶ *Μικρομηλιά*. Δ. Ε. Μ.

ἀμυγδαλικόν, ἢ ***φαινολογλυκολικὸν ὀξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ὀξυοξὺ τοῦ τύπου C_6H_5 CH (OH). COOH, ἐκλήθη δὲ οὕτω ὡς ληφθὲν διὰ ζέσεως τοῦ ὕδατος τῶν πικραμυγδάλων μεθ' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ὁπότε ἐπέρχεται σαπωνοποίησις τῆς ὑπαρχούσης εἰς τὰ πικραμύγδαλα κυανιδρίνης τῆς βενζαλδεΰδης. Ἐμφανίζεται εἰς δύο ὀπτικῶς ἐνεργοὺς μορφὰς τηκομένας εἰς 138°,8 καὶ εἰς μίαν ἀνενεργὸν τηκομένην εἰς 118°. Σ. Γ.

— **ἀμυγδαλικοῦ *νιτριλίου γλυκοζίτης*** *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. **ἀμυγδαλίνη**.

ἀμυγδαλίνη *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀζωτούχων γλυκοζιτῶν. Ἔχει τὸν τύπον $C_{20}H_{27}NO_{11}$ καὶ ἀποτελεῖται ἐξ α,β-διγλυκόζης καὶ ἀμυγδαλικοῦ νιτριλίου C_6H_5CH (CN). O. $C_{12}H_{21}O_{10}$.

Ἀνευρέθη εἰς τὰ πικρὰ ἀμύγδαλα ὡς καὶ τοὺς πυρῆνας τῶν σπερμάτων καὶ φύλλα διαφόρων εἰδῶν τοῦ Prunus (κερασέας, βερικοκκέας, ῥοδακινέας κλπ.). Κρυσταλλοῦται μετὰ τριῶν μορίων ὕδατος εἰς πρίσματα τηκόμενα εἰς 215°, δὲν εἶναι δὲ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δηλητηριώδης. Διὰ τοῦ φυράματος ὅμως ἐμουλσίνης, ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὰ γλυκὰ καὶ πικρὰ ἀμύγδαλα, ὑδρολύεται εἰς δύο μόρια γλυκόζης, βενζαλδεΰδην καὶ ὑδροκυάνιον.

Διὰ ζύμης διασπᾶται εἰς ἓν μόριον γλυκόζης καὶ τὸν *γλυκοζίτην τοῦ ἀμυγδαλικοῦ νιτριλίου*, ὅστις ἔχει τὸν τύπον C_6H_5CH (CN). O. $C_6H_{11}O_5$ καὶ ὁ ὁποῖος ἀνευρέθη εἰς τὴν κέρασον τὴν πάδον.

Τοῦ γλυκοζίτου τοῦ ἀμυγδαλικοῦ νιτριλίου ἡ d, l-μορφὴ ὡς καὶ ἡ d-μορφὴ παρεσκευάσθησαν συνθετικῶς ὑπὸ τοῦ Emil Fischer, εἶναι δὲ ἡ μὲν πρώτη ἡ *προυλαουρασίνη*, σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 122' καὶ ἀνευρεθὲν εἰς τὴν δαφνοκέρασον, ἡ δὲ δευτέρα ἡ *σαμπουνιγρίνη*, σῶμα ἐπίσης στερεὸν τηκόμενον εἰς 152' καὶ ἀνευρεθὲν εἰς τὴν μέλαιναν ἀκταίαν (κοιν. σαμποῦκον). Σ. Γ.

ἀμυγδάλινος,—*η*,— *ον*· ὁ ἐξ ἀμυγδάλων ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἀποτελούμενος.

— **ἀμυγδάλινος *σάπων***· βλ. **ἀμυγδαλοσάπων**.

ἀμυγδαλίς (ἡ), γεν. — *ίδος*· ὑποκορ. τοῦ *ἀμύγδαλον* ἢ *ἀμυγδάλη*· ὁ καρπὸς τῆς ἀμυγδαλῆς.

ἀμυγδαλῖτις *[Ἰατρ.]*. Ἡ φλεγμονὴ τῶν ἀμυγδαλῶν καλεῖται *ἀμυγδαλῖτις*. Ὅταν αὕτη ἐμφανίζεται ὑπὸ τὴν μορφὴν καταρροϊκῆς ἢ πολτώδους φλεγμονῆς, καλεῖται ἀναλόγως *ὀξεῖα, ἁπλῆ, ἐρυθηματώδης, καταρροϊκὴ* ἢ *πολτώδης ἀμυγδαλῖτις*· ὁσάκις ἡ φλεγμονὴ ἀπολήγει εἰς διαπύησιν τῆς ἀμυγδαλῆς μόνης, ὅπερ σπάνιον, καλεῖται *πυώδης ἀμυγδαλῖτις*, ἢ *ἀπόστημα τῆς ἀμυγδαλῆς*, ὅπερ συχνότερον, ὁσάκις ἡ διαπύησις καταλαμβάνει καὶ τὴν περιφατνιακὴν χώραν τῆς ἀμυγδαλῆς· *λοιμώδης δὲ ἀμυγδαλῖτις*, ὁσάκις ἡ φλεγμονὴ τῆς ἀμυγδαλῆς εἶναι τοπικὴ ἐκδήλωσις λοιμώδους νόσου.

Ἡ ἁπλῆ, ὀξεῖα καταρροϊκὴ ἀμυγδαλῖτις εἶναι ἡ συνηθεστέρα ὅλων καὶ προκαλεῖται ἐκ τοῦ ψύχους (ἐκ παντὸς εἴδους ψύξεως), ἐκ τῆς ἀλλαγῆς τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς ὑγρασίας. Τὴν αἰτίαν τῆς ἐμφανίσεως αὐτῆς ἀπέδωκαν εἰς διαφόρους μικροοργανισμούς, τὸν στρεπτόκοκκον, τὸν πνευμόκοκκον καὶ ἄλλους διαφόρους κόκκους, εἰς ψευδοδιφθεριτικὰς βακτηρίας, εἰς τετρακόκκους ὁμοῦ μετὰ σαπροφύτων τῆς κοιλότητος τοῦ στόματος· οὐδεὶς ὅμως ἐκ τῶν διαφόρων τούτων μικροοργανισμῶν ἐθεωρήθη εἰδικὸς τῆς νόσου. Ὁ συχνότερον ὅλων παρατηρούμενος εἶναι ὁ στρεπτόκοκκος.

Ἡ ὀξεῖα καταρροϊκὴ ἀμυγδαλῖτις προσβάλλει τὸν ἄνθρωπον καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἡλικίας, συχνότερον ὅμως παρατηρεῖται εἰς τοὺς παῖδας καὶ τὰ νεαρὰ ἄτομα, καὶ ὑποτροπιάζει εὐκόλως, ἰδίως εἰς ἄτομα ἔχοντα εἰδικὴν προδιάθεσιν εἰς αὐτήν. Ἡ ἄνοιξις καὶ τὸ φθινόπωρον εἶναι αἱ ἐποχαὶ καθ' ἃς ἰδίως αὕτη ἐμφανίζεται. Ἐνίοτε παρουσιάζει μορφὴν ἐπιδημίας καὶ εἶναι μεταδοτική.

Θεωρεῖται πιθανὸν ὅτι, οἱ διάφοροι μικροοργανισμοί, εἰσπνεόμενοι διὰ τοῦ ἀέρος καὶ κατερχόμενοι διὰ τῶν ῥινικῶν κοιλοτήτων καὶ τοῦ φάρυγγος, μολύνουσι καὶ μεταδίδουσι τὴν νόσον εἰς τὰς ἀμυγδαλᾶς, ὡς ἐκ τούτου δὲ αὕτη ἡγεῖται ἢ ἕπεται ῥινικοῦ κατάρρου (κορύζης). Ἐπίσης οἱ εἰς τὰς κρύπτας τῶν ἀμυγδαλῶν εὑρισκόμενοι μικροοργανισμοὶ θεωροῦνται ὅτι γίνονται ἡ αἰτία τῆς ἐμφανίσεως αὐτῆς.

Ἡ ἀμυγδαλῖτις εἰσβάλλει διὰ ῥίγους καὶ καταβολῆς μεγάλης τῶν δυνάμεων, ἀϋπνίας, πόνων κατὰ τὴν ὀσφὺν καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος, κεφαλαλγίας, ναυτιάσεων καὶ ἐμέτων. Αἱ κινήσεις τοῦ τραχήλου γίνονται ἐπώδυνοι, ἡ γλῶσσα εἶναι ἐπίχριστος, ὁ πυρετὸς ὑψηλός, φθάνει 40° καὶ πλέον, καὶ ἡ ἔντασις τῶν φαινομένων ἐνίοτε εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ πιστεύηται ὅτι πρόκειται περὶ σοβαρωτάτης νόσου. Οἱ ἄρρωστοι παραπονοῦνται δι' αἴσθημα ξηρασίας τοῦ φάρυγγος καὶ πόνου συνεχοῦς, ἐπιτεινομένου κατὰ τὴν κατάποσιν, ἥτις καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπώδυνος καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε καὶ ἡ κατάποσις τῆς σιέλου νὰ γίνεται μετὰ δυσκολίας καὶ μεγάλου ἀγῶνος, ἔστιν ὅτε δὲ νὰ εἶναι ἀδύνατος. Ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ οἱ ἄρρωστοι ἀδυνατοῦσι νὰ καταπίωσι καὶ τὴν ἐλαχίστην ποσότητα ὑγροῦ ποτοῦ, ἔχουσι δὲ τὸ αἴσθημα ξένου σώματος εὑρισκομένου ἐντὸς τοῦ φάρυγγος. Ὁ φάρυγξ καὶ τὸ στόμα ἐκκρίνουσι παχεῖαν, κολλώδη βλένναν, ἥτις προκαλεῖ ἀδιάλειπτον τὴν προσπάθειαν τῶν ἀρρώστων πρὸς κατάποσιν ἢ ἀπόπτυσιν· ἡ δ' ἐκτέλεσις αὐτῶν, τοσοῦτον δυσχερής, καταπονεῖ καὶ κατατρύχει τοὺς ἀρρώστους. Ἡ ἀναπνοὴ γίνεται κάκοσμος, ἡ φωνὴ εἶναι ἔρρινος, ἐκ τῆς δυσκολίας τῶν κινήσεων τῶν ὑπερῴων ἱστίων, καὶ ἀκούεται ἐσβεσμένη καὶ ἀποπνικτικὴ ἐκ τῆς ἐξογκώσεως τοῦ βλεννογόνου τοῦ φάρυγγος. Ὁ πόνος ἐπεκτείνεται μέχρι τῶν ὤτων καὶ συνοδεύεται ὑπὸ βόμβων καὶ ἐλαφρᾶς κωφώσεως ἐκ τῆς ἀποφράξεως τῆς Εὐσταχείου σάλπιγγος. Τρισμός, λίαν ἔντονος, καθιστᾷ δύσκολον καὶ λίαν ἐπώδυνον τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν σιαγόνων, ἡ δὲ διάνοιξις τοῦ στόματος προκαλεῖ σύσπασιν τῶν μασητήρων, καθιστῶσαν δύσκολον τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἀρρώστου.

Τὰ συμπτώματα ταῦτα, διαφόρου ἐντάσεως κατὰ τὰς διαφόρους μορφὰς τῆς νόσου καὶ τῆς ὀργανικῆς ἀντοχῆς τοῦ ἀτόμου, ποικίλλουσιν ἀπὸ τῆς ἁπλῆς ἐκδηλώσεως ἐλαφροῦ τινος αἰσθήματος κοπώσεως καὶ καταβολῆς τῶν δυνάμεων, πόνου κατὰ τὴν κατάποσιν καὶ μικροῦ πυρετοῦ μετά τινων φρικίων (ἅτινα συμπτώματα ἐντὸς δύο ἢ τριῶν τὸ πολὺ ἡμερῶν ὑποχωροῦσι καὶ ἡ ἀνάρρωσις ἀποκαθίσταται πλήρης), μέχρι τῶν βαρέων συμπτωματικῶν ἐκδηλώσεων, ἃς ἀνωτέρω περιγράφομεν.

Κατὰ τὴν *φλεγμονώδη ἀμυγδαλίτιδα*, ἡ εἰσβολὴ γίνεται ἀποτόμως, μετὰ βαρέων συμπτωμάτων, πυρετοῦ ὑψηλοῦ 40-41°, ἰσχυροῦ ῥίγους καὶ πόνου ἐντόνου κατὰ τὴν ἀμυγδαλῆν. Συνηθέστερον ὅμως ἐμφανίζεται ὡς ἡ ἁπλῆ καταρροϊκὴ ἀμυγδαλῖτις, κατὰ δὲ τὴν πορείαν αὐτῆς ἐμφανίζονται τὰ συμπτώματα τῆς φλεγμονώδους διαπυήσεως. Ἡ ἐξόγκωσις τῆς μιᾶς ἀμυγδαλῆς κατ' αὐτήν, σπανιώτερον καὶ τῶν δύο, εἶναι πολὺ ἐκσεσημασμένη, βαθέος ἐρυθροῦ χρώματος κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἀποστήματος, καὶ εἶναι κεκαλυμμένη ὑπὸ λευκωπῶν ἐξιδρωμάτων. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶναι τεταμένη καὶ λεία. Ἡ ἀμυγδαλῆ προβάλλει οἰδηματώδης κατὰ τὴν προσθίαν πτυχὴν τὴν ὁποίαν προωθεῖ καὶ παραμορφώνει, ὡς καὶ τὴν μοῖραν τοῦ συνεχομένου ὑπερῴου ἱστίου, ἀπωθεῖ τὴν κιονίδα, φθάνει καὶ ὑπερβαίνει τὴν μέσην γραμμήν, ὁ ἰσθμὸς τοῦ φάρυγγος (gosier) πληροῦται ὑπὸ τῆς ἐξοιδήσεως τῆς βλεννομεμβράνης καὶ τῆς ἀμυγδαλῆς καὶ οἱ ἄρρωστοι αἰσθάνονται αἴσθημα πνιγμονῆς, ἡ ἀναπνοή των γίνεται κάκοσμος, ἡ γλῶσσα ἐπικεχρισμένη. Ἡ ἀμυγδαλῆ ἀπωθεῖται πρὸς τὰ ἔσω ὑπὸ τοῦ πύου, ὅπερ συλλέγεται μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς κοίτης της, ὁπότε πρόκειται περὶ *πυώδους περιαμυγδαλίτιδος*.

Αἱ ὀξεῖαι ἀμυγδαλίτιδες συνοδεύονται πάντοτε ὑπὸ γαγγλιακῆς ἀντιδράσεως ποικίλου βαθμοῦ. Ἡ γενικὴ κατάστασις εἶναι ἡ τῶν λοιμωδῶν νόσων· ὁ πυρετὸς διακρατεῖται μεταξὺ 39-39°,5, κεφαλαλγία δὲ καὶ ναυτίαι εἶναι, ἰδίως ἐν ἀρχῇ, συχναί.

Πορεία καὶ πρόγνωσις.— Ἡ νόσος, κατὰ τὴν ὀξεῖαν καταρροϊκὴν ἀμυγδαλίτιδα, φθάνει ἐντὸς τεσσάρων ἢ πέντε ἡμερῶν τὴν ἀκμήν της, εἰς ἣν παραμένει μίαν ἢ δύο ἡμέρας μετὰ τῶν ἀρχικῶν συμπτωμάτων. Τὰ συμπτώματα ὅμως βαθμιαίως καὶ μετὰ ταχύτητος ὑποχωροῦσι, τῆς ὅλης διαρκείας τῆς νόσου μὴ ὑπερβαινούσης συνήθως τὴν ἑβδομάδα. Ἡ ἀπυρεξία γίνεται ἀποτόμως ὅπως κατὰ τὴν πνευμονίαν, καὶ ἡ ἴασις γενικῶς ἐπέρχεται διὰ διαλύσεως τῆς φλεγμονῆς. Εἴς τινα, ἐν τούτοις, ἄτομα ἡ ἴασις εἶναι φαινομενικὴ μόνον, καθ' ὅσον μὲ τὴν ἐλαχίστην ψῦξιν καθ' ἕκαστον ἔτος, πολλάκις δὲ καὶ κατὰ μῆνα, κατὰ τὰς μεταβολὰς τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους, ἡ νόσος ἐμφανίζεται καὶ πάλιν.

Κατὰ τὴν φλεγμονώδη ἀμυγδαλίτιδα, ἡ αἰτιολογία φαίνεται ἀνάλογος, τὰ λειτουργικὰ συμπτώματα καὶ ἡ σιαλόρροια εἶναι περισσότερον ἐνοχλητικά. Ἡ γενικὴ κατάστασις εἶναι σοβαρωτέρα, ἡ θερμοκρασία ποικίλλει μεταξὺ 40 καὶ 41°, ἡ ἐπιφάνεια τῆς ἀμυγδαλῆς εἶναι ξηρά, λεία, τεταμένη· τὸ πύον διανοίγει δίοδον διὰ τοῦ βλεννογόνου συχνότερον πρὸς τὰ ἔσω καὶ ἄνω, ὑπὸ τὴν προσθίαν πτυχὴν (pilier antérieur). Ἡ ἔξοδος τοῦ πύου παρακολουθεῖται ὑπὸ ὑφέσεως μεγάλης ὅλων τῶν συμπτωμάτων, καὶ ἡ πίεσις ἐπὶ τῆς ἀμυγδαλῆς ἢ ἐπὶ τῆς πλαγίας μοίρας τοῦ τραχήλου προκαλεῖ τὴν ῥύσιν τοῦ πύου ὄπισθεν τῆς προσθίας πτυχῆς. Κατά τινας, σπανιωτέρας περιπτώσεις τὸ πύον προχωρεῖ καὶ διεισδύει εἰς τὸν λάρυγγα, καὶ προκαλεῖ ἀσφυκτικὰ φαινόμενα διὰ διηθήσεως τῆς ὑπογλωττικῆς χώρας, ἄλλοτε δὲ ἐπέρχεται κεραυνοβόλος αἱμορραγία, συνεπείᾳ ἐξελκώσεως τῶν μεγάλων, τραχηλικῶν ἀγγείων.

Ἐπιπλοκαί.— Ἀνεξαρτήτως τῶν τοπικῶν ἐπιπλοκῶν, ὀφειλομένων εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς φλεγμονώδους ἐπεξεργασίας (οἴδημα τῆς γλωττίδος, διαπύησις κτλ.), αἱ ὀξεῖαι κυνάγχαι δύνανται νὰ συνοδεύωνται ὑπὸ σειρᾶς ἐπιπλοκῶν κατὰ διαδοχήν, σημείων γενικωτέρας προσβολῆς τοῦ ὀργανισμοῦ. Ὁσάκις αἱ ἐπιπλοκαὶ εἶναι πολυάριθμοι καὶ βαρεῖαι προσδίδουσιν εἰς τὴν νόσον ἰδιαιτέραν σοβαρότητα, τὰς μορφὰς δὲ ταύτας ὀνομάζομεν *λοιμώδεις ἀμυγδαλίτιδας*, ἂν καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς ἁπλῆς καλοήθους κυνάγχης περιλαμβάνονται ὅλαι αἱ διάμεσοι μορφαί.

Αἱ ἐπιπλοκαὶ αὗται, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

Ἡ *νεφρῖτις*: Κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἀμυγδαλίτιδος, ἡ λευκωματουρία εἶναι συχνή, συνοδεύει τὴν νόσον καὶ λήγει μετὰ τὴν ἀνάρρωσιν· αἱ ἐπανειλημμέναι ὅμως προσβολαὶ εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλέσωσι τὴν ἐγκατάστασιν χρονίας νεφρίτιδος. Πολλαὶ δὲ τοιαῦται χρόνιαι νεφρίτιδες τῶν ὁποίων ἡ αἰτιολογία εἶναι σκοτεινὴ καὶ ἀόριστος, ὀφείλονται εἰς τὴν λοίμωξιν ταύτην.

Ὁ *λοιμώδης ψευδορρευματισμός*, συνοδευόμενος ὑπὸ πόνων γενικῶν καὶ ἐξοιδήσεως τῶν ἀρθρώσεων, ὡς καὶ ἡ *πλευρῖτις*, ἡ *περικαρδῖτις* καὶ ἡ *βαλβιδικὴ ἐνδοκαρδῖτις*, ἡ *ὀρχῖτις*, καὶ ἡ *ὠοθηκῖ-*

Digitized by Google

τις ὡς καὶ αἱ *παραλύσεις* μετὰ μηνιγγιτικῶν φαινομένων καταλέγονται ἐπίσης μεταξὺ τῶν ἐπιπλοκῶν τῆς νόσου. Παρετηρήθη δὲ ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ τοπικὴ ἀντίδρασις εἶναι σοβαρά, αἱ ἐπιπλοκαὶ αὗται εἶναι σπανιώτεραι. Σπανιώταται ἰδίως εἶναι κατὰ τὴν φλεγμονώδη ἀμυγδαλίτιδα.

Θεραπεία.— Κατὰ τοῦ πυρετοῦ καὶ τῶν γενικῶν φαινομένων συνιστᾶται ἡ χρῆσις τῆς ἀσπιρίνης (0,75 ἑκατοστῶν μέχρις ἑνὸς γραμμαρίου δι' ἡμέρας). Κατὰ τῶν τοπικῶν φαινομένων συνιστῶνται γαργαρισμοὶ διὰ δισανθρακικῆς σόδας (κοχλιάριον γλυκοῦ ἐντὸς κυαθίσκου ὕδατος χλιαροῦ) ἥτις διαλύει τὰς βλενώδεις ἐκκρίσεις, καὶ χλωρικὸν κάλιον ἐντὸς ἐγχύματος πετάλων τριανταφύλλων ἢ ἀφεψήματος μολοχάνθης μετὰ ὕδατος δαφνοκεράσου. Ἐπίσης, γαργαρισμοὶ δι' ὀξυγονούχου ὕδατος (κοχλιάριον ὕδατος ὀξυγονούχου 12 ὄγκων ἐντὸς κυαθίσκου χλιαροῦ ὕδατος), ἔτι δὲ διάλυσις βορικοῦ ὀξέος 3 % ἢ σπειραϊκοῦ νατρίου 1 %. Ἐξωτερικῶς ἐπὶ τοῦ τραχήλου ἐπιθέτομεν σπληνία θερμὰ τὰ ὁποῖα καλύπτομεν διὰ γουταπέρκας. Κατὰ τῆς λευκωματουρίας, ἥτις εἶναι συνήθης κατὰ τὴν νόσον ταύτην, συνιστᾶται ἡ διὰ γάλακτος δίαιτα.

Κατὰ τὴν *πυώδη* ἀμυγδαλίτιδα ἐπιβάλλεται ἡ διάνοιξις τοῦ ἀποστήματος, ὅταν αὕτη δὲν προκληθῇ αὐτομάτως.

Πρὸς πρόληψιν τῶν ὑποτροπῶν τῆς νόσου συνιστῶνται καυτηριάσεις ἢ ἀφαίρεσις τῶν ἀμυγδαλῶν. Αἱ ἐπεμβάσεις αὗται δέον νὰ γίνωνται κατὰ τὰς περιπτώσεις ἐκείνας καθ' ἃς ἡ νόσος ἐπαναλαμβάνεται συχνάκις μετὰ μεγάλης ἐντάσεως, ἀπολήγουσα εἰς ἀπόστημα, δέον δὲ νὰ ἐκτελῆται ἡ ἀφαίρεσις τῶν ἀμυγδαλῶν εἰς τοὺς ἐνήλικας διὰ τοῦ ἀμυγδαλοτόμου, καθ' ὅσον παρ' αὐτοῖς οἱ ἱστοὶ εἶναι σκληροὶ καὶ δὲν συνέρχονται εὐκόλως, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἄφθονος ἐπακολουθεῖ αἱμορραγία. Ἡ ἐγχείρησις αὕτη πρέπει νὰ γίνεται διὰ γαλβανικῆς ἀγκύλης ἢ κάλλιον διὰ κατατμήσεως (morcellement). Καταφεύγομεν ἐπίσης εἰς τὴν γαλβανοκαυτηρίασιν (galvanoponctures) ἥτις μετατρέπει τὴν ἀμυγδαλὴν εἰς ἰνώδη ἱστόν· ἀλλ' αὕτη, προκαλοῦσα συμφύσεις, ἐκθέτει πολλάκις τὸν ἄρρωστον εἰς λίαν ἐπώδυνα ἀποστήματα ἐν περιπτώσει ὑποτροπῆς.

Διὰ τῆς ἡλικίας αἱ ἀμυγδαλαῖ ἀτροφοῦσαι παύουσι νὰ γίνωνται ἐνόχλημα εἰς τοὺς ἀρρώστους. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΣΙΜΗΣ

Ἀμυγδαλιώνας. Χωρίον τῆς κοινότητος Ζυγοῦ τῆς ὑποδιοικήσεως Καβάλλας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἔχον 288 κατοίκους. Πρότερον ὠνομάζετο *Μπατὲμ Τσιφλίκ.* Δ. Ε. Μ.

Ἀμυγδαλό. Βουνοκορυφὴ τῆς νήσου Σύρου (βλ. λ. Αἰγαῖον, τ. Β', σ. 399 γ').

Ἀμύγδαλο. Συνοικισμὸς τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Πύργου τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. 30. Πρότερον ἀνῆκεν εἰς τὸν ἀγροτ. δῆμον Παρανύμφων. Δ. Ε. Μ.

ἀμυγδαλόγαλα (τό)· ἐκχύλισμα ἀμυγδάλων.

ἀμυγδαλοειδής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ ἀμύγδαλον, κοιν. *ἀμυγδαλωτός.*

ἀμυγδαλόζη *[Χημ.].* Δισακχαρίτης λαμβανόμενος κατὰ τὴν διάσπασιν τῆς *ἀμυγδαλίνης* καὶ συνιστάμενος ἐκ δύο μορίων γλυκόζης. Ἡ ἀμυγδαλόζη διὰ τῆς *ἀμυγδαλάσης* διασπᾶται περαιτέρω εἰς γλυκόζην. Σ. Γ.

Ἀμυγδάλοι. Μικροσυνοικισμὸς τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Βρυσῶν τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασηθίου. Κάτ. 33. Πρότερον ἀνῆκεν εἰς τὸν ἀγροτ. δῆμον Ζενιῶν. Δ. Ε. Μ.

—**Ἀμυγδάλοι** *("Ανω—).* Συνοικισμὸς τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Βρυσῶν τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασηθίου. Κάτ. 62. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γαϊδοῦρο*, μετωνομάσθη δὲ διὰ τοῦ ἀπὸ 20—8—27 Διατάγματος. Δ. Ε. Μ.

ἀμυγδαλοκατάκτης (ὁ)· ὄργανον δι' οὗ θραύονται τὰ ἀμύγδαλα, ἀμυγδαλοθραύστης.

Ἀμυγδαλοκεφάλι. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων εἰς τὸ διαμέρισμα *Ἐννέα Χωρία.* Ἤδη ἀποτελεῖ ἕδραν ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικ. *Κεραμωτή.* Κάτ. 444.

ἀμυγδαλοκύστις (Amygdalocystis Billings) *[Παλαιοζ.].* Γένος κυστεοειδῶν πελματοζῴων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *μαλακοκυστιδῶν*, ζήσαν κατὰ τὸ κάτω *σιλούριον* σύστημα εἰς τὸν Καναδᾶν. Ἡ συμπεπιεσμένη θήκη αὐτοῦ ἀποτελεῖται περίπου ἐκ 38 ἀκτινωτῶς ἐστολισμένων πινακιδίων. Ἀπὸ τοῦ ἐκκέντρου στόματος ἐκφεύγουσι δύο ἁπλαῖ ἐπικαθήμεναι τῆς θήκης ὑδροφόροι ταινίαι μετὰ μικρῶν καὶ λεπτῶν πτερυγιδίων ἐστολισμέναι. Θ. Σ.

Ἀμυγδαλόλακκος. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἁγίου Ἀντωνίου τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασηθίου. Κάτ. 12. Δ. Ε. Μ.

ἀμυγδαλόμαζα (ἡ)· μᾶζα ἐξ ἀμυγδάλων, μεῖγμα πλῆρες ἀμυγδάλων.

ἀμύγδαλον (τό)· ἰδίωματ. *μύδαλο*· ὁ καρπὸς τῆς ἀμυγδαλῆς· λέγεται καὶ *ἀμυγδάλη* (παροξυτόνως)· ἔτι δὲ *ἀμυγδαλή* (ὀξυτόνως)· ὅθεν αἱ παρὰ τὸν λαιμὸν δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν ἐν σχήματι ἀμυγδάλου ἀδένες ὠνομάσθησαν *ἀμυγδαλαί* (ὀξυτόνως). Β. Φ.

— *[Βοταν.]*· βλ. ἀμυγδαλῆ.

— *[Χημ.].* Τὰ ἀμύγδαλα ἀνήκουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐλαιωδῶν καρπῶν καὶ δὲν περιέχουσιν ἄμυλον. Περιέχουσιν ὅμως σταφυλοσάκχαρον 3—5%) καὶ δεξτρίνην, τὰ δὲ πικρὰ καὶ γλυκοσίδιόν τι καὶ ἐμουλσίνην (σιναπτάσην) ἥτις εἶναι φύραμα διασπῶν τὴν ἀμυγδαλίνην παρουσίᾳ ὕδατος εἰς πικραμυγδαλέλαιον (βενζαλδεΰδην), γλυκόζην καὶ ἐλεύθερον ὑδροκυάνιον. Τὰ ἀμύγδαλα ἐνίοτε πρὸς λεύκανσιν θειοῦνται.

Τὰ γλυκέα ἀμύγδαλα ἔχουσι τὴν ἀκόλουθον χημικὴν σύστασιν:

	Ἐλάχιστον %	Μέγιστον %	Μέσον %
Ὕδωρ	3,76	9,53	6,02
Ἀζωτοῦχοι ὕλαι	22,50	25,12	23,49
Λίπος συνολικὸν	51,42	54,09	53,02
Λοιπαὶ ἐλεύθ. Ν ἐκχ. ὕλαι	—	—	7,84
Ἀκατέργαστοι ἶνες	—	—	6,51
Τέφρα	2,86	3,70	3,12

Τὰ δὲ πικρὰ ἀμύγδαλα ἔχουσι τὴν ἀκόλουθον:

Ὕδωρ	5,50 %
Ἀζωτοῦχοι ὕλαι	34,61 %
(Ἀμυγδαλίνη)	2,20 %
Λίπος συνολικὸν	42,80 %
Λοιπαὶ ἐλεύθ. Ν ἐκχ. ὕλαι καὶ ἀκατέργαστοι ἶνες	14,14 %
Τέφρα	3,20 %

Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ

— *[Ἐμπορευματολ.]* Τὰ ἀμύγδαλα (ἀγγλ. almonds, γαλλ. amandes, γερμ. Mandeln, ἰταλ. mandorle) διακρίνονται εἰς γλυκέα καὶ εἰς πικρά. Τὰ πικρὰ ἀμύγδαλα χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἐξαγωγὴν ἀμυγδαλελαίου (βλ. λ.) καὶ *αἰθερίου ἐλαίου* (περὶ οὗ κατωτέρω)· τὰ δὲ γλυκέα πρὸς βρῶσιν, πρὸς κατασκευὴν κομφέτων καὶ ποικίλων γλυκισμάτων, ἐν οἷς καὶ τὰ ὀνομαστὰ *ἀμυγδαλωτὰ* (ἰταλ. mandorlato, γαλλ. nougat), ὡς καὶ πρὸς ἐξαγωγὴν ἀμυγδαλελαίου. Ἐκ τοῦ χυμοῦ τῶν γλυκέων ἀμυγδάλων κατασκευάζεται ἐπίσης καὶ τὸ γνωστὸν δροσιστικὸν ποτὸν *σουμάδα* (βλ. ἀμυγδαλοσεράπιον). Τὰ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ παχέος ἐλαίου καὶ τοῦ αἰθερίου τοιούτου ἀπομένοντα ὑπολείμματα τῶν ἀμυγδάλων χρησιμοποιοῦνται συμμεμιγμένα μετὰ πιτύρων πρὸς τροφὴν καὶ πάχυνσιν τῶν πρὸς σφαγὴν προοριζομένων ἵππων, ἀγελάδων καὶ ἄλλων θηλαστικῶν. Παραγωγὴ μεγάλη ἀμυγδάλων γίνεται εἰς τὴν Ἱσπανίαν, Ἰταλίαν καὶ Πορτογαλίαν, ὁπόθεν ἐξάγονται μεγάλα ποσά. Ἡ μεγαλυτέρα δὲ κατανάλωσις αὐτῶν γίνεται ἐν Μ. Βρεττανίᾳ, ὅπου εἰσάγονται ἐτησίως περὶ τοὺς 8.000 τόννοι.

Ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ὡς πρὸς τὴν ἀμυγδαλοπαραγωγὴν προεξάρχει ἡ Χίος. Φέρονται δὲ τὰ ἑλληνικὰ ἀμύγδαλα εἰς τὸ ἐμπόριον εἴτε ἀκέραια (μετὰ τῶν φλοιῶν αὐτῶν) εἴτε ἀποφλοιωμένα *(ψίχα)*, ἐντὸς σάκκων, βάρους συνήθως 60 ὀκάδων.

Κατὰ στατιστικὴν τοῦ ὑπουργ. Ἐθν. Οἰκονομίας ἡ ἐξ Ἑλλάδος ἐξαγωγὴ ἀμυγδάλων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἔχει ὡς ἑξῆς: Τὸ κατὰ τὸ ἔτος 1924 ἐξαχθὲν ποσὸν ἦτο ἀξίας 10.181.000 δρ., τὸ δὲ τοῦ 1925 ἀξίας 18.485.000. Αἱ χῶραι δὲ εἰς ἃς ἐγένετο ἡ ἐξαγωγὴ κατὰ τάξιν ποσοῦ ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ κάτω πίνακος:

Χῶραι	Ἔτος 1924	Ἔτος 1925
	Χιλιόγραμμ.	Χιλιόγραμμ.
Αἴγυπτος	302 410	408 111
Ἀγγλικαὶ Ἰνδίαι	292.431	202.891
Ἰταλία	141.510	49 623
Γαλλία	116.611	243.442
Ἡνωμ. Πολιτεῖαι	3.826	5.696
Τουρκία	3.138	3.219
Λοιπαὶ Χῶραι	6.834	22.793
Ἐν ὅλῳ	866.790	1.135.775

Ἐν τῇ ζαχαροπλαστικῇ τὰ ἀμύγδαλα συνήθως χρωματίζονται πρὸς κατασκευὴν γλυκισμάτων ποικιλοχρόων. Ἐὰν τὰ λευκὰ ἀμύγδαλα ἐμβραχῶσιν εἰς δυνατὸν ἀπόβρασμα τοῦ σαφορᾶ θὰ χρωματισθῶσιν ὡραῖα κίτρινα, ἐὰν δὲ ἐντεθῶσιν εἰς ἀπόβρασμα τοῦ κρεμεζίου μετὰ μικροῦ ποσοῦ στυπτηρίας χρωματίζονται ἐρυθρὰ ἢ πορφυρᾶ· καθ' ὅμοιον τρόπον ἡ διάλυσις τοῦ θειικοῦ ἰνδικοῦ (Indico Carminum) τὰ βάφει κυανᾶ, ἐὰν δὲ τὰ κυανοβαφέντα ἐντεθῶσιν εἰς ἀπόβρασμα τοῦ σαφορᾶ θέλουν χρωματισθῇ πράσινα. Οἱ ὡς ἀνωτέρω χρωματισμοὶ εἶναι ὡραῖοι καὶ προπάντων ἀβλαβεῖς. Ἐὰν δὲ πρὸς τὸ ἐρυθρὸν διάλυμα τοῦ κρεμεζίου προστεθῇ σταγὼν ροδελαίου, τὰ δι' αὐτοῦ χρωματιζόμενα ἀμύγδαλα προσλαμβάνουν γεῦσιν καὶ ὀσμὴν ῥόδου. Καὶ δι' ἄλλων ἐπίσης αἰθερίων ἐλαίων δύναταί τις νὰ προσδώσῃ εἰς αὐτὰ εὐάρεστον ὀσμήν, ὡς π. χ. κίτρου, πορτοκαλλίου κλπ. Ι. Γ. ΜΠΑΡΔΑΝΗΣ

—*ἀμυγδάλων ἔλαιον*· βλ. ἀμυγδαλέλαιον.

—*ἀμυγδάλων πικρῶν αἰθέριον ἔλαιον* (Oleum amygdalarum amararum). Ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν «*ἔλαιον πικραμυγδάλων*» νοεῖται τὸ αἰθέριον ἔλαιον, τὸ λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως τῶν δι' ὕδατος κατεργασθέντων πικρῶν ἀμυγδάλων, μετὰ τὴν πρὸς ἀποχωρισμὸν τοῦ λιπαροῦ ἐλαίου αὐτῶν ἔκθλιψιν. Ἡ περιεκτικότης τούτων εἰς αἰθέριον ἔλαιον ἀνέρχεται εἰς 0,5—0,7%. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης, πλὴν τῶν πικρῶν ἀμυγδάλων, καὶ τὰ ἐκ Μικρασίας φερόμενα σπέρματα τῶν βερικόκκων (τῆς Prunus Armenica), ἅτινα παρέχουσι προσόμοιον ἔλαιον εἰς ἀναλογίαν 0,6—1%.

Πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου φέρονται 12 μέρη τῶν ἐκθλιβέντων σπερμάτων εἰς 120 μ. ζέοντος ὕδατος, ἀφίεται ὁ πόλτος εἰς τὴν θερμοκρασίαν ταύτην ἐπὶ 15—30 λεπτὰ καὶ εἶτα ψύχεται. Εἰς τὸν ψυχθέντα πόλτον προστίθεται 1 μ. νωπῶν σπερμάτων ἀπελαιωθέντων καὶ κατεργασθέντων μετὰ 6—7 μ. ὕδατος καὶ μετὰ 12ωρον ὑποβάλλεται τὸ ὅλον εἰς ἀπόσταξιν. Κατ' αὐτήν, λόγῳ τοῦ λίαν δηλητηριώδους τοῦ ὑδροκυανίου, τοῦ προερχομένου ἐκ τῆς σχάσεως τῆς ἀμυγδαλίνης (βλ. λ.), δέον νὰ λαμβάνωνται ἐξαιρετικαὶ προφυλάξεις.

Τὸ ἀμυγδαλέλαιον εἶναι ὑγρὸν κατ' ἀρχὰς ἄχρουν, διὰ τοῦ χρόνου κιτρινίζον, φωτοθλαστικὸν χαρακτηριστικῆς ὀσμῆς καὶ εἰδ. β. 1.045 — 1,06. Ἐν ὕδατι εἶναι ὀλίγον διαλυτόν. Ἀποτελεῖται ἐκ βενζαλδεΰδης, ὑδροκυανίου καὶ βενζαλδεϋδοκυανυδρίνης. Δέον νὰ φυλάσσηται εἰς καλῶς κεκλεισμένας καὶ πεπληρωμένας μικρὰς φιάλας μεταξὺ τῶν δηλητηρίων. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν χρησιμοποιεῖται ἐξωτερικῶς πρὸς ἐντριβὰς ἐπὶ νευραλγιῶν κλπ.

Τὸ διὰ τὴν ἀρωματοποιίαν, ποτοποιίαν καὶ σακχαροπλαστικὴν πρὸς ἀρωματισμὸν χρησιμεῦον ἔλαιον ἀπαλλάσσεται τοῦ ὑδροκυανίου κατεργαζόμενον μετ' ἀσβεστίου γάλακτος καὶ τριχλωριούχου σιδήρου, ὅτε ἀποχωρίζεται τοῦτο εἰς ἀδιάλυτον σιδηροκυανιοῦχον ἀσβέστιον. Κ. Γ. Μ.

— *[Ἐμπορευματολ.]* Τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῶν πικρῶν ἀμυγδάλων χρησιμοποιεῖται ἰδίως πρὸς ἀρωματισμὸν παχυμύρων, σαπώνων καὶ οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν ὑπὸ ποικίλας ὀνομασίας. Οὕτω τὸ τόσον γνωστὸν εἰς τὴν ποτοποιίαν *essence de noyaux* συνίσταται ἐξ ἑνὸς μέρους αἰθερίου ἐλαίου πικραμυγδάλων, διαλελυμένου εἰς 7 μέρη οἰνοπνεύματος. Τὸ δὲ *extrait d' amandes amères* εἶναι διάλυσις 10—15 γραμμαρίων αἰθερίου ἐλαίου εἰς 1000 γραμμάρια οἰνοπνεύματος.

Τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῶν ἀμυγδάλων νοθεύεται δι' οἰνοπνεύματος, χλωροφορμίου, νιτροβενζολίου (essence de mirbane), αἰθερίου ἐλαίου τοῦ κέδρου, αἰθερίου ἐλαίου πορτοκαλλίου καὶ λ. π. Τὸ οἰνόπνευμα συνήθως τίθεται ὅπως ἀποκρύψῃ τὴν ἐν τῷ αἰθερίῳ ἐλαίῳ ἀνάμιξιν ὕδατος, διότι, ὅταν τὸ ἔλαιον ἐνέχῃ ὕδωρ, θολοῦται εἰς τὸ ψῦχος. Πρὸς ἀνίχνευσιν τῆς διὰ νιτροβενζολίου νοθεύσεως λαμβάνομεν 2 κβ. ἑ. αἰθερίου ἐλαίου καὶ ἀνακινοῦμεν μὲ 34 κβ. ἑ. οἰνοπνεύματος 45 βαθμῶν· ἐὰν περιέχῃ νιτροβενζόλιον, καθιζάνει τοῦτο. Πρὸς ἀνίχνευσιν τοῦ ὑδροκυανίου διαλύομεν ἐν γραμμάριον αἰθερίου ἐλαίου εἰς 5 γραμμάρια οἰνοπνεύματος καὶ 45 γραμ. ὕδατος, προσθέτομεν περίσσειαν διαλύσεως ἐναμμωνίου ἀργύρου, ἐξουδετεροῦμεν διὰ νιτρικοῦ ὀξέος καὶ εἶτα πλύνομεν καὶ ζυγίζομεν τὸν ἀποχωρισθέντα κυανιοῦχον ἄργυρον.

Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρεται καὶ τεχνητὸν αἰθέριον ἔλαιον (βενζοϊκὸν ἀλδεΰδιον), παρασκευαζόμενον διὰ θερμάνσεως μέχρις 100° Κ. ἴσων μερῶν νιτρικοῦ ὀξέος καὶ χλωριούχου βενζυλίου μετὰ δέκα μερῶν ὕδατος. Τὸ ἄρωμα ὅμως αὐτοῦ δὲν διατηρεῖται, ὑστεροῦν ἅμα τοῦ γνησίου καὶ εἰς ποιότητα. Ι. Γ. Μ.

ἀμυγδαλόπηκτον (τό)· ἐξελλήνισις τοῦ κοινῶς λεγομένου *μαντολάτου*· πβλ. *ζαχαρόπηκτον.* Β. Φ.

ἀμυγδαλόπωμα (τό)· ποτὸν ἐξ ἀμυγδάλων, ἐξελλήνισις τῆς κοινῶς λεγομένης *σουμάδας*· βλ. ἀμυγδαλοσεράπιον. Β. Φ.

Ἀμύγδαλος *[Ἀποκρυφ.].* Ἐν τῇ φρυγικῇ ἀποκρυφολογικῇ παραδόσει καλεῖται *Ἀμύγδαλος* ὁ πατὴρ τῶν ὅλων ὁ προϋπάρξας, ὅστις φέρει ποικίλα εἰς τὰς λοιπὰς παραδόσεις ὀνόματα, οἷον: «Αἰὼν Αἰώνων», «Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν» κλπ. Δ. Π. Κ.

ἀμύγδαλος (Amygdalus Lin.) *[Παλαιοφ.].* Γένος *ἀγγειοσπέρμων* δικοτυληδόνων οὕτινος ἡ ἐμφάνισις κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον ἀσφαλῶς πιστοποιεῖται διὰ πολυαρίθμων εὑρημάτων φύλλων καὶ πυρήνων εἰς τὰς ἀρκτικάς, εὐρωπαϊκὰς καὶ σιβηρικὰς περιοχάς. Ἐνταῦθα ὑπάγεται *Amygdalus radopojana* Ung, *A. communis* L., *A. nana*, *A. persica*, *A. bilinica* Ettigh. καὶ *A. pereger* Ludw. Θ. Σ.

ἀμυγδαλοσάπων (ὁ)· σάπων ἐξ ἀμυγδάλων.

—*[Ἐμπορευματολ.]* Ὁ *ἀμυγδαλοσάπων* ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἰατρικῶν καλουμένων σαπώνων. Διὰ

Digitized by Google

τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ χρησιμοποιοῦνται ποικίλαι μέθοδοι, ἀποδίδουσαι ποιότητας διαφόρους, τῶν ὁποίων καλυτέρα θεωρεῖται ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Γάλα πικραμυγδάλων» (Lait d'amandes amères). Ὁ σάπων τοῦ εἴδους τούτου συνίσταται ἐκ 250 μερῶν ὕδατος ἀπεσταγμένου, 50 μ. πικραμυγδάλων, 5 μ. κηροῦ λευκοῦ, 7,5 μ. σάπωνος Μασσαλίας, 10 μ. σόδας καὶ 25 μ. ἐκχυλίσματος tubereuse, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχουσι διαλυθῆ 1,5 μ. αἰθερίου ἐλαίου πικρῶν ἀμυγδάλων. Ι. Γ. ΜΠΑΡΔΑΝΗΣ

ἀμυγδαλοσεράπιον, κοιν. *σουμάδα*. Ποτὸν ἀναψυκτικὸν παρασκευαζόμενον ἐκ τοῦ χυμοῦ τῶν πυρήνων τῶν γλυκέων ἀμυγδάλων διὰ κατεργασίας αὐτοῦ μετ' ἄλλων ὑλικῶν. Ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐκαλεῖτο *θασόρροφον*.

— *[Τεχν.]* Ἡ κατασκευὴ τοῦ σεραπίου τούτου ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἱσπανίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι (κατὰ τὴν σχετικὴν ξένην βιβλιογραφίαν καὶ τὴν περὶ Ποτοποιίας, συγγραφὴν *Α. Α. Ρουσσοπούλου*) γίνεται διὰ τῶν ἑξῆς ὑλικῶν: Ἀμύγδαλα γλυκέα 3 χιλιόγρ., ἀμύγδαλα πικρὰ 3 χλγρ., κόμμι τραγακάνθινον 50 γραμμ., ἀνθόνερον 500 γραμμ., σάκχαρον 57 χιλιόγρ. καὶ 500 γραμμ., καὶ ὕδωρ 53 λίτρας. Ἐπιχύνομεν ζέον ὕδωρ ἐπὶ τῶν ἀμυγδάλων καὶ κατόπιν ξεφλουδίζομεν αὐτὰ εἴτε διὰ τῶν χειρῶν εἴτε δι' εἰδικοῦ μηχανήματος· εἶτα πολτοποιοῦμεν τὰ καθαρισθέντα ἀμύγδαλα ἢ διὰ μηχανῆς ἢ ἐν ἰγδίῳ μαρμαρίνῳ μετὰ 51 λιτρ. ὕδατος μέχρις οὗ γαλακτοποιηθῶσι καὶ εἶτα διηθοῦμεν τὸ γάλα τῶν ἀμυγδάλων διὰ πανίου μεταξωτοῦ (διὰ τῆς μηχανῆς λαμβάνεται ἀμέσως τὸ γάλα τῶν ἀμυγδάλων). Τὸ γάλα τοῦτο ρίπτομεν εἰς τὸ σάκχαρον (ὅπερ πρέπει προηγουμένως νὰ εἶναι καλῶς μεμερισμένον) καὶ ἀνακινοῦμεν διὰ σπαθίδος ἐν ψυχρῷ μέχρις ἐντελοῦς διαλύσεως τοῦ σακχάρου, ὅτε θερμαίνομεν τὸ ὅλον ἠπίως, αὐξάνοντες τὴν θερμοκρασίαν βαθμηδὸν μέχρις 60°. Κατὰ τὴν θέρμανσιν τοῦ μίγματος πρέπει νὰ μὴ παύσωμεν ἀνακινοῦντες αὐτὸ διὰ τῆς σπαθίδος, διότι δυνατὸν ν' ἀποχωρισθῇ τὸ ἔλαιον. Ὅταν τὸ ὅλον γίνῃ ὁμογενὲς καὶ διαλυθῇ ἐντελῶς τὸ σάκχαρον, ἀποσύρομεν ἀπὸ τοῦ πυρὸς καὶ προσθέτομεν τὸ ἀνθόνερον καὶ τὸ τραγακάνθινον κόμμι προδιαλυθὲν εἰς 2 λίτρας ὕδατος τῆς συνταγῆς· μεθ' ὃ διηθοῦμεν τὸ ὅλον. Τὸ τραγακάνθινον κόμμι ἔχει σκοπὸν νὰ συγκρατῇ τὰ διάφορα στοιχεῖα τοῦ σεραπίου εἰς ἓν ὅλον ὁμογενές, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χωρίζονται ταῦτα εἰς δύο στρώματα, ἰδίως ὅταν δὲν ἔχουσι τελείως γαλακτοποιηθῆ τὰ ἀμύγδαλα.

Κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ σεραπίου τούτου ὅλα τὰ δοχεῖα, ἀγγεῖα κτλ. πρέπει νὰ εἶναι τελείως καθαρά. Πρὸς τούτοις πρέπει νὰ προσέχωμεν νὰ μὴ μεταβληθῇ ὁ ὀπὸς τῶν ἀμυγδάλων εἰς ἔλαιον, διότι τότε χάνομεν ὅλα τὰ ὑλικά. Ι. Γ. Μ

ἀμυγδαλόσχημος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων σχῆμα ἀμυγδάλου, ἀμυγδαλωτός.

ἀμυγδαλοτόμος. Χειρουργικὸν ἐργαλεῖον χρησιμοποιούμενον κατὰ τὴν ἐκτομὴν τῶν ἀμυγδαλῶν. Ἡ ἐγχείρησις αὕτη *(ἀμυγδαλοτομία)* ἐνεργεῖται λόγῳ ὑπερτροφίας τῶν ἀμυγδαλῶν (βλ. λ. ἀμυγδαλῖτις).

ἀμυγδαλόφλουδα (ἡ)· ἡ φλούδα, ὁ φλοιὸς τοῦ ἀμυγδάλου.

ἀμυγδαλόφυλλον (τό)· φύλλον τῆς ἀμυγδαλῆς.

Ἀμυγδαλοχώρι. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καστανοχωρίου τῆς ὑποδιοικήσεως Νιγρίτης τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτοικοι 126. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ραχμανλῆ*. Δ. Ε. Μ.

ἀμυγδαλώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ ἀμύγδαλον ἢ μὲ ἀμυγδαλῆν: «δένδρα ἀμυγδαλώδη». Β. Φ.

ἀμυγδαλὼν (ὁ), γεν. *—ῶνος*· τόπος πλήρης ἀμυγδαλῶν, ἀμυγδαλοπερίβολο (κοιν. *ἀμυγδαλιώνας*)· πρβ. *ἀμπελών, ἐλαὼν* κ. τ. τ.

ἀμυγδαλωτός, *—ή*, *—ό*· ὁ ὅμοιος μὲ ἀμύγδαλον, ὁ ἔχων τὸ σχῆμα τοῦ ἀμυγδάλου: «μάτια ἀμυγδαλωτά».

ἀμυγδοφαινίνη (Amygdophenin) *[Φαρμακ.]*. Οὕτως ὀνομάζεται ἡ φαινυλογλυκυλο-π-φαινετιδίνη, ἔχουσα τὸν παρακείμενον τύπον. Εἶναι δὲ αὕτη

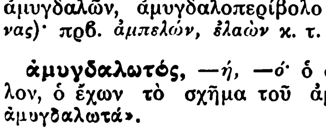

λευκὴ κόνις ἢ κρυσταλλικὰ φυλλίδια δυσδιάλυτα ἐν ὕδατι, τηκόμενα εἰς 140,5°. Λαμβάνεται διὰ θερμάνσεως φαινυλογλυκκυλικοῦ ὀξέος μετὰ π-φαινετιδίνης εἰς 130-170°. Ἀνεγράφη ὡς ἀντιρρευματικὸν εἰς δόσεις 1-6 γρ. ἡμερησίως. Ἤδη εἶναι ἀπόθετον φάρμακον. Κ. Γ. Μ.

ἀμυγδαλόψιχα ἢ *ψίχα ἀμυγδάλου*· ὁ πυρὴν τοῦ ἀμυγδάλου, τὰ ἀποφλοιωμένα ἀμύγδαλα.

ἄμυγμα (τὸ) καὶ *ἀμυγμὸς* (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀμύσσω*, ἀμυχή, γρατζούνισμα, ξέσχισμα. Β. Φ.

ἀμύδα (Amyda Oken) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *τριονυχίων ἑρπετῶν* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *τριονυχιδῶν*, ὅπερ ἐνεφανίσθη ἀπὸ τῆς ἄνω κρητιδικῆς τῆς βορείου Ἀμερικῆς, ἐκεῖθεν ἐξηπλώθη μεγάλως κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον εἰς τὴν Εὐρώπην, Ἀφρικήν, ἀνατολικὰς Ἰνδίας καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ ἐντὸς τῶν ποταμῶν τῶν συγκεκερασμένων καὶ θερμῶν ζωνῶν τῆς Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ βορείου Ἀμερικῆς, ἐλλείπει ὅμως τελείως ἐκ τῆς Αὐστραλίας καὶ νοτίου Ἀμερικῆς. Θ. Σ.

ἀμυδρός, *—ά*, *—όν*· σκοτεινός, ἀμαυρός: «ἀμυδρὸν φῶς,—φέγγος»· ‖ δυσδιάκριτος, ἀσαφής, ἐξησθενημένος, ὁ μὴ ἐντελῶς ἀφανής: «ἀμυδρὰ γράμματα», «ἀμυδρὸν χρῶμα»·— Ἐπίρρ. *ἀμυδρῶς* (ἀντίθ. *σαφῶς*): «ἀμυδρῶς βλέπω». Β. Φ.

Ἀμυδρός. Ὀνομασία ἣν ὁ ἀγγλικὸς χάρτης (203 Santa Maura, Ithaca, Cephallonia and adjacent coast) καὶ ὁ τρίτος τόμος τοῦ Mediterranean Pilot δίδουν εἰς βουνὸν τῆς Ἀκαρνανίας ὕψους 480 μέτρων εἰς 2 περίπου μίλλια ἀνατολικῶς τῆς Βονίτσης ὑψούμενον. Παρὰ τῶν ἐντοπίων τὸ εἴχομεν ἀκούσει προφερόμενον *Ἀμμαδρὸς* μὲ τὸ δ ἀποκλῖνον πρὸς d, ὁ δὲ τελευταῖος χάρτης τῶν μερῶν ἐκείνων (Ναυτ, Ἑλλ. Ὑδρογρ. ἀρ. 10: Ἀμβρακικὸς) σημειοῖ αὐτὸ ὡς *Ἀμμαδερὸς* (πλάτ. 38° 55', μῆκ. 20° 56') Αἱ ναυτιλιακαὶ ὁδηγίαι περιγράφουσαι τὴν ἀπὸ τοῦ ὕψους του ὡραιότητα τῆς πανοραματικῆς τῶν πέριξ θέας, ἐκτρέπονται εἰς ρωμαντισμούς, ἀλλὰ καὶ ὄντως, οἱ ἐν καταπρασίνῳ δαπέδῳ ἀργυρόεντες μαίανδροι τοῦ Ἀράχθου καὶ τοῦ Λούρου, αἱ ἀμυδραὶ ἐν τῷ ἀπωτάτῳ ὁρίζοντι σκιαγραφίαι τῶν Ἰονίων νήσων, τὸ σαφῶς ἀποκοπτόμενα περιγράμματα τῆς Πίνδου, τοῦ Σουλίου, τοῦ Τυμφηστοῦ καὶ τῆς Οἴτης μὲ τὰς κορυφάς των ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὲρ τὰ νέφη καὶ χιονοσκεπάστους, «δαψιλῶς ἀποζημιώνουν διὰ τοὺς κόπους μιᾶς ὄντως ἐπιπόνου ἀναβάσεως». Σ. Ε. Λ.

ἀμυδρότης (ἡ), γεν. *—ότητος*· σκοτεινότης, ἀσάφεια.

ἀμυδρόφωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀμυδρῶς φωτιζόμενος.

ἀμυδρῶ *(—όω)*· κάμνω τι ἀμυδρόν, καθιστῶ τι ασαφές, δυσδιάκριτον.

ἀμύδρωσις (ἡ)· ἡ ἀμαύρωσις.

Ἀμυδὼν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παναρχαιοτάτη μικρὰ καὶ ὀχυρὰ πόλις τῆς Ἀμφαξίτιδος Μακεδονίας. Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ὡδήγησεν εἰς Τροίαν τοὺς ἀγκυλοτόξους Παίονας ὁ Πυραίχμης, ὅστις ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου παρὰ τὴν πρύμνην τοῦ πλοίου τοῦ Πρωτεσιλάου (Ὁμ. Ἰλ. Π. 287). Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος (C. 330, frg. 20. 23) ἡ πόλις ἐκαλεῖτο *Ἀβυδών*. Ἔκειτο ἐπὶ ὀχυρᾶς θέσεως παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Ἐριγῶνος καὶ Ἀξιοῦ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ τελευταίου, πιθανώτατα ἔνθα ἔκειτο βραδύτερον τὸ βυζαντινὸν φρούριον Προύσακον. Ἡ Ἀμυδών, κατὰ τὸν Στράβωνα, εἶχε κατασκαφῆ ὑπὸ τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Μακεδονίας Ἀργεαδῶν. Παρὰ τὴν Ἀμυδῶνα ἔκειτο ἡ πηγὴ Αἶα, τῆς ὁποίας τὸ καθαρώτατον ὕδωρ ἐχύνετο εἰς τὸν θολερὸν Ἀξιόν. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμύελος· βλ. ἄμυαλος.

ἀμύζητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μυζηθείς, ὁ μὴ ἀπορροφηθείς.

Ἀμυζὼν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πολίχνη τῆς Καρίας, κειμένη εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μιλλίων βορειοδυτικῶς τῶν Ἀλίνδων. Τῆς πολίχνης ταύτης διεσώθησαν νομίσματα τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἦτο αὐτόνομος, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΜΥΖΟΝΕΩΝ. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἦτο ἕδρα ἐπισκοπῆς ἐξαρτωμένης μέχρι τοῦ ΙΒ' ἢ ΙΓ' αἰῶνος ἐκ τῆς μητροπόλεως Σταυροπόλεως. Ἐκ τῶν ἐπισκόπων της μνημονεύονται ὁ Φίλητος, παρευρεθεὶς εἰς τὴν σύνοδον τῆς Ἐφέσου (431 μ. Χ.), ὁ Ἰωάννης εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι (451), ὁ Ἀνδρέας εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ 536 καὶ ὁ Θεοφύλακτος ὡς πρόεδρος τῆς Β' συνόδου τῆς Νικαίας (787). Ἡ ἐπισκοπὴ μνημονεύεται ὡς ἐπισκοπὴ *Ἀμάζονος* (ἐκ παρειυμολογίας τῆς λ. Ἀμυζών), ὡς ἐπισκοπὴ *Μείζου, Μήζου, Ἀμήζωνος, Ἀμαζονοκορακίου* διὰ τῆς συνενώσεως τοῦ ὀνόματος μετὰ γειτονικῆς πολίχνης Κορακίου ἢ Κορακίων κ.ο.κ. Ἡ πολίχνη κατεστράφη ἐξ ἐπιδρομῆς τινος τῶν Τούρκων. Τὰ ἐρείπια τῆς πολίχνης εἶναι ἐπί τινος λόφου παρὰ τὸ ὄρος Λάτρον, πλησίον τοῦ χωρίου *Καφαρλὰρ* (*Leak* «Asia Minor» p. 238). Τὰ ἐρείπια οἱ Τοῦρκοι καλοῦσι Mazyn Kaleh-si, δηλ. φρούριον τῆς Ἀμυζῶνος. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμυζῶν (Amyzon Cope) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *φυσοστόμων ἰχθύων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κυπρινιδῶν*, ζῆσαν ἐντὸς τῶν σχηματισμῶν τῶν γλυκέων διαπλάσεων τῆς τριτογενοῦς περιόδου.

ἀμυησία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀμύητος.

ἀμύητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ μεμυημένος, ὁ μὴ εἰσαχθεὶς εἰς τὰ μυστήρια θεωρίας τινὸς ἢ τέχνης· ‖ ὁ βέβηλος· ‖ ὁ μὴ συγκρατῶν τι, ὁ ἀφίνων νὰ ἐκφεύγωσι πάντα.—Ἐπίρρ. *ἀμυήτως*.

— *[Ἐκκλησ.]* Ἐλέγοντο *ἀμύητοι* ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ «οἱ πιστεύσαντες μὲν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ» ἀλλὰ «μὴ ἐπὶ τὴν τελειοτέραν ἐλθόντες γνῶσιν», ἐν διακρίσει πρὸς τὸ *ἄμυστοι*, ὡς ἐλέγοντο «οἱ παντάπασι τῶν μυστικῶν ἀμέτοχοι εἰδωλολάτραι» (πρβλ. *Παχυμέρη* παράφρασις εἰς *Διονυσίου ἀρεοπαγίτου* μυστικὴν θεολογίαν II ἐν *Migne* 3,1017). Καταντᾷ συνώνυμον τῷ **κατηχούμενος** (βλ. λ.), δηλ. ὁ ἀποδεχθεὶς μὲν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀλλὰ μήπω διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ τῶν λοιπῶν μυστηρίων μυηθεὶς εἰς τὰ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Δ. Σ. Μ.

Ἀμυθαονίδαι *(Μυθολ.)*. Οἱ τοῦ Ἀμυθάονος υἱοὶ Βιας καὶ Μελάμπους, καὶ οἱ τούτων ἀπόγονοι. Οἱ Ἀμυθαονίδαι ἦσαν γένος μαντικὸν καὶ ἤκμασαν ἐν Σικυῶνι καὶ Ἄργει, ἀφοῦ συνέτριψαν τὴν δύναμιν τῶν Περσειδῶν. Τῶν Ἀμυθαονιδῶν τῆς Σικυῶνος ὀνομαστότατος ἀπέβη ὁ *Ἄδραστος*, ἀπόγονος τοῦ Βίαντος, τῶν δὲ τοῦ Ἄργους ὁ ἱερατικὸς ἥρως *Ἀμφιάραος* ἀπόγονος τοῦ Μελάμποδος. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀμυθάων ἢ *Ἀμυθέων* *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Κρηθέως καὶ τῆς Τυροῦς καὶ ἀδελφὸς τοῦ Αἴσωνος καὶ τοῦ Φέρητος. Νυμφευθεὶς τὴν ἀνεψιάν του Εἰδομένην, κόρην τοῦ Φέρητος (κατ' ἄλλους τοῦ Ἄβαντος), ἀπέκτησε δύο υἱούς, τὸν Βίαντα καὶ τὸν Μελάμποδα τὸν μάντιν, ὅστις πρῶτος εὗρε τὴν διὰ φαρμάκων καὶ καθαρμῶν θεραπείαν. Ὁ Ἀμυθάων ἐπιστεύετο ὡς οἰκιστὴς τῆς Πύλου καὶ ἐφέρετο καὶ ὡς εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγώνων *(Παυσ.* V. 8. 2). Οἱ υἱοί του μετῴκησαν ἐκ τῆς Πισάτιδος καὶ τῆς Τριφυλίας εἰς τὸ Ἄργος, ἔνθα ἐπεμείχθησαν μὲ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Δαναοῦ καὶ ἵδρυσαν δύο βασιλείας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀργείων (*Στρ.* C. 372), τὴν τοῦ Ἄργους καὶ τὴν τῶν Μυκηνῶν, μὲ κοινὸν ἱερὸν ἀμφοτέρων τὸ Ἡραῖον, τὸ πρὸς ταῖς Μυκήναις. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμύθητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς λόγος ἐξαρκεῖ, ἀνεκδιήγητος, ἀναρίθμητος, ἀλογάριαστος: «ἀμύθητος θησαυρός».

ἀμυθολόγητος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ μὴ γινώσκων μυθολογίαν· πρβ. *ἀνιστόρητος, ἀγεωμέτρητος*.

ἄμυθος (ὁ, ἡ) *—ον* (τό)· ἄνευ μύθων: «ἄμυθος ποίησις», ποίημα ἄνευ μυθικῶν παραδόσεων.

Ἀμύκη *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Σαλαμῖνος, βασιλέως τῆς Κύπρου, σύζυγος τοῦ Κάσου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰάχου, ὁ ὁποῖος κατά τινα παράδοσιν ἀπῴκισε μετὰ τῶν Κρητῶν τὴν Ἀντιόχειαν. Κ. Μ. Κ.

— **Ἀμύκης** ***πεδίον***. Πεδιὰς κειμένη πλησίον τῆς Ἀντιοχείας, ὀνομασθεῖσα οὕτω πιθανώτατα ἐκ τῆς Ἀμύκης (βλ. λ.). Σήμερον καλεῖται «*Ἐλ-Ἄμη*». Παρὰ τὴν πεδιάδα αὐτὴν τῷ 273 μ. Χ. ἐνίκησε ὁ Αὐρηλιανὸς τὴν Ζηνοβίαν. Κ. Μ. Κ.

Ἀμύκλα. —1) Ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀμφίονος καὶ τῆς Νιόβης. Κατὰ τοὺς Ἀργείους μύθους αὕτη καὶ ἡ ἀδελφή της Μελίβοια μόναι ἐκ τῶν τέκνων τῆς Νιόβης ἐσώθησαν ἀπὸ τὸν ὄλεθρον (Παυσ. II 21. 9), τὸν ὁποῖον ἐπροξένησαν εἰς τὴν πολυμελῆ οἰκογένειαν αὐτῆς ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις, τιμωροῦντες τὴν ὑπεροψίαν της καὶ τὴν ἀνόητον καυχησιολογίαν της ὅτι ἦτο καλυτέρα καὶ εὐτυχεστέρα τῆς μητρός των Λητοῦς. Κατ' ἄλλον μῦθον ὁ Ἀμφίων καὶ ἡ Νιόβη εἶχον υἱὸν μόνον Ἀμύκλαν (βλ. λ.), οὐχὶ δὲ καὶ κόρην Ἀμύκλαν.

— 2) Ἡ Λάκαινα τροφὸς τοῦ Θεμιστοκλέους (*Πλουτ.* Θεμ. 1). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀμύκλαι. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῶν Ἀχαιῶν ἐν Λακωνικῇ, μνημονευομένη καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Β 584). Κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ *Ἀμύκλα*, ὅστις καὶ ἐβασίλευσεν ἐν αὐτῇ. Τὸν Ἀμύκλαν διεδέχθη, ὡς βασιλεύς, ὁ πρεσβύτατος τῶν υἱῶν του Ἄργαλος, τοῦτον ὁ υἱός του Κυνόρτας καὶ τὸν Κυνόρταν ὁ Οἴβαλος. Τὸν Οἴβαλον διεδέχθη ὁ ἐκ τῆς Γοργοφόνης υἱός του Τυνδάρεως, τὸν ὁποῖον ὅμως ἠνάγκασε νὰ φύγῃ ἐξ Ἀμυκλῶν εἰς Πελλάναν, ἢ κατ' ἄλλον μῦθον εἰς Μεσσηνίαν πρὸς τὸν Ἀφαρέα, ὁ ἀδελφός του Ἱπποκόων βοηθηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰκαρίου καὶ ἄλλων στασιωτῶν. Τὸν Τυνδάρεων ἐπανέφερεν εἰς τὸ βασίλειόν του ὁ Ἡρακλῆς. Μετὰ τὸν Τυνδάρεων ἐβασίλευσαν οἱ παῖδές του, οἱ Διόσκουροι, Ἀμυκλαῖοι ὑπό τινων Λατίνων ποιητῶν καλούμενοι, καὶ ὁ γαμβρός του Μενέλαος. Τὸν Μενέλαον διεδέχθη ὁ ἀνεψιός του Ὀρέστης, σύζυγος τῆς κόρης του Ἑρμιόνης, καὶ τοῦτον ὁ υἱός των Τισαμενός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔγινεν ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων (κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν ἄλλως λεγομένη) εἰς τὴν Πελοπόννησον (*Παυσ.* III, 1, 3-5).

Digitized by Google

Μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Δωριέων οἱ Ἡρακλεῖδαι βασιλεῖς, Εὐρυσθένης καὶ Προκλῆς, κατὰ τὸν Ἔφορον (*Στρ.* C. 364), διήρεσαν τὴν Λακωνικὴν εἰς ἓξ μέρη. τῶν ὁποίων κύριαι πόλεις ἦσαν αἱ εἰς τὴν κοιλαδα τοῦ Εὐρώτα *Σπάρτη*, *Ἀμύκλαι* καὶ *Φᾶρις*, ἡ *Λᾶς* (καὶ ὁ) παρὰ τὸ Γύθειον, ἥτις ἐχρησίμευεν ὡς ναύσταθμος διὰ τὸ εὐλίμενον αὐτῆς, ἡ *Αἴγυς* εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας, ἥτις ἐχρησίμευεν ὡς ὁρμητήριον πρὸς τοὺς πολέμους, καὶ αἱ *Βοιαί*, πιθανώτατα.

Ἐκ τούτων αἱ Ἀμύκλαι καὶ ἄλλαι τινὲς (Φᾶρις Γερόνθραι), διετήρησαν ὄχι μόνον τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἀπὸ τῆς Σπάρτης, οὖσαι ὅμως διαρκῶς ἐν ἐπιφυλακῇ, μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Τηλέκλου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀρχελάου, ἀλλὰ καὶ ἐβασιλεύοντο ὑπὸ Ἀχαιῶν βασιλέων. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἀχαιὸς Φιλόνομος, παραδόσας τὴν Σπάρτην εἰς τοὺς Ἡρακλείδας βασιλεῖς τῶν Δωριέων, ἔλαβεν εἰς ἀμοιβὴν τὴν βασιλείαν τῶν Ἀμυκλῶν. Ἐπὶ Τηλέκλου, ἤτοι 300 ἔτη ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐπιδρομῆς τῶν Δωριέων, ὑπετάγησαν οἱ *Ἀμυκλαῖοι* (καὶ *Ἀμυκλαιεῖς*) εἰς τοὺς Σπαρτιάτας βοηθηθέντας ὑπὸ τοῦ Αἰγείδου Τιμομάχου, ἀφοῦ εἶχον ἀποκρούσει ἡρωϊκώτατα ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιδρομάς των. Λέγεται μάλιστα ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται κατέλαβον τοὺς Ἀμύκλας ἄνευ αἱματοχυσίας τινός, διότι εὗρον τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως ὅλως ἀνετοίμους πρὸς ἄμυναν ὅτε εἰσῆλθον εἰς αὐτήν. Αἴτιον τῆς ἀμελείας ταύτης τῶν Ἀμυκλαίων ἦτο, κατὰ τὴν παράδοσιν πάντοτε, εἷς νόμος, ὅστις ἀπηγόρευε τὴν διάδοσιν ἀνησυχητικῶν φημῶν. Ὁ νόμος ἐκεῖνος εἶχε γίνει, διότι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως πολλάκις εἶχον ἀνησυχήσει ἐκ τῆς διαδόσεως ἀνυποστάτων φημῶν περὶ ἐπικειμένης ἐπιθέσεως τῶν Σπαρτιατῶν. Ἕνεκα λοιπὸν τοῦ εἰρημένου ἀπαγορευτικοῦ νόμου οὐδεὶς Ἀμυκλαῖος ἐτόλμησε ν' ἀναγγείλῃ ἐν καιρῷ πρὸς τὰς Ἀρχὰς τὴν κατὰ τῶν Ἀμυκλῶν πορείαν τοῦ στρατοῦ τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐκ τῆς παραδόσεως ταύτης προῆλθε καὶ ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις παροιμία «Ἀμυκλαῖοι σιγῇ ἀπώλοντο». Εὐγνωμονοῦντες οἱ Σπαρτιᾶται διὰ τὴν ἀνέλπιστον ταύτην νίκην ἀνήγειραν ἱερὸν εἰς τὸν *Τροπαῖον Δία* (*Παυσ.* III 12 9). Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀμυκλῶν ἔγινε συγχώνευσις Δωριέων καὶ Ἀχαιῶν καὶ τῶν θρησκειῶν τῶν θεῶν των, Ὑακίνθου τῶν Ἀμυκλαιέων καὶ Ἀπόλλωνος τῶν Δωριέων Σπαρτιατῶν, ἐπετράπη δὲ εἰς τοὺς Ἀμυκλαιεῖς ἐξαιρετικῶς νὰ ὑπηρετῶσιν εἰς τὸν κοινὸν στρατὸν ὑπὸ τὸ διακριτικὸν ὄνομα Ἀμυκλαιεῖς ὁπλῖται. Κατὰ τὸν β' μεσσηνιακὸν πόλεμον αἱ Ἀμύκλαι καταληφθεῖσαι αἰφνιδίως ὑπὸ τοῦ Ἀριστομένους ὑπέστησαν δεινὴν διαρπαγήν. Ὁμοίαν διαρπαγὴν ὑπέστησαν καὶ κατὰ τὴν εἰς τὴν Λακωνικὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὅστις ἐπεχείρησε, διαβὰς τὸν Εὐρώταν παρ' αὐτήν, νὰ τὴν καταστήσῃ ὁρμητήριον κατὰ τῆς Σπάρτης (*Ξεν.* Ἑλλ. VI 5.30—32). Αἱ Ἀμύκλαι δὲν ἔπαυσαν καὶ μετὰ τὴν εἰς τὴν Σπάρτην ὑποταγήν των, τὴν ὁποίαν ἐπηκολούθησεν ἡ κατεδάφισις τῶν τειχῶν των, καὶ τὰς προρρηθείσας διαρπαγάς, νὰ εἶναι ἐν ἀκμῇ καὶ ἕνεκα τοῦ πλούτου τῶν κατοίκων της, προερχομένου ἐκ τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους των, χλοεροῦ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν (διὰ τοῦτο καὶ ἐλέγοντο αἱ χλοεραὶ Ἀμύκλαι), τῆς ἀνθηρᾶς βιομηχανίας των, τοῦ ἀκμαίου ἐμπορίου των καὶ ἕνεκα τῆς σπουδαιότητος τὴν ὁποίαν εἶχον ὡς θρησκευτικὸν κέντρον τῶν Λακεδαιμονίων. Εἰς μεγάλην δὲ ἀκμήν, διὰ τῆς ἀνθήσεως τῆς βιομηχανίας των, ἔφθασαν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους οἱ Ἀμυκλαιεῖς. Κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ὅτε Σλαῦοι ἐπέδραμον εἰς τὴν Πελοπόννησον, οἱ Ἀμυκλαῖοι εἶχον τὸ ἀτύχημα νὰ ἴδωσι νὰ ἐγκατασταθῶσι τινὲς αὐτῶν καὶ παρὰ τὴν πόλιν των εἰς ἴδιον συνοικισμόν, τὸ *Σλαυοχῶρι* ἢ *Σκλαβοχῶρι*.

Αἱ Ἀμύκλαι ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Λακεδαίμονι εἶχον ἰδίαν χριστιανικὴν κοινότητα καὶ ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἦσαν καὶ ἕδρα ἐπισκοπῆς, ὑπαγομένης εἰς τὴν μητρόπολιν Πατρῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπήγετο ἀπὸ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαναστάσεων τῶν Σλαύων (κατὰ τὰ ἔτη 807 καὶ 849) καὶ ἡ ἐπισκοπὴ Λακεδαιμονίας (Σπάρτης). Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ὅμως ἡ ἐπισκοπὴ ὑπήγετο εἰς τὴν μητρόπολιν (προαχθείσης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ἐπισκοπῆς) Λακεδαιμονίας. Ἐκ τῶν ἐπισκόπων Ἀμυκλῶν μνημονεύονται οἱ *Νικόλαος Μουζάλων* (1156), *Καλλίνικος* (1601), *Κύριλλος* (1611), *Ἰωακείμ* (1769) καὶ *Νικηφόρος* (1798). Ἐν Ἀμύκλαις, διὰ τὴν σπουδαιότητα τῆς πόλεως, εἶχον ἐπί τινα ἔτη ἰδίαν ἐπισκοπὴν καὶ οἱ Λατῖνοι, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1204 μ. Χ.) Ἐκ τῶν Λατίνων ἐπισκόπων μνημονεύονται ὁ *Gilbert* καὶ ὁ *Imbert* καὶ ἄλλοι τινές, οἵτινες ἦσαν τιτουλάριοι μόνον, ἐκλιπούσης τῆς καθολικῆς ἐν Ἀμύκλαις ἐπισκοπῆς ἐλλείψει ὁμοδόξων. Ἡ πόλις Ἀμύκλαι ἐξέλιπε μόνον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων Ἀμυκλῶν ἀνευρέθησαν παρὰ τὸ *Σκλαβοχῶρι* εἰς τὰ χωρία *Τσαούση καὶ Μαχμοὺτ-Μπέη* (νῦν κοινότητα Ἀμυκλῶν), εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περίπου ὥρας νοτίως τῆς Σπάρτης καὶ οὐχὶ μακρὰν τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐρώτα, τῆς δὲ ἀκροπόλεως αὐτῶν ἐν τῷ λόφῳ Ἁγίας Κυριακῆς, ἐν τοῖς τοίχοις τοῦ ὁποίου εἶχον ἐντοιχισθῆ καὶ τεμάχια ἐκ τοῦ περιφήμου θρόνου τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος. Οὐχὶ μακρὸν τοῦ λόφου τούτου καὶ εἰς τὴν θέσιν *Βαφειὸ* ἀνευρέθη ὁ θολωτὸς τάφος ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχονται τὰ ἀποκείμενα εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν Μυκηνῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου (Ἀρχαιολογ. Ἀθηνῶν) δύο χρυσᾶ ποτήρια, ἐκ τῶν πολυτιμοτέρων ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν τοῦ μουσείου τούτου, ἐν δὲ τῷ χωρίῳ Γοδένα ἀνευρέθησαν προϊστορικοὶ τάφοι ἐν βράχῳ, οἵτινες ἀναμφισβητήτως ἀνῆκον εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀμύκλας.

Αἱ Ἀμύκλαι ὡς κέντρον πολιτισμοῦ.— Τὰ κυριώτερα κέντρα πολιτισμοῦ ἦσαν, ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὰ θρησκευτικὰ κέντρα διότι αἱ ἐν αὐτοῖς τελούμεναι ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις προεκάλουν τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν γειτονικῶν πόλεων, καθίστων τὸν βίον ἡμερώτερον καὶ ἐγίνοντο ἀφορμὴ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνταλλακτικοῦ (κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους) ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας διὰ τῶν ἀγορῶν, αἵτινες ὠργανοῦντο κατὰ τὰς πανηγύρεις. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία εἰσῆγον εἰς τὴν χώραν τὸν πλοῦτον καὶ ὁ πλοῦτος προῆγε τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ζωὴν τῶν κατοίκων των. Καὶ αἱ Ἀμύκλαι «ὁ καλλιδενδρότατος καὶ καλλικαρπότατος οὗτος τόπος τῆς Λακωνικῆς χώρας» ἔχουσαι «τὸ ἐπιφανέστατον τῶν κατὰ τὴν Λακωνικὴν ἱερῶν» (*Πολ.* V. 19) ἦτο φυσικὸν νὰ εἶναι τὸ σπουδαιό-

Ἐπίκρανον τοῦ θρόνου τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ ἁρμονικώτατα ἔχει γίνει συνδυασμὸς Δωρικοῦ καὶ Ἰωνικοῦ ρυθμοῦ.

τερον κέντρον πολιτισμοῦ τῆς χώρας. Ἀλλ' αἱ Ἀμύκλαι ἦσαν τὸ κέντρον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας ὄχι μόνον ἕνεκα τῶν εἰρημένων λόγων, ἀλλὰ καὶ διότι διέμειναν καὶ κατὰ τὰ 300 ἔτη τῆς ἀνεξαρτησίας των ἀπὸ τῆς Σπάρτης, καὶ κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους, κέντρον τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες εἶχον πολὺ ἀνώτερον πολιτισμὸν τῶν ἐπιδρομέων Δωριέων καὶ διότι ὡς ἀντίζηλοι φυλετικῶς τῆς γείτονος Σπάρτης, ἥτις ἦτο ἓν εὐρὺ στρατόπεδον, ἑπόμενον ἦτο νὰ ἔχωσιν ἄλλα ἰδανικά. Ἡ μεγάλη ἑορτὴ τῶν Ἀμυκλαίων ἦσαν τὰ *Ὑακίνθια*, τελούμενα κατὰ τὸ θέρος καὶ κατὰ τὸν ὁμώνυμον μῆνα τοῦ ἡμερολογίου τῶν Ἀμυκλαίων. Ἦτο ἑορτὴ παλλακωνική, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ εὐσεβεῖς Λακεδαιμόνιοι καὶ τὸν πόλεμον διέκοπτον διὰ νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὴν ἑορτήν, ὡς ἔγινε κατὰ τὸν β' μεσσηνιακὸν πόλεμον ὅτε ἔκαμον τεσσαρακονθημέρους σπονδὰς πρὸς τοὺς ἐν Εἴρᾳ πολιορκουμένους Μεσσηνίους (*Παυσ.* IV 19. 4) χάριν τῆς ἑορτῆς. Ἰδίᾳ δὲ ὤφειλον νὰ μὴ ἀπουσιάζωσι κατὰ τὴν ἑορτὴν οἱ Ἀμυκλαιεῖς. Εἶναι δὲ γνωστὸν τὸ πάθημα τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον, ὅτε μία μόρα Σπαρτιατῶν ὁπλιτῶν κατεκόπη προσβληθεῖσα ὑπὸ τῶν πελταστῶν τοῦ Ἰφικράτους, (390 π. Χ.) ὁρμηθέντος ἐκ Κορίνθου, ἐνῷ ἐπέστρεφεν ἐκ Σικυῶνος, μέχρι τῆς ὁποίας εἶχε συνοδεύσει τοὺς Ἀμυκλαιεῖς μεταβαίνοντας εἰς τὴν πατρίδα των διὰ νὰ ἑορτάσωσι τὰ Ὑακίνθια, εἰς τὸ ἐν Λεχαίῳ στρατόπεδον (*Ξεν.* Ἑλλ. IV 5. 7-17). Τὰ Ὑακίνθια ἦσαν ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ *Ὑακίνθου*, θεοῦ τῶν Ἀμυκλαιέων Ἀχαιῶν, συγχωνευθέντος μετὰ τοῦ τῶν Δωριέων Ἀπόλλωνος. Ἡ ἐκ συμβάσεως γενομένη συγχώνευσις ἀπεδόθη διὰ τοῦ παραστατικοῦ μύθου ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἐξ ἀπροσεξίας ρίπτων τὸν δίσκον ἐφόνευσε τὸν Ὑάκινθον. Ὁ μῦθος δηλ. ἦτο μία συμβολικὴ παράστασις τῆς ὑποταγῆς ἢ τοῦ ἐξαφανισμοῦ ἢ τῆς συγχωνεύσεως τῆς θρησκείας τῶν Ἀμυκλαίων μετὰ τῆς τῶν Δωριέων. Αἱ δύο θεότητες συνελατρεύοντο ἐν τῷ *Ἀμυκλαίῳ*, ὅπερ ἐθεωρεῖτο τάφος τοῦ Ὑακίνθου καὶ ἐν ταὐτῷ ἱερὸν τοῦ τε Ὑακίνθου καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Διὰ τοῦ Ἀμυκλαίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἑορτῶν αἱ Ἀμύκλαι εἶχον γίνει τὸ ἐθνικοθρησκευτικὸν κέντρον τῆς Λακωνικῆς, ὡς ἦτο ἡ πρωτεύουσα Σπάρτη, ἥτις συνεδέετο μετὰ τῆς ἱερᾶς πόλεως τῶν Ἀμυκλῶν διὰ τῆς Ὑακινθίδος ὁδοῦ, τὸ πολιτειακὸν καὶ στρατιωτικὸν κέντρον αὐτῆς. Εἰς τὸ Ἀμύκλαιον ἀνετίθεντο ὅλα τὰ ἀφιερώματα, ἅτινα ἦσαν ἐθνικῆς ἢ καὶ διεθνοῦς σημασίας· οὕτως ἐν αὐτῷ ἐστήθησαν τρίποδες ὡς τρόπαια τῶν μεσσηνιακῶν πολέμων, τρίποδες ὑψηλότεροι τῶν προηγουμένων ὡς τρόπαια τῶν δύο νικηφόρων ναυμαχιῶν τοῦ Λυσάνδρου, παρὰ τὴν Ἔφεσον καὶ παρὰ τοὺς Αἰγὸς ποταμούς· ἐν αὐτῷ ὡσαύτως ἐστήθησαν αἱ λίθιναι στῆλαι τῆς συνθήκης συμμαχίας Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν κατὰ τὸ 421 π. Χ., ὅπως καὶ ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ ἱερῷ (τῷ ἐν τῇ Ἀκροπόλει) τῆς Ἀθηνᾶς (*Θουκ.* Ε' 18 καὶ 24).

Ἡ εἰς Ἀμύκλας μετάβασις κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ὑακινθίων ἐπισήμων ἀντιπροσώπων πόλεώς τινος ἑλληνικῆς ἦτο ἔνδειξις φιλίας καὶ συμμαχίας αὐτῆς πρὸς τὴν Σπάρτην, διὰ τοῦτο μεταξὺ τῶν ὅρων τῆς Νικιείου εἰρήνης ἦτο καὶ ἡ ὑποχρεωτικὴ μετάβασις Ἀθηναίων πολιτῶν εἰς Ἀμύκλας κατὰ τὰ Ὑακίνθια, ὅπως καὶ Σπαρτιατῶν εἰς Ἀθήνας κατὰ τὰ μεγάλα Διονύσια. Πρὸς στολισμὸν τοῦ ἐν Ἀμύκλαις ἀγάλματος τοῦ Ἀπόλλωνος ἐχρησιμοποίησαν καὶ τὸν χρυσὸν τὸν ὁποῖον ἔστειλεν ὁ Λυδὸς Κροῖσος διὰ τὸν Πυθαέα Ἀπόλλωνα (*Παυσ.* III. 10 8). Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ὑακινθίων, τὴν μεγάλην ταύτην παλλακωνικὴν συγκέντρωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν μετέβαινον καὶ πολλοὶ ξένοι, αἱ Ἀμύκλαι ἐπεδείκνυον τὸν καλλιτεχνικὸν πλοῦτόν των καὶ ἐπώλουν τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα των. Καὶ εἶχον αἱ Ἀμύκλαι ἱκανὸν καλλιτεχνικὸν πλοῦτον καὶ ἕνεκα τῆς εὐπορίας τῶν κατοίκων καὶ ἕνεκα τῆς εἰς αὐτὴν συρροῆς πολλῶν ξένων κατὰ τὰ Ὑακίνθια, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ἐμφανίζωσιν ὡς ἓν καλλιτεχνικὸν κέντρον τὴν πόλιν των: τὴν στήλην τοῦ πεντάθλου Αἰνήτου, τὰ ὑπὸ τοὺς τρεῖς τρίποδας (τὰ τρόπαια τοῦ μεσσηνιακοῦ πολέμου) ἀγάλματα τῆς Ἀφροδίτης, Ἀρτέμιδος καὶ Κόρης, ἔργα τοῦ Γιτιάδα, τὰ ὑπὸ τοὺς τρίποδας τοῦ Λυσάνδρου ἀγάλματα, τῆς Σπάρτης κρατούσης λύραν, ἔργου τοῦ Παρίου Ἀριστάνδρου καὶ Ἀφροδίτης τῆς «παρ' Ἀμυκλαίῳ» καλουμένης, ἔργον τοῦ μεγάλου Πολυκλείτου τοῦ Ἀργείου, τὸ ἱερὸν καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀλεξάνδρας ἢ Κασσάνδρας, τὸ ἱερὸν τοῦ Διονύσου τοῦ Ψίλακος, τὸν ὁποῖον ἐλάτρευον ἰδιαιτέρως οἱ Ἀμυκλαιεῖς, τὸ ἀρχαϊκὸν τριακοντάπηχυ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ ὁποῖον ἦτο εἷς χαλκοῦς κίων μὲ κεφαλὴν φέρουσαν κράνος καὶ χεῖρας κρατούσας λόγχην καὶ τόξον, διὰ τοῦ χρυσοῦ τοῦ Κροίσου διακεκοσμημένα πάντα, καὶ πρὸ πάντων τὸν περίφημον θρόνον τοῦ Ἀπόλλωνος (ἔργον τοῦ ἐκ Μαγνησίας Βαθυκλέους) χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 540 π. Χ. Ὁ θρόνος οὗτος καὶ ἡ λάρναξ τοῦ Κυψέλου ἦσαν τὰ δύο πολυσυνθετώτερα ἔργα τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς, προκαλοῦντα τὸν θαυμασμὸν τοῦ θεατοῦ διὰ τὴν ἁρμονικὴν σύνθεσίν των καὶ τὸ πλῆθος τῶν μυθικῶν προσώπων, ἅτινα ἐζωντάνευον ὅλους τοὺς ἀρχαίους μύθους. Ταῦτα πάντα καὶ πλεῖστα ἄλλα ἱερὰ καὶ ἀγάλματα (*Παυσ.* III. 18. 6—19. 6) παρεῖχον τὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ξένους ὅτι ἡ λατρεία τοῦ καλοῦ δὲν ἦτο ἄγνωστος καὶ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν φυσικῶν καλλονῶν τῆς πόλεως καὶ τῶν ὑπερόχων ἔργων τῆς καλλιτεχνίας, ὁ ἐπισκέπτης εἶχε νὰ θαυμάσῃ τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν κίνησιν τῆς πόλεως τῶν Ἀμυκλαιέων, οἵτινες, ἐπειδὴ τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου ἡ ἐπαγγελματικὴ ἄσκησις ἦτο ἀπηγορευμένη ἐν Σπάρτῃ, ἦσαν οἱ ἐκμεταλλευταὶ τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν αὐτῆς ἀναγκῶν. Τὰ πορφυρᾶ ὑφάσματα τῶν Ἀμυκλῶν, προϊόντα βιομηχανίας ἀναπτυχθείσης ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Φοινίκων, οἵτινες ἁλιεύοντες εἰς τὸν λακωνικὸν κόλπον τὰ πορφυροῦχα κογχύλια εἶχον μεταδόσει τὴν βιομηχανίαν τῆς πορφύρας καὶ εἰς τὰ μεσόγεια ἀπὸ τὸ Γύθειον, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ βιομηχανικὸν κέντρον των ἐν τῇ Λακωνικῇ, ἦσαν περιζήτητα. Αἱ *ἀμυκλᾶδες*, πολυτελῆ ἀνδρικὰ ὑποδήματα, διὰ μεταλλίνων ποικιλμάτων τινὰ διακοσμουμένα, φαίνεται, ἀφοῦ ἐκαλοῦντο «χαλκαῖ ἀμυκλᾶδες», ἐθεωροῦντο ὡς τὰ κομψότερα βιομηχανικὰ προϊόντα τοῦ εἴδους των κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. (*Θεοκρ.* X 35. Ἡσυχ. ἐν λ. 1). Τῶν περιφήμων αὐτῶν ὑποδημάτων δὲν γνωρίζομεν ὁποῖον ἀκριβῶς ἦτο τὸ σχῆμα. Ἡ βιομηχανία τῶν Ἀμυκλῶν διατηρηθεῖσα κατά τε τὴν ἀρχαϊκὴν καὶ τὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων περίοδον ἔφθασεν εἰς ἀκμὴν πρὸ πάντων κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους (*Ovid.* Remedia amoris στιχ. 707, *Martial.* VIII. 28.9 καὶ IX. 72).

Καὶ ὁ ἄλλος καλλιτεχνικὸς πλοῦτος τῶν ἀρχαίων Ἀμυκλῶν, γνωστὸς ἐκ τῶν πληροφοριῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων (ἰδίᾳ τοῦ Παυσανίου), πρὸ πάντων ὅμως ὁ περιλάλητος τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος θρόνος, ἑπόμενον ἦτο νὰ προκαλέσῃ τὴν ἔρευναν τῶν ἀρχαιολόγων πρὸς ἀνακάλυψίν του. Καὶ εἶναι πολλοὶ οἱ ἀνασκάψαντες εἰς διάφορα μέρη τοῦ χώρου τῶν ἀρχαίων Ἀμυκλῶν πρὸς ἀνεύρεσίν του, ὀνομαστότεροι ὅμως ἔγιναν οἱ Χρ. Τσούντας ἐνεργήσας ἀνασκαφὰς κατὰ τὸ 1891, ὁ μέγας Γερμανὸς ἀρχαιολόγος Ad. Furtwängler, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου, κατὰ τὸ 1905 καὶ ὁ συνεχίσας τὸ ἔργον του, δαπάναις τῆς Ἑλλ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας πρὸς τιμὴν τοῦ ἀποθανόντος ἐν τῷ μεταξὺ Ad. Furtwängler, κατὰ τὸ 1906 Γερμανὸς E. Fiechter ἀρχιτέκτων. Ἐκ τῶν εὑρημάτων ἅτινα ἦλθον εἰς φῶς ἔκ τε

Digitized by Google

τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τοῦ ὑλικοῦ τοῦ θρόνου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐντοιχισθῆ εἰς τὸν κρημνισθέντα καὶ ἀνακτισθέντα ναὸν τῆς Ἁγ. Κυριακῆς, προκύπτει ὅτι τὸ μνημειῶδες ἔργον τοῦ Βαθυκλέους, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετέθη τοῦτο ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ διατηρήσῃ ἄθικτον τὸ ἀρχαϊκὸν ἄγαλμα (διὰ τὸ ὁποῖον ὕφαινον αἱ Σπαρτιάτιδες κατ' ἔτος χιτῶνα εἰς οἰκίαν, ἥτις διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο Χιτών), ὡς ἱερώτατον, συνίστατο ἐκ τοῦ θρόνου καὶ τοῦ βάθρου. Εἰς τὸ βάθρον ὁ Ἴων καλλιτέχνης εἶχε δώσει σχῆμα βωμοῦ καὶ εἶχε φροντίσει τὸ μέγεθός του νὰ εἶναι τοσοῦτον, ὥστε νὰ περικλείῃ τὸν τάφον τοῦ Ὑακίνθου, εἰς τὸν ὁποῖον ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ τις διὰ χαλκῆς θύρας (*Παυσ.* Γ' 19. 3). Εἰς δὲ τὸν θρόνον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατὰ συνθήκην ὑπετίθετο ὅτι ἐκάθητο τὸ ἀρχαϊκὸν ἄγαλμα, εἶχε φροντίσει ἁρμονικώτατα νὰ συνδυάσῃ τὸν δωρικὸν ρυθμόν, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν χώραν, κατ' ἐντολὴν τῆς ὁποίας ἔφερεν εἰς τὸ φῶς τὸ μεγαλούργημά του, μετὰ τοῦ πατρίου ἰωνικοῦ, ἀναγκάζων οὕτω τὴν αὐστηρὰν σεμνότητα τῆς εὐρώστου δωρικῆς φυλῆς νὰ κοσμηθῇ μὲ τὴν χάριν τῆς λεπτῆς καὶ κομψῆς ἰωνικῆς φυλῆς. Τὰ ἀνευρεθέντα τεμάχια τοῦ πολυθρυλήτου ἐν τῇ ἀρχαιότητι θρόνου, οὗτινος καὶ σήμερον ἡ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (III, 18. 10—19) γινομένη περιγραφὴ ἀναγινωσκομένη προκαλεῖ τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν, διὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἀναζώντων εἰς αὐτὸν μύθων, τὴν βαθεῖαν γνῶσιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου καὶ τὴν ἀριστοτεχνίαν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκτελέσει τόσον πολυσυνθέτου θέματος, ἀπόκεινται νῦν εἰς τὸ ἐν Σπάρτῃ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον. Ἡ τῇ βοηθείᾳ τῆς περιγραφῆς τοῦ Παυσανίου καὶ τῶν ἀνευρεθέντων τεμαχίων ἐπιχειρηθεῖσα ἀναπαράστασις τοῦ θρόνου δὲν ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῶν εἰδικῶν ὡς ἐπιτυχὴς (βλ. εἰκόνας καὶ ἄρθρον *E. Fiechter* εἰς τὸ *Jahrbuch des Deutschen* 1918. 107—244).

ΠΗΓΑΙ. Οἱ μνημονευθέντες Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς *Ξενοφῶν, Πολύβιος, Στράβων, Παυσανίας, Livius, Ovidius* κ. λ. π.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Κουρτίου* «Ἑλληνικὴ ἱστορία» κατὰ μετάφρ. *Σ. Λάμπρου* καὶ Peloponnesos *G. Gilbert*. «Ἐγχειρίδιον ἀρχαιολογίας» κατὰ μετ. *Ν. Γ. Πολίτου*. Jahrbuch des Deutschen 1918. 107—244 «Amyklae. Der Thron des Apollon» *E. Fiechter*. Ἀρχ. Ἐφημ. 1892. 1 κ. ἑξ. «Ἐκ τοῦ Ἀμυκλαίου» *Χ. Τσούντα* καὶ 1912, 1-3 κ. ἑξ. «Ὁ θρόνος τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος» *Φ. Βερσάκη* καὶ Πρακτ. ἀρχαιολ. ἑταιρ. 1907 σ. 52 καὶ 104—107. ΓΕΡ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Ἀμύκλαι.** Πόλις τοῦ ἀρχαίου Λατίου τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους πρὸς Ἀν. τῆς Ταρρακίνας (*Virg.* Aen. X. 564). Κατὰ τὴν μυθικὴν παράδοσιν ἡ πόλις εἶχε κτισθῆ ὑπὸ ἀποίκων ἐκ Σπάρτης, οἵτινες δὲν ἠθέλησαν ν' ἀποδεχθῶσι τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου. Ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι οἱ κάτοικοι ἐγκατέλιπον αὐτὴν ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐν αὐτῇ ὄφεων, ὁ δὲ Βιργίλιος ἀποκαλεῖ αὐτὴν σιωπηλὴν διὰ τὴν προρρηθεῖσαν περὶ τῶν Ἀμυκλῶν τῆς Λακωνικῆς μυθικὴν παράδοσιν. Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **Ἀμύκλαι** (πρώην *Μαχμοὺτ-Μπέη*). Χωρίον τῆς κοινότητος τῆς Σκλαβοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τῆς Λακωνίας. Κεῖται ἐπὶ τοῦ χώρου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειντο αἱ ἀρχαῖαι Ἀμύκλαι καὶ διὰ τοῦτο μετωνομάσθη οὕτω τὸ χωρίον. Οἱ κάτοικοί του ὑπερβαίνοντες τοὺς 200 ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, καλλιεργοῦντες τὰς εὐφορωτάτας γαίας των, καὶ τὴν δενδροφυτείαν, καθιστῶντες οὕτω καὶ τὰς νέας Ἀμύκλας τόπον «καλλιδενδρότατον καὶ καλλικαρπότατον» ὅπως ἦσαν καὶ αἱ ἀρχαῖαι. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμυκλαΐζω· μιμοῦμαι τοὺς Ἀμυκλαίους, λαλῶ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἀμυκλαίων, τῶν κατοίκων τῶν Ἀμυκλῶν, λακωνίζω. Β. Φ.

Ἀμυκλαῖον [*Ἀρχ.*]. Περίφημον ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν ταῖς Ἀμύκλαις παρὰ τὴν Σπάρτην, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπίσημον ὄνομα ἦτο «*Ἀπόλλων ἐν Ἀμυκλαίῳ*». Ἐν αὐτῷ ὑπῆρχε τὸ κολοσσιαῖον χαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἱδρυμένον ἐπὶ μεγάλης βάσεως ἡ ὁποία ἦτο πλουσίως κεκοσμημένη δι' ἀναγλύφων, διὰ τῶν ὁποίων παρίστατο ὁ Ὑάκινθος μετὰ τῆς ἀδελφῆς του Πολυβοίας μεταφερόμενοι ἐκ τοῦ Ἅδου εἰς τὸν Ὄλυμπον καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ Θεστίου μετὰ τῶν Μουσῶν καὶ τῶν Ὡρῶν. Εἰς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς βάσεως ταύτης ὑπῆρχε θύρα, διὰ τῆς ὁποίας εἰσήρχοντο εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἔνθα ὑπῆρχεν ὁ τάφος τοῦ Ὑακίνθου, καὶ προσέφερον σπονδὰς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ὑακινθίων, ἡ ὁποία ἦτο ἡ σπουδαιοτάτη ἑορτὴ τῶν Ἀμυκλῶν. Τὸ σύνολον τοῦτο περιέβαλλεν ὁ λεγόμενος «*θρόνος τοῦ Ἀμυκλαίου*» (βλ. λ. Ἀμύκλαι). Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμυκλαῖος· ὁ κάτοικος τῶν Ἀμυκλῶν, τῆς ἀρχαιοτάτης λακωνικῆς πόλεως (βλ. λ. Ἀμύκλαι).

— **Ἀμυκλαῖος.** Ἐπίκλησις τοῦ Ἀπόλλωνος, τιμωμένου ὑπὸ τὸ ἐπίθετον τοῦτο: 1) ἐν Ἀμύκλαις τῆς Σπάρτης, ἔνθα αἱ Σπαρτιάτιδες ὕφαινον κατ'

Ὁ Ἄμυκος καὶ ὁ Πολυδεύκης ἕτοιμοι διὰ τὸν ἀγῶνα.
[Ἐπὶ ἀρχαίου κατόπτρου ἐν Ρώμῃ.]

ἔτος ἰδιαίτερον χιτῶνα διὰ τὸν ἐκεῖ Ἀπόλλωνα· 2) ἐν Ἰδαλίῳ τῆς Κύπρου, ἔνθα φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ ἐξελληνισμοῦ τῆς φοινικικῆς θεότητος «*Ρεσὲφ-Μικάλ*»· 3) ἐν Γόρτυνι τῆς Κρήτης, ἔνθα ἡ ἐκεῖ εὑρεθεῖσα μεγάλη ἐπιγραφὴ ἀναφέρει ἄγαλμα λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος τούτου· 4) ἐν τῇ πόλει Ἀμυκλαίῳ τῆς Κρήτης.

Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ οἱ Διόσκουροι ἔφερον τὴν ἐπωνυμίαν θεοὶ *Ἀμυκλαῖοι*, ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Ὑάκινθος ὀνομάζεται ὑπό τινων ποιητῶν *Ἀμυκλαῖος*. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἀμυκλαῖος.** Κορίνθιος καλλιτέχνης τῆς προηγμένης ἀρχαϊκῆς περιόδου (περὶ τὸ 500 π. Χ.), ὁ ὁποῖος ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν Διύλλον καὶ Χίονιν κατεσκεύασε σύμπλεγμα χαλκοῦν Ἡρακλέους καὶ Ἀπόλλωνος, ἀμφισβητούντων τὸν Δελφικὸν τρίποδα καὶ συγκρατουμένων ἀπὸ τῆς ἐναντίον ἀλλήλων ἐπιθέσεως, τοῦ μὲν Ἀπόλλωνος ὑπὸ τῆς Λητοῦς καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ δὲ Ἡρακλέους ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς· τοῦτο εἶχον ἀναθέσει ἐν Δελφοῖς οἱ Φωκεῖς διὰ τὴν κατὰ τῶν Θεσσαλῶν νίκην των. Ἐπειδὴ ἐξ ἄλλης πηγῆς δὲν εἶναι γνωστὸς ὁ καλλιτέχνης οὗτος, φαίνεται ὅτι ὁ Παυσανίας, ὁ ὁποῖος καὶ μόνος ἀναφέρει αὐτὸν (10, 13, 7), εἶδεν ἐπὶ τοῦ βάθρου τὴν ἐπιγραφὴν αὐτοῦ, καί, ἐρωτήσας, ἔμαθεν ὅτι πατρίς του ἦτο ἡ Κόρινθος. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμύκλας [*Μυθολ.*]. —1) Υἱὸς τοῦ Ἀμφίονος καὶ τῆς Νιόβης, ὁ μόνος σωθεὶς ἐκ τῶν ἀδελφῶν του, κατὰ τὴν Τελέσιλλαν, μετὰ τῆς ἀδελφῆς του Μελιβοίας ἐκ τῶν τόξων τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος ἐξοργισθέντων κατὰ τῆς οἰκογενείας των, διότι ἡ Νιόβη, εὔτεκνος οὖσα (καθ' Ἡσίοδον εἶχε δέκα υἱοὺς καὶ δέκα θυγατέρας), εἶπεν ὅτι ἦτο εὐτεκνοτέρα τῆς Λητοῦς.

—2) Υἱὸς τοῦ Λακεδαίμονος καὶ τῆς Σπάρτης, κόρης τοῦ Εὐρώτα, καὶ ἀδελφὸς τῆς Εὐρυδίκης, τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη ὁ Ἀκρίσιος. Νυμφευθεὶς τὴν Διομήδην, τὴν κόρην τοῦ Λαπίθου, ἀπέκτησε δύο υἱούς, τὸν *Κυνόρταν* καὶ τὸν *Ὑάκινθον*. Ὁ Ἀμύκλας ἦτο φίλος τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις ἐλατρεύετο καὶ ἦτο πολιοῦχος τῆς κτισθείσης ὑπ' αὐτοῦ πόλεως Ἀμυκλῶν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἦτο βασιλεύς. Κατὰ τὸν Παυσανίαν, πρεσβύτατος υἱὸς τοῦ Ἀμύκλα ἦτο ὁ Ἄργαλος, ὅστις καὶ διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν. Κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα τέκνα τοῦ Ἀμύκλα ἦσαν καὶ ὁ Ἅρπαγος καὶ ἡ Λαοδάμεια (*Παυσ.* VII. 18. 5 καὶ X. 9. 5).

—3) Πατὴρ τῆς Λεαιείρας τῆς συζύγου τοῦ Ἀρκάδος καὶ μητρὸς τοῦ Ἐλάτου καὶ Ἀφείδαντος. Ἴσως ἦτο ὁ αὐτὸς μὲ τὸν βασιλέα τῶν Ἀμυκλῶν.

—4) Μαθητής τις τοῦ Πλάτωνος ἐκ τῆς Ἡρακλείας.

—5) Ὁ πατὴρ τῆς Δάφνης. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἄμυκος. — 1) Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Μελίας, βασιλεὺς τῶν Βεβρύκων ἐν Βιθυνίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας κατὰ τὴν Χαλκηδόνα, ὠμὸς γίγας καὶ βάναυσος, ἀλλὰ ἰσχυρὸς πυγμάχος, λέγεται ἐφευρετὴς τοῦ ἱμάντος τῶν πυγμάχων καὶ τῆς ἐντέχνου πυγμαχίας, ἀναγκάζων πάντα ξένον ἐρχόμενον εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ νὰ πυγμαχῇ μετ' αὐτοῦ καὶ φονεύων αὐτόν. Ἀδελφὸς τούτου ἦτο ὁ *Μύγδων*, ὃν ἐφόνευσεν ὁ Ἡρακλῆς. Ὁ Ἄμυκος οὗτος ἠγωνίσθη καὶ πρὸς τὸν Πολυδεύκην, ὁ δὲ ἀγὼν οὗτος ἦτο σπουδαῖον ἐπεισόδιον τοῦ Ἀργοναυτικοῦ μύθου. Ὅτε δηλ. οἱ Ἀργοναῦται προσωρμίσθησαν εἰς τὴν παραλίαν τῆς χώρας τοῦ Ἀμύκου, ἦλθεν οὗτος πρὸς αὐτοὺς καὶ προεκάλει τὸν ἄριστον μεταξὺ αὐτῶν εἰς ἀγῶνα. Ὁ Πολυδεύκης ἐδέχθη τὴν πρόκλησιν, νεανίας οὗτος εὔστροφος καὶ ἐπιδέξιος, ὡραῖος ὡς λάμπων ἀστὴρ ἐν σχέσει πρὸς τὸν σκαιόν, τὸν πρὸς τὸν Τυφωέα παραβαλλόμενον γίγαντα, καὶ ἐφόνευσεν αὐτὸν μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα. Κατὰ τὸν Θεόκριτον ὅμως, ὁ Κάστωρ καὶ ὁ Πολυδεύκης, μετὰ τὸν κατάπλουν αὐτῶν εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἀμύκου, συνήντησαν αὐτὸν ἐν τῷ δάσει κεκαλυμμένον διὰ λεοντῆς καὶ κατακείμενον παρὰ ὡραίαν πηγήν, ἐπιτρέποντα τὴν ἐκ ταύτης πόσιν μόνον ἐὰν εἷς ἐξ αὐτῶν ἀνεμετρεῖτο μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν πυγμαχίαν. Ὁ ἡττηθεὶς ἔπρεπε νὰ παραδοθῇ μόνος εἰς

Ὁ Πολυδεύκης δεσμεύει ἐπὶ δένδρου τὸν Ἄμυκον.
[Ἐπὶ σαρκοφάγου ἐν τῷ Κιρχεριανῷ Μουσείῳ τοῦ Ρωμ. Κολλεγίου ἐν Ρώμῃ.]

τὸν νικητήν. Ὁ Πολυδεύκης ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα, κληθέντων νὰ παραστῶσιν εἰς αὐτὸν καὶ τῶν Βεβρύκων πάντων καὶ τῶν Ἀργοναυτῶν· καὶ ἐνίκησε μὲν τὸν Ἄμυκον, δὲν ἐφόνευσεν ὅμως αὐτόν, ἀλλὰ ἀφῆκε νὰ ὁρκισθῇ εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ Ποσειδῶνα ὅτι εἰς τὸ μέλλον δὲν θὰ ἐπετίθετο κατὰ τῶν ξένων. Τὴν σκηνὴν ταύτην περιγράφει διὰ μακρῶν ὡραιότατα ὁ Θεόκριτος ἐν τῷ XXII εἰδυλλίῳ αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ: Διόσκουροι (ἀπὸ στίχου 25 καὶ ἑξῆς). Ὁ Ἐπίχαρμος ὁ ὁποῖος ἔγραψε κωμῳδίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *Ἀμύκου*, ὅπως καὶ ὁ Σοφοκλῆς σατυρικὸν δρᾶμα τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος (*Boeckh* Tr. Gr. C. 10. *Velcker*, Nachtr zur Aeschyl Trilogie σ. 287) καὶ ὁ ἐπικὸς Πείσανδρος, παρουσιάζουσι τὸν ἡττηθέντα Ἄμυκον ὡς δεσμευθέντα ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους (Σχολ. Ἀπ. Ροδ. 2,98). Ἡ τέχνη ἠσχολήθη ἐπὶ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου. Ἐπὶ λάρνακός τινος, νῦν ἐν Μουσείῳ τῆς Ρώμης εὑρισκομένης, εἰκονίζεται ὁ κατάπλους τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Βιθυνίας καὶ ἡ δέσμευσις τοῦ Ἀμύκου ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους εἰς δένδρον τι, ὅπως ἄλλοτε ἔπραξεν ὁ Ἀπόλλων, ὅτε ἐνίκησε τὸν Μαρσύαν ἐν μουσικῷ ἀγῶνι (*O Müller* Deukm d. a. K. Tafel 61 n. 309). Καὶ ἐπὶ ἀρχαίου τινὸς κατόπτρου εἰκονίζονται ὁ Πολυδεύκης καὶ ὁ Ἄμυκος ἕτοιμοι διὰ τὸν ἀγῶνα (*Müller* ἔ. ἀ. ἀρ. 310). Κατ' ἄλλους ὁ Ἰάσων ἠγωνίσθη πρὸς τὸν Ἄμυκον. Ἡ θέσις, ἔνθα ἐγένετο ὁ ἀγών, ἐκαλεῖτο *Ἰάσονος δόρυ* καὶ ἡ ἐγγὺς πηγὴ *Ἑλένη*. Ἐν Βιθυνίᾳ, ἐν θέσει ὀνομαζομένῃ *Ἄμυκος*, ὑπῆρχεν ἡρῷον Ἀμύκου, ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου αὐτοῦ ηὐξήθη δάφνη, ἡ ὁποία ἐξήγειρε τὴν ἔριδα, ὅπου τις ἔφερεν αὐτήν.

—2) Κένταυρος τις υἱὸς τοῦ Ὀφίωνος, ὁ ὁποῖος ἐφόνευσε τὸν Λαπίθην Κελάδοντα κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Πειρίθου καὶ ἔπειτα ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Λαπίθου Πεδάτου (*Ον.* Met. 12, 245 ἑ.).

—3) Τρὼς σύζυγος τῆς Θεανοῦς, πατὴρ τοῦ Μίμαντος (*Verg.* Aen. 10,704).

—4) Υἱὸς τοῦ Πριάμου, ἀδελφὸς τοῦ Διώρου,

Digitized by Google

σύντροφος τοῦ Αἰνείου, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Τύρνου (*Verg.* Aen. 1,221. 12 509, πρβλ. 5, 297).

—5) Υἱὸς τοῦ Ἐλάτου ἀναφερόμενος μεταξὺ τῶν μάντεων.

—6) Υἱὸς τοῦ Τάλω ἐκ Κρήτης. ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀμυκτικός, —ή, —όν· ὁ ἀμύσσων, ὁ ἱκανὸς νὰ ἀμύσσῃ, νὰ γρατζουνίζῃ.—Ἐπίρρ. ***ἀμυκτικῶς***.

ἀμύλα (ἡ) καὶ ***μύλα***· ἰδιωματ., τὸ ἄνθος τοῦ γάλακτος, τὸ ἀφρόγαλα· || καθόλου, τὸ λίπος. Β.Φ.

ἀμυλάζη ἢ ***ἀμυλάση***· βλ. ἀμυλάσαι.

ἀμυλάλευρον (τό)· τὸ μὴ διὰ μύλου παρασκευασθὲν ἄλευρον, τὸ ἄμυλον (βλ.λ.).

ἀμυλαμίνη ***ὑδροχλωρική*** (Amylaminum Hydrochloricum) [*Φαρμ.*] $C_5H_{11}NH_2.HCl$. Σκευάζεται διὰ μίξεως ἰσομοριακῶν ποσοτήτων ἀμυλαμίνης καὶ ὑδροχλωρίου. Λευκοὶ ἐν ὕδατι διαλυτοὶ κρύσταλλοι. Ἡ ἀμυλαμίνη ἀνεγράφη ὡς ἀντιπυρετικὸν εἰς δόσεις 0,4—1,0 γρ. Κ. Γ. Μ.

ἀμυλάσαι [*Χημ.*]. Φυράματα ὑδρολύοντα τὸ ἄμυλον· βλ. διαστασῃ. Σ. Γ.

— [*Μικροβιολ.*] Αἱ *ἀμυλάσαι* εἶναι ἔνζυμα, ἅτινα μετατρέπουσι τὸ ἄμυλον εἰς εἴδη σακχάρου, ὡς εἰς βυνοσάκχαρον, σταφυλοσάκχαρον κλπ. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

—[*Γεωργ. Βιομ.*] Ἡ *ἀμυλάση* εἶναι *διάστασις* ὑδρολυτικὴ τοῦ ἀμύλου μετατρέπουσα αὐτὸ εἰς βυνοσάκχαρον ἐκ τοῦ ὁποίου παρασκευάζεται τὸ γλεῦκος τοῦ ζύθου καὶ κατόπιν ζυμώσεως αὐτοῦ ὁ ζῦθος ἢ οἰνοπνευματοῦχον ὑγρὸν πρὸς ἀπόσταξιν καὶ παραγωγὴν οἰνοπνεύματος. Ἡ ἀμυλάση ἐμφανίζεται ἐν ἀφθονίᾳ καὶ εὑρίσκεται εἰς τὰ σπέρματα τῆς κριθῆς, σίτου, ὀρύζης, ἀραβοσίτου, βρίζης καὶ λοιπῶν δημητριακῶν ὅταν ὑποστῶσι μερικὴν βλάστησιν. Ἐκτὸς τῶν δημητριακῶν περιέχουσιν αὐτὴν καὶ σπόροι ἄλλων φυτῶν, καθὼς καὶ τὰ φύλλα καὶ οἱ βλαστοὶ αὐτῶν. Εἰς τὸ ζωϊκὸν βασίλειον συναντᾶται εἰς τὸν σίελον, αἷμα, οὖρα, παγκρεατικὸν χυμόν. Ἐκκρίνεται ἐπίσης ἀπὸ πολλοὺς μικροοργανισμοὺς καὶ εὐρῶτας.

Ἡ ἀμυλάση ἐπιτυγχάνεται ἐξ ἐκχυλίσματος *βύνης* ἀναμιγνυομένου μὲ 5πλάσιον ὄγκον οἰνοπνεύματος. Τὸ προκῦπτον ἵζημα περιέχει τὴν διάστασιν. Συλλέγεται εἰς ἠθμον, πλύνεται μὲ καθαρὸν οἰνόπνευμα, κατόπιν μὲ αἰθέρα, ξηραίνεται ἐν τῷ κενῷ καὶ ἡ προκύπτουσα κόνις εἶναι λευκή, ἄμορφος, διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ, εἰσαγομένη δὲ εἰς διάλυμα ἀμύλου μετατρέπει αὐτὸ εἰς βυνοσάκχαρον καὶ δεξτρίνας.

Ὑπάρχουσι διάφοροι μέθοδοι πρὸς παρασκευὴν ἀμυλάσης, ἀλλ' οἱαδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ χρησιμοποιουμένη μέθοδος δὲν εἶναι καθαρὰ ἡ παρασκευαζομένη διάστασις.

Ἡ χημικὴ σύνθεσις αὐτῆς δὲν εἶναι τελείως ἐξηκριβωμένη. Εἶναι οὐσία παρεμφερὴς πρὸς τὰς λευκωματώδεις οὐσίας καὶ ὑδατάνθρακας.

Ἐξηκριβώθη αἰσθητὴ διαφορὰ εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας τῆς διαστάσεως, ἥτις γεννᾶται κατὰ τὴν βλάστησιν τῶν σπερμάτων καὶ ἐκεινης ἥτις εἰσέρχεται εἰς τὰ μὴ βλαστήσαντα σπέρματα, ἥτις καλεῖται μεταβατικὴ διάστασις. Ἡ πρώτη διαλύει ταχύτατα τὴν ἀμπελόκολλαν καὶ ἀρίστη θερμοκρασία της εἶναι ἡ τῶν 50—55 βαθμῶν Κελσίου, δύναται δὲ νὰ θερμανθῇ ἕως τοὺς 70 βαθμοὺς χωρὶς νὰ καταστραφῇ.

Ἡ δευτέρα διαλύει ἀπεναντίας ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοὺς κόκκους τοῦ ἀμύλου. Ἡ διαλυτική της δύναμις εἶναι ἀσθενὴς ἐπὶ τῆς ἀμυλόκολλας, ἀλλὰ μεταβάλλει ταχέως τὸ διαλυτὸν ἄμυλον εἰς βυνοσάκχαρον, ἡ δὲ ἀρίστη θερμοκρασία της εἶναι 45—50 βαθμῶν.

Διὰ τῆς ἀμυλάσης παρασκευάζεται βυνοσάκχαρον καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν χρησιμοποιεῖται ἄμυλον τῶν γεωμήλων, τῆς ὀρύζης ἢ ἀραβοσίτου. Ἀφοῦ θερμανθῇ ἐντὸς κλειστοῦ δοχείου ὑπὸ πίεσιν ἓν ἐκ τῶν ἀνωτέρω προϊόντων, προστίθεται εἰς τὴν προκύπτουσαν ἀμυλόκολλαν μικρὰ ποσότης βύνης θρυμματισμένης, προκαλουμένης οὕτω τῆς διαλύσεως τῆς ἀμυλόκολλας. Κατόπιν ψύχεται τὸ ὑγρὸν ἕως τοὺς 68 βαθμοὺς καὶ προστίθεται νέα ποσότης βύνης (25 % πρασίνης βύνης). Μετά τι χρονικὸν διάστημα σακχαροποιεῖται τὸ ἄμυλον. Εἶναι εὔκολον νὰ παρακολουθήσῃ τις τὴν μετατροπὴν αὐτὴν διὰ διαλύματος ἰωδίου. Εἰς τὰς ἀρχὰς τὸ ὑγρὸν διδει μὲ τὸ ἰώδιον χρωματισμὸν κυανοῦν ὅστις ἐξελίσσεται εἰς ἰόχρουν, ἐρυθρὸν καὶ τέλος κίτρινον, ὁπόταν ἡ σακχαροποίησις περατοῦται. Τὸ παραχθὲν σιρόπιον διηθεῖται, καθαρίζεται καὶ ἀποχρωματίζεται δι' ὀστεάνθρακος. Ἐξ 100 χιλιογράμμων ἐκ τῆς πρώτης ὕλης παράγονται 93 περίπου χιλιόγραμμα σιροπίου, ὅπερ κατὰ μέσον ὅρον περιέχει 80% βυνοσάκχαρον.

Ἡ ἀμυλάση περιεχομένη εἰς τὰ δημητριακὰ ὑπεισέρχεται καὶ εἰς τὴν ἀρτοποίησιν, προσδίδουσα εἰς τὸν ἄρτον διὰ τοῦ παραγομένου ἐν αὐτῇ βυνοσακχάρου καὶ δεξτρίνης ἰδιαιτέραν γεῦσιν καὶ σύστασιν. Κ. Ι. ΚΑΛΟΥΔΗΣ

ἀμυλένια [*Ὀργ. Χημ.*]. Περιληπτικὸν ὄνομα διὰ τους ἀκορέστους ὑδρογονάνθρακας τοῦ τύπου C_5H_{10}.

Ἀμυλένια ὑπάρχουσι πέντε, ἤτοι:

$$CH_3.CH_2.CH_2.CH:CH_2$$
$$CH_3.CH_2.CH:CH.CH_3$$
$$\begin{matrix}CH_3\\CH_3\end{matrix}>CH.CH:CH_2$$
$$\begin{matrix}CH_3\\CH_3\end{matrix}>C:CH.CH_3$$
$$CH_2:C<\begin{matrix}CH_2.CH_3\\CH_3\end{matrix}$$

Τὸ ἀμυλένιον τοῦ ἐμπορίου λαμβανόμενον ἐκ τῶν ζυμελαίων τῇ ἐπιδράσει χλωριοψευδαργύρου περιέχει τινὰ ἐκ τούτων. Σ. Γ.

ἀμυλένιον ***ἔνυδρον*** (Amylenum hudratum) ἢ ***διμεθυλοαιθυλοκαρβινόλη*** [*Χημ.*]. Εἶναι ἡ τριτοταγὴς ἀμυλικὴ ἀλκοόλη τοῦ τύπου

$$(CH_3)_2C(OH).C_2H_5$$

(βλ. **ἀμυλικὴ ἀλκοόλη**). Σ. Γ.

—[*Φαρμ.*] Τὸ ἔνυδρον ἀμυλένιον εἶναι ὑγρὸν ἄχρουν, διαυγές, πτητικόν, ἀντιδράσεως οὐδετέρας, γεύσεως καυστικῆς καὶ ὀσμῆς καφουρᾶς. Εἶναι εὐδιάλυτον εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα, χλωροφόρμιον, πετρελαϊκὸν σίδηρον, γλυκερίνην καὶ εἰς τὰ λίπη καὶ τὰ ἔλαια. Ζέει εἰς 99—103° καὶ ἔχει εἰδ. βάρος 0.815—0 820. Δέον νὰ μὴ ἐνέχῃ ἀμυλένιον οὔτε ἀλδεΰδας, ἅτινα ἀνιχνεύονται διὰ τῶν καταλλήλων ἀντιδράσεων, καὶ νὰ φυλάσσηται ἄπω τοῦ φωτὸς εἰς καλῶς κεκλεισμένα δοχεῖα. Εὗρεν ἐφαρμογὴν ὡς ὑπνωτικὸν εἰς δόσεις 2—4 γρ. Κ. Γ. Μ.

ἀμυλενοχλωριάλη (Amulene-chloral ἢ Dormiol) [*Φαρμ.*]. Ἐλαιῶδες ὑγρὸν ἄχρουν, ἀδιάλυτον ἐν ψυχρῷ ὕδατι, διαλυτὸν δ' ἐν ζέοντι, ἐν ᾧ καὶ ἀποσυντίθεται ἐπὶ τέλους, ἀναμίξιμον δ' ὑπὸ πᾶσαν ἀναλογίαν μετ' οἰνοπνεύματος, αἰθέρος, ὀξόνης καὶ ἐλαίων. Χρησιμοποιεῖται ὡς ὑπνωτικὸν ἄμοιρον πάσης ἐπιβλαβοῦς δράσεως. Μ.Ν.Κ.

ἀμυλεστὴρ [*Χημ.*]. Ἀμυλεστέρες λέγονται οἱ ἐστέρες τῶν ἀμυλαλκοολῶν (βλ. κατωτέρω, καὶ εἰς λ. ἀμύλιον—).

—**ἀμυλεστὴρ** ***βαλεριανικὸς*** (Amylium valerianicum) [*Φαρμ.*]. Εἶναι ὁ μετὰ τοῦ ἰσοβαλεριανικοῦ ὀξέος ἐστὴρ τῆς ἰσαμυλαλκοόλης $\begin{matrix}CH_3\\CH_3\end{matrix}>CH-CH_2-COO.CH_2-CH_2-CH<\begin{matrix}CH_3\\CH_3\end{matrix}$. Σκευάζεται ἐκ βαλεριανικοῦ ὀξέος καὶ ἰσαμυλαλκοόλης. Ὑγρὸν ἄχρουν εὐχαρίστου ὀσμῆς, ὡς ἀπὸ μήλων, ζέον εἰς 188°. Ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τῶν χολολίθων, καθότι διαλύει τὴν χοληστερίνην. Χορηγεῖται εἰς γαλάκτωμα ἀμυγδαλελαίου εἰς δόσεις 0,5 γρ.

Εὑρίσκει ἐπίσης ἐφαρμογὴν ὡς ἔλαιον μήλων ἐν τῇ σακχαροπλαστικῇ καὶ τῇ ποτοποιίᾳ. Κ.Γ.Μ.

—**ἀμυλεστὴρ** ***σαλικυλικὸς*** (Amylium salicylicum) [*Φαρμ.*]. Εἶναι ὁ μετὰ τοῦ σαλικυλικοῦ ὀξέος ἐστὴρ τῆς ἀμυλαλκοόλης $C_6H_5<\begin{matrix}OH\\COOC_5H_{11}\end{matrix}$

Σκευάζεται τῇ ἐπιδράσει χλωρίου ἐν διαλύματι σαλικυλικοῦ ὀξέος ἐν ἀμυλαλκοόλῃ. Εἶναι ὑγρὸν ἄχρουν, ζέον εἰς 250°, εἰδ. β. 1,065 (15°), ἐν ὕδατι ἀδιάλυτον, διαλυτὸν ἐν αἰθέρι, χλωροφορμίῳ καὶ ἀλκοόλῃ. Ἐπροτάθη κατὰ τῶν ρευματικῶν παθήσεων ἀντὶ τοῦ σαλικυλικοῦ μεθυλεστέρος, ὡς ἧττον δηλητηριῶδες αὐτοῦ. Κ.Γ.Μ.

ἀμυλικὴ ***ἀλκοόλη*** ἢ καὶ ***ἀμυλικὸν πνεῦμα*** [*Βιομ. Χημ.*]. Εἶναι τὸ περιληπτικὸν ὄνομα διὰ τὰς ὀκτὼ δυνατὰς θεωρητικῶς καὶ χημικῶς γνωστὰς ἰσομερεῖς ἀλκοόλας τοῦ τύπου $C_5H_{11}.OH$. Ἐκ τούτων αἱ 4 εἶναι πρωτοταγεῖς, αἱ τρεῖς δευτεροταγεῖς καὶ ἡ τελευταία τριτοταγής, σπουδαιότεραι δὲ εἶναι τρεῖς, προερχόμεναι ἐκ τοῦ διμεθυλοαιθυλομεθανίου (μεθυλοβουτανίου) τοῦ τύπου

$$\begin{matrix}CH_3.&CH.&CH_2.&CH_3\\&|&&\\&CH_3&&\end{matrix}$$

ἤτοι:

1) Ἡ *ἰσοαμυλαλκοόλη* ἢ *ἀδρανὴς ἰσοβουκλοκαρβινόλη* ἢ *3-μεθυλοβουτανολη-(1)*, ἔχουσα τὸν τύπον:

$$\begin{matrix}CH_3.&CH.&CH_2.&CH_2\,OH\\&|&&\\&CH_3&&\end{matrix}$$

2) Ἡ *δευτερονενὴς βουτυλοκαρβινόλη* ἢ *2-μεθυλοβουτανόλη-(1)* τοῦ τύπου:

$$\begin{matrix}CH_3\\C_2H_5\end{matrix}>CH.CH_2OH$$

ἥτις ὡς περιέχουσα ἓν ἀσύμμετρον ἄτομον ἄνθρακος δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰς δύο ὀπτικὰς ἐνεργοὺς μορφάς, ἤτοι μίαν δεξιόστροφον καὶ μίαν ἀριστερόστροφον· καὶ

3) Ἡ *διμεθυλαιθυλοκαρβινόλη* ἢ *2-μεθυλοβουτανόλη-(2)*

$$\begin{matrix}CH_3\\CH_3\end{matrix}>C(OH).CH_2CH_3.$$

Μῖγμα τῶν δύο πρώτων καὶ κυρίως τῆς πρώτης καὶ τῆς ἀριστεροστρόφου μορφῆς τῆς δευτέρας ἀποτελεῖ τὴν καλουμένην *ζυμαμυλικὴν ἀλκοόλην* ἥτις παράγεται κατὰ τὴν διὰ ζώσης ζύμης ἀλκοολικὴν ζύμωσιν. Ἡ ζυμαμυλικὴ αὕτη ἀλκοόλη ἀποτελεῖ τὸ κύριον συστατικὸν τῶν ἐν τῇ ἀλκοολοποιίᾳ λαμβανομένων *ζυμελαίων*.

Τὸ ὡς ἀνωτέρω μῖγμα τῶν δύο ἀλκοολῶν καλεῖται συνήθως ἁπλῶς *ἀμυλικὴ ἀλκοόλη*, ἡ δὲ ρίζα *αμυλ-* ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἀλκοόλη αὕτη παρετηρήθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἐκ ζυμώσεως ἀμυλούχων ὑλῶν λαμβανομένην ἀλκοόλην.

Διὰ τὴν βιομηχανικὴν παραλαβὴν τῶν δύο τούτων ἀμυλικῶν ἀλκοολῶν χρησιμοποιεῖται ὡς πρώτη ὕλη ἀποκλειστικῶς τὸ ζυμέλαιον, ἀνακαλυφθὲν τὸ πρῶτον τῷ 1785 ὑπὸ τοῦ Schelle.

Διακρίνεται δὲ τοῦτο ἀναλόγως τῆς προελεύσεως αὐτοῦ εἰς ζυμέλαιον ἐκ γεωμήλων, μελάσσης, χαρουπίων, ἐπίσης ἀκόμη ἐξ οἴνου κ. λ. π., τὸ πλεῖστον ὅμως ποσὸν αὐτοῦ λαμβάνεται κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῆς ἐκ γεωμήλων καὶ μελάσσης παρασκευαζομένης ἀλκοόλης.

Ὁ ἀποχωρισμὸς τοῦ εἰς ὑψηλοτέραν θερμοκρασίαν ζέοντος ζυμελαίου ἀπὸ τῆς ἀλκοόλης καὶ ἄλλων εἰς χαμηλοτέραν θερμοκρασίαν βραζόντων συστατικῶν ἐπιτελεῖται συνήθως εἰς εἰδικὰς ἐγκαταστάσεις τῶν ἀλκοολοποιείων καὶ ἀποτελεῖ καθαρισμὸν τῆς ἀλκοόλης. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ ἀκάθαρτος ἀλκοόλη ἀραιοῦται δι' ὕδατος εἰς 40—50 %, διηθεῖται διὰ ξυλάνθρακος, ὁπότε ἐπέρχεται μερικὴ ὀξείδωσις καὶ ἐστεροποίησις ὡρισμένων εἰς χαμηλὴν θερμοκρασίαν βραζουσῶν ἑνώσεων, χωρὶς νὰ ἐπέρχεται οὐδόλως ἀπομάκρυνσις τῶν ζυμελαίων, εἶτα δὲ ὑποβάλλεται εἰς κλασματικὴν ἀπόσταξιν, ἐντὸς καταλλήλων συσκευῶν. Κατὰ τὴν τοιαύτην ἀπόσταξιν πρῶτον ἀποστάζεται μῖγμα εἰς χαμηλοτέραν θερμοκρασίαν βραζόντων προϊόντων (κεφαλή), εἶτα ἀποστάζεται ἡ κυρίως καθαρὰ ἀλκοόλη καὶ τέλος ἓν ὑπόλοιπον συνιστάμενον ἐξ ὀλίγης αἰθυλικῆς ἀλκοόλης καὶ μεγαλυτέρων ποσοτήτων ἀλκοολῶν βραζουσῶν εἰς ὑψηλοτέρας θερμοκρασίας. Τὸ κύριον ποσὸν τῶν κυρίως ζυμελαίων παραμένει ἐν τῷ ἄμβυκι τῆς ἀποστάξεως ὁμοῦ μετὰ τῆς πλείστης ποσότητος τοῦ ὕδατος, ἐξ οὗ ἀποχωρίζονται ὡς ἐλαιώδης στιβὰς δι' ἠρεμήσεως.

Πλὴν τοῦ τρόπου τούτου τῆς ἐργασίας, ὅστις εἶναι γενικῶς ἐν χρήσει, δύναται ἀκόμη ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πράξει νὰ καθαρισθῇ καὶ ἡ ἀλκοόλη καὶ νὰ ἀποχωρισθῶσι καὶ τὰ ζυμέλαια, χρησιμοποιουμένων συσκευῶν συνεχοῦς λειτουργίας εἰδικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διερρυθμισμένων.

Ἡ ἐπεξεργασία τῶν ζυμελαίων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῆς ἀμυλικῆς ἀλκοόλης καὶ τῶν ἄλλων συστατικῶν ἐπιτελεῖται ἀκολούθως εἰς χημικὰ ἐργαστάσια. Πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῆς ἀλκοόλης ἀναταράσσονται τὰ ζυμέλαια πρῶτον δι' ἀσθενῶς ἀλκαλιοποιηθέντος ὕδατος, εἶτα ἀποχωρίζονται τοῦ ὕδατος, ξηραίνονται διὰ χλωριασβεστίου καὶ τέλος ἀποστάζονται κλασματικῶς.

Τὰ ἀκάθαρτα ζυμέλαια εἶναι ὑγρὰ κιτρίνως ἕως φαιῶς κεχρωσμένα, δριμείας ἀποκρουστικῆς γεύσεως καὶ δυσαρέστου προκαλούσης βῆχα ὀσμῆς, τὸ δὲ εἰδικὸν βάρος αὐτῶν κυμαίνεται περὶ τὸ 0,83. Κατὰ τὴν θέρμανσιν ἄρχεται ὁ βρασμὸς ἀπὸ τῶν 80° περίπου, ἀνέρχεται βαθμηδὸν μέχρι τῶν 134°, ὁπότε καὶ ἀποστάζει ὅλον τὸ ὑγρόν, τὸ κύριον ὅμως ποσόν, λόγῳ τῆς μεγάλης περιεκτικότητος εἰς ἀμυλικὴν ἀλκοόλην, ἀποστάζει μεταξὺ 128° καὶ 132°. Τὰ ξηρανθέντα ζυμέλαια μίγνυνται εὐκολώτατα μετ' ἀλκοόλης, αἰθέρος καὶ χλωριοφορμίου, ἐν ὕδατι ὅμως διαλύονται ἐλάχιστα, ἂν καὶ παρουσίᾳ μικρᾶς σχετικῆς ποσότητος ἀλκοόλης ἡ διαλυτότης αὐξάνεται ἐκτάκτως.

Τὰ ζυμέλαια καίονται μετ' ἰσχυρῶς φωτιζούσης φλογός, ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ δὲ δρῶσι, καὶ εἰς μικρὰς ἀκόμη ποσότητας λαμβανόμενα, ἰσχυρῶς δηλητηριωδῶς, ὡς καὶ οἱ ἀτμοὶ αὐτῶν· διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ πρὸς πόσιν χρησιμοποιουμένη ἀλκοόλη, κυρίως ὅταν προέρχεται ἐκ γεωμήλων ἢ μελάσσης, πρέπει νὰ καθαρίζεται καλῶς συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ σχετικῶν νόμων καθοριζόμενα. Ἡ ἀκαθάριστος ἀλκοόλη, ἤτοι ἡ δι ἀπ' εὐθείας ἀποστάξεως τοῦ ζυμωθέντος γλεύκους λαμβανομένη, περιεκτικότητος περίπου 95%, ἐνέχει κανονικῶς περίπου 0,1—0,6% καὶ κατὰ μέσον ὅρον 0,4% ζυμέλαιον. Πόσιμα ἀποστάγματα παρασκευαζόμενα ἐκ καθαρᾶς ἀλκοόλης δὲν περιέχουν ζυμέλαιον ἢ τὸ πολὺ εἰς ἴχνη. Ἀπ' ἐναντίας δὲ ἀποστάγματα λαμβανόμενα δι' ἁπλῆς ἀποστάξεως τῶν ζυμωθέντων γλευκῶν, ἅτινα λόγῳ τοῦ φυσικοῦ αὐτῶν ἀρώματος εἶναι λίαν προσφιλῆ, ὡς λ.χ. τὰ ἐκ σπερμάτων, καρπῶν κλπ., περιέχουσιν αἰσθητὸν ποσὸν ζυμελαίων (μέχρι 0,6% καὶ ἄνω) ὑπὸ μορφὴν ἐστέρων ὡς καὶ ὡς μίγματα μετὰ διαφόρων ἀρωματικῶν ὑλῶν. Ἂν καὶ αἱ μεθυστικαὶ ἰδιότητες τῶν διὰ ζυμώσεων λαμβανομένων ποτῶν ἐπαυξάνονται διὰ τῆς περιεκτικότητος αὐτῶν εἰς ζυμέλαια, ἐν τούτοις αἱ δι' ὑπερμέτρου χρήσεως αὐτῶν προκαλούμεναι βλάβαι τῆς ὑγείας ὀφείλονται κυρίως εἰς τὴν μεγάλην αὐτῶν περιεκτικότητα εἰς ἀλκοόλην καὶ οὐχὶ τὰ ζυμέλαια.

Ἡ χημικὴ σύστασις τῶν ζυμελαίων κυμαίνεται

Digitized by Google

ἀναλόγως τῆς προελεύσεως αὐτῶν, ἐξαρτωμένη κυρίως ἐκ τοῦ εἴδους καὶ τῶν ἰδιοτήτων τῆς χρησιμοποιουμένης πρώτης ὕλης καὶ περαιτέρω ἐκ τοῦ εἴδους τῆς ζύμης, τοῦ τρόπου τῆς ζυμώσεως καὶ τοῦ τρόπου τοῦ ἀποχωρισμοῦ αὐτῶν. Τὸ κύριον συστατικὸν ὅλων τῶν ζυμελαίων εἶναι ἡ ἀμυλικὴ ἀλκοόλη ἀπαντῶσα κανονικῶς εἰς ποσότητα 65—80 %. Αὕτη συνίσταται πάντοτε ἐκ τῶν δύο ἰσομερῶν, ἤτοι τῆς ἰσοβουτυλοκαρβινόλης (σ. βρ. 131°) καὶ τῆς d-ἀμυλικῆς ἀλκοόλης (σ. βρ. 128°). Ἡ σχετικὴ ἀναλογία τῶν δύο τούτων ἀλκοολῶν κυμαίνεται ἀναλόγως τῆς προελεύσεως τῶν ζυμελαίων.

Πλὴν τῶν δύο τούτων ἀμυλικῶν ἀλκοολῶν ἀπαντῶσι περαιτέρω πάντοτε καὶ αἱ ἑπόμεναι δύο: Ἡ *ἰσοβουτυλαλκοόλη* $\frac{CH_3}{CH_3}{>}CH.CH_2OH$ (σ. βρ. 108°) καὶ ἡ *κανονικὴ προπυλικὴ ἀλκοόλη*

$$CH_3.CH_2.CH_2OH \text{ (σ. βρ. 97°)}$$

ἐξ ὧν ἡ πρώτη εἰς ποσότητα 15—25 % καὶ ἡ δευτέρα εἰς ποσότητα 4—7 % περίπου.

Ἀπαντῶσιν ἐπίσης εἰς τὰ ζυμέλαια καὶ ἄλλα συστατικὰ εἰς πολὺ μικροτέρας ὅμως ποσότητας. Οὕτως ἐκ τῶν ἀλκοολῶν ἀνευρέθησαν εἰς πολὺ μικρὰς ποσότητας ἡ *καν. βουτυλικὴ ἀλκοόλη*, ἡ *ἑξυλικὴ* καὶ ἡ *ἑπτυλικὴ ἀλκοόλη*. Ἐπίσης ἀνευρέθησαν σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ ζυμέλαια *φουρφουρόλη* καὶ *ἀκεταλδεΰδη*. Τὰ ἐκ μελάσσης ζυμέλαια εἶναι πλούσια εἰς ἀλδεΰδας (ἰσοβουτυλικὴ καὶ βαλεριανική), εἰς ἀμμωνίαν καὶ ἀμίνας ὡς καὶ παράγωγα τῆς πυριδίνης τῆς πυραζίνης καὶ πιπεραζίνης. Ἐπίσης εἰς ὅλα τὰ ζυμέλαια παρετηρήθησαν μικραὶ ποσότητες διαφόρων λιπαρῶν ὀξέων ἀπὸ τοῦ μυρμηκικοῦ μέχρι τοῦ καπρινικοῦ ὀξέος, ἐν μέρει ἐλεύθερα καὶ ἐν μέρει ἐστεροειδῶς ἡνωμένα. Τοιαῦται ἐστεροειδεῖς ἑνώσεις πολυπλόκου συστάσεως ἀπαντῶσι κυρίως εἰς τὰ ἐξ οἴνου ζυμέλαια, εἰς αὐτὰς δὲ ὡς καὶ εἰς ἄλλας τινὰς ἀκόμη ἑνώσεις ὀφείλεται τὸ ἄνθος καὶ τὸ ἄρωμα τοῦ οἴνου.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν προέλευσιν τῶν ζυμελαίων εἶναι ἤδη κατόπιν μακροχρονίου σειρᾶς ἐρευνῶν, κυρίως τοῦ Felix Ehrlich, ἐξηκριβωμένον, ὅτι τὰ κύρια συστατικὰ αὐτῶν εἶναι προϊόντα τῆς κανονικῆς ἐναλλαγῆς τῶν λευκωμάτων τῆς ζώσης ζύμης. Οὕτως ἡ ὀπτικῶς ἀδρανὴς ἰσοαμυλικὴ ἀλκοόλη προέρχεται ἐκ τῆς l-λευκίνης, ἡ ὀπτικῶς ἐνεργὸς d-ἀμυλικὴ ἀλκοόλη ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ehrlich ἀνακαλυφθείσης d-ἰσολευκίνης καὶ ἡ ἰσοβουτυλικὴ ἀλκοόλη ἐκ τῆς d-βαλίνης καὶ δὴ διὰ προσθήκης ὕδατος καὶ συγχρόνου ἀποχωρισμοῦ ἀμμωνίας καὶ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, ὡς ἐκ τῶν κατωτέρω χημικῶν ἐξισώσεων καταδεικνύεται:

$$\frac{CH_3}{CH_3}{>}CH.CH_2.CH.NH_2CO_2H + H_2O =$$

l-λευκίνη

$$= \frac{CH_3}{CH_3}{>}CH.CH_2.CH_2.OH + CO_2 + NH_3$$

ἰσοβουτυλοκαρβινόλη

$$\frac{CH_3}{C_2H_5}{>}CH.CH\,NH_2.CO_2H + H_2O =$$

d-ἰσολευκίνη

$$= \frac{CH_3}{C_2H_5}{>}CH.CH_2OH + CO_2 + NH$$

d-ἀμυλικὴ ἀλκοόλη

$$\frac{CH_3}{CH_3}{>}CH.CH\,NH_2.CO_2H + H_2O =$$

d-βαλίνη

$$= \frac{CH_3}{CH_3}{>}CH.CH_2OH + CO_2 + NH_3$$

ἰσοβουτυλικὴ ἀλκοόλη.

Πλὴν τῶν ζυμελαίων ἡ ἀμυλικὴ ἀλκοόλη εὑρηται ἐν τῇ φύσει εἰς μικρὰς ποσότητας εἰς διάφορα αἰθέρια ἔλαια πολλῶν φυτῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐστέρων, ὡς λ. χ. εἰς τὸ ἔλαιον τοῦ εὐκαλύπτου, τῆς λεβάντας, τοῦ γερανίου, τῆς μέντας κ.λ.π. Ἐπίσης εἰς τὰ προκαλοῦντα τὸ ἄρωμα αἰθέρια ἔλαια διαφόρων καρπῶν, ὡς ἀπιδίων, ἀνανᾶ, βανάνας κλπ., ἀπαντῶσιν ἀμυλικοὶ ἐστέρες.

Αἱ ἰδιότητες τῶν δύο σπουδαιοτέρων ἀμυλικῶν ἀλκοόλων εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

1) *Ἰσοαμυλικὴ ἀλκοόλη* (ἰσοβουτυλοκαρβινόλη). Τύπος $\frac{CH_3}{CH_3}{>}CH.CH_2.CH_2OH$. Εἶναι διαφανὲς ὑγρὸν ὀσμῆς χαρακτηριστικῆς προκαλούσης τὸν βῆχα. Βράζει εἰς 131°, στερεοποιεῖται εἰς —134°, τήκεται εἰς —117°,2 καὶ ἔχει εἰδικὸν βάρος εἰς 20° 0,823. Διαλύεται εἰς 13°,5 εἰς 50 μέρη ὕδατος. Ἓν λίτρον ὕδατος διαλύει 32,84 κ. ἑ. ἰσοαμυλικῆς ἀλκοόλης καὶ ἓν λίτρον ἰσοαμυλικῆς ἀλκοόλης διαλύει 22,14 κ.ἑ. ὕδατος. Συνθετικῶς παρασκευάζεται κατὰ τὰς γενικὰς μεθόδους παρασκευῆς τῶν ἀλκοολῶν. Δρᾷ δηλητηριωδῶς ἐπὶ τοῦ ζῳϊκοῦ ὀργανισμοῦ.

2) *d-ἀμυλικὴ ἀλκοόλη*. Τύπος $\frac{CH_3}{C_2H_5}{>}CH.CH_2OH$. Εἶναι ἐπίσης διαυγὲς ὑγρόν, ἡ δὲ ὀσμὴ αὐτῆς προσομοιάζουσα κατὰ τὰ ἄλλα πρὸς τὴν τῆς ἰσοαμυλικῆς δὲν προκαλεῖ τὸν βῆχα, ἀλλὰ δρᾷ ἰσχυρότερον ἀναισθητικῶς παρ' ὅσον ἡ πρώτη. Βράζει εἰς 128° καὶ ἔχει εἰδικὸν βάρος εἰς 20° 0,816. Ἡ ἕνωσις αὕτη εἶναι ὀπτικῶς ἐνεργὸς λόγῳ τῆς παρουσίας ἀσυμμέτρου ἀτόμου ἄνθρακος, ἔχει δὲ εἰδικὴν στροφὴν $[a]_D^{20} = -5{,}90°$, ἂν καὶ εἶναι δὲ ἀριστεροστρόφος παρίσταται διὰ τοῦ d λόγῳ τῆς γενετικῆς αὐτῆς σχέσεως πρὸς τὴν d-ἰσολευκίνην καὶ τὸ d-βαλεριανικὸν ὀξύ. Ἐκ τῶν ἑνώσεων τῶν δύο ἀμυλικῶν ἀλκοολῶν σπουδαιοτέραν σημασίαν κέκτηνται οἱ ἐστέρες καὶ δὴ τὸ νιτρῶδες ἀμύλιον καὶ τὸ ὀξικὸν **ἀμύλιον** (βλ. τὰς λ.) τὰ ὁποῖα παρασκευάζονται ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν ζυμελαίων.

Ἡ ποιοτικὴ ἀνίχνευσις καὶ ὁ ποσοτικὸς προσδιορισμὸς τῆς ἀμυλικῆς ἀλκοόλης, ἤτοι τῶν ζυμελαίων, ἐπιτελεῖται κατὰ τὰ ἐν τῇ εἰδικῇ βιβλιογραφίᾳ ἀναφερόμενα.

Εἰς τὴν χημικὴν βιομηχανίαν ἔχουσι τὰ ζυμέλαια λίαν ἐκτεταμένην καὶ πολυσχιδῆ χρησιμοποίησιν καὶ κυρίως πρὸς παρασκευὴν τῶν ἀλκοολῶν καὶ τῶν διαφόρων ἐστέρων αὐτῶν. Ἡ ἀμυλικὴ ἀλκοόλη εἴτε ὡς τοιαύτη εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ὀξικοῦ ἐστέρος αὐτῆς ἀποτελεῖ ἔξοχον διαλυτικὸν ὑγρὸν πολλῶν ῥητινῶν, λιπῶν καὶ ἐλαίων, ἡ δὲ διαλυτικὴ αὐτῆς ἱκανότης εἶναι ἀνωτέρα τῆς τῆς αἰθυλικῆς ἀλκοόλης, δι' ὃ καὶ εἰς πολλοὺς κλάδους τῆς χημικῆς βιομηχανίας εἶναι ἀπαραίτητος μὴ δυναμένη νὰ ἀναπληρωθῇ δι' ἄλλου διαλυτικοῦ μέσου, ὡς λ. χ. εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς νιτροκελλουλόζης κατὰ τὴν παρασκευὴν τῆς ἀκάπνου πυρίτιδος. Ἐκ τοῦ ὀξικοῦ ἀμυλίου καὶ σειρᾶς ἀμυλικῶν ἐστέρων μετὰ λιπαρῶν ὀξέων εἰς διάφορα μίγματα παρασκευάζονται τὰ ἀρώματα τῶν καρπῶν διὰ τὰς λεμονάδας, ἡδύποτα, bonbons, μαρμελάδας κλπ. Τὸ ὀξικὸν ἀμύλιον χρησιμοποιεῖται περαιτέρω πρὸς παρασκευὴν διαφόρων λακκῶν (ὀνύχων κλπ.) ὡς καὶ ὡς φωτιστικὸν μέσον πρὸς τροφοδότησιν τῆς λυχνίας τοῦ Hefner διὰ φωτομετρικοὺς σκοπούς. Τὸ νιτρῶδες ἀμύλιον χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ θεραπευτικῇ.

Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ

— **ἀμυλικὴ** ***χλωράλη τριτ.*** *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου:

$$C\,Cl_3.CH(OH).C(CH_3)_2(C_2H_5),$$

ὑγρὸν ἐλαιῶδες ὀσμῆς καφουρᾶς. Σ. Γ.

— **ἀμυλικὸν** ***ὀξύ*** · βλ. βαλεριανικὸν *ὀξύ*.

— **ἀμυλικὸν** ***πνεῦμα*** *['Οργ. Χημ.]* · βλ. ἀμυλικὴ *ἀλκοόλη*.

ἀμυλίνη. Οὕτω καλεῖται τὸ διαλυτὸν ἄμυλον.

ἀμύλιον ***ἰωδιοῦχον*** · βλ. ἀμυλιωδίδιον.

— **ἀμύλιον** ***νιτρικὸν*** ἢ ***νιτρικὸς ἀμυλεστὴρ*** (Amylium nitratum) *[Χημ.]*. Εἶναι ὁ μετὰ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος ἐστὴρ τῆς ἰσαμυλαλκοόλης. Σκευάζεται τῇ ἐπιδράσει πυκνοῦ νιτρικοῦ ὀξέος ἐπὶ ἰσαμυλαλκοόλης προστιθεμένης συγχρόνως οὐρίας πρὸς διάσπασιν τοῦ ὑπάρχοντος νιτρώδους ὀξέος. Ὑγρὸν ζέον εἰς 147—148° καὶ ἔχον εἰδικὸν βάρος 0,999. Κ. Γ. Μ.

— **ἀμύλιον** ***νιτρῶδες*** ἢ ***νιτρώδης ἀμυλεστὴρ*** *[Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τοὺς ἐστέρας τοῦ νιτρώδους ὀξέος. Ἔχει τὸν τύπον $C_5H_{11}.O.NO$ καὶ εἶναι ὑποκίτρινον ὑγρὸν ὀσμῆς χαρακτηριστικῆς. Βράζει εἰς 97—98° καὶ ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,880. Ἡ ἀντίδρασις αὐτοῦ εἶναι οὐδετέρα ἢ ἀσθενῶς ὄξινος. Ἀναπτόμενον καίει μετὰ φωτιζούσης φλογός, κατὰ τὴν διατήρησίν του δὲ πρέπει νὰ προστατεύηται ἀπὸ τοῦ φωτός.

Τὸ νιτρῶδες ἀμύλιον χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν διαζωενώσεων καὶ ἰσονιτρωδοενώσεων, ὡς ἐπίσης καὶ ἐν τῇ θεραπευτικῇ. Σ. Γ.

— **ἀμύλιον** ***ὀξικὸν*** ἢ ***ὀξικὸς ἰσαμυλεστὴρ*** *[Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἀλκυλεστέρων τῶν λιπαρῶν ὀξέων. Ἔχει τὸν τύπον $C_5H_{11}.O.CO.CH_3$ καὶ ἀνεκαλύφθη τῷ 1840 ὑπὸ τοῦ A. Cahours. Εἶναι ὑγρὸν ἄχρουν, εὐκίνητον, οὐδετέρας ἀντιδράσεως καὶ διαπεραστικῆς ὡς ἀπὸ περγαμόττων ὀσμῆς. Βράζει εἰς 139° καὶ ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,8752. Εἶναι εὐανάφλεκτον, δυσδιάλυτον εἰς ὕδωρ καὶ λίαν εὐδιάλυτον εἰς τὴν ἀλκοόλην, τὸν αἰθέρα καὶ τὸν ὀξικὸν αἰθέρα.

Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ φωτομετρίᾳ καὶ ὡς διαλυτικὸν ὑγρὸν διαφόρων λακκῶν καὶ τοῦ κελλουλοειδοῦς ὡς καὶ πρὸς παρασκευὴν τεχνητῶν ἀρωμάτων ποτῶν (βλ. καὶ ἀμυλικὴν ἀλκοόλην). Σ. Γ.

ἀμυλιωδίδιον (Amylium Jodatum) *[Φαρμ.]*. Ἐν τῇ θεραπευτικῇ εὗρεν ἐφαρμογὴν ἐξ ὅλων τῶν ἀμυλιωδιδίων τὸ *ἰσαμυλιωδίδιον*

$$\frac{CH_3}{CH_3}{>}CH-CH_2.CH_2J,$$

τὸ προερχόμενον ἐκ τοῦ διμεθυλοπροπανίου δι' ἀντικαταστάσεως ἑνὸς ὑδρογόνου ὑπὸ ἰωδίου. Ἀνεγράφη ὡς καταπραϋντικὸν καὶ ἀντισηπτικὸν καὶ εἰς εἰσπνοὰς ἐπὶ δύσπνοιαν καὶ καρδιακὰς παθήσεις. Εἶναι ὑγρὸν ζέον εἰς 148° καὶ ἔχον εἰδικὸν βάρος 1.468 εἰς 0°. Κ. Γ. Μ.

ἀμυλοβιόζη *[Χημ.]* · βλ. ἄμυλον.

ἀμυλόγαλα *[Χημ.]* · βλ. ἄμυλον.

ἀμυλοδεξτρίνη *[Χημ.]* · βλ. δεξτρίνη.

ἀμυλοδιάστασις (Amylodiastase) *[Φαρμακ.]*. Εἶναι ἡ διάστασις τῆς κριθῆς, ἐμπεριέχουσα ἅπαντα τὰ διαλυτὰ καὶ ἰδίᾳ τὰ φωσφοροῦχα προϊόντα τοῦ φυτοῦ. Φέρεται εἰς κόνιν καὶ εἶναι τονωτικὸν καὶ εὔπεπτον ἅμα. Μ. Ν. Κ.

ἀμυλοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ἔχων μορφὴν ἀμύλου· τὸ οὐδ. *ἀμυλοειδὲς*=συστατικὸν τῶν κυτταρικῶν μεμβρανῶν τῶν φυτῶν. Σ. Μ.

— **ἀμυλοειδὲς** *[Χημ.]* · βλ. **ἀμυλοΐτης**.

— **ἀμυλοειδὴς** ***ἐκφύλισις νεφροῦ*** · βλ. νεφροί.

ἀμυλόζη *[Χημ.]* · βλ. ἄμυλον.

ἀμυλοθειικὰ ***ὀξέα*** *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι οἱ ὄξινοι ἐστέρες τοῦ θειικοῦ ὀξέος μετ' ἀμυλικῆς ἀλκοόλης. Ἔχουσι τὸν τύπον $C_5H_{11}.O.SO_2.OH$ καὶ παρασκευάζονται πρὸς διαχωρισμὸν τῆς ζυμαμυλικῆς ἀλκοόλης εἰς τὴν ἀδρανῆ καὶ τὴν ὀπτικῶς ἐνεργὸν ἀμυλικὴν ἀλκοόλην λόγῳ τῆς διαφόρου διαλυτότητος τῶν μετὰ βαρύου ἀλάτων αὐτῶν. Σ. Γ.

ἀμυλοΐτης ἢ *ἀμυλοειδὲς* *[Χημ.]*. Φυσικὴ ὕλη παρομοία πρὸς τοὺς ὑδατάνθρακας ἀνευρεθεῖσα εἰς πολλὰ φυτὰ ὡς ἀποταμιευτικὴ ὕλη. Διὰ ψυχροῦ ὕδατος διογκοῦται μόνον, διὰ βράζοντος ὅμως σχηματίζει ἰξῶδες διάλυμα, ἀποχωρίζεται δὲ ἐκ τοῦ διαλύματος τούτου διὰ προσθήκης ἀλκοόλης, ὡς ἄχρους διωγκωμένη διαφανὴς ζελατίνη. Εἶναι σῶμα ἰσχυρῶς πρὸς τὰ δεξιὰ στρέφον τὸ πεπολωμένον φῶς, διὰ διαστάσης δὲν σακχαροποιεῖται, δι' ἀραιοῦ ὅμως θειικοῦ ὀξέος ὑδρολύεται εὐκόλως σχηματιζομένης γαλακτόζης καὶ πεντόζης τινός. Διὰ διαλύματος τέλος ἰωδίου ἐν καλιοϊωδιδίῳ παρέχει κυανῆν χρῶσιν. Σ. Γ.

ἀμυλοϊωδοφόρμιον *[Φαρμ.]*. Σῶμα κυανομέλανος χρώματος συγκείμενον ἐκ ἰωδαμύλου καὶ φορμαλδεΰδης. Ἀνεγράφη ὡς ἀντισηπτικὸν πληγῶν. Κ. Γ. Μ.

ἀμυλόκαρπος (Amylocarpus Rarb. Rodr.) *[Βοτ.]* Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικιδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς Βραζιλίας. Σ. Μ.

— **ἀμυλόκαρπος** (Amylocarpus) *[Βοτ.]*. Ὀνομασία δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Currey εἰς γένος τι μυκήτων. Σ. Μ.

ἀμυλόκοκκος *[Βοτ.]*. Οἱ ἀμυλόκοκκοι εἶναι μικρά, στρογγύλα, ᾠοειδῆ ἢ φακοειδῆ κοκκία, συνιστάμενα ἐξ ἀμύλου (ὑδατάνθρακος), ὕδατος καὶ μικρᾶς ποσότητος ἀκαύστων οὐσιῶν. Εὑρίσκονται ἐντὸς τῶν χλωροπλαστῶν ἢ πλησίον αὐτῶν εἰς φυτὰ ἐκτεθειμένα εἰς τὸ ἡλιακὸν φῶς, ἐλλείπουσι δὲ ἀπὸ τῶν μυκήτων καὶ ὀλίγων τινῶν ἄλλων τελείων φυτῶν. Εἶναι πλουσιώτατοι εἰς ἄμυλον ὑπὸ ἀναλογίαν 20 · 25 % εἰς τὰ γεώμηλα καὶ τὰ σπέρματα τῶν ὀσπρίων, 70 % εἰς τὸν σῖτον κλπ. Σ. Μ.

ἀμυλόκολλα (ἡ)· κόλλα ἐξ ἀμύλου, κόλλα παρασκευαζομενη διὰ βρασμοῦ τοῦ ἀμύλου, ἄλλως *ἀμυλόκομμι* ‖ ἡ κόλλα τῶν ὑποκαμίσων κ.τ.τ.

— *[Χημ.]* · βλ. ἄμυλον.

ἀμυλόκομμι. Τὸ ἄμυλον ἐὰν βρασθῇ μετὰ ἑξαπλασίου ποσοῦ ὕδατος μετασχηματίζεται εἰς τὴν συνήθη *κόλλαν*, τὴν τόσον χρήσιμον εἰς τὸν πρακτικὸν βίον, ἐπίσης δὲ πρὸς τροφὴν τῶν παίδων ἐν ἀναμίξει μετὰ ζακχάρεως καὶ γάλακτος. Ἐὰν ὅμως φρυχθῇ (καβουρδισθῇ) ἐλαφρῶς μεταβάλλεται εἰς *κόμμι*, τὸ ὁποῖον διαλυόμενον εἰς τὸ ὕδωρ σχηματίζει πυκνὸν σιρόπιον, κολλητικώτατον ὡς τὸ τοῦ ἀραβικοῦ κόμμεος, καὶ χρησιμοποιούμενον διὰ τοῦτο εἰς πολλὰς τέχνας, ἰδίως εἰς τὴν πιλοποιίαν καὶ εἰς τὴν βιβλιοδετικήν, ὡς καὶ πρὸς ἐπιπύκνωσιν τῶν χρωμάτων πρὸς τύπωσιν τῶν ὑφασμάτων. Τὸ τεχνητὸν τοῦτο κόμμι καλεῖται *ἀμυλόκομμι* (Leiocome). Τὸ αὐτὸ ἀμυλόκομμι ἀπολαμβάνεται, ἐκτὸς διὰ τοῦ φρυγμοῦ, εὐκολώτερον ἔτι ὡς ἑξῆς: 4 μέρη ἀμύλου ἑνώνονται μεθ' 1/4 μέρους ὕδατος καὶ προστίθεται μικρὰ ποσότης νιτρικοῦ ὀξέος μέχρι πλήρους διαλύσεως καὶ σχηματισμοῦ ὁμοιογενοῦς μάζης. Τὸ μῖγμα τοῦτο ἐγχυθὲν εἰς πήλινα πινάκια ἀποξηραίνεται ἐντὸς καταλλήλου κλιβάνου, μετὰ τὴν ἐντελῆ δ' ἀποξήρανσιν λειοτριβεῖται. Ι. Γ. Μ.

ἀμυλόκονις (ἡ)· κόνις ἀμύλου.

ἀμυλοκουπρεΐνη ἢ ***κιναμυλίνη*** (Amylcuprein, Chinamyliu) *[Φαρμ.]*. Οὕτω καλεῖται ὁ μετὰ τῆς ἀμυλικῆς ἀλκοόλης αἰθὴρ τῆς κουπρεΐνης. Παρεσκευάσθη, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι κουπρεϊναιθέρες (κιναιθυλίνη καὶ κινοπροπυλίνη), ὑπὸ τῶν Grimaux, Laborde καὶ Bourru, θεωρεῖται δέ, ὡς καὶ οἱ λοιποί, ὁμόλογον τῆς κινίνης. Οἱ αἰθέρες οὗτοι τῆς κουπρεΐνης δρῶσι περίπου ὁμοίως ὡς ἡ κινίνη, ἰδίᾳ ἐνιέμενοι ὑποδορίως. Ἡ δρᾶσις τούτων εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον μᾶλλον ἰσχυροτέρα, ὅσον

Digitized by Google

μεγαλύτερον εἶναι τὸ μοριακὸν βάρος τῆς μετὰ τῆς κουπρεΐνης ἑνουμένης ὁμάδος. Οὕτως ἡ κιναιθυλίνη εἶναι δραστικωτέρα τῆς κινίνης, ἔτι δὲ περισσότερον ἡ κινοπροπυλίνη. Κ. Γ. Μ.

ἀμυλομύκητες *[Γεωργ. Βιομηχ.]*. Εἶναι εὐρῶτες ἔχοντες τὴν ἰδιότητα ὄχι μόνον νὰ μετατρέπωσι τὸ ζυμώσιμον σάκχαρον εἰς οἰνόπνευμα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἀμύλου ἀναχωροῦντες νὰ μετατρέπωσιν αὐτὸ εἰς βυνοσάκχαρον, κατόπιν εἰς ζυμώσιμον σάκχαρον (γλυκόζην) καὶ τέλος τὴν γλυκόζην εἰς οἰνόπνευμα. Ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἀμυλομυκήτων ἔδωκε μεγάλην προοδευτικὴν ὤθησιν εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ οἰνοπνεύματος, διότι κατηργήθη ἡ χρησιμοποίησις τῆς βύνης καὶ προέκυψαν σημαντικαὶ οἰκονομίαι ἐκ τοῦ ὅτι ἀπηλλάγη ὁ οἰνοπνευματοποιὸς τῶν δαπάνων τῆς ἀξίας αὐτῆς, εἰδικῶν μηχανημάτων διὰ τὴν ἀνάμιξιν καυσίμου ὕλης διὰ τὴν κίνησιν, ἐργατικῶν ἡμερομισθίων καὶ χώρου διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν μηχανημάτων.

Οἱ εὐρῶτες αὐτοὶ συναντῶνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν οἰνοπνευματοποιεῖα, ἀναπτυσσόμενοι παρασιτικῶς ἐπὶ τῆς πρασίνης βύνης, ἐπὶ τῶν ὑγρῶν τοίχων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ τῶν μηχανημάτων τῶν κακῶς συντηρουμένων ἐργοστασίων. Τὰ παράσιτα αὐτὰ θεωροῦνται ὡς παθογενεῖς ζύμαι, ὑπάρχει ἐν τούτοις μεταξὺ αὐτῶν ποικιλία λίαν ἐνδιαφέρουσα διὰ τὸν οἰνοπνευματοποιόν, καὶ τῆς ὁποίας αἱ ἰδιότητες ἐχρησιμοποιήθησαν μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ οἰνοπνεύματος. Ἡ ποικιλία αὕτη εἶναι ἡ τῶν *μουκώρων*, οἵτινες ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ σακχαροποιῶσι τὸ ἄμυλον καὶ νὰ τὸ ζυμώνωσι κατόπιν μετατρέποντες αὐτὸ εἰς οἰνόπνευμα.

Ὁ Παστὲρ ἀπέδειξεν ὅτι ὁ *μούκωρ ὁ κλαδωτός*, καλλιεργούμενος εἰς τὴν ἐπιφάνειαν σακχαρούχου ὑγροῦ, ἀναπτύσσεται δίδων μυκητύλλιον μ' ἐπιμήκη νημάτια, ἅτινα ταχέως καλύπτονται μ' εναερίους σπόρους. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ὑπάρξεως λίαν ἀεροβίου, τὸ σάκχαρον καίεται μὲ ἀπόδοσιν ὕδατος καὶ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, μικρὰ δὲ ποσότης ἐξ αὐτοῦ ζυμοῦται καὶ παράγεται οἰνόπνευμα. Ἐὰν ὅμως βυθισθῇ ἐξ ὁλοκλήρου τὸ μυκητύλλιον ἐντὸς τοῦ θρεπτικοῦ ὑγροῦ εἰς τρόπον, ὥστε ν' ἀποφευχθῇ πᾶσα ἐπαφὴ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὑγροῦ μὲ τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, τότε ἡ ὄψις τῆς καλλιεργείας τοῦ εὐρῶτος τροποποιεῖται, διότι σχηματίζει διαφράγματα κατὰ βραχέα διαστήματα ἐντὸς τοῦ νήματος τοῦ μυκητυλλίου, ἐξωγκοῦνται τὰ μεταξὺ αὐτῶν περιεχόμενα τμήματα καὶ σχηματιζουσι ταχέως εἶδος σφαιριδίων, ἅτινα καλοῦνται *γονίδια* τοῦ μυκητυλλίου. Τὰ γονίδια αὐτὰ ἀποσπῶνται μετ' ὀλίγον ἐκ τοῦ μυκητυλλίου καὶ ἀναπαράγονται διὰ βλαστήσεως ὅπως αἱ οἰνοπνευματικαὶ ζύμαι. Τὸ μυκητύλλιον περιβάλλεται ἀπὸ ἀφθονίαν φυσαλίδων ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ ἡ οἰνοπνευματικὴ ζύμωσις ἀναπτύσσεται ζωηρῶς.

Ἡ σακχαροποιητικὴ ἰδιότης τῶν εὐρώτων αὐτῶν ὡς πρὸς τὸ ἄμυλον ἀνεκαλύφθη ἀπὸ τὸν Atkison εἰς τὸ εὐρώτιον τῆς ὀρύζης, ὅπερ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν Ἰαπωνίαν διὰ τὴν παρασκευὴν *σακὲ* (ζύθου ἐξ ὀρύζης). Ἀργότερα οἱ Gayon καὶ Dubourg ἐμελέτησαν ἕτερον εὐρῶτα (Mucor alternans), ὅστις ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ προκαλῇ συγχρόνως τὴν ζαχαροποίησιν τοῦ ἀμύλου, τῆς δεξτρίνης καὶ τὴν οἰνοπνευματικὴν ζύμωσιν. Ὁ Calmette ἀπεμόνωσεν ἐπίσης εἰς τὴν Ἰνδοκίναν τὸν ἀμυλομύκητα *Rouxii*, εὐρῶτα ἐκ τῆς ὁμάδος τῶν *μουκώρων* καὶ χρησιμοποιούμενον ἐκεῖ ὁμοῦ μὲ ἄλλας ζύμας διὰ τὴν παρασκευὴν οἰνοπνεύματος. Ὁ ἀμυλοφύκης Rouxii εἶναι ἱκανὸς νὰ σακχαροποιήσῃ τὸ ἄμυλον καὶ κατόπιν νὰ μετατρέψῃ τὸ παραγόμενον σάκχαρον εἰς οἰνόπνευμα, ὅταν καλλιεργῆται ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.

Ἡ βιομηχανικὴ ἐφαρμογὴ τῶν εὐρώτων αὐτῶν εἰς τὴν οἰνοπνευματοποιίαν ὀφείλεται εἰς τὸν ἀνωτέρω ἐπιστήμονα καὶ τοὺς συνεργάτας του Collette καὶ Boidin. Ὁ Calmette εὑρισκόμενος εἰς Ἰνδοκίναν καὶ μελετῶν τὰς μεθόδους τῆς παρασκευῆς οἰνοπνεύματος ἐξ ὀρύζης ἐξεπλάγη βλέπων τοὺς ἰθαγενεῖς παρασκευάζοντας οἰνόπνευμα χωρὶς νὰ χρησιμοποιοῦν βύνην, οὔτε ὀξέα διὰ τὴν σακχαροποίησιν τοῦ ἀμύλου τῆς ὀρύζης καὶ ἐσκέφθη ὅτι ἡ κινέζικη ζύμη ἣν ἐχρησιμοποίουν οἱ ἰθαγενεῖς θὰ περιεῖχεν εὐρῶτα παρόμοιον μὲ τὸν εὐρῶτα τῆς ὀρύζης, τὸν ἀνακαλυφθέντα εἰς τὴν Ἰαπωνίαν ἀπὸ τὸν Atkison.

Ἐπιχειρήσας δὲ καὶ μικροβιολογικὴν ἀνάλυσιν τῆς σινικῆς αὐτῆς ζύμης εὗρεν ὅτι ὁμοῦ μὲ ἀριθμόν τινα οἰνοπνευματικῶν ζυμῶν εὑρίσκετο ἐν ἀφθονίᾳ καὶ εὐρώς τις ὅστις ἐπολλαπλασιάζετο τῇ βοηθείᾳ μυκητυλλίου κλαδωτοῦ, τὸ ὁποῖον κατελάμβανε ταχέως ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὑγροῦ. Εἰς τὸν εὐρῶτα αὐτὸν ἔδωκε τὸ ὄνομα τοῦ *ἀμυλομύκητος Rouxii*, κατετάγη δὲ οὗτος ὑπὸ τοῦ Wehmer εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *μου[κώ]ρων*.

Ὁ ἀμυλομύκης *Rouxii* καλλιεργούμενος εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἀμυλούχου ὑγροῦ καίει τὸ σάκχαρον ὅπερ σχηματίζει ἐκ τοῦ ἀμύλου, ἀλλ' ἐὰν καλλιεργηθῇ βυθισμένος εἰς τὴν μᾶζαν τοῦ ὑγροῦ σακχαροποιεῖ τὸ ἄμυλον καὶ ζυμώνει τὸ σάκχαρον μετατρέπον αὐτὸ εἰς οἰνόπνευμα. Δὲν πρέπει ἐν τούτοις νὰ στερηθῇ ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ ὀξυγόνου ὁ εὐρὼς αὐτός, τὸν ὅρον δὲ τοῦτον τηροῦσιν ἐπακριβῶς εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολὴν οἱ ἰθαγενεῖς οἰνοπνευματοποιοί, τοποθετοῦντες μὲν κάλυμμα ἐπὶ τοῦ δοχείου, ἀφοῦ ὅμως φροντίσωσι νὰ μὴ πληρώσωσιν αὐτὸ εἰμὴ κατὰ τὰ $^2/_3$ μὲ βρασμένην ὄρυζαν ἀναμεμιγμένην μὲ τὴν ζύμην.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Calmette ἐπὶ τοῦ ἀμυλομύκητος ὑπῆρξαν ἡ ἀφετηρία τῶν βιομηχανικῶν σπουδῶν διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν *μουκώρων* εἰς τὴν παρασκευὴν οἰνοπνεύματος ἐξ ἀμυλωδῶν οὐσιῶν. Κ. ΚΑΛΟΥΔΗΣ

ἄμυλον (τό)· τὸ γαλακτῶδες μέρος τοῦ σίτου, ὅπερ ἐξάγεται δι' ἐκπιέσεως αὐτοῦ, ἀφοῦ πρότερον καταστῇ διάβροχος, ἄλλως *καταστατὸν* ἢ *καταστατός*, κοινότερον *νισεστὲς* (ἐκ τοῦ *ἄμυλον ἄλευρον*, ἤτοι ἄλευρον μὴ παρασκευασθὲν διὰ τοῦ μύλου). Β. Φ.

— (ΧΗΜ.) Τὸ ἄμυλον Stärke, Amidon, Fécule, Amylum) εἶναι ὑδατάνθραξ (μὴ σακχαροειδὴς πολυσακχαρίτης) τοῦ τύπου $(C_6H_{10}O_5)$ x. Τὸ μέγεθος τοῦ συντελεστοῦ x εἶναι τοὐλάχιστον 4 ἂν καὶ πολλοὶ ἐρευνηταὶ θεωροῦσι τοῦτον ὡς πολὺ μεγαλύτερον. Οἱ ἐν τῇ φύσει ἀπαντῶντες κόκκοι τοῦ ἀμύλου περιέχουσι πλὴν τοῦ ἀνωτέρω ὑδατάνθρακος, ὡς οὐσιῶδες συστατικόν, καὶ φωσφορικὸν ὀξὺ (177 χστγρ. P_2O_5 ἐπὶ 100 γρ. ἀμύλου ὀρύζης) ὑπὸ μορφὴν μονοξίνων καὶ δισοξίνων φωσφορικῶν ἁλάτων. Τὸ ἄμυλον τοῦ ἐμπορίου εἶναι λευκὴ ἢ ὑπόλευκος κόνις, ἄχρους καὶ ἄγευστος συνήθως.

Τὸ ἄμυλον εὑρίσκεται εἰς τὰ διάφορα ὄργανα τῶν φυτῶν ὑπὸ μορφὴν ἐνωργανωμένης μορφῆς κοκκίων, σχηματίζεται δὲ κατὰ τὴν ἀφομοίωσιν ἐντὸς τῶν κόκκων τῆς χλωροφύλλης. Ὡς ἐνδιάμεσον προϊὸν τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος ὑπετίθετο ἄλλοτε ὅτι σχηματίζεται ἑξόζη τις, νεώτεραι ὅμως ἔρευναι καθιστοῦν μᾶλλον πιθανὸν τὸν σχηματισμὸν σακχαρόζης (καλαμοσακχάρου). Τὸ διὰ τῆς χλωροφύλλης παρασκευαζόμενον ἄμυλον εἶναι ἀδιαλύτου μορφῆς, διὰ φυραμάτων δὲ μετατρέπεται εἰς διαλυτὴν μορφὴν καὶ διὰ τοῦ φυτικοῦ χυμοῦ μεταφέρεται εἰς ἄλλα μέρη τοῦ φυτοῦ πρὸς σχηματισμὸν τοῦ φυτικοῦ σώματος ἢ ἀποταμιεύεται εἰς εἰδικὰ ὄργανα αὐτοῦ ἵνα χρησιμοποιηθῇ ὁπόταν χρειασθῇ. Αἱ μεταβολαὶ αὗται ἀπὸ διαλυτῆς εἰς ἀδιάλυτον μορφὴν καὶ τἀνάπαλιν ἐπιτελοῦνται ἐν τῷ φυτικῷ σώματι διὰ καταλλήλων φυραμάτων. Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους τὸ ἄμυλον εὑρίσκεται εἰς σχετικῶς μεγαλύτερα ποσὰ εἰς τὰς ρίζας, ριζώματα, κονδύλους καὶ σπέρματα τῶν φυτῶν ὡς ἐφεδρικὴ καὶ ἀποταμιευτικὴ αὐτῶν ὕλη. Οἱ κόκκοι τοῦ ἀμύλου εἶναι σφαιροκρύσταλλοι ἐμφανίζοντες χαρακτηριστικὸν στιβασμὸν περὶ πυρῆνά τινα, ὅστις δύναται νὰ εἶναι εἰς τὸ κέντρον ἢ περὶ τὸ ἄκρον. Ὁ σχηματισμὸς τῶν στιβάδων ὀφείλεται εἰς τὸν τμηματικὸν σχηματισμὸν τοῦ κόκκου. Ἡ μορφὴ καὶ τὸ μέγεθος τῶν κόκκων τοῦ ἀμύλου εἶναι χαρακτηριστικὸν διὰ τὰ διαφόρου προελεύσεως εἴδη αὐτοῦ. Οὕτω λ. χ. εἰς τὰ γεώμηλα οἱ κόκκοι εἶναι ᾠοειδοῦς σχήματος καὶ μέσου μεγέθους 0,07 χστμ., εἰς τὸν σῖτον στρογγύλοι καὶ πολὺ μικροτέρου μεγέθους κ.λ.π.

Οἱ κόκκοι τοῦ ἀμύλου εἶναι σώματα διπλοθλαστικά, δεικνύοντα εἰς τὸ πεπολωμένον φῶς μέλανα σταυρόν. Διὰ φασματοσκοπικῆς ἐξετάσεως δι' ἀκτίνων Ραΐντγκεν ἀπεδείχθη ὅτι οἱ κόκκοι τοῦ ἀμύλου εἶναι κρυσταλλικῆς μορφῆς κατατασσομένης εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα.

Τὸ σύνηθες ἄμυλον περιέχει 10—20 % ὕδωρ, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀπομακρυνθῇ διὰ προσεκτικῆς καὶ βραδείας ξηράνσεως εἰς θερμοκρασίαν μὴ ὑπερβαίνουσαν τοὺς 110°. Διὰ θερμάνσεως εἰς ὑψηλοτέρας θερμοκρασίας τὸ χρῶμα αὐτοῦ καθίσταται κίτρινον ἕως φαιὸν καὶ τέλος ἐπέρχεται ἀπανθράκωσις.

Τὸ ἄμυλον εἰς ψυχρὸν ὕδωρ εἶναι ἀδιάλυτον καὶ μόνον κατόπιν θερμάνσεως διογκοῦνται οἱ κόκκοι αὐτοῦ καὶ θραύονται, σχηματιζομένης ἰξώδους μάζης, ἣν *ἀμυλόκολλαν* καλοῦσι.

Τὸ ἄμυλον διὰ παρατεταμένης κατεργασίας ἐν ψυχρῷ μετ' ἀραιοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ὑφίσταται ἀποπολυμερισμόν, μετατρεπόμενον εἰς διαλυτὴν ἐν ὕδατι μορφήν, ἥτις ὀνομάζεται *διαλυτὸν ἄμυλον*.

Τὸ ἄμυλον παρέχει μετὰ διαλύματος ἰωδίου ἐν καλιοϊωδιδίῳ χαρακτηριστικὴν κυανῆν χροιάν, ἥτις καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀνίχνευσιν τοῦ ἀμύλου. Πυκνὰ ἀνόργανα καὶ ὀργανικὰ ὀξέα ὡς καὶ ἀλκάλια ἐπιφέρουσιν οὐσιώδεις ἀλλοιώσεις τοῦ ἀμύλου, σχηματιζομένων διαφόρων παραγώγων, ὡς ἐστέρων κλπ. Δι' ἀραιῶν ὀξέων ἐν θερμῷ ἐπέρχεται ὑδρόλυσις τοῦ ἀμύλου, σχηματιζομένης τελικῶς γλυκόζης, ὡς πρῶτος ὁ Kirchoff τῷ 1812 παρετήρησεν. Ὡς ἐνδιάμεσα προϊόντα τῆς τοιαύτης ὑδρολύσεως σχηματίζονται διάφοροι δεξτρῖναι. Εἰς τὸ φυτικὸν σῶμα ἡ ὑδρόλυσις ἐπιτελεῖται διὰ φυραμάτων ἅτινα γενικῶς καλοῦνται *ἀμυλάσαι* καὶ ὧν σπουδαιότερον εἶναι ἡ *διαστάση*. Ἐν τῷ ζωϊκῷ δὲ ὀργανισμῷ ἡ ὑδρόλυσις αὕτη ἐπιτελεῖται διὰ φυραμάτων ἅτινα ἐνυπάρχουσιν εἰς τὸν σίαλον, τὸ παγκρεατικὸν ὑγρὸν καὶ τὸν ἐντερικὸν χυμόν.

Τὸ σύνηθες ἄμυλον εἶναι μῖγμα δύο ἑνώσεων, ἤτοι τῆς *ἀμυλοπηκτίνης* ἥτις ἀποτελεῖ τὸ περίβλημα τῶν κόκκων καὶ τῆς *ἀμυλόζης* εὑρισκομένης ἐν τῷ κεντρικῷ πυρῆνι αὐτῶν.

Τὰ δύο ταῦτα συστατικὰ τοῦ ἀμύλου κέκτηνται καὶ διαφόρους ἰδιότητας ὡς θὰ ἴδωμεν ἀμέσως. Οὕτως ἡ ἀμυλόζη διαλύεται εἰς βράζον ὕδωρ ἢ εἰς ἀλκαλικὰ ὑγρὰ ἄνευ σχηματισμοῦ ἀμυλοκόλλας, ἐκ τοῦ διαλύματος δὲ αὐτῆς δύναται νὰ ἀποχωρισθῇ ὑπὸ μορφὴν λευκῆς, λίαν προσομοίας πρὸς τὸ φυτικὸν ἄμυλον, κόνεως, τὴν ὁποίαν *τεχνητὸν ἄμυλον* ὀνομάζουσι. Τὸ ἄμυλον τοῦτο λόγῳ τῆς θερμάνσεως ἔχει ὑποστῇ ποιάν τινα ἀλλοίωσιν τοῦ μορίου αὐτοῦ, παρέχει ὅμως πάντοτε δι' ἰωδίου τὴν κυανῆν χροιάν. Ἡ ἀμυλόζη δι' ἀμυλολυτικῶν φυραμάτων ὑδρολύεται εὐκόλως σχηματιζομένης ποσοτικῆς μαλτόζης.

Ἡ ἀμυλόζη δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἐν ψυχρῷ κατεργαζομένη παρέχει δισακχαρίτην τοῦ τύπου $C_{12}H_{22}O_{11}$, ἥτις καλεῖται *ἀμυλοβιόζη*.

Ἡ ἀμυλόζη κατὰ νεωτέρας ἐρεύνας ἀποτελεῖ τὰ 17 % τοῦ ὅλου ἀμύλου, τὰ δὲ ὑπόλοιπα 83 % ἀποτελοῦνται ἐξ ἀμυλοπηκτίνης. Ἡ ἀμυλοπηκτίνη δὲν διασπᾶται ποσοτικῶς ὑπὸ τῶν ἀμυλασῶν εἰς μαλτόζην, ἀλλὰ παραμένει ποσότης τις αὐτῆς ἀδιάσπαστος. Τὸ ἀδιάσπαστον τοῦτο ποσὸν καλεῖται *ὁριοδεξτρίνη*, ἐξαρτᾶται δὲ ἡ ἀναλογία του ἐκ τῆς ἐνεργητικότητος τοῦ φυράματος. Δι' ὕδατος ἡ ἀμυλοπηκτίνη διογκοῦται, σχηματιζομένου ἰξώδους ὑγροῦ, εἰς αὐτὴν δὲ ὀφείλεται ὁ ἐκ τοῦ ἀμύλου σχηματισμὸς τῆς ἀμυλοκόλλας, ἥτις κυρίως εἰπεῖν εἶναι διάλυμα ἀμυλόζης περιέχον κολλοειδῶς διαλελυμένην ἀμυλοπηκτίνην. Ἡ ἀμυλοπηκτίνη διὰ διαλύματος ἰωδίου ἐν καλιοϊωδιδίῳ παρέχει ἰώδη χρῶσιν.

Ἡ ἀμυλοπηκτίνη διὰ θερμάνσεως ἐν γλυκερίνῃ εἰς 200° μετατρέπεται εἰς *τριεξοζάνην*, ἥτις εἶναι μὴ ἀνάγων τρισακχαρίτης τοῦ τύπου $C_{18}H_{30}O_{15}$ συμπίπτων πρὸς τὴν ἀνωτέρω ὁριοδεξτρίνην. Δι' ἐπιδράσεως πυκνοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἡ ἀμυλοπηκτίνη μετατρέπεται εἰς *ἀμυλοτριόζην* ἥτις εἶναι ἀνάγων τρισακχαρίτης τοῦ τύπου $C_{18}H_{32}O_{16}$.

Βιομηχανικὴ παρασκευὴ τοῦ ἀμύλου. — Τὸ ἄμυλον παραλαμβάνεται γενικῶς ἐκ τῶν σχετικῶν τμημάτων τῶν διαφόρων φυτῶν διὰ κατατεμαχισμοῦ ὅσον τὸ δυνατὸν πληρεστέρου, ἵνα εἶναι δυνατὴ ἡ δι' ἐκπλύσεως παραλαβὴ αὐτοῦ, ἀναλόγως δὲ τοῦ εἴδους τῶν τὸ ἄμυλον περικλειόντων κυττάρων ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι ἁπλῆ (γεώμηλα π.χ.), ἢ πολύπλοκος (σῖτος, ἀραβόσιτος, ὄρυζα κ.λ.π.). Παλαιότερον ἡ παραλαβὴ τοῦ ἀμύλου ἐγίνετο ἐκ τῶν διαφόρων σιτηρῶν διὰ ζυμώσεως περίπου ἀναλόγως πρὸς τὸν καὶ σήμερον διὰ τὸ ἐκ σίτου ἄμυλον χρησιμοποιούμενον, ὅστις καλεῖται «μέθοδος διὰ ζυμώσεως»· σήμερον ὅμως αἱ πρῶται ὕλαι διὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ ἀμύλου ηὐξήθησαν σημαντικῶς, δι' ὃ καὶ θὰ περιγράψωμεν ἀκολούθως κεχωρισμένως τὰς διὰ τὰ διάφορα εἴδη τοῦ ἀμύλου χρησιμοποιουμένας.

1) ***Ἄμυλον γεωμήλων.*** Τὴν πρώτην ὕλην διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἀμύλου τούτου ἀποτελοῦσι τὰ γεώμηλα (ὧν τὰς ἰδιότητας καὶ σύστασιν βλ. εἰς λ. ἀλκοόλη). Ἡ παραλαβὴ τοῦ ἀμύλου τούτου ἐπιτελεῖται κυρίως διὰ τῆς κάτωθι σειρᾶς ἐπεξεργασιῶν:

α) Καθαρισμὸς τῶν γεωμήλων.
β) Κατατεμαχισμὸς αὐτῶν.
γ) Ἔκπλυσις τοῦ ἀμύλου.
δ) Παραλαβὴ τοῦ ἀκαθαρίστου ἀμύλου.
ε) Καθαρισμὸς αὐτοῦ, καὶ
στ) Ξήρανσις τοῦ καθαρισθέντος ἀμύλου.

Διὰ τοῦ καθαρισμοῦ ἐπιδιώκεται ἡ πλήρης ἀπομάκρυνσις τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν γεωμήλων συγκρατουμένων ἀκαθαρσιῶν, καὶ ἂν μὲν τὰ γεώμηλα προέρχωνται ἐξ ἀμμώδους ἐδάφους ἐπιτελεῖται εὐκόλως, ἐνῷ ὅταν προέρχωνται ἐκ λασπώδους ἀπαιτεῖται παρατεταμένη πλύσις δι' ἀφθόνου ὕδατος. Πάντως ἀπαιτεῖται πλήρης ἀπομάκρυνσις τῶν λιθαρίων πρὸ τῆς μεταφορᾶς αὐτῶν εἰς τοὺς μύλους τοῦ κατατεμαχισμοῦ.

Ὁ κατατεμαχισμὸς ἐπιτελούμενος εἰς καταλλήλους συσκευὰς διὰ τυμπάνων ἀποσκοπεῖ τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν πληρεστέραν θραῦσιν τῶν τοιχωμάτων τῶν κυττάρων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν κόκκων τοῦ ἀμύλου. Διὰ τοῦ κατατεμαχισμοῦ τούτου παράγεται πόλτος συνιστάμενος ἐξ ἀμύλου, κυτταρίνης (τῶν τοιχωμάτων τῶν κυττάρων), φυτικοῦ ὀποῦ καὶ πολλοῦ ὕδατος.

Ὁ ἀποχωρισμὸς τοῦ ἀμύλου ἐκ τοῦ πόλτου τούτου δέον νὰ ἐπιτελεσθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον. Πρὸς τοῦτο φέρεται ὁ πόλτος οὗτος εἰς εἰδικὰς συσκευὰς ὅπου διὰ πολλοῦ ὕδατος τὸ μὲν ἄμυλον παραλαμβάνεται ὑπὸ μορφὴν γαλακτώματος (*ἀμυλόγαλα*), τὰ δὲ διάφορα θλάσματα τῶν κυτταρικῶν τοιχωμάτων παραμένουσιν ἐπὶ τῶν κοσκίνων. Τοιούτων συσκευῶν ὑπάρχουσι κυρίως δύο κατηγορίαι, ἤτοι ἀφ' ἑνὸς αἱ καλούμεναι «κινούμενα κόσκινα», καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ «κόσκινα μετὰ κυλινδρικῶν ψηκτρῶν». Τὸ ἐκ τῶν κοσκίνων

Digitized by Google

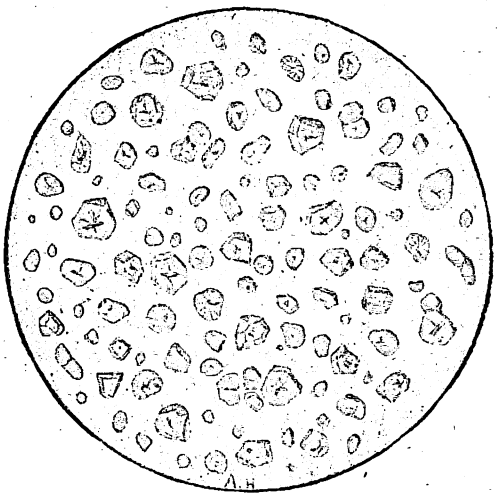

'Αραβοσίτου

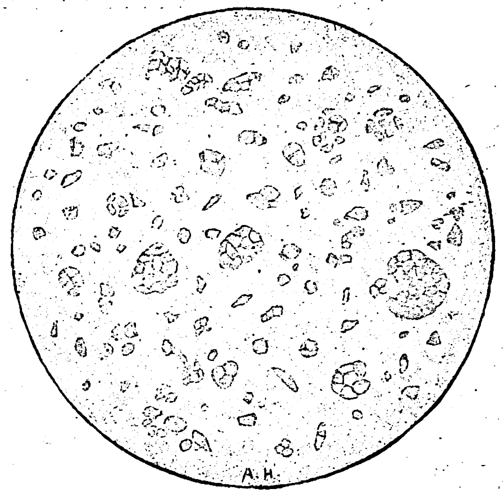

Βρόμης

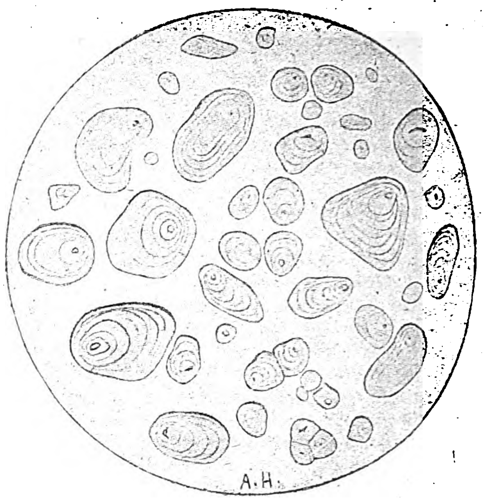

Γεωμήλων

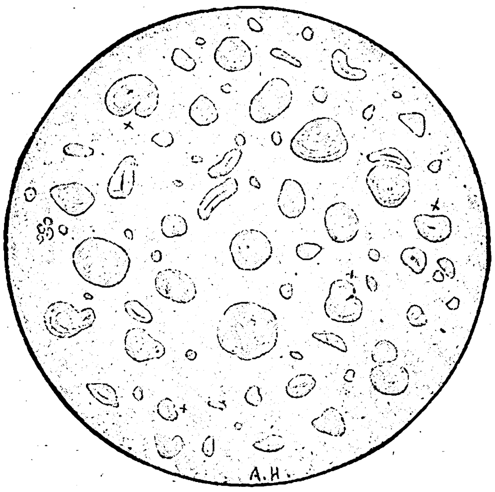

Κριθῆς

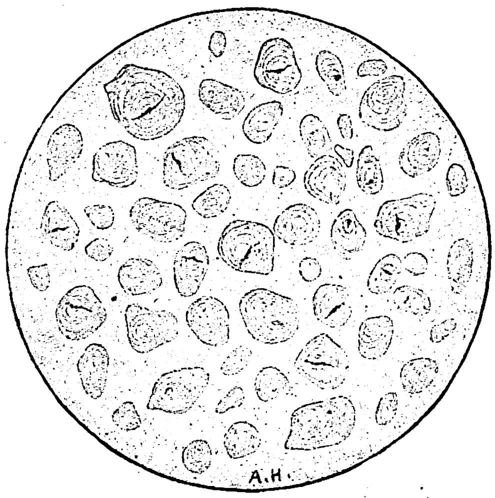

Μαρανταμύλου

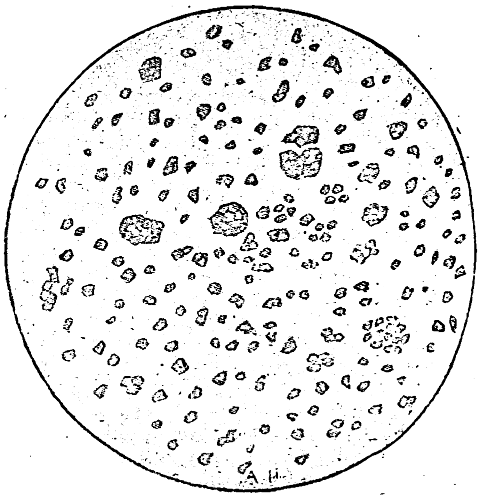

'Ορύζης

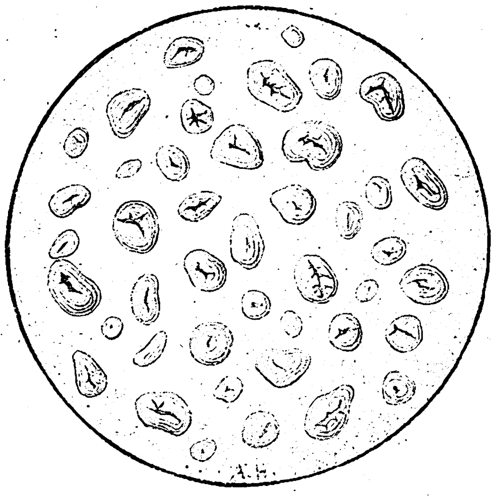

Πίσων

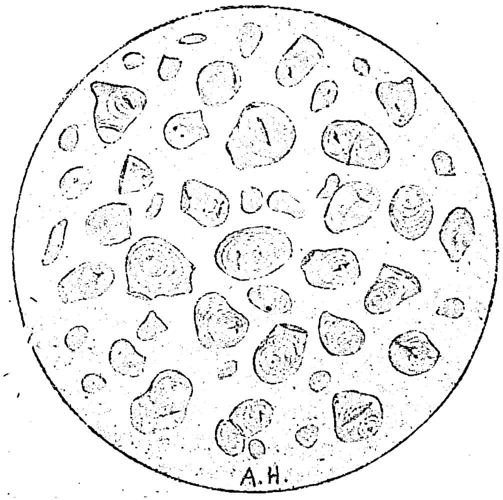

Σάγου

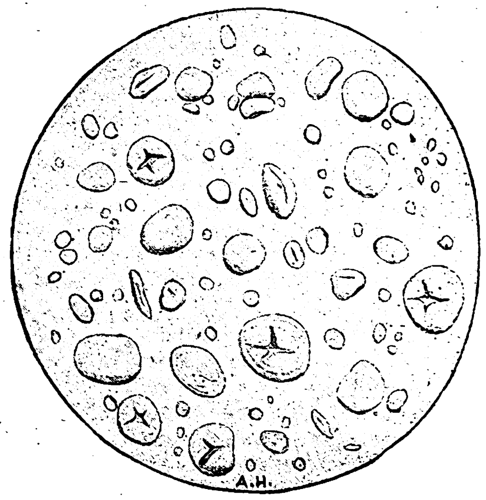

Σικάλεως

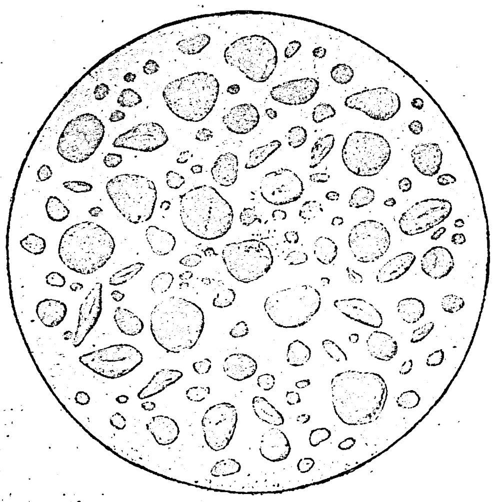

Σίτου

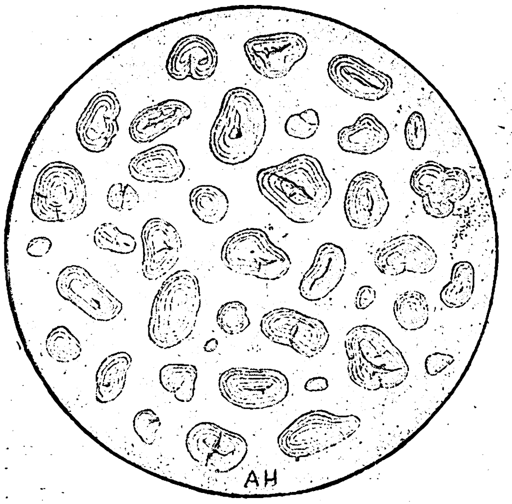

Φακῆς

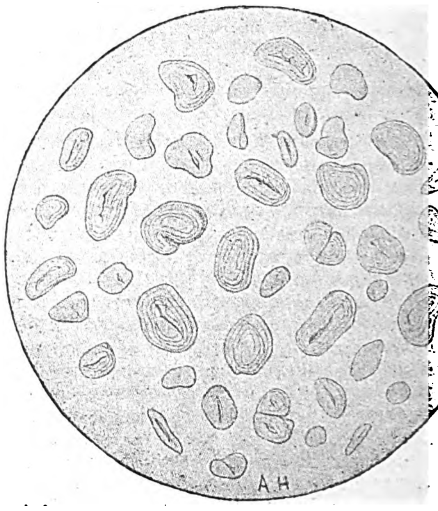

Φασιόλων

ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΑΜΥΛΟΚΟΚΚΩΝ, ΟΡΩΜΕΝΑ ΔΙΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΣΚΟΠΙΟΥ.

Digitized by Google

ἐξερχόμενον ἀμυλόγαλα εἶναι φυσικὰ ἀκάθαρτον εἰσέτι περιέχον μικρὰ τεμαχίδια ξυλωδῶν ἰνῶν, λευκωματοειδεῖς ὕλας καὶ γεώδεις προσμίξεις, καὶ πρέπει νὰ ἀποχωρισθῇ τὸ ταχύτερον τοῦ καρπικοῦ ὕδατος. Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιεῖται ἡ ἰδιότης τῶν κόκκων τοῦ ἀμύλου τοῦ νὰ εἶναι βαρύτεροι τοῦ ὕδατος καὶ ἑπομένως κατὰ τὴν ἄφεσιν ἐν ἠρεμίᾳ τοῦ ἀμυλογάλακτος καθιζάνουσι συλλεγόμενοι ἐπὶ τοῦ πυθμένος. Ἡ ἄφεσις πρὸς ἠρεμίαν ἐπιτελεῖται ἐντὸς καταλλήλως διατεταγμένων ξυλίνων σκαφῶν, αἵτινες φέρουσιν ὀπὰς ὅπόθεν μετὰ ἠρεμίαν 10—12 ὡρῶν ἀφίνεται νὰ ἐκρεύσῃ τὸ πρὸς τὰ ἄνω καθαρὸν ὕδωρ, ἐνῷ τὸ ἄμυλον παραμένει ἐπὶ τοῦ πυθμένος. Ἐνίοτε ὑπάρχουσι καὶ σχετικαὶ ἀναδευτικαὶ ἐγκαταστάσεις δι' ὧν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐκ νέου ἔκπλυσις τοῦ καθιζήσαντος ἀμύλου διὰ καθαροῦ ὕδατος. Ἐσχάτως χρησιμοποιοῦνται φυγόκεντροι μηχαναὶ πρὸς ταχύτερον ἀποχωρισμὸν καὶ καλυτέραν ἔκπλυσιν τοῦ καθιζάνοντος ἀμύλου.

Ἡ ἔκπλυσις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ τελειοτέρου καθαρισμοῦ ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις, χρησιμοποιουμένων συνήθως φυγοκεντρικῶν μηχανῶν.

Πρὸς παρασκευὴν διατηρησίμου ἐμπορικοῦ προϊόντος πρέπει τὸ ὡς ἀνωτέρω λαμβανόμενον ἄμυλον νὰ ξηρανθῇ μέχρι περιεκτικότητος εἰς ὕδωρ 20—22%. Ἡ ξήρανσις ἐπιτελεῖται συνήθως διὰ θερμοῦ ἀέρος.

Οἱ κόκκοι τοῦ ἀμύλου τῶν γεωμήλων εἶναι λίαν χαρακτηριστικοί, μὴ δυνάμενοι νὰ συγχυσθῶσι πρὸς τοὺς κόκκους ἄλλων εἰδῶν. Εἶναι μεγάλου σχήματος, ἀκανονίστως ᾠοειδεῖς ἢ καὶ τριγωνικοί, καὶ ἔστιν ὅτε συνηνωμένοι ἀνὰ δύο ἢ τρεῖς, φέρουσι δὲ πυρῆνα ἐκκεντρικόν.

2) ***Ἄμυλον σίτου.*** Οἱ κόκκοι τούτου εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἁπλοῖ, φακοειδεῖς ἢ σφαιρικοί, ὁ πυρὴν κεῖται εἰς τὸ μέσον, αἱ δὲ στιβάδες εἶναι συγκεντρικαί, τόσον ὅμως ὁ πυρὴν ὅσον καὶ αἱ στιβάδες εἶναι δυσκόλως ὁραταί. Τὸ μέγεθος τῶν κόκκων κυμαίνεται μεταξὺ 0,002 καὶ 0,04 χστμ.

Ὡς πρώτη ὕλη χρησιμεύει ὁ σῖτος (Triticum vulgare, οἰκογένεια τῶν Gramineae), ὅστις καλλιεργεῖται εἰς ὅλην τὴν γῆν.

Οἱ κόκκοι τοῦ σίτου ἐξωτερικῶς φέρουσι τὸν σπερματικὸν φλοιόν, ἐσωτερικῶς δὲ τοὺς κόκκους τοῦ ἀλεύρου καὶ τὸ φύτρον. (Τὴν χημικὴν σύστασιν ταύτην βλέπε εἰς λ. **ἀλκοόλη**.) Ἡ ποσότης τοῦ ἐναποταμιευμένου ἀμύλου κυμαίνεται περὶ τὸ 65%. Ὁ φλοιός, συνιστάμενος κυρίως ἐκ πρωτεϊνικῶν ὑλῶν καὶ ἀνοργάνων ὑλῶν, λόγῳ τῆς ἀδιαλυτότητος αὐτοῦ εἰς τὸ ὕδωρ δυσχεραίνει σημαντικῶς τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ ἀμύλου.

Ἡ παρασκευὴ τοῦ ἀμύλου τοῦ σίτου ἐκτελεῖται κατὰ δύο μεθόδους, ἤτοι διὰ ζυμώσεως ἢ ἄνευ τοιαύτης.

Κατὰ τὴν πρώτην μέθοδον ὁ σῖτος ἀφίνεται ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας δι' ὀλίγου ὕδατος πρὸς διόγκωσιν καὶ δὴ μέχρις ὅτου οἱ κόκκοι τούτου πιεζόμενοι μεταξὺ τῶν δακτύλων συνθλίβωνται εὐκόλως, ὁπότε καὶ ὁ φλοιὸς μετατρέπεται εἰς πλαστικὴν μᾶζαν. Εἶτα οἱ κόκκοι τοῦ σίτου συνθλίβωνται καὶ ἀφίνονται μετὰ τὴν προσθήκην ὕδατος πρὸς ζύμωσιν. Ἐντὸς δύο ἑβδομάδων περίπου ἡ ἀλκοολικὴ ζύμωσις ἔχει προχωρήσει μέχρι βουτυρικῆς ζυμώσεως καὶ ἡ ὅλη μᾶζα ἔχει καλυφθῇ ὑπὸ εὐρωτομυκήτων. Ὁ φλοιὸς ἐν τῷ μεταξὺ μετατρέπεται ἐν μέρει εἰς διαλυτὰς ἑνώσεις καὶ ἐν μέρει παραμένει ἀδιάλυτος, ἀλλὰ πάντως ἔχει τόσον μεταβληθῆ ὥστε τὸ ἄμυλον δύναται εὐκόλως νὰ ἀπομακρυνθῇ. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐλαχίστην ἔχει σήμερον ἐφαρμογήν.

Κατὰ τὴν ἄνευ ζυμώσεως μέθοδον ἡ διόγκωσις τῶν κόκκων τοῦ σίτου ἐπιτελεῖται κατὰ τὸν ἴδιον ὡς ἀνωτέρω τρόπον καὶ περαιτέρω μετὰ τὴν σύνθλιψιν τούτων, ὁπότε οἱ κόκκοι τοῦ ἀλεύρου παραμένουσιν ἐλεύθεροι, ἡ ἐξαγωγὴ τοῦ ἀμύλου ἐπιτελεῖται δι' εἰδικῶν μηχανημάτων ἀναλόγων πρὸς τὰς ἀνατaρακτικὰς συσκευάς.

Ἡ περαιτέρω κατεργασία πρὸς παρασκευὴν τοῦ ἐμπορευσίμου προϊόντος ἐπιτελεῖται σχεδὸν κατ' ἀνάλογον πρὸς τὸ ἄμυλον τῶν γεωμήλων τρόπον.

3) ***Ἄμυλον ἀραβοσίτου.*** Οἱ κόκκοι τοῦ ἀμύλου τούτου εἶναι ἢ ἁπλοῖ (πολυεδρικοὶ ἢ ὑποστρόγγυλοι) ἢ συνηνωμένοι. Χαρακτηριστικὸς εἶναι σαφὴς πυρὴν ἐξ οὗ ἐκπορεύονται μεμονωμένα ρήγματα. Τὸ μέγεθος δὲ τῶν κόκκων κυμαίνεται μεταξὺ 0,05 καὶ 0,02 χστμ.

Ὁ ἀραβόσιτος (Zea Mais L.) καλλιεργεῖται εἰς Ἀμερικὴν καὶ Εὐρώπην (Οὐγγαρίαν, Ρουμανίαν, Νότιον Ρωσίαν) εἰς διαφόρους ποικιλίας. Ἀπὸ ἀπόψεως δὲ διεθνοῦς ἐμπορίου σημαντικώτεροι εἶναι ὁ ἀμερικανικὸς καὶ ὁ οὐγγαρικός. (Περὶ τῆς συστάσεως τοῦ ἀραβοσίτου βλέπε εἰς λ. **ἀλκοόλη**.) Ἡ περιεκτικότης εἰς ἄμυλον τῶν κόκκων τοῦ ἀραβοσίτου κυμαίνεται μεταξὺ 56 καὶ 70%. Ὅλαι αἱ ποικιλίαι τοῦ ἀραβοσίτου δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ ἀμύλου, προτιμῶνται ὅμως οἱ κόκκοι οἱ ἔχοντες λεπτὸν φλοιόν, μικρὸν φύτρον καὶ μεγάλους κόκκους ἀλεύρου.

Κατὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ ἀμύλου τοῦ ἀραβοσίτου διακρίνομεν κυρίως τὰς ἀκολούθους πράξεις: *Καθαρισμα* τῶν κόκκων τοῦ ἀραβοσίτου, *διόγκωσις* τούτων ἐν ψυχρῷ ὕδατι μετὰ προσθήκης θειώδους ὀξέος ἢ ἄνευ τοιούτου, *προσύνθλιψις* διὰ τῆς ὁποίας τὸ ἐλαιοῦχον φύτρον μόνον σπάζεται χωρὶς νὰ λειοτριβῆται, *μαλάκυνσις* τῆς θραυσθείσης μάζης ἐν θειώδει ὀξεῖ ἐπὶ 12—24 ὥρας ἢ ἀκόμη μακρότερον ἀναλόγως τῶν ἰδιοτήτων τῶν κόκκων τοῦ ἀραβοσίτου, καὶ τέλος *ἀπομάκρυνσις τῶν φύτρων* καὶ *φλοιῶν* διὰ κοσκίνων καὶ *καθαρισμὸς* τοῦ ἐκρέοντος ἀμυλογάλακτος διὰ λεπτοτέρων κοσκίνων.

4) ***Ἄμυλον ὀρύζης.*** Ὡς πρώτη ὕλη τοῦ ἀμύλου τούτου εἶναι οἱ καρποὶ τῆς Oryza sativa (οἰκογένεια τῶν Gramineae), ἥτις καλλιεργεῖται εἰς ὅλας τὰς θερμὰς χώρας. Ὁ κόκκος τοῦ ἀμύλου τῆς ὀρύζης εἶναι πενταγωνικὸς ἕως ἑξαγωνικὸς συνήθως καὶ σπανιώτερον τριγωνικὸς ἢ τετραγωνικός, εἰς τὸ μέσον δὲ ἀντὶ πυρῆνος φέρει συνήθως ἀστεροειδὲς ρῆγμα. Στιβασμὸς ἐμφανίζεται μόνον μετὰ τὴν κατεργασίαν τοῦ κόκκου διὰ χρωμικοῦ ὀξέος. Τὸ μέγεθος τῶν κόκκων τοῦ ἀμύλου τούτου κυμαίνεται μεταξὺ 0,003 καὶ 0 007 χστμ.

Ἡ μὴ ἀποφλοιωθεῖσα ὄρυζα ἔχει τὴν ἀκόλουθον μέσην σύστασιν: ὕδωρ 12,58%, ἀζωτοῦχοι ὕλαι 6,30%, λίπος 2,42%, ἐλεύθεραι ἀζώτου ἐκχυλισματικαὶ ὕλαι 74,10%, ἀκατέργαστοι ἶνες 3,42%, τέφρα 1,17%.

Ἡ παραλαβὴ τοῦ ἀμύλου τούτου ἐπιτελεῖται κατὰ ἀνάλογον τρόπον πρὸς τὸ ἐκ σίτου ἄμυλον.

5) ***Μαραντάμυλον*** (κοιν. *ἀραρούτι*). Ὡς πρώτη ὕλη διὰ τὸ ἄμυλον τοῦτο χρησιμοποιοῦνται αἱ ρίζαι τῶν *μαραντοειδῶν* ἤτοι τοῦ Maranta arundinacea καὶ Maranta indica. Τὰ φυτὰ ταῦτα σήμερον καλλιεργοῦνται εἰς πολλὰς τροπικὰς χώρας. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἔρχεται περαιτέρω ἄμυλον ἐκ πολλῶν ἄλλων φυτῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὡς ἀνωτέρω ὄνομα ἢ ὑπὸ παρόμοιον, οὕτω λ. χ. ἔρχεται ἄμυλον ἐκ τῶν Arum maculatum, Manihot utilissima, Curcuma angustifolia, Tacca oceanica κ.λ.π. Τὸ ἐκ τοῦ Manihot utilissima ἐξαγόμενον ἄμυλον φέρει ἐπίσης τὸ ὄνομα *ταπιόκα*.

Ἄμυλον ἐπίσης ἐξάγεται ἐκ τῶν καστάνων καὶ ἐξ εἰδικῶν φοινίκων *(σάγος)*. Τοῦ σάγου τούτου ἔρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἀπομίμησις παρασκευαζομένη ἐξ ἀμύλου γεωμήλων, δι' ὃ καὶ διακρίνομεν *ἐξωτικὸν σάγον* (τὸ ἐκ τῶν φοινίκων) καὶ *ἐγχώριον σάγον* (τὸ ἐκ γεωμήλων), ὅπερ ἔρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς πολὺ μεγαλύτερα ποσὰ τοῦ πρώτου.

Χρησιμοποίησις τοῦ ἀμύλου.—Τὸ ὑγρὸν ἄμυλον χρησιμεύει ὡς πρώτη ὕλη διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἀμυλοσακχάρου καὶ ἀμυλοσιροπίου. Τὸ ἄμυλον γενικῶς χρησιμοποιεῖται διὰ πολλὰς βιομηχανίας, ὡς τὴν παρασκευὴν μαλτοσακχάρου, τῶν σακχαροπήκτων, ἐν τῇ μαγειρικῇ, εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν τροφίμων, ὡς ψυχρὰ συγκολλητικὴ ὕλη, διὰ φαρμακευτικοὺς σκοπούς, διὰ παρασκευὴν δεξτρίνης κ.λ.π.

Τὸ διαλυτὸν τέλος ἄμυλον, ἡ παρασκευὴ τοῦ ὁποίου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εὐρυτάτην ἔσχε διάδοσιν, χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ κλωστοϋφαντουργικῇ, τῇ φαρμακευτικῇ κ.λ.π. Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ

— [ΕΜΠΟΡΕΥΜ.] Τὸ ἄμυλον, κοινῶς *νισεστές*, φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ διαφόρους μορφάς, εἴτε ὡς κόνις ἐντὸς σάκκων, εἴτε εἰς μικρὰ τεμάχια ἐντὸς σάκκων ἐπίσης, εἴτε ὡς κόνις ἐντὸς μικρῶν κυτίων. Χρησιμοποιεῖται δὲ εἰς τὴν ὑφαντουργίαν διὰ τὸ κολλάρισμα ὑφασμάτων καὶ ἀσπρορούχων, εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς δεξτρίνης, εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν λουκουμίων, διὰ διάφορα ἄλλα εἴδη ζαχαροπλαστικῆς καὶ τέλος ὡς τροφὴ ὑπὸ διάφορα ξενικὰ ὀνόματα, ἀραρούτι, ταπιόκα, κὸρν φλάουρ, κ.τ.λ. Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν γίνεται μεγάλη χρῆσις ἀμύλου ἀναμεμιγμένου μετὰ διαφόρων ἄλλων θρεπτικῶν ὑλῶν, φυτικῶν εἴτε ζωϊκῶν, οἷον φασολίων κονιοποιημένων, μπιζελίων, φακῆς, βρώμης, ἀπεξηραμένων ᾠῶν κ.τ.λ. ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον πρὸς τροφήν. Τὰ σπουδαιότερα μέρη παραγωγῆς ἀμύλου εἶναι ἡ Ἀμερικὴ κυρίως, κατόπιν ἡ Γερμανία, τὸ Βέλγιον, ἡ Γαλλία, καὶ ἡ Ἀγγλία. Ἡ παγκόσμιος παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 200.000.000 κιλῶν ἐτησίως ἀξίας 7.000.000 λιρῶν ἀγγλικῶν περίπου. Ἡ Ἑλλὰς εἰσάγει ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦτο ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐξ Ἀμερικῆς κυρίως, Γερμανίας, Βελγίου. Ἡ ἐτησία εἰσαγωγὴ εἶναι περίπου 2.500.000 κιλὰ ἀξίας 83.000 περίπου λιρῶν Ἀγγλίας. Ι. Γ. Μ.

— [ΤΕΧΝ.] Εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν καλουμένων πλαστικῶν ὑλῶν ὁ ρόλος τοῦ ἀμύλου εἶναι οὐσιώδης καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἰδίως ὅμως διὰ τὴν συγκολλητικὴν αὐτοῦ ἰδιότητα. Ὡς συγκολλητικὸν δὲ ἀκριβῶς μέσον εὑρίσκει εὐρυτάτην ἐφαρμογὴν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ ταύτῃ, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὰ μὲ βάσιν τὸ ἄμυλον παρασκευαζόμενα προϊόντα διακρίνονται ὑπὸ τὸ ὄνομα «*ἀμυλοῦχα παρασκευάσματα*». Ἡ κατεργασία ἔγκειται εἰς τὸν μετασχηματισμὸν τοῦ ἀμύλου εἰς ἀμυλόκολλαν, προσθήκην κατόπιν ἐν αὐτῇ διαφόρων συμπληρωτικῶν ὑλῶν (matières de remplissage) καὶ τέλος σχηματισμὸν τῶν διαφόρων ἀντικειμένων εἰς ὡρισμένους τύπους, καθισταμένων στερεῶν καὶ εὐχρήστων μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπενέργειαν πιέσεως. Ὡς συμπληρωτικαὶ ὕλαι, μὴ ἀναγκαῖαι ἄλλως τε εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις, χρησιμοποιοῦνται συνήθως ἡ γύψος, τὸ θειικὸν βάρυον, ἡ ἀμίαντος κ. ἄ., μεμιγμένα πολλάκις μετ' ἀλεύρου δημητριακῶν καρπῶν. Τὸ περισσότερον δὲ χρησιμοποιούμενον ἄμυλον εἶναι τὸ τῶν γεωμήλων. Μετασχηματίζουν τοῦτο εἰς κόλλαν διὰ ζέσεως μεθ' ὕδατος, ἢ καλύτερον εἰς διαλυτὸν ἄμυλον, μεταχειριζόμενοι πρὸς τοῦτο καυστικὴν σόδαν, ἢ ἑτέραν διάλυσιν ἀλκαλίου τινὸς ἢ ὑποθειικῶν ἁλάτων, χλωριούχου ψευδαργύρου, ὑποχλωριώδους ἀσβεστίου κ. λ. π. Εἰς τὸ μεταμορφωθὲν ἄμυλον εἰσάγουν τὰς συμπληρωματικὰς ὕλας καὶ ἀνακινοῦν τὸ μῖγμα προσεκτικῶς διὰ μαλακτῆρος. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου λαμβάνουν μίγματα ἐπιδεκτικὰ σκληρύνσεως κατὰ τὴν ξήρανσιν. Σημειωτέον ὅτι ἐν τῇ τελικῇ κατεργασίᾳ τῶν ἐξ ἀμύλου ἀντικειμένων, πρέπει ταῦτα νὰ εἶναι ἐντελῶς ξηρὰ πρὶν ἢ ὑποβληθῶσιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς πιέσεως. Ἐὰν δὲ τυχὸν ταῦτα εἶναι εἰσέτι πλαστικά, ἡ πίεσις τότε πρέπει νὰ εἶναι ἐξαιρετικῶς μεγάλη.

Τῆς μεθόδου ταύτης ἐποιοῦντο ἐν ἀρχῇ χρῆσιν διὰ κατασκευὴν μικρῶν μόνον καὶ ἐγχρώμων κομψοτεχνημάτων. Ἀλλ' ὁ R. Martin καὶ ὁ J. Fischer μετέπειτα ἐτελειοποίησαν αὐτήν, δημοσιεύσαντες ἀμφότεροι μελέτας, ἰδίως ὁ Fischer (Kunststoffe, 1921, σελ. 51), ἐν αἷς ὑποδεικνύουσι τὴν κατασκευὴν πληθύος ἄλλων ἀντικειμένων μεγαλυτέρων μεγεθῶν καὶ ποικίλων χρήσεων. Ὁ Fischer ὑποδεικνύει τρόπον κατασκευῆς μιᾶς μάζης ἥτις εἶναι πλέον εὐκατέργαστος καὶ αὐτοῦ τοῦ ξύλου· ἀποτελεῖται δὲ αὕτη ἐξ ἀμυλοκόλλης, εἰς τὴν ὁποίαν προσθέτουν ἶνας φυτικάς, ἢ ξυλάλευρον καὶ μικρὰς ποσότητας μαλλίων.

Ἀναμιγνύουν καλῶς τὸ μῖγμα τοῦτο διὰ εἰδικοῦ μαλακτῆρος, προσθέτοντες συγχρόνως κατὰ μικρὰς ποσότητας ὑγρὰν ὕαλον, ὅταν δὲ ἡ μᾶζα καταστῇ ὁμοιογενής, λαμβάνουν ἐξ αὐτῆς ποσότητας ἀναλόγους διὰ τὴν κατασκευὴν ἑκάστου ἀντικειμένου, ἅς τινας εἰσάγουν εἰς εἰδικοὺς τύπους, τοὺς ὁποίους καὶ εἰσάγουν εἰς λέβητας ὡρισμένης πιέσεως. Ἡ διὰ τῆς μεθόδου ταύτης κατασκευὴ κομβίων καὶ ἄλλων διακοσμητικῶν ἀντικειμένων τυγχάνει εὐρυτάτης ἐφαρμογῆς σήμερον.

Ἐσχάτως ἐγένοντο πειραματισμοὶ ἀποσκοποῦντες τὴν κατασκευὴν πλαστικῶν ὑλῶν διὰ χρησιμοποιήσεως τῶν ἰνῶν τῶν γεωμήλων, αἵτινες λαμβάνονται ὡς δευτερεῦον προϊὸν τῆς ἀπ' αὐτῶν ἐξαγωγῆς τοῦ ἀμύλου. Πρὸς τοῦτο διάφοροι μέθοδοι προὐτάθησαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ καλυτέρα συνίσταται εἰς τὴν θέρμανσιν τῶν ἰνῶν μέχρις 80° ἐντὸς κάδου μετὰ μαλακτῆρος. Προσθέτουν ἐν αὐτῷ καὶ μικρὰν ποσότητα καθαροῦ τινος ὀξέος διὸ τὴν διαλυτοποίησιν τοῦ ὑπολοίπου ἀμύλου τοῦ εὑρισκομένου ἐντὸς τῶν ἰνῶν καὶ τὴν μετατροπὴν τούτου εἰς δεξτρίνην, οὐσίαν συντελοῦσαν εἰς τὴν κατασκευὴν πλαστικῶν στερεῶν μαζῶν.

Αἱ μᾶζαι αὗται καθὼς καὶ ἐκεῖναι εἰς ἃς ἐνυπάρχουν ἰνώδεις ὕλαι, ἡ μαλλία ἢ καὶ ἀμίαντος, ὑποβάλλονται ὑπὸ πίεσιν σχετικῶς μεγάλην, ἐν ψυχρῷ κατ' ἀρχάς, κατόπιν δὲ ἐν θερμῷ καὶ δὴ εἰς 80—100°. Ἅπαντα τὰ ἀντικείμενα τὰ ἐξ ἀμύλου παρασκευαζόμενα στιλπνοῦνται μετὰ τὴν ξήρανσιν, χρησιμοποιουμένων πρὸς τοῦτο διαφόρων ἐλαίων ἢ καὶ βερνικίων ἀκόμη. Ι. Γ. ΜΠΑΡΔΑΝΗΣ

— **ἄμυλον διαλυτὸν** *[Χημ.]*· βλ. ἄμυλον.

— **ἄμυλον τεχνητὸν** *[Χημ.]*· βλ. ἄμυλον.

ἀμυλοναρδικὸς ἐστὴρ (Amyl-valérate) *[Φαρμ.]*. Ἰσοναρδικὸς ἐστὴρ τοῦ ἀμυλοπνεύματος. Ὑγρὸν ἄχρουν ἀποπνέον, ὅταν ἀραιωθῇ, ὀσμὴν μήλων, ἀδιάλυτον ἐν ὕδατι, διαλυτὸν δ' ἐν οἰνοπνεύματι, αἰθέρι καὶ χλωριοφορμίῳ. Ἐχρησιμοποιήθη ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν κολικῶν τῆς χολολιθιάσεως· δὲν ἐτελεσφόρησεν ὅμως καὶ κατὰ τοῦ νεφρικοῦ κολικοῦ. Πρὸς καταπράϋνσιν τῶν κολικῶν τοῦ ἥπατος χορηγεῖται τὸ φάρμακον ἀπὸ 0,02 ἕως 0,04 (3 ἕως 6 σταγόνων) εἰς καψύλλια καθ' ἡμέραν ἢ ἀνὰ 1 κυβικ. ἑκατοστόμ. (15 σταγόνας) ἐν καψυλλίοις τρὶς τῆς ἡμέρας. Μ. Ν. Κ.

ἀμυλοπηκτάζη ἢ *ἀμυλοπηκτάση* *[Χημ.]*· Φύραμα ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἀμυλασῶν* χρησιμεῦον κυρίως εἰς τὴν ὑδρόλυσιν τῆς *ἀμυλοπηκτίνης*. Σ. Γ.

ἀμυλοπηκτίνη *[Χημ.]*· βλ. ἄμυλον.

ἀμυλοπλάσται *[Βοτ.]*. Τὰ μὴ ἀνεπτυγμένα χρωματοφόρα μεταβάλλονται εἰς *λευκοπλάστας* ἐντὸς τῶν φυτικῶν μορίων, εἰς χώρους ὅπου καθόλου δὲν εἰσχωρεῖ τὸ φῶς. Εἶναι δὲ οἱ λευκοπλάσται πυκνότεροι τῶν *χλωροπλαστῶν* καὶ ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σχῆμα σφαιροειδές, ἐνίοτε δὲ φέρουν ἐγκεκλεισμένον κρύσταλλον. Ἐκτιθέμενοι εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φωτὸς οὐχὶ σπανίως μεταβάλλονται εἰς χλωροπλάστας, ὡς συμβαίνει π. χ. εἰς τὴν περιφερικὴν χώραν τῶν γεωμήλων, ὅταν ἐκθέσωμεν αὐτὰ εἰς τὸ φῶς τὸ ἐξ ἀφομοιωθεισῶν ἤδη οὐσιῶν ἀνασχηματιζόμενον ἄμυ-

Digitized by Google

λον παράγεται διὰ τῶν λευκοπλαστῶν, οἵτινες διὰ τοῦτο ὀνομάζονται *ἀμυλοπλάσται*. Σ. Μ.

ἀμυλοποιεῖον (τό)· κατάστημα ἔνθα παρασκευάζεται ἄμυλον· *ἀμυλοποιός*, ὁ εἰδικὸς τεχνίτης καὶ *ἀμυλοποιῶ* τὸ ῥῆμα.

ἀμυλοπώλης (ὁ)· ὁ πωλητὴς ἀμύλου

ἀμυλοσάκχαρον κοιν. *γλυκόζ) [Βιομ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τὸ προϊὸν τὸ λαμβανόμενον ἐκ τοῦ ἀμύλου τῶν γεωμήλων ἢ ἀραβοσίτου διὰ βρασμοῦ τούτου μετ' ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος.

Τὸ ἀμυλοσάκχαρον περιέχει ὡς κύριον συστατικὸν τὴν *d-γλυκόζην* (σταφυλοσάκχαρον, δεξτρόζην) καὶ πλὴν αὐτῆς ἐπίσης μαλτόζην, ἰσομαλτόζην καὶ δεξτρίνας. Τὸ κύριόν του συστατικόν, ἡ d-γλυκόζη, κρυσταλλοῦται ἐξ ἀλκοόλης ἢ πυκνοῦ ὑδατικοῦ διαλύματος θερμοκρασίας 30—35° ὡς ἄνυδρον εἰς λευκὰς βελόνας τηκομένας εἰς 146°, ἐν συνήθει δὲ θερμοκρασίᾳ κρυσταλλοῦται μεθ' ἑνὸς μορίου ὕδατος εἰς πινακοειδεῖς κρυστάλλους. Τὸ σταφυλοσάκχαρον ἔχει ὀλιγώτερον γλυκεῖαν τοῦ καλαμοσακχάρου γεῦσιν καὶ εἶναι εὐδιάλυτον ἐν ὕδατι, ἐλάχιστα δὲ διαλυτὸν εἰς ἀπόλυτον ἀλκοόλην, εἶναι ἰσχυρῶς δεξιοστρόφον καὶ δεικνύει αἰσθητὸν πολυστροφισμόν. Διὰ ζυθοζύμης δὲ διασπᾶται κυρίως εἰς ἀλκοόλην καὶ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος.

Παρασκευή.— Ἡ βιομηχανικὴ παρασκευὴ τοῦ ἀμυλοσακχάρου ἐπιτελεῖται ἀποκλειστικῶς δι' ὑδρολύσεως τοῦ ἀμύλου δι' ὀξέων. Ἡ πρώτη παρασκευὴ ὑπῆρξε τυχαία γενομένη τῷ 1811 ὑπὸ τοῦ ἐν Πετρουπόλει Γερμανοῦ χημικοῦ Kirchoff ὅστις ἐρευνῶν δι' ἀνεύρεσιν ἀναπληρώματος τοῦ ἀραβικοῦ κόμμεος ἔλαβε διὰ βρασμοῦ ἀμύλου μεθ' ὕδατος καὶ θειικοῦ ὀξέος ἀμυλοσάκχαρον. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην τὴν ὑπὸ τοῦ Kirchoff ὑποδειχθεῖσαν, ἐχρησιμοποιοῦντο δι' 100 μέρη ἀμύλου 400 μέρη ὕδατος καὶ ἓν μέρος θειικοῦ ὀξέος, ὅλα δὲ ταῦτα ἀφίνοντο ὁμοῦ πρὸς ἐπίδρασιν. Μεταγενεστέρως ὑπέδειξεν ὁ ἴδιος ὁ ἐφευρέτης τὴν ἀραίωσιν πρῶτον τοῦ ὀξέος διὰ τοῦ ἡμίσεος ὕδατος καὶ τὴν ἐν βρασμῷ προσθήκην τοῦ μίγματος τοῦ ἀμύλου μετὰ τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος τοῦ ὕδατος. Ἡ πρᾶξις τῆς σακχαροποιήσεως διήρκει τότε περὶ τὰς 36 ὥρας, ἡ δὲ ἐξουδετέρωσις δι' ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, ἡ διήθησις δι' ὀστεάνθρακος καὶ ἡ συμπύκνωσις τοῦ σακχαρούχου ὑγροῦ μέχρι σιροπιώδους συστάσεως ἐπετελοῦντο ἀπὸ τότε κατὰ τὸν καὶ σήμερον ἀκόμη συνήθη τρόπον. Ἡ ὑπὸ τοῦ Kirchoff δὲ παρεχομένη ἀπόδοσις ἦτο δι' 100 μ. β. ἀμύλου 120 μ. β. σιροπίου ἢ 90 μ. β. στερεοῦ σακχάρου. Ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας ἐξηκολούθει νὰ γίνηται ὁ βρασμὸς εἰς ἀνοικτὰ δοχεῖα, ἤτοι ἡ ἐκτέλεσις ἐγένετο ὡς ἑξῆς: Εἰς θερμαινόμενον εἰς θερμοκρασίαν βρασμοῦ μῖγμα ἐξ ὕδατος καὶ θειικοῦ ὀξέος (ἐκ τοῦ τελευταίου περίπου 1—4 ο/ο ὑπολογιζόμενον ἐπὶ ξηροῦ ἀμύλου) ἀφίνετο νὰ ῥέῃ βραδέως γαλάκτωμα ἀμύλου πυκνότητος 20—22° Bé. Πρὸς σχηματισμὸν τοῦ γαλακτώματος τούτου ἀπῃτεῖτο ποσότης ὕδατος διπλασία ἕως 2 ½ φορὰς περισσότερα τοῦ ἀμύλου. Διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ σιροπίου ὁ βρασμὸς παρετείνετο μέχρις ὅτου λαμβανόμενον δεῖγμα δὲν παρεῖχε πλέον διὰ N/10 διαλύματος ἰωδίου τὴν ἀντίδρασιν τοῦ ἀμύλου.

Ἡ ὑδρόλυσις σήμερον ἐπιτελεῖται εἰς κυλινδρικὰ κλειστὰ δοχεῖα (Autoklaven), διαρκεῖ δὲ πολὺ ὀλιγώτερον χρόνον.

Τὸ εἶδος τοῦ ὀξέος, ἡ πυκνότης αὐτοῦ καὶ ἡ χρησιμοποιουμένη ποσότης ὑπολογιζομένη ἐπὶ ἀμύλου, ὡς καὶ ἡ πίεσις καὶ θερμοκρασία μεγίστην ἐξασκοῦν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ χρόνου ὅστις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν σακχαροποίησιν.

Ὁ Parow, ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν ἔρευναν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς γλυκόζης καὶ τῆς δεξτρίνης κατὰ τὴν ἰμβερτοποίησιν· τοῦ ἀμύλου τῶν γεωμήλων δι' ἀνοργάνων ὀξέων, κατέληξεν εἰς τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα: Εὗρεν ὅτι σχηματίζονται διὰ 0,8% ὀξέος καὶ 1 Ἀτμ. πίεσιν μετὰ 10 λεπτὰ 16,02% γλυκόζη καὶ 83,98% δεξτρίνη, δι' 1% ὀξέος ὑπὸ τὴν ἰδίαν πίεσιν 28,94% γλυκόζη καὶ καὶ 71,06 % δεξτρίνη. Μετὰ 20 λεπτὰ δὲ ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω ὅρους ἐσχηματίσθησαν κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν 31,06% γλυκόζη καὶ 68,94% δεξτρίνη, κατὰ τὴν δευτέραν δὲ 47,24% γλυκόζη καὶ 52,76 % δεξτρίνη. Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι ηὐξημένη ποσότης ὀξέος ἐπιταχύνει τὸν σχηματισμὸν τῆς γλυκόζης. Σχετικῶς μὲ τὴν πίεσιν καθωρίσθη ὅτι διάρκεια βρασμοῦ 10 λεπτῶν ὑπὸ μίαν ἀτμοσφαῖραν, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, ἐπιφέρει τὸν σχηματισμὸν 16,02% γλυκόζης καὶ 83,98% δεξτρίνης, ὑπὸ μίαν καὶ ἡμίσειαν ἀτμοσφαῖραν 27,17% γλυκόζης καὶ 72,83% δεξτρίνης καὶ ὑπὸ δύο ἀτμοσφαίρας ἤδη μετὰ 8 λεπτὰ μόνον σχηματίζονται 47,68% γλυκόζη καὶ 52,32% δεξτρίνη. Ἑπομένως ηὐξημένη πίεσις ἐλαττώνει τὸν χρόνον τῆς παρασκευῆς τοῦ ἀμυλοσιροπίου. Εἰς τὴν πρᾶξιν ἐν τούτοις ὁ βρασμὸς παρατείνεται πλειότερον καὶ γίνεται ὑπὸ μικροτέραν πίεσιν, διότι τοιουτοτρόπως ἀπομακρύνονται πληρέστερον αἱ εἰς τὸ ἄλευρον τῶν γεωμήλων ὑπάρχουσαι ὀσμηραὶ ὗλαι καὶ ἡ ὀσμὴ τοῦ σιροπίου πλησιάζει τὴν ὀσμὴν τῆς σακχάρεως. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἰμβερτοποιήσεως προκύπτει αἰσθητῶς περισσοτέρα δεξτρίνη. συνεχιζομένης ὅμως τῆς ἰμβερτοποιήσεως μέγα μέρος τῆς σχηματισθείσης δεξτρίνης μετατρέπεται εἰς γλυκόζην.

Ἐπειδὴ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ περιεκτικότης τοῦ ἀμυλοσιροπίου εἰς δεξτρίνην παρακωλύει τὴν κρυστάλλωσιν τῆς γλυκόζης, διὰ τοῦτο ἐδῶ ἀκριβῶς βασίζεται ἡ κατ' ἀρχὴν διαφορὰ τῆς βιομηχανίας τ ῦ *ἀμυλοσιροπίου* ἀπὸ τῆς τοῦ *ἀμυλοσακχάρου*. Ἡ παρασκευὴ τοῦ σιροπίου θεωρεῖται περατωθεῖσα ὅταν τὸ σακχαροῦχον διάλυμα παρέχῃ μόλις τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἐρυθροδεξτρινῶν (βαθέρυθρος χρῶσις δι' ἰωδίου), ἐνῷ διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἀμυλοσακχάρου συνεχίζεται ἡ ἰμβερτοποίησις μέχρις ὅτου διὰ πυκνῆς ἀλκοόλης δὲν παρατηρεῖται σχηματισμὸς ἰζήματος, ἤτοι μέχρις ὅτου αἱ δεξτρῖναι μετατραπῶσιν εἰς γλυκόζην. Ὡς ὀξὺ χρησιμοποιεῖται ὑδροχλωρικὸν ἢ θειικὸν καὶ ἐνιαχοῦ (Ὁλλανδία) ἀκόμη καὶ ὀξαλικὸν ὀξύ.

Κατὰ ταῦτα ἡ βιομηχανικὴ παρασκευὴ τοῦ ἀμυλοσακχάρου ἐπιτελεῖται εἰς τὰ ἑπόμενα στάδια: Ὑδρόλυσις τοῦ ἀμύλου· ἐξουδετέρωσις· διήθησις· συμπύκνωσις· παρασκευὴ τοῦ στερεοῦ σιροπίου (κρυστάλλωσις).

Εἰς τὸ ἐμπόριον διακρίνεται σιρόπιον τῶν 40°—42° Bé (Bonbonsirup), σιρόπιον 44° Bé (Capillärsirup), τεχνικῶς καθαρὸν ἀμυλοσάκχαρον περιέχον 90—94% γλυκόζην καὶ 6—10% δεξτρίνην καὶ καθαρὸν ἀμυλοσάκχαρον περιέχον 99,5 % γλυκόζην.

1ον) *Ὑδρόλυσις τοῦ ἀμύλου*. Ὡς πρώτη ὕλη χρησιμοποιεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ καλούμενον πράσινον ἄμυλον ὡς καὶ τὰ κατωτέρας ποιότητος εἴδη ἀμύλου, ὡς τὸ καλούμενον λασπῶδες ἄμυλον. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι τὸ χρησιμοποιούμενον ἄμυλον ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἀπαλλαγῇ κατὰ τὸ δυνατὸν πληρέστερον τῶν πρωτεϊνικῶν ὑλῶν, διότι τότε τὸ ἀμυλοσάκχαρον προσλαμβάνει φαιὰν χρῶσιν. Ξηρὸν ἄμυλον χρησιμοποιεῖται σπανιώτατα, διότι τοῦτο ἐπιβαρύνεται εἰς τὴν τιμὴν πολὺ λόγῳ τῶν ἐξόδων τῆς ξηράνσεως.

Τὸ χρησιμοποιούμενον ὕδωρ πρέπει νὰ εἶναι κατὰ τὸ δυνατὸν μαλακὸν καὶ ἐλεύθερον σιδήρου, διότι τὸ ἐν τῷ ἀμύλῳ ὑπάρχον φωσφορικὸν ὀξὺ κατὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν σχηματίζει ἀδιάλυτον λεπτότατα μεμοιρασμένον φωσφορικὸν σίδηρον, ὅστις παραμένει ἐν αἰωρήσει ἐν τῷ σιροπίῳ καὶ δυσκολώτατα ἀπομακρύνεται κατὰ τὴν διήθησιν.

Ἡ ὑδρόλυσις ἐπιτελεῖται συνηθέστερον ἐντὸς ὀρθίων σιδηρῶν κλειστῶν δοχείων διαστάσεων 4×1,30 μ., ἡ δὲ ποσότης τοῦ ὀξέος κυμαίνεται μεταξὺ 1—2 % προκειμένου περὶ σιροπίου καὶ 3—4% προκειμένου περὶ σακχάρου, ἡ δὲ κατεργασία διαρκεῖ συνολικῶς περὶ τὰ 40—45 λεπτά.

2ον) *Ἐξουδετέρωσις*. Τὸ ἰμβερτοποιηθὲν σακχαροῦχον διάλυμα πρέπει νὰ ἔχῃ ὀσμὴν προσομοίαν πρὸς τὸ μέλι καὶ χρῶμα ἀνοικτοκίτρινον. Τοῦτο φέρεται εἰς κατάλληλα δοχεῖα καὶ ἐξουδετεροῦται διὰ λεπτότατα κονιοποιηθείσης κρητίδος, ὁπότε ἐπίσης ἀποχωρίζονται καὶ λευκωματοειδεῖς ὗλαι. Ὅταν ἡ ὑδρόλυσις ἔχει ἐπιτελεσθῆ δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, τότε ἐξουδετεροῦμεν διὰ σόδας ἀποφεύγοντες ἐπιμελῶς νὰ προσθέσωμεν περίσσειαν ταύτης πρὸς ἀποφυγὴν φαιᾶς χρώσεως τοῦ ὑγροῦ. Ἀκολούθως ἀφίνομεν νὰ καθιζήσῃ ὁ προκύπτων γύψος, διηθοῦμεν δι' ἠθμῶν ὑπὸ πίεσιν καὶ τὸν λαμβανόμενον ὀπὸν πυκνότητος συνήθως 14°—15° Bé διαβιβάζομεν διὰ συστοιχίας φίλτρων ἄνθρακος. Ἡ τοιαύτη δι' ἄνθρακος διήθησις ἐπιτελεῖται ἐν θερμῷ.

3ον) *Συμπύκνωσις*. Ἡ ἐξάτμησις πρὸς συμπύκνωσιν τοῦ ὑγροῦ ἐπιτελεῖται σήμερον ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ἠλαττωμένην πίεσιν (Vakuum) ἐντὸς εἰδικῶν χαλκίνων δοχείων. Ἐντὸς τῶν δοχείων τούτων συμπυκνοῦται τὸ διαυγὲς διηθημένον ὑγρὸν μέχρι πυκνότητος περίπου 25° Bé, ὁπότε ἀποβάλλεται νέα ποσότης γύψου, ὃν ἀποχωρίζομεν διὰ διηθήσεως. Εἶτα ἐπαναλαμβάνεται ἡ συμπύκνωσις μέχρι 30°—33° Bé, διηθεῖται καὶ ἡ νέα ἀποβαλλομένη ποσότης γύψου καὶ τὸ οὕτω λαμβανόμενον διαυγὲς πυκνόρρευστον ὑγρὸν συμπυκνοῦται περαιτέρω ἐντὸς ἑτέρου δοχείου, μέχρι πυκνότητος μὲν 42° Bé ἐὰν πρόκειται να ληφθῇ σιρόπιον, μέχρι δὲ ἀρχομένης κρυσταλλώσεως ἐὰν πρόκειται περὶ παρασκευῆς σακχάρου.

4ον) *Κρυστάλλωσις*. Ὅταν τὸ σιρόπιον συμπυκνωθῇ μέχρι τοῦ καταλλήλου βαθμοῦ χύνεται ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον, πρὸς ἀποφυγὴν ὑποκιτρίνης χρώσεως, ἐντὸς δοχείου ψύξεως καὶ ἀφίνεται πρὸς κρυστάλλωσιν. Ἐν Ἀμερικῇ προστίθενται κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο καὶ θειώδη ἅλατα.

Ἐν Ἀμερικῇ ὡς πρώτη ὕλη διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἀμυλοσακχάρου χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικῶς ἄμυλον ἀραβοσίτου, εἰς δὲ τὰ διάφορα ἄλλα Κράτη ἡ πρώτη ὕλη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐγχωρίου αὐτῶν παραγωγῆς.

Ἐμπορικὰ εἴδη.— Τὸ ἐξ ἀμύλου σάκχαρον ἔρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ δύο κυρίως μορφάς, ἤτοι ὡς πυκνόρρευστον σιρόπιον (ἀμυλοσιρόπιον) καὶ ὡς στερεὰ μᾶζα (ἀμυλοσάκχαρον), ἀναλόγως δὲ τῆς ὄψεως αὐτοῦ διακρίνεται εἰς ἡμίλευκον καὶ εἰς λευκόν, τὸ στερεὸν ὅμως ἀμυλοσάκχαρον εἶναι πάντοτε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑποκίτρινον.

Ὡς τυπικὴ σύστασις διὰ τὸ ἀμυλοσιρόπιον ὁρίζεται περιεκτικότης εἰς ὕδωρ 15—20 % καὶ τὸ ὑπόλοιπον μῖγμα ἐξ ἴσων περίπου ποσοτήτων γλυκόζης καὶ δεξτρίνης, διὰ δὲ τὸ ἀμυλοσάκχαρον κατὰ μέσον ὅρον περίπου: ὕδωρ 10 %, δεξτρίνη 5—15 % καὶ γλυκόζη 75—85 %, ἐνίοτε ὅμως καὶ περισσοτέρα γλυκόζη.

Χρησιμοποίησις.— Τὸ ἀμυλοσάκχαρον ἔχει μόλις τὸ ⅓—½ τῆς γλυκαντικῆς ἰσχύος τοῦ καλαμοσακχάρου, ἔχει ὅμως τὸ πλεονέκτημα τῆς μείζονος ἠπιότητος. Ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ σιροπίου χρησιμοποιεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸς διατήρησιν τῶν καρπῶν (fruits glacées), ὡς προσθήκη εἰς τὰς μαρμελάδας (εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ σακχαρώματος ἤτοι τῆς κρυσταλλώσεως τῆς σακχάρεως), εἰς τὰ ἡδύποτα (liqueurs), τὰ σακχαρόπηκτα (bonbons καὶ confitures) καὶ δύναται τέλος νὰ θεωρηθῇ ὡς πολύτιμον τρόφιμον καὶ εὐφραντικόν, διότι τὰ κύρια συστατικὰ αὐτοῦ, ἤτοι ἡ γλυκόζη καὶ ἡ δεξτρίνη, εἶναι καλαὶ καὶ λίαν εὔπεπτοι θρεπτικαὶ ὗλαι.

Ἐν Ἑλλάδι λειτουργοῦσι πολλαὶ βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις παρασκευῆς ἀμυλοσακχάρου.

Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ

—[ΕΜΠΟΡΕΥΜ.] Τὸ ἀμυλοσάκχαρον (ἀγγλ. grappe sugar, γαλλ. glucose, γερμαν. traubenzucker), φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ διαφόρους μορφάς, εἴτε ὡς ἄμορφον λευκὸν στερεὸν σῶμα, εἴτε συνήθως ὡς ἡμίσκληρον λιπαρὸν λευκοκίτρινον, εἴτε τέλος ὑπὸ μορφὴν πυκνόρρευστον ὡς σιρόπιον πυκνότατον τελείως ἄχρουν καὶ ἄοσμον. Παρ' ἡμῖν χρησιμοποιεῖται κυρίως ὑπὸ τὴν σιροπώδη αὐτοῦ μορφὴν εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν χαλβάδων, τῶν καρσμελῶν, τῶν διαφόρων γλυκισμάτων, μαρμελάδων, σοκολάτας κ.τ.λ. Ὑπὸ τὴν στερεὰν δ' αὐτοῦ μορφὴν χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν οἰνοποιίαν, ζυθοποιίαν καὶ βυρσοδεψικήν. Διὰ θερμάνσεως τούτου μέχρι 200° παράγεται ἡ *καραμέλα*, οὐσία καστανόχρους, ἡ ὁποία διαλύεται εὐκόλως εἰς τὸ ὕδωρ καὶ οἰνόπνευμα, παρέχουσα τὸ βάμμα τοῦ σακχάρου, χρησιμοποιούμενον πρὸς χρωματισμὸν τοῦ οἴνου, τοῦ ζύθου, τῶν ἡδυπότων, τοῦ ὄξους καὶ τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, κονιάκ, ρωμίου κ.τ.λ.

Χῶραι παραγωγῆς τοῦ ἀμυλοσακχάρου εἶναι κυρίως ἡ Ἀμερική, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία, ἡ Γερμανία καὶ τὸ Βέλγιον.

Τὸ ἀμυλοσάκχαρον πωλεῖται ἐπίσης εἰς λευκοσιδηρᾶ κυτία κεκλεισμένα, μολονότι διατηρεῖται ἀρκετὰ καλῶς εἰς τὸν ἀέρα. Αἱ 100 ὀκάδες τούτου στοιχίζουν 125—130 χρυσῶν δραχμῶν. Ι. Γ. Μ.

—[ΒΥΡΣΟΔΕΨ.] Τὸ ἀμυλοσάκχαρον χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βυρσοδεψικὴν ποικιλοτρόπως, κυρίως ὅμως διὰ δέψιν καὶ ὡς ἀντισηπτικὸν (confit au glucose).

Α'.) Ὡς *δεψικὴ ὕλη* ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Procter τῷ 1897, σήμερον δὲ τυγχάνει εὐρυτάτης ἐφαρμογῆς. Κυρίως τὸ ἀμυλοσάκχαρον δὲν ἐπιδρᾷ δεψικῶς ἐπὶ τῶν δερμάτων, ἀλλὰ ἐπενεργεῖ εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἀντιδράσεως τοῦ διχρωμικοῦ καλίου καὶ θειικοῦ ὀξέος. Ἡ παρασκευὴ τοῦ καταλλήλου διαλύματος, καλουμένου ἐν τῇ βυρσοδεψικῇ «liqueur au glucose», ἐπιτυγχάνεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Ὡρισμένη ποσότης θειϊκοῦ ὀξέος, ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ἐπιθυμητοῦ βαθμοῦ βασικότητος τοῦ διαλύματος καὶ ἐκ τῆς ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν περιεκτικότητος τοῦ ὀξέος, προστίθεται εἰς πυκνὴν διάλυσιν διχρωμικοῦ νατρίου ἢ καλίου ἐντὸς ὕδατος. Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι προτιμότερον νὰ ἐκτελῆται ἐντὸς εἰδικῶν διὰ τὴν δέψιν βαρελλῶν μὲ μολύβδινα τοιχώματα. Μετὰ τὴν προσθήκην τοῦ θειικοῦ ὀξέος ἀκολουθεῖ ἡ τοῦ ἀμυλοσακχάρου ὑπὸ σιροπιώδη μορφήν, ἐν μικρᾷ ποσότητι κατ' ἀρχάς, μεγαλυτέρᾳ εἶτα, μέχρι πέρατος τῆς ἀντιδράσεως, καταφαινομένης ἐκ τῆς ἀλλαγῆς χρωματισμοῦ τοῦ διαλύματος ἀπὸ τοῦ πορτοκαλλοκιτρίνου τοῦ χρωμικοῦ ὀξέος μέχρι τοῦ τελικοῦ πρασίνου τοῦ θειικοῦ (ἢ χλωριούχου, ἂν ἐγένετο χρῆσις ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος) βασικοῦ χρωμίου. Ἡ προσθήκη τοῦ ἀμυλοσακχάρου πρέπει νὰ γίνεται μετὰ μεγάλης προσοχῆς, διότι ἡ διὰ μιᾶς εἰσαγωγὴ μεγάλης σχετικῶς ποσότητος προκαλεῖ βιαίαν καὶ ὁρμητικὴν ἀντίδρασιν ἐκτοξεύουσα μόρια τοῦ διαλύματος ἔξω τῶν χρησιμοποιουμένων σκευῶν. Ἐξ ἄλλου πάλιν εἶναι ἀπαραίτητον, ὅπως ἡ πρὸς διάλυσιν εἰσαγομένη ποσότης ἀμυλοσακχάρου μὴ κατέρχηται κάτω ἑνὸς ὁρίου, διότι ἐὰν αὕτη εἶναι ὀλιγωτέρα τοῦ δέοντος τὸ διάλυμα ψύχεται καὶ ἡ ἀντίδρασις δὲν λαμβάνει χώραν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπιβάλλεται θέρμανσις τοῦ διαλύματος δι' ἀτμοῦ, ἥτις μεγάλως ἐπιβοηθεῖ τὴν ἀντίδρασιν. Ἐπίσης καλὸν εἶναι καὶ ἀνακινῶμεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸ διάλυμα, τοῦθ' ὅπερ συντελεῖ σπουδαίως εἰς τὴν

Digitized by Google

ταχεῖαν ἀναγωγὴν τοῦ διχρωμικοῦ νατρίου. Ἡ ἀντίδρασις ἥτις λαμβάνει χώραν κατὰ τὴν ἀλληλεπίδρασιν τῶν προαναφερθεισῶν ὑλῶν δίδεται ὑπὸ τοῦ κάτωθι χημικοῦ τύπου:

$$Na_2Cr_2O_7 + 3H_2SO_4 + \text{φορεὺς ἀναγωγῆς}$$
Διχρωμικὸν νάτριον — Θειικὸν ὀξὺ — (ἀμυλοσάκχαρον)

$$= 2\,Cr(OH)SO_4 + Na_2SO_4 + 2H_2O +$$
Θειικὸν βασικὸν χρώμιον — Θειικὸν νάτριον — ὕδωρ — προϊόντα ὀξειδώσεως

Ἡ βασικότης τοῦ παρασκευασθέντος διαλύματος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀναλογίας τῶν χρησιμοποιηθεισῶν ὑλῶν διχρωμικοῦ καλίου ἢ νατρίου καὶ τοῦ θειικοῦ ὀξέος, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐκ τῆς μεγίστης θερμοκρασίας, ἥτις προσβάλλει τὴν διάλυσιν κατὰ τὴν ἀντίδρασιν.

Ὁ κάτωθι πίναξ δίδει τὰς κατὰ προσέγγισιν ληφθείσας βασικότητας, κατὰ τὴν χρῆσιν διαφόρου περιεκτικότητος ὀξέος:

Διχρωμικὸν νάτριον	200	200	200	200	200
Θειικὸν ὀξὺ 95 %	170	190	200	210	228
Θειικὸν ὀξὺ 100 %	161.5	180.6	190	199.5	216.5
Ἀμυλοσάκχαρον	50	50	50	50	50
Ὕδωρ	1.000	1.000	1.000	1.0 0	1.000
Βαθμὸς βασικότητος	69.65	83,3	90,7	97,6	109,8

Ἡ βασικὴ δύναμις τοῦ διαλύματος δύναται νὰ τροποποιηθῇ εἴτε διὰ νέας προσθήκης θειικοῦ ὀξέος, εἴτε ἀνθρακικοῦ νατρίου ἐντὸς τοῦ παρασκευασθέντος διαλύματος, ἀναλόγως τῆς ἐπιθυμίας λήψεως διαλύματος μεγάλου ἢ μικροῦ βαθμοῦ βασικότητος.

Τὰ δέρματα ἅτινα παρασκευάζονται διὰ τῆς χρήσεως ἑνὸς τοιούτου διαλύματος εἶναι πολλάκις κατὰ πολὺ ἀνώτερα καὶ προτιμῶνται τῶν λαμβανομένων διὰ τῆς ἐπιδράσεως ἄλλων διαλυμάτων, οἷον στυπτηρίας, χρωμίου, θειικοῦ χρωμίου κατεργασθέντος μετ' ἀνθρακικοῦ νατρίου καὶ διχρωμικοῦ ἐν γένει διαλύματος ἀναχθέντος δι' οἱουδήποτε ἄλλου ἀνοργάνου ἀναγωγικοῦ μέσου. Ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐπιτυγχανομένων διὰ τῆς χρήσεως τοῦ διαλύματος ἀμυλοσακχάρου ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν παρουσίαν ἀλδεϋδης ἐντὸς τούτου. Πολλοὶ ἐν τούτοις ὀργανικοὶ φορεῖς ἀναγωγῆς προϋτάθησαν ὡς ἀντικατασταται τοῦ ἀμυλοσακχάρου διὰ τὸν λόγον μόνον τῆς ἀσυμφόρου ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως χρησιμοποιήσεως αὐτοῦ. Ἰδίως χρησιμοποιοῦνται τὸ ἄλευρον, τὸ ἄμυλον, ἡ γλυκερίνη, ἡ δεξτρίνη, ἡ σάκχαρις, ἡ ἀλκοόλη κτλ.

Β') Ὡς ἀντισηπτικὸν καὶ ἀπασβεστωτικὸν τὸ ἀμυλοσάκχαρον τυγχάνει ἐφαρμογῆς εὐρυτάτης ἐν τῇ βυρσοδεψικῇ. Διὰ νὰ ἐργασθῶμεν διὰ τῆς τοῦ ἀμυλοσακχάρου μεθόδου, τὰ δέρματα πρέπει νὰ ὑποστοῦν ὅλας τὰς ἐνδεικνυομένας προεπεξεργασίας, μαλάκυνσιν, ἀποψίλωσιν, ἡμιτελῆ ἢ ἐντελῆ ἀπασβέστωσιν κτλ. Μετὰ τὴν ἐπεξεργασίαν ταύτην θέτομεν τὰ δέρματα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ διαλύματος τοῦ ἀμυλοσακχάρου καὶ εἶτα πρὸς δέψιν. Τὸ διάλυμα τοῦτο παρασκευάζεται ἐὰν εἰς μίαν «ἀνέμην» ἢ οἱονδήποτε ἄλλο σκεῦος θέσωμεν 5 χιλγρ. ἀμυλοσακχάρου, 1 χλγρ. θείου διὰ 100 κιλὰ δερμάτων καὶ περίπου 1 χιλγρ. μαγιᾶς (ἄφρου ζύθου, levure). Τὸ διάλυμα τοῦτο, οὕτω παρασκευασθέν, πρέπει νὰ ἔχῃ θερμοκρασίαν 35° Κ. καὶ νὰ ἀφεθῇ ἐπὶ 24 ὥρας πρὸς ἐντελῆ ζύμωσιν. Εἰς τὸ τέλος τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος ἡ θερμοκρασία τοῦ διαλύματος ἔχει ἀνέλθει εἰς 38° Κ, ὁπότε θέτομεν ἐν αὐτῷ τὰ δέρματα.

Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη συνεχοῦς, ἀλλὰ κατὰ διαλείμματα μόνον, ἀναταράξεως τῶν δερμάτων ἐντὸς τοῦ διαλύματος. Τὰ μεγάλα δέρματα ἀπασβεστώνονται τελείως καὶ καθίστανται «γλυκά», ὅπως λέγουν ἐν τῇ βυρσοδεψικῇ, οἱ δὲ πόροι των διανοίγονται ἐν διαστήματι 8 ὡρῶν. Τὰ ἐλαφρὰ ἢ μικρὰ δέρματα ὑφίστανται τὴν αὐτὴν ἐπίδρασιν ἐντὸς 5—6 ὡρῶν. Τὸ ἴδιον διάλυμα, μετὰ τὴν πρώτην χρησιμοποίησίν του, δυνάμεθα πάλιν νὰ μεταχειρισθῶμεν ἐκ νέου διὰ τῆς προσθήκης νέας ποσότητος (τῆς ἡμισείας σχεδὸν τῆς προηγουμένης διὰ τὸ αὐτὸ ποσὸν δερμάτων) θείου, ἀμυλοσακχάρου καὶ μαγιᾶς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον χρησιμοποιοῦμεν διὰ τῆς ἡμέρας τὸν ἴδιον κάδον. Ἡ ἀνανέωσις τοῦ ἰδίου διαλύματος δύναται νὰ γίνῃ καὶ τρίτην φοράν, ἐὰν μάλιστα ἀποχύσωμεν τὸ ἥμισυ τούτου.

Τὰ διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἐπεξεργασθέντα δέρματα δὲν παρουσιάζουν οὐδὲ ἴχνος κἂν ἀσβέστου, ἐπὶ πλέον δὲ εἶναι μαλακὰ καὶ μὲ ἐπιφάνειαν λείαν. Λόγῳ δὲ τοῦ ὅτι τὸ διάλυμα δὲν περιέχει κανὲν στοιχεῖον ἐπιβοηθητικὸν τῆς σήψεως, τὸ δέρμα δὲν χάνει ἐκ τῆς ὕλης του καὶ δύναται ἀπ' εὐθείας νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ πρὸς δέψιν διάλυμα, χωρὶς ἑτέραν ἐργασίαν ἀπασβεστώσεως. Ἡ δραστικότης τοῦ διαλύματος τούτου καὶ αὐξηθῇ διὰ τῆς προσθήκης χλωριούχου ἀμμωνίου ἐν ἀναλογίᾳ 2 ἐπὶ τοῖς 100. Ι. Γ. ΜΠΑΡΔΑΝΗΣ

ἀμυλοσιρόπιον *[Βιομ. Χημ.]* βλ. ἀμυλοσάκχαρον.

ἀμυλοτριόζη *[Χημ.]* βλ. ἄμυλον.

ἀμυλοῦχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ περιέχων ἄμυλον: «καρποὶ ἀμυλοῦχοι».

ἀμυλοφόρμιον (Amyloforme) *[Φαρμ.]*. Μῖγμα ἀμύλου καὶ μυρμηκικοῦ ὀξέος, εὔχρηστον ὡς ἀντισηπτικόν. Ἐχορηγήθη εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἰωδιοφορμίου. Εἶναι κόνις λευκή, ἄοσμος, ἀδιάλυτος ἐν οἱῳδήποτε ὑγρῷ καὶ ἀποσυντιθεμένη τῇ ἐπαφήσει μετὰ ζώντων κυττάρων. Μ. Ν. Κ.

ἀμυλώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ περιέχων ἐν ἀφθονίᾳ ἄμυλον.

— ἀμυλώδης *σῖτος*· βλ. σῖτος.

ἀμυλώνω· ἐμβαπτίζω ἐντὸς διαλύσεως ἀμύλου· || ἐπιπάσσω δι' ἀμύλου· (ἡ λέξις ἐπλάσθη πρὸς ἐξελλήνισιν τῶν κοινῶν *κολλαρίζω* καὶ *πουδραρίζω* ἢ πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ γαλλικοῦ amidonner). Β. Φ.

ἀμύλωσις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *ἀμυλώνω*, κολλάρισμα, πουδράρισμα.

Ἀμύμνης *[Μυθολ.]*. Ὁ γενάρχης τῶν Ἀμύμνων.

Ἄμυμνοι. Ἀρχαῖος λαὸς τῆς Ἠπείρου, ἔχων ὡς γενάρχην τὸν ἥρωα Ἀμύμνην ἐκαλοῦντο δὲ οὗτοι καὶ *Ἀμυμναῖοι* καὶ *Ἀμύμονες*, ἀλλὰ καὶ *Ἀμυμόνιοι* κατὰ τὸν Στέφανον Βυζάντιον ἴσως οὗτοι ἦσαν συγγενὴς λαὸς τῶν Χαόνων. Κ. Μ. Κ.

ἀμύμων (ὁ), γεν. —*ονος*· ἔξοχος, περίφημος, ὀνομαστὸς (χαρακτηριστικὸν ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον μεταχειρίζεται ὁ Ὅμηρος ἐπὶ προσώπων καὶ πραγμάτων· σχετίζεται ἐτυμολογικῶς πρὸς τὸ *μῶμος* καὶ ἐξηγεῖται *ἀμεμπτος, ἀμίμητος, ἐπαινετὸς κ. τ. τ.*). Β. Φ.

Ἀμυμώνη *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Δαναοῦ καὶ τῆς Εὐρώπης ἢ Ἐλεφαντίδος. Ὅτε ὁ Δαναὸς φεύγων τοὺς 50 υἱοὺς τοῦ ἀδελφοῦ του Αἰγύπτου ἦλθε μετὰ τῶν 50 θυγατέρων του εἰς τὴν Ἀργολίδα καὶ εὗρε τὴν χώραν ἄνυδρον, διότι ὁ Ποσειδῶν μηνίων κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς χώρας Ἰνάχου, ὅστις ἐμαρτύρησεν ὅτι ἡ χώρα ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, εἶχε ξηράνει πάσας τὰς πηγάς της, ἔστειλε τὰς θυγατέρας του εἰς διαφόρους διευθύνσεις πρὸς ἀναζήτησιν ὕδατος. Ἡ Ἀμυμώνη συνήντησε καθ' ὁδὸν μίαν ἔλαφον κατὰ τῆς ὁποίας ἐξηκόντισε βέλος· τὸ βέλος ὅμως ἀστοχῆσαν τοῦ σκοποῦ του ἔπληξεν ἕνα κοιμώμενον Σάτυρον, ὅστις ὥρμησε διὰ νὰ βιάσῃ αὐτήν. Τότε αἴφνης ἐμφανίζεται ὁ Ποσειδῶν, ἐλευθερώνει τὴν Ἀμυμώνην ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τοῦ Σατύρου καὶ γίνεται ὁ ἐραστής της, εἰς ἀμοιβὴν δὲ διὰ τὸν ἔρωτά της δεικνύει πρὸς αὐτὴν τὰς πηγάς τῆς Λέρνης (*Ἀπόλλ.* ΙΙ. 1.4). Ἐκ τοῦ ἔρωτος ἐκείνου ἐγεννήθη ὁ ἥρως *Ναύπλιος*. Κατὰ τὸν μυθογράφον Ὑγῖνον ἡ Ἀμυμώνη ἐκοιμᾶτο, ὅτε ὁ Σάτυρος ἠθέλησε νὰ βιάσῃ αὐτήν, ἐξυπνήσασα δὲ ἤρχισε νὰ κραυγάζῃ καὶ νὰ ζητῇ βοήθειαν, ὅτε προσέτρεξεν ὁ Ποσειδῶν ἀκούσας τὰς κραυγάς της. Ἐν τῇ ὀργῇ του ὁ Ποσειδῶν διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴν κτηνωδίαν τοῦ σατύρου ἔρριψε κατ' αὐτοῦ τὴν τρίαινάν του, ἀλλ' αὕτη ἀστοχήσασα τοῦ Σατύρου ἐνεπάγη εἰς τὸν βράχον ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνέβλυσαν τρεῖς πηγαί, αἱ πηγαὶ τῆς Λέρνης, ἡ *κρῆναι τῆς Ἀμυμώνης*. Κατ' ἄλλην παράδοσιν, εἰς βράχον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνέβλυσαν αἱ πηγαί, μετεμόρφωσεν ὁ Ποσειδῶν αὐτὸν τὸν Σάτυρον. Ἡ Ἀμυμώνη εἶναι ἡ ἄμεμπτος, δηλ. ἀστείρευτος, πηγή, ἡ γονιμοποιοῦσα τὴν πεδιάδα τοῦ ἀνύδρου Ἄργους. Εἶναι μία παραλλαγὴ τῶν μύθων τῆς ἐρωτικῆς μίξεως τοῦ Ποσειδῶνος, θεοῦ τῶν ὑδάτων, μὲ τὰς νύμφας ἢ θυγατέρας μυθικῶν προσώπων. Αἱ μυθικαὶ αὗται παραδόσεις ἐνεδήμουν εἰς χώρας ὑδρευομένας ἐκ πηγῶν, αἵτινες ἀνέβλυζον ἐκ βαθειῶν ρωγμῶν βράχων, τοὺς ὁποίους εἶχε διασείσει, ὡς ἐφαντάζοντο, ὁ γαιοσείστης Ποσειδῶν.

Αἱ περὶ τῆς Ἀμυμώνης μυθικαὶ παραδόσεις εἶχον γίνει τὸ προσφιλὲς θέμα τῶν καλλιτεχνῶν τῆς ἀρχαιότητος. Τοιχογραφίαι καὶ ἀγγειογραφίαι, γλυφαὶ ἐπὶ πολυτίμων λίθων, κυπέλλων καὶ κατόπτρων ἀπηθανάτισαν τὸν μῦθον τῆς Ἀμυμώνης. Τὰ θέματα τῶν παραστάσεων, παρὰ τὴν ποικιλίαν τῆς συνθέσεώς των, ἦσαν ἡ ἐρωτικὴ καταδίωξις τοῦ Ποσειδῶνος ἐκτείνοντος τὰς χεῖράς του πρὸς τὴν Ἀμυμώνην ἐνώπιον τοῦ πτερωτοῦ Ἔρωτος καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἢ καὶ ἄλλων προσώπων καὶ ἡ παράστασις τῆς Ἀμυμώνης ἡττημένης πρὸ τοῦ Ποσειδῶνος. Κατὰ τὴν δευτέραν ἡ Ἀμυμώνη ἵσταται συνήθως ὀρθία, ἔχει τὴν κεφαλὴν κεκλιμένην καὶ κρατεῖ εἰς τὴν δεξιάν χεῖρα ὑδρίαν, ὁ δὲ Ποσειδῶν ὡπλισμένος μὲ τὴν τρίαινάν του στηρίζει τὸν πόδα ἐπὶ βράχου. Ἀμφότεραι αἱ παραστάσεις αὗται κοσμοῦσιν Ἀπουλιανὸν κύπελλον, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ *Gerhard* (Auserlesene Vasenbilder II.). Ὁ μῦθος τῆς Ἀμυμώνης λέγεται ὅτι εἶχεν ἐμπνεύσει εἰς τὸν Αἰσχύλον τὴν ποίησιν ὁμωνύμου σατυρικοῦ δράματος. Ὡσαύτως οἱ ἔρωτες τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμυμώνης ἐνέπνευσαν εἰς τὸν λυρικὸν ποιητὴν Jean-Baptiste Rousseau τὴν σύνθεσιν τοῦ ὡραιοτέρου διὰ μουσικὴν ποιηματίου του (cantate). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀμυμώνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀργολίδος πηγάζων ἐκ τοῦ Ποντίνου ὄρους. Παρ' αὐτὸν ὑπῆρχε πλάτανος, ὑφ' ἣν ἐτάφη ἡ Λερναία Ὕδρα (*Παυσαν.* 2.37,1 καὶ 4,5.17,4). Δ. Ε. Μ.

— **Ἀμυμώνη** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ κώμη τῆς πεδινῆς Κοίλης Ἤλιδος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Λαρίσου ποταμοῦ, παρὰ τὰ σύνορα Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος. Πιθανώτατα οἱ Ἠλεῖοι πρὸς ἀσφάλειάν των εἶχον περιβάλει αὐτὴν διὰ τείχους. Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **Ἀμυμώνη** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαῖος δῆμος τῆς Ἀττικῆς ἀνήκων εἰς τὴν Ἱπποθοωντίδα φυλήν. Εἶναι γνωστὸς μόνον ἐξ ἐπιγραφῶν τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων (C. I. A. III ἀρ. 1188, 1562 κ.ἄ.) Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀμὺν (ὁ). Φέρεται ὡς ἕκτος Ἀββασίδης χαλίφης, υἱὸς τοῦ μεγάλου Χαροὺν-ἀλ-Ρασίδ, τὸν ὁποῖον καὶ διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τῷ 809. Ὁ Ἀμὺν ἦτο χαρακτῆρος ἀδυνάτου καὶ ἐκφύλου, δι' ὃ καὶ λίαν ἐνωρὶς ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Μαμοὺν καὶ ἐθανατώθη (813). Κ. Μ. Γ.

ἄμυνα (ἡ)· (παρήχθη ἀναδρομικῶς ἀπὸ τοῦ *ἀμύνομαι*, ὡς *κατάρα* ἀπὸ τοῦ *καταρῶμαι* κ. ἄ.)· τὸ νὰ ἀμύνεταί τις, τὸ νὰ ἀποκρούῃ τὸν ἐχθρόν, τὸν ἐπιτιθέμενον, ὑπεράσπισις: «παρεδόθη ἡ πόλις ἄνευ ἀμύνης», «ἰσχυρά—, ἀσθενὴς ἄμυνα»· || «*ἐνεργὸς ἄμυνα*» μεταφ. οὐ μόνον ἀπόκρουσις κατηγοριῶν, ἀλλὰ καὶ διατύπωσις κατηγορίας κατὰ τοῦ ἐπιτεθέντος· || «*παθητικὴ ἄμυνα*», ἡ ἀποβλέπουσα εἰς μόνην τὴν ἀπόκρουσιν τοῦ ἐπιτεθέντος (ἢ μεταφορὰ ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς γλώσσης). Β. Φ.

— [ΣΤΡΑΤΗΓ.-ΤΑΚΤ.] Ἄμυνα καλεῖται ἡ μαχητικὴ κατάστασις, καθ' ἣν στράτευμά τι ἀναμένει ἐπὶ τόπου τὸν ἀντίπαλον, ὅπως τῷ ἀντισταθῇ, καὶ τοιουτοτρόπως διατηρήσῃ ὑπὸ τὴν κατοχήν του τὰς θέσεις ἃς θέλει, συγχρόνως δὲ παράσχῃ χρόνον εἰς ἕτερα φίλια στρατεύματα, δρῶντα εἰς ἄλλους χώρους, πρὸς ἐκτέλεσιν διαφόρων ἐπιθετικῶν δράσεων.

Εἰς τὰς πολὺ παρῳχημένας ἐποχὰς (μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος), ἄμυνα δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοηθῇ ἄλλη ἀπὸ τὴν ἐκτελουμένην ἀπὸ δυσπροσίτων θέσεων. Ἦτο τότε ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἡ ἰσχὺς τῆς ἀμύνης ἐστηρίζετο ἐξ ὁλοκλήρου ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ κωλύματος, καὶ καθ' ἣν ἡ ἄμυνα δὲν ἐθεωρεῖτο ἢ ὡς παθητικὴ τοιαύτη. Ὀλίγον ὅμως κατ' ὀλίγον, ἐφ' ὅσον ὁ ὁπλισμὸς ἐτελειοποιεῖτο, ἤρχισε συλλαμβανομένη ἡ ἰδέα τῆς ἀμύνης ὑπὸ ἔννοιαν διάφορον, ἀπὸ τοῦ ΙΗ' δὲ αἰῶνος ἤρχισε γινομένη χρῆσις τοῦ πυρός, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς κατισχύσεως, καὶ οὐχὶ ἁπλῶς ὑπὸ τὴν τῆς παρεμποδίσεως τῆς ἀναρριχήσεως ἐπὶ τῶν θέσεων τῆς ἀμύνης.

Διὰ πρώτην φοράν, ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἱστορίᾳ ἐσημειώθησαν ἀμυντικοὶ ἀγῶνες, κάπως νεωτέρας μορφῆς, τῷ 1654, εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀρράς, καθ' ἣν ὁ Τυρέννος, δι' ἀμύνης, κατίσχυσε τῶν ὑπὸ τὸν Κονδὲ Ἱσπανῶν, καὶ τῷ 1675, κατὰ τὰς περὶ τὸ Στρασβοῦργον ἐπιχειρήσεις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τοῦ Τυρέννου καὶ τοῦ αὐστριακοῦ τοῦ Μοντεκούκουλη. Μνεία δὲ περὶ πυρός, ἐν ἀμύνῃ ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου, γίνεται τὸ πρῶτον εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Γάλλου ἀξιωματικοῦ Ὠρινιὰκ (d' Aurignac), 1663. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου διεξήχθησαν ἀμυντικοὶ ἀγῶνες, καθ' οὓς ἐγένετο μὲν ἐπωφελὴς χρῆσις τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἑλιγμῶν καὶ ἀντεπιθέσεων, δοθείσης νέας μορφῆς εἰς τὴν ἄμυναν, ὡς εἰς τὴν κατὰ Νοέμβριον 1757 μάχην τῆς Ροσμπάχ. Ἐπηκολούθησεν ἐποχή, καθ' ἣν ἐκυριάρχησε καὶ πάλιν ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ ἄμυνα πρέπει νὰ στηρίζῃ τὴν ἐπιτυχίαν της ἐπὶ τῆς κατοχῆς δυσπροσίτων θέσεων, ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη ἐπὶ πολὺ ὀλίγον χρόνον ἐκράτησε, διότι μετ' ὀλίγον ἤρχισε μεσουρανοῦν ἐν τῷ στρατιωτικῷ κόσμῳ τὸ διαυγὲς πνεῦμα τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ὃν βλέπομεν δρῶντα τὴν 2αν Δεκεμβρίου 1805 ἐν Ἀούστερλιτζ, ἀντεπιθετικῶς, κατ' ἀπομίμησιν πλήρη τοῦ Φρειδερίκου, δράσαντος παρεμφερῶς τὴν 5 Νοεμβρίου 1757 ἐν Ροσμπάχ.

Τέλος, ἡ ἄμυνα ἐξειλίχθη κατὰ τρόπον, ὥστε ὁτὲ μὲν νὰ παρουσιάζηται ἐγκατεστημένη ἐκ τῶν προτέρων *(μάχη ἐκ παρατάξεως)*, ὡς ἔπραξαν οἱ Ἀγγλο-Γάλλοι εἰς Ἴγκερμαν τὴν 4 Νοεμβρίου 1854, οἱ Αὐστριακοὶ εἰς Σάδοβαν τὴν 3 Ἰουλίου 1866, οἱ Γάλλοι εἰς τὰς πλείστας τῶν μαχῶν τοῦ 1870, ὁτὲ δὲ ν' ἀναλαμβάνηται ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἄνευ οὐδεμιᾶς προπαρασκευῆς ἐκ τῶν προτέρων *(μάχη ἐκ συναντήσεως)*, ὡς ἔδρασε τὸ αὐστριακὸν πεζικὸν τοῦ στρατηγοῦ Μονδὲλ τὴν 27 Ἰουνίου 1866 εἰς Τραουτενάου, καὶ τὸ γαλλικὸν πεζικὸν πρὸ τῆς Βιονβὶλ τὴν 16 Αὐγούστου 1870, πέριξ τῆς Μπωμὸν (Beaumont) τὴν 30 Αὐγούστου 1870.

Ἡ ἄμυνα καλεῖται *στρατηγικὴ* ἢ *τακτική*, ἀναλόγως τῆς διεξαγωγῆς της ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς στρατηγικῆς ἢ τῆς τακτικῆς ἐνεργείας.

Στρατηγικὴ ἄμυνα.— Τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει εἰς πᾶσαν στρατηγικὴν ἐνέργειαν, τοῦτ' αὐτὸ ἐφαρ-

Digitized by Google

μόζεται καὶ εἰς τὴν στρατηγικὴν ἄμυναν· αἱ βασικαὶ καὶ θεμελιώδεις δηλαδὴ ἀρχαὶ τῆς ἀμύνης παραμένουσιν ἀπὸ αἰώνων ἀναλλοίωτοι, μεταβάλλονται δ' ἑκάστοτε τὰ μέσα τῆς ἐφαρμογῆς μόνον, καθ' ὅσον χρησιμοποιοῦνται πάντοτε τὰ τεχνικὰ καὶ βιομηχανικὰ μέσα τῆς ἑκάστοτε ἐποχῆς.

Ἡ στρατηγικὴ ἄμυνα παρουσιάζει τὰς κάτωθι χαρακτηριστικὰς ἰδιότητας :

1) **Εὐκολίαν χρησιμοποιήσεως καὶ ὀργανώσεως τοῦ ἐδάφους**: Ἡ ἀμυντικὴ ὀργάνωσις προσδίδει εἰς τὴν ἄμυναν τὸ πλεονέκτημα ὅτι τὰς ἅπαξ ἐκπεμφθείσας πρὸς αὐτὴν δυνάμεις τοῦ ἐπιτιθεμένου τὰς συγκρατεῖ καὶ τέλος τὰς περιφέρει εἰς τακτικὴν *ἀγκίστρωσιν* (βλ. λ.). Ὅταν τὸ χαράκωμα εἶναι συνεχές, ὡς ἦτο τὸ τοῦ Δυτικοῦ μετώπου ἀπὸ τοῦ 1916, τὸ τοῦ Βαλκανικοῦ ἀπὸ τοῦ 1917 (*γραμμικὴ χαράκωσις*) καὶ ὡς προβλέπεται σήμερον ὑπὸ τῶν γαλλικῶν, συνεπῶς καὶ τῶν ἑλληνικῶν, διατάξεων, τότε οὔτε νὰ παραβλεφθῇ οὔτε νὰ παρακαμφθῇ ὑπὸ τῆς ἐπιθέσεως εἶναι συνήθως εὔκολον, πρὸς δὲ οὔτε ζήτημα ἀπροσφόρου κατευθύνσεως ἐγείρεται. Ἀλλὰ τοιούτου εἴδους χαράκωσις δὲν εἶναι πάντοτε δυνατή, οὔτε κἂν εἰς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς στρατούς, διότι δυνατὸν νὰ ἐλλείπῃ ὁ πρὸς τοῦτο χρόνος (*μάχη βραχυχρόνιος*)· ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς μικροὺς στρατούς, ὡς τὸν ἡμέτερον καὶ τοὺς λοιποὺς βαλκανικούς, τοιούτου εἴδους χαράκωσιν ἐπιτραπήτω νὰ τὴν θεωρῶμεν ὡς ἀπολύτως ἀδύνατον, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν μικρῶν δυνάμεων, ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐκτεταμένα μέτωπα.

Πάντως ὅμως, ἡ παράκαμψις τῶν μεμονωμένων ἔργων εἶναι πολλάκις δυνατή, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἡ ὀργάνωσις δὲν ἐνισχύει σημαντικῶς τὴν ἄμυναν. Οὕτω π. χ. ὁ Μέγας Ναπολέων παρέκαμψε, τὴν 14 Νοεμβρίου 1796, τὰς ἐν Καλδιέρο θέσεις τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, διελθὼν τὸν Ἀδίγην νοτιώτερον καὶ ἀπειλήσας τοιουτοτρόπως τὰ νῶτα αὐτοῦ. Ἐπίσης ὁ γαλλικὸς στρατὸς παρέκαμψε, κατὰ Μάϊον 1859, τὰς περὶ τὴν Παβίαν θέσεις τῶν Αὐστριακῶν, ἀκολουθήσας τὴν διὰ Βερσέϊλ καὶ Νοβάρα κατεύθυνσιν πρὸς τὴν δεξιὰν πτέρυγα αὐτῶν.

Τὸ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ μάχη καθαρῶς ἐπιθετικὴ ἢ ἀμυντικὴ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δὲν πρέπει ἡ ἄμυνα νὰ ἔχῃ ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν, ἵνα δύναται νὰ μεταπίπτῃ εὐκόλως εἰς ἐπίθεσιν, καθ' ὅσον ἡ πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἰσχύσασα ἀρχὴ ἐν εὐρυτάτῃ κλίμακι ἐν Γαλλίᾳ, ἐν πολὺ μικροτέρᾳ ἐν Γερμανίᾳ, ἐν ἐλαχίστῃ δ' ἐν Ἰαπωνίᾳ, ὅτι, δηλαδή, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ στρατιώτης προκαλύπτεται ἐντὸς χαρακώματος, εἶναι δύσκολον κατόπιν ν' ἀχθῇ πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀπεδείχθη ἀνυπόστατος. Δι' ὃ ὁ Γερμανὸς στρατηγὸς Φρεϋτὰγ Λοριγκόβεν (Freytag Lorighowen), εἷς τῶν διασημοτέρων συγχρόνων στρατιωτικῶν συγγραφέων, γράφει που ὅτι ὁ τελευταῖος παγκόσμιος πόλεμος 1914—1918 κατέδειξε πασιφανῶς, ὅτι ἡ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης διαδεδομένη ἰδέα, ὅτι ἡ σκαπάνη ὀρύσσει τὸν τάφον τῆς ἐπιθέσεως, δὲν εἶναι ἀληθὴς (βλ. λ. ὀχυρωτική, ὀχύρωσις).

2) **Ἡ ἰσχὺς τῆς ἀμύνης ἔγκειται εἰς τὸ παρεχόμενον πῦρ**: Διὰ νὰ συμβαίνῃ ὅμως τοῦτο πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἔχῃ ὀργανωθῇ, προκαταβολικῶς, δίκτυον πυρὸς πλῆρες οἷον ὁρίζει, 342 Καν. Πεζικοῦ 1924, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐκτελέσεως τῶν σχεδίων πυρὸς (382—393). Τοιουτοτρόπως, ἡ ὀργάνωσις πυρὸς ἀποτελεῖ σήμερον τὴν σπονδυλικὴν στήλην πάσης ὀχυρώσεως.

3) **Ἡ ἄμυνα προκαλύπτει τό τε προσωπικόν της καὶ τὸ ὑλικόν της**: Ἡ ἰδιότης αὐτὴ εἶναι μεγάλης σημασίας, διότι ἡ ἄμυνα δύναται νὰ παρέχῃ πυρά, παραμένουσα ὄπισθεν προκαλύμματος, τοῦθ' ὅπερ συντελεῖ εἰς τὴν μείωσιν τῆς τρωτότητός της. Ὀφείλομεν ὅμως νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι τὸ πλεονέκτημα τοῦτο τῆς ἀμύνης ἐμειώθη σήμερον σημαντικῶς, λόγῳ τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ καὶ τῆς ἀεροπορίας, δι' ὧν κατορθοῖ ὁ ἐπιτιθέμενος νὰ καταστρέφῃ τὰ τεχνικὰ ἔργα τῆς ἀμύνης καὶ νὰ βάλλῃ κατὰ στόχων βαθέως προκεκαλυμμένων. Δι' αὐτό, ἡ τρωτότης τῆς ἀμύνης ὄχι μόνον δὲν εἶναι σήμερον μικροτέρα τῆς τῆς ἐπιθέσεως, ἀλλ' ἐνίοτε ὑπερβαίνει καὶ ταύτην, ὡς καταφανὲς παράδειγμα δίδουσιν αἱ μάχαι τῆς Βερδὲν τοῦ 1916 καὶ αἱ τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως τῆς ἀνοίξεως 1918.

4) **Ἡ ἄμυνα οἰκονομεῖ δυνάμεις**: Σήμερον, εἷς τῶν κυριωτέρων λόγων, δι' οὓς ἀναλαμβάνεται ἄμυνα, ἐν τινι χώρῳ τοῦ πεδίου μάχης, εἶναι ἡ οἰκονομία δυνάμεων ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ, ἵνα χρησιμοποιηθῶσιν αὗται ἀλλαχοῦ.

5) **Ἡ ἄμυνα παρέχει κέρδος χρόνου· συνεπῶς εἶναι πρόσφορος, εἴτε ἐντὸς χώρων δευτερευούσης σημασίας, εἴτε ἐντὸς κυρίων χώρων**: Ἡ ἰδιότης αὕτη προκύπτει ἐκ τοῦ δυνατοῦ τῆς οἰκονομίας δυνάμεων, καθ' ὅσον, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει (*δευτερεύοντες χῶροι*) ἐξοικονομοῦνται δυνάμεις ἐκ τῶν δευτερευούσης σημασίας χώρων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ χρησιμοποιήσεώς των δι' ἐπίθεσιν ἐντὸς κυρίων χώρων, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν περίπτωσιν (*κύριοι χῶροι*), διότι συγκρατεῖται ἐπί τινα χρόνον σημαίνων τις χῶρος διὰ μικρῶν δυνάμεων, μέχρις οὗ ἡ παροχὴ τοῦ χρόνου προσδώσῃ βελτίωσίν τινα πρὸς τὸν χῶρον τοῦτον. Τὸ οὐσιῶδες ὅμως εἶναι νὰ γίνηται ἐπωφελὴς χρῆσις τοῦ κέρδους χρόνου. Ἐπωφελὴς δ' εἶναι ἐν μιᾷ τῶν κάτωθι περιπτώσεων :

α') Ἡ εἰς ἄλλους χώρους ἐπίτευξις εὐνοϊκῶν ἐπιτυχιῶν, μελλουσῶν νὰ ἔχωσιν ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὅλου πολέμου. Τοῦτο, ἐπὶ παραδείγματι, συνέβη εἴς τε τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Γερμανοὺς κατὰ Ὀκτώβριον 1914, ὁπότε, διὰ τὴν ἑκατέρωθεν ἐξοικονόμησιν στρατευμάτων πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐπιχειρήσεων **τοῦ δρόμου πρὸς τὴν θάλασσαν**, ἐξηναγκάσθησαν ἀμφότεροι νὰ τηρήσωσιν ἄμυναν, ἐφ' ὅλης τῆς ἐκτάσεως τῆς Καμπανίας καὶ τῆς Ἀργκόν.

β') Ἡ κατατριβή, ἥτις, κατὰ φυσικὸν λόγον, εἶναι μείζων εἰς τὸν ἐπιτιθέμενον. Οὕτω, π. χ., ὅταν οἱ Αὐστριακοὶ ἐνόμισαν ὅτι εἶχεν ἐπέλθει ἀρκετὴ κατατριβὴ εἰς τοὺς Ἰταλούς, ἀνέλαβον κατὰ Μάϊον 1916 ἐπίθεσιν εἰς τὴν περιοχὴν Τρεντίνο καὶ ἡ ἐπίθεσις μὲν αὕτη ἀνεκόπη, λόγῳ μὴ μεγάλης κατατριβῆς τῶν Ἰταλῶν, κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ὅμως τοῦ φθινοπώρου 1917 εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Ἰζόντσο ἡ αὐστριακὴ ἐπίθεσις ἐπέτυχε πλήρως, καταλήξασα εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν κατάληψιν ὁλοκλήρου τῆς πεδιάδος τῆς Βενετίας.

Τὸ ζήτημα τῆς κατατριβῆς τοῦ ἠθικοῦ τοῦ στρατεύματος τίθεται σήμερον ἐν πρώτῃ μοίρᾳ, διότι ἡ ψυχολογία τῶν λαῶν ἐξειλίχθη κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ θεωρῇ τις ἑαυτὸν ἡττηθέντα, ὄχι μόνον ὅταν τῷ καθίσταται πραγματικῶς ἀδύνατον νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἧς στιγμῆς νομίσῃ ὅτι περιῆλθεν ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ ταύτῃ. Δέον ὅμως νὰ ληφθῇ καλῶς ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ κατατριβὴ δὲν ἀποβαίνει πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἀμύνης, διότι εἶναι μάχαιρα ἀμφίστομος. Τοῦτο συνέβη εἰς τοὺς Αὐστρο-Γερμανοὺς παραμείναντας, μετὰ τὰς κατὰ τῶν Ρώσων ἐπιτυχίας των τοῦ τέλους 1915, ἐν ἀμύνῃ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ κατατριβῆς τῶν Ρώσων, ἀλλ' ἥτις ἐνέργεια ἐπέφερεν ἀντίθετον ἀποτέλεσμα, δώσασα τὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὰ ρωσικὰ στρατεύματα τοῦ στρατηγοῦ Μπρουσίλωφ, τὸ θέρος 1916.

γ') Ἡ ἀναμονὴ παρεμβάσεως νέων μαχητικῶν δυνάμεων. Τοῦτο ἔπραξαν οἱ Τοῦρκοι τὰς ἀρχὰς 1854, παραμείναντες ἐν ἀμύνῃ ἀπέναντι τῶν Ρώσων ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, μέχρις οὗ τα ἀγγλο-γαλλικὰ στρατεύματα ἔλαβον τὸν χρόνον νὰ παρέμβωσιν ἐν Κριμαίᾳ, τὸ φθινόπωρον 1854, ὑπὲρ αὐτῶν. Οἱ Ρῶσοι καὶ οἱ Ἰάπωνες ἐπίσης παρέμειναν, ἐπὶ τρίμηνον (Νοέμβριος 1904—Ἰανουάριος 1905) ἐν ἀπραξίᾳ. Οἱ Ἀντάντικοὶ τέλος παρέμειναν κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ἐν ἀμύνῃ (στασιμότητι) ἐπὶ τριετίαν περίπου, ἐν τῇ ἀναμονῇ ἀρχικῶς μὲν τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, καὶ εἶτα τῆς ἐν Εὐρώπῃ μεταφορᾶς τοῦ ἀμερικανικοῦ.

δ') Ἡ ἀναμονὴ ἑτέρων γεγονότων πολεμικῆς ἢ διπλωματικῆς φύσεως, δυναμένων νὰ ἐκβιάσωσι τὸν ἀντίπαλον. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Μοῦκδεν, ἐπὶ παραδείγματι, ἀμφότεροι οἱ ἀντίπαλοι παρέμειναν ἐν ἀπραξίᾳ, ἐν τῇ ἀναμονῇ διπλωματικῶν ὠφελημάτων. Τοῦτο συνέβη καὶ μὲ τοὺς Γερμανοὺς κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, οἵτινες ἀνέμενον τὰ ἐκ τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου ἀποτελέσματα. Ἐπίσης οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Τοῦρκοι ἀνέμεναν, ἐπὶ ἔτος ὁλόκληρον, πολιτικὰ καὶ διπλωματικὰ ὠφελήματα, μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου τοῦ θέρους 1921.

Ἡ, ὑπὸ οἱανδήποτε ἄλλην ἔννοιαν, παράτασις χρόνου δὲν εἶναι κέρδος, ἀλλ' αὐτόχρημα ἀπώλεια χρόνου.

Ἰσχὺς καὶ ἀνάληψις τῆς ἀμύνης. Ἡ ἰσχὺς τῆς ἀμύνης βασίζεται ἐπὶ τριῶν παραγόντων: τοῦ πυρός, τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς καταλλήλου χρησιμοποιήσεως τῶν ἐφεδρειῶν (ἑλιγμοί). Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνάληψιν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τῆς στρατηγικῆς ἀμύνης παρουσιάζονται περιπτώσεις καθ' ἃς αὕτη εἶναι ἀναποδράστως ἐπιβεβλημένη. Τοιαῦται περιπτώσεις εἶναι: ἡ οἰκονομία δυνάμεων (ἡ συνηθεστέρα περίπτωσις), ἡ μεγάλη ἀριθμητικὴ ἢ ὑλικὴ μειονότης, τὸ κέρδος χρόνου, ἡ προκάλυψις ὡρισμένου χώρου (πόλεως, κόμβου σιδηροδρόμων κτλ.) ἢ στρατεύματος (πλαγιοφυλακή), ἥτις περίπτωσις δὲν ἐνέχει τὴν ἔννοιαν τῆς μειονεκτικότητος. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τονίσωμεν, εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἀναλαμβάνεται ἄμυνα, διότι τὸ ἔδαφος προσφέρεται εὐνοϊκῶς. Τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι ποτὲ παράγων, ἐπιδρῶν ἐπὶ τῆς ἀναλήψεως τῆς ἀμύνης.

Τρόποι διεξαγωγῆς τῆς στρατηγικῆς ἀμύνης. Ἡ στρατηγικὴ ἄμυνα διεξάγεται καθ' ἕνα τῶν κάτωθι τρόπων:

1) *Διὰ καταλήψεως τοποθεσίας (παθητικὴ ἄμυνα).* Ὁ ἀμυνόμενος καταλαμβάνει κατάλληλον τοποθεσίαν, ὀργανώνει ταύτην καὶ προσπαθεῖ ἐκ ταύτης ν' ἀντιταχθῇ κατὰ μέτωπον ἐναντίον τῶν προσπαθειῶν τοῦ ἐπιτιθεμένου, δὲν ὑποχωρεῖ δ' ἐκ ταύτης ἢ μόνον ἀφοῦ ἡττηθῇ. Εἶναι ὁ ἁπλούστερος τρόπος ἀμύνης, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐντελῶς ἀσύμφορος, καθ' ὃ μὴ δίδων ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι, κατὰ τὴν τοιούτου εἴδους ἄμυναν, αἱ ἐφεδρεῖαι δὲν χρησιμοποιοῦνται δι' ἑλιγμούς, ἀλλ' ἁπλῶς πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἀντικατάστασιν τῶν μονάδων τοῦ κλιμακίου πυρός, ἵνα τοιουτοτρόπως τηρῆται διαρκῶς ἡ αὐτὴ ἰσχὺς τοῦ πυρός. Καίτοι ὁ τρόπος οὗτος ἀμύνης εἶναι ἀπρόσφορος, ἐν τούτοις ἐνίοτε εἶναι ὁ μόνος δυνατὸς νὰ ἐκτελεσθῇ, ὡς π.χ. ὅταν τὸ στράτευμα εἶναι ἀνάσκητον, κεκοπιακός, στερούμενον ἠθικοῦ, κτλ., δηλαδὴ ἀνίκανον δι' ἑλιγμούς. Τοιοῦτον τρόπον ἀμύνης ἐφήρμοσεν ὁ Ναπολέων τῷ 1814 ἐν Ἀλσατίᾳ καὶ Λοραίνῃ, ἅτε ὑστερῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀπέναντι τῶν Συμμάχων. Οἱ Γάλλοι εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων τῷ 1870, ἅτε ἐμπεποτισμένοι ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Κανονισμοῦ 1869 «ἡ νίκη ἀποκτᾶται ἀποκλειστικῶς διὰ τοῦ ἐν στάσει πυρός», οἱ Ρῶσοι τῷ 1904—1905, καθ' ὅσον οἱ ἀρχηγοί των ἦσαν ἐμπεποτισμένοι ὑπὸ ἀμυντικῶν ἰδεῶν, οἱ Ἕλληνες τῷ 1897 καὶ οἱ Τοῦρκοι τῷ 1912 καὶ τῷ 1921 (αἱ ἀντεπιθέσεις των δὲν ἦσαν στρατηγικαί, ἀλλὰ τακτικαί).

2) *Δι' ἀναστροφῶν.* Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἀμύνης ὁ ἀμυνόμενος ὀργανοῖ πλείονας τοποθεσίας, τεταγμένος κατὰ βάθος, διαδοχικῶς δ' ἀναστρέφεται πρὸς μίαν ἑκάστην ἐξ αὐτῶν, ἀφοῦ προηγουμένως ἀντιταχθῇ ἐπὶ τῆς προηγουμένης της. Ἡ ἄμυνα αὕτη, καίτοι ἐνέχει ἑλιγμούς, δὲν παύει τοῦ νὰ εἶναι παθητική, διότι αἱ ἐφεδρεῖαι δὲν χρησιμοποιοῦνται δι' ἑλιγμοὺς (ὑφ' ἣν ἔννοιαν ἐννοοῦνται οὗτοι), ἀλλὰ πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἑκάστοτε ἀναστρεφομένων μονάδων· συνεπῶς ἐκεῖνο ὅπερ ἑλίσσεται δὲν εἶναι αἱ ἐφεδρεῖαι, ἀλλ' αἱ ἑκάστοτε προκεχωρημέναι μονάδες. Ἡ ἄμυνα αὕτη ἐκαλεῖτο ὑπό τινων παλαιῶν συγγραφέων «*ἄμεσος ἄμυνα*» (Πολεμ. Τέχνη *Vial* 1863).

Ἡ ἐπιτυχία τῆς τοιαύτης ἀμύνης ἔγκειται ἐν τῇ φθορᾷ τοῦ ἐπιτιθεμένου κατὰ τὰς προχωρήσεις του, ἐν τῇ κοπώσει του διὰ τὴν διαδοχικὴν ὀργάνωσιν διαφόρων βάσεων ἐξορμήσεως, ἐν τῇ καταναλώσει τῶν πυρομαχικῶν του, ταῦτα δὲ πάντα ἵνα προσβάλῃ ἑκάστοτε τὸ κενόν, διότι ὁ ἀμυνόμενος ἀναστρέφεται ἑκάστοτε ἐγκαίρως πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἀλλ' ἵνα πάντα ταῦτα εὑρίσκωσιν ἐφαρμογὴν ἐν τῇ πράξει, πρέπει ὁ ἀμυνόμενος ν' ἀναστρέφηται ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐπιτιθεμένου, καὶ δὴ ἐν καταλλήλῳ στιγμῇ, ὡς ὅταν ὁ ἐπιτιθέμενος ἔχῃ λάβει τὰς διατάξεις του καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ ἄρξηται τῆς τακτικῆς ἐπιθέσεως· τότε αἱ ληφθεῖσαι αὗται διατάξεις θὰ εἶναι ἀκατάλληλοι καὶ ἀπρόσφοροι διὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς ἑπομένης τοποθεσίας, καθ' ὅσον ὁ ἀμυνόμενος θὰ ἔχῃ ἤδη ἀναστραφῇ ἀπὸ ταύτης.

Τὸ κύριον μειονέκτημα τῆς δι' ἀναστροφῶν ἀμύνης εἶναι ὅτι ἐπιδρᾷ βλαπτικώτατα ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν στρατευμάτων, διότι δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ ᾖ ὑποχώρησις, ἀρκεῖ δὲ τὸ παραμικρὸν ὅπως ἡ ἀναστροφὴ μεταβληθῇ ἀποτόμως εἰς ἄτακτον ὑποχώρησιν καὶ φυγήν. Τοιαύτην ἄμυναν ἐφήρμοσαν οἱ Ρῶσοι τῷ 1812, οἵτινες ὅμως ἐν τέλει ἠγανάκτησαν, λόγῳ τῆς ἐγκαταλείψεως σημαινουσῶν πόλεων (Βίλνα τὴν 30 Ἰουνίου, Σμολένσκ τὴν 18 Αὐγούστου κ. λ.), καὶ οἱ Βούλγαροι τῷ 1913, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς, ἐλπίζοντες ν' ἀποκτήσωσι χῶρον διὰ τὴν ἀνάληψιν ἐπιθέσεως, μὴ κατορθώσαντες ὅμως τοῦτο, λόγῳ τῆς συντόνου κατὰ πόδας καταδιώξεως ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων. Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα ἀμύνης δι' ἀναστροφῶν εἶναι ἡ τῶν Γάλλων, τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Αὐγούστου 1914. Ὁ Ζὸφρ ἀπεφάσισε τότε ν' ἀναστραφῇ μέχρι τοῦ Μάρνη, μάλιστα δὲ νὰ φθάσῃ καὶ μέχρι τοῦ Σηκουάνα, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐξασθενίσῃ τοὺς Γερμανοὺς καὶ παρασύρῃ τούτους εἰς τόν, μεταξὺ τῶν στρατοπέδων Παρισίων καὶ Βερδέν, χῶρον. Κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀποφάσεώς του ταύτης ἐπιλαμβάνεται σφάλματος τῶν Γερμανῶν (στρατιὰ Κλούκ, ἀποτελοῦσα τὸ ἄκρον δεξιὸν τῆς γερμανικῆς παρατάξεως, θελήσασα νὰ ὑπερκεράσῃ τὸ ἀριστερὸν τῶν Γάλλων), καὶ ἀπὸ τῆς 6 Σεπτεμβρίου ἀναλαμβάνει τὴν ἐπίθεσιν, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ μάχη τοῦ Μάρνη, ἡ δώσασα τὴν νίκην εἰς τοὺς Γάλλους. Ἀξιοσημείωτον ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι, κατὰ τὴν δρᾶσιν ταύτην, οὐδεὶς Γάλλος ἐδυσπίστησεν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐπὶ τοῦ σχεδίου τοῦ Ζόφρ, δι' ὃ αἱ ὑποχωρήσεις οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἐμείωσαν τὸ ἠθικὸν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ.

3) *Δι ἐνεργοῦ ἀμύνης* (*ἐπιθετικὴ* ἄμυνα). Κατὰ ταύτην ὁ ἀμυνόμενος, διὰ μέρους μὲν τῶν δυνάμεών του ἀμύνεται ἐπὶ τόπου, διὰ δὲ τῶν ἐφεδρειῶν του ἑλίσσεται, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ν' ἀντεπιτεθῇ ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ καὶ χώρῳ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του. Ἡ ἀντεπίθεσις διεξάγεται ὡς πᾶσα ἐπίθεσις, εἶναι δὲ συνήθως πλευρική, σπανιώτατα δὲ μετωπική. Ἡ κατὰ τοιοῦτον τρόπον διεξαγομένη ἄμυνα εἶναι ἡ μόνη παρέχουσα ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Εἰς παλαιὰς ἐποχάς, ἡ ἄμυνα αὕτη ἐκαλεῖτο ὑπό τινων συγγραφέων «*ἔμμεσος ἄμυνα*» (Πολεμ. Τέχνη Vial 1863).

Διὰ τοιαύτης ἀμύνης ἔδρασαν πολλάκις οἱ Βούλγαροι τῷ 1913 κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἰδιαίτατα δὲ κατὰ τοὺς περὶ τὸ Χασὰν Πασᾶ καὶ Παντζάρεβο

Digitized by Google

ἀγῶνας τὴν 15, 16 καὶ 17 Ἰουλίου καὶ κατὰ τοὺς περὶ τὸ Ἀρισβάντιτσα (τὸ γνωστὸν ὡς ὑψόμετρον 1378) τὴν 14 καὶ 15 Ἰουλίου. Αἱ βουλγαρικαὶ ἀντεπιθέσεις αὗται ἀποτελοῦσι πράγματι πρότυπον τοιαύτης ἀμύνης, ἂν δὲ δὲν προσεπόρισαν ὠφελήματα εἰς τοὺς Βουλγάρους, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸν ἀδάμαστον ἡρωϊσμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀμύνης ἔδωσε τὰ νικηφόρα ἀποτελέσματα εἰς τοὺς Ἀντανταικούς, καθόσον αὐτὴ αὕτη ἡ ἐπίθεσις ἡ ἀπὸ τῆς 18 Ἰουλίου 1918 ἀρξαμένη, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἢ τοπικαὶ ἀντεπιθέσεις, ἀπολήξασαι κατόπιν εἰς γενικὴν ἐπίθεσιν.

Καίτοι κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἔδρασαν ἐνίοτε οἱ Γάλλοι τῷ 1870, δὲν ἐχρησιμοποίησαν ἐν τούτοις αὐτὸν εἰς πάσας τὰς περιστάσεις, οὐδὲ κἂν ὅταν ἠδύναντο νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῶν γερμανικῶν σφαλμάτων· οὕτω δὲν ἐπωφελήθη τὸ VI Σῶμα τοῦ Κανρομπὲρ εἰς τὴν μάχην Σαὶν Πριβᾶ, ἐκ τοῦ σφάλματος τῆς πρωσικῆς φρουρᾶς τῆς ἐμφανισθείσης ἐν πυκνοῖς σχηματισμοῖς ὑπὸ τὰ πυρὰ τῶν Γάλλων. Ἐπίσης θεωρεῖται βέβαιον ὅτι, ἂν οἱ Ρῶσοι ἔδρων δι' ἐνεργοῦ ἀμύνης κατὰ τὰς πρὸς τοὺς Ἰάπωνας μάχας (Λιαογιάνγ ἢ Μοῦκδεν), ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου ἐκείνου ἴσως νὰ ἦτο διάφορος, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ εἰς ἀμφοτέρας τὰς μάχας ταύτας ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ἡ κατάλληλος εὐκαιρία, εἰς μὲν τὴν ἐν Λιαογιάνγ μάχην, ὅταν ἡ ἐπὶ τοῦ ὀρεινοῦ χώρου Ἀνπίγκ ἀνατολικὴ ρωσικὴ ὁμὰς ἐξ 6 Μεραρχιῶν εὑρέθη ἀπέναντι τῆς ἐκ 3 Μεραρχιῶν I ἰαπωνικῆς στρατιᾶς, εἰς δὲ τὴν μάχην τοῦ Μοῦκδεν, ὅταν παρήχθη τὸ μεταξὺ II καὶ III ἰαπωνικῶν στρατιῶν μέγα κενὸν περὶ τὴν Νιουσιαντούμ, τὸ μὴ πωματισθὲν ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων.

Κατ' ἀρχήν, ἄμυνα δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ, ἡ ἐνεργὸς τοιαύτη, διότι καὶ ἡ ἄμυνα διεξάγεται δι' ἑλιγμῶν, ὡς καὶ ἡ ἐπίθεσις. Ἡ ἐνεργὸς ἄμυνα (*ἐπιθετική*) καθίσταται σήμερον κάπως δυσκολωτέρα ἢ ἄλλοτε, λόγῳ τοῦ ὅτι οἱ ὄγκοι τῶν συγχρόνων στρατευμάτων, οἱ χρησιμοποιούμενοι διὰ τοὺς ἑλιγμούς, ἔχουσιν ἀνάγκην καὶ χρόνου πολλοῦ καὶ χώρου εὐρέος. Καὶ ὁ μὲν χρόνος μειοῦται σήμερον ὑπερβολικά, λόγῳ τῶν τεχνικῶν μέσων κινήσεως (σιδηροδρόμων, αὐτοκινήτων, ἀεροπλοίων), ὁ δὲ χῶρος αὐξάνεται, λόγῳ τοῦ μεγάλου βεληνεκοῦς τοῦ συγχρόνου πυροβολικοῦ.

Τακτικὴ ἄμυνα. — Προκειμένου περὶ τακτικῆς ἀμύνης, δὲν ἐφαρμόζεται ἐν ὅλῃ τῇ εὐρύτητι τοῦθ' ὅπερ ἐλέχθη ἀνωτέρω διὰ τὴν στρατηγικὴν ἄμυναν, καθόσον, ἐνῷ ἐν τῇ στρατηγικῇ αἱ βασικαὶ καὶ θεμελιώδεις ἀρχαὶ παραμένουσι πάντοτε ἐξ ὁλοκλήρου ἀναλλοίωτοι, ἐν τῇ τακτικῇ ὁ ὁπλισμὸς καὶ τὰ πολεμικὰ μέσα ἐπιδρῶσιν ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐφαρμογῆς τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν τούτων τῶν ἀρχῶν· τοῦτο δέ, διότι ἡ τακτικὴ ἀποβλέπει ἀνέκαθεν εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν στρατευμάτων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, συνεπῶς ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς μείζονος ἀποδόσεως τοῦ ἑκάστοτε ὁπλισμοῦ καὶ τῶν ἑκάστοτε πολεμικῶν μέσων, ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐλάττωσιν τῆς ἐκ τοῦ ὁπλισμοῦ ἐπερχομένης τρωτότητος.

Ἡ τακτικὴ ἄμυνα παρουσιάζει τὰς αὐτὰς χαρακτηριστικὰς ἰδιότητας, οἵας καὶ ἡ στρατηγική.

Παράγοντες ἐπιδρῶντες. Ἐπὶ τῆς τακτικῆς ἀμύνης ἐπιδρῶσι: 1) Τὸ ἔδαφος καὶ ἡ ὀργάνωσις αὐτοῦ. Τὸ ἔδαφος οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν, ἐφ' ὅσον δὲν γίνεται καταλλήλως αὐτοῦ χρησιμοποίησις. Τὰ φυσικὰ προκαλύμματα (λοφοσειραί, ὑψώματα κτλ.) χρησιμεύουσιν εἰς τὴν ἄμυναν διὰ νὰ καλύπτωσι τὰ τε ἔν τινι τοποθεσίᾳ τεταγμένα στρατεύματα καὶ τὰ ἐκτελοῦντα τοὺς ἑλιγμοὺς (εἴτε δι' ἀντικατάστασιν, εἴτε δι' ἀναστροφήν, εἴτε δι' ἀντεπίθεσιν). Μέχρι τῆς περὶ τὸ 1910 ἐποχῆς, προκάλυψις ἐθεωρεῖτο τὸ νὰ εὑρίσκονται τὰ ἐν λόγῳ στρατεύματα ἐκτὸς τῆς θέας καὶ ἐκτὸς τῆς βολῆς τῶν ἀντιπάλων στρατευμάτων, σήμερον ὅμως ἡ τοιαύτη προκάλυψις εἶναι ἀνεπαρκὴς λόγῳ τοῦ σημερινοῦ Πυροβολικοῦ καὶ τῆς Ἀεροπορίας. Ἕνεκα τούτου σήμερον, προκαλύμματα πραγματικὰ θεωροῦνται μόνον τὰ δάση καὶ οἱ κατῳκημένοι τόποι· τοιαῦτα ὅμως προκαλύμματα γενικῶς σπανίως παρουσιάζονται, παρ' ἡμῖν δὲ οὐδέποτε. Ὡς προκαλύμματα θεωρητέα καὶ τ' ἀντιπράνη, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ εἶναι μεγάλης κλίσεως (φωτισμὸς σκοτεινός).

Τὰ φυσικὰ κωλύματα (ποταμοί, λίμναι, ἕλη) ἔχουσι μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἄμυναν, ἀνάλογον ἑκάστοτε πρὸς τὴν διεύθυνσίν των. Ἂν διήκωσι κατὰ μῆκος τοῦ μετώπου καὶ ἐγγὺς πρὸ αὐτοῦ, μειοῦσι τὸ φυλακτέον μέτωπον, πρὸς δὲ καθιστῶσι δύσκολον τὴν διάρρηξίν του, συνεπῶς εἶναι πλεονεκτικώτατα. Ὡς τοιαῦτα κωλύματα ἐχρησιμοποιήθησαν ὁ Ἄλμα ὑπὸ τῶν Ρώσων ἐν Κριμαίᾳ τὴν 20 Σεπτεμβρίου 1854, ὁ Λώτερ (Lauter) ὑπὸ τῶν Γάλλων τὴν 4 Αὐγούστου 1870, ὁ Σάουερ (Sauer), ὑπὸ τῶν Γάλλων τὴν 6 Αὐγούστου 1870, ὁ Γιαλοῦ ὑπὸ τῶν Ρώσων ἐν Μαντζουρίᾳ τὴν 1ην Μαΐου 1904, ὁ Μάρνης, ὁ Αἲν (Aisne) καὶ ὁ Σὸμ (Somme), κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον 1914—1918, τὰ πρὸ τῶν Γενιτσῶν ἕλη ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1912, μὴ παρακωλύσαντα ὅμως τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ἀπὸ τοῦ νὰ διέλθῃ διὰ τῆς μοναδικῆς γεφύρας τοῦ Μπάλιτζα τὴν 19 Ὀκτωβρίου, κ. λ. π.

Ἂν τὰ κωλύματα ταῦτα εὑρίσκωνται κατὰ μῆκος πλευροῦ τινος (καθέτως δηλαδὴ περίπου τῷ μετώπῳ), καθιστῶσι δύσκολον τὴν ὑπερκέρασιν, συνεπῶς εἶναι πλεονεκτικά. Ἐνίοτε ὅμως τὰ ἐν λόγῳ κωλύματα δὲν ἀποσοβοῦν τὸν κίνδυνον τῆς ὑπερκεράσεως, ἐξουδετερούμενα ὑπὸ τοῦ ἐπιτιθεμένου, ὡς π. χ. ὁ κάτω ροῦς τοῦ Κουενχό, ὁ διήκων πρὸ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῶν Ρώσων κατὰ τὴν μάχην τῆς Μοῦκδεν, ὁ προσπερασθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων (III Στρατιᾶς) παρὰ τὸ Τσαντσὰν τὴν 28 Φεβρουαρίου 1905· αἱ Μαζουριαναὶ λίμναι, αἱ εὑρισκόμεναι πρὸς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῶν Ρώσων (Στρατιᾶς τοῦ Ρενενκάμπφ) κατὰ τὰς ἐν τῇ ἀνατολικῇ Πρωσίᾳ ἐπιχειρήσεις, αἱ προσπερασθεῖσαι καὶ ὑπερκερωθεῖσαι ὑπὸ τῶν Γερμανῶν (Στρατιὰ τοῦ Χίνδενμπουργ) κατὰ τὰς 7ην καὶ 8ην Σεπτεμβρίου 1914.

Ὅταν ὅμως τὰ κωλύματα ταῦτα διήκωσι κατὰ μῆκος τῶν νώτων, τότε εἶναι πάντοτε μειονεκτικά. Μειονεκτικόν, ἐπὶ παραδείγματι, κώλυμα ἦτο ὁ Ἀξιός, ὁ διήκων κατὰ μῆκος τῶν νώτων τῶν Τούρκων εἰς τὴν μάχην Γενιτσῶν, ὅστις ἀναμφισβητήτως θὰ παρεκώλυε πᾶσαν πρὸς Θεσσαλονίκην ὑποχώρησιν τῶν Τούρκων κατὰ τὴν 20 Ὀκτωβρίου 1912, ἂν δὲν ἐπεβραδύνετο ὑπό τινων τμημάτων ἡ ἐκτέλεσις τῶν ρητῶν καὶ κατηγορηματικῶν διαταγῶν τοῦ ἀρχιστρατήγου· ὁ Ἰορδάνης, ὁ διὰ τοῦ ἄνω ροῦ του διήκων κατὰ μῆκος περίπου τῶν νώτων τῶν Τούρκων κατὰ τὰς εἰς Παλαιστίνην ἀγγλο-τουρκικὰς ἐπιχειρήσεις, ὅστις παρεκώλυσε τὴν πρὸς ἀνατολὰς ὑποχώρησιν τῶν Τούρκων τὴν 26 Σεπτεμβρίου 1918, διότι τὸ ἀγγλικὸν ἱππικὸν κατέλαβεν ἐγκαίρως ἁπάσας τὰς γεφύρας.

Κατ' ἀρχήν, οἱ παρὰ τὰ ἕλη χῶροι θεωροῦνται κατάλληλοι δι' ἄμυναν, καθ' ὃ ἀδύνατοι δι' ἐπιχειρήσεις σοβαρᾶς σημασίας. Ἐν τούτοις οἱ Γερμανοὶ (Στρατιὰ Χίνδενμπουργ) διέψευσαν τὴν ἀρχὴν ταύτην, καθ' ὅσον οἱ μεγάλοι ὑπερκερωτικοὶ ἑλιγμοὶ τῶν ἡμερῶν 7—21 Φεβρουαρίου 1915, χάρις εἰς τοὺς ὁποίους περιεκλείσθη ὁ ρωσικὸς στρατὸς (Στρατιὰ τοῦ Σίεβερς) περὶ τὸ Ὠγύστοβο (Augustowo), ἔλαβον χώραν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Μαζουριανῶν λιμνῶν.

Μετὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἁρμάτων, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἑρπυστριοφόρων, τὸ καλύτερον κώλυμα εἶναι σήμερον αἱ ποτάμιοι γραμμαί, ἅτε οὖσαι αἱ μόναι μὴ προσπερώμεναι ὑπὸ τῶν ἁρμάτων. Τὰ μεγάλης ἐκτάσεως καὶ τὰ πυκνὰ δάση θεωρητέα καὶ ταῦτα ὡς κωλύματα, ἀλλὰ ταῦτα δυνατόν, ἢ νὰ ὦσιν ἐπωφελῆ διὰ τὴν ἄμυναν, ὡς ὅταν αὕτη διεξάγηται ἐντὸς αὐτῶν, ἢ νὰ ὦσι δυσμενέστατα, ὡς ὅταν εὑρίσκωνται πρὸ τοῦ μετώπου τῆς ἀμύνης καὶ εἰς ἀρκετὴν πρὸ αὐτοῦ ἀπόστασιν, διότι τότε χρησιμεύουσιν ὡς θαυμασία βάσις ἐξορμήσεως τοῦ ἐπιτιθεμένου, καθ' ὅσον προσφέρονται εἰς τοῦτον ὡς προκάλυμμα. Οἱ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς τοποθεσίας τῆς ἀμύνης κατῳκημένοι τόποι καὶ δάση ἐνδείκνυνται ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς κέντρα ἀντιστάσεως καὶ ὡς σημεῖα στηρίγματος, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι μεγάλης ἐκτάσεως, καθ' ὅσον ὁ παγκόσμιος πόλεμος κατέδειξεν ὅτι τὰ μικρᾶς ἐπιφανείας καθίστανται φωλεὰ βλημάτων τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ.

Εἰς τὰ ὑψώματα ἀμυντικῆς τινος τοποθεσίας δὲν πρέπει ν' ἀποδίδηται ἡ σημασία τῶν παλαιῶν ἐποχῶν. Θέσεις ἀπόρθητοι δὲν ὑπάρχουσι σήμερον, διότι κατὰ θέσεως τινος δυσκόλου πρὸς κατάληψιν δὲν ἀναλαμβάνεται σοβαρὰ ἐπίθεσις, ἅτε ἰσχυούσης σήμερον τῆς ἀρχῆς «ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ πρὸς τὸ ἀσθενές», ἀλλὰ παρακάμπτεται καὶ ὑπερκερᾶται, ὁπότε ὁ κατέχων τὴν θέσιν ἀναγκάζεται θᾶττον ἢ βράδιον νὰ τὴν ἐκκενώσῃ. Ἡ ὕπαρξις πρὸ τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας ὑψωμάτων καὶ λοφοσειρῶν, μὴ κατεχομένων ὑπὸ τῆς ἀμύνης, εἶναι μειονεκτικωτάτη, καθ' ὅσον τότε ἀποτελοῦσι προκάλυμμα διὰ τὸν ἀντίπαλον καὶ συνεπῶς βάσιν ἐξορμήσεως. Ἀναμφισβητήτως, διὰ τῆς Ἀεροπορίας, μειοῦται σήμερον καταπληκτικῶς τὸ μειονέκτημα τοῦτο, διότι καὶ ἀναγνώρισις γίνεται καὶ βομβαρδισμός. Ἂν τῷ 1897 ὑπῆρχεν Ἀεροπορία, ὁ πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας τοῦ Δομοκοῦ γνωστὸς πετρώδης λόφος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τόπος συγκεντρώσεως, καὶ εἶτα ἐξορμήσεως ἐξ αὐτοῦ, τῆς ὑπὸ τὸν Νεσὰτ πασᾶν II τουρκικῆς μεραρχίας, τὴν πρωΐαν τῆς 5 Μαΐου 1897.

Τὰ ὑψώματα ἀπέκτησαν κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον 1914 — 1918 μεγίστην σημασίαν, λόγῳ τῆς χρησιμοποιήσεώς των ὡς παρατηρητηρίων, συνεπῶς δὲ ἡ ἑκατέρωθεν ἀμφισβήτησις τῆς διακατοχῆς ὑψώματός τινος ὑπῆρξε πολλάκις σθεναρά.

2) Τὰ πυρά. Τὰ πυρὰ προσδίδουσιν εἰς τὴν ἄμυναν μεγάλην ἰσχύν, ἅτε, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιφέροντα φθορὰν μεγάλην εἰς τὸν ἐπιτιθέμενον, ἀφ' ἑτέρου δὲ μεγάλην χρονικὴν παράτασιν τοῦ ἀγῶνος. Ἡ τελειοποίησις τοῦ ὁπλισμοῦ προσέδωσε σήμερον μεγάλην ἐκβιαστικὴν μὲν ἰσχὺν εἰς τὴν ἐπίθεσιν, ἀποκρουστικὴν δ' εἰς τὴν ἄμυναν, κυρίως ὅμως ἡ ἄμυνα ἐνισχύθη μεγάλως ὑπὸ τῶν αὐτομάτων ὅπλων.

α') *Πυρὰ πεζικοῦ.* Τὰ πυρὰ τοῦ πεζικοῦ τῆς ἀμύνης εἶναι προωρισμένα διὰ τὰς ἐγγὺς ἀποστάσεις. Ὅ,τι ἐνδιαφέρει τὴν ἄμυναν, εἶναι ὅτι, διὰ τὰ μετωπικὰ πυρὰ τοῦ πεζικοῦ, δὲν ἀπαιτεῖται σήμερον εὐρὺ πεδίον βολῆς (300—500 μέτρα θεωροῦνται ἐπαρκῆ)· διὰ τὰ πλευροκοπικὰ ὅμως πυρὰ (τὰ κατὰ μῆκος τοῦ συρματοπλέγματος) ἀπαιτεῖται πεδίον βολῆς ὅσον τὸ δυνατὸν μᾶλλον ἐκτεταμένον, διότι τότε ἐπέρχεται οἰκονομία ἀριθμοῦ χρησιμοποιουμένων αὐτομάτων ὅπλων.

Τὰ παντὸς εἴδους πυρὰ πεζικοῦ τῆς ἀμύνης, ἐκτὸς τῶν τοῦ ὅπλου, δὲν κατευθύνονται σήμερον καθ' ὡρισμένου ἐμψύχου στόχου, ἀλλὰ κατ' ἐδαφικῆς πάντοτε ζώνης, ἐφ' ἧς, ἢ ὑπάρχει ἔμψυχος στόχος, ἢ ἐπιζητεῖται ἡ παρεμπόδισις τῆς διὰ ταύτης προσπεράσεως τοιούτου τινὸς στόχου.

Ἡ ἰδέα τῆς κατ' ἐδαφικῆς ζώνης βολῆς ἐγεννήθη διαρκοῦντος τοῦ πολέμου 1914—1918. Ἐν Ἑλλάδι, ὁ πρῶτος ὑποδείξας τοῦτο εἶναι ὁ στρατηγὸς Δούσμανης, ὅστις, ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, καθώρισε τὴν κατ' ἐδαφικῆς ἐκτάσεως βολὴν πεζικοῦ, ἐν ταῖς ὁδηγίαις του τοῦ Ἀπριλίου 1821 (σελ. 5).

Ἐκ τούτων, πᾶσα ὀργάνωσις πυρὸς πεζικοῦ τῆς ἀμύνης ἀποβλέπει σήμερον εἰς τόν, διὰ τῶν αὐτομάτων ὅπλων, σχηματισμὸν διαφόρων φραγμῶν. Διὰ τῶν χειροβομβίδων καὶ τῶν ὁπλοβομβίδων βάλλονται χῶροι διαφεύγοντες ἐκ τῆς τεταμένης τροχιᾶς τῶν αὐτομάτων ὅπλων, πάντως ὅμως ἐλαφρῶς προκεκαλυμμένοι. Τὸ μὲν πυροβόλον πεζικοῦ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν βολὴν κατὰ μῆκος ὁδεύσεως, ἣν θ' ἀκολουθήσῃ ἀναγκαστικῶς ὁ ἐπιτιθέμενος, ὁ δ' ὅλμος πεζικοῦ διὰ τὴν βολὴν κατὰ χώρων βαθέως προκεκαλυμμένων. Τὰ ἐντὸς τῶν χαρακωμάτων φλογοβόλα μηχανήματα (τύπου βαρέος) σχηματίζουσι φράγμα πυρίνου ὑγροῦ, παρεμποδίζον τὴν περαιτέρω προχώρησιν τοῦ εἰς ἐγγυτάτας ἀποστάσεις φθάσαντος ἀντιπάλου. Τὰ ὅπλα χρησιμεύουσι διὰ τὴν ἀτομικὴν βολήν, τὴν κατευθυνομένην εἰδικῶς καθ' ὡρισμένου στόχου, συνήθως κατὰ τῶν ἐπὶ κεφαλῆς ἀνδρῶν προχωρούσης τινὸς ὁμάδος, εἰ δυνατὸν δὲ κατὰ βαθμοφόρων (*βολὴ ἐκλεκτική*, κατὰ τὴν σύγχρονον προσφυᾶ ἔκφρασιν).

Ἐκ τῶν πυρῶν τοῦ πεζικοῦ, τὰ μόνα δυνάμενα νὰ δράσωσι, κάπως ἀποτελεσματικῶς, κατὰ τοῦ ἅρματος (ἀποτελοῦντος σήμερον τὸ ἐπικινδυνωδέστερον μηχάνημα κατὰ τῆς ἀμύνης) εἶναι τὰ τοῦ πυροβόλου καὶ τοῦ ὅλμου, ἢ τοῦ γερμανικοῦ *μινενβέρφερ* (minenwerfer) τὰ τοῦ πολυβόλου, ὅταν τοῦτο χρησιμοποιῇ αἰχμηρὰς βολίδας (ὑπάρχουσι πληροφορίαι ὅτι ἐπετεύχθη, τῷ 1926, ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ θωράκισις ἅρματος ἀνθεκτικὴ καὶ κατὰ τῶν αἰχμηρῶν βολίδων, ἀλλὰ θετικόν τι δὲν εἶναι μέχρι σήμερον γνωστόν. Ἐὰν τοιοῦτόν τι ἐπετεύχθη, τότε τὰ πολυβόλα εἶναι ὅλως δήποτε ἀνίσχυρα κατὰ τοῦ ἅρματος).

β') *Πυρὰ πυροβολικοῦ.* Ταῦτα εἶναι προωρισμένα διὰ τὰς μακρὰς ἀποστάσεις. Κατὰ τῶν ἐμψύχων συμπαγῶν στόχων, τῶν παρουσιαζομένων ἀπὸ μεγάλων ἀποστάσεων, χρησιμοποιεῖται τὸ βαρὺ πυροβολικὸν (ἐν Ἑλλάδι, διαμετρήματος ἀνωτέρου τῶν 105 χιλ.). Κατὰ τῶν ἐμψύχων στόχων, τῶν παρουσιαζομένων ἀπὸ μικρῶν ἀποστάσεων, χρησιμοποιεῖται τὸ ἐλαφρὸν πυροβολικὸν (ἐν Ἑλλάδι, διαμετρήματος 65 χιλ., 75 χιλ., καὶ ἐνίοτε 105 χιλ.).

Τὴν ἄμυναν ἐνδιαφέρει ὅτι, διὰ τὰ παντὸς εἴδους πυρὰ πυροβολικοῦ, ἀπαιτεῖται πεδίον βολῆς εὐρύτατον, εἰ δυνατὸν ὁλοκλήρου τοῦ βεληνεκοῦς τοῦ σχετικοῦ εἴδους πυροβολικοῦ. Τὰ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ κατευθύνονται ἢ καθ' ὡρισμένου στόχου ἐμψύχου ἢ ἀψύχου, ἢ κατ' ἐδαφικῆς ζώνης ἐφ' ἧς ἢ ὑπάρχει στόχος ἔμψυχος, ἢ ἐπιζητεῖται ἡ παρεμπόδισις τῆς διὰ ταύτης προσπεράσεως τοιούτου τινὸς στόχου, ὁπότε ὀργανοῦνται φραγμοὶ πυρός, παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς τοῦ πεζικοῦ, ὑπὸ τοῦ ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους τὸ πυροβολικὸν τῆς ἀμύνης ἐκτελεῖ τὰ ἑξῆς εἴδη βολῆς, συμφώνως πρὸς τοὺς σημερινοὺς κανονισμούς: *Ἀντιπροπαρασκευῆς* (κατὰ τῶν ἀμυντικῶν ἔργων τῆς βάσεως ἐξορμήσεως τοῦ ἐπιτιθεμένου). *Ἀντιπυροβολικοῦ* (κατὰ τοῦ πυροβολικοῦ τῆς ἐπιθέσεως). *Καταστροφῆς* (κατὰ τῶν παντὸς εἴδους ἀψύχων ὑλικῶν τοῦ ἐπιτιθεμένου, ὡς π. χ. πυροβόλων, ἁρμάτων). *Ἀπαγορεύσεως* (κατὰ χώρου τινὸς στενοῦ μετώπου π. χ. γεφύρας, στενωποῦ, σιδηροδ. σταθμοῦ). *Ἀπασχολήσεως* (κατ' ἐμψύχου ὑλικοῦ, δι' ὃ πολὺ ἐπωφελὴς ἡ δι' ἀερίων). *Ἀνασχέσεως* (διάφοροι φραγμοί). *Συγκεντρώσεως* (ἐπὶ ὡρισμένων σημείων). *Ἐξουδετερώσεως* (κατ' ἐμψύχου ὑλικοῦ, ἰδίως δι' ἀερίων). *Ἀντιποίνων* (κατὰ σημαίνοντος σημείου

Digitized by Google

τοῦ ἀντιπάλου, συνήθως ἀντιστοίχου πρὸς τὸ παρ' αὐτοῦ βληθέν).

Ἐναντίον τῶν ἁρμάτων, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ διατίθηνται τηλεβόλα τινά, διότι ὁ μόνος ἀποτελεσματικὸς ὁπλισμὸς κατὰ τοῦ ἅρματος εἶναι τὸ πυροβόλον. Τὸ παντὸς εἴδους πυροβόλον, τὸ ἀναλαμβάνον τὴν κατὰ τοῦ ἅρματος βολήν, καλεῖται *ἀντιάρμα* (antichar, antitank). Λαμπρὰ ἀποτελέσματα κατὰ τοῦ ἅρματος δίδει ἡ βολὴ τοῦ πυροβολικοῦ τῆς ἀμύνης διὰ καπνογόνων βλημάτων, διότι τότε ἡ, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, δύσκολος ἐκ τοῦ ἅρματος παρατήρησις παρεμποδίζεται τελείως, λόγῳ τοῦ παραγομένου πυκνοῦ νέφους μέλανος καπνοῦ.

γ') *Πυρὰ Ἀεροπορίας.* Τὰ πυρὰ τῆς ἀεροπορίας εἶναι προωρισμένα διά τε τὰς πολὺ μακρὰς ἀποστάσεις καὶ διὰ τὰς συνήθεις τοῦ πεδίου μάχης· καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν γίνεται χρῆσις βομβαρδισμοῦ, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν βολὴν διὰ πολυβόλου καὶ πυροβόλου (συμμετοχὴ τῆς ἀεροπορίας εἰς τὸν ἐπίγειον ἀγῶνα).

Τὰ πυρὰ τῶν ἐπιγείων ὀργάνων τῆς ἀντιαεροπορικῆς ἀμύνης εἶναι προωρισμένα κατὰ τῶν ἀεροπλοϊκῶν ὀργάνων τοῦ ἀντιπάλου, τῶν ἐμφανιζομένων ἐντὸς τῆς ἐναερίου ζώνης τῆς ἀμύνης.

Ἀέρια. Διὰ τὴν ἄμυναν χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης καὶ τὰ διάφορα ἀέρια (βλ. λ.).

Κατανομὴ τοῦ πεζικοῦ. Ἡ κατανομὴ τῶν στρατευμάτων τοῦ πεζικοῦ ἐν τῇ ἀμύνῃ γίνεται σήμερον κατὰ τρόπον ἐντελῶς διάφορον ἢ κατὰ τὸ παρελθόν.

Μέχρι τοῦ 1916, ὀλίγα στρατεύματα κατελάμβανον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὰς ἀμυντικὰς γραμμάς, τῶν ὑπολοίπων παραμενόντων ἐν ἐφεδρείᾳ. Ἡ ἄμυνα δηλαδὴ δὲν παρέτασσεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρὰ ἓν ἁπλοῦν προπέτασμα, ἐπιφυλασσομένη νὰ παρατάξῃ ἀργότερον τὰς δυνάμεις της πρὸς τὴν κατεύθυνσιν, ἐξ ἧς προήρχετο ἡ κυρία ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ, συγχρόνως δὲ ν' ἀντεπιτεθῇ κατ' αὐτοῦ. Ἦτο δὲ φυσικὸν νὰ ἐνεργῶσιν οὕτω πως κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας, διότι πυκνὸν πῦρ (μεγάλη σχετικῶς δασύτης) δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παρασχεθῇ τότε ἢ διὰ τῆς ἐν ὡρισμένῳ χώρῳ συγκεντρώσεως μεγάλου ἀριθμοῦ ἀνδρῶν (ὅπλων), κατὰ φυσικὸν δὲ λόγον τοιαύτη συγκέντρωσις ἀνδρῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνηται ὁμοιομόρφως ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου καὶ συνεπῶς ἔπρεπε ν' ἀναμένηται νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ κατεύθυνσις τῆς κυρίας ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἵνα ἐπακολουθήσῃ ἡ πρὸς τὰ ἐκεῖ ἀπαιτουμένη συγκέντρωσις ἀνδρῶν (Καν. Πεζικοῦ 1905, 269). Μετὰ τήν, κατὰ τὴν ἐποχὴν 1900—1914, εἰσαγωγὴν τοῦ πολυβόλου (συμπεπυκνωμένου πεζικοῦ) αἱ ἰδέαι αὗται ἐπαρκῶς μετεστράφησαν (Καν. Πεζικοῦ 1914, καὶ Γαλλικὸς Καν. Ἐκστρατ. 1913).

Ἀφ' ὅτου, διαρκοῦντος τοῦ παγκοσμίου πολέμου 1914—1918, καθωρίσθη τὸ ὁπλοπολυβόλον ἐν Γαλλίᾳ, τὸ ἐλαφρὸν πολυβόλον ἐν Γερμανίᾳ, ὡς πυρὴν τῆς σχετικῆς ὁμάδος μάχης, ἤρξατο γεννωμένη ἡ ἰδέα τοῦ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς σχηματισμοῦ δικτύου πυρὸς (*ὀργανώσεως πυρός*), ἥτις ἰδέα δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ νὰ συνεπιφέρῃ ἀλλαγὴν τῶν ἰδεῶν περὶ καταλήψεως τῶν ἀμυντικῶν γραμμῶν. Δι' ὅ, σήμερον αἱ ἀμυντικαὶ γραμμαὶ καταλαμβάνονται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διὰ τόσης πεζικῆς δυνάμεως, ὅση εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ὀργάνωσιν πλήρους καὶ συνεχοῦς δικτύου πυρὸς (Καν. Πεζικοῦ 1924, 353).

Συνέχεια ἐν τῇ κατανομῇ τῶν στρατευμάτων δὲν ὑφίσταται βεβαίως οὐδὲ σήμερον, διατηρεῖται ὅμως πάντοτε συνέχεια πυρός, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ οὐσιῶδες. Τὰ κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πλάτους διάκενα ταῦτα εἶναι ἐκτάσεως διαφόρου—μὲ βάσιν βεβαίως ὅτι τὸ πῦρ δὲν θὰ χάσῃ τὴν συνέχειάν του, ἀλλὰ θὰ ὑπάρχῃ πάντοτε διασταύρωσις πυρῶν καὶ πλευρικὸν πῦρ—πάντως ὅμως οὐδέποτε μείζονα τοῦ βεληνεκοῦς τοῦ αὐτομάτου ὅπλου (διότι τότε ἀνυπαρξία διασταυρώσεως πυρός), δυνάμενα νὰ καταλήξωσι μέχρι τῶν 50 μέτρων, δηλαδὴ τοῦ συνήθους διακένου μεταξὺ τῶν αὐτομάτων ὅπλων.

Κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πλάτους τὸ στράτευμα κατανέμεται εἰς τρόπον, ὥστε ἐν ἑκάστῳ τομεῖ νὰ τάσσηται μεραρχία, ἐν ἑκάστῳ ὑποτομεῖ σύνταγμα πεζικοῦ, καὶ ἐν ἑκάστῃ λωρίδι τάγμα. Τὸ μέχρι πόσων λωρίδων θὰ ὑποδιαιρεθῇ τὸ μέτωπον, τοῦτο εἶναι ζήτημα ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους, αὐθυπονοουμένου ὅτι ὅσον τὸ μέτωπον τῆς λωρίδος εἶναι στενώτερον, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ κατὰ βάθος κλιμάκωσις τοῦ ἐν αὐτῇ τάγματος θὰ εἶναι βαθυτέρα. Τὸ πλάτος τῆς λωρίδος (μέτωπον τάγματος) κυμαίνεται ἀπὸ 500 μέχρι 1000, ἕως 1200 τὸ πολὺ μέτρων. Κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ βάθους, ἡ κατανομὴ γίνεται κατὰ τρόπον, ὥστε τὸ ἐν ἑκάστῃ λωρίδι τάγμα νὰ τάσσηται ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως καὶ νὰ ἀποστέλλῃ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἀσφαλείας ἀνάλογον δύναμιν, κρατοῦν συγχρόνως δύναμιν ἀρκετὴν ὡς ἐφεδρείαν.

Ζήτημα, ἐφ' οὗ ὑπάρχει ριζικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῆς σήμερον καὶ τῆς ἐγγὺς χθὲς εἶναι ὅτι, ἐνῷ μέχρι τοῦ 1916 ἡ ἐφεδρεία πάσης μονάδος παρέμενεν ἐν καταλλήλῳ θέσει ὄπισθεν τῶν πρώτων γραμμῶν, συγκεντρωμένη ὅμως καὶ ἕτοιμος ἵνα κατευθυνθῇ ὅπου ἤθελε διαταχθῇ (Καν. Πεζικοῦ 1904, 267, Γαλλ. Καν. Ἐκ. 1913, 112), σήμερον αἱ ἐφεδρεῖαι δὲν παραμένουσι συγκεντρωμέναι μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς χρησιμοποιήσεώς των, ἀλλὰ καταλαμβάνουσι καὶ αὗται θέσεις ἐν *πεσσοειδεῖ διατάξει* ὄπισθεν τῶν πρώτων τοποθεσιῶν καὶ ὀργανοῦσι δίκτυον πυρῶν, παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν πρώτων γραμμῶν (Καν. Πεζικοῦ 1924, 379).

Ἡ σύγχρονος αὕτη ἀντίληψις προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι ἡ εἰς θέσεις τινὰς τάξις τῶν τμημάτων τῆς ἐφεδρείας δὲν συνεπιφέρει σήμερον τὴν διακοπὴν τῆς διαθεσιμότητος τῆς μονάδος. Μέχρι τῆς περὶ τὸ 1916 ἐποχῆς, ὁπότε ὁ μοναδικὸς ὁπλισμὸς τοῦ πεζικοῦ ἦτο τὸ ὅπλον, καί, διὰ νὰ παρασχεθῇ πῦρ, ἔπρεπε νὰ ληφθῇ ἡ κατ' ἀγκῶνα τάξις τῶν ἀνδρῶν ἐντὸς τοῦ χαρακώματος, δηλαδὴ ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἔπρεπε νὰ ἐπήρχετο ἀνάπτυξις πρὸς μάχην μέχρι τοῦ μαχητικοῦ στοιχείου τῆς τότε ἐποχῆς (πεζοῦ μεθ' ὅπλου), ἦτο φυσικὸν ὅτι ἡ διαθεσιμότης τοῦ πεζικοῦ τούτου ἔπαυεν ὑφισταμένη. Ἐνῷ σήμερον, ναὶ μὲν ἡ καθ' ὁμάδας ἢ διμοιρίας κατανομὴ συνεπιφέρει ἀνάπτυξίν τινα πρὸς μάχην, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀναπτύξεως ταύτης δὲν παύει τοῦ νὰ τηρῆται ὑποχειριότης τῶν μονάδων, συνεπῶς σχετικὴ διαθεσιμότης αὐτῶν. Τὸ ὅτι δ' ἡ διαθεσιμότης δυνατὸν νὰ μὴ εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου πλήρης, τοῦτο δὲν ἔχει σήμερον μεγάλην ἐπίδρασιν, καθ' ὅσον τὰ πρῶτα κλιμάκια παρουσιάζουσιν ἀντοχὴν παρατεταμένην, συνεπῶς δυναμένην νὰ παράσχῃ τὸν χρόνον τῆς συγκεντρώσεως τῆς ἐφεδρείας καὶ τῆς ὅπου δεῖ παρεμβάσεώς της.

Κατανομὴ τοῦ πεζῇ ἱππικοῦ. Ἡ κατανομὴ τοῦ πεζῇ ἱππικοῦ γίνεται κατὰ τὰς ἰδίας ἀρχὰς τοῦ πεζικοῦ, μὲ τὴν μόνην διαφορὰν ὅτι τὰ μέτωπα τοῦ ἱππικοῦ δύνανται νὰ ὦσι μᾶλλον ἐκτεταμένα, καθ' ὅσον τὸ πεζῇ ἱππικὸν συνήθως δὲν διεξάγει ἀμυντικὴν μάχην παρατεταμένην, ἔχουσαν ἀνάγκην ἀντικαταστάσεων, συνεπῶς μεγάλης κατὰ βάθος κλιμακώσεως.

Κατ' ἀρχήν, πρὸς τὸ Σύνταγμα Πεζικοῦ παραλληλιστέα ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ, πρὸς δὲ τὸ Τάγμα τὸ Σύνταγμα Ἱππικοῦ. Τὸ μέτωπον Συντάγματος πεζῇ ἱππικοῦ δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι 2000 μέτρων, τὸ δὲ τῆς Ταξιαρχίας μέχρι 3500—4000 μέτρ. (Γαλλ. Καν. Ἱππικοῦ 1923, 151). Αἱ ἐφεδρεῖαι τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν κατωτέρων μονάδων τηροῦνται πάντοτε πεζῇ, αἱ τῆς Μεραρχίας πάντοτε ἔφιπποι, αἱ δὲ τῆς Ταξιαρχίας ἀναλόγως, συνήθως ὅμως πεζῇ.

Κατανομὴ τοῦ πυροβολικοῦ. Κατ' ἀρχήν, τὸ πυροβολικὸν δὲν τάσσεται σήμερον συγκεντρωμένον κατὰ μάζας ἐπὶ μιᾶς θέσεως, ἀλλὰ κατανέμεται ἐφ' ὅλου τοῦ χώρου τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας, κατά τε τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος, χωρὶς ἡ τοιαύτη διεσπαρμένη διάταξις νὰ συνεπιφέρῃ χαλάρωσιν τῶν ὀργανικῶν δεσμῶν τῆς διοικήσεώς του, δεδομένου ὅτι ἡ διεύθυνσις τοῦ πυρὸς ἐκτελεῖται ὑφ' ἑκάστης διοικήσεως (Μοίρας, Μεραρχιακοῦ Πυροβολικοῦ, συγκροτήματος Πυροβολικοῦ) ἀπὸ σταθμοῦ διοικήσεως. Βάσις τῆς κατανομῆς τοῦ πυροβολικοῦ εἶναι τὸ νὰ δύναται τοῦτο νὰ βάλλῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἅπαντα ἀνεξαιρέτως τὸν πρὸ τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας χῶρον, καὶ δὴ διὰ διασταυρωτῶν πυρῶν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἅπαντα τὸν ἐσωτερικὸν τῆς τοποθεσίας. Συνεπῶς, τὸ ζήτημα τῆς κατανομῆς τοῦ πυροβολικοῦ εἶναι σήμερον ζήτημα θέσεως μιᾶς ἑκάστης πυρβολαρχίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ θέσις πυρβολαρχίας τινός, βαλλούσης συχνά, θὰ γίνῃ ἀφεύκτως γνωστὴ εἰς τὸν ἀντίπαλον μετά τινα χρόνον (αἱ σημεριναὶ μάχαι εἶναι μακροχρόνιοι), δι' αὐτὸ εἰς ἑκάστην πυρβολαρχίαν δὲν ὁρίζεται μία μοναδικὴ θέσις, ἀλλὰ πλείονες τοιαῦται, αὐθυπονοουμένου ὅτι ἐκ μιᾶς ἑκάστης ἐξ αὐτῶν θὰ ἐκπληρῶται πάντοτε ἡ ἀνατεθεῖσα τῇ πυρβολαρχίᾳ ἐντολή. Τοιουτοτρόπως μία ἑκάστη πυρβολαρχία δὲν ἐκτελεῖ τὴν ἐντολήν της ἀπὸ τῆς ἰδίας πάντοτε θέσεως, ἀλλ' ἀπὸ διαφόρου ἑκάστοτε.

Τρόποι διεξαγωγῆς τῆς τακτικῆς ἀμύνης. Ἡ τακτικὴ ἄμυνα διεξάγεται δι' ὧν τρόπων καὶ ἡ στρατηγική.

1) *Διὰ καταλήψεως τοποθεσίας (παθητικὴ ἄμυνα).* Τοιαύτην ἄμυναν ἐφήρμοσαν πάντοτε οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897· σχεδὸν πάντοτε οἱ Ρῶσοι τῷ 1904—1905, διότι, καὶ καθ' ἃς περιστάσεις ἀνέλαβον τακτικὰς ἀντεπιθέσεις, αὗται ἦσαν ἄτονοι καὶ πρὸς τὸ θεαθῆναι, κατὰ τὴν ἔκφρασιν στρατιωτικῶν τινων συγγραφέων· οἱ Τοῦρκοι κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912, ἐξαιρέσει ὀλιγίστων περιπτώσεων, ὡς π. χ. εἰς τὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων μάχην τῆς Λουλέμπουργκας, τὰς 15—20 Ὀκτωβρίου, εἰς τὴν κατὰ τῶν Σέρβων μάχην τοῦ Κουμάνοβο τὰς 10 καὶ 11 Ὀκτωβρίου.

2) *Δι' ἀναστροφῶν.* Οὕτως ἔδρασαν οἱ Ρῶσοι κατ' Ὀκτώβριον 1914, παρασύραντες τοὺς Γερμανοὺς ἐπὶ τοῦ Βιστούλα (πρὸς Βαρσοβίαν), ἵνα τοιουτοτρόπως τοὺς φέρωσι μακρὰν τῶν κέντρων τοῦ πυκνοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου τῆς Γερμανίας· οἱ Γερμανοὶ (Στρατιὰ τοῦ Μπὲμ Ἔρμολι) κατὰ τὸ διάστημα 20 Ἰουλίου—3 Αὐγούστου 1918 εἰς τὸν μεταξὺ Μάρνη καὶ Αἲν (Aisne) χῶρον, ἀνατολικῶς Σουασὸν—Σατῶ Τιερρύ.

3) *Δι' ἐνεργοῦ ἀμύνης.* Ἡ τοιαύτη ἄμυνα ἦτο συνήθης κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον 1914—1918, ἰδίως κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον, ταύτην δὲ ἀντέταξαν οἱ Γάλλοι τὴν 27 Μαρτίου 1918 παρὰ τὴν Μοντδιδιέ, ἐναντίον τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων τοῦ Ὑτιὲ (Hutier), τῶν ἐπιζητούντων τὴν κατάληψιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων—Ἀμιάνς· οἱ Βέλγοι παρὰ τὴν Ὕπρ (Ypres) τὴν 18 Ἀπριλίου 1918, παρακωλύσαντες τὴν πρὸς τὸν Ὑζὲρ προχώρησιν τῶν Γερμανῶν· οἱ Γερμανοὶ τὴν 22 Αὐγούστου 1918 παρὰ τὴν Σουασόν, κατὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων τοῦ Μανζέν· οἱ Γερμανοὶ τὴν 13 Σεπτεμβρίου 1918, κατὰ τῶν ἀμερικανικῶν στρατευμάτων, ἀνατολικῶς τῆς Ρὲνς (Reims).

Δι' ἐνεργοῦ ἀμύνης ἔδρασαν συχνάκις οἱ Τοῦρκοι, κατὰ τὰς Μικρασιατικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ θέρους 1921· ὡς π. χ. τὴν 3 Ἰουλίου, κατὰ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῶν Ἑλλήνων· τὴν 6 Ἰουλίου, κατὰ τοῦ ἐξ Ἀχὶν προχωροῦντος ἑλληνικοῦ μικτοῦ ἀποσπάσματος· τὴν 4 Αὐγούστου, κατὰ τῶν III καὶ VII Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν· τὴν 12 Αὐγούστου, κατὰ τοῦ κέντρου τῶν Ἑλλήνων· τὴν 28 Αὐγούστου, κατὰ τοῦ Γ' Ἑλληνικοῦ Σώματος Στρατοῦ· τὴν 3ην Σεπτεμβρίου, κατὰ τῆς V Ἑλληνικῆς Μεραρχίας. Σήμερον, πᾶσα ἄμυνα πρέπει νὰ εἶναι ἐνεργὸς (ἐπιθετική), δηλαδὴ διεξαγομένη δι' ἑλιγμοῦ. Πρὸς ἀποφυγὴν πάσης τυχὸν παρεξηγήσεως, ὑπομιμνήσκεται ὅτι ἑλιγμοὶ δὲν ἐκτελοῦνται μόνον ἐν τῇ στρατηγικῇ ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τακτικῇ τοιαύτῃ, ἐκτελοῦνται δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν μικρῶν μονάδων (Σύνταγμα, Τάγμα).

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΛΑΔΑΣ

—[ΝΑΥΤ.] Ἐν τῷ Ναυτικῷ ἡ ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἄμυνα διακρίνεται εἰς τὴν *ἄμυναν τῶν ἀκτῶν* καὶ τὴν *ὑποβρύχιον ἄμυναν.*

ΑΜΥΝΑ ΑΚΤΩΝ (γαλλ. Défence des côtes, ἀγγλ. Coast defence). Καλεῖται οὕτω τὸ σύνολον τῶν ὅπλων ἀμύνης, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται εἰς ἐπακτίους περιοχὰς περιλαμβανούσας σπουδαῖα στρατιωτικὰ ἢ πολιτικὰ καθιδρύματα πρὸς ἄμυναν ἀπὸ τῶν ἐπιθέσεων τοῦ ἐχθροῦ. Αἱ περιοχαὶ αὗται καλοῦνται *ἀμυντικαὶ περιοχαί*, ὁ δὲ προορισμὸς τῶν μέσων ἀμύνης αὐτῶν εἶναι νὰ παρέχωσιν ἀσφάλειαν ἀπὸ ἐχθρικῶν ἐνεργειῶν εἰς τὴν προετοιμασίαν, ἀνεφοδιασμὸν καὶ ὀργάνωσιν τῶν μέσων τῆς ἐπιθέσεως, εἴτε εἰς προσωπικὸν εἴτε εἰς ὑλικόν. Ὡς ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ αὐτῶν φαίνεται, αἱ ἀμυντικαὶ περιοχαὶ περιλαμβάνουσι πᾶσαν ἐπάκτιον ἔκτασιν, ἐν ᾗ ὑπάρχουσι μέσα ἀμύνης, ἀπὸ τοῦ μικροτέρου σταθμοῦ ἀνθρακεύσεως μέχρι τῆς μεγαλυτέρας ναυτικῆς ἢ στρατιωτικῆς βάσεως.

Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐπακτίου ἀμύνης ἑνὸς κράτους ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἑξῆς δύο ὑποθέσεων:

α') Ἐὰν τὸ Κράτος κατέχῃ στόλον ἰσχυρόν, ὅστις δύναται μετὰ πάροδον μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος ἀπὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐπιθέσεως νὰ ἐπέλθῃ ἐναντίον τῶν ἐπιτιθεμένων ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ νὰ διασκορπίσῃ αὐτάς. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ἐπάκτιος ἄμυνα περιλαμβάνει ἀμυντικὰ ὅπλα καὶ ἔργα ἱκανὰ νὰ ἀναχαιτίσωσι τὸν ἐπιτιθέμενον ἐχθρὸν μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ στόλου. Ἡ ἐχθρικὴ ἐπίθεσις ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ μεγάλας δυνάμεις, οὔτε ἐκδηλοῦται ἐν μεγάλῃ κλίμακι, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ μορφὴν καταδρομῶν μεμονωμένων πλοίων ἢ μοιρῶν, χρησιμοποιουσῶν ἐν ἀνάγκῃ τὰ μικρὰ εἰς ἀριθμὸν ἀποβατικὰ ἀγήματα αὐτῶν.

β') Ἐὰν τὸ Κράτος στερῆται στόλου ἰσχυροῦ Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, καθ' ἣν ἡ ἐχθρικὴ ἐπίθεσις δύναται νὰ ἐκδηλωθῇ διὰ μεγάλων δυνάμεων καὶ εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, τὰ μέσα τῆς ἀμύνης δέον νὰ εἶναι πλήρη, ἰσχυρὰ καὶ ἀποτελεσματικά, ὥστε νὰ δύνανται ἀφ' ἑαυτῶν μόνον νὰ ματαιώσωσι τὴν ἐπίτευξιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐπιδιωκομένων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν.

Καὶ εἰς τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις θὰ ἔπρεπε ἕκαστον Κράτος νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ μέσα τοπικῆς ἐπακτίου ἀμύνης εἰς πάντας τοὺς λιμένας αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο εἶναι ἀδύνατον καὶ εἰς τὰ πλουσιώτερα Κράτη, λόγῳ τοῦ πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένου κολοσσιαίου χρηματικοῦ ποσοῦ, ὀχυροῦνται δι' ἀμυντικῶν μέσων περιοχαί τινες περικλείουσαι σπουδαῖα καὶ εὔτρωτα καθιδρύματα ἢ σημεῖα, ἀφίενται δὲ ἀνοχύρωτοι αἱ δευτερευούσης σημασίας θέσεις.

Πρὸ τοῦ Μεγάλου Πολέμου τοῦ 1914—1918, τὰ διατιθέμενα μέσα ἀμύνης θέσεώς τινος ἐκανονίζοντο ἀναλόγως τῆς φύσεως τῆς προσδοκωμένης ἐπιθέσεως, ἥτις πάλιν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς σπουδαιότητος τῆς θέσεως, τῆς ἀποστάσεώς της ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν ναυτικῶν βάσεων καὶ λοιπῶν ὅρων ὑδρογραφικῶν ἢ διαμορφώσεως τῆς ἀκτῆς. Τὰ μέσα ταῦτα τῆς ἀμύνης εἶχον ὡς προορισμόν: α) Νὰ τηρῶσι τὰ βομβαρδίζοντα πλοῖα εἰς τόσην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἀμυνομένης θέσεως, ὥστε νὰ προλαμβάνωσι σοβαρὰς βλάβας τῶν σπουδαίων «στόχων», οἵτινες εὑρίσκοντο ἐντὸς τῆς θέσεως ταύ-

Digitized by Google

της. 6') Νὰ συγκρατῶσι τὸν ἐπιτιθέμενον ἐχθρὸν μέχρις ὅτου καταφθάσωσιν αἱ φίλιαι ναυτικαὶ δυνάμεις καὶ διασκορπίσωσιν αὐτόν. γ') Νὰ προλαμβάνωσι τὴν εἴσοδον τορπιλλικῶν σκαφῶν ἐντὸς τῶν λιμένων καὶ ὅρμων. δ') Νὰ ματαιώνωσι τὰς ἀποπείρας τῶν πλοίων, ἅτινα ἁλιεύουσι τὰς νάρκας ἢ ἀνασύρουσι τὰ φράσσοντα τὸν λιμένα δίκτυα ἢ ἄλλα ἐμπόδια καὶ νὰ προλαμβάνωσι τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν στενῶν διαύλων ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν ναρκοβόλων ἢ πλοίων φραγμοῦ. ε') Νὰ ἀνθίστανται εἰς τὰς ἀπὸ ξηρᾶς ἐπιθέσεις ἐπὶ χρόνον ἀρκετόν, ὥστε νὰ φθάσωσιν αἱ φίλιαι στρατιωτικαὶ δυνάμεις.

Μετὰ τὸν Μέγαν Πόλεμον ὅμως ἐτροποποιήθησαν μεγάλως αἱ ἀντιλήψεις ὡς πρὸς τὴν ἄμυναν τῶν ἀκτῶν. Οὕτω ἡ ἀποτυχοῦσα ἐπίθεσις τῶν συμμαχικῶν στόλων κατὰ τῶν ὠχυρωμένων στενῶν τῶν Δαρδανελλίων κατέδειξεν ἅπαξ ἔτι ὅτι εἰς μίαν ἀπ' εὐθείας μονομαχίαν μεταξὺ πολεμικῶν σκαφῶν καὶ ἐπακτίων φρουρίων ὅλα τὰ πλεονεκτήματα εὑρίσκονται μὲ τὸ μέρος τῶν τελευταίων τούτων. Ἐπιτυχὴς βολὴ πλοίου δύναται νὰ καταστρέψῃ τὸ πολὺ ἓν πυροβόλον τοῦ φρουρίου. Ἀντιθέτως ἐπιτυχὴς βολὴ φρουρίου δύναται εὐκόλως νὰ θέσῃ εἰς ἀχρηστίαν τὸ ἥμισυ τοὐλάχιστον τῶν πυροβόλων τοῦ πλοίου. Ἐπίσης τὰ πυροβόλα τῶν φρουρίων ἔχουσι μεγαλυτέραν πιθανότητα ἐπιτυχίας ἢ τὰ τῶν πλοίων, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἑνὸς τοῦ μεγέθους τοῦ στόχου καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς σταθερότητος καὶ ἀκινησίας τοῦ κιλλίβαντος αὐτῶν. Ἐξ ἄλλου τὰ πυροβόλα τῶν πλοίων, προοριζόμενα ἐκ κατασκευῆς νὰ μάχωνται ἐναντίον πλοίων καὶ νὰ δύνανται νὰ διατρήσωσι παχεῖς θώρακας, ἔχουσιν ἀναγκαίως μεγάλην ἀρχικὴν ταχύτητα καὶ ἑπομένως λίαν εὐθυτενῆ τροχιάν, μεταχειρίζονται δὲ λίαν διάφορον τύπον βλήματος ἀπὸ τὸν κατάλληλον δι' ἐπίθεσιν ἐναντίον ἐπακτίων ὀχυρωμάτων. Ἡ εὐθυτένεια τῆς τροχιᾶς καθιστᾷ τὰ πυροβόλα ταῦτα ἀνίκανα νὰ προσβάλλωσιν *ἐμμέσως* στόχους καί, λόγῳ τοῦ μικροῦ διὰ τὰς πυριτιδαποθήκας χώρου, τὰ πλοῖα δὲν δύνανται νὰ μεταφέρωσι δύο εἴδη βλημάτων.

Ἐπίσης ὁ θαυμαστῶς μελετηθεὶς καὶ ἐκτελεσθεὶς ἀποκλεισμὸς τῆς Zeebrugge, τῆς προκεχωρημένης ταύτης βάσεως τῶν γερμανικῶν ὑποβρυχίων, καταδεικνύει ὅτι τὸ μέγιστον προσόν, ὅπερ δέον νὰ ὑφίσταται εἰς πᾶσαν ὀργάνωσιν ἐπακτίου ἀμύνης εἶναι ἡ εἰς μέγιστον βαθμὸν ἐξάσκησις τοῦ προσωπικοῦ. Οὕτω τὸ προσωπικὸν ἀμύνης τοῦ λιμένος τούτου ὑπέστη τὸν ἀντιπερισπασμὸν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ καταδρομικοῦ «*Vindictive*» εἰς τὸν κυματοθραύστην τοῦ λιμένος, τόσον δὲ ἐστράφη πρὸς αὐτὸ ἡ προσοχὴ τῶν ἀνδρῶν τῆς ἀμύνης, ὥστε τὰ τρία πλοῖα ἀποφράξεως κατώρθωσαν νὰ φθάσωσι καὶ νὰ φράξωσι διὰ καταβυθίσεως αὐτῶν τὸ στόμιον τοῦ λιμένος ὁρμίσεως τῶν ὑποβρυχίων, χωρὶς νὰ προσβληθῶσι, εἰ μὴ κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν, ὑπὸ τῶν πυροβολείων. Ὁμοίως ὅταν τὸ «Vindictive» ἐπρόβαλεν ἐκ τοῦ προπετάσματος καπνοῦ εἰς ἀπόστασιν 100 μέτρων ἀπὸ τοῦ κυματοθραύστου, τόση ἦτο ἡ ταραχὴ τῶν πυροβολητῶν, ὥστε ἔβαλλον ἐναντίον τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἀντὶ τῆς ἰσάλου, μὴ προξενήσαντες οὕτω ζωτικήν τινα ζημίαν εἰς αὐτό. Ἐὰν ἔβαλλον εἰς τὴν ἴσαλον τοῦ καταδρομικοῦ, τοῦτο πιθανῶς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ παραβάλῃ εἰς τὸν κυματοθραύστην, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐξ αὐτοῦ.

Τέλος αἱ ἐπιδρομαὶ ἀγγλικῶν ὑποβρυχίων εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τῶν στενῶν τῶν Δαρδανελλίων διδάσκουσιν ὅτι ὁσονδήποτε πυκνὸν καὶ ἂν εἶναι τὸ πεδίον τῶν ναρκῶν καὶ ὁσονδήποτε μέγας ὁ ἀριθμὸς τῶν φραγμάτων καὶ ἀνθυποβρυχιακῶν δικτύων, ἀποφασιστικός τις κυβερνήτης ὑποβρυχίου, δεδομένου ὅτι ὑφίσταται ἀρκετὸν βάθος ὥστε νὰ χειρίσῃ, δύναται νὰ διασχίσῃ αὐτὰ καὶ οὐδὲν ὑλικὸν ἐμπόδιον παρέχει πλήρη ἀσφάλειαν, ὥστε νὰ ἀτονῇ ἡ ἐπαγρύπνησις καὶ ἡ ἑτοιμότης πρὸς δρᾶσιν τῶν ἀμυντικῶν ὅπλων.

Αἱ μεταβολαὶ εἰς τὰς μεθόδους καὶ τὸ ὑλικὸν διαρκοῦντος τοῦ Μεγάλου Πολέμου ὑπῆρξαν παμμέγισται. Ἡ μεγαλυτέρα ἀνάπτυξις, ἥτις ἐπηρεάζει καὶ θὰ ἐπηρεάσῃ σημαντικῶς τοὺς μέλλοντας πολέμους, εἶναι ἡ εἰσαγωγὴ καὶ τελειοποίησις τῶν ἀεροσκαφῶν (ἀερόπλανα, ἀερόπλοια).

Τὰ μέσα ἐπιθέσεως.—Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μέσων ἐπιθέσεως συνετέλεσαν:

α) Ἡ αὔξησις τοῦ βεληνεκοῦς τῶν ναυτικῶν πυροβόλων. Μέχρις ἐσχάτων ἐπιστεύετο ὅτι ἀμυντική τις περιοχὴ δὲν δύναται νὰ ὑποστῇ βλάβας, ἂν τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα ἐτηροῦντο εἰς ἀπόστασιν ἀνωτέραν τῶν 14000 μέτρων. Σήμερον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῇ ἀσφαλὴς βομβαρδισμὸς ἀπὸ ἀποστάσεως 35000 μέτρων ἢ καὶ περισσότερον, ἀρκεῖ νὰ ὑφίσταται μέσα παρατηρήσεως τῆς βολῆς.

β) Ἡ αὔξησις ταχύτητος τῶν πλοίων. Αὕτη αὐξάνει τὰς πιθανότητας τῆς ἐπιθέσεως, ὡς ἐπιτρέπουσα εἰς τὸν ἐπιτιθέμενον τὴν ταχεῖαν συγκέντρωσιν εἰς τὸν τόπον, εἰς ὃν γίνεται ἡ καταδρομή.

γ) Ἡ ἀνάπτυξις τῶν μικρῶν πλοίων. Αἱ ἀκτοφροὶ βενζινάκατοι (Coastal motor boats) μὲ τὸ μικρὸν μέγεθος, τὴν μεγίστην ταχύτητα καὶ τὰς λαμπρὰς ἑλικτικὰς ἰδιότητας αὐτῶν παρέσχον νέον ὅπλον εἰς τὴν ἐπίθεσιν διὰ τορπιλλῶν ἐναντίον πλοίων ἠγκυροβολημένων εἰς ὅρμους ἢ λιμένας. Λόγῳ τοῦ μικροῦ των μεγέθους εἶναι λίαν δύσκολον νὰ διακριθῶσιν ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἡ δὲ μεγάλη ταχύτης καὶ αἱ ἑλικτικαί των ἰδιότητες καθιστῶσι δύσκολον τὴν ἀπόκρουσιν αὐτῶν διὰ τοῦ πυρὸς τῶν πυροβόλων. Ἐξ ἄλλου εἶναι λίαν εὔτρωτοι καὶ μία μόνον ἐπιτυχὴς βολὴ τοῦ μικροτέρου τῶν πυροβόλων θὰ εἶναι πιθανῶς ἀρκετὴ νὰ τὰς παραλύσῃ.

δ) Τὰ πλοῖα μὲ βαρὺ πυροβολικὸν καὶ μικρὸν βύθισμα. Ὁ τύπος οὗτος πλοίων καλεῖται «*Monitor*». Τὰ πλοῖα ταῦτα εἶναι γενικῶς ἀθωράκιστα καὶ φέρουσι ἓν ἢ δύο πυροβόλα τοῦ μεγαλυτέρου διαμετρήματος. Ἔχουσι προορισμὸν νὰ βομβαρδίζωσι στόχους ἐπὶ τῆς ξηρᾶς εἰς θέσεις, εἰς ἃς τὸ μικρὸν βάθος τῆς θαλάσσης δὲν ἐπιτρέπει ἐπιχειρήσεις τῶν μεγάλων πλοίων. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἶναι ἰδιαιτέρως ἄτρωτα ἀπὸ ὑποβρύχια. Δὲν εἶναι προωρισμένα νὰ μάχωνται ἐναντίον ἄλλων πολεμικῶν πλοίων καὶ ἑπομένως δύνανται νὰ δρῶσι μόνον κατὰ τὴν ἀπουσίαν τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ἢ ὑπὸ τὴν προστασίαν μονάδων τινῶν τοῦ φιλίου στόλου, διὰ τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν δύνανται νὰ χρησιμοποιῶσι τύπον βλήματος κατάλληλον πρὸς προσβολὴν στόχων ἐπὶ τῆς ξηρᾶς.

ε) Παραπέτασμα καπνοῦ. Ἡ ἀνάπτυξις αὐτῶν διδόντων τὰς ἀναγκαιούσας πρὸς ἐπίθεσιν ἀτμοσφαιρικὰς συνθήκας, εἶναι σπουδαιοτάτη εἰς τύπους τινὰς ἐπιθέσεως, ὡς ἀπόφραξιν λιμένων, ἀποκάθαρσιν θαλασσίων ἐμποδίων (φραγμῶν) ἢ ἐπίθεσιν δι' ἐλαφρῶν σκαφῶν. Δύνανται ἐπίσης νὰ χρησιμοποιηθῶσιν εἰς βομβαρδισμὸν ἀπὸ μακρᾶς ἀποστάσεως γινόμενον ἐμμέσως. Ἐξ ἄλλου ὅμως δυνατὸν τὸ ὅπλον τοῦτο νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ ἐπιτιθεμένου λόγῳ ἀποτόμου μεταπτώσεως τοῦ ἀνέμου, παρουσιάζει δὲ καὶ τὸ ἐλάττωμα νὰ μὴ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰμὴ ὑπὸ εὐνοϊκὰς ἀτμοσφαιρικὰς συνθήκας.

Τὰ μέσα ἀμύνης.—Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἄμυναν αἱ ἀναπτύξεις αὐτῆς ὑπῆρξαν ἐλάχισται, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν σπανιότητα τῶν ἐπιθέσεων. Κυρίως αὗται ἀπέβλεψαν εἰς τὴν καλυτέρευσιν τῶν ὑπαρχόντων μέσων καὶ μεθόδων, παρὰ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν νεωτερισμῶν, ἰδίως δὲ τῶν δευτερευόντων μέσων τῆς ἐπακτίου ἀμύνης ὡς τῶν μέσων παρατηρήσεως, διαστημομέτρων κ.λ.π.

Ἡ συμμετοχὴ τῶν ἀεροσκαφῶν. — Εὐκόλως δύναταί τις νὰ φαντασθῇ τὴν κολοσσιαίαν μεταβολήν, ἣν ἐπέφερεν εἴς τε τὴν ἐπίθεσιν καὶ τὴν ἄμυναν ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀεροσκάφους ὡς πολεμικοῦ ὅπλου. Αἱ πτητικαὶ αὗται μηχαναὶ εἴτε εἰς τὴν ἐπίθεσιν, εἴτε εἰς τὴν ἄμυναν ἔχουσι τρεῖς κυρίους προορισμοὺς νὰ ἐκπληρώσωσιν, ἤτοι: 1) ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν, 2) ἀναγνώρισιν καὶ 3) παρατήρησιν τοῦ πυρός. Ἂς ἐξετάσωμεν τὰς ἐνεργείας ταύτας τῶν ἀεροσκαφῶν τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιθέσεως, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἀμύνης.

α) Ἀεροσκάφος ἐπιθέσεως. Ἡ σπουδαιοτέρα συμβολὴ τοῦ ἀεροσκάφους ἐν ἐπιθέσει εἶναι ἡ μεγίστη αὔξησις τοῦ πρωτεύοντος συντελεστοῦ τῆς νίκης, τοῦ *αἰφνιδιασμοῦ*. Ὄχι μόνον λόγῳ τῆς μεγίστης του ταχύτητος ἐλαττοῖ κατὰ πολὺ τὸν χρόνον τὸν μεσολαβοῦντα μεταξὺ τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐπιθέσεως, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τοῦ μικροῦ του μεγέθους εἶναι εὔκολον νὰ ἀποκρυβῇ ἡ προπαρασκευὴ καὶ ἡ συγκέντρωσις τῶν δυνάμεων τῆς ἐπιθέσεως, εἶναι δὲ λίαν δύσκολον εἰς τοὺς ἀνιχνευτὰς τῆς ἀμύνης νὰ ἀνακαλύψωσι τὰς συγκεντρώσεις ταύτας, ἐνῷ συμβαίνει τὸ ἐναντίον εἰς περίπτωσιν συγκεντρώσεως στρατιωτικῶν ἢ ναυτικῶν δυνάμεων. Καθίσταται ἐκ τούτου προφανὲς ὅτι τὸ πρῶτον μέλημα εἰς πᾶσαν ὀργάνωσιν ἐπακτίου ἀμύνης εἶναι ἡ στιγμιαία ἑτοιμότης πρὸς ἐνέργειαν. Ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἐναερίου τινὸς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας εἶναι ὁ αὐτὸς ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν ἐπιθέσεως ναυτικῆς δυνάμεως, ἤτοι ἡ καταστροφὴ τῶν σπουδαίων ἔργων, καθιδρυμάτων, νεωρίων εὑρισκομένων ἐντὸς τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς, τῶν εἰς τοὺς λιμένας ἢ ὅρμους ὁρμούντων πολεμικῶν πλοίων καὶ τέλος αὐτῶν τούτων τῶν ἔργων τῆς ἀμύνης. Ἡ ἐναέριος αὕτη ἐπιθετικὴ ἐνέργεια δέον νὰ ἐκτελῆται διὰ βομβαρδισμοῦ διὰ βομβῶν καὶ διὰ πυρὸς πολυβόλου. Λόγῳ τῆς μεγάλης ταχύτητος μεθ' ἧς αὕτη ἐκτελεῖται, δὲν ἰσχύει τὸ διὰ τὸν θαλάσσιον βομβαρδισμὸν λεχθὲν περὶ συγκρατήσεως τοῦ ἐπιτιθεμένου μέχρις ὅτου ἐπέλθωσιν αἱ φίλιαι δυνάμεις. Ἐὰν αἱ φίλιαι μοῖραι τῶν ἀεροπλάνων μάχης δὲν εὑρίσκωνται πολὺ πλησίον, ἡ ἐπίθεσις θὰ περατωθῇ πρὶν αὗται ἐπέλθωσι.

Ὁ δεύτερος προορισμὸς τῶν ἀεροπλάνων ἐπιθέσεως εἶναι ἡ ἀναγνώρισις, ἤτοι ἡ ἀνακάλυψις τοῦ τρόπου διαθέσεως τῶν ἔργων ἀμύνης. Ἡ ἐνέργεια αὕτη πρέπει νὰ συνδυάζηται μὲ τὴν ἀνωτέρω ἀναφερομένην ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν.

Ὁ τρίτος τέλος προορισμὸς αὐτῶν εἶναι ἡ παρατήρησις τῆς βολῆς, ἥτις εἶναι ἐπακολούθημα ναυτικοῦ βομβαρδισμοῦ, ὅστις βοηθούμενος ὑπὸ ταύτης δύναται νὰ ἐκτελῆται ἀπὸ τῶν μεγαλυτέρων δυνατῶν ἀποστάσεων.

Πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι εἰς τὰς δύο ταύτας τελευταίας ἐνεργείας τὰ ἀεροσκάφη ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἀντιαεροπορικῶν πυροβόλων ἢ τῶν ἀεροσκαφῶν τῆς ἀμύνης, διὰ τοῦτο δὲ πρέπει ἐφ' ὅσον χρόνον ἐκτελοῦσι τὸν προορισμὸν αὐτῶν, νὰ ὑποστηρίζωνται ὑπὸ ἀναλόγων ἀεροσκαφῶν μάχης τοῦ ἐπιτιθεμένου.

β) Ἀεροσκάφος ἀμύνης. Οἱ κύριοι προορισμοὶ τῶν ἀεροσκαφῶν τῆς ἀμύνης εἶναι κατὰ σειρὰν σπουδαιότητος οἱ ἑξῆς: 1) Ἀναγνώρισις ἔχουσα σκοπὸν νὰ ἀναγγείλῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον τὴν εἴδησιν τῆς ἐπικειμένης ἐναερίου, θαλασσίας ἢ κατὰ ξηρὰν ἐπιθέσεως. 2) Πυρὰ πρὸς καταστροφὴν ἢ ἀπόδιωξιν τῶν ἀεροπλάνων ἐπιθέσεως, ἅτινα πλησιάζουσι τὴν ἀμυντικὴν περιοχὴν δι' ἕνα τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων προορισμῶν. 3) Παρατήρησις τῆς βολῆς πρὸς βοήθειαν τοῦ πυροβολικοῦ τῆς ἀμύνης κατὰ τὴν μάχην ἐναντίον ἐπιτιθεμένων ναυτικῶν δυνάμεων, καὶ 4) Ἐπιθετικὴ ἐνέργεια δι' ἀμέσου βομβαρδιστικῆς ἐπιθέσεως τῶν ἐπιτιθεμένων ἐχθρικῶν πλοίων.

Ὀργάνωσις ἐπακτίου ἀμύνης. — Ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἀμυντική τις περιοχὴ δυνατὸν νὰ ὑποστῇ ἐπίθεσιν εἴτε ἀπὸ ξηρᾶς, εἴτε ἀπὸ θαλάσσης, εἴτε ἀπὸ τοῦ ἀέρος. Διὰ τοῦτο ἡ ἄμυνα αὐτῆς δέον νὰ ἀποτελῆται ἀπὸ ἄμυναν ἀπὸ ξηρᾶς, ἄμυναν ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἐναέριον ἄμυναν.

1) *Ἄμυνα ἀπὸ ξηρᾶς.* Πάντοτε ἐγένετο δεκτὸν τὸ ἀξίωμα ὅτι ἡ ἀπὸ ξηρᾶς ἄμυνα ἀμυντικῆς τινος περιοχῆς εἶναι ἔργον στρατιωτικῶν δυνάμεων εἴτε ἐγκατεστημένων πλησίον τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς, εἴτε ἐνεργουσῶν κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων ἔξωθεν. Εἰς πᾶσαν ὅμως περίπτωσιν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐνυπάρχῃ ἐν αὐτῇ τῇ ἀμυντικῇ περιοχῇ μικρά τις στρατιωτικὴ δύναμις, ὥστε νὰ δύναται νὰ ματαιώσῃ τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς, πρὶν αἱ φίλιαι στρατιωτικαὶ δυνάμεις ἐπέλθωσι. Τὰ καθήκοντα τῆς δυνάμεως ταύτης εἶναι: α') Ἡ ἄμυνα τῶν τρωτῶν σημείων. β') Ἡ παρακώλυσις τῆς ἀποβάσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἐντὸς ἢ πλησίον τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς. γ') Ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, ὅταν ἀποβιβασθῇ. δ') Ἡ συγκράτησις τοῦ ἀπὸ ξηρᾶς μετώπου εἰς τὴν περίπτωσιν μεμονωμένων ἀμυντικῶν περιοχῶν ἢ ἐν ἀπουσίᾳ τῶν φιλίων στρατιωτικῶν δυνάμεων. ε') Ἡ τήρησις τῆς τάξεως μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς. Ὁ κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἀπὸ ξηρᾶς ἀμύνης εἶναι ἡ τήρησις τοῦ ἐχθροῦ εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέραν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται μεγάλη εὐκινησία καὶ ἐκπαίδευσις τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἀμύνης. Εἰς μερικὰς μεμονωμένας θέσεις τὰ πυροβόλα τῆς ἀπὸ θαλάσσης ἀμύνης εἶναι οὕτως ἐγκατεστημένα, ὥστε νὰ δύνανται νὰ βάλλωσι καὶ ἐναντίον τοῦ ἀπὸ ξηρᾶς ἐπιτιθεμένου ἐχθροῦ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι βεβαίως ὁ πρωτεύων ῥόλος αὐτῶν.

2) *Ἄμυνα ἀπὸ θαλάσσης.* Ἡ ἄμυνα ἀμυντικῆς τινος περιοχῆς ἐναντίον ἐπιθέσεως ἀπὸ θαλάσσης συνίσταται:

α) Ἀπὸ *ἐκτεταμένην ἄμυναν*, ἐκ τοῦ στόλου προερχομένην καὶ ἀποτελουμένην ἐκ καταδρομικῶν, ἀντιτορπιλλικῶν, ὑποβρυχίων, ναρκοθετίδων, μονιτώρ κ.λ.π., ὧν ἀντικειμενικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ ἀναζήτησις καὶ ἐπίθεσις ἐναντίον τῶν ἐχθρικῶν πλοίων, πρὶν ταῦτα φθάσωσιν εἰς ἀπόστασιν βολῆς τῶν πυροβόλων τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς.

β) Ἀπὸ *τοπικὴν ἄμυναν* ἀποτελουμένην ἀπὸ πυροβόλα, προβολεῖς, φράγματα, ἀνθυποβρυχιακὰ δίκτυα καὶ πεδία ναρκῶν (βλ. κατωτ. *Ὑποβρ. Ἄμυνα*).

Ἀνεφέραμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι ἡ αὔξησις τοῦ βεληνεκοῦς τῶν πυροβόλων ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀεροπλοΐας ἐπιτρέπουσι νῦν τὴν ἐκτέλεσιν βομβαρδισμοῦ ἐναντίον ὀχυρωμάτων ἀπὸ μεγάλων ἀποστάσεων. Τοιοῦτος ὅμως βομβαρδισμὸς δὲν πρέπει νὰ προσδοκᾶται ἐπὶ τοῦ παρόντος, διότι ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ διακινδυνεύσῃ τὰ μεγάλα καὶ νεώτερα πλοῖά του εἰς μίαν τοιαύτην ἐπίθεσιν, ἥτις θὰ ἔχῃ δευτερεύουσαν σημασίαν, ἀλλὰ θὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ἀπηρχαιωμένα πλοῖά του. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονῆται ὅτι τὰ νεώτερα πλοῖα τῆς σήμερον θὰ εἶναι τὰ ἀπηρχαιωμένα τοῦ μέλλοντος καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ἐποχὴν οἱ ἀπὸ μεγάλων ἀποστάσεων βομβαρδισμοὶ θὰ εἶναι συνήθης περίπτωσις. Πρέπει ὅθεν ὁ βαρύτερος ὁπλισμὸς τῶν ὀχυρωμάτων νὰ ἀποτελῆται ἀπὸ πυροβόλα ἱκανὰ νὰ βάλλωσι καὶ νὰ διατρήσωσι τοὺς θώρακας τῶν σημερινῶν πλοίων εἰς ἀπόστασιν ἀνωτέραν, εἰ δυνατόν, τῶν 35000 μέτρων. Τὰ πυροβόλα ταῦτα δέον ἑπομένως νὰ εἶναι διαμετρήματος 15 ἰντσῶν, πάντως δὲ οὐχὶ κατωτέρου τῶν 12 ἰντσῶν.

Ἐπίσης, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ διὰ καταδρομικῶν ἢ πλοίων φραγμοῦ ἐπίθεσις θὰ γίνηται ἐν τῷ μέλλοντι ὑπὸ πλοίων τῆς σημερινῆς προασπίσεως, τὰ πυροβόλα τοῦ μέσου διαμετρήματος δέον νὰ εἶναι 9,2 ἢ 7,5 ἰντσῶν, ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος τοῦ λιμένος.

Digitized by Google

Τέλος τὸ ἐλαφρὸν πυροβολικὸν δι' ἄμυναν ἐναντίον ἐπιθέσεως τορπιλλικῶν σκαφῶν δέον νὰ εἶναι ἱκανόν, ὄχι μόνον νὰ προξενῇ ζημίας εἰς τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, ἀλλὰ νὰ ἀναγκάζῃ αὐτὰ νὰ κρατήσωσι, πρὶν νὰ φθάσωσιν εἰς ἀπόστασιν τοιαύτην ὥστε νὰ προξενήσωσι ζημίας. Διὰ ταῦτα δέον νὰ ἀποτελῆται ἀπὸ ταχυβόλα τῶν 4,7 μέχρι 6 ἰντσῶν καὶ ἀπὸ ἐλαφρά τινα αὐτόματα ταχυβόλα ἢ βαρέα πόμ-πὸμ προοριζόμενα νὰ βάλλωσιν ἐναντίον μικρῶν σκαφῶν, ὡς αἱ ἀκτωροὶ βενζινάκατοι (coastal motor boats) ἢ ἐναντίον πλοίων διευθυνομένων δι' ἑρτζιανῶν κυμάτων.

Ὀργάνωσις τοῦ πυροβολικοῦ.— Αἱ ἀρχαί, ἐφ' ὧν βασίζεται σήμερον ὁ ὁπλισμὸς τῶν νεωτέρων σκαφῶν (dreadnoughts) ἐπιβάλλουσι τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν, ἐλαφρῶς τροποποιουμένων, καὶ εἰς τὸν ὁπλισμὸν τῶν ἀμυντικῶν περιοχῶν. Αἱ ἀρχαὶ αὗται ἀφορῶσι: 1) Τὴν ὁμοιομορφίαν εἰς τύπον καὶ διαμέτρημα τοῦ πρωτεύοντος πυροβολικοῦ. 2) Ἐγκατάστασιν ἰσχυροῦ δευτερεύοντος πυροβολικοῦ. 3) Κεντρικὴν διεύθυνσιν βολῆς καὶ 4) Ὑπαγωγὴν τῶν βοηθητικῶν μέσων τῆς βολῆς εἰς τὸ πρωτεῦον πυροβολικόν.

Ἡ ὁμοιομορφία εἰς τύπον καὶ διαμέτρημα τοῦ πρωτεύοντος πυροβολικοῦ δέον νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὰ ἐπάκτια ὀχυρώματα. Πυροβόλα διαμετρήματος ἐνδιαμέσου μεταξὺ τοῦ πρωτεύοντος καὶ τοῦ δευτερεύοντος πυροβολικοῦ εἶναι πρακτικῶς ἄχρηστα, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ μονομαχία τοῦ πυροβολικοῦ γίνεται εἰς τὰς μεγάλας ἀποστάσεις ἢ εἰς τὸ βεληνεκὲς τοῦ μεγαλυτέρου τῶν ἐπὶ τοῦ πλοίου πυροβόλων, εἰς ἣν ἀπόστασιν δὲν δύνανται νὰ βάλλωσι τὰ πυροβόλα ἐνδιαμέσου διαμετρήματος.

Τὰ πλοῖα τὰ ἁλιεύοντα νάρκας, τὰ καταστρέφοντα τὰ ἀνθυποβρυχιακὰ δίκτυα, τὰ μεταφέροντα ἀποβατικὰ ἀγήματα καὶ γενικῶς τὰ λαμβάνοντα μέρος εἰς καταδρομὰς ἐναντίον λιμένων, ἤτοι τὰ ἁλιευτικὰ ναρκῶν, τὰ ἀντιτορπιλλικά, αἱ ἀρχηγίδες στολίσκων ἀντιτορπιλλικῶν (leaders) καὶ τὰ ἐλαφρὰ καταδρομικὰ φέρουσι πυροβόλα διαμετρήματος μεγαλυτέρου τῶν 3 ἰντσῶν. Ὅθεν τὸ δευτερεῦον πυροβολικὸν τῶν ὀχυρωμάτων, ὅπερ θὰ προσβάλλῃ τὰ πλοῖα ταῦτα, δέον νὰ εἶναι ἰσχυρόν, τῶν πυροβόλων αὐτοῦ ἐχόντων διαμέτρημα 5 ἢ 6 ἰντσῶν. Τὸ διαμέτρημα τοῦτο ἐπιτρέπει μεγάλην ταχυβολίαν, ἀρκετὰ μέγα βεληνεκὲς καὶ μεγάλην ἀποτελεσματικότητα, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἐχθρικὴ ἐπίθεσις λάβῃ χώραν κατὰ τὴν νύκτα.

Ἡ κεντρικὴ διεύθυνσις βολῆς δέον νὰ ἐφαρμόζηται καὶ εἰς τὰ ἐπάκτια ὀχυρώματα διὰ τῆς ἱδρύσεως ἑνὸς κεντρικοῦ σταθμοῦ διοικήσεως, ἑνὸς κεντρικοῦ σταθμοῦ διαστημομετρήσεως καὶ ἑνὸς κεντρικοῦ σταθμοῦ παρατηρήσεως τῆς βολῆς. Ὁ κεντρικὸς σταθμὸς διαστημομετρήσεως, περιλαμβάνων καὶ τὸν κεντρικὸν σταθμὸν ὑποτυπώσεως ὡς καὶ τὸν σταθμὸν μεταδόσεως τῶν διαταγῶν εἰς τὰ πυροβολεῖα (μεταδόται, τηλέφωνα) περιλαμβάνει πάντα τὰ διαστημόμετρα, ὁριζοντίαν βάσιν μὲ δέσμια ἀερόστατα παρατηρήσεως εἰς ἕκαστον ἄκρον, ἵνα μετρῶνται τὰ ἀζιμοὺθ τοῦ στόχου, ραδιογωνιόμετρα καὶ διαστημόμετρα δι' ἤχου. Ὁ σταθμὸς οὗτος μεταχειρίζεται τὸ προσφορώτερον διὰ τὴν περίστασιν μέσον πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀποστάσεως καὶ ἀποστέλλει τὰς εὑρισκομένας ἀποστάσεις ἢ λοιπὰ στοιχεῖα εἰς τὸν κεντρικὸν σταθμὸν ὑποτυπώσεως. Εἰς τὸν σταθμὸν τοῦτον τὰ δεδομένα διορθοῦνται καὶ ὑπολογίζονται τὰ ἀκριβῆ στοιχεῖα τῆς βολῆς, ἅτινα στέλλονται εἰς ἕκαστον πυροβολεῖον.

Οἱ κεντρικοὶ σταθμοὶ ὑποτυπώσεως καὶ μεταδόσεως τῶν διαταγῶν δέον νὰ εὑρίσκωνται εἰς ὑπόγειον χαράκωμα, ἀσφαλὲς ἀπὸ τῶν βομβῶν, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ὁ κεντρικὸς σταθμὸς παρατηρήσεως τῆς βολῆς (ἐξ οὗ ἐξαρτῶνται οἱ ὑποσταθμοὶ παρατηρήσεως, τὰ ἀεροπλάνα παρατηρήσεως, τὰ δέσμια ἀερόστατα κ.λ.π.) καὶ ὁ κεντρικὸς σταθμὸς διοικήσεως εἰς ὃν εὑρίσκονται ὁ διοικητὴς τῶν ὀχυρωμάτων, ὁ ἀξιωματικὸς ἀρχηγὸς τῶν παρατηρητῶν τῆς βολῆς καὶ ὁ ἀξιωματικὸς τῶν προβολέων. Διὰ πάντας τούτους τοὺς σταθμούς, ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ ὑπογείῳ χαρακώματι, δέον νὰ ὑπάρχωσι καὶ δευτερεύοντες τοιοῦτοι, οἵτινες τίθενται εἰς ἐνέργειαν, ὅταν οἱ κύριοι σταθμοὶ καταστραφῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός. Ἡ κυρία σκέψις διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ πυροβολικοῦ εἶναι ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ μέγεθος τῶν πυροβόλων τοῦ πρωτεύοντος πυροβολικοῦ. Ὅταν τοῦτο ἀποφασισθῇ, πάντα τὰ στοιχεῖα τῶν βοηθητικῶν μέσων τῶν ὀχυρωμάτων ὡς μέγεθος, ἀριθμὸς καὶ θέσις τῶν ἀποθηκῶν, ἐργαστηρίων, προβολέων, καταλυμάτων, στρατώνων, τηλεφωνικοῦ συστήματος, σιδηροτροχιῶν καὶ σταθμῶν καὶ ὀργάνων διευθύνσεως τῆς βολῆς δέον νὰ κανονισθῶσιν ἀναλόγως τῶν πυροβολείων τοῦ πρωτεύοντος πυροβολικοῦ καὶ νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς αὐτά.

Αἱ γενικαὶ αὗται ἀρχαὶ ὀργανώσεως τοῦ πυροβολικοῦ τῶν ὀχυρωμάτων προσφέρουσι τὰ ἑξῆς πλεονεκτήματα:

1) Γίνεται μεγάλη οἰκονομία προσωπικοῦ καὶ χρήματος δι' ἵδρυσιν, συντήρησιν καὶ ἐπισκευὴν τῶν ὀχυρωμάτων διὰ τῆς ἱδρύσεως κεντρικῆς διευθύνσεως βολῆς ἀντὶ ἰδιαιτέρων σταθμῶν δι' ἕκαστον πυροβολεῖον.

2) Γίνεται οἰκονομία ὀφειλομένη εἰς τὴν παραδοχὴν ἑνὸς διαμετρήματος διὰ τὸ πρωτεῦον πυροβολικὸν λόγῳ τῆς ἐπιτρεπομένης οὕτω κατασκευῆς εἰς μεγάλην ποσότητα πυροβόλων, κιλλιβάντων, ἐξαρτημάτων καὶ ἀμοιβῶν τεμαχίων.

3) Γίνεται οἰκονομία λόγῳ τῶν ὀλιγωτέρων ἀπαιτουμένων ἀμοιβῶν τεμαχίων.

4) Εἶναι εὐκολώτερον νὰ μορφώσῃ τις ἀξιωματικοὺς ἐπιτελεῖς (διαστημομέτρας, ἀξιωματικοὺς προβολέων, παρατηρητὰς κ.λ.π.), διότι ὑπάρχουσιν ὀλιγώτεροι τύποι πυροβόλων καὶ τὸ σύστημα εἰς ὅλα τὰ πυροβολεῖα εἶναι ἑνιαῖον.

5) Εἶναι εὐκολώτερον νὰ ἐκπαιδεύσῃ τις τὸ προσωπικὸν τῶν ὀχυρωμάτων λόγῳ τῆς ἐλαττώσεως τῶν τύπων τῶν πυροβόλων, τῶν κιλλιβάντων, τῶν πυρομαχικῶν κ.λ.π. Ἐπίσης ἡ μετάθεσις τῶν ἀνδρῶν ἀπὸ φρουρίου εἰς ἄλλο φρούριον οὐδεμίαν ζημίαν προξενεῖ, ἀφοῦ εἰς τὴν νέαν των ὑπηρεσίαν δὲν χρειάζεται νέα ἐκπαίδευσις αὐτῶν.

6) Τὸ φρούριον δύναται νὰ ἐκτελέσῃ πολὺ εὐστοχώτερον πῦρ κατὰ τῶν πλοίων ὡς ἀρχόμενον τοῦ πυρὸς δι' ὅλων τῶν πυροβόλων αὐτοῦ. Τὰ πλεονεκτήματα τῆς σταθερᾶς βάσεως τῶν πυροβόλων, τῆς μικροτέρας τρωτότητος αὐτῶν καὶ τῆς καλυτέρας διαστημομετρήσεως δύνανται νὰ φέρωσι τὴν νίκην.

7) Αὐξάνοντες τὸ μέγεθος τοῦ πυρὸς τοῦ φρουρίου καὶ διατηροῦντες ἕνα μόνον σταθμὸν διευθύνσεως βολῆς καὶ διαστημομετρήσεως, δυνάμεθα νὰ ἐφοδιάσωμεν τὸ φρούριον μὲ ὅλα τὰ νεώτερα ἐπιστημονικὰ βοηθητικὰ μέσα, ὡς δέσμια ἀερόστατα, ἀεροπλάνα, ραδιογωνιόμετρα κλπ. Τὰ μέσα ταῦτα διατίθενται γενικῶς δι' ὁλόκληρον τὸ ὀχύρωμα καὶ οὐχὶ εἰδικῶς δι' ἕκαστον τῶν πυροβολείων, εἰς ἃ δίδονται μέσῳ τοῦ κεντρικοῦ σταθμοῦ διαταγῶν.

Τοπικὴ ἐναέριος ἄμυνα.—Ὡς καὶ εἰς τὴν ἀπὸ θαλάσσης ἄμυναν, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἐναέριον ἀναγκαιοῖ ἡ ὕπαρξις ἐκτεταμένης καὶ τοπικῆς ἐναερίου ἀμύνης. Ἡ πρώτη εἶναι ἀποκλειστικῶς μέλημα τοῦ ἀεροπορικοῦ ὅπλου τοῦ Κράτους. Ἡ δευτέρα συνδυάζεται καὶ μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ὅπλων, ὡς ἀποτελουμένη ἀπὸ ἀεροπλάνα διώξεως καὶ ἀντιαεροπορικὰ πυροβόλα καὶ προβολεῖς. Ὁ ρόλος τῆς τοπικῆς ἐναερίου ἀμύνης εἶναι λίαν διάφορος τῆς τοπικῆς θαλασσίας ἀμύνης. Οὕτως, ἐνῷ ἡ τελευταία περιορίζεται εἰς παθητικὴν ἄμυναν διὰ ναρκῶν, φραγμάτων, ἀνθυποβρυχιακῶν δικτύων καὶ ἄλλων ἐμποδίων τῆς ναυσιπλοΐας, ἡ ἐναέριος τοπικὴ ἄμυνα δέον νὰ εἶναι ἐνεργός. Τὰ ἀεροπλάνα τῆς ἐναερίου τοπικῆς ἀμύνης δέον νὰ θεωρῶνται ὡς μόνιμον τμῆμα τοῦ ὅλου ὁπλισμοῦ τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς, ἴσης σπουδαιότητος μὲ τὰ ἀντιαεροπορικὰ πυροβόλα, ἐφ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ὅτι ταῦτα μόνα δὲν δύνανται νὰ βλάψωσιν ἐντελῶς τὰ ἐχθρικὰ ἀεροσκάφη.

Οἱ κύριοι ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ τῆς τοπικῆς ἐναερίου ἀμύνης εἶναι νὰ ἐμποδίζωσι:

1) Τὰς βομβαρδιστικὰς ἐπιθέσεις ἐναντίον πλοίων ἢ ἄλλων σπουδαίων ἀντικειμένων, εὑρισκομένων ἐντὸς τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς.

2) Τὰς βομβαρδιστικὰς ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων.

3) Τὰς ἀναγνωρίσεις ἢ παρατηρήσεις ὑπὸ ἐχθρικῶν ἀεροσκαφῶν.

4) Τὰς τορπιλλικὰς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρικῶν τορπιλλοπλάνων.

Διὰ νὰ ἐκτελέσωσι πάντα ταῦτα τὰ ἐχθρικὰ ἀεροσκάφη, δέον νὰ ἵπτανται εἰς μικρὸν ὕψος. Τὰ ἀεροπλάνα τῆς ἀμύνης δέον νὰ προσπαθήσωσι νὰ παρεμποδίσωσι τὴν χαμηλὴν ταύτην πτῆσιν ἐπιτιθέμενα ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, ἐφ' ὅσον οὗτος προσεγγίζει πρὸς τὴν ἀμυντικὴν περιοχήν. Ἐὰν ὁ ἐχθρὸς διαφύγῃ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην, ἀπομένει εἰς τὰ ἀντιαεροπορικὰ πυροβόλα νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτὸν νὰ πλησιάσῃ ἢ ἐν ἀποτυχίᾳ τούτου νὰ τὸν καταστρέψωσι. Ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο πολὺ καλὴ ὀργάνωσις τῶν ἀντιαεροπορικῶν πυροβόλων, ἅτινα πρέπει νὰ εἶναι διαμετρήματος 4 ἰντσῶν καὶ νὰ δύνανται νὰ βάλλωσι μέχρι ὕψους 6000 μέτρων.

Δυνατὸν πολλαὶ τῶν ἐπιθέσεων τούτων νὰ λάβωσι χώραν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός. Διὰ τοῦτο δέον ἡ ἀμυντικὴ περιοχὴ νὰ εἶναι ἐφωδιασμένη μὲ ἀντιαεροπορικοὺς προβολεῖς (βλ. λέξιν *ἀεροπλοΐα στρατιωτική: ἀντιαεροπορικὴ ἄμυνα*— προβολεῖς) ἀνεξαρτήτους τῶν τῆς θαλασσίας ἀμύνης.

Διοίκησις ἐπακτίου ἀμύνης.— Τὸ ἀμερικανικὸν σύστημα ἐπακτίου ἀμύνης (ὡς καὶ τὸ ἀγγλικὸν) ἔχει ὡς ἀρχὴν ὅτι τὸ ναυτικὸν δέον νὰ ἀπασχοληθῇ μὲ τὰς πλωτὰς μόνον δυνάμεις ἐπιθετικῆς τινος ὁμάδος καὶ ὁ στρατὸς νὰ ἐπιφορτισθῇ μὲ τὰ σταθερὰ ὀχυρώματα τῆς ξηρᾶς, εἴτε ταῦτα προστατεύουσι ναυτικὰ καθιδρύματα, εἴτε ὄχι. Ἡ γενικὴ ἀρχή, ἐφ' ἧς βασίζεται, κατὰ τὰς ἀμερικανικὰς γνώμας, ἡ ἐπάκτιος ἄμυνα εἶναι ἡ ἑξῆς: «Ἡ πρώτη γραμμὴ ἀμύνης εἶναι ὁ κύριος στόλος· ἡ δευτέρα γραμμὴ ἀμύνης εἶναι τὰ βοηθητικὰ πλοῖα τοῦ στόλου· ἡ τρίτη γραμμὴ ἀμύνης εἶναι τὰ ἐπάκτια ὀχυρώματα». Ἀντιθέτως, κατὰ τὸ γαλλικὸν σύστημα, ὁ ναυτικὸς διοικητὴς δέον νὰ ἐλέγχῃ καὶ τὴν πλωτὴν ναυτικὴν ἄμυναν καὶ τὰ ἐπάκτια ὀχυρώματα τῆς ξηρᾶς.

Γενικῶς ὁ τρόπος τῆς διοικήσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στόλου ἑκάστου κράτους. Οὕτως ἂν κράτος τι κέκτηται στόλον ἰσχυρόν, αἱ ἐχθρικαὶ ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν ἀκτῶν διὰ ναυτικῆς δυνάμεως ἀντικρούονται διὰ τῆς ἀντιπαρατάξεως ἄλλης ναυτικῆς δυνάμεως τόσον ἰσχυρᾶς, ὥστε νὰ ἀποτύχωσι πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι ἐναντίον τῆς ἀκτῆς. Ἀποβατικὰ ἀγήματα χρησιμοποιοῦνται μόνον ἵνα ἀποκόψωσι τῶν συγκοινωνίας τῶν ἀποβιβασθεισῶν τυχὸν ἐχθρικῶν δυνάμεων, διὰ καταβυθίσεως τῶν μεταγωγικῶν των καὶ διὰ τῆς ἐκδιώξεως ὑπὸ τοῦ στόλου τῶν ναυτικῶν ὑποστηρικτῶν των. Οὕτως αἱ ἀμυντικαὶ δυνάμεις τῆς ξηρᾶς εἶναι τελείως ἀνεξάρτητοι τοῦ ναυτικοῦ διοικητοῦ. Αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις αἱ καθορισθεῖσαι πρὸς ματαίωσιν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τῶν ἀκτῶν ἢ ἐναντίον τῆς ἀποβάσεως ἐχθρικῶν δυνάμεων, οὐδόλως ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἀντιστάσεως, ἣν θὰ προβάλλωσιν αἱ δυνάμεις τῆς ξηρᾶς, ἅτε τοῦ μόνου σκοποῦ αὐτῶν ὄντος νὰ ἐξαναγκάσωσιν εἰς μάχην τὰς ἐχθρικὰς μοίρας. Οὕτως ἐχθρικῆς τινος ἐπιθέσεως δύναται νὰ προηγηθῇ ἢ νὰ ἐπακολουθήσῃ ναυμαχία πολλὰ μίλλια μακρὰν τῆς πρὸς βομβαρδισμὸν ἢ ἀπόβασιν θέσεως. Ἡ ἀπόδειξις ἐπιτυχοῦς ἀντιστάσεως εἶναι ἡ ἀπαγόρευσις εἰς τὸν ἐπιτιθέμενον ἐχθρὸν νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὰς ἐπιχειρήσεις του ἀνενόχλητος.

Ἡ Ἀμερικὴ καὶ ἡ Ἀγγλία, λόγῳ τῆς ὑπεροχῆς τῶν στόλων των, ἔχουσι βασίσει τὴν ἐπάκτιον ἄμυνάν των ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τούτων. Ἐὰν ὅμως κράτος τι δὲν διαθέτῃ στόλον ἰσχυρόν, ὥστε νὰ κατανικήσῃ ἢ νὰ διασκορπίσῃ τὰς ἐπιτιθεμένας δυνάμεις διὰ καθαρῶς ναυτικῆς ἀντεπιθέσεως, δὲν εἶναι λογικὸν νὰ διαιρεθῶσιν αἱ δυνάμεις τῆς ἀμύνης εἰς δύο διακεκριμένας διοικήσεις. Τὰ ἀνιχνευτικὰ ἀεροπλάνα, τὰ ὑποβρύχια, αἱ ναρκοθέτιδες, τὰ ἀντιτορπιλλικά, αἱ πυροβολοστοιχίαι τῆς ξηρᾶς καὶ τὰ ὑποστηρίζοντα αὐτὰς στρατεύματα δέον νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀνωτέρου ναυτικοῦ διοικητοῦ.

Συμπεράσματα.— Εἴδομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι αἱ ἀμυντικαὶ περιοχαὶ ὑπόκεινται εἰς ἐπίθεσιν ἀπὸ ξηρᾶς, ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἀπὸ τοῦ ἀέρος, ἀμύνονται δὲ δι' ἀντιστοίχων μέσων, ἤτοι ἀμύνης ἀπὸ ξηρᾶς, ἀμύνης ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἀμύνης ἐναερίου. Εἰς πᾶσαν μορφὴν ἐπιθέσεως χρησιμοποιεῖται συνδυασμὸς δύο τοὐλάχιστον ἐκ τῶν μέσων ἀμύνης, ἑπομένως ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐπακτίου ἀμύνης ἔχει ἀνάγκην τῆς μεγαλυτέρας δυνατῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν τριῶν μαχίμων ὑπηρεσιῶν.

Εἴδομεν ἐπίσης τὰς μεγάλας ἀναπτύξεις τῶν μέσων ἐπιθέσεως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Εἰς τὰς ἀναπτύξεις τῶν μέσων ἐπιθέσεως καὶ ἀμύνης δυνάμεθα νὰ συμπεριλάβωμεν τὴν βελτίωσιν ἢ εἰσαγωγὴν νέων δευτερευόντων στοιχείων, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τῶν διαφόρων μεθόδων ἀνιχνεύσεως καὶ διαστημομετρήσεως, τῶν δηλητηριωδῶν ἀερίων, τῆς παραγωγῆς τεχνητῆς ὁμίχλης, τῶν ἀντιβομβικῶν δικτύων, τῆς προφυλάξεως ἀπὸ τῶν βομβῶν, τῆς παραλλαγῆς (camouflage) κλπ. Πάντα ταῦτα τὰ στοιχεῖα εὑρίσκονται εἰς τὴν περίοδον τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν, ραγδαίας ἀληθῶς, διὰ τοῦτο δὲ μεγάλως ἀναγκαιοῖ νὰ ἐκτελῶνται συνεχεῖς καὶ φιλόπονοι ἀναζητήσεις καὶ πειραματισμοὶ πρὸς βελτίωσιν αὐτῶν.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερὸν ὅτι ὅλαι αἱ ἀμυντικαὶ περιοχαὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τεθῶσιν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ ὡς πρὸς τὰ μέσα ἀμύνης αὐτῶν. Ἡ πρώτη ἀναγκαιοῦσα ἐνέργεια εἶναι ὁ καθορισμὸς τῆς πιθανῆς ἐκτάσεως τῆς ἐπιθέσεως, ἣν δύναται νὰ ὑποστῇ ἀμυντική τις περιοχή, ἥτις ἐξαρτᾶται, ὡς εἴδομεν, ἐκ τῆς σπουδαιότητος τῶν ἐντὸς αὐτῆς καθιδρυμάτων, τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν βάσεων καὶ ἄλλων πολιτικῶν ἢ φυσικῶν ὅρων. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ καθορισμοῦ τούτου καθορίζεται καὶ ἡ ἔκτασις τῶν μέσων ἀμύνης, ἅτινα θὰ χορηγηθῶσιν αὐτῇ, ὥστε νὰ ἀποτρέπωνται αἱ ἐχθρικαὶ ἐπιθέσεις.

ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΣ ΑΜΥΝΑ. Καλεῖται οὕτω τὸ σύνολον τῶν ὅπλων τῆς τοπικῆς ἀμύνης (βλ. ἀνωτέρω *Ἄμυνα ἀκτῶν*), ἤτοι τῶν ἐμποδίων τῆς ναυσιπλοΐας, ἅτινα, ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα «*φραγμοί*», χρησιμοποιοῦνται πρὸς παρακώλυσιν τῆς διαβάσεως πλοίων ἐπιφανείας ἢ ὑποβρυχίων. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος καλεῖται ἐν τῷ Ναυτικῷ καὶ ἡ Ὑπηρεσία ἡ ἐντεταλμένη τὴν μελέτην, προπαρασκευήν, χρησιμοποίησιν καὶ συντήρησιν τῶν μέσων τούτων ὡς καὶ τῶν τορπιλλῶν.

Ἡ ἀποτελεσματικότης τῶν φραγμῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς διαθέσεως αὐτῶν, ὅστις ἀποτελεῖ ζήτημα μεγάλης πείρας καὶ μελέτης καὶ ἐκ τῆς πλήρους γνώσεως τῶν τοπικῶν συνθηκῶν. Ἐξ ἄλλου δέον νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας, διότι ἐκ ταύτης

Digitized by Google

θὰ προμηθευθῶσι τὰ ἀπαιτούμενα, ἐξαιρετικῶς ἄφθονα, ὑλικά. Τὰ χρησιμοποιούμενα εἴδη φραγμῶν εἶναι: 1) Σειρὰ ναρκῶν ἐπιφανείας. 2) Παραπετάσματα ναρκῶν βάθους. 3) Ἀνθυποβρυχιακὰ δίκτυα ἁπλᾶ 4) Ἀνθυποβρυχιακὰ δίκτυα μετὰ ναρκῶν. 5) Δίκτυα ἐνδεικτικά. 6) Σειρὰ ναρκῶν ἀπὸ σταθμοῦ. 7) Πλοῖα ἀποφράξεως καὶ 8) Φραγμὸς ἐπιφανείας.

1) *Σειρὰ ναρκῶν ἐπιφανείας:* Ὀνομάζεται οὕτω πολλαπλῆ σειρὰ αὐτομάτων ναρκῶν ρυθμισμένων εἰς βάθος 2-7 μέτρων. Τὸ βάθος, εἰς ὃ θὰ ποντισθῶσιν αἱ νάρκαι, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα θέλομεν νὰ ἐμποδίσωμεν, δέον ὅμως νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ρηχὴ νάρκη ὑποφέρει ἀπὸ τὸν κυματισμὸν καὶ εἶναι εὐκόλως ὁρατὴ ἀπὸ ἀεροπλάνον, νάρκη δὲ βαθεῖα ἔχει δραστικώτερα ἀποτελέσματα.

Ὁ φραγμὸς τοῦ εἴδους τούτου εἶναι ἀποτελεσματικὸς μόνον ἂν ποντισθῶσι 15 τοὐλάχιστον σειραὶ ναρκῶν, ὅτε οὐδεμία ἀκίνδυνος διάβασις δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Ἀπαιτεῖται βεβαίως μέγας ἀριθμὸς ναρκῶν, ἀλλὰ ἂν ἐχρησιμοποιοῦμεν μικρότερον ἀριθμόν, θὰ ὑφίσταντο πιθανῶς ἀκίνδυνοι διαβάσεις, ἐξ ἄλλου δὲ ὁ ἐπιθυμῶν νὰ διέλθῃ θὰ ἐθυσίαζεν ἴσως τοὺς πρωτόπλοας, ὅτε περαιτέρω δὲν θὰ ὑφίστατο ἄλλο ἐμπόδιον. Τέλος δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι μία νάρκη δὲν εἶναι ἀρκετή, ἵνα βυθίσῃ θωρηκτὸν ἢ καταδρομικόν τι. Διὰ τοιούτου φραγμοῦ ἀπεκλείσθησαν ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἐντὸς τῶν Δαρδανελλίων τὸ Γκαῖμπεν καὶ Μπρεσλάου. Ἵνα ὁ φραγμὸς οὗτος διατηρήσῃ τὴν δραστικότητά του, δέον νὰ ἐπανορθοῦνται συνεχῶς αἱ βλάβαι αὐτοῦ αἱ ὀφειλόμεναι εἰς ἐχθρικὰς ἐνεργείας (ἁλιεία τῶν ναρκῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ), εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ καιροῦ (παρατεταμένη κακοκαιρία καὶ κυματισμός, ρεύματα) καὶ εἰς τὰ ἐλαττώματα τοῦ ὑλικοῦ (θραῦσις τοῦ ἀγκυροσχοινίου, καταβύθισις τῶν ναρκῶν λόγῳ διαρροῆς). Πρέπει ἐπίσης νὰ εἶναι ἐφεκτὴ ἡ φύλαξις τῶν φραγμῶν ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν ἐνεργειῶν. Διὰ τὰ φιλικὰ πλοῖα δέον νὰ ἀφίενται δίαυλοι, οἵτινες ἀνευρίσκονται διὰ τῆς λήψεως διοπτεύσεων καὶ ἀποστάσεων ἀπὸ ποντισμένους σημαντῆρας, οἵτινες δέον νὰ μετατοπίζωνται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἵνα μὴ γνωσθῇ ἡ θέσις των ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ὅταν ὁ ἐχθρὸς ἔχῃ μίαν μόνον βάσιν καὶ ἐξέλθῃ αὐτῆς, ὁ δὲ στόλος αὐτοῦ εἶναι ἀσθενέστερος μὲν ἀλλὰ ταχύτερος τοῦ ἡμετέρου, δυνάμεθα νὰ ἀποκλείσωμεν τὴν βάσιν του διὰ τοιούτου φραγμοῦ καὶ νὰ φυλάξωμεν τὸν φραγμὸν τοῦτον διὰ τῆς κυρίας δυνάμεως τοῦ στόλου μας.

2) *Παραπέτασμα ναρκῶν βάθους:* Εἶναι τοῦτο ὁ ἀποτελεσματικώτερος φραγμὸς κατὰ τῆς διαβάσεως ὑποβρυχίων. Αἱ νάρκαι ποντίζονται εἰς διαδοχικὰ κατακόρυφα καὶ ὁριζόντια στρώματα, ὥστε νὰ παρουσιάζωσι τὴν πυκνότητα, ἥτις ἀπαιτεῖται πρὸς παρεμπόδισιν τῆς διαβάσεως ὑποβρυχίου τινὸς καὶ καταβύθισιν αὐτοῦ. Ἡ φύλαξις τοῦ φραγμοῦ τούτου δέον νὰ εἶναι συνεχής, ἵνα τὰ ἐχθρικὰ ὑποβρύχια ἀναγκάζωνται νὰ καταδύωσιν.

3) *Ἀνθυποβρυχιακὰ δίκτυα ἁπλᾶ (συρματοπλέγματα):* Τὰ δίκτυα ταῦτα χρησιμοποιοῦνται πρὸς παρεμπόδισιν τῆς εἰσόδου πλοίων ἐπιφανείας ἢ ὑποβρυχίων εἰς λιμένας ἢ κλειστοὺς ὅρμους. Ὁ σκελετός, ἐφ' οὗ θὰ στηριχθῇ τὸ δίκτυον, ἀποτελεῖται ἀπὸ μεγάλους σημαντῆρας Σ ἠγκυροβολημένους διὰ μεγάλων ἀγκυρῶν Α καὶ βαρειῶν ἁλύσεων, εἰς ἀπόστασιν 150 περίπου μέτρων ἀπ' ἀλλήλων. Οἱ σημαντῆρες οὗτοι συνδέονται μεταξύ των διὰ χονδροῦ συρματοσχοίνου Ρ. Ἐπὶ τοῦ συρματοσχοίνου τούτου ἀναρτῶνται διαδοχικῶς τὰ τεμάχια τοῦ δικτύου Δ, τὸ δὲ βάρος αὐτῶν φέρε-

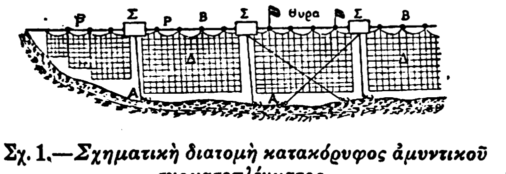

Σχ. 1.—*Σχηματικὴ διατομὴ κατακόρυφος ἀμυντικοῦ συρματοπλέγματος.*

ται ὑπὸ μικροτέρων σημαντήρων (συνήθως βαρελίων) Β, ἅτινα ἀρτῶνται ἀπὸ τοῦ συρματοσχοίνου. Ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν βαρελίων εἶναι συνήθως 30 μέτρα (σχ. 1).

Διὰ τὴν δίοδον φιλικῶν πλοίων ἀνοίγομεν θύρας διακόπτοντες τὸ συρματόσχοινον συνδέσεως μεταξὺ δύο σημαντήρων Σ τοῦ σκελετοῦ. Τὸ κάτωθεν αὐτοῦ δίκτυον συνδέεται σταθερῶς διὰ τοῦ ἑνὸς ἄκρου του εἰς τὸν ἕνα σημαντῆρα, τὸ δὲ ἄλλο ἄκρον χειρίζεται ὑπὸ τῆς φυλακίδος Φ τῶν συρματοπλεγμάτων διὰ διπλοῦ ἀτέρμονος συρματοσχοίνου Ν (σχ. 2).

Τὸ συρματόσχοινον τοῦτο εἶναι λίαν βαρύ, ὥστε νὰ παρουσιάζῃ μεγάλην καμπύλην (κοιλιά), ἵνα μὴ ἐμποδίζεται ὑπ' αὐτοῦ ἡ διάβασις τῶν φιλικῶν πλοίων.

Συνήθως εἰς σπουδαίους λιμένας τίθενται τρεῖς σειραὶ τοιούτων δικτύων. Κατὰ μῆκος τοῦ φραγμοῦ δέον νὰ ὑπάρχωσι μικρόφωνα συνδεδεμένα πρὸς σταθμὸν ἀκροάσεως ἐπὶ τῆς φυλακίδος, ἐπίσης δέ, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι καλός, ἐκτελοῦσι περιπολίαν εἰς τὰ συρματοπλέγματα μικρὰ ἁλιευτικὰ ἢ ἀτμάκατοι. Ὅταν τὰ πλοῖα ταῦτα ἀντιληφθῶσιν ἐξαφάνισιν τῶν σημαντήρων, ὅτε ὑποβρύχιόν τι θὰ ἔχῃ ἐμπλακῆ εἰς τὰ δίκτυα, ἀνάπτουσι σκυταλίδας, ἵνα καλέσωσι μεγαλύτερα πλοῖα φέροντα βόμβας βάθους.

Ἡ φυλακὶς συνδέεται ἀπ' εὐθείας διὰ τηλεφώνου μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς καὶ δύναται νὰ ἐπικοινωνήσῃ διὰ σημάτων ἢ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου μὲ τὰ περιπολοῦντα πλοῖα τῶν συρμα-

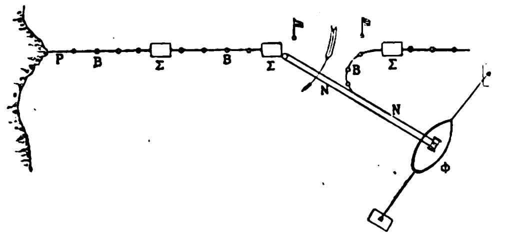

Σχ. 2.—*Σχηματικὴ ὁριζοντιογραφία ἀμυντικοῦ συρματοπλέγματος.*

τοπλεγμάτων ἢ μὲ τὰ πλοῖα τῶν προκεχωρημένων περιπολιῶν. Ἐπίσης δέον νὰ φέρῃ μεγάλα σημεῖα δεικνύοντα ἂν ἡ θύρα εἶναι ἀνοικτὴ ἢ κλειστή. Τέλος εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ἐγκατάστασις ἑνὸς ἢ περισσοτέρων προβολέων ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἢ τῆς φυλακίδος ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν συρματοπλεγμάτων κατὰ τὴν νύκτα. Τοιαῦτα συρματοπλέγματα ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὸν πόλεμον ἐν Πειραιεῖ.

Κεκαλυμμένα συρματοπλέγματα. Ὅταν θέλωμεν νὰ εἶναι ἄγνωστος ἡ ὕπαρξις τοῦ φραγμοῦ εἰς τὸν ἐχθρόν, ὅταν δὲν δυνάμεθα νὰ φρουρήσωμεν αὐτὸν ἐπαρκῶς ἀπὸ ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, ἢ ὅταν θέλωμεν νὰ ἀφήσωμεν ἐλευθερίαν εἰς τὰ πλοῖα ἐπιφανείας χρησιμοποιοῦμεν συρματοπλέγματα, ὧν οἱ σημαντῆρες εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Μικροὶ ἐνδεικτικοὶ σημαντῆρες μὲ λεπτὸν συρματόσχοινον φθάνοντες μέχρι τῆς ἐπιφανείας προδίδουσι τὴν ἐμπλοκὴν ὑποβρυχίου τινὸς εἰς τὰ δίκτυα.

4) *Ἀνθυποβρυχιακὰ δίκτυα μετὰ ναρκῶν:* Ταῦτα εἶναι δύο εἰδῶν: Τὰ *ἀποσπώμενα* καὶ τὰ *σταθερά*.

Τὰ *ἀποσπώμενα δίκτυα* εἶναι ἐλαφρὰ δίκτυα συνδεόμενα πρὸς τὸ συρματόσχοινον τοῦ σκελετοῦ διὰ ἐλατηριωτῶν κρίκων διαφυγῆς, φέρουσι δὲ ἐπ' αὐτῶν κοινὰς νάρκας μετὰ κερατίων, ἄνευ ἀγκυρίου. Ὅταν τὸ ὑποβρύχιον προσκρούσῃ ἐπὶ τοιούτου δικτύου, τοῦτο ἀποσπᾶται ἀπὸ τοῦ σκελετοῦ, περιτυλίσσει τὸ ὑποβρύχιον, αἱ δὲ νάρκαι προσκρούουσαι ἐπὶ τοῦ ὑποβρυχίου, ὡς τοῦτο προχωρεῖ, ἐκρήγνυνται.

Τὰ *σταθερὰ δίκτυα* εἶναι ἁπλᾶ τοιαῦτα, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἀπὸ τοῦ συρματοσχοίνου τοῦ σκελετοῦ αὐτῶν ἀναρτῶνται νάρκαι, ἢ εἶναι ἐλαφρὰ χαλύβδινα ἁλιευτικὰ δίκτυα, ἐφ' ὧν προσκολλῶνται νάρκαι καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτῶν.

5) *Δίκτυα ἐνδεικτικά:* Τὰ δίκτυα ταῦτα εἶναι κοινὰ ἐλαφρὰ δίκτυα ἐλαφρῶς ἢ οὐδόλως ἀγκυροβολούμενα παρὰ τὰ περιπολοῦντα πλοῖα. Ὑάλινοι σφαῖραι, ἐξ ὧν ἀναρτῶνται, τηροῦσιν αὐτὰ κατακόρυφα. Ὅταν ὑποβρύχιόν τι προσκρούσῃ ἐπ' αὐτῶν, τὰ δίκτυα καὶ αἱ ὑάλινοι σφαῖραι παρασύρονται, προδίδουσαι οὕτω τὴν παρουσίαν τοῦ ὑποβρυχίου, ὅπερ προσβάλλεται ὑπὸ τῶν περιπολούντων πλοίων διὰ βομβῶν βάθους.

6) *Σειρὰ ναρκῶν ἀπὸ σταθμοῦ:* Εἶναι σειρὰ ναρκῶν φράσσουσα στενόν τινα δίαυλον, ἡ δὲ ἀνάφλεξις τῶν ναρκῶν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς διαβιβάσεως ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ὑπὸ σταθμοῦ τινος τῆς ξηρᾶς. Δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἐναντίον ὑποβρυχίων, διότι ταῦτα, ἐν καταδύσει εὑρισκόμενα, δὲν δύνανται νὰ σκοπευθῶσιν. Ἡ τελειοποίησις τῶν αὐτομάτων ναρκῶν καὶ ἡ δυσκολία τῆς συντηρήσεως τῶν ὑποβρυχίων ἠλεκτρικῶν κυκλωμάτων ἐπέφερον τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς μεθόδου ταύτης.

7) *Πλοῖα ἀποφράξεως:* Ὅταν, παρὰ τὰ ἐξωτερικὰ φράγματα, ὁ ἐχθρὸς ἐπιχειρήσῃ νὰ ἐκβιάσῃ τὴν εἴσοδον ὁρμητηρίου τινός, ἢ ὅταν θέλωμεν νὰ ἀποκλείσωμεν τὸν ἐχθρὸν ἐντὸς τοῦ ὁρμητηρίου του χρησιμοποιοῦμεν πλοῖα ἀποφράξεως, δι' ὧν ἀποφράσσομεν τὴν εἴσοδον τοῦ ὁρμητηρίου διὰ καταβυθίσεως αὐτῶν καθέτως πρὸς τὸν ἄξονα τῆς εἰσόδου.

Κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην παρουσιάζονται μέγισται δυσκολίαι, ὡς ἡ εὕρεσις τῆς ἀκριβοῦς θέσεως, εἰς ἣν δέον νὰ γίνῃ ἡ βύθισις, ἡ ἀποβίβασις τοῦ πληρώματος τῶν πλοίων τούτων μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς βυθίσεως καὶ ἡ στροφὴ τῶν πλοίων ὀλίγον πρὸ τῆς βυθίσεως, ἵνα διατεθῶσι καθέτως πρὸς τὸν ἄξονα τῆς εἰσόδου. Δύναταί τις νὰ ἀναλογισθῇ τὸ μέγεθος τῶν παρουσιαζομένων δυσχερειῶν, ἂν λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι πᾶσαι αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται θὰ ἐκτελεσθῶσιν ὑπὸ σφοδρὸν ἐχθρικὸν πῦρ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον πᾶσα ἐπιχείρησις τοιαύτης φύσεως δέον νὰ καταστρωθῇ καὶ νὰ μελετηθῇ κατὰ τὴν μικροτέραν ἔτι λεπτομέρειαν αὐτῆς. Τὰ πλοῖα ἀποφράξεως βυθίζονται διὰ τῆς ἐκρήξεως μεγάλων ἐκρηκτικῶν γομώσεων, ἃς φέρουσιν ἐσωτερικῶς τοῦ σκάφους παρὰ τὰς πλευράς.

8) *Φραγμὸς ἐπιφανείας:* Τοιοῦτος φραγμὸς χρησιμοποιεῖται εἰς μέρη ἀβαθῆ, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ κατάδυσις ὑποβρυχίου. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἢ περισσότερα χονδρὰ συρματόσχοινα ἢ ἁλύσεις, τηρούμενα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν διὰ χονδρῶν ξύλων, ἅτινα στερεοῦνται ἐπὶ τῶν συρματοσχοίνων κατὰ διαστήματα. Ἀνὰ 100 συνήθως μέτρα ἀγκυροβολοῦνται διὰ μιᾶς ἢ δύο ἀγκυρῶν. Ὁ τοιοῦτος φραγμὸς εἶναι ἀποτελεσματικὸς κατὰ ἐλαφρῶν σκαφῶν καὶ δύναται νὰ προστατεύσῃ ὁρμητήριον στόλου, ἀρκεῖ νὰ εὑρίσκηται εἰς προκεχωρημένην θέσιν καὶ νὰ φρουρῆται καλῶς ὑπὸ τοῦ ἐπακτίου πυροβολικοῦ τῆς ἀμύνης.

Ἀνακάλυψις καὶ καταστροφὴ τῶν ἐχθρικῶν φραγμῶν.—Ἡ ἀνακάλυψις τῶν πεδίων ναρκῶν ἢ φραγμῶν μακρὰν τῶν βάσεών μας γίνεται δι' ἀεροπλάνου ἢ ἀεροστάτου, ἡ δὲ καταστροφὴ αὐτῶν γίνεται ἢ δι' ἁλιείας τῶν ναρκῶν ἢ διὰ καταστροφῆς τῶν σημαντήρων τῶν δικτύων διὰ πυρῶν πολυβόλου ἢ ἐλαφρῶν βομβῶν ἀπὸ ἀεροπλάνου ἢ διὰ πυρὸς τῶν πλοίων ἐπιφανείας.

Διὰ νὰ ἀνακαλύψωμεν πεδία ναρκῶν ποντισθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ πλησίον τῶν βάσεών μας, μεταχειριζόμεθα τὸ ἀεροπλάνον ἢ τὴν ἁλιείαν ἐρεύνης ὑπὸ τῶν ἁλιευτικῶν πλοίων τῶν ναρκῶν. Δυνατὸν ἐπίσης κατὰ τὴν μάχην νὰ ποντισθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ νάρκαι εἰς τὴν πορείαν μας. Πρὸς ἔγκαιρον ἀνακάλυψιν αὐτῶν καὶ προειδοποίησιν ἡμῶν χρησιμοποιοῦνται ἀεροπλάνα.

[Περὶ *διαύλων ἀσφαλείας* βλ. λ. δίαυλος.]

ΑΝΔΡ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

—[ΑΕΡΟΠΟΡ.] Βλ. λ. Ἀεροπλοΐα τ. Α' σ. 776 α'.

—[ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] Κατὰ τὴν κρατοῦσαν σήμερον γενικῶς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ θεωρίαν ὅτι πᾶσα Πολιτεία ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοσυντηρήσεως, τὸ ἐν λόγῳ δικαίωμα ἀποτελεῖ τὴν πηγὴν παντὸς ἄλλου δικαιώματος ἀναγνωριζομένου εἰς αὐτήν, πρῶτον μεταξὺ τῶν ὁποίων θεωρεῖται τὸ *δικαίωμα τῆς ἀμύνης* εἰς πᾶν Κράτος, ὅπερ οὐδέποτε κατ' ἀρχὴν ἠμφεσβητήθη.

Ἐκ τοῦ τοιούτου δικαιώματος τῆς ἀμύνης ἀπορρέει ἡ ἐλευθερία τῆς Πολιτείας νὰ διατηρῇ στρατούς, νὰ ἐγείρῃ φρούρια καὶ κατασκευάζῃ πᾶν ἄλλο εἶδος ὀχυρωματικοῦ ἔργου, νὰ ναυπηγῇ πλοῖα πολεμικὰ καὶ γενικῶς νὰ ἐξοπλίζεται, νὰ συνάπτῃ συμμαχίας πάσης φύσεως, νὰ προβαίνῃ εἰς προμηθείας ὑλικοῦ πολέμου, νὰ λαμβάνῃ πᾶν μέτρον ὅπερ αὐτὴ ἤθελε νομίσει σκόπιμον ἢ ἀναγκαῖον πρὸς παρεμπόδισιν ἢ καταπολέμησιν τῆς ἐνεργουμένης κατασκοπείας καὶ διαταράξεως τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως, νὰ ἐμποδίζῃ τὴν εἴσοδον ἐντὸς τῶν χωρικῶν της ὁρίων εἰς στοιχεῖα ξένα καὶ ὕποπτα καὶ ν' ἀπαγορεύῃ τὴν εἰσαγωγὴν φυσικῶν ἢ τεχνικῶν προϊόντων δυναμένων νὰ βλάψωσι τὴν δημοσίαν ὑγείαν, νὰ ὑποβάλῃ εἰς εἰδικὴν ἐπιτήρησιν ὡρισμένα πρόσωπα καὶ εἰδικώτερον τοὺς ἐν αὐτῇ διαμένοντας ἀλλοδαποὺς κλπ. Προκειμένου περὶ ἐξοπλισμῶν καὶ γενικώτερον περὶ μέτρων καθαρῶς ἀμυντικῶν ὑπαγορευομένων ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, οὐδὲν ξένον Κράτος δικαιοῦται νὰ ἐξασκήσῃ ἔλεγχον ἐπ' αὐτῶν, πολὺ δὲ περισσότερον νὰ ζητήσῃ τὴν περιστολὴν αὐτῶν.

Ἐφόσον ὅμως πρόκειται περὶ ἐξοπλισμῶν καὶ περὶ μέτρων οὐχὶ ἁπλῶς ὑπαγορευομένων ἐκ λόγων ἀμύνης, ἀλλὰ ὑποδηλούντων ἐπίθεσιν, καθαρῶς ἐπιθετικῶν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύνανται καὶ δικαιοῦται τὸ Κράτος καθ' οὗ αἱ ἐν λόγῳ στρατιωτικαὶ ἐπιθετικαὶ προετοιμασίαι ἐνεργοῦνται, ὄχι μόνον ν' ἀπευθύνῃ σχετικὰ ἐρωτήματα, ζητοῦν νὰ πληροφορηθῇ ποῖος ὁ σκοπὸς τῶν ἔργων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ λόγων ἀμύνης, πρῶτον αὐτὸ νὰ ἐπιτεθῇ, ὅπως, προλαμβάνον τὸ ἀντίπαλον ἀπροπαρασκεύαστον εἰσέτι, ἐπιτύχῃ τὴν ἐξουδετέρωσιν τοῦ ἐκεῖθεν κινδύνου. Ἡ τοιαύτη ἐπίθεσις δικαιολογεῖται πλήρως ὡς ἀντιστοιχοῦσα πρὸς ἄμυναν, οἷα καὶ πράγματι εἶναι. Τὸ τοιοῦτον ἐπεκύρωσε πολλάκις καὶ ἡ πρακτική. Ἀνάγκη δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι κατὰ κανόνα αἱ περὶ περιορισμοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν αἰτήσεις γειτόνων Κρατῶν πρὸς ἕτερον ἀποτελοῦν συνήθως, ἂν μὴ ἀφορμήν, τὸ βέβαιον πάντως προμήνυμα ἐμπολέμου ρήξεως. Ἀπὸ ἀπόψεως ὅμως πρακτικῆς εἶναι λίαν δυσχερὲς τὸ νὰ καθορισθῇ πότε εὑρισκόμεθα πράγματι πρὸ νομίμου ἀμύνης.

Ἐν τούτοις τὸ δικαίωμα τῆς ἀμύνης δυνατὸν νὰ περιορισθῇ ὑπὸ διεθνῶν συμβάσεων, διὰ τῶν ὁποίων καθορίζεται τὸ maximum τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πολιτῶν τοὺς ὁποίους δικαιοῦται νὰ διατηρῇ ὑπὸ τὰ ὅπλα Κράτος τι, τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων καὶ ἄλλων πολεμικῶν προπαρασκευῶν, εἰς τὰ ὁποῖα δικαιοῦται νὰ προβαίνῃ τοῦτο. Αἱ τοιαῦται διατάξεις τῶν διαφόρων διεθνῶν συνθηκῶν ὅτε μὲν ἔχουσι *θετικῶς* ὁτὲ δὲ *ἀρνητικῶς* διατυπωθῇ.

Digitized by Google

Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ συνθήκη τῆς Οὐτρέχτης τῆς 31 Μαρτίου—11 Ἀπριλίου 1713 (ἐν ἄρθ. 9) ἀπηγόρευεν εἰς τὴν Γαλλίαν νὰ ἐπανοικοδομήσῃ τὰ ὀχυρὰ Dunkerque, ὅ,τι ἤρθη διὰ τῆς ἀπὸ 3 Σεπτεμβρίου 1783 συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν (ἄρθ. 17). Ἐξ ἄλλου διὰ τῆς ἀπὸ 30 Μαΐου 1814 (ἄρθ. 15) συνθήκης τῶν Παρισίων καὶ τῆς μεταξὺ Βελγίου καὶ Κάτω-Χωρῶν συνθήκης τῆς 19 Ἀπριλίου 1839 (ἄρθ. 14) ὡρίσθη, χάριν τῆς Ἀγγλίας, ὅτι ἡ Ἀμβέρσα οὐδέποτε δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἐμπόλεμον λιμένα. Ἡ σύμβασις τοῦ Λονδίνου τῆς 14 Δεκεμβρίου 1831 ἐπέβαλε τὴν κατεδάφισιν τῶν περισσοτέρων φρουρίων τοῦ Βελγίου. Εἰς τὴν ἐν Λονδίνῳ σύμβασιν τῆς 11 Μαΐου 1867 (ἄρθ. 2. 3 καὶ 5), ὡρίσθη ὅτι ἡ πόλις τοῦ Λούξεμβουργ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραμείνῃ ὠχυρωμένη, ἀπαγορευομένης ταυτοχρόνως τῆς ἱδρύσεως ἐν τῷ μέλλοντι ἄλλων φρουρίων. Πλουσιωτέρα εἰς τοιαύτας ἀπαγορευτικὰς διατάξεις εἶναι ἡ ἀπὸ 13 Ἰουλίου 1878 συνθήκη τοῦ Βερολίνου. Οὕτως αὕτη (ἄρθρ. 2) ἀπαγορεύει τὴν ἔγερσιν ὀχυρῶν ἐπὶ ἐκτάσεως 10 χιλιομ. ἀπὸ τοῦ Samakow (μεσημβρινῶς τῆς Βουλγαρίας). Ἐπίσης ὁρίζεται (ἄρθρ. 52) χάριν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀκτοπλοΐας ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως κατεδάφισις ὅλων τῶν φρουρίων καὶ ὀχυρωματικῶν ἔργων τῶν εὑρισκομένων ἐπὶ τῶν ἀκτῶν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Eisernen Tor μέχρι τῶν ἐκβολῶν, ἀπαγορευομένης ταυτοχρόνως τῆς ἐγέρσεως νέων τοιούτων. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου ἀπαγορεύεται ἡ διατήρησις εἰς τὸν Δούναβιν πολεμικῶν πλοίων, ἐκτὸς τῶν μικρῶν ἀστυνομικῶν τοιούτων. Διὰ τοῦ ἄρθρου 11 ἐξ ἄλλου ὁρίζεται ἡ κατεδάφισις ἐντὸς ἔτους ὅλων τῶν ὑπαρχόντων ὀχυρῶν ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ τῆς Βουλγαρίας, ἀπαγορευομένης ἐπίσης τῆς κατασκευῆς νέων. Ἀνάλογοι διατάξεις ἀπαντῶσιν ἐν τῇ αὐτῇ συνθήκῃ σχετικῶς μὲ τὸ Μαυροβούνιον (ἄρθ. 29). Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τῆς 30 Μαρτίου 1856 ἡ Ρωσία ὑπεχρεώθη νὰ προβῇ εἰς τὴν κατεδάφισιν τῶν φρουρίων τῶν κειμένων ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μαύρης θαλάσσης, μὴ δικαιουμένη νὰ προβῇ εἰς τὸ μέλλον εἰς τὴν ἀνέγερσιν νέων, οὐδὲ νὰ διατηρῇ ἐν τῇ αὐτῇ θαλάσσῃ πολεμικὸν στόλον (ἄρθ. 13 καὶ 14). Διὰ δὲ τῆς ἐπισυναπτομένης τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας συμβάσεως ἡ Ρωσία ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ προβῇ εἰς τὴν ὀχύρωσιν τῆς νήσου Ἀλάνδης, μὴ δυναμένη νὰ ἱδρύσῃ ἐπ' αὐτῆς στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν βάσιν. Τῶν ὑποχρεώσεων τούτων, ὡς γνωστόν, ἀπηλλάγη ἡ Ρωσία μετὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870—71, διὰ τῆς ἀπὸ 13 Μαρτίου 1871 συνθήκης τοῦ Λονδίνου. Ἐπὶ πλέον πλεῖσται ὅσαι ἀνάλογοι διατάξεις ἀπαντῶνται εἰς τὰς τελευταίας μεταπολεμικὰς συνθήκας καὶ ἰδίως τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν περὶ περιορισμοῦ τῶν στρατιωτικῶν ἐξοπλισμῶν τῆς Γερμανίας. Σχετικῶς ἀσχολεῖται διὰ μακρῶν τὸ V τμῆμα τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης.

Σχετικῶς ὅμως μὲ τὸ δικαίωμα τὸ ὁποῖον ἀναγνωρίζεται εἴς τι Κράτος νὰ προβῇ εἰς ἐπίθεσιν κατ' ἐκείνου τὸ ὁποῖον προετοιμάζεται διὰ πόλεμον, τῆς τοιαύτης ἐπιθέσεως, ὡς ἐλέχθη, ἀντιστοιχούσης πρὸς ἄμυναν, διάφοροι ἀπόψεις ὑπεστηρίχθησαν. Οὕτω πρῶτος ὁ Γκρότσιους καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλοι πολλοὶ (de Martens, Klüber κ.λ.π.) ἀποδέχονται, μετὰ μακρὰν ἔρευναν τοῦ ζητήματος, τὴν καταφατικὴν λύσιν, τουτέστιν ἀναγνωρίζουσι τὸ τοιοῦτον δικαίωμα εἰς τὰ Κράτη, ἐνῷ ἄλλοι ἀντιθέτως ἀρνοῦνται ν' ἀναγνωρίσουν εἰς αὐτὰ τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν συγχρόνων συγγραφέων δὲν παρατηρεῖται ὁμοφωνία ἐν προκειμένῳ, τοὐλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὴν δικαιολογητικὴν βάσιν τοῦ τοιούτου θεσμοῦ. Οὕτως, ὁ Heffter ὑποστηρίζει ὅτι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ αὔξησις τῆς δυνάμεως (ὁπωσδήποτε) Κράτους τινὸς δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀφορμὴ νομίμου πολέμου. Ἐν τούτοις ὅμως, ἂν καὶ κατ' ἀρχὴν ἀρνεῖται ὁ Heffter νὰ δικαιολογήσῃ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιθέσεως Κράτους τινός, ὅπως προλάβῃ τὸ ἀντίπαλον, ἤτοι ἀποκρούει ὅτι εἶναι δυνατὸν ἡ τοιαύτη ἐπίθεσις νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἄμυνα, ἀποδέχεται ὅτι πᾶν Κράτος δικαιοῦται ν' ἀντιταχθῇ εἰς τὰς ἐνεργείας παντὸς ἄλλου, ὅπως τοῦτο συνάψῃ μετ' ἄλλης ἢ μετ' ἄλλων Πολιτειῶν συμμαχίας, ἢ δεσμοὺς συγγενείας διὰ τῶν μελῶν τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουν τὰς βασιλικὰς οἰκογενείας τῶν ἐν λόγῳ Κρατῶν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον αὐτοῦ. Ἀντιθέτως ὁ Wheaton ἀποδέχεται ὅτι δέον νὰ περιορίζεται τὸ δικαίωμα τοῦ Κράτους ν' αὐξάνῃ τὰς στρατιωτικὰς αὐτοῦ δυνάμεις γενικῶς, ὅτι τὸ τοιοῦτον δικαίωμα ἀποτελεῖ ἀπειλήν, προμήνυμα ἐπιθέσεως καὶ διαταράξεως τῆς ἀσφαλείας τῶν ἄλλων, ἔστω καὶ ἂν ὁ οὕτω πως προερχόμενος κίνδυνος εἶναι προσωρινός. Τὴν τοιαύτην ἄποψιν τοῦ Wheaton ἐπεκύρωσε, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, καὶ αὐτὴ ἡ πρακτική. Οὕτω, λ. χ., ὑπεχρεώθη ἡ Ἰαπωνία μετὰ τὸν κατὰ τὸ 1895 πόλεμον, ὃν διεξῆγεν ἐναντίον τῆς Κίνας, κατόπιν ἐπιμονῆς τῆς Γερμανίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας, ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν διὰ τῆς συνθήκης εἰρήνης τοῦ Shimonoseki ἐπιβληθέντα εἰς αὐτὴν ὅρον, τῆς ὁλονὲν αὐξανομένης δυνάμεως τῆς Ἰαπωνίας θεωρηθείσης ὡς ἐπαπειλούσης τὴν *πολιτικὴν ἰσορροπίαν* ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Vattel*, Le droit des gens ou principes de la loi naturelle etc. (1758) καὶ ἐν Ἑλληνικῇ μεταφράσει ὑπὸ Γ. Α. Ράλλη (1831) βιβλ. III κεφ. 8 § 42–46, *Heffter*, Europäisches Völkerrecht der Gegenwart (1888) καὶ ἐν Γαλλικῇ μεταφράσει ὑπὸ Geffken ὡς καὶ ἐν Ἑλληνικῇ μεταφράσει ὑπὸ Δ. Κυριακοῦ (1867) βιβλ. I κεφ. 1 § 30, *Σεφεριάδη*, Μαθήματα Διεθνοῦς Δημοσίου Δικαίου τ. 1 σ. 270 ἑπ. Τὰ κείμενα τῶν συνθηκῶν βλ. ἐν *Fleischmann*, Völkerrechtsquellen, 1905. Περὶ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν βλ. *Kraus*, Der Friedensvertrag von Versailles ἐν τῷ Jahrbuch des öffentlichen Rechts τ. IX (1920) σ. 291 ἑπ. καὶ ἰδίως σ. 310 ἑπ. (Bestimmungen über Landheer, Leemacht und militärische Laftfahrt). ΗΛ. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΠΟΙΝ. ΔΙΚ.] Ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ *ἄμυνα* καλεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ ἀτόμου, ἐν ἐλλείψει βοηθείας τῆς ἀρχῆς, πρὸς ἀπόκρουσιν ἀδίκου καὶ παρούσης ἐπιθέσεως κατὰ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ ἢ ἑτέρου προσβολὴ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐπιτιθεμένου.

Περὶ τοῦ δικαιολογικοῦ λόγου τῆς ἀμύνης πολλαὶ ἀνεπτύχθησαν θεωρίαι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἀλλ' ἐν ταῖς σπουδαιοτέραις ἐκ τούτων μία καὶ ἡ αὐτὴ διαφαίνεται βάσις, καίτοι ποικιλοτρόπως διατυπουμένη, ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ἀμύνης ἔχει τὰς ρίζας του ἐν αὐτῇ τῇ ὑπάρξει τοῦ Δικαίου καὶ τῇ ἀνάγκῃ τῆς ὑπερασπίσεως αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἀδίκου. Ἀναγκαῖος ὅρος τῆς ὑπάρξεως τοῦ Δικαίου εἶναι ὁ *ἐξαναγκασμός*, τουτέστιν ἡ διὰ τῆς βίας ὑποταγὴ τοῦ ἀντιτιθεμένου εἰς τοὺς κανόνας αὐτοῦ. Ὁ ἐξαναγκασμὸς οὗτος ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Πολιτείας, ἀλλ' ἐν ἀπουσίᾳ ἢ ἀδυναμίᾳ αὐτῆς ἵνα ὑπερασπίσῃ τὰ κινδυνεύοντα δικαιώματα τοῦ ἀτόμου γεννᾶται τὸ δικαίωμα τούτου ἵνα διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων ἀποκρούσῃ τὴν ἄδικον ἐπίθεσιν.

Ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ δικαιολογικῆς βάσεως ἀπορρέουσιν οἱ ἀναγκαῖοι πρὸς ὕπαρξιν τοῦ δικαιώματος τῆς ἀνάγκης ὅροι:

1) Ὁ πρώτιστος τῶν ὅρων τούτων εἶναι *ἄδικος ἐπίθεσις* κατὰ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ τοῦ ἀμυνομένου ἢ ἑτέρου. Συνεπῶς ἄμυνα δὲν χωρεῖ κατὰ πράξεων περιεχουσῶν μὲν προσβολὴν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀτόμου, ἀλλ' ἀδικουμένων δυνάμει δικαιώματός τινος, ὡς λ. χ. κατὰ μέτρων ἐξαναγκαστικῶν τῆς ἀρχῆς, ἐνεργούσης ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας της. Ἀφ' ἑτέρου, ὅμως, οὐδαμῶς ἐξετάζεται ἂν ἐν τῇ ἐπιθέσει ὑφίσταται τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον τῆς ἀξιοποίνου πράξεως, τουτέστιν ἡ πρὸς καταλογισμὸν ἱκανότης τοῦ ὑποκειμένου, οὐδ' ἂν οὗτος ἐνεργῇ δολίως ἢ ἐξ ἀμελείας. Ἀρκεῖ ὅτι ἡ πρᾶξις αὐτοῦ ἀντικειμενικῶς κρινομένη εἶναι ἄδικος, προσβάλλουσα τὰ δικαιώματα αὐτοῦ τοῦ ἀμυνομένου ἢ ἑτέρου προσώπου.

Ἡ ἐπέκτασις τοῦ δικαιώματος τῆς ἀμύνης καὶ ἐπὶ προσβολῆς ἀλλοτρίων δικαιωμάτων ἀπορρέει ἐκ τοῦ ἐκτεθέντος δικαιολογικοῦ λόγου, καθ' ὃν διὰ τῆς ἀμύνης προασπίζεται οὐχὶ μόνον τὸ συμφέρον τοῦ ἀτόμου ἀλλ' αὐτὸ τὸ Δίκαιον κατὰ τοῦ ἀδίκου. Καὶ ἡ ἐπέκτασις αὕτη ἀναγράφεται ἐν ἄρθρῳ 101ῳ τοῦ ποινικοῦ ἡμῶν νόμου.

Ὁμοίως δ' ἀπὸ τοῦ δικαιολογικοῦ λόγου τῆς ἀμύνης πηγάζει καὶ ἡ ἀρχὴ ὅτι αὕτη δέον νὰ χωρῇ πρὸς ὑπεράσπισιν οἱουδήποτε δικαιώματος. Ἀλλ' ἐν τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ ὁρίζονται περιοριστικῶς τὰ δικαιώματα ὑπὲρ ὧν ἐπιτρέπεται ἡ ἄμυνα, ἐξαιρουμένων τινῶν (ἄρθρ. 99).

2) Ἡ ἄδικος ἐπίθεσις δέον *νὰ ᾖ παροῦσα*, ὡς τοιαύτη δὲ θεωρεῖται ὅταν ἤρχισε καὶ ἐξακολουθεῖ ὡς καὶ ὅταν ἐπίκειται ἀμέσως καὶ ἀσφαλῶς, ὅταν, δηλονότι, ἔκ τινος πράξεως ἐξάγεται φανερῶς ἡ πρόθεσις τῆς ἀμέσου ἐπιθέσεως, οὐχὶ ἐξ ἁπλῆς ἀπειλῆς.

3) Ἡ ἄμυνα ἐπιτρέπεται μόνον ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ πολιτεία, ἧς ἔργον εἶναι ἡ προστασία τοῦ δικαίου, δὲν δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ τοῦτο. Τοῦτο δὲ συμβαίνει ἐν αἷς περιπτώσεσιν εἴτε ἡ ἁρμοδία ἀρχὴ δὲν εἶναι παροῦσα κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς προσβολῆς, εἴτε δὲν εἶναι ἐπαρκὴς πρὸς ἀπόκρουσιν αὐτῆς.

4) Ὁ ἀμυνόμενος ἀποκρούων τὴν ἐπίθεσιν δικαιοῦται νὰ προσβάλῃ τὰ δικαιώματα τοῦ ἐπιτιθεμένου. Ἀλλ' ἡ προσβολὴ αὕτη δέον, κατὰ νόμον, νὰ περιορίζηται ἐντὸς τῶν ὁρίων ἅτινα διαγράφει ἡ προκαλοῦσα αὐτὴν ἀνάγκη (ἄρθρ. 102 καὶ 103 ποιν. ν.). Οὕτως ὁ ὑφιστάμενος τὴν ἐπίθεσιν δὲν δικαιοῦται, κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, νὰ μεταχειρισθῇ βίαν κατὰ τοῦ ἐπιτιθεμένου, ἂν δύναται δι' ἄλλων μέσων, ὡς λ. χ. διὰ τῆς φυγῆς, ν' ἀποφύγῃ τὴν ἐπίθεσιν. Ἡ βία δὲ δέον νὰ περιορίζηται εἰς τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου μέσα.

Ἡ ἐξερχομένη τῶν ὁρίων τούτων ἄμυνα ἀποτελεῖ τὴν καλουμένην *ὑπέρβασιν* τῆς ἀμύνης, ἥτις καὶ τιμωρεῖται (ἄρθρ. 107 ἐδ. 2 ποιν. νόμου). Κατ' ἐξαίρεσιν τοῦ ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ κανόνος ἡ ὑπέρβασις μένει ἀτιμώρητος ὅταν προκύπτῃ μετὰ πιθανότητος ἐκ τῶν εἰδικῶν περιστάσεων ὅτι αὕτη προῆλθεν ἐκ τοῦ αἰφνιδίου τῆς ἐπιθέσεως καὶ τοῦ ἐκ ταύτης γεννηθέντος *ὑπερβολικοῦ φόβου* ἢ *τῆς ταραχῆς τοῦ νοός*. Τ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

— *ἄμυνα τοῦ ὀργανισμοῦ* [*Ἰατρ.*]. Ἡ ἱκανότης τοῦ ὀργανισμοῦ ν' ἀντεπεξέρχεται ἐναντίον νοσογόνων αἰτίων καὶ ν' ἀντιρροπῇ ἢ νὰ ἐξουδετερώνῃ ταῦτα. Τὸ σῶμα φέρει πλεῖστα ὅσα τοιαῦτα ἀμυντικὰ μέσα, μεταξὺ τῶν ὁποίων σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑπόμενα:

1) Ἡ *ἐπιδερμίς*, ἥτις διὰ τῆς κερατίνης αὐτῆς στιβάδος προφυλάσσει τὸ δέρμα ἀπὸ τῆς εἰσόδου παθογόνων μικροβίων. Διὰ τῶν τριχῶν προφυλάσσεται ἐν μέρει τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς ψύξεως, διὰ δὲ τῆς μελανοχρωστικῆς ἥτις εὑρίσκεται ἐναποτιθεμένη ἐντὸς αὐτῶν ὡς καὶ ἐντὸς τῆς ἐπιδερμίδος προφυλάσσεται ἀπὸ τῶν βλαβερῶν ἐπιδράσεων τῶν χημικῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλιακοῦ φωτός. Ἡ ἐλαστικότης τοῦ δέρματος ὡς καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀπολήγοντα αἰσθητικὰ νεῦρα προφυλάσσουσιν ἐναντίον μηχανικῶν ἐπιδράσεων (π. χ. τραυματισμῶν).

2) Οἱ *βλεννογόνοι* ἀποτελοῦσιν ἐπίσης ἀμυντικὰ μέσα, κυρίως ἐναντίον εἰσβολῆς παθογόνων μικροβίων, διὰ τῶν ἐκκριμάτων αὐτῶν καὶ δὴ τῆς βλέννης, ἥτις, ἀποτελοῦσα συνεχὲς ἐπίχρισμα ἐπὶ τοῦ βλεννογόνου χρησιμεύει πρὸς συγκράτησιν τῶν μικροβίων ὡς καὶ ἄλλων μικρῶν ξένων σωμάτων καὶ διὰ τῆς συνεχοῦς ἐκροῆς ταύτης πρὸς τὰ ἔξω εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τούτων. Ἡ βλέννα φαίνεται ἔχουσα καὶ μικροβιοκτόνους ἰδιότητας ὡς τοῦτο τοὐλάχιστον ἀπεδείχθη διὰ τὴν βλένναν τῆς ῥινός. Ὁ βλεννογόνος τῶν βρόγχων ὑπαλείφεται ὑπὸ κροσσωτοῦ ἐπιθηλίου, ὅπερ διὰ τῶν ζωηρῶν κινήσεων τῶν κροσσῶν αὐτοῦ, αἵτινες ἔχουσι κατεύθυνσιν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, χρησιμεύουσιν ὅπως ἀπομακρύνονται εὐκολώτερον τυχὸν εἰσχωρήσαντα ἐντὸς τῆς τραχείας ἢ βρόγχων μικρόβια ἢ καὶ ἄλλα ξένα σώματα, ὡς π. χ. κοκκία κονιορτοῦ ἢ ἄνθραξ. Ὁ βλεννογόνος τοῦ στομάχου διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκκρινομένου ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος συντελεῖ ἐπίσης εἰς τὴν καταστροφὴν πολλῶν μικροβίων, ὡς ἐξ οὗ ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει ἐν τῷ λεπτῷ ἐντέρῳ διαβιοῦν σχετικῶς ὀλίγα μικρόβια. Τοὐναντίον τὸ παχὺ ἔντερον ὡς ἐκ τῆς ἀλκαλικῆς ἀντιδράσεως τοῦ περιεχομένου καὶ τῆς μικρᾶς κινητικότητος αὐτοῦ, εἶναι τόπος εὐνοϊκὸς ἀναπτύξεως πολλῶν μικροβίων. Ἡ ἐν τῷ παχεῖ ἐντέρῳ ἀναπτυσσομένη χλωρὶς εἶναι πλουσιωτάτη καὶ σταθερὰ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀποτελοῦσα, τρόπον τινά, φυσιολογικὴν κατάστασιν. Τὰ μικρόβια ταῦτα τοῦ παχέος ἐντέρου ὡς ἐκ τῆς μακρᾶς συμβιώσεως προσλαμβάνουσιν ὡρισμένην ἀτομικότητα προσηρμοσμένην πρὸς τοὺς ἱστοὺς τοῦ ἀτόμου, ἐν ᾧ φιλοξενοῦνται, συνιστῶσι δὲ σπουδαῖον ἀμυντικὸν ὅπλον τοῦ ὀργανισμοῦ, καθότι καταστρέφουσι παθογόνα μικρόβια εἰσελθόντα ἐντὸς τοῦ παχέος ἐντέρου. Ταῦτα δύνανται νὰ ὑπερισχύσωσι μόνον ὅταν ἡ φυσιολογικὴ χλωρὶς τοῦ ἐντέρου ἐξασθενήσῃ κατὰ τὴν ζωτικότητα αὐτῆς, ἢ ὅταν τὰ ἐν τῷ παχεῖ ἐντέρῳ εἰσελθόντα μικρόβια εἶναι πολυάριθμα καὶ λίαν παθογόνα.

3) Τὸ *λεμφικὸν σύστημα* ἀποτελεῖ ἐπίσης προασπιστικὸν μέσον τοῦ ὀργανισμοῦ, καθότι τυχὸν εἰσελθόντα μικρόβια ἐντὸς τοῦ σώματος κατακρατεῖ ἐντὸς τῶν λεμφογαγγλίων, ἅτινα ἐνεργοῦσιν ὡς ἠθμός, παρεμποδιζομένης οὕτω τῆς εἰσόδου τῶν μικροοργανισμῶν εἰς τὴν κυκλοφορίαν.

4) Τὸ *αἷμα* ὡσαύτως κέκτηται σπουδαίας ἀμυντικὰς ἰδιότητας, καθότι παραλαμβάνει καὶ ἀπεκκρίνει διὰ τῶν νεφρῶν διαφόρους βλαβερὰς οὐσίας εἰσελθούσας εἰς τὴν γενικὴν κυκλοφορίαν, διὰ δὲ τῶν συστατικῶν αὐτοῦ κέκτηται ἐντόνους ἀντιμικροβιακὰς καὶ ἀντιτοξικὰς ἰδιότητας· οὕτω τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια κέκτηνται τὴν ἰδιότητα νὰ παραλαμβάνωσι καὶ νὰ καταστρέφωσι μικρόβια ἢ καὶ ξένα σώματα ἐντὸς τῆς κυκλοφορίας. Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων δύνανται νὰ μεταναστεύσωσιν ὡς ἐκ τῆς ἀμοιβαδοειδοῦς κινήσεως ἣν κέκτηνται καὶ νὰ δράσωσι φαγοκυτταρικῶς ἐναντίον νοσογόνων παραγόντων. Ἀλλὰ καὶ ὁ ὀρὸς τοῦ αἵματος κέκτηται ἐντόνους προασπιστικὰς ἰδιότητας διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἀναπτύξεως ἀντιμικροβιακῶν καὶ ἀντιτοξικῶν οὐσιῶν (βλ. λ. ἀνοσία). ΙΩ. ΚΑΤΣΑΡΑΣ

Ἄμυνα. Συντετμημένη ὀνομασία (ἀντὶ «*Ἐθνικὴ Ἄμυνα*») τοῦ κατὰ τὸ 1916 κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς τότε προσωρινῆς ἐκεῖ Κυβερνήσεως: «προσεχώρησαν εἰς τὴν Ἄμυναν» «ἀξιωματικοὶ τῆς Ἀμύνης» (καὶ *ἀμυνῖται* λεγόμενοι)· βλ. Θεσσαλονίκης κίνημα.

«Ἄμυνα». Ἑβδομαδιαία ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1871. Σχῆμα 2ον.

—«Ἄμυνα». Ἑβδομαδιαία πολιτικὴ ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα ἐν Αἰγίῳ τῷ 1891—1892. Σχῆμα 2ον.

—«Ἄμυνα». Ὄργανον τῶν οἰκονομικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν συμφερόντων, ἐκδοθὲν τῷ 1914. Σχ. 4ον.

—«Ἄμυνα». Καθημερινὴ πρωϊνὴ συνδικαλιστικὴ ἐφημερίς, Διευθυντὴς Τ. Λαμπρινόπουλος. Ἐξεδόθη τῷ 1920. Σχ. 2ον.

Ἀμύνης *ἀεροπορικῆς, ταμεῖον*· βλ. ἀεροπλοΐα (τ. Α', σ. 790 γ').

Ἀμυνανδρίδαι. Ἱερατικὸν ἐν Ἀθήναις γένος εἰς τὸ ὁποῖον ἦτο κληρονομικὸν τὸ δικαίωμα νὰ παρέχῃ τὸν ἐπιμελούμενον τῆς λατρείας τοῦ Κέκροπος ἱερέα. Γ. Δ. ΚΑΥ.

Digitized by Google

Ἀμύνανδρος. - 1) Ὁ γενάρχης τοῦ ἱερατικοῦ ἐν Ἀθήναις γένους τῶν Ἀμυνανδριδῶν. Εἶναι ἄγνωστον πότε ἔζησεν· ἴσως εἶναι πρόσωπον μυθικόν. —2) Ἀθηναῖός τις μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος (Τιμ. 21 ς.). Γ. Δ. ΚΑΨ

—3) Βασιλεὺς τῶν Ἀθαμάνων, τῆς θεσσαλικῆς φυλῆς ἡ ὁποία διωχθεῖσα ὑπὸ τῶν Λαπιθῶν κατῴκησε βραδύτερον ἐν Ἠπείρῳ. Οὗτος συνεμάχησε μετὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ τῶν Ρωμαίων κατὰ Φιλίππου τοῦ Γ'. Ὅτε δ' ὁ Φίλιππος ἡνώθη μετὰ τῶν Ρωμαίων, ὁ Ἀμύνανδρος συνεμάχησε κατ' αὐτῶν μετὰ Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας, ἀλλ' ἐκβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κατέφυγεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν (191 π.Χ.) Οἱ Αἰτωλοὶ ἐδέχθησαν αὐτὸν καὶ ἠρνήθησαν νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Ρωμαίους, προκληθέντες πρὸς τοῦτο, ἐπανήγαγον δὲ αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ (189 π.Χ.). ΙΑΚ.Χ.Δ.

Ἀμυνέας. Στρατηγὸς τῶν Θεσσαλῶν. Κιεριεὺς τὴν πατρίδα. Ἐστρατήγησε τῷ 117—116 π. Χ. Κ. Μ. Κ.

Ἀμυνεῖον. Ἱερὸν ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἐτιμᾶτο ὁ θεραπευτὴς τῶν νοσημάτων ἥρως *Ἄμυνος*, ὁ *Ἀσκληπιὸς* καὶ τέλος ἡ *Ὑγιεία* (βλ. λ. Ἀθῆναι, τ. Β', σ. 250 α', ἔνθα καὶ σχεδιαγράφημα τοῦ ἱεροῦ). Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἀμυνείου, καὶ δὴ κατὰ τὸ μέσον, ὑπῆρχε κρήνη βάθους 4.10 μέτρ., ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι κατεσκευάσθη κατὰ τὸν ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα. Σημειωτέον ὅτι πολλαὶ λεπτομέρειαι τῶν γενομένων ἐκεῖ ἀνασκαφῶν, αἱ ὁποῖαι φαίνονται σήμερον δεξιόθεν τῷ κατερχομένῳ τὴν μεγάλην ὁδὸν Ἀποστόλου Παύλου πρὸς τὸ Θησεῖον, στηρίζονται ἐπὶ εἰκασιῶν, ἕνεκα ἰδίως τῶν μεγάλων μεταβολῶν, αἱ ὁποῖαι μεταγενεστέρως ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ χώρου τούτου. Α. Σ ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμυνιλίσπης (Amynilispes Scudder) *[Παλαιοζ.]*. Γένος μυριαπόδων ἀρθροζῴων ἐκ τῶν *διπλοπόδων* ζῆσαν κατὰ τὸ ἄνω ἀνθρακικὸν σύστημα τοῦ Ἰλλινουᾶ. Θ. Σ.

ἀμυνίνη (Amynine) *[Φαρμακ.]*. Σκευασία φαρμακευτικὴ ὀφείλουσα τὴν προέλευσιν αὐτῆς ἐκ τῆς γνώσεως τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ γαστρικὸν ἕλκος τότε μόνον ἀναπτύσσεται ὅταν ἐλλείπῃ ἐκ τοῦ τοιχώματος τοῦ στομάχου ἡ ἀντιπεψίνη ἥτις προστατεύει τὸν στόμαχον κατὰ τῆς αὐτοφαγίας καὶ αὐτοπεψίας. Ἡ σκευασία τῆς *ἀμυνίνης* ἀντιπροσωπεύει ἀκριβῶς τὴν ἀντιπεψίνην ταύτην ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν *οὐδετεραλόνην* (neutralon) ἢ τὸ πυριτικὸν ἀλουμίνιον. Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο στοιχεῖον ἀποσυντίθεται ἐντὸς τοῦ γαστρικοῦ χυμοῦ εἰς χλωριοῦχον ἀλουμίνιον καὶ εἰς ἰτεϋλικὸν ὀξὺ κολλοειδές· ὅθεν ἐνεργεῖ ταυτοχρόνως διὰ τῆς ἐξουδετερώσεως τῶν ὀξέων καὶ διὰ τῆς μηχανικῆς προστασίας τοῦ στομάχου. Ὁ Katzenstein, χειρουργῶν διαφόρους πάσχοντας, εὗρεν ὅτι τὰ διὰ τῆς ἀμυνίνης θεραπευόμενα ἕλκη τοῦ στομάχου ἦσαν ἀπολύτως τεθεραπευμένα· δι' ὃ συνιστᾷ τὴν σκευασίαν ταύτην δι' εὐρυτέραν χρῆσιν πρὸς τὰ γαστρικὰ ἐν γένει ἕλκη. Μ. Ν. Κ.

ἀμυνίτης (ὁ)· ὁ τῆς ἀμύνης, ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἄμυναν. *Αμυνῖται* ἐλέγοντο κοινῶς οἱ μετασχόντες τοῦ κινήματος τῆς Θεσσαλονίκης (1916) στρατιωτικοί, ἐκ τοῦ ὀνόματος τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἡ ἐκεῖ προσωρινὴ Κυβέρνησις («Κυβέρνησις Ἐθνικῆς Ἀμύνης»).

Ἄμυνο· ἀκρωτήριον τῆς Σερίφου (βλ. λ. Αἰγαῖον, τ. Β', σ. 402α), τὸ καὶ *Διακόφτης* ὀνομαζόμενον.

ἀμυνοδοντιναι (Amynodontinae Scott. καὶ Osb.) *[Παλαιοζ.]*. Ὑποομοιογένεια τῶν περισσοδακτύλων θηλαστικῶν *ρινοκεριδῶν* ζήσασα ἐν βορείῳ Ἀμερικῇ κατὰ τὴν ἄνω ἠώκαινον καὶ ὀλιγόκαινον. Εἶναι ζῷα χονδροειδῆ ὧν ἡ ἄνευ κεράτων καὶ μὲ πεπλατυσμένον ἐμπρόσθιον τμῆμα ῥύγχους κεφαλὴ προσομοιάζει μᾶλλον πρὸς τὴν τῶν ἄρκτων ἢ τῶν ρινοκεριδῶν. Οἱ κυνόδοντες τῆς τε ἄνω καὶ τῆς κάτω σιαγόνος ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς κοπτῆρας πλὴν εἶναι πολὺ ἰσχυρότεροι αὐτῶν, οἱ τραπεζῖται ἐν γένει ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς τοῦ ρινοκέρωτος ἀλλ' εἶναι στενώτεροι ἐκείνων, οἱ προτραπεζῖται μικρότεροι καὶ ἁπλούστεροι τῶν τραπεζιτῶν, τὰ δ' ἐμπρόσθια καὶ ὀπίσθια ἄκρα αὐτῶν τριδάκτυλα. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ γένη *ἀμυνόδους, μεταμυνόδους* καὶ *καδουρκοθήριον*. Θ. Σ.

ἀμυνόδους (Amynodon Marsh. συνών. Orthocynodon Scott. καὶ Osb.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος περιττοδακτύλων θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὑποομοιογενείας τῶν *ἀμυνοδοντινῶν* ζῆσαν κατὰ τὴν ἄνω ἠώκαινον τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Ἔχει ἐπὶ μὲν τῆς ἄνω σιαγόνος 3—2 καὶ ἐπὶ τῆς κάτω 2—1 κοπτῆρας, κυνόδοντας ἀνὰ ἕνα, προτραπεζίτας ἀνὰ τέσσαρας καὶ τραπεζίτας ἀνὰ τρεῖς ἑκατέρωθεν ἑκάστης σιαγόνος. Θ. Σ.

Ἀμυνόμαχος. Υἱὸς τοῦ Φιλοκράτους, Ἀθηναῖος, ἐκ τοῦ δήμου Βατῆς, εἷς ἐκ τῶν κληρονόμων τοῦ φιλοσόφου Ἐπικούρου, καθ' ἃ ἀναφέρει Διογένης ὁ Λαέρτιος (10, 16) καὶ ὁ Κικέρων (De fin. Β' 101)· φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν προτείναντα εὑρεθὲν ψήφισμα περὶ τὸ 250 π. Χ. (Corp. Inscr. Attic. II ἀριθ. 602)· ἐπίσης ἐν ἄλλῃ ἐπιγραφῇ τοῦ 350 π. Χ. ἀναφέρεται ἔν τινι καταλόγῳ πρυτάνεων *Ἀμυνόμαχος Φιλοκράτους*, πάππος βεβαίως τοῦ προηγουμένου. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμύνομαι· βλ. ἀμύνω.

— **ἀμυνόμενος** *[Στρατηγ.-Τακτ.]*. «Ἀμυνόμενος» καλεῖται ὁ παραμένων ἐν ἀμύνῃ (βλ. λ.) εἴτε ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς στρατηγικῆς, εἴτε ἐν τῇ τῆς τακτικῆς. Ἐπειδὴ δὲ στράτευμα εἶναι τὸ διεξάγον τὴν ἄμυναν, δι' αὐτό, διὰ τοῦ ὅρου «ἀμυνόμενος», ἐννοητέον τὸ ἐν ἀμύνῃ στράτευμα. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

Ἄμυνος· βλ. Ἀμυνεῖον καὶ Ἀθῆναι (τ. Β', σ. 250 α').

Ἀμύνται *[Ἀρχ.]*. Ἠπειρωτικὸν ἔθνος, ἀναφερόμενον ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου, λέγοντος ὅτι οὗτοι ἦσαν κλάδος τῶν Θεσπρωτῶν. Α. Σ. ΑΡΒ.

Ἀμύντας Α'. Υἱὸς τοῦ Ἀλκέτα, βασιλεὺς τῆς *Μακεδονίας* ἀπὸ τοῦ 540—498 π.Χ. περίπου. Πρὸς τοῦτον εἶχεν ἀποστείλει ἐκ Θρᾴκης, ὅπου παρέμενεν, ὁ στρατηγὸς τοῦ Δαρείου Μεγάβαζος τῷ 513 π.Χ. ἑπτὰ ἐγκρίτους Πέρσας, ἵνα ἐξ ὀνόματος τοῦ βασιλέως ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ, σημεῖα ὑποταγῆς. Ὁ Ἀμύντας ὑπεσχέθη ταῦτα προθύμως, παρέθεσε δὲ πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους καὶ πλουσιωτάτην τράπεζαν. Ἀλλ' οὗτοι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ συμποσίου μεθυσθέντες ἠξίωσαν ἀπὸ τὸν Ἀμύνταν νὰ προσαγάγῃ, συμφώνως πρὸς ἔθιμον τῶν ὁμολογούντων ὑποτέλειαν, καὶ τὰς γυναῖκας τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, δηλαδὴ τὰς συζύγους καὶ θυγατέρας αὐτοῦ. Ὁ Ἀμύντας συνεμορφώθη καὶ πρὸς τὴν ἀπαίτησιν ταύτην τῶν Περσῶν καὶ μάλιστα ἠνείχετο αὐτοὺς ὑβριστικῶς συμπεριφερομένους πρὸς τὰς γυναῖκας. Ὁ νεαρὸς ὅμως υἱός του Ἀλέξανδρος, ὁ κατόπιν βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεχθῇ τὴν προσβολήν. Προσποιηθεὶς λοιπὸν ὑπερβάλλουσαν φιλοξενίαν ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ ἐπιτρέψωσι πρὸς στιγμήν, ὅπως λουσθῶσιν αἱ γυναῖκες καὶ καλλωπισθῶσιν, ἐπανέλθωσι δὲ μετ' ὀλίγον ἵνα συγκοιμηθῶσι μετ' αὐτῶν. Οἱ Πέρσαι ἐδέχθησαν προθύμως τὴν πρότασιν, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, παρὰ τὰς ἐπιμόνους ἀντιρρήσεις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἰσήγαγεν ἀντὶ τῶν γυναικῶν εἰς τοὺς κοιτῶνας τῶν ἀπεσταλμένων νεαροὺς ἄνδρας γυναικεῖα ἐνδεδυμένους, οἱ ὁποῖοι ἐφόνευσαν ἅπαντας τοὺς Πέρσας, ἔπειτα δὲ ἐξηφάνισαν καὶ τοὺς θεράποντας αὐτῶν. Οὕτως ὁ νεαρὸς Ἀλέξανδρος οὐ μόνον τοῦ ἰδίου οἴκου τὸ ὄνειδος ἀπέπλυνεν, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ Βασιλείου ἐξεδικήθη τὴν τιμήν, ἣν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τόσον προθύμως ἀπεμπόλησεν. Ὀλίγον ὅμως χρόνον μετὰ ταῦτα ὁ Μεγάβαζος εἰσβαλὼν κατέστησε τὴν Μακεδονίαν ὑποτελῆ εἰς τὸ περσικὸν κράτος.

Ὁ Ἀμύντας εἶχε, φαίνεται, συνάψει πολιτικὰς σχέσεις καὶ μετὰ τῶν Πεισιστρατιδῶν. Διὸ μετὰ τὴν ἔξωσιν αὐτῶν διεμήνυσεν εἰς τὸν Ἱππίαν ὅτι δύναται νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἀνθεμοῦντα, ἣν τότε πρῶτον εἶχε προσαρτήσει εἰς τὸ βασίλειον αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἱππίας ἐπροτίμησε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἀσίαν. Ε. Ν. Μ.

—**Ἀμύντας.** Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου Α' τοῦ Φιλέλληνος, ἔγγονος τοῦ προηγουμένου. Τοῦτον μετὰ τῶν ἑτέρων ἀδελφῶν, Φιλίππου καὶ Ἀλκέτα, παρηγκώνισε τῆς ἀρχῆς ὁ νεώτερος ἀδελφὸς Περδίκκας, ὅστις καὶ ἐγένετο βασιλεύς. Ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος. Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας Β'.** Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Ἦτο υἱὸς τοῦ τετράρχου Φιλίππου καὶ ἔγγονος τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου Α'. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην (II, 100, 3) καὶ τὸν Διόδωρον (XII, 50, 3) ὑπὲρ τοῦ Ἀμύντου τούτου εἶχον ἐκστρατεύσει εἰς Μακεδονίαν οἱ Ὀδρύσαι ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Σιτάλκη τῷ 429 π. Χ. μὲ τὸν σκοπὸν ν' ἀποκαταστήσωσιν αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἀπέτυχεν, ὁ δὲ Ἀμύντας ἠναγκάσθη, φαίνεται, ὑπὸ τοῦ βασιλέως Περδίκκου Β' νὰ καταλίπῃ τὸ ἔδαφος τῆς Μακεδονίας. Εἰς τὸν θρόνον ἀνῆλθε τῷ 392 π. Χ. ὡς διάδοχος τοῦ βασιλέως Ἀερόπου, ἀλλ' ἡ βασιλεία αὐτοῦ ὑπῆρξε βραχυτάτη, διαρκέσασα μόλις μέχρι τοῦ 390 π. Χ. Μνημονεύεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μὲ τὸ ἐπώνυμον «*Μικρὸς*» (Πολιτικά, Ε', 8, 11), οὗτος δὲ ἀναφέρει ὅτι ἐδολοφονήθη ὑπό τινος Δέρδα. Ὑπὸ πολλῶν θεωρεῖται ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Σιτάλκους ὑποστηριχθεὶς Ἀμύντας εἶναι διάφορος τοῦ ἐν ἔτει 392 βασιλεύσαντος. Ε Ν.Μ.

— **Ἀμύντας Γ'.** Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀρριδαίου, δισέγγονος Ἀλεξάνδρου Α' τοῦ Φιλέλληνος, πατὴρ τοῦ Φιλίππου Β' καὶ πάππος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὸν θρόνον ἀνῆλθε διὰ πραξικοπήματος τῷ 390 ἢ 389 π. Χ., ἀφοῦ ἐξέβαλε τὸν Λυγκηστὴν Παυσανίαν, υἱὸν τοῦ Ἀερόπου. Ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 369 π. Χ. ἀλλ' ἡ βασιλεία αὐτοῦ ὑπῆρξε τεταραγμένη. Κατ' αὐτὴν οἱ Ἰλλυριοί, προσκληθέντες πιθανῶς ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων τοῦ Ἀμύντα Λυγκηστῶν, εἰσέβαλον τῷ 383 π. Χ. εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ Ἀμύντας ἐνικήθη καὶ ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς, ὁ δὲ θρόνος τῆς Μακεδονίας περιῆλθεν εἰς τὸν Λυγκηστὴν Ἀργαῖον. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη, ἤτοι τῷ 381 π.Χ., ὁ Ἀμύντας ἀνέκτησεν αὐτὸν βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν. Οἱ κίνδυνοι ὅμως τώρα εἶχον πολλαπλασιασθῆ. Εἰς τοὺς ἀντιπάλους Λυγκηστὰς προσετέθη καὶ ἡ Πέλλα, ἡ ὁποία ἠρνήθη ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν βασιλέα, ἐνῷ ἐξ ἄλλου οἱ Ὀλύνθιοι διαρρήξαντες τὴν πρὸς τὸν Ἀμύνταν συμμαχίαν, ἣν πρότερον εἶχον συνάψει, καὶ ἐπωφελούμενοι τῶν ἐσωτερικῶν δυσχερειῶν ἐν τῷ Μακεδονικῷ βασιλείῳ, εἶχον καταλάβει μέρος αὐτοῦ. Ἦτο ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ὄλυνθος, ἡγουμένη πολλῶν ἐν Μακεδονίᾳ πόλεων, συγκροτεῖ τὴν ἀξιοσημείωτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ «*Ὀλυνθιακὴν συμπολιτείαν*». Ὁ Ἀμύντας, ἀπαλλαγεὶς τῶν ἐσωτερικῶν δυσχερειῶν δι' ἐπιτηδείας καὶ σώφρονος πολιτικῆς, ἔστρεψεν ἤδη ἅπασαν τὴν προσοχὴν πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς γείτονας αὐτοῦ, τοὺς Ὀλυνθίους. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐναντίον τούτων συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Ὀλύνθου ἐκστρατείαν αὐτῶν. Ἡ Ὄλυνθος κατεβλήθη τῷ 379 π. Χ., ἡ Ὀλυνθιακὴ συμπολιτεία, ἡ τοσοῦτον φόβον εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐμποιήσασα, διελύθη, ὁ δὲ Ἀμύντας εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς παρέσχεν, ἀνέκτησε τὰς ὑπὸ τῶν Ὀλυνθίων καταληφθείσας πόλεις. Βραδύτερον, ὅτε ὁ ναύαρχος τῶν Ἀθηναίων Τιμόθεος εἶχεν ἐκστρατεύσει εἰς Θρᾴκην, ὁ Ἀμύντας συνῆψε μετ' αὐτοῦ συμμαχίαν, ὡς ἐμφαίνει τμῆμα ἐπιγραφῆς τοῦ 373 πιθανῶς. Καὶ μὲ τὸν Ἰάσονα, τὸν τύραννον τῶν Φερῶν, συνῆψε συμμαχικὰς σχέσεις ὁ Ἀμύντας, πλὴν μ' εὐχαρίστησιν εἶδεν ἐξαφανιζόμενον μετ' ὀλίγον τὸν μεγαλοπράγμονα τοῦτον σύμμαχόν του, διότι τῷ ὄντι ἦτο πολὺ ἐπίφοβος γείτων ὁ Ἰάσων.

Τοῦ Ἀμύντα σῴζονται πολλοὶ τύποι ἀξιολόγων νομισμάτων, ἔν τινι δ' ἐπιγραφῇ ἀναφέρεται ὅτι ὡς διαιτητὴς καθώρισε τὰ σύνορα μεταξὺ Ἐλυμιωτῶν Μακεδόνων καὶ Τριπολιτῶν Περραιβῶν.

Ἀργυροῦς στατὴρ Ἀμύντα Γ'
(389—383 π. Χ.).

Ἡ καθορίζουσα μάλιστα τὰ σύνορα ταῦτα στήλη ὑπὲρ τὸ σημερινὸν χάνι Χατζηγώγου κατὰ τὰ στενὰ τοῦ Σαρανταπόρου διετηρεῖτο ἐπὶ αἰῶνας εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Δολίχης. Ὁ Ἀμύντας ἀπέθανε τῷ 369 π. Χ. καταλιπὼν ἐκ τῆς Εὐρυδίκης τρεῖς υἱούς, τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν Περδίκκαν καὶ τὸν Φίλιππον Β'. Ὑπὸ τοῦ τελευταίου ἐστήθη βραδύτερον μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀμύντα ἐν Ὀλυμπίᾳ, καθὰ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονεύεται (V, XX, 10). Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας.** Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περδίκκα τοῦ Γ', ἔγγονος τοῦ προηγουμένου καὶ ἀνεψιὸς Φιλίππου τοῦ Β'. Οὗτος, ἐπειδὴ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἦτο ἀνήλικος, ἐπετροπεύθη ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ Φιλίππου, ὅστις ἐν ὀνόματι αὐτοῦ ἐκυβέρνα τὸ κράτος. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἐνηλικιώθη οὐδεμίαν ἀξίωσιν ἤγειρεν ἐπὶ τῆς διαδοχῆς, διότι ὁ Φίλιππος προλαβὼν συνέζευξεν αὐτὸν μετὰ τῆς θυγατρός του Κυνάνης. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Φιλίππου ὁ Ἀμύντας ὑποστηριζόμενος, φαίνεται, ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ οἴκου τῶν Λυγκηστῶν ἤγειρεν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας. Παρὰ ταῦτα ὁ θρόνος περιῆλθεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις κατέστησεν ἐκποδὼν πάντας τοὺς μνηστῆρας αὐτοῦ. Διὸ ὁ Ἀμύντας ἐξύφανε συνωμοσίαν κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅτε ὁ τελευταῖος εὑρίσκετο ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἀνακαλυφθεὶς ἐθανατώθη τῷ 335 π. Χ. Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας** ὁ *Λυγκηστής*. Μακεδὼν στρατηγός, υἱὸς τοῦ Ἀρραβαίου, ἔγγονος τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀερόπου. Ὁ πατήρ, ἀδελφὸς καὶ θεῖοι αὐτοῦ ὑπῆρξαν οἱ δολοφόνοι τοῦ Φιλίππου. Τοῦτο ὅμως δὲν ἠμπόδισε τὸν Ἀλέξανδρον νὰ προσλάβῃ αὐτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του. Ὁ Ἀμύντας ὑπῆρξε στρατηγὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ πιστῶς ὑπηρέτησεν αὐτόν. Ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Γρανικοῦ (334) διηύθυνε τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ, κατὰ δὲ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς πόλεως Σαγαλασσοῦ τῆς Πισιδίας (333) ἦτο διοικητὴς τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Βακτριανῆς διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου σατράπης τῆς χώρας ταύτης. Ε.Ν.Μ.

—**Ἀμύντας.** Υἱὸς τοῦ Ἀντιόχου, ἀδελφὸς τοῦ Ἡρακλείδου, διοικητοῦ τῆς ἱππικῆς ἴλης τῆς Βοττιαίας. Κατὰ τὸν Ἰουστῖνον (IX 5, 9) τὸν

Digitized by Google

Ἀμύνταν μετὰ τοῦ Παρμενίωνος καὶ Ἀττάλου ἐχρησιμοποίησε διὰ πολιτικοὺς σκοποὺς ἐν Ἀσίᾳ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος Β', ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του. Κατὰ τὸν Ἀρριανὸν ὅμως (I, 17, 9) ὁ Ἀμύντας τρέφων πονηροὺς σκοποὺς ἐδραπέτευσεν εἰς Ἀσίαν μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Φιλίππου, ὅπου δὲν ἔπαυσε βυσσοδομῶν παντοιοτρόπως κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ συνεννοούμενος μετὰ τῶν Περσῶν. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν εὗρε καταφύγιον εἰς τὴν Ἔφεσον, μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν αὐτῆς εἰς τὴν Ἁλικαρνασσόν, καὶ τέλος εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Περσίας παρὰ τῷ βασιλεῖ Δαρείῳ. Συνεξεστράτευσε δὲ καὶ μετὰ τοῦ Δαρείου ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ ἧτταν τοῦ Δαρείου (331 π. Χ.) παραλαβὼν τοὺς ἐν τῷ στρατῷ αὐτοῦ Ἕλληνας μισθοφόρους ἦλθεν εἰς τὴν Τρίπολιν τῆς Συρίας. Ἐκεῖθεν διεπεραιώθη εἰς Κύπρον καὶ ἔπειτα εἰς Πηλούσιον τῆς Αἰγύπτου, διότι ἐφιλοδόξει νὰ καταστῇ κύριος αὐτοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Ἀμύντας ἐγένετο ἀντικείμενον θερμῶν ἐκδηλώσεων ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐπροχώρησε μέχρι Μέμφιδος, ἀλλ' ἔπειτα ἐπειδὴ αἱ λεηλασίαι τῶν μισθοφόρων αὐτοῦ ὑπερέβησαν πᾶν ὅριον, οἱ Αἰγύπτιοι ἐξεγερθέντες κατέκοψαν αὐτοὺς καὶ τὸν Ἀμύνταν. Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας.** Υἱὸς τοῦ Τυμφαίου Ἀνδρομένους. Ὑπῆρξε διοικητὴς φάλαγγος ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ πλείστας εἰς αὐτὸν προσήνεγκεν ὑπηρεσίας. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατάληψιν τῶν Σάρδεων, τὴν πολιορκίαν τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, τὴν ἅλωσιν τῶν Περσίδων πυλῶν πρὸ τῆς Περσεπόλεως, καὶ μετέσχε τῆς ἐκστρατείας ἐναντίον τῶν Μάρδων καὶ τῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Βακτριανήν. Λόγῳ ὅμως τῶν στενῶν του σχέσεων μὲ τὸν Φιλώταν κατηγορήθη ὅτι μετεῖχε καὶ οὗτος τῆς ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου συνωμοσίας ἐκείνου. Ἀλλ' ὁ Ἀμύντας διέλυσε πᾶσαν περὶ τούτου ὑπόνοιαν καὶ ἐπανέκτησε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀπέδειξε δὲ τοῦτο μετ' ὀλίγον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἔνθα ἔπεσε γενναίως πολεμήσας (330 π. Χ.). Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας.** Πατὴρ Φιλίππου τινός, διοικητοῦ φάλαγγος ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου, πάππος τοῦ βασιλέως τῆς Κυρήνης Μάγα. Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας.** Εἷς τῶν *βηματιστῶν* τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου αὐτοῦ περιεσώθη σημείωμά τι περὶ τῆς Συριακῆς χώρας, ἐκ δὲ τοῦ τρίτου περὶ τῆς Νινευΐ. Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου (II. 67, XI. 500, XII. 529) καὶ Αἰλιανοῦ (XVII. 17). Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας.** Υἱὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἀδελφὸς τοῦ σατράπου τῆς Περσίας Πευκέστου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου κατετάγη ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου μεταξὺ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως Φιλίππου Ἀρριδαίου. Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας.** Υἱὸς τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀμύντα Α' Γυγαίας, τὴν ὁποίαν ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς Ἀλέξανδρος Α' ἠναγκάσθη διὰ τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν δολοφονίαν τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Μεγαβάζου νὰ δώσῃ εἰς τὸν Πέρσην Βουβάρη πρὸς συνδιαλλαγήν. Ὑπὸ τοῦ Ξέρξου κατέστη ἄρχων τῶν Ἀλαβάνδων, πόλεως ἐν Φρυγίᾳ (*Ἡρώδ.* VIII, 136— *Δρόϋσεν* Πίναξ, I. 3). Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας.** Υἱὸς τοῦ Νικολάου, σατράπης τῆς Βακτριανῆς τῷ 329 π. Χ. (*Ἀρριανοῦ Ἀνάβασις* IV, 17, 3-XII, 3-*Δρόϋσεν* I, 540,2). Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας.** Στρατηγὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἐν Καππαδοκίᾳ φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρμενίων Ἀριαράθου ἢ Ἀρδοάτου μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην τῷ 301 π. Χ. (*Διόδ.* XXXI, 28 — *Δρόϋσεν* II. 589). Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας** ὁ ***Ῥόδιος***. Ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς τοῦ στόλου τῶν Ροδίων κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως αὐτῶν ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ (305 π. Χ.), ὡς τοιοῦτος δὲ εἶχεν ἐπιφέρει σημαντικὰς ζημίας εἰς τὸν στόλον τοῦ Δημητρίου (*Διόδ.* XXXI, 28). Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας.** Ἀναφέρεται ὡς θανατωθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου (285 - 246), ἐπειδὴ μετέσχε συνωμοσίας κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ (*Δρόϋσεν* III A, 326). Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας.** Ἄρχων τῶν Δελφῶν μεταξὺ τοῦ 228 - 216 π. Χ.

— **Ἀμύντας.** Ἐφέσιός τις, υἱὸς Ἑλλανίκου, παγκρατιαστής. Τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ, ἔργον τοῦ γλύπτου Ἀθηναίου Πολυκλέους, ἀνέκειτο ἐν Ὀλυμπίᾳ κατὰ τὸν Παυσανίαν (VI, 4, 5). Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας.** Δαμιουργὸς ἐν Κνίδῳ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου (CIG III, XIV, 15-20). Ε.Ν.Μ.

— **Ἀμύντας.** Υἱὸς Μεγίστου, ἄρχων τῶν Μυλάσων ἐν Καρίᾳ.

— **Ἀμύντας.** Υἱὸς τοῦ Κράτητος, Κιεριεύς, τ. ἔ. ἀπὸ τὴν Κίερον τῆς Θεσσαλιώτιδος. Ὑπῆρξε στρατηγὸς τῶν Θεσσαλῶν μετὰ τὴν ἐπανίδρυσιν τοῦ Κοινοῦ αὐτῶν τῷ 194 π. Χ. Ε. Ν. Μ.

— **Ἀμύντας.** Ἕλλην χειρουργὸς πιθανῶς τοῦ Β' π.Χ., οὗ γνωρίζομεν ἐπίδεσμον ἐπὶ τρώσεων τῆς ρινός. ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἀμύντας.** Ἡγεμὼν τοῦ Γαλατικοῦ Πόντου λαβὼν τὴν ἀρχὴν ὡς διάδοχος τοῦ Δηιοτάρου ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου δικτάτορος Ἀντωνίου, μέλους τῆς δευτέρας τριανδρίας. Ἦτο ὁ τελευταῖος ἡγεμὼν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης, διότι μετὰ τὸν θάνατόν του καὶ τὴν διάλυσιν τῆς δευτέρας τριανδρίας, καθ' ἣν ἐξωντώθησαν διὰ τῆς ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίας τῷ 31 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ὀκταβίου οἱ συνάρχοντές του Ἀντώνιος καὶ Λέπιδος, ὁ αὐτοκράτωρ Ὀκτάβιος ἔκαμε νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Κατ' αὐτὴν ὁ Γαλατικὸς Πόντος ὑπήχθη διοικητικῶς εἰς τὴν Βιθυνίαν. Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἀμύντας** ἀπὸ τὴν Ἡράκλειαν τὴν ἐν τῷ Πόντῳ. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος, φιλόσοφος καὶ μαθηματικός. Ε. Ν. Μ.

— **«Ἀμύντας».** Βουκολικὸν ποίημα τοῦ Τουρκουάτου Τάσσου, ἀριστουργηματικὸν διὰ τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων του, διὰ τὴν καλλιτεχνικήν του μορφὴν καὶ διὰ τὴν μουσικότητα τῶν στίχων του. Κεντρική του γραμμὴ εἶναι τὸ ἐγκώμιον τῆς παντοδυναμίας τοῦ Ἔρωτος. Ὁ Ἀμύντας, εὐγενικὸς ποιμήν, ἀγαπᾷ χωρὶς ν' ἀνταγαπᾶται τὴν ὁμήλικόν του νύμφην Σιλβίαν. Καὶ ἐνῷ ἄπελπις ἐβασανίζετο ὑπὸ τοῦ Ἔρωτος, συνέβη σάτυρός τις νὰ συλλάβῃ τὴν Σιλβίαν καὶ νὰ τὴν δέσῃ εἰς δένδρον τι μὲ σκοπὸν νὰ τὴν βιάσῃ. Ὁ Ἀμύντας προσδραμὼν ἐγκαίρως, ἐξεδίωξεν αὐτὸν καὶ ἠλευθέρωσε τὴν νύμφην ἥτις ὅμως, ἀντὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ διὰ τὴν εὐεργεσίαν, ἀπῆλθεν ἀκατάδεκτος. Ὀλίγον κατόπιν ὁ Ἀμύντας μανθάνει ὅτι λύκοι κατεξέσχισαν τὴν ἀγαπημένην του καὶ ρίπτεται ἔκ τινος κρημνοῦ, ἄπελπις. Ἡ Σιλβία, ἥτις εἶχε σωθῇ, μαθοῦσα τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ Ἀμύντα, τρέχει ἐκεῖ, τὸν εὑρίσκει ἡμιθανῆ, μὲ τὰς περιποιήσεις τὸν ἐπαναφέρει εἰς τὰς αἰσθήσεις του καὶ συζοῦν εἰς τὸ ἑξῆς ἀγαπημένοι. Τὸ ἔργον ἔγραψεν ὁ ποιητὴς τῷ 1572, εἰς ἡλικίαν 28 ἐτῶν, τρία ἔτη πρὶν γράψῃ τὴν «Ἀπελευθερωμένην Ἱερουσαλήμ». Ὁ «Ἀμύντας» τοῦ Τάσσου ἐχρησιμοποιήθη ὡς θέμα ὑπὸ διαφόρων ζωγράφων. Μεταξὺ τῶν διαφόρων σχετικῶν πινάκων ἐξέχει ὁ πίναξ τοῦ Μπουσσέ. Γ. Σ.

Ἡ Σιλβία ἐλευθερουμένη ἀπὸ τὸν Ἀμύνταν.
Ἔργον τοῦ Μπουσσέ.]

— **Ἀμύντου *τάφος*.** Ὀνομαστὸν μνημεῖον τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Τελμησσοῦ, (κατὰ Στράβωνα Τερμησσός), ἔνθα ἀνευρέθησαν καὶ ἄλλα ἀξιολογώτατα λείψανα οἰκοδομῶν: ἐρείπια ἀκροπόλεως, ὑπολείμματα ἀρχαίου θεάτρου μὲ 28 σειρὰς βαθμίδων καλῶς διατηρηθεισῶν καὶ μία νεκρόπολις, περιλαμβάνουσα τάφους λυκιακούς, ρωμαϊκοὺς καὶ ἑλληνικούς. Οἱ τελευταῖοι εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ναϊδιόσχημοι, ἐσκαμμένοι εἰς τὸν βράχον καὶ φέροντες κατὰ τὴν πρόσοψίν των λεπτοὺς κίονας ἰωνικοῦ ρυθμοῦ μὲ κομψὰς σπείρας καὶ ἀέτωμα ἀπολῆγον εἰς καλαίσθητα ἀκρωτήρια. Ὁ γνωστότερος ἀπὸ τοὺς τάφους αὐτοὺς καὶ ὁ μᾶλλον, ἄλλως τε, ἄξιος προσοχῆς ἀνήκει εἰς τὸν *Ἀμύνταν*. Ὁ Κάρολος Τεξιέ, εἰδικῶς περιηγηθεὶς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι τοῦ 1837, κατόπιν ἐντολῆς τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, δίδει τὴν ἀκόλουθον περιγραφήν του: «Ἀποτελεῖται ἀπὸ στοὰν ἰωνικοῦ ρυθμοῦ σχηματιζομένην διὰ δύο κιόνων καὶ δύο παραστάδων ὑποστηριζουσῶν ἐπιστήλιον κεκοσμημένον δι' ἐξοχῶν καὶ ἀέτωμα φέρον ἀνθεμιοειδῆ ἀκρωτήρια. Ἡ εἴσοδος τοῦ μνημείου ἔχει, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν τεχνοτροπίαν, παρωτίδας, κλείεται δὲ διὰ θύρας φερούσης στρόφιγγας καὶ κλεῖθρα. Ἑκάστη παραστὰς κοσμεῖται διὰ τριῶν φιαλοειδῶν κοσμημάτων. Ἡ θύρα εἶναι διῃρημένη εἰς τέσσαρας ἄβακας, ὧν εἷς μόνον εἶναι ἀνοικτός. Διὰ τοῦ ἄβακος τούτου εἰσήρχετό τις εἰς νεκρικὸν δωμάτιον, περιλαμβάνον ἕδρανα πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν πτωμάτων, κατὰ τὸν ἀμεταβλήτως ἰσχύοντα εἰς ὅλους τοὺς ἐν Λυκίᾳ ἐσκαμμένους εἰς τὸν βράχον τάφους κανόνα. Οὐδεὶς ἐκ τῶν τάφων αὐτῶν περιλαμβάνει σαρκοφάγους· τὰ πτώματα ἀπετίθεντο ἐπὶ τῶν ἑδράνων, τὰ ὁποῖα συνήθως εἶχον μορφὴν νεκρικῶν κλινῶν· ἐν τούτῳ ὡμοίαζον πρὸς τοὺς ἐν Ἐτρουρίᾳ τάφους· ἄλλωστε καὶ οἱ Ἐτροῦσκοι ἦσαν λαὸς ἀσιατικός». Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

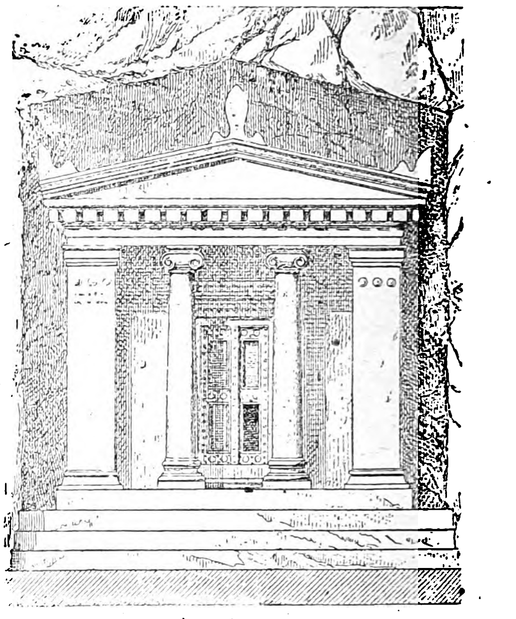

Ὁ ἐν Τελμησσῷ «Τάφος τοῦ Ἀμύντου».

ἀμυντὴρ (ὁ)· ὁ ἀμυνόμενος, ὁ ἀποκρούων, ὁ ἀπωθῶν· || τὸ ὄργανον δι' οὗ ἀμυνόμεθα: «**ἀμυντῆρες**» τὰ πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ἐστραμμένα κέρατα τῆς ἐλάφου, δι' ὧν ἀμύνεται.

ἀμυντήριος, *—α, —ον*· ὁ πρὸς ἄμυναν κατάλληλος, ὁ χρησιμεύων πρὸς ἄμυναν· || ***ἀμυντήριον*** (τό), ὡς οὐσιαστ., τὸ ὄργανον ἢ τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ἀμυνόμεθα, οἷον ὅπλον, ὀχύρωμα κ.τ.τ.

— **ἀμυντήρια** [*Μικροβιολ.*]. Καλοῦνται οὕτω τὰ μέσα, δι' ὧν ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων ἀμύνεται κατὰ τῆς ὑπὸ τῶν διαφόρων παθογόνων μικροργανισμῶν προσβολῆς αὐτοῦ. Εἰς τ' ἀμυντήρια ταῦτα ὀφείλεται ἡ εἰς πάντα ὀργανισμὸν ἐνυπάρχουσα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκσεσημασμένη *φυσικὴ* ἢ *συγγενὴς ἀνοσία*, διὰ τῆς ἀναπτύξεως δὲ εἰδικῶν τοιούτων ἀμυντηρίων ἐπιτυγχάνεται καὶ ἡ *ἐπίκτητος ἀνοσία*.

Τὰ διὰ τὴν φυσικὴν ἀνοσίαν συντελοῦντα ἀμυντήρια διακρίνονται:

α) Εἰς *ἐξωτερικά*, ἅτινα ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν δυσχεραίνουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὴν εἰς τὸ σῶμα εἴσδυσιν καὶ ἐγκατάστασιν τῶν παθογόνων μικροβίων. Τοιαῦτα ἀμυντήρια ἐξωτερικὰ εἶναι: 1) Τὸ ὑγιὲς δέρμα καὶ οἱ ἀβλαβεῖς βλενογόνοι. Ἐν τῷ στόματι καὶ τῇ ρινὶ ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ δέρματος τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχουσι πάντοτε παθογόνοι μικροργανισμοί· σπανίως ὅμως προσβάλλουσι τὸν ἄνθρωπον μὴ δυνάμενοι νὰ διαπεράσωσι τὰς καλυπτηρίους ταύτας στιβάδας, ἐφ' ὅσον εἶναι αὗται ἀβλαβεῖς. 2) Τὸ φυσιολογικὸν ἔκκριμα τοῦ κολεοῦ ἔχει μικροβιοκτόνους ἰδιότητας. 3) Τὸ γαστρικὸν ὑγρὸν λόγῳ τῆς ὀξύ-

Digitized by Google

νης ἀντιδράσεως αὐτοῦ καταστρέφει τὰ ἐν τοῖς ἐντέροις ἐγκαθιστάμενα παθογόνα μικρόβια καὶ τὰς τοξίνας αὐτῶν. Διὰ τοῦτο συνήθως προσβάλλονται ὑπὸ χολέρας, κοιλιακοῦ τύφου κλπ. ἄτομα παρουσιάζοντα ἐνοχλήσεις ἐκ τοῦ στομάχου.

β) Εἰς *ἐσωτερικὰ* ἀμυντήρια, ἅτινα διαδραματίζουσι τὸ κυριώτερον μέρος κατὰ τὴν συγγενῆ ἀνοσίαν. Καὶ ἐὰν ἔτι ἐξουδετερώσωμεν τὰ ἐξωτερικὰ ἀμυντήρια καὶ διὰ τῆς τέχνης εἰσαγάγωμεν εἰς τὸ σῶμα ζῴων παθογόνα μικρόβια, παρατηροῦμεν ὅτι ἔνια τούτων, τουτέστι τὰ μὴ πρὸς τὴν οἰκείαν νόσον προδιατεθειμένα, οὐδὲν παθολογικὸν σύμπτωμα ἐμφανίζουσι. Τὰ ἐσωτερικὰ ἀμυντήρια ἀποκτείνουσι καὶ καταστρέφουσι τὰ παθογόνα μικρόβια, ἐξαφανίζοντα καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ νεκρὰ σώματα αὐτῶν. Κατὰ τὰ νῦν παραδεδεγμένα τοιαῦτα ἐσωτερικὰ ἀμυντήρια εἶναι: 1) Κύτταρά τινα τοῦ σώματος, ἅτινα παραλαμβάνουσιν ἐν τῷ σώματι αὐτῶν καὶ καταστρέφουσι τὰ διάφορα μικρόβια. Τὴν τοιαύτην δρᾶσιν τῶν κυττάρων τούτων ἐκάλεσεν ὁ Metschnikoff *κυτταρικὴν μικροβιοφαγίαν* ἢ *φαγοκυττάρωσιν* (phagocytose), τὰ δὲ τοιαῦτα κύτταρα *μικροβιοφάγα* ἢ *φαγοκύτταρα* (phagocytes). 2) Τὸ πλάσμα τοῦ αἵματος καὶ τὰ διάφορα ὑγρὰ τοῦ σώματος, ἅτινα περιέχουσιν οὐσίας πεπροικισμένας διὰ μικροβιοκτόνου δράσεως. Τοιαῦται οὐσίαι εἶναι κυρίως ἡ *ἀλεξίνη*, ἄλλως *συμπλήρωμα* καλουμένη, καὶ αἱ *ὀψωνῖναι*, ἐπίσης αἱ λυσῖναι, συγκολλητῖναι κλπ.

Κατὰ δὲ τὴν ἐπίκτητον ἀνοσίαν πλὴν τῶν ὡς ἄνω ἀμυντηρίων ἀναπτύσσονται ἐν τῷ ὀργανισμῷ *εἰδικαὶ ἀμυντήριοι οὐσίαι*, εἰς ἃς κατ' ἐξοχὴν ὀφείλεται ἡ προάσπισις τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἃς ἐκάλεσαν *ἀντισώματα* (anticorps). Κ. ΣΑΒΒΑΣ

'Αμυντιανός. Ἕλλην συγγραφεύς, γράψας: 1) *'Ιστορίαν τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου*· ἡ πληροφορία αὕτη ἀναγράφεται ἔν τινι ἀρχαίῳ σχολίῳ εἰς τὰ Γεωργικὰ τοῦ Βεργιλίου (βιβλ. Β' στίχ. 137), ὑπὸ τοῦ Φωτίου δὲ (κῶδ. 131) παρέχεται προσέτι ἡ εἴδησις ὅτι ὁ 'Αμυντιανὸς εἶχεν ἀφιερώσει τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὸν αὐτοκράτορα *Μᾶρκον*, πιθανῶς τὸν Αὐρήλιον· ἤκμασε λοιπὸν τοὐλάχιστον κατὰ τὸ 161—180 μ. Χρ. 2) *Παραλλήλους βίους*, κατὰ μίμησιν ἐμφανῶς τοῦ Πλουτάρχου· ἐκ τούτων ἀναφέρει ὁ αὐτὸς Φώτιος τοὺς βίους Διονυσίου, τῶν Συρακουσῶν βεβαίως, ἐκ τῶν 'Ελλήνων, καὶ τοῦ Δομετιανοῦ ἐκ τῶν Ρωμαίων (81—95 μετὰ Χρ.), ἔτι δὲ Φιλίππου τοῦ Β', τοῦ πατρὸς τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου, ἐκ τῶν Ἑλλήνων, καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου ἐκ τῶν Ρωμαίων. 3) *'Ολυμπιάς*· ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Φωτίου καὶ ἦτο προφανῶς ἱστορία τῆς περιφήμου μητρὸς τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου. 4) *Περὶ ἐλεφάντων*· τὸ ἔργον τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Πινδάρου (εἰς 'Ολυμπιονικῶν Γ' στίχ. 52), δὲν ἐξακριβοῦται ὅμως ἂν πρόκειται περὶ μελέτης ζωολογικῆς, ἢ ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ πολέμου, ἤτοι περὶ τῆς ἐμφανίσεως καὶ χρήσεως τῶν ἐλεφάντων ὡς πολεμικοῦ στοιχείου, τοῦ ὁποίου μεγίστη χρῆσις ἐγίνετο ἐπὶ αἰῶνας πρῶτον μὲν ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν καὶ 'Αφρικανῶν, κατόπιν δὲ καὶ ὑπὸ τῶν 'Ελλήνων καὶ Ρωμαίων, ἀπὸ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου ἰδίως· δυνάμεθα ἐν τούτοις εὐλόγως νὰ δεχθῶμεν τὸ δεύτερον, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὸ περιεχόμενον τῶν ἄλλων μνημονευθέντων ἔργων τοῦ 'Αμυντιανοῦ, περὶ τοῦ ὁποίου ὅμως δὲν διεσώθη οὔτε κρίσις τις ἐκ τῶν ἀρχαίων, οὔτε σημαντικόν τι ἀπόσπασμα, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ὁλόκληρον ἔργον. Πάντως τὰ μεγάλα θέματα, τὰ ὁποῖα ἐχειρίσθη ὁ 'Αμυντιανὸς ὑποδηλοῦσιν ἀξιόλογον καὶ σημαντικὸν ἱστοριογράφον.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμυντικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανὸς ἢ ἐπιτήδειος πρὸς ἄμυναν: «ζῷα ἀμυντικὰ» τὰ ἀμυνόμενα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ζῷα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ «φυλακτικὰ ζῷα», τὰ ἀποφεύγοντα παντὶ τρόπῳ τὸν ἐχθρόν· || «ἀμυντικὰ ὄργανα» τὰ δι' ὧν ἀμύνεταί τις· || «ἀμυντικὸς πόλεμος,—ἀγών», «ἀμυντικὴ συμμαχία» ἡ εἰς τὴν ἄμυναν μόνον ἀποβλέπουσα καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἐπίθεσιν· ἀρχ. *ἐπιμαχία*. Β. Φ.

—ἀμυντικὰ *ὅπλα*· βλ. ὅπλα.

—ἀμυντικὴ *διαταγή*· βλ. διαταγαὶ *[Τακτική]*.

—ἀμυντικὴ *μάχη*· βλ. Τακτική.

—ἀμυντικὴ *ὀργάνωσις σχεδίου*· βλ. ὀργάνωσις —ὀχύρωσις.

ἀμυντικότης (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ ἀμυντικοῦ, ἡ ἀντοχὴ πρὸς ἄμυναν: «ἡ ἀμυντικότης τοῦ στρατοῦ, —τοῦ φρουρίου κ.τ.τ.». Β. Φ.

ἀμύντωρ (ὁ), γεν. *—ορος*· ὁ ὑπέρ τινος ἀμυνόμενος, ὁ βοηθός.

'Αμύντωρ *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ 'Ορμένου καὶ ἱδρυτὴς τῆς παλαιᾶς θεσσαλικῆς πόλεως 'Ορμενίου. Ἦτο πατὴρ τῆς 'Αστυδαμείας, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Ἡρακλῆς ἀπέκτησεν ἕνα υἱόν, τὸν Κτήσιππον, καὶ τοῦ Φοίνικος βασιλέως τῶν Δολόπων, ὅστις ἠκολούθησε τὸν 'Αχιλλέα εἰς Τροίαν. 'Ο 'Αμύντωρ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, διότι ἠμπόδισεν αὐτὸν νὰ διέλθῃ τῆς χώρας του, ὅτε οὗτος καθαίρων τὴν ἀπὸ Δελφῶν εἰς Τέμπη ἱερὰν ὁδὸν ἀπὸ τῶν κακῶν στοιχείων ἔφθασεν εἰς 'Ορμένιον τῆς Θεσσαλίας. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμύνω· ἀποκρούω, ἀποτρέπω, ἀποσοβῶ· συντάσσεται συνήθως μετὰ δοτικῆς καὶ αἰτιατικῆς· καὶ ἡ μὲν αἰτιατικὴ σημαίνει τὸ ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον ἀποτρέπει τις, ἡ δὲ δοτικὴ τοῦ *οὗ χάριν* ἢ *ἐκεῖνο ἀπὸ τοῦ ὁποίου* ἀποτρέπει τις: «ἀμύνω Δαναοῖσι λοιγὸν» ἀποτρέπω τὸν ὄλεθρον χάριν τῶν Δαναῶν ἢ μακρὰν τῶν Δαναῶν· μετὰ δοτικῆς μόνης, ὅθεν σημαίνει: βοηθῶ, ἐπικουρῶ, προστατεύω: «ἀμυνῶ δὲ τῇ πατρίδι καὶ μόνος καὶ μετὰ πάντων» θὰ βοηθήσω τὴν πατρίδα καὶ μόνος κτλ. (ἐκ τοῦ ὅρκου τῶν 'Αθηναίων ἐφήβων). Τὸ μέσ. *ἀμύνομαι*: «ἀμύνομαι τὸν ἐχθρὸν» ἀμύνω ἐμαυτῷ τὸν ἐχθρόν, ἀποκρούω ἀπ' ἐμαυτοῦ τὸν ἐχθρόν, ἤτοι ἡ ἔννοια τῆς δοτικῆς περιέχεται ἐν τῷ ῥήματι, τὸ ὁποῖον οὕτω εἶναι μέσον περιποιητικόν· «τὸν ἐπιόντα πολέμιον ὅσιόν ἐστιν ἀμύνεσθαι» (*Θουκ.* 3, 56, 1)· || καθόλου, ἀποκρούω, ἀνθίσταμαι, δὲν ὑποχωρῶ: «ἀμύνομαι τοὺς βαρβάρους»· ἡ χρῆσις αὕτη ἐπεκράτησε καὶ εἶναι σήμερον συνήθης: «ἠμύνθησαν γενναίως», ἀντίθ. *ἐπιτίθεμαι, κάμνω ἐπίθεσιν, — ἔφοδον*· || μεταφορ. ἀνταποδίδω τὰ ἴσα, ἀνταποκρίνομαι ὁμοίως: «τὸν εὖ καὶ κακῶς δρῶντα ἐξ ἴσου ἀρετῇ ἀμυνούμεθα» δηλ. θὰ ἀποδώσωμεν τὰ ἴσα, θὰ ὠφελήσωμεν τοὺς φίλους μας καὶ θὰ βλάψωμεν τοὺς ἐχθρούς μας (*Θουκ.* 4, 63, 2)· || ἐντεῦθεν εἰδικεύεται εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἐκδικοῦμαι, τιμωρῶ: «ἀμύνομαι τοὺς ὑβρίζοντας,—τὸν ἀδικοῦντα κττ»· || ἄνευ ἀντικειμένου, ὑπερασπίζομαι, μάχομαι, ἀγωνίζομαι: «πόλις ἔρημος ἀμυνομένων» ἔρημος ὑπερασπιστῶν, «εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης». Β. Φ.

ἄμυξις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀμύσσειν, γρατζούνισμα.

'Αμυὸ (Amyot) *'Ιάκωβος*. Γάλλος συγγραφεὺς (1513—1593) μεταφράσας τὰ ἔργα τοῦ Πλουτάρχου. 'Εγεννήθη εἰς τὸ Melun, ἀπὸ γονεῖς πτωχούς, χαμηλῆς κοινωνικῆς τάξεως. Πολὺ νέος μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου παρηκολούθησε τὰ δημόσια μαθήματα τοῦ μόλις τότε ἱδρυθέντος «Collège de France». Τὰ ἔτη τῆς μαθητείας του ὁ 'Αμυὸ διῆλθεν ἐν μεγάλῃ πτωχείᾳ. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἡ μήτηρ του τοῦ ἔστελλε καθ' ἑβδομάδα ἕνα ἄρτον μὲ τοὺς λεμβούχους τοῦ Σηκουάνα καὶ ὅτι, στερούμενος ἐλαίου, ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ μελετᾷ τὴν νύκτα εἰς τὴν λάμψιν ἀνημμένων ἀνθράκων.

Μετ' οὐ πολύ, διὰ νὰ ζήσῃ, ἠναγκάσθη νὰ γίνῃ ὑπηρέτης πλουσίων σπουδαστῶν, καὶ χάρις εἰς τὴν ἐπιμονήν, τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἀκαταπόνητον φιλομάθειάν του, ἐξέμαθε τὴν λατινικήν, τὴν ἑλληνικήν, φιλοσοφίαν καὶ μαθηματικά. Αἱ γνώσεις του αὐταὶ δὲν ἤργησαν νὰ ἐκτιμηθοῦν καὶ διάφοροι ἰσχυροὶ ἐπεφάνησαν προστάται του. 'Εξ αὐτῶν ἡ βασίλισσα τῆς Ναβάρρας τὸν διώρισε καθηγητὴν τῶν λατινικῶν καὶ ἑλληνικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Μπούρζ.

'Επὶ δέκα ἢ δώδεκα ἔτη διετήρησε τὴν ἕδραν του ὁ 'Αμυὸ καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο μετέφρασε τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν μυθιστόρημα «Θεαγένης καὶ Χαρίκλεια» καί τινας ἐκ τῶν βίων τοῦ Πλουτάρχου. 'Αλλὰ τὰ καθηγητικά του καθήκοντα δὲν τοῦ ἄφιναν τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν διὰ νὰ ἐπιδοθῇ ὁλοψύχως εἰς τὰς ἀγαπητάς του μεταφράσεις. Πληροφορηθεὶς τοῦτο ὁ προστάτης του, Φραγκῖσκος ὁ Η', ὁ ὁποῖος ἔτρεφεν ἰδιαιτέραν πρὸς τὴν σοφίαν καὶ τὸ λογοτεχνικόν του τάλαντον ἐκτίμησιν, τοῦ παρεχώρησε τὴν πλουσίαν μονὴν τῆς Μπελλεζάν, ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐργασθῇ ἐκεῖ, ἄνευ ἀσχολιῶν καὶ περισπασμῶν, ἐν ὅλῃ του τῇ ἀνέσει. Πράγματι εἰς τὸ ἑξῆς καὶ μέχρι τέλους τοῦ βίου του κυρία, ἂν ὄχι ἀποκλειστική, φροντὶς τοῦ 'Αμυὸ ὑπῆρξεν ἡ μετάφρασις τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἄλλων ἀρχαιοελληνικῶν ἔργων. Διὰ νὰ ἀνεύρῃ καὶ μελετήσῃ δὲ τὰ ἀκριβέστερα ὑπάρχοντα ἑλληνικὰ κείμενα μεταβαίνει μὲ τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Βενετίαν καὶ κατόπιν μὲ ἕνα καρδινάλιον εἰς τὴν Ρώμην.

'Ιάκωβος 'Αμυό.
[Κατὰ χαλκογραφίαν τοῦ Lamessin.]

Διακριθεὶς ὕστερον εἰς τὴν Σύνοδον τοῦ Τρεντίνου διὰ τὴν ἔκτακτον ἱκανότητα, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ βασιλέως, διωρίσθη ὑπὸ 'Ερρίκου τοῦ Β' παιδαγωγὸς τῶν τέκνων του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ 'Ερρίκου, Κάρολος ὁ Θ' τὸν διορίζει ἐπίσκοπον τοῦ 'Ωγκζέρ. Καὶ εἰς τὸ νέον του αὐτὸ ὑψηλὸν λειτούργημα ὁ 'Αμυὸ ἀνέπτυξεν ὅλον του τὸν ζῆλον. Πλούσιος πλέον, καὶ χαίρων ὅλων τῶν τιμῶν, ἐνέκυψεν εἰς τὰς προσφιλεῖς του μεταφράσεις, χωρὶς νὰ παραμελῇ καὶ τὰ ἐπισκοπικά του καθήκοντα.

'Αλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖά του ἔτη ἐποτίσθη μὲ πικρίας. Οἱ θρησκευτικοὶ πόλεμοι καὶ οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ ἐλυμαίνοντο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν Γαλλίαν. 'Ο 'Αμυό, ἐν μέσῳ τοῦ σάλου τῶν παθῶν, διετήρει, ὅπως καὶ ὁ σύγχρονός του φιλόσοφος Montaigne, μίαν ἀδιαφορίαν καὶ μίαν ἀταραξίαν φιλοσόφου καὶ μελετητοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ παρεξηγηθῇ καὶ τοῦ ἐπισύρῃ ἐχθρούς. Ὄντως δὲ μετὰ τὴν δολοφονίαν 'Ερρίκου τοῦ Γ' προεκλήθη καταλλήλως τοσαύτη μῆνις ἐναντίον του, ὥστε ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἀπολέσῃ καὶ τὴν ζωήν του. Τὸν κατηγόρουν ὅτι ἦτο ὑπὲρ τὸ δέον πιστὸς εἰς τὸν βασιλέα. 'Αλλὰ καὶ ἐπὶ δειλίᾳ τὸν κατηγόρουν, ἀκόμη δὲ καὶ ἐπὶ πλεονεξίᾳ καὶ φιλαργυρίᾳ· ἀναμφισβήτητον δὲ πράγματι εἶναι ὅτι ἐπὶ γενναιότητι δὲν διεκρίνετο, οὐδ' ἐπὶ ἀφιλοχρηματίᾳ, ἀφοῦ καὶ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς συνηδήσεως δὲν ὑπήκουε πάντοτε, ἐκ φόβου, καὶ ὅταν ἀπέθανε, εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν, εὑρέθη ἔχων 200.000 σκούδων, μολονότι εἶχε στερηθῆ πρότερον μεγάλων περιουσιακῶν στοιχείων.

Μεταφράσεις ὁ 'Αμυὸ κατέλιπε τὰς ἑξῆς: Τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Πλουτάρχου, «Δάφνις καὶ Χλόη» τοῦ Λόγγου, «Θεαγένης καὶ Χαρίκλεια» καὶ ἑπτὰ βιβλία Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου.

'Ο 'Αμυὸ θεωρεῖται σημαντικῶς συμβαλὼν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν, γλωσσικὴν καὶ οὐσιαστικήν, τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας. Οὐσιαστικῶς ὡς ἐκ τοῦ περιεχομένου των αἱ μεταφράσεις τοῦ 'Αμυό, ἰδίως αἱ τοῦ Πλουτάρχου, ἐξήσκησαν μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν Γάλλων λογοτεχνῶν τῆς ἐποχῆς, διότι ἀπεκάλυψαν εἰς αὐτοὺς ἕνα συγγραφέα τῆς ἀρχαιότητος, κυριώτερον γνώρισμα τοῦ ὁποίου ἦτο ὅ,τι κατ' ἐξοχὴν χαρακτηρίζει καὶ τοὺς σπουδαιοτέρους Γάλλους λογοτέχνας τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος: τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἄνθρωπον, διὰ τοὺς νόμους, τὰς μορφὰς καὶ τὰς ἐκφάνσεις τῆς ἐνεργείας του. Γλωσσικῶς δὲ—καὶ αὐτὴ εἶναι ἴσως ἡ μεγαλυτέρα του ἐπίδρασις—ἐπηρέασε ὁ 'Αμυὸ τοὺς συγχρόνους του καὶ τοὺς μεταγενεστέρους Γάλλους λογοτέχνας, διότι ἐπλούτισε τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν ὅσον κανεὶς μέχρι τῆς ἐποχῆς του συγγραφεὺς τῆς πατρίδος του. «'Αρκεῖ νὰ σκεφθῶμεν,—λέγει ὁ Λανσὸν—ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Πλουτάρχου εἶναι μία ἀληθινὴ ἐγκυκλοπαιδεία, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ὁποία ἐξάσκησις διὰ τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν ὑπῆρξαν αἱ μεταφράσεις τοῦ 'Αμυό, πόσην εὐλυγισίαν καὶ πλοῦτον τῆς ἔδωκαν». Καὶ πράγματι, δὲν ἐδημιούργησε μόνον πληθώραν νέων λέξεων ὁ 'Αμυό, ἀλλὰ καὶ ἐκφραστικοὺς τρόπους, ἐντελῶς νέους, πρώτην φορὰν ἐμφανισθέντας τότε εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ οἱ ὁποῖοι καθίστων τὴν κἄπως βάρβαρον ἀκόμη αὐτὴν γλῶσσαν, σχεδὸν ἐφάμιλλον τῆς λατινικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς. «Χάρις εἰς τὸν 'Αμυὸ—γράφει ὁ Montaigne—τολμῶμεν τώρα καὶ νὰ ὁμιλῶμεν καὶ νὰ γράφωμεν· ὁ Πλούταρχός του εἶναι τὸ εὐαγγέλιόν μας. Θὰ εἴμεθα χαμένοι ἐὰν τὸ βιβλίον αὐτὸ δὲν μᾶς ἔξηγε ἀπὸ τὸν βόρβορον τῆς ἀμαθείας».

Δὲν ἦτο λοιπὸν διὰ τὸν Montaigne ὁ 'Αμυὸ εἷς ἀπὸ τοὺς δημιουργοὺς ἁπλῶς τῆς ὡραίας γαλλικῆς γλώσσης τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ κἄτι περισσότερον: ὁ πρὸ τοῦ Μαλὲρμπ ρυθμιστής, τρόπον τινά, αὐτῆς. «Τὸ ὕφος του ἐξ ἄλλου—λέγει ὁ ἴδιος Montaigne—ὑπερέχει ὅλων τῶν ἄλλων εἰς ἀφέλειαν καὶ καθαρότητα».

'Ο 'Αμυὸ εἶναι εἷς ἐκ τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν ἀντιπροσώπων τῆς γαλλικῆς 'Αναγεννήσεως, τῆς περιόδου τοῦ «ἀνθρωπισμοῦ». Ζήσας εἰς ἐποχὴν ὅπου, μετὰ τὴν 'Ιταλίαν, ἐστραμμένη ὁλόκληρος πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, ἡ Γαλλία, προσεπάθει ν' ἀντλήσῃ ἐξ αὐτῆς ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ γονιμοποιήσῃ τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν διανόησίν της ἐν γένει, ὁ 'Αμυό, «συνώψισε τὴν προσπάθειαν ὅλων τῶν μεταφραστῶν τοῦ αἰῶνός του καὶ μᾶς ἔδειξε πῶς συνεχωνεύθησαν μὲ μίαν ἀμοιβαίαν διείσδυσιν ἡ ἀρχαιότης καὶ τὸ γαλλικὸν πνεῦμα».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. de Bliguières*: «Essai sur Amyot et les traducteurs français au XVI siècle, Paris 1851».—*R. Sturel*,

Digitized by Google

«Ὁ Ἀμυὸ μεταφραστὴς τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου», 1904. Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ἄμυος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἄνευ μυῶν, ὁ μὴ ἔχων μῦς ὁρατούς, διακρινομένους· || ὁ ἀσθενεῖς καὶ ἰσχνοὺς ἔχων τοὺς μῦς. Β. Φ.

ἀμυοτροφία· βλ. ἀτροφία μυῶν.

Ἀμύργιοι. Ὑπὸ τῶν Περσῶν ὠνομάζοντο «*Ἀμύργιοι Σάκαι*» ἐκεῖνοι ἐκ τῶν Σκυθῶν, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῶν Βακτρίων, καθ' ἃ ἀναγράφει ὁ Ἡρόδοτος (Ζ' 64)· ὁ δὲ Ἑλλάνικος ἐν τοῖς «Σκυθικοῖς» αὐτοῦ (παρὰ *Στεφ. Βυζαντίῳ*) ἀνέγραφε καὶ «*Ἀμύργιον πεδίον*». Εἷς ἐκ τῶν ἡγεμόνων τῶν Σακῶν ὑπὸ τὸν Δαρεῖον ὀνομάζεται παρὰ Πολυαίνῳ (Ζ' 12) *Ὁμάργης*, τὸ ὁποῖον ὄνομα εἶναι προφανῶς τὸ αὐτὸ πρὸς τὴν λέξιν *Ἀμύργιος*, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς μεγάλης ἐπιγραφῆς τοῦ Δαρείου ἐν ἀσσυριακῇ γλώσσῃ ἀναφερόμενος λαὸς «*Σακᾶ-Χαούμ-Ἀβαργκᾶ*», ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος Ἀμυργίους. Α. Σ. Α.

Ἀμύργιον. Πεδιὰς τῶν ἐν Σκυθίᾳ *Ἀμυργίων Σακῶν*, ἀναγραφομένη ὑπὸ Στεφ. Βυζαντίου ἐκ τῶν «Σκυθικῶν» τοῦ Ἑλλανίκου (βλ. Ἀμύργιοι). Α. Σ. Α.

ἀμυριδώδη ἢ *βουρσερώδη* (Amyridaceae ἢ Burseraceae) *[Βοτ.]*. Φυτὰ δικότυλα, κοσμητικά, καὶ χρησιμώτατα διὰ τὸ ξύλον ἢ τὰς ῥητίνας αὐτῶν. Σ. Μ

Ἀμυρικὸν *πεδίον*. Ἐκαλεῖτο οὕτω παρ' ἀρχαίοις ἡ ἐν τῇ σημερινῇ Θεσσαλίᾳ πεδιάς, ἥτις, ἔχουσα τραπεζοειδὲς σχῆμα, περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν χωρίων Μαρμάριανης, Δέσιανης, Χασάμπαλης, Καστρίου καὶ Ἀληφακλάρ. Ἡ πεδιὰς αὕτη ἀρδεύεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ Πηνειοῦ καὶ ἰδίως ὑπὸ τῶν διὰ τῆς πρὸς Κάρλαν ἐκτρεπομένων ὑδάτων αὐτοῦ (Ἀσμάκι). Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ Ἀμυρικὸν πεδίον ἀνῆκεν εἰς τὴν Πελασγιῶτιδα τετράδα, εἰδικώτερον δὲ εἰς τὴν Λάρισαν. Τὸ ὄνομα φαίνεται ληφθὲν ἐκ τῆς γείτονος πόλεως Ἀμύρου (βλ. λ.). Κ. Μ. Κ.

ἀμυρίνη *οὐσία [Βοτ.]*· οὐσία κρυσταλλικὴ ῥητινώδους μορφῆς ἐξαγομένη ἐκ τοῦ ὀποῦ τῆς *ἀμυρίδος*. Σ. Μ.

Ἄμυρις. Ὁ ἐπιλεγόμενος *σοφός*, ἐκ τῆς ἐν Κάτω Ἰταλίᾳ πόλεως Σίριος τῆς ἀκμαζούσης Μεγάλης Ἑλλάδος. Οὗτος ἀναφέρεται ὡς πατὴρ τοῦ *Δαμάσου*, ἑνὸς τῶν εἰς Σικυῶνα προσελθόντων ἐκ παντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου μνηστήρων τῆς περιφήμου *Ἀγαρίστης*, θυγατρὸς τοῦ Κλεισθένους· ἔζησε λοιπὸν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ἕκτου π. Χ. αἰῶνος, περὶ τὸ 600—550 π. Χ. καὶ ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Σόλωνος (*Ἡρόδ.* βιβλ. Ε' κεφ. 127). Ἂν ὁ Ἄμυρις οὗτος ἦτο ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν σταλέντα ὁμώνυμον ἐπὶ κεφαλῆς πρεσβείας τῶν Συβαριτῶν εἰς Δελφούς, ἵνα ἐρωτήσῃ τὸν Ἀπόλλωνα ἕως πότε θὰ παραμένωσιν οὗτοι εὐδαίμονες, ὡς ἦσαν τότε, παραδέχονται μὲν πάντες οἱ ἑρμηνευταί, δέον ὅμως νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἀναφέρων αὐτὸν Ἀθήναιος (Δειπνοσ. ΙΒ 520α) λέγει ἁπλῶς ὅτι εἷς τῶν πρεσβευτῶν ἦτο ὁ Ἄμυρις, χωρὶς νὰ προσθέτῃ τὴν ἰδιότητα τοῦ σοφοῦ, οὔτε νὰ ἑρμηνεύῃ πῶς εὑρέθη Σιρίτης μετὰ ἀπεσταλμένων τῆς Συβάρεως, καὶ μάλιστα ἄνθρωπος πεφημισμένος ὡς σοφός, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸν ἀπαιτούμενον νοῦν νὰ διακρίνῃ ὅτι ἡ τρυφηλὴ ἐκείνη ζωὴ τῶν Συβαριτῶν δὲν ἦτο προάγγελος ἀγαθοῦ μέλλοντος. Ἐπίσης ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν παροιμιογράφων (*Ζηνοβ.* Δ' 27, *Σουΐδα, Διογενιανοῦ* Γ' 26, *Μακαρ.* Α' 95) ἡ παροιμία «*Ἄμυρις μαίνεται*», ἡ ὁποία βεβαίως δὲν ἀφορᾷ εἰς τὸν Ἄμυριν τοῦτον· διότι θὰ ἦτο ὅλως παράδοξον νὰ δεχθῶμεν ὕπαρξιν ἀφ' ἑνὸς μανίας καὶ ἀφ' ἑτέρου σοφίας εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον· διὸ πολλοὶ ὀρθῶς γράφουσιν ἐν τῇ παροιμίᾳ ταύτῃ *Θάμυρις* ἀντὶ Ἄμυρις. Πρέπει πρὸς τούτοις νὰ ληφθῇ ὑπὸ σοβαρὰν ὄψιν τὸ ὅτι τὸ σπανιώτατον τοῦτο ὄνομα Ἄμυρις συμπίπτει πρὸς τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ πόλιν *Ἄμυρον* καὶ τοὺς ἐκεῖ ὁμωνύμους ποταμοὺς καί τινα ποτάμιον θεόν, καὶ μάλιστα πρὸς τὸν Θεσσαλὸν Ἀργοναύτην *Ἄμυρον*, ὀνόματα μόνον ἐκεῖ ἐκ παντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἀπαντῶντα. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμυρὶς (Amyris P. Br.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῶν *ἀμυριδωδῶν*· περιλαμβάνει θάμνους καὶ δένδρα ἀειθαλῆ τῶν θερμῶν χωρῶν κοσμητικὰ καὶ ἄλλως χρήσιμα. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι:

Ἀμυρὶς ἡ βραζιλιανή, δένδρον ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας· τὸ ξύλον του χρήσιμον εἰς τὴν ἐπιπλοποιίαν.

Ἀμυρὶς ἡ ἑπτάφυλλος, ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν· ἡ ῥητίνη του χρήσιμος πρὸς κατασκευὴν βερνικίων.

Ἀμυρὶς ἡ ὀποβάλσαμον, θάμνος ἰθαγενὴς τῆς Ἀραβίας· τὸ τοῦ Διοσκορίδου *βάλσαμον*, ἐξ οὗ ἐλαμβάνετο τὸ ὀποβάλσαμον, ὁπὸς καὶ σήμερον χρησιμοποιούμενος διὰ θεραπευτικοὺς σκοποὺς ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

Ἀμυρὶς ἡ Πλουμιέρειος, δένδρον ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν, ὕψους ἕως 7 μέτρων· τὸ ξύλον του εἶναι εὐῶδες καὶ ἡ ῥητίνη του φαρμακευτικὴ καὶ χρήσιμος εἰς τὴν βερνικοποιίαν.

Ἀμυρὶς ἡ τοξική, δένδρον μέχρι 15 μέτρων ὕψους, ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν, παρέχον ξύλον ἐκλεκτῆς ποιότητος, χρήσιμον εἰς τὴν ἐπιπλοποιίαν· πάντα τὰ μέρη τοῦ φυτοῦ τούτου εἶναι τοξικά. Γ. Μ.

—*[Παλαιοφ.]* Καρποὶ ἀπολελιθωμένοι τῆς ὀλιγοκαίνου ἐποχῆς μετὰ φύλλων ἀμυριδοειδῶν εὑρέθησαν εἰς τὸ Ῥαδοβόη Σότζκα καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Κύμῃ· εἶναι ἀμφίβολον ὅμως ἂν ἀνήκωσιν οὗτοι εἰς τοὺς *ἀμυρίδας*. Θ. Σ.

ἀμύριστος, —η, —ο· ὁ μὴ ἀλειφθεὶς μὲ μύρα· || δημοτ., αὐτὸς ποῦ δὲν μυρίζει, δὲν ἀναδίδει ὀσμήν: «ἀμύριστο βούτυρο».

ἀμυρόλη (Amyrol) *[Φαρμ.]*. Ἰσομερὲς τῇ *σανταλόλῃ*, ἐνέχον ἰδιότητας ἀντισηπτικὰς καὶ βαλσαμικάς· χρησιμοποιεῖται πρὸς οὐρηθρίτιδας βλεννορροϊκάς, κυστίτιδας κλπ. Μ. Ν. Κ.

ἀμυρολόγητος· βλ. ἀμοιρολόγητος.

Ἄμυρος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ποταμὸς ἐν Θεσσαλίᾳ ἐκβάλλων εἰς τὴν Βοιβηΐδα λίμνην, ὃν ἀναφέρων ὁ Στράβων (9,442) παραθέτει τὸ χωρίον τοῦ Ἡσιόδου τὸ σχετικὸν πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ περὶ τοῦ Δωτίου πεδίου: «ἢ οἵη Διδύμους ἱεροὺς ναίουσα κολωνοὺς Δωτίῳ ἐν πεδίῳ, πολυβότρυος ἄντ' Ἀμύροιο, νίψατο Βοιβηΐδος λίμνης πόδα παρθένος ἀδμής». Παρ' αὐτὸν ἔκειτο καὶ τὸ ἀπ' αὐτοῦ κληθὲν *Ἀμυρικὸν πεδίον* (*Πολ.* 5, 59.—*Στεφ. Βυζ.* λ. Ἰωλκός).

—Ἄμυρος (ἡ). Πόλις τῆς Θεσσαλίας ἡ παρὰ Σουΐδᾳ Ἀμυρική. Ὁ κάτοικος *Ἀμυρεὺς* καὶ *Ἀμυραῖος* καὶ *Ἄμυρος* καὶ *Ἀμυριεύς*. Τὸ θηλ. *Ἀμυρῆτις*. Ἐπίθ. *Ἀμυρήϊος*.

—Ἄμυρος (ὁ). 1) Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος, Ἀργοναύτης, πατὴρ τοῦ Ἰωλκοῦ, ἐξ οὗ ὠνομάσθη ἡ πόλις Ἰωλκός. —2) Υἱὸς τοῦ Βοιωτοῦ (*Στ. Β.* λ. Μαλιεύς). —3) Ἑβραῖός τις, υἱὸς τοῦ Φαρέζου (*Ἰώσ.* 2, 7, 4). ΙΑΚ. Χ. Δ.

Ἀμυρταῖος.— 1) Ὄνομα πολλῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, ἐν οἷς: α') Ψαμμήτιχος. β') Βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ Ἀρταξέρξου, Σαΐτης τῆς εἰκοστῆς ὀγδόης δυναστείας, βασιλεύσας ἓξ ἔτη μέχρι τοῦ 408 π. Χ. Περὶ τούτου λέγει ὁ Ἡρόδοτος καὶ περὶ τοῦ Ἰνάρω (*Ἡρ.* 3, 15): «Καί τοι Ἰνάρω τε καὶ Ἀμυρταίου οὐδαμοί κω Πέρσας κακὰ πλέω ἐργάσαντο». Ὁ δὲ Θουκυδίδης ὀνομάζει τοῦτον: «ὁ ἐν τοῖς ἕλεσι βασιλεύς» (*Θουκ.* 1, 110 καὶ 112). γ') Ἔγγονος τούτου Σαΐτης βασιλεὺς τῆς αὐτῆς δυναστείας, καὶ *Ἀμύρτωσ* ἐπίσης καλούμενος.

— 2) Ἀργεῖός τις, λεγόμενος καὶ *Μύρτις*, παρὰ Σουΐδᾳ *Μύρτης*. ΙΑΚ. Χ. Δ.

Ἀμυρὼ Μωϋσῆς (Moïse Amyraut, ἢ Amyrault, λατιν. Amyraldus). Γάλλος διαμαρτυρόμενος θεολόγος ἐκ Bourgueil τῆς Τουραίνης (1596 - 1664). Μετὰ τὰς ἐν Poitiers νομικὰς σπουδάς του διήκουσεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Saumur ἐν Γαλλίᾳ τὸν Σκῶτον καλβινιστὴν θεολόγον Cameron, ὅστις δὲν ἀπεδέχετο τὴν αὐστηρὰν καλβινικὴν ἔκδοχὴν περὶ τοῦ ἀπολύτου προορισμοῦ καὶ ἠσπάσθη τὴν μετριοπαθῆ αὐτοῦ διδασκαλίαν. Νεώτατος δὲ διορισθεὶς καθηγητὴς τῆς εἰρημένης Ἀκαδημίας προήγαγε τὴν φήμην αὐτῆς διὰ τῆς διδασκαλίας του, προσελκύσας πολλοὺς ἀκροατὰς πολλαχόθεν τῆς Εὐρώπης, ἐρχομένους ν' ἀκούσωσι τὸ νέον σύστημα τοῦ *Universalisme hypothétique*, τὸ ὁποῖον ἐξέθηκεν εἰς τὸ «Σύντομον περὶ προορισμοῦ σύνταγμα» (1634), προκαλέσαν ὅμως παρὰ πᾶσαν τὴν μετριοπάθειάν του θύελλαν ἐπικρίσεων τῶν θεολόγων, ἐν οἷς ὁ Rivet καὶ ὁ Spanheim καὶ καταδίκην ἐπὶ συνόδων. Καίτοι πολεμηθεῖσαι αἱ ἰδέαι τοῦ Ἀμυρώ, βραδύτερον ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς μεταρρυθμισμένης ἐν Γαλλίᾳ Ἐκκλησίας. Ἦτο δὲ τοσαύτη ἡ ἐκ τῆς μακρᾶς καθηγεσίας καὶ τῆς πρακτικῆς ὡς ἱερέως δράσεώς του ἐπιρροή, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ καρδινάλιοι Ῥισσελιὲ καὶ Μαζαρῖνος συνεβουλεύοντο αὐτὸν περὶ τῶν ὑποθέσεων τῶν Διαμαρτυρομένων. Τὸ σπουδαιότατον ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἡ «Χριστιανικὴ Ἠθική» εἰς 6 τόμους (1652 - 1660), ἓν τῶν πρώτων γαλλικῶν δοκιμίων ἐκθέσεως τῶν ἀρχῶν τῆς Ἠθικῆς ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως. Ὁ Ἀμυρὼ συνειργάσθη καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν «Θέσεων τῆς Saumur» (Theses Salmurienses 1660), σπανίας καὶ πολυτίμου συλλογῆς διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς προτεσταντικῆς ἐν Γαλλίᾳ θεολογίας. Διὰ τοῦ «Εἰρηνικοῦ» του, δημοσιευθέντος τῷ 1662 ἐπεζήτει τὴν προσέγγισιν Καλβινιστῶν καὶ Λουθηρανῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *F. Saigey* Moïse Amyraut, sa vie et ses écrits Strasbourg 1849.—*Brette.* Du Système de Moïse Amyraut, désigné sous le nom d'Universalisme hypothétique. Montauban 1855. Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμύρωτος, —η, —ο· ὁ μὴ μυρωθείς, ὁ μὴ χρισθεὶς δι' ἡγιασμένου μύρου.

ἀμύσσω καὶ *ἀμύττω*· σχίζω ἐπιπολῆς, ἐπιφέρω ῥαγάδας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, γρατσουνίζω· || μεταφ. κεντῶ, λυπῶ. Β. Φ.

ἀμυσταγώγητος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ μυσταγωγηθείς, ὁ μὴ διδαχθεὶς τὰ μυστήρια, ἀμύητος. —Ἐπίρρ. *ἀμυσταγωγήτως*.

ἀμύστακος καὶ *ἀμύσταξ*· βλ. ἀμούστακος.

ἀμυστί· ἐπίρρ., χωρὶς νὰ κλείσω τὰ χείλη: «πίνω ἀμυστί», πίνω μονορρούφι: «ἄφες με, τοῦ; θεοὺς σοι, πιεῖν ἀμυστί» (Ἀνακρεόντειον)· ἄλλως *ἀπνευστί*. Β Φ.

ἀμυστίζω· πίνω ἀμυστί, ἀπνευστί: «τὸ ἄθρουν καὶ ἀπνευστὶ πίνοντας, ὅπερ *ἀμυστίζειν* ὠνόμασται» (*Πλούταρχ.*). Β. Φ.

ἄμυστις (ἡ), γεν. —*ιδος* ἢ —*ιος*· ἡ ἀμυστὶ καὶ καὶ ἀθρόα πόσις.

— ἄμυστις *[Ἀρχ.]*. Εἶδος μεγάλου ποτηρίου πρὸς πόσιν οἴνου, τὸ ὁποῖον λέγεται ὅτι μετεδόθη εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπὸ τῶν Θρᾳκῶν, οἵτινες ἦσαν διαβόητοι πόται· ἔπινον δὲ τὸν ἐν αὐτῷ οἶνον τῇ συνοδείᾳ ᾄσματος αὐλοῦ, ὡς προκύπτει ἰδίως ἐκ χωρίου τοῦ κωμικοῦ Ἀμειψίου: «αὔλει σύ! καὶ σὺ τὴν ἄμυστιν λάμβανε!» Τὸ σχῆμα τοῦ ποτηρίου τούτου ἦτο «φιαλῶδες». Καὶ ἡ μὲν συνήθεια φαίνεται πράγματι ὅτι προῆλθεν ἐκ Θρᾴκης, τὸ δὲ ὄνομα εἶναι ἑλληνικὸν (ἀ- καὶ *μύω*). Τὸ παίγνιον τοῦ πίνειν ἀμυστὶ ἢ διὰ τῆς ἀμύστιδος ἦτο συνηθέστατον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀπὸ τῶν λαμπρῶν κλασσικῶν χρόνων καὶ ἀναφέρεται ὑπὸ πλείστων ἀρχαίων συγγραφέων· διετηρήθη δὲ τὸ ἔθιμον καθ' ὅλας του τὰς λεπτομερείας καὶ μέχρι σήμερον παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμυστις. Παραπόταμος τοῦ Γάγγου ποταμοῦ τῶν Ἰνδιῶν, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Μεγασθένους παρὰ τῷ Ἀρριανῷ (Ἰνδικ. 4,5). Α. Σ. Α.

ἀμυτόλαι· βλ. ἀνυτόλαι.

ἀμυχὴ (ἡ)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀμύσσειν, σχάσις ἐπιπολαία, γρατσούνισμα.

ἀμυχιαῖος, —α, —ον· ὁ ὅμοιος μὲ ἀμυχήν, ὁ ἐπιπολῆς μόνον, οὐχὶ βαθύς.

ἀμυχώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ ἀμυχήν, ὁ δίκην ἀμυχῆς, ὁ ἐπιπολῆς μόνον.

Ἀμφάλκης (ὁ) *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀντιφάτου καὶ τῆς Ζευξίππης.

Ἀμφαλλάξ. Τοιουτοτρόπως ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας *Θεόφιλος* (385—412), διὰ τὴν εὐκολίαν μεθ' ἧς μετήλλασσε πεποιθήσεις καὶ τὸ ἀλλοπρόσαλλον τοῦ χαρακτῆρός του (*Παλλαδίου Ἐλενουπόλεως*: «Διάλογος ἱστορικός» ἐν Migne Ἑ. Π. 47,21). Δ. Σ. Μ.

Ἀμφαναί, ἢ *Ἀμφαναία* ἢ *Ἀμφαναῖον [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θεσσαλίας, παράλιος, κειμένη μεταξὺ τῶν Παγασῶν καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Πύρρα (κοινῶς σήμ. Ἀγκίστρι). Ἡ πόλις ἀνεγνωρίσθη ὡς κειμένη ἐπὶ τῆς θέσεως *Σωρός*, ἥτις εἶναι κωνικὸν ὕψωμα παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐγένοντο δὲ ἐν αὐτῇ ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ὑπὸ τοῦ Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου, τῶν ὁποίων τὰ ἀποτελέσματα μετὰ τοπογραφικῶν σχεδίων καὶ φωτογραφιῶν ἀναγράφονται εἰς τὰ «πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρίας» τοῦ ἔτους 1909 (σελ. 162—170). Ἡ πόλις αὕτη ἀνῆκεν εἰς τὴν τετραρχίαν Πελασγιῶτιδα, ὑπῆρχε δὲ καὶ κατὰ τὴν προϊστορικὴν περίοδον ὡς ἕδρα τοῦ βασιλέως Κύκνου, ὁ ὁποῖος προεκάλει τοὺς διερχομένους ἐκεῖθεν εἰς ἀγῶνα καὶ ἐφόνευεν αὐτούς, ἕως ὅτου ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους. Ἐσχάτως ἀνευρέθη ἐπιγραφή, ἀναφέρουσα τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς καὶ μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Δημητριάδος (293 π. Χ.)· διότι ἀναγράφεται ἐν αὐτῇ γυμνασίαρχος Ἀμφαναιεὺς περὶ τὸ ἔτος 250 π. Χ. Κακῶς πολλοὶ νεώτεροι Εὐρωπαῖοι ἑρμηνευταὶ διαψεύδουσι Στέφανον τὸν Βυζάντιον, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι, καθ' ἃ εὗρε παρὰ τῷ Ἑκαταίῳ, ὑπῆρχε καὶ ὁμώνυμος «πόλις Δωρική», ἐσφαλμένως δὲ προσπαθοῦσι νὰ ταυτίσωσι τὰς δύο ταύτας, δεχόμενοι ὅτι τὴν Θεσσαλικὴν ταύτην πόλιν ἵδρυσαν Δωριεῖς· διότι κατά τινα ἐπιγραφήν, εὑρεθεῖσαν ἐν Δρυμαίᾳ, ἀναγράφεται «*Ἀμφάνιος*» ὡς κάτοικος πόλεως Δωρικῆς κατὰ τὴν Οἰταίαν χώραν. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμφάνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις κατὰ τὴν Οἰταίαν χώραν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ ὑπὸ Στεφάνου Βυζαντίου ἀναφερομένη· τὴν πόλιν γνωρίζομεν ἔκ τινος ἐπιγραφῆς τοῦ 168—158 π. Χ., εἰς τὴν ὁποίαν ἀναγινώσκομεν ἕνα τῶν ἱεροθυτῶν, τὸν Βομβύλον, ὡς *Ἀμφάνιον* τὴν πατρίδα. Κ. Μ. Κ.

Ἀμφαξῖτις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ ἑκατέρωθεν τοῦ Ἀξιοῦ μακεδονικὴ χώρα, ἥτις ἀνῆκεν εἰς τὴν Παιονίαν, διαιρουμένη εἰς τὴν δυτικὴν Παιονίαν καὶ Λευρίοπον ἢ Δερρίοπον, τὴν Ἀμφαξῖτιδα (καὶ

Digitized by Google

Παραξίαν καὶ *Παραξίτιδα*) καὶ τὴν Παρορβηλίαν. Ἡ Ἀμφαξῖτις ἐξετείνετο ἑκατέρωθεν τοῦ Ἀξιοῦ κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τῆς Βελεσσοῦ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τῆς Πέλλης, βραδύτερον ὅμως περιωρίσθη εἰς τὸ κεντρικὸν μέρος τοῦ Ἀξιοῦ (*Μ. Δήμιτσα* «*ἀρχαία γεωγραφία τῆς Μακεδονίας*» 183 κ. ἑ.). Ἡ Ἀμφαξῖτις ἦτο αὐτόνομος καὶ ἀνεξάρτητος, ὅπως καὶ τὰ δύο ἄλλα τμήματα τῆς Παιονίας, ὑπὸ ἰδίους βασιλεῖς μέχρι τοῦ Φιλίππου καὶ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἦτο ὑποτελὴς εἰς τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας μέχρι τῆς καταλύσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Ἡ Παιονία ἐφημίζετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διὰ τὴν ἀφθονίαν τοῦ ἀπύρου χρυσοῦ, τὸν ὁποῖον ἐν καιρῷ συνεχῶν βροχῶν συνήθροιζον οἱ κάτοικοι τῆς Ἀμφαξίτιδος.

Ἐκ τῶν πόλεων τῆς Ἀμφαξίτιδος ὀνομαστότεραι ἦσαν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μὲν ὄχθης τοῦ Ἀξιοῦ, τὰ Βυλάζωρα, οἱ Στόβοι, ἡ Ἄβυδων καὶ αἱ νεώτεραι Ἀντιγόνεια καὶ Στεναί, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς δὲ τὸ Αἴστραιον, ἡ Δόβηρος καὶ οἱ μεταγενέστεροι ρωμαϊκοὶ σταθμοὶ Ἄστιβον, Ζαυρίανα καὶ Γρανούπαρα. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους τὸ πρὸς Δ. μέρος τῆς Ἀμφαξίτιδος ἀνῆκεν εἰς τὸ Γ' τμῆμα, τοῦ ὁποίου πρωτεύουσα ἦτο ἡ Πέλλα, τὸ δὲ πρὸς Ἀν. εἰς τὸ Β', τοῦ ὁποίου πρωτεύουσα ἦτο ἡ Θεσσαλονίκη. Ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ὅτε ἡ Μακεδονία διῃρέθη εἰς δύο τμήματα, ἡ Ἀμφαξῖτις περιελαμβάνετο εἰς τὸ Β', τοῦ ὁποίου πρωτεύουσα ἦσαν οἱ Στόβοι. Τῆς Ἀμφαξίτιδος καὶ νομίσματα διεσώθησαν, κοπέντα μετὰ τὸ 168 π.Χ. ἐν Θεσσαλονίκῃ, πιθανῶς, ἥτις τότε ἦτο πρωτεύουσα μεγάλου μέρους τῆς μέχρις αὐτῆς πρὸς Ν. ἐκταθείσης καὶ πάλιν Ἀμφαξίτιδος. Τὰ νομίσματα αὐτὰ εἶναι δύο τύπων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μὲν τοῦ α' φέρουσιν ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως μακεδονικὴν ἀσπίδα καὶ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ρόπαλον ἐν στεφάνῳ δρυὸς μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΑΜΦΑΞΙΩΝ, τὰ δὲ τοῦ β' ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας κεφαλὴν Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ καὶ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας τὴν ἐπιγραφὴν ΑΜΦΑΞΙΩΝ. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμφαρέτης (ὁ) (Ampharetus) *[Ζωολ.]*. Ζωοσκώληξ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμφαρετιδῶν*. Οἱ ζωοσκώληκες οὗτοι διακρίνονται τῶν λοιπῶν εἰδῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀρθρώσεων τοῦ σώματος, αἵτινες κυμαίνονται ἀπὸ 20—40, τῆς παρουσίας πολυαρίθμων ἀποφύσεων ἐν εἴδει προσακτρίδων καὶ ἐκ τοῦ ἰδιορρύθμου κεφαλικοῦ λοβοῦ. Εὑρίσκεται παρὰ τὰς ἀκτὰς καὶ εἰς βάθος 100—120 μέτρων.

Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν γνωστότερος εἶναι ὁ *ἀμφαρέτης ὁ κοινὸς* (Ampharetus vulgaris). Τούτου τὸ μῆκος φθάνει τὰ 25 χιλιοστόμετρα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανόν. Δ. Ν. Π.

ἀμφαρετίδαι (οἱ) (Ampharetidae) *[Ζῳολ.]*. Πρῶτος ὁ Malomgren κατὰ τὸ 1865 κατέταξεν εἰς τὸ ἄθροισμα τοῦτο οἰκογένειάν τινα ζωοσκωλήκων παραπλησίων πρὸς τοὺς *ἀμφικτενίδας*. Οἱ ζωοσκώληκες ἔχουσιν ἐπίμηκες σῶμα, ἐξωγκωμένον κατὰ τὸ ἐμπρόσθιον μέρος καὶ λεπτότατον κατὰ τὸ ὀπίσθιον. Αἱ ἀρθρώσεις κυμαίνονται μεταξὺ 20—40, σπανιώτερον δὲ 10. Εἰς τοὺς ἀμφαρετίδας διακρίνομεν δύο διακεκριμένα μέρη, τὸν κεφαλοθώρακα καὶ τὸ κύριον σῶμα. Ὁ κεφαλικὸς λοβὸς καλύπτει τὸ στόμα· τὸ μετωπικὸν τμῆμα τοῦ φέρει βαθείας αὐλακώσεις. Πολυάριθμοι νηματοειδεῖς προσακτρίδες, λεῖαι ἢ βλεφαρωταί, περιβάλλουσι τὴν στοματικὴν κοιλότητα κατὰ τὸ κάτω αὐτῆς μέρος. Τὰ βράγχια εἶναι φυλλοειδῆ, τέσσαρα τὸν ἀριθμόν, καὶ εὑρίσκονται ἐπὶ τῶν κεφαλικῶν ἀρθρώσεων. Συνήθως, ἀλλ' οὐχὶ γενικῶς, πρὸ τῶν βραγχίων ὑπάρχει ζεῦγος δακτυλοειδῶν τόξων χρυσοῦ χρώματος. Αἱ τριχοειδεῖς ἶνες εἶναι λεῖαι καὶ αἰχμηραὶ κατὰ τὸ ἄκρον των. Δ. Ν. Π.

Ἀμφάρης. Εἷς τῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λεωνίδου διορισθέντων ἐφόρων, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ μεταρρυθμιστοῦ βασιλέως Ἄγιδος Δ', κατὰ τὸ ἔτος 241 π. Χ. Ἐθεωρεῖτο φίλος καὶ ὀπαδὸς τοῦ Ἄγιδος. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μήτηρ τοῦ Ἄγιδος Ἀγησιστράτα ἐμπιστευομένη εἶχε δανείσει εἰς αὐτὸν πολύτιμα ποτήρια καὶ ἐνδύματα πολυτελῆ, ἐσκέφθη νὰ γίνῃ κύριος αὐτῶν δι' ἐξοντώσεως τοῦ Ἄγιδος καὶ τῆς μητρός του. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του προέβη εἰς τὸ ἑξῆς βιαιότατον μέτρον. Ἐνῷ ὡς φίλος μετὰ δύο ἄλλων ἐφόρων, ἐπίσης φίλων θεωρουμένων, συνώδευε τὸν Ἄγιν ἐκ τοῦ ναοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε καταφύγει πρὸς ἀσφάλειαν, εἰς τὸ λουτρόν, συνέλαβεν αὐτόν, ὅτε διήρχοντο ἐκ τοῦ δρομίσκου, ὅστις ὡδήγει εἰς τὸ δεσμωτήριον, εἰπὼν ὅτι συλλαμβάνει αὐτὸν ὡς ἔφορος διὰ νὰ δώσῃ λόγον τῆς πολιτείας του. Εἰς τὸ δεσμωτήριον προσέτρεξαν τότε οἱ φίλοι τοῦ Λεωνίδου, λοιποὶ ἔφοροι καὶ γέροντες, οἵτινες μετὰ σύντομον ἀνάκρισιν κατεδίκασαν τὸν Ἄγιν εἰς θάνατον. Ὅτε δὲ ὁδηγηθεὶς ὁ Ἄγις εἰς τὸ οἴκημα τῶν καταδικαζομένων εἰς θάνατον ἀπηγχονίζετο, ὁ ἄθλιος Ἀμφάρης ἀπὸ τῆς θύρας αὐτοῦ διεβεβαίωνε τὴν μητέρα του, ἀπαιτοῦσαν νὰ δικασθῇ δημοσίᾳ ὁ υἱός της, ὅτι οὐδὲν κακὸν θὰ πάθῃ. Ἡ σκληρότης ὅμως ὑπερέβη πᾶν ὅριον, ὅτε ἐκ φιλίας δῆθεν εἰσήγαγε τὴν Ἀγησιστράταν καὶ τὴν γραῖαν μητέρα της Ἀρχιδάμειαν διὰ νὰ ἴδωσι τὸν Ἄγιν. Κατὰ πρῶτον εἰσήγαγε τὴν Ἀρχιδάμειαν, τὴν ὁποίαν εἰσελθοῦσαν ἀπηγχόνισαν, ἔπειτα δὲ τὴν Ἀγησιστράταν, ἥτις εὑρέθη πρὸ τοῦ σπαρακτικοῦ θεάματος, τοῦ υἱοῦ της νεκροῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐξηπλωμένου καὶ τῆς μητρός της κρεμαμένης ἐπὶ τοῦ βρόχου. Ἐνῷ δὲ ἡ δυστυχὴς μήτηρ θρηνολογοῦσα ᾤκτιρε τὴν τύχην τοῦ υἱοῦ της, ὅστις διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ τὸ πρᾷον καὶ φιλάνθρωπον ἦθός του καὶ αὐτὸς ἀπέθανεν οἰκτρότατα καὶ οἱ οἰκεῖοί του, εἰσῆλθεν ὁ Ἀμφάρης, ὅστις ἀφοῦ εἶπε πρὸς αὐτὴν ὅτι θὰ ὑποστῇ τὴν αὐτὴν τύχην διότι ἐπεδοκίμαζε τὰ ἀδικήματα τοῦ Ἄγιδος, διέταξε τὸν ἀπαγχονισμόν της. Τόσον ὠμὸς κακοῦργος ὑπῆρξεν ὁ πρωτουργὸς τοῦ ἀνοσίου ἐκείνου ἐγκλήματος. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμφαρίστερος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἀμφοτέρωθεν ἀριστερός, ὁ μὴ ὢν δεξιός, ὁ ὅλως ἀδέξιος· ‖ ὁ μὴ αἴσιος. Β. Φ.

Ἄμφεια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλισμα τῆς ἀρχαίας Μεσσηνίας πρὸς τὰ ὅρια τῆς Λακωνικῆς. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀκροτάτης προεξοχῆς παρωρείας τοῦ Ταϋγέτου, τῆς ὁποίας αἱ κλιτύες ἦσαν κάθετοι πρὸς δύο ρύακας καὶ ἦτο οὕτως ἀπρόσβατος ἀπὸ τῆς πεδιάδος τῆς Στενυκλάρου. Ταύτην κατέλαβον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πρώτου μεσσηνιακοῦ πολέμου (743, ἢ 736 κατ' ἄλλους, π. Χ.) οἱ Λακεδαιμόνιοι, εὑρόντες τὰς πύλας ἀνεῳγμένας καὶ ἄνευ φρουρῶν, διότι ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἦτο ἐπιτήδειον ὁρμητήριον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Ἐκ τῶν κατοίκων της οἱ πλεῖστοι ἐφονεύθησαν, κοιμώμενοι ἔτι, κατὰ τὴν κατάληψιν ἢ καθήμενοι ἱκέται εἰς τὰ ἱερὰ καὶ τοὺς βωμούς, ὅσοι ἀντιληφθέντες τὴν εἴσοδον τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν πόλιν ἔτρεξαν εἰς αὐτοὺς πρὸς σωτηρίαν των (*Παυσ.* IV 5.9). Ταύτην κατέχοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐτραυμάτισαν καὶ τὸν Τίσιν, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλκίδος, διελθόντα ἐκεῖθεν, ὅτε ἐπέστρεφεν ἐκ Δελφῶν, ὅπου εἶχε σταλῆ θεωρὸς ἐξ Ἰθώμης ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Μεσσηνίων Εὐφάους, διὰ νὰ φέρῃ χρησμὸν περὶ τῆς σωτηρίας των, δὲν ἐκράτησαν ὅμως αἰχμάλωτον, διότι ἔφθασεν εἰς τὰ ὦτά των βοὴ ἐξ ἀφανοῦς «*τὸν χρησμοφόρον μέθες*». Οὕτως ὁ Τίσις ἔφερεν εἰς Ἰθώμην τὸν χρησμὸν περὶ τῆς θυσίας εἰς τοὺς «*νερτέρους δαίμονας κόρης ἀχράντου ἀφ' αἵματος Αἰπυτιδῶν*». Ἄγνωστον εἶναι ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο ἡ ἀρχαία αὕτη πολίχνη. Ἐρείπια σῴζονται, ὄχι μακρὰν τῆς κωμοπόλεως *Ἀρφαρῶν*, εἰς ἀπόκρημνόν τι βουνὸν ΒΑ τοῦ χανίου Τσάκωνα, ὅπου καὶ φραγκικὸν φρούριον ὑπῆρχε, γνωστὸν σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Παλιόκαστρο τοῦ Κόκλα*». Τινὲς δέχονται ὡς πιθανωτέραν θέσιν τῆς Ἀμφείας τὴν τοποθεσίαν «*τοῖχος*» μεταξὺ Πολιανῆς καὶ Δυρραχίου, ὅπου καὶ ἐρείπια τείχους ὑπάρχουσι (βλ. καὶ λ. Ἀρφαρά). Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **Ἀμφείας, τέως δῆμος**. Εἷς τῶν ἀποτελούντων, κατὰ τὴν πρὸ τοῦ 1912 διοικητικὴν διαίρεσιν, τὴν ἐπαρχίαν Καλαμῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας πέντε δήμων. Περιελάμβανε τὴν περιφέρειαν ὅπου νῦν αἱ κοινότητες Ἁγ. Φλώρου, Ἀγρίλου, Ἀρφαρῶν, Βελανιδιᾶς, Βρωμοβρύσεως, Γαρδικίου, Πολιανῆς καὶ Σταματινοῦ καὶ εἶχε ἕδραν τὰ Ἀρφαρά. Δ. Ε. Μ.

Ἀμφεῖον. Λόφος τῶν Θηβῶν τῆς Βοιωτίας, ἀποτελῶν τὴν βόρειον συνέχειαν τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς Καδμείας. Ὑπό τινων θεωρεῖται ὅτι διὰ τῆς λέξεως ταύτης δηλοῦται ἱερὸν τοῦ *Ἀμφίωνος*, τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι πιθανόν, διότι παρ' Αἰσχύλῳ (Ἀπόσπ. 412) ὑπάρχει ὄνομα *Ἄμφις* ὡς βραχύτερα μορφὴ τῆς λέξεως *Ἀμφιάραος*. Α. Σ. Α.

ἀμφέριστος (Ampheristus König, συνών. Goniognathus Ag.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἰχθύων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκορπινιδῶν*, ζήσαν κατὰ τὴν ἠώκαινον περίοδον τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως ἐν Ἀγγλίᾳ. Θ. Σ.

ἀμφήκης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ἀμφοτέρωθεν ἠκονημένος, ὁ δίστομος: «ἀμφήκες φάσγανον,—ἔγχος».

ἀμφημερινός, —*ή*, —*όν*· ὁ καθ' ἑκάστην ἡμέραν συμβαίνων, λαμβάνων ὕπαρξιν, ὁ καθημερινός· ‖ ἐνίοτε διαφέρει τοῦ καθημερινός· οὕτω ὁ Γαληνὸς (7,354) γράφει: «*καλεῖν ἔθος αὐτοῖς καθημερινὸν τὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν παροξυνόμενον, εἰς ἀπυρεξίαν δὲ μὴ παυόμενον· ἐγὼ δὲ εἴωθα τὸν τοιοῦτον ὀνομάζειν ἀμφημερινὸν συνεχῆ*». Β. Φ.

ἀμφηρεφής (ὁ, ἡ),—*ές* (τό)· ὁ ἀμφοτέρωθεν, ὁ πανταχόθεν κεκαλυμμένος, σκεπασμένος· χαρακτηριστικὸν ἐπίθετον τῆς φαρέτρας: «ἀμφηρεφὴς φαρέτρα».

ἀμφήρης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ἀμφοτέρωθεν, πανταχόθεν *ἀραρώς*, προσηρμοσμένος: «*ἀμφήρεις σκηναί*». Β. Φ.

Ἀμφήρης (ὁ) *[Μυθολ.]*. Ἀναφέρεται ὡς υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Κλειτοῦς, διατελέσας ἄρχων τῆς Ἀτλαντίδος. Κ. Μ. Κ.

ἀμφήριστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀμφισβητούμενος, διαφιλονικούμενος, ἀμφίβολος, ἀβέβαιος (ἀπὸ τῆς *ἀμφὶ* καὶ τοῦ *ἐρίζω*)· πβλ. *ἀναμφήριστος*.

ἀμφί —1) ἐπίρρ. (καὶ *ἀμφίς*)· εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη, καὶ ἀκολούθως εἰς ὅλα τὰ μέρη, ὁλόγυρα, γύρω-γύρω· ἡ χρῆσις μόνον ποιητική.— 2) πρόθ. συντάσσεται μεθ' ὅλων τῶν πλαγίων πτώσεων καὶ συνωνυμεῖ καθόλου μετὰ τῆς *περί*· ἰδιάζει παρὰ ποιηταῖς, τοῖς Ἴωσι καὶ τῷ Ξενοφῶντι, εὑρηται δὲ καὶ παρὰ Θουκυδίδῃ. Εἰς τὴν νεωτέραν γλῶσσαν εἶναι ἄχρηστος ἐν παραθέσει, τοὐναντίον εὔχρηστεῖ ἐν συνθέσει ἀπὸ ἀρχαιοτάτης παραδόσεως πρὸς δήλωσιν τῆς ἐννοίας *κατ' ἀμφότερα τὰ μέρη* καὶ ἀκολούθως *καθ' ὅλα τὰ μέρη*. Β. Φ.

ἀμφια. Τὰ πρὸς ἀποκλειστικὴν χρῆσιν ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ καθιερωμένα ἐνδύματα.

— **[ΕΝ ΤΗ ΛΑΤΡΕΙΑ]** Συναντωμένη ἡ λέξις αὕτη καὶ παρὰ συγγραφεῦσι Βυζαντινοῖς μὴ ἐκκλησιαστικοῖς εἰς δήλωσιν τῶν πολυτίμων ἐν γένει καὶ λαμπρῶν ἐνδυμάτων, μετέπεσε βαθμηδὸν νὰ σημαίνῃ παρὰ τούτοις τὰ ἐνδύματα τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν κληρικῶν, εἶτα δὲ μόνον τῶν κληρικῶν. Παρὰ δὲ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῦσι χρησιμοποιουμένη ἡ λέξις ἄμφια σημαίνει τὴν ἱερατικὴν στολήν, τὴν ὁποίαν ἕκαστος λειτουργὸς κατὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ φερόμενον βαθμὸν τῆς ἱερωσύνης περιβάλλεται κατὰ τὰς διαφόρους τελετάς· ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἐν τῷ Εὐχολογίῳ γίνεται χρῆσις αὐτῆς πρὸς δήλωσιν κυρίως τῶν καλυμμάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἐνδύεται ἡ ἁγία Τράπεζα. Ἡ περὶ τῶν ἀμφίων ἔρευνα λοιπὸν περιλαμβάνει τὴν ἐξέτασιν τῆς *ἱερατικῆς στολῆς* καὶ τῶν *ἀμφίων τοῦ θυσιαστηρίου*.

Α') Ἡ ἱερατικὴ στολή.—Περὶ χρησιμοποιήσεως εἰδικῶν ἀμφίων κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἢ τῶν συγχρόνων αὐτῶν οὐδεμίαν ἀπολύτως ἔνδειξιν ἔχομεν ἐκ τῆς Κ. Διαθήκης. Ὁ *φελόνης*, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος ἐν τῇ Β' πρὸς Τιμόθεον (4,13), ἦτο ἔνδυμα κοινοτάτης τότε χρήσεως, μάλιστα χρήσιμον εἰς τοὺς πεζοπορούντας καὶ λόγῳ τῆς χονδροειδοῦς κατασκευῆς αὐτοῦ κατάλληλον, ὅπως προστατεύῃ τούτους ἀπὸ τῆς βροχῆς καὶ τοῦ ψύχους. Ὅπως δὲ ἀναγινώσκοντες ἐν ταῖς πράξεσι περὶ ζώνης τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου (12,8· 21,11) οὐδὲ πόρρωθεν κἂν ἐνδεικνυται νὰ διακρίνωμεν ὑπαινιγμὸν περὶ τοῦ μετέπειτα ἐν τῇ λειτουργικῇ χρήσει εἰσαχθέντος ἀμφίου, οὕτω δὲν δικαιούμεθα ὑπὸ τῆς συνωνυμίας παρασυρόμενοι νὰ θεωρήσωμεν τὸν ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐν Τρωάδι καταλειφθέντα φελόνην ὡς ἄμφιον λειτουργικόν. Ἄλλως δὲ εἶναι ἀπολύτως βέβαιον, ὅτι ὁ Κύριος παρέδωκε τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, χωρὶς νὰ χρησιμοποιήσῃ οὐδὲν ἄμφιον κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην μυσταγωγίαν, ἀφοῦ αὕτη ἐγένετο ἐν κοινῷ δείπνῳ ἀναποσπάστως συνδεδεμένη μετ' αὐτοῦ.

Περὶ λειτουργικῶν ἀμφίων γίνεται λόγος διὰ πρώτην φορὰν κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα. Ὅταν ἡ κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος συνελθοῦσα ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος ἀπαγορεύει διὰ τῶν 22 καὶ 23 κανόνων αὐτῆς εἰς τοὺς κατωτέρους κληρικοὺς νὰ φέρωσιν *ὀράριον*, μαρτυρεῖ ἐμφανέστατα, ὅτι τὸ ἄμφιον τοῦτο ἦτο τοσοῦτο διαδεδομένον ἐν τῇ λειτουργικῇ χρήσει, ὥστε διεξεδικεῖτο ἤδη καὶ ὑπὸ τῶν ὑποδιακόνων καὶ ἀναγνωστῶν καὶ ψαλτῶν. Καὶ ὅταν ὁ μὲν Εὐσέβιος προσφωνῶν τοὺς ἐν Τύρῳ συνελθόντας ἐπισκόπους λέγῃ πρὸς αὐτούς: «*ὦ φίλοι Θεοῦ καὶ ἱερεῖς, οἱ τὸν ἅγιον ποδήρη καὶ τὸν οὐράνιον τῆς δόξης στέφανον καὶ τὴν ἱερατικὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος στολὴν περιβεβλημένοι*» (Ἐκκλ. Ἱστορ 10,4), ὁ δὲ Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος ἐν τῷ λόγῳ του εἰς ἑαυτὸν καὶ τὸν πατέρα του βεβαιοῖ «*διὰ τοῦτο χρίεις ἀρχιερέα καὶ περιβάλλεις τὸν ποδήρη καὶ περιτίθης τὴν κίδαριν...*» (*Migne* 35,829), παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς ἐπαρκεῖς ἐνδείξεις, περὶ τοῦ ὅτι εἶχεν ἤδη ἐπικρατήσει ὡρισμένη τις ἱερατικὴ ἀμφίεσις, ὁπωσδήποτε καὶ ἐὰν ἐκλάβωμεν τοὺς λόγους αὐτῶν τούτους ὡς ἀλληγορικῶς λεχθέντας.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐνδείξεων τούτων δυνάμεθα λοιπὸν νὰ συναγάγωμεν, ὅτι ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἡ καθιέρωσις ἰδίας λειτουργικῆς στολῆς ἤρξατο νὰ εἰσάγηται ἴσως καὶ ἐνωρίτερον τῶν ἀρχῶν τοῦ τετάρτου αἰῶνος, πάντως ὅμως ἡ καθιέρωσις αὕτη δὲν εἶχε περιενεχθῆ καθ' ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν, οὐδ' εἶχεν ἀναχθῆ ἀκόμη εἰς τὴν περιωπὴν ἔθους καθολικοῦ καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀπαραβιάστου. Πειθόμεθα δὲ περὶ τούτου, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς ἀνάγκης, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρέθη ἡ κατὰ τὸ 398 συνελθοῦσα ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος, νὰ ἀπαγορεύσῃ διὰ τοῦ 61 κανόνος αὐτῆς εἰς τοὺς πρεσβυτέρους, ὅπως τελῶσι τοῦ λοιποῦ τὴν θείαν Εὐχαριστίαν ἄνευ στιχαρίου (sine alba), τουτ' ὅπερ ὑπεμφαίνει, ὅτι ὑπῆρχον ἀκόμη πρεσβύτεροι ἄνευ στιχαρίου λειτουργοῦντες· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τοῦ ἱστορουμένου περὶ τοῦ κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ἀκμάσαντος Φουλγεντίου, ὅτι ἐφόρει καὶ κατὰ τὴν τέλεσιν

Digitized by Google

τῆς θείας Εὐχαριστίας τὸν αὐτὸν χιτῶνα, τὸν ὁποῖον καὶ ὅταν ἐκοιμᾶτο, καὶ ὅτι παρήγγελλεν εἰς τοὺς μοναχούς του νὰ ἀλλάσσωσι τὴν καρδίαν των μᾶλλον ἢ τὰ ἐνδύματά των πρὸς τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας (vita S. Fulgent. 18). Καὶ ἐὰν δὲ τὴν περίπτωσιν ταύτην τοῦ Φουλγεντίου ἠθέλομεν ἐκλάβει ὡς ἔκτακτόν τινα ἐξαίρεσιν, πάλιν ὑπάρχουσιν ἱκαναὶ καὶ ἐπαρκεῖς ἐνδείξεις πείθουσαι, ὅτι τοὐλάχιστον κατὰ τὴν μέχρι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐποχὴν τὰ μυστήρια ἐτελοῦντο, τῶν λειτουργῶν φερόντων τὰς καθημερινάς των ἀμφιέσεις καὶ τὰ συνήθη αὐτῶν ἐνδύματα. Εἰς τρεῖς εἰκονικὰς ἀναπαραστάσεις τοῦ βαπτίσματος, ἀναγομένας εἰς τὴν πρὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐποχήν, τὰς ὁποίας δύναταί τις νὰ ἴδῃ εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Garrucci (Storia della arte) καὶ τοῦ de Rossi (Roma sotteran), ὁ βαπτίζων δὲν φέρει οὐδὲν ἰδιαίτερον ἄμφιον, ἀλλ' εἰς μὲν τὴν πρώτην ἐκ τούτων φορεῖ ἁπλῆν τινα ἐμπροσθέλλαν, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὸ σύνηθες πάλλιον ἢ ἱμάτιον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ χιτῶνα.

Ἡ ἀρχὴ τῆς καθιερώσεως τῆς ἱερατικῆς στολῆς, πιθανώτατα ὀφείλεται οὐχὶ εἰς ἄλλο τι, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν πρόνοιαν, τὴν ὁποίαν ἐνωρίτατα πολλοὶ λειτουργοὶ θὰ ἐλάμβανον, ἵνα τὰ ἐνδύματα, ἅτινα οὗτοι θὰ ἔφερον κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν πρὸς λατρείαν συναθροίσεων, διατηρῶνται πάντοτε καθαρὰ καὶ ὁπωσδήποτε καινουργέστερα τῶν ἐν τῇ καθημερινῇ χρήσει, οὕτω δὲ βαθμηδὸν ἤρχισε νὰ εἰσάγηται τὸ ἔθος, ὅπως ἕκαστος λειτουργὸς διατηρῇ καὶ ἰδίαν διὰ τὴν λατρείαν στολήν. Πάντως ἡ στολὴ αὕτη ὡς πρὸς τὸ σχῆμα καὶ τὴν κοπὴν κατ' οὐδὲν ἀπολύτως διέφερε τῆς συνήθους καὶ καθημερινῆς στολῆς. Ἐπιβεβαιοῖ δὲ ταῦτα καὶ μαρτυρία τις τοῦ Ἱερωνύμου, ὅστις ἑρμηνεύων τὸ 44 κεφάλαιον τοῦ Ἰεζεκιήλ, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν ἐνδυμάτων, ἅτινα ὤφειλον νὰ φορῶσιν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευῖται εἰσερχόμενοι εἰς τὸν ναόν, παρατηρεῖ, ὅτι «διδασκόμεθα ἐκ τούτου, ὅτι καὶ ἡμεῖς (οἱ λειτουργοὶ) ὀφείλομεν νὰ εἰσερχώμεθα εἰς τὸ θυσιαστήριον οὐχὶ φέροντες *τὰ κοινὰ καὶ ἀκάθαρτα* ἐνδύματα, ἅτινα χρησιμοποιοῦμεν καθ' ἑκάστην ἐν τῇ καθημερινῇ ζωῇ, ἀλλὰ πρέπει νὰ προσεγγίζωμεν εἰς τὰ μυστήρια μετὰ συνειδήσεως καθαρᾶς καὶ *ἐνδυμάτων καθαρῶν*».

Κατὰ τὴν μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐποχὴν θ' ἀνέμενέ τις, ὅτι τὸ κῦρος τὸ προσκτηθὲν ὑπὸ τοῦ κλήρου μετὰ τοὺς χρόνους τῶν διωγμῶν καὶ ἡ εἴσοδος τῶν καλῶν τεχνῶν ἐν τῇ λατρείᾳ καὶ τοῖς τόποις αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίδρασις ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κράτει διακριτικῶν γνωρισμάτων ἐν τῇ περιβολῇ τῶν εἰς τὰς διαφόρους βαθμῖδας τῆς ὑπαλληλικῆς ἱεραρχίας, θὰ συνετέλουν εἰς τὴν μεταβολὴν καὶ ἀλλοίαν διαμόρφωσιν τῶν λειτουργικῶν ἐνδυμάτων. Παρὰ ταῦτα τὰ λειτουργικὰ ἐνδύματα ἐξακολουθοῦσιν ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη νὰ παραμένωσιν ἀμετάβλητα, ὅμοια ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς τὰ τῆς καθημερινῆς χρήσεως, καὶ μόνον εἰς τινα κέντρα κατέστησαν ἁπλῶς βαρύτιμα. Τοῦτο βλέπει τις ἐμφανέστερον εἰς μεταγενεστέρας εἰκονικὰς παραστάσεις. Οὕτως εἰς ἐπιτύμβιον λίθον ἐν Ἀκηλυΐᾳ, οὗτινος ἡ ἡλικία ἀνάγεται εἰς τὸν πέμπτον αἰῶνα, ὑπάρχει ἀνάγλυφος παράστασις βαπτίσματος, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ τελεσιουργῶν φέρει μόνον χιτῶνα ἀνασεσυρμένον (βλ. εἰκόνα)· εἰς μωσαϊκὸν δὲ τοῦ ἕκτου αἰῶνος, διασῳζόμενον ἐν τῇ ἀψῖδι τοῦ ἁγίου Βιταλίου ἐν Ραβέννῃ, διακρίνονται ἀριστερᾷ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μαξιμιανὸς καὶ οἱ κληρικοὶ περιβεβλημένοι τὰ ἐνδύματα, ἅτινα καὶ οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ αὐτοκράτορος λαϊκοί. Ἀνομοιότητα πρὸς τὰ τῆς καθημερινῆς χρήσεως ἐνδύματα τοῦ λαοῦ παρουσιάζει ἡ ἱερατικὴ ἀμφίεσις μετὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, οὐχὶ δι' ἄλλον τινὰ λόγον, ἀλλὰ μόνον διότι ἡ σημειωθεῖσα τότε ἐπιδρομὴ τῶν λαῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν νέων ἠθῶν καὶ εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς μέχρι τότε κρατούσης ἐνδυμασίας, ἐνῷ ἡ Ἐκκλησία διετήρησεν ἀμετάβλητον τὸ ἐν τῇ λατρείᾳ αὐτῆς εἰσηγμένον ἤδη ἔνδυμα. Οὕτω περιῆλθον εἰς τὴν λειτουργικὴν χρῆσιν ἴδιαι μορφαὶ ἐνδυμάτων, τῶν ὁποίων ἀρχίζει τώρα ἡ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐξέλιξις ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν καὶ τῶν μυστικῶν ἀλληγοριῶν καὶ τῶν ἐν τῇ Γραφῇ ὑποδειγμάτων, κατὰ τὰς ὁποίας ζητοῦσι νὰ ἐξηγήσωι καὶ πρὸς τὰ ὁποῖα προσπαθοῦσι νὰ προσαρμόσωσι τὴν χρῆσιν τῶν ἀμφίων οἱ ἀγνοοῦντες ἤδη τὴν πραγματικὴν τούτων προέλευσιν μεταγενέστεροι.

Μωσαϊκὸν τοῦ ἁγίου Βιταλίου ἐν Ραβέννῃ.

[Εἰκονίζεται ἐν αὐτῷ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός, ἔχων εἰς τὰ δεξιά του λαϊκοὺς καὶ ἀριστερᾷ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μαξιμιανὸν μετὰ κληρικῶν.]

Χρωματισμὸς τῶν ἀμφίων. Κατ' ἀρχὰς τὰ ἄμφια, καὶ πρὸ παντὸς ὁ ποδήρης χιτών, ἦσαν χρώματος λευκοῦ. Συνάγεται δὲ τοῦτο ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου (Epistola III ad Heliodor.) καὶ ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Τουρώνης (de glor. confess. c. 20), ὅστις περιγράφων λιτανείαν τινὰ ἐν ἐγκαινίοις εὐκτηρίου οἴκου ὁμιλεῖ περὶ χοροῦ πολυαρίθμων ἱερέων καὶ λευϊτῶν λευκὰς ἐσθῆτας περιβεβλημένων. Βραδύτερον ἡ λειτουργικὴ στολὴ ἤρξατο νὰ προσλαμβάνῃ τόσον ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὅσον καὶ τῇ Δύσει διαφόρους χρωματισμούς. Συνετέλεσε δ' εἰς τοῦτο ἀσφαλῶς καὶ ἡ συνήθεια τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ νὰ ἀλλάσσωσι κατὰ τὰς διαφόρους ἑορτὰς στολὰς φερούσας διαφόρων χρωμάτων κοσμήματα, ἀφοῦ ἄλλως τε εἶναι γνωστόν, ὅτι καὶ ἄμφια οἱ αὐτοκράτορες ἐκ τῶν ἰδίων εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς ἐδωροῦντο, ἀλλὰ καὶ οἱ πρόκριτοι ἐκ τῶν ἀρχιερέων περιέλαβον ὡς ἄμφια ἐν τῇ στολῇ αὐτῶν καὶ ὡρισμένα βασιλικὰ ἐνδύματα.

Ἐπιτύμβιος λίθος ἐν Ἀκηλυΐᾳ.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν διάκρισιν τῶν χρωμάτων τούτων, ἐν μὲν τῇ Ἀνατολῇ δὲν ἐδόθη ἰδιαιτέρα τις σημασία. Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν ἔθος τι μεταγενέστερον, ἐκλιπὸν σήμερον, ὑπὸ τοῦ Βουλγαρίας Δημητρίου Χωματινοῦ μνημονευόμενον (*Ράλλη καὶ Ποτλῆ* 5, 430), τοῦ νὰ φέρωσιν οἱ λειτουργοὶ κατὰ τὰς ἐν τῇ Μ. Τεσσαρακοστῇ ἱεροτελεστίας στολὴν πορφυρᾶν, κατὰ τὰς ἄλλας τοῦ ἔτους περιόδους ἐχρησιμοποιοῦντο ἀδιακρίτως οἱουδήποτε ἄλλου χρωματισμοῦ στολαί. Ἐν τῇ Παπικῇ Ἐκκλησίᾳ ὅμως προσεδόθη ἰδιαιτέρα σημασία εἰς τὴν διάκρισιν ταύτην καὶ εἰσήχθησαν κατ' ὀλίγον πέντε χρωματισμοί, ἕκαστος δι' ὡρισμένον κύκλον ἑορτῶν.

Τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα τῆς ἱερατ. στολῆς. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπὶ μέρους ἀπαρίθμισιν καὶ ἐξέτασιν τῶν ἀμφίων ἑκάστων, θὰ εἴχομεν νὰ σημειώσωμεν, ὅτι τῶν ἐν *τῇ Ἀνατολικῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ* εἰσαχθέντων ἀμφίων ἀρχαιότερα τυγχάνουσι: 1) τὸ *στιχάριον*, κοινὸν καὶ διὰ τοὺς τρεῖς τῆς ἱερωσύνης βαθμούς· 2) τὸ *ὀράριον*, διακριτικὸν ἄμφιον τοῦ διακονικοῦ βαθμοῦ· 3) τὸ *ἐπιτραχήλιον*, διακριτικὸν τοῦ βαθμοῦ τοῦ πρεσβυτέρου· 4) ἡ *ζώνη*, κοινὸν διά τε τὸν πρεσβύτερον καὶ ἐπίσκοπον ἄμφιον· 5) τὸ *φελόνιον*, ἄμφιον τοῦ πρεσβυτέρου· 6) τὸ *μικρὸν* καὶ *μέγα ὠμοφόριον*, ἄμφιον διακριτικὸν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος· 7) ἡ *ποιμαντικὴ ῥάβδος* καὶ τὸ *ἐγκόλπιον*, προσιδιάζοντα καὶ ταῦτα τῷ ἐπισκόπῳ. Βραδύτερον εἰσαχθέντα ἄμφια τυγχάνουσι· 8) τὰ *ἐπιμάνικα* καὶ τὸ *ἐπιγονάτιον*, ἀμφότερα μέχρι τέλους τοῦ ΙΒ' αἰῶνος τῷ ἐπισκόπῳ προσιδιάζοντα, βραδύτερον δὲ τὰ μὲν πρῶτα κοινὰ καὶ εἰς τοὺς τρεῖς βαθμοὺς καταστάντα, τὸ δὲ δεύτερον τοῖς ἐγκρίτοις τῶν ἱερέων διὰ φιλοτιμίαν ἐκκλησιαστικὴν ἀπονεμόμενον· 9) ὁ *σάκκος*, ἔνδυμα αὐτοκρατορικὸν εἰς τοὺς ἐπισκόπους προσιδιάζον· 10) ἡ *μίτρα* καὶ ὁ *μανδύας*, καὶ ταῦτα εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν ἀνήκοντα.

Ἐν δὲ τῇ *Παπικῇ Ἐκκλησίᾳ* καθιερώθησαν βαθμηδὸν τὰ ἑξῆς ἄμφια: 1) Ὁ *amictus* ἢ τὸ *ἀναβολάδιον*, ὡς καλεῖ αὐτὸ ὁ Ἰσίδωρος ὁ Σεβίλλης. Κάλυμμα τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ὤμων τὸ κατ' ἀρχάς, ἤδη χρησιμοποιεῖται πρὸς ἐπικάλυψιν τῶν ὤμων τοῦ λειτουργοῦ, πρῶτον ἐκ πάντων τῶν ἀμφίων φορούμενον. 2) Συναφὲς πρὸς τοῦτο ἄμφιον, ἀποκλειστικῶς δ' ὑπὸ τοῦ πάπα χρησιμοποιούμενον εἶναι τὸ λεγόμενον *fanon*, ἐπωμὶς πολύτιμος καὶ χρυσοΰφαντος, φερομένη ὅμως ὑπὲρ τὸ στιχάριον, καὶ οὐχὶ ὑπ' αὐτὸ ὡς ὁ amictus. 3) Τὸ *στιχάριον*, οὗτινος εὑρίσκομεν ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ τέσσαρας μορφὰς (βλ. λ. στιχάριον). 4) Ἡ *ζώνη* *(cingulum)*· πολυτελεστάτη καὶ χρυσοποίκιλτος ἄλλοτε καὶ ἀρκούντως πλατεῖα, ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος περιεστάλη προσλαβοῦσα τὴν μορφὴν χορδῆς. Εἶδός τι ζώνης τυγχάνει καὶ τὸ προσιδιάζον τῷ πάπᾳ ἄμφιον, τὸ καλούμενον *succinctorium*. 5) Τὸ *manipulum*, ὀθόνιον χρησιμοποιούμενον τὸ κατ' ἀρχὰς διὰ τὴν ἀπόμαξιν τοῦ ἱδρῶτος καὶ ἐπὶ τοῦ βραχίονος φερόμενον, κατέστη ἀπὸ τοῦ ἕκτου αἰῶνος κοσμητικὸν ἄμφιον ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς κρεμάμενον. 6) *Stola* ἢ *στολή*, ἄμφιον ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν ὀράριον καὶ ἐπιτραχήλιον, προσομοιάζον πως πρὸς τὸ μικρὸν ὠμοφόριον, οὗτινος εἶναι στενώτερον. Ἀνήκει σήμερον εἰς τὴν στολὴν τοῦ πρεσβυτέρου. 7) Τὸ *φελόνιον*, οὗτινος ἔχομεν δύο μορφὰς εἰς δύο διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων ἄμφια (βλ. λ. φελόνιον).

Προσιδιάζοντα εἰς τὸν ἐπίσκοπον ἄμφια ἐν τῇ παπικῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι καὶ τὰ ἑξῆς: 1) Ἡ *ποιμαντικὴ ῥάβδος*· 2) ἡ *μίτρα*. Ὁ πάπας ἔχει προσιδιάζον ἄμφιον καὶ τὴν τιάραν· 3) τὰ *σανδάλια* 4) τὰ *περιπόδια*, ἤτοι μετάξινοι καὶ χρυσοΰφαντοι κάλτσαι, τὰς ὁποίας φέρει ὁ ἱερουργῶν ἀρχιερεύς· 5) αἱ *περιχειρίδες*· 6) ὁ *ἐπισκοπικὸς δακτύλιος* καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ στήθους *σταυρός*.

Ἕτερον ἀρχιερατικὸν ἄμφιον, ὅπερ φέρουσι μόνον οἱ ἀρχιεπίσκοποι τῶν Καθολικῶν, εἶνε τὸ *πάλλιον (pallium)*. Εἶναι δὲ τοῦτο ἄμφιον κοσμητικόν, τὸ ὁποῖον περιτίθεται περὶ τὸν τράχηλον δίκην περιδεραίου καὶ καταλήγει εἰς δύο μικρὰς ταινίας, ὧν ἡ μὲν μία πίπτει ἐπὶ τοῦ στήθους, ἡ δ' ἄλλη ἐπὶ τῶν νώτων. Κατασκευαζομένη ἐξ ἐρίου λευκοῦ φέρει ἐγκατεσπαρμένους μέλανας σταυρούς.

Αἱ *ἐκκλησίαι τῶν Διαμαρτυρομένων*, ἐφ' ὅσον ἠρνήθησαν τὴν θείαν Εὐχαριστίαν ὡς θυσίαν, κατήργησαν δὲ πλείστας τελετὰς καὶ ἀπέρριψαν τὴν ἱερωσύνην, ἑπόμενον ἦτο νὰ ἐκτείνωσι τὸ μεταρρυθμιστικόν των ἔργον καὶ ἐπὶ τῶν ἀμφίων. Δὲν ὑπῆρχον ἐν τούτοις λόγοι σοβαροί, ὅπως διακοπῇ πᾶσα σχέσις πρὸς τὸ παρελθόν. Τὴν πλήρη ταύτην διακοπὴν εἰσηγήθησαν ὑπὸ τὴν ὤθησιν φανατισμοῦ ριζοσπαστικοῦ οἱ περὶ τοὺς Ζβίγγλιον καὶ Καλβῖνον. Ὁ Λούθηρος ὅμως δὲν ἐδίστασε νὰ κηρύξῃ τὰ ἄμφια ὡς ἀδιάφορόν τι, καὶ διὰ τοῦτο παρουσιάσθη οὗτος τὸ ἀπόγευμα τῆς 9 Ὀκτωβρίου 1524 διδάσκων μετὰ μέλανος μανδύου, ὅμοιον τοῦ ὁποίου ἀκολούθως ἔφερε καὶ ὁ Μελάγχθων βαπτίζων, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Ζβίγγλιος καὶ Καλβῖνος λειτουργοῦντες. Ὁ μανδύας (Schaube) οὗτος ἦτο εὐρύχωρος καὶ ἔφερε περιλαίμιον καὶ περιρραφὰς ἐκ γούνας. Ἐπὶ πλέον καὶ εἶδός τι χαμηλοῦ καὶ μαλακοῦ σκούφου προσομοιάζοντος τὸν ναυτικὸν ἐχρησιμοποιήθη ὡς λειτουργικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. Ὁ λειτουργικὸς οὗτος μανδύας τῶν διαμαρτυρομένων ὑπέστη κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα μετατροπάς τινας, ἕως οὗ διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1811, τοῦ ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, ὡρίσθη ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸν παλαιὸν μαῦρον μανδύαν καὶ ἀποκατεστάθη οὕτω τὸ ὁμοιόμορφον ἐν τῇ λειτουργικῇ ἀμφιέσει.

Ἐν ταῖς *εὐαγγελικαῖς ἐκκλησίαις* τῆς Σουηδίας, Νορβηγίας καὶ Δανίας καθιερώθη ὡς τακτικὸν

Digitized by Google

λειτουργικὸν ἔνδυμα καὶ εἶδός τι μεσαιωνικοῦ χιτῶνος ποδήρους, ὅστις ποῦ καί που συναντᾶται καὶ ἐν ταῖς εὐαγγελικαῖς ἐκκλησίαις τῆς Γερμανίας. Ἐν τῇ *ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ* διετηρήθησαν πλεῖστα ἄμφια. Τὸ ὑπὸ τοῦ Ἐδουάρδου ΣΤ' ἐπικυρωθὲν (τῷ 1549) βιβλίον προσευχῶν ὁρίζει ὡς ἄμφια τὸν μέχρι γονάτων φθάνοντα χιτῶνα καὶ τὸν σκοῦφον διὰ πᾶσαν τελετὴν πλὴν τῆς Εὐχαριστίας. Κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς θείας Εὐχαριστίας ὡς ἄμφια τοῦ ἐπισκόπου ὡρίζοντο ἐκτὸς τοῦ μανδύου τὸ στιχάριον (ἢ alba καὶ ἡ superpellicialis), τὸ φελόνιον καὶ ἡ ποιμαντικὴ ῥάβδος· τοῦ δὲ πρεσβυτέρου στιχάριον μετὰ μανδύου ἢ φελονίου.

Β') Τὰ ἄμφια τοῦ θυσιαστηρίου.—Τὸ ἀρχαῖον καὶ μοναδικὸν τῆς ἁγίας Τραπέζης κάλυμμα ὑπῆρξεν ὀθόνη τις, ἐν σχήματι τραπεζομανδύλου, ἥτις ἐξειλίσσετο μὲν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ τελεσθῇ ἡ θεία Εὐχαριστία, ἐδιπλοῦτο δὲ πάλιν καὶ εἰλίσσετο μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς. Ἐπεβλήθη δ' ἡ χρῆσις τῆς ὀθόνης ταύτης ὑπὸ τῆς προνοίας, ἥτις κατ' ἀνάγκην θὰ ἐλαμβάνετο, ὅπως μὴ κατὰ τὴν κλάσιν τοῦ ἁγίου ἄρτου παραπίπτωσι ψιχία τινὰ τούτου καὶ συντελῆται οὕτω βεβήλωσις. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ὀθόνη αὕτη ἐφαπλουμένη παρουσιάζετο περικαλύπτουσα καὶ ἐμπεριλαμβάνουσα τὸ ἐν τῇ θυσίᾳ τῆς θείας Εὐχαριστίας Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτο φυσικὸν ἦτο νὰ ὑπενθυμίζῃ τὴν σινδόνα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Ἰωσὴφ «τὸ τοῦ Κυρίου Σῶμα ἐνειλήσας τῷ Τάφῳ παρέπεμψεν». Ἐντεῦθεν ὁ μὲν πάπας Σίλβεστρος (314) ὥρισεν, ἵνα αὕτη μὴ κατασκευάζηται ἐκ μετάξης, οὐδὲ ἐξ ἄλλου τινὸς βεβαμμένου ὑφάσματος, ἀλλ' ἀποτελῆται ἁπλῶς κατὰ μίμησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰωσὴφ χρησιμοποιηθείσης σινδόνος ἐκ λινοῦ λευκοῦ, Ἰσίδωρος δ' ὁ Πηλουσιώτης (ἐν ἐπιστολῇ 123) ἀλληγορεῖ τὴν ὀθόνην ταύτην γράφων περὶ αὐτῆς, ὅτι «ἡ καθαρὰ σινδών, ἡ ἐφαπλουμένη τῇ τῶν θείων δώρων διακονίᾳ, ἡ τοῦ Ἀριμαθέας ἐστὶν Ἰωσὴφ λειτουργία». Φαίνεται δ' ὅτι ἡ ὀθόνη αὕτη ἦτο ἀρκετὰ μεγάλη εἰς τὰς διαστάσεις αὐτῆς, καὶ ἐξάγεται τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς ὀνομασίας *σινδών*, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει εἰς αὐτὴν ὁ Πηλουσιώτης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τοῦ ὑπὸ Βίκτωρος τοῦ Βίτης (persecut Afr. I, 1) ἀναφερομένου, ὅτι οἱ Ἀρειανοὶ διήρπαζον τὰς ὀθόνας τῶν θυσιαστηρίων καὶ κατεσκεύαζον δι' αὐτῶν ὑποκάμισα.

Ἐνωρίτατα ἐν τούτοις ἡ ἁπλῆ αὕτη καὶ ἀπέριττος σινδὼν ἔπαυσε νὰ θεωρῆται ἐπαρκὲς τῆς ἁγίας Τραπέζης κάλυμμα, συνετέλεσε δ' εἰς τοῦτο πρὸ παντὸς ἡ εὐσέβεια τῶν πρώτων Χριστιανῶν αὐτοκρατόρων. Οὕτω ὁ μὲν Μέγας Κωνσταντῖνος περικοσμεῖ τὸ θεῖον θυσιαστήριον τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως «βασιλικοῖς παραπετάσμασι» (*Θεοδ.* Ἐκκλησ. Ἱστ. Α, 31), ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Κωνστάντιος κατὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας προσήγαγε καὶ «διάλιθα χρυσοφῆ ἁπλώματα τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου», κατὰ τὸ Πασχάλιον χρονικὸν (*Migne* 92, 737). Τὴν πρᾶξιν ταύτην τῶν αὐτοκρατόρων ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι εὐσεβεῖς, πρὸ παντὸς ἀριστοκρατίδες κυρίαι προσφέρουσαι τὰς βαρυτίμους ἀμφιέσεις των, ὡς ἡ Ὀλυμπιὰς καὶ Μελάνη ἡ νεωτέρα (*Παλλαδίου* Λαυσ. Ἱστορ. ριθ'), καὶ οὕτω ἡ ἀρχικὴ σινδὼν ἐπεκαλύφθη ἐκ πλείστοις ναοῖς διὰ βαρυτίμου καλύμματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδόθη ἡ ὀνομασία *ἐνδυτὴ* ἢ *τραπεζοφόρον*, τοῦ πρώτου καὶ ἀρχαιοτέρου καλύμματος ὀνομασθέντος *κατασαρκίου*.

Ἀλλ' ἡ χρυσοϋφαντος ἐνδυτὴ ἀπετέλει μὲν κόσμον βαρύτιμον τοῦ θυσιαστηρίου, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν τῆς λεπτῆς σινδόνος, ἥτις ὑφηπλοῦτο κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἀναγκαίως λοιπὸν ἐπ' αὐτῆς ἐπετέθη καὶ τρίτον ἄμφιον, τὸ λεγόμενον *εἰλητόν*. Τοῦτο κατὰ τοὺς μετέπειτα αἰῶνας ἦτο τεμάχιον ἐκ τῆς λινῆς ὀθόνης, δι' ἧς κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων ἐπεκαλύφθη ἡ μόλις καθιερωθεῖσα ἁγία Τράπεζα, καὶ ἥτις διὰ τῆς ἀπορροφήσεως τοῦ μύρου, δι' οὗ ἐχρίετο ἡ καθιερουμένη Τράπεζα, συγκαθιεροῦτο καὶ αὐτὴ (βλ. καὶ λ. ἀντιμήνσιον).

Ἐπὶ τοῦ καλύμματος τούτου ἐκράτησεν ὕστερον συνήθεια νὰ ἀποτυποῦται ἡ εἰκὼν τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου, ἐνίοτε δὲ ἡ αὐτὴ εἰκὼν ἐζωγραφεῖτο καὶ ἐπὶ τοῦ λεγομένου ἀέρος (Συμ Θεσσ. *Migne* 155, 288), ὅστις δὲν εἶναι παρὰ συμπλήρωμα τοῦ εἰλητοῦ, διότι ἐὰν τὸ εἰλητὸν οἱονεὶ καλύπτῃ τὰ ἐπ' αὐτοῦ τιθέμενα δῶρα κάτωθεν, ὁ ἀὴρ ἐπικαλύπτει αὐτὰ ἄνωθεν. Λόγῳ δὲ τοῦ ὅτι τὰ καλύμματα ταῦτα, καὶ ἰδίᾳ τὸ εἰλητόν, ἔφερον τὴν εἰκόνα τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου, διὰ τοῦτο τῇ Μ. Παρασκευῇ εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποκαθήλωσιν προετίθετο ἓν ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς πιστούς, ἀποτιθέμενον καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης μετὰ τὴν περιφορὰν τοῦ Ἐπιταφίου, τοῦ ὁποίου ἀπετέλει αὐτὸ τοῦτο τὸ κάλυμμα. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται, διατὶ ὁ Ἐπιτάφιος τάσσεται μεταξὺ τῶν ἀμφίων, ἐπεκράτησε δὲ καὶ νὰ τηρῆται οὗτος ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης ὑπὸ τὸ ἀντιμήνσιον κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ Μ. Σαββάτου μέχρι τῆς Ἀναλήψεως ἡμέρας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΠΗΓΑΙ. Αἱ χριστιανικαὶ ἀρχαιολογίαι καὶ λειτουργικαὶ καὶ τὰ ἄρθρα ἐν εἰδικοῖς λεξικοῖς καὶ ἐγκυκλοπαιδείαις. Ἐκ τῶν εἰδικῶν μονογραφιῶν πρβλ. ἰδίως *Joseph Braun* Die liturgische Gewandung im Occident und Orient nach Ursprung und Entwickelung Verwendung und Symbolik. Freiburg 1907. Ἑλληνιστὶ ἴδε *Π. Ρομπότου*, Λειτουργική, ἐν Ἀθήναις 1869.—*Κ. Καλλινίκου*, Ὁ Χριστιανικὸς Ναός, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1921.—*Γ. Σωτηρίου*, Περὶ τῆς ἐξωτερικῆς περιβολῆς τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ κλήρου (ἐν «Γρηγ. Παλαμᾶς» 1919 σ. 236 κ. ἑ.) καὶ τὸ Ὀράριον τοῦ διακόνου ἐν τῇ Ἀνατ. Ἐκκλησίᾳ (Ἀθῆναι 1926). Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

—[ΕΝ ΤΗ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ] Τὸ ἱερατεῖον τῶν Ἑβραίων μετεχειρίζετο, ὡς βλέπομεν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, κατὰ τὰς ἱεροτελεστίας ἰδιαίτερα ἄμφια, ἅτινα κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἐφυλάσσοντο ἐν τῷ ναῷ (*Ἰεζεκιὴλ μδ'* 14). Κατὰ τὴν βίβλον τῆς Ἐξόδου (κεφ. κη') τὰ τῶν ἀμφίων καθώρισεν αὐτὸς ὁ Μωυσῆς.

Τῶν ἱερέων τὰ ἄμφια ἦσαν τὰ ἑξῆς τέσσαρα: α) *λιναῖ ἀναξυρίδες* (κατὰ τοὺς Ο' *περισκελεῖς*) ἐξικνούμεναι μέχρι τῶν γονάτων· β) *χιτὼν* ἐκ λευκοῦ λινοῦ χειριδωτὸς καὶ ποδήρης· γ) *ζώνη* πλατεῖα ὑφαντὴ ἐκ τῶν τεσσάρων χρωμάτων τοῦ ἱεροῦ (λευκοῦ, πορφυροκυάνου, πορφυροερυθροῦ καὶ βυσσίνου) πολλάκις περὶ τὸ σῶμα τυλισσομένη, ἧς τὰ ἄκρα κατὰ τὴν ὑπηρεσίαν ἐρρίπτοντο ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου· ἀπετέλει δὲ ἡ ζώνη τὸ ἰδιαίτερον σημεῖον τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας, ὡς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ τὸ ἐπιτραχήλιον, καὶ ἐν τῇ λατινικῇ ἡ στόλα, καὶ δ) *κίδαρις* ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, παρεμφερὴς τῷ ἀνατολικῷ σαρικίῳ.

Ὁ ἀρχιερεὺς πρὸς τῇ ἤδη μνημονευθείσῃ στολῇ τοῦ ἱερέως ἐφόρει καὶ τὰ ἑξῆς ἰδιαίτερα 4 ἄμφια: α) *ὑποδύτην* ποδήρη ἐκ βαθυκυάνου βύσσου ἀχειρίδετον καὶ σχιστὸν προσερραμμένους ἔχοντα πρὸς τὰ κάτω ῥοΐσκους καὶ κωδωνίσκους χρυσοῦς, οἵους ἔφερον καὶ τὰ ἐνδύματα τῶν ἡγεμόνων τῆς παλαιᾶς Ἀνατολῆς, προδίδοντας διὰ τοῦ ἤχου των τὴν παρουσίαν αὐτῶν· β) *ἐπωμίδα* (ἑβρ. ἐφώδ) τετράχρωμον καὶ χρυσοκέντητον, συνισταμένην ἐκ δύο τεμαχίων (παραπλησίαν πως τῷ ἡμετέρῳ ἀρχιερατικῷ σάκκῳ), ἐμπροσθίου καὶ ὀπισθίου, ἅτινα συνεκρατοῦντο ἐπὶ τῶν ἀκρωμίων διὰ πορπῶν φερουσῶν ἀνὰ ἕνα σμάραγδον, ἐφ' ὧν ἦσαν ἐγκεχαραγμένα τὰ ὀνόματα τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ· περιεσφίγγετο δὲ ἡ ἐπωμὶς αὕτη διὰ λαμπρᾶς ζώνης μετὰ τῶν αὐτῶν χρωμάτων· γ) ἐπὶ τῆς ἐπωμίδος καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑφάσματος ἔφερε τὸ *λογεῖον*, τετράγωνον θύλακα ἀναρτώμενον ἐξ ἐκείνης δι' ἁλυσιδίων χρυσῶν καὶ ἑνούμενον μετ' αὐτῆς διὰ ῥαφῆς ἐκ νήματος ὑακινθίνου. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἐμπροσθίου μέρους τοῦ λογείου τούτου ἦσαν κεκολλημένοι εἰς τέσσαρας στίχους δώδεκα πολύτιμοι λίθοι χρυσῷ συνεχόμενοι, ἐφ' ὧν ἦσαν ἐγκεχαραγμένα τὰ ἰσάριθμα ὀνόματα τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ὑπῆρχον τὰ λεγόμενα *οὐρεὶμ* καὶ *θουμεὶμ* (=*φῶς* καὶ *ἀλήθεια*, κατὰ δὲ τὴν τῶν Ο' μετάφρασιν *δήλωσις* καὶ *ἀλήθεια*), ἀνευκρινίστου εἰσέτι ὑφῆς ἀντικείμενα (πιθανῶς δὲ κλῆροι), διὰ μέσου τῶν ὁποίων ὁ ἀρχιερεὺς ἐλάμβανε πολλάκις θείους χρησμούς. Σημειωτέον δ' ὅτι μετὰ τοὺς χρόνους τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας δὲν ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς χρηστήρια τὰ μυστηριώδη ταῦτα ἀντικείμενα (Ἔσδρ. β' 63, Νεεμ. ζ' 65, Α' Μακκαβ. δ' 44)· καὶ τέλος δ) ὁ ἀρχιερεὺς ἔφερεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ὑπεράνω τῆς λινῆς κιδάρεως τοῦ ἱερέως *μίτραν* ἐκ βαθυκυάνου πορφύρας, ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου μέρους τῆς ὁποίας ὑπῆρχε πέταλον χρυσοῦν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «ἁγίασμα Κυρίου».

Περὶ ἰδιαιτέρας ἐνδυμασίας τῶν λευϊτῶν, ὡς ἐλέγετο ἡ κατωτάτη οἱονεὶ βαθμὶς τῆς ἰσραηλιτικῆς ἱερωσύνης, δὲν γίνεται σαφὴς λόγος ἐν τῇ Βίβλῳ, ἀλλ' ἐκ τίνων χωρίων αὐτῆς (Α' Βασιλ. β', 18 καὶ Β' Παραλ. ε', 12) δύναται νὰ συναχθῇ ὅτι καὶ οἱ λευῖται θὰ ἔφερον ἀνάλογόν τινα στολήν.

ΠΗΓΑΙ. Τὰ βιβλία Π. Διαθήκης καὶ μάλιστα Ἐξόδου κη', *Ἰώσηπος* Ἰουδ. Ἀρχαιολογ. Γ ζ' ἑξ., *Φίλων* ἐν βίῳ Μωυσέως γ'. Βοηθήματα δὲ εἶναι κυρίως αἱ ἑβραϊκαὶ ἢ βιβλικαὶ ἀρχαιολογίαι τῶν *Schegg*, *Nowack*, *Benzinger*, *Kortleitner*, *Kalt*, *Volz* κ. ἄ. καὶ τοῦ ἡμετέρου *Κ. Κοντογόνη* καὶ τὰ σχετικὰ ἄρθρα ἐν τοῖς βιβλικοῖς λεξικοῖς, ἔνθα καὶ πληρεστέρα βιβλιογραφία. Ἐκ δὲ τῶν θεολόγων τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας ἐπραγματεύθησαν περὶ τῶν ἀμφίων τῆς Π. Δ. *Ἐπιφάνιος* (*Migne* Ἑ. Π. 43, 321 κ. ἑ.), *Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας* (αὐτ. 68, 729 ἑξ.) καὶ ὁ *Θεοδώρητος* (αὐτ. 80, 281 ἑξ.).
Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Ἄμφια. Χωρίον ἐν Θράκῃ τῆς ὑποδιοικήσεως Σαπῶν τοῦ νομοῦ Ῥοδόπης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 688. Πρότερον ὠνομάζετο *Χατζῆ-Μουσταφᾶ*. Δ. Ε. Μ.

ἀμφιάζω· μεταγενέστερος τύπος ἀντὶ τοῦ *ἀμφιέννυμι*.

Ἀμφιάλη [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀττικῆς ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπεραιοῦντο εἰς τὴν ἀπέναντι κειμένην Σαλαμῖνα.

—**Ἀμφιάλη** (ἡ). Μήτηρ τοῦ Ῥοδίου Κλεοδώρου, ὑπὸ Κοΐντου Σμυρναίου ἀναφερομένη.

ἀμφίαλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων ἀμφοτέρωθεν ἅλα, ἤτοι θάλασσαν, *ἀμφιθάλασσος*.

Ἀμφιάναξ. —1) Βασιλεὺς ἐν Λυκίᾳ. Πρὸς τοῦτον εἶχεν ἔλθει φεύγων ἐξ Ἀργολίδος ὁ Προῖτος, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Ὠλαλίας, διότι ἤριζε διὰ τοῦ θρόνου τὴν διαδοχὴν πρὸς Ἀκρίσιον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Ὁ Ἀμφιάναξ τιμητικῶς ἔδωκεν αὐτῷ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα Ἄντειαν ἢ Σθενέβοιαν καὶ παρέσχεν αὐτῷ ἐπικουρίαν, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Ἄργος. Ὀνομάζεται καὶ Ἰοβάτης, γνωστὸς ἐκ τῶν κατὰ Βελλεροφόντην (Ἀπολλοδ. 2,2. Ὁμ. Ἰλ. Ζ,200. Ὀδ. Ζ,326. Ἰλ. Ζ', 157). —2) Υἱὸς τοῦ Ἀντιμάχου, πατὴρ τοῦ Οἰτύλου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔχει τὸ ὄνομα ἐν Λακεδαίμονι ἡ πόλις Οἴτυλος (Ὁμ. Ἰλ. Ζ,585. *Παυσ.* 3,25,10). —3) Ἀθηναῖός τις ἐν ἐπιγραφῇ 169 ἀναγραφόμενος. ΙΑΚ. Χ. Δ.

Ἀμφιανός, ἐκ *Λυδίας*. Προσελθών, διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ μάρτυρος Παμφίλου, ἐν Βηρυττῷ, εἰς τὸν Χριστιανισμὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐπίσης μάρτυρος Αἰδεσίου (βλ. λ.), ὑποστὰς πολλὰ βασανιστήρια καὶ ἐπιμένων εἰς τὴν πίστιν του, εὗρε τέλος τὸν θάνατον, ῥιφθεὶς ὑπὸ τῶν διωκτῶν του εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης, ἐπὶ Μαξιμιανοῦ, κατὰ τὰ τέλη τοῦ τρίτου αἰῶνος. Ἡ μνήμη ἀμφοτέρων τῶν μαρτύρων ἀδελφῶν συνεορτάζεται τὴν 2αν Ἀπριλίου. Δ. Σ. Μ.

Ἀμφιαραΐα ἢ **Ἀμφιαρᾶα**, ἔτι δὲ **Ἀμφιαίρεια** καὶ **Ἀμφιέρεια** [*Ἀρχ.*]. Ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀμφιαράου, τελουμένη ἐν τῷ *Ἀμφιαρείῳ* τοῦ Ὠρωποῦ, σχεδὸν μόνον ἐξ ἐπιγραφῶν γνωστή. Ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ τῶν περὶ τούτων εὑρεθεισῶν ἐπιγραφῶν (366—338 π.Χ.) ἀναγράφεται κατάλογος τῶν νικητῶν εἰς τοὺς τελουμένους ἐκεῖ μουσικοὺς καὶ γυμνικοὺς ἀγῶνας. Καὶ τὰ μὲν δύο πρῶτα ἀγωνίσματα δὲν ἐσώθησαν, ἀπὸ δὲ τοῦ τρίτου καὶ ἐφεξῆς ἀναγράφονται νικηταί... 3) Ῥαψῳδῶν, 4) Κιθαριστῶν, 5) Αὐλῳδῶν, 6) Αὐλητῶν, 7) Κιθαρῳδῶν, 8) Σοφιστῶν· διὰ τοῦ τελευταίου τούτου ἐννοοῦνται διαγωνισμοὶ εἰς πανηγυρικοὺς λόγους. Ἐκ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων ἀναγράφονται οἱ γινόμενοι ὑπὸ παίδων, ὑπὸ ἀγενείων καὶ ὑπὸ ἀνδρῶν, εἶτ δὲ καὶ ἀγῶνες παίδων «ἀπὸ Γυμνασίων». Μετ' αὐτοὺς ἠκολούθουν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἱππικοὶ ἀγῶνες, μὴ διασωθέντες· ἀναγράφονται δὲ ὡς νικηταὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ Ἀθηναῖοι, οὐκ ὀλίγοι Ἀργεῖοι, ἐπίσης Θεσσαλοί, Μακεδόνες, Κολοφώνιοι, Κυρηναῖοι. Ἐν ἔτει 332 π. Χ. ἐγένετο μεταρρύθμισις τῶν Ἀμφιαρείων συμφώνως πρὸς εὑρεθὲν ψήφισμα, ἐγκριθὲν ὑπὸ τοῦ Δήμου τῶν Ἀθηναίων κατὰ πρότασιν τοῦ Φανοδήμου υἱοῦ τοῦ Διΰλλου. Κατ' αὐτὸ ἡ ἑορτὴ αὕτη ὡρίσθη ὡς πεντετηρίς, ἤτοι ὡς τελουμένη ἐν τῇ ἀρχῇ ἑκάστου πέμπτου ἔτους. Κατ' ἄλλο ψήφισμα εὑρεθὲν καὶ ἀναγόμενον εἰς τὸ ἔτος 329 π. Χ. ἐξελέγοντο δέκα ἄνδρες Ἀθηναῖοι ὡς ἐπιμεληταὶ τοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν περὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀμφιαράου. Τὸ πρόγραμμα τῆς πεντετηρίδος ἦτο: 1) πομπὴ τῷ Ἀμφιαράῳ. 2) Ἀγῶνες γυμνικοί. 3) Ἀγῶνες ἱππικοί. 4) Ἀγῶνες τῆς ἀποβάσεως. Εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον ἀγῶνα ἀνάγεται καὶ τὸ περίφημον ἐξ Ὠρωποῦ ἀνάγλυφον «Ἀποβάτου», τὸ ὁποῖον ἐσφαλμένως ἡρμηνεύετο ὡς παριστῶν τὸν Ἀμφιάραον πίπτοντα εἰς τὸ Χάος. Σπουδαίαν ἐπίσης μεταρρύθμισιν ὑπέστη ἡ ἑορτὴ διὰ τοῦ Ῥωμαίου Σύλλα, ὁ ὁποῖος κατά τι συγκλητικὸν δόγμα τοῦ ἔτους 73 π. Χ., ἑλληνιστὶ γεγραμμένον καὶ ἐν ἐπιγραφῇ εὑρεθέν, καθώρισεν ἵνα ἅπαντες οἱ φόροι οἱ προερχόμενοι ἐκ τῆς πόλεως, ἐκ τῆς χώρας καὶ ἐκ τῶν λιμένων τοῦ Ὠρωποῦ διατίθενται εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας τὰς συντελουμένας πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀμφιαράου, καὶ δι' ἐκείνας αἱ ὁποῖαι θὰ τελῶνται μετέπειτα ὑπὲρ τῆς νίκης καὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Δήμου τῶν Ῥωμαίων· ἐκ τούτου λοιπὸν αἱ τελούμεναι ἔκτοτε ἑορταὶ ὠνομάζοντο ἄλλοτε μὲν Ἀμφιαρᾶα, ἄλλοτε δὲ Ῥωμαῖα· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης εἰσήχθησαν καὶ οἱ θεατρικοὶ ἀγῶνες, ηὐξήθησαν δὲ καὶ οἱ μουσικοὶ περιλαμβάνοντες τὰ ἑξῆς ἀγωνίσματα: 1) σαλπιστῶν, 2) κηρύκων, 3) ἐγκωμίων καταλογάδων (λογικῶν), 4) ἐγκωμίων ἐπικῶν, 5) ποιητῶν ἐπῶν. Ἐπίσης περιελαμβάνοντο οἱ ἄνω ἐκτεθέντες παλαιότεροι μουσικοὶ ἀγῶνες ῥαψῳδῶν κλπ. Ἐκ τῶν θεατρικῶν ἔργων ἀναφέρονται σατυρικὰ δράματα, νέαι τραγῳδίαι καὶ κωμῳδίαι. Εἰς ταῦτα διηγωνίζοντο οὐχὶ μόνον οἱ ποιηταὶ ἀλλὰ καὶ οἱ ὑποκριταί. Ἐκ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων παραλείπονται οἱ τῶν παίδων «ἀπὸ Γυμνασίων», οἱ δὲ ἱππικοὶ ἀγῶνες περιλαμβάνουσι μακρὰν σειρὰν ποικίλων ἀγωνισμάτων ἐπὶ ἵππων καὶ ἁρμάτων καὶ μετ' αὐτοὺς τελευταῖοι ὁρίζονται οἱ ἀγῶνες ἀποβάσεως. Τελευταῖον ἀγώνισμα ἀνεγράφετο «Εὐαγγέλια τῆς Ῥωμαίων νίκης», τὸ λεγόμενον ἄλλως «ἐπινίκιον». Κατὰ τὴν μεταρρύθμισιν ὅμως ταύτην φαίνεται ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν μετεῖχον ἐπαρκῶς τῶν ἀγώνων· διότι εἰς τοὺς περισωθέντας καταλόγους νικητῶν εὑρίσκονται σχεδὸν εἰς τὴν τελευταίαν βαθμίδα, ἐνῷ ἀναγράφονται πολυάριθμοι ἄλλοι νικηταὶ ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν τῆς Ἑλλάδος. Τοὺς ἀγῶνας τούτους διηύθυνεν ὁ καλούμενος «*ἀγωνοθέτης*», ἐκ τῶν ὁποίων εἷς ἀναφέρεται κατασκευάσας τὸ προσκήνιον τοῦ θεάτρου. Κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν ῥωμαϊκὴν περίοδον ἤρχισαν πάλιν, ὡς φαίνεται, οἱ Ἀθηναῖοι νὰ μετέχωσι δραστηρίως τῶν Ἀμφιαρείων, διότι εἰς τὰς ἀναγραφὰς ἐφήβων ἐμφανίζονται καὶ ἀγωνοθέται αὐτῶν. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμφιάραος [*Μυθολ.*]. Εἷς τῶν ὀνομαστοτέρων ἡρώων τῆς ἀρχαιότητος, Μελαμποδίδης τὸ γένος. Ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Ὀϊκλέως, τοῦ υἱοῦ τοῦ

Digitized by Google

Μελάμποδος (Παυσαν. VI 17, 6), κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους δὲ μύθους, τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ὑπερμνήστρας ἢ Κλυταιμνήστρας. Συνεζεύχθη τὴν Ἐριφύλην, ἀδελφὴν τοῦ Ἀδράστου, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐκδιώξει ἐξ Ἄργους, τῇ βοηθείᾳ τῶν Ἀναξαγοριδῶν, εἰς Σικυῶνα. Κατὰ τὸν γάμον του συνεφώνησε μετὰ τοῦ Ἀδράστου, πρώτου ἐξαδέλφου του, νὰ λύωσι πᾶσαν μεταξύ των διαφορὰν διὰ διαιτησίας ἀσκουμένης ὑπὸ τῆς Ἐριφύλης. Ἐκ τοῦ γάμου του ἀπέκτησε δύο υἱοὺς τὸν Ἀλκμέωνα καὶ τὸν Ἀμφίλοχον, καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Εὐρυδίκην καὶ τὴν Δημώνασσαν. Κατὰ τὸν ποιητὴν δὲ Ἄσιον καὶ τὴν Ἀλκμήνην (Παυσ. V. 17. 8). Κατὰ τοὺς Λατίνους μυθογράφους καὶ ποιητὰς ὁ Ἀμφιάραος ἦτο πατὴρ τοῦ Τιβούρτου, Κόρα καὶ Κατίλλου, οἵτινες ἔκτισαν τὴν πόλιν Τίβουρα (*Virg.* Aen. VII. 671). Μετὰ τὴν συμφιλίωσιν Ἀμφιαράου καὶ Ἀδράστου, ὁ δεύτερος ἐπανῆλθεν εἰς Ἄργος καὶ ἐβασίλευεν ἐν αὐτῷ, ὅτε προσῆλθον εἰς τὸ βασίλειόν του ὁ Τυδεὺς φυγάς, ἐκ Καλυδῶνος, καὶ ὁ Πολυνείκης ἐκ Θηβῶν, ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἐτεοκλέους. Ὁ Ἄδραστος ἔκαμεν ἀμφοτέρους γαμβρούς καὶ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς νὰ ἐπανέλθωσιν ὡς βασιλεῖς εἰς τὰς πατρίδας των. Κατ' ἀρχὰς ἀπεφασίσθη νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῶν Θηβῶν καὶ ὁ Ἄδραστος ἤρχισε τὰς προπαρασκευάς του. Ἀντετάχθη ὅμως εἰς τὴν ἀπόφασίν του ταύτην ὁ Ἀμφιάραος, ὅστις ὡς μάντις ἐγνώριζεν, ὅτι ὅσοι ἔμελλον νὰ μετάσχωσι τῆς ἐκστρατείας δὲν θὰ ἐπανήρχοντο εἰς τὸ Ἄργος, πλὴν τοῦ Ἀδράστου. Τὴν διαφοράν των ἐπρόκειτο, κατὰ τὴν συμφωνίαν των, νὰ λύσῃ ἡ Ἐριφύλη. Καὶ ἔλυσε ταύτην ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ της, διότι, παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ συζύγου της Ἀμφιαράου, εἶχε λάβει δῶρον παρὰ τοῦ Πολυνείκους τὸν ὅρμον τῆς Ἁρμονίας, ὅστις μετὰ τοῦ πέπλου αὐτῆς εἶχε κληρωθῆ ὡς πατρικὴ κληρονομία εἰς αὐτόν. Ἦσαν δὲ καὶ ὁ ὅρμος (περιδέραιον) καὶ ὁ πέπλος πολύτιμα δῶρα τῶν θεῶν εἰς τὴν Ἁρμονίαν κατὰ τὸν γάμον της μετὰ τοῦ Κάδμου. Ἀναγκασθεὶς οὕτως ὁ Ἀμφιάραος νὰ μετάσχῃ τῆς ἐκστρατείας ἀφῆκεν ἐντολὴν εἰς τοὺς υἱούς του, ὅταν θὰ γίνωσιν ἄνδρες, νὰ φονεύσωσι τὴν μητέρα των. Κατ' ἄλλον μῦθον ὁ Ἀμφιάραος εἶχε κρυβῆ καὶ ἡ Ἐριφύλη ὑπέδειξεν εἰς τὸν Ἄδραστον ποῦ εἶχε κρυβῆ. Κατὰ τὴν ἔφοδον κατὰ τῶν Θηβῶν ὁ Ἀμφιάραος ἐμάχετο πρὸ τῶν Ὁμολωΐδων πυλῶν (κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον πρὸ τῶν Προιτίδων). Παρ' ὅλην τὴν ὁρμήν των δὲν ἠδυνήθησαν οἱ Ἀργεῖοι νὰ κυριεύσωσι τὰς Θήβας, διότι αὐτὴ ἦτο ἡ ἀπόφασις τοῦ Διὸς μετὰ τὴν αὐθόρμητον θυσίαν τοῦ Μενοικέως, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κρέοντος, εἰς τὸν Ἄρην κατὰ συμβουλὴν τοῦ Τειρεσίου (*Παυσ.* IX 25.1)· διὰ τοῦτο δὲ καὶ πρὸς ἐκφοβισμὸν των ἐκεραύνωσε τὸν τολμηρότερον τῶν ἑπτὰ ἀρχηγῶν Καπανέα διὰ κλίμακος ἀναβαίνοντα τὰ τείχη τῆς πόλεως. Ἡ ἐκδήλωσις αὕτη τῆς θελήσεως τοῦ Διός, ἐπελθοῦσα καὶ μετὰ τὴν ἀλληλοκτονίαν τῶν μονομαχησάντων δύο ἀδελφῶν, Ἐτεοκλέους καὶ Πολυνείκους, ἐνέβαλε τὸν πανικὸν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἀργείων καὶ ἤρχισαν προτροπάδην νὰ φεύγωσι διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Θηβαίων. Τὸν Ἀμφιάραον φεύγοντα κατεδίωκεν ὁ Περικλύμενος, τοῦ Ποσειδῶνος υἱός, καὶ ἔμελλε νὰ πληγώσῃ αὐτὸν εἰς τὰ νῶτα, ὅπερ θὰ ἦτο ὀδυνηρὸν ὄνειδος διὰ τὸν ἥρωα, ὅτε ὁ Ζεὺς κεραυνὸν βαλὼν διεχώρισε τὴν γῆν καὶ εἰς τὸ ἀνοιγθὲν χάσμα κατέπεσεν ὁ Ἀμφιάραος μετὰ τοῦ ἡνιόχου του Βάτωνος καὶ τοῦ ἅρματός του. Ὁ Ζεὺς κατέστησε τότε τὸν Ἀμφιάραον ἀθάνατον καὶ χρησμοδότην του, τιμήσας οὕτως ἐξαιρετικῶς καὶ αὐτόν, ὡς ὀλίγους ἄλλους ἥρωας (Ἡρακλέα, Κάστορα καὶ Πολυδεύκην, Ἀρισταῖον). Ὡς θεὸν δὲ ἐλάτρευον ἐφεξῆς οἱ ἄνθρωποι τὸν Ἀμφιάραον. Ὁ μόνος σωθεὶς ἐκ τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης ἀρχηγὸς Ἄδραστος ἐθρήνησε πολλάκις, λέγουσι, διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ἀμφιαράου. Παρὰ τῷ Πινδάρῳ (*Ὀλυμπ.* VI. 34) ἀκούεται βοῶν «ποθέω στρατιᾶς ὀφθαλμὸν ἐμᾶς, ἀμφότερον μάντιν τ' ἀγαθὸν καὶ δουρὶ μάρνασθαι». Μετὰ τοῦ Ἀδράστου ἐθρήνησαν αὐτὸν καὶ ἄλλοι πολλοί, διότι ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν εὐσεβεστέρων, γενναιοτέρων καὶ σοφωτέρων Ἑλλήνων. Πάντες οἱ ποιηταί, ὁσάκις ἐκ τοῦ μύθου ἐνεπνεύσθησαν, μετὰ πολλῆς τιμῆς μνημονεύουσι τὸ ὄνομά του. Εἶναι δὲ γνωστὴ ἡ παράδοσις, κατὰ τὴν ὁποίαν, ὅτε ὁ Αἰσχύλος εἰς τὴν τραγῳδίαν του ἐξεθείαζε τὸν Ἀμφιάραον, πάντες προσέβλεψαν πρὸς τὸν δίκαιον Ἀριστείδην. Τὸ χάσμα, εἰς τὸ ὁποῖον κατεπόθη τὸ ἅρμα τοῦ Ἀμφιαράου, ἐτοποθετεῖτο παρὰ τὸν ποταμὸν τῶν Θηβῶν Ἰσμηνὸν κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ὅσον διεδίδετο ἡ λατρεία τοῦ Ἀμφιαράου, τόσον ἐπληθύνοντο καὶ τὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδεικνύετο τὸ χάσμα. Εἰς τὸν τόπον, ὅπου εἶχεν ἀνοιχθῆ τὸ πρὸ τῶν Θηβῶν χάσμα, ἀνηγέρθη περίβολος μετὰ κιόνων, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἐκάθηντο τὰ πτηνά, τὰ δὲ ζῷα δὲν ἤθελον νὰ βοσκήσωσι τὴν χλόην τοῦ τόπου. Κατίσχυεν ὅμως πάντοτε ἡ θηβαϊκὴ γῆ πάσης ἄλλης καὶ διότι πρὶν ἢ γίνῃ πανελλήνιος ἥρως ὁ Ἀμφιάραος ἦτο ἥρως Ἀργεῖος καὶ Θηβαῖος, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι τὴν παράδοσιν εἶχε διαιωνίσει τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τῆς (*Παυσ.* IX. 8.3) θηβαϊκῆς χώρας «*Ἅρμα*» (*Στράβ.* C. 404) «.. καὶ τὸ Ἅρμα κώμη ἔρημος... ἀπὸ τοῦ Ἀμφιαράου ἅρματος λαβοῦσα τοὔνομα». Ὁ Ἀμφιάραος εἶχεν ἱερὰ καὶ ἐτιμᾶτο καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐν Ἄργει, Σπάρτῃ, Βυζαντίῳ, πρὸ πάντων ὅμως ἐν Θήβαις καὶ Ὠρωπῷ, ἔνθα ὑπῆρχε τὸ χρηστήριόν του, τὸ *Ἀμφιαράειον*, μεθιδρυθὲν κατὰ χρησμὸν ἐκ Κνωπίας τῆς Θηβαϊκῆς (*Στρ.* ἔνθ. ἀνωτ.) ἐλατρεύετο καὶ ἐτιμᾶτο ὡς ἐγχώριος καὶ πολιοῦχος θεός. Ὁ ἀρχικὸς μῦθος τοῦ Ἀμφιαράου, διαδοθεὶς πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὑπέστη τὴν κοινὴν τύχην πάντων τῶν μύθων, ἀλλοιωθεὶς καὶ πλουτισθείς. Ἐκ τῆς ἐν Ὠρωπῷ παραδόσεως ὅτι ὁ Ἀμφιάραος ἀνῆλθε θεὸς ἐκ τῆς πλησίον τοῦ ναοῦ του ἐν Ὠρωπῷ πηγῆς (*Παυσ.* I. 34.4) καὶ ἐκ τῆς χρήσεως τῆς λέξεως *ἀμφιάραος* ὡς ἐπιθέτου τοῦ Διὸς ἐξάγεται, κατά τινας τῶν ἑρμηνευτῶν τῶν μύθων του, ὅτι ὁ Ἀμφιάραος ἦτο ἐν ἀρχῇ χθόνιος θεός.

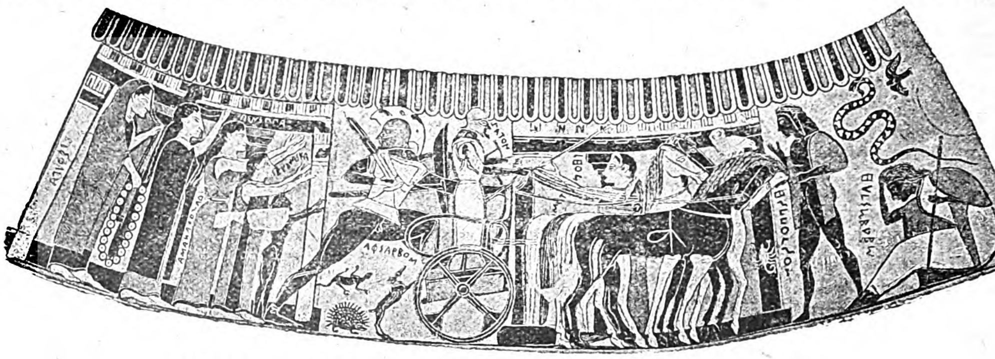

Ὁ Ἀμφιάραος ἀναχωρῶν διὰ τὴν κατὰ τῶν Θηβῶν ἐκστρατείαν.

[Ἐκ τῆς λάρνακος τοῦ Κυψέλου.]

Εἰς τοὺς μεταγενεστέρους περὶ Ἀμφιαράου μύθος, ὁ ἥρως οὗτος δὲν ἦτο μόνον ὁ εἷς τῶν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας στρατευσάντων ἡρώων, ἀλλὰ καὶ εἷς τῶν Ἀργοναυτῶν (*Ἀπολλ.* I. 9. 16), καὶ εἷς τῶν μετασχόντων τῆς θήρας τοῦ Καλυδωνίου κάπρου (*Παυσ.* VIII. 45. 7), καὶ εἷς τῶν ἀγωνισθέντων εἰς τοὺς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Πελίου γενομένους ἀγῶνας. Εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Νεμέων, τὸν ὁποῖον ἵδρυσαν οἱ κατὰ τῶν Θηβῶν στρατεύσαντες Ἀργεῖοι ἀρχηγοί, ὁ Ἀμφιάραος ἐνίκησεν εἰς τὴν ἁρματοδρομίαν καὶ τὸν δίσκον (*Ἀπολλ.* III. 6. 4). Περίδοξος ὢν ἥρως ὁ Ἀμφιάραος ἐν τῇ ζωῇ, περιδοξότερος κατέστη ἀθάνατος γενόμενος καὶ χρησμοδότης τοῦ Διός. Ἦτο δεύτερος Ἀσκληπιός. Εἰς τὸ ἱερόν του ἐν Ὠρωπῷ ἀθρόοι προσήρχοντο οἱ πάσχοντες, οἵτινες μετὰ τὴν θυσίαν κοιμώμενοι ἐπὶ τῶν δερμάτων τῶν θυμάτων ἀνέμενον τὴν θεραπείαν των ὑπὸ τοῦ Ἀμφιαράου διὰ τῆς δηλώσεως τῶν ὀνείρων τὰ ὁποῖα θὰ ἔβλεπον (*Παυσ.* I. 34). Τὸ μαντεῖόν του ἦτο περιλάλητον· διὰ τοῦτο καὶ εἰς αὐτὸ ἦλθον ἀπεσταλμένοι τοῦ βασιλέως τῶν Λυδῶν Κροίσου διὰ νὰ ἐρωτήσωσιν ἂν πρέπῃ νὰ ἐκστρατεύσῃ οὗτος κατὰ τῶν Περσῶν (*Ἡρόδ.* Α'. 46).

Οἱ μῦθοι ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ καὶ τῇ καλλιτεχνίᾳ. — Πολλοὶ ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐνεπνεύσθησαν ἀπὸ τοὺς ὡραίους μύθους τοῦ Ἀμφιαράου. Οὕτως ὁ θεῖος Ὅμηρος ἐνεπνεύσθη ἐξ αὐτῶν τὸ ἀποδιδόμενον εἰς αὐτὸν ἔπος «Ἀμφιάρεω ἐξελασίη», πρὸς τὸ ὁποῖον συνήπτετο ἡ «Θηβαΐς», ἥτις ἐπραγματεύετο ἰδίᾳ τὸν πόλεμον «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας» καὶ ἀπεδίδετο ὡσαύτως, οὐχὶ ὀρθῶς, εἰς τὸν Ὅμηρον. Ὁ Ἡσίοδος ἐνεπνεύσθη τὴν «Μελαμποδίαν», ὑπόθεσιν ἔχουσαν τοὺς μύθους τοῦ προγόνου τοῦ Ἀμφιαράου Μελάμποδος καὶ τοὺς μύθους αὐτοῦ τούτου. Οἱ τραγικοὶ Καρκίνος καὶ Κλεοφῶν τὰς τραγῳδίας των, ἀνὰ μίαν ἑκάτερος, αἵτινες ἔφερον τὸ ὄνομα «Ἀμφιάραος» καὶ ὁ Σοφοκλῆς σατυρικὸν δρᾶμα ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα. Πλεῖστοι δὲ εἶναι οἱ πρὸς τὸν ἥρωα ὕμνοι καὶ ἄλλων ποιητῶν, ἰδίᾳ τοῦ Πινδάρου, Αἰσχύλου καὶ Ἀριστοφάνους.

Ὡς ἐνέπνευσαν τοὺς ποιητὰς οἱ μῦθοι τοῦ Ἀμφιαράου, οὕτως ἐνέπνευσαν καὶ τοὺς καλλιτέχνας, ὡς προερρήθη, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἄπειρα εἶναι τὰ καλλιτεχνικὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς, ἐτρουσκικῆς καὶ ρωμαϊκῆς τέχνης, διαιροῦνται δὲ ταῦτα συνήθως, κατὰ τὸ θέμα τῆς συνθέσεώς των, εἰς τρεῖς περιόδους α') εἰς τὰ πρὸ τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῶν Θηβῶν, β') εἰς τὰ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην καὶ γ') εἰς τὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀπεικονίζοντα. Εἰς τὰ τῆς πρώτης περιόδου ἀνήκει εἷς σκαραβαῖος τῆς συλλογῆς *Stosch* (ἀποκείμενος σήμερον εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βερολίνου), εἰς τὸν ὁποῖον ἀναπαριστῶνται οἱ 5 ἐκ τῶν Ἀργείων ἀρχηγῶν (Ἄδραστος, Ἀμφιάραος, Παρθενοπαῖος, Πολυνείκης καὶ Τυδεύς). Κατὰ τὸν μέγαν ἀρχαιολόγον Γερμανὸν Vinckelmann ἡ σκηνὴ αὐτὴ εἶναι ἀναπαράστασις συνεδρίας πολεμικοῦ συμβουλίου. Ὡσαύτως εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον ἀνήκει ἐτρουσκικὸν κάτοπτρον, εἰς τὸ ὁποῖον παρίσταται ὁ Τυδεὺς ἢ ὁ Πολυνείκης φέρων πρὸς

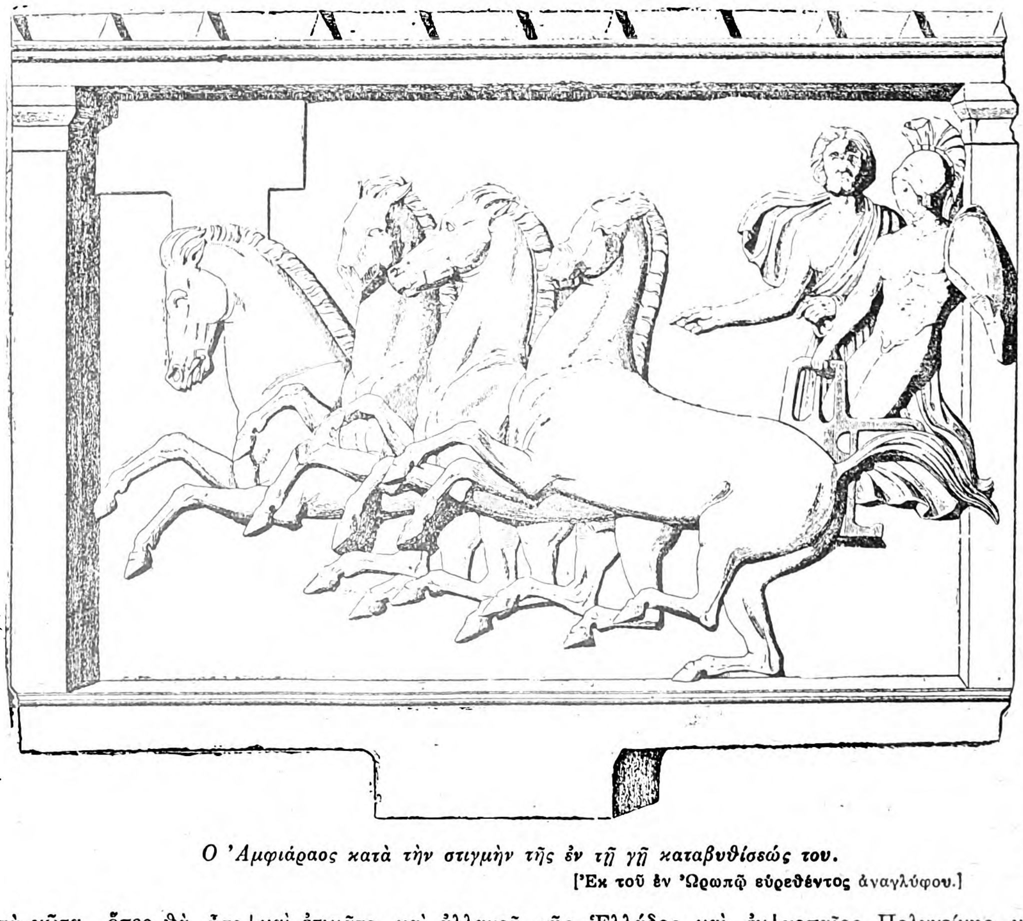

Ὁ Ἀμφιάραος κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐν τῇ γῇ καταβυθίσεώς του.

[Ἐκ τοῦ ἐν Ὠρωπῷ εὑρεθέντος ἀναγλύφου.]

Digitized by Google

τὸν πενθερόν του Ἄδραστον, παρόντος καὶ τοῦ Ἀμφιαράου, τὸν ἐπικατάρατον ὅρμον (περιδέραιον), τὸ δῶρον τῆς προδοσίας καὶ τοῦ ὀλέθρου τοῦ ἥρωος Ἀμφιαράου Εἰς τὴν β′ περίοδον ἀνήκουσιν αἱ εἰς τὸν Ἀμφιάραον ἀναφερόμεναι σκηναὶ τῆς λάρνακος τοῦ Κυψέλου (*Παυσ.* V. 17. 7), δηλ. ἡ οἰκία τοῦ Ἀμφιαράου καὶ πρὸ αὐτῆς ὁ Ἀμφιάραος ἕτοιμος νὰ ἐπιβῇ τοῦ ἅρματος, πρεσβῦτίς τις κρατοῦσα τὸν υἱόν του Ἀμφίλοχον, νήπιον ὄντα, ἡ Ἐριφύλη κρατοῦσα τὸν ὅρμον, αἱ δύο θυγατέρες των, ὁ Ἀλκμέων, παῖς γυμνός, καὶ ὁ ἡνίοχος Βάτων κρατῶν τὰς ἡνίας τῶν ἵππων διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς καὶ λόγχην διὰ τῆς ἑτέρας· ἐπίσης αἱ παραστάσεις πολλῶν ἀγγείων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀρίστη εἶναι ἡ ἐπὶ ἀγγείου τῆς Ζ′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Εἰς τὰ τῆς γ′. περιόδου, τῆς τοῦ θανάτου τοῦ Ἀμφιαράου, ἀνήκουσιν αἱ παραστάσεις πλείστων ἀναγλύφων καὶ ἀγγείων, ἐκ τῶν ὁποίων καλύτεραι θεωροῦνται ἡ τοῦ ἐν Ὠρωπῷ εὑρεθέντος ἀναγλύφου, εἰς τὸ ὁποῖον παρίσταται ὁ Ἀμφιάραος κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μετὰ τοῦ ἅρματος καταβυθίσεώς του, ἡ τοῦ ἀναγλύφου τῆς Villa Panfili, τὴν αὐτὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου ἀπεικονίζουσα καὶ ἡ τοῦ ἐν τῷ μουσείῳ Νεαπόλεως μονοχρώμου ἀγγείου τὴν αὐτὴν ὡσαύτως στιγμὴν τοῦ θανάτου ἀπεικονίζουσα· ἀνωτέρα ὅμως καὶ τούτων εἶναι ἡ ἐπὶ ἐτρουσκικῆς σαρκοφάγου ἀνάγλυπτος παράστασις μὲ τὸ χάσμα ἀνοικτὸν πρὸ τοῦ ἅρματος καὶ τὴν Ἐρινὺν κρατοῦσαν τοὺς χαλινοὺς τῶν ἵππων καὶ σύρουσαν εἰς τὸ χάσμα τὸ ἅρμα.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἔργων τῆς τέχνης τὰ ὁποῖα εἶχον θέμα τοὺς μύθους τοῦ Ἀμφιαράου, τοὺς σχετικοὺς μὲ τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Θηβῶν, ὑπῆρχον καὶ ἔργα τέχνης καὶ μνημεῖα (ναοί), εἰς τὰ ὁποῖα οἱ καλλιτέχναι εἶχον θέματα τοὺς ἄλλους περὶ Ἀμφιαράου μύθους. Οὕτως εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἀέτωμα τοῦ ἐν Τεγέᾳ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζετο, δι' ἀγαλμάτων τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου Σκόπα, ἡ θήρα τοῦ Καλυδωνίου κάπρου, παρίστατο καὶ ὁ Ἀμφιάραος μετὰ τῶν ἄλλων θηρευτῶν αὐτοῦ. Ἀγάλματα τοῦ Ἀμφιαράου ὑπῆρχον ἐν Ἀθήναις, ἐν Ὠρωπῷ (*Παυσ.* I. 8. 2 καὶ 34. 2), ἐν Ἄργει (*Παυσ.* II. 205) καὶ ἐν Δελφοῖς (*Παυσ.* X. 10.3). Ὡσαύτως ἡ μορφὴ τοῦ Ἀμφιαράου ἐκόσμει καὶ τὸ μεγαλούργημα τοῦ Βαθυκλέους ἐν Ἀμύκλαις τῆς Λακεδαίμονος, τὸν θρόνον τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος (βλ. καὶ λ. Ἄδραστος, Ἀλκμέων, Τυδεὺς καὶ Ὠρωπός). Τοῦ ὀνόματος Ἀμφιάραος ὑπῆρχε καὶ συγκεκομμένος τύπος *Ἄμφις*.

Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀμφιάρειον καὶ ***Ἀμφιαράειον, Ἀμφιαράϊον*** καὶ ***Ἀμφιαρᾶον*** *[Ἀρχ.]*. Τὸ περιφημότατον πάντων τῶν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἱερῶν τοῦ Ἀμφιαράου, κείμενον παρὰ τὸν Ὠρωπὸν εἰς τὰ διαμφισβητούμενα μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας σύνορα. Ὁ τόπος, ἔνθα ἔκειτο, ὠνομάζετο κατὰ τὸν Στράβωνα «*Ψαφίς*», ἦτο δὲ πλούσιος εἰς πηγὰς ὑδάτων. Πρῶτος ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Μαρτῖνος Λὴκ εἴκασεν ὅτι τὸ Ἀμφιάρειον τοῦτο ἔκειτο παρὰ τὸ σημερινὸν *Μαυροδήλεσι*, μεταξὺ *Καλάμου* καὶ *Σκάλας Ὠρωποῦ*, τοῦτο δὲ ἐπεβεβαιώθη καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξ. Ραγκαβῆ. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1884 ἤρχισε διενεργοῦσα ἀνασκαφὰς ἐκεῖ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἐπὶ μακρὰ δὲ ἔτη εἰργάσθη, καὶ ἐργάζεται μέχρι σήμερον (1927), εἷς τῶν ἐπιμελεστάτων καὶ ἐμπειροτάτων Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων, ὁ Βασίλειος Λεονάρδος, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλονται ἡ ἐξακρίβωσις καὶ ἡ ἑρμηνεία τῶν πολυπληθῶν ἐκεῖ οἰκοδομημάτων καὶ κινητῶν εὑρημάτων, ἰδίως ἐπιγραφικῶν. Ἐκ τῶν οἰκοδομημάτων τοῦ Ἀμφιαράου ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Ὁ *ναὸς* τοῦ Ἀμφιαράου, κείμενος εἰς τὰ δυτικὰ τοῦ ὅλου ἱεροῦ, κατὰ τὸ νότιον αὐτοῦ ἥμισυ παρασυρθεὶς ὑπὸ παραρρέοντος ποταμίου· εἶχε μῆκος 21,68 μέτρα καὶ πλάτος 12,86 μέτρα. Ἀνατολικῶς αὐτοῦ ὑπῆρχε *στοά*, ἔχουσα τὸ πλάτος τοῦ ναοῦ καὶ βάθος 4,90 μέτρα, τῆς ὁποίας τὸ ἀέτωμα ἐστηρίζετο ἐπὶ ἓξ δωρικοῦ ρυθμοῦ κιόνων πωρίνων. Ὁ ναὸς ἔφερε κατὰ μῆκος δύο σειρὰς ἐκ πέντε κιόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατὰ τὸ μέσον ὑπῆρχε βάσις, ἔνθα ἦτο ἱδρυμένον, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Λεονάρδου, τὸ μαρμάρινον ἄγαλμα λατρείας τοῦ Ἀμφιαράου, ὅπερ εἶδε καὶ ἀναφέρει ὁ Παυσανίας (Α′ 34, 2)· εἰς τὸ μέσον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ ὑπάρχει θύρα ἡ ὁποία φέρει εἰς δωμάτιον, ἔχον πλάτος 1,88 καὶ μῆκος 2,51 μέτρα. Τοῦτο πιθανῶς εἶναι τὸ περίφημον «Ἄδυτον» καὶ «μαντεῖον». Τὰ μαντεύματα καὶ αἱ θεραπεῖαι τοῦ Ἀμφιαράου ἐγίνοντο διὰ τῆς ὄψεως ὀνείρων ὡς ἑξῆς: ὁ ἐπιθυμῶν νὰ λάβῃ μάντευμα ἢ θεραπείαν ἔπρεπε πρῶτον νὰ καθαρισθῇ, προσφέρων σφάγια ὡς καθάρσιον εἰς τὸν Ἀμφιάρασν, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἀναγεγραμμένους ἐπὶ τοῦ βωμοῦ θεοὺς καὶ ἥρωας, οἱ ὁποῖοι ἀπαριθμοῦνται κατωτέρω· μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τούτων ἔπρεπε νὰ θυσιάσῃ κριόν, τοῦ ὁποίου τὸ δέρμα νὰ στρώσῃ καὶ ἐπ' αὐτοῦ νὰ κοιμηθῇ, ἴσως μὲν ἐξαιρετικῶς εἰς τὸ Ἄδυτον τοῦτο, πάντως δὲ εἰς τὰ κατωτέρω ἀναγραφόμενα κοιμητήρια, ἀναμένων τὴν δήλωσιν ὀνείρου· μετὰ τὴν θεραπείαν του ἔπρεπε νὰ ρίψῃ εἰς τὴν πλησίον ὑπάρχουσαν πηγήν, ἡ ὁποία ἐλέγετο «*πηγὴ τοῦ Ἀμφιαράου*», ἀργυροῦν καὶ χρυσοῦν νόμισμα, χωρὶς νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ὕδωρ αὐτῆς οὔτε διὰ νὰ νίψῃ τὰς χεῖρας, οὔτε διὰ νὰ πλύνῃ τὸ σῶμα· διότι ἐπιστεύετο ὅτι ἐκ τῆς πηγῆς ταύτης ἀνῆλθεν ἐκ τοῦ Ἅδου εἰς τὴν γῆν ὁ Ἀμφιάραος ὡς θεός, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐλατρεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Ὠρωπίων, κατόπιν δὲ ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων. 2) Οἱ *βωμοί*· οὗτοι ἀπετέλουν ἓν σύνολον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει ὁ Παυσανίας *Βωμόν*, καὶ τοῦ ὁποίου ἀπαριθμεῖ πέντε «μέρη» ἢ «μοίρας»: τὸ μὲν πρῶτον τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος Παιῶνος, τὸ δεύτερον τῶν ἡρώων καὶ τῶν ἡρωϊσσῶν, τὸ τρίτον τῆς Ἑστίας, τοῦ Ἑρμοῦ, τοῦ Ἀμφιαράου καὶ τοῦ Ἀμφιλόχου ἐκ τῶν τέκνων αὐτοῦ (τοῦ τρίτου τούτου μέρους πράγματι εὑρέθη ἐπιγραφὴ φέρουσα ἀκριβῶς τὰ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἀναγραφόμενα ὀνόματα), τὸ τέταρτον τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῆς Πανακείας, ἔτι δὲ τῆς Ἰασοῦς, τῆς Ὑγείας καὶ τῆς Ἀθηνᾶς Παιωνίας καὶ τέλος τὸ πέμπτον τῶν Νυμφῶν, τοῦ Πανός, τοῦ Ἀχελῴου καὶ τοῦ Κηφισοῦ. 3) Ἡ *μεγάλη στοά*, κειμένη περὶ τὰ 70 μέτρα ἀνατολικῶς τοῦ ναοῦ, ἔχουσα μῆκος 110 μέτρα καὶ βάθος 11, κλειστὴ ἐκ τῶν τριῶν πλευρῶν καὶ ἀνοικτὴ μόνον πρὸς νότον, ἔνθα καθ' ὅλον τὸ μῆκος ἔφερε δωρικοῦ ρυθμοῦ κίονας ὕψους 2,28 μέτρων. Ἐσωτερικῶς ἡ στοὰ διῃρεῖτο κατὰ μῆκος εἰς δύο μέρη διὰ σειρᾶς 17 κιόνων ἰωνικοῦ ρυθμοῦ.

Επειδὴ ἐν αὐτῇ εὑρέθησαν τμήματα μαρμαρίνων ἑδρῶν, ὑποτίθεται ὅτι ἐνταῦθα ἦτο τὸ «*κοιμητήριον*», ἔνθα ἐκοιμῶντο ἐπὶ δερμάτων θυσιασθέντων κριῶν χωριστὰ αἱ γυναῖκες ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν, ἵνα δι' ὀνείρων λάβωσι μάντευμα ἢ θεραπείαν. Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ παλαιότερον κοιμητήριον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ἐπιγραφὴ ὡς κείμενον ἀνατολικῶς μὲν τοῦ βωμοῦ διὰ τοὺς ἄνδρας, δυτικῶς δὲ αὐτοῦ διὰ τὰς γυναῖκας· κατὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς ἐξαιρετικὰς μὲν περιπτώσεις τὸ Ἄδυτον, συνήθως δὲ τὰ κοιμητήρια ταῦτα πρὸς λῆψιν τῶν μαντευμάτων. Ἡ ἑρμηνεία τῆς μεγάλης στοᾶς ὡς κοιμητηρίου δὲν φαίνεται ἐντελῶς ἀσφαλής. 4) Τὸ *Θέατρον*, τὸ ὁποῖον κεῖται ὄπισθεν καὶ βορείως τῆς μεγάλης στοᾶς· τοῦτο, ὅπερ οὐδεὶς συγγραφεὺς ἀναφέρει, πλειστάκις ὅμως μνημονεύουσιν αἱ ἐπιγραφαί, σύγκειται ἐκ κυκλικῆς ὀρχήστρας, ἐχούσης διάμετρον 12 μέτρ., καὶ ἐξ οἰκοδομήματος τῆς σκηνῆς μετὰ προσκηνίου, ἔχοντος ἐν μέσῳ θύραν, κεκλεισμένου δὲ κατὰ τὰ μετακιόνια διὰ «πινάκων». 5) Οἱ *λουτρῶνες* ἢ ἄλλως τὰ «*Λουτρὰ Ἀμφιάρεια*» ὀνομαζόμενα, καὶ ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων πολλάκις ἀναφερόμενοι· οὗτοι ἀνεκαλύφθησαν δεξιόθεν τῆς μεγάλης στοᾶς τῷ 1890 καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο ἰδιαιτέρως ὁτὲ μὲν ὑπὸ ἀνδρῶν, ὁτὲ δὲ ὑπὸ γυναικῶν. Ἐκ τῶν κινητῶν εὑρημάτων ἀνεκαλύφθησαν κυρίως αἱ βάσεις τῶν ἀνδριάντων· αὗται ἔκειντο μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς στοᾶς καὶ κατελάμβανον τὸ μέγιστον μῆκος τοῦ ὅλου ἱεροῦ τεμένους· ἐπ' αὐτῶν δὲ ἦσαν ἱδρυμένοι πολυάριθμοι ἀνδριάντες καὶ πλάκες ἀνάγλυφοι καὶ ἐνεπίγραφοι.

Τὸ Ἀμφιάρειον περιεβάλλετο ὑπὸ τείχους, ὡς ὅλα τὰ μεγάλα ἱερὰ καὶ τεμένη (βλ. λ. Ἄλτις), τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο «*περίβολος*». Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν μανθάνομεν ὅτι ὑπῆρχε διατίμησις πρὸς πληρωμὴν τῆς διαίτης καὶ θεραπείας ἑκάστου προσκυνητοῦ, ἡ ὁποία εἶχεν ὁρισθῆ κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς μίαν δραχμήν, μετέπειτα δὲ εἰς μίαν καὶ ἡμίσειαν. Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ἐπίσης μανθάνομεν τὰ περὶ τῶν καθηκόντων τῶν ἱερέων, τῶν νεωκόρων, ὡς καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως ταμίου, «συλλογέως» κ.τ.τ. Συμφώνως πρὸς τὸν ἱερέα τοῦ Ἀμφιαρείου ἐμέτρουν τὰ ἔτη οὐχὶ μόνον οἱ διοικοῦντες τὸ Ἀμφιάρειον, ἀλλ' ἐπί τινα χρόνον καὶ ἡ πόλις τῶν Ὠρωπίων, ἀπέχουσα ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ περὶ τοὺς 12 σταδίους (2200 μέτρα περίπου). Τὸ Ἀμφιάρειον διῳκεῖτο ὑπὸ τῶν Ὠρωπίων, ἐφ' ὅσον ἦσαν αὐτόνομοι, κατόπιν δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ὅταν κατέλαβον τὸν Ὠρωπόν. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων δωρητῶν καὶ εὐεργετῶν τοῦ Ἀμφιαρείου, ἢ τῶν ζητησάντων μαντείας παρὰ τοῦ Ἀμφιαράου, ἀναφέρονται ὁ Κροῖσος, ὁ Μαρδόνιος, ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος τῶν Ἀθηναίων στεφανώσαντες τῷ 332 π. Χ. τὸν Ἀμφιάραον διὰ χρυσοῦ στεφάνου ἀξίας 1000 ἀρχαίων δραχμῶν· ἐπίσης ὁ βασιλεὺς Λυσίμαχος ἀφιέρωσεν ἐκεῖ ἄγαλμα τῆς νύμφης του Ἀδείας, ὁ δὲ Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος διάφορα ἀγάλματα· ὡς μέγιστος ὅμως δωρητὴς θεωρεῖται ὁ Σύλλας, τοῦ ὁποίου, καθὼς καὶ τῆς συζύγου του, ἀγάλματα ἀφιέρωσαν οἱ κάτοικοι τοῦ Ὠρωποῦ, διότι οὗτος ἐδώρησεν εἰς τὸ Ἀμφιάρειον ἅπασαν τὴν γῆν, ἡ ὁποία ἐξετείνετο εἰς ἀκτῖνα 1000 ποδῶν πέριξ αὐτοῦ πλὴν τῶν ἀγρῶν τοῦ ἱερέως τοῦ Ἀμφιαρείου Ἑρμοδώρου, ἔτι δὲ καὶ ἁπάσας τὰς εἰσπράξεις τῆς πόλεως, τῆς χώρας καὶ τῶν λιμένων τοῦ Ὠρωποῦ. Ὁ ἰατρὸς Ἐρασίστρατος, ὡς καὶ ὁ Εὐήνωρ, ἔγραψαν περὶ τῶν ἰαματικῶν ἰδιοτήτων τῆς πηγῆς τοῦ Ἀμφιαρείου.

Τὸ Ἀμφιάρειον ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς *ἄσυλον*, ἀναφέρεται δὲ Μενέδημος ὁ Ἐρετριεύς, εὑρὼν ἐκεῖ καταφύγιον κατὰ τὴν ἐξορίαν του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ὑπερείδης*, ὑπὲρ Εὐξενίππου. — *Στράβων* Θ′ 399. — *Ἀριστοφ.* ἀπόσπ. 32. — *Ξενοφ.* Ἀπομν. Γ′ 13, 3· — *Ἀθήν.*, Δειπνοσ. Β′ 46 c—d. — *Φιλόστρ.* β. Ἀπολλ. Τυαν. Β′ 37, 99. — *Ἀνθολ.* ΙΒ′ 129. — *Λίβιος* 45, 27. — *Λεονράδος*, Πρακτικὰ 1884—1920 καὶ Ἀρχαιολ. Ἐφημ 1918—1924 — *Dürrbach.* de Oropo et Amphiarai sacro Paris 1890. — *Kawerau* καὶ *Dörpfeld* ἐν πρακτ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρ. 1884. — *Wilamowitz*, Hermes 21, 91 κ λ.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμφιάρθρωσις *[Ἀνατομ.]*. Διάμεσος μορφὴ ἀρθρώσεως μεταξὺ τῶν συναρθρώσεων, καθ' ἃς οὐδεμία ἢ ἀμυδρὰ συμβαίνει κίνησις, καὶ τῶν διαρθρώσεων, καθ' ἃς ἐκτελοῦνται κινήσεις μᾶλλον ἢ ἧττον εὐρεῖαι. Αἱ κινήσεις κατὰ τὰς ἀμφιαρθρώσεις εἶναι λίαν περιωρισμέναι (= ἡμιαρθρώσεις)· τοιαῦται ἡ ἡβικὴ σύμφυσις, αἱ διαρθρώσεις τοῦ καρποῦ τῆς χειρός, αἱ τοῦ ταρσοῦ τοῦ ποδὸς (βλ. καὶ λ. **ἄρθρωσις**).

Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἀμφίας. —1) Ὁ υἱὸς τοῦ Εὐπαΐδα, ἀντιπρόσωπος τῶν Ἐπιδαυρίων κατὰ τὴν ἔνορκον κύρωσιν τῆς γενομένης κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 423 π. Χ. ἐνιαυσίου ἀνακωχῆς Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων (*Θουκ.* Δ′ 119).—2) Φιλόσοφός τις ἐκ Ταρσοῦ.—3) Ἀθηναῖός τις ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους (XLY 16 μνημονευόμενος. Τὸ ὄνομα ἀνεγνώσθη καὶ ἐπὶ νομίσματός τινος τῶν Ἀθηνῶν.

Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμφίασις (ἡ)· ἀντὶ **ἀμφίεσις** (βλ. λ.).

ἀμφίασμα (τό)· ἀντὶ **ἀμφίεσμα** (βλ. λ.).

ἀμφιάστραια (Amphiastraea Etallon) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *ἑξακοραλλίων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀμφιαστραιιδῶν*, ζῆσαν ἀπὸ τῆς ἰουρασίου μέχρι καὶ τῆς κρητιδικῆς περιόδου εἰς ἀτρακτοειδεῖς κορμοὺς μετὰ βαθέων πολυγωνικῶν καλύκων. Τὸ κυριῶδες διάφραγμα ἰσχυρὸν καὶ μακρόν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ λοιπά, ἅτινα εἶναι λεπτά, ἀνόμοια καὶ ἀπέχουσιν ἀλλήλων, τοιχώματα μετὰ χονδροειδῶν πλευρῶν, αἵτινες μόνον σπανίως συνέχονται μετὰ τῶν γειτονικῶν κυψελῶν.

Θ. Σ.

ἀμφιαστραιίδαι (Amphiastraeidae Ogilvic) *[Παλαιοζ.]*. Ὁμοιογένεια *ἑξακοραλλίων*, ἐμφανισθεῖσα ἀπὸ τῆς τριασίου περιόδου, ἐξακολουθεῖ ἔτι καὶ νῦν νὰ ζῇ ἐντὸς τῶν θαλασσῶν, ἔσχεν ὅμως τὴν μεγίστην αὐτῆς ἐξάπλωσιν κατὰ τὴν ἰουράσιον περίοδον. Εἶναι ζῷα σχηματίζοντα συμπαγεῖς ἢ κλαδώδεις κορμοὺς ἢ σπανίως ζῶντα μεμονωμένα· ἔχουσι πραγματικὰ τοιχώματα καὶ ἰσχυρὰν ἐπιθήκην, διαφράγματα πυκνά, ἀσθενῶς ὀδοντωτὰ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον διατεταγμένα κατ' ἀμφίπλευρον συμμετρίαν, μετὰ ἢ ἄνευ δαπέδων, πολλαπλασιάζονται δ' ἐκ βλαστήσεως καλυκικῆς ἢ κατ' αὐτοτόμησιν. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ γένη *πινακόφυλλον, ἀμφιάστραια, στυλοσμίλια, ριπιδόγυρα, πλοκοφύλλια*, ἅτινα ἐξέλιπον ἐκ τοῦ μετώπου τῆς γῆς, καὶ πλεῖστα ἀρτίγονα.

Θ. Σ.

ἀμφιβαίνω· περιβαίνω, βαίνω πέριξ τινός, ἵνα προφυλάξω αὐτόν, προστατεύω: «ὃς Χρύσην ἀμφιβέβηκας Κίλλαν τε ζαθέην» *(Ὁμηρ.)* || βαίνω, ἔρχομαι, φθάνω: «ἠέλιος μέσον οὐρανὸν ἀμφιβεβήκει» *(Ὁμηρ.)*.

Β. Φ.

ἀμφιβάλλω· περιβάλλω, ἐνδύω· || περιλαμβάνω, περιπτύσσω· || ἀμετάβ. βάλλομαι, φέρομαι· || φέρομαι ἐπ' ἀμφότερα, ἀμφιταλαντεύομαι, διστάζω, δὲν εἶμαι βέβαιος: «ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεχθέντων, — περὶ τῆς ἱκανότητος, — περὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ Α».

Β. Φ.

ἀμφίβαμος (Amphibamus Cope) *[Παλαιοζ.]*. Γένος λεπτοσπονδύλων ἀμφιβίων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *λιμνερπετιδῶν* ζῆσαν κατὰ τὸ ἄνω ἀνθρακικὸν σύστημα τοῦ Ἰλλινουᾶ. Τὰ ζῷα ταῦτα ὁμοιάζουσι πρὸς τὸ *λιμνέρπετον*, πλὴν τῆς οὐρᾶς ἥτις εἶναι βραχεῖα καὶ τῶν ὀστῶν τῆς ἥβης ἅτινα δὲν ὠστεοποιήθησαν.

Θ. Σ.

ἀμφίβασις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀμφιβαίνειν, ἡ μάχη ὑπέρ τινος, τὸν ὁποῖον προκαλύπτει τις.

Β. Φ.

ἀμφιβατὴρ (ὁ)· τὸ δραστικὸν τοῦ ἀμφιβαίνειν· ὁ ὑπέρ τινος μαχόμενος, ὁ ὑπερασπιστής, ὁ φύλαξ ἄγγελος.

Β. Φ.

Ἀμφιβία *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Πέλοπος καὶ σύζυγος τοῦ Σθενέλου. Ἔγινε μήτηρ τῆς Ἀλκινόης, τῆς Μεδούσης καὶ τοῦ ἑπταμηνιαίου Εὐρυσθένους. Ὁ Ἀπολλόδωρος (II. 4. 5) καλεῖ ταύτην Νικίππην καὶ ἄλλοι ἄλλως.

Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμφίβια (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Ὁ Κυβιέρος πρῶτος ἔδωσε τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἰς τὸ τρίτον ἄθροισμα τῶν σαρκοφάγων, εἰς τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τὰς *φώκας* καὶ τοὺς *θαλασσίους ἐλέφαντας*. Σήμερον ὅμως τὸ ἄθροισμα τοῦτο ἀποτελεῖ ἰδίαν τάξιν τῆς ὁμοταξίας τῶν θηλαστικῶν σπονδυλωτῶν ὑπὸ τὴν πλέον χαρακτηριστικὴν ὀνομασίαν πτερυγιόποδα. Ἡ ὀνομασία αὕτη, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι χαρακτηριστικωτέρα, προλαμβάνει καὶ πᾶσαν σύγχυσιν. Πράγματι αἱ φῶκαι καὶ οἱ θαλάσσιοι ἐλέφαν-

Digitized by Google

τες δὲν εἶναι τὰ μόνα θηλαστικά, τὰ ὁποῖα διαβιοῦσιν ὑπὸ ὅρους ἐπιτρέποντας τὴν ἀποκλειστικὴν εἰς αὐτὰ ἀπονομὴν τῆς ὀνομασίας ἀμφίβια, διότι, κατὰ τὴν αὐτὴν λογικήν, ὡς ἀμφίβια δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσι τὰ *κητώδη* (δελφῖνες καὶ φάλαιναι), ἔτι δὲ καὶ οἱ *ἱπποπόταμοι*. Οὕτως ἐν τῇ στενῇ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως ἀμφίβια δὲν δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ἀποκλειστικῶς οὐδὲν τῶν θερμοαίμων (θηλαστικῶν καὶ πτηνῶν) σπονδυλωτῶν ζῴων, ἐνῷ ἀντιθέτως ὁ χαρακτηρισμὸς προσήκει εἰς τὰ ψυχρόαιμα *βατραχώδη*, τὰ ὁποῖα κέκτηνται κατὰ τὰ στάδια τῆς μεταμορφώσεώς των, ἢ καὶ συγχρόνως, καὶ βράγχια καὶ πνεύμονας, συνεπῶς δὲ δύνανται νὰ παραλαμβάνουν ἀδιαφόρως τὸ ὀξυγόνον, εἴτε παρὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος εἴτε παρὰ τοῦ ὕδατος. Ἐκ τούτων ὅμως ἐν τῇ ζῳολογίᾳ σήμερον ἀμφίβια ὀνομάζομεν μίαν τῶν πέντε ὁμοταξιῶν τῆς συνομοταξίας τῶν σπονδυλωτῶν, τὰ ἄλλως καλούμενα *βατραχώδη*. Χαρακτηριστικὸν τῶν βατραχωδῶν εἶναι ὅτι ἀναπτύσσονται ὑπὸ δύο τελείως διακεκριμένας μορφάς. Κατὰ τὴν ἐμβρυακὴν των ἡλικίαν ἀναπνέουσι διὰ βραγχίων, μετὰ δὲ τὴν τελείαν των ἀνάπτυξιν ἀναπνέουσι διὰ πνευμόνων. Ἡ ἐξωτερικὴ διάπλασις τοῦ σώματος εἶναι διαφορωτάτη. Τινὰ ἐξ αὐτῶν ἔχουσι σῶμα βραχύ, ἕτερα ἐπιμήκες, ἄλλα ἄκερκον, ἕτερα μακρύουρον, ἐνίοτε δὲ ἀπαντῶσι μεταξὺ αὐτῶν καὶ ζῷα ὧν τὸ σῶμα ἔχει σκωληκοειδῆ μορφὴν ἢ στερεῖται ποδῶν κ.τ.λ. Τὸ καλῦπτον τὸ σῶμα τῶν ἀμφιβίων δέρμα εἶναι συνήθως γυμνόν, ἰξώδους συστάσεως καὶ ὑγρόν. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ τὸ ἄθροισμα τῶν ἀπόδων, τὰ ὁποῖα ἔχουσι δέρμα ἐφωδιασμένον διὰ λεπτῶν λεπίδων. Τὸ χρῶμα τοῦ δέρματος ὀφείλεται εἰς διαφόρους χρωστικὰς οὐσίας, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ. Ὁ σκελετὸς ἢ στερεῖται παντελῶς πλευρῶν ἢ φέρει ἐλαττωματικὰς τοιαύτας.

Κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν διάπλασιν τὰ ἀμφίβια ὁμοιάζουσι καταπληκτικῶς πρὸς τὰ ἑρπετά, ἰδίως ὡς πρὸς τὸ θρεπτικὸν αὐτῶν σύστημα. Εἶναι ζῷα ψυχρόαιμα, ἡ δὲ καρδία των εἶναι τρίκοιλος. Γεννῶσιν ᾠά, τὰ ὁποῖα ἐξέρχονται ἡνωμένα πρὸς ἄλληλα ἐν εἴδει ἐπιμήκους νήματος καὶ περιβεβλημένα ἰξώδη οὐσίαν, λευκωματώδους συστάσεως, ἥτις διογκοῦται ἐν τῷ ὕδατι.

Τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τὸ ὁποῖον διακρίνει τὴν πολυπληθῆ ταύτην ζωολογικὴν τάξιν εἶναι αἱ μεταμορφώσεις τὰς ὁποίας ὑφίστανται τὰ ζῷα ταῦτα μέχρις ὅτου λάβωσι τὴν ὁριστικὴν αὐτῶν μορφήν. Τὰ νεογνά, *γυρῖνοι*, εὐθὺς ὡς ἐξέλθωσι τοῦ ᾠοῦ καὶ μέχρι τῆς τελείας αὐτῶν ἀναπτύξεως ἔχουσι μορφὴν ἰχθυοειδῆ, στεροῦνται ποδῶν, φέρουσι μακροτάτην οὐρὰν καὶ ἀναπνέουσι διὰ βραγχίων, ἅτινα ἔχουσι σχῆμα δέσμης.

Ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ μορφῇ εὑρισκόμενα διαβιοῦσι διαρκῶς ἐν τῷ ὕδατι καὶ τρέφονται ἐκ διαφόρων ὑδροβίων φυτῶν. Μετὰ τὴν πάροδον τοῦ πρώτου τούτου σταδίου, ἀναφαίνονται εἰς τὰ ἀμφίβια οἱ πόδες, τὰ βράγχια ἀτροφοῦσι καὶ ἄρχεται ἡ διὰ πνευμόνων ἀναπνοή, ὁπότε καὶ ἐξέρχονται ἐκ τοῦ ὕδατος εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τρέφονται διὰ σκωλήκων, ἐντόμων κ. τ. λ. Τινὰ ἐξ αὐτῶν διατηροῦσι καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν καὶ τοὺς πνεύμονας καὶ τὰ βράγχια.

Ὅροι ζωῆς καὶ ταξινόμησις.—Τὰ ἀμφίβια εἶναι διαδεδομένα ἁπανταχοῦ τῆς γῆς, ἀφθονοῦσιν ὅμως ἰδίως εἰς τὴν εὔκρατον, γίνονται σπανιώτερα εἰς τὴν διακεκαυμένην καὶ οὐδαμῶς ἀπαντῶσιν εἰς τὴν κατεψυγμένην ζώνην. Τὰ ἀμφίβια τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὴν εὔκρατον ζώνην κατὰ τὸν χειμῶνα *φωλεύουσι* καὶ δύνανται ἐπὶ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα νὰ ζήσωσιν ἄνευ τροφῆς, διότι ἡ καῦσις, λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ διάφοραι ζωϊκαὶ λειτουργίαι των εἶναι βραδύταται, εἶναι ἐλαχίστη.

Τὰ ἀμφίβια διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις, ὧν ἡ διάκρισις εἶναι σαφεστάτη ἐκ τοῦ ὀνόματος: τὰ ***ἄκερκα*** ἢ *ἄνουρα*, τὰ ***κερκοφόρα*** καὶ τὰ *ἄποδα*.

Α') ***Ἀμφίβια ἄκερκα*** (Ecaudata). Ταῦτα χαρακτηρίζονται ὑπὸ σώματος βραχέος καὶ πεπλατυσμένου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Ἡ κεφαλή των εἶναι σχετικῶς μεγάλη, ἐπίπεδος καὶ φέρει στόμα, ὅπερ ἔχει εὐρὺ ἄνοιγμα. Ταῦτα κατὰ τὴν μικράν των ἡλικίαν φέρουσι ράμφος κερατώδους συστάσεως, τὸ ὁποῖον εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν τελειωτικὴν διάπλασιν τῶν σιαγόνων καταπίπτει. Μετά τινα χρόνον ἀναφαίνονται οἱ ὀδόντες μόνον κατὰ τὴν ἄνω αὐτῶν σιαγόνα, διότι ἡ κάτω μένει κενή. Φέρουσι σαρκώδη γλῶσσαν, ἥτις εἴς τινα τούτων εἶναι ἐκτατή. Οἱ γυρῖνοι τῶν ἀκέρκων ἀναπνέουσιν ἐν ἀρχῇ διὰ βραγχίων ἐξωτερικῶν, ἀκαλύπτων καὶ κρεμαμένων ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ὁποίων—αὕτη δὲ λαμβάνει χώραν μετὰ βραχὺ χρονικὸν διάστημα — ἀναπνέουσι δι' ἐσωτερικῶν βραγχίων καλυπτομένων ὑπὸ τοῦ δέρματος τοῦ λαιμοῦ. Εἰς τὰ τέλεια ἄκερκα τὰ βράγχια ἀτονοῦσι ἀντικαθιστάμενα διὰ πνευμόνων.

Οἱ γυρῖνοι τῶν ἀμφιβίων τούτων συνήθως ἐνδιαιτῶνται ἐν τῷ ὕδατι, τὰ δὲ τέλεια ζῷα ζῶσιν εἰς τὴν ξηρὰν καί τινα εἰς ὑγρὰ καὶ σκιώδη μέρη. **Ἀπαντῶνται εἰς ὅλα τὰ μέρη** τῆς γῆς, εἶναι δὲ καὶ παρ' ἡμῖν γνωστότατα. Κατὰ τὸν χειμῶνα φωλεύουσιν ἐντὸς τῆς ἰλύος, ὑπὸ λίθους κ.τ.λ.

Τὰ ἄκερκα ἀμφίβια περιλαμβάνουσι πλείστας οἰκογενείας ὧν γνωστότεραι εἶναι:

α') *Ὑλίδαι* (Hylidæ). Τὰ ζῷα τῆς οἰκογενείας ταύτης διακρίνονται ἐκ τῶν ὀδόντων, οἵτινες καλύπτουσι τὴν ἄνω σιαγόνα καὶ ἐνίοτε καὶ τὸν οὐρανίσκον. Ἡ γλῶσσά των φύεται κατὰ τὴν βάσιν τοῦ στόματος καὶ δὲν φέρει οὐδένα σύνδεσμον πρὸς τὸ ὀπίσθιον μέρος. Ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι στρογγύλη. Τὸ ἄκρον τῶν δακτύλων φέρει πλάτυσμα σχήματος δίσκου, δι' οὗ εὐκολύνεται ἡ προσκόλλησις αὐτῶν ἐπὶ τῶν διαφόρων φυτῶν. Ἐπὶ τῆς γῆς πηδῶσι μᾶλλον ἢ βαδίζουσιν. Ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *Ὕλη ἡ ἀναρριχητικὴ* (Hyla arborea).

β') *Βατραχίδαι* (Ranidae). Ἡ οἰκογένεια αὕτη διακρίνεται τῆς προηγουμένης ἐκ τῆς ἀπουσίας τῶν ἐπὶ τῶν δακτύλων των δίσκων, τῶν βραχυτάτων ἐμπροσθίων καὶ λίαν μακρῶν ὀπισθίων σκελῶν, τῆς νηκτικῆς μεμβράνης ἣν φέρουσιν εἰς τὰ ὀπίσθια ἄκρα τῆς ἰδιορρύθμου ἠχητικῆς κύστεως, τὴν ὁποίαν φέρουσιν οἱ ἄρρενες πλαγίως τοῦ λαιμοῦ. Ἡ οἰκογένεια τῶν βατραχιδῶν περιλαμβάνει *βάτραχον τὸν χλωρὸν* (Rana esculenta) καὶ *βάτραχον τὸν μελάγχρουν* (Rana temporaria).

γ') *Φρυνίδαι* (Bufonidae). Διακρίνονται ἐκ τοῦ νωδοῦ στόματός των, τῶν ἀραιῶν ὀδόντων τοῦ οὐρανίσκου, τοὺς οὐχὶ μακρούς, ὅπως εἰς τὴν προηγουμένην οἰκογένειαν, ὀπισθίους πόδας καὶ τὸν ἰδιάζοντα δριμείας ὀσμῆς χυμόν, ὅνπερ ἐκκρίνει τὸ δέρμα των. Ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *φρῦνος ὁ τεφρόχρους* (Bufo cinereus), κοινότατος παρ' ἡμῖν.

Β') ***Ἀμφίβια κερκοφόρα*** (Caudata). Τὰ τέλεια κερκοφόρα τῶν ἀμφιβίων τούτων προσομοιάζουσι πρὸς τοὺς σαύρους. Ἔχουσι τέλειον ὀδοντικὸν σύστημα, φέροντες ὀδόντας εἰς ἀμφοτέρας τὰς σιαγόνας καὶ ἐπὶ τοῦ οὐρανίσκου. Εἰς τοὺς γυρίνους τούτων ἀναφαίνονται κατὰ πρῶτον οἱ πρόσθιοι καὶ εἶτα οἱ ὀπίσθιοι πόδες.

Εἰς τὰ κερκοφόρα ἀμφίβια ὑπάγονται αἱ ἑξῆς οἰκογένειαι:

α') *Σαλαμανδρίδαι* (Salamandridae). Διακρίνονται ἐκ τῆς κυλινδρικῆς οὐρᾶς των, τῶν βλεφάρων, τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς προώρου ἀτροφίας τῶν βραγχίων των. Ὁ γνωστότερος ἀντιπρόσωπος τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *σαλαμάνδρα ἡ στικτὴ* (Salamandra maculata).

β') *Τρίτωνες* (Triton). Τὰ ἀμφίβια τῆς οἰκογενείας ταύτης διακρίνονται ἐκ τῆς πεπιεσμένης πτερυγιοειδοῦς οὐρᾶς καὶ τῶν ἐξωτερικῶν βραγχίων τῶν γυρίνων των. Γνωστότερον εἶναι ὁ *τρίτων ὁ χαιτοφόρος* (Triton cristatus) καὶ *τρίτων ὁ ταινιοφόρος* (Triton taeniatus).

Γ') ***Ἀμφίβια ἄποδα*** (Apoda). Ζῷα σκωληκοειδοῦς μορφῆς, ἄκερκα, ἄποδα, ὧν τὸ σῶμα καλύπτεται ὑπὸ ἰχθυοειδῶν λεπίων. Ζῶσιν ἐντὸς τῆς γῆς καὶ τρέφονται ὑπὸ σκωλήκων. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ οἰκογένεια τῶν *καικιλιδῶν* (caeciliae), ἧς τὸ γένος *καικιλία* ἀπαντᾶται εἰς τὴν διακεκαυμένην ζώνην τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὰς Ἰνδίας.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

— [**ΠΑΛΑΙΟΖ.**] Ἐν τῇ Παλαιοζωολογίᾳ τὰ *ἀμφίβια* ἀποτελοῦν ὁμοταξίαν σπονδυλοζῴων τοῦ ὑποβασιλείου τῶν *μεταζῴων*, ἐμφανισθεῖσαν ἀπὸ τοῦ ἀνθρακικοῦ συστήματος καὶ ἔκτοτε ζῶσαν διὰ τῶν γυμνοφιόνων, οὐροδελῶν ἢ κερκοφόρων καὶ τῶν ἀκέρκων ἢ ἀνούρων. Μεταξὺ τῶν ὑδροβίων ἢ χερσοβίων τετραπόδων σπονδυλοζῴων κατέχουσι τὰ ἀμφίβια τὴν κατωτάτην βαθμῖδα. Εἶναι ποικιλόθερμα, αἱ γεωλογικῶς ἀρχαιότεραι μορφαὶ μετὰ δερμικοῦ θώρακος, τ' ἀρτίγονα γυμνά, σπανίως καλυπτόμενα ὑπὸ κερατωδῶν λεπίων ἢ δερμικῶν ὀστῶν. Ἀναπνέουσι διὰ πνευμόνων καὶ παροδικῶς ἢ διαρκῶς διὰ βραγχίων. Ἐξελίσσονται γενικῶς διὰ μεταμορφώσεων ἄνευ ἀμνίου καὶ ἀλλαντοΐδος. Ἔχουσι καρδίαν τρίκοιλον ἐκ δύο κόλπων καὶ μιᾶς κοιλίας, ἰνιακὸν κόνδυλον μὲ διπλᾶς ἀρθρωτικὰς κεφαλάς, τὰς πλευράς των οὐχὶ μετὰ τοῦ στέρνου συνδεδεμένας, τὸ ἱερὸν ὀστοῦν ἐξ ἑνὸς σπονδύλου, δύο ζεύγη τετραδακτύλων ἢ πενταδακτύλων ἄκρων βαδιστικῶν ἢ χρησίμων πρὸς τὸ πηδᾶν, ἀναρριχᾶσθαι ἢ κολυμβᾶν, ἅτινα εἴς τινας περιπτώσεις καθίστανται ἀνάπηρα ἢ καὶ τελείως ἐλλείπουσιν, ὡς εἰς τὰ γυμνοφίονα καί τινα στεγοκέφαλα.

Διὰ τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς των τ' ἀμφίβια, ἐκτὸς τῶν ἀκέρκων, ὑπενθυμίζουσι μᾶλλον τὰ ἑρπετὰ ἢ τοὺς ἰχθῦς. Τὸ ἀτρακτοειδὲς αὐτῶν σῶμα, ἐκτὸς τῶν ἀκέρκων, τελευτᾷ εἰς μακρὰν κωπηλατικὴν οὐράν. Ὁ μέγας ἀριθμὸς (10 — 150) τῶν σπονδύλων τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μήκους τοῦ σώματος καὶ ἰδίως τῆς οὐρᾶς αὐτῶν. Διαφορίζονται δὲ οἱ σπόνδυλοι εἰς τραχηλικούς, θωρακικούς, ὀσφυακοὺς καὶ οὐρᾶς καὶ δύνανται, ἐὰν εἶναι οὗτοι τελείως ἀπωστεωμένοι, νὰ εἶναι ἀμφίκοιλοι, πρόκοιλοι ἢ καὶ ὀπισθόκοιλοι. Εἰς τὰ ἀρτίγονα ἀμφίβια σπανιώτατα παραμένει ἡ ραχιαία χορδὴ καθ' ὅσον ὑφίστανται διαρκῶς ἀπωστεωμένοι σπόνδυλοι, εἰς δὲ τὰ ἀπολελιθωμένα παρατηρεῖται ἀτελεστάτη ἀποστέωσις τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ὡς π. χ. εἰς τὸ γένος ἀρχεγόσαυρος, οὗτινος τὸ σῶμα τῶν σπονδύλων ἐμφανίζεται μόνον εἰς ἀπωστεωμένους δακτυλίους, ἐνῷ τὰ ἄνω τόξα τῶν σπονδύλων καὶ αἱ πλευραὶ εἶναι πάντοτε ἀπωστεωμέναι.

Ἡ κεφαλὴ αὐτῶν εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀπωστεωμένη καὶ στερρῶς συνδεδεμένη μετὰ τῶν σιαγονικῶν τόξων. Εἰς τὰ ἄνουρα κατὰ τὴν τελευταίαν ἀνάπτυξίν των ἐξαφανίζονται τὰ βραγχιακὰ τόξα, εἰς τὰ γυμνοφίονα ἐν τούτοις καὶ τὰ οὐροδέλα διατηροῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῶν. Ἓν χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν κεφαλὴν τῶν ἀμφιβίων χονδρῶδες ὀστοῦν εἶναι τὸ *ζωνικὸν ὀστοῦν* ὅπερ περιβάλλει τὴν ἠθμοειδῆ καὶ παρασφηνοειδῆ ἀπωστεωμένην περιοχὴν τῆς κεφαλῆς καθ' ὅλην τὴν περιφοράν των. Ὀδόντες φύονται, ἐκτὸς τῶν βατραχίων ἅτινα στεροῦνται τοιούτων, ἐφ' ὅλων τῶν τὴν στοματικὴν κοιλότητα περικλειόντων ὀστῶν, ἤτοι τῆς ὕνεως, τοῦ ὑπερῴου, τοῦ πτερυγοειδοῦς, τοῦ παρασφηνοειδοῦς, τῶν σιαγόνων, τῶν προσιαγόνων, ὡς π. χ. εἰς τὸν *ἀκανθόστομον* τοῦ ἐρυθροῦ κειμένου τοῦ Νίεδερχαίσσλιχ τῆς Δρέσδης. Ἔχουσι δὲ οὗτοι ὀξύληκτον κωνικὴν μορφὴν καὶ ἐπικάθηνται τῶν σιαγόνων καὶ συνοστεοῦνται μετ' αὐτῶν εἴτε ὡς τύπος *ἀκρόδοντες*, ἢ ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτῶν ἐσωτερικῶς ὡς τύπος *πλευρόδοντες* ἢ ἐντὸς κοινῆς ἀβαθοῦς αὔλακος ὁμοῦ ἢ ἐντὸς κεχωρισμένων φατνίων ὡς ὁ τύπος *πρωτοθηκόδοντες*. Ἡ ἀλλαγὴ τῶν ὀδόντων λαμβάνει χώραν, ὡς εἰς τοὺς γανοειδεῖς καὶ ὀστεακάνθους ἰχθῦς, οὐχὶ δι' ἑνὸς ὑπὸ τὸν λειτουργοῦντα ὀδόντα εὑρισκομένου ἀντικαταστατικοῦ ὀδόντος, ἀλλ' ὡς ἑξῆς· ὁ νεαρὸς ὀδοὺς ἀναπτύσσεται παρὰ τὸν ὑφιστάμενον καὶ τοποθετεῖται βαθμηδὸν εἰς τὴν θέσιν του.

Τὰ ἀμφίβια περιλαμβάνουσι τέσσαρας τάξεις· τοὺς *στεγοκεφάλους*, τὰ *γυμνοφίονα* ἢ *καικίλια*, τὰ *οὐροδέλα* ἢ *κερκοφόρα* καὶ τὰ *ἄνουρα* ἢ *ἄκερκα*. Ἐξ αὐτῶν τὰ γυμνοφίονα δὲν εὑρέθησαν ἄχρι τοῦδε ἀπολελιθωμένα. Τὰ στεγοκέφαλα ἐμφανίζονται εἰς τὸ ἀνθρακικὸν καὶ ἐξαφανίζονται εἰς τὸ τριάσιον σύστημα. Εἰς τὸ ἰουράσιον σύστημα γενικῶς δὲν ἀπαντᾷ ἀπολελιθωμένον ἀμφίβιον. Μᾶλλον ἐμφανίζονται πάλιν ταῦτα εἰς τὸ κρητιδικὸν σύστημα διὰ τοῦ γένους ὑλαιοβάτραχος ἐκ τῶν κερκοφόρων, ἵνα κατὰ τὴν ἠώκαινον περίοδον μετὰ τῶν κερκοφόρων ἐμφανισθῶσι καὶ τὰ ἄκερκα ἀμφίβια. Τὰ ἀρτίγονα ἀμφίβια εἶναι κάτοικοι τῶν γλυκέων ὑδάτων ἢ τῆς χέρσου καὶ διέρχονται τὸ νυμφικὸν στάδιον αὐτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐντὸς τῶν ὑδάτων. Σήμερον οὐδὲν ἀμφίβιον ζῇ ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἐνῷ τινὰ ἐκ τοῦ τριασικοῦ συστήματος τῆς Σπιτσβέργης, ὡς ὁ *λογχόρυγχος*, φαίνεται ὅτι ἐν ἀνεπτυγμένῃ καταστάσει ἐβιότευεν ἐντὸς τῶν θαλασσῶν.

Θ. ΣΚΟΥΦΟΣ

— **ἀμφίβια** ***μικρόβια*** *[Μικροβ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ μικρόβια ἅτινα ἀναπτύσσονται μὲν κυρίως ὅταν ὑπάρχῃ ἄφθονος ποσότης ὀξυγόνου, δυνατὸν ὅμως νὰ βλαστήσωσι καὶ ἐν ἐλλείψει τούτου. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουσι πλεῖστα παθογόνα μικρόβια ὡς τὸ βακτηρίδιον τοῦ σπληνάνθρακος, τοῦ κοιλιακοῦ τύφου, τῆς πνευμονίας, τὸ δονάκιον τῆς ἀσιατικῆς χολέρας, ὁ σταφυλόκοκκος, ὁ στρεπτόκοκκος κ.λ.π.

Κ. Σ.

— **ἀμφίβια** ***φυτὰ*** *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ φυτὰ τὰ ἀναπτυσσόμενα καὶ ἐν τῇ ξηρᾷ καὶ ἐν τῷ ὕδατι· ἀμφίβια φυτὰ εἶναι πολλὰ ὡς π. χ. *πολύγωνον τὸ ἀμφίβιον, σαγγουϊναρία ἡ ἀμφίβιος* κ.τ.λ.

Σ. Μ.

ἀμφιβιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνήκων εἰς τὰ ἀμφίβια, ὁ προσαρμοζόμενος πρὸς τὰ ἀμφίβια.

ἀμφιβίνα (Amphibina Hartm.) *[Παλαιοζ.]*. Ὑπόγενος *γλωσσοφόρων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἑλικιδῶν* ζῶν ἀπὸ τῆς τριτογενοῦς περιόδου μέχρι σήμερον εἰς ὑγροὺς τόπους.

Θ. Σ.

ἀμφίβιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς βίους προσαρμοζόμενος, ὁ δυνάμενος νὰ ζῇ καὶ ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τῷ ὕδατι.

—[Ζῳολ.]· βλ. **ἀμφίβια**

ἀμφιβιωτικὰ (τά) (Amphibioticus) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα *ψευδονευρόπτερα*, τῶν ὁποίων αἱ προνύμφαι ζῶσιν ἐν τῷ ὕδατι καὶ ἔχουσι γενικῶς τραγχιακὰ βράγχια. Διαιροῦνται εἰς τρεῖς οἰκογενείας, τοὺς *περλίδας*, τῆς ὁποίας τὸ κυριώτερον εἶδος εἶναι ἡ *πέρλα* (Perla), τοὺς *ἐφημερίδας*, ἧς ἀντιπρόσωπος εἶναι τὸ *ἐφήμερον* (ephemera) καὶ τὰς *λιβελλίδας*, τῆς ὁποίας εἶδος εἶναι ἡ *λιβέλλη* ἢ *δεσποινίς*.

Δ. Ν. Π.

ἀμφιβληστρευτικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ ἁλιεύειν δι' ἀμφιβλήστρου.

ἀμφιβληστρεύω· ἁλιεύω δι' ἀμφιβλήστρου.

ἀμφιβληστροειδὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ **ἀμφίβληστρον (βλ. λ.).**

Digitized by Google

— **ἀμφιβληστροειδὴς χιτών.** Οὗτος ἀποτελεῖ τὸν νεύρινον χιτῶνα τοῦ ὀφθαλμοῦ, κεῖται μεταξὺ τοῦ χοριοειδοῦς καὶ ὑαλοειδοῦς σώματος, ἄρχεται δὲ ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, οὗτινος ἀποτελεῖ συνέχειαν, ἐπαλείφει ὅλην τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν τοῦ χοριοειδοῦς (ὀπτικὴ μοῖρα), τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος (ἀκτινωτὴ μοῖρα) καὶ τῆς ἴριδος (ἰριδικὴ μοῖρα) καὶ ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ χείλους τῆς κόρης (βλ. ὀφθαλμός).

Ἡ ὑφὴ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς περιλαμβάνει: 1) τὴν *μελαγχρωστικὴν στιβάδα* (μελάγχρουν ἐπιθήλιον), τὴν ἐπαλείφουσαν τὸν χοριοειδῆ, καὶ 2) τὸν *ἰδίως ἀμφιβληστροειδῆ*, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω ἐκ τῆς στιβάδος τῶν ὀπτικῶν κυτ-

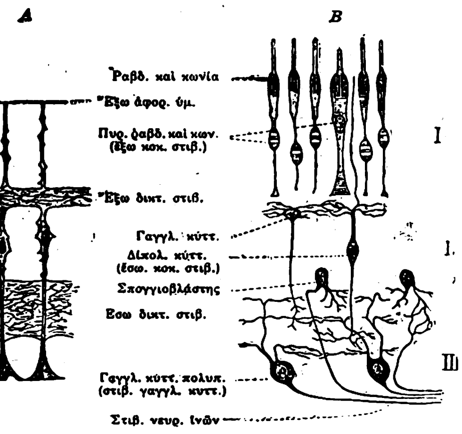

Ὑφὴ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς.

τάρων (κωνίων καὶ ῥαβδίων), τῶν διπόλων κυττάρων καὶ τῶν γαγγλιακῶν κυττάρων, διὰ τῶν νευραξόνων τῶν ὁποίων μεταβιβάζονται αἱ ἐξωτερικαὶ ὀπτικαὶ ἀντιλήψεις εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

Ἐν τῇ ἔσω ἐπιφανείᾳ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς διακρίνομεν μικροσκοπικῶς 1) τὴν *θηλὴν τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου*, δηλαδὴ τὸ μέρος, δι' οὗ διέρχονται αἱ ἶνες τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου. Αὕτη κεῖται 4 χιλιοστ. κάτωθι καὶ ἔσωθεν τοῦ ὀπισθίου πόλου τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἔχει σχῆμα μικροῦ δίσκου κυκλοτεροῦς, ῥοδοχρόου, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου διακρίνεται τὸ βοθρίον τῆς ὀπτικῆς θηλῆς, ὁπόθεν ἀναδύονται τὰ ἀγγεῖα τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, 2) τὴν *ὠχρὰν κηλῖδα*, κειμένην ἔξωθεν τῆς ὀπτικῆς θηλῆς, φέρουσαν δ' ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς τὸ κεντρικὸν βοθρίον (βλ. καὶ λ. ὀφθαλμός).

Ὁ ἀμφιβληστροειδὴς χιτὼν χρησιμεύει διὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ φωτός, τὴν ἀπεικόνισιν τῶν εἰδώλων καὶ τὴν ἀντίληψιν τῶν χρωμάτων. Ἡ ἀπεικόνισις ἐν γένει τῶν εἰδώλων ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς γίνεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Αἱ φωτειναὶ ἀκτῖνες ἐξωτερικοῦ τινος ἀντικειμένου, εἰσερχόμεναι εἰς τὸν ὀφθαλμόν, διαθλῶνται κατ' ἀρχὰς ἐν τοῖς διαφανέσι αὐτοῦ μέσοις, προβάλλονται δὲ εἶτα ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, ἔνθα σχηματίζουσι τὸ εἰδώλιον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀντικειμένου, ἀλλὰ πολὺ μικρότερον καὶ ἀνεστραμμένον. Αἱ φωτειναὶ ἀκτῖνες ἀρχικῶς εἶναι κυμάνσεις τοῦ αἰθέρος, μεταβάλλονται δὲ κατόπιν ὑπὸ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς εἰς νευρικὴν διέγερσιν. Αὕτη μεταβιβάζεται διὰ τῶν ἰνῶν τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἔνθα γίνονται ἀντιληπταὶ αἱ ὀπτικαὶ αἰσθήσεις.

Παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς ζῴοις τοῖς ἔχουσιν ὀφθαλμοὺς ἐστραμμένους πρὸς τὰ πρόσω, ἐφ' ἑκάστου ὀφθαλμοῦ σχηματίζεται ἀνὰ ἓν εἰκόνιον τοῦ ὁρωμένου ἀντικειμένου, φυσιολογικῶς δὲ ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἓν μόνον ἀντικείμενον εἶναι ὁρατόν. Τοῦτο συμβαίνει, ἐπειδὴ ἡ ἀπεικόνισις τῶν εἰδώλων γίνεται ἐπὶ συμμετρικῶν μερῶν ἀμφοτέρων τῶν ἀμφιβληστροειδῶν, ἐπέρχεται δὲ συνταύτισις τῶν δύο εἰδωλίων εἰς ἓν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. Ὅτι οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα ἀποδεικνύεται, καὶ διότι ἐν περιπτώσει παραλύσεως μυός τινος τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὁπότε διαταράσσονται αἱ συνεργεῖς κινήσεις τῶν ὀφθαλμῶν, τὰ εἰδώλια ἀπεικονίζονται ἐπὶ μὴ ὁμολόγων μερῶν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, ὡς ἀποτέλεσμα δὲ τότε ἔχομεν διπλᾶ εἰκόνια μὴ συνταυτιζόμενα πλέον ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ἐξ οὗ προκύπτει καὶ ἡ διπλωπία.

Πᾶσαι αἱ μοῖραι τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς δὲν ἔχουσι τὴν αὐτὴν ὀξύτητα τῆς ὁράσεως, μία δὲ μοῖρα αὐτοῦ, ἡ θηλὴ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, στερεῖται τελείως τοιαύτης. Ἡ εὐκρινεστέρα ὅρασις ἐπιτελεῖται ἐν τῇ ὠχρᾷ κηλῖδι, ἔνθα αἱ διάφοροι στιβάδες τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς εἶναι λεπτότεραι, αἱ δὲ ἀκτῖνες διέρχονται εὐκολώτερον, διὰ τοῦτο δέ, ὅταν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερέστερον ἀντικείμενόν τι, στρέφομεν τὸν ὀφθαλμὸν εἰς τρόπον ὥστε τὸ ὁρώμενον ἀντικείμενον νὰ ἀπεικονισθῇ ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος. Ἡ διὰ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος ὅρασις καλεῖται κεντρική. Ἡ περιφερικὴ μοῖρα τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς ἀντιλαμβάνεται συγκεχυμένως τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων, ἀποτελεῖ δὲ τὴν περιφερικὴν ὅρασιν. Ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς ὁράσεως κατὰ τὰς διαφόρους μοίρας τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς ὀφείλεται εἰς τὴν ἄνισον ἐν αὐταῖς διανομὴν τῶν κωνίων καὶ τῶν ῥαβδίων, τὰ ὁποῖα παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ἐν μὲν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς κεῖνται ἀναμίξ, τῶν ῥαβδίων ὑπερεχόντων κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἐπὶ τῶν κωνίων ἐν ἀναλογίᾳ 4:1, καθ' ὅσον ὅμως πλησιάζομεν πρὸς τὴν ὠχρὰν κηλῖδα τὰ κωνία γίνονται πολυπληθέστερα, ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ μοίρᾳ ἀπαντῶσι μόνον τοιαῦτα. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν διανομὴν τῶν ὀπτικῶν τούτων κυττάρων εἰς τὰ ζῷα, παρὰ μὲν τοῖς ἡμεραλώποις, ἅτινα βλέπουσι μόνον τὴν ἡμέραν ἀπαντῶσι κυρίως κωνία, παρὰ δὲ τοῖς νυκταλώποις καθὼς καὶ παρ' ὅλοις τοῖς κατωτέροις ζῴοις ῥαβδία.

Ἡ φυσιολογικὴ μελέτη τῆς ὀξυωπίας τόσον εἰς τὸν ἄνθρωπον ὡς καὶ εἰς τὰ ζῷα, ἔδειξεν ὅτι διὰ τῶν κωνίων ἡ ὅρασις εἶναι εὐκρινεστέρα, ὡς τοῦτο ἄλλως τε ἀποδεικνύει ἡ ὑφὴ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος, ἀποτελουμένης μόνον ἐκ κωνίων, ὡς καὶ ἡ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς τῶν ζῴων τῶν ἡμεραλώπων τῶν ἐχόντων ὀξεῖαν ὅρασιν. Ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ῥαβδίων ἀντιλαμβανόμεθα ὡσαύτως τοῦ φωτὸς ἐλαφρᾶς ὅμως ἐντάσεως, ὡς τοῦ λυκόφωτος, τῆς σελήνης, τοῦ τεχνητοῦ φωτός, δυνάμεθα δὲ νὰ διακρίνωμεν διὰ τῶν ῥαβδίων τὸ φῶς τοῦ σκότους, ὡς ἄλλως παρατηρεῖται καὶ παρὰ τοῖς νυκταλώποις ζῴοις. Διὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν χρωμάτων χρησιμεύουσι μόνον τὰ κωνία.

Ἐν τῇ ἔξω μοίρᾳ τῶν ῥαβδίων ἀπαντᾶται οὐσία τις *πορφυρίνη* καλουμένη, ἀνακαλυφθεῖσα ὑπὸ Boll, εἰς ἣν ἀρχικῶς ἀπέδοσαν μεγάλην σημασίαν, ὡς χρησιμεύουσαν διὰ τὴν ὅρασιν. Ἡ οὐσία ὅμως αὕτη, ὡς βραδύτερον ἀπεδείχθη, εἶναι ἀφθονωτέρα παρὰ τοῖς νυκταλώποις ζῴοις, ἐνῷ παρὰ τοῖς ἡμεραλώποις ἅτινα ἔχουσιν ὀξυτέραν ὅρασιν ἐλλείπει, ἀποσυντίθεται δὲ διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ φωτός. Δι' αὐτῆς κατωρθώθη νὰ φωτογραφηθῶσι καὶ διάφορα ἀπεικονίσματα ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, αἱ τελευταῖαι ὅμως ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι οὐδεμίαν χρησιμότητα ἔχει αὕτη διὰ τὴν ὅρασιν, καὶ ὅτι δὲν ἀποτελεῖ αἰσθητικὴν οὐσίαν τοῦ φωτός, ὡς κατ' ἀρχὰς ἐνομίσθη.

[Βλ. λ. ὀφθαλμός, ὅρασις.] Γ. Φ. ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΣ

— **ἀμφιβληστροειδοῦς ἀποκόλλησις** *[Ἰατρ.]*. Ὁ ἀμφιβληστροειδὴς χιτὼν ἀποτελεῖται ἐκ δύο πετάλων, τοῦ ἔξω, ἤτοι τοῦ *μελαγχρόου ἐπιθηλίου*, καὶ τοῦ ἔσω, δηλαδὴ τῆς *ὀπτικῆς μοίρας*. Τὰ δύο ταῦτα πέταλα χωρίζονται διὰ μικροσκοπικῆς σχισμῆς φυσιολογικῶς κενῆς. Ὅταν ὅμως συνεπείᾳ παθήσεώς τινος συσσωρευθῇ ὑγρὸν μεταξὺ τῶν πετάλων τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, τότε ἀπωθεῖται ἡ ὀπτικὴ μοῖρα τοῦ χιτῶνος τούτου πρὸς τὸ ὑαλοειδὲς σῶμα, ἀπομακρύνεται τοῦ ἔξω ἢ μελαγχρόου πετάλου, ὁ δὲ ἰδίως ἀμφιβληστροειδὴς ἀποκολλᾶται.

Ἡ ἀποκόλλησις τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς ἔχει συνήθως ὡς αἰτίαν τὴν ὑπερβολικὴν μυωπίαν, τὰ τραύματα τοῦ βολβοῦ, τοὺς ὄγκους τοῦ χοριοειδοῦς, ἐνίοτε ὅμως δὲν ἀνευρίσκομεν καὶ οὐδεμίαν αἰτιολογίαν *(ἰδιοπαθὴς ἀποκόλλησις)*.

Τὰ κυριώτερα συμπτώματα τῆς ἀποκολλήσεως τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς εἶναι ἡ αἰφνιδία μερικὴ ἢ ὁλικὴ ἀπώλεια τῆς ὁράσεως. Ὁ ἀσθενὴς νομίζει ὅτι βλέπει παραπέτασμα κινούμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, ὅταν δὲ ἡ ἀποκόλλησις εἶναι μερική, βλέπει τὰ ἀντικείμενα μεταβεβλημένα κατὰ τὸ σχῆμα αὐτῶν, ἐνῷ κατὰ τὴν κατάκλισιν ἡ ὅρασις εἶναι καλυτέρα. Διὰ τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου παρατηροῦμεν, ὅτι κατὰ τὸ μέρος τῆς ἀποκολλήσεως ὁ ἀμφιβληστροειδὴς προέχει ἐν τῷ ὑαλοειδεῖ σώματι καὶ λαμβάνει τὴν ὄψιν μικροῦ ὄγκου στρογγύλου ἢ καὶ παραπετάσματος οὗτινος ἡ ἐπιφάνεια ὑπεγείρεται εἴς τινα μέρη. Τὸ χρῶμα τοῦ ἀποκεκολλημένου ἀμφιβληστροειδοῦς εἶναι φαιόχρουν, κατὰ δὲ τὰς κινήσεις τοῦ ὀφθαλμοῦ παρουσιάζει τρομώδεις κινήσεις. Ὁ τόνος τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι ἠλαττωμένος.

Ὡς θεραπεία συνίσταται ἀπόλυτος ἡσυχία, ἐνέσεις διαλύσεως χλωριούχου νατρίου ὑπὸ τὸν ἐπιπεφυκότα, ἐνίοτε δὲ καὶ χειρουργικὴ ἐπέμβασις, ἂν καὶ ἡ ἔκβασις αὐτῆς συνήθως δίδει ἀμφίβολα ἀποτελέσματα. Γ. Φ. ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΣ

— **ἀμφιβληστροειδοῦς φωτεινότης εἰδώλου**· βλ. φωτεινότης εἰδώλου.

ἀμφιβληστροειδῖτις *[Ἰατρ.]*. Εἶναι ἡ φλεγμονὴ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ χαρακτηρίζεται κυρίως διὰ θολερότητος αὐτοῦ, ἥτις περὶ τὴν ὀπτικὴν θηλὴν εἶναι μᾶλλον ἔντονος καθιστῶσα τὰ ὅρια αὐτῆς ἀσαφῆ. Πρὸς τούτοις ἀναπτύσσονται ἐν τῷ ἀμφιβληστροειδεῖ περίγραπτα ἐξιδρώματα, ἅτινα ἐμφανίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ μορφὴν φωτεινῶν λευκῶν καὶ εὐορίστων κηλίδων.

Ἡ ἀμφιβληστροειδῖτις ἄρχεται πάντοτε δι' ὑπεραιμίας τῶν ἀγγείων τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, ἥτις πολλάκις καταλήγει εἰς αἱμορραγίας ποικίλας τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἔντασιν. Διὰ μεταστάσεως δὲ τοῦ αἱμορραγικοῦ ἐξιδρώματος ἐκ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς εἰς τὸ ὑαλοειδὲς σῶμα προκύπτουσι θολερότητες τούτου.

Ἐπὶ ἠπιωτάτων μορφῶν τῆς νόσου ἡ ὅρασις διατηρεῖται περίπου φυσιολογική, συνήθως ὅμως οἱ ἄρρωστοι βλέπουσι τὰ ἀντικείμενα ὡς διὰ λεπτοῦ πέπλου κεκαλυμμένα, ἐν δὲ τῷ ὀπτικῷ πεδίῳ ἐμφανίζονται μόνιμα σκοτώματα, ἀντιστοιχοῦντα εἰς περίγραπτα ἐξιδρώματα τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, πρὸς δὲ τούτοις ὑφίσταται ἐνίοτε *μικροψία*, ὅτε τὰ ἀντικείμενα φαίνονται μικρότερα τοῦ πραγματικοῦ, *μακροψία*, ὅτε τὰ ἀντικείμενα ὁρῶνται ἐπιμηκέστερα, ἢ *μεταμορφοψία*, ὅτε ταῦτα εἶναι παραμεμορφωμένα.

Ἡ ἀμφιβληστροειδῖτις διαιρεῖται κυρίως ὡς ἕπεται:

Ἀμφιβληστροειδῖτις λευκωματουρική. Ἐπὶ ταύτης παρατηροῦνται ἐν τῷ βυθῷ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἐκτὸς τῶν ἀλλοιώσεων ἐν γένει τῆς ἀμφιβληστροειδίτιδος καὶ χαρακτηριστικαὶ λευκαὶ πλάκες, αἵτινες λαμβάνουσιν ἐνίοτε, ἕνεκα τῆς λιπώδους ἐκφυλίσεως τῶν στοιχείων τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, στιλπνήν, ἀργυρώδη ὄψιν. Αἱ λευκαὶ αὗται κηλῖδες ἀποτελοῦσι συνήθως δακτύλιον περὶ τὴν θηλήν, διακοπτόμενον πρὸς τὸ μέρος τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος, ἢ ἑδράζονται ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος καὶ δὴ ὑπὸ μορφὴν λευκῶν στιλπνῶν στιγμάτων ἐχόντων διάταξιν ἀστεροειδῆ.

Ἡ εἰκὼν αὕτη δὲν ἀνευρίσκεται εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις τῆς λευκωματουρικῆς ἀμφιβληστροειδίτιδος ὡς ἀπαντῶσα ἐνίοτε καὶ εἰς ἄλλας νόσους, ὡς ἐπὶ τῆς ἀρτηριοσκληρώσεως, τοῦ διαβήτου. Ἡ βαρύτης τῆς ἀμφιβληστροειδίτιδος οὐδόλως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐντάσεως τῆς νεφρίτιδος. Ἐπὶ τῆς νεφρίτιδος παρατηρεῖται καὶ πρόσκαιρος τύφλωσις ἄνευ ἀμφιβληστροειδίτιδος· ὑφίσταται δὲ συγχρόνως κεφαλαλγία, ἔμετος, δύσπνοια, καὶ ἐν γένει φαινόμενα οὐραιμίας, διὸ καὶ ἡ τύφλωσις καλεῖται ἀμαύρωσις οὐραιμική. Ἡ ὅρασις ἀποκαθίσταται μετὰ μίαν ἢ πλείονας ἡμέρας.

Ἡ πρόγνωσις τῆς λευκωματουρικῆς ἀμφιβληστροειδίτιδος εἶναι λίαν σοβαρὰ διὰ τὴν ὅρασιν καὶ ἐπαυξάνει τοὺς κινδύνους εἰς οὓς ἡ πάθησις τῶν νεφρῶν ἐκτίθησι τὴν ζωὴν τῶν ἀρρώστων, ἀποθνησκόντων τούτων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν διαστήματι δύο περίπου ἐτῶν.

Ἀμφιβληστροειδῖτις διαβητική. Ἐπὶ ταύτης ἀνευρίσκονται μικραὶ καὶ στιλπναὶ κηλῖδες ἐν τῷ ἀμφιβληστροειδεῖ, ἑδραζόμεναι κατὰ τὴν χώραν τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται στιγμοειδεῖς ἐκχύσεις αἵματος. Ὁ λοιπὸς ἀμφιβληστροειδὴς καὶ ἡ θηλὴ παραμένουσι διαφανεῖς, αἱ δὲ λευκαὶ πλάκες δὲν λαμβάνουσιν, ἢ σπανιώτατα, τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς λευκωματουρικῆς ἀμφιβληστροειδίτιδος ἀστεροειδὲς σχῆμα.

Ἡ πρόγνωσις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πορείας τῆς γενικῆς νόσου.

Ἀμφιβληστροειδῖτις λευχαιμική. Εἰς ταύτην ἐκτὸς τῆς θολερότητος τοῦ βυθοῦ ἡ φωτεινὴ χροιὰ τοῦ αἵματος ἐν τοῖς ἀγγείοις τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς καὶ ἡ φωτεινὴ πρὸς τὸ κίτρινον ἀποκλίνουσα χροιὰ τοῦ βυθοῦ ἀποτελοῦσι τὴν χαρακτηριστικὴν τῆς νόσου εἰκόνα.

Ἀμφιβληστροειδῖτις σηπτική: παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ ἠπίων μορφῶν σηψαιμίας, συνίσταται δὲ ἐξ ἐκχύσεως αἵματος καὶ λευκῶν κηλίδων κατὰ τὴν ὀπίσθιαν μοῖραν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς.

Ἀμφιβληστροειδῖτις αἱμορραγική. Ὁ βυθὸς εἶναι θολερός, ἡ θηλὴ φαίνεται ὡς κεκαλυμμένη ὑπὸ πέπλου, ὁ δὲ ἀμφιβληστροειδὴς κατέχεται ὑπὸ πολλαπλῶν αἱμορραγιῶν. Ἡ νόσος ἀπαντᾷ συνήθως ἐπὶ ἡλικιωμένων ἀτόμων πασχόντων ἐκ παθήσεως καρδιακῆς ἢ ἀγγειακῆς, καταλήγει δὲ ἐνίοτε εἰς γλαύκωμα αἱμορραγικόν.

Ἡ πρόγνωσις δὲν εἶναι καλή.

Ἀμφιβληστροειδῖτις ἰνώδης. Αὕτη περιεγράφη ὑπὸ τοῦ Manz ὡς πάθησις καθ' ἣν μᾶζαι συνεκτικοῦ ἱστοῦ ὀργανωθεῖσαι ἐξ αἱμορραγιῶν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς προβάλλουσι πρὸς τὸ ὑαλῶδες σῶμα.

Ἀμφιβληστροειδῖτις συφιλιδική. Αὕτη ὀφείλεται συχνότατα εἰς τὴν ἐπίκτητον συφίλιδα, καὶ παρουσιάζεται ὡς διάχυτος καὶ ὡς περίγραπτος. Ἐπὶ τῆς διαχύτου μορφῆς ὁ θολερὸς ἀμφιβληστροειδὴς παρουσιάζει κατὰ τὴν ὠχρὰν κηλῖδα ἰδίως φαιὰς κηλῖδας, αἵτινες παλινδρομοῦσι μετέπειτα, ὁπότε δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθῇ εἰκὼν προσομοία πρὸς τὴν μελαγχρωστικὴν ἀμφιβληστροειδῖτιδα. Ἐπὶ τῆς περιγράπτου μορφῆς παρατηρεῖται μέγα ἐξίδρωμα κιτρινόλευκον κατὰ τὴν χώραν τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος ἢ ἐπὶ μείζονος ἀγγείου τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς. Διὰ τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐξιδρώματος ἀναπτύσσεται λευκοκύανος οὐλή, ἥτις δυνατὸν συρρικνουμένη νὰ προκαλέσῃ ἀποκόλλησιν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς. Καὶ ἡ συγγενὴς σύφιλις δυνατὸν νὰ προκαλέσῃ τὴν πάθησιν ταύτην.

Ἀμφιβληστροειδῖτις ἐκθαμβώσεως. Αὕτη παρατηρεῖται μετὰ προσήλωσιν πρὸς τὸν ἥλιον, ἢ εἰς ἰσχυρὰν ἐν γένει φωτεινὴν πηγήν. Ὀφθαλμοσκοπικῶς ἀνευρίσκονται ἀλλοιώσεις τῆς χρωστικῆς κατὰ τὴν ὠχρὰν κηλῖδα, συνοδευόμεναι ὑπὸ κεντρικοῦ σκοτώματος.

Ἀμφιβληστροειδῖτις ἐξ ἀγνώστου αἰτίας. Τοιαύτη εἶναι ἡ λεγομένη κυκλικὴ ἀμφιβληστροειδῖτις, ἧς

Digitized by Google

αἱ ἀλλοιώσεις συνίστανται εἰς μικρὰς **λευκὰς** κηλῖδας περὶ τὴν ὠχρὰν κηλῖδα καὶ ἡ *ραβδωτὴ ἀμφιβληστροειδῖτις*, ἐπονομαζομένη οὕτω ἐκ φαιῶν ἢ κιτρινωπῶν ραβδώσεων, αἵτινες ἀκτινοβολοῦσιν ἐκ τῆς ὀπτικῆς θηλῆς εἰς τὴν περιφέρειαν.

Συμμετρικαὶ ἀλλοιώσεις τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν (Ἰδιωτεία ἀμαυρωτικὴ οἰκογενής). Ἐπὶ παιδίων παρουσιαζόντων μυϊκὴν καὶ διανοητικὴν ἐξασθένησιν ἐμφανίζεται ἀμφοτεροφθάλμως κηλὶς ἐρυθρὰ μεγάλη κατὰ τὴν χώραν τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος, περιβαλλομένη ὑπὸ παρυφῆς λευκοφαίου. Ἡ πάθησις παρακολουθουμένη ὑπὸ ἀτροφίας τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου καταλήγει βαθμηδὸν εἰς τύφλωσιν, ἐπέρχεται δὲ εἶτα ὁ θάνατος ἐντὸς ἑνὸς ἢ δύο ἐτῶν.

Μακροχρόνιος φλεγμονή, ἐμβολὴ ἢ θρόμβωσις τῶν ἀγγείων τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς δυνατὸν νὰ καταλήξωσιν εἰς ἀτροφίαν χαρακτηριζομένην κυρίως ἐκ τῆς στενώσεως ἢ καὶ ἀποφράξεως τῶν ἀγγείων αὐτοῦ, ἅτινα λεπτύνονται καὶ ἐνίοτε ἀποβαίνουν τελείως ἀόρατα. Ἐπίσης καὶ ἡ ὀπτικὴ θηλὴ ἀτροφεῖ δευτεροπαθῶς. Ἰδιάζουσα μορφὴ ἀτροφίας τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς εἶναι ἡ *μελαγχρωστικὴ ἀμφιβληστροειδῖτις*. Αὕτη ἀποτελεῖ ἀτροφίαν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς μετὰ παρουσίας χρωστικῆς κατὰ τὴν ἔσω στιβάδα τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς. Χαρακτηριστικὰ ὑποκειμενικὰ συμπτώματα τῆς παθήσεως εἶναι ἡ *ἡμεραλωπία*, ἤτοι ἐλάττωσις τῆς ὁράσεως ἐπὶ ἐλλιποῦς φωτισμοῦ, ἰδίως κατὰ τὴν ἑσπέραν, καὶ ἡ ἰσχυρὰ *στένωσις τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου*.

Σὺν τῇ προόδῳ τῆς νόσου τὸ ὀπτικὸν πεδίον στενοῦται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ ἄρρωστος νὰ μὴ δύναται νὰ βαδίσῃ μόνος καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν, τῆς κεντρικῆς ὁράσεως διατηρουμένης σχετικῶς καλῆς. Τέλος ἐπέρχεται βαθμηδὸν τελεία τύφλωσις, συνήθως ὅμως βραδέως, μετὰ τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας. Ὀφθαλμοσκοπικῶς ἀνευρίσκονται κατὰ τὴν περιφέρειαν καὶ κατὰ μῆκος τῶν ἀγγείων, κυρίως δὲ καθ' ὅλον τὸν ἀμφιβληστροειδῆ, μικραὶ κηλῖδες μέλαιναι, προσόμοιαι πρὸς ἀράχνας, συνεχομένας διὰ τῶν παραφυάδων αὐτῶν. Ὑπὸ τὸν ἀμφιβληστροειδῆ διακρίνονται σαφῶς ἕνεκα τῆς ἀποχρώσεως τοῦ μελάγχρου ἐπιθηλίου τὰ ἀγγεῖα τοῦ χοριοειδοῦς καὶ οἱ διάμεσοι κεχρωσμένοι χῶροι, ἐξ οὗ καὶ ἡ πλακώδης ὄψις τοῦ βυθοῦ. Ἡ θηλὴ παρουσιάζει τὰ φαινόμενα ἀτροφίας. Ἡ πάθησις εἶναι συγγενὴς ἢ ἀναπτύσσεται κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν.

Προσβάλλει δὲ περισσότερον τοὺς ἄρρενας καὶ παρακολουθεῖται συχνάκις ὑπὸ ἄλλων συγγενῶν ἀνωμαλιῶν, οἷον ἠλαττωμένης διανοητικῆς ἀναπτύξεως, κωφώσεως, ἀτελοῦς διαπλάσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὀπισθίου πολικοῦ ὑποχύματος. Ἡ κληρονομικότης τὰ μάλιστα συμβάλλει εἰς τὴν γένεσιν τῆς νόσου ὡς καὶ ἡ συγγένεια ἐξ αἵματος μεταξὺ τῶν γονέων τοῦ ἀρρώστου. Ἡ πρόγνωσις τῆς νόσου κακή, ἡ δὲ θεραπεία ἀνίσχυρος. Ἀπαντᾷ πρὸς τούτοις καὶ μελαγχρωστικὴ ἀμφιβληστροειδῖτις ἄνευ χρωστικῆς, ὁπότε παρατηρεῖται στένωσις τῶν ἀγγείων τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, ἀτροφία τῆς θηλῆς, ἡμεραλωπία. Καὶ ἐπὶ ταύτης τέλος ἐπέρχεται τύφλωσις. Ὡς πρὸς τὴν πορείαν ἐν γένει ἡ ἀμφιβληστροειδῖτις ἐπὶ ἠπιωτάτων μόνον περιπτώσεων παρέρχεται ἄνευ βλάβης τῆς ὁράσεως. Ἐπὶ βαρειῶν ὅμως μορφῶν τῆς παθήσεως κατὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ἀτροφίας τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς προκύπτουσι μόνιμα σκοτώματα ἐν τῷ ὀπτικῷ πεδίῳ, ἐλάττωσις ἐπίσημος τῆς ὁράσεως ἢ καὶ τελεία τύφλωσις.

Θεραπεία.—Αὕτη ἔγκειται ἐν τῇ θεραπείᾳ τῆς γενικῆς νόσου, ὡς καὶ αὐτῆς τῆς ἀμφιβληστροειδίτιδος. Ἰδίως ταχεῖα βελτίωσις ἐπέρχεται ἐπὶ συφιλιδικῆς προελεύσεως τῆς νόσου, κυρίως διὰ τῆς χρήσεως ὑδραργύρου καὶ ἰωδιούχου καλίου. Δυνατὸν δὲ νὰ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ ἐνδοφλέβιοι ἐνέσεις τοῦ νεο-σαλβαρσὰν ὡς καὶ ἐνέσεις βισμουθίου.

Ἐκτὸς τῆς γενικῆς ταύτης θεραπείας, συμβουλεύεται ἠρεμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ προφύλαξις αὐτῶν ἀπὸ ἰσχυροῦ φωτός, ἀναγραφομένων καπνοφαίων ὑάλων. Ἐπὶ ἐντόνου δὲ ὑπεραιμίας τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς ἐνδείκνυται ἀφαίμαξις διὰ τῆς τεχνητῆς σικύας τοῦ Heurteloup ἢ τῆς ἐφαρμογῆς 6—10 βδελλῶν ὄπισθεν τῆς μαστοειδοῦς ἀποφύσεως.

Ἐπὶ μελαγχρωστικῆς ἀμφιβληστροειδίτιδος τελοῦνται καὶ ἐνέσεις στρυχνίνης 0,002—0,005 κατὰ τοὺς κροτάφους, ἐφαρμόζεται δὲ καὶ συνεχὲς ρεῦμα. Ι. ΜΠΙΣΤΗΣ

ἀμφίβληστρον.—1) Μικρὸν δίκτυον τῶν ἁλιέων, ὁ πεζόβολος *(ἀμφί-βάλλω)* καὶ πᾶν ὅ,τι ρίπτεται κυκλικῶς (*Ἡσιόδ.* Ἀσ. 215—*Ἡροδ.* 1, 141 —2, 95). «Ἀμφιβλήστρῳ περιβάλλεσθαι» φράσις παρὰ Μενάνδρῳ («Ἁλιεὺς» 15). —2) Μεταφορικῶς μανδύας ριπτόμενος περὶ τοὺς ὤμους ὅπως τὸ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον ἐρρίφθη ὡς δίκτυον ἐπὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅτε ἐπανῆλθεν ἐκ Τροίας (*Αἰσχ.* Ἀγ. 1382). Ὁμοίως *ἀμφίβληστρα* σώματος λέγονται ἀλλαχοῦ τὰ ράκη τὰ ριπτόμενα περὶ τὸ σῶμα (*Εὐρ.* Ἑλ. 1079). —3) Σημαίνει τὴν πέδην ἢ πάντα δεσμὸν (*Αἰσχ.* Προμ. 81). — 4) Ὁ περίβολος, τὰ παρὰ Σοφοκλεῖ: «ἀμφίβληστρα τοίχων ὑψηλὰ» (*Σοφ.* Ἰ. Τ. 96). ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀμφιβολία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι ἀμφίβολον, δισταγμός, ἀσάφεια, ἀβεβαιότης.

—*[Φιλοσ.]* Ὑπάρχει *ἀμφιβολία* περί τινος, ὅταν τοῦτο εἶναι διφορούμενον, ἤτοι ὅταν δύναται νὰ γίνῃ ἐκλογὴ μεταξὺ δύο μερῶν ἤ, ἀκριβέστερον, ὅταν δὲν δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν μετὰ (λογικῆς) βεβαιότητος ποῖον ἐκ τῶν δύο πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν. Οὕτω λέγομεν ὅτι ἔχομεν ἀμφιβολίαν διὰ συμπέρασμά τι, ὅταν τοῦτο εἶναι διφορούμενον, διότι ὁ συλλογισμὸς κυμαίνεται μεταξὺ μιᾶς ὡρισμένης καταφάσεως καὶ ἀρνήσεως. Τῶν *προβληματικῶν* τούτων συμπερασμάτων ὑπάρχουσι δύο θεμελιώδεις τύποι: ὁ τῆς πιθανότητος καὶ ὁ τῆς ἀναλογίας. Ἔχομεν τὸν πρῶτον τύπον, ὅταν συμπεραίνωμεν ἐκ τῆς συχνότητος ὡρισμένου τινὸς γεγονότος τὴν πιθανότητα τῆς ἐλεύσεώς του· τὸν δεύτερον δὲ τύπον, ὅταν ἐκ τῆς σχέσεως ἀντικειμένων τινῶν πρός τινας ὡρισμένας ἰδιότητας συνάγομεν τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς ἄλλας τοιαύτας. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ταύτας κυμαίνεται τὸ συμπέρασμα μεταξὺ καταφάσεως καὶ ἀρνήσεως, δυνάμεθα δὲ νὰ νοήσωμεν καὶ βαθμὸν πιθανότητος (βλ. λ. πιθανότης).

Τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν ἀντικείμενον εἶναι ἡ κατὰ τοὺς τυπικοὺς ὅρους τῆς νοήσεως ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ πιθανότης. Ἕνεκεν τῆς ἐπεκτάσεως ταύτης εἰς τὸ πεδίον τῆς πιθανότητος λαμβάνει ἡ μαθηματικὴ ἐπιστήμη ἀφορμήν, ὅπως προβαίνῃ εἴς τινα πρὸς τὸ συμφέρον τῶν τύπων αὐτῆς τελουμένην διεύρυνσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὁριζοντός της, διερευνῶσα συμφώνως πρὸς τοὺς ἑαυτῆς κανόνας οὐχὶ μόνον ἐκεῖνο, ὅπερ ὑφίσταται ἐν τῇ πραγματικῇ ἐμπειρίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο, ὅπερ εὑρίσκεται ἔν τινι οἱαδήποτε ἐμπειρίᾳ ἰδεατῶς νοητῇ (*Wundt* Sythem des Philosophie).

Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν τοῦ διφορουμένου ἔχομεν εἰς τὴν γενικὴν θεωρίαν τῆς γνώσεως τὴν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς πραγματικῆς ὑποστάσεως τῶν ἀντικειμένων τῶν παραστάσεων.

Τὴν ἀμφιβολίαν ταύτην τὸ πνεῦμα ἔχει τὴν διάθεσιν νὰ ἐπεκτείνῃ εἰς ἕκαστον ἀντικείμενον καὶ πιστεύει ὅτι ἀναχωροῦν ἀπὸ τινων προϋποθέσεων δικαιοῦται νὰ δημιουργήσῃ πραγματικόν τινα ἐξ ὑποκειμένου κόσμον δυνάμενον νὰ καταστήσῃ εἰς αὐτὸ νοητὴν τὴν δεδομένην πραγματικότητα.

Οὕτως ἐπενόησεν ἡ φιλοσοφία πληθὺν μεταφυσικῶν ὑποθέσεων, τὰς ὁποίας θὰ ἠδύνατο ν' ἀποδεχθῇ ἢ ν' ἀπορρίψῃ κατ' ἐκλογὴν ἡ ἐπιστήμη, ἀφορμὴν λαμβάνουσα ἀπὸ τὰ ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ δεδομένα φαινόμενα.

Εἰς τὸ κλασσικὸν ἔργον τοῦ *Kant* «Κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου» εὑρίσκομεν τὸν ἑλληνικὸν ὅρον *ἀμφιβολία*. Διὰ νὰ σκεφθῶμεν ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς ἐμπειρίας ἔχομεν ἀνάγκην ἐννοιῶν καὶ ἀρχῶν τῆς καθαρᾶς διανοήσεως. Αὗται εἶναι ἀναπόσπαστοι ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐμπειρίας καὶ γίνεται οὕτω ἐμπειρικὴ χρῆσις αὐτῶν. Ἐὰν ὅμως δι' ἀφαιρέσεως χωρισθῇ ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐδόθησαν αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα καὶ στηριχθῶμεν μόνον ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν ἀρχῶν (χωρὶς τουτέστι νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐμπειρίαν, ἐξ ἧς προῆλθον), ἀγόμεθα εἰς ἀντικατάστασιν τῆς ἐμπειρικῆς χρήσεως δι' ὑπερβατικῆς. Ἡ «κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου» κύριον σκοπὸν ἔχει τὴν διάκρισιν τῶν δύο τούτων χρήσεων.

Τὴν σύγχυσιν τοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ ἀντικειμένου μετὰ τοῦ φαινομένου, τουτέστι τὴν σύγχυσιν μεταξὺ τῶν ἐννοιῶν τῆς καθαρᾶς διανοήσεως καὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς ἐμπειρίας, ὠνόμασεν ὁ Kant *ὑπερβατικὴν* ἀμφιβολίαν. Εἰς ταύτην ἀποδίδει ὁ Kant τὴν πλάνην τοῦ Leibniz, ὅστις ἐπίστευσεν ὅτι ἐγνώρισε τὴν ἐσωτερικὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ συνέκρινεν ὅλα τὰ ἀντικείμενα μόνον μὲ τὰς τυπικάς, ἀφῃρημένας καὶ μεμονωμένας ἐννοίας τῆς σκέψεως· θεωρεῖ δηλαδὴ ὁ Kant τὴν μοναδολογίαν τοῦ Leibniz ὡς βασιζομένην ἐπὶ τῆς ρηθείσης ἀμφιβολίας· τοὐναντίον ὁ Locke ἀνεχώρησεν ἀπὸ τοῦ ἄλλου ἄκρου, ὁρμώμενος ἐκ τοῦ ὅτι πάντα στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἐμπειρίας.

Ἐν τῇ ψυχολογίᾳ διακρίνομεν τὴν *θεωρητικὴν ἀμφιβολίαν* καὶ τὴν *πρακτικὴν ἀμφιβολίαν*.

Π. ΖΕΡΒΟΣ

— [ΡΗΤΟΡ.] Ἐν τῇ ρητορικῇ ἰδιαιτέρως λέξεις ὁμώνυμοι ἢ ἔχουσαι πολλὰς σημασίας ἢ διαφοροτρόπως τονιζόμεναι, ἡ διάφορος γραφὴ λέξεως ἢ διάφορος σύνταξις προτάσεώς τινος, ἔτι δὲ τὸ ἀσαφὲς ὁλοκλήρου φράσεως γεννᾷ τὴν *ἀμφιβολίαν*, ἐξ ἧς πηγάζουν ἀμφισβητήσεις καὶ ἔριδες.

Ὁ ρήτωρ εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἔχει κατὰ ποικίλους τρόπους ν' ἀντικρύσῃ ἐν τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ τὴν «ἀμφιβολίαν». Ἐπὶ θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν θεμάτων ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἰδίᾳ ρήτωρ μετὰ μεγάλης προσοχῆς δέον ν' ἀποφεύγῃ τὴν γένεσιν ἀμφιβολίας, ὁσάκις δὲν εἶναι πεπεισμένος ὅτι ἐπαρκῶς δύναται νὰ ἄρῃ τὰς συνεπείας της. Ἀλλ' ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ δικανικῇ ρητορικῇ ἡ γένεσις ἀμφιβολίας εἶναι θαυμάσιον ὅπλον εἰς χεῖρας δεξιοῦ καὶ ἀγχίνου ρήτορος, προκειμένου νὰ προσβάλῃ θέσιν τινὰ ἢ νόμον ἢ ἔγγραφον· δύναται δέ, ὡς εἴπομεν, νὰ στηρίξῃ τὴν ἀμφιβολίαν εἴτε εἰς λέξιν εἴτε εἰς ὁλόκληρον φράσιν τοῦ νόμου ἢ τοῦ ὅρου ἢ ἄλλου δημοσίου ἐγγράφου καὶ ἀναφέρονται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πλεῖστα τοιαῦτα παραδείγματα ἀμφιβολίας.

Οὕτως ἔχομεν ἀμφιβολίας προερχομένας ἐκ τῆς *λέξεως*: —1) Ἐκ τοῦ διαφόρου τονισμοῦ μιᾶς λέξεως π. χ. «ἑταίρα χρυσία εἰ φοροίη ΔΗΜΟΣΙΑ ἔστω». Ἐπειδὴ παρὰ τοῖς παλαιοῖς τονισμὸς δὲν ὑπῆρχεν, ἡ ἀμφιβολία γεννᾶται ἐκ τοῦ ποῦ δέον νὰ τονισθῇ ἡ λέξις ΔΗΜΟΣΙΑ. Ἡ ἑταίρα ἥτις ἐθεωρήθη δημοσία διότι ἐφόρει χρυσία, ἀρνεῖται τοῦτο ἰσχυριζομένη ὅτι τὰ χρυσια τὰ ὁποῖα ἐφόρει δέον νὰ θεωρηθοῦν δημόσια καὶ οὐχὶ αὐτὴ δημοσία (*Ἑρμογένης*).—2) Ἐκ τῆς διαφόρου θέσεως τῶν συλλαβῶν π. χ. εἰς τὸν ὅρον πατρός τινος «ΤΑ ΕΜΑ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ ΕΧΕΤΩ», ὁ μὲν εἷς τῶν υἱῶν, ὁ Πανταλέων, ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι γενικὸς κληρονόμος τοῦ πατρὸς καὶ ἀναγινώσκει «*Πανταλέων*», ὁ δὲ ἕτερος, ὁ *Λέων*, ἰσχυρίζεται τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς ἀναγινώσκων «πάντα—Λέων ἐχέτω» —3) Ἐκ τῆς ὁμωνυμίας τῆς λέξεως. Ἐπὶ παραδείγματι μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην ἐρωτηθὲν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν τίνες ἦσαν οἱ αἴτιοι τῆς ἥττης ἀπήντησεν: «Οἱ ἡγεμόνες». Ἀλλ' ἀμφιβάλλεται τίνες ἡγεμόνες, οἱ πολιτικοὶ (ρήτορες κλπ.) ἢ οἱ στρατιωτικοὶ (στρατηγοί).

Ἀμφιβολίαι δὲ προερχόμεναι ἐκ *φράσεως* ὁλοκλήρου εἶναι:—1) Αἱ ἐκ τῆς ἀσαφείας τῆς φράσεως. Π. χ. ἐν τῷ ψηφίσματι «Ἀγώγιμος ἔστω», ἡ ἀσάφεια κεῖται «Ἐπὶ τίνι;» καὶ προσβάλλεται συνεπῶς ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἐπιβληθησομένη ποινή.—2) Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς διαφόρου συντάξεως τῆς προτάσεως γεννᾶται ἀμφιβολία· οὕτως εἰς τὸν χρησμὸν τὸν δοθέντα εἰς τὸν Πύρρον τὸν βασιλέα τῆς Ἠπείρου: «Φημί σε Ρωμαίους ὀλέσαι», ἡ ἀμφιβολία κεῖται εἰς τὸ τίς τῶν δύο αἰτιατικῶν *(σὲ—Ρωμαίους)* εἶναι ὑποκείμενον· ἂν ληφθῇ ἡ «*σέ*», νικητὴς εἶναι ὁ Πύρρος, ἂν δ' ἡ «*Ρωμαίους*», νικηταὶ εἶναι οἱ Ρωμαῖοι. Δ. Ι. Κ.

—**ἀμφιβολίας** *σόφισμα [Λογ.]*. Ἐν τῇ λογικῇ τὸ *σόφισμα ἀμφιβολίας* ὁρίζεται ὡς ἑξῆς: σόφισμα προκῦπτον, ὅταν λαμβανομένου ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὅρου, ἰδίως δὲ τοῦ μέσου, κατὰ σημασίαν διάφορον ἐν τῇ ἀποδείξει, γεννᾶται ἐντεῦθεν ἡ καλουμένη *ὅρων τετρὰς* (quaternio terminorum). Εἰς τὰ σοφίσματα δὲ ἀμφιβολίας ὑπάγεται: 1) τὸ σόφισμα *συνθέσεως καὶ διαιρέσεως*, π. χ. ὁ πέντε ἔχων ἔχει καὶ τρία—ἡ τοῦ ἀνθρώπου χεὶρ ἔχει πέντε δακτύλους, ἄρα ἡ χεὶρ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὀκτὼ δακτύλους· 2) τὸ σόφισμα ἐκ *τοῦ κατά τι πρὸς τὸ ἁπλῶς*· π. χ. ὁ μαχαίρᾳ χρώμενος (=ἀδίκως) ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανεῖται· ὁ Πέτρος χρῆται τῇ μαχαίρᾳ (=ὡς πολεμιστής), ἄρα ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανεῖται· 3) τὸ *παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως σόφισμα*· π. χ. αἱ ἀλώπεκες εἰσὶ τετράποδες· ὁ Πέτρος ἐστὶν ἀλώπηξ, ἄρα ὁ Πέτρος ἐστὶν τετράπους κ.τ.λ. Π. Ζ.

ἀμφιβολιθικὸς *τιγκουαΐτης* (Amphiboltinguait) *[Πετρογρ.]*· βλ. λ. τιγκουαΐτης.

ἀμφιβολικὸς *ἀνθοφυλλίτης* (Amphibol-anthophyllit) *[Ὀρυκτολ.]*. Συνώνυμον τοῦ κουμμιγκτονίτου (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

ἀμφιβολῖται (Amphibolite) *[Πετρογρ.]*. Εἶναι ταῦτα πετρώματα φαιοπράσινα μέχρι σκοτεινοπράσινα καὶ λεπτόκοκκα, πολὺ σπανίως στιφρά, ἢ μεσοκοκκώδη μέχρι χονδροκοκκώδη (καὶ τότε φέρουν πρασίνας καὶ λευκὰς κηλῖδας), ὁτὲ μὲν ἄνευ ὡρισμένης διατάξεως τῶν κοκκίων των (κοκκώδεις ἀμφιβολῖται), ὁτὲ δὲ σχιστολιθικῆς διατάξεως (σχιστώδεις ἀμφιβολῖται). Ἀνήκουν εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *ἀμφιβολιτικῶν πετρωμάτων* τῆς τάξεως τῶν κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων ἢ κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων καὶ συνίστανται κυρίως ἐκ κεροστίλβης καὶ ἑνὸς ἀσβεστονατρομιγοῦς ἀστρίου. Πρόσθετα συστατικά των παρουσιάζονται ἀπατίτης, μεταλλεύματα σιδήρου, ρουτίλιον. Ἐνίοτε παρουσιάζεται καὶ ὀρθόσχιστον, ὑπάρχει δὲ καὶ ὁμὰς ἀμφιβολιτῶν εἰς τοὺς ὁποίους τὸ ὀρθόσχιστον συμμετέχει κατὰ σημαντικὰς ἀναλογίας. Χαλαζίας ἐλλείπει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τελείως. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω καὶ πολλὰ ἄλλα ὀρυκτὰ (σκαπόλιθος, ἐπίδοτον, πράσινοι πυρόξενοι κλπ.) συνοδεύουν ἐνίοτε ὡς τυχαῖα συστατικὰ τοὺς ἀμφιβολίτας.

Οὐδὲν ἄλλο πέτρωμα παρουσιάζει τόσην ἐξάπλωσιν ὡς ἔνστρωσις ἐντὸς γνευσίων καὶ μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων, ὅσην οἱ ἀμφιβολῖται. Συχνὰ παρουσιάζονται μετ' ἀκτινολιθικῶν—καὶ κεροστιλβικῶν—σχιστολίθων. Πολὺ χαρακτηριστικὸν εἶναι διὰ τοὺς ἀμφιβολίτας τὸ γεγονός, ὅτι σπανίως ἀποτελοῦν ἐκτεταμένας μάζας, ἐνίοτε μάλιστα αἱ ἐνστρώσεις των μόλις φθάνουν τὸ μέγεθος κεφαλῆς. Ἐνῷ ὅμως αἱ μᾶζαί των εἶναι περιωρισμένης ἐκτάσεως, τοὐναντίον εἶναι ἀφθονώταται καὶ συχνόταται, παρουσιαζόμεναι μάλιστα σμηνοειδῶς. **Εἰς τὴν ζώνην τῶν κρυσταλλοσχι-**

Digitized by Google

στωδῶν πετρωμάτων, τὴν καλουμένην *ἐπιζώνην*, παρουσιάζονται συνήθως ὡς *χλωριτικοὶ ἀμφιβολῖται*, τῶν ὁποίων ἡ κεροστίλβη εἶναι καθαρὸς οὐραλίτης, καὶ ἀνήκουν μᾶλλον εἰς τοὺς ἐπιδιορίτας καὶ πρασινολιθικοὺς σχιστολίθους παρὰ εἰς τοὺς ἀμφιβολίτας.

Ἡ ὀνομασία διοριτικοὶ σχιστόλιθοι, τὴν ὁποίαν ἔδωκάν τινες εἰς τοὺς ἀμφιβολίτας, εἶναι ἀπαράδεκτος, διότι δὲν ἔχουν τὴν σύνθεσιν τῶν διοριτῶν.

Οἱ ἀμφιβολῖται παρουσιάζονται πολλαχοῦ τῆς γῆς ἐντὸς τῶν κρυσταλλοπαγῶν μαζῶν τῶν διαφόρων ὀρέων.

Ἐν Ἑλλάδι εὑρίσκονται ὡς ἐνστρώσεις μετὰ ἐκλογιτῶν, καὶ ἀσβεστούχων ἢ μὴ κερατιτῶν, ἐντὸς τῶν γνευσίων καὶ τῶν μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων τῶν δύο κρυσταλλοσχιστωδῶν ἢ κρυσταλλοπαγῶν μαζῶν της (τοῦ νοτίου δηλ. καὶ τοῦ βορείου Αἰγαίου).

Οἱ μὴ πολὺ λεπτοσχιστώδεις ἀμφιβολῖται, ἐπειδὴ συνήθως εἶναι σκληροὶ καὶ ἀντέχουν εἰς τὴν θλῖψιν (π. χ. ἀμφιβολίτης ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Bruck a. d. M. τῆς Γερμανίας ἔχει ἀντοχὴν εἰς θλῖψιν 1036 χγ/εκ.^{2}) καὶ εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπιδράσεις, χρησιμοποιοῦνται κατὰ τόπους δι' ἐπιχώματα καὶ ἐνίοτε καὶ ὡς λίθοι δομῆς, ὑστεροῦντες ὅμως ἄλλων λίθων ἕνεκα τῆς δυσκόλου κατεργασίας των. Γ. Κ. Γ

ἀμφιβολιτικὰ *πετρώματα* (Amphibolgesteine) *[Πετρογρ.]*. Πετρώματα παρουσιαζόμενα ὡς ἐνστρώματα ἐντὸς γνευσίων, μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων καὶ φυλλιτῶν. Ἐμφανίζονται ὁτὲ μὲν ὑπὸ τὸν σαφῆ καὶ πολὺ καταφανῆ τύπον σχιστολίθων, ὁτὲ δὲ καὶ μὲ ἱστὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἄνευ ὡρισμένης κατευθύνσεως. Συνίστανται κατὰ μέγιστον μέρος ἢ καὶ τελείως ἐξ ὀρυκτῶν τῆς ὁμάδος τοῦ ἀμφιβόλου, ἀναλόγως δὲ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἀμφιβόλου διακρίνομεν *κεροστιλβικὰ* καὶ *γλαυκοφανιτικὰ* πετρώματα. Ἐντὸς ἑνὸς ἑκάστου τῶν δύο τούτων ἀθροισμάτων εὑρίσκονται πολυάριθμοι τύποι, οἱ ὁποῖοι διακρίνονται καλῶς ἀπ' ἀλλήλων, ἂν καὶ συνδέονται διὰ πολλῶν ἐνδιαμέσων μελῶν. Μεταξὺ τῶν *κεροστιλβικῶν* πετρωμάτων ὑπάρχει εἷς τύπος ἄνευ ἀστρίων, περιλαμβάνων τὰ πετρώματα *ἀκτινολιθικὸν σχιστόλιθον*, *νεφρίτας*, *κεροστιλβικὸν σχιστόλιθον*, *κεροστιλβίτας*, καὶ εἷς ἕτερος ἀστριοῦχος, περιλαμβάνων τοὺς *ἀμφιβολίτας*. Τὰ *γλαυκοφανιτικὰ* πετρώματα ἐξαιρετικῶς μόνον περιέχουν ἀστρίους.

Τὰ ἀμφιβολιτικὰ πετρώματα παρουσιάζονται πολλαχοῦ. Ἐν Ἑλλάδι εὑρίσκονται ἐντὸς τῶν κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων τῶν δύο κρυσταλλοπαγῶν μαζῶν της (τοῦ νοτίου καὶ τοῦ βορείου Αἰγαίου).

Περὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἀμφιβολιτικῶν πετρωμάτων (*ἀμφιβολιτικὸς βερμπαχίτης*, *ἀμφ. γνεύσιος*, *ἀμφ. γρανίτης* κλπ.) βλ. τὰς οἰκείας λέξεις (βερμπαχίτης, γνεύσιος, γρανίτης κλπ.) Γ. Κ. Γ.

ἀμφιβολιτικοὶ *σχιστόλιθοι* (Amphibolschiefer) *[Πετρογρ.]*. Σχιστόλιθοι συνιστάμενοι κυρίως ἐξ ἀμφιβόλων (βλ. λ.). Ὑπάγονται εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *ἀμφιβολιτικῶν πετρωμάτων* καὶ μάλιστα τῶν κεροστιλβικῶν τοιούτων. Κυριώτερα εἴδη εἶναι ὁ ἀκτινολιθικός, ὁ γρουνεριτικός, ὁ κεροστιλβικὸς σχιστόλιθος καὶ ἄλλα. Γ. Κ. Γ

ἀμφιβολογία *[Λογ.]*· τὸ ἀμφίβολα λέγειν· ὁ ἀμφίβολος λόγος, περιλαμβάνων τὴν *ἀμφιβολίαν*= πρότασιν μὲ δύο διαφόρους σημασίας, καὶ τὴν *ὁμωνυμίαν*= λέξιν μὲ δύο διαφόρους σημασίας. Κατὰ ταῦτα, ἀμφιβολογία δύναται νὰ προκύψῃ εἴτε ἀπὸ ὁμωνυμίαν, εἴτε ἀπὸ τὴν διάφορον σύνταξιν τὴν ὁποίαν ἐπιδέχεται ἡ πρότασις, εἴτε ἀπὸ χωρισμὸν ἢ ἕνωσιν λέξεων ἢ καὶ συλλαβῶν· π. χ. «αὐλητρὶς πεσοῦσα δημοσίᾳ ἔστω», ὅπου κατὰ τὴν προφορὰν δύναται νὰ γίνῃ σύγχυσις μὲ τὸ «αὐλητρὶς παῖς οὖσα ...» ἢ τὸ «αὐλὴ τρὶς πεσοῦσα ...»

Ἀμφιβολογίας παρουσιάζουν οἱ χρησμοί, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ κατασκευὴ φράσεων εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ κίνδυνος διαψεύσεως· π. χ. «Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν λύσει» ὅπου ἡ λέξις «ἀρχὴ» δυνατὸν νὰ ἀναφέρηται εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Κροῖσον, δυνατὸν ἐπίσης νὰ ἀναφέρηται καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Κῦρον. «Ἥξεις ἀφίξεις οὐ θνήξεις ἐν πολέμῳ» ὅπου τὸ «οὐ» δυνατὸν νὰ ἀναφέρηται εἰς τὸ «θνήξεις», ἀλλὰ δυνατὸν καὶ νὰ ἀναφέρηται εἰς τὸ «ἀφίξεις».

Τὸν ὅρον ἀμφιβολογία ὑπὸ τὴν διπλῆν σημασίαν εὑρίσκομεν εἰς τοὺς νεωτέρους: «οὐκ ἔνι ἀμφιβολογία» (σχόλ. Ὁρατ. ἐν Ἐπιφ. τόμ. 2 στ. 271). Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐπικρατέστερος ἐν τῇ ῥητορικῇ εἶναι σήμερον ὁ ὅρος ἀμφιβολία (βλ. λ.). —Ω.

ἀμφίβολος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀμφιβαλλόμενος, ὁ ἀμφιταλαντευόμενος, ὁ μεταξὺ πιθανοῦ καὶ ἀπιθάνου: «τὸ μαρτυρούμενον ἢ πιθανὸν ἢ ἀπίθανον ἢ ἀμφίβολον πρὸς πίστιν» *(Ἀριστοτλ.)*· ‖ ὁ μὴ παρέχων σαφὲς καὶ ἀκριβὲς περιεχόμενον, σαφῆ καὶ ἀκριβῆ ἔννοιαν: «νόμος ἀμφίβολος», «μὴ ἀμφιβόλοις ὀνόμασι λέγειν»· ‖ ἀβέβαιος, προβληματικός: «ἡ ἐπιτυχία εἶναι ἀμφίβολος».—Ἐπίρρ. *ἀμφιβόλως*· ἀσαφῶς, ἀβεβαίως. Β. Φ

— **ἀμφίβολον** *[Ναυτ. τακτ.]*. Ὅρος τῆς ναυτικῆς τακτικῆς, θεσπισμένος μὲν ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου ναυτικοῦ ὀνοματολογίου, πλὴν περιπεσὼν εἰς ἀχρηστίαν, διὰ τὸ ἀναμφίβολον τῆς συγχύσεως τῆς ἐννοίας του. Ταυτόσημος τῶν *ἀμφίπορος* ἢ *ἀμφοτερόμαχος* καὶ τῶν ξενικῶν «qui est entre deux feux», «between two fires», ἤθελε νὰ σημάνῃ τὸ πρὸς ἀμφοτέρας τὰς πλευράς του βαλλόμενον πλοῖον, τὸ «μεταξὺ δύο πυρῶν». Σ. Ε. Λ.

— **ἀμφίβολον** *στάδιον* *[Ἰατρ.]*. Ἐπὶ τυφοειδοῦς πυρετοῦ εἰς μὲν τὰς ἐλαφρὰς μορφὰς διακρίνομεν τρία στάδια ἢ περιόδους, ἤτοι τὸ ἀρχικὸν στάδιον, τὸ τῆς ἀκμῆς καὶ τὸ τῆς παρακμῆς ἢ λύσεως τοῦ πυρετοῦ. Εἰς βαρείας ὅμως μορφὰς μεταξὺ τοῦ τῆς ἀκμῆς καὶ παρακμῆς παρεμβάλλεται καὶ ἕτερον τοιοῦτον, κληθὲν ὑπὸ τοῦ Wunderlich *ἀμφίβολον στάδιον*.

Τὸ στάδιον τοῦτο χαρακτηρίζεται ἐξ ἀδικαιολογήτων ἐπιδεινώσεων καὶ βελτιώσεων, διδουσῶν τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς χαρακτηριστικῆς ἀβεβαιότητος εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς νόσου, ὁ δὲ πυρετὸς παρουσιάζει ἀποτόμως μεγάλας διακυμάνσεις, ἤτοι ὑφέσεις μέχρι τοῦ φυσιολογικοῦ καὶ ἐξάρσεις ὑψηλάς, ὡς ἐξ ὧν ἐκλήθη καὶ στάδιον τῶν ἀποτόμων ὑφέσεων καὶ ἐξάρσεων.

Τὸ στάδιον τοῦτο ἀναφαίνεται συνήθως κατὰ μέσον τῆς τρίτης ἑβδομάδος τῆς νόσου, σπανιώτερον δὲ εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτῆς ἢ τῆς τετάρτης ἑβδομάδος· ἡ διάρκεια εἶναι ἄλλοτε ἄλλη ἀπὸ ἡμερῶν μέχρις ἑβδομάδων καὶ εἶναι τὸ στάδιον πολλαπλῶν ἐπιπλοκῶν, αἵτινες διαταράσσουσι τὴν κανονικὴν πορείαν τῆς νόσου. Ι. Λ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

ἀμφίβολος (Amphibol) *[Ὀρυκτολ.]*. Περιληπτικὸν ὄνομα διδόμενον εἰς ὁμάδα ὀρυκτῶν διαφόρων, τὰ ὁποῖα ὅμως διὰ πολλῶν ἰδιοτήτων συγγενεύουν πρὸς ἄλληλα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ δύνανται νὰ περιλαμβάνωνται ὅλα εἰς μίαν φυσικὴν οἰκογένειαν.

Ὅλα τὰ ὀρυκτὰ τῆς ὁμάδος τοῦ ἀμφιβόλου χαρακτηρίζονται κυρίως, διότι σχίζονται τελειότατα εἰς πρίσματα μὲ ἀμβλείας διέδρους γωνίας ἀνοίγματος $124\frac{1}{2}^{\circ}$ (καὶ $55\frac{1}{2}^{\circ}$), καὶ διὰ τοῦ εὐδιακρίτου πλεοχροϊσμοῦ των.

Ἡ χημική των σύστασις δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τελείως ἐξηρευνημένη καὶ καθωρισμένη. Κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ὀρυκτὰ τῆς ὁμάδος τοῦ ἀμφιβόλου εἶναι ἢ ἁπλᾶ μεταπυριτικὰ ἅλατα τῶν διδυνάμων στοιχείων μαγνησίου (Mg), ἀσβεστίου (Ca) καὶ σιδήρου (Fe) ὑπὸ μορφὴν ἰσομόρφων παραμιγμάτων καὶ διπλῶν ἁλάτων, ἢ εἶναι μίγματα τῶν πυριτικῶν τούτων ἁλάτων μὲ ἑνώσεις, εἰς τὰς ὁποίας σημαντικῶς συμμετέχουν παρὰ τὸ μαγνήσιον (Mg) ἢ τὸ νάτριον (Na) τὰ τρισθενῆ στοιχεῖα ἀργίλλιον (Al) καὶ σίδηρος (Fe). Ἐπὶ τῆς χημικῆς των ταύτης συνθέσεως στηρίζεται καὶ ἡ πολὺ σπουδαία διὰ τὴν γεωλογικήν των ἐμφάνισιν διάκρισίς των εἰς δύο σειράς, *ἀμφιβόλων ἄνευ ἀργίλλου ἢ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου*, καὶ *ἀμφιβόλων ἀργιλλούχων ἢ μετ' ὀξειδίου τοῦ σιδήρου*. Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις ὡς βασικὰ συστατικά των συμμετέχουν καὶ ἀλκάλια ἢ καὶ ὀξείδια τιτανίου (TiO_2) καὶ ζιρκονίου (ZrO_2), διὰ τοῦτο διακρίνομεν καὶ ἀλκαλιούχους ἢ τιτανιούχους ἢ ζιρκονιούχους ἀμφιβόλους.

Μία χαρακτηριστικὴ ἰδιότης τῶν ἀμφιβόλων εἶναι ὅτι ἡ οὐσία των δύναται νὰ κρυσταλλῶται κατὰ τρία διάφορα κρυσταλλικὰ συστήματα (τὸ ρομβικόν, τὸ μονοκλινὲς καὶ τὸ τρικλινὲς κρυσταλλικὸν σύστημα), διατηροῦσα τὰς χαρακτηριστικὰς φυσικὰς καὶ μορφολογικὰς ἰδιότητας. Τούτου ἕνεκα ὑπάρχουν ρομβικοί, μονοκλινεῖς, καὶ τρικλινεῖς ἀμφίβολοι.

Οἱ ἀμφίβολοι παρουσιάζουν μεγάλας ἀναλογίας καὶ ὁμοιότητας μὲ μίαν ἄλλην ὁμάδα μεταπυριτικῶν ἁλάτων, τοὺς *πυροξένους* ἢ *αὐγίτας*. Ἀπὸ τούτων διακρίνονται πιθανῶς διὰ τοῦ διπλοῦ μοριακοῦ των μεγέθους (πολυμέρεια) καὶ ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὰς ἀναλύσεις τῶν ἀμφιβόλων εὑρίσκεται ἐντὸς αὐτῶν μικρὰ περιεκτικότης εἰς ὕδωρ ὑπὸ μορφὴν ὑδροξυλίου (HO), καὶ ἐνίοτε καὶ φθόριον.

Οἱ πλεῖστοι ἀμφίβολοι εἶναι χαρακτηριστικὰ συστατικὰ τῶν ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων, συνεπῶς γεννῶνται ἐκ τῶν τετηκότων μαγμάτων. Ἄλλοι εἶναι ἐξ ἴσου χαρακτηριστικὰ συστατικὰ τῶν κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων (ἢ κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων) ὡς καὶ ἄλλων μεταμορφωσιγενῶν πετρωμάτων, ἰδίᾳ πετρωμάτων παθόντων μεταμόρφωσιν ἐξ ἐπαφῆς. Εἴς τινας περιπτώσεις παρουσιάζονται ἐντὸς κοιλοτήτων καὶ εἰς ἀδένας καὶ ὑπὸ συνθήκας τοιαύτας, αἱ ὁποῖαι ἄγουν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐγεννήθησαν διὰ κρυσταλλώσεως ἐκ θερμῶν διαλυμάτων ἢ καὶ διὰ πνευματολυτικῶν ἐπιδράσεων.

α) Οἱ *ρομβικοὶ ἀμφίβολοι*. Εἶναι ὀλίγον διαδεδομένοι. Δὲν περιέχουν ἄσβεστον, ὑπάρχουν ὅμως οἱ περιέχοντες ἀργίλλιον (Al_2O_3). Κυριώτερα ὀρυκτὰ εἶναι ὁ ἀνθοφυλλίτης, ὁ κουπφφερίτης καὶ ὁ γεδρίτης.

β) Οἱ *μονοκλινεῖς ἀμφίβολοι*. Διακρίνομεν τοὺς ἄνευ ὀξειδίων ἀργιλλίου (Al_2O_3) καὶ σιδήρου (Fe_2O_3) ἀμφιβόλους (ἀκτινόλιθος μετὰ τῶν ὑποειδῶν του καὶ γρουνερίτης), τοὺς μετὰ τῶν ὀξειδίων τούτων (κεροστίλβαι), καὶ τέλος τοὺς ἀλκαλιούχους ἀμφιβόλους (ἀρφεδσονίτης, γλαυκοφανής).

γ) Οἱ *τρικλινεῖς ἀμφίβολοι*. Οὗτοι καταλαμβάνουν ἐνδιάμεσον θέσιν μεταξὺ τῶν ἀμφιβόλων καὶ τῶν πυροξένων, ἔχοντες οὕτως εἰπεῖν εἶδός τι αὐτοτελείας μεταξὺ τῶν δύο ὁμάδων. Χημικῶς προσαρμόζονται πρὸς τοὺς ἀλκαλιούχους ἀμφιβόλους, διακρινόμενοι ἐν τούτοις τούτων διὰ τῆς μεγαλυτέρας περιεκτικότητός των εἰς ὀξείδιον τιτανίου (TiO_2). Κυριώτερα ὀρυκτὰ εἶναι ὁ *αἰνιγματίτης*, ὁ *ρενίτης* (Rhönit), καὶ ὁ *κελβιγγίτης* (Kölbingit). Γ. Κ. Γ

ἄμφιβος (Amphibos Fulconer) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *ὁπληφόρων* θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *μπρβενῶν*, ζῆσαν κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας. Θ. Σ.

ἀμφ.βουλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· δίγνωμος, ἀναποφάσιστος· πβλ. *ἄβουλος*.

ἀμφίβραχυς (ὁ)· εἶδος ρυθμικοῦ ποδός, τοῦ ὁποίου ἡ ἄρσις πρὸς τὴν θέσιν εἶχεν ὡς ἓν πρὸς τρία: υ—υ· ἐπειδὴ δὲ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν συλλαβῶν, τῶν ὁποίων ἡ μέση εἶναι μακρά, αἱ δὲ δύο ἄλλαι βραχεῖαι, λέγεται *ἀμφίβραχυς*· τοῦτον ὁ Ἡφαιστίων μνημονεύει ὡς ἑξῆς: «ποὺς τετράχρονος ἐκ βραχείας καὶ μακρᾶς καὶ βραχείας, ὁ ἀμφίβραχυς υ—υ». Β. Φ.

ἀμφιβώμιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περὶ τὸν βωμὸν εὑρισκόμενος.

ἀμφιγάστρια *[Βοτ.]*. Αἱ φυλλοειδεῖς ἀποφύσεις ἡπατικῶν τινων φυτῶν, π. χ. τῆς *μαρχαντίας*. Σ. Μ.

ἀμφίγεια (κοιν. *κανάλια*, γαλλ. bras-de-mer, ἀγγλ. channels). Γενικὸς ὅρος περιλαμβάνων, ἀνεξαρτήτως εὔρους, πᾶσαν στένωσιν θαλάσσης, ἀπὸ τοῦ εὐρυτέρου «διέκπλου» ἕως τοῦ στενοτέρου «πόρου», ἑνοῦσαν τὰς ἑκατέρωθεν αὐτῆς εὐρυτέρας εἰς ἔκτασιν θαλασσίας ἐπιφανείας. Ἡ δὲ τὸ ὀλιγώτερον εὖρος παρουσιάζουσα ἀπόστασις τῶν ἀντικειμένων ἀκτῶν τοῦ ἀμφιγείου ὀνομάζεται *στενότης* αὐτοῦ, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀπολύτου αὐτῆς μεγέθους, ὅπερ δύναται νὰ ᾖ δεκάδων μιλλίων ἀλλὰ καὶ ὀλίγων δεκάδων μέτρων.

Μερικώτεροι τοῦ ἀμφιγείου χαρακτηρισμοὶ εἶναι ὁ *διέκπλους*, ὁ *δίαυλος*, τὸ *στενόν*, ὁ *πόρος*, ἡ *διῶρυξ*, ὁ *πορθμός*. Τὰ ὅρια ἐν τούτοις τῆς ἐκτάσεως ἑκάστου τῶν χαρακτηρισμῶν τούτων, ἐκτιμώμενα κατὰ τὴν προσωπικὴν ἑκάστου ἀντίληψιν, συγχέονται σχεδὸν κατὰ κανόνα, τόσον παρ' ἡμῖν ὅσον καὶ παρὰ τοῖς ξένοις, ὥστε ἀμφίγειόν τι νὰ χαρακτηρίζεται παρὰ τῶν μὲν ὡς «διέκπλους», παρ' ἄλλων δὲ ὡς «δίαυλος».

Διέκπλους (κοιν. *κανάλι*, γαλλ. chenal καὶ παλαιότερον manche, ἀγγλ. channel) θεωρεῖται τὸ μεγάλου σχετικῶς εὔρους ἀμφίγειον, τὸ ἑνοῦν δύο μεγάλης ἐκτάσεως θαλάσσας, ὡς λ. χ. ἡ Μάγχη (ὀφείλουσα τὴν ὀνομασίαν της εἰς τὴν παλαιὰν κατὰ Γάλλους ὀνομασίαν τοῦ ὅρου), ἥτις ἑνώνει τὸν Ἀτλαντικὸν πρὸς τὴν Βόρειον θάλασσαν, καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων διέκπλων ὁ τοῦ *Τσικνιᾶ* (Τήνου-Μυκόνου), συνδέων τὸ Αἰγαῖον πρὸς τὸ Ἰκάριον πέλαγος.

Δίαυλος (κοιν. *μπουγάζι*, γαλλ. canal, ἀγγλ. channel καὶ πάλιν, ἀλλὰ καὶ strait) θεωρεῖται τὸ μικροτέρου εὔρους ἢ ὁ «διέκπλους» ἀμφίγειον, τὸ ἔχον τὰς ἀφοριζούσας αὐτὸ ἀκτὰς «καθαρὰς» ἀπὸ ὑφάλων κινδύνων. Ἐὰν ὅμως ὁ δίαυλος δὲν εἶναι πλώϊμος καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ φαινομενικῶς ἐλεύθερον εὖρος, ὑπάρχει δὲ ὅμως μεταξὺ τῶν ἐν αὐτῷ ἐγκατεσπαρμένων χοιράδων πλώϊμός τις, φυσικός, πόρος, ὀνομάζεται οὗτος ὑπὸ μὲν τῶν Γάλλων passe navigable, ὑπὸ δὲ τῶν Ἄγγλων fairway. Οἱ ἀρχαῖοι ἀπεκάλουν τὸν τοιοῦτον πλώϊμον πόρον *μίξοδον*, ὅστις ὅμως ὅρος οὔτε ἐπέζησεν, οὔτε ὑποκατέστη παρ' ἄλλου τινός, τόσον εἰς τὴν ἐπίσημον ὅσον καὶ εἰς τὴν κοινὴν σύγχρονον ναυτικὴν γλῶσσαν: ὁ δίαυλος π. χ. τῆς *Μετόπης* (Αἰγίνης-Ἀγκιστρίου) θὰ ἔπρεπε νὰ χαρακτηρίζεται «μίξοδος», ἅτε τοῦ πλωΐμου πόρου ἀφίνοντος τὰ ἀβαθῆ τῆς Μετόπης πρὸς δυσμὰς καὶ τὰ ἀβαθῆ τῆς Ἀόνης (Αἰγίνης) πρὸς ἀνατολάς. Οἱ δίαυλοι δὲ εἶναι τὰ ἀμφίγεια, τὰ περισσότερον τῶν ἄλλων ὑφιστάμενα τὴν αὐθαιρεσίαν τῆς προσωπικῆς ἑκάστου κρίσεως, ἀφοῦ τὸ αὐτὸ στενόν, ὃν πράγματι δίαυλος, ἄλλοι χαρακτηρίζουσιν ὡς διέκπλουν, καὶ ἄλλοι ὡς στενόν· π. χ. τὸν *Δίαυλον Σκιάθου-Μαγνησίας*, ἄλλοι θέλουν *Διέκπλουν Σκιάθου* καὶ ἄλλοι *Στενὸν Λευθέρη*, ἀπὸ τῆς ἐν τῷ διαύλῳ περιωνύμου ὑφάλου «Λευθέρης».

Στενὸν (κοιν. *στενό*, γαλλ. passe, ἀγγλ. pass) θεωρεῖται τὸ ἀμφίγειον, τὸ παρουσιάζον ὀλίγον εὖρος, ἀλλὰ ἐν ταὐτῷ καὶ μικρὸν μῆκος στενότητος. Ἀπαντᾷ δὲ τόσον μεταξὺ δύο νήσων, λ. χ. τὸ στενὸν *Στενὸ* μεταξὺ Ἄνδρου καὶ Τήνου, ὅσον

Digitized by Google

καὶ μεταξὺ στερεᾶς καὶ νήσου, ὡς τὸ στενὸν *Γαϊδουρονήσου*, μεταξὺ τῆς Λαυρεωτικῆς ἀκτῆς τῶν Λεγραινῶν καὶ τῆς νήσου τοῦ Πατρόκλου. Ἡ σύγχυσις ὅμως «στενοῦ» καὶ «διαύλου» εἶναι συνηθεστάτη.

Πόρος (κοιν. *στενὸ* καὶ πάλιν, ὡς καὶ γαλλ. passe, ἀγγλ. passage) εἶναι στενοτάτη εἰς πλάτος λωρὶς θαλάσσης, παρουσιάζουσα στενότητα μεγαλυτέραν, μικροτέρου δηλαδὴ εὔρους ἢ τὸ «στενόν», ἀλλ' ἐκτεινομένη εἰς μεῖζον ἢ ἐκεῖνου μῆκος. Ἑνώνει δέ, εἴτε δύο κόλπους ἐλάσσονας (ὅπως ὁ Πόρος τοῦ Λασηθίου ἐν Κρήτῃ, ὅστις ποτέ, πρὶν ἡ Σπιναλόγκα καταστῇ ἀπὸ νήσου χερσόνησος, ἥνωνε τὸ ΝΔ τμῆμα τοῦ κόλπου τοῦ Μεραμπέλλου πρὸς τὸν ἐλάσσονα κόλπον τῆς Σπιναλόγκας καὶ ὅστις πόρος ἀνεσκάφη καὶ πάλιν διαρκούσης τῆς ἐν Κρήτῃ διεθνοῦς κατοχῆς) εἴτε δύο ὅρμους, εἴτε ὅρμον κολπίζοντα πρὸς λιμένα (καθὼς ὁ «πόρος» τοῦ Πόρου, ὁ διαχωρίζων τὴν ἀκτὴν τῆς Τροιζηνίας ἀπὸ τὴν νῆσον τῆς Καλαυρίας—Πόρου—καὶ ἑνώνων τὸν κολπίζοντα ὅρμον τοῦ Μοναστηρίου πρὸς τὸν λιμένα τοῦ Πώγωνος. Ἰστέον ἐν τούτοις ὅτι ὁ πόρος δυνατὸν νὰ ᾖ πλώιμος μόνον εἰς μικροῦ βυθίσματος πλοῖα καὶ εἰς λέμβους.

Διῶρυξ (κοιν. *κανάλι*, γαλλ. canal, ἀγγλ. canal) εἶναι χειροποίητον ἀμφίγειον προκῦψαν διὰ διορύξεως ξηρᾶς ὑπερεχούσης τῆς θαλασσίας ἐπιφανείας, ἰσθμοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ: λ.χ. ἡ διῶρυξ τοῦ Σουέζ, ἡ διῶρυξ τῆς Κορίνθου. Ἐνίοτε ὅμως συμβαίνει νὰ ἐκσκάπτηται ὁ θαλάσσιος πυθμὴν ἐπιμήκους πλὴν ἀβαθοῦς ἐκτάσεως θαλάσσης, ἥτις ἐμφανίζεται φαινομενικῶς ὡς δίαυλος, ὅπως καταστῇ αὕτη πλώιμος· ἡ οὕτωσὶ ὕφαλος διῶρυξ, ἥτις δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὴν «μίξοδον» τῶν ἀρχαίων, ἀποτελοῦσαν φυσικὸν πλώιμον πόρον, λέγεται *ὑφαλοδιῶρυξ* καὶ ἄλλοτε εἶναι εὐδιάκριτος λόγῳ τοῦ βαθυτέρου χρωματισμοῦ τῶν ὑπὲρ ταύτην ὑδάτων ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν τῶν μὴ ἐκσκαφέντων ἑκατέρωθεν αὐτῆς ἀβαθῶν, ἄλλοτε δὲ ἔχει ἀνάγκην εἰδικῆς ἐπισημάνσεως εἴτε δι' εὐθυγραμμίσεων καταδηλουσῶν τὸν ἄξονα αὐτῆς εἴτε δι' *ἀλεωρίων* (κοντῶν ἐπιστεφομένων δι' ἐπισημάτων ἀλλὰ καὶ φρυγάνων ἀκόμη) καταδηλούντων τὰ χείλη τῶν ἑκατέρωθεν πρανῶν τῆς ἐκσκαφῆς· τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ ὑφαλοδιῶρυξ τοῦ *Ἀλεξάνδρου* δι' ἧς ἐπικοινωνεῖ ὁ κολπίζων ὅρμος Δρέπανο πρὸς τὴν πόλιν τῆς Λευκάδος. Τό, οὐχὶ ὀρθῶς ὅμως, χαρακτηριζόμενον ὡς «πορθμὸς» σύστημα διωρύγων τοῦ Παναμᾶ ἀποτελεῖ ἔργον συνδυάζον διώρυγας, ὑφαλοδιώρυγας και λίμνας, δεδομένου ὅτι ἀλλοῦ μὲν διωρύχθησαν γαῖαι, ἀλλοῦ ἐξεσκάφησαν ἀβαθῆ τενάγη δι' ὑφαλοδιωρύγων, ἀλλοῦ δὲ ἐχρησιμοποιήθησαν ἐνδιάμεσοι πλώιμοι λίμναι. Ὡραῖα δείγματα ὑφαλοδιωρύγων παρέχει ἡ Αἰγκ-Μόρτ (βλ. λ.).

Πορθμὸς εἶναι ἀμφίγειον, ἀνεξαρτήτως εὔρους, διὰ τοῦ ὁποίου γίνονται διαπορθμεύσεις ἀπὸ τῆς μιᾶς ἀκτῆς του πρὸς τὴν ἄλλην. Δύνανται νὰ εἶναι συνεπῶς εἴτε «διέκπλους» ὡς ἡ Μάγχη (διαπορθμεύσεις ἀπὸ Ντόβερ εἰς Καλαὶ κ.τ.λ.) ἢ τὸ Γιβραλτὰρ (διαπορθμεύσεις ἀπὸ Γιβραλτὰρ πόλεως εἰς Χέουτα τοῦ Μαρόκκου), εἴτε «δίαυλος» ὡς ὁ πορθμὸς τοῦ Φάρου τῆς Μεσσήνης (διαπορθμεύσεις ἀπὸ Ρέτζιο ἢ Βίλλα Σὰν Τζιοβάννι πρὸς Μεσσίνα), εἴτε «στενὸν» ὡς ὁ τοῦ Ρίου (πολλαὶ διαπορθμεύσεις περὶ τὸ Ρίον καὶ τὰ πρὸς τὸ Ἀντίρριον), εἴτε «πόρος» ὡς ὁ τοῦ Πόρου (διαπορθμεύσεις ἀπὸ Πόρου εἰς Γαλατᾶν). Οἱ ἀρχαῖοι ἐν τούτοις διέστελλον τοὺς πορθμοὺς εἰς εὐρεῖς, οὓς ἐκάλουν «περαίας» (λ. χ. *Ροδίων Περαία*) καὶ εἰς στενούς οὓς ἐκάλουν «εὐρίπους». Ἡ τελευταία αὕτη ὀνομασία διεσώθη ὡς τοπωνύμιον τοῦ πορθμοῦ τῆς Χαλκίδος, ὅστις ἔχασε πλέον καὶ τὴν σημασίαν του ὡς πορθμοῦ, προτιμωμένης τῆς διὰ τῶν ποδῶν μέσῳ τῆς γεφύρας διαπορθμεύσεως ἀπὸ τῆς Εὐβοϊκῆς πρὸς τὴν Βοιωτικὴν ἀκτήν, συνετῶς ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ ἀδάπανον ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν φόβον τοῦ ἐκεῖ ρεύματος.

Διά τινα κλασσικὰ ἀμφίγεια ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις παγκόσμιοι χαρακτηρισμοὶ διάφοροι ἐκείνων, οὓς ἔδει νὰ εἶχον. Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, λέγεται *Μαγελλάνειος πορθμὸς* ὁ διαχωρίζων τὴν Παταγονίαν ἀπὸ τὴν Γῆν τοῦ Πυρός, *πορθμὸς τοῦ Γιουκατὰν* ὁ διαχωρίζων τὴν Κούβαν ἀπὸ τὸ Μεξικόν, *Βερίγγειος πορθμὸς* ὁ μεταξὺ Ἀλάσκας καὶ Σιβηρίας, *πορθμὸς τῆς Μαλάκκας* ὁ μεταξὺ Σουμάτρας καὶ Σιγγαπούρ, *πορθμὸς τῆς Μοζαμβίκης* ὁ χωρίζων τὴν Μαγδαγασκὰρ ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν Ἀφρικανικὸν Κράτος, κ.ἄ., ἐνῷ τὰ ἀμφίγεια ταῦτα εἶναι διέκπλοι παμμεγέθεις οἵτινες μᾶλλον ὡς ὑπερδιέκπλοι θὰ ἔπρεπε νὰ χαρακτηρίζωνται. Ἀφ' ἑτέρου ὀνομάζονται διεθνῶς *Στενὰ* (The Narrows) ὁ Ἑλλήσποντος ὁ ὁποῖος θὰ ἔπρεπε νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς «δίαυλος» ἐπιμηκέστατος, ἔχων ὡς πορθμὸν τὴν μεταξὺ Ἀβύδου (σημ. *Ναγαρᾶ Καλεσσὶ*) καὶ Σηστοῦ (σημ. *Μποβάλι Καλεσσί*) «στενότητα».

Δὲν ἀποτελοῦν ὅμως ἀμφίγεια, στενώσεις κόλπων, ἐγγὺς τῶν ὁποίων εὑρίσκεται ὁ μυχὸς αὐτῶν· οὕτω, αἱ στενώσεις ἄκρωτ. *Ἀὐερίδα*-ἄκρας *Ἐπανωμὴ* καὶ γλώσσης *Βαρδὰρ*-ἀκρωτ. *Καραμπουρνοῦ* ἐν τῷ Θερμαϊκῷ κόλπῳ, καθὼς καὶ ἡ στενότης ἡ ἑνοῦσα τὴν *Μάρε Γκράντε* πρὸς τὴν *Μάρε Πίκκολα*, ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Τάραντος, δὲν εἶναι ἀμφίγεια ἀπὸ ἀπόψεως τυπικῆς ἐννοίας τοῦ ὅρου.

Δὲν ἀποτελοῦσιν ὡσαύτως πορθμούς, στενὰ καὶ ἐπιμήκη στόμια ὅρμων ἢ καὶ κόλπων, ἔστω καὶ ἂν γίνωνται ὁμοιαβαίως ἀπὸ τῶν ἀκτῶν διαπορθμεύσεως· δὲν εἶναι λ. χ. πορθμὸς τὸ στενὸν ἐπίμηκες καὶ σκολιὸν στόμιον τοῦ κόλπου τῆς *Γέρας* ἐν Λέσβῳ κ. ἄ.

Γενικῶς, βορεία ἀκτὴ ἀμφιγείου εἶναι ἡ πρὸς νότον ἀτενίζουσα, νοτία ἡ πρὸς βορρᾶν, ἀνατολικὴ ἡ πρὸς δυσμὰς καὶ δυτικὴ ἡ πρὸς ἀνατολάς. Δεξιὰ δὲ ἡ πρὸς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ εἰσπλέοντος ἀπὸ τῆς μεγαλυτέρας τῶν θαλασσῶν ἃς ἑνώνει τὸ ἀμφίγειον πρὸς τὴν ἐλάσσονα, καὶ ἀριστερὰ ἡ πρὸς τὴν ἀριστεράν. Οὕτω βορεία ἀκτὴ τοῦ Γιβραλτὰρ ἅμα δὲ καὶ ἀριστερὰ τοιαύτη εἶναι ἡ τοῦ Γιβραλτάρ, νοτία δὲ καὶ δεξιὰ ἡ Μαροκκινὴ ἀκτὴ ἅτε εὑρισκομένη πρὸς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ εἰσπλέοντος τὴν Μεσόγειον.

ΣΤ ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ — Κ. Χ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

ἀμφίγειος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων ἀμφοτέρωθεν γῆν, ἐπὶ τῆς θαλάσσης (**βλ. ἀμφίγεια**).

ἀμφιγενὴς (Amphigen) *[Ὀρυκτολ.]*· συνώνυμον τοῦ λευκίτου (βλ. λ).

ἀμφιγένια (Amphigenia Hall) *[Παλαιοζ.]*. Γένος βραγχιοπόδων μαλακιδιοζῴων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κεντρονελλιδῶν* ζήσαν κατὰ τὸ μεσαῖον δεβόνιον σύστημα τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς Ἀμερικῆς καὶ Εὐρώπης. Θ. Σ

ἀμφίγλωσσος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· δίγλωσσος.

— **ἀμφίγλωσσος** (Amphiglossa DC) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον 4 φυτὰ τῆς Ἀφρικῆς. Σ. Μ.

ἀμφιγνοῶ *(—έω)*, παρατ. *ἠμφεγνόουν* (μετὰ διπλῆς αὐξήσεως)· ἀμφιταλαντεύομαι, ἀμφιβάλλω, δὲν εἶμαι βέβαιος.

ἀμφιγνωμόνησις (ἡ)· δισταγμός, ἀμφιβολία.

ἀμφιγνωμονῶ *(—έω)*· εἶμαι ἀμφιγνώμων, διστάζω, ἀμφιβάλλω.

ἀμφίγνωμος (ὁ, ἡ)· τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἀμφιγνώμων (**βλ. λ.**).

ἀμφιγνώμων (ὁ, ἡ), γεν. *—ονος*· ὁ μὴ ἔχων σταθερὰν γνώμην, ὁ διστάζων.

ἀμφιγυήεις (ὁ). Ἐν ἐκ τῶν πολλῶν ἐπιθέτων τοῦ Ἡφαίστου «*ἦχι ἑκάστῳ δῶμα περικλυτὸς ἀμφιγυήεις Ἥφαιστος ποίησεν*» (*Ὁμ.* Ἰλ. Α,607), διὰ τοῦ ὁποίου ἐδηλοῦτο τὸ πρὸς τὰ ἔξω κεκαμμένον τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Κ. Μ. Κ.

ἀμφιδάκρυτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· πολυδάκρυτος.

ἀμφιδαμάζω· καταδαμάζω.

Ἀμφιδάμας. —1) Ὁ φερόμενος ὡς υἱὸς τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ Βουσίριδος, ὁ ὁποῖος ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

— 2) Υἱὸς τοῦ Λυκούργου καὶ τῆς Κλεοφίλης καταγόμενος ἐξ Ἀρκαδίας, ἔγγονος ἢ κατὰ τὴν γνώμην ἄλλων υἱὸς τοῦ Ἀλεοῦ, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Λυκούργου, εἷς ἐκ τῶν μετασχόντων εἰς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν.

— 3) Ὁ ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἥρως τῶν Κυθήρων (*Ὁμ.* Ἰλ. Κ. 268), ὁ ὁποῖος ἐφιλοξένησε τὸν Αὐτόλυκον.

— 4) Πατὴρ τοῦ Κλυτωνύμου, *Ὀπούντιος Ἀμφιδάμας*, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου.

— 5) Βασιλεὺς τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκίδος, φονευθεὶς ἔν τινι μάχῃ κατὰ τῶν Ἐρυθραίων. Εἰς τοὺς ἀγῶνας οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἠρίστευσεν ὡς ποιητὴς ὁ Ἡσίοδος. Κ. Μ. Κ.

ἀμφίδασυς, *—εια, —υ*· ὁ πανταχόθεν δασύς, κροσσωτός, θυσανωτός: «**αἰγὶς ἀμφιδάσεια**».

ἀμφιδέα (ἡ) (ἐκ τοῦ *ἀμφὶ* καὶ *δέω* (δένω), συνήθως ἐν τῷ πληθυντικῷ «*αἱ ἀμφιδέαι*»). —1) Κοσμήματα μετάλλινα ἐν εἴδει κρίκων, ψελλίων ἢ δακτυλίων ἐκ πολλῶν σπειρῶν, ἰδίως ἐν σχήματι ὄφεων, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο καὶ «**ὄφεις**», «**δράκοντες**», «**χλίδονες**»· ταῦτα, ἐὰν ἐφέροντο περὶ τὸν καρπόν, ἐλέγοντο «**περικάρπια**», ἐὰν δὲ περὶ τὸν βραχίονα, ἐλέγοντο «**περιβραχιόνια**» λατιν. «brachialia», ἐκ τοῦ ὁποίου προῆλθε τὸ τῆς νέας ἑλληνικῆς «**βραχιόλια**». Ἐπίσης ἐλέγοντο καὶ «**ἕλικες**» ἰδίως παρ' Ὁμήρῳ, ἐφόρουν δὲ ταῦτα, ἰδίως χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, παρὰ μὲν τοῖς Ἀνατολικοῖς λαοῖς οἱ ἄνδρες, παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησιν αἱ γυναῖκες, ἐνίοτε καὶ οἱ θηλυπρεπεῖς νεανίαι· ἀπὸ δὲ τῶν Ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων τὰ ἐφόρουν καὶ ἄνδρες καὶ αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτορες, π. χ. ὁ Καλιγούλας, ὁ Νέρων, ὁ Ἡλιογάβαλος κ. λ. π.

— 2) Ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν νεωρίων τῶν Ἀθηνῶν ἀναγράφονται «*ἀμφιδέαι σιδηραῖ στρογγύλαι*» καὶ ἐννοοῦνται δι' αὐτῶν σιδηροῖ κρίκοι, διὰ τῶν ὁποίων προσηρμόζοντο τὰ φύλλα τῶν θυρῶν. Α. Σ. Α.

ἀμφιδεκτικὸς *[Ναυτ.]*. Ὅρος ὑδρογραφικός, δι' οὗ ὁ *Λ. Παλάσκας* ἠθέλησε νὰ ὀνομάσῃ τὸν *γεωμετρικὸν τόπον* τῶν σημείων, ἀφ' ὧν δύο σταθερὰ σημεῖα φαίνονται ὑπὸ τὴν αὐτὴν πάντοτε γωνίαν, καὶ ὅστις ὅρος, καίτοι συχνάκις χρησιμοποιηθεὶς ἐν τῇ ὑπηρεσιακῇ ἀλληλογραφίᾳ, δὲν ἐπεκράτησεν, ἐπιβληθέντος διὰ τῆς χρήσεως, ἀντ' αὐτοῦ, τοῦ ὅρου «*δεκτικὸν τμῆμα*». Σ. Ε. Λ.

ἀμφιδέξιος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ κατ' ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας δεξιός, ὁ ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας ὁμοίως μεταχειριζόμενος· ‖ μεταφ. δεξιός, ἐπιτήδειος, ἱκανός.—Ἐπίρρ **ἀμφιδεξίως**.

ἀμφιδεξιότης (ἡ), γεν.*—ότητος*· τὸ νὰ εἶναί τις ἀμφιδέξιος, δεξιότης, ἐπιτηδειότης.

ἀμφιδέρκομαι· περισκοπῶ, κοιτάζω ὁλόγυρα.

ἀμφιδέσμη (Amphidesura Lam.). *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐλασματοβραγχίων· **βλ.** *συνών.* **σεμέλη**. Θ. Σ

ἀμφιδέτης *[Σιδηροδρ.]*. Καλοῦνται ἀμφιδέται εἰς τὴν σιδηροδρομικὴν ἐπιδομὴν τὰ σιδηρᾶ τεμάχια δι' ὧν στερεοῦνται αἱ σιδηροτροχιαὶ παρὰ τοὺς ἁρμοὺς (βλ.λ.). Οἱ ἀμφιδέται ἑκατέρωθεν τῶν τροχιῶν τοποθετούμενοι συσφίγγουσιν αὐτὰς μέσῳ κοχλιοφόρων ἥλων, ἔχουσι δὲ μῆκος περὶ τὰ 0.50—1 μέτρ. Οἱ συνήθεις τύποι εἶναι δύο: οἱ ἁπλούστεροι ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἐλάσματα τομῆς ὀρθογωνίου, προσαρμόζονται δὲ ἑκατέρωθεν τῶν ἁρμῶν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῆς τροχιᾶς ἢ εἶναι γωνιακὰ ἐλάσματα ὥστε ἐν μέρει νὰ προσαρμόζωνται καὶ πρὸς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πέλμα τῆς σιδηροτροχιᾶς. Ι. Χ.

— *[Ναυτ.]*· βλ. **ἀμφιδέτησις**.

ἀμφιδέτησις *[Ναυτ]*. Ἀμφιδέτησις (κοιν. «*δέσιμο μουστάκι*», γαλλ. l'affourchage, ἀγγλ. the mooring) καλεῖται ἡ ἀγκυροβολία πλοίου διὰ δύο ἀγκυρῶν, ποντιζομένων ἑκάστης ἐκ τῆς ἀντιστοίχου πλευρᾶς, δι' ἴσων *ἐκταμάτων* ἁλύσεως καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων μεγαλυτέραν τοῦ ἐφ' ἑκάστης αὐτῶν ἐκτάματος ἁλύσεως. Τὸ οὕτως ἠγκυροβοληµένον πλοῖον καλεῖται «*ἀμφίδετον*» («**δεμένο μουστάκι**»—navire affourché—ship moored), ἡ δὲ σειρὰ τῶν χειρισμῶν καὶ ἐργασιῶν πρὸς ἀμφιδέτησιν ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ ρήματος *ἀμφιδετῶ*.

Τὰ πλοῖα ἀμφιδετοῦνται κατὰ γενικὸν σχεδὸν κανόνα, εἴτε πρὸς περιορισμὸν τοῦ πεδίου στροφῆς αὐτῶν, εἴτε ὁσάκις πρόκειται νὰ παραμείνωσιν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν ὅρμῳ τινί, ἔνθα πνέουσι βίαιοι ἄνεμοι ἢ ἐπικρατοῦσι θαλάσσια ρεύματα, διότι ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τούτων τὰ πλοῖα, στρέφοντα καὶ συνεπῶς φερόμενα ἄνω τῶν ἀγκυρῶν των, ἤθελον ἀφεύκτως προκαλέσει, ἂν ἦσαν ἠγκυροβοληµένα διὰ μιᾶς μόνης ἀγκύρας, τὴν περιπλοκὴν τῆς ἁλύσεως περὶ τὸν ἐξέχοντα τῆς ἀγκύρας ὄνυχα καὶ συνεπῶς μεγίστην τῆς ἀγκυροβολίας αὐτῶν ἐπισφάλειαν.

Ἐκ τῆς θεωρητικῆς ἐξετάσεως τῶν τάσεων, αἵτινες ἀσκοῦνται ἐπὶ τῆς ἁλύσεως ἑκάστης τῶν ἀγκυρῶν, συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι πλοῖον εὑρίσκεται ὑπὸ καλὰς συνθήκας ἀμφιδετήσεως ὅταν ἡ γωνία, ἣν σχηματίζουσιν αἱ ἁλύσεις τῶν δύο ἀγκυρῶν διχοτομῆται ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τοῦ πνέοντος ἀνέμου ἢ τοῦ κρατοῦντος ρεύματος, ἡ αὐτὴ δὲ γωνία περιλαμβάνηται μεταξὺ τῶν 60^0 καὶ 120^0 (Σχ. 1). Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους ἡ ἐφ' ἑκάστης ἁλύσεως ἀσκουμένη ὑπὸ τοῦ πλοίου τάσις εἶναι ἀνωτέρα τοῦ ἡμίσεος τῆς ὁλικῆς ὑπὸ τὴν γωνίαν τῶν 120^0 ἑκάστη ἅλυσις ὑφίσταται τὴν τάσιν, ἣν θὰ ὑφίστατο ἑκατέρα, ἂν διὰ τῆς μιᾶς μόνης τῶν ἀγκυρῶν ἦτο τὸ πλοῖον ἠγκυροβοληµένον, τὸ τελευταῖον δὲ ὅριον ὑπερβάλλεται αὐξανομένης τῆς γωνίας τῶν ἁλύσεων πέραν τῶν 120^0. Δέχεται δὲ ἑκάστη τῶν ἁλύσεων τὸ ἥμισυ τῆς ὁλικῆς τάσεως ὅταν ἡ γωνία αὐτῶν εἶναι μηδενική, ἀλλὰ τότε τὸ πλοῖον παύει νὰ ᾖ ἀμφίδετον, τῶν ἀγκυρῶν οὐσῶν *ἐπικειμένων* («**καὶ αἱ δυὸ στὸν καιρὸ**»—ancres en barbe—anchors in a line ahead).

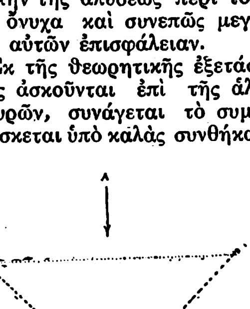

Σχ. 1.—*Πλοῖον ἀμφίδετον ὑπ[ὸ καλ]ὰς συνθήκας.*
[φ=γωνία ἀμφιδετήσεως 60°-120°. Α=διεύθυνσις ἐπικρατοῦντος ἀνέμου ἢ ρεύματος.]

Καθίσταται φανερὸν ὅτι: α') Κάτω τῆς γωνίας τῶν 60^0 μεταξὺ τῶν ἁλύσεων (Σχ. 2) παύει ἡ ἀγκυροβολία νὰ παρέχῃ ἀσφάλειαν, ἀφοῦ, κατὰ τὰς διαφόρους τοῦ πλοίου ἀναπορωρήσεις, ὑπάρχει ὁ ἀναπόφευκτος κίνδυνος τῆς περιπλοκῆς τῆς μιᾶς ἢ καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἁλύσεων περὶ τὸν ἐξέχοντα

Digitized by Google

ὄνυχα ἢ πιθανῶς καὶ τὸν στύπον τῆς μὴ «πονούσης» ἀγκύρας καὶ τῆς ἐκ τούτου ἐν τοῖς πράγμασιν ἀχρηστεύσεως αὐτῆς. Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ συμβῇ καὶ δι' ἀμφοτέρας τὰς ἀγκύρας. β') Ἄνω τῆς γωνίας 120⁰ μεταξὺ τῶν ἁλύσεων, ὁ ἀνωτέρω κίνδυνος ἀποφεύγεται, οὐδεμίαν ὅμως ἡ ἀγκυροβολία παρέχει ἀσφάλειαν ἐν τῇ περιπτώσει σφοδροῦ ἀνέμου ἀπὸ διευθύνσεως καθέτου ἐπὶ τὴν γραμμὴν τῶν ἀγκυρῶν. Ἡ ἀλήθεια τούτου εὐκόλως καταφαίνεται διὰ τῆς εὐκολίας, μεθ' ἧς δύο ἄνδρες, κρατοῦντες σχεδὸν τεταμένον ὑπ' αὐτῶν σχοινίον, θὰ μετακινηθῶσι τῆς θέσεώς των ὑπὸ τρίτου, ἕλξοντος τὸ αὐτὸ σχοινίον ἀπὸ τοῦ μέσου του καὶ καθέτως πρὸς τοῦτο.

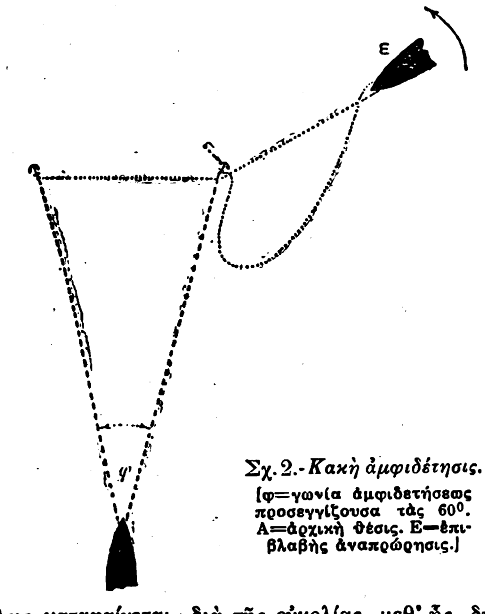

Σχ. 2.- *Κακὴ ἀμφιδέτησις.*
[φ=γωνία ἀμφιδετήσεως προσεγγίζουσα τὰς 60⁰. Α=ἀρχικὴ θέσις. Ε—ἐπιβλαβὴς ἀναπρώρησις.]

Τῶν ἀνωτέρω πάντων φυσικὸν προκύπτει συμπέρασμα ὅτι, κατὰ τὴν ἀμφιδέτησιν, δέον νὰ τηρῶνται ἀπαρεγκλίτως τὰ ἑξῆς: Πόντισις τῶν ἀγκυρῶν ἐπὶ γραμμῆς καθέτου ἐπὶ τὸν σφοδρότερον ἐν τῷ ὅρμῳ πνέοντα ἄνεμον καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων μεγαλυτέραν τοῦ μήκους τοῦ ἐκτάματος ὅπερ ἐξ ἑκάστης ἁλύσεως πρόκειται νὰ παρεαθῇ.

Ἐξ ἁπλῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ σχήματος 3 καταφαίνεται ὅτι πλοῖον ἀμφίδετον στρέφει, κατὰ τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἀναπρωρήσεις, ἐν πεδίῳ ἧττον ἐκτεταμένῳ ἐκείνου ἐν ᾧ θὰ ἔστρεφεν ἂν ἦτο ἠγκυροβολημένον διὰ μιᾶς μόνης ἀγκύρας. Τὸ ἐσκιασμένον τοῦ σχήματος παριστᾷ τὸ πεδίον στροφῆς πλοίου ἀμφιδέτου, οἱ δὲ ἐστιγμένοι κύκλοι τὰ πεδία στροφῆς τοῦ αὐτοῦ πλοίου ἠγκυροβολημένου δι' ἑκατέρας τῶν ἀγκυρῶν. Τοῦ πλεονεκτήματος τούτου τῆς ἀμφιδετήσεως χρώμεθα ὁσάκις, ἔστω καὶ διὰ βραχὺ χρονικὸν διάστημα, ἀγκυροβολῶμεν ἐν ὅρμῳ ἔνθα πολλὰ ἀγκυροβολοῦσι πλοῖα καὶ συνεπῶς δὲν ὑπάρχει ἐπαρκὲς πεδίον ἐλεύθερον πρὸς στροφὴν ἐπ' ἀγκύρας. Πρὸς ἐπωφελεστέραν κάρπωσιν μόνου τοῦ πλεονεκτήματος τούτου, παραβαίνονται, ὑπὸ τοὺς ἀκολούθους συνδυασμοὺς ποντίσεως τῶν δύο ἀγκυρῶν αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς καλῆς ἀμφιδετήσεως.

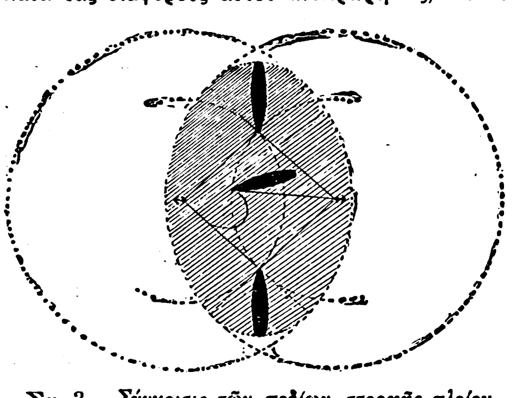

Σχ. 3.—*Σύγκρισις τῶν πεδίων στροφῆς πλοίου ἠμφιδετημένου καὶ ἠγκυροβολημένου ἐπὶ μιᾶς ἀγκύρας.*

α) ***Ἀμφιδέτησις ἐν ποταμῷ ἢ στενῷ.*** Μὴ παραβλεπομένης τῆς ἀσφαλείας τοῦ πλοίου, τὸ προέχον ζήτημα εἶναι ὁ εἰς τὸ ἐλάχιστον περιορισμὸς τοῦ πεδίου στροφῆς. Αἱ ἄγκυραι ποντίζονται κατὰ γωνίαν 180⁰, ἤτοι ἡ μία κατὰ τὸν ῥοῦν, ἡ δὲ κατὰ τὸν ἀνάρρουν, κανονίζονται δὲ μὲ ἐκτάματα τῶν ἁλύσεων κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε αἱ ἁλύσεις νὰ εὑρίσκωνται ἐπ' εὐθείας (σχ. 4). Οὕτω τὸ πλοῖον κρατεῖται πάντοτε ἐπὶ τῆς μιᾶς μόνης τῶν δύο ἀγκυρῶν. Οὕτω θὰ ἀγκυροβολήσῃ πλοῖον ἂν ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει, οὐθενδήποτε καὶ ὑπὸ οἱονδήποτε πνέοντα ἄνεμον, θὰ ἠδύνατο νὰ κατισχύσῃ τοῦ ῥεύματος ἀναπρωρίζον τῷ ἀνέμῳ.

β) ***Ἀμφιδέτησις ἐν στόλῳ.*** Ὁσάκις στόλος, ἐκ πολλῶν πλοίων, πρόκειται νὰ ἀγκυροβολήσῃ εἰς ὅρμον περιωρισμένης ἐκτάσεως, τὰ πλοῖα ἀμφιδετοῦσι ποντίζοντα τὰς ἀγκύρας αὐτῶν ὑπὸ γωνίαν 180⁰, ὡς ἀνωτέρω, καὶ κατὰ διεύθυνσιν ἐξ ἧς ἐκσπῶσιν οἱ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι καὶ σφοδρότεροι ἄνεμοι. Οὕτω τὰ πλοῖα ἀντιμετωπίζουσιν ἀμφοτέρους διὰ τῆς μιᾶς μόνον ἀγκύρας αὐτῶν.

Δι' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις α) καὶ β) τὰ ἐξ ἑκάστης ἁλύσεως παρεωμένα ἅμματα δὲν εἶναι ἴσα, ἀλλὰ καὶ τόσα, ὥστε ὑπὸ τὰς ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους ὡς ἄνω ἐπιδράσεις, ἡ ἀσφάλεια τοῦ πλοίου νὰ μὴ τίθεται ἐν ἀμφιβόλῳ.

Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις α) καὶ β), ἐὰν ἄνεμος καταιγίζων ἐκσπάσῃ ἐξ ἄλλης διευθύνσεως, ἐὰν μὲν αὕτη εἶναι κάθετος ἐπὶ τὴν γραμμὴν ποντίσεως τῶν ἀγκυρῶν καὶ ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ πλοίου ἱκανὰ τὸν ἀριθμὸν ἅμματα ἁλύσεως, πρὸς δὲ ἐν τῷ ὅρμῳ ἐλεύθερα ἔκτασις ὥστε, παρεωμένων ἁμμάτων τινῶν ἁλύσεως ἐξ ἑκάστης, νὰ εὑρεθῇ τὸ πλοῖον ὑπὸ καλὰς συνθήκας ἀμφιδετήσεως, παρεῶμεν τότε ἅλυσιν αὐξάνοντες τὸ ἔκταμα· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, προϋποτιθεμένου ὅτι θὰ ὑπάρχῃ πεδίον στροφῆς ἐλεύθερον, ἀνασπᾶται ἡ μία τῶν δύο ἀγκυρῶν καὶ ἀντικρύζεται ἡ καταιγὶς εἴτε διὰ τῆς μιᾶς ἀγκύρας μὲ μέγαν ἀριθμὸν ἁμμάτων, εἴτε δι' ἀμφοτέρων τῶν ἀγκυρῶν ἐπικειμένων («καὶ αἱ δύο στὸν καιρὸ» ancres en barbe—anchors in a line ahead), ἂν τὸ συνολικὸν μῆκος ἑκάστης τῶν ἁλύσεων εἶναι μικρόν. Ἀναλόγως θὰ χειρίσῃ καὶ πλοῖον ἀμφίδετον ὑπὸ καλὰς συνθήκας ἀμφιδετήσεως.

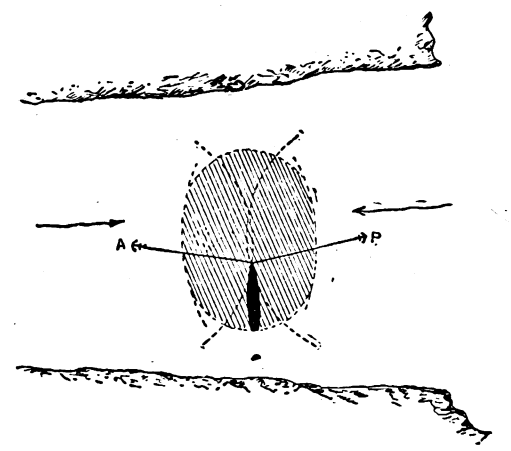

Σχ. 4.—*Ἀμφιδέτησις ἐν στενῷ ἢ στόλῳ.*
[Α=διεύθυνσις ἀνάρρου. Ρ=διεύθυνσις ῥοῦ.]

Ἡ ἀμφιδέτησις παρὰ τὰ ἐκτεθέντα πλεονεκτήματα παρουσιάζει καὶ τινα μειονεκτήματα: δυσκολίαν ἐπιτυχίας ὑπὸ σφοδρὸν ἄνεμον καὶ ἐν ὅρμῳ ἔνθα πολλὰ πλοῖα εἶναι ἠγκυροβολημένα. Τέλος τὸ μειονέκτημα τῆς συστροφῆς τῶν ἁλύσεων ἐπ' ἀλλήλας, ἐὰν τὸ πλοῖον, ἀναπρωροῦν εἰς τοὺς ἑκάστοτε πνέοντας ἀνέμους, στραφῇ κατὰ ἥμισυν ἢ πλείονας τοῦ ἑνὸς κύκλους. Τὸ μειονέκτημα τοῦτο, καὶ τῆς ὅλης ἀγκυροβολίας μειοῖ τὴν ἀσφάλειαν, καὶ τὴν ἀπαρσιν ἐπιβαρύνει μεγάλως, διότι ταύτης ἀπαραιτήτως δέον νὰ προηγηθῇ ὁ εὐτρεπισμὸς τῶν ἁλύσεων, ὅστις, διὰ πλοῖον μεγάλου ἐκτοπίσματος, εἶναι κατὰ γενικὸν σχεδὸν κανόνα δυσεκτέλεστος διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ μέσων.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ἀνωτέρω συστροφῆς χρησιμοποιεῖται ὁ *ἀμφιδετικὸς στρεπτὴρ* ἢ *ἀμφιδέτης* («τὸ καραμουσάλι»-l'émerillon d'affourche-the mooring swivel), οὗτινος ἡ χρῆσις ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἔχει οὕτω: Ἀφοῦ ποντισθῶσιν ἀμφότεραι αἱ ἄγκυραι καὶ παρεαθῇ πρὸς ἑκάστην τὸ κατάλληλον ἔκταμα, διὰ σειρᾶς ἐργασιῶν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἀποχωρίζονται αἱ ἁλύσεις διὰ τῆς ἀποκρικώσεως ἑνὸς ἀγκυλίου (βλ. λ.) καὶ τὰ δύο ἄκρα ἑκάστης αὐτῶν συγκρικοῦνται πάλιν δι' ἀγκυλίου, τῆς μὲν δεξιᾶς εἰς τὰ δύο σκέλη τοῦ ἀμφιδέτου τὰ φέροντα ἕνα κρίκον, τῆς δὲ ἀριστερᾶς εἰς τὰ φέροντα δύο κρίκους. Μετὰ ταῦτα τὸ σύνολον παρεᾶται ἠρέμα πρὸς τὴν θάλασσαν, λαμβανομένης φροντίδος ὅπως τὸ κυρτὸν τοῦ στρεπτῆρος εἶναι ἐστραμμένον πρὸς τὴν θάλασσαν. Εὐνόητον τυγχάνει ὅτι αἱ συστροφαὶ τῶν ἁλύσεων ἀπορροφῶνται ὑπὸ τοῦ στρεπτῆρος καὶ συνεπῶς ἀποφεύγονται. Δέον ἐν τούτοις νὰ τονισθῇ, ὅτι πλοῖον *ἀμφίδετον* φέρον διαβεβλημένον τὸν *ἀμφιδετικὸν στρεπτῆρα* εὑρίσκεται, ἐν περιπτώσει καταιγίδος, εἰς μειονεκτικὴν θέσιν ὡς πρὸς πλοῖον ἀμφίδετον καὶ ἔχον τὰς ἁλύσεις του ἐλευθέρας καὶ μὴ συνεστραμμένας· καθόσον πρὸ τῆς ἐκτελέσεως οἱουδήποτε χειρισμοῦ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταιγίδος, δέον νὰ προβῇ εἰς τὴν λύσιν τοῦ ἀμφιδετικοῦ στρεπτῆρος, ἤτοι εἰς ἐργασίαν ἀπαιτοῦσαν χρονικόν τι διάστημα μὴ παρεχόμενον ὑπὸ τῶν περιστάσεων πάντοτε. Π. Σ. Α.

Ἀμφιδετικὸς στρεπτήρ.

ἀμφιδετικός, *—ή, —όν·* ὁ χρησιμεύων εἰς τὴν ἀμφιδέτησιν (βλ. λ.).

ἀμφίδετον *πλοῖον·* βλ. ἀμφιδέτησις.

ἀμφιδετῶ· δένω ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, περιδένω.

—*[Ναυτ.]* Ἀγκυροβολῶ τὸ πλοῖον διὰ δύο ἀγκυρῶν, ποντίζων ταύτας ἀνὰ μίαν ἐξ ἑκάστης πλευρᾶς (κοιν. «δένω μουστάκι»)· βλ. ἀμφιδέτησις. Π. Σ. Α.

ἀμφιδήριτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ἀμφισβητήσιμος, ἀμφίβολος (ἀπὸ τοῦ *δῆρις,* —*ιος* = ἅμιλλα, φιλονικία). Β. Φ.

Ἀμφίδικος. Ἥρως τῶν Θηβῶν τῆς Βοιωτίας, υἱὸς τοῦ Ἀστάκου, ὁ ὁποῖος διέπρεψε μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Ἰσμάρου, Λεάδου καὶ Μελανίππου ἐν τῇ κατὰ τοῦ Πολυνείκους καὶ Ἀδράστου μετὰ τῶν Ἀργείων μάχῃ πρὸ τῶν Θηβῶν. Ταῦτα κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον (ἐν Βιβλιοθ Γ' 6, 8) καὶ κατὰ τὸν Παυσανίαν (Θ' 18, 6), οἱ ὁποῖοι λέγουσιν ὅτι ὁ μνημονευθεὶς ἐφόνευσε τὸν Παρθενοπαῖον, ἐνῷ τὸ ἔπος «Θηβαῒς» καὶ ὁ Εὐριπίδης (ἐν Φοιν. 1160) ἀποδίδουσι τὸ κατόρθωμα τοῦτο εἰς τὸν ἥρωα Περικλύμενον· ὁ Παυσανίας μάλιστα, ἀναφέρων τὴν διαφορὰν ταύτην, λέγει ὅτι ὑπῆρχε τοιαύτη παράδοσις παρὰ τοῖς Θηβαίοις, οἱ ὁποῖοι ὠνόμαζον αὐτὸν *Ἀσφόδικον* καὶ ἐδείκνυον τὸν τάφον αὐτοῦ ἔξω τῶν Θηβῶν μετὰ τὰς *Προιτίδας πύλας* ἐπὶ τῆς εἰς Χαλκίδα ὁδοῦ, πλησίον τῆς *Οἰδιποδίας κρήνης.* Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμφιδίνιον (τὸ) (Amphidinium) *[Ζωολ.].* Ἐγχυματικὰ *μαστιγωτὰ* χαρακτηριζόμενα ὑπὸ διακεκριμένου στόματος, ἑνὸς καὶ μόνον μαστιγίου καὶ ἀπουσίας κοιλιακῶν κινητικῶν πλακῶν. Δ. Ν. Π.

ἀμφιδιόρθωσις *[Ρητορ.].* Συνδυασμὸς κατάλληλος καὶ ἐπιτυχὴς τῶν ῥητορικῶν σχημάτων τῆς *προδιορθώσεως* καὶ τῆς *ἐπιδιορθώσεως,* δι' οὗ ὁ ῥήτωρ ἀποφεύγει σοβαράν τινα δυσχέρειαν ἐν τῷ λόγῳ, προπαρασκευάζων μὲν τοὺς ἀκροατὰς ἵνα εὐαρέστως καὶ ἀδιαμαρτυρήτως δεχθῶσι τὰ λεγόμενα, ἐπανορθῶν δ' ἅμα τὰ προλεχθέντα. Π. χ. «Εἰ δ' οἷος ἐγὼ κατὰ τὴν ἐμαυτοῦ τάξιν εἰς ἐν ἑκάστῃ τῶν ἑλληνίδων πόλεων ἀνὴρ ἐγένετο—μᾶλλον δ' εἰ ἕνα ἄνδρα Ἀρκαδία ταὐτὰ φρονοῦντα ἔσχεν ἐμοί...» (*Δημοσθ.* Περὶ Στεφάν. 304). Ὡς γνωστόν, ὅταν ὁ ῥήτωρ γνωρίζῃ ὅτι οἱ ἀκροαταὶ του δυσμενῶς διάκεινται πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ εἴπῃ, ἢ ὅτι τοῦτο θὰ φανῇ «παράδοξον, ὑπερβολικὸν ἢ ἀπίθανον» *(Βάμβας),* προπαρασκευάζει αὐτούς, τὸ μὲν μετριάζων ἢ δικαιολογῶν τὸ λεχθησόμενον, τὸ δὲ ζητῶν συγγνώμην ἢ δηλῶν ὅτι ἀναγκάζεται νὰ εἴπῃ τοῦτο. Τοῦτο καλεῖται *προδιόρθωσις* καὶ συχνότατα ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ῥήτορας, τούς τε θύραθεν καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικούς· ἔχει δέ τινα σχέσιν ἡ προδιόρθωσις πρὸς ἕτερον ῥητορικὸν σχῆμα, τὴν *πρόληψιν.* Οὕτως ὁ Αἰσχίνης, ζητῶν συγγνώμην δι' ὅσα θὰ εἴπῃ κατὰ Τιμάρχου, πιθανῶς μὴ κόσμια, λέγει: «Δέομαι δ' ὑμῶν, ὦ Ἀθηναῖοι, συγγνώμην μοι ἔχειν ἐὰν ἀναγκαζόμενος λέγειν περὶ ἐπιτηδευμάτων φύσει μὲν μὴ καλῶν, τούτῳ δὲ πεπραγμένων, ἐξαχθῶ τι ῥῆμα εἰπεῖν ὃ ἐστιν ὅμοιον τοῖς ἔργοις Τιμάρχου» (*Αἰσχίν.* κατὰ Τιμάρχ. 37). Καὶ ὁ Δημοσθένης προδιορθῶν τὴν παράδοξον ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν θὰ κάμουν τὰ ὅσα μέλλει νὰ εἴπῃ, λέγει ἐν τῷ περὶ Στεφάνου λόγῳ: «Ἐπειδὴ δὲ πολὺς τοῖς συμβεβηκόσιν ἔγκειται, βούλομαί τι καὶ παράδοξον εἰπεῖν· καί μου, πρὸς Διὸς καὶ θεῶν, μηδεὶς τὴν ὑπερβολὴν θαυμάσῃ, ἀλλὰ μετ' εὐνοίας, ὃ λέγω, θεωρησάτω».

Τοὐναντίον δέ, ὅταν ὁ ῥήτωρ ἐπιδιορθώνῃ τὴν λεχθεῖσαν λέξιν ἢ ἔννοιαν, ἢ μᾶλλον *φαίνεται* ὅτι ἐπιδιορθώνει ταύτην, κυρίως διὰ νὰ ἐπιφέρῃ ἄλλο τι ἐκφραστικώτερον, τοῦτο λέγεται *ἐπιδιόρθωσις* ἢ *ἐπανόρθωσις* π.χ. «ὀψὲ γάρ ποτε· ὀψὲ λέγω; χθὲς μὲν οὖν καὶ πρῴην ἅμα Ἀθηναῖος καὶ ῥήτωρ γέγονε» (*Δημοσθ.* περὶ Στεφάν. 130), καὶ τοῦ Κικέρωνος (Cat. 1, 1, 2) «hic tamen vivit; vi vivit? et immo vero etiam in senatum venit». Οὕτω καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος: «ὅτι γὰρ παραγέγονας ἐνταῦθα οὐ θαυμαστὸν καὶ μέγα· *μᾶλλον δὲ θαυμαστόν.* Ἐνταῦθα μὲν γὰρ καὶ ἁπλῶς ἀφοσιούμενος παραγίγνει, ἐκεῖ δὲ μετὰ σπουδῆς καὶ τρόμου καὶ πολλῆς τῆς προθυμίας» (Ὁμιλ. εἰς τὸν Ματθαῖον λζ').

Ἀμφοτέρων δὲ τῶν ῥητορικῶν τούτων σχημάτων, τῆς τε προδιορθώσεως καὶ ἐπιδιορθώσεως, ὁ προσφυὴς συνδυασμὸς εἶναι ἡ *ἀμφιδιόρθωσις,* οὖσα βεβαίως ἐκ τῶν δυσκολωτέρων ῥητορικῶν σχημάτων τῆς διανοίας.

[Πρβλ. *Ν. Βάμβα* Ρητορική. Ἀθῆναι 1856 σελ. 185 ἑπ.

Digitized by Google

186. — *Φρ. Σκούφου* Τέχνη Ρητορικῆς σελ. 347.— *Βεν. Ἰωαννίδου* Ρητορεία τῶν Ἑλλ. τῆς Ἐκκλ. Πατέρων. Ἱεροσόλυμα 1869, σελ. 271 καὶ 253.] Δ. Ι. Κ.

ἀμφιδισκόφορα (Amphidiscophora Schultz). *[Παλαιοζ.]*. Κατηγορία τῆς τάξεως τῶν *ἑξακτινελλιδῶν σπόγγων* ἐπὶ τῇ βάσει τῶν εἰδῶν τῆς κατασκευῆς τῶν κρεατωδῶν βελονῶν μετὰ ἀμφιδίσκων ἄνευ ἐξαστέρος. Θ. Σ.

ἀμφιδοζωθήριον (Amphidozotherium Filhol.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐντομοφάγων θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ταλπιδῶν* ζῆσαν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν φωσφοριτῶν τῆς ὀλιγοκαίνου ἐποχῆς τοῦ Κβέρκυ τῆς Γαλλίας. Θ. Σ.

Ἀμφιδολία ἢ *Ἀμφιδολίς*. Ἦτο χώρα (καὶ πολίχνη) τῆς Πισάτιδος τῆς Ἠλείας, ἐξετείνετο δὲ πιθανώτατα, ἐπὶ τοῦ χώρου, τὸν ὁποῖον κατεῖχεν ὁ τέως δῆμος Ὠλένης. Διὰ τῆς Ἀμφιδολίας διήρχετο ἡ ὀρεινὴ ὁδὸς ἐξ Ἤλιδος εἰς Ὀλυμπίαν (*Στρ*. C. 341). Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐτελεῖτο κατὰ μῆνα ἐμπορικὴ πανήγυρις εἰς τὴν ὁποίαν συνηθροίζοντο, ὡς λέγει ὁ Στράβων, οἱ περίοικοι. Ἐν τῇ Ἀμφιδολίᾳ, ἐκτὸς τῆς ὁμωνύμου πόλεως, ἔκειτο καὶ ἡ πολίχνη *Μάργανα* ἢ *Μαργάλαι*. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Πισάτιδος (τὰ Μάργανα καὶ τοὺς Λετρίνους), καταληφθείσας ὑπὸ τῶν Ἠλείων ἔδοσαν οἱ Σπαρτιᾶται κατὰ τὸ 400 π. Χ. (δεύτερον ἔτος τοῦ ἐν Ἤλιδι πολέμου) τὴν αὐτονομίαν των (*Ξενοφ*. Ἑλλ. III 2.30—31). Κατὰ τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον (395—387 π. Χ.) οἱ Ἀμφίδολοι ἦσαν σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων. Ἡ πολίχνη ἔκειτο, πιθανώτατα, εἰς τὴν μεταξὺ Λατζόνι καὶ Καράτουλα πεδιάδα. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμφιδόλοψ (Amphidolops Amegh.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος μαρσυποφόρων θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *πολυτολοπιδῶν* ἐκ τῶν ἠωκαινικῶν στρωμάτων τῆς Παταγονίας. Θ. Σ.

ἀμφίδομος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀμφοτέρωθεν ἔχων δόμους: «ἀμφίδομοι ἀγοραί», αἱ ἀμφοτέρωθεν ἔχουσαι τὴν οἰκοδομήν.

ἀμφίδοντα (Amphidonta Fischer) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐλασματοβραγχίων μαλακοζώων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ὀστρεΐδῶν*· Βλ. *συνών*. ἐξωγύρα.

ἀμφίδοξον *[Ρητορ.]*. Ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων προτερημάτων τοῦ *προοιμίου* εἶναι τὸ νὰ κινῇ τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν· τοῦτο βιβαίως ἐξαρτᾶται ἐκ πλείστων ὅρων, κυρίως ὅμως ἐκ τοῦ εἴδους τῆς ὑποθέσεως, ἣν ὁ ρήτωρ θέλει πραγματευθῇ. Οὕτως: ὑπόθεσις, ὑπὲρ ἧς ὁ ἀκροατὴς λαμβάνει ἀμέσως καὶ ἐκ τῶν προτέρων διαφέρον (ὑπὲρ ἢ κατὰ αὐτῆς) λέγεται *εὔδοξος* (honestus)· τοὐναντίον ὑπόθεσις, περὶ τῆς ὁποίας, ὡς ἀσχολουμένης εἰς κοινὰ καὶ ταπεινὰ καὶ τετριμμένα, οὐδὲν διαφέρον αἰσθάνεται ὁ ἀκροατής, καλεῖται *ἄδοξος* (humilis)· ὅταν ὅμως ἡ ὑπόθεσις εἶναι *μικτή*, δηλ. μέρος μὲν αὐτῆς κινῇ τὸ διαφέρον, μέρος δὲ οὐχί, τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς ὑποθέσεως καλεῖται *ἀμφίδοξον* (dubium).

Σημειοῦμεν δ' ὅτι παρὰ τἀνωτέρω τρία εἴδη τῶν ὑποθέσεων (*εὔδοξον—ἄδοξον—ἀμφίδοξον*), οἱ ρητορικοὶ ἀναγράφουν καὶ ἕτερα δύο: 1) τὸ *παράδοξον* (admirabile), ὅταν τοιαύτη εἶναι ἡ ὑπόθεσις, ὥστε ἀπορεῖ τις πῶς τολμᾷ ὁ ρήτωρ νὰ τὴν πραγματευθῇ (*Βοσσουέτος*: πρβλ. *Ν. Βάμβα* Ρητορ., Ἀθῆναι 1856, σελ. 195)· καὶ 2) τὸ *σκοτεινὸν* (obscurum), *δυσπαρακολούθητον*, ὅταν τόσον εἶναι τὸ πλῆθος τῶν προσώπων καὶ πραγμάτων, τὸ ἀναφερόμενον ἐν τῇ ὑποθέσει, ὥστε αὕτη καταντᾷ δυσπαρακολούθητος.

Ἡ ἀκριβὴς γνῶσις καὶ ἐκτίμησις ὑπὸ τοῦ ρήτορος τῆς ὑποθέσεως τοῦ λόγου ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ ἐπιτυχίαν καὶ τοῦ ὅλου μὲν λόγου, ἰδίᾳ δὲ τοῦ προοιμίου· αὐτονόητον δ' εἶναι ὅτι τὸ ἄριστον εἶδος τῆς ὑποθέσεως εἶναι τὸ *εὔδοξον*, εἰς δευτέραν δὲ μοῖραν ἔρχεται τὸ *ἀμφίδοξον*. Δ. Ι. Κ.

ἀμφίδοξος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου ἀμφιδοξεῖ τις, δὲν δύναται νὰ σχηματίσῃ ἀσφαλῆ γνώμην, ὁ μὴ παρέχων ἐνδόσιμον ἀσφαλοῦς γνώμης: «τὸν μάρτυρα εἶναι ἢ πιστὸν ἢ ἄπιστον ἢ ἀμφίδοξον» (*Ἀριστοτέλ.*)· Βλ. καὶ ἀμφίδοξον.

—**Ἀμφίδοξος** (Amphidoxus DC.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῶν συνθέτων περιλαμβάνον 6 εἴδη ἰθαγενῶν τῆς Μαδαγασκάρης καὶ Ἀφρικῆς. Σ. Μ.

ἀμφιδοξῶ *(—έω)*· διστάζω νὰ σχηματίσω γνώμην, ἐπέχω, ἀμφιβάλλω. Β. Φ.

ἀμφίδουλος *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ γεννώμενος ἐκ πατρὸς δούλου καὶ μητρὸς δούλης (Εὐστ. εἰς Ὀδ. Β', 290). Οἱ γεννώμενοι ἐκ δούλων γονέων ἔμενον πάντοτε δοῦλοι καὶ ἀπηλλάσσοντο τῆς θέσεως ταύτης μόνον δι' ἀπελευθερώσεως. Διότι οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἀπελευθερώνωσι τοὺς δούλους αὐτῶν ἄνευ ἰδιαιτέρων τύπων. ΑΚ. Χ. Δ.

ἀμφιδοχεὺς (amboceptor) *[Μικροβ.]*. Ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Ehrlich *ἀμφιδοχεὺς* ἢ *ἄνοσον σῶμα* ἡ οὐσία ἥτις παράγεται ἐν τῷ ὀρῷ τοῦ αἵματος κατὰ τὴν ἀνοσοποίησιν τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ χρησιμεύει ὡς φορεὺς τῆς φυσικῆς ἀμυντηρίου ἀντιδράσεως. Ἡ οὐσία αὕτη, τῆς ὁποίας ἡ σύστασις εἶναι ἄγνωστος, ἔχει τὴν ἰδιότητα ν' ἀντέχῃ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς θερμοκρασίας μέχρις 60 βαθμῶν. Ἑπομένως ἀδρανοποιηθεὶς τις ἄνοσος ὀρὸς ἐξακολουθεῖ διατηρῶν ἐν αὐτῷ ἀθίκτους τὰς ἀμυντηρίους ταύτας οὐσίας. Ἐκ τούτου δ' ἐξηγεῖται καὶ ἡ τῇ προσθήκῃ συμπληρώματος ἀναζωπύρησις τοῦ τοιούτου ὀροῦ.

Κατὰ τὴν ἐπίκτητον ἀνοσίαν καὶ δὴ κατὰ τὸ φαινόμενον τῆς διὰ μικροβιολυσίας, αἱμολυσίας ἢ κυτταρολυσίας, ἀμύνης τοῦ ὀργανισμοῦ ὁ ἀμφιδοχεὺς χρησιμεύει πρὸς σύνδεσιν τοῦ κυρίως δρῶντος συμπληρώματος μετὰ τοῦ σχετικοῦ ἀντιγόνου. Ἵνα ἐξηγήσῃ τὴν δρᾶσιν ταύτην τοῦ ἀμφιδοχέως ὁ Ehrlich παραδέχεται ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτοῦ, ὅτι οὗτος φέρει δύο συνδετικὰς ὁμάδας, τὴν *φιλοκύτταρον*, ἥτις συνενοῦται μετὰ τοῦ ὑποδοχέως τοῦ κυττάρου τοῦ ἑκάστοτε ἀντιγόνου, καὶ τὴν *φιλοπληρωματικὴν* ἑνουμένην μετὰ τοῦ συμπληρώματος τοῦ ὀροῦ τοῦ αἵματος. Ἄριστα καταληπτὴν καθιστᾷ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀμφιδοχέως ὁ Müller παρομοιάζων τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ πρὸς τὴν τῆς κλειδός, ἥτις ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ κλεῖθρου μόνον διὰ τῆς μυϊκῆς δυνάμεως τῆς χειρός. Ἡ χεὶρ ἄνευ κλειδὸς δὲν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ κλείθρου, οὔτω καὶ τὸ συμπλήρωμα μόνον δὲν ἐπιφέρει τὸ φαινόμενον τῆς μικροβιολυσίας κ.λ.π., ἀλλ' ἔχει ἀνάγκην τῆς μεσολαβήσεως τοῦ ἀμφιδοχέως, ὅστις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν κλεῖδα καὶ διὰ μὲν τῆς φιλοκυττάρου ὁμάδος αὐτοῦ εἰσδύεται εἰς τὸ κλεῖθρον, διὰ τῆς φιλοπληρωματικῆς δὲ δίδει εἰς τὴν χεῖρα (=συμπλήρωμα) λαβὴν πρὸς μεταφορὰν τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὸ κλεῖθρον. Κατὰ τὴν ἐπίδρασιν ἀντιγόνου τινὸς ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ γεννῶνται οἱ ἀμφιδοχεῖς διὰ τῆς παραγωγῆς ὑπὸ τῶν κυττάρων τοῦ ὀργανισμοῦ ἀφθονίας *ὑποδοχέων*, οἵτινες ἐξωθοῦνται ὑπ' αὐτῶν καὶ κυκλοφοροῦνται ἀκόρεστοι εἰς τὸ αἷμα ἀποτελοῦντες τοὺς ἀμφιδοχεῖς.

Εἰδικῶς ἐπὶ τῶν μικροβιολυτικῶν ὀρῶν, ἐπειδὴ τὸ σῶμα τῶν ἀντιγόνων, τουτέστι τῶν μικροβίων, ἀποτελεῖται ἐκ διαφόρων συνθετικῶν, παραδεχόμεθα ὅτι καὶ οἱ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ γεννώμενοι ἀμφιδοχεῖς εἶναι πολλαπλοῖ καὶ διακρίνονται εἰς *κυρίους, δευτερεύοντας* καὶ *μερικοὺς ἀμφιδοχεῖς*. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν διὰ τῆς τέχνης παρασκευὴν τῶν *πολυμίκτων θεραπευτικῶν ὀρῶν* ἐπιβάλλεται ὅπως χρησιμοποιηθῶσι πλείονες φυλαὶ τοῦ ἑκάστοτε μικροβίου πρὸς ἀνοσοποίαν τῶν ζῴων, ἵνα καὶ ἐν τῷ ὀρῷ τοῦ αἵματος αὐτῶν παραχθῶσιν ἀμφιδοχεῖς προσαρμοζόμενοι ἐπὶ τῶν διαφόρων συνθετικῶν τοῦ μικροβιακοῦ σώματος καὶ ἐφ' ὅλων τῶν ἐπιθετικῶν οὐσιῶν αὐτοῦ.

Τὴν ἐν τῷ ἀνόσῳ ὀρῷ περιεχομένην ὡς ἄνω οὐσίαν, ἣν ὁ Ehrlich ἐκάλεσεν ἀμφιδοχέα, διάφοροι ἐρευνηταὶ ὠνόμασαν ἄλλως. Οὕτω ὑπὸ τοῦ Bordet ἐκλήθη *εὐαισθητοποιὸς οὐσία*, ὑπὸ τοῦ Metschnicoff *στερεωτὴς* κ.λ.π. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀμφιδρόμια *[Ἀττ. Δίκ.]*. Οἰκογενειακὴ ἑορτή, τελουμένη τὴν πέμπτην ἢ δεκάτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ τέκνου, σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἐπίσημον ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὡς γνησίου. «Δεκάτην ἑστιᾶσαι τῇ δεκάτῃ ἡμέρᾳ τῆς γενέσεως τοῦ παιδὸς συγκαλεῖν τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους καὶ τιθέναι ὄνομα τῷ παιδὶ καὶ εὔχεσθαι τοὺς συνεληλυθότας (*Ἀριστοφ*. Λυσ. 757· Βλ. καὶ *Ἀριστοφ*. Ὄρνιθ. 494, 922, *Εὐριπίδ*. Ἠλεκτρ. 1126, *Ἰσαίου* περὶ τοῦ Πύρρου κλήρου 30. 70, *Δημοσθ*. πρὸς Βοιωτὸν 20. 22; πρὸς Βοιωτὸν περὶ προικός 28). Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν συνήθως οἱ συγγενεῖς ἐκόμιζον τὰ γενέθλια δῶρα. Ι. Δ. ΖΕΠΟΣ

ἀμφίδυμοι *ὅρμοι* *[Ναυτ.]*. Δύο ὅρμοι, ἕκαστος τῶν ὁποίων σχηματίζεται ἑκατέρωθεν ἄκρας ἢ γλώσσης, εἰς τὴν μασχάλην αὐτῆς καὶ τῆς ἀφ' ἧς αὕτη προέχει ἀκτῆς. Οὕτως οἱ ὅρμοι: *Ἀλυζία-Βοῦρκος* σχηματιζόμενοι ἐν Ἀκαρνανίᾳ ἑκατέρωθεν τῆς γλώσσης *Μύτικα*, οἱ *Σάμη-Ἀντίσαμος* σχηματιζόμενοι ἑκατέρωθεν τοῦ ἐφ' οὗ ὁ φάρος *Διχάλια* ἀκρωτηρίου ἐν Κεφαλληνίᾳ, οἱ *Ἀλίπα-Λιαπάδες*, οἱ ἑκατέρωθεν τῆς ἄκρας *Κοστέρι* ἐν Κερκύρᾳ, καὶ πολλοὶ ἄλλοι εἶναι «ἀμφίδυμοι», ἀλλὰ καὶ ὁ Πειραιεὺς καὶ τὸ Φάληρον, δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσι καὶ εἶναι πράγματι λιμὴν καὶ ὅρμος «*ἀμφίδυμοι*» ἅ τε ἑκατέρωθεν τῆς Πειραϊκῆς χερσονήσου *Ἀκτῆς* σχηματιζόμενοι.

Ὁ ὅρος οὗτος μίαν φορὰν μόνον ἀπαντᾷ παρ' Ὁμήρῳ εἰς τοὺς στίχους (Δ, 844 - 847):

ἔστι δέ τις νῆσος μέσσῃ ἁλὶ πετρήεσσα,
μεσσηγὺς Ἰθάκης τε Σάμοιό τε παιπαλοέσσης,
Ἀστερίς, οὐ μεγάλη· λιμένες δ' ἔνι ναύλοχοι αὐτῇ
ἀμφίδυμοι· τῇ τόν γε μένον λοχόωντες Ἀχαιοί,

ἡ δὲ περιγραφὴ αὕτη παρέσχε πράγματα εἰς τοὺς ἀρχαιολόγους καὶ τοὺς ἑρμηνευτὰς τοῦ Ὁμήρου, δεδομένου ὅτι ἡ νησὶς *Δασκαλειό*, ἡ μόνη μεταξὺ Κεφαλληνίας καὶ Ἰθάκης βραχονησίς, εἶναι ἀφ' ἑνὸς τόσον μικρὰ καὶ χθαμαλή, ὥστε νὰ μὴ ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τόπος παραμονῆς τῶν ἐλλοχευόντων τὸν ἐπανάπλουν τοῦ Τηλεμάχου μνηστήρων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὄχι μόνον «*ἀμφιδύμους λιμένας*» δὲν ἔχει, ἀλλ' οὐδὲ κἂν τὴν παραμικροτέραν «*ἀγκάλην*». Ὑπῆρξε δὲ καὶ τοῦτο ἓν τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν χρησιμοποιηθέντων ὑπὸ τῶν ἀρνουμένων τὴν ταυτότητα τῆς ὁμηρικῆς καὶ τῆς συγχρόνου Ἰθάκης.

Ὁ σοφὸς ἐν τούτοις τῆς Ὀδυσσείας μελετητὴς Victor Bérard, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν παρ' ἀρχαίοις συχνὴν χρῆσιν τοῦ ὅρου «νῆσος» εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ὅρου χερσόνησος, οὐδὲν εὑρίσκει ἀντιτιθέμενον εἰς τὴν ἐν τοῖς στίχοις τούτοις παράθεσιν τοῦ ὅρου «λιμένες ἀμφίδυμοι», ἀρκεῖ νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἡ «νῆσος Ἀστερίς» τοῦ ποιητοῦ δέον νὰ ἀναζητηθῇ οὐχὶ εἰς τὴν σύγχρονον νησῖδα *Δασκαλειό*, ἀλλ' εἰς τὴν ἀπολήγουσαν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ φάρου Διχάλια χερσονησῖδα, τὴν σχηματίζουσαν, ὡς προανεφέραμεν, τοὺς «ἀμφιδύμους ὅρμους» *Σάμη-Ἀντίσαμος*. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀμφιέννυμι καὶ μεταγν. *ἀμφιάζω, ἀόρ ἠμφίεσα* καὶ παθ. *ἠμφιέσθην*, παθ. παρακ. *ἠμφίεσμαι* καὶ *ἠμφίασμαι*, παθ. μετοχ. *ἠμφιεσμένος* καὶ *ἠμφιασμένος*· ἐνδύω, περιάπτω εἴς τινα περίβλημα. Β. Φ.

ἀμφιέπω· εἶμαι περί τι, βαίνω κύκλῳ τινός, ἀσχολοῦμαι περί τι, φροντίζω περί τινος, ἄλλως *περιέπω*· πβλ. καὶ *ἀμφιβαίνω*. Β. Φ.

ἀμφιέρειστος *δοκὸς* *[Μηχαν.]*· Βλ. ἀντοχὴ καὶ δοκός.

ἀμφίεσις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *ἀμφιέννυμι*, ἔνδυσις, τὸ νὰ ἐνδύῃ ἢ νὰ ἐνδύεταί τις· ‖ ἔνδυμα, περίβλημα, φόρεμα: «πολυτελὴς ἀμφίεσις».

ἀμφίεσμα (τό)· ἔνδυμα, περίβλημα, φόρεμα.

ἀμφιετεί· ἐπίρρ., καθ' ἕκαστον ἔτος.

ἀμφιετηρὶς (ἡ),—*ίδος*· ἡ καθ' ἕκαστον ἔτος τελουμένη ἑορτὴ ἐπὶ τῷ αὐτῷ γεγονότι: «ἡ ἀμφιετηρὶς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως»· πβλ. *ἐπετηρίς*.

ἀμφιετὴς (ὁ, ἡ), —*ὲς* (τὸ) καὶ *ἀμφιετήριος*· ὁ καθ' ἕκαστον ἔτος γινόμενος.

ἀμφιετιζόμεναι *ἑορταί*· αἱ καθ' ἕκαστον ἔτος τελούμεναι, ἐπανερχόμεναι.

ἀμφίζευκτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἑκατέρωθεν ἐζευγμένος, ὁ διὰ γεφύρας συνδεδεμένος.

ἀμφιζονέλλα (ἡ) (Amphizonella) *[Ζωολ.]*. Ἀμοιβάδες ζῶσαι εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα καὶ ἐπὶ ὑγρῶν μερῶν. Γνωστοτέρα εἶναι ἡ *ἀμφιζονέλλα ἡ κοινὴ* (Amphizonella vulgaris), ἥτις διακρίνεται ἐκ τοῦ περιβλήματος αὐτῆς, ὅπερ εἶναι παχὺ καὶ ζελατινῶδους συστάσεως, καὶ τῶν ψευδοποδίων της, τὰ ὁποῖα εἶναι βραχέα καὶ προσομοιάζουσι πρὸς δακτύλους. Δ. Ν. Π.

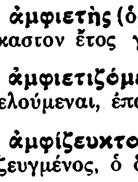

Ἀμφιζονέλλα ἡ κοινή.

ἀμφιζυγὶς *[Πυροβ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ὄργανον, ὅπερ, κατὰ τὴν εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις μεταφορὰν τοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβόλου διὰ ζεύξεως, προσαρμόζεται διὰ γόμφου τινὸς ἐπὶ τοῦ κιλλίβαντος, καὶ τότε χρησιμεύει διὰ τὴν ἐπ' αὐτῆς ζεῦξιν τοῦ ἡμιόνου.

Ἡ ἀμφιζυγὶς τοῦ ἡμετέρου παλαιοῦ βραδυβόλου ὀρειβατικοῦ πυροβόλου εἶχε τοὺς ἀντιρρόμους τῆς ὁλομερεῖς· ἐνῷ ἡ τοῦ σημερινοῦ ταχυβόλου ἔχει τούτους καμπτομένους περὶ τὸ μέσον των διὰ γιγγλυμῶν, εἰς τρόπον ὥστε, διὰ τῆς πτύξεως αὐτῶν, περιορίζεται τὸ μῆκος τῆς ἀμφιζυγίδος εἰς τὸ ἥμισυ, κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἡμιόνου φόρτωσίν της. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

ἀμφιθάλαμος *[Ἀρχ.]*. Δωμάτιον ὕπνου τῶν οἰκιῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ *θάλαμος* καὶ ὁ *ἀμφιθάλαμος* ἔκειντο ἑκατέρωθεν τοῦ εἰς τὸ κάτω πάτωμα *ἀνδρῶνος*, ἤτοι τῆς αἰθούσης τοῦ φαγητοῦ· καὶ ὁ μὲν θάλαμος εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐχρησίμευεν ὡς δωμάτιον ὕπνου τοῦ κυρίου καὶ τῆς κυρίας τοῦ οἴκου, καὶ ἔκειτο ἀριστερόθεν τοῦ *ἀνδρῶνος*, ὁ δὲ ἀμφιθάλαμος φαίνεται ὅτι ἔκειτο δεξιόθεν καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ εἰς τὸ βάθος τοῦ *περιστυλίου τῆς γυναικωνίτιδος*, ἐκοιμῶντο δὲ ἐν αὐτῷ τὰ ἀνεπτυγμένα ὁπωσδήποτε τὴν ἡλικίαν κοράσια τῆς οἰκίας. Ἡ εἴσοδος εἰς τὸν ἀμφιθάλαμον δὲν ἦτο δυνατὴ ἐκ τοῦ ἀνδρῶνος, ἀλλὰ ἐκ τῆς θύρας τοῦ περιστυλίου τῆς γυναικωνίτιδος, εἰς τὴν ὁποίαν ἔφθανέ τις ἐκ τοῦ ἀνδρῶνος διὰ τῆς λεγομένης «*μεσαύλου*» θύρας. Εἰς τὰς πτωχοτέρας οἰκίας ὁ ἀμφιθάλαμος ἔκειτο εἰς τὸ ἄνω πάτωμα τῆς οἰκίας, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τὴν γυναικωνῖτιδα. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμφιθαλασσίδιος —*α*, —*ον*· ὁ πανταχόθεν ὑπὸ θαλάσσης περιβαλλόμενος· Βλ. *ἀμφιθάλασσος*. Β. Φ.

Digitized by Google

ἀμφιθάλασσος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων ἀμφοτέρωθεν θάλασσαν, ἄλλως *διθάλασσος*: «ἀμφιθάλασσος Κόρινθος». Β. Φ.

ἀμφιθαλὴς (ὁ, ἡ), —ὲς (τό)· ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἀμφότεροι οἱ γονεῖς θάλλουσιν, εὐδαιμονοῦσιν, ἤτοι τὸ τέκνον οὗτινος ζῶσι καὶ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ· || ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ, ὁ ἐκ τῶν αὐτῶν γονέων γεννηθεὶς (ἀδελφός). Ἀντίθ. *ἑτεροθαλής*. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι οἱ *ἀμφιθαλεῖς* παῖδες (ἐκεῖνοι δηλ. τῶν ὁποίων καὶ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ εὑρίσκοντο ἐν τῇ ζωῇ) ἐχρησιμοποιοῦντο ἰδιαιτέρως εἰς τὰς ὑπηρεσίας καὶ τελετὰς πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν. Οὕτως ἐν Ἀθήναις καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν *Πυανοψίων*, παῖς ἀμφιθαλὴς ἐκράτει τὴν *εἰρεσιώνην*, ἤτοι κλάδον ἐλαίας ἢ δάφνης, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκρέμαντο ἔρια καὶ καρποί, καὶ τὸν ὁποῖον κατέθετεν εἰς τὴν θύραν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος (*Πλούταρχ.* ἐν βίῳ Θησ. 22 καὶ *Εὐστάθ.* εἰς Ἰλιάδ. Χ 495 σελ. 1283). Ἐπίσης ἀναφέρεται ἐν Θήβαις ὅτι παῖς ἀμφιθαλὴς «ἄρχει τῆς δαφνηφορίας», ἤτοι τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς τελετῆς ἔν τινι ἑορτῇ τοῦ Ἀπόλλωνος, κρατῶν κλάδον δάφνης, περίπου ὡς ἐν Ἀθήναις (*Πρόκλος* παρὰ Φωτίῳ ἐν Βιβλιοθ. 239). Πρὸς τούτοις ἐν Ὀλυμπίᾳ παῖς ἀμφιθαλὴς ἔκοπτεν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν ἁρμοδίων τὸν κατάλληλον κλάδον ἀγριελαίας, τὸν περίφημον *κότινον*, διὰ τοῦ ὁποίου ἐστεφανοῦτο ἑκάστοτε ὁ Ὀλυμπιονίκης, ὡς ἀναφέρει ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Πινδάρου (εἰς Ὀλυμπιον. Γ' 66 καὶ ὑπόθεσιν Πυθιον. 298). Ἐν Ἀττικῇ γενικώτερον ἀναφέρεται ὅτι κατὰ τὰς γαμηλίους πομπὰς ἡ ἐκφορὰ τῶν ἑορταστικῶν ἀντικειμένων ἐξετελεῖτο ὑπὸ παίδων ἀμφιθαλῶν (βλ. Παροιμιογρ. Ἑλλ. τ. Α' 82).

Καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐπίσης εἶχον τὸ ἴδιον ἔθιμον, εἴτε ἀνέκαθεν, εἴτε λαβόντες αὐτὸ παρὰ τῶν Ἑλλήνων· τὸ δεύτερον φαίνεται πιθανώτερον. Ὁ Ζώσιμος (Β' 5) ἀναφέρει ὅτι τῷ 17 π. Χ. παῖδες ἀμφιθαλεῖς «ᾄδουσι τῇ τε Ἑλλήνων καὶ τῇ Ρωμαίων φωνῇ (ἑλληνιστὶ δηλαδὴ καὶ λατινιστὶ) καὶ παιᾶνας»· ἐννοῶν ἄλλα τε καὶ τὸ συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου «Carmen saeculare» διὰ τὰς ἐπὶ αὐτοκράτορος Αὐγούστου μεγάλας ἑορτάς· τοῦτο ἔψαλαν 27 παῖδες καὶ 27 κοράσια, πάντα ἀμφιθαλῆ (βλ. *Διονύσ. Ἁλικαρν.* Β' 22 καὶ *Κάσσιον Δίωνα* 59, 7).

Ἡ συνήθεια αὕτη διετηρήθη μέχρι σήμερον παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ: ὁ προηγούμενος τῆς γαμηλίου πομπῆς, ὁ κρατῶν τὸ «φλάμπουρο», ἤτοι ξύλινον κοντὸν μετὰ ἐμπεπηγμένων καρπῶν, ἰδίως

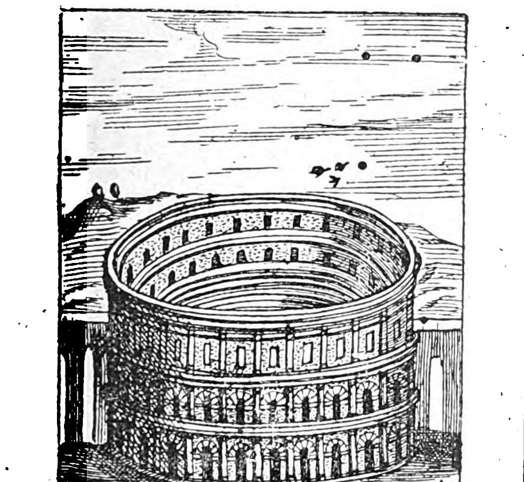

Ἀμφιθέατρον κατὰ σχεδιαγράφ. τοῦ XVI αἰῶνος.

μήλων, κυδωνίων κ.τ.τ., καὶ μετὰ ἐξηρτημένων μεταξωτῶν μανδηλίων, χρυσῶν νημάτων, ἀνθέων κ.τ.λ., πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι «ἀπὸ πατέρα κι' ἀπὸ μάννα», ἤτοι ἀμφιθαλής· οὗτος εἰδικώτερον ὀνομάζεται «φλαμπουριάρης». Ἐπίσης καὶ οἱ κρατοῦντες τὰ «κανίσια» παῖδες εἰς τοὺς γάμους, ὡς καὶ ὁ πρῶτος ἐναγκαλιζόμενος τὴν νύμφην μετὰ τὴν τελετὴν παῖς, ἡλικίας 5—8 ἐτῶν, πρέπει νὰ εἶναι ἀμφιθαλής. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

—**ἀμφιθαλὴς** (Amphithalea Eckl καὶ Zeyh.) [*Βοτ.*]. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν* περιλαμβάνον φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς.

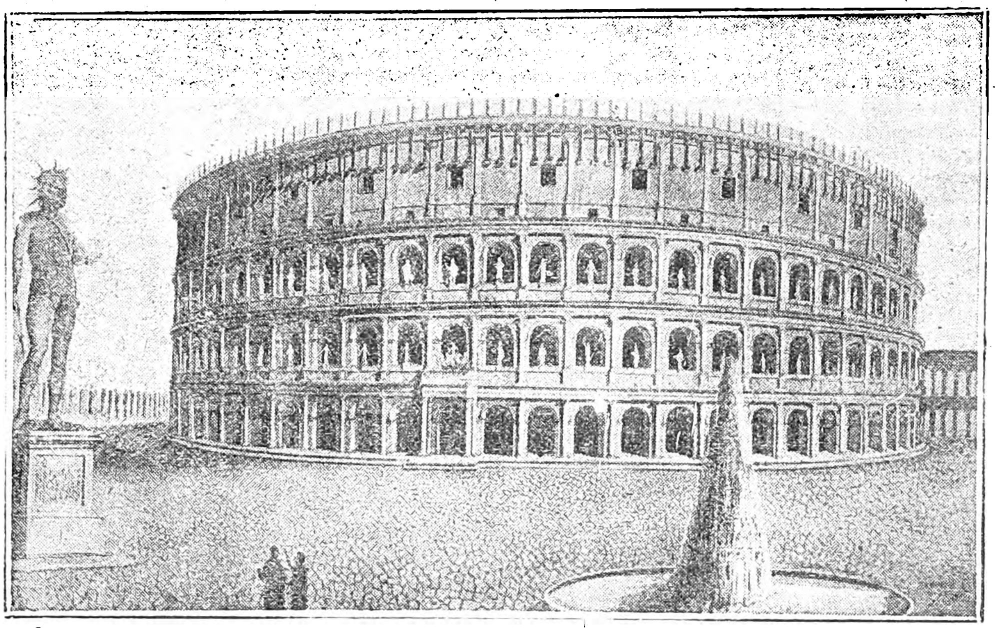

Ἀναπαράστασις τοῦ ἐν Ρώμῃ Κολοσσαίου.

ἀμφιθαλίτης (Amphithalite) [*Ὀρυκτολ.*]. Ποικιλία (κατὰ τὸν de Lapparent) τοῦ βερλινίτου (βλ.λ.).

Ἀμφιθέα. Ὄνομα γυναικῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, σημαῖνον τὴν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γονέων ἔχουσαν θεῖαν τὴν καταγωγήν. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται: —1) Σύζυγος τοῦ Αὐτολύκου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἑρμοῦ, μήτηρ τῆς Ἀντικλείας τῆς μητρὸς τοῦ Ὀδυσσέως (Ὀδ. τ, 394), καὶ τοῦ Αἰσίμου τοῦ πατρὸς τοῦ Σίνωνος (αὐτόθι 414 ἑ). —2) Σύζυγος τοῦ Ἀδράστου, θυγάτηρ τοῦ Πρόνακος (*Ἀπολλόδ.* 19,13). —3) Σύζυγος τοῦ Λυκούργου ἐν Νεμέᾳ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Φέρητος, μήτηρ τοῦ Ὀφέλτου, ὀνομαζομένη καὶ *Εὐρυδίκη* (*Ἀπολλόδ.* 1, 9, 14). —4) Σύζυγος τοῦ βασιλέως τῶν κατὰ Τυρρηνίαν Αἰόλου, ὁ ὁποῖος ἔσχεν ἐκ ταύτης θυγατέρας ἓξ καὶ ἴσους ἄρρενας, ὧν εἷς, ὁ Μακαρεύς, ὁ νεώτατος ἔφθειρε μίαν τούτων, κυήσασαν παιδίον καὶ μετὰ τοῦτο αὐτόχειρα γενομένην. ὅπως καὶ ὁ Μακαρεὺς (*Πλουτ.* Παρά. Ἑλ. καὶ Ρωμ. 28). —5) *Ἀμφιθέα* ἢ *Ἡμιθέα*, θυγάτηρ τοῦ Κύκνου, Θρᾳκὸς βασιλέως Κολωνῶν, ἀδελφὴ τοῦ Τένου, ὁ ὁποῖος συκοφαντηθεὶς ὑπὸ τῆς μητρυιᾶς Φιλονόμης ἢ Καλύκης, ἐξετέθη ὑπὸ τοῦ Κύκνου ἔν τινι λάρνακι εἰς τὴν θάλασσαν, τὴν ὁποίαν λάρνακα ὁ Ποσειδῶν ὤθησε πρὸς τὴν πρότερον μὲν Λεύκοφρυν καλουμένην νῆσον, ἀπὸ τούτου δὲ Τένεδον ἐπικληθεῖσαν, ὅπου ἐγένετο βασιλεὺς (*Στράβ.* 8, 380—13,604). Ὁ Παυσανίας μάλιστα προστίθησι ὅτι καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ ἐνέκλεισεν ἐν τῇ λάρνακι (10, 27). ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀμφιθεατρικός, —ή, —όν· καὶ **ἀμφιθεατροειδὴς** (ὁ, ἡ), —ὲς (τό)· ὁ δίκην ἀμφιθεάτρου, ὁ ὅμοιος μὲ ἀμφιθέατρον: «ἀμφιθεατρικὸς ἱππόδρομος».—Ἐπίρρ. *ἀμφιθεατρικῶς*. Β. Φ.

ἀμφιθέατρον (τό)· θέατρον κυκλοτερές, «ἀμφιθέατρον ἐκ τοῦ πέριξ πανταχόθεν ἕδρας ἄνευ σκηνῆς ἔχειν». Σήμερον *ἀμφιθέατρον* λέγομεν μίαν τῶν ὑποδιαιρέσεων τῶν ἐν τοῖς θεάτροις θέσεων, ἧς τὰ καθίσματα εἶναι τοποθετημένα ἡμικυκλικῶς ἔναντι τῆς σκηνῆς, ἄλλοτε μὲν γύρω καὶ ἄνωθεν τῶν καθισμάτων τῆς πλατείας, ἄλλοτε δὲ ὑπὲρ τὰ θεωρεῖα. Ἀμφιθέατρα ἔχουσι καὶ αἴθουσαι συναυλιῶν, διαλέξεων, πανεπιστημίων, ἀνατομείων κλπ.

— [ΑΡΧ.]. Τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ρωμαίοις οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο ἀγῶνες μονομάχων, θηριομαχίαι καὶ ἐνίοτε δραματικαὶ παραστάσεις, κληθὲν οὕτω, κατά τινας μέν, διότι ἀρχικῶς ἀπετελέσθη ἐκ τῆς ἑνώσεως δύο θεάτρων, κατ' ἄλλους δέ, διότι τὰ τῶν θεατῶν καθίσματα ἦσαν διατεθειμένα γύρω τριγύρω τῆς κονίστρας, ἐν ᾗ ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ ἄλλα θεάματα. Παρὰ τῶν ἱστορικῶν τῆς ἐποχῆς μανθάνομεν τόν τε λόγον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἑνώσεως τῶν δύο θεάτρων εἰς ἕν. Λέγουν, ὅτι κατὰ τὸ 59 π.Χ. ὁ Sribonius Curio, θέλων νὰ ὑπερβάλῃ τὸν Scaurus κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν θεαμάτων, ἅτινα, ὡς γνωστόν, παρουσίασε πρὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, κατεσκεύασε δύο *ξύλινα* θέατρα προσκείμενα ἀλλήλοις. Τῶν θεάτρων αὐτῶν αἱ σκηναί, μετὰ τὸ πέρας τῶν δραματικῶν παραστάσεων, ἀφῃροῦντο, διά τινος δὲ πολυπλόκου μηχανισμοῦ, ἐνῷ οἱ θεαταὶ ἔμενον εἰς τὰς θέσεις των, τὰ δύο θέατρα, περιστρεφόμενα ἡνώνοντο εἰς ἓν *κυκλοτερὲς* τοιοῦτον, τοῦ ὁποίου τὸ κέντρον, σχηματισθὲν ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν δύο ὀρχηστρῶν, παρουσίαζεν εὐρυτάτην παλαίστραν διὰ μονομαχίας, θηριομαχίας καὶ λοιπὰ παρόμοια θεάματα. Ὀλίγον ὕστερον, ὁ Καῖσαρ ἀνήγειρε παρόμοιον διπλοῦν θέατρον, ξύλινον καὶ αὐτό, ὅπερ ὠνομάσθη *ἀμφιθέατρον* μὲν διὰ τὴν τοιαύτην διάταξίν του, *theatrum venatorium* δὲ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ εἴδους τῶν ἀγώνων, οἵτινες ἐν αὐτῷ ἐτελοῦντο. Κατόπιν ὁ Statilius Taurus ἀνήγειρεν ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως τὸ πρῶτον *λίθινον* ἀμφιθέατρον. Ἔκτοτε καθ' ἅπασαν τὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν, ἀλλὰ καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ, ἀνηγέρθησαν πλεῖστα ὅσα ἀμφιθέατρα, ὧν τινα σώζονται μέχρι σήμερον ἐν ἐρειπίοις.

Τὰ οἰκοδομήματα τῶν ἀμφιθεάτρων συνήθως μὲν εἶχον σχῆμα ἐλλειψοειδές, σπανιώτερον δὲ κυκλοτερές, ὡς ἦτο τὸ τῆς Σπάρτης (*Blouet*, Exped. de Morée, II, σελ. 65). Ἡ ἔκτασίς των ἐκανονίζετο ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως ἐν ᾗ ἀνηγείροντο. Ἡ *κονίστρα* αὐτῶν, κληθεῖσα οὕτω ἐκ τῆς *ἄμμου* (*arena*) δι' ἧς ἐκαλύπτετο αὕτη, ἵνα ἀπορροφῶνται τὰ ἐκ τῶν μονομαχιῶν καὶ θηριομαχιῶν χυνόμενα αἵματα, κατεῖχε πάντοτε τὸ κέντρον, περιεβάλλετο δὲ διὰ πλατέος τοίχου (*podium* καλουμένου) δώδεκα ἕως δέκα καὶ πέντε ποδῶν ὕψους, χρησιμεύοντος ὡς κρηπιδώματος τοῦ χώρου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν διατεθειμένα τὰ τῶν θεατῶν καθίσματα· ὁ διὰ τοὺς θεατὰς προσδιωρισμένος οὗτος χῶρος διῃρεῖτο εἰς τρία συγκεντρικὰ τμήματα, ὑπερκείμενα ἀλλήλων καὶ χωριζόμενα διὰ διαζωμάτων. Τὰ τμήματα ταῦτα, *moeniana* καλούμενα, ὑποδιῃροῦντο δι' ἀναβαθμίδων εἰς διαφόρους *κερκίδας* (*cunei*). Ἦγον δὲ πρὸς ταῦτα διάφοροι κλίμακες καταλήγουσαι εἰς *ἐξόδους* (*vomitoria*). Τὸ ὑψηλότερον τῶν moenianum ἐβασίζετο ἐπὶ ἰδίου κρηπιδώματος, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε στοὰ ἐκ κιόνων, χρησιμεύουσα ὡς περιπατητήριον τῶν θεατῶν. Ὑπεράνω δὲ τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος ἀνετείνετο τὸ καλούμενον *velarium*, ὅπερ ἐν εἴδει σκηνῆς τὸ ἐπεστέγαζε. Πρὸς τὴν κονίστραν ἔφερον δύο πύλαι, ἡ τῆς *ζώσης σαρκὸς* (*sanavivaria*) δι' ἧς εἰσήρχοντο εἰς αὐτὴν οἱ ἀγωνιζόμενοι καὶ ἡ *νεκρικὴ* (*sandapilaria*) δι' ἧς ἐξήγοντο οἱ νεκροί. Αἱ κονίστραι ἀμφιθεάτρων τινῶν ἦσαν οὕτω πως διατεθειμέναι ὥστε εἰς δεδομένην στιγμὴν νὰ μεταβάλλωνται εἰς εὐρείας δεξαμενάς, ἐν αἷς ἐγίνοντο ἀναπαραστάσεις

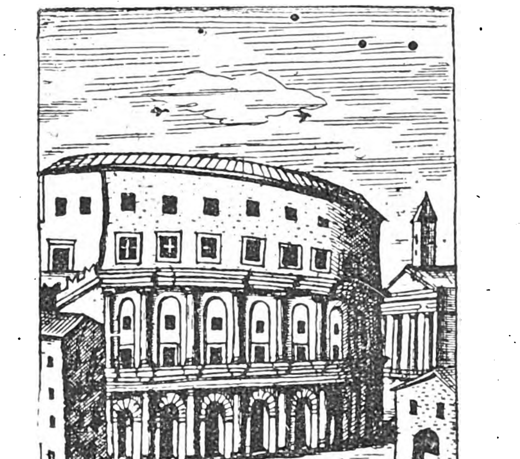

Ἀμφιθέατρον κατὰ σχεδιαγράφ. τοῦ XVII αἰῶνος.

ναυμαχιῶν, ὧν εἰσηγητὴς ἐγένετο ἐν Ρώμῃ ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ.

Συνήθως ἐκ τῶν ὑπογείων τῶν ἀμφιθεάτρων ἐξήρχοντο διὰ μηχανημάτων τὰ λεγόμενα *pegmi* ἢ *pegmata*, ἅτινα ἦσαν σανιδώματα *σκηνογραφικῶς* ζωγραφισμένα καὶ ἐφ' ὧν ἄλλοτε μὲν ἐτελοῦντο

Digitized by Google

σκηνικοὶ ἀγῶνες, ἄλλοτε δὲ ἐμάχοντο ἐπ᾽ αὐτῶν μονομάχοι, *pegmares* διὰ τοῦτο ὀνομαζόμενοι. Ἔστιν ὅτι τὰ pegmata αὐτὰ ἠνοίγοντο αἰφνιδίως—πολλάκις εἶχον δύο καὶ τρία διαμερίσματα—καὶ οἱ δυστυχεῖς μονομάχοι κατεβροχθίζοντο ὑπὸ θηρίων ἅτινα εὑρίσκοντο κεκλεισμένα εἰς ἓν τῶν διαμερισμάτων. Ἡ λέξις pegma ἀσφαλῶς θὰ παρήχθη ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν «*πῆγμα*», ὡς ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι τὸ διὰ τὰς ἀλεκτρυονομαχίας *σανίδωμα*, ἢ «*τηλία*» κατὰ Σουΐδαν.

Τὸ ἀρχαιότερον τῶν σωζομένων ἀμφιθεάτρων εἶναι τὸ τῆς Πομπηΐας, τὸ δὲ περιφημότερον τὸ ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ Βεσπεσιανοῦ ἀνεγερθὲν καὶ *Κολοσσαῖον* σήμερον ὀνομαζόμενον, διὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ, καθόσον περιελάμβανε περὶ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας θεατῶν, ἴσως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ παρακειμένου κολοσσαίου ἀνδριάντος τοῦ *Νέρωνος*. Ἐν τοῖς ἀμφιθεάτροις ἐτελοῦντο κυρίως *μονομαχίαι* καὶ *θηριομαχίαι*.

Μονομαχιαι καὶ μονομάχοι.— Αἱ μονομαχίαι προῆλθον εκ τῶν θρησκευτικῶν καὶ δὴ τῶν ἐπικηδείων τελετῶν, καθ᾽ ἃς ἐσυνηθίζετο νὰ θυσιάζωσι κατὰ τὰς κηδείας τῶν ἐνδόξων πολεμιστῶν καὶ ἄλλων ἀρχηγῶν αἰχμαλώτους, καθόσον ἐπίστευον ὅτι οὕτω πράττοντες καθησύχαζον τὰς ψυχὰς τῶν ἀπελθόντων· ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον ἐν τούτοις, πρὸς μετριασμὸν τῆς βαρβάρου ταύτης ἀγριότητος ἐπὶ τὸ ἀνθρωπινώτερον, humanior atrocitas, ὡς λέγει ὁ Τερτουλλιανὸς (De spectacul. κ. 12) καθιερώθη ὅπως ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς αἰχμαλώτους νὰ διαμφισβητῶσι τὴν ζωὴν αὐτῶν, διαγωνιζόμενοι πρὸς ἀλλήλους περὶ τὴν πυρὰν τῶν νεκρῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐθεωρήθη, κατὰ τὸν Σέρβιον (ἐν *Virgil*. Aen, X. στ. 519), ὡς ἧττον σκληρόν. Πρῶτοι τοιοῦτοι ἀγῶνες μονομάχων,

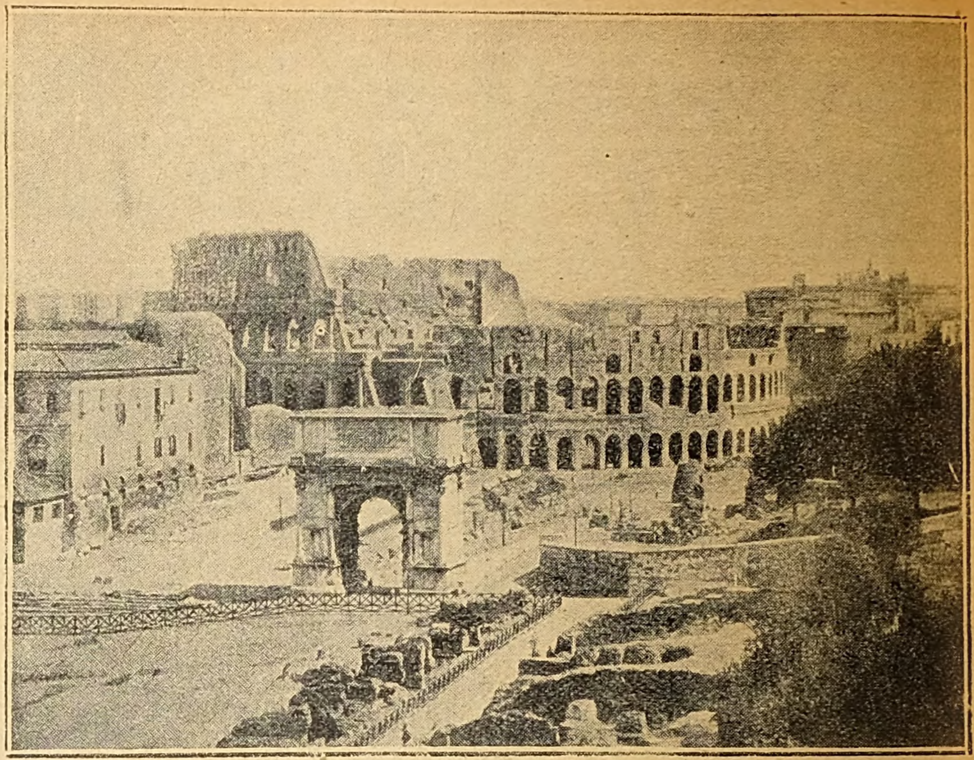

Τὸ ἐν Ρώμῃ Κολοσσαῖον ὡς ἔχει σήμερον.

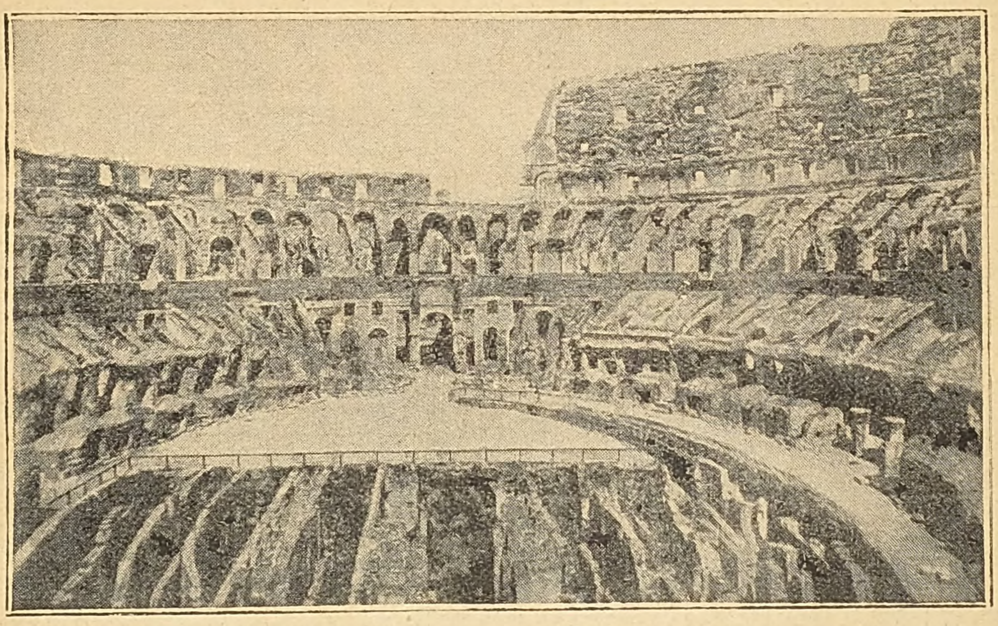

Τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἐρειπίων τοῦ Κολοσσαίου.

κληθέντων εἰδικῶς *bustuarii* διότι ἐμάχοντο περὶ τὴν πυράν, ἐτελέσθησαν τῷ 488 ἐν Ρώμῃ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς της ὑπὸ τοῦ Μάρκου καὶ Δεκίου Βρούτου εἰς μνήμην τοῦ πατρός των. Ἀπὸ τὰς κηδείας αἱ μονομαχίαι μετηνέχθησαν εἰς τὰ ἀμφιθέατρα, ἐτελοῦντο δὲ 1ον) κατὰ τὰς παραμονὰς ἐκστρατείας, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ὡς ἑκούσιος δῆθεν φόρος πρὸς τὰς μυστηριώδεις καὶ φθονερὰς δυνάμεις, ἵνα φανῶσιν ἧττον ἄπληστοι ρωμαϊκοῦ αἵματος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ὅπως συνηθίσωσιν οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὴν θέαν τῶν πληγῶν (*Capitol.*, Maxim. et Balbin· κεφ. 8)., 2ον) κατὰ τὰς ἐπετείους γεννήσεις ἐπισήμου τινὸς προσώπου ἢ ἀτυχοῦς τινος συμβεβηκότος· οὕτως ὁ μὲν Τραϊανὸς ἑώρτασε τὸν κατὰ τῶν Δακῶν θρίαμβόν του διὰ σειρᾶς ἀγώνων, καθ᾽ οὓς ἀλληλλεσφάγησαν δέκα περίπου χιλιάδες μονομάχων (*Xiphil.* βιβλ. LXVIII, 15), ὁ δὲ Τίτος ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῆς Βηρυττοῦ τὴν ἐπέτειον τῆς γεννήσεως τοῦ πατρός του, καθ᾽ ἥν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσήπου, ἐσφάγησαν πολλαὶ χιλιάδες Ἑβραίων, καὶ 3ον) εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν, καθ᾽ ἣν ἐνομίζετο, δι᾽ ἕνα ἢ ἄλλον λόγον, ὅτι ἔπρεπε νὰ διασκεδάσῃ ὁ λαός.

Ἐκτὸς τῶν αἰχμαλώτων, εἰς τὰς μονομαχίας τοῦ ἀμφιθεάτρου, ἐχρησιμοποιοῦντο: 1ον) Μονομάχοι συντηρούμενοι ὑπὸ τοῦ κράτους ἢ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, *fiscales* ὀνομαζόμενοι καὶ στρατολογούμενοι μεταξὺ τῶν καταδίκων, οἵτινες διῃροῦντο εἰς δύο κατηγορίας, εἰς ἐκείνους οἵτινες πάντως ἔπρεπε ν᾽ ἀποθάνουν ἐντὸς τοῦ ἔτους (ad gladium damnati) καὶ εἰς ἐκείνους οἵτινες ἠδύναντο νὰ τύχωσι χάριτος μετὰ σειρὰν νικῶν (ad ludum damnati). 2ον) Μονομάχοι στρατολογούμενοι μεταξὺ τῶν δούλων κυρίως (*Tertull.* De spect. κ. 12). Ὁ ἀριθμὸς

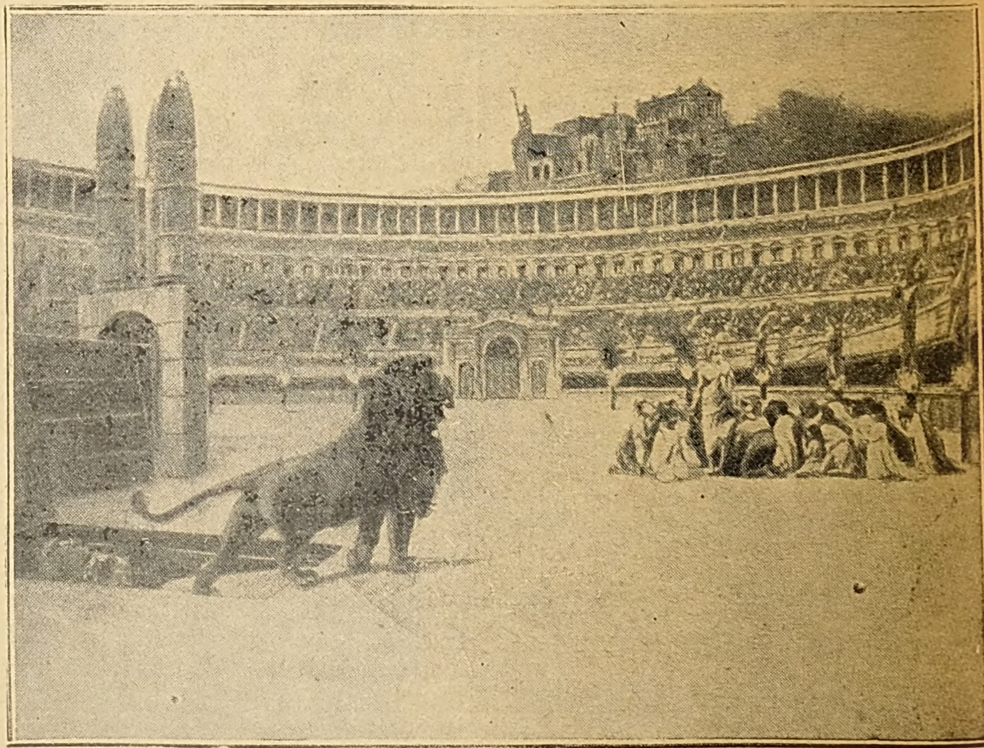

Ἡ τελευταία προσευχὴ ἐν ἀμφιθεάτρῳ τῶν εἰς τὰ θηρία καταδικασμένων Χριστιανῶν.

τούτων ἦτο τόσον μέγας, ἐπὶ Δημοκρατίας, ὥστε ἐν Καμπανίᾳ ἐξεγερθέντες ὑπὸ τοῦ Σπαρτάκου προσέβαλλον καὶ ἐνίκησαν τὰ ὑπατικὰ στρατεύματα καὶ ἐξηνάγκασαν καὶ αὐτοὶ τοὺς Ρωμαίους αἰχμαλώτους των νὰ ἀγωνισθῶσιν ὡς μονομάχοι περὶ τὴν πυρὰν τῶν φονευθέντων ἀρχηγῶν των (*Flor.*, βιβλ. III, κ. 20). 3ον) Μονομάχοι ἐθελονταί, οἱ *auctorati* καλούμενοι (*Cicer.*, Tuscul. quaest., βιβλ. II, κ. 17), οἵτινες κατήρχοντο εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπείκοντες εἰς τὸ δέλεαρ τοῦ μισθοῦ, ὅστις πολλάκις ἔφθανε τὰς ἑκατὸν χιλιάδας σεστερτσίων, ἤτοι περὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας σημερινὰς δραχμάς, ὡς συνέβη ἐπὶ Κλαυδίου, ὅστις ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως παρέστησε τὴν ἐκπόρθησιν καὶ λεηλασίαν πόλεώς τινος (*Sueton.* Claud., κ. 21).

Οἱ μονομάχοι ἀδιακρίτως τῆς προελεύσεώς των προπαρεσκευάζοντο εἰς τὸ ἔργον των δι᾽ εἰδικῆς ἀσκήσεως, ἐκλεγόμενοι μεταξὺ τῶν ρωμαλεοτέρων καὶ μυούμενοι εἰς ὅλους τοὺς δόλους τῆς μονομαχίας παρὰ τῶν γυμναστῶν οἵτινες, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἐφρόντιζον ν᾽ ἀναπτύξωσι παρ᾽ αὐτοῖς τὴν μυϊκὴν δύναμιν καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ αἵματος δι᾽ εἰδικῆς πρὸς τοῦτο τροφῆς, ἣν ὁ Τάκιτος ὀνομάζει *sagina gladiatoria*.

Οἱ μονομάχοι ἐμάχοντο, ὁτὲ μὲν ἔφιπποι ὁτὲ δὲ ἐφ᾽ ἁρμάτων· οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐκαλοῦντο *essedarii*. Ἄλλοι ἐμάχοντο δύο πρὸς δύο (*retiarii, mirmillonis,* ὧν τὸ κράνος ἔφερεν εἰκόνα τοῦ ἰχθύος *μορμύλου*), ἄλλοι καθ᾽ ὁμάδας. Ἐνίοτε

Digitized by Google

οἱ ἀγῶνες τῶν μονομάχων διεξήγοντο διὰ τὸ κωμικὸν μεταξὺ τῶν λεγομένων *ἀντιβατῶν (andabates)*, μονομάχων δηλονότι ἐχόντων τοὺς ὀφθαλμοὺς των δεδεμένους. Ὁ δὶς νικήσας τὸν ἀντίπαλόν του ἀπηλλάσσετο τῆς περαιτέρω ἐξασκήσεως τῆς τέχνης τοῦ μονομαχεῖν, ἐὰν ἦτο εἷς τῶν καταδίκων, ὁ δὲ βαρέως τρωθεὶς ἠδύνατο νὰ ζητήσῃ ἔλεος παρὰ τῶν θεατῶν οἵτινες, ἐὰν ἐπέμενον ν' ἀποτελειωθῇ ὁ πληγωθείς, ἔστρεφον τὸν ἀντίχειρα τῆς δεξιᾶς χειρός των πρὸς τὰ κάτω.

Λόγῳ τῆς ὑπερβολῆς τῶν σκληρῶν ἐκ τῶν μονομαχιῶν τέρψεων, ἐγένοντο ἀπόπειραι μερικῆς μεταβολῆς αὐτῶν. Πρῶτος ὁ Κικέρων ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς πολίτας οἵτινες ἐπεζήτουν τὴν ἀρχὴν νὰ παρέχωσι «θέας μονομαχιῶν» κατὰ τὰ δύο προηγούμενα ἔτη τῆς ὑποψηφιότητος αὐτῶν. Μετ' αὐτόν, ὁ μὲν Αὔγουστος περιώρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν μονομάχων εἰς ἑξήκοντα μόνον ζεύγη, ὁ δὲ Μᾶρκος Αὐρήλιος ὑπεβίβασεν οὐσιωδῶς τὴν ἀντιμισθίαν των. Τέλος, ἀπόπειρα ἐντελοῦς καταργήσεως τῶν μονομαχιῶν ἐγένετο ἀφ' ἧς ἐπεκράτησεν ὁ Χριστιανισμὸς καὶ πρώτη ἡ ἐν Ἐλβίρᾳ σύνοδος τῷ 305 ἢ 306 ἀφώρισε τοὺς παρέχοντας θεάματα μονομαχιῶν. Μετ' αὐτὴν ὁ Κωνσταντῖνος ἀπηγόρευσε τῷ 315 τὴν ἐπὶ τοῦ προσώπου τῶν εἰς τὴν κονίστραν καταδικαζομένων ἐκτύπωσιν τῶν γραμμάτων δι' ὧν ἐδεικνύετο ἡ καταδίκη αὐτῶν, καὶ διέταξεν ὅπως τοῦ λοιποῦ ἡ ἐγγραφὴ αὕτη γίνεται ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, ἵνα μὴ καταισχύνηται, λέγει ἡ διάταξις (N. 2. Cod. Theod. 9 40), ἡ ἀνθρωπίνη ὄψις, ἐν ᾗ ἀποκαλύπτεται ἡ ἀξιοπρέπεια ὄντος πλασθέντος κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ.

Δέκα ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ αὐτὸς Κωνσταντῖνος ἐξέδωκε τὸν περίφημον νόμον, δι' οὗ κατήργησε τοὺς ἀγῶνας τῶν μονομάχων: «Τῶν αἱματηρῶν θεαμάτων, λέγει ἡ διάταξις, μηδαμῶς ἁρμοζόντων ἐν τῇ γαλήνῃ τῆς εἰρήνης, καταργοῦμεν ἐντελῶς τοὺς ἀγῶνας τῶν μονομάχων» (Νομ. μοναδ. Κωδ. 22. 43). Ἀλλὰ τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα, διὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους λόγους, δὲν κατώρθωσε νὰ δώσῃ τέρμα καὶ νὰ ἐκριζώσῃ μίαν τόσον παλαιὰν συνήθειαν. Ὁ Κωνστάντιος καὶ ὁ Βαλεντινιανὸς περιωρίσθησαν ἁπλῶς ν' ἀ α ορεύσωσι τὴν εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς κονίστρας καταδίκην τῶν Χριστιανῶν. Τέλος, αἱ μονομαχίαι κατηργήθησαν συνεπείᾳ τοῦ ἑξῆς περιστατικοῦ: Τὴν πρώτην Ἰανουαρίου 404 ἐδίδοντο ἐν Κολοσσαίῳ τῆς Ρώμης ἀγῶνες μονομάχων πρὸς ἑορτασμὸν τῆς ἕκτης ὑπατείας τοῦ Ὀνωρίου. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐδίδετο τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως αὐτῶν, εἷς μοναχός, Τηλέμαχος τὸ ὄνομα, ρίπτεται ἐν τῷ μέσῳ τῶν μελλόντων ν' ἀγωνισθῶσι καὶ διὰ φωνῆς στεντορείας ἀντιτάσσεται κατὰ τῆς μιαιφόνου πάλης. Ἡ ἐν τῇ κονίστρᾳ ἐμφάνισίς του προκαλεῖ τὴν ἔκπληξιν καὶ κατόπιν τὴν μανίαν τοῦ πλήθους, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ τὸν λιθοβολῇ. Καταπληγωμένος ὁ μάρτυς μοναχὸς κατακρεουργεῖται ὑπὸ τῶν μονομάχων, οὓς ἠθέλησε νὰ σώσῃ ἀπὸ τὴν σφαγήν. Ὁ Ὀνώριος, πρὸ τοῦ σπαρακτικοῦ αὐτοῦ θεάματος συγκινεῖται, ἐγείρεται τῆς θέσεώς του καὶ διατάσσει τὴν ἀναβολὴν τῶν ἀγώνων, οὓς τὴν ἐπαύριον κατήργησε διὰ παντός.

Αἱ θηριομαχίαι.—Αὗται ἔλαβον ἀρχὴν ἐκ τῶν *θριάμβων* καθ' οὓς συνήθιζον νὰ ἐκθέτουν ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ λαοῦ τὰ ἀξιοπερίεργα ζῷα τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν. Τὸ ἔτος 502 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ὁ νικητὴς τῶν Καρχηδονίων Λ. Μέτελλος, ἔφερεν εἰς Ρώμην περὶ τὰ ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου τοιαῦτα ζῷα, τὰ ὁποῖα λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς δαπάνης τῆς διατροφῆς των ἀπεφάσισαν νὰ φονεύσουν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ πρὸς τέρψιν τοῦ λαοῦ (*Πλίν.* Φυσ. ἱστορ βιβλ. VIII, κ. 6 § 6). Τοῦτο ἐγένετο ἡ ἀπαρχὴ τῶν θηριομαχιῶν αἵτινες ἔκτοτε κατέκτησαν κυριολεκτικῶς τοὺς Ρωμαίους.

Ὁ Σύλλας, κατὰ τὴν πραιτωρίαν του, πρῶτος παρουσίασεν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ λέοντας ἄνευ δεσμῶν (*Senec.*, De brevit. vit., κ. 13). Ὁ Σκαῦρος ἔφερε τὸ πρῶτον ἐν Ρώμῃ ἑκατὸν πεντήκοντα πάνθηρας (*Πλίν.* Φυσ. ἱστορ. κ. 17 § 24). Ὁ Πομπήϊος παρέσχεν ἐπὶ πέντε συνεχεῖς ἡμέρας εἰς τὸν λαὸν θηριομαχίας καθ' ἃς ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν εἷς ρινόκερως, εἴκοσι δὲ ἐλέφαντες ἠγωνίσθησαν ἐναντίον Γαιτούλων αἰχμαλώτων «λέοντές τε πεντακόσιοι ἀνηλώθησαν» (*Δίων*, βιβλ. XXXIX, κ. 38) ἢ πεντακόσιοι κατὰ τὸν Πλούταρχον (Βίος Πομπ. 52), ὅστις προσθέτει ὅτι, ἡ ἐλεφαντομαχία ἦτο τῶν θεαμάτων τὸ ἐκπληκτικώτατον. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὄχι μόνον πλείστας ὅσας θηριομαχίας παρέσχεν εἰς τὸν λαόν, ἀλλὰ καὶ πρῶτος ἀνήγειρεν ἐν Ρώμῃ ἀμφιθέατρον κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἐν Ἐτρουρίᾳ ὑπαρχόντων ἢ τοῦ διπλοῦ θεάτρου τοῦ Κουρίωνος (*Πλίν.* Φυσ. ἱστορ. βιβλ. XXXVI, κ. 15, § 24.—*Κασσιόδ.*, Var., βιβλ. V, Epist. 42). Ἐπὶ πλέον διὰ νὰ προφυλάξῃ τοὺς θεατὰς ἀπὸ παντὸς κινδύνου, ὤρυξε μεταξὺ τῆς κονίστρας καὶ τῶν ἑδωλίων, ἕνα «*εὔριπον*» ἢ διώρυγα πλήρη ὕδατος (*Sueton.* Coes. κ. 39). Ὁ Αὔγουστος πρῶτος παρουσίασεν εἰς τὸν λαὸν κροκοδείλους καὶ τίγρεις, ὑπεχρέωσε δὲ τὸν Ταῦρον Στατίλιον νὰ κατασκευάσῃ «θέατρόν τι ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ κυνηγητικὸν λίθινον» διὰ τὰς θηριομαχίας (*Δίων*, βιβλ. LI, κεφ. 23). Ὁ Καλιγούλας κατὰ τὴν ἐπέτειον τῶν γενεθλίων του ἐφόνευσεν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τετρακοσίας ἄρκτους καὶ ἰσάριθμα ἀφρικανικὰ ἄλλα ζῷα, τὸ αὐτὸ δ' ἔπραξε καὶ κατὰ τὴν ἐπέτειον τῶν γενεθλίων τῆς Δρουσίλλης (*Δίων*, βιβλ. LIX, κ. 24). Ὁ Νέρων κατ' ἐπανάληψιν διωργάνωσε μεγάλας ταυρομαχίας καὶ ἐλεφαντομαχίας, «ἐν δέ τινι θέᾳ, τετρακοσίας ἄρκτους καὶ τριακοσίους λέοντας οἱ ἱππεῖς, οἱ σωματοφύλακές του κατηκόντισαν» (*Δίων*, βιβλ. LIX κεφ. 9). Ἐπὶ Τίτου, ἡ μανία τῶν θηριομαχιῶν ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον. Ὁ αὐτὸς Τίτος ἀπεπεράτωσε τὸ παμμέγιστον λίθινον ἀμφιθέατρον ὅπερ εἶχεν ἀρχίσει ὁ Βεσπασιανὸς καὶ περὶ οὗ ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος. Ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ αὐτῷ ἐν μιᾷ μόνῃ ἡμέρᾳ ἐφονεύθησαν πέντε χιλιάδες θηρία, κατὰ τὸν Σουετώνιον (*Sueton.*, Tit. κ. 7), κατὰ δὲ τὸν Ξιφιλῖνον δέκα χιλιάδες (*Xiphil.* βιβλ. LXVI, κ. 25). Ὁμοίως θηριομαχίας ἔδωσαν ὁ Τραϊανός, ὁ Ἀδριανός, οἱ Ἀντωνῖνοι, ὁ Μᾶρκος Αὐρήλιος, ὁ Ἡλιογάβαλος κλπ.

Αἱ θηριομαχίαι συχνότατα ἐγίνοντο μεταξὺ αὐτῶν τῶν θηρίων, ὁτὲ μὲν μεταξὺ ὁμοειδῶν, ὁτὲ δὲ μεταξὺ διαφόρου φύσεως· οὕτως ἐγίνοντο μάχαι μεταξὺ ἐλεφάντων καὶ ταύρων (*Martial.*, De spectac. Epigr. 22), τίγρεων καὶ λεόντων: «ἐλέφας τε ρινοκέρωτα κατεμαχήσατο» (*Δίων*, βιβλ. LV κ. 27). Κυρίως ὅμως αἱ θηριομαχίαι ἐγίνοντο μεταξὺ θηρίων καὶ ἀνθρώπων, τῶν καλουμένων θηριομάχων, ὧν, ὅπως καὶ τῶν μονομάχων, ὑπῆρχον τρία εἴδη: 1) οἱ καταδικασμένοι εἰς τὸν διὰ τῶν θηρίων θάνατον *(damnati ad bestias)*. Οὗτοι, κυ-

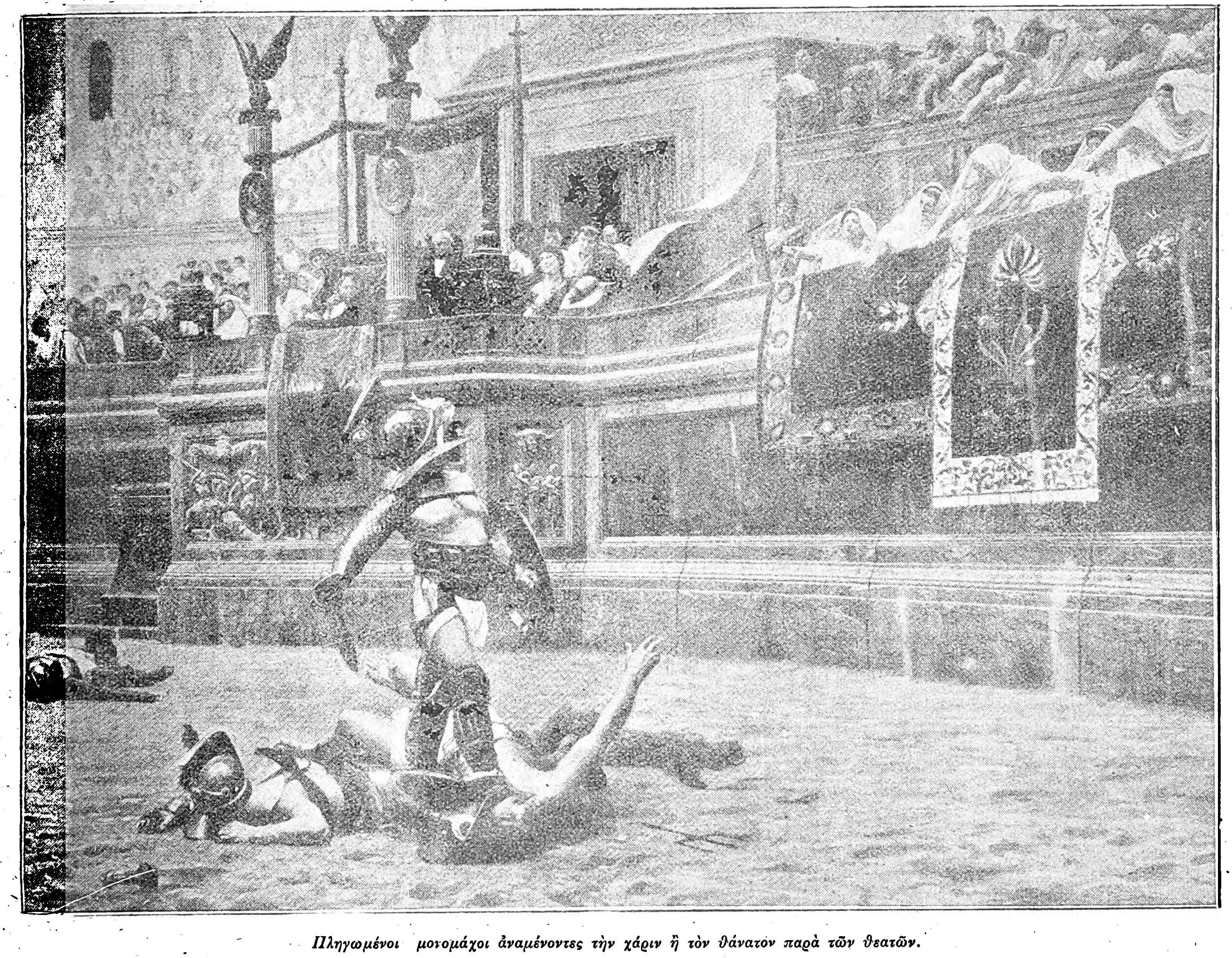

Πληγωμένοι μονομάχοι ἀναμένοντες τὴν χάριν ἢ τὸν θάνατον παρὰ τῶν θεατῶν.

Digitized by Google

ρίως εἰπεῖν, δὲν ἦσαν θηριομάχοι, ἀλλ' ἁπλῶς κατάδικοι προσφερόμενοι βορὰ τῶν ἀγρίων θηρίων, καθόσον, ἄοπλοι ὄντες, μάτην θ' ἀπεπειρῶντο ἄνισον κατ' αὐτῶν πάλην. Τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ θεάματος εἶναι γνωστόν, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Αὐτοκρατορίας ἀπέβη ἓν τῶν συχνοτέρων καὶ προσφιλεστέρων εἰς τὸν λαόν, ἰδίως κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διωγμῶν τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες κατὰ δεκάδας προσεφέροντο ἐν τοῖς ἀμφιθεάτροις ὡς βορὰ τῶν θηρίων· 2) οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος θηριομάχοι καὶ 3) οἱ ἐξ ἔρωτος μετέχοντες τῶν θηριομαχιῶν (*Xiphil.* βιβλ. LXXVI, κ. 10). Ἐπὶ Καλιγούλα, Νέρωνος, Δομιτιανοῦ, Κομμόδου καὶ Καρακάλλα πλεῖστοι ὅσοι ἄθῳοι, ἰδίως Χριστιανοὶ καὶ Ἑβραῖοι, κατεδικάσθησαν εἰς τὸν διὰ θηρίων θάνατον. Κατὰ τῆς εἰδεχθοῦς αὐτῆς συνηθείας, νὰ μεταβάλωσιν εἰς θέαμα καὶ δημοσίαν τέρψιν τὴν ἀγωνίαν τοῦ ὑπὸ τῶν θηρίων σπαρασσομένου καταδίκου, διεμαρτυρήθησαν κατ' ἐπανάληψιν οἱ Χριστιανοὶ ἐπίσκοποι· ἐν τούτοις παρὰ τὰς διαμαρτυρίας ταύτας, ἐνῷ οἱ ἀγῶνες τῶν μονομάχων κατηργήθησαν, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, αἱ θηριομαχίαι ἐπέζησαν αὐτῶν ἐπὶ πολὺν κατόπιν χρόνον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.— *Suetonius Tranquillus*, Otho κ. 12 — Claud. κ. 21. 26. 34. — Caligul. 30,32,47,54—Vespas. 6.—Domit. 4 — Vitell. 12. 18.— Tit 7.— Cas. 26 — Aug. 43.- Tiber. 57. Ner. 12.— *M. Tullius Cicero*, Ad Att. βιβλ. II. — De legib. βιβλ. II. κ. 14. —Tuscul. quaest. βιβλ. II 17.—Ad famil. VII.— Pro Sexto. 64 — Philipp VII. 6. — *C. Cornelius Tacitus*, Historiae, βιβλ II κ. 49. — Annales, βιβλ. IV. 63— XI. 22 — XIII. 25 — XIV. 9 — XV. 32. - *Δίων Κάσσιος* βιβλ. XLIII. 23—XLIV. 31— LVI. 25—LVII. 14— LIX. 2. 17 20. — *Ξιφιλῖνος*, LXI 9. 17. — LXV. 4.—LXVI. 15. — LXVIII. 8. — LXXII. 8. 17. 19. 21 22. — LXXV. 8. — LXXVII. 17.— *Titus Livius*, XXXI. 50—XXXIX. 20—XLIV. 18 — *Julius Capitolinus*, Maxim, et Balbin. κ. 8.—M. Anton. 8. 19. 22. — *Πλούταρχος*, Ἀντών. Ἀλεξ. Πομπ. — *Ausonius*, De feriis Rom. στ. 33.— *Juvenalis*, Sat. II. στ. 143 κ. ἑξ.—VIII. στ. 200 - 210— *M. Valerius Martialis*, βιβλ. III. Ἐπιγρ. 15. 16. 23. 27.— *Valerius Maximus*, βιβλ. I. 7—κλπ.

ΝΙΚ. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

— [ΑΠΟΚΡ.] «Ἀμφιθέατρον τῆς αἰωνίας καὶ μόνης ἀληθοῦς σοφίας» ἐπέγραψεν ὁ Ἑρρῖκος Κούνρατ τὸ σπουδαιότερον αὐτοῦ ἔργον, ἐν ᾧ πραγματεύεται περὶ πάντων τῶν μυστηρίων τῆς ἀνωτάτης μυήσεως. Τὸ ἔργον του χαρακτηρίζει ὡς χριστιανο-καββαλιστικόν, θειομαγικόν, φυσικοχημικόν, ἀλχημιστικόν, τριπλοενιαῖον καὶ παγκόσμιον, εἶναι δὲ πρακτικὸν ἐγχειρίδιον τῆς μαύρης μαγείας καὶ τῆς ἑρμητικῆς φιλοσοφίας. Τὸ ὅλον ἔργον ἀπαρτίζεται ἐκ δύο τόμων, ὧν ὁ μὲν πρῶτος περιλαμβάνει τὸ κείμενον, ὁ δὲ δεύτερος τὰς εἰκόνας. Ὁ τόμος τοῦ κειμένου διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλα τμήματα, ἑκάτερον τῶν ὁποίων φέρει ἰδίαν σελίδωσιν. Τὸ πρῶτον τμῆμα ἐκ 58 σελίδων συγκείμενον περιέχει ἐκτὸς ἄλλων καὶ μετάφρασιν τῶν παροιμιῶν τοῦ Σολομῶντος. Τὸ δεύτερον τμῆμα ἐξ 160 σελίδων ἀπαρτιζόμενον περιλαμβάνει ἐκτενὲς ὑπόμνημα ἑρμηνεῦον ἐν 7 κεφαλαίοις ἀποκρυφολογικῶς τὸν ἐσωτερικὸν συμβολισμὸν τῶν παροιμιῶν ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ καὶ φέρον τὸν τίτλον: «Interpretationes et annotationes Henrici Khunrath». Ὁ τόμος τῶν εἰκόνων περιλαμβάνει 12 ὁλοσελίδους χαλκογραφίας, ὧν μία παριστᾷ ἄρπην μεγαλειωδῶς κοιταζομένην ἐν μέσῳ δύο ἀνημμένων ἐπὶ κηροπηγίων λαμπάδων, κρατοῦσαν διὰ τῶν γαμψῶν ὀνύχων της δύο καιομένας δᾷδας χιαστὶ καὶ φοροῦσαν διοπτρίδας. Κάτωθι δὲ γερμανιστὶ εἶναι γεγραμμένον τὸ ἑξῆς δίστιχον:

«Τί ὠφελοῦσι τὸ φῶς τῶν δᾴδων ἢ αἱ διοπτρίδες εἰς τὴν μὴ θέλουσαν νὰ βλέπῃ τοὺς ἀνθρώπους;»

Δ. Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμφίθεμις *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀκακαλλίδος, θυγατρὸς τοῦ Μίνωος, ὁ ἐπιλεγόμενος ἄλλως καὶ *Γαράμας*. Τούτου υἱοὶ ἐκ τῆς νύμφης Τριτωνίδος ὑπῆρξαν ὁ Νασάμων καὶ ὁ Κάφαυρος. Ἀναφέρεται ὑπὸ Ἀπολλωνίου τοῦ Ροδίου (Ἀργοναυτ. Δ' 1490 κ. ἑ.) καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀγροίτα (ἀπόσπ. 1 παρὰ *Ἡρωδιανῷ* περὶ μον. λέξ. 11,19). Α. Σ. Α.

Ἀμφίθεος. Θηβαῖος πολιτικός. Ἡγεῖτο μετὰ τοῦ Ἀνδροκλείδου καὶ τοῦ Γαλαξειδώρου τῆς ἐν Θήβαις δημοκρατικῆς φατρίας. Ὑπῆρξε δὲ μεταξὺ τῶν πρωτεργατῶν τῆς μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων συμμαχίας, ὡς καὶ τῆς κορινθιακῆς τοῦ 395 π. Χ., ἥτις ὡς ἀποτέλεσμα ἔσχε τὴν κήρυξιν τοῦ κορινθιακοῦ πολέμου. Κατὰ τὸν Παυσανίαν (III 9), μὲ τὸν ὁποῖον ὅμως δὲν συμφωνεῖ ὁ σύγχρονος πρὸς τὰ γεγονότα ἐκεῖνα Ξενοφῶν, καὶ ὁ *Ἀμφίθεος* ἢ *Ἀμφίθεμις*, ἦτο εἷς ἐκ τῶν λαβόντων χρήματα ἀπὸ τὸν Τιμοκράτη τὸν Ρόδιον διὰ νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν κήρυξιν πολέμου ἐναντίον τῆς Σπάρτης, ὅπως ἐξαναγκασθῇ αὕτη ν' ἀνακαλέσῃ ἐκ Μ. Ἀσίας τὸν Ἀγησίλαον. Κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Θηβῶν, 379 π. Χ., ἦτο ἐν τῇ εἱρκτῇ (*Ξεν.* Ἑλλ. V. 4.8), ἥτις ἠνεῴχθη κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα τῆς εἰσόδου τῶν συνωμοτῶν ὑπὸ τὸν Πελοπίδαν εἰς τὴν πόλιν. Ἐθεωρεῖτο εἷς τῶν μαρτύρων τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος τῶν Θηβαίων.

Γ. Δ. ΚΑΨ.

—**Ἀμφίθεος.** Ἱστοριογράφος, ἀκμάσας μεταξὺ 250—150 π. Χ. ἐξ Ἡρακλείας. Ἔγραψε τοπικὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του εἰς δύο τοὐλάχιστον βιβλία, καθ' ἃ ἀναφέρουσιν ὁ Ἁρποκρατίων, ὁ Φώτιος, Στέφανος ὁ Βυζάντιος, ὁ Σουΐδας, τὸ Μέγα Ἐτυμολ. καὶ ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους (Ὄρνιθ. 874)· ὁ τελευταῖος εἶναι ὁ μόνος διατηρήσας ἀπόσπασμα τοῦ ἱστορικοῦ τούτου.

Α. Σ. Α.

ἀμφίθετος *['Αρχ.]*. Οὕτως ὀνομάζεται παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλιάδ. Ψ. 270 καὶ 616) ἡ «*φιάλη*», ὡς δυναμένη νὰ σταθῇ εἴτε ἐκ τῶν ἄνω ἐτοποθετεῖτο εἴτε ἐκ τῶν κάτω· οὕτως ἡρμήνευσε τὴν λέξιν ὁ Ἀρίσταρχος. Κατὰ ταῦτα τὸ ἐν λόγῳ ἀγγεῖον θὰ ἦτο ὅμοιον, ἀλλὰ πολὺ πλατύτερον πρὸς τὸ «δέπας ἀμφικύπελλον», καὶ θὰ ὡμοίαζε πρὸς σημερινὴν κοινῶς λεγομένην *φρουτιέραν* ἄνευ λαβῶν, ἐκ τοῦ μέσου μόνον λαμβανομένην καὶ ἔχουσαν τὸ αὐτὸ ἄνοιγμα ἄνωθέν τε καὶ κάτωθεν. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη τοῦ Ἀριστάρχου φαίνεται εὐλογωτέρα τῆς τοῦ Εὐσταθίου, ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι «ἀμφίθετος φιάλη» θὰ ἦτο ἡ ἔχουσα δύο ἑκατέρωθεν λαβάς, ὡς ὁ *ἀμφιφορεὺς—ἀμφορεύς*.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμφιθηγής (ὁ, ἡ),—*ες* (τὸ) καὶ *ἀμφίθηκτος*· ὁ ἀμφοτέρωθεν τεθηγμένος, ἠκονημένος· || ἀμφίστομος, μὲ δύο κόψεις.

ἀμφιθήλιον (Amphithelium Zittel) *[Παλαιοζ.]*. Γένος λιθιστιδῶν σπόγγων ἐκ τῆς ὑποτάξεως τῶν *ριζομορινῶν* τῆς κρητιδικῆς περιόδου. Ὁ λίθινος σκελετὸς ἔχει μορφὴν χοανοειδῆ, κυπελλοειδῆ ἢ φυλλοειδῆ μετὰ βραχέος μίσχου, ἢ ἐπιπεφυκότος μετὰ προεχόντων στομιδίων ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν. Θ. Σ.

ἀμφιθηριῖναι (Amphitheriinae Owen) *Παλαιοζ.*/. Ὑποομοιογένεια τῶν θηλαστικῶν *μαρσυποφόρων πολυπρωτοδοντίων* ζήσασα κατὰ τὸ δογγέριον καὶ τὸ πουρμπὲκ τοῦ ἰουρασίου συστήματος ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἔχει τοὺς κάτω κοπτῆρας κατακορύφους, τοὺς κάτω τραπεζίτας κοπτεροὺς οἰδηματώδεις μετὰ ἰσχυροῦ ταλονιδίου καὶ διρρίζους. Στεφανικὴ προεξοχὴ εὐρεῖα, γωνιώδης προεξοχὴ ἀπεστρογγυλωμένη καὶ πρὸς τὰ κάτω νεύουσα, ἄρθρωσις βαθέως κειμένη, κάτω κυνόδοντες ἐννέα ἕως ἕνδεκα. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ γένη *ἀμφιθήριον, ἀμφίτυλος, πέραμος* καὶ *λεπτόκλαδος*.

ἀμφιθήριον (Amphitherium Owen· συνών. Thylacotherium Val.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος τῆς ὁμοιογενείας τῶν *παντοθηριιδῶν* ζῆσαν κατὰ τὸ δογγέριον σύστημα ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἱδρυθὲν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνευρεθείσης κατὰ τὸ 1818 κάτω σιαγόνος, ἥτις φέρει τέσσαρας κοπτῆρας, ἕνα κυνόδοντα, πέντε προτραπεζίτας καὶ ἓξ τραπεζίτας. Θ. Σ.

Τὸ Ἀμφιθήριον Prevosti Blv.

[Ἐκ στρωμάτων τῆς δογγερίου ὑποπεριόδου τοῦ Stonesfield παρὰ τὴν Ὀξφόρδην.—α καὶ β=ἡ ἀριστερὰ κάτω σιαγὼν θεωμένη ἐκ τῶν ἔξω (κατὰ τὸν Owen), γ = ἡ κάτω σιαγὼν θεωμένη ἐκ τῶν ἔσω (κατὰ τὸν Goodrich).]

Ἀμφιθόη (ἡ) *[Μυθολ.]*. Μία τῶν θυγατέρων τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Σ. 42). Κ. Μ. Κ.

ἀμφίθυρος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἔχων δύο θύρας ἀμφοτέρωθεν, μίαν ἐξ ἑκατέρου μέρους, ἄλλως *δίθυρος*: «ἀμφίθυρος οἰκία». Β. Φ.

— **ἀμφίθυρα** (τὰ) *[Λειτουργ.]*. Παραπετάσματα ἐξ ὑφάσματος *ἀμφὶ τὰς θύρας* τῶν ναῶν, τὰς ἐνδοτέρας καὶ τὰς ἔξω, καταπίπτοντα καὶ ἐκκρεμάμενα. Ταῦτα, ἄλλως *βῆλα* καλούμενα (ἐκ τοῦ λατινικοῦ *velum*), ἐχρησιμοποιοῦτο:

α) Εἰς τὰς θύρας τῆς κεντρικῆς εἰσόδου τῆς πρὸς τὸν ναὸν φερούσης. Διὸ καὶ κανὼν τις ὁρίζει, ἵνα «ὁ ὑποδιάκονος ἢ ὁ θυρωρὸς τοῖς πρεσβυτέροις τὰ βῆλα εἰς τὰς θύρας ὑποστέλλωσι» («Jam subdiaconus quam ostiarius....senioribus vela ad ostia sublevent» *Concil Narbon*. can. XIII ἐν ἔτει 589), ὅπερ ἐφαρμόζεται μᾶλλον εἰς τὰς θύρας τὰς εἰσαγούσας εἰς τὸν ναὸν παρὰ εἰς ἄλλας τινὰς ἐνδοτέρας. Ὡσαύτως καὶ τὸ ἐν Πασχαλίῳ χρονικῷ (§ 360, *Migne* 92 σελ. 737) ἀναφερόμενον περὶ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ὅτι κατὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας προσήγαγεν «ἀναθέματα πολλά.... ἔτι μὴν καὶ εἰς τὰς θύρας τῆς Ἐκκλησίας ἀμφίθυρα χρυσᾶ διάφορα καὶ εἰς τοὺς πυλῶνας τοὺς ἔξω χρυσυφῆ ποικίλα», ἀναφέρεται οὐχὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς θύρας τοῦ βήματος, ἀφοῦ ἀκόμη τοῦτο διὰ κιγκλιδώματος χαμηλοῦ διεχωρίζετο τοῦ κυρίως ναοῦ, ἀλλὰ γενικῶς «εἰς τὰς θύρας τῆς Ἐκκλησίας».

β) Βῆλα ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ εἰς τὰ βαπτιστήρια, ὡς ἐμφαίνεται σαφῶς ἐξ ἀρχαιοτάτου μωσαϊκοῦ τῆς Ραβέννης (*Ciampini*, Vetera monimenta.... Romae 1690—1699 Τόμ. II, XXIII. Ἴδε ἐν τῷ τόμῳ αὐτῷ πίνακα XXVII).

γ) Εἰδικώτερον ὅμως βῆλα καὶ ἀμφίθυρα ἐκαλοῦντο τὰ ἐν τῷ ἱερῷ βήματι χρησιμοποιούμενα παραπετάσματα. Ἐξεκρέμαντο δὲ ταῦτα πέριξ τοῦ κιβωρίου, ὅπερ ὑψοῦτο ὕπερθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης ἐπιστεγάζον ὡς οὐρανός τις τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὅταν κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας ἐξηπλοῦντο τὰ βῆλα ταῦτα ἀπέκρυπτον ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ λαοῦ τό τε θυσιαστήριον μετὰ τῶν προκειμένων δώρων καὶ τὸν λειτουργόν. Ταῦτα ἀνείλκοντο μετὰ τὸν καθαγιασμὸν τῶν δώρων, ὅταν ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσῃ ἡ θεία Κοινωνία. Βῆλα τοιαῦτα προωρισμένα ν' ἀναρτηθῶσιν εἰς κιβώρια ἀπέστειλαν οἱ πάπαι Σέργιος Α', Γρηγόριος Γ', Ζαχαρίας καὶ Ἀδριανὸς Α' εἰς πλείστας ἐκκλησίας, καὶ ἀναφέρει ρητῶς Ἀναστάσιος ὁ βιβλιοθηκάριος ἐξιστορῶν τοὺς βίους τῶν ἀνωτέρω παπῶν. Εἰς τοιαῦτα δὲ ἀμφίθυρα ἀπὸ τοῦ κιβωρίου ἀνηρτημένα φρονεῖ ὁ Martigny (Diction. des antiquités Chrétiennes σελ. 150), ὅτι ἀναφέρονται καὶ οἱ ἐν τῇ Γ' ὁμιλίᾳ εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν λόγοι τοῦ Χρυσοστόμου («ἐκφερομένης τῆς θυσίας καὶ τοῦ Χριστοῦ τεθυμένου καὶ τοῦ προβάτου τοῦ Δεσποτικοῦ, ὅταν ἀκούσῃς Δεηθῶμεν πάντες κοινῇ, ὅταν ἴδῃς ἀνελκόμενα τὰ ἀμφίθυρα, τότε νόμισον διαστέλλεσθαι τὸν οὐρανὸν ἄνωθεν καὶ κατιέναι τοὺς ἀγγέλους» Migne 62,29). Ἔπειτα ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ ἀμφίθυρα ὡς παραπετάσματα διαχωρίζοντα τὸ ἅγιον βῆμα ἀπὸ τοῦ κυρίως ναοῦ ἐν χρόνοις, καθ' οὓς τὸ εἰκονοστάσιον δὲν εἶχεν ὑψωθῆ καὶ συμπληρωθῆ ὡς σήμερον, ἀλλ' ἐνεφανίζετο ὡς χαμηλὸν κιγκλίδωμα. Καὶ ἀσφαλῶς τοιαύτην χρῆσιν τῶν ἀμφιθύρων εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ Θεοδώρητος (Ἐκκλ. Ἱστορ. Δ,16 *Migne*, Ε. Π. 82 1161), ὅταν ἀναφέρῃ περὶ τοῦ Μ. Βασιλείου, ὅτι «τὸν Βάλεντα εἴσω τῶν θείων παραπετασμάτων, ἔνθα καθῆστο, γενέσθαι κελεύσας πολλοὺς πρὸς αὐτὸν περὶ τῶν θείων δογμάτων ἐποιήσατο λόγους». Ἴσως τοιοῦτό τι θὰ ἦτο καὶ τὸ ἀμφίθυρον (ἀφοῦ πρόκειται περὶ ἑνὸς καὶ μόνου ἀμφιθύρου), ὅπερ ὁ Χοσρόης ἐδωρήσατο εἰς τὸν ναὸν τοῦ μάρτυρος Σεργίου (*Εὐαγρίου* Ἐκκλησ. Ἱστορ. βιβλ. VI, 21 5: «καὶ ἀμφίθυρον Οὐννικὸν κεκοσμημένον χρυσίῳ»).

Τὰ ἀμφίθυρα, πρὸ παντὸς ὅταν προωρίζοντο διὰ τὴν ἐν τῷ βήματι χρῆσιν, ἦσαν πολυτελῆ, κεκοσμημένα χρυσίῳ (*Εὐάγρ.* ἔνθ. ἀνωτ.), χρυσᾶ καὶ χρυσυφῆ (Πασχ. χρονικὸν ἔ. θ. ἀνωτ.), φέροντα εἰκόνας ἁγίων ἢ διεστιγμένα διὰ τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ ἢ ἄλλων κοσμημάτων πολυτίμων (*Martigny* ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 668). Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

ἀμφικαιλίας (Amphicaelias Cope) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἑρπετῶν δεινοσαύρων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *διπλοδοχιδῶν* ζῆσαν κατὰ τὸ κάτω κρητιδικὸν σύστημα τῆς δυτικῆς βορείου Ἀμερικῆς. Θ. Σ.

ἀμφικάλυμμα (τό)· περικάλυμμα.

ἀμφικαλύπτω· περικαλύπτω.

ἀμφικάμπη (Amphicampa Ehrenb.) *[Παλαιοφ.]*. Γένος ὑδροβίων θαλλοφύτων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *εὐνοτιῶν*, οὕτινος τὰ ἐλεύθερα κύτταρα εἶναι κολπωδῶς ὀδοντωτὰ εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτῶν. Εὑρίσκεται ἐν ἀφθονίᾳ ἀπολελιθωμένον εἰς τὸ ὀρεινὸν ἄλευρον τῆς Βολόνης. Θ. Σ.

ἀμφίκαρπος *[Βοτ.]*. Ὁ παράγων δύο εἰδῶν καρπούς. Ἀμφίκαρπα φυτὰ εἶναι τὸ *αἰθιόνημα*, ἡ *δίχονδρος*, ἡ *καρδαμίνη* κ. ἄ. Σ. Μ.

ἀμφίκεντρον (Amphicentrum Young) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἰχθύων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *πλατυσωμιδῶν*· βλ. συνών. χειρόδους. Θ. Σ.

ἀμφίκερας (Amphiceras Gemin.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἀμμωνιτῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *πολυμορφινῶν* ζῆσαν κατὰ τὸ λιάσιον σύστημα τοῦ μεσοζωικοῦ αἰῶνος. Θ. Σ.

ἀμφικέφαλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀμφοτέρωθεν ἔχων κεφαλάς, ἐξογκώσεις δίκην κεφαλῶν: «ἀμφικέφαλον ὁ μηρός», «ἀμφικέφαλος κλίνη» ἡ ἔχουσα ἑκατέρωθεν ἀνάκλιντρον. Β. Φ.

— **ἀμφικέφαλος ἧλος**· βλ. λ. ἧλος καὶ ἥλωσις.

ἀμφικίνητον, ἢ *ἀμφίπλουν*, *ἀτμόπλοιον* *[Ναυτ.]*. Ἀτμόπλοιον κινούμενον δι' ἀτμοῦ καὶ δι' ἱστίων (γαλλ. bateau mixte, ἀγγλ. mixt-ship). Α. Κ.

Ἀμφίκλεια *['Αρχ. Γεωγρ.]*.—1) Πόλις τῆς ἀρχαίας Φωκίδος, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 180 σταδίων τῆς Ἐλατείας. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου (480 π. Χ.) ἐπυρπολήθη αὕτη μετ' ἄλλων πόλεων τῆς Φωκίδος ὑπὸ τῶν Περσῶν, ὁδηγη-

Digitized by Google

θέντων ἐναντίον των ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῶν Φωκέων Θεσσαλῶν. Ἡ πόλις ἐκαλεῖτο πρότερον *Ἀμφίκλαια*, καὶ οὕτω καλεῖται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Η'. 33), μετωνομάσθη δὲ ὑπὸ τῶν Ἀμφικτιόνων. Κατά τινα παράδοσιν ἡ πόλις εἶχεν ὀνομασθῆ καὶ *Ὀφιτεία* ἐκ τῆς ἑξῆς αἰτίας: Ὁ ἄρχων τῆς Ἀμφικλείας ὑποπτεύσας ἐπιβουλὴν τῶν ἐχθρῶν του ἀπεμάκρυνε τῆς πόλεως τὸν νήπιον παῖδά του εἰς ἀπόκρυφόν τι μέρος τῆς χώρας καὶ ἔκρυψεν αὐτὸν ἐντὸς ἀγγείου· ἐπειδὴ ὅμως εἷς λύκος ἀκούσας τὸν κλαυθμυρισμὸν τοῦ νηπίου ἔτρεξε πρὸς αὐτὸ μὲ κακὸν σκοπόν, ὄφις τις περιετύλιξε τὸ ἀγγεῖον διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ τὸν παῖδα ἀπὸ τοῦ λύκου. Μετά τινα χρόνον ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς πόλεως ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου καὶ κατάπληκτος εἶδε τὸν ὄφιν περιτετυλιγμένον περὶ τὸ ἀγγεῖον. Ἔρριψε τότε τὸ ἀκόντιόν του κατὰ τοῦ ὄφεως, ὑποπτεύσας ὅτι ἤθελε νὰ καταφάγῃ τὸ παιδίον, καὶ ἐφόνευσε συγχρόνως τόν τε ὄφιν καὶ τὸ παιδίον. Μαθὼν ὅμως ἀπὸ τοὺς προσδραμόντας ποιμένας ὅτι εὐεργέτην καὶ φύλακα τοῦ παιδὸς ἐφόνευσε, ἤναψε πυράν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαυσε καὶ τὰ δύο πτώματα (τοῦ τε παιδὸς καὶ τοῦ ὄφεως), καὶ τὴν πόλιν μετωνόμασε *Ὀφιτείαν* ἀπὸ τοῦ ὄφεως ἐκείνου. Εἰς τὴν Ἀμφίκλειαν ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Διονύσου, ὅστις ἦτο μάντις καὶ βοηθὸς τῶν Ἀμφικλειέων εἰς τὰς νόσους των, τὰς ὁποίας ἐθεράπευε δι' ὀνείρων. Τοὺς χρησμοὺς ἔδιδεν ὁ ἱερεὺς κατ' ἐντολὴν τοῦ θεοῦ. (*Παυσ.* Χ. 34, 9 κ. ἑξ.). Παρὰ τὸν χῶρον τῆς ἀρχαίας Ἀμφικλείας ἔχει κτισθῆ ἡ νέα *Ἀμφίκλεια* ἢ Δαδὶ (βλ. λ.) Γ.Δ.ΚΑΨ.

—**Ἀμφίκλεια.** Θυγάτηρ τοῦ Ἀρίστωνος καὶ μαθήτρια τοῦ Πλωτίνου.

ἀμφικλίνη (Amphiclina Laube) *[Παλαιοζ.]*. Γένος βραγχιοπόδων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κονιγκινιδῶν* ζήσαν κυρίως κατὰ τὸ τριάσιον σύστημα. Ἔχει κέλυφος, οὗτινος τὸ μὲν χεῖλος τοῦ κλείθρου εἶναι θρσχύτατον, τὸ δὲ κοιλιακὸν ὄστρακον μετὰ σπονδύλου εὐθέος καὶ διατρήτου κάτωθεν τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ ψευδοδελτίδιον. Θ. Σ.

ἀμφικλινής (ὁ, ἡ), —**ἐς** (τό)· ὁ ἐπ' ἀμφότερα τὰ μέρη κεκλιμένος: «ἔδαφος ἀμφικλινὲς» ἀποτελοῦν οἱονεὶ ῥάχιν μὲ κεκλιμένα ἐπίπεδα.—Ἐπίρρ. **ἀμφικλινῶς.** Β. Φ.

Ἄμφικλος (ὁ). Εἷς ἐκ τῶν Τρώων ἡρώων τῶν φονευθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως (*Ὁμ.* Ἰλ. Π. 313). Κ. Μ. Κ.

—**Ἄμφικλος ὁ πρεσβύτερος.** Εἷς ἐκ τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Χίου, καταγόμενος ἐξ Ἱστιαίας τῆς Εὐβοίας. Τοῦτον ἐκάλεσαν οἱ Χῖοι, κατὰ χρησμὸν τοῦ μαντείου, διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς νήσου ὅταν ὁ οἶκος τοῦ πρώτου οἰκιστοῦ τῆς Χίου καὶ πρώτου βασιλέως *Οἰνοπίωνος* ἐξέλιπε μὲ τὸν θάνατον τῶν υἱῶν του. Εἰς τὸν Ἄμφικλον ἐδόθη χρησμὸς ὅτι ὤφειλε νὰ συνθυσιάζῃ ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ἰώνων κατὰ τὰ Πανιώνια εἰς τὸν ἐν τῷ ὁμωνύμῳ ἄλσει παρὰ τὴν Μυκάλην ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ τὴν συνήθειαν ταύτην ἐτήρησαν καὶ οἱ ἐπίγονοί του (Παρβλ. *Παυσαν.* ζ', 4). Κ. Μ. Κ.

—**Ἄμφικλος ὁ νεώτερος.** Ἀπόγονος τοῦ προηγουμένου συντυραννήσας τῆς Χίου μετὰ τοῦ Πολυτέκνου. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον αὐτοὶ ἐβοήθησαν τοὺς Πρόξινους, δολοφόνους τοῦ Κνώπου τοῦ ἄρχοντος τῶν Ἐρυθρῶν, νὰ καταλύσουν τὴν τέως ἀρχὴν καὶ νὰ ἱδρύσουν τυραννικὴν ὀλιγαρχίαν (*Ἀθήν.* ΣΤ'). Κ. Μ. Κ.

ἀμφίκλυστος (ὁ, ἡ), —**ον** (τό)· ὁ πανταχόθεν κατακλυζόμενος, *περίκλυστος.*

ἀμφίκοιλος (ὁ, ἡ), —**ον** (τό)· ὁ ἀμφοτέρωθεν κοῖλος.

—**ἀμφίκοιλος φακός**· βλ. φακός.

ἀμφίκομα (τὰ) (Amphicoma) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*. Τὰ ἔντομα ταῦτα ἔχουσιν ἐπιμήκες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σῶμα, ὅπερ κατὰ τὸ ἄκρον εἶναι λεπτὸν καὶ κατά τι ἀνωρθωμένον. Τὰ **ἔλυτρα** εἶναι κατὰ κανονικὰς ἐπιμήκεις σειρὰς διατεταγμένα. Οἱ **ὀφθαλμοὶ** των εὐρίσκονται βαθέως τοποθετημένοι εἰς τὰς κόγχας καὶ εἶναι σχεδὸν τετραγωνικοί. Τὰ ἀμφίκομα ἔχουσι συνήθως μεταλλικὰ χρώματα, ἅτινα ποικίλλουσιν ἐνίοτε καὶ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος. Ζῶσιν ἐπὶ τῶν ἀνθέων καὶ εὑρίσκονται εἰς τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην, τὴν βόρειον Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀσίαν. Μεταξὺ τῶν πολλῶν **εἰδῶν** γνωστότερον εἶναι: *ἀμφίκομον τὸ βλεφαρωτὸν* (Amphicoma ciliata), ἀπαντῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ. Δ. Ν. Π.

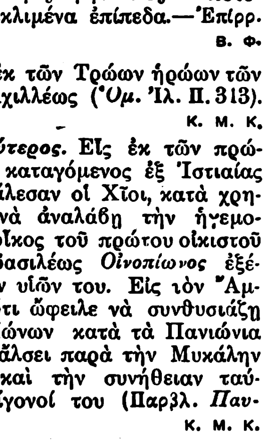

Ἀμφίκομον τὸ βλεφαρωτόν.

ἀμφίκομος (Amphicome Royle) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *βεγνονιδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, καλλωπιστικά, ἰθαγενῆ τῶν Ἱμαλαΐων. Σ. Μ.

ἀμφίκορα (τὰ) (Amphicora) *[Ζῳολ.]*. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἐδόθη κατὰ τὸ 1836 ὑπὸ τοῦ Sabellides εἴς τινα οἰκογένειαν τοῦ ἀθροίσματος τῶν ζωνοσκωλήκων (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ἀμφικορίλλα (Amphicorilla) *[Ζῳολογ.]*. Ζωνοσκώληκες τῆς οἰκογενείας τῶν σαβελλιδῶν (βλ. λέξιν). Δ. Ν. Π.

ἀμφικότυλος (Amphicotylus Cope) *[Παλαιοζ.]*. Γένος κροκοδείλων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *γωνιοφολιδῶν*· βλ. συνών. γωνιοφολίς. Θ. Σ.

Ἀμφικράτης. — 1) Ἀρχαῖος βασιλεὺς τῆς Σάμου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ Σάμιοι ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Αἰγίνης, πολλὰ κακὰ ἐπενεγκόντες ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πολλὰ παθόντες (*Ἡροδ.* 3, 59). — 2) Ἀθηναῖος ἱστοριογράφος, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Θεμιστοκλέους ἐξ ἑταίρας (*Ἀθήν.* 13. 576c). — 3) Ἀθηναῖος ῥήτωρ τῶν χρόνων τοῦ Λουκούλλου (*Πλούτ.* Λούκ. 22). — 4) Γλύπτης ἐν Ἀθήναις ἐργασθεὶς περὶ τὸ 497 καὶ κατασκευάσας τὸ ἄγαλμα τῆς *Λεαίνης*, τῆς φίλης τῶν τυραννοκτόνων Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, ἥτις βασανιζομένη, ἵνα καταθέσῃ κατ' αὐτῶν, ἀπέκοψε διὰ τῶν ὀδόντων τὴν γλῶσσαν αὐτῆς καὶ ἀπέπτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ τυράννου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἠγειραν εἰς τιμὴν αὐτῆς ἄγαλμα χαλκοῦν λεαίνης ἐχούσης ἀποκεκομμένην τὴν γλῶσσαν (*Παυσ.* Ι, 23, 1). Ὁ Παυσανίας ὅμως ἀποδίδει τοῦτο εἰς τὸν γλύπτην Κάλαμιν. ΙΑΚ. Χ. Δ.

— «**Ἀμφικράτης**». Τίτλος κωμῳδίας τοῦ Ἀμφιδος (*Ἀθην.* 1, 8).

ἀμφίκρημνος (ὁ, ἡ)· ὁ πανταχόθεν κρημνώδης.

ἀμφικτεῖς (ἡ) (Amphicteis) *[Ζῳολ.]*. Ζωνοσκώληκες τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀμφαρετιδῶν*. Χαρακτηρίζονται ὑπὸ ἐπιμήκους σώματος, ὅπερ φέρει 20-40 ἀρθρώσεις, ἐνδιαμέσου μετωπικοῦ λοβοῦ καὶ λείων προσακτρίδων. Ὁ κεφαλικὸς λοβὸς παρουσιάζει δύο τμήματα ἐν εἴδει τρόπιδος, ἅτινα εἶναι παχέα καὶ διαγωνίως διατεταγμένα. Τὸ μετωπικὸν τμῆμά των εἶναι βαθέως ἠυλακωμένον. Τὰ βράγχια εἶναι ἀνεπτυγμένα, σχηματίζουσιν ἐξ ἑκάστου μέρους θύσανον ἐκ τεσσάρων νηματίων, εἶναι δὲ τοποθετημένα ἐπὶ τῆς τρίτης, τετάρτης καὶ πέμπτης ἀρθρώσεως τοῦ ἀνωτέρω σωματικοῦ τμήματος. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη, ἐξ ὧν τὰ γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) *Ἀμφικτεὶς ἡ Γκουννέρειος* (Amphicteis Gunneri). Τὸ σῶμά της ἀποτελεῖται ἀπὸ 15 ἀρθρώσεις· τὰ κεφαλικὰ νημάτια εἶναι λεῖα. Μῆκος ζῴου 30 χιλιοστόμετρα. Εὑρίσκεται εἰς τὰ παράλλια τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Νορβηγίας καὶ εἰς βάθος 20—100 ποδῶν.

2) *Ἀμφικτεὶς ἡ Συνδεβάλλειος* (Amphicteis Sundevalli). Φέρει 19 ἀρθρώσεις. Τὸ μῆκος της φθάνει τὰ 45 χιλιοστόμετρα καὶ φέρει ἄνευ τριχώσεων πόδας. Εὑρίσκεται εἰς τὰ ἀνατολικὰ παράλλια τῆς Σπιτσβέργης. Δ. Ν. Π.

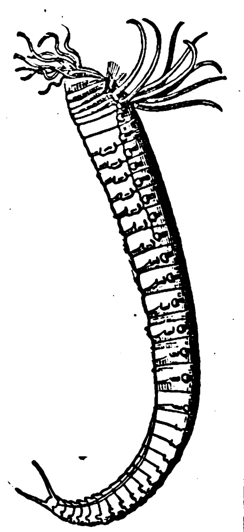

Ἀμφικτεὶς ἡ Γκουννέρειος.

ἀμφίκτενα (τὰ) (Amphictena) *[Ζῳολ.]*. Ζωνοσκώληκες τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χαιτοπόδων*, τῆς οἰκογενείας τῶν ἀμφικτενιδῶν (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ἀμφικτενίδαι (οἱ) (Amphictenidae) *[Ζῳολ.]*. Ζωνοσκώληκες τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτιδῶν*. Τὸ σῶμα τῶν ζῴων τούτων διαιρεῖται εἰς δύο διακεκριμένα μέρη, ἅτινα οὐσιωδῶς διαφέρουσιν ἀλλήλων· τὸ πρόσθιον (θωρακικὸν) εἶναι εὐμέγεθες, εὐρὺ πρὸς τὸ ἀνώτατον ἄκρον καὶ πεπλατυσμένον πρὸς τὸ κατώτατον, τὸ δὲ ὀπίσθιον (κοιλιακὸν) ἔχει σκαφοειδὲς σχῆμα καὶ φέρει 5—6 ἀποφύσεις. Δ. Ν. Π.

ἀμφικτίονες· βλ. ἀμφικτιονίαι.

ἀμφικτιονίαι καὶ **ἀμφικτυονίαι.** Ἡ διπλῆ γραφὴ τῆς λέξεως ὀφείλεται εἰς τὴν διπλῆν ἐτυμολογίαν αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἡ δι' **υ** εἶναι ἡ ἐτυμολογία τῆς μυθολογικῆς παραδόσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀμφικτυονία τῶν θεσμοπολῶν ἦτο θεσμὸς ἱδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀμφικτύωνος, υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Ἕλληνος. Ἡ διὰ τοῦ **ι**, ἡ καὶ ὀρθή, μαρτυρεῖ περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ θεσμοῦ, ὅτι δηλ. ἡ *ἀμφικτιονία* ἦτο συνέλευσις γειτονικῶν φύλων (*ἀμφικτιόνων*, *περικτιόνων*, περιοικούντων δηλ.) εἴς τι κοινὸν τούτων ἱερὸν κατὰ τακτὴν ἡμέραν πρὸς τέλεσιν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ λατρευομένου θεοῦ. Τὸ θρησκευτικὸν αὐτὸ ἔθιμον ἀνέρχεται εἰς παναρχαίαν ἐποχήν, ἴσως εἶναι μάλιστα ἀρχαιότερον τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας, ὅτε ἀμφικτιονικὸς θεὸς ἦτο ὁ πελασγικὸς Ζεύς· ὠργανώθη ὅμως εἰς πανίσχυρον θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν θεσμὸν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων ἡ πολιτικὴ ἱστορία δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἄρχεται ἀπὸ τῆς καθιερώσεως τοῦ θεσμοῦ τούτου, διότι ἡ ὑπὸ τῶν ἀμφικτιόνων ἀναγνώρισις κοινῆς καὶ ἑνιαίας λατρείας πρὸς τὸν ἀμφικτιονικὸν θεὸν ἐπέβαλεν εἰς τοὺς μετέχοντας αὐτῆς τακτὰς ὑποχρεώσεις, αἵτινες ὑπῆρξαν τὰ πρῶτα σπέρματα κοινοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν ἀμφικτιόνων τούτων. Ἡ συνένωσις τῶν κεχωρισμένων ἀλλήλων πρότερον φύλων, μὲ τὰ ἴδιά των ἤθη, τὴν ἰδίαν ὕπαρξιν καὶ τοὺς ἰδίους βωμοὺς θεῶν, εἰς ἕνα λαόν, ἐδημιούργησε καὶ τὴν ἀνάγκην κοινοῦ ὀνόματος αὐτῶν, τὸ ὁποῖον θὰ διέκρινεν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν μὴ περιλαμβανομένων εἰς τὴν ἀμφικτιονίαν φύλων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ συνηδέλφωσαν οἱ Ἕλληνες τοὺς δύο συμβολικοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς ἀμφικτιονικῆς ἑνώσεώς των, τὸν *Ἕλληνα* καὶ τὸν *Ἀμφικτύωνα*, πλάσαντες αὐτοὺς ἀδελφοὺς καὶ υἱοὺς τοῦ Δευκαλίωνος τοῦ κοινοῦ γενάρχου τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὸν μυθολογούμενον κατακλυσμόν.

Αἱ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ἀμφικτιονίαι. — Ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ὅπως ἐπέβαλεν, ὡς γνωστόν, τὴν ἵδρυσιν πολλῶν ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων πολιτειῶν, οὕτως εἶχεν ἐπιβάλει, ἀναντιρρήτως, καὶ τὴν ἵδρυσιν πολλῶν ἀμφικτιονιῶν, αἵτινες βραδύτερον συνεχωνεύθησαν εἰς ὀλιγωτέρας. Παλαιότερα τῶν ἑλληνικῶν ἀμφικτιονιῶν φαίνεται ὅτι ἦτο—ἂν κρίνῃ τις ἐκ τῶν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων ὅτι τὸ πρῶτον κοινὸν ὄνομα τῶν ἑλληνικῶν φύλων ἦτο τὸ τῶν *Γραικῶν*, ὑφ' ὃ καὶ ἦσαν γνωστοὶ καὶ βραδύτερον οἱ Ἕλληνες εἰς τὰ συγγενῆ λατινικὰ φῦλα —, ἡ τῶν Θεσπρωτῶν, Χαόνων καὶ Μολοσσῶν καὶ πρῶτον ἀμφικτιονικὸν ὄνομα τῶν ἑλληνικῶν φύλων τὸ τῶν Γραικῶν. Κυρίως ὅμως φαίνεται ὅτι αἱ πρῶται ἀμφικτιονίαι εἶχον ἱδρυθῆ περὶ τὰ ἱερὰ τὰ κείμενα εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀκτάς, εἰς τὰς ὁποίας ἡ διὰ θαλάσσης ἐπικοινωνία εἶχε φέρει καὶ τὴν πρώτην ἡμέρωσιν τοῦ βίου. Οὕτω παλαιότατα ἀμφικτιονικὰ ἱερὰ φαίνονται: τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Καλαυρείᾳ (Πόρῳ), εἰς τὸ ὁποῖον συνήρχοντο οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἑξῆς ἑπτὰ πόλεων, Ἑρμιόνης, Ἐπιδαύρου, Αἰγίνης, Ἀθηνῶν, Πρασιῶν, Ναυπλίου καὶ Ὀρχομενοῦ τοῦ Μινυείου (*Στρ.* C. 374)· τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δήλῳ, μνημονευόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ὁμηρικοῦ ὕμνου (στ. 146), εἰς τὸ ὁποῖον «μεγάλη ξύνοδος ἦν τὸ πάλαι τῶν Ἰώνων τε καὶ περικτιόνων νησιωτῶν· ξύν τε γὰρ γυναιξὶ καὶ παισὶν ἐθεώρουν Ἴωνες...» (*Θουκ.* Γ'. 104) καὶ τοῦ ὁποίου θεμελιωτὴν ὀνομάζει ὁ Πλούταρχος (Θησ. 21) τὸν Θησέα· τὸ τῆς Δήμητρος ἀρχαιότερον πάντων κατὰ τὸ πάριον χρονικόν, εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου, εἰς τὸν ὁποῖον συνήρχοντο οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν φύλων τῆς Οἴτης· τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Παγασαῖς· τὸ τοῦ αὐτοῦ θεοῦ ἐν τῇ κοιλάδι τῶν Τεμπῶν· τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Ὀγχηστῷ τῆς Βοιωτίας, ἀντικατασταθὲν βραδύτερον ἀπὸ τὸ *Κοινὸν τῶν Βοιωτῶν*, καὶ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς. Ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀρχαιοτέρων τούτων ἀμφικτιονιῶν αἱ πέντε εἶχον συγκροτηθῆ περὶ ἱερὰ κείμενα εἰς νήσους ἢ παραλίους χώρας. Ἄλλαι ἀμφικτιονίαι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, ἀμφισβητούμεναι σήμερον, ἦσαν ἡ τοῦ Πυθέως Ἀπόλλωνος ἐν Ἄργει (*Παυσ.* IV 5. 2.), ἡ τοῦ Σαμίου Ποσειδῶνος ἐν Σαμικῷ τῆς Μεσσηνίας, εἰς τὸ ὁποῖον συνήρχοντο πάντες οἱ Τριφύλιοι (*Στρ.* C. 343), ἡ τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Τήνῳ καὶ ἡ τῆς Ἀμαρυνθίας Ἀρτέμιδος ἐν Εὐβοίᾳ (*Στρ.* C. 448). Τύπον ἀμφικτιονικὸν εἶχον ὡσαύτως, παρὰ τὰς ἀμφισβητήσεις τινῶν, τὸ Πανιώνιον, συνέλευσις τῶν Ἰώνων εἰς τὸ ἐν Μυκάλῃ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ἡ συνέλευσις τῶν Δωριέων τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Τριοπίῳ περὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἡ τῶν Αἰολέων ἐν Γρυνείῳ περὶ τὸ ἱερὸν τοῦ αὐτοῦ θεοῦ (*Ἡροδ.* Α' 144—149). Ὑπὸ τὸν τύπον ἀμφικτιονίας ὠργάνωσαν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ὀλυμπίᾳ καὶ οἱ Δωριεῖς τῆς Λακωνικῆς τὴν *Πελοποννησιακὴν συμμαχίαν*, ἧς μετεῖχον πόλεις τῆς Πελοποννήσου, τῶν ὁποίων τὰς μεταξύ των διαφορὰς ἔλυον Πελοποννήσιοι ἄρχοντες, *Ἑλλανοδίκαι* καὶ οὗτοι καλούμενοι, ὡς καὶ οἱ Ἠλεῖοι κριταὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Ἡ ἀπόπειρα αὕτη ὅμως τῶν Λακεδαιμονίων δὲν ἴσχυσεν, ἐξ ἀντιδράσεως τῶν παραλίων ἰδίᾳ πόλεων τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ θεσμὸς τῶν ἀμφικτιονιῶν μετεφυτεύθη καὶ εἰς τὴν Μεγάλην ἀκόμη Ἑλλάδα. Οὕτως ὁ Ὁμάριος

Digitized by Google

ἡ Ὁμαγύριος Ζεὺς ἦτο ὁ προστάτης τῶν κοινῶν πολιτικῶν θεσμῶν ἀχαϊκῶν καὶ ἰωνικῶν ἀποικιῶν εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν, ἰδίᾳ δὲ ἡ Λακινία Ἥρα τῆς Κρότωνος, τῆς ὁποίας τὸ ἱερὸν ὑπῆρξε κέντρον μεγάλων ἑορτῶν. Ὁ ἐν πυκνῷ δάσει ἐλατῶν ἱδρυμένος ναὸς αὐτῆς ὑπῆρξε τὸ ἐντευκτήριον ἁπάντων τῶν περιοίκων. Εἰς αὐτὸν ἀπέστελλον οἱ Ἰταλιῶται τοὺς θεωροὺς των διὰ νὰ συσκεφθῶσι περὶ τῶν κοινῶν ὑποθέσεών των, περὶ αὐτὸν ἐξέθετον τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας καὶ καλλιτεχνίας των. Ἐν τῷ ναῷ τῆς Λακινίας Ἥρας ἐκανονίσθησαν τὰ κοινὰ σταθμὰ τῶν Ἰταλιωτῶν καὶ ἀνεγνωρίσθη ὡς κοινὸν σύμβολον τῶν νομισμάτων των ἡ κεφαλὴ τῆς λατρευομένης ἐν αὐτῷ θεᾶς. Ὅπως ὅμως οὔτε πόλις τις ἠδυνήθη νὰ ἐπιβληθῇ καὶ συνενώσῃ τοὺς διεσπασμένους ἀποίκους Ἕλληνας τῆς Κάτω Ἰταλίας, οὕτω καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἀμφικτιονικὰ ἱερὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προλάβωσι τὴν διάσπασιν καὶ τὴν ὀξεῖαν ἀντίθεσιν Ἀχαιῶν, Ἰώνων καὶ Δωριέων τῆς χώρας ταύτης. Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀμφικτιονία εἶχε καταστῇ πανελλήνιος θρησκευτικὸς καὶ πολιτικὸς θεσμὸς ἔν τε τῇ μητροπόλει Ἑλλάδι καὶ ταῖς ἀποικίαις αὐτῆς. Ἁπασῶν ὅμως τῶν ἀμφικτιονιῶν τούτων σπουδαίως ἐπέδρασαν εἰς τὰς τύχας τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ προαγωγὴν ἡ ἀμφικτιονία τῆς Δήλου καὶ μάλιστα ἡ ἀμφικτιονία τῶν Δελφῶν.

Ἡ ἀμφικτιονία τῆς Δήλου.— Ἡ ἀρχαιοτάτη ἀμφικτιονία τῆς Δήλου, τὸ θρησκευτικὸν τοῦτο κέντρον τῶν Ἰώνων τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῶν Κυκλάδων, εἶχε περιπέσει εἰς ἀφάνειαν ἀφοῦ ἀπεσύρθησαν ἐξ αὐτῆς οἱ Ἴωνες τῆς Μ. Ἀσίας ἱδρύσαντες ἴδιον θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν κέντρον, τὸ ἐν Μυκάλῃ Πανιώνιον. Ἀπὸ τῶν μέσων ὅμως τῆς 6ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ὁ μεγαλοφυὴς Πεισίστρατος διέγνωσεν ὅτι τὸ μέλλον τῶν Ἀθηνῶν πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ τὰς Κυκλάδας καὶ ἀνέλαβε τὴν ὑπὸ τοῦ χρηστηρίου τῶν Δελφῶν ἐντολὴν τῆς ἀνανεώσεως τῆς προτέρας μεγαλοπρεποῦς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δήλῳ, ἥ τε θρησκευτικὴ πανήγυρις καὶ ἡ ἀμφικτιονία τῆς Δήλου ἀνέκτησαν τὴν προτέραν σπουδαιότητα, ἀνῆλθον δὲ εἰς ἀκμήν, ὅτε ὁ Ἀριστείδης μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους τὸν ἐθνικώτατον καὶ ἐλευθεριώτατον ἀμφικτιονικὸν τύπον ἔδωκεν εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθείσης ναυτικῆς συμμαχίας, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν Ἀθηνῶν, μὲ κέντρον τὴν Δῆλον καὶ σκοπὸν τὴν καταδίωξιν τῆς πειρατείας, τὴν διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐμπορικῆς ὁδοῦ μεταξὺ Εὐξείνου καὶ Αἰγαίου καὶ πρὸ πάντων τὴν ἀπαλλαγὴν ὅλων τῶν νήσων καὶ ὅλων τῶν παραλίων ἐκ τῆς περσικῆς κυριαρχίας. Οὕτως ὁ θρησκευτικὸς θεσμὸς τῆς ἀμφικτιονίας εἶχε μεταβληθῇ εἰς ἐθνικώτατον θεσμόν, ἀποσκοποῦντα εἰς τὴν ἄμυναν ἀπὸ τῶν βαρβάρων, ὡς εἶχε μεταβληθῇ καὶ ἡ πελοποννησιακὴ συμμαχία, τῆς ὁποίας ὁ στρατὸς συνήρχετο εἰς τὸ ἐν Σπάρτῃ Ἑλλήνιον (*Παυσ.* III. 12.6) μετὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν προτέραν προσπάθειαν τῶν Λακεδαιμονίων ὅπως ἡ ὑπὸ τύπον ἀμφικτιονικὸν πελοποννησιακὴ συμμαχία ὑπὸ τὴν προεδρίαν των ἔχῃ κέντρον τὴν ἀρχαίαν Ὀλυμπίαν. Τὸν ἀμφικτιονικὸν χαρακτῆρα τῆς συμμαχίας τῆς Δήλου ἐμφαίνει καὶ ἡ ὀνομασία τῶν ἀρχόντων *(ἑλληνοταμιῶν)* τῶν ἐχόντων τὴν διοίκησιν τοῦ ταμείου τῶν συμμάχων, οἵτινες ἐξελέγοντο ἐκ τῶν Ἀθηναίων μόνον (*Θουκ.* Α' 96 καὶ Γ' 10, *Διοδ.* XI 47, *Πλουτ.* Ἀρ. 24). Ἡ ἀμφικτιονία τῆς Δήλου ἀπώλεσε τὴν σημασίαν της ὅτε, ὡς γνωστόν, ἡ ναυτικὴ συμμαχία τῆς Δήλου ἐξεφυλίσθη εἰς ναυτικὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν, αἵτινες τοῦ λοιποῦ ἐμερίμνων μόνον περὶ διοικήσεως τοῦ ἱεροῦ διὰ λόγους πολιτικούς· διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὴν κάθαρσιν τῆς νήσου ἐπεχείρησαν κατὰ τὸ 425 π. Χ., ὅτε καὶ τὴν πανήγυριν ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον ὠργάνωσαν εἰσαγαγόντες νέον ἀγῶνα, τὰ *Δήλια*, καὶ τὴν ἀνάστασιν τῶν Δηλίων κατὰ τὸ 423 π. Χ., ἐπανελθόντων καὶ πάλιν κατὰ κέλευσμα τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου. Τὸ ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ ἱεροῦ δικαίωμα τῶν Ἀθηναίων, διατηρηθὲν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δευτέρας αὐτῶν ναυτικῆς ἡγεμονίας (βλ. C. I. G. 158 περὶ ὀργανισμοῦ ἀμφικτιονίας κατὰ τὰ ἔτη 377—374 π. Χ.) ἠμφεσβήτησαν οἱ φιλιππίζοντες τῆς Δήλου κατὰ τὸ 343 π. Χ., ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέτυχον διὰ τοῦ Δηλιακοῦ λόγου τοῦ Ὑπερείδου ἐν Δελφοῖς νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων των κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ἀμφικτιονικοῦ συνεδρίου (*Δημοσθ.* «περὶ τοῦ στεφάνου» 134).

Τὴν διαλυθεῖσαν ἀμφικτιονίαν τῆς Δήλου ἀντικατέστησε βραδύτερον τὸ *Κοινὸν τῶν νησιωτῶν* ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Πτολεμαίων.

Ἡ ἀμφικτιονία τῶν Δελφῶν ἢ Πυλαία.— Ἡ ἀμφικτιονία αὕτη προῆλθεν ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τριῶν μικροτέρων ἀμφικτιονιῶν, τῆς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν τῇ κοιλάδι τῶν Τεμπῶν, τῆς τῆς Δήμητρος ἐν Θερμοπύλαις, καὶ τῆς τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς, ἔνθα Κρῆτες εἶχον ἱδρύσει τὸν ναὸν καὶ τὸ χρηστήριον τῆς Πυθοῦς. Ἡ συγχώνευσις τῶν τριῶν τούτων ἀμφικτιονιῶν καὶ ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐξ αὐτῶν προελθούσης νέας ἦτο τὸ μέγα ἔργον τῶν Δωριέων, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὁποίου ἡ ἱερατικὴ πολιτεία τῶν Δελφῶν παρεῖχεν ἰδιάζουσαν προστασίαν καὶ εὔνοιαν πρὸς τοὺς Δωριεῖς. Μεταναστεύσαντες οὗτοι ἐκ Θεσσαλίας, ἔνθα μετὰ τοσούτου ζήλου εἶχον ἐγκολπωθῇ τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὥστε καὶ αὐτὸν τὸν γενάρχην των Δῶρον ἐκάλεσαν υἱὸν τοῦ θεοῦ τούτου, εἰς τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ Παρνασσοῦ ἐπέτυχον τὴν συνένωσιν τῶν δύο ἀμφικτιονιῶν, ἥτις ἐπήνεγκε τὴν συνένωσιν τῶν ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου οἰκούντων λαῶν. Πρὸς συνένωσιν τῶν δύο τούτων ἀπομεμακρυσμένων ἀπ' ἀλλήλων ἱερῶν καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς πρὸς λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀναγκαίας ἐπικοινωνίας ἐστρώθη ἀπὸ τῶν Δελφῶν διὰ τῆς Δωρίδος καὶ Θεσσαλίας μέχρι τοῦ Ὀλύμπου ἱερὰ ὁδός, διὰ τῆς ὁποίας διήρχοντο αἱ ἱεραὶ πομπαὶ καθ' ἕκαστον ἔνατον ἔτος. Οὕτως εἰς τὴν ὁμάδα τῶν παρὰ τὸν Θεσσαλικὸν Ὄλυμπον καὶ τὴν Ὄσσαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκειτο τὸ Ὁμόλιον, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα μαρτυρεῖ τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνένωσιν περιοίκων φύλων, ἀμφικτιόνων Θεσσαλῶν καὶ τῶν παλαιοτέρων κατοίκων τῆς Θεσσαλίας, Περραιβῶν, Μαγνήτων καὶ Ἀχαιῶν Φθιωτῶν, προσετέθησαν οἱ ἀμφικτίονες τῶν Δελφῶν Φωκεῖς, Βοιωτοί, Δωριεῖς καὶ Ἴωνες. Μετὰ τῶν δύο τούτων ὁμάδων διὰ τῆς ἀόκνου προσπαθείας τῶν Δωριέων, οἵτινες τὴν διάδοσιν τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος ἐθεώρησαν ὡς ἀποστολήν των ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἠναγκάσθησαν, καὶ χάριν τῆς ἀσφαλείας των, νὰ συνενωθῶσι καὶ οἱ περὶ τὴν ἐν Ἀνθήλῃ τῶν Θερμοπυλῶν ἀμφικτιονίδα Δήμητρα Οἰταῖοι λαοί, οἱ Μαλιεῖς, οἱ Αἰνιᾶνες, οἱ Δόλοπες καὶ οἱ Λοκροί.

Ὀργανισμὸς τῆς ἀμφικτιονίας.—Τὴν ἀμφικτιονίαν διῴκει ἓν συμβούλιον, *ἀμφικτιονικὸν Συνέδριον* καλούμενον, καὶ ἡ *ἀμφικτιονικὴ ἐκκλησία*. Τὸ συνέδριον ἀπετελεῖτο ἐκ 24 μονίμων μελῶν, τῶν *ἱερομνημόνων*, ἀνὰ δύο κληρουμένων ἐξ ἑκάστου τῶν 12 φύλων, ἅτινα ἀπήρτιζον τὴν ἀμφικτιονίαν —διότι οὐδεμία διαφορὰ δικαιωμάτων ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν ἀποτελούντων ταύτην φύλων καὶ ὅτε ἀκόμη τινὰ τούτων ηὔξησαν εἰς ἰσχυρὰς πολιτείας —τῶν πυλαγόρων, τοῦ γραμματέως τοῦ συνεδρίου καὶ ἑνὸς ἱεροκήρυκος. Οἱ ἱερομνήμονες, ἐπικαλούμενοι καὶ *ἀμφικτίονες* καὶ *σύνεδροι*, ἦσαν οἱ διαρκεῖς ἀντιπρόσωποι τῶν ἀποτελούντων τὴν ἀμφικτιονίαν φύλων, ἡ δὲ ἐκκλησία, ἐκτάκτως συγκαλουμένη, ἦτο ἡ συνέλευσις ἁπάντων τῶν ἐν τῇ ἑορτῇ δι' οἱονδήποτε λόγον παρευρισκομένων. Τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον ἐπηγρύπνει ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἱεροῦ, ἐμίσθωνε τὰς οἰκίας, τὰς ἀμπέλους καὶ τὰ κτήματα αὐτοῦ, ἅτινα πρὸς διάκρισιν ἔφερον τρίποδας ἐγγεγλυμμένους ἐπὶ στηλῶν ἢ βράχων, ἐμερίμνα διὰ τὴν κανονικὴν τέλεσιν τῆς ἑορτῆς καὶ διὰ τὴν κατ' αὐτὴν πιστὴν τήρησιν ὅλων τῶν τύπων τῆς λατρείας (βλ. C.I.G. 1688), ἐπέβαλε τὰ πρόστιμα εἰς τοὺς παραβάτας τῶν διατάξεων τῆς ἀμφικτιονίας, ἐμερίμνα διὰ τὴν ἀποστολὴν θεωριῶν (βλ. λ.) καὶ ὥριζε τὴν ὑπ' αὐτῶν ἀκολουθητέαν ὁδόν, εἶχε τὴν προεδρίαν τῶν Πυθίων (ἀγώνων), ἐνέκρινε τὰ σχέδια τῶν μελλόντων ν' ἀνεγερθῶσιν ἱερῶν καὶ ὥριζε τὸ χρηματικὸν ποσόν, ὅπερ ὤφειλε νὰ καταβάλλῃ ἑκάστη πόλις (*Ἡροδ.* Β' 180), ἀνέγραφε τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἱεροῦ εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ, ἐφύλασσε τοὺς θησαυροὺς καὶ τὰ ἀναθήματα, ἐδάνειζεν ἐπὶ τόκῳ ἰδιώτας καὶ πόλεις, ἤμειβε τοὺς εὐεργέτας τοῦ ἱεροῦ δι' ἀσφαλείας, ἀσυλίας, προδικίας, ἀτελείας, προεδρίας καὶ ἐχορήγει εἰς αὐτοὺς κηρύκειον μὲ τὴν σφραγῖδά του ὡς δεῖγμα προνομίου, ἐκήρυττε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἀρνουμένων πόλεων νὰ καταβάλωσι τὸ ἐπιβληθὲν πρόστιμον, ὥριζε τὴν πολιτείαν ἥτις θ' ἀνελάμβανε τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ἱεροσύλων καὶ ἐν γένει εἶχεν ἀνωτάτην δικαιοδοσίαν ἐπὶ πασῶν τῶν ἀμφικτιονίδων ἑλληνικῶν πόλεων. Ἡ δὲ συνερχομένη ἔκτακτος ἐκκλησία εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδίδῃ ψηφίσματα.

Τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον συνήρχετο δὶς τοῦ ἔτους, κατὰ μὲν τὸ ἔαρ εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον εἰς τὴν Ἀνθήλην πλησίον τῶν Θερμοπυλῶν εἰς τὸν ἱερὸν χῶρον τῆς Ἀμφικτιονίδος Δήμητρος. Οἱ μετέχοντες τῶν συνελεύσεων τούτων ἀντιπρόσωποι τῶν ἀμφικτιονίδων πόλεων, οἱ πυλαγόραι ἢ ἀγοραστροὶ (*Αἰσχ.* «κατὰ Κτησιφῶντος» 117), ποικίλλοντες κατ' ἀριθμὸν καὶ κατ' ἔτος ἐκλεγόμενοι κυρίως, ἦσαν οἱ παρὰ τῷ ἀμφικτιονικῷ συνεδρίῳ συνήγοροι τῶν συμφερόντων τῆς πόλεώς των, ὑφ' ἧς ἀπεστέλλοντο κατ' ἐκλογήν. Ἀμφότεροι αἱ σύνοδοι ἐκαλοῦντο «*Πυλαῖαι*», Πυλαία ἐαρινὴ ἡ τῶν Δελφῶν καὶ Πυλαία μετοπωρινὴ ἡ τῆς Ἀνθήλης, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι κατ' ἀρχὰς συνήρχοντο μόνον εἰς τὰς Θερμοπύλας, Πύλας καλουμένας ἐν τῇ ἀρχαιότητι.

Ἐκ τῆς μελέτης τῶν ὑπαρχόντων στοιχείων περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀμφικτιονικοῦ Συνεδρίου δὲν ἔχει ἐξακριβωθῇ ἀκόμη οὔτε ὁ τρόπος τῆς κατανομῆς τῶν ἔργων τοῦ συμβουλίου μεταξὺ τῶν μελῶν του, οὔτε ὁ τρόπος τῆς ψηφοφορίας αὐτῶν. Μένει δηλ. ἀκόμη ἄλυτον τὸ πρόβλημα ἂν οἱ ἱερομνήμονες μετεῖχον τῆς ψηφοφορίας ἐπὶ τῶν συζητουμένων ἐν τῇ συνελεύσει ὑποθέσεων ἢ ἂν μετεῖχον τῆς ψοφοφορίας ἐπὶ πασῶν ἤ τινων μόνον. Ἐκ τοῦ τύπου ὅμως τῶν διασωθέντων ψηφισμάτων (ἐπὶ ἱερέως..... Ἔδοξε τοῖς πυλαγόραις καὶ τοῖς συνέδροις τῶν ἀμφικτιόνων καὶ τῷ κοινῷ) ἐξάγεται ὅτι πυλαγόραι τε καὶ ἱερομνήμονες συναπεφάσιζον περὶ πασῶν τῶν ὑποθέσεων τῆς ἀμφικτιονίας.

Θεμελιώδεις διατάξεις τῆς ἀμφικτιονίας.— Δύο ἦσαν αἱ κύριαι καὶ θεμελιώδεις διατάξεις διεθνῶν, οὕτως εἰπεῖν, νομίμων, συμπληρωθεῖσαι βραδύτερον καὶ ὑπ' ἄλλων: ἡ ἀπαγόρευσις τῆς τελείας καταστροφῆς πόλεως ἀμφικτιονίδος ἐν πολέμῳ ὑπ' ἄλλης («μηδεμίαν τῶν ἀμφικτιονίδων ἀνάστατον ποιήσειν») καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς καταστροφῆς τῶν ὑδραγωγείων ἀμφικτιονίδος πόλεως («μηδ' ὑδάτων ναματιαίων εἴρξειν, μήτ' ἐν πολέμῳ μήτ' ἐν εἰρήνῃ»).

Ἡ παράβασις τῶν διατάξεων τούτων προεκάλει τὸν συνασπισμὸν πάντων τῶν ἀμφικτιόνων ἐναντίον τοῦ παραβάτου (*Αἰσχ.* «Περὶ παραπρεσβείας» 115). Αἱ δύο θεμελιώδεις αὗται διατάξεις, ἀρχαιότατα λείψανα δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων, εἶναι αἱ πρῶται ἀπόπειραι εἰσαγωγῆς ἡμερωτέρων ἠθῶν μεταξὺ ἐμπολέμων γειτονικῶν λαῶν.

Ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου.—Οὐδείς, ἴσως, τῶν θεσμῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ ἤθους καὶ τοῦ πολιτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τόσον, ὅσον ὁ θεσμὸς τῆς ἀμφικτιονίας ταύτης. Αἱ θρησκευτικαὶ διατάξεις αὐτῆς ἐχρησίμευσαν ὡς βάσις τῆς συναρμολογήσεως τῶν θρησκευτικῶν διατάξεων καὶ ἄλλων ἑορτῶν, τῆς ὅλης πρὸς τοὺς θεοὺς πίστεως διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως λατρειῶν τινων ὡς κοινῶν καὶ τοῦ διακανονισμοῦ δώδεκα θεῶν ὡς ἀμφικτιονικῶν (*Ἐρν.Κουρτ.*, μετάφ. *Σ. Λάμπρου*, «Ἑλληνικὴ ἱστορία» Α' 159), ὅπερ προέλαβε πᾶσαν ἀπόπειραν εἰσαγωγῆς νέων θεῶν καὶ ὑπῆρξε σωτήριος φραγμὸς εἰς τὴν τάσιν τῶν Ἑλλήνων πρὸς πολυθεΐαν, διότι ἠθέλησαν καὶ ἐν τῇ θεολογίᾳ των νὰ ἔχωσι τάξιν καὶ σταθερὰν ὀργάνωσιν ὡς εἶχον καὶ ἐν τῇ ἐνσπόνδῳ συμμαχίᾳ των. Διὰ τοῦ καθορισμοῦ τακτῶν ἡμερῶν ὡς ἑορτῶν ἠναγκάσθησαν βαθμιαίως οἱ Ἕλληνες εἰς κοινὸν ὑπολογισμὸν τοῦ ἔτους, εἰς τὴν ἀνάθεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἡμερολογίου εἰς τὴν ἐπίβλεψιν τῶν Δελφῶν καὶ εἰς τὰς πρώτας ἀποπείρας των πρὸς συμβιβασμὸν τῆς ἀντιθέσεως σεληνιακοῦ καὶ ἡλιακοῦ ἔτους διὰ τῶν ἐμβολίμων ἐτῶν. Διὰ τῆς κατάρας κατὰ τῶν παραβατῶν τοῦ ὅρκου των ἀμφικτιόνων «ἡ γῆ των νὰ μὴ παράγῃ καρπούς, αἱ γυναῖκές των νὰ γεννῶσι τέρατα, νὰ ἐξαφανισθῶσιν αὐτοί τε, ἡ πόλις των καὶ ἡ φυλή των καὶ αἱ πρὸς τοὺς θεοὺς θυσίαι των νὰ μὴ γίνωνται δεκταί» συνεκρατοῦντο οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς μεταξύ των πολέμους εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς ἐπιεικείας. Διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἀμφικτιονικῶν νόμων ἐγκατελείφθη ἡ διηνεκὴς ὁπλοφορία, ἐξησφαλίσθη ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν πόλεων, ἀνεγνωρίσθη ἡ ἱερότης τῶν βωμῶν καὶ ναῶν, καὶ πρὸ πάντων συναπετελέσθη ἐκ τῶν πατρίων κωμῶν μεγάλη πατρίς. Διὰ τοῦτο, πιθανώτατα, ὁ Ὄλυμπος ἐθεωρήθη ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὡς ὁ φρουρὸς τῶν μεθορίων τῆς κυρίως Ἑλλάδος, διότι ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐντεῦθεν ἤρχιζον οἱ ἀμφικτιονικοὶ ἑλληνικοὶ λαοί.

Οἱ ἀμφικτιονικοὶ λαοὶ τῆς ἀμφικτιονίας τῶν Δελφῶν, ὡς λαοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον μεσογειακοί, συνήθισαν πρῶτοι νὰ θεωρῶσι κοινὴν ἑαυτῶν χώραν τὴν ἔχουσαν σύνορα ὡρισμένα καὶ ἔμαθον ν' ἀγαπῶσι καὶ ὑπερασπίζωσιν ὡς ἰδιαιτέραν πατρίδα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ναυτικοὺς λαούς, οἵτινες περιπλανώμενοι εἰς διαφόρους ἀκτὰς ἐθεώρουν οἰκείας πάσας τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἐπεδήμουν. Ὅτι ὁ Ἀμφικτύων, ὁ μυθικὸς ἥρως ὁ ἐκπροσωπῶν τὴν μεγάλην Θεσσαλικὴν καὶ Δελφικὴν ἀμφικτιονίαν, παρίσταται ὡς ἀδελφὸς τοῦ Ἕλληνος, εἶναι μία ἰσχυρὰ ἔνδειξις ὅτι ἡ ἀμφικτιονία τῶν Δελφῶν συνετέλεσε τὸ πλεῖστον εἰς τὴν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐπίρρωσιν τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος καὶ εἰς τὴν καθολίκευσιν τοῦ ὀνόματος Ἕλλην, Ἑλλήνων κληθέντων ἐν ἀρχῇ γενικώτερον τῶν μετεχόντων τοῦ Ἀμφικτιονικοῦ συνεδρίου φύλων. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ μὴ μετέχουσαι τῆς ἀμφικτιονίας ταύτης πρὸς Β. καὶ Δ. ἑλληνικαὶ χῶραι σὺν τῷ χρόνῳ ἀπεξενοῦντο τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ ἐθεωροῦντο ἡμιβάρβαροι, ἤτοι ἡ Μακεδονία, ἡ Ἤπειρος, αὐτὴ ἡ Θεσσαλία, ὅτε οἱ Θεσσαλοὶ ἔπαυσαν μετέχοντες τῆς ἀμφικτιονίας, καὶ αἱ περὶ τὸν Ἀχελῷον ἀκόμη ἑλληνικαὶ χῶραι, ἐνῷ αἱ μετέχουσαι ταύτης εἶχον κοινὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, διότι εἶχον τὴν συναίσθησιν ὅτι συνανῆκον εἰς ἓν ἔθνος. Ἐκ τῆς ἀντιλήψεως ταύτης καὶ ἐκ τοῦ στενοῦ συνδέσμου ἀμφικτιονίας καὶ μαντείου τῶν Δελφῶν ἐπήγασαν αἱ διατάξεις κατὰ τὰς ὁποίας ἀπηγορεύετο ὁ χρηστηριασμὸς πόλεως ἑλληνικῆς ἐναντίον ἄλλης ἑλληνικῆς πόλεως, ἡ ἀπαθανάτισις ἐμ-

Digitized by Google

φυλίου τινὸς πολέμου διὰ μονίμων τροπαίων, ὁ ἐξανδραποδισμὸς Ἑλλήνων παρ' Ἑλλήνων καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ ἀμφικτιονικὸν Συνέδριον δὲν ἠδυνήθη νὰ προλάβῃ οὔτε τὴν καταστροφὴν τῶν Μυκηνῶν ὑπὸ τῶν Ἀργείων κατὰ τὸ 468 π. Χ. οὔτε τῶν Θεσπιῶν καὶ τῶν Πλαταιῶν ὑπὸ τῶν Θηβαίων κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, οὔτε τῶν Θηβῶν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου· ἡ ἀποδειχθεῖσα ὅμως εἰς τὰς περιστάσεις ἐκείνας ἠθικὴ ἀδυναμία τῶν ἀμφικτιόνων δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπόδειξις ὅτι οὐδεμίαν ἤσκουν ἠθικὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τῶν ἀλληλομαχουσῶν ἑλληνίδων πόλεων.

Ἐκ τῆς ἀντιλήψεως ὅτι συνανῆκον εἰς τὸ αὐτὸ ἔθνος ἐπήγαζεν ἡ δύναμις τοῦ πυθικοῦ ἱεροῦ, ὡς πνευματικοῦ καὶ ἐθνικοῦ κέντρου τῶν Ἑλλήνων, συμβολικῶς παρισταμένη διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ, νὰ ὁρίζῃ πολλάκις τὰ πεδία τῆς ἀποικιακῆς δράσεως τῶν Ἑλλήνων, νὰ δίδῃ ἐντολὰς διώξεως πειρατῶν, ὡς ὅτε ἐνετάλησαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ κομίσωσιν εἰς Ἀθήνας τὰ ὀστᾶ τοῦ Θησέως ἐκ Σκύρου διὰ νὰ τιμωρηθῶσιν οἱ ληστεύσαντες Θεσσαλοὺς ἐμπόρους Σκύριοι πειραταί, νὰ ἐκδικάζῃ ὄχι μόνον τὰς τοῦ θείου δικαίου (ἰδίᾳ φονικάς), ἀλλὰ καὶ τὰς τοῦ κοινοῦ δικαίου τῶν Ἑλλήνων ὑποθέσεις. καὶ νὰ ἐκπροσωπῇ τὸν ἑλληνισμὸν ἀπέναντι τῶν μὴ Ἑλλήνων. Διὰ τοὺς εἰρημένους λόγους οἱ μὲν Ἕλληνες εἶχον συμφέρον τὸ πυθικὸν ἱερὸν νὰ διατελῇ ἐν ἀκμῇ δυνάμεως, τιμῆς καὶ σεβασμοῦ, ὡς ἐκπροσωποῦν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὰ δὲ ἱερατικὰ γένη τῶν Δελφῶν νὰ καλλιεργῶσι τὴν ἰδέαν καὶ τοὺς δεσμοὺς τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος, διότι ἡ δύναμις καὶ ἐπιβολή του ἐστηρίζετο εἰς τὴν ἐθνικὴν δύναμιν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Μολονότι ὅμως αἱ ἀμφικτιονίαι ἐκαλλιέργησαν καὶ προήγαγον τὸ πνεῦμα τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος, τὸ ἀτομικιστικὸν πνεῦμα τῆς φυλῆς δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὰς νὰ λάβωσι χαρακτῆρα ἐθνικῆς Διαίτης.

Νομίσματα τῆς ἀμφικτιονίας. — Οἱ ἀμφικτίονες ἐκτὸς τῶν ἄλλων δικαιωμάτων των εἶχον καὶ τὸ δικαίωμα νὰ κόπτωσι νομίσματα, καὶ ἔκοπτον σπανίως. Τὰ νομίσματα ταῦτα εἶχον συνήθως τοὺς ἑξῆς δύο τύπους: α') Ἐπὶ τῆς προσθίας μὲν ὄψεως κεφαλὴν Δήμητρος πεπλοφόρου, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας δὲ Ἀπόλλωνα ἐπὶ ὀμφαλοῦ καθήμενον, κρατοῦντα κλάδον δάφνης καὶ ἔχοντα τὴν λύραν πρὸ τῶν ποδῶν του, καὶ ἐπιγραφὴν ΑΜ-

Νομίσματα τῆς ἀμφικτιονίας.
[Ἀργυροῦς στατήρ. - 346 π. Χ.]

ΦΙΚΤΙΟΝΩΝ· καὶ β') Ἐπὶ τῆς προσθίας μὲν ὄψεως κεφαλὴν ὁμοίως Δήμητρος πεπλοφόρου, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας δὲ ὄφιν (τὸν Πύθωνα) περιβάλλοντα ὀμφαλόν. Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκόπησαν μετὰ τὸ πέρας τοῦ Φωκικοῦ πολέμου (346 π. Χ.), ὅτε ἔγινε μεγάλη Πυθικὴ ἑορτή. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας Πυλαίας, ὅτε συνεκροτοῦντο αἱ Πυλάτιδες ἀγοραὶ ἐκόπτοντο νομίσματα.

Ἱστορία τῆς ἀμφικτιονίας. — Ἡ Πυλαία ἢ τῶν Δελφῶν ἀμφικτιονία συνεπτύχθη ὡς προερρήθη, ἐκ τριῶν μικροτέρων ἀμφικτιονιῶν, τῶν ὁποίων οἱ λαοὶ εἶχον ἀνὰ δύο ἕκαστος ψήφους. Αἱ ψῆφοι αὗται, ἐπειδὴ τινὰ τῶν φύλων (οἱ Δωριεῖς, οἱ Ἴωνες, οἱ Λοκροὶ) περιελάμβανον ἐν ἑαυτοῖς περισσοτέρας τῶν δύο αὐτονόμους καὶ ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων πολιτείας, ἐμερίζοντο καὶ συνέβαινεν ἐνίοτε μία ἑλληνικὴ πολιτεία νὰ ἔχῃ ἡμίσειαν ἢ καὶ τέταρτον ψήφου εἰς τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον (*Στρ.* C. 420). Οὕτως ἐκ τῶν δύο ψήφων τῶν Δωριέων μίαν εἶχον αἱ 4 πόλεις τῆς Δωρίδος καὶ μίαν οἱ Δωριεῖς τῆς Πελοποννήσου· διὰ τοῦτο τὴν ψῆφον τῶν Δωριέων τῆς Πελοποννήσου ἄλλοτε μὲν εἶχεν ἡ Σπάρτη, ἄλλοτε τὸ Ἄργος καὶ ἄλλοτε ἡ Σικυών. Τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ μὲ τοὺς Ἴωνας, ἐκ τῶν ὁποίων μίαν εἶχον αἱ Ἀθῆναι καὶ μίαν οἱ Ἴωνες τῆς Εὐβοίας, καὶ μὲ τοὺς Λοκροὺς ἐκ τῶν ὁποίων μίαν ψῆφον εἶχον οἱ Ἐπικνημίδιοι καὶ ἑτέραν οἱ Ὀζόλαι ἢ Ἑσπέριοι κ.ο.κ. Οἱ Δελφοὶ δὲν εἶχον ἰδίαν ψῆφον, περιλαμβανόμενοι εἰς τοὺς Φωκεῖς, μέχρι τῶν περσικῶν πολέμων μετὰ τοὺς ὁποίους, τῇ ἐπεμβάσει τῶν Λακεδαιμονίων, ἀπέκτησαν ἰδίαν ψῆφον. Αἱ ψῆφοι τῶν ἀμφικτιονικῶν φύλων ἦσαν, ὡς προερρήθη, ἰσοδύναμοι συνέβαινε δέ, ὡς ἔλεγεν ὁ Αἰσχίνης, ἡ ψῆφος τῶν πόλεων τῆς Δωρίδος Κυτινίου ἢ Δωρίου νὰ εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς τὴν τῆς Σπάρτης καὶ ἡ ψῆφος τῆς Ἐρετρίας πρὸς τὴν τῶν Ἀθηνῶν—καὶ ἦσαν 24, ἀνὰ δύο τῶν 12 πρώτων φύλων, ἅτινα ἀπέμειναν τὰ αὐτὰ ὡς ἀμφικτιονικὰ μέχρι τοῦ φωκικοῦ πολέμου, ἂν καὶ μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους προέτειναν οἱ Λακεδαιμόνιοι νὰ ἐκβληθῶσι τὰ φῦλα, ἅτινα δὲν μετέσχον τῶν ἐθνικῶν ἐκείνων ἀγώνων καὶ ν' ἀντικατασταθῶσι δι' ἄλλων. Εἰς τὴν πρότασιν τῶν Λακεδαιμονίων εἶχεν ἀντιστῆ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις εἶχε διίδει ὅτι διὰ τῆς προτάσεώς των ἐκείνης ἐπεδίωκον οἱ Λακεδαιμόνιοι νὰ καταρτισθῇ πλειοψηφία τοῦ ἀμφικτιονικοῦ Συνεδρίου ἐκ φιλικῶν πρὸς αὐτοὺς ἑλληνικῶν πολιτειῶν. Τὸ πρῶτον ἄξιον λόγου γεγονὸς τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς ἀμφικτιονίας ἦτο ὁ *α' ἱερὸς πόλεμος,* περὶ τὸ 600 π. Χ, τὸν ὁποῖον ἀνέθεσε τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον εἰς τὸν τύραννον τῆς Σικυῶνος Κλεισθένη, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεμάχησαν οἱ Ἀθηναῖοι, διοικούμενοι τότε ὑπὸ τοῦ Σόλωνος, καὶ οἱ Σκοπάδαι τῆς Θεσσαλίας, κατὰ τῶν Κρισαίων, οἵτινες ὑπὸ παντοῖα προσχήματα ἐφορολόγουν τοὺς διὰ τῆς χώρας των διερχομένους προσκυνητὰς τοῦ ἱεροῦ. Ἡ Κρῖσα κατεστράφη καὶ ἡ χώρα της καθιερώθη εἰς τὸν θεὸν τῶν Δελφῶν. Τότε καθωρίσθη ὁ ὅρκος τῶν ἀμφικτιόνων περιλαμβάνων καὶ τὰς δύο προρρηθείσας θεμελιώδεις ἀπαγορευτικὰς διατάξεις καὶ τὴν φρικιαστικὴν κατὰ τῶν παραβατῶν κατάραν (*Αἰσχ.* κατὰ Κτησιφῶντος 117).

Κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἥ τε πλειονοψηφία τῆς ἀμφικτιονίας καὶ αὐτὸ τὸ ἱερὸν τῶν Δελφῶν ἠκολούθησαν φιλειρηνικὴν πολιτικὴν καὶ δὲν ἐνεθουσιάσθησαν ἐκ τῶν ἐθνικῶν ἐκείνων ἀγώνων, μόνον δὲ μετὰ τὸ πέρας αὐτῶν οἱ ἀμφικτίονες ἐπεκόσμησαν τὰ μνημεῖα τῶν ἐν Θερμοπύλαις πεσόντων καὶ τοῦ βασιλέως Λεωνίδου διὰ στηλῶν καὶ ἐπιγραμμάτων καὶ ἐπεκήρυξαν τὸν προδότην Ἐφιάλτην. Διὰ τοῦτο καὶ εἶχε προταθῆ ἡ ματαιωθεῖσα, ὡς εἴδομεν, τιμωρία τῶν λιποψυχησάντων ἀμφικτιονικῶν φύλων ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Κατὰ τὸ 448 π. Χ. προεκλήθη *β' ἱερὸς πόλεμος* κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Δελφοὶ ἀπώλεσαν τὴν αὐτονομίαν των, ὑπαχθείσης τῆς χώρας των καὶ πάλιν εἰς τοὺς Φωκεῖς. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος, ὅτε ἐνήγαγον εἰς τὸ ἀμφικτιονικὸν Συνέδριον τὴν Σπάρτην οἱ Θηβαῖοι διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Καδμείας (382 π. Χ.) ὑπὸ τοῦ Φοιβίδα, οἱ ἀμφικτίονες κατεδίκασαν τὴν Σπάρτην εἰς πρόστιμον 500 ταλάντων, διπλασιασθὲν βραδύτερον, ἀλλ' ἡ ἀπόφασις ἔμεινε γράμμα νεκρόν. Οἱ ἀμφικτίονες ἔμειναν μόνον μὲ τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι ἀπέκλεισαν τοὺς Λακεδαιμονίους τῶν Πυθίων. Κατὰ τὸ 356 οἱ ἀμφικτίονες, τῇ ἐπεμβάσει τῶν Θηβαίων, οἵτινες ἐπεδίωκον νὰ καταστήσωσι τὸ ἀμφικτιονικὸν Συνέδριον ὄργανόν των, ἐπέβαλον εἰς τοὺς Φωκεῖς βαρεῖαν χρηματικὴν ζημίαν καὶ ἠπείλησαν ἐν περιπτώσει μὴ ἀποτίσεως αὐτῆς τὴν καθιέρωσιν ὁλοκλήρου τῆς Φωκίδος εἰς τὸν θεὸν (*Διοδ.* XVI. 23), διότι γαιοκτήμονες Φωκεῖς εἶχον καταπατήσει μέρος τῶν γαιῶν τοῦ ἱεροῦ. Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου τῶν Φωκέων ἀντέστη εἰς τὴν ἀπαίτησιν τῶν ἀμφικτιόνων καὶ οὕτως ἐξερράγη ὁ λεγόμενος *γ' ἱερὸς πόλεμος,* ὅστις ἀπέβη κατὰ τῶν Φωκέων διὰ τῆς ἀναμείξεως εἰς αὐτὸν τοῦ Φιλίππου. Ἀποτέλεσμα τῆς νίκης τοῦ Φιλίππου ἦτο ὄχι μόνον ἡ καταστροφὴ τῶν φωκικῶν πόλεων πλὴν τῆς τῶν Ἀβῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ μεταρρύθμισις τῶν δελφικῶν θεσμῶν. Τὸ συγκληθὲν συνέδριον τῶν ἀμφικτιόνων ἐστέρησε τοὺς Φωκεῖς τῶν δύο ψήφων, τὰς ὁποίας ἐξ εὐγνωμοσύνης ἔδωκεν εἰς τὸν Φίλιππον, ἐλευθερώσαντα τὸ ἱερὸν ἀπὸ τοὺς ἱεροσύλους Φωκεῖς (*Διοδ.* XVI. 60. *Παυσ.* X. 3.3) καὶ ἀπέκλεισε τοὺς μὲν Σπαρτιάτας καὶ Κορινθίους ὡς ἐναγεῖς, διότι συνεμάχησαν μετὰ τῶν Φωκέων, τοὺς δὲ Ἀθηναίους διότι δὲν συνέπραξαν, καίπερ προσκληθέντες, μετὰ τοῦ Φιλίππου ἐναντίον τῶν ἱεροσύλων καὶ διότι ὄχι μόνον διεμαρτυρήθησαν διὰ τὴν ἐξορίαν πολιτῶν τινων τῶν Δελφῶν τῇ ἐπεμβάσει τῶν Θηβαίων, ἀλλ' ἔδοσαν εἰς τοὺς ἐξορίστους πολιτικὰ ἐν Ἀθήναις δικαιώματα. Οὕτω τότε τὸ πρῶτον μετερρυθμίσθη ἡ σύνθεσις τῆς ἀμφικτιονίας.

Κατὰ τὸ 339 π. Χ. τὸ εἰς Θερμοπύλας συγκληθὲν ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον στείλει ἀντιπροσώπους μόνον αἱ φιλιππίζουσαι πόλεις, ἐπέβαλε πρόστιμον εἰς τοὺς Ἀμφισσεῖς ὡς ἔχοντας κεραμεῖα ἐν τῇ χώρᾳ τῆς καθιερωθείσης εἰς τὸν θεὸν κατὰ τὸν πρῶτον ἱερὸν πόλεμον Κίρρας, καὶ οὕτως ἐξερράγη ὁ *δ' ἱερὸς πόλεμος,* κατὰ τῶν Ἀμφισσέων, προκληθεὶς διὰ πολιτικῆς σκευωρίας τῶν φίλων τοῦ Φιλίππου (*Δημοσθ.* «περὶ τοῦ στεφάνου» 143), ὁ καταλήξας εἰς τὴν ἐν Χαιρωνίᾳ μάχην (338 π. Χ.) (βλ. καὶ λ. Ἄμφισσα). Μετὰ τὴν μάχην ταύτην καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν διάσπασιν τῆς Λακωνικῆς διὰ τῆς εἰς αὐτὴν εἰσβολῆς τοῦ Φιλίππου συνεκλήθη τὸ ἐν Κορίνθῳ πανελλήνιον συνέδριον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Φίλιππος ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ ἐντολοδόχος τῶν ἐθνικῶν ἰδεῶν καὶ ἀνέλαβε τὸ διακοπὲν ἐκ διχονοίας καὶ ἀδυναμίας ἔργον πολέμου ἐκδικητικοῦ ἐναντίον τῶν Περσῶν, τὸ δὲ ἀμφικτιονικὸν Συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἐν συνεδρίᾳ του ἐκήρυξε τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Φίλιππον, ὡς καὶ βραδύτερον ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον, συνελθὸν ἐν Θερμοπύλαις, ὡρίσθη ὡς δικαστήριον τῶν συμμάχων διὰ νὰ τιμωρῇ πᾶσαν ἀδικίαν ἐναντίον των (*Παυσ.* VII, 10, 10). Οὕτως διὰ τύπου ἀμφικτιονικῆς συμμαχίας ὁ διπλωμάτης Φίλιππος ἐδικαιολόγησε τὴν ἀνάληψιν τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος. Νέα διαρρύθμισις τῆς ἀμφικτιονίας ἔγινε μετὰ τὸν λαμιακὸν πόλεμον (323 π. Χ.), ὅτε ἐξεβλήθησαν τῆς ἀντιπροσωπείας ἐν τῷ ἀμφικτιονικῷ Συνεδρίῳ οἱ Μακεδόνες καὶ μετέσχον αὐτῆς οἱ Αἰτωλοί. Κατὰ τὸ 278 π. Χ. ἀνέκτησαν μὲν τὰς ψήφους των οἱ Φωκεῖς, συγχωρηθέντες διὰ τὴν παλαιὰν ἱεροσυλίαν των, ἕνεκα τῆς γενναιότητος μὲ τὴν ὁποίαν ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Γαλατῶν (*Παυσ.* X. 8. 3), οἱ δὲ Δελφοὶ ἔλαβον διπλῆν ψῆφον. Πανίσχυροι ἔγιναν κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐν τῷ ἀμφικτιονικῷ Συνεδρίῳ οἱ Αἰτωλοί. Ἀλλὰ κατὰ *τὸν συμμαχικὸν πόλεμον* (220 — 210) οἱ ἀμφικτίονες, ἔχοντες τὴν ἠθικὴν ἐνίσχυσιν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τοῦ Φιλίππου, ἐρρύθμισαν τὰ τῆς ἀμφικτιονίας, περιορίσαντες τὴν ἐν αὐτῇ ἰσχὺν τῶν Αἰτωλῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἱερομνήμονες ἔφθανον εἰς τὸν ἀριθμὸν 14.

Οἱ Ρωμαῖοι, ὁδηγὸν ἔχοντες τὰς παλαιὰς ἀποφάσεις τῶν ἱερομνημόνων ἀποκατέστησαν τὴν σύνθεσιν τοῦ ἀμφικτιονικοῦ Συνεδρίου, κατὰ τὸ 189 καὶ κατὰ τὸ 168 π. Χ., ὡς εἶχε πάλαι. Ὁ Σύλλας ἠνάγκασε τοὺς συνέδρους νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν τὰ πλούτη τοῦ ἱεροῦ, ὁ Αὔγουστος δὲ διερρύθμισε τὴν σύνθεσιν τῆς ἀμφικτιονίας δώσας εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Νικοπόλεως τὰς ψήφους τῶν Θεσσαλῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου (X. 8. 3) οἱ ἱερομνήμονες ἦσαν 30 (6 Νικοπόλεως, 6 Μακεδονίας, 6 Θεσσαλίας, 2 Βοιωτῶν, 2 Φωκέων, 2 Δελφῶν, 1 Δωρίδος, 1 Ὀζολῶν Λοκρῶν, 1 Ἐπικνημιδίων Λοκρῶν, 1 Εὐβοίας, 1 Δωριέων Πελοποννήσου καὶ 1 Ἀθηνῶν). Ἡ ἀμφικτιονία ἡμιθανὴς οὖσα, «ἡ ἐν Δελφοῖς σκιὰ» ὡς ἐκάλει αὐτὴν εἰς προγενεστέρους χρόνους ὁ Δημοσθένης, ἀνεγεννήθη, ὅπως καὶ ὅλος ὁ ἑλληνικὸς κόσμος, ἐπὶ Ἀδριανοῦ, ὅστις ἔκτισε καὶ οἴκημα ἴδιον τῶν συνέδρων ἐν Δελφοῖς καὶ βιβλιοθήκην ἵδρυσε διὰ χρημάτων τοῦ ἱεροῦ, ἀλλ' ἔσβεσε πολὺ ταχέως, εὐθὺς μετὰ τοὺς Ἀντωνίνους.

Τὸ ἀμφικτιονικὸν πνεῦμα. — Τὴν ἀμφικτιονίαν, ἥτις ἦτο ὁ τελειότερος τύπος ἑνώσεως γειτονικῶν κωμῶν, ἢ δήμων ἢ πολιτειῶν — ἀτελέστεροι ἦσαν τὰ συστήματα δήμων, οἱ συμπολιτευόμενοι δῆμοι, οἱ συνοικισμοὶ κ.ο.κ. —, ἑνώσεως προκαλουμένης ἐκ ποικίλων αἰτιῶν καὶ ἀναγκῶν (πολιτικῶν, θρησκευτικῶν, φορολογικῶν) ἐπέβαλε κυρίως ἡ ἀδυναμία τῶν πολιτικῶν μικροοργανισμῶν πρὸς αὐτοσυντήρησιν, ἐπάρκειαν καὶ ἄμυναν κατὰ τῶν ἀπειλούντων αὐτοὺς κινδύνων, διὰ τοῦτο καὶ ὅτε ἐξέλιπον αἱ ἀμφικτιονίαι, τὸ ἀμφικτιονικὸν πνεῦμα δὲν ἐξέλιπε καὶ διάφοροι κῶμαι γειτονικαὶ ἢ δῆμοι ἢ πολιτεῖαι διετέλουν ἐν τοιαύτῃ ἑνώσει, ἥτις εἶχε λάβει τὸ ὄνομα «*Κοινὸν*» (Κοινὸν Αἰτωλῶν, Κοινὸν νησιωτῶν, Κοινὸν Ἐλευθερολακώνων κ.ο.κ.).

Πρὸς τὸν θεσμὸν τῶν ἀμφικτιονιῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος πολλὴν ὁμοιότητα ἔχει ὁ μεταπολεμικὸς διεθνὴς θεσμὸς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

ΠΗΓΑΙ. Οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ καὶ ἰδίᾳ ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Διόδωρος, ὁ γεωγράφος Στράβων, ὁ Παυσανίας, καὶ ὑπὲρ αὐτοὺς οἱ ῥήτορες Ὑπερείδης, Λυκοῦργος, Αἰσχίνης καὶ Δημοσθένης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *P. Foucart* «Des associations religieuses chez les Grecs» Rheinisches Museum XXIV. 308. — *Γ. Κρέμου* «Ἱερόσυλοι τοῦ Πυθοῖ ἱεροῦ καὶ ἱεροὶ πόλεμοι». — *Sauppe* «Commentatio de amphictionica delphica». — *Weil* «De Amphictionum Delphicorum suffragiis». — *Γ. Φιλαρέτου* «Πολιτεῖαι καὶ κοινότητες» καὶ «Ἀμφικτιονία Δήλου». — *Ἐρ. Κουρτίου* Ἑλλ. ἱστορία κατὰ μετάφρ. Σ. Λάμπρου. — *Ἰ. Δρόϋσεν* Ἱστορία Μακεδον. Ἑλληνισμοῦ (βιβλ. Μαρασλῆ).

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

ἀμφικτιονικὸν *συνέδριον*· βλ. ἀμφικτιονίαι.

Ἀμφικτιονίς —1) Μία τῶν 10 φυλῶν τῆς ἐπὶ Περικλέους ἱδρυθείσης ἐν Κάτω Ἰταλίᾳ ἀποικίας τῶν Θουρίων (βλ. λ.). —2) Ἐπίκλησις τῆς Δήμητρος, τῆς ἐν Θερμοπύλαις λατρευομένης, εἰς τὸ ἱερὸν τῆς ὁποίας συνήρχετο ὑπὸ τὴν προστασίαν της τὸ Ἀμφικτιονικὸν Συνέδριον. —3) Πᾶσα πόλις μετέχουσα ἀμφικτιονίας τινός. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμφικτὶς (Amphictis Poncel.) /*Παλαιοζ.*/. Γένος σαρκοφάγων θηλαστικῶν ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν *μουστελιδῶν* ζήσαν εἰς τοὺς φωσφορίτας τῆς ὀλιγοκαίνου διαπλάσεως τοῦ Κβέρκυ καὶ εἰς τὸ κάτω μειόκαινον. Θ. Σ.

Ἀμφικτύων [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τῆς Πύρρας καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἕλληνος, ὅστις ἐπιστεύετο ὅτι ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Πύρρας, καὶ τῆς Πρωτογενείας, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ τοῦ Διὸς ἐγεννήθη ὁ Ἀέθλιος (βλ. λ.). Ὁ Ἀμφικτύων, ὢν ἡ συμβολικὴ παράστασις τῆς συνενώσεως γειτονικῶν φύλων, ἐπιστεύετο ὡς ὁ ἱδρυτὴς τῶν ἀμφικτιονιῶν (βλ. λ.) καὶ διὰ τοῦτο ἐν Θερμοπύλαις, παρὰ τὴν κώμην Ἀνθήλην, εἶχεν ἴδιον ἱερὸν πλησίον τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀμφικτιονίδος Δήμητρος. Ὁ Ἀμφικτύων ἐβασίλευσεν ἐν Λοκρίδι, ἔνθα νυμφευθεὶς τὴν Χθονοπάτραν ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Φύσκον, τὸν πατέρα τοῦ Λοκροῦ, γενάρχου τῶν Λοκρῶν. Κατὰ τοὺς ἀττικοὺς μύθους ὁ Ἀμφικτύων, υἱὸς τοῦ Δευκαλίωνος ἢ αὐτόχθων κατ' ἄλλους, ἦτο ὁ τρίτος βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς, διαδεχθεὶς τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐκβληθέντα πενθερὸν

Digitized by Google

του Κραναόν, τὸν διάδοχον τοῦ Κέκροπος (*Παυσ.* I. 2. 6). Ὁ Ἀμφικτύων ἐβασίλευσεν ἐν Ἀττικῇ ἔτη 12 ἐκβληθεὶς μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἰτώνου ὑπὸ τοῦ Ἐριχθονίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡφαίστου καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἢ Ἀτθίδος, κόρης τοῦ Κραναοῦ (*Ἀπολλ.* III. 14. 6). Οὗτος ἐπιστεύετο ὅτι ὠνόμασε τὴν μεγαλυτέραν πόλιν τῆς Ἀττικῆς Ἀθήνας, θέσας ταύτην ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὅτι εἰσήγαγεν εἰς τὴν πόλιν τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου, φιλοξενήσας τὸν καταφυγόντα πρὸς αὐτὸν ἐξ Ἐλευθερῶν ἱερέα τοῦ θεοῦ Πήγασον. Τοῦ Πηγάσου, τοῦ Ἀμφικτύωνος, τοῦ Διονύσου καὶ τῶν ἄλλων φιλοξενηθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀμφικτύωνος θεῶν ὑπῆρχον ἀγάλματα ἐκ πηλοῦ ἐν Ἀθήναις (*Παυσ.* I. 2. 5). Ἐκτὸς τοῦ Ἀμφικτύωνος ἐφέροντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὡς ἱδρυταὶ ἀμφικτιονιῶν ὁ Ἀκρίσιος (*Στρ.* C. 420) καὶ ὁ Κρισαῖος Στρόφιος.
Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμφικυονῖναι (Amphicyoninae Zittel) *[Παλ.]*. Ὑποομοιογένεια τῶν σαρκοφάγων *κανιδῶν*, ζήσασα ἀπὸ τῆς κάτω ὀλιγοκαίνου τῆς τριτογενοῦς μέχρι καὶ τῆς πλειστοκαίνου τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ βορείου Ἀμερικῆς. Ἔχει ἀνὰ τρεῖς κοπτῆρας, ἀνὰ ἕνα κυνόδοντα, ἀνὰ τέσσαρας προτραπεζίτας καὶ ἀνὰ τρεῖς τραπεζίτας ἑκατέρωθεν ἑκάστης σιαγόνος, ἐμπρόσθια καὶ ὀπίσθια ἄκρα πενταδάκτυλα, πελματοβάμονα, ὄνυχας ἐν μέρει ἀνασταλτούς, τὰ μεταπόδια πεπιεσμένα, ἀπεστρογγυλωμένα, βραχίονα μετὰ τρήματος ἐπὶ τοῦ ἐπικονδυλοειδοῦς ἄκρου, μηρὸν μετὰ τρίτου τροχαντῆρος καὶ οὐρὰν μακράν. Θ. Σ.

ἀμφικύπελλον (τό)· ἐπίθετον ὡς οὐσ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *δέπας*· τὸ ἀμφοτέρωθεν ἀποτελοῦν κύπελλον, ποτήριον ἀμφίστομον· πβλ. *ἀμφίθετος φιάλη* Β. Φ.

— *[Ἀρχ.]* Τινὲς ἑρμηνεύουσι τὴν λέξιν ἐκ τῶν ἑκατέρωθεν λαβῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Σλίμαν ἐν Τροίᾳ καὶ Μυκήναις εὑρεθέντων κυπέλλων τοῦ τύπου Α καὶ Β (βλ. εἰκ.), κατ' ἐπέκτασιν καὶ τοῦ Γ καὶ Δ. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ὁ Ὅμηρος, ἐν Ἰλιάδι Α 596, ὀνομάζει ἁπλῶς *κύπελλον* ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου (στ. 584) ὠνόμασε «*δέπας ἀμφικύπελλον*». Τοιοῦτον κύπελλον δὲν εὑρέθη ἔτι. Οὐχ ἧττον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ ὑπὸ στοιχ. Ε μᾶλλον προσεγγίζει τὸ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου καθοριζόμενον. Α.

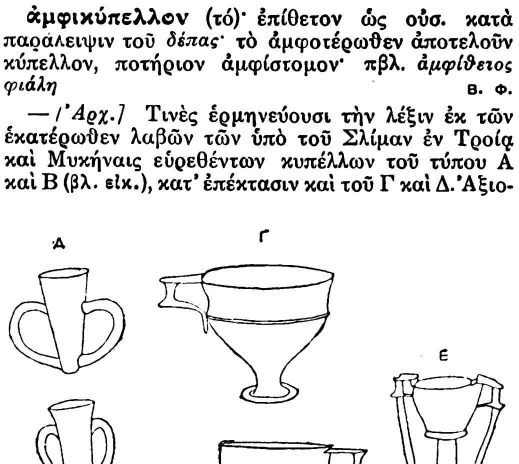

ἀμφίκυρτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀμφοτέρωθεν κυρτός.

— **ἀμφίκυρτος φακός**· βλ. φακός.

— **ἀμφίκυρτος φάσις** (phase gibbeuse, gibbons phase) *[Ἀστρ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ φάσις τῆς Σελήνης ἡ περιλαμβανομένη μεταξὺ τῆς *διχοτόμου* φάσεως τοῦ πρώτου ἢ τοῦ τελευταίου τετάρτου καὶ τῆς *πανσελήνου* (βλ. Σελήνη).

Ἀμφίκυρτον φάσιν παρουσιάζουσιν ὡσαύτως καὶ οἱ πλανῆται, τόσον οἱ ἐσωτερικοί, ὅσον καὶ οἱ ἐξωτερικοί. Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων μόνον ὁ Ἄρης εἶναι ἐκεῖνος ὅστις παρουσιάζει αἰσθητὴν ἐπισκίασιν μέρους τοῦ δίσκου αὐτοῦ. Πάντες οἱ πέραν αὐτοῦ πλανῆται φαίνονται αἰσθητῶς *πλησιφαεῖς*, διότι ἐνῷ εἰς τὸν Ἄρην τὸ ἀφανὲς τμῆμα τοῦ δίσκου του κατὰ τοὺς τετραγωνισμούς του ἀνέρχεται περίπου εἰς τὰ 0,12 τῆς ὅλης διαμέτρου του, εἰς τὸν Δία ἰσοῦται πρὸς τὸ 0,01 αὐτῆς, εἰς τὸν Κρόνον πρὸς τὰ 0,006, εἰς δὲ τὸν Οὐρανὸν καὶ τὸν Ποσειδῶνα εἶναι ἔτι μικρότερον. Σ. Π.

ἀμφικύων (Amphicyon Lartet) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἁρπακτικῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κανιδῶν* ζῆσαν ἀπὸ τῆς ὀλιγοκαίνου μέχρι καὶ τῆς πλειοκαίνου περιόδου. Ἔχει τοὺς τέσσαρας προτραπεζίτας βαίνοντας αὐξανομένους ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πρὸς τὰ ὄπισθεν καὶ ἐκ τῶν τριῶν τραπεζιτῶν τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον τριγωνικόν, τὸν τρίτον πάντοτε πολὺ μικρόν. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ εἴδη *Amphicyon ambiguus Filh.* τῆς ὀλιγοκαίνου, *A. major Bl.* τῆς ἄνω μειοκαίνου, *A. palaeindicus Lydekker* τῆς πλειοκαίνου· τὸ μέγεθός των ποικίλλει ἀπὸ κυνηγετικοῦ κυνὸς μέχρις ἄρκτου. Θ. Σ.

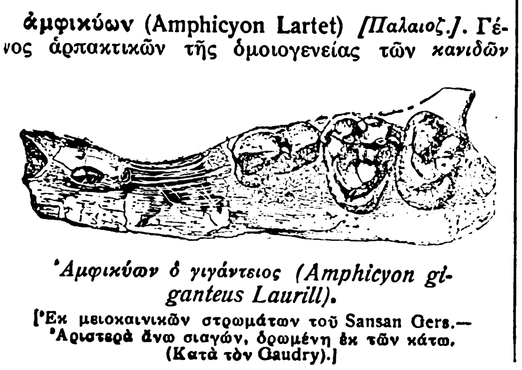

Ἀμφικύων ὁ γιγάντειος (Amphicyon giganteus Laurill).
[Ἐκ μειοκαινικῶν στρωμάτων τοῦ Sansan Gers.— Ἀριστερὰ ἄνω σιαγών, δρωμένη ἐκ τῶν κάτω. (Κατὰ τὸν Gaudry).]

ἀμφιλάφεια (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ ἀμφιλαφοῦς, πλοῦτος, ἀφθονία, δαψίλεια.

ἀμφιλαφὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· λέξις πολύχρηστος παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ ἀμφιβόλου ἐτυμολογίας· ἐκφράζει τὴν ἔννοιαν τοῦ πλούτου, τῆς δαψιλείας, τοῦ πλήθους, τοῦ ἁδροῦ κ.τ.τ. «ἀμφιλαφὲς κυρίως ἐστὶν τὸ δασύ, οὗ ἐστιν ἀμφοτέρωθεν λαβέσθαι» λέγει ὁ Εὐστάθιος· «ἀμφιλαφὴς πλάτανος, —ἄμπελος, —κόμη,—γενειάς,—χιών», «ἀμφιλαφὴς εὐωχίας παρασκευή», «ἀμφιλαφὴς δύναμις, —δόσις, —χορός»· || «ἀμφιλαφὴς λιμὴν» ὁ πανταχόθεν πρόσορμον ἔχων, ὁ μὴ ταραττόμενος ὑπ' οὐδενὸς ἀνέμου· || καὶ ἐπὶ ἐμψύχων: «ἀμφιλαφὴς ἵππος», ὁ μέγας καὶ πελώριος, «ἀμφιλαφὴς ἀνήρ»· || ὁ Λουκιανὸς εἶπε καὶ *λαγόνες ἀμφιλαφεῖς*: «ἀνεβόησεν, Ἡράκλεις, ὅση μὲν τῶν μεταφρένων εὐρυθμία, πῶς δὲ ἀμφιλαφεῖς αἱ λαγόνες, ἀγκάλισμα χειροπληθὲς» (Ἔρωτ. 14).—Ἐπίρρ **ἀμφιλαφῶς**· πλουσίως, ἀφθόνως, δαψιλῶς. Β. Φ.

ἀμφιλάφουρος (Amphilaphurus Davis) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἰχθύων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ὀλιγοπλευριδῶν*· βλ. συνών. **σπαθίουρος**. Θ. Σ.

ἀμφιλεγόμενα (τά)· τὰ περὶ ὧν ἀμφιλογία ὑπάρχει, ἀμφιβαλλόμενα, ἀμφισβητούμενα.

ἀμφιλέγω· ἀμφισβητῶ, ἀμφιβάλλω περί τινος, ἐναντιολογῶ.

ἀμφίλεκτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀμφιλεγόμενος, ὁ ἀμφισβητούμενος.

ἀμφίλεπτα, τὰ (Amphilepta) *[Ζῳολ.]*. Ἐγχυματικὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν ὁλοτρίχων τῆς οἰκογενείας τῶν *τραχηλιδῶν*. Πάντα τὰ ζῷα ταῦτα εἶναι τῶν γλυκέων ὑδάτων. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τῆς οἰκογενείας κοινότερον εἶναι: *Ἀμφίλεπτον ὁ γίγας* (Amphileptus gigas). Τὸ σῶμά του εἶναι ἐπίμηκες, πεπιεσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ καταλήγει εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος εἰς μακρὸν μαλακὸν ἄκρον· εἰς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος καταλήγει εἰς προβοσκίδα παρὰ τὴν βάσιν τῆς ὁποίας διακρίνεται τὸ στόμα. Ἡ προβοσκὶς εἶναι περισσότερον πεπλατυσμένη ἢ τὸ σῶμα, καὶ εἶναι κεκαλυμμένη ὑπὸ λεπτοτάτων κινητῶν βλεφαρίδων. Ἐν συνεχείᾳ τοῦ στόματος εὑρίσκεται ὁ οἰσοφάγος, ὅστις εἶναι μακρότατος καὶ λίαν ὀγκώδης σχετικῶς πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ ζῴου. Τὸ μῆκός του φθάνει τὸ 1 χιλιοστόμετρον. Δ. Ν. Π.

Ἀμφίλεπτον ὁ γίγας.
(a=ἕδρα. b=στόμα. n= θέσις τοῦ κεντρικοῦ πυρῆνος. v=συσταλτικαὶ κύστεις.)

ἀμφιληστὴς (Amphilestes Owen) *[Παλαιοζ.]*. Γένος μαρσυποφόρων θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *τρικωνοδοντιδῶν* ζῆσαν εἰς τὸ Στονοφίλδ παρὰ τὴν Ὀξφόρδην τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὴν δογγέριον διάπλασιν. Ἔχει ἀνὰ τέσσαρας κοπτῆρας, ἀνὰ ἕνα κυνόδοντα, ἀνὰ τέσσαρας προτραπεζίτας καὶ ἀνὰ πέντε τραπεζίτας ἑκατέρωθεν τῆς κάτω σιαγόνος μὲ ἐλαχίστην διαφορὰν μεταξὺ προτραπεζιτῶν καὶ ἰδίως τραπεζιτῶν. Ἐκ τῶν τριῶν κώνων τῶν ὀδόντων ὁ μεσαῖος εἶναι ὑψηλότερος καὶ ἰσχυρότερος τῶν λοιπῶν δύο. Θ. Σ.

ἀμφιλιθίδαι (οἱ) (Amphilithidae) *[Ζῳολ.]*. Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται εἰς ὡρισμένα *ἀκτινόζῳα* διακρινόμενα ἐκ τοῦ πυριτικοῦ σκελετοῦ των, ὅστις σχηματίζεται ἐκ σφαιρικῶν σωματίων καὶ κεῖται ἐκτὸς τῆς κεντρικῆς κάψης. Δ. Ν. Π.

ἀμφιλογία (ἡ)· ἀμφισβήτησις, ἡ ἕνεκα ἀμφιβολίας ἐναντιολογία.

Ἀμφιλογίαι. Θυγατέρες τῆς Ἔριδος, παρ' Ἡσιόδῳ μόνον ἐμφανιζόμεναι (Θεογον. 229), ὡς προσωποποίησις τῶν λογομαχιῶν καὶ φιλονικιῶν. Α. Σ. Α.

ἀμφιλογίτης (Amphilogit) *[Ὀρυκτολ.]*. Συνώνυμον τοῦ μοσχοβίτου (βλ. λ.)

ἀμφίλογος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀμφισβητούμενος, ὁ περὶ οὗ ὑπάρχει ἀμφιλογία, ἀμφισβήτησις.

ἀμφιλόγχια (τά) (Amphilonchia) *[Ζῳολ.]*. Ἀκτινόζῳα διακρινόμενα ἐκ τοῦ σκελετοῦ των, ὅστις ἀποτελεῖται ἐξ εἴκοσιν αἰχμηρῶν ἀκτινίων πυριτικῆς συστάσεως, ἅτινα παρεντίθενται κατὰ τὸ μέσον τῆς κεντρικῆς κάψης. Δ. Ν. Π.

ἀμφιλογῶ *(—έω)*· ἀμφισβητῶ, ἀμφιβάλλω περί τινος, ἐναντιολογῶ.

ἀμφίλοξος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐκεῖνος ὅστις κλίνει κατ' ἀμφότερα τὰ μέρη· ὁ ἀσαφής, ὁ σκοτεινός, ὁ ἔχων διφορουμένην ἔννοιαν: «ἀμφίλοξα μαντεύεσθαι», κατὰ τρόπον σκοτεινόν.

ἀμφιλόφιον (Amphilophium Kunth.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *βιγνονιδῶν* περιλαμβάνον φυτὰ ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Σ. Μ.

Ἀμφιλόχια. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Φώτιος (857—867 καὶ 877—886) ἔγραψεν, ἐκτὸς ἄλλων, σύγγραμμα, τὸ καὶ ἐκτενέστερόν του, ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἀμφιλόχια ἢ λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι*», ὅπερ ἀπευθύνεται «πρὸς Ἀμφιλόχιον τὸν ὁσιώτατον Μητροπολίτην Κυζίκου», ὃν προσφωνεῖ φίλον ἄριστον, ἀρχιερατικὴν τελειότητα καὶ δι' ἄλλων ἐκφράσεων, δι' ὧν δηλοῦται ἡ πρὸς αὐτὸν μεγάλη ἀγάπη καὶ ἐκτίμησις. Ὁ Ἀμφιλόχιος, φαίνεται, εἶχεν ὑποβάλει τῷ Φωτίῳ διάφορα ἐρωτήματα καὶ ὁ Φώτιος «ἐν καιρῷ πειρασμοῦ», ἤτοι ἐν τῇ ἐξορίᾳ (867—877), ἀπαντᾷ εἰς τὰ τεθέντα ἐρωτήματα. Τὰ ἐρωτήματα ταῦτα ποικίλλουν εἰς τὰς διαφόρους ἐκδόσεις μεταξὺ 300 καὶ 324 καὶ εἶναι διαφόρου περιεχομένου, ἤτοι ἐπὶ ζητημάτων φιλοσοφικῶν, φυσικῶν, ἰατρικῶν, γραμματικῶν, ἱστορικῶν, δογματικῶν, ἀλλ' ἰδίως, κατὰ τὰ ³/₄ σχεδόν, ἐπὶ ζητημάτων ἑρμηνευτικῶν χωρίων τῆς Ἁγ. Γραφῆς. Εἰς τὰς ἀποκρίσεις του ὁ Φώτιος, ὡς ὁ ἴδιος ἐπανειλημμένως τονίζει, ἔχει ὑπ' ὄψει τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐκκλησιαστικοὺς πατέρας καὶ συγγραφεῖς, ἐξ ὧν παραλαμβάνει πολλάκις αὐτολεξεί, χωρὶς νὰ τοὺς ἀναφέρῃ. Οὕτω λ. χ. 32 ὅλας ἑρμηνευτικὰς ἀποκρίσεις παραλαμβάνει κατὰ λέξιν ἐκ τοῦ Θεοδωρήτου Κύρου.

Τὰ Ἀμφιλόχια παρεδόθησαν ἡμῖν εἰς διαφόρους κώδικας (κολβερτινός, κοισλιανός, βατικανός, ταυριανός, ἁγίας Λαύρας Ἄθωνος), οἵτινες διαφέρουν οὐσιωδῶς ἀλλήλων οὐ μόνον κατὰ τὰς γραφὰς ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν τάξιν τῶν ζητημάτων.

Τὰ Ἀμφιλόχια ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους Κ. τοῦ ἐξ Οἰκονόμων (Ἀθῆναι 1858, εἰς 4ον), ὅστις προέταξεν αὐτῶν προλεγόμενα ἐξ 62 σελίδων, ἐν οἷς πραγματεύεται α') περὶ Φωτίου γενικῶς (σελ. α'—να') καὶ β') περὶ τῶν Ἀμφιλοχίων εἰδικῶς (σελ. να'—ξα'), ἔνθα ἐξετάζει περὶ τῶν κωδίκων, ἐκδόσεων, χρόνου, τόπου, ἀξίας καὶ περιεχομένου αὐτῶν. Ἐν Migne εὑρίσκονται ἐν τῷ 101ῳ τόμῳ τῆς Ἑλλην. Πατρολογίας, ἐκδοθέντι τῷ 1860, ἐπιμελείᾳ τῶν Malou καὶ Hergenrœther. Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

ἀμφιλοχία (Amphilochia) *[Βοτ.]*. Γένος δικοτυληδόνων φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βοχυσιδῶν* περιλαμβάνον φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς Βραζιλίας. Σ. Μ.

— *[Παλαιοφ.]*. Φύλλα ἀπολελιθωμένα τῶν φυτῶν τούτων εὑρέθησαν εἰς τὴν μειόκαινον τῆς τροπικῆς νοτίου Ἀμερικῆς καὶ κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Θ. Σ.

Ἀμφιλοχία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ βορειότερον τμῆμα (τὸ πλεῖστον τῆς ἐκτάσεως τοῦ σημερινοῦ Βάλτου) τῆς ἀρχαίας Ἀκαρνανίας (βλ. λ., τ. Γ', σ. 64 α' καὶ β').

— **Ἀμφιλοχία** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς περιφερείας τοῦ τέως δήμου Ἀμβρακίας οὗτινος ἦτο πρωτεύουσα, τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Ἤδη μετὰ τοῦ δίωρον ἀπ' αὐτῆς ἀπέχοντος (9 χμτρ.) παραλίου συνοικισμοῦ *Μποῦκα* (κάτ. 165) ἀπαρτίζει τὴν ὁμώνυμον κοινότητα ἔχουσαν ἐν συνόλῳ πληθυσμὸν 3509 κατοίκων, τῶν ὁποίων οἱ 1721 ἄρρενες καὶ οἱ 1788 θήλεις.

Ἡ πόλις συνῳκίσθη μετὰ τὸ 1821 ὑπὸ κατοίκων τῶν διαφόρων πέριξ κειμένων συνοικισμῶν καὶ δὴ τῶν καταστραφέντων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἀνεγνωρίσθη δ' ἐπισήμως τῷ 1836 διὰ Β. Δ. ὡς συνοικισμὸς μὲ τὴν τουρκικὴν ὀνομασίαν *Καρβασαρᾶς*, ἐκ τοῦ ὅτι ἐχρησίμευεν ἐπὶ τουρκοκρατίας ὡς σταθμὸς διανυκτερεύσεως καραβανίων (Καραβὰν σαράϊ), διερχομένης δι' αὐτοῦ τῆς συνδεούσης τὴν Ἤπειρον μετὰ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας ὁδοῦ. Τῷ 1907 μετονομάσθη εἰς Ἀμφιλοχίαν ἐκ τοῦ πλησίον κειμένου *Ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους*.

Κεῖται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς εἰς τὰς κλιτῦς δύο λόφων σχηματιζόντων σχεδὸν ὀρθὴν γωνίαν. Ἔχει κλίμα ὑγιεινόν, ἔδαφος ὅμως εὔσειστον, ὑφισταμένη πλειστάκις ζημίας καὶ ἐκ πλημμύρας τοῦ

Digitized by Google

παρ' αὐτὴν διερχομένου χειμάρρου *Ξηροποτάμου*.

Εἶναι ἕδρα εἰρηνοδικείου καὶ εἰδικοῦ πταισματοδικείου, ὑπαγομένων εἰς τὸ πρωτοδικεῖον Μεσολογγίου, ὑποδιοικήσεως χωροφυλακῆς, ταχυδρομ. καὶ τηλεγραφ. γραφείου α' τάξεως, ὑποτελωνείου, δασονομείου, ἐφορείας καὶ ταμείου. Ἔχει Ἑλληνικὸν Σχολεῖον καὶ δημοτικὰ ἀρρένων καὶ θηλέων, Ἐμπορικὸν Σύλλογον, Γεωργικὸν Συνεταιρισμόν, Κτηνοτροφικὸν Σύλλογον καὶ Γυμναστικὸν τοιοῦτον.

Προέχουσαν ἀνάγκην τῆς κωμοπόλεως ἀποτελεῖ ἡ ὕδρευσις, δι' ἣν καὶ εἰδικὸν ταμεῖον συνέστη, ἀτονῆσαν ἐλλείψει ἐπαρκῶν προσόδων (νόμος ,ΓΩϞ' τῆς 4ης Αὐγούστου 1911, ὡσαύτως νόμος 3044 τῆς 20 Αὐγούστου 1922, καταργηθεὶς διὰ τοῦ ἀπὸ 24 Δεκεμβρίου 1922 Ν. Δ. περὶ φορολογίας τῶν αἰγοπροβάτων καὶ χοίρων).

Προϊόντα. Κύρια προϊόντα τῆς περιφερείας εἶναι ἐκ τῶν δημητριακῶν ὁ σῖτος (ὀκ. 700.000 ἐτησίως), ἡ βρόμη (ὀκ. 150 000) καὶ μικραὶ ποσότητες ἀραβοσίτου καὶ κριθῆς. Ἐπίσης καπνοῦ παράγεται

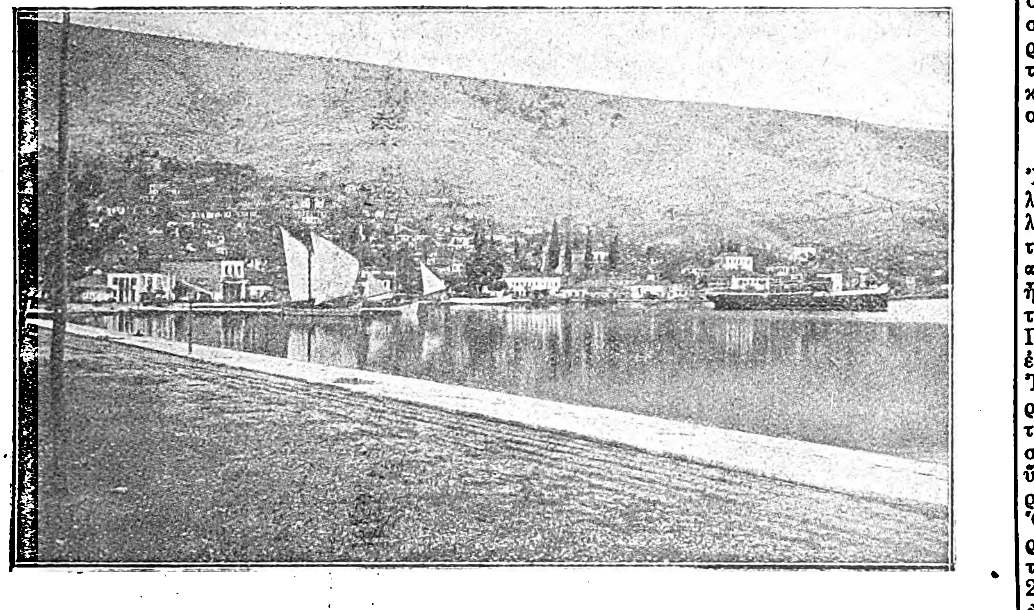

Δυτικὴ ἄποψις τῆς πόλεως Ἀμφιλοχίας.

[Φωτογρ. Β. Σταβάρα.]

ἀρκετὴ ποσότης (400.000 ὀκ.), μικρὰ δὲ τοιαύτη ἐλαιῶν (12.000 ὀκάδ.). Ἐκ τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων ἔχει μεγάλην ἀπόδοσιν τυροῦ (200.000 ὀκ.) καὶ βουτύρου (12-15.000 ὀκ.), ἐρίων δὲ ἐτησίως περὶ τὰς 16.000 ὀκάδας. Ἡ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς κωμοπόλεως ἐκτροφὴ προβάτων καὶ χοίρων εἶναι σημαντική, γίνεται δὲ εἰς ἀρκετὴν ποσότητα ἐξαγωγὴ ἀμνῶν καὶ χοιριδίων.

Πλὴν τῆς κτηνοτροφίας ἔχει ἀνάπτυξιν καὶ ἡ ἁλιεία εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, ἥτις ἀποδίδει ἐτησίως πλείονας τῶν 15000 ὀκάδων ἰχθύων καὶ γαρίδων.

Πλὴν δύο μικρῶν μηχανοκινήτων ἀλευρομύλων, ἕτερον βιομηχανικὸν ἐργοστάσιον δὲν λειτουργεῖ ἐν Ἀμφιλοχίᾳ. Εἰς τὴν κατανάλωσιν ὅμως φέρονται, μὲ ἀρκετὴν διάδοσιν, χειροποίητα ὑφάσματα καὶ κλινοσκεπάσματα ἐξ ἐρίου ὡς καὶ ἄλλα χειροτεχνήματα, παρασκευαζόμενα οἰκοτεχνικῶς.

Δασῶν ἡ περιφέρεια τῆς Ἀμφιλοχίας στερεῖται. Εἶναι ὅμως ὁ ἐξαγωγικὸς λιμὴν ὅλης τῆς ἐπαρχίας Βάλτου ἥτις ἀποδίδει ἀρκετὰ δασικὰ προϊόντα καὶ δὴ βαλανίδια, ξυλάνθρακας καὶ καυσόξυλα.

Ἐμπόριον. Οἱ κατωτέρω ἀριθμοί, εἰλημμένοι ἐκ τῆς παρὰ τοῦ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου Ἀμφιλοχίας τηρουμένης στατιστικῆς, ἐμφαίνουσι τὰς ποσότητας τῶν κατὰ τὸ 1926 εἰσαχθέντων κυριωτέρων ἐμπορευμάτων, μετὰ τῆς ἀξίας αὐτῶν:

Εἴδη	*Ποσότητες*	*Ἀξία* (δρχ.)
Σῖτος	ὀκ. 9.500	75.000
Ἀραβόσιτος	» 185.000	740.000
Βρόμη	» 55.000	275.000
Ὄρυζα	» 27.000	400.000
Ἄλευρα	» 284.000	2.500.000
Σάκχαρις	» 102.600	2.000.000
Καφφὲς	» 18.700	1.300.000
Ζυμαρικὰ	» 22.000	280.000
Ζακχαρωτὰ	» 32.000	600.000
Οἰνοπνευματώδη	» 40.000	1.200.000
Ὑφάσματα	» 258.000	2.500.000
Δέρματα	» 20.000	2.500.000
Ξυλεία	κ.μ. 410	800.000
Βενζῖναι καὶ δρυκτέλαια	ὀκ. 185.000	2.500.000
Σύνολον ἀξίας δραχ.		17.670.000

Αἱ ποσότητες τῶν ἐξαχθέντων κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος προϊόντων μετὰ τῆς ἀξίας των ἐμφαίνονται εἰς τὸν ἑξῆς πίνακα:

Προϊόντα	*Ποσότης*	*Ἀξία* (δραχ.)
Καπνὸς	ὀκ. 266 000	10.000.000
Βαλανίδια	» 420.000	1.260.000
Τυρὸς	» 116.000	4.640.000
Βούτυρον	» 4.500	370.000
Σύνολον ἀξίας δραχ.		16.270.000

Πλὴν τούτων δ' ἐξήχθησαν ἄνω τῶν 5.000 ἀμνῶν καὶ 3.000 χοίρων, ἀντιπροσωπευόντων ἀξίαν μείζονα τῶν τριῶν ἑκατομμ. δραχμῶν. Συνεπῶς τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς Ἀμφιλοχίας παρουσιάζει περίσσευμα.

Συγκοινωνίαι. Εἰς τὸν λιμένα Ἀμφιλοχίας (περὶ οὗ βλ. λ. Ἀμβρακικὸς) προσεγγίζουσι πλειστάκις τῆς ἑβδομάδος ἀτμόπλοια ἐξυπηρετοῦντα τὴν ἀπὸ Πειραιῶς συγκοινωνίαν τῶν λιμένων τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μέσῳ Πατρῶν Ἰθάκης καὶ Λευκάδος ἢ καὶ Κερκύρας. Δι' ἁμαξιτῶν ὁδῶν ἡ Ἀμφιλοχία συνδέεται μετὰ τοῦ Ἀγρινίου (χμτρ. 48) καὶ τῆς Ἄρτης (χμτρ. 44), συγκοινωνοῦσα δι' αὐτοκινήτων, μετὰ τῶν λοιπῶν δὲ χωρίων τῆς ἐπαρχίας Βάλτου συνδέεται διὰ δικτύου βατῶν καὶ ἡμιονικῶν ὁδῶν.

Τὸ ταχ. τηλ. γραφεῖον τῆς Ἀμφιλοχίας παρουσιάζει κίνησιν 140 000 περίπου ἀντικειμένων ἀλληλογραφίας ὧν πλείονα τῶν 23.000 τηλεγραφήματα. Δ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ—Σ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος. Ἡ πρωτεύουσα τῆς ἀρχαίας Ἀμφιλοχίας. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς μόνης πεδιάδος τῆς χώρας, ἥτις ἐκτείνεται παρὰ τὴν ὄχθην τῆς θαλάσσης εἰς πέντε χιλιόμετρα μῆκος καὶ πέντε χιλιόμετρα πλάτος ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἀμφιλοχίας, ἔχουσα εἰς τὸ βάθος τὴν ἅλυσιν τῶν ὀρέων τῆς χώρας. Τὸ Ἄργος ἦτο, κατὰ τὸν Θουκυδίδην (Β' 68), ἡ μεγίστη καὶ δυνατωτάτη τῶν πόλεων τῆς ἀρχαίας Ἀμφιλοχίας καὶ κατῳκεῖτο ὑπὸ λαοῦ πεπολιτισμένου περισσότερον ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν ἄλλων πόλεων τῆς χώρας, διότι οἱ ἐν αὐτῷ ἀρχαιότεροι κάτοικοι, Ἠπειρῶται τὴν καταγωγήν, ἐνωρὶς συνεκράθησαν μετὰ τῶν Κορινθίων ἀποίκων τῆς Ἀμβρακίας, οἵτινες ἦσαν μᾶλλον προηγμένοι. Ἡ πόλις εἶχε κτισθῇ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ Ἀμφιλόχου (βλ. λ.), υἱοῦ τοῦ Ἀμφιαράου ἢ τοῦ Ἀλκμέωνος καὶ ἐθεωρεῖτο ἀρχαιοτάτη.

Ὡς ἐρείπια τοῦ Ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους ἀναγνωρίζονται σήμερον τὰ εἰς τὴν θέσιν Καινούργιο, παρὰ τὰ χωρία Ἀράπην καὶ Βλύχαν, ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως. Τὰ σωζόμενα λείψανα τείχους ἐπὶ τοῦ λόφου Λίμπα, τὸν ὁποῖον ὁ Λὴκ θεωρεῖ ἀκρόπολιν τοῦ Ἄργους, ἔχουσιν ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς ὕψος 4 μέτρων καὶ ἱκανοὺς τετραγώνους πύργους. Τὰ ἐρείπια ταῦτα καὶ οἱ πλησίον τούτων εὑρεθέντες τάφοι, οἵτινες εἶναι μᾶλλον ἐπιμεμελημένοι τῶν ἀνευρισκομένων εἰς ἄλλα μέρη τῆς χώρας, μαρτυροῦσιν ὅτι ἐκεῖ ἔκειτο τὸ Ἄργος, διὰ τὴν τοποθεσίαν τοῦ ὁποίου πολλαὶ ἄλλοτε ἀμφισβητήσεις ὑπῆρχον ἕνεκα τῆς φαινομενικῆς ἀντιθέσεως τῶν περὶ αὐτοῦ πληροφοριῶν τοῦ Θουκυδίδου (Γ' 105), ὅστις λέγει ὅτι ἡ πόλις ἦτο «ἐπιθαλασσία» (ἐνῷ τὰ ἐρείπια ἀπέχουσι 3 χιλιομ. τῆς θαλάσσης) καὶ τοῦ Πολυβίου (XXII, 13) ὁρίζοντος τὴν μεταξὺ Ἀμβρακίας καὶ Ἄργους ἀπόστασιν εἰς 180 σταδ., ὅση δηλ. ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἀπὸ Ἄρτης (ἀρχαίας *Ἀμβρακίας*) μέχρι τῶν ἐρειπίων Καινούργιου ἀπόστασις.

Ἀνευρέθησαν καὶ νομίσματα τοῦ Ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους, ἅτινα εἶναι Κορινθιακοὶ στατῆρες τῶν μεταξὺ 350—250 π. Χ. ἐτῶν καὶ φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΑΜΦΙΛΟΧΩΝ ἢ ΑΜΦΙ ἢ ΑΡΓΕΙΩΝ ἢ ΑΡ ἢ μόνον τὸ γράμμα Α καὶ εἶναι δύο τύπων: Τοῦ πρώτου φέρουσιν ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως κεφαλὴν νεανίου μετὰ κόμης βραχείας καὶ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας κύνα. Τὰ τοῦ δευτέρου ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας κεφαλὴν Ἀθηνᾶς καὶ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας γλαῦκα κατ' ἐνώπιον (βλ. λ. **Ἀκαρνανία**: *Ἀρχ.*). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀμφιλόχιος, *δούξ*. Κατὰ τὰ συναξάρια, διαταγῇ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, περὶ τὸ ἔτος 125, ἀπεστάλησαν πρὸς τιμωρίαν εἰς τὸν δοῦκα τῆς Σλαβονίας Ἀμφιλόχιον ὁ συλληφθεὶς ὡς Χριστιανὸς συγκλητικὸς Φιλητὸς μετὰ τῆς συζύγου του Λυδίας καὶ τῶν δύο τέκνων του. Τότε ὁ δοὺξ διέταξε νὰ ριφθοῦν πάντες οὗτοι εἰς λέβητα πυρός, ἀλλ' ὁ λέβης παρευθὺς ἐψυχράνθη, διὸ θαυμάσας ὁ Ἀμφιλόχιος προσῆλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Τότε ὁ Ἀδριανὸς διέταξε νὰ ἑτοιμασθῇ λέβης πλήρης ζέοντος ἐλαίου καὶ εἰς αὐτὸν νὰ ριφθοῦν ὁ Φιλητὸς οἰκογενειακῶς καὶ ὁ Ἀμφιλόχιος· θείᾳ ὅμως συνάρσει πάντες παρέμειναν ἀβλαβεῖς· προσευχηθέντες δὲ καὶ εὐχαριστήσαντες τὸν Θεόν, παρέδωκαν εἰς αὐτὸν τὰς ψυχάς των, καὶ ἔλαβον τοὺς στεφάνους τῆς ἀθλήσεως. Ἡ μνήμη τοῦ δουκὸς Ἀμφιλοχίου, ὡς καὶ τοῦ Φιλητοῦ μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἑορτάζεται τὴν 27ην Μαρτίου.

—**Ἀμφιλόχιος** ***Ἰκονίου***, ἐν Πισιδίᾳ ἐπίσκοπος. Ἐγεννήθη ἐν Καππαδοκίᾳ περὶ τὸ 340. Ἦτο φιλικώτατα συνδεδεμένος μετὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, ὅστις τὸν καλεῖ «φίλον πατρόθεν» (ἐπιστ. 24) καὶ «υἱὸν αὐτοῦ» (ἐπιστ. 23) καὶ τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι ἦτο πρῶτος ἐξάδελφος. Ἀμφότεροι ἦσαν ἔγγονοι τοῦ Φιλτατίου, οὗτινος τέκνα ἦσαν ἡ μήτηρ τοῦ Γρηγορίου Νόννα καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Ἀμφιλοχίου ἐπίσης *Ἀμφιλόχιος (Γρηγ. Ναζ.* ἐπιστ. 97 καὶ 99). Ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐσπούδασε ρητορικὴν παρὰ τῷ περιφήμῳ Λιβανίῳ καὶ τῷ 364 ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξήσκησεν ἐπὶ ἔτη τινὰ τὸ ἔργον τοῦ συνηγόρου· ἐξ ἀπειρίας του ὅμως περιεπλάκη εἰς ὕποπτόν τινα ὑπόθεσιν καὶ κατηγορήθη ἐπὶ δωροδοκίᾳ, δι' ὃ ἔμελλε νὰ λογοδοτήσῃ πρὸ τῆς ἀρχῆς. Ὁ φίλος του Γρηγόριος, ὅστις καλῶς τὸν ἐγνώριζεν, οὐδὲ πρὸς στιγμὴν ἐπίστευσεν εἰς τὴν κατηγορίαν καὶ γράφων Σωφρονίῳ Ὑπάρχῳ (ἐπιστ. 22) διαβεβαιοῖ ὅτι μᾶλλον θὰ ἐπίστευεν «ἕν τι τῶν ἀπίστων καὶ παραδόξων ἢ τοῦτον (τὸν Ἀμφιλόχιον) ἀγενές τι πράξειν ἐπὶ χρήμασιν ἢ διανοήσασθαι·... οὐδὲν διαφεύγει τὸν φθόνον, ὁπότε καὶ τούτου τις μῶμος ἥψατο, ἀνδρὸς δι' ἁπλότητα μᾶλλον ἢ τρόπων κακίαν περιπεσόντος ἐγκλήμασιν» (πρβλ. καὶ ἐπιστ. 23 καὶ 24). Τότε ὁ Ἀμφιλόχιος πολὺ στενοχωρηθεὶς κατέφυγεν εἰς ἔρημον παρὰ τὰ Ὀζίζαλα τῆς Καππαδοκίας, ὅπου ἔζη ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. Χαριεστάτη εἶναι ἡ ἀλληλογραφία ἡ διαμειφθεῖσα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεταξὺ τοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀσκητεύοντος Ἀμφιλοχίου καὶ τοῦ Γρηγορίου.

Ὁ Ἀμφιλόχιος ἐκεῖ ἐστερεῖτο ἄρτου ἀλλ' εἶχεν ἄφθονα λάχανα· φαίνεται λοιπὸν ὅτι εἶχον συμφωνήσει ὁ μὲν Γρηγόριος νὰ τοῦ στέλλῃ σῖτον, ὁ δ' Ἀμφιλόχιος νὰ στέλλῃ τῷ Γρηγορίῳ λάχανα· ἐν μιᾷ ὅμως ἐπιστολῇ του (ἀριθ. 26 Migne) παραπονεῖται ὁ Γρηγόριος πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον: «ὡς μικρολόγως ἡμῖν ἥκει τὰ λάχανα παρ' ὑμῶν! καὶ τί ἄλλο ἢ χρυσολάχανα;... ἢ τοίνυν μεταδίδετε τούτων (τῶν λαχάνων) ἡμῖν ἀφθονώτερον, ἢ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἀπειλήσομεν, τὸν δὲ σῖτον ἐφέξομεν καὶ εἰσόμεθα εἰ ὄντως δρόσῳ μόνῃ τρέφονται τέττιγες».

Καὶ εἰς τὴν ἐπιστολήν του 25ην τὸν παρακαλεῖ νὰ τοῦ στείλῃ «λάχανα πλεῖστα καὶ κάλλιστα», διότι λέγει περιμένει τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Μ. Βασιλείου, ὃν ἤδη γνωρίζει «φιλοσοφοῦντα κεκορεσμένον» καὶ δὲν θὰ ἤθελε νὰ τὸν ἴδῃ «πεινῶντα καὶ δυσχεραίνοντα». Σχετικὴ εἶναι καὶ ἡ 28η ἐπιστολὴ τοῦ Γρηγορίου πρὸς τὸν ἐν τῇ ἐρημίᾳ Ἀμφιλόχιον (*Migne* Ἑλ. Πατρ. 37,60): «Τὰς ὀρείους μέν, ὁμόρους δὲ τῇ Παμφυλίᾳ πόλεις ἐπισκεψάμενοι, Γλαῦκον ἐκεῖ θαλάττιον ἐν τοῖς ὄρεσιν ἡλιεύσαμεν, οὐ λίνου δικτύοις τοῦ βυθοῦ τὸν ἰχθὺν ἐξελκύσαντες, ἀλλ' ἀγάπῃ φίλων τὸ θήραμα σαγηνεύσαντες. Ἅπαξ δὲ τὸν Γλαῦκον πεζεύειν μαθόντα, γραμματοφόρον προσαπεστάλκαμεν τῇ ὑμετέρᾳ ἀγαθότητι, ὃν φιλοφρόνως ξενίσατε, καὶ τῷ παρὰ ταῖς Γραφαῖς εὐδοκιμοῦντι ξενισμῷ μετὰ λαχάνων καταξιώσατε», ὑπαινισσόμενος προφανῶς τὸ χωρίον Παροιμιῶν (15, 17) «κρείσσων ξενισμὸς λαχάνων πρὸς φιλίαν καὶ χάριν ἢ παράθεσις μόσχων μετ' ἔχθρας».

Τελευτήσαντος περὶ τὸ 375 τοῦ ἐπισκόπου Ἰκονίου Φαύστου ἐκλήθη ἐκ τῆς ἐρήμου νὰ τὸν διαδεχθῇ ὁ Ἀμφιλόχιος, τὸν ὁποῖον κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ἔκφρασιν τοῦ Μ. Βασιλείου (ἐπιστ. 161) ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν ἀπὸ τῆς ἐρημίας «τοῖς ἀφύκτοις δικτύοις τῆς χάριτος σαγηνεύσας καὶ ἀγαγὼν εἰς τὰ μέσα τῆς Πισιδίας». Τὸ Ἰκόνιον εἶχε καταστῇ τότε πρωτεύουσα νέας ἐπαρχίας ἀποτελεσθείσης ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν καὶ μάλιστα τῆς Πισιδίας καὶ τῆς Λυκαονίας καὶ συνεπῶς ὁ Μητροπολίτης Ἰκονίου εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικήν του δικαιοδοσίαν πᾶσαν τὴν ἐπαρχίαν αὐτήν. Ὡς τοιοῦτος πα-

Digitized by Google

ρέστη εἰς τὴν δευτέραν οἰκουμενικὴν σύνοδον καὶ ὁ νόμος τοῦ Θεοδοσίου τῆς 30ῆς Ἰουλίου τοῦ 381 (*κῶδιξ Θεοδοσιανὸς* 16,1,3) ὥριζε τὸν Ἀμφιλόχιον τοῦ Ἰκονίου καὶ τὸν Ὄπτιμον τῆς ἐν Πισιδίᾳ Ἀντιοχείας ὡς τοὺς ἐπισκόπους ἐκείνους μεθ᾽ ὧν ἔπρεπε νὰ εὑρίσκωνται ἐν κοινωνίᾳ οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ θεωρῶνται ὡς ὀρθόδοξοι εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἀσίας. Τῷ 383 προέστη τῆς ἐν Σίδῃ τῆς Παμφυλίας συνόδου κατὰ τῆς αἱρέσεως τῶν *Μεσαλιανῶν* ἢ *Εὐχιτῶν*, οἵτινες ἀπέρριπτον τὰ μυστήρια, γράψας, ἐντολῇ τῆς συνόδου, περὶ τῆς καταδίκης αὐτῶν Φλαβιανῷ Ἀντιοχείας (*Φωτίου* Μυριόβιβλον 52, ἐν *Migne* 103,88). Τῷ 394 παρέστη εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον, τὴν συγκροτηθεῖσαν πρὸς διευθέτησιν τῆς ἔριδος μεταξὺ δύο ἐν Ἀραβίᾳ ἐπισκόπων, τοῦ Βαγαδίου καὶ τοῦ Ἀγαπίου, διεκδικούντων ἀμφοτέρων τὴν ἐπισκοπὴν Βόστρων (*Mansi* 3,851). Ἔκτοτε οὐδὲν γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ οὔτε τὸ ἔτος τοῦ θανάτου του, τὸ ὁποῖον πάντως δέον νὰ τεθῇ περὶ τὸ 295. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 23 Νοεμβρίου.

Ὁ Θεοδώρητος (ἐκκλησιαστ. Ἱστορ. 5,16, ἐν *Migne* 82, 1229) καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι ἀναφέρουν ὀνομαστὶ τὸν Ἀμφιλόχιον ὡς τὸν ἥρωα ἐπεισοδίου συμβάντος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπερ ὁ Σωζόμενος (ἐκκλ. ἱστορ. 7. 6 ἐν *Migne* 67, 1428) ἀποδίδει εἰς ἄγνωστον γέροντα ἱερέα. Ὁ Ἀμφιλόχιος δηλ., κατὰ τὸν Θεοδώρητον, δυσηρεστημένος κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου, διότι δὲν ἐδείκνυε τὴν ἀπαιτουμένην δραστηριότητα πρὸς καταπολέμησιν τῶν λειψάνων τοῦ ἀρειανισμοῦ, εἰσελθὼν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐν ἡμέρᾳ ἑορτῆς, τὸν μὲν Θεοδόσιον ἐχαιρέτησε προσηκόντως, τὸν δὲ δεκαεξαετῆ διάδοχον Ἀρκάδιον ὡς κοινὸν θνητόν· ὁ βασιλεὺς ὠργίσθη καὶ διέταξε νὰ ἐκβάλουν τῶν ἀνακτόρων τὸν πρεσβύτην, οὗτος ὅμως στραφεὶς πρὸς τὸν βασιλέα, εἶπεν: «οὕτω δὴ νόμισον, ὦ βασιλεῦ, καὶ τὸν οὐράνιον Πατέρα ἀγανακτεῖν πρὸς τοὺς ἀνομοίως τὸν Υἱὸν τιμῶντας καὶ ἥττονα τολμῶντας ἀποκαλεῖν τοῦ γεννήσαντος». Ὁ βασιλεὺς συνῃσθάνθη τὸ σφάλμα του, ἐζήτησε συγγνώμην καὶ εὐθὺς διὰ νόμου ἔλαβε μέτρα κατὰ τῶν ἀρειανῶν. Ἂν πράγματι ὁ Ἀμφιλόχιος εἶναι ὁ δείξας τὴν εὐθαρσῆ ταύτην συμπεριφορὰν πρὸς τὸν βασιλέα ἢ οὔ δὲν γνωρίζομεν.

Τὸν Ἀμφιλόχιον ἐτίμων μεγάλως οἱ σύγχρονοί του μεγάλοι Καππαδόκαι· ὁ μέγας Βασίλειος λέγει ὅτι θεωρεῖ ἑορτὴν καὶ ἑορτῶν μεγίστην πᾶσαν ἡμέραν, καθ᾽ ἣν λαμβάνει ἐπιστολὴν παρ᾽ αὐτοῦ (ἐπιστ. 232)· ἔγραφε πρὸς αὐτὸν συχνάκις ἐπιστολὰς καὶ δι᾽ αὐτὸν ἔγραψε τὸ περὶ ἁγίου πνεύματος σύγγραμμά του. Ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς τὸν καλεῖ «μέγ᾽ ἀμύμονα (=ἄμωμον) ἀρχιερεα... ἄγγελον ἀτρεκίης (=ἀληθείας), ἐριηχέα (=μεγάλως ἠχοῦντα, μέγαν κήρυκα), κῦδος ἐμοῖο» (ἔπος πρὸς Ὀλυμπιάδα, στ. 101—3, ἐν *Migne* 37, 1550) καὶ λέγει ὅτι ἦτο δι᾽ αὐτὸν «πλῆκτρον ἀγαθὸν» (ἐπιστ. 171). Ὁ Θεοδώρητος τὸν καλεῖ *πανεύφημον* καὶ ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος τῆς Ἐφέσου καὶ αἱ μετ᾽ αὐτήν, ὡς καὶ οἱ μετεγενέστεροι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς πολλάκις φέρουν ῥήσεις του πρὸς κύρωσιν τῶν ὑπ᾽ αὐτῶν λεγομένων.

Ὁ Ἀμφιλόχιος ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα, ὧν δυστυχῶς τὰ πλεῖστα ἀπωλέσθησαν, ὡς τὸ «περὶ ἁγίου πνεύματος» τὸ «κατὰ Εὐχιτῶν», καὶ ὁμιλίας καὶ ἐπιστολάς, ὧν ἐσώθησαν μόνον ἀποσπάσματα. Πλήρεις ἐσώθησαν ἓξ σύντομοι λόγοι του (εἰς Γενέθλια Σωτῆρος, Ὑπαπαντήν, Λάζαρον, γυναῖκα ἀλείψασαν, Ἅγιον Σάββατον καὶ Μεσοπεντηκοστήν), ὧν ἰδιαζούσης σημασίας εἶναι ὁ εἰς τὸ Ἅγιον Σάββατον (*Migne* 39,89), ὑπενθυμίζων τὸ «σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου». Ὁ Holl τῷ 1904 ἐδημοσίευσε καὶ ἄλλην ὁμιλίαν εἰς τὸ «Πάτερ, εἰ δυνατόν» Αἱ ὁμιλίαι ἔχουν τοῦτο τὸ ἰδιάζον ὅτι ἀπευθύνονται ἐρωτήσεις εἰς τὸν Ἰησοῦν, ὅστις παρίσταται ἀπαντῶν. Ἐπίσης ἐσώθη τοῦ Ἀμφιλοχίου συνοδικὴ ἐπιστολὴ ὡς καὶ διδακτικὸν ἔπος αὐτοῦ πρὸς Σέλευκον, τὸν ἀνεψιὸν τῆς ἁγίας Ὀλυμπιάδος, ἐκ 340 στίχων, ἐν ᾧ παρέχει κατάλογον τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς (στ. 251—319), ὅστις ἐπικυρωθεὶς ὑπὸ τοῦ β´ κανόνος τῆς 6ης οἰκουμενικῆς συνόδου προσέλαβε κανονικὸν κῦρος. Ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ λέγει ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐθεώρουν τὴν Ἀποκάλυψιν νόθον. Σημειωτέον ὅτι τὸ ἔπος τοῦτο ἐθεωρεῖτο μέχρι πρό τινος ὡς ἔργον τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, διὸ καὶ ἐν τῇ Πατρολογίᾳ τοῦ *Migne* συνεξεδόθη μετὰ τῶν ἔργων του (τόμ. 37,1577—1600). Ὁ ἀποδιδόμενος εἰς τὸν Ἀμφιλόχιον βίος τοῦ Μ. Βασιλείου εἶναι ἔργον ἀγνώστου κατὰ τὸν Η´ αἰῶνα πιθανώτατα.

[Τὰ σωζόμενα ἔργα τοῦ Ἀμφιλοχίου εὑρίσκονται ἐν Ἑλλην. Πατρ. τοῦ *Migne* 39,9—130. Πηγὰς δὲ περὶ τοῦ β ου του ἔχομεν κυρίως τὰς ἐπιστολὰς τοῦ *Μ. Βασιλείου*, ἐν τόμῳ Ἑλλην. Πατρολογίας *Migne* 32—ἰδίως τὰς ὑπ᾽ ἀριθ. 176,188,191 199 - 202,217,218,231 - 236 καὶ 248—τοῦ *Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ* ἐν τόμῳ 37 τοῦ Migne.—ἰδίως τὰς ὑπ᾽ ἀριθ. 9,13.25-28,62,171.184—τοῦ *Ἱερωνύμου* ἐπιστ. 83 καὶ de vir. ill. 133 Πρῶτος ἐξέδωκε τὰ ἔργα του ὁ *Fr. Combefis* τὸ 1644, ἅτινα ὅμως ἡ κριτικὴ ἐθεώρει ὡς ἀμφιβαλλόμενα. μέχρις οὗ ὁ *Holl* κατέδειξε τὴν γνησιότητά των ἐν τῇ πραγματείᾳ του «Amphilochius von Ikonium in seinem Verhaltnis zu den grossen Kappadociern» (Tuebingen und Leipzig 1904). Ὑπάρχει καὶ βίος αὐτοῦ ἀποδιδόμενος εἰς *Συμεῶνα* τὸν μεταφράστην (ἐν *Migne* 116,955—970) καὶ σύντομός τις βίος (ἐν *Migne* 39,13—26), ἄνευ ἰδιαζούσης σημασίας.]

Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

—**Ἀμφιλόχιος** ***Σίδης***, ἐν Παμφυλίᾳ Ἐπίσκοπος. Παρέστη ἐν τῇ τρίτῃ ἐν Ἐφέσῳ οἰκουμενικῇ συνόδῳ (431) ὡς ὀπαδὸς καὶ φίλος τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, κατὰ τοῦ Νεστορίου· σώζεται μικρὸν ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς του (*Migne* Ἑλ. Πατρ. 77, 1516). Δ. Σ. Μ.

Ἀμφίλοχοι. Οἱ κάτοικοι τῆς ἀρχαίας *Ἀμφιλοχίας*

Ἀμφίλοχος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Ἀμφιαράου καὶ τῆς Ἐριφύλης καὶ ἀδελφὸς τοῦ *Ἀλκμέωνος*. Μετέσχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του τοῦ κατὰ τῶν Θηβῶν *πολέμου τῶν Ἐπιγόνων* πεισθεὶς πρὸς τοῦτο, ὡς καὶ ὁ ἀδελφός του, ὑπὸ τῆς μητρός των, δωροδοκηθείσης ὑπὸ τοῦ Θερσάνδρου τοῦ υἱοῦ τοῦ Πολυνείκους διὰ τοῦ πέπλου τῆς Ἁρμονίας, ὡς εἶχε δωροδοκηθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ Πολυνείκους διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς αὐτὸν τὸν κρυβέντα διὰ νὰ μὴ μεταβῇ εἰς τὸν πόλεμον τῶν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας σύζυγόν της *Ἀμφιάραον*. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Θηβῶν ὁ Ἀμφίλοχος ἐβοήθησε τὸν ἀδελφόν του Ἀλκμέωνα εἰς τὸν φόνον τῆς μητρός των, γενόμενον κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τιμωρίαν της διὰ τὴν πρὸς τὸν σύζυγον καὶ τοὺς υἱούς της ἀστοργίαν καὶ προδοσίαν (*Ἀπολλ.* III. 7. 2 καὶ 5). Ὡς εἷς τῶν μνηστήρων τῆς Ἑλένης ὑπεχρεώθη νὰ μετάσχῃ καὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, κατὰ τὸν δοθέντα πρὸς τὸν Τυνδάρεων ὅρκον πάντων τῶν μνηστήρων ὅτι θὰ βοηθήσωσι τὸν νυμφίον τῆς Ἑλένης ἀδικούμενον ὑπό τινος ἕνεκα αὐτῆς. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας προγινώσκων, ὡς μάντις, τὸν ὄλεθρον τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου περὶ τὸν Καφηρέα ἔμεινε μετὰ τοῦ Κάλχαντος ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἔκτισε μετὰ τοῦ μάντεως Μόψου τὴν πόλιν τῆς Κιλικίας *Μαλλόν*. Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν εἰς Ἄργος, ὁπόθεν ὅμως ἐπανῆλθε ταχέως, διότι ἡ ἐν Ἄργει διαμονὴ δὲν ἦτο εἰς αὐτὸν εὐχάριστος. Ὅτε ὅμως ἐπέστρεψεν ὁ Μόψος δὲν ἐδέχετο αὐτὸν εἰς τὴν ἀπὸ κοινοῦ κτισθεῖσαν πόλιν. Ἕνεκα τῆς ἔριδος ταύτης ἐμονομάχησαν καὶ ἐφονεύθησαν ἀμφότεροι, ταφέντες εἰς τὰ Μάγαρσα πλησίον τοῦ Πυράμου ποταμοῦ. Κατά τινα ὅμως παραλλαγὴν τοῦ μύθου, ὁ Ἀμφίλοχος ἐφονεύθη εἰς τὴν πόλιν Σόλους ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, πατρὸς τοῦ Μόψου, ἢ εἰς τὸ Ἀλήϊον πεδίον ἢ εἰς τὴν Συρίαν. Ὅτε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος διῆλθεν ἐκεῖθεν λέγεται ὅτι ἐτέλεσε θυσίαν εἰς τὸν Ἀμφίλοχον διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ὡς Τημενίδης ἐξ Ἄργους συγγένειαν (*Στρ.* C. 676). Κατ᾽ ἄλλον μῦθον, ὁ Ἀμφίλοχος ἐπανῆλθεν εἰς Ἄργος εὐθύς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας, ἀλλ᾽ ἔφυγεν ἐξ αὐτοῦ ἐνοχλούμενος ἐκ τῆς ἀναμνήσεως τῆς μητροκτονίας καὶ μετέβη εἰς Ἀκαρνανίαν, ὅπου ἔκτισε παρὰ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον τὸ **Ἀμφιλοχικὸν** Ἄργος.

—2) Υἱὸς τοῦ Ἀλκμέωνος καὶ τῆς Μαντοῦς, θυγατρὸς τοῦ μάντεως Τειρεσίου, καὶ ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου. Λέγεται καὶ περὶ τούτου ὅτι αὐτὸς καὶ οὐχὶ ὁ θεῖός του, ἔκτισε κατὰ χρησμοὺς τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος (*Ἀπολλ.* III. 7.7).

—2) Βακχιάδης ἐκ Κορίνθου, πατὴρ τοῦ Εὐμήλου, ὁ ὁποῖος ἔγραψε σύγγραμμα περὶ Κορίνθου (*Παυσ.* 2,1,1).

—3) Χαιρωνεύς τις ἐν ἐπιγραφαῖς μνημονευόμενος. ΙΑΚ. Χ. Δ.

Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμφιλύκη ***νὺξ*** (ἡ)· τὸ ἀμυδρὸν φῶς τὸ μεταξὺ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἄλλως *λυκαυγές*, ἢ τὸ μεταξὺ τῆς ἡμέρας καὶ νυκτός, ἄλλως *λυκόφως*.

Ἀμφίλυσος *[Ἀρχ. Γεωγραφ.]*. Ποταμὸς τῆς Σάμου ἀναφερόμενος παρὰ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου : «Ἀσσωρὸν ὄρος Σάμου, ὅθεν ῥεῖ *Ἀμφίλυσος*». Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Γκερέν, δέον οὗτος νὰ ζητηθῇ ἔν τινι τῶν χειμάρρων οἵτινες κατέρχονται τοῦ ὄρους Ἅγιος Ἠλίας, ὅπερ οὗτος θεωρεῖ ὡς τὸ Ἀσσωρὸν ὄρος τῶν ἀρχαίων, καὶ δὴ εἰς ἐκεῖνον ὅστις κατερχόμενος πρὸς τὸ χωρίον Πύργος ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν ὄχι μακρὰν τοῦ χωρίου Σκουρέϊκα. Ὁ Ἐπαμ. Σταματιάδης (Σαμιακὰ τόμ. Ι σελ. 23), θεωρεῖ ὡς τὸν Ἀμφίλυσον τὸ καλούμενον «*Ποτάμι τοῦ Πύργου*».

Ὁ Μελέτιος ἐν τοῖς γεωγραφικοῖς ἀναφέρει καὶ πόλιν ἐν Σάμῳ *Ἀμφίλυσον*, τὸ σχετικὸν ὅμως χωρίον τοῦ κειμένου, λόγῳ καὶ ἄλλων ἐν αὐτῷ ἐσφαλμένων πληροφοριῶν, θεωρεῖται ὡς ἀνακριβές. Σ. Ι. ΦΩΚΟΣ

Ἀμφίλυτος. —1) Ὁ καὶ *Ἀκαρνὰν* λεγόμενος, περίφημος μάντις ἐπὶ Πεισιστράτου, ὁ ὁποῖος κατέλιπε χρησμούς, ὅπως ὁ παρ᾽ Ἡροδότῳ (1,62) πρὸς τὸν Πεισίστρατον ὅτε οὗτος, ἐξόριστος ἐξ Ἀθηνῶν, μετὰ τὴν δευτέραν τυραννίδα του, ἐπήρχετο κατ᾽ αὐτῶν, ὁρμώμενος ἐκ Μαραθῶνος:

> Ἔρριπται δ᾽ ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται,
> Θύννοι δ᾽ οἰμώσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

Ὁ Πλάτων ἐν τῷ Θεαιτήτῳ (124 θ), λέγει αὐτὸν ἡμεδαπὸν ἐκεῖ ὅπου ὁ Σωκράτης, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Θεαίτητον, ἐρωτᾷ: « Εἴποις ἂν οὖν μοι τίνα ἐπωνυμίαν ἔχει Βάκις τε καὶ Σίβυλλα καὶ ὁ ἡμεδαπὸς Ἀμφίλυτος;» καὶ ὁ Θεαίτητος ἀποκρίνεται: «Τίνα γὰρ ἄλλην, ὦ Σώκρατες, πλήν γε χρησμῳδοί;» Ἐκ τούτου καὶ ἕνεκα ἄλλης γραφῆς *Ἀκαρνεὺς*(=*Ἀχαρνεύς*) γίνεται δεκτόν, ὅτι ὁ Ἀμφίλυτος δὲν ἦτο Ἀκαρνάν, ἀλλ᾽ Ἀχαρνεύς.

ἀμφίλωμα (Amphiloma) *(Βοτ.)*. Φυτικὸν γένος ἀνῆκον εἰς τὰ *κρυπτόγαμα* φυτὰ καὶ δὴ εἰς τοὺς *λειχῆνας*. Σ. Μ.

Ἀμφίμαλλα (ἡ) καὶ ***Ἀμφίμαλα***, ***Ἀμφιμάλλη*** καὶ ***Ἀμφιμάλλιον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία μικρὰ πόλις τῆς Κρήτης εἰς τὴν βορείαν παραλίαν αὐτῆς, ἐπίνειον τῆς μεγάλης πόλεως *Λάππας*. Τοποθετεῖται παρὰ τὸν σημερινὸν κόλπον τοῦ *Ἀλμυροῦ*. Σύγχυσις ἐπικρατεῖ διὰ τὰς πόλεις *Ἀμφίμαλλαν*, *Ἀμφιμάτριον* καὶ *Παντομάτριον*. Ὁ Στράβων (Ι´ 475) ἀναφέρει *Ἀμφίμαλλαν*: «Τὸ δ᾽ ἔνθεν ἰσθμός ἐστιν.... ἔχων κατοικίαν πρὸς μὲν τῇ βορείῳ θαλάττῃ Ἀμφίμαλλαν». Στέφανος ὁ Βυζάντιος ὀνομάζει τὴν πόλιν *Ἀμφιμάλλιον*. Ὁ Πλίνιος μνημονεύει *Παντομάτριον* καὶ *Ἀμφίμαλλαν*. Ἐν τοῖς Σταδιασμοῖς ἀναφέρεται *Ἀμφιμάτριον*. Ὁ Πτολεμαῖος *Παντομάτριον* καὶ *Ἀμφιμαλῆ κόλπον*. Παρὰ τὴν σύγχυσιν ταύτην δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀσφαλὴς καὶ ἡ ὀνομασία *Ἀμφίμαλλα* ἢ *Ἀμφιμάλλιον* καὶ ἡ θέσις ἐν τῷ κόλπῳ Ἀλμυρῷ παρὰ τὸν ποταμὸν Βρυσῶν χυνόμενον εἰς αὐτόν, ἐκ τῶν φυσικῶν γνωρισμάτων τοῦ τε λιμένος ἢ κόλπου καὶ τοῦ διπλοῦ ποταμοῦ, Βρυσανοῦ δυτικοῦ καὶ Ἀλμυροῦ νοτίου, χυνομένων ἀμφοτέρων εἰς τὸν κόλπον παρὰ τὴν σημερινὴν Γεωργιούπολιν (βλ. καὶ λ. **Ἀλμυρὸς** *νομοῦ Ρεθύμνου*). Ὁ κάτοικος ἐκαλεῖτο *Ἀμφιμαλλιεὺς* καὶ *Ἀμφιμαλλαῖος*. Ε. Γ.

ἀμφίμαλλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀμφοτέρωθεν μαλλωτός, ἀμφίδασυς, ἀντίθ. *ἑτερόμαλλος*, *ἄμαλλος*. «μαλλωτοὶ τάπητες, οἱ μὲν ἀμφίμαλλοι, οἱ δὲ ἑτερόμαλλοι, οἱ δὲ ἄμαλλοι», «χιτὼν ἀμφίμαλλος» Β. Φ.

Ἀμφίμαλος. Κατὰ Στέφανον Βυζάντιον ὁ οἰκιστὴς τῆς **Ἀμφιμάλλης** (βλ. λ.).

Ἀμφίμαρος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος, σύζυγος τῆς Οὐρανίας, πατὴρ τοῦ Λίνου ἀναφερόμενος μόνον ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (Θ´ 29, 6). Α. Σ. Α.

ἀμφιμασχάλια (τά). Καλεῖται οὕτω τό, ἐκ ἐκ χρυσῶν ἢ ἀργυρῶν ἢ βαμβακερῶν σειρίδων, διακριτικόν, τὸ ἀναρτώμενον ἄνωθεν τῆς στολῆς ἔκ τινος τῶν ὤμων. Τὰ ἀμφιμασχάλια τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἶναι: ἢ μικρᾶς στολῆς, ὁπότε ἀποτελοῦνται ἐκ δύο σειρίδων, ἢ μεγάλης στολῆς, ὁπότε ἀποτελοῦνται ἐκ τεσσάρων.

Οἱ ὑπασπισταὶ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Διαδόχου κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχάς, σήμερον δ᾽ οἱ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, φέρουσι χρυσᾶ ἀμφιμασχάλια, ἀναρτώμενα ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου. Οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας φέρουσι χρυσᾶ ἀμφιμασχάλια, ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. Οἱ ὑπασπισταὶ τῶν σωμάτων καὶ λοιπῶν ὑπηρεσιῶν φέρουσιν ἀργυρᾶ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ. Οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Χωροφυλακῆς ἀργυρᾶ ἐπίσης, ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ. Οἱ ὁπλῖται, τέλος, τῆς Χωροφυλακῆς φέρουσι βαμβακερὰ ἀμφιμασχάλια, ἀναρτώμενα ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου.

Ἡ ἀρχικὴ εἰσαγωγὴ εἰς τοὺς στρατοὺς τῶν ἀμφιμασχαλίων εἶναι πιθανόν, ὅτι ἐγένετο κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα. Κατά τινας δὲ συγγραφεῖς ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ δουκὸς d' Albe, στρατηγοῦ Καρόλου Ε´ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φιλίππου Β´. Ὁ δοὺξ d' Albe, λαβὼν ἀφορμὴν κατά τινος σώματος Φλαμανδῶν, εἶχεν ἀποφασίσει, ὅπως αἱ διαπραττόμεναι ὑπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ παραβάσεις τιμωροῦνται ἐν τῷ μέλλοντι δι᾽ ἀγχόνης. Οἱ Φλαμανδοί, ἵνα ἀποδείξωσιν, ὅτι δὲν θὰ ἐξετίθεντο εἰς τὴν ποινὴν αὐτήν, δὲν ἐδίστασαν νὰ φέρωσιν ἐπὶ τοῦ ὤμου βρόχον καὶ ἧλον. Καὶ τοῦτο, ὅπως καθιστῶσι μᾶλλον εὐχερῆ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς τοῦ δουκός. Ἡ διαγωγὴ ὅμως αὐτῶν ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ ὑπῆρξε τόσῳ ἔξοχος, ὥστε ὁ δοὺξ μετέβαλε τὸν βρόχον εἰς σειράδιον, καὶ ἐκανόνισεν αὐτὸ ὡς τιμητικὴν ἔνδειξιν, δι᾽ ἧς ἐπαρασημοφόρησε τὰ ἐπίλεκτα σώματα.

Κατ᾽ ἄλλους ὁ ἀρχικὸς προορισμὸς τῶν ἀμφιμασχαλίων ἦτο τὸ νὰ ὑποβοηθῶσι τοὺς ὑπασπιστὰς καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Ἐπιτελείου εἰς τὸ γράφειν κατὰ τὰς μάχας, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὰ τότε ἀμφιμασχάλια ἦσαν πάντοτε ὡς τὰ τῆς σημερινῆς μεγάλης στολῆς, μὲ τὴν μόνην διαφορὰν ὅτι, ἀντὶ τῶν κρεμαμένων σήμερον ἐπὶ τοῦ στήθους ἐπιχρύσων ἢ ἐπαργύρων ἥλων, ἐκρέμοντο τότε μολυβδίδες. Ὁ θέλων νὰ γράψῃ μετεχειρίζετο τὴν ὑπὸ τὴν μασχάλην σειρίδα ὡς ὑπέρεισμα τοῦ δεξιοῦ ἀγκῶνος, μίαν δὲ τῶν ἀπὸ τοῦ στήθους κρεμαμένων μολυβδίδων, ὡς γραφίδα. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, τ᾽ ἀμφιμασχάλια μετέπεσαν εἰς ἁπλοῦν διακριτικὸν ὡρισμένων ὑπηρεσιῶν. —Ω.

ἀμφιμάσχαλος *[Ἀρχ.]*. Εἶδος χιτῶνος τῶν Ἀθηναίων, ὁ ὁποῖος ἦτο κεκλεισμένος ἑκατέρω-

Digitized by Google

θεν ἐπὶ ἱκανὸν μῆκος οὕτως, ὥστε νὰ καλύπτῃ ἐν εἴδει χειρίδων τοὺς ὤμους, τὰ ἄνω τοῦ βραχίονος καὶ ἰδίως τὰς μασχάλας. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (Ἱππεῖς 822). Ὁ αὐτὸς ὠνομάζετο βραδύτερον, ὅταν προσέλαβε χειρίδας μέχρι περίπου τῶν ἀγκώνων *«χιτὼν χειριδωτός»*. Οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ ἑρμηνεύουσι τὴν λέξιν ὡς δηλοῦσαν χιτῶνα μετὰ δύο χειρίδων. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη εἶναι βεβαίως ὀρθή, ἀστόχως δὲ κατηγοροῦνται ὑπὸ τοῦ *Mau* οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ (Σχολ. Ἀριστοφ. ἔ. ἀ., Πολυδ. Ζ' 47 Ἡσύχιος, Σουΐδας, Μέγ. Ἐτυμολ., Μοῖρις κ.λ.) ὡς παρανοήσαντες τὴν λέξιν, καὶ ὡς ἐπινοήσαντες, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν χιτῶνα τοῦτον, τὸν *«ἑτερομάσχαλον»*. Ὁ τελευταῖος οὗτος θὰ ἦτο χιτὼν μετὰ μιᾶς βραχείας χειρίδος, καὶ δὴ τῆς ἀριστερᾶς, φορούμενος ὑπὸ τῶν χρησιμοποιούντων πολὺ δι' ἐργασίαν συνεχῆ τὴν δεξιάν των χεῖρα.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμφιμάτριον *(Ἀρχ. Γεωγρ.)*. Πόλις τῆς Κρήτης *(Πλίνιος* 4,20)· βλ. λ. Ἀμφίμαλλα.

ἀμφιμάχομαι· μάχομαι ὑπέρ τινος προκαλύπτων αὐτόν: «ἀμφιμάχομαι νέκυος»· πρβλ. *ἀμφιβαίνω*.

Ἀμφίμαχος. —1) Υἱὸς τοῦ Ἠλεκτρύονος, βασιλέως τῶν Μυκηνῶν, καὶ τῆς Ἀναξοῦς, θυγατρὸς τοῦ Ἀλκαίου, ἀδελφὸς δὲ τῆς περιφήμου Ἀλκμήνης. Ἐφονεύθη αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοί του πλὴν τοῦ Λικυμνίου, ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Πτερελάου, ἐπιχειρούντων νὰ ἁρπάσωσι τοὺς βόας τοῦ Ἠλεκτρίωνος. —2) Υἱὸς τοῦ Κτεάτου καὶ τῆς Θηρονίκης, ἔγγονος τοῦ Ἄκτορος καὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Ὑπῆρξε μνηστὴρ τῆς Ἑλένης καὶ κατόπιν ἡγεμὼν τῶν Ἐπειῶν ἐναντίον τῆς Τροίας, ὅπου καὶ ἐφονεύθη, μαχόμενος κατὰ τοῦ Ἕκτορος. —3) Υἱὸς τοῦ Νομίωνος καὶ ἀδελφὸς τοῦ Νάστου, ἡγεμὼν τῶν Καρῶν, τοὺς ὁποίους ὡδήγησαν πρὸς βοήθειαν τῶν Τρώων. Ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, κρημνισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἐντὸς τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ Σκαμάνδρου. —4) Υἱὸς τοῦ Πολυξείνου, ἐπίσης ἐκ τῶν ἡγεμόνων τῶν Ἐπειῶν κατὰ τῆς Τροίας, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ πατήρ του ἐξ ἀγάπης καὶ πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ φίλου καὶ συστρατήγου Ἀμφιμάχου, υἱοῦ τοῦ Κτεάτου. —5) Εἷς ἐκ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται ὡς κρυβέντες ἐντὸς τοῦ Δουρείου ἵππου πρὸ τῆς Τροίας. —6) Εἷς τῶν μνηστήρων τῆς Πηνελόπης. —7) Ὁ μετὰ τοῦ Δονακίνου κομίσας εἰς τὴν Κόρινθον καὶ παραδώσας εἰς τὸν Σίσυφον τὰ πτώματα τῆς Ἰνοῦς καὶ τοῦ Παλαίμονος. —8) Βασιλεὺς τῶν Λυκίων, μετὰ τοῦ ὁποίου συνάπτεται ἡ παράδοσις τοῦ Κάλχαντος καὶ Μόψου. —9) Εἷς ἐκ τῶν ἐπιφανῶν Μακεδόνων, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετέθη τῷ 321 π. Χ. ἡ σατραπεία τῆς Μεσοποταμίας ὑπὸ τῶν μετασχόντων τῆς μεγάλης ἐν Τριπαραδείσῳ συνεννοήσεως στρατηγῶν πρὸς διανομὴν τοῦ βασιλείου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμφιμέδουσα (ἡ) *[Μυθολ.]*. Ὠνομάζετο οὕτω μία τῶν θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ.

Ἀμφιμέδων (ὁ). —1) Εἷς τῶν μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, υἱὸς τοῦ Μεναλέως ἐξ Ἰθάκης, ὁ ὁποῖος ἐπλήγωσε μὲν τὸν Τηλέμαχον ἀλλ' ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ (*Ὁμ.* Ὀδυσσ. Χ. 242). Παρ' αὐτῷ ἀναφέρεται ὅτι ἐφιλοξενήθη ὁ Ἀγαμέμνων, ὅτε προσεπάθει νὰ παρορμήσῃ τὸν Ὀδυσσέα διὰ τὴν ἐκστρατείαν εἰς Τροίαν. —2) Εἷς τῶν ἡρώων τῆς Τροίας φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Αἴαντος. —3) Εἷς τῶν ἀκολούθων τοῦ Φινέως.

Κ. Μ. Κ.

ἀμφιμέλαιναι (θηλ. τοῦ *ἀμφιμέλας,* ὅπερ δὲν ἀπαντᾶται). Χαρακτηριστικὸν ἐπίθετον τῶν φρενῶν· διότι κατὰ τὸν Ὅμηρον αἱ *φρένες,* αἱ ὁποῖαι σημαίνουν κυρίως τὸ διάφραγμα τὸ χωρίζον τὰ εὐγενῆ σπλάγχνα ἀπὸ τῶν ἄλλων, εἶναι ἡ ἕδρα τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν συναισθημάτων· τὸ ἐπίθετον τοῦτο τίθεται κυρίως ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ ὀργή, μένος, λύπη, ὁρμή: «μένεος δὲ μέγα φρένες ἀμφιμέλαιναι πίμπλαντο» (Ἰλ. Α, 103).

Β. Φ.

Ἀμφιμένης. Κριτικὸς ἢ ποιητὴς ἐκ Κῶ, φερόμενος ὡς ἀντίπαλος τοῦ Πινδάρου, ἢ ὡς κριτικὸς τῆς ποιήσεως αὐτοῦ, ἐν τῷ ἀποδιδομένῳ εἰς τὸν Ἀριστοτέλη διαλόγῳ «περὶ ποιητῶν» ἢ «περὶ ποιητικῆς», ὡς ἀναγράφει Διογένης ὁ Λαέρτιος (Β' 46). Ἐν τῷ σχετικῷ χωρίῳ δὲν καθορίζεται σαφῶς ἂν πρόκειται περὶ συγχρόνου πρὸς τὸν Πίνδαρον ποιητοῦ, ἢ περὶ μεταγενεστέρου, ἀκμάσαντος ἐκεῖ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν περίοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεδείχθη σχεδὸν ἰδιαιτέρα ποιητικὴ σχολὴ εἰς τὴν νῆσον διὰ τοῦ Φιλητᾶ, Ἀρίστωνος, Ἡρώνδα κ.τ.τ. Ἐπίσης δὲν καθορίζεται ἂν ὁ Ἀμφιμένης ἦτο ποιητὴς λυρικός, ὡς ὁ Πίνδαρος, ἢ κριτικὸς αὐτοῦ. Δοθέντος ὅμως ὅτι ἂν ἦτο ποιητὴς καὶ σύγχρονος ἐκείνου, θὰ περιεσώζετο πάντως εἴδησίς τις σαφής, διότι ἡ λαμπρὰ ἐκείνη περίοδος τῆς ὑψηλόφρονος λυρικῆς ποιήσεως ἐξητάσθη λεπτομερῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων οὕτως, ὥστε καὶ μέτριός τις ποιητὴς ἐν αὐτῇ δράσας θὰ ἀνεφέρετο, συμπεραίνομεν ὅτι ὁ Ἀμφιμένης κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν ἦτο ποιητής, ἀλλὰ κριτικός τις σύγχρονος τοῦ Πινδάρου, γράψας ἐναντίον αὐτοῦ (τὸ χωρίον λέγει: «ἐφιλονίκει Πινδάρῳ Ἀμφιμένης ὁ Κῷος») σχετικῶς βεβαίως πρὸς παραδόσεις τῆς νήσου ἐκείνης, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Πίνδαρος ἔγραφεν εἴς τινας τῶν ὕμνων του, π. χ. περὶ τῆς μάχης τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τῶν Μερόπων τῆς Κῶ κ.τ.τ.

Α. Σ. Α.

Ἀμφιμέρυξ (Amphimeryx Pomel., συνών. Hyaegulus Pomel καὶ Xiphodontherium Filhol.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *ὁπληφόρων* θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ξιφοδοντιδῶν* ζῆσαν κατὰ τὴν ἠώκαινον καὶ ὀλιγόκαινον περίοδον ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ. Ἔχει τραπεζίτας πεντακορύφους ὧν αἱ ἐξωτερικαὶ κορυφαὶ εἶναι διατεταγμέναι ἡμισεληνοειδῶς, διάκενον μεταξὺ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου προτραπεζίτου τῆς κάτω σιαγόνος ἥτις στερεῖται ἐξωτερικῆς ἐγκολπώσεως.

Θ. Σ.

ἀμφιμήτριος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· (ἐκ τοῦ *ἀμφὶ* καὶ *μήτρα*), ὁ πέριξ τῆς μήτρας: «ἀμφιμήτριον σημεῖον» (*Ἱπποκρ.* παρὰ Γαλην. ‖ (ἐκ τοῦ *ἀμφὶ* καὶ *μήτηρ*), ὁ ἐξ ἄλλης μητρὸς (ἀδελφός)· συνών. *ἀμφιμήτωρ*.

ἀμφιμήτωρ (ὁ), γεν. *—ορος*· εἰς τὸν πληθ. *ἀμφιμήτορες ἀδελφοί*· οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ἀδελφοί, ἐκ διαφόρων δὲ μητέρων, ἄλλως *ἀμφιμήτριοι*· ἀντίθ. *ὁμομήτορες* καὶ *ὁμομήτριοι*.

Β. Φ.

ἀμφίμιτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀμφοτέρωθεν μαλλωτός, ἀμφίμαλλος: «τὸν ἀμφίμαλλον χιτῶνα δασὺν καὶ ἀμφίμιτον» (*Πολυδ.* 7,57), «ἀμφίμιτος στρωμνή» (αὐτόθ. 10,38).

Β. Φ.

Ἀμφίμνηστος. Υἱὸς τοῦ Ἐπιστρόφου ἐξ Ἐπιδαύρου. Ἦτο εἷς τῶν μνηστήρων τῆς θυγατρὸς τοῦ ἐν Σικυῶνι τυράννου Κλεισθένους Ἀγαρίστης (Ἡροδ. ΣΤ' 127).

Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμφίμορφα (Amphimorphae Huxley) *[Παλαιοζ.]*. Ὁμοιογένεια χηνομόρφων πτηνῶν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς καὶ Σουηδίας, ἧς τ' ἀνευρεθέντα λείψανα εἰς τὴν κρητιδικὴν περίοδον προσεγγίζουσι πρὸς τοὺς ἐρωδιούς· πιθανὸν εἶναι ἐξ αὐτῶν νὰ προῆλθον αἱ νῆσσαι καὶ οἱ ἐρωδιοί.

Θ. Σ.

ἀμφινάσουα (Amphinasua Moreno) *[Παλαιοζ.]*. Γένος σαρκοφάγων θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *προκυονιδῶν* ζῆσαν εἰς ἀραουκανικὴν βαθμῖδα τῆς πλειοκαίνου ἐποχῆς τῆς Ἀργεντινῆς.

Θ. Σ.

ἀμφίνευρα (τὰ) (Amphineura) *[Ζωολ.]*. Ὁ Σουηδὸς φυσιοδίφης Tullberg, τῷ 1875 περιέγραψεν ὑπὸ τὸ ὄνομα *νεομενία ἢ τροπιδοφόρος* (Neomenia carinata) τύπον τινὰ ζῴων τῆς κατηγορίας τῶν *ἀσπονδύλων*. Ὁ Tullberg ἐθεώρησε τὸ ζῷον τοῦτο ὡς τὸν ἐνδιάμεσον τύπον μεταξὺ μαλακίων καὶ σκωλήκων, χωρὶς ὅμως νὰ καθορίσῃ τελείως καὶ τὰς μεταξὺ τούτων ὑπαρχούσας ὁμοιότητας καὶ διαφοράς. Ὁ Jhering, τῷ 1877, παρωμοίασε τὰς *νεομενίας* πρὸς τὰ *χαιτόδερμα*· ἐκ τῆς παρομοιώσεως ταύτης ἀπεχώρισε τελείως ταῦτα ἐκ τῶν μαλακίων, τὰ ἐταξινόμησε πλησιέστερον πρὸς τοὺς σκώληκας καὶ ἐκ τούτων ἐσχημάτισε ἰδίαν ζῳολογικὴν ὁμάδα ἀνεξάρτητον. Κατόπιν ὁ Gegenbaur συνήνωσε τὰς νεομενίας μὲ τὰ χαιτόδερμα ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα *σωληνόγαστρα* (Solenogasters) προτιμήσας τοῦτο ἀπὸ τὴν ὀνομασίαν *ἀπλακοφόρα* τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθη προγενεστέρως ὁ Jhering κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ *πολυπλακοφόρα* ἢ *χιτωνοφόρα*.

1 2 3. 4.

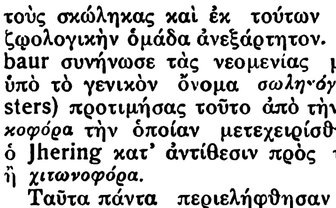

Διάγραμμα τοῦ νευρικοῦ συστήματος τῶν ἀμφινεύρων.

[1) Προνεομενίας, 2) Νεομενίας, 3) Χαιτοδέρμων, 4) Χιτώνων.]

Ταῦτα πάντα περιελήφθησαν εἰς μίαν ὁμοταξίαν, τὰ *ἀμφίνευρα*, τὰ ὁποῖα ἐμελετήθησαν ὑπὸ πλείστων ζῳολόγων, τῶν Graff, Koren, Daniellsen, Kowalevsky, Marien καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ Hubrecht, ὅστις καὶ συνέγραψεν ἐκτενεστάτην καὶ τελειοτάτην μελέτην, ἥτις περιλαμβάνει πλὴν τῶν γνωστῶν καὶ νέα εἴδη τῶν ζῴων τούτων.

1 2 3

Διάγραμμα τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος εἰς τὰ διάφορα γένη τῶν ἀμφινεύρων.

[1) Νεομενία καὶ Προνεομενία, 2) Χαιτόδερμα, 3) Χιτῶνες.]

Τὰ ἀμφίνευρα φέρουσι λεπτοτάτην κυψελώδη μεμβράνην, ἥτις φαίνεται ὅτι σχηματίζεται ἐκ μιᾶς μόνον κυψελώδους ἐπιστρώσεως, ἥτις προσκολλᾶται ἐπὶ τῶν μυϊκῶν ἱστῶν τῆς σωματικῆς κοιλότητος καὶ προκαλεῖ τὴν κίνησιν τῆς ἐπιδερμίδος. Ἡ κυψελώδης αὕτη ἐπίστρωσις ἐπεκτείνεται ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σώματος καὶ ἐπιστρώνει τὰς πτυχάς, αἱ ὁποῖαι συγκρατοῦσι τὰ τμήματα τοῦ ὀστράκου. Ἡ ἐπιδερμίς, ἥτις προστατεύεται ἀπὸ τὴν κινητήριον ταύτην ἐπίστρωσιν ἀποτελεῖται ἐκ δύο στοιχείων: Ἐξ οὐσίας τινὸς χιτωνώδους ποικίλης ἁδρότητος καὶ ἐκ διαφόρων ἀσβεστολικῶν οὐσιῶν.

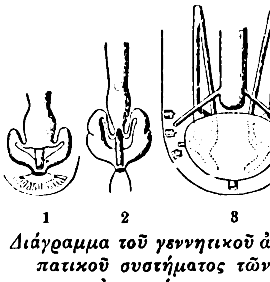

1 2 3

Διάγραμμα τοῦ γεννητικοῦ ἀποπατικοῦ συστήματος τῶν ἀμφινεύρων.

[1) Νεομενία 2) Προνεομενία 3) Χιτῶνες.]

Τὰ σωληνόγαστρα ἔχουσιν ἐνδιάμεσόν τινα κοιλιακὴν πτυχήν, καλυπτομένην ὑπὸ βλεφαρίδων. Εἰς τὴν *νεομενίαν* καὶ τὴν *προνεομενίαν* ἡ πτυχὴ αὕτη ἐξαπλοῦται ἀπὸ τοῦ κατωτάτου μέρους τοῦ στόματος μέχρι τοῦ ἀνοίγματος τῆς ἕδρας. Εἰς τὰ *χαιτόδερμα* ἡ πτυχὴ ἀναπτύσσεται κατὰ τὸ ὀπίσθιον ἥμισυ τμῆμα τοῦ σώματος. Ὁ Hubrecht θεωρεῖ τὴν πτυχὴν ταύτην ὡς ὑποτυπώδη πόδα, ἤτοι ἀτροφικὸν πόδα.

Τὸ νευρικὸν σύστημα τῶν ἀμφινεύρων εὑρίσκεται εἰς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος καὶ ἀκριβῶς ἄνωθεν τοῦ φάρυγγος.

Ἡ ταξινόμησις τῶν ἀμφινεύρων ἔχει ὡς ἑξῆς:

	Τάξις	*Οἰκογένεια*	*Γένη*
Ἀμφίνευρα	Σωληνόγαστρα	Χαιτοδερμίδαι	Χαιτόδερμα
		Νεομενίδαι	Νεομενία Προνεομενία
	Πολυπλακοφόρα	Χιτωνίδαι	Χιτωνέλλα Χιτών Κρυπτοχίτων

Δ. Ν. Π.

— *(Παλαιοζ.)* Ἡ ὁμοταξία τῶν *ἀμφινεύρων* ἤρχισεν ἐμφανιζομένη ἀπὸ τῆς σιλουρίου διαπλάσεως καὶ σποραδικῶς διελθοῦσα διὰ μέσου ὅλων τῶν γεωλογικῶν περιόδων ἐξακολουθεῖ διὰ πλέον τῶν 600 εἰδῶν νὰ ζῇ ἔτι καὶ νῦν. Περιλαμβάνει ζῷα ἀμφιπλεύρου συμμετρίας μετὰ ἐπιμήκους ὠοειδοῦς ἢ σκωληκοειδοῦς σώματος γυμνοῦ ἢ φέροντος ὀκτὼ κεραμιδοειδεῖς ἀσβεστολιθικὰς πλάκας ἀρθρωτῶς διατεταγμένας καὶ σχηματιζούσας ραχιαῖον κέλυφος. Ἡ κεφαλή των ἀσαφῶς ἐσχηματισμένη εἰς ρύγχος ἄνευ ὀφθαλμῶν καὶ κεραιῶν, νευρικὸν σύστημα σχοινοειδὲς καὶ γλῶσσα συνήθως μετὰ ρηνιστηρίου. Ἔχουσι πόδα ἑρπυστικὸν ἢ δὲν ἔχουσι τοιοῦτον, βραγχιακὰ ὄργανα ἀναπνοῆς πολυάριθμα φυλλοειδῆ, διατεταγμένα παρὰ τὸν πόδα αὐτῶν καὶ ἕδραν ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου κάτω ἄκρου. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ τάξις τῶν *πολυπλακοφόρων*.

Θ. Σ.

ἀμφινόδοντα (Amphiclinodonta Bittner) *[Παλαιοζ.]* Γένος βραγχιοπόδων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κονιγκινιδῶν*, ὅπερ ἔζησεν εἰς τὸ ἀλπινικὸν τριάσιον σύστημα.

Θ. Σ.

Ἀμφινόμη. 1) Μία τῶν Νηρηΐδων, ἀναφερομένη τὸ πρῶτον παρ' Ὁμήρῳ. — 2) Ἡ σύζυγος τοῦ Αἴσωνος καὶ μήτηρ τοῦ περιφήμου ἀρχηγοῦ τῶν Ἀργοναυτῶν Ἰάσωνος. Ἐπειδὴ ὁ Πελίας διὰ παντὸς μέσου ἐφρόντιζε νὰ ἐξαφανίσῃ τὸ γένος τοῦ συζύγου της, αὕτη, ἵνα μὴ πέσῃ εἰς χεῖρας αὐτοῦ, ηὐτοκτόνησε. Σημειωτέον ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Αἴσωνος φέρεται ὑπὸ πολλὰ ἄλλα ὀνόματα, ἐκτὸς ἂν μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ἔλαβεν ἐκεῖνος ἄλλην ἢ ἄλλας γυναῖκας. — 3) Μία τῶν θυγατέρων τοῦ Πελίου, τὴν ὁποίαν ὁ Ἰάσων ἐπροστάτευσε, παρὰ τὰ διαπραχθέντα ὑπὸ τοῦ πατρός της κατὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐγκλήματα καὶ ὑπάνδρευσε μετὰ τοῦ Ἀνδραίμονος. — 4) Μήτηρ τοῦ Ἁρπαλίωνος, μαχητοῦ ἐν Τροίᾳ ἐκ τοῦ στρατοῦ τῶν Βοιωτῶν, σύζυγος τοῦ Ἀριζήλου.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμφινόμη (Amphinome) *[Ζωολ.]*. Εἶδος *ζωιοσκωλήκων,* τῆς ὑποοικογενείας τῶν *εὐφροσυνιδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμφινομιδῶν*. Διακρίνεται διὰ τὸ ἐπίμηκες σῶμα, τοὺς ἐπὶ τῆς ράχεως ὀδοντωτοὺς πόδας καὶ τὸ τριχωτὸν τῆς κοιλίας.

ἀμφινομιδαι (οἱ) (Amphinomidae) *[Ζωολ.]*. Ζωνοσκώληκες τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν* προσομοιάζοντες ἐκ πρώτης ὄψεως πρὸς τὰς *ἀφροδίτας*, ἀλλὰ διακρινόμενοι τούτων ἐκ τοῦ συστήματος τῶν βραγχίων των, ἅτινα εἶναι ὑπερβολικῶς μεγάλα. Τὸ στοματικὸν ἄνοιγμα εὑρίσκεται παρὰ τὴν κοιλιακὴν χώραν, ἡ κεφαλή, ἀναλογικῶς, εἶναι μικροτάτη καὶ φέρει συνήθως μεμβρανώδη πτυχὴν ἐν εἴδει κυρβάσεως (λειρίου), ἥτις ἐξαπλοῦται καὶ καλύπτει ἀρκετὸν τμῆμα τοῦ λοιποῦ σώματος. Ἡ προβοσκὶς εἶναι ὑποτυπώδης, τὸ ἔντερον εὐρὺ καὶ εὐθύ. Τὸ σῶμα εἶναι ζωηρῶς ἐρυθροῦ χρώ-

Digitized by Google

ματος. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην περιλαμβάνονται δύο ὑποοικογένειαι:

1) *Ἀμφίνομοι* (Amphinomi). Χαρακτηρίζονται ὑπὸ ἀπεστρογγυλωμένου κεφαλικοῦ λοβοῦ, ὅστις φέρει ἀνεπτυγμένην προσακτρίδα. Αἱ κεραῖαι εἶναι δύο τὸν ἀριθμόν. Τὰ βράγχια σχηματίζουσι διακεκριμένα ζεύγη. Ἐπὶ τῆς ραχιαίας καὶ κοιλιακῆς χώρας φέρουσι διακεκριμένους πόδας.

2) *Εὐφροσυνίδαι* (Euphrosinidae). Τὰ χαρακτηριστικώτερα γνωρίσματα τούτων εἶναι: Συμπεπιεσμένος κεφαλικὸς λοβός· ἀπουσία προσακτρίδων· πλεῖσται σειραὶ βραγχίων· πόδες πλαγίως τοῦ σώματος κείμενοι. Ἐνταῦθα ὑπάγονται πέντε εἴδη: *νοτοπυγον, λιριώνη, ἀμφινόμη, ἑρμοδίκη* καὶ *εὐφρυθόη*. Δ. Ν. Π.

Ἀμφίνομος. — 1) Υἱὸς τοῦ Νίσου ἐκ Δουλιχίου, εἷς ἐκ τῶν μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν ὁ Τηλέμαχος κατὰ τὴν περίφημον μνηστηροφονίαν. — 2) Ὁ ἕτερος τῶν δύο εὐσεβῶν ἀδελφῶν ἐκ Κατάνης, περὶ τῶν ὁποίων ἀναφέρεται συχνότατα ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἡ ἑξῆς θαυμαστὴ ἱστορία: Κατά τινα φοβερὰν ἔκρηξιν τῆς Αἴτνης, ἐν ᾧ κατεκλύζετο ἡ πόλις ὑπὸ λάβας καὶ πυρός, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἔτρεχον, ἵνα σωθῶσιν, ἀποκομίζοντες πᾶν τὸ τιμαλφές, οἱ δύο ἀδελφοὶ ἔλαβον ἐπὶ τῶν ὤμων των τοὺς γονεῖς των, ἵνα διασώσωσιν αὐτούς· κατὰ θαυμαστὸν δὲ τρόπον ὁ χείμαρρος τῆς ἐπερχομένης λάβας παρέκαμψεν ἑκατέρωθεν αὐτῶν καὶ ἀφῆκεν αὐτοὺς ἀβλαβεῖς· ἡ θέσις αὕτη ἐπωνομάσθη κατόπιν «*Εὐσεβῶν χῶρος*», ἱδρύθησαν δὲ ἐπ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Καταναίων καὶ ἀγάλματα αὐτῶν. Οὗτοι παρίστανται καὶ ἐπὶ νομισμάτων τῆς Κατάνης, ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ νομισμάτων τοῦ Σέξτου Πομπηΐου ὡς σύμβολον τῆς εὐσεβείας (Pietas). Α. Σ. Α.

ἀμφιὸν (Amphion). Ἀκρατοθέρμαι εὑρισκόμεναι εἰς τὴν ἄνω Σαβοΐαν, εἰς ἀπόστασιν 4 χμ. περίπου ἀπὸ τοῦ Ἐβιάν. Αἱ πηγαὶ τοῦ Ἀμφιὸν ἦσαν γνωσταὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ἐσυχνάζοντο δὲ ὑπὸ ἡγεμόνων. Σήμερον αἱ πηγαὶ αὗται εἶναι ἐγκαταλελειμμέναι. Κ. Γ. Μ.

ἀμφιόνι. Ποικιλία τῆς οἰνοφόρου ἀμπέλου, μὲ μαύρας σταφυλάς, καλλιεργουμένη κυρίως εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ τέως δήμου Μεσοχωριτῶν. Π.Γ.Κ.

ἀμφιοξίδαι (Amphioxiden) *[Παλαιοζ.]*. Τάξις σπονδυλοζώων ἥτις ἄλλοτε ὑπήγετο εἰς τοὺς ἰχθῦς· βλ. *συνών.* ἀκράνια καὶ λεπτοκάρδια. Θ. Ι.

ἀμφίοξος (ὁ) (Amphioxus) *[Ζῳολ.]*. Ἰχθὺς τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κυκλοστόμων*. Ὁ Pallas περιέγραψεν ὡς μαλάκιον περὶ τὰ τέλη τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *λεῖμαξ ὁ λογχοειδής* (Limax lanceolatus), ἰχθὺν τινα μικροτάτου μεγέθους μὲ σῶμα ἐπίμηκες, πεπιεσμένον, διαφανές, ἀνοικτῶς φαιοῦ χρώματος καὶ ὀξυτενὲς εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα του. Τὸ ζῷον τοῦτο κακῶς ἐξέλαβεν ὁ Pallas ὡς μαλάκιον, ἐνῷ εἶναι ἰχθὺς τῆς κατωτάτης ὑποδιαιρέσεως, συνδετικὸς τύπος μεταξὺ ἀρθρωτῶν καὶ ἀνάρθρων ζῴων.

Οἱ χαρακτῆρες τοῦ ἀμφιόξου εἶναι τελείως διακεκριμένοι καὶ ριζικῶς διαφέρουσιν ἀπὸ τοὺς τῶν λοιπῶν ἰχθύων. Ὑπάγεται εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν *κυκλοστόμων* καὶ τὴν τάξιν τῶν *φαρυγγοβραγχίων* ἢ *κιρροστόμων*, τῆς ὁποίας ὁ μοναδικὸς ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ *ἀμφίοξος ὁ λογχοειδής* (Amphioxus lanceolatus).

Τὸ σῶμα τοῦ ἰχθύος τούτου φέρει σκληρότατον ραχιαῖον καὶ ἑδραῖον πτερύγιον· ἀμφότερα τὰ πτερύγια ταῦτα ἀμοιροῦσιν ἀκτίνων. Ἡ κεφαλὴ δὲν διακρίνεται τελείως τοῦ σώματος, ἀντὶ δὲ σιαγόνων φέρει πολλαπλᾶς χονδρώδεις πλάκας κιρρώδους συστάσεως. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι μικρότατοι καὶ δίδουσι τὴν ἐντύπωσιν δύο μελανῶν στιγμάτων. Πλησίον τῶν ὀφθαλμῶν εὑρίσκεται μικρὸν πλάτυσμα, ὅπερ φέρει κινητικὰ βλεφαρίδας. Τὸ πλάτυσμα τοῦτο θεωρεῖται ὑπό τινων ὡς ἕδρα τῶν ὀσφρητικῶν νεύρων. Τὰ ὄργανα τῆς ἀκοῆς εἶναι ὑποτυπώδη. Ἡ σπονδυλικὴ στήλη ἀντικαθίσταται ὑπὸ ζελατινώδους χορδῆς, ἥτις διήκει ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου μέχρι τοῦ ἄλλου.

Ἡ σύστασις τῆς χορδῆς ταύτης εἶναι τελείως διάφορος τῆς νωτοχορδῆς τῶν λοιπῶν ἀρθρωτῶν ζῴων. Κατά τινας ἱστολόγους, ἡ νωτοχορδὴ τοῦ ζῴου τούτου ἀποτελεῖται ἐκ παρατιθεμένων δίσκων, κατ' ἄλλους ἐξ ἰνῶν ἀμόρφου συστάσεως καὶ τέλος κατ' ἄλλους ὑπὸ πεπλατυσμένων κυψελοειδῶν σωματίων. Εἰς τοὺς μικρᾶς ἡλικίας ἀμφιόξους, ἡ νωτοχορδὴ ἀποτελεῖται ἐκ μεγάλων πυρηνοειδῶν κελλίων καὶ ἐξ ὁμοειδοῦς τινὸς οὐσίας διαφανοῦς. Κατὰ τὸν E. Moreau, ἡ νωτοχορδὴ αὕτη εὑρίσκεται ἐνηρμονισμένη μὲ τὰς ὑπερκειμένας σπονδυλοειδεῖς λεπίδας, αἵτινες σχηματίζουσι καὶ διαπλάσσουσι κατὰ μέγα μέρος τὸ ραχιαῖον τμῆμα τοῦ σώματος. Κάτωθεν τῆς νωτοχορδῆς εὑρίσκεται ὁ νωτιαῖος μυελός, ὅστις παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν γαγγλιωδῶν διογκώσεων ἀνταποκρινομένων πρὸς τὰς ρίζας τῶν νεύρων. Τὸ κρανίον εἶναι ὑποτυπῶδες καὶ ἀπαρτίζεται ἐκ τεμαχίων ἀποτελουμένων ἐξ ἰνῶν παρομοίας πρὸς τὴν νωτοχορδὴν συστάσεως. Ὁ μυελὸς συσπειροῦται πρὸς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος καὶ σχηματίζει περιωρισμένην ἐγκεφαλικὴν χώραν ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκονται τὰ ἐγκεφαλικὰ ἡμισφαίρια καὶ οἱ ὀσφρητικοὶ λοβοί. Ἡ στοματικὴ κοιλότης περιλαμβάνει τὰ ὄργανα τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς πέψεως. Ἡ εἴσοδος τῆς ἀναπνευστικῆς κοιλότητος καλύπτεται ὑπὸ κινητικῶν βλεφάρων. Αἱ παρειαὶ τῆς κοιλότητος ταύτης σχηματίζουσι πολυάριθμα μικρότατα χονδρώδους συστάσεως τόξα, σχηματίζοντα ἰσαρίθμους πτυχὰς καὶ διαχωριζόμενα ὑπὸ πλαγίων διαφραγμάτων ἐντὸς τῶν ὁποίων διέρχεται τὸ χρησιμεῦον διὰ τὴν ἀναπνοὴν ὕδωρ. Κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ φαρυγγοβραγχιακοῦ θαλάμου εὑρίσκεται ὁ οἰσοφάγος, ὅστις εἶναι βραχὺς καὶ διανοίγεται εἰς στομαχικὸν σάκκον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἄρχεται τὸ ἔντερον, εὐθὺ μέχρι τῆς ἕδρας. Ὁ πεπτικὸς σωλὴν εὑρίσκεται ἐντὸς κοιλότητος καὶ περιβάλλεται ὑπὸ κινητικῶν βλεφαρίδων. Τὸ νευρικὸν σύστημα εἶναι παραπλήσιον πρὸς τὸ τῶν σκωλήκων.

Κεντρικὸν κυκλοφορικὸν σύστημα δὲν ὑφίσταται. Ἡ καρδία ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἐπιμήκους πρέμνου, εἶναι τοποθετημένη κάτωθεν τοῦ βραγχιακοῦ σάκκου καὶ αἱ κινήσεις της εἶναι ἄτονοι καὶ βραδεῖαι. Τὸ αἷμα εἶναι τελείως ἄχρουν καὶ περιέχει μόνον λευκὰ αἱμοσφαίρια. Τὰ γεννητικὰ ὄργανα τῶν ἀρρένων, ὅπως καὶ τὰ τῶν θηλέων, ἀντικαθίστανται ἀπὸ πανταχόθεν κεκλεισμένους σάκκους, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσιν εἴκοσι δύο περίπου παρόμοια ζεύγη εἰς ἑκάστην πλευρὰν καὶ κατέχουσιν ὁλόκληρον τὸ μῆκος τῆς βραγχιακῆς κοιλότητος. Ὅταν φθάσῃ ἡ ἐποχὴ τῆς ἀναπαραγωγῆς τὰ γεννητικὰ προϊόντα πίπτουσιν ἐντὸς τῆς σπλαγχνικῆς κοιλότητος καὶ εἶτα ὠθοῦνται πρὸς τὰ ἐκτὸς διὰ τοῦ κοιλιακοῦ πόρου. Ὁ Kowalevsky διατείνεται, ὅτι τὰ γεννητικὰ προϊόντα ἐξέρχονται ἐκ τοῦ στόματος. Ὁ ἀμφίοξος ἀπαντᾷ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ, τὰς Ἀντίλλας καὶ τὴν Αὐστραλίαν. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζ.]*. Τὸ γένος τοῦ *ἀμφιόξου* ἄχρι τοῦδε δὲν εὑρέθη ἀπολελιθωμένον. Θ. Σ.

ἀμφιόπη (Amphiope Ag. *συνών*, Echinodiscus Breyn) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐχίνων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *γλυπεαστριδῶν*, ὅπερ ἀπὸ τῆς ὀλιγοκαίνου περιόδου ἐξακολουθεῖ ἔτι καὶ νῦν νὰ ζῇ ἐντὸς τῶν θαλασσῶν καὶ χαρακτηρίζεται ἐκ τοῦ χθαμαλοῦ δισκοειδοῦς καὶ κατὰ τὴν προέκτασιν ἀμφοτέρων τῶν ὀπισθίων πεταλοδίων ὑπαρχούσης στρογγύλης ἢ φοειδοῦς ὀπῆς τοῦ ὀστράκου. Ἔχει περίστομα μικρόν, ἕδραν σμικροτάτην ὑποκρασπεδώδη, καὶ αὔλακας ὑδροφόρους τῆς κάτω πλευρᾶς διχαζομένας εἰς δύο κυριώδεις κλάδους ἀπὸ τοῦ τροχίσκου. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ *Amphiope bioculata* Ag. Θ. Σ.

Ἀμφιορκία *[Ἀρχ.]*. Οὕτω ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὸν ὅρκον, τὸν ὁποῖον ὤμνυον ἀμφότεροι οἱ ἐκ φονικῶν λόγων διάδικοι ἐνώπιον τῶν ἐν Ἀθήναις δικαστηρίων πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς διαδικασίας. Διὰ τοῦ ὅρκου τούτου ἐδήλουν ὅτι ἤθελον εἰπεῖ τὴν ἀλήθειαν: «*ἀμφιορκία, ὅταν οἱ δικαζόμενοι ἀλλήλοις ὀμνύωσιν*» (*Ἡσύχ.* καὶ *Σουΐδ.* ἐν λέξει *ἀμφιορκία*). Ὁ ὅρκος οὗτος ἐδίδετο καθ' ὅλως ἰδιάζοντα τρόπον. Πρῶτος ὡρκίζετο ὁ ἐνάγων, μετὰ δὲ τοῦτον προσήρχετο καὶ ὡρκίζετο ὁ κατηγορούμενος, κατόπιν δὲ καὶ οἱ δικασταί· ἐνῷ δὲ δι' ὅλων ὁμοῦ ὁ ὅρκος ἐκαλεῖτο *ἀμφιορκία*, ἑνὸς ἑκάστου ὁ ὅρκος εἶχεν ἄλλην ὀνομασίαν· οὕτω ὁ ὅρκος τοῦ πρώτου ἐκαλεῖτο *διωμοσία*, τοῦ δὲ δευτέρου *ἀντωμοσία*: «αὕτη δὲ (ἡ διωμοσία) καὶ ἀντωμοσία λέγεται» (*Σχολ. Δημ.* 378, 18. Ἔκδ. Didot). Κατὰ τὸν Πολυδεύκην ἡ ἀμφιορκία περιελάμβανε καὶ τὸν ὅρκον τὸν ὁποῖον ὤμνυον οἱ δικασταί. «Ὤμνυον δ' ἐν Ἀρδήττῳ δικαστηρίῳ· ὁ δ' ὅρκος ἦν τῶν δικαστῶν περὶ μὲν ὧν νόμοι εἰσὶ ψηφιεῖσθαι κατὰ τοὺς νόμους, περὶ ὧν δὲ μὴ εἰσὶ γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ. Ὁμοσάντων δὲ καὶ τῶν δικαστῶν τὸ πᾶν *ἀμφιορκία* ἐκαλεῖτο» (*Πολυδ.* Η' 122). Κ. Μ. Κ.

ἀμφιούμη (ἡ) (Amphiume) *[Ζῳολ.]*. Βατράχιον διακρινόμενον ἐκ τοῦ μακροτάτου σώματός του, κυλινδρικοῦ ὅπως τὸ τοῦ ἐγχέλυος, μὲ μικρὰν κεφαλήν, ἐπίμηκες ρύγχος καὶ λίαν ὀξὺ κατὰ τὸ ἄκρον του. Ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι μικρότατος καὶ κεκαλυμμένος ὑπὸ τοῦ δέρματος· ἡ οὐρὰ βραχεῖα, συμπεπιεσμένη καὶ αἰχμηρὰ κατὰ τὸ ἄκρον της· οἱ πόδες, τέσσαρες τὸν ἀριθμόν, βραχύτατοι· οἱ δάκτυλοι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένοι καὶ δύο ἕως τρεῖς εἰς ἕκαστον πόδα, ἀναλόγως τοῦ εἴδους. Ἡ ἀμφιούμη ἔχει τέσσαρα βραγχιακὰ τόξα, δυσδιάκριτον γλῶσσαν, μικροὺς καὶ αἰχμηροὺς ὀδόντας καὶ ἀνθεκτικὰς σιαγόνας. Ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *ἀμφιούμη ὁ γίγας* (Amphiume giganteus), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰ τέλματα τῆς Νέας Ὀρλεάνης, τῆς Φλωρίδος, τῆς Γεωργίας καὶ τῶν Καρολινῶν. Δ. Ν. Π.

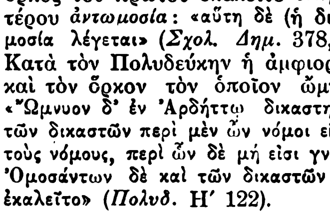

Ἀμφιούμη ὁ γίγας.

ἀμφίουρα (Amphiura L.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *ἀρτιγόνων ἀστεροζῴων* ἐκ τῆς τάξεως τῶν *ζωοφιούρων*, οὗτινος συγγενεῖς μορφαὶ εὑρίσκονται ἀπολελιθωμέναι εἰς τὸν λιθογραφικὸν σχιστόλιθον τοῦ λευκοῦ Ἰουρασίου τοῦ Σολενχόφεν καὶ Ἀϊχσταίτης τῆς Βαυαρίας. Θ. Ι.

Ἀμφιπαγιτῶν (*τέως δῆμος—*). Εἷς ἐκ τῶν 12 δήμων εἰς οὓς διῃρεῖτο πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς κοινοτικῆς διοικήσεως ἡ νῆσος Κέρκυρα. Οὗτος περιελάμβανε τὰς περιφερείας τῶν νῦν κοινοτήτων Ἀρμενάδων, Αὐλιωτῶν, Βελονάδων, Καβαδάδων, Μαγουλάδων, Περουλάδων καὶ Ραχτάδων. Δ. Ε. Μ.

Ἀμφίπαγος (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον πρὸς δυσμὰς τῆς Κερκύρας, σήμερον καλούμενον κοινῶς *Ἄσπρος κάβος* (Ἰταλ. *Capo Bianco*). Κ.Μ.Κ.

ἀμφιπάτριος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· συνών. πρὸς τὸ ἀμφιπάτωρ (βλ. λ.).

ἀμφιπάτωρ (ὁ), γεν. *—ορος*· εἰς τὸν πληθ. *ἀμφιπάτορες ἀδελφοί*· οἱ ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς ἀδελφοί, ἐκ διαφόρων δὲ πατέρων· ἄλλως *ἀμφιπάτριοι*, ἀντίθ. *ὁμοπάτορες* καὶ *ὁμοπάτριοι*. Β. Φ.

ἀμφιπελαργὸς (Amphipelargus Forst) *[Παλαιοζ.]*. Γένος πτηνῶν ἐκ τῆς τάξεως τῶν *ἐρωδιῶν*, οὗτινος λείψανα ὀστῶν ἀνευρέθησαν ἀπολελιθωμένα παρὰ τὸν Ἀδριανὸν τῆς Σάμου τῆς κάτω πλειοκαίνου περιόδου. Θ. Ι.

ἀμφιπέλτης (Amphipeltis Salt.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *μαλακοστράκων ἀρθροπόδων* ἐκ τῆς τάξεως τῶν *ἰσοπόδων*, ζήσαν κατὰ τὸ δεβόνιον σύστημα τῆς Νέας Σκωτίας. Θ. Ι.

ἀμφιπεντὰς (ἡ) (Amphipentas) *[Ζῳολ.]*. Διάτομα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βιδουλφιδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀμφιπεραθήριον (Amphiperatherium Filhol.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *μαρσυποφόρων* θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *διδελφυϊδῶν* (βλ. συνών. διδελφύς). Θ. Ι.

ἀμφίπλαγα (Amphiplaga Cope) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *ἀκανθοπτερυγίων* ἰχθύων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀφρεδοδεριδῶν* ζήσαν κατὰ τὴν ἠώκαινον περίοδον τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ Γιούμιγγ τῆς Ἀμερικῆς. Θ. Ι.

ἀμφίπλευρα (Amphipleura Kütz.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος θαλλοφύτων *φυκῶν* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀμφιπλευρωδῶν* ζήσαν εἰς μεμονωμένα ἄτομα ἐντὸς γλυκέων καὶ ἁλμυρῶν ὑδάτων καὶ ἰδίως ἐντὸς τελμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως. Θ. Ι.

ἀμφιπλευρώδη (Amphipleureae Schimp.) *[Παλαιοζ.]*. Ὁμοιογένεια θαλλοφύτων *φυκῶν* ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν *βακιλλαριωδῶν*. Περιλαμβάνει μεμονωμένα, ἐλεύθερα καὶ σμικρότατα πρισματικὰ φύκη μετὰ τριῶν κατὰ μῆκος πτυχώσεων ἢ κατὰ σωροὺς συνηνωμένα καὶ περιβαλλόμενα ὑπὸ βλεννώδους μάζης. Εὑρίσκονται ἐντὸς σχηματισμῶν γλυκέων καὶ ἁλμυρῶν ὑδάτων τῆς τριτογενοῦς περιόδου ἀπολελιθωμένα. Θ. Ι.

ἀμφίπλουν *[Ναυτ.]*· βλ. λ. ἀμφικίνητον.

ἀμφίπνευστα (τά) (Amphipneusta) *[Ζῳολ.]*. Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται εἰς ζῷα τινά, τὰ ὁποῖα ἀναπνέουσι συγχρόνως διὰ πνευμόνων καὶ βραγχίων.

— **ἀμφίπνευστα** (τά) (Amphipneusta) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἔχοντα διπλοῦν ἀναπνευστικὸν σύστημα, ἤτοι βράγχια καὶ πνεύμονας. Δ. Ν. Π.

ἀμφίποδα (τά) (Amphipoda) *[Ζῳολ.]*. Μαλακόστρακα ἑδραιόφθαλμα. Διακρίνονται διὰ τὸ μικρότατον μέγεθός των, τὸ ἐκ τῶν πλαγίων συμπεπιεσμένον σῶμά των ὅπερ φέρει, συνήθως, πέντε θωρακικοὺς κρίκους καὶ ἓξ κοιλιακοὺς τελείως διακεκριμένους. Ἡ κεφαλὴ ποικίλλει κατὰ τὸ μέγεθος, εἶναι πάντοτε τελείως κεχωρισμένη ἐκ τοῦ θώρακος, φέρει δύο ζεύγη κεραιῶν, διαφόρου μήκους, ἐνίοτε λίαν ἀνεπτυγμένων, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς ὄργανα πηδητικά. Τὸ στόμα φέρει ἰσχυρότατα σιαγόνας καὶ ζεῦγος σιαγονικῶν ποδῶν, οἱ ὁποῖοι ἐνίοτε χρησιμεύουσι καὶ ὡς εἶδος βαδιστικῶν ὀργάνων. Ἐκ τῶν ἑπτὰ ζευγῶν τῶν θωρακικῶν ποδῶν, τὰ δύο πρῶτα τελευτῶσιν ἢ εἰς ὄνυχας ἢ εἰς συλληπτήρια ὄργανα: τὸ δεύτερον ζεῦγος, ὡς καὶ τὰ τέσσαρα ἀκόλουθα φέρουσι λεπιδωτὰ ἄκρα. Ἡ κοιλία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη καὶ διαιρεῖται εἰς δύο διαφορετικὰ τμήματα ἀναλόγως τῆς θέσεως καὶ τοῦ σχήματος τῶν ποδῶν. Τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ σώματός των διακρίνεται ἐκ τῆς ἀξιοσημειώτου ἀναπτύξεως τῶν συνδετικῶν κρίκων· φέρει δὲ τρία ζεύγη νηκτι-

Digitized by Google

κῶν ποδῶν, οἵτινες διευθύνονται πρὸς τὰ ἔμπροσθεν καὶ ὑποβοηθοῦσι συγχρόνως καὶ τὴν ἀναπνοήν, ἥτις τελεῖται διὰ τῶν θωρακικῶν βραγχίων. Τὰ ἀμφίποδα ἔχουσι διακεκριμένα γένη (ἄρρενα καὶ θήλεα). Τὰ ᾠὰ μετὰ τὴν γονιμοποίησίν των φέρονται εἰς ἐπωαστικοὺς σάκκους, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται κατὰ τὴν βάσιν τῶν θωρακικῶν ποδῶν. Τὰ νεογνὰ ἅμα τῇ ἐξόδῳ των ἐν τοῦ ᾠοῦ παρουσιάζουσι ὄψιν παραπλησίαν πρὸς τὸ τέλειον ζῷον.

Τὰ πλεῖστα τῶν ἀμφιπόδων εἶναι θαλάσσια· τινὰ ζῶσι καὶ εἰς γλυκέα ὕδατα. Ἄλλα εἶναι σαρκοφάγα καὶ ἕτερα χορτοφάγα. Ἀπαντῶσι δὲ ἰδίως εἰς τὰς βορείους θαλάσσας ὅπου εὑρίσκονται κατὰ μεγάλας ποσότητας. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζ.]* Ἡ τάξις αὕτη τῶν μαλακοστράκων ἀρθροπόδων ἐνεφανίσθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατὰ τὸν παλαιοζωϊκὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔσχε τὴν μεγίστην αὐτῆς ἐξέλιξιν καὶ ἐξάπλωσιν ἀπὸ τῆς ὀλιγοκαίνου περιόδου καὶ ἐντεῦθεν. Ἔχουσι τὰ ζῷα ταῦτα σῶμα μικρόν, ἐπίμηκες, στενὸν καὶ κεφαλὴν σαφῶς κεχωρισμένην τοῦ θώρακος (μόνον εἰς τὰ *λαιμιδόποδα* φέρεται αὕτη συνηνωμένη μετὰ τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ θώρακος), ὀφθαλμοὺς ἀμίσχους· τινὰ τῶν ἄκρων τοῦ θώρακος φέρουσι φυλλοειδῆ βράγχια· ἔχουσι κοιλίαν ἐπιμήκη, ἧς τὰ μὲν τρία πρῶτα ἄρθρα φέρουσι κολυμβητικοὺς πόδας, τὰ δὲ τρία ὀπίσθια πηδητικοὺς τοιούτους· στεροῦνται θωρακικῆς ἀσπίδος. Ἔζων ἐντὸς γλυκέων καὶ ἁλμυρῶν ὑδάτων. Θ. Σ.

ἀμφιποδίφορμα(τὰ) (Amphipodiforma) */Ζῳολ.]*. Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται εἰς τὰς προνύμφας ἐντόμων τινῶν, αἵτινες φέρουσιν ἓξ πόδας, εἶναι φυτοφάγοι καὶ διακρίνονται διὰ τὸ βραχὺ σῶμά των, τὰς μακρὰς κεραίας των καὶ τὰ τελείας μορφῆς πηδητικὰ ὄργανά των. Δ. Ν. Π.

ἀμφιπόλευτον (ἐξυπακ. *«πυροβόλον»* ἢ *«ἅρμα»* γαλλ. à double pivot, ἀγγλ. double pivot) *[Ναυτ.]*. Ὅρος χαρακτηρίζων τὰ πυροβόλα τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, τὰ ὁποῖα δὲν ἔβαλλον πάντοτε ἀπὸ τῆς αὐτῆς θυρίδος περιστρεφόμενα περὶ ἕνα, πάντοτε τὸν αὐτόν, πόλον, ἀλλ' ἠδύναντο (ἀφαιρουμένου τοῦ πόλου καὶ μετακινουμένων αὐτῶν, τῇ βοηθείᾳ ἕλξεως ἀπὸ συσπάστων, ἐπὶ σιδηροτροχιῶν ἐστερεωμένων μονίμως ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ πυροβολείου) τὰ διατίθενται πρὸς βολὴν ἀπὸ ἄλλης θυρίδος, ἐμβλητρουμένου τοῦ πόλου εἰς τὴν τοιαύτην νέαν των πρὸς πυροβόλησιν θέσιν. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἐπὶ τῶν πλοίων μετὰ κεντρικοῦ θωρηκτοῦ πυροβολείου (à reduit central, ὡς τῶν ποτὲ θωρηκτῶν μας *«Βασιλεὺς Γεώργιος»* καὶ *«Βασίλισσα Ὄλγα»)* πυροβόλα, τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν ὁ ἑνωτικὸς οἱονεὶ κρίκος τῶν παλαιῶν ἐν τοῖς ὑποφράγμασι *κατὰ πλευρὰν* (par bordée) πυροβόλων, πρὸς τὰ ἐντὸς πύργων θωρηκτῶν διατεθειμένα. Σ. Ε. Λ.

ἀμφιπολία ἢ ***ἀμφιπόλεια***· βλ. ἀμφίπολος.

Ἀμφίπολις. Ἡ περιφημοτάτη πασῶν τῶν ἑλληνίδων πόλεων τῆς ἐπικτήτου Μακεδονίας, ἀποικισθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸ 437 π. Χ. Πρὸ τοῦ ἀποικισμοῦ τῶν Ἀθηναίων ἡ πόλις ἐκαλεῖτο ***Ἐννέα ὁδοὶ*** καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν χώραν τῶν φιλελευθέρων καὶ φιλοπολέμων Ἠδωνῶν Τὸ παλαιότερον τοῦτο ὄνομα τῆς πόλεως εἶχε προέλθει ἐκ τῶν ἐννέα ὁδῶν, αἵτινες ἐκ διαφόρων διευθύνσεων ὡδήγουν εἰς αὐτήν. Ἐκ τούτων αἱ τρεῖς πρὸς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Στρυμόνος ἥνουν τὴν πόλιν μετὰ τῆς Εὐπορίας, Ἀργίλου καὶ Ἠιόνος τῆς Βισαλτικῆς, αἱ ἓξ δὲ πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην μετὰ τῶν πόλεων Ἠιόνος τῆς παραστρυμονείου, Ἀπολλωνίας, Γαληψοῦ, Φάγρητος, Γαζώρου καὶ Μυρκίνου. Κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν τῶν Περσῶν, ὅτε ἔμαθον οὗτοι, διελθόντες ἐκεῖθεν, ὅτι ἡ πόλις ἐκαλεῖτο «Ἐννέα ὁδοὶ» κατώρυξαν ζῶντας, κατὰ τὴν συνήθειάν των, ἐννέα παῖδας καὶ ἐννέα παρθένους ἐκ τῶν ἐγχωρίων *(Ἡροδ. Ζ' 114)*. Μετὰ τὸν θρίαμβον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς ἐν Δήλῳ συμμαχίας οἱ Ἀθηναῖοι, διὰ νὰ καταστῇ ἐλευθέρα ἡ πρὸς τὸν Πόντον θαλασσία ὁδός, κατέλαβον τὸ Βυζάντιον, ἐξεδίωξαν τοὺς Πέρσας ἐκ τῶν ἑκατέρωθεν τοῦ Ἑλλησπόντου πόλεων, εἰς τὰς ὁποίας μετ' ἐπιμονῆς προσεπάθουν νὰ διατηρηθῶσι διὰ νὰ ἔχωσιν ἐλευθέραν τὴν πρὸς τὴν Εὐρώπην διάβασιν, καὶ ἠγωνίσθησαν μετὰ πείσματος διὰ νὰ καταλάβωσι τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ὀχυρὰν πόλιν Ἠιόνα, τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβον διὰ τῆς γενναιότητος καὶ στρατηγικότητος τοῦ Κίμωνος κατὰ τὸ 470—469 π. Χ, ἂν καὶ γενναιότατα ἠμύνθησαν ἀπὸ τῶν τειχῶν της οἱ Πέρσαι.

Εὐθὺς μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ἠιόνος (469 π. Χ.) στρατιὰ τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Λέαγρον προεχώρησεν ἀκολουθοῦσα τὸν ροῦν τοῦ Στρυμόνος πρὸς κατάληψιν τῶν Ἐννέα ὁδῶν, αἵτινες ἀπεῖχον 25 στάδια, ἀλλ' ἀπέτυχεν οἰκτρῶς, ὡς εἶχεν ἀποτύχει κατὰ τὸ 497 π. Χ. νὰ καταλάβῃ ταύτας καὶ ὁ Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος (*Θουκδ.* Δ' 102). Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως δὲν ἀπεθαρρύνθησαν, ἀλλὰ μετὰ τρία ἔτη, ἑλκυόμενοι ὑπὸ τῆς προσδοκίας τοῦ πλουτισμοῦ εἰς τὴν χρυσοφόρον χώραν τῶν Ἠδωνῶν, ὥρμησαν ἐξ Ἠιόνος καὶ κατέλαβον τὰς Ἐννέα ὁδούς. Ἀλλὰ δὲν ἠρκέσθησαν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς ὀχυρᾶς ταύτης πόλεως καὶ προεχώρησαν μέχρι *Δραβίσκου*, *Δάτου* καθ' Ἡρόδοτον, διὰ νὰ ἐγκατασταθῶσι μονίμως πλησίον τῶν μεταλλείων τῶν Ἠδωνῶν. Τὰ θρᾳκικὰ φῦλα συνηνώθησαν τότε κατὰ τῶν ξένων ἐπιδρομέων καὶ ἐπέφερον τοιαύτην φθορὰν εἰς τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν μάχην (*Ἡροδ.* Θ', 75, *Θουκ.* Α' 100), ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ πολλὰ ἔτη (μέχρι τοῦ 437) παρῃτήθησαν πάσης ἀποπείρας ἐγκαταστάσεως εἰς τὰς χώρας τοῦ Στρυμόνος. Εἰς τὸν ἀποικισμὸν τοῦ 437 π. Χ. *(Θουκ.* Δ' 102) ἐνεθάρρυνον τοὺς Ἀθηναίους ἡ ὑποταγὴ τῆς ἀποστατησάσης Θάσου, ἡ κατάληψις τῆς θρᾳκικῆς χερσονήσου καὶ ὁ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βισαλτῶν πρὸς Ν. τοῦ Στρυμόνος ἀποικισμὸς τῆς Βρέας, δι' ὧν εἶχεν ἐπιτευχθῆ ἡ πραγματοποίησις τοῦ πολιτικοῦ προγράμματός των εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη. Ὁ ἀποικισμὸς ἔγινεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἅγνωνος τοῦ υἱοῦ τοῦ Νικίου, ἐκ παντοίων ἀποίκων, οὐχὶ μόνον ἐξ Ἀθηναίων πολιτῶν. Ὁ Ἅγνων, ἀφοῦ ἐξεδίωξε τοὺς Ἠδωνούς, ὠχύρωσεν ἀπότομον λόφον, τὸν ὁποῖον περιέρρεεν ἡμικυκλοειδῶς (ἀπὸ βορρᾶ, δυσμῶν καὶ μεσημβρίας) ὁ Στρυμὼν μετὰ τὴν ἔξοδόν του ἐκ τῆς λίμνης Κερκινίτιδος, ἀπ' ἀνατολῶν, ἔνθα ἐχωρίζετο δι' αὐχένος ἀπὸ τοῦ Παγγαίου δι' ἰσχυροῦ τείχους ἑνώνοντος τὴν πρὸς Β τῆς Ἀμφιπόλεως ὄχθην τοῦ ποταμοῦ μὲ τὴν πρὸς Ν αὐτῆς.

Οὕτως ὀχυρωθεῖσα ἡ πόλις, ἥτις διὰ τῆς ἐπικαίρου θέσεώς της ἐδέσποζε τῆς ὁδοῦ τῆς φερούσης εἰς ἐπικοινωνίαν τὴν Μακεδονίαν μετὰ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἔφρασσεν ἕνεκα τῶν πέριξ αὐτῆς ἑλῶν τὴν ἐκ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν διάβασιν, ἐφαίνετο ἀσφαλίζουσα τὴν μόνιμον ἐγκατάστασιν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν πλουσίαν ἐκείνην χώραν, ἥτις εἶχεν ἄφθονον ναυπηγήσιμον ξυλείαν, πλούσια μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ εὐφορωτάτην γῆν, παράγουσαν πολλοὺς καὶ ποικίλους καρποὺς (*Θουκ.* Δ' 108). Ἡ ἀποικία ὠνομάσθη ***Ἀμφίπολις*** ἕνεκα τῆς περιφανοῦς θέσεως τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ διά τε τὴν ξηρὰν αὐτῆς καὶ τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεῖχε μίαν περίπου ὥραν, καὶ διότι περιέρρεεν αὐτὴν ὁ ποταμὸς (*Θουκ.* Δ' 102).

Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὅτε ὁ Βρασίδας ἐνεφανίσθη εἰς Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην ὡς ἐλευθερωτὴς τῶν πιεζομένων ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀποικίδων ἑλληνικῶν πόλεων, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει ἡ Σπάρτη ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου, καὶ ὅτε αἱ πόλεις ἤρχισαν, τῇ προτροπῇ καὶ τοῦ συμμάχου τοῦ Βρασίδα βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περδίκκα καὶ τῶν Χαλκιδέων, νὰ προσχωρῶσι πρὸς τὸν γενναῖον καὶ δραστήριον αὐτὸν Σπαρτιάτην, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐνίσχυσαν τὰς ὀλίγας στρατιωτικὰς δυνάμεις τὰς ὁποίας εἶχον εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη ὑπὸ τὸν Εὐκλέα καὶ τὸν Θουκυδίδην τὸν Ὀλόρου, μολονότι εἶχον μάθει ὅτι ὁ Βρασίδας παρασκεύαζεν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Ἀμφιπόλεως. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπῆλθεν ἡ κατάληψις τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Βρασίδα, ὅστις ἔχων ὁδηγοὺς τοὺς Ἀργιλίους καὶ ἐπικουρικὸν στρατὸν ἐκ τῶν ἄλλων γειτονικῶν πόλεων, εἰς τὰς ὁποίας ἡ εὐδαιμονία τῆς Ἀμφιπόλεως ἦτο κάρφος τῶν ὀφθαλμῶν των, ἠδυνήθη μετὰ προηγηθεῖσαν συνεννόησίν του πρὸς τοὺς μὴ Ἀθηναίους ἀποίκους τῆς πόλεως, κατὰ μίαν χειμερινὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπιπτεν ἄφθονος χιών, νὰ πολιορκήσῃ αἰφνιδίως τὴν πόλιν. Ἡ κατάληψις ἔγινε, κατόπιν μετριωτάτων ὅρων συνθήκης τοῦ Βρασίδα πρὸς τοὺς κατοίκους, κατὰ τὸ 424 π. Χ. πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Θουκυδίδου ἐκ Θάσου, ὅστις καὶ ἐτιμωρήθη δι' ἐξορίας διὰ τὴν βραδύτητα ταύτην (*Θουκ.* Ε' 26), ἂν καὶ προέλαβε νὰ διασώσῃ τὸ ἐπίνειον τῆς Ἀμφιπόλεως, τὴν Ἠιόνα. Κατὰ τοῦ Βρασίδα ἐπῆλθε, μετὰ συναφθεῖσαν συμμαχίαν μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Περδίκκα, ὅστις ἀνησύχει διὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιτυχίας τῶν Σπαρτιατῶν, ὁ Κλέων κατὰ τὸ 422 π.Χ. ὁρμηθεὶς ἐξ Ἠιόνος, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε προλάβει νὰ καταλάβῃ ὁ Βρασίδας, ὅτε κατέλαβε καὶ τὴν Ἀμφίπολιν (*Θουκ.* Δ. 103). Πρὸ τῆς Ἀμφιπόλεως συνήφθη πεισματώδης μάχη κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν πανωλεθρίαν μὲν οἱ Ἀθηναῖοι, φονευθέντος καὶ αὐτοῦ τοῦ Κλέωνος κατὰ τὴν φυγήν, ἀπώλεσαν ὅμως οἱ Σπαρτιᾶται τὸν τραυματισθέντα κατὰ τὴν μάχην ὑπέροχον ἀρχηγόν των.

Κατὰ τὴν κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 421 συναφθεῖσαν Νικίειον εἰρήνην ἡ Ἀμφίπολις παρεδίδετο εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ Ἀμφιπολῖται ὅμως δὲν ἀπεδέχθησαν τὸν ὅρον καὶ οὕτως ἀπὸ τοῦ Κίμωνος μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου τετράκις αἱ Ἀθῆναι ἀπώλεσαν τοὺς ἐν Ἀμφιπόλει ἀποίκους των (*Ἰσοκρ.* Φίλιππος 2). Κατὰ τὸ 367 π. Χ. οἱ Θηβαῖοι ἐπέτυχον διὰ γραμμάτων τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν νὰ μὴ γίνωσιν ἀποδεκταὶ αἱ περὶ καταλήψεως τῆς Ἀμφιπόλεως ἀξιώσεις τῶν Ἀθηναίων, αἵτινες εἶχον ἀναγνωρισθῆ ὡς ὀρθαὶ εἰς τὸ ἐν Σπάρτῃ καὶ κατὰ τὸ 371 π. Χ., συνέδριον ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀμύντου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τούτοις μὴ λησμονοῦντες τὸν πλοῦτον τῆς πόλεως καὶ τοὺς δι' αὐτὴν μόχθους καὶ ἀγῶνάς των, ἐπεχείρησαν πολλάκις ν' ἀνακαταλάβωσι τὴν πόλιν διά τε τοῦ Ἰφικράτους ἀπὸ τοῦ 368—365 π. Χ. κατὰ τοῦ ὁποίου ἀντέπραξαν Πτολεμαῖος ὁ Ἀλωρίτης καὶ ὁ δολοφονήσας τοῦτον Περδίκκας καὶ διὰ τοῦ Τιμοθέου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀποτυχοῦσα ἐπίθεσις ἐλογίζετο ἡ ἐνάτη τῶν ἐναντίον τῆς Ἀμφιπόλεως ἐπιχειρηθεισῶν ἐκστρατειῶν τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὸ 364 π. Χ. ἐδέχθη μακεδονικὴν φρουρὰν ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Περδίκκαν, ὅστις εἶχεν ὑποστηρίξει αὐτὴν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἔμεινε δὲ οὕτως ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Μακεδόνων μέχρι τοῦ 359 π. Χ., ὅτε ἀπέσυρεν ἐξ αὐτῆς τὴν μακεδονικὴν φρουρὰν ὁ βασιλεὺς Φίλιππος. Παραδόξως ἐκ τῆς πράξεως ταύτης τοῦ διπλωμάτου Φιλίππου, διὰ τῆς ὁποίας ἐπεδίωξε νὰ ἔχῃ ἐλευθερίαν ἐνεργείας κατὰ τῶν ἄλλων ἐχθρῶν του, ἔμειναν εὐχαριστημένοι οἵ τε Ἀμφιπολῖται οἱ ὁποῖοι ἐτίμησαν τὸν Φίλιππον ὡς εὐεργέτην, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες νομίσαντες τὴν πρᾶξίν του ἐκείνην ὡς ἀναγνώρισιν τῶν ἀξιώσεών του ἤρχισαν διαπραγματεύσεις πρὸς αὐτὸν περὶ ἀποδόσεως εἰς αὐτοὺς τῆς Ἀμφιπόλεως. Ὁ Φίλιππος ὅμως, ἀφοῦ ἐνίκησε τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ τοὺς Παίονας καὶ ἀπέκτησε μείζονα ἐλευθερίαν ἐνεργείας, ἀπέστειλε στρατιὰν ἐναντίον τῆς Ἀμφιπόλεως, τὴν ὁποίαν διά τε τὸν πλοῦτόν της, εἰς ξυλείαν, σιτηρὰ καὶ μέταλλα, καὶ τὴν ἐπίκαιρον θέσιν της ἐχρειάζετο ὡς τὸ ἀπαραίτητον ὁρμητήριον ἐναντίον τῆς Θρᾴκης. Οἱ Ἀμφιπολῖται ἀντελήφθησαν τότε τὸν κίνδυνον καὶ ἔστειλαν ἐσπευσμένως πρέσβεις εἰς Ἀθήνας, διὰ τῶν ὁποίων ἐζήτουν τὴν προστασίαν τῶν Ἀθηναίων παρέχοντες καὶ τοὺς λιμένας καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν των εἰς αὐτούς. Συγχρόνως ὅμως ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας καὶ πρεσβεία τοῦ Φιλίππου ἡ ὁποία, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὑποσχέσεων τὰς ὁποίας ἔδωκεν, εἶπεν ὅτι ἡ ἀλαζὼν Ἀμφίπολις εἶναι ἐπίσης ἐχθρὰ τοῦ Φιλίππου ὡς καὶ τῶν Ἀθηναίων καὶ ὅτι ὁ βασιλεύς των εὐθὺς ὡς θὰ καταλάβῃ αὐτὴν θὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὡς ἐχέγγυον τῆς μεταξύ των φιλίας. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅλως ἀπροσδοκήτως, ἀντὶ νὰ δεχθῶσι τὴν Ἀμφίπολιν προσφερομένην ὑπὸ τῶν Ἀμφιπολιτῶν, ἐκ τοῦ τυφλοῦ κατ' αὐτῶν πάθους των ἐπίστευσαν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Φιλίππου (*Δημοσθ.* Ολυνθ. Α'. 8) καὶ οὕτω κατὰ τὰ 357 ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὴν Ἀμφίπολιν, ἥτις ἔκτοτε διέμεινεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Μακεδονίας μέχρι τῆς ὑποταγῆς της (168 π. Χ.) εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Ἀπὸ τῆς Ἀμφιπόλεως, ἀφοῦ ὡδήγησεν ἐκεῖ τὸν στρατόν του ἐκ Πέλλης, ὥρμησεν εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ Κόσμου ὁ Μ. Ἀλέξανδρος. Τὴν φρουρὰν ταύτης, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ Κράτος εἰς τὸν ἔγγονόν της Ἀλέξανδρον ἡ Ὀλυμπιὰς (ἡ μήτηρ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου), παρέδωκεν εἰς τὸν Ἀριστόνουν (*Διοδ.* ΙΘ'. 50). Ἐν Ἀμφιπόλει ἐτερμάτισεν ἀθλίως τὸν βίον ἡ σύζυγος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Ρωξάνη καὶ ὁ υἱός του Ἀλέξανδρος, σφαγέντες κατὰ διαταγὴν τοῦ Κασσάνδρου ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως Γλαυκίου (*Διοδ.* XIX, 105). Εἰς ταύτην νικηθεὶς εἰς Πύδναν κατέφυγε τὸ πρῶτον ὁ Περσεὺς καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σαμοθρᾴκην ἔνθα ᾐχμαλωτίσθη (*Liv.* 44, 45).

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Ρωμαιοκρατίας ὑπῆρξεν ἡ ἕδρα τοῦ Ρωμαίου νικητοῦ Αἰμιλίου Παύλου, ὅστις ἐν αὐτῇ ἐτέλεσε τὰς εὐχαριστηρίους πρὸς τοὺς θεοὺς θυσίας του διὰ τὴν νίκην, καὶ εἰς αὐτὴν ἐκάλει τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀσίας καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἐπισημοτέρων πολιτειῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διὰ νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὰς τελετὰς καὶ τοὺς ἀγῶνας, οἵτινες κατ' ἐντολήν του ἐτελοῦντο ἐν αὐτῇ, ἐκεῖ κατήρτισε τὸν ὀργανισμὸν τῆς διοικήσεως τῆς κατακτηθείσης χώρας καὶ τὴν πόλιν ταύτην κατέστησε πρωτεύουσαν τοῦ πρώτου τμήματος τῆς Μακεδονίας (*Διόδ.* 31. 13, *Liv.* 45, 29). Βραδύτερον δὲ ἐξηκολούθησεν ἡ Ἀμφίπολις νὰ εἶναι μία τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τῆς Μακεδονίας, διότι δι' αὐτῆς διήρχετο ἡ στρατιωτικὴ ρωμαϊκὴ ὁδὸς Ἐγνατία, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ρώμη, δι' Ἰλλυρίας, Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης, ἐπεκοινώνει μετὰ τῆς Ἀνατολῆς. Διὰ τῆς Ἀμφιπόλεως διῆλθε καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μετὰ τοῦ Σίλα (Πράξ Ἀποστ. 17. 1) μεταβαίνοντες ἐκ Φιλίππων εἰς Θεσσαλονίκην. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐν ἀρχῇ μὲν ὑπήγετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ἰλλυρικοῦ, βραδύτερον δέ, ὅτε τὸ βυζαντινὸν κράτος διῃρέθη εἰς θέματα (κατὰ τὸν Θ' μ. Χ αἰῶνα), ἡ Ἀμφίπολις κατετάχθη εἰς τὸ β' θέμα, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τὴν Μακεδονίαν (*Κωνστ. Πορφυρογεν.* περὶ θεμάτων 2).

Κατὰ τὸ 535 μ. Χ. ὀνομάζεται *Ἄμφιπος*, βραδύτερον δὲ *Ποπολία* καὶ *Χρυσόπολις* ἔκ τινος βυζαντινοῦ φρουρίου πλησίον τῆς Ἀμφιπόλεως. Ἐκ πλάνης μάλιστα ἐταυτίσθη καὶ πρὸς τὴν *Χριστόπολιν*, τὴν σημερινὴν *Καβάλλαν*. Πλὴν τῶν εἰρημένων ὀνομάτων ἔφερεν ἡ Ἀμφίπολις εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ τὰ ὀνόματα *Μυρίκη*, *Ἄρεως πόλις* καὶ *Κράδεμνα*. Καταστραφεῖσα, ἄγνωστον

Digitized by Google

πότε ἀκριβῶς, συνῳκίσθη πάλιν ἐκ τῶν κατοίκων τῶν πέριξ κωμῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου (1341), ἀλλὰ καὶ πάλιν κατεστράφη βραδύτερον. Τὰ ἐρείπια τῶν τειχῶν καὶ τῶν πύργων τῆς ἀρχαίας Ἀμφιπόλεως, φέροντα πολλαχοῦ καὶ τὰ ἴχνη ἐπισκευῶν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, φαίνονται ἐπὶ τῆς κορυφῆς λόφου παρὰ τὸ σημερινὸν Νεοχώριον.

Πολίτευμα καὶ πολιτισμός. — Τὸ πολίτευμα τῆς Ἀμφιπόλεως, ὡς ἀποικίας τῶν Ἀθηναίων, ἦτο δημοκρατικόν, ὅτε ὅμως κατέλαβε ταύτην ὁ Βρασίδας, μετεβλήθη τοῦτο εἰς ὀλιγαρχικόν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ Ἀμφιπολῖται μετά τινα ἔτη ἐπανέφερον εἰς τὴν πόλιν των τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Οὐδέποτε ὅμως τοῦτο ὑπῆρξε τόσον ἑδραῖον, καὶ ἕνεκα τῶν ἐσωτερικῶν ἐρίδων καὶ ἕνεκα τῶν ἐξωτερικῶν περισπασμῶν, ὥστε νὰ ἀποδώσῃ τοὺς καρποὺς τοὺς ὁποίους ἀπέδοσεν εἰς ἄλλας δημοκρατικὰς πολιτείας κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, γενομένας ἑστίας πολιτισμοῦ καὶ κέντρα πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἡ πολιτειακὴ ἐν τῇ πόλει, ὡς προερρήθη, ἀστάθεια καὶ οἱ διαρκεῖς ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι αὐτῆς ἠμπόδισαν τὴν Ἀμφίπολιν, τὴν εὐφυεστάτην καὶ καλλίστην, κατὰ Πλούταρχον (Κίμ. Ζ'), ταύτην χώραν, νὰ κληροδοτήσῃ εἰς τὸν νεώτερον πολιτισμὸν τὰ ἱερὰ καὶ τὰ μνημεῖα τέχνης, ἅτινα ὁ πλοῦτος τῶν Ἀμφιπολιτῶν ἠδύνατο ν' ἀνεγείρῃ, καὶ τὰ λογοτεχνικὰ προϊόντα ἅτινα ἐδικαιοῦτο ἡ ἀνθρωπότης ν' ἀναμένῃ ἐκ πόλεως δαψιλῶς προικισθείσης ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ σπανίων δώρων, φυσικοῦ πλούτου καὶ ὑγιεινοῦ κλίματος, διότι ἡ πόλις εἶχε κτισθῆ ἐπ' ἀλλεπαλλήλων ἀνδήρων. Ὁ *Ζωίλος*, ὁ ἐπικληθεὶς *Ὁμηρομάστιξ*, ὅστις συνέγραψε καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀμφιπόλεως εἰς τρία βιβλία, εἶναι ὁ κορυφαῖος τῆς ἀρχαίας Ἀμφιπόλεως ἐπιστήμων, καὶ *Πάμφιλος*, ὁ διδάσκαλος τῶν ζωγράφων Ἀπελλοῦ καὶ Παυσίου, ὁ κορυφαῖος καλλιτέχνης αὐτῆς. Πλὴν τούτων ὀνομαστοὶ ἔγιναν ὁ ἱστορικὸς *Φίλιππος ὁ Ἀμφιπολίτης*, καὶ οἱ φιλόσοφοι *Δημήτριος*, μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Πλάτωνος, *Ἑρμαγόρας* ὁ Στωϊκός, *Δάμιππος* ὁ Πυθαγόρειος καὶ *Πυθαγόρας* ὁ ἀδελφὸς τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Ἀπολλοδώρου. Ἐκ τῶν ὀλίγων ἱερῶν της τὰ ὀνομαστότερα, κατὰ τὰς διασωθείσας περὶ αὐτῶν πληροφορίας τῶν ἀρχαίων, ἦσαν ὁ ναὸς τῆς Βραυρωνίδος καὶ Ταυροπόλου Ἀρτέμιδος, ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ναὸς τοῦ ποταμίου θεοῦ Στρυμόνος καὶ τὸ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ἀμφιπόλεως μνημεῖον τοῦ Βρασίδα, ὅστις ἐτιμᾶτο ὡς ἥρως δι' ἐτησίων θυσιῶν καὶ ἀγώνων. Τόσον πενιχρὸς ἦτο ὁ διανοητικὸς καὶ καλλιτεχνικὸς τῆς πόλεως πλοῦτος, δυσανάλογος πρὸς τὸν φυσικὸν αὐτῆς πλοῦτον, διὰ τὴν κατοχὴν τοῦ ὁποίου ἠγωνίσθησαν κατ' ἀλλήλων Ἕλληνες καὶ Πέρσαι, Μακεδόνες καὶ Θρᾷκες, Ἀθηναῖοι καὶ Μακεδόνες, Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, Μακεδόνες καὶ Ρωμαῖοι.

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ καλλιτεχνικὰ προϊόντα τῆς Ἀμφιπόλεως εἰς τὰ ὁποῖα συνεκεντρώθη ὅλη ἡ καλλιτεχνικὴ δύναμις καὶ ἰδιοφυΐα τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. Ταῦτα εἶναι τὰ νομίσματα τῆς πόλεως, ἅτινα ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως θεωροῦνται ὡς τὰ ἄριστα ἐκ πάντων τῶν νομισμάτων τῶν πόλεων τῆς βορείου Ἑλλάδος. Τὸ σύνηθες σύμβολον αὐτῶν, ἡ ἀγωνιστικὴ λαμπάς, εἶχε τὴν προέλευσίν του ἐκ τῶν λαμπαδηφοριῶν, αἵτινες ἐτελοῦντο κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ταυροπόλου ἢ Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος καὶ ἦσαν ἡ κυριωτέρα πανήγυρις τῆς Ἀμφιπόλεως (*Leake* Num. Hell. 11). Πάντα τὰ νομίσματα τῆς Ἀμφιπόλεως κατανεμόμενα εἰς 5 χρονικὰς περιόδους ἐκόπησαν εἰς χρόνους μεταγενεστέρους τοῦ ἔτους 425 π.Χ , εἶναι δὲ ταῦτα τῶν ἑξῆς τύπων: 1) Τῆς πρώτης περιόδου, 424—358 π.Χ., οἱ κυριώτεροι τύποι εἶναι οἱ ἑξῆς: α') ἐπὶ τῆς ἐμπρ. ὄψεως κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἀντωποῦ καὶ ἐν τῷ πεδίῳ σύμβολα ποικίλα (μέλισσα, ἢ τρίπους, ἢ βοιωτικὴ ἀσπίς, ἢ στάχυς, ἢ καρκίνος ἢ κύων κ.ο.κ.), ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἡ ἐπιγραφὴ ΑΜΦΙΠΟΛΙΤΕΩΝ ἢ σπανίως ΑΜΦΙΠΟΛΙΤΩΝ γεγραμμένη ἐπὶ ἀναγλύφου πλαισίου ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ· ἐν τῷ κέντρῳ λαμπὰς καὶ διάφορα σύμβολα ἢ γράμματα· β') ἐπὶ τῆς ἐμπρ. ὄψεως ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τοῦ α' τύπου εἰκών, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἡ συγκεκομμένη ἐπιγραφὴ ΑΜΦΙ καὶ λαμπὰς ἀγωνι-

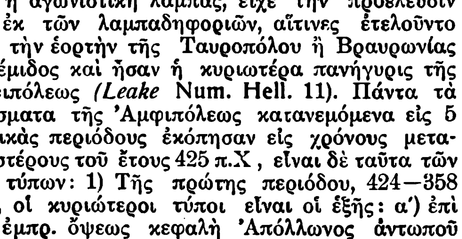

Ἀργυροῦν τετράδραχμον Ἀμφιπόλεως (424 — 358 π. Χ.).

στικὴ ἐν στεφάνῳ· γ') ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως κεφαλὴ νεανικὴ φέρουσα ταινίαν, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας δελφὶς ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ· δ') ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἢ νεανικὴ μὲ ταινίαν, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας λαμπὰς ἀγωνιστικὴ ἐν γραμμικῷ τετραγώνῳ. 2) Τῆς δευτέρας περιόδου, 358—168 π. Χ.. οἱ τύποι τῶν νομισμάτων δὲν διαφέρουσι τῶν τῆς α' περιόδου. Κατ' αὐτὴν τὰ νομίσματα τῆς Ἀμφιπόλεως εἶχον λάβει εὐρυτάτην κυκλοφορίαν, διότι ἦσαν τὰ κυριώτερα νομίσματα τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας. 3) Τῆς τρίτης περιόδου, 168—146 π. Χ., ὅτε ἡ Ἀμφίπολις ἦτο πρωτεύουσα τοῦ πρώτου τμήματος τῆς εἰς τοὺς Ρωμαίους ὑποτεταγμένης Μακεδονίας, τὰ νομίσματα διέφερον τῶν νομισμάτων τῶν προγενεστέρων χρονικῶν περιόδων διὰ τῆς προσθήκης εἰς αὐτὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΠΡΩΤΗΣ. Τὰ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης, ὡς καὶ τὰ μεταγενέστερα αὐτῶν ὑπολείπονται πολὺ ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως. 4) Τῆς τετάρτης περιόδου, 146—88 π. Χ., τὰ νομίσματα φέρουσι διαφόρους παραστάσεις (ἐμπρὸς κεφαλὴν Ἡρακλέους ἢ Περσέως ἢ Ποσειδῶνος ἢ Στρυμόνος, καλαμοστεφῆ, ἢ Ἀρτέμιδος ἢ Διονύσου, ὄπισθεν Κένταυρον ἢ στέφανον ἢ ῥόπαλον ἢ δελφῖνα ἢ αἶγα ἢ ἵππον ἢ στάχυν) καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΜΦΙΠΟΛΙΤΩΝ ἢ ΑΜΦΙΠΟΛΕΙΤΩΝ. 5) Τὰ τῆς πέμπτης περιόδου, δηλ. τὰ μετὰ τὸ 88 π. Χ ἔτος κοπέντα νομίσματα εἶναι δύο τύπων, τὰ τοῦ α' (ἔμπροσθεν κεφαλὴ Ἰανοῦ, ὄπισθεν δύο Κένταυροι) καὶ τὰ τοῦ β' (ἔμπροσθεν κεφαλὴ Ποσειδῶνος, ὄπισθεν πρῷρα καὶ τὸ γράμμα S).

Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους. — Εἶναι ἄγνωστον ἂν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, διελθὼν ἐξ Ἀμφιπόλεως, ἔπηξεν ἐν αὐτῇ χριστιανικὴν κοινότητα. Γνωστὸν εἶναι μόνον ὅτι ἀπὸ τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος ἡ Ἀμφίπολις ἦτο ἕδρα ἐπισκόπου (*Le Quien* Or. Crist. II. 88). Ἐκ τῶν ἐπισκόπων της μνημονεύονται ὁ *Νάρκισσος*, παραστὰς εἰς τὴν ἐν Σαρδικῇ κατὰ τὸ 347 συγκροτηθεῖσαν σύνοδον, καὶ ὁ *Ἀνδρέας «ὁ ἁμαρτωλός»*. Ἐξ Ἀμφιπόλεως κατήγετο καὶ ὁ ἐν Βυζαντίῳ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ μαρτυρήσας ὑπὲρ πίστεως *Ἅγιος Μόκιος*. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Ἀμφιπόλεως εἶναι τόσον πενιχρά, διότι ἡ πόλις κατὰ τὸ ἀπὸ τοῦ Δ'—ΙΔ' μ. Χ. αἰῶνος χρονικὸν διάστημα κατεστράφη ἐξ ἐπιδρομῶν βαρβάρων, ἔρημος διαμείνασα ἄγνωστον ἐπὶ πόσον χρόνον (κατὰ τὸν Θ' μόνον αἰῶνα, ὡς προηρρήθη. εἶναι γνωστὸν ὅτι κατῳκεῖτο), κατὰ τὰς μαρτυρίας Βυζαντινῶν συγγραφέων, καὶ εὐθὺς μετὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα φαίνεται ἐκλιποῦσα.

Ἐκτὸς τῶν κατὰ χώραν, εἰς τὸ σημερινὸν *Νεοχώριον*, φαινομένων λειψάνων τῆς ἀρχαίας Ἀμφιπόλεως, ἀνευρέθησαν εἰς τὸν χῶρον αὐτῆς καὶ ἀρχαῖαι ἐπιγραφαί, δημόσια ψηφίσματα, νομίσματα, ἀνάγλυφα κ. ἄ.

ΠΗΓΑΙ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Οἱ ἐν τῷ ἄρθρῳ μνημονευόμενοι Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς.—*Kutzen* de Amphipoli, Vömel. Lineamenta belli Amphipolitani. *Μ. Δήμιτσα*, Γεωγραφία τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας. *Ε. Κουρτίου* (μετάφρ. Σ. Λάμπρου) Ἑλλην. ἱστορία *Ι. Δρόϋσεν* (μεταφρ. ἐν βιβλ. Μαρασλῆ) Ἱστορ. τοῦ Μακεδ. Ἑλληνισμοῦ. *Head* (μεταφρ. Ι. Σβορώνου) Ἱστορ. ἑλλην. νομισμάτων κ.ἄ.

ΓΕΡ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Ἀμφίπολις** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Κατά τε τὸν Ἀππιανὸν καὶ τὸν Στέφανον τὸν Βυζάντιον, πόλις τῆς Συρίας πλησίον τοῦ Εὐφράτου. Εἶχε κτισθῆ αὕτη ὑπὸ τοῦ Σελεύκου καὶ ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Σύρων *Τουρμέδα*. Ὁ Πλίνιος ὅμως πλανηθείς, ἐνόμισεν ὅτι ἡ Ἀμφίπολις τῶν χρόνων αὐτοῦ ἦτο ἡ ἀρχαία Θάψακος. Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **Ἀμφίπολις** [*Γεωγρ.*]. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Παλαιοκώμης (πρῴην Προβίστης) τῆς ὑποδιοικήσεως Ζίχνης τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. 15· Λέγεται καὶ Νεοχώριον. Δ. Ε. Μ·

ἀμφίπολος (ὁ, ἡ)· ὁ ἀμφιπελόμενος, ὁ κινούμενος πέριξ τινος πρὸς διακονίαν· ἰδίως εἰς τὸ θηλ., θεράπαινα, ὑπηρέτρια, θαλαμηπόλος.

— **ἀμφίπολος *Διός*.** Ἱερατικὸν ἀξίωμα ὑψίστης τιμῆς, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Τιμολέοντος μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἅλωσιν τῶν Συρακουσῶν καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς Δημοκρατίας ἐν αὐταῖς· ὁ πλήρης τύπος εἶναι «*ἀμφίπολος Διὸς Ὀλυμπίου*». Διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν *ἀμφιπόλων* ἀναγραφομένων ὡς ἐπωνύμων ἑκάστου ἔτους, οἱ Συρακούσιοι σιοι προσδιώριζον τὴν χρονολογίαν. Ὁ Κικέρων ἀναφέρει ὅτι ἐξελέγοντο κατ' ἀρχὰς διὰ τὴν ἱερατείαν ταύτην ἐτησίως τρεῖς ἄνδρες, εἷς ἐξ ἑκάστης φυλῆς, ἐκληροῦτο δ' ἐξ αὐτῶν ὁ *ἀμφίπολος*. Ἡ ἀρχή, ἢ τὸ ἀξίωμα, τοῦ εἴδους τούτου ἐκαλεῖτο *ἀμφιπολία* («κατέστησε δὲ καὶ τὴν κατ' ἐνιαυτὸν ἐντιμοτάτην ἀρχήν, ἣν *ἀμφιπολίαν Διὸς Ὀλυμπίου* οἱ Συρακόσιοι καλοῦσι», *Διόδ.* XVI 70), διήρκεσε δὲ αὕτη ἐπὶ 300 ἔτη. —Ω.

ἀμφιπολῶ (—*έω*)· περιστοιχίζω τι, διακονῶ, φροντίζω.

ἀμφίπορα (Amphipora Schulz) [*Παλαιοζ.*]. Γένος *στρωματοποριδῶν κοιλεντεροζώων* ζῆσαν κατὰ τὸ δεβόνιον σύστημα· ἐλλείπουσιν ἀπὸ τούτων ὁ στιφρὸς ἱστὸς καὶ τὰ ἀστρόρριζα, τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν στρωματοπόρων. Θ. Σ.

ἀμφιπρίων (ὁ) (Amphiprius) [*Ζῳολ.*]. Ἰχθὺς τῆς οἰκογενείας τῶν σιενιδῶν (βλ. λέξιν). Δ. Ν. Π.

ἀμφιπροβίβερρα (Amphiproviverra, συνών. Protoproviverra Ameghino) [*Παλαιοζ.*]. Γένος *μαρσυποφόρων* θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *δασυουριδῶν* ζῆσαν κατὰ τὴν μειόκαινον περίοδον τοῦ Σάντα Κροὺζ τῆς Παταγονίας. Ἔχει ἀνὰ τέσσαρας κοπτῆρας ἑκατέρωθεν τῆς ἄνω σια-

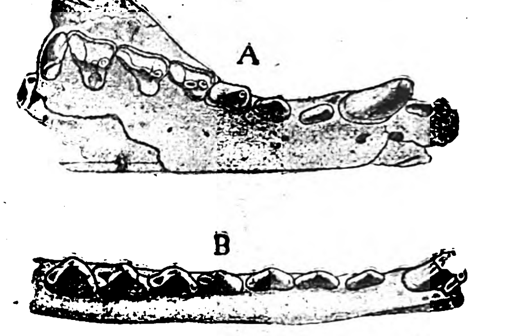

Ἀμφιπροβιβέρρα manzaniana Ameghino.
[Ἐκ στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας μειοκαίνου ὑποπεριόδου τοῦ Santa Cruz (Νοτ. Ἀμερικῆς). Α=ἡ ἀνωτέρα καὶ Β=ἡ κατωτέρα σειρὰ ὀδόντων.]

γόνος καὶ ἀνὰ τρεῖς ἑκατέρωθεν τῆς κάτω. Οἱ προτραπεζῖται τῆς ἄνω σιαγόνος ἔχουσι τρεῖς ἰσχυρὰς κορυφὰς καὶ βραχὺ μετάστυλον, οἱ δὲ τῆς κάτω σιαγόνος προτραπεζῖται καὶ τραπεζῖται εἶναι ἰσχνοὶ καὶ φέρουσιν οἱ προτραπεζῖται μέγα λεκανοειδὲς ταλονίδιον. Ὁ μέγας δάκτυλος τοῦ ποδὸς φέρει ἀνασταλτὸν ὄνυχα, τῶν δὲ λοιπῶν δακτύλων εἶναι ἁπλῶς ὄνυχες ὀξύληκτοι. Θ. Σ.

ἀμφιπρόστυλος *ναὸς* [*Ἀρχ.*]. Ὅρος ἀρχιτεκτονικός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Βιτρουβίου (de arch. Γ' 2, 4), ληφθεὶς προφανῶς ἐκ παλαιοτέρων ἑλληνικῶν πηγῶν· δι' αὐτοῦ χαρακτηρίζεται ναὸς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στενῶν πλευρῶν *πρόστυλος*· ἐπειδὴ δὲ πρόστυλος ἐλέγετο ὁ φέρων κίονας (στύλους) μόνον κατὰ τὴν προσθίαν (Ἀνατολικὴν) πλευράν, ὁ ὅρος ἀμφιπρόστυλος ἐδήλουν τὸν φέροντα καὶ κατὰ τὴν αντίστοιχον (Δυτικὴν) πλευρὰν τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν κιόνων, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ δὲ τούτου ἐχαρακτηρίζετο πληρέστερον ἡ γενικὴ ἀρχιτεκτονικὴ αὐτοῦ μορφή. Οὕτω ὁ φέρων κατὰ τὰς δύο ταύτας πλευρὰς δύο - τέσσαρας - ἓξ κίονας ὠνομάζετο *δίστυλος, τετράστυλος, ἑξάστυλος ἀμφιπρόστυλος*. Οἱ κίονες οὗτοι ἦσαν *ἐλεύθεροι*, ἤτοι ἐσχημάτιζον ἑκατέρωθεν τοῦ σηκοῦ δύο πρόστῳα ἢ στοάς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν Ἀνατολικὸς ἐλέγετο *πρόναος*, ὁ δὲ Δυτικὸς *ὀπισθόδομος*, τὸ δὲ μεταξὺ αὐτῶν, ἐλέγετο γενικῶς *σηκός*. Ἡ κλῖμαξ, διὰ τῆς ὁποίας ἀνήρχετό τις πανταχόθεν εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ναοῦ, ἀπετελεῖτο συνήθως ἐκ τριῶν *ἀναβαθμῶν*. Ἄριστον καὶ κλασσικὸν παράδειγμα τετραστύλου ἀμφιστύλου ναοῦ ἰωνικοῦ ῥυθμοῦ ἀποτελεῖ ὁ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, ὁ κοινῶς καλούμενος τῆς Ἀπτέρου Νίκης, καὶ ὁ παρὰ τὸν Ἰλισσὸν ἐν Ἀθήναις εἰς ὀλίγα ἐρείπια διασωθείς. Ἐπίσης λαμπρότατον καὶ τελειότατον παράδειγμα δωρικοῦ ἑξαστύλου ἀμφιπροστύλου ναοῦ ἀποτελεῖ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Παρθενῶνος, ἤτοι ὁ ναὸς ὅλος πλὴν τῶν ἐξωτερικῶν κιόνων πασῶν τῶν πλευρῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὸ λεγόμενον *πτερόν*. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

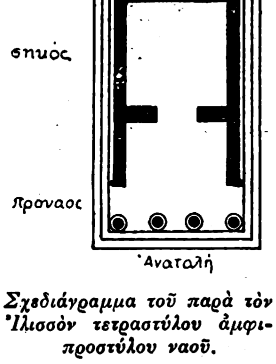

Σχεδιάγραμμα τοῦ παρὰ τὸν Ἰλισσὸν τετραστύλου ἀμφιπροστύλου ναοῦ.

ἀμφίπρυμνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· χαρακτηρισμὸς πλοίου ἔχοντος ἀμφοτέρωθεν πρύμνην.

ἀμφίπρῳρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· χαρακτηρισμὸς πλοιου ἔχοντος ἀμφοτέρωθεν πρῷραν.

ἀμφίπτερα (τὰ) (Amphiptera) [*Ζωολ.*]· βλ. λ φάλαινα.

Ἀμφιπτόλεμος (ὁ) [*Ἀρχ.*]. Ὁ πατὴρ τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Ἀσίου.

ἀμφίπυλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων δύο πύλας, δύο εἰσόδους, ἄλλως *δίπυλος*: «ἀμφίπυλον μέλαθρον».

ἀμφίπυρα (τὰ) (Amphipyra) [*Ζῳολ.*]. Ἔντομα *λεπιδόπτερα* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτερίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμφιπυριδῶν*. Αἱ ψυχαὶ τῶν ἐν-

Digitized by Google

τόμων τούτων διακρίνονται ἐκ τῶν νηματοειδῶν κεραιῶν των, τῆς πεπλατυσμένης κοιλίας, τῶν ἰσχυρῶν ποδῶν καὶ τῶν διασταυρουμένων ἐπ' ἀλλήλων πτερῶν, ὅταν τὸ ἔντομον εὑρίσκεται εἰς θέσιν ἀναπαύσεως. Ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς οἰκογενείας εἶναι τὸ *ἀμφίπυρον ἡ πυραμιδοειδὴς* (Amphipyra pyramidea), ὅπερ ἀπαντᾷ ἐν τῇ βορείῳ καὶ μεσημβρινῇ Εὐρώπῃ ἐπὶ κεκομμένων ξύλων, ὑπὸ ξηρὰ φύλλα καὶ ὑπὸ τὸ γεῖσον τῆς στέγης τῶν οἰκιῶν. Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 6 περίπου ἑκατοστόμετρα. Αἱ πρόσθιαι πτέρυγες ἔχουσι σκοτεινῶς φαιὸν χρωματισμὸν μὲ τέσσαρας ἐγκαρσίας γραμμώσεις φαιοϋπολεύκου χρώματος καὶ μὲ μελανὰς παρυφάς. Αἱ ὀπίσθιαι πτέρυγες εἶναι ἐρυθροῦ χρώματος. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων ἔχουσι πράσινον χρῶμα καὶ ἡ κορυφὴ τῆς ἑνδεκάτης ἀρθρώσεως ἀνορθοῦται ἐν σχήματι πυραμίδος αἰχμηρᾶς. Δ.Ν.Π.

Ἀμφίπυρον ἡ πυραμιδοειδής.

ἀμφιπυρίδαι (οἱ) (Amphipyridae) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα *λεπιδόπτερα* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροκέρων*. Δ. Ν. Π.

ἀμφίπυρος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ ἀμφοτέρωθεν, ἢ πανταχόθεν, ὑπὸ τοῦ πυρὸς φλεγόμενος· || ὁ ἐν μάχῃ ἢ ναυμαχίᾳ μεταξὺ δύο πυρῶν εὑρισκόμενος.

ἀμφιπώγων ὁ *στενόφυλλος* (Amphipogon strictus) *[Βοτ.]*. Φυτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀγρωστιδῶν*, ποῶδες, ἰθαγενὲς τῆς Αὐστραλίας. Δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ εἰς τὰ θερμότερα μέρη τῆς Ἑλλάδος εἰς χαλικώδεις καὶ ἀμμώδεις γαίας. Καρποφορεῖ ἀφθόνως, ἀντέχει εἰς τὴν ξηρασίαν καὶ παρέχει ἐκλεκτῆς ποιότητος χόρτον πρὸς νομήν. Σπειρόμενον τὸ φθινόπωρον βλαστάνει ἀμέσως μετὰ τὰς πρώτας βροχὰς καὶ ἀναπτύσσεται ταχέως. Σ. Μ.

ἀμφιρρεπὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ πρὸς ἀμφότερα τὰ μέρη ῥέπων, ἰσόζυγος, ἰσοτάλαντος.

ἀμφιρρέπω· κλίνω πρὸς ἀμφότερα τὰ μέρη, ὁτὲ μὲν πρὸς τοῦτο, ὁτὲ δὲ πρὸς ἐκεῖνο, ἀμφιταλαντεύομαι, δὲν ἀποφασίζω ὁριστικῶς.

ἀμφιρρόη (Amphirroa) *[Βοτ.]*. Φυτὸν *κρυπτόγαμον* τῆς κλάσεως τῶν *ῥοδοφυκῶν* καὶ τῆς οἰκογενείας τῶν *κοραλλινιδῶν*. Ἡ οἰκογένεια αὕτη διακρίνεται διὰ τὴν κοραλλιοειδῆ ὄψιν τῶν φυκῶν αὐτῆς, λόγῳ ἀποσβεστώσεως τῶν μεμβρανῶν τῶν κυττάρων. Σ. Μ.

Ἀμφιρρόη καὶ *Ἀμφιρὼ* (ἡ) *[Μυθολ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω μία τῶν Ὠκεανίδων. Κ. Μ. Κ.

ἀμφίρροπος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ πρὸς ἀμφότερα τὰ μέρη ῥέπων, ἀμφιρρεπής· || «ἀμφίρροπος νίκη» ἡ ἄκριτος ἔτι.

ἀμφίρρυτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ περιρρεόμενος, ὁ πανταχόθεν βρεχόμενος, περίρρυτος· χαρακτηριστικὸν νήσου.

Ἄμφις. Συγκεκομμένος τύπος τῶν λέξεων *Ἀμφιάραος* καὶ *Ἀμφικράτης*. Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **Ἄμφις.** Ἀθηναῖος ἐκ τῶν *μέσων κωμικῶν* (*Σουΐδ., Πολυδ.* 7, 17), δηλ. ἐκ τῶν τῆς μέσης ἀττικῆς κωμῳδίας. Τὰ ἀποσπάσματα τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ (βλ. ἐκδ. *Th. Kock*, Comicorum atticorum fragm., τόμ. II σελ. 236 κ. ἑ.) δεικνύουν ὅτι ἦτο σύγχρονος τοῦ Πλάτωνος, ὅτι ὅμως ἔζη ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς Φρύνης, τῆς ὀνομαστῆς ἑταίρας, ἑπομένως ἔζη καὶ ἔδρα κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Ἐκ τῶν 28 τίτλων τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους γνωρίζομεν, ἐννέα δεικνύουν ὑποθέσεις μυθολογικὰς (Ἀθάμας, Ἀκκώ; Ἀλκμέων, Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, Καλλιστώ, Ὀδυσσεύς, Οὐρανός; Ὀπώρα, Πάν)· Ἀπὸ ἓν ἀρχαῖον σχόλιον γνωρίζομεν εἰς τὸς γενικὰς γραμμὰς καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ὀπώρας. Ἡ Ὀπώρα ἦτο νεᾶνις ὡραία πρὸς αὐτὴν ἐστάλη διὰ κάποιαν ἀποστολὴν ὁ Κύων (τὸ γνωστὸν ζῴδιον τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου), καθ' ὃν χρόνον, λέγει, ἐπετρέπετο εἰς τὰ ἄστρα νὰ ἀφήνουν τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ θέσιν των χάριν τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ ἐκτελοῦν δηλονότι χάριν αὐτῶν ὑπηρεσίαν τινά. Ἀλλ' ὅταν ὁ Κύων εἶδε τὴν Ὀπώραν, κατελήφθη ὑπὸ φλογεροῦ πρὸς αὐτὴν ἔρωτος, διότι συνέπεσε τότε νὰ εἶναι καὶ ἡ Ὀπώρα εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητός της. Ἀπὸ τὸν φλογερὸν αὐτὸν ἔρωτα τοῦ Κυνὸς ὑπέφερον πάρα πολὺ οἱ ἄνθρωποι (ὑπαινιγμὸς εἰς τὰ κυνικὰ καύματα τοῦ θέρους), καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς δεήσεις πρὸς τοὺς θεούς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Βορρᾶς, λυπηθεὶς αὐτούς, ἔστειλε τοὺς υἱούς του, νὰ φέρουν εἰς τὸν Κύνα, τὴν Ὀπώραν, διὰ νὰ κατασβέσῃ τὸ φλογερὸν πάθος του· συγχρόνως ὁ Βορρᾶς πνεύσας κατέπαυσε καὶ τὸ καῦμα τοῦ Κυνός, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὑπέφεραν οἱ ἄνθρωποι. Ἡ πνοὴ δὲ αὐτὴ τοῦ Βορρᾶ εἶναι οἱ ἐτησίαι. Ὁ μῦθος αὐτός, πλασθεὶς ἴσως ἀπὸ τὸν Ἄμφιν τὸν ἴδιον, εἶναι ἀλληγορικὸς καὶ θέλει νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ ἔαρος ὡρίμανσιν τῶν καρπῶν. Ἄλλων κωμῳδιῶν οἱ τίτλοι (Ἀλείπτρια, Ἀμπελουργός, Ἔριθοι, δηλ. ἡμερομίσθιοι ἐργάται, Κονιατής, Κουρίς) δεικνύουν ὅτι τὰς ὑποθέσεις του ὁ Ἄμφις ἐλάμβανε καὶ ἐκ τοῦ καθημερινοῦ συγχρόνου βίου (πρβλ. καὶ Κυβευταί, Πλάνος, Φιλάδελφοι, Φιλέταιρος). Εἰς τὴν κωμῳδίαν του, ἡ ὁποία ἔφερε τὸν τίτλον Γυναικοκρατία, φαίνεται ὅτι ἐπραγματεύετο κατὰ νέον τρόπον τὴν ὑπόθεσιν, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Ἀριστοφάνης εἶχε πραγματευθῆ εἰς τὴν Λυσιστράτην. Ἀναφέρεται καὶ κωμῳδία τοῦ Ἄμφιδος μὲ τὸν τίτλον Γυναικομανία, ἀλλὰ ποία ἡ ὑπόθεσις δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὡρισμένως. Ἄλλων κωμῳδιῶν τίτλοι Διθύραμβος (βλ. ἀπόσπ. 14 περὶ μουσικῆς) Ἰάλεμος, Σαπφώ, Δακτύλιος. Πολλοὶ τίτλοι πολλῶν ποιητῶν τῆς μέσης ἀττικῆς κωμῳδίας—καὶ ἄλλων ἀκόμη—εἶναι οἱ αὐτοί, καὶ τοῦτο ὁδηγεῖ εἰς τὴν γνώμην, ὅτι τὸ αὐτὸ θέμα τὸ ὁποῖον εἶχε πραγματευθῆ εἷς ἐξ αὐτῶν τὸ ἐπραγματεύοντο καὶ ἄλλοι ἔπειτα κατὰ διάφορον τρόπον (πρβλ. καὶ *Σοφοκλέους* καὶ *Εὐριπίδου* Ἠλέκτραν).

Τὰ περισωθέντα ἀποσπάσματα τοῦ Ἄμφιδος δεικνύουσιν ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχεν ἱκανὴν τοῦ κόσμου πεῖραν καὶ ἔδιδε σοφὰς συμβουλὰς [πρβλ. ἀπόσπ. 3 «οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἀτυχίας ἀνθρωπίνης παραμύθιον γλυκύτερον βίῳ τέχνης· ἐπὶ τοῦ μαθήματος γὰρ ἑστηκὼς ὁ νοῦς αὐτὸν λέληθε παραπλέων τὰς συμφοράς». Εἰς τὴν Γυναικοκρατίαν του παρήγγελλε: «Πῖνε, παῖζε· θνητὸς ὁ βίος, ὀλίγος ὁ 'πὶ γῇ χρόνος· ἀθάνατος ὁ θάνατός ἐστιν, ἂν ἅπαξ τις ἀποθάνῃ». Πρβλ. καὶ ἀπόσπ. 17, περὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀγροῖς βίου ὅτι εἶναι καλύτερος τοῦ ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ ἀπόσπ. 21, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις «μὴ τῷ βίῳ ζητεῖ τι τερπνὸν προσφέρειν μάταιός ἐστιν....καὶ δυστυχής, κατὰ τὴν κρίσιν τόσον τῶν θεῶν ὅσον καὶ τῶν ἀνθρώπων». Θ. Α. Κ.

ἀμφίσβαινα (ἡ) (Amphisbaena) *[Ζῳολ.]*. Ἑρπετὸν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐχιδνῶν* τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀμφισβαινιδῶν*. Διακρίνεται ἐκ τοῦ σκωληκοειδοῦς σώματος, τῆς μικρᾶς κεφαλῆς, τῆς βραχείας μαλακῆς καὶ κυλινδρικῆς οὐρᾶς καὶ τῶν κωνικῶν ὀδόντων της, οἵτινες εὑρίσκονται κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν χεῖλος τῶν σιαγόνων. Τὸ πρόσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς καλύπτεται ὑπὸ μεγάλων πλακῶν, αἱ δὲ ὀπαὶ τῶν ῥωθώνων κεῖνται πλαγίως τῆς κεφαλῆς. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν βόρειον καὶ κεντρικὴν Ἀμερικήν. Δ. Ν. Π.

Ἀμφίσβαινα.

— *[Παλαιοζ.]* Ἡ ἀμφίσβαινα ἐνεφανίσθη κατὰ τὴν ὀλιγόκαινον διάπλασιν τῶν στρωμάτων τοῦ Ρίβερ τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Θ. Σ.

ἀμφισβαινίδαι (οἱ) (Amphisbenidae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια ἑρπετῶν, τῶν ὁποίων τὸ σῶμα διαιρεῖται εἰς ἐγκαρσίους καὶ ὁμοιομόρφους κρίκους καὶ τὸ δέρμα καλύπτεται ὑπὸ ἀληθῶν λεπίων. Εἰς τὰ ζῷα ταῦτα, τὸ κρανίον εἶναι ἰσχυρῶς ἐξωγκωμένον, τὰ δὲ ὀστᾶ τοῦ προσώπου συνδέονται ἀνθεκτικῶς μεταξύ των. Αἱ πολυάριθμοι ἀρθρώσεις των εἶναι κυρταί. Οἱ ὀφθαλμοὶ στεροῦνται βλεφάρων καὶ εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένοι. Τὸ σῶμα εἶναι ἐπίμηκες, ἡ οὐρά, συνήθως, βραχυτάτη. Ἕκαστος τῶν κρίκων τοῦ σώματος ὑποδιαιρεῖται εἰς μικρότερα τμήματα. Οἱ ἀμφισβαινίδαι ζῶσιν εἰς ὑπογείους στοὰς καὶ σπανίως ἐξέρχονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζ.]* Ἡ ὁμοιογένεια αὕτη τῶν *λακερτιλίων* ἑρπετῶν ἔζησε κατὰ τὴν ὀλιγόκαινον περίοδον τῶν στρωμάτων τοῦ λευκοῦ ποταμοῦ τῆς Νεβράσκας. Θ. Σ.

ἀμφισβήτημα (τό)· τὸ περὶ οὗ ὑπάρχει ἀμφισβήτησις, τὸ ἀμφισβητούμενον ζήτημα.

ἀμφισβητήσιμος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ὑποκείμενος εἰς ἀμφισβήτησιν. ὁ καθ' οὗ ὑπάρχει ἀντίρρησις: «ἀμφισβητήσιμα ἀγαθά»· ἀντιθ. «ὁμολογούμενα ἀγαθά».

ἀμφισβήτησις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀμφισβητεῖν, ἐναντιολογία, συζήτησις περὶ τῆς ἀληθείας ἢ πραγματικότητός τινος: «ὑπάρχει ἀμφισβήτησις περί τινος».

— *[Ἀττ. Δίκ.]* Τὸ Ἀττικὸν δίκαιον δι' ὡρισμένας σχέσεις, ἰδίᾳ περὶ ἀμφισβητήσεως τῆς κυριότητος, περὶ κληρονομίας καὶ περὶ προσωπικῆς καταστάσεως, δὲν παρεῖχεν ἰδίας δίκας, ἀλλ' ἐπέτρεπε τὰς *ἀμφισβητήσεις*, εἰς τὰς ὁποίας πάντες οἱ διάδικοι ἐπεῖχον θέσιν ἐνάγοντος. Οὕτω προκειμένου περὶ ἐπικλήρου, ὁ ἄρχων ὤφειλε νὰ ἐπιδικάσῃ ταύτην τῷ ἐγγυτέρῳ συγγενεῖ αὐτῆς, ὅστις ἐνυμφεύετο αὐτὴν καὶ ἐλάμβανε τὴν περιουσίαν της. Ἐν ταυτῷ ὁ ἄρχων ἐκάλει πάντας τοὺς διεκδικοῦντας δικαιώματα προτεραιότητος ἐπὶ τῆς ἐπικλήρου, «εἴ τις ἀμφισβητεῖν ἢ παρακαταβάλλειν βούλεται τῆς ἐπικλήρου» (*Δημοσθένους* πρὸς Μακάρτατον 5), καὶ ἐὰν μὲν οὐδεὶς ἠμφεσβήτει, ἡ ἐπίκληρος καθίστατο ἀνεπίδικος, ἐπεδικάζετο αὕτη εἰς τὸν αἰτησάμενον «λῆξιν λαγχάνειν τῆς ἐπικλήρου» (*Δημοσθ.* κατὰ Στεφάνου Β' 23, *Ἰσαίου* περὶ Πύρρου κλήρου, 60,67, περὶ τοῦ Φιλικτήμονος κλήρου 3). Ἀλλ' ἐὰν τοὐναντίον ὑπῆρχον διεκδικοῦντες δικαιώματα ἐπὶ τῆς ἐπικλήρου, ὤφειλον οὗτοι νὰ ἀσκήσωσι τὴν *ἀμφισβήτησιν* ἢ τὴν *παρακαταβολήν*. Περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῆς δυνάμεως τῶν δύο διακεκριμένων τούτων ἐνδίκων τύπων ὑπάρχει διαφορὰ γνωμῶν. Κατὰ τὸν Ἁρποκρατίωνα, *ἀμφισβήτησις* ἐκαλεῖτο, ὅταν «ἠμφεσβητεῖτο κλήρου κατὰ γένος, ὡς οὐκ ὄντος υἱοῦ τῷ τεθνεῶτι, *παρακαταβολὴ* δὲ ὅταν ὁ παρακαταβάλλων ἀντέλεγεν ὡς αὐτὸς δικαιότερος ὢν ἔχειν τὸν κλῆρον ἐξ ἀγχιστείας ἢ ἐκ διαθηκῶν». Κατ' ἄλλην γνώμην, στηριζομένην εἴς τι χωρίον (*Δημοσθένους* πρὸς Μακάρτατον 16), ἠσκεῖτο ἀμφισβήτησις μὲν ὅταν δὲν εἶχεν ἐπιδικασθῆ ἡ ἐπίκληρος, παρακαταβολὴ δὲ ὅταν εἶχεν ἐπιδικασθῆ αὕτη. Ὀρθοτέρα εἶναι ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἡ μὲν ἀμφισβήτησις ἠσκεῖτο ἄνευ διατυπώσεων, ἐνῷ διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς παρακαταβολῆς, θεωρουμένης ἰσχυροτέρας τῆς ἀμφισβητήσεως, ἀπῃτεῖτο ἡ παρακατάθεσις ποσοστοῦ ἴσου πρὸς τὸ δέκατον τῆς περιουσίας τῆς ἐπικλήρου («οὐκ ἐτόλμησε παρακαταβαλεῖν», *Δημοσθ.* πρὸς Μακάρτατον 5). Τὴν ἀμφισβήτησιν ἢ τὴν παρακαταβολὴν ἐπηκολούθει *ἀνάκρισις* παρὰ τῷ ἄρχοντι καὶ ταύτην ἡ ἐν τῷ δικαστηρίῳ *διαδικασία*. (Ἴδε *Δημοσθ.* κατὰ Ὀλυμπιοδώρου 23,26, *Λυσίου* ὑπὲρ τοῦ Ἀδυνάτου 14, *Δημοσθ.* πρὸς Λεωχάρη 34, πρὸς Μακάρτατ. 15,16, *Ἀριστοτ.* Πολιτεία Ἀθην. 43, *Ἰσαίου* περὶ Φιλοκτήμονος κλήρου 12, κλπ.). Προκειμένου ἐπίσης περὶ κυριότητος ἐχώρει ἡ ἀμφισβήτησις («χωρίων μὲν οἰκησέων τε τῇδε οὐκ ἔστ' ἀμφισβήτησις», *Πλάτωνος* Νόμοι XII 7 ἑπ.). ΙΩ. Δ. ΖΕΠΟΣ

ἀμφισβητητικός, —ή, —όν· ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὸ ἀμφισβητεῖν· || ὁ ἐπιρρεπὴς εἰς τὸ ἀμφισβητεῖν, ὁ ἀγαπῶν νὰ ἀμφισβητῇ, ἀντιρρητικός, ἐριστικός· || ὡς οὐσ. «*ἡ ἀμφισβητητική*» ἡ τέχνη, ἡ ἐμπειρία, ἡ ἄσκησις περὶ τὸ ἀμφισβητεῖν. Β. Φ.

ἀμφισβητούμενον *διοικητικόν*· βλ. διοικητικὴ δικαιοσύνη.

ἀμφισβητῶ (—έω)· παρατ. *ἠμφεσβήτουν*, ἀόρ. *ἠμφεσβήτησα*, παθ. ἀόρ. *ἠμφεσβητήθην*, παθ. μετοχ. *ἠμφεσβητημένος*· «—τι ἢ *περί τινος*»· λέγω ἐναντίαν γνώμην, ἐναντιολογῶ, δὲν συμφωνῶ, δὲν ἀποδέχομαι εἴτε ἐν ὅλῳ εἴτε ἐν μέρει· ὁ Ἀριστοτέλης λέγει: «οἱ ἀμφισβητοῦντες προτιθέασιν ἀεὶ τὸ ἴσον»· ὁμοίως: «οἱ ἀμφισβητοῦντες ἢ κατηγοροῦσιν ἢ ἀπολογοῦνται»· «ἀμφισβητῶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου, —τὴν φιλαλήθειαν τοῦ μάρτυρος κ.τ.τ.», «ἀμφισβητεῖται τὸ ἔγκυρον τῆς ἀποφάσεως»· «*ἠμφεσβητημένα*» ἀντιθ. «*ὡμολογημένα*»· διαστέλλεται τοῦ *ἐρίζειν*: «περὶ τῶν λόγων ἀμφισβητεῖν, ἐρίζειν δὲ μή» *(Πλάτ.)*. Β. Φ.

ἀμφισερπεντάριος (Amphiserpentarius Zitel) *[Παλαιοζ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς τάξεως τῶν *ἀκκιπιτρῶν* πτηνῶν τῶν *φωσφοριτῶν* τῆς μειοκαίνου διαπλάσεως τοῦ Κβερκὺ τῆς Γαλλίας. Θ. Σ.

ἀμφίσεψ (ὁ) (Amphiceps) *Ζῳολ.]*. Ἔντομα ἡμίπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *τεττίγων*. Δ. Ν. Π

ἀμφίσιλον (τό) (Amphisela) *[Ζῳολ.]*. Ἰχθὺς μικρότατος τῶν Ἰνδικῶν καὶ Σινικῶν θαλασσῶν, διακρινόμενος ἐκ τοῦ ἐπιμήκους σώματός του, ὅπερ εἶναι πεπλατυσμένον ἐν εἴδει λεπίδος μαχαίρας, καὶ τῆς ῥάχεώς του, ἥτις καλύπτεται ὑπὸ σκληρῶν λεπίων ἐν εἴδει θώρακος καὶ ἥτις τελευτᾷ εἰς μακροτάτην αἰχμηρὰν ἄκανθαν. Τὰ ῥαχιαῖα πτερύγια εὑρίσκονται κατὰ τὸ κατώτατον μέρος τῆς ῥάχεως, τὰ δὲ κοιλιακὰ εἶναι ὑποτυπώδη. Ἡ ὑφὴ τῆς σπονδυλικῆς στήλης εἶναι λίαν ἰδιόρρυθμος καὶ διαφέρει τῆς τῶν ἄλλων *ἀκανθοπτερυγίων* ἰχθύων, εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν ὁποίων ἀνήκει. Ὁ ἰχθὺς οὗτος φαίνεται ὅτι τὸ πρῶτον ἀνεφάνη κατὰ τὰ μέσα τῆς τεταρτογενοῦς περιόδου. Δ. Ν. Π.

ἀμφίσκιοι. Ὠνομάσθησαν οὕτως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰς ἑκατέρωθεν τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ μεταξὺ τῶν τροπικῶν κύκλων χώρας, ὡς ἐκ τῆς διευθύνσεως τῆς σκιᾶς αὐτῶν κατὰ τὴν μεσημβρίαν, διευθυνομένης κατὰ τὸ ἓν ἥμισυ τοῦ ἔτους πρὸς βορρᾶν καὶ κατὰ τὸ ἕτερον πρὸς νότον. Αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι ἡ καθ' ἕκαστον ἔτος μετάβασις τοῦ Ἡλίου ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τροπικοῦ κύκλου εἰς τὸν ἕτερον. Καὶ ἐφόσον μὲν ὁ Ἥλιος μεσουρανεῖ πρὸς νότον τοῦ ζενὶθ τῶν διαφόρων τόπων τῆς διακεκαυμένης

Digitized by Google

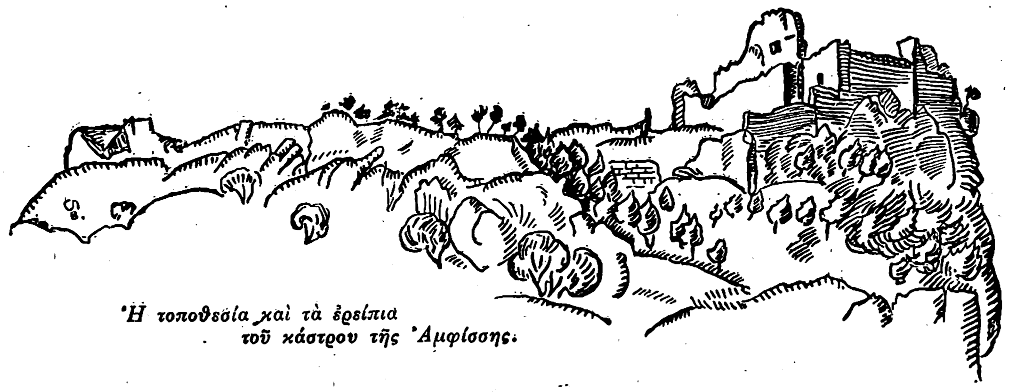

Ἡ τοποθεσία καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ κάστρου τῆς Ἀμφίσσης.

ζώνης, ἡ σκιὰ τῶν κατοίκων εἰς τοὺς τόπους τούτους θὰ διευθύνεται πρὸς βορρᾶν, τοὐναντίον δὲ ὅταν ὁ Ἥλιος μεσουρανῇ εἰς τοὺς τόπους τούτους πρὸς βορρᾶν τοῦ ζενὶθ αὐτῶν, αἱ σκιαὶ τῶν κατοίκων θὰ διευθύνωνται πρὸς νότον. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι ἔτι σαφέστερον εἰς τὰς χώρας δι' ὧν διέρχεται ὁ ἰσημερινός. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἥλιος δὶς τοῦ ἔτους, ἤτοι ὅταν ἐκ τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου ἀνέρχεται εἰς τὸ βόρειον καὶ ὅταν ἐκ τοῦ βορείου κατέρχεται εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον, μεσουρανῇ εἰς τὸ ζενὶθ τῶν τόπων τῶν περιλαμβανομένων μεταξὺ τῶν δύο τροπικῶν κύκλων, ἡ σκιὰ τῶν εἰς τοὺς τόπους τούτους οἰκούντων δὶς τοῦ ἔτους ἐκλείπει παντάπασι κατὰ τὴν μεσημβρίαν. Ὡς ἐκ τούτου οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν τῆς διακεκαυμένης ζώνης καλοῦνται καὶ *ἄσκιοι*. Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν τῆς διακεκαυμένης ζώνης εἶναι δὶς μὲν τοῦ ἔτους ἄσκιοι, καθ' ἅπαν δὲ τὸ ὑπόλοιπον ἔτος, ὁπότε ὁ Ἥλιος μεσουρανεῖ πρὸς βορρᾶν ἢ πρὸς νότον τοῦ ζενὶθ αὐτῶν εἶναι ἀμφίσκιοι. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

ἀμφισπόγγια (Amphispongia Salter) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *σπόγγων* ἐκ τοῦ ἄνω σιλουρίου συστήματος τῆς Ἀγγλίας, ὅπερ τελείως ἐξέλιπεν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῶν θαλασσῶν καὶ τὸ ὁποῖον ἀνήκει μὲν εἰς τοὺς λυσσακινίους σπόγγους δὲν εἶναι ὅμως ἡ συστηματικὴ αὐτοῦ θέσις ἄχρι τοῦ δεβονίου. Θ. Σ.

ἀμφίσπορος. Καλεῖται οὕτως ὁ χῶρος ὁ ἐξ ὑπαμοιβῆς σπειρόμενος ὑπὸ διαφόρων κτητόρων.

Ἄμφισσα *[Μυθολ.]*. —1) Ἡ θυγάτηρ τοῦ Μάκαρος καὶ ἐγγονὴ τοῦ Αἰόλου. Αὕτη ἔκτισε, κατὰ τὴν μυθικὴν παράδοσιν, τὴν ὁμώνυμόν της πόλιν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἀμφισσεῖς εἶχον ἀνεγείρει εἰς αὐτὴν ἴδιον μνημεῖον καὶ ἐτίμων ὡς πολιοῦχον ἡρωΐδα. Ἐλέγετο προσέτι περὶ αὐτῆς ὅτι εἶχεν ἐραστὴν τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα (*Παυσ.* X. 38. 4).
— 2) Ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Ἠπειρωτῶν Ἐχέτου, διαβοήτου διὰ τὴν σκληρότητα καὶ μισοξενίαν του (*Ὁμ.* Ὀδ. σ. 85 καὶ 116 καὶ φ. 308). Ἠκρωτηρίαζε τοὺς ἐρχομένους πρὸς αὐτὸν ξένους καὶ τὰ μέλη των ἔρριπτεν εἰς τοὺς κύνας. Τὴν αὐτὴν τύχην ὑπέστη καὶ ὁ ἐραστὴς τῆς κόρης του *Ἀμφίσσης* (*Μετώπης* καλουμένης κατ' ἄλλον μῦθον) Αἰχμόδικος, διότι ἐβίασεν αὐτήν. Καὶ τὴν κόρην του ὅμως ἐτύφλωσε μετὰ τὸν ἀκρωτηριασμὸν τοῦ ἐραστοῦ της. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἄμφισσα *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ Νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀπαρτίζουσα ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα. Ἡ Ἄμφισσα, κοιν. ***Σάλωνα***, εἶναι ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς εἰς τὰς κλιτῦς τοῦ δασώδους προβούνου τοῦ ὄρους Γκιώνας *Ἔλατος*, παρὰ τὸν χείμαρρον *Ὕλαιθον* (κοιν. *Κατσικοπνίχτη*), δεσπόζει δ' αὐτῆς τὸ ἱστορικὸν φρούριον τὸ λεγόμενον *τῶν Σαλώνων*. Τοῦ φρουρίου τούτου σῴζεται ἡ ἐσωτερικὴ πύλη, ὁ *πύργος τῆς βασιλίσσης* καὶ τὸ ΒΑ μέρος τῶν τειχῶν, ἐνῷ ἀντιθέτως τὸ Δ. αὐτοῦ μέρος ἔχει σχεδὸν καταχωσθῆ· τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ φρουρίου τὸ ὑπερκείμενον τῆς δεξαμενῆς «*Πηγάδια*» ἔχει ἀναδασωθῆ διὰ πευκῶν. Κατέναντι τῆς Ἀμφίσσης κεῖται ἡ δυτικὴ πλευρὰ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Φωκικοῦ Παρνασσοῦ.

Τὸ πεδινὸν τμῆμα τῆς πόλεως καταλαμβάνει ἡ συνοικία *Μάνδρα* εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ἡ ἀγορὰ καὶ ἐν γένει τὸ κέντρον τῆς πόλεως, ὑπαρχουσῶν ἐν αὐτῷ δύο εὐρειῶν πλατειῶν, τῆς *Κεχαγιᾶ* καὶ *Ἡσαΐου*. Εἰς τὴν συνοικίαν ταύτην καὶ ἐπὶ τῆς διερχομένης ἐθνικῆς ὁδοῦ Μπράλλου - Ἀμφίσσης εὑρίσκεται καὶ ὁ ὡραῖος μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου». Πρὸς τὸ βόρειον τμῆμα κεῖται ἡ συνοικία *Κιρὶζ* καὶ *Μάρμαρα*, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς τὸ ὀρεινὸν χωρίον Σεγδίτσα, εὑρίσκεται ὁ ἐνοριακὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Εἰς τὸ δυτικὸν τμῆμα, τὸ κυρίως ἀμφιθεατρικόν, εὑρίσκεται ἡ συνοικία *Χάρμενα* κειμένη ἐπὶ προλόφου τοῦ Ἐλάτου, πρὸς νότον δὲ ταύτης ἡ συνοικία *Τέχουλη*· ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο τούτων συνοικιῶν εἶναι ἐκτισμένος ὁ ἐνοριακὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Πλὴν τῶν ὡς ἄνω ἐνοριακῶν ναῶν ἡ Ἄμφισσα ἔχει καὶ περὶ τὰς 20 ἄλλας ἐκκλησίας, ὧν ἄξιαι μνείας εἶναι ἡ τῆς «Μεταμορφώσεως», παλαιοτάτη, καὶ ἡ τῆς «Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου» ἐν ᾗ σῴζονται καλλιτεχνικαὶ μεσαιωνικαὶ εἰκόνες. Ἡ πόλις ἔχει δύο νεκροταφεῖα, ἐν οἷς ναοὶ τοῦ Ἁγ. Νικολάου καὶ τῶν Ἁγ. Πάντων.

Ἡ ρυμοτομία τῆς πόλεως καὶ ἰδίως τοῦ πεδινοῦ μέρους αὐτῆς εἶναι ἀρκετὰ καλή, ἀλλ' ἰδιόρρυθμος, καθόσον αἱ διασταυρώσεις τῶν ὁδῶν ἀντὶ οἰκοδομικῶν τετραγώνων σχηματίζουσι τρίγωνα ἐξαιρουμένου τοῦ ΝΑ μέρους πρὸς τὸ ὁποῖον ἤδη προεκτείνεται ἡ πόλις καὶ ὅπου ἐφαρμόζεται σχέδιον κανονικώτατον. Ἄξιον μνείας εἶναι ὅτι πᾶσαι σχεδὸν αἱ οἰκίαι ἔχουσιν ὡραίους κήπους καὶ ἀνθῶνας, τὰς αὐλάς των δὲ κοσμοῦσιν ὡραῖαι κληματαριαί. Ἡ Ἄμφισσα ἀπὸ τοῦ 1923 εἶναι ἠλεκτροφώτιστος.

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 ἡ Ἄμφισσα ἀριθμεῖ 5164 κατοίκους ὧν οἱ 2496 ἄρρενες καὶ οἱ 2668 θήλεις, εἰς οὓς τῷ 1923 προσετέθησαν ἀπογραφέντες 643 πρόσφυγες (ἄρρενες 262, θήλεις 381). Ἤδη ὅμως (1927) οἱ κάτοικοι αὐτῆς ὑπολογίζονται ὑπερβαίνοντες τὰς 7000. Κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἀπογραφὰς ἡ πόλις ἠρίθμει τῷ 1879 κατ. 4.667, τῷ 1896 κατ. 5416, τῷ 1889 κατ. 5180 καὶ τῷ 1907 κατ. 5677.

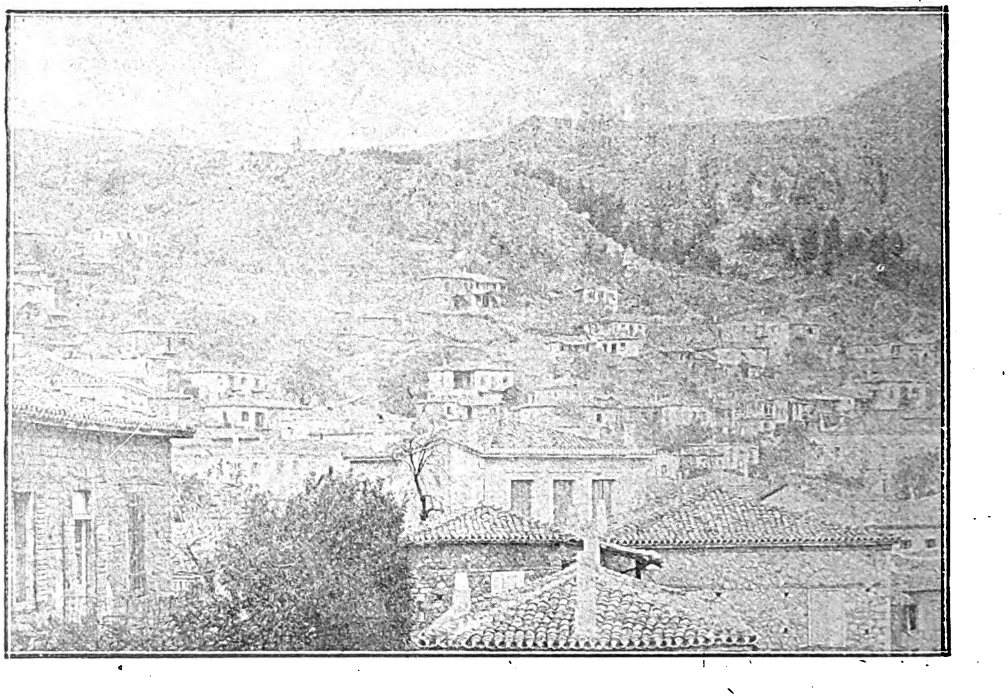

Ἄποψις τῆς Ἀμφίσσης καὶ τὸ φρούριόν της.

[Φωτογρ. Εὐθ. Μαχαιρᾶ—Βιβλ. Α. Γιδογιάννη.]

Κλῖμα - ἔδαφος - ὕδρευσις. — Τὸ κλῖμα τῆς Ἀμφίσσης εἶναι πολὺ ξηρὸν καὶ ὑγιεινότατον, οὐχ ἧττον ὅμως αἱ βροχεραὶ ἡμέραι εἶναι σχετικῶς συχναί. Τὸ ἔδαφος τῆς περιφερείας αὐτῆς, ἰδίως πρὸς τὰ ΝΑ, εἶναι εὔσειστον.

Ἡ Ἄμφισσα ἀπὸ πεντακοσίων καὶ πλέον ἐτῶν ὑδρεύεται ἐκ δύο πηγῶν, ὧν τὸ ὕδωρ συγκεντροῦται σήμερον εἰς δύο δεξαμενάς. Ἡ μία, κατασκευασθεῖσα τῷ 1886 εἰς τὸ ΒΔ ἄκρον τῆς πόλεως ἐν θέσει «Πηγάδια», συλλέγει τὸ ὕδωρ τῆς παρ' αὐτὴν πηγῆς, ἡ ἄλλη δέ, κτισθεῖσα τῷ 1893 εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς πόλεως ἐν θέσει «Γκίρτζη», ἀποθηκεύει τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς «Σαλούμπαρδο», μεταφερόμενον εἰς αὐτὴν διὰ σωληνωτοῦ ὑδραγωγείου, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ὕδωρ ἄλλης τινὸς δευτερευούσης πηγῆς. Ἐκ τῶν δεξαμενῶν τούτων γίνεται ἡ ὕδρευσις τῆς πόλεως διὰ σιδηροσωλήνων.

Πρὸ τοῦ 1886 ἡ πόλις ὑδρεύετο δι' ὀλίγων κρηνῶν, ὧν ἀρχαιότεραι ἀναφέρονται αἱ «Βρύση τῆς Πανάγαινας» (νῦν Φρετζαστᾶ), «Βρύση Μπακαλιὸ» καὶ «Βρύση Κόκκινου».

Διοίκησις. Ἐκπαίδευσις.—Ἡ Ἄμφισσα εἶναι ἕδρα τοῦ μητροπολίτου Φωκίδος, ἐπίσης τοῦ πρωτοδικείου Παρνασσίδος, ἔχουσα εἰρηνοδικεῖον καὶ πταισματοδικεῖον στεγαζόμενα εἰς εἰδικῶς κτισθέντα κτίρια. Ἐν αὐτῇ ἑδρεύουσι διοίκησις χωροφυλακῆς, δασαρχεῖον, οἰκονομ. ἐφορεία καὶ ταμεῖον, ἔχει δὲ ταχυδρ. τηλεγραφ. γραφεῖον α' τάξεως. Πρὸς τὸ Β. μέρος τῆς πόλεως καὶ παρὰ

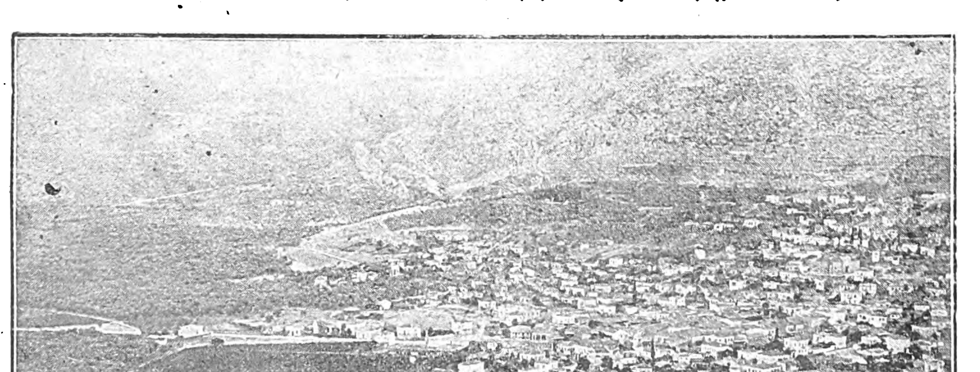

Ἄποψις τῆς Ἀμφίσσης ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Κόφινα.

[Φωτογρ. Εὐθ. Μαχαιρᾶ.]

Digitized by Google

τὸν χείμαρρον «Κατσικοπνίχτην» ὑπάρχουσι φυλακαὶ βαρυποινιτῶν, αἵτινες ἐκτίσθησαν παρὰ τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ καὶ εἶναι τελειόταται ἀπό τε ἀπόψεως ὑγιεινῆς καὶ ἀσφαλείας.

Ἡ Ἄμφισσα μέχρι τοῦ 1847 ἦτο πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Φθιωτιδοφωκίδος, μεταφερθείσης τότε τῆς ἕδρας τοῦ νομοῦ εἰς Λαμίαν, μετὰ ταῦτα ὅμως διετέλεσε πρωτεύουσα τοῦ ἐπὶ μικρὸν λειτουργήσαντος νομοῦ Φωκίδος. Κατὰ τὴν πρὸ τοῦ νόμου ΔΝΖ' διοικητ. διαίρεσιν, αὕτη ἦτο ἕδρα τοῦ τέως *δήμου Ἀμφισσέων* περιλαμβάνοντος τὰς νῦν κοινότητας Ἁγίου Γεωργίου, Ἀμφίσσης, Ἰτέας, Σερνικακίου καὶ Σεγδίτσης. Τὴν ἤδη κοινότητα Ἀμφίσσης ἀπαρτίζει μόνον ἡ ὁμώνυμος κωμόπολις, ἔχουσα προϋπολογισμοὺς ἐσόδων καὶ ἐξόδων περὶ τὰ 2 ἑκατομ. δραχμῶν. Κατὰ τὸ οἰκονομ. ἔτος 1926 - 1927 τὰ κοινοτικὰ ἔσοδα μετὰ τῶν τοῦ ταμείου ἀγροφυλακῆς ἀνῆλθον εἰς 1,094.124 δραχ. καὶ τὰ ἔξοδα εἰς 1.035.190.

Ἡ Ἄμφισσα ἔχει γυμνάσιον ὅπερ, ἡνωμένον μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου, λειτουργεῖ ἐντὸς μεγαλοπρεπεστάτου διδακτηρίου ἀνεγερθέντος καὶ συντηρουμένου ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Ἀμφισσέως Νικ. Γιαγτζῆ, ἰσχύοντος δι' αὐτὸ ἀπὸ τοῦ 1881 ειδικοῦ νόμου (ϡ ΚΗ'). Εἴς τε τὸ γυμνάσιον καὶ τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον φοιτῶσι περὶ τοὺς 370 μαθηταί. Προσέτι ἡ Ἄμφισσα ἔχει δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων μὲ 170 μαθητὰς καὶ 135 μαθητρίας.

Προϊόντα. Βιομηχανία. Ἐμπόριον. — Τὸ κύριον ἂν μὴ τὸ μοναδικὸν γεωργικὸν προϊὸν τῆς περιφερείας εἶναι ὁ ἐλαιόκαρπος. Αἱ ἐλαῖαι τῆς Ἀμφίσσης εἶναι αἱ καλύτεραι πάσης ἄλλης προελεύσεως, γνωσταὶ εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ὡς *«σαλωνίτικες ἐλιές»*, βραβευθεῖσαι μάλιστα καὶ εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς Φραγκφούρτης. Εἰς ὅλην τὴν ἐλαιοφόρον περιφέρειαν, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ τῆς Ἀμφίσσης, καὶ τῶν περὶ αὐτὴν χωρίων Τοπόλιας, Χρισσοῦ, Ἀραχώβης, Ἰτέας, Σερνικακίου, Ἁγίου Γεωργίου καὶ Ἁγίου Κωνσταντίνου ὑπάρχουν περὶ τὰς 450.000 ἐλαιόδενδρα, ὧν τὰ 300.000 εἶναι πεφυτευμένα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀμφίσσης, κατ' ἀναλογίαν 22—25 ριζῶν εἰς ἕκαστον στρέμμα. Διὰ τὴν καλλιέργειαν ἤδη ἐφαρμόζονται ἄρισται ἐπιστημονικαὶ μέθοδοι, χρησιμοποιοῦνται δὲ εἰς σημαντικὴν κλίμακα καὶ χημικὰ λιπάσματα.

Ἡ κατὰ διετίαν παραγωγὴ ἐλαιῶν ἀνέρχεται εἰς 10 ἑκατομ. περίπου ὀκάδων εἰς ὅλην τὴν ἐλαιοφόρον ἔκτασιν (περὶ τὰ 6 ἑκατομ. ὀκ. ὑπολογίζεται ἡ ἀπόδοσις τῆς περὶ τὴν Ἄμφισσαν περιοχῆς). Πλὴν τούτων δὲ γίνεται καὶ παραγωγὴ ἐλαίου, ἀνερχομένη τὰς 700—800 χιλ. ὀκάδων. Αἱ κυριώτεραι χῶραι καταναλώσεως τῶν ἐλαιῶν Ἀμφίσσης, πλὴν τῆς Ἑλλάδος, εἶναι ἡ Ἀμερικὴ διὰ προϊὸν ἀνωτέρας ποιότητος καὶ ἡ Αἴγυπτος, Ρουμανία καὶ Βουλγαρία.

Ἄλλη καλλιέργεια ἀσκουμένη ἐν Ἀμφίσσῃ εἶναι καὶ ἡ τῆς ἀμπέλου, ἐχούσης ὅμως πολὺ μικρὰν ἀπόδοσιν, καθόσον οἱ Ἀμφισσεῖς ὁλονὲν ἀντικαθιστοῦν ταύτην δι' ἐλαιῶν. Δημητριακὰ ἡ περιφέρεια παράγει ἐλάχιστα καὶ δὴ σῖτον καὶ κριθὴν εἰς τὰ προάστεια Ἁγ. Γεωργίου, Ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ Σερνικακίου. Δασικὰ ὅμως προϊόντα ἀποδίδει εἰς σημαντικωτέρας ποσότητας ἐκ τοῦ πρὸς Δ τῆς πόλεως δάσους ἐλάτης, ἐξ οὗ ὀνομάζεται καὶ τὸ πλησίον ὄρος *Ἔλατος*.

Ἐν Ἀμφίσσῃ λειτουργοῦσι 6 μεγάλα μηχανοκίνητα ἐλαιοτριβεῖα, ὧν τὰ 2 ἠλεκτροκίνητα. Ἐπίσης δύο ἐργοστάσια κατεργασίας καπνῶν φέροντα εἰς τὴν κατανάλωσιν μηνιαίως 2000 περίπου χγρ. σιγαρέττων, ἓν τοιοῦτον παγοποιίας ἡμερησίας παραγωγικότητος 300 πλακῶν, δύο μικρὰ ἐργοστάσια παρασκευῆς ἀεριούχων ποτῶν καὶ ἓν μικρὸν ὑφαντουργεῖον.

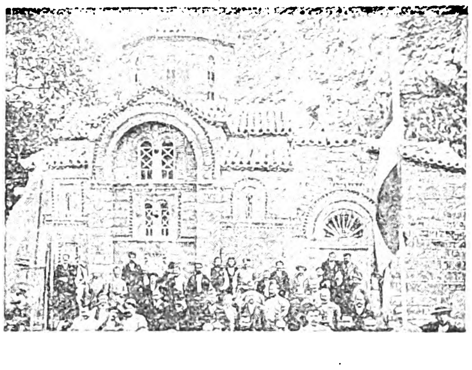

Ναὸς Μεταμορφώσεως Σωτῆρος, βυζαντινοῦ ρυθμοῦ.
[Φωτογρ. Εὐθ. Μαχαιρᾶ.]

Χαρακτηριστικὴ τῆς Ἀμφίσσης βιομηχανία εἶναι ἡ τῆς κατασκευῆς κωδώνων διὰ ποίμνια ἐκ λαμαρίνας (τσοκάνια, γαλαροκούδουνα) ἥτις ἐνεργεῖται κατὰ πρωτόγονον τρόπον, οὐχ ἧττον ὅμως ἀπασχολεῖ περὶ τοὺς 120 τεχνίτας ἐν 30 περίπου ἐργαστηρίοις μὲ σημαντικὴν παραγωγήν, ἧς ἐνεργεῖται καὶ ἐξαγωγὴ καὶ δὴ εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἐπίσης ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ καὶ ἀρκετὰ πλεκτήρια κατασκευάζοντα ἐκ τραγίων ἐρίων διάφορα ὑφαντὰ τρίχινα (τριχοσάκκους, σφυρίδες, στρωσίδια, μουτάφια, ντορβάδες κλπ.) καὶ σχοινία· ἐπίσης πολλὰ στραγαλοποιεῖα τῶν ὁποίων τὸ προϊὸν καταναλίσκεται εἰς πολλὰ χωρία τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου. Εἰς τὴν συνοικίαν δὲ Χάρμενα λειτουργοῦσι περὶ τὰ 40 βυρσοδεψεῖα κατεργαζόμενα κυρίως τὰ δέρματα τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ σφαζομένων κατὰ τὰς παλαιὰς διὰ βραδείας δέψεως μεθόδους. Ἤδη ὅμως εἰσάγεται καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ κατεργασία τῶν δερμάτων ἱδρυθέντος ἠλεκτροκινήτου νέου ἐργοστασίου. Ἡ κατανάλωσις δὲ τῶν δερμάτων δὲν γίνεται μόνον ἐπιτοπίως ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Ἑλλάδος.

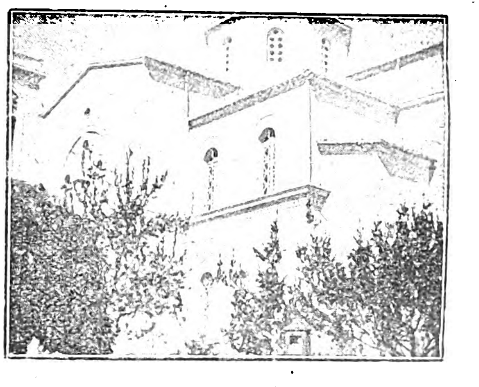

Ὀπισθία ἄποψις τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.
[Φωτογρ. Εὐθ. Μαχαιρᾶ.]

Ἡ ἀγορὰ τῆς Ἀμφίσσης ἐν σχέσει πρὸς τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀρκετὰ μεγάλη, ἀριθμοῦσα περὶ τὰ 300 ἐμπορικὰ καταστήματα. Κατὰ Σάββατον ἐνεργεῖται ἐμπορικὴ πανήγυρις εἰς τὴν πλατεῖαν Κεχαγιᾶ, ἐν ᾗ ἐκτίθενται διάφορα ἐγχώρια προϊόντα προσκομιζόμενα ἰδίως ὑπὸ τῶν κατερχομένων ἐκ τῶν πέριξ χωρικῶν.

Ἡ ἀξία τῶν ἐτησίως εἰσαγομένων εἰς αὐτὴν ἐμπορευμάτων ὑπολογίζεται εἰς 45 ἑκατομ. περίπου δραχμῶν, τῶν ἐξαγομένων δὲ καὶ μεταφερομένων εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς Ἑλλάδος ἐγχωρίων προϊόντων, εἴτε σιδηροδρομικῶς διὰ Μπράλλου, εἴτε ἀτμοπλοϊκῶς διὰ τοῦ ἐπινείου της *Ἰτέας*, εἰς 64 ἑκατομ. δραχμῶν, κατανεμομένων ὡς ἑξῆς:

Ἐλαῖαι	Δραχ.	55,000,000
Κώδωνες	»	1,500,000
Τριχόσακκοι κ. τ. ὁ.	»	1.500,000
Δέρματα κατειργ.	»	3,000,000
Ἄλλα βιομηχ. προϊόντα	»	3,000,000
Σύνολον	»	64,000,000

Πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἐμπορικῶν ἐργασιῶν ἐν Ἀμφίσσῃ λειτουργοῦσιν ὑποκαταστήματα τῶν Τραπεζῶν Ἐθνικῆς καὶ Ἀθηνῶν, πρακτορεῖα δὲ καὶ ἀνταποκριταὶ ὑπάρχουσιν ὅλων τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν πιστωτικῶν ἱδρυμάτων.

Σωματεῖα. Κοινωνικὴ ζωή. — Ἡ Ἄμφισσα κοινωνικῶς ἔχει ἀρκετὰ προοδεύσει. Σωματειακὴν δρᾶσιν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ οὐχὶ ἀσήμαντον, λειτουργούντων ἐν αὐτῇ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου, Κτηματικοῦ τοιούτου ἡ «Ἀθηνᾶ», Δικηγορικοῦ Συλλόγου, Ἰατρικοῦ τοιούτου, Μουσικοῦ Συλλόγου, Φιλανθρωπικοῦ τοιούτου κυριῶν «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ ἐλεήμων», Συλλόγου Δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ Συντεχνίας σιδηρουργῶν καὶ κωδωνοποιῶν ὁ «Ἀνδραίμων». Ἡ πόλις καὶ τὰ περίχωρά της ἔχουσι κέντρα τινὰ διασκεδάσεως, χαρτοπαικτικὰς λέσχας, ὑπαίθριον κινηματογράφον, μικρὸν θέατρον, περιπάτους ὡραίους καὶ ἐξοχὰς καταλλήλους διὰ παραθερισμόν, ὡς ἡ Σεγδίτσα, Ἰτέα, Ἀγόργιαννη, Κα-

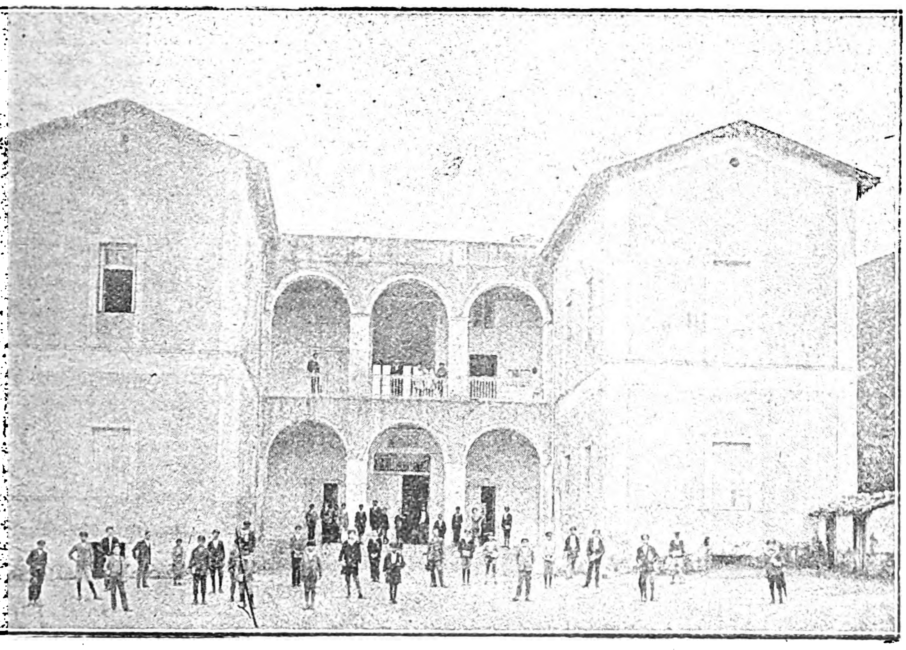

Γιαγτζεῖον Γυμνάσιον Ἀμφίσσης.
[Φωτογρ. Εὐθ. Μαχαιρᾶ – Βιβλ. Α. Γιδογιάννη.]

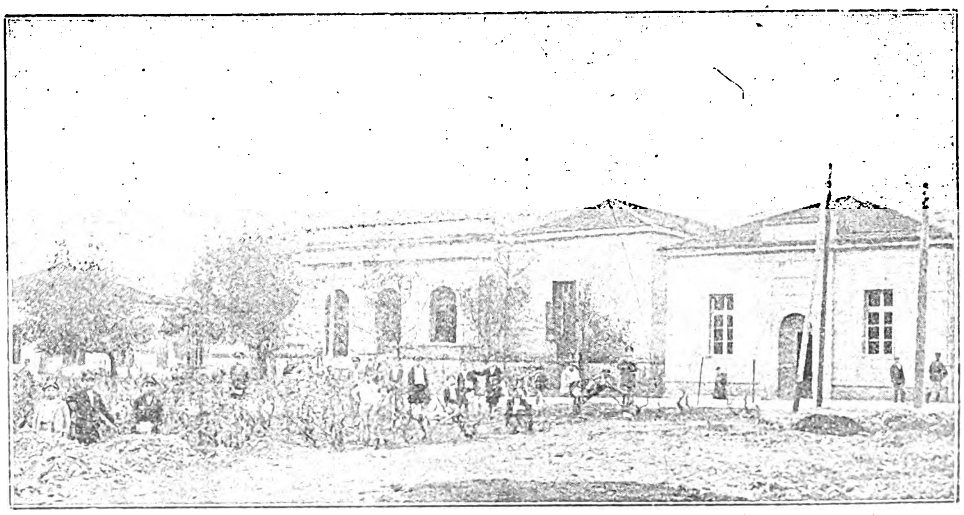

Δικαστήρια μέγαρα Ἀμφίσσης.
[Φωτογρ. Εὐθ. Μαχαιρᾶ.]

Digitized by Google

ρούτες, Καλάντα κλπ. Ἔχει ἐπίσης καλὰ σχετικῶς ξενοδοχεῖα ὕπνου καὶ ἑστιατόρια. Ἐν αὐτῇ ἐκδίδεται καὶ τοπικὴ ἐφημερίς, «ἡ Φωκίς».

Συγκοινωνίαι. — Ἐκ τῆς Ἀμφίσσης διέρχεται ὡραία ἁμαξιτὴ ὁδός, ἀρχομένη ἐξ Ἰτέας καὶ καταλήγουσα εἰς Μπράλλο, ἐξυπηρετοῦσα καὶ κατ' ἀμφοτέρας τὰς διευθύνσεις τὰς συγκοινωνιακὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως, κατασκευασθεῖσα τῷ 1917 παρὰ τῶν Συμμάχων, διὸ καὶ «*δρόμος συμμαχικὸς*» καλεῖται. Ἡ ἀπὸ τοῦ λιμένος τῆς Ἰτέας μέχρις Ἀμφίσσης ἀπόστασις εἶναι 13 χμτρ., ἡ ἀπὸ Ἀμφίσσης δὲ μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Μπράλλου 37 χμτρ. Εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην κυκλοφοροῦν πλείονα τῶν 40 αὐτοκινήτων ἐκτελοῦντα διαδρομὰς μεταξὺ Ἀμφίσσης—Γραβιᾶς—Μπράλλου, Ἀμφίσσης—Ἰτέας—Κίρρας, Ἀμφίσσης—Χρισσοῦ—Δελφῶν—Ἀραχώβης καὶ Ἀμφίσσης—Ἁγ. Εὐθυμίας.

Ἡ Ἄμφισσα πλὴν τῆς τηλεγραφικῆς συγκοινωνίας μετὰ τῶν Ἀθηνῶν συνδέεται ἀπ' εὐθείας καὶ διὰ τηλεφώνου. Τὰ διὰ τοῦ Ταχυδρ. Τηλεγρ. Γραφείου αὐτῆς ἀποστελλόμενα καὶ ἀφικνούμενα ἀντικείμενα ἀλληλογραφίας ὑπερβαίνουσι τὰς 250.000, τὰ τηλεγραφήματα δὲ τὰς 35.000.

ΔΙΟΝ Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ—ΙΩ. ΦΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

— **(ΙΣΤΟΡΙΑ)** Ἡ Ἄμφισσα ἦτο ἐν τῇ ἀρχαιότητι πρωτεύουσα τοῦ μικροῦ λαοῦ τῶν Ἑσπερίων ἢ Ὀζολῶν Λοκρῶν, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν παρὰ τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ, ἄποικοι ὄντες τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν. Ἡ ἀρχαία Ἄμφισσα, ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς ὁποίας εἶναι ἐκτισμένη καὶ ἡ σημερινή, ἔκειτο παρ' αὐτὰς τὰς κλιτῦς τῆς ὑψηλῆς ὀροσειρᾶς (τῆς Γκιόνας) τῆς συνδεούσης τὸν Παρνασσὸν μετὰ τῶν ὀρέων τῆς Αἰτωλίας, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἐλάτου, ΒΔ τῆς ὑπὸ τοῦ Ὑλαίθου (ὅστις νῦν καλεῖται. *Σαλωνίτικο* ἢ *Γατσοπνίχτης*) διαρρεομένης γονιμωτάτης ἀμφιθεατρικῆς κοιλάδος, ἥτις ἀνοίγεται κατὰ τὰ ΝΑ πρὸς τὸν Κρισαῖον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καλούμενον κόλπον (νῦν τῆς Ἰτέας, εἰς ἀπόστασιν τριῶν περίπου ὡρῶν (ἑκατὸν εἴκοσι ἀρχαίων σταδίων κατὰ τὸν Παυσανίαν Χ. 38, 4) ΒΔ τῶν Δελφῶν.

Μυθικοὶ χρόνοι.—Ἡ πόλις, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ Μάκαρος, υἱοῦ τοῦ Αἰόλου, *Ἀμφίσσης*, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἔλαβε τὸ ὄνομά της. Κατὰ τὸν σχολιαστὴν ἐξ ἄλλου τοῦ Λυκόφρονος (*Τζέτζην*) ἡ πόλις ὠνομάσθη Ἄμφισσα ὑπό τινος βασιλέως (ὅστις ἦτο καὶ ὁ κτίσας αὐτὴν) ἔκ τινος ἀμφιβίου πολύποδος, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἠρήμωνε τὴν χώραν, ἐβυθίζετο ἔπειτα εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων παραδόσεων περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἡ γνώμη τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τῆς προελεύσεως αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπολεσθεῖσαν *πολιτείαν* του τῶν *Ὀπουντίων*. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, τοῦ ὁποίου τὴν γνώμην ἀπεδέχοντο καὶ οἱ Ἁρποκρατίων, Σουΐδας καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος, ἡ πόλις ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τῶν περιβαλλόντων αὐτὴν ὀρέων «Ἄμφισσαν δ' ὠνόμασαν διὰ τὸ περιέχεσθαι τὸν τόπον ὄρεσι» (Fragmenta Hist. Graec. ed. Müller). Καὶ τῷ ὄντι περιβάλλεται ἡ Ἄμφισσα ὑπὸ πανυψήλων ὀρέων, τοῦ Παρνασσοῦ, τῆς Γκιόνας, τοῦ Γερω-Λέκα καὶ τοῦ Ἐλάτου. Ἐκτὸς ὅμως τῆς Ἀμφίσσης, κατ' ἄλλην παράδοσιν, ἐφέρετο ὡς οἰκιστὴς τῆς πόλεως καὶ ὁ Ἀνδραίμων, τοῦ ὁποίου τὸ μνῆμα ἐδεικνύετο εἰς τὴν πόλιν, ὅπως καὶ τὸ τῆς Ἀμφίσσης, ὁ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Καλυδῶνος Οἰνέως καὶ διάδοχος αὐτοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς χώρας ἐκείνης. Ἡ παράδοσις αὕτη ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν παράδοσιν ὅτι τὸ εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ἀμφίσσης ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς ὀρθὸν ἐκ χαλκοῦ ἄγαλμά της προήρχετο ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Θόαντος, υἱοῦ τοῦ Ἀνδραίμονος καὶ βασιλέως τῶν Αἰτωλῶν, κομισθέντων ἐξ Ἰλίου λαφύρων—ὅπερ ὑποδηλοῖ ὅτι ὁ Θόας ἐβασίλευε καὶ τῆς χώρας τῶν Ἀμφισσέων—, ἡ ὑπὸ τῶν Ἀμφισσέων χρῆσις αἰτωλικῶν συμβόλων (τῆς σιαγόνος τοῦ Καλυδωνίου κάπρου καὶ βότρυος) εἰς τὰ νομίσματά των, οἱ πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς φιλικοί, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, δεσμοί των καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς συμμαχία των, ἡ ἐπιθυμία των νὰ καλῶσιν ἑαυτοὺς Αἰτωλοὺς καὶ οὐχὶ Λοκροὺς καὶ ἡ μεταγενεστέρα παράδοσις, ὅτι ὁ ἐκ τῆς πόλεως Ἀμφίσσης κληθεὶς *Ἄμφισσος*, υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Δρυόπης καὶ βασιλεὺς τῶν περὶ τὴν Οἴτην λαῶν καὶ τῆς ὁμωνύμου πρὸς τὸ ὄρος πόλεως, τὴν ὁποίαν εἶχε κτίσει αὐτός, ἦτο Ἀνδραιμονίδης, γεννῶσι τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἡ Ἄμφισσα πρὸ τῆς εἰς τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ ἐγκαταστάσεως τῶν ἀποίκων τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν θὰ ἀνῆκεν εἰς τὴν χώραν τῶν Αἰτωλῶν, ἐκτεινομένην τότε μέχρι τοῦ Παρνασσοῦ πρὸς ἀνατολάς, καὶ ὅτι αἱ εἰρημέναι παραδόσεις εἶναι οἱ ὁδηγοὶ ἡμῶν διὰ νὰ μαντεύσωμεν τίς ἦτο ἡ ἱστορία τῆς χώρας κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. — Ἡ Ἄμφισσα μνημονεύεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Η' 32), ὅτε κατέφυγον πρὸς αὐτὴν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου, μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατάληψιν τῶν Θερμοπυλῶν, οἱ πλεῖστοι τῶν Φωκέων. Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον οἱ Ἀμφισσεῖς, ὡς καὶ πάντες οἱ Ὀζόλαι Λοκροί, ἐκ μίσους πρὸς τοὺς ὁμόρους Φωκεῖς, φίλους τῶν Ἀθηναίων, καὶ εὐνοίας πρὸς τοὺς Αἰτωλούς, φίλους τῶν Λακεδαιμονίων, μετέσχον τῆς ἐκστρατείας τοῦ Σπαρτιάτου Εὐρυλόχου, ὅστις εἶχεν ἀθροίσει τὸ στράτευμά του εἰς τοὺς Δελφούς, κατὰ τῆς Ναυπάκτου καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτης κατὰ τοῦ Ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους κατὰ τὸ 426 π. Χ. (*Θουκ.* Γ' 101 κ. ἑξ.). Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος καταλαβόντες τὴν ἀμφισβητουμένην μεταξὺ αὐτῶν καὶ Φωκέων παρὰ τὰ ὅριά των γῆν, (*Ξενοφ.* Ἑλλ. III. 5. 3) κατὰ παρακίνησιν τῶν Θηβαίων, ἐχθρῶν τῶν Φωκέων, ἔγιναν οἱ πρωταίτιοι τῆς κηρύξεως τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου. ὅστις ἤρχισεν ἀπὸ τῆς ἐν Ἁλιάρτῳ μάχης (395 π. Χ) καὶ τῆς ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας ἀνακλήσεως τοῦ Ἀγησιλάου. Κατὰ τὸν ἐναντίον τῶν Φωκέων ἱερὸν πόλεμον (356—346 π. Χ.) οἱ Ἀμφισσεῖς εἶχον ταχθῆ ἐναντίον τῶν Φωκέων καὶ διὰ τοῦτο ἔτυχον μετὰ τὸ πέρας αὐτοῦ καὶ ὠφελημάτων τινῶν, ἅτινα κατέστησαν αὐτοὺς θρασεῖς καὶ ἀλαζόνας. Τὴν ἀλαζονείαν των καὶ τὸ κατὰ τῶν Φωκέων, φίλων τῶν Ἀθηναίων, μῖσός των ἐκμεταλλευόμενοι οἱ Θηβαῖοι, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης (362 π. Χ.) ἐπεδίωκον τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Φωκίδος, κατὰ τὸ 339 π. Χ. ὑπεκίνησαν τοὺς Ἀμφισσεῖς νὰ ἐξεγείρωσι τὸ Ἀμφικτιονικὸν Συνέδριον ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι ἀσεβοῦντες πρὸς τὰ ἤθη τῶν Ἑλλήνων (βλ. λ. **ἀμφικτιονίαι**) εἶχον ἀφιερώσει κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν ἐνεπιγράφους ἀσπίδας, εἰς τὰς ὁποίας ἐμνημονεύετο ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη καὶ ἡ κατ' αὐτὴν κοινὴ ἧττα τῶν Περσῶν καὶ τῶν Θηβαίων, διὰ τῶν ἑξῆς: «Ἀθηναῖοι ἀπὸ Μήδων καὶ Θηβαίων, ὅτε τἀναντία τοῖς Ἕλλησιν ἐμάχοντο». Τὸν πυλαγόραν τῶν Ἀμφισσέων προτείναντα τὴν ἐπιβολὴν προστίμου 50 ταλάντων εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ εἰπόντα κατὰ τὴν θυελλώδη συνεδρίαν τῶν Ἀμφικτιόνων ὅτι θὰ ἔπρεπε ν' ἀποπέμψωσιν αὐτοὺς τοῦ ἱεροῦ ὡς ἐναγεῖς, (*Αἰσχ.* Κατὰ Κτησιφῶντος 116 κ. ἑξ.) ἀντέκρουσε μετὰ πειστικότητος ὁ Αἰσχίνης ἐπιρρίψας τὸ ἄγος εἰς τοὺς Ἀμφισσεῖς, οἵτινες εἶχον ἀνεγείρει κεραμεῖα ἐπὶ τῆς χώρας τῆς ἀρχαίας Κίρρας, διὰ τὴν ὁποίαν κατὰ τὸν α' ἱερὸν πόλεμον (περὶ τὸ 600 π. Χ.) εἶχεν ἐπιβληθῆ ἀρά, ἀπαγορευθείσης πάσης πρὸς βεβήλους σκοποὺς χρήσεως αὐτῆς, εἶχον τειχίσει τὸν ἱερὸν λιμένα τὸν «ἐξάγιστον» καὶ «ἐπάρατον» καὶ εἰσέπραττον τέλη ἐξ αὐτοῦ. Διὰ βιαίας δὲ κινήσεως τῆς χειρὸς δείξας ἀπὸ τοῦ βραχώδους ὀροπεδίου, εἰς τὸ ὁποῖον συνεδρίαζον ἐν ὑπαίθρῳ οἱ ἀμφικτίονες, τὸν καπνὸν τῶν κεραμείων παρέσυρε τὸ συνέδριον εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τῶν κεραμείων κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης, ὅτε οἱ ἐν ἡλικίᾳ Δελφοί, ἡγουμένων τῶν ἀμφικτιόνων, ἐπυρπόλησαν τὰ κεραμεῖα καὶ ἐπέχωσαν τὸν λιμένα. Ἀγανακτήσαντες διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην τῶν ἀμφικτιόνων οἱ Ἀμφισσεῖς ἔστησαν ἐνέδραν καὶ ἐφόνευσαν πολλοὺς τῶν Δελφῶν κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των. Τὸ νέον αὐτὸ ἄγος προεκάλεσε τὴν σύγκλησιν ἐκτάκτου συνεδρίου τῶν ἀμφικτιόνων εἰς τὰς Θερμοπύλας. Εἰς τὸ συνέδριον ἐκεῖνο δὲν ἀπέστειλαν πυλαγόρας οἱ Ἀθηναῖοι πεισθέντες εἰς τὸν Δημοσθένη, ὅστις κατέδειξεν ὅτι διὰ τῶν σχεδίων τοῦ Αἰσχίνου ἐπεδιώκετο ἡ κατάβασις τῶν Μακεδόνων. Τὸ συνέδριον ὅμως δὲν ἐματαιώθη, ἂν καὶ ἀπέστησαν αὐτοῦ καὶ οἱ Θηβαῖοι, ἐπειδὴ ὅμως ὁ Φίλιππος ἦτο ἀπησχολημένος μὲ πόλεμον κατὰ τῶν Σκυθῶν καὶ Τριβαλλῶν, οἱ φιλιππίζοντες ἀμφικτίονες ἀνέθεσαν τὴν διεξαγωγὴν τοῦ κατὰ τῶν Ἀμφισσέων κηρυχθέντος ἱεροῦ πολέμου εἰς τὸν πρόεδρον τῶν ἀμφικτιόνων Κόττυφον τὸν Φαρσάλιον. Οἱ Ἀμφισσεῖς ἀντιληφθέντες τότε ὅτι διατρέχουσι τὸν κίνδυνον νὰ ἴδωσι τὴν χώραν των καθιερουμένην εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ὑπεσχέθησαν νὰ πληρώσωσι πρόστιμον διὰ τὰς ἐναγεῖς πράξεις των. Δὲν ἐτήρησαν ὅμως τὴν ὑπόσχεσίν των καὶ οὕτως ἔδοσαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἀμφικτίονας ν' ἀναθέσωσι τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἱεροῦ πολέμου ἀντὶ τοῦ Κοττύφου εἰς τὸν Φίλιππον, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ ἠλευθερώθη ἀπὸ τῶν ἐκ βορρᾶ ἐχθρῶν του καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ φιλόδοξα σχέδιά του, νὰ γίνῃ ὁ ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 338 π. Χ. ἐπῆλθεν ὁ Φίλιππος κατὰ τῆς Ἀμφίσσης καὶ διὰ ψευδῶν διαδόσεων, διαφόρων στρατηγημάτων, καὶ δόλου (*Πολυαιν.* **στρατηγήματα** IV, 2, 8) ἐπέτυχε νὰ διέλθῃ τὰ στενὰ τῆς Δωρίδος καὶ νὰ νικήσῃ τοὺς Ἀμφισσεῖς καὶ τοὺς συμμάχους των παρὰ τὴν πόλιν Ἄμφισσαν. Ἡ πόλις καὶ ἡ περὶ αὐτὴν χώρα κατεστράφη τότε, ὁ Φίλιππος ἐστράφη πρὸς ἀνατολὰς καὶ μετὰ τὴν ματαίωσιν τῶν περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεων, κατέληξεν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Χαιρωνείας ὅπου συνεκροτήθη ἡ γνωστὴ μάχη (338 π. Χ.), τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἡγεμονία τοῦ Φιλίππου.

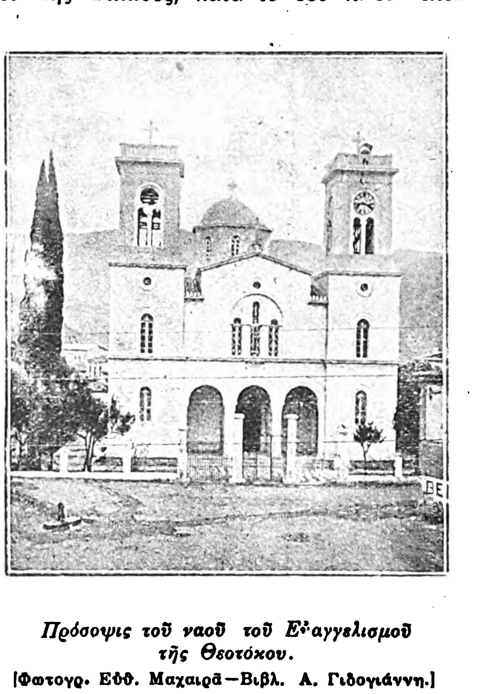

Πρόσοψις τοῦ ναοῦ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου.

[Φωτογρ. Εὐθ. Μαχαιρᾶ—Βιβλ. Α. Γιδογιάννη.]

Ἡ Ἄμφισσα ὅμως συνῳκίσθη καὶ πάλιν πολὺ ταχέως, ἀφοῦ κατὰ τῷ 322 π. Χ. ὁ Αἰτωλὸς Ἀλέξανδρος ἄγων 12000 πεζοὺς καὶ 400 ἱππεῖς κατέλαβεν αὐτὴν καὶ ἐλεηλάτησε τὴν χώραν της παρὰ τοὺς ἀπ' αἰώνων φιλικοὺς μεταξὺ Ἀμφισσέων καὶ Αἰτωλῶν δεσμούς. Μετὰ ταῦτα ὅμως ἐπῆλθε καὶ πάλιν συμφιλίωσις τοιαύτη μεταξὺ Αἰτωλῶν καὶ Ἀμφισσέων, ὥστε οἱ τελευταῖοι συνεχωνεύθησαν τελείως μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, μετὰ τῶν ὁποίων αἱ μυθικαὶ παραδόσεις ἔκαμνον αὐτοὺς συγγενεῖς, καὶ ὠνόμαζον ἑαυτοὺς Αἰτωλούς, αἰσχυνόμενοι διὰ τὸ ὄνομα τῶν Ὀζολῶν (*Παυσ.* Χ. 38.4). Ὅτε οἱ Γαλάται ὑπὸ τὸν Βρέννον ἐπῆλθον κατὰ τῶν Δελφῶν καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῶν ἔντρομοι κατέφυγον εἰς τὸ χρηστήριον, ὁ δὲ θεὸς «οὐκ εἶα σφᾶς φοβεῖσθαι, φυλάξειν δὲ ἐπηγγέλλετο τὰ ἑαυτοῦ» (*Παυσ.* Χ. 22.12), οἱ Ἀμφισσεῖς ἀπέστειλαν πρὸς προστασίαν τοῦ ἱεροῦ 400 ὁπλίτας. Κατὰ τὴν παράδοσιν συνεπολέμησε μετὰ τῶν ὑπερμάχων τοῦ ἱεροῦ του καὶ ὁ Ἀπόλλων συνοδευόμενος ὑπὸ δύο ἐνόπλων παρθένων, τῆς Ἀθηνᾶς καὶ Ἀρτέμιδος. Κατὰ τὸ 245 π. Χ., ὅτε ὁ στρατηγὸς τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας Ἄρατος διαπεραιωθεὶς εἰς τὴν Αἰτωλίαν ἐδήωσε τὴν χώραν τῆς Καλυδῶνος, ἐλαφυραγώγησε καὶ τὴν χώραν τῆς Ἀμφίσσης, ἥτις εἶχε προσχωρήσει ἐπισήμως εἰς τὴν Αἰτωλικὴν Συμπολιτείαν, διελθὼν δι' αὐτῆς μετὰ 10 χιλ. ἀνδρῶν, ὅπως ἑνωθῇ μετὰ τῶν συμμάχων του Βοιωτῶν (*Παυσ.* II 8.4).

Κατὰ τὸν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου καὶ τῶν Αἰτωλῶν πόλεμον τῶν Ρωμαίων ὁ στρατηγὸς αὐτῶν Μάνιος Ἀκίλιος Γλαβρίων ἀφοῦ ἐξεπόρθησε τὴν Λαμίαν διὰ τῆς Ἡρακλείας ἐπορεύθη κατὰ τῆς Ἀμφίσσης (190 π. Χ), τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ ἕνεκα τῆς ὀχυρότητος τῆς ἀκροπόλεώς της οὔτε αὐτός, οὔτε ὁ ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ διαδεχθεὶς αὐτὸν Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς (*Livius* XXXVII 5–7. *Πολύβ.* XXI 2 κ. ἑξ), ἔκαμαν ὅμως μεταξύ των (Ρωμαῖοι καὶ Αἰτωλοὶ) ἀνακωχὴν καὶ ἐλύθη οὕτως ἡ πολιορκία τῆς Ἀμφίσσης, ἀφοῦ ἀπέτυχεν ἡ φιλικὴ ἐπέμβασις τῶν Ἀθηναίων περὶ ὁριστικῆς εἰρήνης. Ἕνεκα τῆς ἡρωϊκῆς ταύτης ἀντιστάσεώς της, ἴσως καὶ μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ρώμην ἡ Ἄμφισσα οὐδένα φόρον ἐπλήρωνεν εἰς αὐτήν. Ἡ Ἄμφισσα ἔγινε πολυάνθρωπος μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Νικοπόλεως, ὅτε πολλοὶ τῶν Αἰτωλῶν δὲν ὑπήκουσαν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Αὐγούστου νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰς πόλεις των καὶ νὰ μετοικήσωσιν εἰς Νικόπολιν, τὴν ὁποίαν εἶχε κτίσει οὗτος εἰς ἀΐδιον μνήμην τῆς ἐν Ἀκτίῳ κατὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας νίκης του (31 π.Χ.), ἀλλὰ μετῴκησαν εἰς Ἄμφισσαν (*Παυσ.* Χ. 38.4).

Ἡ αὐτοσυναίσθησις τῶν Ἀμφισσέων ὅτι ἦτο ὄνειδος νὰ καταλέγωσιν ἑαυτοὺς μεταξὺ τῶν Ὀζολῶν Λοκρῶν ἦτο συνάμα καὶ ἀναγνώρισις τῆς ὑστερήσεώς των εἰς ἔργα καὶ μνημεῖα πολιτισμοῦ. Εἰς τὴν ὀχυρὰν ἀκρόπολίν των ὑπῆρχεν ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἄγαλμα, ὡς προερρήθη, αὐτῆς ὀρθὸν ἐκ χαλκοῦ, τὸ ὁποῖον οἱ μὲν Ἀμφισσεῖς ἔλεγον ὅτι ἐκομίσθη εἰς τὴν πόλιν των ὑπὸ τοῦ Θόαντος, βασιλέως τῶν Αἰτωλῶν, ἐκ τῆς Τροίας μετὰ τὴν ἅλωσίν της, ὁ δὲ Παυσανίας (Χ. 38.7) ἀνεγνώριζεν ὡς «ἀρχαιότερον καὶ ἀργότερον τὴν τέχνην» τοῦ ἐν Ἐφέσῳ χαλκίνου ἀγάλματος γυναικὸς (τῆς *Νυκτὸς*) τοῦ Σαμίου χαλκοπλάστου Ροίκου, καὶ ὁ τῆς Ἀρτέμιδος. Εἰς δὲ τὴν πόλιν των δύο μνημεῖα, τὸ τῆς Ἀμφίσσης καὶ τὸ τοῦ Ἀνδραίμονος πατρὸς τοῦ προειρημένου Θόαντος, ὁ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ παρὰ τὴν ἀκρόπολιν καὶ ὁ ναὸς τῶν Ἀνάκτων παίδων, ὁ τοῦ Διὸς καὶ ὁ τοῦ Ποσειδῶνος.

Ὅ,τι διεσώθη μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν ἀρχιτεκτονι-

Digitized by Google

κῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας Ἀμφίσσης, εἶναι τὰ λείψανα τῶν τειχῶν τῆς ἀκροπόλεώς της (ἰδίᾳ τοῦ δευτέρου ἐκ τῶν τριῶν περιβόλων) μὲ δύο πύλας ὀρθίας ἔτι, αἵτινες προκαλοῦσι τὸν θαυμασμὸν τοῦ ἐπισκέπτου. Ἐπὶ τῶν τειχῶν τούτων ἔκτισαν οἱ Φράγκοι τὸ ἰσχυρὸν κάστρον τῶν Σαλώνων. Ἐκτὸς τῶν λειψάνων τῶν τειχῶν διεσώθησαν καὶ νομίσματα τῆς ἀρχαίας Ἀμφίσσης, κοπέντα κατὰ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα, ὅτε ἦτο καὶ εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀκμήν της. Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐπὶ μὲν τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως φέρουσι κεφαλὴν Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆ, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας τὴν ἐπιγραφὴν ΑΜΦΙΣΣΕΩΝ, λόγχην καὶ σιαγόνα κάπρου (τοῦ Καλυδωνίου), σύμβολα Αἰτωλικά, και ἀστέρα σύμβολον Λοκρικόν. Οὕτως οἱ Ἀμφισσεῖς εἶχον προνοήσει, ὥστε μυθικαὶ παραδόσεις, ἱερὰ θεῶν καὶ ἡρώων, καὶ ἔργα τέχνης, νὰ συνδέωσιν αὐτοὺς μᾶλλον πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς ἢ τοὺς Λοκρούς.

Ἐκ τῶν τελουμένων ἐν Ἀμφίσσῃ ἑορτῶν ἀξία λόγου ἦτο ἡ τῶν Ἀνάκτων παίδων, περὶ τῶν ὁποίων καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου ἀκόμη ἦτο ἄγνωστον ἂν ἦσαν οὗτοι οἱ Διόσκουροι, ἢ οἱ Κούρητες ἢ οἱ Κάβειροι. Περὶ πνευματικῆς κινήσεως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀμφίσσῃ οὐδεὶς δύναται νὰ γίνῃ λόγος, διότι οὐδεὶς πεζογράφος ἢ ποιητὴς ἄξιος λόγου Ἀμφισσεὺς μνημονεύεται, πλὴν τοῦ *Ἀρχύτα*, οὗτινος ἡ ἀπολεσθεῖσα συγγραφή, ἄγνωστον ἂν ἔμμετρος ἢ πεζή, θὰ ἦτο ἄριστος, ἂν διεσώζετο, ὁδηγὸς διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀμφίσσης. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἀμφίσσης ἦτο πάντοτε, φαίνεται, ἀριστοκρατικὸν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἐκ τῶν ἀρχόντων της μνημονεύονται πολλοὶ εἰς ἐπιγραφὰς τῶν Δελφῶν.

Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. — Ἡ Ἄμφισσα γενομένη μετὰ τὴν εἰς αὐτὴν καταφυγὴν τῶν Αἰτωλῶν πόλις μεγάλη και πολυάνθρωπος ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι ἐν ἀκμῇ κατά τε τοὺς ρωμαϊκοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους καὶ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὰς πρώτας ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων, ἐξ ὅσων γράφει ὁ Προκόπιος: «Αἱ περὶ Κρισαῖον πολεις τῆς παρ' αὐτοῦ (αὐτοκράτορος) προνοίας τὰ μάλιστα ἠξίωνται» (Περὶ κτισμάτων IV. 2), φαίνεται ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἐξαιρετικῶς ἐμερίμνησε περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἀμφίσσης καὶ τῶν ἄλλων παρ' αὐτὴν πόλεων δι' ὀχυρώσεως αὐτῶν. Μέχρι τοῦ Ζ' αἰῶνος ἡ Ἄμφισσα συνηριθμεῖτο μεταξὺ τῶν 79 πόλεων τῆς ὑπὸ ἀνθύπατον κυβερνωμένης Ἑλλάδος ἢ Ἀχαΐας. Ἀπὸ τοῦ 10ου αἰῶνος και ἐφεξῆς φωτεινὸς ὁδηγὸς διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀμφίσσης καὶ τοῦ Γαλαξιδίου εἶναι τὸ εὑρεθὲν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου μεσαιωνοδίφου Σάθα χρονικὸν τοῦ Γαλαξιδίου εἰς τὴν βασιλικὴν μονὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον ἔχει γραφῆ «διὰ χειρὸς Εὐθυμίου Ἱερομονάχου» κατὰ τὸ 1703 μ. Χ. Κατὰ τὸ εἰρημένον χρονικὸν κατὰ τὰς 13 Αὐγούστου 996 κατελήφθη ἡ Ἄμφισσα διὰ προδοσίας ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. «Τὸν καιρὸν τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου Ρωμανου ἀγριωποὶ καὶ χριστιανομάχοι ἄνθρωποι Μπούλγαροι λεγάμενοι ἐμπήκασι στὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπὸ σπαθίου καὶ κονταρίου ἐχαλάσασι τοὺς χριστιανοὺς καὶ ἐτραβήξασι ἴσα στὸν Μωρέα. Διαβαίνοντες γοῦν ἀπὸ τὸ Σάλωνα, ἐπλοκαράσί το ..... καὶ ἔστοντας νὰ ἐπάρουσι τὸ Σάλωνα μὲ προδοσία ἑνὸς Σαλωνίτου ποῦ τον ἐλέγασι Κουτσοθόδωρο, στὰς ιγ' Αὔγουστος μῆνας ἐπεράσασι ἀπὸ σπαθίου καὶ μαχαιρίου γερόντους, νέους καὶ γυναικόπαιδα...». Κατὰ τὸν Ἰούλιον 1054 ἡ Ἄμφισσα καὶ αἱ γειτονικαὶ αὐτῆς πόλεις ὑπέστησαν πανωλεθρίαν ἐκ λοιμικῆς νόσου. Κατὰ τὸ ἔτος 1059 πειραταὶ ἠρήμωσαν καὶ τὴν Ἄμφισσαν καὶ τὸ Γαλαξίδι. Κατὰ τὸ 1081 ὑπέστη ἡ περὶ τὴν Ἄμφισσαν χώρα τὴν ληστρικὴν ἐπιδρομὴν τῶν Νορμανδῶν τῆς Ἀπουλίας καὶ κατὰ τὸ 1147 μ. Χ «ὁ αὐθέντης Μιχαὴλ Κομνηνὸς» ἔκτισεν ἐν Γαλαξιδίῳ τὴν μονὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ προρρηθεὶς ἱερομόναχος ἔγραψε τὸ χρονικόν του.

Ἡ Ἄμφισσα (*Σάλωνα*, Sola, Sula, Sole) *ἐπὶ Φραγκοκρατίας.* — Μεταξὺ τῶν χωρῶν, οἵτινες παρεχωρήθησαν κατὰ τὴν διανομὴν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, μετὰ τὴν κατὰ τὴν τετάρτην σταυροφορίαν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1204 μ. Χ.), εἰς τὸν βασιλέα τῆς Θεσσαλονίκης Βονιφάτιον τὸν Μομφερρατικὸν καὶ τὴν σταυροφορικὴν στρατιάν του, ἦτο καὶ ἡ ἀρχαία *Ἑσπερία Λοκρίς*, ἡ *Λοκρὶς τῶν Ὀζολῶν*, μετὰ τῆς πρωτευούσης της Ἀμφίσσης. Αἱ παραχωρηθεῖσαι ὅμως χῶραι δὲν κατείχοντο ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ ὁ Βονιφάτιος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ κατακτήσῃ ταύτας καὶ νὰ κατανείμῃ εἰς τοὺς εὐγενεῖς ὑποτελεῖς του. Τοῦτο δὲ καὶ ἔπραξεν.

Ἐκκινήσας ἐκ Θεσσαλονίκης διῆλθε τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν, κατέλαβε τὴν Λάρισαν καὶ ἐκεῖθεν διὰ Φαρσάλων καὶ Δομοκοῦ κατῆλθεν εἰς Λαμίαν, προεχώρησεν εἰς τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν καὶ παρὰ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς στενῆς διαβάσεως ἵδρυσε τὴν μαρκιωνείαν τῆς Βοδονίτζης. Ἀκολουθήσας δὲ μετὰ ταῦτα τὴν ἀπὸ Λαμίας εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον ἄγουσαν ὁδὸν διῆλθε τὸ στενὸν τῆς Γραβιᾶς καὶ κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ ἵδρυσε τὴν πολυθρύλητον καταστᾶσαν *βαρωνείαν τῶν Σαλώνων* ὑπὸ δυνάστην τὸν ὑποτελῆ εἰς αὐτὸν Θωμᾶν Στρομογκούρ, ὅστις ἔκτισεν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας ἀκροπόλεως τῆς Ἀμφίσσης, τὰ ὁποῖα πρὸ δέκα πέντε αἰώνων εἶχε καταστρέψει ὁ Φίλιππος, ὀχυρώτατον φρούριον. τοῦ ὁποίου τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια εἶναι τὸ ἄριστα τῶν ἐν Ἑλλάδι λειψάνων φραγκικῶν μνημείων.

Εἰς τὸ χρονικὸν τοῦ Γαλαξιδίου ἀναγράφεται ὡς ἑξῆς τὸ γεγονὸς τοῦτο: «Σ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐπήρασι οἱ Φράγκοι τὴν ξακουσμένη Κωνσταντινούπολι καὶ ἐπῆρε καθένας στὸ μερίδι του χώραις καὶ βιλαέτια περίσσα· καὶ ἕνας ἀπὸ τὴ Σαλονίκη Φράγκος Βασιλέας ἐπῆρε καὶ τὸ Σάλωνα, χώρα παμπάλαια καὶ ἐξακουστὴ στῶν Ἑλλήνων τὸν καιρό, καὶ ἀπ' ἐτότες λέγεται *Σάλωνα*, λεγάμενη ἀλλέως προτήτερα». Κατὰ τὸ χρονικὸν λοιπὸν τὸ ὄνομα *Σάλωνα* ἐδόθη τότε τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἄμφισσαν, τὴν γνώμην δὲ ταύτην, στηριχθεῖσαν καὶ εἰς τὴν πληροφορίαν τοῦ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ γράψαντος τὸν Συνέκδημον Ἱεροκλέους, ὅστις μνημονεύει τὴν Ἄμφισσαν ἐπὶ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (911—959), ὅστις ἀπαριθμεῖ ταυτην μεταξὺ τῶν 79 πόλεων τοῦ θέματος τῆς Ἑλλάδος, ἀποδέχονται καὶ οἱ πλεῖστοι σήμερον, πιστεύοντες ὅτι προῆλθεν ἡ ὀνομασία ἐκ τῆς λέξεως *Σαλονίκη* (Θεσ)Σαλονίκη) και ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη πρὸς τιμὴν τοῦ «Ρήγα τῆς Σαλονίκης» (κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦ Μορέως), θεωρηθέντος κτίστου τῆς πόλεως. Ὑπάρχουσιν ὅμως οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι ἡ Ἄμφισσα ἀνακτισθεῖσα μετὰ τὴν κατὰ τὸ 996 καταστροφήν της ὑπὸ τῶν Βουλγάρων μετωνομάσθη *Αὐλὼν* (ἴσως ἐκ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους) καὶ ὅτι ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου κατὰ παραφθορὰν (εἰς Αὐλῶνα, Σ' Αὐλῶνα, Σάλωνα) προῆλθε τὸ ὄνομα Σάλωνα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἡ πόλις πρὸ τῆς καταλήψεώς της ὑπὸ τῶν Φράγκων. Τὴν γνώμην ὅμως ταύτην καθιστᾷ ἀπίθανον τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς τὴν πρὸς καθαίρεσιν τοῦ Πατριάρχου Ἰωάσαφ συγκροτηθεῖσαν σύνοδον κατὰ τὸ 1564 παρευρέθησαν καὶ ἐπίσκοπος Αὐλῶνος, ὁ Λαυρέντιος, καὶ ἐπίσκοπος Σάλωνος ὁ Ἄνθιμος, ἄρα δὲν μετωνομάσθη ἡ Αὐλὼν Σάλωνα. Ἡ συμφωνία ἄλλωστε τῆς γνώμης τοῦ μεσαιωνοδίφου Κ. Σάθα καὶ τοῦ ἱστορικοῦ τῶν χρόνων της Φραγκοκρατίας Οὐΐλλιαμ Μίλλερ (Ἱστορ. τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, κατὰ μεταφρ. *Σ. Λάμπρου* Α' σ. 54), ὅστις δὲν φαίνεται ἀποκρούων την ἐκ τῆς ἐπιχωρίου παραδόσεως προελθοῦσαν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως (Σαλονίκη—Σάλωνα) μὲ τὸ χρονικὸν τοῦ Γαλαξιδίου καθιστᾷ, δύναταί τις εἰπεῖν, βεβαίαν τὴν προέλευσιν ἐκ τῆς λέξεως Σαλονίκη, ἀφοῦ μάλιστα δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον ἂν ἡ Ἄμφισσα ἔλαβέ ποτε τὸ ὄνομα Αὐλών.

Ὁ αὐθέντης (καὶ κόμης κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦ Γαλαξιδίου, καὶ ἀφέντης κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦ Μορέως, καλούμενος) Θωμᾶς Α' Στρομογκοὺρ ἐξέτεινε τὸ κράτος του μέχρι τοῦ Γαλαξιδίου καὶ κατέστησε τὴν βαρωνείαν του πολὺ ἰσχυρὰν καὶ ἔζη ἐν αὐτῇ εὐτυχής, μέχρι τῆς συγκρούσεώς του πρὸς τὸν δεσπότην τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Ἄγγελον (τὸ χρονικὸν Γαλαξιδίου καλεῖ αὐτὸν *Κυμνηνόν*) ὡς ὑποτελής, παρὰ τὴν θέλησίν του, τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας Γουλιέλμου Σαμπλίτου, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχε δωρήσει τὴν βαρωνείαν Σαλώνων ὁ Βονιφάτιος. Εἰς τὴν σύγκρουσιν τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ καὶ Θωμᾶ Α' Στρομογκοὺρ ἀφορμὴν ἔδωκεν ὁ πρῶτος, ὅστις ἀφοῦ ἀνεγνώρισε κατὰ τὸ 1210 ὡς ἐπικυρίαρχον τὴν Βενετίαν ἐπὶ ὅλων τῶν κτήσεών του ἀπὸ Δυρραχίου μέχρι Ναυπάκτου, τῶν κτήσεων δηλ. αἵτινες εἶχον παραχωρηθῆ διὰ τῆς συνθήκης τῆς διανομῆς τοῦ 1204 εἰς τοὺς Ἑνετούς, ἔστρεψεν ἔπειτα ὅλην τὴν προσοχήν του εἰς τὴν πρὸς Ν. καὶ Ἀν. ἐπέκτασιν τοῦ δεσποτάτου του καὶ οὕτω μοιραίως ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν καὶ πρὸς τὸν αὐθέντην Σαλώνων Θωμᾶν, τὸν ὁποῖον, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν Γαλαξιδιωτῶν, καὶ ἐνίκησεν εἰς τὴν παρὰ τὰ Σάλωνα μάχην. Τὸ φρούριον ὅμως τῶν Σαλώνων, μολονότι ἐνικήθησαν οἱ Φράγκοι καὶ ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην καὶ αὐτὸς ὁ αὐθέντης Θωμᾶς, πιθανώτατα, δὲν περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μιχαήλ.

Μετὰ 13 ἔτη κατελήφθη ἡ Θεσσαλονίκη, τῆς ὁποίας ἦρχεν ὁ Δημήτριος Μομφερρατικός, διαδεχθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τὴν χήραν τοῦ Βονιφατίου Μαργαρίταν, ὑπὸ τοῦ δεσπότου Ἠπείρου Θεοδώρου, ἀδελφοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Μιχαήλ, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ δὲν εἶχε παύσει διαρκῶς νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ δεσποτᾶτόν του ἀφαιρῶν χώρας ἑλληνικὰς ἀπὸ τοὺς Φράγκους. Ἡ πτῶσις τῆς Θεσσαλονίκης ἐξήγειρε τὸν καθολικισμὸν τῆς Δύσεως καὶ ὁ πάπας Ὀνώριος Γ', ὅστις ἡτοίμαζε νέαν σταυροφορίαν πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης, διέταξε (καὶ ἐδαπάνησε πολλὰ χρήματα) τὴν ἐσπευσμένην ὀχύρωσιν τῶν Σαλώνων καὶ τῆς Βοδονίτσης, τῶν ὁποίων τὰ φρούρια ἐθεωροῦντο ὡς οἱ σπουδαιότεροι φραγκικοὶ προμαχῶνες ἐν τῇ στερεᾷ Ἑλλάδι, καὶ τὴν κατὰ τοῦ Θεοδώρου ἐκστρατείαν, ἥτις καὶ τῷ ὄντι ἔγινεν, ἀλλ' ἀπέτυχεν ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς στρατιᾶς μαρκίωνος Γουλιέλμου, ἀδελφοῦ τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως Θεσσαλονίκης Δημητρίου. Κατὰ τὸ 1255 ὁ μέγας κύρης Ἀθηνῶν Γουΐδων Α', ὁ αὐθέντης Σαλώνων Θωμᾶς Β' καὶ ὁ μαρκίων Βοδονίτζης ἀπεστάτησαν μὴ θέλοντες νὰ εἶναι ὑποτελεῖς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας, ἡττηθέντες ὅμως παρὰ τὸ Καρύδι, μεταξὺ Μεγάρων καὶ Θηβῶν, ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Γουλιέλμου Βιλλαρδουΐνου, θείου τῶν δύο πρώτων, ὑπετάχθησαν καὶ ἔμειναν ὑποτελεῖς. Ἐξηκολούθησε δὲ ἡ βαρωνεία Σαλώνων νὰ εἶναι τιμάριον (ἓν ἐκ τῶν δώδεκα τῆς ὅλης ἡγεμονίας) τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἀχαΐας μέχρι τοῦ 1310 μ. Χ. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ αὐθέντου (δυνάστου) τῶν Σαλώνων, Θωμᾶ Β', ἔγινε καὶ ἡ γνωστὴ μάχη τῆς Πελαγονίας (1259) μεταξὺ τῶν δύο Μιχαήλ, τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Μιχαὴλ Παλαιολόγου καὶ τοῦ Μιχαὴλ Β' δεσπότου της Ἠπείρου βοηθουμένου ὑπὸ τῶν δύο γαμβρῶν του, Φράγκων ἡγεμόνων, τοῦ Μαμφρέδου βασιλέως τῶν δύο Σικελιῶν καὶ τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουΐνου, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἐπολέμησαν καὶ ὁ δυνάστης Σαλώνων Θωμᾶς Β', γαμβρὸς ἐπ' ἀνεψιᾷ τοῦ Βιλλαρδουΐνου, καὶ ὁ μαρκίων Βοδονίτζης Οὐβερτῖνος.

Ἡ κατὰ τὴν προρρηθεῖσαν μάχην ἧττα τῶν Φράγκων καὶ ἡ αἰχμαλωσία τοῦ Βιλλαρδουΐνου ἐμείωσε τὴν ἐπιβολὴν πάντων τῶν Φράγκων ἡγεμόνων και ἰδιαιτέρως τοῦ αὐθέντου τῶν Σαλώνων, διότι ὁ κατὰ τὴν μάχην προδότης γενόμενος νόθος υἱὸς τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ Ἰωάννης κατασταθεὶς ἐξ εὐνοίας τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ κύριος, ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν τοῦ σεβαστοκράτορος, τῶν Νέων Πάτρων (Ὑπάτης), ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του μέχρι τοῦ Γαλαξιδίου. Ἡ δύναμις τῶν Φράγκων κατέπεσεν ἔτι μᾶλλον μετὰ τὸν ἐν Καλάμαις θάνατον τοῦ ἀπελευθερωθέντος ἐν τῷ μεταξὺ Βιλλαρδουΐνου (1278). Τῆς βαρωνείας Σαλώνων ἦρχε τότε ὁ υἱὸς τοῦ Θωμᾶ Β' Γουλιέλμος, τὸν ὁποῖον διεδέχθη Θωμᾶς ὁ Γ', ὁ νουνεχέστερος, κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦ Μορέως, τῶν αὐθεντῶν καὶ ἐντιμότατος τῶν ἐν ἁπάσῃ τῇ Ρωμανίᾳ (Ἑλλάδι) ἀνδρῶν. Ὁ Θωμᾶς Γ' ἦτο και ὁ τελευταῖος ἐκ τοῦ δυναστικοῦ οἴκου τῶν Στρομογκοὺρ κύριος τῶν Σαλώνων. Ἐπ' αὐτοῦ κατέκλυσαν τὴν βορειον Ἑλλάδα οἱ Καταλανοί. Οἱ Καταλανοί, στρατιωτικὸν τυχοδιωκτικὸν σῶμα ὑπὸ τὸν Ρογῆρον Δεφλόρ, μετὰ τὸ τέλος τοῦ μεταξὺ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Φρειδερίκου Β' καὶ Καρόλου Β' τοῦ Ἀνδηγαυοῦ πολέμου, κατὰ τὸν ὁποῖον συνεπολέμουν μετὰ τοῦ Φρειδερίκου Β' κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Καρόλου Β' Ρυβέρτου τοῦ δουκὸς Καλαβρίας, ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρονίκου τοῦ Β' καὶ ἐστάλησαν ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τῶν Τούρκων εἰς Μ. Ἀσίαν πρῶτον καὶ ἔπειτα κατὰ τῶν Βουλγάρων. Μετὰ τὴν λῆξιν δὲ τοῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων πολέμου ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον, ὁπόθεν μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι καθυστεροῦντο εἰς αὐτοὺς μισθοὶ ἐπεδίδοντο εἰς ἀγρίας δῃώσεις (ἀγριωτέρας καὶ τῶν δῃώσεων τῶν Οὔνων καὶ Γότθων) τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Τέλος ἐπῆλθον καὶ κατὰ τῶν Φράγκων πρὸς τοὺς ὁποίους συνῆψαν τὴν παρὰ τὸν βοιωτικὸν Κηφισὸν μάχην (1311), κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπεσεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς φραγκικῆς στρατιᾶς δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν Βάλθερος Βριέννιος, ὁ αὐθέντης τῶν Σαλώνων Θωμᾶς Γ', καὶ ὅλον ἐν γένει τὸ ἄνθος τῶν Φράγκων ἱπποτῶν, ὅλοι οἱ εὐγενεῖς ἀπόγονοι τῶν πρώτων κατακτητῶν.

Εὑρεθέντες μετὰ τὴν μάχην οἱ Καταλώνιοι νικηταὶ ἄνευ ἀρχηγοῦ ἀξίου λόγου (ὁ Ρογῆρος Δεφλὸρ εἶχε σφαγῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν) ἀνεγνώρισαν ὡς ἀρχηγόν των ἕνα τῶν αἰχμαλωτισθέντων Φράγκων εὐγενῶν τὸν Ρογῆρον Δελώρ, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωσαν τὸ κάστρον τῶν Σαλώνων, ὡς προσωπικὸν κτῆμα, νυμφεύσαντες αὐτὸν μετὰ τῆς ἀτέκνου χήρας τοῦ Θωμᾶ Γ'. Καὶ οὕτως ἡ φραγκικὴ βαρωνεία τῶν Σαλώνων μετεμορφώθη εἰς κομιτείαν, ὡς συνήθως ἐκαλεῖτο, καταλανικὴν τοῦ δουκάτου Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν Ρογῆρον Δελὼρ κύριον αὐτῆς. (Καὶ οὗτος ὡς καὶ οἱ Στομογκοὺρ δυνάσται οὐδέποτε ἐτιτλοφορήθησαν κόμητες.) Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρογήρου Δελὼρ ἀτέκνου ἡ κυριότης τῶν Σαλώνων περιῆλθεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σικελίας Φρειδερῖκον Β', τοῦ ὁποίου οἱ Καταλώνιοι ἐζήτησαν τὴν προστασίαν. Ὁ Φρειδερικος ἔστειλε τὸν νόθον υἱόν του Φρειδερῖκον Ἀραγῶνος ἢ Ἀλφόνσον Φαδρῖγον ἀρχηγὸν τῆς καταλωνικῆς ἑταιρίας καὶ ὡς κληρονομικὸν κόμητα τῶν Σαλώνων καὶ κύριον τοῦ Λιδωρικίου. Τὸν Ἀλφόνσον διεδέχθη ὁ υἱός του Δὸν Πέτρος (Φαδρῖγος) Ἀραγῶνος, ὅστις ἀπεκαλύφθη ὅτι μετήρχετο τὸ ἔργον τοῦ πειρατοῦ τῇ συνδρομῇ τῶν Τούρκων. Ἀποθανόντος καὶ τούτου ἀτέκνου κατὰ τὸ 1355 ἔγινε κύριος τῶν Σαλώνων ὁ ἀδελφός του Ἰάκωβος, τὸν ὁποῖον διεδέχθη κατὰ τὸ 1365 ὁ υἱός του Λουδοβῖκος, κύριος τοῦ Ζητουνίου (Λαμίας) καὶ τοῦ Λιδωρικίου, ὅστις κατὰ τὸ 1375 ἔγινε καὶ γενικὸς ἐπίτροπος τῆς ἑταιρίας. Ἐπ' αὐτοῦ, ὄντος καὶ τοποτηρητοῦ τῶν Ἀθηνῶν, ἐπετέθησαν κατὰ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τῶν Σαλώνων οἱ Ναβαρραῖοι κατὰ τὸ 1380, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν.

Ὁ Λουδοβῖκος ἀπέθανε κατὰ τὸ 1382 ἀφήσας τὴν κληρονομίαν τῆς κομιτείας Σαλώνων εἰς τὴν χήραν σύζυγόν του Ἑλένην Καντακουζηνήν, ἀνε-

Digitized by Google

ψιὰν τοῦ αὐτοκράτορος Ματθαίου καὶ θυγατέρα τοῦ δεσπότου Ἰωάννου, καὶ τὴν θυγατέρα των Μαρίαν. Ταύτην, κληρονόμον οὖσαν τοῦ σπουδαιοτάτου τιμαρίου τοῦ καταλανικοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν, ἐζήτησεν ὡς νύμφην διὰ τὸν ἀνεψιόν του, καὶ μετὰ τὴν ἀπόρριψίν του, διὰ τὸν γυναικάδελφόν του Πέτρον Saraceno, ὁ κύριος τοῦ Ἀκροκορίνθου Νέριος Ἀτζαγιώλης. Ἡ ἀλαζὼν ὅμως κόμισσα Ἑλένη ἀπέρριψεν ἐκ περιφρονήσεως πρὸς τὸν Φλωρεντινὸν χρηματιστὴν καὶ τὴν πρότασιν ταύτην (1387). Βαρέως φέρων τὴν διπλῆν ταύτην προσβολὴν ὁ Νέριος καὶ εὔνους ἔχων τούς τε Εὐρωπαίους καὶ τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες κατελήφθησαν ὑπ' ἀγανακτήσεως, ὅτε, μετὰ τὴν ματαίωσιν τῶν ἀρραβώνων τῆς Μαρίας (γενομένης πολυζητήτου νύμφης καὶ ὀνομασθείσης Ἑλένης τοῦ μεσαίωνος) καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου τῆς ἑταιρίας Ροκαβέρτη, ἐμνηστεύθη αὕτη τὸν Σέρβον ἡγεμόνα Στέφανον Δοῦκαν, ἐπετέθη κατὰ τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ νὰ προλάβῃ τὴν κατάληψιν τῆς ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Νερίου ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας Ἰωάννης Α' παρεχώρησε ταύτην εἰς τὴν κόμισσαν Σαλώνων Ἑλένην μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ φιλόδοξος αὕτη γυνή, τὴν ὁποίαν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας των, ἐξετίμων διὰ τὴν σύνεσιν καὶ ἀνδραγαθίαν της καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας Πέτρος Γ' καὶ ὁ προρρηθεὶς Ἰωάννης, δι' ἰδίων δυνάμεων θὰ διασώσῃ ταύτην. Εἰς μάτην ὅμως. Ὁ Νέριος ἔγινε κύριος τῆς Ἀκροπόλεως κατὰ τὰς 2 Μαΐου 1388, γενόμενος γενάρχης τῆς τρίτης φραγκικῆς δυναστείας τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν ὅμως τῶν Ἀθηνῶν ἡ κόμισσα Ἑλένη διετήρησεν ἐπὶ ἓξ ἔτη τὰς κτήσεις της. Γενόμενος δυνάστης τῶν Ἀθηνῶν ὁ Φλωρεντῖνος Νέριος ἠκολούθησεν, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἄλλους Εὐρωπαίους δυνάστας, φιλελληνικὴν πολιτικήν, οὐχὶ ἐξ αἰσθήματος, ἀλλ' ἐκ πολιτικοῦ ὑπολογισμοῦ. Ἐπέτρεψεν (οὐχὶ ἐξ ἀνεξιθρησκείας, ἀλλ' ἐκ πολιτικοῦ ὑπολογισμοῦ καὶ τοῦτο) εἰς τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας ἐπισκόπους, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Φράγκων εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας εἶχον ἐγκαταλίπει τὰς ἕδρας των, νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς αὐτὰς καὶ ἀνεγνώρισεν ὡς ἐπίσημον γλῶσσαν τοῦ δουκάτου Ἀθηνῶν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τότε ἐπανῆλθε καὶ εἰς τὰ Σάλωνα ὁ ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος, ὅστις, ὅπως καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες ἐπίσκοποι καὶ μητροπολῖται, ἦτο καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐθνικῆς ἐν τῇ πόλει κινήσεως κατὰ τῶν ξένων κατακτητῶν.

Τὸ φραγκικὸν φέουδον, τοῦ ὁποίου πρωτεύουσα ἦσαν τὰ Σάλωνα ἐπὶ 400 περίπου ἔτη, ὑπῆρξεν ἓν τῶν ἰσχυροτέρων ἀπὸ ἀπόψεως πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς, καὶ εὐρωστοτέρων ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς φεούδων, ἅτινα ἱδρύθησαν ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φραγκοκρατίας. Καὶ τὴν ἰσχὺν ταύτην εἶχε τὸ φέουδον τοῦτο καὶ ὡς φραγκικὴ βαρωνεία κατὰ τὴν διάρκειαν (1205—1311 μ. Χ.) τῆς δυναστείας τῶν Στρομογκούρ, καὶ ὡς καταλανικὴ κομιτεία κατὰ τὴν διάρκειαν (1311—1394 μ. Χ.) τῆς δυναστείας τῶν ἀπὸ βασιλικοῦ αἵματος καταγομένων Φρειδερίκων (Φα-

Εἴσοδος εἰς τὸ κάστρον Σαλώνων.
[Κατὰ φωτογραφίαν τοῦ Traquair.]

δρίγων) τῆς Ἀραγῶνος. Κοινόν, καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἔργον ἀμφοτέρων τῶν δυναστειῶν, τῆς τε καθ' αὐτὸ φραγκικῆς τῶν Στρομογκοὺρ καὶ τῆς καταλανικῆς τῶν Φρειδερίκων, εἶναι τὰ τείχη τῶν Σαλώνων, τὰ ὁποῖα ἐπεκάθησαν τῶν ὀγκολίθων τῆς κλασσικῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Ἀμφίσσης. Εἶναι ἄγνωστος ἡ εἰς ἀνέγερσιν αὐτῶν συμβολὴ ἑκατέρας τῶν δυναστειῶν. Πάντως εἶναι γνωστὸν ὅτι συνειργάσθησαν διαδοχικῶς ἀμφότεραι αἱ δυναστεῖαι διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν τειχῶν τῶν ὁποίων τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια προκαλοῦσι περισσότερον διαφέρον ἀπὸ τὰ ἐρείπια οἱουδήποτε

Τὸ κάστρον τῶν Σαλώνων ἀπὸ τῶν νοτιοδυτικῶν.
[Κατὰ φωτογραφίαν τοῦ Traquair.]

ἄλλου φραγκικοῦ φρουρίου τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Ἄλλα κοινὰ ἴχνη τῆς διαβάσεως (παραμονῆς μᾶλλον) τῶν Φράγκων καὶ τῶν Καταλανῶν διὰ τῆς Ἀμφίσσης εἶναι τὰ ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἐρείπια τῶν ναῶν, διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν ὁποίων ἐπίσης δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον τίς τῶν δύο δυναστειῶν συνέβαλε τὰ πλείονα. Ἴχνη τῆς διαβάσεώς των, ἀλλὰ τῆς δυναστείας τῶν Στρομογκοὺρ ταῦτα, εἶναι καὶ τὰ κοπέντα καὶ χαραχθέντα εἰς τὸ νομισματοκοπεῖον τῆς πόλεως νομίσματα Θωμᾶ τοῦ Β' καὶ Θωμᾶ τοῦ Γ'. Ταῦτα εἶναι καὶ δείγματα τῆς πολιτικῆς δυνάμεως καὶ οἰκονομικῆς εὐρωστίας τῆς βαρωνείας ἐπὶ τῶν δύο εἰρημένων δυναστῶν. Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν THOMAS ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ τὴν ἐπιγραφὴν DELLA SOLA (della Sola δηλ. τῶν Σαλώνων). Ἄξιον λόγου ἀρχιτεκτονικὸν μνημεῖον ἦτο ἐπίσης ὁ ἐπισκοπικὸς ναὸς τῶν Φράγκων ὁ ἀφιερωμένος εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Σοφίαν, ἀνεγερθεὶς πιθανώτατα ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς βαρωνείας, ὅτε τὰ Σάλωνα ἔγιναν ἕδρα καθολικοῦ ἐπισκόπου, ὑπαγομένου εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν ἐξ ἀντιδράσεως δὲ τῶν ὀρθοδόξων ἀπὸ τότε τὰ Σάλωνα ἔγιναν, φαίνεται, καὶ ἕδρα ὀρθοδόξου ἐπισκόπου.

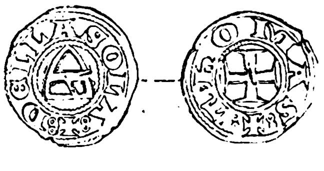

Νόμισμα τοῦ δυνάστου Σαλώνων Θωμᾶ Β'.

Εἰς μεγίστην ἀκμὴν ἀνῆλθον τὰ Σάλωνα καὶ ἡ κομιτεία αὐτῶν ἰδίᾳ ἐπὶ Λουδοβίκου Φαδρίγου, ὅτε οὗτος διοικῶν τὴν καταλανικὴν ἑταιρίαν ἦτο κύριος ἐκτὸς τῆς κομιτείας Σαλώνων, τοῦ Ζητουνίου, τοῦ Γαλαξιδίου, τῆς Αἰγίνης καὶ κόμης τῆς Μελίτης ἀκόμη καὶ Γαύλου.

Ἐπὶ τουρκοκρατίας.—Κατὰ τὸ ἔτος 1393 ὁ σουλτάνος Βαγιαζὶτ ἀπεφάσισε τὴν εἰς τὸ κράτος του προσάρτησιν τῆς βορείου Ἑλλάδος. Ἔντρομοι Φράγκοι τιτλοῦχοι καὶ Ἕλληνες ἐπίσκοποι ἔφευγον ἢ παρέδιδον τὰ κάστρα τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο. Τότε διὰ προδοσίας ἔγινε καὶ ἡ παράδοσις τῶν Σαλώνων ὑπὸ τὰς ἑξῆς περιστάσεις: Ἡ χήρα κόμισσα τῶν Σαλώνων Ἑλένη εἶχεν ἐραστὴν ἕνα ἱερέα (Στράτον καλούμενον), ὅστις ἐπ' ὀνόματί της διῴκει τὰ Σάλωνα. Βίαιος ὢν οὗτος, φιλοχρήματος καὶ φιλήδονος, ἐτυράννει τοὺς πολίτας, ἐπίεζε τοὺς ποιμένας τοῦ Παρνασσοῦ πρὸς πληρωμὴν χρημάτων, καὶ ἐβίαζεν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ χώρου τῶν Δελφῶν τὰς σεμνὰς νεάνιδας τοῦ τόπου. Ὁλονὲν δὲ γινόμενος θρασύτερος, ἀπήγαγε τὴν ὡραίαν καὶ πολύφερνον ἀνεψιάν, θυγατέρα κατὰ τὸν Μίλλερ, τοῦ Ἕλληνος ἐπισκόπου Σεραφείμ, Ἀρετήν. Ἀγανακτήσας οὗτος τότε διὰ τὸ θράσος τοῦ ἱερέως ἐξήγειρε κατ' αὐτοῦ τὸ ποίμνιόν του καὶ ἐκάλεσε τὸν σουλτάνον νὰ καταλάβῃ τὴν χώραν, ἥτις κειμένη ἐπὶ τῆς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ πεδιάδος, ἦτο, ὡς ἔγραφε πρὸς αὐτόν, χώρα καταλληλοτάτη διὰ θήραν καὶ ἱππασίαν, εὐχαρίστους ἀσχολίας τοῦ Βαγιαζίτ. Οἱ Τοῦρκοι ἀποδεχθέντες τὴν πρόσκλησιν ἔσπευσαν πρὸς κατάληψιν τῆς πόλεως, ὁ δὲ μιαρὸς ἱερεὺς ἐγκλεισθεὶς εἰς τὸ ὀχυρὸν φρούριον ἐφόνευσε τὴν ἀνεψιὰν τοῦ ἐπισκόπου, τῆς ὁποίας ἡ ἀνάμνησις διεσώθη εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ *κάστρου τῆς Ὡριᾶς* κατὰ τὸν Δόδουελ (βλ. *Ν. Πολίτου παραδόσεις* Β'. 718) καὶ παρεσκευάσθη νὰ φύγῃ. Ἐξερράγη ὅμως τότε στάσις εἰς τὴν φρουρὰν καὶ εἷς πολίτης τῶν Σαλώνων ἐφόνευσε τὸν τύραννον ἱερέα, καὶ ἀποκόψας τὴν κεφαλήν του ἔφερε πρὸς τὸν σουλτάνον, παρὰ τοῦ ὁποίου ἠμείφθη πλουσιοπαρόχως. Ματαίως μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν κατάληψιν τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου προσεπάθησαν ἡ κόμισσα καὶ ἡ κόρη της διὰ δώρων νὰ μαλάξωσι τὴν καρδίαν τοῦ κατακτητοῦ· ἀνένδοτος εἰς τὰς παρακλήσεις των οὗτος, τὴν μὲν κόρην ἔστειλεν εἰς τὸ χαρέμιόν του, τὴν δὲ μητέρα παρέδωκεν εἰς τὰς ὕβρεις τοῦ στρατοῦ του.

Τοῦ ἐπεισοδίου τούτου, μνημονευομένου ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Λαονίκου Χαλκοκονδύλη, οὐσιωδῶς παραλλάσσει ἡ ἀφήγησις εἰς τὸ χρονικὸν τοῦ Γαλαξιδίου, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ τύραννος καὶ ἀκόλαστος ἅρπαξ τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ ἐπισκόπου ἦτο ὁ Φράγκος αὐθέντης. Ἀλλ' ὁ Λουδοβῖκος εἶχεν ἀποθάνει ἀπὸ τοῦ 1382, μετ' αὐτὸν δὲ οὐδεὶς Φράγκος κόμης τῶν Σαλώνων μνημονεύεται. Ἡ ἀκρίβεια ὅμως ἐξ ἄλλου τῶν τε χρονολογιῶν καὶ τῶν γεγονότων τῶν μνημονευομένων ὑπὸ τοῦ χρονικοῦ δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀπόρριψιν τῆς ἀφηγήσεως τοῦ ἐπεισοδίου ὡς ἀνακριβοῦς καὶ ὡς ὀφειλομένης εἰς τὸ μῖσος τοῦ χρονογράφου κατὰ τῶν ξένων κατακτητῶν· διὰ τοῦτο ὡς μόνη λύσις τῆς ἀντιγνωμίας δύναται νὰ προβληθῇ ἡ γνώμη ὅτι ὁ ἱερεὺς εἶχεν ἐκφραγκισθῆ καὶ ὅτι λέγεται κόμης (*Κόντος* κατὰ τὸ χρονικόν) ὡς διοικῶν τότε τὴν πόλιν ἐν ὀνόματι τῆς κομίσσης. Τὰ ἐπαίσχυντα καὶ φρικιαστικὰ ταῦτα ἐπεισόδια τῆς ἁλώσεως ἔγιναν τὸ ὑλικὸν τοῦ δράματος τοῦ Ἕλληνος ἱστορικοῦ Σπ. Λάμπρου «Ὁ τελευταῖος κόμης τῶν Σαλώνων».

Τὴν κατακτηθεῖσαν χώραν παρεχώρησεν ὁ σουλτάνος εἰς ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν του (τῶν *κεφαλάδων* του, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ χρονικοῦ), τὸν Μουρὰτ-μπέην, τὸν ὁποῖον ὅμως καθῄρεσε τῆς ἀρχῆς καὶ ἀπεκεφάλισε μετ' ὀλίγον, διότι ἐπεδίωξε νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητος (νὰ σηκώσῃ κεφάλι). Τὰς ἀγρίας ταύτας σκηνάς, αἵτινες ἐξετυλίχθησαν κατὰ τὸ πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Σαλώνων χρονικὸν διάστημα, ἔκλεισεν ὡς τελευταία πρᾶξις τοῦ δράματος ἡ δολοφονία, ὡς διεδόθη εἰς τὴν πόλιν, τῆς εἰς τὸ χαρέμιον ἀπαχθείσης νεαρᾶς κομίσσης, τῆς ὁποίας ἡ ἀνάμνησις ζῇ καὶ σήμερον μὲ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν τῆς ῥοιᾶς ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκρημνίσθη ἡ ὡραία «πριγκίπισσα», ἢ τοῦ *πηδήματος τῆς βασιλοπούλας*. Τοιοῦτον τέλος ἔσχεν ἡ περιώνυμος κατ' ἀρχὰς φραγκικὴ βαρωνεία τῶν Στρομογκοὺρ καὶ καταλανικὴ βραδύτερον κομιτεία τῶν Φαδρίγων.

Ἀπὸ τοῦ 1394 Τοῦρκος διοικητὴς εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν ἱστορικὴν πόλιν καὶ Τοῦρκοι ἐκυβέρνων τὴν ἱερὰν ποτε χώραν τοῦ Ἀπόλλωνος. Καὶ ἀπεσύρθησαν μὲν ἐπί τινα χρόνον τῶν Σαλώνων οἱ Τοῦρκοι, ἀλλ' ἡ γειτονικὴ Θεσσαλία, ἥτις εἶχε γίνει τιμάριον τοῦ φοβεροῦ Ἐβρενοῦ πασᾶ, ἐξήγγελλεν ὁποία τύχη ἐπιφυλάσσεται διὰ πάσας τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Κατὰ τῶν ἐπανελθόντων εἰς τὰ Σάλωνα Τούρκων ἐπῆλθεν ὁ δεσπότης Μυστρᾶ Θεόδωρος Παλαιολόγος (ὁρμηθεὶς ἀπὸ τὰ Ἑξαμίλλια τῆς Κορίνθου), ὅστις καὶ ἐξεδίωξεν αὐτοὺς μετ' ἐπανειλημμένας νίκας καὶ ἔγινε κύριος τῶν Σαλώνων, τοῦ Λιδωρικίου, τοῦ Γαλαξιδίου καὶ ἄλλων μικροτέρων χωρίων. Ἡ ἀγγελία

Ἡ πύλη τῆς εἱρκτῆς τοῦ κάστρου τῶν Σαλώνων.
[Κατὰ φωτογραφίαν τοῦ Traquair.]

ὅμως τὴν ὁποίαν ἔφερεν εἰς τὸ στράτευμα τοῦ Θεοδώρου ὁ ἀποσταλεὶς κατάσκοπος εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ μπέη τοῦ Ζητουνίου (Λαμίας), ὁ ὁποῖος ἡτοιμάζετο νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ Παλαιολόγου ἐπτόησε τὸν στρατόν του καὶ ἠνάγκασε τὸν Θεόδωρον νὰ πωλήσῃ κατὰ τὸ 1404 τὰ Σάλωνα

Digitized by Google

τὸ Λιδωρίκι, τὸ Γαλαξίδι καὶ τὴν Βιτρινίτσαν, ὡς καὶ τὴν βαρωνείαν τῆς Λαμίας (Ζητουνίου) κατεχομένην ὑπὸ τῶν Τούρκων, εἰς τοὺς ἱππότας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ, τοὺς ὁποίους εἶχε καλέσει ἐκ Ρόδου πρὸς βοήθειάν του ἐναντίον τῶν Τούρκων. Οἱ κάτοικοι ὅμως τῆς πωληθείσης χώρας ἐξηγέρθησαν ἐναντίον τῶν *Φραγκοπαπάδων*, ὡς ἀπεκάλουν τοὺς Ἰωαννίτας, καὶ τοὺς ἠνάγκασαν, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν των νὰ ἐξεγείρωσι πάντας τοὺς κατοίκους τῆς πέριξ τῶν Σαλώνων χώρας ἐναντίον τῶν Τούρκων, ν' ἀποχωρήσωσι τῶν Σαλώνων εἰς τὰ ὁποῖα ἐπανῆλθον οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὸ 1410. Κατὰ τὸ 1435 ὁ δεσπότης Μυστρᾶ καὶ βραδύτερον αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖνος συνεκέντρωσε στρατὸν διὰ νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν Τούρκων Σαλώνων, διέλυσεν ὅμως αὐτὸν ἐν Ἑξαμιλλίοις τῆς Κορινθίας, διότι ὁ δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν Νέριος Β' ὄχι μόνον ἠθέτησε τὰς πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον ὑποσχέσεις του, ἀλλὰ καὶ συνεμάχησε μετὰ τῶν Τούρκων.

Κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίας (1571) οἱ κάτοικοι τῶν Σαλώνων καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Δωρίδος, ὑποκινούμενοι ὑπὸ τῶν πολεμησάντων κατὰ τῶν Τούρκων ἐν Ναυπάκτῳ Εὐρωπαίων, συνεννοήθησαν περὶ κοινῆς κατὰ τῶν Τούρκων ἐξεγέρσεως, ἥτις ἐματαιώθη ὅμως ἐκ προδοσίας. Οἱ Τοῦρκοι ἐξεδικήθησαν τότε ἀγριώτατα διὰ τὴν μελετηθεῖσαν ἐξέγερσιν σφάξαντες εἰς τὰς φυλακὰς Σαλώνων ὀγδοήκοντα προεστοὺς τῶν πόλεων Σαλώνων, Γαλαξιδίου, Λιδωρικίου, Βιτρινίτσης καὶ ἄλλων μικροτέρων χωρίων. Κατὰ τὸ 1580 ἅπασαι αἱ εἰρημέναι πόλεις, ὡς καὶ ἡ γειτονικὴ Ναύπακτος (Ἔπαχτος) ὑπέστησαν μεγάλην καταστροφὴν ἐκ σεισμοῦ. Κατὰ τὸ 1687 τὰ Σάλωνα κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, οἵτινες ὅμως ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσιν αὐτὰ κατὰ τὸ 1696. Κατὰ τὸ 1805 κατέλαβε τὰ Σάλωνα ὁ Ἀλῆς τῶν Ἰωαννίνων, ὅστις ἐν ἀρχῇ μὲν πρὸς ἐμπαιγμόν, διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος τῶν Τούρκων Σαλώνων, ἔστειλε διοικητὴν ἕνα ἱερέα (εἰπὼν ὅτι θὰ στείλῃ μετ' αὐτὸν μίαν ὑπηρέτριαν), βραδύτερον ὅμως, ἕνεκα τῆς ἐπικαίρου θέσεως τῆς κωμοπόλεως, ἀνέθεσε τὴν διοίκησιν αὐτῆς εἰς ἄνδρα δραστήριον καὶ ἐπιδέξιον πολιτικόν, τὸν Σεῒδ Ἀχμέτ. Κατὰ τὸ 1820, ὅτε ὁ σουλτάνος ἀπεκήρυξε τὸν ἀποστάτην Ἀλῆν ὕψωσαν κατ' αὐτοῦ καὶ οἱ Σαλωνῖται Τοῦρκοι τὴν ἀνταρτικὴν σημαίαν (*Pouqueville* Voyage en Grèce III).

Καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς Τουρκοκρατίας τὰ Σάλωνα ἦσαν ἕδρα βοεβόδα καὶ ἀνῆκον εἰς καδηλίκιον περιλαμβάνον 32 κωμοπόλεις καὶ χωρία τοῦ σαντζακίου Εὐρίπου. Ἦσαν ὡσαύτως ἕδρα ὀρθοδόξου ἐπισκόπου ὑπαγομένου εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν. Ἐκ τῶν ἐπισκόπων μνημονεύονται οἱ Σεραφεὶμ κατὰ τὸ 1397, Ἄνθιμος κατὰ τὸ 1464, ὁ Μελέτιος, ὁ Διονύσιος, ὅστις ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 εἶχε καταστήσει ἕδραν τῆς ἐπισκοπῆς τὸ Χρισὸν καὶ ὁ ἐκ Δεσφίνης ἥρως καὶ μάρτυς Ἡσαΐας, ὅστις μετέφερε καὶ πάλιν τὴν ἕδραν τῆς ἐπισκοπῆς εἰς τὰ Σάλωνα. Εἰδήσεις περὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς πόλεως καί τινας καὶ περὶ τῶν μνημείων αὐτῆς ἔχομεν ἐκ τῶν ἐπισκεφθέντων αὐτὴν κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας ξένων περιηγητῶν. Οὕτως ἐκ τοῦ ἐπισκεφθέντος τὴν πόλιν κατὰ τὸ 1436 Ἰταλοῦ φιλαρχαίου Κυριακοῦ τοῦ Ἀγκωνίτου, ὅστις ἐπεκλήθη μεσαιωνικὸς Παυσανίας, μανθάνομεν ὅτι ἐκ τῶν νεωτέρων μνημείων τῆς πόλεως ἄξιον μνείας ἦτο μόνον ὁ ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως. Ὁ περιηγητὴς οὗτος, συνήθως, μόνον τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα ἔκρινεν ἄξια προσοχῆς. Ἐκ τῶν ἐπισκεφθέντων τὰ Σάλωνα κατὰ τὸ 1676 περιηγητῶν Spon καὶ Weler, πλὴν ἄλλων, μανθάνομεν ὅτι ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἦτο ἴσος κατ' ἀριθμὸν μὲ τὸν τουρκικὸν καὶ ὅτι ἐπισκοπικὸς ναὸς τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἡ Παναγία Λεονταριώτις, τὴν ὁποίαν ἐκόσμει ρωμαϊκὸς ἀετὸς ἐπὶ μαρμαρίνης πλακός. Καὶ ἐκ τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν πόλιν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος Ἄγγλων Λήκ, Ὀλλανδ καὶ Δόδουελ μανθάνομεν ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνήρχετο εἰς 13 χιλ. κατοίκων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι ἦσαν Τοῦρκοι, ὅτι ὁ βοεβόδας ἐπλήρωνεν εἰς τὸ σουλτανικὸν ταμεῖον 100 πουγγία γροσίων (καὶ οὕτως εἶχε τὴν ἐλευθερίαν τῆς κατ' ἰδίαν βούλησιν φορολογίας τῶν κατοίκων), καὶ ὅτι ἡ πόλις εἶχεν ἐξαγωγὴν ποικίλων προϊόντων (π. χ. σίτου κοιλὰ 20 χιλ., κριθῆς κοιλὰ 80 χιλ., ἐλαίου 5 χιλ. βαρέλ., ἐρίων 140 χιλ. ὀκάδ., βάμβακος 70 χιλ., ὀκάδ. ἀξίας 800,000 γροσίων κ.ο.κ.). Ἐκ τῶν προϊόντων τῆς ἐφημίζοντο τὰ χρωματιστὰ (κίτρινα ἰδίως) δέρματά της, ὁ βάμβαξ, οὗτινος ἡτο ἐξαιρετικὴ ἡ ποιότης, καὶ πρὸ πάντων αἱ ἐλαῖαί της, αἱ κολυμβάδες καλούμεναι, αἵτινες καὶ εἰς τὴν σουλτανικὴν τράπεζαν παρετίθεντο ὡς ἐκλεκτὸν ἔδεσμα.

Αὕτη εἶναι ἐν συντόμῳ ἡ ἱστορία τῆς πόλεως Ἀμφίσσης, ἥτις δὲν ἔπαυσεν, ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς της, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων νὰ κατοικῆται μέχρι σήμερον παρὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους καταστροφάς, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἐκ τῶν ἐπιδραμόντων κατ' αὐτῆς λαῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ἐκτὸς τῶν μνημονευομένων ἐν τῷ ἄρθρῳ ἀρχαίων συγγραφέων: *Κ. Σάθα*, Τὸ χρονικὸν τοῦ Γαλαξειδίου καὶ ἡ Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς. — *Ἐρν. Κούρτιου*, (μεταφρ. Σ. Λάμπρου), Ἑλληνικὴ ἱστορία. — *Σ. Λάμπρου*, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ τελευταῖος κόμης τῶν Σαλώνων. — *Οὐίλ. Μίλλερ*, Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι. — *Σπ. Λάμπρου*, Ἀνέκδοτα νομίσματα καὶ μολυβδόβουλλα. — *Pouqueville*, Voyage en Grèce. — *Luch*, (μεταφρ Γ. Μαυράκι) Περὶ τῶν καταλανικῶν φρουρίων. — *Ἐπ. Σταματιάδου*, Οἱ Καταλανοὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, κ. ἄ.

ΙΕΡ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Η ΑΜΦΙΣΣΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ. Ἡ ἐπαρχία Ἀμφίσσης, ἐπιλεγομένη κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν *καζᾶς τῶν Σαλώνων*, ἔπαιξε μέγαν ρόλον κατὰ τὸν Ἀγῶνα, πρώτη ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐπαναστατήσασα. Πρὸς ἐπίτευξιν τῆς προτεραιότητος ταύτης εἰργάσθη ἡ Φιλικὴ Ἑταιρία διὰ διαφόρων ἀποστόλων, κύριος δὲ μοχλὸς τῆς μυήσεως κατέστη ὁ ἐπίσκοπος Σαλώνων Ἡσαΐας, ὅστις ἐπεκοινώνει μετὰ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχηγῶν διὰ τοῦ Γαλαξιδιώτου πλοιάρχου Φούντα, ἔχων δεξιὰν χεῖρα τὸν ἐκ Κοκοβίτσης ἐνθουσιώδη ἱερέα Παπανδρέαν. Ἐπικειμένου τοῦ Ἀγῶνος οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν δημογερόντων καὶ ὁπλαρχηγῶν τῆς ἐπαρχίας, ἐν οἷς διέπρεπον ὁ Πανουργιᾶς, ὁ Τράκας, ὁ Γκούρας, ὁ Μαμούρης, Λογοθέτης κλπ. συνεννοηθέντες μετὰ τῶν ἐν Πάτραις ἀρχηγῶν τῆς Ἑταιρίας καὶ τοῦ ἐκεῖ καταφυγόντος Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου, μόλις ἔμαθον ὅτι ἐν Καλαβρύτοις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου ὑψώθη ἡ σημαία τῆς ἐπαναστάσεως, εἰδοποίησαν καὶ τὸν Δυτικὸν καὶ τὸν Δυοβουνιώτην καὶ ἔδραξαν τὰ ὅπλα. Οἱ ἐν Ἀμφίσσῃ Τοῦρκοι συνεποσοῦντο εἰς 300 οἰκογενείας, προσῆλθον δὲ καὶ ἡνώθησαν μετ' αὐτῶν καὶ οἱ Τοῦρκοι τοῦ Αἰγίου. Ὁ Πανουργιᾶς συνεκάλεσε κατὰ τὴν 25 Μαρτίου εἰς τὴν ἐγγὺς τῆς πόλεως μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τοὺς προμνησθέντας, τὸν Χαλμούκην, τὸν Μανίκαν καὶ τὸν Καπλάνην, ὡς καὶ τοὺς δημογέροντας Ἀναγνώστην Γιακιτζῆν, Ρήγαν Κοντορήγαν καὶ Ἀναγνώστην Κεχαγιᾶν, ἀμέσως δὲ ἐδόθη ὁ ὅρκος καὶ ἀπεφασίσθη ἡ ἔγερσις. Καὶ τὴν 26 Μαρτίου 1821 παρουσιάσθησαν ἔνοπλοι ἔξωθεν τῆς Ἀμφίσσης, ἐνῷ ὁ Γκούρας καὶ ὁ Μανίκας ἐστρατολόγουν εἰς τὰ πέριξ καὶ εἰς τὸ Γαλαξίδι, ὅπερ δὲν εἶχε ποτὲ Τούρκους.

Οἱ Τοῦρκοι τῆς Ἀμφίσσης καταπλαγέντες ἀνεβίβασαν εἰς τὴν ἔρημον ἀκρόπολιν τὰ γυναικόπαιδα περιμένοντες βοήθειαν ἐκ τῶν ἀπωτέρω ὁμοφύλων των. Τὴν 27 ὅμως Μαρτίου συγκεντρωθέντες οἱ Ἕλληνες ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ μετὰ τετράωρον προσβολὴν ἐκυρίευσαν αὐτήν, ἀνελθόντων καὶ τῶν ἀνδρῶν Τούρκων εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Ἀρξαμένου τοῦ Ἀπριλίου ἡ πολιορκία ἐνετείνετο, τῶν ἐγκλείστων στερουμένων ὕδατος, ἀφοῦ δὲ μάτην ἐπεχείρησαν οὗτοι νὰ καταλάβωσι τὴν πηγὴν ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν, ἀφέντες καὶ τὰ ὅπλα των τὴν 10 Ἀπριλίου. Οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν αἰχμαλωτισθέντων Τούρκων τῆς Ἀμφίσσης καὶ τοῦ Αἰγίου βαθμηδὸν ἀπωλέσθησαν, ἐκ φόβου κυρίως μήπως χρησιμοποιηθῶσιν ὡς ὁδηγοὶ τῶν ἐπερχομένων ἔξωθεν Τούρκων. Κατὰ τὴν πολιορκίαν ἐφονεύθη καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοδώρου Κομνηνοῦ Τράκα Σταμάτης, ἰδὼν δὲ αὐτὸν πίπτοντα ὁ ἥρως εἶπεν εἰς τοὺς στρατιώτας του ἀπαθῶς: «γάμος χωρὶς σφαχτὰ δὲν γίνεται» (Ἑστία 1877 σ. 287).

Ἡ ἅλωσις τῆς Ἀμφίσσης ἀνεπτέρωσε τὸ φρόνημα ὁλοκλήρου τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς μέχρι τοῦ Ἄθω, διηυκόλυνε δὲ βραδύτερον καὶ τὴν ἔγερσιν τῆς Δυτικῆς. Πάντως κατὰ τὸ 1821 ἔμεινεν ἡ Ἄμφισσα ἐλευθέρα, διαθέσασα τοὺς ὁπλοφόρους της εἰς τὴν ἄμυναν τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν κατὰ τῶν ἐπιδρομέων πασάδων. Τὸν Ὀκτώβριον ὅμως τοῦ 1822 μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη ἐν Πελοποννήσῳ ἐπελθὼν κατ' αὐτῆς ὁ Κιοσὲ Μεχμὲτ Πασᾶς τὴν ἐκυρίευσε καὶ ἐπυρπόλησε τὰς οἰκίας της, διότι ἐφοβήθη μήπως πολιορκηθῇ ἐν αὐτῇ. Ἔκαυσε καὶ τὴν Τοπόλια καὶ ἐξελθὼν ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὴν Γραβιάν. Τῷ 1823 ὁ Περκόφτσαλης ἐπέδραμε πρὸς τὰ Σάλωνα, ἀλλὰ δὲν τὰ ἐκυρίευσεν οὔτε τὸ παρακείμενον χωρίον Χρισόν, ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Μάνεσι.

Κατὰ τὸ 1824, ἔτος τῶν ἐμφυλίων ταραχῶν, συνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου καὶ τοῦ Νέγρη συνέλευσις ἐν Ἀμφίσσῃ εἰς ἣν, ἐγκρίσει τοῦ Στάνωπ, ἐκλήθη ἐκ Μεσολογγίου καὶ ὁ Βύρων καὶ ὁ Μαυροκορδᾶτος· ἀλλ' ἐκ τούτων ὁ μὲν τελευταῖος ἐκ φόβου ἐπροφασίσθη καὶ δὲν προσῆλθε, ὁ δὲ Βύρων εἶχεν ἀποθάνει ἐν τῷ μεταξύ. Συνῆλθον ὅμως τὴν 8 Ἀπριλίου οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἐν Σαλώνοις καὶ συμμετεχόντων τινῶν ἀντιπροσώπων τῆς Δυτικῆς, ἀπεπεράτωσαν μέχρι τῆς 28 τὰς ἐργασίας των, κανονισθέντων μέτρων ἐσωτερικῆς διοικήσεως ὡς καὶ ἀμύνης κατὰ τῶν ἐπερχομένων ἐχθρῶν. Πράγματι δὲ ἐπελθὼν ὁ Δερβὶς πασᾶς ἐστρατοπέδευσεν εἰς Λιανοκλάδι καὶ διέταξε δύο ἄλλους πασάδες νὰ ἐπιδράμωσι κατὰ τῶν Σαλώνων, ἀλλ' ὁ Πανουργιᾶς λαβὼν γνῶσιν τούτου ὠργάνωσεν ἄμυναν, ὀχυρώσας δέκα προμαχῶνας εἰς Ἄμπλιανην, ἔνθα ἡ περίφημος μάχη καὶ νίκη τῶν Ἑλλήνων, ἀναγκάσασα τοὺς Τούρκους νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν εἰς Γραβιὰν καὶ νὰ ἡσυχάσωσι καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα.

Τὸν Μάϊον τοῦ 1825 οἱ κάτοικοι τῶν Σαλώνων ἀσχολούμενοι εἰς τὰ ἔργα των εἶδον αἴφνης περικυκλουμένην τὴν πόλιν ὑπὸ τῶν Τούρκων βοηθουμένων ἐκ τῆς φρουρᾶς τῆς Ναυπάκτου καὶ μὴ προφθάσαντες ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὰ πέριξ ὑπεχώρησαν καὶ διεσκορπίσθησαν, γενικὴ δὲ λεηλασία ἐπηκολούθησε τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας τὰ γυναικόπαιδα κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη, πλεῖστα δὲ ἐξ αὐτῶν ἠχμαλωτίσθησαν καὶ 150 ἐφονεύθησαν. Ἡ ἅλωσις τῶν Σαλώνων ἐπηρέασε τὸ ἠθικὸν καὶ τῆς λοιπῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἥτις κατελήφθη ὑπὸ πανικοῦ. Συγχρόνως ἐπολιορκεῖτο τὸ Μεσολόγγι ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ κυριεύσῃ, ἐκ τούτου δὲ ἡ Πύλη διέταξε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1825 τὸν Ἰμβραὴμ νὰ δράμῃ πρὸς ἐκπόρθησιν αὐτοῦ. Εἰσελθὼν ὁ Ἰμπραὴμ εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ἐπλησίασε μὲ τὸν στόλον του τὸ Γαλαξίδι καὶ τὰ Σάλωνα τὰ ὁποῖα εἶχον ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας τὴν 25ην Ὀκτωβρίου, ἀποσυρθέντων τῶν Τούρκων πρὸς βορρᾶν. Ὁ Ἰμπραὴμ ἀπέβη εἰς τὴν ξηρὰν ἀλλὰ δὲν ἐπροχώρησε καὶ τὸ Σάλωνα ἔμειναν ἀπρόσβλητα. Μετὰ τὴν ἅλωσιν ὅμως τοῦ Μεσολογγίου ὁλόκληρος ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλὰς ἔπεσεν ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τοῦ Κιουταχῆ, πολιορκήσαντος ἐν τέλει καὶ τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν.

Ὅταν ἀνετέθη ἡ ἀρχηγία τῆς Στερεᾶς εἰς τὸν Καραϊσκάκην, ὁ Πανουργιᾶς καὶ ὁ Δυοβουνιώτης ἐπολιόρκησαν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1826 τοὺς ἐν Σαλώνοις Τούρκους, ἐπηκολούθησε δὲ ἡ μάχη καὶ νίκη τῆς Ἀράχωβας μεθ' ὃ εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Τούρκων ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν Σαλώνων ἔλαβον μέρος καὶ οἱ Σουλιῶται ὑπὸ τὸν Δράκον καὶ Βέϊκον. Ἀλλ' ἡ προσοχὴ πάντων ἐδόθη εἰς τὴν διάλυσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ ἐνεργουμένης πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, καθ' ἣν ὁ Καραϊσκάκης ἐφονεύθη. Τοῦτο ἐνέκρωσε τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν Ἑλλήνων, ὁλόκληρος δὲ ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλὰς ἐπανέπεσε κατὰ τὸ 1827 εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων. Κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1827 ἦσαν λιμενισμένα εἰς τὴν Ἰτέαν 3 ἐμπορικὰ αὐστριακὰ καὶ 9 τουρκικὰ προστατευόμενα ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ ξηρᾷ κανονοστασίου, ἐπελθὼν δὲ ὁ ἑλληνικὸς στόλος μετὰ τῆς ἀτμοκινήτου «Καρτερίας» ἐκυρίευσε τὰ ἑπτὰ ἐκ τῶν τουρκικῶν πλοίων καὶ ἐφόνευσε πολλοὺς ἐχθρούς. Ἡ ναυμαχία αὕτη ἔχει ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν παγκόσμιον ναυτικὴν ἱστορίαν λόγῳ τῆς διὰ πρώτην φορὰν συμμετοχῆς εἰς ταύτην ἀτμοκινήτου πολεμικοῦ πλοίου, συντελέσαντος θριαμβευτικῶς εἰς ἐπιτυχίαν τῆς νίκης. Ἐν τούτοις ἡ ἑλληνικὴ αὕτη νίκη δὲν ἐπέδρασεν εἰς τὴν τύχην τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς, διότι δὲν ἔγινεν ἐκστρατεία εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

Οὕτω τὰ Σάλωνα ἔμειναν μέχρι καὶ τοῦ 1828 ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων μὲ φρούραρχον τὸν Μεχμὲτ Δεβόλην, ὅστις ἐξεστράτευε καὶ μέχρι τοῦ Ἀντιρρίου. Ὅταν ὅμως οἱ Ἀλβανοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οὓς ὠργάνωσεν ὁ Καποδίστριας ὑπὸ τὸν Δημήτρ. Ὑψηλάντην, ἤρχισαν νὰ φεύγουν εἰς Ἀλβανίαν, ἡ δὲ Τουρκία ἀπησχολεῖτο εἰς τὸν κατὰ τῆς Ρωσίας πόλεμον, ἡ συνεκτικότης τῶν τουρκικῶν φρουρῶν διεσπάσθη καὶ οἱ συγκεντρωθέντες ἐν Σαλώνοις Τοῦρκοι ἀπηλπισμένοι ἐσυνθηκολόγησαν, παραδόσαντες δὲ τὴν 17 Νοεμβρίου 1828 τὸ φρούριον, ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια ἀνενόχλητοι. Μετὰ ταῦτα παρεδόθησαν καὶ αἱ φρουραὶ μέχρι καὶ Λαμίας καὶ Καρπενησίου, ἐκτὸς τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Ἀττικῆς.

Ἔκτοτε ἡ ἐπαρχία τῆς Ἀμφίσσης ἔμεινεν ἐλευθέρα, οὐδεμιᾶς ἄλλης ὑστερήσασα κατὰ τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὸ κατὰ τῶν Τούρκων ἀδιάλειπτον μῖσος.

ΤΑΚΗΣ ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

— **Ἀμφίσσης κόλπος** [*Ναυτ. Γεωγρ.*] ὁ κοινῶς *κόρφος τῶν Σαλώνων*, ἐπὶ δὲ τῶν ἀγγλ. χαρτῶν gulf of Salona. Ἐλάσσων κόλπος ἐν τῇ βορείᾳ ἀκτῇ τοῦ *Κορινθιακοῦ* κόλπου διανοιγόμενος, δυτικῶς τῆς χερσονησιζούσης προβολῆς τοῦ Παρνασσοῦ τῆς ἀποληγούσης εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Πάσσαλος* (πλάτ. 38°16'50", μῆκ. 22°33'00", χάρ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth) καὶ διαχωρίζοντος τὸν κόλπον ἀπὸ τοῦ ἀμφιδύμου αὐτῷ κόλπου τῆς *Ἀντικύρρας* (κοιν. *Ἄσπρων σπιτιῶν*). Τὸ εὖρος του, μεταξὺ τῶν κεράτων του μετρούμενον, εἶναι 6 ³/₄ μιλλ., ἡ δὲ εἴσδυσίς του, ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ εὔρους μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ λιμένος τῆς Ἰτέας, 7 ¹/₄ μιλ. ἀπὸ Σ Β (= Β. Β Δ) πρὸς Ε Ν (=Ν. ΝΑ) διευθυνομένη.

Ἀκρωτήρια ἐν αὐτῷ εἶναι τά: 1) *Ἀνδρομάχη* (πλάτ. 38°18'45", μῆκ. 22°22'00") τὸ ΝΔ τοῦ κόλπου κέρας. 2) *Τράχηλος* εἰς 1 ¹/₈ μιλ. Β Α τοῦ προηγουμένου. 3) *Πούντα* εἰς 1 μιλ. Β τοῦ προηγουμένου. 4) *Πέταλος* εἰς 1 ¹/₁₀ μιλ. πρὸς Β1Ζ ἀπὸ τοῦ προηγουμένου, προεκτεινόμενον ἀπὸ χθαμαλῆς νησῖδος, ἐφ' ἧς ἔχει κτισθῆ τετράγωνος μέγας

Digitized by Google

τοῖχος βαθέως λευκός, ἵνα διακρινόμενος ἐν σκοτίᾳ διευκολύνῃ τὸν εἴσπλουν τοῦ λιμένος Γαλαξιδίου. 5) *Τρυπητὴ* ἢ *Τρούπικα* ἢ *Τρύπτα*, τελευταῖον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου, εἰς 3 μιλ. Β τῆς ἄκρας *Πούντα* (ἄρ. 3). 6) Γλῶσσα *Μαραθιά*, τὸ βορειότερον τῆς ἀνατολ. ἀκτῆς τοῦ κόλπου εἰς 1 ¹/₄ μιλ. ἀπὸ τοῦ προηγουμένου. 7) *Ἰτέα* ἢ εἰς 1 μιλ. Α. ΝΑ τοῦ προηγουμένου ἄκρα. 8) ἀκρωτ. *Κεφάλι* (πλάτ. 38°18'37", μήκ. 22°30'30"), τὸ ΝΑ τοῦ κόλπου κέρας, δυτικὸν δὲ ἀκρωτήριον τῆς ἀπὸ τοῦ Παρνασσοῦ προμνηθείσης προβολῆς.

Ὅρμοι δὲ σχηματίζονται οἱ: 1) *Πόρτο Ἀνδρομάχη* μεταξὺ τῶν ἀκρωτ. Τράχηλος (ἄρ. 2) καὶ Πούντα (ἄρ. 3)· ὕφαλος «Ἀνδρομάχη», ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὅρμον καὶ εἰς ¹/₂ μίλλιον ἀπὸ τῆς ἄκρας Τραχῆλι, ἐπικίνδυνος (1³/₄ ὀργ.), τῶν δεξιῶς ὅμως κυβερνωμένων πλοίων δυναμένων νὰ διαπλέωσι μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ξηρᾶς. 2) Ὅρμος *Γαλαξιδίου* μεταξὺ τῶν ἀκρωτ. Πέταλος (ἄρ. 4) καὶ Τρυπητὴ (ἄρ. 5). Κομβολόγιον νησίδων: ὁ *Πέταλος*, ἐφ' ἧς ὁ προμνησθεὶς λευκὸς τοῖχος, ἡ *Ἀψηφιά*, ἐφ' ἧς ναυτικὸς φανὸς σταθεροῦ ἐρυθροῦ φωτὸς 6 μιλλίων, ἡ *Παναγία*, ὁ *Ἅγιος Δημήτριος*, καὶ ὁ *Μολυμένος*, ἀλλὰ καὶ πληθὺς ἐνδιαμέσων ὑφάλων, προκαλοῦν τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν ναυτικὴν δεξιότητα τῶν ὑπερόχων ἐκείνων ναυτικῶν τοῦ ἱστιοφόρου Ναυτικοῦ μας, τῶν Γαλαξιδιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τοιαύτας δυσχερεῖς ἀκτογραφικὰς συνθήκας περιβαλλούσας τὸν λιμένα των, κείμενον εἰς τὸν νότιον τοῦ ὅρμου μυχόν, ἀπέπλεον ἐξ αὐτοῦ ὅπως περιάγωσι τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν ἀπὸ τῆς Μάγχης ἕως τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τανάϊδος, διὰ χειρισμῶν προκαλούντων κατάπληξιν εἰς τοὺς γνωρίζοντας τὰς δυσχερείας τῆς κυβερνήσεως ἱστιοφόρου πλοίου. Ὁ δυτικὸς μυχὸς τοῦ ἰδίου ὅρμου ἀποτελεῖ τὸν ἐλάσσονα τοιοῦτον *Ἅγιος Ἠλίας*. 3) Ὅρμος *Ἰτέας* μεταξὺ τῆς ἄκρας Τρυπητὴ (ἄρ. 5) καὶ τῆς ἄκρας Ἰτέα. Ἐν αὐτῷ σχηματίζονται ὁ ἐλάσσων ὅρμος *Ἀμαραθιά*, εἰς τὸν ΝΔ μυχόν, καὶ ὁ λιμὴν *Ἰτέας*, εἰς ΒΑ μυχόν· ἡ θέσις ὅμως τῆς ἀγκυροβολίας οὐχὶ τῶν πρὸς μακρὰν παραμονὴν ἀλλὰ τῶν διὰ τὴν ἀκτοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν προσεγγιζόντων πλοίων, δὲν εἶναι ἐν τῷ λιμένι τούτῳ ἀλλὰ πρὸ τοῦ αἰγιαλοῦ μεταξὺ τῶν ἀκρῶν Μαραθιὰ (ἄρ. 6) καὶ Ἰτέα (ἄρ. 7) καὶ ἀκριβῶς πρὸ μικροῦ προβλῆτος, εἰς ὃν ἀπολήγει ἡ ἀπὸ Ἀμφίσσης πρὸς Ἰτέαν ἁμαξιτή. Ἡ ἀνωφέρεια δὲ τῆς λευκαζούσης ταύτης ὁδοῦ, διευθυνομένη ἀκριβῶς ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον κατὰ τὸ τμῆμά της τὸ ἀπὸ τῆς διακλαδώσεως τῆς πρὸς Κρίσσαν καὶ Δελφοὺς ἁμαξιτῆς μέχρι τῶν χωρίων Σερνικάκι καὶ Σιγγούνι, φαίνεται ἀπὸ θαλάσσης ὡς λευκὴ γραμμὴ ἐπὶ κοκκινωποῦ ἐδάφους κάθετος εἰς τὸν ὁρίζοντα καὶ εὐχεραίνει πολὺ τὴν προσγείωσιν. Εἰς τὸν εἰρημένον προβλῆτα θέλει τοποθετηθῆ (ἐντὸς τοῦ 1928) φάρος Ἀγκαλευκῶν ἐκλάμψεων 9 μιλλίων. 4) Ὅρμος *Ἅγιος Νικόλαος*, ἀμέσως ΝΑ τῆς ἄκρας Ἰτέα (ἄρ. 7). 5) Ὅρμος *Πόρτο Συκιά*, ἀμέσως Β τοῦ ἀκρωτηρίου Κεφάλι (ἄρ. 8).

Τὰ βάθη τοῦ κόλπου τῆς Ἀμφίσσης παρουσιάζουσι μέγιστον 97 ὀργ. εἰς 2¹/₆ ΝΑ τῆς ἄκρας Πούντα καὶ μέσον βάθος 46 ὀργυιῶν πρὸς τὸ κέντρον τοῦ ὅρμου. Πρὸς τὰς ἀκτὰς βαίνουσι μειούμενα, παντοῦ δὲ τῶν ὅρμων Γαλαξειδίου καὶ Ἰτέας δύναταί τις νὰ ποντίσῃ ἄγκυραν. Ἡ ποιότης τοῦ βυθοῦ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον «ἄμμος», ἐνιαχοῦ δὲ ἄμμος καὶ πηλός, ἀλλὰ καὶ κοράλλια.

Τὸ φαινόμενον τῆς παλιρροίας εἶναι πως αἰσθητόν, ἅτε παρουσιάζον ἀποστάθμισιν ὀλίγον τι ὑπὲρ τοὺς 2 πόδας κατὰ τὰς συζυγίας.

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἀμφισσέων (*τέως δῆμος*). Εἷς ἐκ τῶν ὀκτὼ δήμων, οἵτινες πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' ἀπετέλουν τὴν ἐπαρχίαν Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Οὗτος περιελάμβανε περιφέρειαν τὴν τῶν νῦν Κοινοτήτων Ἁγ. Γεωργίου, Ἀμφίσσης, Ἰτέας, Σερνικακίου καὶ Σεγδίτσης.

Δ. Ε. Μ.

Ἀμφισσηνή (ἡ). Χώρα τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας.

Ἄμφισσος. Υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Δρυόπης, τοῦ ὁποίου ὁ μητρυιὸς Ἀνδραίμων ἐθεωρεῖτο ἱδρυτὴς τῆς πόλεως *Ἀμφίσσης* ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀζολῶν Λοκρῶν. Ὁ Ἄμφισσος ἐθεωρεῖτο ἀνὴρ ἐκτάκτου σωματικοῦ μεγέθους, ἔκτισε δὲ ναὸν διὰ τὸν πατέρα του Ἀπόλλωνα, καὶ ἵδρυσε τὴν πόλιν Οἴτην, τῆς ὁποίας ἐγένετο καὶ βασιλεύς· ἐπίσης ἵδρυσεν ἱερὸν τῶν Νυμφῶν καὶ ὥρισεν ἀγῶνας πρὸς τιμὴν αὐτῶν.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμφίσταυρος (ὁ) (Amphistaurus) [*Ζωολ.*]. Ἔντομα κολεόπτερα πενταμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *λεπιδοκέρων*.

Δ. Ν. Π.

ἀμφιστεγίνα (ἡ) (Amphistegina) [*Ζωολ.*]. Γένος τρηματοκόγχων πρωτοζῴων πολυθαλάμων, διατρήτων μὲ κόγχην κυκλικὴν ἀσβεστολιθικῆς συστάσεως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συμμέτρου καὶ μὲ κοπτερὰ ἄκρα. Ἡ ἀμφιστεγίνα εἶναι ὁ ἐνδιάμεσος μεταξὺ *νουμμουλιτιδῶν* καὶ *ροταλιδῶν*, πλησιάζουσιν ὅμως περισσότερον πρὸς τοὺς *νουμμουλίτας*, εἰς τὴν τάξιν τῶν ὁποίων καὶ κατατάσσονται συνήθως. Πάντα εἶναι θαλάσσια. Τῶν ζῴων τούτων εἶναι γνωστὰ τρία εἴδη ζῶντα καὶ σήμερον.

Δ. Ν. Π.

— [*Παλαιοζ.*] Ἡ ἀμφιστεγίνα ἐνεφανίσθη πιθανῶς μὲν κατὰ τὸ ἀνθρακικὸν ἢ τὸ τριάσιον σύστημα, ἀσφαλῶς ὅμως ἀπὸ τοῦ ἄνω κρητιδικοῦ καὶ ἐνταῦθα. Ἔχει φακοειδὲς κέλυφος ἀσυμμέτρως σπειροειδὲς διαιρούμενον εἰς θαλάμους διὰ πολυαρίθμων ἄνευ ὀχετῶν ἁπλῶν διαφραγμάτων· οἱ ὀφθαλμοὶ συνέχονται μεταξύ των διά τινος κατὰ τὴν βάσιν χάσματος. Οἱ γῦροι περικλείονται ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς μέχρι τοῦ κέντρου τελείως, ἐνῷ ἐπὶ τῆς ἑτέρας ἀτελῶς δι' ἑνὸς πλευρικοῦ ῥάκους.

Θ. Σ.

Τὸ γένος τοῦτο ἀνευρέθη ἐν Ἑλλάδι: α') Ὑπὸ τοῦ Carl Renz ἐντὸς λεπιδοκυκλινοφόρων πετρωμάτων ὀλιγοκαινικῶν — μειοκαινικῶν (μαργῶν ἢ ἀσβεστολίθων) μετ' ἄλλων πρωτοζῴων ἐπὶ τῆς νήσου Ὀθωνοὶ τῆς Κερκύρας. β') Ὑπὸ τοῦ A. Silvestri ἐπὶ τῆς νήσου Παξοὶ (προσδιωρίσθη τὸ εἶδος *Ἀμφιστεγίνα vulgaris* d'Orbigny) παρὰ τὸ σπήλαιον Φοντανὰς ἐντὸς λεπιδοκυκλινοφόρων λατυποπαγοειδῶν ἀσβεστολίθων κατωτέρας μειοκαινικῆς ἡλικίας. γ') Ὑπὸ τοῦ A. Issel ἐπὶ τῆς νήσου Ζακύνθου ἐντὸς μειοκαινικῶν ψαμμωδῶν μαργῶν παρὰ τὸ Ἀργάσοι. δ') Ὑπὸ τοῦ Th. English ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Δαρδανελλίων παρὰ τὸ Ἰμπριτζὶ-Μπουρνοὺ ἐντὸς φαιῶν, σκληρῶν ἡμικρυσταλλικῶν ἀσβεστολίθων.

Γ. Κ. Γ.

Ἀμφιστείδης. Ὄνομα δηλωτικὸν τοῦ παροιμιώδους μωροῦ, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν. Τοιαῦτα ὀνόματα ὑπῆρχον καὶ ἄλλα ὡς «*Μαργίτης*», «*Μελητίδης*», «*Μαμμάκυθος*» κ.τ.τ., ἀναφερόμενα ἐπίσης ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων. Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ὅμοιως παροιμιώδεις μωροὶ ἐφέροντο ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Ἀθῶος*» κ.τ.τ., παρὰ δὲ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν «*Ἀγαθόπουλος*», «*Κουφιοκεφαλάκης*», «*Παραδαρμένος*», «*Μόγιας*» κ.τ.λ. Περὶ τούτων ἐλέγετο ὅτι τοσαύτη ἦτο ἡ μωρία των, ὥστε μόλις ἠδύναντο νὰ ἀριθμήσωσι μέχρι τοῦ 3 ἢ τὸ πολὺ τοῦ 5, ὅτι ἠγνόουν πόθεν ἐγεννήθησαν, ἐκ τοῦ πατρὸς ἢ ἐκ τῆς μητρὸς κ. τ. τ. Περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος ὑπάρχουσιν ἀμφιλογίαι, φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Ἀμφιστείδης τὸ πρῶτον ἦτο τύπος τῶν ἐπικῶν ἢ μυθογράφων Ἰώνων, κατόπιν δὲ εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν Δωρικὴν κωμῳδίαν καὶ ἐκεῖθεν ἔφθασε μέχρι τῶν Βυζαντινῶν.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμφιστιΐδαι (Amphistiidæ Zitt.) [*Παλαιοζ.*]. Ὁμοιογένεια τῆς κατηγορίας τῶν *σκομβριμόρφων* ἰχθύων. Ἔχει σῶμα φέρον ἀκάνθας ἰσχυρῶς ἠλαττωμένας καὶ ἐπικαλυπτόμενον διὰ λεπίων. Ἔζησε κατὰ τὴν ἠώκαινον περίοδον τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως.

Θ. Σ.

ἀμφίστιον (Amphistium Ag.) [*Παλαιοζ.*]. Γένος ἰχθύων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀμφιστιιδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ἠωκαινικῶν στρωμάτων τοῦ ὄρους Βόλκα τῆς Ἰταλίας.

Θ. Σ.

ἀμφίστολον *πλοῖον* (γαλλ. bateau armé en guerre et marchandise, ἀγγλ. armed - merchant vessel) [*Ναυτ.*]. Λέξις τοῦ παλαιοῦ ναυτικοῦ ὀνοματολογίου σημαίνουσα τὸ ἐμπορικὸν πλοῖον τὸ ἐξοπλιζόμενον ἐν καιρῷ πολέμου καὶ ἀποτελοῦν μέρος τοῦ πολεμικοῦ στόλου.

Α. Κ.

ἀμφίστομα (τὰ) (Amphistoma) [*Ζωολ.*]. Σκώληκες τῆς οἰκογενείας τῶν *διστομιδῶν*, χαρακτηριζόμενοι ὑπὸ τῆς εὐμεγέθους σικύας (βεντούζας), τὴν ὁποίαν φέρουσι κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ σώματός των. Γνωστὰ εἶναι περὶ τὰ 25 εἴδη ἀμφιστομιδῶν, ζῶντα πάντα παρασιτικῶς εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα τῶν περισσοτέρων σπονδυλωτῶν ζῴων. Τὸ εἶδος *ἀμφίστομον τὸ ὀξυκέφαλον* (Amphistomum oxycephalum) ἀπαντᾷ εἰς τοὺς *φυσοστόμους ἰχθῦς*, τὸ *ἀμφίστομον τὸ ὑπόκοιλον* (Amphistomum subclavatum) ἀπαντᾷ γενικῶς εἰς τὰ *βατράχια*, τὸ *ἀμφίστομον τὸ σκληρόπορον* (Amphistoma scleroporum) ἀπαντᾷ εἰς τὰ *ἑρπετά*, τὸ *ἀμφίστομον τὸ μέγα* (Amphistomum magna) ἀπαντᾷ ἰδίως εἰς τὰς *χελώνας*, τὸ *ἀμφίστομον τὸ βδελλοειδὲς* (Amphistoma hirudo) ἀπαντᾷ εἰς τὰ *πτηνὰ* καὶ τέλος εἰς τὰ θηλαστικὰ ἀπαντῶσι τά: *ἀμφίστομον τὸ γιγάντειον* (Amphistomum giganteum), *ἀμφίστομον τὸ πλατύ* (Amphistomum planeris) κ.τ.λ. Εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπαντᾷ τὸ *ἀμφίστομον τὸ ἀνθρώπειον* (Amphistomum hominis).

Δ. Ν. Π.

ἀμφίστομος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων δύο στόματα, δύο ἀκμάς, δύο κόψεις, ἄλλως *δίστομος*: «ἀμφίστομος πέλεκυς, — μάχαιρα, — ἀξίνη» ἀντίθ. *ἑτερόστομος* ‖ ἀμφίστομος φιάλη»· ποτήριον ἀμφοτέρωθεν κοῖλον, ἀμφικύπελλον, ἄλλως ἀμφίθετος φιάλη.

Β. Φ.

—**ἀμφίστομον** *ὄρυγμα*· βλ. λ. εὐπαλίνειον *ὄρυγμα*.

—**ἀμφίστομος** *ἄγκυρα*· βλ. λ. ἄγκυρα.

—**ἀμφίστομος** *καυλὸς* [*Βοτ.*]. Λέγεται οὕτως ὁ καυλός, ὅταν, λόγῳ πιέσεως ἔχῃ σχῆμα διστόμου ξίφους ἢ μαχαίρας.

Σ. Μ.

Ἀμφίστρατος. —1) Ἡνίοχος καὶ συνοδὸς τῶν Διοσκούρων, μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Κρέκα* (ἢ *Ρεκα*, ἢ μᾶλλον *Κέρκα*), κατὰ τὴν μεγάλην Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν. Οἱ δύο ἀδελφοί, ἐκ Λακεδαίμονος καταγόμενοι, παρέμειναν εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ Πόντου καὶ ἵδρυσαν ἐκεῖ ἀποικίας, ἐκ τῶν ὁποίων κατήγοντο διάφοροι λαοί, φερόμενοι ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Ζυγοί*, *Ἡνίοχοι* (πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν ἱδρυτῶν), *Κερκέται* (πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀμφιστράτου) καὶ *Τυνδαρίδαι* (πρὸς ἀνάμνησιν τῶν Διοσκούρων ὡς υἱῶν τοῦ Τυνδάρεω).—2) Ἀνδριαντοποιὸς ἀκμάσας ἐν τοῖς χρόνοις τῶν πρώτων διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου (Nat. Hist. 36, 36) ὡς κατασκευάσας τὸν μαρμάρινον ἀνδριάντα τοῦ ἱστοριογράφου Καλλισθένους, ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀποθανόντος τῷ 270 π. Χ. Ὁ Τατιανὸς ἀναφέρει πρὸς τούτοις (σελ. 33) ὅτι ὁ καλλιτέχνης οὗτος κατεσκεύασε καὶ τὸ χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς ποιητρίας Κλειτοῦς, ἡ ὁποία εἶναι ἄγνωστος ἄλλοθεν. Τὴν πληροφορίαν ταύτην θεωροῦσιν ὕποπτον πολλοὶ νεώτεροι Εὐρωπαῖοι ἀρχαιολόγοι, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει λόγος σοβαρός, ἵνα ἀποκρούσωμεν τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀμφίστροφοι *ἀτμοδιανομαί* [*Μηχαν.*]· βλ. διανομαὶ *ἀμφιστρόφων ἀτμομηχανῶν*.

ἀμφισύλη (Amphisyle Klein) [*Παλαιοζ.*]. Γένος τῶν *φυσοκλείστων συμβραγχιμόρφων* ἰχθύων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κεντρισκιδῶν* καὶ *ἀμφισυλιδῶν*, ἐμφανισθὲν ἀπὸ τῆς ὀλιγοκαίνου ἐποχῆς ἐντὸς τῶν στρωμάτων τοῦ μελέττα καὶ τοῦ σχιστολίθου μενελίτου τῆς Ἀλσατίας, τοῦ χερσώματος τοῦ Μάϊντζερ καὶ τῶν Καρπαθίων, ἔτι καὶ νῦν ζῶν ἐντὸς τοῦ Ἰνδικοῦ καὶ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, πλευρικῶς συμπεπιεσμένον, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ θώραξ τῆς ῥάχεως ἐπεκτείνεται πρὸς τὰ ὀπίσθεν εἰς ἄκανθαν.

Θ. Σ.

Ἡ ἀμφισύλη Heinrichi Heckel.
[Ἐξ ὀλιγοκαινικῶν στρωμάτων τῆς Κρακοβίτσης τῶν Καρπαθίων (κατὰ τὸν Heckel).]

ἀμφισφαιρία (Ampisphaeria de Not.) [*Βοτ.*]. Γένος μυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν σφαιρωδῶν (Sphaeriaceae) μετὰ περιθηκίων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βεβυθισμένων, σπορίων δικυττάρων, ἐλλειπτικῶν, καστανοχρόων. Ἐπὶ παλαιῶν φλοιῶν καὶ ξύλων ἀπανταται ἡ *ἀμφισφαιρία ἡ καστανόχρους* (A. umbrina Fuckel) καὶ *A. ἡ πεπλατυσμένη* (A. applanata Ces. et de Not.).

Ν. Μ.

ἀμφιταλαντεύομαι· ταλαντεύομαι ἀμφοτέρωθεν, ῥέπω πρὸς ἀμφότερα τὰ μέρη, εἶμαι ἀναποφάσιστος.

ἀμφιταλάντευσις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀμφιταλαντεύεσθαι, τὸ ἀναποφάσιστον.

ἀμφιτάπης [*Ἀρχ.*]. Οὕτως ὠνομάζετο ὁ *ἀμφίμαλλος τάπης*, ἤτοι ὁ *φλοκωτὸς* (μαλλωτὸς) ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων.

Α. Σ. Α.

ἀμφιτελεῖς [*Ναυτ.*]. Οἱ *ὑπηρέται τῶν πυροβόλων* οἱ ὁποῖοι, ἐν περιπτώσει γυμνασίου μὲ *λείποντας ἀριθμούς*, ἢ πραγματικῆς λείψεως ὑπηρετῶν ἕνεκεν θανάτου ἢ τραυματισμοῦ των διαρκούσης τῆς μάχης, ἐξετέλουν συγχρόνως καθήκοντα καὶ *γεμιστοῦ* καὶ *ἐπιστάτου*. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν γαλλικὸν ὅρον servants mobiles καὶ τὸν ἀγγλικὸν auxiliaries.

Σ. Ε. Λ.

ἀμφιτετράς (ἡ) (Amphitetras) [*Ζωολ.*]. Γένος διατόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βιδουλφιδῶν*. Τὸ σχῆμά των ὁμοιάζει πρὸς κύβον. Τὰ ἄτομα ἑνοῦνται μεταξὺ των διὰ λεπτοῦ τινος ζελατινώδους συνδέσμου καὶ τὸ ὅλον σῶμα φέρει ἀκανονίστου μορφῆς καὶ μεγέθους νήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπικολλᾶται ἐπὶ θαλασσίων φυτῶν. Τοῦ γένους τούτου εἶναι γνωστὰ περὶ τὰ εἴκοσι πέντε εἴδη θαλάσσια.

Δ. Ν. Π.

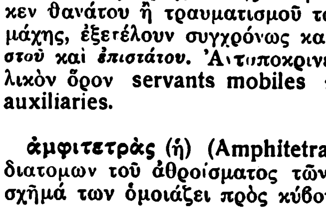

Ἀμφιτετράς.
[Ἐμπρόσθια καὶ ὀπισθία ὄψις.]

— [*Παλαιοφ.*] Τὸ γένος τοῦτο εὑρέθη ἐν ἀπολιθώσει ἐντὸς τῆς Τριπολίδος γῆς. Ἀποτελεῖται ἐξ ἀτόμων μορφῆς κυβικῆς, ἅτινα συνέχονται ἁλυσοειδῶς μεταξύ των ἐκ τῶν διαγωνίως κειμένων γωνιῶν καὶ φέρουσι ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτῶν στολισμοὺς ἐκ δικτυοειδῶς διατεταγμένων στιγμάτων.

Θ. Σ.

Digitized by Google

ἀμφιτόη (ἡ) (Amphitoe) *[Ζῳολ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περιέγραψεν ὁ Leach εἶδός τι *μαλακοστράκων* τοῦ ἀθροισματος τῶν *ἀμφιπόδων*, παραπλήσιον πρὸς τοὺς *καράβους*. Ἡ ἀμφιτόη διακρίνεται ἐκ τοῦ δευτέρου ζεύγους τῶν ποδῶν της, οἵτινες εἶναι μακρότεροι καὶ ἰσχυρότεροι τοῦ πρώτου ζεύγους καὶ τελευτῶσιν εἰς συλληπτικὰ ἄκρα τέλεια κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Δ. Ν. Π.

ἀμφιτομέλλα (Amphitomella Bittner) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *βραγχιοπόδων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀθυριδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ ἀλπινικὸν τριάσιον σύστημα. Θ. Σ.

ἀμφίτονος *[Μουσ.]*. Συγχορδία ἀνήκουσα ταυτοχρόνως εἰς διαφόρους τονικότητας· π. χ. δό, μί, σόλ, τονικὴ τοῦ δὸ μεῖζον, 4η τοῦ σὸλ μεῖζον, 5η τοῦ φὰ μεῖζον καὶ ἔλασσον 6η τοῦ μὶ ἔλασσον. Αἱ τοιαῦται συγχορδίαι ὀνομάζονται ἀκόμη καὶ *μικταὶ* ὡς παρέχουσαι εὐκαιρίαν εἰς διφορουμένας *μετατροπίας*. Δ. ΛΑΥΡ.

ἀμφιτράγουλος (Amphitragulus Pomel) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ὀπληφόρων *ἀρτιοδακτύλων* θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κεραοφόρων* ἢ *ἐλαφοκέρων*, ζήσαν κατὰ τὴν μειόκαινον ἐποχὴν ἐν Ὠβέρνῃ, Οὔλμῃ, Σαβοΐᾳ, Ἰαπωνίᾳ. Ἔχει κεφαλὴν ἄνευ κεράτων, δακρυακῶν κοιλοτήτων καὶ ἠθμοειδοῦς κενοῦ. Φέρει εἰς τὸ ἄνω ἄκρον συνήθως λείψανα τῶν πλευρικῶν μεταποδίων μετὰ τῶν φαλάγγων. Τὸ μέγεθος δ' αὐτῆς ποικίλλει ἀπὸ λαγωοῦ μέχρι δορκάδος. Ἐνταῦθα ὑπάγεται *Amphitragulus elegans* Pom., *Amphitragulus Lemanensis, Amphitragulus gracilis* Pom. καὶ *Amphitragulus minoensis Matsumoto.* Θ. Σ.

ἀμφίτρημα (τὸ) (Amphitrema) *[Ζῳολ.]*. Τρηματοφόρα τῶν γλυκέων ὑδάτων. Διακρίνονται ἐκ τοῦ ᾠοειδοῦς ὀστράκου των, ὅπερ εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα φέρει ὀπήν, ἐξ ἧς ἐκφύεται σάρκωμά τι ἐπίμηκες ἐν εἴδει λαιμοῦ. Δ. Ν. Π.

ἀμφίτρητος (ὁ, ἡ); *—ον* (τό)· ὁ ἀμφοτέρωθεν τρυπημένος, διάτρητος.

ἀμφιτρίαινα (Amphitriaena) *[Παλαιοζ.]*. Καλεῖται εἶδος τῶν *τετραξόνων* πυριτικῶν στοιχείων, ἅτινα εὑρίσκονται ἐλεύθερα τοῦ κυτταρώδους ἱστοῦ τοῦ σώματος τῶν *σπόγγων*. Θ. Σ.

ἀμφιτριτέα (ἡ) (Amphitritea) *[Ζῳολ.]*. Ζωοσκώληκες τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν*, διακρινόμενοι ἐκ τοῦ βραχέος κεφαλικοῦ λοβοῦ, τῶν πολυπληθῶν προσακτρίδων των, τῶν αἱματοφόρων ἀγγείων των καὶ τῶν λίαν ἀνεπτυγμένων βραγχίων των. Φέρουσιν εἰς τὸ σῶμά των σκωληκοειδεῖς ἀπο φύσεις καὶ σμηριγγώδεις τρίχας, τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦσιν ὡς νηκτικὰ ὄργανα. Δ. Ν. Π.

Ἀμφιτρίτη *[Μυθολ.]*. Μία τῶν πεντήκοντα Νηρηΐδων, οὕτως ὀνομαζομένων ἀπὸ τοῦ πατρός των Νηρέως, υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Εἶχε μητέρα τὴν Δωρίδα καὶ σύζυγον τὸν Ποσειδῶνα. Κατ' ἄλλον μῦθον ἦτο μία τῶν τρισχιλίων Ὠκεανίδων, θυγάτηρ δηλ. τοῦ Ὠκεανοῦ ἐκ τῆς Τηθύος. Ἐκ τοῦ μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος γάμου της ἀπέκτησεν ἕνα υἱόν, τὸν Τρίτωνα, καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Ρόδην ἢ Ρόδον, τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη ὁ Ἥλιος (*Ἀπολ.* I. 4. 6), καὶ τὴν Βενθεσικύμην, ἥτις ἀνέθρεψε, κατ' ἐντολὴν τοῦ πατρός της, τὸν ἐξ αὐτοῦ καὶ τῆς Χιόνης κρυφίως γεννηθέντα Εὔμολπον. Κατ' ἄλλον μῦθον ἡ Ἀμφιτρίτη ἦτο μήτηρ ἀπείρων ἢ τὸ πλῆθος τῶν νυμφῶν. Καὶ ὁ μῦθος τῆς Ἀμφιτρίτης, ὅπως πάντες οἱ ἀρχαῖοι μῦθοι, πενιχρὸς ὢν ἐν ἀρχῇ, ἀνεπτύχθη καὶ διεμορφώθη διὰ προσθηκῶν καὶ ποικίλων παραλλαγῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ μυθογράφων. Εἰς τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου οὔτε μνημονεύεται κἄν. Εἰς τὴν Ὀδύσσειαν (Γ 9, Ε 422 καὶ Μ 60 καὶ 97) δὲν εἶναι ἀκόμη ἠνωμένη μὲ τὸν Ποσειδῶνα. Εἶναι μία θαλασσία θεότης, ἡ «κλυτὸς Ἀμφιτρίτη», ἡ «κυανῶπις» καὶ «ἀγάστονος», εἶναι δηλαδὴ ἡ θήλεια, ὅπως καὶ ἡ Θέτις, προσωποποίησις τῆς θαλάσσης, ὅπως ὁ Ποσειδῶν εἶναι ἡ ἄρρην προσωποποίησις αὐτῆς, καὶ ἡ ὑψηλοτέρα ἔκφρασις τοῦ ἀγρίου στοιχείου. Εἰς τὴν Θεογονίαν (243, 930) τοῦ Ἡσιόδου ἔχει καταστῇ σύζυγος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ μήτηρ τοῦ Τρίτωνος. Περὶ τοῦ γάμου της μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος ὑπῆρχεν ἡ ἑξῆς ὡραία παράδοσις: Ὁ Ποσειδῶν εἶχεν ἴδει τὴν Ἀμφιτρίτην νὰ χορεύῃ μετὰ τῶν ἄλλων Νηρηΐδων ἐν Νάξῳ καὶ εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ τόσον σφοδροῦ ἔρωτος πρὸς αὐτὴν διὰ τὸ κάλλος της καὶ τὴν χάριν της, ὥστε εἶχε λάβει τὴν ἀπόφασιν νὰ τὴν ἀπαγάγῃ· ἡ Ἀμφιτρίτη ὅμως, θέλουσα ν' ἀποφύγῃ τὸν γάμον καὶ νὰ διαφύγῃ τὴν καταδίωξιν τοῦ Ποσειδῶνος, οὗτινος εἶχεν ἀντιληφθῇ τὸ πρὸς αὐτὴν σφοδρὸν πάθος τοῦ ἔρωτος, κατέφυγε πρὸς τὸν Ἄτλαντα, δηλαδὴ εἰς τὰ ἔσχατα ὅρια τῆς θαλάσσης. Καὶ οὕτως ὅμως δὲν διέφυγε τὴν δίωξιν τοῦ μεγάλου θεοῦ, διότι ἔστειλεν οὗτος πρὸς ἀναζήτησίν της δελφῖνα, ὅστις ἀνεῦρε ταύτην καὶ ὡδήγησε πρὸς τὸν Ποσειδῶνα. Εὐγνωμονῶν ὁ θεὸς διὰ τὴν ἐκδούλευσιν ταύτην τοῦ δελφῖνος εἰς ἀμοιβὴν ἀπηθανάτισεν αὐτὸν καταστερίσας εἰς τὸν οὐρανόν. Ἡ ἐξαιρετικὴ τιμὴ τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ Ἀμφιτρίτη μετὰ τὸν γάμον της μεταξὺ τῶν θαλασσίων θεοτήτων ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ θεωρηθῇ αὐτὴ ὡς μήτηρ τῶν Νηρηΐδων νὰ τύχῃ λατρείας καὶ μεγάλων τιμῶν εἰς τὰς πλείστας πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἦτο τότε ἡ Ἀμφιτρίτη ἡ «*Ποσειδώνια*» ἢ «*Ποσειδώνη*», οὕτω κληθεῖσα ἀπὸ τοῦ Ποσειδῶνος ὡς ἡ Ἥρα εἶχε κληθῆ Διώνη ἀπὸ τοῦ Διός. Ἦτο ἡ βασίλισσα τῆς θαλάσσης, «ἁλὸς βασίλεια», κρατοῦσα εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα τὴν τρίαιναν, τὸ αὐτὸ δηλαδὴ σύμβολον τῆς ἐπὶ τῆς θαλάσσης κυριαρχίας, τὸ ὁποῖον ἐκράτει καὶ ὁ ἐγείρων δι' αὐτῆς τὰ κύματα καὶ σείων τὴν γῆν, «ἐννοσίγαιος», Ποσειδῶν.

Ἀμφιτρίτη.

Ὁ μῦθος ἐν τῇ τέχνῃ.—Ὡς σύζυγος τοῦ Ποσειδῶνος ἀναπαρεστάθη ἡ Ἀμφιτρίτη, καθημένη, συνήθως, ἐπὶ ἕδρας παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ποσειδῶνος, εἰς πλῆθος μνημείων τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἑλληνορωμαϊκῆς τέχνης. Οὕτως ἡ ἐρασμία μορφή της ἐκόσμει τὰ ἀθάνατα μνημεῖα, καὶ ὡς καλλιτεχνικὰ μεγαλουργήματα καὶ ὡς ἔργα μεγίστης ἐθνικῆς σημασίας, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Ὀλυμπίας καὶ τῆς Σπάρτης. Εἰς τὸν Παρθενῶνα παρίστατο ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος, τὸ ὁποῖον διὰ τῶν γλυπτῶν ἔργων του ἐξωντάνευε τὸν μῦθον τῆς ἔριδος Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς περὶ κατοχῆς τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς ἀνάγλυφα τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης ἀναγνωρίζεται ἡ μορφὴ αὐτῆς, καθημένη πλησίον τοῦ ἰσχυροῦ συζύγου της. Εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἀναπαρίσταντο ἀνάγλυπτοι αἱ εἰκόνες τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ κολοσσιαίου ἀγάλματος τοῦ Διὸς (*Παυσ.* V. 11.8) καὶ εἰς σύμπλεγμα ὁλογλύφων μορφῶν λαξευθεισῶν ὑπὸ τοῦ Ἀργείου Γλαύκου. Εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Σπάρτης ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς εἶχον γλυφῇ ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς καὶ τοῦ θείου τούτου ζεύγους αἱ μορφαὶ ὑπὸ τοῦ Σπαρτιάτου Γιτιάδα (*Παυσ.* III. 17.3). Δὲν ἔλειπον αἱ θεῖαι μορφαὶ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης οὐδὲ ἀπὸ τὸν θρόνον τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος, ὅστις μετὰ τῆς λάρνακος τοῦ Κυψέλου ἦσαν τὰ πολυσυνθετώτερα ἔργα τῆς ἐν τῇ μητροπόλει Ἑλλάδι γλυπτικῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, καὶ μάλιστα τὰς παραλίους, δὲν ἔλειπον τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἀγάλματα τῆς Ἀμφιτρίτης, διότι ταύτην, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην θεότητα, μετὰ τὸν Ποσειδῶνα, ἐτίμων οἱ ναυτικοὶ καὶ εἰς ταύτην, τὸν Ποσειδῶνα καὶ τὰς Νηρηΐδας ἐτέλουν τὰς θυσίας των. Τὸν πρόναον τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Κορίνθῳ ἐκόσμουν δύο ἀγάλματα τοῦ Ποσειδῶνος, ἓν τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ ἓν τῆς Θαλάσσης, τὸν δὲ σηκὸν αὐτοῦ τὸ ὑπέροχον ἀνάθημα τοῦ Ἀθηναίου Ἡρώδου, ἡ Ἀμφιτρίτη καὶ ὁ Ποσειδῶν ὀχούμενοι ἐπὶ τεθρίππου, ὁδηγουμένου ὑπὸ δύο Τριτώνων, καὶ ὁ Παλαίμων ὀρθὸς ἐπὶ δελφῖνος, ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν καὶ αἱ εἰκόνες τῶν ζῴων (*Παυσ.* II. 1.7 καὶ 8). Ἀγάλματα, ὁμοίως, πελώρια (ὕψους ἐννέα πήχεων), τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης, ἔργα τοῦ διασήμου χαλκοχόου Τελεσίου, ἐκόσμουν καὶ τὸν ἐν Τήνῳ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Αἱ δὲ ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ αἱ πρὸς αὐτούς, εἰς τὰ ἱερά των, θυσίαι ἦσαν λίαν διαδεδομέναι, μάλιστα εἰς τὰς Κυκλάδας (τὴν Σῦρον, τὴν Μύκονον κ.ἄ.). Εἰς τὴν Λέσβον ἦσαν ἐξαιρετικαὶ αἱ θυσίαι πρὸς τε τὸν Ποσειδῶνα, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐθυσίαζον οἱ Λέσβιοι ταῦρον, καὶ τὴν Ἀμφιτρίτην καὶ τὰς Νηρηΐδας, εἰς τὰς ὁποίας προσέφερον ὡς θυσίαν νεάνιδα ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν Πενθιλιδῶν ῥίπτοντες αὐτὴν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀπειράριθμοι ἦσαν ἐν τῇ ἀρχαιότητι αἱ ἀναπαραστάσεις τῆς Ἀμφιτρίτης, εἴτε μόνης, εἴτε μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος, ἐπὶ πολυτίμων λίθων (ἔγγλυφοι) καὶ ἀγγείων.

Ἐκ τῶν μέχρις ἡμῶν διασωθέντων καλλιτεχνικῶν ἔργων, εἰς τὰ ὁποῖα ὡς θέμα εἶχον οἱ δημιουργοί των τὸν μῦθον τῆς Ἀμφιτρίτης, τὰ καλύτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: Τὸ ἀνάγλυφον τοῦ μουσείου τοῦ Μονάχου, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Γάμοι τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης, τὸ ὁποῖον ὑπενθυμίζει διὰ τῆς συνθέσεώς του τὸ προμνημονευθὲν θαυμάσιον ἀνάθημα τοῦ Ἀθηναίου Ἡρώδου. Ἀναπαρίστανται εἰς τοῦτο ἐπὶ ἅρματος, συρομένου ὑπὸ Τριτώνων, ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Ἀμφιτρίτη φέρουσα νυμφικὸν πέπλον καὶ πρὸ αὐτῶν ἡ Δωρίς, ἡ μήτηρ τῆς Ἀμφιτρίτης, κρατοῦσα εἰς τὴν χεῖρα τὴν νυμφικὴν δᾷδα. Τὸ ψηφιδωτόν, τὸ ἀποκείμενον νῦν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζονται ὁ Ποσειδῶν καὶ παρ' αὐτὸν ἡ Ἀμφιτρίτη ἐπὶ ἅρματος συρομένου ὑπὸ θαλασσίων ἵππων, εἶναι ἐπίσης ἐκ τῶν ἀρίστων καλλιτεχνικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐνέπνευσεν ὁ μῦθος τῆς Ἀμφιτρίτης ὡς καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ κύλιξ τοῦ Vulci, ἡ καλουμένη συνήθως κύλιξ τοῦ Σωσίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεικονίζεται ἡ συνέλευσις τῶν θεῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἡ Ἀμφιτρίτη, προσωποποίησις τῶν ὑδάτων, καθημένης παραπλεύρως τῆς Ἑστίας, προσωποποιήσεως τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας. Ἡ Ἀμφιτρίτη κρατεῖ θύρσον περατούμενον εἰς ἀνθοδέσμην ἐκ θαλασσίων φυκῶν καὶ εἶναι ἐνδεδυμένη πολύπτυχον ποδήρη χιτῶνα καὶ ἐπίβλημα, ὅπερ καλύπτει τὰ γόνατά της. Ὁμοίως ἐκ τῶν ἀρίστων εἶναι τὸ κύπελλον ἐπὶ τοῦ ὁποίου παρίσταται ἡ Ἀμφιτρίτη ὑποδεχομένη ἐνώπιον τῆς Ἀθηνᾶς τὸν Θησέα ἐξερχόμενον τῶν κυμάτων καὶ ὁ κρατὴρ τῆς ἰδιωτικῆς συλλογῆς Luynes ἐπὶ τοῦ ὁποίου παρίσταται ἡ Ἀμφιτρίτη πλησίον τοῦ κατακεκλιμένου Ποσειδῶνος καὶ κύπελλόν τι, τὸ ὁποῖον κοσμεῖ ὡραία γραπτὴ παράστασις τοῦ συμποσίου τῶν θεῶν. Ἡ ἀξιοθέατος τοιχογραφία τοῦ ἐν Πομπηΐᾳ οἴκου «dei capitelli colorati», τῆς ὁποίας ἡ ὡραία γυναικεία μορφὴ πιστεύεται ὅτι εἶναι ἡ τῆς Ἀμφιτρίτης εἶναι ἐπίσης ἐκ τῶν ἀξίων λόγου καλλιτεχνικῶν προϊόντων. Καὶ ἐπὶ ἑνὸς μεταλλίου τῶν Βρουττίων ἐμφανίζεται ἔκτυπος ἡ εἰκὼν τῆς Ἀφροδίτης φερούσης πέπλον καὶ καθημένης ἐπὶ ἱπποκόμβης μετὰ τοῦ Ἔρωτος ἐπὶ τῶν γονάτων της, καὶ ἐπὶ νομίσματος ἀργυροῦ τῆς οἰκογενείας Crepereia καὶ δύο πολυτίμων λίθων. Ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τούτων ἔχει γλυφῇ ἡ εἰκὼν τῆς Ἀμφιτρίτης καθημένης ἐπὶ τῆς ῥάχεως ἑνὸς Τρίτωνος καὶ κρατούσης τρίαιναν, τὸ σύμβολον, διὰ τοῦ ὁποίου διακρίνεται τῶν ἄλλων Νηρηΐδων. Πλὴν τῶν μνημονευθέντων ὅμως ἔργων, τῶν ὁποίων οἱ καλλιτέχναι ἐνεπνεύσθησαν ἀπὸ τὸν πλούσιον, καὶ πρὸ πάντων ἀγαπητὸν εἰς αὐτούς, μῦθον τῆς Ἀμφιτρίτης, καὶ πλεῖστα ἄλλα, εἴτε ἀνάγλυφα, εἴτε πολύτιμοι λίθοι, εἴτε ἀγγεῖα, κοσμοῦνται μὲ τὴν ἐρασμίαν μορφὴν τῆς θαλασσίας θεᾶς.

Περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως Ἀμφιτρίτη δὲν συμφωνοῦσιν οἱ σοφοὶ ἑρμηνευταὶ τῶν ἀρχαίων μύθων, διότι ἄλλοι ὑποστηρίζουσιν ὅτι τὸ θέμα τῆς λέξεως *(τερ)* ἔχει σχέσιν μὲ τὴν λέξιν *τείρω*, *τρίβω* (φθείρω διὰ τριβῆς), ὡς ὁ Berg, ἄλλοι ὅτι τὸ θέμα της ἔχει σχέσιν μὲ τὴν λέξιν *τρίω*, ὡς οἱ Schömann καὶ Preller, καὶ ἄλλοι, πολὺ ὀρθότερον, μὲ τὴν σανσκριτικὴν ῥίζαν *τρί*, σημαίνουσαν τὴν *ἀκτήν*, ὡς ὁ Benfey. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐτυμολογίαν ἡ λέξις σημαίνει τὸ ὕδωρ τὸ περιβάλλον τὴν γῆν καὶ πλῆσσον διὰ τῶν κυμάτων του τὴν ἀκτήν. Τὴν σημασίαν ταύτην τῆς λέξεως ἐνισχύουσι καὶ αἱ λέξεις Τρίτων, ἥτις εἶναι τὸ ὄνομα πολλῶν ποταμῶν, Τριτωνίς, ἥτις εἶναι ὄνομα λιμνῶν καὶ Βενθεσικύμη (ὄνομα τῆς κόρης της).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Decharme, κατὰ μετάφρ. Ἀδ. Ἀδαμαντίου, Μυθολογία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.— Ch. Daremberg et Ed. Saglio «Dictionnaire des antiquités etc.». Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **Ἀμφιτρίτη** (Amphitrite) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδής, φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 29. Ἀνεκαλύφθη τῇ 1ῃ Μαρτίου 1854, τὰ δὲ ἐλλειπτικὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς του διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1910 εἶναι τὰ ἑξῆς: $\alpha=2{,}554$, $T=149$ ἡμ. $e=0{,}074$, $i=6^{0}7'$, $L=64^{0}19'$, $\Omega=357^{0}14'$, $\pi=56^{0}56'$. Σ. Π.

— **«Ἀμφιτρίτη»**. Μικρὸν πολεμικὸν ἱστιοφόρον τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα ὁ Ὄθων, τύπου «*λιβυρνίδος*» (βελλοῦς). Τῷ 1833 ἐπωλήθη ὡς ἄχρηστον, ἀντὶ 230 δραχμῶν. Κ. Χ. Κ.

— **«Ἀμφιτρίτη»**. Μία τῶν τεσσάρων μικρῶν κανονιοφόρων πλοίων τοῦ τύπου τῶν «λιβυρνίδων», ὧν διετάχθη ἡ ναυπήγησις κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1852 πρὸς καταδίωξιν τῆς πειρατείας. Τὰ ἄλλα ἦσαν «*Κυμοθόη*» «*Πανθήρα*» καὶ «*Δελφινία*». Ἦσαν ἐκτοπίσματος 15 τόννων ἕκαστον καὶ ἔφερε πλήρωμα 30 ἀνδρῶν. Πρὸς τὸ ἔτος 1870 ἡ «*Ἀμφιτρίτη*» μετὰ τῶν λοιπῶν τεσσάρων ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς φορτηγίδες, μὴ ἀναφερόμεναι πλέον εἰς τὸν πίνακα τῆς δυνάμεως τοῦ ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Κ. Χ. Κ.

— **«Ἀμφιτρίτη»**. Πλοῖον πολεμικόν, ἀτμοβάρις, μήκους 270 ποδῶν καὶ πλάτους 21, τροχήλατον, μετὰ τεσσάρων καπνοδόχων, ναυπηγηθὲν μετὰ τοῦ ὁμοίου τύπου πλοίου *Μπουμπουλίνας*, ἐν Λιβερπούλ τῷ 1867, πανομοιότυπον πρὸς τὰ καταδρομικὰ τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως «*Ἀρκάδιον*» καὶ «*Ἕνωσις*». Ἐκ τούτων ἡ «*Μπουμπουλίνα*» ὀλίγον πρὸ τῆς δι' Ἑλλάδα ἀναχωρήσεως της κατεστράφη καὶ ἐβυθίσθη εἰς Λίβερπουλ, λόγῳ ἐκρήξεως τῶν λεβήτων της. Ἡ «*Ἀμφιτρίτη*» μεταφέρουσα καὶ τὸ διασωθὲν πλήρωμα τῆς «*Μπουμπουλίνας*» κατέπλευσεν εἰς Ἑλλάδα κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1867. Μετὰ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος μετὰ τὸν κατάπλουν του, τὸ πλοῖον χαρακτηριζόμενον ὅτι δὲν εἶναι κατάλληλον ὡς ἀτμοβάρις, ὡρίσθη ὡς θαλαμηγὸς τοῦ βασιλέως. Ἐν ἔτει 1872 ἀπεστάλη εἰς Τεργέστην, πρὸς ἀλλαγὴν τῶν λεβήτων. Τῷ 1892 ἐκρίθη

Digitized by Google

ἄχρηστος ἀντικατασταθεῖσα διὰ τοῦ ὁπλιταγωγοῦ «*Μπουμπουλίνας*» μετατραπέντος εἰς θαλαμηγόν. **κ. χ. κ.**

— **«Ἀμφιτρίτη»**. Ποτὲ βασιλικὴ θαλαμηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ναυπηγηθεῖσα εἰς τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ ναυπηγεῖα τοῦ Birkenhead, ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἐπιβατηγὸν καὶ ἔφερε τὸ ὄνομα «Malvina». Ἦτο ἐκτοπίσματος 1950 τόννων, μήκους 298 ποδῶν, πλάτους 26, δυνάμεως μηχανῆς 1200 ἵππων καὶ ταχύτητος 14 μιλλίων καθ' ὥραν. Ἀγορασθὲν τῷ 1881 ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως μετὰ τῆς «*Μυκάλης*» καὶ τῆς «*Σφακτηρίας*» ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ὁπλιταγωγόν, ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Μπουμπουλίνα*». Ὅταν δὲ ἡ τροχοφόρος Β. θαλαμηγὸς «*Ἀμφιτρίτη*» (βλ. ἀνωτ.) ἐκρίθη ἄχρηστος καὶ κατεδικάσθη εἰς διάλυσιν, μετετράπη ἡ «*Μπουμπουλίνα*» εἰς Β. θαλαμηγόν, μετωνομασθεῖσα εἰς «*Ἀμφιτρίτην*». Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1921 ὑπέστη ἀλλαγὴν τῶν λεβήτων της. Ἐχρησιμοποιήθη μέχρι τοῦ 1917 ὡς βασιλικὴ θαλαμηγός, μετὰ δὲ ταῦτα ὡς πλοῖον ἐφοδιασμοῦ τῶν ὑποβρυχίων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μεγάλου πολέμου ἐχρησιμοποιήθη ὡς πλωτὸν ναυτικὸν νοσοκομεῖον, μεθ' ὃ καὶ πάλιν ὡς πλοῖον βοηθητικὸν τοῦ στόλου χρησιμεῦσαν ὡς ἐκπαιδευτικὸν διὰ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς πλόας τῶν δοκίμων καὶ τῶν

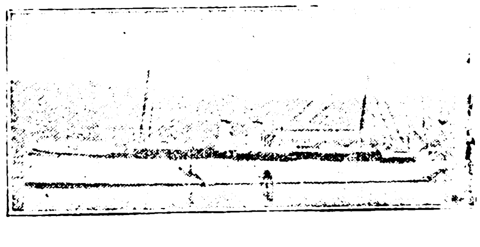

Ἡ «Ἀμφιτρίτη».

δοκίμων ὑπαξιωματικῶν, ὧν ἡ Σχολὴ εἶχεν ἐγκατασταθῆ μονίμως ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἀγκυροβολήσαντος πρὸς τοῦτο ἐν Πόρῳ, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1927. Ἐν ἔτει 1927 διετέθη καὶ πάλιν ἐν Ναυστάθμῳ ὡς πλοῖον ἐφοδιασμοῦ τῶν ὑποβρυχίων καὶ ἐγκατεστάθη ἐπ' αὐτοῦ ὁ Ἀνώτερος Διοικητὴς τῶν Ὑποβρυχίων. **κ. χ. κ.**

— **«Ἀμφιτρίτη»** («Amphitrite»). Πλοῖον θαλαμηγόν, ἀγγλικόν, ὅπερ ἀγορασθὲν παρὰ τῆς ἑταιρίας Παπαλεονάρδου, ἐξυπηρετεῖ τὴν ἀκτοπλοΐαν μας καὶ δὴ τὴν τῆς γραμμῆς Σαρωνικοῦ—Ἀργολικοῦ. Πωληθὲν κατόπιν εἰς τὴν ἀτμοπλοϊκὴν ἑταιρίαν «Παληοῦ» («Θαλασσίων Ἐπιχειρήσεων»), ἠγοράσθη παρ' αὐτῆς κατόπιν ὑπὸ τοῦ Γάλλου ὑπηκόου Κρεππέν, παρ' οὗ, διαρκοῦντος τοῦ μεγάλου πολέμου, ἠγοράσθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως, χρησιμοποιησάσης καὶ αὐτό, ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα («Amphitrite»), εἰς τὰς τοποθετήσεις τῶν φραγμάτων ἐν Κερκύρᾳ, Ρὶφ-Ἀντιρρὶφ καὶ Πειραιεῖ, κατόπιν δέ, μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ἐργασιῶν τούτων, ὡς *ἀπόστολον* ἔχον σταθμὸν τὸν Πειραιᾶ καὶ ὑπαγόμενον εἰς τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ, λόγῳ τῶν διαφορῶν πολιτικῶν ἀντιλήψεων μεταξὺ ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ Συμμάχων, ἐπὶ τοῦ ἐν Κερατσινίῳ γαλλικοῦ στόλου ἀποσυρθέντος πρεσβευτοῦ. Ὅταν κατόπιν, ἐπικρατησασῶν ἄλλων ἀντιλήψεων ὡς πρὸς τὰς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Συμμάχων σχέσεις, παρέστη ἀνάγκη, διὰ τὰς στρατιωτικὰς μεταφορὰς τῶν Συμμάχων, τῆς ἐπαναλήψεως τῆς λειτουργίας τῶν ἑλληνικῶν φάρων, ἥτις εἶχε διακοπῆ ἀπὸ τῆς ὑπ' αὐτῶν ἐπισχέσεως τοῦ στόλου μας, ἐτέθη ἡ «Amphitrite» εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Διευθύνσεως τῶν ἑλληνικῶν φάρων (Ἰούνιος —Αὔγουστος 1917) καὶ κυβερνωμένη ὑπὸ Γάλλου πλωτάρχου, τοῦ βοηθοῦ τοῦ παρὰ τῇ ἐν Ἀθήναις γαλλικῇ πρεσβείᾳ ναυτικοῦ ἀκολούθου, διένεμε καὶ αὐτὴ ὑλικὰ λειτουργίας εἰς τοὺς φάρους καὶ τρόφιμα εἰς τοὺς φαροφύλακας. **Σ. Ε. Λ.**

ἀμφιτρίτη (ἡ) (Amphitrite) [*Ζῳολ.*]. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Müller κατὰ τὸ 1771 εἰς εἶδος σκώληκος τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτιδῶν*, τὸν ὁποῖον οὗτος εὗρε παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰσλανδίας. **Δ. Ν. Π.**

ἀμφιτριτίδαι (οἱ) (Amphitritidae) [*Ζῳολ.*]. Ζωοσκώληκες τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χαιτοπόδων*. **Δ. Ν. Π.**

Ἀμφιτροπή. Εἷς τῶν μικρῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς, ἀνήκων εἰς τὴν Ἀντιοχίδα φυλήν. Ἐκ τοῦ ἀναφερομένου παρ' Αἰσχίνῃ (Α' 111) καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς (Corp. Inscr. Attic. τόμ. Β' ἀριθ. 780) ὅτι ἐν τῷ δήμῳ τούτῳ ὑπῆρχον μεταλλεῖα, προκύπτει ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Λαυρίου καὶ δὴ κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ σύνορα αὐτοῦ, δι' ὃ ἡ Ἀμφιτροπὴ τοποθετεῖται κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς σημερινῆς Κερατιᾶς πρὸς τὸ ὄρος Ὄλυμπον περὶ τὰς ἀνατολικὰς παραφυάδας τοῦ σημερινοῦ ὄρους Πανί. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ἐγκαταλελειμμένον μοναστήριον εἰς ἐρείπια, καὶ θέσις, ὀνομαζομένη σήμερον «*Μετροπίσι*» ἐν τῇ ὀνομασίᾳ ταύτῃ ἀνεγνώρισεν ἤδη ὁ Stuart τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχαίου τούτου δήμου παρεφθαρμένον· φαίνεται μάλιστα ὅτι ἡ μετατροπὴ προῆλθεν ἐκ τῆς τοπικῆς πτώσεως «*Ἀμφιτροπῆσι - Μετροπῆσι*». Ἀρχαῖα ἐρείπια τοῦ δήμου τούτου ὀλίγα σήμερον ἀνεγνωρίσθησαν. **Α. Σ. Α.**

ἀμφιτροπίδαι (Amphitropideae) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια φυκῶν τῆς τάξεως τῶν *διατόμων*, περιλαμβάνουσα περὶ τὰ 20, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ θαλάσσια εἴδη καὶ ἐλάχιστα τῶν γλυκέων ὑδάτων. Τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ εἴδους *ἀμφιτρόπις* (Amphitropis Rabenh.) **Ν. Μ.**

Ἀμφιτρύων [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Ἱππονόμης, τῆς κόρης τοῦ Μενοικέως, καὶ ἔγγονος τοῦ Περσέως. Ἐνυμφεύθη τὴν Ἀλκμήνην, κόρην τοῦ Ἠλεκτρύονος, ἀδελφοῦ τοῦ πατρός του, καὶ τῆς Ἀναξοῦς, ἀδελφῆς του. Οὕτως ἀπὸ μὲν τοῦ πατρός του ἐκληρονόμησε τὴν βασιλείαν τῆς Τίρυνθος, ἀπὸ δὲ τοῦ πενθεροῦ του, τὸν ὁποῖον κατὰ λάθος ἐφόνευσε διὰ ῥοπάλου, τὸ ὁποῖον εἶχε ῥίψει κατά τινος βοός, τὴν βασιλείαν τῶν Μυκηνῶν. Ὁ Σθένελος ὅμως, ἀδελφὸς τοῦ πατρός του καὶ τοῦ πενθεροῦ του, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ φόνου τοῦ Ἠλεκτρύονος ἐξέβαλε τοῦτον ἐξ ὅλης τῆς Ἀργείας χώρας καὶ κατέλαβεν αὐτὸς τὴν βασιλείαν τῆς τε Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκηνῶν. Ὁ Ἀμφιτρύων τότε ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ μετὰ τῆς συζύγου του Ἀλκμήνης, παρθένου ἔτι οὔσης, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ της Λικυμνίου, ὅστις μόνος εἶχε διασωθῆ κατὰ τὴν διαρπαγὴν τῶν βοῶν τοῦ πατρός του ὑπὸ τῶν Τηλεβοῶν (Ταφίων), ὁδηγουμένων ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Πτερελάου, εἰς Θήβας, ἔνθα ἐξηγνίσθη ὑπὸ τοῦ Κρέοντος, ὅστις καὶ τὴν ἀδελφήν του Περιμήδην ἔδωκε σύζυγον εἰς τὸν Λικύμνιον. Μετὰ τὴν ἐξάγνισιν ἡ Ἀλκμήνη ἀπῄτησε παρὰ τοῦ συζύγου πρὸ τοῦ νὰ συγκοιμηθῇ μετ' αὐτῆς νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Τηλεβοῶν πρὸς ἐκδίκησιν τῶν φονευθέντων ἀδελφῶν της. Ὁ Ἀμφιτρύων τότε συμμαχήσας μετὰ τοῦ Κρέοντος, εὐγνωμονοῦντος, διότι ἀπήλλαξε τὰς Θήβας τῆς ἀλώπεκος Τευμησίας, ὁδηγήσας κατ' αὐτῆς τὸν κύνα τοῦ Κεφάλου, τὸν ὁποῖον εἶχε φέρει πρὸς αὐτὸν ἡ Πρόκρις, δωρηθέντα εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Μίνωος, τοῦ εἰρημένου Κεφάλου, βασιλέως τοῦ Θορικοῦ Ἀττικῆς, τοῦ Πανοπέως, βασιλέως τῶν Φωκέων, τοῦ Ἐλείου καὶ ἄλλων, ἐστράτευσε κατὰ τῶν Τηλεβοῶν καὶ κατέλαβε πάσας τὰς νήσους των πλὴν τῆς Τάφου. Ἀφοῦ δὲ καὶ ταύτην κατέλαβε διὰ προδοσίας τῆς κόρης τοῦ βασιλέως Πτερελάου Κομαιθοῦς, ἥτις ἐρασθεῖσα αὐτοῦ ἀφῄρεσεν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ πατρός της τὴν χρυσῆν τρίχα, ἥτις καὶ τοῦτον διετήρει ἐν τῇ ζωῇ καὶ τὴν πόλιν καθίστα ἀπόρθητον, ἀπέπλευσε μετὰ τῆς λείας, ἀφοῦ ἐφόνευσε τὴν Κομαιθώ, διὰ τὰς Θήβας. Πρὸ τοῦ νὰ φθάσῃ ὅμως ὁ Ἀμφιτρύων εἰς τὰς Θήβας ὁ Ζεὺς λαβὼν τὴν μορφὴν τούτου συνεκοιμήθη μετὰ τῆς Ἀλκμήνης τριπλασιάσας τὴν μίαν νύκτα. Μὲ ἔκπληξιν του ὁ Ἀμφιτρύων, ὅτε ἔφθασεν εἰς Θήβας, ἔμαθεν ὅτι ἄλλος λαβὼν τὴν μορφήν του συνεκοιμήθη μετὰ τῆς Ἀλκμήνης καὶ μὴ πιστεύων τὴν σύζυγόν του ἀπεφάσισε νὰ καύσῃ αὐτὴν ζῶσαν. Ὅτε ὅμως ἀνήφθη ἡ πυρά, ὁ Ζεὺς ἔσβεσεν αὐτὴν διὰ θυελλώδους βροχῆς. Τὸ θαῦμα τοῦτο καὶ ἡ βεβαίωσις τοῦ μάντεως Τειρεσίου ὅτι ὁ συγκοιμηθεὶς μετὰ τῆς Ἀλκμήνης ἦτο αὐτὸς ὁ Ζεὺς ἔπεισαν τὸν Ἀμφιτρύωνα νὰ συγχωρήσῃ τὴν Ἀλκμήνην, ἥτις μετὰ ἐννέα μῆνας ἐγέννησε δύο υἱούς, τὸν τριέσπερον Ἡρακλέα, πρεσβύτερον κατὰ μίαν νύκτα, καὶ τὸν Ἰφικλέα, τὸν πρῶτον ἐκ τοῦ Διὸς καὶ τὸν δεύτερον ἐκ τοῦ Ἀμφιτρύωνος, διὸ ἐβεβαιώθη οὗτος ὅτε ἀφῆκε δύο δράκοντας εἰς τὸ δωμάτιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκοιμῶντο ὁ Ἡρακλῆς καὶ ὁ Ἰφικλῆς, διότι ὁ μὲν Ἰφικλῆς ἔσπευσε νὰ φύγῃ, ὁ δὲ Ἡρακλῆς συνέλαβεν αὐτοὺς καὶ ἔπνιξε. Ὁ Ἀμφιτρύων ἐφονεύθη εἰς μίαν μάχην κατὰ τῶν Μινυῶν (*Ἀπολλ.* ΙΙ. 4 5-9). Ἀνάθημα τούτου (τρίποδα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀμφιτρύων μ' ἀνέθηκεν ἑὼν ἀπὸ Τηλεβοάων») μὲ «Καδμήϊα γράμματα», ἰσχυρίζεται ὅτι εἶδεν ὁ ἴδιος ὁ Ἡρόδοτος (Ε' 59) εἰς τὸ ἐν Θήβαις ἱερὸν τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος. Ὁ μῦθος τοῦ Ἀμφιτρύωνος, ἀπόσπασμα ὢν τοῦ μύθου τοῦ Ἡρακλέους, ἔχει τὴν αὐτὴν προέλευσιν μὲ ἐκεῖνον, καὶ διὰ τοῦτο ἑρμηνεύεται ἐν τῷ μύθῳ τοῦ Ἡρακλέους. Μὲ τὸν μῦθον τοῦτον ἀπησχολήθη ἥ τε ἀρχαία (Ἑλληνικὴ καὶ Λατινικὴ) λογοτεχνία καὶ ἡ τῶν νεωτέρων χρόνων. Οὕτως ὁ Ἡσίοδος εἰς τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἡρακλέους (στ. 27—57) προσεπάθησε νὰ συμβιβάσῃ τὰς δύο ἀντιφατικὰς παραδόσεις περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἡρακλέους (κατὰ τὴν μίαν ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμφιτρύωνος· διὰ τοῦτο δὲ καὶ Ἀμφιτρυωνιάδης καὶ Ἀλκίδης, ἀπὸ τοῦ πάππου Ἀλκαίου, ἐκαλεῖτο—κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν τοῦ Διός). Ὁ Πίνδαρος (Νεμ. Χ. 15) διερρύθμισεν ἐπὶ τὸ θαυμασιώτερον τὸν μῦθον, ὁ Σοφοκλῆς ἐποίησεν ὁμώνυμον τραγῳδίαν, τὴν ὁποίαν παρῴδησε, πιθανώτατα, ὁ Συρακόσιος Ρίνθων, ὁ ποιητὴς τῆς μέσης κωμῳδίας Ἀρχίππος ἔγραψε κωμῳδίαν Ἀμφιτρύωνα, ἣν ἐμιμήθη ὁ Ρωμαῖος *Πλαῦτος* εἰς τὴν θαυμασίαν ὁμώνυμον κωμῳδίαν του. Ἐκ τῶν ἔργων τῶν νεωτέρων, ἅτινα πραγματεύονται τὸν αὐτὸν μῦθον, ἄξια μνείας εἶναι ὁ Ἀμφιτρύων τοῦ *Rotrou* καὶ πρὸ πάντων ὁ Ἀμφιτρύων τοῦ *Molière*, μεταφρασθεὶς ἐμμέτρως καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τοῦ Ἀμφιτρύωνος τοῦ Molière παροιμιώδεις κατέστησαν οἱ στίχοι «le véritable Amphitryon est l'Amphitryon où l'on dine». **Γ. Δ. ΚΑΨ.**

ἀμφιτρύων,—ωνος. Ἡ λέξις, ὡς οὐσιαστικόν, προῆλθεν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἥρωος τῆς ὁμωνύμου γαλλικῆς κωμῳδίας τοῦ Μολιέρου καὶ σημαίνει τὸν ἑστιάτορα, τὸν συγκαλοῦντα εἰς τὴν τράπεζάν του φίλους συμπότας καὶ ἐν γένει τὸν κολακευόμενον διὰ τὴν ἐλευθεριότητά του πλούσιον καὶ ἰσχυρὸν ἄνθρωπον. **Α. Δ.**

ἀμφίτυλος (Amphitylus Owen) [*Παλαιοζ.*]. Γένος *μαρσυποφόρων* θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *παντοθηριδῶν* ζήσαν εἰς τὰ στρώματα τὰ σχηματισθέντα κατὰ τὴν δογγέριον περίοδον ἐν Ἀγγλίᾳ. **Θ. Σ.**

ἀμφιτυπία (amphitypie) [*Γραφ. Τεχν.*]. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον περιλαμβάνονται αἱ ἀκόλουθοι δύο μέθοδοι παρασκευῆς φωτοτύπων: 1) Χάρτης ἐπιχρισθεὶς πρῶτον διὰ διαλύματος τρυγικοῦ σιδήρου (ὑποξειδίου) καὶ εἶτα διὰ διαλύματος ἐναμμωνίου κιτρικοῦ σιδήρου ἐκτίθεται ἐν τῷ φωτογραφικῷ θαλάμῳ, ὅτε λαμβάνεται ἀρνητικὴ εἰκών, ἥτις ἐν τῷ σκότει φαίνεται ὠχρά. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐμβαπτιζομένη ἐντὸς διαλύματος νιτρικοῦ ὑδραργύρου καὶ τέλος πιεζομένη διὰ θερμοῦ σιδήρου καθίσταται θετική. 2) Χάρτης, παρασκευασθεὶς διὰ κόμμεως καὶ ἁλάτων σιδήρου, φέρεται κάτωθεν διαφανοῦς χάρτου, ἐφ' οὗ ὑπάρχει τὸ πρωτότυπον σχεδίου τινὸς καὶ τυποῦται ἐκτιθέμενος εἰς τὸ φῶς. Εἶτα κατεργάζεται ἐντὸς διαλύματος σιδηροκυανικοῦ καὶ ἀνθρακικοῦ καλίου, ὅτε ἐμφανίζεται εἰς κυανοῦν χρῶμα ἡ θετικὴ εἰκὼν τοῦ σχεδίου. Μετὰ ταῦτα ἐκπλύνεται τὸ φωτότυπον, σφογγίζεται ἐλαφρῶς διὰ βάττας, ξηραίνεται, καλύπτεται ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ διὰ λιθογραφικοῦ χρώματος καὶ φέρεται εἰς λουτρὸν θειικοῦ ὀξέος (1 μ. ὀξέος, 20 μ. ὕδατος). Τέλος ἐκπλύνεται δι' ὕδατος, ἐμφανίζεται ἡ εἰκὼν διὰ τεμαχίου βάττας καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀνατύπωσιν (πρβλ. *A. Albert* Zeit. f. Repr. Techn. 1916—1917). **Κ. Γ. Μ.**

ἀμφίφαλος (ἡ)· χαρακτηριστικὸν ἐπίθετον τῆς περικεφαλαίας· ἡ ἀμφοτέρωθεν, ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, διὰ φαλοῦ κεκοσμημένη.

ἀμφιφανεῖς *ἀστέρες* [*Ἀστρον.*]. Καλοῦνται οὕτως οἱ ἀστέρες, τῶν ὁποίων οἱ παράλληλοι τέμνονται ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος τοῦ παρατηρητοῦ εἰς δύο τόξα, ὧν τὸ ἕν, διανυόμενον ὑπεράνω τοῦ ὁρίζοντος, ὀνομάζεται *ἡμερήσιον*, τὸ δὲ ἕτερον κάτωθεν αὐτοῦ, ὀνομάζεται *νυκτερινόν*. Οἱ ἀστέρες οὗτοι καθ' ἑκάστην ἀνατέλλουσι, μεσουρανοῦσι καὶ δύουσιν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς *ἀειφανεῖς* καὶ τοὺς *ἀφανεῖς*, ἐξ ὧν οἱ μὲν πρῶτοι εὑρίσκονται διαρκῶς ἄνωθεν, οἱ δὲ τελευταῖοι διαρκῶς κάτωθεν τοῦ ὁρίζοντος τοῦ παρατηρητοῦ.

Διὰ παρατηρητὴν ἱστάμενον εἰς τοὺς πόλους, ἅπαντες οἱ ἀστέρες εἶναι ἀειφανεῖς ἢ ἀφανεῖς καὶ οὐδεὶς ἀμφιφανής. Ἐὰν ὁ παρατηρητὴς ἵσταται εἰς τὸν ἰσημερινόν, δι' αὐτὸν ἅπαντες οἱ ἀστέρες θὰ εἶναι ἀμφιφανεῖς. Τέλος προκειμένου περὶ τῶν ἐνδιαμέσων γεωγραφικῶν πλατῶν, ἵνα ἀστὴρ τις εἶναι ἀμφιφανὴς ἐν τόπῳ πλάτους φ, δέον ἡ πολικὴ ἀπόστασις αὐτοῦ νὰ εἶναι μεγαλυτέρα τοῦ ἐξάρματος τοῦ πόλου ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. **Σ. Π.**

Ἀμφιφάνης (ὁ) [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Φηγέως, ἱερεὺς τοῦ ἐν Τροίᾳ ναοῦ τοῦ Ἡφαίστου. **Κ. Μ. Κ.**

ἀμφιφῶντες (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Ἐκαλοῦντο οὕτω κατὰ τὴν ἀρχαιότητα οἱ εἰς τὴν Μουνυχίαν Ἀρτέμιδα προσφερόμενοι πλακοῦντες τὴν 16ην τοῦ Μουνυχιῶνος (πρβλ. *Σουΐδ.* καὶ *Ἁρποκρατ.* ἐν λ. *Μουνυχιών*). Ὠνομάσθησαν δὲ οὕτω οἱ πρὸς τὴν Ἀρτέμιδα προσφερόμενοι πλακοῦντες, εἴτε διότι «ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐπικαταλαμβάνεται ἡ σελήνη ἐπὶ ταῖς δυσμαῖς ὑπὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς καὶ ὁ οὐρανὸς ἀμφιφῶς γίνεται» (*Ἀθήν.* ΙΔ', 645), ἢ ὅπερ καὶ τὸ πιθανώτερον, καθ' ὅτι βεβαιοῦται τοῦτο καὶ ὑπὸ πλείστων ἄλλων μαρτυριῶν, διότι οἱ πλακοῦντες οὗτοι περιεκοσμοῦντο δι' ἡμμένων δᾳδίων παραπηγνυμένων ἐπ' αὐτῶν (πρβλ. *Σουΐδ.* ἐν λ. *Ἀνάστατοι*, καὶ *Ἡσύχ.* καὶ Μ. Ἐτυμολογ. ἐν λέξ. *Ἀμφιφῶν*). **Κ. Μ. Κ.**

ἀμφιχέλια (Amphihelia E. H.) [*Παλαιοζ.*]. Γένος *ἑξακοραλλίων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ὀκουλινιδῶν* ἀπὸ τῆς τριτογενοῦς περιόδου, ζῇ ἔτι καὶ νῦν ἐντὸς τῶν θαλασσῶν. **Θ. Σ.**

ἀμφιχελύδια (Amphichelydia Lydekker) [*Παλαιοζ.*]. Ὑπόταξις *χελωνοειδῶν ἑρπετῶν*, ἐμφανισθεῖσα κατὰ τὸ τριάσιον σύστημα ἐν Εὐρώπῃ καὶ βορείῳ Ἀμερικῇ ἐξηφανίσθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατὰ τὴν μειόκαινον περίοδον τῆς τριτογενοῦς

Digitized by Google

διαπλάσεως. Εἰς τὰ ἐνταῦθα ὑπαγόμενα γένη ὑφίσταται τὸ *μεσόπλαστρον*. Ἡ *λεκάνη* συνήθως δὲν ἔχει εἰσέτι συνοστεωθῆ μετὰ τοῦ πλάστρου· ὑπόπλαστρον πιθανῶς διαρκῶς ὑφιστάμενον· ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ λαιμὸς δὲν δύνανται νὰ συσπῶνται ἢ ἀποσύρωνται ἐντὸς τοῦ ὀστράκου. Τὸ ἐπίπλαστρον ἐν ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ὑοπλάστρου. Περιλαμβάνει δ' αὕτη ἡ ὑπόταξις τὰς ὁμοιογενείας τῶν *προγανοχελυνῶν*, *ἀρχαιοχελιδῶν*, *πλευροστερνιδῶν* καὶ *βαϊνιδῶν*, ἐν αἷς συγκεντροῦνται γνωρίσματα τῆς *κρυπτοδίρας* καὶ *πλευροδίρας*. θ. ɛ.

ἀμφιχελυδίδαι (Amphichelydidae Zitt.) *[Παλαιοζ.]*. Ὁμοιογένεια τῆς ὑποτάξεως τῶν *χελωνοειδῶν ἀμφιχελυδίων*, ἔχουσα τὴν αὐτὴν διότευσιν, ἐξάπλωσιν καὶ τὰ γνωρίσματα μὲ τὴν ὑπόταξιν εἰς ἣν αὕτη ὑπάγεται. θ. ɛ.

ἀμφίχορδος (Amphichorda ἢ Amphicorda) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος μυκήτων, ὀνομασθὲν οὕτω ὑπὸ τοῦ Fries· προσομοιάζει πρὸς τὸ γένος *ἰσαρία*. ɛ. μ.

Ἀμφίων *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀντιόπης καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ζήθου. Ὁ Ἀμφίων καὶ ὁ Ζῆθος ἦσαν ἀδελφοὶ δίδυμοι καὶ ἐγεννήθησαν ὑπὸ τὰς ἑξῆς περιστάσεις. Ἡ μήτηρ των Ἀντιόπη, θυγάτηρ τοῦ Νυκτέως, φυγάδος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Λύκου ἐξ Εὐβοίας διὰ τὸν φόνον τοῦ Φλεγύου, ἢ κατ' ἄλλον μῦθον τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ, ἠγαπήθη, παρθένος ἔτι οὖσα, διὰ τὸ ὑπέροχον κάλλος της ὑπὸ τοῦ Διός, μετὰ τοῦ ὁποίου συνελθοῦσα κατέστη ἔγκυος. Βαρέως φέρων τὴν προσβολὴν ταύτην ὁ Νυκτεύς, ὅστις ἠγνόει ἐκ τίνος εἶχε καταστῇ ἔγκυος, ἐμελέτησε τὸν φόνον αὐτῆς, ἡ Ἀντιόπη ὅμως ἐξέφυγε τὸν κίνδυνον αὐτὸν ἀποδράσασα (ἢ κατὰ παραλλαγὴν τοῦ μύθου ἁρπαγεῖσα) εἰς Σικυῶνα, ἔνθα ἐπροστάτευσεν αὐτὴν καὶ βραδύτερον καὶ συνεζεύχθη ὁ Ἐπωπεύς. Ὁ πατὴρ τῆς Νυκτεὺς ἀπέθανε μετὰ τοῦτο ἐκ λύπης διὰ τὸ οἰκογενειακὸν ὄνειδος, τὸ ὁποῖον παρεκάλεσε ν' ἀποπλύνῃ ὁ ἀδελφός του Λύκος τιμωρῶν τὴν Ἀντιόπην καὶ τὸν Ἐπωπέα. Ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Σικυῶνος ὁ Λύκος ἐκυρίευσε τὴν πόλιν, ἐφόνευσε τὸν Ἐπωπέα καὶ δέσας δι' ἁλύσεως τὴν Ἀντιόπην ἔφερε ταύτην αἰχμάλωτον εἰς τὰς Θήβας. Αὕτη ὅμως ὑπὸ ὠδίνων καταληφθεῖσα καθ' ὁδὸν ἐγέννησεν ἐν ταῖς Ἐλευθεραῖς, ἐντὸς σπηλαίου, δύο παῖδας, οἵτινες κατὰ διαταγὴν τοῦ Λύκου ἐξετέθησαν εἰς τὸ ὄρος Κιθαιρῶνα. Μετὰ τὸν τοκετόν της ἡ Ἀντιόπη ὡδηγήθη εἰς τὰς Θήβας καὶ παρεδόθη εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Λύκου Δίρκην, ἥτις ἐβασάνιζεν αὐτήν, ἁλυσόδετον ἐντὸς εἱρκτῆς, δι' αἰκιῶν, βοηθουμένη εἰς τὸ ἀπάνθρωπον ἔργον της καὶ ὑπὸ τοῦ συζύγου της Λύκου, ἐνῷ οἱ ἐκτεθέντες δύο υἱοί της διασωθέντες ὑπὸ τοῦ εὑρόντος αὐτοὺς βοσκοῦ, ὅστις ὠνόμασε τὸν ἕνα Ζῆθον καὶ τὸν ἕτερον Ἀμφίωνα, ἐμεγάλωνον εἰς τὴν καλύβην του. Εἶχον γίνει ἔφηβοι οἱ δύο ἀδελφοὶ καὶ ἠσχολοῦντο ὁ μὲν Ζῆθος μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ποιμνίου τοῦ θετοῦ πατρός των, ὁ δὲ Ἀμφίων μὲ τὴν κιθαρῳδίαν πρὸς τέρψιν του, ὅτε μίαν ἡμέραν ἡ Ἀντιόπη, ἀντιληφθεῖσα ὅτι αὐτομάτως ἐλύθησαν τὰ δεσμά της (τὸ θαῦμα ὠφείλετο εἰς τὴν εὔνοιαν τοῦ Διός), ἔφθασεν εἰς Κιθαιρῶνα, δραπετεύσασα ἐκ τῆς εἱρκτῆς, πρὸς ἀναζήτησιν τῶν τέκνων της.

Ἡ ἀναγνώρισις μητρὸς καὶ υἱῶν ἔγινε διὰ τοῦ θετοῦ πατρὸς εἰς τὸ χωρίον τῶν Θεσπιέων, Εὔτρησιν (Στρ. C. 411), καὶ ταύτην ἐπηκολούθησεν ἡ ἐκδίκησις. Ὁ Λύκος ἐφονεύθη καὶ ἡ Δίρκη δεθεῖσα εἰς τὰ κέρατα ἀγρίου ταύρου καὶ κατασπαραχθεῖσα ἐρρίφθη μετὰ ταῦτα εἰς τὰ ὕδατα μιᾶς κρήνης, ἥτις ἀπ' αὐτῆς ὠνομάσθη Δίρκη. Κατὰ παραλλαγὴν τινα τοῦ μύθου τούτου οἱ υἱοὶ τῆς Ἀντιόπης ἐφείσθησαν τοῦ Λύκου κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἑρμοῦ, ὅστις καὶ τὴν κιθάραν εἶχε δωρήσει εἰς τὸν Ἀμφίονα, ὁ δὲ Λύκος, ὑπακούων καὶ αὐτὸς εἰς διαταγὴν τοῦ Ἑρμοῦ, παρέδωκε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Ἀμφίονα. Τὸν εἰρημένον μῦθον, εὑρισκόμενον εἰς τὸν μυθογράφον Ἀπολλόδωρον (ΙΙΙ. 5. 5) μέ τινας παραλλαγάς, ἠκολούθησε καὶ ὁ τραγικὸς Εὐριπίδης καὶ ὁ Λατῖνος τραγικὸς Ἔννιος. Καὶ τοῦ εἰρημένου ὅμως περὶ Ἀμφίονος καὶ Ζήθου μύθου ὑπάρχουσι πολλαὶ παραλλαγαὶ (ὡς ἡ παρὰ *Παυσανίᾳ* (ΙΙ. 6. 2) περὶ ἐκστρατείας εἰς Σικυῶνα αὐτοῦ τοῦ Νυκτέως καὶ ἡ περὶ τραυματισμοῦ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Ἐπωπέως εἰς τὴν ἐν Σικυῶνι μάχην) καὶ περὶ τῆς γεννήσεως αὐτῶν πλεῖσται παραδόσεις. Κατὰ τὸν Ὑγῖνον π. χ. ἡ Ἀντιόπη ἦτο σύζυγος τοῦ Λύκου, ἥτις ἀποπλανηθεῖσα διὰ δόλου ὑπὸ τοῦ Ἐπωπέως (ἢ Ἐπάφου) ἀπεπέμφθη ὑπὸ τοῦ συζύγου της, ὅστις μετὰ ταῦτα συνεζεύχθη τὴν Δίρκην. Ἐπίσης κατὰ τὸν αὐτὸν μυθογράφον τὰ βασανιστήρια τῆς Ἀντιόπης (ἡ κάθειρξις αὐτῆς ἁλυσοδέτου ἐντὸς σκοτεινῆς φυλακῆς) ὠφείλοντο εἰς τὰς ὑποψίας τῆς Δίρκης ὅτι ὁ σύζυγός της Λύκος δεν εἶχε διακόψει πᾶσαν σχέσιν μετὰ τῆς Ἀντιόπης καὶ μετὰ τὴν ἀποπομπήν της κ. ο. κ.

Μετὰ τὴν ἐν Θήβαις ἐγκατάστασιν των οἱ δύο ἀδελφοὶ ἦλθον εἰς γάμον καὶ ἐνυμφεύθησαν ὁ μὲν Ζῆθος τὴν Θήβην, θυγατέρα τοῦ Ἀσωποῦ καὶ ἀδελφὴν τῆς θυγατρός του, ἢ κατ' ἄλλον μῦθον τὴν Ἀηδόνα (βλ. λ.), ὁ δὲ Ἀμφίων τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Ταντάλου Νιόβην, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησε πολλὰ τέκνα (καθ' Ὅμηρον 12, καθ' Ἡσίοδον 20, καθ' Ἡρόδωρον 5 καὶ κατ' Ἀπολλόδωρον 14).

Μετὰ ταῦτα ἠσχολήθησαν οἱ δύο ἀδελφοὶ μὲ τὴν ὀχύρωσιν τῶν Θηβῶν «οἳ πρῶτοι Θήβης ἕδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο—πύργωσάν τε...» (*Ὁμ.* Ὀδ. Λ. 263). Ὁ Ζῆθος ἀπέσπα ἐκ τῶν βράχων πελωρίους λίθους καὶ μετέφερε τούτους ἐπὶ τῶν εὐρέων ὤμων του, ὁ δὲ Ἀμφίων διὰ τῶν τόνων τῆς λύρας του ἡρμόζε τούτους πρὸς ἀλλήλους καὶ οὕτως ἀνηγείρετο τὸ τεῖχος ἄνευ ἐργατῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπῆρχε παράδοσις ὅτι ἱδρυτὴς τῶν Θηβῶν ὑπῆρξεν ὁ Κάδμος, ὅστις καὶ τὸ τεῖχος αὐτῶν ἀνήγειρε, τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν Καδμείαν, οἱ μυθογράφοι συνεβίβασαν τὰς δύο συγκρουομένας παραδόσεις, διηγηθέντες ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο διδύμων ἀδελφῶν (Ζήθου καὶ Ἀμφίονος) ὁ βασιλεὺς τῶν Φλεγυῶν Εὐρύμαχος εἶχε καταστρέψει τὰς Θήβας καὶ ὅτι ταύτας ἀνέκτισεν ὁ Κάδμος ὁδηγηθεὶς ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ χρησμοῦ. Τὸν συνδυασμὸν ὅμως τῶν δύο ἀντιθέτων παραδόσεων δὲν ἀπεδέχθησαν πάντες οἱ μεταγενέστεροι μυθογράφοι. Ἡ κριτικὴ τοῦ Παυσανίου (ΙΙ.6.4) συμβιβάζει τὰς δύο παραδόσεις, ἑρμηνεύουσα τὴν ἀντίθεσιν αὐτῶν οὕτως: ὅτι ὁ μὲν Κάδμος ἔκτισε τὴν Καδμείαν, ἥτις, ὅτε ἡ πόλις ηὔξησεν, ἔγινεν ἡ ἀκρόπολις αὐτῆς, οἱ δὲ ἀδελφοὶ Ἀμφίων καὶ Ζῆθος βραδύτερον τὰ τείχη τῆς πόλεως (τῆς κάτω), ἥτις ἐξετείνετο ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς Καδμείας.

Οἱ δύο ἀδελφοὶ θὰ ἔζων εὐτυχεῖς μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των ἐν Θήβαις ἀσχολούμενοι ἑκάτερος κατὰ τὰς ἕξεις καὶ τὸν χαρακτῆρά του, ὁ μὲν Ζῆθος, ὁ ἄξεστος καὶ τραχύς, μὲ τὰ ποίμνιά του καὶ τὴν θήραν ἀγρίων ζῴων, ὁ δὲ Ἀμφίων, ὁ μουσόληπτος, ὁ πεπροικισμένος μὲ ἀνώτερα ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ προσόντα, μὲ τὴν λύραν καὶ τὸ ᾆσμα, ἂν μὴ ἡ προκλητικὴ ἀγερωχία τῆς ὑπερηφάνου συζύγου τοῦ Ἀμφίονος Νιόβης δὲν προεκάλει τὴν μῆνιν τῶν θεῶν ἐναντίον τῆς οἰκογενείας των. Ἡ Νιόβη εὔτεκνος οὖσα (*Ἀπολλ.* ΙΙΙ. 5.6) ἐκαυχήθη ὅτι ἦτο τῆς Λητοῦς εὐτεκνοτέρα. Ἡ Λητὼ ἠγανάκτησε διὰ τὴν ἀλαζονείαν ταύτην καὶ παρώξυνεν ἐναντίον της τὰ τέκνα της, τὴν ἰοχέαιραν Ἄρτεμιν καὶ τὸν κλυτότοξον Ἀπόλλωνα, οἵτινες ἐξωλόθρευσαν, ὡς γνωστόν, τὴν οἰκογένειαν (πάντα τὰ τέκνα τοῦ Ἀμφίονος πλὴν δύο) τοξεύσαντες ἐν τέλει καὶ τοὺς δύο ἀδελφούς, Ἀμφίονα καὶ Ζῆθον, ταφέντας εἰς κοινὸν τάφον (τύμβον). Περὶ τοῦ θαυματουργοῦ τούτου τάφου ἐσώζετο ἡ ἑξῆς παρὰ Θηβαίοις καὶ Τιθορεῦσι τῶν Φωκέων παράδοσις. Ὑπῆρχε χρησμὸς τοῦ *Βάκιδος* (βλ. λ.), κατὰ τὸν ὁποῖον ἂν οἱ Τιθορεῖς κατὰ τὸν Ἀπρίλιον ἑκάστου ἔτους, «ἐπειδὰν τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ ταῦρον ὁ ἥλιος διεξίῃ» (*Παυσ.* ΙΧ. 17.4), κατώρθουν κρυφίως ν' ἀφαιρέσωσι χῶμα ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Ἀμφίονος καὶ τοῦ Ζήθου καὶ ν' ἀναμείξωσι τοῦτο μὲ τὸ χῶμα τοῦ μνήματος τῆς μητρὸς των Ἀντιόπης, ἥτις κατά τινα ἐπιχωρίαν ἐν Τιθορέᾳ παράδοσιν εἶχε ταφῆ ἐν αὐτῇ, εὔφοροι θὰ ἐγίνοντο κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος οἱ ἀγροί των, ἐνῷ ἀφορία θὰ ἐμάστιζε τὰς Θήβας. Οἱ Θηβαῖοι ὅμως γνωρίζοντες τὸν χρησμὸν ἐφρούρουν τὸν τάφον τῶν ἡρώων των καὶ οὕτως οἱ Τιθορεῖς σπανιώτατα ἐπετύγχανον τοῦ σκοποῦ των. Καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου ἐδεικνύοντο ἐν Θήβαις καὶ ὁ τάφος τῶν διδύμων ἀδελφῶν καὶ οἱ δύο τάφοι τῶν τέκνων τοῦ Ἀμφίονος, ὁ τῶν ἀρρένων καὶ ὁ τῶν θηλέων, ὡς καὶ ἡ πυρὰ τῶν παίδων τοῦ Ἀμφίονος.

Οὕτως ἀνεπτύχθη ὁ μῦθος τοῦ Ἀμφίονος καὶ Ζήθου ἐκ τῶν πενιχρῶν πρώτων στοιχείων του παρ' Ὁμήρῳ, ὅστις καὶ τὴν μουσικὴν τοῦ Ἀμφίονος ἰδιοφυΐαν ἠγνόει καὶ ὅτι διὰ τῶν ἁρμονικῶν τόνων τῆς λύρας του προσηρμόσθησαν μεταξύ των οἱ ὀγκώδεις λίθοι τῶν τειχῶν τῆς πόλεως Θηβῶν. Ἀλλ' ὁ μῦθος οὗτος, ὅστις ἤρχισε νὰ ἐμπνέῃ τοὺς ποιητὰς καὶ μυθογράφους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ Ρώμης ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Ἡσιόδου ἀκόμη, ἔλαβεν εὐρυτέραν ἔτι ἀνάπτυξιν διὰ προσθηκῶν καὶ βελτιώσεων τῶν ποιητῶν, οἵτινες, ὡς γνωστόν, εἶχον πλήρη ἐλευθερίαν διαρρυθμίσεως τῶν ἀρχαίων μύθων.

Ὁ μῦθος ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ. — Ἐκ τοῦ ὅλου μύθου τοῦ Ἀμφίονος τὰς περισσοτέρας παραλλαγὰς καὶ διαρρυθμίσεις ὑπέστησαν ἡ περὶ μουσικῆς μορφώσεως αὐτοῦ παράδοσις, καὶ ἡ παράδοσις περὶ τοῦ θανάτου του. Οὕτως ἐκτὸς τῆς παραδόσεως ὅτι τὴν μουσικὴν ἰδιοφυΐαν του συνεπλήρωσεν ἡ γνῶσις τῆς Λυδικῆς ἁρμονίας, διδαχθεῖσης εἰς αὐτόν, γαμβρὸν ὄντα τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Ταντάλου, ὑπὸ Λυδῶν, προσετέθη ἡ παράδοσις ὅτι τὴν μουσικὴν «ἐδίδαξεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἑρμῆς, ὅστις καὶ ἐδώρησεν εἰς τὸν Ἀμφίονα (κατὰ τὴν Βυζαντίαν ποιήτριαν *Μυρώ*) τὴν λύραν», ἡ ὁποία ἔμελλε να δοξάσῃ αὐτὸν καὶ ὅτι ὁ Ἀμφίων πρῶτος ἔκαμε χρῆσιν λύρας (*Παυσ.* ΙΧ. 5. 8). Ἡ παράδοσις αὕτη ὑπέστη τὴν παραλλαγὴν ὑπὸ τοῦ Φερεκύδου μὲν ὅτι ἡ λύρα ἐδωρήθη εἰς τὸν Ἀμφίονα ὑπὸ τῶν Μουσῶν, αἵτινες εἶχον θαυμάσει τὴν μελῳδικὴν φωνήν του, ὑπὸ τοῦ Διοσκουρίδου δὲ ὅτι ἡ λύρα, χρυσῆ μάλιστα, ἐδωρήθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὡσαύτως ἐπλουτίσθη καὶ ἡ παράδοσις περὶ τῆς μουσικῆς τέχνης του, ἥτις δὲν κατεδείχθη μόνον κατὰ τὴν ὀχύρωσιν τῶν Θηβῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιστάσεις, διότι ἡ λύρα του κρουομένη εἶχε τὴν δύναμιν, ὡς ἡ τοῦ Ὀρφέως, ὄχι μόνον νὰ τιθασεύῃ τὰ ζῷα, ἀλλὰ καὶ τοὺς λίθους νὰ κινῇ. Αὐτοὶ οἱ λίθοι, οἱ ὀγκώδεις, καὶ ἀργοί, οἵτινες ἀπετέλουν τὰ θεμέλια τοῦ ἐν Θήβαις τάφου του, ἐλέγετο ὅτι εἶχον ἀκολουθήσει τὴν ᾠδήν του ἐκ τῶν ὀρέων (*Παυσ.* ΙΧ. 17. 7). Πεφημισμένος ὡς κιθαρῳδός, καὶ ἀοιδὸς ἐν γένει, ὁ Ἀμφίων εἶχεν ἀποκτήσει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὴν αὐτὴν δόξαν μὲ τοὺς ἄλλους μυθικοὺς ἀοιδοὺς τὸν *Θάμυριν*, τὸν *Λίνον*, τὸν *Εὔμολπον*, τὸν *Μουσαῖον*, τὸν *Ὀρφέα*. Εἶχε φημισθῆ ἀκόμη ὁ Ἀμφίων καὶ διὰ τῶν ἐφευρέσεών του, οἷα ἦτο ἡ προσθήκη τῆς τετάρτης χορδῆς (τῆς *νήτης* δηλ. *ἐσχάτης*), ἢ κατὰ παραλλαγὴν τοῦ μύθου τριῶν ἔτι χορδῶν εἰς τὴν λύραν (διὰ τοῦτο μάλιστα ἐλέγετο ὅτι ἦσαν καὶ αἱ πύλαι τοῦ τείχους 7 ἀπὸ τῶν 7 γενομένων χορδῶν τῆς λύρας ἢ καὶ ἀπὸ τῶν 7 θυγατέρων του, ἀπὸ τῶν ὁποίων καὶ τὰ ὀνόματά των ἔλαβον), εἶχε προαγάγει τὴν μουσικὴν τέχνην. Περὶ δὲ τοῦ θανάτου του, ἐκτὸς τῆς μνημονευθείσης παραδόσεως, ἐφέροντο καὶ αἱ ἑξῆς: ὅτι τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἀμφίονος ἠρήμωσε νόσος λοιμώδης (*Παυσ.* ΙΧ. 5. 9), ὅτι ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐνῷ ἐφώρμα νὰ καύσῃ τὸν ναόν του, ὅτι ἀπέθανεν ἐξ ἀπελπισίας μετὰ τὸν ὄλεθρον τῆς οἰκογενείας του. Ὑπῆρχε μάλιστα καὶ παράδοσις ὅτι καὶ ἐν τῷ Ἅδῃ ἐτιμωρήθη ὁ Ἀμφίων διὰ τοὺς ἀσεβεῖς λόγους του κατὰ τῆς Λητοῦς καὶ τῶν τέκνων της. Ἡ παράδοσις τῆς ἐν τῷ Ἅδῃ τιμωρίας του περιελαμβάνετο εἰς τὸ ἔπος τοῦ Φωκαέως Προδίκου, ὅπερ ἐκαλεῖτο Μινυὰς καὶ ἦτο τὸ αὐτὸ μὲ τὴν Θηβαΐδα, τῆς ἀπεδίδετο εἰς τὸν Ὅμηρον. (*W. Christ* «Ἱστορία τῆς ἑλλ. λογοτεχνίας κατὰ μετάφρασιν *Λυσ. Γ. Χ. Κώνστα* Α' 154).

Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων διαρρυθμίσεων καὶ ἄλλαι διαρρυθμίσεις ἢ προσθῆκαι ἢ ἀναπτύξεις ἔγιναν εἰς ἄλλα ἐπεισόδια τοῦ μύθου ἀναφερόμεναι, ὡς ἡ ἀσυμφωνία τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἀμφίονος πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ζήθου εἰς τὴν ἀπολεσθεῖσαν τραγῳδίαν τοῦ Εὐριπίδου Ἀντιόπην (ἦτο δὲ ὁ Εὐριπίδης, ὡς γνωστόν, ὁ τολμηρότερος διαρρυθμιστὴς τῶν ἀρχαίων μύθων), καὶ τὴν πρώτην ἐπιστολὴν (18, 41) τοῦ Ρωμαίου ποιητοῦ Ὁρατίου, ἔνθα ἡ ἀσυμφωνία φθάνει μέχρις ἔριδος καὶ συγκρούσεως.

Ὁ μῦθος ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ. — Ὁ πλούσιος μῦθος τοῦ Ἀμφίονος, ὅπως ἐνέπνευσε τοὺς Ἕλληνας καὶ Λατίνους ποιητάς, οἵτινες καὶ ἀνέπτυξαν καὶ ἐτελειοποίησαν αὐτόν, οὕτως ἐνέπνευσε καὶ τοὺς ἀρχαίους καλλιτέχνας, οἵτινες διηώνισαν πολλὰ τῶν ἐπεισοδίων του. Τοῦ σπουδαιοτέρου ἐπεισοδίου τοῦ ὅλου μύθου, τῆς τιμωρίας τῆς Δίρκης, διεσώθη ἡ καλλιτεχνικὴ ἀπόδοσις εἰς τὸ περιφανὲς σύμπλεγμα τοῦ μουσείου τῆς Νεαπόλεως, ὅπερ κοινῶς καλεῖται Φαρνέσιος Ταῦρος καὶ εἶναι ἔργον τῶν καλλιτεχνῶν Ἀπολλωνίου καὶ Ταυρίσκου ἐκ Τράλλεων. Ἀναπαριστᾷ τὴν Δίρκην δενομένην εἰς τὰ κέρατα τοῦ ταύρου ὑπὸ τῶν υἱῶν τῆς Ἀντιόπης Ἀμφίονος καὶ Ζήθου. Ἡ ἀναπαράστασις τοῦ αὐτοῦ θέματος διεσώθη ἐγγεγλυμμένη εἰς πολυτίμους λίθους, εἰς νομίσματα ἔκτυπος, καὶ ἀνάγλυπτος εἰς θραύσματα πλακὸς ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, εὑρεθέντα ἐν Πομπηΐᾳ. Ὁμοίως τὴν τιμωρίαν τῆς Δίρκης εἶχον ὡς θέμα των εἰς τὰς τοιχογραφίας των δύο ζωγράφοι τῆς Πομπηΐας καὶ εἰς τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ Ἡρακλείου (Herculani) καὶ οἱ καλλιτέχναι τῆς ἀναπαραστάσεως αὐτῆς ἐπὶ ἑνὸς τοίχου εἰς τὸ columbarium τῆς βίλλας Panfili καὶ ἐπὶ ἐτρουσκικῶν σαρκοφάγων. Ἡ ἀναπαράστασις τῆς ἔριδος Ἀμφίονος καὶ Ζήθου ἐξ ἀντιθέσεως τοῦ χαρακτῆρός των διεσώθη εἰς μίαν τοιχογραφίαν τῆς Πομπηΐας καὶ εἰς ἓν ἀνάγλυφον ἀποκείμενον εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ ἀνάκτορον Spada. Ἡ ἀνέγερσις τῶν τειχῶν τῶν Θηβῶν οὔτε εἰς ἀρχαῖον κείμενον διεσώθη περιγραφομένη, οὔτε εἰς μνημεῖον τέχνης ἀναπαριστωμένη, μολονότι εἰς ἕνα τῶν ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου περιγραφομένων πινάκων ἀπεικονίζετο ὁ Ἀμφίων μὲ τὴν λύραν εἰς τὰς χεῖρας καὶ λίθοι ὀγκώδεις, οἵτινες ἔκαμνον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐκινοῦντο πρὸς τὰ ἐν τῷ πίνακι ἀπεικονιζόμενα τείχη.

Ἑρμηνεία τοῦ μύθου. — Ὁ Ἀμφίων ὡς βοσκὸς ἐν τῷ Κιθαιρῶνι, ὡς κτίστης τειχῶν ἐν Θήβαις καὶ ὡς κιθαρῳδὸς προσεγγίζει τὸν Ἀπόλλωνα, μετὰ τοῦ ὁποίου ἔχει πλεῖστα κοινὰ γνωρίσματα, μολονότι ἐν τῷ μύθῳ εὑρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν καὶ ἐχθρότητα. Ἐξ ἄλλου ὁ μῦθος τοῦ Ἀμφίονος καὶ Ζήθου, τῶν Διοσκούρων τούτων τῶν Θηβῶν, φαίνεται ὡς ἀντανάκλασις τοῦ μύθου τῶν Διοσκούρων τῆς Λακωνικῆς. Καλοῦνται καὶ οὗτοι ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου (*Φοίνισ.* 606) «λευκό-

Digitized by Google

πωλοι», ὅπως καὶ ἐκεῖνοι. Πρὸς τούτοις τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τῆς Ἀντιόπης, τοῦ Νυκτέως, καὶ τὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Λύκου (ἀμφιλύκη, λυκαυγὲς) ὑποδεικνύουσιν ὅτι ὁ μῦθος τοῦ Ἀμφίονος καὶ Ζήθου, καὶ τῆς μητρός των Ἀντιόπης, εἶναι ἡ ἔκφρασις φυσικῶν τινων φαινομένων, τὰ ὁποῖα ἐκλαμβάνονται ὡς δραματικαὶ πράξεις εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, προσωποποιοῦνται καὶ ἐμφανίζονται ὡς πρόσωπα δράματος. Ἡ θυγάτηρ τοῦ Νυκτέως Ἀντιόπη εἶναι ἡ κόρη τῆς Νυκτὸς Αὐγή, καὶ ὁ ἅρπαξ αὐτῆς Ἐπωπεὺς εἶναι ὁ ἐποπτεύων τὸ σύμπαν Ἥλιος. Ἐκ πάντων τούτων προκύπτει ὅτι καὶ ὁ Ἀμφίων καὶ ὁ Ζῆθος εἶναι ἡλιακοὶ ἥρωες, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Περσεύς, οἱ Διόσκουροι, ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ Οἰδίπους κ. ο. κ. Εἶναι καὶ ὁ Ἀμφίων ἐκ τῶν μεγάλων εὐεργετῶν τῆς ἀνθρωπότητος, εἷς μέγας ἐκπολιτιστής, εἷς ἐξημερωτὴς τῶν ἠθῶν διὰ τῆς μουσικῆς τὴν ὁποίαν προάγει καὶ διαδίδει. Μὲ τὰς ἁρμονικὰς συμφωνίας του θέλγει τοὺς ἐργάτας καὶ κάμνει αὐτοὺς νὰ λησμονοῦν τοὺς κόπους των. Ἡ λύρα του ἀπέκτησε, βραδύτερον, μίαν μεταφορικὴν σημασίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐκδηλοῦται κατὰ πόσον ἓν ἔργον εἶναι βαρὺ καὶ ἐπίμοχθον ἢ ἄνετον καὶ εὔκολον. «Δὲν εἶναι κτισμένον μὲ τὴν λύραν τοῦ Ἀμφίονος», δὲν ἔγινε δηλ. μόνον του, λέγουσι περὶ ἑνὸς ἔργου ἐπιμόχθου καὶ δυσκόλου (βλ. λ. Φαρνέσιος ταῦρος, Νιόβη, Ἀντιόπη).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. Decharme* (μετάφρ. Α. Ἀδαμαντίου) «Μυθολογία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος».—*Ch. Daremberg et Edm. Saglio*, Dictionnaire des antiquités Grecques et Rom. κ.ἄ.

ΓΕΡ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Ἀμφίων.** Ἐκτὸς τοῦ Ἀμφίονος, τοῦ υἱοῦ τοῦ Διὸς (βλ. ἀνωτέρω), μνημονεύονται καὶ ἄλλοι Ἀμφίονες ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.—1) Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰάσου ἢ Ἰασίου, βασιλέως τοῦ βοιωτικοῦ Ὀρχομενοῦ, καὶ σύζυγος τῆς Περσεφόνης, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Μινύου. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθησαν δύο κόραι, ἡ ἐξαισίου κάλλους Χλῶρις (Ὀμ. Ὀδ. λ' 281), ἥτις συνεζεύχθη τὸν βασιλέα τῆς Πύλου Νηλέα καὶ ἔγινε μήτηρ τοῦ Χρομίου, τοῦ Περικλυμένου, τοῦ Νέστορος καὶ τῆς Πηροῦς — κατὰ τὸν Διόδωρον (IV. 68.6) δώδεκα παίδων — καὶ ἡ Φιλομάχη, ἥτις συνεζεύχθη τὸν Πελίαν. Χλῶρις ὅμως κατὰ Παυσανίαν (II. 21.9) ἐκαλεῖτο καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀμφίονος, τοῦ συζύγου τῆς Νιόβης, ἡ μόνη διασωθεῖσα κόρη τῆς Νιόβης ἐκ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος. Διὰ τοῦτο καὶ ἕνεκα τῆς ταυτωνυμίας τῶν δύο Ἀμφιόνων, καὶ ἕνεκα τῆς ταυτωνυμίας τῶν δύο Χλωρίδων πολλάκις συνεχέετο ὁ Ἀμφίων ὁ Ἰάσου μὲ τὸν Ἀμφίονα τοῦ Διός. — 2) Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμφίονος καὶ τῆς Νιόβης, ὁ μόνος σωθεὶς ἐκ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος (Ἀπολ. III 5.6). Κατὰ τὴν Τελέσιλλαν καὶ τὸν Παυσανίαν (ἔνθ. ἀνωτ.) ὁ διασωθεὶς ἐκαλεῖτο Ἀμύκλας (βλ. λ.). — 3) Εἷς τῶν στρατευσάντων εἰς Τροίαν τριῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἐπειῶν (Ὀμ. Ἰλ. Ν. 692). Τούτου, πιθανώτατα, θυγάτηρ θὰ ἦτο καὶ ἡ νικήσασα εἰς τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ὑπὸ τῆς Ἱπποδαμείας ἱδρυθέντα ἀγῶνα σταδίου γυναικῶν Χλῶρις. — 4) Εἷς τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους φονευθέντων Κενταύρων κατὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς μάχην του (Διόδ. IV. 12.7). — 5) Εὐπατρίδης Κορίνθιος. Ἀνῆκεν εἰς τὴν διαπρεπῆ οἰκογένειαν τῶν Βακχιαδῶν, ἥτις διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ δραστηριότητός της ἐθεμελίωσε τὸ μεγαλεῖον τῆς Κορίνθου κατὰ τὸν ἔνατον αἰῶνα. Οὗτος εἶχε θυγατέρα τὴν Λάβδαν, τὴν ὁποίαν ἕνεκα τῆς ἀσχημίας της οὐδεὶς τῶν Βακχιαδῶν ἤθελε νὰ νυμφευθῇ· ἠναγκάσθη λοιπὸν ὁ Ἀμφίων, παρὰ τὰ κρατοῦντα ἔθιμα ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τῶν Βακχιαδῶν τὰ μέλη αὐτῆς νὰ ἔχωσι μόνον μεταξύ των ἐπιγαμίαν, νὰ συζεύξῃ αὐτὴν μετὰ τοῦ ἐκ τῆς κώμης Πέτρας τῆς Κορινθίας Ἠετίωνος. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθη υἱὸς διὰ τὸν ὁποῖον τὸ μαντεῖον προεῖπε μέγα μέλλον. Τοῦτο μαθόντες οἱ Βακχιάδαι, μόνοι προνομιακῶς ἄρχοντες τῆς Κορίνθου, ἐμελέτησαν τὸν φόνον τοῦ παιδός· ἡ μήτηρ του ὅμως ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐνέδρας τῶν συγγενῶν κρύψασα ἐντὸς κυψέλης, δηλ. λάρνακος. Ὁ οὕτω σωθεὶς παῖς ὠνομάσθη διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν Κύψελος καὶ εἶναι ὁ ἀνατρέψας ἐκ τῆς Ἀρχῆς τοὺς Βακχιάδας κατὰ τὸ 657 π. Χ. καὶ γενόμενος πρῶτος τῆς Κορίνθου τύραννος (βλ. λ. Κύψελος).—6) Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀκέστορος, ἀνδριαντοποιὸς ἐκ Κνωσοῦ τῆς Κρήτης, κατασκευάσας χαλκοῦν σύμπλεγμα, τὸ ὁποῖον ἀνέθεσαν οἱ Κυρηναῖοι εἰς τοὺς Δελφούς. Ἐν τῷ συμπλέγματι παρίστατο ἅρμα μεθ' ἵππων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔβαινεν ἡ Κυρήνη ὡς ἡνίοχος, ἔτι δὲ ὁ Βάττος, ὁ ἱδρυτὴς τῆς πόλεως Κυρήνης, στεφανούμενος ὑπὸ τῆς Λιβύης (*Παυσαν.* 10, 15, 6-7). Περὶ τοῦ καλλιτέχνου τούτου ὑπάρχει προσέτι ἡ πληροφορία ὅτι ἦτο μαθητὴς Πτολίχου τοῦ Κερκυραίου, ὁ ὁποῖος ἦτο μαθητὴς τοῦ Ἀθηναίου Κριτίου, γνωστοῦ ὡς ποιήσαντος μετὰ τοῦ Νησιώτου τοὺς τυραννοκτόνους τῷ 476 π.Χ. Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀμφίων ἦτο σύγχρονος καὶ ὀλίγον νεώτερος τοῦ Φειδίου (440—410 π. Χ.). —7) Ὁ υἱὸς τοῦ Ὑπερασίου ἢ Ἱππάσου καὶ τῆς Ὑψοῦς καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀστερίου ἐκ Πελλήνης Ἀργοναύτης. Κατ' ἄλλον μῦθον μεταξὺ τῶν Ἀργοναυτῶν ἦτο ὁ πατήρ του Ἵππασος καὶ οὐχὶ αὐτός. —8) Ἀθηναῖός τις υἱὸς τοῦ Σωσιβίου καὶ ἄλλοι τινές. —α.

— **Ἀμφίων** [*Ἄστρον.*]. Ἐκαλεῖτο οὕτως ἐνίοτε ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὁ ἕτερος τῶν ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Διδύμων (*Ζῆθος καὶ Ἀμφίων ἀντὶ Κάστορος καὶ Πολυδεύκους*). Σ. Π.

ἀμφίων (Amphion Pauder) [*Παλαιοζ.*]. Γένος *τριλοβιτῶν* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *χειρουριδῶν* ζῆσαν ἀπὸ τοῦ ἄνω καμβρίου μέχρι καὶ τοῦ κάτω σιλουρίου συστήματος. Ἀσπὶς κεφαλῆς βραχεῖα, πεπλατυσμένη καὶ ὑπὸ κυματίου περιφερικῶς περιβαλλομένη, φαλάκρα ἀσθενῶς θολωτὴ μετὰ ἰσχυρῶν πλευρικῶν καὶ μετωπικῶν αὐλάκων, ὀφθαλμοὶ μικροί, θώραξ ἐκ 15—18 ἄρθρων, πλευραὶ ἐξωγκωμέναι, πυγίδιον μικρότερον κατά τι τοῦ ἀσπιδίου τῆς κεφαλῆς. Θ. Σ.

Ἀμφιώνα (ἡ) [*Μυθολ.*]. Θεὰ ἢ ἡρωῒς τοῦ Κρητικοῦ πανθέου ἀναφερομένη ἐν ἐπιγραφῇ τῆς πόλεως Δρήρου (220 π. Χ.), εἰς τὴν ὁποίαν πρὸς τοῖς ἄλλοις θεοῖς ὁρκίζονται αἰωνίαν ἔχθραν κατὰ τῶν Λυκτίων οἱ «ἀγελάοι» (ἔφηβοι) τῆς πόλεως ταύτης (βλ. ἐπιγραφὴν ἐν *Ἀθηνᾷ* ἀριθμ. 2234 τοῦ ἔτους 1855). Περὶ τῆς φύσεως αὐτῆς καθὼς καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερομένου *Φοίνικος* οὐδὲν ἄλλο ἐν τῇ κρητικῇ θεογονίᾳ γνωρίζομεν πλὴν τῶν ὀνομάτων σημιτικὴν καταγωγὴν ἐμφαινόντων. Μ. Δ.

ἀμφοδάρχης (ὁ). Ἡ λέξις αὐτὴ ἀναφέρεται εἰς αἰγυπτιακοὺς παπύρους καὶ σημαίνει τοὺς ἐπόπτας τῶν ὁδῶν καὶ συνοικιῶν, τοὺς ἐντεταλμένους νὰ βεβαιώνωσι τὸ ἀκριβὲς τῶν φορολογικῶν δηλώσεων πασῶν τῶν εἰς τὴν περιοχήν των ὑπαγομένων συνοικιῶν. Ἡ λέξις προέρχεται ἐκ τοῦ *ἄμφοδον* (τό), τὸ ὁποῖον σημαίνει πᾶσαν ὁδὸν διασχίζουσαν τόπον ἢ συνοικίαν τινά. Κ. Μ. Κ.

ἀμφοῖν ἀστοῖν (ἀμφοτέρων ἀστῶν, ἀμφοτέρων πολιτῶν, γνησίων Ἀθηναίων)· κατὰ νόμον τῶν Ἀθηναίων, ψηφισθέντα τῇ προτάσει τοῦ Περικλέους, δὲν ἐπετρέπετο νὰ μετέχῃ τις τῆς διοικήσεως τῆς πόλεως «ἂν μὴ ἐξ ἀμφοῖν ἀστοῖν ᾖ γεγονὼς» (*Ἀριστοτέλ.* Ἀθην. Πολιτεία 26, 3)· πρβλ. *ἀστός*. Β. Φ.

ἄμφορα (τὰ) (Amphora) [*Ζῳολ.*]. Διάτομα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κυμβελλιδῶν*. Φέρουσι λεπτοτάτας βαλβίδας, ὑαλώδους καὶ πυριτικῆς συστάσεως καὶ ἡμισεληνοειδοῦς ἢ τοξοειδοῦς σχήματος. Εἶναι γνωστὰ πλεῖστα εἴδη θαλάσσια καὶ ὀλίγιστα τῶν γλυκέων ὑδάτων. Δ. Ν. Π.

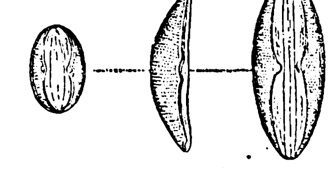

Τύποι ἀμφόρων.

—[*Παλαιοζ.*]. Ἀπολιθώματα *ἀμφόρων* εὑρέθησαν ἐντὸς τοῦ στιλβωτικοῦ σχιστολίθου τοῦ Κούτσχλιν παρὰ τὴν Βιλίνην καὶ εἰς τὸ ὀρεινὸν ἄλευρον τῆς Σάντα-Φιόρα. Θ. Σ.

ἀμφοράκρινος (Amphoracrinus Austin) [*Παλαιοζ.*]. Γένος *πελματοζῴων* κρινοειδὲς ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀκτινοκρινιδῶν* εὑρισκόμενον ἀπολελιθωμένον ἐντὸς τοῦ κολενκάλκ τοῦ ἀνθρακικοῦ συστήματος τῆς Εὐρώπης καὶ βορείου Ἀμερικῆς. Ἔχει κάλυκα ἀπιοειδῆ ἢ ᾠοειδῆ μετὰ πινακιδίων κοκκιοειδῶς ἐστολισμένον, κάλυμμα κάλυκος λίαν θολωτόν, αἱ δὲ βάσεις τῶν βραχιόνων φέρουσι πρὸς τὰ κάτω κατευθυνομένας προεκτάσεις. Θ. Σ.

ἀμφορεὺς [*Ἀρχ.*]. Ὁ ἀρχαῖος τύπος τῆς λέξεως εἶναι *ἀμφιφορεὺς* (Ἰλ. Ψ. 170, Ὀδ. Κ. 164. Ἀνθ. Παλα. 13,19). Ἀγγεῖον δίωτον μέγα, ὀνομαζόμενον οὕτω διὰ τὰς δύο αὐτοῦ λαβὰς (ὦτα). Ὠνομάζετο καὶ *δίωτος* ἢ *δίωτος στάμνος* καὶ *καδίσκος* (*Πλάτ.* Ἱπ. μεί. 288 — *Ἀθ.* 473). Οἱ ἀμφορεῖς ἦσαν ποικίλοι τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα, εἶχον τὰς λαβὰς μακράς, κάτω ἀπέληγον εἰς ὀξύ, ἵνα στερεώνωνται εἰς τὴν γῆν ἐν ταῖς ἀποθήκαις ἢ στηρίζωνται εἰς τὸν τοῖχον, ἢ ἀκόμη νὰ τίθενται εἰς ἐπίτηδες κατεσκευασμένα κοιλώματα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους σχήματος ἀνεστραμμένου κώνου. Πολλοὶ ἀνευρέθησαν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ. Οὗτοι κατεσκευάζοντο ἐκ πηλοῦ (*Hor.* de ar. po. 21), ὁ Ὅμηρος ὅμως μνημονεύει καὶ λιθίνων καὶ χρυσῶν. Οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον ἀμφορεῖς ἐκ χαλκοῦ, ἐν Πομπηΐᾳ δὲ ἀνευρέθησαν καὶ ὑέλινοι. Ἐν τοῖς ἀγγείοις τούτοις ἐφυλάσσοντο οἶνος, ἔλαιον, μέλι, γάλα, σταφυλαί, ἐλαῖαι, ταριχευμένα κρέατα, τετηγμένος χρυσὸς καὶ μόλυβδος (*Ἡρ.* 3,96.—*Nepos* Haun. 9) καὶ ἄλλαι προμήθειαι (*Ξεν.* Ἀν. 5, 4, 28). Ἐνίοτε δ' ἐτίθεντο εἰς αὐτοὺς τὰ ὀστᾶ καὶ ἡ κόνις τῶν νεκρῶν, ἐχρησίμευον δηλαδὴ ὡς νεκρικαὶ κάλπαι. Ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Σοφοκλῆς μνημονεύουσι τούτων ὡς τεφροδόχων ἀγγείων (Ἰλ. Ψ. 91, 92.—*Σοφ. ἀπ.* 303 Dind.).

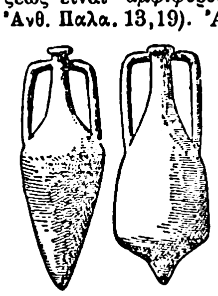

Ἀριστερᾷ, ἀμφορεὺς τῆς Κνίδου. Δεξιᾷ, ἀμφορεὺς τῆς Ῥόδου.

Ἀριστερᾷ, ἀμφορεὺς τῶν Παναθηναίων (Ε' π. Χ. αἰῶνος). Ἐν τῷ μέσῳ ἀμφορεὺς ἀττικὸς (ΣΤ' αἰῶνος π. Χ.) Δεξιᾷ, ἀμφορεὺς Ἀπουλιανοῦ ῥυθμοῦ.

Ἐπὶ τῶν καλῶν χρόνων τῆς ἀγγειοπλαστικῆς οἱ νεκρικοὶ ἀμφορεῖς ἔλαβον σχῆμα κομψότατον μικρῶν πιθοειδῶν ἀγγείων μετὰ πώματος χρησιμευόντων ἀντὶ τεφροδόχου κάλπης. Ἦτο δ' ὁ ἀμφορεὺς καὶ *μέτρον ρευστῶν* (*μετρητής*), δυνάμενος νὰ περιλάβῃ ἓξ χόας (*Ἡρόδοτος* 1,51).

Ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τῶν λαβῶν τῶν ἀμφορέων τῶν μεγάλων ἐνετυποῦτο διὰ σφραγῖδος τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου ἢ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ κατεσκευάζοντο, καὶ τοῦ ἄρχοντος, ἐφ' οὗ κατεσκευάζοντο. Πολλοὶ εὑρέθησαν τοιοῦτοι μετὰ σφραγῖδος τῆς Ῥόδου, τῆς Κνίδου, τῆς Θάσου. ΙΑΚ. Χ. Δ.

Ἀριστερᾷ, τρίωτος ἀμφορεὺς τῆς Κνωσοῦ. Δεξιᾷ, ψευδόστομος ἀμφορεὺς μετὰ σημείων Κρητικῆς γραφῆς.

— [*Ἀττ. Δίκ.*] Ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἐχρησιμοποιοῦντο δύο εἰδῶν ἀμφορεῖς: ὁ χαλκοῦς καὶ ὁ πήλινος. Καὶ ὁ μὲν χαλκοῦς ἀμφορεὺς (*κύριος* ἢ *πρότερος*) ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν συλλογὴν τῶν ψήφων τῶν δικαστῶν, ἦτο δὲ οὗτος ὁριζοντίως κεχωρισμένος εἰς δύο καὶ ἔφερεν ἐπίβλημα ἐν τῷ μέσῳ, ὅπως ἐξασφαλίζεται ἡ μυστικότης τῆς ψήφου, καὶ ὀπὴν ἐπιμήκη, ἱκανὴν διὰ μίαν μόνην ψῆφον. Ὅταν τὰ συμφέροντα ἐν τῇ δίκῃ ἦσαν πλείονα, ἐτίθεντο τόσοι καδίσκοι ὅσαι καὶ αἱ ἀμφισβητήσεις (*Ἰσαίου* περὶ τοῦ Ἁγνίου κλήρου 21, «καδίσκων τεσσάρων τεθέντων κατὰ τὸν νόμον», *Δημοσθ.* πρὸς Μακάρτ. 10). Ὁ δὲ πήλινος (*ἀμφορεὺς μετρητής*) διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ χρόνου τῶν ἀγορεύσεων τῆς κατηγορίας καὶ τῆς ἀπολογίας. πρὸς δὲ καὶ τῆς ψηφοφορίας τῶν δικαστῶν. Ὁ πήλινος ἀμφορεὺς ἐπληροῦτο ποσότητος ὕδατος, ἡ ῥοὴ τοῦ ὁποίου καθώριζε τὴν διάρκειαν τῶν ἀγορεύσεων (βλ. καὶ λ. κλεψύδρα), καὶ περιελάμβανε 14 περίπου ὀκάδας ὕδατος, ἦτο ὅμως δυνατόν, εἰς δίκας ἰδίως κληρονομικάς, ἔνθα ἠγείροντο πλεῖστα ζητήματα, νὰ ἐπιτραπῶσι πλείονες μονάδες ἀμφορέων ὕδατος καὶ χοῶν («ἐξ ἀνάγκης γὰρ ἦν τῷ ἄρχοντι ἀμφορέα ἑκάστῳ ἐγχέαι τῶν ἀμφισβητούντων, καὶ τρεῖς χόας τῷ ὑστέρῳ λόγῳ», *Δημοσθ.* πρὸς Μακάρτ. 8). ΙΩ. Δ. ΖΕΠΟΣ

— **Ἀμφορεύς.** Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπεδόθη γλευαστικῶς ὡς ἐπωνυμία εἰς τὸν *Ξεναγόραν τὸν Ῥόδιον*, ὃν ὁ Ἀθήναιος ὀνομάζει Ξέναρχον. Ὠνομάσθη δὲ οὕτω διὰ τὴν οἰνοποσίαν καὶ τὴν ἄλλην ἀκολασίαν. Ὁ Αἰλιανὸς (Ποικ. Ἱστ. 12, 26) ἀναφέρων τοῦτο λέγει εἰς τὸ κεφάλαιον: «Περὶ οἰνοφλύγων τινῶν»: «Ποτίστατοι γεγόνασιν ἄνθρωποι, ὥσπερ φασί, Ξεναγόρας ὁ Ῥόδιος, ὃν ἐκάλουν Ἀμφορέα...» Τοῦτο ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἡμέτερον: *Μπεκροκανάτας*. Παρ' Ἀθηναίῳ ὀνομαζόμενος ὁ Ξεναγόρας οὗτος Ξέναρχος λέγεται κωμῳδοποιὸς καὶ ἀναφέρονται ὀνόματα ποιημάτων αὐτοῦ: Βουταλίων. Δίδυμοι, Πένταθλος, Πορφύρα, Πρίαπος, Σκύθαι, Ὕπνος καὶ ἀποσπάσματα ποιημάτων αὐτοῦ, ἅτινα ἦσαν συμποτικά. ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀμφορίδιον (Amphoridium M. Schimp.) [*Βοτ.*]. συνώνυμον τοῦ βρύου ζυγόδους (βλ. λ.). Ν. Μ.

ἀμφορίκαρπος (Amphoricarpos Vis.) [*Βοτ.*]. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, πε-

Digitized by Google

ριλαμβάνον δύο εἴδη τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης. Σ. Μ.

ἀμφορίτης *ἀγὼν [᾿Αρχ.]*. ᾿Εκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ ἐν Αἰγίνῃ κυρίως τελούμενος ἀγών, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ ἀγωνισταὶ τρέχοντες ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τῆς ᾿Ασωπίδος πηγῆς καὶ τἀνάπαλιν ἔφερον ἐπ᾿ ὤμου ἀμφορεῖς. ῾Ο ἀγὼν οὗτος, θεωρούμενος ὡς ὑπόλειμμα τῆς ἐν Αἰγίνῃ διαμονῆς τῶν ᾿Αργοναυτῶν, ἐτελεῖτο κατὰ τὸν Δελφίνιον (Μουνιχιῶνα) μῆνα. Κ. Μ. Κ.

ἀμφορικὸν *φύσημα [᾿Ιατρ.]*· βλ. φύσημα.

ἀμφοροειδῆ (Amphoroidea Bather) */Παλαιοζ./*. Τάξις *ἐχινοζῴων* (βλ. συνών. **καρποειδῆ**). Θ. Σ.

ἀμφοτερίζω· κλίνω, στρέφομαι, πρὸς ἀμφότερα τὰ μέρη, ἐπαμφοτερίζω.

ἀμφοτεροβαρὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη ἴσον ἔχων τὸ βάρος, ἰσόρροπος· || μετάφρ. *«ἀμφοτεροβαρὴς σύμβασις»*.—᾿Επίρρ. *ἀμφοτεροβαρῶς*.

— *[᾿Ενοχ. Δικ.]*· βλ. σύμβασις.

ἀμφοτερόμαχον */Ναυτ./*. Τὸ μεταξὺ δύο πυρῶν εὑρεθέν, μαχόμενον πλοῖον (βλ. καὶ λ. ἀμφίπυρον). Α. Κ.

ἀμφοτερόπλους (κοιν. *πηγαιμὸς καὶ ἐρχομὸς* γαλλ. l'aller et le retour) */Ναυτ./*. ῾Ο ἀπό τινος λιμένος *ἀπόπλους* πλοίου πρός τινα προορισμὸν καὶ ὁ ἐκ τοῦ λιμένος τοῦ προορισμοῦ *ἐπανάπλους* εἰς τὸν λιμένα τοῦ ἀπόπλου. Οὕτω, ὁ ὅρος «ἀμφοτερόπλους» δύναται νὰ ἀφορᾷ ἰδίως εἴτε εἰς τὸ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ διπλοῦ τοιούτου πλοῦ διανυθὲν διάρμα, εἴτε ὡς πρὸς τὸν διὰ τὴν διάνυσιν αὐτοῦ ἀπαιτηθέντα χρόνον, εἴτε εἰς τὰ ἐνδεχομένως κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ λαβόντα χώραν συμβάντα, εἴτε εἰς σύναψιν ναυλώσεως πλοίου πρὸς μεταφορὰν φορτίου διά τινα λιμένα καὶ τὴν ἐκεῖθεν μεταφορὰν ἄλλου φορτίου εἰς τὸν λιμένα τοῦ ἀπόπλου. Σ. Ε. Λ.

— *[᾿Αττ. Δίκ.]*. *᾿Αμφοτερόπλουν δανείζειν* ἐλέγετο τὸ ναυτοδάνειον, ὅπερ συνωμολογεῖτο διὰ διπλοῦν ταξίδιον (ἀνόδου καὶ καθόδου), ὅτε ὁ κίνδυνος τοῦ δανείζοντος ἔπαυεν, ἀφ᾿ ἧς στιγμῆς ἐπέστρεφε τὸ πλοῖον εἰς τὸν τόπον τῆς ἀναχωρήσεώς του (*Δημοσθ.* κατὰ Διονυσοδώρου 5, πρὸς Φορμίωνα 6,8). *῾Ετερόπλουν δανείζειν*, τὸ δι᾿ ἓν ταξίδιον συνομολογούμενον (*Δημοσθ.* κατὰ Διονυσοδώρου 29). ῞Οταν τὸ ναυτοδάνειον ἐγένετο ἀμφοτερόπλουν, ἦσαν ὑπέγγυα εἰς τὸν δανειστήν, ὄχι μόνον τὰ ἐμπορεύματα τὰ προωρισμένα διὰ τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ των, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα, ἅτινα θὰ ἠγοράζοντο πρὸς μεταφορὰν (*Δημοσθ.* πρὸς Λάκριτον 10 ἑπ., 23, πρὸς Ζηνόθεμιν 4). ΙΩ. Δ. ΖΕΠΟΣ

ἀμφότερος, *—α, —ον*· σπανίως εἰς τὸν ἑνικὸν ἀριθμόν: παροιμ. «ἐπ᾿ ἀμφότερον οὖς καθεύδει» ἐπὶ τῶν ἀμερίμνων· συνηθέστατα παρ᾿ ἀρχαίοις, πάντοτε δὲ παρὰ τοῖς νεωτέροις, εἰς τὸν πληθ. ἀριθμόν, *ἀμφότεροι,—αι,—α*· καὶ οἱ δύο, καὶ ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος, εἴτε ὁμοῦ εἴτε κεχωρισμένως, εἴτε τοπικῶς, εἴτε χρονικῶς· ἀντίθ *μηδέτερος* ἢ *ὁ ἕτερος*, «ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ ἀπέθανον, ὁ μὲν ἐνταῦθα, ὁ δὲ ἐν τῇ ξένῃ» ἢ «...ὁ μὲν πέρυσιν, ὁ δὲ προπέρυσιν». Τὸ οὐδ. *ἀμφότερα* ἢ *κατ᾿ ἀμφότερα* λέγεται ἐπιρρηματικῶς: «ἀμφότερα, καὶ δειλὸς καὶ προδότης εἶναι», «ἀμφότερα ἀριστός ἐστι καὶ στρατηγὸς καὶ ῥαψῳδός», «πείθωμεν ἢ δώροις ἢ χάρισιν ἢ ἀμφότερα», ἔνθα ἡ ἐπιρρηματικὴ χρῆσις τοῦ *ἀμφότερα* εἶναι προφανής· διότι ἄλλως θὰ ἔκειτο *ἀμφοτέροις*, ἵνα συμφωνήσῃ μετὰ τοῦ *δώροις* ἢ *χάρισιν*.—᾿Επίρρ. **ἀμφοτέρως**· κατ᾿ ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους, καὶ κατὰ τοῦτον καὶ κατ᾿ ἐκεῖνον τὸν τρόπον. Β. Φ.

᾿Αμφότερος (ὁ). — 1) Λύκιος φονευθεὶς κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τροίας ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου. —2) Υἱὸς τοῦ ᾿Αλκμέωνος καὶ τῆς Καλλιρρόης, ἀδελφὸς τοῦ ᾿Ακαρνᾶνος (βλ. λ. ᾿Ακαρνὰν καὶ ᾿Αλκμέων). Κ. Μ. Κ.

᾿Αμφοτερὸς (ὁ). Εἷς τῶν πιστοτάτων ἀξιωματικῶν τοῦ Μ. ᾿Αλεξάνδρου. ῏Ητο υἱὸς τῆς ᾿Αριστοπάτρας καὶ ἀδελφὸς τοῦ Κρατέρου. Οὗτος ἀπεστάλη πρὸς τὸν Παρμενίωνα, ὅτε ἀνεκαλύφθη ἡ προδοσία τοῦ Λυγκηστοῦ ᾿Αλεξάνδρου, μὲ τὴν ἐμπιστευτικὴν προφορικὴν ἐντολὴν πρὸς αὐτὸν νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ φυλακίσῃ ἄνευ θορύβου τὸν προδότην (*Ι. Δρόϋσεν* Ἱστορ. τοῦ Μακεδ. ἑλληνισμοῦ, κατὰ μεταφρ. *᾿Ι. Πανταζίδου* Ι. 260). Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 333 π. Χ. ἔλαβεν ἐντολὴν μετὰ τοῦ ῾Ηγελόχου ὑπὸ τοῦ Μ. ᾿Αλεξάνδρου νὰ συγκροτήσωσι στόλον ἐν Προποντίδι πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς συγκοινωνίας τῆς στρατιᾶς μετὰ τῆς Μακεδονίας. ῾Ο ᾿Αμφοτερὸς καὶ ὁ ῾Ηγέλοχος ὄχι μόνον ἐξησφάλισαν τὴν συγκοινωνίαν διὰ τοῦ συγκροτηθέντος μακεδονικοῦ στόλου, ἀλλὰ καὶ κατίσχυσαν τοῦ ἐν τῷ Αἰγαίῳ περσικοῦ στόλου, τοῦ ὁποίου τὸν ναύαρχον καὶ συνέλαβον ἐν Χίῳ. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν πασῶν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἀπὸ τῆς περσικῆς τυραννίας, ὁ ᾿Αμφοτερὸς ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς Κῶ πρὸς καθυπόταξιν τῆς Κρήτης, ἥτις μόνη ἦτο ἀκόμη (332 π. Χ.) ὑπὸ τοὺς Πέρσας, κατεχομένη ὑπὸ τῶν συμμάχων των Λακεδαιμονίων. Καὶ τὴν ἀποστολὴν ταύτην ἔφερεν εἰς αἴσιον πέρας ὁ ᾿Αμφοτερὸς κατορθώσας νὰ ἐξώσῃ ἐκ Κρήτης τὰς περσικὰς καὶ σπαρτιατικὰς φρουράς. Οὕτως ὁ ᾿Αμφοτερὸς μετὰ τοῦ ῾Ηγελόχου συνετέλεσαν νὰ συντριβῇ πᾶσα περσικὴ ναυτικὴ δύναμις μέχρι τοῦ 331 π. Χ. καὶ νὰ διακοπῇ ἡ μεταξὺ Περσῶν καὶ ῎Αγιδος, τοῦ μόνου φανεροῦ καὶ δρῶντος ἐν ῾Ελλάδι ἐχθροῦ τοῦ Μ. ᾿Αλεξάνδρου, συγκοινωνα (*Αρρ.* ἀνάβ. Ι. 25.9 καὶ ΙΙΙ. 2.6 καὶ 6.3). Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀμφοτερότοιχος *Ναυτ./*. ῞Ορος ναυτικός, ἀπαντῶν εἰς ἀρσενικὸν καὶ οὐδέτερον, καὶ σημαίνων χειρισμόν, γυμνάσιον ἢ ὅ,τι ἄλλο, παρ᾿ ἀμφοτέρων τῶν *τοιχαρχιῶν* ἐκτελούμενον. ᾿Ανταποκρίνεται πρὸς τὸν γαλλικὸν ὅρον de deux bords καὶ τὸν ἀγγλικὸν both sides· || *ἀμφοτερότοιχον πῦρ*, ὁ ἀπὸ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν κανονιοβολισμός, μέσον ἀμύνης πλοίου καταστάντος *ἀμφιπύρου* ἢ *ἀμφοτερομάχου*, συνηθεστάτης περιπτώσεως εἰς τὰς παλαιὰς ναυμαχίας, ἰδίως δὲ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νέλσωνος. Σ. Ε. Λ.

ἀμφοτερόφθαλμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δι᾿ ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν βλέπων.

ἀμφοτερόχωλος (ὁ, ἡ)· ὁ κατ᾿ ἀμφοτέρους τοὺς πόδας χωλός.

ἀμφοτέρωθεν· ἐπίρρ. ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, κυριολ. καὶ μεταφ.: «ἀμφοτέρωθεν ἡ ἔχθρα,—ἡ κακολογία,—ἡ ἀγάπη,—ἡ ἐκτίμησις κ.τ.τ.». Β. Φ.

ἀμφοτέρωθι· ἐπίρρ. ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τόποις, καὶ ἐν τούτῳ καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ. Β. Φ.

ἀμφοτονία *[᾿Ιατρ.]*. ῾Η ταυτόχρονος αὔξησις τῆς ἐρεθιστικότητος τοῦ συμπαθητικοῦ καὶ παρασυμπαθητικοῦ νεύρου. Ν. Ν. Δ.

᾿Αμφοῦσι. Καλεῖται οὕτω τὸ βορειοανατολικὸν κυρίως τμῆμα τῆς πλησίον τῆς ᾿Αλεξανδρείας νήσου Φάρου, καθὼς καὶ ὁ ἐν αὐτῇ κόλπος, ὁ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *τῶν Πειρατῶν*. Τὸ μέρος τοῦτο κατέστη ὀνομαστὸν ἀπὸ τοὺς παρὰ τὴν ἀκτὴν εὑρισκομένους τάφους, ἀναγομένους εἰς τὴν πτολεμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ τῶν ὁποίων ἡ κόσμησις εἶναι ἀξία πάσης προσοχῆς. ᾿Επίσης εἰς τὸν κόλπον ᾿Αμφοῦσι σώζονται λείψανα τεραστίων ὀχυρωματικῶν καὶ λιμενικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα πρῶτος ἀνεκάλυψεν ὁ Soudet. Τὰ λείψανα ταῦτα ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ Φάρος ἦτο σημαντικὸς καὶ πρὸ τοῦ Μεγάλου ᾿Αλεξάνδρου. Κ. Μ. Κ.

ἀμφόφιλα *[Φυσιολ.]* Καλοῦνται οὕτω τὰ δεχόμενα τάς τε ὀξίνους καὶ βασικὰς χρωστικὰς κύτταρα· || *ἀμφόφιλα λευκὰ αἱμοσφαίρια* καλοῦνται ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων τὸ πρωτόπλασμα ἔχει κόκκωσιν δεχομένην τάς τε ὀξίνους καὶ βασικὰς χρωστικὰς (b—granulaten von Ehrlich). Κ. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ

᾿Αμφραδάκης, ***Παναγιώτης.*** ᾿Εγεννήθη εἰς τὴν νῆσον ῎Ιον, τῆς ὁποίας διετέλεσεν ἔφορος κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐκρήξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως· ὡς τοιοῦτος ἐκάλεσε μετὰ τῶν ἄλλων ἐφόρων τὴν ἀρχὴν τῆς Φιλικῆς ῾Εταιρίας τὴν 16ην Μαΐου 1821 ὅπως ἀποστείλῃ στρατεύματα πρὸς ἐπανάστασιν τῆς νήσου. Κ. Μ. Κ.

῎Αμφρυσος (ἢ *῎Αμβρυσσος* καὶ *᾿Αμβρυσὸς* *[᾿Αρχ. Γεωγρ.]*.—1) Μικρὸς ποταμὸς ἐν Θεσσαλίᾳ ἐκβάλλων εἰς τὸν Παγασιτικὸν κόλπον. ῾Ο Στράβων ὁρίζει τὴν θέσιν αὐτοῦ (9, 433 καὶ 435) λέγων: «Τῶν Θηβῶν ἐν τῇ μεσογαίᾳ τὸ Κρόκιον πεδίον, πρὸς τῷ καταλήγοντι τῆς ῎Οθρυος δι᾿ οὗ ὁ ῎Αμφρυσος ῥεῖ» (πρβλ. *Στ. Βυζ.* *᾿Απολ. Ρόδιον* 1, 54). —2) Πόλις ἐν Φωκίδι. τὸ νῦν *Δίστομον*. ῾Ο κάτοικος *᾿Αμφούσιος* καὶ *᾿Αμφρυσεύς*. ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀμφυμένιον (Amphymenium It. B. K.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος παρόμοιον πρὸς τὸ γένος *πικροκαρπος* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεδροπῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ τῆς τροπικῆς καὶ νοτίου ᾿Αμερικῆς. Σ. Μ.

῎Αμφυτος (ὁ) *[Μυθολ.]*. ῾Υπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται ἡνίοχός τις τῶν Διοσκούρων. Κ. Μ. Κ.

ἄμφω· ἀντωνυμία δυϊκοῦ ἀριθμοῦ, γεν. καὶ δοτ. ἀμφοῖν (βλ. λ.)· ἀμφότερα.

ἀμφωδηλίτης (Amphodelit) *[᾿Ορυκτολ.]*. Μετουσιωθεῖσα παραλλαγὴ τοῦ *ἀνορθίτου*, εὑρεθεῖσα ἐν Lojo τῆς Φιννλανδίας καὶ Tounaberg τῆς Σουηδίας. Γ. Κ. Γ.

ἀμφώδων (ὁ), γεν. *—οντος*· ὁ ἄμφω ὀδόντας ἔχων, ὁ κατ᾿ ἀμφοτέρας τὰς σιαγόνας ἔχων ὀδόντας: «τῶν τετραπόδων καὶ ἐναίμων καὶ ζῳοτόκων τὰ μὲν ἐστιν ἀμφώδοντα, τὰ δ᾿ οὔ· ὅσα μὲν γὰρ ἐστι κερατοφόρα οὐκ ἀμφώδοντά ἐστιν, οὐ γὰρ ἔχει τοὺς προσθίους ὀδόντας ἐπὶ τῆς ἄνω σιαγόνος» (*᾿Αριστοτ.*) καὶ «τῶν ἀμφωδόντων εἰσὶν ἄνθρωπος, ἄρκτος, λαγῶς, ἵππος, ὄνος, ἡμίονος, κύων, λέων, λύκος, μῦς, νυκτερίς, ὗς· τῶν μὴ ἀμφωδόντων αἴξ, βοῦς, κάμηλος, πρόβατα» (*᾿Αριστοτ.*)· «τῶν ἀμφωδόντων τὸ γάλα οὐ τυρεύεται» (*ὁ αὐτός*). (Σημειωτέος ὁ σχηματισμὸς τοῦ συνθέτου: ἀπὸ τοῦ *ἄμφω* καὶ *ὀδοὺς* ἐσχηματίσθη *ἀμφώδους, —οντος*, ὅπως *καρχαρόδους, χαυλιόδους, μονόδους* κ. ἄ. ἔπειτα δὲ ἀπὸ τῆς γενικῆς *ἀμφώδοντος* κ.τ.λ. ἐσχηματίσθη ἄλλη ὀνομαστικὴ *ἀμφώδων, καρχαρόδων, χαυλιόδων* κ.τ.λ. κατὰ τὸ *λέων —λέοντος, γέρων —γέροντος* κ.τ.τ.) Β. Φ.

ἀμφωτὶς *[᾿Αρχ.]*. —1) Εἶδος ξυλίνου ἀγγείου μετὰ δύο λαβῶν, τὸ ὁποῖον μετεχειρίζοντο οἱ ποιμένες, ἵνα ἀμέλγωσι εἰς αὐτὸ γάλα καὶ πίνωσιν ἐξ αὐτοῦ. Πιθανῶς εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοκρίτου (εἰδύλλ. Α 28) ἀναφερόμενον ὡς «ἀμφῶες κισσύβιον», δοθέντος ὅτι καὶ ἡ λέξις *ἀμφωτὶς* (ἀμφὶ—οὖς) σημαίνει τὸν *ἄμφωτον*, ἤτοι τὸν ἔχοντα ἀμφοτέρωθεν ὦτα ἢ λαβάς. ᾿Αναφέρεται ὑπὸ τοῦ ᾿Αθηναίου (Δειπνοσοφ. ΙΑ' 783 d) καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου, παρὰ δὲ τῷ ῾Ησυχίῳ καὶ τῷ Μεγάλῳ ᾿Ετυμολογικῷ ὑπάρχει γραφὴ *ἄμφωξις*, ἡ ὁποία φαίνεται κακὴ γραφὴ τοῦ *ἀμφωτίς*.

—2) Δερμάτινον ἢ μάλλινον περικάλυμμα τῶν ὤτων, ἵνα προστατεύωνται ταῦτα κατὰ τὰς πυγμαχίας. Τούτων χρῆσις θὰ ἐγίνετο βεβαίως κατὰ τὰς ὥρας τῶν ἀσκήσεων, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τοὺς δημοσίους ἀγῶνας τῶν πυκτῶν καὶ παγκρατιαστῶν, κατὰ τοὺς ὁποίους τὰ ὦτα ἔμενον ἀκάλυπτα· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐβλάπτοντο εἰς βαθμὸν ὥστε ὁ Πλάτων (Γοργ. 516 α) νὰ χαρακτηρίζῃ τοὺς τοιούτους ὡς «τὰ ὦτα κατεαγότας», ἤτοι ἔχοντας συντεθλασμένα καὶ διερρηγμένα τὰ ὦτα. Τὰ καλύμματα ταῦτα ἐλέγοντο πρὸς τούτοις καὶ *«περιωτίδες»*, ἴσως δὲ καὶ *«ἀντωτίδες»*. Λέγεται ὑπό τινων Εὐρωπαίων ἑρμηνευτῶν ὅτι τὸ μαλλίον ἢ δέρμα τῶν ἀμφωτίδων ἦτο ἐντὸς ἐλαφρῶν ἡμισφαιρικῶν ἐλασμάτων χαλκῶν, τὰ ὁποῖα συνεδεοντο μεταξύ των διὰ ταινίας, φερομένης ὑπὸ τὴν σιαγόνα, ἵνα ἵσταται σταθερά· ἀλλ᾿ ὀρθῶς ἀντιπαρατηρεῖ ὁ περὶ τὴν ἀρχαίαν γυμναστικὴν ἐμπειρότατος ᾿Ιω. Χρυσάφης, ὅτι τὰ χαλκᾶ δὲν δύνανται νὰ προστατεύωσι τὰ ὦτα ἐν τῇ πράξει· ἐπὶ δὲ τῶν μνημείων δὲν ὑπάρχουσι παραστάσεις τῶν ἀμφωτίδων τούτων, διότι καὶ εἰς τὰ ἀγγεῖα καὶ εἰς τὰ ἀνάγλυφα καὶ εἰς τὰ ψηφιδωτά, καὶ εἰς τοὺς ἀνδριάντας παρίστανται οἱ παγκρατιασταὶ καὶ πύκται, καὶ ὅταν ἀκόμη γυμνάζωνται, ἐν ταῖς παλαίστραις καὶ ἐν ταῖς γυμνασίοις, φέροντες ἀκάλυπτα τὰ ὦτα. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

—**ἀμφωτὶς** (ἡ) (Amphotis) */Ζωολ./*. ῎Εντομα *κολεόπτερα* τῆς οἰκογενειας τῶν *νιτιδυλιδῶν*. Τὰ ἔντομα ταῦτα διακρίνονται ἐκ τοῦ ᾠοειδοῦς, ἐλλειπτικοῦ καὶ ἐλαφρῶς κυρτοῦ σώματός των, τῶν ἰδιορρύθμων κεραιῶν, αἵτινες κοσμοῦσι τὰς ὀφθαλμικὰς κόγχας καὶ τὰ τέλεια ἔλυτρα, ἅτινα καλύπτουσι τελείως τὴν κοιλιακὴν χώραν. Γνωστότερος ἀντιπρόσωπος εἶναι ἡ *ἀμφωτὶς ἡ μεγάλη* (amphotis magna). Δ. Ν. Π.

᾿Αμφωτὶς ἡ μεγάλη.

ἀμφωτροπίνη (Amphotropin) *[Φαρμ.]*. Λέγεται οὕτω ἡ *καφουρικὴ ἑξαμεθυλενοτετραμίνη* : $C_8H_{14}(COOH)_2.[(CH_2)_6N_4]_2$. Λαμβάνεται τῇ ἐπιδράσει μοριακῶν ποσοτήτων τῶν συστατικῶν αὐτῆς ἐν καταλλήλῳ διαλυτικῷ μέσῳ καὶ καθιζήσεως τοῦ σχηματισθέντος προϊόντος τῆς ἀντιδράσεως. Λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις, διαλυτὴ ἐν ὕδατι καὶ ἀλκοόλῃ, δυσκολώτερον ἐν αἰθέρι καὶ βενζόλῃ. ᾿Ανεγράφη ὡς ἀντισηπτικὸν τῶν οὔρων εἰς δόσεις 0,5—1 γρμ. ἡμερησίως. Κ. Γ. Μ.

῾Αμ-χαάρετς. ῾Εβραϊκὴ φράσις δηλοῦσα κατὰ λέξιν τον *λαὸν τῆς γῆς*. ᾿Απαντῶσα ἤδη αὕτη ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ συνήθως πρὸς δήλωσιν ἁπλῶς τοῦ *λαοῦ*, κατ᾿ ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς *ἄρχοντας* αὐτοῦ (῾Ιερεμ. α' 18 ᾿Ιεζεκ. ζ' 27, Δ' Βασιλ. ια' 14 κ. π. ἁ). χρησιμοποιεῖται βραδύτερον ἐν τῇ ραββινικῇ γραμματείᾳ ὡς τεχνικὸς ὅρος πρὸς δήλωσιν τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ λαοῦ τοῦ ἀγνοοῦντος καὶ ἑπομένως μὴ τηροῦντος τὸν νόμον ὄχλου, κατ᾿ ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς *χαμσερεὶμ (=ἑταίρους)*, ὅπως ἀπεκάλουν ἑαυτοὺς οἱ πιστοὶ τοῦ νόμου, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν τοῦ ραββινικοῦ νόμου, τηρηταὶ Φαρισαῖοι. (Πρβ. καὶ *Εὐαγγελ. ᾿Ιωάννου* ζ' 49 : «ὁ ὄχλος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον».) Γίνεται δὲ χρῆσις τοῦ ὅρου τούτου ἐν τῇ ραββινικῇ γραμματείᾳ ἔν τε περιληπτικῇ καὶ ἐν μερικῇ ἐννοίᾳ οὕτως, ὥστε ἄμ—χαάρετς λέγεται καὶ «ὅλος ὁ ὄχλος» καὶ «εἷς ἀνήκων εἰς αὐτόν». ῞Ενεκεν τῆς ὑπὸ τοῦ ἄμ—χαάρετς ἀγνοίας καὶ ἑπομένως μὴ τηρήσεως τοῦ νόμου καὶ μάλιστα τῶν περὶ καθαρότητος διατάξεων αὐτοῦ, προσέβλεπον πρὸς αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ ἡ μερὶς τούτων, οἱ φαρισαῖοι, μετὰ περιφρονήσεως καὶ αὐτὸ τοῦτο μίσους. ὥσπερ καὶ πρὸς τοὺς εἰδωλολάτρας.

Πρὸς τοὺς ἀποτελοῦντας τὸν ἄμ-χαάρετς, ὡς

Digitized by Google

ἀκαθάρτους, ἀπηγορεύετο οἱαδήποτε ἐπικοινωνία, ἔτι δὲ καὶ πρὸς τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ αὐτὴ ἡ ἐπαφὴ πραγμάτων ἀνηκόντων εἰς αὐτούς. Κατὰ ραββινικὴν μάλιστα γνώμην διατυπουμένην ἐν τῇ ραββινικῇ πραγματείᾳ *Χεθουμπὼθ* (111 β) ὁ ἄμ-χαάρετς ἀποκλείεται καὶ τῆς ἐκ τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως. Ἐξαίρεσιν ἀπετέλουν αἱ ἐπιεικεῖς περὶ αὐτοῦ γνῶμαι ραββίνων τινῶν, οἷα ἡ τοῦ ραββι Νάθαν λέγοντος «δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ λέγηται, ἀγάπα τὸν σοφόν, ἀλλὰ μίσει τοὺς μαθητάς, ἀγάπα τοὺς μαθητὰς καὶ μίσει τὸν ἄμ-χαάρετς, ἀλλ' ἀγάπα τούτους πάντας καὶ μίσει τοὺς αἱρετικοὺς καὶ ἀποστάτας». Σημειωτέον δ' ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους προσεπάθησαν ἐρευνηταί τινες (*Montefiore, Rosenthal*) νὰ μετριάσωσι τὴν ἔννοιαν πολλῶν ἐναντίον τοῦ ἄμ-χαάρετς δριμυτάτων ραββινικῶν διατάξεων, ὡς ἀφορωσῶν δῆθεν οὐχὶ εἰς αὐτόν, ἀλλ' εἰς πολιτικοὺς ἐχθρούς, ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὗται ἀπεδείχθησαν ἀτελεσφόρητοι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Schürer*, Geschichte des Jüd. Volkes im Zeitalter I. Cristi, δ' ἐκδ. Β' τόμος 1907. — *Bühler*, Der ga'il ische Am Haarets 1906. — *Π. Ι. Μπρατσιώτου*, Ὁ Ἰουδαϊσμὸς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις 1923, ἔνθα πληρεστέρα βιβλιογραφία. Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Ἀμχάρα *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Ἀβησσυνίας· βλ. λ. Ἀμάρα.

ἀμχαρικὴ *γλῶσσα*· βλ. λ. ἀμαρική.

Ἄμχερστ (Amherst). Ἡ μεγαλυτέρα νῆσος τῆς ὁμάδος Μαγδαληνῆς, 100 χμτρ. δυτικῶς τοῦ Βορείου ἀκρωτηρίου τῆς Νέας Σκωτίας. Ἔχει πληθυσμὸν ἀσχολούμενον μὲ τὴν ἁλιείαν. Δ. Ε. Μ.

—**Ἄμχερστ** (Amherst). Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, 118 χμτρ. δυτικῶς τοῦ Μπόστον. Ἔχει πανεπιστήμιον ἱδρυθὲν τῷ 1821, μὲ ἐνδιαφερούσας συλλογάς. Κάτ. 5.500. Δ. Ε. Μ.

— **Ἄμχερστ** (Amherst). Πόλις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νέᾳ Σκωτίᾳ τοῦ Καναδᾶ. Κάτ. 10.000.

ἀμχερστία (Amherstia Wall.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*· περιλαμβάνει ἓν εἶδος καλλωπιστικὸν λόγῳ τῶν λαμπρῶν του ἀνθέων.

Ἀμχερστμποὺργ (Amherstburgh). Πόλις ἐν Καναδᾷ, τῆς περιφερείας Ὀντάριο, ἔχουσα ἀκμαῖον ξυλεμπόριον. Κάτ. 5.500. Δ. Ε. Μ.

Ἀμχερσττάουν (Amhersttown). Ὀχυρὰ πόλις τοῦ Ἰνδοστὰν ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Μαρταμπὰν ἔχουσα ὡραῖον λιμένα. Κάτ. 25 000. Δ. Ε. Μ.

Ἀμψάγας· ὁ σημερινὸς *Οὐέντ-ἐλ-Κεμπίρ*. Ποταμὸς τῆς Ἀφρικῆς ἀποτελῶν τὸ ὅριον μεταξὺ Νουμιδίας καὶ Μαυριτανίας. Χ. Δ.

Ἀμωκὴ (ἑβρ. *Μωσιὰ*) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς φυλῆς Βενιαμὶν ἐν Παλαιστίνῃ, μνημονευομένη μόνον ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ (ιη' 26), ἧς ἡ τοποθεσία παραμένει εἰσέτι πρόβλημα. Π. Ι. Μ.

ἀμωλώπιστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ μωλωπισθείς, ὁ μὴ ἐμφανίζων μώλωπας ἐκ κτυπημάτων.

ἀμώμεια (Amomeae) *[Βοτ.]*. Φυτικὸς κλάδος ἀνήκων εἰς τὴν τάξιν τῶν *σκιταμινωδῶν*, τῆς α' ὑποδιαιρέσεως τῶν μονοκοτύλων φυτῶν. Περιλαμβάνει φυτὰ πολυετῆ μὲ ρίζωμα σαρκῶδες καὶ κονδυλῶδες καὶ φύλλα ἁπλᾶ. Ὁ καρπὸς εἶναι τρίχωρος κάψα μὲ πολλὰ λευκωματοῦχα σπέρματα. Εἶναι φυτὰ καλλωπιστικὰ καὶ φαρμακευτικὰ λόγῳ τῶν ἀμυλοφόρων ἀρωματικῶν ριζωμάτων των. Σ. Μ.

ἀμώμητος (ὁ, ἡ)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ὁ μῶμος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ βάλῃ, «ὃν οὐκ ἄν τις μωμήσαιτο», ἄμεμπτος, ἄψογος, ἀνεπίληπτος. —Ἐπίρρ. *ἀμωμήτως*. Β. Φ.

Ἀμώμητος. Ἀρχαῖος συγγραφεὺς ἀκμάσας κατὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν ἐποχήν. Φαίνεται ὅτι οὗτος ἐπ' ἀρκετὸν παρέμεινεν εἰς Αἴγυπτον, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἀσχοληθεὶς κυρίως εἰς τὴν μελέτην τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ βίου τῶν περὶ τὴν Αἴγυπτον λαῶν. Ὁ Ἀμώμητος ἔγραψεν «Ἀνάπλουν ἐκ Μέμφεως», τὸν ὁποῖον καθὼς φαίνεται εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὁ ἐλεγειακὸς Ἀλεξανδρινὸς ποιητὴς Καλλίμαχος ὁ Κυρηναῖος, ὅστις ἔν τινι συγγράμματί του ἀναφέρει αὐτόν. Ἐκτὸς τούτου ὁ Ἀμώμητος ἔγραψεν, ἐξ ἐπισκέψεως αὐτοῦ εἰς τὰς Ἰνδίας, καὶ «περὶ τοῦ Ἰνδικοῦ λαοῦ τῶν Ἀτταχόρων». Κ. Μ. Κ.

ἄμωμον (Amomum L.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ζιγγιβεριδῶν* τῆς τάξεως τῶν *σκιταμινωδῶν*. Τὸ ἄμωμον κατὰ Διοσκορίδην εἶναι θαμνίσκος τῆς Ἀρμενίας φέρων σπέρματα ἀρωματικὰ καὶ φαρμακευτικά. Κατὰ τὸν Sprengel εἶναι ὁ *ψευδόκισσος ὁ κληματοειδής*. Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει περὶ τὰ 100 εἴδη, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: *ἄμωμον ἡ μιόγα*, ἰθαγενὲς τῆς Ἰαπωνίας, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνθοταξία εἶναι ἐδώδιμος· *ἄμωμον ὁ κόκκος τοῦ Παραδείσου*, φυόμενον ἐν Γουϊνέᾳ καὶ τοῦ ὁποίου τὰ τριγωνικὰ σπέρματα εἶναι ἄρτυμα πεπεροειδές· *ἄμωμον τὸ κάρδαμον*, φυτὸν τῆς Ἰάβας, παρέχον σπέρματα, ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ προηγουμένου. Σ. Μ.

—**ἀμώμου** *σπέρμα* (Semen s. Fructum Amomi) *[Φαρμακογν.]*. Ὁ καρπὸς τοῦ *ψευδαμώμου τοῦ φαρμακευτικοῦ* (Pimenta officinalis, Eugenia Pimenta DC, Myrtus Pimenta L.). Φυτὸν τῆς τάξεως τῶν μυρτωδῶν. Ὁ καρπὸς οὗτος εἶναι σαρκώδης, σφαιρικός, μελανόφαιος, κατά τι μεγαλύτερος τοῦ πεπέρεως, μὲ ἐπιφάνειαν κοκκώδη καὶ τραχεῖαν, φέρει δὲ εἰς τὴν κορυφὴν συνήθως τετράλοβον κάλυκα. Ἡ κάψα τοῦ καρποῦ εἶναι λεπτή, εὔθραυστος καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δίχωρος, σπανίως δὲ μονόχωρος. Εἰς κάθε χῶρον φέρει ἀκανόνιστον νευροειδὲς μελανόφαιον σπέρμα. Ὁ πυρὴν τοῦ σπέρματος, μετὰ μακρὰν ἐν ὕδατι ἄφεσιν, δύναται νὰ ἐξαχθῇ τοῦ περιβλήματός του, εἶναι δὲ ἄνευ λευκώματος. Τὸ παρέγχυμα τούτου σύγκειται ἐκ μικρῶν κυττάρων πεπληρωμένων ὑπὸ μικρῶν ἀμυλοκόκκων. Τὸ σκοτεινὸν χρῶμα προέρχεται ἐκ κυανοϊώδους χρωστικῆς. Ἡ ὀσμὴ τῶν σπερμάτων εἶναι καρυοφυλλοειδής, ἡ δὲ γεῦσίς των ἀρωματικῶς δριμεῖα. Ἐνέχουσι 3.5% αἰθερίου ἐλαίου προσομοιάζοντος τὸ γαρυφαλέλαιον, πλουσιώτερον ὅμως εἰς ὑδρογονάνθρακας. Πλὴν τούτου ἐνέχουν δεψικὰς οὐσίας 12%, τέφραν 3—4,5% καὶ κατὰ D ayendorf ἴχνη ἀλκαλοειδοῦς προσομοιάζοντος τὴν κωνεΐνην. Ἐν ἀλκοόλῃ διαλύονται τὰ 18,22% τῶν σπερμάτων. Τὰ σπέρματα ἔρχονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ Ζαμάϊκας καὶ Κούβας, εὑρίσκουσι δὲ ἐφαρμογὴν ὡς ἄρτυμα· παλαιότερον ἐχρησίμευον καὶ ἐν τῇ θεραπευτικῇ. Κ. Γ. Μ

—**ἀμώμου** *φλοιοὶ* (Cortex pimentae). Οἱ φλοιοὶ διαφόρων εἰδῶν τοῦ γένους *Pimenta*, οἵτινες φέρονται ἐκ τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ εὑρίσκουσιν ἐφαρμογὴν ὡς ἄρτυμα. Ὄζουν ἰσχυρῶς ἀρωματικῶς, ἀποτελοῦν δὲ σωλῆνα 2—3 ἑκτμ. διαμέτρου· ἔξωθεν εἶναι ἀνοικτῶς τεφροί, ἔσωθεν ἐρυθροκαστανοί. Κ. Γ. Μ.

ἄμωμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἄνευ μώμου, ὁ *ἀμώμητος*. —Ἐπίρρ. *ἀμώμως*.

— *[Ἐκκλησ.]* Ὀνομάζεται *ἄμωμος* ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ ὁ 118ος ψαλμὸς τῆς Π. Διαθήκης (Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ) ἐκ τῆς β' τῶν λέξεων, δι' ὧν ἄρχεται ὁ ψαλμὸς οὗτος, ἴσως δὲ καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ, ἔνθα μακαρίζεται ὁ *ἄμωμος* ἄνθρωπος, οἷος θεωρεῖται ἐνταῦθα ὁ τὸν νόμον τοῦ θεοῦ ἀγαπῶν καὶ φυλάσσων. Ἀποτελεῖ δὲ ὁ ψαλμὸς οὗτος, ὅστις εἶναι ὁ μακρότατος τοῦ ψαλτηρίου (176 στίχοι) ὕμνον πρὸς τὸν θεῖον νόμον, ἅμα δὲ καὶ προσευχὴν περὶ θείας ἀρωγῆς ἐν τοῖς διωγμοῖς. Ἀνήκει δὲ εἰς τὸ εἶδος τῆς διδακτικῆς ποιήσεως, διδακτικωτάτου καὶ ἠθικωτάτου ὤν περιεχομένου, καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀλφαβητικῶν ποιημάτων τῆς Π. Διαθήκης, ἀποκαλούμενος ὑπὸ τῶν ραββίνων *ἄλφα-μετὰ ραββὰ* (μέγα ἀλφάβητον). Σύγκειται δ' οὗτος ἐν τῷ ἑβραϊκῷ πρωτοτύπῳ ἐξ 22 στροφῶν, ἰσαρίθμων δηλ. πρὸς τὰ γράμματα τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, δι' ἑκάστου τῶν ὁποίων κατὰ σειρὰν ἄρχονται καὶ οἱ ὀκτὼ στίχοι (*ὀγδοάς*), ἐξ ὧν σύγκειται ἑκάστη στροφὴ αὐτοῦ. Ἐν ἑκάστῳ δὲ σχεδὸν στίχῳ ἀξιοσημείωτον, ὅτι γίνεται λόγος περὶ τοῦ νόμου ἢ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Περὶ τοῦ χρόνου τῆς συγγραφῆς ὡς καὶ περὶ τοῦ ποιητοῦ τοῦ ψαλμοῦ τούτου οὐδὲν βέβαιον γινώσκομεν. Ἐκ τοῦ περιεχομένου μόνον αὐτοῦ εἰκάζομεν, ὅτι θὰ ἐποιήθη ὑπὸ νέου ἀνδρὸς (πρβ. στίχ. 141) κατὰ τὸν χρόνον τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας, κατ' ἄλλους δὲ βραδύτερον. Διὰ τὸ δικακτικώτατον αὐτοῦ καὶ θερμότατον περιεχόμενον, ὁ ψαλμὸς οὗτος ὑπῆρξεν ἔκπαλαι λίαν προσφιλὴς τοῖς Χριστιανοῖς καὶ λίαν ἐνωρὶς εἰσήχθη εἰς τὴν χριστιανικὴν λατρείαν καθ' ἃς ἔχομεν παλαιὰς μαρτυρίας. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ὁ ψαλμὸς οὗτος, διαιρούμενος εἰς 3 στάσεις (στ. 1-72, β 73-131, γ' 131-176), ἀναγινώσκεται ὁλόκληρος μὲν καθ' ἑκάστην ἐν τῷ λεγομένῳ *μεσονυκτικῷ*, οὗ ἀποτελεῖ τὸ κυριώτατον μέρος, πλὴν τοῦ Σαββάτου, ὅτε ἀναγινώσκεται οὐχὶ ἐν τῷ μεσονυκτικῷ ἀλλ' ὡς κάθισμα τοῦ ψαλτηρίου, κατ' ἐκλογὴν δὲ ψάλλεται κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν. Ἐπίσης δὲ κατὰ πᾶσαν πρωΐαν ἀναγινώσκεται καὶ ἐν τῇ λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὰς μικρὰς λεγομένας ὥρας. Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

ἀμωμόφυλλον (Amomophyllum Watel) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *ζιγγιβεριδῶν*. Ἓν εἶδος τούτων, *ἀμωμόφυλλον τὸ ἰσχνόν*, ἀνευρίσκεται ὡς ἀπολίθωμα εἰς *πετρώματα* τῆς ἠωκαίνου ἐποχῆς. Σ. Μ.

Ἀμὼν *[Βιβλ.]*. Ἑβραϊκὸν ὄνομα διαφόρων προσώπων μνημονευομένων ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ, ὅπερ παρὰ τοῖς Ο' ἀποδίδεται *Ἀμώς*. Οὕτως ὠνομάζετο καὶ ὁ δέκατος τέταρτος βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Μανασσῆ, παραδοθεὶς εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἀποδειχθεὶς εἷς τῶν χειρίστων βασιλέων τοῦ Ἰούδα. Ὡς πρὸς τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἀμὼν δὲν εἶναι βέβαιον ἂν εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ τοῦ Αἰγυπτίου θεοῦ, δοθὲν ἴσως αὐτῷ ὑπὸ τοῦ εἰδωλολάτρου πατρός του πρὸς κολακείαν τῶν Αἰγυπτίων, εἶναι δ' ὅμως ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος ὑπερέβη πάντας τοὺς προκατόχους αὐτοῦ κατὰ τὴν διαφθοράν. Τέλος ἔπεσε θῦμα συνωμοσίας κατ' αὐτοῦ, δολοφονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἰδίων του δούλων ἐντὸς τοῦ ἀνακτόρου αὐτοῦ (Δ' Βασιλ. κα' 23 καὶ Β' Παραλειπομ. λγ' 24). Π. Ι. Μ.

Ἀμώρανη *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Καταφύγι.

ἀμώρη· ἰδιωματ. κλητικὴ ἐπιφώνησις ἀντὶ τοῦ *μωρὴ* ἢ *μαρή*.

ἀμωρία (ἡ)· ἰδιωματ., μωρία, ξεμωράματα, παραλογισμοί. Β. Φ.

ἀμωριάζομαι· ἰδιωματ., ραθυμῶ, κατέχομαι ὑπὸ πνευματικῆς νωθρότητος. Β. Φ.

ἄμωρος, —*η*, —*ο*· καὶ *ἄμουρος*· ἰδιωματ., μωρός, ἀνόητος, μωρολόγος (παρήχθη ἀπὸ τοῦ *μωρός*, καθὰ τὸ *ἄχλωμος* ἀπὸ τοῦ *χλωμὸς* μὲ τὸ ἀ— ἐπιτατικὸν τῆς σημασίας τοῦ πρωτοτύπου). Β. Φ

Ἀμωρῦ (Amaury). Βασιλεῖς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ Κύπρου (βλ. λ. Ἀμαλάριχος)

Ἀμωρῦ *Δυβάλ* (Amaury-Duval). Γάλλος ἀξιωματικὸς καὶ συγγραφεύς, ὅστις ἐξέδωκε διαφωτιστικὸν βιβλίον περὶ τῶν γεγονότων ὅσα προηγήθησαν καὶ ἠκολούθησαν τὴν παράδοσιν τῆς Πάργας ὑπὸ τῶν Ἄγγλων εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων τῷ 1819.

ἀμωρύλα (ἡ)· ἰδιωματ. μωρία τῆς στιγμῆς, κουταμάρα, νωθρότης πνευματική: «εἶχα μιὰ ἀμωρύλα καὶ μὲ γέλασε». Β. Φ.

Ἀμὼς *[Βιβλ. Ἱστ.]*. Προφήτης ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων μεταξὺ τῶν δώδεκα *μικρῶν* λεγομένων προφητῶν τοῦ Ἰσραήλ. Κατήγετο ἐκ τῆς Θεκοιέ, μικρᾶς κώμης παρὰ τὴν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἦτο ποιμὴν προβάτων, ὅτε ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ προφητικὸν ἀξίωμα (ζ', 14). Ἐμφανισθείς περὶ τὸ 760 π. Χ., ἔδρασε κυρίως ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἱεροβοὰμ τοῦ Β', ἐν ἡμέραις τῆς τελευταίας ἐξωτερικῆς ἀκμῆς τοῦ βασιλείου τούτου, ἀλλ' ἅμα καὶ θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς καταπτώσεως. Ἐξωσθεὶς ἕνεκεν τῶν ἀπειλητικῶν αὐτοῦ λόγων ἐκ τῆς Βαιθέλ, ἥτις ὑπὸ Ἱεροβοὰμ τοῦ Α' εἶχεν ἀναδειχθῇ εἰς ἑστίαν εἰδωλολατρείας, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ, τὴν Ἰουδαίαν, ἔνθα καὶ κατέγραψε τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ.

Τὸ «βιβλίον τοῦ Ἀμώς,» ἔνθα οὗτος ἐν σειρᾷ ἐπιτιμητικῶν καὶ παραινετικῶν λόγων προλέγει τὴν κατάρρευσιν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς πνευματικῆς δαβιτικῆς βασιλείας, σύγκειται ἐξ 9 κεφαλαίων, ἀπαρτιζόντων 2 μέρη. Ἐν μὲν τῷ *α' μέρει* (α' 2—στ' 14) ὁ προφήτης προεξαγγείλας τὴν κρίσιν, ἣν θὰ ὑποστῶσι τὰ πέριξ ἁμαρτωλὰ ἔθνη, ἔρχεται εἰς τὰ τοῦ Ἰσραήλ, ὃν θεωρεῖ ἄξιον βαρείας ποινῆς διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγνωμοσύνην αὐτοῦ καὶ δὴ ἀπευθύνεται κατὰ τῶν ἰθυνουσῶν τάξεων τῆς Ἰσραηλιτικῆς κοινωνίας, ὧν ἐλέγχει τὴν εἰδωλολατρείαν, τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν ἀδικίαν, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ψευδῆ λατρείαν, δι' ἃ προβλέπει ὡς ἐπικειμένην τὴν ἔκρηξιν τῆς ὀργῆς τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου Θεοῦ, μελλούσης νὰ ἐκσπάσῃ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ λαοῦ ἐκμηδένισιν. Ἐν δὲ τῷ *β' μέρει* (ζ' 1—θ' 6) περιλαμβάνεται σειρὰ *ὁράσεων*, δι' ὧν ὁ προφήτης θέλει νὰ αἰσθητοποιήσῃ τὸ τιμωρητικὸν τοῦ Θεοῦ κατὰ τοῦ ἀμετανοήτου Ἰσραὴλ σχέδιον (ἀκρίδες, ἄγγος ἰξευτοῦ, πῦρ κατεσθίον τὴν ἄβυσσον, κ.τ.τ.). Τὸ βιβλίον τοῦ Ἀμὼς ἐπισφραγίζεται διὰ παραμυθητικῆς προφητείας, δι' ἧς οὗτος προαναγγέλλει τὴν ἀνατολὴν τῆς σωτηριώδους ἐποχῆς, ἐγκαινιασθησομένης δι' ἀναστάσεως τῆς σκηνῆς τοῦ Δαβὶδ τῆς πεπτωκυίας (θ' 11 ἑξ.).

Ὁ «λόγος» τοῦ Ἀμὼς ἐμφανίζει πολλὴν πρωτοτυπίαν καὶ δύναμιν καὶ πάθος, εἰς τὴν δείνωσιν δὲ αὐτοῦ συντελεῖ πολὺ καὶ ὁ πλοῦτος τῶν εἰκόνων, ἃς μεταχειρίζεται ὁ προφήτης, μάλιστα ἐκ τοῦ ποιμενικοῦ βίου. Ἀναδεικνύεται δ' ἐν τῇ προφητείᾳ ταύτῃ τοσοῦτον σαφῶς ἡ ἠθικὴ τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν *δίκαιον* καὶ *ἅγιον* Θεὸν σχέσις, ὥστε εὑρέθησαν ἱστορικοί, οἵτινες ἐξέλαβον τὸν Ἀμώς, ἅτε καὶ παλαιότατον τῶν συγγραφέων προφητῶν, ὡς τὸν δημιουργὸν τοῦ *ἠθικοῦ μονοθεϊσμοῦ*. Ἡ θεωρία δ' ὅμως αὕτη τυγχάνει ἀπαράδεκτος, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις παραγνωρίζει τὸ γεγονός, ὅτι, πολὺ πρὸ τοῦ Ἀμώς, τῆς ἠθικῆς μονοθεΐας κήρυκες εἶχον ἀναδειχθῇ, ἂν οὐχὶ ἄλλοι, τοὐλάχιστον ὁ Μωϋσῆς, ὁ Νάθαν καὶ ὁ Ἠλίας.

Ἄριστα ὑπομνήματα εἰς τὸν Ἀμὼς εἶναι τὰ τῶν *J. Jouzard* (Paris 1909), *K. Hartung* (Freibug i Br. 1898), *S. R. Driver* (Cambridge 1898), *C. B. Pusey* (London 1906), *L. Köhler* (Zürich 1920). Π. Ι. ΜΠΡΑΤ.ΙΩΤΗΣ

Digitized by Google

— **Ἀμὼς** (ἑβρ. Ἀμὼτς) ἐλέγετο καὶ ὁ πατὴρ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου, κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν Ἰουδαίων ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Ἀμασίου.

— **Ἀμὼς** (ἑβρ. *Ἀμών*). Δέκατος τέταρτος βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα (βλ. λ. Ἀμών).

— **Ἀμώς**. Μνημονεύεται ἐν τῷ γενεαλογικῷ καταλόγῳ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ (γ', 25) ὡς υἱὸς Ναοὺμ καὶ πατὴρ τοῦ Ματαθίου. π. ι. μ.

Ἄμωσις Α'. Φαραὼ τῆς Αἰγύπτου, ἱδρυτὴς τῆς λεγομενης «Νέας αὐτοκρατορίας» καὶ πρῶτος βασιλεὺς τῆς ΙΗ' δυναστείας. Ὁ Ἄμωσις ἤ, ὀρθότερον, *Ἄχμωσις* (*Ἀχμές*), διαδεχθεὶς εἰς τὸν θρόνον τῶν Θηβῶν τὸν Κάμωσιν, τελευταῖον βασιλέα τῆς ΙΖ' δυναστείας, συνέχισε τὸν κατὰ τῶν Ὑξῶς ἀγῶνα καὶ κατώρθωσε νὰ ἐκπορθήσῃ τὸ τελευταῖον καταφύγιον αὐτῶν, τὴν Ἄβαριν ἢ Χαουαούραν, ἐν τῷ δυτικῷ Δέλτα τοῦ Νείλου, καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τῶν Καταρρακτῶν μέχρι τῆς Μεσογείου. Τοῦτο συνέβη κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς βασιλείας του (1703 π. Χ.). Τὰ συντρίμματα τῶν Ὑξῶς ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Συρίαν, ὅπου τὰ κατεδίωξεν ὁ νικητὴς ἐξακολουθήσας τὸν ἀγῶνα ἐπὶ ἓξ ἔτη ἀκόμη, ἕως οὗ ἐξηφάνισε καὶ τὰ τελευταῖά των ὑπολείμματα παρὰ τὴν πόλιν Σαρουχάνα, τὴν Σαρουκὲν τῆς φυλῆς Σιμεὼν (Ἰησοῦ Ναυῆ ΙΘ' 6). Οὕτως ὁ Ἄμωσις ἐγκαινιάζει τὴν τρίτην μεγάλην περίοδον τῆς φαραωνικῆς ἱστορίας τὴν λεγομένην «Νέα Αὐτοκρατορία». Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ὑξῶς ὁ Ἄμωσις κατέγινεν εἰς τὴν περισυλλογὴν τῶν παντοίων κοινωνικῶν ἐρειπίων, τὰ ὁποῖα ἀφῆκεν ὁ μακραίων ἀγών. Οἱ ἀνεξάρτητοι πρὶν φεουδάρχαι, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐβοήθησαν εἰς τὸ ἔργον του, ὡρίσθησαν ἰσόβιοι διοικηταὶ τῶν τοπαρχιῶν των μὲ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως μέχρι τοῦ θανάτου των. Ἐν τούτοις οἱ διασημότεροι ἐξ αὐτῶν οἱ βασιλεύσαντες εἰς τὴν Νεχαμπὶτ δὲν προσέλαβον ὀνοματόσημον βασιλικόν. Οἱ σωζόμενοι τάφοι των οὐδαμῶς ὑπολείπονται κατὰ τὴν λεπτότητα τῆς τέχνης ἀπὸ τοὺς τάφους τοῦ Βένι Χασάν. Τοὺς ἄλλους γνωρίζομεν ἀπὸ μικρῶν μνημείων ἢ ἀπὸ τῶν καταλόγων τῶν χαραγμένων εἰς τοὺς τάφους ὑπηρετῶν των εἰς τὴν θηβαϊκὴν νεκρόπολιν (*Birch*. Le papyrus Abbot σελ. 175 β, *Lepsius* Denkm. III πίν. 2). Ἡ Νουβία πάντοτε κτῆσις αἰγυπτιακή, τοὐλάχιστον ὀνομαστικῶς, ἠρνήθη ν' ἀναγνωρίσῃ ἀμέσως τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Ἀμώσεως. Οἱ φύλαρχοι τῶν νουβιανῶν Χονθονοφρὶ ἐπέδραμον εἰς Αἴγυπτον μέχρι τόπου τινὸς ἀγνώστου, Τεντόα, ὅπου συνετρίβησαν ὑπὸ τῶν αἰγυπτιακῶν φρουρῶν, καὶ ὑπετάγησαν. Ἀλλ' ἡ εἰσβολὴ ἔσχεν ἐσωτερικὸν ἀντίκτυπον. Οἱ βασιλίσκοι τοῦ Δέλτα ἐφθόνησαν τὴν αὔξουσαν ἰσχὺν τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν καὶ ἐπανεστάτησαν, εἷς δὲ τῶν ἀρχηγῶν των ὁ Τιτὶ-Ἀνοῦ κατεναυμάχησεν ἐν τῷ Νείλῳ τοὺς στόλους τοῦ Ἀμώσεως (*Lepsius*. Auswahl. τόμ. XIV καὶ *Denkm*. III 37, γραμμαὶ 17—22 τῆς ἐπιγραφῆς τῆς *Ἄχμωσις σὲ Ἀμπίνα*). Κατόπιν ὅμως οὗτος ἡττήθη, ᾐχμαλωτίσθη καὶ ἡ ἐπανάστασις κατεστάλη.

Ἔκτοτε ὁ Ἄμωσις ἐπεδόθη ἀπερίσπαστος εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῶν παθόντων ναῶν διωρύγων καὶ ἄλλων δημοσίων οἰκοδομῶν. Ἐπεσκεύασε τὸ ἱερὸν τοῦ Ἄμμωνος καὶ τὸ ΚΒ' ἔτος τῆς βασιλείας του ἤνοιξε πάλιν τὰ λατομεῖα τῆς Τούρας ἐν μεγάλῃ πομπῇ καὶ ἤρχισε τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ἐν Μέμφιδι ναοῦ τοῦ Φθᾶ. Οἱ αἰχμάλωτοι τῶν Ὑξῶς καὶ Νουβίων ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὰ ἔργα ταῦτα. Ὁ Μανέθων λέγει ὅτι διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν αἰχμαλωτισθέντα στρατὸν τῶν Ὑξῶς ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Συρίαν, ἐνῷ οἱ ἀσιατικοὶ πληθυσμοὶ προετίμησαν νὰ μένουν αἰχμάλωτοι εἰς τὸ ΒΑ Δέλτα εἰς γῆν γόνιμον καὶ λιπαρὰν παρὰ ἐλεύθεροι εἰς τὴν ξηρὰν Παλαιστίνην. Κατεσκάφησαν τὰ τείχη τῆς Ἀβάριος, ἀλλ' ὠχυρώθη ἰσχυρότατα τὸ Ζαροῦ, διὰ νὰ ἐπιβλέπῃ μὲν τοὺς ἀσιατικοὺς τοῦ Δέλτα πληθυσμούς, νὰ συγκρατῇ δὲ τὰς ληστρικὰς φυλὰς τῶν βεδουΐνων τῆς Ἰδουμαίας. Ἡ Τάνις, πρωτεύουσα τοῦ Ὑξῶς Ἀπώπιος, ἐγκατελείφθη ὅπως ἠρειπώθη ὑπὸ τοῦ πολέμου καὶ ἐπὶ αἰῶνας δὲν ἀναφαίνεται εἰς τὴν ἱστορίαν. Ὁ ἐλευθερωτὴς Ἄμωσις ἐτιμήθη ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας μεγάλως παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, οἵτινες τὸν ἀπεθέωσαν καὶ διεκήρυξαν αὐτὸν ἀρχηγὸν τῆς ΙΗ' δυναστείας. Τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματά του ἤντλησεν ἀπὸ τῆς γυναικός του Νοφριταρί, θυγατρὸς τοῦ Καμώσεως καὶ τῆς Ἀχοτποῦ Α', ἡ ὁποία ἐτιμήθη ἐξ ἴσου μετὰ τοῦ συζύγου της, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἐλατρεύθη ὡς θεά. Τὸ φέρετρον καὶ ἡ μουμία τοῦ βασιλέως, τῆς βασιλίσσης Νοφριταρί, τοῦ υἱοῦ των καὶ τῆς θυγατρός των ἀποθανόντων εἰς παιδικὴν ἡλικίαν ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὰ 1881 εἰς τὴν κρύπτην τοῦ Δεΐρ ἐλ Μπάχαρι μαζὺ μὲ τὰς μουμίας ἄλλων πριγκίπων καὶ πριγκιπισσῶν καὶ ἀπόκεινται εἰς τὸ Αἰγυπτιακὸν μουσεῖον τοῦ Καΐρου· ἡ Νοφριταρὶ παριστάνεται ἐνίοτε μὲ μαύρην ὄψιν, ἐξ οὗ συνήγαγόν τινες ὅτι θὰ ἦτο θυγάτηρ πρίγκιπος μαύρου καὶ ὅτι τὴν ἐνυμφεύθη ὁ Ἄμωσις διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συμμαχίαν του κατὰ τῶν Ὑξῶς. Ἀλλ' ὁ χρωματισμὸς αὐτός, ἀρκετὰ σπάνιος, ἀλλοῦ μάλιστα κυανοῦς, ἀποδίδεται εἰς τὴν βασίλισσαν ὡς θεάν, ἔχων ἁπλῶς μυθολογικὴν ἀξίαν (*Champollion*, Notices τόμ. Ι' σελ. 520. *Wiedemann* Aegyptische geschichte τόμ. Ι' σελ. 315). Τὸν Ἄμωσιν διεδέχθη ὁ υἱός του *Ἀμένοθις Α'* (*Ἀμανχατποῦ* ἢ *Ἀμενχοιέπ*). γ. λ.

— **Ἄμωσις**. Βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου, σύζυγος καὶ ἀδελφὴ τοῦ φαραὼ Θουθμώσεως Α' τῆς ΙΗ' δυναστείας. Ἀμφότεροι ἦσαν τέκνα τοῦ φαραὼ Ἀμενόθιος Α' καὶ τῆς ἀδελφῆς του Ἀχοτποῦ Β'. Ἐξ ὅλων τῶν τέκνων τῆς Ἀμώσεως καὶ τοῦ Θουθμώσεως Α' μία μόνον κόρη ἐπέζησεν, ἡ περίφημος *Χασοπσουΐτοῦ*, τὴν ὁποίαν ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του ὁ πατὴρ ἔστεψε βασίλισσαν καὶ συνέζευξε μὲ τὸν *Θούθμωσιν Β'*, υἱόν του ἐκ δούλης. γ. λ.

ἀμωσίτης (Amausite) [*Ὀρυκτολ.*]. Στιφρὰ παραλλαγὴ τοῦ ὀρυκτοῦ *ἀστρίου ὀλιγοκλάστου*. γ. κ. γ.

ἄν (μὲ α μακρόν, — ὁ *ἄν* μὲ α βραχὺ δὲν διετηρήθη εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν)· σύνδεσμος ὑποθετικός.

Ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου ἤδη ὁ ὑποθετικὸς σύνδεσμος *εἰ* ἐνισχύετο διὰ τῆς παραθέσεως τοῦ δυνητικοῦ συνδέσμου *ἄν* καὶ οὕτως ἡ ὑπόθεσις ἐξεφέρετο ζωηροτέρα καὶ διαγραφικωτέρα: *εἰ δ' ἂν* ἐμοὶ τιμὴν Πρίαμος Πριάμοιό τε παῖδες τίνειν οὐκ ἐθέλωσιν Ἀλεξάνδροιο πεσόντος» (Ἰλ. Γ, 288), «εἰ δ' ἂν ἐμοῖς ἐπέεσι πιθώμεθα κηδόμενοί περ, νύκτα μὲν εἰν ἀγορῇ σθένος ἕξομεν» (Ἰλ. Σ. 273). Ἐκ τῆς χρήσεως ταύτης τὸ *εἰ-ἄν* ἀπετέλεσε μίαν λέξιν: *ἤν* (πρβλ. γένεα-η) ἢ *ἄν* (ἐκ τοῦ *ἠ + ἄν*), ἐκ δὲ τοῦ *εἰ* καὶ τοῦ συνῃρημένου τούτου *ἂν* προῆλθε τὸ *ἐὰν* κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Brugman.

Ἡ χρῆσις τοῦ ὑποθετικοῦ *ἂν* ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος, ἀλλ' εἶναι παρ' αὐτοῖς ἡ χρῆσις τοῦ *ἐὰν* καὶ *ἢν* συνηθεστέρα. Παρ' Ἀριστοτέλει γίνεται χρῆσις τοῦ *ἐὰν* καὶ *ἄν*, ἀποφεύγεται δὲ ἡ τοῦ *ἤν*. Παρὰ Δημοσθένει ἐπικρατεῖ ὁριστικῶς ἡ χρῆσις τοῦ *ἄν*, ἐκλείπει δὲ ἐντελῶς ἡ τοῦ *ἤν*, ἀμφιβάλλεται δὲ ἡ τοῦ *ἐάν*. Παρὰ τοῖς δραματικοῖς ποιηταῖς καὶ τῷ Θουκυδίδῃ γίνεται χρῆσις παραλλήλως τοῦ τε *ἢν* καὶ τοῦ *ἐάν*, ἀνύπαρκτος δὲ εἶναι ἡ τοῦ *ἄν*.

Χρῆσις τοῦ συνθέτου ὑποθετικοῦ συνδέσμου γίνεται μόνον μεθ' ὑποτακτικῆς· μεθ' ὁριστικῆς ἤρχισε νὰ συντάσσεται ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, κατ' ἀρχὰς μὲν παραλλήλως πρὸς τὸν σύνδεσμον *εἰ*, κατόπιν δὲ ἐπεκράτησεν ὅλως, ἐκβληθέντος τοῦ *εἰ* καὶ παραμείναντος μόνον ὡς ἐν ἀποκρυσταλλώσει εἰς τὸν σύνδεσμον εἰδεμὴ (βλ. λ.).

Ὁ ὑποθετικὸς σύνδεσμος *ἂν* λέγεται *ἀπορηματικὸς* ὅταν οὗτος εἰσάγῃ ἐρωτηματικὰς προτάσεις, ἤτοι μετὰ τὰ σκέψεως, ἀποπείρας, ἀπορίας σημαντικὰ ῥήματα. Καὶ ὁ ἀπορηματικὸς *ἂν* συντάσσεται ὁμοίως πρὸς τὸν ὑποθετικὸν *ἄν*, ἤτοι τοῦτο μὲν μεθ' ὁριστικῆς ἱστορικοῦ χρόνου, ὅταν ἡ ἐρώτησις ἀναφέρεται εἰς τὸ παρελθόν, π. χ. «ἠρώτησεν ἂν ἔγραφε — ἂν ἔγραψεν, — ἂν εἶχε γράψει», τοῦτο δὲ μεθ' ὑποτακτικῆς παντὸς χρόνου, ὅταν ἡ ἐρώτησις ἀναφέρεται εἰς τὸ παρὸν ἢ τὸ μέλλον, π. χ. «ἐρωτᾷ ἂν γράφῃ, — ἂν γράψῃ, — ἂν ἔχῃ γράψει». Ὁ καθηγητὴς Γρ. Βερναρδάκης ἐπεχείρησε νὰ ἀποδείξῃ ἐν τῇ «Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασσοῦ» τοῦ 1899, ὅτι ἡ σύνταξις τοῦ ἀπορηματικοῦ *ἂν* μεθ' ὑποτακτικῆς ἐνεστῶτος δὲν εἶναι ὀρθή, ἐν δὲ τῷ «Ἑρμηνευτικῷ Λεξικῷ» (σελ. 339) διδάσκει «οὐδὲν δικαίωμα ἔχομεν μετὰ τὸ ἀπορηματικὸν *εἰ* (*=ἄν*) νὰ μεταχειριζώμεθα τὴν ὑποτακτικὴν ἔγκλισιν, ὡς εἰ ἀντὶ τοῦ ἀπορηματικοῦ *εἰ* ὑπῆρχεν ὑποθετικὸς *εἰ*. Πρέπει λοιπὸν νὰ γράφωμεν: δὲν ἠξεύρω *ἂν ὑπάρχει* (ὄχι: *ἂν ὑπάρχῃ*). ὁμοίως: δὲν σὲ ἐρωτῶ *ἂν ἔχει* δίκαιον (ὄχι: *ἂν ἔχῃ*)». Ἀλλά, θὰ ἠδύνατό τις ν' ἀπαντήσῃ, καθ' ὃν τρόπον ὁ ὑποθετικὸς σύνδεσμος *ἐὰν* χρησιμεύει ἤδη ἀπὸ τῶν δοκίμων χρόνων ὡς εἰσαγωγικὸς ἀπορηματικῶν λόγων μετὰ τῆς οἰκείας αὐτοῦ συντάξεως, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ σύνδεσμος *ἂν* ἐχρησιμοποιήθη μετὰ τῆς οἰκείας αὐτοῦ συντάξεως ὡς εἰσαγωγικὸς ἀπορηματικοῦ λόγου. Τὸ ἄτοπον ἄλλως τε τῆς γνώμης ταύτης ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ἑξῆς: Παρὰ Πλάτωνι λέγεται: «Σκέψαι, ὦ 'γαθέ, *ἐὰν* ἄρα καὶ σοὶ *Συνδοκῇ*, ἅπερ κἀμοί» (Φαίδ. 64 C), καί: «ὀκνεῖς ἀποκρίνασθαι *εἴπερ ἔστι* τοιόνδε τι ἔργον σόν;» (Γοργ. 515 Β). Παρὰ Ξενοφῶντι δέ: «σκέψαι, *ἐὰν* τόδε σοι μᾶλλον *ἀρέσκῃ*» (Ἀπομν. 4,4,12) καί: «σκέψαι τοίνυν, *εἰ κάλλιον ἔχει*» (Ἀπομν. 7,3,19). Ἐὰν τώρα μεταφράσωμεν κατὰ λέξιν, τηροῦντες τὸν σύνδεσμον *ἄν*, θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ συντάξωμεν αὐτὸν διὰ μὲν τὰ πρότερα παραδείγματα μετ' ὑποτακτικῆς, διὰ δὲ τὰ ὕστερα μεθ' ὁριστικῆς: «κοίταξε, *ἂν* τοῦτο ἐδῶ σοῦ *ἀρέσκῃ* περισσότερον» καί: «κοίταξε λοιπόν, *ἂν κάλλιον ἔχει*!»

Ἰδιωματικῶς ὁ *ἂν* τίθεται συνήθως πρὸ τοῦ ῥήματος καὶ ἐκφέρεται μετ' αὐτοῦ ὡς μία λέξις· δύναται μεταξὺ αὐτῶν νὰ παρεντεθῇ μονοσύλλαβος προσωπικὴ ἀντωνυμία ἢ τὸ ἀρνητικὸν μόριον *δέν*, μεθ' οὗ στενῶς συναπαγγέλλονται· διὰ τοῦτο δὲ τὸ *ν* ὑφίσταται τὰς ὑπὸ τῆς συνεκφορᾶς ἐπιβαλλομένας μεταβολάς, ἤτοι πρὸ φωνήεντος μὲν καὶ πρὸ τοῦ *τ* φυλάττεται· π. χ. «ἂν εἶχα», «ἂν τὸ 'ξερα», πρὸ τοῦ *π* τρέπεται εἰς *μ*· π. χ. «ἂμ πηγαίνῃς», πρὸ τοῦ *κ* εἰς *γ*· π. χ. «ἂγ καθίσῃς», πρὸ δὲ τῶν λοιπῶν συμφώνων ἐπὶ τὸ ἰδιωματικώτερον μὲν ἀφομοιοῦται, γενικώτερον δὲ ἀποβάλλεται· π. χ. «ἂρ φύγῃς» ἢ «ἂ φύγῃς», «ἂμ μου φέρῃς» ἢ «ἂ μου φέρῃς» κ.τ.λ.

Χάριν ζωηροτέρας ἐκφράσεως τῆς ἐρωτήσεως ἢ τῆς ἀπορίας ὁ *ἂν* συνεκφέρεται μετὰ τοῦ *ἴσως*, ἤδη ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, μεθ' οὗ ἀποτελεῖ μίαν λέξιν: *ἀνίσως*: «ἀνίσως ἔρθῃ» ἢ «ἀνίσως καὶ ἔρθῃ». Συνεκφέρεται ἐπίσης μετὰ τοῦ *εἶναι καί*: «ἂν εἶναι καὶ θέλῃ» ἢ μετὰ τοῦ ἰδιωματικωτέρου *ἔναι καί*: «ἂν ἔναι καὶ θέλῃς». Ἀπὸ τῶν τοιούτων ἐκφράσεων προέκυψαν ἀκολούθως οἱ βραχύτεροι τύποι *ἀνεὶ* καὶ *ἀνέ*: «ἀνεὶ καὶ θέλῃς» ἢ «ἀνὲ καὶ θέλῃς». Ἄλλος τύπος τοῦ ὑποθετικοῦ συνδέσμου εἶναι ὁ *σάν*: «σὰν ἔρθῃς», «σὰν ἀκούσῃς»· οὗτος προῆλθε πιθανώτατα ἐκ τῆς μετὰ τοῦ *ὡς* συνεκφορᾶς· *ὡς ἂν—σάν*, καθ' ὃν τρόπον ἀπὸ τοῦ *ὡς ἀφοῦ* προῆλθε τὸ *σαφοῦ*. Ἀντὶ τοῦ *ἀνίσως* λέγεται ἰδιωματικώτερον *ἀνισωστὰ* ἢ *ἀνισωστάς*. β. φ.

ἀν—· εἷς τῶν τριῶν τύπων τοῦ ἀρνητικοῦ μορίου *α*. Τὸ ἀρνητικὸν τοῦτο μόριον ἐν τῇ ἰαπετικῇ γλώσσῃ ἦτο *η* ἡμίφωνον, ὅπερ εἰς μὲν τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ἔγινε *in—*, εἰς δὲ τὴν γερμανικὴν *un—* (π. χ. λατ. *in—dignus*, γερμ. *un—wert* =ἀνάξιος)· εἰς δὲ τὴν ἑλληνικὴν πρὸ συμφώνου μὲν ἔγινε *ἀ—*, οἷον ἄ—κακος, ἄ—φιλος, πρὸ φωνήεντος δὲ *ἀν—*, οἷον ἀν—άξιος ἄν—αγνος κτλ. Ἐπειδὴ δὲ πολλαὶ λέξεις ἀρχόμεναι ἀπὸ τῶν ἡμιφώνων *σ*, *F* καὶ *j* συνετέθησαν μετὰ τοῦ ἀρνητικοῦ τούτου *η* παλαιότερον τῆς ἐκπτώσεως τῶν ἡμιφώνων τούτων, τὸ *η* τότε ὡς κείμενον οὐχὶ πρὸ φωνήεντος ἀνεπτύχθη εἰς *α*, ὅπερ παρέμεινε καὶ κατόπιν, ὅτε ἐκράτησεν ὁ νόμος, καθ' ὃν τὰ ἡμίφωνα ταῦτα μεταξὺ φωνηέντων ἀποβάλλονται. Οὕτως ἐξηγοῦνται αἱ λέξεις ἄυπνος, ἀέκων, ἄεργος, ἀήθης, ἀηδής, ἄϊστος καὶ ἄλλαι (βλ. *Χατζιδάκι* Ἀκαδημ. Ἀναγνώσμ. 2,228 κ. ἑ.). Κατὰ τὸν Kretschmer ἡ ἀρχικὴ μορφὴ τοῦ ἀρνητικοῦ μορίου ἦτο *ἀνα—* ὡς τὸ εὑρίσκομεν εἰς τὸ ἀνάεδνος, ἀνάελπτος, ἀπὸ τούτων προέκυψε τὸ *ἀν—*, οἷον εἰς τὸ ἄνυδρος, ἔτι δὲ τὸ *να—* (μὲ α μακρὸν) καὶ τὸ *νη—*, οἷον εἰς τὸ νάποινος, νηκερδής· ἀπὸ τοῦ *ἀν—* δὲ τὸ *α—* πρὸ συμφώνου οἷον, ἄδηλος, ἄθυμος, ἄγαμος κλπ. (Βλ. *Τσερέπ*. Σύνθετα Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 191 κ. ἑ.).

Τὰ ἀπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ *ἀ—* σύνθετα εἶναι ἐπίθετα, καὶ ἂν μὲν ἡ λήγουσα τοῦ ὀνόματος ἐξ οὗ παράγονται εἶναι κατάλληλος πρὸς ἔκφρασιν γένους, τὸ ὄνομα δὲν μεταβάλλεται· π. χ. γάμος — ἄγαμος, θυμὸς—ἄθυμος, γνωστὸς — ἄγνωστος, νοῦς —ἄνους, χεὶρ—ἄχειρ, παῖς—ἄπαις, ἀληθὴς—ἀναλήθης· ἂν δὲ ἡ λήγουσα τοῦ ὀνόματος δὲν εἶναι κατάλληλος πρὸς ἔκφρασιν γένους, τότε μεταβάλλεται· π. χ. πρᾶγμα—ἀπράγμων, γράμμα—ἀγράμματος, τύχη—ἀτυχής, αὐδὴ—ἄναυδος κ.τ.λ. Ἀπὸ τῶν οὕτω σχηματισθέντων ἐπιθέτων παράγονται τοῦτο μὲν ῥήματα, τοῦτο δὲ οὐσιαστικὰ καὶ ἐπιρρήματα· π. χ. ἀπὸ τοῦ ἄτιμος—ἀτιμάζω, ἀτιμία, ἀτίμως, ἀπὸ τοῦ ἄθυμος—ἀθυμῶ, ἀθυμία, ἀθύμως, ἀπὸ τοῦ ἄνους—ἄνοια, ἀπὸ τοῦ ἄπαις—ἀπαιδία, ἀπὸ τοῦ ἀπράγμων—ἀπραγμοσύνη, ἀπραγμόνως, ἀπὸ τοῦ ἀτυχὴς—ἀτυχῶ, ἀτυχία, ἀτυχῶς κ.τ.λ.

Τὰ ἀπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ *ἀ—*σύνθετα σημαίνουσι συνήθως μὲν ἄρνησιν τῆς ἐννοίας τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ· π. χ. ἄγαμος = ὁ μὴ τυχὼν γάμου, ἄγνωστος=ὁ μὴ γνωστός, ἄπαις=ὁ μὴ ἔχων τέκνα, ἀγράμματος=ὁ μὴ γνωρίζων γράμματα κ.τ.λ., ἀλλ' οὐχὶ σπανίως σημαίνουσι κακότητα· π. χ. ἀγενὴς =ὁ ἐκ κακοῦ γένους, ἀτυχὴς = ὁ κακὴν ἔχων τύχην, ἀφυὴς = ὁ κακὴν ἔχων φυήν. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην τὰ ἀπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ *ἀ* — σύνθετα ἰσοδυναμοῦσι περίπου πρὸς τὰ ἀπὸ τοῦ *δυσ* — (δυσγενής, δυστυχής).

Ἐν τῇ νέα ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ ἀρνητικὸν τοῦτο μόριον ἔχει πέντε μορφάς: *ἀ—*, *ἀν—*, *ἀνα—*, *ἀνε—* καὶ *ἀνη—*· ἤτοι ὁ τύπος *ἀν—* πρὸ ὀνομάτων ἀρχομένων ἀπὸ *ἀ—*, *ἐ—* καὶ *ἠ—* ἀπεχωρίσθη μετὰ τῶν φωνηέντων τούτων καὶ οὕτω προσεκολλήθη εἰς ἄλλας λέξεις ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένας· π. χ. ἀπὸ λέξεων ὁποῖαι αἱ ἀνάξιος, ἀνάλατος, ἀνάρμοστος, ἀπεχωρίσθη τὸ *ἀνα—*, ἀπὸ λέξεων ὁποῖαι αἱ ἀνεξήγητος, ἀνέτοιμος κλπ. ἀπεχωρίσθη τὸ *ἀνε—* καὶ ἀπὸ λέξεων ὁποῖαι αἱ ἀνήμπορος καὶ ἀνήσυχος κλπ. ἀπεχωρίσθη τὸ *ἀνη—*· ἀπὸ τούτων ἔπειτα ὡς αὐτοτελῶν μορίων ἐσχηματίσθησαν ἀνάβαθος, ἀνάφαγος, ἀναχόρταγος, ἀνεβάσταγος, ἀνεγνώριμος, ἀνέμοιαστος, ἀνήψητος, ἀνηπρόκοπος ἀνήπλυτος κτλ. β. φ.

Ἀν [*Γεωγρ.-Ναυτ.*]. Συντετμημένη γραφὴ τοῦ χαρακτηρισμοῦ *«ἀνατολικόν»*, ἰδίως προκειμένου περὶ γεωγρ. μήκους (λ. χ. μῆκος 37° 23' Ἀν.), ὅπερ λογίζεται τοιοῦτον ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ Γρήνουϊτς, ἐκτὸς ἂν ῥητῶς δηλοῦται ὁ ἀπὸ ἄλλου μεσημβρινοῦ λογισμός του (λ. χ. 29° 02' 24" Ἀν. Cadix)· ἐπίσης δὲ καὶ τοῦ *«ἀνατολικῶς»* (λ. χ. 36 μίλ. Ἀν), ὁπότε δὲν παρέχει τὴν ἔννοιαν τοῦ

Digitized by Google

ἀκριβῶς πρὸς Ἀνατολάς, δηλαδὴ τοῦ «πρὸς Ἀπηλιώτην», ἀλλὰ τοῦ κατὰ προσέγγισιν, δηλαδὴ τοῦ «περίπου πρὸς Ἀπηλιώτην». Σ. Ε. Λ.

Ἂν. Ἱερογλυφικὸν ὄνομα δύο πόλεων τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἡλιουπόλεως (κοπτιστὶ Ὂν) καὶ τῆς Ἑρμιονθίδος.

Ἂν. Ὄνομα δύο φαραώ, τοῦ μὲν τῆς Ε' Δυναστείας, τοῦ δὲ τῆς ΙΓ'. Τοῦ πρώτου ἡ βασιλεία ὑπῆρξε μακρά.

Ἂν (Ahn), ***Φραγκῖσκος.*** Γερμανὸς φιλόλογος καὶ παιδαγωγὸς (1796—1865). Διεκρίθη διὰ τὴν σύνταξιν νέας μεθόδου πρὸς ἐκμάθησιν τῆς γερμανικῆς.

Ἂν (Hayn), ***Ἰωάννης.*** Ἄγγλος φιλέλλην κατελθὼν μετὰ τοῦ *Ἀστιγγος* εἰς τὴν ἐπαναστατήσασαν Ἑλλάδα καὶ ὅστις, μετὰ τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ του, ἐστάλη εἰς Κρήτην, ἔνθα κατ' ἀρχὰς μὲν διωρίσθη φρούραρχος τῆς Γραμβούσης, κατόπιν δὲ ἁρμοστὴς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον. Γ. Δ. Κ.

Ἂν (Han), ***Ἐρρῖκος.*** Ἑλβετὸς φιλέλλην, κατελθὼν ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ὑπηρετήσας καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα. Τιμηθεὶς διὰ τοῦ ἀργυροῦ ἀριστείου, κατετάχθη εἰς τὴν τετάρτην τάξιν τῆς φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

ἀνά· *πρόθ.* Πᾶσαι αἱ προθέσεις κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξαν ἐπιρρήματα καὶ τὴν ἐπιρρηματικὴν αὐτῶν ἔννοιαν εὑρίσκομεν παρ' Ὁμήρῳ καὶ ἄλλοις ποιηταῖς, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς συνθέτοις· π.χ. «ἐτίθει ἀλωήν... μέλανες δ' ἀνὰ βότρυες ἦσαν» ἐπάνω δὲ εἰς τὴν ἄμπελον ἦσαν σταφυλαί, ἀναβαίνω, ἀνέρχομαι, ἀναπηδῶ κτλ.· ἐν πᾶσι τούτοις ἡ ἀνὰ σημαίνει τὴν πρὸς τὰ ἄνω κίνησιν καὶ καθόλου τὸ ἄνω ὡς ἐπιρρηματικὸς προσδιορισμός.

Συντάσσεται: —1) μετὰ αἰτιατικῆς καὶ σημαίνει τὸ *ἐπάνω* ἐπὶ ἐκτάσεως μεγάλης, ἐν στάσει καὶ ἐν κινήσει: «οἰκοῦσιν ἀνὰ τὰ ὄρη», «ἀνὰ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν εἰρήνη ἔσται», «διεδόθη ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν», «ἀνὰ τὸν ποταμὸν πλέει», δηλ. πρὸς τὰς πηγάς· ‖ σημαίνει ἔκτασιν χρονικήν: «ἀνὰ νύκτα», «ἀνὰ τὸν πόλεμον τοῦτον» καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τούτου· ‖ ἀπὸ τῆς χρήσεως: «ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν, ἀνὰ πᾶσαν νύκτα κ.τ.τ.» προέκυψεν ἡ ἔννοια τοῦ ἐπιμερισμοῦ: «ἀνὰ τρεῖς ἡμέρας», «ἀνὰ πέντε παρασάγγας», «ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος» κτλ. ‖ φρ. «ἔχω ἀνὰ στόμα τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ» διαρκῶς λέγω, προφέρω τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, «ἐλαύνει ἀνὰ κράτος» τρέχει μὲ ὅλην του τὴν δύναμιν. —2) μετὰ δοτικῆς παρὰ ποιηταῖς: «ἀνὰ βωμῷ θεᾶς» ἐπάνω εἰς τὸν βωμὸν τῆς θεᾶς (Ὀδ. Δ, 128) «χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ» ἐπάνω εἰς τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον (Ἰλ. Α, 15). —3) Μετὰ γενικῆς εἰς τρία μόνον χωρία τῆς Ὀδυσσείας (Β, 416. Ι, 177. Ο, 284) «ἀνὰ νηὸς βαίνειν», ἂν δὲν θεωρῆται ὀρθότερον νὰ ἐκληφθῇ ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις ἡ ἀνὰ ὡς ἐπίρρημα ἀναφερόμενον εἰς τὸ ῥῆμα *βαίνειν.* Εἰς τὴν ἰδιωματικὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἡ πρόθεσις ἀνὰ ἐν συντάξει εἶναι ἀνύπαρκτος.

Ἐν συνθέσει ἡ πρόθεσις *ἀνὰ* σημαίνει:—1) τὸ *ἐπάνω:* «ἀναπηδῶ ἐπὶ τὸν ἵππον», «ἀναβαίνω εἰς τὸ ὄρος», «ἀνατέλλει ὁ ἥλιος»· —2) τὸ *ὀπίσω* : «ἀναχωρῶ (=ἐπιστρέφω) εἰς τὴν πατρίδα», «ἀναχαιτίζω τὴν ὁρμήν», «ἀναστέλλω τὴν πορείαν».— 3) ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ ὀπίσω προκύπτει ἡ ἔννοια τῆς ἐπαναλήψεως, τοῦ *πάλιν:* «ἀνασυζητῶ τὴν ὑπόθεσιν», «ἀναδικάζω τὴν δίκην», «ἀναβλαστάνει τὸ δένδρον».

Εἰς τὴν ἰδιωματικὴν γλῶσσαν ἡ πρόθεσις ἀνὰ σημαίνει συνήθως ἐπίτασιν τῆς ἐννοίας τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ, καὶ εἶναι συνειδητὴ ὡς ἰδιαίτερον καὶ ζῶν παρὰ τὸ ῥῆμα στοιχεῖον π. χ. *γελῶ* καὶ *ἀναγελῶ*, τρομάζω καὶ *ἀνατρομάζω:* «κάθισ' ἡ πομπὴ 'ς τὶς στράτες κι' ἀνεγέλα τοὺς διαβάτες». Τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπαναλήψεως σημαίνει ἐν συμφυρμῷ μετὰ τῆς προθέσεως *ἐξ*=ξανα—: ξαναγράφω, ξαναλέω, ξαναβλέπω κ.λ.π. Β. Φ.

Ἀνὰ *[Π. Διαθ.].* Ὄνομα πόλεως, ἧς μνημονεύει ὁ Ραψάκης, Ἀσσύριος στρατηγός, ἐν τῷ διαγγέλματι αὐτοῦ πρὸς Ἐζεκίαν τὸν βασιλέα τοῦ Ἰούδα καὶ τοὺς κατοίκους τῆς Ἱερουσαλήμ, ὡς μιᾶς τῶν πόλεων τῶν ἁλωθεισῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων (Δ' Βασιλειῶν ιη' 34, ιθ' 13, Ἠσαΐου λζ' 13). Τὴν Ἀνὰ ταύτην τινὲς τῶν ἀσσυριολόγων (Schrader κ. ἄ.) ταυτίζουσι πρὸς τὴν βαβυλωνιακὴν *Ἀνατ*, ἥτις, μνημονευομένη καὶ ἐν ταῖς σφηνοειδέσιν ἐπιγραφαῖς, κεῖται ἐπὶ νήσου τινὸς τοῦ Εὐφράτου μεταξὺ Χὶτ καὶ Ρακκὰ καὶ ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἐλέγετο *Ἀναθώ*, σήμερον δὲ λέγεται *Ἀνὰτ* ἢ *Ἀνά*, κατοικουμένη ὑπὸ 4.000 κατοίκων, πλησίον τῆς ὁποίας ὑπάρχουσι παλαιὰ ἐρείπια. (Βλ. ἄρθρον *Ε. Ρακκία* ἐν Dictionnaire de la Bible τοῦ Vigourou). Π. Ι. Μ.

Ἀνὰ *[Π. Διαθ.].* Ὄνομα ἀνδρῶν τινων ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ (Γεν. λστ, 20.25 κ.ἄ.).

Ἀνὰ-Σαγκὰρ *[Γεωγρ.].* Λίμνη ἐν Ραδζπουτάνᾳ τῶν Ἰνδιῶν.

Ἀνάα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Τοκατοῦ.

ἀναβαζένωψ, ὁ (Anabazenops) *[Ζωολ.].* Πτηνὰ ἀποδημητικὰ ἰθαγενῆ τοῦ Μεξικοῦ, τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, τοῦ Ἰσημερινοῦ, τῆς Κολομβίας καὶ τῆς Βραζιλίας. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ἔχουσι τὸ μέγεθος *κορυδαλλοῦ*, ῥάμφος κατά τι βραχύτερον τῆς κεφαλῆς του, ἥτις εἶναι μετρίου μεγέθους, πτέρυγας ἀρκετὰ αἰχμηράς, οὐρὰν ἐλαφρῶς ἀπεστρογγυλωμένην καὶ μὲ μαλακὰ πτερά, πόδας βραχυτάτους καὶ χρῶμα φαιόπυρρον. Δ. Ν. Π.

ἀναβαθμικός, *—ή, —όν·* ὁ κατ' ἀναβαθμίδας, ὁ δι' ἀναβαθμίδων ὡς ἐν κλίμακι: «ἀναβαθμικὴ ἀνάβασις».—Ἐπίρρ. *ἀναβαθμικῶς.*

ἀναβαθμὶς (ἡ), *— ίδος·* ταυτόσημον πρὸς τὸ *ἀναβαθμός.*

ἀναβαθμὸς (ὁ)· βαθμίς, σκαλοπάτι.

— [ΒΙΒΛ.] Τὸν τίτλον *ᾠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν* (ἑβρ. *σὶρ χαμμααλὼθ*) φέρουσιν ὡς ἐπιγραφὴν δεκαπέντε τὸν ἀριθμόν, μικροὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ψαλμοὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ δὴ ἀπὸ 119—133, οἵτινες καὶ ἀποτελοῦσι μίαν τῶν μάλιστα εὐδιαγνώστων, πιθανώτατα δὲ καὶ τῶν παλαιοτάτων ψαλμικῶν συλλογῶν. Ἀλλὰ τίς ἡ σημασία τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης; Ποικίλαι ἔχουσιν εἰς αὐτὴν δοθῆ κατὰ τε τοὺς παλαιοτέρους καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπὸ Ἰουδαίων τε καὶ Χριστιανῶν ἐξηγητῶν ἑρμηνεῖαι, ἃς δυνάμεθα ν' ἀναγάγωμεν εἰς δύο γενικωτάτας κατηγορίας, τινῶν μὲν ἐξηγητῶν σχετιζόντων τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην κυρίως πρὸς λόγους ἐξωτερικούς ἢ πρὸς περιστατικὰ ἐξωτερικά, ἄλλων δὲ πρὸς λόγους καθαρῶς ἐσωτερικούς, ἤτοι πρὸς αὐτὴν τὴν ὑφὴν τῶν ἐν λόγῳ ψαλμῶν. Κατὰ τὴν δευτέραν ἐκδοχήν, ἥτις τυγχάνει καὶ ἡ νεωτέρα, διατυπωθεῖσα μὲν ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς ἑβραϊστοῦ *Gesenius*, διὰ πολλῶν δὲ ἐπιχειρημάτων ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ ἑρμηνευτοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης *Franz Delitzsch* καὶ ἱκανοὺς εὑροῦσα ὀπαδούς, ἡ ἐν λόγῳ ἐπιγραφὴ ἔχει μετρικὴν σημασίαν, πρόκειται δηλαδὴ περὶ τεχνικοῦ ὅρου τῆς ἑβραϊκῆς προσῳδίας, ὅστις δηλοῖ τὸν κλιμακωτὸν παραλληλισμὸν τῶν μελῶν, π. χ. ἐν ψαλμῷ 119: «Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη ὅθεν ἥξει ἡ βοήθειά μου. Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» κλπ. κα ἐν ψαλμῷ ρκστ' «Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες. Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων» κλπ. Ἡ ἐκδοχὴ ὅμως αὕτη δὲν κρίνεται ὡς τελείως ἱκανοποιητική, ἄλλως τε καὶ μὴ ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν μορφὴν ἁπάντων τῶν ἐν λόγῳ ψαλμῶν, διότι παρατηρεῖται μὲν ἔν τισι τούτων τὸ φαινόμενον τῆς κατὰ κλίμακα προόδου τῶν νοημάτων, ὅπερ συμβαίνει διὰ τῆς ὑφ' ἑκάστου νέου μέλους ἐπαναλήψεως μέρους τοῦ προηγουμένου, ἀλλ' ὁ ῥυθμὸς οὗτος οὔτε προσιδιάζει ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς λεγομένας *ᾠδὰς τῶν ἀναβαθμῶν* (πρβ. καὶ ψαλμοὺς 92, 95, 102, 117 καὶ Ἐξόδου ιε' 6, 11, 17, Κριτῶν ε' 3, 6 κλπ.) οὔτε τηρεῖται ἐν ἁπάσαις ταῖς ᾠδαῖς ταύταις (πρβ. μάλιστα τὸν 131 ψαλμόν).

Κατὰ τὴν παλαιοτάτην τῶν ἐκδοχῶν, ἣν, ἀνήκουσαν εἰς τὴν α' κατηγορίαν, εὑρίσκομεν διατετυπωμένην παρὰ *Θεοδώρῳ* τῷ *Μοψουεστίας* καὶ *Θεοδωρήτῳ*, συμφωνούντων καὶ τοῦ *Χρυσοστόμου* καὶ τοῦ *Εὐθυμίου Ζυγαβηνοῦ*, πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς *ἀναβάσεως*, ὅ ἐστιν ἐπανόδου τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν πάτριον γῆν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκδοχὴ αὕτη δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ περιεχόμενον ἁπάντων τῶν ψαλμῶν (πρβ. μάλιστα ψαλμὸν 121). Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν καταλεκτέα καὶ ἡ ἀστήρικτος ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐκδοχή, καθ' ἣν πρόκειται περὶ ἀεὶ ὑψηλοτέρου τόνου, εἰς ὃν ἔπρεπε δῆθεν νὰ ψάλληται ἕκαστος τῶν ψαλμῶν τούτων. Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ἀνήκει καὶ ἡ ἑρμηνεία τῶν ῥαββίνων ἐκείνων οἵτινες σχετίζοντες τοὺς ψαλμοὺς τούτους πρὸς τὰς δεκαπέντε βαθμίδας τῆς κλίμακος τοῦ Σολομωντείου ναοῦ, τῆς ἀγούσης ἐκ τοῦ προαυλίου τῶν γυναικῶν εἰς τὸ προαύλιον τῶν ἀνδρῶν (*Μίσνας πραγματεία Μιδδώθ* 2, 5 πρβ. καὶ *Ἰωσήπου* Ἰουδαϊκοῦ πολέμου ε' 3) ἢ πρὸς τὰς βαθμίδας τῆς ἔξωθεν εἰς τὸν ναὸν ἀγούσης κλίμακος, (*Νεεμίου* γ' 15, ιβ' 36), εἰκάζουσιν, ὅτι ἐπὶ τῶν βαθμίδων τούτων θὰ ἐψάλλοντο αἱ ἐν λόγῳ ᾠδαί. Ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη αὕτη, ἣν ἠσπάσθησαν καὶ Χριστιανοὶ ἑρμηνευταί, δὲν βασίζεται ἐπὶ σαφῶν μαρτυριῶν.

Ἡ δὲ πασῶν πιθανωτάτη καὶ τοὺς πλείστους σήμερον ἀριθμοῦσα ὀπαδοὺς ἐκδοχὴ εἶναι ἡ ἐπίσης τῇ α' κατηγορίᾳ ἀνήκουσα καὶ θεωροῦσα τὰς ᾠδὰς ταύτας ὡς *ἱεραποδημικὰ* ᾄσματα, ὡς ᾄσματα δηλονότι ψαλλόμενα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων προσκυνητῶν, τῶν *ἀναβαινόντων* εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Παλαιστίνης καὶ ἔξωθεν αὐτῆς κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτάς, ἃς ἑώρταζον κατὰ τὰς νόμου ὡριζομένας, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἡ ἐπίσκεψις τῆς ἐν φυσικῇ καὶ ἠθικῇ ἐννοίᾳ ὑψηλὰ κειμένης Ἱερᾶς πόλεως ταύτης ἐλέγετο *ἀνάβασις* (πρβ. «Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα» κ. λ. π.). Ἡ ἐκδοχὴ αὕτη, πρὸς ἣν συμφωνεῖ καὶ ἡ ὑπὸ τῶν παλαιοτάτων ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν μεταφραστῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Ἀκύλα καὶ Συμμάχου ἀπόδοσις τοῦ ἑβραϊκοῦ *χαμμααλὼθ* διὰ τοῦ *εἰς τὰς ἀναβάσεις*, ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ περιεχόμενον ἁπάντων τῶν ψαλμῶν τούτων. Πράγματι δὲ οὐ μόνον ἱκαναὶ τῶν ᾠδῶν τούτων ἀναφέρονται εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τὸν ἐν αὐτῇ ναὸν τοῦ *Γιαβέ*, ἀλλὰ ἐν γένει καὶ τῶν ᾠδῶν τούτων ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν τὸ περιεχόμενον ἦτο μάλιστα εὔθετον εἰς ἀναζωπύρησιν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως καὶ εὐγνωμοσύνης καὶ εἰς ἀναπτέρωσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν τοῦ θεοκρατικοῦ φρονήματος τοῦ Ἰσραηλίτου, συμφώνως καὶ πρὸς τὸν διὰ τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἀποδημιῶν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν. Οὕτως ἡ συλλογὴ τῶν δεκαπέντε ᾠδῶν τῶν ἀναβαθμῶν ἐμφανίζεται πλουσιωτάτη εἰς θρησκευτικὸν περιεχόμενον, ὅπερ εἶναι ἱκανὸν νὰ κινήσῃ πάσας τὰς χορδὰς τῆς θρησκευτικῆς λύρας, ἄνευ δὲ ὑπερβολῆς θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ συλλογὴ αὕτη ὡς *ψαλτήριον ἐν ψαλτηρίῳ.*

[Περὶ τῶν *ᾠδῶν τῶν ἀναβαθμῶν* τῆς Βίβλου ὅρα τὰ ὑπομνήματα εἰς τοὺς ψαλμούς, μάλιστα τῶν *Baethgen, Delitzsch, Kittel, Gunkel Briggs* καὶ *Thalhofer* καὶ τὴν εἰδικὴν μονογραφίαν τοῦ *Alfons Schultz*, De psalmis gradualibus 1897]. Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

—[ΛΕΙΤΟΥΡΓ.] Ἐν τῇ Λειτουργικῇ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας καλοῦνται *ἀναβαθμοὶ* στίχοι τινὲς ψαλλόμενοι κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ μεγάλην ἑορτὴν ἐν τῷ Ὄρθρῳ μετὰ τὴν *Ὑπακοήν.* Οἱ ἀναβαθμοὶ οὗτοι διαιροῦνται εἰς *ἀντίφωνα* (βλ.λ.), ἐκ τριῶν στίχων συγκείμενα. Ἕκαστος τῶν ὀκτὼ ἤχων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς περιλαμβάνει τρία τοιαῦτα ἀντίφωνα καὶ μόνος ὁ τελευταῖος, ὁ καλούμενος *ἦχος πλάγιος δ'*, περιέχει τέσσαρα ἀντίφωνα, ἤτοι ἀντίφωνα μὲν ἐν συνόλῳ εἶναι 25, στίχοι δὲ 75. Καὶ κατὰ μὲν τὰς Κυριακὰς ψάλλονται οἱ ἀναβαθμοὶ τοῦ τρέχοντος ἤχου, κατὰ δὲ τὰς μεγάλας ἑορτὰς δὲν ψάλλονται οἱ τοῦ ἤχου τῆς ἑβδομάδος, καθ' ἣν συνέπεσεν ἡ ἑορτή, ἀναβαθμοί, ἀλλὰ κανονικῶς οἱ δύο πρῶτοι στίχοι τοῦ πρώτου ἀντιφώνου τοῦ δ' ἤχου, ἤτοι ὁ στίχος «Ἐκ νεότητός μου πολλὰ πολεμεῖ με πάθη, ἀλλ' αὐτὸς ἀντιλαβοῦ καὶ σῶσον, Σωτήρ μου» καὶ ὁ ἕτερος «Οἱ μισοῦντες Σιὼν αἰσχύνθητε ἀπὸ τοῦ Κυρίου· ὡς χόρτος γὰρ πυρὶ ἔσεσθε ἀπεξηραμένοι».

Τὴν ἀρχὴν οἱ ἀναβαθμοὶ οὗτοι, οἱ περιλαμβανόμενοι ἐν τῷ λειτουργικῷ βιβλίῳ *Ὀκτωήχῳ* (ἢ *Παρακλητικῇ*), ἔχουσιν ἐκ τῶν ψαλμῶν τοῦ ψαλτηρίου, οἵτινες ὀνομάζονται «*ᾠδαὶ τῶν ἀναβαθμῶν*» (βλ. ἀνωτέρω). Οἱ δεκαπέντε οὗτοι ψαλμοὶ τῶν ἀναβαθμῶν τοῦ ψαλτηρίου, ἀποτελοῦντες τὸ δέκατον ὄγδοον *Κάθισμα* τῆς λειτουργικῆς διαιρέσεως τοῦ ψαλτηρίου, ἀνεγινώσκοντο ἐν τοῖς ναοῖς κατὰ τοὺς πρώτους Χριστιανικοὺς χρόνους καθ' ἑκάστην ἑσπέραν, ὡς μανθάνομεν παρὰ Νικηφόρου τοῦ Καλλίστου λέγοντος «τοὺς θεσπεσίους παρὰ τράσι καὶ καθ' ἑκάστην ἑσπέραν τοὺς ἐν τῷ ψαλτῆρι ἀναβαθμοὺς ψάλλεσθαι ἐκελεύσθη, οἳ δὴ τὰ πρὸς Κύριον λέγονται» (διότι ὁ πρῶτος τούτων ἄρχεται: *Πρὸς Κύριον*). Ἡ ἀρχαία αὕτη συνήθεια φαίνεται ὅτι καὶ μέχρις ἐσχάτων διετηρήθη ἐν ταῖς μεγάλαις Μοναῖς, ὡς λ. χ. ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει, ὡς βεβαιοῖ Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης γράφων τῷ 1806 ὅτι «οὐ πρὸ πολλῶν χρόνων ἐφυλάττετο ἡ ἀρχαία αὕτη τάξις ἐν τῷ ἱερῷ κοινοβίῳ τοῦ Διονυσίου, τὸ νὰ ἀναγινώσκηται δηλαδὴ ἐν ἑκάστῃ ἑσπέρᾳ οὐχὶ τὸ τοῦ ἐνορδίνου Κάθισμα, ἀλλὰ Τὰ πρὸς Κύριον». Κατόπιν ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀναβαθμῶν τούτων τοῦ ψαλτηρίου περιωρίσθη εἰς τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν καὶ σήμερον μόνον εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῶν *Προηγιασμένων* (Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς), τῆς Δευτέρας τῆς α', β' καὶ ε' ἑβδομάδος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς καὶ τῆς Μεγάλης Τρίτης.

Καὶ τὰ μὲν τρία ἀντίφωνα τοῦ α' ἤχου τῶν ἀναβαθμῶν τῆς Ὀκτωήχου ἠρανίσθη ὁ ποιητὴς ἐκ τῶν τριῶν πρώτων ἀναβαθμῶν τοῦ ψαλτηρίου, ἤτοι τῶν ψαλμῶν 119, 120 καὶ 121, τὰ δὲ τοῦ β' ἤχου ἐκ τῶν κατόπιν 122,123 καὶ 124 ψαλμῶν, τὰ τοῦ γ' ἤχου ἐκ τῶν ἀμέσως ἑπομένων 125,126 καὶ 127 ψαλμῶν καὶ τὰ τοῦ δ' ἤχου ἐκ τῶν ἀκολούθων 128, 129 καὶ 130 ψαλμῶν. Ἐκ τῶν ἀντιφώνων δὲ τῶν λοιπῶν τεσσάρων ἤχων τῆς Ὀκτωήχου τὰ μὲν τοῦ πλαγίου α' ἠρανίσθη ὁ ποιητὴς ἐξ ὧν καὶ τὰ τοῦ α' ἤχου τριῶν πρώτων ἀναβαθμῶν τοῦ ψαλτηρίου καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν λέξεων ἄρχονται (α' ἀντιφώνου τοῦ α' ἤχου «Ἐν τῷ θλίβεσθαί με εἰσάκουσόν μου τῶν ὀδυνῶν, Κύριε, Σοὶ κράζω» — α' ἀντίφωνον τοῦ πλαγίου α' ἤχου «Ἐν τῷ θλίβεσθαί με δαυϊτικῶς ᾄδω Σοι, Σωτήρ μου· ῥῦσαί μου τὴν ψυχὴν ἐκ γλώσσης δολίας»), τὰ τοῦ πλαγίου β' ἐκ τῶν κατόπιν τριῶν ἀναβαθμῶν τοῦ ψαλτηρίου, ἐξ ὧν καὶ τὰ τοῦ β' ἤχου καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν λέξεων καὶ ταῦτα ἄρχονται καὶ τὰ τοῦ βαρέος ἤχου ὁμοίως πρὸς τὰ τοῦ γ'. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦσι τὰ ἀντίφωνα τῶν ἀναβαθμῶν τοῦ δ' ἤχου, ἅτινα εἶναι τέσσαρα, ὧν τὰ μὲν τρία πρῶτα

Digitized by Google

συμφωνοῦσι πρὸς τὰ τοῦ δ' ἤχου, τὸ δὲ τέταρτον ἠρανίσθη ὁ ποιητὴς ἐκ τοῦ ιδ' ἀναβαθμοῦ τοῦ ψαλτηρίου, ἤτοι τοῦ ψαλμοῦ 132, οὕτω δὲ δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τῶν ἀναβαθμῶν τῆς Ὀκτωήχου δύο ἀναβαθμοὶ τοῦ ψαλτηρίου, ἤτοι οἱ ψαλμοὶ 131 καὶ 133. Κανονικῶς δὲ πάντων τῶν ἀντιφώνων τούτων τῶν ἀναβαθμῶν ὁ τρίτος στίχος ἀναφέρεται εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐξυμνῶν τὰ ποικίλα χαρίσματα αὐτοῦ. Ἡ δ' εἰς τρία ἀντίφωνα διαίρεσις τῶν ἀναβαθμῶν τῆς Ὀκτωήχου ἐγένετο κατὰ μίμησιν τῆς διαιρέσεως τῶν ἀναβαθμῶν τοῦ ψαλτηρίου εἰς *στάσεις*, αἵτινες περιλαμβάνουσιν ἐπίσης τρεῖς ψαλμούς, ὅπως καὶ πᾶν Κάθισμα τοῦ ψαλτηρίου.

Πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐποιήθησαν οἱ ἀναβαθμοὶ τῆς Ὀκτωήχου εἶναι ἄγνωστον. Πιθανὸν φαίνεται ὅτι, ὅτε ἡ ἀκολουθία τοῦ Ὄρθρου μακρὰ κατεστάσα ἐκ τῶν εἰσαχθέντων εἰς αὐτὴν πολλῶν ᾀσμάτων θὰ καθίστατο ἔτι μακροτέρα διὰ τῆς ἀναγνώσεως ὅλων τῶν δέκα πέντε ᾠδῶν τῶν ἀναβαθμῶν τοῦ ψαλτηρίου, τότε ἐποιήθησαν εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ᾠδῶν τούτων ὡς βραχεῖά τις ἐπιτομὴ καὶ περίληψις αὐτῶν οἱ στίχοι τῶν ἀναβαθμῶν τῆς Ὀκτωήχου. Καὶ προσεπάθησε μὲν ὁ ποιητὴς νὰ μιμηθῇ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν χάριν τοῦ ὑψηλοῦ προτύπου του, καὶ ἐνιαχοῦ ἀληθῶς ἐπέτυχε, στίχοι δέ τινες τῶν ἀναβαθμῶν τῆς Ὀκτωήχου ὑπομιμνήσκουσι τὰ χαρίεντα Ἀλεξανδρεωτικὰ ἐπιγράμματα. Ἀλλ' ὡς εἰς πᾶσαν μίμησιν, οὕτω καὶ ἐν ταύτῃ τὸ πρότυπον φαίνεται πολλαχοῦ ὡς λάμψις θαμβωτικὴ ἀστέρος λαμπροῦ ἔναντι τοῦ ἀμυδροῦ φωτὸς τοῦ απομιμήματος. Ποιητὴς δὲ τῶν στίχων τούτων δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι εἶναι *Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός*, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπέδωκάν τινες αὐτοὺς ὡς εὑρισκομένους ἐν τῇ Ὀκτωήχῳ, τὴν ὁποίαν κακῶς ὑπολαμβάνουσιν ὡς ἔργον μόνου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ἡ ἀκρίβεια τῆς ρυθμικῆς ποιήσεως τοῦ Δαμασκηνοῦ ἡ παρατηρουμένη ἐν τοῖς γνησίοις ἔργοις αὐτοῦ οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τὸ πολλαχοῦ ἰσχνὸν ὕφος τῶν στίχων τούτων. Πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ποιητὴς τούτων εἶναι *Θεόδωρος ὁ Στουδίτης*, ὅτις γεννηθεὶς τῷ 741 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξωρίσθη πολλάκις ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων, ἢ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ *Ἰωσὴφ* ὁ γενόμενος ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης τῷ 809 ἢ ἄλλος τις τῶν πολλῶν ἀγνώστων εἰσέτι ἐκκλησιαστικῶν ποιητῶν ἡμῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. «Ἑρμηνεία εἰς τοὺς ἀναβαθμοὺς τῆς Ὀκτωήχου» παρὰ *Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου*, ἤδη πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα, ᾗ προτέτακται καὶ προλεγόμενα συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν ἱεροδιακόνοις *Κυρίλλου Ἀθανασιάδου τοῦ Ἁγιοταφίτου*. Ἐν Ἱεροσολύμοις 1 62.—«Νέα Κλῖμαξ, ἤτοι ἑρμηνεία εἰς τοὺς ἑβδομήκοντα πέντε ἀναβαθμοὺς τῆς Ὀκτωήχου ἀπὸ διαφόρων Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἐρανισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐν μοναχοῖς *Νικοδήμου Ἁγιορείτου*» Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1844.—Dictionnaire d'Archéologie Chrétienne et de Liturgie par *Cabrol* ἐν λέξει. Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

ἀνάβαθος, —η, —ο· ἰδιωματ., ἄλλος τύπος τοῦ *ἄβαθος*· ἀβαθής, ρηχός, ὁ μὴ ἐξικνούμενος εἰς βάθος καὶ ἐπὶ περιέχοντος καὶ ἐπὶ περιεχομένου: «ἀνάβαθο πηγάδι» καὶ «ἀνάβαθα νερά».— Ἐπίρρ. *ἀνάβαθα*. Β. Φ.

ἀναβάθρα (ἡ)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀναβαίνομεν, κλῖμαξ, σκάλα.

— [*Ἀρχαιολ.*] Κεκλιμένον ἐπίπεδον κατασκευαζόμενον ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ναῶν χάριν εὐχερεστέρας ἀναβάσεως τῆς κρηπῖδος. Εὕρηται ἐν τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναῷ τοῦ Διός, τῷ ἐν Αἰγίνῃ ναῷ τῆς Ἀφαίας, τῷ ἐν Ἐπιδαύρῳ ναῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τῷ ἐν Νεμέᾳ ναῷ τοῦ Διὸς κλπ. Εἰς ὅσους ναοὺς δὲν ὑπάρχει

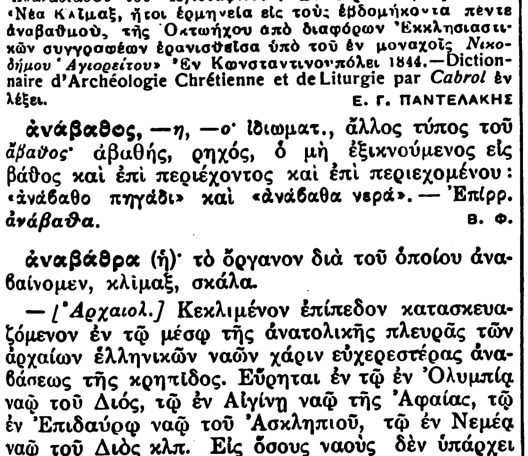

ἀναβάθρα τίθενται μεταξὺ τῶν διαιρέσεων τῆς κρηπῖδος, αἵτινες εἶναι συνήθως ὑψηλαὶ (Παρθενῶνος 0,56 μ.), ἰδιαίτεραι βαθμῖδες. Ἀλλ' ἡ διὰ τῆς ἀναβάθρας ἀνάβασις εἶναι πολὺ ἀνετωτέρα. Προσδίδει δ' ἡ ἀναβάθρα καὶ μείζονα μεγαλοπρέπειαν εἰς τὴν πρόσοψιν τῶν ναῶν. Α. Ο.

— *Ναυτ.*] Ἐν τῷ ναυτικῷ *ἀναβάθραι* (κοιν. *ἀνεμόσκαλες*, γαλλ. les échelles de revers, ἀγγλ. rigging ladders) καλοῦνται:—1) Κλίμακες μετάγουσαι ἀπὸ τὸ κατάστρωμα εἰς τοὺς ἐπιτόνους τῶν ἱστιοφόρων πλοίων, ὑπὲρ τὸ αἰωροθέσιον· αἱ παρειαί των ἦσαν ἐκ συρματοσχοίνου καὶ ἐστερεοῦντο ἀφ' ἑνὸς εἰς τὸν ἀκραῖον ἐπίτονον, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς πόρπην τοῦ καταστρώματος, αἱ δὲ βαθμῖδες ἐκ ξύλου ἐπιμήκους κυλινδρικοῦ διαβεβλημένου ἑκατέρωθεν μεταξὺ τῶν ἐμβόλων τῶν παρειῶν.—2) Αἱ σχοίνιναι βαθμῖδες, αἱ ἐπὶ τῶν ριζῶν τοῦ θωρακίου ὅταν ἡ ἄνοδος τῶν ἀνδρῶν ἀπὸ τῶν ἐπιτόνων εἰς τὰ θωράκια δὲν ἐγίνετο διὰ τῆς *ὀπῆς τοῦ θωρακίου* ἀλλ' ἔξωθεν τῶν ριζῶν.—3) Αἱ ἀπὸ τῶν *λεμβούχων* ἢ τῆς πρύμνης τῶν πλοίων καὶ τῶν συγχρόνων τοιούτων κρεμασταὶ κλίμακες, πρὸς κάθοδον τῶν ναυτῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου εἰς τὰς λέμβους, οὔσας προσδεδεμένας εἰς τὰ τερματίζοντα τὰς ἀναβάθρας ψέλλια.—4) Αἱ πρύμνηθεν τῶν μικρῶν ἐπιστηλίων καὶ κατὰ μῆκος αὐτῶν ἀπὸ τῶν τραχηλωμάτων τῶν φωσώνων ἕως τῶν διζύγων κλίμακες. Αἱ ἀπὸ τῶν *θωρακίων* εἰς τὰ στηλόκρανα μετάγουσαι κλίμακες.

Ἐπίσης *ἀναβάθρα* καλεῖται ξύλινον κατασκεύασμα φορητόν, τετράγωνον, ὕψους τριῶν ἢ τεσσάρων βαθμίδων, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἄνω ἐπιφάνεια ἀποτελεῖται ἐκ δικτυωτοῦ (κοιν. *καφασιοῦ*)· ἐχρησίμευε διὰ τὴν ἄνοδον τοῦ ἀξιωματικοῦ τῆς φυλακῆς, ὅπως βλέπῃ τὰ περὶ τὸ πλοῖον, δεδομένου ὅτι τὸ ὕψος τῶν δρυφράκτων καὶ τῶν αἰωροθεσίων τῶν παλαιῶν πλοίων ἀπέκρυπτον τὴν θέαν. Μεταφερόμενον εἰς τὸ προσήνεμον μέρος, ἐν πλῷ καὶ κατὰ τὴν ἐγγυτάτην ἱστιοδρομίαν, ἐχρησίμευεν εἰς τὸν ἀξιωματικὸν τῆς φυλακῆς νὰ βλέπῃ τὴν προσηνέμως τοῦ πλοίου ἔκτασιν θαλάσσης καὶ νὰ ἐπιτηρῇ ὅπως τὰ ἱστία ὦσι πάντα πλήρη καὶ οὐδὲν σβεστὸν πλὴν τοῦ φώσωνος παίζοντος ἐλαφρῶς· ἐν ὅρμῳ δέ, διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς περὶ τὸ πλοῖον κινήσεως, βλ. εἰκόνα εἰς λέξιν *αἰωροθέσιον*: ἡ ἀναβάθρα εἶναι ὅπου ἵσταται ὁ εἰκονιζόμενος, κρατῶν τηλεβόαν, ἀξιωματικός). Σ. Ε. Λ.

ἀναβάθρα (Anabathra With.) [*Παλαιοφ.*]. Γένος *λυκοποδιοειδῶν* φυτῶν ἐκ τῆς ὁμογενείας τῶν σφραγιδοδενδρωδῶν (βλ. *συνών.* διπλόξυλον). Θ. Σ.

ἀνάβαθρον (τό)· ἡ ἀναβάθρα (βλ. λ.)· στήριγμα ἐν γένει ἐπὶ τοῦ ὁποίου πατεῖ τις πρὸς ἀνάβασιν. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἀπεδόθη ἐπίσης καὶ ἡ γαλλ. λέξις perron, σημαίνουσα τὸ ἔμπροσθεν ἐξωτερικῆς τινος εἰσόδου ἐκτισμένον ὑψηλὸν δάπεδον (πλατύσκαλο), εἰς τὸ ὁποῖον ἄγουσι βαθμῖδες ἐξ ὅλων αὐτοῦ τῶν πλευρῶν. Τὰ *ἀνάβαθρα* γίνονται συνήθως τετράγωνα ἢ πολυγωνικὰ ἀλλὰ καὶ κυκλικὸν σχῆμα ἢ καὶ ἐλλειψοειδὲς δίδεται ἐνίοτε εἰς ταῦτα καὶ εἰς τὰς βαθμῖδάς των.

ἀναβαία (Anabaia Clarke) [*Παλαιοζ.*]. Γένος *βραγχιοπόδων μαλακοζῴων* ἐκ τῆς ὁμογενείας τῶν *ἀθυριδῶν* ζῆσαν κατὰ τὸ ἄνω σιλούριον σύστημα ἐν βορείῳ Ἀμερικῇ. Θ. Σ.

ἀναβαίνω· ἀόρ. *ἀνέβην*, δημοτ. *ἀνεβαίνω* καὶ *ἀνηβαίνω*, ἀόρ. *ἀνέβηκα*, παθ. μετ. *ἀνεβασμένος* καὶ *ἀνηβασμένος*· βαίνω πρὸς τὰ ἄνω, χωρῶ εἰς ὕψος: «ἀναβαίνω ἐπὶ τὸν ἵππον, — ἐπὶ τὸν ἐλέφαντα, — ἐπὶ τὸ δένδρον» «οἱ ἰχθύες ἀναβαίνουσιν ἐκ τῆς θαλάσσης εἰς τοὺς ποταμούς» ‖ ἀμεταβ.: «ἀναβαίνοντες τὰ γόνατα πονοῦμεν, καταβαίνοντες τοὺς μηρούς» (*Ἀριστοτέλ.*) ‖ μεταφ. ἀνυψοῦμαι, αὐξάνω: «ἀνέβησαν τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ, — τοῦ φρέατος» κ.τ.τ. «ἀνέβη ὁ πυρετός» ‖ φουσκώνω, ζυμοῦμαι: «ἀνέβηκε ἡ ζύμη, — τὸ ψωμί» ‖ ἐπὶ χρηματικῆς τιμῆς: «ἀνεβαίνει τὸ ψωμί, — τὸ κρέας, — ἡ ζάχαρι» κ.τ.τ., «ἀνεβαίνουν τὰ πράγματα,—ἐνοίκια. — τὰ χρεώγραφα» κ.τ.τ. ‖ «ἀνέβη τὸ θερμόμετρον» ἔδειξε ἀνωτέραν θερμοκρασίαν ‖ ὀχεύω: «τὸ ἄρρεν ἀναβαίνει ἐπὶ τὸ θῆλυ». Β. Φ.

ἀναβάκια (Anabacia d'Orb.) [*Παλαιοζ.*]. Γένος *ἑξακοραλλίων* ἐκ τῆς ὁμογενείας τῶν *φουγγιδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὴν ἰουράσιον περίοδον. Ἀποτελεῖται ἐξ ἁπλῶν, δισκοειδῶν ἢ φακοειδῶν κυψελῶν μετ' ἐπιπέδου βάσεως. Ἡ ἄνω θολωτὴ πλευρὰ φέρει σχισματοειδῆ κεντρικὴν κοιλότητα, πολυάριθμα λεπτὰ καὶ δι' ἐγκαρσίων γεφυριδίων συνδεδεμένα διαφράγματα ἄνευ τοιχωμάτων. Θ.Σ.

ἀναβαλλόμενος (ὁ)· μόνον εἰς τὰς φρ. «τοῦ ψάλλω τὸν ἀναβαλλόμενον», ἐπιπλήττω τινὰ ἀθρόως, καταντλῶ κατά τινος ὀνειδισμοὺς καὶ μομφάς, καὶ «ἀκούσε τὸν ἀναβαλλόμενον» ἀπὸ τοῦ Δαβιδικοῦ ψαλμοῦ 103: «ὁ ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον...», ὅστις ἀναγινώσκεται ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ εἶναι γνώριμος εἰς τὸν λαόν. Β. Φ.

ἀναβάλλουσα (ἡ)· ἰδιωματ., πηγὴ τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ φέρεται ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, ἡ ἀναβάλλουσα ἐκ τῆς γῆς. Β. Φ.

ἀναβάλλω· ἀόρ. *ἀνέβαλλον*· βάλλω, ρίπτω, κατευθύνω πρὸς τὰ ἄνω, ἀντιθ. *καταβάλλω*: «ἀναβάλλω τὰ ὄμματα» ἀνυψῶ τοὺς ὀφθαλμούς, ρίπτω τὰ βλέμματά μου πρὸς τὰ ἄνω ‖ δὲν ἐκτελῶ τι, ἀφίνω αὐτὸ δι' ἄλλον χρόνον, ὑπερτίθεμαι: «ἀναβάλλω εἰς τὴν αὔριον, — εἰς ἄλλον καιρόν, — εἰς τὴν ἑσπέραν», «ἀναβάλλω τὸ ταξίδι, — τὴν ἐργασίαν κττ.» ‖ τὸ *μέσ.* ἀναβάλλομαι = ἐνδύομαι, περιβάλλομαι. Β. Φ.

— *ἀναβάλλω, ἀναβάνω* καὶ *ἀναθιβάλλω*· ἰδιωματ., ἀναφέρω τὸ ὄνομά τινος, ὁμιλῶ περί τινος ἀπόντος, ἄλλως *μελετάω*· «σπαράσσει τὸ μάτι μου, κάποιος μ' ἀναβάλλει», «γειά νὰ 'χῃ ποῦ μ' ἀνάβαλε, καλὸ ποῦ μὲ θυμήθη καὶ κουφαμὸς ποῦ μ' ἄκουσε καὶ δὲν ἀπηλογήθη», τοῦτο ἐπιφωνεῖ ὁ πταρνιζόμενος, εὐχόμενος ὑγείαν εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος κάμνει λόγον περὶ αὐτοῦ, διότι τοῦτο σημαίνει ὁ πταρμός, καταρᾶται δὲ *κουφαμὸ* εἰς ἐκεῖνον ἐκ τῶν παρόντων ὁ ὁποῖος δὲν ἀπηλογήθη, ἤτοι δὲν τοῦ εἶπε «γειά σου!». Β. Φ.

ἀνάβαλτος (ὁ)· ἰδιωματ., ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν ἀναβάλλει τις, δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομά του εἴτε ἕνεκα ἀποτροπιασμοῦ εἴτε ἕνεκα φόβου, ὁ διάβολος. Β. Φ.

ἀναβαπτίζω· πάλιν βαπτίζω, βαπτίζω ἐκ δευτέρου.

ἀναβάπτισις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου βάπτισις, ἡ ἐπανάληψις τοῦ βαπτίσματος.

ἀναβάπτισμα (τό)· τὸ ἐκ νέου βάπτισμα.

ἀναβαπτισμός. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦ βαπτίσματος λαμβάνομεν τὴν ἄφεσιν τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν, οὕτω δὲ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἐκκλησίαν γενόμενοι μέλη αὐτῆς. Ὡς δὲ ἐν τῇ φυσικῇ ζωῇ ἅπαξ δύναταί τις νὰ γεννηθῇ καὶ ἅπαξ γεννηθεὶς διατηρεῖ καθ' ὅλην τὴν ζωὴν αὐτοῦ τὴν ἀρχικὴν μορφὴν τῆς ζωῆς, οὕτω καὶ ἐν τῇ πνευματικῇ ἀναγεννήσει δύναταί τις νὰ ἀναγεννηθῇ διατηρῶν καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν τὴν ἀναγέννησιν. Ἐντεῦθεν ἡ διδασκαλία τῆς ἐκκλησίας ὅτι ὑπάρχει ἓν βάπτισμα (Ἐφ 4, 6 πρβλ. Α' Κορ. 6, 11. Γαλ. 3, 37 Ἑβρ. 6, 4 καὶ τὸ *σύμβολον τῆς πίστεως* «ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα») καὶ ἑπομένως τὸ βάπτισμα κανονικῶς τελεσθὲν δὲν ἐπαναλαμβάνεται (*Τερτυλ.* de poen. 1 de bapt. 15 *Κυπρ.* ἐπιστ. 7 *Αὐγ.* de bapt. c. Don. 1, 1 *Χρυσ.* ὁμ. 9. 3 πρὸς Ἑβρ. *Δαμασκ.* ἔκδ. ὀρθ. πιστ. 4, 9 καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ). Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἀποστροφὴ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τοὺς καὶ ἐν ἀγνοίᾳ δὶς βαπτισθέντας, ὥστε αὕτη ἀπηγόρευσεν αὐτοῖς τὴν προσδοχὴν τῆς ἱερωσύνης, θεωροῦσα αὐτοὺς κεχηλιδωμένους. Αἱ δὲ κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα ἔριδες περὶ τοῦ κύρους τοῦ βαπτίσματος τῶν αἱρετικῶν, αἱ μεταξὺ Κυπριανοῦ καὶ Φιρμιλιανοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ πάπα Στεφάνου ἀφ' ἑτέρου καὶ αἱ κατὰ τὸν τέταρτον καὶ πέμπτον αἰῶνα μεταξὺ τῶν Δονατιστῶν καὶ τοῦ Αὐγουστίνου προήρχοντο καὶ περιεστρέφοντο κυρίως περὶ τὸ ζήτημα τοῦ ἐγκύρου ἢ μὴ τοῦ βαπτίσματος τοῦ τελουμένου ὑπὸ αἱρετικῶν ἢ καὶ ἀνηθίκων ἱερέων, οὐχὶ δὲ περὶ τοῦ ἐπιτετραμμένου ἢ μὴ τοῦ ἀναβαπτισμοῦ, περὶ οὗ ἡ ἐκκλησία εἶχεν ἀνέκαθεν ὡρισμένην γνώμην (βλ. λ. βάπτισμα *αἱρετικῶν*). Καὶ οἱ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐκκλησίᾳ παρὰ τοῖς διαμαρτυρομένοις ἀναφανέντες *ἀναβαπτισταὶ* βαπτίζουσι τοὺς προσερχομένους εἰς τὴν αἵρεσιν αὐτῶν θεωροῦντες ἄκυρον τὸ βάπτισμα αὐτῶν καὶ κατὰ ταῦτα, ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν ἀπόψεως, εἶναι *βαπτισταὶ* καὶ οὐχὶ *ἀναβαπτισταί*. Κ. Ι. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

ἀναβαπτιστής (ὁ)· τὸ δραστικὸν τοῦ ἀναβαπτίζω, ὁ ἀναβαπτίζων, ὁ ἐπαναλαμβάνων τὸ βάπτισμα.

— **ἀναβαπτισταί**· βλ. βαπτισταί.

ἀναβάπτω· πάλιν βάπτω, ξαναχρωματίζω, *ξαναβάφω*.

Ἀναβαρῖνοι. Μία ἀπὸ τὰς παραφθορὰς τῆς τοπωνυμίας *Ναυαρῖνον*, ἀπαντῶσα εἰς ἑλληνικὰ χειρόγραφα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας.

ἀνάβας (ὁ) (Anabas) [*Ζῳολ.*]. Ὁ Κυβιέρος περιέγραψεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἰχθῦς τινας μικροῦ μεγέθους ἐνδιαιτωμένους εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα

Ἀνάβας ὁ ἀναρριχώμενος.

θερμῶν τινων διαμερισμάτων τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Ἰνδοκίνας καὶ τῶν νήσων τῆς Σόνδης. Οἱ ἰχθῦς οὗτοι διακρίνονται ἐκ τοῦ φοειδοῦς σώματός των πεπιεσμένου ἐκ τῶν πλαγίων, τῶν μικρῶν ὀδόντων των, τῶν βραγχιακῶν καὶ κογχικῶν ἐπιπτυγμάτων, ἅτινα εἶναι δαντελλωτὰ κατὰ τὰ ἄκρα καὶ τῶν πολυπληθῶν ραχιαίων καὶ ἑδραίων ἀκανθῶν των. Περιηγηταί τινες διατείνονται, ὅτι εἰδό τι τοῦ γένους τούτου καὶ εἰδικῶς ὁ *ἀνάβας ὁ ἀναρ*

Digitized by Google

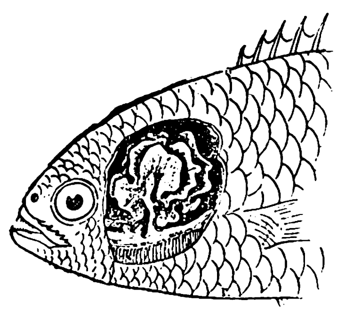

Κεφαλὴ ἀνάβα τοῦ ἀναρριχωμένου μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ βραγχιακοῦ ἐπιπτύγματός.

ριχώμενος (Anabas scandens) ἀναρριχᾶται τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀκανθῶν του, ἐπὶ τῶν παρὰ τοὺς ποταμοὺς εὑρισκομένων δένδρων. Ἕτεροι διατείνονται ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀποξηράνσεως τῶν ἑλῶν καὶ τῶν τελμάτων σύρονται ἐπὶ τῆς γῆς διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς ἄλλην θέσιν. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζ.]*. Ὁ ἰχθὺς οὗτος σπανίως εὑρίσκεται ἀπολελιθωμένος εἰς τριτογενῆ στρώματα.

ἀναβάσιμος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον δύναταί τις ν᾽ ἀναβῇ: «κορυφὴ ἀναβάσιμος».

ἀνάβασις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀναβαίνειν, τὸ νὰ ἀναβῇ ἢ νὰ ἀναβαίνῃ τις «ἀνάβασις εἰς τὸ ὄρος,—εἰς τὸν ἵππον,—εἰς τὸν οὐρανόν»· ‖ μεταφ. «ἡ ἀνάβασις εἰς τὸν θρόνον» ἐννοεῖται «τὸν βασίλειον»· ἡ ἐγκαθίδρυσις εἰς τὴν βασιλικὴν ἀρχήν· ‖ ἡ ὁδὸς διὰ τῆς ὁποίας ἀναβαίνομεν: «ἡ ἀνάβασις τοῦ ὄρους», «διὰ τραχείας καὶ ἀνάντους τῆς ἀναβάσεως» *(Ἀριστοτέλ.)*· ἡ ἀπὸ τῶν παραλίων πρὸς τὰ μεσόγεια πορεία: «ἀνάβασις Κύρου,—Ἀλεξάνδρου» ἢ πρὸς ἐνδοτέραν Ἀσίαν ἐκστρατεία τοῦ Κύρου (βλ. λ. Ξενοφῶν), τοῦ Ἀλεξάνδρου (βλ. λ. Ἀρριανὸς)· ‖ ἐπὶ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ, ὕψωσις, αὔξησις. Β.Φ.

—*[Μουσ.]* Καλεῖται *ἀνάβασις* ἡ ἀνιοῦσα διαδοχὴ φθόγγων, ἡ ἄλλως λεγομένη *ἀναγωγή*. Δ ΛΑΥΡ.

— **ἀνάβασις** *ὀρθὴ*—*[Ἀστρον.]*. Μεταγενέστερος ὅρος, ἀποτελῶν μετάφρασιν τοῦ λατινικοῦ *ascencio recta* ἢ τοῦ γαλλικοῦ *ascension droite*, ἅτινα ἀμφότερα σημαίνουσιν ὅ,τι καὶ ὁ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐν χρήσει ὅρος *ὀρθὴ ἀναφορά*, ὅστις καὶ ἐπεκράτησε (βλ. λ. συντεταγμέναι οὐρανογραφικαί). Σ. Π.

ἀνάβασις (Anabasis L.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιιδῶν*. Περιλαμβάνει φυτὰ φρυγανώδη, θάμνους καὶ μικρὰ δένδρα ἰθαγενῆ τῆς μέσης Ἀσίας καὶ Ἀνατολῆς. Τὸ μοναδικὸν εἶδος τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος εἶναι *ἀνάβασις ἡ ἀκανθωδεστάτη*, φρύγανον φυόμενον εἰς ξηράς, ὑφαλμύρους καὶ ἀμμώδεις γαίας· ἀπαντᾷ εἰς τὸ Σούνιον, τὴν Μῆλον, Κύπρον, κοινῶς *ἀντρούκλιαγρος*. Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν ἄξιον λόγου εἶναι *ἀνάβασις ἡ ἀλόξυλον τὸ ἀμμόδενδρον*, δένδρον μέχρις 7 μ. ὕψους ἀντέχον εἰς τὴν ξηρασίαν, ἰθαγενὲς τῆς Περσίας. Σ. Μ.

ἀναβαστάζω· βαστάζω, σηκώνω καὶ βαστάζω, κρατῶ ὑψηλά.

ἀναβαστακτὴρ (ὁ)· ὁ βαστάζων, ὁ ὑποβαστάζων.

ἀναβάται (οἱ) (Anabates) *[Ζωολ.]*. Εἶδος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀναβατιδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀναβατὴρ (ὁ)· τὸ σκαλοπάτι τῆς ἁμάξης διὰ τὸν ἀναβαίνοντα εἰς αὐτὴν (νέα λέξις). Β. Φ.

ἀναβάτης (ὁ)· ὁ ἀναβαίνων κάπου· ‖ ἰδίᾳ, ὁ ἀναβαίνων ἐπὶ τὸν ἵππον, ὁ ἱππεύς· ‖ ὁ ὀχευτὴς ἵππος, ὁ ἐπιβήτωρ, ὁ κήλων.

— *[Ἀρχ.]*. Ἐν καιρῷ τῶν ἀγώνων, πλὴν τῶν τελουμένων ἄλλων πολλῶν καὶ ποικίλων ἀγωνισμάτων ὑπῆρχε καὶ εἶδος ἁρματοδρομίας, καθ᾽ ὃ ὁ ἀγωνιζόμενος, ἔχων συνεπιβαίνοντα τοῦ ἅρματος τὸν ἡνίοχον, ὅταν ἔφθανεν εἰς τὴν τελευταίαν καμπὴν τοῦ σταδίου ἐξεπήδα τοῦ ἅρματος, ἔτρεχε παρ᾽ αὐτὸ καὶ πάλιν μετ᾽ εὐστροφίας καὶ ἰδιαζούσης ἐπιδεξιότητος ἀνεπήδα ἐπ᾽ αὐτοῦ. Ἐκ τούτου ἡ ὀνομασία τοῦ *ἀναβάτου* καὶ *ἀποβάτου*. Τὸ ἀγώνισμα τοῦτο ἦτο σύνηθες ἐν Ἑλλάδι. Ἐν χωρίῳ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Ο, 679) φέρεται ὁ *ἀναβάτης* ἀναπηδῶν ἄλλοτε ἐπ᾽ ἄλλον ἵππον τοῦ τεθρίππου, κελητίζων, πρὸς ἐπίδειξιν. ΙΑΚ. Χ. Δ.

—*[Ἱπποδρομ.]*. «Ἀναβάται» ἢ ἄλλως «τζόκεϋ» (ἐκ τῆς διεθνοῦς καταστάσης ἀγγλικῆς λέξεως) ὀνομάζονται οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ἵππευσιν τῶν εἰς τὰς ἱπποδρομίας μετεχόντων ἵππων, οἵτινες καὶ ὑποβάλλονται πρὸς τοῦτο εἰς ὡρισμένους περιορισμοὺς καὶ εἰδικὴν δίαιταν.

Κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῶν ἱπποδρομιῶν ἐν Ἀγγλίᾳ τοὺς συναγωνιζομένους δρόμωνας ἵππευον οἱ κάτοχοί των (ἀπὸ τότε δὲ καὶ χρονολογεῖται τὸ μέχρι σήμερον ὑφιστάμενον ἔθιμον τῶν ἱπποδρομιῶν μὲ ἀναβάτας εὐγενεῖς—gentleman—), οἱ ὑπηρέται των ἐπίσης, ἢ οἱοσδήποτε ἄλλος κατάλληλος. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως διὰ τῆς ἐξελίξεως καὶ συστηματοποιήσεως τοῦ ἀγωνίσματος τούτου, κατεδείχθη ὅτι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν δὲν ἤρκει μόνον ἡ ἀξία τοῦ ἵππου, ἀλλὰ ἐξίσου σπουδαῖον ρόλον ἔπαιξε ἡ ἐξάσκησις καὶ ἡ ἱκανότης τοῦ ἀναβάτου. Ἐπίσης διὰ νὰ δυνηθῇ ὁ δρόμων νὰ ἀναπτύξῃ τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ταχύτητα, ἔπρεπε τὸ βάρος τὸ ὁποῖον θὰ ἔφερε νὰ ἐλαττωθῇ εἰς τὸ ἐλάχιστον δυνατὸν ὅριον. Ἤρχισεν ἐντεῦθεν ἡ προσπάθεια πρὸς ἐξεύρεσιν ἀνθρώπων μικροσώμων μέν, ἀλλὰ μὴ ὑστερούντων οὔτε εἰς σωματικὴν δύναμιν οὔτε εἰς πνευματικὴν ἀρτιότητα. Τρία εἶναι τὰ προσόντα τὰ ὁποῖα ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν ὑποψήφιον ἀναβάτην: ἐλάχιστον σωματικὸν βάρος, διὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνῃ τὸν ἵππον του, μυϊκὴν ρώμην, διὰ νὰ δύναται νὰ τοῦ ἐπιβάλλεται καὶ ἑτοιμότητα πνεύματος διὰ ν᾽ ἀντεπεξέρχεται εἰς τὰς ἀπροόπτους δυσκολίας τοῦ λεπτοῦ του ἔργου.

Τὸ βάρος ἑνὸς καλοῦ ἀναβάτου δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 45 χιλιόγραμμα διὰ νὰ δύναται οὗτος νὰ ἱππεύῃ εἰς ἱπποδρομίας διετῶν πώλων, ὅπου καταβάλλεται πᾶσα προσπάθεια ὅπως μὴ ἐπιβαρυνθοῦν οἱ λεπτοὶ ἀκόμη πόδες των. Τὰ ἱπποδρομιακὰ χρονικὰ ἀναφέρουν συχνὰ ἀναβάτας ἔχοντας βάρος μόλις 30 ἕως 35 χιλιογράμμων. Τοῦτο ὅμως συμβαίνει εἰς τζόκεϋ μικρᾶς μόνον ἡλικίας, διότι ταύτης προχωρούσης, τὸ βάρος των βαθμηδὸν αὐξάνει παρὰ τὴν εἰδικὴν δίαιταν εἰς ἣν ὑποβάλλονται· τότε δὲ χρησιμοποιοῦνται οὗτοι μόνον εἰς τὰς ἱπποδρομίας *ἰσοζυγισμοῦ* (handicap), εἰς τὰς ὁποίας διὰ νὰ καθίστανται οἱ ἵπποι ἰσοδύναμοι φορτώνουν τοὺς καλυτέρους μὲ μεγαλύτερα βάρη καὶ εἰς τοὺς δρόμους *μετ᾽ ἐμποδίων* (Steeple chases), ὅπου τὸ κατώτατον βάρος εἶναι 60 χιλιόγραμμα.

Ἀπὸ τῶν παιδικῶν χρόνων οἱ ὑποψήφιοι ἀναβάται ἀρχίζουν νὰ προπονοῦνται. Εἰς ἡλικίαν 8 ἕως 10 μόλις ἐτῶν τοὺς ἱππεύουν εἰς ἡσύχους ἀπομάχους δρόμωνας, βαθμηδὸν δ᾽ ἀσκούμενοι καθίστανται ἱκανοὶ νὰ ἱππεύσουν βραδύτερον τοὺς ἀνησύχους καὶ ἰδιοτρόπους πώλους καὶ μόνον εἰς ἡλικίαν 16 ἕως 18 ἐτῶν ἀρχίζουν νὰ ἐμφανίζωνται εἰς ἐπισήμους ἱπποδρομίας. Τὸ Νιουμάρκετ τῆς Ἀγγλίας εἶναι τὸ κυριώτερον κέντρον ἐξευρέσεως καὶ προγυμνάσεως τῶν μικρῶν ἀναβατῶν.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀναβάτου διαιρεῖται κατ᾽ ἔτος εἰς δύο περιόδους, τῆς δράσεως καὶ τῆς ἀναπαύσεως. Ἡ δρᾶσις ἀρχίζει ὀλίγον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐαρινῶν ἱπποδρομιῶν (περὶ τὰ μέσα τοῦ Φεβρουαρίου) καὶ διαρκεῖ—μὲ μηνιαίαν περίπου διακοπὴν κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ θέρους (εἰς τὰ θερμότερα πρὸ πάντων κλίματα)—μέχρι τοῦ Νοεμβρίου. Καθ᾽ ὅλον τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα οἱ ἀναβάται διάγουν ζωὴν διαίτης καὶ περιορισμοῦ ἐκ παραλλήλου μὲ τὸν ἵππον των· Ἂν τὸ βάρος των ἔχει αὐξηθῇ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπαύσεως, πρέπει νὰ ἐλαττωθῇ· ἀρκοῦν δὲ 8 ἕως 10 ἡμέραι μόνον διὰ νὰ χάσουν 6 ἕως 7 χιλιόγραμμα. Πρὸς τοῦτο ἡ τροφή των συνίσταται, τὸ μὲν πρόγευμα ἀπὸ ἄρτον, βούτυρον καὶ τέϊον εἰς μικρὰς δόσεις, τὸ γεῦμα ἀπὸ τεμάχιον κρέατος ἢ ἰχθύος καὶ ὀλίγον γλύκισμα, ὡς ποτὸν δὲ λαμβάνουν μόνον ὀλίγον οἶνον συγκεκερασμένον κατὰ τὰ $^3/_8$ δι᾽ ὕδατος. Τέλος κατὰ τὸ δεῖπνον ἀντὶ ἄλλου φαγητοῦ πρέπει νὰ ἀρκεσθοῦν εἰς ἓν κύπελον τεΐου. Μετὰ τὸ πρωινὸν πρόγευμα, ἐνδεδυμένοι μὲ βαρέα μάλλινα ἐνδύματα, διατρέχουν πεζῇ μὲ βῆμα ταχὺ ἀπόστασιν 4 ἕως 5 χιλιομέτρων χωρὶς νὰ σταματήσουν. Εἰς τὸ τέλος τοῦ δρόμου τοὺς ἀναμένει μεγάλη πυρὰ περὶ τὴν ὁποίαν κάθηνται χωρὶς νὰ ἀφαιρέσουν τὰ ἐνδύματά των. Μετὰ ταῦτα ἐπιστρέφουν καὶ ἀλλάζουν ἐνδύματα, ἂν δὲ εἶναι πολὺ κουρασμένοι, ἀναπαύονται ὀλίγον πρὸ τοῦ γεύματος. Τὴν νύκτα κοιμῶνται ἀπὸ τῆς 9ης μέχρι τῆς 6ης πρωϊνῆς ὥρας.

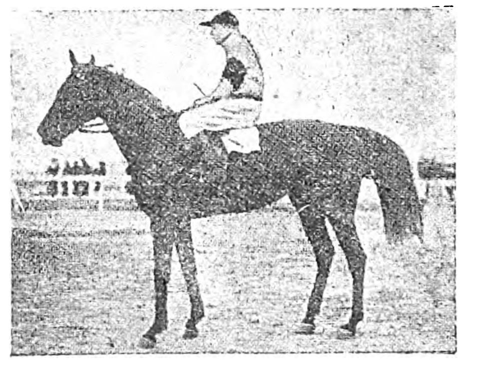

«Ἀναβάτης» ἔφιππος.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου τῆς δράσεως οἱ ἀναβάται εἶναι ἐλεύθεροι νὰ διασκεδάσουν καὶ νὰ διαθέσουν ὅπως θέλουν τὸν καιρόν των.

Ὡς πρὸς τοὺς περιορισμοὺς ὑπὸ τοὺς ὁποίους ὑποβάλλονται, ἰσχύουν ἐν Ἑλλάδι τὰ ἄρθρα 95—101 τοῦ ἀπὸ τοῦ 192· ἐγκριθέντος κώδικος τῶν ἱπποδρομιῶν, συντεταγμένου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀγγλικοῦ τοιούτου μὲ τροποποιήσεις εἰς τὰ σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἦτο ἀνεφάρμοστος. Ἁρμοδία διὰ τὴν ἔκδοσιν ἀδειῶν ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ἀναβάτου διὰ τὴν ἐπιβολὴν ποινῶν κλπ. εἶναι ἡ Φίλιππος Ἕνωσις (Jockey Club). Ἡ ἄδεια προϋποθέτει προηγουμένην ἄσκησιν τοῦ ἀναβάτου ὡς μαθητευομένου, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται ἡ ἀπονομὴ αὐτῆς καὶ εἰς ἄλλους, δηλαδὴ εἰς ἀναβάτας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐρχομένους (τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐν Ἑλλάδι λόγῳ τῆς ἐλλείψεως ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ἐντοπίων), ἢ εἰς πρόσωπα ἐπιδείξαντα ἀνάλογον ἱκανότητα. Οἱ μαθητευόμενοι ἀναβάται ἱππεύουν παρ᾽ ἡμῖν καὶ εἰς ἐπισήμους ἱπποδρομίας, ἔχοντες χάριν 2 χιλιογράμμων βάρους.

Οἱ τζόκεϋ νικῶντες ἀποφέρουν εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας τῶν ἵππων μεγάλα κέρδη, ἐκ τῶν ὁποίων αὐτοὶ πολλοστημόρια μόνον ἀπολαμβάνουν. Τοῖς ἀπαγορεύεται νὰ συμμετέχουν εἰς τὰ στοιχήματα καὶ ἐπιτηροῦνται αὐστηρῶς. Δὲν εἶναι ἐν τούτοις σπάνιαι αἱ περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἐν συνεννοήσει μὲ τοὺς προπονητὰς ἢ μὲ ἄλλους ἐνδιαφερομένους ἐκράτησαν ἵππους ἀνωτέρας ἱκανότητος καὶ ἄφησαν νὰ νικήσουν ἄλλοι, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον στοιχηματίσει. Τὰ τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἀναβατῶν ἐν Ἑλλάδι κανονίζει ὁ ἀναφερθεὶς κῶδιξ (ἄρθρ. 101). Εἰς ἣν περίπτωσιν δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἰδιαιτέρα συμφωνία μεταξὺ τζόκεϋ καὶ ἰδιοκτήτου ἢ προπονητοῦ, ὡς ἐλάχιστον ὅριον διὰ τὸν νικῶντα ὁρίζεται τὸ ποσὸν τῶν χρυσῶν δραχμῶν 125 ἂν τὸ ἔπαθλον εἶναι μικρότερον τῶν χρ. δραχμῶν 2500, μὲ ἀνάλογον αὔξησιν ἐπὶ μεγαλυτέρων ἐπάθλων. Διὰ τὸν ἐλθόντα δεύτερον ἢ τρίτον δρ. χρ. 50, διὰ δὲ τὸν μὴ νικήσαντα οὐδόλως δρ. χρ. 38,50. Δὲν ἀπαγορεύεται ὅμως ἡ ἐκ μέρους τῶν ἰδιοκτητῶν μεγαλυτέρα πρὸς τοὺς ἀναβάτας ἀμοιβὴ ἢ οἱονδήποτε πρόσθετον δῶρον.

Ἡ περίοδος τῆς ἀκμῆς τοῦ ἀναβάτου δὲν διαρκεῖ συνήθως περισσότερον τῶν 10 ἐτῶν, διότι, ὡς προανεφέραμεν, ἀρχίζουν οὗτοι νὰ παχύνωνται καὶ βαθμηδὸν καθίστανται ἀπόμαχοι. Τότε οἱ πλεῖστοι ἐπιδίδονται εἰς νέον ἐπάγγελμα εἰς τὸ τοῦ προπονητοῦ (trainer), διότι συγχρωτισμένοι ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας μετὰ τοῦ ἵππου γνωρίζουν ἤδη ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὰ κατ᾽ αὐτόν.

Ὁ ἱπποδρομιακὸς στίβος ἔχει ἀναδείξει πολλοὺς ἐξαιρετικῆς ἱκανότητος ἀναβάτας, ἀναφερομένους εἰς τὰ διάφορα ἡμερολόγια (calendars) τῶν μεγάλων ἱπποδρόμων τοῦ κόσμου (Ἔψόμ, Νιουμάρκετ κλπ.), τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν χρυσῆν βίβλον των. Ἀναφέρομεν ἐκ τῶν διασημοτέρων τὸν Μπὰκλ (Bucle), νικητὴν πεντάκις εἰς τὸ μέγα ἔπαθλον Ντέρμπυ, ἑπτάκις εἰς τὸ Ὀάκ, καὶ δὶς εἰς τὸ Σαὶν-Λεζαίρ, καὶ τὸν Σαμουὴλ Τσίφνεϋ (Chifney), περίφημον διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἔτρεχε τοὺς ἵππους του ἀφήνων αὐτοὺς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δρόμου ἐν ἀναμονῇ. Ἐπίσης ὀνομαστοὶ ἦσαν οἱ δύο Ρόμπινσον, ὁ Γουλιέλμος Κλίφτ, Μακντόναλντ, Γουλιέλμος Σκότт, Μπάτλερ, Μπάρλιου κ. ἄ.

Τὸ ἐξ ἀναβατῶν προσωπικὸν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἱπποδρόμων ἀποτελεῖται ἀπὸ ξένους, Γάλλους καὶ Ἄγγλους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ ἀπὸ ἐγχωρίους ὄχι κατωτέρους τῶν ξένων συναδέλφων των καὶ τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς αὐξάνει διαρκῶς.

[Περὶ τῆς στολῆς τῶν ἀναβατῶν καὶ περὶ τῶν διαφόρων τρόπων καθ᾽ οὓς ὁδηγοῦν τοὺς ἵππους των κατὰ τοὺς ἀγῶνας (*«κοῦρσα ἀναμονῆς»*, *«— ταχύτητος»* κλπ.) βλ. εἰς λ. ἱπποδρομίαι]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *De Bailly*, «Institutions hippiques».—*Montendre*, «Institutions hippiques». Σχετ. αἱ πραγματεῖαι εἰς τὰς γαλλικὰ ἐπιθεωρήσεις «Le Jockey», «L'Elevateur», «L'Entraineur», «Le Sport» κλπ. Χ. Ε. ΔΑΣΚΑΛΑΚΙΣ

— **Ἀναβάτης** (Anabates DC. Syst. veg I, 377) *[Βοτ.]*. Ὄνομα ἀποδοθὲν κατ᾽ ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ De Candolle εἰς τὰ *ἀκόνιτα* τοῦ βορ. ἡμισφαιρίου. Σ.Μ.

ἀναβατίδαι (οἱ) (Anabatidae) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *δρυκολαπτῶν* Δ. Ν. Π.

ἀναβατικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἱκανὸς εἰς ἀνάβασιν, ὁ ἐπιτήδειος νὰ ἀναβαίνῃ εἰς τὸν ἵππον, δεξιὸς ἱππεύς. Β. Φ.

ἀνάβατον (τό). Ζύμη διὰ τῆς ὁποίας «ἀνεβαίνει» τὸ ψωμί, δι᾽ ἧς ὑφίσταται ζύμωσιν τὸ φύραμα.

ἀνάβατος (ὁ)· βλ. ἀνέβατος.

Ἀνάβατος. Χωρίον τῆς νήσου Χίου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (βλ. λ. Αἰγαῖον τ. Β΄, σ 415 γ΄).

ἀναβατός,—*ή*,—*όν* ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον δύναταί τις νὰ ἀναβῇ, ἀναβάσιμος, προσιτός: «ἀναβατὴ κλιτύς» (βλ. καὶ ανεβατός).

Ἀναβησίνεως Εἷς τῶν ἐπισήμων Φαιάκων (*Ὀμ.* Ὀδ. Θ. 113).

ἀναβιβάζω· κάμνω τινὰ νὰ ἀναβῇ: «ἀναβιβάζω τοὺς παῖδας ἐπὶ τοὺς ἵππους», βοηθῶ τοὺς παῖδας νὰ ἱππεύουν· ‖ «ἀναβιβάζω τινὰ εἰς τὸν θρόνον», κάμνω, βοηθῶ τινα ν᾽ ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον, καθίζω τινὰ εἰς τὸν θρόνον· ‖ γραμματικῶς, «ἀναβιβάζεται ὁ τόνος τῆς λέξεως τίθεται εἰς προτέραν συλλαβήν, ἤτοι εἰς ἐγγυτέραν πρὸς τὴν ἀρκτικήν: «ὁ τόνος τῆς λέξεως *Ἀγαμέμνων* εἰς τὴν κλητικὴν ἀναβιβάζεται: *Ἀγάμεμνον*» (βλ. καὶ ἀνεβάζω). Β. Φ.

Digitized by Google

—**ἀναβιβάζων** *σύνδεσμος* (node ascendant, ascending node) [*Ἀστρον.*]. Τὸ σημεῖον καθ' ὃ ἡ ἐκλειπτικὴ τέμνεται ὑπὸ τῆς τροχιᾶς τῆς Σελήνης, ἢ τῶν πλανητῶν καὶ τῶν κομητῶν, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου διέρχονται τὰ σώματα ταῦτα ὅταν ἐν τῇ διαγραφῇ τῆς τροχιᾶς των ἀνέρχωνται ἐκ τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου εἰς τὸ βόρειον. Ἐν τῷ ὑπολογισμῷ τῶν τροχιῶν τῶν πλανητῶν καὶ τῶν κομητῶν τὸ μῆκος τοῦ ἀναβιβάζοντος συνδέσμου Ω ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν στοιχείων τῶν ἐλλειπτικῶν ἢ τῶν παραβολικῶν τροχιῶν. Σ. Π.

ἀναβίβασις (ἡ)· ἡ ἀπὸ χαμηλοτέρου ἐδάφους εἰς ὑψηλότερον μεταφορά, κοιν. τὸ **ἀνέβασμα** (βλ. λ.).

ἀναβιβασμὸς (ὁ)· τὸ νὰ ἀναβιβάζῃ τις ἀπὸ χαμηλοτέρου ἐδάφους εἰς ὑψηλότερον· || γραμματ. «ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου» τὸ νὰ ἀναβιβάζῃ τις τὸν τόνον ἢ τὸ ν' ἀναβιβάζεται ὁ τόνος εἰς τὴν προηγουμένην συλλαβήν. Β. Φ.

ἀναβιβαστὴρ (ὁ)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀναβιβάζομεν ἢ ἀναβιβαζόμεθα, ἀνελκυστὴρ (γαλλ. ascenseur). Β. Φ.

ἀναβίβαστρον· τρίπους ἢ συσκευὴ πρὸς ἀνύψωσιν τῆς μιᾶς πλευρᾶς ὀχήματός τινος ὑπὲρ τὸ ἔδαφος κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἀντικατάστασιν ἢ ἐπισκευὴν τοῦ τροχοῦ.

ἀναβιῶ (*—όω*)· πάλιν ζῶ, ἀναζῶ, ἀναλαμβάνω ζωήν: «τὰ πεπνιγμένα πάλιν ἀναβιοῖ» (*Ἀριστοτέλ.*)· || μεταφ., ἀναλαμβάνω, ἀποκτῶ νέας δυνάμεις.

ἀναβίωσις (ἡ)· ἀνάληψις ζωῆς ἀπολεσθείσης, ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν ζωήν· || μεταφ., ἀναγέννησις, ἀπόκτησις νέων δυνάμεων.

ἀναβιώσκω· τὸ ἐνεργ. τοῦ *ἀναβιῶ*· κάμνω τινὰ νὰ ἀναζήσῃ, ἐπαναφέρω εἰς τὴν ζωήν· || τὸ μέσ. *ἀναβιώσκομαι* ἐπίσης ἐπὶ ἐνεργ. σημασίας: «οἱ ἀναβιωσκόμενοι» οἱ δυνάμενοι τρόπον τινὰ νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ζωὴν τοὺς ἀποθανόντας, ἐν ἀντιθ. πρὸς τοὺς «*ἀποκτιννύντας*» ἤτοι τοὺς ἀποκτείνοντας, τοὺς φονεύοντας (παρὰ *Πλάτωνι*). Β. Φ.

ἀναβιωτικός, *—ή, —όν*,· ὁ ἁρμόδιος, ὁ ἐπιτήδειος πρὸς ἀναβίωσιν: «ἀναβιωτικαὶ δυνάμεις.»

ἀναβλαστάνω· πάλιν βλαστάνω, ἀναδίδω νέους βλαστούς, κοιν. *ξαναβλαστίζω*· || μεταφ., ἀναγεννῶμαι, ἀποκτῶ νέας δυνάμεις καὶ ἀκμήν· || ἀναπαράγω· || βλαστάνω πρὸς τὰ ἄνω, ἁπλῶς βλαστάνω: «ὁ σῖτος ἀνεβλάστανεν ἐκ τῆς γῆς». Β. Φ.

ἀναβλάστημα (τό)· βλάστημα, παραβλάστημα, «ἀναβλαστήματα ἐπὶ τῆς ρινός».

ἀναβλάστησις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου βλάστησις, ἡ ἀνάδοσις νέων βλαστῶν· || μεταφ., ἀναγέννησις, ἀπόκτησις νέας ἀκμῆς· || ἀναπαραγωγή· || ἁπλῶς βλάστησις. Β. Φ.

ἀνάβλεμμα (τό)· τὸ πρὸς τὰ ὀπίσω βλέμμα, τὸ νὰ στρέφῃ τις πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ νὰ βλέπῃ κάπου: «τὸ ἀνάβλεμμα τῶν σκυλάκων»· || ἰδιωματ., *ἀνάβλεμμα* καὶ *ἀνέβλεμμα*· τὸ βλέμμα, τὸ ἐκ τοῦ βλέμματος ἐμφανιζόμενον ἦθος τοῦ ἀνθρώπου: «ἄγριο τὸ ἀνέβλεμμά της»· ἄλλως τὸ *ἰδεῖ*. Β. Φ.

ἀναβλέπω· βλέπω πρὸς τὰ ἄνω, ρίπτω τὰ βλέμματά μου πρὸς τὰ ἄνω: «ἀναβλέπω εἰς τὸν οὐρανόν»· || ἁπλῶς βλέπω, κατευθύνω τοὺς ὀφθαλμούς μου, κοιν. *ρίχνω τὰ μάτια μου*· || πάλιν βλέπω, ἀνακτῶ τὴν ὅρασίν μου: «τυφλὸς ἦτο καὶ ἀνέβλεψε». Β. Φ.

ἀνάβλεψ (ὁ) (Anableps) [*Ζῳολ.*]. Ἰχθὺς ἰθαγενὴς τῶν τροπικῶν μερῶν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς, ἐνδιαιτώμενος εἰς γλυκέα ὕδατα. Τὸ σῶμά του εἶναι ἐπίμηκες, πεπιεσμένον κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος καὶ ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὸ ὀπίσθιον. Ἡ κεφαλή του εἶναι εὐρεῖα, οἱ ὀφθαλμοὶ εὐκίνητοι, ἡ κάτω σιαγὼν συσταλτική οἱ ὀδόντες τοῦ ὀπισθίου ἡμίσεος σιαγονικοῦ τμήματος εὐκίνητοι, τὸ ραχιαῖον πτερύγιον βραχύ. Τῶν ἰχθύων τούτων εἶναι γνωστὰ τρία εἴδη, ὑπαγόμενα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κυπρινοειδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνάβλεψις (ἡ)· ἡ ἀνάκτησις τῆς ὁράσεως· || ἡ αἴσθησις τῆς ὁράσεως: «ἀνάβλεψις καὶ ἁφή» (*Ἀριστοτέλ.*). Β. Φ.

ἀναβλήματα *ἡφαιστειώδη* [*Γεωλ.*]· βλ. ἡφαίστεια. Γ. Κ. Γ.

ἀναβλητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναβάλλων, ὁ ἐκ φύσεως ἢ ἐκ συνηθείας ἀναβάλλων εἰς ἄλλον καιρὸν ὅ,τι ὀφείλει νὰ πράξῃ σήμερον· || ὁ ἐπιδιώκων, ὁ ἐπιζητῶν ἀναβολήν· || ὁ δυνάμενος νὰ ἐπιφέρῃ ἀναβολὴν ἐνεργείας τινός: «μέσα ἀναβλητικά», «λόγοι ἀναβλητικοί». — Ἐπίρρ. *ἀναβλητικῶς*. Β. Φ.

—**ἀναβλητικὴ** *αἵρεσις*· βλ. λ. αἱρέσεις.

ἀναβλητικότης (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀναβλητικός, νωθρότης, ἀμέλεια.

ἀναβλύζω· βλύζω πρὸς τὰ ἄνω, ἐκπέμπω πρὸς τὰ ἄνω, ἀναβάλλω, ἐπὶ πηγῶν: «ἀναβλύζει ὕδωρ πανταχοῦ» || πλημμυρῶ, φουσκώνω, ὑψοῦμαι: «ὁ ποταμὸς ἀναβλύζει». Β. Φ.

ἀνάβλυσις (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ἄνω ἐκροή, ἡ ἐκ τοῦ ἐδάφους ἀναπήδησις ὕδατος.

ἀναβόησις· ἀναφώνησις, λόγος ἀπαγγελθεὶς μεγάλῃ τῇ φωνῇ· || πρόσκλησις γενομένη μεγαλοφώνως.

ἀναβόλα (ἡ)· πληθ. *ἀναβόλες*· τὰ ἐπὶ κατωφεροῦς ἐδάφους ἀνεγειρόμενα τοιχία πρὸς συγκράτησιν τοῦ καταρρέοντος χώματος ἔκ τε τῆς καλλιεργείας καὶ ἐκ τῶν βροχῶν· ἰδίᾳ τοιαῦτα τοιχία κτίζονται πέριξ δένδρων, ἵνα μὴ αἱ ρίζαι των ἀπογυμνοῦνται, ὁπότε καθίστανται ἀτροφικὰ καὶ ἄκαρπα· ἄλλως *λακοῦλες, πεζοῦλες*. Β. Φ.

ἀναβολάδιον ἢ *ἀναβόλαιον* (amictus). Ἄμφιον ἐν τῇ παπικῇ Ἐκκλησίᾳ (βλ. λ. ἄμφια [*ἐν τῇ λατρείᾳ*] τ. Δ', σ. 390 γ').

ἀναβόλαιον (τό)· ἔνδυμα καλῦπτον τοὺς ὤμους καὶ τὰ στήθη· || ἰδιωματ. *ἀναβόλι*· τὸ μεταξωτὸν ὕφασμα διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἀνάδοχος καλύπτει μετὰ τὸ στεφάνωμα τὰς κεφαλὰς τῶν νεονύμφων (Ἐπετηρ. Βυζ. Σπουδ. 2, 32)· βλ. καὶ ἀναβόλιον. Β. Φ.

ἀναβολεὺς (ὁ)· ὁ ἀναβάλλων, ὁ βοηθῶν τὸν ἱππέα νὰ ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ ἵππου· καθόλου, ὁ ἱπποκόμος, ὁ ὑπηρέτης· || ὁ ἀπὸ τοῦ ἐφιππίου ἐξαρτώμενος σιδηροῦς κρίκος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πατοῦντες οἱ ἱππεῖς ἀναβαίνουσιν, ἡ σκάλα τῆς σέλλας. Β. Φ.

— [*Ἱππ.*] Ὁ *ἀναβολεύς*, κοινῶς *σκάλα* (γαλλ. étrier, ἀγγλ. stirrup) εἶναι μετάλλινον ἐξάρτημα τοῦ ἐφιππίου, χρησιμεῦον διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἵππου ἀνάβασιν καὶ τὴν ἀναπαυτικὴν στήριξιν τῶν ποδῶν τοῦ ἱππέως διαρκούσης τῆς ἱππασίας. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο σκέλη, εὐθέα ἢ τοξοειδῶς κεκαμμένα, εἰς τὸ σημεῖον τῆς συνδέσεως τῶν ὁποίων ὑπάρχει μικρὸς δακτύλιος, ὁπόθεν διέρχεται τὸ

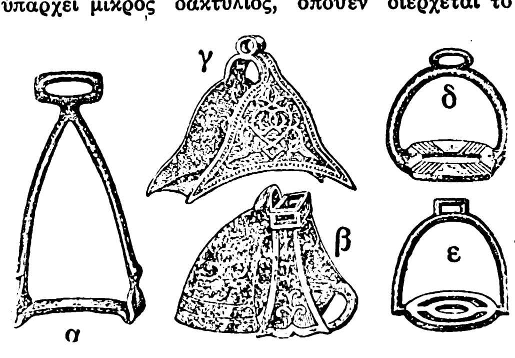

Τύποι ἀναβολέων.
[α=τοῦ Ι' μ. Χ. αἰῶνος, β=μεσαιωνικὸς πολεμικός, γ=ἀραβικός, δ καὶ ε=σύγχρονοι.]

λωρίον τῆς ἀναρτήσεως τοῦ ἀναβολέως (*ἀρτάνη*) ἐκ τοῦ ἐφιππίου. Τὰ δύο ἄλλα ἄκρα τῶν σκελῶν συνδέει ἐπιμήκης ἢ ἐλλειψοειδὴς πλάξ, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζει τὸν πόδα του ὁ ἱππεύς.

Τοῦ ἀναβολέως ἤρχισε νὰ γίνεται χρῆσις ἀπὸ τοῦ ΣΤ' περίπου μ. Χ. αἰῶνος. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι φαίνεται ὅτι δὲν ἐγνώριζον αὐτόν, διότι οὐδαμοῦ ἀναφέρεται. Ἀπεναντίας μάλιστα πολλοὶ συγγραφεῖς λέγουν περὶ τῶν ποδῶν τῶν ἱππέων ὅτι ἔπασχον ἐξ ἀδυναμίας λόγῳ τῆς διαρκοῦς αἰωρήσεως αὐτῶν. Τοιαύτην παρατήρησιν κάμνει περὶ τῶν Ρωμαίων ἱππέων ὁ Γαληνὸς καὶ περὶ τῶν Σκυθῶν ὁ Ἱπποκράτης. Ἡ ἐπὶ τοῦ ἵππου ἀνάβασις ἐγίνετο εἴτε δι' ἀπ' εὐθείας πηδήματος ἐπὶ τοῦ ἵππου, εἴτε χρησιμοποιουμένου τοῦ δόρατος ὡς στηρίγματος. Εἰς μίαν συνθήκην τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἀναφέρονται τὸ πρῶτον οἱ ἀναβολεῖς. Ἔκτοτε ἤρχισε νὰ διαδίδεται ἡ χρῆσις αὐτῶν καὶ βαθμηδὸν ἐγενικεύθη. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν σταυροφοριῶν καὶ τῶν κονταρομαχιῶν, ἦσαν ἀπαραίτητον ἐξάρτημα τῶν ἵππων τῶν πολεμιστῶν.

Τὸ σχῆμα τοῦ ἀναβολέως ἀλλάζει κατὰ ἐποχὰς καὶ λαούς. Κατ' ἀρχὰς τὰ δύο σκέλη του ἦσαν εὐθέα καὶ ἐσχημάτιζον ὀξεῖαν γωνίαν. Βραδύτερον ἤρχισαν καμπτόμενα τοξοειδῶς καὶ τοιουτοτρόπως ἔφθασαν εἰς τὴν σημερινήν των μορφήν. Ἐπίσης ἡ πλὰξ τῆς στηρίξεως τοῦ ποδὸς ἔλαβε διαφόρους μορφὰς καὶ διαστάσεις. Κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς τὰς κονταρομαχίας καὶ τοὺς πολέμους ἐγίνετο συχνὰ χρῆσις ἀναβολέων κεκαλυμμένων ἔμπροσθεν ἐν εἴδει ἐμβάδος. Οἱ ἀραβικοὶ ἀναβολεῖς ἔχουν τὴν πλάκα στηρίξεως τόσον εὐρεῖαν ὥστε ἀναπαύεται ἐπ' αὐτῆς ὁλόκληρον τὸ πέλμα τοῦ ποδός. Χ. Ε. Δ.

—**ἀναβολεὺς** [*Ἀνατ.*]. Ἓν ἐκ τῶν τριῶν ἀκουστικῶν ὀσταρίων, ἅτινα κείμενα ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ τυμπάνου τοῦ ὠτὸς ἀποτελοῦσιν ἁλυσίδιον, ὅπερ ἀπὸ τοῦ ἔξω τοιχώματος τοῦ κοίλου τοῦ τυμπάνου φέρεται ἐπὶ τὸ ἔσω, τὸ πρὸς τὸν λαβύρινθον, τοίχωμα αὐτοῦ· ταῦτα καλοῦνται *σφῦρα, ἄκμων* καὶ *ἀναβολεύς*. Καὶ ἡ μὲν σφῦρα κοινωνεῖ ἀμέσως πρὸς τὸν ὑμένα τοῦ τυμπάνου, ὁ ἀναβολεὺς πρὸς τὸ ἔσω τοίχωμα, τὸ πρὸς τὸν λαβύρινθον, τοῦ κύτους τοῦ τυμπάνου, ὁ δὲ ἄκμων κεῖται ἀνὰ μέσον αὐτῶν. Τὰ ὀστάρια ταῦτα ὑπαλείφονται ὑπὸ βλενογόνου ὑμένος καὶ συμβάλλονται εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ αἰσθητηρίου τῆς ἀκοῆς, ἅτε μεταβιβάζοντα τὰ ἠχητικὰ κύματα εἰς τὸν λαβύρινθον. Ὁ ἀναβολεύς, παρεμφερὴς πρὸς ἀναβολέα ἱππέως, φέρεται σχεδὸν ὁριζοντίως ἐκ τῶν ἔσω ἐπὶ τὰ ἔξω· ἔχει δὲ *βάσιν, σκέλη* καὶ *κεφαλήν*. Καὶ ἡ μὲν βάσις ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῆς *φοσειδοῦς θυρίδος* τοῦ πρὸς τὸν λαβύρινθον τοιχώματος τοῦ κοίλου τοῦ τυμπάνου, περιβαλλομένη ὑπὸ ἰνώδους δακτυλίου, προσπεφυκότος κύκλῳ ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς εἰρημένης θυρίδος· τὰ σκέλη, ἐξορμώμενα ἐκ τῆς βάσεως, τὸ μὲν ἔμπροσθεν, βραχύτερον καὶ εὐθύ, τὸ *εὐθὺ σκέλος*, τὸ δὲ ὄπισθεν, μακρότερον καὶ κυρτόν, τὸ *κυρτὸν σκέλος*, συμβάλλουσιν ἐπὶ τὰ ἐκτὸς καὶ ἀποτελοῦσι τὸν *αὐχένα*· ἡ δὲ κεφαλή, ὑπόκοιλος οὖσα ἐπὶ τὰ ἐκτός, συντάσσεται πρὸς τὸ δισκοειδὲς πέρας τῆς μακρᾶς ἀποφύσεως τοῦ ἄκμονος.
Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ἀναβολὴ (ἡ). Τὸ νὰ ἀναβάλλῃ τις εἰς ἄλλον καιρόν, ἡ παραπομπὴ ἐκτελέσεως πράξεώς τινος εἰς ἄλλοτε: «ἡ ἀναβολὴ τοῦ ταξιδίου, —τῆς δίκης κτλ.», «ἀπὸ ἀναβολὴ σὲ ἀναβολὴ τὸ πηγαίνει» διαρκῶς ἀναβάλλει· || φρ. «παίρνω ἀναβολὴ» ἐπιτυγχάνω ἀναβολήν, κατορθώνω νὰ ἀναβληθῇ ἡ ἐκτέλεσις ὑποχρεώσεώς μου τινός· «ζητῶ—, ἐπιτρέπω—, παρέχω—, δίδω ἀναβολήν». Β. Φ.

— **ἀναβολὴ** *δίκης* [*Πολ. Δικ.*]. Δίκη ἅπαξ ἀρξαμένη ἐξακολουθεῖ μέχρι τῆς παύσεως ἢ τελείας ἀποπερατώσεως αὐτῆς κατά τινα τῶν νομίμων τρόπων περὶ ὧν ἀποφαίνονται τὰ ἄρθρα 475 καὶ ἑπόμενα τῆς Πολ. Δικονομίας. Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις περιπτώσεις καθ' ἃς ἐπέρχεται πολλάκις *ἀναβολὴ τῆς δίκης*. Τοῦτο συμβαίνει συνήθως μὲν ὅταν ἡ πολιτικὴ δίκη ἔλθῃ εἰς συνάφειαν μετὰ ποινικῆς τοιαύτης, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς ἄλλας τινὰς περιπτώσεις.

Οὕτω κατὰ τὸ ἄρθρον 8 τῆς Ποιν. Δικονομίας ἐὰν ἡ πολιτικὴ ἀγωγὴ εἰσαχθῇ εἰς τὸ ἁρμόδιον πολιτικὸν δικαστήριον ἐνῷ γίνεται ἡ ποινικὴ διαδικασία, *ἀναβάλλεται* ἡ πολιτικὴ δίκη μέχρι τῆς ὁριστικῆς ποινικῆς ἀποφάσεως κατὰ τοὺς περὶ τούτου ὁρισμοὺς τῆς Πολ. Δικονομίας. Παραλλήλως πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου τούτου τῆς Ποιν. Δικονομίας εὑρίσκομεν ἐν ἄρθρῳ 10 ἐδ. 2 τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας ὁμοίαν διάταξιν περὶ ἀναβολῆς τῆς πολιτικῆς δίκης: «συνήθως ἡ πολιτικὴ διαδικασία ἀναβάλλεται μέχρι τέλους τῆς ποινικῆς».

Ἡ ἀναβολὴ ἐπέρχεται οὐχὶ πάντοτε ὑποχρεωτικῶς ἀλλὰ *συνήθως*, λέγει τὸ ἄρθρον τοῦτο, ἤτοι ὁπόταν ἡ ποινικὴ δίκη ἐνέχῃ προδικαστικὸν ζήτημα τῆς πολιτικῆς δίκης, ὡς ὅταν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ποινικὴ δίκη στρέφεται εἰς τὴν τιμώρησιν τοῦ ἐπὶ κλοπῇ ἢ ὑπεξαιρέσει π. χ. κατηγορουμένου, ἡ δὲ πολιτικὴ δίκη ἀντικείμενον ἔχει τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπιδίωξιν ἀποζημιώσεων ἐκ τῶν πράξεων τούτων. Ἀντιθέτως ἀναβάλλεται καὶ ἡ ποινικὴ δίκη, ὅταν ἡ πολιτικὴ δίκη ἐνέχῃ προδικαστικὸν ζήτημα τῆς ποινικῆς (*Πολ. Δικ.* ἄρθρ. 11) Οὕτως, ὑπάρχοντος ἐνώπιον τοῦ πολιτικοῦ δικαστηρίου ἐκκρεμοῦς τοῦ ζητήματος περὶ κύρους τοῦ ὑφισταμένου γάμου λόγῳ βίας ἢ ἐλλείψεως ἱερολογίας, ἀναβάλλεται ἡ ἐπὶ μοιχείᾳ τῆς συζύγου κατηγορία ἐνώπιον τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπέλθῃ τοιαύτη ἀναβολὴ τῆς ποινικῆς δίκης πρέπει νὰ εἶναι ἤδη ἐκκρεμὴς ἡ πολιτικὴ δίκη, νὰ εἰσάγεται δὲ μετ' αὐτὴν ἡ ποινικὴ κατηγορία, διότι, ἐὰν κατὰ τὴν ποινικὴν διαδικασίαν ἐμφανισθῇ παρεμπιπτόντως προδικαστικὸν ζήτημα, δι' ὃ ἁρμόδιόν ἐστι τὸ πολιτικὸν δικαστήριον, ἐξετάζει καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο τὸ ποινικὸν δικαστήριον. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἤθελε δυσχεραίνηται σπουδαίως ἡ ταχεῖα ἀπονομὴ τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης ἐκ τῆς μετὰ τὴν κίνησιν τῆς ποινικῆς ἀγωγῆς δημιουργίας προδικαστικῶν ζητημάτων ἐνώπιον τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων. Ἐξαιρετικῶς, καὶ ἂν δὲν ἦτο τουτέστιν ἐκκρεμὲς ἐνώπιον τοῦ πολιτικοῦ δικαστηρίου τὸ προδικαστικὸν ζήτημα, τὸ ποινικὸν δικαστήριον δὲν δύναται νὰ ἐξετάσῃ τοῦτο παρεμπιπτόντως, ἀλλὰ θέλει ἀναβάλει τὴν ἀπόφασίν του εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἀκολούθων ἄρθρων τοῦ ποιν. νόμου, ἤτοι α') τοῦ ἄρθρου 333 ἐπὶ ἀπαγωγῆς, ὅταν ὁ ἀπαγωγεὺς ἐνυμφεύθη τὴν ἀπαχθεῖσαν· β') τοῦ ἄρθρου 359 ἐπὶ τοῦ δι' ἀπάτης τελεσθέντος γάμου καὶ γ') τοῦ ἄρθρου 360 ἐπὶ τοῦ βίᾳ ἢ δι' ἀπειλῶν τελεσθέντος γάμου. Ἐφαρμογὴν τοῦ ἀνωτέρω τεθέντος κανόνος, ὅτι ἡ πολιτικὴ δίκη ἀναβάλλεται μέχρις ὁριστικοῦ πέρατος τῆς ποινικῆς ὅταν ἡ τελευταία περιέχῃ προδικαστικὸν ζήτημα τῆς πολιτικῆς, εὑρίσκομεν εἰς τὸ ἄρθρον 455 Πολ. Δικονομίας. Κατὰ τοῦτο ἐὰν ἔγγραφόν τι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον πρὸς ἀπόφασιν τῆς κυρίας δίκης δημόσιον, ἢ ἰδιωτικὸν ἀναγνωρισθὲν ὡς γνήσιον, προσβληθῇ κατὰ τὴν πολιτικὴν δίκην, εἰς ἣν τοῦτο ὑπεβλήθη, ὡς πλα-

Digitized by Google

στόν, ἡ συζήτησις ἀναβάλλεται μέχρι τέλους τῆς ποινικῆς διαδικασίας, τοῦτο δὲ γίνεται κατὰ τὸ ἄρθρον 454 τῆς Πολ. Δικονομίας, ὅταν ἡ πλαστογραφία ἀποδίδεται εἰς ὡρισμένον πρόσωπον, ἡ δὲ τοιαύτη ἔνστασις πλαστότητος δύναται νὰ προβληθῇ κατὰ πᾶσαν τῆς δίκης στάσιν (πρβλ. ἄρθρ. 588 ἐδ. 10 καὶ 589 *Πολ. Δικ.*).

Αἱ ἀνωτέρω περιπτώσεις ἀναβολῆς τῆς δίκης προέρχονται ἐκ τῆς συναντήσεως καὶ συναφείας ταύτης πρὸς ποινικὴν δίκην ἔχουσαν τὴν αὐτὴν νομικὴν βάσιν. Ὑπάρχουσιν ὅμως, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος ἄρθρου εἴρηται, καὶ ἄλλοι λόγοι ἐξ ὧν δύναται νὰ ἐπέλθῃ τῆς δίκης ἀναβολή. Οὕτως ἐπὶ ἐμφανίσεως παρεμπιπτόντων ζητημάτων, π. χ. ἀποδείξεων, ἀκυροτήτων, ἐξαιρέσεων, διακοπῶν τῆς διαδικασίας κλπ, ἐὰν μὲν ἡ κυρία δίκη εἶναι ὥριμος, συνεκδικάζονται συγχρόνως μετ' αὐτῆς, ἄλλως δέ, πρὶν προοδεύσῃ ἡ κυρία δίκη, ἥτις ἑπομένως ἀναβάλλεται (*Πολ. Δικ.* ἄρθρ. 227). Ὡσαύτως ἐπέρχεται ἀναβολὴ τῆς κυρίας δίκης εἰς τὴν περίπτωσιν προδικαστικῶν ζητημάτων συζητουμένων ἐνώπιον ἄλλου δικαστηρίου (*Πολ. Δικ.* ἄρθρ. 463 ἐδ. 4). Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρ. 588 ἐδ. 12 Πολ. Δικ. ὅταν ἐν πολιτικῇ δίκῃ ὑπάρξῃ ὑποψία κολασίμου πράξεως (*Πολ. Δικ.* ἄρθρ. 589). Ἡ ἐνταῦθα ἐξεταζομένη ἀναβολὴ τῆς δίκης δὲν πρέπει νὰ συγχέεται πρὸς τὴν *ἀναβολὴν τῆς συζητήσεως,* εἰς ἃς περιπτώσεις ἐπέρχεται αὕτη κατὰ τὴν ἐκ τοῦ πινακίου ἐκφώνησιν τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Οἰκονομίδου-Διβαδᾶ,* Ἐγχ. § 72 γ'. § 73. —*Φέδερ* σελ. 305.—*Εὐκλείδου* § 77 σημ 4 καὶ § 148.—*Καλλιγᾶ* Ἐνοχ. § 577.—*Κωνσταντοπούλου* Ποιν. Δικ. § 161—171 καὶ § 177—181. Κ. Γ. Π.

— **ἀναβολὴ** ***κατατάξεως*** **καὶ —** ***προσελεύσεως*** βλ. στρατολογία.

ἀναβολὴ (ἡ)· περιβόλαιον, ἔνδυμα: «βραχείας ἀναβολὰς φοροῦσι» (βλ. καὶ ἀναβόλιον).

ἀναβόλιον (λατ. anabolium) *['Αυχ.]*. Ἐν τῷ Ὀνειροκρίτῃ τοῦ *Ἀχμῆ* (κεφ. 158) λέγεται: «εἰ δὲ ἴδῃ, ὅτι φορεῖ *ἀναβόλιον* ἤτοι σωβάριον, εὑρήσει γυναῖκα κατὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν πῆξιν αὐτοῦ», ἔνθα ὁ Hase ἀντὶ τοῦ «*ἀναβόλιον*» ἀναγινώσκει «ἀναβόλαιον» (βλ. λ.), τὸ δὲ πρὸς ἐπεξήγησιν φερόμενον «*σωβάριον*» ὁ μὲν Dungarius προτείνει νὰ μεταγραφῇ εἰς τὸ «*σωδάριον*» (πρβλ. *Μοῖρ.* σ. 348: «σωδάριον Ἕρμιππος τὸ ὑφ' ἡμῶν σουδάριον»), ὁ δὲ Hase ἐξηγεῖ: *σάβανον*, ἣν λέξιν μεταχειρίζεται ἀλλαχοῦ τοῦ ὀνειροκρίτου ὁ Ἀχμῆς. Κατὰ ταῦτα τὸ *ἀναβόλιον (ἢ ἀναβόλαιον)* ἦτο εἶδος ἐπενδύματος. Ἐν λατινικῇ ἐπιγραφῇ (CIL. τόμ. XII, 354) ἀναφέρονται ὡς ἀναθήματα εἰς τὸν θεὸν Ἀσκληπιὸν *enchiridium* καὶ *anabolium*· ἀμφότερα ταῦτα εἶναι λέξεις ἑλληνικαὶ μετενεχθεῖσαι εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, σημαίνουν δὲ κατὰ τὸν Momsen τὸ μὲν enchiridium (=*ἐγχειρίδιον*) βιβλίον ἰατρικοῦ πάντως περιεχομένου, τὸ δὲ anabolium (=*ἀναβόλιον* ἢ *ἀναβόλαιον*) ἐπένδυμα μεταλλικὸν προσαρμοζόμενον εἰς τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. Νεώτεροι κριτικοὶ (Cantarelli, Mau) δὲν εὑρίσκουν πιθανὴν τὴν ἑρμηνείαν ταύτην τοῦ Momsen, παραδέχονται δὲ (μετὰ τοῦ Weise καὶ Saalfeld), ὅτι ἀμφότερα, καὶ τὸ enchiridium καὶ τὸ anabolium, ἦσαν ἐργαλεῖα ἰατρικά, ὁποῖα συνήθως ἦσαν τὰ εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν ἀναθήματα. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία τοῦ anabolium τοὐλάχιστον δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν χωρίον τοῦ Ἀχμῆ, ἔνθα τὸ ἀναβόλιον παρίσταται ὡς ἐπένδυμα, ὅπερ φορεῖ τις. Α. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

Ἄναβον (ἢ κατὰ διάφορον γραφὴν *Ἄνανον* ἢ *Ἀνάουον) [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Οὕτως ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (II. 11, 15) πολίχνη τις τῆς νοτιοανατολικῆς Γερμανίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως κειμένη. Κατὰ τὸν Bœcking ἡ γραφὴ *Ἄναβον* προῆλθεν ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως τοῦ *Ἀδίαβον,* ὅπερ ὄνομα δὲν εἶναι διάφορον τοῦ *Ἄζαον* (Azao) ἢ *Ὀδίαβον* (Odiavo), ὡς ἄλλως λέγεται ἡ πολίχνη αὕτη. Α. Π. Σ.

ἀναβοῶ (—*άω*)· φωνάζω δυνατά, κραυγάζω, ἀναφωνῶ· || καλῶ μεγαλοφώνως. Β. Φ.

ἀνάβρα (ἡ)· ἰδιωματ., μικρὰ πηγὴ ὕδατος (ἀπὸ τοῦ *ἀναβρύω* ἀναδρομικῶς).

ἀναβράζω· ἐπιτατικώτερος τύπος τοῦ *βράζω*· «τὸ νερὸ βράζει καὶ ἀναβράζει»· || μεταφ. ἐπὶ τῆς ζυμώσεως τοῦ γλεύκους: «τὸ κρασὶ ἀναβράζει»· || ἐπὶ ὀργιζομένου, «ἀναβράζει ἀπ' τὸ θυμό του». Β. Φ.

ἀνάβρασις (ἡ)· ἡ ἐντατικὴ βράσις.

—*[Ἀτμομηχ.]* Καλεῖται *ἀνάβρασις* (κοιν. *βράση δυνατή,* γαλλ. *l'ébullition,* ἀγγλ. *the ebullition*) ἡ ἀνύψωσις τῆς ὑγρᾶς μάζης τοῦ ἐν τῷ ἀτμολέβητι ὕδατος ὑπὸ τοῦ παραγομένου ἀτμοῦ καὶ προβολὴ αὐτῆς εἰς ὕψος, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σημαντικόν, ἐν τῷ ἀτμοθαλάμῳ, ἐκδηλουμένη δέ, ὅταν ὁ βρασμὸς τοῦ ἐν τῷ ἀτμολέβητι ὕδατος παύῃ ὢν κανονικός.

Προγνωστικὸν ἐπικειμένης ἐκδηλώσεως τῆς ἀνωμαλίας ταύτης ἀποτελεῖ τὸ συνεχῶς μεταβαλλόμενον τῆς στάθμης τοῦ ὕδατος ἐν τῷ κρυσταλλίνῳ αὐλῷ τοῦ *ὑδροδείκτου.* Καταντᾷ δὲ ἡ στάθμη αὕτη λιαν ἀσταθής, ἐνίοτε δὲ καὶ καθίσταται ἀθέατος, λόγῳ φυσαλίδων αἵτινες γεννώμεναι ὑπὸ ρεύματος ἀνιόντος καὶ κατιόντος ἐν τῷ ὑδροδείκτῃ ἐπικάθηνται τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ κρυσταλλίνου αὐλοῦ του ἐπιφανείας καὶ διακόπτουσι τὴν διαφάνειάν του. Ἐκ παραλλήλου, δονοῦντα ὅ τε λέβης καὶ οἱ πρὸς αὐτὸν ἡρμοσμένοι διοχετευτικοὶ σωλῆνες· ταῦτα δὲ συμβαίνουσι, λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ πίεσις τοῦ παραγομένου ἀτμοῦ ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ ἐκείνην τοῦ ἐν τῷ *ἀτμοθαλάμῳ* ὑπάρχοντος τοιούτου. Πάντως, ἀπότοκος ἰσχυρᾶς ἀναβράσεως εἶναι ἡ εἰσροὴ πολλῶν ὑγρῶν εἴς τε τοὺς *ἀτμοκυλίνδρους* καὶ τοὺς ἀτμοσωλῆνας τῶν μηχανῶν.

Τὰ προκαλοῦντα ἀναβράσεις αἴτια εἶναι: 1) Ἀπότομος μείωσις τῆς πιέσεως τοῦ ἀτμοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ὑγρᾶς μάζης, ὀφειλομένη εἰς ἀπότομον ἄνοιγμα τοῦ ἀτμοφράκτου ἢ τοῦ ἀσφαλιστικοῦ ἐπιστομίου. 2) Ἐλαττωματικὴ κατασκευὴ τοῦ λέβητος καὶ δή: ἀτμοθάλαμος περιωρισμένος καὶ προκαλῶν διὰ τοῦτο μεταβολὰς πιέσεως καὶ αἰσθητὰς καὶ συνεχεῖς· ὀχετοὶ ὕδατος ὑπεράγαν στενοί· ἐσωτερικαὶ διατάξεις μειονεκτοῦσαι ἀπὸ ἀπόψεως ἀπαλλαγῆς ἀτμοῦ, δηλαδὴ ἀποχωρισμοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὑδατίνης μάζης. 3) Ὕδατα ἀκάθαρτα, τελματισμένα καὶ περιέχοντα ὕλας παχείας ἢ λιπαράς, προελθούσας ἐκ χρήσεως λιπαντηρίων ὑλῶν καὶ διοχετευθείσας μετὰ τούτων ἐν τῷ λέβητι· ἐν τοιαύταις περιπτώσεσιν ἡ ἐξάτμισις καθίσταται λίαν ἀνώμαλος, ἕνεκεν ἐλλείψεως ὁμογενείας τοῦ ὑγροῦ μίγματος. 4) Ἐλάσματα καινουργῆ καὶ ὑπεράγαν καθαρά. 5) Ἀμελὴς ἐπιτήρησις τῆς θερμάνσεως καὶ τῆς τροφοδοτήσεως.

Πρὸς κατάπαυσιν τῆς ἀναβράσεως, ὅταν δὲν εἶναι αὕτη ἀπότοκος ἐλαττωματικῆς κατασκευῆς τοῦ λέβητος, κλείομεν τὰς τεφροδόκας, ἀνοίγομεν τὰς θύρας τῶν κλιβάνων καὶ αὐξάνομεν τὴν δι' ὕδατος τροφοδότησιν τοῦ λέβητος, ἐκτελοῦντες ἐνδιαμέσως ἐξαγωγὰς καὶ ἐξαφρίσεις. Ἐὰν ἡ ἀνάβρασις ὀφείλεται εἰς τὸ ἀνεπαρκὲς τοῦ χώρου τοῦ ἀτμοθαλάμου, δυνάμεθα νὰ αὐξήσωμεν τοῦτον, ἀφαιροῦντες τὴν ἀνωτάτην σειρὰν τῶν αὐλῶν καὶ τροποποιοῦντες τὸ ὕψος τῆς στάθμης τοῦ ἐν τῷ λέβητι ὕδατος. Εἰς περιπτώσεις ἀκαθάρτων ὑδάτων, λόγῳ παρεισδύσεως λιπαρῶν οὐσιῶν, δέον, εἰς πρώτην εὐκαιρίαν, νὰ ἐκκενώσωμεν τὸν λέβητα καὶ νὰ προβῶμεν εἰς ἐσωτερικὸν αὐτοῦ καθαρισμόν.

Κατὰ τὴν περίπτωσιν τῶν ὑπεράγων καθαρῶν ἐλασμάτων, οἷα τὰ τῶν καινουργῶν λεβήτων, ἐπισυμβαίνει ἀνάβρασις, ἐπειδὴ αἱ λόγῳ τῆς θερμοκρασίας σχηματιζόμεναι μικραὶ σφαιροειδεῖς φυσαλίδες δὲν ἀποχωρίζονται ἀμέσως τῶν ἐλασμάτων τοῦ λέβητος, ἕνεκα τοῦ ὑπερβολικῶς λείου αὐτῶν, ἀλλὰ παραμένουσι προσκεκολλημμέναι εἰς αὐτὰ περισσότερον τοῦ δέοντος· ὅταν δέ, τῆς θερμοκρασίας καθισταμένης ἀρκούντως ὑψηλῆς, ἀποσπασθῶσιν αὗται τῶν ἐλασμάτων αἰφνιδίως, ρήγνυνται, ἀποδίδουσαι μεγίστην ποσότητα ἀτμοῦ. ὅστις ὁρμητικῶς ἀνερχόμενος ὅπως ἀποχωρισθῇ τοῦ ὕδατος, συμπαρασύρει ἐλευθερούμενος μεγίστην ποσότητα ἐξ ἐκείνου, σχηματιζομένης οὕτω ἰσχυρᾶς ἀναβράσεως. Ἀποφεύγονται αἱ ἐκ τοῦ τοιούτου αἰτίου ἀναβράσεις διὰ τῆς τροφοδοτήσεως τοῦ λέβητος ἐπί τινα χρόνον διὰ θαλασσίου ὕδατος, ἕως οὗ τὰ ἐλάσματά του ἀπολέσωσι τὸ λεῖον αὐτῶν, ἐπιχριόμενα αὐτομάτως δι' ἐλαφρᾶς ἐπιστρώσεως ἅλατος.

Γενικῶς, ἀσχέτως εἰδικῶν αἰτίων, τῆς ἀναβράσεως οὔσης, κατὰ κανόνα, ἀποτόκου μειώσεως τῆς ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς μάζης ἐξασκουμένης πιέσεως ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ ἀτμοθαλάμῳ παρηγμένου ἀτμοῦ, δέον πρὸς κατάπαυσιν αὐτῆς νὰ μεταχειρισθῶμεν ἐκ παραλλήλου πᾶν μέσον συντελοῦν εἰς ἐξίσωσιν τῶν ἐν τῷ *ὑδροθαλάμῳ* καὶ τῷ *ἀτμοθαλάμῳ* πιέσεων· ἄ ισ α δὲ πρὸς τοῦτο εἶναι, εἴτε ἡ ἐλάττωσις τῆς ταχύτητος τῆς μηχανῆς, εἴτε ἡ μείωσις τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἀτμοφράκτου τοῦ εἰς τὸν λέβητα ἐκεῖνον εἰς ὃν ἐξεδηλώθη ἀνάβρασις. Προλαμβάνεται δὲ ἡ ἀνάβρασις, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ εἶναι ἀπότοκος ἐλαττωματικῆς κατασκευῆς τοῦ λέβητος, διὰ τοῦ κανονικοῦ τῆς θερμάνσεως καὶ τῆς τροφοδοτήσεως, διὰ τῆς βραδέως ἐκτελουμένης ἀνοίξεως τοῦ ἐπιστομίου τῆς κρατήσεως καὶ τοῦ ἀσφαλιστικοῦ ἐπιστομίου, διὰ τῆς βαθμιαίας αὐξήσεως τῆς ταχύτητος τῆς κινητηρίου μηχανῆς, πρὸ πάντων δὲ διὰ τῆς τροφοδοτήσεως δι' ὕδατος ἀπηλλαγμένου, κατὰ τὸ δυνατόν, λιπαρῶν οὐσιῶν, ἰδίως ὅταν πρόκειται περὶ *λεβήτων ὑδραυλωτῶν.* ΘΕΟΔ. Γ. ΔΑΝΙΗΛ

ἀναβρασμὸς (ὁ)· βρασμός, βράσις· || μεταφρ., ταραχή, θόρυβος, ἀνησυχία: «μεγάλος ἀναβρασμὸς παρατηρεῖται εἰς τὰς ἐπαρχίας»· ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τοῦ κοχλάζοντος ὑγροῦ τὸ ὁποῖον κινεῖται ἄνω καὶ κάτω.

ἀναβραστός, —*ή,* —*ό*· δημοτ., ὁ οἱονεὶ βράζων ἀκόμη, ἐν βρασμῷ εὑρισκόμενος: «ἀναβραστὴ τὴν τρώει τὴν σούπα», «ἀναβραστὸ πίνει τὸν καφέ», δηλ. χωρὶς πρότερον νὰ ψυγῇ ὀλίγον, ἀλλ' εὐθὺς μόλις ἀπεσύρθη τῆς πυρᾶς. Β. Φ.

ἀναβροχιὰ (ἡ), ἢ ***ἀνεβροχιά***· ἔλλειψις βροχῆς, ἀνομβρία, ξηρασία: «'στὴν ἀναβροχιὰ καλὸ 'ν' καὶ τὸ χαλάζι». Β. Φ.

ἀναβρυοῦσα· ἡ ἀναβρύουσα πηγή, τὸ *σιντριβάνι.*

Ἀνάβρυτα. Χωρίον τῆς κοινότητος Καλῆς Ράχης (πρώην Βραβονίστης) τῆς ὑποδιοικήσεως Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. 212. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βραστὸν* ἢ *Βράισινον.* Δ. Ε. Μ.

Ἀναβρυτή. Πλήρης ζωῆς βιομηχανικὴ κωμόπολις, πρωτεύουσα ὁμωνύμου κοινότητος, τῆς τέως ἐπαρχίας Λακεδαίμονος, τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Ἡ κοινότης ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν κωμόπολιν Ἀναβρυτήν, κατοικουμένην ὑπὸ 1200 περίπου κατοίκων καὶ ἀπὸ τὸν ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχοντα συνοικισμὸν Περγαντέϊκα, ἀριθμοῦντα περὶ τοὺς 100 κατοίκους. Ὁ πληθυσμὸς τῆς κωμοπόλεως θὰ ἦτο πολὺ μεγαλύτερος, ἀλλὰ ὑπὲρ τοὺς χιλίους ἐκ τῶν κατοίκων ἔχουν μεταναστεύσει εἰς

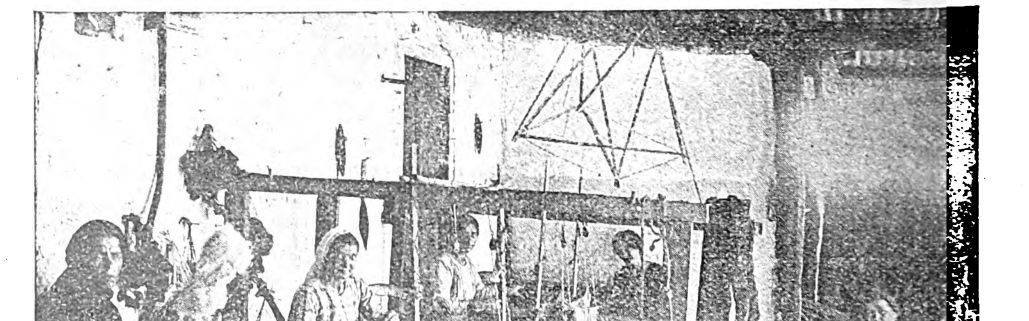

Ἀναβρυτή: Ὑφαντήριον ταπήτων (ἀνδρομίδων).
[Φωτογραφία Γ. Γεωργιάδου.]

Ἀμερικήν, ὅπου ἔχουν συμπήξει ἀπὸ τοῦ 1901 τὸν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ *Σύλλογον Βρυσεῶν,* πολλαπλῶς μέχρι τοῦδε εὐεργετήσαντα τὴν κοινότητα. Ἡ Ἀναβρυτὴ κεῖται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ταϋγέτου, ΝΔ τῆς Σπάρτης καὶ εἰς ὕψος 850 μέτρων. Περικλείεται ὑπὸ λοφοσει-

Digitized by Google

ρᾶς καὶ συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν χωρίων Ἁγίου Ἰωάννου, Παρωρίου, Μιστρᾶ καὶ τῆς Σπάρτης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει μίαν ὥραν καὶ 15', διὰ καλῆς βατῆς ὁδοῦ. Ἡ ἀρχαιοτέρα ὁδός, ἥτις ὀφιοειδῶς ἀνερριχᾶτο ἐπί τινος ἀντηρίδος τοῦ Ταϋγέτου, ὄπισθεν τῆς ὁποίας κρύπτεται ἡ Ἀναβρυτή, εἶχε γίνει ἀφορμὴ τῆς γενέσεως τῆς παροιμιώδους ἐν Λακωνίᾳ φράσεως «σὰν τῆς Ἀναβερτῆς τὴ στράτα», ἥτις λέγεται ὁσάκις πρόκειται νὰ δηλωθῇ, ὅτι ἔργον τι δὲν εἶναι εὐθύ, καὶ ἐπὶ μεταφορικῆς ἀκόμη σημασίας.

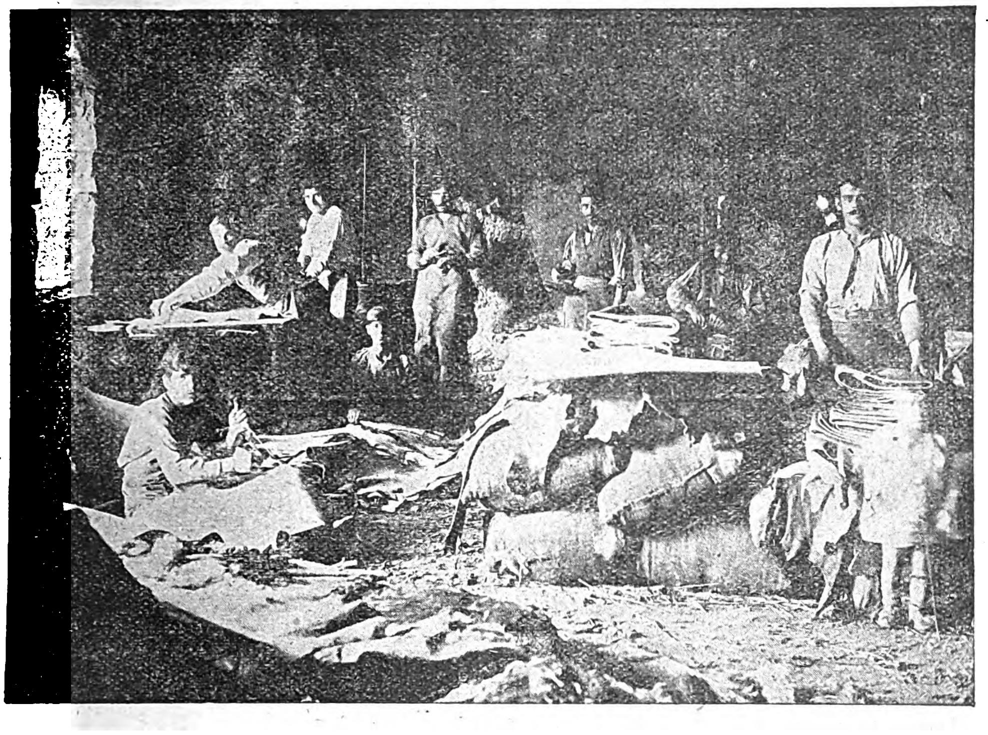

Βυρσοδεψεῖον ἐν Ἀναβρυτῇ.

(Φωτογραφία Γ. Γεωργιάδου.)

Ἱστορία τῆς Ἀναβρυτῆς.—Τὸ ὄνομα τῆς κωμοπόλεως, ταυτόσημον πρὸς τὸ τῆς ἀρχαίας λακωνικῆς πόλεως *Βρυσεῶν* (ἀπὸ τῶν ὁποίων εἶχεν ὀνομασθῇ καὶ ὁ τέως δῆμος Βρυσεῶν, οὗτινος ἡ Ἀναβρυτὴ ἦτο πρωτεύουσα), δὲν δικαιολογεῖται ἐκ τῆς σημερινῆς τοποθεσίας τῆς Ἀναβρυτῆς· διὰ τοῦτο πιστεύεται ὅτι προῆλθεν αὕτη ἐξ ἀρχαιοτέρου συνοικισμοῦ κειμένου παρὰ τὰς ἀρχαίας Βρυσεάς, τοποθετουμένας μεταξὺ τοῦ σημερινοῦ συνοικισμοῦ *Γούναρη* καὶ τῶν πηγῶν ἀφθόνου ὕδατος τοῦ *Κάτω Ἁγιάννη*. Εἰς τὸν συνοικισμὸν τοῦ χώρου ἐκείνου ἠδύνατο καὶ τὸ ὄνομα *Ἀναβρυτὴ* νὰ δοθῇ, διὰ τὰ ἄφθονα ὕδατά του, καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ βιομηχανία ἀξία λόγου, ἀφοῦ ἄλλως τε οὐχὶ μακρὰν αὐτοῦ ἔκειντο αἱ ἀρχαῖαι *Ἀμύκλαι*, ὀνομασταὶ διὰ τὴν ἀνθοῦσαν βιομηχανίαν των κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς ἀκόμη χρόνους, καὶ τὸ μεταγενέστερον *Βαφειό*. Οὕτως ἡ σημερινὴ βιομηχανία τῆς εἰς χῶρον ἀκατάλληλον δι' αὐτὴν ἐκτισμένης κωμοπόλεως δικαιολογεῖται ὡς μία ἱστορικὴ κληρονομία.

Ἡ σημερινὴ Ἀναβρυτή, ἱδρυθεῖσα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐπὶ τοῦ χώρου, ὅστις ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα «*Θῆραι*» καὶ παρεῖχε πλουσίαν ἄγραν αἰγῶν ἀγρίων, ὑῶν, ἐλάφων καὶ ἄρκτων (*Παυσ.* III.20. 4 *καὶ* 5), ἐκτίσθη κατά τινα παράδοσιν περὶ τὸ 1000 μ. Χ., ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁσίου *Νίκωνος τοῦ «Μετανοεῖτε»*, ὅστις διεθέριζε παρὰ τὴν Ἀναβρυτὴν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας, ἥτις καλεῖται σήμερον «*Ἅϊ - Νίκος*». Ἐξηκριβωμένον ὅμως μόνον εἶναι ὅτι ἡ Ἀναβρυτὴ ὑπῆρχε κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' μ. Χ. αἰῶνος, ὡς ἐξάγεται, κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ πρώην γυμνασιάρχου Κ. Λουμάκι, ἔκ τινος σημειώσεως τοῦ ὑπ' ἀρ. 31 χειρογράφου Κυριακοδρομίου τῆς ἐν Θεράπναις ἱερᾶς Μονῆς τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα ἐχούσης οὕτω: «Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ παρθενίου ἀρχιερέως τοῦ Πελοποννησίου ἐν χώρᾳ Ἀναβρυτῇ κατὰ τὸ ͵αχνβ' (1652) ἔτος τῆς θείας οἰκονομίας . . . μηνὶ Μαρτίῳ στ'». Κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ 21 ὁ κακὸς δαίμων τοῦ Μοριᾶ Ἰμβραὴμ ἐπυρπόλησε καὶ τὴν Ἀναβρυτὴν καὶ κατέστρεψε τοὺς ναούς της. Οἱ κάτοικοί της ἐσώθησαν τότε καταφυγόντες εἰς τὸ σπήλαιον «*Καταφύγιον*», ὅπου εἶχον μεταφέρει τὰ πράγματά των καὶ εἶχον ἀσφαλισθῆ φράξαντες τὴν ὀπὴν διὰ τοίχου καὶ ἀνοίξαντες εἰς αὐτὸν πολεμότρυπες.

Αἱ μοναὶ καὶ οἱ ναοὶ δὲν εἶναι μόνον οἱ σπουδαιότεροι πολλάκις μάρτυρες τῆς εὐλαβείας τῶν κατοίκων ἑνὸς τόπου καὶ τῆς εὐπορίας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ φωτεινότεροι ὁδηγοὶ τῆς ἱστορίας του. Οὕτω συμβαίνει καὶ διὰ τὴν κοινότητα τῆς Ἀναβρυτῆς: Αἱ μοναὶ καὶ οἱ ναοί της μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ κωμόπολις αὕτη ἤκμαζε κατὰ τὸν ΙΖ', ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα. Ὁ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ναός της «*Ἅγιος Νικόλαος*», μὲ τὰς τοιχογραφίας του, τὰ βασιλικὰ δῶρά του (κώδωνα καὶ δισκοπότηρον), τὸ ἐπάργυρον εὐαγγέλιόν του, φέρον χρονολογίαν 1728 καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ ἐπὶ μητροπολίτου Λακεδαιμονίας Ἰωάσαφ καὶ αἱ κατὰ τὸ 1850 διαλυθεῖσαι μοναί της «*Ζαγούνας καὶ Χρυσολαγγάδου*», 50' ἀπεχούσης τῆς Ἀναβρυτῆς, τῆς ὁποίας σώζεται ἡ σφραγὶς μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «βουλωτήριον Ζαγούνας καὶ Χρυσολαγγάδου», καὶ «*Ἁγίου Δημητρίου*», 15' ἀπεχούσης τῆς κωμοπόλεως, ἡ ὁποία ἔχει τοιχογραφίας καὶ ἐπιγραφὴν ὅτι ἀνεκαινίσθη κατὰ τὸ 1814, εἶναι οἱ μάρτυρες τῆς ἀκμῆς της κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα, ἐνῷ ἡ εἰς ἀπόστασιν 25' εὑρισκομένη μονὴ τῆς *Φανερωμένης*, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Ἀθ. Λαδοπούλου καὶ δωρηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν μονὴν τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα μὲ τὴν μεγάλην εἰς αὐτὴν συγκέντρωσιν προσκυνητῶν καὶ ἐκ τῶν ὁμόρων τῆς Λακωνίας νομῶν κατὰ τὴν 8ην Σεπτεμβρίου θρησκευτικὴν πανήγυρίν της, διακηρύσσει ὅτι καὶ σήμερον ἡ κωμόπολις Ἀναβρυτὴ σφύζει ἐκ ζωῆς.

Κλῖμα καὶ ἔδαφος. — Τὸ κλῖμα τῆς κοινότητος εἶναι μὲν ὑγιεινόν, ἀλλὰ καὶ πολὺ ψυχρὸν κατὰ τὸν χειμῶνα· διὰ τοῦτο καὶ οἱ ποιμένες ἐκ τῶν κατοίκων της κατέρχονται κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας τοῦ ἔτους εἰς τὰ περὶ τὸ Γύθειον θερμοτέρου κλίματος βοσκοτόπια. Τὸ ἔδαφος εἶναι πετρῶδες, γυμνόν, ἐκτὸς μικρᾶς τινος ἐκτάσεως καλυπτομένης ὑπὸ πευκῶν καὶ ἐλατῶν, καὶ ἄγονον, διασχίζεται δὲ ὑπὸ τῶν ὁρμητικῶν χειμάρρων Ζαβάτου, Προυσοῦ καὶ Πλατανίτσας· διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰ γεωργικὰ προϊόντα τοῦ τόπου (δημητριακοὶ καρποί, ἔλαιον, γλεῦκος) εἶναι ὀλίγα καὶ τὰ κτηνοτροφικὰ ὄχι πολλὰ (παράγει περὶ τὰς 10 χιλ. ὀκ. τυροῦ). Καὶ τὰ ὕδατα τοῦ τόπου, ὡς προελέχθη, δὲν εἶναι ἄφθονα, περιοριζόμενα εἰς δύο μικρὰς πηγὰς πλησίον τῆς κωμοπόλεως, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ὑδρεύεται αὕτη, καὶ τὴν «*Μεγάλην βρύσην*», ἡ ὁποία ἀπέχει 30' τῆς Ἀναβρυτῆς. Διὰ τοὺς εἰρημένους λόγους ἐλάχιστοι τῶν κατοίκων ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ὀλίγοι εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς κωμοπόλεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς βιομηχανίας της.

Ἡ βιομηχανία τῆς Ἀναβρυτῆς. — Ἡ ἀνθοῦσα βιομηχανία τῆς Ἀναβρυτῆς κατανέμεται εἰς τοὺς ἑξῆς κλάδους: *1) βυρσοδεψίαν, 2) ὑποδηματοποιίαν, 3) ὑφαντουργίαν, 4) σχοινοπλοκίαν* καὶ *5) κηροποιίαν*, ἐξυπηρετουμένους ὑπὸ 10 βυρσοδεψείων, 20 ὑποδηματοποιείων, πολλῶν ἐργαλειῶν, 15 σχοινοπλοκείων καὶ 5 κηροποιείων. Πρὸς τροφοδότησιν τῶν εἰρημένων ἐργαστηρίων εἰσάγονται εἰς Ἀναβρυτὴν αἱ ἑξῆς ἀκατέργαστοι ἢ καὶ κατειργασμέναι ὕλαι: αἰγόμαλλον 7.000 ὀκ. καὶ ταμπακόμαλλον (διὰ τάπητας) 4,000 ὀκ. ἐκ Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ Πειραιῶς, δέρματα κατειργασμένα (διὰ πέλματα) καὶ δέρματα ἀκατέργαστα περὶ τὰς 20.000 ὀκ. ἐκ Σύρου, Χίου καὶ Πειραιῶς τὰ κατειργασμένα, καὶ ἐκ πάσης Πελοποννήσου, Πειραιῶς καὶ Θεσσαλονίκης τὰ ἀκατέργαστα, σχοῖνος, πεῦκος καὶ βαλανίδια περὶ τὰς 40,000 ὀκ. ἐκ τοῦ νομοῦ Λακωνίας καὶ Πειραιῶς, ψαρόλαδον καὶ λοιπὰ ὑλικὰ βυρσοδεψείων ἀξίας 200.000 δραχ. περίπου ἐκ Χίου καὶ Πειραιῶς. Διὰ τὰ εἰσαγόμενα ταῦτα ὑλικὰ πρὸς λειτουργίαν τῶν ἐργοστασίων Ἀναβρυτῆς καὶ τὰς λοιπὰς ἀνάγκας της (εἰσάγει καὶ 200.000 ὀκ. ἄλευρον) πληρώνουσιν οἱ κάτοικοι περὶ τὰ 5.000.000 δρχ. κατ' ἔτος. Αἱ εἰρημέναι ἀκατέργαστοι ὗλαι μεταβάλλονται διὰ τῶν ἐργαστηρίων τῆς κωμοπόλεως εἰς τὰ ἑξῆς βιομηχανικὰ προϊόντα: εἰς δέρματα κατειργασμένα *(βακέτες)* 15—20 χιλ. ὀκ., εἰς 60 χιλ. ζεύγη ὑποδημάτων, εἰς 3 χιλ. τάπητας *(ἀνδρομίδες)*, εἰς τσαντῆλες 8 χιλ. ὀκ., εἰς 400 τεμάχια σαγισμάτων (ἐξ ἐρίων αἰγὸς) καὶ 3 χιλ. ὀκ. καθαροῦ κηροῦ. Ἐκ τῶν εἰρημένων βιομηχανικῶν προϊόντων τῆς Ἀναβρυτῆς οἱ φιλόπονοι κάτοικοί της εἰσάγουσιν εἰς τὴν πατρίδα των, ὄντες καὶ αὐτοὶ βιομήχανοι, παραγωγοὶ καὶ ἔμποροι τῆς παραγωγῆς των, περὶ τὰ 8.000 000 δραχ. κατ' ἔτος. Ἡ κωμόπολις εἶναι μία μεγάλη κυψέλη μελισσῶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀκούεται εἷς ἀθόρυβος βόμβος ἐργατίδων μελισσῶν καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν λείπουσιν οἱ κηφῆνες. Οἱ τάπητές της εὐτρεπίζουσι τὰς οἰκίας τῶν ἀστῶν καὶ τῶν εὐπορωτέρων χωρικῶν τοῦ νομοῦ Λακωνίας καὶ τῶν ὁμόρων νομῶν, τὰ εὐθηνὰ ὑποδήματά της ὑποδένουσι τὸν φτωχόκοσμον τῆς Λακωνίας, τὰ δὲ ἄλλα βιομηχανικὰ προϊόντα τῆς κωμοπόλεως ἐξάγονται εἰς Σπάρτην, Καλάμας, Πειραιᾶ καὶ Θεσσαλονίκην. Ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων τῆς Ἀναβρυτῆς ἐδημιουργήθησαν ἐμπορικοὶ καὶ βιομηχανικοὶ οἶκοι ἐν Ἀναβρυτῇ καὶ Σπάρτῃ ὑπὸ τῶν εὐφυεστέρων καὶ δραστηριωτέρων κατοίκων της.

Ἡ κωμόπολις ἔχει διτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον, ταχυδρομεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ ἕνα σύλλογον ἀλληλοβοηθείας, ὑπάγεται δὲ δικαστικῶς εἰς τὸ εἰρηνοδικεῖον Σπάρτης. Οἱ κάτοικοι, ἕνεκα τῆς εὐπορίας των καὶ τῆς πυκνῆς ἐπικοινωνίας των μὲ τοὺς κατοίκους ἄλλων τόπων, εἶναι φιλοπρόοδοι καὶ πολὺ φιλόξενοι, ἔχοντες ἱδρύσει καὶ ξενεῖα διὰ τοὺς ἐπισκέπτας. Εἰς αὐτὴν λέγεται ὅτι κατέφυγον καὶ οἱ κατὰ τὰ ἔτη 968—998 ἐκδιωχθέντες ἐκ Λακεδαιμονίας Ἰουδαῖοι. Οἱ περισσότεροι τῶν ἱκανωτέρων κατοίκων τῆς κωμοπόλεως, καὶ ἀνωτέρας μορφώσεως τυχόντες, δὲν ἀπεμακρύνθησαν τοῦ πλουτοπαραγωγικοῦ ἐπαγγέλματος τῶν πατέρων των, τινὲς ὅμως ἔχουσι τραπῆ εἰς ἄλλα ἐπαγγέλματα ζῶντες ὡς ἐπιστήμονες (ἰατροί, καθηγηταί, δικηγόροι) καὶ ἀξιωματικοί, ἐν Σπάρτῃ, Ἀμερικῇ καὶ Ἀθήναις. Ὀνομαστότεροι τῶν κατοίκων της ἐγένοντο ὁ κωδικογράφος Γαλακτίων, διατελέσας πρωτοσύγγελος τῆς Μητροπόλεως Λακεδαιμονίας κατὰ τὸ 1669 καὶ ὁ ἐπίσκοπος Βρεσθαίνης κατὰ τὸ 1645—1652 Παρθένιος.

Γ. Δ. ΚΑΨ.—ΧΡ. ΚΑΤΣ.

ἀναβρυτήριον (τὸ) καὶ *ἀναβρυτὴρ* (ὁ), *—ῆρος*· τὸ δι' οὗ ἀναβρύει, ἐκπηγάζει ὕδωρ, πίδαξ, κοιν. *σιντριβάνι*. Β. Φ.

Ἀναβρυτόν. Χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἀποτελοῦν ἕδραν ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 525. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βυρλάν*, μετονομασθὲν διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Αὐγούστου 1927 Διατάγματος. Εἰς τὴν κοινότητα ἀριθμοῦσαν 642 κατοίκους, ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Πλαγιοχώρι* (τέως *Κολυμπαλάρ*). Δ. Ε. Μ.

—**Ἀναβρυτόν.** Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ Νομοῦ Ἀρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα. Κάτ. 469. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γαρδίκι*, μετονομασθὲν διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Αὐγούστου 1927 Διατάγματος. Δ. Ε. Μ.

ἀναβρυχῶμαι (*—άομαι*)· βρυχῶμαι δυνατά, ὀρύομαι, μουγγρίζω, ἐπὶ τῶν θηρίων καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν λεόντων. Β. Φ.

ἀναβρύω· ἀναβλύζω, πηγάζω, ἐκρέω.

ἀναβρωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναβιβρώσκων, ὁ κατατρώγων· πρβλ. *διαβρωτικός*.

Ἀνάβυσσος. Ἀγκυροβόλιον ἐν Ἀττικῇ (βλ. λ. Αἰγαῖον τ. Β' σ. 382β'), παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Ἀστυπαλαίας, ἐν ᾧ σπουδαία ἁλυκὴ καὶ ἀρκεταὶ ἀγροικίαι.

ἀνάβω· βλ. ἀνάπτω.

Ἀναβὼθ ἢ ***Ἀνὼν*** (ἑβρ. ***Ἀνὰβ***) *[Παλ. Διαθ.]*. Πόλις μνημονευομένη ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ (ια' 21 καὶ ιε' 50) ὡς κειμένη ἐν τῇ ὀρεινῇ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἣν κατεχομένην ὑπὸ τῶν Ἐνακεὶμ κατέλαβον οἱ Ἰσραηλῖται ὑπὸ Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ. Π. Ι. Μ.

ἀναγάλλια· ἰδιωματ., εὐφορία, καλοθυμία, εὐφρόσυνος θυμικὴ κατάστασις.

ἀναγαλλιάζω· ἰδιωματ., ἀγαλλιῶ, χαίρω, σκιρτῶ ἀπὸ χαράν: «ἀναγάλλιασε ἡ ψυχή μου».

ἀναγάλλιασμα· ἰδιωματ., ἐμπλησμὸς χαρᾶς.

ἀναγαλλὶς (Anagallis L.) *(Bot.)*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *πριμουλιδῶν* περιλαμβάνον

Digitized by Google

φυτὰ ποώδη, ἐτήσια καὶ πολυετῆ. Ἐκ τῶν 12 εἰδῶν τοῦ γένους τούτου τρία ἔχομεν τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος, ἐξ ὧν ἡ *ἀναγαλλὶς ἡ ἀρουραία* εἶναι ἐτησία καὶ κοινοτάτη οὐ μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ Εὐρώπην ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀσίαν. Αὕτη διακρίνεται εἰς δύο ποικιλίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν ἔχει ἄνθη κυανᾶ, ἡ δὲ ἐρυθρά. Ταῦτα ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς φαρμακευτικά, τὴν αὐτὴν δὲ ἀντίληψιν ἔχει καὶ σήμερον ὁ λαός, καλῶν ταῦτα κοινῶς *χορτάρι διὰ τὸ ῥῦμα, φελλόχορτο, περδικούλι, ἄντερα τοῦ πουλιοῦ, κογχήστρα* καὶ *τοῦ οὐρανοῦ τὸ λουλοῦδι*. Τὸ χόρτον του εἶναι τοξικόν, τρωγόμενον δὲ ὑπὸ τῶν κτηνῶν προκαλεῖ ἰσχυρὰς ἐντερικὰς διαταραχάς. Τρίτον εἶδος εἶναι *ἀναγαλλὶς ἡ λεπιοφυής*, πόα ἕρπουσα πολυετής, σπανία εἰς τὴν Ἑλλάδα, φυομένη μόνον εἰς ἑλώδη μέρη τῆς Κρήτης. *Ἡ ἀναγαλλὶς ἡ μεγανθὴς* (Anagallis grandiflora) καὶ *ἡ ἀναγαλλὶς ἡ λινόφυλλος* (An. linifolia) εἶναι φυτὰ κοσμητικά, ἰθαγενῆ τῆς Πορτογαλίας. Σ. Μ.

ἀναγαργαρίζω· κάμνω γαργάρα, πλύνω τὴν φάρυγγα μὲ γαργάρα· ἄλλως *ἀνακογχυλιάζω*.

ἀναγαργάρισμα· βλ. γαργάρισμα.

ἀναγγελία (ἡ)· ἀγγελία, γνωστοποίησις, ἀνακοίνωσις· || ἀγγελτήριον γράμμα, τὸ δι' οὗ ἀναγγέλλομεν.

ἀναγγέλλω· ἀγγέλλω, γνωστοποιῶ, ἀνακοινῶ, καθιστῶ γνωστόν: «ἀναγγέλλω τοὺς γάμους» καὶ παθ. «ἀνηγγέλθησαν οἱ γάμοι». Β. Φ.

ἀναγγελτήριος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πρὸς ἀναγγελίαν ἁρμόδιος, κατάλληλος: «ἀναγγελτήριον γράμμα», «ἀναγγελτήριος ἐπιστολή», γράμμα δι' οὗ ἀναγγέλλομεν γάμον, βάπτισιν κτλ. γαλλ. faire-part.

ἀναγέλασμα (τό)· χλεύη, ὀνειδισμός, ἄλλως *περιγέλασμα*· αὐτὸς ὁ ὀνειδιζόμενος καὶ χλευαζόμενος: παροιμ. «τοῦ κόσμου τ' ἀναγέλασμα τὸν κόσμο ἀναγελᾷ» ὁ περίγελως τοῦ κόσμου δὲν ἐδίστασε ν' ἀναγελάσῃ ἄλλους. Β. Φ.

ἀναγελῶ (—*άω*)· γελῶ, περιγελῶ, ἀνεμπαίζω, περιπαίζω, ὀνειδίζω, χλευάζω: παροιμ. «βγῆκε ἡ πομπὴ 'ς τὶς στράτες κι' ἀναγέλα τοὺς διαβάτες», ὅτι συνήθως οἱ καταγέλαστοι δὲν διστάζουν νὰ ἐμπαίζουν ἄλλους καλυτέρους των· «τὸ χόρτο ὁποῦ ἀναγελᾶς 'ς τὴν πόρτα σου φυτρώνει», τὴν χλεύην τὴν ὁποίαν ἐκστομίζεις κατὰ τοῦ ἄλλου, θὰ τὴν ἀκούσῃς καὶ ὁ ἴδιος ἀποδιδομένην εἰς σέ· «ἀναγέλασ' ὁ μυξάρης τὸν καημένο τὸ σαλιάρη», ὅτι ὁ ὀνειδίζων ἄλλον δὲν εἶναι ἀνώτερος τοῦ ὀνειδιζομένου. Β. Φ.

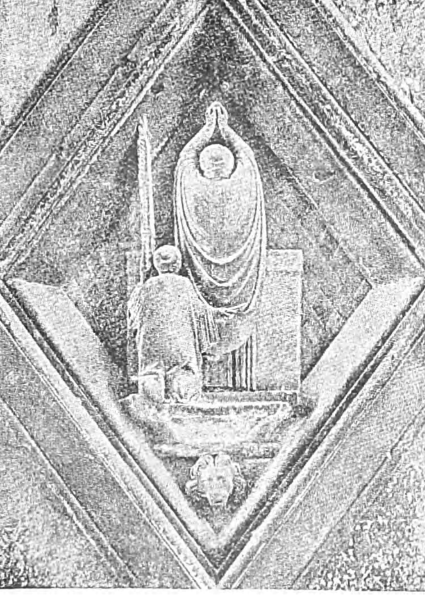

2.—Ἀντρέα Πιζᾶνο: *Λειτουργία.* *[Κωδωνοστάσιον—Φλωρεντίας]*

ἀναγενίτης (Anagénite) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτὸν συνώνυμον τῆς ὀρυκτῆς ὤχρας χρωμίου. Γ. Κ. Γ.

ἀναγέννησις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου γέννησις, ἀναδημιουργία, ἀναπαραγωγή· || ἀπόκτησις νέας ἀκμῆς, νέων δυνάμεων.

1.—Τζιόττο: *Ὁ θάνατος τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου.* *[Φλωρεντία]*

— [ΔΟΓΜΑΤ.] Ἡ ἁγία Γραφὴ καλεῖ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὁτὲ μὲν κλῆσιν καὶ ἐκλογήν, ὁτὲ δὲ ἀναγέννησιν, ὁτὲ δὲ δικαίωσιν, ὁτὲ δὲ ἁγιασμόν. Ἐν τούτοις πρὸς σαφεστέραν κατανόησιν καὶ ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν τῆς σωτηρίας δὲν φαίνεται ἀπορρίψιμος ἡ ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων ἰδίᾳ δογματικῶν εἰσαχθεῖσα μέθοδος τῆς κατ' ἰδίαν ἐξετάσεως τῶν τεσσάρων τούτων βαθμίδων. Κατὰ ταύτην ἀναγέννησις καλεῖται ἡ θεία ἐκείνη ἐνέργεια, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος χαράσσων νέαν κατεύθυνσιν τοῦ ἑαυτοῦ βίου μεταβάλλεται εἰς καινὴν κτίσιν (Β' Κορ. 5, 17. Γαλ. 6, 15). Ὁ ἀναγεννηθεὶς ἀποβάλλει τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ, καὶ ἐνδύεται τὸν καινόν, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας (Ἐφεσ. 4, 22—24. Ἐν τῇ ἀναγεννήσει λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος νέαν πνευματικὴν ζωήν, ἡ ὅλη δ' αὐτοῦ προσωπικότης, καθ' ὑπερφυσικὸν τρόπον, μεταβάλλεται καὶ ἁγιάζεται ἀποσπωμένη ἐκ τοῦ μέχρι τοῦδε ἁμαρτωλοῦ βίου (Ἰωάν. 3, 3—8). Ὁ πρότερον πνευματικῶς νεκρὸς γίνεται νῦν πνευματικῶς ζῶν, ἡ σὰρξ γίνεται νῦν πνεῦμα (Ἰωάν. 3, 6). Διὰ τῆς ἀναγεννήσεως ἀποκαθίσταται ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἕνωσις, ἡ διὰ τῆς ἁμαρτίας διαταραχθεῖσα, καὶ ἐγχύνονται εἰς τὸν ἄνθρωπον νέαι θεῖαι δυνάμεις ζωῆς. Ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ καθίσταται τέκνον τῆς χάριτος, μέλος τῆς ἁγίας οἰκογενείας.

Ἡ ἀναγέννησις ἐπέρχεται διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ (Α' Πέτρ. 1,23. Ἰάκ. 1.18) καὶ μάλιστα διὰ τοῦ βαπτίσματος (Ἐφ. 5,26. Ἰωάν. 3, 5), ὅπερ τούτου ἕνεκα καλεῖται καὶ «λουτρὸν παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινίσεως Πνεύματος ἁγίου», (Τίτ. 3, 5). Ἡ ἀναγέννησις, ἥτις ὡς πνευματικὴ γέννησις ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὴν σαρκικὴν γέννησιν (Ἰωάν. 1, 13. Ἰακ. 1, 18) εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς νέας ἐν τῷ Θεῷ ζωῆς. Ἡ ἀρχὴ ὅμως αὕτη δύναται καὶ πρέπει νὰ ἀναπτυχθῇ, ὡς τὸ γεννηθὲν νήπιον δύναται καὶ πρέπει νὰ ἀναπτυχθῇ. Ὡς λοιπὸν τὸ νήπιον οὕτω καὶ ὁ ἀναγεννηθεὶς ἔχει ἀνάγκην μερίμνης, ἵνα ἀναπτύξῃ τὴν ἀναγέννησιν. Κατὰ ταῦτα πάντες οἱ βεβαπτισμένοι εἶναι ἀναγεγεννημένοι, πάντες ὅμως οἱ ἀναγεγεννημένοι δὲν προοδεύουσιν ἐν τῇ ἀναγεννήσει, καθόσον ἡ ἐν τῇ ἀναγεννήσει πρόοδος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου. Κ. Ι. Δ.

— [ΚΑΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ]. *Ἀναγέννησις* λέγεται τὸ κοσμοϊστορικὸν ἐκεῖνο κίνημα τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ, τὸ ὁποῖον, διὰ τῆς ἀξιοθαυμάστου ἀνθήσεως τῆς τέχνης καὶ τῶν γραμμάτων μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος ἀπὸ τοῦ 1400 μέχρι περίπου τοῦ 1575, χαρακτηρίζει κυρίως τὴν νέαν μορφὴν τῆς ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ μετὰ τὸν μεσαίωνα. Πρὸ αὐτῆς ἐπεκράτει ἡ ἀσκητικὴ ἀντίληψις τῆς ζωῆς καὶ ἡ ἀποστροφὴ τοῦ πνεύματος ἀπὸ τῆς πραγματικότητος, τοῦτο δὲ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταφρόνησιν τῆς φύσεως καὶ τῆς παρατηρήσεως. Βαθμηδὸν ὅμως ἡ ἀνάπτυξις τῆς οἰκονομικῆς ἐπικοινωνίας καὶ ἡ διαμόρφωσις νέων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν συνθηκῶν ἐπέφερε καὶ νέαν πνευματικὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἤρχισεν ἤδη νὰ ἐνδιαφέρεται περισσότερον καὶ νὰ ἀσχολῆται μὲ τὸν ἑαυτόν του, μὲ τὴν πολιτείαν του, τὴν οἰκονομίαν του, μὲ τὴν πέριξ φύσιν καὶ τὸν κόσμον. Νέαι δυνάμεις σφριγώσης θελήσεως ἐδείκνυον μίαν τάσιν ἀπαρνήσεως τῶν παραδεδομένων, τῶν μεσαιωνικῶν ἀπεξηραμένων δογμάτων. Ἀντὶ τῆς χριστιανικῆς ὀνειροπολήσεως περὶ τῆς ἄλλης ζωῆς προβάλλει τώρα τὰς ἀξιώσεις του τὸ παρόν, τὸ γήϊνον, αὐτὴ ἡ παροῦσα καὶ πρὸ ἡμῶν ζωή.

Ἡ ψυχικὴ αὕτη μεταστροφὴ συνετελέσθη πρωϊμώτερον ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐκεῖ, μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῆς ξένης γερμανικῆς κατακτήσεως, ἡ δημοκρατικὴ μερὶς τῶν Γουέλφων κατώρθωσε μετὰ πολυετεῖς ἀγῶνας νὰ ἐπικρατήσῃ. Τοῦ ἀγῶνος τούτου μετέσχον καὶ οἱ πάπαι, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιβάλουν τὴν κυριαρχίαν των πανταχοῦ τῆς Ἰταλίας, ἀναγκασθέντες μάλιστα νὰ ἐγκαταλείψουν καὶ αὐτὴν τὴν Ρώμην ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον, ἀλλ' ἀνεφάνησαν εἰς πολλὰ μέρη ἰσχυρὰ κράτη ἔχοντα κέντρα μικρὰς πόλεις ἀνελθούσας εἰς δύναμιν μὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν στρατιωτικήν των ἀνάπτυξιν. Καὶ τὴν μὲν τελευταίαν ἐν μέρει ἐπέτυχον, προσλαβοῦσαι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των τὴν παλαιὰν στρατιωτικὴν ἀριστοκρατίαν, ἡ ὁποία ἐπεδίωκε χρήματα καὶ δόξαν, τὸν δὲ πρῶτον ἀπέκτησαν διὰ τῆς μεγάλης οἰκονομικῆς ἐπικοινωνίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, τὸ ὁποῖον διεξήγετο ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους πρὸς πᾶσαν διεύθυνσιν, μάλιστα δὲ πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Ἡ οἰκονομικὴ αὕτη κίνησις ἔφερεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν νέαν κοινωνικὴν τάξιν, τὴν ἀστικὴν τῶν ἐμπόρων τάξιν, ἡ ὁποία ἔπαιξε καὶ τὸ κυριώτερον πρότυπον ἐν τῇ νέᾳ πολιτικῇ ἐξελίξει τῆς Ἰταλίας. Πολλαὶ οἰκογένειαι μάλιστα διὰ τῆς ἰδιοφυΐας τῶν ἀρχηγῶν των κατέλαβον πολλαχοῦ τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ πανταχοῦ πλεῖσται προέκυψαν ταραχαὶ καὶ σκληροὶ ἀγῶνες διεξήχθησαν ἐκ τῆς ἁμίλλης ταύτης πρὸς ἐπικράτησιν μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν καὶ πρὸς τὴν παλαιὰν ἀριστοκρατίαν, ἡ ὁποία πολλάκις δι' εὐνοιῶν πρὸς τὸν λαὸν ἐπετύγχανε τὴν ὑποστήριξίν του. Ἐντεῦθεν προῆλθεν ἰσχυρὰ πολιτικὴ κίνησις καὶ ἀνεπτύχθη εἰς μέγαν βαθμὸν ὁ ἀτομισμός, τὸ αἴσθημα τοῦ Ἐγώ, ἡ τόλμη καὶ ἡ ριψοκίνδυνος φιλοδοξία. Οὕτως ἐδημιουργήθη μία νέα κοινωνία, ἐν τῇ ὁποίᾳ κυριαρχοῦν ὄχι τόσον ἡ καταγωγὴ καὶ ἡ τάξις, ὅσον ἡ ἰδιοφυΐα καὶ ἡ κατόπιν φοβερῶν ἀγώνων ἀποκτωμένη δύναμις. Ἡ νέα αὕτη ἀριστοκρατία, οὕτως εἰπεῖν τῆς δράσεως καὶ τοῦ πνεύματος, ἡ ἐκ τοῦ λαοῦ προελθοῦσα, οὐδέποτε ἔχασε τὴν ἐπαφὴν πρὸς τὸν λαόν. *Ὁ Κόζιμος τῶν Μεδίκων* τῆς Φλωρεντίας, ὅστις ἀπὸ πλουσίου ἐμπόρου συνεκέντρωσεν εἰς ἑαυτὸν πᾶσαν τὴν δύναμιν τῆς Φλωρεντίας, οὐδεμίαν ἀνωτέραν θέσιν διεξεδίκει δι' ἑαυτόν, οὐδὲ τίτλον τινὰ ἀπέκτησε ποτὲ πλὴν τοῦ «Pater patriae», ὁ δὲ

3.—Τζιόττο: *Ὁ Ἰωακεὶμ εἰς τοὺς ποιμένας.* *[Παρεκκλήσιον Ἀρένας—Πάδουα]*

Digitized by Google

ἀνεψιός του *Λαυρέντιος ὁ Μεγαλοπρεπὴς* ἔγινε τὸ ὑπόδειγμα τοῦ μᾶλλον πολιτισμένου ἄνευ τίτλου ἡγεμόνος, ἐνισχύων τὴν οἰκονομικὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ καὶ φιλοδοξῶν νὰ καταστήσῃ τὴν πατρίδα του προστάτιδα τῶν τεχνῶν καὶ ὁδηγὸν τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν χρόνων του. Οὕτω πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ νέου πολιτισμοῦ προῆλθον ἐκ τοῦ λαοῦ, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἀνεβλάστησε καὶ ἡ τέχνη, ἡ ὁποία ἐν Ἰταλίᾳ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐθνική.

4.—Ἡ Μητρόπολις καὶ τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Φλωρεντίας.

Τὸ ἔργον τῆς τέχνης δὲν εἶναι τώρα γέννημα τῆς θελήσεως τοῦ φεουδάρχου ἢ τοῦ θρησκευτικοῦ μόνον ἀρχηγοῦ, ἀλλ' ὁλοκλήρου τῆς πόλεως, κριτήριον δὲ αὐτοῦ ὄχι πλέον ἀποκλειστικῶς ἡ σχολαστικὴ φιλοσοφία, αἱ θεολογικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἀπαιτήσεις μιᾶς προνομιούχου τάξεως, ἀλλ' ὁλόκληρος ὁ λαὸς ὁ ἐκφέρων τὴν κρίσιν του μὲ τὰς συνιστωμένας καλλιτεχνικὰς ἐπιτροπάς, τὰς ὁποίας ἀπαρτίζουν πολῖται καὶ καλλιτέχναι συγχρόνως, ὅπως π. χ. ἐν Φλωρεντίᾳ. Οἱ καλλιτέχναι ἔχουν ἰδίαν ὀντότητα, ἀναπτύσσουν ἐλευθέρως τὸν καλλιτεχνικόν των τρόπον, ὅστις ἔχει ῥοπὴν εἰς τὴν γενικὴν διαμόρφωσιν τοῦ ῥυθμοῦ. Οὕτως ὁ καλλιτέχνης γίνεται ἰδιαιτέρα αὐτοτελὴς προσωπικότης καὶ τὸ ἔργον του λαμβάνει ἐντελῶς ἀτομικὸν χαρακτῆρα, ἐνσαρκώνει τὴν ἀτομικὴν ἰδέαν τοῦ δημιουργοῦ καλλιτέχνου, ὁ ὁποῖος ἔχει πλήρη συνείδησιν ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἀποστολῆς του, ἐτιμᾶτο δὲ ἐξαιρετικῶς καὶ ὑπὸ τῆς κοινωνίας· ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῶμεν πόσον μεγάλη ἦτο ἡ τιμὴ τῆς ὁποίας ἠξιώθη ὁ γλύπτης *Ντονατέλλο*, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ προῆλθεν ἐκ τῆς ἁπλῆς χειροτεχνίας, ἐτάφη εἰς τὸν Ἅγιον Λαυρέντιον τῆς Φλωρεντίας πλησίον τοῦ μεγάλου Κοζίμου τῶν Μεδίκων!

Ἡ ἀνάπτυξις δὲ τοῦ ἀτομισμοῦ, ἡ στροφὴ πρὸς τὴν μελέτην τῆς φύσεως, ἀποτελεῖ καὶ διὰ τὴν τέχνην ἓν τῶν χαρακτηριστικωτέρων γνωρισμάτων, ἡ ὅλη δὲ κίνησις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀναγέννησις τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὴν φύσιν. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ Ἀναγέννησις συναντᾶται μὲ τὴν Ἀρχαιότητα, τῆς ὁποίας ἡ ἀνάμνησις ἐπλανᾶτο εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν καὶ

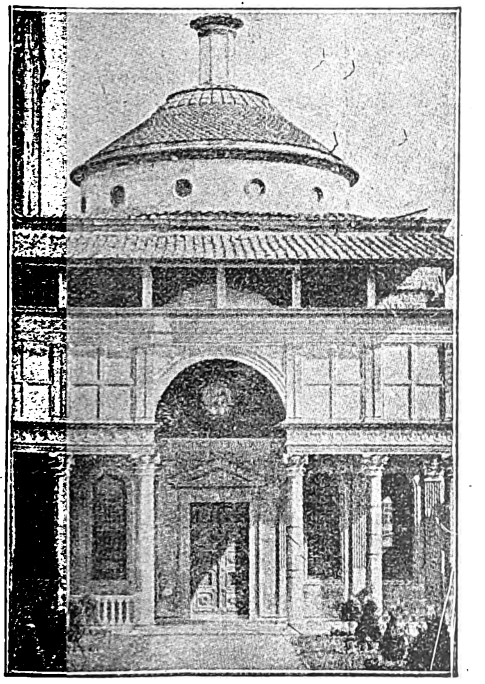

5.—Μπρουνελλέσκη: *Παρεκκλήσιον Πάτσι.*
[Φλωρεντία]

τὰ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα ἔζων ἀκόμη ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὴν ἀπομονωμένην ζωήν των. Ἤδη πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀρχίσει ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ εἰς τὸν Παράδεισον τοῦ Δάντου βλέπομεν τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ σχέσιν πρὸς τὴν ἀρχαιότητα κατὰ τὴν συνάντησίν του μὲ τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς καὶ φιλοσόφους, τῆς ὁποίας ἡ περιγραφὴ διαπνέεται ἀπὸ ἀρχαίαν καὶ φωτεινὴν γαλήνην. Ὁ Ἕλλην *Χρυσολωρᾶς* εἶχε φέρει αὐτὰς τὰς ἑλληνικὰς σπουδὰς εἰς τὴν Φλωρεντίαν (1396), μετ' αὐτὸν *Γεώργιος ὁ Τραπεζούντιος* καὶ βραδύτερον πολλοὶ ἄλλοι, εἶναι δὲ ἀρκετὰ γνωστὸν μὲ ποῖον ζῆσουν τὰς «μουσικὰς ἁρμονίας» τῶν ἐκεῖ ἀρχαίων μνημείων καὶ εἶναι γνωστὸν μὲ ποῖον ἐνθουσιασμὸν ἀνέλαβεν ὁ *Ραφαὴλ* τὴν ἀνασκαφὴν τῆς ἀρχαίας Ρώμης, τῆς ὁποίας καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλοι ἐμελέτων τὴν ἀναπαράστασιν.

λον ὁ *Τετράρχης* συνέλεγε χειρόγραφα καὶ ἐμελέτα τοὺς Λατίνους ποιητὰς καὶ πεζούς. Οὗτος μάλιστα ἀνακαλύπτει τὴν φύσιν καὶ εἶναι περίφημος ἡ ἐπιστολή του, εἰς τὴν ὁποίαν περιγράφει τὴν ἀνάβασιν τοῦ παρὰ τὴν Ἀβινιὸν ὄρους Βαντοῦ (26 Ἀπριλίου 1326)· αὐτὸς ἐπίσης ἀνακαλύπτει καὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνθυμεῖται τοὺς πασιγνώστους λόγους τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου ὅτι οἱ ἄνθρωποι θαυμάζουν τὰ ὄρη κτλ. ἀλλὰ «ἀδιαφοροῦσι διὰ τὸν ἑαυτόν των, δὲν θαυμάζουν ἑαυτούς». Ὁ *Βοκκάκιος* καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐπροσπάθησε νὰ μάθῃ διὰ τοῦ Ἕλληνος Λεοντίου Πιλάτου. Πόσον βαθεῖα ἦτο ἡ ἀνθρωπιστικὴ κίνησις καὶ ἀληθὴς ἡ ἔννοιά της, μάλιστα ἐν Φλωρεντίᾳ, δεικνύει ὁ διάλογος τοῦ *Λεονάρδου Μπρούνι* († 1444) «Περὶ τῶν τριῶν μεγάλων Φλωρεντίνων ποιητῶν».

Δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν καὶ τὴν κατὰ τὸν ιε' αἰῶνα εἰσροὴν Ἑλλήνων σοφῶν προσφύγων ἐκ τοῦ Βυζαντίου, οἵτινες ἀληθῶς ἀνεζωογόνησαν τὰς κλασσικὰς σπουδάς. Μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἐν Φλωρεντίᾳ ἡ μεγαλειώδης φιλοσοφικὴ συζήτησις κατὰ τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συνελθοῦσαν σύνοδον (1438/9) πρὸς ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς βυζαντινῆς ὀρθοδόξου ἀποστολῆς ἦτο αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Παλαιολόγος μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Νικαίας, τοῦ περιφήμου *Βησσαρίωνος*. Τὴν συζήτησιν ἤνοιξεν ὁ ὀγδοήκοντα τριῶν ἐτῶν πλατωνικὸς *Γεμιστὸς Πλήθων*, ὁ διδάξας ἐν Μιστρᾷ, ὑποστηρίξας τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Πλάτωνος ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ περὶ ψυχῆς ἀπέναντι τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ ὁποίου τὴν ἱκανότητα παρεδέχετο εἰς τὰ φυσικά. Κατ' αὐτοῦ ἀντεπεξῆλθεν ὁ *Γεώργιος Σχολάριος* ἀπὸ ἀριστοτελικῆς ἀπόψεως, ἔλαβον δὲ μέρος εἰς τὴν συζήτησιν ὁ *Θεόδωρος Γαζῆς* καὶ ὁ *Γεώργιος ὁ Τραπεζούντιος*, ἐνῷ ὁ Βησσαρίων παρενέβη πρὸς συμβιβασμόν. Ἡ συζήτησις αὕτη ἔδωκε τότε τὸ πρῶτον ἀφορμὴν εἰς τοὺς συγχρόνους Φλωρεντίνους νὰ κάμνουν διάκρισιν εἰς τὰ φιλοσοφικὰ ῥεύματα τῆς ἀρχαιότητος, τὴν ὁποίαν ἕως τότε ἐξελάμβανον ἑνιαίαν. Ἐσχηματίσθησαν λοιπὸν δύο μερίδες, ἀλλ' ὑπερεῖχε πάντως ἡ πλατωνική, καὶ εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ἐντελῶς ἰδιαιτέρα ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν ἡ στοχαστικὴ καὶ πολιὰ μορφὴ τοῦ Γεμιστοῦ εἰς τὸν Κόζιμον τῶν Μεδίκων, ὁ ὁποῖος, κατ' εἰσήγησιν αὐτοῦ, ἵδρυσεν ἐν Φλωρεντίᾳ τὴν Πλατωνικὴν *Ἀκαδημίαν*. Τὴν περὶ αὐτὴν κίνησιν τῶν ἰδεῶν γνωρίζομεν ἐκ τῶν σωζομένων φιλολογικῶν περιγραφῶν διαφόρων, ὡς τοῦ *Ficino*, τοῦ μεταφραστοῦ τοῦ Πλάτωνος, τοῦ *Landini* καὶ τοῦ ἀνωτέρου ὅλων *Pico della Mirandola*.

Ἐκτὸς τῶν φιλοσοφικῶν τούτων ἐνασχολήσεων μεγάλην ὤθησιν ἔλαβεν ἐκ τῆς ἀρχαίας τέχνης ἡ Ἀναγέννησις καὶ διὰ τῆς ἀνευρέσεως πολλῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων καὶ ἐκ τῆς μελέτης τῶν σῳζομένων μνημείων. Ὁ *Μπρουνελλέσκι* καὶ ὁ *Ντονατέλλο* μετέβησαν μαζὶ εἰς Ρώμην διὰ νὰ μελετήσουν

Ἀλλ' ἡ μελέτη αὕτη καὶ ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὴν ἀρχαιότητα δὲν ἦτο ἐξωτερικόν τι καὶ ἁπλῆ μιμητικὴ τάσις· συνεβάδιζε μὲ τὸ πραγματικὸν κλασσικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται νῦν περισσότερον πλουτισμένον ψυχικῶς διὰ τῆς ἐκ τοῦ μεσαίωνος κληρονομηθείσης βαθείας ἀναπτύξεως τοῦ ἐσωτέρου ἀνθρώπου. Οὗτος δὲν ἀρκεῖται νῦν εἰς τὴν ἁπλῆν καὶ ξηρὰν μίμησιν τῆς φύσεως, ἀλλ' ἐπεξεργάζεται αὐτὴν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, σύμφωνα μὲ τὸ ἰσχυρῶς ἀναπτυσσόμενον πνεῦμα τῆς ἁρμονίας καὶ τῶν καλῶν ἀναλογιῶν.

Εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα τῆς Ἀναγεννήσεως πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀνθήσεως τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ὠφέλειαν τῆς τέχνης. Ἡ μελέτη τῆς φύσεως ἐπέφερε καὶ τελειοτέραν γνῶσιν τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς πραγματικῆς αὐτῶν συστάσεως. Ὁ καλλιτέχνης δὲν ἐστηρίζετο πλέον μόνον εἰς τὴν ὀπτικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ ἱκανότητα διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὰ πράγματα, ἀλλ' εἶχε συνεπίκουρον τὰ διδάγματα τῆς γεωμετρίας, τῆς ἀνατομίας καὶ τῆς ὁσημέραι μελετωμένης καὶ ἀνακαλυπτομένης προοπτικῆς. Εἷς τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν, ὁ ὁποῖος ἔκλεισε μέσα του ὁλόκληρον τὸ πνεῦμα τῆς Ἀναγεννήσεως, ὁ *Λέων Βαπτιστὴς Ἀλμπέρτι* (1405—1472), εἶναι ὁ γνήσιος ἀντιπρόσωπος τῆς ἐποχῆς του. Ἀρχιτέκτων μέγας, δημιουργήσας τόσα ἔργα, ὡς θὰ ἴδωμεν, Φλωρεντῖνος τὴν καταγωγήν, ἐφιλοσόφησε θαυμασίως καὶ μᾶς ἔδωκε τὸν τέλειον τύπον ἀνθρώπου τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἀνεπίληπτος τὴν ἐμφάνισιν, ἐπιδίδων εἰς τὴν γυμναστικὴν καὶ ἱππασίαν, ἐπιμελὴς εἰς τὸ λέγειν, ἠσκημένος εἰς τὴν μουσικὴν καὶ τὴν συνδιάλεξιν, ἠγάπα μὲ πάθος τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας, ὡς καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ἦτο ἐργατικώτατος καὶ ἀφῆκε πολλὰ συγγράμματα. Ἡ ζωγραφικὴ δι' αὐτὸν εἶναι αὐστηρὰ μαθηματικὴ ἄσκησις, ἀδιάκοπος παρατήρησις τῆς φύσεως καὶ παράστασις τῶν πραγμάτων χάριν αὐτῆς τῆς

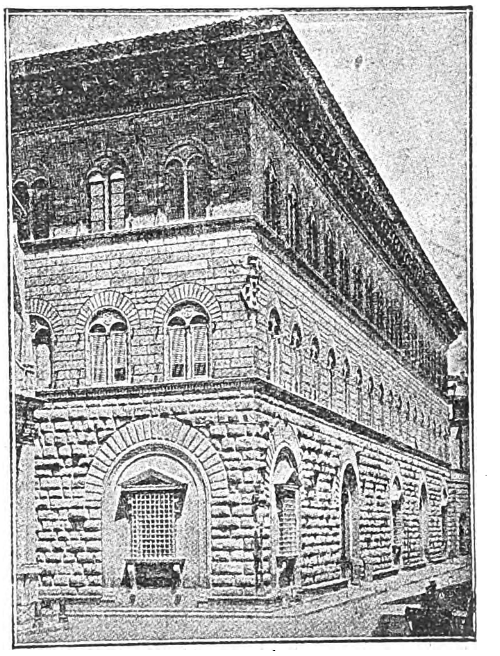

6.—Μικελότσο: *Παλάτσο Μέντιτσι Ρικάρντι.*
[Φλωρεντία]

ὡραιότητός των καὶ οὐχὶ ὡς ἀντιτύπων ὑψηλοτέρου κόσμου ἢ πρὸς δήλωσιν ἱερῶν συμβάντων. Μὲ ἐνθουσιασμὸν ἐμελέτα τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τῆς φύσεως καὶ πανταχοῦ εὕρισκε θέλγητρον, εἰς τὰ φυτά, εἰς τὰ ζῷα, ἀλλὰ τὸ ἰδιορρυθμότερον καὶ ὡραιότερον εἶναι δι' αὐτὸν ὁ *ἄνθρωπος*.

Digitized by Google

Πρὸς ἀπόδοσιν τούτων παρέχει τὰ γνωστὰ τότε περὶ προοπτικῆς καὶ χρωμάτων καὶ ἀνατομίας. Εἰς τὸ «Περὶ Ἀρχιτεκτονικῆς» βιβλίον του θέλει τὸν ἀρχιτέκτονα κυρίως τεχνικόν, μηχανικόν. Οὗτος κατασκευάζει μηχανὰς διὰ τὸν πόλεμον καὶ διὰ τὴν εἰρήνην, «μετατοπίζει βουνά, ἰσοπεδώνει

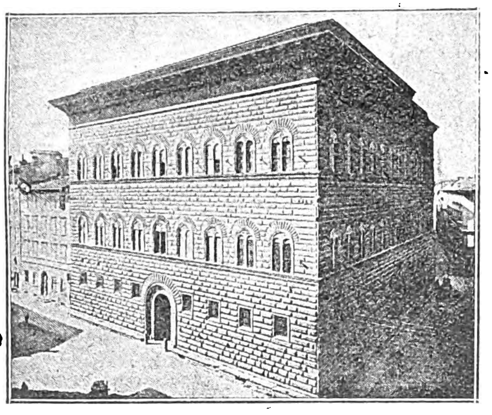

7.—*Τὸ Παλάτσο Στρότσι.*
[Φλωρεντία]

κοιλάδας, ἀποξηραίνει ἑλώδεις ἐκτάσεις καὶ κτίζει κατοικίας». Ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ δι' αὐτὸν «εἶναι ἡ ἀληθῶς κοινωνικὴ τέχνη, ἡ ὁποία ἑνώνει τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν συμβίωσιν».

Ὅπως βλέπει τις, ὅλοι οἱ μνημονευθέντες φορεῖς τοῦ πνεύματος τῆς Ἀναγεννήσεως εἶναι Φλωρεντῖνοι, διότι ἡ Φλωρεντία πρώτη ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Ἰταλίας ᾐσθάνθη ἐντός της τοὺς παλμοὺς τῆς νέας ζωῆς καὶ ὑπῆρξεν ἡ φωλεὰ ὅπου ἐπωάσθη καὶ ἐξεκολάφθη ἡ Ἀναγέννησις καὶ ὡς πρὸς τὰ γράμματα καὶ ὡς πρὸς τὰς τέχνας, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1300 περίπου. Ὁλόκληρος ὁ αἰὼν ἐκεῖνος ἦτο προπαρασκευή τις διὰ τὸν ἑπόμενον, ὁπότε κυρίως ἀρχίζει ἡ Ἀναγέννησις. Διότι εἶναι μὲν ὁ *Τζιόττο* ὁ πρῶτος φορεὺς τοῦ νέου πνεύματος ἐν τῇ τέχνῃ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος, ἀλλ' οἱ μαθηταί του καὶ ἡ σχολή του οὐδὲν νέον προσέθεσαν οὐδὲ ἐπεξέτειναν τὰς ἀρχάς του, καὶ μόνον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος ὁ *Μαζάτσιο* ἐπανεῦρε τὴν ὑπὸ τοῦ Τζιόττο χαραχθεῖσαν γραμμὴν καὶ διὰ τῆς φυσικῆς παραστάσεως τῶν πραγμάτων ἐν τῷ χώρῳ διήνοιξε νέους θεμελιώδεις δρόμους εἰς τὴν πορείαν τῆς τέχνης.

Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὡς εἴπομεν ἤδη, ὅτι ὁ ἀτομισμός, ἡ ἀνάδειξις τῆς προσωπικότητος, εἶναι τὸ γενικόν, τὸ κύριον γνώρισμα τῆς περιόδου ταύτης τοῦ πολιτισμοῦ. Ὡς ἐκ τούτου δὲν πρέπει νὰ φανῇ καθόλου παράδοξον ὅτι ἡ ἱστορία τῆς τέχνης τῆς Ἀναγεννήσεως εἶναι ἱστορία τῶν καλλιτεχνῶν αὐτῆς. Δὲν ἔπαυσε βέβαια ἡ ἐσωτερικὴ φυσιολογικὴ οὕτως εἰπεῖν ἐξέλιξις τῶν καλλιτεχνικῶν μορφῶν συμφώνως πρὸς τὰς γενικὰς καὶ θεμελιώδεις ἐννοίας τῶν στυλιστικῶν μεταβολῶν· τοὐναντίον μάλιστα, παρὰ τὰ πρόσωπα καὶ ὑπεράνω τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν παρατηροῦμεν δι' ὅλων τῶν ἔργων συνεχῆ καὶ ἀδιάπτωτον καὶ κανονικὴν τὴν βαθμιαίαν διαμόρφωσιν καὶ σταθερότητα τοῦ τρόπου τοῦ βλέπειν, ἀλλὰ τῆς ἐξελίξεως ταύτης κατ' ἐξοχὴν φορεῖς καὶ ὁδηγοὶ εἶναι αὐταὶ αἱ ἀτομικαὶ προσωπικότητες, τῶν ὁποίων ὁ ἀτομικὸς χαρακτὴρ καὶ ἡ ἰδιαιτέρα ἰδιοφυΐα ἔχουν συνυφάνει τὴν πλουσίαν καὶ ἁρμονικὴν ποικιλίαν τοῦ πίνακος τῆς Ἀναγεννήσεως, τὴν ἀποτελοῦσαν τὸ μέγα θέλγητρον καὶ τὴν ὑπέροχον αὐτῆς ἀξίαν. Ἐν τῇ ἐξεικονίσει λοιπὸν τῆς ἱστορίας αὐτῆς θὰ προέχῃ ἡ κατὰ καλλιτέχνας μελέτη, χωρὶς νὰ παραγνωρίζεται καὶ ἡ ἐξέλιξις τῶν μορφολογικῶν φαινομένων. Προβαίνοντες εἰς τοῦτο θὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος, τοῦ ὁποίου ἡ τέχνη ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ τὴν *πρωτοαναγέννησιν*, τῆς ὁποίας τὴν ἐκκόλαψιν καὶ τὴν ἄνθησιν ἔχομεν ἐν Φλωρεντίᾳ, καὶ μετὰ ταῦτα θὰ ἔλθωμεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς Ἀναγεννήσεως, ὁπότε τὸ κέντρον τῆς καλλιτεχνικῆς δράσεως μετατοπίζεται ἀπὸ τῆς Φλωρεντίας εἰς Ρώμην, ὅπου, περὶ τὸν πυρῆνα τῆς Χριστιανικῆς ἑστίας, συγκεντροῦνται πανταχόθεν οἱ μεγαλύτεροι καλλιτέχναι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν παπῶν. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον τῆς Ἀναγεννήσεως συνεισέφερε τὴν πολύτιμον συμβολήν της καὶ ἡ Βενετία, λαμπρύνασα τὸ τέλος αὐτῆς διὰ τοῦ μεγάλου *Τισιανοῦ*. Ἀλλὰ πρὶν εἰσέλθωμεν εἰς τὴν μελέτην ταύτην εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὀλίγα περὶ τῶν μεγάλων προδρόμων τῆς τέχνης τῆς Ἀναγεννήσεως, τοῦ *Τζιόττο* καὶ τῶν γλυπτῶν *Πιζάνων*.

Σημειωτέον ὅτι εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἰταλικήν, ἐκ τῆς ὁποίας παρελήφθη καὶ εἰς τὰς λοιπάς, ὁμιλοῦν περὶ τῆς τέχνης κατὰ αἰῶνας καὶ δὴ μονολεκτικῶς δηλοῦντες τὸν ιδ΄ αἰῶνα ὡς *trecento*, τὸ ιε΄ *quattrocento* καὶ τὸν ιστ΄ *cinquecento*: οὕτω π.χ. λέγουν περὶ τῆς τέχνης τοῦ trecento καὶ ἐννοοῦν τὴν τέχνην τοῦ ιδ΄ αἰῶνος (1300—1400), τοῦ quattrocento τὴν τέχνην τοῦ ιε΄ αἰῶνος (1400—1500), τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ ἀποδώσωμεν ἀντιστοίχως καὶ μονολεκτικῶς, ἀναφέρομεν ὅμως τὸ πρᾶγμα, διότι πρόκειται περὶ συνηθεστάτης ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ ὁρολογίᾳ ἐκφράσεως.

ΙΓ΄—ΙΔ΄ ΑΙΩΝ. *Οἱ Πιζᾶνοι.* — Ἤδη κατὰ τὸν ιγ΄ αἰῶνα ὁ ἐξ Ἀπουλίας καταγόμενος *Νικολὸ Πιζᾶνο*, ἰσχυρὰ πλαστικὴ ἰδιοφυΐα, ἐζήτησε πρῶτος ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς ἀρχαιότητος αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐκείνων, οὐχὶ μικρὰς λεπτομερείας ἢ διακοσμητικὰ θέματα, ἐνεκολπώθη τὰς μορφὰς τῆς ἑλληνορρωμαϊκῆς τέχνης, ἀντέγραψε τὸν ρυθμόν των. Λαβὼν ὡς πρότυπα ἀρχαίας σαρκοφάγους καὶ μαρμάρινα ἀγγεῖα διέπλασε κατ' ἀναλογίαν αὐτῶν τὰ ἰδιαίτερά του θέματα καὶ ἐδημιούργησε πρωτοφανῆ ἔργα, ὡς τὸν ἄμβωνα τοῦ Βαπτιστηρίου τῆς Πίζας, ὅπου παρὰ τὴν χρησιμοποίησιν ἀρχαίων τύπων ἔχει καὶ ὀξεῖαν παρατήρησιν τῆς φύσεως καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ζῴων. Ὁ υἱός του *Τζιοβάννι* ἠκολούθησε νέαν ὁδόν, κληρονομήσας μόνον τὴν δραματικὴν δύναμιν τοῦ

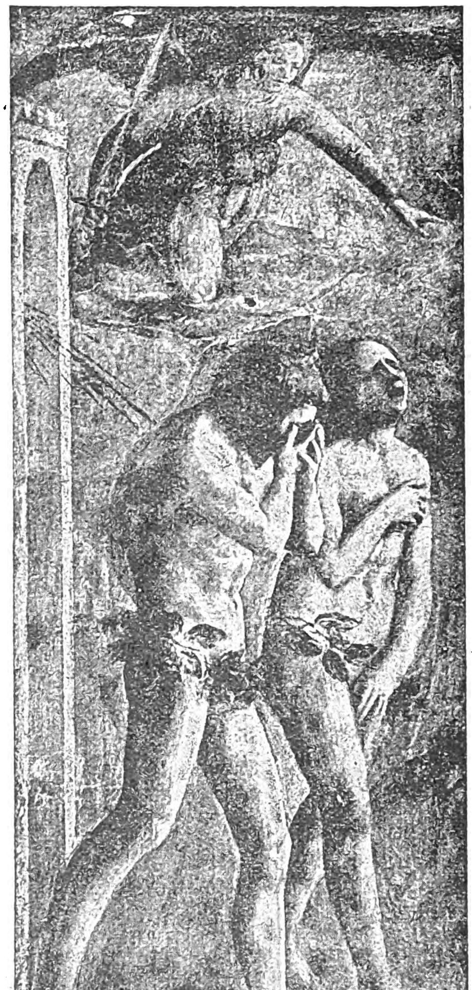

8.— Μαζάτσιο: *Ἐκδίωξις τῶν Πρωτοπλάστων ἐκ τοῦ Παραδείσου.*
[Παρεκκλήσιον Μπραγκάτσι-Φλωρεντία]

πατρός. Ἀλλὰ προσέθεσεν ἕνα πάθος καὶ μίαν ἰσχυρὰν ὁρμὴν εἰς τὰς νέας του μορφάς, ὥστε εἰς τὸν ἄμβωνα τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τῆς Πιστόγιας φθάνει εἰς βιαιότητα. Παρὰ τούτου ὅμως ἔλαβε μεγάλα διδάγματα ὁ *Τζιόττο*, ὅστις συνειργάσθη μετὰ τοῦ συγχρόνου του *Ἀνδρέου Πιζᾶνο*. Οὗτος ἔδειξε μεγάλην συνθετικὴν ἱκανότητα καὶ δύναμιν ἐκφράσεως, δι' ἐλαχίστων προσώπων, πολλῶν ἰδεῶν καὶ γεγονότων. Περίφημος εἶναι ἡ νοτία θύρα τοῦ Βαπτιστηρίου τῆς Φλωρεντίας, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἔχυσεν ἐκ χαλκοῦ, ὡς καὶ τ' ἀνάγλυφα τοῦ βάθρου τοῦ κωδωνοστασίου, τῶν ὁποίων μερικὰ προέρχονται ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τοῦ *Τζιόττο*, εἰκονίζοντα τὰς διαφόρους τέχνας καὶ ἐπαγγέλματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ Λειτουργία (εἰκ. 2) τοῦ Ἀνδρέου Πιζᾶνο, ὅπου, ἐκτὸς τῆς τεχνικῆς λεπτότητος τοῦ ἀναγλύφου, ἡ ἁπλῆ, ἀλλὰ μεγάλη χειρονομία εἶναι τόσον βαθέως ὑποβλητική.

Τζιόττο.—Ἀλλ' ἡ ἐμφάνισις τοῦ *Τζιόττο* (1267—1337) ἀποτελεῖ ἓν τῶν σπουδαιοτάτων φαινομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης. Δράσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος καὶ κυριαρχήσας μόνος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτοῦ ἔφερεν ἐντός του, ὡς πρωΐμους καρπούς, ὅλα τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς τέχνης τῆς Ἀναγεννήσεως. Πρῶτος αὐτὸς ἐγκαταλείψας τὰ παραδεδομένα σχήματα καὶ τὰς ἐκστατικὰς ἀΰλους μορφὰς τῶν προκατόχων του τῆς βυζαντινῆς σχολῆς ἔστησε τὰ πρόσωπα τῶν ἱερῶν ἱστοριῶν εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος τῆς πραγματικότητος καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὰ τὴν δύναμιν νὰ κινοῦνται καὶ νὰ ἐκφράζωνται ὡς ζωντανὰ ὄντα.

Εἰς τὴν Ρώμην κατὰ τὰ τέλη τοῦ ιγ΄ αἰῶνος εἶχεν ἀρχίσει ἤδη γενναιοτέρα πως καλλιτεχνικὴ κίνησις διὰ τοῦ *Ἰακώβου Τορρίτη* καὶ μάλιστα τοῦ *Πιέτρο Καβαλλίνι*, ἀλλ' ἡ ἐξέλιξις τῆς προόδου αὐτῆς ἀνεκόπη διὰ τῆς μετατοπίσεως τῆς ἕδρας τῶν παπῶν εἰς Ἀβινιὸν τῆς Γαλλίας. Οὕτω ἀπέμεινε πάλιν εἰς τὴν Φλωρεντίαν διὰ τοῦ τέκνου της νὰ ἐγκαινιάσῃ τὴν νέαν τέχνην εἰς τὴν Ἰταλίαν, πολλαὶ πόλεις τῆς ὁποίας ἐγνώρισαν τὴν νέαν πνοὴν ποῦ ἐνεφύσησεν εἰς τὰ πλάσματά του. Ἀλλὰ κυρίως οἱ κύκλοι τῶν τοιχογραφιῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ ἀμφιθεάτρου (ὅθεν καὶ μὲ τὸ ὄνομά της *Arena* εἶναι γνωστοτάτη) εἰς τὴν Πάδουαν, καὶ εἰς δύο παρεκκλήσια τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Σταυροῦ (Sante Croce) εἰς τὴν Φλωρεντίαν μᾶς παρέχουν τὸ ἔργον τοῦ καλλιτέχνου εἰς ὅλην του τὴν δύναμιν καὶ βαθύτητα. Εἰς τὴν Πάδουαν, ὅπου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰργάζετο κατὰ τὸ 1305, ἐξεικόνισε σκηνὰς ἐκ τοῦ βίου τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, μὲ τοιαύτην σαφήνειαν καὶ φυσικότητα, ὥστε νομίζει κανεὶς ὅτι πρώτην φορὰν λαμβάνει γνῶσιν τῶν θαυμασίων αὐτῶν συμβάντων. Ἡ ἱστορία μάλιστα τοῦ Ἰωακεὶμ καὶ τῆς Ἄννης παρέχει τὰ ὡραιότερα ἐπεισόδια. Τὸ δωμάτιον, ὅπου γονατιστὴ ἡ Ἄννα δέχεται τὸν εὐαγγελισμόν, παριστᾷ ὡρισμένον καὶ ἀντιληπτὸν χῶρον, ὅπως καὶ τὸ παραπλεύρως μὲ τὴν νήθουσαν γυναῖκα. Τὰ πρόσωπα λαμβάνουν ὄγκον καὶ βάρος ἐξαιρόμενα περισσότερον μὲ τὰ εὐρέα ἐνδύματα, τῶν ὁποίων αἱ πτυχώσεις, μεγάλαι καὶ ἄνετοι, δὲν διαταράττουν τὸ συμπαγὲς καὶ ἑνιαῖον τῆς μορφῆς. Τὸ τοπίον εἶναι ἐντελῶς ὑποτυπῶδες: ὀλίγοι βράχοι καὶ ἐδῶ κ' ἐκεῖ σκορπισμένα δένδρα μᾶς ὑποβάλλουν τὴν ἔννοιαν τῆς ἐξοχῆς, ἀλλὰ μὲ δύναμιν καὶ ἀκρίβειαν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀπόλυτον ἀξίαν. Τὰ δὲ ἀρχιτεκτονικὰ κατασκευάσματα, πρὸ τῶν ὁποίων ἐκτυλίσσονται αἱ σκηναί, εἶναι μόνον τὸ βάθος, ἡ σκηνή, ὅπου προβάλλονται αὗται καὶ οὐχὶ πραγματικὰ κτίρια. Εἰς αὐτὰ ἐκ τοῦ μέρους πρέπει νὰ συλλάβωμεν τὸ ὅλον. Ἀλλ' ὁποία βαθύτης εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἔκφρασιν τῶν προσώπων! Μὲ ὀλίγας κινήσεις τῆς κεφαλῆς, τοῦ σώματος, μὲ ἐλαχίστας χειρονομίας παρίσταται πρὸ ἡμῶν τὸ δρᾶμα τῶν ψυχῶν μὲ μίαν ἁπλότητα καταπληκτικὴν καὶ σαφήνειαν ἀπαράμιλλον. Μὲ κατεβασμένην κεφαλήν, μέχρι μυχίων τεθλιμμένος φεύγει ἀπὸ τὴν οἰκίαν καὶ ἀποσύρεται ὁ ἄτεκνος Ἰωακεὶμ εἰς τοὺς βοσκούς, οἱ ὁποῖοι ἀποροῦν καὶ μὲ ἐρωτηματικὸν βλέμμα χαρακτηριστικώτατον ὁ εἷς ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἄλλον (εἰκ. 3). Δραματικωτάτη εἶναι ἡ σκηνὴ τοῦ ἐνταφιασμοῦ, ὅπου θαυμασίως εἰκονίζονται ὅλαι αἱ διαβαθμίσεις τῆς θλίψεως, τῆς ὁποίας μετέχουν καὶ οἱ ἄνω ἱπτάμενοι ἄγγελοι. Ἀξιοθαύμαστος εἶναι ὁ *Τζιόττο* καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν. Μὲ ἁπλᾶ μέσα γνωρίζει νὰ κατανέμῃ καταλλήλως τὰ διάφορα πρόσωπα εἰς καθαρὰ σχήματα, τὰ ὁποῖα ὑποβαστάζουν καὶ ὑποβοηθοῦν τὰ ἀρχιτεκτονικὰ βάθη ἢ τὸ βραχῶδες τοπίον, καὶ ὑποτάσσει

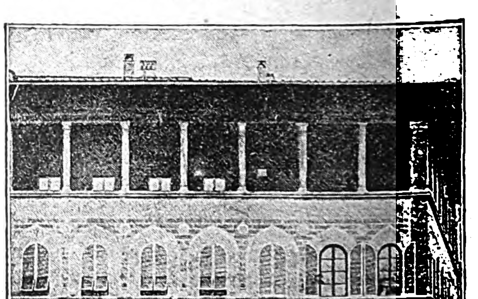

9.—Κρόνακα: *Παλάτσο Γκουαντάνι.*
[Φλωρεντία]

αὐτὰ εἰς ἓν σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον συγκεντρώνει τὴν κυρίαν δρᾶσιν καὶ εἰς τὸ ὁποῖον κατευθύνονται τὰ πάντα, ἡ ψυχολογικὴ ἐκδήλωσις μὲ τὸ βλέμμα, τὴν χειρονομίαν, τὴν κίνησιν καὶ αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ γραμμαί, ὅπως εἰς τὸν Ἐνταφιασμόν.

Περισσότερον ἐξειλιγμένος εἰς τὴν φυσικωτέραν

Digitized by Google

παράστασιν τῶν πραγμάτων παρουσιάζεται εἰς τὰς τοιχογραφίας τῆς Sante Croce, ὅπου ἐζωγράφησε τοὺς βίους τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ. Τώρα ἀποδίδει τελειότερον τὸν ὀργανισμὸν τῶν σωμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων αἱ πτυχαὶ εἶναι ποικιλώτεραι καὶ μαλακώτεραι. Τὸ ἀρχιτεκτονικὸν βάθος εἶναι πραγματικώτερον, πρὸ αὐτοῦ αἱ ἐκτυλισσόμεναι σκηναὶ διατίθενται εἰς ἁρμονικωτέραν καὶ πλουσιωτέραν σύνθεσιν. Ἡ συγκέντρωσις εἶναι πάντοτε τὸ κύριον χαρακτηριστικόν, ἀλλὰ καὶ τὰ διάφορα μέλη τῆς συνθέσεως λαμβάνουν μεγαλυτέραν κίνησιν καὶ ποικιλίαν. Ἁρμονικωτάτη εἶναι ἡ σύνθεσις τοῦ θανάτου τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου (εἰκ. 1) ὡς καὶ ἡ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Ἰωάννου μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων ἑκατέρωθεν τοῦ ἀνερχομένου ἁγίου ὁμάδων. Οὕτως ἀναδεικνύεται μέγας διακοσμητὴς καὶ διδάσκαλος ὅλων τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν τῆς Ἀναγεννήσεως.

Ἡ δρᾶσίς του δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν ζωγραφικήν, διότι καὶ ὡς ἀρχιτέκτων καὶ ὡς γλύπτης διεκρίθη. Εἶναι περίφημον τὸ κωδωνοστάσιον τῆς μητροπόλεως τῆς Φλωρεντίας, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἐσχεδίασε (εἰκ. 4) καὶ τοῦ ὁποίου μάλιστα μερικὰ ἀνάγλυφα κατεσκεύασεν ὁ ἴδιος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γκιμπέρτι.

Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατόν του οὐδεὶς τῶν μαθητῶν ἐκληρονόμησε τὴν μεγαλοφυΐαν του καὶ καθ' ὅλον τὸν ιδ' αἰῶνα ἡ τέχνη ἔζη μὲ τὰ ψιχία, τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ ἀρυσθῇ ἐκ τῆς μεγάλης ταύτης κληρονομίας, μόνον δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιε' ἄλλη μορφὴ ὁλοκλήρωσε τὰς σποραδικὰς προσπαθείας ὡς τοῦ *Ἀλτικιέρο* καὶ *Ἀβάντσι* πρὸς νέαν γενναιοτέραν ἐξέλιξιν, ἡ ὁποία συνεχῶς βαίνουσα σχηματίζει τὸ ὁλονὲν ὀγκούμενον καὶ βαθμηδὸν κανονικῶς διαμορφούμενον ρεῦμα τῆς Ἀναγεννήσεως.

Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΙΕ' ΑΙΩΝΟΣ. ***Γενικὰ χαρακτηριστικά.***—Γνώρισμα τῆς τέχνης τοῦ ιε' αἰῶνος εἶναι ἡ ὁρμὴ πρὸς κατάκτησιν τῆς πραγματικότητος, ἡ ἄπληστος χαρὰ διὰ πᾶν νέον παρατηρούμενον μυστικὸν τῆς φύσεως. Ἐντεῦθεν ἡ δροσερότης ἐκείνη καὶ ἀφέλεια, ὡς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος πρώτην φορὰν ἀνοίγει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν μέσῳ τῆς φύσεως. Ἀνεξάντλητον εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ καλλιτέχνου διὰ τὴν ποικιλίαν τῆς ζωῆς,

10.—Ἀντρέα ντὲλ Καστάνιο: *Ἁγία Τριάς* [Annunziata-Φλωρεντία]

τῆς ὁποίας ὅλας τὰς γραφικὰς λεπτομερείας αἰσθάνεται ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν νὰ διηγῆται ἀκαταπόνητος ἀναδιφῶν ἑκάστοτε νέας πτυχὰς τῆς ἀνακαλυπτομένης αὐτῆς δημιουργίας, ἥτις μὲ τὴν ποικιλίαν τῶν χρωμάτων, τὸν πλοῦτον τῶν μορφῶν καὶ τῶν ἀπόψεων, λαμβάνε ἐξαιρετικὴν λάμψιν καὶ μυθικὴν γοητείαν. Ὅλαι αἱ ποικιλίαι τῶν ἐνδυμασιῶν μὲ τὰ γραφικὰ χρώματα καὶ τὴν λαμπρὸν διακόσμησιν λεπτομερῶς περιγραφόμεναι καὶ μὲ περίτεχνον διάταξιν, ὅλη ἡ μικρὰ καὶ ἄφθονος βλάστησις τῆς φύσεως, τῶν ταπεινῶν χόρτων μὲ τοὺς λεπτοὺς μίσχους, τῶν τρυφερῶν φύλλων, τῶν ἀνθέων, τῶν ζῴων ἐκτίθενται μὲ ἐπιδεικτικὴν ἀφέλειαν εἰς τὰς μεγάλας τοιχογραφίας ἢ τοὺς πίνακας, ἐνῷ πρὸ αὐτῶν παρελαύνουν πολυπρόσωποι συνοδεῖαι ἢ συμμετρικῶς διατίθενται συγκεντρώσεις, ὅπου ἀφθονοῦν αἱ προσωπογραφίαι ζώντων ἀτόμων, μεταξὺ τῶν ὁποίων παρεμβάλλει ἐνίοτε ἑαυτὸν καὶ αὐτὸς ὁ ζωγράφος, ἢ ὑπὸ οἱανδήποτε ἀφορμὴν μιᾶς ἱερᾶς ἱστορίας ἐκτυλίσσονται σκηναὶ τῆς καθ' ἡμέραν ζωῆς, αὐτὴ ἡ εἰκὼν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς. Ἄλλοτε πάλιν ἐκτείνονται τοπία μὲ ποικιλωτάτους σχηματισμούς, θάλλοντας λειμῶνας, εὐγράμμους λόφους ἢ φεύγουν εἰς τὸ βάθος μακριναὶ ἀπόψεις, πρὸ τῶν ὁποίων ταλαντεύεται ἡ κομψοτεχνημένη σιλουέττα ἑνὸς δένδρου ἢ ὀξέως διαγράφονται αἱ αὐστηραὶ μορφαὶ τῶν τολμηρῶν ἀρχηγῶν ἢ τῶν ἱερῶν προσώπων. Καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ δαψίλεια τῆς πραγματικότητος, τῆς ὁποίας ὁ ὠμὸς πολλάκις ρεαλισμὸς ἢ ἡ ποιητικὴ διαπότισις εἶναι ἀνυπέρβλητος, ἀποδίδεται μὲ ἐντελῶς ἰδιάζοντα ρυθμόν. Τὰ πράγματα φαίνονται ὡς στιγμιαῖαι ἐντυπώσεις, ἔχουσαι ἀτομικὸν χαρακτῆρα καὶ δὲν ἀνάγονται εἰς γενικοὺς καὶ αἰωνίους τύπους. Αἱ μορφαὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον νεανικαὶ καὶ ἐλαφραί, ἔχουν κάτι ἀβέ-

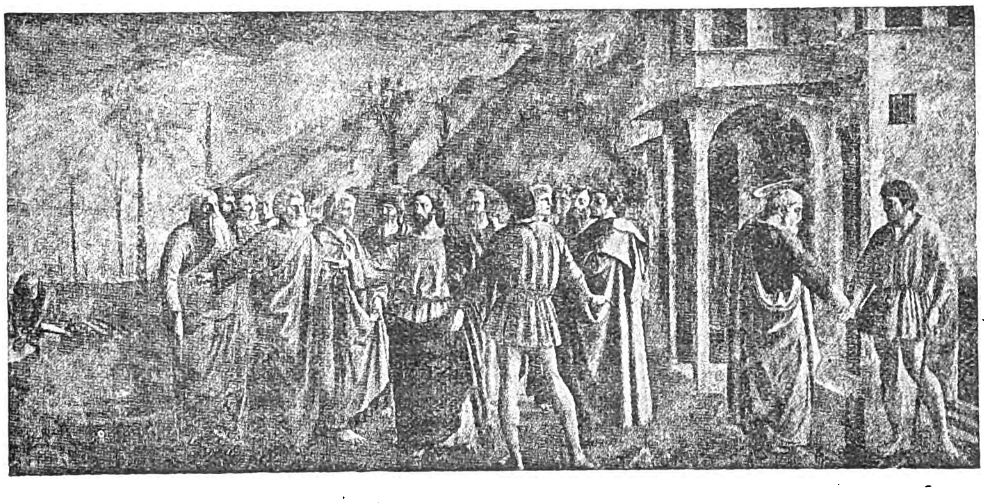

11.—Μαζάτσιο: *Ὁ Χριστὸς καὶ τὸ νόμισμα.* [Παρεκκλήσιον Μπραγκάτσι-Φλωρεντία]

βαιον εἰς τὴν στάσιν καὶ τὴν κίνησιν, ἡ ὁποία εἶναι πως βεβιασμένη, κατὰ τὰ τέλη δὲ τοῦ αἰῶνος λαμβάνει κάποιαν ἐπιτηδευμένην ὄψιν, αὐξανομένην ἀπὸ τὴν λεπτότητα καὶ τὸ εὔθραυστον τῶν μελῶν. Τὸ περίγραμμα εἶναι ἀνώμαλον καὶ ταραγμένον, ἡ δὲ ἐπιφάνεια κεκινημένη καὶ πολύμορφος. Ἔπειτα τὰ πράγματα ἵστανται καθ' ἑαυτὰ καὶ μεμονωμένα, ἡ δὲ ἐντύπωσις τῆς φύσεως παρέχει ἄποψιν κομματιαστὴν καὶ οὐχὶ ἑνιαῖον σύνολον. Ὡς πρὸς τὴν παράστασιν τοῦ χώρου, οὗτος εἶναι περιωρισμένος καὶ σφικτός, ἡ σκηνὴ εἶναι στενὴ καὶ ὁ πρὸ αὐτῆς χῶρος οὐχὶ εὐρύς, ἀλλὰ τρόπον τινὰ πνιγμένος, τὰ δὲ πρόσωπα νομίζεις ὅτι διασποῦν τὴν ἔμπροσθεν νοητὴν ἐπιφάνειαν τῆς εἰκόνος καὶ εἰσχωροῦν εἰς τὸ κενόν, πάντως ὅμως κινοῦνται ἐπὶ μιᾶς ἐπιπέδου ταινίας, ἢ ὅταν ἐκτυλίσσωνται εἰς βάθος τοποθετοῦνται εἰς αὐστηρῶς παράλληλα ἐπίπεδα διαδεχόμενα ἄλληλα, χωρὶς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν φυσικότητα τῆς ἀνέσεως. Τέλος ἡ σύνθεσις εἶναι χαλαρὰ ἢ παραφορτωμένη: πλῆθος προσώπων κινοῦνται εἰς τὴν εἰκόνα, ἀλλὰ δὲν συγκρατοῦνται ἀπὸ τὴν βαθυτέραν ἔννοιαν τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς ἀναγκαιότητος· διὰ τοῦτο συχνὰ καταστρέφεται ἡ ἑνότης τῆς συνθέσεως παρ' ὅλον τὸ θέλγητρον τῆς ἐξαιρετικῶς τονιζομένης μερικῆς λεπτομερείας. Ἡ συνήθης καὶ κατὰ παράδοσιν συμμετρικὴ διάταξις εἶναι μᾶλλον ἐξωτερική, καθόσον τὰ μέρη εἶναι αὐτοτελῆ καὶ ἡ σύνθεσις εἶναι παρατακτικὴ ἀνεξαρτήτων καὶ ἀτομικῶν μελῶν. Βεβαίως κατὰ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος ἀρχίζει δειλὰ ἡ κατὰ ἑνιαῖον ἀρχιτεκτονικὸν σχῆμα διάταξις καὶ ἡ περὶ ἓν σημεῖον συγκέντρωσις τῆς συνθέσεως· ἀλλ' ἐν γένει ἡ τέχνη ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς εὑρέσεως τῶν πραγμάτων δὲν ἐπρόσεξεν εἰς τὸν σαφέστερον καὶ ἁπλούστερον τρόπον τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν, τοῦτο ὅμως θὰ ἀποτελέσῃ πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸν θρίαμβον τῆς ἑπομένης περιόδου.

Ἀρχιτεκτονική.—Ἂν εἰς τὴν ἐν γένει τέχνην ἡ Ἀναγέννησις ἐξεδηλώθη μὲ τὴν πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν φύσιν κατεύθυνσίν της καὶ ἐν τῇ τάσει της ταύτῃ συνηνώθη πρὸς τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα, εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἐστηρίχθη καὶ ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα παρ' αὐτῶν τῶν μνημείων ἐκείνης, μάλιστα τῆς ρωμαϊκῆς. Τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας ἀρχιτεκτονικῆς, ὁ κίων, ἡ παραστὰς ἀντικαθιστοῦν τοὺς γοτθικοὺς στύλους καὶ ἐπαναφέρουν τὰ ἐπιστύλια, τὰς κατακόσμους ρωμαϊκὰς ζωοφόρους καὶ τὰ γεῖσα, ἐνῷ ἄλλα διακοσμητικὰ θέματα τῆς αὐτῆς πηγῆς πλημμυροῦν τοὺς τοίχους,

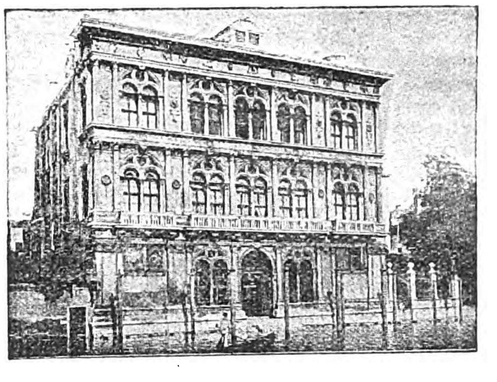

12.—Κοντούτσι: *Παλάτσο Βεντραμὶν-Καλλέργη.* [Βενετία]

ὡς αἱ γιρλάνδαι, οἱ ρόδακες κτλ. Ἐν ἀρχῇ μεμονωμένα ἀρχιτεκτονικὰ στοιχεῖα καὶ θέματα ἔκαμναν ἐντύπωσιν καὶ παρελαμβάνοντο καὶ ἐνσωματοῦντο εἰς τὰ οἰκοδομήματα, τὸ δὲ ἄδολον καὶ ἀληθὲς καλλιτεχνικὸν αἴσθημα φαίνεται καὶ εἰς τοῦτο ἀκόμη, ὅτι οὐδόλως ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψει τὸ ὅλον ἀρχιτεκτονικὸν σχέδιον τῶν κτιρίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν προσηρμοσμένα εἰς τοὺς ἰδιαιτέρους σκοποὺς καὶ τὴν χρῆσιν, διὰ τὰ ὁποῖα ἦσαν ἕκαστα προωρισμένα. Ἀπ' ἐναντίας ἐδῶ αἱ μὲν βασικαὶ μορφαὶ τῶν κτιρίων ἔμειναν αἱ ἐκ τῆς παραδόσεως κληρονομηθεῖσαι καὶ ζῶσαι ἐν τῇ χρήσει τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ χαρακτηριστικώτατα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προσδίδει εἰς αὐτὰ νέαν σημασίαν καὶ καλλιτεχνικὸν περιεχόμενον, εἶναι τὸ νέον ἀναθάλλον πνεῦμα τῆς ἀρχαίας ἀρχιτεκτονικῆς, αἱ κανονικαὶ καὶ ὡραῖαι ἀναλογίαι, ἡ διαυγὴς καὶ εὐσύνοπτος διάρθρωσις τῶν μελῶν. Σύμφωνα μὲ τὸ γενικὸν πνευματικὸν ρεῦμα τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ ἄτομον λαμβάνει αὐτοτέλειαν καὶ ἰσχυρὰν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν ὑπόστασιν, ἡ ἔννοια αὕτη εἰσχωρεῖ καὶ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν, ὅπου τὰ διάφορα μέλη ἐξατομικεύονται, σαφῶς διακρινόμενα ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἔχοντα ἕκαστον ἰδίαν ἀξίαν (θύραι, παράθυρα, διαιρέσεις τοίχων κλ.). Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὰ διάφορα ταῦτα μέλη αὐτοτελῆ καὶ ἀνεξάρτητα σχετικῶς παρατασσόμενα συγκρατοῦνται διά τινος γενικωτέρας ἐννοίας ὡς τῆς συμμετρίας καὶ ἰσορροπίας, τῆς ὁμοιογενοῦς ἐπαναλήψεως τῆς ρυθμικῆς πορείας, ἀλλὰ βραδύτερον, κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς Ἀναγεννήσεως, συγκεντροῦνται εἰς μίαν ἑνότητα, τῆς ὁποίας ἀποτελοῦν ὑποτεταγμένα μέλη. Ἐπίσης ἀντὶ τῆς γοτθικῆς «**τεκτονικῆς**» μορφῆς ἐπικρατεῖ τώρα ἡ **διακοσμητική**, ὡς τοῦτο δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ εἰς τὰς προσόψεις μὲ τὴν πολύχρωμον ὀρθομαρμάρωσιν καὶ εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς τοίχους τῶν ἐκκλησιῶν τῆς πρωΐμου Ἀναγεννήσεως (ΙΕ' αἰῶνος), τῆς ὁποίας χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ κομψὸν καὶ ποικίλον, ἐν ᾧ μόνον κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα πνέει ἀκόμη εἰς τὴν οἰκοδομὴν ἡ ἁπλότης καὶ ὀργανικότης.

Καὶ ταῦτα μὲν κυρίως ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν, ἥτις οὕτω παρουσιάζει ἀκριβῶς καθωρισμένον ὄγκον, ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν δὲ τὸ πρόβλημα τῆς διαμορφώσεως τοῦ χώρου λαμβάνει νέαν λύσιν. Ἂν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν οὐδέποτε ἡ μορφὴ τοῦ χώρου ἔχει τὸ ἀσύλληπτον καὶ ἄπειρον, τὸ φεῦγον περίγραμμα τῆς βορείας γοτθικῆς τέχνης, ὅμως τώρα ὁ χῶρος γίνεται μᾶλλον συγκεκριμένος, περιωρισμένος ἐντὸς καθωρισμένων γραμμῶν καὶ μορφῶν, γίνεται εὐσύνοπτος καὶ κανονικός, ἀνάλογος τοῦ περιέχοντος αὐτὸν περιβλήματος, τὸ ὁποῖον ἔχει μίαν, οὕτως εἰπεῖν, πλαστικότητα.

Ὡς πρὸς τὰ σχέδια ἐπανέρχονται αἱ παλαιοχριστιανικαὶ ἐκκλησίαι μὲ τὰς ἐπιπέδους στέγας καὶ καὶ τοὺς ἐσωτερικοὺς κίονας, ἀλλὰ σπουδαιότατος νεωτερισμὸς ἦτο τώρα ἡ διαμόρφωσις τοῦ περικέντρου τρουλλωτοῦ κτιρίου, τοῦ ὁποίου τὴν τελείωσιν διὰ τολμηροτάτου τεχνικοῦ ἔργου ἔδωκεν ὁ μεγαλοφυὴς *Μπρουνελλέσκη*. Περίφημος εἶναι ὁ

Digitized by Google

μεγαλοπρεπὴς τροῦλλος, τὸν ὁποῖον ὕψωσε (κατὰ προϋπάρχον σχέδιον) ὑπεράνω τῆς φλωρεντινῆς μητροπόλεως τῆς Sante Maria dei Fiori (εἰκ. 4) καὶ περὶ τοῦ ὁποίου γνωστότατον εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ *Μιχαηλαγγέλου* λεχθὲν σχετικῶς μὲ τὸ καταπληκτικὸν ἐκεῖνο καὶ ἁρμονικὸν συγχρόνως κατασκεύασμα τοῦ τρούλλου τοῦ ἁγίου Πέτρου, ὅτι μεταβαίνει εἰς Ρώμην διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὸν ἀδελφόν του (τροῦλλον) μεγαλύτερον μέν, ἀλλὰ ὄχι ὡραιότερόν του. Ἡ στέγασις τοῦ ὀκταγώνου κυλίνδρου κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν κλιτῶν τῆς ἐκκλησίας, τὸν ὁποῖον εἶχε τὸ προηγούμενον σχέδιον, ἦτο πρόβλημα τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀπασχολήσει πολὺ τὸν ἀρχιτεκτονικὸν κόσμον τῆς Φλωρεντίας, ἡ δὲ λύσις, ἡ προταθεῖσα ὑπὸ τοῦ *Μπρουνελλέσκι* καὶ ἐπικρατήσασα, ἐνεποίησεν εἰς πάντας μεγίστην αἴσθησιν καὶ διὰ τὴν τολμηρότητα τοῦ τεχνικοῦ μέρους καὶ διὰ τὸ μεγαλεῖον καὶ ὕψος τοῦ κατασκευασθέντος τρούλλου, τὰ ὁποῖα ἀπησχόλησαν τὸν καλλιτέχνην ἀπὸ τοῦ 1420 μέχρι τοῦ 1434. Μόνον ἡ τελευταία ὀκτάγωνος ἀπόληξις (ὁ φανὸς) ἐπερατώθη μετὰ τὸν θάνατόν του τῷ 1462 κατὰ τὰ σχέδιά του, ὅπως συνέβαινεν εἰς πλεῖστα μεγάλα ἔργα, τὰ ὁποῖα δὲν κατώρθωναν νὰ φέρουν εἰς πέρας αὐτοὶ οἱ συλλαβόντες αὐτά. Ἀλλὰ ὡς ἀριστουργηματικὸν κομψοτέχνημα κατεσκεύασεν ὁ *Μπρουνελλέσκι* τὸ παρεκκλήσιον τῶν Πάτση ἐν τῇ αὐλῇ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Σταυροῦ ἐν Φλωρεντίᾳ (εἰκ. 5). Ἐξ κορινθιακοὶ κίονες σχηματίζουν ἔμπρὸς στοὰν καλυπτομένην ὑπὸ θόλων πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ κυρίως ναοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ἁπλοῦν ἐσωτερικὸν στεγάζεται ὑπὸ ἡμισφαιρικοῦ τρούλλου στηριζομένου ἐπὶ τεσσάρων μεγάλων τόξων καὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν σφαιρικῶν κατὰ τὰς γωνίας τριγώνων. Τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι ὁλόκληρον δι' ἀρχαίων θεμάτων διακοσμημένον καὶ ἁρμονικώτατα καὶ μὲ καθαρὰς ἀναλογίας διηρθρωμένον (εἰκ 6). Ἐπίσης κομψὸν καὶ φωτεινὸν εἶναι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου κατὰ τὰ σχέδια τοῦ *Μπρουνελλέσκι* κατασκευασθὲν μὲ τὴν διπλῆν ὡραίαν κιονοστοιχίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπιθήματα διαμορφωμένα κατὰ τὸν ἀρχαῖον ρυθμὸν μὲ ἐπιστύλιον καὶ ζωφόρον μεσολαβοῦν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν κατακόρυφων καμαρῶν. Ἡ αὐτὴ διαύγεια καὶ ἁπλότης διήκει καὶ διὰ τοῦ τετραγώνου ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἀπηλλαγμένος τοῦ πλήθους καὶ τῆς περιτεχνήσεως τοῦ διακόσμου ἔχει κάποιαν κλασσικὴν λιτότητα καὶ εὐγένειαν γραμμῶν. Ὑποδειγματικὸν ὑπῆρξεν ἐπίσης τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον διεμόρφωσεν ὁ *Μπρουνελλέσκι* διὰ τὸ Βρεφοκομεῖον (Spedale degli Innocenti) μὲ τὴν περὶ μίαν κεντρικὴν αὐλὴν διάταξιν τῶν δωματίων, προτάξας τοῦ συνόλου στοάν, εἰς ἣν ἀνέρχεταί τις διὰ βαθμίδων ἀπὸ τῆς πλατείας.

Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξε μόνον ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ρηξικέλευθος καὶ μεγαλοφυὴς ἡ δρᾶσίς του, διότι καὶ ὡς γλύπτης διεκρίθη, ὡς τοιοῦτος ἀρχίσας τὴν σταδιοδρομίαν του. Περὶ αὐτοῦ θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον.

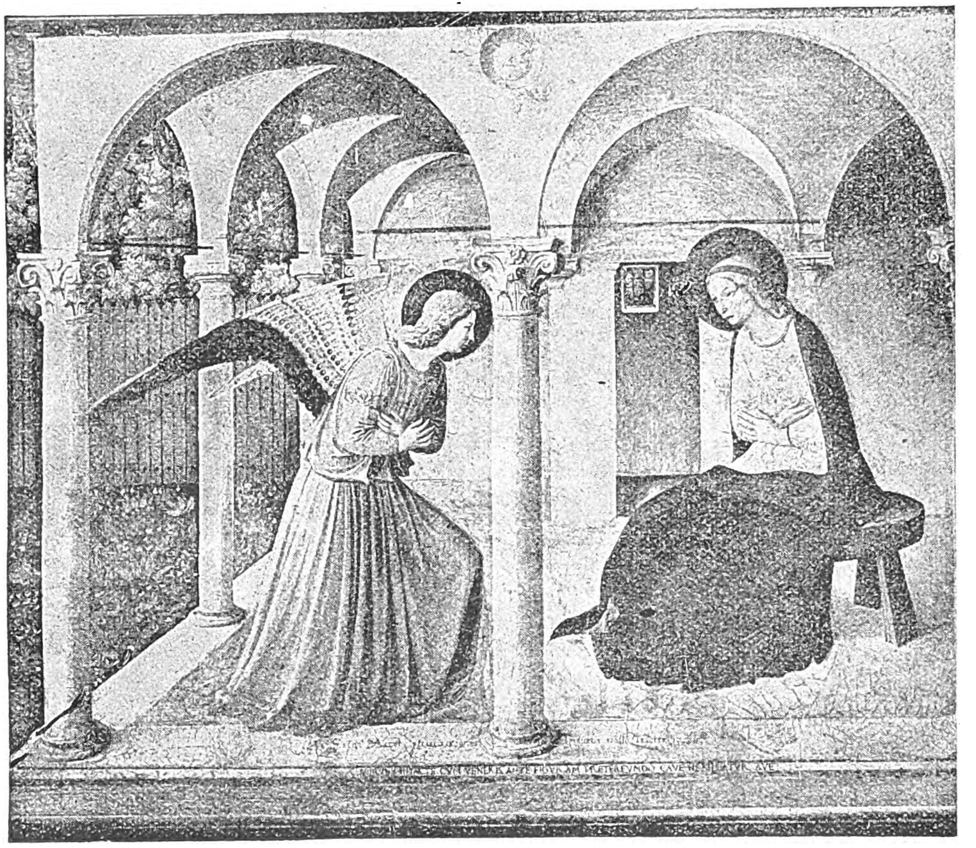

13.—Φρὰ Ἀντζέλικο: *Εὐαγγελισμός.* *(Μοναστήριον Ἁγίου Μάρκου—Φλωρεντία)*

Διαφόρου χαρακτῆρος ἦτο ἄλλος μέγας ἀρχιτέκτων ὁ *Λέων Βαπτιστὴς Ἀλμπέρτι*, ἔχων μεγάλην θεωρητικὴν μόρφωσιν, ἀλλ' οὐδόλως ἀναμιγνυόμενος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων του. Γνωστοτάτη εἶναι ἡ πρόσοψις τῆς *Santa Maria Novella* τῆς Φλωρεντίας, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐσχεδίασε μὲ τὴν ἐξαιρετικῶς ὡραίαν καὶ πλουσίως κεκοσμημένην κεντρικὴν πύλην. Καὶ εἰς μὲν τὴν διακόσμησιν ἐκράτησε τὴν παλαιὰν μέθοδον τῆς ὀρθομαρμαρώσεως διὰ λευκοῦ καὶ μέλανος μαρμάρου εἰς κανονικὰ σχέδια, διὰ δὲ τῆς διατάξεως τεσσάρων προεξεχόντων κορινθιακῶν κιόνων καὶ τῆς ὑπὲρ τὸ γεῖσον ἀττικῆς ζωφόρου ἔδωκε τὴν μορφὴν ρωμαϊκοῦ θριαμβευτικοῦ τόξου, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ὕψωσε τὸ κεντρικὸν δεύτερον πάτωμα ἐν σχήματι ναοῦ μὲ ἀέτωμα συνδεόμενον πλαγίως πρὸς τὸ λοιπὸν σῶμα διὰ μεγάλων ἑλίκων συνηθεστάτων ἀργότερα. Οὕτω ἡ διαμόρφωσις αὐτὴ εἶναι ἐντελῶς ἐξωτερική, διακοσμητική, ὡς ἐπίσης ὁμοία εἶναι καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν μορφὴν ἡ διασκευὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου ἐν Ἀριμινίῳ τοῦ ὁποίου μάλιστα ἡ πρόσοψις ὁμοιάζει περισσότερον πρὸς θριαμβικὸν τόξον. Ἀλλ' ἀξία θαυμασμοῦ εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ διαρρύθμισις τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα τῆς Μαντούης, ὅπου τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἔχουν ὀργανικώτερον ρόλον καὶ τὸ εὐρὺ καὶ φωτεινὸν σύνολον παρέχουν μεγαλειώδη ἐντύπωσιν προάγγελον τῆς μνημειώδους ἀποκρυσταλλώσεως αὐτοῦ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα.

Ἀλλ' ἐπίσης σπουδαία ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ τοῦ *Ἀλμπέρτι* εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν φλωρεντινῶν παλατίων, ὡς θὰ ἴδωμεν. Ὁ παλαιὸς τοσκανικὸς οἶκος, ὁ ὁποῖος ἕνεκα τῶν περιστάσεων εἶχε σχεδὸν φρουριακὴν μορφὴν συμπαγοῦς, ὑψηλοῦ, πρὸς τὰ ἔξω ἀποκεκλεισμένου ὄγκου, ἐκληροδότησε καὶ εἰς τὸ νέον πρῶτον τὴν βαρεῖαν ἐκ μεγάλων λίθων χονδρικῶς κατειργασμένην βάσιν (rustica), τὴν διασωθεῖσαν ἴσως ἐκ τῆς ἐτρουσκικῆς παραδόσεως, ἔπειτα τὴν ἁπλῆν καὶ αὐστηρὰν μορφὴν τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως. Εἰς ταῦτα ἡ νέα ἀρχιτεκτονικὴ προσέθεσε τὴν κατὰ πατώματα διὰ προεξεχόντων διαζωμάτων διάρθρωσιν τῆς προσόψεως καὶ τὴν ρυθμικὴν κατανομὴν τῶν τοξωτῶν παραθύρων ἐπὶ τῶν τοίχων, ἐπιστέψασα τὸ ὅλον διὰ μεγάλου προεξέχοντος γείσου.

Ἤδη ὁ *Μπρουνελλέσκι* ἀπησχολήθη καὶ μὲ τὰ παλάτια καὶ εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται ἡ ἀποτελείωσις τοῦ Παλατίου τῆς μερίδος τῶν Γουέλφων μετὰ τὸ 1420. Δὲν εἶναι βέβαιον ὅμως ἂν ἰδικόν του ἔργον εἶναι καὶ τὸ περίφημον Παλάτιον τῶν Πίττι, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπιβλητικὸν μεγαλεῖον καὶ ἐκ τῆς ὑψηλῆς θέσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι ἐκτισμένον, ἀκόμη περισσότερον ἐνισχύεται. Γιγαντιαῖοι ἡμικατειργασμένοι, ὁριζοντίως διατεθειμένοι λίθοι πυργώνουν τὸ ἰσόγειον, ἀνοιγόμενον εἰς τρεῖς μεγάλας τοξωτὰς πύλας, τῶν ὁποίων αἱ δύο ἐνετειχίσθησαν τὸν ἑπόμενον αἰῶνα καὶ μετεβλήθησαν εἰς παράθυρα. Τὰ λοιπὰ ἀνώτερα πατώματα εἶναι διὰ μικροτέρων λίθων κατεσκευασμένα, ἀλλ' οἱ τοῖχοι ἄνευ οὐδεμιᾶς διακοσμήσεως ἐκδηλώνουν τὴν ἐπιβλητικότητά των διὰ τῆς ἁπλότητος καὶ τοῦ ὄγκου των.

Περαιτέρω ἐξέλιξιν τοῦ ὑπὸ τοῦ *Μπρουνελλέσκι* διαμορφωθέντος τύπου ἀποτελεῖ τὸ ὑπὸ τοῦ *Μικελότσο* κατασκευασθὲν παλάτιον τῶν Μεδίκων (τώρα Ρικκάρντι) (εἰκ 6). Ἡ ἁδρὰ καὶ χονδρὴ ἐργασία τῆς rustica τοῦ ἰσογείου πραΰνεται εἰς τὸ ἀνώτερο πάτωμα καὶ σβήνει εἰς τὸ τελευταῖον, ὅπου οἱ λίθοι εἶναι τελείως ἐπεξειργασμένοι καὶ συνηρμοσμένοι. Τὸ ὕψος τῶν πατωμάτων βαθμηδὸν ἐλαττώνεται καὶ ὡς ἀπόληξις ἐπικάθηται πλούσιον καὶ βαρὺ γεῖσον. Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ παλατίου τούτου εἶναι ἡ κεντρικὴ αὐλή: κιονοστοιχίαι καὶ καμάραι κάτω, κεκλεισμένοι τοῖχοι ἀνωτέρω καὶ στοὰ ὑπεράνω, σχηματίζουσα κομψὴν καὶ ἐλαφρὰν μορφὴν καὶ παρέχουσα χῶρον πρὸς διακόσμησιν γλυπτικὴν καὶ ἄλλην —τύπος ὁ ὁποῖος θ' ἀποτελέσῃ τὸ ἐξῆς ἀπαραίτητον γνώρισμα τοῦ φλωρεντινοῦ παλατίου.

Ὅλως νέαν μορφὴν ἀπὸ νέον πνεῦμα διαπνεομένην ἔδωκεν εἰς τὸ παλάτιον ὁ *Ἀλμπέρτι* διὰ τοῦ παλατίου Ρουτσελλάϊ. Ἐπὶ χαμηλοῦ καὶ ἐξέχοντος ποδίου ἐστήριξεν ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα, τοῦ ὁποίου τοὺς τοίχους τοὺς μὲ ἐντελῶς κατειργασμένους κανονικοὺς δόμους κατεσκευασμένους διήρεσεν εἰς κανονικὰ μέρη διὰ παραστάδων ἀλλεπαλλήλων εἰς ὅλην τὴν πρόσοψιν. Ταύτης τὴν ὁριζοντίαν διακόσμησιν ὑπεράνω τῶν παραστάδων διεσκεύασεν ἐντελῶς κατὰ τὸν ἀρχαῖον ρυθμὸν

14.—Φρὰ Φιλίππο Λίππι: *Ἡ στέψις τῆς Παναγίας.* *[Uffizzi—Φλωρεντία]*

Digitized by Google

δι' ἐπιστυλίου, ζωφόρου καὶ γείσου καὶ τέλος διὰ γείσου. Πρώτην φορὰν ἡ ἐξωτερικὴ αὕτη διάταξις ἦτο λελογισμένη καὶ ὀργανικὴ ἔκφρασις τῶν οἰκοδομικῶν λειτουργιῶν ἑκάστου μέρους.

Νεώτερον μὲν (1489 ἀρχίσαν), ἀλλὰ ἀρχαϊκώτερον καὶ εὐγενέστερον τὴν ὄψιν εἶναι τὸ παλάτιον

πολις τοῦ Τουρίνου, τὸ δημοτικὸν μέγαρον ἐν Brescia κτλ.

Καὶ ἐν Βενετίᾳ μόνον κατὰ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος παρουσιάζονται νέα κτίρια, γνωστοὶ δὲ ἐγένοντο ἐκεῖ ἰδιαιτέρως οἱ τρεῖς *Λομβάρδοι*, ὁ *Πιέτρο Σολάρι* καὶ οἱ υἱοί του *Ἀντώνιος* καὶ *Τούλλιος*. Τού-

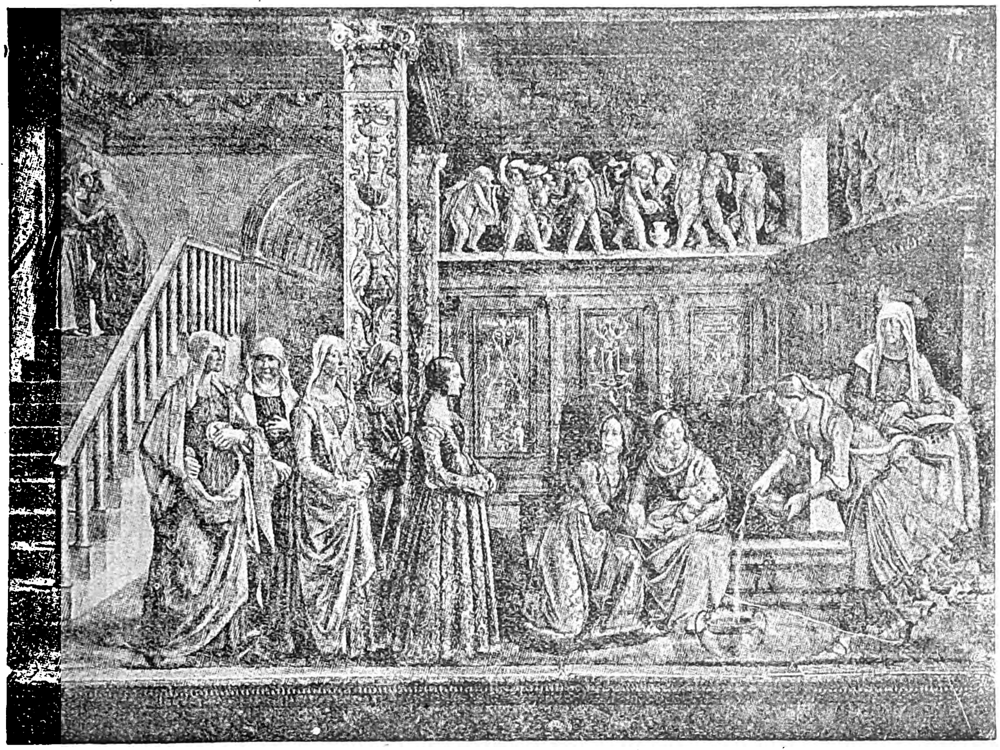

15.—Ντομένικο Γκιρλαντάγιο: *Τὸ γενέσιον τῆς Παναγίας.* *[S. Maria Novella—Φλωρεντία]*

Στρότσι (εἰκ. 7), τοῦ ὁποίου τὴν μὲν πρόσοψιν ἐσχεδίασεν ὁ *Μπενεδέττο da Majano*, τὸ δὲ γεῖσον καὶ τὴν ἐσωτερικὴν αὐλὴν κατὰ τὸν τύπον τοῦ *Μικελότσο* (εἰς τὸ παλάτιον τῶν Μεδίκων — Ρικάρδι) ὁ *Σιμόνε ντὲλ Πολλαγιουόλο* (λεγόμενος *Κρόνακα*). Οὗτος τέλος διὰ τοῦ παλατίου Γκουαντάνι ἐδημιούργησε τὸν κομψότερον καὶ ἐλαφρότερον τύπον μεταχειρισθεὶς ὅλα τὰ μέσα τῆς διακοσμητικῆς του φαντασίας (εἰκ. 9). Ἐλαττώνων τὸ ὕψος, τὸν ὄγκον καὶ τὴν βαρύτητα εἰς τὸ ἑκάστοτε ἀνώτερον πάτωμα μετέβη ἀπὸ τῆς ρούστικας εἰς τοὺς ἐπεξειργασμένους δόμους τοῦ δευτέρου, ἔπειτα εἰς τὴν ἐζωγραφημένην διακόσμησιν τοῦ τρίτου καὶ τέλος εἰς τὴν ἐλαφρὰν στοὰν τοῦ τελευταίου πατώματος περιλαβὼν τὸ σύνολον εἰς ἰσχυρὰς ἀκραίας παραστάσεις καὶ ἐπιστέψας αὐτὸ διὰ κομψοῦ προεξέχοντος γείσου.

Μὲ τὸν *Κρόνακα* πολλάκις συνειργάσθη ὁ *Ἀντώνιος ντὰ Σαγγάλλο* ὁ ὁποῖος, μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του *Ἰουλιανοῦ*, ἐξηκολούθησε τὴν ὑπὸ τοῦ *Ἀλμπέρτι* δοθεῖσαν κατεύθυνσιν. Τὸν *Μπρουνελλέσκι* ὅμως ἠκολούθησεν ὁ *Ἰουλιανὸς* εἰς τὸ ἱεροφυλάκιον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν Φλωρεντίᾳ, τὸ ὁποῖον ἐξετέλεσεν ὁ *Κρόνακα*, ὅπου ἡ κομψότης ἁμιλλᾶται πρὸς τὴν ἁπλῆν καὶ εὐγενῆ ἐσωτερικὴν διάταξιν καὶ διακόσμησιν. Τοῦ *Ἰουλιανοῦ* εἶναι καὶ ἡ ἐλαφρὰ καὶ φωτεινὴ αὐλὴ τοῦ Παλάτσο Γκόντι τῆς Φλωρεντίας.

Φλωρεντινοὶ ἀρχιτέκτονες ἔδρασαν καὶ ἔξω τῆς Φλωρεντίας, ὡς ἐν Σιέννᾳ ὁ *Βερνάρδος Ροσσελῖνος* καὶ ἐν Πιέντσᾳ, ὅπου ὁ Αἰνείας Σίλβιος Πικκολόμινι, ὁ μετὰ ταῦτα πάπας Πῖος Β', δι' αὐτοῦ φαίνεται ὅτι κατεσκεύασεν ἑνιαῖον σύνολον διαφόρων οἰκοδομημάτων μητρόπολιν, παλάτιον, «δημαρχεῖον» καὶ ἄλλας κατοικίας περὶ μίαν πλατεῖαν, ἀξιολογώτατον.

Ἐν Ρώμῃ, παρὰ τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν τῶν παπῶν, μικρὰ οἰκοδομικὴ κίνησις ἐσημειώθη καὶ μάλιστα ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ιε' αἰῶνος καὶ ἑξῆς. Ἀναφέρομεν ἐδῶ μόνον τὸ παλάτιον τῆς Βενετίας λεγόμενον, ἀγνώστου ἀρχιτέκτονος, καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Δαλματοῦ *Λουκιανοῦ da Laurana* κυρίως κτισθεῖσαν ἔπαυλιν τοῦ Οὐρμπίνου.

Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν καὶ περὶ τῆς λοιπῆς βορείου Ἰταλίας, ὅπου μόνον κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ ἤρχισε γενναῖος οἰκοδομικὸς ὀργασμὸς καὶ φλωρεντιναὶ ἐπιδράσεις διὰ τοῦ Μικελότσου ἔφθασαν. Ἐν Μιλάνῳ περίφημον εἶναι τὸ ἀπὸ τοῦ 1456 ἀνεγερθὲν Μέγα Νοσοκομεῖον (Ospedale Maggiore) ὑπὸ τοῦ Φλωρεντίνου *Φιλαρέτε*. Ἐν Μιλάνῳ εἰργάσθη καὶ ὁ *Μπραμάντε*, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ μέγα καὶ κλασσικὸν ἔργον εἶναι ἐν Ρώμῃ κατὰ τὴν ἑπομένην περίοδον. Ἐν γένει εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν ἐν μεγάλῃ χρήσει ἦτο ἡ ὀπτὴ πλίνθος, πολλαχοῦ δὲ ἄξια λόγου ἔργα παρήχθησαν, ὡς ἐν Παβίᾳ ἡ πρόσοψις τῆς Certosa μὲ τὸ πλῆθος τῶν γλυπτῶν ἔργων, ἡ ἁπλῆ μητρό-

των κοινὸν ἔργον εἶναι ἡ κομψοτέρα ἐκκλησια Santa Maria de Miracoli μὲ τὴν θαυμαστὴν οἱονεὶ μικροτεχνικὴν πολύχρωμον διακόσμησιν τῆς προσόψεως καὶ τὴν ἁπλότητα τῆς διατάξεως. Ὁ *Πιέτρο Λομβάρδι* κατεσκεύασεν ἐπίσης καὶ τὸ πλούσιον, ἀλλ' αὐστηρὸν εἰς ἐμφάνισιν παλάτιον Βενδραμὶν - Καλλέργη κατὰ σχέδιον τοῦ *Κοντούτσι* (εἰκ. 12). Ἀλλ' ἐν τῇ βενετικῇ ἀρχιτεκτονικῇ, ὅπως καὶ ἐν τῇ τῆς βορείου Ἰταλίας, ἐπικρατεῖ μᾶλλον ὁ διακοσμητικὸς χαρακτήρ, ἐκδηλούμενος εἰς τὴν πληθώραν διακοσμητικῶν θεμάτων ἐγχρώμων ἢ πλαστικῶν, τὰ ὁποῖα προδίδουν γραφικὴν ἐμφάνισιν εἰς τὰ κτίρια εἰς βάρος τῆς καθαρῶς οἰκοδομικῆ ἐννοίας.

Ζωγραφική. — Φλωρεντία: Ὅπως τὸν ιδ' αἰῶνα ἤνοιξεν εἷς μέγας ζωγράφος, ὁ *Τζιόττο*, οὕτω καὶ τὸν ιε' ἐγκαινίασεν ἡ βραχυχρόνιος ζωὴ ἄλλου μεγάλου νεωτεριστοῦ καὶ καλλιτέχνου, τοῦ *Μαζάτσιο*, ὁ ὁποῖος μὲ τὰς νωπογραφίας του τοῦ παρεκκλησίου Μπραγκάτσι τῆς Φλωρεντίας ἔδωκεν ὅλας τὰς δυνατότητας τῶν καλλιτεχνικῶν κατακτήσεων τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἡ σχολὴ τοῦ *Τζιόττο* εἶχεν ἤδη ἐξαντληθῆ, ἂν καὶ ἡ ἐπίδρασίς του οὐδέποτε ἔπαυσεν. Εἰς τὴν Σιένναν αἱ γλυκεῖαι καὶ καλλίγραμμοι μορφαὶ τοῦ *Σιμόνε Μαρτίνι* ἐξηκολούθουν τὸν λεπτὸν λυρισμόν των εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦτο, διαπνεόμενον ἐνίοτε καὶ ἀπὸ τὸ Τζιόττειον πνεῦμα εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀδελφῶν *Λωρεντζέττι*, ἐνῷ εἰς τὴν Φλωρεντίαν ὁ *Ὀρκάνια* συνεδύαζέ πως τὴν χάριν τῆς Σιέννας μὲ τὴν ρεαλιστικὴν τάσιν τῆς Φλωρεντίας. Μόνον εἰς τὴν Ἄνω Ἰταλίαν γενναιότεραι προσπάθειαι ἐσημειώθησαν ὑπὸ τῶν ἐκ Βερώνας ζωγράφων *Ἀλτικιέρο* καὶ *Ἀβάντσο*, οἱ ὁποῖοι ἐν Παδούῃ κατὰ τὸ 1376—1377 ἔδωσαν ἰσχυρὰν ὤθησιν εἰς τὴν ρεαλιστικωτέραν ἀπόδοσιν προσώπων καὶ σκηνῶν καὶ τὴν φυσικωτέραν παράστασιν τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τοπίου καὶ τῶν ἐκ τοῦ βάθους κινουμένων ὁμάδων προσώπων. Ἀλλ' ὁ *Μαζάτσιο* πρῶτος, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Βαζάρι, «ἀνεκάλυψεν ὅτι τὸ μυστικὸν τῆς τέχνης ἦτο ἐπὶ τέλους νὰ παραστήσῃ τὰ πράγματα τῆς φύσεως ὅπως εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα». Τὴν τέχνην του γνωρίζομεν ἐκ τῶν ὀλίγων τοιχογραφιῶν, τὰς ὁποίας ἐζωγράφησεν εἰς τὸ παρεκκλήσιον Μπραγκάτσι τῆς Ἁγίας Μαρίας τῶν Καρμηλιτῶν τῆς Φλωρεντίας, διαδεχθεὶς τὸν διδάσκαλόν του *Μαζολῖνο*. Οὗτος εἶχεν ἤδη ἀποκτήσει πολλὰς τεχνικὰς ἱκανότητας καὶ προσέδιδεν εἰς τὰ πρόσωπα καὶ τὸ τοπίον ἀρκετὴν φυσικότητα καὶ πλαστικότητα. Ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος ἔχουν θαυμαστὴν πλαστικότητα, ἂν καὶ δὲν πατοῦν εἰσέτι στερεῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Μᾶλλον ὅμως προωδευμέναι εἶναι αἱ τοιχογραφίαι του εἰς τὸν Ἅγιον Κλήμεντα τῆς Ρώμης, αἱ ὁποῖαι καὶ εἰς τὸν *Μαζάτσιο* ὑπὸ πολλῶν ἀποδίδονται. Ἀξιολογωτάτη ἐδῶ εἶναι ἡ Σταύρωσις. Ἀσυνήθης ποικιλία τοῦ ἐδάφους καὶ κίνησις τῶν μορφῶν, τῶν ὁποίων πολλαὶ εἰς διαφόρους στάσεις, ἄλλαι ἔφιπποι μόλις ἀναδύουσιν ὄπισθεν λόφου ἢ καταβαίνουν κατὰ τὸ ἥμισυ φαινόμεναι, ἄλλαι ἐν προοπτικῇ βραχύνσει κ.τ.λ. Τέλος θαυμάσιον τοπίον ἐκτείνεται εἰς τὸ βάθος ἐν γενικαῖς γραμμαῖς συνθετικῶς ἀποδεδομένον.

Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον προχωρημένος εἶναι ὁ *Μαζάτσιο*. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Καρμηλιτῶν ἀρκεῖ νὰ παραβάλωμεν τοὺς πρωτοπλάστους τοῦ *Μαζολῖνο* πρὸς τοὺς ἰδίους τοῦ *Μαζάτσιο*, ὅταν ἐκδιώκωνται τοῦ Παραδείσου (εἰκ. 8). Πρῶτον ἔχουν μίαν ἐλευθερίαν κινήσεων καὶ πλαστικὴν ζωὴν πολὺ ἀνωτέραν τῶν πρώτων, ἔπειτα πατοῦν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὸ ὁποῖον εἶναι πραγματικὸς χῶρος μὲ βάθος καὶ ἀέρα. Ἀλλ' οὐδεμία σύγκρισις εἶναι δυνατὴ ὡς πρὸς τὴν ἔκφρασιν τῶν προσώπων. Ἐδῶ βλέπομεν τὸν βαθὺν ψυχολογικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου, τοῦ αἰωνίου καλλιτέχνου, ὁ ὁποῖος ὑψώνεται ὑπεράνω τῆς ἐποχῆς του καὶ τοῦ αἰῶνός του. Πλήρης ἐντροπῆς ὁ Ἀδὰμ κρύπτει τὸ πρόσωπον εἰς τὰς χεῖράς του, μετανοῶν ἴσως διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς εὐτυχίας αὐτῆς, ἐνῷ ἡ Εὔα, ἡ αἰωνία γυνή, συγκεκινημένη καὶ πάσχουσα ἐξαπολύει τὸν πόνον της εἰς μίαν κραυγήν, μὴ δυναμένη νὰ συγκρατηθῇ, ὑπεράνω δὲ αὐτῶν ὑψοῦται τὸ ξῖφος τοῦ πετῶντος ἀγγέλου, ὅστις διὰ τῆς ἀριστερᾶς δεικνύει τὸν δρόμον τῆς ἐξορίας. Δραματικὴ σκηνὴ μεγαλειώδους ἁπλότητος. Θαυμασία εἶναι καὶ ἡ σύνθεσις ὅπου ὁ Χριστὸς παραγγέλλει εἰς τὸν Πέτρον νὰ ἐξαγάγῃ τὸ νόμισμα ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ

16.—Μποττιτσέλλι: *Ἡ Παναγία, ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης.* *[Μουσεῖον τοῦ Λούβρου—Παρίσιοι]*

Digitized by Google

ἰχθύος· ἀριστερὰ ὁ Πέτρος ἐξάγει τὸ νόμισμα, ἐνῷ δεξιὰ παραδίδει αὐτὸ εἰς τὸν τελώνην (εἰκ. 11). Μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἡ μορφὴ τοῦ Χριστοῦ ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν, ἐνῷ ἀπέναντι αὐτοῦ ἀντιτίθεται ἡ ρεαλιστικὴ καὶ λαϊκὴ μορφὴ τοῦ τελώνου ὁρωμένου ἐκ τῶν ὄπισθεν. Ἐκφραστικώταται ὀλίγαι χειρονομίαι ζωντανεύουν τὴν σκηνὴν εἰς τὸ μέσον, γύρω δὲ εἰς σφικτὸν κύκλον οἱ ἀπόστολοι ἐλεύθερα καὶ εὐρύχωρα τοποθετημένοι γεμίζουν τὸν χῶρον, τὸν ὁποῖον αἰσθανόμεθα εἰς βάθος ἀπὸ τοῦ τελώνου ἐμπρὸς διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν ὄπισθεν αὐτοῦ ἱστάμενον μαθητήν.

Πρὸς τούτοις μὲ μεγάλην δύναμιν προβαίνει ὁ *Μαζάτσιο* καὶ εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς ἀτομικότητος τῶν προσώπων ἑκάστων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν γενικότητα τὴν ὁποίαν εἶχον πρὸ αὐτοῦ ὡς καὶ εἰς τὰ ἔργα τοῦ *Τζιόττο*. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ ἐκ τοῦ ψύχους τρέμων γυμνὸς εἰς τὴν σκηνὴν ὅπου ὁ Πέτρος βαπτίζει τὰ πλήθη. Δυναταὶ ἐπίσης εἶναι αἱ μορφαὶ τῶν σκηνῶν ὅπου ὁ σθεν, θὰ ἐτονίζετο ἡ ἐκ τοῦ φωτὸς τοῦ παραδείσου εἰς τὸ σκότος τῶν γηΐνων πόνων μετάβασις πνευματικώτερον καὶ συμφωνότερα πρὸς τὴν θρησκευτικὴν πίστιν. Ἀλλ' αὕτη ἔχει ἤδη ὑποχωρήσει εἰς τὴν καθαρῶς καλλιτεχνικὴν ἄποψιν τῆς σωματικῆς ἀποδόσεως.

Μεγαλοπρεπὴς εἶναι καὶ ἡ ἐν τῇ S. Maria Novella τοιχογραφία τῆς Σταυρώσεως. Ἁπλότης καὶ ἠρεμία πληροῖ τὰς μεγάλας ταύτας μορφὰς τοῦ Θεοῦ Πατρὸς τοῦ βαστάζοντος τὸν Ἐσταυρωμένον μεταξὺ τῶν τεθλιμμένων Παναγίας καὶ Ἰωάννου. Ἑκατέρωθεν γονατίζουν οἱ δύο ἀναθέσαντες τὴν εἰκόνα, μὲ σπανίαν δύναμιν χαρακτηρισμοῦ ἀποδοθέντες.

Ἐλάχιστοι εἶναι οἱ πίνακες, τοὺς ὁποίους ἐζωγράφησεν ὁ *Μαζάτσιο* καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρομεν τὸν πολυμερῆ διὰ τὸν βωμὸν τῆς Πίζας, ὅστις εἶναι διεσκορπισμένος εἰς διάφορα μουσεῖα καὶ συλλογὰς (Ἐθνικὴ Πινακοθήκη Λονδίνου, Βερολῖνον κ.λ.π.). Γενικῶς ὁ *Μαζάτσιο* εἶναι μέγας, διότι ὡς

17.—Μελότσο ντὰ Φορλί: *Ὁ πάπας Σῖξτος ΣΤ' καὶ ὁ καρδινάλιος Πλατίνα.*
]Βατικανὸν—Ρώμη]

Πέτρος θεραπεύει τοὺς ἀσθενεῖς καὶ διανέμει βοηθήματα εἰς τοὺς πτωχούς. Ἡ ἁπλῆ ἐνταῦθα ἀρχιτεκτονική, βαίνουσα διαγωνίως καὶ προοπτικῶς πρὸς τὸ βάθος, ὑποστηρίζει τὰ πρὸ αὐτῆς ἐλευθέρως κινούμενα πρόσωπα, τύπους λαϊκοὺς ρεαλιστικῶς ἀποδιδομένους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἵσταται ἐπιβλητικὴ ἡ μορφὴ τοῦ Πέτρου. Εἰς τὰς τοιχογραφίας αὐτὰς μάλιστα συνεδύασε τὸν πραγματικὸν χῶρον τοῦ παρεκκλησίου πρὸς τὸν πλαστὸν τῶν εἰκόνων μεταχειρισθεὶς τὸ ἐκ τοῦ μεσαίου παραθύρου χυνόμενον φῶς ὡς πηγὴν καὶ διὰ τὸν εἰς τὰς τοιχογραφίας φωτισμόν, ὅστις συντελεῖ εἰς τὴν πλαστικότητα καὶ ἔξαρσιν τῶν μορφῶν ἁπλῶς, χωρὶς νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀνάγκη τοῦ πνευματικοῦ συντονισμοῦ τὸν ὁποῖον προσδίδει τὸ φῶς πολλάκις εἰς τὴν πραγματικότητα, ὅπως π.χ. εἰς τὴν σκηνὴν τῆς διώξεως ἐκ τοῦ παραδείσου, ὅπου ὁ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν φωτισμὸς συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν θαυμασίαν πλαστικότητα τῶν πρωτοπλάστων, ἀλλ' ἐὰν ἤρχετο ἐκ τῶν ὄπιἐξ ἐνστίκτου συνεδύασε τὴν ἐφευρετικὴν αὐτοῦ δύναμιν τῆς πραγματικῆς ἀποδόσεως τοῦ χώρου διὰ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς προοπτικῆς πρὸς τὴν καθαρῶς καλλιτεχνικὴν φαντασίαν, τὴν ὀργανοῦσαν τὴν παράστασιν μιᾶς πράξεως καὶ ἐμβαθύνουσαν εἰς τὴν ψυχικὴν ζωὴν τῶν δρώντων ἐν αὐτῇ. Διὰ τῶν ἰδιοτήτων τούτων τὰ ἔργα του θὰ ἀποτελέσουν τὴν πηγήν, ὅπου καθ' ὅλον τὸν ιε' αἰῶνα θὰ προσέλθουν ν' ἀντλήσουν μαθήματα οἱ καλλιτέχναι, καὶ τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον θὰ συναντήσουν κατὰ τὸν ιστ' οἱ μεγάλοι δημιουργοί.

Τὴν δρᾶσιν τοῦ *Μαζάτσιο* ἠκολούθησαν ἐπεκτείναντες ἄλλοι ζωγράφοι, τῶν ὁποίων ἄξιοι μελέτης εἶναι οἱ *Ἀνδρέας ντὲλ Καστάνιο, Παῦλος Οὐτσέλλο* καὶ *Δομίνικος Βενετσιάνο*. Οὗτοι ἠσχολήθησαν μὲ διάφορα προβλήματα τῆς ζωγραφικῆς, τὰ ὁποῖα ἐπροσπάθησαν νὰ λύσουν, ὡς τὸ τῆς βραχύνσεως, τῆς προοπτικῆς βαθύνσεως τοῦ χώρου καὶ τὸ τοῦ φωτισμοῦ. Ὁ πρῶτος αὐτῶν ἀφῆκεν εἰς τὰ ἔργα του κάτι ἀπὸ τὴν ὁρμὴν τοῦ περιπε-

18.—Φιλιππῖνο Λίππι: *Ἡ ἐμφάνισις τῆς Παρθένου εἰς τὸν Ἅγιον Βερνάρδον.*
[Ἐκκλησία Badia—Φλωρεντία]

τειώδους βίου του. Αἱ μεμονωμέναι μορφαὶ αἱ διακοσμοῦσαι ἄλλοτε τοὺς τοίχους αἰθούσης μιᾶς ἐπαύλεως ἐν Λενιάγια, νῦν εὑρισκόμεναι ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἀπολλωνίας ἐν Φλωρεντίᾳ, αἱ παριστάνουσαι ποιητὰς καὶ πολεμιστὰς περιφήμους, ὡς τὸν Δάντην, Πετράρχην, Βοκκάκιον, Πίπον, Σπάνον, τὴν Κυμαίαν Σίβυλλαν, τὴν βασίλισσαν Τόμυριν, τὴν Ἐσθήρ, ἔχουν τὴν ἡρωϊκὴν τραχύτητα καὶ τὴν δύναμιν ὑπερανθρώπων ὄντων, ἐπιβλητικαὶ τὴν μορφὴν καὶ πλήρη πάθους τὴν ἔκφρασιν. Ἡ ρεαλιστικὴ ἐξ ἄλλου ἀπόδοσις τῶν πραγμάτων ὑπερβαίνει πᾶσαν περιγραφὴν εἰς ἔργα ὅπως ἡ Ἁγία Τριάς, τὴν ὁποίαν ἐζωγράφησεν ἐν S. Annunziata τῆς Φλωρεντίας (εἰκ. 10). Ὁποία δραματικὴ μορφὴ ὁ Ἅγιος Μᾶρκος καὶ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ τραχείᾳ ἐμφανίσει καὶ ἐν τῇ ἐκφράσει τῆς ἐσωτερικῆς ταραχῆς, ἥτις ἀντηχεῖ ἐπίσης εἰς τὸν παραπλεύρως βρυχώμενον λέοντα. Σκληραὶ καὶ ἀσκητικαὶ εἶναι καὶ αἱ μορφαὶ τοῦ Μυστικοῦ του Δείπνου, αἱ ὁποῖαι ἐπιμελῶς μελετημέναι μὲ τὰς βιαίας χειρονομίας καὶ τὰς παθητικὰς ἐκφράσεις κάθηνται ὅμως μεμονωμέναι περὶ τὸν Χριστὸν ὡς αὐτοτελῆ ἀγάλματα, ἄνευ τῆς ἑνότητος τοῦ δραματικοῦ πάθους, τὸ ὁποῖον ἐνεφύσησε βραδύτερον εἰς τὴν σκηνὴν αὐτὴν ὁ *Λεονάρδος*. Τὸν αὐτὸν ἐπίσης ταραχώδη χαρακτῆρα ἔχει καὶ ὁ ἔφιππος εἰκονισθεὶς Νικολὸ de Tolentino ἐν Φλωρεντίᾳ, πλήρης ἐκφράσεως καὶ πλαστικοῦ μεγαλείου.

Μᾶλλον εἰς τὰ προβλήματα τῆς προοπτικῆς ἐπεδόθη ὁ *Πάολο Οὐτσέλλο*. Περίφημοι εἶναι αἱ ἱππομαχίαι του, ὅπου ποικίλαι κινήσεις καὶ τολμηρόταται βραχύνσεις ἵππων καὶ προοπτικαὶ ἀπόψεις τοῦ βάθους δεικνύουν τὴν μεγάλην τεχνικήν του ἱκανότητα καὶ τὴν ἐφεύρεσιν δραματικῶν σκηνῶν πλήρων κινήσεως καὶ ζωῆς, ἀλλ' ἄνευ βαθυτέρου τινὸς ψυχικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Διάφορον χαρακτῆρα ἔχει ὁ ἐκ Βενετίας *Δομένικος* (Domenico Veneziano), μὲ τὸ ἰσχυρὸν αἴσθημα τοῦ χρώματος καὶ τῆς γραφικότητος. Οἱ πίνακές του παρέχουν ἐντύπωσιν ὑπαιθρίου φωτισμοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ χρώματα λαμβάνουν ἀνοικτὴν καὶ φαιδρὰν ὄψιν, αἱ δὲ σκιαὶ διαφανῆ τινα καὶ μαλακὸν τόνον. Ἡ Παναγία του μεταξὺ τεσσάρων ἁγίων τῆς Πινακοθήκης Uffizzi τῆς Φλωρεντίας εἶναι πλήρης φωτός, τὸ ὁποῖον γεμίζει καὶ τὰς ὑπεράνω αὐτῶν στοὰς μὲ τὰ ἄφθονα κύματά του. Τούτου μαθητὴς ἦτο ὁ μέγας ποιητὴς τοῦ φωτὸς *Πιέρο ντέλλα Φραντσέσκα* (ἢ dei Franceschi), τὸν ὁποῖον θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Μέσα εἰς τὸν ἄκρατον αὐτὸν ρεαλισμὸν μοναδικὴν ἀποτελεῖ παραφωνίαν ἡ ἀσκητικὴ μορφὴ τοῦ *Φρὰ Τζιοβάννι Ἀντζέλικο ντὰ Φιέζολε*, τὸν ὁποῖον ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἀνεκήρυξεν οἱονεὶ ἅγιον, ἀποκαλέσασα αὐτὸν *Beato*, ὅθεν παρέμεινεν εἰς αὐτὸν καὶ τὸ ὄνομα. Ἅπασα ἡ ζωὴ αὐτοῦ περικλείεται μεταξὺ τῶν τοίχων τῶν μοναστηρίων καὶ μάλιστα τοῦ ἁγίου Μάρκου τῆς Φλωρεντίας, τοῦ

19.—Λ. Σινιορέλλι: *Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀντιχρίστου.*
[Τμῆμα τοιχογραφίας τῆς Μητροπόλεως τοῦ Ὀρβιέτο]

Digitized by Google

20.—Πιέρο ντεῖ Φραντσέσκι: *Ἡ βάπτισις τοῦ Χριστοῦ.*
[Ἐθνικὴ Πινακοθήκη—Λονδῖνον]

ὁποίου τὰ κελλία ἐζωγράφησε μὲ τὴν θρησκευτικὴν ἐκείνην κατάνυξιν καὶ εὐλάβειαν, τὴν ὁποίαν ἐμπνέει ἡ μοναχικὴ ἀτμοσφαῖρα τοῦ περιβάλλοντος (εἰκ. 13). Βεβαίως εἰσχωροῦν καὶ μέχρι τῶν κελλίων αὐτῶν αἱ τεχνικαὶ πρόοδοι καὶ οἱ νόμοι τῆς προοπτικῆς, ἀλλὰ δὲν φθάνει εἰς αὐτὰ ὁ θόρυβος καὶ ἡ ματαιότης τῶν ἐγκοσμίων: ἐκπνέουν πρὶν ἀντικρύσουν τὴν ὁλόφωτον χαρὰν τοῦ παραδείσου, τὰς εὐτυχεῖς καὶ ἀφελεῖς μορφὰς τῶν ἀγγέλων, τὴν ἐλαφρὰν ἀλλὰ ἐκ τῶν μυχιαιτάτων προερχομένην πνοὴν τῆς εὐσεβείας, ἡ ὁποία γεμίζει τὰς ταπεινόφρονας ψυχὰς τῶν ἁγίων τοῦ ἁγίου μοναχοῦ. Γλυκεῖα φύσις, ἤρεμος ψυχή, ἀγαπᾷ νὰ ἀνακαλῇ ἐπὶ τῶν τοίχων τὰς σκηνὰς τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ ἀρχίζων ἀπὸ τὴν εἴσοδον, ὅπου ὁ Χριστὸς ὡς προσκυνητὴς γίνεται δεκτὸς ὑπὸ δύο μοναχῶν καὶ ἁπλώνων εἰς κάθε κελλίον τὰ μυστικὰ ὄνειρα τῆς ἐκστατικῆς του ψυχῆς εἰς φωτεινὰς μορφάς, μελῳδικὰς γραμμάς, ἠρεμίαν αἰσθημάτων ἀΰλου εὐδαιμονίας ἢ συγκρατημένης θλίψεως. Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν ἐζωγράφησε τὴν Σταύρωσιν συναρπαστικῆς βαθύτητος. Παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἐσταυρωμένου θρηνοῦν ὁλόκληρος ἡ ἐκκλησία, ἡ πόλις καὶ τὸ μοναστήριον, τὸ δρᾶμα παίζεται οὐχὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀλλ' εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν. Ἀλλ' ἂν ἀποφεύγῃ τὴν τραχεῖαν ὄψιν τῆς ζωῆς καὶ τὴν δραματικὴν ἔκφρασιν τῶν παθῶν, δὲν εἶναι ξένος εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς καθαρῶς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὅπως εἴς τινας πίνακάς του μὲ τὴν Παναγίαν. Οἱ πλεῖστοι τούτων εἶναι ὡσεὶ μικρογραφίαι μὲ χρυσοῦν βάθος, ραδινὰς μορφὰς τῆς Παναγίας καὶ τρυφερὰ πλάσματα ἀγγέλων γοητευτικῆς χάριτος καὶ ἀφελείας.

Προσεκτικώτερον βλέμμα πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ ἴσως ἐπίδρασιν τοῦ *Μαζάτσιο* δεικνύουν αἱ τελευταῖαί του τοιχογραφίαι ἐν τῷ Βατικανῷ, αἱ εἰκονίζουσαι ἐπεισόδια τοῦ βίου τῶν ἁγίων Λαυρεντίου καὶ Στεφάνου. Πιθανὸν εἰς αὐτὰς νὰ συνειργάσθη καὶ ὁ μαθητής του *Μπενότσο Γκότσολι,* τοῦ ὁποίου περίφημοι εἶναι αἱ τοιχογραφίαι τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Palazzo Medici τῆς Φλωρεντίας, ὅπου εἰς τὴν συνοδείαν τῶν τριῶν μάγων βασιλέων εἰκονίζονται αἱ ζωνταναὶ προσωπογραφίαι τῆς οἰκογενείας τῶν Μεδίκων μὲ τὴν ἐνδυμασίαν τῆς ἐποχῆς καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν χαρακτηριστικῶν καὶ τῶν χρωμάτων μεταξὺ τῶν γνωρίμων τοπίων τῆς Τοσκάνης. Πολυτιμόταται εἶναι αἱ τοιχογραφίαι αὗται διὰ τὴν μελέτην τῶν χρόνων ἐκείνων, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι τοῦ νεκροταφείου Πίζης, εἴκοσι μία τὸν ἀριθμόν, μὲ σκηνὰς ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Εἰς αὐτὰς λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ παραστήσῃ πλείστας σκηνὰς ἐκ τοῦ συγχρόνου βίου του, ὡς ὁ τρυγητὸς τοῦ Νῶε, ὁ γάμος τῆς Ραχήλ, ἀναπαριστοῦν ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς Φλωρεντίας τοῦ ιε' αἰῶνος. Ἡ ποικιλία αὕτη τῶν ἐπεισοδίων, μὲ τὰς πραγματικὰς χαρακτηριστικὰς προσωπογραφίας καὶ τὰ εἰδυλλιακὰ τοπία δὲν ἀποδεικνύουν μὲν ἰσχυρὰν καλλιτεχνικὴν προσωπικότητα, ἀλλὰ χαρίεσσαν ἀντίληψιν τῆς πραγματικότητος, ἡ ὁποία δὲν ἔμεινεν ἄνευ ἐπιδράσεως.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν *Φρὰ Ἀντζέλικο,* εἷς ἄλλος μοναχὸς ὁ *Φίλιππος Λίππι* ἔδωκε μᾶλλον κοσμικὴν χροιὰν εἰς τὴν θρησκευτικὴν τέχνην. Ἀρχίσας ἀπὸ τὰς ἀΰλους μορφὰς τοῦ διδασκάλου του Beato ἐξηνθρώπισε βαθμηδὸν τὰ θεῖα πρόσωπα, καταβιβάσας αὐτὰ εἰς τὴν γῆν καὶ ἐμφανίσας εἰς αὐτὰ κάποιαν πνοὴν ἀνθρωπίνης εὐτυχίας καὶ γηΐνης χαρᾶς. Αἱ ρωμαντικαὶ περιπέτειαι τῆς ζωῆς του, ὅπως ἡ σύλληψίς του ὑπὸ τῶν πειρατῶν καὶ ἡ ἀπαγωγὴ ὑπ' αὐτοῦ νεαρᾶς μοναχῆς, δεικνύουν πόσον ὀλίγον συνεβιβάζετο ἡ ἀσκητικὴ ζωὴ τοῦ μοναστηρίου πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς κοσμικῆς διαθέσεως τῆς ὑπάρξεώς του. Ἐν τούτοις πόσον διατηρεῖ ἀκόμη τῆς ἀφελοῦς καὶ ἁγνῆς αἰσθηματικότητος εἰς τὴν Παναγίαν τοῦ Βερολίνου, ἡ ὁποία ἐν μέσῳ τοῦ πυκνοῦ δάσους γονατίζει πρὸ τοῦ Χριστοῦ, ἐνῷ παραπλεύρως ἡ παιδικὴ μορφὴ τοῦ Ἰωάννου καὶ ἡ ἀγαθὴ εὐλάβεια τοῦ Ἰωσὴφ ἁρμονίζονται πρὸς τὴν ἁπλῆν καὶ ἤρεμον ψυχικότητα, ἡ ὁποία γεμίζει τὴν ὅλην σκηνήν. Πραγματικώτερος εἶναι εἰς νεώτερα ἔργα του, ὅπως εἰς τὴν Παναγίαν τοῦ Παλάτσο Πίττι τῆς Φλωρεντίας καὶ εἰς τὴν Στέψιν τῆς Παναγίας τῆς Ἀκαδημίας ἐν Φλωρεντίᾳ (εἰκ. 14), ὅπου πλῆθος προσωπογραφιῶν (μεταξὺ αὐτῶν καὶ αὐτὸς ὁ ζωγράφος) προσδίδουν νέαν ζωὴν εἰς τὴν πανηγυρικότητα τῆς τελετῆς. Καὶ ὅλα ἐξέρχονται φυσικῶς καὶ ἀπρομελετήτως κάτω ἀπὸ τὸν χρωστῆρα τοῦ ζωγράφου, ὁ ὁποῖος, χωρὶς νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὰ φλέγοντα τότε τεχνικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ ζητήματα τοῦ ἐπαγγέλματος, φθάνει εἰς τὴν ἁπλῆν παράστασιν τῶν πραγμάτων ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ βαθμηδόν. Οὐχὶ κατώτερος φαίνεται καὶ εἰς τὰς μεγάλας τοιχογραφίας, τὰς ὁποίας ἐζωγράφησεν εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Πράτο καὶ τοῦ Σπολέτο, ὅπου πλήρης ζωῆς καὶ ἠρέμων αἰσθημάτων ἐκφραστικαὶ μορφαὶ κινοῦνται εἰς εὐρὺν καὶ ἐλεύθερον χῶρον.

Περισσοτέραν χάριν προσέθεσεν εἰς τὰς γλυκείας μορφὰς τοῦ *Φιλίππου Λίππι* ὁ ζωγράφος *Πεσελλῖνο*, διακοσμήσας κυρίως κιβώτια, πλαστικότητα δὲ μὲ προσοχὴν εἰς τὸ τοπίον ὁ *Ἀλέσιο Μπαλντοβινέττι*, τοῦ ὁποίου ἡ Προσκύνησις τῶν ποιμένων ἐν τῇ Annunziata τῆς Φλωρεντίας παρέχει θαυμασίαν ἄποψιν τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄρνο. Περαιτέρω ἀνάπτυξιν τοῦ τοπίου παρατηροῦμεν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς *Ἀντώνιον* καὶ *Πέτρον Πολλαγιουόλο.* Τοῦτο ὅμως δὲν ἑνοῦται πρὸς τὰ πρόσωπα εἰς ἀχώριστον ὅλον· παραμένει οἱονεὶ αὐτοτελὲς καὶ χρησιμεύει ὡς βάθος εἰς τὰς δρώσας μορφάς. Ἐκ τούτων ὅμως ἰδιάζουσαν προσωπικότητα ἀποτελεῖ ὁ πρεσβύτερος *Ἀντώνιος* διακρινόμενος διὰ τὸ πνεῦμα τῆς ὠμῆς πραγματικότητος, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει μὲ πλήρεις ἐνεργητικότητος καὶ πρωτογόνου δυνάμεως μορφάς, ὡς δεικνύουν οἱ δύο πίνακές του, ὁ *Ἡρακλῆς καὶ ὁ Ἀνταῖος* καὶ ὁ *Ἡρακλῆς καὶ ἡ Λερναία Ὕδρα.*

Τὴν αὐστηρὰν αὐτὴν ἀντικειμενικότητα, συνδυασμένην μὲ πᾶν χάρισμα διαυγοῦς διατάξεως μεγάλων ὁμάδων καὶ μνημειώδους συνθέσεως, ἔχει ὁ *Δομένικος Μπιγκόρντι,* λεγόμενος *Γκιρλαντάγιο,* μία ἀπὸ τὰς σοβαρωτέρας φυσιογνωμίας τῆς φλωρεντινῆς ζωγραφικῆς κατὰ τὸν ιε' αἰῶνα. Εἰς μεγάλας σειρὰς τοιχογραφιῶν ἀνέπτυξε βαθμηδὸν τὰ προσόντα του ταῦτα ἀπὸ τὰ παρεκκλήσια *Φίνα* ἐν San Giminiano καὶ Sasseti τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Φλωρεντίᾳ, μέχρι τῆς S. Maria Novella. Αἱ πρῶται εἶναι ἀκόμη συγκρατημέναι καὶ λεπταί, μὲ τρυφερὸν χρῶμα καὶ γλυκεῖαν ἔκφρασιν. Εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα γίνεται πραγματικώτερος, καὶ ἡ σύγχρονος ζωὴ μὲ τὴν ποικιλίαν τῶν προσώπων εἰσπηδᾷ εἰς τὰς ἱερὰς ἱστορίας, αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν χαρακτῆρα συγχρόνων γεγονότων. Ἔτι δὲ περισσότερον παρατηρεῖται τοῦτο εἰς τὰς μεγάλας τοιχογραφίας τῆς S. Maria Novella, τῆς ὁποίας περίφημος εἶναι ἡ Γέννησις, ἡ ὁποία μᾶς εἰσάγει εἰς μίαν φλωρεντινὴν οἰκίαν καὶ μᾶς παρουσιάζει τὸ γραφικὸν ἐσωτερικόν της ἀκριβέστατα ἀποδεδομένον καὶ τὰς εὐγενεῖς καὶ ἀξιοπρεπεῖς φλωρεντινὰς δεσποίνας τοῦ τέλους τοῦ ιε' αἰῶνος (εἰκ. 15). Διαυγεῖς καὶ σαφῶς διατεταγμέναι εἰκόνες, ὅπου ἡ γραμμὴ καὶ τὰ διαδοχικὰ ἐπίπεδα εἶναι τὰ ἐκφραστικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα ὁρίζουν καθαρῶς τὰ περιγράμματα τῶν μορφῶν καὶ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ βάθη ἢ τὸ λεπτομερῶς διαγραφόμενον τοπίον. Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῶν τοιχογραφιῶν τούτων εἶναι ἡ μεγάλη σύνθεσις ἡ συγκρατοῦσα καὶ ἰσορροποῦσα τὰς πολυπροσώπους αὐτῶν σκηνάς. Ἀσφαλῶς τὸ πνεῦμα τοῦ *Τζιόττο* ἔγινεν ὁ ὁδηγὸς τοῦ *Γκιρλαντάγιο* εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Τὸν εἶχεν ἄλλως τε ὑπ' ὄψει καὶ εἰς ὡρισμένας σκηνάς, ὡς εἰς τὴν κηδείαν τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου τῆς ἁγίας Τριάδος κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ὁμοίας παραστάσεως ἐν τῷ ἁγίῳ Σταυρῷ. Ἀλλ' ἐὰν ὁ τύπος καὶ τὸ γενικὸν σχῆμα τῆς συνθέσεως εἶναι τὰ αὐτά, ἡ καθ' ἕκαστον διάπλασις τῶν προσώπων εἶναι πλουσιωτέρα, σωματικωτέρα καὶ πραγματικωτέρα. Ἐπίσης καὶ τὸ ἀρχιτεκτονικὸν βάθος εἶναι ὑλικώτερον, οὕτως εἰπεῖν, ὁ χῶρος ἀληθινώτερος καὶ τὰ πράγματα ἔχουν ὄγκον καὶ βάρος αἰσθητά. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ σύνθεσις ἔγινε τώρα ποικιλωτέρα· τὰ γραμμικὰ συμπλέγματα εἶναι ζωντανώτερα καὶ ὁ ρυθμὸς τῶν κινήσεων λεπτότερος καὶ σοφώτερος. Θαυμασία εἶναι ἡ ἁρμονία τῆς συνθέσεως ἐν τῇ μνημονευθείσῃ συνθέσει τῆς Γεννήσεως τῆς Παναγίας, ὅπου πρὸς τὸ νεογνὸν κατευθύνονται ἀσυναισθήτως ἑκατέρωθεν αἱ γραμμαί, αἱ κινήσεις καὶ τὰ βλέμματα τῶν παρισταμένων μὲ τοιαύτην γαλήνην, ὥστε ἡ κλασσικὴ πνοὴ τοῦ ιστ' αἰῶνος γε-

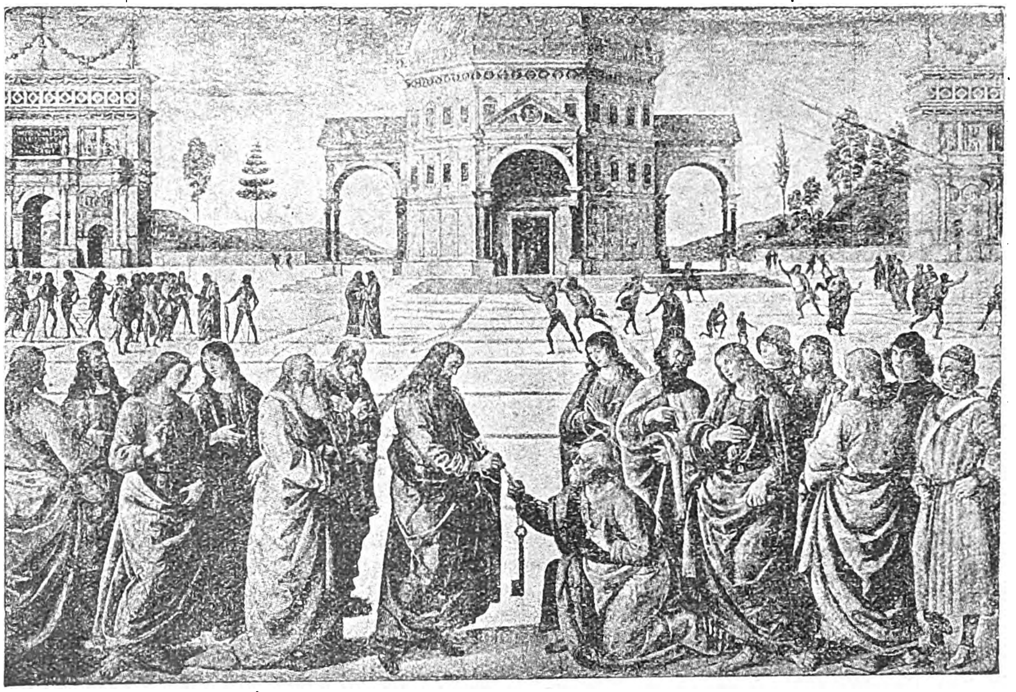

22.—Περουτζῖνο: *Ἡ παράδοσις τῶν κλειδῶν εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον.*
[Σίξτειον παρεκκλήσιον—Ρώμη]

21.—Μαντένια: *[illegible]παγωγὴ εἰς τὸν τόπ[illegible] τῆς ἐκτελέσεως.*
[Πάδουα]

Digitized by Google

23.—Τζιοβάννι Μπελλίνι: *Ἡ Παναγία μὲ τὰ δένδρα.* [*Ἀκαδημία—Βενετία*]

μίζει ἤδη τὴν μεγαλοπρεπῆ αὐτὴν σκηνήν. Ἀλλὰ δὲν ἐπιτυγχάνει πάντοτε τὰς εὐτυχεῖς αὐτὰς λύσεις. Ἔδειξεν ἐν τούτοις σπανίαν δύναμιν εἰς τὴν διαμόρφωσιν συμμετρικῶν συνθεσεων καὶ τυπικῶν σχημάτων ὑποδειγματικῶν τὰ ὁποῖα κατορθώνει νὰ κατασκευάζῃ μὲ διαύγειαν καὶ ἀκρίβειαν.

Ἂν ὄχι μὲ τὰ πολλὰ ἔργα του, ὅμως διὰ τῶν μεγάλων μαθητῶν περίφημος εἶναι ὁ γλύπτης κυρίως ἀλλὰ καὶ ἀρχηγὸς ζωγραφικῆς σχολῆς *Ἀνδρέας ντὲλ Βερρόκιο*. Δυνατὸς εἰς τὸ σχέδιον καὶ τὴν ἐνεργητικὴν ἔκφρασιν, ἀκριβὴς καὶ λεπτολόγος εἰς τὴν πλαστικότητα τῶν μορφῶν, θαυμάσιος εὑρέτης ἀπόψεων τοπίων καὶ φύσεως, τὰς ὁποίας μὲ ἐπιμέλειαν ἀποδίδει ὅπως καὶ τὰς λεπτομερείας τῶν ἐνδυμασιῶν καὶ σωμάτων. Γνωστὴ εἶναι ἡ Βάπτισις τοῦ Χριστοῦ, τῆς ὁποίας τὸν ἄνω βλέποντα ἄγγελον ἐζωγράφησεν ὁ ἐκ τῶν μαθητῶν του *Λεονάρδος*. Ἐσχάτως πολλοὺς πίνακας ἀποδίδουν εἰς αὐτὸν κρίνοντες ἐκ τῆς τεχνοτροπικῆς ὁμοιότητος πρὸς σχέδια καὶ ἀνάγλυφά του. Συγγενὴς αὐτῷ εἶναι ὁ μαθητής του *Λορέντσο ντὶ Κρέντι* (Credi), μὲ ἐλαφρὸν αἶσθημα, καθαρότητα ἐκτελέσεως καὶ ἐπιτυχῆ χρωματισμόν. Ἂν καὶ δὲν κατορθώνει πάντοτε νὰ ἐμψυχώσῃ τὰς μεγάλας μορφὰς πολλῶν πινάκων του, ὅμως δίδει πάντοτε θαυμασίας τοπογραφικὰς ἀπόψεις ἐκτάκτου προοπτικῆς καὶ διὰ τῆς ἁπλότητος καὶ λιτότητος πολλάκις τῶν ἔργων του ἀνήκει εἰς τὴν ἑπομένην κλασσικὴν περίοδον. Εἰς ταύτην περισσότερον πλησιάζει καὶ ὁ *Πιέρο ντὶ Κόζιμο*, λαβὼν τὸ ἐπώνυμον ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του *Κόζιμο Ροσσέλλι*. Ὁ *Πιέρο ντὶ Κόζιμο* διακρίνεται διὰ τὰς μυθολογικάς του σκηνὰς καὶ τὰς ἀκριβεῖς ἀποδόσεις ζῴων καὶ τοπίων μὲ λίαν ἐκφραστικὸν χρῶμα.

Εἰς τὴν γενεὰν ταύτην τῶν ζωγράφων δὲν πρέπει νὰ παρίδῃ κανεὶς τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν ἐκ τῆς ρεαλιστικῆς καὶ χρωματικῆς φλαμανδικῆς τέχνης. Μέγα πρόχειρον ἔργον αὐτῆς εἶχεν ἐν Φλωρεντίᾳ τὸν *βωμὸν Πορτινάρι* τοῦ Φλαμανδοῦ *Οὔγου φαν ντὲρ Γκούς*, τοῦ ὁποίου ἡ σπαρταριστὴ πραγματικότης καὶ τὸ λάμπον χρῶμα κατέπληξαν ἀληθῶς τοὺς Φλωρεντίνους.

Ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἐξαλειφθῆ καὶ ἡ τάξις ἐκείνη τῶν ἀνθρώπων, τῆς ὁποίας τὸ ἰδανικὸν δὲν ἐξηντλεῖτο μὲ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν παχυλὴν πραγματικότητα. Ἡ κοινωνικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἐκλέπτυνσις τῶν ἠθῶν συνέτεινεν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν ἀριστοκρατικοῦ τινος, οὕτως εἰπεῖν, κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ κύκλου, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν τέχνην ἐξεδηλώθη μὲ μᾶλλον περίτεχνα ἐκφραστικὰ μέσα καὶ μὲ λεπτότερον ἐσωτερικὸν περιεχόμενον. Τῆς τάσεως ταύτης ἀντιπρόσωποι εἶναι ὁ *Σάντρο Μποττιτσέλλι* καὶ ὁ *Φιλιππῖνο Λίππι*. Ὁ πρῶτος μαθητὴς τοῦ *Φρὰ Φιλίππου Λίππι* καὶ τοῦ *Ἀντωνίου Πολλαγιουόλο* παρέλαβεν ἐκ τούτου τὰς βιαίας σωματικὰς κινήσεις, ἀλλ' ἀντελήφθη αὐτὰς ὄχι ὡς φυσικὰς πράξεις, ὡς ἁπλῆν φυσικὴν, δύναμιν, ἔδωκεν εἰς αὐτὰς ψυχικὸν περιεχόμενον καὶ τὰς μετεχειρίσθη πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς ἐσωτερικῆς ψυχικῆς πάλης. Ἤρεμος μελαγχολία πλανᾶται εἰς τὰς κεκλιμένας κεφαλὰς τῶν Παναγιῶν του ἢ βαθεῖα θρησκευτικὴ ταραχὴ συστρέφει καὶ κολπώνει τὰς αἰσθηματικὰς γραμμὰς σωμάτων καὶ ἐνδυμάτων. Ἔλειψεν ἡ φυσικὴ ὑγεία ἀπὸ τὰ ἐπιμήκη καὶ ἀδύνατα πρόσωπα καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ λάμπουν ἀπὸ κάποιαν βαθυτέραν ἐσωτερικὴν φλόγα. Εἰς τὰ πρῶτά του ἔργα ἔχει ἀκόμη μεγάλην ποικιλίαν και πραγματικότητα, ὅπως εἰς τὴν θαυμασίαν Προσκύνησιν τῶν Μάγων, ὅπου ἀπεικονίζονται ὅλοι οἱ Μέδικοι. Πρῶτον ἡ συγκεντρωμένη σύνθεσις, καθ' ἣν ἑκατέρωθεν τείνουν πρὸς τὸν μικρὸν Χριστὸν αἱ δύο ὁμάδες, τῶν ὁποίων τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ κίνησις αὐξάνει, ἐφ' ὅσον πλησιάζουν πρὸς τὸ κέντρον, ἔπειτα ἡ παράλληλος πρὸς αὐτὰς σκηνογραφία, τῆς ὁποίας αἱ γραμμαὶ συγκλίνουν ἐπίσης πρὸς τὴν ὑψηλὰ καὶ εἰς τὸ βάθος καθημένην Παναγίαν καὶ τέλος ἡ ἐκφραστικότης τῶν προσώπων, μεταξὺ τῶν ὁποίων δεξιὰ εἰς τὸ ἄκρον βλέπομεν καὶ αὐτὸν τὸν ζωγράφον, καθιστοῦν τὸν πίνακα αὐτὸν ἀριστούργημα πλῆρες ζωῆς καὶ πνευματικῆς ἐκφράσεως. Ἀλλὰ περίφημα εἶναι τὰ δύο μεγάλα ἔργα του, ἡ Γέννησις τῆς Ἀφροδίτης καὶ ἡ Ἄνοιξις. Εἰς τὸ πρῶτον ἔχει ὑπ' ὄψιν ἀρχαῖον ἄγαλμα, δίδει ὅμως εἰς τὴν θεὰν νέαν ἔκφρασιν, ἐνῷ περὶ αὐτὴν αἱ νευρικῶς κεκινημέναι καὶ συνθλιβόμεναι γραμμαὶ τῆς δεξιόθεν νύμφης καὶ τῶν ἀνέμων ἀποτελοῦν τὴν πολύφωνον ὀρχήστραν τῆς ἁρμονικῆς καὶ τρυφερῶς αἰσθηματικῆς αὐτῆς ἐμφανίσεως. Πλουσιωτέρα καὶ ἐκφραστικωτέρα εἶναι ἡ σύνθεσις τῆς Ἀνοίξεως, τὴν ὁποίαν, ὅπως καὶ τὴν Γέννησιν τῆς Ἀφροδίτης, ἐνεπνεύσθη ἐκ τοῦ ποιήματος τοῦ ποιητοῦ *Ἀγγέλου Πολιτσιάνο La Giostra*, τὸ ὁποῖον εἶναι μᾶλλον σειρὰ λυρικῶν ποιημάτων κατὰ μίμησιν τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλὰ μὲ ἰσχυρὸν αἴσθημα τῆς φύσεως καὶ τῆς γραφικότητος. Ὁ πίναξ τοῦ *Μποττιτσέλλι* μὲ τὸ ἐλάχιστον βάθος καὶ τὴν ἐντελῶς γρσμμικήν του πλαστικότητα παρέχει τὴν εντύπωσιν πολυχρώμου τάπητος μὲ διακοσμητικόν πως χαρακτῆρα. Ἀλλὰ ποῖον λεπτὸν αἴσθημα καὶ πλοῦτος ἐκφράσεως εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν γραμμῶν καὶ τῶν κινήσεων, αἱ ὁποῖαι ὡς παραλλαγαὶ τοῦ αὐτοῦ μουσικοῦ τόνου χρωματίζουν ἀπείρως τὴν ψυχικὴν ἀτμοσφαῖραν τῆς εἰκόνος! Ἡ θεὰ τῶν Ἀνθέων μὲ τὸ ἐλαφρὸν μειδίαμα σκορπίζει νωχελῶς τὰ πρὸ τοῦ κόλπου της ἄνθη, ἡ Ἀφροδίτη περαιτέρω προβαίνει ἁπαλὰ καὶ ἡδυπαθής, ἐνῷ ἔμπρὸς γυρίζει ὁ ἁρμονικὸς χορὸς τῶν Χαρίτων μὲ τὰ ραδινὰ ἄλλὰ τρυφερὰ σώματα, τῶν ὁποίων ἡ πλαστικότης ἐξορμᾷ κάτω ἀπὸ κάθε κίνησιν καὶ ἐνισχύεται ἀπὸ τοὺς ἀραχνοϋφάντους πέπλους των καθὼς κολποῦνται καὶ ἀναμίζονται εἰς τὸν ρυθμὸν τῶν μουσικῶν κινήσεων

26.—Ἀντωνέλλο ντὰ Μεσήνα: *Προσωπογραφία ἀγνώστου.* [*Βερολῖνον*]

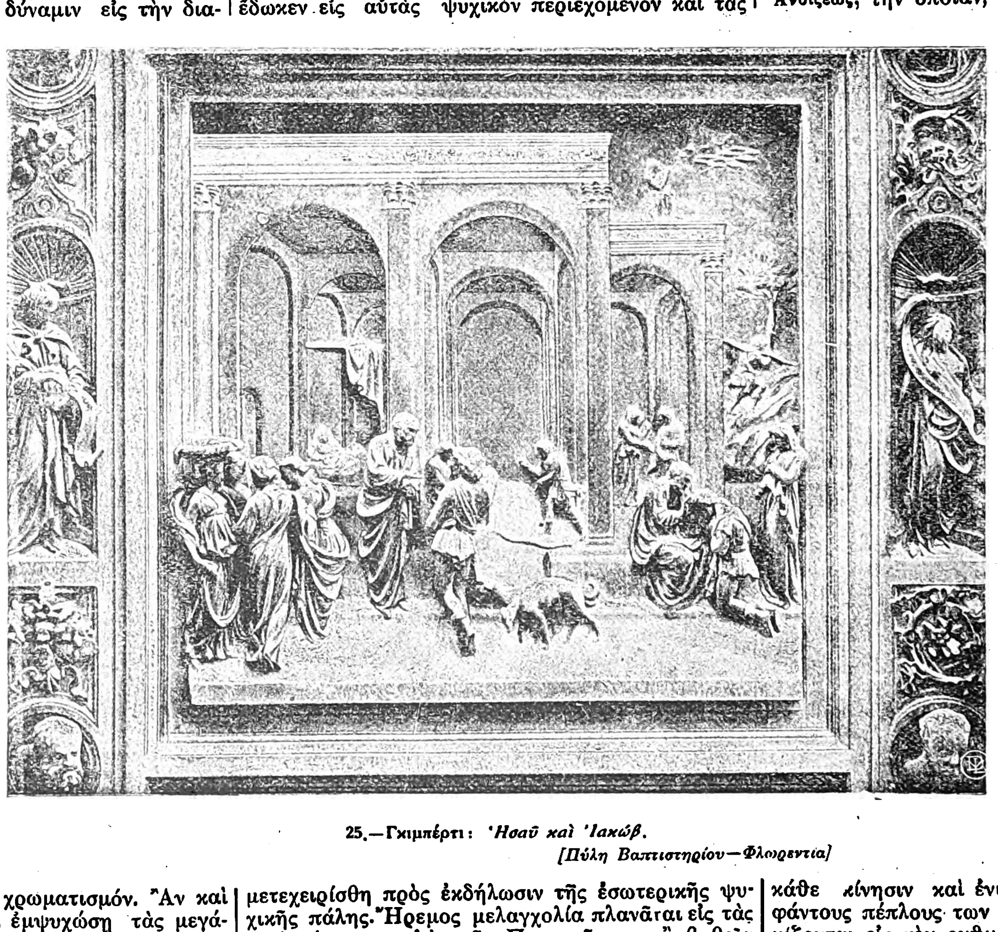

25.—Γκιμπέρτι: *Ἠσαῦ καὶ Ἰακώβ.* [*Πύλη Βαπτιστηρίου—Φλωρεντία*]

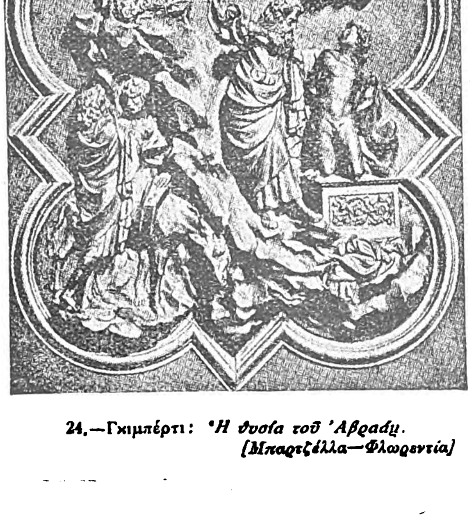

24.—Γκιμπέρτι: *Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ.* [*Μπαρτζέλλα—Φλωρεντία*]

27.—Μπρουνελλέσκι: *Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ.* [*Μπαρτζέλλο—Φλωρεντία*]

Digitized by Google

τὸν ἁρμονιζόμενον πρὸς τὴν κλιμακωτὴν ἀνάβασιν τῶν συμπλεκομένων χειρῶν καὶ τὰς ἀλληλοδιαδεχομένας καμπύλας τῶν ἀνησύχων σωμάτων των. Μεγάλην θρησκευτικὴν ἀνησυχίαν καὶ μελαγχολικὴν ποίησιν ἀποπνέουν καὶ αἱ Παναγίαι του. Ἰδιαιτέρως ἀξία προσοχῆς εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων στεφανουμένη καὶ κρατοῦσα πρὸ αὐτῆς τὸν Χριστόν, ἐνῷ διὰ τῆς δεξιᾶς γράφει ἐπὶ βιβλίου βασταζομένου ὑπὸ δύο παίδων. Λεπτὸν ἄρωμα ὑπερκοσμίου ποιήσεως γεμίζει τὸν πίνακα τοῦτον τῶν Uffizi τῆς Φλωρεντίας μὲ τὰς ἐκφραστικωτάτας λεπτογράμμους ὡσεὶ ἐξεζητημένας κατατομὰς τῶν ἀγγέλων καὶ παίδων, ἐνῷ ἄρρητος μελαγχολία περιβάλλει τὴν κεφαλὴν τῆς Παναγίας, ἡ ὁποία, ὡσὰν νὰ προμαντεύῃ τὰ παθήματα τοῦ τέκνου της, τήκεται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτὴν ὀδύνην καὶ ἐγκαρτερήσιν. Λεπτὴ ποίησις καὶ θλῖψις περιλούει καὶ τὴν Παναγίαν τοῦ Λούβρου μὲ τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Ἰωάννην (εἰκ. 16). Πόσον γνωρίζει τὴν ἄφωνον ἐκείνην ψυχικὴν ταραχὴν νὰ ἐκδηλώνῃ δεικνύει καὶ ἡ περίφημος ἐκδιωχθεῖσα γυνὴ τοῦ παλατίου Παλλαβιτσίνι τῆς Ρώμης, ὅπου μία γυνὴ μὲ σκεπασμένον μέσα εἰς τὰς χεῖράς της πρόσωπον κάθηται ἔξω ἀπὸ τὴν κλεισμένην θύραν ἑνὸς μεγάρου μὲ σκορπισμένα εἰς τὰς βαθμίδας τὰ ἐνδύματά της κλαίουσα τὴν μοῖράν της. Δὲν εἶναι ἀνάγκη βεβαίως νὰ δώσωμεν ρωμαντικὸν περιεχόμενον σύμφωνα μὲ τὰς συγχρόνους μας ἀντιλήψεις εἰς τὴν ἐκφραστικωτάτην αὐτὴν εἰκόνα, ἡ ὁποία πάντοτε συγκινεῖ οἱονδήποτε μυθικὸν ἢ βιβλικὸν ὄνομα δώσωμεν εἰς αὐτήν. Ἀλλὰ καὶ τοιχογραφίας ἐζωγράφησεν ὁ *Μποττιτσέλλι*, ὅπως εἰς τὸ *Παρεκκλήσιον Σίξτου* τοῦ Βατικανοῦ, ὅπου δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμεν μεγαλοπρεπεῖς συνθέσεις, ἀλλὰ νὰ χαρῶμεν διὰ τὰς χαριέσσας μικρὰς μορφὰς γυναικῶν καὶ παρθενικῶν ψυχῶν, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησε πλήρεις χάρματος καὶ θελγήτρου. Εἰς τὸ τέλος τοῦ βίου του δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ διαταραχθῇ ἔτι μᾶλλον ἡ θρησκευτική του ἀνησυχία διὰ τοῦ περιφήμου κηρύγματος τοῦ Σαβοναρόλα, τὸ ὁποῖον ἀνεκύκησε τὰς ψυχὰς τῆς τότε Φλωρεντίας μὲ τὴν σφοδρότητα τῶν ἐπιθέσεών του κατὰ τῆς κοσμικῆς διαφθορᾶς. Ἐκλείσθη εἰς μοναστήριον καὶ δείγματα τῆς ψυχικῆς του διεγέρσεως ἔχομεν τὰς σπαρακτικὰς σκηνὰς τῶν ἐπιταφίων θρήνων τοῦ Μονάχου καὶ τοῦ Μιλάνου μὲ τὴν τραχεῖαν γλῶσσαν τῶν θλωμένων καὶ τεταραγμένων γραμμῶν καὶ φωτισμῶν. Πόσον καλλιτέχνης ἦτο τῆς γραμμῆς βλέπομεν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ περίφημα σχέδια τῆς

28.—Ντονατέλλο: *Ὁ Ἅγιος Γεώργιος.*
[Μπαρτζέλλο—Φλωρεντία]

29.—Ντονατέλλο: *Ὁ φαλακρός.*
[Κωδωνοστάσιον—Φλωρεντία]

εἰκονογραφήσεως τῆς «Θείας Κωμῳδίας» τοῦ Δάντη, τὰ σῳζόμενα ἐν Βερολίνῳ κατὰ τὸ πλεῖστον.

Κάτι ἀπὸ τὴν ταραχώδη ψυχὴν τοῦ *Μποττιτσέλλι* ἐκληρονόμησεν ὁ μαθητής του καὶ υἱὸς τοῦ Φιλίππου Λίππι, ὁ *Φιλιππῖνο Λίππι*, ὁ ὁποῖος ἐξέ-

30.—Λοῦκα ντέλλα Ρόμπια: *Παιδία ψάλλοντα.*
[Μουσεῖον Μητροπόλεως—Φλωρεντία]

φρασεν αὐτὴν μᾶλλον διὰ τοῦ χρώματος. Εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ νεανικά του ἔργα, τὸ δράμα τοῦ ἁγίου Βερνάρδου (εἰκ. 18), εἶναι φανερὰ ἀκόμη ἡ ἐπίδρασις τοῦ διδασκάλου εἰς τὴν λεπτότητα καὶ κομψότητα τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν κινήσεών των μὲ ὀξείας κατατομὰς καὶ εἶναι συγκεκρατημέναι αἱ τοιχογραφίαι του τοῦ παρεκκλησίου Μπραγκάτσι, ὅπου ἀπετελείωσε τὰς τοῦ *Μαζάτσιο* καὶ συνεπλήρωσε τὴν διακόσμησίν του μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν. Ἀλλὰ μὲ ὁρμὴν ἀναλάμπουν τὰ πάθη καὶ ἀστράπτουν τὰ χρώματα εἰς τὰς τοιχογραφίας τῆς S. Maria Sopra Minerva τῆς Ρώμης καὶ τῆς S. Maria Novella τῆς Φλωρεντίας, ὅπου συγχρόνως ἐπιτυγχάνεται μία σοφὴ σύνθεσις μὲ περίπλοκα ἀρχιτεκτονικὰ βάθη πλήρη κινήσεως καὶ γραφικότητος.

Μέση καὶ Ἄνω Ἰταλία. Ἐνῷ εἰς τὴν Φλωρεντίαν ἡ τέχνη μὲ τοιοῦτον οργασμὸν ἤνοιγε νέους δρόμους καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη εὕρισκε νέους τρόπους ἀποδόσεως τῆς φύσεως, περὶ αὐτὴν βραδύτερον ἤρχισαν νὰ παρακολουθοῦν τὴν κίνησιν αὐτήν. Εἰς τὴν γειτονικὴν μάλιστα Σιένναν καθ' ὅλον τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ιε' αἰῶνος ἐξηκολούθουν νὰ ζωγραφοῦν τὰς γλυκείας καὶ ἐκστατικὰς μορφὰς μὲ τὰς ὡραίας γραμμὰς ἐπὶ χρυσοῦ βάθους ὅπως ὁ *Σασσέττα* (Stefano di Giovanni) καὶ ὁ *Τζιοβάννι ντὶ Πάολο*. Μόνον εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος ἐπιδρᾷ καὶ ἐκεῖ ἡ φλωρεντινὴ πνοὴ τῆς πραγματικότητος, τὴν ὁποίαν παρακολουθοῦν μάλιστα ὁ *Τζιρόλαμο ντὶ Μπενβενοῦτο* καὶ ὁ *Φραντζέσκο ντὶ Τζιόρτζιο Μαρτίνι*.

Ἀλλ' εἰς τὴν Μέσην Ἰταλίαν καὶ Ὀμβρίαν ἰσχυραὶ καλλιτεχνικαὶ προσωπικότητες εἶχον νὰ ἐπιδείξουν νέας κατακτήσεις. Ρηξικέλευθος μεταξὺ αὐτῶν καὶ μοναδικὸς εἶναι ὁ *Πιέρο ντεῖ Φραντσέσκι* (ἢ della Francesca). Μαθητὴς τοῦ *Ντομένικο Βενετζιάνο* ἦλθεν εἰς Φλωρεντίαν ὅπου διαποτισθεὶς μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιστημονικῆς ἀντικειμενικότητος ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν νόμων τῆς προοπτικῆς, τοῦ φωτός, τῆς θέσεως καὶ σχέσεως τῶν σωμάτων ἐν τῷ χώρῳ, συγγράψας μάλιστα καὶ εἰδικὸν περὶ τούτου ἔργον. Ἀλλὰ ἡ κυρία αὐτοῦ σημασία ἔγκειται εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ὑπαίθρου καὶ τῶν πρὸς ἔκφρασιν αὐτοῦ μέσων. Εἰς τὸν ἅγιον Φραγκῖσκον τοῦ Ἀρέτσο ἔξω γράφησεν εἰς σειρὰν ὁλόκληρον τοιχογραφιῶν τὴν περὶ τοῦ Σταυροῦ παράδοσιν. Κατ' ἀρχὰς πλαστικὸς τὴν μορφήν, ἐγκαταλείπει βαθμηδὸν τὸν ἀγαλματώδη καθορισμὸν τῶν σωμάτων βυθίζων αὐτὰ εἰς τὴν χρωματικὴν ἀτμοσφαῖραν, ἡ ὁποία τὰ περιλούει μὲ τὰ δονούμενα φωτεινά της κύματα. Ἀποφεύγει τὴν κίνησιν, παρουσιάζει ὅμως τὰς μορφὰς μνημειώδεις φωτεινοὺς ὄγκους, τοὺς ὁποίους πλάττει ὄχι ἡ σκιά, ἀλλὰ τὸ χρῶμα καὶ τὸ ἄφθονον περικεχυμένον φῶς. Ἐντεῦθεν γίνονται ἀκαθόριστα τὰ περιγράμματα, αἱ γραμμαὶ σβήνουν καὶ διαλύονται καὶ ὅλα μεταβάλλονται εἰς διαφανῆ καὶ ἀνοικτόχρωμα ἐπίπεδα πλέοντα εἰς τὴν σπινθηρίζουσαν θερμὴν ἀτμοσφαῖραν, ἡ ὁποία τὰ περιβάλλει.

Καὶ εἰς τοὺς πίνακάς του φαίνεται ἡ αὐτὴ τεχνοτροπία. Εἰς τὴν Βάπτισιν τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης τοῦ Λονδίνου (εἰκ. 20) ὅλαι αἱ μορφαὶ εἶναι φωτεινὰ ὁράματα χωρὶς σκιὰς καὶ γραμμάς. Θαυμασία εἶναι ἡ ἐντύπωσις καὶ ἐκ τῶν προσωπογραφιῶν του τοῦ δουκικοῦ ζεύγους τοῦ Οὐρμπῖνο Federigo da Montefeltre καὶ τῆς Battista Sforza τῆς Πινακοθήκης Uffizi τῆς Φλωρεντίας, αἱ ὁποῖαι προβάλλονται ἐν κατατομῇ πρὸ τοῦ μακρινοῦ τοπείου, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδεόμεναι διὰ τῆς φωτεινῆς ἀτμοσφαίρας φαίνονται μεγαλύτεραι καὶ ἐξαίρονται ἐπιβλητικώτερον.

Ἴσως μαθητής, πάντως ὅμως γνώστης τοῦ ἔργου τοῦ Πιέρου εἶναι ὁ *Μελότσο ντὰ Φορλί*, ὅστις ἐπίσης ἠσχολήθη μὲ τὴν παράστασιν τοῦ χώρου, οὐχὶ ἐν τῇ γραφικῇ καὶ ἀτμοσφαιρικῇ ἐννοίᾳ τοῦ *Πιέρου*, ἀλλὰ ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ διακοσμητικῇ ἀποδόσει. Ἡ παράστασις τῶν περιστοιχιζόντων τὸν Χριστὸν ἀγγέλων ἐν τῇ Ἀναλήψει, τῆς ὁποίας μόνον ἀποσπάσματα σώζονται, εἶναι ἀξιοθαύμαστος καὶ διὰ τὴν πρωτότυπον τοποθέτησιν αὐτῶν ἐν τῷ δια-

31.—Ντονατέλλο: *Δαυίδ.*
[Μπαρτζέλλο—Φλωρεντία]

Digitized by Google

στήματι καὶ διὰ τὴν γλυκεῖαν ἔκφρασίν των, ἐνῷ κάτωθεν αἱ μορφαὶ τῶν Ἀποστόλων, τῶν πρὸς τὰ ἄνω ἀνατεινόντων μὲ παθητικὴν διέγερσιν τὸ βλέμμα, εἶναι μὲ μεγάλην ἐκφραστικὴν δύναμιν ἀποδεδομέναι. Μεγαλειώδης εἶναι ἡ σύνθεσις καὶ τῆς ἄλλης ἐν τῷ Βατικανῷ σωζομένης εἰκόνος τοῦ πάπα Σίξτου Δ΄ μετὰ τῶν αὐλικῶν του καὶ τοῦ βιβλιοθηκαρίου Πλατίνα (εἰκ. 17). Πόσον ὡραῖα προβάλλονται αἱ ἐπιβλητικαὶ μορφαὶ κάτω ἀπὸ τοὺς φωτεινοὺς θόλους καὶ πόσον ὀξέως χαρακτηρισμέναι εἶναι ὅλαι καὶ μὲ ἐξαιρετικὸν διακοσμητικὸν αἴσθημα διατάξεως καὶ χρώματος.

Διάφορον χαρακτῆρα δεικνύουν τὰ ἔργα ἄλλου ἐπίσης μαθητοῦ τοῦ *Πιέρο ντέϊ Φραντσέσκι* τοῦ ἐκ Κορτώνης *Λουκᾶ Σινιορέλλι*, ὁ ὁποῖος ἀντὶ τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τοῦ χρώματος κύριον ἐκφραστικὸν μέσον μετεχειρίσθη τὴν πλαστικὴν μορφὴν ἐργασθεὶς πολλαχοῦ καὶ σκορπίσας τὰς δραματικὰς καὶ κεκινημένας του σκηνάς. Τὸ κυριώτερον ἔργον του ἐζωγράφησεν εἰς τὰς ἓξ τοιχογραφίας τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ὀρβιέτο, ὅπου εἰκόνισε τὸν Ἀντίχριστον (εἰκ. 19), τὴν Ἀνάστασιν τῶν Νεκρῶν, τοὺς ἐν τῷ Παραδείσῳ μακαρίους καὶ τοὺς ἁμαρτωλούς. Εἰς τὰ ἔργα ταῦτα δεικνύει ὅλην τὴν δύναμιν τῆς φαντασίας του καὶ τὴν ἐκφραστικότητα τῶν μορφῶν του. Ὅλαι αἱ δυναταὶ κινήσεις καὶ στάσεις τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἔχουν ἀποδοθῇ μὲ ἀκρίβειαν καὶ ἐλευθερίαν μακρὰν πάσης μικρολογίας καὶ μάλιστα ἐμψυχωμέναι μὲ δραματικὸν πάθος καὶ ἐσωτερικὴν ψυχικότητα ἀξιοθαυμάστου πλούτου καὶ ἐκφράσεως. Καὶ μάλιστα αἱ διάμεσοι ἐκεῖναι καταστάσεις, ἡ ἀφύπνισις εἰς τὴν ζωήν, τὸ αἴσθημα τῆς ὑπάρξεως καὶ ἐγρηγόρσεως ὡς ἀπὸ ὄνειρον, ἡ ἀνάστασις ἡ γεμάτη πόθον καὶ νοσταλγίαν καὶ πρὸς τούτοις αἱ ἰσχυραὶ ψυχικαὶ διεγέρσεις, ἡ ὀργή, ὁ πόνος, ἡ θλῖψις, ἡ ἀπελπισία κτλ. Ὅλα δὲ μὲ μίαν ἀκρίβειαν καὶ ἀφθονίαν πλαστικότητος καὶ ἀνατομικῆς γνώσεως, μὲ δαψίλειαν μορφῶν καὶ φωτισμοῦ. Καὶ εἰς τοὺς πίνακάς του ἔδωκε πολλάκις τοιοῦτον μεγαλεῖον εἰς τὰ πρόσωπα, ὥστε νὰ μᾶς ἐπιβάλλωνται μὲ τὴν ἁπλότητα καὶ τὸν ὄγκον των, ὡς εἰς τὸν στρογγύλον πίνακα τῶν Uffizzi τῆς Φλωρεντίας, ὅπου ἡ Παναγία κρατεῖ τὸν Χριστόν, ἔναντι δὲ ὁ Ἰωσὴφ μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας κλίνει τὴν κεφαλὴν εἰς βαθεῖαν προσευχήν. Ἡ δὲ σχολὴ τοῦ Πανὸς τοῦ Βερολίνου εἶναι μία σειρὰ μελετῶν τῆς πλαστικῆς μορφῆς εἰς διαφόρους στάσεις.

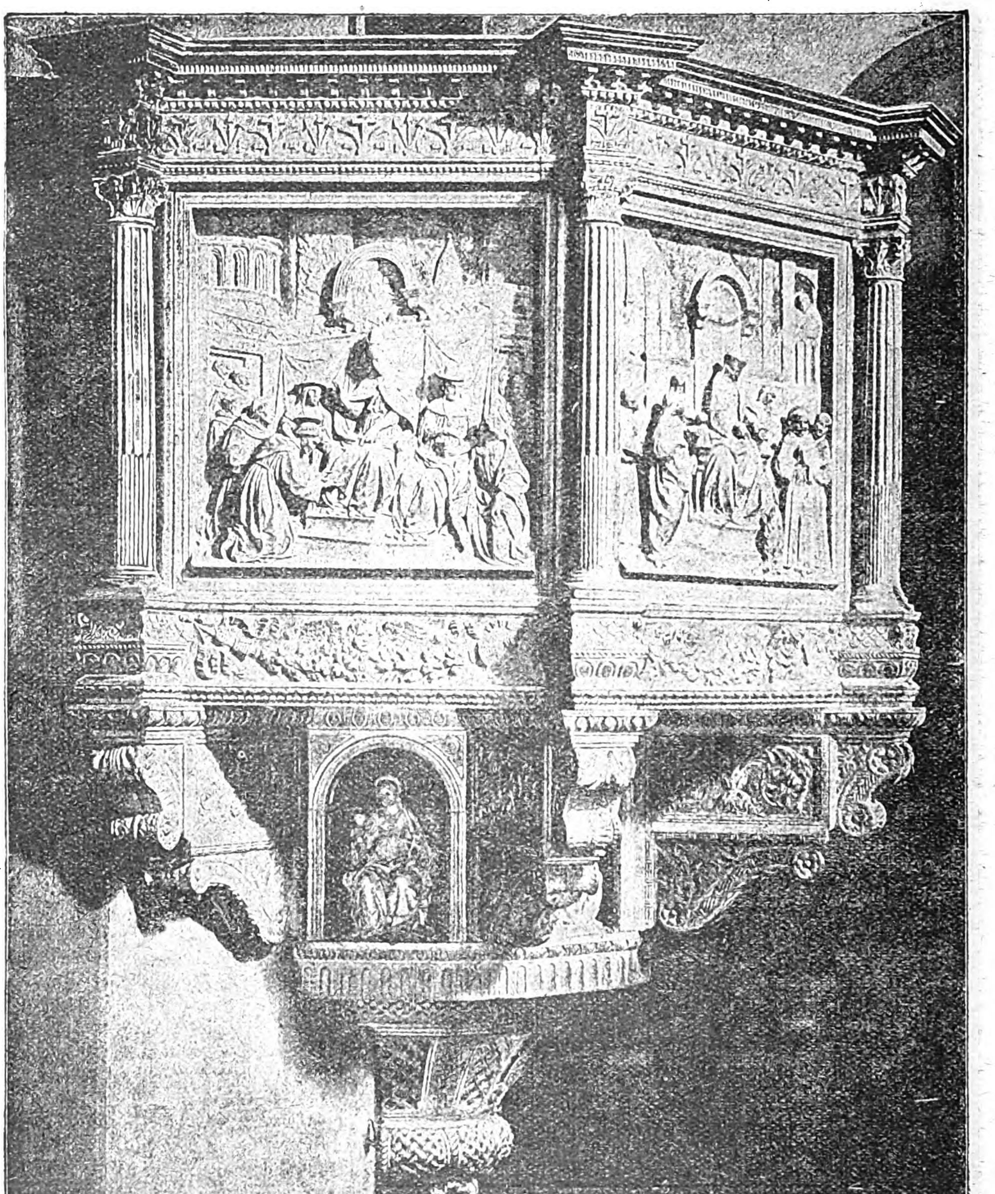

32.—Μπενεντέττο ντὰ Μαγιάνο: *Ἄμβων.* [S. Croce—Βενετία]

Παρὰ τοὺς αὐστηροὺς τούτους πραγματιστὰς διεμορφώθη βαθμηδὸν ἐν Οὐμβρίᾳ καὶ ἄλλη σχολὴ μὲ μίαν τάσιν πρὸς ἔκφρασιν ἠρέμων αἰσθημάτων ἡδείας κατανύξεως καὶ ἐσωτερικότητος, ὅπως εἰς τὰς ῥοδοστεφεῖς ἀγγελικὰς μορφὰς τοῦ *Μπενεντέττο Μπονφίλι*. Μόνον ὁ *Τζεντίλε ντὰ Φαμπιάνο* ἀρέσκεται εἰς τὴν μελέτην τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει μὲ ἀφέλειαν καὶ ἀμεσότητα πλήρη χάριτος καὶ θελγήτρου καὶ μὲ πλοῦτον χρώματος καὶ λάμψεως εἰς τὰς πολυποικίλους ἐνδυμασίας καὶ τὰς ἀπόψεις τῆς νεκρᾶς φύσεως καὶ τῶν λεπτομερειῶν της. Περίφημος εἶναι εἰς τοῦτο ἡ *Προσκύνησις τῶν Μάγων* του ἐν Φλωρεντίᾳ (Uffizzi).

Αἰσθηματικώτερον τόνον ἔχουν τὰ ὄχι πολὺ βέβαια ἔργα τοῦ *Φιορέντσο ντὶ Λορέντσο*, ἀλλὰ ὅλους τούτους ἐπεσκίασεν ἡ μορφὴ τοῦ διδασκάλου τοῦ Ραφαὴλ *Πιέτρο Βανοῦτσι*, τοῦ κοινῶς καλουμένου *Περουτζῖνο*. Οὗτος ἔφερεν εἰς τὸν τραχὺν καὶ ταραχώδη νατουραλισμὸν τῆς πρώτης Ἀναγεννήσεως τὴν γαληνιαίαν ψυχικὴν διάθεσιν, τὸν γλυκὺν ῥυθμὸν τῶν τρυφερῶν αἰσθημάτων. Γραμμή, κίνησις, μᾶζα, ἀτμόσφαιρα, χρῶμα, ἔκφρασις ψυχική, εὑρίσκονται εἰς τὸν αὐτὸν ἤρεμον τόνον καὶ ἁρμονίζονται εἰς ἐλαφρὰν καὶ ἐσωτερικὴν αἰσθηματικότητα, ἡ ὁποία γεμίζει ὁλόκληρον τὴν εἰκόνα ἀπὸ τῶν προσώπων μέχρι τοῦ ὑποβλητικοῦ μακρυνοῦ τοπίου. Ἓν ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα του εἶναι ἡ Παράδοσις τῶν κλειδῶν εἰς τὸν Πέτρον εἰς τὸ παρεκκλήσιον Σίξτου ἐν τῷ Βατικανῷ (εἰκ. 22). Ἁπλῆ σύνθεσις, φωτεινὴ εὐρυχωρία, μεγαλοπρεπεῖς μορφαὶ καὶ ἤρεμος ψυχικὴ διάθεσις διακρίνουν τὴν τοιχογραφίαν μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁμοτέχνων. Ἐπίσης εἰς ὡραιοτάτους πίνακας ἔδωκεν ὅλον τὸ μέτρον τῆς δυνάμεώς του, ὅπως εἰς τὸν Ἐπιτάφιον θρῆνον, εἰς τὴν καθημένην μεταξὺ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ Ἁγ. Σεβαστιανοῦ Παναγίαν, τὸν Ἅγιον Σεβαστιανὸν τοῦ Λούβρου καὶ τὸ Ὅραμα τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου ἐν Μονάχῳ. Συνήθως τοποθετεῖ τὰς σκηνὰς κάτω ἀπὸ τὰς ἀνοικτὰς τοξωτὰς καὶ εὐρυχώρους στοάς, αἱ ὁποῖαι ἀφίνουν εἰς τὸ βάθος νὰ ἐκτείνωνται γελαστὰ λοφώδη τοπία, εἰς δὲ τὰ πρόσωπα προσδίδει τὴν τρυφερὰν αἰσθηματικότητα καὶ γαλήνην τῶν μακαρίων ψυχῶν.

Ἔξοχον μέλος τῆς σχολῆς ταύτης τῆς Οὐμβρίας εἶναι ὁ *Μπερναρδῖνο Πιντουρίκιο*, ἀλλ' ἄνευ ἰδιαιτέρας ἀτομικότητος καλλιτεχνικῆς. Οὗτος οὐδὲν νέον προσέθεσεν εἰς τὴν τέχνην, εἶχεν ὅμως τὴν ἱκανότητα νὰ ἐφαρμόσῃ ὅλας τὰς κατακτήσεις τῆς ζωγραφικῆς εἰς εὔκολον ἀφηγηματικὸν ὕφος καὶ μὲ διακοσμητικὸν χαρακτῆρα ἀξιοσημείωτον. Ἡ ποικιλία τῶν χρωμάτων, ἡ ἐλευθέρα διάταξις τῶν προσώπων καὶ ἡ διάνθισις τῶν σκηνῶν μὲ τοπία προξενοῦν εὐάρεστον ἐντύπωσιν καὶ ἀποκρύπτουν τὴν κενότητα τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν κοινοτοπίαν τῆς συνθέσεως. Εἰργάσθη μάλιστα ἐν Ρώμῃ εἰς διαφόρους ἐκκλησίας καὶ ἐν τῷ Βατικανῷ καὶ εἰς τὴν μητροπολιτικὴν βιβλιοθήκην τῆς Σιέννας.

Ἀλλ' εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν ἀνεφάνη καὶ ἐπεβλήθη μία μορφή, ἥτις συνώψισε τὸ πνεῦμα καὶ τὰς προόδους τῆς πρώτης Ἀναγεννήσεως καὶ μὲ νέα μέσα ἐκφράσεως ἐπεξέτεινε τὰς κατακτήσεις της. Εἶναι ὁ ἐκ Βερώνας κυρίως καταγόμενος *Ἀνδρέας Μαντένια*. Ἐργασθεὶς ἐν Παδούῃ ὅπου τόσον ἤκμαζον αἱ ἐπιστημονικαὶ σπουδαὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ *Φραντζέσκο Σκουαρτσιόνε*, ὅστις, ἱδρύσας ἀκαδημίαν, προσείλκυσε πλῆθος μαθητῶν, ἀσχολούμενος μάλιστα εἰς τὴν συλλογὴν ἀρχαίων καὶ ἀνατολικῶν ἀρχαιοτήτων καὶ εἰς θεωρητικὰς σπουδάς, ἰδίως περὶ προοπτικῆς. Τὰ ἐν Παδούῃ ἔργα τοῦ *Νιοναιέλλο* ἐπίσης μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὸ πλαστικὸν αἴσθημα τοῦ *Μαντένια*, ὅστις ἐξέφρασεν αὐτὸ διὰ καθαρῶς γραμμικῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπίσης ἔγινε κύριος τῆς προοπτικῆς ἀποδόσεως καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς διαμορφώσεως τοῦ χώρου.

Ἐν Παδούῃ ἐζωγράφησεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Ἐρημιτῶν καὶ ἐν Μαντούῃ ἐν τῇ «Αἰθούσῃ τῶν μνηστευμένων» τοιχογραφίας, ὅπου ἀνέπτυξεν ὅλας τὰς ἱκανότητας αὐτοῦ. Μὲ σοφίαν κατασκευάζει τὸ ἀρχιτεκτονικὸν βάθος τῶν σκηνῶν, σαφέστατα διαρθρούμενον καὶ ἀποδιδόμενον μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν. Ἔπειτα εὑρίσκει ποικίλας στάσεις τῶν προσώπων καὶ ἀπόψεις καὶ μάλιστα τὴν ἐκ τῶν κάτω ἄποψιν, ὅπως εἰς τὴν σκηνὴν ὅπου ὁ Ἰάκωβος ἀπάγεται νὰ θανατωθῇ (εἰκ. 21). Ἐν αὐτῇ τὰ πρόσωπα ἔχουν λάβει ὑπερφυσικόν τι μέγεθος ὡς καὶ αἱ ὑψούμεναι ἀρχιτεκτονικαὶ κατασκευαὶ ἐκ τῶν κάτω βλεπόμεναι. Αἱ τῆς Μαντούης τοιχογραφίαι εἶναι ἔργα τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ Φλωρεντίας καὶ δεικνύουν τὰ διδάγματα τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ἐκεῖθεν: μεγαλυτέραν πλαστικότητα καὶ γραμμικότητα, τραχὺν ἀλλὰ διαυγῆ φωτισμὸν καὶ ὀξὺν χαρακτηρισμὸν τῶν καθ' ἕκαστα μορφῶν. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς *Οἰκογενείας τῶν Γοντσάγκα*, ὅπου ἕκαστον πρόσωπον σαφῶς διαγεγραμμένον ἵσταται πρὸ ἡμῶν πλῆρες ζωῆς, ἡ ὁποία ἐκχειλίζει εἰς τὰς βαθύτατα χαρακτηριζομένας μορφὰς μὲ τὴν θαυμασίαν ἰσορροπίαν τῆς ὅλης συνθέσεως καὶ τὴν κλασσικήν της διαύγειαν καὶ βεβαιότητα. Ἀλλὰ ῥηξικέλευθος εἶναι ὁ *Μαντένια* εἰς τὴν ὀροφήν. Ἐκεῖ διαρρηγνύει τὸ βάθος της καὶ ἀνοίγει αὐτὸ πρὸς τὸν ἄπειρον οὐρανόν, ἐνῷ πέριξ βλέπουν πρὸς τὰ κάτω ἢ πρὸς τὰ ἄνω διάφοροι ἐρωτιδεῖς ἀπὸ τὸ ζωγραφημένον κιγκλίδωμα.

Μὲ πόσην δραστηριότητα ἐπελήφθη τῆς ἀποδόσεως τῆς πραγματικότητος, τὴν ὁποίαν ἐμελέτησε μὲ ἐπιμονὴν σοφοῦ καὶ ἀκρίβειαν φυσιοδίφου! Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παράστασιν ἱστορικῶν σκηνῶν προσέθεσε νέον τι: τὴν ἀνάγκην νὰ παραστήσῃ τὰ πάντα συμφώνως πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν. Ἡ μαθητεία του εἰς τὸν ἀρχαιοσυλλέκτην Σκουαρτσιόνε ἐβοήθησεν αὐτὸν σημαντικῶς εἰς τοῦτο καὶ πράγματι κατώρθωσε χάρις εἰς τὴν μελέτην ταύτην ὅλων τῶν ἀναγκαίων σκευῶν καὶ κοσμημάτων καὶ ἀρχιτεκτονικῶν νὰ ἀναπαραστήσῃ τὸ *«ἱστορικὸν χρῶμα»* ἑκάστης σκηνῆς καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἄκρατον νατουραλισμόν του τὴν ποίησιν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας.

Καὶ πίνακας πολλοὺς θαυμασίως ἐζωγράφησεν ὁ *Μαντένια* καὶ εἶναι ὡραιοτάτη ἡ Παναγία τῆς Νίκης τοῦ Λούβρου μὲ τὴν κλασσικὴν κατασκευὴν τῆς συνθέσεώς της καὶ τὴν ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν προξενεῖ. Ἡ εἰς τὸ αὐστηρὸν σχέδιον καὶ τὴν γραμμικὴν ἀπόδοσιν ἐπίδοσίς του ἐξηγεῖ καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα εἰς τὴν χαλκογραφίαν, ὅπου τὸ ὀξὺ κονδύλιόν του ἔκαμε θαύματα ἐκφραστικότητος καὶ προοπτικῶν τολμημάτων, τὰ ὁποῖα, ὅπως καὶ τὰ ἔργα του τὰ ζωγραφικὰ ἐν γένει, μεγίστην εἶχον ἐπίδρασιν εἰς ὅλας τὰς σχολὰς τῆς ἄνω Ἰταλίας, μηδὲ τῆς βενετικῆς

Digitized by Google

ἐξαιρουμένης, πρὸς τὴν ὁποίαν ἄλλως εἶχε συνδεθῆ διὰ τοῦ πενθεροῦ του *Ἰακώβου Μπελλίνι*.

Ἀλλ' εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς βορείου Ἰταλίας ἀνεδείχθησαν μικραὶ τοπικαὶ σχολαί, αἱ ὁποῖαι παρήγαγον ἱκανὰ ἔργα ἰδιόρρυθμα καὶ σημαντικά, μάλιστα κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ιε΄ αἰῶνος. Πρότερον ἤδη ἐν Βερώνᾳ εἶχε λάβει μεγάλην φήμην ὁ ζωγράφος καὶ χαράκτης *Ἀντώνιος Πιζᾶνο* ἢ *Πιζανέλλο*, ὁ ὁποῖος μὲ τόσην ἀκρίβειαν καὶ δύναμιν ἐσχεδίασε τὴν ποικιλίαν τῶν ἀνθέων ἢ φυτῶν καὶ τῶν ζῴων. Ἀλλὰ καὶ ὡς ζωγράφος δεικνύει τὰ αὐτὰ προτερήματα δυνατοῦ σχεδιαστοῦ, μάλιστα ζῴων, ὡς ἵππων, κατασκευαστοῦ θαυμαστῶν τοπίων καὶ πολυχρώμων ἐνδυμασιῶν, αἱ ὁποῖαι μαρτυροῦν ἐπίδρασιν τοῦ διδασκάλου του *Τζεντίλε ντὰ Φαμπιάνο*. Πόσον χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐν τῷ Λούβρῳ προσωπογραφία μιᾶς πριγκιπίσσης, τῆς ὁποίας τὸ ὀξέως διαγεγραμμένον περίγραμμα προβάλλεται ἐπὶ τοῦ πολυχρώμου βάθους μὲ τὰ διάφορα ἄνθη καὶ τὰς ποικιλοχρώμους ψυχάς. Μεταγενέστερος, πλήρης δὲ ζωῆς καὶ θερμῆς ἐκφράσεως, εἶναι ὁ *Λιμπεράλε ντὰ Βερώνα*.

Ἐν Μιλάνῳ, πρὸ τοῦ ἀκόμη ἡ ἐμφάνισις τοῦ *Λεονάρδου* ἐπισκιάσῃ τοὺς διαφόρους ἐγχωρίους ζωγράφους, οὗτοι ἀνέπτυξαν μεγάλην δραστηριότητα, ὡς ὁ *Φόππα*, ὑποστὰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ *Μαντένια*, ὁ *Μποργκονιόνε* μὲ τὰς γλυκείας μορφὰς καὶ τὸ ἀργυροῦν χρῶμα καὶ ἄλλοι.

Σημαντικωτέρα εἶναι ἡ σχολὴ τῆς Φερράρας, ὅπου διεκρίθη ὁ *Κοσμᾶ Τούρα* ἢ *Κοσμὲ* μὲ τὰς ὡσεὶ μεταλλικὰς μορφάς του καὶ ὁ *Φραντσέσκο Κόσσα*, εἰς τοὺς ὁποίους διασταυροῦνται διάφοροι ἐπιδράσεις τοῦ *Πιέρο ντέϊ Φραντσέσκι* εἰς τὸν τελευταῖον, τοῦ *Μαντένια* εἰς τὸν πρῶτον. Τοῦ *Πιέρο* τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν αὐστηρότητα τοῦ *Κοσμὲ* συνδυάζει ὁ τελευταῖος εἰς τὸ κυριώτερον ἔργον του τῆς Παναγίας ἐν μέσῳ δύο ἁγίων τῆς Βονωνίας. Γλυκύτερος καὶ ἡσυχώτερος εἶναι ὁ *Λορέντσο Κώστα* τοῦ ὁποίου γνωστὸν ἔργον εἶναι ἡ τοῦ *Μαντένια* τὸν τρόπον δεικνύουσα «Σχολὴ τῶν Μουσῶν» τοῦ Λούβρου. Συγγενὴς πρὸς αὐτὸν εἶναι ὁ *Φραντσέσκο Ραϊμπολίνι* ἢ *Φράντσια* συνεργάτης του, ἀλλ' ἀνώτερός του εἰς τὴν ἤρεμον καὶ ρεμβώδη ψυχικὴν διάθεσιν τῶν μορφῶν, μάλιστα τῆς Παναγίας, τὴν ὁποίαν ἐπανειλημμένως ἐζωγράφησε καὶ ἡ ὁποία προδίδει τόσον τὴν ἐπίδρασιν τοῦ *Περουτζῖνο*.

Ἐν Βιτσέντσᾳ κύριος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ *Βαρθολομαῖος Μοντάνια* ἔχων τὴν ἰσχυρὰν ἔκφρασιν καὶ τὸ αὐστηρὸν σχέδιον τοῦ *Μαντένια*, ἀλλ' ἐξ ἄλλου καὶ τὸν πλούσιον καὶ χαρίεντα χρωματισμὸν τῆς βενετικῆς σχολῆς.

Βενετία. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος ὑπὲρ πάσας τὰς σχολὰς τῆς βορείας Ἰταλίας ἀνεδείχθη καὶ μὲ νέον πνεῦμα ἐπεβλήθη ἡ τέχνη τῆς Βενετίας, τῆς πόλεως, ἡ ὁποία ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως, τῶν ζωηρῶν σχέσεών της πρὸς τὴν Ἀνατολὴν ἀπετέλεσεν ἕνα ἀμάλγαμα πρωτοτύπου ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιεχομένου, τοῦ ὁποίου τὴν οὐσίαν δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ ἀντικατοπτρίσῃ καὶ ἡ τέχνη. Αἱ ἐκτεταμέναι ἐμπορικαὶ σχέσεις πρὸς τὴν πλησίον Ἀνατολήν, τῆς ὁποίας ὁ ὑλικὸς πολιτισμὸς ἦτο τόσον ἀκμαῖος, ἔδωκαν κάτι ἀπὸ τὸν πλοῦτον καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς εἰς τὸ λαμπρὸν χρῶμα καὶ τὴν γραφικὴν ἀτμοσφαῖραν τῶν ζωγράφων, οἵτινες κυρίως ἐκ τῶν πέριξ συρρεύσαντες εἰς τὴν θαλασσόπολιν ἐξέφρασαν μὲ τὴν μαγείαν τοῦ χρώματος τὰ πλούσια καὶ ἡδυπαθῆ ὄνειρά της. Οὕτω διὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς λάμψεως τῆς τέχνης των ἐφώτισαν τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς καταρρεούσης θαλασσοκρατείρας.

Δύο οἰκογένειαι ζωγράφων ἀνήγαγον τὴν βενετικὴν τέχνην ἀπὸ τῆς τοπικῆς της μικρότητος εἰς τὴν σφαῖραν τῆς μεγάλης ἰταλικῆς κινήσεως, οἱ *Βιβαρίνι* καὶ οἱ *Μπελλίνι*. Ἡ τέχνη τοῦ *Ἀντωνίου Βιβαρίνι*, τοῦ ἀδελφοῦ του *Βαρθολομαίου*, τοῦ υἱοῦ του *Λουΐτζι* ἢ *Ἀλβίζε* καὶ τοῦ *Κάρλο Κριβέλλι* ἔχει τι τὸ ἐξωτερικῶς διακοσμητικόν, ἀλλὰ μὲ θαυμάσιον χρῶμα. Ἂν τοῦ *Βαρθολομαίου* αἱ μορφαὶ εἶναι μᾶλλον πλαστικαὶ καὶ μαρτυροῦν ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸν *Μαντένια*, ὁ *Κριβέλλι* προτιμᾷ τὰς μεμονωμένας μορφὰς μὲ τὰς πολυτελεῖς μεταξωτὰς στολὰς καὶ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα, ἀναρτῶν ὑπεράνω τῆς Παναγίας διαφόρους καρποὺς καὶ δίδων εἰς αὐτὴν μίαν ἐξεζητημένην κίνησιν καὶ ἀφελῆ ἀρχαϊκὴν ἔκφρασιν.

Τῆς ἄλλης ὁμάδος ζωγράφων ὁ ἀρχαιότερος *Ἰάκωβος Μπελλίνι* εἶναι πολυκίνητος, ταξιδεύσας εἰς πλεῖστα μέρη καὶ δὴ μὲ τὸν *Τζεντίλε ντὰ Φαμπιάνο* εἰς Φλωρεντίαν. Τούτου ὁ πρεσβύτερος υἱὸς *Τζεντίλε Μπελλίνι* εἰς εἰκόνας μεγάλων διαστάσεων ἐν Βενετίᾳ περιγράφει μὲ πολυπροσώπους σκηνὰς τὴν πολύχρωμον καὶ φαιδρὰν ζωὴν τῆς πόλεως θαυμασίως χαρακτηρίζων τὰς προσωπογραφίας καὶ τὸν εὐρὺν φωτεινὸν χῶρον τῆς περιβαλλούσης ἀτμοσφαίρας καὶ τοῦ τοπίου. Εἰς πολλὰς ἔχει ἐνυφάνει τὰς ἐντυπώσεις του ἐκ τῆς Ἀνατολῆς καὶ δὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐπὶ ἓν ὁλόκληρον ἔτος διέμεινεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Β΄, τοῦ ὁποίου ἔκαμε τὴν προσωπογραφίαν, λαβὼν καὶ τὸν τίτλον *μπέη*.

Ὁ μαθητής του *Βιττόρε Καρπάτσιο* δεικνύει ἐλευθερίαν δημιουργικῆς ἀφηγηματικότητος καὶ λεπτότητα ἀντιλήψεως τοῦ ὑπαιθρίου φωτισμοῦ, ἀποκαλύπτων τὴν ψυχικότητα αὐτοῦ εἰς τὰς μεγάλας σκηνάς, τὰς ὁποίας ἥπλωσεν εἰς τοὺς τοίχους τῶν διαφόρων «σχολῶν». Scuole ἐλέγοντο ἐν Βενετίᾳ αἱ αἴθουσαι τῶν διαφόρων σωματείων, ὅπου ὑπὸ τὴν προστασίαν ἑνὸς ἁγίου συνήρχοντο τὰ μέλη αὐτῶν. Τὰς τετραγώνους ταύτας αἰθούσας ἐκάλυπτον μὲ μεγάλας εἰκόνας ἐζωγραφημένας ἐπὶ λινοῦ ὑφάσματος καὶ εἰς αὐτὰς ἀνεπτύχθη ἡ θαυμασία ἐκείνη διακοσμητικὴ ζωγραφική, ἡ ἀποτελοῦσα τὸν θρίαμβον τῆς συνθετικῆς σχολῆς. Ὁ *Καρπάτσιο* μᾶς θέλγει μὲ τὴν ζωντανὴν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων, ὅπου ἐγκαταμιγνύει σκηνὰς τῆς βενετικῆς ζωῆς καὶ τοῦ περιβάλλοντος μὲ φανταστικὰς ἀναμνήσεις τῆς Ἀνατολῆς. Μία πρωϊνή, δροσερὰ ἀτμοσφαῖρα περιλούει τὰ πάντα καὶ ἁπλώνει ἐπάνω ἕνα ἐλαφρόν, διαφανῆ, φωτεινὸν πέπλον, ἀπαλύνοντα τὰ περιγράμματα καὶ μαλακύνοντα τὰς τραχείας γραμμὰς μὲ σοφὴν κατανομὴν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς. Μακρὰν φαίνονται αἱ ἀργυραῖ μαρμαρυγαὶ τῶν ὑδάτων τοῦ λιμένος ἢ τῆς μακρινῆς θαλάσσης καὶ ἀστράπτουν αἱ τρέμουσαι ἀναλαμπαὶ τῶν πολυχρώμων ἐνδυμάτων καὶ τῶν κτιρίων.

Ἀλλὰ τὴν δόξαν τῶν *Μπελλίνι* ἀποτελεῖ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς *Τζιοβάννι*. Κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ του *Μαντένια*, ἀναπτύσσει βαθμηδὸν τὴν ἰδίαν του ἀτομικότητα μὲ τοὺς ἠρέμους καὶ γλυκεῖς τόνους, τοὺς ὁποίους ἁπλώνει ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ τοπίου. Τὸν χαρακτῆρα τοῦτον μαρτυροῦν πρὸ πάντων αἱ Παναγίαι του, τῶν ὁποίων μόνον τὸ ἄνω ἥμισυ ἀπεικονίζει εἰς πλουσίαν διαβάθμισιν γλυκύτητος καὶ πραότητος, εἰς τὰς ὁποίας συντονίζεται ἁρμονικώτατα ἡ λεπτοτάτη μουσικὴ τοῦ χρωματισμοῦ καὶ τοῦ ἁπλοῦ αἰσθήματος (εἰκ. 23). Εἰς τὴν ἀπόδοσιν τούτου συνετέλεσεν ἡ νέα τεχνικὴ τῆς ἐλαιογραφίας, τὴν ὁποίαν εἰσήγαγεν εἰς Βενετίαν ὁ *Ἀντωνέλλο ντὰ Μεσήνα*, μαθὼν αὐτὴν ἐν Νεαπόλει παρὰ Φλαμανδῶν διδασκάλων. Ὁ νέος οὗτος τρόπος ἔδωκεν εἰς τὸ χρῶμα ἐξαιρετικὴν λάμψιν, δύναμιν καὶ βαθύτητα ἐκφράσεως. Μεγίστην ἔκαμαν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Βενετοὺς αἱ εἰκόνες τοῦ *Ἀντωνέλλο* καὶ παρέλαβον ἀμέσως τὴν τεχνικήν, ἥτις ἦτο ἀπαραίτητον ὄργανον διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς βενετικῆς τέχνης. Ἐξαιρετικὸς εἶναι ὁ χρωματισμός του εἰς τὸν Ἅγιον Σεβαστιανὸν (ἐν Δρέσδῃ) καὶ θαυμαστὴ. ἡ ζωηρότης καὶ δύναμις εἰς τὰς λαμπρὰς προσωπογραφίας του (εἰκ. 26). Τὴν ἡδονικὴν οὕτως εἰπεῖν δύναμιν τοῦ χρώματος ἀνεγνώρισε καὶ μετεχειρίσθη θαυμασίως ὁ *Τζιοβάννι Μπελλίνι*. Ἀλλὰ δὲν ἀπέδωκε παθητικὰς καὶ δραματικὰς καταστάσεις, ὅπως οἱ Φλωρεντῖνοι· περιωρίσθη εἰς τὴν ἤρεμον καὶ εὐτυχῆ ἀπόλαυσιν τοῦ βίου, εἰς τὰς ρεμβώδεις καὶ γλυκείας ψυχικὰς διαθέσεις, ἐκδηλουμένας εἰς ζῶν καὶ τρέμον ἐκ λάμψεως χρῶμα, τὸ ὁποῖον δίδει τὸν τόνον καὶ εἰς τὸ ἄφθονον χυνόμενον φῶς. Πρὸς τούτοις καὶ ἡ σύνθεσίς του εἶναι ἁπλῆ, ἡ στάσις τῶν πρόσωπων μεγαλοπρεπὴς καὶ πανηγυρικὴ καὶ ἕνας μετρημένος καὶ ἥσυχος ρυθμὸς ἀντηχεῖ ἀπὸ τὰς εἰκόνας του, ὅπως μάλιστα ἀπὸ τὴν Παναγίαν του τοῦ Ἁγίου Ζαχαρίου ἐν Βενετίᾳ, ὅπου τὴν ἁρμονικὴν πανηγυρικότητα τῆς συνθέσεως καὶ ἀξιοπρεπείας καὶ τὴν μελωδικὴν συνηχίαν χρωμάτων καὶ φωτὸς ὑποβάλλει οὕτως εἰπεῖν ἡ γλυκεῖα μορφὴ τοῦ βιολιστοῦ ἀγγέλου. Μὲ λεπτὸν ἐπίσης αἴσθημα κατώρθωσε νὰ ἀποδώσῃ τὴν ψυχικότητα τοῦ τοπίου εἰς τὸ βάθος τῶν εἰκόνων του καὶ τὸν ἐσώτερον ἄνθρωπον εἰς τὰς ὀλίγας προσωπογραφίας, ὅπως εἰς τὸν Δόγην Loredano τοῦ Λονδίνου. Ἐν γένει ὁ *Τζιοβάννι Μπελλίνι* ἦτο ἡ μεγαλυτέρα καλλιτεχνικὴ προσωπικότης τῆς Βενετίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ιε΄ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιστ΄ αἰῶνος, ἥτις ἔδωκεν εἰς τὴν ζωγραφικὴν τῆς πατρίδος του τὴν θερμὴν ἐκείνην λάμψιν τοῦ χρώματος καὶ τῶν τοπικῶν τόνων, ἡ ὁποία πλάττει καὶ ζωογονεῖ τὰς ὡραίας μορφάς.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν ζωγράφων, οἱ ὁποῖοι εἰρ-

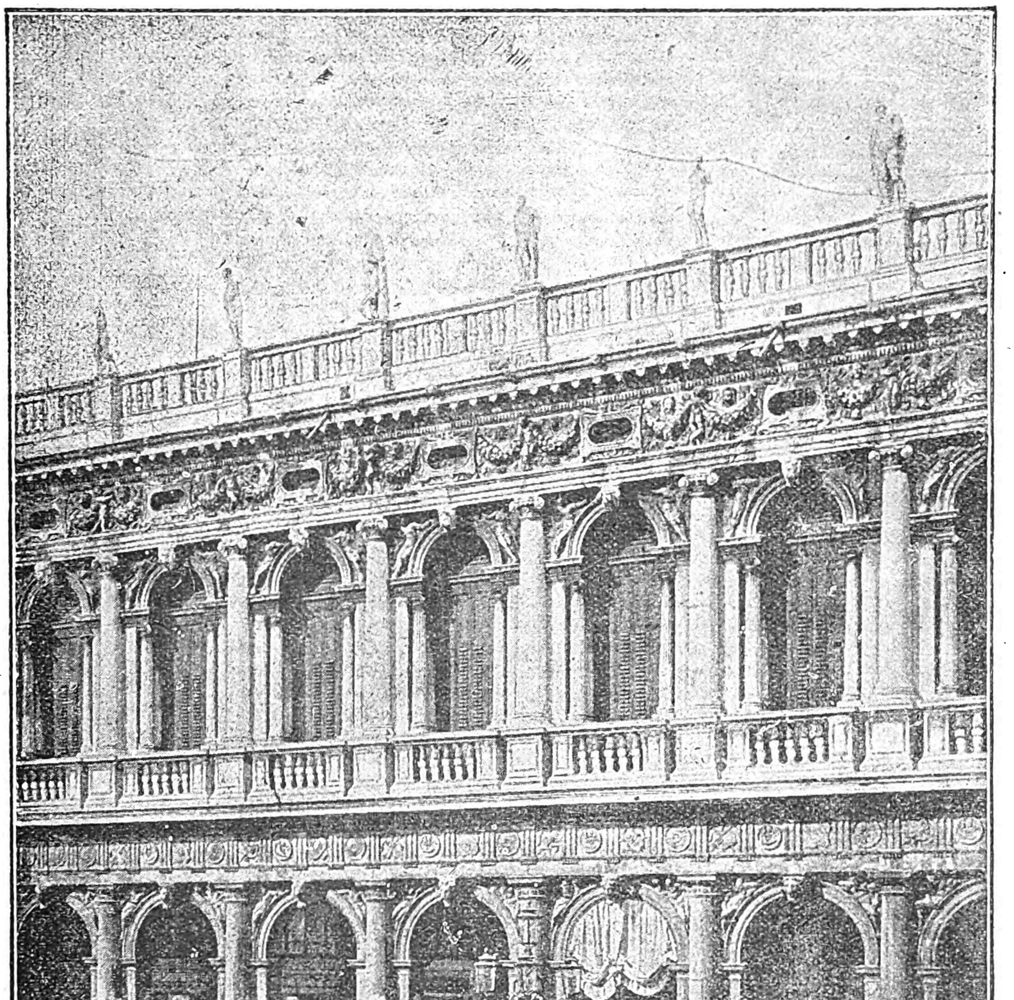

33.—Ἰακώβου Σανσοβῖν *ψις τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἁγίου Μάρκου.* *[Βενετία]*

Digitized by Google

γάζοντο παρὰ τὸν *Μπελλίνι* ἄξιοι λόγου εἶναι ὁ *Τσίμα ντὰ Κονελιᾶνο* καὶ ὁ *Μᾶρκος Μπαζαΐτι*. Ὁ πρῶτος διακρίνεται διὰ τὴν λάμψιν τῶν τοπικῶν χρωμάτων του, τὴν ἁρμονικήν των διαβάθμισιν καὶ τὴν διαύγειαν τοῦ φωτός του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν χαλαρὰν σύνθεσιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ μάλιστα εἰσέφερε καὶ νέους τρόπους, ὅπως εἰς τὴν Παναγίαν του τῆς Πάρμας, τὸ σχῆμα τῆς ὁποίας ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ *Τιτσιανοῦ*. Ὁ δεύτερος, μαθητὴς τοῦ *Λουΐτζι Βιβαρίνι*, ἔχει ἀνοικτόν, ὠχρὸν χρῶμα καὶ λείαν ἐπιφάνειαν μὲ ὡραίας τοπιογραφικὰς ἀπόψεις. Ἀλλ' οὗτοι, καὶ μάλιστα ὁ τελευταῖος *Μπελλίνι*, ἡτοίμασαν τὸν δρόμον πρὸς τὰς μεγάλας μορφὰς τῆς βενετικῆς ζωγραφικῆς, αἱ ὁποῖαι ἐλάμπρυναν τὴν ἀκμὴν καὶ ἐστεφάνωσαν μὲ δόξαν τὸ τέλος τῆς Ἀναγεννήσεως.

Πλαστική.—Ἤδη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ιγ′ καὶ κατὰ τὸν ιδ′ αἰῶνα ἡ οἰκογένεια τῶν *Πιζάνων*, ὡς εἴδομεν, εἶχε φέρει πνοήν τινα νέας ζωῆς καὶ κινήσεως εἰς τὴν πλαστικὴν τῆς Τοσκάνης διὰ τῶν ἀρχαιοπρεπῶν μορφῶν τοῦ *Νικολὸ* καὶ τῶν δραματικῶν καὶ ταραχωδῶν σκηνῶν τοῦ *Τζιοβάννι*. Ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τῆς Ἀναγεννήσεως ἐξέσπασεν ὁριστικῶς εἰς αὐτὸ τὸ κατώφλιον τοῦ ιε′ αἰῶνος: ὁ περίφημος διαγωνισμὸς πρὸς κατασκευὴν τοῦ διακόσμου τῆς χαλκῆς θύρας τοῦ Βαπτιστηρίου τῆς Φλωρεντίας ἔθεσεν ἀντιμετώπους δύο ἰσχυροὺς δημιουργούς, ἀλλ' ἀντιπροσώπους δύο ἐποχῶν. Τῷ 1402 μεταξὺ πολλῶν λαβόντων μέρος εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦτον ἡ ἐπιτροπὴ ἐσταμάτησε πρὸ τῶν δύο ἀναγλύφων τοῦ *Μπρουνελλέσκι* καὶ τοῦ *Γκιμπέρτι*, τὰ ὁποῖα ὡς θέμα εἶχον τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβραὰμ (εἰκ. 24 κα 27). Μελῳδικαί, ἀνεμιζόμεναι γραμμαί, γλυκεῖα χάρις, μαλακαὶ κινήσεις, ἀόριστος ἔκφρασις, εἰδυλλιακὴ γραφικότης διακρίνουν τὸ ριζωμένον εἰς τὴν γοτθικὴν παράδοσιν ἀνάγλυφον τοῦ *Γκιμπέρτι*· τοὐναντίον, δραματικὸν πάθος, ἰσχυρὰ ἐσωτερικὴ διέγερσις ἀναταράσσουν τὰς ἀναπηδώσας πτυχάς, τὰ τραχέα περιγράμματα, τὰς γωνιώδεις κινήσεις τῶν προσώπων τοῦ *Μπρουνελλέσκι*. Ἐνῷ ἐκεῖνος δημιουργεῖ γενικοῦ χαρακτῆρος μορφὰς καὶ καταστάσεις, οὗτος συλλαμβάνει ἀπ' εὐθείας τὴν ζωντανὴν καὶ σπαρταριστὴν πραγματικότητα. Ἡ ἐπιτροπὴ ἔκλινεν ὑπὲρ τῆς παραδόσεως καὶ τῆς καλυτέρας τεχνικῆς ἐκτελέσεως τοῦ *Γκιμπέρτι*, ἀλλὰ τὸ δεύτερον ἔργον ἔκρινε τὸ νέον πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἔφερεν εἰς τὴν τέχνην ἡ Ἀναγέννησις.

Οὕτω ἀνέλαβεν ὁ *Γκιμπέρτι* τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πύλης, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἑτοίμην τῷ 1424 μὲ εἴκοσι σκηνὰς ἐκ τοῦ βίου τοῦ Χριστοῦ καὶ ὀκτὼ εὐαγγελιστὰς καὶ πατέρας τῆς Ἐκκλησίας. Μελῳδικὸς

35.—Βερρόκιο: *Κολλεόνε*. [*Βενετία*]

ρυθμὸς γραμμῶν καὶ κινήσεων ἁρμονίζει τὴν ἁπλῆν καὶ ἤρεμον χαρὰν τῆς ἀφηγήσεως καὶ συντονίζει τὰς εὐλυγίστους καὶ γοητευτικὰς μορφὰς πρὸς τὴν τρυφερότητα τῆς ἐκφράσεώς των. Πανταχοῦ συγκρατεῖ τὰς ἰσχυρὰς δραματικὰς καταστάσεις, ὅπως εἰς τὴν σκηνὴν τῆς ἐκδιώξεως τῶν Ἰουδαίων κατορθώνει καὶ κυριαρχεῖ τὴν ἀνήσυχον κίνησιν τῶν ταραγμένων προσώπων, τὰ ὁποῖα προσαρμόζει ἁρμονικῶς εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ βάθους. Διάφορον χαρακτῆρα ἔχει τὸ ἄλλο μέγα ἔργον του, ἡ κυρία πύλη τοῦ Βαπτιστηρίου, ἡ «Πύλη τοῦ Παραδείσου», κατὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ *Μιχαηλαγγέλου*,

34. — *Ο Ἅγιος Πέτρος.*

ὅπου ἀνέπτυξε μίαν τεχνοτροπίαν ἀναγλύφου, ἥτις διασπᾷ τὰ ὅρια ζωγραφικῆς καὶ πλαστικῆς. Εἰς τὰς ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἰλημμένας δέκα σκηνὰς ἔδωκεν ἀλλαχοῦ μὲν μίαν τοπιογραφικὴν σκηνογραφίαν ἐκπληκτικῆς γραφικότητος, ἀλλαχοῦ δὲ ἀρχιτεκτονικήν, ὅπου αἱ καμάραι καὶ οἱ τοῖχοι διαδέχονται ἀλλήλους εἰς ἀπεριόριστον βάθος, ἐνῷ πρὸ αὐτῶν προσαρμόζονται ἁρμονικώταα τὰ πρόσωπα διαβαθμιζόμενα εἰς πλαστικότητα ἀπὸ τοῦ σχεδὸν ὁλογλύφου μέχρι τοῦ ἐπιπεδογλύφου καὶ βαθμηδὸν μικροτέρων διαστάσεων (εἰκ. 25). Ὑποδειγματικὸν εἶναι τὸ κατόρθωμα τοῦτο τῆς γραφικότητος καὶ τῆς θαυμασίας προοπτικῆς ἀποδόσεως. Ὁ καθαρὸς φορμαλιστὴς φαίνεται καὶ εἰς τὰ ἀγάλματά του τοῦ Ὂρ Σὰν Μικέλε τῆς Φλωρεντίας, ὅπου ἔστησε τὸν Ἰωάννην, τὸν Ματθαῖον καὶ τὸν Στέφανον. Μία παραβολὴ τούτων πρὸς τὸν ἐκεῖ Μᾶρκον τοῦ *Ντονατέλλο* δεικνύει τὴν μεγίστην διαφορὰν τῶν δύο καλλιτεχνῶν: ὡραῖαι γραμμαὶ καὶ εὔκαμπτοι τοῦ ἑνός, ζωηρὰ ἐνεργητικότης καὶ ἰσχυρὰ ἔκφρασις πληθώρας ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ ἑτέρου.

Εἰς τὸ Ὂρ Σὰν Μικέλε δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν καὶ τὸν *Νάνι ντὶ Μπάνκο*, ὅστις, ἁπλοῦς τεχνίτης, ἐργάζεται μὲ ἀσφάλειαν εἰς τὸ μάρμαρον τὰ ἰσχυρὰ σώματα καὶ μὲ ἐπιμέλειαν καὶ ἀκρίβειαν τὰς λεπτομερείας τῶν μορφῶν.

Ἀλλ' ὁ μέγας κυρίαρχος καὶ δημιουργὸς μορφῶν σπαρταριστῶν ἀπὸ ζωὴν καὶ αἰωνίων εἰς ὀμορφιὰν εἶναι ὁ *Ντονατέλλο* (μὲ τὸ πλῆρες ὄνομα Donato di Niccolo di Betto Bardi), ὅστις εἰς τὴν διὰ τοῦ *Μαζατσιο* ἀρχίσασαν καὶ διὰ τοῦ προώρου θανάτου του μὴ τελειωθεῖσαν ἐξέλιξιν τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς ἐν γένει τέχνης ἔδωκε νέαν κατεύθυνσιν διὰ τῆς καθαρῶς πλαστικῆς μεγαλοφυΐας του. Μέγα κυρίως ἐνδιαφέρον ἔδειξεν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς πλαστικότητος τοῦ σώματος καὶ ἐπεδίωξεν αὐτὴν ἀρχίσας ἀπὸ τὴν ἀκατάπαυστον μελέτην τῆς φύσεως, τὴν ὁποίαν ἀναδημιουργεῖ ἀποβλέπων εἰς τὸ σύνολον, καθόσον ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν τοῦ παρέχει ἡ παρατήρησις, ὑψώνεται διὰ τοῦ ὑποκειμενικοῦ δημιουργικοῦ του ἐνστίκτου εἰς τὴν γενικήν, τὴν ἀπόλυτον. Τὰ πρῶτα του ἔργα εἶναι γεμᾶτα αἴσθημα, πλημμυροῦν ἀπὸ ζωήν, ἀλλὰ βαθμηδὸν εἰσδύει εἰς ὅλα τὰ μυστικὰ τῆς αἰσθητῆς μορφῆς, γίνεται κύριος αὐτῆς ὡς καθαρᾶς πλαστικῆς μορφῆς καὶ τὴν ἀνυψώνει εἰς τὸν ἰδεώδη κλασσικὸν τύπον, τοῦ ὁποίου ὅμως αἱ ρίζαι βυθίζονται βαθύτατα εἰς αὐτὴν τὴν πραγματικότητα. Τὸ γυμνόν, τὸ ἐνδεδυμένον, τὸ ἔφιππον ἄγαλμα καὶ τὸ ἀνάγλυφον, ὁ μπροῦτζος καὶ τὸ μάρμαρον ἐγνώρισαν τὴν πνοήν, ἡ ὁποία ἐπέρασεν ἐπάνω των δημιουργικὴ καὶ ζωοποιός. Εἰς τὸ τέλος τοῦ βίου του ταῦτα ἔχουν τι τὸ ἀνήσυχον καὶ ταραχῶδες, χάνουν τὴν ἰσορροπημένην ἐκείνην τελειότητα, ἡ ὁποία κάμνει κλασσικὰ τὰ ἔργα τῆς ἀνδρικῆς του ἡλικίας.

Σχεδὸν ὅλα τὰ ἀγάλματά του εἶναι ὄρθια, ἐμελέτησε δὲ ἰδιαιτέρως τὸ θέμα τοῦτο καὶ ὡς ἐκ τῶν παραγγελιῶν, τὰς ὁποίας εἶχε νὰ ἐκτελέσῃ πρὸς διακόσμησιν τῶν ἐξωτερικῶν κογχῶν τοῦ Ὂρ Σὰν Μικέλε καὶ τοῦ κωδωνοστασίου τῆς μητροπόλεως. Εἰς τὸ τελευταῖον μάλιστα ἔπρεπε νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἀπόστασις καὶ τὸ ὕψος καὶ νὰ μελετηθῇ ἡ ἀνάλογος ἀπόδοσις τῶν μορφῶν, αἱ ὁποῖαι οὕτω ἔλαβον μνημειώδη χαρακτῆρα. Τὸ ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ πρῶτον ἤρχισε νὰ διαλάμπῃ τὸ πνεῦμα τῆς Ἀναγεννήσεως εἶναι ὁ Ἅγιος Γεώργιος (εἰκ. 28). Ἀκλόνητος, ὑπερήφανος ἵσταται πρὸ ἡμῶν ὁ νεαρὸς ἱππότης μὲ τὸ τολμηρὸν ἀποφασιστικῶς προσηλωμένον βλέμμα, τὸ ὁποῖον δεικνύει τὴν μόλις ἀφυπνιζομένην ἀτομικότητα τοῦ εἰκονιζομένου, ἐνῷ δὲν εἶναι ἀκόμη τελείως ἐξειλιγμένος πλαστικῶς εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς στάσεως καὶ τῶν μελῶν, ὥστε νὰ γίνουν ταῦτα ὀργανικαὶ μορφαί. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται περισσότερον εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην, τὸν Ἱερεμίαν καὶ τὸν Ἰὼβ τοῦ κωδωνοστασίου (εἰκ. 29). Ὁ τελευταῖος ἔχει τοιαύτην ἀτομικὴν ζωὴν (ὁ λαὸς ὠνόμασεν αὐτὸν Zuccone, δηλ. *φαλακρόν*), ὥστε φαίνεται ἀληθὴς προσωπογραφία· πράγματι δὲ ὁ γλύπτης εἶχεν ὡς πρότυπον τὸν ἐμπαθῆ πολιτικὸν Pietro Soderini, εἰς τὸ ἔργον του δὲ ἐπροσωποποίησε τὸν πολλὰ παθόντα καὶ ταλαιπωρημένον ἡλικιωμένον τραχὺν τύπον, ὅπως ὁ Ἰὼβ μὲ καταπληκτικὸν νατουραλισμόν, ὁ ὁποῖος φθάνει μέχρι τοῦ ἀσχήμου καὶ ἀποτροπαίου. Πρώτην φορὰν ἡ τέχνη ἀντλεῖ τοὺς τύπους ἐκ τῶν λαϊκῶν τάξεων, τοὺς ὁποίους ἐξαγνίζει μὲ τὴν θαυματουργὸν δύναμιν τοῦ χαρακτηρισμοῦ. Πόσον ἰσχυρὸς νατουραλιστὴς ἦτο ὁ *Ντονατέλλο* δεικνύει ἀκόμη ἡ λεπτοτάτη διάκρισις τῆς σαρκός, τοῦ δέρματος ζῴου καὶ τῆς χλαμύδος εἰς τὸν μπρούτζινον Ἰωάννην τοῦ Βερολίνου.

Ἀλλὰ τὸ εἰς τὴν Ρώμην ταξίδιον, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβε μὲ τὸν φίλον του *Μπρουνελλέσκι*, ἔφερεν αὐτὸν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν τέχνην, τῆς ὁποίας ἡ ἐπίδρασις ἦτο δι' αὐτὸν βαθύτατα δημιουργική. Μετὰ τὸ 1433, ὅτε ἐπέστρεψεν ἐκ Ρώμης, αἱ μορφαί του λαμβάνουν κλασσικόν τινα χαρακτῆρα, αἱ γραμμαὶ ρέουσαι καὶ μαλακαί, τὰ σώματα στρογγυλεύουν καὶ ἁπαλύνονται, τὰ δὲ πρόσωπα φωτίζονται ἀπὸ κάποιαν εὐγένειαν πνεύματος καὶ καλλονῆς. Δεῖγμα τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ὁ Εὐαγγελισμὸς ἐν Santa Croce τῆς Φλωρεντίας. Τὰ σώματα ἐξαίρονται καὶ φαίνονται σχεδὸν ὁλόγλυφα ἐκ τοῦ κατακόσμου βάθους, τόσον μεγαλύτερα καὶ ἐπιβλητικώτερα ὅσον λεπτομερέστερα τορευμένον καὶ περίτεχνον εἶναι ἐκεῖνο. Ἐπίσης θαυμαστὴ εἶναι καὶ ἡ Cantoria του (εἶδος ἄμβωνος διὰ τὴν χορῳδίαν), ὅπου ἡ ζωηρότης τῶν ἐν χορῷ ψαλλόντων παίδων καὶ ἡ ἀνεξάντλητος φρεσκάδα τῆς εὐθυμίας καὶ τῶν κινήσεών των ἀνελίσσουν τὸ κῦμα τῶν πλαστικῶν των σωμάτων, τὸ ὁποῖον κυλίεται πρὸ τοῦ μωσαϊκοῦ βάθους καὶ μεταξὺ τῶν λεπτῶν κιονίσκων. Ὁποία ἀντίθεσις πρὸς τὰ ἤρεμα καὶ ὅλως εἰς τὴν μουσικὴν κατανυκτικῶς ἀφωσιωμένα παιδία τοῦ *Λούκα*

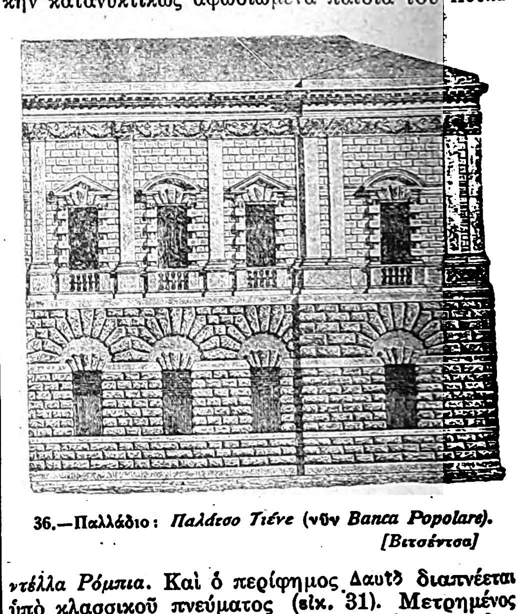

36.—Παλλάδιο: *Παλάτσο Τιένε* (νῦν *Banca Popolare*). [*Βιτσέντσα*]

ντέλλα Ρόμπια. Καὶ ὁ περίφημος Δαυὶδ διαπνέεται ὑπὸ κλασσικοῦ πνεύματος (εἰκ. 31). Μετρημένος εἰς τὴν στάσιν καὶ τὴν ἔκφρασιν μὲ ἀκριβῶς διαγεγραμμένον κλειστὸν περίγραμμα, συνθετικὸς καὶ ἁπαλὸς εἰς τὴν πλαστικὴν ἐμφάνισιν, ἀπηλλαγμένος πάσης ὑπερβολῆς μαρτυρεῖ ἰσχυρότατον αἴ-

Digitized by Google

σθημα ἁρμονικῆς μορφῆς καὶ ἀποτελεῖ κλασσικὸν παράδειγμα ἁπλῆς καὶ μεγάλης δημιουργίας. Δραματικὴν δύναμιν ἐξαιρετικὴν δεικνύουν τὰ ἀνάγλυφά του ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου εἰς τὴν Πάδουαν. Εἰς ἓν σημεῖον τοῦ μέσου συγκεντρώνει τὴν κυρίαν δρᾶσιν, ἑκατέρωθεν ὅμως τούτου ἐξαπολύονται πρὸς τὰ ἄκρα αὐξανόμεναι αἱ δραματικαὶ ἀναλαμπαὶ τοῦ γεγονότος, συγκρατούμεναι ὑπὸ τῶν ἁπλῶν, ἀλλ' ἐπιβλητικῶν ἀρχιτεκτονικῶν θόλων.

Τὸ ὕψιστον τῆς κλασσικῆς του ἐπὶ τῆς ὕλης κυριαρχίας εἶναι τὸ ἔφιππον ἄγαλμα τοῦ *Γκαττιαμελάτα* ἐν Παδούῃ. Εἰς αὐτὸν ἐνεσάρκωσε τὸν σοβαρόν, περιεσκεμμένον ἀρχηγόν, τὸν τολμηρὸν μὲ τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν καὶ ἐνεργητικότητα, ἀλλὰ ψυχρὸν καὶ ὑπολογιστικὸν μαχητήν. Μεγαλοπρεπὴς αὐτὸς τὴν ἐμφάνισιν, ἀλλὰ συγκρατημένος καὶ ἐπιβλητικός, ὅπως ἀφ' ἑτέρου θαῦμα ζωτικότητος καὶ πλαστικῆς τελειότητος ὁ θυμοειδὴς ἵππος. Διαύγεια γραμμῶν καὶ καθαρότης πλαστικῶν ἀξιῶν, ἑνότης καὶ ἁπλότης ἐν τῇ συνθέσει διακρίνουν τὸ μέγα τοῦτο ἔργον. Ἡ ἰσορροπημένη αὕτη πλαστικὴ τελειότης καταλείπει τὸν καλλιτέχνην εἰς τὰ τελευταῖα ἔργα του. Ὁ ἔνστικτος νατουραλισμός του κλίνει εἰς νευρικήν τινα ὑπερδιέγερσιν, αἱ μορφαὶ μὲ ἕνα θόρυβον κινήσεων καὶ πολυκυμάντων πτυχῶν ἐνδυμάτων ἀφήνονται εἰς παραλήρημα δραματικοῦ πάθους, ὅπως εἰς τὰ μπρούτζινα ἀνάγλυφα τοῦ S. Lorenzo τῆς Φλωρεντίας: τραχὺ μεγαλεῖον καὶ τραγικότης μαρτυροῦν πάντοτε τὸ μέγα πνεῦμα τὸ ὁποῖον ἐνεφύσησεν εἰς τὴν ὕλην τὴν πληθωρικὴν ταύτην ζωήν. Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνήκει καὶ τὸ σύμπλεγμα τῆς Ἰουδὶθ σφαζούσης τὸν Ὀλοφέρνην.

Μεγίστη ἦτο ἡ ἐπίδρασις τοῦ *Ντονατέλλο* ὄχι μόνον εἰς τὴν πλαστικήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ζωγραφικήν. «Μὲ τὴν δραματικὴν δύναμιν τῆς ἀφηγήσεως, τὴν ἰσχυρὰν ἀλήθειαν τῆς περιγραφῆς, μὲ τὴν ἐνεργητικὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἐσωτερικῶν αἰσθημάτων, μὲ τὴν ὀρθότητα καὶ ποικιλίαν τῶν ἐξωτερικῶν κινήσεων, μὲ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, πανταχοῦ ἐγένετο ὁ πρόδρομος

38.—Ντεζιντέριο ντὰ Σεττινιᾶνα: ***Πριγκίπισσα τοῦ Οὐρμπῖνο.***
[Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου]

τῶν ζωγράφων καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ βαδίσουν ὁμοίαν ὁδόν».

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ὀρθίας μορφὰς τοῦ *Ντονατέλλο* ἄλλος μέγας γλύπτης ἐκ Σιέννης ἐπελήφθη τῶν καθημένων, ὁ *Τζιάκομο ντέλλα Κουέρτσια* (Quercia), ὅστις ἀπὸ τὴν γοτθικὴν παράδοσιν ὑψώθη βαθμηδὸν εἰς τὴν βασικὴν ἀντίληψιν τῆς πλαστικῆς μορφῆς ὡς κυβικῆς μάζης μὲ σαφῶς ἐκδηλουμένας τὰς τρεῖς διαστάσεις της. Εὐγενεῖς καὶ ἐπιβλητικὰς μορφὰς ἐδημιούργησεν εἰς τὴν Fonte Gaja τῆς πατρίδος του, μὲ ἄφθονον καὶ ἁπλῆν πτύχωσιν καὶ ἀσφαλῆ διαμόρφωσιν τοῦ σώματος, ἂν καὶ τοῦτο κρύπτεται ἀκόμη ὑπὸ τὰς βαρείας ἀλλὰ ῥεούσας πτυχάς· θαυμάσιον εἶναι αὐτόθι τὸ ἀνάγλυφον τῆς ἐκ τοῦ Παραδείσου ἐκδιώ-

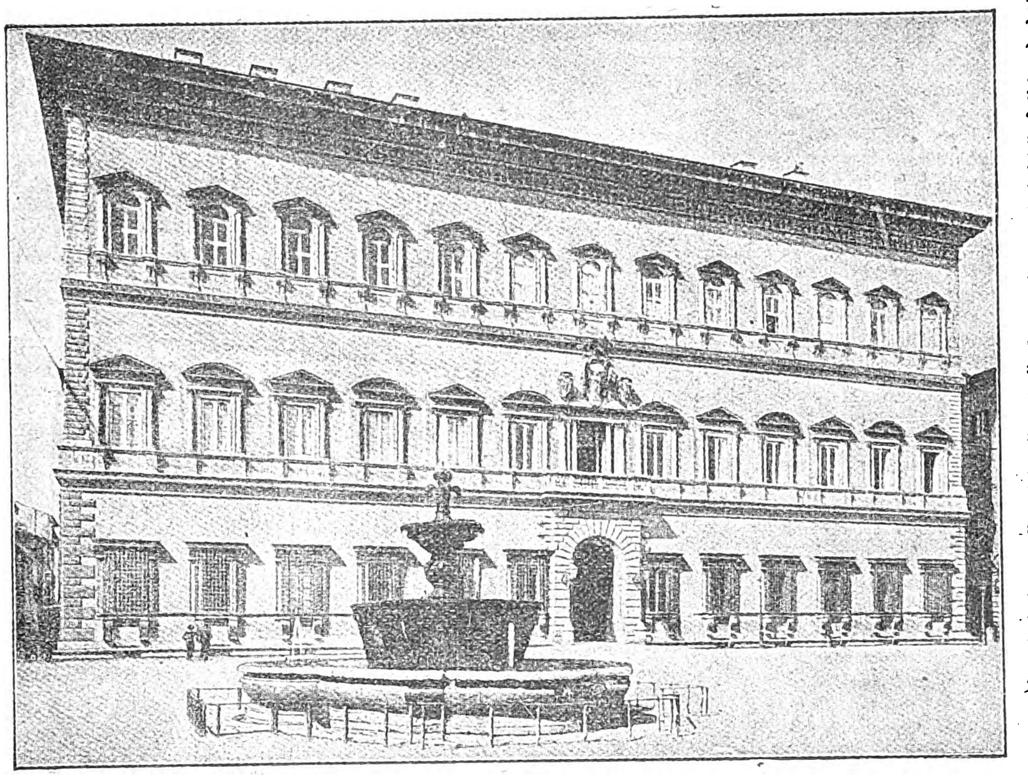

37.—Ἀντώνιο ντὰ Σαγκάλλο: ***Παλάτσο Φαρνέζε.*** *[Ρώμη]*

39.—Πιζανέλλο: ***Μετάλλιον Ἰωάννου Παλαιολόγου.***

ξεως τῶν Πρωτοπλάστων, ὅπου ἐνυπάρχει τι τῆς πλαστικῆς ἀντιλήψεως τοῦ *Μιχαηλαγγέλου*. ὅπως καὶ εἰς τὴν κυρίαν πύλην τοῦ Ἁγίου Πετρωνίου τῆς Βονωνίας. Ἡ ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ἀναγκαιότητος πηγάζουσα καλλιτεχνικὴ μορφὴ εἶναι κατόρθωμα τοῦ Σιεννέζου τούτου γλύπτου, ὅστις καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν *Ντονατέλλο* ἠδυνήθη νὰ ἀντιμετρηθῇ εἰς τὴν Κρήνην τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Σιέννης, ὅπου ἡ μνημειώδης δημιουργική του δύναμις καὶ ἡ ἐκφραστικότης τῆς κινήσεως καὶ τῶν γραμμῶν συντονίζονται πρὸς τὸν πρωτόγονον ὄγκον τῶν σωμάτων.

Ἤρεμος τὴν μορφήν, γλυκὺς τὴν ἔκφρασιν, ἁπλοῦς καὶ δὴ λαϊκὸς εἰς τὰ τεχνικὰ μέσα, εἶναι ἄλλος γνωστὸς γλύπτης Φλωρεντῖνος, ὁ *Λούκα ντέλλα Ρόμπια*. Ἡ γλυκεῖα καὶ χαρίεσσα φύσις του φαίνεται εἰς τὰ μνημονευθέντα ἀνάγλυφα μὲ τὰ ψάλλοντα ἐν χορῷ παιδία, ὅπου τὰ ἀφελῆ καὶ χαριτωμένα πλάσματα μὲ ἁπλότητα καὶ εἰρηνικὴν χαρὰν ἐπιδίδονται εἰς τὸ ἔργον των, θαυμασίως γκρουπαρισμένα, μὲ μόλις ὑψούμενον ἀνάγλυφον, τελείως προσαρμοζόμενα εἰς τὸ πλαισιόν των καὶ μὲ εἰλικρίνειαν καὶ ἐπιμέλειαν εἰργασμένα (εἰκ. 30). Ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ καλλιτέχνου κεῖται οὐχὶ εἰς τὸ μάρμαρον, ἀλλ' εἰς τὸν ἁπλοῦν πηλόν, τὸν ὁποῖον ἐκάλυψε μὲ στιλπνὸν ὑάλωμα, εἰς τὴν λεγομένην *φαγεντιανήν*. Μὲ αὐτὴν ἐσκόρπισεν ἀνὰ τὴν Τοσκάναν τὰς ἀφελεῖς καὶ φαιδρὰς παιδικὰς μορφάς, τὰς ταπεινὰς καὶ γλυκείας Παναγίας, μάλιστα εἰς ἐλαφρὸν ἀνάγλυφον καὶ ἐντὸς πλαισίων ἐκ συμπλέγματος ἀνθέων καὶ καρπῶν τῆς πατρίδος του. Κατασκευάζων τὰ ἀνάγλυφά του κατ' ἀρχὰς πολύχρωμα, καταλείπει ἔπειτα τὴν ποικιλίαν αὐτὴν καὶ τὰ ἀφήνει μονόχρωμα, λευκὰ ἐπὶ κυανοῦ βάθους ἀλλὰ ἐμψυχωμένα ἀπὸ μειλίχια αἰσθήματα, γεμᾶτα ἁγνότητα καὶ ταπεινοφροσύνην. Τὴν τεχνικὴν ταύτην ἐξηκολούθησαν ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας *ντέλλα Ρόμπια*, ὡς ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Λουκᾶ, *Ἀνδρέας*, ἔχων περισσότερον ρεαλιστικὸν χαρακτῆρα καὶ οἱ πέντε υἱοί του, τῶν ὁποίων ὁ *Τζιοβάννι* ἀνεδείχθη δραστηριώτερος.

Μετὰ τὸν *Ντονατέλλο* οὐδὲν ὄνομα ἄξιον αὐτοῦ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ πλαστική. Οἱ διάδοχοί του ἠκολούθησαν μόνον τὴν παράδοσίν του καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνέπτυξαν ἔτι μᾶλλον τὴν τεχνικήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐτόνισαν τὸ διακοσμητικὸν στοιχεῖον. Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔδωκαν ἀφορμὴν τὰ πολλὰ ἐπιτύμβια μνημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἡ πλαστικὴ διακόσμησις ὑπετάσσετο εἰς τὸν ἀρχιτεκτονικὸν χαρακτῆρα τοῦ ὅλου. Κύριος ἀντιπρόσωπος τῆς τάσεως ταύτης εἶναι ὁ *Μπερνάρντο Ροσσελλῖνο*, ὁ καὶ ὡς ἀρχιτέκτων γνωστός, καὶ ὁ *Ντεζιντέριο ντὰ Σεττινιᾶνο*. Ὑπόδειγμα ἐπιτυμβίου μνημείου ἐπὶ τοῦ τοίχου ἀποτελεῖ τὸ ὑπὸ τοῦ πρώτου κατασκευασθὲν διὰ τὸν Λεονάρδον Μπρούνι ἐν S. Croce τῆς Φλωρεντίας, ὅπου φαίνεται τὸ λεπτότατον αἴσθημά του τῆς ἁρμονίας τῶν ἀναλογιῶν καὶ τοῦ συντονισμοῦ τῶν μελῶν πρὸς τὸ ἀρχιτεκτονικὸν σύνολον. Ὄχι ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ἡ μὲ τὸν *Ἀλμπέρτι* συνεργασία του. Τοὐναντίον ὁ *Ντεζιντέριο* ἔχει μᾶλλον πλαστικὸν πνεῦμα μὲ τὴν θαυμασίαν ἐπεξεργασίαν τοῦ μαρμάρου, ὅπως φαίνεται εἰς τὸ ἐπιτύμβιον μνημεῖον τοῦ Κάρλο Μαρζουππίνι, τὸ εὑρισκόμενον ἀπέναντι τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος ὁμοίου τοῦ Μπροῦνι. Γοητευτικαὶ εἶναι αἱ μορφαὶ τῶν ἐρωτιδέων (Putti) καὶ τὰ θαυμασίως ἐπεξειργασμένα κοσμήματα. Καὶ πόσον λεπτὰ εἶναι τὰ ἀνάγλυφα τῆς Παναγίας, ὡς τοῦ Τουρίνου καὶ πρὸ πάντων αἱ περίκομψοι προτομαί του μὲ τὴν ἐξεζητημένην χάριν, τὴν ὀξύτητα τῶν χαρακτηριστικῶν καὶ τὴν δροσερότητα τῆς ἐκφράσεως, ὡς ἡ τῆς πριγκιπίσσης τοῦ Οὐρμπῖνο (εἰκ. 32).

40.—Μπραμάντε: ***Ναΐδιον τοῦ Ἁγίου Πέτρου.***
[Μοντόριο—Ρώμη]

Χάριν καὶ μαλακότητα ἔχουν καὶ αἱ μορφαὶ τοῦ *Ἀντωνίου Ροσσελλῖνο*, ἀδελφοῦ τοῦ Μπερνάρντο, ἀλλὰ τὸ διακρῖνον αὐτὰς εἶναι ἡ μεγαλυτέρα καθαρότης καὶ βεβαιότης τῆς πλαστικότητός των, ἡ μεγαλυτέρα κίνησις καὶ πραγματικότης. Πρὸς τοῦτον συγγενὴς εἶναι ὁ ἐκ Λούκκας *Ματθαῖος*

Digitized by Google

Τσιβιτάλε, τοῦ ὁποίου τὰ πλήρη κατανύξεως καὶ ἀφοσιώσεως ἀνάγλυφα, ὅπως ἡ Πίστις, δεικνύουν ἰσχυρὰν εὐαισθησίαν.

Ἔξοχος προσωπογράφος ἀνεδείχθη ὁ *Μίνο ντὰ Φιέζολε*, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς γραμμικῆς του σχηματοποιήσεως ἀπέδωκε λεπτοὺς ἀτομικοὺς χαρακτηρισμοὺς καί τινα δροσερότητα τῆς πραγματικῆς ζωῆς, ὅπως εἰς τὴν Προτομὴν τοῦ Σαλουτάτι ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Φιέζολε. Βραδύτερον περιέπεσεν εἰς καθαρῶς διακοσμητικὴν κατεύθυνσιν ὡς εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ κόμητος Οὖγο εἰς Μπάντια τῆς Φλωρεντίας, λαμπρὸν δεῖγμα κομψότητος καὶ ἁρμονίας.

Ἐκ τῶν ἄλλων γλυπτῶν ἄξιος μνείας εἶναι ὁ *Αὐγουστῖνος ντὶ Ντούτσιο*, γνωστὸς διὰ τὴν διακόσμησιν τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου ἐν Ρίμινι, ὅπου ἀνέπτυξεν ἰσχυρὸν διακοσμητικὸν τάλαντον. Ἀλλαχοῦ πάλιν ἔδειξεν ὁρμὴν καὶ κίνησιν, μέ τινα ὅμως ἐπιτήδευσιν.

Τὴν τέχνην τοῦ *Ντονατέλλο* ἔφεραν ἔτι περαιτέρω οἱ χαλκοπλάσται τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ιε΄ αἰῶνος. Ἐκ τῶν ἀμέσων μαθητῶν του καὶ διδάσκαλος τοῦ *Μιχαηλαγγέλου*, οὕτω διάμεσος μεταξὺ δύο μεγάλων πνευμάτων καὶ περιόδων, εἶναι ὁ *Μπερτόλντο ντὶ Τζιοβάννι*. Ἐμπνεόμενος ἐξ ἀρχαίων προτύπων, ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀνθρωπίνου γυμνοῦ εἰς τὰς ποικίλας του κινήσεις καὶ μάλιστα τοῦ ὀρθίου πρὸς τὰ ἔξω κινουμένου ἢ τοῦ περιστροφικῶς κινουμένου μὲ τὰς ἀντιτιθεμένας κινήσεις. Ὁ Ἀρίων του ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ὁ Βελλεροφῶν τῆς Βιέννης μαρτυροῦν περὶ τῆς δυνάμεώς του, τὴν ὁποίαν ἐξέφρασεν εἰς μικρὰ κυρίως ἀγαλμάτια. Τὴν κίνησιν ὡς ἔκφρασιν ἰσχυρᾶς ἐσωτερικῆς ζωῆς μετεχειρίσθη ὁ *Ἀντώνιο Πολλαγιουόλο*, δημιουργήσας ἐξαιρετικῶς καὶ ταραχωδῶς κινουμένας μορφάς, φθάνων ἐνίοτε μέχρις ὑπερβολικῆς ὁρμῆς καὶ πάθους μὲ ἀκριβεστάτην ἀπόδοσιν τῶν πλαστικῶν λεπτομερειῶν, τὰς ὁποίας μελετᾷ μὲ ἐπιστημονικὴν ἐπιμέλειαν ὡς λεπτὸς χρυσοχόος ποὺ ἦτο. Εἰς τὰ ἀγαλμάτιά του ὅμως τοῦ Ἡρακλέους καὶ Ἀνταίου κτλ. κατορθώνει νὰ φανῇ μέγας. Ἐπιβλητικὸς ὅμως εἶναι εἰς τὰ ἐπιτύμβια μνημεῖα τῆς Ρώμης καὶ μάλιστα εἰς τὸ τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Η΄, τοῦ ὁποίου ἡ καθημένη μορφὴ ἐξαιρέτως μεγαλοπρεπὴς καὶ κυριαρχοῦσα τῶν λοιπῶν ἐν μέσῳ τῆς λεπτῆς ἀρχιτεκτονικῆς διακοσμήσεως.

Ἐπίσης λεπτολόγος νατουραλιστὴς εἶναι ὁ *Ἀνδρέας ντὲλ Βερρόκιο*, ὁ γνωστὸς διὰ τὸ περίφημον ἐργαστήριόν του ζωγραφικῆς, περὶ οὗ ὡμιλήσαμεν. Ὁ Δαυῒδ του παρέχει διδακτικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κλασσικὴν ἁπλότητα τοῦ Δαυῒδ τοῦ *Ντονατέλλο* μὲ τὴν ἐπωφελῆ ἀπόδοσιν καὶ τὴν λεπτομερῆ χάραξιν τῶν καθ' ἕκαστα μορφῶν, τὸ γωνιῶδες τοῦ περιγράμματος καὶ τὴν ἐπιτήδευσιν καὶ εἰς τὴν ἔκφρασιν ἀκόμη τοῦ προσώπου, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ ἐξατομικεύσῃ. Τὴν αὐτὴν ἐπιμέλειαν δεικνύει καὶ τὸ γνωστὸν σύμπλεγμα τοῦ Χριστοῦ καὶ Θωμᾶ εἰς Ὂρ Σὰν Μικέλε, τὸ ὁποῖον ἂν καὶ οὐχὶ ἐντελῶς ἐπιτυχὲς ἐν τῇ ἑνότητι τῆς συνθέσεως, εἶναι ὅμως ἀξιοθαύμαστον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ διαφόρου πνευματικοῦ περιεχομένου τῶν δύο προσώπων. Ἀλλὰ τὸ ἀριστούργημά του, τὸ πλῆρες δραματικοῦ πάθους καὶ μεγαλείου, εἶναι τὸ ἔφιππον ἄγαλμα τοῦ Βαρθολομαίου Κολλεόνε (εἰκ. 35). Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν *Ντονατέλλο*, ὅλα ἐδῶ ὁμιλοῦν ἐντονωτέραν γλῶσσαν, ἡ ρεαλιστικωτέρα παράστασις καὶ ὁρμὴ τοῦ ἵππου, ἡ αὐστηρὰ καὶ τεταμένη στάσις τοῦ ἱππέως, ἡ πλήρης ἰσχυρᾶς βουλήσεως καὶ ἀποφασι-

41.—Ραφαήλ: *Ἡ Παναγία ἐπὶ τῆς καθέδρας.*
[Παλάτσο Πίττι—Φλωρεντία]

στικότητος κεφαλή του. Καὶ ἐν γένει ὁ *Βερρόκιο* δὲν ἔχει τὴν ἁπλῆν δύναμιν τοῦ *Ντονατέλλο*, ἀλλ' ὡς χρυσοχόος μελετᾷ ἐπιμελέστερον τὰς λεπτομε-

42.—Ραφαήλ: *Ἡ Παναγία μὲ τὴν καρδερίναν.* *[Uffizzi—Φλωρεντία]*

ρείας καὶ τὰ διάφορα θέματα καὶ μ' ἐπιτήδευσιν καὶ κομψότητα ἀποδίδει αὐτά.

Μεγαλυτέραν τινὰ πνοὴν δεικνύουν τὰ ἔργα τοῦ *Μπενεντέττο ντὲ Μαγιάνο*, ὅστις ἀποβλέπει εἰς γενικωτέραν συνολικὴν ἐντύπωσιν μὲ ὅλην τὴν τεχνικὴν τελειότητα. Θαυμάσιος εἶναι ὁ μαρμάρινος ἄμβων ἐν S. Croce τῆς Φλωρεντίας μὲ τὴν πλουσίαν λεπτοτάτην διακόσμησιν, τὴν εὐτυχῆ διάταξιν καὶ τὰ ὡραῖα ἀνάγλυφα, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ γραφικότης δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὅρια γνησίου πλαστικοῦ πνεύματος (εἰκ. 32). Πρὸς τούτοις μὲ ἐπιτυχίαν ἐπεδίωξε τὴν πλήρη πλαστικότητα τῶν σωμάτων, ἀπελευθερώνων αὐτὰ τοῦ ἀναγλύφου καὶ τῆς ἐπιφανείας. Καὶ εἶναι γνωστοὶ οἱ ὡραῖοι ἄγγελοι οἱ κρατοῦντες κηροπήγιον μὲ τὴν περιστροφικὴν κίνησιν καὶ τὴν δροσερότητα τῆς ζωηρᾶς των ἐμφανίσεως. Ὑψηλὸν ὅμως καὶ ἐπιβλητικὸν πνεῦμα ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ὡραίαν Παναγίαν τοῦ Βερολίνου ἐκ χρωματισμένου πηλοῦ, ἡ ὁποία εἶναι οἱονεὶ πρόδρομος ὁμοίων μορφῶν τοῦ *Μιχαηλαγγέλου*.

Μεγάλην δραστηριότητα ἀνέπτυξαν καὶ πολλὰ ἔργα παρήγαγον οἱ γλύπται τῆς ἄνω Ἰταλίας. Ἐν Βονωνίᾳ διεκρίθη ὁ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ *Κουέρτσια* ὑποστὰς μαλακὸς *Νικολὸ ντὲλ Ἄρκα*, ἐν Παδούῃ ὁ μαθητὴς καὶ συνεργάτης τοῦ Ντοτατέλλο *Μπελλᾶνο* κτλ. Ἐκ Μοδένης κατήγετο ὁ σχεδὸν ρωμαντικὸς *Ἀντώνιο Μπιγγαρέλλι*, ἀνήκων μᾶλλον εἰς τὴν ἑπομένην περίοδον, ἀντιπρόσωποι δὲ τῆς λομβαρδικῆς σχολῆς εἶναι ὁ *Χριστόφορος Σολάρι*, ὁ *Ἀμαντέο* καὶ ἄλλοι. Περίφημος εἶναι ὁ ἐκ Βερώνης χαράκτης *Ἀντώνιο Πιζᾶνο* ἢ *Πιζανέλλο*, περὶ τοῦ ὁποίου ὡς ζωγράφου ὡμιλήσαμεν. Οὗτος κατώρθωσε μὲ θαυμασίαν τέχνην νὰ ἀποδώσῃ τὰς μορφὰς ἐπὶ τοῦ μετάλλου συλλαμβάνων τὰς γραμμὰς καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν προσώπων. Ἐξ αὐτοῦ ἔχομεν τὰ ὡραιότερα μετάλλια τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὸ κατὰ τὸ 1438 κατασκευασθέν, τὸ εἰκονίζον τὸν Ἕλληνα αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον (εἰκ. 39). Ἐν Βενετίᾳ εἰργάσθησαν διάφοροι γλύπται *Λομπάρδοι* ὀνομαζόμενοι ἐκ τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς των, ἂν καὶ μὴ ἀνήκοντες εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν. Ἐκεῖ πεδίον δράσεως ἦτο ἡ κατασκευὴ καὶ διακόσμησις ἐπιτυμβίων μνημείων, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ δόγαι ἀνέπτυξαν ὅλην τὴν πολυτέλειαν τῆς πόλεώς των. Θαυμάσιον τοιοῦτο μνημεῖον εἶναι τὸ τοῦ δόγου Πιέτρου Μοτσενίγο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Σὰν Τζιοβάννι καὶ Πάολο.

Ἀνακεφαλαιοῦντες τὴν κίνησιν τῆς τέχνης κατὰ τὸν ιε΄ αἰῶνα παρατηροῦμεν ὅτι μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ δημιουργικὴ δραστηριότης, ἡ ὁποία ἐθεμελίωσε καὶ ἀνήγειρε τὸ λαμπρὸν οἰκοδόμημα τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως. Ἀλλ' ἐνῷ κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος ἡ δημιουργικὴ αὕτη χαρὰ εἶχε τὴν δροσερότητα τῶν πρώτων πτήσεων καὶ μὲ ζέσιν καὶ ἀκαταπόνητον ἐργασίαν προέβαινεν ἀπὸ κατακτήσεως εἰς κατάκτησιν καὶ ὡς πρὸς τὰ θέματα, ἀλλὰ κυρίως ὡς πρὸς τὰ ἐκφραστικὰ μέσα, κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ ἀρχίζει ν' ἀναπτύσσεται κάποια ἐπιτήδευσις εἰς τὰς μορφάς, εἰς τὰς κινήσεις, εἰς τὰς γραμμάς, εἰς τὰς ἐπιφανείας, εἰς τὴν ἔκφρασιν. Τὰ σώματα ἀποβάλλουν τὴν πρώτην τραχύτητα καὶ ἀκαμψίαν, δὲν κινοῦνται μόνον εὐκολώτερα καὶ ἁπαλώτερα, ἀλλ' ἐπιδιώκουν στάσεις καὶ κινήσεις ἐξεζητημένας. Αἱ γραμμαὶ τοῦ περιγράμματος τῶν μελῶν τοῦ σώματος καὶ τῶν πτυχῶν γίνονται μᾶλλον περίπλοκοι καὶ κομψαὶ καὶ αἱ ἐπιφάνειαι λαμβάνουν πλουσιωτέραν καὶ ποικιλωτέραν διαμόρφωσιν. Τέλος ἡ ψυχικὴ ἔκφρασις γίνεται βαθυτέρα καὶ λεπταὶ ψυχικαὶ καταστάσεις εἶναι ἀγαπηταί, σφοδραὶ διεγέρσεις ἢ ἀόριστα ψυχικὰ συναισθήματα εὑρίσκουν τώρα κατάλληλον ἀπόδοσιν.

Ἀλλὰ τὴν ποικιλίαν αὐτὴν τῶν τάσεων, τὴν ἐπιτήδευσιν ταύτην καὶ λεπτολογίαν θὰ πραΰνῃ καὶ θὰ ὁδηγήσῃ εἰς μεγάλα καὶ εὐγενῆ ὁράματα ἡ ἑπομένη περίοδος τοῦ *Λεονάρδου*, τοῦ *Ραφαήλ*, τοῦ *Μιχαηλαγγέλου* διὰ τῆς συστηματοποιήσεως καὶ τάξεως, διὰ τῆς ἐγκρατείας καὶ ἠρεμίας, διὰ

Digitized by Google

τῆς ἐξυψώσεως καὶ μεγενθύσεως τῶν τάσεων καὶ σκοπῶν.

ΙΣΤ΄ ΑΙΩΝ. *Ἀκμὴ τῆς Ἀναγεννήσεως.*—Ἡ εἴσοδος τοῦ νέου αἰῶνος εὗρε τὴν Ἰταλίαν πολιτικῶς, ἠθικῶς, κοινωνικῶς καὶ καλλιτεχνικῶς μεταβεβλημένην. Ἡ Φλωρεντία, τὸ μέγα κέντρον τῆς πρώτης Ἀναγεννήσεως, ἔπαυσε πλέον νὰ παίζῃ σπουδαῖον ρόλον μὲ τὸν θάνατον τοῦ Λαυρεντίου τῶν Μεδίκων, τοῦ Μεγαλοπρεποῦς. Αἱ μικραὶ πόλεις μὲ τὰς τοπικὰς δυναστείας αἱ περιοριζόμεναι πρότερον εἰς τὴν περὶ αὐτὰς κίνησιν εἰσῆλθον βαθμηδὸν εἰς εὐρύτερον κύκλον δράσεως καὶ ἡ αὐξανομένη δύναμις τῶν παπῶν ἀνέδειξε νέον κέντρον πολιτικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπέβλεπεν ὅλη ἡ Ἰταλία, τὴν Ρώμην. Ἀλλὰ ἐκτὸς τούτου τὸ μέγα γόητρον τοῦ θρησκευτικοῦ τούτου κέντρου κατέστησεν αὐτὸ καὶ πυρῆνα τῆς ὅλης δυτικῆς Χριστιανωσύνης. Οὕτω τοῦτο ἐξυψώθη εἰς διεθνὲς κέντρον κινήσεως, ὅπου συνέρρεον πανταχόθεν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου πολιτικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ ἀποστολαί, διανοητικαὶ καὶ καλλιτεχνικαὶ προσωπικότητες. Τὰς τελευταίας ταύτας μάλιστα προσεκάλουν αὐτοὶ οἱ πάπαι, ἵνα διακοσμήσουν καὶ λαμπύνουν τὴν ἱερὰν αὐτῶν ἕδραν, τὴν ἑστίαν τοῦ καθολικισμοῦ. Ἡ ποικίλη αὕτη ἐπικοινωνία ηὕρυνε τὰς στενὰς καὶ τοπικὰς ἀντιλήψεις, ἀνῆγε τὸν ἄνθρωπον εἰς γενικώτερον ἰδανικὸν τύπον, εἰς εὐγενεστέραν ἀντίληψιν τῆς οὐσίας του καὶ τῆς ἐξωτερικῆς του ἐμφανίσεως. Αἱ πλατωνικαὶ ἰδέαι ἔγιναν πραγματικώτερον ἀντιληπταὶ καὶ ὁ Corteggiano τοῦ *Καστιλιόνε* μᾶς παρέχει δεῖγμα τῆς ὑψηλῆς περὶ εὐγενείας ἰδέας τῶν ἀνθρώπων τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἀνάλογον ἔξαρσιν παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν τέχνην. Ἀπὸ στενῆς, τοπικῆς, ἐπαρχιακῆς λαμβάνει τώρα γενικὸν χαρακτῆρα. Ὁ ιε΄ αἰὼν ἔφερε τοὺς καλλιτέχνας εἰς τὴν πλήρη γνῶσιν τῆς πραγματικότητος, ὁ καλλιτέχνης τοῦ ιστ΄ αἰῶνος δὲν ἀφήνεται εἰς τὴν σοφὴν καὶ λεπτολόγον αὐτὴν ἀντικειμενικότητα· γενόμενος κύριος αὐτῆς, τὴν διαπλάττει σύμφωνα πρὸς τὰς νέας ὑποκειμενικάς του ἀντιλήψεις τὰς ὁποίας τοῦ ὑπαγορεύει τὸ νέον καλλιτεχνικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς.

43.—Λεονάρδου ντὰ Βίντσι: *Ἡ Τζιοκόντα.*
[Μουσεῖον τοῦ Λούβρου—Παρίσιοι]

Ἡ χαρὰ τῆς εὑρέσεως, τῆς ἀπεριορίστου κατακτήσεως τῆς φύσεως καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν μέσων ἐκφράσεως ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ὑψηλὴν δημιουργίαν τῆς κατατάξεως, τῆς ἐσκεμμένης ὀργανώσεως, τοῦ αὐτοπεριορισμοῦ καὶ τῆς ἐμβαθύνσεως τοῦ περιεχομένου. Πρὸς τούτοις τὰ σχήματα τῶν πραγμάτων γίνονται μεγάλα, τὰ αἰσθήματα σοβαρὰ καὶ συγκρατημένα, ὥστε οὐδεμία ἰσχυροτέρα φωνὴ νὰ καταστρέφῃ τὴν γενικὴν ἁρμονίαν. Αἱ κινήσεις ἀποβάλλουν τὸ τεχνητόν, τὸ βεβιασμένον, τὸ βίαιον, καὶ λαμβάνουν ἐλευθερίαν, ἁπλότητα, φυσικότητα. Τὰ σώματα ἀπὸ λεπτὰ καὶ εὔθραστα ἢ εὐτραφῆ καὶ βαρέα γίνονται κανονικὰ καὶ συμμετρικά, τὰ δὲ πρότυπα αὐτῶν λαμβάνονται οὐχὶ μὲ ρεαλιστικὴν ἄποψιν ἀπὸ τὸν λαόν, ἀλλ' ἀποδίδουν ἕνα ἀριστοκρατικόν, οὕτως εἰπεῖν, τύπον τῆς εὐγενοῦς κοινωνίας, ἕνα τύπον ἀποτελοῦντα τὴν ἰδανικὴν μορφὴν τῆς καλλονῆς. Καὶ ἡ ψυχολογικὴ παρατήρησις γίνεται βαθυτέρα, οἱ δὲ παριστανόμενοι χαρακτῆρες εἶναι αὐστηρότεροι καὶ σοβαρώτεροι εὐγενοῦς ψυχῆς καὶ ἤθους. Τώρα δὲ κυρίως παραμερίζονται τὰ λοιπὰ πλάσματα τῆς φύσεως καὶ ἀφήνουν ἐλεύθερον τὸ στάδιον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος συγκεντρώνει ὅλον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ καλλιτέχνου, γίνεται τὸ κύριον θέμα τῆς παραστάσεως καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀκόμη ἡ Ἀναγέννησις συναντᾶται μὲ τὴν ἀρχαιότητα. Εἰς τὴν ἀπόδοσιν ὅλων αὐτῶν τῶν θεμάτων ἡ τέχνη πλέον ἐπιζητεῖ τὴν ἀπόλυτον σαφήνειαν, ἐπιδιώκει ἵνα πᾶσα μορφὴ προσπίπτῃ ἀμέσως καὶ γίνεται ἀντιληπτὴ εἰς τὸν ὀφθαλμόν. Παρ' ὅλον τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τῆς ἐμφανίσεως τῶν μορφῶν, αὗται λαμβάνουν τὸ ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς λειτουργίας των προκῦπτον καλλιτεχνικὸν σχῆμα, τοῦ ὁποίου ἡ μορφὴ εἶναι ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα τῆς ὀργανικῆς των συνθέσεως. Ἐντεῦθεν προέρχεται ἡ κανονικότης ἐκείνη ἡ χαρακτηρίζουσα τὴν κλασσικὴν τέχνην, καὶ ἡ ἁπλότης, ἡ ὁποία εἶναι τὸ γνώρισμα τῆς σαφηνείας. Ἡ συγκέντρωσις ὅλων τούτων εἰς ἑνιαῖον ὀργανισμόν, τὸν ὁποῖον ἀμέσως τις ἀντιλαμβάνεται ὡς τὴν ἀνωτέραν ἁρμονίαν πολυφώνου ὀρχήστρας, ἀποτελεῖ τὸ κορύφωμα τῆς τέχνης τῆς ἀκμῆς τῆς Ἀναγεννήσεως. Τὰ γνωρίσματα ταῦτα παρατηροῦμεν εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς τέχνης, εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν, τὴν πλαστικὴν καὶ τὴν ζωγραφικήν, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἐξεικόνισιν θὰ προβῶμεν οὐχὶ εἰς αὐστηρῶς χωρισμένα κεφάλαια, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ καλλιτέχνας, καθόσον οἱ πλεῖστοι τούτων, γενικώτερα πνεύματα, ἔδρασαν εἰς ὅλα τὰ πεδία τῆς καλλιτεχνικῆς ζωῆς μὲ τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν.

Ἀρχιτεκτονική.—Βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως συντελεῖται ἡ μετάβασις τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ ρυθμοῦ. Ἡ νέα ἀντίληψις βλέπει εἰς τὸ κτίριον τώρα οὐχὶ μεμονωμένα ἀρχιτεκτονικὰ τμήματα, ἔχοντα ἕκαστον ἰδίαν λειτουργίαν καὶ διακόσμησιν, ἀλλὰ συλλαμβάνει τὸν ὄγκον ὡς σύνολον, πρὸ τοῦ ὁποίου χάνονται αἱ κατὰ μέρος προέχουσαι ἀτομικότητες. Τὸ ἀρχιτεκτονικὸν κατασκεύασμα λαμβάνει ὡς πρότυπον τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμόν: εἰς τοῦτον ἕκαστον μέλος ἔχει σημασίαν, ὡς ἐκτελοῦν ὡρισμένην λειτουργίαν ἀπαραίτητον διὰ τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἐκεῖνο ἀναπτύσσεται βαθμηδὸν εἰς ὀργανικὸν σύνολον, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἐνσωματοῦνται φυσιολογικῶς καὶ ἀναγκαίως εἰς αὐτό. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις πλουτίζεται, οἱ τοῖχοι διακόπτονται ὑπὸ κογχῶν καὶ παραθύρων μὲ παραστάδας, κίονας καὶ ἀετώματα, αἱ γωνίαι ἐξαίρονται μὲ ἰσχυρῶς διαμορφωμένας προεξοχάς, ἀλλὰ πάντα ταῦτα συνδέονται σφικτότερον καὶ στενώτερον μὲ τὰς ἁπλᾶς καὶ ἑνούσας διαρθρώσεις των, μὲ τὴν ἁρμονικὴν ἀναλογίαν τῶν μερῶν καὶ τὴν ὑπαγωγήν των εἰς τὸ σύνολον. Παράδειγμα θαυμαστὸν καὶ περαιτέρω ἐξέλιξις τοῦ φλωρεντινοῦ παλατίου εἶναι τὸ Palazzo della Cancelleria τῆς Ρώμης, κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου *Ριάριο,* τὸ ἐσφαλμένως ἄλλοτε ἀποδιδόμενον εἰς τὸν *Μπραμάντε,* τὸν μέγαν ἀρχιτέκτονα τῆς Ἀναγεννήσεως.

Ἐξαισία εἶναι καὶ ἡ ἐσωτερικὴ αὐλὴ τοῦ παλατίου τούτου μὲ τὴν ἁρμονίαν, τὴν ἄνετον εὐρυχωρίαν καὶ ἐλαφρότητα τῶν στοῶν της. Ἀλλ' ὑπάρχουν ἄλλα κτίρια μαρτυροῦντα τὴν δημιουργικὴν δρᾶσιν τοῦ ἐξ Οὐμβρίας καλλιτέχνου. Κατ' ἀρχὰς ἐργασθεὶς ἐν ἄνω Ἰταλίᾳ ὁ *Μπραμάντε* καὶ μάλιστα ἐν Μιλάνῳ, ὅπου ἀσφαλῶς πολλὰς θὰ ἔλαβε παρορμήσεις καὶ ἰδέας ἐκ τῆς πρὸς τὸν *Λεονάρδον* ἐπικοινωνίας, ἦλθε κατὰ τὸ μεταίχμιον τοῦ ιε΄ καὶ ιστ΄ αἰῶνος εἰς Ρώμην, ὅπου ἔγινεν ὁ κυρίως δημιουργὸς τοῦ νέου ρυθμοῦ. Ἀντὶ τῆς μακροκλίτου βασιλικῆς, οὗτος ἀναπτύσσει καὶ τελικῶς διαμορφώνει τὴν περίκεντρον ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας

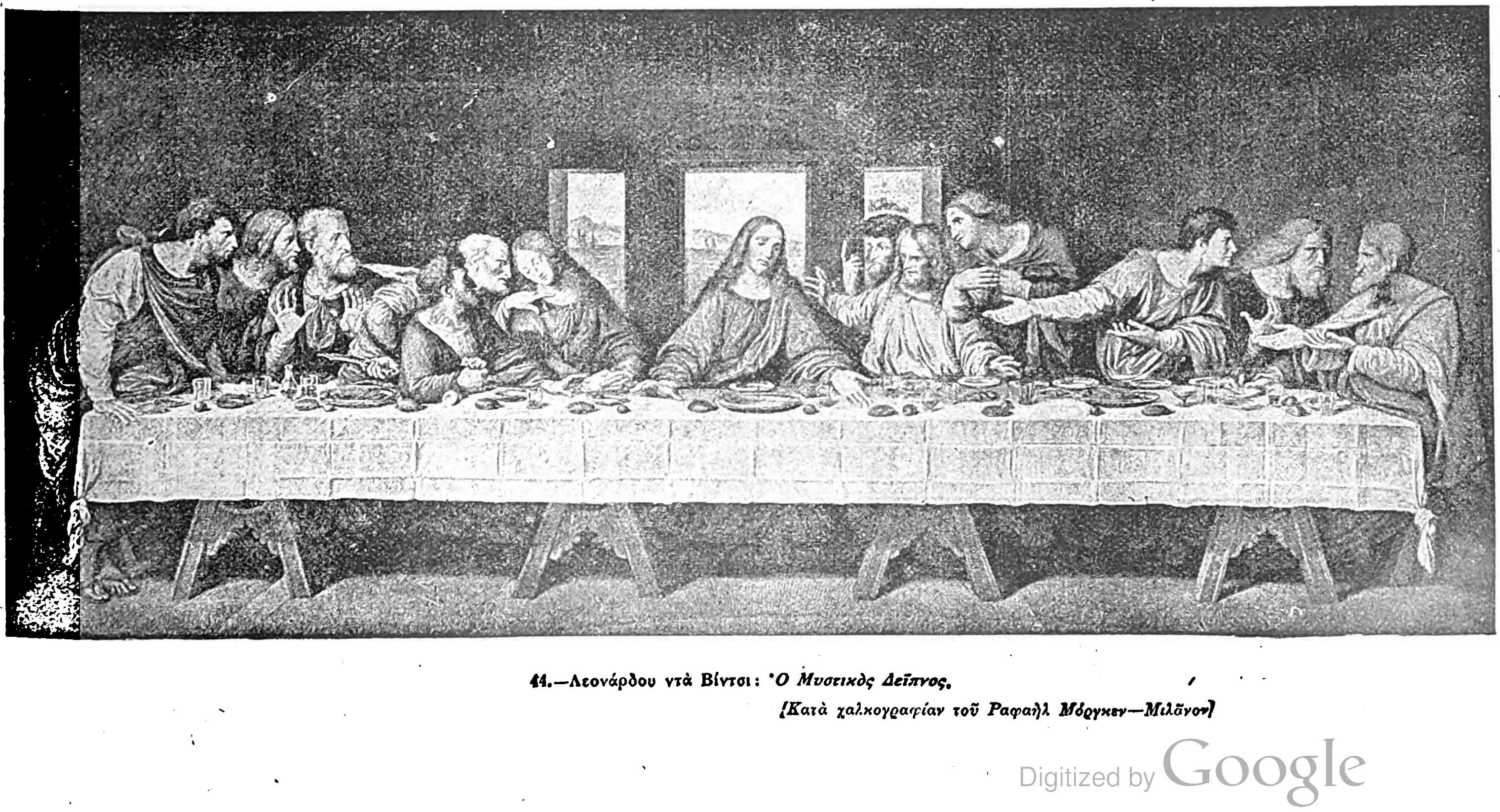

44.—Λεονάρδου ντὰ Βίντσι: *Ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος.*
[Κατὰ χαλκογραφίαν τοῦ Ραφαὴλ Μόργκεν—Μιλᾶνον]

Digitized by Google

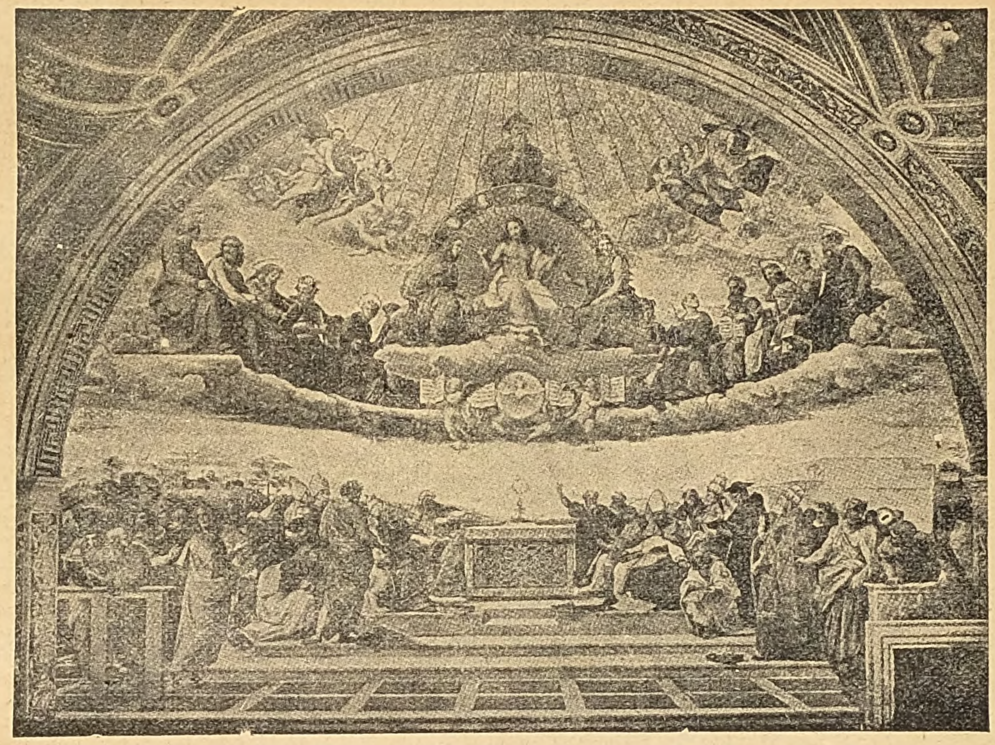

45.— Ραφαήλ: *Ἡ Disputa.* *[Τοιχογραφία τοῦ Βατικανοῦ—Ρώμη]*

ὡραῖον δεῖγμα μᾶς ἀφῆκεν εἰς τὸ ναΐδιον (Tempietto) ἐν Montorio τῆς Ρώμης, ὅπου αἱ μικραὶ διαστάσεις οὐδόλως ἐλαττώνουν τὸ μεγαλεῖον τῶν μορφῶν, τὴν ἐλαστικότητα καὶ κομψότητα τοῦ συνόλου (εἰκ. 40) Ἐκτὸς μικροτέρων ἄλλων ἔργων του, τὸ μεγαλούργημά του εἶναι ἢ μᾶλλον θὰ ἦτο ὁ Ἅγιος Πέτρος, τοῦ ὁποίου ἀρχιτέκτων ὠνομάσθη τῷ 1506 (εἰκ. 34). Ὁ *Μπραμάντε* πρῶτος ἀντὶ τῶν παλαιῶν βασιλικῶν συνέλαβε τὸ μεγαλοπρεπὲς σχέδιον περικέντρου κτιρίου, τοῦ ὁποιου τὴν κορυφὴν ἀποτελεῖ μέγας τροῦλλος ἐπὶ τοῦ μέσου ἰσοσκελοῦς ἢ ἑλληνικοῦ σταυροῦ. Εἰς τὸ πλεονέκτημα τῆς ἑνότητος, τὴν ὁποίαν προσέδιδεν εἰς τὸ κτίριον ἡ ἐξωτερικὴ αὕτη διαμόρφωσις, προσετίθετο τώρα ἐσωτερικῶς ἡ μεγαλοπρεπὴς εὐρυχωρία, ἡ γεννωμένη ἐκ τῶν ὑψηλῶν θόλων, τοὺς ὁποίους ὑπεβάσταζον πλέον οὐχὶ οἱ λεπτοὶ καὶ κομψοὶ κίονες τῆς πρώτης Ἀναγεννήσεως, ἀλλ᾽ ὑπερμεγέθεις τετράγωνοι στῦλοι. Ἀλλ᾽ ὁ μεγαλοφυὴς καλλιτέχνης δὲν ἐπέζησε νὰ ἐφαρμόσῃ τελείως τὸ σχέδιόν του ἀποθανὼν τῷ 1514. Τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐργασίας ἀνέλαβεν ὁ *Φρὰ Τζιακόντο* καὶ μετ᾽ αὐτὸν ὁ *Ραφαήλ*, μετὰ τὸν θάνατον τούτου ὁ *Ἀντώνιος ντὰ Σαγκάλλο* ὁ νεώτερος καὶ ὁ *Περρούτσι* καὶ τέλος ὁ *Μιχαηλάγγελος* τῷ 1547. Οὗτος δὲν μετέβαλε τὴν κεντρικὴν μορφὴν τοῦ κτιρίου, παρέλειψε τὰ γωνιαῖα παραρτήματα, ἡπλοποίησε καὶ ἐμεγέθυνε τὰς μορφάς του, ἀνύψωσεν οὕτω τὸ ὅλον εἰς ἰσχυρὰν καὶ ὀργανικὴν πλαστικότητα. Τῆς εἰσόδου προέταξε μεγαλοπρεπῆ ἐκ τεσσάρων κιόνων πρόδομον καὶ ὑπὲρ τὸ μέσον ἐσχεδίασε τὸν οὐρανομήκη καὶ μνημειώδη τροῦλλον, ὅστις μόλις τῷ 1590 ἐπερατώθη. Βραδύτερον ἐπεμηκύνθη τὸ δυτικὸν σκέλος τοῦ σταυροῦ, κατ᾽ ἀπαίτησιν τοῦ καθολικοῦ κλήρου ἐκ λόγων ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς, ἵνα μὴ ὑπάρχῃ εἰς τὴν μητρόπολιν τοῦ καθολικισμοῦ τὸ σχῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ σταυροῦ, καὶ τέλος τὸ ὅλον οἰκοδόμημα μετέβαλε πνεῦμα καὶ χαρακτῆρα διὰ τῶν προσθηκῶν καὶ τῶν πληθωρικῶν ἐσωτερικῶν διακοσμήσεων, τοῦ *Μπερνίνι.* Σήμερον λοιπὸν τοῦ μὲν *Μπραμάντε* ἔχομεν μόνον ἐσωτερικῶς τὸν πυρῆνα μὲ τὴν εὐρύτητα καὶ ἑνότητα αὐτοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ *Μιχαηλάγγελος* προσέθεσεν ἀνυψώσας τεραστιως τὸν μεσαῖον τροῦλλον καὶ τέσσαρας μικροτέρους, κατὰ βυζαντινὰ πρότυπα εἰς τὰς γωνίας, οἱ ὁποῖοι (οἱ δύο κατεσκευάσθησαν μόνον ἐμπρὸς) παρέχουν ζωηροτέραν κίνησιν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, κορυφουμένην καὶ συγκρατουμένην καὶ κυριαρχουμένην ὑπὸ τοῦ τὰ πάντα ὑποτάσσοντος μοναδικοῦ ἐν μέσῳ γίγαντος. Σήμερον ἡ θριαμβευτικὴ ἐπιβλητικότης τοῦ τρούλλου δὲν ὑπάρχει πλέον, ὡς ἐκ τοῦ μακροῦ σκέλους, τὸ ὁποῖον ἀφῆκεν αὐτὸν ὀπίσω καὶ μακρὰν καὶ ἐκ τῆς προστεθείσης ἐμπρὸς μεγαλοπρεποῦς μέν, ἀλλ᾽ ἀποκρυπτούσης τὸ σύνολον καὶ μόνον εἰς ἑαυτὴν ἀπορροφώσης τὸ βλέμμα κιονοστοιχίας.

Εἰς τὸν ἀρχιτεκτονικὸν τοῦτον κολοσσόν, ὡς εἴδομεν, ἔλαβον μέρος ἅπαντες σχεδὸν οἱ καλλιτέχναι τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἐκ τούτων ὁ *Ἀντώνιος ντὰ Σαγκάλλο* ἐκ Φλωρεντίας ἐγκατεστάθη ἐν Ρώμῃ ἀπὸ τοῦ 1503. Ἔργον αὐτοῦ εἶναι τὸ μέγα καὶ ὑπερήφανον Palazzo Farnese (εἰκ. 37), τὸ ὁποῖον ἀπετελείωσεν ὁ *Μιχαηλάγγελος.* Πρωτότυπος καὶ ἐνδιαφέρων εἶναι καὶ ὁ *Βαλτάσαρ Περοῦτσι,* τοῦ ὁποίου δημιούργημα εἶναι τὸ Palazzo Massimi, προσαρμοσθὲν ἐπιτυχῶς εἰς τὴν ἀνωμαλίαν τοῦ δρόμου καὶ ἀναλόγως διαμορφωθὲν κατὰ τὴν πρόσοψιν, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν καμπὴν τῆς ὁδοῦ. Αὐτὸς ὁ *Ραφαὴλ* ἐκτὸς τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἁγίου Πέτρου συνέθεσε τὴν κομψὴν Ἔπαυλιν Φαρνεζίνα εἰς τὸ Palazzo Pandolfini τῆς Φλωρεντίας.

Εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν εὐρὺ στάδιον ἀρχιτεκτονικῆς δράσεως ἔδωσαν εἰς τοὺς καλλιτέχνας αἱ δύο μεγάλαι ναυτικαὶ δυνάμεις, ἡ Γένουα καὶ ἡ Βενετία. Εἰς τὴν πρώτην οἱ στενοὶ δρόμοι καὶ τὸ ἐπικλινὲς ἔδαφος παρέσχον εἰς τὰ παλάτια ἐντελῶς ἰδιαζούσας μορφάς. Οὕτω δὲν ἀνεπτύχθη καθόλου ἡ ἐξωτερικὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἐμφάνισις τῶν κτιρίων, μόνον δὲ ἅμα εἰσέλθῃ τις εἰς αὐτὰ θαυμάζει τὴν μεγαλοπρέπειαν μὲ τὰς μεγάλας αὐλὰς καὶ τὰς ὡραίας κλίμακας, τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν γραφικότητα τῶν ἀπόψεων. Ὁ *Γκαλεάτσο Ἀλέσσι* καὶ ὁ *Καστέλλο* μετὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ *Μοντόρσολι* ἦσαν οἱ ἀρχιτέκτονες οἱ ὁποῖοι ἐδημιούργησαν τὰ ὡραῖα παλάτια τῆς Γενούης.

Εἰς τὴν Βερώναν ἀνεδείχθη μὲ τὸν βαρὺν καὶ οἱονεὶ φρουριακὸν ρυθμόν του ὁ *Σαγμικέλι* (Sanmicheli) τοῦ ὁποίου ἔργα εἶναι τὰ Palazzo Bevilaqua καὶ Canossa. Ἐπίσης κατεσκεύασε καὶ τὸ ὀγκῶδες Palazzo Grimani ἐν Βενετίᾳ. ὅπου ὅμως κυρίως περιφημος ἔγινεν ὁ *Ἰάκωβος Σανσοβῖνο* ἐκ τῆς Φλωρεντίας καὶ Ρώμης μεταβὰς καὶ ἐργασθεὶς ἐκεῖ. Τούτου ἡ ὡραιοτέρα ἐκκλησία εἶναι ὁ ἅγιος Γεώργιος τῶν Ἑλλήνων (S. Giorgio de' Greci), τὸ δὲ περιβόητον καὶ ἀξιοθαύμαστον ἔργον του εἶναι ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Ἁγίου Μάρκου πλουσίως διηρθρωμένη καὶ μὲ δαψιλῆ πλαστικὸν κόσμον ἐφωδιασμένη, ὅπου ἀντικατοπτρίζεται ὅλη ἡ λάμψις καὶ ὁ πλοῦτος τῆς βενετικῆς διακοσμητικῆς διαθέσεως (εἰκ. 33).

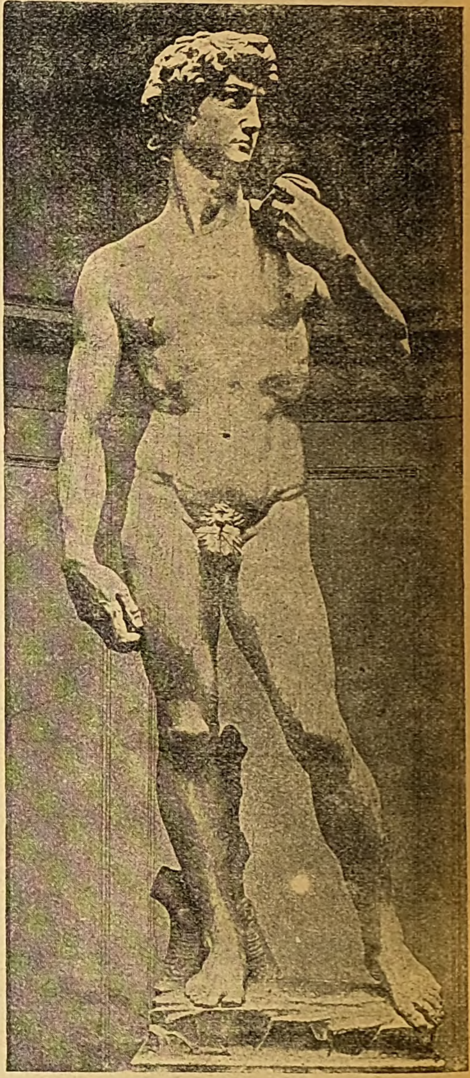

47.—Μιχαὴλ Ἀγγέλου: *Δαυΐδ.* *[Ἀκαδημία—Φλωρεντία]*

Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν βαθυτάτην γνῶσιν τῆς ἀρχαίας ἀρχιτεκτονικῆς ἀντιπροσωπεύει ὁ *Ἀνδρέας Παλλάδιο* ἐκ Βιτσέντσας. Ἰσχυρὸν αἴσθημα τῶν ὡραίων ἀναλογιῶν διακρίνει αὐτόν, ἀντίληψις τῶν καθαρῶν ἀρχιτεκτονικῶν μορφῶν καὶ ἡ ἱκανότης τῆς κανονικῆς καὶ ρυθμικῆς διαρθρώσεως τῶν μαζῶν. Παρ᾽ ὅλον τὸν πλοῦτον τῶν μορφῶν, τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται, ἡ διαύγεια τῆς διατάξεως αὐτῶν εἶναι ἀπαράμιλλος. Πλῆθος κτισμάτων, παλατίων, ἐπαύλεων καὶ ἐκκλησιῶν μαρτυροῦν περὶ τῆς σπουδαίας αὐτοῦ παραγωγῆς. Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ οὕτω καλουμένη Βασιλικὴ τῆς Βιτσέντσας, παλαιότερον ἡμιτελὲς κτίριον, τὸ ὁποῖον ὁ *Παλλάδιο* διεσκεύασε καὶ περιέβαλε μὲ νέαν διώροφον πρόσοψιν, ἔχουσαν τὸ σχῆμα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ἁγίου Μάρκου τοῦ *Σανσοβῖνο.* Ἀλλὰ

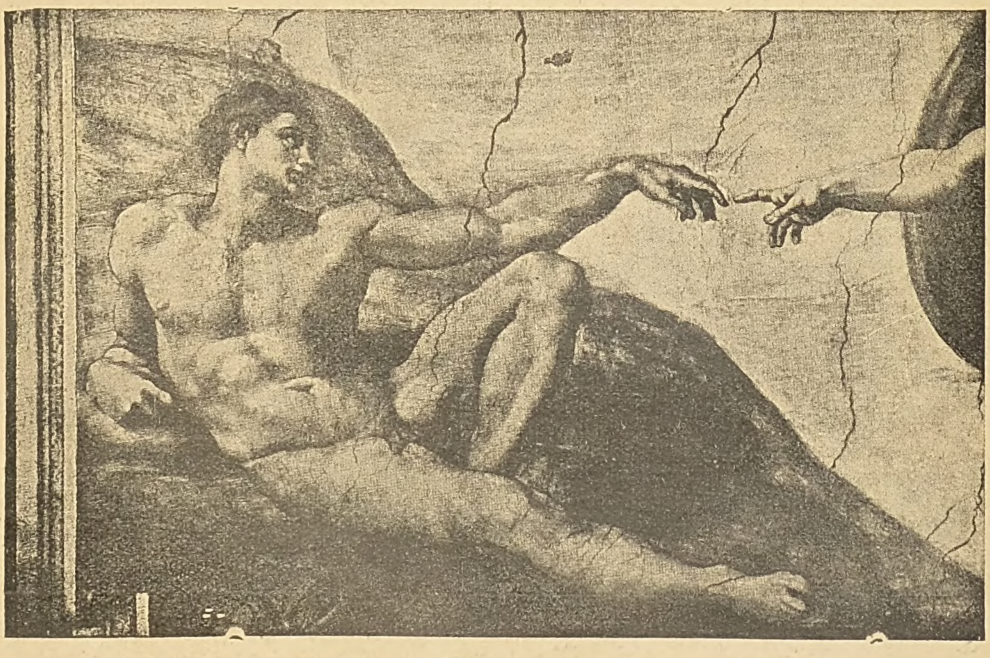

46.—Μιχαὴλ Ἀγγέλου: *Ἡ Δημιουργία τοῦ Ἀδὰμ* (τμῆμα). *[Παρεκκλήσιον Σίξτου—Ρώμη]*

Digitized by Google

πλεῖσται διαφοραὶ διακρίνουν τὰ δύο ἔργα, κυρίως δὲ ὅτι τὸ *Παλλάδιο* ἔχει μεγαλυτέραν ζωὴν καὶ κίνησιν καὶ εἶναι ἁπλούστερον χωρὶς τὸν πλοῦτον τῆς διακοσμήσεως τοῦ *Σανσοβῖνο* καὶ ἐμποιεῖ ἐλαφροτέραν ἐντύπωσιν. Περίφημος ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ Villa Rotonda του παρὰ τὴν Βιτσέντσαν, ὅπου κυκλικὸν κεντρικὸν τμῆμα περιβάλλεται ὑπὸ τεσσάρων ναοσχήμων προσόψεων μὲ ἰωνικοὺς κίονας. Ἁπλότητα καὶ ἑνότητα προσόψεως ἔχουν καὶ τὰ παλάτια του (εἰκ. 36) Ἐν γένει ἡ ἐσκεμμένη χρῆσις ἀρχαίων μορφῶν καὶ ἡ ἁρμονία τῶν δημιουργημάτων τὴν μεγίστην ἔσχεν ἐπίδρασιν καὶ δικαίως ἐθεωρήθη ὁ μεγαλύτερος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ πνεύματος τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἔγινεν ἡ πηγὴ τοῦ μετέπειτα κλασσικισμοῦ.

ΙΖ' ΑΙΩΝ. ***Ζωγραφικὴ καὶ πλαστική.— Λεονάρδος ντὰ Βίντσι:*** Προτοῦ τελειώσῃ ἀκόμη ὁ ιε' αἰὼν ἀνεφάνη ἐν Φλωρεντίᾳ εἷς καλλιτέχνης, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον προηγήθη τοῦ πνεύματος τῆς τέχνης τοῦ ἑπομένου αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ συνώψισε μέσα του καὶ εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν ὁλόκληρον τὸν πολιτισμὸν τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως. Ὁ *Λεονάρδος ντὰ Βιντσι* ἦτο ὁ τελειότερος ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ τις. Ἐξαιρέτου σωματικῆς καλλονῆς, ἐκτάκτου εὐφυΐας καὶ εὐαισθησίας. ἀνέπτυξεν εἰς τὴν τελειότητα τὰ φυσικὰ ταῦτα προσόντα. Μέγας θεωρητικὸς καὶ πρακτικὸς νοῦς, δημιουργὸς καὶ τεχνικὸς ἐκτελε-

48.—Μιχαὴλ Ἀγγέλου: *Μωϋσῆς.*
[Ἐκκλησία S. Pietro in Vincoli—Ρώμη]

στής, θαυμαστὸς εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν ἀπαγγελίαν, ἐγνώριζε κατὰ βάθος μουσικὴν καὶ ἔπαιζεν ἐξόχως κιθάραν, μέγας καλλιτέχνης καὶ ἀληθὴς σοφός, ἦτο μαθηματικὸς καὶ φιλόσοφος, βοτανικὸς καὶ ἀστρονόμος, ὀπτικὸς καὶ μηχανικός. Ἐσχεδίαζε φρούρια καὶ ὀχυρώσεις, διώρυγας καὶ ἄλλα δημόσια ἔργα, κατεσκεύαζε μηχανὰς ποικιλωτάτας, ἀεροπλάνα, ὑποβρύχια καὶ ἄλλας, καὶ ἴσως διεῖδε καὶ αὐτὰ τὰ θωρακισμένα αὐτοκίνητα καὶ τάνκς. Αἰωνίως ἐρευνῶν καὶ ἐπιζητῶν νέα προβλήματα πρὸς λύσιν διήγαγε πλάνητα καὶ ἀνήσυχον βίον. Μαθητὴς τοῦ *Βερρόκιο* ἔδειξεν ἐκεῖ τὴν δύναμιν καὶ τὴν τέχνην του εἰς τὴν Βάπτισιν τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἐζωγράφησε τὸν ἄγγελον. Φύσις πολυάσχολος καὶ πολυμερὴς ἐπεδίωξε καὶ ἦλθεν εἰς σχέσεις πρὸς τὸν δοῦκα τοῦ Μιλάνου Λουδοβῖκον Σφόρτσα, ὅστις ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ τῷ ἀνέθηκε διαφόρους ἐργασίας, μάλιστα μηχανικάς. Μετὰ πολλὰς ἄλλας περιπλανήσεις εἰς Φλωρεντίαν καὶ Μιλᾶνον πάλιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου τοῦ Α' ὡς ζωγράφος τῆς αὐλῆς καὶ ἀπέθανεν ἐν Σαὶν Κλοῦ. Ὀλίγα ἔργα ἀφῆκεν ἡ ἀνήσυχος αὕτη φύσις, διότι τὸ ἐρευνητικόν του πνεῦμα μόλις ἔλυεν ἓν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον τὸν ἀπασχόλει, δὲν ἐνδιεφέρετο πλέον περὶ τῆς τελειωτικῆς του ἐκτελέσεως, ἀλλ' ἔσπευδεν εἰς τὴν διευκρίνισιν ἄλλου.

Ἀλλ' ἔχομεν μέγαν ὄγκον γραπτῶν του ἔργων, ἐν οἷς καὶ τὸ περὶ ζωγραφικῆς περίφημον, καὶ πλῆθος σχεδιασμάτων, τὰ ὁποῖα δεικνύουν τὸ βάθος τῆς παρατηρήσεως, τὸ πολυμερές του ἐνδιαφέρον, τὴν καλλιτεχνικήν του μεγαλοφυΐαν καὶ τὸν μέγαν θαυμαστὴν τῆς φύσεως. Ἐκ δὲ τῶν σωζομένων ζωγραφικῶν του ἔργων ἕκαστον λύει καὶ ἓν καλλιτεχνικὸν πρόβλημα, ἀποτελεῖ δημιουργικὸν σταθμόν. Μὲ τὸν ἅγιον Ἱερώνυμον τοῦ Βατικανοῦ ἀρχίζει ἡ πρωτότυπος ἀνησυχία του, ὅπως τοποθετῇ τὴν μοναχικὴν μορφὴν εἰς τὸ περιβάλλον λοξῶς, ὥστε νὰ δηλοῦται ὅλος ὁ ὄγκος τοῦ σώματος καὶ τὸ βάθος τῆς εἰκόνος. Ὑψηλότερα ἀναβαίνει μὲ τὴν Προσκύνησιν τῶν Μάγων, τὴν ὁποίαν δὲν ἐτελείωσεν. Ἡ περίκεντρος καὶ εἰς βάθος διήκουσα παράστασις τῆς Παναγίας ἐν μέσῳ τοῦ στροβίλου τῶν ζωηρῶς κινουμένων καὶ ἐντόνως ἐκφραστικῶν μορφῶν περὶ αὐτὴν δεικνύει ἀμέσως τὴν ἰσχυρὰν σύνθεσιν, τὴν βαθέως μετρημένην, τὴν γραφικὴν αὐτῆς ἀπόδοσιν καὶ τὴν ἐκχύλισιν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πάθους, τὰ ὁποῖα γεμίζουν τὴν εἰκόνα. Ἤρεμον ψυχικότητα καὶ γραφικωτέραν παράστασιν παρουσιάζει ἡ Παναγία τῶν Βράχων τοῦ Λούβρου. Ἡ σύνθεσις καὶ ἐδῶ εἶναι πυραμιδοειδής, ἀλλὰ γλυκεῖα ἁρμονία εἶναι χυμένη εἰς ὅλον τὸν πίνακα, ὁ δὲ χῶρος μὲ γραφικὰ μέσα χειροπιαστὸς δηλοῦται ἰδίᾳ μὲ τὴν θαυμασίως προοπτικῶς προβάλλουσαν ἀριστερὰν χεῖρα τῆς Παναγίας. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον φαινόμενον εἶναι ὁ φωτισμός. Μέσα εἰς τὸ σκοτεινὸν βάθος τῶν βράχων προβάλλονται αἱ μορφαὶ ἐμπρός, τῶν ὁποίων τὸ φῶς ἐξαίρει ὡρισμένα σημεῖα, τὸ μειδιῶν πρόσωπον τῆς Παναγίας, μέρος τῶν δακτύλων τῆς προτεινομένης ἀριστερᾶς της, πτυχάς τινας τοῦ κόλπου της καὶ πλάττει μὲ λεπτὰς διαβαθμίσεις τὰ σώματα τῶν παίδων καὶ τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ ἀγγέλου.

Ἀλλὰ τὸ περιφημότερον καὶ παγκοσμίως γνωστὸν ἔργον τοῦ *Λεονάρδου* εἶναι ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος, τὸν ὁποῖον ἐζωγράφησε (1494—1497) εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Santa Maria della Grazie τοῦ Μιλάνου (εἰκ. 44). Τοῦ ἀριστουργήματος τούτου, τὸ ὁποῖον σήμερον εἶναι σχεδὸν κατεστραμμένον, ἔχομεν παλαιὰ ἀντίγραφα καὶ σχέδια παρέχοντα ὁπωσδήποτε ἀκριβῆ ἰδέαν αὐτοῦ. Ἐπὶ μιᾶς ἐπιμήκους τραπέζης τῆς ὁποίας τὸ κέντρον κατέχει ὁ Ἰησοῦς, κάθηνται οἱ μαθηταὶ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ διὰ τὸ ἑσπερινὸν δεῖπνον. Τὴν ἡσυχίαν καὶ ἱερότητα αὐτοῦ, λέγει ὁ Γκαῖτε, συνετάραξαν οἱ λόγοι τοῦ διδασκάλου: «ἕνας ἐξ ὑμῶν θὰ μὲ παραδώσῃ»! Μόλις ἐλέχθησαν αὐτά, ὅλοι ἐταράχθησαν. Ἀλλ' Ἐκεῖνος κλίνει τὴν κεφαλὴν μὲ καταβιβασμένον βλέμμα. Ἡ ὅλη θέσις, ἡ κίνησις τῶν βραχιόνων, τῶν χειρῶν, τὰ πάντα ἐπαναλαμβάνουν μὲ οὐρανίαν ὑποταγὴν τοὺς ἀτυχεῖς λόγους, τοὺς ὁποίους αὐτὴ ἡ σιωπὴ ἐνισχύει: «ναί, ἔτσι εἶναι, ἕνας ἀπὸ σᾶς θὰ μὲ παραδώσῃ...» Τὴν στιγμὴν ταύτην, δηλαδὴ τὴν στιγμὴν τὴν μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς προδοσίας, ἐξέλεξεν ὁ *Λεονάρδος* ὡς θέμα τῆς εἰκόνος του. Ὡς κύματα ἀλλεπάλληλα ἐκτυλίσσεται ἡ ἐξέγερσις τῶν μαθητῶν ἑκατέρωθεν τῆς γαληνίας μορφῆς τοῦ Ἰησοῦ. Ἕκαστος τῶν ἀποστόλων ἐκδηλοῦται κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ψυχοσύνθεσιν ἀπὸ τοῦ μειλιχίως διαμαρτυρομένου μέχρι τοῦ δραματικῶς χειρονομοῦντος μὲ ποικίλας ἐκφράσεις, στάσεως, κινήσεως καὶ μάλιστα χειρονομίας, ἥτις γίνεται σημαντικώτατον ἐκφραστικὸν μέσον τῆς ψυχολογικῆς καταστάσεως τῶν προσώπων. Εἰς τέσσαρας ὁμάδας ἀνὰ τρεῖς κατανέμονται ἑκατέρωθεν τοῦ Χριστοῦ οἱ μαθηταί, συνδεόμενοι τεχνιέντως καὶ ψυχολογικῶς πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς

49.—Μιχαὴλ Ἀγγέλου: *Ὁ Προφήτης Ἱερεμίας.*
[Παρεκκλήσιον τοῦ Σίξτου—Ρώμη]

50.—Φρὰ Μπαρτολομαῖο: *Ἐπιτάφιος θρῆνος.*
[Παλάτσο Πίττι—Φλωρεντία]

Digitized by Google

τὸν Χριστόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξεκίνησε καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἐπιστρέφει ἡ ὅλη κίνησις. Τὴν δὲ ποικιλίαν τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν αὐτῶν φαινομένων διωργάνωσε τὸ ἀνώτερον καλλιτεχνικὸν πνεῦμα τοῦ *Λεονάρδου* κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὁ μέγας οὗτος πνευματικὸς πλοῦτος τῆς ἐκφράσεως νὰ ἐξυψώνεται εἰς ἄφθαστον καλλιτεχνικὴν ἑνότητα, ὅπου καὶ ἡ ἰσχυροτέρα κίνησις εἶναι τόσον ψυχικὴ ὅσον καὶ ἡ ἤρεμος ἐσωτερικότης.

Ἂν ἡ σύνθεσις εἰς τὴν εἰκόνα ταύτην εἶναι ἁπλῆ, ἀναλυτικὴ καὶ διαφανής, ἀνωτέρα εἶναι εἰς τὴν Παναγίαν μὲ τὴν ἁγίαν Ἄνναν τοῦ Λούβρου, ὅπου ἡ πλήρης ζωηρότητος καὶ ἀντιθέσεως κίνησις τῶν προσώπων συγκρατεῖται καὶ ἠρεμεῖ διὰ τῆς στερεᾶς συγκροτήσεως καὶ διαρθρώσεώς των εἰς ἓν σύνολον κλειστὸν καὶ ἑνιαῖον μὲ τὸ σύνηθες πυραμιδοειδὲς σχῆμα, τὸ ὁποῖον μὲ τὸ πρόσθιον ἰσοσκελές του τρίγωνον περικλείει φυσικῶς καὶ ἀβιάστως τὰς μορφάς. Αὗται τώρα λαμβάνουν τὴν κυρίαν καὶ μεγαλυτέραν θέσιν εἰς τὸν πίνακα, τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ παλαιότερα ἔργα, ὅπου διάφορα πάρεργα ἄνθη, φυτὰ κτλ. συνεμερίζοντο τὸν χῶρον αὐτῶν. Οὐδόλως ὅμως παραγνωρίζεται ἡ ψυχικὴ ἔκφρασις, ἡ ὁποία ἀνθεῖ εἰς θελκτικὸν μειδίαμα τῆς εὐτυχοῦς μητρός.

Ἀλλ' ἓν ἀπὸ τὰ μᾶλλον θαυμαζόμενα καὶ δημοφιλῆ ἔργα τοῦ *Λεονάρδου* εἶναι ἡ Τζιοκόντα τοῦ Λούβρου (εἰκ. 43), μὲ τὴν ὁποίαν πάλιν ἐπραγματοποίησε νέας κατακτήσεις εἰς τὴν ἀπόδοσιν γραφικῶν ἀξιῶν. Ἐκτὸς τῆς αἰνιγματώδους ἐκφράσεως τὴν ὁποίαν προσέδωκεν εἰς τὸ πρόσωπον, κατώρθωσε διὰ τῆς πρωτοφανοῦς χρήσεως τῆς φωτοσκιάσεως (τοῦ sfumato ἢ chiaroscuro, ὅπως ὁ ἴδιος τὸ ὀνομάζει) νὰ ἀπεικονίσῃ τὰς λεπτοτάτας πλαστικὰς μεταβάσεις τῶν διαφόρων ἐπιπέδων θωπεύων τὰς στρογγυλότητας καὶ βυθίζων εἰς διαφανῆ σκιὰν τὰς κοιλότητας, μαλακύνων τὰς μεταβάσεις καὶ ἁπαλύνων τὰς γραμμάς. Ἐξαίρει δὲ περισσότερον τὴν πλαστικότητα

51.—Μιχαὴλ Ἀγγέλου: *Νεανίας.*
[Παρεκκλήσιον Σίξτου—Ρώμη]

τοῦ προσώπου ἡ εἰς τὸ ἄπειρον ἀνάπτυξις τοῦ μυστηριώδους εἰς τὸ βάθος τοπίου, ὅπου οἱ μακρυνοὶ βράχοι καὶ οἱ ἑλιγμοὶ καὶ ψιθυρισμοὶ τῶν ρεόντων ὑδάτων ἀποτελοῦν οἱονεὶ τὴν ἐνορχήστρωσιν τῆς ψυχικῆς μελῳδίας, τὴν ὁποίαν ψάλλουν οἱ ὑγροὶ ὀφθαλμοί, τὸ τρέμον λεπτὸν στόμα, αἱ ἡδυπαθεῖς χεῖρες.

Ἐν γένει ὡς πρὸς τὰ τεχνικὰ προβλήματα, τῶν

52.—Μπροντσῖνο: *Ἐλεονώρα τοῦ Τολέδου*
[Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου]

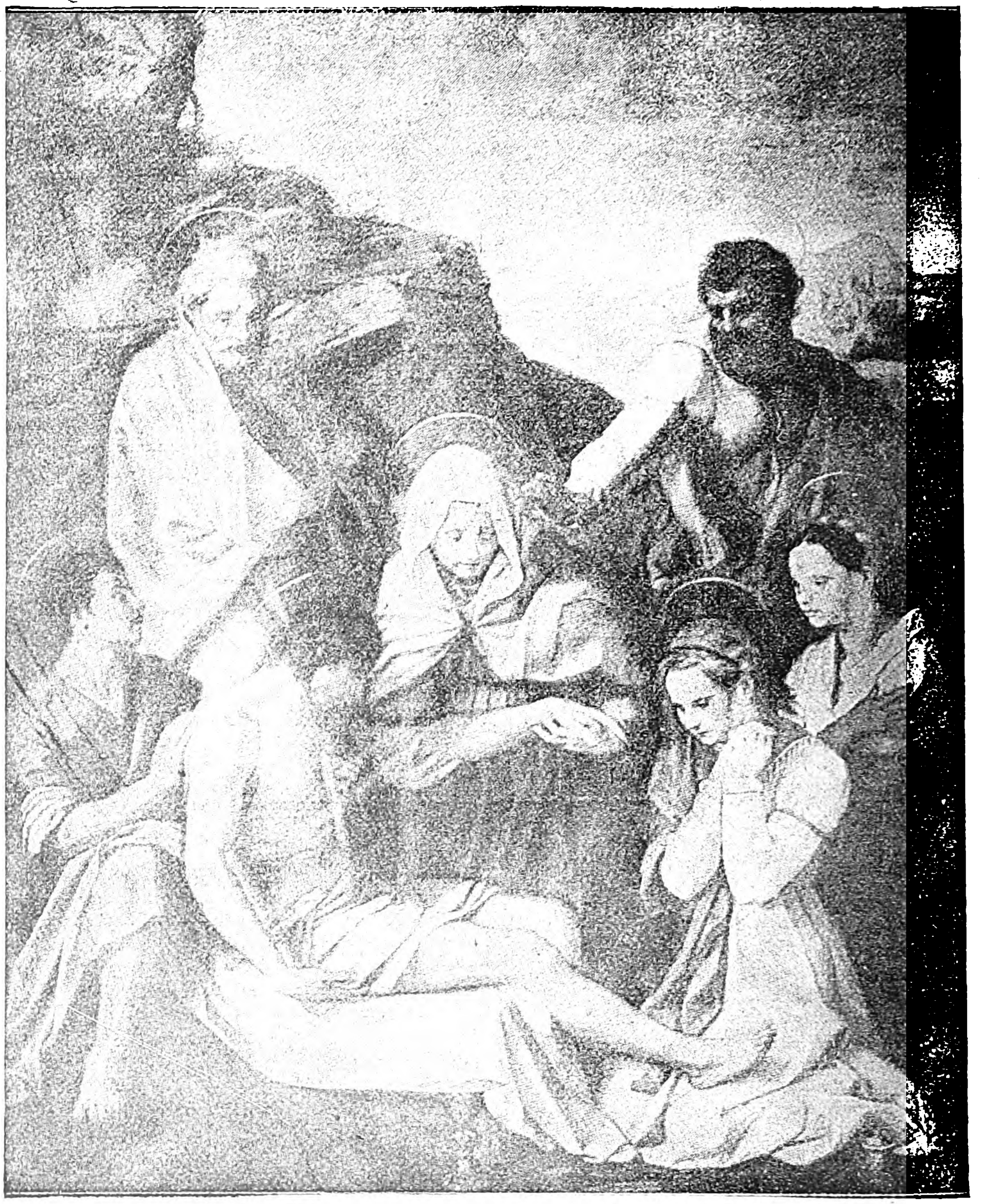

53.—Ἀνδρέα ντὲλ Σάρτο: *Ἐπιτάφιος θρῆνος.*
[Παλάτσο Πίττι—Φλωρεντία]

ὁποίων ἐπελήφθη, ὁ *Λεονάρδος* ἐζήτει νὰ εὕρῃ μέσον ὅπως ἀποδώσῃ τὴν διαφάνειαν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ νὰ διεισδύσῃ εἰς τὸ μυστικὸν τῆς βαθυτέρας σκιᾶς· ἤθελε νὰ εὕρῃ ἓν φῶς, τὸ ὁποῖον νὰ μᾶς ἀποκαλύπτῃ τί γίνεται καὶ μέσα εἰς τὴν σκιάν. Πρὸς τούτοις περιώρισε τὴν λάμψιν καὶ ἀσωτίαν τοῦ χρώματος διὰ νὰ ἐξάρῃ καλύτερον τὴν μορφήν, τὴν πλαστικότητα. Μετεχειρίσθη εἰς τοῦτο τὸ φῶς καὶ τὴν σκιὰν κατὰ νέον ἐντελῶς τρόπον κρατῶν μόνον τὰς λεπτὰς ἐκείνας σκιάς, αἱ ὁποῖαι ὁρίζουσαι τὰ ἐπίπεδα δεικνύουν τὴν στρογγυλότητα τῶν μορφῶν μὲ ἀνεπαισθήτους μεταβάσεις. Τοῦτο ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀτμοσφαίρας, τῆς δονουμένης φωτεινῆς οὐσίας, ἡ ὁποία γεμίζει τὸν χῶρον καὶ ὁρίζει αὐτὸν μὲ τὸ διηνεκῶς μεταβαλλόμενον παιγνίδι τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς. Πολὺ συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ἡ τεχνικὴ τῆς ἐλαιογραφίας, τὴν ὁποίαν οἱ Ἰταλοὶ παρέλαβον παρὰ τῶν Φλαμανδῶν. Οὗτοι ὁδηγηθέντες ἀπὸ τὴν πρακτικὴν κατώρθωσαν νὰ δώσουν διαύγειαν εἰς τὰς σκιὰς καὶ διαφάνειαν εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἀλλ' οἱ Φλωρεντῖνοι καὶ δὴ ὁ *Λεονάρδος* ἀνήγαγον τὸ πρακτικὸν τοῦτο ἀποτέλεσμα εἰς ἀρχήν, μελετήσαντες τὸ πρᾶγμα καὶ συστηματοποιήσαντες εἰς νόμον τὴν ἐμπειρικὴν αὐτὴν παρατήρησιν. Τοιαύτην μελέτην ἔκαμεν ὁ *Λεονάρδος* ὅλου τοῦ ἐπιστητοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον ἐφρόντισε νὰ γνωρίσῃ εἰς ὅλας του τὰς ἀπόψεις διὰ νὰ τὸν ἀναδημιουργήσῃ ἔπειτα ὡς ἀληθὴς καλλιτέχνης εἰς τὰ ἔργα του, ὅπου συνδυάζει τὴν βαθυτάτην ἐπιστήμην μὲ τὴν ὑψίστην τέχνην.

Πανταχοῦ ἔγινεν αἰσθητὴ ἡ ἐπίδρασις τοῦ *Λεονάρδου*, μάλιστα δὲ εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Ἀλλ' εἰς τὸ Μιλᾶνον διεμόρφωσε σχολήν, τὴν λεγομένην ὑπὸ τοῦ ἰδίου *Ἀκαδημίαν*, ὅπου συνεκεντρώθησαν πλῆθος μαθητῶν, οἵτινες παρέλαβον καὶ τύπους καὶ τρόπους καὶ τεχνικὴν τοῦ διδασκάλου. Ἀξιομνημόνευτοι εἶναι ὁ *Μπολτράφφιο*, ὁ προσωπογράφος *Ἀμπρότζιο ντὲ Πρέντις*, αὐτοτελέστερος δὲ ὁ ζωηρὸς *Καῖσαρ ντὰ Σέστο*, ὁ *Ἀνδρέας Σολάριο*, ὁ εἰδυλλιακὸς καὶ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς σχολῆς *Μπερναρντῖνο Λουΐνι*, ὅστις προσδίδει εἰς τὰ αἰνιγματώδη πρόσωπα τοῦ *Λεονάρδου* μειδιῶσαν ἠρεμίαν καὶ γλυκεῖαν καλλονήν, καὶ ὁ μᾶλλον δραματικοῦ χαρακτῆρος καὶ ζωηρᾶς φαντασίας *Γκαουντέντσιο Φερράρι.*

Ραφαήλ: Ἐντελῶς ἰδιάζουσα προσωπικότης καὶ δημιουργικότης ὑπάρχει εἰς τὸν ἄλλον καλλιτέχνην τῆς Ἀναγεννήσεως, τὸν *Ραφαήλ*, ὅστις βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς γλυκείας οὐμβρικῆς αἰσθηματικότητος ὑψώθη βαθμηδὸν εἰς τὸν εὐγενῆ ἀνθρωπισμὸν τῶν μεγάλων ἰδεῶν καὶ ἔγινεν ὁ μεγαλοφυέστερος συνθέτης καὶ ἐμψυχωτὴς τῶν ρυθμικῶς κατατεταγμένων ὁμάδων καὶ προσώπων. Εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα ἡ καλλιτεχνικὴ αὕτη ἐξέλιξις καὶ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ δώσωμεν ἰδέαν αὐτῆς εἰς τὰ ἔργα του. Γεννηθεὶς (1483) ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ τῆς Οὐμβρίας, εἰς τὸ Οὐρμπῖνο, ἐμαθήτευσε κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν πατέρα του *Τζιοβάνι Σάντι*, ὅπου ἔλαβε τὰ πρῶτα ἐπαγγελματικὰ μαθήματα, ἔπειτα εἰς τὸν *Τιμόθεον Βίτι* καὶ τὸν *Πιντουρίκιο*, ἀλλὰ κυρίως παρὰ τῷ *Περουτζῖνο* διεμόρφωσε κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ τὸν γλυκὺν καὶ αἰσθηματικὸν χαρακτῆρα, τὸν ὁποῖον παρατηροῦμεν εἰς τὰ πρῶτά του ἔργα. Μὲ τοιαύτην καλλιτεχνικὴν προπαρασκευὴν ἦλθεν εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου ἡ ρεαλιστικὴ ἀντίληψις τῆς τέχνης ἐπλανᾶτο εἰς ὅλα τὰ ἐργαστήρια, εἶχε δὲ ἀρχίσει νὰ διαγράφεται ἡ μέλλουσα καλλιτεχνικὴ σκιὰ τοῦ *Μιχαηλαγγέλου*, ἐνῷ κατέπλησσον τοὺς Φλωρεντίνους αἱ γοητευτικαὶ κατακτήσεις ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ *Λεονάρδου*. Ταχέως ὅμως διὰ τῆς μεγίστης του ἀφομοιωτικῆς δυνάμεως κατώρθωσε νὰ προσοικειωθῇ τοὺς φλωρεντινοὺς τρόπους καὶ τὰς φλωρεντινὰς μορφάς. Τὸν οὐμβρικὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς μορφὰς καὶ τὸ αἴσθημα τοῦ *Περουτζῖνο* ἔχει ἀκόμη ἡ **Στέψις τῆς Παναγίας** τοῦ Βατικανοῦ, ὅπως ἐπίσης ἀπὸ τὸν αὐτὸν ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ὀλίγον νεωτέρα **Μνηστεία** (Sposalizio) τοῦ Μιλάνου. Ἀλλὰ τὸ δεύτερον τοῦτο ἔργον δεικνύει συγχρόνως καὶ πόσον ἔχει χειραφετηθῆ ἀπὸ τοῦ διδασκάλου. Ἂν μάλιστα συγκρίνωμεν τὴν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Καὲν ὁμοίαν εἰκόνα, ἡ ὁποία ἄλλοτε ἀπεδίδετο εἰς τὸν *Περουτζῖνο*, τώρα δὲ θεωρεῖται τοῦ *Σπάνια*, βλέπομεν πῶς ὁ καλλιτέχνης εἰς τὸ αὐτὸ θέμα κατώρθωσε νὰ δώσῃ νέαν ζωὴν χαρακτηρίσας ψυχολογικώτερον τὰ πρόσωπα,

Digitized by Google

54.—Τιτσιανοῦ: *Ἁγνὸς καὶ βέβηλος ἔρως.* *[Πινακοθήκη Borghese—Ρώμη]*

55.—Τζιωρτζιόνε: *Κοιμωμένη Ἀφροδίτη.* *[Πινακοθήκη Δρέσδης]*

πλουτίσας τὴν στάσιν καὶ ἀναδείξας ἐμφαντικώτερον τὴν πλαστικότητα τῶν μορφῶν. Ἀκόμη περισσότερον αὐτοτελὴς καὶ πλησιέστερος πρὸς τὸ φλωρεντινὸν πνεῦμα φαίνεται εἰς τὸν Ἐνταφιασμὸν τοῦ Χριστοῦ ἐν Ρώμῃ. Ἀντὶ τῆς λυρικῆς διαθέσεως, ἡ ὁποία κυριαρχεῖ εἰς τὰ τεθλιμμένα πρόσωπα τοῦ *Περουτζῖνο* εἰς τὴν ὁμοίαν εἰκόνα του, ἐδῶ ἐπικρατεῖ ὁ δραματικὸς χαρακτὴρ τὸν ὁποῖον λαμβάνει διὰ τῆς ἀντιθέσεως τῶν ἐκφράσεων, διὰ τῆς ζωηροτέρας κινήσεως καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν φερόντων τὸ σῶμα ἀνδρῶν μὲ τὴν προσπάθειαν τὴν δραστικὴν καὶ τὴν ψυχολογικήν των διὰ τοῦτο ἠρεμίαν. Παρὰ τὰς συνθετικάς του ἀδυναμίας τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι δεῖγμα τῶν νέων τάσεων τοῦ Ραφαήλ.

Καλύτερον δεικνύουν τὴν πρόοδόν των εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς μορφῆς καὶ τῆς συνθέσεως αἱ περίφημοι Παναγίαι του. Εἶναι ἀπερίγραπτος ἡ βαθύτης τῆς ψυχολογικῆς ἐκφράσεως, τὴν ὁποίαν ἔδωσεν εἰς τὴν θείαν μορφὴν ὑπὸ τὰς ποικίλας της ἐκφάνσεις, ἀλλ' ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἐξέλιξίς του εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἀπόδοσίν των ἀπὸ τῶν ἁπλῶν μεταβαίνων εἰς συνθέτους διατάξεις καὶ πλουσιωτέρας. Ἀπὸ τὴν λεπτὴν καὶ αἰσθηματικὴν Παναγίαν Κονσετάμπιλε τῆς Πετρουπόλεως εἰς τὴν σεμνὴν Παναγίαν del Granduca (Πινακοθήκη Πίττι Φλωρεντίας) καὶ εἰς τὴν Τέμπι τοῦ Μονάχου βλέπομεν βαθμηδὸν πληρεστέρας καὶ μᾶλλον κινουμένας μορφὰς καὶ μάλιστα τοῦ παιδὸς μέχρι τῆς Παναγίας della Sedia (ἐπὶ τῆς καθέδρας) εἰς τὸ παλάτιον Πίττι Φλωρεντίας (εἰκ. 41), ὅπου ὄχι μόνον αἱ μορφαὶ εἶναι μεσταὶ καὶ ἀβίαστοι ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη σύνθεσις εἶναι σοφὴ καὶ ὑπολογισμένη βαθύτατα. Καὶ εἰς τὰς ὁλοσώμους Παναγίας παρατηροῦμεν τὴν αὐτὴν ἐξέλιξιν, ὡς εἰς τὴν Παναγίαν τῆς Βιέννης, τὴν μὲ τὴν καρδερίναν τῶν Uffizzi τῆς Φλωρεντίας, τὴν Belle Jardinière τοῦ Λούβρου καὶ τὴν Alba τῆς Πετρουπόλεως ἀπὸ τὴν κατὰ ἰσοσκελὲς τρίγωνον σύνθεσιν εἰς τὴν πυραμιδοειδῆ καὶ τὴν πλήρη ἀντιθέσεων καὶ κινήσεων τοῦ τελευταίου ἔργου μὲ τὴν τελειοτέραν προσαρμογὴν εἰς τὸ κυκλικὸν σφικτόν της πλαίσιον. Ταύτην ἤδη ἐζωγράφησεν ἐν Ρώμῃ, ὅπου τῷ 1508 μετέβη καὶ εἰσῆλθεν εἰς εὐρύτερον κύκλον. Ἐκεῖ ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ διακόσμησις τοῦ Βατικανοῦ, ἥτις τὸν ἀπησχόλησεν ἱκανὸν χρόνον καὶ ἀπετέλεσε τὸ μέγα ἔργον τῆς καλλιτεχνικῆς του δράσεως. Ἐδῶ τὸ νέον κέντρον, εἰς τὸ ὁποῖον εἰσῆλθε, νομίζει τις ὅτι τοῦ ἐνέπνευσε τὴν μεγάλην τέχνην, ἐδῶ μεθήρμοσεν ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον τὰ παλαιά του μαθήματα εἰς τὰς νέας ἀνάγκας. Ἐγκατέλειψε σχεδὸν τὴν παλαιὰν τεχνοτροπίαν τοῦ *Περουτζῖνο* μὲ τὰς νωχελεῖς στάσεις, τὰ ἐκστατικ[illegible] πρόσωπα, τὴν ἐλαφρότητα τοῦ φωτός, τὴν βαθυ[illegible]α τοῦ ὁρίζοντος καὶ τὸ ἄπειρον τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται πέραν τῶν προσώπων. Εἰς τὸ νέον του στάδιον θὰ τοῦ χρησιμεύσουν τὰ ἐκ Φλωρεντίας διδάγματα, ἡ στερεὰ κατασκευὴ τῶν μορφῶν, ἡ ἀκριβὴς προοπτικὴ αὐτῶν τοποθέτησις καὶ ἡ ὑπολογισμένη κατάταξις αὐτῶν ἐντὸς τοῦ πλαισίου. Ἀλλὰ τώρα θὰ πετάξῃ πολὺ ὑψηλότερα.

Ὁ Πάπας Ἰούλιος Β' ἀνέθεσεν εἰς τὸν *Ραφαὴλ* νὰ διακοσμήσῃ τὰ δωμάτια τοῦ διαμερίσματός του. Ἔπρεπε νὰ γεμίσῃ μεγάλας ἐπιφανείας μὲ πολλὰ πρόσωπα εἰς ἠρέμους καὶ μεγαλοπρεπεῖς ὁμάδας κινουμένας ὑπὸ μεγάλων ἰδεῶν. Εἰς τὸ πρῶτον δωμάτιον συνεκέντρωσεν εἰς καθαρὰς συνθέσεις τὰς αἰωνίας ἰδέας, ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν ὁποίων κινεῖται ἡ ἀνθρωπότης. Εἰς τὸ δωμάτιον αὐτό, ὅπου ὁ πάπας ὑπέγραφε τὰ ἐπίσημα αὐτοῦ διαγγέλματα καὶ πράξεις (Stanza della Signatura) ἐζωγράφησε τὴν θρησκείαν, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν τέχνην καὶ τὸν νόμον. Εἰς τὴν πρώτην (la Disputà) τέσσαρες πατέρες τῆς ἐκκλησίας μετ' ἄλλων ἱερῶν προσώπων διαλέγονται καὶ συζητοῦν πρὸ τοῦ βωμοῦ, ὅπου ἵσταται τὸ ἅγιον Ποτήριον τῆς Εὐχαριστίας (εἰκ. 45). Ὑπεράνω τῆς γηΐνης ταύτης σκηνῆς παρουσιάζεται ὁ Οὐρανὸς μετὰ τῶν ἁγίων προσώπων, ἡ ἁγία Τριάς, ὁ Χριστός, ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποίου ἡ Παναγία καὶ ὁ Ἰωάννης, ὑπ' αὐτὸν ἡ περιστερὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ ὁ Πατὴρ εὐλογῶν, ἐν μέσῳ ἀγγέλων καὶ σειρᾶς ἁγίων ἡμικυκλικῶς περιβαλλόντων τὰς θείας μορφάς. Μὲ θαυμασίαν τέχνην συνήνωσεν ὁ *Ραφαὴλ* εἰς τὴν εἰκόνα αὐτὴν εἰς ἓν ὀργανικὸν σύνολον ὅλα τὰ πρόσωπα αὐτοῦ. Μὲ ἁπλούστατα μέσα συνδέει τὰς ὁμάδας πρὸς ἀλλήλας διὰ μιᾶς χειρονομίας, διὰ μιᾶς στροφῆς, διὰ τῆς συνομιλίας καὶ ζωντανεύει αὐτὰς μὲ τὴν ποικίλην των ἐκδήλωσιν ἐγκαταμιγνύων γνωστὰ πρόσωπα ὡς ὁ Δάντης καὶ ὁ Φρὰ Ἀντζέλικο.

Ἀπέναντι εἶναι ἡ Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ἐπιστήμη προσωποποιοῦνται πανηγυρικῶς εἰς τοὺς κυριωτέρους ἀντιπροσώπους των. Ἀπὸ τὸ βάθος μεγαλοπρεποῦς στοᾶς προσέρχονται δύο ἐπιβλητικαὶ μορφαί, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, περιστοιχιζόμενοι ὑπὸ ἄλλου πλήθους, ἐνῷ πέριξ καὶ ἔμπρὸς εἰς τὰς βαθμῖδας εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι ἄλλαι μορφαί, τῶν ὁποίων ἑκάστη ἐκδηλοῦται εἰς τὸ πεδίον της χαρακτηριστικώτατα καὶ συνδέεται μὲ τὸ σύνολον οὐχὶ μόνον ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς. Θαυμασία εἶναι ἡ συμμετρικὴ καὶ ἁρμονικὴ διάταξις τῶν ὁμάδων καὶ ἡ ἐκ τοῦ βάθους πρὸς τὰ ἐμπρὸς κίνησις αὐτῶν, ἥτις ὁμοῦ μετὰ τῶν ὑψηλῶν καὶ ἀνοικτῶν στοῶν, τῶν βαθμίδων καὶ τοῦ πλακοστρώτου δημιουργεῖ τὴν ἄνετον ἐκείνην εὐρύτητα τοῦ χώρου, ὅπου ἐλευθέρως κυκλοφοροῦν καὶ γεμίζουν αὐτὸν τὰ διάφορα πρόσωπα. Τὸν ἄλλον τοῖχον καταλαμβάνει ὁ Παρνασσός, ὅπου περὶ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὰς Μούσας συγκεντροῦνται οἱ ποιηταὶ ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ ἐντεῦθεν καὶ ὑπὸ τὸ ἱλαρὸν φῶς καὶ τὴν παραδείσιον φαιδρότητα ψάλλουν τὰ κλέα ἀνδρῶν καὶ θεῶν. Τὸν τέταρτον τέλος τοῖχον κοσμοῦν παραστάσεις ὑμνοῦσαι τὸ δίκαιον. Ἐπάνω εἰς τὴν ὀροφὴν μεμονωμέναι μορφαὶ συνοψίζουν εἰς θαυμασίας ἀλληγορίας τὰς τέσσαρας μεγάλας ἰδέας τὰς ἀνελισσομένας ἐπὶ τῶν τοίχων, τὴν θρησκείαν, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ποίησιν καὶ τὴν δικαιοσύνην. Τὸ δωμάτιον τοῦτο μὲ τὰς τοιχογραφίας του θὰ μείνῃ πάντοτε τὸ ὑπόδειγμα κλασσικῆς διακοσμητικῆς συνθέσεως, ὅπου ἁπλαῖ καὶ εὐγενεῖς μορφαὶ κατανεμημέναι ρυθμικῶς εἰς τὸν εὐρὺν χῶρον συναρμόζονται τόσον διὰ τῶν λεγογισμένων στάσεων καὶ ἀναγκαίων κινήσεων, ὅσον καὶ διὰ τῆς ὑψηλῆς πνευματικῆς των ἐκφράσεως εἰς ἓν ὀργανικὸν καὶ ἁρμονικὸν σύνολον. Τὸ περαιτέρω δωμάτιον, τὸ λεγόμενον τοῦ Ἡλιοδώρου, εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τοὺς ἀγῶνας πρὸς κατίσχυσιν τῆς ἐκκλησίας. Ἐδῶ ἡ τεχνοτροπία του

56.—Ἰακ. Σανσοβῖνο: *Βάκχος.* *[Ἐθνικὸν Μουσεῖον—Φλωρεντία]*

Digitized by Google

εἶναι πλουσιωτέρα, αἱ σκηναὶ δραματικώτεραι, αἱ μορφαὶ μεστότεραι καὶ μᾶλλον ἀνεπτυγμέναι, τὰ δὲ χρώματα λαμπρότερα καὶ ζωηρότερα. Εἰς τὸ τρίτον δωμάτιον, ὅπου ἡ παρὰ τὴν Ὀστίαν μάχη καὶ μάλιστα ἡ πυρκαϊὰ τοῦ ἄστεως, δηλ. τῆς συνοικίας τοῦ Βατικανοῦ, ἐπίσης αὐξάνεται ἡ δραματικότης τῶν σκηνῶν, ἡ σύνθεσις γίνεται πολυπλοκωτέρα, ἡ ἔκφρασις ἰσχυροτέρα καὶ ἁπλουστέρα. Ἡ διακόσμησις τῶν δωματίων τούτων δεικνύει τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ *Ραφαήλ*, ἥτις διὰ τῆς καταλλήλου χρησιμοποιήσεως ποικιλωτάτων θεμάτων κα τορθώνει νὰ ζωντανεύῃ ἐπὶ τοῦ τοίχου εἰς μνημειώδη μορφὴν εὐρείας καὶ μεγαλοπρεπεῖς συναθροίσεις ὑπάγων αὐτὰς ὑπὸ ἓν πνευματικὸν περιεχόμενον.

Ἡ φήμη τοῦ *Ραφαὴλ* ηὐξήθη μεγάλως ἐκ τῶν ἔργων τούτων καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἀνετίθεντο εἰς αὐτόν. Ἀνέλαβε τὴν γενικὴν ἐποπτείαν τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ρώμης, τῆς ὁποίας ἐφιλοδόξει νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ σχέδιον. Πόσον δὲ ἐπέδρασαν ἐπ' αὐτοῦ αἱ ἀρχαῖαι τῆς τέχνης μορφαὶ δεικνύουν τὰ θαυμάσια, ὡσεὶ ἀρχαῖα γλυπτά, σώματα τῶν τελευταίων τοιχογραφιῶν του. Ἀλλ' αἱ πολυπληθεῖς αὗται ἀσχολίαι ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ καταλείπῃ εἰς τοὺς μαθητάς του τὴν τελειωτικὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων καὶ δὴ αἱ τελευταῖαι τοιχογραφίαι του εἰς τὸ τελευταῖον δωμάτιον τοῦ Βατικανοῦ δὲν προέρχονται ὅλαι ἐκ τῶν χειρῶν του.

Ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἐξαντληθῆ διὰ τῶν ἔργων τούτων ἡ δημιουργική του δύναμις. Τὰ προσχέδια τῶν ταπήτων, τὰ ὁποῖα ἐσχεδίαζε διὰ τὸ Βατικανόν, μαρτυροῦν ἀκόμη περὶ τῆς ἀνεξαντλήτου παραγωγικότητός του. Τούτων τὰ πρωτότυπα σώζονται ἐν Λονδίνῳ καὶ εἰκονίζουνδιαφόρους σκηνὰς ἐκ τοῦ μετὰ τῶν μαθητῶν βίου τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ ἁλιεία μὲ τὸ θαῦμά της, ἡ παράδοσις τῶν κλειδῶν εἰς τὸν Πέτρον διακρίνονται διὰ τὴν κλασσικὴν σύνθεσιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς μορφῆς τοῦ Ἰησοῦ, ἡ δραματικὴ μεταστροφὴ τοῦ Παύλου καὶ τὸ μεγαλοπρεπές του κήρυγμα, ἡ συγκινητικωτάτη καὶ τραγικὴ σκηνὴ τῆς τιμωρίας τοῦ Ἀνανίου καὶ ἡ τύφλωσις τοῦ Ἐλυμᾶ δεικνύουν τὸ ὕψος τῆς μνημειοποιήσεως τῆς παραστάσεως καὶ τῆς ἀφηρωΐσεως τῶν μορφῶν. Ἐκ τοῦ ἀρχαίου βιου εἶναι εἰλημμένα τὰ θέματα τῆς διακοσμήσεως τῆς Villa Farnesina ὅπου εἰς θαυμασίας, πλήρεις χάριτος μορφὰς (οὐχὶ ἰδιοχείρους ὅλας), ἀνέστησε τὸν χαρίεντα βίον τῆς ἀρχαιότητος μὲ σκηνὰς ἐρωτιδέων, νυμφῶν, τριτώνων κ.τ.λ.

Δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν καὶ τὴν κατὰ τὰ τελευταῖα του ἔτη ἰδιοχείρως τὸ πλεῖστον ζωγραφηθεῖσαν Μεταμόρφωσιν τοῦ Βατικανοῦ μὲ τὴν ἀντίθεσιν τῆς δραματικῆς ζωηρότητος καὶ ρεαλιστικῆς παραστάσεως κάτω καὶ τῆς φωτεινῆς καὶ ὑπερουσίας δραματικότητος ἄνω. Οὐχὶ μικροτέραν δύναμιν δεικνύουν καὶ αἱ προσωπογραφίαι, τὰς ὁποίας συντόμως ἀναφέρομεν. Πλήρης ἐσωτερικῆς ζωῆς εἶναι ὁ γέρων πάπας Ἰούλιος Β', λεπτὸς καὶ γραφικὸς εἰς τὴν ἀπόδοσιν ὁ Βαλτάσαρ Καστιλιόνε καὶ θαυμαστὸς ὁ πάπας Λέων Ι'. Μὲ σπανίαν δύναμιν χαρακτηρισμοῦ διαγράφεται ὁ καρδινάλιος τῆς Μαδρίτης, σαφὴς τὴν γραμμὴν καὶ τὴν ἔκφρασιν. Ἀπὸ δὲ τὰς προσωπογραφίας γυναικῶν ἐκτὸς τῶν τῆς φλωρεντινῆς ἐποχῆς τῆς Μαγδαληνῆς Ντόνι ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ λεγομένη Ντόνα Βελάτα τῆς Φλωρεντίας, ἥτις ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον εἰς τὸ ἀριστούργημα τῆς θρησκευτικῆς του προσωπογραφίας, τὴν Παναγίαν μὲ τὸν πάπαν Σίξτον ἐν Δρέσδῃ. Εἰς αὐτὴν ἐπροσωποποίησεν εἰς θεῖον ὅραμα μακρὰν πάσης γηΐνης πραγματικότητος καὶ ὑλικῆς ἀδυναμίας τὴν μητέρα τοῦ Θεοῦ εἰς μελῳδικὴν ἁρμονίαν ψυχικῆς ἐκφράσεως καὶ καλλιτεχνικῆς ἀποδόσεως σχημάτων, γραμμῶν, καὶ συνθέσεως καὶ χρώματος.

Ἐκ τῶν μαθητῶν του σπουδαιότεροι εἶναι ὁ *Φραγκῖσκος Πέννι*, ὅστις ἐπὶ τέλους κατέληξεν εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν, ὁ *Περὶν ντὲλ Βάγκα*, ὅστις μετ' ὀλίγον μετέβη εἰς Γένουαν, ὅπως καὶ ὁ σημαντικώτερος μαθητὴς *Τζιούλιο Ρωμᾶνο*, ὁ ὁποῖος προσκληθεὶς μετέβη εἰς Μάντουαν, ὅπου διεκρίθη. Ἐκεῖ ἐζωγράφησεν ἐντὸς τοῦ ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθέντος Παλάτσο ντὲλ Τὲ εἰς τρία δωμάτια διαφόρους μυθολογικὰς παραστάσεις καὶ ἵππους μὲ μεγάλην ζωηρότητα, τολμηρὰν σύνθεσιν καὶ διακοσμητικὴν λαμπρότητα χρώματος. Βαθμηδὸν ὅμως διὰ τῆς διασκορπίσεως τῶν μαθητῶν ἐξέλιπε καὶ ἡ σχολὴ τοῦ Ραφαὴλ καὶ μάλιστα διὰ τῆς αὐξανομένης ἐπιδράσεως τοῦ νέου ἀστέρος τῆς Ἀναγεννήσεως, ἥτις εἶχε τόσας καταπληκτικὰς μορφὰς νὰ ἐπιδείξῃ.

Μιχαηλάγγελος : Εἶναι ὁ ἐπιβλητικώτερος τῶν τριῶν γιγάντων τῆς ἀκμῆς τῆς Ἀναγεννήσεως προσθέτων εἰς τὴν ἰσχυρὰν πνευματικὴν ἰδιοφυΐαν καὶ δραστηριότητα τοῦ ἑνὸς καὶ εἰς τὴν ἁρμονικὴν ψυχικότητα καὶ ἀβίαστον δημιουργικότητα τοῦ ἄλλου τὸν γεμᾶτον πόνον καὶ ὀδύνην εἰς ἑαυτὸν στρεφόμενον ἄνθρωπον, τὸν φέροντα εἰς τὴν ζωὴν ὑπερανθρώπους πνευματικὰς καὶ φυσικὰς ὑπάρξεις. Δύο εἶναι τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς δημιουργίας του: πρῶτον ὅτι θέμα τῆς καλλιτεχνικῆς του παραστάσεως εἶναι μόνον ὁ ἄνθρωπος καὶ δεύτερον ὅτι τὰ πάντα βλέπει ὡς γλύπτης, ἀπὸ τῆς πλαστικῆς των ἀπόψεως.

Εἰς τέσσαρας περιόδους δύναται νὰ διακριθῇ ἡ καλλιτεχνική του δρᾶσις, τὴν νεανικήν του ἐν Φλωρεντίᾳ μέχρι τοῦ 1506, τὴν πρώτην ἐν Ρώμῃ διαμονὴν μέχρι τοῦ 1517, τὴν δευτέραν ἐν Φλωρεντίᾳ μέχρι τοῦ 1532 καὶ τὴν τελευταίαν ἐν Ρώμῃ μέχρι τοῦ θανάτου του, 1564. Κατ' ἀρχὰς μαθητὴς τοῦ *Γκιρλαντάγιο*, ἐγκατέλειψε τὸ ἐργαστήριόν του καὶ προσεκολλήθη εἰς τὸν τελευταῖον μαθητὴν τοῦ Ντονατέλλο, *Μπερτόλντο*, ὅστις ἦτο ἐπιμελητὴς τῆς συλλογῆς τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν τῷ κήπῳ τῶν Μεδίκων. Τῆς πρώτης ταύτης περιόδου ἔργα του ἔχομεν τὴν Παναγίαν τὴν καθημένην παρὰ τὴν κλίμακα, μὲ τὸ ἐλαφρόν, ἀλλὰ θαυμασίως πλαστικὸν ἀνάγλυφον, τὸ ἀνάγλυφον μὲ τὴν Κενταυρομαχίαν, πλῆρες θορύβου καὶ βιαίας κινήσεως εἰς ἕνα δαιμονιώδη στρόβιλον σωμάτων καὶ μελῶν. Ἐκτὸς ἄλλων ἔργων του ἐν Βονωνίᾳ ἀναφέρομεν, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Φλωρεντίαν, τὴν Pietà του τοῦ ἁγίου Πέτρου, ὅπου ἡ τελειότης τῆς συνθέσεως καὶ ἡ θαυμαστὴ πλαστικὴ ἐξεργασία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ συνδυάζονται μὲ τὴν βαθεῖαν ἐσωτερικότητα τῆς εὐγενοῦς ὀδύνης τῆς Παναγίας. Πῶς ἀντελαμβάνετο τὴν ἀρχαίαν τέχνην ὁ *Μιχαηλάγγελος* δεικνύει ὁ νεαρὸς Βάκχος του, τὸν ὁποῖον εἰκονίζει ἐν καταστάσει μέθης μόλις στηριζόμενον εἰς τοὺς πόδας. Ἀλλ' ἡ ἐπεξεργασία τοῦ μαρμάρου εἶναι ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῇ τις τελειότερον. Μακρὰν τοῦ ἠρέμου μεγαλείου καὶ τῆς εὐγενοῦς ἁπλότητος, ὁ *Μιχαηλάγγελος*, ὁ γνωρίσας καὶ μελετήσας μάλιστα τὰ ἀνακαλυφθέντα τότε ἑλληνικὰ ἔργα τῆς μεταγενεστέρας ἑλληνικῆς τέχνης, εἶδε μόνον τὸν ἄκρατον ρεαλισμόν, τὴν ἀέναον κίνησιν καὶ τὴν ἀπαράμιλλον τεχνικὴν τελειότητα, ἀλλὰ βραδύτερον εἰς τὰ τέλεια ἀνατομικῶς καὶ φυσιολογικῶς ταῦτα σώματα ἐνεφύσησε τοιαύτην ἔντασιν πνευματικῆς δυνάμεως καὶ ἔδωκε τοιαύτας μνημειώδεις μορφάς, ἐξευρίσκων ἀτελείωτον σειρὰν πλαστικῶν θεμάτων, ὥστε ἐδημιούργησε νέαν κλασσικὴν τέχνην ὡς συμπλήρωμα τῆς ἀρχαίας.

Πρόοδον ἐν τῇ πλαστικῇ ἀντιλήψει παρουσιάζει ἡ Παναγία τῆς Bruges τοῦ Βελγίου μὲ τὴν μεγέθυνσιν τῶν σωμάτων καὶ τὴν ἁπλοποίησιν καὶ γαλήνευσιν τῶν πρότερον τεταραγμένων πτυχώσεων μὲ αὐστηροτέραν καὶ ἐσωτερικωτέραν τὴν ἔκφρασιν. Σύγχρονος εἶναι καὶ ὁ στρογγύλος πίναξ μὲ τὴν Ἁγίαν Οἰκογένειαν τῶν Uffizzi τῆς Φλωρεντίας, μὲ τὴν ἁπλῆν σύνθεσιν, ἀλλὰ καὶ βαθεῖαν ἐσωτερικότητα τῆς ἐκφράσεως, ὅπου ὅμως διαφαίνεται ἡ μέλλουσα ἀγαπητή του περιστροφικὴ κίνησις τοῦ κορμοῦ τῶν προσώπων του. Ἐπίσης σύγχρονον εἶναι καὶ τὸ στρογγύλον ἀνάγλυφον ἐν Bargello τῆς Φλωρεντίας. Ἀλλὰ τὸ μέγα καὶ ἀποφασιστικὸν ἔργον τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐπικαλούμενος *Γίγας*, ὁ μαρμάρινος πέντε καὶ ἥμισυ μέτρα ὑψηλὸς Δαυΐδ του (εἰκ. 47). Τοῦτον κατὰ παραγγελίαν τῆς ἀρχῆς τῆς Φλωρεντίας κατεσκεύασεν ἐξ ἑτοίμου ἤδη ὄγκου μαρμάρου καὶ ἔστησε πρὸ τῆς *Signoria*, ὅπου συνεκεντρώθη ὁλόκληρος ἡ Φλωρεντία διὰ νὰ τὸν θαυμάσῃ. Νεαρὸς ἔφηβος, ἀκατασκεύαστος ἀκόμη τελείως σωματικῶς ἵσταται μὲ διεστῶτα τὰ σκέλη, μὲ ἐντεταμένον τὸ βλέμμα καὶ συσπωμένους δακτύλους τῆς δεξιᾶς, ἀναμένων τὴν στιγμὴν τῆς μάχης πρὸς τὸν Γολιάθ, ἐλαστικὸς καὶ εὐκίνητος, πλήρης νεανικῆς δυνάμεως καὶ αὐτοπεποιθήσεως. Ὁ *Μιχαηλάγγελος* δὲν εἰκονίζει αὐτὸν ἐν αὐτῇ τῇ δράσει, ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐντατικῆς συγκεντρώσεως τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἀναμένουν νὰ ἐξαπολυθοῦν ἀκράτητοι. Ὀλίγον μετὰ τὸν Δαυῒδ παρηγγέλθη εἰς αὐτὸν ἡ διακόσμησις τῆς μεγάλης αἰθούσης τοῦ Palazzo Vecchio ἐν συναγωνισμῷ πρὸς τὸν *Λεονάρδον*, τῆς ὁποίας θέμα ἦτο ἡ παράστασις μάχης. Καὶ τοῦ μὲν *Λεονάρδου* ἔχομεν ἰδέαν τινὰ ἐκ τοῦ σῳζομένου σχεδίου τῆς μάχης τοῦ Ἀγκιάρι μὲ τὴν θυελλώδη ὁρμὴν τῶν συμπλεκομένων ἐφίππων, τοῦ δὲ *Μιχαηλαγγέλου* τὸ καρτόνιον μὲ τὸ σχέδιον τῶν λουομένων στρατιωτῶν, οἵτινες κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Πιζάνων, μερῶν τοῦ ὁποίου σώζονται ἀντίγραφα τοῦ *Μαρκαντώνιο* καὶ ἄλλων. Καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο φαίνεται τὸ ρεαλιστικὸν πλαστικὸν πνεῦμα τοῦ *Μιχαηλαγγέλου* μὲ τὰς διαφόρους στάσεις τῶν ὡραίων σωμάτων. Πρὶν ἀκόμη τελειώσῃ καὶ ἕνα μόνον τῶν δώδεκα εἰς αὐτὸν παραγγελθέντων ἀποστόλων διὰ τὸν καθεδρικὸν ναόν, τὸν ἐκ τοῦ λίθου παλαίοντα νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸ φῶς Ματθαῖον, ἐκλήθη εἰς Ρώμην ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰουλίου Β', ἵνα κατασκευάσῃ μεγαλοπρεπὲς ἐπιτύμβιον μνημεῖον, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἐξετελέσθη τελείως πλὴν τριῶν

57.—Τιτσιανοῦ: *Λαβινία.* [Βερολῖνον]

Digitized by Google

ἀγαλμάτων, τοῦ Μωϋσῆ καὶ δύο αἰχμαλώτων τοῦ Λούβρου ἐκ τῶν τεσσαράκοντα ὑπολογιζομένων προσώπων. Ἀντὶ τούτου ὅμως ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ διακόσμησις τῆς ὀροφῆς τοῦ Σιξτείου παρεκκλησίου τοῦ Βατικανοῦ (1508—1512), ἥτις ἀποτελεῖ τὴν μεγαλυτέραν δόξαν αὐτοῦ καὶ τῶν αἰώνων. Ὁλόκληρον τὸν θόλον συνέλαβεν ὡς ἓν ὀργανικὸν ὅλον, ὀργανώσας αὐτὸν εἰς ἑνιαῖον ἀρχιτεκτονικὸν σύστημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατένειμε τὰς παραστάσεις. Ἐν τῷ μέσῳ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ θόλου εἰς πλατύτερα καὶ στενώτερα ἐναλλὰξ πεδία ἐζωγράφησε τὰς σκηνὰς τῆς Δημιουργίας, τοῦ Ἀδὰμ (εἰκ. 46), τῆς Εὔας, τὴν ἐκδίωξιν ἐκ τοῦ Παραδείσου, τὴν θυσίαν τοῦ Νῶε, τὸν Κατακλυσμὸν καὶ τὴν μέθην τοῦ Νῶε. Ἑκατέρωθεν τῆς μεσαίας ταύτης κορυφαίας ταινίας τοῦ θόλου ἐζωγράφησεν ἑπτὰ Προφήτας καὶ πέντε Σιβύλλας μεμονωμένας, ἐνῷ εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας σκηνὰς ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσραήλ. Ὑπεράνω τῶν προφητῶν καὶ Σιβυλλῶν ἐπὶ τῶν βάθρων ἐτοποθέτησε τοὺς περιφήμους γυμνοὺς νεανίας (ignudi). Ἤρχισεν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ Νῶε, ὅπου τὰ πρόσωπα εἶναι ἀκόμη μικρῶν διαστάσεων, τὰς ὁποίας ἔπειτα ηὔξησεν εἰς γιγαντιαίας. Ἀλλὰ περίφημοι εἶναι αἱ σκηναὶ τῆς Δημιουργίας. Ὁ τύπος τοῦ Θεοῦ πατρὸς εἶναι ὁ τελειωτικὸς τύπος τοῦ Δημιουργοῦ, τὸν ὁποῖον ἔπλασε. Μὲ ποίαν δύναμιν προβάλλει ἐκ τοῦ χάους ἐκτείνων τὰς χεῖρας ἵνα δημιουργήσῃ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ἢ προχωρεῖ εἰς τὸ βάθος ἵνα δημιουργήσῃ τὴν φυτικὴν ζωήν! Καὶ μὲ πόσην ἐκφραστικότητα μεταδίδεται ὁ σπινθὴρ τῆς ζωῆς εἰς τὸν μόλις ἀρχίζοντα νὰ αἰσθάνεται τὴν πνοὴν της Ἀδὰμ διὰ τοῦ ζωοποιοῦ δακτύλου τοῦ Δημιουργοῦ! Ἀπαράμιλλος εἶναι ἡ ψυχολογικὴ ἐμβάθυνσις τῶν πρωτοπλάστων κατὰ τὴν ἐκδίωξιν ἐκ τοῦ Παραδείσου. Εἰς τοὺς προφήτας πάλιν ἐξέφρασε μὲ ἀπερίγραπτον δύναμιν τὰς διαφόρους των ψυχικὰς καταστάσεις εἰς ἀνεξάντλητον ποικιλίαν στάσεων καὶ μορφῶν, ὅπου τὸ θέμα τοῦ καθημένου ἀνθρώπου εὗρεν ἀγνώστους καὶ ἀσυλλήπτους πρότερον παραστατικοὺς τύπους. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ἀναφέρωμεν ὀνομαστικῶς τὴν ἁπλῆν ἀλλὰ καὶ τόσον βαθέως ὑποβλητικὴν μορφὴν τοῦ τεθλιμμένου Ἱερεμίου (εἰκ 49) καὶ τοῦ ὑπερβαίνοντος σχεδὸν τὰ ὅρια τῆς πλαστικῆς Ἰωνᾶ μὲ τὴν σφοδρὰν κινουμένην ἀνατάραξίν του, ὅπως καὶ ἐκ τῶν Σιβυλλῶν τὴν τῶν Δελφῶν, ἥτις, ὡς ἐὰν ἤκουσε προφητικήν τινα φωνήν, ὑπεγείρεται καὶ στρέφει τοὺς ἀπαστράπτοντας εὐρέως ἀνοικτοὺς ὀφθαλμούς. Θαύματα δὲ πλαστικῆς φαντασίας εἶναι οἱ γυμνοὶ «δοῦλοι», ὅπου ὁ *Μιχαηλάγγελος* εἶχε τὴν

58.—Τιντορέττο: *Ὁ ἅγιος Μάρκος ἐλευθερώνων δοῦλον ἀπὸ μαρτυρικὸν θάνατον.* *[Ἀκαδημία τῶν Καλῶν Τεχνῶν—Βενετία]*

59.—Τιτσιανοῦ: *Ὁ Κάρολος Ε' εἰς τὴν μάχην τῆς Mühlberg.* *[Μουσεῖον τῆς Μαδρίτης]*

εὐκαιρίαν νὰ δώσῃ πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὴν δημιουργικότητά του μὲ τὸ κατὰ προτίμησιν ἀγαπητὸν θέμα του, τὸ ἀνθρώπινον γυμνόν. Ἀρχίζων ἀπὸ τὰς συμμετρικὰς μορφὰς προχωρεῖ μέχρι τῶν βιαίων ἀντιθέσεων. Ἀλλ' ἡ ὡραιοτέρα μορφὴ μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ἡ ὑπεράνω τοῦ Ἱερεμίου καθημένη (εἰκ. 51) ἀποπνέουσα ὑψίστην εὐγένειαν ἐκ τῶν ἠρέμων καὶ ὑποβλητικῶν χαρακτηριστικῶν της καὶ παρέχουσα ἁρμονικὸν ρυθμὸν γραμμῶν καὶ κινήσεων. Ὁ λεγόμενος Θησεὺς ἢ Διόνυσος τοῦ Παρθενῶνος μόνον δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ ἀνώτερον τοῦτο δημιούργημα τῆς τέχνης.

Μετὰ τὸ ἔργον τοῦτο ὁ *Μιχαηλάγγελος* ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Μαυσωλεῖον Ἰουλίου Β', τοῦ ὁποίου ἐτελείωσε τὸν Μωϋσῆν (εἰκ. 50) καὶ ὡς ἐλέχθη ἐξ

60.—Τιντορέττο: *Ὁ Ναύαρχος Βενιέρ.* *[Uffizi—Φλωρεντία]*

δούλους τῶν ὁποίων μόνον οἱ δύο τοῦ Λούβρου ἔλαβον τὴν τελειωτικήν των μορφήν. Ὁ Μωϋσῆς εἶναι τὸ μέγα ἔργον τῆς νεωτέρας πλαστικῆς. Μέσα εἰς τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ S. Pietro in Vincoli κάθηται ὁ κλασσικὸς νομοθέτης μόλις κατελθὼν ἐκ τοῦ ὄρους Σινᾶ καὶ βλέπων τοὺς χορεύοντας Ἰουδαίους αἰσθάνεται ὅλον τὸ εἶναί του ἐξανιστάμενον. Ἀκαταδάμαστος θέλησις γιγαντοῦται εἰς τὸ ὑπεράνθρωπον νευρῶδες τοῦτο σῶμα καὶ ἀπεριόριστος δύναμις ἀναλάμπει ἐκ τῶν βαθέων καὶ ἀτενῶν ὀφθαλμῶν, τῶν συνεσπασμένων ὀφρύων. Κάτι τὸ ὑπερφυσικὸν προσδίδουν τὰ δύο ἐκ τοῦ μετώπου ἐκφυόμενα κέρατα εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις ὡμίλησε μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ ἐσωτερικὴ ὀργή, ἡ ὁποία συνταράσσει αὐτόν, συσσωρευμένη ὠθεῖ εἰς τὴν μετὰ μίαν στιγμὴν ἀνέγερσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ἕτοιμος νὰ ἐκσπάσῃ φέρων πρὸς τὰ ὀπίσω τὸν ἀριστερὸν πόδα. Οἱ δὲ δοῦλοι παρέχουν ἐπίσης τὴν δεσμευομένην φοβερὰν δύναμιν, ἡ ὁποία ἀγωνίζεται νὰ θραύσῃ τὰ δεσμά της. Ἐκ τῶν δύο τοῦ Λούβρου, τῶν μόνων τελείων, ὁ εἷς παριστᾷ τὸν ὁρμῶντα νὰ ἐλευθερωθῇ, ὁ δὲ ἄλλος τὴν κούρασιν, τὴν κατάπτωσιν τῆς δυνάμεως. Οἱ ἄλλοι ἐν Φλωρεντίᾳ ἡμιτελεῖς δεικνύουν τὴν πάλην τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος νὰ ἐξέλθῃ τῶν δεσμῶν τοῦ λίθου, ὅπου ὑφίστανται δυνάμει ὅλαι αἱ ὑποδηλούμεναι καὶ ὀγκούμεναι δυνάμεις εἰς αἰωνίαν προσπάθειαν.

Ἐπιστρέψας τῷ 1517 εἰς Φλωρεντίαν ὁ *Μιχαηλάγγελος* ἀνέλαβε τὴν κατασκευὴν τοῦ Παρεκκλησίου τῶν Μεδίκων ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, τοῦ ὁποίου τὴν πρόσοψιν ἐπίσης προετίθετο νὰ διακοσμήσῃ πλουσιώτατα. Τὸ ἐπιτύμβιον παρεκκλήσιον τῶν Μεδίκων διήρθρωσεν ἀρχιτεκτονικῶς αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς θαυμασίως διακεκοσμημένον τρουλλωτὸν χῶρον, τοῦ ὁποίου τὰς δύο πλευρὰς κατέχουν τὰ κυρίως μνημεῖα τῶν δύο Μεδίκων. Ἐπὶ χαμηλοῦ βάθρου ὑψοῦται ἡ σαρκοφάγος, εἰς τῆς ὁποίας τὸ κάλυμμα εἶναι κατακεκλιμέναι ἡ Νὺξ καὶ ἡ Ἡμέρα καὶ ἀνωτέρω εἰς κόγχην τοῦ τοίχου ὁ Ἰουλιανὸς ἐν στολῇ Ρωμαίου στρατηγοῦ. Ἐπὶ τῆς ἄλλης ὁμοίας σαρκοφάγου εἶναι κατακεκλιμέναι ἡ Αὐγὴ καὶ ἡ Ἑσπέρα καὶ ὑπὲρ αὐτὰς ὁ Λαυρέντιος. Ὁ πρῶτος προσωποποίησις τῆς ἐνεργητικότητος, ὁ ἄλλος προσωποποίησις τῆς ρεμβώδους σκέψεως, ὥστε νὰ ὀνομασθῇ il Pensieroso, δὲν εἶναι ρεαλιστικαὶ προσωπογραφίαι τῶν παριστανομένων, ἀλλὰ γενικαὶ συμβολικαὶ μορφαὶ ἀφῃρημένων ἰδεῶν. Εἰς ἑκάστην αὐτῶν ἀντιστοιχοῦν οἱ ἐξηπλωμένοι γιγαντιαῖοι κορμοὶ οἱ προσωποποιοῦντες τὸν Χρόνον. Ἡ Ἡμέρα ὑπὸ τὴν μορφὴν ὀγκώδους ἀθλητικοῦ ἀνδρός, πλήρους ἐσωτερικῆς ζωῆς. Ἡ Νὺξ ὥριμος γυνὴ βυθισμένη βαθύτατα καὶ ἐγκαταλελειμμένη εἰς τὸν ὕπνον της. Ἡ Αὐγὴ πάλιν δεικνύει τὸ βραδέως ἐκ τοῦ βαρέος ὕπνου ἀναγειρόμενον σῶμα, τὸ ὁποῖον ἀρχίζει νὰ λαμβάνῃ πάλιν τὸν παλμὸν τῆς ζωῆς, ἐνῷ ἡ Ἑσπέρα μὲ τὴν πλήρη χαλάρωσιν της παραδίδεται εἰς τὴν ἀνάπαυσιν μετὰ τὸν ἐξαντλητικὸν κόπον τῆς ἡμέρας. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ σφοδρῶς κινούμενα πρότερον ἔργα, ἐδῶ ὁ καλλιτέχνης παρέχει ἠρέμους ἐσωτερικῶς ψυχικὰς μορφάς, γαλήνια ἐλαστικὰ σώματα ὑπεροχου κάλλους, ὅπου ἡ ποικιλία τῶν ἐπιφανειῶν καὶ αἱ ἀντιθέσεις τῶν γραμμῶν, αἱ ἁρμονίαι καὶ αἱ δυσαρμονίαι ἑνοῦνται εἰς ἑνιαῖον μεγαλοπρεπὲς σύνολον συγκρατημένον καὶ ἁπλοῦν.

Ἐντὸς τοῦ παρεκκλησίου τούτου ὑπάρχει μία Παναγία μὲ τὸν Ἰησοῦν δεικνύουσα τὴν τελευταίαν ἐξέλιξιν τοῦ θέματος τούτου παρὰ τῷ *Μιχαηλ-*

61.—Κορρέτζιο: *Γάμος τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης.* *[Μουσεῖον τοῦ Λούβρου]*

αγγέλῳ. Ἐξαιρετικὴ κίνησις καὶ ἀντίθεσις κυριαρχεῖ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο: διασταύρωσις τῶν ποδῶν, ἀντίθετος κίνησις τῶν χειρῶν καὶ τῶν

Digitized by Google

ὤμων, προώθησις καὶ κλίσις τοῦ κορμοῦ ἐμπρός, στροφὴ τῆς κεφαλῆς ἀριστερὰ καὶ περιστροφικὴ κίνησις τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ὅμως πόσον ἁπλοῦν καὶ ἤρεμον εἶναι τὸ σύνολον, τὸ ὁποῖον δι' ἑνὸς βλέμματος δύναταί τις νὰ περιλάβῃ! τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἑνότητός του. Μεγαλυτέραν ἑνότητα καὶ δεξιοτεχνίαν δεικνύει ὁ νεανίας τῆς Πετρουπόλεως, ὅστις εἰς περιωρισμένον ὄγκον μαρμάρου παρουσιάζει τόσον περίπλοκον κίνησιν καὶ στάσιν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἐγκαταλείψας ὁριστικῶς τὴν Φλωρεντίαν κατὰ τὸ 1534, ἤρχισε κατὰ παραγγελίαν τοῦ πάπα Παύλου Γ' τὴν Δευτέραν Παρουσίαν ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ὑπὲρ τὸν βωμὸν τοῦ Σιξτείου παρεκκλησίου, τοῦ ὁποίου τὴν ὀροφὴν πρὸ εἴκοσι δύο ἐτῶν εἶχε γεμίσει μὲ τὰ θαύματα τῆς πλαστικῆς καὶ δαιμονιώδους φαντασίας του. Δευτέραν τώρα φορὰν ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν τὴν δαιμονιώδη πραγματιταύτην δύναμίν του, ἐκχύνων εἰς χείμαρρον γυμνῶν μορφῶν ἡρακλείων εἰς ἀφαντάστους στάσεις καὶ κινήσεις τὰ ἀκατάσχετα κύματα τῆς ἐκχυλίσεώς της. Μέγας, φοβερὸς πηδᾷ εἰς τὸ μέσον γυμνὸς ὡς ἀρχαῖον ἄγαλμα ὁ Χριστός, ἐν ᾧ περὶ αὐτὸν κινεῖται τὸ τρομακτικὸν πλῆθος τῶν μαρτύρων, ἀπαιτούντων τὴν τιμωρίαν τῶν ἀσεβῶν. Κολοσσικὰ σώματα καθ' ὁμάδας κινούμενα συστρέφονται εἰς ἕνα ἀπερίγραπτον στρόβιλον, ὅπου θριαμβεύει ἡ ἐλευθέρα πλαστικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ *Μιχαηλαγγέλου*.

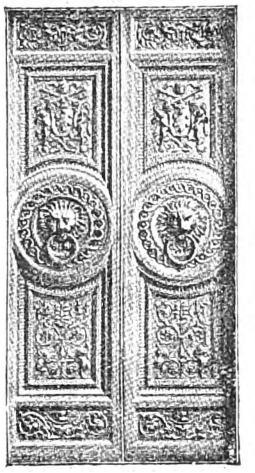

Τέλος εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Παύλου ἐζωγράφησε δύο τοιχογραφίας, ὧν ἡ μία παριστάνει τὴν Σταύρωσιν τοῦ ἁγίου Πέτρου καὶ τὴν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσέλευσιν τοῦ Παύλου, ἔργα τὰ ὁποῖα παρὰ τὰς μεγάλας ἀρετάς των ὑστεροῦν τῶν προηγουμένων.

Ἐκτὸς τούτων ὁ *Μηχαηλάγγελος* ἀφῆκε καὶ πλῆθος ἰχνογραφημάτων, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευσαν ὡς βάσις ἔργων ἐκτελεσθέντων ὑπὸ μαθητῶν του, ὡς τοῦ *Δανιὴλ ντὲλ Βολτέρρα* τοῦ *Μαρκέλλου Βενοῦστι*. Ἀλλὰ καὶ ἡ δρᾶσίς του ὡς ἀρχιτέκτονος δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος. Εἰς τὸ πρόστωον τῆς Λαυρεντιανῆς βιβλιοθήκης ἐδημιούργησε νέας ἰσχυρὰς ἀρχιτεκτονικὰς μορφὰς φερούσας τὸν πυρῆνα τῆς ἑπομένης περιόδου, ὑπάγων τὴν καθαρὰν ὀργανικότητα τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν εἰς ἑνιαίαν ὀπτικὴν ἐντύπωσιν, ὅπως εἰς τὸ Παρεκκλήσιον τῶν Μεδίκων ἡ ἀρχιτεκτονικὴ διαμόρφωσις εἶναι μόνον ὡς βάθος διὰ τὴν πλαστικὴν διακόσμησιν. Μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἡ διάταξις τῆς πλατείας τοῦ Καπιτωλίου μὲ τὰ ἑκατέρωθεν ὑψούμενα μέγαρα καὶ τὸ εἰς τὸ βάθος διὰ κλιμάκων προσιτὸν παλαιότερον Γεροντικόν. Ἀλλὰ τὸ ἀριστούργημά του εἶναι ὁ Τροῦλλος τοῦ ἁγίου Πέτρου, περὶ τοῦ ὁποίου ἤδη ὡμιλήσαμεν. Γέρων ἤδη συνέθετε τὰ θαυμάσια, πλήρη βαθείας μελαγχολίας ποιήματα πρὸς τὴν Βιττώρια Κολώννα καὶ ἦτο πλέον ἐνενηκοντούτης ὅτε θαυμαζόμενος ὡς ὁ μοναδικὸς ὑπὸ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ σορός του μετεκομίσθη καὶ ἐτάφη εἰς S. Croce τῆς Φλωρεντίας.

Ἄλλοι καλλιτέχναι ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ βορείῳ Ἰταλίᾳ: Δύο εἶναι οἱ τελευταῖοι ἀντιπρόσωποι τῆς ζωγραφικῆς τοῦ ιστ' αἰῶνος ἐν Φλωρεντίᾳ, σχεδὸν σύγχρονοι, ἀλλὰ καὶ διάφοροι τὴν καλλιτεχνικὴν ἀτομικότητα, ὁ *Φρὰ Μπαρτολομαῖο* καὶ ὁ *Ἀνδρέα ντὲλ Σάρτο*. Ὁ πρῶτος, τύπος μοναχοῦ ἀκούσας τὸ κήρυγμα τοῦ Σαβοναρόλα, συνεδύαζε τὴν βαθεῖαν θρησκευτικὴν συνείδησιν πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῶν μορφῶν, τὸ βάθος τῆς ψυχικῆς κατανύξεως πρὸς τὴν ἁπλότητα τῆς στάσεως καὶ χειρονομίας. Εἰς τοὺς πίνακάς του ἀρχίζει νέον πνεῦμα νὰ χαρακτηρίζῃ τὰς μορφὰς καὶ τὴν σύνθεσιν. Ὁ θάνατος τοῦ Σαβοναρόλα, ὅστις μεγίστην ἐντύπωσιν εἶχεν ἐμποιήσει εἰς αὐτόν, τὸν ἔφερεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Μάρκου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἁγιάσει ἡ τέχνη τοῦ *Φρὰ Ἀντζέλικο*. Ἐκεῖ εἰς τοιοῦτο περιβάλλον δὲν ἦτο δυνατὸν ἐπὶ πολὺ νὰ εἶναι μακρὰν τῶν χρωστήρων του καὶ ἤρχισε πάλιν τὴν ἀγαπητήν του τέχνην. Βεβαίως καὶ ὁ *Λεονάρδος* καὶ ὁ *Ραφαὴλ* ἐπέδρασαν ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὐχὶ ὀλίγα ἔδωκεν εἰς τὸν *Ραφαήλ*. Ἐγνώριζε διὰ σοφῆς συνθέσεως καὶ ἐλευθέρας καὶ ἀβιάστου διατάξεως νὰ παράγῃ μεγαλοπρεπῆ ἀποτελέσματα μὲ τὴν ποικιλίαν τῶν κινήσεων καὶ στάσεων ῥυθμίζων τὰς μορφὰς καὶ συγκεντρώνων αὐτὰς διὰ γραφικῶν μέσων εἰς εὐρὺν καὶ ἄνετον χῶρον. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ πίνακές του μὲ τὴν Παναγίαν περιστοιχιζομένην ὑπὸ ἁγίων καὶ καθημένην ἐπὶ θρόνου ἢ βάθρου, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ μὲ τοὺς τέσσαρας μεγαλομόρφους Εὐαγγελιστὰς κτλ. Καὶ εἰς ὅλα δὲν λείπει ἡ γλυκεῖα καὶ ἤρεμος ψυχικὴ ἔκφρασις, ἡ ἐξευγενίζουσα τὰ πρόσωπα καὶ ὑψοῦσα αὐτὰ εἰς ἀνώτερον κόσμον, ὅπως ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος τοῦ Palazzo Pitti (εἰκ. 50) ὅπου, πλὴν τῆς σφοδρᾶς κινήσεως τῆς εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ῥιπτομένης καὶ ἐναγκαλιζομένης αὐτοὺς Μαγδαληνῆς, τὰ λοιπὰ πρόσωπα ἔχουν τὴν συγκρατουμένην ἐκείνην ἰδεώδη θλῖψιν, τὸν ἄφωνον καὶ βαθὺν πόνον τῶν εἰς ἑαυτὰς συγκεντρωμένων ψυχῶν.

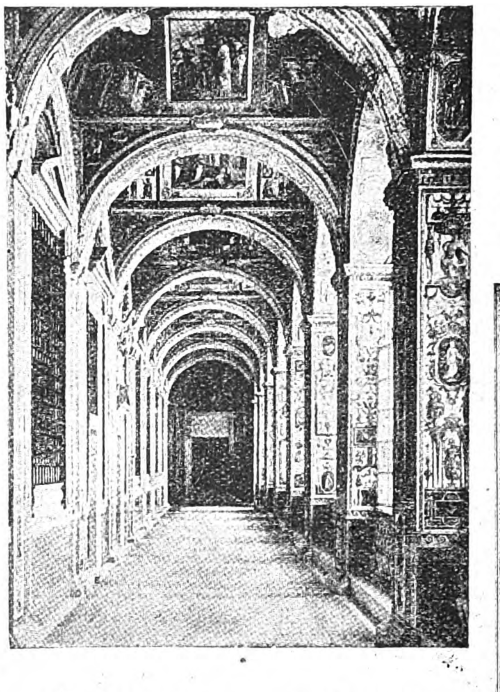

63.—Ραφαήλ: *Διακόσμησις τοῦ Βατικανοῦ.*

Ἀλλὰ καὶ ὁ χρωματισμός του συντελεῖ εἰς τὴν ἔντασιν τῆς ψυχικῆς ταύτης ἐκδηλώσεως, φαίνεται δὲ ὅτι τὸ εἰς Βενετίαν ταξίδιόν του κατὰ τὸ 1500 πολλὰ θὰ ἐδίδαξεν αὐτὸν εἰς τὸ πεδίον τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ τὰ σχεδιάσματα τοῦ *Φρὰ Μπαρτολομαῖο* μᾶς παρέχουν ἰδέαν τῶν νέων καλλιτεχνικῶν ἰδανικῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀρχίσει νὰ ἰσχύουν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιστ' αἰῶνος, ὅπου ὄχι μόνον ὡς βοήθημα πρὸς καθορισμὸν τῶν στάσεων καὶ κινήσεων τῶν μορφῶν ἐχρησίμευον, ἀλλὰ καὶ ὡς προσπάθεια πρὸς τελειοτέραν ἀποτύπωσιν τῶν ψυχικῶν διεγέρσεων διὰ τῶν ἁπλουστάτων μέσων. Εἰς τὰ σχέδια ταῦτα ἄλλως συλλαμβάνομεν αὐτὴν τὴν πρωτογενῆ ὁρμὴν τῆς δημιουργίας τοῦ καλλιτέχνου, αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴν πάλην πρὸς εὕρεσιν τῆς ὁριστικῆς μορφῆς τοῦ ἔργου.

Οὐχὶ μικρὸν μέρος τῆς ἰσχυρᾶς καλλιτεχνικῆς ἰδιοφυΐας τοῦ *Φρὰ Μπαρτολομαῖο* ἐκληρονόμησεν ὁ μαθητὴς τοῦ *Μαριόττο Ἀλμπερτινέλλι*, τοῦ ὁποίου ἡ συνάντησις τῆς Ἐλισάβετ καὶ Μαρίας διὰ τὴν ἁπλότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς συνθέσεως καὶ διὰ τὸν θαυμαστὸν ψυχολογικὸν χαρακτηρισμὸν τῶν προσώπων εἶναι ἔργον ἀξιολογώτατον. Ἄξιος μνείας εἶναι καὶ ὁ προσωπογράφος *Φράντσια Μπίτζιο* καὶ ὁ υἱὸς καὶ μαθητὴς τοῦ *Δομενίκου*, *Ριντόλφο Γκιρλαντάγιο*, μὲ τὸν ἰσχυρὸν χρωματισμόν του καὶ τὴν ζωηράν του παράστασιν.

Ὁ δεύτερος σπουδαῖος ζωγράφος τῆς Φλωρεντίας κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ὡς εἴπομεν, εἶναι ὁ *Ἀντρέα ντὲλ Σάρτο*, ἐπιπολαιότερος καλλιτέχνης, ἀλλὰ θαυμαστὸς χρωματιστὴς καὶ ἱκανὸς ἀφηγητὴς ζωντανῶν σκηνῶν καὶ ἐπεισοδίων. Τὰ κύρια ἔργα του εἶναι αἱ τοιχογραφίαι εἰς τὴν μονὴν τῆς Annunziata καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἀδελφότητος τοῦ Scalzo. Περίφημος εἰς τὴν πρώτην εἶναι ἡ Γέννησις τῆς Μαρίας καὶ μάλιστα ἡ Παναγία μὲ τὸν σάκκον, τὴν ὁποίαν ὁ *Τιτσιανὸς* ἐθεώρει ὡς τὸ ὕψιστον καλλιτέχνημα τῆς ζωγραφικῆς ἐν Φλωρεντίᾳ. Ἔχει δὲ μεγαλεῖον τῶν μορφῶν, θαυμασίως ἰσορροπημένην σύνθεσιν, λαμπρότατον χρῶμα, ἔκτακτον διαβάθμισιν φωτισμοῦ καὶ γραφικότητα παραστάσεως διὰ τὴν ἐκ τῶν κάτω ὑπολογισμένην ἄποψιν. Ἀριστουρ-

62.—Ρογήρου βὰν ντὲρ Βάϋντεν: *Ἡ προσκύνησις τῶν μάγων.* *[Μόναχον]*

64.—Μπενβενοῦτο Τσελλίνι: *Ὁ Περσεύς.* *[Loggia dei Lanzi—Φλωρεντία]*

65.—Οὖγο βὰν ντὲρ Γκούς: *Προσκύνησις τοῦ Ἰησοῦ.* *[Βωμὸς Πορτινάρι—Uffizzi-Φλωρεντία]*

Digitized by Google

γηματικὴν χρῆσιν τοῦ φωτισμοῦ κάμνει εἰς τὰς τοιχογραφίας του τοῦ Scalzo, ὅπου διὰ μονοχρωμίας ἐπιτυγχάνει γραφικωτάτας παραστάσεις. Ἐν γένει εἰς ὅλας του τὰς εἰκόνας ἁπλώνει ὡσεὶ διαφανῆ πέπλον ἁπαλύνοντα τὰς γραμμὰς καὶ τὰ περιγράμματα καὶ βυθίζοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ἀόριστον βάθος καὶ γλυκύτητα ἐκφράσεως.

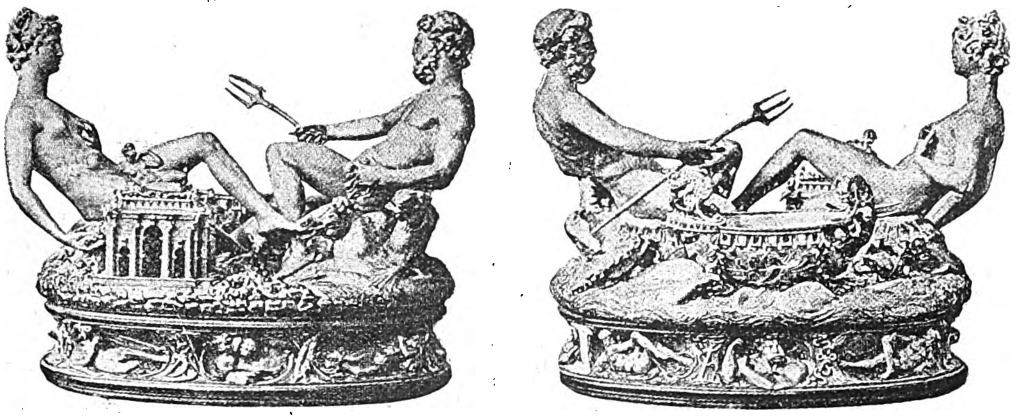

66.—Μπενβενοῦτο Τσελλίνι: *Αἱ δύο πλευραὶ τῆς ἀργυρᾶς ἁλατιέρας Φραγκίσκου τοῦ Α'.*
[Θησαυρὸς τοῦ Καισαροβασιλικοῦ Οἴκου—Βιέννη]

Τὴν μεγίστην χρωματικήν του δύναμιν ἔδειξε καὶ εἰς τοὺς πίνακάς του, ὅπου κυριαρχεῖ τὸ κατ' ἐπίδρασιν τοῦ *Λεονάρδου* chiaroscuro, ὅπως εἰς τὴν Παναγίαν μὲ τὰς Ἁρπυίας τῶν *Uffizi*, τὴν Disputa μὲ τὰ θερμὰ ἡδυπαθῆ χρώματα καὶ τὴν γλυκεῖαν ἔκφρασιν, καὶ τὸν Ἐπιτάφιον Θρῆνον (εἰκ. 53). Μετὰ τὴν μετάβασίν του εἰς Παρισίους (1518—1519) ἐμετριάσθη πως ἡ θερμότης τοῦ χρώματος ἐκ βορείων ἐπιδράσεων, ἔμεινεν ὅμως ἡ λαμπρότης καὶ τὸ ἰσχυρὸν φῶς του, ὅπως μάλιστα βλέπομεν εἰς τὴν Pietà τῆς Βιέννης καὶ τὴν προσωπογραφίαν ἑνὸς γλύπτου ἐν Λονδίνῳ. Πόσον ὑποβλητικὸν καὶ ψυχικὸν εἶναι τώρα τὸ χρῶμά του δεικνύει ὁ ἐντελῶς εἰς ἐρυθρὸν κρατούμενος Ἰωάννης του τῆς Πινακοθήκης Πίττι. Καὶ ὡς σχεδιαστὴς ἔδειξε μεγίστην ἱκανότητα. Μὲ τοιαῦτα προσόντα ἦτο κύριος τῆς καλλιτεχνικῆς ζωῆς ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀναδείξας πολλοὺς μαθητὰς ἢ μεγίστην ἀσκήσας ἐπίδρασιν ἐπὶ τοὺς συγχρόνους του καλλιτέχνας.

Μαθητής του ἦτο ὁ μετέπειτα ὑποστὰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ *Μιχαηλαγγέλου*, *Τζιάκοπο Καρούτσι*, ὁ λεγόμενος *ντὰ Ποντόρμο*. Δραματικὴν πνοὴν ἔχει ἡ Συνάντησις Ἐλισάβετ καὶ Μαρίας τῆς Annunziata ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ γνῶσιν τῆς κινήσεως καὶ τοῦ γυμνοῦ τὰ σχέδιά του. Θερμότερος εἰς τὸ χρῶμα ὡς ὁ *Ντὲλ Σάρτο* εἶναι ὁ *Ρόσσο ντὲ Ρόσσι*. Δυνατὸς εἰς τὴν προσωπογραφίαν (εἰκ. 52), εἶναι ὁ μαθητὴς τοῦ *Ποντόρμο*, *Ἄγγελος Μπροντσῖνο*.

Εἰς τὴν Σιένναν εἰς ξένος ἐκ Λομβαρδίας ζωγράφος, γνωρίσας τὰ ἔργα τοῦ *Λεονάρδου*, ὁ *Τζιοβάννι Ἀντώνιο Μπάτσι*, γνωστὸς ὡς *Σόντομα*, ἔδωκε νέαν ζωὴν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν κίνησιν καὶ ἐπέδρασεν ἐπὶ τοὺς ἐγχωρίους ζωγράφους. Ὁ εὔθυμος καὶ ζωηρὸς οὗτος χαρακτὴρ εἶχε τὴν ἰδιοφυΐαν νὰ δημιουργῇ ὡραῖα σώματα νέων καὶ παίδων, χαριέσσας μορφὰς γυναικῶν καὶ γυμνῶν σωμάτων, ἐνῷ δὲν κατώρθωνε νὰ ἐμψυχώσῃ μεγάλας συνθέσεις. Οὕτω παρ' ὅλην τὴν πληθὺν τῶν μεμονωμένων θεμάτων καὶ τὸν πλούσιον χρωματισμόν, εἶναι πολὺ ἀδύνατος ἡ μεγάλη του τοιχογραφία ἐν τῷ κοιτῶνι τῆς Villa Farnesina ἐν Ρώμῃ, ἥτις ἀνῆκεν εἰς τὸν ἐκ Σιέννης πλούσιον καὶ φιλότεχνον τραπεζίτην Αὐγουστῖνον Κίτζι. Εἰκόνιζεν ἐκεῖ τὸν γάμον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μετὰ τῆς Ρωξάνης. Ἀλλὰ λίαν ἐπιτυχὴς εἶναι ὁ ἅγιος Σεβαστιανός του τῶν Uffizi τῆς Φλωρεντίας, ὡς καὶ ὁ καλύτερος πίναξ του μὲ τὴν Ἀποκαθήλωσιν, ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Σιέννης.

Ἀλλὰ καὶ ἡ πλαστικὴ εἶχεν ἐν Φλωρεντίᾳ ἀξίους ἀντιπροσώπους. Μεταξὺ ἄλλων ἰσχυρὰν προσωπικότητα ἔχει ὁ *Ρούστιτσι*, τοῦ ὁποίου ὁ Ἰωάννης κηρύσσων πρὸ ἑνὸς Φαρισαίου καὶ ἑνὸς Λευΐτου δεικνύει ἱκανὴν δύναμιν χαρακτηρισμοῦ, βαθέως ἐκφραστικὰς μορφὰς καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνδυμάτων. Ἀλλὰ σπουδαιότερος εἶναι ὁ *Ἀνδρέας Σανσοβῖνο*, ἐνσαρκώνων τὸ πνεῦμα τῆς ἀκμῆς τῆς Ἀναγεννήσεως. Περίφημον εἶναι τὸ σύμπλεγμα αὐτοῦ μὲ τὴν Βάπτισιν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ Βαπτιστήριον τῆς Φλωρεντίας, ὅπου αἱ μορφαὶ ἔχουν πρωτοφανὲς ἠθικὸν μεγαλεῖον, θαυμασίαν ἐπεξεργασίαν καὶ ἀπόδοσιν τοῦ γυμνοῦ καὶ ἁπλῆν παράστασιν τοῦ ἐνδύματος. Ποίαν ὀργανικὴν ἑνότητα προσδίδει εἰς πολύμορφα ἔργα του βλέπομεν εἰς τὸ ἐπιτύμβιον μνημεῖον τοῦ Καρδιναλίου Σφόρτσα ἐν S. Maria del Popolo τῆς Ρώμης. Εἰς αὐτὸ πρὸς τούτοις παρουσιάζει τὸν ἀποθανόντα ἐν μεγαλυτέρᾳ κινήσει, εἰς δὲ τὰς ἀλληγορικὰς μορφὰς κλασσικώτερον καὶ κανονικώτερον ρυθμόν.

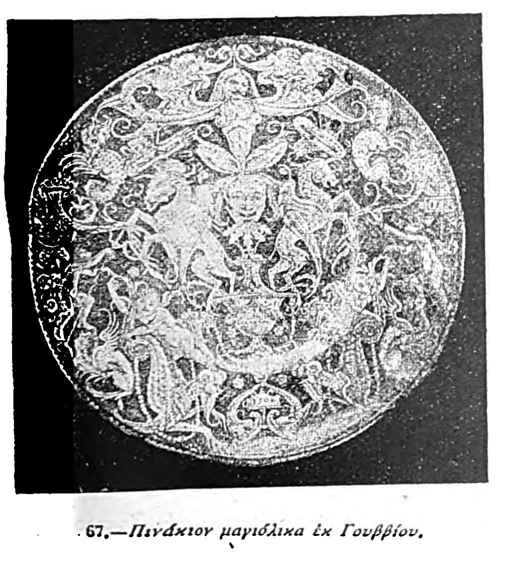

. 67.—*Πινάκιον μαγιόλικα ἐκ Γουββίου.*

Τούτου μαθητὴς λαβὼν καὶ τὸ ὄνομά του εἶναι ὁ *Τζιάκοπο Τάττι Σανσοβῖνο*, ὁ γνωστὸς ἀρχιτέκτων, ὁ εἰσαγαγὼν τὸν νέον ρυθμὸν τῆς τέχνης εἰς Βενετίαν. Κλασσικὸς εἶναι ὁ Βάκχος του (εἰκ. 56), τὸν ὁποῖον ἔγλυψε πρὶν μεταβῇ ἐκεῖ, ὅπου ἔγινεν ἡ σπουδαιοτέρα καλλιτεχνικὴ φυσιογνωμία μετὰ τὸν *Τιτσιανόν*. Αἱ μορφαί του εἶναι πλήρεις χάριτος καὶ ζωῆς, ὡς τὸ ἄγαλμα τῆς Ἐλπίδος, ὁ ἅγιος Ἰωάννης, καὶ γνωστότατοι εἶναι ὁ Ἄρης καὶ ὁ Ποσειδῶν του, κολοσσικὰ ἀγάλματα ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἀνακτόρου τῶν Δογῶν. Πολλοὺς ἔσχε μαθητάς, τῶν ὁποίων ἀξιομνημόνευτος εἶναι ὁ *Βιττώρια* μὲ τοὺς ἐξόχους ἀνδριάντας του τῶν Βενετῶν πατρικίων.

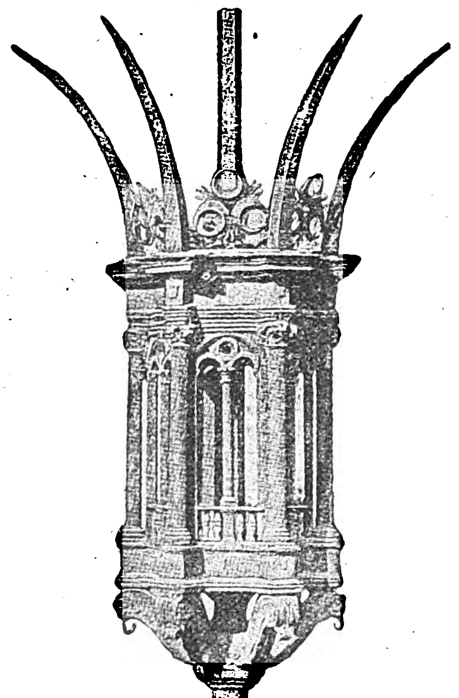

68.—*Φανὸς τοῦ Παλάτσο Στρότσι.*
[Φλωρεντία]

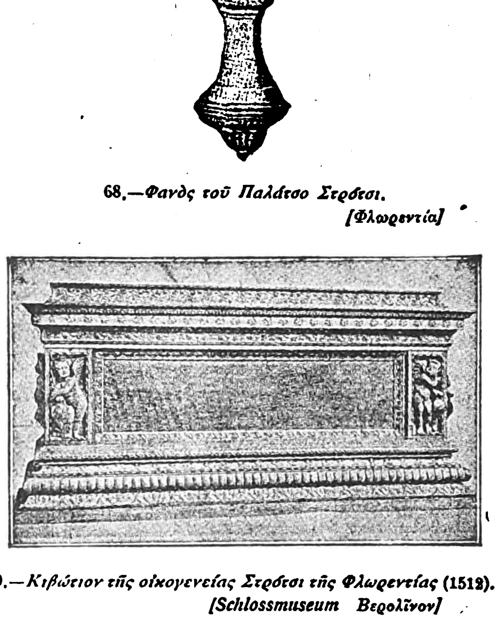

69.—*Κιβώτιον τῆς οἰκογενείας Στρότσι τῆς Φλωρεντίας* (1512).
[Schlossmuseum Βερολῖνον]

Ἐν Βενετίᾳ ἐξέχουσαν θέσιν ἔλαβεν ὁ *Τρίμπολο*, μαθητὴς τοῦ δευτέρου *Σονσοβῖνο*, μετακληθεὶς ἐκ Φλωρεντίας, καὶ ἀξιόλογος ἦτο ὁ *Ἀλφόνσο Λομπάρντι*.

Ἡ Ζωγραφικὴ ἐν Βενετίᾳ.—Ἡ τρυφὴ καὶ ὁ πλοῦτος τῆς θρυλικῆς πόλεως, ἡ οἱονεὶ ἀνατολικὴ ἡδυπάθεια τῆς κοινωνικῆς ζωῆς εἶχε τὸν ἀντίκτυπόν της καὶ ἐν τῇ τέχνῃ, ἡ ὁποία ἐφιλοδόξησε νὰ ἀποδώσῃ μέρος τι τῆς κοινωνικῆς αὐτῆς λάμψεως καὶ ἡδυπαθείας καὶ τῆς ρεμβώδους προδιαθέσεως τὴν ὁποίαν ἐπροκάλει ἡ γλυκεῖα πόλις τῶν διωρύγων καὶ τῶν ἀκινητούντων ὑδάτων. Τὸ μελῳδικὸν λυρικὸν ἐκεῖνο αἴσθημα τῆς ζωῆς εὗρε τὸν ἄξιον αὐτοῦ διερμηνέα εἰς τὸν περιώνυμον *Τζιωρτζιόνε*, τοῦ ὁποίου τόσον ὁ βίος εἶναι ἄγνωστος ὅσον καὶ τὰ ἔργα καὶ ἡ σημασία των. Ἐκ τῶν μεγάλων του τοιχογραφιῶν ἐπὶ τῆς προσόψεως τῆς γερμανικῆς ἐμπορικῆς Λέσχης (Fondaco dei Tedeschi) ἐν Βενετίᾳ, τὰς ὁποίας ἐθαύμαζον ὅλοι οἱ ἐπισκέπται τῆς πόλεως, οὐδὲν πλέον σῴζεται. Τὸ θερμὸν χρῶμά του καὶ τὴν ὡραιότητα τῶν μορφῶν καὶ τοπίων δεικνύει τὸ παλαιόν του ἔργον ἐν τῇ πατρίδι του Καστελφράγκο μὲ τὴν Παναγίαν μεταξὺ τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου καὶ Λιμπεράλι. Ἀλλ' ὁποίαν ποίησιν γνωρίζει νὰ χύνῃ εἰς τοὺς μυστηριώδεις πίνακάς του δεικνύουν τὰ θαυμάσια ἔργα του, ὡς Οἱ τρεῖς Σοφοὶ ἐξ ἀνατολῆς τῆς Βιέννης, ἡ Οἰκογένεια τοῦ Τζιωρτζιόνε τοῦ Παλάτσο Τζιοβανέλλι ἐν Βενετίᾳ καὶ τὸ περίφημον Κοντσέρτο τοῦ Λούβρου, τὸ ὁποῖον ἄλλοι ἀποδίδουν εἰς τὸν *Τιτσιανόν*. Εἰς αὐτὰ καὶ ἡ τεχνικὴ χρῆσις τοῦ χρώματος εἶναι μᾶλλον προωδευμένη. Ἡ φύσις δὲν λαμβάνεται ὡς σχῆμα καὶ ὄγκος ἔχοντα χρῶμα, ἀλλὰ μόνον ὡς χρῶμα καθαρόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν καὶ ἐκφράζει τὸ βαθύτερον εἶναί της. Νέαν ψυχὴν ἔδωκεν ὁ *Τζιωρτζιόνε* καὶ εἰς τὸ τοπίον, ὅπως εἰς τὴν Οἰκογένειαν Τζιωρτζιόνε, ὅπου εἰκονίζεται μὲ πλοῦτον ἐκπληκτικὸν ἀποχρώσεων τὸ φυσικὸν φαινόμενον τῆς ἐπικειμένης καταιγίδος. Εἰς αὐτὸν ἀπεδόθη ἐσχάτως καὶ ἡ κοιμωμένη Ἀφροδίτη τῆς Δρέσδης (εἰκ. 55), τὴν ὁποίαν ἀπετελείωσεν ὁ *Τιτσιανὸς* προσθέσας καὶ τὸ τοπίον. Μεγίστη ἦτο ἡ ἐπίδρασις τοῦ καλλιτέχνου εἰς τὴν σύγχρονον βενετικὴν τέχνην, ἀφοῦ πλεῖστα ἔργα μέχρι πρό τινος ἀπεδίδοντο εἰς αὐτὸν ἔχοντα ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς καλλιτεχνικῆς του κατευθύνσεως.

Οὔτε τὴν ποίησιν καὶ τὸ αἴσθημα τῶν μορφῶν, οὔτε τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ ἔχουν οἱ πίνακες τοῦ συγχρόνου του *Πάλμα Βέκιο* (Giacomo Nigretti κυρίως) ἐκ τῶν πέριξ τοῦ Μπεργκάμου, ἀλλὰ τὴν σωματικὴν ὡραιότητα νεαρῶν γυναικῶν ἀπέδωκε πάντοτε μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν. Μὲ ξανθὴν κόμην καὶ ροδόχρουν σάρκα ἀποπνέουσαι ὅλην

70.—*Ἀγγεῖον ἐκ Ντερούτα τῆς Ἰταλίας.*

Digitized by Google

τὴν ἡδυπάθειαν τῆς Βενετίας αἱ ὡραῖαι αὗται γυναῖκες κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ μόνον εἰκονιζόμεναι ἀποτελοῦν τὸ ἀγαπητὸν θέμα τοῦ ζωγράφου τούτου, τοῦ ὁποίου τὸ χρῶμα προσθέτει θερμότητα ζωῆς εἰς τὰ αἰσθησιακὰ ταῦτα μεστὰ σώματα.

Πνευματικώτερος εἶναι ὁ *Σεβαστιάνο ντὲλ Πιόμπο* εἰς τὸν ὁποῖον ἡ ἐν Ρώμῃ παραμονὴ καὶ αἱ πρὸς τὸν *Μιχαηλάγγελον* σχέσεις ἔδωκαν κάποιαν ἐσωτερικότητα καὶ βάθος. Κατ' ἀρχὰς ἠκολούθησε τοὺς τρόπους τοῦ διδασκάλου του *Τζιωρτζιόνε*, ἀλλ' ἐν Ρώμῃ ἐπεχείρησε καὶ μεγαλυτέρας συνθέσεις, ὅπου, ὅπως εἰς τὰς τοιχογραφίας τοῦ *S. Pietro in Montorio* καὶ τῆς *S. Maria del Popolo*, εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου τοῦ Λονδίνου, ἀνέρχεται ὑψηλότερον ἑαυτοῦ. Εἰς τὴν Pietà τοῦ Βιτέρμπο ἔφθασεν εἰς ἁπλότητα καὶ βάθος ἀξιοσημείωτον, ὅπως καὶ εἰς τὰς προσωπογραφίας.

Ἀνόμοιος καὶ οὐχὶ ἄξιος πάντοτε ἑαυτοῦ εἶναι ὁ *Λωρέντσο Λοττο* ἐκ Βενετίας, ἱκανὸς ζωγράφος ὑφιστάμενος πολλαπλᾶς ἐπιδράσεις χωρὶς νὰ κατορθώσῃ νὰ ὑψωθῇ εἰς ἰσχυρὰν προσωπικότητα.

Ὅλους τούτους ὅμως ἐπεσκίασε ἡ μεγάλη μορφὴ τοῦ *Τιτσιανοῦ Βετσέλλιο*. Κύριος πάντων τῶν τεχνικῶν μέσων εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν ὑποτάσσει εἰς τὴν τέχνην του ὅλα τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα γνωρίζει νὰ ἐκμεταλλεύεται καλλιτεχνικῶς μὲ ἀνεξάντλητον δημιουργικότητα· εἶναι μία ἰσχυρὰ φύσις ἀσκοῦσα μὲ τὸ χρῶμα ἰσχυροτάτην γοητείαν καὶ μεγαλειώδη ἐντύπωσιν διὰ τῆς δραματικότητος τῶν σκηνῶν. Μαθητὴς τοῦ *Μπελλίνι* δεικνύει τὸ χρῶμα καὶ τοὺς τύπους τοῦ διδασκάλου του εἰς τὰ πρῶτά του ἔργα. Μετὰ ταῦτα φαίνεται ἡ ἐπίδρασις τοῦ *Τζιωρτζιόνε* καὶ εἰς τὴν μεστότητα τῶν προσώπων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ θέματα τῶν μυθολογικῶν καὶ ἀλληγορικῶν εἰκόνων του. Εἴπομεν ἤδη ὅτι αὐτὸς ἀπετελείωσε τὴν κοιμωμένην Ἀφροδίτην ἐκείνου. Ἀλλ' εἰς τὸ ἔργον του «Ἁγνὸς καὶ βέβηλος ἔρως» (εἰκ. 54) τῆς πινακοθήκης Μποργκέζε (ἡ Ἀφροδίτη πείθουσα τὴν Μήδειαν, ὅπως ἐσχάτως ἡρμηνεύθη) φαίνεται ἡ διαφορὰ τῆς ἐργασίας του. Μᾶλλον ὀξὺς καὶ καθαρὸς εἰς τὸ σχέδιον, πλήρης ἀντιθέσεων εἰς τὰ χρώματα καὶ τὸ πνεῦμα. Ἀλλὰ πάντοτε δὲν νὰ λησμονήσῃ τὰ βουνὰ τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος Καντόρε, τὸν ὑπεράνω αὐτῶν οὐρανὸν μὲ τὰ χρυσίζοντα χρώματα τῆς δύσεως καὶ τὰς γελαστὰς ἀπόψεις τῶν κοιλάδων καὶ φαράγγων της. Διότι τὰ τοπία του ἀποτελοῦν ἓν τῶν μεγαλυτέρων θελγήτρων τῶν ἔργων του. Ἐκεῖ ἐπεκοινώνησε μὲ τὴν ποίησιν τῆς φύσεως, εἰς τῆς ὁποίας τοὺς ἁρμονικοὺς καὶ γλυκεῖς χρωματισμοὺς ἔδωκε τόσην ζωὴν καὶ τόσον αἴσθημα. Ἀλλ' ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τῆς Βενετίας καὶ τῶν ἄλλων αὐλῶν τῆς βορείου Ἰταλίας, τῆς ὁποίας ἡ τρυφὴ καὶ ἡ ἀπόλαυσις ἀπῄτει καὶ ἀνάλογα θεάματα, ἔδωκεν εἰς τὸν *Τιτσιανὸν* ἀφορμὴν νὰ ἐξαπολύσῃ τὴν φαντασίαν του εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν μυθολογικῶν ἐκείνων σκηνῶν, ὅπου ἡ φαιδρὰ ἀπόλαυσις τῆς ζωῆς ἀποτελεῖ τὸ κύριον θέμα. Παράδειγμα τὰ ἐν Μαδρίτῃ μεγάλα ἔργα του, ἡ Ἑορτὴ τῆς Ἀφροδίτης, τὰ Βακχικὰ ὄργια καὶ ὁ Διόνυσος καὶ ἡ Ἀριάδνη ἐν Λονδίνῳ. Περίφημος εἶναι ἡ Ἀφροδίτη του ἡ ἐν Uffizzi τῆς Φλωρεντίας, μὲ τὸ θαυμάσιον σῶμα καὶ τὸν θερμὸν καὶ ἡδυπαθῆ χρωματισμόν.

Ἐξαιρετικὴ εἶναι ἡ δύναμίς του εἰς τὰς προσωπογραφίας, ὅπου συλλαμβάνει ἀμέσως τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ εἰκονιζομένου μὲ παρατήρησιν εἰσδύουσαν εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του. Τὰ πρόσωπα εἶναι ἤρεμα καὶ ἐλαφρὰ στροφὴ τοῦ ὀφθαλμοῦ δίδει ζωὴν καὶ ἔκφρασιν εἰς αὐτά. Ἀλλ' εἰς τὴν Πριγκίπισσαν Ἐλεονώραν τοῦ Οὐρμπῖνο λαμβάνει νέαν κατεύθυνσιν ἡ χρωματική του διάθεσις, ἥτις παίζουσα μὲ τὸ φῶς παρέχει διαφάνειαν καὶ ἐλαφρότητα εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὸν χρωματισμόν. Πόσον χαρακτηριστικαὶ εἶναι αἱ προσωπογραφίαι τοῦ Καρόλου τοῦ Ε' ἐφίππου ἐν Μαδρίτῃ (εἰκ. 59) καὶ καθημένου ἐν Μονάχῳ! Ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰς εἰκόνας γυναικῶν ζωντανὰ πρόσωπα ἐχρησίμευσαν εἰς αὐτὸν ὡς πρότυπα καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ θυγάτηρ του Λαβινία (εἰκ. 57) εἶναι εἰκονισμένη πολλάκις ὑπὸ διαφόρους τύπους.

Καὶ θέματα ἐκκλησιαστικῆς φύσεως ἀπέδωκεν ὁ *Τιτσιανὸς* μὲ ἀξιοθαύμαστον δύναμιν καὶ δραματικότητα. Μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἡ Ἀνάληψις τῆς Παναγίας (νῦν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Βενετίας) καὶ ἐντελῶς νέα ἡ διαρρύθμισις τῆς συνθέσεως τῆς Παναγίας Πέζαρο μὲ τὴν διαγώνιον κατεύθυνσίν της χρησιμεύσασα ὡς πρότυπον καὶ ἀφετηρία διὰ τὴν ἐπομένην περίοδον. Ἐντελῶς δὲ ἐξαιρετικὴ ἡ δραματικότης εἰς τὸ Μαρτύριον τοῦ Πέτρου, τοῦ ὁποίου (καέντος) καὶ τὰ σωζόμενα ἀντίγραφα παρέχουν ἰδέαν τῆς θαυμαστῆς συνθέσεως μὲ τὴν βαθεῖαν ψυχολογικὴν διάκρισιν τῶν προσώπων καὶ τὴν ἐπιβλητικὴν καὶ συντονιζομένην πρὸς τὴν πρᾶξιν φύσιν. Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ ἡ μεγάλη τοιχογραφία ἡ εἰκονίζουσα τὴν πορείαν τῆς Παναγίας εἰς τὸν ναόν, ὅπου μεγάλη ἀρχιτεκτονικὴ καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐκτυλίσσονται ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐνῷ ἡ μικρὰ μορφὴ τῆς Μαρίας, τὸ κέντρον τῆς παραστάσεως, ἐξαιρομένη διὰ τοῦ χρώματος καὶ τοῦ φωτισμοῦ, ἀναβαίνει τὰς κλίμακας. Τα μεγάλα ταῦτα ἔργα ἔκαμαν πασίγνωστον τὸ ὄνομα τοῦ καλλιτέχνου, τὸν ὁποῖον ἐκάλουν ὅλοι οἱ δυνάσται τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ ὁποίου ἐπεθύμουν νὰ ἔχουν ἔργα.

Ἀλλ' ὅσον προχωρεῖ ἡ ἡλικία του, τόσον μεταβάλλονται καὶ οἱ τεχνικοὶ τρόποι τῆς ζωγραφικῆς του. Βεβαίως μέγας εἶναι ὁ *Τιτσιανὸς* εἰς τὸ χρῶμα· δι' αὐτοῦ κατορθώνει νὰ δώσῃ ψυχὴν εἰς τὰ πράγματα, αἴσθημα εἰς τὴν φύσιν, ζωὴν εἰς τὰ ἐνδύματα καὶ τὴν ἐπιδερμίδα. Ἀκόμη ἐπιτυγχάνει νὰ γεμίσῃ τὸν κενὸν χῶρον μὲ τον δονούμενον χρωματισμένον ἀέρα, τὸν ὁποῖον παρακολουθεῖ εἰς τὰ μάκρη τοῦ ὁρίζοντος, ὅπου τὰ βουνὰ λαμβάνουν ποικίλας ἀποχρώσεις ἀορίστους αἱ ὁποῖαι ὡς πέπλος αἰωροῦνται ἐπὶ τῶν ἀσαφῶν μορφῶν των. Ἀλλὰ τελευταῖον εἰς ὅλα αὐτὰ προσθέτει καὶ νέον μέσον ἐκφράσεως, τὴν πινελιά. Ἡ ἐπίθεσις τοῦ χρώματος ἐπὶ τοῦ πεδίου γίνεται τώρα ζωντανὴ καὶ φανερά. Αὐτὴ ἡ σύστασις τοῦ χρώματος παρέχει εἰς τὸν ζωγράφον εὐκαιρίαν τῆς τοιαύτης αὐτοῦ χρήσεως διὰ τῆς ἀραιᾶς ἢ συμπαγοῦς αὐτοῦ παρασκευῆς. Τότε ἡ πινελιὰ δίδει νέον τόνον εἰς τὴν εἰκόνα ἀναλόγως τῆς φύσεώς της, ἡ ὁποία δύναται νὰ εἶναι κατὰ τὴν ἀτομικότητα τοῦ ζωγράφου ἁπαλὴ καὶ λεία, σχεδὸν ἀδιάγνωστος, ἰσχυρὰ καὶ ἔκτυπος, βιαία καὶ ἀνώμαλος, μαλακὴ καὶ γλυκεῖα, ὅπως εἶναι τοῦ *Τιτσιανοῦ*.

Ἀλλὰ πρὸς τούτοις ἡ κατὰ μεγάλας ἢ μικρὰς

71.—Χοῦμπερτ καὶ Γιὰν βὰν Ἄϋκ: Ἀριστερᾷ *ἄγγελοι ψάλλοντες*—Δεξιᾷ *ἄγγελοι παίζοντες μουσικήν*.
[Τμήματα τοῦ πολυπτύχου βωμοῦ τῆς Γάνδης (βλ. καὶ Α 534.)—*Μητρόπολις Γάνδης St. Bavon]*

72.—Χάνς Μέμλιγκ: *Ὁ Εὐαγγελισμός.*
[Βερολῖνον]

73.—Α. Ντύρερ: *Αὐτοπροσωπογραφία.*
[Πινακοθήκη Μονάχου]

Digitized by Google

κηλῖδας ἐναπόθεσις τοῦ χρώματος διαλύει σχεδὸν τὰς ἀκριβεῖς πλαστικὰς μορφὰς καὶ καθιστᾷ τὸν πίνακα καθαρὸν χρωματικὸν ἀντικείμενον καὶ ἀνοίγει νέας ὁδοὺς εἰς τὴν γραφικὴν ἀπόδοσιν τῶν πραγμάτων. Τὴν τεχνικὴν ταύτην ἀναπτύσσει ὁ *Τιτσιανὸς* εἰς τὰ τελευταῖά του ἔργα, ὅπως εἰς

74.—Καντὲν Ματσάϋς: *Ὁ ἀργυραμοιβὸς καὶ ἡ σύζυγός του.*
[Μουσεῖον τοῦ Λούβρου—Παρίσιοι]

τὸν Δόγην Γριμάνι, τὸν γονυπετοῦντα πρὸ τῆς Ἐλπίδος ἐν τῷ δογικῷ ἀνακτόρῳ, εἰς τὴν Σταύρωσιν τῆς Πινακοθήκης τῆς Ἀγκῶνος περισσότερον, ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν αὐτοπροσωπογραφίαν του τοῦ Βερολίνου καὶ εἰς τὸν Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν τοῦ Μονάχου, ὅπου ὅλη ἡ ἐπιφάνεια τοῦ πίνακος σύγκειται ἀπὸ τεμάχια χρωματιστὰ μεταβαίνοντα εἰς ἄλληλα, ἓν δὲ φαιὸν ἰῶδες χρῶμα καλύπτει ὅλα μὲ ἕνα πέπλον φωτεινόν. Ἀπό τινος ἀποστάσεως βλεπόμεναι αἱ εἰκόνες αὗται ἀποκτοῦν ὅλην των τὴν δύναμιν καὶ ζωήν, ὅπως κατὰ τὸν ιθ' αἰῶνα αἱ εἰκόνες τῶν *ἰμπρεσσιονιστῶν*, τῶν ὁποίων ὁ *Τιτσιανὸς* εἶναι ἀσφαλῶς πρόδρομος. Πρῶτος ἀνεκάλυψε τὰ νέα ταῦτα προβλήματα τοῦ χρώματος καὶ τοῦ φωτὸς καὶ αὐτὸν ἠκολούθησαν εἰς τὸν δρόμον τοῦτον μετὰ ταῦτα οἱ τοῦ ἐπομένου αἰῶνος μεγάλοι ζωγράφοι Ροῦμπενς, Βελάσκεθ καὶ Ρέμπραντ.

Ὁ *Τιτσιανὸς* ζήσας καὶ δράσας ἐπὶ μίαν ἑκατονταετίαν ὑπῆρξε τὸ πρότυπον κανονικῆς ζωγραφικῆς ἐξελίξεως, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἀνέπτυξε τελείως τὴν μεγαλοφυῆ, βαθέως αἰσθηματικὴν καὶ παθητικὴν αὐτοῦ προσωπικότητα μὲ ἀνεξάντλητον δημιουργικὴν δύναμιν. Και διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν ἐπιτυχῆ συγκεφαλαίωσιν, ἔχει τὸ αἴσθημα τῆς πολυτελείας καὶ μεγαλοπρεπείας, θρησκευτικὴν σοβαρότητα καὶ θερμὴν αἴσθησιν τῆς διὰ τὸν ἔρωτα καμωμένης σωματικῆς καλλονῆς. Δὲν ζητεῖ εἰς ἰδανικὸν κόσμον, ὡς ὁ *Ραφαήλ*, τὴν ρωμαλέαν, ὑγιᾶ καὶ ἀνδρικὴν φυλήν, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε καὶ δὲν ἀποτρέπει τοὺς μαθητάς του ἀπὸ τὸ θέαμα τῆς ζωῆς, τῆς ὁποίας τὴν δύναμιν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἠγάπα νὰ ἐκφράζῃ.

Παρὰ τὸν *Τιτσιανὸν* ὅμως ἔζων καὶ ἔδρων καὶ ἄλλοι ἄξιοι ζωγράφοι, τῶν ὁποίων τινὲς οὐχὶ μόνον δὲν ἀπερροφήθησαν ὑπὸ τῆς ἀκαταμαχήτου ὑπεροχῆς και λάμψεως αὐτοῦ, ἀλλὰ διετήρησαν καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀτομικότητα, ὡς ὁ *Πορντενόνε*, τὸν ὁποῖον καὶ αὐτὸς ὁ *Τιτσιανὸς* ὑπέβλεπε. Δυνατὸς προσωπογράφος ἦτο ὁ *Πάρις Μπορντόνε*, ὅστις καὶ πίνακας μαγευτικοῦ χρωματισμοῦ ἐζωγράφησε.

Καὶ εἰς τὴν Μπρέστσια ἐσχηματίσθη μικρὰ σχολὴ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς βενετικῆς ἱσταμένη, τῆς ὁποίας ἀντιπρόσωποι εἶναι ὁ *Σαβόλντο*, ὁ *Ρωμανῖνο* καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ *Μπουβιτσῖνο*, ὁ ὀνομαζόμενος *Μορέττο*, μὲ τοὺς ψυχροὺς τόνους τῶν χρωμάτων του, μεταξὺ τῶν ὁποίων προτιμᾷ τὰς ἀργυροφαίους ἀποχρώσεις. Καὶ οὗτος διεκρίθη εἰς τὴν προσωπογραφιαν, ὅπως καὶ ὁ μαθητής του *Μορόνε*, ὅστις εἶναι θετικώτερος καὶ ἁπλούστερος.

Ἀλλ' εἰς τὰς ἐπαρχιακὰς ταύτας πόλεις ἀνεδείχθη σπουδαιότερος μὲ ἰσχυρὰν ἱκανότητα τοῦ βλέπειν καὶ ψυχικὸν πάθος ὁ *Ἀντώνιο Ἀλλέγκρι ντὰ Κορρέτζιο*, ὅστις εἰς τὴν γλυκύτητα τῆς αἰσθηματικῆς του ψυχῆς συνδυάζει τὴν τάσιν νὰ περιλούῃ τὰ πάντα εἰς τὸ ἀνοικτὸν φῶς, ὅπου λάμπουν τὰ χρώματά του. Πρὸς τούτοις, ὅπως ὁ *Μαντένια*, ἐπεχείρησε τὴν κατάκτησιν τοῦ χώρου διὰ καθαρῶς γραμμικῶν μέσων καὶ προοπτικῶν, οὕτως ὁ *Κορρέτζιο* ἐπελήφθη τοῦ αὐτοῦ προβλήματος ἀλλὰ διὰ γραφικῶν μέσων, διὰ τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τοῦ φωτὸς ἐπιτυχὼν τὴν παράστασιν αὐτοῦ.

75.—Πίτερ Μπρόϋγκελ, *ὁ πρεσβύτερος: Οἱ τυφλοὶ καὶ οἱ χωλοί.*
[Μουσεῖον Νεαπόλεως]

Εἰς πολλοὺς πίνακας βλέπομεν τὰ μέσα ταῦτα ἐν χρήσει, ὡς εἰς τὴν Παναγίαν μὲ τὸν ἅγιον Φραγκῖσκον τῆς Δρέσδης, εἰς τὸν Γάμον τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ Λούβρου (εἰκ. 59) καὶ μάλιστα εἰς τὸν πίνακα τὸν λεγόμενον Ἡμέρα καὶ τὸν ἄλλον ἡ Νὺξ τῆς Δρέσδης. Ὁ Χριστός του εἶναι ἀκτινοβόλος μορφή, περὶ τὴν ὁποίαν ὡς εἰς κέντρον συρρέουν δέσμαι φωτὸς γύρωθεν. Ἀλλὰ τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τῶν ζωγραφικῶν αὐτοῦ ἱκανοτήτων βλέπομεν εἰς τὰ μυθολογικά του θέματα, ὅπου ὄχι μόνον τὸ φῶς, ἀλλὰ καὶ ἡ σκιὰ εἶναι, νομίζεις, φωτεινή. Τὸ φῶς εἰς αὐτὰ πλάττει τὰ ἁπλᾶ καὶ ὡραῖα γυμνὰ σώματα, ὅπως εἰς τὸν *Δία* καὶ *Ἀντιόπην* τοῦ Λούβρου, τὴν Ἰὼ τῆς Βιέννης, τὴν ἀνατροφὴν τοῦ Ἔρωτος ἐν Λονδίνῳ κτλ. Εἰς τὴν *Δανάην* τῆς Πινακοθήκης Μπορκέζε ὅμως συνεχώνευσεν ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς αἰσθητῆς ἐμφανίσεως, γραμμὰς καὶ φῶς, χρωματικὰς ἁρμονίας καὶ πλαστικότητα. Πρὸς τούτοις νέας κατακτήσεις ἔσχεν εἰς τὴν ἀπατηλὴν εὔρυνσιν εἰς βάθος τοῦ χώρου τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ, ὅπως εἰς τὴν *Ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ*, ὅπου διὰ τῆς ἐκ τῶν κάτω ἀπόψεως φαίνεται οὗτος εἰσχωρῶν εἰς τὸ ἄπειρον τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ κυρίως εἰς τὸν τροῦλλον τῆς μητροπόλεως τῆς Πάρμας ἔχομεν τὸ ὕψιστον τῆς δυνάμεώς του, ὅπου τὸ βλέμμα χάνεται εἰς ἀτελείωτα μάκρη καὶ βάθη τοῦ οὐρανοῦ, τὸν ὁποῖον βλέπομεν διὰ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ τρούλλου. Εἰς τὸν ἄπειρον δὲ τοῦτον χῶρον ἐκσφενδονίζει τὰ σώματα τῶν μορφῶν του οἱονεὶ ἱπτάμενα ἄνευ οὐδενὸς ὑποστηρίγματος εἰς ποικίλας στάσεις, τὰς ὁποίας ἐφευρίσκει ἀφθόνως καὶ ἀπροσδοκήτως. Τὸ ἔργον τοῦ *Κορρέτζιο* ἐλησμονήθη μετὰ τὸν πρόωρον θάνατόν του καὶ μόνον πολὺ βραδύτερον ἐξετιμήθη πάλιν εἰς περιόδους, ὅπου ἡ γραφικότης τῶν ἀπόψεών του ἦτο ἀγαπητή.

Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ιστ' αἰῶνος τῆς βενετικῆς τέχνης κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν ἐλάμπρυναν δύο μεγάλοι ζωγράφοι, συνεχίσαντες μὲν τὴν παράδοσιν τοῦ *Τιτσιανοῦ*, ἀλλὰ καὶ ἐπεκτείναντες καὶ εἰς νέας κατευθύνσεις ὁδηγήσαντες αὐτήν. Οὗτος εἶναι ὁ *Παῦλος Καλιάρι*, λεγόμενος *Βερονέζε*, καὶ ὁ *Ἰάκωβος Ρομποῦστι* ἢ *Τιντορέττο*. Ἂν καὶ ὁ πρῶτος δὲν κατάγεται ἐκ Βενετίας, ὅπου ἦλθεν ἐκ τῆς πατρίδος του Βερώνας ἤδη τέλειος καλλιτέχνης, ὅμως ἀπέδωκε τὴν βενετικὴν ζωὴν εἰς ὅλην της τὴν χαρακτηριστικὴν λάμψιν καὶ μεγαλοπρέπειαν, ὥστε νὰ θεωρῆται γνήσιος αὐτῆς ἀντιπρόσωπος. Κατ' ἀρχὸς ξένος ἐντελῶς πρὸς αὐτὴν ἔχει τὴν ζωηρὰν ἐκείνην παρατήρησιν τῆς φύσεως καὶ τὸν λεπτὸν ἀργυροῦν τόνον εἰς τὰ ἀνοικτὰ χρώματα, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃ ποτὲ καὶ τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ γενικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς τέχνης του. Εἰς τὰς εἰκόνας του εἶχε κομψότητά τινα καὶ ἁπαλὴν ἁρμονίαν πλήρη ποιητικῆς πνοῆς καὶ χάριτος. Ἀλλὰ τὰ περίφημα ἔργα του εἶναι τὰ συμπόσιά του, ὅπου θαυμασίως περιγράφεται ἡ τρυφὴ καὶ εὐζωΐα τῆς ἡδυπαθοῦς βενετικῆς ἐπισήμου κοινωνίας. Πλουσία ἀρχιτεκτονικὴ καὶ μεγαλοπρεπὴς περιβάλλει ἑκατέρωθεν τὴν σκηνήν, ὅπου πλῆθος ἀνθρώπων κάθηνται εἰς ἐπιμήκη τράπεζαν μὲ πολυτελεῖς ἐνδυμασίας, τῶν ὁποίων τὰ λάμποντα χρώματα ἀποτελοῦν λεπτὴν ἀλλὰ μελῳδικωτάτην ἁρμονίαν. Οὐδεμία ὑψηλοτέρα φροντὶς ἢ ψυχική τις ἐσωτερικότης κινεῖ τὴν ψυχὴν τῶν εὐθυμούντων φαιδρῶν πατρικίων, ἡ χαρὰ τῆς ἀπολαύσεως τῆς ζωῆς εἶναι ὁ μόνος σκοπός των, ἀποδιδόμενος τόσον χαρακτηριστικὰ ὑπὸ τῆς ἐλαφρᾶς καὶ ἀφηγηματικῆς ταύτης ζωγραφικῆς μὲ τὸ ἄφθονον ξανθὸν φῶς, τὸ ὁποῖον πλημμυρεῖ τὰ πρόσωπα καὶ κυκλοφορεῖ εἰς τὰς κιονοστοιχίας.

Ἐντελῶς ἀντίθετος εἶναι ὁ *Τιντορέττο*, ὁ ὁποῖος, ὡς ἔλεγεν, ἤθελε νὰ συνδυάσῃ τὸ χρῶμα τοῦ *Τιτσιανοῦ* μὲ τὸ δυνατὸν σχέδιον τοῦ *Μιχαηλαγγέλου*. Καὶ εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐπεχείρησε νὰ δώσῃ ἰσχυρὰν δραματικὴν πνοὴν εἰς τὰ ἔργα του μὲ βιαίας κινήσεις καὶ ἀπροόπτους στάσεις. Εἰς τὸ θαῦμα τοῦ

Digitized by Google

ἁγίου Μάρκου τοῦ σῴζοντος τὸν δοῦλον ἀπὸ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου (εἰκ. 58) θαυμάζομεν τὴν δαιμονιώδη ταύτην κίνησιν μὲ τὴν θαυμασίαν χρωματικὴν ἀπόδοσιν καὶ ποικιλίαν. Βαθμηδὸν μεταβάλλει καὶ τὸν τόνον τῶν χρωμάτων τοῦ διδασκάλου του *Τιτσιανοῦ*. Ὅσον χαρούμενα καὶ ζωηρὰ ἦσαν ἐκεῖνα, τόσον ψυχρὰ καὶ μελαγχολικὰ γίνονται παρ' αὐτῷ. Ὁ χρωστήρ του γίνεται ἀνώμαλος καὶ βίαιος, ὡς κηλῖδες ἐπικάθηνται τὰ χρώματα, καὶ τὸ φῶς καὶ ἡ σκιὰ ἔρχονται εἰς αἰφνιδίας ἀντιθέσεις πρὸς ἔκφρασιν τῆς ἀνησύχου ψυχῆς τοῦ καλλιτέχνου. Μία νευρικὴ ταχύτης χαρακτηρίζει τὰς κινήσεις καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων του, καὶ παραμελεῖται ἡ ἀκριβὴς σχεδίασις εἰς ὄφελος τῆς γενικῆς ἐντυπώσεως τῆς χρωματικῆς καὶ δραματικῆς. Τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα βλέπομεν τελείως διαμορφωμένα εἰς τὰς κολοσσιαίας εἰκόνας τῆς Scuola di S. Rocco, ὅπου ἐκτὸς τῆς δραματικότητος καὶ τῆς θυελλώδους κινήσεως τῶν μορφῶν ἀστραπαὶ φωτὸς διανθίζουν τὴν φοβερὰν κίνησιν καὶ βαθεῖς χαρακτηρισμοὶ τῶν προσώπων συγκρατοῦν τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον. Ἡ σύνθεσις λαμβάνει νέον χαρακτῆρα· ἀντὶ τῆς συμμετρικῆς καὶ κεντρικῆς κλασσικῆς γίνεται ἀνώμαλος, ἔχουσα πολλάκις διαγώνιον διεύθυνσιν πρὸς τὸ βάθος ἢ πρὸς τὴν ἑτέραν πλευράν, τὸ ὁποῖον προμηνύει τὴν τέχνην τοῦ *μπαρόκ*. Περίφημοι εἶναι καὶ αἱ τοιχογραφίαι του τοῦ δογικοῦ ἀνακτόρου καὶ μάλιστα ὁ τεράστιος Παράδεισός του. Ἐν γένει διὰ τῶν ἐπιμήκων μορφῶν του, τῶν ἀντιθετικῶν χρωματισμῶν καὶ τῶν ἀστραπιαίων φωτισμῶν του ἐπέτυχε νέαν ψυχικὴν ἔκφρασιν πλήρη ἐντάσεως νὰ δώσῃ εἰς τὰς ἀνωμάλους συνθέσεις του, τῶν ὁποίων τὸ μυστικὸν ἐκληροδότησεν εἰς τὸν μαθητήν του *Θεοτοκόπουλον*, ὅστις εἰς τὰ ἐκφραστικὰ αὐτὰ μέσα προσέθεσεν ὅλον τὸν βυζαντινὸν μυστικισμὸν τῆς καταγωγῆς του. Ἀλλὰ μέγας ὑπῆρξε καὶ εἰς τὰς προσωπογραφίας του, τῶν ὁποίων τὸ βαθὺ χρωματικὸν αἴσθημα καὶ ὁ ὀξὺς χαρακτηρισμὸς τῆς ψυχικότητος τῶν εἰκονιζομένων εἶναι ἀνυπέρβλητα (εἰκ. 60).

76.—Χ. Χολμπάϊν, ὁ νεώτερος: Γιῶργ Γκύζε. [Βερολῖνον]

Τὸ τέλος τῆς Ἀναγεννήσεως.—Ἐκτὸς τῆς Βενετίας εἰς τὴν λοιπὴν Ἰταλίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ *Μιχαηλαγγέλου* κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ιστ' αἰῶνος ἐξηντλήθησαν πλέον τὰ μεγάλα δημιουργικὰ ἔργα. Παρὰ τὴν μεγάλην παραγωγήν, τὴν σπουδαίαν καλλιτεχνικὴν κίνησιν τῆς Ρώμης, ὅπου ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον συνέρρεον καλλιτέχναι ἵνα λάβουν τὸ βάπτισμα τῆς τέχνης, παρὰ τὴν τεχνικὴν δεξιότητα τῶν καλλιτεχνῶν εἶχε στειρεύσει πλέον ἡ δημιουργικὴ δύναμις. Τὴν ἐσωτερικὴν καλλιτεχνικὴν οὐσίαν ἀντικατέστησεν ἡ ἐξωτερικὴ καὶ πομπώδης ἐπίδειξις. Ἐν τούτοις εἰς τὴν πλαστικὴν ὁ ἐκ τῆς βορείου Γαλλίας προερχόμενος καὶ ἐξιταλισθεὶς *Τζιοβάννι ντὰ Μπολώνια* ἔδωκεν ἰσχυρὰν ὤθησιν καὶ ἐδημιούργησε νέας μορφάς. Διαυγῆ τὴν γραμμὴν καὶ τὴν σύνθεσιν, παρέλαβε τὴν περιστροφικὴν κίνησιν τῶν μορφῶν τοῦ *Μιχαηλαγγέλου* καὶ ἐπεξέτεινεν αὐτὴν εἰς αὐτοτελῆ θέματα μὲ μεγαλυτέραν ἐλαφρότητα καὶ εὐκαμψίαν. Πλήρης ἐλαστικότητος γραμμῶν εἶναι ὁ Ὠκεανός του ἐν τῷ κήπῳ Μπόμπολι τῆς Φλωρεντίας. Ἀλλὰ θαυμαστὸν εἶναι τὸ σύμπλεγμά του Ἡ ἁρπαγὴ τῶν Σαβίνων, ὅπου ἡ στροβιλώδης κίνησις τῶν τριῶν σωμάτων πλάττεται εἰς μίαν ὀργανικὴν ἑνότητα. Ἄξιος ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι καὶ ὁ *Μπενβενοῦτο Τσελλίνι*, ὁ ὁποῖος ἐκτὸς τῶν θαυμαστῶν του τορευτικῶν ἐργασιῶν, εἶναι γνωστότατος διὰ τοῦ ὑπερόχου του Περσέως (εἰκ. 64).

Ἀσήμαντοι εἶναι οἱ ζωγράφοι τῆς περιόδου αὐτῆς. Ἐν Φλωρεντίᾳ ὁ γνωστὸς βιογράφος *Βαζάρι* καὶ μάλιστα ὁ μνημονευθεὶς ἀνωτέρω προσωπογράφος *Μπροντζῖνο*, ἐν Οὐρμπίνῳ δὲ ὁ *Μπαρότσιο*. Ἐν Β. Ἰταλίᾳ, οἱ *Προκατσίνι* ἐν Μιλάνῳ, ἐν Γενούῃ ὁ *Καμπιάζο* καὶ ἐν Βονωνίᾳ ὁ δυνατὸς *Τιμπάλντι* ὁ καὶ ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα συνθέσας.

77.—Α. Ντύρερ: Οἱ τέσσαρες ἀπόστολοι. [Μόναχον]

Διακοσμητικαὶ τέχναι.— Ὅπως εἰς ὅλας τὰς μεγάλας περιόδους τῆς Τέχνης, αὐτὴ οὐδόλως διακρίνεται εἰς μεγάλην καὶ διακοσμητικήν, οὕτω καὶ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν. Αὐτοὶ οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι δὲν ἀπηξίουν νὰ διακοσμήσουν ἓν ἔπιπλον, ὅπως ὁ *Φιλιππῖνο Λίππι* ἐζωγράφιζε τὰς θαυμασίας κασσέλας (cassoni), δηλ. τὰ νυμφικὰ κιβώτια τῶν Φλωρεντίνων, καὶ ὁ *Περρουτζῖ* ἐσχεδίαζε τὴν διακόσμησιν τοῦ Παλάτσο Μάσσιμι καὶ ὁ *Ραφαὴλ* τοῦ Βατικανοῦ (εἰκ. 63). Πάντα τὰ ἐπιτύμβια μνημεῖα εἶναι διακοσμητικαὶ ἐργασίαι, εἰς τὰς ὁποίας διεκρίθησαν, ὡς εἴδομεν, οἱ μέγιστοι γλύπται τῆς Ἀναγεννήσεως. Ὅθεν οἱ αὐτοὶ καλλιτέχναι ἐφήρμοζον τὰς αὐτὰς καλλιτεχνικὰς μορφὰς καὶ εἰς τὰ βιοτεχνικὰ ἔργα. Ἐπὶ τούτων βεβαίως τὸν λόγον εἶχε κυρίως ἡ ἀρχιτεκτονική, τῆς ὁποίας οἱ νόμοι ἴσχυον καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν αὐτῶν. Αἱ διάφοροι λοιπὸν ἀρχιτεκτονικαὶ μορφαὶ ἐκείνης, ὡς ὁ κίων, τὸ ἐπιστύλιον, τὸ διάζωμα, τὸ γεῖσον, τὰ διακοσμητικὰ θέματα, ὡς οἱ γεισίποδες, τὰ διάφορα κυμάτια, ὁ ἀστράγαλος, εὕρισκον ἐκεῖ ἐφαρμογὴν διατιθέμενα συμφώνως πρὸς τοὺς γενικοὺς νόμους τῆς ἀρχιτεκτονικῆς συνθέσεως καὶ δὴ τῆς συμμετρίας. Ἡ μετρημένη δὲ καὶ σοβαρὰ χρῆσις τῶν θεμάτων τούτων χαρακτηρίζει καὶ διακρίνει ἀμέσως τὰ προϊόντα ταῦτα τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν, ὡς τὸ ἔπιπλον, τὰ σκεύη, τὴν διακόσμησιν τῶν τοίχων καὶ ἑστιῶν (εἰκ. 66,68,69). Εἰς ταῦτα προστίθενται ποικίλα θέματα τῆς μυθολογίας, τὰ ὁποῖα ζωντανεύουν τὰς καμπύλας καὶ συστρεφομένας γραμμὰς τῆς διακοσμήσεως ὡς οἱ δελφῖνες, οἱ δράκοντες, αἱ σειρῆνες, ἄτλαντες, τὰ ὁποῖα αἰσθητοποιοῦν τὰς ὀργανικὰς λειτουργίας τῶν διαφόρων μελῶν ὡς τὴν ὑποστήριξιν, τὴν πρὸς τὰ ἄνω ἀνάτασιν, ἢ δίδουν κίνησιν καὶ ζωὴν εἰς τὰς ἐπιφανείας. Εἰς τὴν λεπτουργίαν σημειωτέον ὅτι καὶ νέα τεχνικὰ μέσα προσετέθησαν, καθόσον, ἀντὶ νὰ ἐξαίρεται αὐτὸ τὸ ξύλον μόνον διὰ τῆς μορφῆς ἢ τῆς γλυπτῆς διακοσμήσεως, ἐξωραΐζετο τοῦτο διὰ τῆς ἐνθέσεως εἰς αὐτὸ ἄλλων πολυχρώμων ξύλων (intarsia) καὶ ὑλῶν (scagliola) κτλ.

Ἀξία ἰδίας προσοχῆς εἶναι ἡ ἰταλικὴ ἀγγειοπλαστική, ἡ ὁποία πρὸ πολλοῦ ἀσκουμένη ἔλαβεν ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν, ὅταν παρελήφθη ἐκ τῆς ἰσπανικῆς Μαγιόρκας (ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα «*μαγιόλικα*») τὸ ἐκεῖ ἐν χρήσει εἶδος μὲ τὴν μεταλλικὴν λάμψιν. Τώρα πλεῖστα ἐργαστήρια διεκρίθησαν καὶ μάλιστα ἐν τῇ μέσῃ Ἰταλίᾳ, ὡς εἰς Γκούμπιο (εἰκ. 67), Ντερούτα (εἰκ. 70), Καστελντουράντε, Πέζαρο, Οὐρμπῖνο, Φαέντσα (ὅθεν καὶ *φαέντσαι* ἐκαλοῦντο), ὅπου παρήχθησαν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ιστ' αἰῶνος ὡραιότατα ἀγγεῖα. Κατ' ἀρχὰς ἦσαν κεκοσμημένα μὲ ἁπλᾶ ἀραβουργήματα ἀνοικτόχρωμα ἐπὶ κυανοῦ ἢ κιτρίνου ἐδάφους, ἔπειτα καὶ ὁλόκληροι εἰκόνες ἀναπαριστῶντο ἐπ' αὐτῶν ἐπὶ ἀνοικτοχρώμου ἐδάφους. Περίφημα εἶνα τὰ πινάκια τοῦ *Νικόλα Πελλιπάριο* (*Νικολὰ ντα Οὐρμπῖνο*) τὰ ἐν τῷ μουσείῳ Κορρὲρ ἐν Βενετίᾳ καὶ ἡ διὰ τὴν Ἰσαβέλλαν ντ' Ἔστε κατασκευασθεῖσα συλλογὴ τοῦ ἰδίου. Τὰ δὲ ἀγγεῖα τοῦ *Γκούμπιο* συνδέονται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ *Γεωργίου Ἀνδρεόλι* (λεγομένου καὶ Giorgio da Ugubio). Οὗτος ἐφεῦρε καὶ νέον στιλπνὸν γάνωμα, ἀντὶ τοῦ μόνου χρυσίζοντος γνωστοῦ πρότερον, τὸ ἐρυθρόν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεκάλυπτε τὴν ἐπιφάνειαν. Πολλὰ μάλιστα ἐργαστήρια ἀπέστελλον εἰς αὐτὸν τὰ ἕτοιμα πλέον προϊόντα των διὰ νὰ ἐπιθέσῃ τὸ ἐρυθρὸν στίλβον γάνωμα, τοῦ ὁποίου τὴν κατασκευὴν ἐκράτει μυστικήν. Εἰς τὰ ἴδια ταῦτα τὰ χρώματα ἔχουν καθαρῶς διακοσμητικὸν χαρακτῆρα, τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ ὡραιότερα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα προσπαθοῦν νὰ πλησιάσουν πρὸς τὴν πραγματικότητα, ἂν καὶ μὲ περιωρισμένα χρώματα διὰ τὰς παραστάσεις. Καὶ πλαστικὸν διάκοσμον λαμβάνουν πολλὰ τούτων, ἀνάλογα δὲ πρὸς τὰς ἀρχαίας κύλικας μὲ τὴν

Digitized by Google

ἐπιγραφὴν «δεῖνα καλὸς» εἶναι τὰ ἔχοντα ἐσωτερικῶς ἐζωγραφημένην ἰδεώδη γυναικείαν μορφὴν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «bella», ὡς «Cintia bella» «Beatrice diva» κλπ. χρησιμοποιούμενα ὡς ἐρωτικὰ δῶρα.

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΛΛΑΣ ΧΩΡΑΣ

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἄρθρου τούτου εἴδομεν ὅτι ἡ Ἀναγέννησις εἶναι κυρίως προϊὸν τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ιε´ αἰῶνος ᾐσθάνθη βαθύτατα τὴν ἀνάγκην μιᾶς νέας διαμορφώσεως συνόλης τῆς πνευματικῆς του ζωῆς εἰς ὅλα τὰ πεδία τῆς ἐκδηλώσεώς της καθ' ὡρισμένην κατεύθυνσιν καὶ τάσιν. Τοιοῦτόν τι βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῶν ἄλλων χωρῶν, ὅπου ἐπίσης παρουσιάσθησαν μὲν αἱ αὐταὶ περίπου κοινωνικαὶ συνθῆκαι, ἀλλὰ δὲν ἠκολούθησαν ταύτας ἀνάλογοι ῥοπαὶ καὶ εἰς τὰς τέχνας ἐν γένει. Δύναταί τις μάλιστα νὰ εἴπῃ ὅτι ἤδη κατὰ τὴν γοτθικὴν περίοδον εἰς τὰς βορείους χώρας παρετηρήθη γενναία καλλιτεχνικὴ ὁρμὴ ἀποτελοῦσα πράγματι ἕνα εἶδος ἀναγεννήσεως, ὅπως καὶ ἐλέχθη. Ἐν τούτοις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιε´ αἰῶνος εἶναι ἀπαραγνώριστος μία θαυμαστὴ κίνησις εἰς τὴν ζωγραφικὴν εἰς τὰς Κάτω Χώρας, ὅπου, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προηγουμένην περίοδον, ἰσχυρὰ κλίσις διαγράφεται εἰς τὴν ἀκριβῆ παρατήρησιν τῆς φύσεως καὶ ἀπόδοσιν αὐτῆς. Ταύτην ὑπεβοήθησαν τεχνικαὶ ἐφευρέσεις ἢ τελειοποιήσεις, ὅπως ἡ ἐλαιογραφία τὴν ὁποίαν εὑρίσκομεν τελείως διαμορφωμένην εἰς θαυμάσιον τεχνικὸν μέσον ἐν Βελγίῳ εἰς τὸ ἐργαστήριον τῶν ἀδελφῶν *Βὰν Ἄϋκ*. Εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτην καὶ παράστασιν τῆς φύσεως γενικώτατα συναντᾶται ἡ Ἀναγέννησις αὕτη τοῦ βορρᾶ πρὸς τὸν νότον, ἀλλὰ πόση διαφορὰ μεταξύ των! Εἰς τὴν Ἰταλίαν γενικὴ καὶ ὁμόθυμος ὁρμὴ πρὸς τὴν μελέτην τῆς φύσεως, ἥτις καθίσταται βαθμηδὸν συνειδητὴ καὶ συστηματικὴ μὲ ὅλα τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς ἐπιστημονικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐν τῇ τέχνῃ, ὥστε νὰ ἀποβῇ γόνιμος καὶ καρποφόρος καὶ κτῆμα ἐσαεί.

Εἰς τὴν Ἰταλίαν δὲν ἀπέβλεψαν τόσον εἰς τὴν ἀπόδοσιν ὅλων τῶν λεπτομερειῶν ἑκάστης μορφῆς, ὅπως εἰς τὰς Κάτω Χώρας, ὅσον εἰς τὴν εὕρεσιν τῶν ὀρθῶν ἀναλογιῶν τῶν μερῶν πρὸς τὸ σύνολον, εἰς τὴν σύλληψιν τῆς κινήσεως καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπίνως ἀξιόπιστον ἀφήγησιν τῶν συμβεβηκότων. Ἔπειτα ἀνεπτύχθη εἰς τὸν βορρᾶν μᾶλλον τεχνικὴ τελειοποίησις τῶν ἐκφραστικῶν μέσων καὶ πρακτικὴ μελέτη τῆς φύσεως. Ἐδῶ π. χ. ἀποδίδεται καλῶς ἡ προοπτικὴ τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ χώρου, ἀλλ' ἐν Φλωρεντίᾳ μελετῶνται καὶ οἱ νόμοι τῆς προοπτικῆς παραστάσεως καὶ συστηματοποιοῦνται. Εἰς τὸν βορρᾶν πρὸς τούτοις λείπει ἡ πνευματικὴ ἐκείνη ἀτμοσφαῖρα, τὴν ὁποίαν ἐν Ἰταλίᾳ ἐδημιούργησαν οἱ οὑμανισταί, αἱ ἀναμνήσεις τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, τῆς ὁποίας τὰ ἐρείπια ἐφαίνοντο ἀκόμη καὶ τώρα εἵλκυον τὴν προσοχήν, καὶ ἡ πρὸς τὴν τέχνην αὐτῶν ἀκαταμάχητος τάσις.

Τέλος καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ποιά τις πρὸς τὴν φύσιν ἐπιστροφὴ εἶναι ἐντελῶς μονομερής, περιοριζομένη μόνον εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἐνῷ ἡ πλαστικὴ καθ' ὅλον τὸν ιε´ αἰῶνα ἔμεινε πιστὴ εἰς τὰς γοτθικὰς παραδόσεις, ἡ δὲ ἀρχιτεκτονικὴ χωρὶς τὴν γονιμοποιὸν ἕλξιν τῆς ἀρχαιότητος ἐξηκολούθησε τὴν ἐξέλιξιν τῶν παλαιῶν της μορφῶν. Μόνον κατὰ τὸν ιστ´ αἰῶνα, ὅτε ἡ ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐπίδρασις ἔγινε μεγίστη, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐγενικεύθη καὶ ἡ ἔννοια τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ διεμορφώθησαν πανταχοῦ παράλληλοι καλλιτεχνικαὶ μορφαὶ ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἑκασταχοῦ συνθήκας.

Θὰ διεξέλθωμεν ἐν μεγίστῃ συντομίᾳ καὶ κατὰ τὸς τέχνας συστηματικῶς τὴν κίνησιν ταύτην, ἀφήνοντες τὴν δέουσαν αὐτῆς περιγραφὴν εἰς τὸ οἰκεῖον μέρος ἑκάστης χώρας.

Ζωγραφική. — Κάτω Χῶραι: Ἀμέσως εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ιε´ αἰῶνος παρουσιάζονται ἐδῶ ῥηξικέλευθοι οἱ δύο ἀδελφοὶ *Χοῦμπερτ* καὶ *Γιὰν βὰν Ἄϋκ* μὲ τὸν περίφημον βωμὸν τῆς Γάνδης, πολύπτυχον πίνακα μὲ τὴν νέαν τεχνικὴν τῆς ἐλαιογραφίας καὶ τὴν νέαν τεχνοτροπίαν τῆς φυσικῆς ἀποδόσεως τῶν πραγμάτων. Εἰς τὰ Προσευχητάρια (Livres d'heures) τοῦ δουκὸς τοῦ Berry τῶν Παρισίων καὶ μάλιστα τοῦ Τουρίνου καὶ Μιλάνου ἔχομεν τοὺς προδρόμους τῆς λεπτομεροῦς καὶ

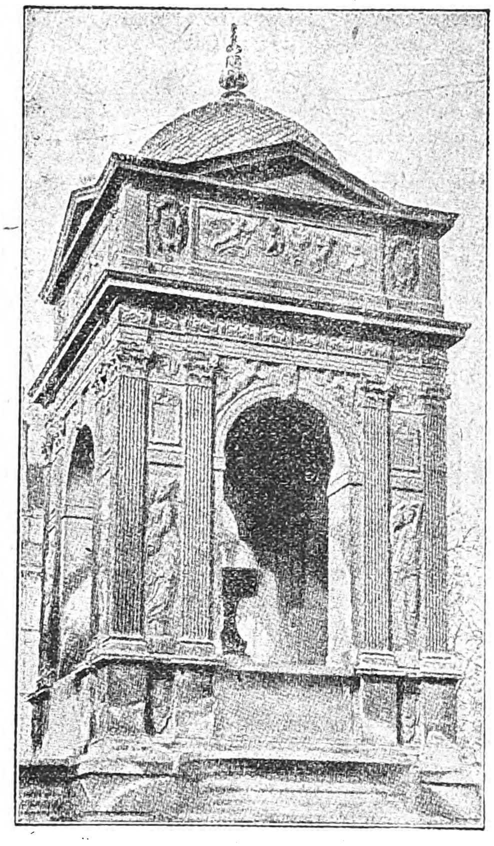

78.—Γκουζόν: *Ἡ κρήνη τῶν ἀθῴων.* *[Παρίσιοι]*

μετ' ἀγάπης παρατηρήσεως τῆς φύσεως καὶ τοῦ τοπίου, πολλοὶ μάλιστα ἀποδίδουν τὰς ὀλίγον μετὰ τὴν ἀνακάλυψίν των καείσας εἰκονογραφίας τοῦ Τουρίνου εἰς τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον *Βὰν Ἄϋκ.*

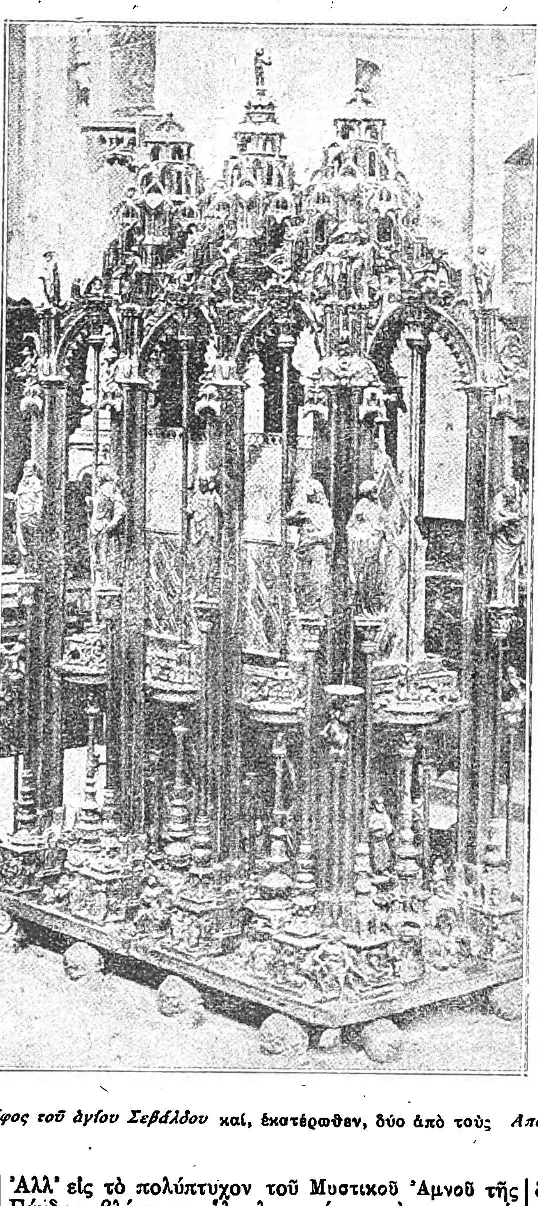

79.—Π. Φίσσερ: *Ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Σεβάλδου* καί, ἑκατέρωθεν, δύο ἀπὸ τοὺς *Ἀποστόλους* (τμήματα). *[Νυρεμβέργη]*

Ἀλλ' εἰς τὸ πολύπτυχον τοῦ Μυστικοῦ Ἀμνοῦ τῆς Γάνδης βλέπομεν ὁλοκληρωμένην τὴν προσπάθειαν ταύτην (εἰκ. 71). Τμήματα τοῦ πολυπτύχου τούτου ἦσαν ἐν Βρυξέλλαις καὶ Βερολίνῳ, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν (1918) ἐπεστράφησαν εἰς τὸ Βέλγιον καὶ ἀποκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν. Ἐδῶ θαυμάζομεν τὴν ὀξύτητα ἐκείνην τῆς παρατηρήσεως καὶ τὴν τελειότητα τῆς ἀποδόσεως τῶν φυσικῶν πραγμάτων μὲ μίαν δεξιότητα ἀπαράμιλλον. Τὴν δυνατότητα τῆς ἐκτελέσεως ταύτης ὀφείλομεν ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὸ νέον τεχνικὸν μέσον, τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐτέθη εἰς ἐφαρμογήν, τὴν ἐλαιογραφίαν. Ἡ ἱστορία ἀποδίδει (πρῶτος ὁ Ἰταλὸς βιογράφος τῆς Ἀναγεννήσεως Βαζάρι ἰσχυρίζεται τοῦτο) τὴν ἐφεύρεσιν ταύτην εἰς τοὺς ἀδελφοὺς *Βὰν Ἄϋκ*, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον βέβαιον ὅτι οὗτοι διὰ καταλλήλου ἀναμίξεως ἐλαίου μετὰ τῶν χρωμάτων ἐπέτυχον νὰ παρασκευάσουν νέον μέσον τεχνικόν, διὰ τοῦ ὁποίου κατωρθοῦτο ἀπαράμιλλος λάμψις τῶν χρωμάτων καὶ θαυμασία διαφάνεια αὐτῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ *Χοῦμπερτ* ἀπετελείωσε τὸν βωμὸν τῆς Γάνδης μὲ τὸν Μυστικὸν Ἀμνὸν ὁ ἀδελφός του *Γιάν*, τοῦ ὁποίου ἔχομεν καὶ ἄλλα ἔργα, μάλιστα Παναγίας, καὶ προσωπογραφίας λεπτοτάτης ζωγραφικῆς ἐκτελέσεως καὶ φωτισμοῦ ὡς καὶ διαυγοῦς ἀρχιτεκτονικῆς κατασκευῆς.

Τοὺς μεγάλους τούτους ἀρχηγοὺς ἠκολούθησε χορεία ὁλόκληρος καλλιτεχνῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπέδειξαν νέας κατακτήσεις καὶ προόδους εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς φύσεως. Ἀναφέρομεν πρῶτον τὸν πλήρη πάθους καὶ δραματικότητος *Ρογῆρον βὰν ντὲρ Βάϋντεν* (ἢ *ντὲ λὰ Παστύρ*), τοῦ ὁποίου αἱ αὐστηραὶ καὶ ῥεαλιστικαὶ μορφαὶ (εἰκ. 62) δὲν ἀποκρύπτουν ἢ δὲν ἐλαττώνουν τὸ βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα, τὸ ὁποῖον τὰς ἐμψυχώνει καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐπίδρασις ἦτο καταπληκτικὴ εἰς τὸν τεχνίτην τῆς Φλεμὰλ μὲ τὰ εὐρύχωρα ἐσωτερικά του. Ὁ *Οὖγο βὰν ντὲρ Γκοὺς* μὲ τὸν τρίπτυχον βωμὸν Πορτινάρι ἐν Φλωρεντίᾳ (εἰκ. 65) προκαλεῖ τὸν θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων Φλωρεντίνων ζωγράφων. Αὐστηρὸς τὰς μορφὰς ἀλλὰ μὲ δύναμιν ἀφηγηματικὴν καὶ συνθετικὴν εἶναι ὁ ἐξ Ὀλλανδίας *Ντὶρκ Μπάουτς* (Dirk Bouts), ἐνῷ γλυκὺς καὶ χαρίεις μὲ ἤρεμον αἰσθηματικότητα καὶ θρησκευτικὴν κατάνυξιν παρουσιάζεται ὁ ἐκ Γερμανίας μαθητὴς τοῦ *Βὰν ντὲρ Βάϋντεν* ἐν Μπρούζ ἐργασθεὶς *Χὰνς Μέμλιγκ*. Τούτου θαυμάζομεν τὴν ἀκρίβειαν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν πραγμάτων, τὸν πλοῦτον τοῦ χρώματος καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν μορφῶν. Τρυφερότητα γλυκεῖαν καὶ θέλγητρον ἀποπνέουν αἱ Παναγίαι του (εἰκ. 72), μάλιστα εἰς τοὺς μικροὺς πίνακας καὶ τὰ τρίπτυχά του μὲ τὰς ζωντανὰς μορφὰς τῶν δωρητῶν, μία δὲ μυστικὴ θρησκευτικὴ χαρὰ περιίπταται εἰς τὸ πολύπρακτον λυρικὸν δρᾶμα τῶν Ἑπτὰ χαρῶν τῆς Παναγίας ἢ τῶν Ἑπτὰ θλίψεων, ἐν ᾧ μὲ ἄφραστον χάριν καὶ ζωηρότητα ἐπικὴν ἐκτυλίσσονται εἰς τὰς παρειὰς τῆς Λειψανοθήκης της τὰ ταξίδια καὶ ὁ μαρτυρικὸς θάνατος τῆς ἁγίας Οὐρσούλης. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ *Μέμλιγκ* ἵσταται ὁ *Γεράρδος Δαυΐδ*, τελευταῖος ἀντιπρόσωπος τῆς παλαιᾶς σχολῆς τῆς Μπρούζ, ὅπου ἦλθε καὶ ἐγκατεστάθη ἐξ Ὀλλανδίας. Παραλαβὼν τοῦ *Μέμλιγκ* τὴν χάριν ἐμεγέθυνε καὶ ηὔρυνε τὴν ἐμφάνισιν τῶν μορφῶν, ἐξηυγένισε τὴν σύνθεσιν καὶ εὗρεν ἁρμονικώτερα χρώματα καὶ πλουσιώτερα. Τὰ ὡραιότερα ἔργα του εἶναι ἡ Βάπτισις τοῦ Χριστοῦ (Μουσεῖον Μπρούζ) καὶ ἡ Παναγία ἐν μέσῳ ἁγίων τοῦ Μουσείου τῆς Ρουέν.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ιε´ αἰῶνος ἔπαυσεν ὁ καλλιτεχνικὸς βίος τῆς Μπρούζ, ὅπως ἔπαυσε καὶ ὁ ἐμπορικός της διὰ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ λιμένος της. Τότε ἀνεφάνη ἡ Ἀμβέρσα καὶ ἡ μεγαλυτέρα ἐπικοινωνία ἔφερεν εἰς ἐπαφὴν τὰς Κάτω Χώρας πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὁπόθεν ἤρχισε νὰ πνέῃ ἰσχυρότερον ὁ νέος ἄνεμος τῆς Ἀναγεννήσεως, γενόμενος αἰσθητὸς καὶ εἰς τὰς Κάτω Χώρας. Μεγαλυτέρα κίνησις καὶ ζωὴ εἰσβάλλει εἰς τὰς εἰκόνας, λεπτοτέρα κομψότης καὶ ἐλευθερία περιβάλλει τὰς μορφὰς καὶ ἀτομισμὸς καὶ ἀξιοπρέπεια διακρίνει τὰ πρόσωπα. Ἡ σύνθεσις γίνεται κανονικωτέρα καὶ στερεά, ἡ δὲ ἔκφρασις μᾶλλον συγκρατημένη καὶ ὑψηλή. Ὁ κύριος μέγας ἀντιπρόσωπος τῆς σχολῆς τῆς Ἀμβέρσης εἶναι ὁ *Καντὲν Ματσάϋς*, ζωγράφος πολυμερὴς καὶ ποικίλος, ἀποδόσας μὲ δύναμιν καὶ αἴσθημα θρησκευτικὰς παραστάσεις καὶ προσωπογραφίας (εἰκ. 73). Ὀνομαστὸς σύγχρονός του ἦτο ὁ *Λουκᾶς βὰν Λάϋντεν*. Ἐλάχισται εἶναι αἱ εἰκόνες του, ἀλλὰ τὴν φήμην του ὀφείλει εἰς τὰς λεπτοτάτας του χαλκογραφίας, ὅπου μὲ ἀκρίβειαν καὶ τεχνικὴν δεξιότητα ἡρμή

Digitized by Google

νευσε βιβλικὰς ἱστορίας, ἐνδύσας αὐτὰς μὲ σύγχρονον λαϊκὸν ἔνδυμα καὶ μὲ καλλιγράμμους ἐνίοτε μορφάς.

Ἀλλ' ἡ μεγαλυτέρα ἐπικοινωνία πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἔφερε καὶ τοὺς Φλαμανδοὺς καλλιτέχνας ἐκεῖ, ὅπου προσῳκειώθησαν τὰς ἰταλικὰς μεθόδους, τὰς ὁποίας εἰσήγαγον καὶ εἰς τὴν πατρίδα των. Μεταξὺ αὐτῶν ἀξιομνημόνευτος εἶναι ὁ *Γιὰν Γκόσαρτ* ἢ *Μαμπύζ*, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἀκολουθῶν τὴν ἐγχώριον παράδοσιν, ἐζωγράφει βραδύτερον κατὰ τὸν ἰταλικὸν ρυθμόν. Ἐπίσης καὶ ὁ *Βὰν Ὀρλάϋ*. Οἱ ζωγράφοι οὗτοι ἀνήκουν εἰς τοὺς λεγομένους *ρωμανίζοντας*, τοὺς μιμουμένους δηλαδὴ τὴν ἰταλικὴν τέχνην. Τελευταῖον ἀναφέρομεν τὸν ἱκανώτατον προσωπογράφον *Ἀντώνιον Μῶρον*, ὅστις, ἀκριβῶς πρόδρομος τοῦ *Ρούμπενς*, ἐζωγράφησεν εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς καὶ ἀπήλαυσε μεγάλης φήμης. Ἡ παλαιὰ ὅμως πηγαία ἔμπνευσις καὶ ζωτικότης τῆς σχολῆς ἔπαυσεν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τούτους τῆς ἔξωθεν ἐρχομένης τέχνης, ἥτις ἔγινε κοινῶς δεκτή. Ἀλλὰ δὲν κατωρθώθη νὰ σβεσθῇ ἐντελῶς καὶ ὁ ἐγχώριος ρυθμὸς εἰς τὰς Κάτω Χώρας. Ὁ παράξενος καὶ λίαν ἐνδιαφέρων τύπος ζωγράφου τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι ὁ *Ἱερώνυμος Μπός*, ὅστις εἰκονίζων τοὺς καταδίκους τῆς δευτέρας παρουσίας ἐπινοεῖ τὰς διαβολικὰς ἐκείνας μορφάς, εἰς τὰς ὁποίας συνενώνει μὲ ἀξιοθαύμαστον ρεαλισμὸν κεφαλάς, μέλη, πτέρυγας, πόδας διαφόρων ζῴων εἰς ἀνθρώπους-τέρατα δαιμονικῆς φαντασίας. Καὶ εἰς τὰς λαϊκάς του σκηνὰς πάλιν εἰκονογραφεῖ λαϊκὰς παροιμίας, γεμίζει αὐτὰς μὲ ἄφθονον σατιρικὸν σκῶμμα καὶ εὐτραπέλους ἀπόψεις.

Τούτου συνεχιστὴς καὶ τελειωτὴς εἶναι ὁ μέγας *Πίτερ Μπρόϋγκελ ὁ πρεσβύτερος*, ὁ λεγόμενος «Χωρικὸς» ἐκ τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα κατὰ προτίμησιν τὸν ἀπησχόλησαν. Διότι κυρίως τοὺς χωρικοὺς ἐμελέτησεν ἀενάως μὲ ἀγάπην καὶ τοὺς ἀπέδωκε μὲ ἀκρίβειαν καὶ χρῶμα ἄξιον θαυμασμοῦ. Ἡ Βιέννη κατέχει τὰ περισσότερα τῶν ἔργων του. Εἰς αὐτὰ δεικνύει μὲ βαθὺ ψυχολογικὸν βλέμμα τὴν ψυχὴν τῶν χωρικῶν, τοὺς ὁποίους πρὸς τούτοις μεταχειρίζεται πρὸς εἰκονογράφησιν λαϊκῶν παροιμιῶν, ὡς οἱ Τυφλοὶ τοῦ Μουσείου Νεαπόλεως (εἰκ. 74), ἡ Φωλεὰ τῆς Βιέννης κτλ. Τὴν ἀφελῆ ζωὴν τῶν χωρικῶν βλέπομεν ἀριστοτεχνικῶς εἰς τὸν Χωριάτικον Γάμον του, εἰς τὸ Πανηγύρι, ἐνῷ εἰς τοὺς Κυνηγοὺς εἶναι ὑπέροχος ἡ τοπογραφία μὲ τὴν χιονισμένην κοιλάδα, ὅπου προβάλλονται ὡς μαῦραι κηλῖδες τὰ ὑψηλὰ γυμνὰ δένδρα, οἱ ἄνθρωποι, οἱ κύνες. Τοῦ προκατόχου του *Μπὸς* τὸ πνεῦμα βλέπομεν πάλιν εἰς ἄλλους πίνακάς του ὡς εἰς τὴν Μάχην τῆς Τεσσαρακοστῆς καὶ τῶν Ἀπόκρεω μὲ τὸ χονδρὸν σατιρικὸν σκῶμμα καὶ εὔθυμον πνεῦμά του. Εἰς τὰς θρησκευτικὰς παραστάσεις ἐπίσης παρέχει πρωτοτύπους συνθέσεις, ὅπου πάλιν οἱ χωρικοί του παίζουν σπουδαῖον πρόσωπον. Ἐν γένει εἰς τὸν *Μπρόϋγκελ* ἔχομεν ἕνα μέγαν ζωγράφον τῶν Κάτω Χωρῶν, ὅστις χωρὶς οὐδὲν νὰ προσλάβῃ τῆς ἰταλικῆς τέχνης, τὴν ὁποίαν ἐγνώρισε κατὰ τὸ εἰς Ἰταλίαν ταξίδιόν του, ἀνεδείχθη λεπτότατος παρατηρητὴς τῆς φύσεως καὶ θαυμαστὸς δημιουργὸς ἀντλῶν τὴν δύναμίν του ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος του, τὴν ὁποίαν ἀπεικόνισε.

80 — Ἡ Παναγία τῆς Νυρεμβέργης.
[«Γερμανικὸν Μουσεῖον»—Νυρεμβέργη]

Γαλλία: Εἰς τὴν Γαλλίαν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ιδ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιε' αἰῶνος ζωηρὰ ρεαλιστικὴ κίνησις εἶχεν ἀρχίσει εἰς τὴν τέχνην. Εἰς τὰ προσευχητάρια ὁ δοὺξ τοῦ Μπερρὺ στρέφων τὰ φύλλα ἔβλεπεν ἀκριβῆ τὴν εἰκόνα τῶν συγχρόνων πραγμάτων, τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους μὲ πᾶσαν ἀλήθειαν εἰκονισμένας, τὰς βασιλικὰς ἐπαύλεις καὶ τὰ πραγματικὰ τοπία, τὰ ὁποῖα διήρχετο κατὰ τὰς ἐκστρατείας ἢ τὰ κυνήγιά του. Καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα καὶ αἱ μεταβολαὶ τοῦ φωτισμοῦ γίνονται τώρα αἰσθηταὶ καὶ ἀποδίδονται. Ἀρκεῖ νὰ ἴδῃ τις τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου εἰς τὴν μικρογραφίαν τοῦ βιβλίου τῆς «Ἐρωτευμένης καρδίας» (le livre du «Coeur d'amour épris» Βιβλιοθ. Βιέννης) διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὸ πρωϊνὸν φῶς ποὺ διασκορπίζει τὰ ὑποχωροῦντα ἡμίφωτα τῆς νυκτός. Εἰς τὰ βόρεια, μεγαλυτέρα ὑπῆρχε σχέσις μεταξὺ Φλάνδρας καὶ Γαλλίας, ὅπου εἰς τὴν σχολὴν τῆς Ἀμιένης ἔδρασεν ὁ *Σίμων Μαρμιόν*, κυρίως μικρογράφος. Μᾶλλον ἀνεξάρτητος καὶ αὐτοτελὴς ἦτο ἡ σχολὴ ἡ τουραινικὴ μὲ τὸν ἐπίσης κυρίως βιβλιοζωγράφον *Ζιὰν Φουκέ*, ὁ ὁποῖος εἰσάγει ὅλην τὴν μικρὰν οἰκιακὴν ζωὴν καὶ τὰς ζωντανάς του προσωπογραφίας εἰς τὴν τέχνην μακρὰν παντὸς λυρισμοῦ καὶ καλλιγραφικῆς τάσεως. Μαθητής του ἦτο ὁ *Μπουρντισιόν*, ὅστις ἐγνώρισεν ἤδη τὴν ἰταλικὴν τέχνην, τῆς ὁποίας τὴν ἁπαλὴν πλαστικότητα ἀναμιγνύει μὲ τὸν βόρειον ρεαλισμὸν καὶ τὴν γαλατικὴν χάριν. Μαθητὴς τοῦ *Φουκὲ* ἦτο καὶ ὁ δυνατὸς *τεχνίτης ἐκ Μουλὲν* (Maître de Moulins), εἰς τὸν ὁποῖον βλέπομεν περισσότερον ἐκδήλους τὰς τεχνικὰς προόδους τῆς λεοναρδείου σχολῆς τοῦ μαλακοῦ καὶ θωπευτικοῦ σκιόφωτος, τὸ ὁποῖον πλάττει τὰς μορφάς.

Καὶ ἡ Προβηγκία δὲν ὑστέρησεν εἰς τὴν κίνησιν αὐτὴν διὰ τοῦ τραχέος καὶ ἀφελοῦς *Νικολάου Φρομάν*. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ιστ' αἰῶνα παρὰ τὰς προσπαθείας τῶν Γάλλων βασιλέων διὰ τῆς προσκλήσεως μεγάλων Ἰταλῶν καλλιτεχνῶν (*Λεονάρδου, Ντὲλ Σάρτο, Τσελλίνι*) νὰ ζωογονήσουν τὴν γαλλικὴν τέχνην, αὕτη οὐδὲν πλέον παρήγαγε πλὴν τῆς προσωπογραφίας εἰς τὴν ὁποίαν ὁ πατὴρ καὶ υἱὸς *Κλουὲ* μᾶς ἀφῆκαν βαθέως ψυχολογημένα πορτραῖτα ἀπέναντι τῶν λαμπρῶν ἀλλὰ κούφιων τοιχογραφιῶν τῶν Βολωναίων ζωγράφων, οἱ ὁποῖοι ἐκόσμουν τότε τὰς βασιλικὰς ἐπαύλεις.

Γερμανία: Διάφορος ὑπῆρξεν ἡ ἐξέλιξις τῆς ζωγραφικῆς ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ἐλλείψει ἑνὸς πολιτικοῦ κέντρου πλεῖσται προσπάθειαι ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων ἔμειναν μεμονωμέναι καὶ ἀσυστηματοποίητοι, ὥστε δὲν παρήγαγον γενναῖόν τι ἔργον κατὰ τὸν ιε' αἰῶνα. Γενικῶς ὅμως οὐδέποτε ἐγκατελείφθη ἡ γοτθικὴ ἀντίληψις τῆς τέχνης, ἂν καὶ παρατηροῦμεν βαθμιαίαν ἐξέλιξιν ἀπὸ τὰς καλλιγράμμους πλήρεις χριστιανικοῦ μυστικισμοῦ γλυκείας Παναγίας τοῦ Λόχνερ, τὰς χωρὶς βάθος καὶ ἀτμοσφαῖραν μέχρι τῆς πλήρους κατακτήσεως τοῦ χώρου καὶ τῆς φύσεως. Διάφοροι σχολαὶ ἐν Φραγκωνίᾳ καὶ Σουαβίᾳ καὶ ἐν Βαυαρίᾳ ἀρχίζουν μίαν πλήρη ζωῆς κίνησιν, ὅπου διακρίνονται οἱ *Μόζερ, Μοῦλτσερ* καὶ μάλιστα ὁ *Βίτζ*, ἀνεξαρτήτως τῆς φλαμανδικῆς καλλιτεχνικῆς δράσεως, τῆς ὁποίας ἡ ἐπίδρασις γίνεται πλέον καταφανής, μάλιστα κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ιε' αἰῶνος. Γενικῶς εἰπεῖν ἀρχομένου ἢ μᾶλλον ἀπὸ τῆς τρίτης δεκάδος τοῦ ιε' αἰῶνος, ἡ τέχνη κατέρχεται ἀπὸ τὴν ὑπερφυσικὴν

Digitized by Google

μεσαιωνικὴν ἀντίληψιν εἰς μᾶλλον ὑλικὴν ἄποψιν τῶν πραγμάτων· βαθμηδὸν μετὰ ταῦτα στρέφεται ἡ προσοχὴ πρὸς τὴν φύσιν, τὴν παρατήρησιν καὶ ἀπόδοσιν αὐτῆς, μάλιστα κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος καὶ τέλος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιστ´ ἔρχεται ἡ ὀργάνωσις καὶ συστηματοποίησις.

81.—Λεσκό: *Λοῦβρον* (Νοτιοδυτικὴ πλευρὰ) *(Παρίσιοι)*

Ἐν τῷ μεταξὺ εἷς δυνατὸς χειριστὴς τῆς γραμμῆς ἐμφανίζεται, ὁ *Σιονγκάουερ* καὶ ἡ ζωὴ τῆς Νυρεμβέργης δημιουργεῖ τὸ περιβάλλον ὅπου θὰ λάμψῃ ἡ μεγάλη μορφὴ τοῦ *Νιύρερ*, ὅστις συνδυάζει ἐντός του δύο ἀντιθέτους τάσεις: τὴν ἐσωτέραν γερμανικήν του ψυχήν, τὴν ἔχουσαν τὰς ρίζας εἰς τὰς γοτθικὰς παραδόσεις, καὶ τὸ νέον πνεῦμα τῆς ἀκαταπονήτου μελετης τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀποδόσεώς αὐτῆς εἰς καθαρὰς μορφάς. Ἡ πάλη τῶν δύο τούτων κατευθύνσεων τῆς ψυχῆς τοῦ *Ντύρερ* οὐδέποτε ἔπαυσε καὶ παρὰ τὰ ἐπανειλημμένα ταξίδιά του εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν παρατεταμένην παραμονήν του ἐν Βενετίᾳ, οὐδέποτε ἢ ἐν μέρει μόνον ἡ κρυσταλλίνη ἰταλικὴ μορφὴ τῆς Ἀναγεννήσεως ἐξενίκησε τὴν τραχεῖαν γερμανικὴν ἐκφραστικότητα εἰς τὰ πρόσωπα καὶ τὰς ταραχώδεις καὶ θλωμένας γραμμάς, ἂν καὶ ἐξύψωσε καὶ ἐξηυγένισε τὴν καλλιτεχνικήν του ἀντίληψιν. Υἱὸς χρυσοχόου εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν καλλιτέχνης τῆς ἐκφραστικῆς γραμμῆς. Διὰ τοῦτο ἀνεδείχθη μέγας εἰς τὴν ξυλογραφίαν καὶ χαλκογραφίαν. Εἰς τὴν πρώτην εὗρε νέους τεχνικοὺς τρόπους ἐκφράσεως, καὶ εἶναι περίφημοι ἀπὸ τὰ 14 φύλλα τῆς Ἀποκαλύψεως οἱ «τέσσαρες ἱππεῖς». Συγχρόνως ἤρχισε τὸ «Μεγάλα Πάθη» καὶ ὕστερον τὸν «Βίον τῆς Παναγίας». Εἰς τοῦτον κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ὁρμητικὰς γραμμὰς τῆς Ἀποκαλύψεως γίνεται ἤρεμος καὶ αἰσθηματικός. Ἡ τεχνική του ἔχει μαλακωτέρας ἐκφράσεις καὶ ἀποχρώσεις. Θαυμάσιος εἶναι ὁ ἀποχωρισμὸς τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῆς μητρός του. Ἔτι λεπτότερος καὶ μὲ μεγαλύτερα ἀποτελέσματα εἶναι εἰς τὰς χαλκογραφίας του μάλιστα μὲ τὰ Μικρὰ Πάθη (Kleine-Kupferstich—Passion), ὅπου ὄχι μόνον δεικνύει ἀσύνηθες ἐφευρετικὸν τάλαντον εἰς τὰς διαφόρους ἀποδόσεις τῶν αὐτῶν σκηνῶν, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ ἀπαραμίλλως ὅλας τὰς ἐκφραστικὰς δυνατότητας τῆς τεχνικῆς. Ἄξιαι θαυμασμοῦ εἶναι ἰδιαιτέρως αἱ χαλκογραφίαι του «Ὁ ἱππότης», «ὁ θάνατος καὶ ὁ διάβολος», ὁ «ἅγιος Ἱερώνυμος» καὶ ἡ «Μελαγχολία». Ποῖον βάθος καὶ ἀκρίβειαν παρατηρήσεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν φύσιν δεικνύουν ἐπίσης καὶ τὰ σχέδιά του, τὰ ὁποῖα μελετοῦν τὰ χόρτα, τὰ ἄνθη, τὰ ζῷα καὶ τὰ θαυμάσια τοπία εἰς ἀφάνταστον πλοῦτον ποικιλίας.

Πολυμερὴς ἐπίσης ἦτο καὶ ἡ ζωγραφική του παραγωγὴ εἰς προσωπογραφίας (εἰκ. 73) καὶ θρησκευτικὰς παραστάσεις. Τὸ εἰς τὴν Ἰταλίαν ταξίδιον ἔσχε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ καὶ μετέβαλεν ὁπωσδήποτε τὰς καλλιτεχνικάς του τάσεις. Ἡ Παναγία τῶν ρόδων τῆς Πράγας, ὁ βωμὸς Παουμγκαῖρτνερ τοῦ Μονάχου καὶ ἡ Ἁγία Τριὰς τῆς Βιέννης παρέχουν δείγματα τῆς δυνάμεώς του· μάλιστα εἰς τὸ τελευταῖον ἐξυψοῦταί πως εἰς μνημειώδη σύνθεσιν ἔχουσάν τι τοῦ μεγαλειώδους πνεύματος τῆς ἀκμῆς τῆς Ἀναγεννήσεως. Τὸ ταξίδιόν του εἰς τὰς Κάτω Χώρας ἀνύψωσε τὴν γραφικήν του ἀντίληψιν καὶ τὸ βλέπομεν εἰς τὰς ἐξόχους προσωπογραφίας του, ὅπως εἰς τὸν Ἴμχοφ τῆς Μαδρίτης, τὸν ζωγράφον Βὰν Ὀρλάϋ τῆς Δρέσδης καὶ μάλιστα τὸν Χολτσοῦερ τοῦ Βερολίνου, ὅπου ἡ τελειότης τῆς ζωγραφικῆς ἐκτελέσεως δὲν παραβλάπτει τὴν δύναμιν καὶ σταθερότητα τῆς ἐκφράσεως. Τὸ ἐπιστέγασμα ὅμως τῆς ζωγραφικῆς του συγκεντρώσεως ἀποτελοῦν οἱ τέσσαρες Ἀπόστολοι τοῦ Μονάχου (εἰκ. 76), ὅπου ἡ τέχνη του λαμβάνει τὴν ἁπλότητα ἐκείνην καὶ τὸ μεγαλεῖον, τοῦ ὁποίου τὸ μυστικὸν μόνον οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως κατέχουν. Μεγάλαι, ἁπλαῖ, σχεδὸν ὑπερφυσικοῦ μεγέθους μορφαὶ καταλαμβάνουν μὲ τὸν κλειστὸν καὶ μονοκόμματον ὄγκον των ὁλόκληρον τὸν πίνακα, τοῦ ὁποίου τὴν ἀτμοσφαῖραν γεμίζει ὁ δυνατὸς πνευματικὸς χαρακτηρισμός. ὁ ἀναδιδόμενος ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν Ἀποστόλων. Ἐδῶ ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Πέτρος κύπτοντες εἰς τὴν ἀνοικτὴν Βιβλον, μελετηταὶ καὶ θεωρητικοὶ ἄνδρες· ἀπέναντί των ὁ Παῦλος καὶ ὁ Μᾶρκος, ὁ πρῶτος κρατῶν κλειστὴν τὴν Βιβλον, ἀλλ' ἀποφασισμένος πάσῃ θυσίᾳ νὰ τὴν ὑπερασπίσῃ, ὡς καὶ ὁ δεύτερος μὲ τὸ λάμπον βλέμμα καὶ τὴν ὁρμητικὴν στάσιν. Οἱ τύποι τῆς σκέψεως καὶ τῆς πράξεως, οἱ ἐρευνηταὶ τῆς ἀληθείας καὶ οἱ ἀγωνισταὶ τῆς ἀληθείας. Εἰς τὸ ἐπιβλητικὸν τοῦτο μεγαλεῖον τῶν μορφῶν καὶ τῆς πνευματικῆς ἐκφράσεως ἔφθασεν ὁ *Ντύρερ* διὰ τῶν ἁπλουστάτων μέσων, παραλείψας ὅλας ἐκείνας τὰς μικρολεπτομερείας τῶν παλαιῶν του ἔργων καὶ μόνον ἐντείνων καὶ ἐνισχύων τὰ κύρια σημεῖα τῆς εἰκόνος. Τὸ μέγα τοῦτο ὅμως ἔργον ἦτο καὶ τὸ κύκνειον ἔργον του.

Γνησίαν γοτθικὴν ψυχὴν εἰς τὸν ὠμὸν ρεαλισμὸν καὶ τὴν ἀγρίαν ἐκφραστικότητα τῶν προσώπων ἔχει ὁ *Γκρύνεβαλντ*, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν πολύπτυχον βωμὸν τοῦ Ἰσεγχάϊμ (Μουσεῖον Κολμὰρ τῆς Ἀλσατίας) φθάνει εἰς ὕψος παθητικῆς ἐκφραστικότητος καὶ μὲ τὰς στάσεις καὶ χειρονομίας, ἀλλὰ κυρίως μὲ τὸ φῶς καὶ τὸ χρῶμα. Εἰς τὸ τελευταῖόν του ἔργον Ἔρασμος καὶ Μαυρίτιος τοῦ Μονάχου ἐγγίζει τὰ ὅρια τοῦ κλασσικοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἁπλότητος.

Πλὴν τοῦ τοπιογράφου *Ἀλιντόρφερ* καὶ τοῦ ἀφελοῦς καὶ μὲ αἴσθημα *Λουκᾶ Κράναχ* ὁ δεύτερος μέγας Γερμανὸς καλλιτέχνης τῆς Ἀναγεννήσεως εἶναι ὁ *Χὰνς Χολμπάϊν* ὁ νεώτερος. Εἰργάσθη κυρίως ἐν Βασιλείᾳ τῆς Ἑλβετίας καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Ἀγγλίᾳ ὅπου καὶ ἀπέθανε. Γνωστὴ εἶναι ἡ Παναγία τοῦ δημάρχου Μάγερ (ἐν Ντάρμσταντ) καὶ ἡ μεγάλη του ξυλογραφικὴ δρᾶσις, τῆς ὁποίας περίφημος εἶναι ὁ Χορὸς τῶν Νεκρῶν εἰς 45 μικρὰ φύλλα, ὅπου μὲ ἀνεξάντλητον φαντασίαν, αἴσθημα καὶ χιοῦμορ περιγράφει τὴν δύναμιν τοῦ θανάτου ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων πάσης τάξεως καὶ δράσεως. Ἀλλὰ τὸ μεγαλεῖόν του ἔγκειται εἰς τὴν προσωπογραφίαν. Κατ' ἀρχὰς ἐπεκτεινόμενος εἰς πλείστας λεπτομερείας τοῦ περιβάλλοντος, ἀλλὰ μὲ θαυμαστὴν ὀξύτητα σχεδίου καὶ χρωματισμοῦ, γνωρίζει ν' ἀποδίδῃ τὴν ἐσωτέραν ψυχὴν τοῦ εἰκονιζομένου. Οὕτως εἰς τὸν Γεώργιον Γκύζην τοῦ Βερολίνου (εἰκ. 77), τὸ ζεῦγος Μάγερ, τὸν Ἄμερμπαχ ἐν Βασιλείᾳ. Ἀλλὰ βαθμηδὸν γίνεται ἁπλούστερος: περιορίζεται εἰς αὐτὸ τὸ εἰκονιζόμενον πρόσωπον, τοῦ ὁποίου τὴν ψυχὴν ἀναγινώσκομεν εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς φυσιογνωμίας. Ἡ πολυχρωμία ὑποχωρεῖ εἰς λιτότερον καὶ ἁπλούστερον χρωματισμόν, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ χαρακτὴρ λαμβανει στερεότητα καὶ παγιότητα ἐμφανίσεως. Τοῦτο φαίνεται εἰς τὸν Sieur de Moreite, Γάλλον εὐπατρίδην (Δρέσδη), τὸν γερακάρην τῆς αὐλῆς τῆς Ἀγγλίας Τσέζεμαν (Χάγη), τὴν βασίλισσαν Ζιὰν Σέϋμουρ (Βιέννη), τὸν αὐλικὸν ὀδοντίατρον Τσιάμπερς (Βιέννη).

Πλαστική.—Γαλλία: Κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσαίωνος εὗρεν ἐν Γαλλίᾳ ἡ πλαστικὴ τόνους, οἱ ὁποῖοι καθ' ὅλον τὸν ιε´ αἰῶνα, ἂν δὲν ἔχουν ὁλόκληρον τὸ πνεῦμα τῆς νέας περιόδου, μᾶς συγκινοῦν ὅμως βαθύτατα μὲ τὸν τραχὺν ρεαλισμὸν καὶ τὸ δραματικόν των πάθος. Αἱ μνημειώδεις μορφαὶ τοῦ *Κλάους Σλοῦτερ* εἰς τὸ φρέαρ τοῦ Μωϋσῆ, οἱ «θρηνοῦντες» τοῦ τάφου Φιλίππου τοῦ Τολμηροῦ καὶ οἱ φέροντες τὴν ἐπιτύμβιον πλάκα, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι ἐξηπλωμένος ὁ Φι-

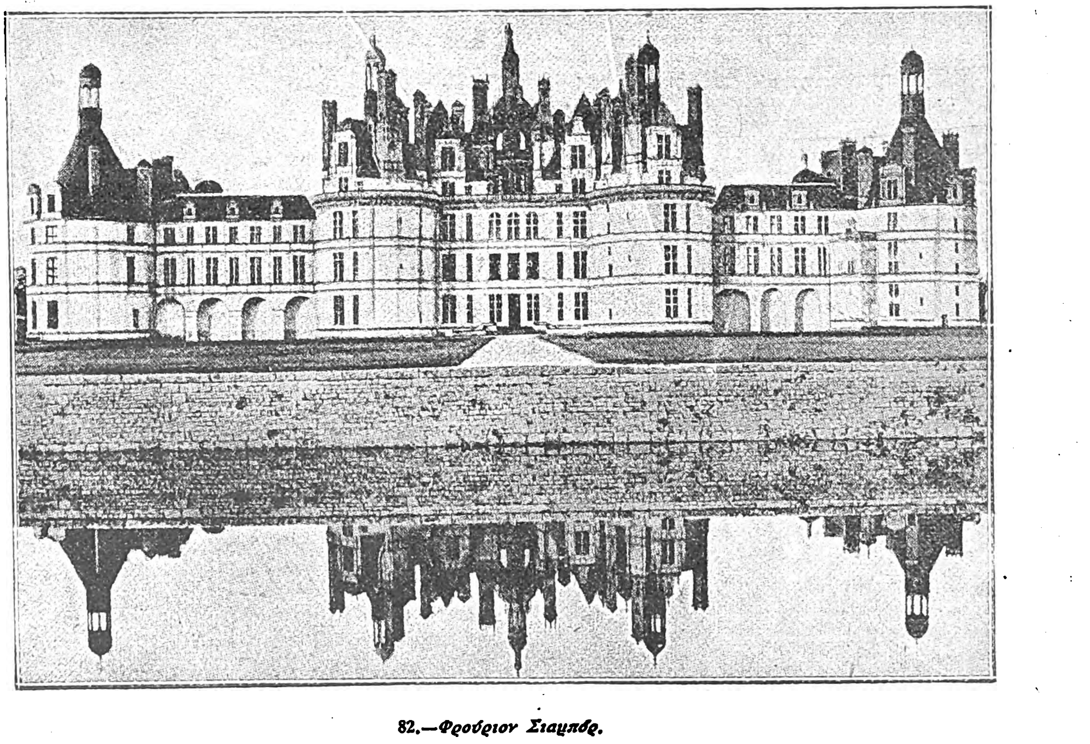

82.—*Φρούριον Σιαμπόρ.*

Digitized by Google

λιππος Pot, πένθιμοι ὄγκοι ἐνδύματος, τοῦ ὁποίου πᾶσα πτυχὴ καὶ ἐπιφάνεια εἶναι καὶ λυγμὸς πνιγόμενος ἀπὸ τὴν βαρεῖαν θλῖψιν καὶ αἱ τεθλιμμέναι Παναγίαι καί, οἱ θνήσκοντες Χριστοὶ εἶναι μαρτύρια τῆς τελευταία, ταύτης πνοῆς τῆς γοτθικῆς ψυχικῆς διεγέρσεως, μὲ τὴν ἔξαρσιν τῆς

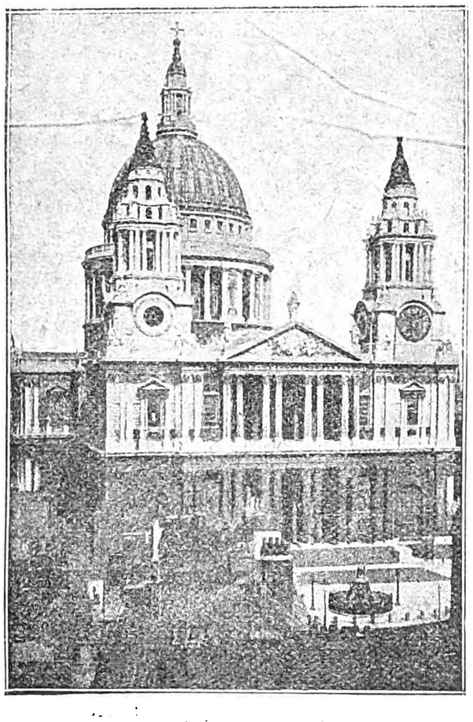

83.—Ρέν: *Ἅγιος Παῦλος.* *(Λονδῖνον)*

ψυχικῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν ἄγνοιαν τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον μόλις εἶναι αἰσθητὸν κάτω ἀπὸ τὰς βαρέως κυμαινομένας πτυχάς. Μόνον κατὰ τὸ τέλος τοῦ ιε΄ αἰῶνος καταπραΰνεται ἡ βιαιότης αὕτη εἰς τὸν ἅγιον Μαυρίκιον τῆς Ὀρλεάνης, τὴν χαρίεσσαν κεφαλὴν τῆς Sainte Fortunade, καὶ ἐνδύεται ὡραίας μορφάς, ὡς τοῦ *Michel Colombe,* τὸ ἐπιτύμβιον μνημεῖον τοῦ Φραγκίσκου Β΄. Κατὰ τὸν ιστ΄ αἰῶνα πλέον ἡ Ἀναγέννησις κυριεύει ὅλας τὰς μορφὰς εἰς τὴν θρησκευτικὴν σοβαρότητα τοῦ *Ligier Richier,* τὴν ἑλληνικὴν ζωηρότητα καὶ χάριν τοῦ *Jean Goujon* (Μνημεῖον δουκὸς Brézé, Κρήνη τῶν ἀθώων, — εἰκ. 78) καὶ τὴν δύναμιν τοῦ *Germain Pilon.*

Γερμανία: Ζωηροτάτη ἦτο καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἡ κίνησις τῆς πλαστικῆς, ὅπου μάλιστα ἐκαλλιεργήθη καὶ ἡ ξυλογλυπτικὴ εἰς τοὺς βωμούς, ἱερὰ κτλ. Ρωμαλέος τεχνίτης ἀνεδείχθη ἐδῶ ὁ *Φάϊτ Στὸς* ἐκ Νυρεμβέργης, τοῦ ὁποίου οἱ δύο ἐσταυρωμένοι τοῦ Γερμανικοῦ Μουσείου καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου τῆς Νυρεμβέργης εἶναι ἔξοχα ἔργα εἰς τὴν νατουραλιστικὴν διάπλασιν καὶ τὴν ἀξιοπρεπῆ καὶ εὐγενῆ στάσιν. Γοτθικὸς εἶναι ὁ *Ἀδὰμ Κράφτ,* καὶ δεινὸς τεχνίτης τοῦ ἐνδύματος ὁ *Τίλμαν Ριμενσνάϊντερ,* ὁ εἰς τὸ ξύλον καὶ τὸν λίθον ἐργασθείς. Τούτους πάντας ὑπερέβη ὁ *Πέτρος Φίσερ,* δημιουργήσας μὲ τὸν μπροῦντζον ἔργα πλήρη φυσικότητος, ζωῆς

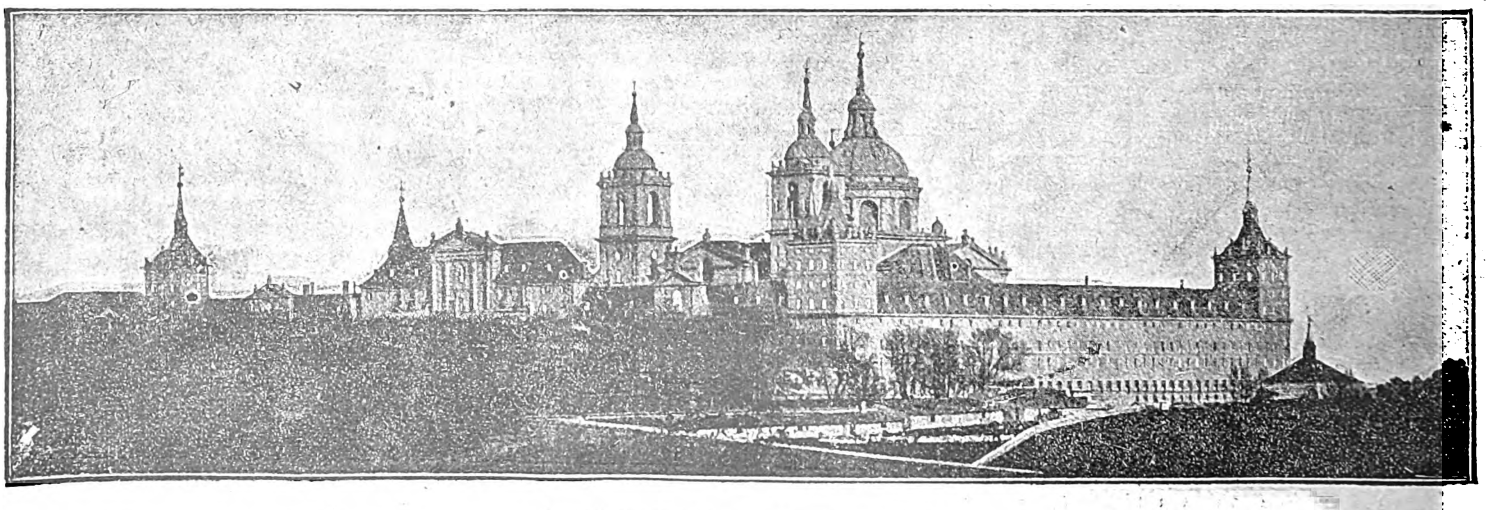

85.—Τὸ *Ἐσκοριὰλ* (Ἀνάκτορον - Μοναστήριον). *(Μαδρίτη)*

καὶ εὐγενείας. Περίφημος εἶναι ἡ μπρούντζινος θήκη διὰ τὴν ἀργυρᾶν σαρκοφάγον τοῦ Σεβάλδου ἐν Νυρεμβέργῃ μὲ τοὺς ἀποστόλους καὶ προφήτας, λεπτότατα χαρακτηρισμένας καὶ εὐγενεῖς μορφάς, καὶ πλείστας ἄλλας ποικίλων θεμάτων μορφὰς καὶ παντοῖα ζῷα (εἰκ. 79). Ἐλεύθερα, πλήρη ζωῆς καὶ κινήσεως εἶναι καὶ τὰ δύο ἀγάλματα τοῦ βασιλέως Θεοδωρίχου καὶ μάλιστα τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἀρθούρου, ἐν ἱπποτικῇ στάσει, μὲ διαυγῆ διάπλασιν καὶ ρεαλισμόν. Εἰς αὐτὸν ἀπέδωκαν καὶ τὴν χαριτωμένην περίφημον Παναγίαν τῆς Νυρεμβέργης (εἰκ. 80), ἥτις ἀσφαλῶς εἶναι ἀρχαιοτέρα καὶ εἰκονίζει τὴν θεομήτορα θρηνοῦσαν ὑπὸ τὸν Σταυρόν.

Ἡ πλαστικὴ εἰς τὰς λοιπὰς χώρας τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς χρόνους τούτους δὲν ἔδειξε καμμίαν αὐτοτελῆ ἐργασίαν, ἀκολουθοῦσα μάλιστα τὴν Ἰταλίαν. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἰσπανίᾳ ὅπου πλῆθος ἔργων ξυλογλύπτων ἐσώθησαν, οὐδεμία ἐξέλιξις παρατηρεῖται, ἔξωθεν δὲ ἔρχεται ἕτοιμος ἡ τεχνοτροπία καὶ ἐπιβάλλεται. Καὶ ὁ μέγας Ἰσπανὸς γλύπτης Μπερρουγκουέτε ἐξ Ἰταλίας ἔφερε τὰς πομπώδεις καὶ βιαίας μορφάς του μὲ τὰς ἰσχυρὰς καὶ παθητικὰς κινήσεις τοῦ *Μιχαηλαγγέλου.*

Ἀρχιτεκτονική.—Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν βαθμηδὸν ὅλαι αἱ χῶραι προσῳκειώθησαν τὰς κλασσικὰς μορφάς, αἱ ὁποῖαι μεταδοθεῖσαι ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ τῆς Ἰταλίας μόλις κατὰ τὸν ιστ΄ αἰῶνα μόνον ἐκαρποφόρησαν.

Εἰς τὴν ***Γαλλίαν*** αἱ ἐκστρατεῖαι τῶν βασιλέων εἰς Ἰταλίαν ἐγνώρισαν εἰς αὐτοὺς τὰ εὐρύχωρα καὶ ἄνετα ἀνάκτορα, τὰς ἐπαύλεις, τοὺς κήπους τῆς Ἀναγεννήσεως, τὰ ὁποῖα ἠθέλησαν νὰ μεταφυτεύσουν εἰς τὴν πατρίδα των. Σειρὰ ὁλόκληρος βασιλικῶν ἐπαύλεων παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Λουὰρ καὶ εἰς τὴν Νορμανδίαν δεικνύει τὴν βαθμιαίαν μεταβολὴν τῆς τεχνοτροπίας μὲ ἀνάμικτα ἀκόμη στοιχεῖα, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὡραία εἶναι ἡ ἔπαυλις Σιαμπὸρ (εἰκ. 82), τὸ Φονταινεμπλῶ, Σενονσῶ κ.τ.λ. Τὴν κλασσικὴν μορφὴν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ὅμως ἀντιπροσωπεύουν οἱ ἐπὶ Ἐρρίκου Β΄ ἀκμάσαντες καλλιτέχναι *Λεσκό, Δελόρμ, Ντυσερσὼ* καὶ *Μπιλλάν.* Τοῦ πρώτου ἀξιομνημόνευτος διὰ τὴν εὐγενῆ ἁρμονίαν τῶν ἀναλογιῶν, τὴν λιτότητα τῶν γραμμῶν καὶ τὴν πλαστικὴν διακόσμησιν τοῦ *Γκουζιὸν* εἶναι ἡ πρὸς τὴν αὐλὴν ἐστραμμένη νοτιοδυτικὴ πλευρὰ τοῦ Λούβρου (εἰκ. 81), τοῦ δευτέρου ἡ μεγαλοπρεπὴς πύλη τῆς καταστραφείσης ἐπαύλεως Ντανὲ (d'Anet) μετακομισθεῖσα εἰς τὸ Σχολεῖον τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῶν Παρισίων. Οὗτος καὶ μάλιστα οἱ τελευταῖοι μνημονευθέντες ἐξαίροντες βαθμηδὸν τὴν δύναμιν τῶν κιόνων καὶ μεγαλοποιοῦντες τὰς ἄλλας ἀρχιτεκτονικὰς μορφὰς φέρουν εἰς τὸ *μπαρὸκ* μὲ τὰς ἰσχυρὰς ἐκφραστικὰς γραμμὰς καὶ τὴν βαρύτητα τῶν μορφῶν.

Δυσκολώτερον εἰσῆλθον αἱ νέαι ἀρχιτεκτονικαὶ μορφαὶ εἰς τὴν ***Γερμανίαν,*** ὅπου οἱ ἐγχώριοι τρόποι προέβαλλον μεγαλυτέραν ἀντίστασιν, μάλιστα ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ σχέδιον καὶ τὴν ὀργανικὴν διάρθρωσιν, ἐνῷ ἐνωρὶς παρελήφθησαν τὰ διάφορα διακοσμητικὰ θέματα κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῆς βιοτεχνίας καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Τὰ προϊόντα μάλιστα τῆς βιοτεχνίας ἐπέδρασαν μεγάλως εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν διαφόρων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν. Πεδίον δράσεως εἶχεν ἐδῶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τὰς ἐπαύλεις τῶν διαφόρων ἡγεμόνων, ὅπως εἰς Ἀϊδελβέργην, ὅπου ἡ πρόσοψις τοῦ Ὄθωνος-Ἐρρίκου διακρίνεται, ἂν ὄχι διὰ τὰς ἁρμονικὰς ἀναλογίας, πάντως ὅμως διὰ τὸν πλοῦτον τῆς πλαστικῆς διακοσμήσεως, διὰ τὴν καθ' ὕψος κλιμακωτὴν διαφορικότητα τῶν πατωμάτων καὶ τὴν ζωηρὰν κίνησιν τῶν ἐπιφανειῶν. Καὶ δημαρχεῖα πλεῖστα ἀνηγέρθησαν καὶ ἐμπορικοὶ καὶ ἰδιωτικοὶ οἶκοι κατὰ τὸν ιστ΄ αἰῶνα, τὰ ὁποῖα ὅλα συνησθάνθησαν ὁπωσδήποτε, ἂν καὶ ἐπιπολαίως, τὰς νέας μορφὰς τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐνῷ κατὰ βάθος ἔμειναν εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν κατασκευὴν γερμανικὰ δημιουργήματα.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἰς τὴν ***Ἀγγλίαν*** πολὺ ἀργὰ εἰσεχώρησε μὲ τὰς μορφὰς τῆς Ἀναγεννήσεως. Οἱ Ἄγγλοι μὲ τὸ πρακτικόν των πνεῦμα ἔδωκαν πάντοτε μεγαλυτέραν προσοχὴν εἰς τὴν ἄνετον ἐσωτερικὴν διαρρύθμισιν καὶ ἐπίπλωσιν ἢ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν καλλιτεχνικὴν διαμόρφωσιν. Κατὰ τὸν ιστ΄ αἰῶνα ἀνεπτύχθη ὁ ἀνάμικτος ρυθμὸς *Τυντὼρ* καὶ μόνον κατὰ τὸν ιζ΄ ὁ *Τζόνς,* μορφωθεὶς

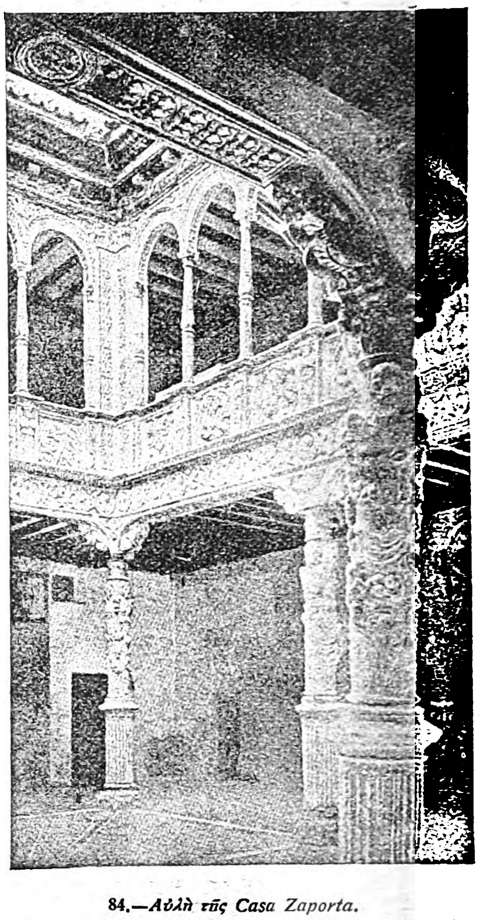

84.—*Αὐλὴ τῆς Casa Zaporta.* *(Σαραγκόσα)*

ἐν Ἰταλίᾳ, εἰσήγαγε τοῦ *Παλλαδίου* τὰς μορφὰς εἰς τὴν πατρίδα του, ἐπιτυχῶς μιμηθεὶς αὐτόν. Μετὰ τοῦτον, ἕνα αἰῶνα περίπου βραδύτερον, πολυμερέστατος καὶ ἀκαταπόνητος ἀνεδείχθη ὁ *Ρὲν* γεμίσας τὸ Λονδῖνον μὲ ἀπειρίαν ἐκκλησιῶν ὅτε τοῦτο ἐκάη τῷ 1666. Λεπτή, κομψὴ καὶ ὁλόφωτος εἶναι ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς τρουλλωτῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Στεφάνου· ἀλλὰ τὸ περιβόητον ἔργον του εἶναι ὁ μέγας καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Παύλου μὲ τὴν μεγαλοπρεπῆ διώροφον πρόσοψιν καὶ τὸν ἐπιβλητικὸν πανύψηλον τροῦλλον (εἰκ. 83).

Εἰς τὴν ***Ἰσπανίαν*** κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιστ΄ αἰῶνος ἤκμασεν ὁ ρυθμὸς ὁ λεγόμενος *estilo plateresco,* ὅστις εἶναι μῖγμα γοτθικῶν διακοσμητικῶν θεμάτων πρὸς τὰ τῆς Ἀναγεννήσεως (εἰκ. 84). Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος ἡ γνῶσις τῆς ἰταλικῆς τέχνης ἔγινεν εὐρυτέρα καὶ ἐκυριάρχησεν ὁ *Παλλάντιο,* ὁ μέγας νομοθέτης τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τὸν ὁποῖον ἐμιμοῦντο. Τῆς δευτέρας ταύτης περιόδου δημιούργημα εἶναι τὸ μέγα ἀνάκτορον τῆς Μαδρίτης, τὸ Ἐσκοριάλ, ἁπλοῦν καὶ αὐστηρόν, ἀλλὰ καὶ μονότονον (εἰκ. 85).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γενικά: Vasari,* Le vite de' più eccellenti pittori, scultori ed architetti (ἐκδ. Milanesi, Φλωρεντία. 1878—1888, 9 τόμ.).—*Burckhardt,* Der Cicerone, Basel, 1924 τελευταία ἔκδοσις). — *Venturi,* Storia dell'arte italiana, Milano, 1901—1915, τόμ. 10. — *Müntz,* Histoire de l'art pen-

Digitized by Google

dant la Renaissance, Paris, 1899—1898, τόμ. 3. — *Wölfflin*, Die klassische Kunst, München, 1898. - *F. X. Kraus*, Geschichte der christlichen Kunst, Freiburg, 1900. — *Springer*, Handbuch der Kunstgeschichte, III[12], Stuttgart, 1923. - *Michel*, Histoire de l'art II,₂, III₂, IV,₁, Paris, 1907 ἑξ. — *Burger - Brinkmann*, Handbuch der Kunstwissenschaft, II, Berlin, 1919 ἑξ. — *Berenson*, Study and criticism of italian art, New-York καὶ London, 1901—1906, τόμ. 3.—*Landsberger*, Die künstlerische Probleme der Renaissance, 1922.—*Supino*, Arte pisana, Firenze, 1904. — *Bertaux*, L'art dans l'Italie méridionale, Paris, 1904. - *Rintelen*, Giotto, München, 1912, 1924. — *Sirèn*, Giotto, 1918. — *Supino*, Firenze, 1920.—*Hausenstein*, Giotto, Berlin, 1923. — *Thode*, Franz von Assisi und die Aufänge der Kunst der Renaissance in Italien, Berlin, 1885.—*R. van Marle*, Recherches sur l'iconographie de Giotto et de Duccio, Strasbourg, 1921.

Ἀρχιτεκτονική: Durm, Die Baukunst der Renaissance in Italien, Stuttgart, 1903.—*Frankl*, Die Renaissance-Architektur in Italien, Leipzig, 1912.—*Ricci*, Baukunst und dekorative, Plastik der Hoch -und Spätrenaissance, 1908.

Ζωγραφική: Crowe and Cavalcaselle, A history of painting in Italy, London καὶ New-York, ἐκδ. 1903 — 914, τόμ. 9. — *Berenson*, The florentine painters of the Renaissance, New-York καὶ London, 3η ἐκδ. 1909.—*Berenson*, The venetian painters of the Renaissance, 3η ἐκδ. 1897. — *L. Testi*, Storia della pittura veneziana, Bergamo, 1909, 1915, τόμ. 2. —*Morelli*, Kunstkritische Studien über italienische Malerei, Leipzig, 1893, τόμ. 3. — *S. Reinach*, Répertoire des peintures du moyen-âge et de la Renaissance, Paris, 1905—1907.—*Lafenestre et Lichtenberger*, Florence, Paris. — *O. Matthiesen*, Italiens Alfresco-Kunst, Kopenhagen, 1918.

Πλαστική: Reymond, La sculpture florentine, Paris, 1897—1900, τόμ. 4. - *Bode*, Die italienische Plastik, Berlin, 1893. — *Bode*, Italienische Bildhauer der Renaissance, Berlin, 2α ἐκδ. 1920. — *Burger*, Geschichte des florentinischen Grabmals...bis Michelangelo, Strassbourg, 1904. - *Heiss*, Les Médailleurs de la Renaissance, Paris, 1881—1896, τόμ. 9.

Διακοσμητικαὶ τέχναι: Bode, Die italienische Hausmöbel der Renaissance, Berlin, 2α ἐκδ. 1920.—*Schottmüller*, Wohnungskultur und Möbel der italienischen Renaissance, 1921. *Swarzenski*, ἐν τῇ Illustrierte Geschichte des Kunsthandwerks τοῦ Lehnert. —*Schubring*, Cassoni, Berlin, 1917.— *O. von Falke*, Majolia, Leipzig, 1900. — *Wallis*, Early italian maïolica, London, 1905.

Ἡ Ἀναγέννησις ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας—Κάτω Χῶραι: *Max Rooses*, Flandre, 1913. -*K. Voll*, Entwicklungsgeschichte der altniederländischen Malerei, Leipzig, 1906.—*E. Heldrich*. Altniederländische Malerei, Jena, 1910.—*M. Friedländer*. Von van Eyck bis Brueghel, Berlin, 1916.—*F. Ewerbeek*, Die Renaissance in Belgien und Holland, Leipzig, 1885 ἑξ. — Γαλλία: *L. Hourticq*, France (ἱστορία τῆς τέχνης τῆς συλλογῆς «Ars Una») 1911. — *W. Lübke*, Geschichte der Renaissance in Frankreich, Stuttgart, 1885. — *Palustre*, La Renaissance en France, Paris, 1879—1889, 3 τόμ. — *L. Gonse*, La sculpture française du XIV au XIX siècle, Paris, 1900.— *P. Vitry*, Michel Colombe et la Sculpture française de son temps, Paris, 1901. — *E. Mâle*, L'art religieux à la fin du moyen âge en France, Paris, 1908.—*P. Vitry*, Hôtels et maisons de la Renaissance française, Paris, 3 τόμ.—*H. v. Geymüller*, Die Baukunst der Renaissance in Frankreich, Stuttgart, 1898 —Γερμανία: *G. Dehio*, Geschichte der deutschen Kunst, II, Berlin, 1921.—*E. Heidrich*, Die altdeutsche Malerei, Jena, 1909. — *W. von Bode*, Geschichte der deutschen Plastik, Berlin, 1887. — *G. Dehio* καὶ *G. von Bezold*. Die Denkmäler der deutschen Bildhauerkunst, Berlin. 1906.—*Pinder*, Deutsche Plastik. Leipzig, 1924. — *G. von Bezold*, Die Baukunst der Renaissance in Deutschland, Stuttgart, 1900. — *A Grisebach*, Das Rathaus der deutschen Renaissance, Berlin, 1907. — *H. Brockhaus*, Deutsche städtische Kunst, Leipzig, 1916. — Ἱσπανία: *M. Dieulafoy*, Espagne (Συλλογὴ «Ars Una») 1903 — *A. T. Mayer*, Geschichte der Spanischen Kunst, Leipzig, 1921. — Ἀγγλία: *W. Amstrong*, Angleterre (τῆς συλλογῆς «Ars Una»), 1909.

Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

— **(ΦΙΛΟΣΟΦ.)**· βλ. φιλοσοφίας ἱστορία.

— **ἀναγέννησις** (regénération, Auffrischung). *[Μεταλλουργ.]*. Διὰ νὰ τροποποιήσωμεν ἐπὶ τὸ ἑκάστοτε σκοπιμώτερον τὰς ἰδιότητας τῶν μετάλλων ὑποβάλλομεν ταῦτα εἰς θερμικὰς κατεργασίας, δηλαδὴ εἰς θέρμανσιν ἀκολουθουμένην ἀπὸ ἀπότομον ψῦξιν, ὁπότε πρόκειται περὶ βαφῆς (βλ. λ.), ἢ εἰς θέρμανσιν ἀκολουθουμένην ἀπὸ βραδεῖαν ψῦξιν, ὁπότε πρόκειται περὶ ἀνοπτήσεως (βλ. λ.). Ἡ μεγίστη θερμοκρασία θερμάνσεως κατὰ τὴν βαφὴν καὶ τὴν ἀνόπτησιν εἶναι ὡρισμένη ἐξαρτωμένη ἀπὸ τὴν χημικὴν σύστασιν τοῦ μετάλλου· π. χ. διὰ χάλυβα περιέχοντα 0,1 % ἄνθρακα ἡ θερμοκρασία ἀνοπτήσεως εἶναι 920°. Μεταξὺ τῶν ἀτυχημάτων, τὰ ὁποῖα δυνατὸν νὰ συμβοῦν κατὰ τὰς τοιαύτας ἐργασίας εἶναι καὶ ἡ ὕψωσις τῆς θερμοκρασίας τοῦ μετάλλου ὑπὲρ τὸ μνημονευθὲν ὅριον, ὁπότε τὸ μέταλλον ἀλλοιοῦται, οἱ κόκκοι του αὐξάνουν κατὰ μέγεθος καὶ καθίσταται τοῦτο εὔθραυστον. Ἡ ἀλλοίωσις αὕτη εἶναι τόσῳ ῥιζικωτέρα ὅσῳ μεγαλυτέρα ὑπῆρξε ἡ ὑπερθέρμανσις καὶ ὅσῳ περισσότερον χρόνον διετηρήθη.

Ἀναγέννησις καλεῖται ἡ νέα θερμικὴ κατεργασία εἰς ἣν πρέπει νὰ ὑποβάλωμεν τὸ μέταλλον ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἄρωμεν τὴν λόγῳ ὑπερθερμάνσεως ἐπελθοῦσαν ἀλλοίωσιν, ὅ ἐστὶ νὰ ἐπαναφέρωμεν τὸ μέταλλον εἰς τὰς ἀρχικάς του φυσικὰς ἰδιότητας. Συνίσταται δὲ εἰς βαφὴν μέχρις ὡρισμένου βαθμοῦ, 900° π. χ. διὰ τὸν ῥηθέντα χάλυβα, ἀκολουθουμένην ἀπὸ ἀνόπτησιν μέχρις 920°. Ἡ μὲν βαφὴ καθιστᾷ τὸ μέταλλον λεπτόκοκκον καὶ πυκνόν, ἡ δὲ ἀνόπτησις ἀποδίδει εἰς αὐτὸ τὴν κρυσταλλικήν του ὑφήν, τὸν φυσικόν του ἱστόν. Ἄλλη μέθοδος ἀναγεννήσεως συνίσταται εἰς παρατεταμένην θέρμανσιν, δύο ὡρῶν περίπου, μέχρις 920° (διὰ τὸν χάλυβα), ἀκολουθουμένην ὑπὸ βραδείας ψύξεως, Τοιουτοτρόπως παρέχεται ὁ καιρὸς εἰς τὰ συστατικὰ τοῦ μετάλου νὰ συγκεντρωθῶσι κανονικῶς. Παρετηρήθη ὅτι ἐπιτυχὴς ἀναγέννησις ἀποδιδει εἰς τοὺς χάλυβας ἰδιότητας ἀνωτέρας τῶν τοῦ ἀνοπτημένου χάλυβος.

Ἂν ἡ ὑπερθέρμανσις ὑπερβῇ ὡρισμένον ὅριον θερμοκρασίας, ἡ βλάβη τῶν ἰδιοτήτων του δὲν αἴρεται διὰ τῆς ἀναγεννήσεως· τότε πρόκειται περὶ καύσεως τοῦ μετάλλου (βλ. λ. καῦσις). Α. Μ.

— **ἀναγέννησις *ὀργανισμοῦ*** βλ. λ. ὀργανισμός.

— **ἀναγέννησις *ὀργάνων*** *[Φυτοπαθ.]*. Ἡ ἀναγέννησις τῶν ὀργάνων εἰς τὰ φυτὰ κατόπιν τραύματος ἢ ἄλλης τινὸς βλάβης ἢ κακώσεως εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ὁ ὁποῖος λαμβάνει χώραν μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν παραγόντων, οἵτινες διέπουν τὰ τῆς αὐξήσεως τῶν φυτῶν.

Ὅταν ὄργανόν τι ἐξαφανισθῇ, αἱ νέαι παραγωγαὶ τείνουν, κατὰ γενικὸν κανόνα, νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὴν τοῦ ἐκλιπόντος ὀργάνου. Ἐξ ἄλλου κάθε ὄργανον ἔχει *ἔμπολον* ἰδιότητα, ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται διὰ τῆς τάσεως τοῦ ἑνὸς ἄκρου τοῦ ὀργάνου πρὸς ἀναγέννησιν ὀφθαλμῶν (βλαστῶν καὶ φύλλων), τοῦ δ' ἄλλου κατὰ προτίμησιν ἢ ἀποκλειστικῶς πρὸς παραγωγὴν ῥιζῶν. Ἡ ἐπίδρασις ὅμως τῶν παραγόντων τοῦ περιβάλλοντος δύναται ἐνίοτε νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐκμηδένισιν ἢ τὴν ἀντιστροφὴν τῶν τάσεων αὐτῶν· οὕτω συνεχὴς ὑγρασία προκαλεῖ εἰς μοσχεύματά τινα, π. χ. τῆς ἰτέας, τὴν παραγωγὴν ῥιζῶν ἐπὶ τοῦ ἄκρου, τὸ ὁποῖον κανονικῶς προωρίζετο πρὸς παραγωγὴν βλαστῶν καὶ φύλλων. Π. Γ. Κ.

— **ἀναγέννησις *σωλῆνος Ραῖντγκεν*** *[Φυσ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ διὰ διαφόρων μέσων ῥύθμισις τοῦ κενοῦ σωλῆνος Ραῖντγκεν εἰς τὴν κανονικὴν αὐτοῦ τιμὴν (βλ. λ. ἀκτῖνες Ραῖντγκεν). Κ. Π.

— **ἀναγέννησις *φυσιολογικὴ*** *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. ἀναιμία καὶ ὑπερερυθροκύττωσις.

«Ἀναγέννησις». —1) Ἐφημερὶς ἐθνικὴ καὶ δημοκρατικὴ ἐκδιδομένη ἐν Κεφαλληνίᾳ ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος. Ὑπεύθυνος ἐκδότης Νικόλαος Ἀρσένης. Ἔτος 1849—1859. Σχ. 2ον.

— 2) Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ἐν Ἑρμουπόλει Σύρου. Ἐκδότης Κ. Α. Καμπάνης. Ἔτος 1877—1881. Σχ. 2.

— 3) Καθημερινὴ ἐφημερίς. Διευθυντὴς Ν. Π. Εὐστρατίου. Ἐκδιδομένη ἐν Τρικκάλοις. Ἔτος 1894—1921.

— 4) Πρωτοχρονιάτικη τοῦ ἔτους 1896. Τρίκκαλα 1895.

— 5) Ἐφημερὶς ἡμερησία ἐκδιδομένη ἐν Ἀθήναις. Ἰδιοκτήτης Α. Π. Φαρμακόπουλος. Ἔτος Α'—Β'. 1895—1897.

— 6) Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη κατὰ Κυριακήν. Διευθυντὴς Ἡρ. Ν. Παπαδόπουλος Ἀθῆναι. Ἔτος Α'—Β' 1918—1919. Σχ. 2ον.

— 7) Δεκαπενθήμερος κοινωνικὴ καὶ φιλολογικὴ ἐπιθεώρησις. Διευθυντὴς Αἰμίλιος Ρενάτης. Ἐν Πύργῳ. Ἔτος 1ον: 1923.

— 8) Ἑβδομαδιαία ἐφημερὶς ὄργανον τοῦ πολιτικοῦ Συλλόγου «Λομβάρδος» ἐκδιδομένη ἐν Ζακύνθῳ. Διευθυντὴς Ἀνδρέας Ι. Ζῶντος. Ἔτος Α—Β' 1925—1926.

— 9) Μηνιαῖον περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ἐν Ἀθήναις καὶ συντασσόμενον εἰς τὴν δημοτικήν. Διευθυντὴς Δ. Α. Γληνός. Ἱδρύθη τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1926. Σχῆμα 8ον. Ὄργανον τοῦ «Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου».

ἀναγεννητὴς *[Μηχαν.]*. Καλοῦνται *ἀναγεννηταὶ τῆς θερμότητος* (Regeneratoren) βοηθητικαὶ συσκευαὶ σπανίως χρησιμοποιούμεναι εἰς ἐγκαταστάσεις θερμοκινητήρων, σκοποῦσαι δὲ ὅπως ἄλλοτε μὲν προσδίδουν θερμότητα εἰς τὸ λειτουργοῦν σῶμα (ἀέρα ἢ ὑδρατμούς), ἄλλοτε δὲ παραλαμβάνουν τοιαύτην ἀπὸ τοῦτο. Ἀντιστοίχως πρὸς τὸν σκοπόν, ἡ δρῶσα ἐπιφάνεια τῶν ἀναγεννητῶν ἀποτελεῖται ἐκ δικτύων συρμάτων, σωλήνων ἢ μεταλλικῶν πλακῶν ἐπιπέδων ἃς διαρρέων ὁ ἀὴρ ἢ ὁ ἀτμὸς ἀποθέτει ἢ παραλαμβάνει θερμότητα. Μ.

ἀναγεννητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανὸς πρὸς ἀναγέννησιν, πρὸς ἀναδημιουργίαν.

— **ἀναγεννητικαὶ *ἀναιμίαι*** βλ. λ. ἀναιμία.

ἀναγεννῶ *(—άω)*· γεννῶ ἐκ νέου, ἀναπαράγω· || τὸ μεσ. *ἀναγεννῶμαι*· ἀναζῶ, ἀναλαμβάνω νέαν ἀκμήν, νέας δυνάμεις. Β. Φ.

ἀναγινώσκω· παρὰ τοῖς δοκίμοις *ἀναγιγνώσκω*· ἀόρ. *ἀνέγνωσα* καὶ παρὰ τοῖς δοκίμοις *ἀνέγνων*· διαβάζω, διεξέρχομαι τὰ γεγραμμένα. Β. Φ.

—**Ἀναγινωσκόμενα** *[Παλ. Διαθ.]*. Οὕτως ὀνομάζονται πολλάκις ἀπὸ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα βιβλία, ἅτινα περιλαμβάνονται μόνον ἐν τῷ *Ἀλεξανδρινῷ* λεγομένῳ κανόνι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δηλαδὴ εἶναι τὰ βιβλία, ἅτινα ἀνεγνώριζον ὡς θεόπνευστα μόνον οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ καθόλου εἰπεῖν οἱ ἑλληνίζοντες Ἰουδαῖοι τῆς διασπορᾶς, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ τῆς Παλαιστίνης, καὶ ἑπομένως εὑρίσκονται μόνον ἐν τῇ ἑλληνικῇ Π. Διαθήκῃ, τῇ λεγομένῃ τῶν *Ἑβδομήκοντα*, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἑβραϊκῷ. Εἶναι δὲ τὰ βιβλία ταῦτα τὰ ἑξῆς: ἡ *Σοφία Σολομῶντος*, ἡ *Σοφία Σειράχ*, ὁ *Τωβίτ*, ἡ *Ἰουδείθ* καὶ τὰ *τρία βιβλία τῶν Μακκαβαίων*, εἰς ἃ συγκαταλεκτέαι καὶ αἱ ἑπόμεναι προσθῆκαι εἰς τὰ βιβλία τοῦ ἑβραϊκοῦ κανόνος α') εἰς τὸν *Ἔσδραν*, ὁ πρῶτος Ἔσδρας ὁ καὶ Ἱερεὺς λεγόμενος, β') εἰς τὸν προφήτην *Ἱερεμίαν*, τὸ βιβλίον τοῦ Βαροὺχ καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἱερεμίου, γ') εἰς τὸν *Δανιήλ*, ἡ ἱστορία τῆς Σωσάννης, ἡ προσευχὴ τοῦ Ἀζαρίου, ὁ ὕμνος τῶν 3 παίδων, καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Βὴλ καὶ τοῦ δράκοντος, δ') εἰς τὴν *Ἐσθήρ*, τεμάχιά τινα. Τὰ βιβλία ταῦτα, ἅτινα διεσώθησαν μόνον ἑλληνιστί, πλὴν τῆς *Σοφίας Σειράχ*, ἧς τὰ ³/₅ ἀνευρέθησαν καὶ ἑβραϊστί, λέγονται καὶ *Δευτεροκανονικά*, ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν *δεύτερον κανόνα*, ὡς ὠνομάσθη ὑπό τινων ὁ Ἀλεξανδρινὸς κανών, εἰς διάκρισιν ἀπὸ τῶν βιβλίων τοῦ πρώτου κανόνος τοῦ νομισθέντος καὶ ὀνομασθέντος ὑπό τινων *Ἐσδραίου κανόνος*, τῶν λεγομένων *Πρωτοκανονικῶν*. Τὰ βιβλία ταῦτα δὲν ἀνεγνωρίσθησαν μὲν (ἄγνωστον δὲ διὰ τί ἀκριβῶς) ὑπὸ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Ἰουδαίων, ὡς δὲν ἀναγνωρίζονται οὔτε ὑπὸ τῶν σημερινῶν ἁπανταχοῦ Ἰουδαίων, ἀπήλαυσαν δ' ὅμως μεγάλου κύρους καὶ ἐθεωρήθησαν ὡς ἰσότιμα πρὸς τὰ λεγόμενα πρωτοκανονικὰ ἐν τῇ παλαιοτάτῃ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ, ὅπερ ἄλλως τε ἦτο εὔλογον, διότι ἡ ἐπίσημος βίβλος αὐτῆς ἦτο ἡ ἑλληνικὴ Παλαιὰ Διαθήκη, εἰς ἣν περιελαμβάνοντο καὶ τὰ *Ἀναγινωσκόμενα* ἢ *Δευτεροκανονικά*. Τὰ βιβλία ταῦτα ἐχρησιμοποιήθησαν ἤδη ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων, εἶτα δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἀποστολικῶν λεγομένων πατέρων καὶ ὑπὸ ἄλλων μεταγενεστέρων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων οὐ μόνον Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ Λατίνων, ἔτι δὲ καὶ ὑπὸ πολλῶν αἱρετικῶν, ὅθεν τεκμηριοῦται τὸ κῦρος αὐτῶν ἐν τῇ παλαιοτάτῃ Ἐκκλησίᾳ.

Καὶ ἐν ταῖς κατακόμβαις δὲ ἁπαντῶσιν ἐζωγραφισμέναι σκηναὶ ἐκ τοῦ Τωβὶτ καὶ ἐκ τῶν δευτεροκανονικῶν τεμαχίων τοῦ Δανιήλ. Παρὰ πάντα δ' ὅμως ταῦτα ἤδη ἀπὸ τοῦ β' αἰῶνος ἐμφανίζονται καὶ δισταγμοὶ παρά τισι τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, ἂν πρέπῃ τὰ ἀναγινωσκόμενα νὰ θεωρῶνται ὡς ἰσότιμα πρὸς τὰ πρωτοκανονικὰ καὶ τοιοῦτοι εἶναι ὁ ἐπίσκοπος Σάρδεων Μελίτων (β' αἰῶνος), ὁ Μ. Ἀθανάσιος ὁ καὶ ὀνομάσας αὐτὰ *Ἀναγινωσκόμενα* (δηλαδὴ ὑπὸ τῶν βουλομένων κατηχεῖσθαι τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον), ὁ Ἀμφιλόχιος ὁ Ἰκονίου, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ὁ Ρουφῖνος καὶ ὁ Ἱερώνυμος, ὅστις ὅμως παρέλαβε ταῦτα ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθείσῃ λατινικῇ μεταφράσει τῆς Βίβλου καὶ μετεχειρίζετο αὐτὰ ὡς ἰσότιμα πρὸς τὰ Πρωτοκανονικά, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι μνημονευθέντες ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες. Τοὐναντίον ἀδιστάκτως ἔχονται τῆς κανονικότητος αὐτῶν ἄνδρες ἐκκλησιαστικοὶ τῆς περιωπῆς Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, Εὐσεβίου τοῦ Καισαρείας, Ἰωάν. τοῦ Χρυσοστόμου, Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, Λακταντίου, Ἀμβροσίου, Αὐγουστίνου, Ἀφραύτου καὶ Εὐφραὶμ τοῦ Σύρου καὶ τοῦ συγγραφέως τῶν λεγομένων Ἀποστολικῶν διατάξεων (δ' αἰῶνος). Ὡς ἰσοτίμους δὲ πρὸς τὰς πρωτοκανονικὰς ἐθεώρησαν τὰς βίβλους ταύτας καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ α' οἰκουμενικὴ σύνοδος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Ἱερωνύμου χρησιμοποιήσασα ὡς κανονικὸν βιβλίον τὴν Ἰουδείθ, καὶ ἡ ἐν Ἱππῶνι (393) καὶ ἡ γ' ἐν Καρθαγένῃ (397) τοπικαὶ σύνοδοι, ὧν τὰς ἀποφάσεις ἐπεκύρωσεν ἡ Πενθέκτη ἢ ἐν Τρούλλῳ σύνοδος (692) τοῦ 60 κανόνος τῆς ἐν Λαοδικείᾳ τοπικῆς συνόδου (μεταξὺ 341 καὶ 381) τοῦ παραλείποντος τ' ἀναγινωσκόμενα βιβλία μὴ θεωρουμένου ὡς γνησίου. Οἱ δὲ μνημονευθέντες δισταγμοὶ ἐνίων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν εἶναι συναφεῖς πρὸς τὴν μεγάλην αὐτῶν προσοχήν, ὅπως ἐν τοῖς κατὰ τῶν αἱρετικῶν ἀγῶσιν αὐτῶν ἵστανται ἐπὶ ἐδάφους ὡς οἷόν τε σταθεροῦ καὶ ὡς τοιοῦτον ἐθεώρουν τὰς ὑπὸ οὐδενὸς ἀμφισβητουμένας ὡς θείας βίβλους, καὶ δὲν ἴσχυσαν νὰ παρακωλύσωσι τὴν καθιέρωσιν ἐνίων ἐξ αὐτῶν, μάλιστα δὲ τῆς *Σοφίας Σολομῶντος* καὶ τῆς *Σοφίας Σειράχ*, εἰς τὴν ἐπ' ἐκκλησίας ἀνάγνωσιν.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἦτο ἡ περὶ τῶν βιβλίων τούτων ἐπικρατοῦσα ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ μεσοχρονίῳ Ἐκκλησίᾳ γνώμη. Κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὅ τε Μητροφάνης ὁ Κριτόπουλος καὶ ἡ εἰς Κύριλλον τὸν Λούκαριν ἀποδιδομένη ὁμολογία, ὡς καὶ Ρῶσσοί τινες θεολόγοι ἀνεγνώρισαν ὡς κανονικὰς μόνον τὰς πρωτοκανονικὰς βίβλους. Ἀπ' ἐναντίας δὲ ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις γενικὴ σύνοδος (1672) ἀνεκήρυξεν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Δοσιθέου τὴν κανονικότητα καὶ τῶν ἀναγινωσκομένων, ἅτινα πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν βιβλίων τοῦ ἰουδαϊκοῦ κανόνος προτιμότερον νὰ λέγωνται *Ἀναγινωσκόμενα*. Τῆς δὲ περὶ τούτων γνώμης τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔχονται καὶ αἱ αἱρετικαὶ παραφυάδες αὐτῆς, Ἀρμένιοι, Κόπται, Νεστοριανοὶ κ. λ. π. Ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῶν ἐν Τριδέντῳ καὶ Βατικανῷ συνόδων καθιερώθη ἐπισήμως ἡ κανονικότης τῶν βιβλίων τούτων, πλὴν τοῦ γ' Μακκαβαίων καὶ τοῦ πρώτου λεγομένου Ἔσδρα ἢ ἱερέως. Παρὰ τοῖς Διαμαρτυρομένοις ἰσχύουσιν ὡς κανονικὰ μόνον τὰ τοῦ λεγομένου πρώτου κανόνος

Digitized by Google

καὶ ταῦτα μόνον περιλαμβάνονται σήμερον ἐν ταῖς προτεσταντικαῖς ἐκδόσεσι τῆς Βίβλου, ἂν καὶ ὁ Λούθηρος περιέλαβεν ταῦτα ἐν τῇ ἑαυτοῦ Βίβλῳ, ἐν παραρτήματι, «ὡς μὴ ἰσότιμα μὲν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ, ὡς ὠφέλιμα δὲ καὶ καλὰ πρὸς ἀνάγνωσιν».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Βλέπε εἰσαγωγὰς εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἐν αἷς καὶ Ἑλληνικαὶ τῶν *Κ. Κοντογόνη* (ἐν σειρᾷ Ἐγκυκλίων μαθημάτων), *Σπ. Παπαγεωργίου* και *Κ. Δυοβουνιώτου*, Συμβολικὴν *Ι. Μεσολωρᾶ*, Δογματικὴν *Χρ. Ἀνδρούτσου* καὶ Ὁμολογία Κριτοπούλου, Λουκάρεως καὶ Δωσιθέου καὶ *M. Jugie* Le canon de l'Ancien Testament dans l'église byzantine (Échos d'Orient 1907 σ 129 ἑξ), Les Deuterokanoniques de l'A. T. dans l'église orthodoxe aux XVIe et XVIIe siècles (αὐτόθι σ. 197 ἑξ), Le canon de l'A. T. dans l'église russe depuis le XVIII siècle (αὐτόθι σ. 347 ἑξ), Histoire du Canon de l'A. T. dans l'église grecque et l'église russe (Études de Théologie orientale ἀριθ. 1. 1909), *P. Jungerow*, Τὰ μὴ κανονικὰ βιβλία τοῦ Π. Δ. (ῥωσιστὶ ἐν τῷ *Πραβοσλαίνγι Σομπεσιέδνικ*, Καζὰν 1907 ἀριθ. 2.), *A. Rabbath*, Les livres deuterocanoniques dans l'église orthodoxe, Al-Masrik 1909 κ. ἄ. π. Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

ἀναγκάζω· ἐπιβάλλω διὰ τῆς βίας, βιάζω, ἐξαναγκάζω, ἀντίθ. τοῦ *πείθω*: «τοὺς παῖδας ἀναγκάζουσιν ἐκμανθάνειν γράμματα», «οὐδεὶς ἑκὼν δίκαιος, ἀλλ' ἀναγκαζόμενος» *(Πλάτ.)*, «ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ, — νὰ σιωπήσῃ κτλ.»· ‖ ἰδιωματ., παροτρύνω, προτρέπω, συμβουλεύω: «ἀνάγκασ' τόνε νὰ δουλέψῃ, —νὰ πάῃ 'στὴν Ἀμερική». Β. Φ.

ἀναγκαῖον (τὸ) καὶ *ἀναγκαῖος* (ὁ)· δημοτ., τὸ ἀποχωρητήριον, τὸ ἀφοδευτήριον.

ἀναγκαῖος, *—α, — ον*· ὁ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐπιβαλλόμενος, ἀναπόφευκτος: «ἀναγκαῖον· τὸ μὴ ἐπιδεχόμενον ἄλλως ἔχειν» *(Ἀριστοτέλ.)*· τὸ «ἀναγκαῖον εἶναι» διαστέλλεται τοῦ «δυνατὸν εἶναι» ἢ «ἐνδεχόμενον εἶναι» *(Ἀριστοτέλ.)*· «ἀναγκαῖον τὸ βίαιον» *(Ἀριστοτέλ.)*· «τὸ ἀναγκαῖον βαρὺ παντί» *(Πλάτ.)*· «τῶν μαθημάτων ὅσα ἀναγκαῖα προμεμαθηκέναι» *(Πλάτ.)*· ‖ «τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου» τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζωήν, τὰ ἀπολύτως χρήσιμα διὰ νὰ ζήσῃ τις, τὰ τρόφιμα, τὰ ἐπιτήδεια: «ἐν ἀπορίᾳ τῶν ἀναγκαίων ὄντες» *(Πλάτ.)*· ‖ *οἱ ἀναγκαῖοι*· οἱ συγγενεῖς, ἄλλως *οἱ προσήκοντες*.—Ἐπίρρ. **ἀναγκαίως**: «φέρειν χρὴ τά τε δαιμόνια ἀναγκαίως, τά τε ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀνδρείως» *(Θουκ.)*.

— **ἀναγκαῖον** *[Φιλοσ.]*· βλ. **ἀνάγκη**.

— **ἀναγκαία** ***ἀλήθεια***· βλ. **ἀνάγκη** *[Φιλοσ.]*.

— **ἀναγκαία** ***συνθήκη*** *[Φιλοσ.]*· βλ. **ἀνάγκη** καὶ **συνθήκη**.

— **ἀναγκαῖος** ***ὅρος*** *[Φιλοσ.]*· βλ. **ὅρος**.

ἀναγκαιότης (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι ἀναγκαῖον: «ἡ ἀναγκαιότης τῆς δαπάνης, — τοῦ ταξιδίου»· τὸ νὰ ἐξαρτᾶται γεγονὸς ἢ φαινόμενόν τι ἐξ ὡρισμένων αἰτιῶν, αἵτινες τὸ καθορίζουσι (βλ. λ. ἀνάγκη)· ‖ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· ἡ ἐξ αἵματος συγγένεια, λατ. necessitudo (*Πολύβ*. 18. 34. 10. *Σέξτ. Ἐμπ*. II. 2. 205).

ἀνάγκασις (ἡ)· ἰδιωμ. *ἀνάγκασι* ἢ *ἀνέγκασι*· ἐξανάγκασις, πίεσις διὰ λόγου ἢ ἔργων.

ἀνάγκασμα (τό)· δημοτ., ἡ προτροπή, ἡ παρότρυνσις, ἡ συμβουλή.

ἀναγκασμὸς (ὁ)· πίεσις, βία, ἀνάγκη, καταναγκασμός.

ἀναγκαστήριος, (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἱκανός, ὁ κατάλληλος πρὸς ἐξαναγκασμόν: «μέσα ἀναγκαστήρια».

ἀναγκαστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναγκάζων, ὁ ἐπιβαλλόμενος βίᾳ: «ὁ νόμος ἀναγκαστικὴν ἔχει δύναμιν» *(Ἀριστοτ.)*· ‖ «ἀναγκαστικὰ ἔργα» ἐξαναγκαστικά, καταναγκαστικά, βίᾳ ἐπιβαλλόμενα.—Ἐπίρρ. ***ἀναγκαστικῶς***· κατ' ἀνάγκην, ἀναποφεύκτως.

— **ἀναγκαστικὴ** ***ἀπαλλοτρίωσις***· βλ. **ἀπαλλοτρίωσις**.

— **ἀναγκαστικὴ** ***κυκλοφορία***· βλ. **χαρτονόμισμα**.

— **ἀναγκαστικὰ** ***δάνεια***· βλ. **δάνεια**.

— **ἀναγκαστικὰ** ***διατάγματα***· βλ. **διατάγματα**.

ἀναγκαστός, *—ή, —όν*· ὁ ἐξαναγκασθείς, ὁ ὑποκύψας εἰς τὴν βίαν: «εἶχον ἐπιβάτας τῶν πλοίων ἐκ καταλόγου ἀναγκαστούς» *(Θουκυδ.)*.—Ἐπίρρ. ***ἀναγκαστῶς***. Β. Φ.

ἀνάγκαστρον (κοιν. *παρέλα τοῦ ἐργάτη*, γαλλ. la marguerite, ἀγγλ. the voyal) *[Ναυτ.]*. Σύσκευον, σκοποῦν τὴν ἐπαύξησιν τῆς ὑπὸ τοῦ *ἐργάτου* ἀποδιδομένης δυνάμεως πρὸς ἀνάσπασιν τῆς ἀγκύρας, ὅταν ὁ ἐργάτης ἀποδειχθῇ ἀνίσχυρος πρὸς τοῦτο. Ἡ θέσις εἰς χρῆσιν τοιούτου συσκεύου καλεῖται «καθάπτειν ἀνάγκαστρον» (κοιν. «κοτσάρω παρέλα»). Σ. Ε. Λ.

ἀναγκεύω· παθ. μετχ. *ἀναγκεμένος, —η, —ο*· φιλάσθενος, ἀσθενικός.

ἀνάγκη (ἡ)· κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη «ἀνάγκη τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι ἄλλως», ἤτοι τὸ ἀναπόφευκτον, τὸ ἀναπόδραστον· κατὰ τὸν αὐτὸν «ἀνάγκην λέγομεν τὴν ἔξωθι ἀρχὴν ἢ ἐμποδίζουσαν ἢ κινοῦσαν»· πρβλ. *κατ' ἀνάγκην, ἐξ ἀνάγκης, ὑπ' ἀνάγκης, σὺν ἀνάγκῃ, δι ἀνάγκης* ἢ ἁπλῶς *ἀνάγκῃ* ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ *ἑκουσίως* ἢ *ἐνδεχομένως*: «οὐ γὰρ ὑπ' ἀνάγκης, ἀλλ' ἑκόντες» *(Πλάτ.)*· «τῷ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν ἀντίκειται τὸ ἐνδέχεσθαι ὑπάρχειν» *(Ἀριστοτελ.)*. Ἡ λέξις *ἀνάγκη* ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην, ἤτοι «ὡς δύναμις πρὸς τὴν ὁποίαν νὰ ἀντισταθῇ οὐδεὶς δύναται» διετηρήθη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι σήμερον, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν παροιμιῶν καὶ τῶν γνωμικῶν διαφόρων χρόνων: «ἀνάγκᾳ δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται» *(Σιμων.)*· «ἀνάγκην δὲ οὐδὲ θεὸς εἶναι λεγεται δυνατὸς βιάζεσθαι» *(Πλάτων)*· «δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύει πλέον» *(Εὐριπ.)*· «ἀνάγκη κρατεῖ πάντων» *(Πλουταρχ.)*· «ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται» *(Παύλ. πρὸς Ἑβρ. 7,12)*, ἡ ὁποία κατεστη ἱκανῶς δημοτική· ταύτης παραλλαγὴ εἶναι: «ἡ ἀνάγκη λεῖ τὸν νόμο» καταλύει νόμον, καθὰ ἤδη ὁ Πλούταρχος εἶπεν (Ἀγησ. 30): «ἡ ἀνάγκη... πείθει ὅτι πρὸς καιρὸν δεῖ τοὺς νόμους ἐᾶν καθεύδειν»· ὁμοίως «ἡ ἀνάγκη νόμο δὲν ἔχει», «ἡ ἀνάγκη τὶς εὐγενικὲς ἀδιάντροπες τὶς κάμνει», ὅτι ὑπὸ τῆς ἀνάγκης κατεχόμενος καὶ εὐγενὴς ἄνθρωπος διαπράττει ἔργα ἀνάξια ἑαυτοῦ· ‖ «τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιοῦμαι», ἤδη ἀπὸ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων ὡς μετάφρασις τῆς δημοτικωτερας «τὴν ἀνάγκην κάμνει φιλοτιμίαν». ‖ Διὰ ποικίλων ἐκφράσεων τῆς προκειμένης λέξεως δηλοῦται ἡ ἔννοια τοῦ ἀναποδράστου καὶ ἀναποφεύκτου, τοῦ βιάζοντος αἰτίου: «ἐν ἀνάγκῃ» ἢ ἐντονώτερον «ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ», «τίς ἡ ἀνάγκη», «ὑπείκω εἰς τὴν ἀνάγκην»· ‖ «πράγματα τῆς πρώτης ἀνάγκης», τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, τῶν ἀπαραιτήτων· ‖ «ἔχω ἀνάγκην,—ἀνάγκας» οἰκονομικὰς δυσχερείας, «ἐπαρκῶ εἰς τὰς ἀνάγκας μου» «ἄνθρωπος τῆς ἀνάγκης» ‖ «ἔχω ἀνάγκην χρημάτων,—διαίτης,—θεραπείας κ.τ.τ.»· ἐντεῦθεν ἡ δημοτικωτέρα ἔκφρασις: «τὸν ἔχω ἀνάγκη», «τί ἀναγκη τὸν ἔχω»· ‖ «εἶναι ἀνάγκη νὰ..», ἢ ἐντονώτερον «πᾶσα ἀνάγκη νὰ...» ἢ «ἀνάγκη πᾶσα νὰ...». «δὲν βλέπω τὴν ἀνάγκην νὰ...», «εὑρίσκομαι εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ..»· ‖ «δημοσία ἀνάγκη» δημοσία χρεία· «ἀνάγκη πολέμου,—ἡσυχίας κ.τ.τ.»· «ἀνάγκη ἔργων καὶ οὐχὶ λόγων»· ‖ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς φυσικῆς ἀνάγκης: «ἔχω τὴν ἀνάγκην μου», «ἔκαμα τὴν ἀνάγκην μου»· ἐντεῦθεν μεταφ. ἡ φράσις: «ἀνάγκη καὶ κόψιμο», ἐπὶ ἀνάγκης ὑπερτάτης βίας· ‖ ἰδιωμ. (ἰδίως εἰς τὸν πληθυντ. *ἀνάγκες*), πᾶσα ἐν γένει ἐπιδημία καὶ πάθησις, μάλιστα δὲ ἡ φυματίωσις καὶ τὰ ἀφροδίσια νοσήματα: «κακὴ ἀνάγκη νὰ τὸν πιάσῃ»=νὰ πάθῃ κακὴ ἀρρώστια. Β. Φ.

—[**ΦΙΛΟΣ.**] Ἡ ἔννοια τῆς *ἀνάγκης* εἶναι θεμελιώδης διὰ τὴν φιλοσοφίαν· εἶναι δὲ ἐξ ἐκείνων αἵτινες ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἵδρυσιν διαφόρων φιλοσοφικῶν συστημάτων, εἰς γένεσιν πολλῶν καὶ μεγάλων ἀποριῶν. Ὑπάρχουσι, κατὰ τὸν *Λεϊβνίτιον*, δύο λαβύρινθοι, ὅπου ὁ λόγος συχνότατα παραπλανᾶται· ὁ εἷς ἀφορᾷ τὸ μέγα ζήτημα τοῦ ἐλευθέρου καὶ τοῦ ἀναγκαίου, ὁ ἄλλος ἔγκειται εἰς τὴν ἔρευναν περὶ συνεχείας καὶ ἀδιαιρέτου, ἔνθα εἰσέρχεται ἡ θεωρία τοῦ ἀπείρου». Πῶς ἐτέθη κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τὸ ζήτημα τοῦ ἀναγκαίου καὶ πῶς τίθεται σήμερον; Πῶς θεωρεῖται τοῦτο εἰς τὰς διαφόρους ἐπιστήμας καὶ ἀπὸ ποίας ἀπόψεις ἐξετάζεται; Διατί δὲν δίδεται εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἀναγκαιου τελικὴ ἀπάντησις; Εἰς αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσῃ τις ἵνα δώσῃ σαφῆ τινα ἰδέαν περὶ τῆς σημερινῆς θέσεως τοῦ ὅρου «*ἀναγκαῖον*» εἰς τὴν φιλοσοφίαν.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρατηροῦμεν ὅτι 1) διάφοροι σχετικῶς πλάναι ἐπῆλθον ἕνεκα τῶν διαφορων ἐκδοχῶν, ὑφ' ἃς ἐλήφθη ἡ λέξις· 2) ὅσον μερικώτερον ἐξετάζεται τὸ ζητημα τοῦ ἀναγκαίου, τόσον πληρεστέρα ἀπάντησις δίδεται· και 3) δύναται νὰ συμβῇ δύο φιλοσοφικὰ συστήματα νὰ εἶναι ἀντίθετα φαινομενικῶς καὶ ὅμως πράγματι νὰ συμπίπτουν ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀναγκαίου· ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι δύναται νὰ συμβῇ ὥστε *μετατόπισις* τῆς δυσκολίας τοῦ προβλήματος νὰ φέρῃ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς συστήματος εἰς τὸ ἄλλο.

Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, ποιητὰς καὶ φιλοσόφους, συναντῶμεν τὴν λέξιν «*ἀνάγκη*» ὑπὸ διαφόρους ἀπόψεις (*ἀντικειμενικήν. ψυχολογικήν, αἰτίου* κλπ.): «πρὸς τὴν ἀνάγκην οὐδ' Ἄρη ἀνθίσταται» *(Σοφ.)*, «ἀνάγκην περικεῖσθαι τῷ κόσμῳ» *(Πυθαγορ.)*. Κατὰ τὸν Λεύκιππον καὶ τὸν Δημόκριτον τὸ πᾶν συμβαίνει «κατ' ἀνάγκην»: «Δημόκριτος δὲ τὸ οὗ ἕνεκα ἀφεὶς λέγειν πάντα ἀνάγει εἰς ἀνάγκην οἷς χρεῖται ἡ φύσις» (*Ἀριστ.* π. ζ. γεν. 789 β 2).

Ὁ Διόδωρος ἐθεώρει ὅτι τὸ δυνατὸν εἶναι πραγματικὸν καὶ τὸ πραγματικὸν εἶναι ἀναγκαῖον. Παρατηροῦμεν σχετικῶς ὅτι ὁ *Κάντιος* λέγει, ὅτι ἡ ἀνάγκη εἶναι ἡ ὕπαρξις ἡ διδομένη ὑπ' αὐτῆς τῆς δυνατότητος. Οἱ *Μεγαρικοὶ* τὸ πραγματικὸν ὑπέθετον δυνατόν, ἐννοοῦντες ὡς πραγματικὸν μόνον τὸ νῦν ὑπάρχον, ἐνῷ ὁ Διόδωρος ἐθεώρει καὶ τὸ μέλλον ὡς πραγματικόν, φέρων πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἰσχυρισμῶν του συλλογισμόν τινα καλούμενον *κυριεύοντα* (βλ. *Ἐπίκτ.* διατρ. II, 18, 13 καὶ 19, 1).

Ὁ Πλάτων φρονεῖ ὅτι τὰ ὄντα γίνονται ἐκ τοῦ νοῦ καὶ τῆς ἀνάγκης καὶ ὅτι ὡς ἔργα μὲν τοῦ νοῦ πρέπει νὰ ἐξηγηθῶσι *τελολογικῶς*, ὡς ἔργα δὲ τῆς ἀνάγκης *μηχανικῶς*· ὅτι ἀμφότερα τὰ αἴτια δὲν εἶναι ὅμοια, ὅτι τὰ οὐσιώδη αἴτια τῶν ὄντων εἶναι τελικά, τὰ δὲ φυσικὰ εἶναι βοηθητικὰ μέσα τοῦ νοῦ· κάμνει δὲ λόγον περὶ «ἀντιστάσεως τῆς ἀνάγκης πρὸς τὸν νοῦν», ὅστις διὰ πειθοῦς ὑπερνικᾷ αὐτὴν ἐν μέρει (Τίμ. 47 E, 48 A). Παρουσιάζεται οὕτως ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἡ *τελολογικὴ ἀνάγκη*, ἤτοι ἡ ἀνάγκη ἑνὸς μέσου δι' ἓν τέλος, δι' ἕνα σκοπόν, ὅταν μόνον ἓν μέσον ὑπάρχῃ διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον (ἀντίληψιν τοιαύτης ἀνάγκης εἶχε καὶ ὁ Ἀναξαγόρας).

Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης παρεδέχοντο ὅτι ὑποκείμενον τῆς γνώσεως δύναται ν' ἀποτελῇ μόνον τὸ ἀναγκαῖον καὶ ἀμετάβλητον, καὶ ὅτι πᾶν τὸ αἰσθητὸν εἶναι τυχαῖον καὶ μεταβλητόν, δύναται νὰ εἶναι ἅμα καὶ νὰ μὴ εἶναι.

Ὁ Ἀριστοτέλης διέκρινεν *ἀναγκην τοῦ εἴδους* ἢ τοῦ *λόγου*, ἀνάγκην τῆς *βίας* καὶ τὴν ὑπ' αυτοῦ καλουμενην *ὑποθετικὴν ἀνάγκην*, δηλ. τὴν τοῦ ἀπαραιτήτου ἀρνητικοῦ ὅρου: «τὴν τοῦ οὗ οὐκ ἄνευ» «ἀναγκαῖον ἁπλῶς, βίᾳ, ἐξ ὑποθέσεως» «ἔστι δ' ἔν γε τοῖς ἔχουσι γένεσιν ἡ τρίτη (ἀνάγκη)» (Μετ. V. 5) «ἐν γὰρ τῇ ὕλῃ τὸ ἀναγκαῖον, τὸ δ' οὗ ἕνεκεν ἐν τῷ λόγῳ» (Φυσ. II, 9). Ὁρίζει δὲ τὴν ἀνάγκην ὁ Ἀριστοτέλης ὡς ἑξῆς: «τὸ εἶναι τὸ ὂν ὅταν ᾖ, καὶ τὸ μὴ ὂν μὴ εἶναι, ὅταν μὴ ᾖ, ἀνάγκη» (Ἑρμην. 9).

Κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς λογικῶς ἀναγκαῖον εἶναι ἐκεῖνο, τοῦ ὁποιου τὸ ἀντίθετον δὲν ἀληθεύει (*Διογ. Λαερτ.* VII, 75), ἔχομεν δὲ οὕτω ὁρισμὸν τῆς *λογικῆς ἀνάγκης*, στηριζόμενον ἐπὶ τῆς *ἀρχῆς της ἀντιφάσεως*. Ὡς πρὸς τὸ φυσικῶς ἀναγκαῖον ὁ *Πλωτῖνος* λέγει «ἐστὶν ἡ φύσις κόσμου μεμιγμένη ἔκ τε νοῦ καὶ ἀνάγκης» (Ἐννεάδες I, 5, 7).

Διάφορα εἴδη ἀνάγκης διακρίνουσι καὶ οἱ Σχολαστικοί, οἵτινες ἐθεώρουν προτάσεις *δυνατάς, ἐνδεχομένας, ἀδυνάτους* καὶ *ἀναγκαίας*. Ἐκ τῶν Σχολαστικῶν ὁ Θωμᾶς δίδει τὸν ἑξῆς ὁρισμόν: «Ἀναγκαῖον εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν δυναται νὰ μὴ εἶναι» (Sum. Th. I, 82,1). Κατ' ἄλλον ὁρισμὸν τῶν Σχολαστικῶν ἐπίσης «ἀναγκαῖον εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλως (Lex. phil. 303).

Ἀναγκαία ἀλήθεια εἶναι ἡ πρότασις, τῆς ὁποίας ἡ ἀντίθετος εἶναι ψευδὴς καὶ ἄγει εἰς ἄτοπον. Αἱ ἀναγκαῖαι ἀλήθειαι εἶναι ἢ *ἀναγκαῖα συμπεράσματα* ἢ *ἀρχικαὶ προτάσεις*. Ἔχομεν καὶ ἐδῶ λογικὴν ἀνάγκην. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ ἀναγκαῖαι ἀλήθειαι εἶναι καὶ αἱ ἐπιβαλλόμεναι εἰς τὸ πνεῦμα, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰς θέσωμεν ἐν ἀμφιβόλῳ.

Τὸ ἀντιθετον ἀναγκαίου τινὸς συμπεράσματος δὲν φαίνεται ἀμέσως ψευδές, ἀλλὰ ἄγει εἰς ἄτοπον ἢ καὶ ἀντιφάσκει εἰς τὰς ἀρχὰς διὰ τῶν ὁποίων τὸ ἀποδεικνύομεν ἐνῷ τὸ ἀντίθετον ἀρχῆς τινος ἀντιφάσκει εἰς ἑαυτὸ (π. χ. τὰ *ἀξιώματα* καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ *ἀρχη τῆς ἀντιφάσεως*). Λογικὴ ἀνάγκη εἶναι ἡ προκύπτουσα ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιφάσεως. Παράδειγμα ἀναγκαίας ἀρχῆς εἶναι τὸ ἑξῆς: «τὸ μέρος εἶναι μικρότερον τοῦ ὅλου»· ἀναγκαῖον συμπέρασμα εἶναι τὸ ἑξῆς: «τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν τριγώνου ἰσοῦται πρὸς δύο ὀρθάς». Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι μὲ τὴν σημερινὴν πρόοδον τῆς Μαθηματικῆς Ἐπιστήμης τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρουσιάζουσι *σχετικὴν* μόνον ἀναγκαιότητα, ὄχι *ἀπόλυτον*, δηλαδὴ ἰσχυουν ἐν ὅσῳ περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ *πεπερασμένου* καὶ εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς *Εὐκλειδείου Γεωμετρίας*.

Τὴν ὕπαρξιν ἀναγκαίας ἀληθείας διδάσκει και ὁ Καρτέσιος. Ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τὸ *ὄν*, τοῦ ὁποίου ἡ ὕπαρξις δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν ἢ συνθήκην. Οὕτω ἀναφέρει ὁ Καρτέσιος τὸν *Θεὸν* και ὁ Σπινόζας τὴν *οὐσίαν*. Ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ οὐσίᾳ ὑπάρχει κατὰ τὸν Σπινόζαν ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεώς της. Ὁ Σπινόζας ἐθεώρησε τὴν λογικὴν ὡς ἀντικειμενικὴν ἀνάγκην. Ἀναφερόμενος εἰς ἀξίωμα τοῦ Καρτεσίου, λέγει ὅτι εἰς πᾶσαν ἰδέαν ἢ ἔννοιαν πράγματός τινος περιέχεται ἡ ὕπαρξις, ἢ δυνατή, ἢ ἀναγκαία, καὶ ὅτι πᾶν τὸ συμβαῖνον δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὡς αἰτίαν τῆς ὑπάρξεώς του τὸ μηδὲν (ἤτοι πρᾶγμα μὴ ὑπάρχον), καὶ πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει τέλειον εἰς ἀντικειμενόν τι ἔχει κατὰ λογικὴν ἀντικειμενικὴν *ἀνάγκην* τὴν πρώτην του αἰτίαν ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ ἀντικειμένῳ· τίποτε δὲ δὲν ὑπάρχει διὰ τὸ ὁποῖον νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ ζητήσωμεν τὴν αἰτίαν τῆς ὑπάρξεώς του.

Πᾶσα μεταβολὴ τῶν *φαινομένων* στηρίζεται ἐπὶ τῆς αἰτιώδους ἐνεργείας τῆς *οὐσίας*· οὐσία δὲ εἶναι ἡ καθ' ἑαυτὴν μόνον πραγματική· σταθερὰ βάσις τῶν ὄντων· ἐπὶ τῆς σταθερότητος ταύτης στηρίζεται ἡ ἀπόλυτος αὐθυπαρξία, ἐπ' αὐτῆς δὲ τὸ Ἄπειρον καὶ ἡ τὰ πάντα περιβάλλουσα *ἑνότης τῆς οὐσίας* τοῦ Σπινόζα. Ἐπειδὴ ἡ σταθερότης ἀποκλείει πᾶσαν γένεσιν καὶ φθοράν, ἡ οὐσία εἶναι κατ' ἐσωτερικὴν ἀναγκαιότητα «ens per se existens».

Digitized by Google

Εἰς τὴν περὶ *ἀπολύτου ἀναγκαιότητος* θεωρίαν τοῦ Σπινόζα ἀντιτίθεται ἐν μέρει ὁ Λεϊβνίτιος, καθ' ὃν ἡ συνοχὴ δύο καταστάσεων εἶναι *φυσικὴ ἀλληλουχία, οὐχὶ ἀναγκαία*· ἤτοι διαφέρει ἡ *ἀναγκαία συνοχὴ* ἀπὸ τὴν *διαδοχικήν*. Προκειμένου ὅμως νὰ διευκρινισθῇ ἡ ἀντίληψις τοῦ Λεϊβνιτίου ὡς πρὸς τὴν *γεωμετρικὴν ἀνάγκην* καὶ τὴν εἰς τὰ μαθηματικὰ προσαρμογήν της, συμφέρει νὰ παταλείψωμεν τὰς *περὶ ἐνδεχομένου* θεωρίας του καὶ ρὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰς ἀναγκαιας προτάσεις νῖτε λογικὰς ἀληθείας, αἵτινες προκύπτουσιν ἀπὸ εὸ ἀξίωμα ἢ καὶ ἀρχὴν τῆς *ταυτότητος*, ἐξ ἧ. προκύπτει ἡ ἀρχὴ τῆς *ἀντικαταστάσεως δι' ἰσοδυνάμων*. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης *ἀναγκαία* εἶναι πᾶσα ἰδέα ἢ πρότασις, τῆς ὁποίας ἡ ἀντίθετος δὲν δύναται νὰ κατανοηθῇ χωρὶς ἀντίστασιν· ὅπως π.χ. αἱ προτάσεις «2+2=4» καὶ ὅτι «τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν τριγώνου εἶναι δύο ὀρθαί». Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς *ταυτότητος* (καὶ τοῦ *ἀποχωροῦντος λόγου*) στηρίζεται ὁλόκληρος ἡ λογικὴ τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ σήμερον ὅμως δεδομένη γενικοποίησις τῆς λογικῆς ταύτης στηρίζεται κατὰ τὸν Russel, Couturat καὶ ἄλλους εἰς περισσοτέρας λογικὰς ἀρχάς, τῶν ὁποίων μία εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ταυτότητος ἥτις, ἴσως, εἶναι καὶ ἡ ὀλιγώτερον χρήσιμος. Ὁ Wolf καὶ ἄλλοι ἐπραγματεύθησαν ἐπίσης περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἀνάγκης. Ὁ Locke καὶ ὁ Hume ἐθεώρησαν καὶ τὴν *ὑποκειμενικὴν-ψυχολογικὴν ἀνάγκην*.

Ὁ Hume προσεπάθησε νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα: πῶς γεννᾶται ἐν ἡμῖν ἡ ἔννοια τῆς *αἰτιότητος*. Παρακινηθεὶς ἀπὸ τὴν πειραματικὴν φιλοσοφίαν τοῦ Νεύτωνος ἐπίστευσεν ὅτι, ἐπειδὴ τὰ γεγονότα ἐμφανίζονται εἰς ἡμᾶς κανονικῶς διαδεχόμενα ἄλληλα, λέγομεν ὅτι ἡ προηγουμένη παράστασις δίδει τὸ *αἴτιον* καὶ ἡ ἑπομένη τὸ *ἀποτέλεσμα*, δηλ. ὅτι ἡ κυρία μορφὴ τῆς *σχέσεως* αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος προκύπτει ἀπὸ τὴν *συνήθειαν* (ἑπομένως ἀπὸ καθαρῶς *ὑποκειμενικὴν* ἀνάγκην) νὰ συνδέωμεν τὰς παραστάσεις, ἤτοι ἀπὸ *ἁπλῆν σύνδεσιν* τῶν καταστάσεων συνειδήσεως, προερχομένην ἀπὸ τὰς συνθήκας τόπου, χρόνου κ. λ. π., οἵτινες εἶναι *ἐξωτερικαὶ* ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. Ἔχομεν οὕτω τὴν καθαρῶς ὑποκειμενικήν, τὴν *ἐμπειρικὴν ἀνάγκην*. Ταύτην παρεδέχθη κατόπιν καὶ ὁ Stuart-Mill.

Τὸ πρόβλημα τὸ μελετηθὲν ὑπὸ τοῦ Hume (ἤτοι τὸ τῆς *ἀντιλήψεως τῆς αἰτιότητος*) ἐζήτησε νὰ λύσῃ ὁ Κάντιος, ὅστις διέκρινε τὰς ἀληθείας τὰς ἐμφύτους καὶ ἀνεξαρτήτους τῆς ἐμπειρίας, τὰς *a priori* ἀληθείας, ἀπὸ τὰς ἀληθείας τῶν *γεγονότων*. Θεωρεῖ τουτέστιν ὁ Κάντιος ὅτι ἔχομεν ἰδέας *a priori*, δηλ. προηγουμένας παντὸς ἐπιστημονικοῦ πειράματος. Οὕτω διακρίνων τὴν *καθαρὰν γνῶσιν* ἀπὸ τὴν *ἐμπειρικήν*, λέγει ὅτι τὸ πείραμα γνωρίζει εἰς ἡμᾶς ὅτι κάτι τι εἶναι τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον· ἀλλὰ δὲν γνωρίζει εἰς ἡμᾶς καὶ ὅτι δὲν δύναται νὰ εἶναι *ἄλλως*. Ἐὰν πρότασίς τις δὲν δύναται νὰ κατανοηθῇ εἰμὴ μὲ τὴν ἀντίληψιν ὅτι εἶναι ἀναγκαία, θὰ εἶναι κρίσις *a priori*· ἐὰν μάλιστα ἡ πρότασις αὕτη δὲν παράγεται ἀπὸ ἄλλην ἀναγκαίαν πρότασιν, εἶναι *ἀπολύτως ἀναγκαία*. Ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ ἀπόλυτος γενικότης εἶναι οἱ σταθεροὶ χαρακτῆρες γνώσεως *a priori*. Οὕτως αἱ ἔννοιαι καὶ αἱ κρίσεις τῆς λογικῆς τῶν προτάσεων, τῆς λογικῆς τῶν συνόλων καὶ τῆς ἀριθμητικῆς εἶναι ἀναγκαῖαι. Εἶναι *γνώσεις a priori* καὶ προηγοῦνται παντὸς πειράματος. Πρόκειται ἐδῶ περὶ *τυπικῆς-λογικῆς ἀνάγκης* ἢ καὶ *μαθηματικῆς ἀνάγκης*.

Ὁ Κάντιος ἐθεώρησε καὶ τὴν ἀνάγκην ἀπὸ φυσικῆς ἀπόψεως, τὴν ὑλικὴν ἐν τῇ ὑπάρξει ἀνάγκην. Σχετικῶς πρὸς ταύτην λέγει: «καμμία ὕπαρξις τῶν ἀντικειμένων τῶν αἰσθήσεων δὲν δύναται νὰ εἶναι γνωστὴ *ἀπολύτως* a priori, *ἀλλὰ ἐν συγκρίσει* a priori, τουτέστι σχετικῶς πρὸς ἄλλην δεδομένην ἤδη ὕπαρξιν, ὁπότε ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως δὲν δύναται νὰ γνωσθῇ δι' ἐννοιῶν, ἀλλὰ μόνον διὰ τοῦ συνδυασμοῦ μὲ τὸ παρατηρηθέν, συμφώνως πρὸς τοὺς γενικοὺς νόμους τοῦ πειράματος· ἀλλὰ ὕπαρξις δυναμένη νὰ γνωσθῇ ὡς ἀναγκαία ὑπὸ τὴν συνθήκην ὑπάρξεως ἄλλων δεδομένων φαινομένων εἶναι μόνον ἡ ὕπαρξις ἀποτελεσμάτων ὡς πρὸς δεδομένας αἰτίας συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς *αἰτιότητος*· ὅθεν μόνον τὴν *ἀνάγκην τῆς καταστάσεως* τῶν πραγμάτων (*οὐσιῶν*) δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν καὶ μάλιστα δι' ἄλλων δεδομένων καταστάσεων συμφώνως πρὸς τοὺς ἐμπειρικοὺς νόμους τῆς *αἰτιότητος*· ἑπομένως τὸ κριτήριον τῆς ἀναγκαιότητος δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸν νόμον τοῦ δυνατοῦ πειράματος· πᾶν ὅ,τι συμβαίνει εἶναι καθωρισμένον a priori ἐν τῷ φαινομένῳ ὑπὸ τῆς αἰτίας του. Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν νὰ γνωρίσωμεν εἰμὴ τὴν ἀνάγκην τῶν *ἀποτελεσμάτων* ἐν τῇ φύσει, ὅταν τὰ αἴτια εἶναι δεδομένα. Ἡ ἀνάγκη ἀφορᾷ μόνον τὸν *σχέσιν* τῶν φαινομένων συμφώνως πρὸς τὸν δυναμικὸν νόμον τῆς *αἰτιότητος* καὶ τὴν *δυνατότητα* (τὴν βασιζομένην ἐπὶ τούτου τοῦ νόμου) τοῦ νὰ συμπεραίνωμεν *a priori* ἐκ μιᾶς δεδομένης ὑπάρξεως *(αἰτίας)* δι' ἄλλην ὕπαρξιν *(ἀποτέλεσμα)*. Πᾶν ὅ,τι συμβαίνει εἶναι *ὑποθετικῶς ἀναγκαῖον*. Εἶναι ἀρχὴ καθ' ἣν ἡ ἀλλαγὴ ὑπόκειται εἰς νόμον: τίποτε δὲν συμβαίνει ἀπὸ τυφλὴν αἰτίαν, εἶναι νόμος *a priori* τῆς φύσεως».

Κατὰ τὸν Κάντιον ἡ *Εὐκλείδειος γεωμετρία* καὶ ἡ *δυναμικὴ τοῦ Νεύτωνος* εἶναι ἀναγκαῖαι ἀλήθειαι *a priori*. Ἡ μαθηματικὴ ὅμως ἐπιστήμη καὶ ἡ μαθηματικὴ φυσικὴ ὁδηγοῦσιν ἡμᾶς σήμερον καὶ εἰς γεωμετρίας καὶ δυναμικὰς διαφόρους. Οὕτως ἔχομεν σήμερον καὶ τὰς *μὴ Εὐκλειδείους γεωμετρίας*, αἵτινες δὲν ἄγουσιν εἰς ἀντίφασιν· ἡ *Εὐκλείδειος γεωμετρία* ἀπὸ ἀλγεβρικῆς ἀπόψεως ἀντιστοιχεῖ ἁπλῶς εἰς μίαν ὁμάδα μετασχηματισμοῦ· εἰς ἄλλην ὁμάδα μὴ ἰσόμορφον πρὸς τὴν πρώτην ἀντιστοιχεῖ ἄλλη γεωμετρία. Ἔχομεν ἐπίσης ἀντὶ τῆς *δυναμικῆς* τοῦ Νεύτωνος τὴν *ἠλεκτρομαγνητικὴν δυναμικήν* τὴν βασιζομένην ἐπὶ τῶν ἐξισώσεων τοῦ Lorentz. Οὕτω δὲν φαίνονται πλέον ὡς ἀναγκαῖαι συνθῆκαι τῆς σκέψεως ἡ Εὐκλείδειος γεωμετρία καὶ ἡ δυναμικὴ τοῦ Νεύτωνος. Τοῦτο ὅμως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τὴν ὁποίαν ἀποδίδομεν εἰς τὴν ὑποκειμενικὴν ἀνάγκην. Μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνάγκης σχετίζεται τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τῆς αἰτιοκρατίας *(determinismus)*, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο ἄλλοτε καὶ *δόγμα τῆς ἀνάγκης*. Μία ἄποψις αὐτοῦ εἶναι καὶ ἡ τοῦ Σπινόζα. Κατὰ ταύτην τὸ πᾶν εἶναι δεδομένον, δὲν ὑπάρχει οὔτε παρελθὸν οὔτε μέλλον, τὸ πᾶν εἶναι ὡρισμένον. Ἄλλη ἄποψις εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν οἱ νόμοι διέπουσι τὰ πάντα καὶ ἑπομένως, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν νόμους, δυνάμεθα νὰ προβλέπωμεν. Κατὰ τὴν πρώτην ἄποψιν ὁ χρόνος εἶναι *σχετικός*. Ἡ δευτέρα ἄποψις στηρίζεται ἐπὶ τῆς φύσεως τοῦ νόμου. Μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν μόνον ἡ δευτέρα ἄποψις εἶχε *μαθηματικὸν* χαρακτῆρα, ἡ πρώτη ἀνῆκεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν *μεταφυσικὴν* τοῦ *ἀπολύτου*. Σήμερον ὅμως ὁ *τοπικὸς χρόνος (θεωρία σχετικότητος)* δίδει τὴν *σχετικότητα τοῦ συγχρονισμοῦ*.

Ὡς δόγμα τοῦ *μαθηματικοῦ καθορισμοῦ* θὰ ἠδυνάμεθα ἐν γένει νὰ θεωρήσωμεν τὸ ἑξῆς: πάντα τὰ μεγέθη τοῦ σύμπαντος εἶναι ἀναλυτικαὶ συναρτήσεις τοῦ χρόνου. Διὰ τὸν δεχόμενον τὸ *καθωρισμένον* οἱ νόμοι εἶναι *γενικοί*· δὲν φέρουσι στοιχεῖον ἀπροσδιοριστίας καὶ συνιστῶσι σύστημα μορφῶν ἐντὸς τῶν ὁποίων περικλείεται ἡ πραγματικότης. Ὁ Boutroux δὲν παραδέχεται τὴν *γενικότητα* τοῦ ἐπιστημονικοῦ νόμου, ἀποφαινόμενος ὅτι ὁ νόμος οὗτος δὲν *ἐπιβάλλεται* εἰς τὸ πνεῦμα, ὅτι δὲν εἶναι *ἀναγκαῖος* ἀλλὰ *ἐνδεχόμενος* (βλ. λ. αἰτιοκρατία). Π. ΖΕΡΒΟΣ

—ἀνάγκης κατάστασις *[Ποιν. Δικ.]*. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον νοεῖται ἡ κατάστασις παρόντος ἢ ἀμέσως ἀπειλοῦντος ὡρισμένον ἔννομον ἀγαθὸν κινδύνου ὅστις μόνον διὰ τῆς προσβολῆς ἐννόμου ἀγαθοῦ ἄλλου προσώπου δύναται νὰ ἀποτραπῇ. Μὲ τὴν *ἄμυναν*, συνεπῶς, ἔχει κοινὸν ἡ κατάστασις ἀνάγκης τὴν ὕπαρξιν παρόντος ἢ ἀμέσως ἀπειλοῦντος ὡρισμένον δικαίωμα (ἔννομον ἀγαθὸν) κινδύνου. Διαφέρει ὅμως ἀπ' αὐτῆς κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐπὶ τῆς ἀμύνης ὁ μὲν κίνδυνος πηγάζει πάντοτε ἐκ τῆς ἀδίκου ἐπιθέσεως ἀνθρώπου τινός, ἡ δὲ πρὸς σωτηρίαν τοῦ κινδυνεύοντος ἀγαθοῦ γινομένη πρᾶξις τοῦ ἀμυνομένου στρέφεται κατ' αὐτοῦ τοῦ ὑπαιτίου τῆς ἀδίκου ἐπιθέσεως, ἐνῷ, ἐπὶ καταστάσεως ἀνάγκης, ὁ μὲν κίνδυνος πηγάζει ἐξ ἀνωτέρας βίας, ὡς λ. χ. ἐκ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, ἐκ ζῴων κλ., ἡ δὲ πρὸς σωτηρίαν τοῦ κινδυνεύοντος ἀγαθοῦ πρᾶξις στρέφεται κατὰ δικαιωμάτων τρίτων προσώπων ὅλως ἀναιτίων. Ἐξ ἄλλου ἡ κατάστασις ἀνάγκης (stricto sensu) διαφέρει ἐπίσης ἀπὸ τὰς περιπτώσεις τῆς καλουμένης *ψυχολογικῆς βίας*, ἤτοι τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἐξαναγκάζεταί τις εἰς ἐκτέλεσιν ἀξιοποίνου τινὸς πράξεως συνεπείᾳ ἀπειλῶν ἡνωμένων μὲ παρόντα καὶ ἄφευκτον κίνδυνον ὡρισμένων ἐννόμων ἀγαθῶν αὐτοῦ ἢ συγγενοῦς του προσώπου. Καὶ περὶ τοῦ ὅτι μὲν ὁ ἐν καταστάσει ἀνάγκης διαπράξας ὡρισμένην καθ' ἑαυτὴν ἀξιόποινον πρᾶξιν δέον ἐν ὡρισμέναις περιπτώσεσι νὰ μὴ ὑπέχῃ ποινικὴν εὐθύνην (ἐφ' ὅσον, ἐννοεῖται, δὲν ἔχει εἰδικὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκτεθῇ εἰς τὸν ἀπειλοῦντα κίνδυνον, ὡς λ. χ. συμβαίνει διὰ τὸν πλοίαρχον καὶ τὸ πλήρωμα ναυαγήσαντος πλοίου, διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς ἐν ὥρᾳ μάχης κλ.), πάντες εἶναι σύμφωνοι. Μεγάλη ἔρις ὅμως καὶ διαφωνία ἐπικρατεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς πρὸς τὴν χάραξιν τῶν ὁρίων τῆς καταστάσεως ἀνάγκης, ἤτοι ὡς πρὸς τὸν κύκλον τῶν περιπτώσεων καὶ τοὺς λοιποὺς ὅρους ἐπιτρεπτοῦ αὐτῆς, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὡς πρὸς τὴν νομικήν της σημασίαν.

Ὁ Ἑλληνικὸς ποινικὸς νόμος ἐν ἄρθρῳ 106 ὁρίζει ὅτι δὲν τιμωρεῖται ἐκεῖνος, ὅστις, ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων τῆς ἀμύνης, ἐξετέλεσεν ἀξιόποινόν τινα πρᾶξιν διὰ ν' ἀποτρέψῃ «παρόντα τινά, κατεπείγοντα καὶ ἄλλως ἀναπότρεπτον κίνδυνον τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἢ ἑνὸς ἄλλου ζωῆς». Κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, συνεπῶς, κατάστασις ἀνάγκης ὑφίσταται μόνον *ἐπὶ κινδύνου τῆς ζωῆς* (οὐχὶ δ' ἄλλου ἀγαθοῦ), ἀδιακρίτως ὅμως ποίας ζωῆς, ἂν δηλαδὴ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἢ οἱουδήποτε τρίτου προσώπου, ὡς λ. χ. εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν δύο ναυαγοὶ παλαίουσι κατὰ τῶν κυμάτων ἐπὶ σανίδος μὴ δυναμένης νὰ βαστάσῃ καὶ τοὺς δύο, ὁπότε πᾶς τις δύναται ἀτιμωρητὶ νὰ πυροβολήσῃ π. χ. καὶ ἀποκτείνῃ κατὰ βούλησιν ἕνα ἐκ τῶν δύο, διὰ νὰ σωθῇ ὁ ἕτερος.

Εἰς τὰς νεωτέρας ποινικὰς νομοθεσίας, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰ νεώτερα νομοπαρασκευαστικὰ σχέδια, ἀντιθέτως, ὁ κύκλος τῶν περιπτώσεων καταστάσεως ἀνάγκης εἶναι πολὺ εὐρύτερος. Οὕτω λ. χ. ὁ Γερμανικὸς ποινικὸς κῶδιξ δέχεται κατάστασιν ἀνάγκης ἐπὶ κινδύνου ἀπειλοῦντος τὴν ζωὴν ἢ τὸ σῶμα εἴτε τοῦ ἰδίου τοῦ κινδυνεύοντος, εἴτε τινὸς ἐκ τῶν οἰκείων αὐτοῦ, ὁ Ἰταλικὸς ἐπὶ κινδύνου ἀπειλοῦντος τὸ πρόσωπον ἐν γένει εἴτε τὸ ἴδιον εἴτε οἱουδήποτε ἄλλου, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Νορβηγικός. Ἐκ τῶν νομοπαρασκευαστικῶν σχεδίων τὸ Ἰταλικὸν τοῦ 1921 περιέχει τὴν αὐτὴν μὲ τὸν ἰσχύοντα Ἰταλικὸν κώδικα διάταξιν, τὸ Τσεχοσλοβακικὸν τοῦ 1926 δέχεται κατάστασιν ἀνάγκης ἐπὶ κινδύνου τοῦ σώματος, τῆς ἐλευθερίας, τῆς περιουσίας ἢ ἄλλου τινὸς ἀγαθοῦ, τὸ Ἑλβετικὸν τοῦ 1918 ἐπὶ κινδύνου παντὸς ἐν γένει δικαιώματος ἰδίου ἢ ἀλλοτρίου, τὰ Γερμανικὰ σχέδια τοῦ 1919 καὶ 1925 ἐπὶ κινδύνου οἱασδήποτε σπουδαίας βλάβης τοῦ κινδυνεύοντος ἢ οἱουδήποτε τρίτου προσώπου καὶ τέλος τὸ Ἑλληνικὸν σχέδιον τοῦ 1924 (ἄρθρ 93) ἐπὶ κινδύνου ἀπειλοῦντος τὸ πρόσωπον ἢ τὴν περιουσίαν τοῦ κινδυνεύοντος ἢ συγγενοῦς αὐτοῦ ἀνιόντος ἢ κατιόντος, ἀδελφοῦ, συζύγου ἢ μετ' αὐτοῦ μεμνηστευμένου.

Ὡς πρὸς τοὺς περαιτέρω τώρα ὅρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους θέλει ἐπιτραπῇ ἡ κατάστασις ἀνάγκης πάντες μὲν εἶναι σύμφωνοι, ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἀναλογία τις κατὰ εἶδος καὶ σπουδαιότητα μεταξὺ τοῦ θυσιαζομένου καὶ τοῦ κινδυνεύοντος ἐννόμου ἀγαθοῦ. Οὕτω λ. χ. δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ἐπὶ θυσίᾳ τῆς ζωῆς ἄλλου σωτηρία κινδυνευούσης περιουσίας, ἢ ἡ πρὸς ἀποφυγὴν ἐλαφρᾶς αἰκίας καταστροφὴ σημαντικῆς περιουσίας ἄλλου προσώπου. Ἐπίσης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τεθῶσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου νομικῆς ἐκτιμήσεως ἐκεῖνος, ὅστις κλέπτει λ. χ. ἕνα ἄρτον διὰ νὰ θρέψῃ ἑαυτὸν ἢ τὰ πεινῶντα τέκνα του μὲ ἐκεῖνον, ὅστις διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ληστεύει ἢ φονεύει ἄλλον. Πράγματι δὲ καὶ βλέπομεν, ὅτι τὰ νεώτερα νομοπαρασκευαστικὰ σχέδια περιλαμβάνουσι ρητὰς σχετικὰς διατάξεις. Οὕτω λ. χ. τὸ Ἑλληνικὸν σχέδιον ὁρίζει, ὅτι ἡ κατάστασις ἀνάγκης τότε μόνον ἀπαλλάσσει τὸν δράστην τῆς ποινικῆς εὐθύνης, ὅταν ἡ διὰ τῆς πράξεως ἐπελθοῦσα εἰς τὸν τρίτον βλάβη δὲν εἶναι δυσανάλογος κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὴν σπουδαιότητα πρὸς τὴν κατὰ τοῦ ἐν καταστάσει ἀνάγκης εὑρεθέντος ἀπειληθεῖσαν. Παραπλησίαν διάταξιν περιέχει καὶ τὸ Τσεχοσλοβακικὸν σχέδιον τοῦ 1926. Ἐπίσης τὸ Ἑλβετικὸν σχέδιον τοῦ 1918 καὶ τὸ τελευταῖον Γερμανικὸν σχέδιον τοῦ 1925 τότε μόνον δέχονται κατάστασιν ἀνάγκης, ὁσάκις ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων συγκεκριμένης τινὸς περιπτώσεως δὲν δύναταί τις νὰ ἀξιώσῃ παρὰ τοῦ κινδυνεύοντος ν' ἀνεχθῇ τὴν ἀπειλουμένην βλάβην, νὰ μὴ σώσῃ τὸ κινδυνεῦον ἀγαθὸν κ. λ.

Διαφωνία, ἀντιθέτως, ὑπάρχει ὡς πρὸς τὸ ἂν διὰ τὴν παραδοχὴν καταστάσεως ἀνάγκης πρέπῃ ν' ἀπαιτηθῇ καὶ τὸ *ἀναίτιον* αὐτῆς, δηλ. τὸ νὰ μὴ ὀφείλεται αὕτη εἰς τὴν ὑπαιτιότητα (τὸν δόλον ἢ τὴν ἀμέλειαν) αὐτοῦ τούτου τοῦ κινδυνεύοντος. Καταφατικῶς λύουσι τὸ ζήτημα ὁ Γερμανικὸς ποινικὸς κῶδιξ, τὸ Γερμανικὸν σχέδιον τοῦ 1919, τὸ Τσεχοσλοβακικὸν τοῦ 1926 καὶ τὸ Ἑλληνικὸν τοῦ 1924. Τοὐναντίον τὸ τελευταῖον Γερμανικὸν σχέδιον τοῦ 1925 δὲν ἀπαιτεῖ τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀναιτίου. Μέσην ὁδὸν τέλος ἀκολουθοῦσιν ὁ ἡμέτερος ποινικὸς νόμος (ἄρθρον 107) καὶ ὁ Ἰταλικὸς κῶδιξ, ἀποκλείοντες τὴν ὕπαρξιν καταστάσεως ἀνάγκης μόνον, ὁσάκις αὕτη προεκλήθη ἐξεπίτηδες, ἵνα ὑπὸ τὸ πρόσχημα αὐτῆς καλυφθῇ ἡ ἐγκληματικὴ πρᾶξις.

Ἀλλὰ τὸ σημεῖον, περὶ τὸ ὁποῖον ζωηρότατος διεξάγεται ὁ ἐπιστημονικὸς ἀγὼν ἐν τῷ θέματι τῆς καταστάσεως ἀνάγκης, εἶναι τὸ ζήτημα τῆς νομικῆς σημασίας τῆς καταστάσεως ταύτης. Οὕτω κατὰ τοὺς μὲν ἡ κατάστασις ἀνάγκης ἀποτελεῖ λόγον αἴροντα τὸν ἄδικον χαρακτῆρα, τὴν πρὸς τὸ δίκαιον ἀντίθεσιν, τῆς ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῆς τελεσθείσης πράξεως. Τὴν γνώμην ταύτην καθιεροῦσι ρητῶς τὸ γερμανικὸν σχέδιον τοῦ 1919, τὸ τσεχοσλοβακικὸν τοῦ 1926 καὶ τὸ ἑλληνικὸν σχέδιον τοῦ 1924, αὐτὴν δὲ μᾶλλον φαίνεται ἀκολουθῶν καὶ ὁ ἰσχύων ἑλληνικὸς ποινικὸς νόμος. Κατ' ἄλλους, ἀντιθέτως, ἡ κατάστασις ἀνάγκης δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς λόγος ἀποκλείων μόνον τὸν καταλογισμὸν τῆς πράξεως εἰς τὸν δράστην, ταύτης παραμενούσης πάντοτε ἀδίκου. Κατὰ τρίτην γνώμην περαιτέρω, ἥτις καὶ κατακτᾷ ὁλονὲν ἔδαφος ἐν τῇ νεωτέρᾳ γερμανικῇ ἐπιστήμῃ, πρέπει νὰ διακριθῶσιν αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς θυσιάζεται κατώτερον ἀγαθὸν χάριν τῆς διατηρήσεως ἀνωτέρου, ἀπὸ τῶν περιπτώσεων καθ' ἃς εὑρίσκονται ἀντιμέτωπα ἀλλήλων ἀγαθὰ ἴσης ἀξίας. Ἐν ταῖς πρώταις περιπτώσεσι, κατὰ τὴν γνώμην ταύτην, ἡ κατάστασις ἀνάγκης ἀποτελεῖ λόγον αἴροντα τὸν ἄδικον χαρακτῆρα τῆς πράξεως, καθόσον τὸ κοινωνικὸν συμφέρον ἐπιβάλλει τὴν θυσίαν τοῦ κατωτέρου χάριν τοῦ ἀνωτέρου ἀγαθοῦ, ἐφ' ὅσον ἡ συνύπαρξις αὐτῶν εἶναι ἀδύνατος. Τοὐναντίον ἐν

Digitized by Google

ταῖς περιπτώσεσι συγκρούσεως ἰσαξίων ἀγαθῶν, τῆς κοινωνίας ἐχούσης ἴσον συμφέρον ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως ἑκατέρου τῶν συγκρουομένων ἀγαθῶν, ἡ κατάστασις ἀνάγκης δύναται νὰ δικαιολογηθῇ μόνον ἐκ τῆς ψυχολογικῆς καταστάσεως τοῦ δράστου καὶ συνεπῶς δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς λόγος αἴρων τὸν καταλογισμὸν τῆς πράξεως. Πρὸς τὴν ἄποψιν ταύτην φαίνεται ἀποκλίνον καὶ τὸ τελευταῖον ἐπίσημον γερμανικὸν σχέδιον τοῦ 1925, ἂν καὶ θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποστηρίξῃ, λόγῳ τῆς οὐδετέρας πως διατυπώσεως τῆς σχετικῆς διατάξεώς του, ὅτι τοῦτο συντάσσεται πρὸς τετάρτην τινὰ διδασκομένην γνώμην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κατάστασις ἀνάγκης οὔτε λόγον αἴροντα τὸν ἄδικον χαρακτῆρα, οὔτε λόγον αἴροντα τὸν καταλογισμὸν τῆς πράξεως ἀποτελεῖ, ἀλλ' αὕτη δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς προσωπικὸς ἁπλῶς λόγος ἀτιμωρήτου τοῦ δράστου.

Ἡ σπουδαιότης τῆς ἐκτεθείσης ἐπιστημονικῆς ἔριδος περὶ τὸν νομικὸν χαρακτηρισμὸν τῆς καταστάσεως ἀνάγκης εἶναι προφανής. Ὄντως θεωρουμένης ταύτης ὡς λόγου αἴροντος τὴν πρὸς τὸ δίκαιον ἀντίθεσιν τῆς πράξεως, ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν χωρεῖ ἄμυνα κατὰ τοῦ ἐν καταστάσει ἀνάγκης εὑρισκομένου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπcκλείεται καὶ συμμετοχὴ τρίτου. Θεωρουμένης ἀντιθέτως τῆς καταστάσεως ἀνάγκης ὡς λόγου αἴροντος μόνον τὸν καταλογισμόν, τότε ἄμυνα μέν, κατὰ τὴν κρατοῦσαν καὶ ὀρθὴν γνώμην, χωρεῖ ἀφοῦ ἡ πρᾶξις εἶναι ἄδικος, συμμετοχὴ ὅμως τρίτου δὲν εἶναι δυνατή, ἀφοῦ ἐλλείποντος τοῦ καταλογισμοῦ δὲν ὑφίσταται ἔγκλημα. Τέλος γενομένης δεκτῆς τῆς γνώμης, ὅτι ἡ κατάστασις ἀνάγκης ἀποτελεῖ ἁπλῶς προσωπικὸν λόγον ἀτιμωρήτου τοῦ δράστου, τῆς πράξεως αὐτοῦ παραμενούσης ἐγκληματικῆς, ἤτοι ἀδίκου καὶ καταλογιστῆς, τότε καὶ ἄμυνα χωρεῖ καὶ συμμετοχὴ τρίτου εἶναι δυνατή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πλὴν τῶν διαφόρων συστημάτων καὶ ἐγχειριδίων ποινικοῦ δικαίου, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς μνημονευομένων συγγραμμάτων βλ. εἰδικώτερον καί: *Köhler*, Der Notstand im Künftigen Strafrecht, 1926. *Oetker*, ἐν Vergl. Darst. des deutschen u. ausländ. Strafrechts, Allg. Teil, τομ. 22. *Sauer*, Die Grundlagen des Strafrechts, 1921. *Weber*, Das Notstandsproblem, 1925. Ν. Α. ΧΩΡΑΦΑΣ

Ἀνάγκη. Ἡ ἀφῃρημένη ἔννοια τῆς ἀνάγκης ὡς προσωποποιημένη θεότης *Ἀνάγκη* παρεστάθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ὀρφικῇ Θεολογίᾳ, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν νεοπλατωνικῶν φιλοσόφων Ἱερωνύμου, Δαμασκίου κ. ἄ. Κατὰ τὸν Ἱερώνυμον ἡ Ὀρφικὴ Θεολογία, ταυτίζουσα τὴν *Ἀνάγκην* πρὸς τὴν *Ἀδράστειαν*, τὴν προσωποποίησιν δηλ. τῆς *ἀναποδράστου ἀνάγκης*, ἐδίδασκεν, ὅτι ὁ ἀγήρατος *Χρόνος*, ὅστις ἦτο ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν *Ἡρακλέα*, ἐγέννησεν ἐκ τῆς *Ἀνάγκης* τὸν *Αἰθέρα*, τὸ *Χάος* καὶ τὸ *Ἔρεβος*. Τῆς Ὀρφικῆς περὶ τῆς Ἀνάγκης Θεολογίας διαφόρους ἀπηχήσεις εὑρίσκομεν καὶ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ. Οὕτω παρὰ τῷ Πλάτωνι ἡ Ἀνάγκη παρίσταται ὡς μήτηρ τῶν *Μοιρῶν*, παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ ὡς μήτηρ τῆς *Ἀδραστείας*, παρὰ τῷ Πρόκλῳ ὡς μήτηρ τῆς *Εἱμαρμένης*, τὴν ὁποίαν ἐγέννησεν ἐκ τοῦ *Δημιουργοῦ*, παρὰ τῷ Στοβαίῳ ὡς θυγάτηρ τοῦ *Κρόνου* καὶ ἀδελφὴ τῆς *Δίκης*. Κατὰ τὸν Πλάτωνα (Συμπόσ.), πρὶν κυριαρχήσῃ ὁ *Ἔρως*, τῶν θείων πραγμάτων ἐβασίλευε μόνη ἡ *Ἀνάγκη* καὶ πάντα ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῆς ἐγίνοντο· ὁ Πλάτων ἐν τῇ «πολιτείᾳ» του παριστᾷ τὴν Ἀνάγκην κρατοῦσαν ἐπὶ τῶν γονάτων της ἀδαμάντινον ἄτρακτον, διὰ τοῦ ὁποίου περιστρέφεται τὸ σύμπαν. Οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ (Αἰσχύλος, Εὐριπίδης, Καλλίμαχος) παριστῶσι βαρὺν τὸν ζυγὸν τῆς Ἀνάγκης καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς ἀκαταμάχητον. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ παροιμία, ἡ ὑπὸ Διογένους τοῦ Λαερτίου εἰς τὸν Πιττακὸν ἀποδιδομένη, «Ἀνάγκᾳ οὐδὲ θεοὶ μάχονται». Ὁ Μακρόβιος (Laturn. I, 19) τὴν περὶ τῆς Ἀνάγκης θεολογίαν θεωρεῖ ὡς διδασκαλίαν τῆς Αἰγυπτιακῆς θεολογίας, καθ' ἣν εἰς τὴν γένεσιν παντὸς ἀνθρώπου τέσσαρες θεότητες παρίσταντο, ὁ *Δαίμων*, ἡ *Τύχη*, ὁ *Ἔρως* καὶ ἡ *Ἀνάγκη*. Ἡ Ἀνάγκη ὡς θεότης ἰδιαιτέρως ἐτιμᾶτο ἐν τῷ Ἀκροκορίνθῳ, ἔνθα κατὰ τὸν Παυσανίαν (II, 4, 6) ὑπῆρχε καὶ κοινὸν ἱερὸν τῆς *Ἀνάγκης* καὶ τῆς *Βίας*, εἰς ὃ δὲν ἐπετρέπετο νὰ εἰσέρχεταί τις. Α. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

ἀναγκιρόν· ἰδιωμ. ἐπιβλαβές· φρ. «εἶναι ἀναγκιρὸ τὸ χόρτο αὐτό, δὲν τὸ τρώγω»· «νὰ φεύγῃς ἀπὸ ἀναγκιρὰ φαγιά». Δ. Λ.

ἀναγκόσιτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ σιτούμενος, ὁ τρεφόμενος καθ' ὡρισμένην δίαιταν ἐπιβαλλομένην εἰς αὐτόν.

ἀναγκοσιτῶ *(—έω)*· διατρέφω τινὰ καθ' ὡρισμένην δίαιταν.

ἀναγκοτροφῶ *(—έω)*· σιτοῦμαι καθ' ὡρισμένην δίαιταν.

ἀναγκοφαγία (ἡ)· τὸ νὰ τρώγῃ τις κατ' ἐπιβεβλημένην δίαιταν (βλ. λ. **ἀθλητισμός**, τ. Β', σ. 305 γ')· οὐσιαστ. *ἀναγκοφάγος*· ῥῆμα *ἀναγκοφαγῶ (έω)*.

ἀναγλείφω· βλ. **ἀναγλύφω**.

ἀναγλυτσιάζω· ἰδιωμ., ζυμοῦμαι εὐκόλως ἐκ τῶν παιημάτων (ἐπὶ πηλοῦ)· φρ. «ἀναγλυτσιάζει ἡ στράτα ἀπ' τὴ βροχή»· || λέγεται ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς παρασκευὴν ἄρτου ζύμης. Δ. Λ.

ἀναγλυφάριος *['Αρχ.]*. Ὁ κατασκευαστὴς ἀναγλύφων, ἰδίως μεταλλικῶν· κατηγορία χρυσοχόων, οἱ ὁποῖοι κατεσκεύαζον ἰδιαιτέρως ἐλάσματα, πρὸ πάντων ἀργυρᾶ, φέροντα ἀναγλύφους παραστάσεις, ἵνα ἐπικολλῶνται ἐπὶ μεταλλικῶν ἀντικειμένων. Ἡ λέξις φαίνεται ὅτι ἐλήφθη ἐκ τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἀφοῦ πρῶτον ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως *ἀνάγλυφον* ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν Λατίνων ἡ λέξις *anaglyfarius* πρὸς δήλωσιν εἰδικότητός τινος τοῦ συνήθους λεγομένου *caelator* (=παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι *τορευτής*). Τούτου ὑπάρχει καὶ γραφὴ *anaglyptarius* (ἐκ τοῦ *ἀνάγλυπτον*). Κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους οἱ τοιοῦτοι χρυσοχόοι ἀπησχολοῦντο ἰδιαιτέρως εἰς τὴν κατασκευὴν ποτηρίων ἀργυρῶν, ἐπιχρύσων μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων, λαμβάνοντες τὰ πρότυπα ἐκ τῶν παλαιοτέρων ἑλληνικῶν ἔργων. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀναγλυφὴ (ἡ) βλ. λ. **ἀνάγλυφος**.

ἀναγλυφοποιία (ἡ)· ἡ κατασκευὴ ἀναγλύφων.

ἀνάγλυφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς γλυπτικῆς, ὁ ἐξέχων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας ἐφ' ἧς κεῖται: «ἀνάγλυφον σύμπλεγμα», «ἀνάγλυφος στέφανος»· || μεταφ. «ἀνάγλυφος εἰκών, — ἀναπαράστασις, κ.λ π.», ἡ διὰ παραστατικῶν ἐκφράσεων «ζωντανὴ» περιγραφὴ προσώπων, πραγμάτων ἢ γεγονότων· || τὸ οὐδ. *ἀνάγλυφον* ὡς οὐσιαστικὸν (καὶ *ἀναγλυφή*)· πᾶσα ἀνάγλυφος παράστασις: «τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Παρθενῶνος, — τοῦ Θησείου κ.τ.τ.».

—[ΑΡΧ. ΤΕΧΝ.] Ἐλέγοντο *ἀνάγλυφα* ἢ *ἀνάγλυπτα* τὰ ἔργα τέχνης, τὰ ὁποῖα κατεσκευάζοντο ἐπὶ πλακὸς ἐκ μαρμάρου, συνήθως, ἀλλὰ καὶ ἐκ χαλκοῦ καί, σπανιώτερον, ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐξ ἐλεφαντοστοῦ ἢ καὶ ξύλου, κατὰ τρόπον ὥστε αἱ παραστάσεις ἐξεῖχον, κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου, ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς πλακός. Τοῦτο ἐπετελεῖτο ἀποκοπτομένων καταλλήλως τῶν ἔξω τῆς παραστάσεως μερῶν κατὰ τὸ ἥμισυ ἢ ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον τοῦ πάχους τῆς πλακός. Ἐὰν αἱ παραστάσεις ἐξεῖχον πολὺ τῆς ἐπιφανείας τῆς πλακὸς ἐλέγετο τὸ ἀνάγλυφον *ἔκτυπον*, ἐὰν δὲ εἰσεῖχον ἐντὸς αὐτῆς ἐλέγετο *πρόστυπον*. Ἡ λέξις *ἀνάγλυφον* ἀπαντᾷ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, εἰς δὲ τοὺς κλασσικοὺς δηλοῦται τὸ ἀνάγλυφον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ τῆς λέξεως *τύπος*. Τὰ χαλκᾶ ἀνάγλυφα κατεσκευάζοντο ἰδιαιτέρως καὶ κατόπιν ἐπεκολλῶντο ἐπὶ τῆς χαλκῆς πλακός, οὕτω δὲ ἐμφανίζονται συνήθως εἰς τὰ χαλκᾶ κάτοπτρα τῆς λαμπρᾶς περιόδου. Πολλάκις ὅμως ἐπὶ μεταλλικῶν ἔργων ἐν γένει τὸ ἔλασμα ἐτίθετο ἐπὶ ἰδιαιτέρου τύπου καὶ διὰ χύσεως ἢ διὰ πλήξεως (τὸ δεύτερον τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν λεγομένην *ἐμπαιστικὴν* τέχνην) κατεσκευάζοντο αἱ παραστάσεις ἢ τὰ κοσμήματα τοῦ ἀναγλύφου. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦσαν ἐπίσης ἐν πολλῇ χρήσει καὶ τὰ πήλινα ἀνάγλυφα, ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως ἐλάχιστα ἐσώθησαν μέχρι σήμερον. Ταῦτα καὶ τὰ μαρμάρινα ἐνισχύοντο πάντοτε διὰ ζωηροτάτων βαφῶν, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξηφανίσθησαν διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου, ἐλάχιστα δὲ διεσώθησαν, διατηρήσαντα σαφῆ καὶ πολλὰ ἴχνη τῶν βαφῶν, ὡς π. χ. ἡ στήλη τοῦ Ἀριστίωνος ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν καὶ τὸ ἀνάγλυφον Νεκρικοῦ συμποσίου ἐν τῷ Μουσείῳ Βόλου (Ε' αἴθουσα). Ἐνίοτε ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων ἀναγλύφων ἐτίθεντο ἰδιαίτερα κοσμήματα, ἐκ μετάλλου, ἐκ χρυσοῦ ἰδίως καὶ χαλκοῦ. Παράδειγμα τοῦ πρώτου ἔχομεν ἀνάγλυφον ἐστεφανωμένου νεανίου ἐν τῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν ἐκ Σουνίου, τοῦ δὲ δευτέρου πολλὰ τῶν ἀναγλύφων τῆς ζωοφόρου τοῦ Παρθενῶνος, ὡς δεικνύουσιν αἱ περισωθεῖσαι ὀπαί. Τὰ ἰδιαίτερα ταῦτα τεμάχια ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων «*ἐμβλήματα*». Ὡσαύτως ἐπὶ τῶν χαλκῶν ἀναγλύφων ἀνευρίσκομεν πολλάκις ἐπιχρύσωσιν. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ *ἀναγλυφικὴ* τέχνη προέκυψεν ἐκ τῆς *ξυλογλυφικῆς*, τῆς ὁποίας δεῖγμα εἶναι ἡ περίφημος ἐν τῇ ἀρχαιότητι «*λάρναξ τοῦ Κυψέλου*», ἐκ κέδρου, ἀνατεθεῖσα εἰς τὴν Ὀλυμπίαν περὶ τὸ 600 π. Χ. καὶ φέρουσα πλῆθος ἀναγλύφων παραστάσεων τὰς ὁποίας περιγράφει λεπτομερῶς ὁ Παυσανίας. Ἐκτὸς τούτων ὑπῆρχε καὶ ἕτερον εἶδος ἀναγλύφων, τὰ λεγόμενα «*κοιλανάγλυφα*», τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦσι πολὺ ὀλιγωτέραν ἐργασίαν, διότι γίνονται κυρίως δι' αὐλακοειδῶν χαραγῶν. Ταῦτα ἦσαν συνηθέστατα, καὶ σχεδὸν τὰ μόνα ἐν Αἰγύπτῳ, σπανιώτατα δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν. Ἐὰν αἱ ἀνάγλυφοι παραστάσεις ἐξέχωσι πολὺ τῆς πλακὸς λέγονται σήμερον «*βαθέα ἀνάγλυφα*» (Hautreliefs), ὡς π. χ. ἐν ταῖς μετόπαις τοῦ Παρθενῶνος κ. ἄ., ἐὰν δὲ μόλις ὀλίγον ἐξέχωσιν ὀνομάζονται «*ἀβαθῆ*» (Basreliefs), ὡς π. χ. ἐν τῇ ζωοφόρῳ τοῦ Παρθενῶνος κ. ἄ. Ὑπάρχει καὶ ἄλλο εἶδος ἀναγλύφων τὰ λεγόμενα «*γραφικά*», τὰ ὁποῖα ἀπομιμοῦνται γραπτὰς εἰκόνας, ἔχοντα, ὡς ἐκεῖναι, τὴν σχετικὴν προοπτικὴν καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα τῶν γραπτῶν εἰκόνων· τὰ τοιαῦτα ἔργα ἤρχισαν ἐν μέρει ἀπὸ τοῦ 400 π. Χ. κατασκευαζόμενα, ἀλλ' ἡ συνήθεια ἐπεξετάθη ἰδίως ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, διετηρήθησαν δὲ μέχρις ἡμῶν τινὰ τούτων, ἀληθῆ ἀριστουργήματα τέχνης, ὡς τὰ ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν τῇ Villa Albani.

Ὡς πρὸς τὴν καλλιτεχνικὴν θέσιν τὰ ἀνάγλυφα εἶναι βεβαίως σχετικώτερα πρὸς τὴν ζῳγραφικήν, ἄσχετα δέ, ἢ ἐλάχιστόν σχετικά, πρὸς τὴν ἀνδριαντοποιίαν. Τὰ καλλιτεχνικώτατα πάντων τῶν ἀναγλύφων εἶναι τὰ *Ἀττικὰ* οὐχὶ μόνον τῆς Φειδιακῆς τέχνης καὶ Σχολῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ προφειδιακὰ (500—450 π. Χ.), τὰ ὁποῖα εἶναι ἔργα ἀξιοθαύμαστα πολλάκις. Οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν ἀναγλύφων ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν πολλάκις καὶ τὴν θέσιν, ἐκ τῆς ὁποίας τοῦτο ἦτο προωρισμένον νὰ φαίνηται, ἰδίως εἰς τὰ ἐπὶ τῶν τάφων, ἐπιτύμβια λεγόμενα ἀνάγλυφα. Τοῦτο ἀπέδειξαν σχετικαὶ μελέται ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τοῦ Κεραμεικοῦ τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ περίφημος π. χ. *Ἡγησὼ* διάφορον ὄψιν παρουσιάζει ὁρωμένη ἰσοϋψῶς ὑπὸ τοῦ θεατοῦ, καὶ διάφορον, ὅταν βλέπῃ αὐτὴν ὁ θεατὴς ἐκ χαμηλοτέρου ἐπιπέδου· ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει ἡ παράστασις αὐτῆς φαίνεται ἱκανῶς ὡραιοτέρα· ἀκριβῶς δὲ οἱ διερχόμενοι τὴν ἀρχαίαν ὁδὸν παρὰ τὸ Δίπυλον ἔβλεπον τὴν Ἡγησὼ καὶ τὰ ἄλλα ἐκεῖ ἀνάγλυφα ἀπὸ χαμηλοτέρου ἐπιπέδου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Hauser*, die neuattischen Reliefs.— *C. Robert*, 50 Berliner Winckel.— Progr. *Conze*, Att. Grabreliefs· *Tölken*, über das Basrelief. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀναγλύφω· γλύφω, σκαλίζω οὕτως ὥστε τὸ εἰκονιζόμενον νὰ ἐξέχῃ τῆς ἐπιπέδου ἐπιφανείας κατὰ τὸ ἥμισυ· || κατασκευάζω ἀνάγλυφα.

— **ἀναγλύφω** ἢ *ἀναγλείφω* (ὡς ἀπὸ τοῦ *λείχω*)· 1) λείχω διὰ τῆς γλώσσης, γλύφω (ἢ γλείφω): «ἡ γελάδα γλύφει κι' ἀναγλύφει τὸ μοσχάρι της», «ἡ γάτα ἀναγλύφει τὰ πιάτα,—τὰ κόκκαλα»· || τὸ μέσ. *ἀναγλύφομαι* (ἢ *ἀναγλείφομαι*)· λείχω τὰ χείλη μου, λειχουδεύομαι, ὡς ὅταν πρόκειται νὰ φάγω κάτι πολὺ ἐπιθυμητόν: «τί ἀναγλύφεσαι, δὲν εἶναι γιὰ τὰ δόντια σου». —2) ἐξάγω, ἀναδίδω λεπτὴν δρόσον, ἐλάχιστον ὑγρὸν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας μου: «ἀναγλύφει τὸ πιθάρι, —ἡ στάμνα, —τὸ κανάτι κττ.», ὅταν διὰ τῶν πόρων τοῦ ἀγγείου ἢ διὰ μικρᾶς τινος ῥαγάδος ἐξέρχεται ὀλίγον ἐκ τοῦ περιεχομένου ὑγροῦ· «ἀναγλύφει ὁ τοῖχος», ὅταν τὸν χειμῶνα ἀναδίδῃ ὑγρασίαν καὶ καθίσταται διάβροχος. Β. Φ.

ἀνάγνιστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἁγνισθείς.

ἄναγνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἁγνός, ἀκάθαρτος, ἀσελγής, ἔνοχος.—Ἐπίρρ. *ἀνάγνως*.

ἀναγνώνω καὶ *ἀναγνώθω* (ἀπὸ τοῦ ἀόρ. *ἀνέγνωσα*, *θ* *ἀναγνώσω* κτλ. ὅπως ἀπὸ τοῦ *ἔστρωσα* —*στρώνω*)· ἀναγινώσκω, διαβάζω, διεξέρχομαι: «νὰν τ' ἀναγνώνῃ ἡ μάνα του νὰ κλαίῃ ἡ καλή του».

ἀναγνωρίζω. —1) ἀναγνώρισιν ἐμαυτοῦ ποιῶ, καθιστῶ ἐμαυτὸν γνώριμον, δηλῶ τίς εἶμαι: «δεῖ τοὺς συγγενεῖς ἡμᾶς ἀεὶ προθύμως διὰ λόγων ἀναγνωρίζειν (*Ἀριστοτ.*)». —2) ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ: ποιῶ τι γνώριμον εἰς ἐμαυτόν, ὁμολογῶ, δέχομαι, ἀποδέχομαι: «ἀναγνωρίζω τὸ χρέος μου, —τὰ καθήκοντά μου», «ἀναγνωρίζω ὅτι σὲ ἠδίκησα»· «δὲν σὲ ἀναγνωρίζω ὡς συγγενῆ,—ὡς φίλον»· || πάλιν γνωρίζω, γνωρίζω τι τέως λησμονηθὲν ἢ ἀμφισβητηθέν: «ἀναγνωρίζω τὸ πλοῖον μὲ τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἐταξίδευσα», «ἀναγνωρίζω τινὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου μεταβληθέντα», «πῶς ἔγινες μὲ τὴν ἀρρώστια σου, δὲ σ' ἀναγνωρίζω», «τὸν ἀνεγνώρισα ἀπὸ τὴν φωνήν του,—ἀπὸ τὸ βάδισμά του,—ἀπὸ τὴν οὐλὴν τῆς παρειᾶς του»· || μὲ ἔννοιαν εὐγνωμοσύνης: «ἀναγνωρίζω τὸν εὐεργέτην μου», «ἡ ἀγαθὴ πρᾶξις πάντοτε ἀναγνωρίζεται»· || «ἀναγνωρίζω τὴν ὑπογραφήν μου», δὲν ἀμφισβητῶ τὴν γνησιότητα τῆς ὑπογραφῆς μου, «δὲν ἀναγνωρίζω τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου», ἀμφισβητῶ, δὲν δέχομαι ὡς ἔγκυρον. Β. Φ.

ἀναγνώριμος καὶ *ἀνεγνώριμος*, *—η*, *—ο*· ὁ μὴ ἀναγνωριζόμενος, ὁ ἐξηλλοιωμένος τὴν μορφὴν ὑπὸ νόσου ἢ τοῦ χρόνου.

ἀναγνωρίσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τὸ)· ὁ δυνάμενος νὰ ἀναγνωρισθῇ.

ἀναγνώρισις (ἡ)· ἡ διάθεσις τοῦ ἀναγνωρίζειν ὁμολογία, ἀποδοχή: «ἡ ἀναγνώρισις χρέους,—τῶν καθηκόντων—τῆς ὑπογραφῆς κττ.»· || γνῶσις ἐξ ἀναπλάσεως παραστάσεων, ἐξ ἀναμνήσεως λησμονηθέντος ἢ ἀμφισβητηθέντος: «ἡ ἀναγνώρισις τοῦ μετὰ μακρὸν χρόνον ἐπανελθόντος γνωρίμου ἢ συγγενοῦς»· || ὁμολογία εὐγνωμοσύνης: «ἡ ἀναγνώρισις τῶν εὐεργεσιῶν τὰς ὁποίας ἐδέχθην». Β. Φ.

— *[Ψυχολ.]* Ἐν τῇ ψυχολογίᾳ *ἀναγνώρισις* καλεῖται τὸ γεγονός, καθ' ὃ ἀντικείμενόν τι, ὑποπῖπτον νῦν εἰς τὰς αἰσθήσεις μου, ἀνευρίσκεται, ὅτι συμφωνεῖ ἐντελῶς καὶ ταυτίζεται πρὸς πρότερον ἀντιληπτὸν γενόμενον ἀντικείμενον, τοῦ ὁποίου

Digitized by Google

νῦν ἡ παράστασις ἀναπλάττεται ὑπὸ τῆς νέας ἀντιλήψεως. Ἡ ταύτισις αὕτη τῆς νῦν ἀντιλήψεως καὶ τῆς ἀναπλαττομένης παλαιοτέρας γίνεται οὐχὶ κατὰ συνειδητὴν σύγκρισιν, ἀλλ' αὐτομάτως. Ὅτι ἡ νέα ἀντίληψις εἶναι ψυχικῶς ἀδύνατον νὰ συμπίπτῃ ἐντελῶς πρὸς παλαιοτέραν νῦν ἀναπλαττομένην, ἑπομένως ὅτι πρόκειται πάντοτε περὶ ὁμοιότητος, οὐδέποτε δὲ περὶ ταυτότητος, οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία. Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς ἀναγνωρίσεως εἶναι «τὸ συναίσθημα ὅτι τι εἶναι γνωστόν», ὅτι ἔλαβόν ποτε πρότερον πεῖραν τοῦ ἀντικειμένου τὸ ὁποῖον ὑποπίπτει νῦν εἰς τὰς αἰσθήσεις μου. Ἐκ τούτου, κατ' οὐσίαν πᾶσα *ἀντίληψις* οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀναγνώρισις. Σ. Μ. Κ.

—*[Δραμ. Τέχνη]*. Ἐν τῇ δραματικῇ τέχνῃ καλεῖται *ἀναγνώρισις* ἡ κατὰ τὴν ἐκτύλιξιν δραματικῆς τινος πράξεως περιπέτεια, κατὰ τὴν ὁποίαν δύο ἢ καὶ περισσότερα πρόσωπα, ἀγνοοῦντα τὴν συνδέουσαν αὐτὰ οἱανδήποτε σχέσιν, ἀνακαλύπτουσιν αἴφνης ταύτην καὶ ἀναγνωρίζονται· ἤ, ὅπως λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (Ποιητ. XI), «ἀναγνώρισίς ἐστιν ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν μεταβολή», ἥτις γίνεται ἢ πρὸς φιλίαν, ὡς συμβαίνει ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ τοῦ Σοφοκλέους, ἢ πρὸς ἔχθραν, ὅπως συμβαίνει ἐν τῷ Οἰδίποδι τυράννῳ τοῦ αὐτοῦ. Ἡ ἀναγνώρισις συνήθως γίνεται κατὰ τέσσαρας διαφόρους τρόπους: 1) Διὰ *σημείων φυσικῶν*, ὡς ὅταν ἡ γραῖα Εὐρύκλεια ἀναγνωρίζῃ τὸν Ὀδυσσέα ἐκ τῆς οὐλῆς του (*Ὁμ.* Ὀδύσ. Τ. στ. 217 κ. ἑξ. Διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου ἀναγνωρίζουσι τὸν Ὀδυσσέα οἵ τε χοιροβοσκὸς καὶ ὁ βουκόλος—Ὀδυσ. Φ. 386). Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη εἶναι ἡ ἀτεχνοτάτη «ᾗ πλεῖστοι χρῶνται δι' ἀπορίαν», κατ' Ἀριστοτέλην (Ποιητ. XVI). 2) Διὰ *σημείων τῆς ἐφευρέσεως αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ*, ἄτεχνος καὶ αὐτή, ὡς ὅταν ἡ Ἰφιγένεια ἐν τῇ «Ἰφιγενείᾳ ἐν Ταύροις» (στ. 759 καὶ ἑξ.) ἀναγνωρίζει τὸν ἀδελφόν της διὰ σημείων τὰ ὁποῖα κατασκευάζει ὁ ποιητὴς χωρὶς νὰ ὑπάρχουν ἐν τῷ μύθῳ («ταῦτα οὖν αὐτὸς λέγει ἃ βούλεται ὁ ποιητής, ἀλλ' οὐχ ὁ μῦθος», *Ἀριστοτ.*), ὁ δὲ Ὀρέστης τὴν ἀδελφήν του διὰ τῆς ἐπιστολῆς (ἐπινόημα καὶ αὐτὴ τοῦ Εὐριπίδου) ἣν εἶχε δώσει αὕτη πρὸς τὸν Πυλάδην νὰ τὴν φέρῃ πρὸς ἐκεῖνον. 3) Διὰ *μνήμης*, ὡς ὅταν ὁ Ὀδυσσεύς, ἀκούων τὸν κιθαριστὴν Δημόδοκον κατὰ τὸ δεῖπνον τοῦ Ἀλκινόου ψάλλοντα τὰ κατορθώματά του, δακρύῃ ἐκ συγκινήσεως καὶ ἀναγνωρίζεται (*Ὁμ.* Ὀδυσ. Θ. στ. 521 καὶ ἑξ). 4) Διὰ *συλλογισμοῦ*, ὡς συμβαίνει ἐν ταῖς «Χοηφόροις» τοῦ Αἰσχύλου (στ. 166 — 234). Ἡ Ἠλέκτρα, εὑρίσκουσα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ πατρός της πλόκαμον τριχῶν ὁμοίων πρὸς τὰς ἰδικάς της, πρὸς δὲ βλέπουσα παρὰ τὸν τάφον ἴχνη ποδῶν ὅμοια πρὸς τὰ τῶν ἰδικῶν της, συμπεραίνει ἐκ τούτου, ὅτι, ἐπειδὴ παρόμοια μαλλιὰ καὶ ἴχνη ποδῶν μόνον ὁ ἀδελφός της δύναται νὰ ἔχῃ, ὁ ἐκεῖ ἐλθὼν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἄλλος παρὰ ὁ Ὀρέστης. Τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην, ἴσως οὐχὶ ἀδίκως, τὴν κακίζει ὡς ἄτοπον ὁ Εὐριπίδης ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ του (στ. 523. Ἡ καλλίστη, κατ' Ἀριστοτέλη (Ποιητ. XI), ἀναγνώρισις εἶναι ἡ μετὰ περιπετειῶν, ὡς συμβαίνει ἐν τῷ Οἰδίποδι τυράννῳ (στ. 1260). Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

— *[Ἐλευθ. Τεκτ.]* Καλοῦνται *ἀναγνώρισις* ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ τεκτονικῇ τὰ μέσα, δι' ὧν οἱ μύσται ἐπικοινωνοῦσιν ἀλλήλοις καὶ διακρίνονται τῶν μὴ μεμυημένων. Τὰ μέσα ταῦτα κυρίως εἶναι τριῶν εἰδῶν (*σημεῖα — λέξεις — χειραψία*), ποικίλλουσιν ὅμως ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ καὶ τοῦ συστήματος, εἰς ὃ ἕκαστος τῶν ἀδελφῶν ἀνήκει.

Ἐν τοῖς ἀρχαίοις μυστηρίοις καὶ δὴ ἐν τοῖς Πυθαγορείοις τοιαῦτα μέσα ἀναγνωρίσεως ἦσαν τὰ *ἀκούσματα* καὶ τὰ *Πυθαγόρεια σύμβολα*, ὧν τὴν ἀλληγορικὴν ἑρμηνείαν παρέσχον κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα Ἀνδροκίδης ὁ Πυθαγόρειος καὶ Ἀναξίμανδρος ὁ νεώτερος.

Τῶν μέσων τῶν νεωτέρων τεκτονικῶν μυστηρίων ἀρχαιοτέρα πηγὴ εἶναι χειρόγραφόν τι τοῦ ἔτους 1640 σῳζόμενον ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ (ὑπ. ἀρ. 3329) καὶ ἀναφέρον τὴν ἀλληγορικὴν ἑρμηνείαν δέκα ἐκ τῶν μέσων αὐτῶν (οἷον τοῦ πίλου, τῶν βημάτων, τῶν κρούσεων, τοῦ ρινομάκτρου κλπ.). Δ. Π. Κ.

— **ἀναγνώρισις** καὶ — ***ἐδάφους***· βλ. λ. γεωδαισία, ὀχυρωτική, τοπογραφία, τακτικὴ καὶ ἀνίχνευσις.

— **ἀναγνώρισις *ἀστέρος*, — *κομήτου***· βλ. λ. ἀστέρες, κομήτης.

— **ἀναγνώρισις *γάμου***· βλ. λ. γάμος.

— **ἀναγνώρισις *ἐπαναστάσεως***· βλ. λ. ἐπανάστασις καὶ καθεστώς.

— **ἀναγνώρισις *ζῴων***· βλ. λ. ζῷα

— **ἀναγνώρισις *πολιτειῶν***· βλ. λ. πολιτεία.

— **ἀναγνώρισις *τέκνων***· βλ. λ. τέκνα.

ἀναγνωριστικός, *—ή, —όν*· ὁ κατάλληλος ἢ ἁρμόδιος πρὸς ἀναγνώρισιν, ὁ παρέχων τὸ ἐνδόσιμον τῆς ἀναγνωρίσεως· π. χ. ἡ οὐλή, τὴν ὁποίαν φέρει εἰς καταφανὲς μέρος, τὸ ἰδιάζον βάδισμα ἢ ἡ ἰδιάζουσα φωνὴ κ.τ.τ. εἶναι ἀναγνωριστικὰ ἀνθρώπου εἴτε μετὰ μακρότατον χρόνον ἀπουσίας ἐμφανιζομένου εἴτε καὶ ὅλως ἀγνώστου. —Ἐπίρρ. *ἀναγνωριστικῶς*· κατὰ τρόπον τοιοῦτον ὥστε νὰ ἀναγνωρισθῇ. Β. Φ.

ἀναγνώσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἄξιος ἀναγνώσεως: «ἀναγνώσιμα καὶ μὴ ἀναγνώσιμα διηγήματα».

ἀνάγνωσις (ἡ)· τὸ ἀναγινώσκειν, τὸ διάβασμα· ἡ ἀπόδοσις τῶν γεγραμμένων συμβόλων εἰς ἔναρθρον λόγον γνώριμον: «ἡ ἀνάγνωσις τῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν, — ἱερογλυφικῶν σημείων κλπ.».

— [ΠΑΙΔΑΓ. Ἓν ἐκ τῶν μέσων, διὰ τοῦ ὁποίου τὸ σχολεῖον μορφώνει τὴν νεολαίαν εἶναι ἡ *ἀνάγνωσις*. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη εἶναι τὸ κυριώτατον μέσον τῆς μορφώσεως καὶ τῶν ἐνηλίκων, εὐνόητος εἶναι ἡ σπουδαιότης τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως εἰς τὸ σχολεῖον. Μόνον, ἐὰν αὕτη ἐξευγενίζῃ, ἐξανθρωπίζῃ τὸν ἀναγινώσκοντα καὶ ἀναπτύσσῃ αὐτὸν εἰς προσωπικότητα, δύναται νὰ ἀποβῇ μέσον ἀληθινῆς μορφώσεως. Ἵνα δὲ ἐπιτύχῃ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ σκοποῦ τούτου, ἀνάγκη τὰ μὲν ἀναγινωσκόμενα νὰ εἶναι ἄξια λόγου, ὁ δὲ ἀναγινώσκων νὰ ἔχῃ «τὴν ἱκανότητα νὰ ἀναγινώσκῃ». Ἀλλ' ἴσως τις μετ' ἐκπλήξεως ἐρωτήσῃ: εἶναι λοιπὸν δύσκολος ἡ τέχνη τοῦ ἀναγινώσκειν; Ἀνὴρ ἐκ τῶν κατ' ἐξοχὴν φιλαναγνωστῶν, ὁ *Γκαῖτε*, ἔχει δώσει τὴν ἑξῆς ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο: «Τὰ ἀγαθὰ ἀνθρωπάρια δὲν γνωρίζουν, πόσον χρόνον καὶ κόπον κοστίζει εἰς τινα τὸ νὰ μάθῃ νὰ ἀναγινώσκῃ. Ἐχρειάσθην ὀγδοήκοντα ἔτη καὶ δὲν δύναμαι ἀκόμη τώρα νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι ἐπέτυχα τὸν σκοπόν». Ποῦ λοιπὸν κεῖται ἡ δυσκολία τῆς ἀναγνώσεως; Ἡ λέξις «*ἀνάγνωσις*», ἐν τῇ κυριολεξίᾳ της νοουμένη, λύει τὸ ζήτημα τοῦτο, καθ' ὅσον ἡ λέξις σημαίνει «τὴν ἐκ νέου γνῶσιν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔγνω, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν, ὁ τὸ πρῶτον γράψας». Ἀνάγνωσις, δηλαδή, σημαίνει τὴν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀναγινώσκοντος (ἀνα-) γέννησιν τῶν ψυχικῶν καταστάσεων, τῶν παραστάσεων, τῶν ἰδεῶν, τῶν συναισθημάτων καὶ βουλημάτων, ὑφ' ὧν κατείχετο καὶ ἅτινα γραπτῶς ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ ὁ ἀναγινωσκόμενος συγγραφεύς. Καὶ εἶναι μὲν βεβαίως ἀληθές, ὅτι πλήρης καὶ τελεία τοιαύτη ἀναγέννησις εἶναι ἀδύνατος, ἀλλ' ὅμως ἡ γνησιότης τῆς ἀναγνώσεως κρίνεται ἑκάστοτε κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς προσεγγίσεως πρὸς τὴν ἀπόλυτον ἰδέαν αὐτῆς. Εἰς τοιαύτην γνησίαν ἀνάγνωσιν ἔχει καθῆκον νὰ ὁδηγήσῃ τὴν νεολαίαν τὸ σχολεῖον.

Ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας. — Αἱ μέθοδοι τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως διαφέρουν κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διδασκομένων.

α') ***Ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀρχαρίων.*** Ὁ Rousseau λέγει που ὅτι «ἡ διδασκαλία τῆς ἀναγνώσεως εἶναι ἡ μάστιξ τῆς παιδικῆς ἡλικίας», ὁ δὲ Berthold Otto ἰσχυρίζεται, ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς γραφῆς εἶναι οὐχὶ μορφωτική, ἀλλὰ πνευματοκτόνος. Τίς ἆρά γε ἡ αἰτία τῶν κρίσεων τούτων; Πιθανώτατα ἡ πρόωρος ἔναρξις τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως, κυρίως δὲ ἡ μέχρι τοῦδε κρατοῦσα μέθοδος διδασκαλίας.

Ἡ παλαιοτάτη μέθοδος τῆς διδασκαλίας τῆς πρώτης ἀναγνώσεως ἦτο ἡ *ὀνοματοκρατική*, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκφωνοῦνται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων τῶν συλλαβῶν καὶ ἐξ αὐτῶν συνάγεται κατ' ἀρχὴν ἡ συλλαβή, ἔπειτα ἡ λέξις, π. χ. γάμα — ἄλφα = γα, ταῦ — α = τα, ὅθεν γάτα. Πόσον δύσκολος εἶναι ἡ ἀνάγνωσις τῆς λέξεως κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην, τὴν ὁποίαν μάτην ἠγωνίζοντό τινες νὰ καταστήσουν εὐκολωτέραν κατασκευάζοντες γράμματα ἐκ ζακχάρεως, εἶναι εὐνόητον· διότι ἐκ τοῦ γάμα — ἄλφα συνάγει τις φυσικῶς οὐχὶ γα, ἀλλὰ γαμαάλφα. Μετὰ πολλοὺς λοιπὸν κόπους κατώρθωνεν ἐπὶ τέλους ὁ μαθητὴς νὰ ἀναγνώσῃ ὀρθῶς ἐξ ἐνστίκτου ἐφαρμόζων *φωνητικὴν* μέθοδον, ἡ ὁποία κατέστη γενικὴ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος εἰ καὶ ὁ Ickelsamer εἶχεν ἤδη ἐφαρμόσει αὐτὴν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην συνάπτονται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οὐχὶ τὰ ὀνόματα, ἀλλ' οἱ φθόγγοι ἤτοι: λ. χ. γ—α=γα. Ἀμφότεραι αἱ μέθοδοι αὗται δύνανται νὰ ὀνομασθοῦν καὶ *συνθετικαί*· διότι ἡ λέξις συντίθεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐκ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν συλλαβῶν.

Ἀπὸ τοῦ 1818 ὁ Ἰωάννης Ἰωσὴφ Jacotot ὑπεστήριξε μέθοδον τῆς διδασκαλίας τῆς πρώτης ἀναγνώσεως, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐπενόησεν, *ἀναλυτικήν*, ἣν ἀπεκάλει «Méthode d'enseignement universel». Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην παρέχεται εἰς τὸ παιδίον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πρὸς ἀνάγνωσιν ὕλη ἐκφράζουσα πλῆρες τὸ νόημα. Ἐκ τοῦ «Τηλεμάχου» λ. χ. τοῦ Fenélon ἐνετυπώνετο ἡ γραπτὴ ὀπτικὴ μορφὴ τῶν λέξεων ὁλοκλήρων προτάσεων, μετὰ δὲ τῆς γραπτῆς μορφῆς συνήπτετο δι' ἐπαναλήψεων ἡ ἠχητικὴ εἰκών. Ἡ μέθοδος αὕτη βραδύτερον ἐτροποποιήθη ἕνεκα τῶν μεγάλων καὶ πολλάκις ἀνυπερβλήτων δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας παρουσιάζει, περιορισθέντος τοῦ πρὸς ἀνάγνωσιν διδομένου κειμένου εἰς μίαν μόνην λέξιν, ἡ ὁποία ἀνελύετο μέχρι τῶν φθόγγων αὐτῆς. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐκλήθη μέθοδος τῶν *προτύπων λέξεων*. Ἀλλὰ καὶ ἡ μέθοδος αὕτη σήμερον ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς μεθόδου τῶν *ἀντιπροσωπευτικῶν λέξεων*, ἡ ὁποία στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος: ἀνάγνωσις σημαίνει ἀπόκτησιν ψυχικοῦ περιεχομένου. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην ἀπορρίπτονται μὲν σειραὶ συλλαβῶν καὶ λέξεων εἰς οὐδεμίαν λογικὴν συνάφειαν πρὸς ἀλλήλας διατελοῦσαι, παρέχονται δὲ πρὸς ἀνάγνωσιν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς λέξεις συναποτελοῦσαι προτάσεις καὶ κείμενον ἐκφράζον πλῆρές τι διανόημα ἀναφερόμενον εἰς τὴν παιδικὴν ζωήν. Αἱ δύο λέξεις αὗται αἱ δυνάμεναι νὰ ἀντιπροσωπεύσουν πρότασιν ἢ προτάσεις ὁλοκλήρους, κατ' ἀρχὰς ἀναζητοῦνται κατὰ τὸ δυνατὸν *ὀλιγόφθογγοι* ἢ *μονόφθογγοι*· τοιαῦται δὲ εἶναι ἐπιφωνήματα καὶ φυσικαὶ φωναὶ ἐμψύχων ἢ ἀψύχων κινουμένων, αἵτινες δύνανται εὐκόλως νὰ ληφθοῦν ἐκ τοῦ ἐγγυτάτου περιβάλλοντος τοῦ παιδός. Τὸ περιβάλλον δὲ τοῦτο παρέχει πλείστας καταλλήλους ἀφορμὰς εἰς τὴν δημιουργίαν μικρῶν ἱστορημάτων, ἅτινα κατ' ἀρχὰς διηγεῖται ὁ διδάσκαλος. Εἰς τὰ ἱστορήματα ταῦτα ἐμφανίζονται ἀβιάστως καὶ φυσικῶς αἱ περὶ ὧν ἀνωτέρω ὁ λόγος μικραὶ λέξεις, τὰς ὁποίας πρόκειται κατὰ πρῶτον νὰ ἐκμάθουν οἱ μαθηταί. Βραδύτερον δὲ δύναται νὰ δημιουργῇ καὶ αὐτὸς ὁ μικρὸς μαθητὴς μικρὰς ἱστορίας ἐπὶ τῇ βάσει εἰκόνων καὶ νὰ ἀναγινώσκῃ κείμενα ἐπὶ τοῦ πίνακος γραμμένα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, ἔνθα αἱ ἄγνωστοι καὶ αἱ πολλὰ ἄγνωστα γράμματα ἔχουσαι λέξεις ἀντικαθίστανται διὰ τῶν εἰκόνων τῶν πραγμάτων ἤ, ἂν τὰ ἄγνωστα γράμματα εἶναι ὀλίγα, καὶ ὀρθῶς ἀναγινώσκονται αἱ λέξεις αὗται, τῶν μαθητῶν εἰκαζόντων τί σημαίνουν τὰ εἰς αὐτοὺς ὀλίγα ἄγνωστα μέχρι τοῦδε γράμματα, τὰ ὁποῖα τοιουτοτρόπως γίνονται γνωστά. Διηγούμεθα π. χ., ὅτι ἡ μαμὰ διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Νίκου ἔφτειασεν ὡραῖον γλύκισμα καὶ ὅτι, ὅταν τοῦτο ἦτο πλέον ἕτοιμον, ἐμοίρασεν εἰς τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα ἐφανέρωσαν τὴν μεγάλην των εὐχαρίστησιν διὰ τῆς φωνῆς «Μ». Τοιουτοτρόπως τὸ «Μ», ἐκφράζει ὁλόκληρον διανόημα: ὅτι δηλαδὴ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Νίκου κλπ. Ὡσαύτως τὸ «Ν» θὰ ἠδύνατο νὰ συνδεθῇ ἄριστα μὲ ἱστορίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ μικρὰ λ. χ. Μαρία ἐξηκολούθει νὰ κλαίῃ: «Ν, Ν ...». Τὸ «Σ» ὡς δηλωτικὸν τῆς ἐπιβολῆς σιγῆς δύναται νὰ περιληφθῇ εἰς μικρὰν διήγησιν σχολικὴν ἢ οἰκογενειακήν. Τὸ «Ο» ὡς δηλωτικὸν ἐκπλήξεως λυπηρᾶς δύναται νὰ διδαχθῇ δι' ἱστορήματος λ. χ., ὅτι ἡ Μαρία ἐνῷ φέρει τὸν καφφὲν τοῦ μπαμπᾶ, σκοντάπτει καὶ τὸν χύνει κ.τ.λ. Ἐκ τῶν εἰρημένων βλέπομεν, ὅτε ἡ διδασκαλία τῆς πρώτης ἀναγνώσεως δὲν πρέπει νὰ ἀποτελῇ ἐντελῶς ἰδιαίτερόν τι μάθημα, καθὼς μέχρι τοῦδε συμβαίνει, ἀλλὰ νὰ ἀποτελῇ μέλος ὀργανικὸν τῆς καλουμένης γενικῆς (ἢ ἑνιαίας) διδασκαλίας, τῆς ὁποίας τὸ κύριον εἶναι ἡ διὰ τῆς ἀμέσου συναναστροφῆς καὶ διὰ πάσης δυνατῆς αἰσθήσεως γνῶσις τοῦ περιβάλλοντος τοῦ παιδός. Ἀνάγκη ἐνταῦθα νὰ τονισθῇ, ὅτι ἡ πρώτη γραφὴ δὲν πρέπει νὰ συνδιδάσκηται μετὰ τῆς ἀναγνώσεως, ἀλλὰ νὰ ἀφεθῇ διὰ τὸ β' σχολικὸν ἔτος, ἢ τοὐλάχιστον διὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ α' ἔτους, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ μὴ ἔχουν νὰ παλαίουν συγχρόνως κατὰ τῶν δύο δυσχερειῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ προπαρασκευάζεται ἡ χεὶρ εἰς τὴν γραφὴν δι' ἰχνογραφημάτων ἐπὶ τῶν πινάκων καὶ ἐπὶ τῆς πλακός. Ὡσαύτως ἡ διδασκαλία τῆς πρώτης ἀναγνώσεως πρέπει νὰ μὴ ἀρχίζῃ εὐθὺς ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ σχολικου ἔτους, ἀλλὰ τοὐλάχιστον μετὰ 1—2 μῆνας, προτιμότερον δὲ ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Τὴν γνώμην ταύτην ἀποκρούουν τινὲς μεθοδικοὶ (λ. χ. ὁ Eckhart) λέγοντες, ὅτι δύναται ἡ χρῆσις τοῦ ἀλφαβηταρίου νὰ γίνῃ εὐθὺς ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ σχολικοῦ ἔτους, ἀρκεῖ νὰ εἶναι τοῦτο συντεταγμένον κατὰ τὰς νεωτέρας παιδαγωγικὰς ἀπαιτήσεις.

Οἱ γονεῖς οἱ δυνάμενοι νὰ βοηθοῦν τὰ τέκνα των εἰς τὰς σχετικὰς ἐργασίας των ἄριστα ἤθελον πράξει, ἂν μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἐνάρξεως τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως *οὐδὲν* ἔχουν διδάξει αὐτοὶ οἱ ἴδιοι· μετὰ δὲ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἱκανότητος τοῦ ἀναγινώσκειν καλὸν εἶναι νὰ δίδωσιν εἰς τὰ τέκνα των ὡραῖα εἰκονογραφημένα βιβλία μὲ παιδικοὺς στίχους καὶ ὡραίας παιδικὰς ἱστορίας. Εἶναι ἐπιβλαβὲς οἱ γονεῖς νὰ θέλουν νὰ εἰσαγάγουν τὰ τέκνα των εἰς τὴν τέχνην τοῦ ἀναγινώσκειν εἰς ἡλικίαν μικροτέραν τῶν ἑπτὰ ἐτῶν.

β') ***Ἡ διδασκαλία εἰς προχωρήσαντας μαθητάς.*** Ἡ διδασκαλία τῆς ἀναγνώσεως καὶ μετὰ τὸ πρῶτον σχολικὸν ἔτος ὀφείλει νὰ διέπεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος. Ἀναγέννησις δηλαδὴ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀναγινώσκοντος τῶν ψυχικῶν καταστάσεων, ὑπὸ τῶν ὁποίων κατείχετο ὁ δημιουργὸς τοῦ ἀναγινωσκομένου, εἶναι τὸ ἀξίωμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ ρυθμίζεται ἡ διδασκαλία τῆς ἀναγνώσεως ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, καθ' ἣν ἀρχίζει ἡ διδασκαλία αὐτῆς, μέχρι τῆς τελευταίας

Digitized by Google

ἡμέρας τῆς ζωῆς. Διὰ τοῦτο ἡ ταχεῖα ἀνάγνωσις, τὴν ὁποίαν πολλάκις τὰ σχολεῖα ἡμῶν ἐπιδιώκουν, ὁδηγεῖ συχνότατα εἰς μηχανικὴν ἄνευ νοῦ καὶ ἄψυχον ἐκφώνησιν σειρᾶς λέξεων. Ὄχι δὲ ὀλίγον παραπλανᾷ εἰς τοιαύτην οἰκτρὰν ἀνάγνωσιν ἡ συνήθης μωρὰ παράθεσις τριῶν σκοπῶν τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) Ἡ μηχανική, εὐχερὴς ἀνάγνωσις, τὴν ὁποίαν, κατὰ τοὺς ἀσπαζομένους τὴν περὶ τῶν τριῶν σκοπῶν τῆς ἀναγνώσεως γνώμην, ὀφείλουν νὰ ἐπιδιώκουν κυρίως αἱ κατώτεραι τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. 2) Ἡ λογικὴ ἀνάγνωσις, τὴν ὁποίαν κυρίως ἐπιδιώκουν αἱ μέσαι τάξεις, καὶ 3) Ἡ ὡραία, καλαισθητικὴ ἀνάγνωσις, ἥτις ἐπιδιώκεται κυρίως εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Ἀλλ' ὡς ἤδη προείπομεν, μηχανικῶς οὐδέποτε πρέπει νὰ ἀναγινώσκουν οἱ μαθηταί. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως πᾶσα λέξις, πᾶσα πρότασις, ὀφείλει νὰ νοῆται καὶ ἀναγινώσκεται ὡς ὅλον τι, ἵνα ἀποφεύγωμεν τὴν κατὰ συλλαβὰς ἐξ ἴσου τονιζομένας διακεκομμένην, ἀνούσιον ἀνάγνωσιν. Καὶ εἰς τὰς ἀνωτέρας δὲ τάξεις πρέπει νὰ φροντίζωμεν, ὥστε τεχνικαὶ δυσχέρειαι νὰ μὴ ἐμποδίζουν τὴν ἀνάγνωσιν. Ὁ σκοπὸς λοιπὸν τῆς ἀναγνώσεως διὰ πάσας τὰς τάξεις, εἶναι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς καὶ ἐπιτυγχάνεται, ἐὰν ἡ ὕλη εἶναι καταλλήλως ἐκλελεγμένη καὶ ἐὰν ἡ ἀνάγνωσις χωρῇ βραδέως. Ἡ κυρίως δὲ ἄσκησις περὶ τὴν ἀνάγνωσιν ὀφείλει νὰ γίνεται μόνον διὰ τεμαχίων, τὰ ὁποῖα ἐπεξειργάσθησαν ἤδη οἱ μαθηταί. Ἡ καλὴ ἀνάγνωσις ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς διεισδύσεως εἰς τὸ πνεῦμα τὸ λανθάνον ἐν τοῖς ἀναγινωσκομένοις· ἀλλ' εἴς τε τὴν εἴσδυσιν ταύτην καὶ εἰς τὴν διὰ τῆς μεγαλοφώνου ἀναγνώσεως ὅσον τὸ δυνατὸν πιστοτέραν ἀπόδοσιν τοῦ πνεύματος τῶν ἀναγινωσκομένων ὑπὸ τῶν μαθητῶν οὐχὶ ὀλίγον, ἰδίᾳ εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις, βοηθεῖ ἡ ὑποδειγματικὴ ἀνάγνωσις τοῦ διδασκάλου καὶ δὴ τῶν ποιημάτων. Ἡ καλὴ ἀνάγνωσις τοῦ διδασκάλου τέρπει τοὺς μαθητὰς καὶ αἴρει πολλὰς δυσχερείας, χάριν τῶν ὁποίων ἄλλως ἤθελε καταναλωθῇ πολὺς χρόνος. Καθ' ὅσον δὲ προβαίνουσιν οἱ μαθηταὶ εἰς ἀνωτέρας τάξεις πρὸ πάσης μεγαλοφώνου ἀναγνώσεως καλὸν εἶναι ὀλίγον κατ' ὀλίγον συχνοτέρα νὰ γίνεται χρῆσις τῆς σιωπηρᾶς ἀναγνώσεως καὶ τῆς διασαφήσεως τῶν δυσχερῶν χωρίων, ἥτις γίνεται ἐν συζητήσει τῶν μαθητῶν. Ἀλλ' ὅμως καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀνωτάτας τάξεις, ἐὰν πρόκειται περὶ συναισθηματικῶν ἀναγνωσμάτων, τὰ ὁποῖα προσέτι δὲν παρέχουν δυσχερείας σημαντικὰς περὶ τὴν κατανόησιν, καλὸν εἶναι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀναγινώσκῃ ὁ διδάσκαλος. Τοὺς μαθητὰς σφαλλομένους κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν διορθώνουν οἱ συμμαθηταί. Σφάλμα μεθοδικὸν τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως εἶναι τὸ πολλάκις γινόμενον, ὅτι δηλαδὴ ἐπὶ ὥραν ὁλόκληρον ἀναγινώσκουν χάριν ἀσκήσεως τὸ αὐτὸ τεμάχιον. Διὰ τοιαύτης μεθόδου καθιστῶμεν ἀηδὲς καὶ τὸ τερπνότατον ἀνάγνωσμα. Τὸ μέτρον λοιπὸν καὶ ἐνταῦθα ἄριστον. Ὡσαύτως σφάλμα μεθοδικὸν εἶναι ἡ ἀμετάβλητος, μηχανικὴ κατὰ σχήματα διδακτικὰ (λ.χ. τὰ στάδια) προσφορὰ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τοῦ πρώτου τμήματος, ἡ ἐξέτασις τοῦ νοήματος τοῦ τμήματος τούτου ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, ἡ εὕρεσις καὶ ἡ καταγραφὴ τῆς ἐπιγραφῆς κ.λ.π., ἡ ἐπανάληψις ὑπὸ τῶν μαθητῶν, κατόπιν προσφορὰ τοῦ δευτέρου τμήματος... Τοιαύτη μέθοδος καταστρέφει τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν.

Πλὴν τῆς ἀναγνώσεως τοῦ διδασκάλου καὶ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ μαθητοῦ, ἐκ τῆς ὁποίας διαφαίνεται, ἂν κατενοήθη τὸ ἀναγνωσθέν, ἐργασίαι ἀξιόλογοι, οὐχὶ πᾶσαι πάντοτε, οὐδὲ κατὰ τὴν αὐτὴν σειρὰν γινόμεναι, ἀλλὰ κατὰ τὰς περιστάσεις ποικίλλουσαι, εἶναι ἐν συντομίᾳ αἱ ἑξῆς: διάλογος τῶν μαθητῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλον χάριν βαθυτέρας κατανοήσεως, παρορμήσεις εἰς λεπτομερεῖς κατὰ φαντασίαν περιγραφὰς γεγονότων, τόπων, ἀνθρώπων, παρορμήσεις εἰς κρίσεις πράξεων, γνωμῶν, θεωριῶν, γλώσσης, διαθέσεων ψυχικῶν, εἰς δραματικὴν παράστασιν ὕλης διηγηματικῶς μὲν παρεχομένης, ἀλλὰ δυναμένης νὰ μετατραπῇ εἰς εἶδος δράματος κ. τ. τ. Τὴν ὕλην τῆς ἀναγνώσεως κατὰ τὸ μέγιστον μέρος παρέχει, ἰδίᾳ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, τὸ ἀναγνωστικὸν (βλ. λ.).

Ἡ κατ' ἰδίαν ἀνάγνωσις.— Σπουδαῖον παιδαγωγικὸν ζήτημα εἶναι, ἐὰν οἱ μαθηταὶ πρέπῃ νὰ ἀναγινώσκουν καὶ κατ' ἰδίαν ἀναγνώσματα μὴ περιεχόμενα εἰς τὸ ἀναγνωστικόν των βιβλίον. Ἡ κατ' ἰδίαν αὕτη ἀνάγνωσις κατ' ἀρχὴν εἶναι ἀξιοσύστατος, διότι παρορμᾷ εἰς τὴν ὅλως αὐτενεργὸν μόρφωσιν διὰ τοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ κυριώτατον μέσον τῆς μορφώσεως τῶν ἐνηλίκων, συνδέονται δὲ δι' αὐτῆς στενῶς πρὸς ἄλληλα ἡ σχολικὴ καὶ ἡ ἐξωσχολικὴ ζωή, ἡ εἰς τὴν ὁποίαν μετάβασις ἐξ ἐκείνης γίνεται οὕτως ἀβίαστος καὶ ὁμαλή.

Τῶν μικροτέρων μαθητῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἡ ζωὴ κατέχεται κυρίως ὑπὸ ἰσχυρᾶς πρὸς δρᾶσιν ὁρμῆς καὶ φαντασίας ἐπίσης ἰσχυρᾶς· ἱκανοποιοῦνται δὲ ἀμφότεραι αὗται αἱ ἰδιότητες τῆς παιδικῆς ψυχῆς διὰ τοῦ παιγνιδίου. Περὶ τὸ δέκατον ὅμως ἔτος ἐμφανίζεται παρὰ τὴν πρὸς παιδιὰν ὁρμὴν καὶ ῥοπὴ πρὸς ἀνάγνωσιν. Ἔκπληκτοι παρετηρήσαμεν ἡμεῖς παιδιὰ τῆς γ' τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἐντὸς ὀλιγίστων ἡμερῶν ἀναγινώσκοντα πολυσέλιδα διηγήματα· μαθήτριά τις λ. χ. ἀνέγνωσε διήγημα 90 περίπου σελίδων, δοθὲν εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου της, ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας· πολλάκις δὲ παρετηρήσαμεν μαθητὰς της δευτέρας τάξεως τοῦ δημοτικοῦ προσπαθοῦντας μὲ ἄκαμπτον ὑπομονὴν νὰ ἀναγνώσουν τὰ φυλλάδια τοῦ καραγκιόζη, τὰ ὁποῖα ἐπρομηθεύοντο μόνοι των παρορμώμενοι ἀπὸ τὰς τοιχοκολλημένας κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας μεγάλας διαφημιστικὰς εἰκόνας. Ἀλλ' εἶναι ὀρθὸν τοῦτο; Τὸ ἄριστον εἶναι νὰ προσπαθῶμεν, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν ἀνωτάτων τάξεων μαθηταὶ νὰ ἀφιερώνουν μέγα μέρος τοῦ ἐλευθέρου χρόνου των εἰς τὸ παιγνίδι, ὥστε ἡ πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν ῥοπὴ νὰ μὴ ἐκφυλισθῇ εἰς ἀναγνωστικὴν μανίαν. Πολὺ πρόωρος (πρὸ τῶν μέσων τοῦ τρίτου σχολικοῦ ἔτους) καὶ πολλὴ κατὰ ποσὸν ἀνάγνωσις βλάπτουν σημαντικῶς. Παιδαγωγικὴν ἀξίαν ἔχει μόνον ἡ βραδεῖα, σοβαρὰ (οὐχὶ ἐπιπολαία), ἐκ βαθείας ἐσωτερικῆς ἀνάγκης προκύπτουσα, κατὰ ποσὸν δὲ μετρία ἀνάγνωσις. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ῥυθμίζεται αὕτη ὑπὸ τοῦ σχολείου, τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ διατηρῇ μαθητικὴν βιβλιοθήκην. Ἵνα δὲ ἡ βιβλιοθήκη αὕτη ἀποβαίνῃ ὠφέλιμος, ἡ ἐκλογὴ τῶν βιβλίων πρέπει νὰ γίνηται μὲ πολλὴν προσοχήν· ἰδίᾳ αἱ *σχολικαὶ βιβλιοθῆκαι* πρέπει νὰ μὴ περιλαμβάνουν εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν τὰ δῆθεν ἠθοπλαστικὰ ἐκεῖνα βιβλία, τὰ ὁποῖα περιέχουν ἀηδῆ, ξηράν, ἀφῃρημένην ἠθικολογίαν (βλ. λ. βιβλιοθῆκαι).

Μὲ τὸ ζήτημα τῆς κατ' ἰδίαν ἀναγνώσεως ἀμεσώτατα συνδέεται, ὡς εἶναι εὐνόητον, τὸ ζήτημα τῆς δι' ἀναγνώσεως ἀκαταλλήλων ἀναγνωσμάτων διαφθορᾶς τῆς νεολαίας.

Τὰ διαφθείροντα ἀναγνώσματα. —Ταῦτα δὲν εἶναι βεβαίως ἡ μόνη αἰτία τῶν παρεκτροπῶν πολλῶν νέων· εἶναι ὅμως μία ἀπὸ τὰς σημαντικωτέρας. Ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας πᾶς τις εὐθὺς ἀμέσως μιμεῖται πρᾶξίν τινα, τὴν ὁποίαν ἀνέγνωσεν εἰς μυθιστόρημα ἢ ἄλλο τι ἀνάγνωσμα, εἶναι σπανιώταται· ἐὰν δέ ποτε φαίνεται πιθανὴ τοιαύτη μίμησις, ἡ μὲν ἀνάγνωσις θεωρητέα ὡς ἀφορμή, κυρία δὲ αἰτία τὰ πνευματικὰ ἐλαττώματα. Ἡ ἰδιάζουσα βλαβερὰ ἐπίδρασις τῶν κακῶν ἀναγνωσμάτων σύγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι δηλαδὴ ταῦτα εἰσάγουν τὸν νέον εἰς διανοήματα, τὰ ὁποῖα διέπει πνεῦμα διάφορον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον διέπει τὴν ζωὴν τοῦ περιβάλλοντος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὁμαλῶς ἀναπτύσσεται ὁ νέος (ἐξαίρεσιν βέβαια ἀποτελεῖ ἡ ζωή, ἣν ζῶσιν οἱ ἐγκαταλελειμμένοι παῖδες, οἱ ζῶντες μὲ γονεῖς ἀνωμάλως ζῶντας, λ. χ. μεθύσους, ἐρίζοντας κλπ.) Τὸ πνεῦμα τῶν διαφθειρόντων τούτων ἀναγνωσμάτων κατάγεται ἢ ἐκ τῆς φιλοψευδοῦς φαντασίας νευρασθενῶν λογογράφων ἢ ἐξ ἀνθρώπων ἐχόντων κακούργους ψυχικὰς διαθέσεις. Διὰ τῆς ἀναγνώσεως λοιπὸν τῶν ἀναγνωσμάτων τούτων κατὰ τὸν νόμον τῆς ψυχικῆς ἀντηχήσεως ἐπηρεάζεται πλημμελῶς ὁ ῥυθμὸς τῆς ζωῆς τοῦ παιδὸς καὶ δὴ τόσον σφοδρότερον, ὅσον ζωηρότερον διεγείρεται διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἡ φαντασία. Ἡ διάνοια λοιπὸν αὐτοῦ περιπίπτει τοιουτοτρόπως εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὸν ῥυθμὸν τῆς ζωῆς τῆς πραγματικῆς κοινωνίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ζῇ καί, ἐὰν ἡ ἀγωγὴ δὲν ἀντιδρᾷ ἰσχυρῶς κατ' ἄλλον τρόπον, ἀναπτύσσεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον παρ' αὐτῷ τρόπος ζωῆς ἀντίθετος πρὸς τὸν πολιτισμὸν τοῦ περιβάλλοντος.

Τὰ ἰσχυρότερα θέλγητρα καὶ συγχρόνως οἱ ἰδιαίτεροι κίνδυνοι οἱ ἐκ τῶν ῥυπαρογραφημάτων, προέρχονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ νέος εὑρίσκει εἰς αὐτὰ πνεῦμα, ῥυθμὸν ζωῆς, ὅστις κύριον γνώρισμα ἔχει τὴν ὑπεκφυγὴν τῶν περιοριστικῶν ἀπαιτήσεων, τὰς ὁποίας ὁ πολιτισμὸς ἐπιβάλλει εἰς τὸν κτηνώδη, περὶ τὰς ὁρμὰς ἀκόλαστον βίον. Βεβαίως εἶναι ἀληθές, ὅτι τὰ τοιαῦτα βιβλία ἐμφανίζουν εἰς τὸ τέλος τὴν ἀρετὴν νικῶσαν· ἀλλ' ὁ κίνδυνος προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ νεαροῦ ἀναγνώστου ἀναζῇ ζωηρότατον τὸ ὅλον πλημμελὲς τοῦ ἀναγνώσματος πνεῦμα, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ παῖς δὲν ἔχει ζυμωθῆ ἐπαρκῶς μὲ τὴν πραγματικὴν τοῦ περιβάλλοντός του ζωήν, δὲν ἔχει ἀποκτήσει ἴδιον χαρακτῆρα ἀλλ' εὑρίσκεται ἀκριβῶς ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ψυχικῇ ἀναπτύξει. Ἐντεῦθεν προέρχονται ἰσχυραὶ ἐσωτερικαὶ συγκρούσεις, αἱ ὁποῖαι φθείρουν τὰ νεῦρα καὶ τὴν ψυχήν, ἤ, ἐὰν βοηθοῦν αἱ φυσικαὶ προδιαθέσεις, ἐμφανίζονται πράξεις ἀντικοινωνικαί, ἐγκληματικαὶ (κλοπαί, φόνοι, μῖσος κ.λ.π.). Ἐντεῦθεν δύναταί τις νὰ προσδοκᾷ, ὅτι νέοι ἀναγινώσκοντες ἀκατάλληλα βιβλία, ἐὰν μὲν ζῶσιν εἰς ὑγιὲς καὶ ὁμαλὸν περιβάλλον, καθίστανται ὀλίγον κατ' ὀλίγον νευρασθενεῖς καὶ ψυχασθενεῖς, ἐὰν δέ, ὡς προείπομεν, τὸ περιβάλλον εἶναι νοσηρόν, ἀποβαίνουν εὐκόλως ἐγκληματίαι. Ἡ σχέσις λοιπὸν μεταξὺ κακουργίας καὶ ἀναγνώσεως ῥυπαρογραφημάτων εἶναι μόνον ἔμμεσος καὶ δύναται νὰ διαγνωσθῇ μόνον, ἐάν τις παρακολουθήσῃ τὴν ὅλην μακρὰν πορείαν τῆς ψυχικῆς ἀναπτύξεως· τότε δὲ καταφαίνεται μὲ καταπληκτικὴν σαφήνειαν, πῶς παίρνουν ἀσυγκράτητοι τὸν κατήφορον οἱ νέοι ἀπὸ τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἤρχισαν νὰ ἀναγινώσκουν τοιαῦτα ἀναγνώσματα.

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται, πόσον δύσκολον εἶναι νὰ ὁρίσῃ τις ἀκριβῶς, τίνα εἶναι τὰ διαφθείροντα βιβλία. Διότι καὶ ἀξιόλογα ἄλλως φιλολογικὰ προϊόντα δύνανται ὀλεθρίως νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τῆς νεολαίας, ἐὰν ἀναγνωσθοῦν πρὸ τοῦ τέλους τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ὡριμάνσεως καὶ εἰσαγάγουν οὕτως αὐτὴν προώρως εἰς τρόπους ζωῆς ἀντιφάσκοντας πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτισμοῦ ἡμῶν. Κατὰ ταῦτα προώρως ἀναγινωσκόμενα ὀλεθρίως ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν νέων ὄχι μόνον αἱ ἱστορίαι τῶν λῃστῶν, τὰ πορνογραφήματα, διάφορα ἐρωτικὰ μυθιστορήματα καὶ διηγήματα, ἀλλὰ καὶ ἄλλα καὶ πλῆθος μέγα βιβλίων καὶ δημοσιευμάτων τῶν ἐφημερίδων. Κατὰ δὲ τὸν W. Hoffmann (1926) τὴν μεγίστην βλάβην προξενοῦν εἰς τὴν νεολαίαν τὰ πολιτικὰ κομματικὰ δημοσιεύματα· διότι ταῦτα, ἐλέγχοντα τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν τοῦ πολιτισμοῦ ὡς πλημμελῆ ἢ ἐστερημένην πάσης ἀξίας, δημιουργοῦν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἀναγινωσκόντων αὐτὰ νέων ἰσχυροτάτους ἐσωτερικοὺς κλονισμούς, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ νευρασθένεια ἢ αἱ κοινωνικαὶ παρεκτροπαί, τούτων δὲ πάλιν ἡ παρακώλυσις ἢ τελεία κατάπνιξις τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως. Κατὰ μέγιστον μέρος ἡ αὔξησις τῶν φαινομένων νευρασθενείας τῶν εἰς ἀνώτερα σχολεῖα (γυμνάσια, πανεπιστήμιον καὶ τὰ ἰσότιμα μὲ αὐτὸ ἱδρύματα) φοιτώντων νέων καὶ νεανίδων καὶ τῆς ἐξαχρειώσεως πολλῶν ἐγκαταλελειμμένων ἀπαιδεύτων νέων ὀφείλεται εἰς τοιαύτας διαταραχὰς τῆς πορείας τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως.

Ἀλλ' ἵνα τὰ ἐξωσχολικὰ ἀναγνώσματα μὴ ἀποβαίνουν ἐπιβλαβῆ, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ συμφωνοῦν ταῦτα μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτισμοῦ, ὃν διάγει τὸ περιβάλλον τῶν νέων· εἶναι πρὸς τούτοις ἀνάγκη νὰ συμφωνοῦν καὶ πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀναγινώσκοντος. Καθ' ὃν τρόπον τὸ παιδὶ ἐν γένει μόνον βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον δύναται νὰ εἰσάγεται ἐξ ἁπλουστέρου εἰς πολυπλοκώτερον βίον, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀνάγκη νὰ ἐκλέγεται καὶ ἡ πρὸς ἀνάγνωσιν κατ' οἶκον ὕλη. Ἐὰν λοιπὸν νέος τις προώρως ἀναγινώσκῃ μυθιστορήματα κοινωνικά, δὲν πρέπει τις νὰ ἐκπλήττεται διὰ τὴν νευροπάθειάν του. Ὁ αὐτὸς δὲ ὑπάρχει κίνδυνος καὶ ἄν τις προώρως ἀσχολῆται μὲ φιλοσοφικὰ βιβλία. Ὁ κίνδυνος δὲ οὗτος δυνατὸν νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς δι' αὐτοκτονίας καταστροφῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γενικῶς πάντα τὰ ἀνωτέρω ζητήματα ἢ τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν πραγματεύονται τὰ ἑξῆς: κατ' ἐκλογὴν ἐκ πλείστων εἰλημμένα βιβλία: *Gandig* — *Καλλιάφα* Ἡ σύγχρονος διδακτική (Μετάφρασις ἐκ τῆς γερμανικῆς). — *Σ. Καλλιάφα*, Θεωρία καὶ πρᾶξις τοῦ σχολείου ἐργασίας (μετάφρασις ἐκ τῆς γερμανικῆς. — *O. v. Greyerz*, Der Deutschunterricht als Weg zur nationalen Erziehung 1923³ — *A. Biese*, Wie Unterrichtet man Deutsch², 1923² — *K. Neff*, Der Deutschuterricht 1920 — *E. Lüttge*, Beitrag zur neuengestalcung des deutschen sprachunterrichts 1923⁴ κ.λ.π. — Περὶ τῆς κατ' ἰδίαν ἀναγνώσεως: *Wolgast*, Dat, Elend unserer Jugendliteratur, 1899 — *H. Deckelmann*, Deutsche Privatlektüre, 1917. — *O. Amsel*, Monatschrift für höhere Schulen I (1902) κ.τ.τ.

Σ. Μ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ.

—(ΨΥΧΟΛΟΓ.) Ἡ ψυχολογία τῆς *ἀναγνώσεως* ἀντικείμενον ἔχει α') τὴν πλήρη καὶ τελείαν ἀνάλυσιν τῶν λειτουργιῶν καὶ ἱκανοτήτων ἐκείνων τοῦ ἀνθρώπου, δι' ὧν οὗτος δύναται νὰ προσλαμβάνῃ ὀπτικὰ ἐρεθίσματα ἐκ τῶν ἔν τινι κειμένῳ ἀναγεγραμμένων λέξεων ἢ φράσεων, νὰ κατανοῇ τὴν ἔννοιαν αὐτῶν καὶ νὰ προφέρῃ αὐτὰς ὀρθῶς, εὐκρινῶς καὶ εὐκόλως καὶ β') τὴν ἐξεύρεσιν μέσων καὶ μέτρων ἐπιστημονικῶν, δι' ὧν αἱ ἀνωτέρω ἱκανότητες δύνανται νὰ μετρηθῶσι *ποσοτικῶς* ἢ *ποιοτικῶς*.

Ἡ ἀπόκτησις τῶν ἀνωτέρω ἱκανοτήτων ἐξαρτᾶται ἐκ πολλῶν καὶ ποικίλων παραγόντων καὶ δή: 1) Ἐκ τῆς προσλήψεως διὰ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου ἐρεθισμάτων ἔκ τινος κειμένου. 2) Ἐκ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς. 3) Ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῆς προσοχῆς πρὸς κατανόησιν ὀπτικῶν ἐρεθισμάτων. 4) Ἐκ κινήσεων καὶ στάσεών τινων τῶν ὀφθαλμῶν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν. 5) Ἐκ τῆς μεταβιβάσεως τῶν ὀπτικῶν ἐρεθισμάτων ἐκ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς εἰς τὰ ὀπτικὰ κέντρα τοῦ ἐγκεφάλου. 6) Ἐκ τῆς ἀφομοιώσεως ἢ διεγέρσεως ὑφισταμένων προγενεστέρων συνδέσεων. 7) Ἐκ τῆς μεταβιβάσεως τῶν ἐρεθισμάτων ἐκ τῶν ὀπτικῶν κέντρων πρὸς τὰ γλωσσοκινητικὰ κέντρα. 8) Ἐκ τῆς μεταβιβάσεως κινητικῶν ἐρεθισμάτων ἐκ τῶν γλωσσοκινητικῶν κέντρων εἰς τοὺς μῦς τῶν φωνητικῶν χορδῶν, τὴν γλῶσσαν, τὰ χείλη, κλπ. βοηθητικὰ φωνητικὰ ὄργανα καὶ 9) Ἐκ τῆς ἐκτελέσεως ὡρισμένων κινήσεων τῶν γλωσσικῶν ὀργάνων καὶ προφορᾶς τῶν λέξεων.

Ἐξετάζοντες λεπτομερέστερον τοὺς παράγοντας τούτους παρατηροῦμεν ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν (ὡς οἱ πρῶτοι τέσσαρες) λειτουργοῦσι ταυτοχρόνως. Κατὰ

Digitized by Google

τὴν περίοδον δὲ τῆς μαθήσεως τῆς πρώτης ἀναγνώσεως παρὰ τὰς λειτουργίας τῶν πρώτων πέντε παραγόντων ἐπιτελεῖται καὶ παράλληλος σειρὰ λειτουργιῶν ὑπὸ τοῦ ὠτός, δι' οὗ τὸ παιδίον μανθάνει τὴν προφορὰν τῆς λέξεως, ἰδίᾳ δε: 1) Πρόσληψις ἀκουστικῶν ἐρεθισμάτων εἰς τὸ οὖς τοῦ παιδίου, προερχομένων ἐκ τοῦ διδασκάλου, προφέροντος λέξιν τινὰ ἢ γράμμα τι. 2) Μεταβίβασις τῶν ἀκουστικῶν ἐρεθισμάτων ἐκ τοῦ ὠτὸς εἰς τὸ ἀκουστικὸν κέντρον τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ 3) Μεταβίβασις τῶν ἐντυπώσεων ἐκ τοῦ ἀκουστικοῦ κέντρου εἰς τὰ ὀπτικὰ κέντρα, δι' ἧς ὁ ἦχος καὶ ἡ ὅρασις λέξεώς τινος ἀφομοιοῦνται.

Κατὰ τὴν *σιγῇ* τελουμένην ἀνάγνωσιν λειτουργοῦσι κυρίως οἱ ἓξ πρῶτοι παράγοντες.

Ἕκαστος τῶν ἀνωτέρω παραγόντων ἐξαρτᾶται ἐκ ποικίλων περιπτώσεων συνθηκῶν καὶ ὅρων. Οὕτως ἀπεδείχθη ἐκ πειραμάτων ὅτι:

1) Ἡ πρόσληψις ἐρεθισμάτων ὑπὸ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου ἐξαρτᾶται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ μεγέθους τῶν στοιχείων τῆς ἐκτυπώσεως, τοῦ μήκους τῶν γραμμῶν, τοῦ χάρτου καὶ τοῦ φωτισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς πρὸς πρόσληψιν ἐρεθισμάτων. Πειράματα λ. χ. γενόμενα ὑπὸ τοῦ Dearborn ἀπέδειξαν ὅτι εἶναι συντελεστικώτερον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν νὰ ἔχωμεν ὁμοιομορφίαν εἰς τὸ μῆκος τῶν γραμμῶν ἢ ποικίλον μῆκος, ὡς συμβαίνει εἰς βιβλία, ἐν οἷς ἐκτίθενται εἰκόνες ἐν τῷ περιθωρίῳ αὐτῶν, ἐξ οὗ αἱ γραμμαὶ κόπτονται καὶ ἔχουσι διάφορον μῆκος. Ὡσαύτως ἀπεδείχθη ὅτι τὰ διὰ τοὺς μικροὺς παῖδας προοριζόμενα βιβλία δέον νὰ ἔχωσι στοιχεῖα μεγαλύτερα τῶν διὰ τοὺς μεγάλους παῖδας προοριζομένων βιβλίων. Πειράματα ὁμοίως, ὑπ' ἄλλων ἐρευνητῶν, ἀναγνώσεως ἀπὸ ἐγχρώμου χάρτου, ἀπέδειξαν ὅτι τὸ χρῶμα τοῦ χάρτου ἔχει ἐλαχίστην ἢ οὐδεμίαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ταχεῖαν ἀνάγνωσιν.

2) Ἐκ πειραμάτων διὰ τοῦ ταχυσκοπίου γενομένων εὑρέθη ὅτι ἡ ταχύτης τῆς ἀναγνώσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὁριζοντίου **ἐκτάσεως τοῦ πεδίου τῆς ὁράσεως ἐν τῷ ἀμφιβληστροειδεῖ.**

3) Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν **ἔκτασιν τῆς προσοχῆς πρὸς κατάληψιν λέξεων καὶ γραμμάτων**, κατὰ ἔρευνας τοῦ Dearborn φωτογραφήσαντος τὰς κινήσεις καὶ στάσεις τῶν ὀφθαλμῶν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν, ἀπεδείχθη ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς εἰς ἑκάστην προσαρμογήν του ἐπὶ τοῦ πρὸς ἀνάγνωσιν κειμένου δράττεται κατὰ μέσον ὅρον 1,64 λέξεων. Ὡς ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι «*μονὰς*» τῆς ἀναγνώσεως εἶναι ἡ λέξις. Τοῦτο δὲ συμπεραίνεται ἄλλως καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ χρόνος πρὸς ἀντίληψιν πολὺ μεγάλων λέξεων δὲν εἶναι, ὡς θ' ἀνέμενέ τις, μεγαλύτερος. Ὁμοίως εὑρέθη ἐκ πειραμάτων ὅτι ἡ προσοχὴ τῶν βραδέως ἀναγινωσκόντων *ἐκτείνεται* μόνον ἐπὶ μιᾶς συλλαβῆς, ἐνῷ τῶν ταχέως ἀναγινωσκόντων ἐπὶ λέξεων καὶ φράσεων.

4) Ἡ κίνησις τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τῇ ἀναγνώσει ἢ ἐξετάσει ἀντικειμένου τινὸς δὲν γίνεται ὁμαλῶς καὶ συνεχῶς, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ εἰς μιᾶς μόνης γραμμῆς κειμένου τινὸς τὴν ἀνάγνωσιν βαίνει διακεκομμένως, δραττομένων τῶν ὀφθαλμῶν ἀλληλοδιαδόχως τμημάτων τῆς γραμμῆς μετὰ στάσεων, διακοπῶν. Αἱ στάσεις αὗται εἶναι στιγμαὶ *προσαρμογῆς* καὶ εὐκρινοῦς ὁράσεως.

Ὡς πρὸς τὴν κίνησιν ταύτην τῶν ὀφθαλμῶν γνωρίζομεν ἐκ πειραμάτων: α') ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ σχηματίζουσι μετὰ μικρὰν προσαρμογὴν ἐπὶ τοῦ ἀναγνωστέου κειμένου *ἕξιν κινήσεως* τοιαύτην, ἥτις καθορίζει τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ *σημεῖον τῆς προσαρμογῆς* εἰς ἑκάστην γραμμὴν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν. Ὁ σχηματισμὸς δὲ τῆς ἕξεως ταύτης γίνεται κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν 2—3 πρώτων γραμμῶν, ταχύτερον δ' ἀκόμη παρὰ τοῖς ἀναγινώσκουσι ταχέως. Κατὰ τὴν ἐπανάγνωσιν δὲ κειμένου, ἔστω καὶ ἂν αὕτη γίνεται μετὰ πάροδον μηνὸς ἀπὸ τῆς πρώτης ἀναγνώσεως, αἱ προσαρμογαὶ εἶναι ὀλιγώτεραι. β') Εἰς τὴν ταχεῖαν ἀνάγνωσιν συνήθους ἢ εὐκόλου κειμένου αἱ ὀφθαλμικαὶ κινήσεις εἶναι αἱ αὐταὶ τὸν ἀριθμὸν εἰς πάσας τὰς γραμμὰς τοῦ κειμένου· τοὐναντίον εἰς ἀνάγνωσιν κειμένου ἀσυνήθους ἢ δυσκόλου εἶναι περισσότεραι. γ') Εἰς διόρθωσιν δοκιμίων ἐκτυπουμένου βιβλίου μετὰ προσοχῆς τελουμένην αἱ ὀφθαλμικαὶ κινήσεις καὶ στάσεις γίνονται ἀνὰ 3—4 γράμματα. δ') Μαθηταὶ σχολείων, εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἔχουσιν ἀνάγκην περισσοτέρων κινήσεων τῶν ὀφθαλμῶν καὶ παύσεων κατ' ἀντίστροφον λόγον τῆς ἡλικίας των. ε') Ἐκ τῶν *μερῶν τοῦ λόγου* τἀπαιτοῦντα περισσότερον χρόνον προσαρμογῆς εἶναι οἱ σύνδεσμοι, τὰ οὐσιαστικὰ καὶ αἱ φράσεις αἱ ἔχουσαι προθέσεις, καὶ τοῦτο διότι ἡ ἐλαχίστη μεταβολὴ αὐτῶν ἐπιφέρει μεταβολὴν τῆς ἐννοίας. στ') Ἀνάγνωσις μεγαλοφώνως, καθὼς καὶ ἀνάγνωσις εἰς ξένην γλῶσσαν, ἀπαιτοῦσι μεγαλυτέραν προσαρμογὴν (1, 6 περισσοτέρας στάσεις κατὰ γραμμήν) ἢ ἡ ἀνάγνωσις εἰς τὴν μητρικὴν γλῶσσαν καὶ ἡ χαμηλοφώνως ἀνάγνωσις. ζ') Ὁ κάματος ὁ προερχόμενος ἐκ πολλῆς ἀναγνώσεως διαταράσσει τὴν προσαρμογὴν καὶ ἐλαττώνει κατὰ $1/10$ περίπου τὸν βαθμὸν τῆς ἀναγνωστικῆς ἱκανότητος. η') Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μεταβίβασιν τοῦ ὀπτικοῦ ἐρεθίσματος εἰς τὴν ὀπτικὴν χώραν τοῦ ἐγκεφάλου, τοῦτο μόνον γνωρίζομεν, ὅτι εἴς τινα πρόσωπα (πιθανῶς εἰς τοὺς ταχεῖς ἀναγνώστας) αὕτη τελεῖται ταχύτερον. θ') *Ἡ διέγερσις τῶν ἀφομοιωτικῶν λειτουργιῶν*, ἥτις εἶναι στοιχεῖον βασικὸν διὰ τὴν κατανόησιν λέξεώς τινος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τῆς λέξεως ὑπὸ διαφόρους καταστάσεις (σημασίας) καὶ συνδέσεως μιᾶς ἑκάστης σημασίας ἢ ἐμπειρίας μετὰ τῆς λέξεως. Οὕτω τὸ παιδίον ἀκούει τὸ πρῶτον τὴν λέξιν «ἄλογο» ἐν συνδυασμῷ πρὸς ζῷόν τι ὅπερ ἱππεύομεν. Ἀκολούθως ἀκούει τὴν αὐτὴν λέξιν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἄλλην λειτουργίαν τοῦ ἵππου, οἷον τοῦ τρέχειν, χρεμετίζειν, σύρειν κ. λ. π., αἵτινες εἶναι διάφοροι τῆς πρώτης εἰς ἣν ἐσυνήθισε νὰ γνωρίζῃ τὴν ἐν προκειμένῳ λέξιν («ἄλογο»). Ἐκ τούτου νέαι συνδέσεις ἀφομοιωτικαὶ σχηματίζονται μετὰ τῆς αὐτῆς λέξεως, δι' ὧν ἑκάστοτε τὸ παιδίον κατανοεῖ τὴν σημασίαν ἐκείνου, ὅπερ ἀκούει καλούμενον «ἄλογο». Ὅταν βραδύτερον τὸ παιδίον προσέρχεται εἰς τὸ σχολεῖον, ἐκ τῆς λέξεως «ἄλογο» παρέχονται ὀπτικὰ ἐρεθίσματα καὶ ἐντυπώσεις, ἐξ οὗ νέαι συνδέσεις σχηματίζονται μεταξὺ τοῦ ἤχου καὶ τοῦ ὀπτικοῦ ἐρεθισμοῦ ἐκ τῆς λέξεως «ἄλογο».

Σπουδαία ἐπομένως κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν λειτουργία τελεῖται ὅταν αἱ ὀπτικαὶ ἐκ τοῦ νεύρου ἐντυπώσεις αἱ εἰσερχόμεναι εἰς τὰ ὀπτικὰ κέντρα διεγείρουσι τὰς ἀφομοιωτικὰς συνδέσεις, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ταχύτης τῆς ἀναγνώσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ταχύτητος μεθ' ἧς οἱ εἰσερχόμενοι ἐρεθισμοὶ διεγείρουν τὰς ἀφομοιωτικὰς συνδέσεις καὶ προσδίδουσι νόημα εἰς τὴν λέξιν.

Ὡς πρὸς τοῦτο ἀξιοσημείωτα εἶναι τὰ πειράματα τοῦ Hucy, ἀποδείξαντος ὅτι ἀπαιτεῖται διπλάσιος χρόνος πρὸς ἀνάγνωσιν ὑλικοῦ ἄνευ ἐννοίας ἢ ὑλικοῦ ἔννοιάν τινα δηλοῦντος. Ὡσαύτως ἀξιομνημόνευτα εἶναι τὰ πειράματα τοῦ Hamilton, ἀποδείξαντος ὅτι ὁ χρόνος πρὸς ἀντίληψιν τῶν λέξεων εἶναι μεγαλύτερος τοῦ ἀναγκαίου πρὸς ἀντίληψιν φράσεων ἢ προτάσεων καὶ παραγράφων, καὶ δὴ ὁ μὲν πρὸς ἀντίληψιν λέξεων εἶναι 0,660, φράσεως 0,466, προτάσεων 0,456, καὶ παραγράφων 0,429 τοῦ δευτερολέπτου. Ὁ αὐτὸς Hamilton ἀπέδειξεν ὅτι τὸ πρῶτον μέρος λέξεως ἀναγινωσκομένης παρέχει τὴν σημασίαν τῆς λέξεως ἢ τὸ τελευταῖον· ὡσαύτως τὸ δεξιᾷ τοῦ κειμένου εὑρισκόμενον περιθώριον ἐπιβοηθεῖ περισσότερον εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ περιεχομένου ἢ τὸ εὑρισκόμενον ἄνω ἢ κάτω τοῦ κειμένου. Σχετικῶς πρὸς τὴν μεταβίβασιν τῶν νευρικῶν ἐρεθισμάτων ἐκ τοῦ ὀπτικοῦ κέντρου εἰς τὰ κινητικὰ κέντρα καὶ ἀκολούθως εἰς τὰ ὄργανα τῆς ὁμιλίας εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ κινητικὰ κέντρα εἰς τοὺς δεξιόχειρας εὑρίσκονται εἰς τὸ ἀριστερὸν ἡμισφαίριον καὶ παρὰ τὴν Ρολάνδειον αὔλακα.

Οἱ ἀνωτέρω παράγοντες λειτουργοῦν καὶ κατὰ τὴν γεγονυίᾳ τῇ φωνῇ ἀνάγνωσιν καὶ κατὰ τὴν ὁμιλίαν, ἀκόμη δὲ καὶ κατὰ τὴν σιγῇ ἀνάγνωσιν.

Ἀναγνώσεως τέστ. — Πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐπαρκείας μεθόδου τινὸς διδασκαλίας, τοῦ βαθμοῦ τῆς προόδου μαθητοῦ τινος οὐ μόνον ἐν σχέσει πρὸς προτέραν αὐτοῦ ἐπίδοσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἐπίδοσιν ὁλοκλήρου τάξεως ἢ ὁμοίων τάξεων, πρὸς ἐπιστημονικὴν γνῶσιν τῆς ἐπαρκείας τοῦ διδασκάλου ἢ διάγνωσιν τῶν ἀδυναμιῶν καὶ ἐλλείψεων τῶν μαθητῶν εἴς τι μάθημα, εἶναι ἀνάγκη νὰ δυνάμεθα νὰ μετρῶμεν μετ' ἀκριβείας καὶ ἄνευ ἀμφισβητήσεως τὰς ἀπαιτήσεις καὶ στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται ἡ ἐν προκειμένῳ ἱκανότης, μέθοδος ἢ πρόοδος.

Τοῦτο κατέστη δυνατὸν σήμερον διὰ τῶν καλουμένων *ἐκπαιδευτικῶν τέστ* (βλ. λ. Ἄλγεβρα-*τέστ* τ. Γ' σ. 461, α'), δι ὧν μετροῦμεν πάντα τὰ μαθήματα, μάλιστα δὲ τὴν ἀνάγνωσιν, τὸ πολυσύνθετον καὶ σπουδαιότατον τοῦτο ὄργανον τοῦ πολιτισμοῦ.

Διάφορα εἴδη τέστ ὑπάρχουσιν ἐν χρήσει σήμερον πρὸς μέτρησιν τῆς ἀναγνωστικῆς ἱκανότητος καὶ τῶν δύο κατωτέρω εἰδῶν τῆς ἀναγνώσεως.

Καὶ τὴν *γεγονυίᾳ τῇ φωνῇ* ἀνάγνωσιν δυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς. Οὕτω λ. χ. πρὸς *ποσοτικὴν μέτρησιν* ὑπολογίζομεν εἰς ὡρισμένον χρόνον τὸ ποσὸν τῶν λέξεων ἢ φράσεων, τὰς ὁποίας εἷς μαθητὴς ἀναγινώσκει εἰς 1'. Πρὸς τοιαύτην ἐξέτασιν ὁ διδάσκαλος δύναται καθ' ἕκαστον Σάββατον νὰ καλῇ ἕνα ἕκαστον τῶν μαθητῶν εἰς ἥσυχον δωμάτιον ἢ χῶρον, μακρὰν τῶν ἄλλων, καὶ ἀναθέτῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἀνάγνωσιν ἐκ μιᾶς σελίδος (τῆς αὐτῆς διὰ πάντας τοὺς μαθητὰς συνήθως). Ἡ ὅλη πορεία τῆς ἐξετάσεως δυνατὸν νὰ ἔχῃ οὕτως: Ὁ διδάσκαλος παραδίδων εἰς τὸν ἐξεταζόμενον μαθητὴν βιβλίον τι πρὸς ἀνάγνωσιν, λέγει: «Θέλω νὰ μοῦ διαβάσῃς μεγαλοφώνως εἰς τὴν τάδε σελίδα.... Ἄρχισε ἀπὸ τὴν πρώτην λέξιν τῆς σελίδος, ὅταν παραγγείλω Μάρς! Διάβαζε ἕως ὅτου σοῦ παραγγείλω Ἄλτ. Ἂν εὑρίσκῃς καμμίαν δύσκολον λέξιν διάβαζέ την ὅπως ἠμπορεῖς καλύτερα, χωρὶς βοήθειαν καὶ ἐξακολούθει». Καθ' ὃν χρόνον ὁ μαθητὴς ἀναγινώσκει, ὁ διδάσκαλος σημειοῖ ἐν ἄλλῳ ὁμοίῳ βιβλίῳ τὰ σφάλματα, τὰς μὲν παραλειπομένας λέξεις ἐγκλείων ἐντὸς κύκλου μικροῦ διὰ μολυβδίδος, τὰς ἐσφαλμένως ἀναγνωσθείσας συλλαβὰς ἢ λέξεις ὑπογραμμίζων, τὰς δὲ τυχὸν προσθήκας ἀναγράφων ὁμοίως διὰ μικρῶν γραμμάτων. Μετὰ πάροδον 1' παραγγέλλει Ἄλτ. Ὁ βαθμὸς τῆς ἀναγνωστικῆς ἱκανότητος τοῦ μαθητοῦ εἶναι ἴσος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀναγνωσθεισῶν λέξεων εἰς 1'. Ἀντὶ βιβλίων δυνάμεθα νὰ μεταχειζώμεθα σελίδα μεμονωμένην, εἰς τὸ περιθώριον τῆς ὁποίας ἔχει ἀναγραφῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν λέξεων ἑκάστης γραμμῆς.

Πρὸς *ποιοτικὴν μέτρησιν* τῆς ἀναγνωστικῆς ἱκανότητος πολλαπλασιάζομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν σφαλμάτων ἐπὶ 100 καὶ διαιροῦμεν διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀναγνωσθεισῶν λέξεων. Πρὸς εὕρεσιν τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀναγνωστικῆς ἱκανότητος τάξεως ὁλοκλήρου εἰς τὴν ταχύτητα πρὸς ἀνάγνωσιν γεγονυίᾳ τῇ φωνῇ, εὑρίσκομεν τὸν μέσον ὅρον τῆς κατὰ ποσότητα καὶ ποιότητα ἐπιδόσεως ἐπὶ μαθητοῦ τῆς ἐν λόγῳ τάξεως. Τὴν ἐπίδοσιν ταύτην κρατοῦμεν πρὸς καταρτισμὸν διαγράμματος ἑβδομαδιαίας προόδου τῶν μαθητῶν εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως, ὅπερ ἀναρτῶμεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς διδασκαλίας πρὸς ὤθησιν τῶν μαθητῶν εἰς αὐτοβελτίωσιν ἢ πρὸς ἔλεγχον.

Τὴν δὲ *σιγῇ* τελουμένην ἀνάγνωσιν, ἧς τὰ κύρια στοιχεῖα εἶναι ἡ *ταχύτης* τῆς ἀναγνώσεως καὶ ἡ *κατανόησις* τοῦ περιεχομένου, μετροῦμεν διὰ διαφόρων τέστ εἴτε *ἐσταθμημένων* (ἐχόντων ἀξίαν δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα), εἴτε μή, ὡς τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα τέστ γεγονυίᾳ τῇ φωνῇ ἀναγνώσεως (βλ. λ. τέστ). Τοῦ τελευταίου εἴδους ἓν τέστ εἶναι τὸ κάτωθι: Παραδίδοντες εἰς ὅλην τὴν τάξιν (ἢ εἰς ἕνα μαθητὴν) φύλλον χάρτου λευκοῦ, καλοῦμεν αὐτὸν νὰ ἀναγράψῃ εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ χάρτου περιθώριον καὶ εἰς στήλην τοὺς ἀριθμοὺς 1-10. Ἀκολούθως παραγγέλλομεν εἰς ὅλην τὴν τάξιν νὰ ἀνοίξῃ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σελίδα τοῦ βιβλίου (ἀναγνωστικοῦ ἢ μή) καὶ κατόπιν τοῦ παραγγέλματος «Μάρς!» νὰ ἀναγνώσῃ σιγῇ. Μετὰ πάροδον 2' ἢ 3' παραγγέλλομεν «Ἄλτ» καὶ κλείσιν τῶν βιβλίων. Εἶτα ὑπαγορεύομεν 10 προτάσεις σχέσιν ἐχούσας πρὸς τὰ ἀναγνωσθέντα καὶ ἀληθευούσας ἢ μὴ (συνήθως 5 ἀληθεῖς καὶ 5 ἐσφαλμένας) καὶ καλοῦμεν τοὺς ἐξεταζομένους νὰ ἀναγράψωσιν πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ ἑκάστης τῶν 10 προτάσεων + μέν, ἂν αἱ προτάσεις ἀληθεύουσι, — δὲ ἂν μή.

Ἀκολούθως συλλέγομεν τὰ φύλλα τοῦ χάρτου καὶ εὑρίσκομεν τὸ σύνολον τῶν ὀρθῶν ἀπαντήσεων κατὰ μαθητὴν καὶ κατὰ τάξιν σχετικῶς πρὸς τὴν κατανόησιν τοῦ περιεχομένου. Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω εἴδους τῶν τέστ τῆς γεγονυίᾳ τῇ φωνῇ ἀναγνώσεως ὑπάρχουσιν ἐν χρήσει πλεῖστα τέστ, γενικωτέρας ὡς ἐλέχθη ἀξίας καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ συγκρίνωμεν τὴν ἐπίδοσιν τοῦ μαθητοῦ ἢ τῆς τάξεως πρὸς τὴν ἐπίδοσιν τῶν τάξεων τῶν ἄλλων σχολείων. Οὕτως ἐν Ἀμερικῇ εἰς εὐρυτάτην χρῆσιν ἔχουσι τεθῇ τὰ *ἐσταθμημένα*, καλούμενα *τέστ*, ὡς τὰ τοῦ Gray, Thorndike, Starch Thoindike—Mc Call κ. ἄ.

Ἐν Ἑλλάδι ἔχομεν ἐν χρήσει ἀπὸ τοῦ 1925 ἓν ἐσταθμημένον τέστ ἀναγνώσεως τοῦ *Γ. Θ. Σακελλαρίου*, πρὸς μέτρησιν τῆς ταχύτητος καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς κατανοήσεως τοῦ περιεχομένου. Τὸ τέστ τοῦτο συνίσταται ἐκ 12 ἀναγνωστικῶν τεμαχίων ἅτινα ἔχουσι βαθμονομηθῆ κατ' ἀνιοῦσαν βαθμίδα δυσκολίας, κατόπιν κρίσεως πολλῶν κριτῶν, οἵτινες ἐκλήθησαν νὰ διατάξωσιν εἰς κλίμακα τὸ τέστ. Ἕκαστον τῶν τεμαχίων ἀκολουθεῖται ἀπὸ 3-4 ἐρωτήματα ἀναφερόμενα εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀναγνωσθέντος τεμαχίου.

Τὰ ἐρωτήματα πάντα εἶναι 35, ἕκαστον δὲ τούτων ἔχει λάβει ἴδιον συντελεστὴν ἀξίας (μεγαλύτερον διὰ τὰς ἀνωτέρας βαθμῖδας καὶ μικρότερον διὰ τὰς κατωτέρας). Ὁ βαθμὸς τῆς ἐπιτυχίας ἑκάστου ἐξεταζομένου ὑποκειμένου συνάγεται ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν ὀρθῶν ἀπαντήσεων εἰς τὰ 35 ἐρωτήματα, πολλαπλασιαζομένου ἐπὶ τὸν ἀνάλογον δι' ἕκαστον συντελεστήν. Τὸ τέστ τοῦτο ἐφηρμόσθη ἐπὶ 2 500 ἑλληνοπαίδων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, μαθητῶν ἀπὸ τῆς τρίτης τοῦ δημοτικοῦ μέχρι 2ας γυμνασίου ἐξ διαφόρων ἐκπαιδευτικῶν περιφερειῶν τοῦ Κράτους. Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων δὲ τούτων ἐσταθμήθη τὸ τέστ καθιερωθέντος γνώμονος (Μ. ὅρος) τῆς ἐπιτυχίας δι' ἑκάστην τάξιν. Ὁ χρόνος τῆς ἐξετάσεως δι' οἱανδήποτε τάξιν εἶναι 30'. Πρὸ τοῦ ὅλου τέστ ἔχουσιν ἀναγραφῇ ὁδηγίαι ἁπλαῖ καὶ εὐνόητοι.

Διὰ τῆς χρήσεως τῶν τέστ τούτων παρέχεται μεγίστη ὑπηρεσία: 1) Εἰς τὸν ἐπιθεωρητὴν τῶν σχολείων, διότι οὗτος δύναται νὰ γνωρίζῃ ἐπακριβῶς τὸν βαθμὸν τῆς προόδου ἑνὸς σχολείου εἰς τὸ σπουδαιότατον τοῦτο μάθημα, νὰ ὑποδεικνύῃ εἰς τοὺς διδασκάλους τὴν θέσιν τοῦ σχολείου των ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς ἄλλα σχολεῖα τῆς περιφερείας ἢ τοῦ Κράτους, νὰ κεντρίζῃ οὕτω τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν πρὸς ἐντατικωτέραν δρᾶσιν, νὰ ἀνευρίσκῃ μετὰ τῶν διδασκάλων τὰ αἴτια τῆς προόδου ἢ τῆς καθυστερήσεως καὶ νὰ θεραπεύῃ ταύτην 2) Εἰς τὸν διδάσκαλον, διότι οὗτος μεταχειριζόμενος τὰ ἐσταθμημένα ταῦτα τέστ δύναται νὰ γνωρίζῃ τί ὀφείλει νὰ περιμένῃ ἐκ τῆς τάξεως ἣν διδάσκει

Digitized by Google

εἰς τὰ μαθήματα τῆς ἀναγνώσεως, ἀντιλαμβάνεται καὶ πείθεται περὶ τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν καὶ ἀναγκῶν τῶν μαθητῶν του, ἀνευρίσκει διατὶ μαθητής τις, ἐνῷ ἀναγινώσκει καλῶς μεγαλοφώνως τὸ καθημερινόν του μάθημα, ὑστερεῖ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἱστορίας ἢ Γεωγραφίας λ. χ., ἀνακαλύπτει τὸν πλοῦτον τοῦ λεξιλογίου τοῦ μαθητοῦ του, ὑποβάλλει αὐτόν, ἂν εἶναι ἀνάγκη, εἰς ἄσκησιν εἰς τὴν σιγῇ ἀνάγνωσιν, ἣν μέχρι σήμερον παραμελοῦσιν ἀτυχῶς τὰ ἡμέτερα σχολεῖα, παρὰ τὴν μεγίστην αὐτῆς χρησιμότητα. 3) Εἰς τὸν μαθητήν, διότι διὰ τῆς χρήσεως τῶν τέστ τῆς ἀναγνώσεως πᾶς μαθητὴς δύναται καθ' ἕκαστον μῆνα νὰ γνωρίζῃ ἐπακριβῶς τί κατὰ τὸν διαρρέοντα τοῦτον χρόνον τῶν σπουδῶν του ἀπεκόμισεν εἰς τὸ μάθημα τοῦτο, κατὰ πόσον προήχθη ἢ ὄχι. Πρὸς τοῦτο ἀξιοσύστατος εἶναι ἡ τήρησις δι' ἕκαστον μαθητὴν ἐλέγχων, ἐν οἷς οὐχὶ διὰ βαθμῶν, ἀλλὰ διὰ διαγραμμάτων νὰ ἐμφαίνεται ἡ πρόοδος ἢ μὴ τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ μάθημα τοῦτο καὶ εἰς τἆλλα μαθήματα. Ταῦτα ἔχον ὑπ' ὄψιν τὸ παιδίον καταβάλλει ἀφ' ἑαυτοῦ περισσοτέραν προσπάθειαν, ἵνα βελτιωθῇ ἢ ὑπερβῇ ἀκόμη καὶ τὴν ἀνωτάτην ἐπιτυχίαν, ἣν ἄλλος μαθητὴς τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου σχολείου ἔχει.

Ἀναγνωστικὴ ἡλικία (Reading age).—Καλοῦμεν ἀναγνωστικὴν ἡλικίαν (ἢ Α. Η. ἐπὶ τὸ συντομώτερον) τὸν βαθμὸν τῆς ἐπιδόσεως ἣν ἐπιδεικνύει μαθητής τις εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν μέσην ἐπίδοσιν τῶν ὁμηλίκων πρὸς αὐτὸν μαθητῶν εἰς τὸ μάθημα τοῦτο. Ἡ ἐπίδοσις αὕτη εὑρίσκεται κατόπιν ἐξετάσεως διά τινος ἐσταθμημένου τέστ ἀναγνώσεως.

Πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀναγνωστικῆς ἡλικίας χρησιμοποιοῦμεν πίνακα (καταρτισθέντα ὑπὸ τοῦ παρασκευάζοντος τὸ τέστ ἐπιστήμονος), ἐν ᾧ ἀναγράφονται οἱ βαθμοὶ τῆς ἐπιτυχίας εἰς τὸ ἐν λόγῳ τέστ καὶ αἱ ἀντίστοιχοι πρὸς αὐτοὺς ἀναγνωστικαὶ ἡλικίαι.

Ἡ ἀναγνωστικὴ ἡλικία εἶναι ἀκριβέστερον μέτρον τῆς προόδου ἑνὸς μαθητοῦ εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως· ἐκ ταύτης δ' εὑρίσκεται σταθερὸν ὁπωσδήποτε μέτρον τῆς ἐπιδόσεως καὶ προαγωγῆς τῶν μαθητῶν εἰς τὸ μάθημα τοῦτο, τὸ *ἀναγνωστικὸν περιεχόμενον* (*Reading Quotient*). Ἐπὶ τῇ βάσει ἀμφοτέρων τούτων δύναται ἐπιστημονικῶς νὰ καθορίζεται ἡ τελικὴ ἐπίδοσις, ἣν ὡς σκοπὸν μαθητής τις ἢ μία τάξις εἰς ἓν ἔτος προτίθεται καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ, ἐπιτελῆται δὲ ἐπιστημονικὴ καὶ δικαία ἡ ἀνακατάταξις καὶ ἡ προαγωγὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὰ σχολεῖα.

Τὴν χρησιμότητα καὶ ἀναγκαιότητα τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων μέτρων καθὼς καὶ ἄλλων ὁμοίων διὰ τὰ λοιπὰ μαθήματα (Ἐκθέσεις, Ἱστορίαν, Ἀριθμητικήν, Ὀρθογραφίαν κ.λ.π.), κατανοεῖ πᾶς τις, ἂν ἀναλογισθῇ τὴν φύρδην-μίγδην σημερινὴν κατάταξιν τῶν Ἑλλήνων μαθητῶν εἰς τὰς σχολικὰς τάξεις (πβλ. *Δελτίον Ὑπουργείου Παιδείας* ὑπ' ἀριθ. 13 : Μετρήσεις τῆς ἐπιδόσεως τοῦ ἑλληνοπαίδων εἰς τὴν Ἀριθμητικήν), καὶ τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς χρονολογικῆς ἡλικίας μόνον τοῦ μαθητοῦ ἢ τῆς ὑποκειμενικῆς γνώμης τοῦ διδασκάλου γινομένην σήμερον προαγωγὴν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος.

Ἀναγνωστικὸν περιεχόμενον (Reading Quotient).—Καλεῖται οὕτω τὸ ἐξαγόμενον ἐκ τῆς διαιρέσεως τῆς ἀναγνωστικῆς ἡλικίας μαθητοῦ τινος διὰ τῆς χρονολογικῆς του ἡλικίας. Ὑποτεθείσθω λ. χ. ὅτι ἡ ἀναγνωστικὴ ἡλικία μαθητοῦ τινος εἶναι 104, ἡ δὲ χρονολογική του ἡλικία (εἰς μῆνας) 99. Πρὸς εὕρεσιν τοῦ ἀναγνωστικὸν περιεχομένου (Α.Π.) διαιροῦμεν τὸ 104:99 καὶ εὑρίσκομεν Α.Π.=105. Δεδομένου ὅτι τὸ κανονικὸν καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν χρονολογικὴν ἡλικίαν τοῦ ἐξεταζομένου ἀναγνωστικοῦ περιεχόμενον εἶναι 100, δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν διαφόρους βαθμῖδας ἱκανότητος τῶν μαθητῶν εἰς τὸ μάθημα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Α.Π. Οὕτω διακρίνομεν κατωτάτης ἀναγνωστικῆς ἱκανότητος τοὺς ἔχοντας Α.Π. κάτω τοῦ 55, κατωτέρας τοὺς ἔχοντας Α.Π. 55—74, μετρίας τοὺς ἔχοντας 75—94, κανονικῆς τοὺς ἔχοντας 95—104, ἀνωτέρας τοὺς ἔχοντας 105—124 καὶ ἀνωτάτης τοὺς μαθητὰς τοὺς ἔχοντας Α.Π. ἄνω τοῦ 125.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Dearborn, W. H.*, The psychology of Reading. Archives of psychology, No 4.—*Hucv, E. B.*, The psychology and pedagogy of Reading New-York 1908.—*Starch, D.*, Educational psychology, McMillan, New-York 1920. —*Schmidt, W. A.*, An experimental Study in the psychology of Reading—Educational monographs Chicago No 2 —*Hamilton, F. M.*, The perceptual factors in Reading Archives of psychology No 9.—*Simon, H.*, Pédagogie expérimentale, Alkan Paris, 1927.—*Trabuc, M.*, Measuring results in Education American Book Co. 1924.—*Kelley, F. J.*, «The Kansas Silent Reading Tests, journal of Educational psychology 1916. —*Judd Ch.*, Measuring the work of the Public Schools (Cleveland Survey report, Cleveland O.).—*Starch, D.*, The measurement of efficiency in Reading Journal of Educational Psychology 1915 —*Thorndike, Ed.*, The measurement of ability in Reading Teachers College Record No 4.—*Monroe, Devoss and Kelley*, Educational tests and measurements, Houghton Miftlin Co New-York.—*Burgess M. A.*, The measurement of Silent Reading Russel Sage foundation. — *Γ. Θ. Σακελλαρίου*, Πνευματικαὶ καὶ ἐκπαιδευτικαὶ μετρήσεις ἑλληνοπαίδων, Δ. Δημητράκος, 1925.—*W. McCall*, How to measure in Education 1922 Mc Millan New-York.—*Journal of Educational Researche*, Bloomington Ill. 1922, κ. ἀ.

Γ. Θ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

—[ΑΠΑΓΓΕΛ.] Δύσκολος, ἂν μὴ ἀδύνατος, ἡ ἐκ πρώτης ὄψεως τεχνικὴ ἀπόδοσις τῶν ἐννοιῶν οἱουδήποτε κειμένου. Καὶ ἂν ἀκόμη ὑποτεθῇ ὅτι ὁ ἀναγινώσκων κατέχῃ τὴν ἱκανότητα νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν σκέψιν τοῦ συγγραφέως, ἡ πλήρης ἀπόδοσις θὰ ὑστερήσῃ, ἀναπόφευκτα δὲ τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀντιληπτὰ ἑρμηνευτικὰ λάθη. Προκειμένου ὅθεν ν' ἀναγνωσθῇ ἐνώπιον κοινοῦ διάλεξις, πραγματεία, λόγος, ρόλος, ποίημα, μονόλογος κλπ., ἀνάγκη ἐπιτακτικὴ νὰ μελετηθῇ τὸ κείμενον δι' ἀναγνώσεως μεγαλοφώνου καὶ κατ' ἐπανάληψιν. Πρακτικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἐν λόγῳ ἀσκήσεως εἶναι ἡ ἀπόκτησις ἐκφραστικῆς ἀκριβείας, καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν διαφόρων τονικῶν διαβαθμίσεων τῶν ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι παραμένουν ζωηραὶ εἰς τὴν μνήμην διὰ τῶν ἀκουστικῶν ἐντυπώσεων. Κατὰ τὴν τοιαύτην μελέτην σκόπιμον εἶναι νὰ χωρίζωνται καταλλήλως αἱ διάφοροι τοῦ κειμένου προτάσεις, ν' ἀποκτηθῇ δ' ἅμα ἡ ἱκανότης ὥστε κατὰ τὴν μικρὰν διάρκειαν τῶν διαφόρων παύσεων νὰ περιλαμβάνῃ ὁ ὀφθαλμὸς ἀρκετὴν τοῦ κειμένου συνέχειαν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θ' ἀποφευχθοῦν ἀσφαλῶς αἱ ἀκατάλληλοι διακοπαί, αἱ ὁποῖαι χαλαρώνουν τὴν προσοχήν, καὶ παραλύουν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀκροατηρίου.

Τρεῖς εἶναι οἱ σχετικοὶ πρὸς τὴν ἐν λόγῳ μελέτην τρόποι: α') *Μελέτη νοερά*, καθ' ἣν λαμβάνει χώραν ἡ γνῶσις τοῦ κειμένου· β') *Πρώτη μελέτη προφορική*, ὁπότε ἀνάγκη νὰ γίνεται ἡ ἀνάγνωσις ταπεινῇ τῇ φωνῇ καὶ ὁ κατόπιν βαθείας σκέψεως καθορισμὸς τῆς τονικῆς ἐκφράσεως, γ') *Δευτέρα μελέτη προφορική*, ὁπότε ἡ ἄσκησις δέον νὰ ἔχῃ ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην λεκτικὴν ἔντασιν, ὡς ἐὰν ἡ ἀνάγνωσις ἐγίνετο πρὸ ἀκροατηρίου, προϋποτιθεμένου πάντοτε ὅτι κατὰ τὴν πρώτην προφορικὴν μελέτην ἔχουν καθορισθῇ αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐκφράσεως τοῦ λεκτικοῦ λεπτομέρειαι, διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ὁποίων ἐπιβάλλεται ἐμπεριστατωμένη ψυχολογικὴ καὶ αἰτιολογικὴ τοῦ κειμένου ἀνάλυσις.

Ἀνάγνωσις ὅθεν εἶναι ἡ ἐκφραστικὴ τεχνικὴ ἑρμηνεία τῶν ἐννοιῶν τοῦ κειμένου. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι διὰ τὴν πλήρη ἀπόδοσιν δὲν εἶναι ἀρκετὴ μόνη ἡ, ὡς ἐξετέθη, διὰ τοῦ ἐνάρθρου λόγου ἀνάγνωσις. Ἀνάγκη ἐπιτακτικὴ νὰ συνεργασθῇ καὶ ἀνάλογος τοῦ προσώπου ἔκφρασις, χαρακτηρίζουσα διὰ τῶν ἐν δεδομένῃ στιγμῇ καταλλήλων ἀλλοιώσεων τῆς φυσιογνωμίας, ἐνισχύουσα καὶ συμπληροῦσα τὸν προφορικὸν λόγον. Ἡ ἁρμονικὴ συνεργασία ἐνάρθρου λόγου καὶ μιμικῆς καθιστᾷ τὴν ἔκφρασιν εὐγλωττοτέραν, συναρπάζει δὲ καὶ γοητεύει τὸ ἀκροατήριον. Π. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

—[ΜΟΥΣ.] Ἐν τῇ μουσικῇ καλεῖται *ἀνάγνωσις* ἡ διὰ τῆς ὁράσεως ἀντίληψις τῶν ἐπὶ τοῦ χάρτου ἐκφραζομένων φθόγγων διὰ τῶν γραφικῶν σημείων τῆς παρασημαντικῆς· || ἀνάγνωσις ἐκ πρώτης ὄψεως (γαλλ. lecture à vue, ἰταλ. lettura a prima vista) = ἡ σύγχρονος ἀνάγνωσις καὶ ἐκτέλεσις μουσικοῦ συνθέματος ἄνευ προηγουμένης μελέτης. Ἡ ἐκ πρώτης ὄψεως ἀνάγνωσις εἶναι ἐπιβεβλημένη εἰς ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς μαθητὰς τῶν Ὠδείων· || πρώτη ἀνάγνωσις (γαλλ. première lecture, ἰταλ. prima lectura) = ἡ πρώτη δοκιμὴ ἐκτελέσεως μουσικοῦ τινος ἔργου. Ἡ πρώτη ἀνάγνωσις εἰς τὰς ὀρχήστρας γίνεται ὁμαδικῶς ἢ τμηματικῶς. Δ. ΛΑΥΡ.

—**ἀνάγνωσις *ἁγίας Γραφῆς***. Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου εἰπόντος «ἐρευνᾶτε τὰς Γραφὰς» (*Ἰω.* 5, 39), ὁμοφώνως καὶ ἐπιτακτικῶς συνίστα εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ἔρευναν τῆς ἁγίας Γραφῆς.

Οἱ πατέρες καὶ οἱ συγγραφεῖς τῆς Ἐκκλησίας, μὴ παραγνωρίζοντες ὅτι ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ ὑπῆρχον χωρία τινὰ δυσκατάληπτα καὶ μὴ παραβλέποντες ὅτι ἐκ παρερμηνείας τῆς ἁγίας Γραφῆς προήρχοντο αἱ αἱρέσεις, ὀρθότατα ἐνόμιζον ὅτι ἡ δυσχέρεια καὶ ἡ κατάχρησις δὲν πρέπει νὰ κωλύσῃ τὴν χρῆσιν καὶ ὅτι δὲν ἐδικαιοῦντο νὰ συστήσουν εἰς τοὺς πιστοὺς ἀποχὴν ἀπὸ βιβλίου θεωρουμένου ὡς θείου δώρου καὶ περιέχοντος τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ἤδη ὁ Ἰουστῖνος, ὁ Τερτυλλιανός, ὁ Ὠριγένης καὶ οἱ λοιποὶ συγγραφεῖς τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου αἰῶνος καὶ βραδύτερον οἱ συγγραφεῖς τῆς χρυσῆς ἐποχῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας καὶ μάλιστα ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, θερμότατα συνίστων τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἁγίας Γραφῆς.

Ὁ Χρυσόστομος θεωρεῖ τὴν συνεχῆ ἀνάγνωσιν τῶν βιβλίων τῆς ἁγίας Γραφῆς ὡς ὄργανον σωτηρίας (*Migne* Ἑλ. Πατρ. 48, 993), ὡς ἀσφάλειαν πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν (48, 995), φάρμακον ψυχῆς (62, 361) καὶ τοὐναντίον τὴν ἄγνοιαν τούτων «μέγαν κρημνὸν καὶ βάραθρον βαθὺ» (48, 995), «αἴτιον πάντων τῶν κακῶν» (62, 361)· τὸ νὰ ἀγνοῇ τις τὴν Γραφὴν προσομοιάζει ὁ Χρυσόστομος πρὸς τὸ βαδίζειν εἰς πόλεμον ἄνευ ὅπλων (αὐτ.). Ἡ ἀνάγνωσις τῆς Γραφῆς, ἥτις εἶναι «λειμῶνος παντὸς ἡδίων καὶ παραδείσου τερπνοτέρα» (63, 485) εἶναι ἐπιτακτικὸν καθῆκον παντὸς Χριστιανοῦ· οὐδὲν τμῆμα αὐτῆς εἶναι περιττὸν ἢ ἄχρηστον (56, 110 καὶ 60, 667), πολλῷ δ' ἧττον ἐπιβλαβές· πᾶσαι αἱ τάξεις καὶ πᾶσαι αἱ ἡλικίαι δέον νὰ ἐντρυφῶσιν ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς Γραφῆς καὶ τὰ παιδία «ἐκ πρώτης ἡλικίας τῇ τῶν Γραφῶν ἀναγνώσει ἐνσχολάζειν δεῖ» (62, 151).

Τὰ θαυμάσια ἀποτελέσματα τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἁγίας Γραφῆς ἄριστα εἰκονίζει ὁ μέγας ἐκεῖνος τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλος λέγων: «Γραφῶν δὲ γνῶσις τειχίζει τὴν διάνοιαν, καθαίρει τὸ συνειδός, ἀνασπᾷ τὰ ἀνελεύθερα πάθη, φυτεύει τὴν ἀρετήν, μετάρσιον ποιεῖ τὸν λογισμόν, οὐκ ἀφίησι ταῖς ἀδοκήτοις τῶν πραγμάτων βαπτίζεσθαι περιστάσεσιν, ὑψηλοτέρους καθίστησι τῶν τοῦ διαβόλου βελῶν, πρὸς αὐτὸν μετοικίζει τὸν οὐρανόν, ἀπολύει τὴν ψυχὴν τῶν συνδέσμων τοῦ σώματος, κοῦφα ἐργάζεται τὰ πτερὰ καὶ πᾶν ὅπερ ἂν εἴπῃ τις ἀγαθὸν εἰς τὴν τῶν ἀκροατῶν εἰσοικίζει διάνοιαν» (63, 485). Καὶ ὅπως ἐπιπροσθέτει Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, «πάσης ἀρετῆς παράκλησιν καὶ κακίας ἀπάσης ἀποτροπὴν ἐν ταύταις εὑρίσκομεν» (94, 1176).

Ἡ πεποίθησις αὕτη περὶ τῆς ὑψίστης ὠφελείας τῆς προερχομένης ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἁγίας Γραφῆς ἴσχυσε καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ πολὺ μετὰ ταῦτα. Μόλις ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος ἤρχισαν ἐν Δύσει νὰ διαφαίνωνται κίνδυνοι ἐκ τῆς ἐλευθέρας χρήσεως τῆς Γραφῆς καὶ νὰ λαμβάνωνται μέτρα κατὰ τῆς ὑπὸ τῶν λαϊκῶν ἀναγνώσεως τῆς Γραφῆς καὶ τῶν μεταφράσεων ταύτης εἰς τὰς ἐθνικὰς γλώσσας. Οὕτος ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' τῷ 1199 πληροφορηθεὶς παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Μαγεντίας ὅτι αἱρετικοί, οἱ Ἀλβίγγιοι καὶ Βαλδένσιοι, ἰδιαιτέρως συνερχόμενοι ἡρμήνευον ἐλευθέρως τὴν Γραφήν, ἀπήντησεν αὐτῷ καταδεικνύων τοὺς κινδύνους τοὺς ἐντεῦθεν προερχομένους δι' ἀμορφώτους ἀνθρώπους, χωρὶς ὅμως καὶ ρητῶς νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς. Ὀλίγον βραδύτερον σύνοδος ἐν Τουλούζῃ τοῦ 1229, διὰ τοῦ 14 κανόνος αὐτῆς, λόγῳ τῶν παρερμηνειῶν τῆς Γραφῆς ὑπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν Καθαρῶν, ἀπηγόρευσε διαρρήδην τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Γραφῆς εἰς τοὺς λαϊκοὺς («Prohibemus, ne libros veteris et novi Testamenti laicis permittatur habere»). Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἀπεφάνθη καὶ ἡ σύνοδος ἐν Tarragona τῆς Ἱσπανίας τοῦ 1233 καὶ ἄλλαι τοπικαὶ σύνοδοι, ὧν αἱ ἀποφάσεις εἶχον τοπικὴν ἰσχύν. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος ὅμως ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία εἰς ἀντίδρασιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Λουθήρου, ὅστις ἐδίδασκεν ὅτι «ἡ ἁγία Γραφὴ πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παιδαγωγὸς τοῦ Ἔθνους καὶ νὰ πληρώνῃ πάντων τὰς χεῖρας, τοὺς ὀφθαλμοὺς τὰ ὦτα, τὰ χείλη καὶ τὴν καρδίαν», καὶ πάντων τῶν Μεταρρυθμιστῶν, οἵτινες ἐφρόνουν ὅτι ἡ διάδοσις τῆς ἁγίας Γραφῆς συνετέλει εἰς ἀπόκρουσιν τῆς πλάνης καὶ ἐμπέδωσιν τῆς διδασκαλίας των, ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία, λέγω, ἐνόμισε καλὸν νὰ λάβῃ μέτρα κατὰ τῆς διαδόσεως τῆς Γραφῆς εἰς τὰ πλήθη, εἰ καὶ τοιοῦτον ἀγῶνα δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς. Ὁ πάπας Παῦλος Δ' (1559) πρῶτον καὶ διάφοροι πάπαι μετ' αὐτὸν καθώρισαν ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῆς Γραφῆς εἰς τοὺς λαϊκοὺς ἐπιτρέπεται μόνον εἰδικῇ ἀδείᾳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Δέον ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ παπικαὶ αὗται διατάξεις δὲν εὗρον ἀπήχησιν οὐδ' ἐφηρμόσθησαν κατὰ γράμμα πανταχοῦ μεταξὺ τῶν Δυτικῶν καὶ μάλιστα ἐν Γερμανίᾳ καὶ ὅτι σήμερον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἔχουν ἀτονήσει.

Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Παραδόσεως, οὐδεὶς ὑφίσταται περιορισμὸς διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς βίβλου, τοὐναντίον θερμῶς συνιστᾶται αὕτη. Τὰ δ' ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου, καθ' ἃ «παντὶ εὐσεβεῖ ἀναγινώσκειν ἔνια μέρη τῆς Γραφῆς καὶ μάλιστα τῆς Παλαιᾶς ἀπηγόρευται» (ἐρώτησις α') εἶναι, ὡς καὶ ὁλόκληρος ἡ ὁμολογία αὕτη, ὑπὸ τὴν προφανῆ ἐπίδρασιν τῆς δυτικῆς θεολογίας, ἐν ᾗ ὁ Δοσιθέος ἐζήτησε νὰ εὕρῃ ἔρεισμα κατὰ τῶν καινοφανῶν προτεσταντικῶν ἀρχῶν.

Διάφορον τοῦ προκειμένου ζητήματος περὶ τοῦ ἂν κατ' ἀρχὴν ἐπιτρέπεται ἢ οὔ ἡ ἀνάγνωσις τῆς Γραφῆς εἰς τοὺς λαϊκούς, εἶναι τὸ ζήτημα ὅτι ἡ Ἐκκλησία δέον νὰ καταβάλλῃ μέριμναν, ὥστε ἡ ἀνάγνωσις τῆς Βίβλου νὰ ᾖ καρποφόρος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν. Διάφορον δ' ἐπίσης εἶναι τὸ ζήτημα ἄν, χωρὶς δι' οὐδένα νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ κτῆσις τῆς Βίβλου, πρᾶγμα ὅπερ θὰ προεκάλει δυσπιστίαν διὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ καὶ θὰ ἐγέννα τὰ θέλγητρα τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ, συνιστᾶτο ἡ ἔκδοσις σχολικῆς Βίβλου διὰ τὰ σχολεῖα, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι οὔτε ἡ δεκτικότης τῶν παίδων, οὔτε ὁ χρόνος τῆς διδασκαλίας ἐπιτρέπει τὴν ἐν τῷ σχολείῳ ἀνάγνωσιν πάσης τῆς Βίβλου. Δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ λησμονῆται ὅτι ἐνῷ ὁ Προτεσταντισμὸς ἀποδέχεται τὴν ἐλευθέραν ἑρμηνείαν τῆς Βίβλου, ἡ Ἐκκλησία μας, ὡς καὶ ἡ Καθολική, ἀπαιτεῖ τὴν ἑρμηνείαν ταύτης συμφώνως πρὸς τὴν ἱερὰν παράδοσιν.

Εἰς τὰς ἐνστάσεις ἀποδεχομένων τὴν θεοπνευστίαν τῆς Βίβλου περὶ βλάβης ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς Βίβλου ἢ μερῶν αὐτῆς, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν τὸ τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ

Digitized by Google

«πᾶσα τοίνυν Γραφὴ θεόπνευστος, πάντως καὶ ὠφέλιμος» (94, 1176) καὶ τὸ τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου «τί λέγεις; ὁ Θεὸς φθέγγεται καὶ σὺ τολμᾷς εἰπεῖν οὐδὲν χρήσιμον τῶν εἰρημένων ἐστί;» (56, 110).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δωροθέου Σχολαρίου* Ταμεῖον Πατρολογίας (Ἀθ. 1883) σ. 208–231.—*Δ. Σ. Μπαλάνου* ἐκ τῶν ποιητ. βιβλίων τῆς Π.Δ. (Ἀθ. 1914) σ. 5–12. Ἴδε ἄρθρα *Bibellesen* ἐν Kirchenlexicon, Hauck's Realencycl. κ.τ.λ. ἔνθα καὶ ἡ σχετ. φιλολογία. *Ad Harnack* Beitræge zur Einleitung in des neue Testament. V. (Leipzig 1912) σ. 1 κ. ἑ. Περὶ τῆς ἀπόψεως τοῦ Δοσιθέου, ἣν φαίνεται νὰ ἀποδέχεται, ἴδε *Ι. Ε. Μεσολωρᾶ* Συμβολικὴ τῆς ὀρθ. ἀν. Ἐκκλησίας τόμ. β' (Ἀθ. 1901) σ. 49-54. Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

—*ἀνάγνωσις σκέψεως [Πνευματ.]*· βλ. λ. τηλεψυχία.

ἀνάγνωσμα (τό)· τὸ ἀναγινωσκόμενον· || εἰδικώτερον, τὸ ἀναγινωσκόμενον πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἀναγνώσεως: «νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα»· || πᾶν τὸ ἀναγινωσκόμενον πρὸς τέρψιν ἢ πρὸς πλουτισμὸν τῶν γενικῶν καὶ ἐγκυκλίων γνώσεων: «ὡραῖον —, ἠθικὸν —, διδακτικὸν —, αἰσχρὸν —, ἀνήθικον ἀνάγνωσμα», «ἱστορικὰ ἀναγνώσματα»· || *ἀναγνώσματα* λέγονται καὶ ἐπιστημονικαὶ πραγματεῖαι συντεταγμέναι ἐλευθερώτερον καὶ δημωδέστερον, χάριν τῶν πολλῶν, τῶν στερουμένων γενικωτέρας ἐπιστημονικῆς μορφώσεως: π. χ. τὸ βιβλίον «Ἀναγνώσματα τῆς συγκριτικῆς γλωσσικῆς». Β. Φ.

— *[Ἐφημερίδ.]* Ἰδιότυπον ἐφημεριδογραφικὸν εἶδος. Συνίσταται εἰς ἀναλυτικήν, μέχρι μυθιστορηματοποιήσεως, ἔκθεσιν ἐπικαίρου ἢ ἐνδιαφέροντος γεγονότος ἢ κύκλου πραγμάτων περὶ κύριόν τι πρόσωπον ἢ κεντρικήν τινα ἰδέαν, ἥτις χρησιμεύει πρὸς ἅρμωσιν τῶν ἐπὶ μέρους εἰς ἓν ὀργανικὸν ὅλον διηγηματικῆς ὑφῆς. Π. χ. «Τὸ ἔγκλημα τῆς Πέτρας», «Ὁ Γιαγκούλας», καὶ παλαιότερον: «Οἱ μαῦροι ἄνθρωποι τοῦ Πειραιῶς», «Ὁ Μιμῆκος καὶ ἡ Μαίρη» «Ὁ Καλλέργης» κλπ. Εἰς τὸ ἀνάγνωσμα, καὶ ὅταν δὲν ἐπικρατῇ τὸ πληροφοριακὸν στοιχεῖον, προσδίδεται, δι' ἐξωτερικῶν γνωρισμάτων (διαχωρισμῶν, τίτλων κττ.), μορφὴ ἐρεύνης («καμπάνιας») μᾶλλον ἢ ἐπιφυλλίδος. Τὸ εἶδος τοῦτο δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τὴν δημοσιογραφίαν οὐδεμιᾶς χώρας, εἴς τινας μάλιστα (Ἀμερική) κατέχει τὸν ἐπικρατοῦντα τόνον εἰς τὴν καθόλου ἐντυπωτικὴν εἰδησεογραφίαν. Α—

— **ἀνάγνωσμα** *κύκλου* ἢ *τυμπάνου [Ἀστρον.]*. Ἡ ἀπέναντι τῆς θέσεως τοῦ δείκτου ἀντίστοιχος τιμὴ διαιρέσεως τῆς ἄντυγος γωνιοσκοπικοῦ κύκλου ἢ τοῦ τυμπάνου μικρομετρικοῦ κοχλίου. Σ. Π.

— **ἀναγνώσματα** *[Βιβλ.]*· βλ. περικοπαὶ βιβλικαί.

— **«Ἀναγνώσματα ἐκλεκτά»**. Μηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα ἐκδοθὲν ἐν Πειραιεῖ τῷ 1915.

ἀναγνωσματάριον (τό)· συλλογὴ ἀναγνωσμάτων πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἀναγνώσεως· || τὸ **ἀλφαβητάριον**, τὸ **ἀναγνωστικὸν** (βλ. τὰς λ.).

ἀναγνωσματογράφος· ὁ ἀναγνωσματοποιός, ὁ γράφων ἀναγνώσματα, ὁ εἰδικευμένος εἰς τὴν συγγραφὴν ἀναγνωσμάτων.

ἀναγνωσματοποίησις· τὸ ἀφηρημ. τοῦ ἀναγνωσματοποιῶ (βλ. λ.).

ἀναγνωσματοποιῶ· ἀνάγω εἰς ἀνάγνωσμα, μὲ πολλήν, συνήθως, φαντασίαν, εἰδήσεις τινὰς καὶ συμβάντα.

Ἀναγνωστάκης, ***Ἀνδρέας***. Διαπρεπὴς Ἕλλην ὀφθαλμολόγος καὶ καθηγητὴς ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ ἐπὶ 41 ἔτη (1856—97), γεννηθεὶς ἐν Ἀντικυθήροις τῷ 1826 ἐξ οἰκογενείας ὁρμωμένης ἐκ Σφακίων τῆς Κρήτης. Οὗτος μετὰ τὴν ἐν Σύρῳ ἐγκύκλιον αὐτοῦ παίδευσιν ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις τὴν ἰατρικήν, ἣν καὶ ἐξήσκησεν ἐπ' ὀλίγον ἐν Νησίῳ καὶ Καλάμαις, ὁπόθεν μετέβη εἰς Παρισίους καὶ Βερολῖνον πρὸς σπουδὴν τῆς ὀφθαλμολογίας παρὰ τοῖς διασήμοις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καθηγηταῖς Desmarres, Sichel καὶ Graefe. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ Ὀφθαλμιατρείου, εἶτα δὲ τῷ 1856 καθηγητὴς τῆς ὀφθαλμολογίας.

Τῷ 1877 ἐγένετο πρύτανις τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου, ἐπανειλημμένως δ' ἐξελέγη κοσμήτωρ τῆς Ἰ. Σχολῆς (1868, 1873). Προήδρευσε τοῦ Α' Πανελληνίου Ἰατρ. Συνεδρίου (1882), τῆς συγκλήσεως τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὁ εἰσηγητής, εἶτα δὲ καὶ τοῦ συγκληθέντος τῷ 1885 δευτέρου ὁμοίου. Ἐπιστήμων βαθύς, εὐφυής, ἐνθουσιώδης, ὁ Ἀναγνωστάκης ταχέως, ἀλλ' ἐπαξίως, ἔτυχε καὶ πανελληνίου φήμης.

Συνέγραψε πλῆθος ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, ἀναφερομένων ὡς τὰ πολλὰ εἰς τὸν κλάδον τῆς ὀφθαλμολογίας, ὑπῆρξε δὲ καὶ διευθυντὴς τῆς «*Ἰατρικῆς Ἐφημερίδος*» καὶ συντάκτης τοῦ «*Ἀσκληπιοῦ*» (Βλ. καὶ λ. Ἀθῆναι Τόμ Β', σελ. 254 α). Κυριώτεραι τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ εἶναι: «*Στοιχεῖα ὀφθαλμολογίας*» (1861), «Περὶ ὀφθαλμικῶν παθῶν» (1871), «Περὶ ἐγχειρήσεως τοῦ ἐντροπίου καὶ τῆς τριχιάσεως» (1857) καὶ αἱ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς ἀναγόμεναι «περὶ τῆς ὀπτικῆς τῶν ἀρχαίων» (1878), «περὶ τῆς ἀντισηπτικῆς μεθόδου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις» (1889), «ἡ ἰατρικὴ τοῦ Ἀριστοφάνους» (1891). Πολλαὶ τούτων ἐδημοσιεύθησαν γαλλιστί, αἱ «Essai sur l'exploration de la rétine et des milieux de l'oeil» Paris (1894), «Remarques pratiques sur le traitement chirurgical de l'entropion et du trichiasis» (1857), «De l'ophthalmologie en Grèce et en Égypte (Bruxelles. 1858), «Melanges de l'ophthalmologie» (1869), «Contribution à l'histoire de la chirurgie oculaire chez les anciens» (1878) κτλ. Πολλοῦ λόγου ἀξία εἶναι καὶ ἡ «περὶ τῆς πνευματικῆς προόδου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» μελέτη αὐτοῦ.

Ὁ Ἀναγνωστάκης ὑπῆρξε καὶ ποιητής, μετέφρασεν εἰς ἰαμβικοὺς τριμέτρους τὴν «Μαρίαν Στούαρτ» τοῦ Σίλλερ (1896), καὶ ἐξελέγη κριτὴς τοῦ δραματικοῦ ἀγῶνος τῆς Δ' Ὀλυμπιάδος. Ἀπέθανε τῇ 27 Μαρτίου 1897. ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἀναγνωστάκης** ***Ἰωάννης***. Κρὴς ἀγωνιστής, ἐκ τῶν προκριτοτέρων τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται κυρίως ἡ ἐξόπλισις πολλῶν σωμάτων καὶ ἡ ἐπισίτισις αὐτῶν. Γ. Δ. Κ.

Ἀναγνωστᾶκος. Ὑπὸ τὸ βαπτιστικόν του ὄνομα τοῦτο πολλάκις ἀναφέρεται, εἰς διάφορα ἔγγραφα τοῦ Ἀγῶνος, ὁ ἀκόλουθῶν τὸν Θ. Κολοκοτρώνην ὁπλαρχηγὸς *Ἀναγνωστᾶκος Παπαγιαννακόπουλος*. Γ. Δ. Κ.

Ἀναγνωσταρᾶς. Εἷς ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων Ἑλλήνων ἁρματολῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὀργανωτὴς τῶν ἑπτανησιακῶν ταγμάτων, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, πρωταγωνιστὴς δὲ καὶ θῦμα τοῦ Μεγάλου Ἀγῶνος. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1760 εἰς τὸ χωρίον Ἄγριλος τῆς νοτιωτάτης Ἀρκαδίας, ὅπερ ἦτο τὸ χειμερινὸν ἐνδιαίτημα τῶν κατοίκων τῆς Πολιανῆς, πατρίδος τοῦ Παπαφλέσσα. Ὁ πατήρ του, ἱερεὺς τοῦ Ἀγρίλου Γεώργιος, τὸν ὠνόμασε *Χρῆστον*. Ἐπειδὴ ὅμως ἐγένετο καὶ *ἀναγνώστης* εἰς τὴν ἐκκλησίαν, παρωνομάσθη κατόπιν διὰ τὸ ρωμαλέον τοῦ σώματος *Ἀναγνωσταρᾶς*, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγινε γνωστός, καίτοι αὐτὸς πάντοτε ὑπεγράφετο *Ἀναγνώστης Παπαγεωργίου*. Οἱ πρόγονοί του, ἦσαν ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων τῆς ἐπαρχίας Λεονταρίου, εὔποροι καὶ προστάται ἐπὶ τουρκοκρατίας τῶν συγχωρίων, οἱ δὲ γονεῖς του ἐφρόντισαν νὰ τὸν ἀναθρέψωσιν εὐπροσώπως. Κατ' ἀρχὰς ἠσχολήθη εἰς τὸ ἐμπόριον μετ' ἐπιτυχίας. Ἐλθὼν ὅμως εἰς ρῆξιν μὲ τὸν ἐντόπιον προεστῶτα *Κ. Δικαῖον*, διαβαλόντα αὐτὸν πρὸς τοὺς Τούρκους ἐνοικιαστὰς τῶν προσόδων, τὸν ἐφόνευσε καὶ ἐκηρύχθη *κλέφτης*, ταχέως δὲ ἐγένετο ἀρχηγὸς ὁμάδος, καὶ ὡς τοιοῦτος ἀνεγνωρίσθη κατόπιν ὑπὸ τῆς ὁμοσπονδίας τῶν ἁρματολῶν, τῆς ἱδρυθείσης τῷ 1785 ὑπὸ τῶν Ζαχαριᾶ, Κολοκοτρώνη καὶ Πετιμεζᾶ, ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Λεονταρίου. Ἔκτοτε ἀρχίζει τὸ στάδιόν του. Ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὴν διήγησίν του τὸν χαρακτηρίζει ὡς «ἄνθρωπον μὲ πολὺν νοῦν, βαρυκίνητον, παχὺν ἀλλὰ φθονερόν». Ὁ τελευταῖος χαρακτηρισμὸς ἔχει αἰτίαν, διότι μετὰ τὸ 1822 ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν πολιτικήν, ἠκολούθησε τὴν μερίδα τοῦ Κωλέτη καὶ Κουντουριώτη καὶ ὡς ὑπουργὸς τοῦ Πολέμου κατεδίωξε τὸν Κολοκοτρώνην καὶ κατὰ τὸ 1823 καὶ κατὰ τὸ 1824. Ὁ Φωτάκος, ὑπασπιστὴς τοῦ Κολοκοτρώνη, τὸν χαρακτηρίζει «μεγαλόνουν» (Ἱστορ. τόμ. Α' σελ. 49). Ἀνεδείχθη δὲ πράγματι τοιοῦτος καὶ δή, ἀφ' ἧς ἐγκατέλιπε τὴν Πελοπόννησον ἕνεκα τῶν συνεχῶν διωγμῶν.

Καίτοι φύσει παχύς, εἶχε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἁρματολικῆς του ζωῆς μεγάλην ἱππευτικὴν δεξιότητα, ἐφόνευσε δὲ κάποτε καὶ ἕνα Τοῦρκον διώκοντα αὐτὸν ἀντιπυροβολήσας ἀπὸ τοῦ ἀναβολέως, μεθ' ὃ ἐξηφανίσθη. Συμμερισθεὶς πάσας τὰς τύχας τῆς ὁμοσπονδίας τῶν ἁρματολῶν ἔτυχε κατὰ τὸ 1800—1802 ἀμνηστείας, ἀναγνωρισθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ Μώρα - Βαλεσῆ ἐπισήμως καπόμπασης τοῦ Λεονταρίου. Εἰς ἓν ἔγγραφον τοῦ 1800, ὅπερ εἶδεν ὁ Γούδας, δυστυχῶς ἀπολεσθέν, ἀνεγράφοντο σοβαραὶ ὑποχωρήσεις τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν ἀναγκαζομένων νὰ προσεταιρισθῶσι τὸν ἁρματολισμὸν τῆς Πελοποννήσου. Ὅταν ὅμως εἰσηγήσει τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος ἡ Τουρκία ἀπεφάσισε τῷ 1803 τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἁρματολισμοῦ καὶ ἐπέτυχε κατὰ πρῶτον τὴν πτῶσιν τοῦ Σουλίου, ἠναγκάσθη καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς νὰ ἐκπατρισθῇ εἰς Ἑπτάνησον. Τὴν 1 Μαρτίου 1804 τὸν εὑρίσκομεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ρωσικοῦ προξενείου καὶ λαμβάνοντα διαβατήριον διὰ τὴν Ζάκυνθον. Διότι ἡ Ρωσία ἀπεφάσισε τότε νὰ ὀργανώσῃ τοὺς ἐκπατρισθέντας Σουλιώτας καὶ τοὺς ὑπὸ διηνεκῆ διωγμὸν Στερεοελλαδίτας καὶ Πελοποννησίους εἰς τάγματα ἰδιαιτέρας μορφῆς, ἵν' ἀντιδράσῃ κατὰ τῶν ἐπεκτατικῶν ἐπιθέσεων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἐν τῷ μεταξὺ ἐζήτησεν ἐν Ζακύνθῳ ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν, ἀλλ' ὁ Νικόλαος Πάγκαλος, ταγματάρχης τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, τὸν ὑπεχρέωσε διὰ τοῦ συμφωνητικοῦ τῆς 21 Σεπτεμβρίου 1804 νὰ καταταχθῇ εἰς τὸν ρωσικὸν στρατὸν ὡς ταγματάρχης μὲ μισθὸν 100 ρουβλίων κατὰ μῆνα, ὑποσχεθεὶς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἀξιώματος καὶ ὑπὸ τοῦ Τσάρου. Τότε εἶχεν ἤδη ἀποφασίσει ἡ Ρωσία νὰ ἱδρύσῃ καὶ ἄλλα τάγματα ἐκ τῶν προσφύγων, ἀνετέθη δὲ τὸν Μάϊον τοῦ 1805 καὶ εἰς τὸν Ἀναγνωσταρᾶν ὑπὸ τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ *Ἀνρὲπ* ὁ καταρτισμὸς καὶ Πελοποννησιακοῦ Τάγματος κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Σουλιωτικοῦ. Τὸ τάγμα τοῦτο ἐστρατολογήθη ἐπιτοπίως εἰς τὸν Μοριᾶν, ὅλοι δὲ ἔτρεχον εἰς τὴν δούλευσιν τῆς Ρωσίας εὐχαρίστως, ὡς βεβαιοῖ καὶ ὁ Κολοκοτρώνης γράφων: «ἦλθεν ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ἐγράφηκαν πέντε χιλιάδες Πελοποννήσιοι εἰς τὰ ἅρματα» (Α' σελ. 15). Ὑπεγράφη δὲ μερίμνῃ τοῦ ἰδίου καὶ ἀναφορὰ πρὸς τὸν Τσάρον ἐκ μέρους τῶν Σουλιωτῶν, τῶν Ρουμελιωτῶν καὶ τῶν Πελοποννησίων, ζητούντων βοήθειαν ὅπως ἐλευθερώσουν τὴν Ἑλλάδα, τὴν ἀναφορὰν δὲ ταύτην ὑπέγραψε καὶ ὁ Κολοκοτρώνης. Ἀκολούθως κατηρτίσθη καὶ τάγμα Μανιατῶν καὶ ἕτερον Στερεοελλαδιτῶν, ἀνετέθη δὲ εἰς τὸν Ἀναγνωσταρᾶν νὰ μεριμνήσῃ, τὸ μὲν περὶ ὀργανώσεως καὶ τούτου κατὰ τὸ Πελοποννησιακὸν ὑπόδειγμα, τὸ δὲ ὅπως κυρωθῇ ὑπὸ τοῦ ὀργανωτοῦ Ἀρσένιεφ καὶ τοῦ στρατηγοῦ Ἀνρὲπ ὁ ὀργανισμὸς τῶν ταγμάτων καὶ ὁ βαθμὸς καὶ ὁ μισθὸς τῶν προσληφθέντων ἀξιωματικῶν. Ἐκ τῶν ἐπισήμων τούτων ἐγγράφων καταδηλοῦται ἡ σημασία ἥτις κατὰ τὸ 1804 - 1805 ἐδόθη ὑπὸ τῶν Ρώσων εἰς τὴν ὀργανικὴν ἰδιοφυΐαν τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ. Δυστυχῶς ὅμως ἡ Ρωσία ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ τάγματα ταῦτα ἵνα πολεμήσῃ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Νεάπολιν, ἤρχισαν δὲ ἕνεκα τούτου παράπονα τῶν Ἑλλήνων, τὰ ὁποῖα ἐσεβάσθη ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, διὰ τοῦτο τὸ 1806 ἐπεπλήχθη τὴν 5 Σεπτεμβρίου 1805 ὑπὸ τοῦ Ἀνρὲπ καὶ Ἀρσένιεφ ἐν Κερκύρᾳ. Ὁπωσδήποτε μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐδέχθη καὶ ἀπῆλθεν εἰς Νεάπολιν, ἀλλὰ δὲν ηὐδοκίμησε, ἡ ἐκστρατεία δ' ἐκείνη προὐκάλεσεν εὐλόγως μεγαλυτέραν τὴν ὀργὴν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις ἐπίεσε τὴν Πύλην νὰ ἐξοντώσῃ κατὰ τὸ 1806 τελείως τὸν ἁρματολισμὸν καὶ τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου. Τὴν εἰς Νεάπολιν ἐκστρατείαν, ὡς φαίνεται, δὲν παρηκολούθησεν ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, παραμείνας ἐν Ζακύνθῳ ἵνα συμπληρώσῃ τὴν στρατολογίαν τῶν ταγμάτων καὶ ἀποστέλλῃ βοηθείας ἐξ Ἑπτανήσου εἰς Ἰταλίαν.

Ὅταν κατὰ τὸ 1806 ἐξερράγη παρωθήσει τοῦ Ναπολέοντος ὁ Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος ἀνερριπήσθησαν καὶ πάλιν αἱ ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων περὶ ἀπελευθερώσεως βοηθείᾳ τοῦ Τσάρου, ὁ δὲ Ἀναγνωσταρᾶς ἐνέμεινε παρὰ τῷ στρατηγῷ τῆς Ἑπτανήσου Ἐμμ. Παπαδοπούλῳ καὶ παρὰ τοῖς Μανιάταις, ἵνα ἐξοπλισθῶσι πολλὰ ἑλληνικὰ τάγματα καὶ βοηθήσωσι τὴν Ρωσίαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ τόπου. Ἀλλ' ἡ Ρωσία δὲν εἶχε σκεφθῆ τότε περὶ ἀπελευθερώσεως τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀσχολουμένη μόνον εἰς τὴν παγίωσιν τῆς ἐπιβολῆς της εἰς τὴν διοίκησιν τῶν δύο παραδουναβίων ἡγεμονιῶν. Μάτην ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἔθεσεν εἰς κίνησιν καὶ τὸν Νικοτσάραν, ἀναπτυχθείσης κατὰ τὸ 1807 ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἐντόνου ναυτικῆς δράσεως. Διὰ τὰς ἐνεργείας ταύτας ὁ διορισθεὶς ἐν Πελοποννήσῳ διοικητὴς Βελῆ πασᾶς, υἱὸς τοῦ Ἀλῆ τῶν Ἰωαννίνων, ἐδήμευσεν ὅλα τὰ κτήματα τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ κινητὰ καὶ ἀκίνητα, ἔκοψε τὰ δένδρα του καὶ συνέλαβεν ὀκτὼ συγγενεῖς του ὧν τὸν ἕνα ἐφόνευσε, παρὰ τῶν ἄλλων δὲ ἔλαβε λύτρα, ἐν γένει δ' ἔκαμε πολλὰς πιέσεις εἰς τὴν ἐπαρχίαν του Λεονταρίου, ὅπως ἐκδικηθῇ αὐτὸν διὰ τὰς ἀντιτουρκικὰς ἐνεργείας του.

Τὴν 7 Ἰουλίου 1807, ὑπογραφείσης τῆς συνθήκης τοῦ Τιλσὶτ δι' ἧς οἱ Ρῶσοι παρεχώρουν τὴν Ἑπτάνησον εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἠναγκάσθησαν οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὰ ἑλληνικὰ τάγματα νὰ ὁμολογήσουν πίστιν εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπερ ἔπραξε καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς. Εὑρίσκομεν λοιπὸν τοῦτον τῷ 1807 ὑπηρετοῦντα ἐν Κερκύρᾳ ὡς ταγματάρχην τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ συμφώνως πρὸς ἀνέκδοτον ἔγγραφον τῆς Ἐθνολογικῆς ἑταιρίας. Κατόπιν δὲ πάλιν ὅταν τῷ 1810 κατέλαβον τὴν Ἑπτάνησον οἱ Ἄγγλοι, τὰ ἑπτανησιακὰ τάγματα ἀνεγνωρίσθησαν ὑπ' αὐτῶν καὶ διετηρήθησαν ἐπὶ μίαν ἑξαετίαν, ὑπάρχουν δὲ καὶ δύο ἔγγραφα (τὸ ὑπ' ἀριθ. 16983 καὶ 16984 τῆς Ἐθνολ. ἑταιρίας), ἐξ ὧν φαίνεται συνεχισθεῖσα καὶ ἡ ὑπηρεσία τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ εἰς τὸ Αον ἑλληνικὸν σύνταγμα τῆς Μεγάλης Βρεττανίας μέχρι τῆς 24 Φεβρουαρίου 1816, ὅτε ἀπεστρατεύθη λαβὼν πλήρεις τὰς ἀποδοχάς του καὶ ἐπὶ πλέον μισθὸν 18 μηνῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τοῦ 1816 ἡ Ἀγγλία, συμμερισθεῖσα ἐνθουσιωδῶς τὸ δόγμα τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας, συνεπείᾳ τῶν καθορισθέντων ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, ἤρχισε νὰ φέρεται συντηρητικῶς καὶ ἀστόργως πρὸς τοὺς ἐν Ἑπτανήσῳ ὁπλαρχηγούς, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, μὴ ἔχων ἄλλην ἐργασίαν, ἐσκέφθη νὰ ταξιδεύσῃ εἰς Ρωσίαν, ἵνα ζητήσῃ τοὺς καθυστερουμένους μέχρι τοῦ 1807 μισθούς του, λόβῃ δὲ καὶ τὸ δίπλωμα τῆς ὑπηρεσίας του, καὶ ἐν γένει ὅπως κανονίσῃ τὴν θέσιν καὶ τῶν ἀπομενόντων ἐν Ἑπτανήσῳ ἀργῶν συναδέλφων του. Πρὸ τούτου ἔστειλεν ἐκ Ζακύνθου τὸν δεκατετραετῆ υἱόν του Γεώργιον, ἵνα φέρῃ ἐκ

Digitized by Google

Πελοποννήσου καὶ τὸν ἕτερον υἱόν του Πέτρον, ὅστις ἐκρύπτετο ἀπὸ ἐτῶν ἀγνώριστος εἴς τινα μονήν, ὡς καὶ νὰ εἰσπράξῃ χρήματα ὀφειλόμενα αὐτῷ πρὸ τοῦ 1804. Εἰς τὴν ἐπιστροφὴν ὅμως τῶν δύο τέκνων του μετὰ τῶν χρημάτων, ἐναυάγησεν αὔτανδρον τὸ πλοῖον καὶ τὰ τέκνα του ἐπνίγησαν, ἀπωλέσθη δὲ καὶ ἡ περιουσία. Ἄπελπις τότε καὶ πένης ἀπῆλθε, τὸ θέρος τοῦ 1817, μετὰ τῶν Μανιατῶν ὁπλαρχηγῶν Ἡλία Χρυσοσπάθη καὶ Παναγιώτου Δημητροπούλου εἰς Ρωσίαν πρὸς συνάντησιν τοῦ Καποδίστρια.

Ἡ ἐμφάνισις τῶν τριῶν τούτων ἀνδρῶν εἰς Ὀδησσὸν ὑπῆρξε διὰ τὸν ἱδρυτὴν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας Νικ. Σκουφᾶν μέγα δῶρον τῆς θείας Προνοίας, διότι ἐσκέφθη νὰ τοὺς χρησιμοποιήσῃ ὡς ὄργανα ἐγέρσεως. Κατήχησε λοιπὸν αὐτὸς μὲν πρῶτον τὴν 18ην Ὀκτωβρίου 1817 τὸν Χρυσοσπάθην, ὁ δὲ Ἀναγνωστόπουλος τὴν 25 Ὀκτωβρίου τὸν συμπολίτην του Ἀναγνωσταρᾶν καὶ τὴν 14ην Νοεμβρίου τὸν Δημητρόπουλον.

Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, παλαίμαχος ὁπλαρχηγός, ἀνέλαβεν ἐνόρκως νὰ κατηχήσῃ τοὺς ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου, ὡς καὶ τὸν συναθλητήν του Θ. Κολοκοτρώνην καὶ δι' ἐκείνου πάντας τοὺς ἐν Ἑπτανήσῳ ὁπλαρχηγούς, ὑπέσχετο δὲ νὰ διατρέξῃ καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πελοποννήσου ἵνα ἐκτείνῃ τὴν μύησιν, ἐνῷ ὁ Χρυσοσπάθης θὰ ἔσπευδε νὰ κατηχήσῃ τὸν Πετρόμπεην ἐν Μάνῃ, ὅπου ἐσχεδίαζε νὰ κατέλθῃ καὶ ὁ Σκουφᾶς πρὸς ὁριστικὴν ἐγκατάστασιν. Πλήρης ἐνθουσιασμοῦ λοιπὸν ἀπῆλθε περὶ τὰ μέσα Νοεμβρίου 1817 ὁ Ἀναγνωσταρᾶς εἰς Μόσχαν, ἔνθα εἰσηγουμένου τοῦ Κομιζοπούλου συνήντησε τὸν Καποδίστριαν μόλις ἐπιστρέψαντα ἐκ τῶν λουτρῶν, καὶ ἔκλαυσεν ἐνώπιόν του διὰ τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖ προσῆλθον κατὰ τὴν αὐτοβιογραφίαν τοῦ διπλωμάτου καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μᾶλλον τιμωμένων ὁπλαρχηγῶν τῆς Ρούμελης καὶ τῆς Ἠπείρου, ἐν οἷς ὁ Πεντεδέκας καὶ ὁ Φαρμάκης. Ὅταν τοὺς ἠρώτησε περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἐφάνησαν ὅλοι ὅτι οὐδὲν περι αὐτῆς ἐγνώριζον, πεισθεὶς δὲ οὗτος περὶ αὐτοῦ, τοὺς συνέστησε ν' ἀπέχουν βιαίων κινημάτων καὶ νὰ περιμένωσι τὴν ἐπιστροφήν του ἐκ Βαρσοβίας. Ὅταν ὅμως ἐπέστρεφεν ἐκεῖθεν μετὰ τοῦ Τσάρου διὰ τῶν νοτίων πόλεων τῆς Ρωσίας, ὁ Σκουφᾶς φοβηθεὶς κατάδοσιν κατῆλθε τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1818 ἐκ τῆς Ὀδησσοῦ εἰς Κων)πολιν, ὅπου ἀκολούθως μετέβη καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς κατελθὼν ἐκ Μόσχας, ὅπου πολλοὺς ἐμύησε. Κατὰ τὴν δευτέραν συνάντησίν του ἐν Ὀδησσῷ μετὰ τοῦ Καποδιστρίου, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἐσχημάτισε τὴν γνώμην ὅτι ἀρχηγὸς τῆς ἑταιρίας ἦτο αὐτός. Παρεξήγησεν ἴσως τὸ ὅτι ὁ Καποδίστριας εἶχε γνῶσιν περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς. Ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἑταιρίας Σκουφᾶς καὶ Ξάνθος ἐξήρτουν τὰ πάντα ἐκ τῆς δράσεως τῶν ὁπλαρχηγῶν εἰς τὴν κάτω καὶ εἰς τὴν κεντρικὴν Ἑλλάδα, θνήσκων δὲ ὁ Σκουφᾶς ὥρισεν ἐκ τῶν πρωτίστων ἀπόστολον καὶ τὸν Ἀναγνωσταρᾶν. Οὗτος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σκουφᾶ, ἀφοῦ κατήχησε τὸν Κλειτόν, υἱὸν τοῦ Πετρόμπεη, καὶ τὸν Γ. Αἰνιᾶνα καὶ ἔδωσε πίνακα τῶν ὁπλοφόρων τῆς Πελοποννήσου, Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ἔλαβε παρὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Ρωσίας Στρογανὼφ διαβατήριον ἐλευθέρας κυκλοφορίας εἰς τὴν Ἄσπρην θάλασσαν καὶ Πελοπόννησον (Ἐθνολ. ἑταιρίας ἀριθ. 16968) καὶ κατῆλθεν (φθινόπ. 1818) εἰς Σπέτσας. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, μὴ γνωρισθεὶς κατ' ἀρχὰς πρὸς οὐδένα ἐκ τῶν ἐντοπίων, κατήχησε πρώτους τὸν Παν. Παπαθανασόπουλον ἐκ Λακεδαίμονος, τὸν Γ. Ἀγαλόπουλον καὶ δύο ἄλλους, οὓς ἔστειλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀναμένων καὶ τὰς ἐνεργείας διὰ τὸν Πετρόμπεην. Βαθμηδὸν ἐπλησίασε καὶ τοὺς ἐπιφανεῖς νησιώτας καὶ κατήρτισε πρακτικὸν σύστημα ἐνεργείας, εἰς ὃ συγκεφαλαιοῦται ἡ ἐθνικωτάτη δρᾶσις τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ εἴς τε τὰς δύο ναυτικὰς νήσους, Ὕδραν καὶ Σπέτσας, καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ τῶν παραλίων αὐτῆς. Ἰδιαιτέραν σημασίαν εἶχον διὰ τοὺς Ἀρχηγοὺς αἱ στελλόμεναι ὑπ' αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκθέσεις. Κατὰ τὰς ἐκθέσεις ταύτας καὶ ὁ Πετρόμπεης καὶ οἱ Κουντουριῶται συνέδεον τὴν μέλλουσαν συμμετοχήν των μὲ τὴν ἀσφαλῆ ἀνάμιξιν τοῦ Καποδίστρια. Μαθόντες τοῦτο οἱ ἀρχηγοὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀναθέσωσι τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Ἕλληνα διπλωμάτην, ἀνέλαβε δὲ ὁ Ξάνθος νὰ μεταβῇ πρὸς τοῦτο εἰς Πετρούπολιν. Ἀλλ' ἡ ἀναχώρησίς του ἐπραγματοποιήθη μετὰ τὴν θανάτωσιν τοῦ Γαλάτη, ἀρχομένου τοῦ 1819.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἐπεξέτεινε τὸ δίκτυον τῶν κατηχήσεών του. Ἀπέστειλε δηλαδὴ ἐξ Ὕδρας πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην εἰς Ζάκυνθον τὸν παλαιὸν ἀξιωματικὸν Νικ. Πάγκαλον, ἐκεῖνος δὲ κατήχησε τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Ἀρματολισμοῦ ἐνθουσιασθέντα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Κατόπιν ἐπεχείρησε καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ταξίδια εἰς Μεσσηνίαν καὶ Ἠλείαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ζάκυνθον πρὸς συγκρότησιν τῶν κατὰ τόπους ἐκλεκτῶν στελεχῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας. Σκοπῶν νὰ μυήσῃ τινὰ ἐλάμβανεν ἀνὰ χεῖρας τὸ μπουζοῦκι του, ἔψαλλε μὲ τὴν γλυκεῖαν φωνήν του ἓν ᾆσμα τοῦ Ρήγα, ἢ ἓν κλέφτικο καὶ προκαλῶν τὸν δέοντα ἐνθουσιασμὸν προὐχώρει εἰς τὴν κατήχησιν, ὡς ἄλλος «*Ὀρφεὺς τῶν Φιλικῶν*» κατὰ τὸν Φιλήμονα. Ἐπιστρέψας ἐκ μακρᾶς περιοδείας συνεπλήρωσε τὴν πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς ἔκθεσίν του ἀναβιβάζων τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ὑπαρχόντων Τούρκων ὁπλοφόρων εἰς 11400, τὸν δὲ τῶν δυναμένων νὰ φέρουν ὅπλα Ἑλλήνων κατ' ἐπαρχίας εἰς 102 χιλιάδας, ἐξ ὧν 7750 Μανιᾶται. Τελευτῶντος τοῦ 1818 διέσχισε διὰ ξηρᾶς ὅλην τὴν Πελοπόννησον, μεταβάς, κατὰ Κονδᾶκον, διὰ Λεονταρίου καὶ Τριπόλεως εἰς Ἄστρος. Κατὰ τὸν Φωτᾶκον «ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἦτο περίφημος διὰ τοὺς τρόπους καὶ τὴν ἱκανότητά του εἰς τὸ πείθειν καὶ ραδιουργεῖν ἐπιτηδείως». Ἐκτὸς τούτου εἶχε καὶ θάρρος ἀπεριόριστον, διότι κρυπτόμενος εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀρκαδίας ἐξηκολούθει νὰ ἐνεργῇ πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις διατρέξας δὶς ἄμεσον κίνδυνον. Κατὰ τὸν Φιλήμονα (τόμ. Γ' σελ. 404) ὁ ἐκ Καλαμῶν Ἰωάννης Τζάνες ἵνα κολακεύσῃ τὸν Κιαμὴλ μπεην κατήγγειλεν ὅτι ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἦλθεν ἐκ Σπετσῶν εἰς Λακωνίαν καὶ Ἀρκαδίαν καὶ ὅτι συνέλεγε χρήματα, λόγῳ μὲν πρὸς ἵδρυσιν σχολείου εν Μάνῃ, πράγματι δὲ πρὸς κίνησιν ἀρματολικῶν σωμάτων. Ὁ γραμματεὺς τοῦ Κιαμὴλ Γ. Διδασκαλόπουλος, ἀντιληφθεὶς τὴν προδοσιαν και ἑταῖρος ὤν, ἀνήγγειλε τῷ Ἀρβάλῃ εἰς Τρίπολιν τὸ συμβὰν καὶ δι' ἐκτάκτου πεζοῦ ὡδηγήθη ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ἐξηφανίσθη ἐκ Πολιανῆς. Ὅταν δὲ μετέβη ἐκεῖ ὁ ἐν Σινάνῳ Ἐσπὲχ Χαμδῆς ἵνα φέρῃ τὴν κεφαλήν του εἰς τὸν πασᾶν τῆς Τριπόλεως, δὲν τὸν εὗρε, μόλις πρὸ τριῶν ὡρῶν φυγόντα ἐκεῖθεν. Κατὰ τὸν Γούδαν (τόμ. Ε' σελ. 213) καὶ προηγουμένως τῷ 1818 μαθὼν ὁ Ἰ. Παπαρρηγόπουλος ὅτι ὁ Κιαμὴλ ἐκαλεσεν εἰς τὸ σεράγι του τὸν Ἀναγνωσταρᾶν ἵνα τῷ ἀναθέσῃ ἀρματολικὴν ὑπηρεσίαν, προσεποιήθη ὅτι θέλει νὰ τὸν καταδιώξῃ, διότι δῆθεν ἔκλεψε χρήματα ἐκ Ρωσίας καὶ μεταβὰς εἰς Πολιανὴν τὸν ἐφυγάδευσε, συστήσας εἰς αὐτὸν νὰ μὴ ἐμπιστεύεται εἰς τὰς ὑπούλους προτάσεις τῶν Τούρκων, διότι οὗτοι εἶχον πλέον σχηματίσει ὑπονοίας περὶ τῆς ἐνεργουμένης ἐθνικῆς κινήσεως.

Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἠναγκάσθη νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν Μάνην καὶ τὰς νήσους, ὅταν δέ, ἀρχομένου τοῦ Φεβρουαρίου 1821, κατῆλθεν ἐκ τῆς συνελεύσεως τῆς Βοστίτσης ὁ Γρηγόριος Δικαῖος, ἔσπευσε νὰ συμφιλιωθῇ μετ' αὐτοῦ κατ' εἰσήγησιν τοῦ Νικηταρᾶ, ὅστις ἀρχομένου τοῦ Ἰανουαρίου εἶχεν ἔλθει εἰς Μάνην ἐκ Ζακύνθου μετὰ τοῦ θείου του Θ. Κολοκοτρώνη. Καὶ οἱ τέσσαρες δὲ ἄνδρες οὗτοι ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Πετρόμπεη καὶ Μούρτζινου παρεσκεύασαν συντόνως τὰ τῆς ἐπαναστάσεως, συνεννοούμενοι κρυφίως καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν προυχόντων καὶ ὁπλαρχηγῶν τοῦ Μοριᾶ, οὕτως ὥστε τὴν 23 Μαρτιου εὑρέθησαν ὅλοι πρὸ τῶν Καλαμῶν τὰς ὁποίας ἀμέσως ἐκυρίευσαν. Ἀφοῦ δὲ ἐπροχώρησαν μετὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη εἰς Σκάλαν, αὐτὸν μὲν ἄφησαν νὰ προελάσῃ εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀρκαδίαν, οἱ δὲ Ἀναγνωσταρᾶς, Δικαῖος καὶ Κεφαλας μετέβησαν εἰς Τριφυλιαν διὰ νὰ γενικεύσωσι καὶ ἐκεῖ τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὴν 27 Μαρτίου ἀνῆλθον εἰς Φανάριον καὶ εἰς τὴν πολιορκουμένην Καρύταιναν. Μετὰ τὸν διασκορπισμὸν ὅμως ἐκεῖθεν τῶν Ἑλλήνων, εὑρίσκομεν τὸν Ἀναγνωσταρᾶν μὲ χιλίους Λεονταρίτας μαχόμενον εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, εἰς τὸ Βαλτέτσι, εἰς Πάπαρι καὶ εἰς Τρίκορφα (Φρατζῆ Α' σ. 451, Β' 11, 14, 40) κατόπιν δὲ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1822 κατὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κορίνθου.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Ἀναγνωσταρᾶς δὲν ᾐσθάνετο πολὴν ὄρεξιν διὰ τὰ πολεμικὰ καὶ διότι ἦτο γέρων και βαρὺς τὸ σῶμα, καὶ διότι ἔβλεπεν ἐπισκιαζομένην πᾶσαν ἄλλην στρατιωτικὴν ἐπιρροὴν ἀπὸ τὴν ὁλονὲν αὔξουσαν δημοτικότητα τοῦ Κολοκοτρώνη. Διὰ τοῦτο μετὰ πολλῆς θέρμης ἐπεδόθη ἔκτοτε κατὰ τὸν Φωτᾶκον εἰς τὰ πολιτικά. Ἀρχομένου τοῦ 1823 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Β' Ἐθνικὴν συνέλευσιν ὡς πληρεξούσιος στρατιωτικὸς καὶ εὐθὺς κατόπιν, τὴν 5 Μαΐου 1823, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐκτελεστικοῦ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἢ μᾶλλον εἷς ἐκ τῶν τριῶν οἵτινες ἀπετέλουν τὴν ἐπιτροπὴν τῶν στρατιωτικῶν μετὰ τοῦ Βότσαρη καὶ Περραιβοῦ. Τάχιστα ὅμως ἡ διεύθυνσις τοῦ ὑπουργειου τοῦ Πολέμου ἀνετέθη εἰς αὐτόν, ἀλλ' ἡ δρᾶσίς του ὑπῆρξε πολὺ περιωρισμένη, διότι κατὰ τὸ 1823 καὶ 1824 δὲν εἰσέβαλον Τοῦρκοι εἰς Πελοπόννησον. Οὕτω δὲ ἡ κυβέρνησις εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ καταναλίσκεται εἰς ἀνάπτυξιν καὶ κατάπνιξιν ἐμφυλίων ἐρίδων κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τοῦ Κωλέτη καὶ Κουντουριώτου, τεθεὶς ἀγρίως ἀντιμέτωπος τῆς μερίδος τοῦ Κολοκοτρώνη. Διὰ τοῦτο τὴν 5 Μαρτίου 1824 ἐπισπᾷ τὸν ἐνθουσιώδη ἔπαινον τοῦ ἐκτελεστικοῦ διὰ τοῦ ἑξῆς ἐγγράφου.

Ὁ Γ. Κουντουριώτης γράφει τῇ 4 Μαρτίου 1824 πρὸς τὸν Ἀναγνωσταρᾶν καὶ ποιούμενος διάκρισιν τῶν καλῶν καὶ τῶν κακῶν πολιτῶν τῶν δημιουργῶν τῆς ἐσωτερικῆς ἀταξίας (ἐν οἷς καὶ ὁ Κολοκοτρώνης) πλέκει τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ ὑπουργοῦ τοῦ Πολέμου:

«Ἐπειδὴ ἡ ἐξοχότης σου εἶσαι ἀνὴρ βαθείας φρονήσεως, ἔχεις πεῖραν ἱκανὴν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, ἔζησες εἰς εὐνομουμένας Αὐλάς, συνανεστράφης μὲ πολιτικοὺς ἄνδρας, ἐβραβεύθης μὲ ἐπαγγέλματα ἀξίως τῶν προτερημάτων σου, ἠγωνίσθης ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος τρία ἤδη ἔτη μὲ ζῆλον διακαέστατον, παραβλέψας κακουχίας καὶ εἰς οὐδὲν λογισάμενος προβεβηκυῖαν ἡλικίαν, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ ἐπειδὴ διῆλθες τὰ πάντα ἵνα ὠφελήσῃς τὴν πατρίδα, ἀνάγκη πᾶσα καὶ ἤδη νὰ ἀγωνισθῇς μὲ τὸν αὐτὸν ζῆλον, μὲ τὰ αὐτὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα, ἐπειδὴ ἡ πατρὶς εὑρίσκεται εἰς τὴν κρισιμωτάτην περίστασιν. Ταύτην ἂν κερδίσωμεν ἐσώσαμεν διὰ πάντα τὴν πατρίδα καὶ ἐκερδίσαμεν τοὺς πολλούς μας ἀγῶνας».

Δυστυχῶς ὅμως ὁ ἀγὼν τῆς πατρίδος δὲν ἐπέπρωτο νὰ κερδηθῇ διὰ τῆς καταπνίξεως τῶν ἐσωτερικῶν ἀντιπάλων. Ἔπεσεν ἤδη ἡ Κάσος, κατεστράφησαν τὰ Ψαρὰ καὶ ἐπέκειτο ἡ καταστροφὴ τῆς Ὕδρας καὶ τῶν Σπετσῶν ὑπὸ τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου, μέγας δὲ τοιοῦτος ἤρχετο ἐξ Ἀλεξανδρείας μὲ 20 χιλ. στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἰμβραήμ. Καὶ ὅμως τὸν Ἰούλιον τοῦ 1824 ὁ Ἀναγνωσταρᾶς διωρίζετο ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Γαστούνῃ στρατοπέδου ἵνα πολεμήσῃ οὐχὶ τὸν ἐχθρὸν ἀλλὰ τοὺς ἀντάρτας! Ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν τούτων ἦτο ἡ μέχρις ἐξοντώσεως καταδίωξις τοῦ Ζαΐμη καὶ Λόντου καὶ ἡ φυλάκισις τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τῶν Δεληγιανναίων ἐν Ὕδρᾳ, ἐνῷ ἑτέρωθεν οὐδὲν μέτρον ἐλήφθη πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου ἐκ τῆς ἀποβιβάσεως τοῦ Ἰμβραήμ. Ὅταν δὲ μεσοῦντος τοῦ Φεβρουαρίου 1825 κατέλαβεν ἐκεῖνος τὴν Μεθώνην, τὸ Ἐκτελεστικὸν διώρισε προσωρινὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοπέδου Μεσσηνίας τὸν Ἀναγνωσταρᾶν. Ὅλα τὰ παλαιὰ ὄνειρα τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ, ὅπως παγιωθῇ ἡ ἔγερσις τῆς πατρίδος ἐτίθεντο ἐν κινδύνῳ ἕνεκα τῶν προόδων τοῦ Ἰμβραήμ. Ἀντὶ ὅμως ὁ παλαιὸς ἀρματολὸς καὶ μαχητής, ὡς ὑπεύθυνος ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, νὰ λαβῃ τὰ ἀληθῶς τελεσφόρα μέτρα πρὸς σωτηρίαν τῆς πατρίδος, ἔσχισε, κατὰ Σπηλιάδην (τόμ. Β', σελ. 278), τὴν ἀναφορὰν τὴν ὁποίαν προσήγαγον εἰς αὐτὸν οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῶν διαφόρων μικροστρατοπέδων τῆς Πελοποννήσου, ἀπαιτοῦντες νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Νικηταρᾶν, οὓς καὶ μόνους ἔκρινον αὐτοὶ ἱκανοὺς ὅπως ἀντιμετωπίσωσι τὸν Ἰμβραήμ. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἀπήντησε σκαιῶς νὰ μὴ ἐπεμβαίνῃ κανεὶς εἰς τὰ χρέη τῆς Κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν δυστυχεστάτην ἧτταν τοῦ Κρεμμυδίου, ἀλλόφρων ἐξ ἀπελπισίας ὁ Ἀναγνωσταρᾶς μετέβη εἰς Σφακτηρίαν καὶ ἐκλείσθη ἐκεῖ μετὰ τῶν ἄλλων ἵνα προλάβῃ τὴν πτῶσιν τοῦ Νεοκάστρου. Ὁ Τσαμαδὸς εἶχε τοποθετήσει εἰς τὴν νῆσον πέντε πυροβόλα ἐκ τοῦ στόλου του, τὴν 26 δὲ Ἰουλίου 1825 διεπεραιώθη ἐκεῖ καὶ ὁ Μαυροκορδᾶτος μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας ὡς καὶ ὁ Τσώκρης καὶ ἄλλοι ἀνελθόντες ἐν συνόλῳ εἰς 3 χιλιάδας. Τεσσαράκοντα ἓξ ἐχθρικὰ πλοῖα ἐπιτεθέντα κατὰ τῶν ἐν τοῖς φρουρίοις καὶ τῇ νήσῳ, ἠνάγκασαν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα νὰ ἀποχωρήσουν, ἐνῷ οἱ Τοῦρκοι ἐνήργουν ἀπόβασιν ἐκ τῶν ὄπισθεν. Ἐκ τῆς συγχύσεως ὁ Σαντορόζας καὶ ὁ Τσαμαδὸς ἐφονεύθησαν, ὁ δὲ Ἀναγνωσταρᾶς πιστός, κατὰ Σπηλιάδην, εἰς τὸν δοθέντα ὅρκον πρὸς τὴν πατρίδα, ἠμύνετο γενναίως κατὰ τῶν ἐπιτεθέντων ἐχθρῶν, καὶ ὅταν αὐτοὶ πλησιάσαντες τὸν κατέκοπταν εἰς λεπτὰ τεμάχια δὲν ἔπαυε νὰ τοὺς ὑβρίζῃ μέχρι τῆς τελευταίας του πνοῆς. Ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Π. Καπετανάκης καταφυγὼν εἴς τι σπήλαιον ἀνθίστατο κατὰ τῶν ἐχθρῶν, μέχρις οὗ κυκλωθεὶς καὶ αὐτὸς ᾐχμαλωτίσθη. Τὴν 28ην ἔπεσε τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Πύλου καὶ τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα τῆς Μεσσηνίας ἤρχισαν διαλυόμενα. Τοιουτοτρόπως ὁ θάνατος τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τῆς μεγάλης συμφορᾶς τῆς δουλώσεως τοῦ Μοριᾶ εἰς τὸν Ἰμβραήμ, ἣν ὡς ἀπηνὴς διώκτης τοῦ Κολοκοτρώνη ἀσυναισθήτως προὐκάλεσε. Εἰς τὴν ἐθνολογικὴν ἑταιρίαν καὶ εἰς τὸ ἀρχεῖον τῶν ἀγωνιστῶν ὑπάρχουν σπουδαιότατα ἔγγραφα συμπληροῦντα τὴν ὑπὸ τοῦ Γούδα γραφεῖσαν ἱστορίαν του, βεβαιοῦντα δὲ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι εἰργάσθη ἀμισθὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ὑπουργείας του. Τρεῖς θυγατέρες του ἡ *Παναγιώτα Κ. Βεργῆ*, ἡ *Ἑλένη Παν. Ἰ. Καπετανάκη* καὶ ἡ *Μαργαρίτα Ἰωάν. Λυκάκη* ἔζησαν πενόμεναι ἐν Μεσσηνίᾳ, καθόσον τὸ Κράτος δὲν ἐσκέφθη ποτὲ νὰ ἀμείψῃ τὴν μνήμην ἀνδρός, ὅστις ὑπὲρ τοὺς τίτλους τοῦ στρατηγοῦ καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ Πολέμου καὶ τοῦ στρατοπεδάρχου, ἔχει νὰ δείξῃ ἀείζωον εἰς τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν τὸν ἀπαράμιλλον ἐνθουσιασμόν του πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ κηρύγματος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, γενόμενος ἀπὸ τοῦ 1817 μέχρι τοῦ 1821 εἷς τῶν κυριωτέρων τῆς ἐθνεγερσίας δημιουργῶν.

Τ. Χ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

— **Ἀναγνωσταρᾶς, *Ἀριστείδης*.** Ἀγωνιστής, υἱὸς τοῦ μεγάλου Ἀναγνωσταρᾶ, εἰς πλείστας περιστάσεις διακριθεὶς κατὰ τὸν Ἀγῶνα καὶ μετὰ τὴν

Digitized by Google

ἀποκατάστασιν. Κατὰ τὴν Συνέλευσιν τοῦ 1843 ἐξελέγη Πληρεξούσιος. Γ. Δ. Κ.

Ἀναγνωστᾶς *Μανοῦσος*. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, ὑπηρετήσας ἐπανειλημμένως εἰς ἀστυνομικὴν θέσιν, διὰ τὴν ἐπιβολὴν ἣν εἶχε. Γ. Δ. Κ.

ἀναγνωστήριον. Οὕτω καλεῖται εἰδικῶς ὁ τόπος ὅπου τελεῖται ἡ ἀνάγνωσις εἰς τὰς σημερινὰς βιβλιοθήκας, ἢ ἄλλους τόπους συγκεντρώσεων. Προτοῦ αἱ σημεριναὶ βιβλιοθῆκαι λάβουν τὴν τεραστίαν ἐξέλιξιν καὶ ἀνάπτυξίν των ὑπῆρχον *ἀναγνωστήρια*, ἐν Γαλλίᾳ ἰδίως, κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὅπου ἀντὶ μικρᾶς χρηματικῆς καταβολῆς ἠδύναντο οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀναγινώσκουν ἐφημερίδας, περιοδικὰ καὶ ἄλλα φιλολογικὰ ἀναγνώσματα. Ἐπίσης ἠδύνατό τις νὰ ἐγγραφῇ εἰς αὐτὰ συνδρομητὴς ἀντὶ μικροῦ χρηματικοῦ ποσοῦ καὶ νὰ λαμβάνῃ κατ' οἶκον βιβλία τῆς ἐκλογῆς του πρὸς μελέτην, ἐπιστρέφων ταῦτα ἐν καλῇ καταστάσει. Ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς τὴν Γαλλίαν τὰ τοιαῦτα ἰδιωτικὰ ἀναγνωστήρια ἀπήλαυσαν ἀπολύτου ἐλευθερίας καὶ ηὐδοκίμησαν, ἀναπτυχθέντα καὶ πολλαπλασιαζόμενα. Ἀπὸ τοῦ 1826 ὅμως διὰ διατάγματος ἡ πώλησις ὅπως καὶ ἡ ἐνοικίασις βιβλίων περιῆλθεν εἰς τὸ βιβλιεμπόριον, καὶ τὰ ἀναγνωστήρια ἀπώλεσαν οὕτω τὸ προνόμιόν των, ὑποστάντα οὕτω διὰ τοῦ μέτρου τούτου τὸ πρῶτον πλῆγμα. Ἡ κυρία ὅμως αἰτία τῆς καταπτώσεως τῶν ἀναγνωστηρίων ὑπῆρξεν ἡ εἰσαχθεῖσα τότε καινοτομία ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων νὰ δημοσιεύουν ἐπιφυλλίδας μυθιστορημάτων, τὰ ὁποῖα οἱ μὴ δυνάμενοι ἄλλοτε νὰ τὰ ἀγοράσωσιν ὡς βιβλία, τὰ εὕρισκον συχνάζοντες εἰς τὰ ἀναγνωστήρια, καί, ἀργότερον, ἡ ἔκδοσις κατὰ τεύχη εἰς τιμὰς προσιτὰς τῶν εἰκονογραφημένων μυθιστορημάτων.

Ὁ τύπος τῶν ὡς ἀνωτέρω ἀναγνωστηρίων εἶναι πολὺ διαδεδομένος καὶ σήμερον ἔτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ἀμερικήν, ὅπου λειτουργοῦν ταῦτα ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν reading-rooms καὶ τῶν circulating-libraries *(δανειστικῶν βιβλιοθηκῶν)*. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν μάλιστα ἡ γενναιοδωρία τοῦ Κάρνετζη ἐπλούτισε διὰ τούτων καὶ τὰς μικροτέρας πόλεις καὶ χωρία καὶ οὕτως ὁ λαὸς εὑρίσκει πολὺ εὔκολα τὴν διὰ τῆς ἀναγνώσεως ψυχαγωγίαν καὶ μόρφωσίν του.

Σήμερον εἰς τὰς μεγάλας καὶ μικρὰς ἀκόμη δημοσίας βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, τὸ *ἀναγνωστήριον* εἶναι ἡ αἴθουσα, ὅπου οἱ προσερχόμενοι δύνανται νὰ μελετήσουν καὶ νὰ ἐργασθῶσι. [Διὰ τὴν ἐν γένει διάταξιν τῶν ἀναγνωστηρίων τούτων καὶ τὴν ἐν αὐταῖς τάξιν, βλ. λ. **βιβλιοθῆκαι** καὶ **βιβλιοθηκονομία**.]

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν *ἀναγνωστήριον* ἐλέγετο τὸ σκεῦος ἐκεῖνο τοῦ σχολείου, ἐν ᾧ ἐναπετίθεντο τὰ πρὸς ἀνάγνωσιν βιβλία, εἰς τὴν σημερινὴν δὲ παιδαγωγικὴν καλεῖται οὕτω ὁ *ὀρθὸς πίναξ*, ὅστις, τοποθετημένος ἐπὶ τρίποδος, φέρει τρεῖς ἕως ἓξ ὁριζοντίους προεξεχούσας ραβδώσεις καὶ χρησιμεύει εἰς τὰ σχολεῖα ἵνα οἱ μαθηταὶ τοποθετοῦν τὰ ἐπὶ τετραγωνικῶν χαρτονίων ἀναγεγραμμένα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, κατὰ τὴν στοιχειωτικὴν λεγομένην ἀνάγνωσιν, σχηματίζοντες διὰ τούτων συλλαβὰς καὶ λέξεις. Δ. ΜΑΡ ΑΡΗΣ

ἀναγνώστης (ὁ) θηλ. *ἀναγνώστρια*· ὁ ἀναγινώσκων: «οἱ ἀναγνῶσται τῶν ἐφημερίδων», «ἀναγνώστης μυθιστορημάτων», ὁ ἀγαπῶν ν' ἀναγινώσκῃ μυθιστορήματα· «ἀναγνῶσταί μου», οἱ ἀναγνῶσται τῶν ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένων' || κατώτερος βαθμοῦχος ἢ καὶ ἁπλῶς ἐμπεπιστευμένος τὴν ἀνάγνωσιν Γραφῶν ἐπ' Ἐκκλησίαις.

— *[Κανον. Δίκ.]* Τοῖς ἀναγνώσταις προσήκει ἡ διακονία τοῦ ἀναγινώσκειν τὰς θείας γραφὰς ἐπὶ κοινῇ ἀκροάσει (*Βαλσαμῶνος* ὑπόμνημα εἰς καν κε' Λαοδικείας, ἐν Συνταγμ. κανόνων ἐκδ *Γ. Α Ράλλη* καὶ *Μ. Ποτλῆ*, Γ 191). Ἀπαγορεύεται δ' αὐτοῖς τὸ φορεῖν ὠράριον (Καν. κγ' Λαοδικείας). Διὰ τοὺς ἀναγνώστας ὡρίσθη ὡς νόμιμος πρὸς χειροθεσίαν ἡλικία τὸ δέκατον ὄγδοον τῆς ἡλικίας ἔτος (ὅρα Ἰουστινιάν. νεαρὰν ρκγ' κεφ. ιγ', Βασιλ. Γ', α', κε' καὶ τὸ ἐν τῷ νομοκάνονι τοῦ *Φωτίου* ἐν τίτλῳ Α' κεφ. ΚΗ' σχόλιον, ὃ ὅρα ἐν Συντ. κανον. Α' 66) Κατὰ τὴν πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Δυρραχίου Κωνσταντῖνον τὸν Καβάσιλαν ἀπόκρισιν *Ἰωάννου τοῦ Κίτρου* (Συντ. κάνον. Ε' 410) τὰ τοῖς ἀναγνώσταις προσήκοντα ὀφφίκια εἰσί: τὰ τοῦ δομεστίκου τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, τοῦ δομεστίκου τοῦ εὐωνύμου χοροῦ, τοῦ λαοσυνάκτου, τοῦ δομεστικου τῶν ψαλτῶν ἢ πρωτοψάλτου, τοῦ πριμμικηρίου τῶν ἀναγνωστῶν, τοῦ ἄρχοντος τῶν κονταχίων, τοῦ πρωτοκανονάρχου, τῶν χαρτουλαρίων τῆς μεγάλης σακέλλης καὶ τοῦ σκευοφυλακείου. Κατὰ τὴν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μάρκου ξγ' ἀπόκρισιν τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Θεοδώρου τοῦ Βαλσαμῶνος (Συντ. κανόν. Δ' 494) δὲν ἐπιτρέπεται τῷ ἀναγνώστῃ, ᾧ τινι ἀνετέθη παρ' ἡγουμένου ἡ διοίκησις μοναστηριακῶν κτημάτων, νὰ προκαθέζηται τῶν ἐκεῖ ἱερέων καὶ λοιπῶν κληρικῶν, μηδὲ νὰ μνημονεύηται ἐν ταῖς ἱεραῖς *ἁγιστείαις* μετὰ τὸν ἡγούμενον.

Ὁ κστ' ἀποστολικὸς κανὼν ἐκ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγέντων ἀγάμων ἐπέτρεψε τὸν γάμον μόνον τοῖς ἀναγνώσταις καὶ τοῖς ψάλταις. Ἡ διάταξις τοῦ καν. ιστ' (ιη'-κδ') τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, καθ' ἣν οἱ ἀναγνῶσται ἔφηβοι καθιστάμενοι ὤφειλον ἢ νὰ συνάψωσι γάμον ἢ νὰ ὑπόσχωνται ἀγαμίαν, οὐδέποτε ἐκράτησεν ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις, ἄδηλον δ' εἶναι ἂν ποτε ἐκράτησε καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐπειδὴ δ' ἔν τισιν ἐκκλησίαις ἀπηγορεύετο τοῖς ἀναγνώσταις ἡ σύναψις γάμου παρὰ τὸν εἰρημένον κστ' ἀποστολικὸν κανόνα, ὡρίσθη διὰ τοῦ κανόν. ιδ' τῆς δ' οἰκουμενικῆς συνόδου ὅτι ἐπιτρέπεται μὲν τοῖς ἀναγνώσταις ἡ σύναψις γάμου, οὐχὶ δ' ὅμως καὶ μεθ' ἑτεροδόξου γυναικός· τὰ δὲ τυχὸν ἐκ τοῦ τοιούτου γάμου γεννηθέντα τέκνα ἂν μὲν ἐβαπτίσθησαν παρ' αἱρετικῶν, δέον νὰ προσάγωνται «τῇ κοινωνίᾳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας», ἤτοι γίγνονται δεκτὰ χριόμενα μόνον ἁγίῳ μύρῳ, ἂν δὲ μὴ ἐβαπτίσθησαν παρ' αἱρετικῶν, δέον νὰ βαπτίζωνται ὀρθοδόξως. Ἀπηγόρευσε δ' ὡσαύτως ὁ αὐτὸς κανὼν ἵνα τῶν ἀναγνωστῶν τὰ τέκνα συνάπτωσι γάμον μετὰ Ἰουδαίων ἢ ἐθνικῶν ἢ αἱρετικῶν, ἐκτὸς ἂν οὗτοι ἤθελον ἀποδεχθῆ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν· τοῖς παραβάταις ἠπειλήθησαν κανονικὰ ἐπιτίμια. Κατὰ τὸν κανόνα ξθ' Βασιλείου τοῦ Μεγάλου ὁ πρὸ τοῦ γάμου μετὰ τῆς μνηστῆς αὐτοῦ συγγενόμενος ἀναγνώστης, μετὰ ἀργίαν ἐνιαυτοῦ ἀναλαμβάνει μὲν τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, δὲν προάγεται ὅμως εἰς μείζονα βαθμόν: ἐὰν δ' ἄνευ μνηστείας κλεψιγαμήσῃ, ἤτοι συνέλθῃ μετὰ γυναικός, ἐκπίπτει τῆς ὑπηρεσίας.

Καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ὥρισε διὰ νεαρᾶς (ρκγ' κεφ. ιδ') ὅτι ὁ ἀναγνώστης, ὁ τὸ δεύτερον γῆμας γυναῖκα, ἢ τὸ πρῶτον μέν, ἀλλὰ χήραν, ἢ διεζευγμένην, ἢ τοιαύτην, μεθ' ἧς ὁ γάμος ἐκωλύετο εἴτε ὑπὸ τῶν πολιτικῶν νόμων, εἴτε ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων, εἰς οὐδένα ἠδύνατο νὰ προβιβασθῇ ἀνώτερον ἐκκλησιαστικὸν βαθμόν, προβιβαζόμενος δὲ τυχόν, ὑπεβιβάζετο αὖθις εἰς τὸν πρότερον βαθμόν. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

— *[Ἀρχ.]* Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις *ἀναγνώστης* (λατ. lector) ἐκαλεῖτο ἐγγράμματός τις δοῦλος ἢ ἀπελεύθερος, ὅστις ἔργον εἶχε νὰ ἀναγινώσκῃ εἰς τὸν πεπαιδευμένον κύριόν του κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς του καὶ ἰδίᾳ παρὰ τὴν τράπεζαν διαφόρους περικοπὰς ἐκ ποιητικῶν ἢ πεζῶν ἔργων. Τοιοῦτος ἀναγνώστης μνημονεύεται ὁ τοῦ Ἕλληνος φιλοσόφου Καλλισθένους, ὁ ὀνομαζόμενος Στράβος (*Πλουτ.* Ἀλέξ 54), παρὰ δὲ τοῖς Ρωμαίοις οἱ lectores τοῦ Αὐγούστου, τοῦ Ἀττικοῦ, τοῦ Πλινίου τοῦ πρεσβυτέρου κ. ἄ. Ἀναγνώστης (ἢ lector) ἐκαλεῖτο καὶ ὁ δημοσίᾳ ἀναγινώσκων ἔργα ποιητικά (*Suet.* Aug. 78. *Nep.* Att. 14. *Plin.* ep. 3,5 καὶ 9,36). Α. Π. Σ.

Ἀναγνώστης. Ἐκαλεῖτο οὕτω εἷς ἐκ τῶν *γραμματικῶν* τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Τεπελενλῆ, ἀναφερόμενος ἐπίσης καὶ ἀπὸ τῆς πατρίδος του, ὡς *Ἀναγνώστης ὁ Καρπενησιώτης*. Εἰσελθὼν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ τυράννου, τῇ συστάσει τοῦ συγγενοῦς του *Ἀναγνώστου Σ. Ρυντίρη* ἑνὸς τῶν ἔμπιστων τοῦ Ἀλῆ, ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἀλλ' ἔσχε τραγικὸν τέλος ἕνεκα τοῦ ἀτιθάσου χαρακτῆρός του. Ἀναφέρεται οὕτως ὑπὸ τοῦ Ἰμπραὴμ-Μαντζοὺρ ὅτι ἡμέραν τινὰ ὁ Ἀλῆς καθήμενος ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων, παρὰ τὴν βάσιν τοῦ πύργου τοῦ Ὡρολογίου, μετεκαλέσατο τὸν γραμματέα του Ἀναγνώστην, ὅπως δώσῃ αὐτῷ διαταγάς τινας. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ δυστυχὴς οὗτος, κατὰ τὴν συνομιλίαν, εἶπε κάτι τὸ ὁποῖον δυσηρέστησε τὸν τύραννον. Αὐτοστιγμεί, κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ, συλληφθεὶς ὁ Ἀναγνώστης ὑπὸ τῶν περιστοιχούντων τὸν Ἀλῆν δορυφόρων, κατεκρημνίσθη ἐκ τῶν ἐπάλξεων εἰς τὸν χάνδακα, οἰκτρῶς φονευθεὶς ἐξ τῆν ἀπὸ τόσου ὕψους πτῶσιν. Παρόμοιοι τρόποι τιμωρίας δὲν ἦσαν σπάνιοι παρὰ τῷ Ἀλῇ. Ἐν προκειμένῳ ἡ *διὰ κατακρημνίσεως* τιμωρία τοῦ Ἀναγνώστου πρέπει ἀσφαλῶς ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ ὅτι ὁ Ἀλῆς ἤθελε καθ' ὡρισμένον τρόπον νὰ ἐκδικηθῇ τὸν γραμματικόν του, ὄχι διότι οὗτος ηὐθάδιασε τυχόν, πρᾶγμα λίαν ἀπίθανον, παρὰ τὸν ἀτίθασον τούτου χαρακτῆρα, ἀλλὰ διότι διέπραξε πλημμέλημα σχέσιν ἔχον πρὸς *ἀναρρίχησιν*, ἴσως, εἰς τοὺς τοίχους τοῦ γυναικωνίτου. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναγνώστης** *Ἰθακήσιος*. Μαθητὴς τοῦ Παναγιώτου Παλαμᾶ, ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάξας τὰ γραμματικὰ ἐν Ἰθάκῃ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

— **Ἀναγνώστης** *Ἰωάννης*. Βυζαντῖνος ἱστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Τὴν γενέτειραν αὐτοῦ Θεσσαλονίκην, κατεχομένην ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, κατέλαβε τῷ 1430 ὁ Σουλτὰν Μουρὰτ ὁ Β'. Ὁ Ἀναγνώστης τότε, τῇ παροτρύνσει ὑψηλῆς προσωπικότητος, ἧς παρασιωπᾷ τὸ ὄνομα, συνέγραψε τὴν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων τῆς πτώσεως τῆς πόλεως, ὑπὸ τὸν τίτλον «Διήγησις περὶ τῆς τελευταίας ἁλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης συντεθεῖσα πρός τινα τῶν ἀξιολόγων πολλάκις αἰτήσαντα περὶ ταύτης ἐν ἐπιτόμῳ». Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τῆς διηγήσεως ταύτης εὑρίσκεται μετὰ λατινικῆς μεταγλωττίσεως ἐν Συμμείκτοις *Λέοντος τοῦ Ἀλλατίου* (Κολωνία, 1658) ἢ καὶ ἐν P. G. (ἐν τόμ. CLVI). Ὁ Ἀναγνώστης, τοῦ ὁποίου ὁ βίος δὲν εἶναι ἄλλοθεν ἡμῖν γνωστός, δὲν ἀπέχει πολὺ χρονικῶς τοῦ *Καμενιάτου*, μικρὸν πρὸ αὐτοῦ ὅμοιον θέμα πραγματευθέντος. Διαφέρουν ὅμως ἱκανῶς ἀλλήλων οἱ δύο ἱστορικοὶ ἐν τῷ τρόπῳ τῆς περιγραφῆς. Διότι ὁ μὲν Καμενιάτης διηγεῖται ἀφελῶς καὶ δημοτικῶς, ἐνῷ ὁ Ἀναγνώστης προφανῶς ἐπιδιώκει τὸ ἔντεχνον ὕφος καὶ τὴν καθαρεύουσαν ἔκφρασιν. Ἐν τούτοις, πλὴν τῆς εἰσαγωγῆς, ἀποφεύγει τὴν ρητορικὴν καὶ τὰς ὑπερβολάς, ἀκολουθῶν τὰ πράγματα ἐν συνόλῳ μετ' ἀξιοπιστίας. Μιμεῖται δ' ἱκανῶς τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος ἱστορικούς, ἔχων κοινὴν πρὸς αὐτοὺς τὴν παράθεσιν ὁμηρικῶν καὶ γραφικῶν χωρίων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Diction. d'hist. et de géorg. eccles.—Alf. Baudrillart, τόμ. II. *Fabricius*, Bibl. græca, 1714, τόμ. V. —*Hankius*, Byz. script. gr., 1677, σελ. 636–639.—*Krumbacher*, Geschichte der Byzant. Litter., Munich, 1897.—*P. G.* τόμ. CLVI. ΣΤΕΛ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

— **Ἀναγνώστης** *(Χατζῆ—)*. Κιουρκαχιώτης ὁπλαρχηγός, δράσας κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως (βλ. λ. Ἀθῆναι, τ. Β', σ. 123 γ' καὶ 125 γ').

ἀναγνωστικὸν *[Παιδαγ.]*. Τὸ «*ἀναγνωστικὸν*» βιβλίον εἶναι, ἂν μὴ τὸ μοναδικόν, πάντως ὅμως τὸ κυριώτατον βιβλίον εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ἐν δὲ τῶν σπουδαιοτέρων εἰς τὴν μέσην καλουμένην ἐκπαίδευσιν.

Τὰ κατὰ τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον παρ' ἡμῖν ἠκολούθησαν πάντοτε τὴν παρ' ἄλλοις περισσότερον ἡμῶν πεπολιτισμένοις λαοῖς, ἰδίᾳ δὲ τὴν παρὰ τοῖς Γερμανοῖς ἐξέλιξιν καὶ δὴ πρὸ παντὸς ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ περιεχόμενον. Ἡ ἱστορία λοιπὸν τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου παρὰ Γερμανοῖς διαφωτίζει καὶ τὴν τοῦ ἑλληνικοῦ *ἀναγνωστικοῦ*, τὴν ὁποίαν παραθέτομεν ἐνταῦθα συντομωτάτην.

Μέχρι περίπου τοῦ τέλους τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος κατὰ μονομερῆ παράδοσιν μεσαιωνικοῦ θρησκευτικοῦ πνεύματος πλὴν τοῦ *ἀλφαβηταρίου*, τὸ ὁποῖον συνετάσσετο κατὰ παλαιὰν μέθοδον, ὡς ἀναγνωστικὸν βιβλίον ἐχρησίμευεν ἡ *Γραφή*, ἡ *κατήχησις*, ἡ *ἱερὰ ἱστορία* καὶ *θρησκευτικὰ ᾄσματα*. Παρ' ἡμῖν δὲ ζῶσιν ἀκόμη ἄνθρωποι διδαχθέντες τοιουτοτρόπως, διότι, ὡς εἰκός, πᾶσα μεταβολὴ ἀλλαχοῦ γενομένη εἰσήγετο παρ' ἡμῖν βραδύτερον. Τῷ 1776 ἐξεδόθη ἐν Γερμανίᾳ ὁ «Παιδικὸς φίλος» τοῦ *Rochow*, ἀναγνωστικὸν φέρον σαφέστατα τὸν ὀρθολογισμὸν τῆς ἐποχῆς του. Τὸ ἀναγνωστικὸν τοῦτο περιελάμβανε 79 ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Rochow συντεταγμένα τεμάχια διὰ τῶν ὁποίων ἐπεδίωκε τὴν μετάδοσιν τῶν ἀναγκαιοτάτων κοινωφελῶν γνώσεων. Ἡ μεγάλη ἐπιτυχία, τὴν ὁποίαν ἔσχε τὸ ἀναγνωστικὸν τοῦτο, παρεκίνησεν εἰς μίμησιν πολλοὺς ἄλλους, διδασκάλους καὶ μή· ἐκ δὲ τῆς κινήσεως ταύτης προῆλθε πλῆθος ἀναγνωστικῶν ἠθικοῦ περιεχομένου Τὰ ἀναγνωστικὰ ταῦτα οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ συλλογαὶ παραδειγμάτων ἀρετῆς καὶ κακίας, τὰ ὁποῖα ὀφείλουν τὴν γένεσιν αὐτῶν εἰς τὴν γνώμην, ὅτι διὰ τοιούτων παραδειγμάτων καὶ διὰ κηρυγμάτων ἠθικῶν ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν κατὰ τὴν διδασκαλίαν γινομένων καὶ διὰ τῆς ἀπομνημονεύσεως συναφῶν πρὸς αὐτὰ ρητῶν, δύναται νὰ ἐξευγενίζεται ἡ παιδικὴ ψυχή, ἐφ' πράγματι δι' αὐτῶν βασανίζονται καὶ ἀνιῶνται οἱ μικροὶ ἀναγνῶσται.

Ἔζη ἀκόμη ὁ Rochow, ὅτε ἤρχισε νὰ ἐμφανίζεται καὶ ἡ *πραγματοκρατικὴ* περὶ τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου θεωρία. Τὸ ὁσημέραι αὐξανόμενον διαφέρον πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, πρὸς τὴν γεωγραφίαν καὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν ὑπῆρξεν ἡ αἰτία, ὥστε τὸ ἀναγνωστικὸν νὰ ἀποβῇ εἶδος μικρᾶς ἐγκυκλοπαιδείας προωρισμένης διὰ τὴν νεολαίαν. Εἰς τὸ πραγματοκρατικὸν τοῦτο ἀναγνωστικὸν περιείχοντο πάντοτε καὶ πολλὰ ἠθικολογικὰ ἀναγνώσματα.

Πλὴν τούτων ὑπῆρξαν παιδαγωγοὶ *(Diesterweg)*, οἱ ὁποῖοι ἐπεδίωξαν διὰ τοῦ ἀναγνωστικοῦ κυρίως τὴν γλωσσικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν. Κατ' αὐτοὺς τὸ ἀναγνωστικόν, πλὴν τοῦ πραγματοκρατικοῦ σκοποῦ, ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ διὰ γραμματικῶν, ὀρθογραφικῶν καὶ ἐν γένει *γλωσσικῶν* ὑποδειγματικῶν ἀναγνωσμάτων τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γλώσσης τῶν μαθητῶν. Ὅσῳ δὲ ποικιλώτεραι ἐγίνοντο αἱ ἀπαιτήσεις, τοσούτῳ δυσλυτώτερον καθίστατο τὸ ζήτημα τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον κατήντησεν ἐπὶ τέλους σύμφυρμα ἀηδὲς τεμαχίων παντοίων, οὐδὲν προκαλούντων ἐνδιαφέρον. Ἀλλ' ὅμως καὶ ἡ ὁρμὴ πρὸς ἔξοδον ἐκ τοῦ λαβυρίνθου τούτου ἀπέβαινεν ὁσημέραι ἰσχυροτέρα.

Ἀξιόλογος ἀπόπειρα ριζικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Κ' ἑκατονταετηρίδος ἐμφανισθεῖσα κίνησις περὶ τὴν ἀγωγὴν εἰς τὰς καλὰς τέχνας. Τὸ ὑπὸ τοῦ Γκαῖτε διατυπωθὲν ἀξίωμα: «μόνον τὸ ἄριστον εἶναι διὰ τὴν νεολαίαν καλόν», καὶ ἡ ἀπαίτησις *(Wolgast)*, ὅτι τὸ παιδικὸν ἀνάγνωσμα ἀνάγκη νὰ εἶναι καλλιτέχνημα, ὀλίγον

Digitized by Google

κατ' ὀλίγον κατίσχυσαν. Εἰδικὰ ἀναγνώσματα διὰ τοὺς νέους, κατὰ παραγγελίαν δίκην βιομηχανικῶν προϊόντων παραγόμενα, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξωβελίσθησαν. Ὁ *Th. Storm* ἐξήνεγκε τὴν παράδοξον μέν, ἀλλὰ καὶ λίαν εὔστοχον ῥῆσιν: «ἐὰν θέλῃς νὰ γράψῃς χάριν τῆς νεολαίας, δὲν πρέπει νὰ γράψῃς χάριν τῆς νεολαίας». Ἡ ἔννοια τῆς ῥήσεως ταύτης εἶναι ἡ ἑξῆς: Ἡ μέθοδος τοῦ συγγράφειν ἀναγνώσματα διὰ τὴν νεολαίαν παρέχει εἰς αὐτὴν ἐνδεῆ τινα, ψευδῆ καὶ πενιχρὸν κόσμον· προτιμότερον λοιπὸν εἶναι νὰ παρουσιάζωμεν εἰς αὐτὴν τὸν ἀληθινὸν κόσμον, οἷος ἐκτίθεται ὑπὸ τῶν συγγραφέων χάριν τῶν ἐνηλίκων, ἐφ' ὅσον οὗτος εἶναι καταληπτὸς ὑπὸ παιδίων. Οἱ πλεῖστοι καὶ γνησιώτεροι λογοτέχναι γράφουν διὰ τοὺς ἐνηλίκους, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἔργων αὐτῶν εὑρίσκονται πολλά, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ εἰσχωρήσουν βαθέως καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν νέων. Ἐκ τῶν ἐθνικῶν λοιπὸν λογοτεχνημάτων τῶν αὐθορμήτως, οὐχὶ κατὰ παραγγελίαν, πλασθέντων πρέπει νὰ ἐκλέγωνται τὰ ἀναγνώσματα τῆς νεολαίας ἡμῶν.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐκθέσωμεν ἀκριβέστερον τοὺς ὅρους, ὑπὸ τοὺς ὁποίους σήμερον σύμφωνα μὲ τὸ σύγχρονον παιδαγωγικὸν πνεῦμα, πρέπει νὰ συντάσσωνται τὰ ἀναγνωστικὰ ἡμῶν βιβλία, ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι πάντα σχεδὸν τὰ ἀναγνωστικὰ τοῦ ἡμετέρου δημοτικοῦ σχολείου ἀπὸ πολλῶν δεκαετιῶν μέχρι σήμερον (τὰ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ τὰ τοῦ γυμνασίου εἶναι τῶν τοῦ δημοτικοῦ ὑπέρτερα) εἶναι ἀπόβλητα. Τὰ σπουδαῖα ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα κατ' ἀνάγκην (διότι προέρχονται βεβιασμένως ἐκ παραγγελίας, οὐχὶ ἐξ αὐθορμήτου δημιουργίας) ἔχουν, εἶναι συντόμως τὰ ἑξῆς: Πολλαχοῦ ἀφῃρημένη, ἀνόητος ἠθικολογία. Ἀντὶ νὰ ἐκθέτωσι τὰ πράγματα καὶ τὰ γεγονότα οὕτω κατὰ φύσιν, ὥστε νὰ διαφαίνεται ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐκθέσεως ἡ σπουδαιότης αὐτῶν, οἱ συγγραφεῖς ἐκτείνονται εἰς λεπτομερῆ ἔκθεσιν τῆς σπουδαιότητος ταύτης καὶ εἰς ἀκαίρους ἠθικοὺς ἐνθουσιασμοὺς καὶ κηρύγματα. Ἀντὶ τῆς πραγματικῆς ζωῆς παρέχονται πλειστάκις παραμορφώματα αὐτῆς· τὸ ἀγαθὸν ἀμείβεται ὑπερμέτρως, τὸ κακὸν τιμωρεῖται ὡσαύτως ὑπερμέτρως, ὥστε εἶναι δυνατὸν νὰ γεννηθοῦν περὶ τοῦ μέλλοντος ἐν τῇ κοινωνίᾳ βίου ἐπικίνδυνοι ψευδεῖς παραστάσεις. Ἀντὶ νὰ καταδεικνύηται συγκεκριμένως ἡ ὁδὸς ἡ τραχεῖα καὶ ἀνάντης, ἡ ἄγουσα εἰς τὴν ἀρετήν, ἐμφανίζονται τύποι τέλειοι ἠθικοῦ χαρακτῆρος, ἀκόπως τὸ ἀγαθὸν ἐπιτελοῦντες. Ἰδίᾳ τὸ ἠθικολογοῦν μέρος τοῦ περιεχομένου καὶ τῶν παλαιοτέρων καὶ τῶν σημερινῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων εἶναι ψυχολογικῶς φοβερὰ ἀπίθανον. Μικρὰ λ. χ. παιδία παρουσιάζονται κηρύττοντα ἠθικὰ κηρύγματα, καὶ ἐκτελοῦντα αὐτά, ὁποῖα μόνον ἠθικοὶ γέροντες θὰ ἠδύναντο νὰ κηρύξουν. Μήπως δὲν ὑπῆρξεν εἰς τὴν ἀρχαίαν τραγῳδίαν καταφανὲς τεκμήριον ἀρχομένης παρακμῆς ἡ κήρυξις ἀφῃρημένων ἠθικῶν ἀρχῶν;

Ὅπου δὲ εἰς τὰ σήμερον ἐν χρήσει ἀναγνωστικὰ παρουσιάζεται τάσις τις προσεγγίσεως εἰς τὴν πραγματικὴν ζωήν, ἐνταῦθα βλέπει τις ὅλως ἀνάξια καὶ τετριμμένα γεγονότα, εὐλόγως δέ, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταμορφωθῇ τις αἴφνης εἰς λογοτέχνην, οὐδ' ἐάν τις ὑπῆρξε λογοτέχνης ἐν γένει εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβληθῇ οὗτος αἴφνης κατ' ἐπιταγὴν ἄλλου εἰς γνήσιον δημιουργὸν γνησίων παιδικῶν ἀναγνωσμάτων. Μόνον ἐκ τῶν αὐθορμήτως ἀπὸ λογοτεχνικῆς γνησίας ψυχῆς δημιουργουμένων δύναται, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, νὰ εὑρεθῇ καὶ τὸ γνήσιον παιδικὸν ἀνάγνωσμα! Εὑρίσκονται δὲ καὶ εἰς τὴν ἰδικήν μας λογοτεχνίαν τοιαῦτα. Π. χ. «*Τὸ ξεστούπωμα*» ἐκ τῶν «*Συριανῶν διηγημάτων*» τοῦ *Ροΐδη* καὶ ἡ «*Ἱστορία ἑνὸς σκύλου*», τὸ τελευταῖον, ἐννοεῖται, περικεκομμένον κατά τινα ἀκατάλληλα διὰ παιδία χωρία. Ἀνυπέρβλητα ὡς παιδικὰ ἀναγνώσματα εἶναι τοῦ *Ντὲ Ἀμίτσις* τὰ διηγήματα, τὰ περιεχόμενα ἐν τῷ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἡ καρδιὰ*» βιβλίῳ. (Ἄξιον μνείας ἐνταῦθα ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἀναγνωστικῶν ἐν γένει εἶναι ὁ πράγματι ἀφήσας ἐποχὴν «*Γεροστάθης*» τοῦ *Λ. Μελᾶ*.)

Αἱ παιδαγωγικαὶ ἀπαιτήσεις δι' ἓν σημερινὸν ἀναγνωστικόν, τὰς ὁποίας ἀπὸ τοῦ 1923 ἠσπάσθη ἐπισήμως τὸ ὑπουργεῖον τῆς Πρωσίας καὶ ἠκολούθησαν παρ' ἡμῖν οἱ συντάκται τῶν κατὰ Μάϊον τοῦ 1926 ἐκδοθεισῶν «ὁδηγιῶν πρὸς σύνταξιν ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου» ἐνέχουσι τόσην σημασίαν, ὥστε ἀξίζει νὰ τὰς συνοψίσωμεν. Κατὰ ταύτας:

1) Τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἀδιαφιλονίκητον *λογοτεχνικὴν ἀξίαν*. Τὰ ἄριστα διὰ τοῦτο ἀναγνώσματα δύναταί τις νὰ ἀρυσθῇ χάριν τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου ἐκ τῆς ὅλης ἐθνικῆς ἡμῶν λογοτεχνίας, οὐχὶ δὲ ἐκ τῶν καλουμένων εἰδικῶν παιδικῶν ἀναγνωσμάτων. Οἱ γνήσιοι δημιουργοὶ ἀναγνωσμάτων καὶ διὰ παιδία εἶναι κατὰ κανόνα οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς καὶ οὐχὶ οἱ κατ' ἐπιταγὴν χάριν τῶν παιδίων συγγράφοντες.

2) Ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀναγνωσμάτων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον, πρέπει νὰ εἶναι ***ψυχολογικῶς ὀρθή***, ὀφείλουν δηλαδὴ καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ κατὰ τὴν μορφὴν νὰ συμφωνοῦν ἑκάστοτε μὲ τὴν βαθμῖδα τῆς ψυχικῆς ἀναπτύξεως τῆς νεολαίας. Διὰ δὲ τοῦτο:

3) Δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν ὅπως τὰ ἀναγνωσματάρια περιλαμβάνουν ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἔργων *πάντων* τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, οὐδὲ νὰ πραγματεύωνται περὶ *ἁπάντων* τῶν ὑποκειμένων τῆς λοιπῆς διδασκαλίας, διότι οὔτε ἐγχειρίδια τῶν πραγματολογικῶν μαθημάτων ἢ τῆς ἠθικῆς πρέπει νὰ ἀποβῶσι, οὐδὲ βιβλία χάριν γλωσσικῶν καὶ ὀρθογραφικῶν ἀσκήσεων συντεταγμένα. Ἀντιθέτως πρέπει νὰ λαμβάνωνται ἀναγνώσματα ζωντανὰ καὶ εὐκατάληπτα, αὐθορμήτως δημιουργηθέντα ὑπὸ γνησίων λογοτεχνῶν, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν τοιαῦτα.

4) Καίτοι, εἰ δυνατόν, τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον ὀφείλει νὰ ἀναπτύσσῃ ἅπαντα τὰ μέρη τῆς ζωῆς τοῦ Ἕλληνος, νοουμένης ὑπὸ τὴν ὑψίστην καὶ εὐγενεστάτην αὐτῆς ἔννοιαν, ὅμως ὀφείλει νὰ ἔχῃ *ἑνότητα*. Ταύτην δὲ ἐπιτυγχάνει, ἐὰν λογοτεχνικῶς σπουδαῖα ἀναγνώσματα κατατάσσωνται καθ' ὁμάδας, ἑκάστη ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρεται καὶ προάγει μέρος τι γενικώτερον τῆς ζωῆς, ἐν τῷ συνόλῳ δὲ ἅπασαι ὁμοῦ συναναπτύσσουν τὴν ὅλην ζωὴν ὡς ἑνότητα. Τοιαῦται ἔμψυχοι τρόπον τινὰ ὁμάδες ἀναγνωσμάτων εἶναι λ. χ. αἱ ἑξῆς: οἰκογενειακὴ ζωή, ζωὴ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀγροτικὴ ζωή, θρησκευτικὴ ζωή, οἰκονομικὴ ζωή, κ.λ.π. Ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος καὶ πᾶς ἄνθρωπος ζῇ κατὰ πάσας ταύτας τὰς ὄψεις, τοιοῦτον ἀναγνωστικὸν ἤθελεν ἀποβῆ ἀληθινὸν βιβλίον τῆς ζωῆς, προάγον σημαντικῶς τὴν γένεσιν προσωπικοτήτων, ἤθελεν ἀποβῆ «μέσον μορφώσεως κεντρικὴν ἔχον σημασίαν» κατὰ *Gaudig*, ὅστις πρῶτος πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐβάδισε τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνον μιμούμενοι ἀκολουθοῦν σήμερον ἅπαντες οἱ ἐκδόται ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἐν Γερμανίᾳ. Μόνον δὲ οὕτω πρῶτον μὲν τὰ ἀναγνώσματα ἑκάστης τάξεως, ἔπειτα δὲ καὶ τὰ ἀναγνωστικὰ ἁπασῶν τῶν τάξεων ἐν τῷ συνόλῳ λαμβανόμενα θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἀποτελέσουν ἑνότητα ἀδιάσπαστον μέν, ἀλλὰ συνεχῶς εὐρυνομένην, ὥστε καὶ διὰ τῆς ἀναγνώσεως νὰ ἐπιδιώκεται ἐπιτυχῶς ἡ πραγματοποίησις τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς, τὸν ὁποῖον θέτει ἡ σήμερον παιδαγωγική, ἤτοι ἡ γένεσις προσωπικότητος. Τοιαύτην δ' ἑνότητα εἶναι *ἀδύνατον* νὰ κατορθώσῃ τις διὰ τοῦ συνήθως ἑνιαίου, ὡς λέγεται, περιεχομένου χάριν τῶν μαθητῶν ἐπίτηδες συντασσομένων ἀναγνωστικῶν. Ἡ τῶν τοιούτων ἀναγνωστικῶν ἑνότης εἶναι μόνον φαινομενική, ἄρα ψευδής.

5) Τὸ σύγχρονον ἀναγνωστικὸν πρέπει νὰ ἀναπτύσσῃ καὶ τὴν *φιλοπατρίαν*, ἀποφεῦγον ὅμως πᾶσαν ὑπερβολήν. Ἡ φιλοπατρία δὲν πρέπει νὰ ἀποβαίνῃ ὄργανον τοῦ ἀσπόνδου μίσους μεταξὺ τῶν λαῶν, ἀλλ' ὄργανον τῆς ἀνενδότου προασπίσεως τῆς πατρίδος καὶ τῶν εὐγενεστέρων ἰδιοτήτων τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος κατὰ πάσης ξένης ἐπιβολῆς· κάθε ἔθνος δύναται καὶ ὀφείλει νὰ ἀποτελῇ ἰδιαιτέραν προσωπικότητα καὶ νὰ ἀναπτύσσῃ ταύτην ἐντὸς τῆς γενικωτάτης προσωπικότητος, δηλαδὴ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει, τῆς ὁποίας ἐξ ἄλλου τὴν ἐπ' ἀγαθῷ ἐπίδρασιν ὀφείλει εὐγνωμόνως νὰ ἀποδέχεται. Κάθε ἔθνος μόνον καθ' ὅσον ἀναπτύσσει ἑαυτὸ ἐν τῷ γνησίῳ πολιτισμῷ συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Τοιοῦτο λοιπὸν πνεῦμα φιλοπατρίας πρέπει νὰ διέπῃ καὶ τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον.

6) Τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον ὀφείλει καὶ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτοῦ μορφῆς νὰ προάγῃ τὴν *καλαισθησίαν* τῶν μαθητῶν. Πρὸς τοῦτο μικρὰ κοσμήματα πρέπει νὰ κοσμοῦν τὸ περιθώριον, μικραὶ εἰκόνες νὰ τίθενται μεταξὺ τῶν ἐπὶ μέρους ἀναγνωσμάτων καὶ δὴ καὶ μεγαλύτεραι εἰκόνες ἐν ἀρχῇ ἑκάστης ὁμάδος ἀναγνωστικῶν τεμαχίων τιθέμεναι νὰ εἰσάγουν εἰς αὐτὴν τὸν ἀναγνώστην. Αἱ εἰκόνες δὲ αὗται συγγενεύουσι μὲν κατὰ τὸ περιεχόμενον μὲ τὴν ὁμάδα, ὡς εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ὁποίαν χρησιμεύουν, ἢ μὲ τὸ ἀναγνωστικὸν τεμάχιον πλησίον τοῦ ὁποίου κεῖνται, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδουν αὐτὸ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν. Παρ. χάριν δὲν πρέπει εἰς τὸ αὐτὸ ἀναγνωστικὸν καὶ εἰς τὴν αὐτὴν σελίδα νὰ συμπαρατίθενται τοῦ Γύζη ἡ εἰκὼν «Τὸ κρυφὸ σχολειό» καὶ τοῦ Πολέμη τὸ ὁμώνυμον ποίημα· διότι καὶ τὰ δύο ἔχουν ἐντελῶς τὸ αὐτὸ περιεχόμενον· διὰ τοῦτο πλησίον ἑκάστου ἐκ τῶν δύο τούτων καλλιτεχνημάτων πρέπει νὰ τίθεται ἕτερον σχολικὸν μέν, ἀλλ' οὐχὶ ὅλως τοῦ αὐτοῦ περιεχομένου· πλησίον λ. χ. τῆς εἰκόνος τοῦ Γύζη δύναται νὰ τεθῇ τὸ δημῶδες ποίημα «Φεγγαράκι μου λαμπρό». Αἱ εἰκόνες λοιπὸν τῶν ἀναγνωστικῶν πρέπει νὰ εἶναι συγγενεῖς μέν, ἀλλ' ἰδιαίτερα ἐν ταῖς λεπτομερείαις καλλιτεχνήματα, ἰσότιμα μὲ τὰ ἄλλα καλλιτεχνήματα τοῦ ἀναγνωστικοῦ, δηλαδὴ μὲ τὰ ἔμμετρα ἢ πεζὰ λογοτεχνήματα. Τοιαῦται εἰκόνες παρορμῶσαι εἰς ἰδιαιτέραν σιωπηρὰν ἐμβάθυνσιν καὶ ἀπόλαυσιν ἤθελον καταστήσει ἐπαγωγότερον τὸ ἀναγνωστικὸν παρὰ ἐὰν ἁπλῶς ἀντιγράφουν τὸ περιεχόμενον τῶν ἀναγνωστικῶν τεμαχίων.

7) Παρὰ τὰ γενικὰ ταῦτα ἀναγνωστικὰ βιβλία συνιστᾶται ὑπὸ πολλῶν καὶ ἡ εἰσαγωγὴ μικρῶν τομιδίων, εἰς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ περιλαμβάνωνται ἀναγνώσματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα, πρὸς καλλιέργειαν τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης. Διὰ τῶν ἀναγνωσμάτων τούτων πρέπει νὰ περιγράφεται ἐν ἐμμέτρῳ ἢ ἐν πεζῷ λόγῳ ἡ φύσις τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος, ὁ ἰδιαίτερος αὐτῆς χαρακτήρ, ὁ ἰδιαίτερος τρόπος τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων κτλ. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀγάπης τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον οὐδόλως βλάπτει τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν γενικὴν πατρίδα διὰ τῆς γενέσεως τοπικιστικοῦ πνεύματος, καθώς τις ἤθελε νομίσει, ἀρκεῖ μόνον τὰ ἀναγνώσματα ταῦτα νὰ ἀποτελοῦν μικρὸν μόνον μέρος τῆς ὅλης ἀναγνωστικῆς ὕλης καὶ νὰ μὴ περιέχουν ποτὲ μηδὲν τὸ δυνάμενον ἀμέσως ἢ ἐμμέσως νὰ προσβάλλῃ ἄλλο τι τοῦ ἔθνους μέρος ἢ τὸ σύνολον αὐτοῦ.

8) Ἡ *γλῶσσα* τῶν ἀναγνωστικῶν τεμαχίων πρέπει νὰ εἶναι ἁπλῆ καὶ εὔληπτος, ἀπὸ τάξεως δὲ εἰς τάξιν σταθερῶς νὰ ἀναπτύσσῃ τὴν γλῶσσαν τῶν μαθητῶν οὕτως, ὥστε νὰ γίνουν οὗτοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον κάτοχοι τῆς γλώσσης, διὰ τῆς ὁποίας ἐκφράζεται κυρίως ὁ σύγχρονος ἡμῶν πολιτισμός.

Ἐξ ὅσων ἐγράψαμεν ἀνωτέρω περὶ τῶν παιδαγωγικῶν ἀπαιτήσεων, τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ ἐκπληρώνῃ τὸ σύγχροναν ἀναγνωστικόν, εὐκόλως κατανοεῖ τις, νομίζομεν, ὅτι ἡ σύνταξις καλοῦ ἑλληνικοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου εἶναι ἔργον πολὺ δυσχερές, τὸ ὁποῖον δύνανται ἐπιτυχῶς νὰ φέρουν εἰς πέρας πολλοὶ συνεργαζόμενοι. Διότι τὸ καλὸν ἑλληνικὸν ἀναγνωστικὸν δύναται νὰ συνταχθῇ μόνον, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὁλόκληρος ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι σήμερον. Τὸ ἔργον λοιπὸν τοῦτο ἀπαιτεῖ βαθεῖαν καὶ εὐρεῖαν φιλολογικὴν κατάρτισιν, χάριν δὲ τῶν ἐκ τῶν παλαιοτέρων γλωσσικῶν μορφῶν μεταφράσεων καὶ λογοτεχνικὴν ἱκανότητα καὶ τρίτον χάριν τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκλογῆς καὶ παιδαγωγικὸν νοῦν. Τὸ λεγόμενον ὑπό τινων, ὅτι πρέπει *μόνη* ἡ *νεωτέρα* ἡμῶν λογοτεχνία νὰ παράσχῃ τὴν ὕλην τῶν ἀναγνωστικῶν, εἶναι κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ἀκατόρθωτον· διότι καὶ πτωχὴ εἶναι ἡ νεωτέρα ἡμῶν λογοτεχνία καὶ πολὺ ὀλίγα ἄξια εἰσαγωγῆς εἰς τὰ σχολεῖα παρέχει. Τῷ ὄντι δὲ μόνον ἀπερίσκεπτος ὑπερβολὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ γνώμη, ὅτι γενικῶς τὸ νεώτερον εἶναι καὶ τὸ καλύτερον. Τὸ καλὸν δύναται νὰ εὑρεθῇ καὶ μεταξὺ τῶν παλαιῶν καὶ μεταξὺ τῶν νεωτέρων· παρ' ἡμῖν δὲ μᾶλλον μεταξὺ τῶν παλαιοτέρων παρὰ μεταξὺ τῶν νεωτέρων· διότι ὁ σύγχρονος ἡμῶν πολιτισμός, οὗ μέρος καὶ ἡ λογοτεχνία, δὲν εἶναι ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένος, δὲν ἐμόρφωσεν ἰδιαίτερον χαρακτῆρα. Ἐκ τῶν νεωτέρων ἡμῶν λογοτεχνημάτων ἄξια περισσοτέρας ἢ μέχρι τοῦδε προσοχῆς καὶ εἰσαγωγῆς εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ εἶναι αἱ λαϊκαὶ παραδόσεις, εἴτε πατριωτικαὶ εἴτε θρησκευτικαὶ εἴτε οἱαιδήποτε εἶναι αὗται, ἐφ' ὅσον δὲν προσκρούουν εἰς τὴν ἠθικότητα. Ὡσαύτως τὰ λαϊκὰ παραμύθια, αἱ παροιμίαι, τὰ αἰνίγματα κλπ. Καλὸν δὲ μάλιστα, αἱ λαϊκαὶ παραδόσεις, ἐπειδὴ φέρουν γλωσσικὴν μορφὴν ποικίλην κατὰ τόπους καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον πολλάκις παραλλάσσουν νὰ παρατίθενται μετερρυθμισμέναι καί, εἰ δυνατόν, ἀνεπτυγμέναι εὐρύτερον. Τοῦτο δὲ οὐδὲν βλάπτει· διότι τὸ σχολεῖον δὲν εἶναι ἐπιστημονικὸν ἵδρυμα σκοπὸν ἔχον τὴν συλλογὴν τῶν λαϊκῶν τούτων δημιουργημάτων ὅσον τὸ δυνατὸν ἀκριβεστέρων, δίκην φωτογραφιῶν, ἀλλὰ μορφωτικόν.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὸ ζήτημα τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων παρ' ἡμῖν ἤθελεν εὕρει τὴν ἀρίστην δυνατὴν λύσιν, ἐὰν ὁμὰς ἀνθρώπων, ἔχουσα ὅσα ἀνωτέρω ἀνεγράψαμεν προσόντα, ἤθελε συνεργασθῇ ἐπὶ τῇ βάσει σαφῶς προδιαγεγραμμένου προγράμματος πρὸς σύνταξιν τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἀπὸ τῆς πρώτης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μέχρι τῆς ἀνωτάτης καὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ γυμνασίου.

Ἐν τέλει, εἰρήσθω, ὅτι ἀλλαχοῦ ἤρχισε νὰ ἐφαρμόζηται πρακτικῶς καὶ ἡ γνώμη τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου διὰ τομιδίων, τὰ ὁποῖα ἀγοράζονται ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, εἰς δὲ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἀποτελεῖται σύνολόν τι διῃρημένον εἰς δύο μεγάλα μέρη: εἰς τὸ γενικὸν καὶ εἰς τὸ εἰδικώτερον (τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος)· ἕκαστον δὲ πάλιν ἐκ τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς μικροτέρας ἑνότητας, καθ' ἃς εἴπομεν ἀνωτέρω (ἐν ἀριθμ. 4) ἀπόψεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Gaudig*, ἐν «Didaktische Präludien» S. 120 f. f. — *Krumbach und Siebert*, Geschichte und Kritik des deutschen Schullesebuchs, 1894 - 1896. — *Bünger*, Entwicklungsgeschichte des deutschen Schullesebuchs, 1898. — *Lüttge*, Lesebuch und Leseunterricht im Kampfe gegen die Schundliteratur, 1911. — *Rüttger*, Die Dieltung in der Volksschule, 1914. — *Heydner*, Das Lesebuch in der Volksschule, 1891 κ.τ.λ.

Σ. Μ. ΚΑΛΛΙΑΦΑΣ

ἀναγνωστικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἱκανός, ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ ἀναγινώσκῃ· ‖ ὁ ἀγαπῶν νὰ ἀναγινώσκῃ: «τὸ ἀναγνωστικὸν κοινόν»· ‖ τὸ θηλ. *ἀναγνωστική* ὡς οὐσιαστικὸν κατὰ παράλειψιν τοῦ *τέχνη*· ἡ περὶ

Digitized by Google

τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀναγνώσεως τέχνη· || τὸ οὐδ. ἀναγνωστικὸν (βλ. λ.) ὡς οὐσιαστικὸν κατὰ παράλειψιν τοῦ *βιβλίον*. — Ἐπίρρ. *ἀναγνωστικῶς*.

— ἀναγνωστικὴ *ἡλικία* καὶ *ἀναγνωστικὸν περιεχόμενον*· βλ. λ. ἀνάγνωσις [*Ψυχολ.*].

— «Ἀναγνωστικὴ *Ἑταιρεία Κερκύρας*». Ὁ φιλόσοφος Πέτρος Ἀρχιμήδης Ἀρμένης Βράϊλας, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐν Βονωνίᾳ, Γενεύῃ, καὶ Παρισίοις, ἔνθα ἔλαβε τὸ δίπλωμα τοῦ νομοδιδάκτορος, ἐπανελθὼν εἰς Κέρκυραν τῷ 1835 συνέλαβε τὴν ἰδέαν, μετ' ἄλλων λογίων συμπολιτῶν του, νὰ ἱδρύσῃ φιλολογικὴν λέσχην. Οὕτω τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1836 ἱδρύθη ἡ Ἀναγνωστικὴ Ἑταιρεία Κερκύρας ἀποσκοποῦσα τὴν παροχὴν εἰς τὰ μέλη της μέσων πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ ψυχαγωγίας διὰ βιβλίων, περιοδικῶν, διαλέξεων κττ. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἀναγνωστικῆς Ἑταιρείας ἀριθμεῖ ἄνω τῶν 5,000 ἐκλεκτῶν τόμων καὶ ἔχει πλουσίαν συλλογὴν εὐρωπαϊκῶν πολιτικῶν ἐφημερίδων καὶ ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν. (Πρβλ. *Βροκίνη Λαυρεντίου*, Βιογραφικὰ σχεδιάρια τομ. α' 1877.) π. θ. στεριωτης

Σφραγὶς τῆς Ἀναγνωστικῆς Ἑταιρείας Κερκύρας.

Ἀναγνωστόπουλος, Ἀθανάσιος. Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς ἐν Ἀγουλινίτζῃ τῷ 1795. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἔλαβε δίπλωμα χιλιαρχίας ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως Κουντουριώτη. Κατόπιν διωρίζετο εἰς ἀστυνομικὰς θέσεις ἐν Πελοποννήσῳ. Ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν μαρτύρων τῆς κατηγορίας, κατὰ τὴν δίκην τοῦ Κολοκοτρώνη τῷ 1834, φαίνεται δὲ ὅτι ὑπῆρξεν ὄργανον ἐκδικήσεων. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναγνωστόπουλος, *Ἀναγνώστης*.** Ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Φωτάκον, ὡς τουρκόφιλος προεστὼς τοῦ Ἀχλαδοκάμπου. Πράγματι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐπεδίωκε νὰ μὴ ἐκθέσῃ τὸ χωρίον του, διὰ τοῦτο δὲ καὶ κατὰ τὴν ἔκρηξιν αὐτῆς ἔκρυψε παρ' αὐτῷ δύο σημαίνοντας Τούρκους, ἐλπίζων νὰ τοὺς χρησιμοποιήσῃ ἐν καιρῷ. Πράγματι μόλις ἐγνώσθη ὅτι, νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος κατέρχεται διὰ Κορίνθου καὶ Ἄργους ὁ Κεχαγιᾶς Μουσταφᾶ μπέης μὲ χιλιάδας Ἀλβανῶν ἱππέων, ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τοὺς εὐγνωμονοῦντας διὰ τὴν σωτηρίαν Τούρκους καὶ ἀπέσπασεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ μὴ διέλθῃ διὰ τοῦ Ἀχλαδοκάμπου. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως πεντακόσιοι Τοῦρκοι τῆς Τριπόλεως κατερχόμενοι εἰς Ἄργος, δῆθεν διὰ νὰ προϋπαντήσουν τὸν Κεχαγιᾶν, πράγματι ὅμως διὰ νὰ μεταφέρουν εἰς Ναύπλιον, ὡς εἰς ἀσφαλέστερον τόπον, τὰ κοσμήματά των, ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ Ἀχλαδοκάμπου, καὶ καταδιώξαντες τὸν προεστῶτα Ἀναγνωστόπουλον, μικροῦ δεῖν νὰ τὸν φονεύσουν. Ἔκτοτε, ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὸν Ἀγῶνα, διακριθεὶς δὲ διὰ τὴν σύνεσίν του καὶ τὴν γενναιοψυχίαν, ἀπέθανεν ἐκ τῶν κακουχιῶν, κατὰ τὰς ἐπὶ Ἰμπραὴμ περιπετείας τῆς κωμοπόλεώς του. Γ. Δ. Κ.

—**Ἀναγνωστόπουλος, *Ἀναστάσιος*.** Κοινῶς *Τάσιος* καλούμενος. Ἀγωνιστής, ὅστις διεκρίθη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἐπαναστάσεως, προήχθη τῷ 1823 εἰς ὑποχιλίαρχον καὶ ἐφονεύθη κατὰ τὸν Ἐμφύλιον πόλεμον ὑπὸ ἀνδρῶν τοῦ Καραϊσκάκη. Γ. Δ. Κ.

—**Ἀναγνωστόπουλος, *Βασίλειος*.** Ἀγωνιστὴς ἐκ Γορτυνίας. Ἀναφέρεται ὡς ἓν ἀπὸ τὰ πρωτοπαλλήκαρα τοῦ Κολοκοτρώνη, συγχέεται ὅμως μετ' ἄλλων ὁμωνύμων του. Γ. Δ. Κ.

—**Ἀναγνωστόπουλος, *Γεώργιος*.** Ἐγεννήθη τῷ 1884 ἐν Παπίγκῳ τῆς ἐπαρχίας Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου, ἔγγονος τοῦ ἐν Ἀμερικῇ διαπρέψαντος ὁμογενοῦς Μιχαὴλ Ἀναγνωστοπούλου (βλ. λ.). Διπλωματοῦχος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἔτυχεν εὐρυτέρων γλωσσολογικῶν καὶ φιλολογικῶν σπουδῶν ἐν Σορβόννῃ καὶ ἐν École des Hautes Études τῶν Παρισίων καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βασιλείας. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς γυμνασίων, εἶτα ἐπὶ πενταετίαν συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς ἑλλην. γλώσσης, τῷ δὲ 1927 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν ὡς διάδοχος τοῦ καθηγητοῦ Γ. Χατζιδάκι.

Ἐπιστημονικὰ αὐτοῦ δημοσιεύματα:

Α') *Λαογραφικά:* Διάφοροι λαογραφικαὶ συλλογαὶ καὶ πραγματεῖαι δημοσιευθεῖσαι εἰς τὴν «Λαογραφίαν» (τόμ. Γ', Ε', Η') εἰς τὰ «Κυπριακὰ χρονικά» (1924 τεῦχ. Α' καὶ Β') καὶ εἰς τὰ «Ἠπειρωτικὰ χρονικά» (τόμ. Α').

Β') *Γλωσσολογικά:* 1) Σχετικὰ μὲ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὁποῖα εἶναι τὰ ἀξιολογώτατα αὐτοῦ ἔργα: «Συμβολὴ πρώτη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, περὶ τοῦ ἄρθρου» (Ἀθηνᾶ τόμ. ΛΔ'), «Περὶ τῆς γλώσσης τῶν κωμῳδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους» (αὐτ. τόμ. ΛϚ'), «Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων» (Ἀθῆναι 1924). 2) Σχετικὰ μὲ τὴν νέαν ἑλληνικήν: «Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου» (Θεσσαλονίκη 1916), «Περὶ τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ ἀντωνυμιῶν εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ Ζαγορίου» (ἐν τῷ «Ἀφιερώματι εἰς Γ. Χατζιδάκιν»), «Περὶ τοῦ ῥήματος ἐν τῇ ἐν Ἠπείρῳ ὁμιλουμένῃ» (Ἀθηνᾶ τόμ. ΛϚ'), «Τὰ νεοελληνικὰ ἀνθρωπωνυμικά» (Λαογραφία τόμ. Ζ'), «Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς Κυπρίας διαλέκτου» (Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τόμ. Ϛ'), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογίαν» (Ἐπετηρὶς Βυζαντ. σπουδῶν τόμ. Α'), «Περὶ τῆς γλωσσικῆς ἐπιδράσεως τῆς Βενετίας εἰς τὰς ὑπ' αὐτῆς καταληφθείσας χώρας» (αὐτ. τόμ. Β'), «Ἐτυμολογικά» (ἐν Byzant. Neugriech. Jahrbücher τόμ. V), «Περὶ τῆς Κρητικῆς διαλέκτου» (Ἀθηνᾶ τόμ. ΛΗ'), «Tsakonische Grammatik» (Berlin—Athen 1926). 3) Σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς γλωσσολογίας: «Σύντομος ἱστορία τῶν γλωσσικῶν μελετῶν» (Ἀθηνᾶ τόμ. ΛΘ'). Πλὴν τούτων ἔγραψε βιβλιογραφίας καὶ ἄρθρα εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας.

Συνεργάτης τῆς «Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείας». Σ. Τ.

—**Ἀναγνωστόπουλος, *Δημήτριος*.** Ἀγωνιστὴς ἐκ Λακεδαίμονος. Κατήρτισε σῶμα καὶ ὑπηρέτησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα, κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς μπουλουκτσῆς, τῷ δὲ 1825 ὡς χιλίαρχος τῆς Κυβερνήσεως. Κατεδίωξε τοὺς ἀντάρτας. Εἰδικῶς εἶχεν ἀνατεθῆ αὐτῷ ἡ καταδίωξις τοῦ Ἀνδρέα Ζαΐμη. Λέγεται δὲ ὅτι ἐπίτηδες ἐβράδυνε, διὰ νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς αὐτὸν νὰ φύγῃ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν, κατετάχθη εἰς τὴν τετάρτην τάξιν τῆς Φάλαγγος καὶ ἐπροικοδοτήθη ὑπολοχαγός. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναγνωστόπουλος, *Ἠλίας*.** Ἀγωνιστὴς ἐκ Γερακίου τῆς Λακεδαίμονος ὅστις, ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συγχωρίων του, περιήρχετο τὰ διάφορα στρατόπεδα καὶ συνειργάζετο μετ' αὐτῶν, ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς. Τῷ 1832, ἠγωνίσθη νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν, σαλευθεῖσαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. Περιληφθεὶς εἰς τὴν Φάλαγγα ὡς ἀνθυπολοχαγός, μόλις τῷ 1845, εἰς μεγάλην ἡλικίαν ἐγένετο ὑπολοχαγὸς καὶ ἔλαβε τὸ σιδηροῦν νομισματόσημον. Γ. Δ. Κ.

—**Ἀναγνωστόπουλος, *Θεόδωρος*.** Ἐλέγετο κοινῶς καὶ *Σκαλτσᾶς*, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν ἀρχηγοῦ του. Παλαιὸς Κλέφτης καὶ κατόπιν Ἀγωνιστὴς ἐκ Λιδωρικίου. Διεκρίνετο διὰ τὴν ταχύτητά του. Κατὰ τὸν Ἐμφύλιον πόλεμον ἐφάνη τόσον δραστήριος, ὥστε διωρίσθη χιλίαρχος. Τῷ 1826 ὅμως, δυσαρεστηθείς, ἀπεχώρησε καὶ ἐπὶ δύο ἔτη οὐδεμιᾶς μετέσχεν ἐπιχειρήσεως κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Τῷ 1828 ὅμως, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, ἐπανέλαβε τὴν θέσιν του εἰς τὸ στράτευμα, ἐτραυματίσθη ἐπανειλημμένως καὶ ὑπηρέτησε μέχρι τέλους τοῦ Ἀγῶνος. Περιελήφθη εἰς τὴν πέμπτην τάξιν τῆς ἐνεργοῦ Φάλαγγος. Γ. Δ. Κ

— **Ἀναγνωστόπουλος, *Ἰωάννης*, ἢ *Κριεκούκης*.** Ἀγωνιστὴς καταγόμενος ἐκ πλουσίας οἰκογενείας τοῦ ἐν Ἠλείᾳ Κριεκουκίου. Ὑπηρέτησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα, ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν περιελήφθη εἰς τὴν ἐνεργὸν Φάλαγγα, εἰς τὴν πέμπτην τάξιν. Κατὰ τὴν συνέλευσιν τοῦ 1843 ἐστάλη πληρεξούσιος καὶ ἔλαβε ζωηρὸν μέρος εἰς τὰς συζητήσεις τὰς ἀφορώσας τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀκτημόνων Ἀγωνιστῶν τοῦ 1821. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναγνωστόπουλος, *Κωνσταντῖνος*.** Ἀγωνιστὴς ἐκ Καρυταίνης. Ἠκολούθησεν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην καὶ κατόπιν τοὺς υἱούς του Πάνον καὶ Γενναῖον. Ἰδίως διεκρίθη διὰ τὴν περίσκεψίν του κατὰ τὸν κλεφτοπόλεμον ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἰμπραήμ. Μετὰ ταῦτα ἀφωσιώθη εἰς τὸν Γενναῖον Κολοκοτρώνην ἀπὸ τοῦ ὁποίου δὲν ἀπεχωρίσθη μέχρι τοῦ θανάτου του. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναγνωστόπουλος, *Μιχαήλ*.** Ἐγεννήθη ἐν Παπίγκῳ τῆς ἐπαρχίας Ζαγορίου (τῆς Ἠπείρου) τῇ 7ῃ Νοεμβρίου 1837. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν του εἰς τὴν Ζωσιμαίαν Σχολὴν τῶν Ἰωαννίνων ἐνεγράφη τῷ 1856 εἰς τὴν φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τῷ δὲ 1861 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα. Ἡ κατὰ τὰ ἔτη τῶν σπουδῶν του καὶ κυρίως κατὰ τὰ τέλη αὐτῶν ὅλως ἀνώμαλος πολιτικὴ κατάστασις, ἡ ἔξαψις καὶ ὁ ἀναβρασμὸς τῶν πνευμάτων, ἡ ἐγκυμονουμένη κατὰ τοῦ Ὄθωνος καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπανάστασις κτλ. ὑπηγόρευσαν εἰς τὴν ζωηρὰν καὶ φιλελευθέραν ψυχὴν τοῦ νεαροῦ διδάκτορος νὰ ἀφήσῃ προσωρινῶς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων συγγραφέων—τοὺς ὁποίους καθ' ὅλον τὸν βίον του δὲν ἔπαυε νὰ συνιστᾷ ἐνθέρμως ὡς ἄριστον καὶ στερεὸν θεμέλιον τῆς καλῆς μορφώσεως, ὡς ἀπαραίτητον ὄργανον ἐξευγενίσεως τοῦ ἤθους καὶ διαπλάσεως χρηστοῦ καὶ γενναιόφρονος καὶ ἑλληνοπρεποῦς χαρακτῆρος— καὶ νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Οὕτω προσελήφθη εἰς ἡλικίαν 24 ἐτῶν ὡς ἀρχισυντάκτης εἰς τὴν σοβαρωτέραν ἡμερησίαν ἐφημερίδα τῆς ἐποχῆς του, τὸν «Ἐθνοφύλακα» (τῷ 1861). Διὰ τῆς δριμείας ἀρθρογραφίας καὶ τῆς ἀμειλίκτου πολεμικῆς του οὐχὶ μόνον κατὰ τῆς πολιτικῆς ἀκολασίας, τῆς ὁσημέραι ὀγκουμένης ἀναρχίας καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐξαρθρώσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ τότε καθεστῶτος προὐκάλεσε τὴν ἐπὶ ἐξυβρίσει τοῦ βασιλέως Ὄθωνος καταδίκην του εἰς ἑξάμηνον φυλάκισιν. Μετὰ τὴν ὀλίγον κατόπιν ἐπελθοῦσαν ἔξωσιν τοῦ πρώτου βασιλέως ἀπεφυλακίσθη καὶ ἐξηκολούθησε τὴν δημοσιογραφικὴν δρᾶσίν του.

Τῷ 1867 ἀνεχώρησεν εἰς Ἀμερικὴν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ μεγάλου φιλέλληνος *Σαμουὴλ Χάου* (Samuel Howe), διευθυντοῦ τοῦ περιφήμου Ἰνστιτούτου τῶν τυφλῶν «Perkins», ἐν Βοστώνῃ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὅστις εἶχε γνωρίσει καὶ ἐκτιμήσει τὸν Ἀναγνωστόπουλον ἐν Ἑλλάδι ὡς ἀρχηγὸς φιλανθρωπικῆς ἀποστολῆς πρὸς περίθαλψιν τῶν ἐκ Κρήτης προσφύγων κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Βοστώνῃ προσελήφθη ὡς προσωρινὸς καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς φιλολογίας εἰς τὸ μνημονευθὲν Ἰνστιτοῦτον Perkins. Ἡ ἐν αὐτῷ εὐδοκίμησίς του συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ προσφερθῇ εἰς αὐτὸν ἡ ἕδρα τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας εἴς τι τῶν Πανεπιστημίων τῆς Δ. Ἀμερικῆς, τὴν ὁποίαν δὲν ἐδέχθη. Τῷ 1870 ἦλθεν εἰς δεύτερον γάμον μὲ τὴν ὡραίαν καὶ ἐκτάκτου μορφώσεως θυγατέρα τοῦ Σαμουὴλ Χάου Ἰουλίαν, τῷ δὲ 1876—ἀσθενήσαντος σοβαρῶς τοῦ Χάου—διωρίσθη ἀναπληρωτής του ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ Ἰνστιτούτου Perkins. Τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἀποθανόντος τοῦ διασήμου φιλέλληνος, ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ῥηθέντος Ἰνστιτούτου ὁριστικὸς διάδοχός του ἐν τῇ διευθύνσει αὐτοῦ.

Ἡ εἰς τὴν διοίκησιν ἀνωτάτου καὶ παγκοσμίου φήμης ἐκπαιδευτικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ ἱδρύματος ἀνύψωσις ἀνδρὸς ξένου, καὶ μάλιστα ξένης ὑπηκοότητος—ὁ Ἀναγνωστόπουλος διετήρησε ζηλοτύπως μέχρις ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του τὴν ἑλληνικήν του ἰθαγένειαν—, ἡ ἐκλογὴ καὶ προτίμησίς του μεταξὺ πολλῶν καὶ διακεκριμένων τυφλολόγων τῆς Ἀμερικῆς διὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μεγαλυτέρου τυφλοκομικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ κόσμου μαρτυρεῖ, πόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἐκτίμησις διὰ τῆς ὁποίας περιεβάλλετο ἐν Ἀμερικῇ ὁ Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλος—ἢ *Ἀνάγνος*, ὅπως ἐκαλεῖτο ἐπὶ τὸ συντομώτερον ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν— καὶ πόσον εἶχε διακριθῆ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν εἴτε ὡς ἁπλοῦς καθηγητὴς εἴτε ὡς ἀναπληρωτὴς τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου.

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος δὲν περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ ἀκολουθήσῃ ἐν ταῖς γενικαῖς γραμμαῖς τὸν Χάου ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ Ἱδρύματος· ἐπήνεγκε πολλὰς καὶ σπουδαίας καινοτομίας εἰς τὸ ἐν χρήσει διὰ τοὺς τυφλοὺς καὶ κωφαλάλους ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὁποίου ἐξέθηκεν εἰς τὸ σύγγραμμά του «Education of the blind. Historical sketch of its origin, rise and programm» (Boston 1882). Κατ' αὐτὸ ἐξεπαιδεύθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου μὲ θαυμαστὰ τῷόντι ἀποτελέσματα πλεῖστοι μαθηταὶ καὶ μαθήτριαί του, ἐκ τῶν ὁποίων γνωστότεροι εἶναι ὁ Θωμᾶς Stringer, ἡ Edith Thomas, ἡ Ἐλισάβετ Robin, ἡ Cora Adelia Crocker, ἡ Nellie Winitzky καὶ πρὸ πάντων ἡ περιώνυμος τυφλοκωφάλαλος Ἑλένη Keller, ἡ ὁποία ἀνεδείχθη πολὺ ὑπερτέρα τῆς περιφήμου μαθητρίας τοῦ Χάου Laura Brigman. Πρὸς ἀρτιωτέραν καὶ συστηματικωτέραν ἐκπαίδευσιν τῶν τυφλῶν σπουδαστῶν ἵδρυσεν ὁ Ἀναγνωστόπουλος καὶ προπαιδευτικὴν Σχολήν. Τὰ τῆς ἱδρύσεώς της καὶ τῆς ἐν αὐτῇ διδασκαλίας ἐξέθηκεν εἰς τὸ βιβλίον του: «Kindergarten and primary school for the blind» (Boston 1886). Πλὴν τούτων ἵδρυσεν ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ μέγα τυπογραφεῖον πρὸς δημοσίευσιν εἰδικῶν διὰ τοὺς τυφλοὺς διδακτικῶν βιβλίων μὲ ἔκτυπα στοιχεῖα, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτυπώθησαν μέχρι τοῦδε πάμπολλα ἐπιστημονικὰ καὶ μουσικὰ βιβλία πρὸς χρῆσιν τῶν τυφλοκωφαλάλων σπουδαστῶν· ἵδρυσεν ἐπίσης μεγάλην Βιβλιοθήκην, ἡ ὁποία εἶναι ἤδη ἡ πρώτη ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τὸ εἶδός της, καὶ ἐπλούτισε τὴν σχολὴν μὲ πλεῖστα καὶ σπάνια διδακτικὰ διὰ τοὺς τυφλοὺς ὄργανα. Τὰς ἐπιφερομένας ἑκάστοτε μεταρρυθμίσεις καὶ τελειοποιήσεις εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα καὶ τὰς ἐξ αὐτῶν ἐπιτυγχανομένας προόδους ἐξέθετε τακτικῶς εἰς τὴν «Ἐπετηρίδα» τοῦ Ἰνστιτούτου («Annual Report of the trustees of the Perkins Institution and Massachusetts school for the blind»). Οὕτω τὸ ὑπ' αὐτοῦ διευθυνόμενον ἵδρυμα ἀνυψώθη εἰς τὸ πρῶτον ἐν τῷ κόσμῳ Ἰνστιτοῦτον τυφλῶν, ὑπέρτερον κατὰ πολὺ τῶν ἰσοτίμων Σχολῶν τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γερμανίας καὶ ἄλλων πολιτισμένων χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς. Κατόπιν τούτων ἦτο δικαία ἀναγνώρισις ἐξόχου ἐπιστημονικῆς καὶ φιλανθρωπικῆς δράσεως καὶ ἀπονομὴ δικαίας τιμῆς εἰς τὸν Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλον ἡ ὑπὸ τῆς ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως ἀνάθεσις εἰς αὐτὸν τῆς ἐντολῆς, ὅπως τὴν ἀντιπροσωπεύσῃ εἰς τὸ ἐν

Digitized by Google

Παρισίοις τῷ 1900 συγκληθὲν Διεθνὲς Συνέδριον τῶν καθηγητῶν καὶ φίλων τῶν τυφλῶν, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐξελέγη καὶ ἀντιπρόεδρος—τῆς προεδρείας προσενεχθείσης τιμῆς ἕνεκεν εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς φιλοξενούσης τὸ συνέδριον χώρας, τῆς Γαλλίας. Κατ' αὐτὸ ὁ Μ. Ἀναγνωστόπουλος ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος εἰς τὰς συζητήσεις καὶ διὰ τῶν ἀνακοινώσεων καὶ εἰσηγήσεών του παρέσχε πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὸ ἔργον καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ Συνεδρίου.

Ἀλλ' ἡ ἐν Ἀμερικῇ ἐγκατάστασις καὶ δρᾶσις τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρός, ὄχι μόνον δὲν ἐμείωσε τὸ πρὸς τὴν πατρίδα του ἐνδιαφέρον, ἀλλ' ὅλως τοὐναντίον τὸ ἐνίσχυσε καὶ τὸ κατέστησε περισσότερον γόνιμον καὶ ἀποτελεσματικόν. Ὁ δήμαρχος τῆς Βοστώνης Fitzgerald κατὰ τὸ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τελεσθὲν τῷ 1906 μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀποθανόντος ἐν Ρουμανίᾳ Μ. Ἀναγνωστοπούλου ἀνέφερεν ὡς τὸ κάλλιστον ἐγκώμιόν του τὸ ὅτι οὗτος «ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν διαμείνας ἐν Βοστώνῃ οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ εἶναι Ἕλλην». Καὶ πράγματι καὶ τὴν γενέτειράν του, τὸ χωρίον Πάπιγκον, ἐπανειλημμένως εὐηργέτησε καὶ τὴν Ἤπειρον ὁλόκληρον καὶ ἰδίᾳ τὸν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνισμόν. Τῷ 1900 κατέθεσεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν 5000 λίρας στερλίνας πρὸς ἵδρυσιν τῶν *Καλλινείων* Σχολείων τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του (πρὸς τιμὴν τῆς μητρός του *Καλλίνας*), διὰ δὲ τῆς διαθήκης του ἐκληροδότησεν εἰς αὐτὰ ἄλλας 40000 δολλαρίων καὶ τὴν βιβλιοθήκην του. Διὰ τῆς διαθήκης του ὡσαύτως ὥρισε 200000 δολλαρίων πρὸς ἵδρυσιν προτύπου Γυμνασίου ἔν τινι πόλει τῆς Ἠπείρου, ἥτις ἤθελε κριθῆ προσφυεστέρα εἰς τὰς ἐκπαιδευτικὰς καὶ ἐθνικὰς ἀνάγκας τῆς χώρας. Ἡ Σχολὴ αὕτη ἱδρύθη πρό τινων ἐτῶν ἐν Κονίτσῃ, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀειμνήστου ἱδρυτοῦ της ἔλαβε τὴν μορφὴν στοιχειώδους γεωπονικῆς Σχολῆς. Πρὸς τόνωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος καὶ περίσωσιν τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνισμοῦ ἵδρυσεν ἐν Βοστώνῃ τῷ 1904 πανελλήνιον σύνδεσμον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*Ἐθνικὴ Ἕνωσις*», τῆς ὁποίας ἐξελέγη πρόεδρος. Σκοπός της — κατὰ τὴν προκήρυξιν τὴν δημοσιευθεῖσαν πρὸ τῆς συμπήξεώς της καὶ συνταχθεῖσαν παρὰ τοῦ ἰδίου — ἦτο «νὰ ἀναζωπυρήσῃ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα παρὰ τοῖς ἐν τῇ Ἀμερικανικῇ συμπολιτείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ Ἕλλησιν, νὰ ἐπιρρώσῃ καὶ κρατύνῃ τὸ αἴσθημα τῆς φιλοπατρίας των, νὰ συγκεντρώσῃ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν ἐν παντὶ ζητήματι ἀφορῶντι εἰς τὴν ὑπεράσπισιν των ἐθνικῶν ἡμῶν δικαιωμάτων.... νὰ διοργανώσῃ καὶ συνενώσῃ τὰς διεσκορπισμένας δυνάμεις (τοῦ ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἀλλαχοῦ Ἑλληνισμοῦ)... κ. λ. π.». Ἐκ παραλλήλου εἰργάζετο διὰ τὴν ἵδρυσιν κοινοτήτων τῶν κατὰ πόλεις παρεπιδημούντων ὁμογενῶν — ἐκ τῆς ἑνώσεως καὶ συνεργασίας τῶν ὁποίων θὰ ἀπετελεῖτο ἡ «*Ἐθνικὴ Ἕνωσις*», τρόπον τινὰ ὁμοσπονδία τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνικῶν κοινοτήτων. Ἐκ τῶν πρώτων ἵδρυσε τὴν κοινότητα τῆς Βοστώνης, τῆς ὁποίας ἐξελέγη Πρόεδρος καὶ διὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς ὁποίας συνεισέφερε γενναῖον ποσόν.

Ἀλλὰ τὴν μεγάλην ταύτην καὶ ἐθνικωτάτην δρᾶσίν του ἀνέκοψεν ὁ δύο μόλις ἔτη μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς *Ἐθνικῆς Ἑνώσεως* ἐπελθὼν θάνατός του ἐν Τούρνῳ Σεβερίνῳ τῆς Ρουμανίας, ὅπου εἶχε μεταβῆ πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐν αὐτῷ παρεπιδημούντων συμπατριωτῶν του. Πόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἐθνικὴ ἀπώλεια ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ἀνωτέρω μέγα ἔργον του διεκόπτετο ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ του, τὸ ἀπέδειξεν ἡ κατόπιν τύχη τῆς *Ἐθνικῆς Ἑνώσεως*. Πόση δὲ ἦτο ἡ ἐκ τοῦ θανάτου του ζημία τῆς περὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τυφλῶν καὶ κωφαλάλων ἐπιστήμης, μαρτυρεῖ ὁ διευθυντὴς τῆς ἐν Βαλτιμόρῃ Σχολῆς τυφλῶν John Bledsoe, ὅστις τῷ 1906 ἔγραφε: «Νομίζω ὅτι ὁ κλάδος μας ἔχασε τὸν μεγαλύτερόν του ἀντιπρόσωπον (its greatest representative), καὶ ὁ κόσμος ἕνα τῶν μεγαλυτέρων φιλανθρώπων του (the world one of its greatest philanthropists)».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ «*Michael Anagnos*», Boston 1907 (ἐπιμνημόσυνον τεῦχος ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Perkins). - *Φ. Παρασκευαΐδου*, Σαμουὴλ Χάου — Μιχαὴλ Ἀνάγνος. Ἀθῆναι 1892. — *Δ. καὶ Γ. Π. Ἀναγνωστοπούλου*, Ὁ Μιχαὴλ Ἀναγνωστόπουλος (ἢ Ἀνάγνος). Ἀθῆναι 19:3.

Γ. Π. Α.

— **Ἀναγνωστόπουλος**, *Παναγιώτης (ὁ Φιλικός)*. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν κυριωτέρων συναρχηγῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας. Ἡ πληροφορία τοῦ Γούδα ὅτι ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐν Ἀνδριτσαίνῃ δὲν εἶναι ἄλλοθεν ἐξηκριβωμένη. Πάντως ὅταν ὁ Ἀναγνωστόπουλος, ὑπάλληλος ὢν τοῦ ἐν Ὀδησσῷ ἐμπορικοῦ καταστήματος τοῦ Ἀθανασίου Σάκαρη, ἐμυήθη, ἀρχομένου τοῦ 1816, ὑπὸ τοῦ Σκουφᾶ δὲν ἦτο 15 ἐτῶν, ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερος τὴν ἡλικίαν. Τῷ 1818 οἱ γονεῖς του καὶ οἱ συγγενεῖς διέμενον πλησίον τῆς Σμύρνης, φυγόντες ἄγνωστον πότε ἐξ Ἀνδριτσαίνης, ὅπου βραδύτερον ἐπανῆλθον οἱ ἀδελφοί του. Ἡ οἰκογένειά του δὲν φαίνεται ἐκ τῶν εὐπόρων τῆς Ἀνδριτσαίνης, διότι ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἠναγκάζετο νὰ βοηθῇ ὑλικῶς τοὺς οἰκείους του μέχρι τοῦ 1854 ὅτε ἀπέθανε. Τοῦτο δὲ εἶναι πρὸς τιμήν του, διότι, ὡς γνήσιον Μωραΐτόπουλον, ἐκ μικρῶν καὶ ταπεινῶν ὁρμηθείς, κατέστη εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων καὶ ἱστορικωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐθνεγερσίας.

Εὐθὺς ἀπὸ τῆς μυήσεώς του ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐπέσυρεν ἀμέριστον τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Σκουφᾶ καὶ κατέλαβε σημαίνουσαν θέσιν ἐν τῇ Φιλικῇ Ἑταιρίᾳ. Κατὰ τὸν Φιλήμονα, βλέπων οὗτος τὸν παράτολμον ἐνθουσιασμὸν τοῦ Σκουφᾶ τὸν συνεβούλευε νὰ καταστείλῃ τὴν τόλμην του, φοβούμενος ὅτι αὕτη θ' ἀποβῇ ὀλεθρία εἰς τὸ Ἔθνος, μὴ ἔχον τότε ἐπαρκεῖς δυνάμεις νὰ πολεμήσῃ τὸν Τοῦρκον. Ὁ ἐνθουσιασμὸς ὅμως τοῦ Σκουφᾶ ηὔξανε ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἀναγνωστοπούλου καὶ ἀπὸ τὰς δυστροπίας τῆς τύχης.

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος δὲν ἔμενε διαρκῶς ἐν Ὀδησσῷ, καθόσον ὁ προϊστάμενός του Ἀθ. Σάκαρης εἶχε συνεταιρικὸν κατάστημα μετὰ τοῦ Ἀδριανοῦ εἰς τὸ Ἰσμαήλιον καὶ τὸν ἠνάγκαζε τῷ 1816 καὶ 1817 νὰ μεταβαίνῃ εἰς Βεσσαραβίαν πρὸς τακτοποίησιν τῶν ἐμπορικῶν του ὑποθέσεων καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συνεταίρου. Τούτου ἕνεκα ὁ Ἀναγνωστόπουλος δὲν παρέστη τῷ 1816 οὔτε κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Γαλάτη ἐξ Ἰθάκης εἰς Ὀδησσόν, οὔτε κατὰ τὴν δίοδον ἐκεῖθεν τοῦ Γαζῆ, οὔτε κατὰ τὴν κάθοδον ἐκ Μόσχας τοῦ Τσακάλωφ, οὓς συνεπῶς δὲν ἐγνώρισεν. Ὡς ἐξακριβοῦται ἤδη, ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐπανῆλθεν ἐξ Ἰσμαηλίου καὶ ἔμεινεν ὁριστικῶς εἰς Ὀδησσὸν μόλις τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1817, τότε δὲ ἐπληροφορήθη παρὰ τοῦ Σκουφᾶ τὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας εὕρισκεν ἡ Ἑταιρία καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῶν περιπετειῶν τοῦ Γαλάτη. Ὁ Ξάνθος ἐκάλεσε τότε τὸν Σκουφᾶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα μετὰ τοῦ Τσακάλωφ κανονίσουν οἱ τρεῖς πρωτεργάται τὴν μέλλουσαν πορείαν των. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἔφθασεν εἰς Ὀδησσὸν ὁ Ἀναγνωσταρᾶς μετὰ τοῦ Χρυσοσπάθη καὶ Δημητροπούλου, ἐξ ὧν ὁ μὲν Σκουφᾶς κατήχησε πρῶτον τὸν Χρυσοσπάθην, ὁ δὲ Ἀναγνωστόπουλος τὴν 25 Ὀκτωβρίου τὸν Ἀναγνωσταρᾶν καὶ τὴν 14 Νοεμβρίου τὸν Δημητρόπουλον, μεθ' ὃ ἀπῆλθε καὶ πάλιν εἰς Ἰσμαήλιον δι' ἐμπορικοὺς λόγους. Ἔσπευσεν ὅμως τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1818 ἐκεῖ καὶ ὁ Σκουφᾶς, μετὰ τὸν φόνον τοῦ Καραγιώργη ἐν Σερβίᾳ, καὶ μεταβὰς μετὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου εἰς Κισνόβιον τὸν ἔστειλε κατόπιν εἰς Ἰάσιον τῆς Μολδαυΐας, ὅπου αὐτὸς ἐξηκολούθησε κατὰ τὸν κώδικα τῶν Φιλικῶν τὰς κατηχήσεις, ἐπεστάτησε δὲ καὶ εἰς τὴν ἔναρξιν διαπραγματεύσεων μετὰ τοῦ Μιλόσχη τῆς Σερβίας, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν Λεβέντη, Νέγρη καὶ Γεωργάκη Ὀλυμπίου, οἵτινες ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς κινήσεως τῶν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις Φιλικῶν.

Αἴφνης ἐγνώσθη ὅτι ληγουσῶν τῶν ἐν Βαρσοβίᾳ ἐργασιῶν τῆς Διαίτης θὰ κατήρχετο ὁ Τσάρος μετὰ τοῦ Καποδιστρια εἰς Κισνόβιον καὶ ὅτι ἐκεῖθεν δι' Ὀδησσοῦ θὰ ἐπέστρεφεν εἰς Πετρούπολιν. Ὁ Σκουφᾶς, φοβηθεὶς μήπως γίνουν συγχρόνως ἔρευναι καὶ διώξεις κατὰ τῆς Φ. Ἑταιρίας, λόγῳ τῶν ἀτασθαλιῶν τοῦ Γαλάτη, παρέλαβε τὸν Ἀναγνωστόπουλον καὶ τὸν Λουριώτην καὶ κατῆλθεν ἐκ Κισνοβίου εἰς Ὀδησσὸν μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ τοὺς συμπαραλάβῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Πρὸς μεῖζον κῦρος ὥρκισεν ἐν Ὀδησσῷ τὸν Ἀναγνωστόπουλον μὲ ὅλως ἐξαιρετικὴν διατύπωσιν. Ἀμφότεροι ἐκράτουν μὲ τὴν ἀριστερὰν ποτήριον οἴνου καὶ ἔχοντες τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς καρδίας ὑπεσχέθησαν ἀμοιβαίαν μέχρις ἐσχάτων συνεργασίαν διὰ τὴν Ἑταιρίαν καὶ νὰ χύσουν τὸ αἷμά των, ὡς ἔχυσαν ἐπὶ τοῦ ξίφους μέρος τοῦ οἴνου, τοῦ ὁποίου τὸ ὑπόλοιπον ἔπιον ἐκ τοῦ αὐτοῦ ποτηρίου, ἀσπασθέντες ἀλλήλους. Ἐπιβάντες δὲ εἰς πλοῖον πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Τσάρου εἰς Ὀδησσόν, ἤτοι περὶ τὰ τέλη Μαρτίου 1818, ἔφθασαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου εὗρον τὸν Ξάνθον κατὰ τὸ Μέγα Σάββατον, ξενισθέντες φιλοφρόνως παρ' αὐτοῦ. Ὁ Ξάνθος καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος τότε τὸ πρῶτον ἐγνωρίσθησαν προσωπικῶς, τιμᾷ δὲ τὸν πρῶτον ἡ προθυμία μεθ' ἧς ἐδέχθη, ἵνα συμμετάσχῃ, κατὰ πρότασιν τοῦ Σκουφᾶ, καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἰς τὴν ἀνωτάτην τῆς Ἑταιρίας ἀρχήν. Ἀπεφασίσθη τότε νὰ κατέλθῃ ὁ Σκουφᾶς εἰς Μάνην μὲ ὁδηγὸν τὸν Ἀναγνωστόπουλον, πρὸς μείζονα δ' ἐπιτυχίαν ἀνετέθη εἰς τὸν τελευταῖον νὰ κατηχήσῃ τὸν ἐκ Τριπόλεως μεγαλέμπορον Παν. Σέκερην, ὅστις εἶχε μέγα κῦρος καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Πετρουπόλει. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ὑπῆρξε πολύτιμος διὰ τὴν Φιλικὴν Ἑταιρίαν, διότι ὁ Σέκερης συνεισέφερεν ἀμέσως δέκα χιλιάδας γρόσια, ποσὸν σημαντικώτατον διὰ τὴν ἀπορωτάτην τότε Ἑταιρίαν, χάρις δὲ εἰς τὴν εἰσφορὰν ταύτην παρεσκευάσθη ἡ ἐξόρμησις ἀποστόλων εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀσθενήσαντος ὅμως τότε τοῦ Σκουφᾶ καὶ ἀποθανόντος τὸν Ἰούλιον τοῦ 1818, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπομείναντες τρεῖς συναρχηγοί, Ξάνθος, Τσακάλωφ καὶ Ἀναγνωστόπουλος, ἤρχισαν νὰ ἐνδοιάζουν διὰ τὸ τελεσφόρον τῶν προσπαθειῶν των. Ὡς τονωτικόν, οὕτως εἰπεῖν, ἀπεφασίσθη ἡ πρόσληψις εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Π. Σέκερη, ἡ δὲ σχετικὴ μέριμνα ἀνετέθη εἰς τὸν κατηχητήν του Ἀναγνωστόπουλον, ὅστις καὶ μετὰ πολλῆς δεξιότητος τὸ κατώρθωσε, ὑψίστην παρασχὼν εἰς τὴν Ἑταιρίαν ὠφέλειαν, διότι ἔκτοτε εὗρεν αὕτη μέχρι τοῦ 1821 οὐ μόνον γενναιότατον ἀρχηγόν, ἀλλὰ καὶ διευθυντὴν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, σώφρονα καὶ ἀκαταπόνητον.

Ἀποφασισθέντος τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1818 νὰ ἀνατεθῇ ἡ γενικὴ ἀρχηγία εἰς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν ἔγεινε συγχρόνως σύσκεψις καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπεκτάσεως τῶν κατηχήσεων. Κατὰ τὸν Ξάνθον, ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐγνωμοδότησε νὰ μὴ κατηχηθῶσιν ἐκ τῶν πρώτων οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φαναριῶται καὶ οἱ τέσσαρες ἀντιπρόσωποι (βεκίληδες) τῆς Πελοποννήσου, ἵνα μὴ κινδυνεύσῃ ἡ Ἑταιρία ἐκ τοῦ δῆθεν φιλοτουρκισμοῦ των καὶ ἡ γνώμη του ἔγεινε τότε δεκτή. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ ταξιδεύσῃ εἰς Σμύρνην, ὅπου ἔμεναν οἱ συγγενεῖς του, ἐπρότεινε νὰ μεταβῇ εἰς Πετρούπολιν, διὰ νὰ πείσῃ τὸν Καποδίστριαν, ὁ Ξάνθος. Ἡ ἀποστολὴ ὅμως αὕτη ἀνεβλήθη λόγῳ τῆς ἀφίξεως καὶ τῆς ἀποφασισθείσης θανατώσεως τοῦ Γαλάτη, ἥτις ἐπραγματοποιήθη λήγοντος τοῦ 1819. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀναμονῆς ἦλθεν εἰς ῥῆξιν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Πεντεδέκα, διότι ἀπέδωκεν αὐτῷ κατακράτησιν ἢ κατανάλωσιν ἑταιρικῶν εἰσφορῶν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις, ὁ δὲ Πεντεδέκας κατηγόρει αὐτὸν ὡς διαρρήκτην τῶν ἑταιρικῶν γραμμάτων, ἀγνοῶν ὅτι ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἶχε πρὸς τοῦτο δικαίωμα ὡς μέλος τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς. Ἡ ἔρις αὕτη ὑπῆρξε δεινὸν πλῆγμα κατὰ τῆς Ἑταιρίας, διότι ἔκτοτε ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἔγινε δύσπιστος καὶ αὐταρχικός, προτείνων δὲ μέτρα ἄγρια κατὰ παντὸς δυσηνίου, ἐξουδετέρωνε τὴν ἄδολον πατριωτικὴν πρόθεσιν, προκαλῶν τὴν ἀντίδρασιν ἐπιφανῶν πατριωτῶν. Τοῦτο ἐξεδηλώθη ἐναργέστερον ἀπὸ τοῦ τέλους Φεβρουαρίου 1819 ὅτε μετὰ τοῦ Ξάνθου ἔφθασαν εἰς τὸ βόρειον μέτωπον, εἰς τὸ Γαλάζιον τῆς Μολδαυΐας.

Ἐκεῖθεν ὁ μὲν Ξάνθος ἀπῆλθεν εἰς Βεσσαραβίαν ἀναμένων εὐκαιρίαν νὰ φθάσῃ εἰς Πετρούπολιν, ὁπόθεν ἀπουσίαζεν ὁ Καποδίστριας ἐπισκεφθεὶς τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1819 τὴν Κέρκυραν καὶ κατόπιν τοὺς Παρισίους καὶ τὸ Λονδῖνον. Ὁ δὲ Ἀναγνωστόπουλος τὸν Μάρτιον τοῦ 1819 ἵδρυσε ἐν Γαλαζίῳ τὴν πρώτην ἱδρυομένην Ἐφορείαν τῆς Φιλ. Ἑταιρίας ἐκ τῶν Θέμελη, Γρυπάρη, Παπαγιαννακοπούλου καὶ Πρασσᾶ, ἐπιφανῶν Ἑλλήνων διαμενόντων ἀπὸ ἐτῶν ἐν Μολδαυΐᾳ. Εἰς τὸν Ἀναγνωστόπουλον λοιπὸν ὀφείλεται καὶ ἡ πρωτοβουλία τῆς ἐνεργείας ὡς πρὸς τὰς ἐφορείας, αἵτινες, ἐξασφαλίσασαι τὴν κατὰ πόλεις καὶ διαμερίσματα ἑνότητα τῶν ἐργασιῶν καὶ τὴν κανονικωτέραν εἴσπραξιν καὶ δαπάνην, ἔσχον κατόπιν τόσον τελεσφόρον καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐπίδρασιν ὡς πρὸς τὴν σύγχρονον ἔναρξιν τοῦ Ἀγῶνος. Ἀτυχῶς ὁ Ἀναγνωστόπουλος δυσπιστήσας ἀτόπως καὶ πρὸς τὸν Νέγρην, δὲν τὸν προσέλαβεν εἰς τὴν Ἀρχήν, καίτοι εἶχεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐντολὴν πρὸς τοῦτο, δὲν ἐδέχθη δὲ νὰ σχηματίσῃ καὶ ἐν Ἰασίῳ ἐφορείαν, διότι ἀπέκρουσε τὰς περὶ προσώπων ὑποδείξεις τοῦ Νέγρη, ὅστις ὅμως ἐγνώριζε κάλλιον αὐτοῦ καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα. Νομίσας δὲ ὁ Νέγρης ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἐφόρων καὶ ὅταν τῷ ὑπέσχετο τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἑταιρικῶν πραγμάτων, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ σταλῇ πρὸς ἵδρυσιν εἴδους Ἀκαδημίας, ᾐσθάνθη μεγάλην πρὸς τὸν Ἀναγνωστόπουλον ἔχθραν, ἣν μετέδωκε καὶ εἰς ἄλλους ἐκ τῶν ἐν Μολδαυΐᾳ ἑταίρων. Οὕτω δὲ ἠναγκάσθη ὁ Ἀναγνωστόπουλος νὰ ἀπέλθῃ ἐξ Ἰασίου εἰς Βουκουρέστιον. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐγένετο ἀφορμὴ σφοδρῶν ἐρίδων, διότι καίτοι εἶχε μέγαν πατριωτισμόν, θυσιάσας τὰ πάντα χάριν τῆς ἰδέας εἰς ἣν ἀφιέρωσεν ὅλην τὴν δραστηριότητα καὶ τὸν νοῦν του, ἐν τούτοις εἶχεν ἔμφυτον τὸ δυσσυμβίβαστον, εἰς οὐδένα ἄλλον ὑποτασσόμενος ἀφ' ὅτου ἐξέλιπεν ὁ Σκουφᾶς. Εἶχε προσέτι καὶ καχυποψίαν, ἀποδίδων εὐκόλως εἰς τοὺς συναδέλφους του διαχειριστικὰς ἀνωμαλίας, μὴ ἀναγνωρίζων δὲ καθόλου τὴν σκοπιμότητα, ἔκρινε τοὺς πάντας κατὰ τὸ ἴδιον μέτρον τῆς φειδοῦς καὶ τῆς ἄκρας τιμιότητος. Ἐπειδὴ δὲ ἤλεγχεν ἀπροκαλύπτως ἐν ταῖς ἡγεμονίαις καὶ τὰ ἐλάχιστα τῶν πταισμάτων, λαμβάνων γνῶσιν τῶν μυστικῶν ἐγγράφων τῶν ἑταίρων, καθὸ μέλος τῆς Ἀρχῆς, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ εἰς φανερὰν ῥῆξιν οὐχὶ μόνον πρὸς τὸν Πεντεδέκαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Γάτσον καὶ τὸν ἰατρὸν Χρηστοφῆν, οἵτινες διέδιδον ἀνακριβῶς ὅτι ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἶναι ἄνθρωπος ἐπικίνδυνος, διότι προὐκάλει δῆθεν θανατικὰς ἐκτελέσεις κατὰ τῶν ἀδελφῶν χαρακτηρίζων αὐτοὺς ὡς «κακούς».

Ἕνεκα τῶν ἐρίδων τούτων ἡ σταδιοδρομία τοῦ Ἀναγνωστοπούλου δὲν ὑπῆρξεν ἐκεῖ οὔτε σπουδαία οὔτε μακρά. Ἐπρόφθασε μόνον νὰ κάμῃ μέλη τῆς Ἀρχῆς τὸν Δικαῖον καὶ τὸν Λεβέντην, ἱδρύσας καὶ ἀνώτερον βαθμὸν τῶν *ἀρχιποιμένων* διὰ τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν Ἑταίρων. Κατόπιν διαβληθεὶς εἰς Πετρούπολιν ὅτι μετεχει-

Digitized by Google

ρίζετο τὸ ὄνομα τοῦ Καποδίστρια καὶ φοβηθεὶς μήπως καταδιωχθῇ ὑπὸ τοῦ Ρώσου προξένου Πίνη, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ διὰ Γαλατσίου εἰς τὸ Ἰσμαήλιον, ἵνα φυλαχθῇ ἐκεῖ πλησίον ἑνὸς φίλου του. Πρὶν ὅμως φθάσῃ ἐκεῖ, τὸν εἰδοποίησεν ὁ Λεβέντης ὅτι ἐλήφθησαν ἤδη διαταγαὶ ἐκ Πετρουπόλεως περὶ ἀπομακρύνσεως αὐτοῦ καὶ ἄλλων δῆθεν ψευδαποστόλων τῆς Ἑταιρίας, οὕτω δὲ ἀλλάξας ὄνομα ἐπέστρεψεν ἐπὶ πλοίου τοῦ Θέμελη εἰς τὸ Γαλάτσι καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας καὶ χειμερίους κινδύνους, οὓς περιγράφει ὁ Φιλήμων, ἔφθασεν εἰς Βουκουρέστιον, ὁπόθεν ἐφοδιασθεὶς διὰ χρημάτων ἀπῆλθε μυστικῶς εἰς Αὐστρίαν καὶ ἐκεῖθεν, τελευτῶντος τοῦ 1819, εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀρχομένου δὲ τοῦ 1820 ἐγκατεστάθη καὶ αὐτὸς εἰς Πίζαν, ὅπου ἦτο ὁ Μητροπολίτης Ἰγνάτιος καὶ ὁ Μαυροκορδᾶτος ὡς καὶ ὁ Τσακάλωφ. Τὸν Μαυροκορδᾶτον εἶχε προσλάβει εἰς τὴν Ἀρχὴν ὁ Τσακάλωφ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1819, μετὰ ἓν δὲ ἔτος προσέλαβε καὶ τὸν Ἰγνάτιον ὁ Ἀναγνωστόπουλος, μόλις ἀφικόμενος ἐκεῖ. Ἀλλ' ἀμφότεροι δὲν ἀνεμίχθησαν κατ' οὐσίαν εἰς τὴν Ἀρχὴν ὡς τελείως ἀπομεμακρυσμένοι καὶ λόγῳ ἀτομικῶν φιλοδοξιῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1820 ὁ Ξάνθος, ἀπελπισθεὶς ἀπὸ τὸν Καποδίστριαν, προέβη αὐτοβούλως εἰς τὴν ἐκλογήν, ὡς γενικοῦ ἀρχηγοῦ, τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Ὅταν ὁ Δικαῖος ἔγραψε κεκαλυμμένην τὴν εἴδησιν εἰς τὴν Πίζαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, (ὡμίλει περὶ «μονόχειρος») οἱ ἐκεῖ ἀρχηγοὶ ἐξεπλάγησαν, ἀδυνατοῦντες νὰ διαγνώσωσι τὸ ἐκλεγὲν πρόσωπον. Ὅταν ὅμως κατόπιν ὁ Ὑψηλάντης ἐκάλεσε τὸ θέρος τοῦ 1820 πάντας τοὺς ἀρχηγοὺς εἰς Ρωσίαν πρὸς σύσκεψιν, ὁ Μαυροκορδᾶτος καὶ ὁ Ἰγνάτιος ἐδυσφόρησαν, διότι ἤθελον ἀρχηγὸν μόνον τὸν Καποδίστριαν ἢ ἑαυτούς. Συμμερισθεὶς καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος τὴν ἄποψιν ταύτην, διετέθη κακῶς κατὰ τῶν ἐν Ρωσίᾳ ἀποφασισθέντων καὶ ἔθεσεν οὕτω ἑαυτὸν ἔναντι νέων παρεξηγήσεων.

Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1820 ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ρουμανίαν, καλούμενος ἐπειγόντως ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ Σέκερη, ἵνα συμμετάσχῃ εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῆς Κωσταντινουπόλεως, καὶ ἀπειλούμενος διὰ παύσεως ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως. Διελθὼν ἐκ Βιέννης μετὰ τοῦ Τσακάλωφ εἶχεν ἐντολὴν τοῦ Μαυροκορδάτου νὰ βολιδοσκοπήσῃ τὸν Καποδίστριαν περὶ τῶν διαθέσεών του ἀπέναντι τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τῆς Ἑταιρίας. Τὴν ἐξακρίβωσιν τούτων ἀνέλαβεν ὁ Τσακάλωφ, παραμείνας λόγῳ ἀσθενείας ἐν Βιέννῃ, ὁ δὲ Ἀναγνωστόπουλος προὐχώρησε περὶ τὰ τέλη Δ)βρίου 1820 εἰς Βουκουρέστιον. Ἀλλ' ἐκεῖ ἀμέσως ὁ Γάτσος καὶ ὁ Πεντεδέκας ἐξῆψαν πάλιν τὰ πάθη ἐναντίον του καὶ τὸν διέβαλον πρὸς τὸν Ὀλύμπιον καὶ τὸν Λεβέντην. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἔσπευσε νὰ φιλιωθῇ μετὰ τοῦ ἰατροῦ Χρηστοφῆ, ἐκ τῶν ἐξετάσεων δὲ ἃς ἔκαμεν ἐπείσθη ὅτι οὔτε ἡ Σερβία θὰ κινηθῇ οὔτε τὸ ἑλληνικὸν κίνημα θὰ γίνῃ εὐπρόσδεκτον ὑπὸ τῶν Βλάχων καὶ ἔσπευσε νὰ ἐκθέσῃ τὰ πράγματα πρὸς τὸν Ξάνθον. Βλέπων ὅμως ὅτι προὐκάλει τὴν ἄδικον δυσπιστίαν τινῶν ἐκ τῶν ἐκεῖ ἀδελφῶν, ἀπεφάσισε νὰ ταξιδεύσῃ δι' Αὐστρίας εἰς Ἰάσιον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κισνόβιον, ἵνα ἐκθέσῃ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν Γεν. Ἀρχηγὸν τὰς ἀπόψεις του, συνίστα δὲ ἐγγράφως νὰ μὴ ἀποφασισθῇ τίποτε πρὶν αὐτὸς φθάσῃ ἐκεῖ. Ἐπρόλαβον ὅμως οἱ ἐχθροί του καὶ ἔγραψαν διὰ τοῦ εὐπίστου Ὀλυμπίου πρὸς τὸν Ὑψηλάντην ὅτι ὁ Ἀναγνωστόπουλος μεταβαίνει μετὰ τοῦ ἰατροῦ Χρηστοφῆ διὰ νὰ τὸν δηλητηριάσουν. Ἕως ἐκεῖ ἄγουν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐνθερμοτέρους τῶν πατριωτῶν τὰ προσωπικὰ πάθη. Ὅταν λοιπὸν ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἔφθασε μεσοῦντος τοῦ Φεβρουαρίου 1821 εἰς Κισνόβιον, ὁ Ὑψηλάντης τὸν ἐδέχθη ψυχρότατα καὶ μετὰ δυσπιστίας ἠτένιζε τὸν ἰατρὸν Χρηστοφῆν. Μάτην ὁ Ἀναγνωστόπουλος διεμαρτυρήθη διὰ τὴν κακόβουλον συκοφαντίαν. Καὶ ἐδέχθη μὲν ὁ Ὑψηλάντης νὰ ἐξετάσῃ τὰ τῆς ὑποθέσεως, κατ' οὐσίαν ὅμως ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐτέθη κατὰ μέρος, διότι οὐδὲ κἂν τὸν συνεβουλεύθη ἐπὶ τοῦ ὑψίστης σημασίας ζητήματος, τῆς εἰσβολῆς του εἰς Μολδαυΐαν καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἐθνεγερσίας.

Ὅταν ὁ Ξάνθος κληθεὶς ἐπέστρεφεν ἐξ Ἰσμαηλίου εἰς Κισνόβιον, εὗρε τὸν Ἀναγνωστόπουλον παρηγκωνισμένον ὑπὸ τῆς μητρὸς τῶν Ὑψηλαντῶν, τὸν δὲ Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην ἀπελθόντα εἰς Ἰάσιον. Ἔγραψε λοιπὸν εὐθὺς πρὸς τοῦτον ἀπολογητικῶς καὶ ὑπευθύνως περὶ τοῦ ἀγαθοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, ὁ δὲ Γεν. Ἀρχηγός, πεισθείς, συνέστησε νὰ μεταβῇ οὗτος, συμφώνως πρὸς τὰς προκλήσεις τοῦ Σέκερη, εἰς Κωνσταντινούπολιν, «ἵνα βιάσῃ τὴν πυρκαϊάν». Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ὅμως δὲν μετέβη, ἀνέμεινε δὲ ἀπρακτῶν ἐν Κισνοβίῳ, μέχρις οὗ ἀπεφασίσθη νὰ μεταβῇ ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης εἰς Πελοπόννησον, ὡς πληρεξούσιος τοῦ Γενικοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἀρχῆς, ὡρίσθη δὲ ὁ Ἀναγνωστόπουλος ὡς ὁδηγὸς καὶ σύμβουλος αὐτοῦ, λόγῳ τῆς ἐκ Πελοποννήσου καταγωγῆς του. Ἡ κάθοδος ἔγινε μὲ πολλοὺς κινδύνους. Τὴν 23 Ἀπριλίου 1821 ἐξεδόθη τὸ διαβατήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Π. Α. Ἀναγνωστοπούλου, ὡς Ἕλληνος ἐμπόρου ἐν Βεσσαραβίᾳ, προτιθεμένου ν' ἀπέλθῃ εἰς Αὐστρίαν μετὰ δύο δῆθεν ὑπηρετῶν, τοῦ Ἀθ. Στοστοποπούλου καὶ τοῦ Ν. Βλάση, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος ἦτο ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ δεύτερος ὑπηρέτης ἐκείνου Σουβαντζιόγλους. Δυνάμει τοῦ ψευδωνύμου τούτου διαβατηρίου διέβησαν τὸ Ἄγραμ, τὸ Τσέρνοβιτς, τὴν Βίστριτσαν, τὸ Ρέγεν, τὸ Ἕρμανσταt, Τεμισβὰρ καὶ τέλος τῇ 2 Ἰουνίου εἰς Φιοῦμε καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τεργέστην, ὁπόθεν ἔλαβον διαβατήριον, ἵν' ἀπέλθουν δῆθεν διὰ πλοίου εἰς Ὀδησσόν, πράγματι δὲ ἔφθασαν τὸν Ἰούλιον εἰς Ἑλλάδα.

Ἐκεῖ ἤρξατο ἀμέσως ἀγὼν μεταξὺ τοῦ Ὑψηλάντου, ἀξιοῦντος τὴν διεύθυνσιν τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν πραγμάτων τῆς χώρας, ὡς πληρεξουσίου ἐπιτρόπου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Φιλ. Ἑταιρίας, καὶ τῶν προκρίτων, οἵτινες ἤθελον νὰ ἀναγνωρίσωσι αὐτῷ μόνον ἀνάλογον στρατιωτικὸν ἀξίωμα. Τὰ πράγματα ἐξειλίχθησαν μέχρι ῥήξεως, τινὲς δὲ τῶν ἱστορικῶν ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Ἀναγνωστόπουλον τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἀδιαλλαξίαν.

Ὁπωσδήποτε ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἔπαιξεν ἔκτοτε δευτερεύοντα ρόλον, διότι μέχρι τέλους τοῦ Ἀγῶνος ἐθεωρεῖτο μέντωρ τοῦ Ὑψηλάντου. Κατὰ τὰς πρώτας διαπραγματεύσεις περὶ παραδόσεως τῶν πολιορκουμένων Τούρκων τῆς Τριπόλεως ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος. Τῷ 1822 προσεπάθησε νὰ σώσῃ τὸν Ὑδραῖον Ἀντώνιον Οἰκονόμου, οὗ τὴν θανατικὴν καταδίκην ὑπέγραψεν ὁ Ὑψηλάντης ἐν ἀγνοίᾳ του, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε. Ὡσαύτως ἔσπευσε τῷ 1823 πρὸς τὸν Νοῦτσον, ἵνα τὸν πείσῃ νὰ μὴ ἐρεθίζῃ τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον, ἐκεῖνος ὅμως κομπορρημονῶν δὲν εἰσήκουσε τὰς σοφὰς συστάσεις του καὶ ἔχασε τὴν ζωήν του (*Σπηλιάδου* τόμ. Α' σελ. 269 καὶ 348). Εἰς ἀναφοράν του εὑρισκομένην εἰς τὸ ἀρχεῖον τῶν ἐγγράφων τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης (ἀρ. 9144) περιγράφει τὴν μετὰ τὸ 1821 δρᾶσίν του, ἐκθέτων ὅτι ζωσθεὶς τὸ ξίφος ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην συμμετέσχεν, ἐκτὸς τῆς πολιορκίας τῆς Τριπόλεως, καὶ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κορίνθου, εἰς τὴν ἔφοδον τοῦ Ναυπλίου, εἰς τὴν κατὰ τὸ 1822 πολιορκίαν τοῦ Ἀκροκορίνθου, εἰς τὴν ἐκστρατείαν εἰς Στερεὰν ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην καὶ Νικηταρᾶν, εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη καὶ τέλος εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Δερβαίνων κατὰ τὴν ἐκδρομὴν τοῦ Ἰμβραὴμ «μήτε μισθὸν μήτε βαθμοὺς οὐδέποτε λαβών». Κατὰ τὸ 1826 ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὴν Ἐθν. Συνέλευσιν ὡς πληρεξούσιος. Τῷ δὲ 1827 ἐνῷ ἔφευγον οἱ Ναυπλιεῖς ἀπὸ τὰς ἑστίας των διὰ ν' ἀποφύγωσι τὰς πιέσεις τοῦ φρουράρχου Γρίβα, ὁ Ἀναγνωστόπουλος, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος (Ἐθν. Βιβλιοθ. χειρόγραφον ἀριθ. 9137 καὶ 9139), βλέπων τοὺς Ἀγγλόφρονας καταπολεμοῦντας τὸν Ρωσισμόν, ἐπρότεινε πρὸς τὸν Δημ. Ὑψηλάντην καὶ Νικηταρᾶν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ Τσάρου. Ὁ Νικηταρᾶς μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἀράχωβας ὑπέβαλεν εἰς τὸν Καραϊσκάκην τὴν πρότασιν, ἀποδεχθέντος δὲ καὶ ἐκείνου συνετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Σπηλιάδη καὶ τοῦ Περραιβοῦ ἐν Βελίτσῃ τὰ ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα παραλαβὼν ὁ Νικηταρᾶς ἀπῆλθε διὰ πλοίου ἐμπιστοσύνης εἰς Ρωσίαν, ἵνα τὰ δώσῃ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν πείσῃ. Φθάσας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξῆλθε τοῦ πλοίου καὶ ἔσχε τὸ θάρρος νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Ρωσίας Ριβωπιὲρ καὶ νὰ κοινοποιήσῃ πρὸς αὐτὸν τὰ τῆς ἀποστολῆς του. Ὁ πρέσβυς ἐθαύμασε, κατὰ Σπηλιάδην, τὸ ῥιψοκίνδυνον τοῦ ἀνδρός, καίτοι Πελοποννησίου, καὶ συνεπῶς ὑπὸ μείζονα ἐν Τουρκίᾳ διωγμόν, καὶ λαβὼν τὰς ἀναφορὰς τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν Τσάρον, δὲν ἀφῆκε τὸν Ἀναγνωστόπουλον νὰ προχωρήσῃ, ἀλλὰ τὸν παρώρμησε νὰ ἐπιστρέψῃ, ἀνακοινώσας ἐγγράφως πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὅτι ὁ Τσάρος ἀπὸ ἑξαετίας δὲν ἔπαυσε νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅτι ἐσχάτως, τὸ θέρος τοῦ 1827, ἐπέτυχε νὰ ὑπογραφῇ ἡ μεταξὺ Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας συνθήκη, ἥτις ἐξασφαλίζει τὴν ὕπαρξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, καὶ κυρίως ὅτι τὰ ληφθέντα μέτρα θὰ τεθῶσιν ἀμέσως εἰς πρᾶξιν, κατερχομένου καὶ τοῦ Καποδίστρια ὡς κυβερνήτου. Συνίστα δὲ ὁ Ριβωπιὲρ διὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐμμονὴν εἰς τὸν Ἀγῶνα καὶ ὁμόνοιαν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Κυβερνήτου. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος, μὴ δεχθεὶς οὐδὲ λεπτὸν παρὰ τοῦ πρέσβεως καίτοι προσφερθέντος, κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἑλληνικῶν ἐγγράφων εἰς Πετρούπολιν, ὁ Τσάρος διέταξε τὸν στόλον του νὰ κατέλθῃ εἰς Μεσόγειον, ἑνωθεὶς δὲ οὗτος μετὰ τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ γαλλικοῦ ἀνετίναξε τὸν τουρκοαιγυπτιακὸν εἰς τὸ Ναυαρῖνον.

Ὁ Κυβερνήτης ἐλθὼν εἰς Ναύπλιον τῷ 1828 διώρισε τὸν Ἀναγνωστόπουλον Νομάρχην Ἠλείας, τοιοῦτος δὲ παρέμεινε μέχρι τοῦ φόνου τοῦ Καποδίστρια. Κατόπιν ἡ διαγωγὴ τῆς Ἀντιβασιλείας τὸν ἠνάγκασε (ὡς γράφει πρὸς τὸν Ὄθωνα) νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰς πολυειδεῖς σκευωρίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ νὰ ἡσυχάσῃ εἰς μίαν γωνίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, ἤτοι μέχρι τοῦ 1836. Κατὰ τὸ 1834 ἐξεδόθη τὸ δοκίμιον περὶ Φιλικῆς Ἑταιρίας τοῦ Φιλήμονος, ὅπερ ἐγράφη εἰς ὅ,τι ἀφεώρα τὴν σύστασιν αὐτῆς κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, ὅστις ἐθεώρει ἑαυτόν, τὸν Σκουφᾶ καὶ τὸν Τσακάλωφ, ὡς ἱδρυτὰς τῆς Ἑταιρίας τῷ 1815. Τοῦτο προὐκάλεσε τὴν δεινὴν ὀργὴν τοῦ Ξάνθου, ἤρξατο δὲ ἄσπονδος ἔχθρα μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐθνικῶν ἀνδρῶν. Ὁ Ξάνθος ἐξηνάγκασε διὰ τῶν πραγμάτων τὸν Φιλήμονα νὰ διακηρύξῃ διὰ τοῦ «Αἰῶνος» τῷ 1839 καὶ διὰ τῆς «Ἱστορίας» του τῷ 1859 ὅτι ἀρχικοὶ ἱδρυταὶ τῆς Ἑταιρίας ἀπὸ τοῦ 1814 ἦσαν τρεῖς, ὁ Σκουφᾶς, ὁ Ξάνθος καὶ ὁ Τσακάλωφ, καὶ ὅτι ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἔγινε μέλος μὲν τῆς Ἑταιρίας τῷ 1816, μέλος δὲ τῆς ἀρχῆς τῷ 1818 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν μειώνει τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, αἵτινες ὑπῆρξαν, ὡς ἐξεθέσαμεν, πολυσχιδεῖς, θὰ ἦσαν δὲ ἀπείρως μεγαλύτεραι ἂν εἶχε χαρακτῆρα μᾶλλον ἐλαστικὸν εἰς τὰς ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων, λαμβάνων ὑπ' ὄψει ὅτι δυστυχῶς καὶ αὐτὴ ἡ φιλοπατρία τῶν πλείστων εἶναι μοιραίως συνδεδεμένη καὶ μὲ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν μέσων τῆς ζωαρκείας.

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος πάντοτε ἀφιλοκερδὴς καὶ δεινὸς τιμητὴς παντὸς καταχραστοῦ, διετέλεσε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του ἀνεπίληπτος, τιμώμενος ὑφ' ὅλης τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις τῷ 1838 τῷ ἀνέθηκε τὴν θέσιν τοῦ Νομάρχου Εὐβοίας καὶ τῷ ἀπένειμε (ὡς καὶ εἰς τὸν Ξάνθον) τὸν χρυσοῦν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος. Τῷ 1841 διωρίσθη διοικητὴς Θήρας μέχρι τῆς 14 Ὀκτωβρίου 1843, ὅτε διωρίσθη Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας εἰς ἔκτακτον ὑπηρεσίαν καὶ τῷ 1845 Νομάρχης Λακωνίας καὶ κατόπιν Ἀργολίδος καὶ Ἀχαΐας καὶ Μεσσηνίας καὶ Λακωνίας, ὁπόθεν ἀπελύθη τῷ 1850. Κατὰ τὸ 1845 ἐξεδόθησαν τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Ξάνθου, εἰς ἃ ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀπήντησε διὰ τῆς ἐφημερίδος «Χρόνος» τοῦ 1846· ὁ Ξάνθος ἀνταπήντησεν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἄγγελος», παρετάθησαν δὲ δυστυχῶς αἱ ἀντεγκλήσεις ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν πρωτεργατῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας μὲ διαξιφισμοὺς ἑκατέρωθεν ἐμπαθεστάτους, μέχρις οὗ ὁ Ξάνθος κατῆλθε πένης τῷ 1852 εἰς τὸν τάφον. Βραδύτερον ἀπέθανε καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος παθὼν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1854 ἐκ χολέρας. Εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Φιλήμονος ἐν τῇ Ἐθν. Βιβλιοθήκῃ διεσώθησαν σημειώματα ἐκ τῆς ἀπογραφῆς τῆς περιουσίας του, καταδεικνύοντα ὅτι αὕτη ἀνήρχετο μόνον εἰς χίλια τάλληρα, καταλειπόμενα εἰς τὸν ἐν Ἀνδριτσαίνῃ πτωχὸν ἀδελφόν του Εὐστάθιον. Εὑρέθησαν καί τινα ὄχι σημαντικὰ σημειώματα περὶ ἱστορικῶν μελετῶν του, μὴ διασωθεισῶν.

ΤΑΚΗΣ Χ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

— **Ἀναγνωστόπουλος, *Πᾶνος*.** Ἀγωνιστὴς ἐκ Νεμνίτσης τῆς Γορτυνίας, συγγενὴς τοῦ Βρεσθένης Θεοδωρήτου καὶ ὀπαδὸς τοῦ Κολοκοτρώνη, κατὰ καιρούς. Ἦτο πλούσιος καὶ δημογέρων καὶ ἔχαιρε μεγάλην ὑπόληψιν, ὅταν ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις. Μὲ τόσον δ' ἐνθουσιασμὸν κατῆλθεν εἰς αὐτὴν ὥστε, ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους, κατεστράφη οἰκονομικῶς. Διακριθεὶς διὰ τ' ἀνδραγαθήματά του, ἰδίως κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, τὰ Δερβενάκια καὶ τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Ναυπλίου τῷ 1823, ἐκινδύνευσε ν' ἀποθάνῃ κατὰ τὸν ἐνσκήψαντα εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐξανθηματικὸν τύφον. Κατὰ τὸν Ἐμφύλιον πόλεμον, ταχθεὶς εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Βρεσθένης Θεοδωρήτου, ὄχι μόνον κατεπολέμησε τὸν Θ. Κολοκοτρώνην, ἀλλὰ καὶ ἐπρόδωσεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὸ σχέδιον τῆς ἀπελευθερώσεώς του καὶ τῆς ἁρπαγῆς τῶν Κουντουριωτῶν.

Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ἰμβραήμ, ἡ θυγάτηρ του Χρηστίνα ᾐχματωτίσθη, καὶ ἔκτοτε ὁ Πᾶνος Ἀναγνωστόπουλος ἀπεθηριώθη, οὐδενὸς Αἰγυπτίου αἰχμαλώτου φειδόμενος. Κατὰ τὸ 1832 ὑπηρέτησε πιστῶς τὸν Θεόδωρον καὶ τὸν Γενναῖον Κολοκοτρώνην, πολλάκις ἀντιπροσωπεύσας αὐτοὺς εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἦσαν ἠναγκασμένοι ν' ἀποχωροῦν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Πολυαρχίας. Καὶ τὸ μὲν 1825 προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον, τῷ 1830 ὅμως περιωρίσθη εἰς πεντακοσίαρχον καὶ τέλος, μετὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς Φάλαγγος, περιελήφθη εἰς αὐτὴν ὡς λοχαγός, ἀφοῦ ἐπροικοδοτήθη καὶ ἔλαβε τὸ ἀργυροῦν μετάλλιον.

Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναγνωστόπουλος, *Πᾶνος Θεοδ*.** Ἐγεννήθη τῷ 1883 ἐν Γαργαλιάνοις. Διπλωματοῦχος τῆς γεωπονίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Wiskonsin τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὅπου καὶ εἰδικεύθη εἰς τὴν δενδροκομίαν καὶ κηπουρικήν, διωρίσθη ἐν ἀρχῇ καθηγητὴς τῆς Ἀβερωφείου Γεωργικῆς Σχολῆς Λαρίσης. Τῷ 1921 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς δενδροκομίας καὶ κηπουρικῆς ἐν τῇ Ἀνωτάτῃ Γεωπονικῇ σχολῇ Ἀθηνῶν. Συγγραφεὺς τοῦ «Ὁδηγοῦ τοῦ Δενδροκόμου», τοῦ «Ὁδηγοῦ τοῦ Λαχανοκόμου» καὶ τοῦ «Ὁδηγοῦ τοῦ Ἀνθοκόμου». Συνεργάτης τῆς «Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείας».

Σ. Π.

— **Ἀναγνωστόπουλος, *Πέτρος*.** Λακεδαιμόνιος πρόκριτος, ἀκμάσας κατὰ τὸν ἀγῶνα, καὶ διακριθεὶς διὰ τὰς ὑπὲρ πατρίδος θυσίας του. Τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν αἰχμαλώτων Γεωργίου Μαυρομιχάλη καὶ Π. Για-

Digitized by Google

τράκου πρὸς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ συλληφθέντας πασάδες. Γ. Δ. Κ.

—**Ἀναγνωστοπούλου**, *Χρηστίνα*. Θυγάτηρ τοῦ ἀγωνιστοῦ Πάνου Ἀναγνωστοπούλου ἐκ Νεμνίτσης τῆς Γορτυνίας, διάσημος διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν της ἀπὸ τὸν Ἀχμὲτ βέην Μπαγδαῆν (βλ. λ. αἰχμάλωτος, τ. Β', σ. 932, γ'). Γ. Δ. Κ.

ἀνάγνωστος, — η, — ο· ἰδιωματ., μωρός, ἀνόητος (ἄλλος τύπος τοῦ *ἄγνωστος*)· βλ. ἀν—ἀρνητικὸν μόριον. Β. Φ.

Ἀναγνώστου, *Ἀθανάσιος*, κοιν. *Ἀθανασούλας*. Καρπενησιώτης Ἀγωνιστής, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Ράγκον καὶ κατόπιν ὑπὸ τὸν Νικηταρᾶν. Γενόμενος χιλίαρχος κατὰ τὸ 1825, ἔμεινε μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν εἰς τὰ ἐλαφρὰ τάγματα, κατόπιν δὲ περιελήφθη ὡς ὑπολοχαγὸς εἰς τὴν ἐνεργὸν Φάλαγγα. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναγνώστου**, *Ἀθανασούλας*. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἀγράφων, ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου, τὸν ὁποῖον καὶ ἠκολούθησεν, ὑπηρετήσας καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὸν Ράγκον καὶ τὸν Νικηταρᾶν. Ἐπληγώθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Χαϊδαρίου τῷ 1826. Τιμηθεὶς μὲ τὸ ἀργυροῦν νομισματόσημον, κατετάχθη ὡς ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὴν Φάλαγγα. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναγνώστου**, *Ἀθανασούλας*. Πρόκριτος ἐκ Λαμίας κατὰ τὸν Ἀγῶνα, πρωτοστατήσας ἐν τῇ περιφερείᾳ του διὰ ν' ἀνατεθῇ ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος εἰς χεῖρας τῆς Ἀγγλίας. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναγνώστου**, *Δημήτριος*, ἢ *Δικαῖος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μεγαλοπόλεως, ἐξάδελφος τοῦ Γρηγορίου Δικαίου (Παπαφλέσσα), καὶ ὀπαδός του. Ἀντιστράτηγος τῷ 1824, κατὰ τὸν πρῶτον ἐμφύλιον, ὑπηρέτησε πιστῶς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος. Κατετάχθη φαλαγγίτης εἰς τὴν ἕκτην τάξιν καὶ ἐπροικοδοτήθη ὡς ὑπολοχαγός. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναγνώστου**, *Ἰωάννης*· βλ. Ἀναγνώστης, Ἰωάννης.

— **Ἀναγνώστου**, *Νικόλαος Δημητρίου*. Ὑδραῖος πρόκριτος τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐναντιωθεὶς εἰς τὴν προσχώρησιν τῆς νήσου εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ρώσου ναυάρχου Σενιάβιν δημιουργηθεῖσαν ἐν Ἑλλάδι ἐπαναστατικὴν κίνησιν τοῦ 1807. Καταλεγόμενος μεταξὺ τῶν εὐκαταστάτων, πολλὰς προσέφερεν εἰς τὸ κοινὸν ὑπηρεσίας, κατεστράφη ὅμως οἰκονομικῶς τῷ 1816, λόγῳ τῆς ἀπηνοῦς καταδιώξεως τῶν κρυφίως ἐξαγόντων σιτηρὰ ἐκ Πελοποννήσου. Διὰ τοιαύτην αἰτίαν ἀπώλεσε δύο πλοῖα, βυθισθέντα ὑπὸ τῶν γενιτσάρων, οἵτινες τὰ εἶχον συλλάβει ἐπ' αὐτοφώρῳ. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναγνώστου**, *Πανταζῆς*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Λαμίας, πεσὼν τῷ 1829 ἔξωθι τῆς πόλεως ταύτης, εἰς τινα συμπλοκὴν μὲ τὸν πρῶτον τότε ἐμφανισθέντα τακτικὸν τουρκικὸν στρατόν, τὸν λεγόμενον *Νιζὰμ-ἀσκέρ*. Γ. Δ. Κ.

Ἀναγνῶτες. Λαὸς τῆς Ἀκουϊτανικῆς Γαλατίας ὑπὸ τοῦ Πλινίου μνημονευόμενος· ἴσως εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ *Ἀγνῶτας*, οἵτινες, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀρτεμιδώρου, ἦσαν ἔθνος τῆς Κελτικῆς παρὰ τὸν Ὠκεανόν.

ἀνάγομαι, κοιν. *ἀνοίγομαι* (γαλλ. s'élever au large, ἀγγλ. to bear off) *[Ναυτ.]*. Ἀπομακρύνομαι τῆς ξηρᾶς πλέων πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν. Α. Κ.

Ἀναγόρα. Μιλησία γυνή, μία τῶν καλλίστων μαθητριῶν τῆς Σαπφοῦς *(Σουΐδ.)*.

ἀναγόραστος, —η, —ον· ὁ μὴ ἠγορασμένος, ἀπώλητος.

ἀναγόρευσις (ἡ)· ἀνακήρυξις, ἐπίσημος ἀγγελία, ἀνάρρησις: «ἀναγόρευσις διδάκτορος», ἡ ἐπίσημος ἀπόδοσις τοῦ τίτλου τοῦ διδάκτορος εἰς ἐπιστήμονα, ὁ ὁποῖος ἐκρίθη ἐκ πραγματείας ἐπίτηδες συγγραφείσης ἄξιος τοῦ τίτλου τούτου.

ἀναγορευτήρια (τά)· ἑορτὴ ἐπὶ τῇ ἀναγορεύσει.

ἀναγορεύω· ἀνακηρύττω: «ἀνηγορεύθη βασιλεύς,—αὐτοκράτωρ» κ.τ.τ.· || ἰδιωματικῶς: *ἀνεγορεύω* καὶ *ἀνηγορεύω*· κακολογῶ, δυσφημῶ, διαβάλλω.

ἀναγοριά (ἡ) καὶ *ἀνεγοριά*· ἰδιωματ. κακολογία, δυσφήμησις, διαβολή.

ἀναγοριάρης (ὁ) καὶ *ἀνεγοριάρης*, θηλ. —*άρα*, οὐδ. —*άρικο*· ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ νὰ *ἀνεγορεύῃ*, νὰ κακολογῇ, φιλοκατήγορος, παρατηρητὴς τῶν ἀλλοτρίων βίων. Β. Φ.

ἀναγούλα (ἡ)· δημοτ., τάσις πρὸς ἔμετον, ναυτία, ἀηδία: «ἔχω ἀναγοῦλες» || μετωνυμ. λόγος ἀηδής: «ἄφησε τὶς ἀναγοῦλες», «δὲν μπορῶ ν' ἀκούω ἀναγοῦλες». Β. Φ.

ἀναγουλιάζω καὶ *ἀναγουλιάω*· ἔχω ἀναγοῦλες, τάσιν πρὸς ἔμετον, ναυτιῶ.

ἀναγούλιασμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀναγουλιάζω*, ναυτία, ἀηδία.

ἀναγουμίζω· ἰδιωμ. (ἐν Πελοποννήσῳ) σκάπτω, ἰδίως επὶ χοίρων: «ἤρθανε τὰ γουρούνιά σου καὶ μοῦ ἀναγουμίσανε τὴν αὐλή μου». Δ. Λ.

ἀνάγουσα (ἡ), κοιν. τὸ *μπατικοῦλο*, (γαλλ. la guinderesse, ἀγγλ. the mast-rope ἀλλὰ καὶ tone-rope). Σχοινίον ἰσχυρόν, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου κατάγονται τὰ ἐπιστήλια τῶν δολώνων ἢ τῶν φωσώνων καὶ ἐξέλκονται ἢ ἐπέλκονται τὰ δοράτια τοῦ προβόλου.

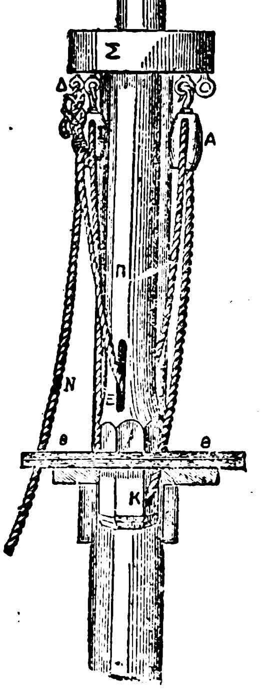

Σχηματικὸν διάγραμμα δεικνῦον τὸν τρόπον τῆς διαβολῆς «ἀναγούσης» μεγάλου ἐπιστηλίου.

Διαβάλλεται δὲ ἡ ἀνάγουσα ἐπιστηλίου δόλωνος πρὸς μετεωρισμὸν αὐτοῦ ὡς ἀκολούθως: Παρεᾶται ἡ ἀρχὴ ἐκ τοῦ λαιμοῦ τῆς στήλης, ἐκπερᾶται ἡ ἀνάγουσα ἐκ τοῦ ἐντρόχου, ἐκλύεται ὁ τρόχιλος ἐκ τοῦ λαιμοῦ, καὶ κρατεῖται ἡ ἄκρα τῆς ἀναγούσης εἰς τὸ θωράκιον. Ἀγκυρίζονται μετὰ τοῦτο εἰς τὸ *στηλόκρανον* Σ δύο τρόχιλοι ἀναγούσης, ὁ μὲν Ι εἰς τὴν *πόρπην* τοῦ μέσου δεξιόθεν, ὁ δὲ Α εἰς τὴν *προσθίαν πόρπην* ἀριστερόθεν. διαπερῶμεν τότε τὸ ἄκρον τῆς ἀναγούσης Ν ἐκ τῶν ὀπίσω πρὸς τὰ ἐμπρὸς εἰς τὸν *δεξιὸν τρόχιλον* Ι, καταβιβάζομεν αὐτὴν εἰς τὸ *ὄπαιον τοῦ θωρακίου* Θ καὶ τὴν διαπερῶμεν ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἰς τὸ κάτω *ἔντροχον* Κ *τῆς ἕδρας τοῦ ἐπιστηλίου* Π. Τὴν ἀναβιβάζομεν καὶ πάλιν διὰ τοῦ ὀπαίου καὶ τὴν διαπερῶμεν εἰς τὸν *ἀριστερὸν τρόχιλον* Α τοῦ στηλοκράνου, ἐκ τῶν ἐμπρὸς πρὸς τὰ ὀπίσω, κατόπιν δέ, πάντοτε διὰ τοῦ ὀπαίου, εἰς τὸ *ἄνω ἔντροχον* Ε τῆς ἕδρας τοῦ ἐπιστηλίου, ἐξ ἀριστερῶν πρὸς δεξιά καί, ἀναβιβάζοντες αὐτὴν ἐκ νέου δένομεν τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν *προσθίαν πόρπην* Δ *τοῦ στηλοκράνου* δεξιᾷ.

Αἱ ἀνάγουσαι τῶν ἐπιστηλίων τοῦ δολωνίου καὶ τῆς δολωνίδος, διαπερῶνται κατὰ τρόπον ἀνάλογον, τῆς τοῦ πρώτου διαβαλλομένης ἐξ ἀριστερῶν, τῆς δὲ τοῦ δευτέρου δεξιόθεν καθὼς καὶ διὰ τὴν τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ δόλωνος ὡς προεξετέθη. Σ. Ε. Λ.

ἀνάγραμμα (τό)· ἡ μετάθεσις τῶν γραμμάτων λέξεώς τινος, ἢ πολλῶν λέξεων μιᾶς φράσεως, κατὰ τρόπον ὥστε ν' ἀποτελεσθῶσι μία ἢ πολλαὶ ἄλλαι λέξεις, ἔχουσαι σημασίαν διάφορον.

Τὸ ἀνάγραμμα ἦτο γνωστὸν ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐν Γαλλίᾳ εἰσήγαγεν αὐτὸ ὁ ποιητὴς Ντορὰ ἐπὶ Καρόλου τοῦ Θ', ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δ' ἐκείνης ἐγένετο τοῦ συρμοῦ ἡ πνευματικὴ αὕτη ἄσκησις, ἥτις παρεῖχε στάδιον εἰς σατιρικοὺς στίχους καὶ ἐξῆπτε τὴν περιέργειαν τῶν προληπτικῶν. Γνωστὸν εἶναι τὸ ἀνάγραμμα τοῦ μάντεως τοῦ ὑπηρετοῦντος εἰς τὴν αὐλὴν Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', ὅστις ἐκ τοῦ ἐπισήμου τίτλου τοῦ βασιλέως ἐκείνου: «Louis quatorze roi de France et de Navarre», ἐπέτυχε, μεταθέτων τὰ γράμματα τῶν λέξεων, νὰ σχηματίσῃ τὴν φράσιν: «Va, Dieu confondra l'armée qui saura te résister», ἤτοι «ὕπαγε, καὶ ὁ Θεὸς θέλει ἐπιφέρει σύγχυσιν εἰς τὸν στρατὸν ἐκεῖνον, ὅστις θὰ θελήσῃ νὰ σοῦ ἀντισταθῇ». Π. Γ.

ἀναγραμματίζω· μεταθέτω τὰ γράμματα λέξεως ἢ λέξεων καὶ σχηματίζω ἐξ αὐτῶν ἄλλην ἢ ἄλλας λέξεις· π. χ. χόλος—λόχος, Ἀρσινόη—Ἴον Ἥρας.

ἀναγραμματικός,— *ή*, —*όν*· ὁ κατ' ἀναγραμματισμὸν σχηματισθείς. —Ἐπίρρ. *ἀναγραμματικῶς*.

ἀναγραμματισμὸς (ὁ)· μετάταξις τῶν γραμμάτων λέξεώς τινος καὶ σχηματισμὸς ἄλλης ἐκ τούτων· βλ. ἀνάγραμμα καὶ μεταγραμματισμός.

ἀναγραμματιστὴς (ὁ)· ὁ σχηματίζων λέξεις κατ' ἀναγραμματισμόν.

ἀνάγραπτος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἐν στήλῃ ἀναγεγραμμένος (ἐπὶ τῶν νόμων, τῶν συνθηκῶν, τῶν εὐεργετῶν κττ.)· || μεταφ. ἀνεξάλειπτος: «κεῖταί σοι εὐεργεσία ἐν τῷ ἡμετέρῳ οἴκῳ ἀνάγραπτος» (*Θουκ.* 1, 129)· βλ. ἀναγράφω.

ἀναγραφὴ (ἡ)· γραφή, καταγραφή, ἐγγραφή, οἷον ἐν στήλῃ, ἐν καταλόγῳ, ἐν βιβλίῳ κλπ.

— *[Ἀττικ. Δίκ.]* Ἰσοδύναμος τῇ παρ' ἡμῖν «*μεταγραφῇ*». «Ἑτέρα δ' ἀρχὴ πρὸς ἣν ἀναγράφεσθαι δεῖ τά τε ἴδια συμβόλαια καὶ τὰς κρίσεις ἐκ τῶν δικαστηρίων» (*Ἀριστοτέλ.* Πολιτικὰ VI. 1321). Κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Θεοφράστου, διασωθεῖσαν παρὰ Στοβαίῳ (XLIV, 22), αἱ διάφοροι ἑλληνικαὶ πόλεις εἶχον διάφορα συστήματα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς δημοσιότητος τῆς μεταβιβάσεως ἀκινήτων· οὕτω, ἀλλαχοῦ μέν, ὑπὸ κήρυκος κελεύουσι πωλεῖν καὶ προκηρύσσειν ἐκ πλειόνων ἡμερῶν, ἀλλαχοῦ δέ, ἔθος ἦν τὰ πιπρασκόμενα χωρία ἢ σώματα δημοσίᾳ ἐγγράφεσθαι ἐν σανίσι λευκαῖς ἢ πυξίναις κεχρισμέναις λευκῇ γῇ καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τῶν κτημάτων καὶ τῶν ἀνδραπόδων καὶ τῶν πριαμένων αὐτά, καὶ ἀλλαχοῦ, διδόναι κοινῇ τῶν γειτόνων τοῖς ἐγγυτάτῳ τρισὶ νόμισμά τι βραχὺ μνήμης ἕνεκα καὶ μαρτυρίας. Πάντα δὲ ταῦτα, διότι, κατ' Ἀριστοτέλη (Πολιτικὰ VI. 1321) «δεῖ τινα ἀρχὴν εἶναι τὴν ἐφορῶσαν περί τε τὰ συμβόλαια καὶ τὴν εὐκοσμίαν· σχεδὸν γὰρ ἀναγκαῖον πάσαις ταῖς πόλεσι τὰ μὲν ὠνεῖσθαι, τὰ δὲ πωλεῖν πρὸς τὴν ἀλλήλων ἀναγκαίαν χρειαν». *Ἀναγραφαὶ* καλοῦνται οἱ δημόσιοι κώδικες ἢ αἱ δημόσιαι πράξεις, καὶ *ἀναγραφεὺς νόμων*, ὁ ἀναγράφων τοὺς νόμους, ὁ ἐπιμελούμενος τῆς ἀναγραφῆς αὐτῶν (*Λυσίου κατὰ Νικομάχου* 2). Ι. Δ ΖΕΠΟΣ

ἀναγράφω· γράφω ἄνω, ὑψηλά, ὥστε νὰ δύναται ὁ βουλόμενος νὰ ἀναγινώσκῃ. Λέγεται περὶ τῶν νόμων, τῶν ψηφισμάτων, τῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνεγράφοντο ἐπὶ στηλῶν ὡς δημόσιαι γνωστοποιήσεις «ἀναγράφειν τὰς συνθήκας ἐν στήλῃ θιθίνῃ» (*Θουκ.* 5, 47), «εἰς τρίποδα τὸν ἐν Δελφοῖς δι' ἀρετὴν τὴν πόλιν ἀναγράφειν» (*Θουκ.* 3, 57) || ἁπλῶς γράφω, ἐγγράφω, δημοσιεύω, ὁρίζω, «εἰς τὸν προϋπολογισμὸν ἀναγράφεται πίστωσις δραχμῶν....» «διαψεύδεται ἡ ἀναγραφεῖσα εἰς τὰς ἐφημερίδας εἴδησις....» κ. λ. π. || ἀναγράφω τινὰ εὐεργέτην», θεωρῶ τινὰ εὐεργέτην, καταλέγω τινὰ μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν: «μέγιστος εὐεργέτης παρ' ἐμοὶ ἀναγεγράψῃ» (*Πλάτ.* Γοργ. 506 C). Β. Φ.

ἀναγρία (ἡ)· ἔλλειψις ἄγρας, κυνηγίου || ὁ χρόνος καθ' ὃν δὲν ἐπιτρέπεται ἄγρα, εἶναι ἀπηγορευμένον τὸ κυνήγιον. Β. Φ.

ἀναγρύζω· γρύζω, λέγω *γρῦ*, ἐκβάλλω ἐλαχίστην φωνήν. Β. Φ.

Ἀνάγυια (ἡ). Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λευκωσίας καὶ διαμέρισμα Ὀρεινῆς· κεῖται νοτιοδυτικῶς τῆς Δευτερᾶς. Κάτοικοι 110 ἀσχολούμενοι μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Κ. Μ. Κ.

ἀναγυμνῶ *(—όω)*· γυμνώνω, ἀπογυμνῶ, ξεγυμνώνω.

ἀναγυρεύω· γυρεύω, ἀναζητῶ.

ἀνάγυρις ἡ *δύσοσμος*, ἢ *ἀνάγυροος* (Anagyris foetida L.) *[Βοτ.]*. Θάμνος οἰκογενείας τῶν *ψυχανθῶν*, κοινὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὰς παραμεσογείους χώρας· κοινῶς *ἀνάγυρη*, *βρωμολυγαριά*, *βρωμοκλάδι*, *ἀτσόγερο*, *ἀναγύρη*, *ἀζώνερας*, *ἀνδροῖνας* κτλ. Ἄλλοτε ἐχρησιμοποιοῦντο τὰ φύλλα του ὡς καθαρτικόν, τὰ δὲ σπέρματά του ὡς ἐμετικόν, ἀναφέρεται δὲ ὡς τοιοῦτον καὶ ὑπὸ τοῦ Διοσκορίδου. Λόγῳ τῆς κακῆς ὀσμῆς την ὁποίαν ἀναδίδουσι τὰ φύλλα τῷ κινούμενα προῆλθεν ἡ ἀρχαία φράσις: «μὴ κίνει τὸν ἀνάγυρον». Σ. Μ

Ἀνάγυρος. Ἥρως ἐπώνυμος ἑνὸς τῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς, ὅστις ἐξ αὐτοῦ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὠνομάσθη Ἀναγυροῦς (βλ. λ.). Κατὰ τὴν παρὰ Σουΐδᾳ φερομένην ἀφήγησιν τοῦ Ἱερωνύμου, ὁ δαίμων οὗτος, ἔχων ἴδιον ἄλσος ἐν τῷ δήμῳ τούτῳ, ἐτιμώρησε φοβερὰ γέροντά τινα, ὅστις κατοικῶν πλησίον τοῦ ἱεροῦ ἄλσους ἔκοπτε τὰ δένδρα τοῦ. Εἰς τὴν παλλακὴν τοῦ γέροντος ἐνέβαλεν ὁ δαίμων σφοδρὸν ἔρωτα πρὸς τὸν υἱόν του· ἐπειδὴ δὲ αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ πείσῃ τὸν παῖδα, διέβαλεν αὐτὸν ὡς ἀσελγῆ εἰς τὸν πατέρα του, ὅστις πιστεύσας εἰς τὴν διαβολὴν ἐπήρωσε καὶ ἐγκατῳκοδόμησε τὸν υἱόν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀναγνωρίσας τὴν ἀπάτην ἀπηγχονίσθη, ἡ δὲ παλλακή του ἐρρίφθη εἰς τὸ φρέαρ καὶ ἐπνίγη. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ παροιμία «*ἀναγυράσιος δαίμων*», λεγομένη περὶ ἀνθρώπου λίαν ἐκδικητικοῦ. Α Π Σ

Ἀνάγυρος. Ἱστορικὴ θέσις ἀπέχουσα ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τοῦ Σωποτοῦ τῶν Καλαβρύτων, ἔνθα, κατὰ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Φωτάκου, συνέβη ἕνα ἀπὸ τὰ προεπαναστατικὰ κατὰ τὴν περιφέρειαν ταύτην κρούσματα τοῦ Ἀγῶνος. Ἐκεῖ, τὴν πρωΐαν τῆς 21 Μαρτίου 1821, ὁ Σταθᾶς Πανόπουλος, Ἀθανάσιος Κίσος, Πανάγος Βλάντης καὶ δύο ἄλλοι ἐκ τῶν χωρίων Μοστίτσι καὶ Καστέλι τῶν Καλαβρύτων, ἐφόνευσαν τοὺς μουκατελεντσῆδες (εἰσπράκτορας τοῦ φόρου) Ἀσήμαγαν καὶ Ὀμέραγαν, τοὺς ὁποίους συνώδευαν, ὡς φύλακες. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο εἶναι μεταγενέστερον τοῦ συμβάντος εἰς τὸ Ἀγρίδι τῶν Κλουκινῶν (βλ. λ.), δὲν ἀναφέρεται δὲ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἱστορικούς. Γ. Δ. Κ.

Digitized by Google

Ἀναγυροῦς. Δῆμος τῆς Ἀττικῆς, τῆς Ἐρεχθηΐδος φυλῆς· ὁ δημότης ἐκαλεῖτο *Ἀναγυράσιος*, κατὰ δὲ τὸν Στέφανον τὸν Βυζάντιον καὶ διὰ τῶν τοπικῶν ἐπιρρημάτων *ἀναγυρουντόθεν* ἢ *ἀναγυρούνταδε* ἢ *ἀναγυροῦντι*. Ὁ δῆμος οὗτος ἦτο ὁ μεγαλύτερος τῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς, κατεῖχε δὲ κατὰ τὴν παρὰ Στράβωνι (VIII, 389) διαγραφομένην σειρὰν τῶν παραλίων δήμων καὶ τὰς εὑρεθείσας ἐπιγραφὰς τὴν νοτιανατολικῶς τοῦ Ὑμηττοῦ κειμένην χώραν, ἤτοι τὸν κόλπον καὶ τὴν πεδιάδα τοῦ σημερινοῦ χωρίου Βάρη. Ἐκαλεῖτο δὲ ὁ δῆμος οὕτως ἐκ τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ φυομένου φυτοῦ *ἀναγύρου* ἢ κατὰ τὴν λαϊκὴν παράδοσιν ἐκ τοῦ ἐπωνύμου ἥρωος Ἀναγύρου (βλ. λ.), ὅστις φοβερὰ ἐξεδικεῖτο πάντα, ὅστις ἔβλαπτε τὸ αὐτόθι ἱερὸν αὐτοῦ ἄλσος. Ὁ Παυσανίας (I, 31,1) ἀναφέρει, ὅτι ἐν τῷ δήμῳ τῶν Ἀναγυρασίων ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς μητρὸς τῶν θεῶν Κυβέλλης· ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ἡφαίστου ὑπῆρχον αὐτόθι ἱερὰ ὡς βεβαιοῦται ἔκ τινων εὑρεθεισῶν ἐπιπιγραφῶν. Α. Π. Σ.

ἀναγχίτης (Ananchites Lam.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐχινοζῴων ἐκ τῆς ὑποομοιογενείας τῶν *ἀναγχυτινῶν*· βλ. συνών. ἐχινοκόρυς. Θ. Σ.

ἀναγχυτῖναι (Ananchytinae Desor.) *[Παλαιοζ.]*. Ὑποομοιογένεια *ἐχινοζῴων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ὀλαστεριαδῶν*, ζῶσα ἀπὸ τοῦ κρητιδικοῦ συστήματος ἐντὸς τῶν θαλασσῶν. Τὸ κέλυφός των ἔχει τὸ κορυφαῖον ἐπίμηκες ἢ συμπαγές, εἰς ὃ συνενοῦνται πάντα τὰ ὑδροφόρα πεδία, τὸ περίστομα ἐγκάρσιον ἢ καὶ πολλάκις δίχειλον, καὶ γυμνοὺς διαδρόμους ἐνίοτε. Θ. Σ.

ἀνάγω· ἄγω ἄνω, ὑψηλά, φέρω εἰς ὕψος: ὁ «ἥλιος ἀνάγει τὸ ὕδωρ» καὶ «τὸ ἀναχθὲν ὕδωρ πάλιν καταβαίνει» (*Ἀριστοτέλ.*)· «ὁ πέπλος ἀνάγεται εἰς τὴν ἀκρόπολιν» ἀναβιβάζεται, μεταφέρεται (*Πλάτ.*)· «ἀνάγω εἰς φῶς»· || ἀναφέρω, ἐξαρτῶ: «ἀνάγει τὸ γένος εἰς ἥρωας» κατάγεται ἀπὸ ἡρώων· || μεταφέρω, μετατρέπω: «ἀνάγω δραχμὰς ἀρχαίας εἰς νέας ἢ ἀντιστρόφως,—δραχμὰς εἰς λίρας,—φράγκα κ.τ.τ. ἢ ἀντιστρόφως»· || τὸ μέσ. ἀνάγομαι (βλ. λ.). Β. Φ.

— *ἀνάγειν εἰς τὸν πρατῆρα [Ἀττικ. Δίκ.]*. Ὁ πωλητὴς ὑπεχρεοῦτο νὰ παραδώσῃ τὸ πωλούμενον *ἀναμφισβήτητον*, καὶ ἦτο ὑπεύθυνος ἐὰν διεταράσσετο ἡ νομὴ τοῦ ἀγοραστοῦ παρὰ τρίτου. Ὁ διαταρασσόμενος ἀγοραστὴς ἐδικαιοῦτο ἀνάγειν εἰς τὸν πρατῆρα, ἤτοι μηνύειν τὸν πεπρακότα καὶ ἐπ' ἐκεῖνον ἰέναι (*Λυσίου* πρὸς Βοιωτόν). Ἡ ἀναγωγὴ αὕτη εἶναι προσομοία πρὸς τὴν παραγγελίαν (ἀνακοίνωσιν) τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου (βλ. Βασιλικὰ 19-11-49). Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ὁ πωλητὴς ἀναλαμβάνει τὴν κατὰ τοῦ διαταράσσοντος δίκην, ἀναγκαζόμενος πρὸς τοῦτο, ἐν ἀρνήσει αὐτοῦ, διὰ τῆς *δίκης βεβαιώσεως*. Ἠδύνατο ὅμως ὁ διαταραχθεὶς ἀγοραστὴς *αὐτομαχεῖν*, ἤτοι νὰ ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος τὸν κατὰ τοῦ διαταράσσοντος ἀγῶνα, ὅπερ ἐγίνετο, ὅταν ὁ πεπρακὼς ἀξιόχρεως εἴη, ὥστε δοκεῖ ἀποτίσασθαι τὴν ζημίαν καὶ συνίστασθαι τὴν δίκην πρὸς τὸν ἀντιποιούμενον (*Ἁρποκρατίων*, «αὐτομαχεῖν», «βεβαιώσεως δίκη»· πβλ. *Ἰσαῖον*, περὶ τοῦ Δικαιογένους κλήρου 21). Ι. Δ. ΖΕΠΟΣ

ἀναγωγάσαι (Reductase) *[Μικροβ.]*. Ἔνζυμα, ἅτινα προκαλοῦσιν ἀναγωγικὰς ἐπεξεργασίας, ὡς π. χ. τὴν ἀναγωγὴν τῶν νιτρικῶν ἀλάτων εἰς νιτρώδη καὶ τούτων εἰς ἀμμωνίαν καὶ ἄζωτον, τὴν ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν λευκωματοειδῶν οὐσιῶν παραγωγὴν ὑδροθείου κ.λ.π. Κ. Σ.

— *[Γαλακτοκομ.]*. Καλεῖται *ἀναγωγάση* φύραμά τι εὑρισκόμενον ἐν τῷ γάλακτι, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ ἀφαιρῇ τὸ ὀξυγόνον ἀπὸ χρωστικὰς οὐσίας καὶ νὰ προκαλῇ τὸν ἀποχρωματισμὸν αὐτῶν.

Ἐπὶ τῆς ἰδιότητος ταύτης τοῦ γάλακτος στηρίζεται ἡ οὕτω λεγομένη «*μέθοδος τῆς ἀναγωγάσης*», ἥτις σκοπεῖ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ γάλακτος ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως. Καθ' ὅσον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐρευνῶν τοῦ H. Smidt. P.—Th. Müller, Chr. Barthel καὶ Orla—Jensen ἀπεδείχθη, ὅτι ὑφίσταται σχέσις μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῷ γάλακτι εὑρισκομένων μικροοργανισμῶν καὶ τοῦ χρονικοῦ διαστήματος, ὅπερ ἀπαιτεῖται διὰ νὰ ἀποχρωσθῇ διάλυσις τοῦ κυανοῦ τοῦ μεθυλενίου. Οὕτω οἱ Chr. Barthel καὶ Orla—Jensen διαιροῦσι τὸ γάλα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δοκιμῆς ταύτης εἰς τέσσαρας κατηγορίας: 1) Ὁ χρωματισμὸς ἐν τῷ γάλακτι διαρκεῖ $5^1/_2$ ἢ καὶ πλέον ὥρας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ γάλα περιέχει ὀλιγώτερον τοῦ $^1/_2$ ἑκατομμυρίου μικροοργανισμῶν εἰς ἓν κυβικὸν ἑκατοστόμ. 2) Ἐὰν ὁ χρωματισμὸς τοῦ γάλακτος διαρκῇ 2—5 $^1/_2$ ὥρας, τὸ γάλα περιέχει $^1/_2$—4 ἑκατομμύρια μικροοργανισμοὺς εἰς κ. ἑκ. 3) Ἐὰν ὁ χρωματισμὸς διατηρῆται πλέον τῶν 20 λεπτῶν ἀλλ' ὀλιγώτερον τῶν 2 ὡρῶν, τὸ γάλα περιέχει 4—20 ἑκατομμύρια βακτήρια καὶ 4) Ἐφ' ὅσον ὁ χρωματισμὸς μόλις διαρκεῖ τὸ πολὺ 20 λεπτά, τὸ γάλα περιέχει πλέον τῶν 20 ἑκατομμυρίων βακτηρίων εἰς ἑν κυβ. ἑκ.

Ἡ ἀνάλυσις τῆς ὡς ἄνω δοκιμῆς εἶναι ἁπλουστάτη. Ἐντὸς δοκιμαστικοῦ σωληναρίου ρίπτομεν 10 μέρη γάλακτος καὶ $^1/_2$ μέρος μιᾶς διαλύσεως τὴν ὁποίαν λαμβάνομεν δι' ἀναμίξεως 5 μ. κεκορεσμένης ἐν οἰνοπνεύματι διαλύσεως τοῦ κυανοῦ τοῦ μεθυλενίου μὲ 195 μ. ἀπεσταγμένου ὕδατος. Εἶτα τοποθετοῦμεν τὸ σωληνάριον ἐντὸς ἀτμολούτρου θερμοκρασίας 40—45 βαθμ. Κ. καὶ παρατηροῦμεν πότε θὰ ἀναφανῇ ὁ ἀποχρωματισμός. Κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Chr. Barthel τὸ φαινόμενον τοῦ ἀποχρωματισμοῦ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι κατ' ἀρχὰς τὰ βακτήρια τοῦ γάλακτος διὰ τῆς δράσεως αὐτῶν καταναλίσκουσι τὸ ὀξυγόνον αὐτοῦ, εἶτα δὲ λαμβάνει χώραν ἡ ἀναγωγὴ καὶ μάλιστα ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῶν βακτηρίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ δι' ὡρισμένων συστατικῶν τοῦ γάλακτος, ἅτινα δὲν ἔχουσι καθορισθῆ εἰσέτι.

Ἡ μέθοδος τῆς ἀναγωγάσης παρέχει πολυτίμους ὑπηρεσίας κατὰ τὴν ἀστυνομικὴν ἐπίβλεψιν τοῦ πωλουμένου γάλακτος, ὡς καὶ εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν διαφόρων προμηθευτῶν ἑνὸς γαλακτοκομείου, καθ' ὅσον δι' αὐτῆς δύναταί τις νὰ συναγάγῃ συμπεράσματα περὶ τῆς καθαριότητος, ἥτις ἐπικρατεῖ κατὰ τὸ ἄμελγμα καὶ μετ' αὐτὸ ὡς καὶ περὶ τῶν διατεθειμένων μέσων διατηρήσεως αὐτοῦ. Ι. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ἀναγωγεὺς (ὁ)· ὁ ἀνάγων, ὁ ἄγων, ὁ φέρων ἄνω, πρὸς τὰ ἄνω, ἀναγωγός.

— *ἀναγωγεὺς Ντούγκλας* (Douglas) *[Ναυτ.]*. Ἐργαλεῖον ναυτιλιακόν, σχήματος τετραγώνου, ἐκ διαφανοῦς ξυλονίτου. Αἱ τέσσαρες αὐτοῦ πλευραὶ εἶναι διῃρημέναι ἀπὸ 0°—360°, ἀνὰ μίαν μοῖραν, κατὰ τὴν φορὰν τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου (μὲ κοινοὺς χαρακτῆρας στοιχείων) καὶ κατὰ τὴν ἀντίθετον φορὰν (μὲ κυρτοὺς χαρακτῆρας στοιχείων). Ἐν τῇ τομῇ τῶν γραμμῶν του 0°—180° καὶ 90°—270°, ὑπάρχει μικρὰ ὀπὴ πρὸς δίοδον αἰχμῆς βελόνης ἢ μολυβδοκονδύλου. Παραλλήλως πρὸς τὰς ὡς ἄνω γραμμὰς χαράσσονται ἕτεραι ἀνὰ 122 χιλιοστόμετρα ($^1/_2$ δακτύλου), ὑποδιῃρημέναι εἰς 10 ὑποδιαιρέσεις ἑκάστη. Τὸ σύνολον τῶν γραμμῶν βαθμολογήσεων καὶ ὑποδιαιρέσεων εἶναι χρωματισμένον ἐρυθρόν, πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως πρὸς τὰς ἐπὶ τοῦ χάρτου διὰ μέλανος χρώματος ἐνδείξεις· ἅπασαι αἱ βαθμολογήσεις εἶναι χαραγμέναι ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τοῦ ἀναγωγέως, πρὸς ἀποφυγὴν σφαλμάτων παραλλάξεως κατὰ τὰς ἐπὶ τοῦ χάρτου ἐργασίας, ἐνῷ ἡ ἐμπροσθία ὄψις εἶναι ὑπόθαμβος (mate), διὰ τὸ δυνατὸν τῆς ἐγγραφῆς σημειώσεων ἐπὶ ταύτης διὰ μολυβδίδος, αἵτινες καὶ ἀπαλείφονται εὐκόλως.

Χρῆσις τοῦ ἐργαλείου.—Τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο: 1) Ἀντικαθιστᾷ τὸν διπαράλληλον κανόνα καὶ τὸν διαβήτην εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ χάρτου ναυτιλιακὰ προβλήματα. 2) Ἀποτρέπει πιθανὰ λάθη περὶ τὴν χάραξιν καὶ ἀνάγνωσιν πλείστων διοπτεύσεων κ.λ.π. 3) Ἐκτελεῖ μετ' ἀκριβείας μεταφορὰς εὐθειῶν παραλλήλως ἑαυταῖς ἐν οἱαδήποτε θέσει ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἀποφευγομένου τοῦ συχνοῦ σφάλματος ἐξ ὀλισθήσεως τοῦ διπαραλλήλου κανόνος κατὰ τὴν μεταφοράν. 4) Καθιστᾷ εὐκολωτάτην καὶ ἀκριβεστάτην τὴν ἐπὶ τοῦ χάρτου χάραξιν γωνιῶν ἢ διοπτεύσεων καὶ τὴν ἐκ τούτων εὕρεσιν τοῦ στίγματος τοῦ πλοίου. 5) Καθιστᾷ, χάρις εἰς τὴν ὑπόθαμβον ἐπιφάνειάν του, περιττὴν τὴν χρῆσιν σημειωματαρίου ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ πλοίου, ἀποφευγομένης καὶ τῆς ρυπάνσεως τοῦ χάρτου.

1) Πρὸς χάραξιν ἐπὶ τοῦ χάρτου πλεύσεώς τινος ἢ διοπτεύσεως, μεταχειριζόμεθα ὡς κανόνα τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ ἀναγωγέως, τὴν ἐφ' ἧς ἡ ἐπιγραφὴ «Douglas Protractor and Parallel Rule» καὶ φέρομεν τὴν σχετικὴν διαίρεσιν τὴν κεχαραγμένην διὰ κυρτῶν στοιχείων ἐν ἐπαφῇ μεθ' ἑνὸς τῶν μεσημβρινῶν καὶ παραλλήλων τοῦ χάρτου. Ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ τοῦ ἀναγωγέως ἢ ἡ ἀπέναντι ταύτης δεξιὰ πλευρὰ χρησιμεύει ὡς κα-

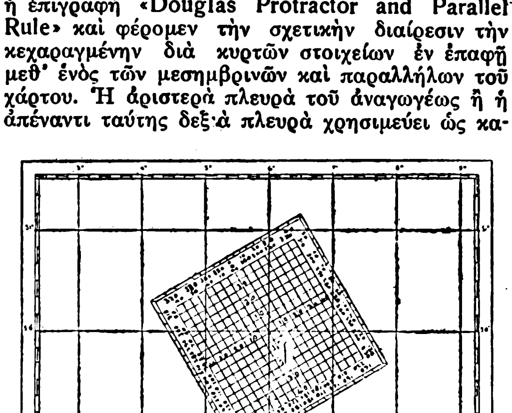

νὼν πρὸς χάραξιν τῆς πλεύσεως ἢ διοπτεύσεως. Ἡ καθ' ἕτερον τρόπον: τοποθετοῦμεν τὸν ἀναγωγέα ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἀληθοῦς Βορρᾶ-Νότου διὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ παραλλήλων γραμμῶν καὶ τὸ κέντρον αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σημείου ἀφ' οὗ ζητεῖται νὰ χαραχθῇ ἡ πλεῦσις ἢ διόπτευσις. Ὁρίζομεν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὸ σημεῖον τὸ ἀπέναντι τῆς οἰκείας διαιρέσεως τοῦ ἀναγωγέως τῆς κεχαραγμένης διὰ στοιχείων ὀρθῶν (Roman), ὅπερ καὶ ἑνοῦμεν μετὰ τοῦ κέντρου διὰ γραμμῆς ἥτις εἶναι καὶ ἡ ζητουμένη πλεῦσις ἢ διόπτευσις.

2) Πρὸς ἀνάγνωσιν κεχαραγμένης πλεύσεως ἢ διοπτεύσεως, διαθέτομεν τὸν ἀναγωγέα ἐπὶ τῆς πλεύσεως ἢ διοπτεύσεως ταύτης. Ἡ γωνία δύναται εὐκόλως νὰ ἀναγνωσθῇ ἐκ τοῦ πλησιεστέρου μεσημβρινοῦ ἢ παραλλήλου, γινομένης χρήσεως τῶν διαιρέσεων δι' ὀρθῶν στοιχείων. Ἐνταῦθα καταφαίνεται ἡ χρησιμότης τῶν παραλλήλων γραμμῶν τοῦ ἀναγωγέως, καθόσον δυνάμεθα νὰ κάμωμεν χρῆσιν οἱουδήποτε μεσημβρινοῦ ἢ παραλλήλου τοῦ χάρτου, ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἀναγωγέως.

3) Πρὸς χρησιμοποίησιν τοῦ ἀναγωγέως ὡς διπαραλλήλου κανόνος, πρὸς μεταφορὰν εὐθείας ἐκ ἢ πρὸς τὸ ἀνεμολόγιον χάρτου ἢ μεταφορὰν μεσημβρινοῦ ἢ παραλλήλου ἢ διοπτεύσεώς τινος, διαθέτομεν ἁπλῶς τὸν ἀναγωγέα πρὸς τὴν εὐθεῖαν ταύτην διὰ μιᾶς τῶν παραλλήλων γραμμῶν του καὶ μεταφέρομεν τοῦτον πρὸς τὸ ἐπιθυμητὸν σημεῖον, χαράσσοντες διὰ μολυβδίδος γραμμὰς κατὰ μῆκος ἑκατέρας τῶν πλευρῶν του, ἀναλόγως τῆς διευθύνσεως καθ' ἣν δέον νὰ γίνῃ ἡ μεταφορά. Οὕτως, ὁ ἀναγωγεὺς δύναται νὰ μεταφερθῇ παραλλήλως μετὰ μεγάλης ἀκριβείας καὶ λίαν ταχέως εἰς οἱονδήποτε σημεῖον τοῦ χάρτου, ἄνευ τῆς πιθανότητος σφάλματος μετακινήσεως τῆς γραμμῆς.

4) Πρὸς χρησιμοποίησιν τοῦ ἀναγωγέως ὡς στιγμογράφου (βλ. καὶ λ. ἀκτοπλοΐα· ναυτ.), αἱ παρατηρηθεῖσαι γωνίαι χαράσσονται διὰ μαλακῆς μολυβδίδος ἐπὶ τῆς ὑποθάμβου ὄψεως αὐτοῦ, ἀλλὰ κατ' ἀντίστροφον σειράν. Εἶτα ἀναστρέφομεν τὸν ἀναγωγέα καὶ διαθέτομεν αὐτὸν ὡς τὸν συνήθη στιγμογράφον. Στίζομεν τὸ κέντρον διὰ μολυβδίδος ἢ καρφίδος καὶ οὕτως ἔχομεν τὸ ζητούμενον στίγμα. Ὅταν τὰ ὅρια τοῦ ἀναγωγέως δὲν περιλαμβάνουσι καὶ τὰ τρία σημεῖα, ὧν ἐλάβομεν τὰς γωνιακὰς ἀφ' ἡμῶν ἀποστάσεις, ἑνοῦμεν τὰ παρατηρηθέντα σημεῖα καὶ διαιροῦμεν τὰς μεταξὺ αὐτῶν ἀποστάσεις εἰς τὸ ἥμισυ ἢ τρίτον ἢ τέταρτον, ἀναλόγως, οὕτως ὥστε τὰ νέα σημεῖα νὰ περιέχωνται ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἀναγωγέως· χαράσσομεν ἐπὶ τοῦ ἀναγωγέως τὰς παρατηρηθείσας γωνίας, ὡς ἀνωτέρω, καὶ στίζομεν τὴν θέσιν τοῦ πλοίου μεταχειριζόμενοι τὰ νέα σημεῖα, ἅτινα ἐχαράχθησαν εἰς τὸ $^1/_2$, $^1/_3$, $^1/_4$ τῶν ἀποστάσεων. Τὸ ἀληθὲς στίγμα θὰ εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ στιχθέντος τοιούτου, εἰς ἀπόστασιν διπλασίαν, τριπλασίαν, τετραπλασίαν, ἀναλόγως. Διὰ τοῦ ἀναγωγέως εὑρίσκομεν τοῦτο παρατηροῦντες ἐν τῇ γραμμῇ αὐτοῦ μηδὲν (0°) τὸν ἀριθμὸν τῶν διαιρέσεων, καθ' ἃς τὸ κέντρον (δηλαδὴ ἡ στιχθεῖσα θέσις ἡμῶν) ἀπέχει ἀπὸ τοῦ μεσαίου σημείου παρατηρήσεως καὶ σημειοῦμεν διὰ μολυβδίδος ἐπὶ τοῦ χάρτου τὸ σημεῖον 180 τοῦ ἀναγωγέως. Σύρομεν πρὸς τὰ κάτω τὸν ἀναγωγέα καὶ ἐπὶ τῆς προεκτάσεως τῆς σημειωθείσης γραμμῆς κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν παρατηρηθεισῶν διαιρέσεων, ἂν ἐλήφθησαν τὰ μέσα τῶν ἀποστάσεων, δὶς ἂν ἐλήφθησαν τὰ τρίτα τῶν ἀποστάσεων καὶ τρὶς ἂν ἐλήφθησαν τὰ τέταρτα τῶν ἀποστάσεων. Τὸ οὕτω ληφθὲν σημεῖον εἶναι καὶ τὸ στίγμα τοῦ πλοίου.

Οὕτω ἐὰν A, B, C εἶναι αἱ ἀληθεῖς θέσεις τῶν παρατηρηθέντων σημείων, A_2 C_2, αἱ θέσεις τῶν A καὶ C ἀναχθεῖσαι εἰς τὸ ἥμισυ τῶν ἀποστάσεων AB, BC, P, θέσις διὰ τῶν γωνιῶν μεταξὺ A_2, B, C_2, P, ἡ ἀληθὴς θέσις τοῦ πλοίου, BP=2 BP' εἶναι δῆλον ὅτι λάθος τι ἐν τῇ στίξει τῆς ἀληθοῦς

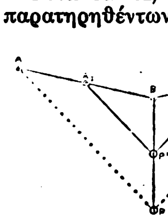

θέσεως P θὰ εἶναι τὸ διπλάσιον, τριπλάσιον, τετραπλάσιον τοῦ γενομένου λάθους κατὰ τὴν στίξιν τοῦ σημείου P'. Ἐν τοσούτῳ ἂν τὰ σημεῖα ἐξελέγησαν καλῶς καὶ αἱ γραμμαὶ ἐχαράχθησαν μετὰ προσοχῆς, τὸ σφάλμα τοῦτο δύναται νὰ καταστῇ ἀμελητέον.

5) Πρὸς εὕρεσιν τῆς διαφορᾶς πλάτους καὶ τῆς ἀποχωρήσεως δύο τόπων, διαθέτομεν τὸν ἀναγωγέα κατὰ τὴν γραμμὴν Βορρᾶς—Νότος (πλησιέστερος μεσημβρινός), τῆς κεντρικῆς ὀπῆς τιθεμένης ἐπὶ τοῦ ἀφετηρίου στίγματος. Ἡ κάθετος ἡ ἀγομένη ἐκ τοῦ τόπου ἀφίξεως πρὸς τὴν γραμμὴν 90°—270° θὰ μᾶς δώσῃ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ διαιρέσεων αὐτῆς τὴν τιμὴν τῆς ἀποχωρήσεως καὶ ἡ κάθετος τῇ γραμμῇ 0°—180° τὴν τιμὴν τῆς διαφορᾶς πλάτους. Αἱ διαιρέσεις αὗται δύνανται ἀμέσως νὰ μεταφερθῶσιν εἰς τὴν κλίμακα τοῦ χάρτου ἢ νὰ εὑρεθῶσι δι' ὑπολογισμοῦ.

6) Πρὸς εὕρεσιν τοῦ πλάτους καὶ μήκους τόπου τινός, πράττομεν ὡς ἀνωτέρω καὶ ἀναγινώσκομεν ἀμέσως τὰς διαιρέσεις τοῦ μεσημβρινοῦ καὶ παραλλήλου, ἃς καὶ μεταφέρομεν εἰς τὴν κλίμακα τοῦ χάρτου, ἢ ἄλλως, μεταχειριζόμενοι τὸν ἀναγωγέα ὡς διπαράλληλον κανόνα, κινοῦμεν αὐτὸν

Digitized by Google

ἄνω καὶ κάτω ἢ κατὰ τὴν πλευράν, μέχρις οὗ αἱ παράλληλοι γραμμαὶ τάμωσι τὰς ἐπὶ τοῦ χάρτου διαιρέσεις τοῦ πλάτους καὶ μήκους.

7) Πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἀληθοῦς διοπτεύσεως ἢ πλεύσεως ἐξ ἐκείνης τῆς πυξίδος ἢ ἀντιστρόφως, μεταχειριζόμεθα τὸν ἀναγωγέα ὡς κινητὸν ἀνεμολόγιον πυξίδος, μετακινοῦντες τὴν γραμὴν 0^0—180^0 πρὸς Ἀπηλιώτην ἢ Ζέφυρον, ἀναλόγως τῆς διευθύνσεως καὶ τιμῆς τῆς παραλλαγῆς τῆς πυξίδος. Τὸ ἀποτέλεσμα εὑρίσκεται ἀμέσως.

Διὰ τὸ ἀντίθετον πρόβλημα προβαίνομεν εἰς τὴν μετακίνησιν τοῦ ἀναγωγέως κατὰ τὴν ἀντίστροφον φοράν. Ὁμοίως διὰ τὰς μετατροπὰς πλεύσεως ἢ διοπτεύσεως μαγνητικῆς εἰς τοιαύτας πυξίδος καὶ τἀνάπαλιν, μετακινοῦμεν τοῦτον ἀναλόγως, κατὰ τὴν τιμὴν τῆς παρεκτροπῆς.

8) Ἡ ὑπόθαμβος ἐπιφάνεια τοῦ ἀναγωγέως ἐπιτρέπει, ὅπως οἱ ὑπολογισμοὶ γίνωνται διὰ μολυβδίδος, τὴν χάραξιν εὐθειῶν θέσεως εἰς οἱανδήποτε κλίμακα, τὴν χάραξιν διοπτεύσεων τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου κατὰ 45^0 καὶ 90^0, τὰς ἀποστάσεις τὰς ὑπολογιζομένας γραφικῶς ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ ἀντικειμένου, τὴν μεταφορὰν ἀποστάσεων ἐξ ἑνὸς χάρτου εἰς ἕτερον καὶ πλεῖστα ἄλλα μικρὰ προβλήματα, ὡς τὴν μετατροπὴν τῆς ἀποχωρήσεως εἰς διαφορὰν μήκους διὰ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ὡς πίνακος τοῦ στίγματος. Διὰ πάντα ταῦτα ἡ ἐπωφελὴς χρησιμοποίησις τοῦ ἀναγωγέως καταδεικνύεται σὺν τῇ ἐξασκήσει τῶν ναυτιλλομένων περὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ.

Σημειωτέον ὅτι ὁ ἀναγωγεὺς δέον κατὰ τὴν χρῆσιν νὰ τηρῆται ἐπίπεδος, μακρὰν μεγάλης θερμότητος καὶ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου.

Κ. Χ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

ἀναγωγὴ (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ἄνω ὕψωσις: «ἀναγωγὴ τῶν ἀτμῶν»· ‖ ἔξοδος ἐκ τοῦ λιμένος, ἀπόπλους· ‖ λογικῶς, ἀναφορά, ἀπόδοσις: «εἰς ἀρχὴν ποίαν ἡ ἀναγωγή»· ‖ ἡ τροπή, μετατροπή: «ἀναγωγὴ κλάσματος εἰς ἄλλο ἰσοδύναμον», «—νομισμάτων εἰς ἄλλα νομίσματα ἰσοδύναμα». Β. Φ.

— *[Φιλοσοφ.]* Ἀναγωγὴ εἶναι ἡ *πρᾶξις τοῦ ἀνάγειν* τουτέστι:

Α') Μετασχηματισμός: 1) δεδομένου τινὸς εἰς ἄλλο εὐχρηστότερον ἀπὸ λογικῆς ἀπόψεως, ἢ καὶ εἰς ἄλλο ὁδηγοῦν εἰς ἀποτελέσματα μᾶλλον ἐνδιαφέροντα· 2) προτάσεως ἢ θεωρίας εἰς ἄλλην ἁπλουστέραν ἢ στοιχειωδεστέραν ἢ μᾶλλον περιληπτικήν· 3) μεθόδου ἐργασίας εἰς ἄλλην γνωστὴν ἢ ἁπλουστέραν· οὕτω λέγομεν συνήθως ὅτι ἡ λύσις ζητήματός τινος *ἀνάγεται* εἰς τὴν λύσιν ἑνὸς ἄλλου ζητήματος, ἐννοοῦντες δι' αὐτοῦ ὅτι ἀρκεῖ νὰ ἔχωμεν μέθοδον πρὸς λύσιν τοῦ δευτέρου ζητήματος, ἵνα ἔχωμεν μέθοδον λύσεως τοῦ πρώτου· τοῦτο ἄλλως τε ἀποτελεῖ κύριον τρόπον ἐρεύνης εἰς τὰς ἐπιστήμας.

Β') Ἐλάττωσις, περιορισμός, ὑπαγωγὴ εἰς ἄλλα ὀλιγώτερον ἐνδιαφέροντα ἢ ὀλιγώτερον ἐκτεταμένα.

Γ') Ὑπαγωγὴ προτάσεως ἢ θεωρίας εἰς τὰ κύρια αὐτῆς σημεῖα.

Εἰς τὴν Λογικὴν εἰδικώτερον ἀναγωγὴ εἶναι ἡ πρᾶξις δι' ἧς φέρομεν συλλογισμόν τινα τοῦ δευτέρου, τρίτου (ἢ τετάρτου) σχήματος εἰς ἕνα ἐκ τῶν τεσσάρων θεμελιωδῶν τύπων τοῦ πρώτου σχήματος. Π. Ζ.

— *[Μαθημ.]* Εἰς τὴν Ἀριθμητικήν, στοιχειώδη τε καὶ ἀνωτέραν, γίνεται συχνὴ χρῆσις τῆς λέξεως *ἀναγωγή*. Π. χ. εἰς τὴν στοιχειώδη ἔχομεν ἀναγωγὴν ἑτερωνύμων κλασμάτων εἰς ὁμώνυμα, ἀναγωγὴν κλάσματός τινος εἰς ἄλλο ἰσοδύναμον μὲ ὅρους μικροτέρους κτλ. Εἰς τὰ προβλήματα τῆς στοιχειώδους Ἀριθμητικῆς κάμνομεν χρῆσιν καὶ τῆς μεθόδου τῆς δι' *ἀναγωγῆς εἰς τὴν μονάδα*, καθ' ἥν, διὰ νὰ εὕρωμεν τὴν τιμὴν τοῦ ζητουμένου, εὑρίσκομεν προηγουμένως τὴν τιμὴν τῆς μονάδος· π. χ. ἵνα εὕρωμεν τὴν τιμὴν τῶν $^5/_8$ τοῦ πήχεως, ὅταν γνωρίζωμεν τὴν τιμὴν τῶν $^3/_4$, ἐργαζόμεθα ὡς ἑξῆς: εὑρίσκομεν πρῶτον τὴν τιμὴν τοῦ $^1/_4$ τοῦ πήχεως, ἔπειτα εὑρίσκομεν τὴν τιμὴν τῶν $^4/_4$ τοῦ πήχεως, ἤτοι τοῦ ἑνὸς πήχεως· ἐντεῦθεν εὑρίσκομεν τὴν τιμὴν τοῦ $^1/_8$ καὶ τελικῶς τὴν τιμὴν τῶν $^5/_8$ τοῦ πήχεως.

Εἰς τὴν ἀνωτέραν θεωρίαν τῶν ἀριθμῶν ἔχομεν διαφόρους ἀναγωγάς, π. χ. ἀναγωγὴν τετραγωνικῶν τύπων εἰς γραμμικοὺς (*Cahen* Théorie des nombres)· ἔχομεν ἐπίσης *ἀνηγμένους* τύπους ἀριθμῶν (βλ. λ. **ἀνηγμένος**).

Εἰς τὴν Γεωμετρίαν ἀναγωγὴ εἶναι καὶ ἡ πρᾶξις, δι' ἧς ἀντικαθιστῶμεν σχῆμά τι δι' ἄλλου ὁμοίου, ἀλλὰ μικροτέρου. Ἐννοεῖται ὅτι ἔχομεν καὶ εἰς τὴν Γεωμετρίαν περισσότερα εἴδη ἀναγωγῆς καὶ ἀνηγμένα σχήματα, ὅπως ἐπίσης ἔχομεν ἀναγωγὴν μετασχηματισμῶν· οὕτω ἐπὶ παραδείγματι σειρὰ ἀντιστροφῶν ἀνάγεται εἰς ὁμοθεσίαν τῆς ὁποίας προηγεῖται ἢ ἕπεται μετατόπισις.

Εἰς τὴν Ἄλγεβραν ἔχομεν *ἀναγωγὴν παραστάσεως* εἰς ἄλλην ἰσοδύναμον, π. χ. ἀναγωγὴ ῥητῆς συναρτήσεως τοῦ **x** εἰς ἄλλην δηλοῖ μετασχηματισμὸν ῥητῆς συναρτήσεως (δηλαδὴ κλάσματος μὲ ἀριθμητὴν καὶ παρονομαστὴν ἀκέραια πολυώνυμα) εἰς ἄλλην ἰσοδύναμον· ἡ ἀναγωγὴ αὕτη κατορθοῦται ὅταν εἶναι διαιρετοὶ ἀμφότεροι οἱ ὅροι δι' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πολυωνύμου· οὕτω ἡ ῥητὴ συνάρτησις

$\frac{x^2-5x+6}{x^2+x-12}$ ἰσοῦται πρὸς τὴν $\frac{(x-2)(x-3)}{(x+4)(x-3)} = \frac{x-2}{x+4}$

Καὶ εἰς τὴν Ἄλγεβραν διάφορα εἶναι ἐπίσης τὰ εἴδη ἀναγωγῶν καὶ σπουδαῖαι θεωρίαι στηρίζονται ἐπ' αὐτῶν· π. χ. εἰς τὴν ἀλγεβρικὴν θεωρίαν τῶν διγραμμικῶν τύπων ἔχομεν τὴν ἀναγωγὴν συνήθους δέσμης, τὰς ἀνηγμένας μορφὰς κ.τ.λ. (βλ. **ἀνηγμένος**).

Εἰς τὸν Ἀπειροστικὸν Λογισμὸν γίνεται συχνότατα χρῆσις ἀναγωγῆς καὶ τύπων ἀναγωγῆς· π. χ. εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῶν ῥητῶν κλασμάτων, εἰς τὰ ἐλλειπτικὰ καὶ ὑπερελλειπτικὰ ὁλοκληρώματα, εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν διαφόρων ὑπερβατικῶν συναρτήσεων, εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῶν διωνύμων κ.τ.λ. Ὑπάρχουσι γενικοὶ τύποι ἀναγωγῆς. Οὕτω τὸ $\int \eta\mu^m x\ \sigma\upsilon\nu^n x\ dx$ ἀνάγεται διὰ τύπου ἀναγωγῆς εἰς $\int \eta\mu^{m-1} x\ \sigma\upsilon\nu^n x\ dx$ κ.τ.λ. (βλ. *Π. Ζερβοῦ*, **Ἀπειροστικὸς λογισμός**, τόμ. 2).

Γενικῶς εἰς τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας ὑπάρχουσι τύποι καὶ μέθοδοι ἀναγωγῆς.

Εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῶν ἐπιστημῶν μέγισται προσπάθειαι καταβάλλονται νὰ ἀναχθῶσι τὰ ἀρχικὰ ἀξιώματα εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερα καὶ γενικώτερα· π.χ. εἰς τὴν Γεωμετρίαν ὁ Hilbert καὶ ἄλλοι ἔδωκαν σπουδαῖα σχετικῶς ἐξαγόμενα. Εἰς τὴν Μηχανικὴν ἐπίσης προσπαθοῦσι νὰ ἀναγάγωσι τὰ ἀρχικὰ δεδομένα αὐτῆς. [Βλ. καὶ λ. **ἀξίωμα, αρχαι**). Π. ΖΕΡΒΟΣ

— *[Ἀριθμοσοφ.]* Ἀναγωγὴ λέγεται μία τῶν μεθόδων τῆς ἀριθμοσοφίας, ἤτοι τῆς διὰ καταλλήλου χειρισμοῦ τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν ἑρμηνείας ὡρισμένων φυσικῶν νόμων. Ἡ μέθοδος αὕτη συνδέεται πρὸς τὴν ἀριθμοσοφικὴν (βλ. λ.), καθ' ἣν οἱ ἀριθμοὶ δὲν εἶναι μόνον ἁπλᾶ σύμβολα ποσοτήτων, ἀλλ' ἕκαστος ἐξ αὐτῶν κέκτηται βαθυτέραν σημασίαν, ἤτοι ἐκφράζει νόμους διέποντας ἀπολύτως τὴν φύσιν. Ὁ ἀριθμὸς π.χ. 25 ἀναγόμενος ἀριθμοσοφικῶς ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν 7, διότι 2+5=7. Ὁ ἀριθμὸς 10=1+0=1. Ὁ ἀριθμὸς 126=1+2+6=9 κτλ. (βλ. καὶ λ. **ἱερόγραμμα**). Π. Γ.

— *[Μετεωρολ.]* Ὁ ὅρος «*ἀναγωγὴ*» χρησιμοποιεῖται εἰδικῶς κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων, σημαίνει δὲ κυρίως τὴν ἀντικατάστασιν τῶν τιμῶν τῶν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τῶν ὀργάνων ληφθεισῶν δι' ἄλλων ἐξ αὐτῶν προερχομένων κατόπιν ὑπολογισμοῦ, εἰς τρόπον ὥστε αἱ νέαι αὗται τιμαὶ νὰ ὦσι συγκριτέαι πρὸς ἐκείνας τῶν πέριξ τόπων. Οὕτω π. χ. ἡ ἀναγωγὴ τῆς ἀναγνωσθείσης, ἐπὶ τοῦ βαρομέτρου, ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως οἱουδήποτε τόπου εἰς ἐκείνην, ὑπὸ τὴν θερμοκρασίαν τῶν 0^0, τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, καὶ τῆς κανονικῆς βαρύτητος, σημαίνει τὴν εὕρεσιν ἐκείνης τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως ἣν θὰ ἔδιδεν ἡ ἀπ' εὐθείας παρατήρησις ἂν τὸ βαρόμετρον εὑρίσκετο ὑπὸ θερμοκρασίαν 0^0, καὶ ὁ τόπος τῆς παρατηρήσεως εὑρίσκετο εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ εἰς γεωγρ. πλάτος 45^0. Ἐπίσης καὶ ἐν τῇ Κλιματολογίᾳ γίνονται ἀναγωγαὶ μακροχρονίων σειρῶν μέσων τιμῶν μετεωρολογικῶν στοιχείων ἑνὸς τόπου εἰς ὁμοίαν χρονικὴν περίοδον ἄλλου τόπου γειτονικοῦ.

Μεταξὺ τῶν σπουδαίων ἀναγωγῶν συγκαταλέγεται καὶ ἡ ἀναγωγὴ τῆς θερμοκρασίας ἀέρος εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης προκειμένου νὰ χαραχθῶσιν αἱ ἰσόθερμοι καμπύλαι περιοχῆς τινος. Αἱ ἀναγωγαὶ τῆς θερμότητος τοῦ ἀέρος ὡς καὶ τῆς πιέσεως ἐκτελοῦνται ἐπὶ τῇ βάσει γνωστῶν νόμων τῆς μεταβολῆς τῶν στοιχειων τούτων, π. χ. μετὰ τοῦ ὕψους (ἀναγωγὴ εἰς ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης), ἐκφραζομένων διὰ τύπων (ὡς ὁ τύπος Laplace διὰ τὴν ἀτμ. πίεσιν) ὧν ἡ λύσις μεγάλως ἐπιταχύνεται δι' εἰδικῶν πινάκων παρεχόντων ἀμέσως τὰς διορθώσεις τῶν ἀμέσων παρατηρήσεων καὶ συνεπῶς καὶ τὰς ζητουμένας ἀνηγμένας τιμάς. ΘΕΟΚΛ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

— *[Χημ.]*. Ἐν τῇ Χημείᾳ καλεῖται *ἀναγωγὴ* ἡ ἀφαίρεσις ὀξυγόνου ἐκ μιᾶς ἑνώσεως ἢ ἡ προσθήκη ὑδρογόνου εἰς αὐτήν. Οὕτω τὰ ὀξείδια διαφόρων στοιχείων ἐπιδράσει καταλλήλων μέσων δύνανται νὰ χάσωσι τὸ ὀξυγόνον των καὶ νὰ ἀπομείνῃ ἐξ αὐτῶν τὸ μέταλλον ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει. Ἐπίσης τὰ ὀξείδια στοιχείων ἐχόντων πολλαπλοῦν σθένος δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν, ὁπότε λαμβάνουσι τὴν μικροτέραν βαθμῖδα σθένους, ὡς π. χ. τὸ ὀξείδιον τοῦ τριδυνάμου σιδήρου (Fe_2O_3) δύναται ν' ἀναχθῇ πρὸς ὀξείδιον διδυνάμου (FeO). Τοῦτο δὲν συμβαίνει μόνον εἰς τὰ ὀξείδια ἀλλ' εἰς ὅλας τὰς ἑνώσεις τῶν τοιούτων μετάλλων. Οὕτως ὁ διχλωριοῦχος ὑδράργυρος δύναται νὰ ἀναχθῇ πρὸς ὑποχλωριοῦχον.

Ἡ ἀντίθετος δρᾶσις πρὸς τὴν ἀναγωγήν, ἡ ὀξείδωσις (βλ. λ.), συμβαίνει ταυτοχρόνως· τὸ ἀναγωγικὸν μέσον, δηλαδὴ τὸ σῶμα τὸ ἀφαιροῦν τὸ ὀξυγόνον, ὀξειδοῦται προσλαμβάνον ὀξυγόνον. Ὅταν ἡ ἀναγωγὴ γίνῃ ἐν διαλύματι ὑδαρεῖ ἐπιφέρει ἐλάττωσιν τοῦ θετικοῦ ἠλεκτρικοῦ φορτίου τῶν ἰόντων καὶ αὔξησιν τῶν ἀρνητικῶν φορτίων αὐτῶν. Οὕτω εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀναγωγῆς τοῦ τριχλωριούχου σιδήρου πρὸς διχλωριοῦχον σίδηρον ὑπὸ τοῦ ὑδροθείου:

$$2\,Fe^{\cdot\cdot}Cl_3''' + H_2S = 2\,Fe^{\cdot\cdot}Cl_2'' + 2\,H^{\cdot}Cl' + S$$

τὸ φορτίον τῆς κατιόντος $Fe^{\cdots}$ ἐλαττοῦται ἀπὸ τριπλοῦν εἰς διπλοῦν, κατὰ δὲ τὴν ἀναγωγὴν τοῦ ἀνιόντος τοῦ ὑπερμαγγανικοῦ ὀξέος (MnO_4') πρὸς ἀνιὸν μαγγανικοῦ ὀξέος (MnO_4'') τὸ ἀρνητικὸν φορτίον αὐξάνεται ἀπὸ ἁπλοῦν εἰς διπλοῦν.

Τὰ ἐν τῇ ἀναλυτικῇ Χημείᾳ χρησιμοποιούμενα ἀναγωγικὰ μέσα εἶναι τὸ ὑδρογόνον ἐν τῷ γεννᾶσθαι, τὸ θειῶδες ὀξύ, τὸ ὑδρόθειον, ὁ ὑποχλωριοῦχος κασσίτερος, τὸ κασσιτερῶδες κάλλιον, ὁ ἄνθραξ καὶ τὸ ὑδροϊώδιον.

1) *Ὑδρογόνον ἐν τῷ γεννᾶσθαι*, ἐν ὀξίνῳ ἢ ἀλκαλικῷ διαλύματι, παραγόμενον δι' ἐπιδράσεως ὀξέος ἐπὶ ψευδαργύρου, ἢ δι' ἐπιδράσεως καυστικοῦ ἀλκάλεως ἐπὶ ψευδαργύρου ἢ ἀργιλλίου. Οὕτω π. χ. ὁ χλωριοῦχος ἄργυρος ἀνάγεται πρὸς μεταλλικὸν ἄργυρον:

$$2\,AgCl + Zn + H_2SO_4 = ZnSO_4 + 2\,HCl + Ag_2$$

2) Τὸ *ὑδρόθειον* δρᾷ ἀναγωγικῶς διασπώμενον εἰς θεῖον καὶ ὑδρογόνον, π. χ. ὁ τριχλωριοῦχος σίδηρος ἀνάγεται πρὸς διχλωριοῦχον

$$2\,Fe^{\cdots}Cl_3''' + H_2S = 2\,Fe^{\cdot\cdot}Cl_2'' + 2H^{\cdot}Cl' + S.$$

3) Τὸ *διοξείδιον τοῦ θείου* παραλαμβάνον ὀξυγόνον ἐκ τοῦ ὕδατος σχηματίζει τριοξείδιον τοῦ θείου, ὅπερ μεθ' ὕδατος ἑνοῦται πρὸς θειικὸν ὀξύ, συγχρόνως δ' ἐλευθεροῦται ὑδρογόνον:

$$SO_2 + 2H_2O = H_2SO_4 + 2H$$

π.χ. $2\,Fe^{\cdots}Cl_3''' + 2H_2O + SO_2 =$
$= 2\,Fe^{\cdot\cdot}Cl_2'' + H_2^{\cdot\cdot}SO_4'' + 2H^{\cdot}Cl'$

4) Ὁ *διχλωριοῦχος κασσίτερος* δρᾷ ἀναγωγικῶς, ὀξειδούμενος πρὸς τετραχλωριοῦχον κασσίτερον:

$$Sn^{\cdot\cdot}Cl''_2 + Hg^{\cdot\cdot}Cl_2'' = Sn^{\cdot\cdot\cdot\cdot}Cl_4'''' + Hg$$

5) Τὸ *κασσιτερῶδες κάλιον* ἐν ἀλκαλικῷ διαλύματι δρᾷ ἀναγωγικῶς παραλαμβάνον ὀξυγόνον καὶ ὀξειδούμενον πρὸς κασσιτερικὸν κάλιον:

$$K_2^{\cdot\cdot}SnO_2'' + O = K_2^{\cdot\cdot}SnO_3''$$

π. χ. $Bi_2O_3 + {}_3K_2SnO_3 = 2\,Bi + 3\,K_3SnO_3$

6) Τὸ *ὑδροϊώδιον* δρᾷ ἀναγωγικῶς διασπώμενον εἰς ὑδρογόνον καὶ ἰώδιον:

$$HJ = J + H$$

π. χ. τὸ διχρωμικὸν κάλιον ἀνάγεται ἐν ὀξίνῳ διαλύματι ὑπὸ τοῦ HJ πρὸς ἅλας χρωμίου, ἀποβαλλομένου καὶ ἰωδίου:

$$K_2^{\cdot\cdot}Cr_2O_7'' + 6H^{\cdot}J' + 4\,H_2^{\cdot\cdot}SO_4'' = K_2^{\cdot\cdot}SO_4'' + Cr_2^{:::}(SO_4)_3'''''' + 7H_2O + 3J_2.$$

7) Ὁ *ἄνθραξ* ἀποτελεῖ σπουδαιότατον ἀναγωγικὸν μέσον, ἑνούμενος μετ' ὀξυγόνου ἐν ὑψηλῇ θερμοκρασίᾳ:

$$C + O = CO \text{ ἢ } C + 2O = CO_2$$

οὕτω τὰ ὀξείδια τῶν πλείστων μετάλλων ἀνάγονται ὑπὸ τοῦ ἄνθρακος πυρούμενα μετ' αὐτοῦ:

$$PbO + C = CO + Pb$$

Ἐν τῇ χημικῇ βιομηχανίᾳ τὰ σπουδαιότερα ἀναγωγικὰ μέσα εἶναι ὁ *ἄνθραξ*, τὸ *μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος*, οἱ ὑδρογονάνθρακες καὶ ὡρισμένα μέταλλα ἢ μεταλλοειδῆ. Ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ ἡ συνηθεστέρα μέθοδος παρασκευῆς τῶν μετάλλων ἐκ τῶν μεταλλευμάτων των εἶναι ἡ ἀναγωγὴ τῶν ὀξειδίων των — εἴτε οὕτω ἐν τῇ φύσει εὑρισκομένων, εἴτε διὰ φρύξεως τῶν ἀνθρακικῶν καὶ τῶν θειούχων ὀρυκτῶν παραγωμένων — ἐπιτυγχανομένη διὰ πυρώσεως μίγματος αὐτῶν μὲ ἄνθρακος. Κατὰ τὴν πύρωσιν ταύτην ὁ ἄνθραξ παραλαμβάνων τὸ ὀξυγόνον τοῦ ὀξειδίου μετατρέπεται εἰς διοξείδιον ἄνθρακος (CO_2), τὸ ὁποῖον πάλιν συναντῶν τὸν ἐν περισσείᾳ διάπυρον ἄνθρακα μετατρέπεται εἰς μονοξείδιον ἄνθρακος (CO). Τοῦτο ἐπιφέρει τὴν τελείαν ἀναγωγὴν τοῦ ὀξειδίου — καθ' ὅσον ἡ μετ' αὐτοῦ ἐπαφή του εἶναι πλήρης — μετατρεπόμενον ἐκ νέου εἰς CO_2.

Εἴς τινας περιπτώσεις τὰ μεταλλοξείδια ἀνάγονται ἐπιδράσει θείου. Οὕτω ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ τοῦ μολύβδου φρύσσεται ὁ γαληνίτης (PbS) κατ' ἀρχάς, ὅτε μετατρέπεται ἐν μέρει εἰς ὀξείδιον μολύβδου (PbO) καὶ ἐν μέρει εἰς θειικὸν μόλυβδον ($PbSO_4$). Ἐπὶ τῶν προϊόντων τούτων ἐπιδρῶν ὁ ἐν περισσείᾳ θειοῦχος μόλυβδος ἐπιφέρει τὴν ἀναγωγήν των:

$$2PbO + PbS = 3Pb + SO_2 \text{ καὶ}$$
$$PbSO_4 + PbS = 2Pb + 2SO_2$$

Κατὰ τὴν *ἀργιλλοθερμαντικὴν* μέθοδον τοῦ *Goldschmidt*, ὡς ἀναγωγικὸν μέσον χρησιμεύει τὸ μεταλλικὸν ἀργίλλιον, τὸ ὁποῖον ἐν ὑψηλῇ θερμοκρασίᾳ ἀφαιρεῖ τὸ ὀξυγόνον τῶν μεταλλοξειδίων, μετατρεπόμενον αὐτὸ εἰς ὀξείδιον ἀργιλλίου.

Ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ μεγάλην ἐφαρμογὴν πρὸς ἐπίτευξιν ἀναγωγῶν εὑρίσκει τὸ ὑδρογόνον παρουσίᾳ μετάλλων, ὡς νικελίου, πλατίνης, παλλαδίου, ὅτε ἐπέρχεται ἐμπλουτισμὸς εἰς ὑδρογόνον διαφόρων ἑνώσεων. Σ. Χ.

— *[Μεταλλουρ.]* Ὡς γνωστόν, ἐν τῇ Χημείᾳ κα-

Digitized by Google

λεῖται ἀναγωγὴ ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπό τινος χημικῆς ἑνώσεως τοῦ ὀξυγόνου, τοῦ θείου, τοῦ χλωρίου, ἐν γένει τοῦ ἠλεκτραρνητικοῦ συστατικοῦ τῆς ἑνώσεως.

Πολλὰ μέταλλα, ὡς ὁ σίδηρος, ὁ ψευδάργυρος, ὁ κασσίτερος κτλ., εὑρηνται ἐν τοῖς μεταλλεύμασιν εἰς ὀξείδια, ὁπόθεν ἀπολαμβάνονται δι᾽ ἀναγωγικῆς τήξεως. Διὰ τοῦτο ἡ ἀναγωγὴ ἐν τῇ Μεταλλουργίᾳ συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων λειτουργιῶν καὶ ἐπιτελεῖται κατὰ διαφόρους τρόπους.

Τῶν ὀξειδίων τῶν εὐγενῶν μετάλλων ἡ ἀναγωγὴ ἐπιτυγχάνεται δι᾽ ἁπλῆς ἐρυθροπυρώσεως, ἐνῷ διὰ τὰ πλεῖστα τῶν λοιπῶν μετάλλων ἀπαιτεῖται πρὸς ἀναγωγὴν τῆξις τῶν ἀντιστοίχων ὀξειδίων ἐπὶ παρουσίᾳ ἄνθρακος ἢ ὑδρογόνου. Πρὸς ἀποφυγὴν ὑπερβολικοῦ ἐμπλουτισμοῦ τῶν μετάλλων δι᾽ ἄνθρακος χρησιμοποιοῦνται ἀντὶ τούτου διάφοραι ὀργανικαὶ οὐσίαι, ὡς ζάκχαρον, λίπη, ρητῖναι κτλ. Μεταξὺ τῶν δραστικωτάτων μέσων ἀναγωγῆς περιλαμβάνονται τὸ κάλιον, τὸ νάτριον καὶ τὸ γαλβανικὸν ρεῦμα. Ἡ ἀναγωγικὴ δρᾶσις τοῦ τελευταίου ἐκδηλοῦται κατὰ τὴν *κάθοδον* ὁπότε στερεῖ τὰ *κατιόντα* τῶν θετικῶν των φορτίων καὶ προκαλεῖ οὕτω τὴν μετάστασιν τούτων εἰς τὴν ἠλεκτρικῶς οὐδετέραν μεταλλικὴν κατάστασιν. (Βλ. ἠλεκτρόλυσις.) Μ.

— *[Ἰατρ.]* Καλεῖται *ἀναγωγὴ* *(régurgitation)* ἡ μετὰ τὸν θηλασμὸν ἀποβολὴ ἐκ τοῦ στόματος μικροῦ ποσοῦ γάλακτος, ὅπερ, ὡς μὴ ὑποστὰν εἰσέτι τὴν ἐπίδρασιν τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ, δὲν παρουσιάζει ἀλλοίωσίν τινα. Ἡ ἀποβολὴ αὕτη τοῦ γάλακτος τελεῖται συνήθως ἄνευ τινὸς προσπαθείας καὶ εἶναι ἀποτέλεσμα ὑπερσιτισμοῦ τοῦ βρέφους· δυνατὸν ὅμως νὰ συμβῇ καὶ ὅλως τυχαίως, εἰ καὶ τὸ βρέφος τρέφεται κανονικῶς, ἐκ συστολῶν τοῦ στομάχου, αἵτινες παράγονται κατὰ κανονικὰ διαστήματα μετὰ τὸν θηλασμόν, ὡς δύναται νὰ βεβαιωθῇ τοῦτο καὶ δι᾽ ἀκτινοσκοπήσεως· ἐπειδὴ δηλονότι τὸ καρδιακὸν στόμιον δὲν κλείεται ἐντελῶς, αἱ συστολαὶ αὗται ἐξωθοῦν τὸ περιεχόμενον τοῦ στομάχου πρὸς τὸν οἰσοφάγον καὶ δι᾽ αὐτοῦ πρὸς τὸ στόμα.

Παρετηρήθη, ὅτι τὸ βρέφος, θηλάζον ἐνίοτε λαιμάργως, καταπίνει μετὰ τοῦ γάλακτος καὶ ποσόν τι ἀέρος, ὅπερ εἶτα μετὰ τὸν θηλασμόν, συστελλομένου τοῦ στομάχου, ἀποβάλλει ἐν εἴδει *ἐρυγῆς*. Τὴν ἐρυγὴν συνοδεύει καὶ ἀναγωγὴ γάλακτος, μάλιστα ἐὰν συμβῇ νὰ ὑποστῇ τὸ βρέφος ἀπότομόν τινα κίνησιν, ταλάντευσιν ἢ διάσεισιν.

Οὐδεμίαν ἔχουν παθολογικὴν σημασίαν αἱ ἀναγωγαί, αἱ παρατηρούμεναι κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ζωῆς τοῦ βρέφους, καθ᾽ οὓς ὁ σφιγκτὴρ τοῦ καρδιακοῦ στομίου, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἐλέχθη, δὲν ἔχει εἰσέτι ἀναπτυχθῆ ἐντελῶς. Ἀλλ᾽ ὅταν αἱ ἀναγωγαὶ ἐπιμένουν καὶ καθίστανται συνήθεις, ὀφειλόμεναι εἰς λῆψιν ὑπερβάλλοντος ποσοῦ γάλακτος, ὀφείλουν νὰ προσελκύσουν τὴν προσοχὴν τῆς μητρὸς ἢ τῆς τροφοῦ, καθόσον παρατεινόμεναι θέλουσι διαταράξει τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ γαστρεντερικοῦ σωλῆνος. Ἐπιβάλλεται τότε νὰ ἐλαττωθοῦν καὶ ν᾽ ἀραιωθοῦν οἱ θηλασμοί, συμφώνως πρὸς τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἰατροῦ.

Μετὰ τῶν ἀναγωγῶν παρατηροῦνται ἐπὶ ὑπερσιτιζομένων βρεφῶν καὶ *λύγξ*, σημεῖον ὑπερφορτώσεως τοῦ στομάχου, ὡς καὶ *σιελόρροια*, ἄσχετος πρὸς ἰδιάζουσάν τινα κατάστασιν τῆς στοματικῆς κοιλότητος. Ἀλλ᾽ ἂν αἱ ἄθφαι αὗται ἐν ἀρχῇ ἐκδηλώσεις τοῦ ὑπερσιτισμοῦ παρεξηγῶνται πολλάκις, θεωρούμεναι ὡς ἐκλογὴ τοῦ γάλακτος καὶ ὡς καλὴ πέψις, ταχέως τὰ φαινόμενα ταῦτα θέλουσιν ἐπακολουθήσει ἀνησυχίαι, κλαυθμηρισμοὶ καὶ κολικοὶ τοῦ βρέφους, καταπαύοντες μόνον μετὰ τὴν ἐκ τοῦ ἐντέρου ἀποβολὴν ἀερίων ἢ κοπράνων μὴ φυσιολογικῶν. Δύνανται τότε νὰ ἐμφανισθοῦν καὶ πραγματικοὶ ἔμετοι, συνοδευόμενοι ὑπ᾽ ὠχρότητος τοῦ βρέφους.

Τὸ ἀναγόμενον γάλα κινδυνεύει πολλάκις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς ρινικὰς κοιλότητας ἢ καὶ εἰς τὸν λάρυγγα καὶ νὰ προκαλέσῃ πνιγμὸν τοῦ βρέφους, ἐὰν δὲν δυνηθῇ νὰ ἐκρεύσῃ ἀμέσως διὰ τοῦ στόματος. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον συμβουλεύεται, ἵνα τὸ βρέφος κατακλίνηται ἐπὶ τοῦ πλευροῦ καὶ δὴ κατὰ προτίμησιν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, καθόσον ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τὸ βάρος τοῦ γάλακτος ὑποβοηθεῖ σημαντικῶς εἰς τὴν διὰ τοῦ πυλωρικοῦ στομίου πρόοδον αὐτοῦ, ἂν δὲ συμβῇ νὰ φθάσῃ τὸ γάλα μέχρι τοῦ στόματος, ἐκρέει εὐχερῶς τοῦτο διὰ τῆς γωνίας αὐτοῦ πρὸς τὰ ἔξω. ΣΤΕΛ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

—*[Αττικ. Δίκ.]* «Ὅταν τις πωλῇ ἀνδράποδον, προλέγειν ἐάν τι ἔχῃ ἀρρώστημα, εἰ δὲ μὴ ἀναγωγὴ τούτου ἐστίν» *(Ὑπερείδου* κατ᾽ Ἀθηνογένους VII, 1). Ἡ ἀναγωγὴ εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς τὴν περὶ ἀναστροφῆς τοῦ πραθέντος ἀγωγὴν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου. Ἡ ἀναγωγὴ ἀσκεῖται ἐπὶ πωλήσεως ἀνδραπόδων (οἰκετῶν), πιθανῶς δὲ νὰ ἐξετείνετο καὶ ἐπὶ πωλήσεως ζῴων *(Λυσίου* σελ. 307). Κατὰ τὸν Διον. Χρυσόστομον (X, 13), ἐάν τις ἱμάτιον ἀποδῶται κίβδηλον ἢ σκεῦος ἢ κτῆνος νοσοῦν τε καὶ ἄχρηστον, ἀνάγκη αὐτὸ ἀπολαμβάνειν. Ἐν τοῖς νόμοις τοῦ Πλάτωνος (ΙΑ, 916), ἀναφέρονται ὡς νοσήματα ἐπάγοντα τὴν λύσιν τῆς συμβάσεως ἡ φθόη (φθίσις), ἡ ἱερὰ νόσος (ἐπιληψία) καὶ ἄλλα τινὰ μακρὰ καὶ δυσίατα. Ἡ ἀναγωγὴ κατατάσσεται μεταξὺ τῶν ἐμμήνων δικῶν (*Ἀριστοτέλ.* Πολιτεία Ἀθηναίων 52), ἀλλ᾽ ἐν τοῖς νόμοις τοῦ Πλάτωνος (ΙΑ, 916), ἔνθα λεπτομερῶς ἐξετάζονται αἱ διατυπώσεις τῆς ἀγωγῆς αὐτῆς, φέρεται ὅτι ἡ ἀναγωγὴ δέον νὰ ἀσκηθῇ προκειμένου περὶ ἐπιληψίας ἐντὸς ἔτους, προκειμένου δὲ περὶ ἄλλου νοσήματος ἐντὸς ἓξ μηνῶν. Δὲν δύναται νὰ ἀσκηθῇ ἡ ἀναγωγὴ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τοῦ γνωρίζοντος τὸ ἐλλάτωμα, τοὐναντίον ἀποδίδεται διπλοῦν τὸ τίμημα παρὰ τοῦ πωλητοῦ, τοῦ ἀποκρύψαντος αὐτό, ἁπλοῦν δὲ παρὰ τοῦ μὴ γνωρίζοντος τὴν ὕπαρξίν του. Ι. Δ. ΖΕΠΟΣ

— **ἀναγωγὴ εἰς τὸν ὁρίζοντα..** *[Γεωδ.]*. Ἐν τῇ Γεωδαισίᾳ καλοῦμεν ἀναγωγὴν εἰς τὸν ὁρίζοντα τὴν εὕρεσιν τῆς προβολῆς γραμμῆς τινος ἢ ἐν γένει σχήματος γεωμετρικοῦ ἐπὶ ὡρισμένου ὁριζοντίου ἐπιπέδου. Μ.

Ἡ ἀναγωγὴ γωνίας εἰς τὸν ὁρίζοντα ἀποτελεῖ εἰδικὸν πρόβλημα συνήθους χρήσεως, ἰδίᾳ εἰς τὴν τοπογραφίαν, σκοποῦν δὲ τὴν εὕρεσιν τῆς ὁριζοντίου προβολῆς γωνίας α, ἧς τὰ σκέλη σχηματίζουσι μετὰ τῆς κατακορύφου, γωνίας γνωστὰς β καὶ γ. Ἡ λύσις του, εἶναι καθαρῶς λύσις τριέδρου γωνίας, ἧς δίδονται αἱ τρεῖς ἐπίπεδοι γωνίαι, ζητουμένης τῆς ἀντικειμένης εἰς τὴν ἕδραν α διέδρου α′. Τῆς ἀκμῆς ὅμως τῆς ἕδρας ταύτης οὔσης ἐξ ὑποθέσεως κατακορύφου, τὸ πρόβλημα ἐπιδέχεται λύσιν ἁπλουστάτην.

Ἀπὸ σημείου Α′ κειμένου ἐπὶ τοῦ κορυφαίου προβολικοῦ, κατάγομεν κάθετον Α′Α ἐπὶ τὴν γραμμὴν ἐδάφους ΧΥ καὶ φέρομεν τὴν μὲν Α′Β σχη-

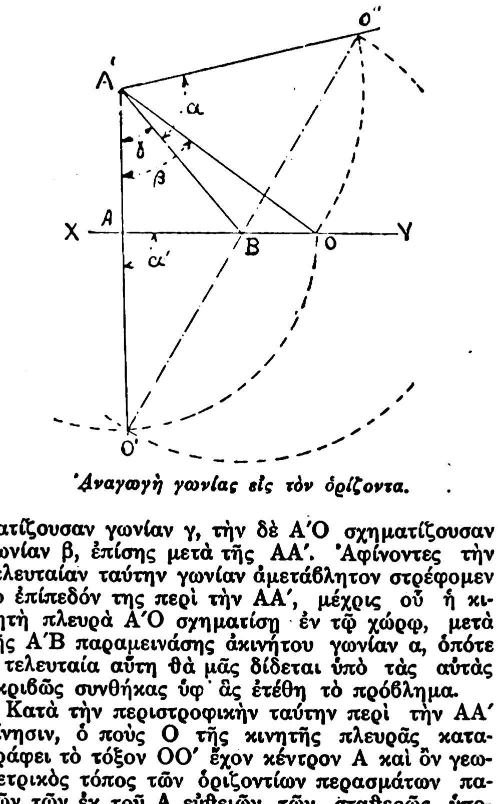

Ἀναγωγὴ γωνίας εἰς τὸν ὁρίζοντα.

ματίζουσαν γωνίαν γ, τὴν δὲ Α′Ο σχηματίζουσαν γωνίαν β, ἐπίσης μετὰ τῆς ΑΑ′. Ἀφίνοντες τὴν τελευταίαν ταύτην γωνίαν ἀμετάβλητον στρέφομεν τὸ ἐπίπεδόν της περὶ τὴν ΑΑ′, μέχρις οὗ ἡ κινητὴ πλευρὰ Α′Ο σχηματίσῃ ἐν τῷ χώρῳ, μετὰ τῆς Α′Β παραμεινάσης ἀκινήτου γωνίαν α, ὁπότε ἡ τελευταία αὕτη θὰ μᾶς δίδεται ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς συνθήκας ὑφ᾽ ἃς ἐτέθη τὸ πρόβλημα.

Κατὰ τὴν περιστροφικὴν ταύτην περὶ τὴν ΑΑ′ κίνησιν, ὁ ποὺς Ο τῆς κινητῆς πλευρᾶς καταγράφει τὸ τόξον ΟΟ′ ἔχον κέντρον Α καὶ ὃν γεωμετρικὸς τόπος τῶν ὁριζοντίων περασμάτων πασῶν τῶν ἐκ τοῦ Α εὐθειῶν τῶν σταθερῶς ὑποτεινουσῶν πρὸς τὴν κατακόρυφον γωνίαν β. Ἐπὶ τοῦ τόξου τούτου ἑπομένως θὰ σταθῇ ὁ κινητὸς ποὺς Ο καὶ δὴ εἰς τὸ σημεῖον Ο′ καθ᾽ ὃ ἡ ἀπόστασίς του ἀπὸ τοῦ σημείου Β, τοῦ παραμείναντος σταθεροῦ, ἔσται ἡ βάσις τοῦ τριγώνου τοῦ ἔχοντος δύο πλευρὰς εὐθείας ἴσας ταῖς Α′Β καὶ Α′Ο καὶ τὴν περιεχομένην ὑπ᾽ αὐτῶν γωνίαν ἴσην μὲ α. Τὸ δὲ σημεῖον τοῦτο Ο′ εὐκόλως προσδιορίζεται, ἐὰν σχηματίσωμεν ΒΑ′Ο″=α, ἐὰν λάβωμεν Α′Ο″=Α′Ο καὶ ἐὰν τέλος μὲ κέντρον Β καὶ ἀκτῖνα ΒΟ″ γράψωμεν περιφέρειαν κύκλου: Ἡ γωνία ἣν σχηματίζει μετὰ τῆς γραμμῆς ἐδάφους ΧΥ ἡ ἀκτὶς ΑΟ′, ἡ α′, εἶναι ἡ ζητουμένη *ἀναγωγὴ τῆς γωνίας α εἰς τὸν ὁρίζοντα*, ἀφοῦ κατακλινομένου τοῦ τριγώνου ΒΑ′Ο″ περὶ τὴν Α′Β ὡς στροφέα ἡ ΒΟ″ θὰ γίνῃ εὐθεῖα τοῦ ὁριζοντίου προβολικοῦ καὶ δὴ ταυτιζομένη ἐπὶ τῆς ΒΟ′, τοῦ δὲ σημείου αὐτῆς Ο″ συμπίπτοντος πρὸς τὸ Ο′ ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **ἀναγωγὴ ἐπιστυλίου**· βλ. ἀνάγουσα καὶ ἐπιστύλιον.

— **ἀναγωγὴ παρατηρήσεων** *['Αστρονομ.]*· βλ. παρατηρήσεων *ἀναγωγή*.

— **ἀναγωγὴ πλεύσεως** *[Ναυτιλ.]*. Ἀναγωγὴ *πλεύσεως* ἢ *ἀντιστοιχίας* ἀληθοῦς ἢ μαγνητικῆς, ὀνομάζεται ἡ σειρὰ τῶν ὑπολογισμῶν διὰ τῶν ὁποίων ἀπὸ πλεύσεως ἢ ἀντιστοιχίας ἀληθοῦς ἢ μαγνητικῆς μεταβαίνομεν εἰς τοιαύτην πυξίδος. Ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ ἀποτελεῖ ἐργασίαν ἀντίθετον τῆς *διορθώσεως* πλεύσεως ἢ ἀντιστοιχίας, παρουσιάζεται δὲ τὸ πρόβλημα ἐν τῇ πράξει συχνότατα, ὅταν ἐκ τῆς γνωστῆς ἀληθοῦς ἢ μαγνητικῆς πλεύσεως ἐπιθυμοῦμεν νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν πλεῦσιν πυξίδος, τὴν ὁποίαν δέον νὰ τηρήσωμεν διὰ τῆς πυξίδος, κατὰ τὸν πλοῦν τοῦ πλοίου. Διὰ δὲ τὴν ἀντιστοιχίαν, ὅταν ἐπίσης ἐκ τοιαύτης ἀληθοῦς ἢ μαγνητικῆς ἐπιθυμοῦμεν νὰ μεταβῶμεν εἰς τοιαύτην πυξίδος, ὁπόταν τοῦτο καλέσῃ ἡ σειρὰ τῶν ὑπολογισμῶν ἡμῶν.

Ἐὰν καλέσωμεν ζλ τὴν ἀληθῆ πλεῦσιν, ζ τὴν μαγνητικὴν πλεῦσιν καὶ ζ′ τὴν πλεῦσιν πυξίδος, αὗται συνδέονται μεταξύ των διὰ τῶν τύπων

$$ζ' = ζλ - Απ - Τρ \quad (\text{ἀλγεβρικῶς}) \text{ ἢ}$$

$$ζ' = ζλ - Πρ \quad (\text{ἀλγεβρικῶς})$$

ἔνθα διὰ Απ παριστῶμεν τὴν ἀπόκλισιν, διὰ Τρ τὴν παρεκτροπὴν τῆς πυξίδος καὶ διὰ Πρ τὴν παραλλαγὴν τῆς πυξίδος.

Προκειμένου περὶ ἀντιστοιχίας ἐφαρμόζονται οἱ αὐτοὶ τύποι ἀντικαθισταμένων τῶν ζλ, ζ καὶ ζ′ διὰ τῶν Αzλ, Αz καὶ Αz′. Κ. Χ. Κ.

— **ἀναγωγὴ ὑψῶν** *[Ναυτ. Ἀστρον.]*. Εἰδικὸς ὑπολογισμὸς ἐν χρήσει παρὰ τῷ ἄλλοτε Ναυτικῷ κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς ἀκριβείας πρὸς προσδιορισμὸν *ἀπολύτου καταστάσεως* τῶν χρονομέτρων, σκοπῶν ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν τὴν λῆψιν σειρᾶς δώδεκα ὑψῶν ἡλίου διὰ *τεχνητοῦ* ὁρίζοντος, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ τὸν περιορισμὸν τοῦ ὑπολογισμοῦ μόνον εἰς τέσσαρας πολικὰς γωνίας, διὰ τοῦ τύπου τοῦ Borda:

$$ημ\frac{Π}{2} = \sqrt{\frac{συν\ Σ\ ημ\ (Σ - Υ)}{ημ\ Δ\ συν\ Λ}}$$

ἔνθα $2Σ = Λ + Υ + Δ$, ὅπου $Λ =$ τὸ γεωγρ. πλάτος, Δ ἡ πολικὴ ἀπόστασις καὶ Υ τὸ ἀληθὲς ὕψος τοῦ κέντρου τοῦ ἡλίου.

Δεδόσθω ὅτι ἐλαμβάνοντο τὰ «παρατηρηθέντα» ὕψη $v_1, v_2, v_3 \ldots v_{12}$, εἰς ἐνδείξεις *στιγμομέτρου* κατὰ τὰ *τόπ* $M_1, M_2, M_3 \ldots M_{12}$, ἀπεχούσας ἀλλήλων τὸ βραχύτερον δυνατόν· ἐπεδιώκετο διὰ τῆς «ἀναγωγῆς τῶν ὑψῶν» ἡ συγχώνευσις τῶν ὑψῶν ἑκάστης τριάδος τοιούτων εἰς ἓν ὕψος, ὥστε τελικῶς νὰ ὑπολογισθῶσιν, ἀντὶ τοσούτων ἀπολύτων καταστάσεων ὅσα τὰ ὕψη, λχ. 12, μόνον τοῦ ἑνὸς τρίτου αὐτῶν, δηλαδὴ 4, ὧν πάλιν ἐλαμβάνετο ὁ μέσος ὅρος, ἀποτελῶν τὴν ὁριστικὴν «ἀπόλυτον κατάστασιν» τοῦ χρονομέτρου.

Τῆς μεταβολῆς ὅμως τοῦ ὕψους μὴ οὔσης ἀναλόγου πρὸς τὴν μεταβολὴν τοῦ χρόνου, δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ ληφθῇ ὁ μέσος ὅρος τῶν ὑψῶν ἑκάστης τριάδος, λ.χ. $\frac{v_1 + v_2 + v_3}{3}$ καὶ νὰ θεωρηθῇ οὗτος ὡς ὕψος ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν μέσην ὥραν τῶν ἐνδείξεων τοῦ στιγμομέτρου, δηλαδὴ εἰς $\frac{M_1 + M_2 + M_3}{3}$. Ἀνῆγον λοιπὸν τὰ ἀκραῖα ὕψη ἑκάστης τριάδος, λ.χ. τὰ v_1 καὶ v_3 εἰς τὴν ὥραν M_2 τοῦ μεσαίου ὕψους v_2, ὡς περιγράφεται κατωτέρω, καὶ ἐλάμβανον οὕτω τρία ὕψη h_1, v_2, h_3 τὰ ὁποῖα, ἐὰν καὶ αἱ τρεῖς παρατηρήσεις εἶχον γίνει μὲ τὸ αὐτὸ *βάρος παρατηρήσεως*, ἔδει νὰ ὦσιν ἴσα· τούτου ὅμως μὴ δυναμένου νὰ γίνηται εἰ μὴ κατὰ σύμπτωσιν ἐξαιρετικήν, ἐλαμβάνετο ὁ μέσος ὅρος $\frac{h_1 + v_2 + h_3}{3}$ ὅστις αἰσθητότατα ἦτο τὸ ὕψος, ὅπερ ἔδει νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν στιγμὴν καθ᾽ ἣν ἡ ἔνδειξις M_2 τοῦ στιγμομέτρου· καθ᾽ ὅμοιον δὲ τρόπον ἐγίνοντο, ἐν σειρᾷ 12 ὑψῶν, καὶ αἱ ἀναγωγαὶ κατὰ τὰς στιγμὰς τῶν ἐνδείξεων M_5, M_8, M_{11}, ὁπότε ὑπελογίζοντο ἀντὶ 12 ἀπολύτων καταστάσεων μόνον 4, αἱ ἀνταποκρινόμεναι εἰς τὰ κατὰ τὰς στιγμὰς τῶν ἐνδείξεων M_2, M_5, M_8, M_{11}.

Ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ τῶν ἀκραίων ὑψῶν εἰς τὴν στιγμὴν τῆς μεσαίας ἐνδείξεως, τῆς κατὰ τὴν λῆψιν τοῦ μεσαίου ὕψους, ἐγίνετο δι᾽ ὑπολογισμοῦ ἁπλουστάτου μονωνύμου, ἀπορρέοντος ἐκ τοῦ θεμελιώδους τύπου:

$$ημ\ Υ = ημ\ Λ\ συν\ Δ + συν\ Λ\ ημ\ Δ\ συν\ Π$$

διαφοριζομένου ὡς πρὸς Υ καὶ Π, τοῦ Δ θεωρουμένου σταθεροῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς σειρᾶς τῶν παρατηρήσεων, ὁπότε:

$$-dΥ = \frac{συν\ Λ\ ημ\ Δ\ ημ\ Π}{συν\ Υ} dΠ$$

ἤ, ἐκφραζομένου τοῦ dΥ (τοῦ λεγομένου «Pagel ὕψους» καὶ δίδοντος τὴν μεταβολὴν τοῦ ὕψους διὰ μεταβολὴν τῆς πολικῆς γωνίας κατὰ 1′ μοίρας) εἰς δεύτερα μοίρας καὶ τοῦ dΠ εἰς δεύτερα ὥρας,

$$-dΥ = \frac{15\ συν\ Λ\ ημ\ Δ\ ημ\ Π}{συν\ Υ} dΠ.$$

Οὕτω, ὡς dΠ ἐλαμβάνετο ἡ εἰς δεύτερα ὥρας ἐκπεφρασμένη διαφορὰ τῶν δύο ἐνδείξεων, ἀκραίας καὶ μεσαίας, λ. χ. $M_3 - M_2$· οἱ λογάριθμοι ημ Δ καὶ συν Λ θὰ εὑρίσκοντο πάντως πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς πολικῆς γωνίας· δὲν ἐχρειάζετο ἑπομένως δι᾽ ἑκάστην τριάδα τῶν πρὸς ἀναγωγὴν ὑψῶν, παρὰ ὁ συλλογάριθμος τοῦ συν Υ καὶ ὁ λο-

Digitized by Google

γάριθμος τοῦ ἡμ Π. Ὡς Υ ἐλαμβάνετο τὸ μεσαῖον τῆς τριάδος ὕψος διωρθωμένον διὰ τοῦ πίνακος E Caillet, ὡς Π δὲ ἡ κατὰ τὴν μεσαίαν ἔνδειξιν πολικὴ γωνία, ἐξευρισκομένη διὰ τοῦ μήκους τοῦ τόπου, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προσεγγιζόντως ὑπαρχούσης *ἀπολύτου καταστάσεως* τοῦ χρονομέτρου. Σήμερον ὅτε οἱ ραδιοτηλεγραφικοὶ σταθμοὶ δίδουν ἐπαναληπτικῶς καὶ μετὰ καταπλησσούσης ἀκριβείας εἴς τε τὰ ἐν πλῷ καὶ ἐν ὅρμοις πλοῖα ὡρισμένην στιγμὴν μέσου χρόνου Γρήνουϊτς, καὶ εἰς πάντα μέγαν λιμένα εὑρίσκει τις εὐκαιρίαν ρυθμίσεως τοῦ χρονομέτρου τοῦ χάριν εἰς τὸ *ὡριαῖον σῆμα*, ὁ ὑπολογισμὸς ἀπολύτων καταστάσεων διὰ τοῦ τύπου Borda, «ἡ θεωρητικοῦ μήκους», ὅπως καὶ δι' ἄλλων μεθόδων ὑπολογισμοῦ, παρέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν, κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ ἡ «*ἀναγωγὴ τῶν ὑψῶν*».

—[*Ὑδρογραφ.*] Ἐν τῇ ὑδρογραφίᾳ, μεταχειρίζονται διάφορον εἶδος ἀναγωγῆς ὑψῶν: τὴν ἀναγωγὴν τῆς μέσης τῶν ὡρῶν εἰς τὴν μέσην τῶν ζενιθιακῶν ἀποστάσεων, διὰ τοῦ τύπου

$$To = T + \left[σφΠ - \frac{ημΠ\, ημλ\, ημΔ}{ημ\, ζ_0\, εφ\, ζ_0} \right] \frac{1}{15ν} Σ \frac{2ημ^2 \frac{t}{2}}{ημ 1''}$$

ἐν τῷ ὁποίῳ, Λ τὸ συμπλήρωμα τοῦ πλάτους, Δ ἡ πολικὴ ἀπόστασις, Τ ἡ μέση τῶν ὡρῶν, To ἡ ὥρα ἡ ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν ζο τῶν ζενιθιακῶν ἀποστάσεων, t ἡ διαφορὰ ἑκάστης τῶν ὡρῶν ἀπὸ τῆς μέσης τῶν ὡρῶν, ν ὁ ἀριθμὸς τῶν παρατηρήσεων καὶ Π ἡ πολικὴ γωνία ὑπολογισθεῖσα ἐκ τῆς μέσης ζο τῶν ζενιθιακῶν ἀποστάσεων διὰ τοῦ τύπου

$$εφ \frac{Π}{2} = \pm \sqrt{\frac{ημ(Σ-Δ)\; ημ(Σ-λ)}{ημ\, Σ \quad ημ(Σ-ζ)}}$$

ἔνθα $2\ Σ = Δ + λ + ζ$.

Ὁ πίναξ XI τῆς ὑδρογραφίας Μ. Ματθαιοπούλου παρέχει ἕτοιμον τὸ $\frac{2ημ\frac{t}{2}}{ημ 1''}$.

Ἡ μέθοδος αὕτη τῆς ἀναγωγῆς τῶν ὑψῶν ἐνδείκνυται ὅταν διὰ τοῦ ἐπαναληπτικοῦ θεοδολίχου παρεσχέθησαν οὐχὶ αἱ διαδοχικαὶ ζενιθιακαὶ ἀποστάσεις, ἑκάστη ἰδίᾳ, ἀλλὰ μόνον ἡ μέση αὐτῶν. Ταύτην δὲ τὴν μέθοδον συχνάκις ἐφήρμοσεν ὁ Puissant κατὰ τὴν γεωδαιτικὴν ὑποτύπωσιν τῆς Γαλλίας. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀναγώγια [*Ἀρχ.*]. Ἑορτὴ τελουμένη ἐν Ἔρυκι τῆς Σικελίας εἰς τιμὴν τῆς Ἀφροδίτης. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης ἐπίστευον ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς καὶ ἐνῷ ἐτελεῖτο αὕτη, ἡ θεὰ ἀπήρχετο τῆς πόλεως καὶ μετέβαινεν εἰς τὴν Λιβύην, ἔτι δὲ καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ τῆς πόλεως ἱεραὶ περιστεραὶ καὶ αἱ τῶν πέριξ ἀνήγοντο καὶ αὗται συναποδημοῦσαι μετ' αὐτῆς, ἐνῷ κατὰ τὸν λοιπὸν χρόνον πάμπολυ πλῆθος αὐτῶν ἦτο εἰς τὸν ναὸν τῆς θεᾶς, τὸν σεμνὸν καὶ ἅγιον, ὅπως ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Αἰλιανὸς (Π. Ἱ. 1, 15), ἔνθα «θύουσιν οἱ Ἐρυκινοὶ τὰ ἀναγώγια». Ὁ Ἀθήναιος λέγει ὅτι οἱ Ἐρυκινοὶ καλοῦσι τὸν καιρὸν τοῦτον *Ἀναγωγὰς* (9,394). Μετὰ ἐννέα δὲ ἡμέρας, συνεχίζει ὁ Ἀθήναιος, ἐν τοῖς λεγομένοις *Καταγωγίοις*, προεπέτετο μία περιστερὰ ἐκ τοῦ πελάγους καὶ εἰσήρχετο εἰς τὸν ναόν, αἱ δ' ἄλλαι πάραυτα παρακολουθοῦσαι αὐτὴν ἐπανήρχοντο καὶ τοῦτο ἐγίνετο ἀφορμὴ γενικῆς χαρᾶς καὶ εὐωχίας δι' ἐκείνους «ὅσοι τότε περιουσίας εὖ ἥκουσι τῶν περιοίκων» κατὰ Ἀθήναιον, ἐνῷ οἱ λοιποὶ μετὰ χαρᾶς κροταλίζουσι, κτυπῶσι τὰ κρόταλα. Λέγεται δὲ ὅτι πᾶς ὁ τόπος ὦζε βουτύρου καὶ τοῦτο ἦτο τεκμήριον εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ἐπανόδου τῆς θεᾶς. Ὁμοία ἑορτὴ ἐτελεῖτο καὶ ἐν Δήλῳ εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος. ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀναγωγία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι τις ἀνάγωγος, ἔλλειψις ἀγωγῆς, βαναυσότης, χυδαιότης.

ἀναγωγικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἱκανός, ὁ ἐπιτήδειος πρὸς ἀναγωγήν, πρὸς ἀνύψωσιν, ὁ ἀνυψῶν ἰδίᾳ πνευματικῶς. Β. Φ.

—**ἀναγωγικὴ** ***δύναμις μικροβίων*** [*Μικροβ.*]. Ἡ ἱκανότης μικροοργανισμῶν τινων ὅπως διὰ τῶν ἐν τῷ σώματι αὐτῶν παραγομένων εἰδικῶν ἐνζύμων (=*ἀναγωγάσαι*) προκαλῶσιν ἀναγωγικὰς ἐξεργασίας. Τοιοῦτοι μικροοργανισμοὶ εἶναι τὰ μικρόβια τῆς ἀπονιτρώσεως κ. ἄλ. Τὴν ἀναγωγικὴν ταύτην ἰδιότητα τῶν μικροβίων βεβαιοῦμεν διὰ τῆς τεχνητῆς καλλιεργίας μιγνύοντες μετὰ τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν χρωστικάς, ὡς οὐδέτερον ἐρυθρόν, βάμμα τοῦ ἡλιοτροπίου, κυανοῦν τοῦ μεθυλενίου κλπ., αἵτινες ἀλλοιοῦνται διὰ τῆς ἀναγωγῆς. Κ. Σ.

—**ἀναγωγικὴ** ***ἑρμηνεία τῆς Βίβλου.*** Παλαιοὶ πατέρες καὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, οἷοι ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ὠριγένης, ὁ Ἱερώνυμος κ. ἄ. ἐδήλουν διὰ τῆς λέξεως ταύτης, ἥτις ἦτο αὐτοῖς συνώνυμος τῇ *ἀλληγορίᾳ*, τὴν πνευματικὴν ἔννοιαν τῆς Γραφῆς, τὴν ἀνυψοῦσαν τὸ πνεῦμα τοῦ ἀναγνώστου πρὸς τὰ ὑψηλά. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν δὲ τοῦ μεσαίωνος ἄρχεται χρησιμοποιούμενος ὁ ὅρος οὗτος ἐν εἰδικωτέρᾳ ἐννοίᾳ εἰς δήλωσιν τῆς ἑρμηνείας ἐκείνης, ἥτις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν εἰς τοὺς μὴ ὡρίμους ἀφορῶσαν ἱστορικήν, προοριζομένη αὐτὴ διὰ τοὺς τὰ ἐπουράνια ἐπιποθοῦντας καὶ θέλοντας νὰ ἀνυψωθῶσι μέχρις αὐτῶν, προσπαθεῖ νὰ ἐξάγῃ ἐκ πάντων τῶν γραφικῶν χωρίων ἐγγυτέρας καὶ ἀπωτέρας σχέσεις πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωήν. Οὕτως ἡ ἀναγωγικὴ ἑρμηνεία ἀπετέλεσεν ἕνα τῶν τεσσάρων ἑρμηνευτικῶν τρόπων τῆς Βίβλου, οἵτινες ἐπεκράτησαν καθ' ἅπαντα τὸν μεσαίωνα ἐν τῇ Δύσει κατὰ τὴν ὑπομνηστικὴν ῥῆτραν «τὸ γράμμα διδάσκει τὰ πεπραγμένα, τὰ πιστευτέα ἡ ἀλληγορία, ἡ ἠθικὴ τὰ πρακτέα, τὰ δὲ ἐλπιζόμενα ἡ ἀναγωγή». Παραδείγματος χάριν κατὰ τὴν τοιαύτην τετραπλῆν ἑρμηνείαν *Ἱερουσαλὴμ* σημαίνει κατὰ γράμμα μὲν τὴν *πόλιν*, ἀλληγορικῶς δὲ τὴν *ἐκκλησίαν*, τροπολογικῶς ἢ ἠθικῶς *πολιτείαν* καλῶς συντεταγμένην καὶ τέλος ἀναγωγικῶς τὴν *αἰώνιον ζωήν*. Π. Ι. Μ

— **ἀναγωγικὴ** ***μέθοδος***· 6λ. λ. ἀναγωγή.

— **ἀναγωγικὸς** ***τύπος***· 6λ. ἀναγωγὴ καὶ τύπος.

ἀνάγωγος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ τυχὼν ἀγωγῆς, ὁ μὴ καλῶς ἀνατεθραμμένος, κοιν. *κακοαναθρεμμένος, κακομαθημένος*. — Ἐπίρρ. *ἀναγώγως*· ἀπρεπῶς.

ἀναγωγὸς (ὁ, ἡ), —*όν* (τό)· τὸ δραστικὸν τοῦ ἀνάγω, ὁ ἀνάγων, ὁ ἀνυψῶν, ἀναγωγικός.

— **ἀνάγωγον** ***κλάσμα*** [*Μαθ.*]. Τὸ κλάσμα τὸ μὴ ἐπιδεχόμενον ἀναγωγήν. Οὕτω εἰς τὴν ἀριθμητικὴν *ἀνάγωγον κλάσμα* εἶναι τὸ μὴ ἐπιδεχόμενον ἁπλοποίησιν π. χ. τὸ $\frac{8}{15}$ εἶναι ἀνάγωγον, διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλο κλάσμα ἴσον πρὸς αὐτὸ καὶ μὲ μικροτέρους ὅρους. Ἵνα κλάσμα τι εἶναι ἀνάγωγον πρέπει καὶ ἀρκεῖ ὁ μέγιστος κοινὸς διαιρέτης τῶν ὅρων τοῦ κλάσματος νὰ εἶναι ἡ μονάς.

Εἰς τὴν ἄλγεβραν κλάσμα τι (τοῦ ὁποίου ἀμφότεροι οἱ ὅροι εἶναι ἀκέραια πολυώνυμα τοῦ χ) εἶναι ἀνάγωγον, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ κλάσμα ἴσον πρὸς αὐτὸ καὶ μὲ ὅρους μικροτέρων βαθμῶν. Πρὸς τοῦτο πρέπει καὶ ἀρκεῖ νὰ μὴ ὑπάρχῃ διώνυμον τῆς μορφῆς χ-ρ (ὅπου ρ σταθερὸς ἀριθμὸς πραγματικὸς ἢ φανταστικός), τὸ ὁποῖον νὰ εἶναι κοινὸς διαιρέτης τῶν ὅρων τοῦ κλάσματος· δηλ. ἵνα κλάσμα τι εἶναι ἀνάγωγον πρέπει καὶ ἀρκεῖ νὰ μὴ ἔχωσι κοινὴν ῥίζαν οἱ ὅροι τοῦ κλάσματος· οὕτω ἵνα κλάσμα τι τῆς μορφῆς

$$\frac{(χ-α_1)\,(χ-α_2)\ldots(χ-α_μ)}{(χ-β_1)\,(χ-β_2)\ldots(χ-β_ν)}$$

εἶναι ἀνάγωγον, πρέπει καὶ ἀρκεῖ, ὅπως οὐδεὶς ἐκ τῶν $α_1, α_2, \ldots α_μ$ συμπίπτῃ μέ τινα τῶν $β_1, β_2 \ldots β_ν$.

— **ἀνάγωγος** ***ἐξίσωσις*** (βλ. λ. ἀναγωγή, ἐξίσωσις).

— **ἀνάγωγος** ***παράστασις*** [*Μαθημ*]. Παράστασις μὴ ἐπιδεχομένη ἁπλοποίησιν, μὴ δυναμένη νὰ λάβῃ ἁπλουστέραν μορφὴν (βλ. λ. ἀναγωγή, παράστασις). Π. Ζ.

ἀναγώνιστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἄπειρος ἀγώνων, ἀσυνήθιστος εἰς ἀγῶνας, ἀνίκανος πρὸς ἀγῶνα.

ἀναδαίω καὶ μέσ. *ἀναδαίομαι*· μοιράζω, διανέμω τὴν γῆν εἰς μερίδια, εἰς κλήρους.

ἀναδάκνω· πάλιν δάκνω· || ἁπλῶς δάκνω.

ἀναδαμαλίζω· δαμαλίζω ἐκ νέου, ἐμβολιάζω διὰ δαμαλίδος ἐκ νέου.

ἀναδαμαλισμὸς [*Μικροβ.*]. Καλεῖται οὕτω ἡ ἐπανάληψις τοῦ κατὰ τῆς εὐλογίας ἐμβολιασμοῦ (*δαμαλισμοῦ*), ἥτις εἶναι ἀπαραίτητος, καθόσον ἡ διάρκεια τῆς προφυλακτικῆς δυνάμεως τοῦ πρώτου δαμαλισμοῦ δὲν εἶναι ἀπεριόριστος, παρατεινόμενος ἐπὶ ὀλίγα μόνον ἔτη, κατὰ μέσον ὅρον δέκα. Ἡ ἐπὶ ἀναδαμαλισμοῦ ἐπερχομένη ἀντίδρασις εἶναι διάφορος τῆς τοῦ δαμαλισμοῦ, χαρακτηριζομένη ὑπὸ ταχυτέρας ἐπελεύσεως καὶ ὑπὸ ἀτελεστέρας ἀναπτύξεως αὐτῆς. Καὶ ἂν μὲν ἔχῃ παρέλθει βραχὺς μόνον χρόνος ἀπὸ τοῦ δαμαλισμοῦ, αἱ βλατίδες ἀναπτύσσονται κατὰ τὴν χώραν τοῦ ἐμβολιασμοῦ τὴν 2αν ἡμέραν, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ πυρετὸς ἢ νὰ παραχθῇ ἄλως. Ἀλλ' ἂν τὸ ἀπὸ τοῦ δαμαλισμοῦ διάστημα εἶναι σχετικῶς μακρότερον, τότε μετὰ 48ωρον λανθάνον στάδιον παράγεται 6λατίς, μεθ' ἅλω ἐχούσης μετρίαν ἔκτασιν καὶ ἐρυθρότητα ἄνευ πυρετοῦ ἢ μετ' ἐλαχίστου τοιούτου. Τὸ στάδιον τῆς ἀκμῆς παρατηρεῖται μεταξὺ τῆς 7—8ης ἡμέρας, μεθ' ὃ τὰ φαινόμενα ὑποχωροῦσι ταχέως. Ἂν δε τέλος ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐπιτυχόντος ἐμβολιασμοῦ παρῆλθε μακρὸς χρόνος, δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ ὑψηλὸς πυρετὸς μετὰ ἐκτεταμένης ἄλω ὡς ἐπὶ τῶν τὸ πρῶτον δαμαλιζομένων. Θεωροῦνται δὲ τὰ φαινόμενα ταῦτα ὡς ἀφυλακτικά. Χρησιμοποιεῖται πρὸς ἀναδαμαλισμὸν πάντοτε ὁ ἀριστερὸς βραχίων. Λογίζεται δὲ ἐπιτυχὼν ὁ ἀναδαμαλισμὸς ἂν ἀναπτυχθῶσι βλατίδες ἢ φυσαλίδες, καθ' ἣν χώραν ἐνηργήθη οὗτος. Εἰς πολλὰς χώρας κατέστη ὑποχρεωτικὸς διὰ Νόμου ὁ ἀναδαμαλισμός, διότι παρετηρήθη ὅτι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς μόνον τοῦ ὑποχρεωτικοῦ δαμαλισμοῦ ἐξέλιπεν ἐντελῶς ἡ εὐλογία. Ἐκτελεῖται δ' ὁ ὑποχρεωτικὸς ἀναδαμαλισμὸς κατὰ τὸ 11ον ἔτος τῆς ἡλικίας. Διὰ τῆς ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τούτου ἡ εὐλογία ἐξέλιπεν ἐντελῶς ἐκ τῆς Γερμανίας, ὥστε κροῦσμα αὐτῆς θεωρεῖται σήμερον ὡς ἀξιοπερίεργον φαινόμενον. Ἐν Γαλλίᾳ δὲ καὶ εἴς τινας ἄλλας χώρας ἐπεβλήθη διὰ Νόμου καὶ τρίτος δαμαλισμὸς ἐνεργούμενος κατὰ τὸ 21ον ἔτος. Παρ' ἡμῖν δυστυχῶς δὲν θεωρεῖται ὑποχρεωτικὸς ὁ ἀναδαμαλισμὸς καὶ τούτου ἕνεκα ἐξακολουθεῖ ἡ νόσος αὕτη ἐπιδημοῦσα ἐν Ἑλλάδι. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀναδασμός. *Δασμὸς* μὲν (ἐκ τοῦ *δαίειν*=διαμοιράζειν) ἐσήμαινε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι τὴν ἐξ ἴσου διανομὴν πραγμάτων τινῶν, *ἀναδασμὸς* δὲ τὴν ἐκ νέου διανομὴν τῶν διαμοιρασθέντων ἤδη πραγμάτων. Εἰδικώτερον *ἀναδασμὸς γῆς* ἢ *χώρας* παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐσήμαινε τὴν κατάργησιν τῆς προτέρας ἰδιοκτησίας καὶ τὴν ἐκ νέου εἰς πάντας ἐξ ἴσου τοὺς πολίτας διανομὴν τῆς ὑπὸ τῶν ὀλίγων, τῶν πλουσίων, πρότερον κατεχομένης γῆς. Τὸ ζήτημα τῆς κτηματικῆς ἰδιοκτησίας ἀνέκαθεν ἐν ταῖς πολιτείαις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ὑπῆρξεν ἀφορμὴ ἐσωτερικῶν ἐρίδων καὶ διενέξεων μεταξὺ τῶν πλουσίων γαιοκτημόνων καὶ τοῦ ἀκτήμονος λαοῦ, ὅστις καὶ εἰς στάσιν πολλάκις προέβαινεν, ἀξιῶν *γῆς ἀναδασμόν*. Τοιαύτη ἰσχυρὰ στάσις καὶ μακροχρόνιος ἔρις μεταξὺ τοῦ δήμου καὶ τῶν πλουσίων ἐπεκράτει ἐν Ἀθήναις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σόλωνος, ὅστις νομοθέτης ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων αἱρεθείς, κατώρθωσε νὰ καταπαύσῃ τὴν μεταξὺ αὐτῶν φιλονικίαν διὰ τῆς γνωστῆς νομοθεσίας του, δι' ἧς καὶ τὴν πλεονεξίαν τῶν πλουσίων περιώρισε καὶ εἰς τὰς δημευτικὰς τάσεις τοῦ λαοῦ ἀντετάχθη· διὸ καὶ ἀμφότεραι αἱ μερίδες δυσηρεστήθησαν κατ' αὐτοῦ (*Ἀριστ.* Ἀθ. Πολ. XI 20).

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἄλλων τινῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἀναδασμὸς γῆς ἐγένετο καὶ ἐν Σπάρτῃ ὑπὸ τοῦ Λυκούργου, ἐνῷ κατ' ἄλλους ἀρχαίους συγγραφεῖς (*Πλάτ.* ἐν Νομ. *Ἰσοκρ.*) οὐδέποτε ἐν Σπάρτῃ ἐγένετο γῆς ἀναδασμός. Νεώτεροι ἱστορικοὶ καὶ ἀρχαιολόγοι (Grote, Peter, Gilbert) πρὸς τὴν δευτέραν ταύτην γνώμην ἀποκλίνοντες, φρονοῦν ὅτι ἡ τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Δωριέων καταληφθεῖσα γῆ τῆς Λακωνικῆς διενεμήθη εἰς τοὺς καταχτητὰς κατὰ ἴσα μερίδια, ὁμοίως δὲ βραδύτερον διενέμετο καὶ πᾶσα διὰ πολέμου καταλαμβανομένη ὑπ' αὐτῶν χώρα καὶ οὕτως ἡ ὅλη χώρα τῆς Λακωνικῆς διῃρέθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ἴσα κατὰ τὸ δυνατὸν μερίδια ἰσάριθμα πρὸς τοὺς κατοίκους αὐτῆς. Κατὰ ταῦτα οὐχὶ ἀναδασμός, ἀλλὰ βαθμιαία διανομὴ τῆς καταλαμβανομένης χώρας ἐγένετο ἐν Σπάρτῃ. Ἀπόπειραι ἐν τούτοις ἀναδασμοῦ γῆς ἐν Σπάρτῃ εἰς χρόνους πολὺ μεταγενεστέρους τοῦ Λυκούργου μνημονεύονται ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων. Οὕτως ὁ Ἀριστοτέλης (Πολ. Ε', 6,2) ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὸν δεύτερον Μεσσηνιακὸν πόλεμον, τινὲς τῶν Σπαρτιατῶν «θλιβόμενοι διὰ τὸν πόλεμον ἠξίουν ἀνάδαστον ποιεῖν τὴν χώραν», ὡς τοῦτο κατεφαίνετο καὶ ἐκ τῆς ποιήσεως τοῦ Τυρταίου τῆς καλουμένης «Εὐνομίας».

Ὁμοίαν ἀπόπειραν ἀναδασμοῦ ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος γενομένην ἐν Σπάρτῃ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἄγιδος τοῦ Δ', ἥτις ὅμως ἀπέτυχεν, ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεως τοῦ ἑτέρου βασιλέως τῆς Σπάρτης Λεωνίδα καὶ τῶν πλουσίων. Καὶ ὁ δῆμος τῶν Λεοντίνων ἐν Σικελίᾳ μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἀποχώρησιν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν πολιτογράφησιν πολλῶν νέων πολιτῶν διενοεῖτο νὰ ζητήσῃ γῆς ἀναδασμόν. Τοῦτο ἀντιληφθέντες οἱ δυνατοὶ (οἱ πλούσιοι), μὲ τὴν συνδρομὴν τῶν Συρακουσίων, κατώρθωσαν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς δημοκρατικούς. Διὰ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν τῶν τοιούτων ἐσωτερικῶν στάσεων καὶ πολιτειακῶν μεταβολῶν οἱ ἐν Ἀθήναις ἔνορκοι δικασταί, οἱ λεγόμενοι *ἡλιασταί*, ἐν τῷ ὅρκῳ, τὸν ὁποῖον ὡς δημόσιοι ὑπάλληλοι ἔδιδον, ὡρκίζοντο καὶ τοῦτο ἀκόμη: «οὐ ψηφιοῦμαι...οὐδὲ τῶν χρεῶν τῶν ἰδίων ἀποκοπὰς οὐδὲ *γῆς ἀναδασμὸν* τῆς Ἀθηναίων οὐδ' οἰκιῶν». Τὸν ἀναδασμὸν τῆς γῆς ἀπέφυγεν ὁ Σόλων, διότι, ὡς ἔλεγε, δὲν ἤρεσκεν εἰς αὐτὸν οἱ ἀγαθοὶ νὰ ἔχουν ἴσον μερίδιον μὲ τοὺς κακούς. Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δὲν ἐπεδοκίμαζε τὰς δημευτικὰς ἀξιώσεις τοῦ λαοῦ, θεωρῶν αὐτὰς ὡς αἰτίαν τῶν στάσεων καὶ τῶν μεταβολῶν τῶν δημοκρατικῶν πολιτευμάτων εἰς ὀλιγαρχίας ἢ καὶ τυραννίδας.

Διάφορος τοῦ *ἀναδασμοῦ τῆς γῆς* ἦτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ ἰδίᾳ παρ' Ἀθηναίοις ἡ κληρουχία (6λ. λ.), ἤτοι ἡ ἐν ταῖς κατόπιν πολέμου καταλαμβανομέναις χώραις πρώτη διανομὴ γαιῶν εἰς τοὺς καταχτητὰς αὐτῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Πλάτ.* Νομ. Ε', 736.—*Ἰσοκρ.* ΙΒ'. 259.—*Θουκ.* 5,4.—*Ἀριστοτ.* Πολ. Ε'. 4,3—4 και 7, 11. Ἀθην. πολ. V—XII.—*Πολυβ.* ΣΤ', 48,3.—*Πλούτ.* Λυκ. 8. Ἄγ 8.—*Grote* Griech. Gesch. I, 107 κἑ.—*Oncken* Staatslehre d. Ari-

Digitized by Google

stot. II, 351.—*Peter* ἐν N. Rhein. Mus. τόμ. 22 σ 68 κέ.—*Schoemann* Opusc. acad. I, 739 κέ.—*Duncker* ἐν Monatsbez. d Berl. Akad. 1882 σ. 138 κέ.—*Hermann* Staatsalt. § 63—*Gilbert* ἐγχειρ. ἀρχαιολ. τ. δημ. βίου τῶν Ἑλλ. μετάφρ. Ν. Πολίτου τόμ. Α΄, ἔκδ. β΄. σ. 12 κέ. ΑΝΑΣΤ. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

ἀναδασῶ *(—όω)* καὶ *—ώνω*· φυτεύω δένδρα, δημιουργῶ δάσος εἰς χῶρον ἀποψιλωθέντα εἴτε ὑπὸ πυρκαϊᾶς εἴτε ἄλλως· || καθόλου, φυτεύω δένδρα πρὸς δημιουργίαν δάσους. Β. Φ.

ἀναδάσωσις *[Δασολ.]*· ἡ ἀναγέννησις τῶν ὑλοτομηθέντων δασῶν ἢ δασικῶν ἐκτάσεων ἢ ἀκόμη καὶ ἡ τεχνητὴ δάσωσις γυμνῶν καὶ ἀκαλύπτων πάσης φυτείας χέρσων ἐκτάσεων.

Παρ' ἡμῖν ἡ τεχνητὴ ἀναδάσωσις τῶν ἐκ τοῦ συστάδην ἢ ἐπιλογικῶς ἐκμεταλλευομένων (ὑλοτομουμένων) δασῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς δασικῶς προηγμένας χώρας τῆς Εὐρώπης, ἐπιδιώκεται, λόγῳ καὶ τῶν δυσμενῶν κλιματολογικῶν καὶ σταθμολογικῶν συνθηκῶν τῆς χώρας μας, διὰ τῆς φυσικῆς ὁδοῦ, οὐδέποτε δὲ διὰ τῆς τεχνητῆς. Τεχνητὴ ἀναδάσωσις τοὐναντίον παρ' ἡμῖν διενεργεῖται εἰς τὰ πρὸς ἀναδάσωσιν κηρυχθέντα χέρσα ἐδάφη τὰ κείμενα πέριξ πόλεων, κωμοπόλεων ἢ χωρίων, καὶ τῶν ὁποίων ἡ δάσωσις ἐπιδιώκει μᾶλλον ἐξωραϊστικόν, προστατευτικὸν καὶ προπαγανδιστικὸν σκοπὸν ἢ τοιοῦτον ἱδρύσεως δασῶν καὶ ἐκμεταλλεύσεώς των πρὸς παραγωγὴν δασικῶν προϊόντων.

Ἡ ἡμετέρα δασικὴ νομοθεσία προβλέπει τόσον διὰ τὴν ἀναδάσωσιν (ἀναγέννησιν ἢ ἀνανέωσιν) τῶν ὑλοτομουμένων δασῶν, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀνάδάσωσιν τῶν περὶ τὰς πόλεις, κωμοπόλεις καὶ χωρία κειμένων χέρσων ἐκτάσεων καὶ ἐδαφῶν. Καὶ φυσικὴ μὲν ἀναδάσωσις εἶναι γενικῶς ἡ φυσικὴ ἀναγέννησις τῶν μετὰ πᾶσαν ὑλοτομίαν δασῶν, εἴτε ἐκ φυτρώσεως σπόρων ἐκ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τὰ πέριξ μὴ ὑλοτομηθέντα δένδρα, εἴτε ἐκ τῆς ἀναβλαστήσεως, ἐκ τῶν πρέμνων τῶν θαμνωδῶν δασῶν, πρεμνοβλαστημάτων. Τεχνητὴ δ' εἶναι ἡ ἀναδάσωσις ἐκείνη, ἥτις ἐπιτυγχάνει τὴν δάσωσιν τῶν ὑλοτομηθέντων δασῶν ἢ τῶν χέρσων ἐκτάσεων, οὐχὶ διὰ τῆς φυσικῆς σπορᾶς καὶ πρεμνοβλαστημάτων, ἀλλὰ διὰ τεχνητῆς σπορᾶς ἢ φυτείας.

Ἡ διεξαγωγὴ τῆς τεχνητῆς ἀναδασώσεως εἶναι δυσκολωτέρα τῆς φυσικῆς τοιαύτης, διότι αὕτη προϋποθέτει ἢ μᾶλλον ἀπαιτεῖ ἔντονον καὶ λεπτὴν διαχείρισιν δασῶν, ἤτοι δάση ἀπηλλαγμένα τοῦ κινδύνου τῆς βοσκῆς, ἀγροτικὴν ἀσφάλειαν προηγμένην, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζῃ τὰς τεχνητὰς ἀναδασώσεις ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωϊκοῦ βασιλείου, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰς καταστροφὰς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τέλος καὶ δασικὸν προσωπικὸν ἀνώτερον καὶ κατώτερον, μορφωμένον καὶ εἰδικῶς κατηρτισμένον, πρὸς δὲ καὶ ἐπαρκὲς εἰς ἀριθμόν, ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐκτελῇ μετ' ἐπιτυχίας τὰς ἀναδασωτικὰς ἐργασίας, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μὲ ὀλιγωτέρας δαπάνας εἰς χρῆμα· διότι αἱ τοιαῦται ἐργασίαι εἰς χώρας ὅπως ἡ Ἑλλάς, ὅπου αἱ φυσικαὶ καὶ κλιματικαὶ συνθῆκαι εἶναι δυσμενεῖς, εἶναι δυσκολώταται. Ἐκτὸς τούτου αἱ τεχνηταὶ ἀναδασώσεις εἶναι πολυδάπανοι καὶ ἀπαιτοῦσι καταβολὴν μεγάλων κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα μόνον μετὰ μετὰ πάροδον πολλῶν ἐτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ ληφθῶσι καὶ νὰ διατεθῶσι μετὰ τῶν τόκων των. Διὰ τοὺς λόγους τούτους αἱ τεχνηταὶ ἀναδασώσεις, προκειμένου περὶ ἀναγεννήσεως ἢ ἀνανεώσεως δασῶν, διεξάγονται μόνον εἰς δάση μὲ ἔντονον δασικὴν διαχείρισιν καὶ οὐχὶ καὶ εἰς τοιαῦτα μὲ χαλαρὰν ἢ χαλαρωτάτην διαχείρισιν. Τούτου δ' ἕνεκεν ἡ δασοπονία παρ' ἡμῖν εἶναι ὑποχρεωμένη, τὴν ἀνανέωσιν ἢ ἀναγέννησιν τῶν δασῶν, διά τε τὸ παρόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπώτερον μέλλον, νὰ ἐπιδιώκῃ διὰ τῶν φυσικῶν ἀναδασώσεων, αἵτινες καὶ θ' ἀποτελοῦν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὴν κυριαρχοῦσαν μέθοδον ἀναγεννήσεως τῶν δασῶν μας. Π. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνάδειγμα *[Ἀρχ.]*. Εἶδος ἐπιστομίου, τὸ ὁποῖον ἔφερον, περὶ τὸν λαιμὸν δεδεμένον, οἱ κήρυκες διὰ νὰ δίδωσιν ἔντασιν μεγαλυτέραν εἰς τὴν φωνήν των, ὡς πράττουσι περίπου σήμερον οἱ ναυτικοὶ διὰ τῆς λεγομένης ναυτικῆς σάλπιγγος πρὸς μετάδοσιν τῆς φωνῆς εἰς μακροτέραν ἀπόστασιν· τοιαύτας ἀκριβῶς σάλπιγγας ἔφερον καὶ οἱ ἀρχαῖοι κήρυκες, ἀλλ' αὗται ἦσαν διάφοροι τῶν *ἀναδειγμάτων*· διότι ἔν τινι ἐπιγράμματι ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ἀνδριάντος τοῦ νικητοῦ κήρυκος Ἀρχίου τοῦ Ὑβλαίου διαφημίζεται οὗτος, λέγων ὅτι ἐκήρυξε μόνος τοῦ τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγῶνα τρεῖς φορὰς χωρὶς νὰ κάμῃ χρῆσιν οὔτε σαλπίγγων οὔτε ἀναδειγμάτων. Ὅμοιον ὄργανον μετεχειρίζοντο οἱ αὐληταὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἤχου τῶν αὐλῶν, τὰς λεγομένας «*φορβείας*», τῶν ὁποίων σῴζονται πλεῖσται ἀρχαῖαι ἀπεικονίσεις. Α. Σ. Α.

ἀναδεικνύω (ἀρχ. καὶ *ἀναδείκνυμι*)· σηκώνω τι ὑψηλὰ διὰ νὰ τὸ δείξω: «οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἀνέδειξαν ἀσπίδα τοῖς Πέρσαις», ὕψωσαν ἀσπίδα ὡς σύνθημα διὰ νὰ τὸ ἴδουν οἱ Πέρσαι· || ἐμφανίζω, καθιστῶ τινα σπουδαῖον τέως ἀφανῆ καὶ ἄγνωστον: «τὸν ἀνέδειξαν αἱ περιστάσεις», «ἀνεδείχθη διὰ τῆς χρηστότητος» || διορίζω, ἐγκαθιστῶ τινα εἴς τι ἀξίωμα, ἄλλως *ἀποδεικνύω*: «ἀναδεικνύω τινὰ στρατηγόν». Β. Φ.

ἀνάδειξις (ἡ)· ἀνύψωσις ὑπὲρ τὸ κοινὸν ἐπίπεδον, ἐμφάνισις, ἐπιφάνεια, σπουδαιότης· || διορισμός, ἀνάρρησις: «ἀνάδειξις βουλευτοῦ».

ἀναδείπνια (τά)· τὰ μετὰ τὸ δεῖπνον παρατιθέμενα τραγήματα, τὰ ἐπιδόρπια.

ἀναδεκτός, *—ή, —όν*· κοιν. *ἀναδεχτός*· ἀναδεξιμαῖος, ἄλλως *βαφτιστικός, φιλιότσος*.

— *[Ἐκκλ. Δικ.]*· βλ. ἀνάδοχοι.

ἀνάδελτα *[Μαθημ.]*. Ὅρος διὰ τὸν ἐν τῇ διανυσματικῇ ἀναλύσει ἀπαντῶντα διαφορικὸν ἐκτελεστὴν τοῦ Hamilton, εἰσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ν. Β. Γεννηματᾶ (βλ. διανυσματικὸς λογισμός). Μ.

ἀνάδελφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἄνευ ἀδελφοῦ, ὁ μὴ ἔχων ἀδελφούς.

ἀνάδεμα (τό)· τὸ ἀνάδημα (βλ. λ.).

ἀναδενδράς (ἡ) καὶ εἰς πληθ. *ἀναδενδράδες*, κοιν. *κληματαριές, περγουλιές, πυργουλιές*, ἢ *κρεββατίνες*. Οὕτω καλοῦνται αἱ ἐπὶ ξυλίνων ἢ σιδηρῶν ἰκριωμάτων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑψηλῶν, ἢ ἐπὶ δένδρων (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα) στηριζόμεναι καὶ ἐξαπλούμεναι ἄμπελοι. Δένδρα ὅμως καὶ ἰδίᾳ αἱ πτελέαι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χρησιμοποιοῦνται σχεδὸν μόνον ἐν Ἰταλίᾳ.

Παρ' ἡμῖν μόνον ἀπομεμονωμέναι ἄμπελοι μορφοῦνται εἰς ἀναδενδράδας. Τὸ σύστημα τοῦτο δύναται νὰ ἐφαρμόζηται εἰς ἐδάφη μᾶλλον γόνιμα, ἔχει δὲ τὸ πλεονέκτημα ὅτι διευκολύνει τὴν σκαφὴν καὶ τὴν ἀροτρίασιν τοῦ ὑπὸ τὰς ἀναδενδράδας ἐδάφους καὶ τὴν εἰς αὐτὸ καλλιέργειαν κηπευτικῶν φυτῶν. Τὸ κλάδευμα ὅμως τῶν ἀναδενδράδων στοιχίζει περισσότερον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ κλάδευμα τῶν συνήθων κλημάτων ὡς καὶ ἡ συλλογὴ τῶν σταφυλῶν, αἱ ὁποῖαι προσβάλλονται εὐκολώτερον ἀπὸ τὸ ὠΐδιον (βλ. λ.) καὶ ὑποφέρουν ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς ἀνέμους (βλ. λ. ἀμάμυξις). Π. Γ. Κ.

ἀναδενδρίτης (ὁ)· ὁ τῆς ἀναδενδράδος: «ἀναδενδρίτης οἶνος» οἶνος παραγόμενος ἐκ σταφυλῶν ἀναδενδράδος (κρεββατίνας).

ἀναδενδρομαλάχη (ἡ)· μαλάχη ἀναπτυσσομένη εἰς μέγεθος δένδρου· κοιν. *δενδρομολόχα*.

ἀναδενδροῦμαι *(—όομαι)*· ἀναρριχῶμαι ἐπὶ δένδρου: «ἄμπελος ἀναδενδρουμένη», ἡ ἀναδενδράς, κληματαριά, κρεββατίνα.

ἀναδενδρῶ *(—όω)*· φυτεύω ἐκ νέου δένδρα, ἀναδασώνω.

ἀναδένδρωσις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου φύτευσις δένδρων, ἀναδάσωσις.

ἀναδενία (Anadenia Ettingh.) *[Παλαιοφ.]*. Γένος χωριστοπετάλων δικοτυληδόνων φυτῶν ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν *θυμελινωδῶν*, ἱδρυθὲν ἐπὶ τῇ βάσει φύλλων τινῶν ἀνευρεθέντων εἰς τὰ τριτογενῆ στρώματα τῆς Ἑλβετίας, τῆς Βόννης καὶ τῆς Βοημίας. Θ. Σ

ἀναδένω· δένω πρὸς τὰ ἄνω, προσδένω, ἐπιδένω.

— **ἀναδένω** *ἱστίον*, κοιν. *δένω στὴν ἀντένα* (γαλλ. enverguer une voile, ἀγγλ. to bend a vail) *[Ναυτ.]*. Τῆς κεραίας οὔσης γυμνῆς ἱστίου, τούτου δὲ εὑρισκομένου ἐν τῇ ἱστιοθήκῃ, προσδένειν αὐτὸ—προκειμένου περὶ τετραγώνου ἱστίου—πρὸς μὲν τὰ *ἀκροκέραια* διὰ τῶν *ἀναδετικῶν ἀκροδεῶν*, πρὸς δὲ τὸν ἱστιοῦχον διὰ τῶν *ἀναδετῶν*· ἢ καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς κεραίας προκειμένου περὶ τραπεζοειδοῦς ἱστίου· ἢ πρὸς τὸ σιδηρᾶ *στροφία*, ἐν οἷς διαβάλλονται οἱ *ἀνάδρομοι*, προκειμένου περὶ ἀναδρομικῶν ἱστίων (βλ. καὶ ἀναδέται). Σ. Ε. Λ.

— **ἀναδένειν** *πλοῖον*, κοιν. *δένω στὴν πρύμνη* (γαλ. prendre à la remorque, ἀγγλ. to take in tow) *[Ναυτ.]*. Προσδένειν ἀπὸ τῆς πρύμνης, διὰ *ρυμουλκίων*, πλοῖον ἀδυνατοῦν νὰ κινηθῇ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ μέσων. Οὕτω τὸ «ἀναδένειν πλοῖον» σημαίνει τὸν πρῶτον χειρισμὸν πρὸς ἐπίτευξιν *ρυμουλκήσεως*, καθ' ἣν τὸ «ἀναδένον» ἢ μᾶλλον τὸ «ἀναδέσαν» πλοῖον εἶναι τὸ *ρυμουλκοῦν* ὅπερ δύναται νὰ μὴ ᾖ καὶ ἐκ προορισμοῦ *ρυμουλκόν*, «ἀναδενόμενον» δὲ ἢ μᾶλλον τὸ «ἀναδεθέν», τὸ *ρυμουλκούμενον*. Τὸ «ἀναδενόμενον» δύναται νὰ ᾖ καὶ παντὸς εἴδους ἔρμαιον. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀναδεξιμαῖος, *—α, —ον*, καὶ *ἀναδέξιμος*· ὁ γενόμενος ἀναδεκτὸς ἐν τῷ βαπτίσματι, κοιν. *αναδεξιμιός, βαπτιστικός, φιλιότσος*. Β. Φ.

ἀναδεξιμίδι (τό)· ὑποκορ. τοῦ ἀναδεξιμαῖος (βλ. λ.).

ἀναδέρω· ἐκδέρω, ἀναξαίνω.

ἀνάδεσις (ἡ)· τὸ κτένισμα καὶ ἐν γένει τὸ εὐτρέπισμα τῆς κόμης.

—*[Ναυτ.]*· βλ. ἀναδένω.

ἀναδέσμη *[Ἀρχ.]*. Κόσμημα τῆς κεφαλῆς τῶν γυναικῶν τῆς Μυκηναϊκῆς περιόδου· ἀπαντᾷ παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλ. Χ. 469) καὶ λέγεται «*πλεκτὴ ἀναδέσμη*»· μετ' αὐτῆς ἀναφέρονται καὶ οἱ «*ἄμπυξ*» καὶ «*κεκρύφαλος*», ἅπαντα ὡς κοσμήματα τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀνδρομάχης. Ἡ ἀναδέσμη θὰ ἦτο κατὰ ταῦτα ταινία πλεκτή, περιελισσομένη περὶ τὴν κόμην, καὶ δὴ περὶ τὸν κεκρύφαλον, ἵνα συγκρατῇ αὐτόν. Ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς ἱστορικῆς περιόδου ὠνομάζετο τὸ κόσμημα τοῦτο «*μίτρα*», π.χ. παρ' Εὐρυπίδῃ (Ἑκάβ στίχ. 923) λέγεται «ἐγὼ δὲ πλόκαμον ἀναδέτοις μίτραισιν ἐρρυθμιζόμαν»· τοῦτο ὁ σχολιαστὴς ἑρμηνεύει: «ηὐτρέπιζον καὶ ἐκόσμουν ἐν μίτραις καὶ ταινίαις, ἐπάνω τῆς κεφαλῆς δεδεμέναις». Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνάδεσμος (ὁ)· ἡ ταινία διὰ τῆς ὁποίας αἱ γυναῖκες ἔδενον τὴν κόμην, *ἀναδέσμη*· || δεσμός, κόμβος.

ἀναδεσμῶ *(—έω)*· φορῶ τὸν ἀνάδεσμον, δένω τὴν κόμην διὰ τοῦ ἀναδέσμου.

ἀναδέτης *[Ναυτ.]*. Ἀναδέται (κοιν. *τὰ δεσίματα τοῦ πανιοῦ*, γαλλ. les rubans d'envergure, ἀγγλ. rope-bands) λέγονται τεμάχια ἐκ μερμίθου (μερλίνου) ἢ κλώσματος (σφιλάτσου) χρησιμεύοντα διὰ τὴν *ἀνάδεσιν* τοῦ ἱστίου ἐπὶ τοῦ *ἱστιούχου*. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ὅρου χαρακτηρίζονται ὡσαύτως βραχέα τεμάχια δετηρίας παχείας, πλεκτῆς βαθμιδοσχοίνου, ἢ οἱουδήποτε ἄλλου λεπτοῦ σχοινίου, χρησιμεύοντα πρὸς δέσιν ἢ ἔχμασιν οἱουδήποτε ἀντικειμένου. Οἱ τοιοῦτοι ὅμως ἀναδέται, ἀλλάσσουσιν ὄνομα: «*διαδέται*», «*παραδέται*», «*ἐπιδέται*» (κοιν. «*σάγουλα*» ἢ «*κάβοι γιὰ μποτσάρισμα*» γαλλ. l'aiguillette, ἀγγλ. stop ἢ καὶ lashing-rope)· π. χ. «παραδέται τῶν σκηνῶν»=τὰ σχοινίδια δι' ὧν προσδένονται τὰ πλάγια λώματα τῶν σκηνῶν πρὸς τοὺς σκηνούχους κ.λ.π. Σ. Ε. Λ.

ἀναδετικός, *—ή, —όν*· ὁ χρησιμεύων πρὸς ἀνάδεσιν.

— **ἀναδετικὴ** *ἀκροδέα [Ναυτ.]*· βλ. ἀκροδέα καὶ ἀκροδετῶ.

ἀνάδετος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναδεδεμένος, ὁ ἔχων τὴν κόμην ηὐτρεπισμένην δι' ἀναδέσμου.

ἀνάδευσις (ἡ)· ὕγρανσις, ἐμποτισμός, μούσκευμα.

ἀναδευτὴρ (ὁ)· ὄργανον ἢ μηχάνημα δι' οὗ γίνεται ἡ ἀνάδευσις ὑλικοῦ τινος, ἢ πλειόνων ὑλικῶν ἐν ἀναμίξει.

— *[Μηχαν.]*. Καλοῦμεν *ἀναδευτῆρας* τὰς συσκευὰς ἀναμίξεως, αἵτινες διὰ μηχανικῶν μέσων, πτερύγων, ἁλύσεων, ῥάβδων ἀναδεύουσι τὸ πρὸς ἀνάμιξιν ἢ διάλυσιν ὑλικόν. Ὁμοίως καλοῦμεν τὰς συσκευὰς αἵτινες προκειμένου περὶ ὑγρῶν προκαλοῦν τὴν ἀναγκαίαν κίνησιν αὐτῶν δι' εἰσαγωγῆς ἀτμοῦ ἢ πεπιεσμένου ἀέρος (βλ. ζύθος, χαρτοποιία) Μ.

ἀναδευτὴς (ὁ)· ὁ ἀναδεύων τὸν πηλόν, ὁ ἐργάτης ὁ παρασκευάζων τὸν πηλόν, τὸ χωριγι κτλ· || ἰδιωματ. ὁ περὶ ἑαυτὸν κινούμενος, ὁ ἀνήσυχος. Β. Φ.

ἀνάδευτρον (τό)· τὸ ἐργαλεῖον τῶν οἰκοδόμων διὰ τοῦ ὁποίου ἀναδεύεται ὁ πηλός.

ἀναδεύω· ὑγραίνω, ἐμποτίζω, μουσκεύω· || ἀνακατώνω, ἀναμειγνύω, ζυμώνω, οἷον πηλόν, ζύμην κττ. || δημοτ. ἀμετβ., κινοῦμαι περὶ ἐμαυτόν, συσπειρῶμαι, ὅπως οἱ σκώληκες: «σὰν τὸ σκουλήκι ἀναδεύεις»· «ἀκούω τὸ παιδὶ κι' ἀναδεύειμέσα μου», ἐπὶ τῶν ἐγκυμονουσῶν. Β. Φ.

ἀναδέχομαι· δέχομαι, ἀναλαμβάνω, λαμβάνω βάρος· || ἀναλαμβάνω ὑποχρέωσιν, ὑπισχνοῦμαι: ἀναδέχομαι τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου»· || ἐκκλησ. γίνομαι ἀνάδοχος διὰ τοῦ βαπτίσματος. Β. Φ.

ἀναδεχτοῦρι (τό)· ἰδιωματ., ὑποκοριστικὸν τοῦ *ἀναδεκτός*· θηλ. *ἀναδεχτούρα*.

ἀνάδημα (τό), καὶ *ἀνάδεμα*· τὸ ἀναδούμενον, ἡ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ κατὰ τὸ μέτωπον ταινία, σῆμα, μέρος περὶ τὸ μέτωπον ἐν εἴδει στεφάνου (βλ. ἀναδῶ).

ἀναδημιουργία (ἡ)· δημιουργία ἐκ νέου, ἀνάκτισις, ἀνίδρυσις, κατασκευὴ ἐξ ὑπαρχῆς.

ἀναδημιουργικός, *— ή, — όν*· ὁ ἱκανός, ὁ ἁρμόδιος πρὸς ἀναδημιουργίαν, πρὸς ἀνίδρυσιν.

ἀναδημιουργῶ *(—έω)*· δημιουργῶ ἐκ νέου, ἀνακτίζω, ἀνιδρύω, κατασκευάζω ἐξ ὑπαρχῆς.

ἀναδημοπρασία (ἡ), ἐπανάληψις τῆς δημοπρασίας.

Digitized by Google

ἀναδημοσίευσις (ἡ)· δημοσίευσις ἐκ νέου, ἐπανάληψις τῆς δημοσιεύσεως, τῆς διὰ τοῦ τύπου ἐκδόσεως, πβλ. *ἀνέκδοσις* καὶ *ἐπανέκδοσις*.

ἀναδημοσιεύω· δημοσιεύω ἐκ νέου, ἐπαναλαμβάνω τὴν δημοσίευσιν, τὴν διὰ τοῦ τύπου ἔκδοσιν· πβλ· *ἐπανεκδίδω*.

ἀναδιδάσκω· μεταδιδάσκω, διδάσκω ἀλλοῖα, διδάσκω ἄλλα, ἀντίθετα τῶν μεμαθημένων, μεταπείθω, συμβουλεύω τὰ ἐναντία.

[Θεατρ.] Ἐπαναλαμβάνω ἀπὸ σκηνῆς ἔργον διδαχθὲν ἄλλοτε. Κυρίως τὸ ῥῆμα ἦτο ἐν χρήσει ἐπὶ τῶν *διεσκευασμένων* ἔργων, τῶν ἔργων δηλονότι τῶν ἐπεξειργασμένων εἴτε ὑπὸ τοῦ ἰδίου συγγραφέως, εἴτε καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ παρ' ἄλλου: «Οὕτω δὲ ἐθαυμάσθη τὸ δρᾶμα διὰ τὴν ἐν αὐτῷ παράβασιν, ὥστε καὶ ἀνεδιδάχθη, ὥς φησι Δικαίαρχος» (ὑποθ. Βατράχ. Ἀριστοφ.). Ν. Ι. Λ.

ἀναδιδράσκω· δραπετεύω ἐκ δευτέρου.

ἀναδιδυμία *[Τερατογ.]*. Τερατογενὴς διάπλασις, καθ' ἣν παρίσταται διπλοῦς ὀργανισμός, τοῦ ὁποίου τὰ συνθετικὰ τμήματα τῆς κοινῆς χώρας εἶναι ἡνωμένα διὰ στενοτάτων σχέσεων, διαμορφοῦνται δὲ εἰς διπλᾶ ὄργανα ἢ κεχωρισμένα τοιαῦτα, ἀναλόγως τῶν ἐμφανιζομένων συμπτώσεων (βλ. ἀναδίδυμοι). Μ. Ν. Κ.

ἀναδίδυμος *[Τερατογεν.]*. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον περιλαμβάνονται πάντα τὰ διπλᾶ τέρατα, τῶν ὁποίων ἡ κοινὴ χώρα διαπλάσεως περιλαμβάνει τὴν κεφαλὴν ἐπεκτεινομένη καὶ πέραν τοῦ θώρακος μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ, τὸν ὁποῖον ὑπερβαίνει ἐνίοτε. Κατὰ τὸν Isidore Geoffroy Saint-Hilaire, διακρίνονται δύο ὁμάδες τούτων, τουτέστιν ἡ ὁμὰς τῶν *συγκεφάλων*, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ κεφαλὴ εἶναι ἐξωτερικῶς διπλῆ καθ' ὁλοκληρίαν ἢ ἐν μέρει, καὶ ἡ ὁμὰς τῶν *μονοκεφάλων*, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ κεφαλὴ εἶναι ἐξωτερικῶς ἁπλῆ, ἐν τούτοις ὅμως τὸ κρανίον καὶ ὁ ἐγκέφαλος δυνατὸν νὰ παριστῶσιν ἴχνη διπλότητος. Κατ' ἀμφότερα τὰ εἴδη ταῦτα, ὁ θώραξ φέρει δύο ζεύγη ἄκρων, ἀπὸ δὲ τῆς ἀπόψεως τῆς διαπλάσεως τοῦ σκελετοῦ, ὁ θώραξ ἀποτελεῖται ὥσπερ ὁ τῶν *στερνοπαγῶν*, ἤτοι τὸ στέρνον ἑκατέρου συνθετικοῦ τμήματος εἶναι διερρωγὸς καθ' ἅπαν τὸ μῆκος αὐτοῦ, αἱ δὲ θωρακικαὶ κοιλότητες εὐρέως ἠνεῳγμέναι συγκοινωνοῦσι πρὸς ἀλλήλας. Ἀλλ' ἡ διπλῆ αὕτη θωρακικὴ κοιλότης δὲν ἔχει πλέον δύο συμμετρικὰ ἐπίπεδα, τὸ μὲν ἐν σχέσει πρὸς τὸ σύνολον τοῦ τέρατος, τὸ δὲ ἐν σχέσει πρὸς τὰ συνθετικὰ τμήματα τούτου λαμβανόμενα κεχωρισμένως. Κατ' ἀναλογίαν δὲ τὰ θωρακικὰ ὄργανα δὲν ἀνήκουσι καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὸ ἕτερον τῶν συνθετικῶν τμημάτων, ἀλλ' ἐξ ἡμισείας εἰς ἀμφότερα τὰ συνθετικὰ τοῦ τέρατος τμήματα. Ἀναλόγως δὲ τῶν περιπτώσεων, ὑπάρχουσι δύο καρδίαι κεχωρισμέναι, μία καρδία διπλῆ ἢ μία μονὴ καρδία. Τὸ ἧπαρ καὶ ὁ στόμαχος εἶνε γενικῶς κοινά, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ λεπτὸν ἔντερον διασχίζεται μόνον πρὸς τὸ ἀνώτερον τριτημόριον αὐτοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ κατωτέρω. Ἐκ τῆς ὑπάρξεως δὲ τῶν ἡμιμεμερισμένων ὀργάνων ἀποκλείεται ἡ ἰδέα τῆς ἐν τῷ μέλλοντι συγχωνεύσεως τούτων· ἐλλείψει δὲ ἀμέσων ἐμβρυολογικῶν ἀποδείξεων, οἱ περὶ τὴν ἐμβρυολογίαν καὶ τερατογονίαν ἀσχολούμενοι τείνουσιν ὅπως ἀναγάγωσιν οὐσιαστικῶς τὴν γένεσιν τῶν ἀναδιδύμων εἰς τὴν τῶν μονομφαλίων *ἀνακαταδιδύμων*. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

ἀναδίδωμι· ἐκπέμπω πρὸς τὰ ἄνω: «τὴν νύκτα φαίνεται πῦρ ἀναδιδοῦσα πολὺ καὶ τὴν ἡμέραν καπνόν» (περὶ τῆς ἱερᾶς νήσου *Θουκ.* 3, 88, 3)· || φυτρώνω: «ἡ πᾶσα γῆ ἀνεδίδου καὶ ἔφυε ζῷα παντοδαπά» *(Πλάτ.)*· || ἐπιλείπω, ἐλλείπω, ἀντίθ. τοῦ *ἐπιδίδωμι* (ἔνθα ἡ *ἀνὰ* ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀπίσω)· τὸ μέσ. *ἀναδίδομαι*=δίδομαι ὀπίσω, ἀποδίδομαι. Β. Φ.

ἀναδικάζω· ἀνανεώνω τὴν δίκην, ἐπαναλαμβάνω τὴν δίκην, δικάζω ἐκ νέου.

ἀναδικία (ἡ)· ἡ ἀνανέωσις, ἡ ἐπανάληψις τῆς δίκης.

— *[Ἀρχ. Ἑλλ. Δικ.]* Ἡ *ἀναδικία* ἢ *ἀνάδικος δίκη* ἢ *κρίσις* ἦτο παρεμφερὴς πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν ἀναψηλάφησιν ἢ ἐπανάληψιν τῆς διαδικασίας τοῦ ἄρθρου 785 ἑπ. Πολ. Δικονομίας καὶ τὴν παρὰ Ρωμαίοις ἀποκατάστασιν εἰς ἀκέραιον. Διὰ τῆς ἀναδίκου κρίσεως ἐζητεῖτο ἡ κύρωσις ἐσφαλμένης ἀποφάσεως, ἠσκεῖτο δὲ αὕτη «ἐὰν οἱ μάρτυρες ψευδῆ ἔδοξαν μαρτυρεῖν...ἐὰν δὲ τῶν τοιούτων ὑπὲρ ἥμισυ μαρτυριῶν καταδικασθῶσί τινες, τὴν κατὰ ταῦτα ἁλοῦσαν δίκην ἀνάδικον γίγνεσθαι» *(Πλάτωνος* Νόμοι ΙΑ, 14). Ἐπίσης «καὶ τὴν μεθ' ὅρκου καὶ λόγου καὶ κρίσεως ψῆφον ἐνηνεγμένην ἀνάδικον καθίστησι» (*Δημοσθ.* κατὰ Τιμοκρ. 191, πρβλ. καὶ *Ἀνδοκίδου* περὶ μυστηρίων 88). «Ἐπειδὴ οἱ μάρτυρες ἑάλωσαν, ἀμφισβητοῦμεν αὐτῷ» (*Ἰσαίου* περὶ τοῦ Δικαιογένους κλήρου 12, 14. Πρβ. *Σουΐδα*, *Ἡσύχ.* Α. Β. σελ. 216. *Γίλβερτ μετάφρ. Πολίτου* σελ. 529). Πιθανῶς ἡ ἀνάδικος κρίσις νὰ ἐπεῖχε καὶ θέσιν *τριτανακοπῆς*, «ὅταν γνώσεως δικαστῶν γενομένης περί τινος πράγματος αὖθις ὁ ἡττηθεὶς εἰς δικαστήριον ἔρχεται περὶ τῶν αὐτῶν κριθησόμενος ἢ καὶ ἕτερος ἐγκαλῇ, περὶ ὧν πρότερον ἐγένετο κρίσις» (*Βεκκέρου* Ἀνέκδοτα, 216, 23). Ι. Δ. ΖΕΠΟΣ

ἀναδιοργανῶ *(—όω)* καὶ *ἀναδιοργανώνω*· διοργανώνω ἐκ νέου, ἐφαρμόζω νέαν ὀργάνωσιν, νέον ὀργανισμόν.

ἀναδιοργάνωσις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου διοργάνωσις, νέα ὀργάνωσις: «ἀναδιοργάνωσις τοῦ στρατοῦ,— τῆς ἐκπαιδεύσεως κ. τ. τ.».

ἀναδιορθῶ *(—όω)* καὶ *ἀναδιορθώνω*· διορθώνω ἐκ νέου, ξαναδιορθώνω.

ἀναδιόρθωσις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου διόρθωσις, ξαναδιόρθωμα.

ἀναδιορίζω· διορίζω ἐκ νέου, τοποθετῶ ἔν τινι θέσει ἐκ νέου: «οἱ ἀναδιορισθέντες» δηλ. οἱ παυθέντες καὶ πάλιν διορισθέντες.

ἀναδιορισμὸς (ὁ)· ὁ ἐκ νέου διορισμός.

Ἀναδιοῦ (ἡ). Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πάφου καὶ τὸ διαμέρισμα Χρυσοχοῦς. Κεῖται πρὸς βορρᾶν τοῦ χωρίου Θύτης, καὶ ἔχει 200 κατοίκους, ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν. Κ. Μ. Κ.

ἀναδιπλασιάζω· διπλασιάζω ἐκ δευτέρου· || ἁπλῶς διπλασιάζω, καθιστῶ τι διπλάσιον· || (γραμματ.), ἐπιφέρω ἀναδιπλασιασμὸν (βλ. λ.).

ἀναδιπλασιασμὸς (ἢ *ἀναδίπλωσις*, λατιν. reduplicatio) *[Γραμματ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ ἐν ἀρχῇ ὀνοματικῶν καὶ πρὸ πάντων ῥηματικῶν θεμάτων ἐπανάληψις ἑνὸς ἢ περισσοτέρων φθόγγων ἢ καὶ ὁλοκλήρου συλλαβῆς, μὲ μικρὰς ἐνίοτε φωνητικὰς μεταβολάς. Διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν γλωσσικῶν τούτων στοιχείων ἐδηλοῦτο εἴτε ἐπίτασις τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως εἴτε ἐπανάληψις ἢ διάρκεια ἢ τὸ τετελεσμένον τῆς δι' αὐτῆς σημαινομένης πράξεως. Ὁ ἀναδιπλασιασμὸς ἀνεπτύχθη ἤδη κατὰ τοὺς ἰαπετικοὺς χρόνους, δηλαδὴ κατὰ τοὺς παλαιοτάτους, τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἀρχικὴ ἰαπετικὴ γλῶσσα δὲν εἶχεν ἀκόμη διασπασθῇ εἰς τὰς ἐξ αὐτῆς προελθούσας διαφόρους ἰνδοευρωπαϊκὰς γλώσσας. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος γλωσσικὸν φαινόμενον δὲν ἦτο ἴδιον τῆς ἀρχαίας μόνον ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἰαπετικῶν γλωσσῶν, ὡς λ. χ. τῆς ἰνδικῆς, τῆς λατινικῆς κ.λ.π. Ἐπίσης παλαιὰ — ἰαπετικῶν χρόνων — εἶναι καὶ ἡ ποικιλία τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ. Ἐκ τῶν διαφόρων εἰδῶν τούτου ἀναγράφομεν τὰ ἑξῆς:

1) Τὴν ἐπανάληψιν ὁλοκλήρου συλλαβῆς: *βαμ-βαίνω, γαρ-γαίρω, μαρ-μαίρω, παμ-φαίνω, πορ-φύρω* (κατ' ἀνομοίωσιν ἀντὶ τῶν *φαμ-φαίνω, φορ-φύρω*), *γαρ-γαλίζω* (ὡσαύτως κατ' ἀνομοίωσιν ἀντὶ τοῦ *γαλ-γαλίζω*) κ. λ. *βάρ-βαρος, γαρ-γαρεών, γάρ-γαρος, γέρ-γερος* κ.λ. ἰνδικ. *var-var(t)-ti* = στρέφει κ.λ.

2) Τὴν ἐπανάληψιν τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τοῦ θέματος (α, ε, ο) μετὰ τοῦ ἑπομένου συμφώνου. Τοῦτο παρατηροῦμεν εἰς διάφορα ὀνόματα καὶ εἰς ῥήματα χρόνου ἀορίστου καὶ παρακειμένου κ.λ. *(ἀττικὸς ἀναδιπλασιασμός)*. Τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ θέματος εἰς τοὺς ὀνοματικοὺς τύπους καὶ εἰς τοὺς τοῦ παρακειμένου ὑφίσταται ἔκτασιν: *ἀγ-ωγός* (ἀγ-), *ἀκ ωκὴ* (ἀκ-), *ἐδ-ωδή, ὀπ-ωπή, ὀκ-ωχὴ* κ.λ. *ἀγ-αγεῖν, ἀρ-αρεῖν, ἐν-εγκεῖν* (ἐνεκ-) κ. λ. *ἀλ-ήλιφα-ιμμαι, ἀκ-ήκοα, ἀγ-ήοχα* (ἀντὶ *ἀγ-ήγοχα* κατ' ἀνομοιωτικὴν ἀποβολὴν τοῦ -γ- τοῦ θέματος, ἀλλὰ δωρικῶς *ἀγ-άγοχα*), *ἐν-ήνοχα, ἐγ-ήγερκα, ὄδ-ωδα, ὄπ-ωπα, ὀμ-ώμοκα, ὀρ-ώρυχα-γμαι* κ.λ. Τῆς ἀναδιπλώσεως ταύτης δείγματα ἀπαντοῦν καὶ εἰς τὴν ἀρμενικήν: *ar-ari* = ἐποίουν κ.λ.π.

3) Τὴν ἐπανάληψιν τοῦ ἀρκτικοῦ συμφώνου τοῦ θέματος μετὰ τοῦ φωνήεντος ε ἢ ι (ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει ὁ ἀναδιπλασιασμὸς εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐνεστωτικὸς ἀναδιπλασιασμός)*: *βέ-βηλος, βέ-βαιος, κε-κραγμός, κε-κρύφαλος, κο-σκυλμάτιον* (ἀντὶ *κε-σκυλμάτιον*, κατ' ἀφομοίωσιν), *σέ συφος* (=πανοῦργος· *Ἡσύχ.)*, *τέ-τανος* κ. λ., συνηθέστερον ὅμως εἰς ῥηματικοὺς τύπους χρόνου παρακειμένου, ὑπερσυντελίκου καὶ τετελεσμένου μέλλοντος: *δέ-δεγμαι, δέ-δορκα, δέ-δοκται, κέ-καυκα, κέ-κληκα, ἐκεκλήμην — κε-κλήσομαι, κέ-κμηκα, πέ-πεισμαι, πέ-πυσμαι, σέ-σεισμαι, σε-σήμασμαι, τε-τίμημαι* κ. λ., *πέ-φασμαι, πέ-φυκα, κέ-χηνα, κέ-χυκα, τέ-θνηκα—τε-θνήτω, τέ-θυκα* κ.λ. (κατ' ἀνομοιωτικὴν τροπὴν τῶν ἀρκτικῶν δασέων εἰς τὰ ἀντίτοιχα ψιλά, ἀντὶ *φέ-φασμαι, φέ-φυκα..... χέ-χυνα... θέ-θνηκα* κ.λ.). Πολλάκις ἕνεκα διαφόρων φωνητικῶν ἀλλοιώσεων ὁ ἀναδιπλασιασμὸς οὗτος δὲν ἐμφανίζεται πλέον ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφήν του: *σέ-σλαφα — εἴληφα, σέ-σμαρται — εἵμαρται, Fε-Fέργασμαι — εἴργασμαι, Fε-Fόρακα — ἑόρακα, Fέ-Fωσμαι* (ὠθέω) — *ἔωσμαι, Fέ-Fοικα — ἔοικα* κ.λ. Ὀλιγώτερον συνήθης εἶναι ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἀρκτικοῦ συμφώνου μετὰ τοῦ ι: *δι-δαχή· γί-γαρτον, τι-θήνη, τι-θύμαλος, κῖ-κυς* κ.λ., *δί-δωμι, δι-δάσκω, γί-γνομαι* (καὶ λατ. *gi-gno*), *γι-γνώσκω, βι-βρώσκω, ἵ-στημι* (ἀντὶ *σί-στημι*), *ἴ-σχω* (ἐκ τοῦ *σί-σχω*), *μι-μνήσκω, πί-(μ)πλημι, πί-(μ)πρημι, πι-πράσκω, πί-πτω, τί-θεμαι* (ἀντὶ *θί-θεμαι*, ἀλλ' εἰς κρητ. ἐπιγραφ. *θιθεμένῳ*), *τι-τρώσκω, τί-κτω*, (ἀντὶ *τί-τκω*, ἐκ θέματος *τεκ — : τεκεῖν* κ.λ.) Οὕτω καὶ εἰς τὴν ἰνδικήν: *da-darça, —δέδουκα, da-dhami—τίθημι, da-dami—δίδωμι, pi-parmi—πίμπλημι, ri-reca* (=*λέλοιπε*) κ.λ. καὶ λατινικὴν *gi-gno, si-sto, me-mini, ce-cini, ce-cidi, tu-tudi* κ.λ.π.

Ὁ ἀναδιπλασιασμὸς ἤρχισεν ἤδη ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων—ἤτοι τῶν ἄλλως λεγομένων ἀλεξανδρινῶν καὶ τῶν κατόπιν ρωμαϊκῶν—χρόνων νὰ ὑποχωρῇ βαθμηδὸν καὶ νὰ τείνῃ εἰς τὴν πλήρη σχεδὸν ἐξαφάνισίν του. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα ἀνομοιωτικῆς ἁπλολογίας διάφοροι τύποι ἀπέβαλον τὴν ἀναδίπλωσίν των, δι' ὃ ἤδη εἰς τὸν Πολύβιον ἀπαντῶμεν τοὺς τύπους *γεωμετρηκέναι, βασιλευκότες* κ. λ., εἰς διαφόρους δὲ βυζαντινοὺς συγγραφεῖς: *σιδηρωμένος, βαπτισμένος, βουλλωμένος, μαρμάρωται* κ. λ., ἀφ' ἑτέρου δὲ ἕνεκα τοῦ βαθμιαίου περιορισμοῦ τῶν παλαιῶν μονολεκτικῶν τύπων κατὰ πρῶτον μὲν τοῦ τετελεσμένου μέλλοντος, κατόπιν δὲ τοῦ ὑπερσυντελίκου καὶ παρακειμένου καὶ οἱ ἀναδιπλωμένοι τύποι καθίσταντο ὁσημέραι σπανιώτεροι. Σήμερον ἐλάχιστοι εἶναι οἱ γνήσιοι λαϊκοὶ τύποι οἱ διατηροῦντες τὴν παλαιάν των ἀναδίπλωσιν (*δί-δω, βέ-βαια κλπ.)*· οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν σῳζομένων ἔτι λέγονται ἄνευ αὐτῆς: *δάσκαλος, δια-βάζω, μπάζω*, (ἐ) *μπῆκα, βγῆκα, διά-βηκα* κ. λ., *γραμμένος, κλεισμένος, λυμένος, μαγεμένος, μοιρασμένος, πηγμένος, φυλαγμένος, χυμένος* κ. λ. κ. λ. Μόνον εἰς τὴν γραπτὴν καὶ τὴν λογίαν χρῆσιν εἶναι ἤδη εὔχρηστοι τύποι μετοχῆς παρακειμένου μετ' ἀναδιπλασιασμοῦ: «*πεπολιτισμένος* λαός», «ὁ δεῖνα ἔχει τὴν *δεδηλωμένην*», «ἄνθρωπος *πεπροικισμένος* ἢ *κεκοσμημένος* διὰ πολλῶν προτερημάτων κλπ.», «*τετιμημένος* ἢ *διακεκριμένος* πολιτευτὴς κλπ.», «ἐξεπλήρωσε τὰ *συμπεφωνημένα*», *διδάσκαλος, διδάσκω, διδασκαλεῖον*, «*διαβίβασε* τοὺς χαιρετισμούς μου», «ὁ δεῖνα φέρεται *ἐγγεγραμμένος* εἰς κλπ»., «*γεγονὸς τετελεσμένον*», «εἶναι *μεμυημένος* εἰς τὰ μυστήρια τῆς τέχνης κλπ.».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Hainebach*, De Graecae linquae reduplicatione praeter perfectum. Gissae 1847.—*Fritzsche*, Quaestiones de reduplicatione Graeca (=Curtius' Studien VI, 277 κἑξ.). *Brugmann*, Grundriss² II, 46 κἑξ. 126 κἑξ.—*Δ. Μαυροφρύδου*, Δοκίμιον ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Σμύρνη 1871 σελ. 300 κἑξ.—*A. Jannaris*, An historical greek Grammar. London 1897 σελ. 189 κἑξ.—*Lautensach*, Grammatische Studien zu den griech. Tragikern und Komikern. Augment und Reduplication. Hannover 1899.—*Ebel*, Reduplicierte Aoriste im Griechischen (=Kuhn's Zeitschr. II, 46 κἑξ.).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀναδιπλῶ *(—όω)*· ἐπαναλαμβάνω τὴν αὐτὴν πρᾶξιν, τὴν αὐτὴν λέξιν, κοιν. *ξαναδευτερώνω*· || μέσ. *ἀναδιπλοῦμαι*, ἐπαναλαμβάνομαι ὁμοίως, λαμβάνω ὕπαρξιν δύο φοράς. Β. Φ.

ἀναδιπλώνω· διπλώνω ἐκ δευτέρου· ἁπλῶς διπλώνω, πτύσσω· || μέσ. *ἀναδιπλώνομαι*, διπλώνομαι, συσπειροῦμαι, συμπτύσσομαι.

ἀναδίπλωσις (ἡ)· τὸ ἀναδιπλοῦν, ἡ ἐπανάληψις τῆς αὐτῆς πράξεως, ἡ ἐκ δευτέρου χρῆσις τῆς αὐτῆς λέξεως. Β. Φ.

— *[Ρητορ.]*. Ἡ *ἀναδίπλωσις* εἶναι τὸ ῥητορικὸν σχῆμα καθ' ὃ ἡ ἑπομένη περίοδος ἢ πρότασις ἄρχεται ἀπὸ τῆς αὐτῆς λέξεως ἢ φράσεως, εἰς τὴν ὁποίαν τελευτᾷ ἡ προηγουμένη πρότασις. Ἀνήκει εἰς τὰ λεγόμενα *σχήματα λέξεως* καὶ προσδίδει εἰς τὸν λόγον πάθος, δύναμιν ἢ ἰδιάζουσάν τινα ἔμφασιν, εἶναι δὲ συνήθης εἰς τοὺς ποιητάς, καὶ δὴ τοὺς τραγικούς, καὶ εἰς τοὺς ῥήτορας. Ὁ Ἑρμογένης τὴν *ἀναδίπλωσιν* καλεῖ *ἐπαναστροφήν*, ἄλλοι *ἐπανάληψιν* ἢ *διπλασιασμόν*, τινὲς δὲ *παλιλλογίαν*, ὄχι ὀρθῶς, διότι ἡ παλιλλογία διαφέρει τῆς ἀναδιπλώσεως καὶ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς ἐπαναλήψεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ ἀποτελέσματα, μᾶλλον φόρτον καὶ ἀνίαν προξενοῦσα εἰς τὸν ἀκροατὴν παρὰ ἔμφασιν καὶ πάθος. Λατινιστὶ ἡ ἀναδίπλωσις λέγεται *repetitio, iteratio, conduplicatio*.

Παραδείγματα ἀναδιπλώσεως πλεῖστα καὶ κάλλιστα δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν εἰς τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς καὶ ῥήτορας, Ἕλληνας καὶ Ρωμαίους, ὀλιγώτερον δὲ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Οὕτω ἀναδίπλωσις μιᾶς λέξεως εἶναι ἐν τοῖς: «Παρθενία, παρθενία μή με λιποῖσ' ἀποίχῃ;» (*Σαπφ.* Ἀποσπάσμ. 109) καὶ εἰς τὴν τόσον πάθος προσδίδουσαν ἀναδίπλωσιν τοῦ ὀνόματος *Θῆβαι* (ἐν Αἰσχίν. κατὰ Κτησιφ. 133) «Θῆβαι δέ, Θῆβαι, πόλις ἀστυγείτων, μεθ' ἡμέραν μίαν ἐκ μέσης τῆς Ἑλλάδος ἀνήρπασται». Φράσεως δ' ὁλοκλήρου ἀναδίπλωσις εἶναι ἡ παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλιὰς Υ, 371): Τοῦ δ' ἐγὼ ἀντίος εἶμι, καὶ ἐς πυρὶ χεῖρας ἔοικεν· ἐς πυρὶ χεῖρας ἔοικεν, μένος δ' αἴθωνι σιδήρῳ.

Ἔχομεν δὲ καὶ *διπλῆν*, οὕτως εἰπεῖν, *ἀναδίπλωσιν*, δηλαδὴ ἔν τινι φράσει δύο κατὰ σειρὰν σχήματα ἀναδιπλώσεως, ὡς ἐν Εὐριπίδῃ (Ἱππολ. 830:) «αἰᾶς, αἰᾶς,— μέλεα μέλεα τάδε πάθη».

Digitized by Google

Τὸ σχῆμα τοῦτο εἶναι συνηθέστατον καὶ ἐν τῇ καθαρευούσῃ καὶ τῇ δημοτικῇ: «φονεύετε, φονεύετε ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους βραδύτερον μάτην θ' ἀναζητῆτε», «γελᾶς, γελᾶς, ἀλλὰ δὲν εἰξεύρεις τί θὰ πάθῃς», «ἄ! πατέρα, πατέρα μὲ τραυματίζεις μὲ τοὺς λόγους σου», «δίκαιον εἶναι, ἀφοῦ τοσοῦτον ἐκοπίασα, δίκαιον εἶναι ἤδη νὰ ἀπολαύσω τοὺς καρποὺς τῶν κόπων μου». «Τ' ἄλογο! τ' ἄλογο! Ὀμὲρ Βρυώνη...», κ. ἄ. Ω—

—*[Γραμματ.]*· 6λ. λ. ἀναδιπλασιασμός.

ἀναδιυλίζω· ἐκ νέου διυλίζω, ξαναλαμπικάρω.

ἀναδιύλισις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου διύλισις.

ἀναδίφησις (ἡ)· ἀναζήτησις, ἀνερεύνησις: «ἡ ἀναδίφησις τῶν ἀρχείων, —τῶν βιβλιοθηκῶν».

ἀναδιφῶ (*—άω*)· ἀναζητῶ, ἀνερευνῶ, κοιν. ψάχνω νὰ εὕρω: «οἱ ἀναδιφῶντες τὴν ἱστορίαν», «ἀναδιφῶ ἔγγραφα, —ἀρχεῖα».

ἀναδιχάζω· διχογνωμῶ· || διχάζω ἐκ νέου.

ἀναδόλι (Anadoli) *[Φαρμ.]*. Ὀδοντόκονις συγκειμένη ἐκ 40 μ. σαπωνοκόνεως, 45 μ. ἀμυλαλεύρου καὶ 15 μ. κόνεως ῥίζης ἴριδος, ἀρωματισμένη δὲ δι' αἰθερίου ἐλαίου λεμονίων. Κ. Γ. Μ.

ἀναδομὴ (superstructure) *τῶν χηλῶν*· 6λ. λ. χηλαὶ *[Λιμεν.]*.

ἀναδορὰ (ἡ)· ἕλκυσις, ἀπόσπασις τῆς ἐπιδερμίδος, ξέγδαρμα, ἢ γδάρσιμο (τοῦ δέρματος καθόλου).

ἀνάδοσις (ἡ)· βλάστησις, ἀναβλάστησις, παραγωγή, οἷον καρπῶν κτλ· || ἀνάδοσις ὕδατος ἐκ τῆς γῆς, ἀνάβλυσις.

ἀνάδοτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τὸ)· ὁ διδόμενος ὀπίσω· «πόλις ἀνάδοτος», πόλις κτηθεῖσα καὶ ἀποδιδομένη.

ἀναδούμενος *[Ἀρχ.]*· ἐκ τοῦ «ἀναδέομαι», ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ στεφανώνω τὴν κόμην διὰ στεφάνου ἢ περιδένω αὐτὴν διὰ ταινίας νικητηρίου. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἀναφέρεται περίφημον ἄγαλμα τοῦ Φειδίου, τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ τὸ ὁποῖον εἶδε καὶ ἀναφέρει ὁ Παυσανίας (6, 4, 5). Τὸ ἄγαλμα τοῦτο παρίστα παῖδα, νικητὴν ἐν ἀγωνίσματι, ἀναδούμενον τὴν κεφαλὴν διὰ ταινίας. Καὶ ἡ μὲν ὑπογραφὴ τοῦ Φειδίου ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ βάθρου, τίνα ὅμως παρίστανεν ὁ ἀνδριὰς οὗτος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσῃ ὁ Παυσανίας. Ἴσως οὗτος ἦτο ὁ ὡραῖος καὶ περίφημος Παντάρκης ὁ Ἠλεῖος, τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε καὶ ἕτερον ἄγαλμα ἐν Ὀλυμπίᾳ, ὡς νικήσαντος εἰς ἀγώνισμα παλαιστῶν παίδων, ὡς καὶ τρίτον τοιοῦτον, ἀνατεθὲν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν. Τὸν νεανίαν τοῦτον ἐξετίμα πολὺ ὁ Φειδίας, διότι καὶ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς κατεσκεύασεν ὁ καλλιτέχνης παῖδα ἀναδούμενον τὴν κεφαλὴν διὰ ταινίας, περὶ τοῦ ὁποίου λέγεται ὅτι ὡμοίαζε πρὸς τὸν Παντάρκην ἀκριβῶς. Ὁ ὑπὸ τοῦ Φειδίου ποιηθεὶς ἀνδριὰς φαίνεται ὅτι μετεκομίσθη εἰς Ῥώμην, ὅπου καὶ ἀντεγράφη· τινὲς τῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν φρονοῦσιν ὅτι ἀναγνωρίζουσιν αὐτὸν εἴς τι τῶν ἐκεῖ περισωθέντων ἀντιγράφων, ἀλλ' ἡ γνώμη των ἀποτελεῖ ἁπλῆν εἰκασίαν, δοθέντος ὅτι πλεῖστοι τοιοῦτοι ἀνδριάντες νικητῶν ἀθλητῶν εἶχον ποιηθῇ ὑπὸ μεγάλων καὶ σημαντικῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀναδοχὴ (ἡ)· τὸ ἀναδέχεσθαι, παραδοχή, ἀνάληψις ὑποχρεώσεως, παροχὴ ὑποσχέσεως, ἐγγύησις.

ἀνάδοχος (ὁ)· ὁ ἀναδεχόμενός τι, ὁ ἀναλαμβάνων ὑποχρέωσιν, ὁ παρέχων ὑπόσχεσιν, ἐγγυητής· || ὁ ἀναλαμβάνων νὰ ἐκτελέσῃ τι, οἷον ἔργον τι: «ἡ ἀνάδοχος ἑταιρία»· || ὁ ἀναδεχόμενος τὸν βαπτιζόμενον παῖδα, ὁ νουνός. Β. Φ.

— *[Ἐκκλ. Δικ.]* Ὁ θεσμὸς τῶν ἀναδόχων εἶναι ἀρχαιότατος, ἀπαντῶν ἤδη κατὰ τὸν Β' αἰῶνα, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ἀποστολικαὶ διαταγαί, τὰ ἐπ' ὀνόματι Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου φερόμενα συγγράμματα, ὁ Τερτυλλιανὸς καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἐπειδὴ τὸν κανόνα ἀπετέλει τὸ βάπτισμα τῶν τελείων τὴν ἡλικίαν, εὐπρεπείας ἕνεκα ἀνάδοχοι προσελαμβάνοντο οἱ ἀνήκοντες οἵῳ καὶ ὁ βαπτιζόμενος φύλῳ, ἀλλὰ μετὰ τὴν παραδοχὴν τῆς νηπιοβαπτίσεως ἀνάδοχοι προσελαμβάνοντο καὶ οἱ εἰς ἄλλο φῦλον ἀνήκοντες, ἀνεκινήθη δὲ τότε τὸ ζήτημα τοῦ συγχωρητοῦ ἢ μὴ τοῦ γάμου ἀναδόχου καὶ ἀναδεκτῆς, ἀναδεξαμένης καὶ ἀναδεκτοῦ, ἀναδόχου καὶ μητρὸς τοῦ ἀναδεκτοῦ, ἀναδεξαμένης καὶ πατρὸς τοῦ ἀναδεκτοῦ. Ἡ ἐκκλησία ὑπερτέραν τῆς κατὰ σάρκα συγγενείας τὴν κατὰ πνεῦμα ἀποφηναμένη, ἀπεδοκίμασε τὸν γάμον τῶν διὰ πνευματικῆς συγγενείας συνδεομένων, ἣν ἀπαγόρευσιν ἐκύρωσε τῷ 530 καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (6λ. λ. γάμου *κωλύματα*).

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῆς εἰς τὴν κλάσιν τῶν κατηχουμένων παραδοχῆς τῶν προσηλύτων προηγεῖτο ἐξέτασις τοῦ βίου αὐτῶν, προσαγόντων πρὸς τοῦτο ἓν ἢ καὶ πλείονα μέλη τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος. Τὰ μέλη ταῦτα ἐχρησίμευον, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ προσήλυτος ἦτο κατηχούμενος, ὡς ἀντιλήπτορες αὐτοῦ, προσάγοντες δ' αὐτὸν κατὰ τὴν βάπτισιν εἰς τὸν ἐπίσκοπον ἐμαρτύρουν καὶ ἠγγυῶντο περί τε τῆς εἰλικρινείας τῆς πίστεως καὶ τῆς σταθερότητος τῶν ὑποσχέσεων αὐτοῦ, καὶ παρίσταντο κατὰ τὴν πρόσληψιν αὐτοῦ ὡς μέλους τῆς κοινότητος. Εἰς τοὺς βαπτιζομένους παρέδιδε τὴν ἀνημμένην λαμπάδα καὶ ἐμερίμνα περὶ αὐτῶν ἐπὶ ἡμέρας ὀκτὼ ὁ *ἄρχων τῶν φώτων*. Ἐπὶ τῆς νηπιοβαπτίσεως οἱ ἀνάδοχοι βαστάζουσι τὰ νήπια καὶ λαμπάδα, ἀπαγγέλλουσιν ἀντ' αὐτῶν τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, ἀποκρίνονται τὰς ἀναγκαίας ἀποκρίσεις καὶ ἐγγυῶνται περὶ τῆς κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησίας ἀνατροφῆς αὐτῶν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ὀνομασία τῶν μὲν ἀναδόχων πνευματικῶν πατέρων, τῶν δὲ ἀναδεκτῶν πνευματικῶν ἐκείνων τέκνων, τῆς δὲ σχέσεως τούτων καὶ ἐκείνων, συγγενείας πνευματικῆς ἐκ τῆς ἀναδοχῆς ἀπὸ τοῦ ἁγίου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος, ὡς καὶ συγγενείας ἀπὸ τῆς ἁγίας κολυμβήθρας ἢ ἐκ τοῦ θείου λουτροῦ.

Πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου ἀπαγγελίαν τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως καὶ ἐκτέλεσιν τῶν λοιπῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀπαιτεῖται ἡ κατὰ τὴν βάπτισιν παράστασις αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀναδόχου, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς δι' ἄλλου ἀναδοχῆς. Κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀρχαιότητα ἔστιν ὅτε ὁ ἀνάδοχος υἱοθέτει τὸν ἀναδεκτόν. Οὕτω λ. χ. ὁ Βελισάριος καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἀντωνῖνα υἱοθέτησαν Θρᾷκά τινα νεανίαν Θεοδόσιον. Τὸ ζήτημα ἂν κατὰ τὴν ἀπόκαρσιν τοῦ ἀναδεκτοῦ εἶναι ἀναγκαία ἡ παρουσία τοῦ ἀναδόχου ἐλύθη ἀποφατικῶς. Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ τελεσθέντος βαπτίσματος συνηθίζεται νὰ δίδωνται ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου εἰς τοὺς παραστάντας κατὰ τοῦτο *μαρτυρικὰ* (νομίσματα).

Ἤδη κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχαιότητα, ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει, εἷς μόνος παρίστατο ἀνάδοχος τοῦ βαπτιζομένου. Ἀλλ' ἐν ταύτῃ ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος καὶ δὴ τὸ πρῶτον ἐν τῷ φραγκικῷ κράτει ἐκράτησεν ἡ συνήθεια τοῦ προσλαμβάνειν πλείονας ἀναδόχους. Τὸ ἔθος τῆς παραστάσεως δύο ἢ καὶ πλειόνων ἀναδόχων ἀπεδοκίμασεν ἡ ἐκκλησία, ὄχι μόνον ὡς ἀπᾷδον εἰς τοὺς κανόνας καὶ εἰς τὴν τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ ὡς αἴτιον ἀτοπημάτων, καὶ δι' ἄλλους εἰς τὴν πνευματικὴν συγγένειαν ἀναγομένους λόγους. Δὲν ἐπάγεται ὅμως ἀκυρότητα τῆς βαπτίσεως ἡ παράστασις πλειόνων ἀναδόχων.

Τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀναδόχου προσήκει, τοῦ βαπτιζομένου ἀνήβου μὲν ὄντος, εἰς τὸν ἔχοντα τὸ δικαίωμα τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ (πατέρα, μητέρα, κτλ.), ἐφήβου δὲ ὄντος, εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον. Ἡ τοῦ ἀναδόχου ἐκλογὴ δύναται νὰ γένηται εἴτε ῥητῶς, εἴτε σιωπηρῶς. Σιωπηρὰν ἐκλογὴν ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὑπάρχουσαν, ὁσάκις τις πράττει τὰ τοῦ ἀναδόχου, καίπερ μὴ καταστὰς τοιοῦτος ὑπὸ τῶν κεκτημένων τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς, ἀνεχομένων δ' αὐτὸν ὡς τοιοῦτον. De jure ἀνάδοχος δὲν γίνεται ὁ ἄνευ ῥητῆς ἢ σιωπηρᾶς ἐκλογῆς τοῦ κεκτημένου τὸ πρὸς τοῦτο δικαίωμα παραστὰς ἀνάδοχος, ὡς καὶ ὁ ῥητῶς ἢ σιωπηρῶς μὴ δηλώσας τὴν περὶ ἀναδοχῆς βούλησιν. Διὸ δὲν γίνεται τοιοῦτος οὔτε ὁ ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα τοῦ βαπτιζομένου πλανηθείς, οὔτε ὁ εἰς ἀναδοχὴν ἐξαναγκασθείς. Ἵνα μὴ τελῆται ἄνευ ἀναδόχου ἡ βάπτισις, ὀφείλει, ἂν μὴ κατέστησε τοιοῦτον ὁ ἔχων τῆς ἐκλογῆς τὸ δικαίωμα, νὰ πράξῃ τοῦτο ὁ τὴν βάπτισιν τελῶν ἱερεύς.

Ἀνάδοχοι δὲν δύνανται νὰ γένωνται: α') Τὰ νομικὰ πρόσωπα. β') Οἱ τοῦ τέκνου γονεῖς. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ δὲν ἀπηγορεύετο εἰς αὐτοὺς τὸ ἀναδέχεσθαι τὰ ἴδια τέκνα· ἀλλὰ βραδύτερον ἀπηγορεύθη τοῦτο, ἁρμοδιωτέρων λογισθέντων πρὸς τοῦτο ἑτέρων, οἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ ἐποπτεύωσι τὴν ὑπὸ τῶν γονέων διδομένην εἰς τὰ τέκνα θρησκευτικὴν ἀνατροφήν. Ἐξαίρεσις δὲν γίνεται οὔτε ὡς πρὸς τοὺς ἱερεῖς, οἵτινες δύνανται μὲν νὰ βαπτίζωσι τὰ τέκνα των, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ εἶναι ἀνάδοχοι αὐτῶν. Ὁ κανὼν νγ' Τρούλλου, καθ' ὃν ὁ γάμος τοῦ ἀναδόχου μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ ἀναδεκτοῦ ἀκυροῦται, ὑποβαλλομένων ἀμφοτέρων τούτων εἰς ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια, κρατεῖ κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πρακτικῆς δοθεῖσαν ἑρμηνείαν καὶ ὡς πρὸς τοὺς συζύγους· διὸ ἡ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς ἀναδοχὴ τοῦ ἰδίου τέκνου ἐπήγετο λύσιν τοῦ γάμου αὐτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ διάζευξιν ἐπιθυμοῦντες σύζυγοι ἵνα κατορθώσωσι ταύτην οὐχὶ σπανίως ἀνεδέχοντο τὸ τέκνον των, ὥρισαν οἱ αὐτοκράτορες Λέων Δ' ὁ Χάζαρος καὶ Κωνσταντῖνος ὁ ΣΤ' διά τινος νεαρᾶς αὐτῶν (ἐκδοθείσης 776—780) πρὸς ἄρσιν τοῦ ἀτοπήματος τούτου, ὅτι εἶναι μὲν ὑπὸ τοῦ ἑνὸς τῶν συζύγων ἀναδοχὴ τοῦ τέκνου αἰτία λύσεως τοῦ γάμου, ἀλλ' ἐπὶ ταύτης κρατοῦσι τὰ ὁριζόμενα ἐπὶ τῆς ἐπερχομένης λύσεως ἐκ πταίσματος τοῦ ἑτέρου τῶν συζύγων, ὑποβαλλομένου τοῦ ἀναδεξαμένου τὸ ἴδιον τέκνον εἰς ἑπταετῆ ἐξορίαν καὶ χρηματικὰς ποινάς· τῆς ἀποτίσεως δὲ τούτων οὔσης ἀνεφίκτου ἕνεκεν πενίας αὐτοῦ, εἰς σωματικὴν ποινὴν καὶ ἀπαγόρευσιν εἰς αὐτὸν τῆς τελέσεως νέου γάμου. Ἡ ἔλλειψις ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων ἀφορώντων εἰς τοιαύτας λύσεις γάμων οὐχὶ ἀπίθανον καθιστῶσι τὴν ἐκδοχὴν καθ' ἣν αἱ κατὰ τὴν μνημονευθεῖσαν νεαρὰν αὐστηραὶ ποιναὶ ἐπέδρασαν λυσιτελῶς, καταστήσασαι σπανιωτάτην τὴν ἕνεκα ἀναδοχῆς τοῦ ἰδίου τέκνου λύσιν τοῦ γάμου τῶν συζύγων. γ) Οἱ μὴ χριστιανοί. Ὅθεν δὲν δύνανται νὰ γένωνται ἀνάδοχοι οἱ ἀβάπτιστοι (ἐθνικοί, Ἰουδαῖοι, Μωαμεθανοὶ κ. τ. λ.). δ') Οἱ αἱρετικοὶ καὶ οἱ σχισματικοὶ καθόλου, ἕνεκα τῆς πιθανότητος ὅτι ἀνάδοχοι γιγνόμενοι θὰ ἐμερίμνων οὐχὶ περὶ τῆς ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐν τῇ αἱρέσει ἢ τῷ σχίσματι ἀνατροφῆς τοῦ τέκνου. ε') Οἱ ἀφωρισμένοι, ἅτε ἀποκεκλεισμένοι ὄντες τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας. στ') Οἱ πρὸς τὸ πράττειν καθόλου ἀνίκανοι, ἅτε μὴ δυνάμενοι νὰ ἔχωσι συνείδησιν τῶν ἐκ τῆς ἀναδοχῆς ἀπορρεόντων καθηκόντων, ὡς νήπια, ἄνηβοι, διανοητικῶς πάσχοντες, ἂν μὴ τελῶσιν ἐν φωτειναῖς ὥραις. ζ') Οἱ μοναχοὶ (ἂν μὴ ὑπάρχῃ ἐπείγουσα ἀνάγκη) διὰ τὸν φόβον παραγωγῆς οἰκειότητος πρὸς τὴν τοῦ τέκνου μητέρα καὶ καθόλου διὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀναλήψεως κοσμικῶν φροντίδων. Καὶ τὰ μοναστηριακὰ τυπικὰ ἀπαγορεύουσι τὴν ἀναδοχὴν εἰς τοὺς μοναχούς, ὡς φυγάδας τοῦ κόσμου καὶ τοῦ γάμου καὶ ἀποταξαμένους καὶ τέκνα καὶ γονεῖς καὶ πάντας τοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς. Τινὰ τούτων ἀπειλοῦσιν εἰς τοὺς παραβάτας ἀποβολὴν ἀπὸ τῆς μονῆς, εἰς δὲ τοὺς πράξαντας ἤδη τοῦτο μοναχοὺς ἀπαγορεύουσι τὸ νὰ φοιτῶσιν εἰς τοὺς οἴκους τῶν ὑπ' αὐτῶν βαπτισθέντων, τὸ νὰ τρώγωσι καὶ πίνωσι μετ' αὐτῶν καὶ καταλείπωσί τι εἰς αὐτοὺς ὡς κληρονόμους. Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη τῆς ὑπὸ τῶν μοναχῶν ἀναδοχῆς ἐπανελήφθη ὑπό τε τῆς ἱερᾶς συνόδου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπειλησάσης εἰς τοὺς παραβάτας αὐστηρὰν ποινήν, καὶ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 135 τοῦ Κρητικοῦ Καταστατικοῦ ἀπειλήσαντος εἰς τοὺς παραβάτας περιορισμὸν ἐν τῷ σωφρονιστηρίῳ τῶν κληρικῶν. η') Ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι.

Οὕτω κατὰ τὸν ἀπὸ Ἰουλίου 1796 τόμον τοῦ πατριάρχου Κ)πόλεως Γερασίμου τοῦ Γ' (1794—1797) «...μηδὲ τῶν ἀρχιερέων ἢ ἱερέων ἢ ἄλλων τῶν ἐκ τοῦ βήματος τολμήσῃ τις... ἀναδέξασθαι βρέφη ἐκ τοῦ θείου βαπτίσματος ὡς σκανδάλων τε παραίτια καὶ ταῦτα ὄντα καὶ συκοφαντίας πρόξενα». Πρὸ τοῦ συνοδικοῦ τούτου τόμου οὐχὶ σπανίως ἀνεδέχοντο ἐκ τῆς κολυμβήθρας ἀρχιερεῖς. Οὕτως ἀνεδέξαντο οἱ πατριάρχαι Κ)πόλεως Κωνσταντῖνος ὁ Β' τρία τέκνα Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, Διονύσιος ὁ νέος Ἰωαννάκην τὸν Βυζάντιον. θ') Οἱ ἕνεκα σκανδαλώδους βίου ἐσπιλωμένην τὴν ὑπόληψιν ἔχοντες.

Ὁ ἱερεὺς ὀφείλει πρὸ τῆς βαπτίσεως νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν πρὸς ἀναδοχὴν ἱκανότητα τοῦ ἀναδόχου.

Ἐν ἐπειγούσῃ ἀνάγκῃ, ἔγκυρον τελεῖται τὸ βάπτισμα καὶ ἄνευ ἀναδόχου, ὅτε δύναται νὰ ποιήσηται τὴν ἀναδοχὴν ὁ βαπτίζων ἱερεύς.

Ὁ ἐποπτεύων τὸν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μοναχικῆς κουρᾶς ὑφιστάμενον τὴν δοκιμασίαν δόκιμος καλεῖται ὡσαύτως *ἀνάδοχος* ἢ καὶ *γέρων* ὡς ἀναδεχόμενος οἷα καὶ ὁ κατὰ τὸ βάπτισμα ἀνάδοχος καθήκοντα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Κ. Μ. Ῥάλλη*. Περὶ τῶν ἀναδόχων κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας (ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Ἐπετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου»).

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

— *[Τεκτ.]* Καλοῦνται ἀνάδοχοι ὑπὸ τῶν τεκτόνων τὰ πρόσωπα τὰ ὁδηγοῦντα πρὸ τεκτονικοῦ ἐργαστηρίου τοὺς υἱοὺς ἀδελφῶν καὶ ζητοῦντα ὅπως τοῦτο ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν αὐτῶν. Τὰ πρόσωπα ταῦτα ὀφείλουσι νὰ ἐπαγρυπνῶσι πρὸς μόρφωσιν τοῦ ἤθους καὶ ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας τοῦ υἱοθετουμένου καὶ νὰ δεικνύωσιν εἰς αὐτὸν τὴν ὁδὸν ἥτις θὰ τὸν ἐξαγάγῃ ἐκ τῶν πλανῶν καὶ τῶν προλήψεων τοῦ βεβήλου κόσμου, ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ συγκρουόμενα πάθη ἀπειλοῦσι νὰ τὸν παρασύρωσιν εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ κακοῦ. Ὡσαύτως ἀνάδοχοι καλοῦνται τὰ πρόσωπα τὰ συνιστῶντα τοὺς μέλλοντας νὰ γίνωσι δεκτοὶ εἰς τὴν ἐλευθέραν τεκτονικὴν καὶ ἐγγυώμενα διὰ τὸ ἦθος καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο ὀφείλουσι νὰ ἐξετάσωσι κατὰ τὸ δυνατὸν μὴ τυχὸν ὁ ἀναδεκτός των ἀποβλέπει ὑστεροβούλως εἰς ἐκμετάλλευσιν τῶν τεκτονικῶν σχέσεων, καὶ νὰ συστήσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν ψῆφον τῆς Στοᾶς, ἀφοῦ μορφώσωσι προσωπικὴν ἀντίληψιν ὅτι ὁ ὑπ' αὐτῶν προτεινόμενος κέκτηται τὰ πρὸς εἰσδοχὴν ἀναγκαῖα ἐφόδια, καθόσον οὐδὲν ἄλλο ἐλατήριον ὤθησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐλευθέραν τεκτονικήν, ἀλλ' ἀφιλοκερδῶς, ἐλευθέρως καὶ ἀβιάστως προσέρχεται ὅπως καταταχθῇ εἰς τὸ ἐλευθεροτεκτονικὸν τάγμα. Ἡ πατρικὴ οὕτως εἰπεῖν σχέσις ἀναδόχων καὶ ἀναδεκτῶν ἐξακολουθεῖ μέχρις ὅτου προαχθῶσιν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ διδασκάλου, διότι μέ-

Digitized by Google

χρι τῆς προαγωγῆς των ταύτης οἱ συστήσαντες ὑποχρεοῦνται ὅπως ὑπομιμνήσκωσι τοῖς νεοφύτοις τὰς ἀναληφθείσας ὑποχρεώσεις καὶ καθήκοντα καὶ ἐπιτιμῶσιν αὐτοὺς ὁσάκις ἤθελον παραβῆ αὐτά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Bauhütte*, 1873 σ. 352.— *Fischer*, Entwurf zu einem Handbuch für die Amtsthätigkeit der Logenmeister 1891 σ. 8.— *Freimaurer Zeitung*, 1861 σ. 343 καὶ 1892 σ. 393.— *Latomia*, τ. XVIII σ. 35.— *Zirkel*, 1889 σ. 84.

Δ. Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀναδρομάρης *Δημήτριος*. Εἷς τῶν ἱδρυτῶν (1570 μ. Χ.) τῆς ἐν Πεντέλῃ Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος (βλ. λ. Ἀθῆναι τ. Β', σ. 183, γ').

— **Ἀναδρομάρης.** Ψευδώνυμον τοῦ ἱστοριοδίφου Δ. Γρ. Καμπούρογλου (βλ. λ.).

ἀναδρομὴ (ἡ)· ὁ πρὸς τὰ ἄνω δρόμος, ἀνάβασις: «ἡ ἀναδρομὴ τοῦ χυμοῦ εἰς τὰ φυτά», δηλονότι ἐκ τῶν ριζῶν πρὸς τοὺς κλάδους· || ὁ πρὸς τὰ ὀπίσω δρόμος, ὀπισθοχώρησις: «διηγήματα κατ' ἀναδρομήν», ὅταν τις ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν μέσων ἐπανέρχεται εἰς τὰ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς γεγονότα δι' ἐπεισοδίων. Β. Φ.

— *[Φιλοσ.]* Καλεῖται ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ *ἀναδρομὴ* τὸ ἀνάγεσθαι εἰς τὸ παρελθὸν πρὸς διαφώτισιν ἢ μείζονα κατανόησιν συνθηκῶν ἢ γεγονότων τοῦ παρόντος. Πολλάκις ἡ τοιαύτη ἀναδρομὴ γίνεται οἱονεὶ αὐτομάτως, ὁπότε ἔχομεν *ἀναδρομικὴν* ἢ *ἀνάδρομον σκέψιν*, ἥτις δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μὲ τὸν *ἀναδρομικὸν* ἢ *ἀνάδρομον συλλογισμόν*. Α. Δ.

— *[Μουσ.]* Ἐν τῇ μουσικῇ *ἀναδρομὴ* ὀνομάζεται ἡ ἐπανάληψις μέρους συνθέματος ἀπὸ ὡρισμένον αὐτοῦ σημεῖον εἰς ἄλλο (renvoi γαλλ.). Τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναδρομῆς σημειοῦμεν δι' εἰδικῶν μουσικῶν σημείων. Ὅταν πρόκειται τὸ σύνθεμα νὰ ἐπαναληφθῇ ἀπ' ἀρχῆς, ἡ ἀναδρομὴ σημειοῦται διὰ τῶν ψηφίων D. C. (da capo = ἀπ' ἀρχῆς). Δ. ΛΑΥΡ.

— **ἀναδρομὴ** *συνδέσμων* *[Ἀστρον.]*· βλ. λ. Σελήνη.

ἀναδρομικός, *—ή, —όν*· ὁ κατ' ἀναδρομὴν λαμβάνων ὑπόστασιν, ὁ ὀπισθοχωρικός: «ἀναδρομικὴ κίνησις» ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω κίνησις, «ἀναδρομικὴ ἐνέργεια τοῦ νόμου» (βλ. νόμοι). — Ἐπιρρ. *ἀναδρομικῶς.* Β. Φ.

—**ἀναδρομικὰ** *ἱστία*· βλ. λ. ἱστία.

—**ἀναδρομικὸς** *ἐπίδρομος* (κοιν. *μποῦμα μὲ σιδηρόδρομον*, γαλλ. brigandine à rideau) *[Ναυτ.]*. Ἐπίδρομος ἢ ἡμιόλιον, ἐν μεγάλῃ χρήσει παρὰ τῷ Γαλλικῷ Ναυτικῷ, μὴ ὢν ραφιδωμένος ἐπὶ τοῦ κέρατος, ἀλλ' ἀναπτυσσόμενος ἀπὸ σιδηροῦ ἀνάδρομου (βλ. λ.). Δυνάμενος νὰ ἐπαίρηται ἢ νὰ χαλᾶται κατὰ μῆκος τοῦ κέρατος, ἔχει κατ' ἀνάγκην *ὑπέρ αν* καὶ *χαλαστήριον*. Καὶ ἡ μὲν ὑπέρα του στερεοοετεῖται ἐπὶ τοῦ *τέρθρου τοῦ κέρατος*, διαβάλλεται εἰς τρόχιλον τοῦ μυόμματος τοῦ ἄνω ποδεῶνος τοῦ ἱστίου, διείρεται εἰς ἔντροχον ἐμβεβλημένον εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κέρατος, διαβάλλεται ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω διὰ τροχίλου ψαλιδωτοῦ ἠγκυρισμένου ἐπὶ τῆς πρυμναίας ὄψεως τοῦ στηλοκράνου τῆς στήλης τοῦ ἐπιδρόμου καὶ ἐκεῖθεν διήκουσα κατὰ μῆκος τῆς στήλης ἀπολήγει εἰς τὴν σκαλμοδόκην τῆς ἱστοπέδης. Τὸ δὲ χαλαστήριον, στερεοδετεῖται εἰς τὸ αὐτὸ μὲ τὴν ὑπέραν μύομμα, διήκει παραπλεύρως τοῦ κέρατος καὶ ὑπ' αὐτό, ἔξω ὅμως πάντων τῶν μετὰ γαμψονύχων στροφίων, διαβάλλεται εἰς τρόχιλον τῆς *γνάθου* τοῦ κέρατος, καὶ διῆκον κατὰ μῆκος τῆς στήλης ἀπολήγει εἰς τὴν σκαλμοδόκην τῆς ἱστοπέδης.

Οἱ *συστολεῖς* τοῦ ἀναδρομικοῦ ἐπιδρόμου συνίστανται: εἰς *ἀναστολέα* ἁπλοῦν, ἀνερχόμενον ἀπὸ τῆς σκαλμοδόκης κατὰ μῆκος τῆς στήλης, διαβαλλόμενον διὰ τροχίλου τῆς γνάθου τοῦ κέρατος καὶ ἐκεῖθεν κατερχόμενον εἰς τὸν ποδεῶνα τοῦ ποδός, εἰς οὗ τὸ μύομμα καὶ καθάπτεται· καὶ εἰς *κάτω συστολεῖς*, ὧν ὁ ἀριθμὸς εἶναι συνάρτησις τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἱστίου καὶ οἵτινες εἶναι πάντως διπλοῖ, ἀποτελούμενοι ἐκ τεμαχίου σχοινίου, διαδενομένου διὰ τοῦ μέσου του πρὸς τὴν ὀπισθίαν *κρέμασιν* καὶ βαίνοντος δι' ἑκατέρου τῶν ἡμίσεων αὐτοῦ πρὸς ἑκατέραν τῶν πλευρῶν τοῦ ἱστίου, ὅπως διαβληθῶσι ταῦτα διὰ τροχίλων συγκαθημμένων ἐπὶ τῆς πρωραίας κρεμάσεως τοῦ ἱστίου καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῆς.

Εἰς τὸν ἀτμοδρόμωνα «*Ἑλλάς*», τοὺς ἀτμομυοδρόμωνας τύπου «*Ἀλφειοῦ*» καὶ τὸ εὔδρομον «*Ναύαρχος Μιαούλης*», ὁ μὲν ἐπίδρομος ἦτο συνήθης, τὰ δὲ *ἡμιόλια* ἀναδρομικά.

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **ἀναδρομικὸς** *ὑπολογισμὸς* *[Ναυτ.]*. Ὑπολογισμὸς χρησιμοποιούμενος εἰς τὸν καταρτισμὸν προβλημάτων ἀστρονομικῆς ναυτιλίας πρὸς ἄσκησιν, εἰς ἃ διάφοροι μεταβληταί, ὧν αἱ μεταβολαὶ ὑπόκεινται εἰς ὡρισμένους νόμους, δὲν δύνανται νὰ ὁρίζωνται αὐθαιρέτως. Ἐπὶ παραδείγματι, διὰ τοῦ πλάτους τοῦ πλοίου, διὰ τῆς καθ' ὡρισμένον χρόνον κλίσεως τοῦ ἀστέρος καὶ διὰ τοῦ ὕψους αὐτοῦ ἐντὸς πρεπόντων ὁρίων λαμβανομένων, ὑπολογίζεται διὰ τοῦ τύπου Pagel—Borda ἡ πολικὴ γωνία καὶ ἐκ ταύτης ὁ μέσος χρόνος τοῦ τόπου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ὑποθετικῆς παρατηρήσεως, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἡ ὑποθετικὴ ἔνδειξις τοῦ στιγμομέτρου κατὰ τὴν ἰδίαν στιγμήν· διὰ τοῦ οὕτω γενομένου «ἀναδρομικοῦ ὑπολογισμοῦ» τίθεται πρὸς λύσιν εἰκονικὸν πρόβλημα ἀσκήσεως, ὑπὸ πιθανοφανεῖς ὅμως συνθήκας συνδρομῆς τῶν παραμέτρων αὐτοῦ κατηρτισμένον· ἐπὶ παραδείγματι: «δοθέντος τοῦ πλάτους τοῦ στίγματος πλοίου, τοῦ προσεγγίζοντος μήκους του, τῆς ἀπολύτου καταστάσεως τοῦ χρονομέτρου, καὶ τῆς ἐνδείξεως τοῦ στιγμομέτρου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παρατηρήσεως τοῦ ὕψους, εὑρεῖν διὰ τῆς μεθόδου Marcq de Saint Hilaire τὸ ἀληθὲς ὕψος τοῦ παρατηρηθέντος ἀστέρος» διὰ τὴν ἐξ αὐτοῦ εὕρεσιν τοῦ προσδιοριστικοῦ σημείου τῆς εὐθείας ὕψους.

Ἀναδρομικὸς ὑπολογισμὸς λέγεται καὶ ὁ χρησιμοποιούμενος ἰδίως εἰς τὰς ναυτικὰς πραγματογνωμοσύνας πρὸς μόρφωσιν δικαστικῆς πεποιθήσεως καὶ ἀναπαράστασιν τοῦ πλοῦ, ὅστις προηγήθη τοῦ ναυτικοῦ ἀτυχήματος. Εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τοῦτον λαμβάνεται ὡς ἀφετήριον στῖγμα τὸ τοῦ ναυτικοῦ ἀτυχήματος, ὡς διάρματα τὰ ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ πλοίου ἢ τῶν μαρτυρικῶν καταθέσεων τοῦ πληρώματος προκύπτοντα, καὶ ὡς πλεύσεις αἱ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι τῶν ἐκ τῶν καταθέσεων ἢ τοῦ ἡμερολογίου προκυψασῶν. Ἐὰν αἱ μαρτυρικαὶ καταθέσεις ἢ αἱ ἔγγραφαὶ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ ἀνταποκρίνωνται πρὸς τὴν πραγματικότητα ἢ τὴν ἀλήθειαν, δέον τὸ οὕτωσὶ ὑπολογιζόμενον ἀναδρομικῶς κατιτήριον στῖγμα νὰ μὴ διαφέρῃ οὐσιωδῶς τοῦ στίγματος τοῦ λιμένος τοῦ τελευταίου ἀπόπλου. Ὁ ἀναδρομικὸς ὑπολογισμὸς εἶναι τὸ ὀλιγώτερον ἐπιτρέπον αὐθαιρεσίαν κρίσεως εἰς τοὺς ἐρευνῶντας τὴν ἀναπαράστασιν ναυτικοῦ ἀτυχήματος πραγματογνώμονας. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀναδρομικότης (ἡ)· τὸ νὰ ὑφίσταταί τις ἀναδρομικῶς, τὸ νὰ ἔχῃ τις δύναμιν ἀναδρομικήν.

— **ἀναδρομικότης** *νόμων* *[Ἀστ. καὶ Ποιν. Δικ.]*· βλ. λ. νόμοι.

ἀνάδρομος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τρέχων πρὸς τὰ ἄνω, ὁ ἀνερχόμενος: «ἀνάδρομοι ἰχθύες» οἱ ἐκ τῆς θαλάσσης εἰς τοὺς ποταμοὺς ἰχθύες.

— **ἀνάδρομος** *κίνησις* (mouvement retrograde, retrograde motion) *[Ἀστρον.]*. Ἡ κίνησις οὐρανίου σώματος κατὰ τὴν ἀνάδρομον φοράν, ἤτοι ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Σ. Π.

— **ἀνάδρομος** *φορὰ* (sens retrograde, retrograde sense) *[Ἀστρον.]*. Ἡ διεύθυνσις, ἣν ἀκολουθεῖ κινητόν, διαγράφον περιφέρειαν κύκλου ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ παρατηρητοῦ, ἱσταμένου εἰς τὸ κέντρον τοῦ κύκλου τούτου.

Ἐὰν ὡς τοιοῦτον κύκλον λάβωμεν τὸν ἰσημερινὸν καὶ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ ἱστάμενος παρατηρητὴς ἔχει τὴν κεφαλήν του πρὸς τὸν βόρειον πόλον, τότε προφανῶς ἡ ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ, ἤτοι ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, ἡμερησία κίνησις τῆς οὐρανίου σφαίρας περὶ τὸν ἄξονα τοῦ κόσμου γίνεται κατὰ τὴν ἀνάδρομον φοράν.

Ἀνάδρομος εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ φορὰ κινήσεως τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου.

Ἡ ἀνάδρομος φορὰ λαμβάνεται ὡς θετικὴ φορὰ εἰς τὰ συστήματα συντεταγμένων τὰ συνδεόμενα πρὸς τὸν παρατηρητήν, ἤτοι εἰς τὰς ὁριζοντίους συντεταγμένας διὰ τὴν μέτρησιν τῶν ἀζιμουθίων καὶ εἰς τὰς ἰσημερινὰς συντεταγμένας διὰ τὴν μέτρησιν τῶν ὡριαίων γωνιῶν.

Ἡ ἀντίθετος πρὸς τὴν ἀνάδρομον φορὰν ὀνομάζεται *ὀρθή*. Σ. Π.

ἀνάδρομος (κοιν. *τὸ στράλιο*, γαλλ. la draille ἀλλὰ καὶ le faux-étai, ἀγγλ. the stay-sail-stay) *[Ναυτ.]*. Σχοινίον τεταμένον ὅπως καὶ οἱ *πρότονοι*, ἀνάμεσον, ἐνίοτε δὲ ἐγγὺς καὶ παραλλήλως αὐτῶν, *συρματόσχοινον* ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐφ' οὗ στερεοῦται ἱστίον, τριγωνικὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, διὰ μέσου *στροφίων* (σιδηρῶν δακτυλίων) περιβαλλόντων τὸν ἀνάδρομον ἐφ' οὗ δύνανται ἐλευθέρως νὰ ὀλισθαίνωσιν. Εἰς ἕκαστον τοιοῦτον στρόφιον ἀναδένεται ἓν ὀμμάτιον τοῦ πρωραίου ποδώματος τοιούτου ἱστίου, καὶ διὰ τοῦτο, κατὰ μὲν τὴν χάλασίν του πτύσσεται τὸ πρωραῖον λῶμα καὶ συνεπῶς καὶ τὸ ἱστίον, συμπλησιαζόντων τῶν στροφίων, κατὰ δὲ τὴν ἄρσιν του, ἀπομακρυνομένων ἐκείνων ἀνατείνονται τό τε λῶμα καὶ τὸ ἱστίον. Οὕτω ἐπὶ τῶν ἀναδρόμων στερεοῦνται οἱ ἐν γένει *ἀρτέμονες* (φλόκοι) καὶ τὰ ἐν γένει *προΐστια* (βελλαστράλια), *ἀναδρομικὰ ἱστία* διὰ τοῦτο συλλήβδην ὀνομαζόμενα. Χρησιμεύουσι δέ, λόγῳ τῆς διευθύνσεώς των, οἱ ἀνάδρομοι καὶ εἰς τὴν πρὸς πρῶραν στερέωσιν τῆς στήλης ἢ τοῦ ἐπιστηλίου, ἀφ' οὗ ἀνατείνονται, ἐνισχύοντες οὑτωσὶ προσθέτως, οἱονεὶ δὲ παρέργως, τοὺς *προτόνους*, εἰς τὸν τοιοῦτον ἀποκλειστικὸν αὐτῶν προορισμόν. Οἱ ἀνάδρομοι διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων, εἰς πάσας τὰς γλώσσας, διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν ἀπ' αὐτῶν ἀρτωμένων ἀναδρομικῶν ἱστίων. Οὕτω ὁ ἀνάδρομος ὁ ἀνατεταμένος ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῆς ἐπιδορατίδος ἕως τοῦ τραχηλώματος τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ φωσωνίου, ἀφ' οὗ ἀρτᾶται ὁ πρόθοος, ὀνομάζεται *ἀνάδρομος τοῦ προθόου* (κοιν. «στράλιο τοῦ κόντραφλόκου», γαλλ. draille de clinfoc, ἀγγλ. stay-sail-stay of the flying-jib), κλπ.

Ἐκτὸς ἐν τούτοις τῶν ἐκ συρματοσχοίνου ἀναδρόμων, ἀπαντῶσιν ἐνίοτε, προκειμένου περὶ ἡμιολίων ἢ ἐπιδρόμου, καὶ σχήματος διατομῆς T ἐκ σφυρηλάτου σιδήρου τοιοῦτοι, διήκοντες κατὰ μῆκος τῆς κάτω ἐπιφανείας τῶν κεράτων, κάποτε δὲ καὶ κατὰ μῆκος τῆς ὀπισθίας τῶν στηλῶν. Εἰς τὸν τοιοῦτον σιδηροῦν ἀνάδρομον Α, προσφυέστατα δὲ *σιδηρόδρομον* κοινῶς ὀνομαζόμενον (γαλλ. à rideau), διαπερῶνται στρόφια γαμψώνυχα Σ, δυνάμενα νὰ ὀλισθαίνωσι κατὰ μῆκος αὐτοῦ, καὶ ἐφ' ὧν ἀναδένονται τὰ πρέποντα ὀμμάτια τοῦ οἰκείου λώματος τοῦ ἱστίου, μέσῳ *ἀναδετῶν ἐκ διστρόφου* ἢ *δετηρίας*.

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀναδύνω· ἀμετβ ἀναφαίνομαι, ἀνέρχομαι ἐκ τοῦ βάθους εἰς τὴν ἐπιφάνειαν,

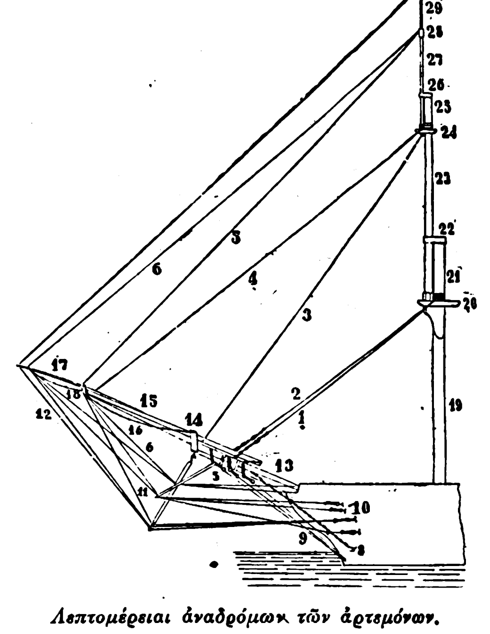

Λεπτομέρειαι ἀναδρόμων τῶν ἀρτεμόνων.

[1='Αριστερὸς πρότονος στήλης ἀκατίου. 2=Δεξιὸς πρότονος. 3=Πρότονος ἐπιστηλίου δολωνίου 4='Ανάδρομος ἀρτέμονος. 5=Πρότονος ἐπιστηλίου φωσωνίου. 6='Ανάδρομος προθόου 7=Πρότονος ἠλακάτης 8='Επίτονος προβόλου. 9='Υπῆναι προβόλου. 10-11='Υπῆναι δορατίου ἀρτέμονος. 12='Υπῆναι ἐπιδορατίδος. 13=Πρόβολος. 14=Στηλόκρανον προβόλου. 15=Δοράτιον. 16=Διαβάθρα δορατίου. 17='Επιδορατίς. 18=Διαβάθρα ἐπιδορατίδος. 19=Στήλη ἀκατίου. 20=Θωράκιον ἀκατίου. 21=Λαιμὸς στήλης. 22=Στηλόκρανον στήλης. 23.='Επιστήλιον δολωνίου. 24=Δίζυγον δολωνίου 25=Λαιμὸς ἐπιστηλίου δολωνίου. 26=Στηλόκρανον ἐπιστηλίου δολωνίου. 27='Επιστήλιον φωσωνίου. 28=Τρυχείλωμα ἐπιστηλίου φωσωνίου. 29='Επιστήλιον σιπαρίου. 30='Ηλακάτη καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς ἐπίμηλον.]

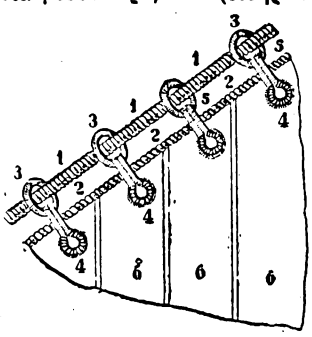

Ἀνάδρομος καὶ ἀρτέμων: ἀνάδεσις μέσῳ στροφίων.

[1='Ανάδρομος. 2=Πρόσθιον λῶμα ἀρτέμονός τινος. 3=Στρόφιον. 4='Ομμάτια ἀρτέμονός τινος 5='Αναδέται. 6=Φύλλα ἱστίου ἀρτέμονός τινος.]

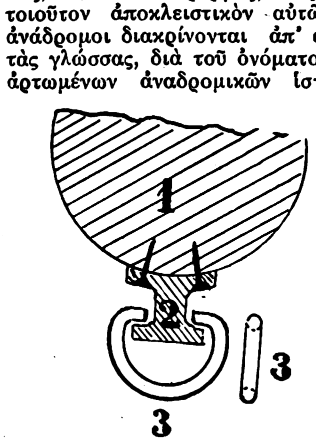

Κέρας ἀναδρομικοῦ ἐπιδρόμου. (*ἐγκαρσία τομή*)

[1=Κέρας. 2=Σιδηρόδρομος ἢ ἀνάδρομος. 3=Στρόφιον ἀναδετικὸν γαμψώνυχον.]

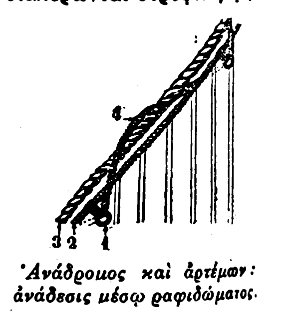

Ἀνάδρομος καὶ ἀρτέμων: ἀνάδεσις μέσῳ ραφιδώματος.

[1='Ομμάτιον ἀρτέμονός τινος. 2=Πρόσθιον λῶμα. 3='Ανάδρομος. 4=Ραφίδωμα.]

Digitized by Google

ἀναδύομαι: «ποταμοί, ἂν ἀφανισθῶσιν εἰς τὴν γῆν, πάλιν ἀναδύνουσιν», ἰδιωματ. *ξεπιτηροῦν*· «ὁ ναυτίλος ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀναδύνει» (*Ἀριστοτέλ.*).

ἀναδύομαι· ἀνέρχομαι εἰς τὴν ἐπιφάνειαν (ἰδίως τοῦ ὕδατος), κυριολεκτ. καὶ μεταφορ.

— **ἀναδυομένη**. Ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης, ὡς δημιουργηθείσης ἐκ τοῦ ἀφροῦ τῆς θαλάσσης, καθ' ἃ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ παράδοσις ἐδέχετο ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου. Τὴν παράδοσιν ταύτην ἐχρησιμοποίησαν οἱ ἀρχαῖοι καλλιτέχναι, καὶ δὴ αὐτὸς ὁ Φειδίας, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται ποιήσας ἐπὶ τοῦ βάθρου, τοῦ ὑποβαστάζοντος τὸν θρόνον τοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ, τὴν Ἀφροδίτην, ἀνερχομένην ἐκ τῆς θαλάσσης, ἐν συμπλέγματι μετὰ τοῦ Ἔρωτος, ὅστις ὑπεδέχετο αὐτήν, καὶ τῆς Πειθοῦς ἡ ὁποία τὴν ἐστεφάνωνε. Ἐξ ἴσου περίφημος ὑπῆρξεν ἡ «*ἀναδυομένη Ἀφροδίτη*» τοῦ Ἀπελλοῦ, λαμπροτάτη εἰκὼν ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ τῆς Κῶ, τὴν ὁποίαν ἀφήρεσεν ἐκεῖθεν ὁ αὐτοκράτωρ Αὔγουστος καὶ μετεκόμισεν εἰς Ρώμην, ὅπου καὶ κατεστράφη ἐπὶ Νέρωνος. Ἡ «ἀναδυομένη» αὕτη τοῦ Ἀπελλοῦ παρίστατο κατὰ τὸ ἄνω μὲν ἥμισυ τοῦ σώματος ὡς ἄρτι ἐξελθοῦσα ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν της πιέζουσα τὴν ἀποστάζουσαν μακράν, ὡραιοτάτην κόμην της, ἐνῷ τὸ ἕτερον ἥμισυ τοῦ σώματος διεφαίνετο ἐντὸς τῶν ὑδάτων. Ὡς πρότυπον τοῦ Ἀπελλοῦ διὰ τὴν εἰκόνα ταύτην ἐχρησίμευσε πιθανώτατα ἡ ὡραιοτάτη *Παγκάσπη* καὶ οὐχὶ ἡ *Φρύνη*, τῆς ὁποίας οἱ χρόνοι δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὴν ἀκμὴν τοῦ Ἀπελλοῦ, φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ δὲν παρίστατο μόνη ἡ Ἀφροδίτη, ἀλλὰ μετ' ἄλλων τινῶν σχετικῶν πρὸς τὸν μῦθον προσώπων, Νηρηΐδων πιθανῶς, ὡς περίπου παρὰ τῷ Φειδίᾳ. Τῆς εἰκόνος ταύτης τοῦ Ἀπελλοῦ διετηρήθησαν πλεῖσται ἀπομιμήσεις, αὐθαίρετοι δυστυχῶς καὶ μεμακρυσμέναι. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ μῦθος τῆς ἐκ τοῦ ἀφροῦ ἀναδυομένης Ἀφροδίτης ἐχρησίμευσεν ὡς θέμα εἰς πλείστους καλλιτέχνας καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Μεταξὺ τῶν σχετικῶν πρὸς αὐτὴν πινάκων περιφημότεροι εἶναι οἱ τοῦ Τιτσιανοῦ καὶ τοῦ Ἔνγκρ. Εἰς τὸν πίνακα τοῦ Τιτσιανοῦ ἡ θεὰ παρίσταται μόλις ἐξελθοῦσα τοῦ ὕδατος, στύφουσα τὴν κόμην της καὶ ἑτοίμη ν' ἀναθέσῃ αὐτὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της. Ἡ ἀναδυομένη Ἀφροδίτη τοῦ Τιτσιανοῦ θεωρεῖται ὡς ἓν ἐκ τῶν καλυτέρων ἔργων του, εὑρίσκεται δὲ εἰς Cleveland-House (Ἀγγλία). Ὁ πίναξ τοῦ Ἔνγκρ παριστᾷ ἐπίσης ὀρθίαν τὴν θεάν, εἶναι δὲ περίφημος διὰ τὴν ὡραιότητα τῶν γραμμῶν του. Ἀνήκει εἰς ἰδιωτικὴν συλλογήν. Ὁ Μποτιτσέλλι ἐπίσης εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ γέννησις τῆς Ἀφροδίτης» παριστᾷ τὴν θεὰν εἰς ἀνάλογον στάσιν ὀρθίαν ἐντὸς κογχυλίου (βλ. Φιλολογ. παραρτ. Μ. Ἑλλ. Ἐγκ. ἀριθ 68).

— **ἀναδυομένη** (Anadyomene v. Fritsch.) [*Παλαιοζ.*]. Γένος *πρωτορθοπτέρων* ἐντόμων ἐκ τῆς τάξεως τῶν *πρωτοπλαττοειδῶν* ζῆσαν ἀπὸ τοῦ ἄνω ἀνθρακικοῦ μέχρι καὶ τοῦ περμίου ἐν Εὐρώπῃ καὶ βορείῳ Ἀμερικῇ. Θ. Σ.

— **ἀναδυομένη** (Anadyomene Lamourx, Polyp. flex. 356) [*Βοτ.*]. Φυτικὸν γένος *φυκῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *βαλονιιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια φυτὰ τῆς Μεσογείου, τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῶν θαλασσῶν τῆς Αὐστραλίας. Σ. Μ.

— «**Ἀναδυομένη**». Θεατρικὸν ἔργον Γρ. Ξενοπούλου (βλ. λ. Ἀθῆναι τ. Β, σ. 262 α').

ἀνάδυσις (ἡ)· ἡ ἐκ τῆς θαλάσσης, καθόλου, ἐκ τοῦ ὕδατος ἄνοδος, ἐμφάνισις· ἀντίθ. *κατάδυσις*.

ἀναδύω· ἀνέρχομαι εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος. Βλ. *ἀναδύνω* καὶ *ἀναδύομαι*.

ἀναδῶ (*—έω*)· κάμνω ἀνάδεσιν, εὐτρεπίζω τὴν κόμην καὶ περιδένω αὐτὴν διὰ ταινίας· ‖ ἐπιθέτω εἰς τὴν κεφαλήν, περιβάλλω τὴν κεφαλήν: «ἀνέδεῖν Βρασίδαν...χρυσῷ στεφάνῳ» (*Θουκ.* 4,121)· ‖ μέσ. *ἀναδοῦμαι*· εὐτρεπίζω τὴν κόμην μου. Β. Φ.

ἀναδώνω· ἰδιωματ. τύπος τοῦ ἀναδίδωμι· βλαστάνω, φυτρώνω· ‖ νοτίζω, ὑγραίνομαι: «ἀναδώνει ὁ τοῖχος», «ἀναδώνει ἡ στάμνα,—τὸ κανάτι», ἄλλως ἀναγλύφω (βλ. λ.)· πβλ. *ἀναδίδωμι*. Β. Φ.

ἀνάεδνος [*Ἀρχ. Ἑλλ. Δίκ.*]. Συνήθως εἰς τὴν μνηστὴν παρείχοντο ὑπὸ τοῦ μνηστῆρος δῶρα, ἅτινα ὠνομάζοντο *ἔδνα*. Ἡ μὴ λαμβάνουσα ἔδνα κόρη, ὠνομάζετο *ἀνάεδνος*. Ἐνίοτε ἔδνα ἐδίδοντο καὶ εἰς τὸν πατέρα τῆς νύμφης. Ὁ Ἀγαμέμνων θελήσας νὰ καταπραΰνῃ τὸν θυμὸν τοῦ Ἀχιλλέως, προσεφέρθη νὰ τῷ δώσῃ εἰς γάμον ἀνάεδνον μίαν τῶν θυγατέρων του, «τάων ἥν κ' ἐθέλῃσι...ἐγὼ δ' ἐπὶ μείλια δώσω πολλὰ μάλ' ὅσσ' οὔ πώ τις ἑῇ ἐπέδωκε θυγατρί» (*Ὁμήρου* Ἰλιὰς Ι. 147, 289, πβλ. καὶ Χ. 50, 472, Π. 190). Ι. Δ. ΖΕΠΟΣ

Ἀναειπόνυμφη, *Ἑλένη*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφερεται Λάκαινα ἡρωΐς τῆς Ἐπαναστάσεως, διὰ τὴν ὁποίαν διηγοῦνται τὸ ἑξῆς ἀξιομνημόνευτον γεγονός. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Πολυαράβου κατ' Αὔγουστον τοῦ 1826, ἡ Ἑλένη Ἀναειπόνυμφη, βαστῶσα, κατὰ Σ. Τρικούπην, τὰ δύο ἀνήλικα τέκνα της καὶ καταδιωκομένη ὑπό τινος Αἰγυπτίου, ἔφευγε πρὸς τὸ ὄρος. Λυθείσης δὲ κατὰ τὴν φυγὴν τῆς ζώνης της, ὁ διώκτης ἥρπασε τὴν συρομένην ἄκραν καὶ προσεπάθει νὰ τὴν συγκρατήσῃ. Ἡ Ἑλένη τότε, ἀφήσασα κατὰ γῆς τὰ τέκνα της, ἔδραξε τὴν ἄλλην ἄκραν τῆς ζώνης, ὅπου εἶχε δέκα δίστηλα εἰς κομπόδεμα, καὶ ἀφοῦ τὴν ἐτέντωσε καλά, κατόπιν ἀποτόμως ἄφησε τὴν ἄκραν. Πεσόντα δὲ ἀνάσκελα τὸν Αἰγύπτιον, τὸν διεπέρασε διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ξιφολόγχης, οὕτω δὲ καὶ τὰ τέκνα καὶ τὸν θησαυρὸν μετὰ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ζωῆς της διέσωσε. Γ.Δ.Κ.

ἀναερόβια *μικρόβια* [*Μικροβ.*]. Καλοῦνται οὕτω τὰ μικρόβια, ἅτινα πολλαπλασιάζονται μόνον ἐπὶ παντελοῦς ἐλλείψεως τοῦ ὀξυγόνου ἐκ τοῦ θρεπτικοῦ αὐτῶν ὑποστρώματος. Ἐπὶ τῶν τοιούτων μικροοργανισμῶν ἡ παρουσία τοῦ ὀξυγόνου παύει πᾶσαν ἐκδήλωσιν ζωῆς. Εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀναεροβίων μικροβίων ἀνήκουσι σπουδαιότατα παθογόνα μικρόβια ὡς τὸ τετάνου, τοῦ κακοήθους οἰδήματος, τὸ ἀλλαντικόν, τὸ σηψιγόνον κ. λ. π. Εἶναι δ' εὐεξήγητον τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ βαθέα καὶ μὴ ἐκτεταμένα τραύματα, ὡς π. χ. τὰ κατόπιν εἰσδύσεως ἥλου κ.λ.π., ἐντὸς τῶν ὁποίων δὲν εἰσδύεται εὐκόλως τὸ ὀξυγόνον, μολύνονται εὐχερέστερον ὑπὸ τοιούτων ἀναεροβίων μικροοργανισμῶν. Ὡς ὅμως ἐβεβαιώθη ἐσχάτως καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ γνήσια ἀναερόβια μικρόβια ἔχουσιν ἀνάγκην ἐλαχίστης ποσότητος ὀξυγόνου, οὗτινος μόνον ἡ περίσσεια ἐνεργεῖ δηλητηριωδῶς ἐπ' αὐτῶν. Κατὰ τὴν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τεχνητὴν καλλιεργίαν τῶν ἀναεροβίων μικροβίων, ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀνάπτυξις καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς αὐτῶν καὶ ὑπὸ ἀεροβίους ἔτι ὅρους διὰ τῆς προσθήκης ἐντὸς τῶν θρεπτικῶν ὑλικῶν ἀναγωγικῶν τινων οὐσιῶν ὡς π. χ. σταφυλοσακχάρου, θειικοῦ νατρίου, τεμαχίων ἥπατος, σπληνὸς ἢ νεφρῶν ἢ διὰ τῆς συνδεδυασμένης καλλιεργίας ἀεροβίων μικροβίων, ἅτινα καταναλίσκουσι τὸ ὀξυγόνον καὶ οὕτω οἱ ἀναερόβιοι μικροοργανισμοὶ ἀναπτύσσονται ἐν εὐνοϊκῇ δι' αὐτοὺς ἀτμοσφαίρᾳ. Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ συμβῇ εἰς λίαν ἐπιπόλαια τραύματα, ἅτινα ἐμολύνθησαν συγχρόνως ὑπὸ ἀεροβίων καὶ ἀναεροβίων μικροβίων. Εὐχερέστερον ὅμως ἐπιτυγχάνεται ἡ τεχνητὴ καλλιεργία τῶν ἀναεροβίων ἐν ἀτμοσφαίρᾳ ἐστερημένῃ ὀξυγόνου. Κατορθοῦται τοῦτο εἴτε δι' ἀποκλεισμοῦ τοῦ ἀέρος, εἴτε δι' ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ, εἴτε δι' ἀπορροφήσεως τοῦ ὀξυγόνου τῇ χρήσει ποικίλων εἰδικῶν συσκευῶν, ὡς ἡ τοῦ Buchner, ἡ τοῦ Botkin κ.λ.π. Τὰ ἀναερόβια ζῶσι καὶ ἀναπτύσσονται κυρίως ἐν τῷ πεπτικῷ σωλῆνι τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων, μετὰ δὲ τῶν κοπράνων αὐτῶν διασπείρονται εἰς τὴν περιβάλλουσαν ἡμᾶς φύσιν, ἀναμιγνυόμενα ἰδίως μετὰ τοῦ χώματος τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν κήπων. Ἡ ρύπανσις τῶν τραυμάτων διὰ τοιούτου μεμολυσμένου χώματος δυνατὸν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀνάπτυξιν τετάνου ἢ ἀεριογόνου οἰδήματος. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

Ἀνάερος. Τοπωνύμιον τῆς Κουσσίνης Τριχωνίας (=τόπος μὴ εὐάερος). Δ. Λ.

Ἀνάζαρβα ἢ *Ἀναζαρμπὲ* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς ἀρχαίας Κιλικίας, παρὰ τὸν ποταμὸν Πύραμον καὶ ἐπὶ ὁμωνύμου βράχου, ἀκμάσασα ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων καὶ καταστᾶσα τὸν Ε' αἰῶνα πρωτεύουσα καὶ μητρόπολις τῆς Κιλικίας, ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας.

Στέφανος ὁ Βυζάντιος ὑποθέτει, ὅτι ἡ πόλις παρωνομάσθη ἐκ τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς, ἐνῷ ὁ σχολιαστής του παραδέχεται, ὅτι παρωνομάσθη ἐκ τοῦ κιτρίνου χρώματος τοῦ παρ' αὐτὴν βράχου. Σχετικῶς πρὸς ταῦτα, οἱ ἀσιανολόγοι φρονοῦν, ὅτι τὸ ὄνομα τῆς πόλεως εἶναι σύνθετον ἐκ δύο σημιτικῶν λέξεων, *Ἀϊν-ζαρμπὲ* (=κιτρίνη πηγή). Ἡ πόλις ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῷ 19 π. Χ., ὁπότε πιθανολογεῖται ὅτι ἐκλήθη «*Καισάρεια ἡ πρὸς Ἀναζάρβῳ*», ὄνομα ὅπερ ἐφέρετο καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νέρωνος. Κατόπιν ἀπαντᾶται αἰφνιδίως ὡς Ἀνάζαρβα. Τρὶς ἡ πόλις ἀνετράπη ὑπὸ σεισμῶν· ἡ τελευταία δὲ καταστροφὴ ἐπῆλθε τῷ 525 ἐπὶ Ἰουστίνου τοῦ Α', ὅστις πολλὰ ἐδαπάνησε διὰ τὴν ἀνοικοδόμησίν της, ὀνομάσας αὐτὴν *Ἰουστινούπολιν* (κατ' ἄλλους *Ἰουστινιανούπολιν*). Πρωτεύουσα καὶ μητρόπολις τῆς Β' Κιλικίας ἐγένετο πιθανῶς ἐπὶ Θεοδοσίου Β'. Περὶ τὸ 1106 τὰ Ἀνάζαρβα κατελήφθησαν ὑπὸ Ἀρμενίων ἡγεμόνων, τὸ ἑπόμενον δ' ἔτος ἐλεηλατήθησαν ὑπὸ τουρκικῶν καὶ περσικῶν ὀρδῶν, ἐνῷ τῷ 1137 κατεκτήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. Βραδύτερον ἡ πόλις περιῆλθε πάλιν εἰς χεῖρας τῶν Ἀρμενίων, ἀλλὰ βαθμηδὸν παρήκμασε καὶ δὴ ἀφ' ἧς ὁ Ἀρμένιος ἡγεμὼν τῆς μικρᾶς Κιλικίας Λέων ὁ Β' μετήνεγκε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὸ 25 χιλιόμετρα ἀπέχον τῆς Ἀναζάρβας Σίς. Οὕτως ἡ πόλις κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἀπέβη σχεδὸν ἔρημος. Καὶ τὸ νοσηρὸν κλῖμα τοῦ μέρους ἐκείνου δὲν συνέτεινεν ὀλίγον εἰς τὴν μετανάστευσιν τῶν κατοίκων. Τὰ Ἀνάζαρβα ἐγένοντο πατρὶς τοῦ ἰατροῦ Διοσκορίδου καὶ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ ποιητοῦ Ἀππιανοῦ, ὡς καὶ ἐπισήμων τινῶν μαρτύρων τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐν ᾧ ἄλλοτε τόπῳ ἤκμαζεν ἡ πόλις, σώζονται σήμερον μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια, περὶ τὰ 50 χλμ. ΒΑ τῶν Ἀδάνων, καλούμενα καὶ νῦν *Ἀνάζαρβα* ἢ *Ἀϊν-ζάρβα* ἢ *Ἀϊν-βάρζα* ἢ *Ἀϊν-νάβζερ*. Τὰ ἐρείπια ἐκτείνονται ἐπὶ τῆς πεδιάδος, πρὸς Β τοῦ μεγάλου ἀργιλλώδους βράχου. Ὁ μακρόθεν ἀτενίζων τὰ σωζόμενα τείχη ἀπατᾶται, νομίζων ὅτι ἔχει πρὸ αὐτοῦ πολυάνθρωπον πόλιν. Τὰ τείχη ἀποτελοῦν τετράγωνον περίβολον, ὑπερασπιζόμενον ὑπὸ 56 τετραγώνων πύργων. Κατά τινα δὲ σωζομένην ἔτι ἐκεῖ παράδοσιν, πολλοὺς τῶν πύργων τούτων ἵδρυσεν ἡ Σεμίραμις. Ὁ Στράβων ἀναφέρει ἐν τῇ Καταονίᾳ πολλὰ ἔργα ἀποδιδόμενα τῇ βασιλίσσῃ ταύτῃ. Πρὸ τῶν τειχῶν ὑπάρχει τάφρος. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως εἶναι τανῦν εὐρὺ χλοηφόρον πεδίον, ἐν ᾧ εἶναι ἐγκατεσπαρμένα συντρίμματα κιόνων, στοῶν, δύο ρωμαϊκῶν ὑδραγωγείων, θεάτρου, σταδίου, ἱπποδρόμου. Ἐκ τῶν 4 πυλῶν, ἡ πρὸς Δ εἶναι θριαμβευτικὴ ἀψὶς μετὰ τριῶν εἰσόδων. Τὸ μόνον σωζόμενον εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ 1106 κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων ἐκκλησία. Ὁ ἐπὶ τοῦ βράχου πύργος εἶναι σχεδὸν ἀπρόσιτος ἐκ τριῶν μερῶν. Ἐπὶ τοῦ βράχου ἐπίσης εὕρηνται λελαξευμέναι σαρκοφάγοι. Οἱ Μουσουλμάνοι δὲν ἀφῆκαν ἴδια ἔργα, οἷον τεμένη ἢ λουτρῶνας. ΣΤΕΛ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ἀνάζερβος, —η, —ο· ζερβός, ἐπαρίστερος: «θὰ φὰς καμμιὰ ἀνάζερβη» ἢ «θὰ σοῦ 'ρθῃ καμμιὰ ἀνάζερβη», ἤτοι μὲ τὸ ζερβὸ χέρι, ἄλλως *ἀνάποδη*. Ἐπίρρ. *ἀνάζερβα*: «μοὔρχεται ἀνάζερβα νὰ περάσω ἀπὸ 'κεῖ». «Εἶναι ἀνάζερβα αὐτὸς ὁ τόπος»=παρέχει δυσκολίας ἐπικοινωνίας, διαβάσεως.

ἀνάζεσις (ἡ) καὶ *ἀνάζεμα* (τό)· ἡ ζέσις, ὁ βρασμός, τὸ κόχλασμα.

ἀναζεύγνυμι καὶ *ἀναζευγνύω*· ἐπὶ στρατοῦ, πάλιν ζευγνύω τὰ ὑποζύγια εἰς τὰς ἁμάξας καὶ ἀπέρχομαι, σηκώνομαι καὶ φεύγω, ἐπιστρέφω· ‖ ἐκκινῶ, ἀναχωρῶ, ἀποπλέω.

ἀνάζευξις (ἡ)· ἡ ἐκκίνησις τοῦ στρατοπέδου, ἡ ἀναχώρησις· ‖ ἡ ἐπιστροφὴ εἰς τὴν πατρίδα· ‖ ἡ ἐκ νέου ζεῦξις.

Ἀναζὲχ (Anaseh ἢ Anazeh). Μεγάλη νομαδικὴ φυλὴ Βεδουίνων πλανωμένων μεταξὺ Χαλεπίου καὶ Δαμασκοῦ, λῃστεύουσα τὰ καραβάνια τῆς Συρίας καὶ τοὺς πρὸς Μέκκαν προσκυνητάς.

ἀναζέω· ζέω, βράζω, ἀναβράζω, κοχλάζω.

Ἀναζῆρι. Μικροσυνοικισμὸς τοῦ δήμου Ἄργους τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. 23. Δ. Ε Μ.

ἀνάζησις (ἡ)· ἡ ἀνάκλησις εἰς τὴν ζωήν· ‖ μεταφ, ἡ ἀπόκτησις νέας ζωῆς, νέας ἀκμῆς, ἀναβίωσις.

ἀναζήτησις· ζήτησις, ζήτησις ἐπίμονος, ἔρευνα ἐξέτασις ἀκριβής.

ἀναζητῶ· ζητῶ, ζητῶ ἐπιμόνως, ἀνερευνῶ, ἐξετάζω μετ' ἀκριβείας.

Ἀνάζογλι. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κοκκίνου τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. 79.

ἀνάζυγα (Anazyga Davids.) [*Παλαιοζ.*]. Γένος *βραγχιοπόδων* ἐκ τὴν ὁμοιογενείας τῶν *ἀτρυπιδῶν* (βλ. συνών. ζυγοσπεῖρα).

ἀναζυγαντζιάζω· ἰδιωμ., σηκώνονται αἱ τρίχες μου· ἀναμαλλιάζω. Δ. Λ.

ἀναζυμώνω· ζυμώνω ἄλευρα· ‖ καθόλου, ἀνακατώνω, ζυμώνω.

ἀναζύμωσις (ἡ)· ζύμωσις, ζύμωμα, ἀνακάτωμα· — [*Γεωργ. Βιομηχ.*]. Καλεῖται ἀναζύμωσις ἐν τῇ οἰνοποιίᾳ ἡ ἐργασία, διὰ τῆς ὁποίας εἰς οἶνον παρασκευασθέντα ἤδη ἢ ἀτελῶς ζυμωθέντα προκαλοῦμεν νέαν ζύμωσιν πρὸς βελτίωσιν αὐτοῦ.

Ὁ σκοπὸς τῆς ἀναζυμώσεως ἀποβλέπει, εἴτε εἰς τὴν ἀνανέωσιν οἴνου παρὰ πολὺ ταχέως καταστάντος ὑπεργήρου, εἴτε εἰς τὴν βελτίωσιν ἐκείνων τῶν οἴνων οἵτινες προσεβλήθησαν ὑπὸ ἀσθενείας τινὸς ἢ ἀπέκτησαν ἐλάττωμά τι ἐκ διαφόρων αἰτίων ξένων πρὸς τὴν ἐπέμβασιν παθογενῶν μικροοργανισμῶν (ἐπιβλαβεῖς ζύμαι), εἴτε ν' αὐξήσωμεν τὸν οἰνοπνευματικὸν αὐτοῦ τίτλον διὰ τῆς ζυμώσεως τοῦ ἐν αὐτῷ παραμείναντος ἀζυμώτου σακχάρου ἢ καὶ διὰ τῆς προσθήκης ἐξ αὐτοῦ.

Διὰ νὰ προκαλέσωμεν τὴν ἀναζύμωσιν χρησι-

Digitized by Google

μοποιοῦμεν: 1) Νωπὰ στέμφυλα προερχόμενα, εἴτε ἐκ τοῦ πιεστηρίου εἰς ὃ ἐπιέσθησαν λευκαὶ σταφυλαί, εἴτε ἐκ τῆς κάδης εἰς ἣν ἐζυμώθη τὸ γλεῦκος τῶν ἐρυθρῶν σταφυλῶν μετὰ τὴν μετάγγισιν αὐτοῦ. 2) Νωπὴν ὑποστάθμην μετὰ τὴν πρώτην μετάγγισιν τοῦ οἴνου. 3) Καλλιεργημένας οἰνοπνευματικὰς ζύμας καὶ 4) Ἐκλεκτὰς σταφυλάς.

Τὰ στέμφυλα ἅτινα ἐζυμώθησαν μετὰ τοῦ γλεύκους των χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν ἀναζύμωσιν δίδουσιν ἄριστα ἀποτελέσματα, διότι περιέχουσιν εἰσέτι οἶνον, σάκχαρον, οἰνόπνευμα, ταννίνην, χρωστικὴν οὐσίαν καὶ ἀρκετὴν ποσότητα νωπῆς ζύμης ζωηροτάτης καὶ ἱκανῆς νὰ προκαλέσῃ ἀναζύμωσιν δραστηρίαν. Ἡ ἀναζύμωσις ἐκτελεῖται ὡς ἀκολούθως. Μόλις περατωθῇ ἡ ζωηρὰ ζύμωσις τοῦ γλεύκους, μεθ' οὗ εὑρίσκονται τὰ στέμφυλα, ἅτινα θὰ χρησιμοποιήσωμεν, καὶ μεταγγισθῇ αὐτὸ εἰς τὰ βυτία διὰ τὴν βραδεῖαν ζύμωσιν, εἰσάγεται ὁ πρὸς ἀναζύμωσιν οἶνος εἰς τὴν κάδην εἰς ἣν παρέμειναν τὰ στέμφυλα καὶ ἀναδεύεται ἰσχυρῶς μετ' αὐτῶν. Μετά τι χρονικὸν διάστημα ἡ ζύμωσις ἄρχεται, ὅταν δὲ περατωθῇ αὕτη ὁ ἀναζυμωθεὶς οἶνος μεταγγίζεται εἰς βυτία καθαρὰ καὶ θειωμένα. Διὰ νὰ ἐξελιχθῇ ὅμως ἡ ζύμωσις κανονικῶς καὶ δραστηρίως, πρέπει ὁ οἶνος νὰ περιέχῃ σάκχαρον, ἄλλως θὰ χρειασθῇ νὰ προστεθῇ ἐξ αὐτοῦ ποσότης ἀνάλογος μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ οἰνοπνεύματος, ὃν ἐπιζητοῦμεν νὰ ἔχῃ τελικῶς ὁ ἀναζυμούμενος οἶνος, ἢ πάντως μικρὰν ποσότητα (1—1 ½ χιλιόγραμμον), ὅπως χρησιμεύσῃ εἰς τὰς οἰνοπνευματικὰς ζύμας πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς δράσεως αὐτῶν. Ἀντὶ τοῦ σακχάρου δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ γλεῦκος συμπεπυκνωμένον ἢ γλεῦκος ἐκ σταφίδος. Καὶ εἰς τὴν ἀναζύμωσιν ἐφαρμόζονται οἱ κανόνες τῆς οἰνοτεχνίας, ἵνα ἡ ζύμωσις ἐξελιχθῇ εἰς τὰ κεκανονισμένα ὅρια τῆς κανονικῆς διὰ τὰς ζυμώσεις τοῦ οἴνου θερμοκρασίας (25—30 βαθμῶν Κελσίου).

Ὅταν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διατεθῶσι νωπὰ στέμφυλα οὔτε ἀπὸ τὰ πιεστήρια ἐκ λευκῶν σταφυλῶν, δηλαδὴ ὅταν ἡ ἀναζύμωσις πρόκειται νὰ γίνῃ μετὰ πάροδον ἀρκετοῦ χρόνου ἀπὸ τοῦ τρυγητοῦ, τότε χρησιμοποιεῖται νωπὴ ὑποστάθμη πρώτης μεταγγίσεως, διότι καὶ αὐτὴ περιέχει ἀφθόνους οἰνοπνευματικὰς ζύμας καὶ ὠφέλιμα συστατικὰ διὰ τὴν κανονικὴν σύνθεσιν τοῦ οἴνου.

Κατ' ἀναλογίαν δέκα λίτρων κατὰ ἑκατόλιτρον οἴνου εἰσάγονται, ὅ τε οἶνος καὶ ἡ ὑποστάθμη, εἰς κάδην ζυμώσεως καὶ ἀναδεύονται καλῶς, ἀφοῦ προστεθῇ καὶ ἡ ἀπαιτουμένη ποσότης σακχάρου, γλεύκους συμπεπυκνωμένου ἢ καὶ σταφίδος τοιούτου, καὶ κανονίζεται ἡ θερμοκρασία τῆς ζυμώσεως. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ζυμώσεως μεταγγίζεται ὁ οἶνος εἰς τὰ πρὸς διατήρησιν αὐτοῦ βυτία. Ἡ χρησιμοποιηθησομένη ὑποστάθμη πρέπει νὰ εἶναι νωπή, ὑγιὴς καὶ κυρίως ἀπὸ ἐκλεκτοὺς οἴνους.

Ἐὰν ἡ ὑποστάθμη τῆς πρώτης μεταγγίσεως δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ προκαλέσῃ κανονικὴν ζύμωσιν εἰς μεγάλην ποσότητα οἴνου, τότε προπαρασκευάζομεν ἐξ αὐτῆς ποσότητα προζύμης, ἀναμιγνύοντες τὴν ἀνάλογον ποσότητα αὐτῆς μὲ 10–20 λίτρα τοῦ πρὸς ἀναζύμωσιν οἴνου καὶ 100 γραμμάρια σακχάρου κατὰ λίτρον οἴνου ἢ τὸ ἀντίστοιχον ποσὸν συμπεπυκνωμένου γλεύκους. Ὅταν ἀναπτυχθῇ ἡ ζύμωσις καὶ καταστῇ ζωηρά, εἰσάγομεν τὴν ποσότητα αὐτὴν εἰς τὴν συνολικὴν ποσότητα τοῦ οἴνου.

Ὅταν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διατίθεται οὔτε νωπὴ ὑποστάθμη πρώτης μεταγγίσεως, χρησιμοποιοῦνται τότε αἱ καλλιεργημέναι ζύμαι, αἵτινες εὑρίσκονται εὐκόλως ἐν τῷ ἐμπορίῳ. Ἡ μικρὰ ποσότης αὐτῶν, ἥτις περιέχεται εἰς τὰ πωλούμενα φιαλίδια, πολλαπλασιάζεται εἰς ἀνάλογον ποσότητα γλεύκους συμπεπυκνωμένου, ἢ ἐκ σταφίδος ἀραιωθέντος ἕως 8 Μπωμὲ καὶ κατόπιν προστίθεται εἰς ὁλόκληρον τὴν ποσότητα τοῦ ἀναζυμωθησομένου οἴνου ὅταν ἀρχίσῃ νὰ ζυμοῦται ζωηρῶς τὸ ἀραιωθὲν γλεῦκος. Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ καλλιεργημέναι ζύμαι πρέπει νὰ προέρχωνται ἀπὸ ἀνεγνωρισμένον οἶκον παρασκευῆς ἐκλεκτῶν καλλιεργημένων ζυμῶν καὶ νὰ μὴ εἶναι παλαιᾶς παρασκευῆς, διότι χάνουσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν ζωηρότητα αὐτῶν καὶ καθίστανται ἀδρανεῖς. Χωρὶς ἐκλεκτήν, ζωηρὰν καὶ ἀντοχῆς ζύμην δὲν ἐπιτυγχάνει ἡ ἀναζύμωσις. Κ. Ι. ΚΑΛΟΥΔΗΣ

ἀνάζω· ἰδιωμ., ξαμώνω, σηκώνω τὴν χεῖρα: «ἄναξε γιὰ νὰ μὲ βαρέσῃ». Δ. Λ.

ἀναζῶ *(-άω)*· ἐπανέρχομαι εἰς τὴν ζωήν· || μεταφ. ἀνακτῶ νέαν ζωήν, νέαν ἀκμήν.

ἀναζωγράφησις (ἡ)· τὸ ζωγραφεῖν, τὸ εἰκονίζειν.

ἀναζωγραφῶ *(-έω)*· ζωγραφῶ, εἰκονίζω.

ἀναζωογόνησις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ζωογονεῖν, τοῦ παρέχειν νέαν ζωήν, νέαν ἀκμήν, ἀναζωπύρησις.

— **ἀναζωογόνησις τοῦ αἵματος** *[Κτηνοτρ.]*. Οὕτω καλοῦμεν τὴν χρησιμοποίησιν ἔν τινι ἀγέλῃ ζῴων τῆς αὐτῆς γενεᾶς καὶ μάλιστα τῆς ἰδίας διαπλάσεως καὶ τῶν ἰδίων ἂν μὴ ἀνωτέρων ἀποδόσεων, ὡς τὰ ἡμέτερα, τὰ ὁποῖα ὅμως νὰ μὴ ὦσι συγγενῆ πρὸς τὰ ζῷα τῆς ἀγέλης τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἀναζωογονήσωμεν.

Συνήθως ἡ ἀναζωογόνησις τοῦ αἵματος εἶναι ἀναγκαία εἰς τὰς ἀγέλας εἰς τὰς ὁποίας εἴτε λόγῳ μονομεροῦς ἀγωγῆς τῶν ἀτόμων αὐτῶν ἐπὶ ὡρισμένων ἀποδόσεων εἴτε λόγῳ λίαν στενῆς αἱμομιξίας ἀναφαίνονται σωματικὰ ἐλαττώματα ἢ μείωσις τῆς ἰδιοσυγκρασίας αὐτῶν, ὁπότε διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ξένου αἵματος ἐπιδιώκομεν τὰ ἐπιβλαβῆ ταῦτα φαινόμενα νὰ ἐξαφανίσωμεν χωρὶς νὰ μεταβάλωμεν τὴν διάπλασιν καὶ ἀποδόσεις τῆς ἀγέλης. Ἡ χρῆσις ξένου αἵματος δέον νὰ γίνηται ἐσκεμμένως καὶ ἐφ' ὅσον παρίσταται ἀνάγκη, καθ' ὅσον ἄλλως ὄχι μόνον ἀνωφελὴς δὲν εἶναι αὕτη, ἀλλὰ καὶ ἐπιζημία εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποβῇ, καθ' ὅσον δι' αὐτῆς ἐνίοτε ὑφίσταται μείωσιν ἡ σταθερότης παλαιᾶς τινος ἀγέλης λόγῳ τῆς εἰσαγωγῆς νέων κληρονομικῶν μονάδων.

Ἡ ἀναζωογόνησις τοῦ αἵματος χρησιμοποιεῖται ὁμοίως εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας, καθ' ἃς ζῷα ἐξευγενισμένων γενεῶν εἰσάγονται εἰς ἧττον εὐνοϊκὰς συνθήκας καὶ ἄρχονται νὰ ἀναφαίνωνται τὰ συμπτώματα τοῦ ἐκφυλισμοῦ ὡς πρὸς τὴν διάπλασιν καὶ τὰς ἀποδόσεις αὐτῶν ἂν καὶ τὰ ζῷα πολλαπλασιάζονται ἀμιγῶς.

Πρὸς εἰσαγωγὴν χρησιμοποιοῦνται κυρίως τὰ ἄρρενα ζῷα καὶ οὐχὶ τόσον τὰ θήλεα, καθ' ὅσον διὰ τῶν πρώτων ἐπιδρᾷ τις ἐπὶ μείζονος ἀριθμοῦ ἀπογόνων. Ι. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

— **ἀναζωογόνησις** *ὀργανισμοῦ*· βλ. ὀργανισμός.

ἀναζωογονῶ *(—έω)*· παρέχω, ἐμφυσῶ νέαν ζωήν, νέαν ἀκμήν, τρόπον τινά, εἰς τὸν ἀπολέσαντα αὐτήν, ἀναγεννῶ.

ἀναζωπύρησις (ἡ)· ἡ ἀναρρίπισις τῆς ζωῆς, ἡ ἀνάκτησις νέας ζωῆς, νέας δυνάμεως, ἐμψύχωσις. Κακῶς ἐνίοτε γράφεται *ἀναζωπύρωσις*· βλ. λ. ἀναζωπυρῶ. Β Φ

— **ἀναζωπύρησις** *τοῦ ὀροῦ [Μικροβ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐπεξεργασία, δι' ἧς ὀρός τις ἀδρανοποιηθεὶς ἀνακτᾷ καὶ πάλιν τὴν προτέραν αὐτοῦ ἰδιότητα. Ἡ ἀναζωπύρησις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς προσθήκης ἐν τῷ ἀδρανεῖ ὀρῷ μικρᾶς ποσότητος περιτοναϊκοῦ ὑγροῦ ἢ φυσιολογικοῦ ὀροῦ αἵματος ζῴων, λ. χ. ἰνδοχοίρων. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ ἀναζωπύρησις οὐδὲν ἄλλο εἶναι παρὰ ἡ προσθήκη ξένου συμπληρώματος ἔν τινι ἀδρανεῖ καταστάντι διὰ τῆς θερμάνσεως ὀρῷ. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀναζωπυρῶ *(—έω)*· δίκην πυρὸς ἀναρριπίζω, ἀναζωογονῶ, ἐμφυσῶ νέαν ζωήν, νέαν δύναμιν. Μέσ. *ἀναζωπυροῦμαι (—έομαι), ἀναζωπυρεῖται (—έεται)*. Κακῶς ἐνίοτε γράφεται *ἀναζωπυροῦται* κατ' ἀναλογίαν τοῦ *πυροῦται*· τὸ μὲν *πυροῦμαι* κλίνεται κατὰ τὰ εἰς *—όω* ρήματα, τὸ δὲ *ἀναζωπυροῦμαι* κατὰ τὰ εἰς *—έω*. Β. Φ.

ἀναζωτικός, *—ή, —όν*· ζωτικός, ὁ ζωογονῶν.

Ἀνὰθ *[Θρησκειολογ.]*. Μία τῶν ὀνομασιῶν τῆς θηλείας τοῦ Βάαλ, ἥτις λέγεται *Ἀσιρὰ* καὶ *Ἀστάρτη* καὶ *Βααλὰθ* (βλ. λ. **Ἀστάρτη**) καὶ κατ' ἀρχὰς ἐλατρεύετο ὡς θεὰ τῆς βλαστήσεως καὶ ὡς κυρία τῶν φυτῶν, τῶν ζῴων καὶ τῶν ἀνθρώπων. Περὶ τῆς λατρείας τῆς Ἀνὰθ πληροφορούμεθα ἀπὸ τῶν ἐν Βεθσὰν τῆς Παλαιστίνης ἀνασκαφῶν, περὶ δὲ τῆς διαδόσεως αὐτῆς μανθάνομεν ἀπό τε τῶν αἰγυπτιακῶν κειμένων, μάλιστα τῆς ιη' καὶ ιθ' δυναστείας (1580—1205), ἔνθα ἐμφανίζεται αὕτη ὡς πολεμικὴ θεότης, εἰσβαλοῦσα πιθανώτατα εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ μέσου Χαναναίων μισθοφόρων, καὶ ἀπὸ τῶν ἐν Ἐλεφαντίνῃ ἀνευρεθέντων πρό τινων παπύρων, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ὁποίων ἡ *Ἀνὰθ* ἐτιμᾶτο ὑπὸ τῶν αὐτόθι Ἰουδαίων ἔτι καὶ περὶ τὸ 450 π. χ. παραλλήλως τῷ *Γιαχοῦ*. Π. Ι. Μ.

ἀναθάλλω· ἀναβλαστάνω, γίνομαι πάλιν θαλερός· || μεταφ. ἀποκτῶ νέαν ἀκμήν.

ἀναθάλπω· θάλπω, ζεσταίνω ἐκ νέου· || μεταφ. ἀναζωπυρῶ.

Ἀνάθαμος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀτλαντίδος Ἀλκυόνης καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ὑριέως τοῦ πατρὸς τοῦ Ὠρίωνος. Α. Π. Σ.

ἀναθάπτω· θάπτω ἐκ νέου, ξαναθάφτω.

ἀναθάρρησις (ἡ) καὶ *ἀναθάρσησις*· ἀνάληψις θάρρους, ἐμψύχωσις, ἐγκαρδίωσις.

ἀναθαρρύνω· κάμνω τινὰ νὰ ἀναθαρρήσῃ, ἐμβάλλω θάρρος, ἐμψυχώνω.

ἀναθαρρῶ καὶ *ἀναθαρσῶ*· ἀναλαμβάνω θάρρος, ἐμψυχοῦμαι, ἐγκαρδιώνομαι.

ἀναθαυμάζω· πάλιν θαυμάζω· || πολὺ θαυμάζω, ἀποθαυμάζω.

ἀνάθεμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀναθεματίζειν, κατάρα: «ἂς πάγῃ 'ς τ' ἀνάθεμα καὶ 'ς τὴν κακὴ τὴν ὥρα»· || συνάπτεται μετὰ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἢ μετ' ἄλλου οὐσιαστικοῦ ἀπροθέτως πρὸς δήλωσιν τοῦ εἰς ὃν τὸ ἀνάθεμα: «ἀνάθεμά τον ποῦ θὰ πῇ τὰ ἀδέρφια δὲν πονιοῦνται», «ἀνάθεμα τὸν πατέρα του» «ἀνάθεμα τὴν ὥρα ποῦ σὲ εἶδα»· || λέγεται μὲ ἐπισκοτισμένην τὴν σημασίαν του ἐλαφρῶς σχετλιαστικόν: «ἀνάθεμά με κι' ἂν κατάλαβα τίποτε» ἢ ἄνευ τῆς ἀντωνυμίας: «ἀνάθεμα κι' ἂν κατάλαβα τίποτε»· || μετὰ τοῦ *ποῦ* καὶ κατ' ἔκθλιψιν τοῦ *ου* μόνον *π'*: «π' ἀνάθεμά σε, τί μοῦ 'καμες!» καὶ ἀκολούθως ὡς μία λέξις: «πανάθεμά σε». Β. Φ.

— [ΒΙΒΛΙΚ.] Ἡ λέξις *ἀνάθεμα* σπανίως μόνον ἔχει ἐν τῇ ἑλληνικῇ Βίβλῳ τὴν συνήθη ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ σημασίαν τοῦ ἀναθήματος ἢ ἀφιερώματος (Ἰουδιθ ιστ' 19, Β' Μακκαβ. θ' 16, Λουκᾶ κα' 5). Συνηθέστατα δέ, μετάφρασις ὂν τοῦ ἑβραϊκοῦ *χέρεμ*, σημαίνει ἀντικείμενον, πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, ἀποκεχωρισμένον, κατηραμένον καὶ εἰς ἐξαφανισμὸν καταδικασμένον.

Ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐννοίᾳ ἀναφέρεται ἐν τῇ ***Παλαιᾷ Διαθήκῃ***: α') εἰς λαοὺς ξένους, οἷοι οἱ ἐθνικοὶ κάτοικοι τῆς Παλαιστίνης καὶ ἄλλοι ὅμοροι λαοὶ (Δευτερονομίου ζ' 1 ἑξ., Α' Βασιλειῶν ιε' 3,18 κ.ἄ.)· β') εἰς Ἰσραηλίτας παραδοθέντας εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν ἢ οἰκειοποιηθέντας ἀναθεματισμένα πράγματα (Ἐξόδου κβ' 19, Δευτερονομ. ιγ' 12 ἑξ., Ἰησοῦ Ναυῆ ζ' 1 ἑξ., Β' Μακκαβ. ιβ' 40 κ.ἄ.) και γ') εἰς ζῷα καὶ ἄψυχα ἀντικείμενα (Λευιτικοῦ κζ' 28, Ἀριθμῶν ιη' 14 κ.ἄ.). Κηρύσσει δὲ ἀντικείμενόν τι ὡς *ἀνάθεμα* ὄχι μόνον ὁ Θεὸς (Δευτερονομ. ζ' 2 ἑξ.), ἀλλὰ καὶ οἱ πιστοὶ (Ἀριθμῶν κα' 2 κ. ἄ.). Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως κατήντησεν ἡ λέξις *χέρεμ* παρ' Ἑβραίοις νὰ σημαίνῃ τὴν ἀπώλειαν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ τὸν ἀποκλεισμὸν ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν (Ἔσδρα ι' 8), ἣν σημασίαν εἶχε καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὁ οὑτωσὶ ἀφοριζόμενος Ἰουδαῖος ἐλέγετο ἑλληνιστὶ *ἀποσυνάγωγος* (Ἰωάννου θ' 22, ιβ' 42, ιστ' 2· πρβ. καὶ Λουκᾶ στ' 22 καὶ Ματθ. ιη' 15 ἑξ. Α' Κορινθ. ε' 5, Α' Τιμοθ. α' 20).

Ἐν τῇ ***Καινῇ Διαθήκῃ*** ἡ μὲν λέξις *ἀνάθεμα*, ἀπαντῶσα συνήθως παρὰ τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ, σημαίνει πρᾶγμα καταδεδικασμένον εἰς τὴν αὐστηροτάτην ποινήν, παραδεδομένον εἰς τὴν θείαν δίκην, κατηραμένον, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ ἀφωρισμένον (Γαλατ. α' 8, Ρωμ. θ' 3, Α' Κορινθ. ιστ' 22). Ἐπίσης ἀπαντᾷ ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ ἡ λέξις *ἀναθεματίζειν* ἢ *καταναθεματίζειν*, δι' ἧς ἐν τῇ ἑλληνικῇ μεταφράσει τῆς Π. Διαθήκης τῶν Ο' μετεφράσθη τὸ ἑβραϊκὸν *χεχερείμ*, καὶ χρησιμοποιεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ αὐτοαναθεματίζεσθαι ἢ ἐνόρκως ἀναλαμβάνειν ἢ βεβαιοῦν τι ἐπὶ ποινῇ ἀναθέματος (Μάρκου ιδ' 71, Ματθ. κστ' 74, Πράξ. Ἀποστ. κγ' 12 ἑξ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.— Ἄρθρα ἐν τοῖς βιβλικοῖς λεξικοῖς τῶν Cremer, Vigouroux, Hastings κ.ἄ.—*Ε. Ζολώτα* ὑπομνήματα εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν (σ. 331—335) καὶ *Κ. Κόντου* ἐν Ἑβδομαδ. Δελτίῳ 1888, ἀριθ. 34 καὶ 39. κ. π. ἄ.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

— [ΕΚΚΛ. ΔΙΚ.] Ὁ Παῦλος πρὸς Ρωμαίους θ' 3 λέγει, ὅτι ηὔχετο αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ «νὰ ᾖ *ἀνάθεμα* ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ ἀδελφῶν καὶ κατὰ σάρκα συγγενῶν»· ἐν Α' Κορινθ. ιστ', 22 λέγει «ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἔστω ἀνάθεμα», τ. ἔ. ἀποκεκλεισμένος καὶ ἀλλότριος τοῦ κοινοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦ Παύλου ἄρα διὰ τῆς λέξεως *ἀνάθεμα* ἐννοοῦντος τὸν ἀποκλεισμὸν ἀπὸ τῆς τοῦ Κυρίου ἐπικοινωνίας, εἰκότως καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ νομοθεσία διὰ τῆς λέξεως ταύτης δηλοῖ τὸν διὰ τῆς ἑαυτῆς ἀποφάσεως ἀποκλεισθέντα τῆς μετὰ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν πιστῶν κοινωνίας· ἔτι δὲ καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν ποινὴν τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν τὴν ἀπαγγείλασαν τοῦτον. Ὅτι δ' ὅπου ἡ λέξις *ἀνάθεμα* ἀπαντᾷ μόνη δηλοῖ τὴν ποινὴν τοῦ παντελοῦς ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀποκλεισμοῦ, δῆλον γίγνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ νομοθεσία τῆς λέξεως ταύτης ποιεῖται χρῆσιν μάλιστα ὁσάκις πρόκειται περὶ ἀπορρίψεως κακοδοξιῶν καὶ τιμωρίας τῶν αἱρετικῶν. Οὕτως ὁρίζει ἡ Α' οἰκουμενικὴ σύνοδος ὅτι μετὰ τὴν τοῦ ὀρθοδόξου συμβόλου διατύπωσιν οἱ διδάσκοντες περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ ἄλλως ἢ ἡ ἐκκλησία *ἀναθεματίζονται*, τ. ἔ. ἀποκλείονται τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας. Ὁ κανὼν κθ' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 343 καὶ 381 ἀπαγορεύων τοῖς Χριστιανοῖς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ ἰουδαϊκοῦ Σαββάτου προστίθησιν, ὅτι οἱ εὑρεθέντες ἰουδαϊσταὶ «ἔσονται ἀνάθεμα παρὰ τῷ Χριστῷ», τ. ἔ. ἀποκλεισθήσονται τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας. Οἱ κανόνες τῆς κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους συγκροτηθείσης ἐν Γάγγρᾳ συνόδου, δι' ὧν καταδικάζονται δογματικαὶ πλάναι, περατοῦνται διὰ τῶν λέξεων «ἀνάθεμα ἔστω». Τὸν παντελῆ ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀποκλεισμὸν δηλοῖ ἡ λέξις ἀνάθεμα, οὐ μόνον μόνη ἀπαντῶσα, ἀλλὰ καὶ μετὰ προσθηκῶν καὶ περιγραφῶν, ὡς ἐν τῇ συνόδῳ Κωνσταντινουπόλεως ἔτ. 536, ἥτις κατὰ τὴν ἀπόρριψιν διαφόρων αἱρέσεων ἀνεθεμάτισε καὶ τὸν δυσσεβῆ Σεούηρον τὸν ἀκέφαλον «ἀποσχίστην καὶ ἀεὶ ἀλλότριον γενόμενον τοῦ Κυ-

Digitized by Google

ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ καθολικῆς Ἐκκλησίας». Καὶ διὰ μὲν τῆς λέξεως *ἀνάθεμα* δηλοῦται πάντοτε ὁ τέλειος ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας χωρισμός, ἐνῷ διὰ τῆς λέξεως *ἀφορισμὸς* δηλοῦται ὁτὲ μὲν τοῦτο, ὁτὲ δὲ ἡ ἐπὶ χρόνον στέρησις τῆς θείας κοινωνίας.

Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν τοῦ παντελοῦς ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀποκλεισμοῦ εἶχεν ἡ λέξις *ἀνάθεμα (anathema)* καὶ ἐν τῇ λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐν πλείστοις χωρίοις τοῦ Corpus juris canonici ἀλλὰ καὶ τῆς τριδεντίνης συνόδου οἱ ὅροι *ἀφορισμὸς* καὶ *ἀνάθεμα* εἶναι δηλωτικοὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ποινῆς· ἀρχαιότερον ὅμως οἱ δύο οὗτοι ὅροι δὲν ἦσαν πάντοτε ταυτόσημοι. Οὕτω, κατὰ τὸν καν. 24 τῆς β' συνόδ. Τουρώνων ἔτ. 567, ὁ ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν σφετερισθεὶς μετὰ τρὶς μάτην ἐπαναληφθεῖσαν νουθεσίαν, οὐ μόνον ἀφορίζεται, ἀλλὰ καὶ ἀναθεματίζεται, κατὰ δὲ τὸν καν. 56 τῆς συνόδ. Μέλδων, ὁ ἐπίσκοπος μόνος ἠδύνατο — ἂν καὶ οὐχὶ ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου—νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ποινὴν τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, ἐνῷ πρὸς ἐπιβολὴν τοῦ ἀναθέματος ἔχρῃζε τῆς συναινέσεως τοῦ μητροπολίτου ἢ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων. Τοὺς δύο τούτους ὅρους, δὲν ἐξελάμβανεν ὡς ταυτοσήμους καὶ ὁ πάπας Ἀδριανὸς ὁ Β', βραδύτερον δὲ καὶ ὁ πάπας Ἰωάννης ὁ Η'. Ἐνίοτε τῶν συνόδων τῆς Δύσεως οἱ κανόνες προσθέτουσι τῇ λέξει anathema πρὸς ἐπίτασιν τὴν λέξιν *maranatha,* ὡς λ. χ. ὁ καν. 75 τῆς δ' συν. Τολήτου ἔτ. 633, καὶ ὁ καν. 10 τῆς ιστ' συν. Τολήτου ἔτ. 693. Διὰ τῆς λέξεως maranatha τῆς ληφθείσης ἐκ τοῦ χωρίου Α' Κορινθ. ιστ'. 22, καθ' ὃ «ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν Κύριον, ἂς εἶναι ἀνάθεμα» *(Μαρὰν ἀθά)*» δηλοῦται ἡ αὐστηροτάτη καὶ βαρυτάτη μορφὴ τοῦ ἀφορισμοῦ, καθ' ἣν ὁ τούτῳ ὑποβληθεὶς ἐσαεὶ ἀποκλείεται τῆς Ἐκκλησίας, ἄνευ ἐλπίδος τῆς αὖθις εἰς αὐτὴν εἰσδοχῆς, παραδιδόμενος τῷ θείῳ κριτηρίῳ (βλ. καὶ λ. ἀφορισμός).

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

— **ΛΑΟΓΡ.)** Διὰ τῆς λέξεως *ἀνάθεμα,* ὡς προελέχθη, οἱ Ο' ἀπέδωκαν τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν *χερὲμ* (ἀραβιστὶ *χαράμ,* ὅθεν καὶ τὸ νεοελληνικὸν *χαράμι* : «χαράμι νὰ σοῦ γίνῃ» κτλ.).

Χαρακτηριστικώτατον παράδειγμα ἀναθέματος εὑρίσκομεν εἰς τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ (Κεφ. στ' — ζ'). Οὗτος πολιορκήσας τὴν Ἱεριχὼ ἀνεθεμάτισε πᾶσαν τὴν πόλιν πλὴν τῆς πόρνης Ραάβ, ἀπηγόρευσε δὲ εἰς τοὺς Ἑβραίους νὰ οἰκειοποιηθῶσί τι ἐκ τοῦ ἀναθέματος διὰ νὰ μὴ γίνωσι καὶ αὐτοὶ ἀνάθεμα. Παρὰ τὰς διαταγάς του ὅμως ἔκλεψεν ὁ Ἀχὰρ ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος. Ὁ Ἰησοῦς τότε ἀνεζήτησε τὸν κλέπτην καὶ ἀνευρὼν αὐτὸν «ἀνήγαγεν εἰς φάραγγα Ἀχώρ, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ καὶ τὰ ὑποζύγια αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ πρόβατα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς μετ' αὐτοῦ. Καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν λίθοις πᾶς Ἰσραὴλ καὶ ἐπέστησαν αὐτῷ σωρὸν λίθων μέγαν. Καὶ ἐπαύσατο Κύριος τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς ταύτης». Τὰ ἐκτιθέμενα ἐν τῇ διηγήσει εἶναι σύμφωνα πρὸς τὰ τοῦ Λευϊτικοῦ προστιθεμένης ταύτης τῆς λεπτομερείας: ὅτι οἱ ἀναθεματιζόμενοι ἐφονεύοντο καὶ ἄλλως, ἀλλὰ καὶ διὰ λιθοβολισμοῦ.

Παρὰ τῶν Ἑβραίων ἐκληρονόμησε τὸ ἀνάθεμα καὶ ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία, ἥτις ἐπανειλημμένως ἔκαμε χρῆσιν αὐτοῦ ἐναντίον τῶν αἱρετικῶν καὶ τῶν ἀποστατῶν. Ἡ χριστιανικὴ ὅμως ἔννοια τοῦ ἀναθέματος ἀπέβη πολὺ διάφορος τῆς ἑβραϊκῆς. Παρὰ τοῖς Ἑβραίοις τὸ φοβερὸν τοῦ ἀναθέματος συνίστατο εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ ἀναθεματιζόμενος εἰς τὸν Θεὸν ἢ ὁ ὁπωσδήποτε καθιστάμενος ἀνάθεμα, κατ' ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ φονευθῇ—πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀντέκειτο πρὸς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ λέξις μὲ τὴν φοβερὰν αὐτῆς ἔννοιαν διετηρεῖτο, ἐδόθη εἰς αὐτὴν νέα ἑρμηνεία. Οὕτως ἡρμηνεύθη τὸ ἀνάθεμα ὄχι ὡς ἀφοσίωσις εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' ὡς ἐκκοπὴ ἀπὸ τῆς κοινωνίας αὐτοῦ καὶ «προσήλωσις εἰς τὸν διάβολον». Διὰ τὸ δεινὸν δὲ τῆς κατάρας τὴν ὁποίαν περιέχει καὶ τὰ φοβερά του ἐπακόλουθα περιωρίσθη εἰς τοὺς αἱρετικοὺς καὶ τοὺς ἐπιβάλλοντας χεῖρα ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων. Οὐχ ἧττον Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν δυναστείαν αὐτοῦ, ἐπέτυχε συνοδικὸν νόμον, δι' οὗ ἐπεβάλλετο τὸ ἀνάθεμα καὶ κατὰ τῶν ἀποστατῶν τῶν κινούντων ὅπλα κατὰ τοῦ βασιλέως. Ἡ διάταξις ὅμως αὕτη ταχέως περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν.

Ἐκτὸς τῆς ἐπισήμου χρήσεως τοῦ ἀναθέματος, ἡ ὁποία καὶ ἀπέβη σπανιωτάτη, ἡ λέξις πολὺ συνηθέστερον χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς βαρεῖα κατάρα (: ἀνάθεμα νὰ ἔχῃς, ἀναθεματισμένε, ἢ ἁπλῶς ἀνάθεμα κτλ.). Ἡ συνήθεια εἶναι παλαιά, διότι ἤδη ὁ Χρυσόστομος εἰς ἰδιαιτέραν ὁμιλίαν, ἐπιγραφομένην «Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀναθεματίζειν ζῶντας ἢ τεθνηκότας» τὴν κατακρίνει. Ἐκτὸς ὅμως τῆς κατάρας ὁ λαὸς συνήθιζε, κατὰ τοὺς χρόνους ἰδίᾳ τῆς τουρκοκρατίας, καὶ συνηθίζει ἀκόμη νὰ ἀναθεματίζῃ τοὺς ἀδίκους προεστῶτας καὶ ἐν γένει τοὺς ἐπιβλαβεῖς καταστάντας εἰς τὴν κοινωνίαν ἐπισωρεύων λίθους διὰ *λιθοβολισμοῦ.* Ὡς τόπος ἐκλέγεται συνήθως τὸ μέρος, ὅπου ἐτελέσθη τὸ ἔγκλημα, ἢ ὅπου ἐτάφη ὁ κακουργήσας. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ἀναθέματα ταῦτα ἐγίνοντο ζῶντος τοῦ ἀναθεματιζομένου, ὡς τόπος ἐξελέγοντο αἱ τρίοδοι, ὡς μᾶλλον διαβατικαί, ἀλλὰ καὶ ὡς κατ' ἐξοχὴν τόπος τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Τοιουτοτρόπως εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἀνευρίσκονται σήμερον τοιοῦτοι σωροὶ λίθων φέροντες τὸ ὄνομα *ἀνάθεμα, ἀναθεματούριο, ἀναθθεματοῦριν, ἀναθεματίστρα* κτλ., περὶ ἑκάστου τῶν ὁποίων ἐπιχωριάζουν ἰδιαίτεραι παραδόσεις. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω τὰ ἀναθέματα ἰσοδυναμοῦν πρὸς ὁμαδικὰς κατάρας.

Οὕτω μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, οἱ Ἀγωνισταί, κληθέντες ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου Καποδίστρια νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς πειθαρχίας, κατατασσόμενοι εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Γάλλου συνταγματάρχου Γεράρδου ὀργανωθέντα Ἐλαφρὰ Τάγματα, κατεξανέστησαν τόσον, ὥστε ἀπεχώρησαν ἐν σώματι, ῥίπτοντες ὄπισθεν αὐτῶν λίθους καὶ κραυγάζοντες: «ἀνάθεμα» ! Καὶ τελευταῖον ἀναχρονιστικὸν παράδειγμα ἀναθέματος ὑπῆρξε τὸ γενόμενον τῷ 1916 ἐν Ἀθήναις ἐναντίον τοῦ ἀρχηγοῦ τότε τῆς προσωρινῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ Κυβερνήσεως Ε. Βενιζέλου.

Τὸ νεοελληνικὸν τοῦτο λαϊκὸν ἀνάθεμα ἔχει μὲν τὸ ὄνομα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δὲν φαίνεται ὅμως καὶ νὰ κατάγεται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὰς ἑβραϊκὰς συνηθείας καὶ δοξασίας. Διότι αὗται ἀπαντῶσι καὶ εἰς πλείστους ἄλλους λαούς, ἀρχαίους καὶ νεωτέρους, καὶ δὴ καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας. Τὸ ἄθικτον καὶ ἱερὸν παντὸς ἀνατιθεμένου εἰς τὸν θεὸν ἢ ἄλλας ἀνωτέρας δυνάμεις, τὸ ὁποῖον εὑρίσκομεν εἰς τὸ ἑβραϊκὸν ἀνάθεμα, εἶναι κοινὴ πίστις εἰς ὅλους τοὺς λαούς, γνωστὴ σήμερον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὑπὸ τὸ πολυνησιακὸν ὄνομα *ταμπού.* Καὶ ὁ φόνος δὲ τῶν ἀνατιθεμένων ἐμψύχων, εἴτε ζῷα εἶναι εἴτε καὶ ἄνθρωποι, εἶναι πολὺ συνήθης εἰς τοὺς ὀλιγώτερον προηγμένους λαούς. Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δ' Ἕλλησι τὰ *ἀναθήματα* (βλ. λ.) ἐθεωροῦντο, ὡς τὰ ἰουδαϊκὰ ἀναθέματα, ἄθικτα, οἱ δὲ θέτοντες χεῖρα ἐπ' αὐτῶν, ἱερόσυλοι καὶ βέβηλοι, διέτρεχον τὸν κίνδυνον νὰ φονευθοῦν (*G. Busolt—Swobode* Gr. Staatskunde σ. 1009, 1169). Ἐὰν τὰ ἀναθήματα ταῦτα ἦσαν γαῖαι ἔμενον ἀκαλλιέργητοι. Ἡ διαφορὰ ἀπὸ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἔγκειται εἰς τοῦτο: ὅτι οἱ ἀνατεθέντες εἰς τὸν θεὸν ἄνθρωποι, ἀντὶ νὰ φονεύωνται, ἁπλῶς ἀπέβαινον ἀνδράποδα αὐτοῦ. Καὶ οἱ φόνοι ὅμως, ἐφ' ὅσον ἡ καθιέρωσις ἐγίνετο εἰς θεοὺς καταχθονίους, δὲν ἦσαν ἄγνωστοι οὔτε εἰς τοὺς Ἕλληνας, οὔτε, πολὺ ὀλιγώτερον, εἰς τοὺς Ρωμαίους. Συνηθέστατοι μάλιστα κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἦσαν οἱ ἐτήσιοι φόνοι ὡρισμένων ἀτόμων κατὰ τοὺς καθαρμούς, ὡς ἦσαν ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ οἱ φόνοι τῶν λεγομένων φαρμακῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ πόλις ἐφόρτωνεν, οὕτως εἰπεῖν, πᾶσαν αὐτῆς νόσον καὶ πᾶν μόλυσμα. Οἱ τοιοῦτοι δὲ φόνοι οὐχὶ σπανίως ἐγίνοντο διὰ *λιθοβολισμοῦ* (βλ. λ.). Σημασίαν ὁμοίαν πρὸς τοὺς λιθοβολισμοὺς ἐκείνους ἔχουν καὶ τὰ νεοελληνικὰ ἀναθέματα, τὰ ὁποῖα δὲν συνεπάγονται μὲν πλέον τὸν φόνον (μολονότι εἴς τινας σχετικὰς παραδόσεις ἀναφέρεται καὶ τοιοῦτος), συμβολίζουν ὅμως αὐτόν, κατευθύνονται δὲ ἐναντίον τῶν κακουργησάντων κατὰ τῆς κοινότητος. Οὕτω τὸ σημερινὸν λαϊκὸν ἀνάθεμα παρουσιάζεται σύμμεικτον, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῶν διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ εἰσελθουσῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἰουδαϊκῶν δοξασιῶν, ὡς αὗται ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας διεπλάσθησαν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τῆς ἀρχεγόνου τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ ἄλλων λαῶν συνηθείας, διὰ λίθων ὁμαδικῶς νὰ ἐπεξέρχωνται κατὰ τῶν ἀδικούντων αὐτούς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων διὰ τὰ νεοελληνικὰ ἴδια: *Ν. Γ. Πολίτην* ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου Θ' 321 κέ. καὶ ἐν Λεξικῷ ἐγκυκλοπαιδικῷ λ. ἀνάθεμα.—*Στ. Π. Κυριακίδου,* Ἑλληνικὴ λαογραφία Α' σ. 118 κέ. καὶ γενικῶς τὰ μνημονευόμενα ὑπὸ τοῦ Πολίτου ἔργα *R. Andree,* Ethnologische Parallelen. Stuttg. 1878.— *Schwartz,* Prähistorisch-anthropolog. Studien. Berlin 1884. Σ. Π. Κ.

ἀναθεματίζω· λέγω «ἀνάθεμα! ἀνάθεμα!» ἢ στέλλω τινὰ 'ς τ' ἀνάθεμα, καταρῶμαί τινα ὡς ἐξάγιστον, ἀφορίζω: «ἀναθεματισμένος ἄνθρωπος» ἐξάγιστος, ἐπάρατος καὶ ὡς τοιοῦτος, κακός, κακοποιός: «ἀναθεματισμένο σπίτι, - χωριό, - δένδρο» καὶ ἐν γένει χαρακτηρίζεται ὡς *ἀναθεματισμένο* πᾶν τι, ὅπερ συνδέεται μετὰ τοῦ ὑποκειμένου δι' ἀτυχήματός τινος ὡς ἐμπερικλεῖον κακοποιόν τινα δύναμιν. (Βλ. ἀνάθεμα.) Β. Φ.

ἀναθεμάτισμα (τό), καὶ *ἀναθεματισμός*· τὸ νὰ λέγῃ τις «ἀνάθεμα!, ἀνάθεμα!»: «ἀπ' τὸ πολὺ τὸ ἀναθεμάτισμα τῆς μάννας». Β. Φ.

ἀναθεματισμένος, *—η, —ο·* βλ. λ. ἀναθεματίζω.

Ἀναθεματίστρα. Τοπωνυμία ἐν Ἄνδρῳ πλησίον τοῦ ὀροπεδίου Τρανὸ Καμπὶ τοῦ ὄρους Πετάλου, ἔνθα εὕρηται μέγας σωρὸς πετρῶν ὑπ' ἀνθρώπων ἐκεῖ ῥιφθεισῶν «εἰς ἐπιμνημόσυνον κατάραν» ἐναντίον ἀτόμων τινῶν, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ δεύτερον τέταρτον τοῦ παρελθόντος ΙΘ' αἰῶνος διέπραξαν σειρὰν πλαστογραφιῶν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τούτων συνέταξαν πάμπολλα ψευδῆ ὁμόλογα ἐκ συνεννοήσεως πρὸς τὸν συμβολαιογράφον Ἄρνης *Χαλᾶν* ἢ *Περράτσαν.* Διὰ τῶν πλαστῶν τούτων συμβολαίων οἱ πλεῖστοι τῶν Ἀλβανῶν κατοίκων τοῦ Ἀρνᾶ εὑρέθησαν ὀφείλοντες διάφορα ποσὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σπουδαῖα, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ἔλαβον. Ἐκ τούτου παρετηρήθη ἐξέγερσις τῶν κατοίκων καὶ ἐδημιουργήθη ἔκρυθμος κατάστασις, ἥτις ὁσημέραι καθίστατο ἀπειλητικωτέρα. Ἀλλ' οὐδὲν μέτρον ἐλαμβάνετο ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν, οὐδ' ἀνάκρισίς τις διετάχθη ἐπὶ τῆς καταγγελθείσης πλαστότητος τῶν ὁμολόγων. Αἰφνιδίως οἱ κάτοικοι τῶν περιοχῶν ἐκείνων ὁπλισθέντες τῷ 1846 καὶ συσσωματωθέντες ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ προμνησθέντος συμβολαιογράφου, τὸν ὁποῖον, ἀφοῦ ἐπυροβόλησαν, φεύγοντα καθ' ὁδόν, τὸν ἔκαυσαν μεθ' ὁλοκλήρου τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν οἰκίαν του, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε καταφύγει, εἶτα δὲ κατελθόντες ἔνοπλοι εἰς τὸν δῆμον Ἄνδρου ἔκαυσαν εἰς Ἀποίκια τὸν πύργον τοῦ *Μπίστη,* τοῦ ἐπιλεγομένου *Διαρραχίτη,* μόλις προφθάσαντος νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς, μεθ' ὃ κατηυθύνθησαν εἰς Μεσαρίαν, προτιθέμενοι νὰ καύσωσι καὶ ἐκεῖ τὸν πύργον τοῦ *Καΐρη (Ὀρφανοῦ)* καὶ ἄλλα νὰ διαπράξωσι, σκοπεύοντες νὰ λαφυραγωγήσωσι καὶ τὴν πόλιν τῆς Ἄνδρου. Μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας κατωρθώθη νὰ σταματήσωσιν αὐτοὺς ἔξωθεν τοῦ χωρίου, ἀντεπεξελθόντων ἐνόπλως τῶν κατοίκων τῆς Ἄνδρου. Εἶχον δὲ ἀπόφασιν νὰ μεταβῶσι κατόπιν εἰς Γαύριον καὶ καύσωσι τὰς οἰκίας ἄλλων τινῶν ἐκεῖ, τοὺς ὁποίους ἐθεώρουν ἐπίσης συνενόχους καὶ οἱ ὁποῖοι ἠναγκάσθησαν τῇ ὑποδείξει καὶ τῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἠδυνάτουν νὰ προστατεύσωσιν αὐτούς, νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν νῆσον πανοικεὶ διὰ νὰ σωθῶσιν. Ἀπερχόμενοι δὲ εἰς τὰ ἴδια οἱ Ἀρναῖοι ἀνήγειραν εἰς κατάραν τῶν διαπραξάντων τὸ ἔγκλημα τῶν πλαστῶν χρεωστικῶν ὁμολόγων παμμεγίστην ἀναθεματίστραν, τὰ λείψανα τῆς ὁποίας σῴζονται μέχρι σήμερον. Καὶ μετέβη μὲν ἀμέσως εἰς Ἄνδρον ὁ Νομάρχης τῶν Κυκλάδων μετὰ στρατιωτικῆς δυνάμεως πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως, ἀλλ' ἡ δικαιοσύνη ἐπιληφθεῖσα ἀνακρίσεων οὐδένα ἠδυνήθη νὰ καταδιώξῃ ἐκ τῶν ὁμαδικῶς διαπραξάντων τοὺς φόνους καὶ τοὺς ἐμπρησμούς, ἀναγνωρίσασα οὕτω καὶ τὴν παρ' ἡμῖν ἔμπρακτον ἐφαρμογὴν τοῦ Λυντσείου νόμου. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

ἀναθεραπεύω· θεραπεύω ἐκ νέου, διὰ δευτέρας θεραπείας.

ἀναθερίνη *(Φαρμ.).* Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὰ διάφορα στοματοπλύματα, συγκείμενα ἐκ διαφόρων βαμμάτων, αἰθερίων ἐλαίων, οἰνοπνεύματος κλπ., ὡς π. χ. βάμματος ἱεροξύλου, κίνας, κιναμμώμου, γαλάγγης, ἀλκάννης, σαντάλου ἐρυθροῦ ἀνὰ 50 μ., ἐλαίου κιναμμώμου 0,5 μ., ἐλαίου ὀριγάνου καὶ καρυοφύλλων ἀνὰ 2 μ., ἐλαίου μέντας πιπερώδους 7,5 μ., πνεύματος νιτρώδους αἰθυλεστέρος 10 μ., οἰνοπνεύματος (87 %) 1800 μ. καὶ ὕδατος ἀπεσταγμένου 850 μ. Κ. Γ. Μ.

ἀναθερμαίνω· θερμαίνω πάλιν, ἐκ δευτέρου· || ἐξεγείρω οἱονεὶ ἀπὸ τοῦ ληθάργου: «ἔρως τὴν μουσικὴν δύναμιν κινεῖ καὶ ἀναθερμαίνει λανθάνουσαν καὶ ἀργοῦσαν» *(Πλούταρχ.).* Β. Φ.

ἀναθέρμανσις (ἡ), καὶ *ἀναθερμασία* (ἡ)· ἡ ἐκ νέου θέρμανσις.

ἀνάθεσις (ἡ)· τὸ ἀνατιθέναι, ἀφιέρωσις, προσφορά: «ἀνάθεσις ἀνδριάντος,—τρίποδος κ.τ.τ.»· || ἐπιφόρτισις, φόρτωμα: «ἡ ἀνάθεσις τῆς ὑποθέσεως,—τοῦ βάρους,—τῆς ὑπηρεσίας». Β. Φ.

ἀναθέτητος (ὁ,ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἀθετητός, ὁ μὴ ἀθετούμενος, ὁ μὴ ματαιούμενος, ἀμετάκλητος.

ἀναθέτω· νεώτερος ἐνεστὼς ἀντὶ τοῦ *ἀνατίθημι* (ἐσχηματίσθη ἀπὸ τοῦ ἀορ. *ἀνέθεσα*)· θέτω τι ἐπάνω εἰς ἄλλον, ἐπιφορτίζω: «ἀναθέτω τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ μου εἰς ἀγαθοὺς διδασκάλους», «—τὰς δικαστικάς μου ὑποθέσεις» κ.τ.τ. || ἐπιτρέπω, ἀφίνω εἰς τὴν ἀντίληψίν τινος. Β. Φ.

ἀναθεώρησις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου θεώρησις, ἡ ἀκριβεστέρα ἐξέτασις, ἡ ἐμβριθεστέρα καὶ δικαιοτέρα διερεύνησις: ἀναθεώρησις τοῦ συντάγματος κλπ. Β. Φ.

— *[Ἐκκλ. Δικ.]* Ὁ εἰς καθαίρεσιν καταδικασθεὶς κληρικὸς δύναται, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ αὐτοκεφάλῳ ἐκκλησίᾳ, ἐντὸς δέκα ἡμερῶν νὰ αἰτήσηται τὴν *ἀναθεώρησιν τῆς δίκης* δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας, ὅστις δύναται νὰ διατάξῃ τὴν ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου ἀναθεώρησιν ταύτης, προσκαλουμένων κατ' αὐτὴν καὶ ἄλλων ἐπισκόπων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν προσκληθησομένων δὲν ὁρίζεται ἐν τῷ νόμῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ λέξεων «καὶ ἄλλους ἐπισκόπους» δῆλον ὅτι δὲν δύ-

Digitized by Google

νανται νὰ προσκληθῶσιν ἐλάττονες τῶν δύο. Ἡ ἱερὰ σύνοδος μετὰ τῶν ἑτέρων διὰ διατάγματος προσκληθέντων ἐπισκόπων ποιεῖται κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν, νέαν ὡς εἰκός, ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεως, ἐρευνῶσα μὴ τυχὸν ἐσφάλη ἐν τῇ καταδικαστικῇ ἀποφάσει, διὰ τὸ τυχὸν μὴ τελείως ἀποδεδειγμένον τῆς κατηγορίας, ἢ διὰ τὴν ἐσφαλμένως ἐπιβληθεῖσαν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως ἀντὶ ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς. Ἡ ἀναθεώρησις δὲν ἔχει μεταβιβαστικὸν ἀποτέλεσμα, διότι δι' αὐτῆς, ὡς καὶ διὰ τῆς κατὰ τὴν πολιτ. δικονομ. ἐπαναλήψεως τῆς δίκης, ὑποβάλλεται ἀπόφασις τελεσίδικος τῇ κρίσει τοῦ αὐτοῦ δικαστηρίου, ὅπερ δὲν παύει νὰ ᾖ τὸ αὐτὸ συνοδικὸν δικαστήριον ἐκ τῆς προσθήκης τῶν ἑτέρων προσκληθέντων ἐπισκόπων, μὴ μεταβαλλόμενον εἰς δικαστήριον ἕτερον ἢ ἀνώτερον. Ἡ ἀναθεώρησις δὲν ἔχει ὡσαύτως ἀποτέλεσμα ἀνασταλτικόν. Ἐντεῦθεν ἀκολουθεῖ τὸ νόμῳ δυνατὸν τῆς ὑπὸ τῆς πολιτείας ἐγκρίσεως τῆς τὴν καθαίρεσιν ἀπαγγειλάσης συνοδικῆς ἀποφάσεως καὶ πρὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς περὶ ἀναθεωρήσεως ἀναφορᾶς τοῦ καθαιρεθέντος. Ὀρθότερον ὅμως εἶναι, ὡς εἰκός, ἵνα τὸ περὶ ἐγκρίσεως τῆς συνοδικῆς ἀποφάσεως διάταγμα μήτε πρὸ τῆς παρόδου τῶν κατὰ νόμον δέκα ἡμερῶν ἐκδίδεται καὶ δημοσιεύεται, μήτε μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀναφορᾶς καὶ τὴν πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον ἐντολὴν πρὸς ἀναθεώρησιν, διὰ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς ἀποφάσεως, ὅτε θὰ παρίστατο ἀνάγκη τῆς ἐκδόσεως καὶ δημοσιεύσεως ἑτέρου διατάγματος πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς νέας ἀποφάσεως. (ΣΑ' νόμος 9 Ἰουλίου 1852 ἄρθρ. ΙΔ' καὶ Ν. Δ. 26 Σεπτεμβρίου 1926 ἄρθρ. 5 καὶ 11· πρβ. Κ. Μ. *Ράλλη* Ποινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν Ἀθήναις 1907, σελ. 574—575 καὶ τοῦ αὐτοῦ Ἐγχειρίδιον ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, ἐν Ἀθήναις 1927 σελ. 165—166. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

— *[Στρατ. Ποιν. Δικον.]*· βλ. λ. στρατιωτικὴ δικαιοσύνη

— ἀναθεώρησις *Συντάγματος*· βλ. λ. Σύνταγμα.

ἀναθεωρητὴς (ὁ)· ὁ ἀναθεωρῶν, ὁ ἐπανεξετάζων τὸ ἤδη ἐξητασμένον, ὁ πρὸς ἐμβριθεστέραν ἐξέτασιν ἐντεταλμένος. Β. Φ.

ἀναθεωρητικός, *—ή, —όν*· ὁ πρὸς ἀναθεώρησιν ἁρμόδιος, ὁ ἐντεταλμένος τὴν ἀναθεώρησιν: «ἀναθεωρητικὴ ἐπιτροπή, — βουλὴ κ.τ.τ.», «ἀναθεωρητικὸν δικαστήριον, — συμβούλιον». — Ἐπίρρ. *ἀναθεωρητικῶς*. Β. Φ.

— ἀναθεωρητικὴ *Βουλή*· βλ. λ. ἑλληνικὰ πολιτεύματα καὶ Σύνταγμα.

— ἀναθεωρητικὸν *Δικαστήριον*· βλ. λ. στρατιωτικὴ Δικαιοσύνη.

ἀναθεωρῶ· θεωρῶ ἐκ νέου, ἐξετάζω ἀκριβέστερον τὸ ἤδη ἐξητασμένον, ἐρευνῶ ἐμβριθέστερον καὶ δικαιότερον· || ἀνακαλῶ ἢ τροποποιῶ προγενεστέραν μου γνώμην ἢ ἀπόφασιν.

ἀναθηλάζω· θηλάζω ἐκ νέου.

ἀνάθημα (τό)· τὸ ἀνατεθειμένον ἐν τῷ ναῷ, τὸ ἀφιερωμένον, τὸ ἀφιέρωμα, οἷον ἄγαλμα, οἱονδήποτε ὁμοίωμα, κόσμημα κ.τ.τ., ἔτι δὲ καὶ ἀπαρχαὶ τῶν καρπῶν, καὶ πλακοῦντες· καθόλου πᾶσα *προσφορὰ* εἰς θεὸν ἢ ἥρωα. Β. Φ.

— [ΑΡΧ.] Ἡ λέξις παρ' Ὁμήρῳ εὑρίσκεται μόνον ἐν τῇ φράσει «ἀναθήματα δαιτός» (Ὀδ. α, 152 καὶ φ, 430) καὶ σημαίνει τὰ «παρεπόμενα», ἤτοι τὰ προσιιθέμενα εἰς τὸ τέλος τοῦ συμποσίου, ἅτινα ἦσαν ᾆσμα, μουσικὴ καὶ χορὸς *(μολπή, φόρμιγξ καὶ ὀρχηστύς)*. Κατὰ τοὺς μεθ' Ὅμηρον ὅμως χρόνους, καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἡ λέξις *ἀναθήματα* ἐσήμαινεν εἰδικῶς τὰς εἰς τοὺς θεοὺς προσφορὰς παντὸς εἴδους καὶ πάσης ἀξίας, ἢ ὡς εὐχαριστηρίους ἢ ὡς ἱκετηρίους, ἢ καὶ ὡς ποινάς, οἷαι αἱ ἐπιβαλλόμεναι εἰς τοὺς παρανομοῦντας ἄρχοντας ἐν Ἀθήναις, ἔνθα οἱ ἐννέα ἄρχοντες καὶ οἱ ἓξ θεσμοθέται ὤμνυον νὰ φυλάξωσι τοὺς νόμους, ἐν παραβάσει δὲ νὰ ἀναθέσωσιν εἰς Δελφοὺς χρυσοῦν ἀνδριάντα ἰσοϋψῆ τῷ ἀποτίνοντι τὴν ποινὴν *(Πλουτ.* Σό. 25,—*Πολ.* 8 85,—*Σουΐδ.* ἐν λ. *χρυσῆ εἰκών)*. Σὺν τῷ χρόνῳ λησμονηθείσης τῆς κυρίας σημασίας τοῦ *ἀνατιθέναι*, τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐσήμαινεν ἁπλῶς προσφέρειν τι εἰς τοὺς θεούς, καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ προσφερόμενον δῶρον, ἤτοι τὸ *ἀνάθημα*, δὲν ἦτο τοιοῦτον, ὥστε νὰ δύναται νὰ *ἀνατίθεται* ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ θεοῦ, ἀλλ' *ἀνέκειτο* ἁπλῶς ἐν τῷ ναῷ ἢ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ ἢ ἐν ἄλλῳ δημοσίῳ τόπῳ.

Τὰ ἀναθήματα ἀφιεροῦντο ὑπὸ ἰδιωτῶν, βασιλέων ἢ καὶ πόλεων ὁλοκλήρων. Ἡ συνήθεια δὲ προῆλθεν ἐκ τῆς πίστεως ὅτι οἱ θεοὶ ἠρέσκοντο εἰς τὰ δῶρα ταῦτα καὶ ἀκόμη ἐκ τῆς πεποιθήσεως τοῦ ρυθμισμοῦ τῆς στάσεως αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐντεῦθεν καὶ αἱ θυσίαι. Οὕτω γενικῶς τὰ ἀναθήματα ἢ ἦσαν εὐγνωμοσύνης τεκμήρια διὰ τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὔνοιαν, ἢ ἦσαν προτρεπτικὰ πρὸς αὐτοὺς διὰ τὴν παραχώρησιν χάριτος. Ὅταν οἱ ἄνθρωποι κατετρύχοντο ὑπὸ κακοῦ τινος ἢ εὑρίσκοντο ἐν κινδύνῳ, παρεκάλουν τοὺς θεοὺς νὰ ἀπαλλάξουν αὐτοὺς τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ ἐπαπειλοῦντος κινδύνου, ὑποσχόμενοι εἰς αὐτοὺς ἐξαίρετα δῶρα. Τὴν οὕτω διδομένην εἰς τοὺς θεοὺς ὑπόσχεσιν, τὴν παρ' Ὁμήρῳ μὲν *εὐχωλήν*, παρὰ δὲ τοῖς μετέπειτα *εὐχήν*, καὶ κοινῶς *τάξιμον* ἢ *τάμα* λεγομένην, μετὰ τὴν ἀπαλλαγήν των ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἔσπευδον νὰ ἐκπληρώσουν, ἐκφράζοντες οὕτω τὴν εὐγνωμοσύνην των. Τοὺς ἐπιλήσμονας τῶν ὑποσχέσεών των ἐπιστεύετο ὅτι αὐστηρῶς οἱ θεοὶ ἐτιμώρουν· οἱ δὲ ὑπεξαιροῦντες καὶ ἀφανίζοντες τὰ ἀναθήματα ἐθεωροῦντο *ἱερόσυλοι* καὶ ἐτιμωροῦντο αὐστηρῶς.

Οἱ παῖδες, μεταβαίνοντες ἐκ τῆς παιδικῆς εἰς τὴν ἡβικὴν ἡλικίαν, ἀνέθετον εἰς μὲν τὸν Ἀπόλλωνα ἢ καὶ ἄλλον τινὰ θεὸν ἐκ τῶν θεωρουμένων προστατῶν τῆς νεότητος, τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης των, εἰς δὲ τὸν Ἑρμῆν τὰ ὄργανα τῶν παιδιῶν των (τὴν σφαῖραν, τὴν πλατάγην, τὰς ἀστραγάλας, τὸν ῥόμβον). Αἱ παρθένοι ὀλίγον πρὸ τοῦ γάμου αὐτῶν ἀποκόπτουσαι τοὺς πλοκάμους των ἀνέθετον αὐτοὺς εἰς τὴν θεὰν Ἶσιν ἢ τὴν θεὰν Ὑγίειαν, τὰ δὲ προσφιλῆ τῶν παιδιῶν των ἀντικείμενα (τὴν σφαῖραν, τὰς *κόρας*, δηλ. τὶς κοῦκλες) καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτῶν εἰς τὴν Ἄρτεμιν. Αἱ παρθένοι τῶν Μεγάρων, πρὸ τοῦ γάμου των, ἀνέθετον τὴν κόμην εἰς τὴν Ἰφινόην, αἱ τῆς Δήλου εἰς τὴν Ἑκαέργην κ. τ. λ.

Ἡ συνήθεια αὕτη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων διετηρήθη μέχρι τῶν Χριστιανικῶν. Παραδείγματα ἀπαρχῶν καὶ ἀφιερώσεως τῆς κόμης ἔχομεν εἰς πολλοὺς συγγραφεῖς (Ἰλ. Τ. 141. — *Αἰσχ.* Χο. 6 — *Εὐρ.* Ὀρ. 69 καὶ 1427 — Βάκχαι 493 — Ἑλέ. 1093 — *Πλουτ.* Θησ. ἕ. ἀ.—*Παυσ.* 1, 37, 2). Πέπλοι πλούσιοι ἀφιεροῦντο εἰς τὴν Ἀθηνᾶν καὶ τὴν Ἥραν (Ἰλ. Δ. 293 καὶ 303). Γνωστὴ δὲ εἶναι ἡ ἐν Ἀθήναις πομπὴ τοῦ ἱεροῦ πέπλου τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τοῖς Παναθηναίοις, ἐφ' οὗ εἶχον ὑφανθῆ ἆθλοι ἀρχαίων ἡρώων (*Ἀριστ.* Ὄρν. 992). Ἐν Ὀλυμπίᾳ ὅμοιος πέπλος ἀνετίθετο τῇ Ἥρᾳ κατὰ πενταετίαν ὑπὸ δέκα ἓξ γυναικῶν (*Παυσ.* 1, 16, 2).

Κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους τὰ ἀφιερώματα ἦσαν ἁπλᾶ, στέφανοι, ἄνθη καὶ αἱ ἀπαρχαὶ τῆς κόμης. Κατὰ τοὺς χρόνους ὅμως τῆς ἀκμῆς τῆς τέχνης ἦσαν ἀληθῆ τεχνουργήματα, τρίποδες ὑψηλοί, στῆλαι φέρουσαι διάφορα μαρμάρινα ἀγγεῖα ἄνω, κρατῆρες, ἐκπώματα, λυχνίαι εἰκόνες, ἀνδριάντες, στῆλαι μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων, ἐπιγραφῶν κ.τ.τ. Ἡ ὕλη τῶν κατασκευασμάτων τούτων ἦτο διάφορος, ὀρείχαλκος, ἄργυρος, χρυσός (*Ἀθήν.* 6, 231 κ. ἑ.), ὁ δὲ ἀριθμὸς ἀσύλληπτος. Ἐν Δελφοῖς καὶ Ὀλυμπίᾳ ἰδίως ἦσαν ἀμύθητοι οἱ θησαυροί. Περὶ τοῦ ἐν Τιτάνῃ ἀγάλματος τῆς θεᾶς Ὑγιείας ὁ Παυσανίας (II, 8, 6) λέγει, ὅτι δὲν ἠδύνατό τις νὰ τὸ ἴδῃ εὐκόλως, διότι κατεκάλυπτεν αὐτὸ πλῆθὺς ἀναθημάτων. Καὶ μετὰ τὰς καταστροφάς, ἃς ὑπέστησαν πολλοὶ τόποι, τὰ περιγραφόμενα ὑπὸ τοῦ Παυσανίου εἶναι καταπληκτικά, ὅπως ἦσαν τοῦ Κροίσου τὰ δῶρα ἐν Δελφοῖς (*Ἡροδ.* 1,50) καὶ πολλὰ ἄλλα. Κατ' ἀπαράβατον ἔθος ἀνετίθετο ἡ *δεκάτη* τῶν λαφύρων εἰς ἐπίσημα ἱερὰ ὑπὸ τύπον τεχνουργήματός τινος ἀκροθινίου ἢ ἀκρολείου (Ἡρ. 8, 82, 121. — *Θουκ.* 1, 132. — *Παυσ.* 3, 18, 5 — *Ἀθην.* 6 — 231), ὅπως καὶ ὅπλα, ξίφη, κράνη, ἀσπίδες (*Ἀρ.* Ἱπ. 792). Οἱ Ἀθηναῖοι ἀφιέρωνον τὸ δέκατον τῶν λαφύρων τῇ Ἀθηνᾷ, ὅπως καὶ τῶν δημευομένων πραγμάτων, εἰς δὲ τοὺς ἄλλους θεοὺς τὸ πεντηκοστὸν (*Δημ.* κατὰ Τιμοκρ. σ. 738). Μετὰ ναυμαχίαν τινὰ ἀνετίθετο ναῦς τῷ Ποσειδῶνι ἐπὶ ἐξεχούσης βάσεως (*Θουκ.* Β' 24— *Ἡρόδ.* 8, 121). Ἀλλὰ καὶ τὰ τρόπαια καὶ τῆς Ὀλυμπίας οἱ ἀνδριάντες ἀνέκειντο ὡς ἀφιερώματα τοῖς θεοῖς. Ὁμοίως ἀνετίθετο τὸ δέκατον ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως ὑπὸ τύπον τεχνουργήματος. Οἱ ἀπαλλαττόμενοι κινδύνου τινὸς δι' ἀναθημάτων ἐδείκνυον τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν, ὁμοίως καὶ οἱ ἀναλαμβάνοντες ἀπὸ ἀσθενειῶν. Ἦσαν δὲ τόσον πολλὰ τὰ ἀφιερώματα ταῦτα τῶν πόλεων ἰδίως, ὥστε παρουσιάσθη ἡ ἀνάγκη ἱδρύσεως κτιρίων καταλλήλων εἰς τὰ κυριώτερα κέντρα πρὸς φύλαξιν καὶ συντήρησιν τόσων πολυτίμων ἀφιερωμάτων. Τὰ κτίρια ἢ οἰκοδομήματα ταῦτα ὠνομάζοντο *θησαυροί*· καὶ ἀνευρέθησαν τοιοῦτοι ἐν Δελφοῖς ἰδίᾳ, τῶν Ἀθηναίων, τῶν Σιφνίων καὶ ἀλλαχοῦ ἄλλων.

Πλὴν τῶν ἄνω τρόπων ἐκδηλώσεως εὐγνωμοσύνης τοῖς θεοῖς, οἱ σωζόμενοι ἐξ ἀσθενειῶν διενυκτέρευον ἐπὶ μίαν ἢ περισσοτέρας νύκτας ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ μετὰ τὴν ἀνάρρωσιν (ἐν Ἐπιδαύρῳ, Κῷ, Τρίκκῃ καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ αὐτῇ). Ἀνετίθεντο ὁμοίως καὶ *ἄβακες* τῶν σωζομένων ἐκ νόσων μετὰ περιγραφῆς τῆς νόσου καὶ τοῦ τρόπου τῆς θεραπείας. Ἀλλὰ καὶ ἀναθήματα χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ὑπῆρχον τοῦ πάσχοντος καὶ θεραπευθέντος μέρους τοῦ σώματος. Οἱ ἐκ ναυαγίου διασωθέντες ἀφιέρουν τὰ ἐνδύματα, ἃ ἔφερον κατὰ τὸ ναυάγιον, εἰς τὸν Ποσειδῶνα (*Hor* Carm. 1,5,13—*Verg.* Aen. 12,768), ἂν δὲ ἐσώζοντο γυμνοὶ ἀφιέρουν τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης αὐτῶν (*Λουκ.* Π. τῶν ἐπὶ μι. συ. ν.). Οἱ ναυαγοὶ ἀφιέρουν ἐπίσης εἰς τὸν Ποσειδῶνα καὶ δέλτους εὐχετικάς, ἐν αἷς περιεγράφοντο τὰ συμβάντα αὐτοῖς. Οἱ ἐκ τῆς τέχνης ἢ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν τέλος εὐτυχήσαντες ἀφιέρουν τὰ ἐργαλεῖά των, ὁ στρατιώτης π. χ. τὰ ὅπλα, ὁ ἁλιεὺς τὰ δίκτυα, ὁ ποιμὴν τὸν αὐλόν, ὁ ποιητὴς τὴν λύραν, τὴν κιθάραν, τὴν φόρμιγγα. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ἀδύνατος ἡ περιγραφὴ πάντων τῶν ἀφιερουμένων εἰς διαφόρους περιστάσεις. Πάντες οἱ συγγραφεῖς βρίθουσιν ἀπείρων παραδειγμάτων, ἰδίᾳ ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Στράβων, ὁ Παυσανίας, ὁ Ἀθήναιος κ. ἄ.

Ἐν Ἀθήναις διὰ τὴν ἀνάθεσιν ἀναθήματός τινος εἴτε ὑπὸ τῆς πόλεως εἴτε ὑπὸ ἰδιώτου ἀπῃτεῖτο ἄδεια, τὴν ὁποίαν διὰ κοινοῦ ψηφίσματος ἐδίδον αἱ τρεῖς ἀνώταται ἀρχαί, ὁ Ἄρειος Πάγος, ἡ βουλὴ καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἐνίοτε δὲ καὶ μόνος ὁ Ἄρειος Πάγος ἢ μόνη ἡ βουλὴ μετὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Ω.—

— [ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤ.] Ἐπὶ μὲν ἀγαθῆς ἐννοίας *ἀνάθημα* καλεῖται «τὸ ἀνακείμενον καὶ ἀφωρισμένον τῷ Θεῷ καὶ εἰς κοινὴν χρῆσιν μηκέτι λαμβανόμενον»· ἐπὶ δὲ κακῆς ἐννοίας, ταὐτὸ πρὸς τὸ *ἀνάθεμα*, σημαίνει «τὸ ἀπηλλοτριωμένον Θεοῦ διὰ κακίαν, τὸ κεχωρισμένον ὅλως τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίας καὶ πρὸς καταστροφὴν προοριζόμενον (*Ἰουστίνου*, Ἀποκρίσεις πρὸς ὀρθοδόξους, Ἐρωτ. 121. Πρβλ. καὶ *Θεοδωρήτου* Ἑρμηνείαν εἰς τὸν Σοφονίαν, Migne 81, 1841). Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Χριστιανοῖς διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐδηλοῦτο πᾶν τὸ ὑπὸ τῶν πιστῶν εὐλαβῶς τῷ Θεῷ προσφερόμενον εἴτε πρὸς διακόσμησιν τῶν ναῶν αὐτοῦ κατάλληλον, εἴτε πρὸς λειτουργικὴν χρῆσιν ἐπιτήδειον. Οὕτως, ὁ μὲν Εὐσέβιος ἀναθήματα ἀποκαλεῖ τοὺς μεγάλους ἀργυροῦς κρατῆρας, δι' ὧν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος κατεκόσμησε τὰ δώδεκα κιονόκρανα τοῦ ἡμισφαιρίου τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις βασιλικῆς, καθὼς καὶ τὰ πολυάριθμα ἄλλα κοσμήματα «τὰ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθων πολυτελῶν ἐν διαλλαττούσαις ὕλαις» (Βίος Κωνσταντίνου III 38 καὶ 40)· ὁ δὲ Χρυσόστομος περὶ σκευῶν χρυσῶν καὶ ποτηρίων χρυσῶν καὶ χρυσοπάστων ἐπιβλημάτων τῆς ἁγίας Τραπέζης, καθὼς καὶ περὶ τῆς ἐντὸς τῶν ναῶν κατασκευῆς χρυσῶν κιόνων καὶ τοῦ καλλωπισμοῦ τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν τοίχων καὶ τῶν κιονοκράνων καὶ περὶ τῶν δι' ἀργυρῶν ἁλύσεων κρεμαμένων λαμπάδων τὸν λόγον ποιούμενος χαρακτηρίζει ταῦτα ὡς *ἀναθήματα* καὶ *κειμήλια* (Ν' Ὁμιλία εἰς τὸν Ματθαῖον § 4. Πρβλ. καὶ *Εὐαγρίου* Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. VI, 21 § 5).

Εἰδικώτερον ὅμως ἐκάλουν ἀναθήματα τὸ κοινῶς λεγόμενα *τάματα* ἢ *ταξίματα*, ἅτινα οἱ πιστοὶ ἀνήρτων εἰς τοὺς κίονας τῶν ἐκκλησιῶν ἢ ἐπὶ τῶν εἰκόνων ἢ καὶ ὑπεράνω τῆς ἁγίας Τραπέζης πρὸς ἐκπλήρωσιν ὑποσχέσεως ἱερᾶς καὶ πρὸς δημοσίαν ἐκδήλωσιν καὶ ὁμολογίαν εὐγνωμοσύνης δι' εἰσακουσθεῖσαν δέησιν καὶ δι' ἐπιτευχθεῖσαν ἴασιν μέλους νοσοῦντος ἢ θεραπείαν κινδυνεύσαντος ἀσθενοῦς. Τὰ ἀναθήματα δὲ ταῦτα ἦσαν συνήθως, καθὼς καὶ σήμερον, ἐκτυπώματα ἀργυρᾶ ἢ χρυσᾶ, ἀναπαριστῶντα ἐν σμικρῷ τὸ ἰαθὲν μέλος ἢ τὸν ὅλον θεραπευθέντα ἄνθρωπον ἢ καὶ συμβολίζοντα τὴν παρασχεθεῖσαν δωρεάν. Ἤδη κατ' αὐτὸν τὸν πέμπτον αἰῶνα παρουσιάζεται οὖσα ἐν ἰσχύϊ ἡ συνήθεια αὕτη τῆς ἀφιερώσεως τοιούτων ὁμοιωμάτων καὶ ἐκτυπωμάτων, ἡ καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον κρατοῦσα. Ὁ Θεοδώρητος μαρτυρεῖ ῥητῶς, ὅτι οἱ πιστοὶ εὐγνώμονες διὰ τὰς ἐπιτευχθείσας θεραπείας «οἱ μὲν ὀφθαλμῶν, οἱ δὲ ποδῶν, ἄλλοι δὲ χειρῶν προσφέρουσιν ἐκτυπώματα, καὶ οἱ μὲν ἐκ χρυσοῦ, οἱ δὲ ἐξ ὕλης ἀργύρου πεποιημένα». Ἐμαρτύρουν δὲ τὰ ἀναθέματα ταῦτα «τῶν παθημάτων τὴν λύσιν, ἧς ἀνετέθη μνημεῖα παρὰ τῶν ἀρτίων γεγενημένων» (*Θεοδωρήτου* Ἑλληνικῶν παθημάτων θεραπευτικὴ Η' Migne 83, 1032).

Ἀξιομνημόνευτοι εἶναι καὶ οἱ ἔλεγχοι τοῦ θείου Χρυσοστόμου ἐναντίον τῶν κατασκευαζόντων μὲν ἀναθήματα καὶ προσφερόντων αὐτά, ἀλλὰ μὴ λαμβανόντων συγχρόνως πρόνοιαν, ὅπως καθαρίσωσι τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, καὶ περικοσμήσωσι ταύτας διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῶν ἔργων τῆς ἐλεημοσύνης. «Οὐ χρείαν ἔχει σκευῶν χρυσῶν ὁ θεός, ἀναφωνεῖ ὁ θεῖος Πατήρ, ἀλλὰ ψυχῶν χρυσῶν». «Οὐ γὰρ χρυσοχοεῖον, οὐδὲ ἀργυροποιεῖόν ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ἀλλὰ πανήγυρις ἀγγέλων· δι' ὃ ψυχῶν ἡμῖν δεῖ» (Ὁμιλ. Ν' εἰς τὸν Ματθαῖον § 3 καὶ 4).

ΠΗΓΑΙ. *Martigny*, Diction. des antiqu. Chrétien. σ. 59.— *Κ. Καλλινίκου*, Ὁ Χριστ. Ναὸς καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ σελ. 190. Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

ἀναθηματικός, *—ή, —όν*· ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἀνάθημα, εἰς ἀφιέρωσιν: «στήλη ἀναθηματική».

ἀναθηρῶ (*—άω*)· θηρῶ, θηρεύω, κυνηγῶ.

ἀναθιβάλλω· βλ. λ. ἀναβάλλω.

ἀναθλίβω· θλίβω, πιέζω· || ἐκθλίβω, πιέζων ἐξάγω.

ἀνάθλιψις (Aufpressung) *[Γεωλογ.]*. Ἀνάθλιψις ἐν τῇ γεωτεκτονικῇ καλεῖται τὸ φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον τὰ πετρώματα συνεπείᾳ τῶν ὀρεσιγόνων πλευρικῶν ὠθήσεων πτυχούμενα ἀν-

Digitized by Google

ψοῦνται, φέρονται δηλαδὴ εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον, σχηματίζοντα οὕτω πτυχωσιγενῆ ἢ στολιδωσιγενῆ ὄρη. Γ. Κ. Γ.

ἄναθλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀθλῇ, ἀνίκανος πρὸς ἄθλους, πρὸς ἀγῶνας· πβλ. *ἀναγώνιστος*.

ἀναθολῶ (*—όω*)· καθιστῶ τι θολόν, ταράττω, ἀνατιράττω· || ἐξεγείρω, ἐξερεθίζω.

ἀναθόλωσις (ἡ)· θόλωσις, ἀνατάραξις.

ἀναθορυβῶ (*—έω*)· διὰ θορύβου ἐπιδοκιμάζω τὰ λεχθέντα, ἐπικροτῶ.

ἀνάθρεμμα (τό)· τὸ ἀνατραφέν, τὸ θρέμμα: «κακῆς λεαίνης ἀνάθρεμμα» (Θεοκρ.)· || τὸ ἀφῃρημένον τοῦ ἀνατρέφω, ἀνατροφή.

ἀναθρεπτός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνατρεφόμενος, ὁ τρόφιμος.

ἀναθρεφῶ· ἰδιωματ. τύπος τοῦ ἀνατρέφω (βλ.λ.), ἀπὸ τοῦ ἀορίστου *ἀνέθρεψα*.

ἀνάθρηκας *[Βοτ.]*· κοινὴ ὀνομασία τῆς *φερούλης τῆς κοινῆς*, ἥτις ἄλλως λέγεται καὶ *καλάμι*, *κουφόξυλο*, *ἄρθηκας* ἢ *ἄρνακας* εἰς τὴν Πάρον, *κουφάρδακας* εἰς τὸν Πόρον, *ἄρτηκας* εἰς τὴν Κρήτην. Σ. Μ.

ἀναθρώσκω· πηδῶ, ἀναπηδῶ: «ἀναθρώσκω ἐπὶ τὸν ἵππον»· || (ἰδίως προκειμένου περὶ τοῦ καπνοῦ), ἀνέρχομαι, ἀνυψοῦμαι.

ἀναθυμίαμα (τό)· τὸ προϊὸν τῆς *ἀναθυμιάσεως*.

ἀναθυμίασις (ἡ)· ἐξάτμισις, διάχυσις «ἀναθυμίασις ἡ μὲν ὑγρὰ ἀτμιδώδης, ἡ δὲ ξηρὰ καπνώδης», «νοτερὰ καὶ ἀτμώδης ἀναθυμίασις» (*Ἀριστοτέλ.*).

— *[Ὑγιειν.]* Αἱ ἀναθυμιάσεις ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως δυνατὸν διττῶς νὰ καταστῶσι βλάβης πρόξενοι: Πρῶτον μὲν ἐὰν τὰ ἀναμιγνυόμενα μετὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ἀέρια εἶναι δηλητηριώδη, π. χ. μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, ὑδρόθειον κ.τ.τ., ὡς συμβαίνει πολλάκις εἰς τὰς οἰκίας, πρὸς δὲ καὶ εἰς σπήλαιά τινα, ὅπου ἐκ τῆς εἰσπνοῆς ἀνθρακικοῦ ὀξέος δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος ἔτι. Δεύτερον δέ, ἐὰν μετὰ τοῦ ἀέρος ἀναμιχθῶσιν ἁπλῶς δυσώδη ἀέρια, προερχόμενα ἐκ τῆς σήψεως ὀργανικῶν οὐσιῶν, ὡς π. χ. ἐκ σωρῶν κόπρου ἢ σκυβάλων οἰκιῶν, ἐκ στασίμων ὑδάτων κ.λ.π. Ἡ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐπερχομένη βλάβη εἶναι ἔμμεσος ὀφειλομένη εἰς τὴν λόγῳ τοῦ ἀηδοῦς αἰσθήματος ἀτελῆ ἀναπνοήν, ἥτις τελεῖται ἐπιπολαίως, ἐκ τούτου δ' ἐπέρχεται ἀτελὴς ἔκπτυξις τῶν πνευμόνων, ἥτις διαταράττει τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος καὶ πολλάκις ὑποβοηθεῖ τὴν ἐντὸς αὐτῶν ἐγκατάστασιν τοῦ βακτηριδίου τῆς φυματιώσεως. Εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἐπεκράτει ἡ γνώμη ὅτι διὰ τῆς εἰσπνοῆς τοῦ ἐκ τοιούτων ἐν σήψει εὑρισκομένων οὐσιῶν ἐκπεμπομένου δυσώδους ἀέρος εἶναι δυνατὸν ν' ἀναπτυχθῶσι λοιμώδη τινὰ νοσήματα ὡς π. χ. ὁ κοιλιακὸς τύφος κ.λ.π., ὡσαύτως δ' ὅτι τὸ ἑλῶδες μίασμα, ὡς ἀπεκαλεῖτο τότε, εὑρίσκετο ἐντὸς τῶν ἐκ τῶν ἑλῶν ἀναδιδομένων ἀναθυμιάσεων, διὰ τῆς εἰσπνοῆς τῶν ὁποίων μετεδίδοντο οἱ ἑλώδεις πυρετοί. Ἀλλ' αἱ ἰδέαι αὗται ἀπεδείχθησαν βραδύτερον ἀνακριβεῖς ὑπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀναθυμιῶ (*—άω*)· κάμνω τι νὰ ἐξατμισθῇ· μέσ. *ἀναθυμιῶμαι*· ἐξατμίζομαι, ξηραίνομαι: «ἐξατμίζοντος καὶ ἀναθυμιωμένου τοῦ ὑγροῦ» (*Ἀριστοτέλ.*).

Ἀναθὼθ *[Βιβλ.]*. Ὄνομα διαφόρων Ἑβραίων μνημονευομένων ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ (Α' Παραλειπομένων ζ' 8, Νεεμίου ι' 19).

Ἀναθὼθ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς φυλῆς Βενιαμιν ἐκ τῶν παραχωρηθεισῶν εἰς τοὺς ἱερεῖς (Ἰησοῦ Ναυῆ κα' 18, Γ' Βασιλειῶν β' 26). Ὑπὸ τῶν παλαιστινολόγων ταυτίζεται συνήθως καὶ εὐλόγως πρὸς τὸ σημερινὸν μικρὸν χωρίον *Ἀνατά*, κείμενον βορειοανατολικῶς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ δὴ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας σχεδὸν πορείας ἀπ' αὐτῆς ἐπὶ ὑψη ς τοποθεσίας. Ἐκ τῆς Ἀναθὼθ κατήγοντο ά..οι τε ἄνδρες μνημονευόμενοι ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ καὶ ὁ προφήτης Ἱερεμίας (Ἱερεμίου α' 1 κ.λ.π.), καθ' οὗ διέκειντο ἐχθρικῶς οἱ Ἀναθωθηνοὶ (ια' 21). Ἡ πόλις μνημονεύεται καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας ἐπιστροφὴν τῶν Ἰουδαίων (Β' Ἔσδρα β' 23, Νεεμίου ζ' 27). Ὁ κάτοικος αὐτῆς λέγεται ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ *Ἀναθωθὶ* (Α' Παραλειπομένων ια' 28, κ.λ.π.). Π. Ι. Μ.

Ἀναΐα *[Βιβλ.]*. Εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐκ τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας παλινοστησάντων Ἰουδαίων, σφραγίσας ὁμοῦ μετὰ τοῦ Νεεμίου καὶ ἄλλων ἀρχηγῶν τὴν ἀνανέωσιν τῆς διαθήκης (Νεεμίου ι' 22). Π. Ι. Μ.

Ἄναια (τά) καὶ *Ἀναία* (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κειμένη ἔναντι τῆς Σάμου, λαβοῦσα τὸ ὄνομα, κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον, ἐκ τῆς Ἀμαζόνος *Ἀναίας*. Ὁ Ἱεροκλῆς ἐν τῷ Συνεκδήμῳ θέτει αὐτὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἀσίας. Πολλάκις ὁ Θουκυδίδης ὁμιλεῖ περὶ Ἀναίων, ὡς καταληφθέντων ὑπό τινων Σαμίων ἐξορίστων, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Χίου ἐνήργησαν ἀπόβασιν εἰς αὐτά, ὁπότε συνεκοινώνουν μετὰ τῶν Μιλησίων. Ἐντεῦθεν προκύπτει, ὅτι ἡ πόλις ἦτο ναυτικὴ ἢ τοὐλάχιστον προσιτὴ ἀπὸ θαλάσσης. Ὁ Σοφοκλῆς, εἰς ἡλικίαν 55 ἐτῶν, ἐξελέγη στρατηγὸς «ἐν τῷ πρὸς Ἀναίους πολέμῳ», δῆλα δὴ κατὰ τῶν εἰς Ἄναια καταφυγόντων ὀλιγαρχικῶν. Ἐξ ἄλλου χωρίου καταφαίνεται, ὅτι ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Λυσικλῆς, ἀνελθὼν ἐκ τῆς ἐν Καρίᾳ Μυοῦντος διὰ τοῦ Μαιανδρίου πεδίου μέχρι τοῦ Σανδίου λόφου, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν Καρῶν ἡνωμένων μετὰ τῶν Ἀναιιτῶν καὶ ἐφονεύθη, κατατροπωθέντων καὶ τῶν στρατιωτῶν του. Ἐντεῦθεν καταφαίνεται, ὅτι οἱ Ἀναῖται ἦσαν ἐγκατεστημένοι μεταξὺ τῆς πρὸς Μαίανδρον Μαγνησίας καὶ τῆς Πριήνης, ἐπὶ τοῦ χωρίζοντος τὰς δύο ταύτας πόλεις ὀρεινοῦ συμπλέγματος, τῆς χώρας αὐτῶν ἐκτεινομένης μέχρι τῆς Σαμιακῆς θαλάσσης.

Ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν χρόνων, ἐνωρὶς τὰ Ἄναια ἐγένοντο ἕδρα ἐπισκόπου. Ὁ ἐπίσκοπος αὐτῶν Ὀλβιανὸς ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ. Εἶναι δὲ γνωστὰ τὰ ὀνόματα πλείστων ἐπισκόπων, κοσμησάντων τὸν θρόνον τῆς ἐκκλησίας Ἀναίων. Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα τὰ Ἄναια ἀναγράφονται εἴς τε τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας καὶ εἰς ἄλλα ἔγγραφα ἑλληνικά, ἰταλικὰ καὶ καταλανικά. Τῷ 1261 ἐγκαθιδρύοντο ἐν τῇ πόλει ταύτῃ οἱ Γενουήνσιοι, μετὰ τετραετίαν δὲ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος ἐχορήγει προνόμιά τινα εἰς τοὺς Ἑνετούς. Ἀλλ' οὗτοι παρεπονοῦντο διαρκῶς, ὅτι τὰ πλοῖά των ἐλεηλατοῦντο ὑπὸ πειρατῶν. Περὶ τὸ 1298 ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Σήμερον ἐκεῖ που ὑπάρχει χωρίον, κατοικούμενον ὑπὸ 300 κατοίκων, νοτίως τῆς Νέας Ἐφέσου, ὀνομαστὸν διὰ τὸν καπνόν του. Δὲν εἶναι γνωστὸν πότε κατηργήθη ἡ ἐπισκοπὴ Ἀναίων· ἀλλὰ τῷ 1802 ἀνασυνεστήθη αὕτη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῷ 1906 προήχθη εἰς Μητρόπολιν. Ὑπήγετο δέ ποτε ὡς ἐπισκοπὴ καὶ εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἐφέσου. ΣΤΕΛ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ἀναιβάζω, *ἀναιβαίνω, ἀναίβασμα* κ.τ.λ.· κακὴ γραφὴ ἀντὶ ἀνεβάζω, ἀνεβαίνω, ἀνέβασμα κ.τ.τ. (βλ. λ.).

ἀναίδεια (ἡ)· ἔλλειψις αἰδοῦς, ἀναισχυντία, ἀδιαντροπία: «ἡ ἀναίδεια ἀκολουθεῖ τῇ ἀκολασίᾳ» (*Ἀριστοτέλ.*).

Ἀναίδεια *[Ἀρχ.]*. Ὅτι καὶ ἡ ἀναίδεια προσωποποιηθεῖσα ὡς θεὰ Ἀναίδεια ἐτιμᾶτο ἐν Ἀθήναις μαρτυρεῖ πρῶτον ὁ Ξενοφῶν, λέγων (ἐν Συμπος. VIII, 35) περὶ τῶν Λακεδαιμονίων ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους: «θεὰν γὰρ οὐ τὴν Ἀναίδειαν, ἀλλὰ τὴν Αἰδῶ νομίζουσιν» (οἱ Λακεδ.). Ὁ δὲ Θεόφραστος (παρὰ Ζηνοβ. IV, 36) λέγει, ὅτι καὶ βωμοὶ ὑπῆρχον ἐν Ἀθήναις τῆς Ἀναιδείας καὶ τῆς Ὕβρεως. Περὶ τῆς προσωποποιίας τῆς Ἀναιδείας καὶ τῆς Ὕβρεως ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (προτρ. II, 26) λέγει τὰ ἑξῆς: «Φιλοσόφων δὲ ἤδη τινὲς καὶ αὐτοὶ μετὰ τοὺς ποιητικοὺς τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν ἀνειδωλοποιοῦσι τύπους, τὸν φόβον καὶ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλπίδα· ὥσπερ ἀμέλει καὶ Ἐπιμενίδης ὁ παλαιὸς Ὕβρεως καὶ Ἀναιδείας Ἀθήνησιν ἀνέστησε βωμούς». Ἡ εἰκασία τοῦ Wernicke (ἐν Pauly-Wissowa), ὅτι οἱ βωμοὶ οὗτοι εἶναι οἱ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (I. 18, 5) μνημονευόμενοι δύο ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου λίθοι, ἐφ' ὧν οἱ δικαζόμενοι ἐκάθηντο, ὁ μὲν κατηγορούμενος ἐπὶ τοῦ τῆς Ὕβρεως (=τοῦ ἐγκλήματος), ὁ δὲ κατήγορος ἐπὶ τοῦ τῆς Ἀναιδείας (= τῆς μὴ αἰδέσεως, τῆς ἀνεπιεικείας), δὲν φαίνεται πιθανή· διότι τοὺς ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου λίθους ὁ Παυσανίας καλεῖ *ἀργούς*, δηλαδὴ ἀκατεργάστους, ἐνῷ ὁ Θεόφραστος ὁμιλεῖ περὶ ἱδρύσεως βωμῶν, οἵτινες πάντως ὑπὸ τεχνίτου τινὸς κατασκευασθέντες ἦσαν κατειργασμένοι, ὁ δὲ Ἴστρος (παρὰ *Σουΐδᾳ* ἐν λ. *θεός*) ἀναφέρει καὶ ναὸν τῆς Ἀναιδείας ἐν Ἀθήναις ἱδρυθέντα ὑπὸ τοῦ Ἐπιμενίδου. Ὁ Μένανδρος (ἀπόσπ. 357) καλεῖ τὴν Ἀναίδειαν «μεγίστην θεῶν». Ἡ παροιμία «θεὸς ἡ Ἀναίδεια» ἐλέγετο κατὰ τοὺς ἀρχαίους παροιμιογράφους «ἐπὶ τῶν δι' ἀναισχυντίαν ὠφελουμένων». Α. Π. Σ.

ἀναιδεύομαι· φέρομαι ἀναιδῶς, ὁμιλῶ ἢ πράττω ἀναιδῶς, ἀναισχυντῶ.

ἀναιδήμων (ὁ, ἡ) *—ον* (τό)· ὁ μὴ αἰδήμων, ἀναίσχυντος, ἀναιδής.—Ἐπίρρ. *ἀναιδημόνως*.

ἀναιδὴς (ὁ, ἡ) *—ές* (τό)· ὁ ἄνευ αἰδοῦς, ὁ ἀναίσχυντος, κοιν. *ἀδιάντροπος*· συνεκφέρεται μετὰ τοῦ *θρασύς, αἰσχρὸς* κ.τ.τ. «ὁ ἀτενὴς ὀφθαλμὸς ἀναιδής» (*Ἀριστοτέλ.*), «τὸ θῆλυ ἀναιδέστερον» (ὁ αὐτός).—Ἐπίρρ. *ἀναιδῶς*. Β. Φ.

ἀναιδοπώγων (Anaedopogon Cope) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *κυπρινομόρφων* ἰχθύων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ὀστεογλωσσιδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ἠωκαινικῶν στρωμάτων τοῦ Γιούμιγγ τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Μεξικοῦ. Θ. Σ.

ἀναιζόνη ἢ *ἀναιζίνη* (Aneson) *[Φαρμ.]*. Ὑδατικὸν διάλυμα 10 % ἀκετονοχλωροφορμίου. Εὑρίσκει ἐφαρμογὴν ὡς τοπικὸν ἀναισθητικόν. Κ. Γ. Μ.

ἀναίμακτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ λαβὼν ὕπαρξιν ἄνευ χύσεως αἵματος, ὁ μὴ προκαλέσας χύσιν αἵματος: «ἀναίμακτος συμπλοκή»· πβλ. *αἱματηρός*.— Ἐπίρρ. *ἀναιμάκτως* καὶ *ἀναιμακτί*. Β. Φ.

— **ἀναίμακτος** *ἐπανάστασις*. Ἀπεκλήθη οὕτω ἡ ἐπανάστασις τῆς Γ' Σεπτεμβρίου τοῦ 1843 ἐν Ἀθήναις, διὰ τῆς ὁποίας ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὸν βασιλέα Ὄθωνα ἡ ὑπόσχεσις παροχῆς συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν, καὶ ἥτις πράγματι διεξήχθη ἄνευ τῆς παραμικρᾶς αἱματοχυσίας. Γ. Δ. Κ.

— **ἀναίμακτος** *θυσία* Καλεῖται οὕτω τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας, ὡς τελούμενον ἄνευ χύσεως αἵματος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς αἱματηρὰς θυσίας ζῴων τῶν ἐθνικῶν καὶ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Δ. Ι. Κ.

ἀναίματος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἄναιμος (βλ. λ.).

ἀναιμία *[Ἰατρ.]*. Καλοῦμεν παθολογικὴν κατάστασιν τοῦ αἵματος, ἐκδηλουμένην δι' ὠχρότητος τοῦ προσώπου καὶ τῶν ὁρατῶν βλενογόνων καὶ χαρακτηριζομένην δι' ἐλαττώσεως εἰς τὴν μονάδα τοῦ χώρου (1 κυβ. χιλ.), τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων τοῦ αἵματος καὶ τῆς αἱμοσφαιρίνης αὐτοῦ (*ὀλιγοερυθροκύττωσις, ὀλιγοχρωμία*). Ὡς ἀναιμίαν ἐπίσης θεωροῦμεν τὴν ἐλάττωσιν τῆς αἱμοσφαιρίνης τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων τοῦ αἵματος ἄνευ ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν (*χλώρωσις*).

Πλὴν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων καὶ τῆς αἱμοσφαιρίνης καὶ τὰ λοιπὰ μορφολογικὰ συστατικὰ τοῦ αἵματος (λευκὰ αἱμοσφαίρια, αἱμοπετάλια) δυνατὸν νὰ ἀλλοιωθῶσιν ἐπὶ ἀναιμίας καθὼς καὶ αἱ φυσικοχημικαὶ ἰδιότητες τοῦ αἵματος (*ὑδραιμία, ὀλιγαιμία* κ.λ.π.) [βλ. καὶ λ. **αἷμα**, τ. Β', σ. 704 γ', **αἱμοσφαίρια** σ. 744 α', **αἱμοσφαιρίνη** σ. 746 γ'].

Ὡς χαρακτηριστικὸν σύμπτωμα τῶν ἀναιμιῶν θεωρεῖται ἡ ὠχρότης τοῦ προσώπου καὶ τῶν ὁρατῶν βλενογόνων, ἥτις ὀφείλεται εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς αἱμοσφαιρίνης. Δὲν εἶναι ὅμως καὶ πᾶσα ὠχρότης τοῦ προσώπου ἀναιμία, πρέπει δὲ νὰ διακρίνωμεν ταύτην ἀπὸ τὰς καλουμένας *ψευδοαναιμίας*. Τὴν τοιαύτην διάκρισιν ὀφείλομεν εἰς τὸν Sahli (1886), ὅστις παρετήρησεν ὅτι πολλὰ ἄτομα ὠχρά, ἀναιμικὰ θεωρούμενα, δὲν εἶναι τοιαῦτα, ἀλλὰ ἄλλοτε μὲν ἡ ὠχρότης αὐτῶν ὀφείλεται εἰς ὑδραιμίαν, ἄλλοτε εἰς ἀνεπαρκῆ αἱμάτωσιν τοῦ δέρματος, λόγῳ πτώσεως τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως ἢ ἀγγειοκινητικῶν διαταραχῶν (*νευρικὴ ἀναιμία* τῶν Grawitz, Srauss), ἄλλοτε εἰς πάχυνσιν ἢ ἠλαττωμένην διαφάνειαν τοῦ δέρματος ἤ, τέλος, εἰς ἀτελῆ ἀνάπτυξιν τῶν τριχοειδῶν ἀγγείων τοῦ προσώπου, ὡς συμβαίνει εἰς ἄτομα μὴ ἐκτιθέμενα εἰς τὸν ἥλιον καὶ τὸν ἀέρα (Stark).

Παθογένεια καὶ διαίρεσις τῶν ἀναιμιῶν. — Πρὸς κατανόησιν τῆς παθογενείας τῶν ἀναιμιῶν δέον νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας τὰ ἑξῆς: Τὸ φυσιολογικὸν αἷμα περιέχει ὑπὸ σταθερὰν ἀναλογίαν σύμπλεγμα κυκλοφορούντων ὡρίμων κυττάρων διαφόρων εἰδῶν. Τὰ κύτταρα ταῦτα προέρχονται ἐξ ἀώρων τοιούτων παραγομένων εἰς τὰ αἱμοποιητικὰ ὄργανα (μυελὸν ὀστῶν, σπλῆνα, λεμφικοὺς ἀδένας, διάσπαρτον λεμφαδενοειδῆ ἱστόν, δικτυοενδοθηλιακὸν σύστημα), ἅτινα σκοπὸν ἔχουσι τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν φυσιολογικῶς ἢ παθολογικῶς φθειρομένων ὡρίμων· τοῦτο δὲ διότι, φυσιολογικῶς, γίνεται φθορὰ τῶν κυττάρων τούτων εἰς τὸ περιφερικὸν αἷμα, τὸν σπλῆνα, τοὺς ἱστούς, ἥτις καλεῖται *φυσιολογικὴ ἐκφύλισις*, καθὼς καὶ ἀντικατάστασις τούτων διὰ νέων ὡρίμων, ἥτις καλεῖται *φυσιολογικὴ ἀναγέννησις* (Schilling). Τὰ ὥριμα ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια παράγονται ἐξ ἐμπυρήνων κυττάρων στερουμένων αἱμοσφαιρίνης καὶ πολλαπλασιαζομένων διὰ διαιρέσεως τοῦ πυρῆνος. Τὰ ἄνευ αἱμοσφαιρίνης ἐμπύρηνα ταῦτα ἐρυθρὰ βαθμηδὸν ἐπιφορτίζονται μὲ αἱμοσφαιρίνην, τὸ δὲ πρωτόπλασμα αὐτῶν μεταβάλλεται ἀπὸ *βασεόφιλον* (κυανῆ χρῶσις διὰ τῶν βασικῶν χρωμάτων) εἰς *πολυχρωματόφιλον* καὶ εἶτα *ὀξεόφιλον* (ἐρυθρὰ χρῶσις διὰ τῶν ὀξίνων χρωμάτων). Δι' ἐξωθήσεως δὲ ἢ χημικῆς διαλύσεως, ἢ τροποποιήσεως καὶ ἐξωθήσεως τοῦ πυρῆνος παράγεται τὸ ὥριμον ἐρυθρὸν αἱμοσφαίριον. Τὰ ἐμπύρηνα ἐρυθρὰ προέρχονται ἐκ μετεγχυματικῶν κυττάρων, ἤτοι κυττάρων τῆς ἀρχεγόνου καταβολῆς τῶν ἀγγείων, καὶ παράγονται ἐπὶ τοῦ ἐνηλίκου κυρίως μὲν εἰς τὸν μυελὸν τῶν πλατέων σπογγωδῶν ὀστῶν (στέρνον, πλευράς, σπονδυλικὴν στήλην), ἐνίοτε ὅμως καὶ εἰς τὰς ἐπιφύσεις τῶν αὐλοειδῶν ὀστῶν (Hedinger). Εἰς παθολογικὰς καταστάσεις εἰς τὴν

Digitized by Google

λειτουργίαν ταύτην συμμετέχουσιν ἅπαντα τὰ αἱμοποιητικὰ ὄργανα, σπλήν, ἧπαρ, λεμφικοὶ ἀδένες κλπ. διὰ μυελοειδοῦς μεταπλάσεως αὐτῶν.

Πρὸς διατήρησιν σταθεροῦ τοῦ ποσοῦ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ὁ ὀργανισμὸς παράγει τόσα ὥριμα, ὅσα περίπου καταστρέφονται, ἤτοι ἡ ἀναγέννησις ἀντισταθμίζει τὴν ἐκφύλισιν. Ὁσάκις ἡ ἰσορροπία αὕτη μεταξὺ ἐκφυλίσεως καὶ ἀναγεννήσεως διαταράσσεται, ἐπέρχεται ἐλάττωσις (*ἀναιμία*) ἢ αὔξησις (*ὑπερερυθροκύττωσις*) τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν. Ἐὰν συνεπείᾳ οἱουδήποτε αἰτίου, π. χ. αἱμορραγιῶν ἢ τοξικῶν ἐπιδράσεων, ἡ φθορὰ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων ὑπερβῇ τὴν ἀναπαραγωγήν, παράγεται τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῶν ἀναιμιῶν, τὰς ὁποίας καλοῦμεν *αἱμοπαθητικάς*. Ταύτας διακρίνομεν εἰς *τραυματικὰς μεθαιμορραγικὰς ἀναιμίας*, ἐμφανιζομένας κατόπιν ὀξείας ἀφθόνου αἱμορραγίας ἢ ἐπαναμβανομένων μικροτέρων τοιούτων συνεπείᾳ οἱουδήποτε αἰτίου (λ.χ. ἕλκους στομάχου καὶ δωδεκαδακτύλου, καρκίνου μήτρας, ἀγκυλοστόμου δωδεκαδακτύλου, κ.λ.π.) καὶ εἰς *αἱμοτοξικὰς* ἢ *αἱμοφθισικὰς ἀναιμίας*, ἐμφανιζομένας ὁσάκις, λόγῳ τοξικῆς ἐπιδράσεως, ἐπέλθῃ καταστροφὴ ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων εἰς τὸ κυκλοφοροῦν αἷμα (π.χ. κατὰ τὴν παροξυστικὴν αἱμοσφαιρινουρίαν, ἑλομίανσιν, δηλητηρίασιν διὰ σαπωνίνης, χλωρικοῦ καλίου, ἀνιλίνης, φαινυλυδραζίνης, πυρογγαλικοῦ ὀξέος κ.λ.π.).

Ἐνίοτε παρατηρεῖται ηὐξημένη καταστροφὴ ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων εἰς τὰ ὄργανα ἐκεῖνα (ἧπαρ, σπλήν), εἰς τὰ ὁποῖα φυσιολογικῶς γίνεται τοιαύτη καταστροφή. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἀνήκει κυρίως ἡ κατὰ τὸν *αἱμολυτικὸν ἴκτερον ἀναιμία*.

Ἐὰν ἡ φθορὰ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων εἶναι φυσιολογική, ὁ μυελὸς ὅμως τῶν ὀστῶν παράγει ὀλιγώτερα αἱμοσφαίρια ἢ πτωχὰ εἰς αἱμοσφαιρίνην τοιαῦτα, τότε παράγονται αἱ καλούμεναι *μυελοπαθητικαὶ ἀναιμίαι*. Ταύτας διακρίνομεν πάλιν εἰς *μυελοφθισικάς*, ὁσάκις λόγῳ ἀναπτύξεως ὄγκου εἰς τὸν μυελὸν τῶν ὀστῶν ἐπέρχεται μηχανικὸν κώλυμα εἰς τὸν ἐρυθροβλαστικὸν ἱστὸν (ἀναιμία κατὰ τὸ πρωτοπαθὲς ἢ δευτεροπαθὲς μυέλωμα, τὴν ὀστεοσκλήρυνσιν) καὶ εἰς *μυελοτοξικάς*, ἐμφανιζομένας ὁσάκις τοξικαὶ ἐπιδράσεις ἐπηρεάζουσι τὸν ἐρυθροβλαστικὸν ἱστὸν καὶ ἐμποδίζουσι τὴν ἀναγεννητικὴν λειτουργίαν αὐτοῦ (π.χ. ἀναιμία ἐπὶ μολυσματικῶν νόσων, δηλητηριάσεων τινῶν κ.λ.π.). Μυελοπαθητικὴ ἀναιμία εἶναι καὶ ἡ *χλώρωσις*, καθ' ἣν ἐπέρχεται ὑπολειτουργία τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν πρὸς σχηματισμὸν αἱμοσφαιρίνης, λόγω ἐλαττώσεως τῆς μεταβολιστικῆς ἀφομοιώσεως τοῦ σιδήρου, ὀφειλομένη εἰς διαταραχὴν τῆς ἔσω ἐκκρίσεως τῶν ᾠοθηκῶν (Noorden).

Τοιαύτη ἡ διαίρεσις τῶν ἀναιμιῶν ἀπὸ ἀπόψεως παθογενείας, καλὴ μὲν θεωρητικῶς, πρακτικῶς ὅμως μὴ ἐφαρμόσιμος. Ἐν πρώτοις ἡ μεθαιμορραγικὴ ἀναιμία δὲν εἶναι καθαρῶς αἱμοπαθητική, ἀλλὰ συνδυάζεται πάντοτε μετὰ δευτεροπαθοῦς ἀλλοιώσεως τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν. Ἁπλῆ ἀπώλεια αἵματος δὲν προκαλεῖ ἀναιμίαν, μόνον δὲ ὁσάκις ἐπέλθῃ ἀνεπάρκεια τοῦ ἐρυθροβλαστικοῦ ἱστοῦ, ἤτοι δευτεροπαθὴς μυελοπάθεια, τότε καὶ μόνον ἀναφαίνεται ἡ ἀναιμία. Ἐπίσης αἱ αἱμοτοξικαὶ ἀναιμίαι αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τοξικὴν καταστροφὴν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων τοῦ κυκλοφοροῦντος αἵματος οὐδέποτε εἶναι καθαρῶς τοιαῦται, διότι αἱ διάφοροι τοξῖναι φέρονται διὰ τῆς κυκλοφορίας εἰς τὸ αἱμοποιητικὸν σύστημα καὶ ἐπηρεάζουσιν αὐτό. Ὁμοίως συμβαίνει καὶ μὲ τὰς μυελοφθισικὰς καὶ μυελοτοξικὰς ἀναιμίας, αἵτινες συγχρόνως εἶναι καὶ αἱμοτοξικαί, ἤτοι προκαλοῦσι συγχρόνως καταστροφὴν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν καταφαίνεται ὅτι ὅλαι αἱ ἀναιμίαι εἶναι *μυελοπαθητικαί*, τουτέστιν ἀποτέλεσμα πρωτοπαθοῦς ἢ δευτεροπαθοῦς βλάβης τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν, λόγῳ τῆς ὁποίας ἐπέρχεται ἀναγεννητικὴ ἀνεπάρκεια αὐτοῦ πρὸς σχηματισμὸν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων καὶ αἱμοσφαιρίνης.

Διαίρεσις αἱματολογική.— Ἀπὸ αἱματολογικῆς ἀπόψεως ἐξετάζοντες τὰς ἀναιμίας διακρίνομεν αὐτὰς εἰς δύο κατηγορίας: 1) *ἀπλαστικὰς* καὶ 2) *ἀναγεννητικὰς* ἢ *ἀναπλαστικάς*.

Ἀπλαστικαὶ ἀναιμίαι. Χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ ὅτι εἰς αὐτὰς ἐλλείπει ἡ ἀναγέννησις λόγῳ ἐξαντλήσεως τοῦ ἐρυθροβλαστικοῦ ἱστοῦ τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲ παρατηροῦμεν εἰς τὸ περιφερικὸν αἷμα ἐλάττωσιν μόνον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων καὶ τῆς αἱμοσφαιρίνης ἄνευ ἐμφανίσεως τῶν ἀώρων ἐκείνων μορφῶν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, αἵτινες χαρακτηρίζουσι τὴν ἀναγέννησιν, ἤτοι τῶν κανονικῶς ἐρυθροβλαστῶν, πολυχρωματοφιλίας κ.λ.π. Ἐπίσης τὰ μυελογενῆ στοιχεῖα τοῦ αἵματος (κοκκωτὰ λευκὰ) εἶναι ἠλαττωμένα.

Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἀναιμιῶν ἔδωκε λαβὴν εἰς πολλὰς παρεξηγήσεις. Ἐπειδὴ δηλ. κατ' αὐτὰς παρετηρήθη ὅτι ὁ μυελὸς τῶν τε αὐλοειδῶν καὶ σπογγωδῶν πλατέων ὀστῶν παρουσιάζεται ὡς μία λεπτόρρευστος, πτωχὴ εἰς κύτταρα κιτρίνη μᾶζα, ἤτοι ὡς λιπώδης μυελὸς καὶ οὐχὶ ὡς ἐρυθρὸς τοιοῦτος, ἐθεωρήθη ὅτι ἀποτελεῖ ἴδιον εἶδος ἀναιμιῶν ὀφειλόμενον εἰς πρωτοπαθῆ καὶ ἰδιοπαθῆ ἀπλασίαν τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν. Διὰ τῶν μετέπειτα ὅμως ἐρευνῶν (Meinert, Meyer) ἀπεδείχθη ὅτι μεθαιμορραγικαὶ ἢ τοξικαὶ ἀναιμίαι δύνανται νὰ ἐπιφέρωσι δευτεροπαθῆ ὑποπλασίαν τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν, ὁ δὲ Hirschfeld παρήγαγε τοιαύτας δι' ἐνέσεων τυφικῆς τοξίνης, ἤτοι διὰ μυελοτοξικῆς ἐπιδράσεως. Ὥστε πρὸς παραγωγὴν ἀπλαστικῆς ἀναιμίας δὲν εἶναι ἀπαραίτητος ὁ ὅρος οὔτε τῆς πρωτοπαθείας οὔτε τῆς ἰδιοπαθείας, ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ἀναιμίαι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπολήξωσιν εἰς ἀπλαστικὴν τοιαύτην, λόγῳ ἐξαντλήσεως τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν.

Ἀπλαστικαὶ ἀναιμίαι ἐμφανίζονται εἰς βαρείας σηπτικὰς καὶ ταχέως ἐξελισσομένας καταστάσεις, μετὰ μεγάλας ἢ ἐπαναλαμβανομένας αἱμορραγίας, ἐπίσης κατόπιν δηλητηριάσεως δι' ἀλκαλίων ἢ χλωριούχου ὑδραργύρου, ἐπὶ γαγγραινώδους μητρίτιδος, ἐπιλοχείου σηψαιμίας, αἱμοσφαιρινουρίας, ἀφθώδους στοματίτιδος καὶ ἐντερίτιδος, παιδικῶν λοιμώξεων κλπ.

Ἀναγεννητικαὶ ἀναιμίαι. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἀναιμιῶν χαρακτηρίζεται κυρίως ἐκ τῆς ἐμφανίσεως εἰς τὸ περιφερικὸν αἷμα ἀώρων μορφῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, πλὴν τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, καὶ τῆς αἱμοσφαιρίνης αὐτῶν. Τὰς ἀναγεννητικὰς ἀναιμίας διακρίνομεν εἰς δύο κατηγορίας: εἰς τὰς *ἁπλᾶς* ἢ *ὑποχρώμους* ἀναιμίας καὶ εἰς τὰς *κακοήθεις* ἢ *ὑπερχρώμους* τοιαύτας.

Ὑπόχρωμοι ἀναιμίαι. Αὗται χαρακτηρίζονται ται ἐκ τῆς δυσαναλόγου ἐλαττώσεως τῆς αἱμοσφαιρίνης ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, τὸ τοιοῦτον δὲ προέρχεται καθότι τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια εἶναι λίαν πτωχὰ εἰς αἱμοσφαιρίνην (*ὑποχρωμία*). Ὁ αἱμοσφαιρικὸς δείκτης εἰς ταύτας εἶναι μικρότερος τῆς μονάδος.

Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἀναιμιῶν ὑπάρχει ἀναγέννησις, ἥτις διαφέρει τῆς φυσιολογικῆς μόνον ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα αὐτῆς, ἐκδηλουμένη διὰ τῆς ἐμφανίσεως κανονικῶν ἐρυθροβλαστῶν (Normoblasten). Ὥστε πρόκειται περὶ κανονικοῦ ἐρυθροβλαστικοῦ τύπου ἀναγεννήσεως.

Ἡ αἱματολογικὴ εἰκὼν τῶν ὑποχρώμων ἀναιμιῶν εἶναι ἡ ἑξῆς:

1) *Ἀνισοκύττωσις*: τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια διαφέρουσιν ἀλλήλων ὡς πρὸς τὸ μέγεθος, καὶ ἄλλα μὲν εἶναι λίαν μικρὰ (μικροκύτταρα), ἄλλα δὲ μεγαλύτερα τοῦ φυσιολογικοῦ (μακροκύτταρα). Ἡ ἀνισοκύττωσις εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν βαρύτητα τῆς ἀναιμίας καὶ ὀφείλεται εἰς πρόωρον ἀποβολὴν τοῦ πυρῆνος τῶν κανονικῶν ἐρυθροβλαστῶν, πρὶν ταῦτα ἀποκτήσωσι κανονικὸν μέγεθος. Δυνατὸν ὅμως νὰ ὀφείληται καὶ εἰς ἀπόσχισιν μεγάλων ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ἐξ οὗ ἐκλήθησαν ταῦτα καὶ σχιζοκύτταρα. Τὰ μακροκύτταρα θεωροῦνται ὡς ἐξοιδημένα ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια λόγῳ τῆς συνυπαρχούσης ὑδραιμίας κατὰ τὰς ἀναιμίας (διαφορὰ ὀσμωτικῆς πιέσεως).

2) *Ποικιλοκύττωσις*: τ. ἔ. διαφορὰ ὡς πρὸς τὸ σχῆμα τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ὄντων ἀπιοειδῶν, ἀτρακτοειδῶν κ.λ.π.

3) *Ὑποχρωμία*: ἐμφάνισις ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων πτωχῶν εἰς αἱμοσφαιρίνην· λόγῳ δὲ ἐναποθέσεως αὐτῆς εἰς τὴν περιφέρειαν τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια ἐμφανίζονται ὡς δακτύλιοι.

4) *Πολυχρωματοφιλία*: ἐρυθρά τινα αἱμοσφαίρια ἐμφανίζουσι χροιὰν οὐχὶ ἐρυθρὰν ἀλλὰ κυανοέρυθρον, ὀφείλεται δὲ αὕτη εἰς τὸ ὅτι τὸ πρωτόπλασμα αὐτῶν δὲν εἶναι καθαρῶς ὀξεόφιλον (ὡς τῶν φυσιολογικῶν), ἀλλὰ συγχρόνως βασεόφιλον (ὡς τῶν ἀώρων μορφῶν).

5) *Κανονικοὶ ἐρυθροβλάσται* (Normoblasten - φυσιοβλάσται): τ. ἔ. ἐμφάνισις ἐμπυρήνων ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων μὲ ὀξεόφιλον ἢ πολυχρωματόφιλον πρωτόπλασμα.

6) *Βασεόφιλος στιγμάτωσις*: ἐμφάνισις ἐρυθρῶν φερόντων βασεόφιλα κοκκία, ἅτινα θεωροῦνται κατά τινας μὲν ὑπολείμματα τοῦ πυρῆνος, κατ' ἄλλους δὲ προϊόντα τοῦ πρωτοπλάσματος. Ταῦτα ἀπαντῶσιν ἰδίᾳ εἰς τὰς ἀναιμίας κατόπιν χρονίας διὰ μολύβδου δηλητηριάσεως.

7) *Αὔξησις* ἢ *ἐλάττωσις* τοῦ ἀριθμοῦ τῶν *λευκῶν αἱμοσφαιρίων*.

8) *Αὔξησις* τοῦ ἀριθμοῦ τῶν *αἱμοπεταλίων*.

Ὑπόχρωμοι ἀναιμίαι εἶναι ὅλαι αἱ συμπτωματικαὶ ἀναιμίαι, τ. ἔ. αἱ κατὰ τὴν πορείαν ἄλλων νοσημάτων ἀναφαινόμεναι, ἐπίσης ἡ χλώρωσις, αἱ ἀναιμίαι κατόπιν διαφόρων δηλητηριάσεων κ.λ.π.

Ὑπέρχρωμοι ἢ κακοήθεις ἀναιμίαι. Αὗται χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς παρουσίας ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων πλουσίων εἰς αἱμοσφαιρίνην, ἤτοι παρατηρεῖται κατ' αὐτὰς *ὑπερχρωμία*, ἐκτὸς τῆς ἐλαττώσεως τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Ὁ αἱμοσφαιρικὸς δείκτης εἶναι μεγαλύτερος τῆς μονάδος. Κατὰ τὰς ἀναιμίας ταύτας ἐμφανίζονται εἰς τὸ αἷμα οὐχὶ κανονικαὶ ἐρυθροβλάσται ἀλλὰ *μεγαλοβλάσται* (Ehrlich), ἤτοι μεγάλα ἐμπύρηνα ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια, ἅτινα παριστῶσι μορφὰς ἐμβρυϊκοῦ τύπου. Ἐκ τούτων δι' ἐξαφανίσεως τοῦ πυρῆνος προέρχονται οὐχὶ φυσιολογικὰ ἐρυθρά, ἀλλὰ μεγάλα κύτταρα, πλούσια εἰς αἱμοσφαιρίνην, *μεγαλοερυθροκύτταρα* καλούμενα. Εἰς τὴν παρουσίαν δὲ αὐτῶν κυρίως ὀφείλεται ἡ ὑπερχρωμία τῆς ἀναιμίας ταύτης.

Ἡ αἱματολογικὴ εἰκὼν μιᾶς ὑπερχρώμου ἀναιμίας εἶναι ἡ ἑξῆς:

1) *Ἡ ἀνισοκύττωσις*, μᾶλλον ἔκδηλος ἢ ἐπὶ ὑποχρώμου ἀναιμίας.

2) *Ποικιλοκύττωσις*.

3) *Ὑπερχρωμία*, ἤτοι παρουσία μεγαλοερυθροκυττάρων πλουσίων εἰς αἱμοσφαιρίνην (ὑπερχρώμων).

4) *Μεγαλοβλάστωσις*, τ.ἔ. ἐμφάνισις μεγαλοβλαστῶν μὲ πρωτόπλασμα βασεόφιλον, πολυχρωματόφιλον ἢ ὀξύφιλον.

5) *Πολυχρωματοφιλία*, μᾶλλον ἔκδηλος ἢ ἐπὶ ὑποχρώμου ἀναιμίας.

6) *Βασεόφιλος στιγμάτωσις*.

7) *Δακτύλιον τοῦ Cabot*, ἤτοι κρικοειδῆ σωμάτια ἐντὸς τοῦ κέντρου ἢ τῆς περιφερείας τῶν ἐρυθρῶν, θεωρούμενα ὡς ὑπολείμματα τῆς θήκης τοῦ πυρῆνος.

8) *Λευκοπένια*, μετὰ σχετικῆς αὐξήσεως τῶν λυμφοκυττάρων.

9) *Ἐλάττωσις αἱμοπεταλίων*.

Ὑπέρχρωμοι ἀναιμίαι εἶναι ἡ κακοήθης ἀναιμία ἢ νόσος τοῦ Biermer, ἡ βοθριοκεφαλικὴ ἀναιμία, ἡ κατὰ τὸν αἱμολυτικὸν ἴκτερον, ἀλευχαιμικὴν λεμφαδένωσιν, κύησιν, συφίλιδα, δηλητηρίασιν διὰ φαινυλοδραζίνης κλπ.

Ὁ Schilling τὰς ἀναγεννητικὰς ἀναιμίας διαιρεῖ εἰς:

α) *Ἁπλᾶς ἀναγεννητικάς*, χαρακτηριζομένας μόνον διὰ πολυχρωματοφιλίας.

β) *Ἀναιμίας μὲ ηὐξημένην ἀναγέννησιν*, χαρακτηριζομένας διὰ πολυχρωματοφιλίας, ἀνισοκυττώσεως καὶ παρουσίας κανονικῶν ἐρυθροβλαστῶν.

γ) *Ἀναιμίας μὲ ὑπεραναγέννησιν*, χαρακτηριζομένας διὰ τῆς παρουσίας ἐμβρυϊκῶν μορφῶν, ἤτοι μεγαλοβλαστῶν, μεγαλοκυττάρων κλπ.

Ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως ἡ αἱματολογικὴ διαίρεσις εἶναι λίαν χρήσιμος. Καθότι ἡ μὲν *ὑπέρχρωμος* καὶ *ἀπλαστικὴ* ἀναιμία εἶναι κακῆς προγνώσεως ἐὰν δὲν ἀρθῇ τὸ αἴτιον, ἐνῷ ἡ *ὑπόχρωμος* καλῆς. Δύναται ὅμως καὶ αὕτη νὰ ἀπολήξῃ κακῶς. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ἡ βρεφικὴ ἡλικία, καθ' ἣν ἡ ὑπέρχρωμος ἀναιμία εἶναι μὲν βαρεῖα, οὐχὶ ὅμως τόση ὅσον ἐπὶ τοῦ ἐνηλίκου.

Ἡ αἱμομορφολογικὴ αὕτη διάκρισις τῶν ἀναιμιῶν ὀφείλεται εἰς τὸν Ehrlich ὅστις ἐτόνισε τὴν ἀντίθεσιν ἣν παρουσιάζει ἡ αἱματολογικὴ εἰκὼν τῆς κακοήθους ἀναιμίας ἀπὸ τῆς τῶν λοιπῶν ἁπλῶν ἀναιμιῶν.

Παραλείποντες νὰ σημειώσωμεν τὰς ἀπόψεις τῶν Ehrlich, Grawitz, Türk Nägeli κλπ. ἐπὶ τῆς διαιρέσεως ταύτης τῶν ἀναιμιῶν, ἀρκούμεθα μόνον νὰ τονίσωμεν τὰς σήμερον κρατούσας τοιαύτας, ὑποστηριζομένας ἰδίως ὑπὸ τοῦ Pappenheim καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ:

1) Λέγοντες *ἀναιμίαν* ὀφείλομεν νὰ ὑπονοῶμεν οὐχὶ νόσον ἀλλὰ σύμπτωμα ἄλλης νόσου, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἀναιμία ἀποτελεῖ ἁπλῶς δευτερεῦον ἢ ἔστω πρωτεῦον σύμπτωμα. Ὥστε δὲν πρέπει νὰ ὁμιλῶμεν περὶ «βοθριοκεφάλου ἀναιμίας», «κακοήθους ἀναιμίας τοῦ Biermer», κ.λ.π., ἀλλὰ περὶ «βοθριοκεφαλώσεως», περὶ «νόσου τοῦ Biermer» κ.λ.π. εἰς ἃς ἓν σύμπτωμα εἶναι καὶ ἡ ἀναιμία.

2) Αἱματολογικῶς διακρίνομεν δύο εἰδῶν ἀναγεννητικὰς ἀναιμίας: τὰς *ἁπλᾶς* ἢ *ὑποχρώμους* καὶ τὰς *κακοήθεις* ἢ *ὑπερχρώμους* τοιαύτας, παρουσιαζούσας ἐντελῶς διάφορον αἱματολογικὴν εἰκόνα.

3) Λέγοντες *κακοήθη ἀναιμίαν* ὀφείλομεν νὰ ἐννοῶμεν αἱματολογικῶς μὲν σύνολον νόσων, αἵτινες ἐμφανίζουσιν εἰδικὴν αἱματολογικὴν εἰκόνα (*ὑπερχρωμίαν* κ.λ.π.), κλινικῶς δὲ ἰδίαν νόσον, τὴν νόσον τοῦ Biermer, χαρακτηριζομένην ἐκτὸς τῆς εἰδικῆς αἱματολογικῆς εἰκόνος καὶ ἐκ τῆς κλινικῆς τοιαύτης καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ ἀγνώστου κρυψιγενοῦς αἰτίου αὐτῆς (Birsch—Hirschfeld).

4) Ἅπασαι αἱ ἀναιμίαι εἶναι *δευτεροπαθὲς ἀποτέλεσμα* ἑνὸς αἰτίου, δρῶντος ἄλλοτε μὲν πρωτοπαθῶς ἐπὶ τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν, καὶ δευτεροπαθῶς ἐπὶ τοῦ αἵματος (χλώρωσις, ὄγκοι μυελοῦ τῶν ὀστῶν), ἄλλοτε ἀντιθέτως, πρωτοπαθῶς ἐπὶ τοῦ αἵματος καὶ δευτεροπαθῶς ἐπὶ τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν (μεθαιμορραγικαὶ ἀναιμίαι, ἀναιμίαι ἐκ διαφόρων δηλητηριάσεων κ.λ.π.), ἄλλοτε δὲ συγχρόνως ἐπ' ἀμφοτέρων.

5) Αἱ ὑπόχρωμοι ἀναιμίαι εἶναι *αἱμοφθισικαὶ* ἢ *μυελοφθισικαὶ* ἢ *αἱμοτοξικαὶ* ἢ *μυελοτοξικαί*, ἐνῷ αἱ ὑπέρχρωμοι εἶναι κυρίως *αἱμοτοξικαί*, ὀφειλόμεναι ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τοξίνην ἰδίας φύσεως, δρώσης ἐπὶ τοῦ αἵματος καὶ μυελοῦ τῶν ὀστῶν, ἐξ ἄλλου δὲ εἰς ὡρισμένην πιθανῶς προδιάθεσιν τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν, λόγῳ τῆς ὁποίας οὗτος ἐμφανίζει μεγαλοβλαστικὴν καὶ οὐχὶ κανονικὴν ἐρυθροβλαστικὴν ἀναγέννησιν (Martius).

Αἰτιολογικὴ διαίρεσις τῶν ἀναιμιῶν.— Ἡ ἁπλουστέρα διαίρεσις τῶν ἀναιμιῶν εἶναι ἡ αἰτιολογική, διακρίνομεν δὲ τὰ κάτωθι εἴδη:

Digitized by Google

1) Τὰς ***μεθαιμορραγικὰς*** ἀναιμίας, περὶ ὧν κατωτέρω.

2) Τὰς ***τοξικάς***. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ ἀναιμίαι αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τοξικὴν ἐπίδρασιν οὐσιῶν ἐπὶ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Δύνανται δὲ αἱ οὐσίαι αὗται νὰ δράσωσι κατὰ τρεῖς τρόπους: α') ἢ καθιστῶσι τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια εὐαίσθητα, ὥστε ταῦτα ταχύτερον φθείρονται εἰς τὰ φυσιολογικῶς ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια καταστρέφοντα ὄργανα, π. χ. δηλητηρίασις δι' ὑδραργύρου, ἀρσενικοῦ, χαλκοῦ, μολύβδου· β') ἢ μετατρέπουσι τὴν αἱμοσφαιρίνην τῶν ἐρυθρῶν εἰς μεθαιμοσφαιρίνην καὶ συγχρόνως δρῶσιν αἱμολυτικῶς, π. χ. δηλητηρίασις διὰ χλωρικοῦ καλίου, πυρογαλλικοῦ ὀξέος, πυρογαλλόλης, νιτροβενζόλης, ἀντιπυρίνης, πυροδίνης κλπ.· γ') ἢ τέλος δρῶσι καθαρῶς αἱμολυτικῶς ἐπὶ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων· π. χ. δηλητηρίασις ἐκ δηγμάτων ἰοβόλων ὄφεων, δι' ἀρσενικούχου ὑδρογόνου, σαπονίνης κλπ.

Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται καὶ αἱ ἐξ ἐπιδράσεως αἱμολυσινῶν ἀναιμίαι, π. χ. ἡ κατὰ τὴν παροξυστικὴν αἱμοσφαιρινουρίαν, λόγῳ ἐπιδράσεως κατὰ τὴν ψῦξιν δρώσης αὐτοαιμολυσίνης (Kältehaemolysine), ἡ κατὰ τὴν κακοήθη ἑλονοσίαν αἱμοσφαιρινουρία, τῇ συγχρόνῳ δράσει τῆς κινίνης. Εἰς τὰς τοξικὰς ἀναιμίας ἀνήκουσιν αἱ ἐκ διαφόρων ἐντερικῶν παρασίτων ἀναιμίαι, π. χ. βοθριοκεφάλου, ταινιῶν, τριχοκεφάλου, ἀσκαρίδων λόγῳ συγχρόνου ἐπιδράσεως τῶν τοξινῶν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν, καθὼς πιθανῶς καὶ ἡ κατὰ τὴν κύησιν παρατηρουμένη ἀναιμία. Αἱματολογικῶς αἱ ἀναιμίαι αὗται εἶναι ὑπόχρωμοι ἢ ὑπέρχρωμοι.

3) Τὰς ***μολυσματικὰς*** ἀναιμίας. Αὗται ἀναφαίνονται κατὰ τὰς ὀξείας ἢ χρονίας μολυσματικὰς νόσους, π. χ. ἐπὶ τύφου, διφθερίτιδος, ὀστρακιᾶς, πολυαρθρίτιδος, φυματιώσεως, συφίλιδος, σηψαιμίας κλπ.

Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἀναιμιῶν ἀνήκει κυρίως εἰς τὴν προηγουμένην κατηγορίαν, καθότι ἡ βλαβερὰ ἐπίδρασις ἐπέρχεται τῇ δράσει τῶν τοξινῶν τῶν διαφόρων μικροβίων, κυρίως ἐπὶ τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν, ὀλιγώτερον δὲ ἐπὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Αἱματολογικῶς αἱ κατὰ τὰς βαρείας σηπτικὰς καταστάσεις ἀναιμίαι εἶναι ἀπλαστικαί. Αἱ κατὰ τὰς μολυσματικὰς νόσους εἶναι πάντοτε ὑπόχρωμοι. Ἰδίαν ὅλως δρᾶσιν ἐπὶ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων προκαλοῦσι τὰ πλασμώδια τῆς ἑλονοσίας, ἅτινα δι' ἀμέσου διεισδύσεως ἢ ἐξελίξεως ἐντὸς τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων ἐπιφέρουσι τὴν καταστροφὴν αὐτῶν.

4) Τὰς ***ἐκ παθήσεων ἄλλων ὀργάνων*** καὶ ἐκ νοσημάτων τῆς ἰδιοσυγκρασίας, ἀναιμίας. Τοιαῦται εἶναι αἱ ἀναφαινόμεναι κατὰ τὰς διαφόρους παθήσεις τῶν νεφρῶν (νεφρῖτις, νέφρωσις), κατὰ τὸν διαβήτην, νόσον τοῦ Banti, αἱμολυτικὸν ἴκτερον, εἰς ὃν ἡ ἀναιμία ὀφείλεται εἰς ἐλάττωσιν τῆς ἀντιστάσεως τῶν ἐρυθμῶν αἱμοσφαιρίων καὶ εἰς αὔξησιν τῆς καταστροφῆς αὐτῶν εἰς τὸν σπλῆνα, λόγῳ ὑπερλειτουργίας αὐτοῦ (ὑπερσπληνία Eppinger). Ἐπίσης ἡ ἀναιμία ἡ κατὰ τὰς λευχαιμίας, ἀλευμαιμίας καὶ λυμφοκοκκιωμάτωσιν ἀπαντῶσα καὶ ὀφειλόμενη ἐν μέρει μὲν εἰς περιορισμὸν τοῦ ἐρυθροβλαστικοῦ ἱστοῦ, ὑπὸ τοῦ μυελοβλαστικοῦ τοιούτου, ἐν μέρει δὲ εἰς τοξικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται ἡ κατὰ τοὺς κακοήθεις ὄγκους ἀπαντῶσα ὑπόχρωμος ἢ ὑπέρχρωμος ἀναιμία (Adele Heinrichsdorf) καθὼς καὶ ἡ παιδικὴ σπληνικὴ ἀναιμία τοῦ Jaksch. Εἰς τὴν ἰδίαν κατηγορίαν δυνάμεθα νὰ ὑπαγάγωμεν δύο εἰσέτι εἴδη ἀναιμιῶν, ἤτοι τὴν ἀναιμίαν ἐξ ὑποπλασίας τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν, βαίνουσαν παραλλήλως πρὸς ὑποπλασίαν τοῦ ἀγγειακοῦ συστήματος, καὶ τὴν γεροντικὴν ἀναιμίαν. Τὰ πάσχοντα ἐκ τῆς πρώτης τῶν ἀναιμιῶν τούτων ἄτομα ἔχουσιν ἀναιμικοὺς βλενογόνους, παρουσιάζουσιν ὠχρότητα τοῦ δέρματος, ψύχονται εὐκόλως καὶ ἐν γένει παρέχουσι τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἀναιμικοῦ· εἶναι δὲ ἡ ἀναιμία αὕτη ἐλαφρὰ ὑπόχρωμος μετὰ λυμφοκυττώσεως σχετικῆς καὶ λευκοπενίας καὶ οὐδόλως ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῆς δι' ἀρσενικοῦ θεραπείας. Ἡ γεροντικὴ ἀναιμία ὀφείλεται εἰς γενικὴν ἐξάντλησιν τῶν ἱστῶν καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν, εἶναι δὲ ἀνάλογος πρὸς τὴν κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν παρατηρουμένην ἀνεπάρκειαν τῶν ὄρχεων πρὸς παραγωγὴν σπερματοζωαρίων. Καὶ αὕτη εἶναι ὑπόχρωμος μετὰ λυμφοπενίας καὶ λευκοπενίας συμβαδίζουσα, οὐδόλως δὲ ἐπηρεάζεται θεραπευτικῶς.

5) ***Τὰς ἐξ ἀνεπαρκοῦς σιτίσεως*** ἀναιμίας (Proletaria anaemie). Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἀναιμιῶν ἀμφισβητεῖται. Μακροχρόνιος νηστεία δὲν προκαλεῖ ἀναιμίαν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας μετὰ τῆς γενικῆς ἐλαττώσεως τοῦ ποσοῦ τοῦ αἵματος παρατηρεῖται, λόγῳ τῆς πυκνώσεως αὐτοῦ, αὔξησις τῆς αἱμοσφαιρίνης καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Ἐπίσης παρατηρεῖται ἐλάττωσις τοῦ λευκώματος τοῦ ὀροῦ τοῦ αἵματος.

Ὡσαύτως τροφὴ πτωχὴ εἰς σίδηρον δὲν προκαλεῖ ἀναιμίαν ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων, ἐνῷ ἐπιφέρει τοιαύτην ἐπὶ τῶν νεογνῶν τῶν ζῴων. Παρατεταμένη διατροφὴ τῶν νεογνῶν διὰ γάλακτος ὄντος λίαν πτωχοῦ εἰς σίδηρον προκαλεῖ ἐλάττωσιν τῆς αἱμοσφαιρίνης· ὡς αἴτιον δὲ τούτου θεωρεῖται ὑπό τινων ἡ ἐξάντλησις τοῦ σιδήρου, ὃν τὸ νεογνὸν ἔχει ἀποταμιεύσει εἰς τὸ ἧπαρ κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ζωὴν καὶ ἥτις χρησιμεύει πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἐκ τοῦ γάλακτος ἐλλείποντος σιδήρου κατὰ τοὺς μῆνας τῆς γαλουχήσεως. Δὲν φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἐξήγησις αὕτη εἶναι ὀρθή, ἀπόδειξις δὲ ὅτι ἡ προσθήκη ἀνοργάνου σιδήρου εἰς την τροφὴν δὲν προλαμβάνει τὴν ἐλάττωσιν τῆς αἱμοσφαιρίνης. Πιθανωτέρα εἶναι ἡ ἑξῆς ἑρμηνεία: Τὸ αἱμοχρωμογόνον τῆς αἱμοσφαιρίνης σχηματίζεται ἐκ τοῦ πυρῆνος τῆς πυρρόλης. Πῶς σχηματίζεται ὁ πυρὴν οὗτος δὲν εἶναι γνωστόν, ἴσως συνθετικῶς, ἴσως ἐκ τῆς τρυπτοφάνης τῶν λευκωμάτων τῆς τροφῆς, ἴσως ἐκ τῆς χλωροφύλλης τῆς τροφῆς, ἢ τέλος ἐκ τῶν προϊόντων τῆς διασπάσεως τῆς μετὰ τῆς τροφῆς ληφθείσης αἱματίνης. Τὸ μόνον γνωστὸν εἶναι ὅτι εἰς τὸ λεύκωμα τῆς αἱμοσφαιρίνης, τὴν *σφαιρίνην*, ὑπάρχει ἓν λίαν σπάνιον ἀμινοξύ, ἡ *ἱστιδίνη*, ἥτις ἐλλείπει ἀπὸ τὸ λεύκωμα τοῦ γάλακτος. Ὥστε οὐχὶ ἡ ἔλλειψις τοῦ σιδήρου, ἀλλὰ τῆς ἱστιδίνης εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἐλαττώσεως τῆς αἱμοσφαιρίνης, κατὰ τὴν ἀποκλειστικὴν διατροφὴν διὰ γάλακτος.

6) Τὰς ἀναιμίας ***ἐκ διαταραχῶν τῶν ἐνδοκρινῶν ἀδένων***. Τοιαῦται αἱ ἀναιμίαι κατὰ τὸ μυξοίδημα, νόσον τοῦ Adisson, ὀστεομαλακίαν, ἀτροφικὴν μυοτονίαν καθὼς καὶ ἡ χλώρωσις. Αἱ ἀναιμίαι αὗται ἐξηγοῦνται λόγῳ βλάβης τῶν σχέσεων τῶν ὑπαρχουσῶν μεταξὺ τῶν ὀργάνων μετ' ἔσω ἐκκρίσεως πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὰ αἱμοποιητικὰ ὄργανα (Noorden).

7) Τὰς ***ἀγνώστου αἰτίου*** ἀναιμίας. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγεται κυρίως ἡ κρυπτογεννητικὴ κακοήθης ἀναιμία ἢ νόσος τοῦ Biermer, περὶ ἧς κατωτέρω.

8) Τὰς ἐκ δράσεως ***φυσικῶν αἰτίων*** ἀναιμίας. Παρετηρήθη ὅτι μετὰ χορήγησιν μεγάλων δόσεων ἀκτίνων Röntgen ἢ ἐπαναλαμβανομένων μικροτέρων τοιούτων εἰς ἀσθενεῖς ὑποβαλλομένους εἰς θεραπείαν, δυνατὸν νὰ παραχθῶσιν ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια ἐξησθενημένα, εὐκόλως φθειρόμενα. Οὕτως ὁ Léon Tixier (1906) ἀναφέρει δύο περιστατικὰ λευχαιμίας, ἐπίσης οἱ Oettinger, Fiessinger καὶ Sauphar (1910) ἕτερα δύο, καθ' ἃ παρουσιάσθη ἔντονος ἀναιμία κατόπιν θεραπείας δι' ἀκτίνων Röntgen.

ΕΙΔΗ ΑΝΑΙΜΙΩΝ. Κατωτέρω περιγράφονται αἱ κυριώτεραι ἐκ τῶν ἀναιμιῶν· τὰς συμπτωματικὰς τοιαύτας ὁ ἀναγνώστης θέλει ἀναζητήσει εἰς τὰ οἰκεῖα ἄρθρα, π. χ. δηλητηριάσεις, αἱμολυτικὸς ἴκτερος, νόσος Banti κλπ.

Μεθαιμορραγικαὶ ἀναιμίαι.—Καλοῦμεν οὕτω τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, τὴν ἐπερχομένην εἴτε ἐφ' ἅπαξ διὰ μεγάλης ἀπωλείας αἵματος, εἴτε βαθμηδὸν διὰ μικροτέρων μέν, ἀλλὰ ἐπαναλαμβανομένων τοιούτων. Διακρίνομεν δὲ *ὀξείας* καὶ *χρονίας* μεθαιμορραγικὰς ἀναιμίας.

Ὀξεῖαι μεθαιμορραγικαὶ ἀναιμίαι. Τοιαῦται ἀναιμίαι ἐπέρχονται κατόπιν μεγάλων αἱμορραγιῶν συνεπείᾳ τρώσεως αἱμοφόρου ἀγγείου (τραυματισμοῦ κλπ.) ἢ ῥήξεως συφιλιδικοῦ ἀνευρύσματος ἢ ῥήξεως ἀγγείου φυματιώδους σπηλαίου ἢ ῥήξεως τοῦ σάκκου ἐξωμητρίου κυήσεως, συνθλίψεως ἐσωτερικῶν ὀργάνων, ἐξωγκωμένων καρκινωμάτων ἢ σαρκωμάτων κλπ.

Ἀποτέλεσμα μιᾶς τοιαύτης αἱμορραγίας εἶναι συνήθως ὁ θάνατος, ὅστις ἐπέρχεται οὐχὶ ἐξ ἐλλείψεως ἐπαρκοῦς αἱμοσφαιρίνης, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ ἐλαττώσεως τοῦ ποσοῦ τοῦ αἵματος, ὡς ἀποδεικνύει ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις, ἣν ἐξασκοῦσιν αἱ ἐνέσεις τοῦ φυσιολογικοῦ ὀροῦ. Ἀπώλειαι αἵματος μέχρι 2 λίτρων, ἐνίοτε καὶ περισσοτέρων, δὲν εἶναι πάντοτε θανατηφόροι, ἀρκεῖ ἡ αἱμορραγία νὰ μὴ εἶναι ὅλως ἀπότομος. Μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀτόμων ὑπάρχουσι διαφοραὶ ἀντοχῆς ὡς πρὸς τὴν αἱμορραγίαν· οὕτω τὸ θῆλυ ὑποφέρει κάλλιον τὰς ἀπωλείας τοῦ αἵματος ἢ τὸ ἄρρεν, πιθανῶς ἐκ τοῦ ὅτι τὸ θῆλυ συνηθίζει εἰς τὴν ταχεῖαν ἀναγέννησιν λόγῳ τῆς ἐμμήνου περιόδου. Τοὐναντίον παιδία, γέροντες ἢ ἐξησθενημένα ἄτομα εἶναι λίαν εὐαίσθητα εἰς τὰς ἀπωλείας αἵματος.

Τὸ αἷμα ἐπὶ ὀξείας αἱμορραγίας: Ὡς γνωστὸν καθ' ἑκάστην λαμβάνει χώραν καταστροφὴ σημαντικοῦ ποσοῦ ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Κατὰ τὸν Quinke ὑπολογίζεται ἡ ζωὴ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων εἰς τριάκοντα ἡμέρας, ἤτοι καθ' ἑκάστην τὸ 1/30 τοῦ ὅλου αἵματος καταστρέφεται. Κατὰ τοὺς Brugsch καὶ Retzlaff ἔτι ὀλιγώτερον, ἤτοι εἰς 15 ἡμέρας. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν καταστρέφονται καθ' ἑκάστην ὀλιγώτερα τῶν 100 κ. ἑ. αἵματος. Τὸ αἷμα τοῦτο διαρκῶς ἀναγεννᾶται.

Ὁσάκις ἐπέλθῃ ἀπώλεια περισσοτέρων ἑκατοντάδων κυβ. ἑκ. αἵματος τὸ πρῶτον ὅπερ ἐμφανίζεται εἶναι ἐλάττωσις τοῦ ποσοῦ τοῦ αἵματος, ἄνευ ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων καὶ τῆς αἱμοσφαιρίνης. Συγχρόνως ἐπέρχεται αὔξησις τῆς πηκτικότητος αὐτοῦ καὶ τῶν θρομβοκυττάρων. Χρόνον τινὰ βραδύτερον ὑγρὸν ἐκ τῶν ἱστῶν εἰσέρχεται εἰς τὰ ἀγγεῖα, φαινόμενον καθαρῶς προστατευτικὸν τοῦ ὀργανισμοῦ πρὸς διατήρησιν τῆς πληρώσεως τῶν ἀγγείων. Συνεπείᾳ τῆς εἰσόδου ταύτης τὸ αἷμα καθίσταται ὑδραιμικὸν καὶ παρουσιάζει ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων καὶ τῆς αἱμοσφαιρίνης αὐτοῦ, ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς αἱμορραγίας. Ὁ Grawitz ἀναφέρει περιστατικὸν ἐλαττώσεως τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων εἰς 400.000 κατὰ κ. χμ. συνεπείᾳ μεγάλης αἱμορραγίας ἐξ ἕλκους τοῦ στομάχου. Ὁ αἱμοσφαιρικὸς δείκτης δὲν εἶναι ἠλαττωμένος κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἀλλὰ καθίσταται μικρότερος εὐθὺς ὡς ἀρχίσῃ ἡ ἀναγέννησις εἰς τὸν μυελὸν τῶν ὀστῶν, ἤτοι μετὰ δύο ἕως τρεῖς ἡμέρας, καθότι οὗτος ταχύτερον ἀναγεννᾷ τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια παρὰ τὴν αἱμοσφαιρίνην. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐμφανίζονται εἰς τὸ αἷμα στοιχεῖα δεικνύοντα ηὐξημένην ἐνέργειαν τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν, ἤτοι πολυχρωματόφιλα ἐρυθρὰ καὶ ἐρυθροβλάσται, οἵτινες ἐμφανίζονται βραδύτερον τῶν πρώτων καὶ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς ἀναγεννήσεως. Ἕτερον σημεῖον ἀναγεννήσεως εἶναι καὶ ἡ αὔξησις τῶν οὐδετεροφίλων λευκοκυττάρων (μεθαιμορραγικὴ ὑπερλευκοκύττωσις) καὶ ἡ παρουσία μυελοκυττάρων καὶ νεαρῶν μορφῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων. Ἐκ παραλλήλου δὲ πρὸς τὰς μορφολογικὰς ἀλλοιώσεις τοῦ αἵματος συμβαδίζει καὶ ἡ μετατροπὴ τοῦ κιτρίνου λιπώδους μυελοῦ τῶν αὐλοειδῶν ὀστῶν εἰς ἐρυθρὸν τοιοῦτον.

Μέχρι ποίου ὅμως ὁρίου δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ἀναγέννησις; Ὑγιεῖς ἄνθρωποι ἀντικαθιστῶσι τὰ 25 % τοῦ αἵματος αὐτῶν ἐντὸς 2 ἕως 4 ἑβδομάδων (Bierfreund). Εἰς τὴν ταχεῖαν ἢ βραδεῖαν ἀναγέννησιν συντελεῖ τὸ ποσὸν καὶ τὸ εἶδος τῆς λαμβανομένης τροφῆς (πλουσίας εἰς σίδηρον κ.λ.π.) καθὼς καὶ ἡ ἰδιοσυγκρασία τοῦ ἀτόμου. Κακὴ διατροφὴ παρατείνει τὴν ἀναγέννησιν εἰς μῆνας καὶ συντελεῖ εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἀναιμίας.

Συμπτώματα: Ὀξεῖαι αἱμορραγικαὶ ἀναιμίαι προκαλοῦσι λιποθυμίας, λόγῳ ἐγκεφαλικῆς ἀναιμίας, αὔξησιν τῶν σφύξεων καὶ ἀναπνοῶν, λόγῳ ἐλαττώσεως τῆς ἀναπνευστικῆς ἐπιφανείας. Ὁ μηχανισμὸς τῆς ἐπιταχύνσεως τῆς ἀναπνοῆς ἐπὶ ἀναιμίας γίνεται οὐχὶ δι' αὐξήσεως τοῦ CO_2 τοῦ αἵματος, οὗτινος ἡ τάσις εἰς τὰς πνευμονικὰς κυψελίδας εἶναι ηὐξημένη, ἀλλὰ δι' αὐξήσεως τῶν ἰόντων τοῦ H τοῦ αἵματος. Οἱ βλενογόνοι καθίστανται ἀναιμικοί, αἴσθημα κοπώσεως καταλαμβάνει τοὺς πάσχοντας, ὁ σφυγμὸς καθίσταται μικρός, οἱ καρδιακοὶ τόνοι ἀσθενεῖς, ἐμφανίζονται ἐμβοαὶ τῶν ὤτων, λύγξ, ἔμετος καὶ τέλος μέσῳ σπασμῶν δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ ὁ θάνατος.

Χρόνιαι μεθαιμορραγικαὶ ἀναιμίαι. Αὗται ἐπέρχονται κατόπιν μικρῶν καὶ ἐπαναλαμβανομένων αἱμορραγιῶν συνεπείᾳ ἕλκους τοῦ στομάχου, καλοήθων ἢ κακοήθων ὄγκων, αἱμαρροΐδων, μητρορραγιῶν, αἱμοπτύσεων, ἀγκυλοστόμου τοῦ δωδεκαδακτύλου κ. λ. π. Ἐπὶ ἐπαναλαμβανομένων αἱμορραγιῶν, ἔστω καὶ μικρῶν, ἡ ἀναγέννησις διαρκεῖ βραδύτερον ἢ εἰς τὰς μεγάλας ἀλλ' ἅπαξ μόνον ἐπερχομένας. Ἐνίοτε δὲ λόγῳ ἐξαντλήσεως τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν καὶ τῶν συστατικῶν τῆς αἱμοσφαιρίνης ἡ ἀναιμία εἶναι βαρυτάτη, τ. ἔ. ἐμφανίζεται ἡ *ἀπλαστικὴ* μορφὴ αὐτῆς. Ἐπὶ τῆς μορφῆς ταύτης τῆς ἀναιμίας ὁ μυελὸς τῶν ὀστῶν παραμένει λιπώδης.

Συμπτώματα: Ἐπὶ χρονίων μεθαιμορραγικῶν ἀναιμιῶν οἱ πάσχοντες παρουσιάζουσιν αἴσθημα ἰλίγγου, τάσιν πρὸς δύσπνοιαν, δυσπεπτικὰς διαταραχὰς (ὑποπεψίαν), καρδιακοὺς παλμούς, αὔξησιν τῆς συχνότητος τοῦ σφυγμοῦ, ὑπερτροφίαν τῆς καρδίας, φυσήματα εἰς τὴν μιτροειδῆ καὶ ἀορτήν, ἦχον διαβόλου εἰς τὴν σφαγίτιδα.

Ἡ ἀντιστάθμισις τῆς ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τῆς αἱμοσφαιρίνης (οὔσης φορέως τοῦ ὀξυγόνου) κακῆς ὀξυγονώσεως τῶν ἱστῶν ἐπὶ ἀναιμίας ἐπιτυγχάνεται δι' αὐξήσεως τῆς ταχύτητος τῆς ῥοῆς τοῦ αἵματος εἰς τὰ ἀγγεῖα καὶ διὰ βελτιώσεως τῆς τοπικῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος ἰδίᾳ εἰς τὴν καρδίαν, ἐξ ἧς διασαφίζεται καὶ ἡ μεγάλη ὑπερτροφία τῆς καρδίας ἐπὶ ἀναιμιῶν (Brugsch).

Ἀναιμία ἐξ ἀγκυλοστόμου. Εἰς τὰς μεθαιμορραγικὰς ἀναιμίας ἀνήκει καὶ ἡ ἐπὶ ἀγκυλοστομιάσεως τοῦ δωδεκαδακτύλου ἀναιμία. Αὕτη καλεῖται καὶ *τροπικὴ χλώρωσις* ἢ *ἀναιμία τῶν μεταλλευτῶν*, ἀπαντᾷ δὲ ἐνδημικῶς εἰς τὰς τροπικὰς καὶ θερμὰς χώρας καὶ ἐν Εὐρώπῃ σποραδικῶς εἰς ἐργοζομένους εἰς ὄρη καὶ σήραγγας σιδηροδρόμων, πλινθουργεῖα κλπ. Ὀφείλεται εἰς μικρὸν παράσιτον, τὸ *ἀγκυλόστομον*, τὸ ὁποῖον εἰσέρχεται διὰ τοῦ στόματος, ἐγκαθίσταται εἰς τὸ λεπτὸν ἔντερον, σπανιώτερον τὸ δωδεκαδάκτυλον, καὶ προκαλεῖ δι' ἀπομυζήσεως αἵματος ὑποχρώμους ἀναιμίας καθὼς καὶ πεπτικὰς διαταραχάς, ἀνορεξίαν, κολικούς, ναυτίαν, ἐμέτους, σιαλόρροιαν, δυσκοιλιότητα ἢ εὐκοιλιότητα κλπ. Ἐνίοτε συνυπάρχει μικρὸς πυρετός, ἴκτερος, νεφρῖτις καὶ καρδιακὴ

Digitized by Google

ὑπερτροφία. Εἰς τὰ κόπρανα ἀνευρίσκομεν τὰ ᾠάρια τοῦ παρασίτου τούτου καὶ κρυστάλλους τοῦ Charcot - Leyden. Τὸ αἷμα παρουσιάζει χαρακτηριστικὴν ὑπερλευκοκύττωσιν, καὶ ἠωζινοφιλίαν μέχρις 72 %.

Θεραπεία: Ἡ θεραπεία ἀφορᾷ κυρίως τὴν ἄρσιν τοῦ αἰτίου τοῦ προκαλοῦντος τὴν αἱμορραγίαν, ἤτοι ἐπίσχεσιν ταύτης ἐπὶ τραύματος, θεραπείαν ἕλκους, αἱμορροΐδων κλπ.· περὶ ταύτης βλέπε σχετικὰ κεφάλαια. Τὴν ἀναιμίαν θεραπεύομεν διὰ βελτιώσεως τῶν ὑγιεινῶν ὅρων, ἤτοι ἀναπαύσεως, καλῆς διατροφῆς, καθαροῦ ἀέρος, χορηγήσεως τροφῆς πλουσίας εἰς λευκώματα (κρέας κ.λ.π.), διαμονῆς εἰς ὑψηλὰ μέρη κλπ. Φαρμακευτικῶς χορηγοῦμεν τὸ ἀρσενικὸν πρὸς αὔξησιν τῆς ἀναγεννητικῆς ἱκανότητος τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν, καὶ τὸν σίδηρον, καὶ δὴ τὰ ἅλατα τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου (Fe_2O_3) καὶ οὐχὶ τοῦ ὑποξειδίου (FeO).

Τὴν ἀγκυλοστομίασιν θεραπεύομεν δι' ἀρρενοπτέριδος, β-ναφθόλης ἢ θυμόλης.

Προϊοῦσα κρυψιγενὴς κακοήθης ἀναιμία.— [Βλ. Μπίρμερ *νόσος*.]

Βοθριοκεφαλικὴ ἀναιμία.— Ἡ ἀναιμία αὕτη ὀφείλεται εἰς παράσιτον τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος, τὴν βοθριοκέφαλον ταινίαν μεταδιδομένην εἰς τὸν ἄνθρωπον κατόπιν βρώσεως ὠμῶν ἰχθύων (σολομοῦ, πέρκης κλπ.) τῶν γλυκέων ὑδάτων. Ἀπαντᾷ δὲ εἰς ἃς χώρας οἱ ἰχθύες οὗτοι εἶναι οἱ ξενίζοντες τὰ ἔμβρυα τοῦ βοθριοκεφάλου, ἤτοι εἰς τὴν ἀνατολικὴν Πρωσσίαν, Ρωσίαν, Φιλανδίαν, Βαλτικὴν καὶ εἰς ὡρισμένα μέρη τῆς Ἑλβετίας (Γενεύη). Τὸ παράσιτον παραμένει εἰς τὸ λεπτὸν ἔντερον καὶ προκαλεῖ ἐμέτους, διαρροίας ἢ δυσκοιλιότητα, σπανιώτατα δὲ εἰλεόν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ μῆνας ἢ ἔτη ἀπὸ τῆς περιόδου ταύτης ἀναφαίνεται ἡ βοθριοκεφαλικὴ ἀναιμία (Braun-Seifert).

Ἡ βοθριοκεφαλικὴ ἀναιμία ἐμφανίζει πλήρη κλινικὴν καὶ αἱματολογικὴν ταυτότητα μὲ τὴν νόσον τοῦ Biermer (Schaumann) μέχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν. Εἶναι δὲ αὕτη οὐχὶ ἁπλῆ τοξικὴ ἀναιμία, ἀλλὰ γενικὴ λοίμωξις, διαφέρουσα τῆς νόσου τοῦ Biermer ἐκ τοῦ ὅτι ὀφείλεται εἰς γνωστὸν αἴτιον.

Ἡ δρῶσα τοξίνη τοῦ βοθριοκεφάλου δὲν εἶναι εἰσέτι γνωστή· ὑπὸ τῶν Tallquist καὶ Faust ἀπεμονώθη δι' οἰνοπνευματούχων καὶ αἰθερούχων ἐκχυλισμάτων ἐκ τοῦ βοθριοκεφάλου λιποειδὴς οὐσία (ἐστέρες τῆς χοληστεαρίνης τῶν λιπαρῶν ὀξέων), ἐπίσης δὲ διεπιστώθη ὅτι μεταξὺ τῶν αἰθερούχων ἐκχυλισμάτων μόνον τὸ ἐλαϊκὸν ὀξὺ ἔχει αἱμολυτικὰς ἰδιότητας. Ἐξ αὐτοῦ ἐθεωρήθη ὅτι οἱ ἐστέρες τῆς χοληστεαρίνης τῶν λιπαρῶν ὀξέων δὲν ἀπορροφῶνται εἰς τὸ ἔντερον καὶ ὅτι τὸ ἐλαϊκὸν ὀξὺ ὑπὸ μορφὴν νατριούχου ἅλατος εἰσέρχεται εἰς τὸ αἷμα καὶ προκαλεῖ αἱμόλυσιν.

Ἐπειδὴ μικρὸς μόνον ἀριθμὸς ἐκ τῶν ξενιζόντων τὸν βοθριοκέφαλον προσβάλλεται ὑπὸ ἀναιμίας (Léon), ἐθεωρήθη ὅτι μόνον οἱ νεκροὶ σκώληκες προκαλοῦσιν ἀναιμίαν. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν εἶναι ἀπαραίτητον (Shapiro). Ὁ Schaumann τονίζει ὡς ἀπαραίτητον ὅρον, εἰδικὴν προδιάθεσιν τοῦ ἀτόμου.

Ὁ Seyderhelm (βλ. βιβλιογρ.) κατώρθωσε νὰ προκαλέσῃ δι' ἐνέσεων ἐκχυλισμάτων ἐκ σκωλήκων γαστροφίλου, παρασίτου εὑρισκομένου εἰς τὸν στόμαχον ἵππων, βαρείας ἀναιμίας εἰς ἵππους, ἐνῷ διὰ λιποειδῶν τοῦ παρασίτου τούτου δὲν ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ βαρεῖαν ἀναιμίαν. Ἐξ αὐτοῦ συνεπέρανεν ὅτι οἱ σκώληκες τοῦ γαστροφίλου ἐκτὸς τῶν λιποειδῶν ἐνέχουσι ζωϊκὸν δηλητήριον (οἰστρίνη), τὸ ὁποῖον in vitro μὲν δὲν προκαλεῖ αἱμόλυσιν, ἐνῷ in vivo προκαλεῖ βαρεῖαν ἀναιμίαν. Ἀνάλογον δηλητήριον ἀνεῦρεν εἰς τὸν βοθριοκέφαλον καλέσας αὐτὸ *βοθριοκεφαλίνην*.

Ἀνάλογος πρὸς τὴν βοθριοκεφαλικὴν ἀναιμίαν παρετηρήθη καὶ ἐξ ἄλλων παρασίτων, ἤτοι *ἀόπλου ταινίας* (Naegeli), *τριχοκεφάλου* (Theodor), *ἀσκαρίδων* (Gomess).

Θεραπεία: Αὕτη ἀφορᾷ τὴν ἀποβολὴν τοῦ παρασίτου, ὁπότε εἰς 98 % τῶν περιστατικῶν ἐπακολουθεῖ ἡ ἴασις. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἀκολουθεῖ ὁ θάνατος. Εἰδικὸν φάρμακον εἶναι ἡ ἀρρενοπτέρις ὑπὸ μορφὴν ἐκχυλίσματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Klin.* Pathologie des Blutes. Grawitz.— *Strauss.* Pseudoanaemie Berl. Klin. Wo. 1907 19.— *Schilling.* Das Blutbild 1922. — *Naegeli.* Blutkrankheiten und Blutdiagnostik.—*v. Noorden* Mediz. Klinik 1910.—*Pappenheim* (bei Kraus-Brugsch Sper. Pat. Ther. VIII).— *Martius* Med. Klin. 1916.— *Hirschfeld* (bei Lüdke-Schleyer Lehrbuch der Pathol-Physiologie).— *Gilbert*-Weinberg. Traité du Sang.— *Brugsch* (bei Kraus-Brugsch Sp. Pat. Ther. VIII). — *Brugsch*-Retzlaff Zeit. f. exp. Path. und Ther. XI — *H. Eppinger.* Die Hepatolienalen Erkrankungen. — *Weinberg.* Deut. Arch. f. Kl. Med. 126 1918.— *Seyderhelm.* Erg. der. In. Med. und Kind. 21|1922. — *Archoff.* Pathol. Anatomie.— *Cucckenstedt.* Deut. med. Woch. 1913. — *Rosenquist.* Z. Kl. Med. 49 1903. *Carnot.* Soc. biol. 1906.— *Ad. Heinrichsdorff.* Fol. haem. A. XIV|1913.— *Braun-Seifert.* Die Tierischen Parasiten des menschen 1920 — *Tallquist-Faust.* Arch. f. exp. Path. 57,1907.— *Faust.* Münch. Med. Wo. 1909.— *Schauman.* Die Botriocephalus anaemie. D. M. W. 1910.— *Wolff.* Z. Kdhlk. 8 1913. — *Lehndorff.* Jahrb. Kinderheilk 60.— *Reckreh* Z. Kl. Med. 54. — *Aschenheim und Benjamin.* D. A. 97|1909 — *Bayer.* Gurowitsch. I. D. Zürich 1912. — *Türk.* Vorl. über Klin. haematol. 1912.— *Esch.* Zbl. für Gyn. 1921.— *Freund* und *Mohr.* Berl. Klin. Woch. 1908. — *Meyer, Ruegg.* Ztblt. f. Gyn. 34,1906. *Thaler.* Vortrag in der Gebhilf. Gyn. Ges. Wien 1920.

Ι. Λ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Παιδικὴ ἀναιμία.—Ἐν τῇ ἀναιμίᾳ τῶν παίδων ἐμφανίζονται αἱ ἀνωτέρω περιγραφεῖσαι ἀλλοιώσεις τοῦ αἵματος, ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἐνηλίκοις. Ἡ ἀναιμία εἶναι σύνδρομον ὀφειλόμενον εἰς πολλαπλᾶ αἴτια, ἐφ' ὅσον αἱ πλεῖσται τῶν παθολογικῶν καταστάσεων δύνανται νὰ προκαλέσωσιν αὐτὴν κατά τινα στιγμὴν τῆς ἐξελίξεώς των. Ἴσως νὰ ὑπάρχῃ εἴς τινας ὀργανισμοὺς ἰδιαιτέρα τις προδιάθεσις πρὸς τοῦτο.

Κατά τινας συγγραφεῖς τὰ ἐξ ἀναιμίας προσβαλλόμενα παιδία εἶναι ἀπόγονοι γονέων ἀρρώστων ἢ ἐξησθενημένων· τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἔχει τελείως ἀποδειχθῆ, καθ' ὅσον τὰ ἐκ φυματικῶν ἢ συφιλιδικῶν γεννώμενα παιδία δὲν καταντῶσι βεβαίως πάντοτε ἀναιμικά. Ἐν τούτοις καλὸν εἶναι νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ὁ τοιοῦτος παράγων τῆς ἀτομικῆς προδιαθέσεως.

Αἱ ἀναιμίαι τῶν παίδων ἐμφανίζονται ὑπὸ ποικίλας μορφάς, ὡς καὶ αἱ ἀναιμίαι τῶν ἐνηλίκων. Ἐκτὸς τῶν κλινικῶν συμπτωμάτων, ἅτινα τὰς χαρακτηρίζουσιν, ἡ σοβαρότης αὐτῶν γίνεται ἰδίως ἀντιληπτὴ ἐκ τῶν ἀλλοιώσεων, ἃς ὑφίστανται τὰ διάφορα κύτταρα τοῦ αἵματος.

Ἵνα εὐκολύνωμεν τὴν περιγραφὴν αὐτῶν θὰ διακρίνωμεν τὰς ἀναιμίας τῆς πρώτης παιδικῆς ἢ βρεφικῆς ἡλικίας καὶ τὰς ἀναιμίας τῆς δευτέρας παιδικῆς ἢ νηπιακῆς ἡλικίας καὶ θὰ ὑποδιαιρέσωμεν αὐτὰς εἰς ἐλαφρὰς καὶ σοβαρὰς μορφάς:

α') ***Ἀναιμίαι τῆς βρεφικῆς ἡλικίας ἐλαφρᾶς μορφῆς.***

Αἰτιολογία: Τὰ αἴτια εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλονται αἱ ἀναιμίαι αὗται εἶναι συνήθως αἱ αἱμορραγίαι, αἱ κληρονομικαὶ παθήσεις καὶ ἡ κακὴ διάθρεψις τοῦ βρέφους, προερχομένη ἐξ ἀκαταλλήλου τροφῆς.

Αἱ αἱμορραγίαι δύνανται νὰ προέλθωσιν ἐνίοτε κατὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ὀμφαλίου λώρου ἢ κατά τινα χειρουργικὴν ἐπέμβασιν, οἵα ἡ περιτομὴ τοῦ βρέφους· εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ ἐλαχίστη ἀπώλεια αἵματος, ἐν τῇ βρεφικῇ ἡλικίᾳ, ἐπανορθοῦται πολλάκις μετὰ πολλῆς βραδύτητος. Εἶναι δυνατὸν ἐπίσης νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐσωτερικαὶ αἱμορραγίαι, ὧν ἡ παθογένεια εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος καὶ ἴσως νὰ ἔχῃ σχέσιν μὲ τὴν συφιλίδα.

Ἐκ τῶν κληρονομικῶν παθήσεων, αἵτινες προκαλοῦσι τὴν ἀναιμίαν, συνηθεστέρα εἶναι ἡ σύφιλις, ἥτις ἐνεργεῖ κατὰ διαφόρους τρόπους, ὧν κυριώτερος εἶναι ὅτι ἡ νόσος αὕτη προσβάλλει πρὸ πάντων τὸ ἧπαρ καὶ τὸν σπλῆνα καὶ συνεπῶς ἐπιφέρει διαταραχὰς εἰς τὴν αἱματοποιητικὴν λειτουργίαν. Σπανιωτέρα εἶναι ἡ ἐνέργεια τῆς φυματιώσεως, ἥτις δύναται νὰ προκαλέσῃ αὐτήν, ἰδίως ὅταν ἡ μήτηρ κατὰ τὴν κύησιν ἦτο ἤδη προσβεβλημένη ἐκ τῆς νόσου ταύτης ὑπὸ μορφὴν ἐμπύρετον ἢ κατὰ τὴν περίοδον τῆς τελικῆς καχεξίας. Κληρονομικὴν ἐπίδρασιν δύναται νὰ ἔχῃ καὶ πᾶσα ἄλλη σοβαρὰ νόσος, ἥτις δύναται νὰ φέρῃ ἀλλοιώσεις εἰς τὸ αἷμα τῆς ἐγκύου γυναικός.

Ἐκ τῶν σφαλμάτων πάλιν ἐν τῇ διατροφῇ τοῦ βρέφους προέρχονται αἱ διάφοροι γαστρεντερίτιδες καὶ ἐξ αὐτῶν ἡ πεπτικὴ αὐτοδηλητηρίασις, ἥτις ἔχει καὶ αὐτὴ καταστρεπτικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ὀργάνων τῆς αἱματοποιήσεως. Συνήθως αἱ μακρᾶς διαρκείας πεπτικαὶ διαταραχαὶ συνοδεύονται ὑπὸ ἀναιμίας, ἧς ἡ διαβάθμισις βαίνει αὐξάνουσα καθημερινῶς παραλλήλως πρὸς τὴν σοβαρότητα τῆς παθήσεως. Ἀναλόγους διαταραχὰς φέρει καὶ ὁ ραχιτισμός, τοῦ ὁποίου ἓν ἀπὸ τὰ συμπτώματα εἶναι καὶ ἡ ἀναιμία.

Συμπτωματολογία: Τὸ κύριον σύμπτωμα τῆς ἀναιμίας ταύτης εἶναι ἡ ὠχρότης τοῦ δέρματος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνίοτε προστίθεται χροιά τις ὠχροκιτρίνη ἢ ὑπικτερική, ἄλλοτε δὲ πάλιν ἡ προστιθεμένη αὕτη χροιὰ εἶναί πως κυανωτικὴ ἢ ὑπόφαιος. Ὁ σπλὴν εἶναι πολλάκις διωγκωμένος χωρὶς νὰ παρατηρῆται μεγάλη ὑπερτροφία. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος, ὅταν αὕτη γίνεται μετά τινος προσοχῆς, παρατηροῦνται πολλάκις ἀναιμικὰ φυσήματα, σπανιώτερον εἰς τὴν καρδίαν (Marfan, Looft, Weill) καὶ συνηθέστερον εἰς τὰς μεγάλας φλέβας, ἀλλ' ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει τὸ στηθοσκόπιον πρέπει νὰ τεθῇ κάτωθεν τῆς κλειδὸς καὶ ὄχι ὑπεράνω αὐτῆς, ὡς γίνεται παρὰ τοῖς ἐνήλιξι (Rist). Εἰς τὸ αἷμα παρατηροῦνται: ἐλάττωσις τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ἀνισοκύττωσις καὶ ποικιλοκύττωσις, ἐρυθρά τινα ἐμπύρηνα αἱμοσφαίρια καὶ αἰσθητὴ ἐλάττωσις τοῦ ποσοστοῦ τῆς αἱμοσφαιρίνης.

Διάγνωσις: Μόνον διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ αἵματος εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἡ διάγνωσις τῆς ἀναιμίας, διότι ὑπάρχουσι περιπτώσεις, καθ' ἃς βρέφη τινὰ ἐμφανίζουσι χροιὰν ὠχροτάτην, ἐνῷ τὸ αἷμά των εἶναι καθ' ὅλα φυσιολογικόν. Τὸ ποσοστὸν τῆς αἱμοσφαιρίνης εἶναι δυνατὸν ἐπίσης νὰ εἶναι ἐνίοτε ἠλαττωμένον χωρὶς νὰ συνυπάρχῃ ἐλάττωσις τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων ἢ ἄλλη τις ἀλλοίωσις ἐν τῷ αἵματι. Τὸ τοιοῦτον παρατηρεῖται ἐπὶ βρεφῶν, ἅτινα ἐτράφησαν ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα μόνον μὲ γάλα· ἡ αἱμοσφαιρίνη δὲ τότε εἶναι ἠλαττωμένη, διότι τὸ γάλα δὲν περιέχει ἐπαρκῆ ποσότητα σιδήρου, δι' ὃ καὶ τὰ παιδία ταῦτα καλοῦνται παρά τινων συγγραφέων (Rist, Guillemot) *ὀλιγοσιδηραιμικά*. Τὴν πραγματικὴν ἀναιμίαν χαρακτηρίζει πάντοτε ἡ ἐλάττωσις τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων.

Θεραπεία: Τὰ θεραπευτικὰ μέσα δέον νὰ ὑπαγορευθῶσι πάντοτε ἀπὸ τὰ αἴτια, ἅτινα προεκάλεσαν τὴν ἀναιμίαν. Ἡ κληρονομικὴ σύφιλις θὰ καταπολεμηθῇ διὰ τῶν συνήθων ἀντισυφιλιδικῶν φαρμάκων, αἱ δὲ πεπτικαὶ διαταραχαὶ διὰ τῆς καταλλήλου διαίτης. Ὅταν ἡ κατάστασις τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος τὸ ἐπιτρέπῃ, θὰ προστεθῶσιν εἰς τὴν τροφὴν τοῦ βρέφους (ὅπερ ὑπερέβη τὸν 7ον ἢ 8ον μῆνα) διάφοροι ἀλευρώδεις τροφαί. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀναιμία εἶναι πολλάκις μακρᾶς διαρκείας, τὸ βρέφος δέον νὰ περιβάλληται ὑπὸ τοὺς καλυτέρους ὅρους ὑγιεινῆς. Θὰ ὑποβληθῇ λοιπὸν εἰς τὴν κατάλληλον ἀεροθεραπείαν καὶ φωτοθεραπείαν. Θὰ συμβουλευθῇ ἡ παραμονὴ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐξοχήν, μακρὰν τοῦ μεμολυσμένου ἀέρος τῶν πόλεων. Καλὸν θεραπευτικὸν μέσον εἶναι ἀκόμη τὰ ἁπλᾶ χλιαρὰ λουτρὰ ἢ καὶ τὰ θαλάσσια τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦσιν ἐντριβαὶ δι' οἰνοπνεύματος.

Τὰ φάρμακα εἶναι σχεδὸν ἀνωφελῆ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, δι' ὃ καὶ δέον νὰ χορηγῶνται μετὰ μεγάλης φειδοῦς, ἰδίᾳ πρὸ τοῦ 8ου ἢ 10ου μηνὸς τοῦ βρέφους. Ἐξαιρετικῶς, ὅταν ἀποτύχωσι πάντα τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα μέσα θεραπείας, δύναται νὰ δοκιμάσῃ τις μικρὰς δόσεις σιδήρου ἢ ἀρσενικοῦ (ὑπὸ μορφὴν «liqueur de Pearson» δύο ἕως τρεῖς σταγόνας κατ' ἔτος ἡλικίας, ἢ «liqueur de Fowler», μίαν σταγόνα κατ' ἔτος ἡλικίας).

β') ***Ἀναιμίαι τῆς βρεφικῆς ἡλικίας σοβαρᾶς μορφῆς*** (παιδικὴ ψευδολευχαιμικὴ ἀναιμία).

Ἡ ἀναιμία αὕτη περιεγράφη τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ Henoch ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *παιδικὴ σπληνικὴ ἀναιμία*, καὶ εἶτα ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ τοῦ Cardarelli, ὅστις ἐκάλεσεν αὐτὴν *παιδικὴν ψευδολευχαιμίαν*. Ἡ πραγματικὴ ὅμως μελέτη καὶ αἱματολογικὴ διάκρισις τῆς νόσου ταύτης ὀφείλεται εἰς τὸν von Jaksch, ὅστις, τῷ 1889, ἀνέφερε παρατήρησιν ἑνδεκαμήνου βρέφους, ἐμφανίζοντος συμπτώματα ἐντόνου ἀναιμίας μετ' ὀλιγοχρωμαιμίας, διαρκοῦς ὑπερλευκοκυττώσεως, μεγαλοσπληνίας, ἀδένων τινῶν διωγκωμένων καί τινος ὑπερτροφίας τοῦ ἥπατος. Ἡ περίπτωσις αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν προσέθεσε, κατὰ τὸ 1890, ἄλλας δύο, ἐκλήθη παρ' αὐτοῦ *παιδικὴ ψευδολευχαιμικὴ ἀναιμία*. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Luzet ἀναφέρων δύο νέας περιπτώσεις ἔδωσε πληρεστέραν περιγραφὴν τῆς νόσου ταύτης διαπιστώσας ἐν τῷ αἵματι τῶν ἀρρώστων τὴν ἀφθονίαν τῶν ἐμπυρήνων ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀπεκαλύφθησαν καὶ κοκκώδη μυελοκύτταρα.

Αἰτιολογία: Ἡ νόσος αὕτη προσβάλλει ἰδίως τὰ βρέφη· αἱ πλεῖσται τῶν δημοσιευθεισῶν περιπτώσεων ἀφορῶσι παιδιὰ ἡλικίας κατωτέρας τῶν εἴκοσι μηνῶν, ἐλάχισται δὲ παρετηρήθησαν εἰς ἡλικίαν 2 ἐτῶν. Ἡ μία μόνη περίπτωσις τοῦ von Jaksch, ἡ ἀναφερομένη ἐπὶ παιδίου $3 \frac{1}{2}$ ἐτῶν, εἶναι ἀτελὴς καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀμφίβολος. Ὅταν σοβαρωτάτη ἀναιμία συναντᾶται εἰς ἡλικίαν ἀνωτέραν τῶν 2 ἐτῶν, δὲν παρατηρεῖται πλέον ἐπ' αὐτῆς ἐκείνη ἡ διόγκωσις τοῦ σπληνός, ἥτις ὑπενθυμίζει τὴν λευχαιμίαν (Hutinel).

Τὰ κύρια αἴτια, ἅτινα δύνανται νὰ προκαλέσωσι τὴν ἀναιμίαν ταύτην εἶναι ὁ ραχιτισμός, ἡ ἑλονοσία, ἡ λεϊσμανίασις ἢ καλὰ - ἀζὰρ καὶ ἡ σύφιλις. Αἱ πεπτικαὶ διαταραχαὶ καὶ ἡ φυματίωσις δύνανται ἴσως ἐξαιρετικῶς νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς αἴτια τῆς νόσου ταύτης, ὅταν παρουσιασθῇ ἰδιαιτέρα ἀτομικὴ προδιάθεσις πρὸς τοῦτο. Εἰς τὸν ραχιτισμὸν ἀπεδόθησαν πολλαὶ δημοσιευθεῖσαι περιπτώσεις, ἂν καὶ εἶναι δύσκολον νὰ ἀντιληφθῇ τις τὴν ἐνέργειαν ταύτην τοῦ ραχιτισμοῦ ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς τοιαύτης ἀναιμίας. Εἴς τινα μάλιστα περίπτωσιν τοῦ Cohen ἡ ἴασις ἐπῆλθε διὰ τῆς ἀντιρραχιτικῆς θεραπείας.

Περιπτώσεις ἀναιμίας τοῦ von Jaksch ἀποδοθεῖσαι εἰς τὴν ἑλονοσίαν περιεγράφησαν ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν συγγραφέων· αἱ τοιαῦται δὲ περιπτώσεις δὲν εἶναι καθόλου παράδοξοι, ὅταν γνωρίζῃ τις τὰς ἐκ τῆς ἑλονοσίας προερχομένας ὑπερβολικὰς μεγαλοσπληνίας. Τὰ αὐτὰ δύνανται νὰ λεχθῶσι καὶ διὰ τὴν λεϊσμανίασιν. Τὸ κύριον ὅμως αἴτιον τῆς ἀναιμίας ταύτης εἶναι ἀσφαλῶς ἡ σύφιλις, διότι εἰς τὰς πλείστας παρατηρήσεις ἀπεκαλύφθη ἡ νόσος αὕτη· ὁ Petit καὶ ὁ Minet εἴς τινα περίπτωσιν ἀνεῦρον ἐν τῷ αἵματι τὸν σπειροχαίτην, ἄλλοτε δὲ πάλιν ἡ ἴασις ἐπῆλθε διὰ τῆς ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας (Modigliano, Loos Lenoble κ.τ.λ.).

Συμπτωματολογία: Ἐνταῦθα ἡ ὠχρότης τοῦ ἀρρώστου εἶναι λίαν αἰσθητή, ἐφ' ὅσον τὸ δέρμα καὶ αὐταὶ αἱ βλεννογόνοι ἔχουσι τελείως ἀπολέσει τὸ χρῶμά των· ἐνίοτε ὁ ἄρρωστος ἐμφανίζει συγχρόνως ἀπίσχνανσιν, ἐνῷ τοὐναντίον εἰς ἄλλας περιπτώσεις οὐδεμία παρατηρεῖται ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς εὐσαρκίας. Εἰς τὰς τελευταίας ταύτας περιπτώσεις τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου λαμβάνει ἰδιά-

Digitized by Google

ζουσάν τινα χροιάν ὠχροπρασίνην. Κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς νόσου τὸ παιδίον οὐδὲν δεικνύει πλέον σημεῖον εὐθυμίας, ἂν δὲ εἶχε ἀρχίσει νὰ βηματίζῃ, αἱ δυνάμεις του δὲν ἐπαρκοῦν πλέον διὰ τὸ βάδισμα. Ἀργότερα ἀποφεύγει πᾶσαν κίνησιν καὶ μένει ἀπαθές, σχεδὸν ἀκίνητον ἐπὶ τῆς κλίνης του. Τὸ κύριον ὅμως σύμπτωμα τῆς ἀναιμίας ταύτης εἶναι ἡ διόγκωσις τοῦ σπληνός, ὅστις λαμβάνει πολλάκις ὑπερβολικὰς διαστάσεις, καταλαμβάνων ἐνίοτε καὶ αὐτὴν τὴν εἰλεακὴν χώραν.

Εἰς τὰς σοβαρὰς περιπτώσεις παρατηρεῖται ἐπίσης ὑπερτροφία τοῦ ἥπατος, ὅπερ προέχει πολλάκις τῶν πλευρῶν κατὰ δύο ἢ τρεῖς δακτύλους. Τοὐναντίον οὐδεμία παρατηρεῖται αἰσθητὴ ἀλλοίωσις ἐπὶ τῶν λυμφατικῶν ἀδένων· οἱ ἀδένες δηλαδὴ οὗτοι δὲν εἶναι διωγκωμένοι, ὡς ἐν τῇ λευχαιμίᾳ, καὶ τοῦτο εἶναι ἓν ἐκ τῶν σημαντικῶν σημείων τῆς κλινικῆς εἰκόνος τῆς νόσου ταύτης. Φυσήματα εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὰ ἀγγεῖα τοῦ τραχήλου συναντῶνται ἐνταῦθα συνηθέστερον ἢ εἰς τὰς ἐλαφρὰς μορφὰς ἀναιμίας. Αἱ αἱμορραγίαι εἶναι μᾶλλον σπάνιαι καὶ ἐμφανίζονται πρὸ πάντων εἰς τὴν τελικὴν περίοδον τῆς νόσου ὑπὸ μορφὴν πορφύρας (Monti, Berggrün) ἢ ρινορραγίας. Εἰς τὰ οὖρα, ἅτινα εἶναι συνήθως ἀφθονώτατα, εὑρέθησαν ἐνίοτε λεύκωμα, οὐροχολίνη (Luzet) καὶ σπανιώτατα σάκχαρον. Κατὰ τὰς σοβαρωτάτας περιπτώσεις παρετηρήθη ἀκόμη ἀνώμαλος πυρετός, μὴ ὑπερβαίνων συνήθως 38°, ὡς καὶ οἰδήματα ἐπὶ τῶν κάτω ἄκρων.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ αἷμα, ἐντοῦθα ἡ ἐλάττωσις τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων εἶναι πολλάκις μεγίστη, ἀφοῦ ταῦτα κατέρχονται εἰς 2.000.000 καί ποτε μόνον εἰς 1.000.000 ἢ καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον. Ἡ αἱμοσφαιρίνη ἐπίσης εἶναι ἠλαττωμένη, αἱ δὲ ποικιλοκύττωσις, ἀνισοκύττωσις καὶ ποικιλοχρωματοφιλία εἶναι ἐντονώταται. Τὸ χαρακτηριστικὸν ὅμως τῆς ἀναιμίας ταύτης εἶναι ἡ ἀφθονία τῶν ἐμπυρήνων ἐρυθροκυττάρων, ὧν ὁ ἀριθμὸς δύναται νὰ φθάσῃ τὰς 20 καὶ 30.000 κατὰ κυβ. ἑκ. Τὰ περισσότερα ἐμπύρηνα ταῦτα ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια εἶναι κανονικοὶ ἐρυθροβλάσται, εὑρέθησαν ὅμως προσέτι μικροβλάσται, μεγαλοβλάσται καὶ ἀκόμη γιγαντοβλάσται.

Ἡ ἀναιμία αὕτη εἶναι ἰάσιμος, ὅταν ἐγκαίρως θεραπευθῇ ἡ προκαλέσασα αὐτὴν πάθησις, ἀλλ' εἰς τὰς σοβαρὰς καὶ προκεχωρημένας περιπτώσεις ἡ ἀναιμικὴ κατάστασις βαίνει πρὸς τὰ χείρω καὶ μετὰ τὴν θεραπείαν τῆς προηγηθείσης νόσου. Πολλάκις ὁ θάνατος ἐπέρχεται ἐντὸς ὀλίγων ἑβδομάδων, ἄλλοτε δὲ πάλιν μετὰ μακρὰν ἐξέλιξιν, ἥτις ἐνίοτε δύναται νὰ διαρκέσῃ καὶ περὶ τοὺς ἓξ μῆνας.

Διάγνωσις: Ὁ ὁρισμός, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ von Jaksch ἐχαρακτήρισε τὴν ἀναιμίαν ταύτην καλέσας αὐτὴν ψευδολευχαιμικήν, ἀποδεικνύει καὶ τὴν δυσχέρειαν τῆς διαγνώσεως τῆς νόσου ταύτης ἀπὸ τὴν μυελογενῆ λευχαιμίαν (βλ. λ.)

Θεραπεία: Ἐφ' ὅσον μέγα μέρος τῶν ἀναιμιῶν τούτων ὀφείλεται εἰς τὴν συφιλίδα, δέον νὰ ἐφαρμοσθῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ ἀντισυφιλιδικὴ θεραπεία, ὁσάκις ὑπάρχει καὶ ἡ ἐλαχίστη ὑπόνοια κληρονομικῆς συφιλίδος. Πάντως θὰ ἐπιζητηθῇ πρῶτον ἡ θεραπεία τῆς νόσου, ἥτις προεκάλεσε τὴν ψευδολευχαιμικὴν ἀναιμίαν. Θὰ τεθῶσιν ἐπίσης εἰς ἐφαρμογὴν οἱ καλύτεροι ὅροι τῆς ὑγιεινῆς, ἡ κατάλληλος τροφή, ἡ ἀεροθεραπεία κτλ. Αἱ ὑπεριώδεις ἀκτῖνες δύνανται προσέτι νὰ δώσωσιν ἐνταῦθα καλὰ ἀποτελέσματα.

Ἐκ τῶν φαρμάκων θὰ χορηγηθῇ ὁ σίδηρος ἢ τὸ ἀρσενικὸν ὑπὸ διαφόρους μορφάς. Δύνανται νὰ συμβουλευθῶσιν ἀκόμη ἡ ἀκτινοθεραπεία, ἡ ὀροθεραπεία (δι' αἱμοποιητικοῦ ὀροῦ) ἢ ἡ ὀποθεραπεία (χορηγία μυελοῦ τῶν ὀστῶν μόσχου ἢ βοός), αἵτινες ἐσχάτως ἐδοκιμάσθησαν μετά τινος ἐπιτυχίας.

γ') ***Ἀναιμίαι τῆς δευτέρας παιδικῆς ἡλικίας ἐλαφρᾶς μορφῆς.***

Αἰτιολογία: Αἱ ἀναιμίαι αὗται εἶναι πολλάκις ἐξακολούθησις τῶν ἀναιμιῶν τῆς βρεφικῆς ἡλικίας, διότι τὰ ἀναιμικὰ βρέφη διατηροῦσι πολλάκις ἐπὶ ἔτη τὰς συνεπείας τῶν αἱμοποιητικῶν ἀλλοιώσεων. Δύνανται ὅμως νὰ προκαλέσωσι τὰς ἀναιμίας ταύτας καὶ πᾶσαι αἱ μολυσματικαὶ νόσοι, οἷαι ἡ εὐλογία, ὁ κοκκίτης, ὁ τυφοειδὴς πυρετός, ἡ ἱλαρὰ καὶ ἰδία οἱ ὀξεῖς ρευματισμοί. Δύνανται ἀκόμη νὰ φέρωσιν ἀναιμίαν αἱ διάφοροι δηλητηριάσεις ὡς καὶ ἡ κακὴ ἀντίληψις τῆς ὑγιεινῆς, π. χ. ἡ διαμονὴ καὶ ὁ συνωστισμὸς ἐντὸς σκοτεινῶν καὶ ἀνηλίων δωματίων, ἡ ἀκατάλληλος τροφή, ἡ ἔλλειψις καθαριότητος, ἡ ὑπερκόπωσις εἰς τὸ σχολεῖον κτλ. Ἐπίσης ἄλλος παράγων τῆς ἀναιμίας ταύτης τῶν παίδων εἶναι ἡ φυματίωσις.

Συμπτωματολογία: Τὸ παιδίον αἰσθάνεται γενικὴν κόπωσιν, δὲν ἔχει ἐπιθυμίαν οὔτε νὰ παίξῃ, οὔτε νὰ ἐργασθῇ. Φοβεῖται νὰ τρέξῃ, διότι ὁ δρόμος εἶναι αἰτία κοπώσεως καὶ προκαλεῖ παλμούς. Εἶναι περίλυπον, εὐερέθιστον, πάσχει ἐξ ἀϋπνίας καὶ ἐνίοτε εἶναι ὑποκείμενον εἰς νυκτερινοὺς τρόμους. Εἶναι ἐπίσης ὠχρόν, ἐμφανίζον χροιάν τινα ὑπόλευκον ἢ ὑποκιτρίνην. Ἐνίοτε δ' αἰσθάνεται ἐλαφροὺς τινας πόνους κατὰ τὰς ἀρθρώσεις. Ἡ καρδία του εἶναι διεσταλμένη σχετικῶς μὲ τὸν θώρακα, ὅστις πολλάκις εἶναι κακῶς ἀνεπτυγμένος. Παρατηροῦνται πολλάκις καρδιοπνευμονικὰ φυσήματα.

Διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ αἵματος ἡ ἐλάττωσις τῶν ἐρυθροκυττάρων εἶναι καταφανής· κατεμετρήθησαν εἰς πλείστας περιπτώσεις 3.000.000, 2.000.000 καὶ 500.000 ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια· συναντᾶται ἀνισοκύττωσις καὶ ποικιλοκύττωσις.

Ἡ πορεία καὶ ἡ ἐξέλιξις τῶν ἀναιμιῶν τούτων ἐξαρτᾶται πρὸ πάντων ἐκ τῶν αἰτίων, ἅτινα τὰς προεκάλεσαν· αἱ ἀναιμίαι ὅμως αὗται εἶναι συνήθως θεραπεύσιμοι καὶ ἡ ἴασις εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ ταχίστη.

Διάγνωσις: Ἡ ἐξέτασις τοῦ αἵματος θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διάγνωσιν.

Θεραπεία: Ἡ προφυλακτικὴ θεραπεία εἶναι ἐνταῦθα σπουδαιοτάτη. Εἰς τὰ πτωχὰ παιδία χρειάζεται μεγαλυτέρα ἐπιτήρησις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑγιεινὴν αὐτῶν κατάστασιν καὶ ἐγκατάστασιν. Εἰς δὲ τὰ εὔπορα παιδία δέον νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ ὑπερκόπωσις, ἡ προερχομένη ἐκ τῆς πολλῆς μελέτης ἢ ἐκ τῆς καταχρήσεως ἀθλητικῶν τινων γυμνασμάτων. Ἄριστον θεραπευτικὸν μέσον εἶναι πάντοτε ἡ διαμονὴ εἰς τὴν ἐξοχήν, ἡ ἀεροθεραπεία κτλ, τὰ δὲ μόνα φάρμακα, ἅτινα ἐνδείκνυνται, εἶναι πάλιν ὁ σίδηρος καὶ τὸ ἀρσενικόν.

δ') ***Ἀναιμίαι τῆς δευτέρας παιδικῆς ἡλικίας σοβαρᾶς μορφῆς*** (κακοήθεις ἀναιμίαι).

Αἰτιολογία: Τὰς ἀναιμίας ταύτας, τῶν ὁποίων τὸν τύπον περιέγραψε πρῶτος ὁ Biermer τῷ 1868, εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλέσωσιν αἱ διάφοροι νοσηραὶ καταστάσεις, οἷαι ἡ σύφιλις, ὁ ραχιτισμός, ἡ φυματίωσις, ἡ ἑλονοσία· ἀλλὰ τὸ κύριον αἴτιον εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλονται αἱ πλεῖσται ἐξ αὐτῶν εἶναι τὰ παράσιτα τοῦ ἐντέρου (βοθριοκέφαλος, ἀγκυλόστομον), ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἐνηλίκοις. Ἐπίσης τινὲς ἐξ αὐτῶν ὀφείλονται εἰς χρονίαν δηλητηρίασιν διὰ τοῦ ὀξειδίου τοῦ ἄνθρακος, ἄλλαι εἰς καχεξίαν προερχομένην ἐκ κακοήθους ὄγκου καὶ ἐλάχισται εἰς ἄλλα σπανιώτερα αἴτια.

Ἡ συμπτωματολογία τῆς νόσου ἔχει περιγραφῆ ἀνωτέρω ἐφ' ὅσον εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ ἐκείνην, ἥτις ἐμφανίζεται παρὰ τοῖς ἐνηλίκοις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Von Jaksch,* Wienes Klin. Wochenschr. 1889.—*Luzet,* Thèse de Paris 1891.—*V. Hutinel,* Les maladies des enfants, 1909. Tome II p. 339. *Leenhard,* Anémies dans la Pratique des maladies des enfants 1910. Tome III p. 323.—*Valagussa,* Consultazioni di Clinica, 1922, p. 285.

ΣΟΛΩΝ ΒΕΡΑΣ

Ἀναιμία κακοήθης ἐγκύων.— Ἡ παρουσιαζομένη κατὰ τὰς πρώτας ἑβδομάδας τῆς κυήσεως φυσιολογικὴ ἀναιμία εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἐπιτείνεται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς κυήσεως ἢ περὶ τὸ τέρμα αὐτῆς ἡ ἔγκυος περιπίπτει εἰς βαρεῖαν παθολογικὴν κατάστασιν, ἥτις καλεῖται «κακοήθης ἀναιμία».

Αἰτιολογία: Ἡ νόσος αὕτη ὀφείλεται εἰς συσσώρευσιν τοξικῶν οὐσιῶν ἐν τῷ αἵματι προερχομένων ἐκ διαταραχῆς τῆς ἰσορροπίας τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης ἢ διαταραχῆς τῆς λειτουργίας τῶν ἐκκριτικῶν ὀργάνων ἢ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν προϊόντων τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης τοῦ ἐμβρύου.

Συμπτώματα: Ἐν ἀρχῇ ἡ νόσος διέρχεται σχεδὸν ἀπαρατήρητος, διότι τὰ πρῶτα αὐτῆς συμπτώματα συνίστανται εἰς ἐλαφρὰν μόνον ἀπόχρωσιν τῶν βλενογόνων καὶ εἰς σχετικὴν ἀδυναμίαν. Βαθμηδὸν ὅμως καὶ κατ' ὀλίγον ἐπέρχεται ἔντονος τῶν βλενογόνων ἀπόχρωσις καὶ τοιαύτη ἀδυναμία, ὥστε ἡ ἔγκυος ἀδυνατεῖ οὐ μόνον νὰ ἐκτελέσῃ τὰς συνήθεις αὐτῆς οἰκιακὰς ἐργασίας, ἀλλ' οὐδ' ἐκ τῆς κλίνης νὰ ἐγερθῇ. Προϊούσης δὲ τῆς νόσου, ἡ ἀπόχρωσις τῶν βλενογόνων φθάνει εἰς ὕψιστον βαθμόν, τὸ δέρμα τοῦ σώματος ὡς ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τῶν ἐκκρίσεων ξηραίνεται προσλαμβάνον ἰδιάζουσαν ὅλως χροιάν, προσομοίαν περίπου μεμαραμένῳ φύλλῳ, εἰς τινας δὲ περιπτώσεις παρακολουθεῖ καὶ ἴκτερος. Ἡ πάσχουσα καταλαμβάνεται ὑπὸ ζάλης, ναυτίας καὶ λιποθυμίας, αἰτιᾶται δὲ ταχυκαρδίαν μετὰ δυσπνοίας καὶ τῇ ἀκροάσει ἀνακαλύπτεται φύσημα συστολικὸν καὶ σκληρόν, ἐκτεινόμενον καθ' ὅλην τὴν προκάρδιον χώραν. Συχνότατα δὲ ἐπέρχονται οἰδήματα κατὰ τὰ ἐπικλινῆ μέρη τοῦ σώματος καὶ κατὰ τὸ πρόσωπον, ὡς καὶ ρινορραγία καὶ αἱμορραγία τῶν οὔλων καὶ τῆς ὑπερῴας. Τὰ οὖρα εἶναι σχεδὸν φυσιολογικά. Κατὰ δὲ τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς νόσου εἰσβάλλει καὶ πυρετός, κυμαινόμενος μεταξὺ 38° καὶ 39° καὶ σπανιώτατα ἀνέρχεται μέχρι 40°. Τέλος ἐπέρχονται διανοητικαὶ διαταραχαί, ὡς παραλήρημα, κῶμα καὶ θάνατος. Τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια τοῦ αἵματος τῆς πασχούσης κακοήθη ἀναιμίαν εἰσὶν εἰς ἄκρον ἠλαττωμένα, ἤτοι μέχρις 1.000.000 κατὰ κυβ. χμ., ἐπὶ βαρυτέρας δὲ μορφῆς ἐλαττοῦνται καὶ μέχρι 500.000-250.000 κατὰ κυβ. χμ.

Πρόγνωσις: Ἡ κακοήθης ἀναιμία εἶναι πάντοτε νόσος βαρυτάτη καταλήγουσα συνήθως εἰς θάνατον. Ἡ βαρύτης ὅμως αὐτῆς ἐξαρτᾶται πάντοτε ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῶν ἀλλοιώσεων τῶν παρατηρουμένων ἐν τῷ αἵματι καὶ κυρίως ἐκ τῆς ἐγκαίρου ἢ μὴ διαγνώσεως τῆς νόσου.

Διάγνωσις: Ἡ διάγνωσις στηρίζεται ἐπὶ τῶν γενικῶν συμπτωμάτων τῆς νόσου, κυρίως ὅμως ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ αἵματος, ἤτοι διὰ τῆς παρατηρουμένης μεγίστης ἐλαττώσεως τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων καὶ τῆς παρουσίας αἱματοβλαστῶν καὶ μεγαλοβλαστῶν. Ἡ διάγνωσις τῆς κακοήθους ἀναιμίας ἐπιτυγχάνεται καὶ διὰ τῆς ἀραιώσεως σταγόνος αἵματος, ἐναποτιθεμένης ἐπὶ ἀναποτικοῦ χάρτου. Οὕτω, προκειμένου περὶ ἀναιμίας μετὰ μεγάλης ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αἱμοσφαιρίων, ἡ ἐπὶ τοῦ ἀναποτικοῦ χάρτου αἱματηρὰ κηλὶς περιβάλλεται ὑπὸ διαφανοῦς ἅλω ἥτις εὐκόλως διακρίνεται, τοῦ ἀναποτικοῦ χάρτου τιθεμένου ἐπὶ προσπίπτοντος φωτός.

Θεραπεία: Ἡ λυσιτελεστέρα θεραπευτικὴ ἀγωγὴ κατὰ τῆς κακοήθους ἀναιμίας συνίσταται εἰς τὴν πρόληψιν ταύτης διὰ τῆς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὑγιεινῶν καὶ διαιτητικῶν κανόνων τῆς κυήσεως. Ἡ ἀναιμικὴ τ.ἔ. καὶ ὠχρὰ ἔγκυος γυνή, ἀνάγκη πάντοτε νὰ ὑποβάλλεται εἰς τὴν λῆψιν καθ' ἡμέραν 5—6 κρόκων ᾠοῦ, ὠμοῦ κρέατος ἐν εἴδει πόλτου, συμπεπυκνωμένου ζωμοῦ ἐκχυλίσματος κρέατος, καὶ νὰ παραμένῃ κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας ἐν ὑπαίθρῳ ἀποφεύγουσα πᾶσαν πνευματικὴν καὶ σωματικὴν ὑπερκόπωσιν. Ἐπὶ μεγάλης ἀναιμίας ἐπιβάλλεται σὺν τῇ λοιπῇ διαίτῃ καὶ ἡ χρῆσις εἰσπνοῆς ὀξυγόνου 15 περίπου λίτρων πρὸ τοῦ γεύματος, ἡ λῆψις $^1/_2$ ποτηρίου ὑδροχλωρικοῦ διαλύματος 2% ἡμίσειαν ὥραν μετὰ τὸ φαγητὸν καὶ ἐνέσεις τεχνητοῦ ὀροῦ ὅσον 500 κ. ὑφ. καθ' ἑκάστην. Ἡ χρῆσις τοῦ σιδήρου οὐδὲν φέρει ἀποτέλεσμα, τοὐναντίον τὸ ἀρσενικὸν χορηγούμενον εἰς μεγάλας δόσεις καὶ ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα παρέχει σημαντικὰς ὠφελείας. Χορηγητέον δὲ τοῦτο, πλήρους ὄντος τοῦ στομάχου, πρὸς ἀποφυγὴν γαστρεντερικῶν διαταραχῶν. Ἐπὶ ἐπιμόνων ὅμως περιπτώσεων, καθ' ἃς πάντα τ' ἀνωτέρω μέσα θὰ ἀπέβαινον ἀνωφελῆ, συνιστᾶται ἡ ἐκτέλεσις τοῦ τεχνητοῦ πρόωρου τοκετοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Tallovist,* Berlin. Klin. Woch. 1901.—*Gräfe,* Ueber Zusammenhang der progressive perniziöse Anaemie mit der graviditat. Dies. Halle 1880—*Waguer,* Zeits. f. geb. n. gyn. 1902.—*Sachs,* Med. Klin. 1918.—*G. Wolf,* Zentrolbl. f. gyn. No 18, 1924.—*Κ. Λοῦρος,* Μαιευτικὴ β' ἔκδ. 1925

Κ. ΛΟΥΡΟΣ

Ἀναιμία οὔλων.— [Βλ. οὖλα.]

— **(ΚΤΗΝΙΑΤΡ.)** Καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων ἡ ἀναιμία, οὖσα σύνδρομον μεγάλου ἀριθμοῦ νόσων, ἔχει ὡς οὐσιώδη ἀνατομικὸν χαρακτῆρα τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων μετ' ἀλλοιώσεως τοῦ σχήματος αὐτῶν ἢ τὴν ἐλάττωσιν τῆς αἱμοσφαιρικῆς ἀξίας τοῦ αἵματος· προέρχεται δ' αὕτη ὁτὲ μὲν ἐξ ἀνεπαρκοῦς παραγωγῆς ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ὁτὲ δὲ ἐξ ὑπερβολικῆς καταστροφῆς τῶν στοιχείων τούτων (αἱμορραγία, αἱμόλυσις κ.τ.λ.). Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐλάττωσιν τῶν αἱμοσφαιρίων, ὁ ὀρὸς τοῦ αἵματος δύναται ν' αὐξηθῇ, ὁπότε ἔχομεν *ἀναιμίαν* ἢ *ὑδραιμίαν.*

Αἰτιολογία.— Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων αἰτίων τῶν προκαλούντων τὰς ἀναιμίας τῶν κατοικιδίων ζῴων, δέον νὰ σημειώσωμεν τὰς ἀφθόνους αἱμορραγίας τυχαίας ἢ χειρουργικάς, τὰς συχνὰς καὶ ὑπερβολικὰς ἀφαιμάξεις γενομένας πρὸ πάντων ἐπὶ ζῴων νέων ἢ γεγηρακότων, τὴν πλημμελῆ διατροφὴν (τροφαὶ κακῆς ποιότητος, στερούμεναι βιταμινῶν, ἀνεπαρκεῖς εἰς θρεπτικὰς οὐσίας), τὰς ὑπερμέτρους ἐκκρίσεις φυσιολογικὰς ἢ παθολογικάς, τὰς διαταραχὰς τοῦ πεπτικοῦ συστήματος, τὴν φυσικὴν κόπωσιν (ὑπερβολικὴ ἐργασία), τοὺς κακοὺς ὑγιεινοὺς ὅρους (διαμονὴ τῶν ζῴων ἐντὸς στενῶν σταύλων, πλημμελῶς ἀεριζομένων ἢ κακῶς προσανατολισμένων), τὰς ὀξείας νόσους καὶ ὑψηλοὺς πυρετούς, τὰς χρονίας νόσους μολυσματικὰς ἢ μὴ (γαστροεντερῖτις, νεφρῖτις, φυματίωσις, ἀκτινομυκητίασις, καρκινωμάτωσις), τὰς χρονίας δηλητηριάσεις (μολυβδίασις) καὶ τέλος τὰς διαφόρους παρασιτικὰς νόσους τοῦ πεπτικοῦ, ἀναπνευστικοῦ καὶ κυκλοφοριακοῦ συστήματος (διστομίασις, σκληροστομίασις, στρογγυλίασις, ἐχινοκοκκίασις, ἀγκυλοστομίασις, ἀσκαριδίασις κ.τ.λ.).

Αἱ ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων αἰτίων προκαλούμεναι ἀναιμίαι καλοῦνται *δευτερογενεῖς* ἢ *συμπτωματικαί.* Καλοῦνται δὲ *οὐσιαστικαὶ* ἀναιμίαι ἐκεῖναι καθ' ἃς ἡ ἀλλοίωσις τοῦ αἵματος δὲν εἶναι δευτερογενὲς σύμπτωμα, ἀλλὰ ἀποτελεῖ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν πᾶσαν σχεδὸν τὴν νόσον ὡς ἡ κακοήθης μολυσματικὴ ἀναιμία τοῦ ἵππου.

Κλινικὰ συμπτώματα.—Ἡ ἔναρξις τῶν ἀναιμιῶν εἶναι λαθραία. Ἡ ὠχρότης τῶν βλενογόνων, ἡ διήθησις καὶ ἡ ὑπικτερικὴ χροιὰ τῶν ἐπιπεφυκότων, ἡ πνευστιασις καὶ ἡ ταχεῖα κούρασις τῶν ζῴων κατὰ τὴν ἐργασίαν χαρακτηρίζουσι τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἀναιμίας. Ὁ σφυγμὸς εἶναι συχνός, μικρὸς καὶ νηματοειδής, τὰ δὲ οὖρα ἄφθονα (πολυουρία). Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον παρατηρεῖται προοδευτικὴ ἴσχνανσις, ἐξάντλησις, νάρκη καὶ δύσπνοια εἰς τὴν παραμικροτέραν προσπάθειαν ἐκτελέσεως ἐργασίας. Οἱ τόνοι τῆς καρδίας εἶναι μεταλλικοί. Οἰδήματα παρουσια-

Digitized by Google

ζονται εἰς τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος, αἱ τρίχες εἶναι ἀνωρθωμέναι καὶ ἄστιλπνοι. Ἡ θερμοκρασία παραμένει εἰς τὸ φυσιολογικὸν ἐπίπεδον, ἐνίοτε ὅμως καταπίπτει ὑπ' αὐτὸ (*ὑποθερμία*). Κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον ἡ ἐξάντλησις εἶναι μεγάλη, ἡ ὄρεξις τῶν ζῴων ἐλαττοῦται ἢ ἐλλείπει παντελῶς, ἡ πέψις διαταράσσεται προκαλοῦσα διαρροίας. Ἡ καρδία πάλλει ταχέως καὶ κατὰ τὴν ἀκρόασιν σημειοῦμεν ἀνόργανα φυσήματα. Τέλος τὰ ζῷα πίπτουν εἰς κῶμα καὶ θνήσκουν ἐν ὑποθερμίᾳ. Ἐν τῷ αἵματι, τὸ ὁποῖον καθίσταται ὠχρὸν καὶ ῥοῶδες, παρατηροῦνται ἔντονοι ἀλλοιώσεις. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων ἐλαττοῦται αἰσθητῶς (40—60 %), ἡ διάμετρος αὐτῶν αὐξάνει δίδουσα εἰς αὐτὰ σχῆμα ἀτρακτοειδές.

Θεραπεία.— 1) ***Αἰτιολογική*:** Αὕτη εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα καὶ ἀποτελεσματικωτέρα, ἐκπηγάζει δ' ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων αἰτίων καὶ ποικίλλει μεθ' ἑνὸς ἑκάστου τούτων. Οὕτω ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων βελτιοῦμεν τοὺς ὑγιεινοὺς ὅρους, εἰς οὓς τὰ ζῷα εὑρίσκονται, ἐλαττοῦμεν τὴν ἐργασίαν καὶ διακανονίζομεν τὴν διατροφὴν αὐτῶν· τέλος θεραπεύομεν τὰς διαφόρους νόσους (γαστροεντερίτιδας, νεφρίτιδας, διστομίασιν, στρογγύλωσιν κτλ.), χρησιμοποιοῦντες τὰ κατάλληλα πρὸς θεραπείαν ἑκάστης τῶν ἀνωτέρω νόσων φάρμακα.

2) ***Συμπτωματική*:** Εἰς τὴν θεραπείαν ταύτην καταφεύγομεν ὁσάκις τὸ αἴτιον τῆς ἀναιμίας διεκφεύγει ἢ ὁσάκις θέλομεν νὰ ἐπιταχύνωμεν τὴν ἀνάρρωσιν τῶν θεραπευθέντων ζῴων ἐκ τῶν ἀνωτέρω νόσων. Οὕτω χορηγοῦμεν διὰ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος διάφορα τονωτικὰ φάρμακα, ὡς τὸ ἀρσενικῶδες ὀξύ, τὸ φωσφορικὸν ἀσβέστιον, ὁ ἀνθρακικὸς σίδηρος, ἡ στρυχνίνη καὶ ἄλλα. Διὰ τὰ μεγάλης ἀξίας ζῷα ἀναγράφομεν φυσιολογικὸν ἢ αἱμοποιητικὸν ὀρόν. Β. ΧΑΤΖΗΟΛΟΣ

ἀναιμικός, —ή, —όν· ὁ πάσχων ἀναιμίαν.

ἀναιμίνη (Anäminum) [*Φαρμ.*]. Σιδηροπεψινοσακχαροῦχον σκεύασμα, ἐνέχον 0,2 % σίδηρον ὑπὸ μορφὴν εὐκόλως ἀφομοιώσιμον. Ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ περιεκτικότητος εἰς πεψίνην δρᾷ εὐνοϊκῶς κατὰ τὴν πέψιν. Ἀνεγράφη κατὰ τῆς ἀναιμίας καὶ χλωρώσεως διὰ τοὺς πάσχοντας συγχρόνως ἐκ στομαχικῶν παθήσεων. Κ. Γ. Μ.

ἄναιμος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ ἔχων αἷμα, ὁ μὴ περιέχων αἷμα ὡς στοιχεῖον τῆς ὑπάρξεώς του: *«ἄναιμος ὁ ἐγκέφαλος»* (*Ἀριστοτέλ.*), *«ζῷα ἄναιμα καὶ ζῷα ἔναιμα»* (*Ἀριστοτέλ.*).

ἀναιμόσαρκος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων σάρκα ἄναιμον, ἄνευ αἵματος, οἷον ὁ τέττιξ.

ἀναίμων (ὁ, ἡ)· ἀναίμονες καλοῦνται οἱ θεοὶ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ὡς ἀθάνατοι, τοῦ αἵματος θεωρουμένου φθαρτοῦ: *«οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσι, οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι καὶ ἀθάνατοι καλέονται»* (*Ὁμ.* Ἰλ. Ε, 341).

ἀναιμωτὶ (μὲ ι)· ἐπίρρ. ἄνευ χύσεως αἵματος, ἀναιμακτί.

ἀναιρεσείω· ἐπιθυμῶ ἀναίρεσιν τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως· μόνον εἰς τὴν μετχ. ὁ *ἀναιρεσείων*. ὁ αἰτούμενος τὴν ἀναίρεσιν.

ἀναιρέσιμος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ ἀναιρεθῇ, νὰ τύχῃ δικαστικῆς ἀναιρέσεως.

ἀναίρεσις (ἡ)· ἀνάληψις, τὸ νὰ λάβωμέν τι κατακείμενον καὶ νὰ φέρωμεν αὐτό, ἢ νὰ κομίσωμεν κάπου: «*ἀναίρεσις τῶν ὅπλων*», τὸ νὰ λάβῃ τις τὰ ὅπλα ἐκ τοῦ ἐδάφους, ὅπου ἔχει ἀποθέσει αὐτά, καὶ νὰ τὰ φέρῃ || «*ἀναίρεσις τῶν νεκρῶν*», τὸ νὰ σηκώσουν τοὺς νεκροὺς ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ νὰ θάψουν αὐτοὺς (ἡ σημασία αὕτη ὡς ἀπὸ τοῦ ῥήματος *ἀναιροῦμαι*) || καταστροφή, θανάτωσις, φόνος (ὡς ἀπὸ τοῦ *ἀναιρῶ*=φονεύω) || ἀνασκευή, ἀκύρωσις, ἀπόδειξις ψευδοῦς βάσεως (ὡς ἀπὸ τοῦ *ἀναιρῶ*=ἀνασκευάζω). Β. Φ.

— [*Ποιν. Δίκ.*] Ἡ ἀπρομελετήτως εἰς βρασμὸν ψυχικῆς ὁρμῆς διαπραττομένη **ἀνθρωποκτονία** (βλ. λ.).

—[*Πολ. Δικ.*]· βλ. ἔνδικα **μέσα**.

—[*Μουσ.*]· βλ. ἀλλοίωσις.

ἀναιρέται (οἱ) (Anaeretae) [*Ζωολ.*]. Πτηνὰ μικρότατα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*. Τὸ σῶμά των εἶναι εὐκίνητον, τὰ ῥάμφος των λίαν πεπλατυσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, οἱ πόδες λεπτοὶ καὶ ἡ κεφαλὴ κοσμεῖται ὑπὸ λαμπροῦ λοφίου, ἀποτελουμένου ἀπὸ λεπτότατα πτερὰ ὀρθούμενα εἰς μικρὸν ὕψος καὶ εἶτα καμπυλούμενα καὶ καλύπτοντα ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ προσωπικὸν τμῆμα τῆς κεφαλῆς. Τὰ πτηνὰ ταῦτα εὑρίσκονται εἰς τὴν Χιλήν, τὸ Περοῦ καὶ τὴν Βολιβίαν. Ζῶσι κατὰ ζεύγη καὶ ἐνδιαιτῶνται κατὰ προτίμησιν εἰς θαμνώδη καὶ ἀπρόσιτα μέρη. Τρέφονται ἀποκλειστικῶς ἐξ ἐντόμων, τὰ ὁποῖα ἐπιτηδειότατα συλλαμβάνουσι. Δ. Ν. Π.

ἀναιρετήριος, —α, —ον· ἀναιρετικός || «*ἀναιρετήριον ἔγγραφον*» ἢ ἁπλῶς «*ἀναιρετήριον*», δικαστικὸν ἔγγραφον δι' οὗ προσφεύγουσιν εἰς ἀναίρεσιν. Β. Φ.

ἀναιρέτης (ὁ, ἀπὸ τοῦ *ἀναιρῶ* = φονεύω)· ὁ φονεύς.

ἀναιρετικός, —ή, —όν· ὁ ἱκανός, ὁ ἁρμόδιος πρὸς ἀναίρεσιν, ὁ ἀνασκευαστικός, ἀρνητικός || ὁ ἱκανὸς πρὸς καταστροφήν, πρὸς φόνον. — Ἐπίρρ. *ἀναιρετικῶς*=ἀρνητικῶς.

ἀναίρετος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ αἱρεθεὶς ἢ ὁ μὴ αἱρούμενος, ὁ μὴ ἐκλεχθεὶς ἢ ὁ μὴ ἐκλεγόμενος || ἐνεργ. ὁ μὴ ἐκλέγων.

ἀναιρῶ (—έω)· ἀόρ. ἀρχ. *ἀνεῖλον*, νεώτ. *ἀνῄρεσα*, παθ. *ἀνῃρέθην*, παθ. μετχ. *ἀνῃρημένος*· καταστρέφω, ἀφανίζω, φονεύω || ἀνασκευάζω, ἀνατρέπω κατηγορίαν, ἰσχυρισμὸν κ.τ.τ., ἀκυρώνω || μέσ. *ἀναιροῦμαι* (μόνον παρ' ἀρχαίοις)· σηκώνω, λαμβάνω τι κατακείμενον· σηκώνω καὶ θάπτω (ἐπὶ τῶν νεκρῶν). Β. Φ.

ἀναΐς, ἡ (Anais) [*Ζῳολ.*]. Γένος πτηνῶν, ὅπερ ὁ μὲν Bonaparte συγχέει μὲ τὸ γένος *πετασοφόρα*, ὁ δὲ Gray τὰ κατατάσσει εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν *τροχιλιδῶν*. Τὰ πτηνὰ ταῦτα εἶναι ἰθαγενῆ τῆς νήσου Βόρνεο. Δ. Ν. Π.

Ἀναῒς *Παυλίνα Ὠμπέρ*. Μία τῶν περιφημοτέρων ἠθοποιῶν τῆς «Γαλλικῆς Κωμῳδίας» (1802-1871).

ἀναισθησία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀναίσθητος, τὸ νὰ μὴ ἔχῃ τις αἴσθησιν || ἔλλειψις συναισθήσεως, ἀναλγησία, ἀπάθεια, συναισθηματικὴ ἀμβλύτης || νωθρότης διανοητική, ἀντιληπτικὴ ἀνικανότης Β.Φ.

Ἐν τῇ ψυχολογίᾳ ὁ ὅρος σημαίνει τὴν πλήρη ἢ σχετικὴν ἀνικανότητα τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων νὰ ἀντιδροῦν εἰς τοὺς ἐρεθισμούς. Ἅπασαι αἱ αἰσθήσεις εἶναι δυνατὸν νὰ πάθουν τοιαύτην ἀνικανότητα πρὸς ἀντίδρασιν, ἰδίᾳ ὅμως ἡ ἁφή. Ἡ ἀναισθησία αὕτη δύναται νὰ προέλθῃ ἐξ ὑπερκοπώσεως τῶν αἰσθητηρίων, ἐξ ἐσωτερικῶν σωματικῶν γεγονότων, ἐκ βλάβης τῶν νεύρων, ἐκ δυσθυμίας κλπ. [Πρβλ. *Hellpach*, Die grenzwissen-Schaften der Psychologie σελ. 221-228] —Ω

— [ΧΕΙΡΟΥΡΓ.] Ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων ἐπεζητήθη ἡ ἀποτροπὴ τοῦ πόνου κατὰ τὰς χειρουργικὰς ἐπεμβάσεις, ἐπεδιώχθη δὲ τοῦτο εἴτε διὰ τῆς ἐσωτερικῆς χρήσεως διαφόρων ναρκωτικῶν φαρμάκων (μανδραγόρα, ὀπίου, ἰνδικῆς καννάβεως), εἴτε διὰ τῆς εἰσπνοῆς ἀτμῶν ἐκ ποικίλων τοιούτων φαρμακευτικῶν οὐσιῶν, ἢ καὶ διὰ τοπικῶν μέσων πρὸς ἐπίτευξιν τοπικῆς ἀναλγησίας, ὡς ὁ λίθος τῆς Μέμφιδος τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, ὅστις ἐξ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου ἀποτελούμενος ἐπεπάσσετο κονιοποιηθεὶς ἐπὶ τοῦ τραύματος, διὰ τῆς ἐπιβροχῆς δὲ ὄξους ἐπ' αὐτοῦ ἀνεπτύσσετο διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος παράγον τοπικὴν ἀναλγησίαν. Ἐπίσης ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς νάρκωσιν ἡ μέχρι λιποθυμίας ἀφαίμαξις διὰ φλεβοτομίας, πίεσις τῶν καρωτίδων, ἠλεκτρισμός, μαγνητισμὸς καὶ ὑπνωτισμός, ἔτι δὲ περίδεσις τῶν μελῶν πρὸς παραγωγὴν ἀναισθησίας καὶ αὐτὰ διὰ τῆς πιέσεως τῶν νεύρων κλπ. Πλὴν ἡ ναρκωτικὴ ἐνέργεια ὅλων τούτων τῶν μέσων ἦτο ἀναξία λόγου. Τὸ ὄνειρον τῆς χειρουργικῆς ἀναισθησίας ἐπραγματοποιήθη μόνον διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς ναρκωτικῆς ἰδιότητος τοῦ αἰθέρος, ἐν ἔτει 1846, ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ ὀδοντιατροῦ *Morton*, κατὰ παρακίνησιν τοῦ ὁποίου ὁ χειρουργὸς *Warren* ἐξετέλεσεν ἀνώδυνον ἐγχείρισιν ἐπὶ ἀσθενοῦς ναρκωθέντος δι' εἰσπνοῶν τοῦ φαρμάκου τούτου. Ἓν δὲ ἔτος μετὰ ταῦτα, τῷ 1847, ὁ ἐν Ἐδιμβούργῳ γυναικολόγος *Limpson* ἀνεκάλυψε τὴν διὰ τοῦ χλωροφορμίου νάρκωσιν. Πλὴν τῆς γενικῆς ναρκώσεως διὰ χλωροφορμίου ἢ αἰθέρος ἢ ἄλλων οὐσιῶν, αἵτινες ἐχρησιμοποιήθησαν κατόπιν ἐπενοήθησαν μέθοδοι τοπικῆς ναρκώσεως, δηλαδὴ ***ἀναλγησίας*** περιοριζομένης εἰς τὴν χώραν τοῦ σώματος, ἐφ' ἧς πρόκειται νὰ γείνῃ ἡ ἐγχείρησις, ἡ τοπικὴ δὲ αὕτη νάρκωσις διεδόθη ἐπ' ἐσχάτων εὐρύτατα καὶ ἐξετόπισεν ἤδη κατὰ μέγιστον μέρος τὴν γενικὴν νάρκωσιν (βλ. λ.).

Περιττὸν εἶναι νὰ ἐξάρωμεν τὴν μεγίστην σημασίαν τῆς χειρουργικῆς ἀναισθησίας καὶ νὰ τονίσωμεν τὴν ἐπίδρασιν, ἣν ἔσχεν αὕτη ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς χειρουργικῆς. Εἶναι αὐτόδηλον, ὅτι ἄνευ αὐτῆς οὐδεμία σχεδὸν πρόοδος ἐν τῇ χειρουργικῇ θὰ ἦτο δυνατή.

Α') Γενικὴ ἀναισθησία.—Τὸ μᾶλλον ἐν χρήσει τὴν σήμερον μέσον πρὸς γενικὴν ἀναισθησίαν εἶναι ὁ *αἰθήρ*, χημικῶς καθαρὸς (βλ. λ. αἰθὴρ [*Φαρμ.*] τ. Β', σ. 656 β'), ὅστις χορηγεῖται εἰς εἰσπνοὰς δι' ἐπιστάξεως ἐπὶ προσωπίδος καλυπτούσης τὴν ῥῖνα καὶ τὸ στόμα τοῦ ναρκουμένου. Συνήθως δίδεται εἰς τὸν ναρκούμενον ὑπτία θέσις, ὁ δὲ στόμαχος αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι κενὸς κατὰ τὴν νάρκωσιν, διότι διαρκούσης ταύτης πολλάκις ἐπέρχεται ἔμετος καὶ αἱ ἀναγόμεναι ἐκ τοῦ στομάχου οὐσίαι δύνανται ἐμπίπτουσαι εἰς τὸν λάρυγγα νὰ ἐπιφέρωσιν ἀσφυξίαν. Ἐπίσης καὶ μετὰ τὴν νάρκωσιν μένει ὁ ἀσθενὴς νῆστις ἐπὶ πολλὰς ὥρας, ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ συνήθως ὑπάρχουσα τάσις πρὸς ἔμετον.

Ἐν ἀρχῇ τῆς χορηγίας τοῦ αἰθέρος ἐπέρχεται διέγερσις, επακολουθεῖ δὲ περίοδος τελείας νάρκης, καθ' ἣν χαλαροῦνται μὲν οἱ μύες, ἐκλείπει δὲ πᾶν ἄλγος καθ' ὅλον τὸ σῶμα. Μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς εἰσπνοῆς τοῦ αἰθέρος ἀνανήφει ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ ναρκωθείς, ἐπανέρχεται δὲ ἡ κίνησις καὶ ἡ αἴσθησις.

Τὸ δὲ *χλωροφόρμιον* ἀμιγὲς πολὺ ὀλιγώτερον τοῦ αἰθέρος μεταχειρίζονται σήμερον πρὸς νάρκωσιν, προτιμωμένου γενικῶς τοῦ τελευταίου τούτου ὡς ὀλιγώτερον κινδυνώδους. Παρέχεται δὲ τὸ χλωροφόρμιον ὡσαύτως δι' εἰσπνοῆς ἐπισταζόμενον ἐπὶ προσωπίδος ἐφηρμοσμένης ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ πάσχοντος. Ὅπως ἐπὶ τοῦ αἰθέρος, προηγεῖται ἐπίσης τῆς νάρκης περίοδος διεγέρσεως, ἥτις εἶναι συντομωτέρα ἐπὶ τοῦ χλωροφορμίου.

Ὁ ἐκτελῶν τὴν νάρκωσιν πρέπει νὰ ἔχῃ ἀπερίσπαστον τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ναρκουμένου μέχρι τῆς τελείας τούτου ἀφυπνίσεως. Εἶναι δὲ δυσχερὴς καὶ ἀπαιτεῖ πολλὴν πεῖραν ἡ παροχὴ τοῦ ναρκωτικοῦ, καθ' ὅσον δὲν εἶναι ὡρισμένον τὸ ποσὸν τοῦ χλωροφορμίου ἢ τοῦ αἰθέρος, τὸ ὁποῖον δύναται ἑκάστοτε νὰ δοθῇ ἀκινδύνως, πολλάκις δὲ καὶ ἐξ ἐλαχίστου ποσοῦ ἐπέρχονται αἰφνιδίως φαινόμενα κινδυνώδη. Ἰδίως δὲ πρέπει ὁ ναρκῶν νὰ προσέχῃ εἰς τὴν ἀναπνοήν, εἰς τὸν σφυγμὸν καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς (κατάστασις τῶν κορῶν), ἕτοιμος νὰ ἐπέμβῃ διὰ τῶν καταλλήλων μέσων ἐν περιπτώσει ἀνωμαλίας τινὸς (διάνοιξις καὶ καθαρισμὸς τοῦ στόματος, ἕλξις τῆς γλώσσης πρὸς τὰ ἔξω, ἐν ἀνάγκῃ τεχνητὴ ἀναπνοή, ἐνέσεις λοβελίνης—ἐπὶ ἀνωμαλίας ἀναπνευστικῆς· ἐπὶ ἐξασθενήσεως τῆς καρδίας, ἐνέσεις καρδιοτονωτικαί, ἐξ ὧν δραστικωτάτη ἡ ἐνδοκαρδίος ἔνεσις ἀδρεναλίνης, μάλαξις τῆς καρδίας κλπ.). Ὅ τε αἰθὴρ καὶ τὸ χλωροφόρμιον εἶναι δηλητήρια καὶ ἔχουσιν ἐπίδρασιν βλαπτικὴν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ, ἥτις συνήθως μὲν εἶναι ἐλαφρὰ καὶ παροδική, ἀλλὰ δυνατὸν καὶ νὰ εἶναι βαρεῖα καὶ πρόξενος ἀνεπανορθώτου κακοῦ. Ἐκ τοῦ χλωροφορμίου ἰδίως πειράζεται ἡ καρδία, ἐνῷ ὁ αἰθὴρ ἐρεθίζει τοὺς βρόγχους, καὶ διὰ τοῦτο κατ' ἀρχὴν ἀποφεύγεται ὁ μὲν αἰθὴρ ἐπὶ τῶν παθήσεων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, τὸ δὲ χλωροφόρμιον ἐπὶ παθήσεων τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος. Ἀλλὰ καὶ οἱ νεφροὶ καὶ τὸ ἧπαρ δὲν μένουσιν ἀνεπηρέαστα ἐκ τῶν ναρκωτικῶν. Παρὰ πᾶσαν περίσκεψιν καὶ προσοχὴν καταβαλλομένην κατὰ τὴν νάρκωσιν, ἐπέρχονται ἐνίοτε θάνατοι ὀφειλόμενοι ἀποκλειστικῶς εἰς ταύτην. Ὑπολογίζεται δὲ κατὰ διαφόρους στατιστικάς, ὅτι εἰς μὲν τὸ χλωροφόρμιον ἀναλογεῖ περίπου εἷς θάνατος ἐπὶ τριῶν χιλιάδων ναρκώσεων, ἐκ δὲ τοῦ αἰθέρος οἱ θάνατοι εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ τοὐλάχιστον ὀλιγώτεροι. Προέρχονται δὲ οἱ περισσότεροι θάνατοι ἐκ παραλύσεως τῆς καρδίας ἢ ἐκ παραλύσεως τῆς ἀναπνοῆς.

Διὰ μικρὰς χειρουργικὰς ἐπεμβάσεις ἀρκεῖ ἡ ἀκίνδυνος *μέθη τοῦ αἰθέρος*, τουτέστι βραχεῖα νάρκωσις ἐπερχομένη πρὸ πάσης διεγέρσεως διὰ τῆς εἰσπνοῆς μικροῦ ποσοῦ αἰθέρος. Ἐπίσης ἀξιοσύστατος φαίνεται, πρὸς παροδίαν χρῆσιν, ἡ νεωστὶ χρησιμοποιηθεῖσα *σολαισθίνη* (Solästhin).

Τινὲς χρησιμοποιοῦν, πρὸς νάρκωσιν, μεῖγμα χλωροφορμίου καὶ αἰθέρος κατὰ διαφόρους ἀναλογίας (π. χ. 1 μ. χλωροφορμίου καὶ 3 μ. αἰθέρος), τὸ λεγόμενον *βιενναῖον μεῖγμα*, πρὸς ἐλάττωσιν τοῦ κινδύνου ἑκατέρου ἐξ αὐτῶν. Ὑπό τινων προστίθεται καὶ οἰνόπνευμα. Ἄλλοι ἄρχονται ναρκοῦντες διὰ χλωροφορμίου, ἅμα δὲ ὡς ἐπέλθῃ ἡ νάρκωσις, συνεχίζουσιν αὐτὴν δι' αἰθέρος, ἢ ἀντιθέτως ἄλλοι ἄρχονται δι' αἰθέρος καὶ συνεχίζουσι διὰ χλωροφορμίου.

Ἐπενοήθησαν καὶ διάφοροι συσκευαί, δι' ὧν κανονίζεται καὶ ρυθμίζεται ἡ χορήγησις τοῦ ναρκωτικοῦ, ὡς ἡ συσκευὴ τοῦ Ombrédanne, διὰ τὸν αἰθέρα, λίαν διαδεδομένη ἐν Γαλλίᾳ, ἡ συσκευὴ Roth - Dräger, δι' ἧς χορηγεῖται αἰθήρ, χλωροφόρμιον καὶ ὀξυγόνον κατὰ τὴν κανονιζομένην ὑπὸ τοῦ ναρκωτοῦ ἀναλογίαν, καὶ πλεῖσται ὅσαι ἄλλαι. Βεβαίως διὰ τούτων διευκολύνεται καὶ καθίσταται ἧττον κινδυνώδης ἡ νάρκωσις, ἀλλὰ δὲν ἀποτρέπονται καὶ δι' αὐτῶν ἐντελῶς οἱ κίνδυνοι.

Τινὲς ὀλίγον πρὸ τῆς ναρκώσεως ποιοῦσιν ἔνεσιν μορφίνης ἢ ἀτροπίνης, ὅπως συντεμνομένης τῆς περιόδου τῆς διεγέρσεως ἐπέλθῃ ταχύτερα ἡ νάρκωσις καὶ γίνῃ χρῆσις μικροτέρας ποσότητος ναρκωτικοῦ δι' εἰσπνοῆς. Ἄλλοι δὲ χορηγοῦσι τὴν μὲν προτεραίαν τὴν ἑσπέραν ὑπνωτικὸν (βερονάλην), ὀλίγον δὲ πρὸ τῆς ἐγχειρήσεως μορφίνην μετὰ σκοπολαμίνης εἰς ἐνέσεις, οὕτω δὲ ὁ ἄρρωστος, ἤδη σχεδὸν ναρκωμένος, ἐλάχιστον ἔχει πλέον ἀνάγκην ποσοῦ αἰθέρος ἢ χλωροφορμίου πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ναρκώσεως· ἀλλὰ καὶ ἡ μέθοδος αὕτη δὲν εἶναι ἄμοιρος κινδύνων.

Προσεπάθησαν νὰ εὕρωσιν ἄλλας οὐσίας πρὸς

Digitized by Google

νάρκωσιν ἀκινδύνους, εἰ δυνατόν, ἢ ὀλιγώτερον ἐπικινδύνους. Ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς εἰσπνοὰς τὸ *χλωριοῦχον αἰθύλιον*, τὸ *πρωτοξείδιον τοῦ ἀζώτου* (ἰδίᾳ ἐν Ἀμερικῇ), τὸ *βρωμιοῦχον αἰθυλιον*, ἐσχάτως δὲ τὸ *ναρκυλένιον* καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἀλλ' οὐδὲν ὅμως καὶ ἐξ ὅλων τούτων ἀπεδείχθη ἐντελῶς ἀκίνδυνον. Τὸ τελευταῖον εἶναι εὐανάφλεκτον καὶ ὡς τοιοῦτο χρήζει ἰδιαιτέρας προσοχῆς.

Ἐγένοντο ἀπόπειραι εἰσαγωγῆς ναρκωτικῶν οὐσιῶν καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ, πλὴν τῆς ἀναπνευστικῆς, π. χ. διὰ τῶν φλεβῶν (αἰθέρος, Somnifen) ἢ διὰ τοῦ ὀρθοῦ (Hedonal, αἰθέρος, ὅλως δὲ νεωστὶ Avertin ἢ E 107)· ἀλλ' οὐδεμία τῶν μεθόδων τούτων ἔτυχε γενικῆς ἀναγνωρίσεως ὡς πρακτικὴ καὶ ἀκίνδυνος.

Β') Τοπικὴ ἀναισθησία (Reclus, Braun).— Αὕτη εἶναι σχεδὸν ἐντελῶς ἀκίνδυνος καὶ διὰ τοῦτο ἐπεκτείνεται ὁσημέραι ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς. Αἱ πλεῖσται τῶν ἐγχειρήσεων δύνανται νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἀνωδύνως τῇ βοηθείᾳ τῆς τοπικῆς ναρκώσεως. Ἡ δὲ μᾶλλον ἐν χρήσει πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον οὐσία εἶναι ἡ *νοβοκαΐνη* (διάλ. $^1/_2$ — $1^0/_0$) μετὰ προσθήκης *ἀδρεναλινης*, δι' ἧς προκαλεῖται καὶ ἰσχαιμία τῶν ἱστῶν, ἔτι δὲ ἐπιβραδύνεται ἡ ἀπορρόφησις τῆς νοβοκαΐνης, παραμενούσης οὕτω ἐπὶ τόπου καὶ ἐνεργούσης ἐπὶ μακρότερον χρόνον. Ἡ ναρκωτικὴ διάλυσις ἐνίεται διὰ σύριγγος εἰς ὃ μέρος πρόκειται νὰ χειρουργήσωμεν, κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ δέρμα καὶ ὑπὸ τὸ δέρμα, ἐφ' ὅσον δὲ προχωροῦμεν εἰς τὴν ἐγχείρησιν, ἐξακολουθοῦμεν τὰς ἐνέσεις εἰς τὰς βαθυτέρας στιβάδας τῶν ἱστῶν. Διαρκεῖ δὲ ἡ οὕτως ἐπιτευχθεῖσα τοπικὴ ἀναλγησία ἐπὶ δύο περίπου ὥρας.

Ἡ τοπικὴ νάρκωσις δύναται νὰ παραχθῇ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, δι' ἐνέσεως δηλαδὴ τοῦ ἀναισθητικοῦ ὑγροῦ γινομένης οὐχὶ κατὰ τὸν τόπον τῆς ἐγχειρήσεως, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη *(ἄμεσος τοπικὴ νάρκωσις)*, ἀλλὰ πλησίον αὐτοῦ κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν νευρικῶν κλώνων, ἐξ ὧν ἐκπορεύονται τὰ αἰσθητικὰ νεῦρα τῆς χειρουργηθησομένης χώρας *(ἔμμεσος τοπικὴ νάρκωσις)*· ἢ καὶ ἐμποτίζονται δι' ἐνέσεως τοῦ ὑγροῦ τὰ κύρια νευρικὰ στελέχη τῆς χώρας, π. χ. τὸ βραχιόνιον πλέγμα πρὸς παραγωγὴν ἀναλγησίας τοῦ ἄνω ἄκρου, τὰ σπλαγχνικὰ νεῦρα πρὸς ἀναισθήτωσιν τῶν ἐνδοκοιλιακῶν ὀργάνων κτλ. *(στελεχιαία νάρκωσις)*.

Πλεῖσται ἄλλαι οὐσίαι, πλὴν τῆς νοβοκαΐνης, ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς τοπικὴν νάρκωσιν, ἡ *εὐκαΐνη*, ἡ *τροπακοκαΐνη*, ἡ *ἀλυπίνη*, ἡ *στοβαΐνη* κλπ., ἀλλ' ἀνωτέρα ὅλων ἀπεδείχθη καὶ ἐπεκράτησεν αὐτῶν ἡ νοβοκαΐνη. Ἐσχάτως συνιστᾶται ἡ *τουτοκαΐνη*. Ἡ δὲ *κοκαΐνη*, ἧς ἐγίνετο χρῆσις κατὰ τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς ἐφαρμογῆς τῆς τοπικῆς ναρκώσεως, ἐγκατελείφθη σχεδὸν ὡς λίαν ἐπικίνδυνος· μόνον δὲ εἰς ἐπαλείψεις ἐν πυκνῇ διαλύσει πρὸς νάρκωσιν βλενογόνων (ρινός, λάρυγγος) χρησιμοποιεῖται.

Ἡ τοπικὴ νάρκωσις δύναται νὰ συνδυασθῇ μετὰ τῆς γενικῆς. Π.χ. κατά τινα περίοδον τῆς ἐγχειρήσεως, καθ' ἣν θὰ ἦτο ἀνεπαρκὴς ἡ τοπικὴ ἀναισθησία (ἐκτεταμένη ἀποκόλλησις ἱστῶν, ἰσχυροὶ ἑλκυσμοὶ κ.τ.τ.), ναρκοῦμεν ἐπὶ βραχύ τι χρονικὸν διάστημα δι' εἰσπνοῆς ὀλίγου αἰθέρος (*μέθη δι' αἰθέρος*), ἀκινδύνου ἐν τοιαύτῃ χρήσει.

Πρὸς τοπικὴν ἀναισθησίαν ἐπὶ μικρῶν χειρουργικῶν ἐπεμβάσεων βραχυτάτης διαρκείας (ὡς π.χ. ἡ σχάσις ἐπιπολῆς ἀποστήματος) εἶναι λίαν εὔχρηστον τὸ *χλωριοῦχον αἰθύλιον*, ὅπερ ἐπιρραντιζόμενον ἐπὶ τοῦ δέρματος ἐκ τοῦ φιαλιδίου, ἐν ᾧ φυλάσσεται, ὡς φέρεται ἐν τῷ ἐμπορίῳ, παράγει κατάψυξιν καὶ βραχυτάτην ἀναλγησίαν.

Ἀπό τινων ἐτῶν ἐφηρμόσθη καὶ ἡ ***νωτιαία νάρκωσις*** (Bier, Corning), ἀναισθητοποίησις δηλ. τοῦ κατωτέρου ἡμίσεος τοῦ σώματος διὰ ναρκωτικοῦ διαλύματος (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νοβοκαΐνης ἢ στοβαΐνης) ἐνιεμένου ἐντὸς τοῦ νωτιαίου σωλῆνος (συνήθως μεταξὺ β' καὶ γ' ἢ γ' καὶ δ' ὀσφυϊκοῦ σπονδύλου)· διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐμποτίζονται ὑπὸ τῆς ναρκωτικῆς οὐσίας αἱ νευρικαὶ ῥίζαι τοῦ κατωτέρου ἄκρου τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ἤτοι τῆς ἱππούριδος, καὶ καθίστανται οὕτως ἀναίσθητα οὐ μόνον τὰ κάτω ἄκρα, ἀλλὰ καὶ τὸ περίνεον καὶ τὰ γεννητικὰ ὄργανα, καὶ ὑψηλότερον δὲ δύναται νὰ φθάσῃ ἡ νάρκωσις, ἰδίως ἂν ὁ ἀσθενὴς κατακλιθῇ οὕτως, ὥστε ἡ λεκάνη αὐτοῦ νὰ εἶναι ὑψηλότερα. Ἡ νωτιαία νάρκωσις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπικρατήσῃ ὡς συνήθης μέθοδος ναρκώσεως, διότι οὐδαμῶς δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀκίνδυνος, οὔτε δὲ ἡ ἀναλγησία ἐπέρχεται πάντοτε ἀσφαλῶς δι' αὐτῆς. Παρετηρήθησαν ἐξ αὐτῆς παραλύσεις καὶ ἄλλα σοβαρὰ ἐπακολουθήματα καὶ θάνατοι δὲ ἐσημειώθησαν οὐκ ὀλίγοι.

Περιωρισμένη εἶναι ὡσαύτως ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ***φλεβικῆς*** (τοπικῆς) ***ναρκώσεως*** (Bier), ἥτις ἐκτελεῖται δι' ἐνέσεως νοβοκαΐνης ἐντὸς φλεβός τινος τοῦ ἄνω ἢ τοῦ κάτω ἄκρου καταστάντος ἀναίμου δι' ἰσχαιμικῆς περιδέσεως· διὰ τῆς ἐμποτίσεως τῶν ἱστῶν ὑπὸ τοῦ ναρκωτικοῦ ἐπέρχεται πλήρης **ἀναλγησία τοῦ κυκλοφορικῶς ἀποχωρισθέντος μέλους.**

Συγκεφαλαιοῦντες τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὴν σήμερον ἡ τοπικὴ νάρκωσις τείνει νὰ καταστῇ ὁ κανονικὸς καὶ συνήθης τρόπος χειρουργικῆς ἀναισθησίας· κατά τινας οὐχ ἧττον περιπτώσεις ἀποβαίνει ἀναγκαία ἡ γενικὴ νάρκωσις, εἴτε μόνη, εἴτε ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν τοπικὴν ἀναισθησίαν πρὸς συμπλήρωσιν ταύτης. Τὸ μᾶλλον ἐν χρήσει πρὸς γενικὴν νάρκωσιν μέσον εἶναι ὁ αἰθὴρ εἰς εἰσπνοάς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῶδες μέσον γενικῆς ναρκώσεως δὲν εὑρέθη ἀκόμη.

Δ. Χ. ΚΟΚΚΟΡΗΣ

— **(ΓΥΝΑΙΚΟΛ.)** Ἐκ τῶν εἰς τὴν Γυναικολογίαν χρησιμοποιουμένων μεθόδων, πρὸς ἀναλγησίαν τῆς πασχούσης κατὰ τὴν ἐγχείρησιν, ἡ δι' ἐνέσεων νοβοκαΐνης *τοπικὴ ἀναισθησία* ἔχει μικρὰν ἀκτῖνα δράσεως, ἐφαρμοζομένη εἰς τινας ὄγκους καὶ κύστεις τῆς ἔξω γεννητικῆς ζώνης, εἰς τὸν ἀκρωτηριασμὸν τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας, εἰς ἁπλᾶς πλαστικὰς τοῦ περινέου, προσθίας κολπορραφίας κτλ. Προκειμένου δὲ περὶ ἐγχειρήσεων τῶν ἔσω ὀργάνων τῆς γυναικός, ἡ μὲν *ἀμφίπλευρος παρασπονδυλικὴ ἀναισθησία* (Pauchet Reinhard) ἡ διὰ πλῆθύος ἐνέσεων (24!) διαλύσεως νοβοκαΐνης, γινομένη ἑκατέρωθεν ἐπὶ τῶν μεσοπλευρίων, ἰσχιακῶν, καὶ ἱερῶν νεύρων κατὰ τὸ σημεῖον τῆς ἐξόδου των ἐκ τῶν μεσοσπονδυλίων τρημάτων, θεωρεῖται λίαν διεξοδικὴ καὶ συνεπῶς δυσεφάρμοστος· ἡ δὲ *νωτιαία ἐπιμηνιγγικὴ* (Krönig Schlimpert, Kehrer) ἡ δι' ἐγχύσεως νοβοκαΐνης διὰ τοῦ ἱεροῦ σωλῆνος ἀπαιτεῖ μεγάλην ποσότητα νοβοκαΐνης (60—70 ὑφκτμ. διαλύσεως 1.5 $^0/_0$) πρὸς ἐπέκτασιν τῆς ἀναισθητικῆς ζώνης, ἐπιβάλλει βραδεῖαν τὴν ἔνεσιν καὶ παρουσιάζει ἀρκετὰς δυσκολίας, ἰδίως παρὰ ταῖς εὐσάρκοις.

Ἀπομένουσιν ὅθεν διὰ τὰς ἐγχειρήσεις τῶν ἔσω ὀργάνων τῆς γυναικὸς αἱ γνωσταὶ πρὸς ἀναισθησίαν ἐπικρατήσασαι μέθοδοι, ἡ δι' εἰσπνοῆς χλωροφορμίου, αἰθέρος κλπ.. τῆς *γενικῆς ναρκώσεως* καὶ ἡ διὰ διαλύσεως νοβοκαΐνης *ἐνδορραχιαία ἀναισθησία*.

Καὶ ἡ μὲν δι' εἰσπνοῶν γενικὴ νάρκωσις προτιμᾶται εἰς περιπτώσεις ἁπλᾶς καὶ μικρᾶς διαρκείας (συνδεσμοπηξίαι, ἐλεύθεραι κύστεις, μισχωτὰ ἰνώματα κλπ.) καὶ καθ' ἃς οὐδεμία ἀντένδειξις ὑπάρχει ἐκ παθήσεως τῶν νεφρῶν, ἥπατος, καρδίας, πνευμόνων. Ἡ δὲ ἐνδορραχιαία ἐφαρμόζεται εἰς περιπτώσεις ἐπιπλόκους καὶ ἑδραζομένας ἀκριβῶς ἐντὸς τῆς κοιλότητος τῆς πυέλου, (ὁλικὴ ὑστερεκτομία δι' ἐπιθηλίωμα, ἀποφλοιώσεις καὶ ἐκπυρηνώσεις χρονίων προσπεφυκυιῶν ᾠοθηκοσαλπιγγιτίδων, ὄγκων στερεῶν καὶ κυστικῶν τῶν πλατέων συνδέσμων κλπ.), καθ' ἃς ἡ διεξαγωγὴ τῆς ἐγχειρήσεως εἰς πεπειραμένας χεῖρας δὲν θὰ ὑπερβῇ κατὰ πολὺ τὴν μίαν ὥραν. Διὰ τοιούτου εἴδους σοβαρὰς ἐγχειρήσεις, ἡ ἐνδορραχιαία ἀναισθησία, παρέχουσα ἀπολύτως τὴν «κοιλιακὴν σιγὴν» ἤτοι τὴν παντελῆ ἀκινησίαν τῶν σπλάγχνων, μὴ προσπιπτόντων ἑκάστοτε ἐντὸς τοῦ ἐγχειρητικοῦ πεδίου κατὰ τοὺς χειρισμοὺς τοῦ χειρουργοῦ, ἀπαλλάσσει πάσης ἐγχειρητικῆς ἐπιπλοκῆς ἀλλὰ καὶ μετεγχειρητικῆς τοιαύτης, καὶ συνεπῶς θεωρεῖται ἀνωτέρα τῆς εἰσπνευστικῆς ναρκώσεως παρουσιαζούσης πλείστας ὅσας ἐπιπλοκὰς ἐπὶ τῶν δυσκόλων περιπτώσεων.

Ἡ γυναικολογικὴ ἐνδορραχιαία ἀναισθησία γίνεται διὰ παρακεντήσεως ἐπὶ τοῦ 4ου μεσ διαστήματος τῆς ὀσφυϊκῆς χώρας κατὰ τὴν μέσην γραμμήν, τῆς ἀσθενοῦς κεκλιμένης ἐπὶ τὰ πλάγια μὲ τὸ ἀνώτερον ὅριον κυρτώσεως τῆς σπονδυλικῆς αὐτῆς στήλης· ἀφαιροῦνται 10—12 ὑφκτμ. ἐγκεφαλονωτιαίου ὑγροῦ πρὸς πλειοτέραν ἐπέκτασιν τῆς ἀναισθητικῆς ζώνης καὶ ἀποφυγὴν ὑπερτονίας προκαλούσης τὰς κεφαλαλγίας καὶ τοὺς ἐμέτους, καὶ ἐνίενται βραδέως ($^1/_4$ ὑφκτμ. κατὰ λεπτὸν) 4—6—[illegible] ὑφκτμ. νοβοκαΐνης, ἀναλόγως τῆς διαρκείας καὶ σοβαρότητος τῆς ἐγχειρήσεως· ἐπὶ λίαν σοβαρῶν ἐγχειρήσεων, ὡς αἱ ἄνω μνημονευθεῖσαι, ἡ ἀνωτάτη δόσις τοῦ φαρμάκου δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι 10—11 ὑφκτμ. Μετὰ τὴν ἔνεσιν γίνεται ἠπίως ἡ στροφὴ τῆς ἀσθενοῦς ἐπὶ τὰ νῶτα, ἡ δὲ συμπλήρωσις τῆς τελείας ἀναισθησίας καθ' ὅλην τὴν πύελον ἀπαιτεῖ 5—10 λεπτά, ὁπότε καὶ προτιμότερον τότε νὰ δοθῇ ἡ ἐπικλινὴς πρὸς τὴν κεφαλὴν τῆς ἀσθενοῦς θέσις τοῦ Trendelenburg πρὸς ἔναρξιν τῆς ἐγχειρήσεως.

ΟΔ. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

—**(ΜΑΙΕΥΤ.)** Ἐν τῇ Μαιευτικῇ ἡ γενικὴ ἀναισθησία ἢ νάρκωσις ἐκτελεῖται ὁτὲ μὲν *ἐπιπολαίως* καὶ κατὰ διαλείμματα πρὸς καταπραΰνσιν τοῦ ἐκ τῶν ὠδίνων τοῦ τοκετοῦ σφοδροῦ ἄλγους, κληθεῖσα *μαιευτικὴ νάρκωσις*, ὁτὲ δὲ *βαθέως* καὶ συνεχῶς (πλήρης ἀναισθησία τῆς τεκούσης), πρὸς καταστολὴν τῆς ἐνεργείας τῶν ὠδίνων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν μαιευτικῶν ἐγχειρήσεων, ἤτοι *χειρουργικὴ νάρκωσις*. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς γενικῆς ἐπιπολαίας ἢ βαθείας ναρκώσεως ἐν τῇ Μαιευτικῇ γίνεται χρῆσις τοῦ χλωροφορμίου καὶ τοῦ αἰθέρος. Ἐπὶ γυναικὸς ὅμως ἀφθόνως αἱμορραγούσης ἢ πασχούσης ἐκ καρδιακῆς παθήσεως ἢ νόσου τοῦ ἥπατος γίνεται χρῆσις κατὰ προτίμησιν τοῦ αἰθέρος. Ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ καὶ Ἀμερικῇ μεταχειρίζονται ἐπίσης καὶ τὸ *πρωτοξείδιον τοῦ ἀζώτου* ἐν συνδυασμῷ μετ' αἰθερος. Ἐπίσης γίνεται χρῆσις πρὸς βαθεῖαν ἐν τῇ Μαιευτικῇ νάρκωσιν καὶ τοῦ *χλωριούχου* ὡς καὶ τοῦ *βρωμιούχου αἰθυλίου*. Ὑπό τινων ἐγένετο ἀπόπειρα ναρκώσεως κατὰ τοὺς τοκετοὺς καὶ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ Leonard Cornig ἐπινοηθείσης καὶ ὑπὸ τοῦ Bier καὶ Tuffier εὐρέως ἐν τῇ χειρουργικῇ εἰσαχθείσης *κοκαϊνώσεως τοῦ νωτιαίου μυελοῦ*, ἀλλ' ἡ μέθοδος αὕτη ταχέως ἐγκατελείφθη ἐν τῇ Μαιευτικῇ. Ὁ Scheiderlin συνέστησε καὶ τὴν χρῆσιν μορφίνης ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς *σκοπολαμίνης* πρὸς χειρουργικὴν νάρκωσιν, καὶ ταύτης γίνεται χρῆσις καὶ ἐν τῇ Μαιευτικῇ. Ἐσχάτως δὲ συνιστᾶται πρὸς πρόκλησιν ἡμιϋπνηλίας κατὰ τὸν τοκετὸν (Dämmer-Schlaf) τὸ *Laudone scopolaminique Ingelheim*. Ἐπίσης προετάθη καὶ ἐφηρμόσθη ἐπιτυχῶς καὶ ἡ *δι' ὑπνωτισμοῦ* μέθοδος πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ τοκετοῦ ἀνωδίνως, ἀλλ' ἡ μέθοδος αὕτη διατελεῖ ὑπὸ πειραματισμόν.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς *ἐπιπολαίας ναρκώσεως*, εὐθὺς ὡς ἡ τίκτουσα αἰσθανθῇ ἐπερχομένην ὠδῖνα, ἐφαρμόζεται μικρὸν ὑπεράνω τοῦ στόματος καὶ τῆς ρινὸς τῆς τικτούσης προσωπὶς ἢ ρινόμακτρον εἰς πτυχὰς δεδιπλωμένον καὶ κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ὠδῖνος χέονται σταγόνες τινὲς τοῦ χλωροφορμίου ἢ τοῦ αἰθέρος καὶ ἅμα τῇ παύσει αὐτῆς ἀπομακρύνεται ἡ προσωπὶς ἢ τὸ ρινόμακτρον. Οὕτω δι' ὀλίγων βαθειῶν εἰσπνοῶν ἐκ μέρους τῆς τικτούσης τὸ ἐκ τῶν ὠδίνων ἄλγος ἀμβλύνεται ἐπαισθητῶς, ἐνῷ ἡ κοιλιακὴ πίεσις οὐ μόνον οὐδόλως ἐπηρεάζεται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀμβλυνθείσης εὐαισθησίας ἐνεργεῖ συνήθως ἰσχυρότερον καὶ κανονικώτερον. Ἡ δὲ *βαθεῖα γενικὴ νάρκωσις* ἐπιτελεῖται ἀκριβῶς, ὅπως κατὰ πᾶσαν ἐν γένει ἐγχείρησιν.

Τῆς *ἐπιπολαίας* γενικῆς ναρκώσεως γίνεται χρῆσις μόνον κατὰ τὸ τέλος τῆς πρώτης ἢ διαρκούσης τῆς δευτέρας περιόδου τοῦ τοκετοῦ καὶ δή:

α') Ἐπὶ ὠδίνων ἰσχυρῶν, παρατεταμένων καὶ συχνῶν, πρὸς καταστολὴν τοῦ ἐξ αὐτῶν σφοδροῦ ἄλγους.

β') Ἐπὶ τικτούσης εἰς ἄκρον νευρικῆς καὶ λίαν εὐερεθίστου, πρὸς καταστολὴν τοῦ νευρικοῦ αὐτῆς συστήματος.

καὶ γ') Ἐπὶ ὀξέος τοκετοῦ πρὸς καταστολὴν τῆς ἰσχύος τῶν ὠδίνων, ἰδίως δὲ τῆς κοιλιακῆς πιέσεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν πρὸς πρόληψιν τῶν ἐπερχομένων συνήθως ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις ἐκτεταμένων ρήξεων τοῦ τραχήλου, τοῦ κολεοῦ καὶ τοῦ περινέου.

Ἡ δὲ *βαθεῖα* νάρκωσις ἐνδείκνυται μόνον κατὰ πᾶσαν μαιευτικὴν ἐπέμβασιν ἢ ἐγχείρησιν ὡς καὶ ἐπὶ τετανικῶν ἢ σπασμωδικῶν συστολῶν τῆς μήτρας.

Κ. ΛΟΥΡΟΣ

— **(ΟΔΟΝΤΙΑΤΡ.)** Ἐν τῇ ὀδοντοστοματολογίᾳ διὰ τὰς αἱματηρὰς ἐπεμβάσεις (ἐκρίζωσιν ὀδόντος, ἀφαίρεσιν ὄγκου, διάνοιξιν ἀποστημάτων, ἀπόξεσιν φατνιακῶν τοιχωμάτων, κ.τ.λ.) χρησιμοποιεῖται ἡ *γενικὴ* καὶ ἡ *τοπικὴ* ἀναισθησία. Εἰς τὴν γενικὴν ὅμως ἀναισθησίαν καταφεύγει τις ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ καὶ ἐπὶ ἐκτάκτων περιπτώσεων. Τὰ ἐν χρήσει φάρμακα εἰσὶ τὸ χλωροφόρμιον, ὁ αἰθήρ, τὸ χλωριοῦχον αἰθύλιον (τοξικὸν) καὶ τὸ πρωτοξείδιον τοῦ ἀζώτου μετὰ τοῦ ὀξυγόνου.

Ἡ *τοπικὴ ἀναισθησία* διενεργεῖται διὰ δύο κυρίως μεθόδων: α') διὰ τῆς *καταψύξεως* τῶν ἱστῶν καὶ β') δι' *ἐνέσεων*.

1) Ὡς ***καταψυκτικὰ*** χρησιμοποιοῦνται: Ὁ *αἰθήρ*, τὸ *χλωριοῦχον μεθύλιον* ἢ ***αἰθύλιον*** καὶ τὸ *χλωρίλιον*· τὸ φάρμακον ρίπτεται (σφενδονίζεται) ἐπὶ τῆς χώρας, ἐφ' ἧς ἐπιδιώκεται ἡ ἀναισθησία, ἐπὶ 10—15″ ἄχρις ὅτου παραχθῇ ἐκεῖ στρῶμα κατεψυγὸς λευκόν, τεκμήριον πραγματοποιηθείσης ἀναισθησίας, ἥτις διατηρεῖται ἐπὶ 5′—10′ τῆς ὥρας καθ' ἃς ἐπεμβαίνει τις ἀνωδύνως. Πάντως ὅμως ἡ τοιαύτη ἀναισθητοποίησις, καθ' ὃ ἐπιπολαία, ἐνδείκνυται ἐπὶ ἐπιπολαίων ἐπεμβάσεων τοῦ βλενογόνου ὑμένος.

Τὰ πρὸς κατάψυξιν τῶν ἱστῶν χρησιμοποιούμενα φάρμακα παράγουσι πολλάκις ἐπὶ τοῦ βλενογόνου ὑμένος *ἐσχάρας*, αἵτινες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον παραμένουσιν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον μετὰ τὴν ἐγχείρησιν, προξενοῦσαι οὕτως ἐπίμονον εὐαισθησίαν τῷ ἐγχειρηθέντι. Ἐπίσης ἐνίοτε κατὰ τὴν ἀδέξιον ἐπίχυσιν τῶν ὡς ἄνω φαρμάκων ἐπὶ τοῦ βλενογόνου τοῦ στόματος, δύνανται ταῦτα εἰσπνεόμενα ὑπὸ τοῦ ἀρρώστου νὰ προκαλέσωσι φαινόμενα ἀσφυκτικά.

2ον) Τὰ εἰς ***ἐνέσεις*** χρησιμοποιούμενα εἰδικὰ φάρμακα εἰσὶ κυρίως: ἡ ***κοκαΐνη***, ἡ ***νοβοκαΐνη***, ἡ *ἀλυπίνη*, ἡ *ὀρροκαΐνη* καὶ ἡ *σκουροκαΐνη*, ἅτινα φέρονται ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἕτοιμα εἰς διάλυσιν 1—2 $^0/_0$ ἐντὸς φυσίγγων ἐν συνδυασμῷ μετὰ διαλύματος *ἐπινεφριδίνης*, ἢ εἰς δισκία διαλυόμενα ἐντὸς ἀπεσταγμένου ὕδατος ἐν ἀναλογίᾳ 1—2 $^0/_0$. Ἡ ποσότης τοῦ φαρμάκου διὰ τὴν ἐφ' ἅπαξ ἀναισθησίαν εἶναι 2 κυβ. ὑφεκατ. τοῦ διαλύματος 1—2 $^0/_0$. Ἡ ἔνεσις ἐνεργεῖται ἐνδουλικῶς μεταξὺ τοῦ αὐχένος τοῦ ὀδόντος ἢ ἐνδοφατνιακῶς ἢ ἀπὸ

Digitized by Google

τῆς χειλικῆς ἢ παρειακῆς πλευρᾶς πρὸς τὸ ἀκρορριζικὸν τρῆμα τοῦ ὀδόντος προκειμένου περὶ ἀναισθητοποιήσεως καὶ ἐκριζώσεως ὀδόντος. Ἰδιαιτέρως δὲ ἐπὶ ἐπεμβάσεως, ἀπαιτούσης χρονικήν τινα διάρκειαν, τῆς μὲν *κάτω γνάθου* ἡ ἔνεσις διενεργεῖται ἐντὸς τοῦ γενειακοῦ τρήματος (προκειμένου περὶ ἀναισθητοποιήσεως τῆς χώρας τῶν τομέων, κυνοδόντων καὶ προγομφίων), ἢ εἰς τὸ ἔσω γναθιαῖον τρῆμα, τὴν ἄκανθαν τοῦ Spix (προκειμένου ν' ἀναισθητοποιήσωμεν τὴν ὅμορον τῶν γομφίων χώραν)· τῆς δὲ *ἄνω γνάθου* ἡ ἔνεσις διενεργεῖται κατὰ χώραν πρὸς τὴν ὑποκόγχιον αὔλακα (διὰ τὴν χώραν τῶν ἐμπροσθίων ὀδόντων καὶ προγομφίων) καὶ ἐντὸς τοῦ ὀπισθίου ὑπερῴου τρήματος (διὰ τὴν χώραν τῶν γομφίων).

Ἡ ἔνεσις ἐνεργεῖται διὰ βραδείας ὠθήσεως τοῦ ἐμβόλου τῆς σύριγγος, ἵνα τὸ ἀναισθητικὸν διαχέηται μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐντὸς τῶν ἱστῶν, ἀποφευχθῶσι δὲ καὶ αἱ ἐκ τῆς ἀποτόμου ὠθήσεως ἀλγηδόνες. Τὸ ἀναισθητικὸν ἐνεργεῖ κάλλιον ἐπὶ συμπαγοῦς ἱστοῦ, ἐνῷ ἐπὶ πεφλογισμένου τοιούτου οὐ μόνον δὲν πραγματοποιεῖ τὴν τοπικὴν ἀναισθησίαν, ἀλλ' ἐξάπτει ἔτι μᾶλλον τὴν ὑπάρχουσαν φλεγμονήν, προκαλοῦν οὕτω δριμείας ἀλγηδόνας.

Μετὰ πάροδον 6—10 λεπτῶν τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς ἐνέσεως ἡ ἀναισθησία συντελεῖται, ὁπότε καὶ προβαίνει τις ἐπὶ τὴν ἐγχείρησιν.

Ἐπὶ περιπτώσεων αἱμοφιλίας τοῦ ἀρρώστου, σακχαρώδους διαβήτου, λευκωματουρίας, ἐρυσιπέλατος, ἐπιληψίας καὶ καρδιοπαθείας ὁ χειρουργὸς δέον ὅπως, πρὸ τῆς ἐπεμβάσεως, λαμβάνῃ τὰ ἐνδεικνυόμενα ὑπὸ τῆς Ἐπιστήμης προληπτικὰ μέτρα πρὸς ἀποφυγὴν δυσαρέστων συμβαμάτων.

Π. ΠΑΝΤΑΤΖΗΣ

— **[ΚΤΗΝΙΑΤΡ.]** Ἡ ἀναισθησία μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων, ὡς μὴ ἐφαρμοζομένη ἐν μεγάλῃ κλίμακι, ἦτο ὀλίγον ἐνδιαφέρουσα ἐν τῇ κτηνιατρικῇ χειρουργικῇ. Σήμερον ὅμως, ὅτε ὅλαι σχεδὸν αἱ ἐγχειρήσεις, μικραὶ ἢ μεγάλαι, ἐκτελοῦνται ἐπὶ τῶν οἰκιακῶν ζῴων, ἡ σπουδαιότης αὐτῆς εἶναι ἀναμφισβήτητος.

Ἡ χρῆσις ἐν τῇ κτηνιατρικῇ χειρουργικῇ τῶν συνήθων ἀναισθητικῶν παρουσιάζει πλὴν τῶν ἄλλων κινδύνων καὶ ἐλαττώματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σοβαρά. Προκειμένου ἐπὶ παραδείγματι περὶ τῶν μηρυκαστικῶν καὶ τῶν χοίρων, ἐν περιπτώσει χειρουργικῆς ἀποτυχίας πρέπει τὸ ζῷον νὰ σταλῇ εἰς τὸ σφαγεῖον, ἡ δὲ χρῆσις χλωροφορμίου, αἰθέρος ἢ χλωριάλης θὰ καθίστα τὸ κρέας αὐτοῦ ἀκατάλληλον πρὸς βρῶσιν. Διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν ζῴων αὐτῶν χρησιμοποιοῦμεν ὡς ἀναισθητικὸν τὸ οἰνόπνευμα. Ἐπίσης τὸ ζῷον παραμένει ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν νάρκῃ, μετὰ γενικὴν ἀναισθησίαν. Δύνανται ὅθεν νὰ ἐπισυμβῶσι παραλύσεις, πτώσεις καὶ ἐν γένει δυστυχήματα, τὰ ὁποῖα θέτουσιν ἐν κινδύνῳ τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα τῆς χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως. Τέλος πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὀργανισμοί τινες ἔχουσιν ὡς πρὸς τὰ διάφορα ἀναισθητικά, εἰδικήν τινα ἀναισθησίαν, ἥν ἀδυνατοῦμεν νὰ προβλέψωμεν.

Γενικὴ ἀναισθησία.—Ἐπὶ τῶν μεγάλων ζῴων καὶ τῶν κυνῶν ἡ γενικὴ καὶ τελεία ἀναισθησία, ἐπιτυγχανομένη δυσκόλως, εἶναι θανατηφόρος. Ὅθεν μετὰ μεγάλης συνέσεως δέον νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν πραγματοποίησιν ταύτης.

Αἱ ἐν χρήσει μέθοδοι διὰ τὴν γενικὴν ἀναισθησίαν εἶναι δύο εἰδῶν: 1) Μέθοδοι ἁπλαῖ βασιζόμεναι εἰς τὴν χρῆσιν ἑνὸς καὶ μόνου ἀναισθητικοῦ. 2) Μέθοδοι μικταὶ ἐν αἷς γίνεται συνδυασμὸς δύο ἢ περισσοτέρων ἀναισθητικῶν ἢ ἑνὸς ἀναισθητικοῦ μετὰ μιᾶς ἢ περισσοτέρων οὐσιῶν, τῶν ὁποίων ἡ φυσιολογικὴ ἐνέργεια εἶναι διάφορος.

Μέθοδοι ἁπλαῖ: Κατὰ τὰς μεθόδους ταύτας χρησιμοποιοῦμεν τέσσαρα κυρίως ἀναισθητικά: τὸ χλωροφόρμιον, τὸν αἰθέρα, τὸ χλωριοῦχον αἰθύλιον καὶ τὴν χλωριάλην. Τὰ τρία πρῶτα ἀπορροφῶνται δι' εἰσπνοῶν, τὸ δὲ τελευταῖον δι' ἐνδοφλεβίων ἢ ἐνδοπεριτοναϊκῶν ἐνέσεων· χορηγοῦνται δὲ κατὰ τὰς ἑξῆς δόσεις:

Εἶδος ζῴων	*Χλωροφόρμ.* (γραμμάρ.)	*Αἰθὴρ* (γραμμάρ.)	*Χλωρ. Αἰθύλ.* (κυβικ. ὑφεκ.)	*Χλωριάλη* (κατὰ χιλγ. βάρ. ζῴου)
Ἵππος	100-120	100-150	—	0, 20-0, 35γρ.
Βοῦς	200-300	150-200	—	0, 15-0, 30γρ
Πρόβ. Χοῖρ	25-30	—	—	0, 15-0, 20γρ.
Κύων	15-20	10 50	2-8	0, 15-0, 20γρ.
Γαλῆ	—	—	2-5	0, 10-0, 15γρ.

I. *Ἀναισθησία δι' αἰθέρος καὶ χλωροφορμίου* (χλωροφόρμισις - αἰθέρισις): Τὸ ζῷον κατακλιθὲν ἀπαλλάσσεται παντὸς ἀντικειμένου δυναμένου νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀναπνοήν αὐτοῦ. Εἷς βοηθὸς ἐπιχέει τμηματικῶς καὶ κατὰ μικρὰς δόσεις τὸν αἰθέρα ἢ τὸ χλωροφόρμιον ἐπὶ σπόγγου ἢ τεμαχίου ὑφάσματος ἀρκετὰ παχέος, τὸ ὁποῖον τοποθετεῖται πλησίον τῶν ρωθώνων καὶ κρατεῖται ἐπὶ τόπου, ὥστε νὰ μὴ ἐμποδίζηται μετὰ τῶν ἀναισθητικῶν ἀτμῶν καὶ ἡ εἴσοδος τοῦ ἀέρος. Μόλις οἱ πρῶτοι ἀναισθητικοὶ ἀτμοὶ φθάσωσιν εἰς τὸν ἐγκέφαλον, μετὰ τὴν ἀπορρόφησιν αὐτῶν διὰ τῶν βλενογόνων τοῦ πνεύμονος, τὸ ζῷον παρουσιάζει γενικὴν διέγερσιν· ἡ ἀναπνοὴ καὶ ἡ κυκλοφορία ἐπιταχύνονται. Τὸ ζῷον χρεμετίζει, μηκᾶται ἢ ὑλακτεῖ. Ἐνίοτε εἰς τὰ ἄρρενα παρατηρεῖται ἐκσπερμάτωσις. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον αἱ κινήσεις παύουν καὶ ὁ ἀναισθητικὸς ὕπνος ἐπέρχεται χαρακτηριζόμενος δι' ἐξαφανίσεως τῶν βλεφαρικῶν ἀνακλαστικῶν φαινομένων, σμικρύνσεως τῆς κόρης καὶ μυϊκῆς ἐκλύσεως.

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς δι' αἰθέρος ἢ χλωροφορμίου ἀναισθησίας τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν ζῴων ἐπενοήθησαν καὶ εἶναι ἐν χρήσει διάφοροι εἰδικαὶ συσκευαί. Ἡ γαλῆ, ὁ πίθηκος καὶ τὰ πτηνὰ τοποθετοῦνται κάτωθεν ὑαλίνου κώδωνος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐντίθεται σπόγγος μετὰ χλωροφορμίου. Μόλις τὸ ζῷον πίπτῃ ἀποναρκωμένον, ἀφαιροῦμεν τὸν κώδωνα καὶ ἐκτελοῦμεν τὴν ἐγχείρησιν.

II. *Ἀναισθησία διὰ χλωριούχου αἰθυλίου:* Ἡ μέθοδος αὕτη χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικῶς διὰ τὰ μικρὰ ζῷα. Ἡ ἀναισθησία ἐπιτυγχάνεται ταχέως, ἀλλ' εἶναι βραχείας διαρκείας, ἐνδείκνυται δὲ διὰ τοῦτο μόνον διὰ τὰς μικρὰς ἐγχειρήσεις.

III. *Ἀναισθησία διὰ χλωριάλης:* Ἡ οὐσία αὕτη εἰς μικρὰς δόσεις προκαλεῖ ὕπνον ἄνευ ἀλλοιώσεως τῆς αἰσθητικότητος, ἐνῷ εἰς μεγάλας δόσεις ἐπιφέρει τελείαν ἀναισθησίαν. Ἡ ἔνυδρος χλωριάλη (ἣν καὶ μόνην ἐννοοῦμεν ἐνταῦθα) δύναται νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸν ὀργανισμὸν διὰ τῶν πεπτικῶν ὁδῶν, ὡς καὶ δι' ἐνέσεων ἐνδοφλεβίων ἢ ἐνδοπεριτοναϊκῶν.

Αἱ ἐνδοφλέβιοι ἐνέσεις ὀρθῶς καὶ καταλλήλως ἐκτελούμεναι ἐνδείκνυνται διὰ τὴν ἀναισθησίαν τοῦ ἵππου.

Αἱ ἐνδοπεριτοναϊκαὶ ἐνέσεις, ἁπλούστεραι καὶ εὐκολώτεραι τῶν ἐνδοφλεβίων, εἶναι ἀκίνδυνοι εἰς τὸν κύνα πρὸ παντός. Γίνονται δ' αὗται εἰς τὸν κύνα καὶ ἵππον διὰ διατρήσεως τοῦ ἀριστεροῦ λαγονίου βόθρου τῇ βοηθείᾳ χονδρᾶς βελόνης ἢ χειρουργικῆς ἀκίδος (trocart) συγκοινωνούσης μὲ κοινὴν σύριγγα δι' ἐλαστικοῦ σωλῆνος. Ἡ διάτρησις τῶν ἐντέρων εἶναι ἀδύνατος ἐκτὸς ἂν τὸ ζῷον παρουσιάζῃ τυμπανισμόν.

Διὰ τῶν πεπτικῶν ὁδῶν χορηγουμένη ἡ χλωριάλη προκαλεῖ βαθμόν τινα ἀναισθησίας, χρήσιμον διὰ τὴν εὔκολον πρόσδεσιν τῶν ζῴων ἐπὶ τῆς χειρουργικῆς τραπέζης ἢ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐγχειρήσεών τινων ἐπὶ ζῴων ὀρθίων.

Μικταὶ μέθοδοι: Κατὰ ταύτας γίνεται συνδυασμὸς δύο ἀναισθητικῶν (αἰθὴρ-χλωροφόρμιον) ἢ ἑνὸς ἀναισθητικοῦ καὶ ἑνὸς ὑπνωτικοῦ (μορφίνη-χλωροφόρμιον ἢ μορφίνη-αἰθήρ)· οὕτω τῆς ἀναισθησίας διὰ χλωροφορμίου ἢ αἰθέρος προηγεῖται ὑποδερμικὴ ἔνεσις μορφίνης εἰς δόσιν 5 χιλιοστογράμμων κατὰ χιλιόγραμμον βάρους σώματος ζῴου (κύων, γαλῆ). Εἰς τὸν συνδυασμὸν μορφίνης-χλωροφορμίου δύναται νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἀτροπίνη ἢ ἡ σπαρτεΐνη, ἕτεροι δὲ συνδυασμοὶ γίνονται διὰ χλωριάλης-χλωροφορμίου καὶ χλωριάλης-μορφίνης.

Ἐκλογὴ μεθόδου: Εἰς τὸν *ἵππον* ἐπιτυγχάνομεν διὰ τοῦ χλωροφορμίου καλὴν τελείαν ἀναισθησίαν. Ἐν τούτοις δέον νὰ μεταχειριζώμεθα τοῦτο μετὰ συνέσεως. Ὁ συνδυασμὸς χλωροφορμίου μετὰ μείγματος ἀτροπινομορφίνης ἢ χλωριάλης δίδει ἐξαίρετα ἀποτελέσματα. Ἐν περιπτώσει ἀντενδείξεων τὸ χλωροφόρμιον ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ αἰθέρος.

Ἡ χλωριάλη μόνη ἢ ἐν συζεύξει μετὰ μορφίνης εἶναι ἡ πλέον ἐνδεδειγμένη τῶν ἀναισθητικῶν πρὸς χρῆσιν ἐν τῇ κτηνιατρικῇ λόγῳ τοῦ ἁπλοῦ τῆς χρήσεως, τῆς ταχύτητος τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ ἐλαχίστου κινδύνου τὸν ὁποῖον παρουσιάζει. Πρὸς τοῦτο ἐνίομεν εἰς τὸ περιτόναιον διὰ διατρήσεως τοῦ ἀριστεροῦ λαγονίου βόθρου τῇ βοηθείᾳ χονδρῆς βελόνης, τὴν διάλυσιν χλωριάλης (40—80 γραμμ.) εἰς φυσιολογικὸν ὀρὸν (400—800 γραμμ.). Συνήθως ἀρκούμεθα ν' ἀμβλύνωμεν τὴν αἰσθητικότητα τοῦ ἵππου, δι' ὑπνωτικοῦ, χορηγοῦντες 2 ὥρας πρὸ τῆς ἐγχειρήσεως 21 γραμμάρια θειονάλης ἐντὸς 500 γρ. ποσίμου ὕδατος. Ἡμίσειαν ὥραν ὕστερον δίδομεν κλύσματα χλωριάλης (40 γρ.) μεθ' ὕδατος (1 λίτρ.). Ἐὰν τὸ ζῷον εἶναι ἰσχυρὸν καὶ εὐερέθιστον, 1]4 τῆς ὥρας πρὸ τῆς καταρρίψεως αὐτοῦ ἐνίομεν ὑπὸ τὸ δέρμα: ὑδροχλωρικὴν μορφίνην (25—50 ἑκατοστόγρ.) ἐν ὕδατι ἀπεσταγμένῳ (10 γραμ.).

Διὰ τὸν *βοῦν* αἱ ἀνωτέρω μέθοδοι ἀναισθησίας δύναναι νὰ χρησιμοποιηθῶσι, ἐπειδὴ ὅμως ἐν ἀποτυχίᾳ τὸ κρέας του θὰ ἦτο ἀκατάλληλον πρὸς βρῶσιν, προτιμῶμεν δι' αὐτόν, ὡς καὶ διὰ πάντα ἐν γένει τὰ *μεγάλα μηρυκαστικά*, τὴν νάρκωσιν δι' οἰνοπνεύματος εἰς μεγάλας δόσεις.

Ὁ *κύων* καὶ ἡ *γαλῆ* εἶναι λίαν εὐαίσθητα ὡς πρὸς τὸ χλωροφόρμιον καὶ ὡς ἐκ τούτου δέον ν' ἀποφεύγωμεν αὐτό. Ἡ καλυτέρα μέθοδος εἶναι ἡ χρησιμοποίησις τοῦ αἰθέρος ἢ τῶν μικρῶν μεθόδων ἀναισθησίας καὶ κατὰ προτίμησιν ἐκ τούτων ὁ συνδυασμὸς ἀτροπίνης-μορφίνης-χλωροφορμίου. Ἐπίσης ἐνδείκνυται καὶ ἡ χλωριάλη δι' ἐνέσεων ἐνδοπεριτοναϊκῶν μόνον διὰ τὸν κύνα καθ' ὅσον ἡ γαλῆ εἶναι εὐαίσθητος καὶ πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀναισθητικόν.

Περιφερικὴ ἀναισθησία.—Αἱ διὰ τὴν περιφερικὴν ἀναισθησίαν ἢ *ἀναλγησίαν* ἐνιέμεναι οὐσίαι ἐν τῇ κτηνιατρικῇ εἶναι ἡ κοκαΐνη καὶ ἡ στοβαΐνη.

I. *Χειρουργικὴ ἀναλγησία* δι' ἐνέσεως κοκαΐνης ἐπὶ τῆς διαβάσεως τῶν νεύρων. Ἡ μέθοδος αὕτη χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἕδρας χωλοτήτων τινῶν ὡς καὶ διὰ τὴν ἀνώδυνον ἐκτέλεσιν ἐγχειρήσεών τινων ἐπὶ τῶν ἄκρων.

II. *Ραχικοκαΐνωσις.* Μέθοδος διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ἀναλγησία τῆς ὀπισθίας περιφερείας τοῦ σώματος (πύελος, ὀπίσθια ἄκρα) δι' ἐνέσεως κοκαΐνης ὑπὸ τὴν ἀραχνοειδῆ μήνιγγα τῆς ὀσφυϊκῆς μοίρας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ.

Εἰς τὸν ἵππον καὶ τὸν βοῦν θέσις κατάλληλος διὰ τὴν ἔνεσιν εἶναι τὸ διάστημα τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τοῦ τελευταίου ὀσφυϊκοῦ καὶ τοῦ πρώτου σπονδύλου τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ. Εἰς τὸ σημεῖον ἐκλογῆς ἐκτελεῖται τῇ βοηθείᾳ μαχαιριδίου μικρὰ δερματικὴ ἐντομή. Ἡ βελόνη ἐμπήγνυται βαθμιαίως καὶ καθέτως πρὸς τὸν ἐπιμήκη ἄξονα τῆς σπονδυλικῆς στήλης μέχρις οὗ ἀρχίσῃ ἐκρέον ἐκ τοῦ ὀπισθίου ἄκρου της κατὰ σταγόνας τὸ ἐγκεφαλονωτιαῖον ὑγρόν. Ἀφοῦ ἐξέλθῃ ποσότης τις τοιούτου διαυγοῦς ὑγροῦ ἐνίεμεν βραδέως δι' ἀπεστειρωμένης σύριγγος προσαρμοσθείσης τῇ βελόνῃ 4—8 κ. ὑφεκ. πεντηκοστιαίας διαλύσεως ὑδροχλωρικῆς κοκαΐνης ἢ 8—10 κ. ὑφεκ. στοβαΐνης εἰς διάλυσιν 5%. Ἡ παρακέντησις αὕτη γίνεται εὐκολώτερον ἐπὶ κατακεκλιμένου ζῴου, ἔχοντος τὰ ἄκρα ἐσταυρωμένα.

Τὴν ἀνωτέρω τεχνικὴν δυνάμεθα ν' ἀκολουθήσωμεν καὶ διὰ τὴν ραχικοκαΐνωσιν τοῦ κυνός. Προτιμᾶται ὅμως ἀντ' αὐτῆς ἑτέρα ἐπιτρέπουσα εὐκολωτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν παρακέντησιν τοῦ ὑποαραχνοειδοῦς χώρου.

Ἀναισθησία τοπικὴ ἢ ἀναλγησία.— Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων παραγόντων τῶν προκαλούντων τοπικὴν ἀναισθησίαν σημειοῦμεν: 1) τὴν συμπίεσιν τῶν ἱστῶν· 2) τὴν ψῦξιν αὐτῶν καὶ 3) οὐσίας τινάς, αἱ ὁποῖαι κέκτηνται εἰδικὰς ἀναισθητικὰς ἰδιότητας, ὡς ἡ κοκαΐνη, στοβαΐνη, νοβοκαΐνη κλπ.

Εἰς τὸν ἵππον ἡ περίσφιγξις δι' ἐλαστικοῦ ἐπιδέσμου τῶν ἄκρων κατὰ τὰς ἐγχειρήσεις ἐλαττώνει τὴν αἰσθητικότητα τῆς κάτωθι τοῦ ἐλαστικοῦ σφιγκτῆρος περιφερείας καὶ προκαλεῖ ταυτοχρόνως αἱμόστασιν.

Ἡ ψῦξις τῶν ἱστῶν ἐπιτυγχάνεται διὰ ψυχρῶν σωμάτων ὡς ὁ πάγος ἢ ψυκτηρίων μιγμάτων, διὰ ψεκασμοῦ ἢ ἐξατμίσεως πτητικωτάτων ὑγρῶν, ὡς ὁ αἰθήρ, τὸ χλωριοῦχον καὶ βρωμιοῦχον αἰθύλιον (τὰ μόνα ἐν τῇ κτηνιατρικῇ χρησιμοποιούμενα).

Ἐκ τῶν ἀναισθητικῶν οὐσιῶν χρησιμοποιοῦνται:

α') Ἡ *κοκαΐνη.* Συνήθως γίνεται χρῆσις διαλύσεως ὑδροχλωρικῆς κοκαΐνης $^1/_{100}$ ἢ $^1/_{200}$ ὑποδορίως ἢ ἐνδοδερμικῶς, δυνάμεθα ὅμως νὰ χρησιμοποιήσωμεν διαλύσεις ἀραιοτέρας 1—2‰ πρὸς ἀποφυγὴν κινδύνου δηλητηριάσεως. Ἡ διὰ κοκαΐνης τοπικὴ ἀναισθησία ἐνδείκνυται διὰ τὰς ἑξῆς ἐγχειρήσεις: Τὴν ἀφαίρεσιν διαφόρων ὄγκων μικρῶν ἢ μεγάλων· τὴν τραχειοτομίαν τοῦ ἵππου· τὰς ἐκτομήσεις· τὸν ἀκρωτηριασμὸν τῆς οὐρᾶς τοῦ ἵππου.

6') Ἡ *στοβαΐνη.* Κέκτηται καὶ αὕτη τὴν ἰδίαν τοπικὴν ἀναισθητικὴν ἐνέργειαν, προτιμᾶται δὲ τῆς κοκαΐνης, διότι εἶναι ὀλιγώτερον δηλητηριώδης. Χρησιμοποιεῖται εἰς διάλυσιν 2% διὰ τὴν τοπικὴν ἀναισθησίαν τῶν μικρῶν ζῴων, 6—4% διὰ τὰ μεγάλα. Αἱ αὐταὶ ἐνδείξεις οἷαι καὶ διὰ τὴν κοκαΐνην.

Β. ΧΑΤΖΗΟΛΟΣ

—**ἀναισθησία *ρυθμιστοῦ* [*Μηχαν.*].** Μεταξὺ τῶν ρυθμιστῶν ἐν γένει ὑπάρχουν καὶ οἱ *ρυθμισταὶ στροφῶν* οἱ σκοποῦντες νὰ κρατήσουν τὸν ἀριθμὸν τῶν στροφῶν κινητηρίου τινὸς μηχανῆς σταθερόν. Τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐκπληροῦσιν οἱ ρυθμισταὶ αὐξάνοντες ἢ ἐλαττοῦντες τὸ κινητήριον ἔργον ἢ τὸ ποσὸν τοῦ φορέως τῆς ἐνεργείας (ἀτμοῦ, ὕδατος κ.τ.λ.) ἀντιστοίχως πρὸς τὰς μεταβολὰς ἃς τυχὸν ὑφίσταται κατὰ τὴν λειτουργίαν τὸ ἀνθιστάμενον ἔργον, ὅπερ παρέχει ἡ μηχανή. Τὸ κύριον μέρος ἑνὸς τοιούτου ρυθμιστοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ βάρη τινὰ στρεφόμενα περὶ ἄξονα μὲ στροφὰς ἀναλόγους τῶν τῆς μηχανῆς. Τὰ βάρη ταῦτα συνδέονται διὰ καταλλήλου μηχανισμοῦ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως μὲ ἀποφρακτικόν τι ὄργανον ἢ μὲ τὸν μηχανισμὸν τῆς διανομῆς, ὅστις εἶναι διατεταγμένος νὰ κανονίζῃ κατ' ἄμεσον τρόπον τὸν χρόνον τῆς εἰσόδου καὶ τὸ ποσὸν τοῦ ἀνὰ περίοδον εἰσερχομένου εἰς τὸν δέκτην τῆς μηχανῆς φορέως τῆς ἐνεργείας. Ἐφ' ὅσον ἡ μηχανὴ στρέφεται μὲ τὸν κανονικὸν ἀριθμὸν στροφῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι τὸ κινητήριον ἔργον ἰσοῦται μὲ τὸ ἀνθιστάμενον, ὁ ρυθμιστὴς στρέφεται χωρὶς νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς διανομῆς· τότε λέγομεν ὅτι *ἰσορροπεῖ.* Ὅταν τὸ ἀνθιστάμενον ἔργον ἐλαττωθῇ οὐσιωδῶς πως, αἱ στροφαὶ αὐξάνουν, τὰ βάρη ἀπομακρύνονται τοῦ ἄξονος τῆς περιστροφῆς καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις αὕτη λόγῳ τῆς συνδέσεως μὲ τὴν διανομὴν προκαλεῖ ἐλάττωσιν τοῦ κινητηρίου, μέχρις ὅτου τοῦτο καταστῇ

Digitized by Google

πάλιν ἴσον μὲ τὸ ἀνθιστάμενον.᾿Αντίστοιχα συμβαίνουν ὅταν τὸ ἀνθιστάμενον ἔργον αὐξήσῃ. Τοιοῦτοι ρυθμισταὶ λέγονται κεντρόφυγες, ὡς ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ κατασκευή των. Δὲν προλαμβάνουν τὴν μεταβολὴν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στροφῶν τῆς μηχανῆς ἀλλὰ πᾶσα ἐπερχομένη τοιαύτη μεταβολὴ προκαλεῖ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀμέσως τὴν δρᾶσιν τοῦ ρυθμιστοῦ ἐναντίον της καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κανονικοῦ ἀριθμοῦ στροφῶν.

῎Αν ὁ ρυθμιστὴς περιστρεφόμενος *ἰσορροπῇ*, καὶ δι' οἱονδήποτε λόγον ἀλλάξῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν στροφῶν, τότε δὲν τίθεται *ἀμέσως* εἰς κίνησιν ὁ ρυθμιστής, διότι διὰ νὰ κινηθῇ πρέπει νὰ κατανικήσῃ πρῶτον τὰς τριβὰς τοῦ ἰδίου του μηχανισμοῦ καὶ δεύτερον τὰς τριβὰς τοῦ μηχανισμοῦ δι' οὗ συνδέεται οὗτος μὲ τὴν διανομὴν καὶ πρὸς τοῦτο χρειάζεται ἀντίστοιχος ἐλάττωσις ἢ αὔξησις τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως ὑπὲρ τὴν φυγόκεντρον δύναμιν ἥτις ἐκράτει τοῦτον ἐν ἰσορροπίᾳ. Οὕτω π. χ. διὰ κανονικὸν ἀριθμὸν στροφῶν τῆς μηχανῆς 100 εἶναι δυνατὸν λόγῳ τῶν μνημονευθεισῶν ἀντιστάσεων νὰ μεταβάλληται οὗτος ἀπὸ 98 μέχρις 102, χωρὶς ὁ ρυθμιστὴς νὰ ἀπομακρύνεται τῆς θέσεως ἰσορροπίας του· τότε λέγομεν ὅτι ὁ ρυθμιστὴς *ἀναισθητεῖ*, τὸν δὲ λόγον $\frac{102-98}{100}$ καλοῦμεν *βαθμὸν ἀναισθησίας* τοῦ ρυθμιστοῦ.

᾿Εν γένει ἂν ω εἶναι ἡ κανονικὴ γωνιακὴ ταχύτης περιστροφῆς τῆς ἀτράκτου τῆς μηχανῆς, ω_1 δὲ καὶ ω_2 τὸ ἀνώτερον καὶ κατώτερον ὅριον μεταβολῆς αὐτῆς, τοῦ ρυθμιστοῦ ἀναισθητοῦντος, καλοῦμεν βαθμὸν ἀναισθησίας τοῦ ρυθμιστοῦ $\varepsilon = \frac{\omega_1-\omega_2}{\omega}$, ἀποτελεῖ δὲ οὗτος ἕνα τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τοῦ χρησιμοποιησίμου τῶν ρυθμιστῶν ἐξεταζομένων καὶ ἀπὸ στατικῆς καὶ ἀπὸ δυναμικῆς ἀπόψεως (βλ. λ. **ρυθμισταί**). Α. Μ.

ἀναισθησίνη (Aethylium amidobenzoicum ἢ anästhesin Ritsert) *[Φαρμ.]*. Καλεῖται οὕτω ὁ αἰθυλεστὴρ τοῦ π-αμινοβενζοϊκοῦ ὀξέος

$$C_6H_4 < {NH_2 \atop COOC_2H_5}$$

Παρεσκευάσθη τὸ πρῶτον τῷ 1890 ὑπὸ τοῦ E. Ritsert, ὑπὸ τοῦ ἰδίου δὲ ἐγνώσθη καὶ ὡς τοπικὸν ἀναισθητικόν. Σκευάζεται ὡς τὸ μεθ' ὑδροχλωρίου ἅλας αὐτῆς κατὰ τὴν διοχέτευσιν ἀερίου ὑδροχλωρίου εἰς ἀλκοολικὸν διάλυμα παραμινοβενζοϊκοῦ ὀξέος, ἢ δι' ἀναγωγῆς τοῦ νιτροβενζοϊκοῦ αἰθυλεστέρος. Φέρεται ὡς λευκή, ἄοσμος μικροκρυσταλλικὴ κόνις, τηκομένη εἰς 90°—91°, διαλυομένη δὲ εὐκόλως εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα, χλωροφόρμιον, ἀκετόνην βενζόλιον, αἰθέρια ἔλαια. Εἰς τὸ θερμὸν ὕδωρ εἶναι ὀλίγον διαλυτή, εἰς τὸ ψυχρὸν δὲ ἐλάχιστα. ᾿Επὶ τῆς γλώσσης φερομένη προκαλεῖ τοπικὴν ἀναισθησίαν ὡς ἡ κοκαΐνη. Παρ' ὅλον δὲ ὅτι ἐπεβεβαιώθη ἡ δι' αὐτῆς ταχεῖα πρόκλησις ἀναισθησίας ὑπὸ τῶν Kobert, Ehrlich, Liebereich καὶ διὰ πειραμάτων ἐξηκριβώθη τὸ μὴ δηλητηριῶδες αὐτῆς, ἡ ἀναισθησίνη δὲν εἰσήχθη ἀμέσως ἐν τῇ θεραπευτικῇ, ἰδίᾳ λόγῳ τοῦ δυσδιαλύτου τῆς βάσεως αὐτῆς ἐν ψυχρῷ ὕδατι καὶ τῆς ἐπωδύνου δράσεως τῶν δι' ἐνέσεις χρησιμοποιουμένων διαλυμάτων αὐτῆς.

῾Η ἀναισθησίνη χορηγεῖται εἰς ἀντικατάστασιν τῆς κοκαΐνης. ᾿Εσωτερικῶς δίδεται κατὰ παθήσεων τοῦ στομάχου εἰς δόσεις 0,2—0,5 γρ. μόνη ἢ μετὰ βασικοῦ νιτρικοῦ βισμουθίου. ᾿Εξωτερικῶς χρησιμοποιεῖται εἰς ἀλοιφὰς ἐχούσας βάσιν τὴν λανολίνην ἐπὶ ὅλας τὰς ὀδυνηρὰς πληγάς, ἐκζέματα, ἐγκαύματα κλπ. Εἰς τὴν ρινολογίαν καὶ λαρυγγολογίαν χρησιμοποιεῖται ὡς κόνις ἐμφυσήσεως, πρὸς εἰσπνοάς, εἰς τραγήματα κλπ. Κατὰ τῆς κυστίτιδος καὶ οὐρηθρίτιδος χρησιμοποιεῖται ὑπὸ μορφὴν κηρίων. ᾿Επὶ αἱμορροΐδων χορηγεῖται αὕτη ὡς ὑποθέματα. Εὔχρηστα ἅλατα τῆς ἀναισθησίνης εἶναι τὸ μεθ' ὑδροχλωρίου καὶ τὸ μεθ' ὑδροβρωμίου. Σκευάσματα τῆς ἀναισθησίνης φέρονται ὑπὸ τὰ ὀνόματα: *κοκαϊνόλη, ἀντεμεσίνη, φιλοράλη ρινοκουλίνη* κλπ. Κ. Γ. Μ.

— **ἀναισθησίνη** *παραφαινολθειονική* *[Φαρμ.]*. βλ. λ. **ὑποδερμίνη**.

ἀναισθητίασις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κοιμίζειν τὰς αἰσθήσεις τινὸς ἢ μέλους τοῦ σώματος: «ἡ ἀναισθητίασις τοῦ δακτύλου τῆς χειρὸς κ.τ.λ.».

ἀναισθητικός, —ή, —όν· ὁ κατάλληλος νὰ φέρῃ ἀναισθησίαν: «ἀναισθητικὰ φάρμακα».

— **ἀναισθητικὸν** (Anästheticum) *[Φαρμ.]*. Οὕτω καλεῖται μεῖγμα 6 μ. χλωροφορμίου, 1 μ. καφουρᾶς, 1 μ. ἐλαίου καρυοφύλλων, 6 μ. βάμματος ἀκονίτου, 1 μ. βάμματος πυρέθρου καὶ 2 μ. βάμματος καψικοῦ. Κ. Γ. Μ.

— **ἀναισθητικὰ** *μείγματα Schleich. [Φαρμ.]*. Ταῦτα εἶναι δύο εἰδῶν: 1) τὰ διὰ καθολικὴν ἀναισθησίαν χρησιμοποιούμενα καὶ 2) τὰ διὰ τοπικὴν τοιαύτην. Τὰ πρῶτα σύγκεινται ἐκ χλωροφορμίου, πετρελαϊκοῦ αἰθέρος καὶ αἰθέρος μεμιγμένων κατὰ διαφόρους ἀναλογίας. Τὰ δεύτερα ἀποτελοῦνται ἐκ διαφόρων ἁλάτων ἀλκαλοειδῶν, ὡς π. χ. ὑδροχλωρικῆς μορφίνης, κοκαΐνης κωνεΐνης μετὰ χλωρικοῦ νατρίου κλπ. διαλελυμένων ἐν ἀπεσταγμένῳ καὶ ἀπεστειρωμένῳ ὕδατι (βλ. ἀναισθησία) Κ. Γ. Μ.

ἀναισθητοποίησις (ἡ)· ἡ τεχνητὴ κοίμησις τῆς αἰσθήσεως, ἀναισθητίασις.

ἀναίσθητος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ αἰσθανόμενος, ὁ μὴ συναισθανόμενος, ὁ ἀνάλγητος, ὁ συναισθηματικῶς ἀμβλύς· ‖ ὁ νωθρὸς τὸν νοῦν, τὴν ἀντίληψιν.—᾿Επίρρ. *ἀναισθήτως*. Β. Φ.

ἀναισθητῶ (—έω)· εἶμαι ἀναίσθητος, φέρομαι ὡς ἀναίσθητος, εἶμαι ἀνάλγητος, ἀπαθής, δὲν θερμαίνομαι ὑπὸ τοῦ συναισθήματος· ‖ κατέχομαι ὑπὸ διανοητικῆς νωθρότητος, ὑπὸ ἀντιληπτικῆς ἀμβλύτητος. Β. Φ.

ἀναισθόλη (Anesthol) *[Φαρμ.]*. Μῖγμα χλωριούχου μεθυλίου καὶ χλωριούχου αἰθυλίου. ῾Υγρὸν ροωδέστατον, λευκὸν διαυγές, εὐχερὲς τὴν ἐφαρμογήν, πεπροικισμένον δι' ἀναισθητικῆς ἐνεργείας τοπικῆς, ἐντονωτέρας τῆς τοῦ χλωριούχου αἰθυλίου μεμονωμένου. Μ. Ν. Κ.

ἀναισχυντία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀναίσχυντος, ἀναίδεια, κοιν. *ἀδιαντροπιά*.

ἀναισχυντογράφος (ὁ, ἡ), —ον (τό). ὁ γράφων ἀναίσχυντα, ὁ γράφων αἰσχρὰ πράγματα, ὑποθέσεις αἰσχράς, πορνογραφήματα.

—*[᾿Αρχ.]* ᾿Εκλήθησαν *ἀναισχυντογράφοι* ἤ, ἄλλως, *ρυπαρογράφοι* συγγραφεῖς τινες τῆς μεταγενεστέρας ἑλληνικῆς περιόδου, οἱ ὁποῖοι ἔγραφον ποιήματα αἰσχροῦ περιεχομένου. Μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρονται ὡς διαβόητοι ὁ *Βότρυς*, ἡ *Φιλαινίς*, ἡ *᾿Ελεφαντὶς* κ. λ. Εἰς τοὺς ἀναισχυντογράφους ἠριθμοῦντο καί τινες μελοποιοί, διαφθείραντες τὴν μουσικὴν εἰς αἰσθησιακήν, μεταξὺ τῶν ὁποίων φέρονται ὁ ἐκ Μαγνησίας τῆς Μικρᾶς ᾿Ασίας *Σῖμος*, καὶ κατόπιν ὁ *Λύσις*, ἐκ τῶν ὁποίων ὠνομάσθησαν οἱ τοιαῦτα μουσικὰ τεμάχια ποιοῦντες *σιμῳδοὶ* καὶ *λυσιῳδοὶ* χειρότεροι καὶ τούτων ἐλογίζοντο οἱ *μαγῳδοί*. Εἰς τοὺς ἐν γένει ἀναισχυντογράφους τάσσονται καὶ οἱ λεγόμενοι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων *κιναιδολόγοι*, ἤτοι συγγραφεῖς πεζῶν ἢ ἐμμέτρων ἀναισχύντων ἢ αἰσθησιακῶν ἔργων· ἐκ τούτων ἀναφέρεται *Κλεόμαχος ὁ πύκτης*, ἀπομιμηθεὶς τὴν διάλεκτον καὶ ἠθοποιΐαν τῶν κιναίδων καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν συντηρουμένων κορασίων, ἔτι δὲ μᾶλλον ὁ *Σωτάδης*, ὁ πρῶτος ἐν πεζῷ λόγῳ κιναιδολόγος· πάντες ἀνῆκον εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀναίσχυντος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ αἰσχυνόμενος, ἀναιδής, κοιν. *ἀδιάντροπος*.—᾿Επίρρ. *ἀναισχύντως*.

ἀναισχυντῶ (—έω)· εἶμαι ἀναίσχυντος, πράττω ἢ ὁμιλῶ ἀναισχύντως, ἀπαναισχυντῶ, ἀναιδεύομαι.

ἀναῖται (οἱ) (Anaitae) *[Ζῳολ.]*. Τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἔδωσεν ὁ Malgrem κατὰ τὸ 1865 εἰς εἶδός τι ζωνοσκωλήκων συγγενῶν πρὸς τοὺς *φυλλόδικας*. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Quatrefages ἔδωσε τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς ζωνοσκώληκας τοῦ εἴδους *καροβία*. ῾Ο Savigny περιγράφει τὰ κατωτέρω χαρακτηριστικὰ τῶν ἀναϊτῶν: Σῶμα πεπιεσμένον, κατά τι κολοβωμένον κατὰ τὸ ἐμπρόσθιον καὶ ὀπίσθιον ἄκρον, ράχις κυρτή, κοιλία ἐπίπεδος, κεφαλικὸς λοβὸς εὐρύς, ἀπεστρογγυλωμένος κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα καὶ ἐλαφρῶς κολπώδης κατὰ τὸ ὀπίσθιον. ῾Ο λοβὸς οὗτος διαχωρίζεται δι' αὔλακος ἀβαθοῦς αὐλακώσεως. Αἱ σαρκώδεις παραφυάδες εἶναι βραχεῖαι καὶ τέσσαρες τὸν ἀριθμόν. Οἱ ὀφθαλμοὶ δύο τὸν ἀριθμόν, εἶναι μετρίου μεγέθους.

Τὰ κυριώτερα εἴδη τῆς οἰκογενείας εἶναι:

᾿Αναΐτης ὁ γραμμωτὸς (Anaita lincata). Διακρίνεται ἐκ τοῦ ὠχροκιτρίνου χρωματισμοῦ τοῦ σώματός του, ὅπερ κατὰ τὴν ράχιν φέρει διακεκριμένην ἐπιμήκη γραμμήν· ἐκ τοῦ μεγάλου ὠοειδοῦς κεφαλικοῦ λοβοῦ τῶν δύο μετωπικῶν καὶ μετρίου μεγέθους ὀφθαλμῶν καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν προσακτρίδων, αἵτινες παρεμβάλλονται ἐπὶ τοῦ μετωπικοῦ τμήματος. Τὸ μῆκος τῆς φθάνει τὰ 85 χιλιοστόμετρα καὶ τὸ πάχος τῆς πλησιάζει τὸ 1 χιλιοστόμετρον. Φέρει περὶ τοὺς 270 κρίκους εἰς τὸ σῶμά της. ᾿Απαντᾷ εἰς τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως.

᾿Αναΐτης ὁ ἀκαταμάχητος (Anaita peremptoria). Τὸ σῶμα ταύτης ἔχει πράσινον χρωματισμόν, ὁ κεφαλικὸς λοβὸς εἶναι βραχύς, τὸ προσωπικὸν τμῆμα φέρει δύο ὀφθαλμούς. Προσακτρίδες μετρίου μεγέθους. Μῆκος 14 χιλιοστομέτρων. ᾿Αριθμὸς κρίκων σώματος 85. ᾿Απαντᾷ εἰς τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως.

᾿Αναΐτης ὁ μικρὸς (Anaïta pavo). Χαρακτηρίζεται ἐκ τοῦ βραχέος κεφαλικοῦ λοβοῦ, τῶν μεγάλων ὀφθαλμῶν, τῶν μετρίου μεγέθους προσακτρίδων καὶ τοῦ μετρίου ἀναστήματός του. Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 2 χιλιοστόμετρα. ῾Ο ἀριθμὸς τῶν κρίκων τοῦ σώματός του εἶναι 28. ῾Ο χρωματισμός του πράσινος. ᾿Απαντᾷ ἐν σχετικῇ ἀφθονίᾳ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Νεαπόλεως. Δ. Ν. Π.

ἀναιτίατος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν αἰτιᾶταί τις, ἀκατηγόρητος.

ἀναιτιολόγητος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ αἰτιολογούμενος, ἢ ὁ μὴ αἰτιολογηθείς, ὁ μὴ δεκτικὸς αἰτιολογίας.—᾿Επίρρ. *ἀναιτιολογήτως*.

ἀναίτιος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ αἴτιος, ὁ μὴ ἔνοχος, ἀθῷος, ἀνεύθυνος· ‖ ὁ καθ' οὗ δὲν δύναται νὰ κατηγορηθῇ τι, δὲν δύναται νὰ ἀποδοθῇ αἰτία.—᾿Επίρρ. *ἀναιτίως*.

᾿Αναίτιος. ᾿Αθηναῖος, Σφήττιος τὸν δῆμον διατελέσας κατὰ τὸ ἔτος 410]9 π. Χ. ὡς ἑλληνοταμίας. ῎Ισως εἶναι ὁ αὐτός, ὅστις καὶ ὡς εἷς τῶν τριάκοντα τυράννων μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος (῾Ελλ. II, 3, 2). Α. Π. Σ.

᾿Αναΐτις ἢ *᾿Ανάϊτις*. Περσικὴ ἢ ᾿Αρμενικὴ θεότης ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν *᾿Αφροδίτην* ἢ *᾿Αρτέμιδα (Στράβ.* 11, 512-532-12, 559-15, 732, *Πλούτ.* ᾿Αρταξ. 27, *Παυσ.* 3, 16, 68, *Αἰλ.* Φ. ᾿Ι. 12, 23, *Δ. Κάσ.* 36, 48). ᾿Αλλὰ καὶ οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Καππαδόκες ἐλάτρευον αὐτήν. Περσιστὶ λέγεται *Anahita*. ῾Ο συσχετισμὸς πρὸς τὴν ᾿Αρτέμιδα ὑποδηλοῖ, ὅτι εἶναι θεὰ τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς καὶ τῆς γονιμότητος. ᾿Εν τῇ χώρᾳ τῆς Ζωροαστρικῆς θρησκείας ἐτιμᾶτο θεά, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ὁποίας εἶναι πρὸ παντὸς τὰ ὕδατα, καὶ ἥτις φέρει τὸ οὐχὶ ἀκριβῶς ἑρμηνευόμενον ὄνομα Anahita. Παλαιός τις ὕμνος εἶναι ἡ μόνη πηγὴ διὰ τὴν λατρείαν τῆς θεότητος ταύτης.

᾿Εν αὐτῷ ἡ ᾿Αναΐτις ὑμνεῖται ὡς θεότης τοῦ ὕδατος ἐκ τῆς γονιμότητος, ἡ ὁποία αὐξάνει τὴν εὐζωΐαν, παρέχει εἰς τὰς γυναῖκας γονιμότητα, εὐκολίαν τοκετοῦ καὶ γάλα, καθαρίζει τὴν γονὴν τῶν ἀνδρῶν. ῾Η ᾿Αναΐτις καλεῖται ὑπὸ τοῦ Ζωροάστρου νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, νὰ δεχθῇ τὴν λατρείαν τῶν πιστῶν καὶ νὰ παράσχῃ εἰς αὐτοὺς τὴν βοήθειαν αὐτῆς. Εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τοῦ θεοῦ *Μίθρα*, τοῦ ῾Ηλίου. Λέγεται ὅτι ὁ ᾿Αρταξέρξης ὁ Β' (404 — 362) εἰσήγαγε τὴν λατρείαν τῆς ᾿Αναΐτιδος παρὰ τοῖς Πέρσαις, εἰς ταύτην δ' ἀνήγειρε βωμοὺς καὶ ἀγάλματα ἐν Βαβυλῶνι, Σούσοις καὶ ᾿Εκβατάνοις, ταῖς τρισὶ πρωτευούσαις τοῦ κράτους αὐτοῦ, ἔτι δὲ ἐν Περσεπόλει, Βάκτροις καὶ Σάρδεσι. ῾Η εἴδησις αὕτη βεβαιοῦται ὑπὸ τῶν παραδόσεων τῶν ᾿Αχαιμενιδῶν. ᾿Αρταξέρξης ὁ Β' εἶναι ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος παρὰ τὸν ᾿Αουραμάσδαν ἐπικαλεῖται τὸν Μίθραν καὶ τὴν ᾿Αναΐτιδα, ἐνῷ ἐν ταῖς πολυαρίθμοις ἐπιγραφαῖς τοῦ Δαρείου καὶ τοῦ Ξέρξου οὐδετέρα τῶν θεοτήτων τούτων ὀνομάζεται. ῾Η ᾿Αναΐτις παραβάλλεται παρ' ῾Ηροδότῳ πρὸς τὴν ᾿Αφροδίτην, οἱ Πέρσαι, λέγει οὗτος, «ἐπιμεμαθήκασι καὶ τῇ Οὐρανίῃ θύειν παρά τε ᾿Ασσυρίων μαθόντες καὶ ᾿Αραβίων. Καλέουσι δ' ᾿Ασσύριοι τὴν ᾿Αφροδίτην Μύλιττα, ᾿Αράβιοι δὲ ῎Αλιττα, Πέρσαι δὲ Μίτραν» (*῾Ηροδ.* 1,131).

᾿Απὸ τῶν περσικῶν χρόνων ἐξηπλώθη ἡ ᾿Ιρανικὴ θρησκεία πρὸς Δ. ῾Η ᾿Αρμενία ἔχει ἐξιρανισθῇ, ἐν Καππαδοκίᾳ εὑρίσκομεν ἱερὸν «τῶν Περσικῶν θεοτήτων» καὶ καθ' ὅλου Πέρσας μάγους, τοὺς *Πυραίθους* καλουμένους (Στράβ. 15,733). Καὶ ἐν τῇ δυτικῇ ᾿Ασίᾳ συναντῶμεν λατρείαν περσικήν. Οὕτως ἐμφανίζεται καὶ ἡ ᾿Αναΐτις εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην πολλάκις, συχνὰ μεταπεπλασμένη εἰς *Ταναΐδα*. ᾿Εν τῇ Λυδικῇ ῾Ιεροκαισαρείᾳ ἀνῆγον τὴν λατρείαν τῆς περσικῆς ᾿Αρτέμιδος εἰς τὸν Κῦρον (*Tac.* Ann. 3,62, *Παυσ.* 2,27,5), ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐτελοῦντο ἀγῶνες ᾿Αναΐτειοι (*᾿Ανασίτεια)*. Καὶ ὁ Παυσανίας (3, 16, 8) γράφει: «Λυδῶν οἷς ἐστὶν ᾿Αρτέμιδος ἱερὸν ᾿Αναΐτιδος».

᾿Εν ᾿Αρμενίᾳ ὀνομάζεται ἡ χώρα ἡ ᾿Ακιλισινή, ἀριστερὰ τοῦ ἄνω Εὐφράτου καὶ *᾿Αναΐτικὴ* καὶ *Ταναΐτις* (*Στρ.* 11, 14, 16, *Plin.* 5,83, 33,32 *Δ. Κάσ.* 36,48,53). Περὶ τῆς λατρείας τῆς θεᾶς πληροφορεῖ ὁ Στράβων, ὅτι εἰς αὐτὴν ἀφιεροῦντο δοῦλοι καὶ δοῦλαι, ὅτι ἀκόμη αἱ κόραι τῆς χώρας μέχρι καὶ τῶν προκρίτων ἐξεπορνεύοντο πρὸς τιμὴν αὐτῆς. Περαιτέρω μανθάνομεν, ὅτι ὑπῆρχον ἀγελάδες ἱεραὶ αὐτῆς, αἱ ὁποῖαι φέρουσιν ὡς διακριτικὸν σημεῖον ἐγκεχαραγμένην λαμπάδα τῆς θεᾶς (*Πλουτ.* Λουκ. 24). ᾿Εν τῇ Ζήλῃ τοῦ Πόντου ἡ ᾿Αναΐτις ἐτιμᾶτο μετὰ τοῦ ᾿Ομανοῦ καὶ ᾿Αναδάτου. Καὶ ἡ πόλις αὐτὴ ἦτο πλουσία εἰς ἱεροδούλους, ἐτελοῦντο δ' ἐκεῖ καὶ μεγαλειώδεις ἑορταί. Στενῶς συνδεδεμένη μετὰ τῆς λατρείας τῆς ᾿Αναΐτιδος εἶναι, κατὰ Στράβωνα, ἡ ἑορτὴ τῶν Σακαίων (11, 512): «ἑορτὴ βακχεία τις μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ, διεσκευασμένων Σκυθιστί, πινόντων ἅμα καὶ πληκτιζομένων πρὸς ἀλλήλους ἅμα τε καὶ τὰς συμπινούσας γυναῖκας». ῾Η ἑορτὴ αὕτη φαίνεται, ὅτι προῆλθεν ἐκ Βαβυλῶνος. ᾿Εκ τούτου ἐξάγεται, ὅτι ἡ λατρεία τῆς ᾿Αναΐτιδος ἐπετελέσθη γενικῶς στηριχθεῖσα ἐπὶ Βαβυλωνιακῶν στοιχείων. ᾿Ενῷ δὲ ἡ λατρεία τοῦ Μίθρα ἐξηπλώθη ἐπὶ πάντα

Digitized by Google

τὸν Ἑλληνο-ρωμαϊκὸν κόσμον, ἡ τῆς Ἀναΐτιδος ἔμεινεν ἐνταῦθα ξένη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν ἔργων περὶ Ἰρανικῶν ἀρχαιοτήτων, ἰδίᾳ: *Windischmann*, die pers. Anahita oder Anaitis Abh. d. Bayr. Ak. phil. Cl. 8, 1858, und *G. Hoffmann*, Auszüge aus syrischen Akten perrischer Martyrer in Abh. für Kde. des Morgeul. 7, 135.—*Geldner*, Kuhns Zischr. 25,374.

ΙΑΚ. Χ. Δ.

Παρὰ τοῖς Ἕλλησιν. — Ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἡ θεὰ αὕτη ἐταυτίζετο πρὸς τὴν *Ἀφροδίτην* ἢ πρὸς τὴν *Ἀθηνᾶν*, συνηθέστερον ὅμως πρὸς τὴν *Ἄρτεμιν*, ὡς θεὰ σεληνιακὴ θεωρουμένη· διὸ καὶ *Ἄρτεμις Ἀναΐτις* ἢ *Ἄρτεμις Περσικὴ* ἢ *Περσία* ἐπωνομάζετο. Ἐπειδὴ δὲ ἱερὸν αὐτῆς ζῷον ἦτο ὁ ταῦρος, ἐκαλεῖτο καὶ *ταυροπόλος* καὶ ἑορτὴ πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἐτελεῖτο, τὰ καλούμενα *Ταυροπόλια*. Αἱ παραστάσεις τῆς Ἀναΐτιδος Ἀρτέμιδος δὲν ὡμοίαζον μὲ τὰς παραστάσεις τῆς ἑλληνικῆς Ἀρτέμιδος (βλ. Ἄρτεμις). Ἡ περσικὴ θεὰ παρίστατο οὐχὶ ὡς παρθένος, ἀλλ' ὡς γυνὴ μακρὰν φέρουσα ἐσθῆτα, εἰς δὲ τὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ πλῆθος μαστῶν, σύμβολον τῆς εὐφορίας καὶ τῆς γονιμότητος, ὑφ' ἣν ἔννοιαν ἡ θεὰ οὕτη ἐν Ἀσίᾳ ἐλατρεύετο.

Α. Π. Σ.

Ἀναΐτιδος ναοί. — Καθὼς παρατηρεῖ ὁ *Cl. Huart* (La Perse antique, σελ. 99): «ἡ εἰσαγωγὴ τῆς Ἀναΐτιδος (Anahita) εἰς τὸ ἰρανικὸν πάνθεον ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ βασιλικὴ θρησκεία τῶν Περσῶν ὑπέστη τὰς ἐπιδράσεις τῆς χαλδαϊκῆς ἀστρολογίας» Κατὰ τὸν Βηρωσσὸν (παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ) σπουδαιότατοι ναοὶ τῆς Ἀναΐτιδος ἱδρύθησαν εἰς Βαβυλῶνα, Σοῦσα καὶ Ἐκβάτανα.

Εἰς τὰ Ἐκβάτανα (παρὰ τὸ σημερινὸν Hamadan) ἀνευρέθησαν ἀξιόλογα ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναΐτιδος. Τὰ ἐρείπια ταῦτα ὁμιλοῦν σαφῶς περὶ ἑλληνικῶν ἐπιρροῶν ἀσκηθεισῶν ἐπὶ τῆς περσικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ καθόλου ἐπὶ τῆς περσικῆς τέχνης, παρέχουν δὲ ὑπολείμματα κιονοστοιχιῶν ὑπενθυμιζουσῶν ἀπό τινων ἀποστάσεων τὸν δωρικὸν ῥυθμόν.

Ἕτερος ναὸς τῆς Ἀναΐτιδος ἀνευρέθη εἰς τὴν Πιερίαν, τῆς ὁποίας τὰ ἐρείπια φέρουν κατὰ τὴν γνώμην πλείστων ἐρευνητῶν, καὶ δὴ τοῦ Texier, καθαρῶς ἀσιατικὸν χαρακτῆρα, ἀποδεικνύοντα ὅτι ἀνήκουν εἰς χρόνους προγενεστέρους πάσης ἑλληνικῆς διεισδύσεως εἰς τὰς περιοχὰς ἐκείνας. Ὁ ἐν Περσίᾳ ναὸς τῆς Ἀναΐτιδος εἶχε κατασκευασθῆ ἀπὸ τεραστίους ὀγκολίθους, τὸ δὲ διάγραμμά του, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἰδίου Texier, παρουσιάζει μεγάλην ἀναλογίαν πρὸς τὸ διάγραμμα τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *René Ménard et Claude Sauvageot*, L'Egypte et l'Asie, Paris.—*Ch. Texier*, Description de l'Asie Mineure, Beaux-arts, monuments historiques, plans et topographie des cités antiques, Paris, 1839—1849.—*Clément Huart*, La Perse antique et la Civilisation Iranienne, Paris.

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀναιτιώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ μὴ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὴν αἰτίαν, ὁ ἀπηλλαγμένος αἰτιώδους τινος ἐξαρτήσεως.

—ἀναιτιώδης *δικαιοπραξία* καὶ *—σύμβασις*· βλ. αἰτία *δικαιοπραξιῶν*.

ἀναιώνιος, *—α, —ο*· δημοτ., αἰώνιος, διαρκής, ἀκατάλυτος: «ἀναιώνια ρούχα, —παπούτσα κ.τ.τ.».

ἀνακαγχάζω· καγχάζω δυνατά, γελῶ ἀθρόως, κοιν. *χαχατουράω*.

ἀνακαθαίρω· καθαίρω ἐκ νέου, καθαρίζω καλῶς, κοιν. *ξεκαθαρίζω*.

ἀνακαθαρίζω· καθαρίζω ἐκ νέου, ξανακαθαρίζω.

ἀνακάθαρσις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου κάθαρσις, ἀκριβὴς κάθαρσις, κοιν. *ξεκαθάρισμα*· ‖ ἐπίλυσις, διευκρίνησις ἀμφισβητουμένων. Β. Φ.

ἀνακαθαρτικός, *—ή, —όν*· καθαρτικός, ὁ κατάλληλος πρὸς κάθαρσιν τοῦ στομάχου: «ἀνακαθαρτικὸν φάρμακον».—Ἐπίρρ. *ἀνακαθαρτικῶς*.

ἀνακάθημαι καὶ ἰδιωματ. *ἀνακάθομαι*· «ἀνακαθισμένος 'ς τὸ κρεβάτι διαβάζει»· ‖ ἐνῷ κάθημαι ὀρθοῦμαι ὀλίγον καὶ πάλιν κάθημαι. Β. Φ.

ἀνακαθίζω· ὀκλάζω, ἀνακάθομαι· ‖ ἀνατρέφω, παιδοκομῶ, ἐπιμελοῦμαι τῆς ἀνατροφῆς μικροῦ παιδίου: «ὅσο ν' ἀνακαθίσω τὰ παιδιά μου εἶδα κι' ἔπαθα»· «ἀνακαθισμένο παιδί», παιδὶ ἤδη ἱκανῶς ἀνεπτυγμένον, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκην ἰδιαιτέρας ἐπιμελείας· «ἀνακαθισμένο πουλλί,—ἀρνί» τὸ ἀποσπασθὲν τῆς μητρὸς καὶ μόνον του τρεφόμενον. Β. Φ.

ἀνακαινίζω· ἀνανεώνω, παλαιωθέν τι καθιστῶ πάλιν νέον· ‖ ἐπισκευάζω, ἐπιδιορθώνω· ‖ εἰς κτιτορικὰς ἐπιγραφὰς τῶν τελευταίων βυζαντιακῶν χρόνων ἀναγινώσκεται: «ἀνεκαινίσθη ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος οὗτος ναὸς διὰ συνδρομῆς κτλ.» ἔνθα τὸ *ἀνακαινίζω* ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ κτίζω, οἰκοδομῶ. Β. Φ.

ἀνακαίνισις (ἡ) καὶ ***ἀνακαινισμὸς*** (ὁ)· ἡ ἀνανέωσις, ἡ ἐκ νέου κατασκευή, ἡ ἐπισκευή· ‖ ἀνίδρυσις, ἀνοικοδόμησις.

ἀνακαινιστής (ὁ)· ὁ ἀνακαινίζων, ὁ ἀνανεωτής.

ἀνακαινιστικός, *—ή, —όν*· ὁ σχετικὸς μὲ τὴν ἀνακαίνισιν: «ἀνακαινιστικὴ προσπάθεια», «ἀνακαινιστικαὶ δαπάναι».—Ἐπίρρ. *ἀνακαινιστικῶς*.

ἀνακαινουργῶ *(—έω)*· ἀνακαινίζω, ἀνανεώνω, κοιν. *ξανακαινουργώνω*.

ἀνάκαιον (ἢ *ἀνακαῖον* ἢ *ανα[illegible]αῖ[illegible]ν*) *[Ἀρχ.]*. Τὸ δεσμωτήριον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκρ[illegible]το οἱ δοῦλοι ἢ οἱ ἀπελεύθεροι οἱ ἀποστατοῦντες ἀπὸ τῶν κυρίων των. Οὕτως ὁ Ἰσαῖος ἐν περικοπῇ ἐκ τοῦ «πρὸς Ἕρμωνα περὶ ἐγγύης» λόγου του, τὴν ὁποίαν καὶ παραθέτει ὁ Σουΐδας (ἐν λ. *ἀνάκαιον*), λέγει: «Ἑρμοκράτην δὲ εἰς τὸ ἀνάκαιον ἐνέβαλε, φάσκων ἀπελεύθερον εἶναι, καὶ οὐ πρότερον ἀφῆκε πρὶν λ' δραχμὰς ἐπράξατο». Ἀλλὰ καὶ ἐν λ. *ἀναγκαῖον* ὁ Σουΐδας λέγει: «ἀναγκαῖον.... Ἰσαῖος δὲ ἀναγκαῖον τὸ δεσμωτήριον καλεῖ, Καλλισθένης δὲ ἀνώγεων εἶπε καὶ οὕτω δεῖ μᾶλλον λέγεσθαι». Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Ἁρποκρατίων ἐν λ. *ἀναγκαῖον*. Ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῶν δύο τούτων χωρίων τοῦ Σουΐδα πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος καταφαίνεται, ὅτι ὀρθὸν εἶναι τὸ *ἀναγκαῖον*, τὸ δὲ *ἀνάκαιον* ἢ *ἀνακαῖον* προῆλθε πάντως ἐξ ἐσφαλμένης ἀντιγραφῆς. Καὶ ὁ Ξενοφῶν δὲ μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ Θηβαῖοι τὰ δεσμωτήρια *ἀναγκαῖα* ἐκάλουν. Τινὲς τῶν νεωτέρων ἀρχαιολόγων (ὁ Mausac καὶ J Pan) φρονοῦν, ὅτι τὸ *ἀναγκαῖον* ἦτο ἰδιωτικὸν καὶ μάλιστα οἰκιακὸν κρατητήριον, ἐνῷ ὁ Schömann ἀποκλίνει μᾶλλον πρὸς τὴν γνώμην, ὅτι ἦτο δημόσιον δεσμωτήριον. Α. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

ἀνακαίω· καίω: «ἀνακαίω πῦρ», ἀνάβω φωτιά.

ἀνάκακος, *—η, —ο*· ἰδιωματ., ὁ ἄκακος.

ἀνακαλειέμαι· βλ. λ. ἀνακαλῶ.

ἀνακαλητὸ (τό)· ὁ συνεχὴς ὀδυρμός, θρῆνος· πρβλ. *ἀνάκλημα*.

ἀνακαλλωπίζω· καλλωπίζω ἐκ νέου.

ἀνακαλυπτήρια (τὰ) (καὶ εἰς τὸν ἑνικὸν παρὰ Πλουτάρχῳ) *[Ἀρχ.]*. Τὰ δῶρα τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο εἰς τὴν νύμφην ὑπὸ τοῦ συζύγου, τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων, ὅταν τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ γάμου, ἐνεφανίζετο πρὸ αὐτῶν ἄνευ τῆς παρθενικῆς καλύπτρας (*Πλούτ.* Τιμολ. 8 καὶ Πολ. Γ. 36). Ταῦτα ἐλέγοντο καὶ *διαπαρθένια* καὶ *ἔδνα* καὶ *ἐπαύλια* καὶ *θεώρητρα* καὶ *ὀπτήρια* καὶ *προσφθεγκτήρια* (*Λυσ.* ἀπ. 8, *Εὐστ.* 881, 31 κ.ἄ.)· ‖ ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἐνεφανίζετο ἡ νύμφη, ἤτοι ἡ τελουμένη ἑορτή: «ἄγω τὰ ἀνακαλυπτήρια», «ὅτε δὴ τῶν ἐπιτηδείων τινὸς ἐρομένου αὐτόν, ὁπότε ἄγοι τὰ ἀνακαλυπτήρια, ἀστειότατα Ἑρμοκράτης ἔφη· Ἐγκαλυπτήρια μὲν οὖν τοιαύτην λαμβάνων», δηλαδὴ ἑορτὴν οὐχὶ ἐπιδείξεως, ἀλλὰ ἐντροπῆς θὰ ἑορτάσω, ἀφοῦ τέτοια γυναῖκα (τόσον ἄσχημην) παίρνω *(Φιλόστρατ.)*.

Εἶδος ἀνακαλυπτηρίων ἐγίνετο κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους· μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν νεονύμφων εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον, ὁ γαμβρὸς διὰ πρώτην φορὰν ἔβλεπε τὴν νύμφην (πιθανῶς κατὰ πλάσμα), ἀνασύρων αὐτὸς ἢ διὰ συγγενοῦς τὸν πέπλον τὸν καλύπτοντα αὐτήν, ὁπότε ἡ νύμφη καμαρώνουσα ἐδέχετο τὰ δῶρα τῶν οἰκείων καὶ τῶν φίλων (Ἐπετηρ. Βυζαντ. Σπουδ. 2, 34). Β. Φ.

— *[Ἀρχ. Ἑλλ. Δικ.]* Τὰ ἀνακαλυπτήρια δῶρα ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸ *pretium virginitatis* τοῦ Ρωμ. δικαίου, καθίσταντο δὲ ὡς τοιαῦτα ἀποκλειστικὴ ἰδιοκτησία τῆς γυναικός. (Πρβ. *Σουΐδα*, ἀνακαλυπτήρια, Ἡσύχ. ΙΙ. 772.) Ι. Δ. ΖΕΠΟΣ

ἀνακαλυπτικός, *— ή, — όν*· ὁ ἱκανός, ὁ ἁρμόδιος πρὸς ἀνακάλυψιν: «ἀνακαλυπτικαὶ μέθοδοι, — τρόποι»· ‖ ἐξερευνητικός. Β. Φ.

ἀνακάλυπτρα (τά)· τὰ προσφερόμενα δῶρα εἰς τὴν νύμφην κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἀνακαλυπτηρίων (βλ. λ.)· πβλ. *δίδακτρα*. Β. Φ.

ἀνακαλύπτω· ξεσκεπάζω, φανερώνω: «ἀνακαλύπτω κλοπήν,—ἀπάτην»· ‖ ἐρευνῶν ἀνευρίσκω, οἷον κεκρυμμένον τι ἢ ἄγνωστον: «ἀνεκαλύφθη νέος πλανήτης,—νέα γῆ,—συνωμοσία κ.τ.τ.». Β. Φ.

ἀνακάλυψις (ἡ)· φανέρωσις, ξεσκέπασμα, οἷον κλοπῆς, ἀπάτης κ.τ.τ. ‖ ἀνεύρεσις, οἷον νέας γῆς, νέου φυσικοῦ νόμου, νέου ἀστέρος κ.τ.τ. Β. Φ.

— **[ΕΠΙΣΤ.—ΤΕΧΝ.]** Ἐν τῷ πεδίῳ τῶν ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν καὶ τῆς βιομηχανίας, αἱ ἔννοιαι τῶν λέξεων «*ἀνακάλυψις*» (γαλλ. découverte, ἀγγλ. discovery, γερμ. Entdeckung) καὶ «*ἐφεύρεσις*» (invention, Erfindung), συγχέονται συνήθως, τόσον εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὅσον καὶ εἰς τὰς ἄλλας γλώσσας. Ὄχι δὲ μόνον ἐν τῷ κοινῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ φρασεολογίᾳ τῶν συναφῶν νομοθετημάτων πολλῶν ξένων κρατῶν (Γαλλία, Βέλγιον, Ἰταλία, Ἡν. Πολιτεῖαι κ.λ.π.). Πάντως ἡ ὀρθὴ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὅρων διάκρισις,—τὴν ὁποίαν δέχεται καὶ ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις τοῦ ἡμετέρου νόμου «*περὶ προνομίων εὑρεσιτεχνίας*» (1920),—εἶναι ἡ ἀκόλουθος: «Ἀνακάλυψις» μὲν εἶναι ἡ φέρουσα εἰς φῶς κάτι τὸ τέως ἄγνωστον, ἀλλὰ *προϋπάρχον*, «ἐφεύρεσις» δὲ ἡ παράγουσα νέον τι χρήσιμον ὄργανον, ἢ μέρος αὐτοῦ, *ἀνύπαρκτον πρότερον*, ἢ μεθοδόν τινα ἄγνωστον καὶ *μὴ προϋπάρχουσαν* ἐπίσης. Κατὰ ταῦτα «ἀνακάλυψιν» ἀποτελεῖ ἡ πρώτη εὕρεσις φυσικοῦ τινος νόμου (π.χ. τῆς βαρύτητος), ἢ στοιχείου (οὐράνιον, ἥλιον), εἴτε τῶν ἰδιοτήτων φυσικοῦ τινος σώματος ἢ προϊόντος τινὸς τῆς ἀνθρωπίνης βιομηχανίας (ἀκτινενέργεια τοῦ ραδίου,—ἀναισθητικὴ ἐπίδρασις τοῦ αἰθέρος) κ. λ. π. «Ἐφεύρεσις» ἀντιθέτως εἶναι ἡ ἐπινόησις νέου τινὸς ὀργάνου ἢ μηχανήματος, ἢ τέως ἀγνώστου μεθόδου, (δι' ἁπλῆς ἢ συνδεδυασμένης ἐφαρμογῆς *γνωστῶν* φυσικῶν νόμων ἢ ἰδιοτήτων), πρὸς ἐπίτευξιν πρωτοτύπων ἢ βελτιωμένων πρακτικῶν ἀποτελεσμάτων.

Ἡ μεταξὺ τῶν δύο ὅρων κρατοῦσα συνήθως σύγχυσις ὀφείλεται ἰδίως εἰς τοῦτο: Ὅτι συχνὸ συμβαίνει μία ἀνακάλυψις νὰ παρουσιάζεται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ μορφὴν πρακτικῆς τινος ἐφαρμογῆς, ὡς συνδυασμὸς δηλ. ἀνακαλύψεως καὶ ἐφευρέσεως, ἔργων ἀμφοτέρων τοῦ ἰδίου ἐρευνητοῦ. Ὁ φωνογράφος τοῦ Ἔδισον ἐπὶ παραδείγματι, ὑπῆρξεν «ἀνακάλυψις» μὲν διότι δι' αὐτοῦ τὸ πρῶτον ἐγένετο γνωστὸν ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ μηχανικὴ ἀποτύπωσις τῶν ἠχητικῶν κυμάτων καὶ ἡ τεχνητὴ αὐτῶν ἀναπαραγωγή, «ἐφεύρεσις» δὲ διότι ἀπετέλει συγχρόνως καὶ τύπον ὀργάνου δι' οὗ ἐπετυγχάνετο ἐν τῇ πράξει ἡ τοιαύτη ἀποτύπωσις καὶ ἀναπαραγωγὴ τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς. Ἀντιθέτως εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἡ ἀνακάλυψις χωρίζεται ἀπὸ τῆς πρακτικῆς της ἐφαρμογῆς καὶ κατὰ χρόνον καὶ κατὰ πρόσωπα. Παράδειγμα ἡ ὑπὸ τοῦ Hertz γενομένη τῷ 1888 ἀνακάλυψις τῆς μεταδόσεως τῶν ἠλεκτρικῶν κυμάτων ἐν τῷ διαστήματι, ἀπομείνασα ἀχρησιμοποίητος μέχρι τοῦ 1899, ὁπότε ὁ Marconi, ἐφαρμόζων ταύτην, «ἐφεῦρε» τὸν ἀσύρματον τηλέγραφον· ὁμοίως ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ἠλεκτρομαγνήτου, τῆς ὁποίας ἐφαρμογὴ ὑπῆρξε μετὰ πάροδον πολλῶν ἐτῶν, ἡ «ἐφεύρεσις» τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου τοῦ Morse.

Κατὰ κανόνα (ὃν ἀκολουθεῖ καὶ ὁ προαναφερθεὶς ἑλληνικὸς νόμος τοῦ 1920) αἱ διατάξεις περὶ εὑρεσιτεχνίας (βλ. λ.) δὲν προστατεύουσι τὰς «ἀνακαλύψεις» ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν εἰς οὓς ὀφείλονται, ἀλλὰ θεωροῦνται αὗται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς κοινὸν κτῆμα τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος. Εἴς τινας χώρας ἐν τούτοις, ὅπως ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν ταῖς Ἡνωμ. Πολιτείαις, ἐπεκτείνεται ἡ προστασία καὶ ἐπὶ τῶν ἀνακαλύψεων «ὅταν αὗται εἶναι πρακτικῶς ἐφαρμόσιμοι». Δεδομένου ὅμως ὅτι καὶ τῆς «ἐφευρέσεως» ἀπαραίτητον στοιχεῖον ὁρίζεται πανταχοῦ τὸ «νὰ εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἀμέσου πρακτικῆς βιομηχανικῆς ἐφαρμογῆς», ἕπεται ὅτι ἡ ὡς ἀνωτέρω διαφορὰ διατυπώσεως μεταξὺ τῶν κατὰ τόπους νομοθεσιῶν δὲν ἀποτελεῖ οὐσιώδη ἀντίθεσιν.

Αἱ ἀνακαλύψεις, ὅπως καὶ αἱ ἐφευρέσεις, εἶναι καρποὶ συνήθως ἐπιμόνων ἐρευνῶν εἰς ἃς ἐπιδίδονται ἐπιστήμονες μεγάλης εἰδικῆς μορφώσεως καὶ ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυΐας, οὐχὶ σπανίως ὅμως καὶ προϊόντα ἁπλῆς συμπτώσεως καὶ τύχης. Ἀλλ' εἴτε οὕτως, εἴτε ἄλλως, ἀπετέλεσαν αὗται ἀνέκαθεν κυριώδεις στοιχεῖον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ δίκαιον καύχημα τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων ἤρχισεν ἀναζητῶν καὶ ἀνευρίσκων τὰ μυστικὰ τῆς φύσεως, ἐκ τοῦ πόθου τῆς γνώσεως ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐκ τῆς προσπαθείας ἀφ' ἑτέρου τῆς ἀντλήσεως ὠφελημάτων πρὸς καλλιτέρευσιν τῶν ὅρων τῆς ζωῆς του. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀνεκάλυψε τοὺς μεγάλους φυσικοὺς νόμους, τὰς κυρίας ἰδιότητας τῶν σωμάτων, τέως ἀγνώστους φυσικὰς δυνάμεις καὶ πρακτικὰ μέσα χρησιμοποιήσεως αὐτῶν. Ἀλλ' ἐποχὴν μεγάλης ἐν προκειμένῳ προόδου ἐσημείωσε πρῶτος ὁ ΙΗ' αἰών, ὅστις διὰ τοῦτο καὶ «αἰὼν τῶν ἀνακαλύψεων» ὠνομάσθη. Καὶ τούτου ὅμως ἡ δόξα ὑπῆρξε πρόσκαιρος· ὁ ΙΘ' τὸν ἐπεσκίασε, ὁ δὲ Κ' καὶ οἱ ἑπόμενοι αἰῶνες φαίνονται ἐπιφυλάσσοντες τὴν πραγματοποίησιν ἐκπλήξεων τὰς ὁποίας οὐδ' ἡ πλέον ἀχαλίνωτος φαντασία δύναται νὰ προεικάσῃ.

— **[ΓΕΩΓΡ.]** Διὰ τῶν γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων οἱ ἄνθρωποι ηὔρυναν σὺν τῷ χρόνῳ τὰ ὅρια τοῦ ἀρχαίου κόσμου τὸν ὁποῖον ἐπίστευον περιοριζόμενον εἰς τὰς χώρας τὰς περὶ τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν θάλασσαν, εἰς ἣν ὡς ἐκ τούτου ἔδωσαν τὸ ὄνομα *Μεσόγειος*. Οἱ πρῶτοι ναυτικοὶ λαοὶ τῆς ἀρχαιότητος, Φοίνικες καὶ Ἕλληνες, κατὰ τοὺς διαφόρους πλόας των ἀνεκάλυψαν καὶ ἀπῴκισαν κατὰ πρῶτον τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον ἀκτὰς καὶ ἵδρυσαν πανταχοῦ ἀποικίας διαδίδοντες τὸν πολιτισμόν των. Οἱ ἄποικοι τῶν Φοινίκων Καρχηδόνιοι, πρῶτοι κατώρθωσαν νὰ ὑπερβοῦν τὰς Ἡρακλείους στήλας καὶ κατὰ τὸν 6ον αἰῶνα π. Χ. ὁ Καρχηδόνιος Ἄννων ἀνεκάλυψε τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς μέχρι τοῦ ἰσημερινοῦ. Τὰς ἐκ τοῦ ταξιδίου του ἐντυπώσεις περιέγραψεν εἰς τὸ ἔργον του «Περίπλους». Οἱ Ἕλληνες βραδύτερον διὰ τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ

Digitized by Google

Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ οἱ Ρωμαῖοι μετ' αὐτοὺς διὰ τῆς κοσμοκρατορίας των ηὔρυναν τὰ ὅρια τῆς οἰκουμένης, μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ πρὸς ἀνατολὰς καὶ μέχρι τῶν Σκανδιναυϊκῶν χωρῶν πρὸς βορρᾶν. Τὸ πρὸς δυσμὰς ὅριον ἦτο ὁ Ἀτλαντικὸς καὶ τὸ πρὸς νότον ἡ Ἀφρικὴ μέχρι τῆς Σαχάρας περίπου καὶ τῆς Αἰθιοπίας.

Κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἕνεκα τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων Ἀσιατικῶν λαῶν (Οὔνων, Τούρκων κλπ.) καὶ τῆς ἀνακοπῆς ἐκ τούτων πάσης προόδου, πᾶσα κίνησις πρὸς ἀνακάλυψιν ἐνεκρώθη ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας. Ὁ ΙΕ' ὅμως αἰὼν ἀφύπνισε τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς ἔτρεψε πρὸς νέους ὁρίζοντας. Πρῶτοι οἱ Πορτογάλοι ἐκινήθησαν πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς θαλασσίας ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας περιπλέοντες τὴν Ἀφρικήν, πρῶτος δὲ ὁ Πορτογάλος Βαρθολομαῖος Ντιὰζ ἀνεκάλυψε τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος (1486), καὶ μετ' αὐτὸν ὁ ἐπίσης Πορτογάλος Βάσκο ντὲ Γκάμα ἔφθασεν εἰς τὰς Ἰνδίας (1498). Συγχρόνως οἱ Ἱσπανοὶ ἀναζητοῦντες τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐτράπησαν πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Γενουηνσίου Χριστοφόρου Κολόμβου καὶ ἀνεκάλυψαν τὰς νήσους τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν κατὰ πρῶτον (1492) καὶ κατόπιν τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀμερικανικῆς Ἠπείρου (1498), προσθέσαντες τοιουτοτρόπως εἰς τὰς γνωστὰς χώρας τοῦ κόσμου καὶ νέαν μεγάλην Ἤπειρον. Τὸν Κολόμβον διεδέχθησαν στρατιαὶ ἐξερευνητῶν οἱ ὁποῖοι ἐξηρεύνησαν καὶ ἀπῴκισαν τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ Νέου κόσμου. Οἱ σπουδαιότεροι τούτων εἶναι: ὁ Ἰωάννης Κάμποτ ἀνακαλύψας τὸ Λαβραδὸρ (1497), ὁ Ἀμέρικος Βεσπούκης καὶ ὁ Ὀζέντα τὰς ἀνατ. ἀκτὰς Νοτ. Ἀμερικῆς (1499), ὁ Κορτερεὰλ τὴν Νέαν Γῆν (1500), ὁ Μαγελλᾶνος, ὅστις, ἐκτελῶν τὸν πρῶτον περίπλουν τῆς γῆς, ἀνεκάλυψε τὴν Γῆν τοῦ Πυρὸς (1520) καὶ τὰς Φιλιππίνας τῆς Ἀσίας (1521) καὶ ὁ Ἰάκωβος Καρτιὲ τὸν Καναδᾶν (1534). Συγχρόνως πρὸς ἀνατολὰς ἀνεκαλύπτοντο: ἡ Κεϋλάνη ὑπὸ τοῦ Λ. Ἀλμεΐντα (1506), ἡ Μαδαγασκάρη ὑπὸ τοῦ Τριστὰν ντὲ Κοῦνα (1506) καὶ αἱ περισσότεραι νῆσοι τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Ἀσίας, τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Ὠκεανίας (διαρκοῦντος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος).

Τοιουτοτρόπως ἦτο ἤδη γνωστός, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ὁλόκληρος ἡ ὑδρόγειος πλὴν τῶν περὶ τοὺς πόλους χωρῶν, πρὸς τὰς ὁποίας τρέπονται ἔκτοτε αἱ προσπάθειαι τῶν ἐξερευνητῶν. Τὰ ταξίδια πρὸς τὰς κεντρικὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς, (Δ. Λίβινγκστον 1849—1871, Τζὼν Σπὴκ καὶ Αὔγουστος Γκρὰντ 1860—1863, Ἑρρῖκος Στάνλεϋ 1871), τῆς Αὐστραλίας (Τζαίημς Κοὺκ 1872), τῆς Ἀμερικῆς, ἢ ἄλλων ἀνακαλυφθεισῶν ἤδη χωρῶν, εἶναι μᾶλλον *«ἐξερευνήσεις»*. Πρὸς βορρᾶν ὁ Ἑρρῖκος Οὔδσων ἀνεκάλυψε τὸν ὁμώνυμον κόλπον (1610) καὶ ὁ Βίτος Βέριγκ τὸν ὁμώνυμον πορθμὸν (1728)· ὁ Φρ. Νάνσεν ἔπλευσε πρὸς τὸν Βόρειον πόλον (1893—1895), ἐπίσης ὁ δοὺξ τῶν Ἀβρούζζων (1900) καὶ ὁ Ροβέρτος Σκὸττ (1902), τέλος δὲ ὁ Ροβέρτος Πήρυ ἔφθασε πρῶτος μέχρις αὐτοῦ (1909). Πρὸς νότον ἔπλευσαν ὁ Ἐρνέστος Σάκκλετον (1909) καὶ ὁ Ρόαλδ Ἀμοῦνδσεν ὅστις καὶ ἀνεκάλυψε τὸν Νότιον πόλον (1911). Ἔκτοτε ἐγένοντο πολλοὶ ἐξερευνητικοὶ πλόες, μὲ ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πρὸς τοὺς πόλους, τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, τὰς ἐρήμους καὶ τοὺς ὠκεανούς. [Βλ. λ. ἐξερευνήσεις καὶ *τὰ ἐπὶ μέρους ἄρθρα περὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἐρευνητῶν καὶ περὶ τῶν ἀνακαλυφθεισῶν χωρῶν*]. —Ω

— [ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] Προκειμένου περὶ ἀνακαλύψεως χώρας, ἀπὸ ἀπόψεως Διεθνοῦς δικαίου, ἐννοεῖται ἡ ὑπό τινος πεπολιτισμένου Κράτους ἀνακάλυψις χώρας ἀκατοικήτου καὶ δὴ μὴ ὑπαγομένης εἰς τὴν ἐξουσίαν Πολιτείας τινός, ἢ κατοικουμένης μὲν ὑπὸ ἀγρίων ἢ νομάδων, ἀλλὰ μὴ ἀποτελούσης Πολιτείαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀνακαλύψεων, ἡ ἀνακάλυψις χώρας ἐδημιούργει τίτλον *κυρίου* διὰ τὸ Κράτος τὸ ὁποῖον ἀνεκάλυψεν αὐτήν, ὅπως ἐπίστευεν ἡ Ἱσπανία σχετικῶς μὲ τὴν Κεντρώαν καὶ Νότιον Ἀμερικήν, ἢ ἡ Ἱσπανία προκειμένου διὰ τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας. Διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοιούτου τίτλου *κυρίου* ἐπὶ ἀνακαλυφθείσης χώρας ἤρκει ἡ ἁπλῆ ἀνακάλυψις λιμένος ἢ ὅρμου τινὸς τῆς ἐν λόγῳ χώρας, ὡς ἐκ τούτου δὲ συνήθεις ἦσαν αἱ ἔριδες ὡς πρὸς τὴν προτεραιότητα τῆς ἀνακαλύψεως μεταξὺ Κρατῶν, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ὁποίων, ταυτοχρόνως σχεδόν, εἶχον ἀνακαλύψει τμήματα τῆς αὐτῆς χώρας. Ἡ τοιαύτη περὶ ἀνακαλύψεως χώρας προτεραιότης ἔδωκε καὶ τελευταίως ἀφορμὴν εἰς ἔριδας, προκειμένου περὶ τῶν Καρολίνων νήσων μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ἱσπανίας, τῆς τελευταίας ὑποστηριξάσης ὅτι διὰ τῆς προηγουμένης ὑπ' αὐτῆς ἀνακαλύψεως αὐτῶν ἐδημιουργήθη δι' αὐτὴν τίτλος *κυρίου*. Ἡ ἄποψις ὅμως, ὅτι διὰ τῆς ἀνακαλύψεως χώρας δημιουργεῖται τίτλος κυρίου διὰ τὴν ἀνακαλύψασαν Πολιτείαν, ὑπεχώρησεν εἰς ἄλλην ἄποψιν, καθ' ἣν ἡ Πολιτεία, ὑπὸ ὑπηκόων τῆς ὁποίας ἡ ἐντολῇ τῆς ὁποίας ἀνεκαλύφθη χώρα τις, ἀποκτᾷ προνόμιον περὶ *καταλήψεως* αὐτῆς ἀπέναντι παντὸς ἄλλου Κράτους, ἐπὶ πλέον δέ, ὅπως ἐπ' αὐτῆς ἱδρυθῇ ἡ κυριαρχία τῆς ἐν λόγῳ Πολιτείας, ἔδει νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ ἡ κατάληψις (occupatio), ὅπως ἐπὶ πράγματος ἀδεσπότου (res nullius), ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, διαρκούσης τῆς ὁποίας οὐδὲν Κράτος δικαιοῦται νὰ παρεμποδίσῃ αὐτήν· παρελθούσης τῆς προθεσμίας χωρὶς ἡ ἐν λόγῳ Πολιτεία νὰ προβῇ εἰς τὴν κατάληψιν, τὸ τοιοῦτον δικαίωμα ἀναγνωρίζεται εἰς πᾶν ἄλλο Κράτος. Ἡ ἄποψις αὕτη καθ' ἣν διὰ τῆς ἀνακαλύψεως δημιουργεῖται νομικὸς τίτλος διὰ τὴν ἀνακαλύψασαν χώραν τινὰ Πολιτείαν, κρατεῖ γενικῶς τόσον ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅσον καὶ ἐν Ἀμερικῇ, εὑρίσκει δὲ τὴν δικαίωσίν της εἰς τὸ πραγματικὸν γεγονὸς ὅτι ἐξερευνητική τις ἀποστολὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ διαθέτῃ τὰ ἀπαραίτητα ἐκεῖνα μέσα, ὅπως καταλάβῃ τὴν ἀνακαλυφθεῖσαν χώραν καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἀνάγκη νὰ μεσολαβήσῃ χρόνος ἀρκετὸς ὅπως ἀποσταλοῦν ἐκ μέρους τοῦ Κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἡ ἐν λόγῳ ἀποστολή, αἱ ἀναγκαῖαι εἰς ὑλικὸν καὶ ἄνδρας ἐνισχύσεις. Ἡ ἄποψις αὕτη δὲν φαίνεται κρατοῦσα καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Κατὰ τὴν γνώμην, ἣν ἀσπάζονται οἱ πλεῖστοι τῶν διεθνολόγων, (Hall, Nys, Oppenheim κλπ.), φαίνεται δὲ καὶ ὡς ὀρθοτέρα, ἡ ἁπλῆ ἀνακάλυψις δὲν ἀρκεῖ ὅπως δημιουργηθῇ προνόμιον ὑπὲρ τῆς ἀνακαλυψάσης Πολιτείας ἀπέναντι τῶν ἄλλων Κρατῶν περὶ προσεχοῦς καταλήψεως, ἐκτὸς ἂν ἡ ἐν λόγῳ Πολιτεία μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν χώρας τινὸς γνωστοποιήσῃ εἰς τὰ ἄλλα Κράτη τὴν περὶ καταλήψεως τῆς χώρας ταύτης πρόθεσίν της καὶ γνωρίσῃ τὴν ἔκτασιν αὐτῆς, ἂν δηλ. πρόκειται νὰ καταλάβῃ ὁλόκληρον ἢ μέρος μόνον καὶ πόσον, ὁπότε διὰ τῆς τοιαύτης γνωστοποιήσεως, ὡς ὑποστηρίζεται, δημιουργεῖται νομικὸς τίτλος ὑπὲρ τῆς ἀνακαλυψάσης Πολιτείας, ἔναντι τῶν ἄλλων Κρατῶν. Τὸ Κράτος δὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον οὐδόλως ἀντετάχθη καὶ οὐδεμίαν ἄρνησιν προέβαλε κατὰ τῆς τοιαύτης γνωστοποιήσεως θεωρεῖται ὡς ἀναγνωρίσαν τὴν δημιουργίαν προνομίου ὑπὲρ τοῦ ἀνακαλύψαντος τὴν ἐν λόγῳ χώραν Κράτους. Η. Γ. Κ.

ἀνακαλῶ (—έω)· καλῶ ὀπίσω: *«ἀνακαλῶ τὸν πρεσβευτήν»* || ἀποσύρω, καταργῶ, ἀναιρῶ: *«ἀνακαλῶ τὸν λόγον μου,—τὴν ὑπόσχεσίν μου,—τὴν διαταγήν, —τὴν παραγγελίαν κ.τ.τ.»* || παρ' ἀρχαίοις· καλῶ μεγαλοφώνως, ὀνομάζω, ἐπονομάζω: *«ἀνακαλοῦντες τὸν προδότην,—τὸν εὐεργέτην»*, φωνάζοντες καὶ καλοῦντες αὐτὸν προδότην,—εὐεργέτην· || καλῶ, προσκαλῶ, ἐπιτάσσω, μόνον εἰς τὴν φράσιν *«ἀνακαλῶ εἰς τὴν τάξιν»*, ἐπὶ τοῦ προϊσταμένου πολυμελῶν ὀργανώσεων, ὅστις ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ διατάξῃ κοσμιότητα εἰς παρεκτραπὲν μέλος: *«ὁ δεῖνα ἀνεκλήθη δὶς εἰς τὴν τάξιν»* || *«ἀνακαλῶ τὸν Θεόν»*, ἐκφωνῶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τρόπον τινὰ ἐπικαλοῦμαι αὐτόν: *«τί τοὺς θεοὺς ἀνακαλεῖς;»* (*Εὐρ.* Ἰφιγέν. Ταύρ. 780), *«ὀδυρομένους καὶ θεῶν ὀνόματα ἀνακαλοῦντας»* (*Ἀππιανός*). Ἐντεῦθεν τὸ δημοτ. *ἀνακαλειέμαι* καὶ *ἀνακαλειοῦμαι*· ἐπιμαρτύρομαι, ἐπικαλοῦμαι τὴν θείαν δίκην κατά τινος, καταρῶμαι: *«γυρίζει 'ς τοὺς δρόμους καὶ τὸν ἀνακαλειέται»*, *«ἀνακαλειέται στοὺς δρόμους γιὰ σένα»*· ἐπικαλοῦμαι ἅγιόν τινα,—τὴν θείαν βοήθειαν: *«γυρίζει 'ς τὶς ἐκκλησιὲς κι' ἀνακαλειέται»*· ὀδύρομαι, κλαίω, θρηνῶ, μοιρολογῶ; *«ἔθαψε τὸ παιδί της κι' ὅλη μέρα ἀνακαλειέται»* (Επετ. Πανεπ. 9, 39 κ. ἑ.). Β. Φ.

ἀνακαμπή (ἡ)· κάμψις, καμπὴ πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω.

ἀνακαμπτήριον (τό)· ὁ τόπος ὅπου ἀνακάμπτομεν, περιπατοῦμεν, περιπατητήριον.

ἀνακαμπτικός,—ή,—όν ὁ κάμπτων, ὁ ἁρμόδιος ὥστε νὰ κάμπτῃ: «ἀνακαμπτικὴ κίνησις».

ἀνακαμπτὶς ἡ πυραμοειδὴς (Anacamptis ἢ Orchis pyramidalis L.) [*Βοτ.*]. Φυτὸν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεϊδῶν*, συχνάκις ἀπαντώμενον καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ κοινῶς ὀνομαζόμενον *σαλέπι*. Σ. Μ.

ἀνάκαμπτος [*Βοτ.*]. Φυτικὸν γένος περιλαμβάνον φυτὰ ποώδη ἢ φρυγανώδη, ἰθαγενῆ τῆς Εὐέλπιδος ἄκρας. Ἀντέχουσιν εἰς τὴν ξηρασίαν καὶ εὐδοκιμοῦν εἰς ἀμμώδη ἐδάφη. Πολλαπλασιάζονται διὰ μοσχευμάτων διὰ σπορᾶς καὶ διὰ φύλλων, τινὰ δὲ ἐκ τούτων εἶναι κοσμητικά, ὡς: *ἀνάκαμπτος ἡ νηματώδης* (An. filamentosa) καὶ *ἀνάκαμπτος ἡ ἀραχνοειδὴς* (An. arachnoides), ἀμφότερα ἐκ τῶν συνηθέστερον θεραπευομένων παρ' ἡμῖν φυτῶν. Σ. Μ.

— **ἀνάκαμπτος** [*Μουσ.*] Σειρὰ ἤχων (φθόγγων) κατιοῦσα· τὸ ἀντίθετον *ἀναφορά*. Δ. ΛΑΥΡ.

ἀνακάμπτω· κάμπτω πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω, στρέφω, ἐπιστρέφω, γυρίζω ὀπίσω· πβλ. *ἐπανακάμπτω*. Β. Φ.

ἀνακαμψίπνοος (ὁ)· χαρακτηριστικὸν ἀνέμου πνέοντος οὐχὶ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀλλὰ καμπτομένου καὶ στρεφομένου, ὡς ὁ ἄνεμος ὁ τροβίλος· ὡς τοιοῦτος ἄνεμος ἐθεωρεῖτο παρ' ἀρχαίοις ὁ *καικίας*· ἀντίθ. *εὐθύπνοος*. Β. Φ.

ἀνάκαμψις (ἡ)· ἡ κάμψις πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἡ στροφή, τὸ γύρισμα· || τὸ σημεῖον τῆς κάμψεως.

— [*Γυμν.*] Ἡ «ἀνάκαμψις» εἶναι γυμναστικὸν παράγγελμα, καθ' ὅ, ἐνῷ πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος τηροῦσι κανονικὴν στάσιν, οἱ βραχίονες αἴρονται βραδέως πρὸς τὰ πλάγια, ταυτοχρόνως δὲ κάμπτονται καὶ τὰ ἀντιβράχια καὶ αἱ παλάμαι φέρονται καὶ ἐφαρμόζονται ἐπὶ τοῦ αὐχένος, μὲ τοὺς δακτύλους τῶν χειρῶν ἐλαφρῶς συμπεπλεγμένους. Οἱ ἀγκῶνες φέρονται μικρὸν πρὸς τὰ ὀπίσω, τὸ δὲ στῆθος ἀβιάστως προβάλλεται πρόσω, ἐνῷ ἡ κεφαλὴ ἵσταται εὐθυτενής. Ἐντεῦθεν αἱ χεῖρες ἐπανέρχονται εἰς τὴν κανονικὴν θέσιν. Κατὰ τὴν ἀνάκαμψιν ἡ μὲν ἄρσις τῶν χειρῶν δέον κατὰ κανόνα νὰ ἐκτελῆται κατὰ τὴν εἰσπνοήν, ἡ δ' ἐπάνοδος εἰς τὴν κανονικὴν θέσιν κατὰ τὴν ἐκπνοήν. Ἡ ἄσκησις ἐπαναλαμβάνεται 5—15 φορὰς συνεχεῖς, ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς ἀντοχῆς τοῦ γυμναζομένου. Ἡ ἀνάκαμψις ἀνήκει εἰς τὰ *ἐνεργητικὰ* γυμνάσια τῶν ἄνω ἄκρων. ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

— **ἀνακάμψεως ἀκμὴ** [*Γεωμετρ.*]. Αἱ ἐφαπτόμεναι στερεᾶς καμπύλης ἀπαρτίζουσιν ἀναπτυκτὴν ἐπιφάνειαν, ἥτις εἶναι καὶ ἡ περιβάλλουσα τῶν ἐγγυτάτων ἐπιπέδων τῆς στερεᾶς καμπύλης. *Ἀκμὴ ἀνακάμψεως* τῆς οὕτω ὁριζομένης ἐπιφανείας ὀνομάζεται ἡ στερεὰ καμπύλη, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τυχοῦσα ἐπίπεδος τομὴ τῆς ἐπιφανείας περιέχει ἐν γένει ἓν σημεῖον ἀνακάμψεως, ἐκεῖ ἔνθα τὸ ἐπίπεδον τέμνει τὴν καμπύλην.

Πᾶσα *ἀναπτυκτὴ ἐπιφάνεια* δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τόπος ἐφαπτομένων καμπύλης, ἥτις θὰ εἶναι ἡ ἀκμὴ ἀνακάμψεως τῆς ἐπιφανείας. Εἰς τὰς κωνικὰς καὶ κυλινδρικὰς ἐπιφανείας ἡ ἀκμὴ αὕτη περιορίζεται εἰς ἓν σημεῖον. Ι. Χ'

— **ἀνακάμψεως σημεῖον** [*Γεωμετρ.*]. Καμπύλαι τινὲς ἐπίπεδοι παρουσιάζουσιν ἰδιάζοντα σημεῖα δι' ὧν διέρχονται πλείονες κλάδοι τῶν καμπύλων τούτων. Κατὰ τὰ σημεῖα ταῦτα, καλούμενα *πολλαπλᾶ*, ἡ καμπύλη ἔχει ἰσαρίθμους ἐφαπτομένας αἵτινες δὲν εἶναι πάντοτε πραγματικαὶ καὶ διακεκριμέναι ἀλλήλων.

Τὸ διπλοῦν σημεῖον ἀποτελεῖ τὴν ἁπλουστέραν περίπτωσιν πολλαπλοῦ σημείου. Κατὰ τοιοῦτο σημεῖον $M(x_0, y_0)$ τῆς καμπύλης $f(x,y)=0$ ἰσχύουσιν:

$$f(x_0, y_0) = 0, \quad \left(\frac{\partial f}{\partial x}\right)_0 = 0, \quad \left(\frac{\partial f}{\partial y}\right)_0 = 0$$

Αἱ ἐφαπτόμεναι τῆς καμπύλης ἔχουσι κλίσεις πρὸς τὸν ἄξονα x ὁριζομένας ὑπὸ τῆς δευτεροβαθμίου ἐξισώσεως:

$$\left(\frac{\partial^2 f}{\partial x^2}\right)_0 + 2\left(\frac{\partial^2 f}{\partial x \cdot \partial y}\right)_0 \mathrm{tg}\cdot\alpha + \left(\frac{\partial^2 f}{\partial y^2}\right)_0 \mathrm{tg}^2\,\alpha = 0$$

Εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν αἱ ρίζαι τῆς ἐξισώσεως ταύτης εἶναι πραγματικαὶ καὶ ἴσαι ὅπερ συμβαίνει ὅταν:

$$\begin{vmatrix} \left(\frac{\partial^2 f}{\partial x^2}\right)_0 & \left(\frac{\partial^2 f}{\partial x \cdot \partial y}\right)_0 \\ \left(\frac{\partial^2 f}{\partial y\, \partial x}\right)_0 & \left(\frac{\partial^2 f}{\partial y^2}\right)_0 \end{vmatrix} = 0$$

τὸ σημεῖον Μ καλεῖται *σημεῖον ἀνακάμψεως*. Αἱ συμπίπτουσαι ἐφαπτόμεναι ΣΞΣ' κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς καμπύλης ἢ χωρίζουσι τοὺς δύο κλάδους τῆς καμπύλης *(ἀνάκαμψις πρώτου εἴδους)* ἢ ἀφίνουσι τοὺς κλάδους τούτους πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος *(ἀνάκαμψις δευτέρου εἴδους)*, ὡς δείκνυται εἰς τὰ παρατιθέμενα σχήματα.

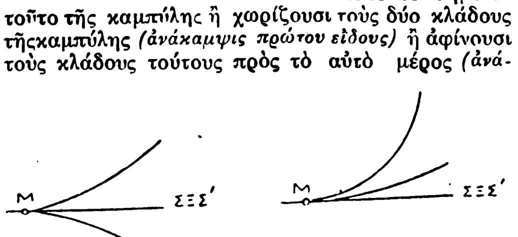

Ἐὰν στερεά τις καμπύλη κ προβληθῇ ἐπὶ ἐπιπέδου ἔκ τινος κέντρου Κ κειμένου ἐπὶ τῆς ἐφαπτομένης τοῦ τυχόντος σημείου Μ τῆς καμπύλης (Κ≡/ΞΜ), ἡ προβολὴ Μ' τοῦ σημείου ἐπαφῆς εἶναι σημεῖον ἀνακάμψεως τῆς προβολῆς κ' τῆς καμπύλης, ἡ δὲ κατὰ τοῦτο ἐφαπτομένη εἶναι τὸ ἴχνος τοῦ κατὰ τὸ σημεῖον Μ ἐγγυτάτου ἐπιπέδου. Ἐκ τῆς θέσεως ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ Κ τῶν παρὰ τὸ Μ σημείων τῆς καμπύλης ἐξαρτᾶται καὶ τὸ εἶδος τοῦ σημείου ἀνακάμψεως. Ι. ΧΑΤΖΙΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνάκανθοι (οἱ) (Anacanthini) [*Ζωολ.*]. Ὁ Βοnaparte ἔδωσε τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἰς ἄθροισμα ἰχθύων τῆς τάξεως τῶν *τελεοστέων*. Οἱ ἰχθύες οὗτοι διακρίνονται ἐκ τοῦ εὐμεγέθους κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σώματος καὶ τῶν λίαν ἀνεπτυγμένων στηθιαίων πτερυγίων, ἅτινα κυκλοῦσι τὸ σῶμα καὶ κεῖνται ἢ ἐπὶ τοῦ θώρακος ἢ ἐπὶ τῆς σφαγῆς τοῦ λάρυγγος. Τὰ πτερύγια ταῦτα εἶναι μετ' ἐνάρθρων ἀκτίνων, ἐκ τούτου δὲ φυσιοδίφαι τινὲς ἔδωσαν εἰς τὸ ἄθροισμα καὶ τὴν ὀνομασίαν

Digitized by Google

«μαλακοπτερυγίων». Εἰς τὸ ἄθροισμα τοῦτο περιλαμβάνονται τρεῖς διακεκριμέναι οἰκογένειαι:

1) ***Γαδίδαι*** (Gadidae). Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τούτων εἶναι τὰ πτερύγια, ἅτινα φέρουσιν ἐπὶ τοῦ λάρυγγος (λαρυγγικὰ) καὶ τὸ λίαν ἀναπτυγμένον ραχιαῖον πτερύγιον. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει τα εἴδη: *γάδος ὁ κοινὸς* (Gadus aeglefinus), *γάδος ὁ ὀνίσκος* (Gadus morrhua), κοιν. *βακαλάος* ἢ *μπακαλιάρος*, *γάδος ὁ γαλλαρίας* (Gadus gallarias) καὶ *γάδος ὁ ποντάσειος* (Gadus poulassou), κοινῶς σκαρμός.

2) ***Πλευρονηκτίδαι*** (Pleuronectidae). Ἡ οἰκογένεια αὐτὴ διακρίνεται ἐκ τοῦ δισκοειδοῦς, πεπιεσμένου ἐκ τῶν πλαγίων καὶ ἀσυμμέτρου σώματος (διὰ τὸν λόγον τοῦτον νήχονται μόνον διὰ τῆς μιᾶς πλευρᾶς), τῶν λίαν ἀνεπτυγμένων ραχιαίων καὶ ἑδραίων πτερυγίων, τῆς ἀπουσίας νηκτικῆς κύστεως καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ἀνωτάτου μέρους τῆς κεφαλῆς εὑρισκομένων ὀφθαλμῶν, οἵτινες εἶναι μικρότατοι. Εἰς τούτους ὑπάγονται τὰ εἴδη: *πλευρονήκτης ὁ πλάταξ* (Pleuronectes platessa), *πλευρονήκτης ὁ ἱππόγλωσσος* (Pleuronectes hippoglossus), *γλῶσσα ὁ Θεόφιλος* (Solea Theophilus), *γλῶσσα ἡ Λασκαρὶς* (Solea Lascaris), κοινῶς *γλῶσσα*, καὶ *ρόμβος ὁ κοινὸς* (Rhombus vulgaris), κοινῶς *καλκάνι*.

3) ***Σκομβροσεχίδαι*** (Scombresechidae). Χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς ἰδιαζούσης διατάξεως τῶν ραχιαίων πτερυγίων των, ἅτινα εὑρίσκονται ἀκριβῶς ἔναντι τῶν ἑδραίων. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει τὰ εἴδη: *βελόνην τὴν ὀξεῖαν* (Belona acus), κοιν. *ζαργάνα*, *σκομβρέσοχον τὸν ροντελέτειον* (Scombresochus Rondeletii), *πτήνιχθυν τὸν ἱπτάμενον* (Exocoëtus volitans), κοιν. *χελιδονόψαρο*, καὶ *πτήνιχθυν τὸν ἀλλόμενον* (Exoceötus exsiliens). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζ.]* Οἱ *ἀνάκανθοι* ἢ *ἀνακάνθινοι* ἐμφανίζονται ἐν ἀπολιθώσει ἀπὸ τῆς παλαιοηωκαίνου μέχρι καὶ τῆς μειοκαίνου ἐποχῆς τῆς τριτογενοῦς περιόδου ἐν Κοπεγχάγῃ, Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ, Βελγίῳ καὶ βορείῳ Ἀμερικῇ καὶ Αὐστρίᾳ. Τὰ ὀστᾶ τῆς κεφαλῆς εἶναι τοποθετημένα βαθέως ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν, τὸ ἐπινιακὸν ὀστοῦν εἶναι ἰσχυρὸν καὶ φέρει μεσημβρινὴν τρόπιδα, τὰ μετωπικὰ συνήθως συνηξημένα, τὸ ὀπίσθιον ὠτικὸν πολὺ μέγα, αἱ ὀσφραντικαὶ κορῦναι μακραί, αἱ ἀκτῖνες τῶν πτερυγίων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διακεκλαδισμέναι καὶ μαλακαί, τὰ κοιλιακὰ πτερύγια πρὸ τῶν θωρακικῶν καὶ μόνον ἀπολελυμένα φέρονται ἐπὶ τῆς ὠμοπλατικῆς ζώνης στερεωμένα, ἐλάχιστα δὲ κυκλοειδῆ λέπια ὑφίστανται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐνταῦθα ὑπάγονται αἱ ὁμοιογένειαι τῶν *γαδιδῶν*, τῶν *μακρουριδῶν* καὶ τῶν *μουραινολεπιδῶν*, ἥτις δὲν εὑρέθη ἄχρι τοῦδε ἀπολελιθωμένη. Θ. Σ.

ἀνάκανθος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἄνευ ἀκανθῶν· ἀντιθ. *ἀκανθώδης*· ‖ ὁ ἄνευ ἀκάνθης, ἤτοι ἄνευ σπονδυλικῆς στήλης *(Θεόφρ.)*.

Ἀνακάπρι *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Κάπρι.

ἀνάκαρα (τά)· ἰδιωματ., δύναμις, γόνατα: «δὲν ἔχω ἀνάκαρα νὰ σταθῶ», «δὲν ἔχω ἀνάκαρα νὰ τὸν ἰδῶ», τὸν ἀποτροπιάζομαι.

— **ἀνάκαρα** (τὰ) *[Μουσ.]*. Τραχύφωνα τύμπανα τῶν βυζαντινῶν χρόνων (γερμ. Kasselpauke) δεδεμένα διὰ χαλκοῦ καὶ προσόμοια μὲ τὰ σημερινὰ τύμπανα ὀρχήστρας. Ἡ ὀξύτης τῶν διὰ τῆς κρούσεως παραγομένων ἤχων ἦτο ἀκαθόριστος. Περὶ τούτων ὁ Κωδινὸς ἀναφέρει: «Ἑτοιμασθέντος οὖν τοῦ βασιλέως, οἱ ἀνακαρισταὶ κρούουσι τὰ ἀνάκαρα, σαλπίζουσι δὲ καὶ οἱ σαλπιγκταί, ὁμοίως καὶ οἱ βουκκινάτορες, δι' ὀργάνων ἀργυρῶν».
Διασώζεται καὶ σήμερον παρεφθαρμένη ἡ λέξις («ἀνακαράδες»—Μὲ τ' ἄργανα βραχνὰ βραχνὰ | μὲ τοὺς «ἀνακαράδες»). Ἐν Κερκύρᾳ ὀνομάζουσι *νάκαρα*, ἢ *ταμπουρλανάκαρα*, ὄργανά τινα ἐγχώρια, τυμπάνια καὶ ἔγχορδα τοιαῦτα. Τὰ νάκαρα ἰδίως χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὰς ἀγροτικὰς ἑορτάς, ὅταν εἰς τὰ χωρία συνέρχωνται καὶ χορεύουν. Ω.—

ἀνακαρδιΐδαι (Anacardiaceae K.) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια *δικοτυληδόνων* φυτῶν, κατέχουσα μεσάζουσαν θέσιν μεταξὺ τῆς οἰκογενείας τῶν *τερεβινθιδῶν*, ἰδίως δὲ τῶν *βουρσεριδῶν*, καὶ τῆς ἑπομένης τάξεως τῶν *σαπινδωδῶν*. Καὶ ὁμοιάζουσι μὲν πρὸς τὰ πρῶτα ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν ὄψιν, τοὺς ρητινοφόρους πόρους καὶ τὸν παρὰ τὸν ὕπερον ἀδενοβριθῆ δακτύλιον, διαφέρουσιν ὅμως, διότι παρ' αὐτοῖς ἡ μικροπύλη εἶναι ἀπεστραμμένη πρὸς τὰ ἄνω. Στήμονες 10, κατ' ἀνώτατον ὅριον, περιοριζόμενοι εἰς 1 εἰς τὸ ἀνακάρδιον· ἡ ωοθήκη ἐκ 5—1 καρποφύλλων ἐνέχει συνήθως μίαν σπερματικὴν βλάστην. Καρπὸς δρύπη μὲ ρητινοβριθὲς μεσοκάρπιον. Ἡ οἰκογένεια αὐτὴ περιλαμβάνει δένδρα δασικὰ ἐνέχοντα ρητινώδη ὀπόν, θάμνους κοσμητικούς, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν. Κυριώτερα τούτων εἶναι τα: *ἀνακάρδιον, κορυνόκαρπος, μελανόρροια, μαγκιφόρος, πιστακία ἢ τερέβινθος* (κοιν. *φυστικιὰ ἄγρια, κοκκορετσιά, τσικουδιά*), *ροῦς ἢ βυρσοδεψική* καὶ ἄλλα. Σ. Μ.

— *[Παλαιοζ.]* Τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀνακαρδιδῶν* ἢ *ἀνακαρδιακωδῶν* ἀπολελιθωμένα φύλλα καὶ καρποὶ ἀνευρέθησαν τὸ πρῶτον εἰς τὰ ἀνώτατα στρώματα τοῦ κρητιδικοῦ καὶ κατόπιν ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὴν μειόκαινον τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ γένη *πιστακία, ροῦς, ἑτεροκάλυξ, ἀνακαρδίτης, κότινος*, ἅτινα εἶναι δένδρα ἢ θάμνοι κυρίως τῶν τροπικῶν καὶ ἐν μέρει τῶν ἐκτροπικῶν χωρῶν. Θ. Σ.

ἀνακαρδικὸν ὀξὺ *[Φαρμ. Χημ.]*. Ἕνωσις τοῦ τύπου C_{22} H_{32} O_3 ἀπαντῶσα μετὰ τῆς *καρδόλης* εἰς τὰς κάψας τῶν καρπῶν ἀνακαρδίου τοῦ δυτικοῦ (βλ. λ.). Εἶναι λευκὴ κρυσταλλικὴ ἄοσμος μᾶζα, ἐπὶ χάρτου παράγουσα κηλῖδας, ἀδιάλυτος ἐν ὕδατι, διαλυτὴ ἐν αἰθέρι καὶ ἀλκοόλῃ μὴ ὀξίνης ἀντιδράσεως. Τὸ ἀνακαρδικὸν ὀξὺ τήκεται εἰς 26°, εἶναι μονοβασικὸν ὀξυοξύ, ἀποτελεῖ δὲ τὸ ἐπικρατοῦν συστατικὸν τοῦ *cardolum vesicans*, ὅπερ εἶναι ἀλκοολοαιθερικὸν ἐκχύλισμα τῶν καρπῶν ἀνακαρδίου τοῦ δυτικοῦ. Κ. Γ. Μ

ἀνακάρδιον ***τὸ δυτικὸν*** (Anacardium Occidentale L., γαλλ. Acajou l' ordinaire) *[Βοτ.]*. Δένδρον τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνακαρδιδῶν*, ἰθαγενὲς τῶν Δ. Ἰνδιῶν, ὀπωροφόρον, καλλιεργούμενον νῦν εἰς τὰς τροπικὰς χώρας. Ὁ καρπὸς του εἶναι ἐλαιοβριθὲς κάρυον. Ὁ ποδίσκος τοῦ καρποῦ συνίσταται ἐκ σαρκώδους μέρους ἀπιομόρφου, γλυκέος τὴν γεῦσιν, βρωσίμου. Ἐκ τοῦ κορμοῦ ἐκκρίνεται τὸ *ἀνακάρδιον κόμμι*, χρήσιμον εἰς τὴν κατασκευὴν βερνικίων. Σ. Μ.

— *[Φαρμ.]* Ἐκ τοῦ ὅλου καρποῦ τοῦ φυτοῦ τούτου χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν θεραπευτικὴν τὸ ἐλαιῶδες βάλσαμον τοῦ περικαρπίου. Τοῦτο ἐν τῷ ἀέρι ταχέως μελανοῦται, εἶναι δὲ δηλητηριώδες καὶ καυστικὸν καὶ προκαλεῖ φλογώσεις καὶ ἐξοιδήσεις τοῦ δέρματος. Πλὴν τοῦ βαλσάμου τούτου, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα *καρδόλη*, εὑρέθη ἔτι ὑπὸ τοῦ Staedeler εἰς τὸ περικάρπιον ἀνακαρδικὸν ὀξὺ καὶ δεψικὴ οὐσία. Ἡ καρδόλη εὑρίσκει ἐφαρμογὴν εἰς τὴν θεραπευτικὴν κατὰ τῶν ἀκροχορδόνων, τῶν τύλων καὶ ὡς ἐπισπαστικόν. Παλαιότερον ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ἐσωτερικῶς. Ἐν Ἀμερικῇ εὑρίσκουσιν ἔτι σποραδικῶς θεραπευτικὴν ἐφαρμογὴν ἡ ρίζα, οἱ φλοιοὶ καὶ τὰ φύλλα ἀνακαρδίου τοῦ δυτικοῦ. Κ. Γ. Μ.

— *ἀνακαρδίου μέλαν* *[Φαρμ. Χημ.]*. Μέλαινα τριχοβαφὴ συγκειμένη ἐξ ὀξίνου ἀνακαρδικοῦ ἀμμωνίου (τῶν β καὶ δ ρητινικῶν ὀξέων τῶν λαμβανομένων ἐξ ἀνακαρδίου τοῦ δυτικοῦ) καὶ θειικοῦ ὑποξειδίου τοῦ σιδήρου. Κ. Γ. Μ.

ἀνακαρδιόξυλον (Anacardioxylon Felix) *[Παλαιοζ.]*. Ἀπολελιθωμένον ξύλον δι' ὀπαλίου ἀνευρεθὲν εἰς τὰ τριτογενῆ στρώματα τῆς νήσου Ἀντιγούσης τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν ὑπὸ τοῦ Felix. Θ. Σ.

ἀνακαρδίτης (Anacardites Engb.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος χωριστοπετάλων δικοτυληδόνων φυτῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀνακαρδιακωδῶν*, οὗτινος φύλλα ἀπολελιθωμένα μόνον σπανίως ἀπαντῶσιν εἰς τὴν κρητιδικὴν περίοδον ὡς *Anacardites amissus* Heer εἰς τὴν Γροιλανδίαν, καὶ ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὴν τριτογενῆ ὡς *Anacardites spondiaefolius* Sap. εἰς τὰ ὀλιγοκαινικὰ στρώματα τοῦ Αἴξ, καὶ ὡς *Anacardites spectabilis* Sap. εἰς τὰ ἄνω ὀλιγοκαινικὰ τοῦ Ἀρμισσάν. Θ. Σ.

ἀνακαροῦ *[Ἀμπελ.]*. Ποικιλία τῆς οἰνοφόρου ἀμπέλου μὲ μαύρας στρογγύλας σταφυλάς, χρησιμοποιουμένας κυρίως πρὸς οἰνοποίησιν. Καλλιεργεῖται ἐν Κέᾳ. Π. Γ. Κ.

Ἀνακασιὰ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Βόλος *ἄνω*.

ἀνάκατα· ἐπίρρ. δημοτ., ἄνω κάτω, ἀτάκτως, ἀκαταστάτως, ἀκόσμως, φύρδην μίγδην· ‖ ἀναμεμιγμένως, συγκεχραμένως.

ἀνακαταδίδυμος *[Τερατογ.]*. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον ἐκσημαίνεται ὁλόκληρος οἰκογένεια τερατομορφιῶν, περιλαμβάνουσα τὰς ἑξῆς τρεῖς κυριωδεστέρας τάξεις: τοὺς πυγοπαγεῖς, τοὺς κεφαλοπαγεῖς καὶ τοὺς μετωποπαγεῖς. Μ. Ν. Κ.

ἀνακατάταξις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου κατάταξις, ἡ ἀκριβεστέρα κατάταξις· ‖ ὅρ. στρατιωτ. ἡ ἐκ νέου κατάταξις ἐν τῷ στρατῷ, ἡ ἐθελουσία κατάταξις μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ὑποχρεωτικῆς (βλ. λ. στρατολογία). Β. Φ.

ἀνακατατάσσω· κατατάσσω ἐκ νέου, κατατάσσω ἀκριβέστερον, προσεκτικώτερον· ‖ μέσ. *ἀνακατατάσσομαι*· κατατάσσομαι ἐκ νέου εἰς τὸν στρατόν, κατατάσσομαι ἐθελουσίως μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ὑποχρεωτικῆς θητείας. Β. Φ.

ἀνακατερός, —ή, —ό· ἰδιωματ., ἀνακατωμένος, ἀνάμεικτος, οὐχὶ αὐτὸς καθ' αὐτόν: «τὸ γάλα εἶναι ἀνακατερὸ μὲ γιδήσιο», «τὸ βούτυρο εἶναι ἀνακατερὸ μὲ ἄλειμμα»· βλ. ἀνάκατος. Β. Φ.

ἀνακατεύω, ἀόρ. *ἀνακάτεψα*, παθ. μετχ. *ἀνακατεμένος*· βλ. λ. ἀνακατώνω.

ἀνακατεψάρης (ὁ), θηλ. —*άρα*· ὁ ἀνακατωσιάρης (βλ. λ.).

ἀνάκατος, —η, —ο· (ἐκ τοῦ ἄνω-κάτω)· ὁ ἀνάμεικτος, ὁ οὐχὶ αὐτὸς καθ' αὐτόν, ὁ ἀνακατωμένος: «ἀνάκατος καφές, — βούτυρο», «ἀνάκατα μῆλα, — σταφύλια, —ἀχλάδια κ.τ.τ.», καλὰ καὶ κακὰ ὁμοῦ, ἢ μικρὰ καὶ μεγάλα, ἢ φθηνὰ καὶ ἀκριβὰ κ.τ.τ., ἄλλως *ἀνακατερός*. Β. Φ.

ἀνακάτωμα (τό), καὶ *ἀνακατωμὸς* (ὁ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀνακατώνω*, καὶ *ἀνακάτεμα* (ἀπὸ τοῦ *ἀνακατεύω*): «τὸ ἀνακάτεμα κάμνει τὸ στρωτό»· ‖ μεταφ. διαβολή, ραδιουργία, κοιν. *κοσομπολιό*: «αὐτὰ τ' ἀνακατέματα δὲ μ' ἀρέσουν, θὰ μᾶς κάμουν νὰ μαλώσωμε»· «ἄφησε τ' ἀνακατέματα καὶ κοίταξε τὴ δουλειά σου». Φ. Β.

ἀνακατώνω καὶ *ἀνακατεύω* (ἀόρ. *ἀνακάτωσα*, παθ. μετχ. *ἀνακατωμένος*)· ἀναμειγνύω, συγκεραννύω, «ἀνακατεύω βούτυρο μὲ λίπος, κρασὶ μὲ νερό, ἢ δύο ἢ περισσοτέρας ποιότητας τοῦ αὐτοῦ πράγματος»· «ἀνακατωμένο βούτυρο» οὐχὶ ἁγνόν· ‖ ἀνακυκῶ, φέρω τὸ ἄνω κάτω: «ἀνακατεύω τὸ φαγητόν»· ‖ καθόλου, ταράττω τὴν τάξιν, τὴν σειράν: «ἀνακατώνω τὰ χαρτιά, —τὰ βιβλία»· «τ' ἀνακατεύεις, δὲν μᾶς τὰ λὲς καλά»· ‖ μεταφ. ἀναμειγνύω, συμπεριλαμβάνω μαζὶ μὲ ἄλλους: «ἐμένα μὴ μ' ἀνακατεύετε, κάμετε, ὅ,τι κάμετε μόνοι σας»· ‖ διαβάλλω, δημιουργῶ ἀφορμὰς ἐρίδων καὶ προστριβῶν μεταξὺ ἄλλων: «μᾶς ἀνακάτωσε αὐτὸς ὁ ραδιοῦργος καὶ ἐγίναμε μαλλιὰ κουβάρι», «μὴ μᾶς ἀνακατώνῃς».—Τὸ μέσ. *ἀνακατώνομαι*· ἀναμειγνύομαι, παρεμβαίνω εἰς ξένας ὑποθέσεις: «μὴν ἀνακατώνεσαι σὲ ξένες ἔννοιες»· ‖ ἔχω τάσιν πρὸς ἔμετον, ναυτιῶ, ἀηδιάζω: «αὐτὸ τὸ καθαρτικὸ τὸ βλέπω κι' ἀνακατεύομαι»· «πάψε, γιατὶ σ' ἀκούω κι' ἀνακατώνομαι».

— «ἀνακατωμένος ὁ *ἐρχόμενος*»· παρῳδία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ «εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος», φράσις λεγομένη πρὸς δήλωσιν ἀταξίας, ἀκαταστασίας, ἀκοσμίας. Β. Φ.

ἀνακάτωσι (ἡ) καὶ *ἀνακατωσιά*· δημοτ., ἀηδία, ναυτία: «αὐτὸ τὸ γλυκὸ μοῦ 'φερε ἀνακάτωσι»· ‖ σύγχυσις, θόρυβος.

ἀνακατωσιάρης (ὁ), θηλ. —*άρα* καὶ *ἀνακατωσούρης* (ὁ)· θηλ.—*ούρα*· αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ νὰ ἀνακατεύῃ τοὺς ἄλλους, νὰ διαβάλλῃ, νὰ ραδιουργῇ· ‖ ὁ ἀναμιγνυόμενος εἰς ξένας ὑποθέσεις. Β. Φ.

ἀνακατωσούρα (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι τὰ πράγματα ἄνω κάτω, ἀκαταστασία: «αὐτὸ τὸ ταξίδι μᾶς ἔφερε σὲ μεγάλη ἀνακατωσούρα»· ‖ θόρυβος, διαπληκτισμοί, ἀντεγκλήσεις: «ἔγινε μιὰ ἀνακατωσούρα 'ς αὐτὸ τὸ σπιτικὸ ποὺ δὲ λέγεται». Β. Φ

ἀνακάτωτος,—η,—ο· ὁ μὴ ἀνακατωμένος, ὁ μὴ ἀναμειγμένος, αὐτούσιος, ἁγνός: «ἀνακάτωτο βούτυρο»· ‖ μεταφ. ἀμέτοχος, ξένος πρός τι: «'ς αὐτὴν τὴν δουλειὰ εἶμαι ἀνακάτωτος». Β. Φ.

Ἀνάκεια *[Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ ἐν Ἀθήναις τελουμένη πρὸς τιμὴν τῶν Διοσκούρων, οἵτινες ἐπωνομάζοντο καὶ Ἄνακες (βλ. λ.). Τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐτέλουν οἱ Ἀθηναῖοι ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς Τυνδαρίδας Διοσκούρους, διότι οὗτοι εἰσβαλόντες εἰς τὴν Ἀττικήν, ὅπως ἀναλάβουν τὴν ὑπὸ τοῦ Θησέως ἁρπαγεῖσαν ἀδελφήν των Ἑλένην, οὐδένα τῶν ἐγχωρίων ἔβλαψαν. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀνακείων ἐν Ἀθήναις ἐτελοῦντο καὶ ἱπποδρομίαι καὶ θυσία ἐγίνετο καὶ δεῖπνον ἐν τῷ Πρυτανείῳ ἐδίδετο, κατὰ τὸ ὁποῖον παρετίθεντο ἐπὶ τῶν τραπεζῶν τυρὸς καὶ φυστὴ (εἶδος κριθίνου ἄρτου) καὶ ἐλαῖαι δρυπεπεῖς (δηλ. ὑπερώριμοι) πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἀρχαίας ἀγωγῆς. Ἑορτὴ ὁμοία πρὸς τιμὴν τῶν Διοσκούρων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀνάκεια* ἢ *Διοσκούρεια* ἐτελεῖτο καὶ ἐν Σπάρτῃ καὶ ἐν Ἄργει καὶ ἐν Μεσσήνῃ καὶ πανταχοῦ ὅπου ἐτιμῶντο οἱ Διόσκουροι καὶ ὑπῆρχον ἱερὰ αὐτῶν. (Βλ. *Παυσ.* X,38,7. *Ἀθην.* IV, 137., *Ἡσυχ.* ἐν λ. *Ἀνάκεια*, *Πολυδ.* I,37., *Λυσ.* ἀποσπ. 75., *Εὐστ.* *Ὀδ.* 1425,51.). Α. Π. Σ.

ἀνάκειμαι· κεῖμαι ἔν τινι τόπῳ, εἶμαι ἀνατεθειμένος, ἀφιερωμένος.

Ἄνακες (οἱ) *Ἄνακτες* ἢ *Ἀνακοὶ*) ἢ καὶ *Ἄνακες παῖδες* *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο εὐεργετικαί τινες θεότητες, αἵτινες συνεχέοντο πρὸς ἄλλας ὁμοίως εὐεργετικὰς θεότητας, τοὺς Καβείρους, τοὺς Σωτῆρας, τοὺς Μεγάλους θεοὺς καὶ τοὺς Διοσκούρους. Οὕτως ὁ Παυσανίας (X, 38, 7) ἀναφέρων, ὅτι καὶ οἱ Ἀμφισσεῖς ἐτέλουν ἑορτὴν πρὸς τιμὴν τῶν καλουμένων *Ἀνάκων παίδων*, ἐπάγεται: τίνες ὅμως ἦσαν οἱ Ἄνακτες παῖδες, ἐν τούτῳ δὲν συνεφώνουν πᾶσαι αἱ περὶ τῶν θεῶν τούτων παραδόσεις· διότι ἄλλοι μὲν ἔλεγον, ὅτι Ἄνακες παῖδες ἦσαν οἱ Διόσκουροι, ἄλλοι δὲ οἱ Κούρητες, καὶ οἱ νομίζοντες ὅτι ἐγίνωσκον

Digitized by Google

καλύτερον τὰ θεῖα διισχυρίζοντο ὅτι ἦσαν οἱ Κάβειροι· ὑπὲρ τῆς τελευταίας ταύτης γνώμης συνηγορεῖ καὶ τὸ ὄνομα τῶν ἱερέων τῶν Καβείρων, οἵτινες κατὰ τὸν Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα (προτρ. 2, 19, 16 ἐλέγοντο *ἀνακτοτελέσται*. Ὡς Ἄνακες οἱ Διόσκουροι ἐτιμῶντο ἐν Ἄργει, ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἐν Ἀθήναις, ἔνθα καὶ *Ἄνακες τριτοπάτορες* κατὰ τὸν Κικέρωνα ἐκαλοῦντο καὶ ἱερὸν δὲ αὐτῶν ἀρχεῖον ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχε, τὸ καλούμενον *Ἀνάκειον*, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ ἀγάλματα καὶ αὐτῶν καὶ τῶν υἱῶν των *Ἀνάξιος* καὶ *Μνασίμου* ὑπῆρχον, σῳζόμενα μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ Παυσανίου (Παυσ. II, 12, 5), καὶ ἑορτὴ πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἐτελεῖτο, τὰ καλούμενα Ἀνάκεια (βλ. λ.). Κατὰ μεταγενεστέραν μυθολογικὴν παράδοσιν, τὴν ὁποίαν παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ καὶ ἄλλοις μεταγενεστέροις συγγραφεῦσιν εὑρίσκομεν, ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐν Ἀθήναις λατρείας τῶν Διοσκούρων ἐγίνετο ὡς ἑξῆς· ὅταν οἱ Διόσκουροι μετὰ στρατοῦ εἰσέβαλον ἐκ Σπάρτης εἰς τὴν Ἀττικήν, ὁ Μενεσθεὺς ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ δεχθοῦν εἰς τὴν πόλιν των τοὺς Διοσκούρους, διότι οὗτοι μόνον τὸν Θησέα ἐπολέμουν, τὸν ἅρπαγα τῆς ἀδελφῆς των Ἑλένης, τῶν δὲ ἄλλων ἀνθρώπων ἦσαν εὐεργέται καὶ σωτῆρες. Οὕτως οἱ Διόσκουροι δεκτοὶ ἐν Ἀθήναις γενόμενοι καὶ εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια μυηθέντες «τιμὰς ἰσοθέους ἔσχον, Ἄνακες προσαγορευθέντες ἢ διὰ γενομένας ἀνοχὰς ἢ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ κηδεμονίαν τοῦ μηδένα κακῶς παθεῖν, στρατιᾶς τοσαύτης ἔνδον οὔσης· ἀνακῶς γὰρ ἔχειν τοὺς ἐπιμελουμένους ἢ φυλάττοντας ὁτιοῦν· καὶ τοὺς βασιλεῖς ἴσως ἄνακτας διὰ τοῦτο καλοῦσιν· εἰσὶ δ' οἱ λέγοντες διὰ τὴν τῶν ἀστέρων ἐπιφάνειαν ἄνακας ὀνομάζεσθαι· τὸ γὰρ ἄνω τοὺς Ἀττικοὺς ἀνέκας ὀνομάζειν καὶ ἀνέκαθεν τὸ ἄνωθεν» (*Πλουτ.* Θησ. 33). Τὴν τοιαύτην παρετυμολογίαν τῆς λέξεως Ἄνακες εὑρίσκομεν καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις γραμματικοῖς καὶ λεξικογράφοις (πρβλ. *Ἡσύχ.* ἐν λ. Ἄνακες, *Μέγ. Ἐτυμ.* ἐν λ. ἀνακῶς, *Εὐστ.* Ἰλ. σ. 21, 15 καὶ Ὀδ. 1425, 59). Κατὰ τὴν ὀρθοτέραν ἐκδοχὴν τὸ *ἄνακες* οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αὐτὸ τὸ *ἄνακτες*, σημαίνει δὲ τοὺς ἀνωτάτους ἄρχοντας, τοὺς βασιλεῖς, συνηθεστάτη προσωνυμία ἀποδιδομένη καὶ εἰς τοὺς θεούς, ὡς τοὺς ἀνωτάτους κυβερνήτας τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ εἰς τοὺς ἐν ἀνθρώποις βασιλεύοντας. Α. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

ἀνακέφαλα· ἰδιωμ. ἐπίρρ. (Αἰτωλ.) ἀπὸ τὸ ἐπάνω μέρος ἐκτάσεώς τινος: «πῆρε ἀνακέφαλα τὰ ἀμπέλια τὸ ζαγάρι.» (Αἰτωλ.). Δ. Λ.

ἀνακεφαλαιῶ (—όω) καὶ νεώτερον *ἀνακεφαλαιώνω*· ἐπαναλαμβάνω ἐν κεφαλαίῳ τὰ πρότερον λεχθέντα, ἐπαναλαμβάνω κατ' ἐπιτομήν. Β. Φ.

ἀνακεφαλαίωσις (ἡ), —εως· ἡ ἀφῃρημένη ἔννοια τοῦ ἀνακεφαλαιῶ.

— [*Ρητορ.*] Καλεῖται ἐν τῇ ῥητορικῇ *ἀνακεφαλαίωσις* (λατιν. rerum repetitio, enumeratio) ἡ ἐν συντομίᾳ ἐπανάληψις τῶν σπουδαιοτέρων ἐκ τῶν ἐν τῷ λόγῳ λεχθέντων· γίνεται δ' αὕτη ἰδίᾳ ἐν τῷ ἐπιλόγῳ καὶ ἄρχεται κυρίως ἀπὸ τῆς *διαιρέσεως* τοῦ λόγου, ἀνακεφαλαιοῦσα καὶ τονίζουσα τὰ σπουδαιότερα σημεῖα αὐτοῦ, ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ὑποβοηθηθῇ ἡ μνήμη τῶν ἀκροατῶν εἰς τὴν συγκράτησιν τῶν λεχθέντων καὶ γεννηθοῦν ἐκ ταύτης ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἀκροατῶν τὰ προσήκοντα πάθη· διὸ καὶ *ἀνάμνησις* λέγεται. Εἶναι δὲ ἡ ἀνακεφαλαίωσις ἐξαιρετικῶς ἐπιβεβλημένη, ὅταν ὁ λόγος εἶναι μακρὸς καὶ πολυσύνθετος, αἱ ἀποδείξεις πολλαὶ καὶ εἶναι φόβος μήπως παραμείνῃ εἰς τὰ πνεύματα τῶν ἀκροατῶν σύγχυσίς τις καὶ ἀσάφεια. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύνανται νὰ γείνουν καὶ πλείονες τῆς μιᾶς ἀνακεφαλαιώσεις, καὶ δὴ οὐ μόνον ἐν τῷ ἐπιλόγῳ, ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτοῦ, καλούμεναι τότε *μερικαὶ ἀνακεφαλαιώσεις*. Σημειωτέον ὅτι πολλάκις ἡ ἀνακεφαλαίωσις ἄρχεται ἀπὸ τῶν τελευταίως ἐν τῷ λόγῳ λεχθέντων χωροῦσα πρὸς τὰ ἐπὶ τὴν ἀρχήν, ὁπότε λέγεται καὶ *ἐπάνοδος*.

Ἀλλὰ διὰ νὰ εἶναι ἐπιτυχὴς ἡ ἀνακεφαλαίωσις δέον νὰ εἶναι οὐ μόνον περιεκτικὴ τῶν κυριωτέρων λεχθέντων, ἀλλὰ σαφὴς καὶ σύντομος καὶ *ποικίλη*, μὴ ἐπαναλαμβάνουσα δηλ. αὐταῖς λέξεσι τὰ πρότερον λεχθέντα· προσέτι δὲ νὰ κοσμῆται ὑπὸ συντόμων καὶ ἐπικαίρων γνωμικῶν, συμπερασμάτων κλπ., ἐξαγομένων ἐκ τῶν ἐν τῷ λόγῳ λεχθέντων, καὶ ν' ἀπαγγέλλεται μὲ τὸν προσήκοντα χρωματισμὸν τῆς φωνῆς.

Ἀνακεφαλαιώσεις ἐπιτυχεῖς πολλὰς δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν, ὡς τὴν ἐν τῷ ἐπιλόγῳ τοῦ «περὶ Παραπρεσβείας» λόγου τοῦ Δημοσθένους, τὴν ἐν τῷ ἐπιλόγῳ τῆς ιθ' ὁμιλίας εἰς τὴν Γένεσιν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τὴν ἐν τῷ ἐπιλόγῳ τῆς ὁμιλίας τοῦ αὐτοῦ πατρὸς «εἰς τὰ Σεραφεὶμ» καὶ ἰδίᾳ τὴν ἐν τῷ ἐπιλόγῳ τῆς γ' ὁμιλίας τοῦ αὐτοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν Ἡσαΐαν (9.1), ἐν ᾧ ὁ ῥήτωρ καὶ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν ὠφέλειαν τῆς ἀνακεφαλαιώσεως τοῖς ἀκροαταῖς αὐτοῦ ἐξηγεῖ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ν. Βάμβα* Ρητορική, Ἀθήνησιν 1856. *Βεν. Ἰωαννίδου* Ρητορεία τῶν Ἑλλ. τῆς Ἐκκλ. Πατέρων, Ἱεροσόλυμα 1869, *Ι. Μεσολωρᾶ* Ὁρισμοὶ καὶ Κανόνες τῆς Ἐκκλ. Ρητορικῆς, Ἀθῆναι 1924. Δ. Ι. Κ.

ἀνακεφαλαιωτικός, —ή, —όν· ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἀνακεφαλαίωσιν: «τὸ ἀνακεφαλαιωτικὸν μέρος τοῦ λόγου», τὸ περιλαμβάνον τὴν ἀνακεφαλαίωσιν.— Ἐπίρρ. *ἀνακεφαλαιωτικῶς*· ἐν κεφαλαίῳ. Β. Σ.

ἀνακήρυκτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ἀπὸ τοῦ *ἀνακηρύσσω*· ὁ κεκηρυγμένος, ὁ διὰ κήρυκος ἀνηγγελμένος· ἀντίθ. *ἀκήρυκτος*.

ἀνακήρυξις (ἡ)· ἡ διὰ κήρυκος ἀναγγελία, ἀναγόρευσις, ἀνάρρησις.

— ἀνακήρυξις *ἁγίων*· βλ. ἁγιοποίησις.

ἀνακηρύσσω καὶ *ἀνακηρύττω*· διὰ κήρυκος ἀναγγέλλω, γνωστοποιῶ δημοσίᾳ, ἀναγορεύω.

ἀνακίνημα (τό)· ἀνατάραγμα, κοιν. *κούνημα*.

ἀνακίνησις (ἡ)· κίνησίς τινος τέως ἠρεμοῦντος ἢ λανθάνοντος: «ἡ ἀνακίνησις τοῦ ζητήματος».

ἀνακινῶ (—έω)· κινῶ, ἀναταράσσω· || θέτω εἰς κίνησιν, εἰς ἐνέργειαν, διεγείρω: «ἀνακινῶ τὸ ζήτημα» οἱονεὶ λησμονηθὲν θέτω εἰς ἐνέργειαν. Β. Φ.

Ἀνά-Κιοΐ [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. Μητρικόν.

ἀνακλαδοῦμαι (—όομαι)· ἀναπτύσσω κλάδους, κοιν. *κλαρώνω*.

ἀνακλαίω, ἀόρ. *ἀνέκλαυσα*· κλαίω σφοδρῶς, ἐκρήγνυμαι εἰς δάκρυα· || μεταβ. κλαίω τινά, θρηνῶ. Β. Φ.

ἀνάκλασις (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω ἀναδρομή, ἀντανάκλασις· «ἡ ἀνάκλασις τοῦ φωτός».

— [*Ρητορ.*] Ἡ ἀνάκλασις ἀποτελεῖ ῥητορικὸν σχῆμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ λέξις ἀλλ' εἰς ἄλλην, πολλάκις δὲ καὶ ἐναντίαν, σημασίαν τῆς πρώτης.

Ἀνάγεται εἰς τὰ καλούμενα *σχήματα λέξεως* καὶ οἱ ῥητορικοὶ διαφόρως καλοῦν αὐτήν, οἷον: *ἀντίστασις, ἀντιμετάστασις, πλοκή, σύγκρισις, διαφορά, παρονομασία* (*Ἑρμογ.*), *ὁμωνυμία* ἢ *μεταφορὰ* (*Ἀριστοτέλ.* Ρητορ. 3, 11). Τοιαῦτα σχήματα ἀνακλάσεως ἀπαντῶμεν πλεῖστα, ὡς: «Ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτο δέδοικα, εἰ Φίλιππος ζῇ ἢ *τέθνηκεν*, ἀλλ' εἰ τῆς πόλεως *τέθνηκεν* τὸ τοὺς ἀδικοῦντας μισεῖν καὶ τιμωρεῖσθαι» (*Δημοσθ.* περὶ Παραπρεσβ.).

Εἶδος *ἀνακλάσεως* εἶναι καὶ ἡ περίπτωσις καθ' ἣν εἰς τὰς συνθέτους λέξεις ἡ σημασία αὐτῶν μεταβάλλεται διὰ τῆς ἀλλαγῆς τῶν προθέσεων, ὡς: «Εἰ δὲ μὴ *προσδεῖ*, μᾶλλον δὲ ἅπαντος *ἐνδεῖ* τοῦ πόρου» (*Δημοσθ.* Ὀλυνθ. 1, 19). Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ *ἀνάκλασις* ἔχει συγγένειάν τινα καὶ σχέσιν πρὸς τὰ ἕτερα σχήματα λέξεως: τὴν *παρονομασίαν* καὶ τὴν *παρήχησιν* (π. χ. *Πανσανίου, Πανσαμένου*, κλπ.).

[Πρβλ. *Ἀριστοτέλ.* Ρητορικὴ 3. — *Ν. Βάμβα* Ρητορική, Ἀθῆναι 1856, σελ. 203 καὶ 204]. Δ. Ι. ΚΟΥΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

— **ἀνάκλασις ἀκτίνων ἢ ἀκτινοβολιῶν** [*Φυσ.*]. Γενικῶς καλεῖται *ἀνάκλασις ἀκτίνων*, λ. χ. φωτεινῶν, θερμικῶν, ἠχητικῶν, ἠλεκτρικῶν, τὸ φαινόμενον κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ ἀκτῖνες αὗται, προσπίπτουσαι ἐπὶ τῶν ἐπιφανειῶν τῶν σωμάτων, ἀλλάσσουσι διεύθυνσιν κατὰ νόμους ὡρισμένους. Αἱ συνθῆκαι τῆς ἀνακλάσεως ἐξετάζονται ἰδιαιτέρως ἐν τῇ ὀπτικῇ, ἐν τῇ ἀκουστικῇ ἐν τῇ ἀκτινοβόλῳ θερμότητι, ἐν τῷ ἠλεκτρισμῷ, ἐν τῇ μηχανικῇ (διάδοσις παλμικῶν κινήσεων).

— **ἀνάκλασις ἀκτίνων τοῦ φωτὸς** [*Φυσ.*]. Ὅταν δέσμη φωτεινῶν ἀκτίνων προσπίπτῃ ἐπὶ λείας καὶ στιλπνῆς ἐπιφανείας, ἥτις εἰδικώτερον ἐν τῇ Φυσικῇ καλεῖται *κάτοπτρον*, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ φωτεινὴ δέσμη ἐκτρέπεται καθ' ὡρισμένην διεύθυνσιν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο καλοῦμεν ἐν τῇ Φυσικῇ *ἀνάκλασιν τοῦ φωτός*. Οὕτω ἐὰν ἐν σκοτεινῷ θαλάμῳ ἀφήσωμεν διὰ λεπτῆς ὀπῆς νὰ εἰσέλθῃ δέσμη φωτεινῶν ἀκτίνων, ἧς ἡ πορεία καθίσταται ὁρατὴ ἐκ τῶν αἰωρουμένων ἐν τῷ σκοτεινῷ θαλάμῳ μορίων κονιορτοῦ (τιλῶν) καὶ δεχθῶμεν τὴν δέσμην ταύτην ἐπὶ μικροῦ ἐπιπέδου κατόπτρου, παρατηροῦμεν εὐκόλως τὴν διεύθυνσιν ἣν ἀκολουθεῖ ἡ ἐξ ἀνακλάσεως προκύπτουσα δέσμη. Ἡ διεύθυνσις τῆς ἀνακλωμένης δέσμης μεταβάλλεται διὰ μεταβολῆς τοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ κατόπτρου.

Τὸ φαινόμενον τῆς ἀνακλάσεως τοῦ φωτὸς ἀκολουθεῖ ὡρισμένους νόμους οἵτινες καθορίζουσι τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀνακλωμένης δέσμης. Θεωρήσωμεν φωτεινὴν ἀκτῖνα αβ προσπίπτουσαν ἐπὶ ἐπιπέδου κατοπτρικῆς ἐπιφανείας μν κατὰ τὸ σημεῖον β, ὡς δεικνύεται ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχήματι· ἔστω δὲ π ἡ γωνία, ἣν σχηματίζει ἡ προσπίπτουσα ἀκτὶς + αβ μετὰ τῆς καθέτου βγ κατὰ τὸ σημεῖον β ἐπὶ τῆς ἀνακλώσης ἐπιφανείας μν. Ἡ γωνία π καλεῖται εἰδικώτερον γωνία προσπτώ-

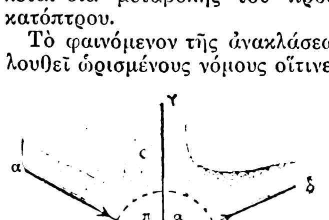

σεως. Ἡ γωνία α, ἣν σχηματίζει ἡ ἀνακλωμένη ἀκτὶς μετὰ τῆς καθέτου καλεῖται *γωνία ἀνακλάσεως*. Τούτων τεθέντων ἡ διεύθυνσις καθ' ἣν ἀνευρίσκεται ἡ ἀνακλωμένη ἀκτὶς καθορίζεται ἐκ τῶν ἀκολούθων δύο νόμων:

1) Ἡ προσπίπτουσα ἀκτὶς καὶ ἡ ἀνακλωμένη κεῖνται ἐν ἑνὶ ἐπιπέδῳ ὅπερ εἶναι κάθετον ἐπὶ τὴν ἀνακλῶσαν ἐπιφάνειαν.

2) Ἡ γωνία α ἀνακλάσεως εἶναι ἴση πρὸς τὴν γωνίαν τῆς προσπτώσεως.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δύο τούτων νόμων δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀνακλωμένης ἀκτῖνος, ἥτις ἐν τῷ ἀνωτέρῳ παρατιθεμένῳ σχήματι δεικνύεται ὑπὸ τῆς ἀκτῖνος βδ.

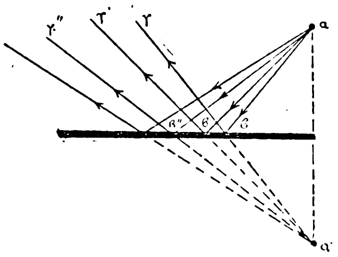

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ἐὰν φωτειναὶ ἀκτῖνες αβ, αβ', αβ'' κλπ. ἐκπορευόμεναι ἀπὸ τοῦ φωτεινοῦ σημείου α προσπίπτουσιν ἐπὶ ἐπιπέδου κατοπτρικῆς ἐπιφανείας, αὗται ἀνακλῶνται κατὰ τὰς διευθύνσεις βγ, β'γ', β''γ'' κ.λ.π., ἐὰν δ' ὁ ὀφθαλμὸς ἡμῶν τεθῇ ἐν τῇ περιοχῇ τῶν ἀνακλωμένων ἀκτίνων, ὑπολαμβάνομεν ὅτι αἱ ἀκτῖνες προέρχονται ἐκ τοῦ σημείου α' (συμμετρικοῦ τοῦ φωτεινοῦ σημείου α ὡς πρὸς τὴν ἀνακλῶσαν ἐπιφάνειαν), ὅπερ εἶναι τὸ σημεῖον συναντήσεως τῶν γεωμετρικῶν προεκβολῶν τῶν ἀνακλωμένων ἀκτίνων. Τοῦτο δ' ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι βλέπομεν τὸ φωτεινὸν σημεῖον, ἤτοι τὴν πηγὴν τῶν ἀκτίνων, οὐχὶ εἰς τὴν πραγματικὴν αὐτῶν θέσιν ἀλλ' ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς συναντήσεως τῶν προεκβολῶν τῶν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ἡμῶν εἰσερχομένων ἀκτίνων. Τὸ σημεῖον ὅπερ προκύπτει ἐκ τῆς συναντήσεως οὐχὶ αὐτῶν τούτων τῶν ἀκτίνων ἀλλὰ τῶν γεωμετρικῶν προεκβολῶν αὐτῶν καλεῖται *εἴδωλον φανταστικὸν* ἢ *εἴδωλον κατ' ἔμφασιν* τοῦ φωτεινοῦ σημείου.

Ὁμοίως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω νόμων προκύπτει ὅτι, ἐὰν δέσμη φωτεινῶν ἀκτίνων προερχομένη ἐκ τοῦ σημείου α προσπίπτῃ ἐπὶ κοίλης σφαιρικῆς ἐπιφανείας, αὕτη ἀνακλᾶται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε παρέχει φωτεινὸν εἴδωλον κατὰ τὸ σημεῖον α', εἰς τρόπον ὥστε ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς ἡμῶν τεθῇ ἐν τῇ περιοχῇ Φ τῆς ἀνακλωμένης δέσμης, ὑπολαμβάνομεν ὅτι αἱ ἀκτῖνες προέρχονται ἐκ τοῦ σημείου α'. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σημεῖον α' σχηματίζεται ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἀκτίνων καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν γεωμετρικῶν αὐτῶν προεκβολῶν, καλεῖται *εἴδωλον πραγματικὸν* ἢ *εἴδωλον καθ' ὑπόστασιν*.

Οἱ νόμοι τῆς ἀνακλάσεως τοῦ φωτὸς ἀποδεικνύονται καὶ πειραματικῶς καὶ θεωρητικῶς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαφόρων ὑποθέσεων περὶ τοῦ φωτός.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων πειραματικῶν ἀποδείξεων λίαν συνήθης εἶναι ἡ ἀκόλουθος: Ἐπὶ λεκάνης καταλλήλου Λ ῥίπτομεν ποσότητα ὑδραργύρου, οὗτινος ἡ ἐλευθέρα ἐπιφάνεια δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτελοῦσα ἐπίπεδον ἀνακλαστικὴν ἐπιφάνειαν. Τῇ βοηθείᾳ ἀκολούθως θεοδολίθου τοποθετουμένου

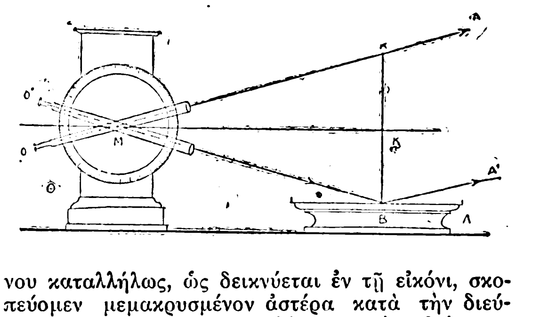

καταλλήλως, ὡς δεικνύεται ἐν τῇ εἰκόνι, σκοπεύομεν μεμακρυσμένον ἀστέρα κατὰ τὴν διεύθυνσιν ΟΑ. Ἀκολούθως κλίνομεν τὴν διόπτραν καὶ σκοπεύομεν τὸν αὐτὸν ἀστέρα κατὰ τὴν διεύθυνσιν Ο'Β ἐξ ἀνακλάσεως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑδραργύρου. Ὅπως ὅμως παρατηρήσωμεν ἐξ ἀνακλάσεως τὸν ἀστέρα, δέον ἐν τῇ διόπτρᾳ νὰ δεχώμεθα τὰς ἀνακλωμένας ἀκτῖνας Ο'Β, τὰς ἀντιστοιχούσας εἰς τὰς προσπιπτούσας ἀκτῖνας ΒΑ' τὰς προερχομένας ἐκ τοῦ ἀστέρος. Ἐκ τῆς μετρήσεως ἀνευρίσκομεν ὅτι αἱ δύο διαδοχικαὶ διευθύνσεις, ἃς λαμβάνει ἡ διόπτρα κατὰ τὴν παρατήρησιν καὶ ἑπομένως αἱ ἐκ τῆς ΜΑ καὶ ΜΒ μετὰ τῆς ὁριζοντίας ΜΚ σχηματιζόμεναι γωνίαι εἶναι ἴσαι. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ΒΑ εἶναι κάθετος ἐκ κατασκευῆς ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὑδραργύρου, ἕπεται ὅτι αὕτη εἶναι κάθετος καὶ ἐπὶ τὴν ΜΚ, καὶ ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι τὸ τρίγωνον ΜΒΑ εἶναι ἰσοσκελὲς καὶ αἱ γωνίαι ΜΒΑ καὶ ΜΑΒ εἶναι ἴσαι. Ἐπειδὴ δ' αἱ δύο φυσικαὶ ἀκτῖνες ΒΑ' καὶ ΜΑ θεωροῦνται ὡς παράλληλοι, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως τοῦ ἀστέρος, αἱ γωνίαι ΜΑΒ καὶ ΑΒΑ' εἶναι ἴσαι, ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι γων. ΑΒΑ'=γων. ΑΒΜ.

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω διατάξεως χρησιμοποιεῖται

Digitized by Google

καὶ πληθὺς ἄλλων συσκευῶν πρὸς πειραματικὴν ἀπόδειξιν τῶν νόμων τῆς ἀνακλάσεως τοῦ φωτός, ὡς π. χ. ἡ κλασσικὴ συσκευὴ τοῦ Silbermann, ἡ συσκευὴ Weinhold, Müller κλπ.

Ἐπὶ τοῦ φαινομένου τῆς ἀνακλάσεως τοῦ φωτὸς ἐρείδεται ἴδιος κλάδος τῆς Ὀπτικῆς, ὅστις ἀσχολεῖται εἰς τὴν γενικὴν σπουδὴν τῶν διαφόρων τύπων κατόπτρων (βλ. **λ. κάτοπτρα**). Ἐπ' αὐτοῦ ἐπίσης ἐρείδεται ἡ κατασκευὴ πλείστων συσκευῶν ὡς τοῦ ἡλιοστάτου, ἐξάντος, εἰδωλοσκοπίου κ.λ.π. (βλ. τὰς λ.).

Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ φαινομένου.—Ἐφ' ὅσον τὸ ἐπὶ τῆς ἀνακλώσης ἐπιφανείας προσπῖπτον φῶς εἶναι λευκόν, ἤτοι περιλαμβάνει πάντα τὰ μήκη κύματος τ' ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὴν περιοχὴν τῶν φωτεινῶν ἀκτινοβολιῶν, ἡ δ' ἀνακλῶσα ἐπιφάνεια ἀνακλᾷ πάσας τὰς ἀκτινοβολίας ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, τότε τὸ ἀνακλῶν σῶμα ἐμφανίζει χρῶμα λευκόν, φαιὸν ἢ μέλαν. Ἐὰν τοὐναντίον τὸ σῶμα ἀνακλᾷ ὡρισμένα μήκη κύματος ἐντονώτερον, τότε τοῦτο ἐμφανίζεται ἔγχρουν. Ὡς ἐκ τούτου δέσμη ἀκτίνων λευκοῦ φωτὸς δύναται νὰ ὑποστῇ οὐσιώδεις μεταβολὰς λόγῳ ἀνακλάσεως. Ὁμοίως συμβαίνει καὶ διὰ δέσμην ὁμοιογενοῦς ἀκτινοβολίας.

Ὁμοίως ἐὰν δέσμη φωτεινῶν ἀκτίνων προσπίπτῃ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς διαχωριζούσης δύο διάφορα διαφανῆ μέσα, τότε ἡ φωτεινὴ δέσμη διαχωρίζεται εἰς δύο μέρη. Ἐν μὲν μέρος εἰσχωρεῖ ἐντὸς τοῦ δευτέρου μέσου καὶ διαδίδεται κατὰ διεύθυνσιν διάφορον ἐκείνης ἣν εἶχεν ἐν τῷ πρώτῳ μέσῳ, ὀνομάζομεν δὲ τὸ μέρος τοῦτο τῆς δέσμης διαθλώμενον καὶ τὸ φαινόμενον *διάθλασιν τοῦ φωτός*, ἐνῷ τὸ ἕτερον μέρος ἀνακλᾶται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς διαχωριζούσης τὰ δύο μέσα. Ἐὰν δ' ἐξετάσωμεν τὸ φαινόμενον τῆς ἀνακλάσεως γενικώτερον, παρατηροῦμεν ὅτι διακρίνομεν τὴν *κανονικὴν ἀνάκλασιν* (regelmassiger Reflexion), δι' ἣν πᾶσαι αἱ ἀκτῖνες ἀκολουθοῦσι κατὰ τὴν ἀνάκλασιν τὸν νόμον τῆς ἀνακλάσεως: γωνία προσπτώσεως=γωνία ἀνακλάσεως, καὶ τὴν *διάχυτον ἀνάκλασιν* ἢ ἁπλῶς *διάχυσιν*, καθ' ἣν αἱ ἀκτῖνες ἐκπέμπονται ἀκανονίστως, ἀνεξαρτήτως τῆς γωνίας προσπτώσεως, κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις.

Τὸ φαινόμενον τῆς κανονικῆς ἀνακλάσεως ἀκολουθεῖ τοὺς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐξετασθέντας νόμους τῆς ἀνακλάσεως τοῦ φωτός. Ἐὰν ἡ προσπίπτουσα ἀκτὶς προσπίπτῃ καθέτως ἐπὶ τὴν ἀνακλῶσαν ἐπιφάνειαν, π. χ. ἐπὶ τῆς διαχωριζούσης ἐπιφανείας δύο διάφορα διαφανῆ μέσα, τότε ἡ ἀνακλωμένη ἀκτὶς συμπίπτει πρὸς τὴν προσπίπτουσαν ἀκτῖνα. Τοῦ φαινομένου τούτου, ἤτοι τῆς ἀνακλάσεως ὑπὸ γωνίαν προσπτώσεως ἴσην τῷ μηδενί, γίνεται χρῆσις εἰς διάφορα μετρητικὰ ὄργανα, ὡς εἰς τὸ *διαστολόμετρον Abbé-Fizeau*, τὸ *συμβολόμετρον Michelson*, τὸν *παραβολέα συμβολῆς Köster*, κ.τ.λ., εἰς *φασματοσκόπια* κλπ.

Ἐκ τῆς σπουδῆς τοῦ φαινομένου τῆς κανονικῆς ἀνακλάσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας Fresnel, προκύπτει ἐὰν διὰ π_1 καλέσωμεν τὴν γωνίαν τῆς προσπτώσεως ἐπὶ τῆς διαχωριζούσης ἐπιφανείας δύο διάφορα διαφανῆ μέρη καὶ διὰ π_2 τὴν γωνίαν, ἣν σχηματίζει διαθλωμένη ἀκτὶς μετὰ τῆς καθέτου, δεικνύεται ὅτι ὑφίσταται ἡ σχέσις

$$v_1 \eta\mu\pi_1 = v_2 \eta\mu\pi_2 \quad \textit{(Νόμος Snellius)} \ (1)$$

ἔνθα v_1 καὶ v_2 οἱ δεῖκται διαθλάσεως τῶν δύο μέσων ὡς πρὸς τὸ κενόν.

Ὁμοίως ἐὰν διὰ J_π καλέσωμεν τὴν ἔντασιν τῆς προσπιπτούσης ἀκτινοβολίας καὶ διὰ J_α τὴν ἔντασιν τῆς ἀνακλωμένης ἔχομεν:

$$J_\pi \ J_\alpha . {}^1/_2 \left\{ \frac{\eta\mu^2(\pi_1-\pi_2)}{\eta\mu^2(\pi_1+\pi_2)} + \frac{\varepsilon\varphi^2(\pi_1-\pi_2)}{\varepsilon\varphi^2(\pi_1+\pi_2)} \right. \quad (2)$$

Ἐν τῇ περιπτώσει καθέτου προσπτώσεως καθ' ἣν $\pi_1=\pi_2=0$ καὶ ἐν τῇ περιπτώσει καθ' ἣν τὸ

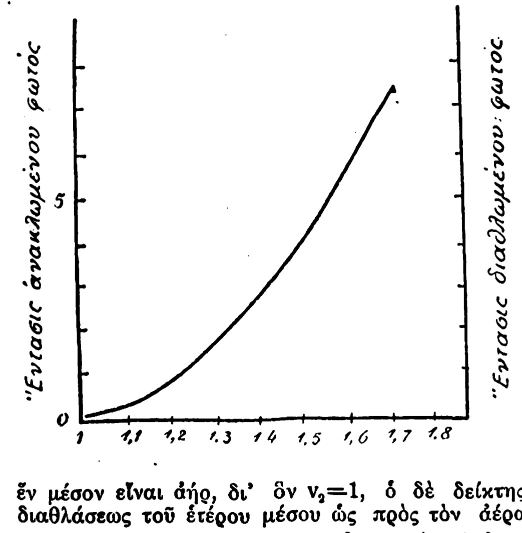

ἓν μέσον εἶναι ἀήρ, δι' ὃν $v_2=1$, ὁ δὲ δείκτης διαθλάσεως τοῦ ἑτέρου μέσου ὡς πρὸς τὸν ἀέρα v, θέλομεν ἔχει $J_\pi = J_\alpha \left(\frac{v_1-v_2}{v_1+v_2}\right)^2 = J_\alpha \left(\frac{v-1}{v+1}\right)^2$

ΠΙΝΑΞ ΑΝΑΚΛΑΣΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΟΣ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΕΚΑΤΟΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΠΙΠΤΟΥΣΗΣ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑΣ

Μῆκη κύματος εἰς μ.μ.	251	288	305	316	326	338	357	385	420	450	500	550	600	650	700	800
Ἄργυρος (πρόσφ.)	34.1	21.2	9.1	4.2	14.6	55 5	34.5	86.4	96.6	90.5	91.3	92.7	92.6	93.5	94.6	96.3
Ἄργυρος (παλαιός)	17.6	14.5	11.2	5.1	8.	41.1	55.7	65	73	81.1	83.9	85	86.3	88.6	—	91.6
Λευκόχρυσος	33.8	38.8	39.8	—	41.4	—	43.4	45.4	51.8	54.7	5-.4	61.1	64.2	66.3	69.0	70.3
Νικέλιον	37.8	42.7	44.2	—	45.2	46.5	48.	49.6	56.6	59.4	60.8	62.6	64.9	65.9	68.8	69.6
Χάλυψ	32.9	35.0	37.2	—	40.3	—	45.0	47.8	51.9	54.4	54.8	54.9	55.4	55.9	57.6	58
Χρυσός	38.8	34.	31.8	—	28.6	—	27.9	27.1	29.3	33.1	47.0	74.0	84.4	88.9	92.3	94.9
Καθ. χαλκὸς ἐμπορίου																
Κρᾶμα Rosse 68,2 Cu+31,8 Sn	29.9	37.7	41.7	—	—	—	51.0	53.1	56.4	60.0	63.2	64.0	61.3	65.6	66.8	71.5
Κρᾶμα Schroeder 66 Cu+28 Sn+12 Zn	40.1	48.4	49.8	—	54.3	—	56.6	60.0	63.2	62.6	62.5	63.4	64.2	65.1	67.2	71.5
Magnalium Mach 69 Al+31 Hg	67.0	70.6	72.2	—	75.5	—	81.2	83.9	83 3	83.4	83.3	82.7	83.0	82.1	83.3	84.3
Κρᾶμα Brandes-Schumann 26 Ni+24 Sn+8 Fe+1 Sb	35 8	37 1	37.2	—	39 3	—	43.3	41.3	47.2	49 2	49.3	48.3	47.5	49 7	54.9	63.1

Ἡ ἐν τῇ εἰκόνι παρατιθεμένη καμπύλη δεικνύει τὴν σχέσιν μεταξὺ τῆς ἐντάσεως τοῦ ἀνακλωμένου φωτος καὶ τοῦ δείκτου διαθλάσεως ὑπὸ κάθετον πρόσπτωσιν.

Θεωρήσωμεν τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν τὸ φῶς προσπίπτει ἐκ τοῦ ἀέρος ἐπὶ ὑαλίνης πλακός, ἡ ὁ δείκτης διαθλάσεως ὡς πρὸς τὸν ἀέρα ἔστω $v=1{,}5$ παρατηροῦμεν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνωτέρω καμπύλης ὅτι ἐκ τῆς προσπιπτούσης ἀκτινοβολίας ἀνακλῶνται $2\times4=8\,^0/_0$. Ἐὰν ἡ ὑαλίνη πλὰξ εἶναι ἐκ πυριτυάλου δι' ἣν $v=1{,}65$, ἡ ἀπώλεια κατὰ τὴν ἀνάκλασιν ἀνέρχεται εἰς $10\,^0/_0$.

Ἐὰν ἐν τῇ ἐξισώσει (2) δώσωμεν εἰς τὸν λόγον v_1/v_2 τὴν σταθερὰν τιμὴν 1,5, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν δείκτην διαθλάσεως πάλιν ὡς πρὸς τὸν ἀέρα καὶ μεταβάλλομεν τὴν γωνίαν προσπτώσεως π_1 ἀπὸ τῆς τιμῆς 0 μέχρις 80° προκύπτει ἡ ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι καμπύλη. Οὕτω μέχρι γωνίας προσπτώσεως 30° ἀνακλῶνται περίπου $4\,^0/_0$ τοῦ προσπίπτοντος φωτός, ὑπὸ γωνίαν $45\,^0/_0$ ἀνακλῶνται $5\,^0/_0$.

Τοῦ φαινομένου τούτου, ἤτοι τῆς μικρᾶς φωτεινότητος τῶν εἰδώλων τῶν προερχομένων ἐκ τῆς ἀνακλάσεως ὑπὸ καθαρᾶς ὑαλίνης ἀκαλύπτου ἐπιφανείας γίνεται χρῆσις ἰδίᾳ ἐν τοῖς ἀστρονομικοῖς τηλεσκοπίοις πρὸς παρατήρησιν φωτεινῶν πηγῶν λίαν μεγάλης φωτεινῆς ἐντάσεως. Οὕτω πρὸς πα-

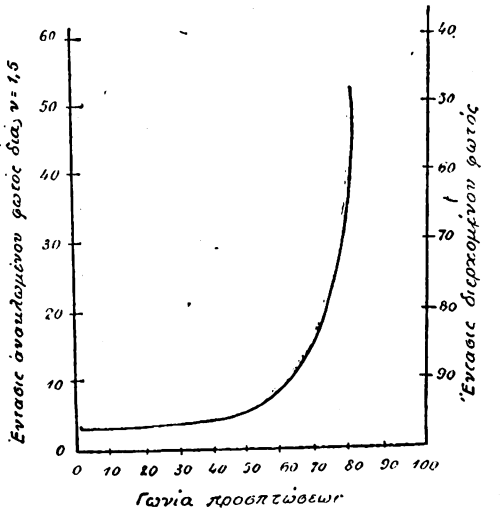

ρατήρησιν τοῦ ἡλίου δεχόμεθα τὸ φῶς τούτου ὑπὸ γωνίαν 45° ἐπὶ καθαρᾶς καὶ ἀκαλύπτου ὑαλίνης ἐπιφανείας, ἥτις ἀνακλᾷ περίπου τὸ $^1/_{10}$ τοῦ προσπίπτοντος φωτός. Διὰ τρίτον δ' ὁμοίων διαδοχικῶν ἀνακλάσεων δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν ἔντασιν ἐν τῇ ἀνακλωμένῃ δέσμῃ ἴσην πρὸς τὸ χιλιοστὸν τῆς ἐντάσεως ἐν τῇ ἀρχικῶς προσπιπτούσῃ δέσμῃ.

Λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως σπουδαιοτάτης σημασίας εἶναι ἡ σπουδὴ τοῦ φαινομένου τῆς ἀνακλάσεως ἀπὸ στιλπνῶν μεταλλικῶν ἐπιφανειῶν. Ἐὰν θεωρήσωμεν φωτεινὰ ἀκτῖνας προσπιπτούσας καθέτως ἐπὶ στιλπνῆς μεταλλικῆς ἐπιφανείας, ὀνομάζομεν *ἀνακλαστικὴν ἱκανότητα* (Reflexionsvermögen) αὐτῆς τὸ ποσὸν τῆς ἀνακλωμένης ἀκτινοβολίας ἐκπεφρασμένον ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Κατὰ τὰς μετρήσεις τοῦ Hagen καὶ Rubens διὰ πᾶσαν τὴν ὁρατὴν περιοχὴν τοῦ φάσματος ἡ ἀνακλαστικὴ ἱκανότης ἀνέρχεται εἰς $30-90\,^0/_0$.

Ὁ ἀνωτέρω παρατιθέμενος πίναξ παρέχει τὴν ἀνακλαστικὴν ἱκανότητα διαφόρων μεταλλικῶν οὐσιῶν συναρτήσει τοῦ μήκους τοῦ κύματος. Ἐκ τοῦ πίνακος παρατηροῦμεν τὸ ἀξιοσημείωτον γεγονὸς ὅτι ὁ ἄργυρος παρουσιάζει διὰ μῆκος κύματος λ = 316 μ. μ. λίαν μικρὰν ἀνακλαστικὴν ἱκανότητα, συνεπείᾳ δὲ τούτου χρησιμοποιεῖται ὡς μονοχρωματικὸν φίλτρον δι' ἀστρονομικοὺς σκοπούς.

Λόγῳ ἐπίσης τῆς μεγάλης ἀνακλαστικῆς ἱκανότητος ἣν παρουσιάζει ὁ ἄργυρος διὰ τὴν φωτεινὴν περιοχὴν τοῦ φάσματος, δι' ἣν ἡ ἀνακλαστικὴ ἱκανότης αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς $90-96{,}3\,^0/_0$, χρησιμοποιεῖται τὰ μέγιστα πρὸς κατασκευὴν κατόπτρων ἀκριβείας (βλ. *κάτοπτρα*). Κ. ΠΑΛΛΙΟΛΟΣ

—[*Ὀφθαλμ.*] Ἀπὸ ὀφθαλμολογικῆς ἀπόψεως ἡ ἀνάκλασις τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων ἔχει σπουδαίαν σημασίαν διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου, ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν ἐξέτασιν μὲν τοῦ βυθοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ, διὰ τοῦ κοίλου κατόπτρου αὐτοῦ, τῶν ἀνωμαλιῶν δὲ τῆς διαθλάσεως διὰ τοῦ ἐπιπέδου κατόπτρου αὐτοῦ. Γ. Φ. Κ.

— **ἀνάκλασις** *ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων*. βλ. λ. ἠλεκτρομαγνητικὰ κύματα.

— **ἀνάκλασις** *ἠχητικῶν κυμάτων*· βλ. λ. ἦχος, ἠχητικὰ κύματα

— **ἀνάκλασις** *θερμικῶν ἀκτίνων*· βλ. λ. ἀκτινοβόλος θερμότης, θερμικὴ ἀκτινοβολία.

— **ἀνάκλασις** *κυμάτων χορδῆς*· βλ. λ. χορδαὶ παλλόμεναι.

— **ἀνάκλασις** *μεταλλική*. Θεωρήσωμεν ὅτι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας μετάλλου προσπίπτει ἀκτὶς εὐθυγράμμως πεπολωμένη. Στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς θεωρίας τῶν κυμάνσεων Huygens-Fresnel, καθ' ἣν ἀποδίδομεν εἰς τὸ φῶς κυματοειδῆ χαρακτῆρα, δεχόμεθα ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς μεταλλικῆς ἐπιφανείας προσπίπτουσα ἀκτὶς εἰσχωρεῖ εἰς βάθος καὶ ἐντὸς τοῦ μετάλλου, ὑπὸ σύγχρονον ἐλάττωσιν τοῦ πλάτους τῶν φωτεινῶν κραδασμῶν, ἥτις ἐλάττωσις εἶναι λίαν ταχεῖα. Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν δεικνύει τὴν προϊοῦσαν ἐλάττωσιν τοῦ πλάτους τοῦ φωτεινοῦ κραδασμοῦ, ἐφ' ὅσον ἡ φωτεινὴ ἀκτὶς εἰσχωρεῖ εἰς βάθος ἐντὸς τοῦ μετάλλου, ἐνῷ ταυ-

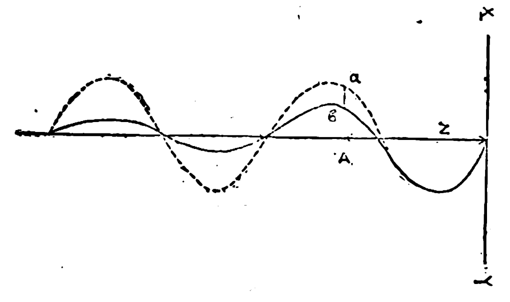

τοχρόνως ἡ δι' ἐστιγμένης γραμμῆς καμπύλη δεικνύει τὴν διάδοσιν τοῦ αὐτοῦ κραδασμοῦ ἐν μέσῳ, ἐνῷ δὲν ὑφίσταται μείωσις τοῦ πλάτους, ἤτοι ἐν μέσῳ, ἐν ᾧ δὲν λαμβάνει χώραν ἀπορρόφησις τοῦ φωτός. Ἐὰν δὲ θεωρήσωμεν τὸν φωτεινὸν κραδασμὸν εἰς ἀπόστασιν Ζ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς προσπτώσεως ΧΥ καὶ καλέσωμεν δι' Αβ τὴν κατὰ τὸ σημεῖον Α τεταγμένην τῆς κυματοειδοῦς γραμμῆς διαδόσεως ἐν τῷ μετάλλῳ καὶ δι' Αα τὴν τεταγμένην τῆς κυματοειδοῦς καμπύλης διαδόσεως κατὰ τὸ αὐτὸ σημεῖον ἄνευ ἀπορροφήσεως θέλομεν ἔχει:

$$A\beta = A\alpha . \, l^{-kZ}$$

ἔνθα $l=2.72$ ἡ βάσις τῶν Νεπερείων λογαρίθμων καὶ k^0 συντελεστὴς ἀπορροφήσεως τοῦ μετάλλου.

Τὸ φαινόμενον τῆς μεταλλικῆς ἀνακλάσεως διαφέρει τοῦ φαινομένου τῆς ἀνακλάσεως ἀπὸ τῶν διαφανῶν σωμάτων, καθ' ὅσον λόγῳ τῆς μεγάλης ἀπορροφήσεως ἣν προκαλεῖ τὸ μέταλλον δὲν παρατηροῦνται διαθλώμεναι ἀκτῖνες. Ἀκολουθεῖ δὲ τὸ φαινόμενον τῆς μεταλλικῆς ἀνακλάσεως τοὺς ἀκολούθους νόμους:

1) **Τὸ πλάτος εὐθυγράμμως πεπολωμένης ἀκτῖνος ἀνακλωμένης ἀπὸ μεταλλικῆς ἐπιφανείας εἶναι ὑπὸ τὴν αὐτὴν γωνίαν προσπτώσεως διάφορον, καθ' ὅσον τὸ ἐπίπεδον πολώσεως τῆς προσπιπτούσσης ἀκτῖνος κεῖται ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τῆς προσπτώσεως ἢ εἶναι κάθετον αὐτῷ.** Οὕτως ἐὰν ἐπὶ μεταλλικῆς ἐπιφανείας προσπέσῃ εὐθυγράμμως πεπολωμένη φωτεινὴ ἀκτίς, ἧς τὸ ἐπίπεδον κραδασμοῦ παρουσιάζει κλίσιν 45° ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς προσπτώσεως, δυνάμεθα ν' ἀναλύσωμεν τὴν προσπίπτουσαν ἀκτῖνα εἰς δύο συνιστώσας Π_π καὶ Π_κ, ὧν τῆς μὲν πρώτης τὸ ἐπίπεδον κραδασμοῦ συμπίπτει πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς προσπτώσεως ἐνῷ τὸ τῆς ἑτέρας εἶναι κάθετον πρὸς αὐτό. Τοῦτο ὅμως δὲν ἰσχύει καὶ διὰ τὰς δύο ἀντιστοίχους ἀνακλωμένας συνιστώσας A_π καὶ A_κ. Ἐὰν καλέ-

Digitized by Google

σωμεν δι' A'_π καὶ $A'_\varkappa$ τὰ πλάτη τῶν ἀνακλωμένων ἀκτίνων τῶν κραδαινομένων ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τῆς προσπτώσεως καὶ καθέτως αὐτῷ, τότε ὁ λόγος $A'_\varkappa / A'_\pi$ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γωνίας προσπτώσεως. Ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ὑάλου ὑφίσταται ὡρισμένη γωνία δι' ἣν $A'_\varkappa = 0$, ἥτις καλεῖται *γωνία πολώσεως*. Τοῦτο ὅμως δὲν ἰσχύει διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς μεταλλικῆς ἀνακλάσεως δι' ἣν ὁ λόγος $A_\varkappa / A_\pi$ δι' ὡρισμένην γωνίαν λαμβάνει ἐλαχίστην τιμήν, ἡ δὲ γωνία αὕτη καλεῖται εἰδικώτερον *κυριώδης γωνία προσπτώσεως* παριστωμένη ἐν τοῖς ἑφεξῆς διὰ A.

2) Δύο κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἀπὸ μεταλλικῆς ἐπιφανείας ἀνακλώμεναι ἀκτῖνες, ὧν ἡ μὲν εἶναι πεπολωμένη παραλλήλως, ἡ δ' ἑτέρα καθέτως τῷ ἐπιπέδῳ τῆς προσπτώσεως, συμπεριφέρονται ὡς ἐὰν ἡ δευτέρα τῶν ἀκτίνων εἶχεν ὑποστῆ ἐπιβράδυνσιν κατὰ κλάσμα τοῦ μήκους κύματος. Ὑπὸ κάθετον πρόσπτωσιν ἡ ἐπιβράδυνσις ἰσοῦται τῷ μηδενὶ καὶ ὑπὸ γωνίαν προσπτώσεως ἴσην πρὸς τὴν κυριώδη γωνίαν προσπτώσεως ἡ ἐπιβράδυνσις ἀνέρχεται εἰς $\lambda/_4$ ἔνθα λ τὸ μῆκος τοῦ κύματος.

Θεωρήσωμεν πάλιν τὴν περίπτωσιν εὐθυγράμμως πεπολωμένης ἀκτῖνος προσπιπτούσης ὑπὸ τὴν κυριώδη γωνίαν προσπτώσεως καὶ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ἀκτὶς αὕτη κραδαίνεται ὑπὸ γωνίαν 45^0 ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῆς προσπτώσεως.

Αἱ συνιστῶσαι τότε τῆς ἀκτῖνος ταύτης αἱ κραδαινόμεναι παραλλήλως καὶ καθέτως τῷ ἐπιπέδῳ τῆς προσπτώσεως παρουσιάζουσιν ἴσα πλάτη.

Αἱ ἀνακλώμεναι ὅμως ἀκτῖνες παρουσιάζουσι διαφορὰν φάσεως $\lambda/_4$ καὶ τὰ πλάτη αὐτῶν εἶναι ἄνισα. Ἐὰν δι' ἑνὸς οἱουδήποτε μέσου, π.χ. διὰ χρησιμοποιήσεως ἀντισταθμιστοῦ, ἄρωμεν τὴν μεταξὺ τῶν ἀκτίνων τούτων διαφορὰν φάσεως, τότε αἱ δύο πάλιν καθέτως πρὸς ἀλλήλας κραδαινόμεναι ἀκτῖνες συντίθενται πρὸς μίαν εὐθυγράμμως πεπολωμένην. Λόγῳ ὅμως τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ πλάτη τῶν συνιστωσῶν εἶναι ἄνισα, τὸ ἐπίπεδον πολώσεως αὐτῶν δὲν σχηματίζει γωνίαν 45^0 ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδον προσπτώσεως, ὡς τοῦτο συμβαίνει διὰ τὰς προσπιπτούσας ἀκτῖνας, ἀλλὰ τοὐναντίον σχηματίζει γωνίαν H καθοριζομένην ἐκ τοῦ λόγου τῶν πλατῶν αὐτῶν. Ἡ γωνία H καλεῖται εἰδικώτερον *κυριῶδες ἀζιμούθιον*.

Ἡ κυριώδης γωνία προσπτώσεως A καὶ τὸ κυριῶδες ἀζιμούθιον H συνδέονται πρὸς τὰς ὀπτικὰς σταθερὰς τοῦ μετάλλου, ἤτοι τὸν δείκτην διαθλάσεως η καὶ τὸν συντελεστὴν ἀπορροφήσεως k διὰ τῶν ἐξισώσεων :

$$\eta\mu\ A\ \varepsilon\varphi\ A = \sqrt{\eta^2 + \frac{\lambda^2}{4\pi^2}k^2}$$

$$\varepsilon\varphi\ 2\ H = \frac{\lambda}{2\pi}\cdot\frac{k}{\eta}$$

ἔνθα λ τὸ μῆκος κύματος τοῦ φωτὸς ἐν τῷ μέσῳ τῷ περιορίζοντι τὸ μέταλλον καὶ ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι ὁ ἀήρ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω τύπων διὰ καθορισμοῦ τῶν γωνιῶν A καὶ H δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὰς ὀπτικὰς σταθερὰς τοῦ μετάλλου.

Ὑπὸ κάθετον πρόσπτωσιν ὁ λόγος μεταξὺ τῆς ἐντάσεως τοῦ ἀνακλωμένου φωτὸς καὶ τοῦ προσπίπτοντος παρέχεται ἐκ τοῦ τύπου:

$$J = \frac{\frac{\lambda^2}{4\pi^2}k^2 + (1-\eta)^2}{\frac{\lambda^2}{4\pi^2}k^2 + (1+\eta)^2} = \frac{\eta^2(1+\varepsilon\varphi^2 2H) + 1 - 2\eta}{\eta^2(1+\varepsilon\varphi^2 2H) + 1 + 2\eta}$$

Τὸν λόγον J καλοῦμεν ἀνακλαστικὴν ἱκανότητα τοῦ μετάλλου.

Ἐν τῷ κατωτέρω παρατιθεμένῳ πίνακι ἀναφέρονται αἱ τιμαὶ τοῦ J ὡς καὶ τῶν ὀπτικῶν σταθερῶν η, k, A, H διαφόρων μετάλλων καὶ διὰ φῶς νατρίου.

Οὐσία	*A*	*H*	*n*	$k_{mm^{-1}}$	*J*
Χαλκὸς	$71{,}6^0$	$38{,}9^0$	0,64	2·000	0,73
Ἄργυρος	75,7	43,6	0,18	39100	0,95
Χρυσὸς	72,3	41,6	0,37	30100	0,85
Βισμούθιον	77.	32	1,90	39000	0,65
Νικέλιον	76.	31,7	1,79	35400	0,62
Λευκόχρυσος	78,5	32,6	2,06	45300	0,70

Ἡ τιμὴ τοῦ J δεικνύει κατὰ πόσον ἡ ἀνακλαστικὴ ἱκανότης τοῦ μετάλλου ὑπερέχει τῆς τῆς ὑάλου. Ἐν τῷ ὑπολογισμῷ τοῦ συντελεστοῦ k ἐλήφθη ὡς μονὰς μήκους τὸ χιλιοστόμετρον. Οὕτω διὰ τὸν χαλκὸν εἶναι $k = 28000mm^{-1}$, τοῦθ' ὅπερ δηλοῖ ὅτι ἐὰν φωτεινὸς κραδασμὸς εἰσχωρῇ ἐν τῷ χαλκῷ εἰς βάθος $^1/_{28000}$ mm ὑφίσταται μείωσιν τοῦ πλάτους κατὰ $^1/_{272}$ τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ τιμῆς. Τὸ μῆκος $^1/_{28000}$ mm ἰσοδυναμεῖ περίπου πρὸς 0,06 τοῦ μήκους κύματος τοῦ φωτὸς φλογὸς νατρίου.

Ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω τρόπου καθορισμοῦ τοῦ δείκτου διαθλάσεως τῶν μετάλλων ὁ Kundt ἐπέτυχε τὸν ἄμεσον προσδιορισμὸν διὰ προσδιορισμοῦ τῆς ἐκτροπῆς ἣν ὑφίσταται φωτεινὴ ἀκτὶς διαθλωμένη ἀπὸ λεπτοτάτου μεταλλικοῦ πρισματίου.

Εὗρε τὰς ἐν τῷ κατωτέρω πίνακι δεικνυομένας τιμὰς διὰ τὴν ῥάβδωσιν D τοῦ νατρίου:

Χαλκὸς	Ἄργυρος	Χρυσὸς	Βισμούθιον	Νικέλιον	Λευκόχρ.
0,60	0,27	0,66	2,26	1,84	1,76

Ἄξιον παρατηρήσεως ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι τινὰ τῶν μετάλλων, ὡς ὁ χαλκός, ὁ ἄργυρος, ἔχουσι δείκτην διαθλάσεως μικρότερον τῆς μονάδος, τοῦθ' ὅπερ δηλοῖ ὅτι ἐν αὐτοῖς τὸ φῶς διαδίδεται μετὰ μεγαλυτέρας ταχύτητος ἢ ἐν τῷ ἀέρι.

Ἐκ τοῦ προηγουμένως ἀναγραφέντος τύπου τοῦ παρέχοντος τὴν ἀνακλαστικὴν ἱκανότητα μετάλλου, ὅστις σημειωτέον ἰσχύει καὶ δι' οἱονδήποτε ἕτερον σῶμα ὅπερ προκαλεῖ ἀπορρόφησιν τοῦ φωτὸς καὶ κρυσταλλοῦται κανονικῶς, συνάγεται ὅτι μεγάλη ἀπορροφητικὴ ἱκανότης συνοδεύεται ὑπὸ μεγάλης ἀνακλαστικῆς ἱκανότητος. Οὕτω ἐὰν ἐπὶ σώματος, ὅπερ παρουσιάζει τὴν ἰδιότητα νὰ ἀπορροφᾷ ὡρισμένον εἶδος ἀκτίνων, ἀφήσωμεν νὰ προσπέσῃ δέσμη λευκοῦ φωτός, τότε εἰς τὸ ἀνακλώμενον φῶς ἀνευρίσκομεν ὅτι αἱ ἀνωτέρω ἀκτῖνες παρουσιάζουσιν ἐξαιρετικῶς μεγαλυτέραν ἔντασιν. Λέγομεν δ' ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ὅτι αἱ ἐν λόγῳ ἀκτῖνες *ἀνακλῶνται μεταλλικῶς*.

Ἐὰν ἤδη ἐκ σώματος παρουσιάζοντος ἐκλεκτικὴν ἀπορρόφησιν σχηματίσωμεν σειρὰν κατοπτρικῶν ἐπιφανειῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων προκαλοῦμεν πολλαπλῆν ἀνάκλασιν λευκοῦ φωτός, παρατηροῦμεν ὅτι τελικῶς εἰς τὸ ἀνακλώμενον φῶς αἱ ἀκτῖνες δι' ἃς τὸ σῶμα παρουσιάζει ἐξαιρετικὴν ἀπορρόφησιν ἀνευρίσκονται ὑπὸ πολὺ μεγάλην ἔντασιν ἐν σχέσει πρὸς τὰς λοιπὰς αἵτινες ἐκμηδενίζονται.

Τὰς οὕτω ἀπομενούσας ἀκτῖνας εἰς τὸ ἀνακλώμενον φῶς καλοῦμεν εἰδικώτερον *ὑπολοίπους ἀκτῖνας* (Reststrahlen).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι τὸ φαινόμενον τῆς μεταλλικῆς ἀνακλάσεως δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς παραγωγὴν ὁμογενοῦς ἀκτινοβολίας. Πράγματι δ' ὁ Rubens ἐχρησιμοποίησε τὸ φαινόμενον τῆς μεταλλικῆς ἀνακλάσεως πρὸς σπουδὴν τῶν ἐνδοερυθρῶν ἀκτίνων, κατώρθωσε δὲ διὰ ἐπανειλημμένων ἀνακλάσεων ἐπὶ ἰωδιούχου καλίου ν' ἀποξενώσῃ εἰς τὸ ἀνακλώμενον φῶς ἐνδοερυθρὰν ἀκτῖνα μήκους κύματος 97 μ.

Ὁ προσδιορισμὸς τῶν ὀπτικῶν σταθερῶν τῶν μετάλλων προσκρούει γενικῶς εἰς σοβαρὰς δυσχερείας, δεδομένου ὅτι αὗται ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἐπιφανείας τοῦ χρησιμοποιουμένου μεταλλικοῦ κατόπτρου. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ χρησιμοποιουμένου κατόπτρου δεικνύει ἐν γένει διαφορὰς ἀναλόγους τοῦ τρόπου τῆς κατεργασίας αὐτῆς, ἰδίᾳ τοῦ τρόπου τῆς στιλβώσεως αὐτῆς, μεταβάλλεται δὲ γενικῶς αὕτη μετὰ τοῦ χρόνου.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀέρος ἐπὶ τῆς κατοπτρικῆς ἐπιφανείας ἔχει σπουδαιοτάτην σημασίαν, καὶ εἶναι μὲν μικρὰ διὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ χρυσοῦ καὶ νικελίου, σημαντικὴ ὅμως διὰ τὴν περίπτωσιν χαλκοῦ, ψευδαργύρου κλπ. Λόγῳ τῆς μεγάλης δυσχερείας πρὸς κατασκευὴν λίαν καθαρῶν καὶ σταθερῶν κατοπτρικῶν ἐπιφανειῶν, ἡ ἀκρίβεια τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ὀπτικῶν σταθερῶν τῶν μετάλλων δὲν εἶναι ἀνωτέρα τοῦ $2^0/_0$.

Λίαν ἀξιοσημείωτος τέλος εἶναι ἡ σχέσις ἡ ὑφισταμένη μεταξὺ τῆς ἠλεκτρικῆς ἀγωγιμότητος καὶ τῆς ἀνακλαστικῆς ἱκανότητος ἀδιαφανοῦς σώματος, προβλεπομένη ὑπὸ τῆς ἠλεκτρομαγνητικῆς θεωρίας τοῦ Maxwell. Οὕτως, ἐὰν διὰ σ καλέσωμεν τὴν ἀπόλυτον ἠλεκτρικὴν ἀγωγιμότητα εἰς ἠλεκτροστατικὰς μονάδας, διὰ Π τὴν περίοδον τοῦ φωτός, μήκους κύματος λ, καὶ διὰ c τὴν ταχύτητα διαδόσεως ἐν τῷ ἀέρι, τότε συμφώνως πρὸς τὴν ἠλεκτρομαγνητικὴν θεωρίαν θέλομεν ἔχει

$$\eta^2\varkappa = \sigma T$$

ἔνθα η ὁ δείκτης διαθλάσεως καὶ κ ὁ *δείκτης ἀπορροφήσεως*. (Ὁ δείκτης ἀπορροφήσεως ὁρίζεται ὡς ἑξῆς. Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ φωτεινὸς κραδασμὸς εἰσχωρεῖ εἰς βάθος ἴσον πρὸς λ, τὸ πλάτος αὐτοῦ ὑφίσταται μείωσιν ἐν λόγῳ $c^{-2\pi\varkappa}$.)

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω τύπου προκύπτει ὅτι, ἐὰν διὰ τὸ αὐτὸ μῆκος κύματος λ καὶ διὰ τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν, A παριστᾷ τὴν ἀπορροφητικὴν ἱκανότητα, E τὴν ἱκανότητα ἐκπομπῆς καὶ E_μ τὴν ἱκανότητα ἐκπομπῆς τοῦ θεωρητικοῦ μέλανος σώματος (ἤτοι $A = E/E_\mu = 1 - J$), διὰ λίαν μεγάλας τιμὰς τοῦ σT θὰ εἶναι:

$$A = 1 - J = \frac{2}{\sqrt{\sigma T}} = 2\sqrt{\frac{c}{\sigma\lambda}}$$

ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι τὸ σ παριστᾷ τὴν ἀπόλυτον ἀγωγιμότητα ὑπὸ τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν δι' ἣν μετροῦνται τὰ μεγέθη J, E, E_μ. Ὁ ἀνωτέρω τύπος ἐπηληθεύθη πειραματικῶς ὑπὸ τῶν Hagens καὶ Rubens, οἵτινες ἀνεῦρον ἐκ τῶν μετρήσεων αὐτῶν τὴν πλήρη συμφωνίαν μεταξὺ πειράματος καὶ θεωρίας, ἐξαιρέσει τοῦ βισμουθίου, διὰ μήκη κύματος ἄνω τῶν 10 μ. Διὰ μήκη κύματος κατώτερα τοῦ ἀνωτέρω ὁρίου παρετηρήθησαν οὐσιώδεις διαφοραὶ μεταξὺ θεωρίας καὶ πειράματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Riecke*, Lehrbuch der Physik 1918. — *Berliner Schell*, Physikalisches Handwörterbuch 1924. — *Chwolson*, Lehrbuch der Physik.

Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

—*ἀνάκλασις ὁλική*. Ἐκ τῆς σπουδῆς τοῦ φαινομένου τῆς ἀνακλάσεως δεικνύεται ὅτι ὅταν φωτεινὴ ἀκτὶς προσπίπτῃ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς διαχωριζούσης δύο διάφορα διαφανῆ μέσα ὑπὸ γωνίαν προσπτώσεως Π_1 τότε μεταξὺ τῆς γωνίας προσπτώσεως καὶ τῆς γωνίας διαθλάσεως Π_2 τῆς διαθλωμένης ἀκτῖνος ἰσχύει ὁ νόμος τοῦ Snellius:

$$\nu_1\,\eta\mu\Pi_1 = \nu_2\,\eta\mu\Pi_2$$

ἔνθα ν_1 καὶ ν_2 οἱ δεῖκται διαθλάσεως τῶν δύο μέσων. Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω τύπου προκύπτει ὅτι εἰς ἑκάστην προσπίπτουσαν ἀκτῖνα ἀντιστοιχεῖ μία διαθλωμένη ἀκτίς, καὶ τοῦτο ἰσχύει πάντοτε ἐφ' ὅσον τὸ φῶς μεταβαίνει ἔκ τινος μέσου πρὸς ἕτερον θλαστικώτερον τοῦ πρώτου.

Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει αὐξανομένης τῆς γωνίας τῆς προσπτώσεως αὐξάνει καὶ ἡ γωνία τῆς διαθλάσεως, ἥτις ὅμως πάντως παραμένει μικροτέρα τῆς γωνίας προσπτώσεως. Ὅταν ὅμως ἡ γωνία προσπτώσεως Π_1 καταστῇ ἴση πρὸς 90^0, ἡ γωνία διαθλάσεως Π_2 λαμβάνει τότε μεγίστην τιμὴν καὶ καλεῖται *ὁρικὴ γωνία*.

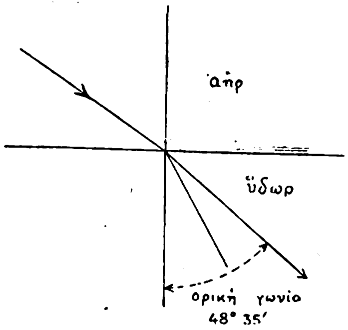

Οὕτως, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι τὸ φῶς μεταβαίνῃ ἐκ τοῦ ἀέρος πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ δεχθῶμεν $\nu_1 = 1$ καὶ $\nu_2 = {}^8/_4$ ὡς πρὸς τὸν ἀέρα θέλομεν ἔχει:

$$\eta\mu\ 9\theta^0 = \nu\ \eta\mu\ \Pi_2$$

$$\text{ἢ}\quad \eta\mu\,\Pi_2 = {}^8/_4,\quad \text{ἐξ οὗ}\ \Pi_2 = 48^0.35'$$

διὰ τὸ ὕδωρ ἡ ὁρικὴ γωνία εἶναι $48^0.35'$. Ὁμοίως δεικνύεται ὅτι διὰ τὴν ὕαλον εἶναι $41^0.43'$.

Ὑποθέσωμεν ἤδη ὅτι λαμβάνει χώραν τὸ ἀντίθετον φαινόμενον, ἤτοι ὅτι τὸ φῶς μεταβαίνει ἔκ τινος μέσου εἰς ἕτερον ὀλιγώτερον διαθλαστικόν· τότε εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ γωνία προσπτώσεως εἶναι πάντοτε μικροτέρα τῆς γωνίας διαθλάσεως. Ἐφ' ὅσον δ' ἡ γωνία προσπτώσεως εἶναι μικροτέρα τῆς ὁρικῆς γωνίας, ἤτοι ἐν τῇ περιπτώσει ὕδατος—ἀέρος μικροτέρα τῶν $48^0.35'$ ὑφίσταται ἀκτὶς διαθλωμένη, ἀναδύουσα ἐκ τοῦ ὕδατος εἰς τὸν ἀέρα, ταυτοχρόνως δὲ παρατηρεῖται καὶ ἀνακλωμένη ἀκτὶς προερχομένη ἐκ μερικῆς ἀνακλάσεως τῆς προσπιπτούσης ἀκτῖνος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς διαχωριζούσης τὰ δύο διάφορα μέσα. Ἐὰν ἡ γωνία προσπτώσεως κατασταθῇ ἴση πρὸς $48^0.35'$, τότε ἡ διαθλωμένη ἀκτὶς ἐξέρχεται τοῦ ὕδατος καὶ ἐφάπτεται τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ.

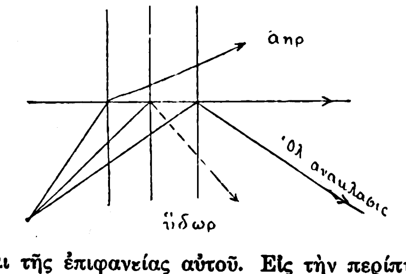

Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως, καθ' ἣν ἡ γωνία προσπτώσεως καθίσταται ἀνωτέρα τῶν $48^0.35'$, τότε παρατηροῦμεν ὅτι δὲν λαμβάνει χώραν διάθλασις, ἀλλ' ἡ ἀκτὶς ἀνακλᾶται καθ' ὁλοκληρίαν ἐπὶ τῆς διαχωριζούσης τὰ δύο μέσα καὶ παραμένει καθ' ὁλοκληρίαν ἐν τῷ δευτέρῳ μέσῳ, κατὰ τὴν θεωρουμένην περίπτωσιν ἐντὸς τοῦ ὕδατος, λέγομεν δὲ τότε ὅτι ἡ ἀκτὶς ἀνακλᾶται ὁλικῶς, τὸ δὲ φαινόμενον καλοῦμεν *ὁλικὴν ἀνάκλασιν*.

Ἐπὶ τοῦ φαινομένου τῆς ὁλικῆς ἀνακλάσεως στηρίζεται ἡ κατασκευὴ τῶν πρισμάτων ὁλικῆς ἀνακλάσεως, ἅτινα τυγχάνουσιν εὐρυτάτης ἐφαρμογῆς ἐν πλείστοις ὀπτικοῖς ὀργάνοις, ὡς ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν *διαθλασιμέτρων* (ὡς τὸ διαθλασίμετρον Abbé Pulfrich), περισκοπίου κ.λ.π. Ἐπὶ τούτοις εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ὁλικῆς ἀνακλάσεως ὀφείλεται τὸ περίεργον φαινόμενον τοῦ *ἀτμοσφαιρικοῦ κατοπτρισμοῦ*, ὅπερ παρατηρεῖται συνηθέστατα εἰς τὰς ἐρήμους. Κ. Π.

—**ἀνάκλασις** ***ὑδατηρῶν κυμάτων***· βλ. λ. κυματοειδὴς κίνησις ὑγρῶν.

ἀνακλαστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανός, ὁ κατάλληλος ν' ἀνακλᾷ: «ἡ ὕαλος εἶναι ἀνακλαστικὴ τοῦ φωτός».—Ἐπίρρ. **ἀνακλαστικῶς**. Β. Φ.

—**ἀνακλαστικὰ** ***φαινόμενα*** *[Ἰατρ.]*· βλ. ἀντανακλαστικὰ φαινόμενα.

—**ἀνακλαστικὴ** ***δύναμις*** *[Φυσ.]*. Οὕτω καλεῖται ὁ λόγος μεταξὺ τῆς ἐντάσεως τοῦ ἀνακλωμένου καὶ τοῦ προσπίπτοντος φωτὸς ἐπὶ ἀνακλαστικῆς ἐπιφανείας (βλ. ἀνάκλασις *ἀκτίνων φωτός*). Ἡ ἀνακλαστικὴ δύναμις ἐπιφανείας προσδιορίζεται

Digitized by Google

συνήθως διὰ τῆς μεθόδου τοῦ Bouguer ἥτις ἐν συντόμῳ, ἔχει ὡς ἑξῆς.

Ἑκατέρωθεν τῆς ἐπιπέδου ἀνακλαστικῆς ἐπιφανείας π. χ. κατόπτρου Μ (βλ. εἰκόνα) καὶ εἰς ἴσην ἀπόστασιν τοποθετοῦμεν δύο ὅμοια διαφράγματα Ε, Ε′ καὶ μεταξὺ τούτων φωτεινὴν πηγὴν Ο. Τοποθετοῦμεν τὸν ὀφθαλμὸν εἰς Ο εἰς τρόπον ὥστε ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν νὰ βλέπωμεν ἀπ᾽ εὐθείας τὸ διάφραγμα Ε, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ τὸ εἴδωλον Ε″ τοῦ διαφράγματος Ε′, καὶ μετακινοῦμεν τὴν φωτεινὴν πηγὴν μέχρις ὅτου ὁ φωτισμὸς τῶν Ε καὶ Ε″ καтασταθῇ ὁ αὐτός. Ἐὰν ε, ε′ καὶ ε″ οἱ ἀντίστοιχοι φωτισμοὶ τῶν Ε, Ε′ καὶ Ε″, θὰ εἶναι $\varepsilon''=\varepsilon$ καὶ $\varepsilon''=\varepsilon'\mu$· ἔνθα μ ἡ ἀνακλαστικὴ δύναμις τῆς ἐπιφανείας Μ ὑπὸ τὰς συνθήκας τοῦ πειράματος

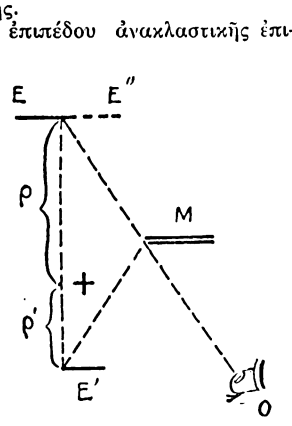

Ἐπειδὴ δὲ εἶναι $\varepsilon/\varepsilon'=\varrho'^2/\varrho^2$ ἕπεται $\mu=\varrho'^2/\varrho^2$.

Π. Κ.

— **ἀνακλαστικὸν** ***τηλεσκόπιον*** (reflecteur, reflector) [*Ἀστρον.*]· βλ. λ. ἰσημερινὸν ***τηλεσκόπιον***.

ἀνάκλαστος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἐξ ἀνακλάσεως προερχόμενος: «ἀκτῖνες ἀνάκλαστοι» δι᾽ ἀνακλάσεως κατευθυνόμεναι.—Ἐπίρρ. ***ἀνακλάστως***.

Ἀνακλήθρα [*Ἀρχ.*]. Οὕτω, κατὰ τὸν Παυσανίαν (Ι 49,2), ἐκαλεῖτο πέτρα τις, πλησίον τοῦ ἐν Μεγάροις πρυτανείου κειμένη, διότι ἐπ᾽ αὐτῆς καθήσασα ἡ θεὰ Δημήτηρ ὅτε περιεπλανᾶτο πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἁρπαγείσης ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος κόρης της, *ἀνεκάλει* αὐτήν. Τὴν σκηνὴν ταύτην τῆς ἐπὶ τοῦ λίθου τούτου καθημένης θεᾶς καὶ τὴν κόρην της ἀνακαλούσης ἀναπαρίστων αἱ γυναῖκες τῶν Μεγαρέων μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ Παυσανίου. Ὅμοιά τινα ἔπραττον καὶ αἱ ἐν Ἐλευσῖνι γυναῖκες.

Α. Π. Σ.

ἀνάκλημα (τὸ) καὶ ἰδιωματ. ***ἀνακάλεμα*** καὶ ***ἀνακάλεσμα***· θρῆνος, ὀδυρμός, κλάμα· πρβλ. *ἀνακαλητό*.

ἀνάκλησις (ἡ)· ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀνακαλεῖν, ἀκύρωσις, ματαίωσις: «ἀνάκλησις ὑποσχέσεως, – διορισμοῦ, — διατάγματος κ.τ.τ.»· || πρόσκλησις πρὸς ἐπιστροφήν, πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὰ ἴδια: «ἡ ἀνάκλησις τοῦ πρεσβευτοῦ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς του»· || κλῆσις, πρόσκλησις, ἐπιταγή, μόνον εἰς τὴν φρ. «ἀνάκλησις εἰς τὴν τάξιν», ἥτις ἀποτελεῖ μομφὴν ἢ ἐπιτίμησιν τοῦ προέδρου πολυμελοῦς σωματείου πρὸς παρεκτραπὲν μέλος· πρβλ. *ἀνακαλῶ*.

— [*Θεατρ.*] Ἐν τῷ θεάτρῳ καλεῖται *ἀνάκλησις* ἡ ἐκ μέρους τῶν θεατῶν διὰ χειροκροτημάτων πρόσκλησις ἐπὶ σκηνῆς ἠθοποιοῦ τινος ἢ συγγραφέως ἐπὶ σκοπῷ νὰ τὸν ἐπευφημήσουν (γαλλ. rappel, ἰταλ. chiamata).

Τὸ ἔθιμον τῆς ἐπὶ σκηνῆς ἀνακλήσεως ἠθοποιῶν καὶ συγγραφέων χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος καὶ δὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μολιέρου, ὃν συχνότατα ἀνεκάλουν ἐπὶ σκηνῆς οἱ ἀκροαταί του. Τὴν τιμὴν αὐτὴν μετὰ δυσκολίας ἐδέχετο κατ᾽ ἀρχὰς ὁ μέγας κωμῳδιογράφος καὶ ἠθοποιός, οὐχ ἧττον μεταγενεστέρως εὐχαρίστως ὑπετάσσετο εἰς τὴν ἀξίωσιν αὐτὴν τοῦ κοινοῦ, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον ἀντελαμβάνετο, ὅτι αὕτη ὑπηγορεύετο ἀπὸ εἰλικρινῆ πρὸς αὐτὸν θαυμασμόν. Τὸ ἔθιμον αὐτὸ ἐπεκράτησε, μὲ μικρά τινα διαλείμματα χαλαρώσεως, μέχρι τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Ἔκτοτε, χάρις εἰς τὴν μεγάλην τοῦ Τάλμα τέχνην, ἡ ἀνάκλησις ἐπὶ σκηνῆς τῶν μεγάλων ἠθοποιῶν καὶ συγγραφέων ἐθεσπίσθη, τρόπον τινά, ὡς ὑψίστη τιμὴ δι᾽ αὐτούς. Ὁ Τάλμας ἐξαιρετικῶς ἀνεκαλεῖτο κατ᾽ ἐπανάληψιν ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἀπεθεοῦτο, λέγεται δὲ ὅτι εἰς τὴν ἀξίωσιν αὐτὴν τοῦ κοινοῦ ὑπετάσσετο μὲ ἕνα εἶδος εὐλαβείας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συνέβαινε καὶ δι᾽ ὅλους ἐν γένει τοὺς μεγάλους ἠθοποιοὺς καὶ συγγραφεῖς. Διηγοῦνται, ἐπὶ παραδείγματι, διὰ τὸν Ὀσκὰρ Οὐάϊλδ, ὅτι, ὅταν κάποτε κατόπιν ἐπιμόνων ἐκδηλώσεων τοῦ κοινοῦ ἠναγκάσθη νὰ ἐμφανισθῇ ἐπὶ σκηνῆς, ἀντὶ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸ κοινόν, παρεπονέθη ὅτι τοῦ διέκοψαν τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ καπνίσματος τοῦ σιγάρου του!

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ὁ νικῶν κατὰ τοὺς δραματικοὺς ἀγῶνας ποιητὴς ἐκαλεῖτο διὰ τοῦ κήρυκος («Σοφοκλῆς νικῶν ἐκηρύχθη», *Westermann*, Βιογρ. σελ. 130) καὶ ἐν πλήρει θεάτρῳ ἐλάμβανε παρὰ τοῦ ἄρχοντος στέφανον ἐκ κισσοῦ, ἀνευφημούντων τῶν θεατῶν (*Πλουτάρχ.* Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον, 785, Β.— *Ἀλκίφρ.* Ἐπιστ. ΙΙ, 3, 10). Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς χορευτὰς καὶ ὑποκριτάς, οὗτοι δὲν ἀνεκαλοῦντο μὲν ἐπὶ σκηνῆς ἢ τῆς ὀρχήστρας, ἀλλ᾽ ὁσάκις ηὐδοκίμουν ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ῥόλου των, προσεκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν διὰ τοῦ ἐπιφωνήματος: «*αὖθις*», ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ σημερινὸν «bis», νὰ ἐπαναλάβωσιν ὅ,τι ἐπιτυχῶς εἶπον ἢ ἐξετέλεσαν («οἱ δὲ συμπόται δρῶντες ἅμα μὲν ἐκρότουν, ἅμα δὲ ἐβόων αὖθις» *Ξενοφ.* Συμπ. 9, 4).

Ἐν τῷ νεωτέρῳ ἑλληνικῷ θεάτρῳ, τὸ ἔθιμον τῆς ἐπὶ σκηνῆς ἀνακλήσεως, ἰδίᾳ προκειμένου περὶ συγγραφέων, θεωρεῖται ὡς διασκέδασις μᾶλλον τοῦ κοινοῦ, τὸ ὁποῖον ἀδιακρίτως ἀνακαλεῖ ἐπὶ σκηνῆς καλοὺς καὶ κακούς, ἄλλοτε μὲν διὰ νὰ τοὺς ἐπευφημήσῃ πράγματι, ἄλλοτε δὲ διὰ νὰ τοὺς «προγκάρῃ» καὶ παλαιότερον διὰ νὰ τοὺς «μαξιλαρώσῃ».

Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

— **ἀνάκλησις** ***ἀποφάσεως*** [*Νομ.*]· βλ. λ. ἀπόφασις.

— **ἀνάκλησις** ***διαθήκης*** [*Ἀστ. Δικ.*]· βλ. λ. διαθήκη.

— **ἀνάκλησις** ***διορισμοῦ*** [*Διοικ. Δικ.*]· βλ. διορισμός.

— **ἀνάκλησις** ***ἔνδον*** ἢ ***ἀνακλητικὸν σῆμα*** [*Ναυτ.*]. Σῆμα ἀπευθυνόμενον πρὸς τοὺς εἰς τὴν ξηρὰν εὑρισκομένους ἄνδρας καὶ διατάσσον τὴν ἄμεσον ἐπάνοδον αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πλοίου. Τὸ σῆμα τοῦτο εἶναι τὸ διεθνὲς σημεῖον Ρ, ἀποτελούμενον ἐκ κυανοῦ τετραγώνου, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται λευκὸν τετράγωνον. Ἐπαίρεται καὶ ὑπὸ τῶν ἑτοίμων πρὸς ἀναχώρησιν ἐμπορικῶν πλοίων, καλούμενον κοινῶς «*ἀναχώρησις*», ἵνα προκαλέσῃ τοὺς ἐπιβάτας νὰ ἐπιβῶσι τοῦ πλοίου.

Α. Κ.

— **ἀνάκλησις** ***κωδικέλλου*** [*Νομ.*]· βλ. κωδίκελλος.

— **ἀνάκλησις** ***λέμβων*** [*Ναυτ.*]. Διαταγὴ διδομένη δι᾽ εἰδικοῦ σήματος πρὸς τὰς ἀπομεμακρυσμένας ἀπὸ τοῦ πλοίου λέμβους, ὅπως ἐπιστρέψωσιν ἀμέσως εἰς αὐτό. Τὸ σῆμα τῆς ἀνακλήσεως τῶν λέμβων εἶναι τὸ διεθνὲς σημεῖον U, ὅπερ αἱρόμενον μεμονωμένως ἀνακαλεῖ πάσας τὰς ἐν ὄψει λέμβους τοῦ σημαίνοντος πλοίου. Πρὸς ἀνάκλησιν ὡρισμένης λέμβου αἴρεται τὸ αὐτὸ σημεῖον U ἄνωθεν εἰδικοῦ τινος σημείου, δι᾽ οὗ χαρακτηρίζεται ἡ λέμβος, ἣν προτιθέμεθα νὰ ἀνακαλέσωμεν. Ἑκάστη λέμβος τοῦ πλοίου φέρει ἴδιον χαρακτηριστικὸν ἀριθμόν, παριστώμενον δι᾽ εἰδικοῦ σημείου.

Α. Κ.

ἀνακλητήρια (τὰ) [*Ἀρχ.*]. Οὕτως ἐκαλοῦντο αἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τῇ ἐνηλικιώσει ἀνηλίκου τινὸς βασιλέως τελούμεναι ἑορταὶ κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησίν του. Τοιαύτας ἑορτὰς μνημονεύει ὁ Πολύβιος κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησιν τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς καὶ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος. Πρὸ τῆς ἀναρρήσεώς των οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου μετέβαινον εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν Μέμφιν, ἔνθα ἐστέφοντο διὰ τοῦ ἱεροῦ διαδήματος· ἐκεῖθεν δὲ ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἔφερον εἰς ἀπόστασίν τινα πρὸ αὐτῶν τὸν ζυγὸν τοῦ ἱεροῦ Ἄπιος πρὸς ὑπόμνησιν τῶν μόχθων καὶ τῶν ταλαιπωριῶν, τοὺς ὁποίους οἱ ἄνθρωποι δοκιμάζουν. Αἱ ἑορταὶ ἔληγον μὲ θυσίας καὶ εὐωχίας. Ὅμοιαι ἱεραὶ τελεταὶ ἐτελοῦντο καὶ παρὰ τοῖς Πέρσαις κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ νέου βασιλέως (*Πλουτ.* Ἀρταξ. 3).

Α. Π. Σ.

— **ἀνακλητήρια** (τά)· ἔγγραφον διὰ τοῦ ὁποίου ἀναγγέλλεται εἰς ξένον ἡγεμόνα ἡ ἀνάκλησις τοῦ παρ᾽ αὐτῷ διπλωματικοῦ ἀπεσταλμένου.

ἀνακλητήριον ἢ ***ἀθροιστήριον*** (γαλλ. le pavillon de ralliement, ἀγγλ. the rallying flag) [*Ναυτ.*]. Σῆμα τοῦ παλαιοῦ σηματολογίου, δι᾽ οὗ διετάσσετο ἡ κίνησις τῆς ἀνακλήσεως.

Α. Κ

ἀνακλητικός, —*ή*, —*όν*· κλητικός, ὁ καλῶν, ὁ προσκαλῶν: «λόγοι ἀνακλητικοὶ πρὸς ὁμόνοιαν».

— **ἀνακλητικὸν** [*Στρατ. Κανον.*]. Καλεῖται οὕτω τὸ σάλπισμα διὰ τὴν ἑσπερινὴν ἀνάκλησιν τῶν στρατιωτῶν εἰς τοὺς στρατῶνάς των καὶ κατ᾽ ἐπέκτασιν αὐτὴ αὕτη ἡ ὑπηρεσία τῆς ἑσπερινῆς ἀνακλήσεως, ἡ ἐκτελουμένη συνήθως μεταξὺ 20ῆς καὶ 21ης ὥρας.

Μέχρι τῶν παλαιοτέρων ἐποχῶν, τὸ ἀνακλητικὸν ἐσαλπίζετο καθ᾽ ἑκάστην ἑσπέραν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἑκάστης πόλεως ὑπὸ τῶν σαλπιγκτῶν τῶν σωμάτων τῶν ἑδρευόντων ἐν αὐτῇ· ἀλλ᾽ ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον τὸ παλαιὸν τοῦτο ἔθιμον τῆς ἐποχῆς τῶν μονίμων στρατῶν ἤρχισεν ἐκλεῖπον. Παρ᾽ ἡμῖν τὸ ἔθιμον τοῦτο ἴσχυε μέχρι τοῦ 1889. Σήμερον, τὸ ἀνακλητικὸν σάλπισμα ἠχεῖται ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῶν πόλεων κατὰ τὰς ἐπισήμους μόνον ἡμέρας καὶ ἑορτάς, δὲν ἔχει ὅμως τὸν σκοπὸν τῶν ἄλλοτε ἐποχῶν, ἀλλ᾽ ἁπλῶς χαρμόσυνον χαρακτῆρα, δι᾽ ὃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην συμμετέχουσι καὶ αἱ στρατιωτικαὶ μουσικαί.

Εἴς τινας εὐρωπαϊκοὺς στρατοὺς ἴσχυε κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς τὸ ἔθιμον τοῦ νὰ βάλληται καθ᾽ ἑσπέραν μία βολὴ πυροβόλου (κατὰ τὸν τύπον βολῆς χαιρετισμοῦ), κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἀνακλητικοῦ, ἵνα τοιουτοτρόπως λαμβάνωσι γνῶσιν περὶ τῆς ὥρας τῆς ἀνακλήσεως εἰς τοὺς στρατῶνάς των καὶ οἱ εἰς τὰ μεμακρυσμένα σημεῖα τῆς πόλεως τυχὸν εὑρισκόμενοι κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην στρατιῶται, οἵτινες πιθανὸν νὰ μὴ ἤκουον τοὺς ἤχους τοῦ σαλπίσματος. Παρ᾽ ἡμῖν, τοιοῦτον ἔθιμον ἴσχυεν ἀπὸ μακροῦ ἐν Ἑπτανήσῳ, κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς (κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ βασιλέως Ὄθωνος) καὶ ἐν Ναυπλίῳ.

Τὸ ἀνακλητικὸν καλεῖται ἐνίοτε καὶ *ὑποχώρησις* ἢ *ἀποχώρησις*, ἀλλ᾽ αἱ ἐκφράσεις αὗται δὲν εἶναι ὀρθαί. Τὸ ἀνακλητικὸν δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὸ καὶ σήμερον, ἠχούμενον πάντοτε καθ᾽ ἑσπέραν εἰς τοὺς στρατῶνας σάλπισμα τῆς *ἑσπερινῆς προσκλήσεως*, διότι τοῦτο εἶναι τὸ σύνηθες σάλπισμα πάσης προσκλήσεως, ὅπερ, συμφώνως πρὸς τοὺς ἰσχύοντας κανονισμοὺς ὑπηρεσίας, πρέπει, ὁσάκις ἠχεῖται τὸ ἀνακλητικόν, νὰ ἕπεται τούτου κατὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας.

Ν. ΚΛΑΔΑΣ

— **ἀνακλητικὸν** ***σχῆμα*** [*Ρητορ.*]. Ὅταν ὁ ῥήτωρ κατέχεται ὑπὸ σφοδροτάτων ψυχικῶν καταστάσεων (ὀργῆς, λύπης, χαρᾶς, ἐκπλήξεως, θαυμασμοῦ, ἀγανακτήσεως, φόβου, εὐχῆς κλπ.), ταύτας δὲ θέλει νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ, *ἀναφωνεῖ* μετὰ τοῦ τόνου ἐκείνου, τὸν ὁποῖον τοῦ δίδει τὸ ψυχικὸν πάθος, ὑφ᾽ οὗ κατέχεται. Οὕτως ὁ Αἰσχίνης (ἐν Κατὰ Κτησ. 137) πλήρης ἀγανακτήσεως: «Ὦ γῆ καὶ θεοὶ καὶ δαίμονες καὶ ἄνθρωποι», καὶ κατωτέρω πλήρης πάθους: «Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ γῆ καὶ ἥλιε καὶ ἀρετὴ καὶ σύνεσις καὶ παιδεία ᾗ διαγιγνώσκομεν τὰ καλὰ καὶ αἰσχρά, βεβοήθηκα καὶ εἴρηκα...» (αὐτόθι 260). Σχετλιαστικωτάτη δ᾽ εἶναι ἡ γνωστὴ ἀναφώνησις τοῦ Κικέρωνος: «o tempora, o mores» (Cat. I, 1,2).

Ἰδιαιτέραν δύναμιν καὶ πάθος ἔχει ἡ ἀναφώνησις, γινομένη εἰς τὸ τέλος τῆς προτάσεως, μετὰ χαρακτηριστικὴν καὶ παθοποιητικὴν περιγραφὴν δεινῶν ἢ λυπηρῶν ἢ ἀξιοθαυμάστων πραγμάτων.

Εἶναι προφανὲς ὅτι τῆς ἀναφωνήσεως δέον νὰ γίνεται λελογισμένη καὶ κατάλληλος χρῆσις.

Τὸ ἀνακλητικὸν σχῆμα, καλούμενον ἄλλως καί: *ἐκφώνησις, ἀναφώνησις, σχετλιασμὸς* (λατιν. exclamatio), σχέσιν ἔχει καὶ ἔν τισι συμπίπτει πρὸς τὸ σχῆμα τῆς «*ἐρωτήσεως*», οἷον τὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «Οὐ σωφρονήσομεν ὀψὲ γοῦν; Οὐ καταβαλοῦμεν τὴν ἀναλγησίαν, ἵνα μὴ λέγω μικρολογίαν; οὐ τὰ ἀνθρώπινα λογιούμεθα; οὐκ ἐν τοῖς ἑτέρων κακοῖς τὰ ἡμέτερα εὖ θησόμεθα;» (Περὶ φιλοπτωχ. λογ. η′). Ὡς *ἀνακλητικὰ* δὲ δύναταί τις νὰ θεωρήσῃ καὶ τὰ *ὁμοτικὰ* λεγόμενα *σχήματα*, τῶν ὁποίων συνήθως χρῆσιν ποιοῦνται οἱ ῥήτορες καὶ καὶ δὴ ὁ Δημοσθένης, ὡς: «Τέθνηκε Φίλιππος; οὐ μὰ Δί᾽, ἀλλ᾽ ἀσθενεῖ» (Α′. Φιλιππ.) καὶ τὸ λατινικὸν «pro deum homimumque fidem» (*Cic.* De domo 53, 13, 7).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Ν. Βάμβα:* Ρητορική, Ἀθῆναι 1856, σελ. 178 καὶ ἑφ. καὶ 176 καὶ ἑφ. — *Βεν. Ἰωαννίδου:* Ρητορεία τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἐκκλ. Πατέρων Ἱεροσόλυμα 1869 σελ. 286.

Δ. Ι. ΚΟΥΙΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀνάκλητος, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ***Ἀνέγκλητος*** καλούμενος (λατιν. Anacletus ἢ Anencletus). Ἐπίσκοπος Ρώμης κατὰ τὰ τέλη τοῦ πρώτου αἰῶνος, οὗτινος ὁ χρόνος τῆς ἀρχιερωσύνης δὲν εἶναι ἀκριβῶς καθωρισμένος, καθόσον κατὰ μὲν τὸν Εἰρηναῖον καὶ τὸν Εὐσέβιον ἦτο ὁ δεύτερος ἐπίσκοπος Ρώμης (*Λῖνος - Ἀνέγκλητος*), κατὰ δὲ τὸ χρονικὸν τοῦ Ἱππολύτου καὶ τὸν Αὐγουστῖνον τρίτος (*Λῖνος - Κλήμης - Ἀνέγκλητος*). Ὁ ἐπίσκοπος οὗτος ἐλέγετο καὶ *Κλῆτος* καὶ ἐκ τούτου συμβαίνει παπικοί τινες κατάλογοι ὁμιλοῦντες περὶ ἐπ σκόπου Κλήτου νὰ μὴ ἀναφέρουν ἐπίσκοπον Ἀνέγκλητον, ἄλλοι δέ, ὡς ὁ λιβεριανὸς κατάλογος τῶν παπῶν τοῦ 354 καὶ τὸ Liber pontificalis νὰ ὁμιλοῦν περὶ δύο διαφόρων ἐπισκόπων, ἑνὸς μὲν καλουμένου Ἀνεγκλήτου, ἑνὸς δὲ Κλήτου, ὅπερ πάντως εἶναι ἐσφαλμένον. Ὅλως αὐθαίρετος εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Volkmar, καθ᾽ ἣν ὁ Ἀνέγκλητος δὲν εἶναι ἱστορικὸν πρόσωπον ἀλλὰ δημιούργημα τοῦ Εἰρηναίου, ἑρμηθέντος ἐκ τοῦ χωρίου Τίτου 1, 7 «δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι». Κατὰ τὸ liber pontificalis ὁ Ἀνέγκλητος ἦτο Ἀθηναῖος, αἱ δὲ ψευδοϊσιδώρειοι διατάξεις ἀποδίδουν εἰς αὐτὸν τὴν πατρότητα τριῶν ψευδεπιγράφων ἐπισκοπικῶν ἐπιστολῶν. Ἀνεξακρίβωτος εἶναι παράδοσίς τις καθ᾽ ἣν ὁ Ἀνάκλητος ἀπέθανε μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Δομιτιανοῦ ἢ Τραϊανοῦ καὶ ἀγνοεῖται τὸ ἔτος τοῦ θανάτου του. Ἡ μνήμη του ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἑορτάζεται τὴν 13ην Ἰουλίου.

Δ. Σ. Μ.

— **Ἀνάκλητος Β′** (Pierleone), Πάπας ἢ ἀντιπάπας ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς ἑβραϊκῆς ἀριστοκρατικῆς ρωμαϊκῆς οἰκογενείας τῶν Pierleone. Ἀποθανόντος τοῦ πάπα Ὀνωρίου Β′ (14 Φεβρ. 1130) οἱ μὲν ἐπίσκοποι - καρδινάλιοι μειοψηφοῦντες ἐξέλεξαν πάπαν Ἰννοκέντιον τὸν Β′ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Frangipani, οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ διάκονοι καρδινάλιοι πλειοψηφοῦντες αὐθημερὸν ἐξέλεξαν τὸν καρδινάλιον Pierleone, ὡς *Ἀνάκλητον Β′*. Οὗτος μετὰ τῶν ἀδελφῶν του δι᾽ ἀφθόνου χρήματος συναθροίσας ὡπλισμένον πλῆθος ἀνθρώπων κατέλαβε τὸν ἅγιον Πέτρον καὶ συγκρουσθεὶς πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἰννοκέντιον προὐκάλεσε μεγάλην αἱμα-

Digitized by Google

τοχυσίαν, ἀλλὰ τέλος ἀπεκρούσθη. Τὴν 23 Φεβρουαρίου ἐχειροτονήθησαν χωριστὰ ἀμφότεροι οἱ ὑποψήφιοι καὶ ἐξακολουθοῦντες τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν ἀνήγγειλαν δι' ἐγκυκλίων ἀνὰ τὴν Δύσιν ἑκάτερος τὰ τῆς ἐκλογῆς του. Τὴν 11 Μαΐου ὁ Ἰννοκέντιος ἔφυγεν ἐκ Ρώμης, ὁ δὲ Ἀνάκλητος ἀπομείνας κύριος τῆς πόλεως, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς ν' ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λοθαρίου, ἐπεζήτησε τὴν βοήθειαν Ρογήρου τοῦ κόμητος τῆς Σικελίας, ὃν ἀνεκήρυξε βασιλέα, ἀναγνωρισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ὡς «καθολικὸς πάπας». Ἐν Γαλλίᾳ ὅμως, κατόπιν δραστηρίων ἐνεργειῶν τοῦ ἁγίου Βερνάρδου τοῦ Clairveau, ἐπὶ συνόδου ἀνεγνωρίσθη ἡ κανονικότης τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἰννοκεντίου, τοῦτο δ' ἔγινε πρότερον ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἔπειτα ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὸν Ἀνάκλητον ἐξηκολούθει ὑποστηρίζουσα ἡ νότιος Ἰταλία, ὥστε τὸν Ἰννοκέντιον δὲν ὠφέλησεν ἡ ἐπὶ βραχὺν χρόνον μετὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων κατάληψις τῆς Ρώμης. Ὁ Ἰννοκέντιος ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ πάλιν τὴν Ρώμην. Τῇ ἐπεμβάσει ὅμως τοῦ ἁγίου Βερνάρδου μετεπείσθη καὶ ὁ ἰσχυρότατος ὑποστηρικτὴς τοῦ Ἀνακλήτου Πέτρος ὁ ἐκ Πίζης, ὁ ἐπιφανέστατος τῶν χρόνων ἐκείνων νομομαθής, καὶ οὕτως ὁ Ἰννοκέντιος Β' ἀνεγνωρίσθη πανταχοῦ νόμιμος πάπας πλὴν τῆς Ρώμης, ἔνθα ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1138, ὑποστηριχθέντος τοῦ Ἀνακλήτου ὑπὸ μεγάλου μέρους τῆς πόλεως. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀπέθανεν ὁ Ἀνάκλητος οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐξέλεξαν νέον πάπαν Βίκτορα τὸν Δ'. Μετ' ὀλίγας ὅμως ἡμέρας αὐτός τε καὶ οἱ ἐκλογεῖς αὐτοῦ ὑπετάγησαν εἰς τὸν Ἰννοκέντιον καὶ οὕτως ἔληξε τὸ σχίσμα (Ἴδε *Migne* P. L. t. 179. —*Muhlbacher:* Die streitige Papstwahl des Jahres 1130. Inspruck 1876). Α. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνακλιντήριον καὶ ***ἀνάκλιντρον*** (τό)· ἕδρα, κάθισμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνακλινόμεθα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καθήμενός τις δύναται νὰ ἀνακληθῇ.

— *[Ἐγκυκλ.]*. Τὸ ἀνάκλιντρον εἶναι ἕδρα ἐπιμήκης μετ' ἐρεισμάτων καὶ βραχιόνων, ἀποτελεῖ δὲ ἓν τῶν κυριωτέρων εἰδῶν τῆς ἐν γένει ἐπιπλώσεως. Τὰ ἀνάκλιντρα ταῦτα εἶναι ποικίλων σχημάτων καὶ ἐκ διαφόρων ὑλικῶν, ἑκάστη δὲ περίοδος παρήγαγε καὶ ἴδιον σχῆμα τοιούτων. Ἀφ' ἧς μάλιστα, μετὰ τὴν ἀναγέννησιν, ἡ ἐπιπλοποιία ἤχθη εἰς τὸ ὕψος τῆς καλλιτεχνίας, τὰ ἀνάκλιντρα ἀποτελοῦσιν ἀντικείμενα τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν. Ἦσαν ταῦτα ξυλόγλυφα· ἐν Βενετίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ τὰ σχέδιά των ἐδίδοντο ὑπὸ διασήμων σχεδιαστῶν καὶ γλυπτῶν, ὑπάρχουσι δὲ τοιαῦτα θεωρούμενα ὡς ἀληθῆ ἀριστουργήματα. Εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, καθ' οὓς ἐπιδιώκεται πλειότερον ἡ ἄνεσις ἢ ἡ τέχνη, τὰ ἀνάκλιντρα περικαλύπτονται ἐξ ὁλοκλήρου δι' ὑφασμάτων ἢ δερμάτων, ἐπεξεργαζόμενα ὑπὸ θαλαμοστόλων (ταπετσέρηδων). Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν τελευταίων Λουδοβίκων τῆς Γαλλίας τὰ ἀνάκλιντρα εἶναι ἀξιοθαύμαστα διὰ τὴν γλυφὴν αὐτῶν, ἰδίως τὰ τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου ΙΓ'. Ἐν Βενετίᾳ συνήθως ταῦτα ἦσαν ἐπίχρυσα. Καὶ ἁπλοποιήθησαν μὲν ταῦτα ἐπὶ Ναπολέοντος Α', ἀλλ' ἐπὶ Λουδοβίκου Φιλίππου προσέλαβον, μετά τινων διαφορῶν ὡς πρὸς τὰ σχήματα, τὴν παλαιὰν αὐτῶν ποικιλίαν καὶ κομψότητα. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπιδιώκεται κυρίως ἡ ἁπλότης καὶ πρὸ πάντων ἡ ἄνεσις. Θ. Β.

ἀνακλίνω· κλίνω πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀκκουμβῶ τὴν ράχιν μου· || μέσ. *ἀνακλίνομαι*· ξαπλώνομαι.

ἀνάκλισις (ἡ)· κλίσις πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀκκούμβημα τῆς ράχεως.

ἀνακλῶ *(—άω)* · ρίπτω πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀντιθέτως: «ἡ ἀνακλασθεῖσα σφαῖρα οὐχ ὑπὸ τοῦ τοίχου ἐκινήθη, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ βάλλοντος» *(Ἀριστοτέλ.)*· «αἱ ἀκτῖνες ἀνακλῶνται»· || ἐμποδίζω, ἀποκρούω: «ἡ δρασις ἀνακλᾶται πρὸς τὸν ἥλιον». Β. Φ.

ἀνακλώθω· κλώθω πάλιν, διαλύω τὸ κεκλωσμένον καὶ ἀνακλώθω αὐτό, κοιν. *ξαναγνέθω*. Ε.Φ.

ἀνακνισσῶ *(—όω)* · πληρῶ τι μὲ κνίσσαν.

ἀνακογχυλιάζω· κάμνω γαργάρα, ἀναγαργαρίζω.

ἀνακογχυλιασμὸς (ὁ)· γαργάρισμα, γαργάρα.

ἀνακόδους (Anacodon Cope) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος σαρκοφάγων θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀρκτοκυονιδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ κάτω ἠώκαινον τῶν στρωμάτων τοῦ Wasatch τοῦ Γιοῦμιγγ. Ἔχει ἀνὰ δύο μικροὺς προτραπεζίτας ἑκατέρωθεν ἑκάστης σιαγόνος, κυνόδοντα ἐπὶ τῆς ἄνω σιαγόνος μακρόν, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὴν μακρὰν ρακοειδῆ προεξοχὴν τῆς κάτω σιαγόνος καὶ ἀκωκὰς ἀσαφεῖς ἐπὶ τῶν τραπεζιτῶν. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ὁ *ἀνακόδους ursidens* Cope, ἠωκαίνου διαπλάσεως. Θ. Σ.

ἀνακοινῶ *(—όω)* καὶ ***ἀνακοινώνω***· κάμνω τι κοινόν, μεταδίδω τι εἰς ἄλλον, γνωστοποιῶ, κοινοποιῶ, ἀναγγέλλω: «ἀνακοινοῦται ὅτι...», γίνεται γνωστὸν ὅτι... || ἡ μετοχ. *τὸ ἀνακοινωθὲν* ὡς οὐσιαστ. ἀνακοίνωσις, γνωστοποίησις, κοινοποίησις: «τὸ ἀνακοινωθὲν τῆς κυβερνήσεως». Β. Φ.

ἀνακοινώσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ ἀνακοινωθῇ, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶναι ἐπιτετραμμένον ν' ἀνακοινωθῇ: «δὲν ἔχομεν τίποτε ἀνακοινώσιμον». Β. Φ.

ἀνακοίνωσις (ἡ)· ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀνακοινῶ*, κοινοποίησις, γνωστοποίησις. Β. Φ.

— *[Ρητορ.]*. Ἐν τῇ ρητορικῇ τέχνῃ *ἀνακοίνωσις* ἢ *κοινωνία* (communicatio) εἶναι τὸ ρητορικὸν σχῆμα διανοίας, καθ' ὃ ὁ ρήτωρ ζητεῖ δῆθεν τὴν συμβουλὴν τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ, ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς λόγοις τῶν δικαστῶν ἢ καὶ τοῦ ἀντιδίκου αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ πράττει ὄχι βεβαίως διὰ νὰ λάβῃ πράγματι τὴν συμβουλὴν αὐτῶν, ἀλλά, πεπεισμένος περὶ τοῦ ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα εἶναι ἀπολύτως ἀληθῆ, ἢ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωσιν ἄλλως, θέλει νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀκροατὰς κριτὰς τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ νὰ λάβῃ οἱονεὶ ἐκ τῶν προτέρων τὴν συγκατάθεσιν καὶ συμφωνίαν αὐτῶν. Ἐπίσης ἐν τῇ δικανικῇ ρητορίᾳ ὁ ρήτωρ δι' *ἀνακοινώσεως* ἐρωτᾷ τοὺς δικαστὰς ἢ τὸν ἀντίδικον ἂν ἠρεύνησεν ἢ ὄχι ἐπαρκῶς τὸ θέμα. ἢ ἂν παρῆλθέ τι, ἐφ' οὗ δὲν ἀπελογήθη, λέγων ὅτι καὶ ἐπὶ τούτου εἶναι πρόθυμος ν' ἀπολογηθῇ ἢ νὰ ὁμιλήσῃ. Εἶναι δὲ προφανὲς ὅτι ἐπὶ πασῶν τούτων τῶν περιπτώσεων ὁ ρήτωρ δὲν περιμένει τὴν ἀπάντησιν τῶν ἀκροατῶν, ἀλλὰ προχωρεῖ εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ, ὡς ἐὰν ἔχῃ λάβει ἤδη παρὰ τούτων τὴν συμφέρουσαν αὐτῷ ἀπάντησιν.

Τῆς ἀνακοινώσεως χρῆσις δύναται νὰ γίνῃ ἐπιτυχῶς, μόνον ὅταν ὁ ρήτωρ εἶναι ἀπολύτως πεπεισμένος περὶ τῆς ἀπροσμαχήτου ἀληθείας τῶν λεγομένων του, τότε δὲ καὶ τὸ ρητορικὸν τοῦτο σχῆμα προσδίδει εἰς τὸν λόγον ἰδιάζουσαν δύναμιν. Πλήρης ἐπιτυχῶν ἀνακοινώσεων εἶναι καὶ τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τοῦ «περὶ Στεφάνου» λόγου τοῦ Δημοσθένους, ἐν ᾧ οὗτος, ἀπολογούμενος εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ ἀντιπάλου του Αἰσχίνη ὅτι εἶναι αἴτιος τῶν συμφορῶν τῆς πόλεως, ἐρωτᾷ τί ἔπρεπε πρὸ τοῦ Φιλιππικοῦ κινδύνου νὰ κάμῃ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τί θὰ ἔκαμνε καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Αἰσχίνης. Λίαν δ' ἰσχυρὰ καὶ ἐπιτυχὴς εἶναι ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ αὐτοῦ Δημοσθένους, δι' ἧς ἐρωτᾷ τοὺς ἀκροατάς του, ἂν τὸν Αἰσχίνην θεωροῦσιν ὡς ξένον ἢ μισθωτὸν τῶν Μακεδόνων· εὐθὺς δ' ἀμέσως, στρεφόμενος πρὸς τὸν Αἰσχίνην ἐπάγει: «Ἀκούεις ἃ λέγουσιν» (*Δημοσθ.* Περὶ Στεφ. 52).

Οἱ δὲ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας συχνότατα καὶ μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας ἐποιοῦντο χρῆσιν τῆς ἀνακοινώσεως, ἰδίᾳ ἐν τοῖς ἀπολογητικοῖς ἢ πολεμικοῖς λόγοις (πρβλ. *Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου* ιζ' ὁμιλ. εἰς τὸν Ἰωάννην, ἔνθα παριστᾷ τὸν ἐκ τοῦ ἱπποδρόμου ἠθικὸν κίνδυνον τῶν Χριστιανῶν· τὴν α' ὁμιλ. εἰς τοὺς Μακκαβαίους, ὧν ἐξαίρει τὸ φρικτὸν τοῦ μαρτυρίου καὶ δὴ τὸν α' «κατὰ τῆς Εἱμαρμένης» λόγον, ἐν ᾧ σκώπτει τοὺς τὰ πάντα ἐκ τῆς Εἱμαρμένης ἐξαρτῶντας καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Βεν. Ἰωαννίδου.* Ρητορεία τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων, Ἱεροσολ. 1869 —*Ν. Βάμβα*, Ρητορική, Ἀθήνησι 1856.—*Ι. Μεσολωρᾶ*. Οἱ κυριώτεροι ὁρισμοὶ καὶ κανόνες τῆς Ἐκκλ. Ρητορικῆς, Ἀθῆναι 1924. Δ. Ι. Κ.

— *[Πνευματ.]*· βλ. πνεύματα.

— **ἀνακοίνωσις** *δίκης [Πολιτ. Δικ.]*. Ὁ ἐπὶ δικαστηρίου ὡς ἐνάγων ἢ ἐναγόμενος ὑπερασπίζων δικαίωμα περιελθὸν αὐτῷ παρ' ἄλλου, ὅστις ὑπέχει ἀπέναντι αὐτοῦ εὐθύνην πρὸς ἐγγύησιν ἢ ἀποζημίωσιν, δύναται νὰ ἀνακοινώσῃ τὴν δίκην εἰς αὐτὸν (*Πολ Δικ.* ἄρθρ. 73). Ὡς ἐκφράζεται τὸ ἄρθρον τοῦτο τῆς δικονομίας, ἡ ἀνακοίνωσις τῆς δίκης δὲν εἶναι *ὑποχρεωτικὴ* ἀλλὰ *προαιρετική*. Κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἐν τούτοις ἡ ἀνακοίνωσις εἶναι *ὑποχρεωτικὴ* ἐπὶ ἐκνικήσεως, ὁ δὲ ἀγοραστὴς παραλείπων ταύτην δὲν ἔχει δικαίωμα ἀναγωγῆς: «ὁ πράτης γινομένης τῆς ἐκνικήσεως δύναται συμπαρεῖναι· περαιωθείσης δὲ αὐτῆς οὐ δύναται ἀναπαλαίειν εἰ μὴ ἐξεκαλέσατο· οὐκ ἄλλως δὲ εὐθύνεται ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ εἰ μὴ ἀπηγγέλθη αὐτῷ παρ' αὐτοῦ» (*Βασιλ.* 19. 19.7). Ἰδίως τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐπέρχεται κατὰ τὴν πληρεστέραν ἀνάπτυξιν τῶν Πανδεκτῶν «ἐάν, ἐνῷ δύναται ὁ ἀγοραστὴς ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὸν δικαιοδότην, δὲν ἀναγγείλῃ καὶ διὰ τοῦτο ἡττηθῇ, διότι δὲν εἶναι ἱκανῶς ἐφωδιασμένος διὰ τῶν μέσων τῆς ὑπερασπίσεως» (*Πανδ.* 21.2 53 § 1). Ἐκ τούτου ἕπεται, ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ὑπάρχουσι περιπτώσεις καθ' ἃς ἡ ἀνακοίνωσις τῆς δίκης δὲν εἶναι ὑποχρεωτική, ὡς ὅταν τὸ δικαίωμα τοῦ ἀντιδίκου εἶναι τόσον προφανές, ὥστε ἡ ἀνακοίνωσις οὐδὲν θὰ ὠφέλει (*Πανδ.* 19.1.11 § 12). Ἐρωτᾶται ὅθεν, ἐὰν ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 73 Πολιτικῆς Δικονομίας ἥτις θεωρεῖ *δυνητικὴν* τὴν ἀνακοίνωσιν κατήργησε τὴν ἔν τισι περιπτώσεσιν ὑποχρεωτικὴν κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἀνακοίνωσιν τῆς δίκης. Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀποφατική, διότι ἐκ τῆς δικονομικῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 73 δὲν πρέπει νὰ συναχθῇ ὅτι ἐσκοπεῖτο κατάργησις τῶν διατάξεων τοῦ ἀστικοῦ δικαίου. Ἡ ἀνακοίνωσις δέον νὰ γίνεται ἐγκαίρως, ἐν χρόνῳ, τουτέστι, καθ' ὃν δύναται ὁ καθ' οὗ εἶναι αὕτη, παρεμβαίνων εἰς τὴν δίκην, νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀνακοινοῦντα, ὡς τοιοῦτος δὲ χρόνος ἀναφέρεται ἐν τῇ δικονομίᾳ ὁ πρὸ τῆς ἀπολογίας εἰς τὴν ἀγωγὴν ἢ τὰς ἐνστάσεις *(Πολ. Δικ.* ἄρθρ 561 καὶ 540—544). Γίνεται δὲ διὰ τῆς ἐπιδόσεως ἀντιγράφου τῆς ἀγωγῆς καὶ τῶν ἐπισυνημμένων αὐτῇ ἐγγράφων (*Πολ. Δικ.* ἄρθρ. 562), ἀλλὰ καὶ πᾶς ἄλλος τρόπος, ἤτοι δι' ἐπιδόσεως ἰδίου δικογράφου, ἐν ᾧ λεπτομερῶς ἀναφέρεται τὸ δικαζόμενον δικαίωμα, νόμιμός ἐστι καὶ πληροῖ τοὺς ὅρους τῆς ἀνακοινώσεως, ἀρκεῖ νὰ προκύπτῃ ἐκ ταύτης σαφὴς ἡ δικαζομένη διαφορά. Ἡ ἀνακοίνωσις ἐπὶ πολλῶν συνυποχρεῶν πρέπει νὰ γίνεται πρὸς πάντας, ἕκαστος δὲ τούτων δύναται ν' ἀνακοινώσῃ τὴν δίκην εἰς τὸν δικαιοπάροχον αὐτοῦ ἐν περιπτώσει ἀλληλοδιαδόχου μεταβιβάσεως (*Πανδ.* 21. 2. 62 § 1). Ἡ ἀνακοίνωσις δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ περιέχῃ καὶ κλῆσιν τοῦ πρὸς ὃν ἀπευθύνεται ὅπως μετάσχῃ τῆς δίκης, οὐχ ἧττον οὗτος δύναται νὰ παρέμβῃ, μὴ παρεμβὰς δέ, δὲν δύναται κατόπιν, ἐναγόμενος παρὰ τοῦ ἡττηθέντος διαδίκου, νὰ προτείνῃ τὴν ἔνστασιν ὅτι δὲν διεξήχθη καλῶς ἡ δίκη, ἐκτὸς ἂν ἀποδείξῃ ὅτι ἐξ ἰδίου δόλου ἢ μεγάλης ἀμελείας ἥτις ἐξισοῦται τῷ δόλῳ ἀπώλεσεν ὁ διάδικος τὴν δίκην (*Πανδ.* 21. 2. 63 § 2). Ἐὰν ὁ διάδικος παραλείψῃ ν' ἀνακοινώσῃ τὴν δίκην, βλάπτεται μόνον εἰς ἃς περιπτώσεις, καθ' ἃ ἀνωτέρω εἴρηται, ἡ ἀνακοίνωσις ἦτο ὑποχρεωτικὴ (*Πανδ.* 21. 1. 53 § 1). Μολαταῦτα ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη ὅτι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ παραλείψας τὴν ἀνακοίνωσιν δὲν βλάπτεται, ἀλλ' ὀφείλει ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἀπώλεια τῆς δικης ἤθελεν ἐπέλθει καὶ ἂν ἐγένετο ἀνακοίνωσις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Οἰκονομίδου-Λιβαδᾶ* § 55, *Εὐκλείδου* Δικ. § 86 —*Καλλιγᾶ* Ἐνοχ. § 250.—Windscheid Ἐνοχ. Β'. § 391.—Dernburg Ἐνοχ. § 99.—Code Civil art 1640.—*Ἰον. Κώδ.* ἄρθρ. 1441.—*Σαμιακὸς Κῶδιξ* ἄρθρ. 1469—1470. Κ. Γ. Π.

ἀνακοκκύζω· κοκκύζω, φωνάζω κόκκυ-κόκκυ (ἐπὶ τῆς φωνῆς τοῦ ἀλέκτορος). Β. Φ

ἀνακόλλησις (ἡ)· κόλλησις, συγκόλλησις, ὡς ἐνέργεια καὶ ἀποτέλεσμα.

ἀνακολλητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανός, ὁ ἁρμόδιος πρὸς ἀνακόλλησιν.

ἀνακόλλι (τό)· ἰδιωματ., τὸ κόλλημα· || τὸ ἐπικολλώμενον, τὸ ἔμπλαστρον (ἀναδρομικῶς ἀπὸ τοῦ *ἀνακολλῶ*).

ἀνακολλῶ *(—άω)* · κολλῶ, συγκολλῶ.

ἀνακολουθία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνακόλουθος, ἔλλειψις ἀκολουθίας, ἀσυμφωνία, ἀντίφασις.

ἀνακόλουθος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἀσύμφωνος, ἀντιφατικός: «λόγος ἀνακόλουθος», ὁ μὴ ἔχων ἑνότητα λογικήν, «γλῶσσα ἀνακόλουθος», ἡ μὴ ἔχουσα ἑνότητα γραμματικὴν ἢ φραστικήν· || «ἄνθρωπος ἀνακόλουθος», ὁ μὴ σύμφωνος πρὸς ἑαυτόν, ὁ παραβαίνων τὰς ἀρχὰς τὰς ὁποίας πρεσβεύει.—Ἐπίρρ. ***ἀνακολούθως***.

— **Ἀνακόλουθον** *σχῆμα [Ρητορ.]*. Εἶναι σχῆμα γραμματικὸν μᾶλλον ἢ ρητορικόν, καθ' ὃ ὁ λόγος δὲν χωρεῖ ἀπὸ συντακτικῆς ἐπόψεως ὁμαλῶς, ἀλλὰ μεταβάλλεται κατὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τρόπον, μὴ τηρουμένων τῶν προσηκόντων συντακτικῶν κανόνων. Τοῦτο δὲ προέρχεται ἐκ τῆς ζωηρότητος, τῆς γοργότητος καὶ τῆς εὐκινησίας τοῦ πνεύματος τοῦ ρήτορος ἢ ποιητοῦ, ὅστις ἐν τῇ φορᾷ τοῦ λόγου λησμονεῖ (κατὰ τύπους μόνον) τοὺς συντακτικοὺς κανόνας, ἀπομιμούμενος λεληθότως τὸν προφορικὸν λόγον, ὅστις εἶναι φύσει ζωηρότερος τοῦ γραπτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεύθερος καὶ ἀνωμαλότερος αὐτοῦ. Τοιούτων ἀνακολούθων συχνοτάτην ποιεῖται χρῆσιν ὁ Ὅμηρος, ὁ Πλάτων, ὁ Θουκυδίδης καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς.

Πλεῖστα εἴδη ἀνακολούθου ὑπάρχουν, ἐξ ὧν σημειοῦμεν τὰ ἐπικρατέστερα, ἤτοι: 1) Μετοχὴ τίθεται κατ' ὀνομαστικὴν ἐνῷ ἀναφέρεται εἰς λέξιν τινὰ τεθειμένην κατὰ γενικήν, δοτικὴν ἢ αἰτιατικήν, πρὸς ἣν ἔδει κατὰ τοὺς κανόνας νὰ συμφωνήσῃ· π. χ. «*ἀποβλέψας* πρὸς τὸν φίλον τοῦτον, ἔδοξέ μοι πάγκαλος εἶναι» (*Πλάτ.* Νομ. 3C.) ἀντὶ *ἀποβλέψαντι*. (Ἡ ἀνακολουθία ἐνταῦθα προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ συγγραφεὺς εἰπὼν *ἀποβλέψας* εἶχε ὑπ' ὄψει νὰ ἐπαναγάγῃ: *ἡγησάμην*, ἀλλ' εὐκίνητος ὢν ἐπροτίμησε—ἀδιαφορῶν πρὸς τοὺς γραμματικοὺς κανόνας—τὸ *ἔδοξέ μοι*.) 2) Μετοχὴ τίθεται κατ' ὀνομαστικὴν ἀντὶ νὰ τεθῇ κατὰ γενικὴν ἀπόλυτον (*ὀνομαστικὴ ἀπόλυτος*) π. χ. «*Ἡριππίδης ἐπιπεσὼν* τῇ Φαρναβάζου στρατοπεδείᾳ, πολλοὶ ἔπεσον» *(Ἡρόδ.)*, ἀντί: *Ἡριππίδου ἐπιπεσόντος*. 3) Αἰτιατική, ἀφ' ἧς ἄρχεται ὁ λόγος, μένει μετέωρος μὴ ἀποδιδομένη κατὰ τύπους οὐδαμοῦ· π. χ. «*τὸν πόνον* του κατὰ τὸν πόλεμον, μὴ γένηται πολύς.... ἀρκείτω ἡμῖν καὶ ἐκεῖνα». Ἡ αἰτιατικὴ αὕτη κατὰ τύπους μόνον εἶναι μετέωρος, διότι κατ' ἔννοιαν ἐξηγεῖται μὲ τό: ὅσον ἀφορᾷ τὸν πόνον κλπ. 4) Μετὰ

Digitized by Google

λεκτικά ἢ γνώσεως σημαντικά ῥήματα, ἐνῷ ὁ λόγος ἄρχεται δι' εἰδικῆς προτάσεως (*ὅτι* ἢ *ὡς*) κατόπιν ἀκολουθεῖ ἀπαρέμφατον ἢ μετοχή, ἀντὶ τῆς εἰδικῆς προτάσεως· π. χ. «Ἐρεῖ *ὡς οὐκ ἄν ποτε ὑπομεῖναι*» (*Λυκ.* κατὰ Λεωκρ. 90) ἀντί: *ὑπέμεινε*. 5) Ὅταν ἐπαναλαμβάνεται ἢ ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου λέξις ἢ πρότασις κατ' ἄλλον συνώνυμον τρόπον· τοῦτο δὲ γίνεται, διότι ἐν τῷ μεταξὺ παρενέπεσαν πολλαὶ δευτερεύουσαι προτάσεις· π. χ. «Τὰ δ' αὖ τῶν στρατιωτῶν *ὁπότε ἐνθυμοίμην* ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν πάντων οὐδενὸς ἡμῖν μετείη, εἰ μὴ πριαίμεθα, ὅπου δ' ὠνησόμεθα, ᾔδειν ἔτι ὀλίγους ἔχοντας, ἄλλως δέ πως πορίζεσθαι τἀπιτήδεια ἢ ὠνουμένους... *Ταῦτα οὖν λογιζόμενος* ἐνίοτε τὰς σπονδὰς μᾶλλον ἐφοβούμην ἢ τὸν πόλεμον» (*Ξεν.* Ἀν. 3, 1. 20).

Δ. Ι ΚΟΥΓΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνακολπῶ *(— όω)*· σχηματίζω κόλπον, κάμνω κόρφο: «χιτῶν ἀνακολπούμενος» ἐζωσμένος, οὕτως ὥστε νὰ κάμνῃ κόλπον. Β. Φ.

ἀνακομβῶ *(— όω)*· ἀνακομβώνω, κοιν. *ξανακουμπώνω*· ‖ μέσ. *ἀνακομβοῦμαι*· βλ. **ἀνασκουμπώνω**.

ἀνακομιδὴ (ἡ)· τὸ ἀνακομίζεσθαι, τὸ κομίζεσθαι ὀπίσω, ἡ ἐπάνοδος· ‖ τὸ ἀνακομίζειν, ἡ μεταφορὰ ἰδίᾳ τῶν λειψάνων, ἡ ἀνάληψις αὐτῶν ἀπὸ τοῦ τάφου καὶ ἀπόθεσις εἰς τὸ χωνευτήριον. Β. Φ.

ἀνακομίζω· κομίζω ἄνω, μεταφέρω· ‖ μέσ. ἔρχομαι ὀπίσω, ἐπανέρχομαι.

ἀνακόνητος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἠκονημένος, ὁ μὴ τροχισμένος, ἀτρόχιστος.

Ἀνακόντα (Anaconda) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. **Ἐνεκέντε**

ἀνακοντίζω· ἀκοντίζω πρὸς τὰ ἄνω, ἐξακοντίζω.

ἀνακοντισμὸς (ὁ)· ἐξακοντισμός.

ἀνακοπὴ (ἡ)· τὸ ἀνακόπτειν, τὸ νὰ ἐμποδίζῃ τις τὴν περαιτέρω πορείαν, συγκράτησις, ὤθησις πρὸς τὰ ὀπίσω, σταμάτημα, ἐμπόδισμα.

—*[Ἰατροδικ.]* Ὡς γνωστὸν ὁ ἐρεθισμὸς νεύρου τινὸς διεγείρει τὴν λειτουργίαν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ νευρουμένου ὀργάνου. Τὰ διάφορα ὅμως ὄργανα δυνατὸν νὰ διεγερθῶσιν οὐ μόνον διερεθιζομένων ἀμέσως τῶν νεύρων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ κατόπιν ἐρεθισμοῦ χώρας τινός, μακρὰν αὐτῶν ἴσως κειμένης καὶ ἧς ὁ ἐρεθισμὸς μεταδίδεται εἰς αὐτὴν ἀντανακλαστικῶς. Ὑπάρχουσιν ὅμως περιπτώσεις, καθ' ἃς ὁ ἐρεθισμὸς νεύρου τινὸς ἐπιφέρει, ἀντὶ διεγέρσεως, καταστολὴν τῆς λειτουργίας τοῦ ὑπ' αὐτοῦ νευρουμένου ὀργάνου. Παρομοία δὲ καταστολὴ τῆς λειτουργίας ὀργάνου τινὸς λαμβάνει χώραν ἀντανακλαστικῶς, κατόπιν ἐρεθισμοῦ ἄλλης χώρας τοῦ σώματος, οὐδεμίαν ἄμεσον νευρικὴν σχέσιν ἐχούσης πρὸς τὸ ὄργανον, οὗ καταστέλλεται ἡ λειτουργία. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὠνόμασεν ὁ ἰδιαιτέρως μελετήσας αὐτὸ Brown-Séquard *ἀνακοπὴν* (inhibition, ἐκ τοῦ inhiber = *ἀνακόπτειν*). Ἀκριβολογικῶς ὅθεν καλοῦμεν *ἀνακοπὴν* τὴν παῦσιν τῆς λειτουργίας ὀργάνου τινός, συνεπείᾳ ἐρεθισμοῦ νευρικοῦ, ἐπιφερομένου εἰς σημεῖόν τι τοῦ ὀργανισμοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀπέχον.

Τὸ φαινόμενον τῆς ἀνακοπῆς προκαλεῖται πειραματικῶς ἐν τῇ Φυσιολογίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Κλινικῇ παρατηρεῖται, ἰδιαζούσης ὅμως συχνότητος καὶ σημασίας ἀποβαίνει ἐν τῇ Ἰατροδικαστικῇ. Οἱ ἀδελφοὶ Weber κατὰ τὸ 1845 ἀνεκοίνωσαν ὅτι ὁ ἐρεθισμὸς τοῦ πνευμονογαστρικοῦ νεύρου κατὰ τὴν ἐν τῷ τραχήλῳ διαδρομήν του ἢ ὁ ἐρεθισμὸς τοῦ περιφερικοῦ πέρατος αὐτοῦ μετὰ διατομὴν ἐπιφέρει ἐπίσχεσιν τῆς λειτουργίας τῆς καρδίας. Ὁ Pfhluger ἐρεθίζων τὸ περιφερικὸν ἄκρον τῶν σπλαγχνικῶν νεύρων προὐκάλεσεν ἐπίσχεσιν τῶν κινήσεων τοῦ ἐντέρου. Ἀλλὰ καὶ ἐρεθισμὸς μοιρῶν τινων τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἀναστολὴν τῆς λειτουργίας ὑποκειμένων τμημάτων. Οὕτως ὁ Brown-Séquard νύσσων τὸ ἔδαφος τῆς 4ης κοιλίας προὐκάλεσεν ἐπίσχεσιν τῆς ἀναπνοῆς, ὅποδίδει δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Wertheimer οὐχὶ εἰς καταστροφὴν τοῦ ἀναπνευστικοῦ κέντρου, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνακοπὴν τῆς λειτουργίας διαφόρων ἀναπνευστικῶν κέντρων ὑποκειμένων, ὡς τοῦ κέντρου τοῦ φρενικοῦ νεύρου, τοῦ τοῦ στερνοκλειδομαστοειδοῦς μυὸς κλπ. Ὅτι δὲ ἐπενέργεια ἀνωτέρω κειμένων χωρῶν τοῦ ἐγκεφάλου ἐπιφέρει ἀναστολὴν τῆς λειτουργίας ἄλλων χωρῶν δεικνύει καὶ ἡ διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς βουλήσεως παῦσις φαινομένων διαφόρων, ὡς ὁ γέλως, ὁ βὴξ κ.λ.π.

Πολλῷ ὅμως ἴσως συχνότερον παρατηρεῖται πειραματικῶς ἐπερχομένη ἡ ἀνακοπὴ τῆς λειτουργίας ὀργάνου τινὸς κατόπιν ἀντανακλαστικῆς ἐπιδράσεως. Οὕτω διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ἐπιγίγνεται τὸ φαινόμενον τοῦ Goltz, καθ' ὃ πλῆξις βιαία τῆς κοιλίας βατράχου τινὸς προκαλεῖ ἐπίσχεσιν τῆς λειτουργίας τῆς καρδίας. Ἐπίσης τὸ φαινόμενον τοῦ Holmgren Katschmer, καθ' ὅ, τῇ ἐπιθίξει τῶν ῥωθώνων κονίκλου τινὸς διὰ βύσματος βάμβακος ἐμβραχέντος ἐν χλωροφορμίῳ, προκαλεῖται παῦσις τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς λειτουργίας τῆς καρδίας. Ὁμοίως τὸ γνωστὸν καὶ ἐν τῇ Κλινικῇ ἐφαρμοζόμενον φαινόμενον καθ' ὃ πίεσις τῶν βολβῶν τῶν ὀφθαλμῶν ἐπιφέρει βραδυκαρδίαν εἰς ἀντανακλαστικὴν ἐπίδρασιν ὀφείλεται. Καὶ ψυχικοὶ ἐρεθισμοὶ διάφοροι δυνατὸν νὰ ἐπιφέρωσι ψυχικὴν ἀνακοπήν, εἰς τοιαύτην δὲ ἀποδίδουσι τὴν ἀποκαθήλωσιν πτηνῶν ἢ ἄλλων μικρῶν ζῴων, πρὸς ἃ προσηλοῦνται οἱ ὀφθαλμοὶ ἑρπετοῦ τινός.

Ἐν τῇ Κλινικῇ πάλιν, οὐχὶ σπανίως, παρατηρεῖται ἀνακοπὴ τῆς λειτουργίας ὀργάνου τινός, κατόπιν ἀντανακλαστικῆς ἐπιδράσεως. Κοινότερον παράδειγμα τοῦ τοιούτου εἶναι ἡ ἀνουρία, ἣν παρουσιάζει ὑγιὴς νεφρός, ὅταν ὁ ἕτερος πάθῃ ἐκ κολικοῦ τινος. Ἐὰν ἡ ἀνακοπὴ φέρεται ἐπὶ ἐπισήμους λειτουργίας, οἷαι εἶναι ἡ τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς ἀναπνοῆς, δυνατὸν αἰφνίδιος θάνατος νὰ ἐπέλθῃ. Καὶ προκειμένης μὲν παύσεως τῆς κυκλοφορίας ὀφείλεται αὕτη εἰς ἀνακοπὴν τῆς λειτουργίας τῆς καρδίας, προκειμένης δὲ παύσεως τῆς ἀναπνοῆς ὀφείλεται εἰς ἀνακοπὴν τῆς λειτουργίας τοῦ προμήκους.

Ὅτι ἐξ ἀνακοπῆς δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ αἰφνίδιος θάνατος, μαρτυρεῖται ἐκ πλείστων πειραματικῶν ἐρευνῶν. Οὕτω πολλάκις φυσιολόγοι παρετήρησαν ὅτι ζῷα, κύνες ἢ κόνικλοι, ἔθανον αἰφνιδίως, πρὸ πάσης ναρκώσεως ἢ ἐγχειρητικῆς ἐπεμβάσεως, καθ' ἣν στιγμὴν τὰ ζῷα προσεδέοντο εἰς τὴν εἰδικὴν πρὸς πειραματισμοὺς τράπεζαν. Ἄλλοτε ἐπῆλθεν ὁ αἰφνίδιος θάνατος κατὰ τὴν στιγμὴν ἐγχειρήσεων ἐλαφρῶν. Συχνότερον ὅμως προεκλήθη ἀντανακλαστικῶς ὁ αἰφνίδιος θάνατος. Οὕτως ὁ ἐν Στρατοβούργῳ καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας Ambard ἀνεκοίνωσε τὸ ἑξῆς πείραμα: Λαμβάνει κόνικλον ὃν προσηλοῖ καταλλήλως· διὰ τοπικῆς ἀναισθησίας ἀνευρίσκει τὴν μίαν τῶν καρωτίδων καὶ εἰσάγει εἰς αὐτὴν σωλῆνα πρὸς καταμέτρησιν τῆς πιέσεως τοῦ αἵματος· ἀναισθητοποιεῖ τὸν ἕνα τῶν ῥωθώνων διὰ κοκαΐνης καὶ εἰσάγει εἰς αὐτὸν σωλῆνα πρὸς γραφικὴν παράστασιν τῶν ἀναπνευστικῶν κινήσεων. Μετὰ ταῦτα εἰς τὸν ἐλεύθερον παραμένοντα ἕτερον ῥώθωνα φυσᾷ ἐλαφρῶς τὸν καπνὸν σιγαρέτου· ἡ ἀναπνοὴ τότε ἐπίσχεται ἀποτόμως, ἡ πίεσις τοῦ αἵματος ὑψοῦται καὶ βραδυκαρδία παρατηρεῖται· τὰ φαινόμενα ταῦτα παρέρχονται ταχέως. Ἂν ὅμως ἡ ἐκπομπὴ τοῦ νέφους τοῦ καπνοῦ συνεχισθῇ ἐπὶ 5—6 δευτερόλεπτα ἡ ἀναπνοὴ ἐπίσχεται ὁριστικῶς καὶ ὁ αἰφνίδιος θάνατος τοῦ ζῴου ἐπέρχεται.

Οἱ Mayer - Magne - Plantefol ἐνήργησαν ἀποδεικτικώτερον πείραμα. Κονίκλου τινὸς διανοίγουσι τὴν τραχεῖαν καὶ διὰ σωλῆνος εἰσαγομένου εἰς τὸ κάτω αὐτῆς τμῆμα ἐπιτρέπουσι τὴν εἰσπνοὴν καθαροῦ ἀέρος. Πρὸ τῆς ῥινὸς θέτουσι προσωπίδα συγκοινωνοῦσαν πρὸς δοχεῖον ἐνέχον ἀέρια ἐρεθιστικά. Δι' εἰδικοῦ μηχανήματος κατορθοῦται ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ἀερίων τούτων μόνον εἰς τὰς πρώτας ἀναπνευστικὰς ὁδούς, καθ' ὃν χρόνον τὸ ζῷον διὰ τοῦ ἐν τῇ τραχείᾳ σωλῆνος ἀναπνέει καθαρὸν ἀέρα. Ἀφιεμένων τῶν ἐρεθιστικῶν ἀερίων να εἰσέλθωσιν ἐν τῇ ῥινὶ ἐπέρχεται ἀπότομος θάνατος, ὀφειλόμενος εἰς τὸν ἐρεθισμὸν τῶν πρώτων ἀναπνευστικῶν ὁδῶν. Ὅτι δὲ ὁ θάνατος ὀφείλεται εἰς ἀνακοπήν, ἀποδεικνύει τὸ γεγονὸς ὅτι ἂν διαταμῶσι πρότερον τὰ τρίδυμα νεῦρα ἢ ἀναισθητοποιηθῶσι διὰ κοκαΐνης αἱ πρῶται ἀναπνευστικαὶ ὁδοί, θάνατος δὲν ἐπέρχεται.

Ὁ αἰφνίδιος ἐξ ἀνακοπῆς θάνατος (βλ. λ. **αἰφνίδιος θάνατος**) ἐνδιαφέρει ἰδιαίτατα τὴν ἰατροδικαστικήν, ἐπιγίγνεται δὲ κατόπιν ἐρεθισμῶν, ἐπιφερομένων που τοῦ σώματος καὶ ἀντανακλαστικῶς δρώντων ἐπὶ τοῦ προμήκους ἢ τῆς καρδίας. Διὰ νὰ χαρακτηρισθῇ ὅμως θάνατός τις ὡς ἐξ ἀνακοπῆς προελθών, δέον νὰ βεβαιῶται μὲν τὸ γεγονὸς ἐπενεχθέντος τινὸς ἐρεθισμοῦ, νὰ ἐπέλθῃ ὁ θάνατος αἰφνιδίως, κατὰ δὲ τὴν νεκροτομὴν νὰ μὴ ἀνευρίσκωνται ἀλλοιώσεις ὀξεῖαι ἢ χρόνιαι δυνάμεναι καθ' ἑαυτὰς νὰ ἐξηγήσωσι τὸν θάνατον.

Εἰς τὸν ἐξ ἀνακοπῆς θάνατον ἀνθρώπου τινὸς ἐκθέτουσιν ἰδίᾳ οἱ ἐρεθισμοὶ ὡρισμένων τινῶν χωρῶν, ὡς τοῦ βλεννογόνου τῶν πρώτων ἀναπνευστικῶν ὁδῶν, τῆς τραχηλικῆς χώρας, τοῦ βλεννογόνου τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικὸς κλπ. Εἰς τὴν ἐπέλευσιν τοῦ ἐξ ἀνακοπῆς θανάτου ὑποβοηθοῦσι καὶ ἰδιαίτεραί τινες συνθῆκαι, ὑφ' ἃς εὑρῆται τὸ προσβληθὲν ἄτομον. Οὕτω μεγάλη αἱμορραγία, μεγάλη ψυχικὴ συγκίνησις, καταστάσεις διεγέρσεως τοῦ πνευμονογαστρικοῦ (vagotonie) ἢ τοῦ συμπαθητικοῦ (sympathicotonie), ἡ περίοδος τῆς πέψεως προδιαθέτουσιν εἰς τὸν ἐξ ἀνακοπῆς θάνατον. Ἡ μεγάλη ψυχικὴ συγκίνησις τῶν εἰς ἐκτρωτικὰς ἐπεμβάσεις ὑποβαλλομένων γυναικῶν διευκολύνει λίαν τὴν ἐπέλευσιν αἰφνιδίου θανάτου ἐξ ἀνακοπῆς, λόγῳ ἐρεθισμοῦ τῆς μήτρας καὶ τοῦ κόλπου. Ἡ κατάστασις τῆς πέψεως, οὐχὶ τόσον διὰ τὴν πληρότητα τοῦ στομάχου, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὰς κατὰ τὴν πέψιν ἐπερχομένας μεταβολὰς τῆς συστάσεως τῶν ὑγρῶν, διευκολύνει τὸν ἐξ ἀνακοπῆς θάνατον καὶ εἰς τοιαύτην ἀφορμὴν ἀποδίδονται οἱ θάνατοι τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἐπεσαν εἰς τὸ ὕδωρ, ἵνα κολυμβήσωσι, μετὰ φαγητὸν ἄφθονον.

Ἀλλὰ καὶ ἡ σύνθεσις τῶν ἁλάτων τοῦ αἵματος φαίνεται ἐπεμβαίνουσα πολλάκις, καθιστῶσα τὰ νευρικὰ κύτταρα εὐαισθητότερα. Οὕτως ὁ Mayer παρετήρησεν ὅτι εἰς κονίκλους ὑποστάντας ἐλαφρὰν ἀπασβέστωσιν εὐκολώτερον προκαλεῖται ἐπίσχεσις τῆς ἀναπνοῆς δι' εἰσπνοῆς χλωροφορμίου (βλ. καὶ **αἰφνίδιοι θάνατοι**).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Pierre Caillard*, De la mort subite dans les lésions laryngées et trachéo-bronchique (Thèse de Paris 1892).— *L. Bonvalot*, De la mort subite-Phenomènes d'inhibition ayant pour point de depart l'uterus (Thèse de Paris 1892.— *Duvoir et Richet*, La mort par inhibition. Rapport au X congrès de Médecine Légale de langue française· Annales de Médecine Légale, de Criminologie et de Police Scientifique 1925 No 5. Γ. ΚΑΤΣΑΣ

— *[Πολιτ.* καὶ *Ποιν. Δικον.]*· βλ. **ἔνδικα μέσα**.

ἀνακόπτω· ἐμποδίζω τὴν περαιτέρω πορείαν, ὠθῶ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀναχαιτίζω, συγκρατῶ, σταματῶ, ἐμποδίζω: «ἀνακόπτω τὸ ῥεῦμα τῆς διαφθορᾶς». Β. Φ.

Ἀνακοῦ. Κώμη τῆς περιοχῆς τῆς ἐν Μέσῃ Καππαδοκίᾳ τέως καθαρῶς ἑλληνικῆς καὶ ἑλληνοφώνου περιοχῆς τῆς Μαλακωπῆς, ἐν τῷ νομῷ Ἰκονίου (διοίκησις Νίγδης) Ν. Δ. Καισαρείας. Οἱ κάτοικοι (380 οἰκογένειαι), ἅπαντες Ἕλληνες καὶ ἑλληνόφωνοι, μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα μετὰ τὴν περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἑλληνοτουρκικὴν σύμβασιν (1923). Ν. Μ

ἀνακουνῶ· ἰδιωματ., ἀναταράσσω, ἀνακινῶ (βλ. λ.)· ‖ μεταφ., συνταράσσω, κάμνω νὰ ἀνησυχήσουν: «ἀνακουνίστηκε τὸ χωριὸ ἀπ' τὰ τουφέκια». Β Φ.

ἀνακούρκουδα· ἐπίρρ. ἰδιωματ.: «κάθομαι ἀνακούρκουδα», κάθημαι μὲ κεκαμμένα τὰ γόνατα καὶ στηρίζομαι μόνον ἐπὶ τῶν δακτύλων. Β. Φ.

ἀνακουφίζω· κουφίζω, ἐλαφρύνω, ἀπαλλάττω τοῦ βάρους ἢ τοῦ ὑπερβολικοῦ βάρους ἢ πιέσεως: «ἀνακουφίζω τὴν ἅμαξαν,— τὸ πλοῖον, — τὸ ὑποζύγιον»· ‖ μεταφ. ἐλαφρύνω, πραΰνω τὸν πόνον ἢ τὴν θλῖψιν, παρέχω γαλήνην τινά, ἡσυχίαν: «οἱ λόγοι σου μὲ ἀνακουφίζουν».

ἀνακούφισις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀνακουφίζειν*.

ἀνακουφιστικός, — *ή*, — *όν*· ὁ ἱκανός, ὁ ἁρμόδιος πρὸς ἀνακούφισιν, ὁ ἐπιφέρων ἀνακούφισιν: «φάρμακον ἀνακουφιστικόν». — Ἐπίρρ. *ἀνακουφιστικῶς*. Β. Φ.

ἀνάκουφος,—*η*,—*ο*· δημοτ., ἐπὶ τῶν κλινοσκεπασμάτων, ὁ μὴ προσηρμοσμένος, ὁ μὴ μετὰ πιέσεως ἐπιστρωθείς: «ἔρριξε τὸ πάπλωμα ἀνάκουφο» δηλ. οὕτως ὥστε νὰ εἰσέρχεται ὑποκάτω ἀήρ.— Ἐπίρρ. *ἀνάκουφα*, οὐχὶ καλῶς, οὐχὶ στεγανῶς, χαλαρῶς πως: «εἶναι σκεπασμένος ἀνάκουφα», «σκέπασε τὸ φαΐ ἀνάκουφα νὰ μὴ φουσκώσῃ». Β. Φ.

ἀνακοχλάζω καὶ *ἀναχοχλάζω*· ἐπὶ ἰσχυροῦ βρασμοῦ, κοχλάζω, ἀφρίζω, ἐκπέμπω ἀτμοὺς ἀθρόως. Β. Φ.

ἀνακόχλασις· κόχλασις, ἀθρόος βρασμός, κοιν. *κόχλος*.

ἀνακράζω· φωνάζω δυνατά, κραυγάζω.

ἀνάκρασις (ἡ)· κρᾶσις, ἀνάμιξις.

ἀνακραυγάζω· κραυγάζω, φωνάζω δυνατά.

ἀνακρέμασι (ἡ)· ἰδιωματ, ἡ ἀναβροχιά.

ἀνακρέμασις (κοιν. τὸ *ἰσάρισμα*· γαλλ. le hissage d'un canot, ἀγγλ. the hoist of a boat) *[Ναυτ.]*. Τὸ ἀνακρεμᾶν ἐφολκίον ἐν γένει, ἀπὸ τῆς μεγαλυτέρας βενζινακάτου ἕως τοῦ μικροτέρου πάκτωνος. Ω—

ἀνακρεμῶ *(—άω)*· κρεμῶ, ἐξαρτῶ ἀπό τινος· ἰδιωματ. «ἀνακρεμᾷ ὁ καιρός», ὅταν εἶναι ὁ καιρὸς πρὸς τὴν βροχήν, ἀλλὰ δὲν βρέχει.

— *[Ναυτ.]* Ἐν τῷ ναυτικῷ ἀνακρεμᾶν (κοινῶς *ἰσάρω βάρκα* γαλλ. hisser ἢ caponner un canot, ἀγγλ. to hoist a boat) σημαίνει ἀνυψῶν διὰ τῶν *συσπάστων τῶν ἐπωτίδων*, τῇ βοηθείᾳ μηχανικῆς δυνάμεως ἀπὸ ἐργάτου ἢ βαρούλκου, συνήθως ὅμως διὰ τῆς μυϊκῆς δυνάμεως τοῦ πληρώματος, τὴν λέμβον ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἰς τὴν ὑπὸ τοὺς σταθεροὺς τροχίλους τῶν ἐπωτιδίων συσπάστων θέσιν της. —Ω

Ἀνακρεόντεια. Ὀνομάζονται οὕτω μία ἀρκετὰ μεγάλη συλλογὴ ἀρχαίων ποιημάτων, τὰ ὁποῖα ψευδῶς ἀπεδίδοντο εἰς τὸν Ἀνακρέοντα (βλ λ), ἀλλὰ τὰ ὁποῖα πάντα εἶναι ἢ συγχρόνων τοῦ ποιητοῦ ἢ μεταγενεστέρων ἀπομιμήσεις τῶν ποιημάτων ἐκείνου. Περὶ αὐτῶν ἔγραψε μὲ ἀκρίβειαν καὶ πειστικότητα μεγάλην ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος *C. G. Stark* (Quaestiones Anacreonticae, Lipsiae

Digitized by Google

1846). Ὁ Otfried Karl Müller ἔχει περιλάβει εἰς τὴν ἑλληνικὴν γραμματολογίαν του (Geschichte der griech. Literatur, ἐκδ. 3 σελ. 314 κέ.) ὅλους τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι πείθουν ὅτι οὐδὲν ἐκ τῶν Ἀνακρεοντείων εἶναι τοῦ Ἀνακρέοντος αὐτοῦ γνήσιον ποίημα. Οὔτε ὑπὸ ἑνὸς μιμητοῦ οὔτε ἐν μιᾷ μόνῃ ἐποχῇ ἐποιήθησαν, καὶ ποιηθέντα τινά, τὰ παλαιότερα ἐξ αὐτῶν, ἔχουν ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν μεταβληθῇ ἐπὶ τὸ νεωτερικώτερον. Τινὰ ἐξ αὐτῶν ἔχουν ποιηθῇ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Κατ' ἀρχὰς ἡ συλλογὴ περιελάμβανε ὀλίγα ποιήματα, ἡμιάμβους μόνον (μὲ μέτρον ῠ —υ—υ—ῡ ἢ υυ—υ—υ—ῡ) ἢ ὅπως ἐν τῷ Παλατινῷ κώδικι φέρεται: «Ἀνακρέοντος Τηΐου συμποσιακὰ ἡμιάμβια».

Αὐτὰ (1, 3, 5 - 14), τὰ καὶ βραχύτερα ὄντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δὲν στεροῦνται ἀπεριττου χάριτος καὶ εἶναι κατὰ πολὺ ὑπέρτερα τῶν ἄλλων, τὰ ὁποῖα, βραδύτερον ποιηθέντα κατ' ἀπομίμησιν ἐκείνων, εἶναι πεπλατυσμένα ῥητορικώτερα, μετὰ ἐξεζητημένης τέχνης πεποιημένα, καὶ μὲ τὰ ὁποῖα προστεθέντα ἐπηυξήθη ἡ ἀρχικὴ ἐκείνη μικρὰ συλλογή. Τὰ πρῶτα ἐκεῖνα ἡμιάμβια ἐποιήθησαν ἢ μετεποιήθησαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὰ ἄλλα εἶναι μεταγενεστέρων ἀκόμη χρόνων καὶ ὄχι ὅλα τῆς αὐτῆς περιόδου. Μερικὰ ἐξ αὐτῶν (ὅπως τὸ 29, 31, 32), τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Goethe ἔκρινε ἄξια νὰ τὰ μεταφράσῃ εἰς τὸ γερμανικόν, ἔχουν ποιητικὴν ἀξίαν. Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ *Bergk* (Poetae lyrici graeci, τόμ. 3), μετὰ τὰ Ἀνακρεόντεια ἔχουν ὡς παράρτημα ἐκείνων (appendix Anacreonteorum) περιληφθῆ καὶ ποιήματα ὅμοια τῶν Ἀνακρεοντείων, τοῦ *Ἰωάννου Γραμματικοῦ Γάζης*, τοῦ *Κωνσταντίνου Φιλοσόφου τοῦ Σικελοῦ* (Κωνστ. Γραμματικοῦ τοῦ Σικελιώτου), τοῦ *Λέοντος Μαγίστρου*, ἐν «*ἀδέσποτον*», καὶ τοῦ *Γεωργίου Γραμματικοῦ*. Θ.Α.Κ.

Ποιήματα βακχικά, κατὰ μίμησιν τῶν «*Ἀνακρεοντείων*», ἔγραψαν καὶ πολλοὶ μεταγενέστεροι, ἀποτελοῦντες ὁλόκληρον σχολήν, ἀρχίζουσαν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ XVI αἰῶνος μὲ τὸν *Ρονσάρ* εἰς Γαλλίαν καὶ μὲ τὸν *Καμπρέρα* εἰς Ἰταλίαν, ὅστις διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν κενὴν φρασεολογίαν τῶν πετραρχιζόντων ποιητῶν τῆς Ἀναγεννήσεως, ἔθεσεν ὡς πρότυπον αὐτοῦ τὸν Ἀνακρέοντα καὶ τὸν Πίνδαρον, μὴ ἀποφυγὼν ἐπίσης καὶ οὗτος τὴν μίμησιν. Τὴν τάσιν ταύτην ἐμιμήθησαν πολλοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Γουίντης, ὁ Τέστης, ὁ Τσιάμπολης, ὁ Φιλικάγιας καὶ κυριώτατα ὁ Μεντσίνης, ὅστις ὑπὸ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ ὠνομάσθη «*μέγας ἀνακρεοντικός*». Τῆς σχολῆς ταύτης πιστὸς ὀπαδὸς ὑπῆρξε καὶ ὁ ἡμέτερος *Ἀθανάσιος Χριστόπουλος*, ὅστις καὶ «*νέος Ἀνακρέων*» ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ὠνομάσθη. Ἅπαντες οὗτοι μετεχειρίσθησαν εἰς τὰς ποιήσεις αὐτῶν σχεδὸν πάντοτε συστήματα στροφικὰ ὁμοιοκαταληκτοῦντα ἐκ συντόμων καὶ γοργῶν στίχων. Γ. Σ.

Ἀνακρέων. Λυρικὸς ποιητὴς ἀπὸ τὴν πόλιν Τέων, μίαν ἐκ τῶν δώδεκα ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς ἰωνικῶν πόλεων. Ὁ πατήρ του ἐλέγετο Σκυθῖνος (ἀναφέρεται καὶ ὡς Εὔμηλος, καὶ ὡς Παρθένιος καὶ ὡς Ἀριστόκριτος). Ἔζησε κατὰ τὸν ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα, καθ' οὓς χρόνους οἱ Πέρσαι (Ἅρπαγος) κατέλαβον τὰς ἑλληνικὰς ἐκείνας ἀποικίας καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Τηΐους (κατοίκους τῆς Τέω), ἐν οἷς καὶ τὸν Ἀνακρέοντα, νὰ ἀφήσουν τὴν πόλιν των καὶ νὰ μετοικήσουν εἰς τὰ Ἄβδηρα τῆς Θράκης. Τὰς τύχας τῆς πατρίδος του καὶ τῶν συμπολιτῶν του πολλάκις ὁ ποιητὴς ἐμνημόνευεν εἰς τὰ ποιήματά του (πρβ. ἀπόσπ. 36 «αἰνοπαθῆ πατρίδα»). Ὅταν ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν Τέων ἐποίησεν, ὅπως καὶ ἔπειτα εἰς τὰ Ἄβδηρα, ποιήματα μὲ πολεμικὸν περιεχόμενον. Εἰς ἓν ἀπόσπασμα (28) λέγεται ὅτι ἔρριψε τὴν ἀσπίδα του φεύγων ἐκ τῆς μάχης. Εἰς τὴν νεανικωτέραν του ἡλικίαν ἀνήκουν καὶ τὰ ποιήματα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα δριμὺς ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἐχθρῶν του καὶ τὰ ὁποῖα δεικνύουν ἐπίδρασιν ἀπὸ τοὺς ἰάμβους τοῦ Ἀρχιλόχου. Ἡ ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῖς μνημονευομένη Εὐρυπύλη καὶ ὁ Ἀρτέμων (ἀπόσπ. 21) μὲ τὸν φαλακρὸν Ἄλεξιν, φαίνεται ὅτι ἔπαιξαν εἰς τὸν βίον τοῦ Ἀνακρέοντος ὅμοιον πρόσωπον, ὁποῖον ἡ Νεοβούλη καὶ ὁ Λυκάμβης εἰς τὸν βίον τοῦ Ἀρχιλόχου. Εἰς τὴν νεανικωτέραν ἡλικίαν τοῦ ποιητοῦ ἀνήκει καὶ τὸ ἐν τροχαϊκῷ τετραμέτρῳ πεποιημένον καὶ πρὸς Θρᾴσσαν νεανίδα ἀπευθυνόμενον κομψότατον τόδε: Πῶλε Θρῃκίη, τί δή με λοξὸν ὄμμασι βλέπουσα νηλεῶς φεύγεις, δοκέεις δέ μ' οὐδὲν εἰδέναι σοφόν; ἴσθι τοι, καλῶς μὲν ἄν τοι (σοι) τὸν χαλινὸν ἐμβάλοιμι, ἡνίας δ' ἔχων στρέφοιμί σ' ἀμφὶ τέρματα δρόμου. Νῦν δὲ λειμῶνάς τε βόσκεαι κοῦφά τε σκιρτῶσα παίζεις· δεξιὸν γὰρ ἱπποσείρην οὐκ ἔχεις ἐπεμβάτην (ἀπόσπ. 75).

Πότε ὁ Ἀνακρέων ἐκλήθη εἰς Σάμον, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πολυκράτους, δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ ἀσφαλῶς. Τοῦ Πολυκράτους ἔγινε φίλος στενὸς (*Ἡρόδ.* 3,121. *Στράβ.* 14,16) καὶ ὕμνησε τὴν λαμπρότητα τῆς αὐλῆς τοῦ τυράννου αὐτοῦ εἰς τὰ ποιήματά του, ὅπως τοὺς περὶ αὐτὸν ὡραίους νέους, τὸν Λεύκασπιν (ἀπόσ. 18), τὸν Πυθόμανδρον (ἀπόσπ. 61), τὸν Μεγίστην, τὸν Σίμαλον.... (Περὶ τοῦ «ἐρωμένου» τοῦ Ἀνακρέοντος νέου Βαθύλλου βλ. λ.) Μεταξὺ αὐτῶν τῶν νέων ἐμνημονεύετο πολὺ καὶ ὁ ἐκ Θρᾴκης νέος Σμερδίης, τὸν ὁποῖον φαίνεται ὅτι ὁ Ἀνακρέων ἀπεκάλει «πόθων ἔαρ» (*Παλατ. Ἀνθολ.* 7, 25. 27. 29 καὶ *Ἀνακρ. ἀπόσπ.* 5) Οἱ μεταγενέστεροι ἀνέφερον ὅτι ὁ Ἀνακρέων καὶ ὁ Πολυκράτης ἦσαν ἀντερασταὶ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Σμερδίου αὐτοῦ καὶ ὅτι ὁ Πολυκράτης ὀργισθεὶς ἀπέκειρε τὸν Σμερδίην (*Ἀθήν.* 12, 540 Ε), οὗ τὸν πλόκαμον ὕμνει ὁ Ἀνακρέων.

Κατὰ περίεργον σύμπτωσιν εἰς τὰ σῳζόμενα ἀποσπάσματα τοῦ Ἀνακρέοντος οὐδαμοῦ μνημονεύεται ὁ Πολυκράτης, μολονότι, ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων (ἔ. ἀν.), ἴσως μετά τινος ὑπερ-

Ἀνακρέων.

[Μαρμάρινος ἀνδριάς, τοῦ ὁποίου ἀντίγραφον ἀπόκειται ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Κοπεγχάγης.]

βολῆς, πᾶσα ἡ τοῦ Ἀνακρέοντος ποίησις ἦτο πλήρης τῆς περὶ αὐτοῦ (τοῦ Πολυκράτους) μνήμης. Πρὸς τὸν Πολυκράτη ὁ Ἀνακρέων ἔμεινε πιστὸς μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ τυράννου (522 π.Χ.), μετὰ τὴν δολοφονίαν ὅμως αὐτοῦ ἀνεχώρησεν ἐκ Σάμου καὶ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πεισιστρατίδου Ἱππάρχου. Ἐν Ἀθήναις εἶχε σχέσεις παλαιὰς μὲ τὸν πατέρα τοῦ Περικλέους Ξάνθιππον· ἐκεῖ ὕμνησε καὶ τὴν οἰκίαν «Κριτίου τοῦ Δρωπίδου ὡς διαφέρουσαν κάλλει τε καὶ ἀρετῇ καὶ τῇ ἄλλῃ λεγομένῃ εὐδαιμονίᾳ» (*Πλάτ.* Χαρμίδ. 157 Ε). Εἰς ἓν σχόλιον εἰς Αἰσχ. (Προμηθ. 128) ὁ Ἀνακρέων φέρεται καὶ ὡς «Κριτίου ἐρῶν». Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἱππάρχου συνητήθη καὶ μὲ τὸν ὁμότεχνόν του Σιμωνίδην τὸν Κεῖον, τὸν ἐπιγραμματοποιόν. Τὸ 514 π. Χ. φονεύεται ὁ Ἵππαρχος ὑπὸ τοῦ Ἁρμοδίου, καὶ ὁ Ἀνακρέων, ἀφοῦ ἔχασε καὶ τοῦτον τὸν προστάτην του—πρώτως θεωρεῖται ὁ Πολυκράτης—ἔφυγε πιθανώτατα ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἦλθεν εἰς Λάρισαν, εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Ἀλευαδῶν, ὅπως καὶ ὁ Σιμωνίδης (ἀποσπ. 103 καὶ 109. Ταῦτα εἶναι ἐπιγράμματα τοῦ Ἀνακρέοντος ποιηθέντα ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκεῖ παρὰ τοῖς Ἀλευάδαις διαμονήν του. Πρβλ καὶ *Παλατ. Ἀνθολ.* 6, 142 καὶ 136).

Ὁ Ἀνακρέων ἔφθασεν εἰς βαθὺ γῆρας, τὴν γεροντικήν του δὲ ἡλικίαν καὶ ὁ ἴδιος ἀναφέρει ἐνιαχοῦ εἰς τὰ ποιήματά του (π. χ. ἀποσπ. 14: «τὴν μὲν ἐμὴν κόμην, λευκὴ γάρ, καταμέμφεται, πρὸς δ' ἄλλον τινὰ χάσκει»). Τινὲς ἠθέλησαν νὰ ὁρίσουν καὶ τὰ ἔτη ποὺ ἔζησεν ἀκριβῶς, ἀπὸ 572—488 π. Χ. Εἰς αὐτὸν ἀναφέρονται ἕνδεκα ἐπιγράμματα τῆς Παλατίνης Ἀνθολογίας (7, 23-33). Καὶ περὶ τοῦ Ἀνακρέοντος, ὅπως περὶ τοῦ Σοφοκλέους (*Παλατ. Ἀνθολ.* 7, 20), ἐλέχθη ὅτι ἀπέθανε πνιγεὶς ἀπὸ ῥᾶγα σταφυλῆς. Ὁ Παυσανίας (Ι, 25) ἀναφέρει ὅτι ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν «Ξανθίππου πλησίον ἕστηκεν Ἀνακρέων ὁ Τήϊος», ὥστε ἐτιμήθη ὁ ποιητὴς καὶ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων δι' ἀγάλματος, ἱδρυθέντος πλησίον τοῦ ἀγάλματος τοῦ φίλου του Ξανθίππου. Οἱ συμπολῖταί του Τήιοι ἀπετύπωσαν τὴν εἰκόνα του ἐπὶ τῶν νομισμάτων των εἰς δύο στάσεις, καθημένου καὶ ἱσταμένου. Καὶ μία προτομὴ εὑρέθη μὲ τὴν ἐπιγραφὴν Ἀνακρέων Λυρικός, ἀπεικονίσθη δὲ καὶ εἰς ἀγγεῖα καὶ ἀλλαχοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀποδεικνύει πόσον δημοτικὸς εἶχε καταστῆ.

Ποιήσεις τοῦ Ἀνακρέοντος.—Ἔγραψε *μέλη* (5 βιβλία), *ἰάμβους* (1 βιβλίον) καὶ *ἐλεγεῖα* (1 βιβλίον). Εἰς τὰ μέλη περιελαμβάνοντο ὕμνοι (εἰς Ἄρτεμιν, Διόνυσον...), ἐρωτικά, συμποτικὰ κ. ἄ. Εἰς μερικὰ ποιήματα ἐποιοῦντο ὁμιλοῦντες ἄλλοι (ἀντικειμενικὴ λυρική), ὅπως ἐν ἀποσπ. 23 ποιεῖται νεᾶνις λέγουσα «ἐκ ποταμοῦ 'πανέρχομαι πάντα φέρουσα λαμπρά» (εἶχε πάει εἰς τὸν ποταμόν, εἶχε πλύνει τὰ ἐνδύματά της καὶ εὐχαριστημένη διότι ἄστραπταν καθαρὰ ἀπὸ τὴν πλύσιν ἐπανέρχεται εἰς τὸν οἶκόν της), ἀλλὰ εἰς τὰ περισσότερα ὁμιλεῖ αὐτὸς ὁ ποιητής, εὔθυμος καὶ γελαστός, «ἡδὺς καὶ ἄλυπος», ὅπως λέγεται εἰς τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα ἐπιγράμματα.

Τὰ μέτρα του εἶναι ποικίλα, τὸ μάλιστα δὲ ἀρεστὸν εἰς αὐτὸν ἦτο ἡ *λογαοιδικὴ τετραποδία* (ἀπὸ δακτύλους καὶ τροχαίους, πρβλ. ἀπόσπ. 70), τὸ *γλυκώνειον* (— υ υ — υ — ἢ ῡ ῡ — υ υ — υ ῡ ἢ — ῡ — ῡ — υ υ —) καὶ τὸ *φερεκράτειον* (— υ υ — υ — — ἢ ῡ ῡ — υ υ — —). Πολὺ συνήθως εἰς τὰ ποιήματά του ἦσαν τετράστιχοι στροφαί, ἀπὸ τρεῖς γλυκωνείους καὶ ἕνα φερεκράτειον ἑκάστη ἀποτελουμένη (ἀποσπ. 4, 6, 8, 14), ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλους συνδυασμούς, π χ. 2 γλυκων. + 1 φερεκρ. + 4 γλυκων. + 1 φερεκρ. (ἀπόσπ. 1), ἢ 2 γλυκων. + 1 φερεκρ. + 4 γλυκων. + 1 φερεκρ. + 2 γλυκων. + 1 φερεκρ. (ἀπόσπ. 2) κ. ἄ. Τὸν φερεκράτειον μετεχειρίσθη καὶ κατὰ στίχον (ἀποσπ. 15, 16). Διὰ τῆς ἑνώσεως ἑνὸς γλυκωνείου καὶ ἑνὸς φερεκρατείου ἀπετελεῖτο τὸ λεγόμενον *πριάπειον* μέτρον, τοῦ ὁποίου ἐπίσης ἔκαμε χρῆσιν ὁ Ἀνακρέων (βλ. *ἀνωτέρω παρατεθὲν 23 ἀπόσπασμα*), κατὰ στίχον (ἀπόσπ. 17). Τὰ μέτρα αὐτὰ δεικνύουν ἐπίδρασιν τῶν Αἰολέων ποιητῶν ἐπὶ τὸν Ἀνακρέοντα. Ἀλλὰ καὶ τὸν Ἀρχίλοχον ἐπίσης ἐμιμήθη ὁ Ἀνακρέων εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ἰάμβων, ὄχι δὲ μόνον εἰς τὴν μετρικὴν μορφήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ περιεχόμενον, ὡς δεικνύουν μάλιστα τὰ εἰς Ἀρτέμωνα ἀναφερόμενα (ἀπόσπ. 21) καὶ τὸ ἔξοχον ἐκεῖνο: καὶ θάλαμος, ἐν τῷ κεῖνος οὐκ ἔγημεν, ἀλλ' ἐγήματο (ἀπόσπ. 86) λεχθὲν εἰς βάρος θηλυπρεποῦς νεανίου νυμφευθέντος.

Εἰς τὴν πολὺ ἐλευθέραν χρῆσιν ἀγροίκων ὑβριστικῶν λέξεων ὁ Ἀνακρέων ἡμιλλᾶτο πρὸς τὸν Ἀρχίλοχον καὶ τὸν Ἱππώνακτα· οὕτως ἐκάλει τὴν «πᾶσι προσομιλοῦσαν γυναῖκα» *(Εὐσταθ.) πανδοσίαν* (δηλ. τὴν παντὶ εἰς ἀπόλαυσιν παραδιδομένην) καὶ *λεωφόρον* καὶ *μανιόκηπον* («ὃ δηλοῖ τὴν μεμηνυῖαν περὶ κῆπον τὸν κατ' αὐτήν»,—*Εὐστάθ.* Παρεκβ. 1921 τελ.). Καὶ εἰς τὰ σκώμματά του ἦτο πολὺ δηκτικός. Μουσικὰ ὄργανα, συνοδεύοντα ᾀδόμενα τὰ ποιήματά του, ἐχρησιμοποίησε τὴν *μάγαδιν* ἢ *μαγάδην*, τὴν *πηκτίδα* (οἱ ἑρμηνευταὶ νομίζουν ὅτι *μάγαδις* καὶ *πηκτὶς* σημαίνουν τὸ ἴδιον μουσικὸν ὄργανον) καὶ τὸ (ἢ τὴν ἢ τὸν) *βάρβιτον*. Ὁ αὐλὸς φαίνεται ὅτι συνώδευε μόνον τὴν ὄρχησιν (βλ. ἀπόσπ. 20). Ἡ γλῶσσα τοῦ Ἀνακρέοντος εἶναι κυρίως ἰωνική, ἀλλὰ ἔχει καὶ αἰολικὰ στοιχεῖα ἀναμεμειγμένα. Ἡ φράσις του φυσικὴ καὶ ἀβίαστος· οἱ σοφισταὶ ἐξῆρον τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἀνακρέοντος ὡς πρότυπον τῆς ὑφ' ἑαυτῶν ἐπιδιωκομένης ἀφελείας (βλ. *Ἑρμογένη*, περὶ ἰδεῶν Β 3 σελ. 305). Ὁ Ἀθήναιος (ΙΓ' 429 β) λέγει ὅτι ἠδίκησεν ἑαυτὸν ὁ Ἀνακρέων: «ἄτοπος δέ, λέγει, ὁ Ἀνακρέων ὁ πᾶσαν αὑτοῦ τὴν ποίησιν ἐξαρτήσας μέθης· τῇ γὰρ μαλακίᾳ καὶ τῇ τρυφῇ ἐπιδοὺς ἑαυτὸν ἐν τοῖς ποιήμασι διαβέβληται, οὐκ εἰδότων τῶν πολλῶν ὅτι νήφων ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀγαθὸς ὢν προσποιεῖται μεθύειν οὐκ οὔσης ἀνάγκης»· ἀλλαχοῦ δὲ (ΙΓ' 600 θ) ὀνομάζει αὐτὸν σοφὸν καὶ ἱστορεῖ ὅτι ὕμνει τὸν Ἔρωτα «ὑμνῶν αἰεί ποτε πᾶσιν ἔστιν διὰ στόματος». Ἕνα ποιητικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Ἀνακρέοντος ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ Ἀθηναίου Κριτίου, τοῦ ἐκ τῶν τριάκοντα τυράννων, ἀλλὰ καὶ ἐλεγειακοῦ ποιητοῦ, ἰδὲ παρὰ *Bergk*, Poetae lyrici Graeci (τόμ. 2 σελ. 283). Γενικῶς καὶ τὰ ποιή-

Digitized by Google

ματα τοῦ Ἀνακρέοντος, ὅπως καὶ τῶν Αἰολέων ποιητῶν (Σαπφοῦς, Ἀλκαίου) ἀνεγιγνώσκοντο μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ πολλοὶ (πρβ. ἀνωτέρω τὰ Ἀνακρεόντεια) ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ἀπομιμοῦνται αὐτά. Ἐπέδρασαν δὲ καὶ ἐπὶ ἄλλους ποιητὰς καὶ ἐπ' αὐτὸν τὸν Εὐριπίδην (πρβ. *Κύκλωπα*) καὶ τὸν Θεόκριτον.

Κρίσεις ἄλλας τῶν ἀρχαίων περὶ Ἀνακρέοντος βλέπε εἰς τὰ εἰς αὐτὸν πεποιημένα ἐπιγράμματα (*Παλατ. Ἀνθολ.* 7. 23—33) τοῦ Σιμωνίδου, Ἀντιπάτρου Σιδωνίου καὶ ἄλλων. Ὁ Κικέρων (Tuscul. 4, 71) λέγει ὅτι ἡ ποίησις τοῦ Ἀνακρέοντος ὁλόκληρος ἦτο ἐρωτική. Ὁ Ἀνακρέων ἐξυμνεῖ τὴν ἐν μέτρῳ τοῦ βίου ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ ὄχι ποτὲ τὸν φιληδονισμόν. Αὐτὸν ἀπεμιμήθη καὶ ὁ Ὁράτιος παλλαχοῦ τῶν ποιημάτων του. Οἱ καλλιτέχναι καὶ οἱ λόγιοι τῶν ἡγεμονικῶν αὐλῶν τῆς Ἰταλίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως ἔχουν πολλὴν τὴν ὁμοιότητα μὲ τὸν Ἀνακρέοντα, ἀλλὰ λείπει ἀπὸ αὐτοὺς ἡ λεπτότης καὶ ἡ χάρις ἡ ὁποία ἐπανθεῖ εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Ἀνακρέοντος. Δὲν ἦτο ὁ Ἀνακρέων δημιουργικὸν πνεῦμα, ὅπως ἦτο ὁ Ἀρχίλοχος καὶ ὁ Ἀλκαῖος, ἀλλὰ πρέπει νὰ τοῦ ἀναγνωρίσωμεν ἕνα ἐξαιρετικῶς λεπτὸν αἴσθημα. Τὰ ποιήματά του ἀπευθύνονται πρὸς ὀρχηστρίδας, κιθαριστρίας, νέους ὡραίους δούλους, νέους εὐγενεῖς τῆς τυραννικῆς αὐλῆς τοῦ Πολυκράτους. Ἦτο γνήσιος Ἴων καὶ ἔχει πολὺ δίκαιον Δίων ὁ Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος καλεῖ αὐτὸν «Ἰώνων ποιητὴν» ἐπὶ τῆς ἐννοίας αὐτῆς (*Δίων Χρυσόστ.* περὶ βασιλείας, λόγ. β' § 62). Οἱ φιλόλογοι τῆς Ἀλεξανδρείας ἔκαμαν μελέτας καὶ ἐπὶ τῶν ποιημάτων τοῦ Ἀνακρέοντος, τὸν κατέταξαν εἰς τὸν κανόνα τῶν μεγάλων λυρικῶν τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Ζηνόδοτος ἔκαμε κριτικὰς ἐπ' αὐτοῦ μελέτας, ἐπίσης ὁ Ἀρίσταρχος, ὁ Τέναρος καὶ ἄλλοι, Ἀριστοφάνης δὲ ὁ Βυζάντιος πιθανῶς ἔκαμε καὶ ἔκδοσιν τοῦ Ἀνακρέοντος. Ἄλλοι σχετικῶς μεταγενέστεροι ἔγραψαν διαφόρους σχετικὰς μελέτας, ὁ Χαμαιλέων «περὶ Ἀνακρέοντος», ὁ Δίδυμος περὶ τοῦ ἂν ὁ Ἀνακρέων ἦτο περισσότερον εἰς τὸν ἔρωτα ἢ τὸν οἶνον παραδεδομένος καὶ ἄ. ἄ. Θ.Α.Κ.

— «Ἀνακρέων». Θεατρικὸν ἔργον τοῦ Δ. Κορομηλᾶ (βλ. λ. καὶ τ. Β', σ. 260 β').

Ἀνάκρια *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Φρούριον καὶ ἀγκυροβόλιον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου, εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ *Ἰγγκοὺρ* (πλάτ. 42°22'50", μῆκ. 41°31'50", χάρτης ἀγγλικὸς 2235: Fort Anakria to Kertch Strait), ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ κυβερνείου Μιγκρέλια τῆς Γεωργίας, 14 μίλλ. Β. τοῦ λιμένος τοῦ *Πότι*. Τὸ ἀγκυροβόλιον εἶναι ἐπὶ ὑφάλου 7—10 ὀργυιῶν, εἰς ἡμιόλιον μιλλίου ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, τοῦ φρουρίου διοπτευομένου πρὸς Μεσαπηλιώτην (Α.ΒΑ). Τοῦ ἀγκυροβολίου τούτου ἐγένετο μεγίστη χρῆσις, κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἱστιοφόρου ναυτιλίας, ὑπὸ τῶν ἱστιοφόρων μας, ἅτινα κατευθυνόμενα εἰς Πότι πρὸς φόρτωσιν σιτηρῶν προέβλεπον ὅτι δὲν θὰ ἔφθανον εἰς τὸν λιμένα πρὸ τῆς νυκτὸς καὶ ἠγκυροβόλουν ἐκεῖ ἐν ἀναμονῇ τοῦ λυκαυγοῦς. Δὲν ἀποκλείεται δὲ νὰ ἡ ὀνομασία τοῦ φρουρίου παρεφθαρμένη τις Ἑλληνικὴ ὀνομασία, ὅπως τὸ Ἀϊτοδῶρ καὶ τόσαι ἄλλαι, πιθανῶς *Ἄνω-Ἄκρη* (ἄκρια) τοῦθ' ὅπερ προσαρμόζει εἰς τῶν ἀκτῶν ἐκείνων τὸ σχῆμα ἀκτογραμμῆς, ἀφοῦ δὲ ἄλλως τε ἀπὸ ἀπόψεως ρωσικῆς εἴτε ταρταρικῆς γλώσσης οὐδὲν σημαίνει τὸ τοπωνύμιον τοῦτο. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀνακρίβεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνακριβής, ἔλλειψις ἀκριβείας: «ἀνακρίβεια γλωσσική,—φραστική,—λογιστικὴ κ.τ.λ.». Β. Φ.

ἀνακριβής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ μὴ ἀκριβής, ὁ μὴ σύμφωνος πρὸς τὸν κανόνα, πρὸς ἀρχὴν τεθεῖσαν: «ἀνακριβὴς ἐφαρμογή» || μεταβεβλημένος, διάστροφος: «ἀνακριβὴς εἴδησις» — Ἐπίρρ. **ἀνακριβῶς**.

ἀνακριβολογία (ἡ)· λόγος ἀνακριβής, ἀναλήθης.

ἀνακριβολογῶ *(—έω)*· λέγω ἀνακριβείας, πράγματα ἀναλήθη.

ἀνακρίνω· ἐξετάζω, ἐρωτῶ λεπτομερῶς, ζητῶ ἀκριβεῖς πληροφορίας, ἐρευνῶ νὰ διαλευκάνω ὑπόθεσίν τινα· || συνήθως ἐπὶ τῶν ἀνακριτικῶν ὑπαλλήλων: «ἀνακρίνω τοὺς μάρτυρας». Β. Φ.

ἀνάκρισις (ἡ)· ἐξέτασις, ἐρώτησις, ἀναζήτησις ἀκριβῶν πληροφοριῶν, ἔρευνα πρὸς διαλεύκανσιν ὑποθέσεως· || ἔργον ἴδιο τῶν ἀνακριτικῶν ὑπαλλήλων: «ἀνάκρισις τῶν μαρτύρων»· || τὸ ἀρχεῖον τοῦ ἀνακριτοῦ, ὁ τόπος ἔνθα γίνεται ἡ ἀνάκρισις, τὸ ἀνακριτήριον: «πηγαίνω εἰς τὴν ἀνάκρισιν», «ἐργάζομαι εἰς τὴν ἀνάκρισιν».

— **[ΑΡΧ. ΕΛΛ. ΔΙΚ.]** Ἀνάκρισις ἐλέγετο ἡ ἐν δίκῃ προεισαγωγικὴ ἐξέτασις, καθ' ἣν ἠρευνᾶτο, ἐὰν ἡ ὑπόθεσις ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον δίκης. Ἡ ἀνάκρισις ἐγίνετο πρὸς τῷ ἄρχοντι (*Ἰσαίου* περὶ τοῦ Φιλοκτήμονος κλήρου 12), ὁρίζοντι προθεσμίαν — σύντομον ἐπὶ ποινικῶν ὑποθέσεων (*Ἰσαίου Πύρρου*, 46, 62 κλπ.) — ἐντὸς τῆς ὁποίας ὤφειλον νὰ ἐμφανισθῶσιν οἱ διαμαχόμενοι. Ἐνώπιον τοῦ ἄρχοντος ἐνεφανίζοντο καὶ αὐτοὶ οἱ ἀνήλικοι («Ἀμυνιάδης δὲ υἱὸν αὐτῷ πρὸς τὸν ἄρχοντα ἧκεν ἄγων οὐδὲ τριετῆ γεγονότα», *Ἰσαίου* περὶ τοῦ Νικοστράτου κλήρου, 8), ὑποχρεούμενοι παρ' αὐτοῦ νὰ ἀπαντήσωσι («τοῦ ἄρχοντος κελεύοντος ἀποκρίνασθαι κατὰ τὸν νόμον» *Ἰσαίου* περὶ Φιλοκτήμονος κλήρου, 12). Κατὰ τὴν ἀνάκρισιν, ἐμφανιζόμενα τὰ ἀντίδικα μέρη, ἔδιδον τὸν ὅρκον *(ἀντωμοσία ἢ διωμοσία)*, καθ' ὃν ὁ μὲν ἐνάγων ἢ ἐγκαλῶν ὡρκίζετο ὅτι τ' ἀληθῆ λέγει, ὁ δὲ φεύγων, ὅτι δικαίως θὰ ἀπολογηθῇ. Μετὰ τὴν ἀνάκρισιν ὁ ἄρχων εἰσῆγε τὴν δίκην ἐνώπιον κληρωτοῦ δικαστηρίου («ἐπειδὴ ἀνεκρίθησαν πρὸς τῷ ἄρχοντι ἅπασαι αἱ ἀμφισβητήσεις καὶ ἔδει ἀγωνίζεσθαι ἐν τῷ δικαστηρίῳ», *Δημοσθ.* κατὰ Ὀλυμπ. 31), ὁρίζων ἡμέραν πρὸς συζήτησιν αὐτῆς, ἥτις ἐκαλεῖτο *κυρία ἡμέρα*. Ὁ ἐγκαλῶν ἠδύνατο νὰ ζητήσῃ ἀναβολήν, διδομένην αὐτῷ δι' ἐγγράφου, καλουμένου *ὑπωμοσία*, ὁ δὲ ἐγκαλούμενος ἠδύνατο νὰ προβάλῃ *διαμαρτυρίαν ἢ παραγραφὴν* ἢ νὰ ζητήσῃ ἀναβολήν, καλουμένην *ἀνθυπωμοσίαν* (*Δημοσθ.* κατὰ Ὀλυμπ. 25, 26). Ἐὰν οὗτος δὲν ἔφερεν ἔνστασίν τινα, ἡ δίκη ὠνομάζετο *εὐθυδικία*. Ι. Δ. ΖΕΠΟΣ

— **[ΠΟΙΝ. ΔΙΚΟΝ]**. *Ἀνάκρισις* καλεῖται κυρίως τὸ σύνολον τῶν ἐπακολουθουσῶν τὴν τέλεσιν ἑνὸς ἀδικήματος ἐνεργειῶν τῶν ἁρμοδίων ὀργάνων τῆς πολιτείας, αἵτινες ἀποσκοποῦσι τὴν βεβαίωσιν τῆς λαβούσης χώραν ἀξιοποίνου πράξεως, τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ δράστου καὶ τὴν συλλογὴν ὅλου ἐν γένει τοῦ ὑλικοῦ, ὅπερ εἶναι χρήσιμον ἵνα ἀποφασισθῇ ἁρμοδίως ἂν πρέπῃ νὰ εἰσαχθῇ εἰς δίκην ὁ κατηγορούμενος. *Ἀνάκρισις* ὅμως γενικώτερον καλεῖται οὐ μόνον τὸ σύνολον τῶν ἀνωτέρω ἐνεργειῶν, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρος ἡ ἐπ' ἀκροατηρίου διεξαγομένη ἀποδεικτικὴ διαδικασία. Ἐνταῦθα γενήσεται λόγος περὶ τῆς ἀνακρίσεως ὑπὸ τὴν πρώτην αὐτῆς κυρίαν σημασίαν (περὶ τῆς ἄλλης βλ. λ. «διαδικασία *ἐπ' ἀκροατηρίου*»).

Ἡ ἀνάκρισις εἶναι δύο εἰδῶν: *κυρία* ἢ *τακτικὴ* καὶ *προεισαγωγικὴ* ἀνάκρισις ἢ *προανάκρισις*. *Τακτικὴ* ἀνάκρισις εἶναι ἡ ἐνεργουμένη ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ, προανάκρισις δὲ ἡ ἐνεργουμένη ὑπὸ τῶν ἀνακριτικῶν ὑπαλλήλων ἀνάκρισις (βλ. καὶ λ. ἀνακριτικοὶ *ὑπάλληλοι*). Προανάκρισιν ὅμως δύναται ἐνίοτε νὰ ἐνεργήσῃ καὶ ὁ ἀνακριτής, ὡς κατωτέρω ῥηθήσεται. Καὶ τῆς μὲν τακτικῆς ἀνακρίσεως οὐδέποτε δύναται νὰ γίνῃ ἔναρξις ἄνευ παραγγελίας τοῦ εἰσαγγελέως, προεισαγωγικῆς δ' ἀνακρίσεως δύνανται νὰ ἐπιληφθῶσιν οἱ ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι, κατὰ κανόνα μὲν μετὰ προηγηθεῖσαν παραγγελίαν τοῦ εἰσαγγελέως, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ καὶ ἄνευ τοιαύτης, αὐτεπαγγέλτως, εἰς τὰς ἑξῆς περιπτώσεις: α') ἐν περιπτώσει αὐτοφώρου κακουργήματος ἢ πλημμελήματος καὶ β') ὅταν ἐκ τῆς ἀναβολῆς ἐπίκειται κίνδυνος ἐξαφανίσεως τῶν ἰχνῶν εἴτε τῆς πράξεως εἴτε τοῦ δράστου ἢ ἐξαλείψεως τῶν ἀποδεικτικῶν μέσων. Καὶ πότε μὲν ὑπάρχει ἡ πρώτη περίπτωσις τοῦ αὐτοφώρου καθορίζει ῥητῶς ἡ Ποινικὴ Δικονομία ἐν ἄρθρῳ 168 (βλ. λ. αὐτόφωρον), πότε ὅμως ὑφίσταται κίνδυνος ἐκ τῆς ἀναβολῆς θὰ κρίνῃ ὁ ἀνακριτικὸς ὑπάλληλος. Εἰς τὰς δύο ἐξαιρετικὰς ταύτας περιπτώσεις δύναται καὶ ὑποχρεοῦται καὶ ὁ ἀνακριτὴς νὰ ἐνεργήσῃ ἀνάκρισιν, ἥτις ὅμως δὲν εἶναι τακτική, ἅτε μὴ προηγηθείσης παραγγελίας τοῦ εἰσαγγελέως, ἀλλὰ προεισαγωγική, ἐξομοιουμένη πλήρως πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἀνακριτικῶν ὑπαλλήλων ἐνεργουμένην. *Προεισαγωγικὴ* θεωρεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ ἐνεργηθεῖσα ἀνάκρισις καὶ ἂν προηγηθῇ παραγγελία τοῦ εἰσαγγελέως 1) ἡ ἐπὶ τῶν περὶ τὸ ἐμπόριον τῆς σταφίδος ἀδικημάτων ἐνεργουμένη, ῥητῶς χαρακτηριζομένη ὡς προεισαγωγικὴ ὑπὸ τῆς σχετικῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 28 τοῦ Ν. Διατάγματος τῆς 18 Σεπτεμβρίου 1926, ἐκδοθέντος πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ Ν. Δ. τῆς 10 Αὐγούστου 1925 «περὶ Αὐτονόμου Ὀργανισμοῦ τῆς σταφίδος», καὶ 2) ἡ ἐνεργουμένη ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον παρεπέμφθη ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως ὁ κατηγορούμενος ἐπὶ πλημμελήματι ὑπαγομένῳ εἰς τὴν διαδικασίαν τοῦ Ν. Δ. τῆς 22 Νοεμβρ. 1923 «περὶ ἀμέσου ἐκδικάσεως πλημμελημάτων τινῶν ἐπ' αὐτοφώρῳ», εἶναι δ' ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐνεργουμένη ἀνάκρισις προεισαγωγική, διότι μετ' αὐτὴν εἰσάγεται ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας ἡ ὑπόθεσις εἰς τὸ ἀκροατήριον κατὰ τὴν τοῦ ἄνω διατάγματος διαδικασίαν (συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 1 ἐδ. τελευταῖον).

Τὰ μέσα, ὧν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνακρίσεως δύνανται νὰ ποιήσωνται χρῆσιν ὅ τε ἀνακριτὴς καὶ οἱ ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι, τὰ ἀποδεικτικὰ λεγόμενα μέσα, εἶναι τὰ ἴδια, ἅτινα καὶ ὁ δικαστὴς τῆς ποινικῆς δίκης ἐπιτρέπεται νὰ μεταχειρισθῇ· εἶναι δὲ ταῦτα κατὰ τὴν Ποιν. Δικονομίαν (ἄρθρα 93 — 134) τὰ ἑξῆς: 1) *αὐτοψία*, 2) *μάρτυρες*, 3) *πραγματογνωμοσύνη*, 4) *ὁμολογία τοῦ κατηγορουμένου*, 5) *ἔγγραφα*. Δύνανται δὲ νὰ προβῶσι πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου των εἰς διαφόρους ἐνεργείας, *ἀνακριτικὰς καλουμένας πράξεις*, ὡς εἰς *ἐρεύνας κατ' οἶκον, κατασχέσεις πειστηρίων, σύλληψιν ὑπόπτων* κλπ., κατὰ περιπτώσεις καὶ διατυπώσεις ὁριζομένας ῥητῶς ὑπὸ τῆς Ποινικῆς Δικονομίας.

Κανόνες τῆς τακτικῆς ἀνακρίσεως καὶ τῆς προανακρίσεως.— Ἡ ἀνάκρισις ἐν γένει εἶναι α') *ἔγγραφος* καὶ β') *μυστική*. *Ἔγγραφος* λέγεται ἡ ἀνάκρισις διότι διεξάγεται μὲν προφορικῶς ὑπὸ τοῦ ἐνεργοῦντος ταύτην ἀνακριτοῦ ἢ ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου, πλὴν πᾶσα περὶ αὐτῆς πρᾶξις διατυποῦται ἀμέσως ἐγγράφως ὑπὸ τοῦ συμπράττοντος δικαστικοῦ γραμματέως, ἤ, ἐν ἐλλείψει τοιούτου, ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀνακρίνοντος, ἐν ἐγγράφῳ, ὅπερ καλεῖται *ἔκθεσις*. Ἡ ἔκθεσις πρέπει να ἐμφαίνῃ τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως αὐτῆς καὶ νὰ ὑπογράφηται ὑπὸ τοῦ ἐξετασθέντος προσώπου, μάρτυρος ἢ κατηγορουμένου, ἢ προκειμένης ἄλλης τινὸς ἀνακριτικῆς πράξεως, ὑπὸ τῶν τυχὸν παρευρεθέντων κατ' αὐτὴν διαδίκων, ὑπὸ τοῦ ἀνακρίνοντος καὶ τοῦ δικαστικοῦ γραμματέως, ἤ, ἐν ἐλλείψει τούτου, ὑπὸ ἑτέρου ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου, καὶ τοιούτου ἐλλείποντος, ὑπὸ δύο μαρτύρων, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ ἔχωσιν ἡλικίαν τοὐλάχιστον δέκα ὀκτὼ ἐτῶν, νὰ εἶναι ἄρρενες καὶ νὰ μὴ ἔχωσι συμφέρον εἰς τὴν ἔκβασιν τῆς ὑποθέσεως, ἂν δ' οὗτοι ἢ οἱ παρευρεθέντες κατὰ τὴν ἀνακριτικὴν πρᾶξιν διάδικοι δὲν δύνανται ἢ δὲν θέλουσι νὰ ὑπογράψωσι, γίνεται μνεία τούτου ἐν τῇ ἐκθέσει. Ἂν ἐλλείπει τις ἐκ τῶν διατυπώσεων τούτων ἡ ἔκθεσις εἶναι ἄκυρος καὶ δὲν ἔχει ἰσχὺν ἀποδείξεως, ὁ δ' ὑπαίτιος τῆς ἀκυρότητος δημόσιος ὑπάλληλος τιμωρεῖται πειθαρχικῶς διὰ προστίμου 10—200 δραχμῶν (ἄρθρα 72—74, 189 *Ποιν. Δικ.*).

Ἡ ἀνάκρισις εἶναι *μυστική*, διότι δὲν διεξάγεται δημοσίως, ἀλλὰ παρουσίᾳ μόνον τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένων καὶ ἀνωτέρω μνημονευθέντων προσώπων. Κατὰ τὰς διὰ τῶν νόμων ΓΦΜΖ' τοῦ 1909 καὶ ΓΦΟΣΤ' τοῦ 1910 γενομένας τροποποιήσεις τῶν ἄρθρων 165 καὶ 257 Ποιν. Δικον., ἡ ἀνάκρισις, κυρία τε καὶ προεισαγωγική, εἶναι ἀπολύτως μυστικὴ μέχρι τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κατηγορούμενος προσέρχεται ἢ προσάγεται πρὸς ἐξέτασιν ἢ ἀπολογίαν ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ ἢ τοῦ ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ ἀνάκρισις δὲν εἶναι μυστικὴ διὰ τὸν κατηγορούμενον, ὅστις δύναται, εἴτε αὐτὸς ὁ ἴδιος εἴτε ὁ συνήγορός του, νὰ λαμβάνῃ γνῶσιν αὐτῆς, κατόπιν δ' ἐγγράφου αἰτήσεώς του καὶ ἀντίγραφα πάντων τῶν ἐγγράφων τῆς δικογραφίας ἰδίᾳ αὐτοῦ δαπάνῃ· δικαιοῦται ἐπίσης νὰ ζητήσῃ δι' ἐγγράφου αἰτήσεως ὑποβαλλομένης τῷ ἀνακριτῇ ἀμέσως καὶ ἐπὶ ἀποδείξει φερούσῃ βεβαίωσιν τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας τῆς παραδόσεως αὐτῆς, προθεσμίαν 48 ὡρῶν πρὸς ἀπολογίαν, ἥτις ὑποχρεωτικῶς χορηγεῖται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ, δυναμένου νὰ χορηγήσῃ, ἂν ἐγκρίνῃ, καὶ δευτέραν 48 ἔτι ὡρῶν προθεσμίαν. Τὰ δικαιώματα ταῦτα τῆς γνώσεως τῶν ἐγγράφων, τῆς λήψεως ἀντιγράφων καὶ τῆς πρὸς ἀπολογίαν προθεσμίας ὑποχρεοῦται ὁ ἀνακριτής, ἀμέσως μετὰ τὴν βεβαίωσιν τῆς ταυτότητος τοῦ κατηγορουμένου, νὰ ἐξηγήσῃ αὐτῷ σαφῶς, ἀμέσως δ' ὑπὸ τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν, γραφομένην ἐν τῇ ἐκθέσει, ὑπογράφει καὶ ὁ κατηγορούμενος. Ὑποχρεοῦται ἐπίσης ὁ ἀνακριτής, ἂν ὁ κατηγορούμενος δὲν ἔχῃ ζητήσῃ ῥητῶς συνήγορον, νὰ διορίσῃ ἐξ ἐπαγγέλματος τοιοῦτον. Ὁ κατηγορούμενος δικαιοῦται προσέτι κατὰ τὴν ἀπολογίαν του καὶ κατὰ πᾶσαν, καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν κατ' ἀντιπαράστασιν πρὸς μάρτυρας, ἑτέρους κατηγορουμένους ἢ παθόντας, ἐξέτασιν του, νὰ παρίσταται μετὰ τοῦ συνηγόρου του, δι' ὃ καὶ κλητεύεται 24 τοὐλάχιστον ὥρας πρὸ πάσης τοιαύτης ἀνακριτικῆς ἐνεργείας ἢ καὶ συντομώτερον, ἂν κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἀνακριτοῦ, βεβαιοῦντος τοῦτο δι' ἐκθέσεώς του, ὑφίσταται κίνδυνος ἐξαλείψεως ἢ ἀλλοιώσεως τῶν ἀποδείξεων ἐκ τῆς ἀναβολῆς. Οὕτω, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι κατὰ τὸ ἄρθρον 173 Ποιν. Δικον. ὁ κατηγορούμενος προσκαλεῖται ἵνα παρευρεθῇ εἰς πᾶσαν κατ' οἶκον ἔρευναν ἢ κατάσχεσιν πειστηρίων, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ κατηγορούμενος προσέλθῃ ἢ προσαχθῇ πρὸς ἀπολογίαν δικαιοῦται νὰ παρίσταται εἰς πάσας τὰς ἀνακριτικὰς πράξεις, ἐξαιρουμένης μόνον τῆς ἁπλῆς ἐξετάσεως μαρτύρων. Παριστάμενος δ' ὁ συνήγορος κατὰ τὴν ἀπολογίαν ἢ οἱανδήποτε ἐξέτασιν τοῦ κατηγορουμένου, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα οὔτε τὸν ἀνακριτὴν οὔτε τὸν κατηγορούμενον οὔτε τὰ τυχὸν κατ' ἀντιπαράστασιν πρὸς τοῦτον ἐξεταζόμενα πρόσωπα νὰ διακόπτῃ, ἔτι δ' ὀλιγώτερον ν' ἀπαντᾷ αὐτὸς ἀντὶ τοῦ κατηγορουμένου πελάτου του, ἢ νὰ ὑποβάλλῃ εἰς αὐτὸν τὰς ἀπαντήσεις, ὡς ἐνίοτε συμβαίνει, ἀσφαλῶς ἐξ ἀγνοίας τοῦ ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου περὶ τὴν ἔκτασιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ συνηγόρου. Δὲν ἕπεται ὅμως ὅτι ἐνώπιον εἴτε καταστρατηγήσεως τοῦ νόμου ἐκ μέρους τοῦ ἀνακρίνοντος εἴτε ὑπερβασιῶν ἐν γένει αὐτοῦ, ὀφείλει νὰ σωπήσῃ ὁ συνήγορος· τοὐναντίον ἡ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσα ἀποστολὴ αὐτοῦ τῷ ἐπιβάλλει νὰ διαμαρτυρηθῇ, ὁ δὲ ἀνακριτὴς ὀφείλει τὰς παρατηρήσεις τοῦ συνηγόρου νὰ καταχωρήσῃ ἐν τῇ ἐκθέσει

Digitized by Google

πρὸς διαφύλαξιν τῶν ἐκ τῆς συντελουμένης παραβάσεως προκυπτόντων δικαιωμάτων τοῦ κατηγορουμένου. Ἔχει τέλος ὁ συνήγορος τὸ δικαίωμα μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐξετάσεως τοῦ κατηγορουμένου, ἂν φρονῇ ὅτι αὕτη ἐγένετο ἀτελῶς, νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ἀνακριτοῦ ὅπως ἀπευθυνθῶσι πρὸς τὸν κατηγορούμενον αἱ προσήκουσαι πρὸς συμπλήρωσιν καὶ διασάφησιν τῆς ἐξετάσεώς του ἐρωτήσεις. Πρὸς ἀπρόσκοπτον δ' ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων τούτων τοῦ συνηγόρου ὁ νόμος ῥητῶς κελεύει ὅτι «ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπιτρέπεται ἡ ἀπαγόρευσις τῆς συγκοινωνίας τοῦ κατηγορουμένου πρὸς τὸν συνήγορον». Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω περὶ δικαιωμάτων τοῦ κατηγορουμένου διατάξεις τῶν νόμων ΓΦΜΗ' καὶ ΓΦΟΣΤ' δὲν ἰσχύουσι κατὰ τὴν ἀνάκρισιν τῶν ἀδικημάτων τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν Ἐφετῶν κατὰ τὸ ψήφισμα τῆς 29 Δεκεμβρίου 1924, ἐξαιρουμένης τῆς ἀφορώσης τὴν ἀκώλυτον ἐπικοινωνίαν τοῦ κατηγορουμένου πρὸς τὸν συνήγορόν του. Ἀντὶ τούτων ὅμως (κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 2 παράγρ. 4 τοῦ ἐν λόγῳ ψηφίσματος), ἀνακοινοῦνται παρὰ τοῦ Ἀνακριτοῦ εἰς τὸν κατηγορούμενον κατὰ πᾶσαν ἀπαγγελίαν κατηγορίας αἱ κατ' αὐτοῦ ἐνδείξεις καὶ ὅσα ἔγγραφα ὁ ἀνακριτὴς κρίνει ἀνακοινώσιμα παρουσίᾳ καὶ τοῦ συνηγόρου του, μεθ' ὃ ὁ κατηγορούμενος δύναται νὰ ζητήσῃ προθεσμίαν τὸ πολὺ 48 ὡρῶν, μετὰ τὴν πάροδον τῆς ὁποίας ὑποχρεοῦται εἰς ἀπολογίαν. Οὐδεμία ὅμως κύρωσις τῶν δικαιωμάτων τούτων τοῦ κατηγορουμένου περιέχεται ἐν τῷ ψηφίσματι.

Πᾶσα παραβίασις τῶν ἀνωτέρω ἐκ τῶν νόμων ΓΦΜΗ' καὶ ΓΦΟΣΤ' δικαιωμάτων τοῦ κατηγορουμένου συνεπάγεται, πλὴν τῆς ἐπὶ παραβάσει καθήκοντος καταδιώξεως τοῦ ὑπαιτίου, τὴν ἀκυρότητα «τῆς διαδικασίας», κατὰ τὸ γράμμα τοῦ νόμου. Πρωτίστως δέον νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, ὡς προκύπτει ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 165 Ποιν. Δικονομίας, ὡς τοῦτο ἐτροποποιήθη διὰ τῶν νόμων ΓΦΜΗ' καὶ ΓΦΟΣΓ', ὁ κατηγορούμενος δικαιοῦται νὰ μὴ ἀσκήσῃ τὰ ἀνωτέρω δικαιώματά του· ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι ἡ ἐκ τῆς παραβιάσεως αὐτῶν ἀκυρότης εἶναι σχετική, τεθειμένη μόνον πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ κατηγορουμένου, ὁ ὁποῖος κατ' ἀκολουθίαν δύναται νὰ μὴ προβάλῃ ταύτην. Συνεπῶς οὔτε ἕτερος συγκατηγορούμενος, οὔτε ὁ ὡς πολιτικῶς ἐνάγων παριστάμενος, δικαιοῦνται νὰ τὴν προτείνωσιν, ὡς μὴ ἔχοντες συμφέρον. Ὁ εἰσαγγελεὺς ὅμως, ὅστις ἐνεργεῖ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς κοινωνίας καὶ εἰς ὃν ἀνήκει ἡ παραφυλακὴ τῶν ἀφορωσῶν τὴν ἐν γένει προδικασίαν διατάξεων, ἔχει πάντοτε τὸ δικαίωμα νὰ προτείνῃ τὴν ἀκυρότητα τὴν προκύπτουσαν ἐκ τῆς παραβιάσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ κατηγορουμένου.

Ἡ ἀκυρότης αὕτη περιλαμβάνει μόνην τὴν προδικασίαν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασίαν, καὶ συνεπῶς μόνον ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς οὐσίας, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου δύναται νὰ προταθῇ (*Α. Π.* 148 τοῦ 1914, 284 τοῦ 1915, 36 τοῦ 1918, 424 τοῦ 1925)· ὡς παράβασις δὲ καθαρῶς δικονομικῆς διατάξεως δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς λόγος ἀναιρέσεως τοῦ βουλεύματος (*Α. Π.* 13 τοῦ 1913).

Ἡ ἀνάκρισις δὲν εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον μυστικὴ καὶ διὰ τὸν πολιτικῶς ἐνάγοντα. Κατὰ μὲν τὰ ἄρθρα 303 καὶ 304 Ποιν. Δικον., ὁ πολιτικῶς ἐνάγων ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παρίσταται εἰς οἱανδήποτε ἀνακριτικὴν πρᾶξιν, ἐκτὸς τῆς ἐξετάσεως τῶν μαρτύρων καὶ τῶν κατηγορουμένων, δι' ὃ καὶ ὀφείλει νὰ προσκαλῇ αὐτὸν πρὸς τοῦτο ὁ ἀνακρίνων· ἂν δὲ δὲν κατοικῇ ἐν τῇ καθέδρᾳ αὐτοῦ ὀφείλει νὰ προσκαλῇ τὸν πολιτικῶς ἐνάγοντα διὰ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἕδρᾳ τοῦ ἀνακρίνοντος διωρισμένου τυχὸν ἀντικλήτου του, κατὰ δὲ τὸ ἄρθρ. 362, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ νόμου 2236 τοῦ 1920, ἀφ' ἧς ὁ κατηγορούμενος κληθῇ εἰς ἀπολογίαν ἢ ἐκδοθῇ κατ' αὐτοῦ ἔνταλμα συλλήψεως ἢ κατασχετήριον, ἔχει τὸ δικαίωμα ὁ πολιτικῶς ἐνάγων νὰ λάβῃ γνῶσιν ἁπάντων τῶν περὶ τὴν ἀνάκρισιν ἐγγράφων, νχορηγοῦνται δ' αὐτῷ, ἰδίᾳ αὐτοῦ δαπάνῃ, καὶ ἀ τίγραφα αὐτῶν, κατόπιν ἐγγράφου αἰτήσεώς του ὑποβαλλομένης ἐπὶ ἀποδείξει τῷ ἀνακριτῇ. Ὥστε μόνον ἡ ἐξέτασις τῶν μαρτύρων καὶ τῶν κατηγορουμένων γίνεται ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ πολιτικῶς ἐνάγοντος, πλὴν καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν κατατεθέντων δύναται νὰ λάβῃ γνῶσιν κατόπιν ὁ πολιτικῶς ἐνάγων, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται ἔχει κληθῇ ὁ κατηγορούμενος εἰς ἀπολογίαν κλπ.

Ἡ ἀνάκρισις δύναται νὰ ἐνεργηθῇ ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ, ὅθεν καὶ κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς καὶ ἐν καιρῷ νυκτὸς ἔτι. Οἱ ἀνακριτικοὶ ὅμως ὑπάλληλοι ἔχουσι πάντοτε ὡρισμένον κατάστημα ἔνθα συνήθως ἐνεργοῦσι τὸ ἔργον των. Δύναται ἐπίσης ὁ ἀνακριτὴς ἢ ἀνακριτικὸς ὑπάλληλος, ἂν κρίνῃ ἀναγκαῖον, νὰ μεταβῇ πρὸς ἐνέργειαν ἀνακριτικῆς τινος πράξεως αὐτοπροσώπως ἐκτὸς τῆς ἕδρας του, ἀλλ' ἐντὸς τῆς περιφερείας τοῦ δικαστηρίου, παρ' ᾧ διατελεῖ, ὀφείλει ὅμως προηγουμένως νὰ προκαλέσῃ ἐγκριτικὴν ἀπόφασιν τοῦ συμβουλίου τῶν πλημμελειοδικῶν, ὑποκειμένην εἰς προσφυγὴν ἐνώπιον τοῦ εἰσαγγελέως τῶν ἐφετῶν, ὅστις λύει ὁριστικῶς τὴν διαφωνίαν. Αἱ τοιαῦται διατυπώσεις δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προηγηθῶσι τῆς ἐπιτοπίου μεταβάσεως, ἀλλὰ δύνανται νὰ ἐπακολουθήσωσιν ὁσάκις ἐκ τῆς ἀναβολῆς αὐτῆς ἐπίκειται κίνδυνος εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀνακρίσεως (ἄρθρ. 201 *Ποιν. Δικονομίας*, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ νόμου ΓΦΜΖ' τοῦ 1909).

Ἐκτὸς τῆς δικαστικῆς περιφερείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀσκεῖ τὰ καθήκοντά του, μόνον ὁ ἀνακριτὴς δύναται νὰ μεταβῇ, τῇ ἐγκρίσει τοῦ παρ' ἐφέταις εἰσαγγελέως, πρὸς ἐνέργειαν ἀνακρίσεων, καὶ μόνον ἐπὶ τῶν ἀδικημάτων τῶν ὑπαχθέντων εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ ἐφετείου δυνάμει τοῦ ἀπὸ 16 Δεκεμβρίου 1924 ψηφίσματος τῆς Δ' Συνελεύσεως «περὶ ἀνακρίσεως καὶ ἐκδικάσεως ἀδικημάτων τινῶν ὑπὸ τῶν ἐφετῶν» (ἄρθρ. 2 παράγρ. 8). Ἐπίσης κατὰ τὸ ἄρθρον 8 τοῦ Ν. Δ. τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1925 «περὶ συμπληρώσεως καὶ τροποποιήσεως διατάξεων τῶν περὶ αἰσχροκερδείας νόμων», ὁ πρόεδρος καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς τοῦ ἐν Ἀθήναις ἑδρεύοντος δικαστηρίου τῆς αἰσχροκερδείας δύνανται νὰ ἐνεργήσωσιν αὐτοπροσώπως πᾶσαν ἀνακριτικὴν ἐνέργειαν μεταβαίνοντες, ἂν παραστῇ ἀνάγκη, εἰς ἑτέρας περιφερείας· καὶ πάντες οἱ παρὰ τῇ Διευθύνσει Ἀγορανομίας δικαστικοὶ ἐπόπται ἐνεργοῦσιν ἐγκύρως ἀνακριτικὰς πράξεις πάσης φύσεως καὶ εἰς ἑτέρας ἀνακριτικὰς περιφερείας κατόπιν σχετικῆς κοινῆς ἐντολῆς τοῦ προέδρου καὶ εἰσαγγελέως τῆς αἰσχροκερδείας.

Τέλος ὁ ἀνακριτὴς καὶ ἐν γένει πᾶς ἀνακριτικὸς ὑπάλληλος ἔχει κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του τὰ ἑξῆς δικαιώματα: α') νὰ προσκαλῇ τὴν ἔνοπλον δύναμιν, καὶ ἰδίως τὴν χωροφυλακήν, καθ' ὅσον ἤθελε κριθῇ ἀναγκαία ἡ συνδρομή της εἰς τὴν ἀνάκρισιν (ἄρθρ. 19 ἐδ. β'. *Ποιν. Δικον.*)· β') ὑποπτεύων ὅτι εἶναι ἐνδεχόμενον ν' ἀλλοιωθῶσιν ὑπὸ ἐνδιαφερομένων αἱ ἐνδείξεις καὶ νὰ ὑπεξαιρεθῶσι τὰ πειστήρια τῆς πράξεως ἢ νὰ συνεννοηθῶσιν ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἀνακρίσεως ἄνθρωποι ὕποπτοι, ἢ νὰ δραπετεύσωσι, δικαιοῦται νὰ διατάσσῃ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀπομακρύνσεως τούτων ἢ καὶ παντὸς ἄλλου ἐξ οὗ τόπου ἐνεργεῖ τὴν ἀνάκρισιν μέχρις οὗ ἀποπερατώσῃ τὸ ἔργον του. Τῶν δ' ἀπειθούντων εἰς τὸ μέτρον αὐτοῦ τοῦτο ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διατάξῃ τὴν ἐπὶ 24 ὥρας κράτησιν, ἐκδίδων κατ' αὐτῶν ἔνταλμα φυλακίσεως (ἄρθρ. 176 καὶ 181 ἐδ. 2 *Ποιν. Δικον.*)· καὶ γ') τὴν αὐτὴν κράτησιν δικαιοῦται νὰ διατάξῃ καὶ παντὸς ταράσσοντος διὰ θορύβων ἢ καθ' οἱονδήποτε τρόπον τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν ἐν ᾧ τόπῳ ἐνεργεῖ τὴν ἀνάκρισιν, ὡς καὶ παντὸς ἐναντιουμένου εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ λαμβανόμενα μέτρα. Ἂν δ' ὁ θόρυβος ἢ ἡ ἐναντίωσις συνοδεύηται ἀπὸ ἄλλας βιαιοπραγίας, φερούσας χαρακτῆρα ἀδικήματος, βεβαιοῖ τοῦτο δι' ἐκθέσεώς του, ἣν παραπέμπει μετὰ τοῦ δράστου εἰς τὸν ἁρμόδιον εἰσαγγελέα ἢ δημόσιον κατήγορον (ἄρθρα 181 καὶ 182 *Ποιν. Δικον.*).

Τακτικὴ ἀνάκρισις ἐνεργεῖται ὑποχρεωτικῶς ὅταν ἡ πρᾶξις φέρῃ χαρακτῆρα κακουργήματος, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ δύναται νὰ ἐνεργηθῇ καὶ ἐπὶ πλημμελημάτων εἰς δύο μόνον περιπτώσεις: α') ὅταν ὁ μόνος ἔχων τὸ δικαίωμα νὰ παραγγείλῃ τακτικὴν ἀνάκρισιν εἰσαγγελεὺς τῶν πλημμελειοδικῶν εὑρίσκει ὅτι ἡ προηγηθεῖσα προεισαγωγικὴ ἀνάκρισις εἶναι ἀτελὴς καὶ χρῄζει συμπληρώσεως, πρὸς ἔλεγχον, ἐπιβεβαίωσιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν ἐξ αὐτῆς προκυψασῶν ἐνδείξεων καὶ β') ἐφ' ὧν πλημμελημάτων ἐπιτρέπεται κατὰ νόμον ἡ σύλληψις καὶ προφυλάκισις τοῦ κατηγορουμένου, ὅταν ὁ εἰσαγγελεὺς κρίνῃ ὅτι πρέπει νὰ ἐκδοθῇ κατ' αὐτοῦ ἔνταλμα συλλήψεως ἢ φυλακίσεως, ἅτινα μόνος ὁ ἀνακριτὴς δύναται νὰ ἐκδώσῃ (ἄρθρ. 186 *Ποιν. Δικον.*).

Παραγγελίαν πρὸς ἐνέργειαν τακτικῆς ἀνακρίσεως δύναται νὰ δώσῃ μόνον ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν πλημμελειοδικῶν, συνήθως μὲν οἴκοθεν, συνεπείᾳ κοινῆς φήμης περὶ τελέσεως ἀδικήματος, ἢ κατόπιν μηνύσεως, ἤτοι οἱασδήποτε ἀνακοινώσεως αὐτῷ περὶ λαβούσης χώραν ἀξιοποίνου πράξεως φερούσης χαρακτῆρα κακουργήματος ἢ πρὸς συμπλήρωσιν προηγηθείσης προανακρίσεως ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. Δύναται ὅμως νὰ παραγγελθῇ πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου αὐτοῦ εἰσαγγελέως τῶν ἐφετῶν, ὅστις ἔχει τοιοῦτο δικαίωμα (ἐκ τῶν ἄρθρων 91 καὶ 97 παρ. 3 τοῦ *Ὀργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων*), ἔχει ὅμως καὶ ὑποχρέωσιν νὰ διατάξῃ τὸν εἰσαγγελέα τῶν πλημμελειοδικῶν νὰ παραγγείλῃ ἀνάκρισιν, ν' ἀσκήσῃ δηλαδὴ τὴν ποινικὴν ἀγωγήν, ὅταν ἡ ὁλομέλεια τοῦ δικαστηρίου τῶν ἐφετῶν, συνερχομένου ἐν συμβουλίῳ, διατάξῃ, καθ' ὃ ἔχει δικαίωμα, τὴν ἄσκησιν τῆς ποινικῆς ἀγωγῆς ἐπὶ ἀδικήματος, τοῦ ὁποίου τὴν ἐκτέλεσιν ἐπληροφορήθη παρά τινος τῶν μελῶν του (ἄρθρ. 14 παρ. 1 *Ποιν. Δικον.*).

Ὁ ἀνακριτής, λαμβάνων τὴν παραγγελίαν τοῦ εἰσαγγελέως, δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ἐκτελέσῃ ταύτην ἀσυζητητί, ὡς ὀφείλουσιν οἱ λοιποὶ ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι παραγγελλόμενοι πρὸς ἐνέργειαν προανακρίσεως, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἀλλ' ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν *νομιμότητα* μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν σκοπιμότητα τῆς πρὸς ἀνάκρισιν παραγγελίας. Ἔχει δὲ τὸ δικαίωμα νὰ ἐξετάσῃ, ἂν ἡ πρᾶξις, δι' ἣν παρηγγέλθη νὰ ἐνεργήσῃ ἀνάκρισιν, εἶναι ἀξιόποινος, ἢ ἂν καίπερ ἀξιόποινος οὖσα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταδιωχθῇ ἕνεκα λόγου τινὸς ἐκ τῶν ἀποσβεννύντων τὴν ποινικὴν ἀγωγήν, ὡς λ. χ. *ἀμνηστείας, παραγραφῆς, δεδικασμένου*, ὅτε δὲν εἶναι κατὰ νόμον ἐπιτετραμμένον νὰ ἐνεργηθῇ ἀνάκρισις. Ἂν δὲ πεισθῇ ὅτι συντρέχει τοιαύτη τις περίπτωσις, ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πρὸς ἀνάκρισιν παραγγελίας τοῦ εἰσαγγελέως καὶ νὰ τῷ ἐπιστρέψῃ ταύτην διαφωνῶν οὕτω πρὸς αὐτόν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ εἰσαγγελεὺς ὀφείλει ν' ἀπευθυνθῇ πρὸς τὸ συμβούλιον τῶν πλημμελειοδικῶν, ἁρμόδιον (κατ' ἄρθρον 250 ἐδ, 1 τῆς *Ποιν. Δικον*) νὰ ἄρῃ τὴν προκύψασαν οὕτω διαφωνίαν μεταξὺ εἰσαγγελέως καὶ ἀνακριτοῦ. Ἂν ὁ ἀνακριτὴς εὑρίσκῃ νόμιμον τὴν πρὸς ἀνάκρισιν παραγγελίαν, χωρεῖ εἰς τὸ ἔργον του, ἐντελῶς ἀνεξάρτητος καὶ μὴ ὑπόχρεως νὰ ὑπακούσῃ εἰς οὐδεμίαν πρότασιν ἢ ὑπόδειξιν τοῦ εἰσαγγελέως, τὴν ὁποίαν τυχὸν δὲν κρίνει νόμιμον ἢ σκόπιμον. Μετὰ τὴν ἀποδοχὴν δηλαδὴ τῆς πρὸς ἀνάκρισιν παραγγελίας ὡς νομίμου, ὁ ἀνακριτὴς ἐν τῷ περαιτέρω ἔργῳ του ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐλέγχῃ οὐ μόνον τὴν νομιμότητα ἀλλὰ καὶ τὴν σκοπιμότητα, τὴν χρησιμότητα διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνακρίσεως, τῶν προτάσεων ἢ αἰτήσεων τοῦ εἰσαγγελέως, οὗτος δὲ δὲν δύναται πλέον ν' ἀνακαλέσῃ τὴν πρὸς τὴν ἀνάκρισιν παραγγελίαν καὶ νὰ παραγγείλῃ προανάκρισιν ἢ νὰ εἰσαγάγῃ τὴν ὑπόθεσιν δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως εἰς τὸ ἀκροατήριον ἢ ν' ἀπευθυνθῇ εἰς τὸ δικαστικὸν συμβούλιον. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ὁ εἰσαγγελεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ γνῶσιν εἰς ποῖον σημεῖον εὑρίσκεται ἡ ἀνάκρισις, νὰ παρίσταται εἰς πᾶσαν ἐν γένει ἀνακριτικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνακριτοῦ, εἰς τὰς ἐξετάσεις μαρτύρων ἢ κατηγορουμένων, ν' ἀπευθύνῃ ἐρωτήσεις εἰς αὐτούς, καὶ προτάσεις πρὸς τὸν ἀνακριτὴν πρὸς ἐνέργειαν ὡρισμένης τινὸς ἀνακριτικῆς πράξεως. Διὰ τοῦτο ὁ ἀνακριτὴς πρὸ πάσης τοιαύτης ἐνεργείας του ὀφείλει νὰ εἰδοποιῇ τὸν εἰσαγγελέα, ὅπως δυνηθῇ νὰ παραστῇ κατ' αὐτὴν εἴτε αὐτὸς οὗτος, εἴτε ἄλλος τις ἐκ τῶν ἀνακριτικῶν ὑπαλλήλων, ὑπ' αὐτοῦ παραγγελλόμενος (ἄρθρα 204 καὶ 205 *Ποιν. Δικον.*).

Δὲν ὑποχρεοῦται ὅμως, ἐπαναλαμβάνομεν, νὰ ἐκτελῇ ὁ ἀνακριτὴς τυφλῶς καὶ ἀπροφασίστως τὰς ὑποδείξεις ἢ προτάσεις τοῦ εἰσαγγελέως, ἀλλ' ἂν κρίνῃ ταύτας μὴ νομίμους ἢ ἀσκόπους, ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀποποιηθῇ τὴν ἐκτέλεσίν των, ὅτε τὴν οὕτω προκύπτουσαν διαφωνίαν θὰ λύσῃ πάλιν τὸ συμβούλιον τῶν πλημμελειοδικῶν (συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 250 ἐδ. 1 καὶ 3 *Ποιν. Δικονομίας*). Εἰς μίαν καὶ μόνην περίπτωσιν δὲν δικαιοῦται ὁ ἀνακριτὴς νὰ διαφωνήσῃ πρὸς τὸν εἰσαγγελέα, ὅταν οὗτος παραγγείλῃ τὴν ἀπαγγελίαν κατηγορίας καθ' ὡρισμένου προσώπου ὡς ἐνεχομένου εἰς τὴν ἀνακρινομένην πρᾶξιν, διότι ἡ τοιαύτη παραγγελία ἀποτελεῖ εἰδικὴν ἄσκησιν τῆς ποινικῆς ἀγωγῆς, οὖσαν ἀποκλειστικὸν δικαίωμα καὶ καθῆκον τοῦ εἰσαγγελέως τῶν πλημμελειοδικῶν, καὶ εἶναι συνεπῶς ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν ἀνακριτὴν (Α. Π. 86 τοῦ 1914). Ἂν τῆς τακτικῆς ἀνακρίσεως εἶχε προηγηθῇ προεισαγωγικὴ ἀνάκρισις, αὕτη χρησιμεύει ὡς βάσις τῶν περαιτέρω ἐνεργειῶν τοῦ ἀνακριτοῦ, ὅστις δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς προανακριτικὰς πράξεις εἰμὴ μόνον ἐφ' ὅσον εὑρίσκει ταύτας ἐλλειπεῖς καὶ χρῃζούσας συμπληρώσεως ἢ μὴ συντεταγμένας κατὰ τὰς νομίμους διατυπώσεις (ἄρθρ. 188 *Ποιν. Δικονομίας*). Πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου του ὁ ἀνακριτὴς δικαιοῦται οὐ μόνον αὐτοπροσώπως νὰ προβῇ εἰς τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας ἀνακριτικὰς ἐνεργείας, ἀλλὰ δύναται ν' ἀναθέσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τούτων ὅταν πρόκειται νὰ ἐνεργηθῶσιν ἐκτὸς τοῦ τόπου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἑδρεύει, εἰς ἄλλους ἀνακριτάς, εἰρηνοδίκας ἢ ἀνακριτικοὺς ἐν γένει ὑπαλλήλους· ἂν δ' ἡ ἀνακριτικὴ πρᾶξις πρόκειται νὰ γίνῃ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ζητεῖ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς ὁ ἀνακριτὴς εἴτε διὰ τῶν προϊσταμένων τῆς προξενικῆς ἀρχῆς εἴτε διὰ τῶν ἐγχωρίων ἀνακριτικῶν ἀρχῶν, συμφώνως πρὸς τὰς ὑφισταμένας διεθνεῖς συνθήκας ἢ τὰ ἐπιτόπια ἔθιμα, ἀπευθύνων *ἀνακριτικὴν παραγγελίαν* (commission rogatoire) διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργείου (ἄρθρα 94 καὶ 172 τοῦ Νομ. Διατάγματος τῆς 31 Αὐγούστου 1926 «περὶ Ὀργανώσεως τῆς κεντρικῆς πρεσβευτικῆς καὶ προξενικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν» Βλ. καὶ τὰς διαφόρους συνθήκας ἐκδόσεως ἐγκληματιῶν, ῥητῶς ἐπιτρεπούσας τὰς τοιαύτας ἀνακριτικὰς ἐντολάς, ἐν «Κώδικι Ποινικῆς Δικονομίας» *Ἀγγ. Μπουρουπούλου* σελ. 672-701).

Ὁ ἀνακριτὴς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ στραφῇ καὶ καθ' οἱουδήποτε ἄλλου προσώπου, ἐκτὸς τοῦ τυχὸν ἐν τῇ παραγγελίᾳ τοῦ εἰσαγγελέως ἀναφερομένου, ὅπερ ἤθελε προκύψει ἐκ τῆς προόδου τῆς ἀνακρίσεως ὅτι συμμετέσχεν εἰς τὴν πρᾶξιν, χωρὶς νὰ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ζητήσῃ νέαν εἰδικὴν παραγγελίαν τοῦ εἰσαγγελέως. Νέα ὅμως εἰδικὴ παραγγελία τοῦ εἰσαγγελέως ἀπαιτεῖται, ὅταν ἐκ τῆς ἀνακρίσεως προκύπτωσι γεγονότα διάφορα τῶν συνιστώντων τὴν δι' ἣν ἐδόθη ἡ

Digitized by Google

ἀρχικὴ παραγγελία ἀξιόποινον πρᾶξιν, ἀπαρτίζοντα δὲ τὴν ἔννοιαν ἄλλου ἀδικήματος· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἀνακριτής, ἀφοῦ βεβαιώσῃ τὰ κατατιθέμενα ταῦτα νέα περιστατικά, θὰ τὰ ἀνακοινώσῃ πρὸς τὸν εἰσαγγελέα, ὁ ὁποῖος εἶναι, ὡς προεξετέθη, μόνος ἁρμόδιος νὰ κρίνῃ καὶ ἀποφασίσῃ ἂν πρέπῃ νὰ δώσῃ παραγγελίαν πρὸς ἀνάκρισιν ἐπὶ τῷ νέῳ τούτῳ ἀδικήματι.

Ἡ τακτικὴ ἀνάκρισις ἀποπερατοῦται πάντοτε διὰ *βουλεύματος* τοῦ συμβουλίου τῶν πλημμελειοδικῶν ἢ τοῦ συμβουλίου τῶν ἐφετῶν, ὅταν πρόκειται περὶ κατηγορουμένου ὑπαγομένου εἰς τὴν ἰδιάζουσαν δικαιοδοσίαν καὶ ὅταν πρόκειται περὶ κακουργήματος διαπραχθέντος ἐν Αἰγύπτῳ, ὁσάκις ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει, αἱ ἐκ τῆς ἀνακρίσεως προκύψασαι ἐνδείξεις κρίνονται ἱκαναὶ πρὸς παραπομπὴν τοῦ κατηγορουμένου εἰς τὸ ἀκροατήριον (ἄρθρα 41, 42, 206 *Ποιν. Δικον.* καὶ 33 παρ. α., 34 παρ. γ., 35 καὶ 36 νόμ. ΒΡΛΕ' τοῦ 1893 «περὶ συστάσεως δικαστηρίου κακουργιοδικῶν ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τῆς Αἰγύπτου»). Πρὸς τοῦτο ἅμα ὡς ὁ ἀνακριτὴς κρίνῃ τὴν ἀνάκρισιν περατωθεῖσαν ὑποβάλλει τὴν δικογραφίαν εἰς τὸν εἰσαγγελέα, ὅπως οὗτος ὑποβάλῃ τὴν σχετικὴν πρὸς τὸ δικαστικὸν συμβούλιον πρότασίν του. Ὅπως δὲ θεωρηθῇ ἡ τακτικὴ ἀνάκρισις περατωθεῖσα, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ἀπολογία τοῦ κατηγορουμένου, ἤ, ἂν οὗτος προσηκόντως κλητευθεὶς δὲν ἐνεφανίσθη, ἡ ἔκδοσις κατ' αὐτοῦ ἐντάλματος συλλήψεως, τὴν ὁποίαν δέον νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ἔκδοσις κατασχετηρίου, ὅταν ὁ κατηγορούμενος ἔφυγε καὶ εἶναι ἀγνώστου διαμονῆς. Ὁσάκις ὅμως δὲν πρόκειται περὶ κακουργήματος, οὔτε περὶ πλημμελήματος ἐπαγομένου προφυλάκισιν, τότε ἀντὶ τοῦ ἐντάλματος συλλήψεως ἐκδίδεται κατὰ τοῦ κατηγορουμένου ἔνταλμα βιαίας προσαγωγῆς, ἀντὶ δὲ τοῦ κατασχετηρίου κλητήριον ἐπίκριμα (ἄρθρα 189—197, καὶ 220—222 *Ποιν. Δικον.*). Ἄνευ τῆς ἐνεργείας τῶν ἀνακριτικῶν τούτων πράξεων ἡ τακτικὴ ἀνάκρισις δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποπερατωθεῖσα.

Ἡ ***προανάκρισις*** ἢ ἡ ***προεισαγωγικὴ ἀνάκρισις*** ἐνεργεῖται ὑπὸ τῶν ἀνακριτικῶν ὑπαλλήλων κατόπιν παραγγελίας τοῦ εἰσαγγελέως τῶν πλημμελειοδικῶν (προκειμένου δὲ ἀδικήματος αἰσχροκερδείας, καὶ κατόπιν παραγγελίας τοῦ προέδρου καὶ εἰσαγγελέως τοῦ ἐν Ἀθήναις δικαστηρίου αἰσχροκερδείας, δυναμένων νὰ δώσωσι παραγγελίαν εἰς πάντας τοὺς ἀνακριτικοὺς ὑπαλλήλους ἑτέρων περιφερειῶν—ἄρθρ. 8 νομ. διατάγματος τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1925), ἐξαιρετικῶς δ' ἡ προανάκρισις ἐνεργεῖται αὐτεπαγγέλτως, δηλαδὴ ἄνευ παραγγελίας, εἰς δύο περιπτώσεις: α') ὅταν ὁ δράστης συνελήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ καὶ β) ὅταν ἐπίκειται κίνδυνος ἐκ τῆς ἀναβολῆς. Ἄνευ δὲ παραγγελίας τοῦ εἰσαγγελέως ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐνεργοῦσι προανάκρισιν οἱ προϊστάμενοι τῆς προξενικῆς ἀρχῆς ἐν ταῖς ἑτεροδικουμέναις χώραις διὰ τὰ ὑφ' Ἑλλήνων πραττόμενα ἐν τῇ περιφερείᾳ των κακουργήματα καὶ πλημμελήματα (ἄρθρα 167 Νομ. Διατ. τῆς 31 Αὐγούστου 1926 «περὶ ὀργανώσεως τῆς Κεντρικῆς, Πρεσβευτικῆς καὶ Προξενικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργ. τῶν Ἐξωτερ.»). Προανάκρισιν ἐπίσης δύναται νὰ ἐνεργήσῃ καὶ αὐτὸς ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν πλημμελειοδικῶν (ἄρθρ. 156 Ποιν. Δικ.), ἔτι δὲ καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν ἐφετῶν, ὅταν πρόκειται περὶ προσώπων ὑπαγομένων εἰς τὴν ἰδιάζουσαν δικαιοδοσίαν (βλ. λ.), δυνάμενος νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἐνέργειαν προανακρίσεως εἰς παρὰ πλημμελειοδίκαις εἰσαγγελεῖς (ἄρθρ. 43 *Ποιν.Δικ.*).

Προανάκρισις ἐνεργεῖται ἐπὶ κακουργημάτων, ὅτε πρέπει πάντοτε νὰ ἐπακολουθήσῃ τακτικὴ ἀνάκρισις, καὶ ἐπὶ πλημμελημάτων. Ἐπὶ πταισμάτων κατὰ κανόνα δὲν γίνεται προανάκρισις, ἀλλὰ φέρεται ἀμέσως ἡ ὑπόθεσις δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ πταισματοδικείου (ἄρθρ. 143 *Ποιν. Δικ.*). Ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἐνέργεια προανακρίσεως ἐπὶ πλημμελημάτων· ἄνευ τοιαύτης δὲν δύναται νὰ εἰσαγάγῃ ὁ εἰσαγγελεὺς τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ ἀκροατήριον δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως (ἄρθρ. 161 παρ. 3 *Ποιν. Δικ.* ὡς συνεπληρώθη διὰ τοῦ νόμου ΓΦΜΖ' τοῦ 1909). Διὰ νὰ θεωρηθῇ ὅμως αὕτη ἀποπερατωθεῖσα, δὲν ἀπαιτεῖται ἡ ἀπολογία ἢ ἡ πρὸς ἀπολογίαν κλῆσις τοῦ κατηγορουμένου (*Α. Π.* 255 τοῦ 1911 ὁλομ. 331 τοῦ 1916). Ἄνευ προηγουμένης προανακρίσεως εἰσάγονται δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως εἰς τὸ ἀκροατήριον τὰ πλημμελήματα α') τὰ δικαζόμενα κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ νομ. διατάγματος τῆς 28 Νοεμβρ. 1923 «περὶ ἐκδικάσεως πλημμελημάτων τινῶν ἐπ' αὐτοφώρῳ» ὡς καὶ αἱ ἐπ' αὐτοφώρῳ καταλαμβανόμεναι παραβάσεις τοῦ νόμου περὶ αἰσχροκερδείας (ἄρθρ. 5 νομ. διατ. τῆς 5 Αὐγούστου 1923 καὶ ἄρθρ. 2 ἐν τέλει τοῦ νομ. διατ. τῆς 18 Σεπτεμβρίου 1926)· β') τὰ πλημμελήματα τὰ προβλεπόμενα ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 37 τοῦ νομ. διατ. τῆς 23 Ἀπριλ. 1923 «περὶ ἐξαγωγικῶν τελῶν» κ.λ.π. καὶ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ νομ. διατ. τῆς 21 Ἰουλίου 1926 «περὶ ἀπαγορεύσεως ἐπ' ἀόριστον ἢ ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον ἐν γένει τῶν ἐπὶ προθεσμίᾳ ἢ ἐπὶ δώρῳ συναλλαγῶν ἐπὶ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος ὡς καὶ τῶν μεταφορῶν»· γ') τὰ πλημμελήματα τοῦ νόμου 2916 τοῦ 1922 «περὶ λειτουργίας τυχηρῶν καὶ μὴ παιγνίων καὶ φορολογίας αὐτῶν» καὶ δ') τὰ πλημμελήματα τῆς δημοσιεύσεως ἐντύπων περιεχόντων πράξεις καὶ κατορθώματα λῃστῶν, κλεπτῶν κ.λ.π. (ἄρθρ. 2 τοῦ νομ. διατ. τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1925). Ἐν πάσῃ ἄλλῃ περιπτώσει καὶ ἂν ἔτι ὁ νόμος διατάσσῃ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸ ἀκροατήριον δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἐνεργηθῇ *προανάκρισις* (*Α. Π.* 715 τοῦ 1925).

Οἱ ἐνεργοῦντες τὴν προανάκρισιν ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι ὑπόκεινται εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ παρὰ πρωτοδίκαις εἰσαγγελέως, ὑπόχρεοι ὄντες νὰ ἐκτελῶσιν ἀπροφασίστως καὶ ἐπακριβῶς τὰς ἀνακριτικὰς τούτου παραγγελίας καὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀμφισβητήσωσι οὔτε τὴν νομιμότητα οὔτε τὴν σκοπιμότητα αὐτῶν (ἄρθρα 16, 17 καὶ 156 *Ποιν. Δικονομίας*, 97 Ὀργανισμοῦ Δικαστηρίων, 13 ἐδ. 1 καὶ 2 τοῦ νομ. διατάγματος τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1925 «περὶ ὀργανισμοῦ τῆς Χωροφυλακῆς»· βλ. λ. ἀνακριτικοὶ *ὑπάλληλοι*). Ἂν δὲ παρίσταται ἀνάγκη νὰ ἐνεργηθῇ ἀνακριτική τις πρᾶξις ἐκτὸς τῆς περιφερείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀσκοῦσι τὰ ἀνακριτικά των καθήκοντα, δύνανται ν' ἀναθέσωσι τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς διὰ τοῦ εἰσαγγελέως, ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐν ἐπειγούσῃ περιπτώσει, εἰδοποιοῦντες περὶ τούτου τὸν Εἰσαγγελέα, εἰς ἀνακριτικὸν ὑπάλληλον τοῦ τόπου, ἔνθα πρόκειται νὰ ἐνεργηθῇ ἡ ἀνακριτικὴ πρᾶξις. Οἱ ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι, εἴτε κατὰ παραγγελίαν τοῦ εἰσαγγελέως εἴτε αὐτεπαγγέλτως ἐπιλαμβανόμενοι προανακρίσεως, ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐνεργῶσιν ὅλας τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας ἀνακριτικὰς πράξεις, ἐξαιρέσει τῆς συλλήψεως καὶ προφυλακίσεως τοῦ κατηγορουμένου, τὰς ὁποίας μόνον ὁ ἀνακριτὴς δύναται νὰ διατάξῃ. Δύναται ὅμως ὅταν ἡ πρᾶξις εἶναι αὐτόφωρος νὰ προβαίνωσιν εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ δράστου, ἐκδίδοντες κατ' αὐτοῦ ἔνταλμα συλλήψεως, ὅπερ ἰσχύει ἕως οὗ ὁ εἰσαγγελεὺς ἢ ὁ ἀνακριτής, εἰς τὸν ὁποῖον παρεπέμφθη εἶτα ἡ ὑπόθεσις, ἀποφασίσωσιν ἄλλως (ἄρθρα 159, 16 καὶ 17 *Ποιν. Δικονομίας*).

Περατώσαντες τὸ ἔργον των οἱ ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι ὀφείλουσι νὰ ὑποβάλωσιν ἀμέσως τὴν δικογραφίαν εἰς τὸν εἰσαγγελέα. Οὗτος δὲ δύναται: α') νὰ διευθύνῃ ταύτην εἰς τὸν ἀνακριτήν, παραγγέλλων τὴν ἐνέργειαν τακτικῆς ἀνακρίσεως, ὅταν πρόκειται μία τῶν ἀνωτέρω ἐκτιθεμένων περιπτώσεων, β') νὰ εἰσαγάγῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ ἀκροατήριον δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως τοῦ κατηγορουμένου, ὅταν κρίνῃ ὅτι αἱ διὰ τῆς προανακρίσεως συλλεχθεῖσαι ἐνδείξεις εἶναι ἱκαναὶ πρὸς ὑποστήριξιν δημοσίας ἐπ' ἀκροατηρίου κατηγορίας καὶ γ') ὅταν ἀμφιβάλλῃ περὶ τούτου ἢ κρίνῃ ὅτι δὲν προέκυψαν ἀρκοῦσαι ἐνδείξεις ἐκ τῆς προανακρίσεως, νὰ εἰσαγάγῃ τὴν ὑπόθεσιν μετὰ τῆς προσηκούσης προτάσεώς του εἰς τὸ δικαστικὸν συμβούλιον, ὅπως τοῦτο ἀποφασίσῃ. Οὕτω δὲ περατοῦται ἡ προανάκρισις (ἄρθρον 160 *Ποιν. Δικονομίας*). Ἂν ἐκλέξῃ τὴν α' ἢ τὴν γ' ὁδόν, δὲν δύναται ὁ εἰσαγγελεὺς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς ἄλλην, διότι ἡ ἅπαξ ἀρξαμένη τακτικὴ ἀνάκρισις μόνον διὰ βουλεύματος δύναται ν' ἀποπερατωθῇ, διὰ δὲ τῆς ὑποβολῆς τοῦ ἀποτελέσματος τῆς προανακρίσεως εἰς τὸ συμβούλιον ἀπεπερατώθη ἡ προανάκρισις (κατὰ τὸ ἄρθρον 160 *Ποιν. Δικον.*), καὶ κατέστη πλέον ἀντικείμενον ἀποφάσεως τοῦ δικαστικοῦ συμβουλίου. Μόνον ὅταν ἀπεφάσισε καὶ εἰσήγαγε τὴν ὑπόθεσιν δι' ἀπ' εὐθείας κλήσεως εἰς τὸ ἀκροατήριον, δύναται ν' ἀποσύρῃ τὴν ὑπόθεσιν πρὶν ἢ ὅμως ἐκδοθῇ ἐπ' αὐτῆς οἱαδήποτε ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου, ἔστω καὶ ἀναβλητική, καὶ νὰ διατάξῃ ὑποχρεωτικῶς τότε τακτικὴν ἀνάκρισιν (ἄρθρ. *Ποιν. Δικον.* 163 παράγρ. β' προστεθεῖσα διὰ τοῦ νόμου 1228 τοῦ 1918). Α. Ν. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνακριτὴς (ὁ)· ὁ ἀνακρίνων, ὁ ἐρευνῶν ὑπόθεσίν τινα, ἰδίᾳ δικαστικήν.

— *[Ποιν. Δικον.]*· βλ. λ. ἀνάκρισις

ἀνακριτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἀνάκρισιν: «ἀνακριτικὸς ὑπάλληλος»· ‖ ὁ ἁρμόδιος πρὸς ἀνάκρισιν, ὁ ἀνακρίνων: «ἀνακριτικὸν συμβούλιον», «ἀνακριτικὴ ἐπιτροπή».—Ἐπίρρ. ***ἀνακριτικῶς***.

— **ἀνακριτικοὶ *ὑπάλληλοι***. Οὗτοι εἶναι οἱ ἔχοντες ἁρμοδιότητα καὶ καθῆκον ν' ἀνακρίνωσι καὶ βεβαιῶσι τὰς ἀξιοποίνους πράξεις. Οἱ ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι διακρίνονται εἰς *γενικούς*, εἰς οὓς ἡ Ποινικὴ Δικονομία ἀνέθεσε τὴν ἀνάκρισιν πασῶν τῶν κολασίμων πράξεων, καὶ εἰς *εἰδικούς*, οἵτινες ἀνακρίνουσιν ὡρισμένας ὑπὸ τοῦ νόμου τοιαύτας πράξεις.

Γενικοὶ ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι εἶναι: 1) Ὁ εἰσαγγελεὺς τῶν πλημμελειοδικῶν. 2) Ὁ ἀνακριτής, οἷος διορίζεται διὰ Π. Δ. εἷς τῶν πρωτοδικῶν. 3) Ὁ εἰρηνοδίκης καὶ ὁ εἰδικὸς πταισματοδίκης. 4) Οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Χωροφυλακῆς, καί, ὅπου δὲν ὑπάρχουσιν ἀξιωματικοί, οἱ διοικοῦντες ἀνθυπασπισταὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ τῆς Χωροφυλακῆς. 5) Οἱ ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀρχιφύλακος καὶ ἄνω, καὶ 6) Ὁ νομάρχης.

Εἰδικοὶ δ' ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι εἶναι: 1) Οἱ δασικοὶ ὑπάλληλοι (δασάρχαι, δασονόμοι, ἀρχιφύλακες δασῶν καὶ δασοφύλακες) διὰ τὰς περὶ τὰ δάση ἀξιοποίνους πράξεις καὶ τὰς περὶ τὴν θήραν παραβάσεις. 2) Οἱ ἀγροφύλακες, διὰ τὰ ἀγροτικὰ ἀδικήματα. 3) Οἱ τελωνειακοὶ ὑπάλληλοι, τελωνοφύλακες καὶ οἱ τῆς τελωνειακῆς ἀστυνομίας διὰ τὴν λαθρεμπορίαν καὶ τὰ ἀδικήματα τοῦ ἐμπορίου τῆς σταφίδος. 4) Οἱ τοῦ λιμενικοῦ σώματος καὶ οἱ κυβερνῆται τῶν πολεμικῶν πλοίων διὰ τὴν παράνομον ἁλιείαν διὰ δυναμίτιδος καὶ διὰ τὰ ἀδικήματα κατὰ τῆς ἀσφαλείας τῶν ὑποβρυχίων καλωδίων, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὰ ἀδικήματα τοῦ ἀθεμίτου ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ ἐμπορικῶν πλοίων, καὶ διὰ τὰ ἐντὸς αὐτῶν ἐν γένει πραττόμενα ἀδικήκήματα. 5) Ὁ κυβερνήτης τοῦ ἐπιτηροῦντος τὴν σπογγαλιείαν πολεμικοῦ πλοίου διὰ πᾶν ἀδίκημα πραττόμενον ὑπὸ τοῦ πληρώματος ἢ τῶν δυτῶν παντὸς σπογγαλιευτικοῦ. 6) Οἱ ἐπὶ τῆς ἀστυνομίας τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν τροχιοδρόμων διοριζόμενοι σιδηροδρομικοὶ καὶ τροχιοδρομικοὶ ὑπάλληλοι διὰ τὰς κολασίμους πράξεις κατὰ τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς ἐν γένει διοικήσεως καὶ χρήσεως τῶν σιδηροδρόμων καὶ τροχιοδρόμων. 7) Οἱ προϊστάμενοι τῆς προξενικῆς ἀρχῆς διὰ τὰς ἐντὸς τῶν ἑλληνικῶν πλοίων γενομένας ἀξιοποίνους πράξεις, ἐν δὲ ταῖς ἑτεροδικουμέναις χώραις καὶ διὰ τὰς παρ' Ἑλλήνων ἐν τῇ περιφερείᾳ των πραττομένας τοιούτας. 8) Οἱ ἐν ταῖς ἐκλογαῖς ἀντιπρόσωποι τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς ἐπὶ τῶν ἐν τῷ ἐκλογικῷ συλλόγῳ ἢ τμήματι ἀξιοποίνων πράξεων ἢ παραβάσεων τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου. 9) Οἱ κυβερνῆται πολεμικῶν πλοίων καὶ οἱ ἐπιθεωρηταὶ καὶ οἱ πλοίαρχοι τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ διὰ τὰς ἐν τῷ ἐμπορ. πλοίῳ πραττομένας ἀξιοποίνους πράξεις. 10) Οἱ ὑγειονόμοι καὶ οἱ ἐπιστάται λοιμοκαθαρτηρίων διὰ τὰς ἀξιοποίνους πράξεις τελεσθείσας ἐντὸς τῆς περιφερείας τοῦ λοιμοκαθαρτηρίου ἢ ἐν ὃς ἄλλων πρὸς κάθαρσιν προσδιωρισμένων τόπων ἢ ἐντὸς ὑπὸ κάθαρσιν διατελούντων πλοίων. 11) Οἱ ἐν Ἀθήναις ἀγορανομικοὶ δικαστικοὶ ἐπόπται διὰ τὰ ἀδικήματα τῆς αἰσχροκερδείας. 12) Ὁ διευθυντὴς τοῦ λεπροκομείου Σπιναλόγγας προκειμένου περὶ πλημμελημάτων διαπραττομένων ὑπὸ λεπρῶν ἐντὸς τοῦ λεπροκομείου. 14) Οἱ ἐπιθεωρηταὶ καὶ οἱ ἐπόπται γεωργικῶν συνεταιρισμῶν διὰ πάσας ἐν γένει τὰς περὶ τοὺς συνεταιρισμοὺς παραβάσεις. 15) Οἱ ταχυδρομικοὶ καὶ τηλεγραφικοὶ ὑπάλληλοι διὰ τὰς παραβάσεις τοῦ νόμου περὶ ταχυδρομικῆς, τηλεγραφικῆς καὶ τηλεφωνικῆς ὑπηρεσίας καὶ περὶ ταχυδρομικῶν ἐνσήμων. 16) Οἱ τεχνικοὶ ὑπάλληλοι διευθύνσεως σιδηροδρόμων τοῦ Ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας διὰ τὰς περὶ τὴν κυκλοφορίαν τῶν αὐτοκινήτων παραβάσεις. Πάντες οἱ ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι ὑπόκεινται ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἀνακριτικά των καθήκοντα εἰς τὸν εἰσαγγελέα τῶν πλημμελειοδικῶν [Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως τούτων βλ. λ. ἀνάκρισις]. Α. Μ.

— ἀνακριτικὸν ***συμβούλιον***· βλ. λ. συμβούλια ἀνακριτικά.

ἀνακροτῶ ***(—έω)***· κροτῶ, διὰ κρότου ἐπιδοκιμάζω, ἐπικροτῶ.

ἀνακρούομαι (κοιν. *κολώνω*, γαλλ. culer) *[Ναυτ.]*. Ἐπὶ πλοίου πλέοντος ὑπὸ τὰ ἱστία: τὸ ὀπισθοχωρεῖν, τὸ χωρεῖν διὰ τῆς πρύμνης Εἶναι κατὰ κανόνα ἡ περίπτωσις πλοίου ἀπαίροντος ὑπὸ τὰ ἱστία, μετὰ τὴν ἀνάσπασιν τῆς ἀγκύρας του. Ἐπίσης συνήθης περίπτωσις, ἰδίως ὑπὸ λεπτὸν ἄνεμον καὶ δυσανάλογον πρὸς αὐτὸν κυματισμόν, ἀναστρέφοντος ἱστιοφόρου καὶ δὴ κατὰ τὸ μεταξὺ τῆς μεταβολῆς τῶν πρυμναίων ὁλκῶν καὶ τῆς μεταβολῆς τῶν πρωραίων ὁλκῶν μεσολαβοῦν χρονικὸν διάστημα. Εἶναι δὲ τὸ *ἀνακρούομαι* διὰ τὰ ἱστιοφόρα ὅ,τι τὸ *ἀναποδίζω* διὰ πλοῖα διὰ προωστῆρος (πλὴν κώπης δι' ἣν τὸ *ἀνακρούω*) κινούμενα, τῆς συγχύσεως τῶν ὅρων τούτων ἀποτελούσης σολοικισμόν. Ἀνακρουομένου τοῦ πλοίου, ἡ πρῷρά του ἐκκλίνει δεξιᾷ, ὅταν τὸ πηδάλιον τίθεται ἀριστερᾷ. Δὲν γίνεται χρῆσις τοῦ ὅρου ἐπὶ πλοίου ὀπισθοχωροῦντος, ἐπ' ἀγκύρας ἣν σύρει, ὁπότε χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος «σύρει τὰς ἀγκύρας». Χαρακτηρίζουσιν ἐν τούτοις τινὲς ὡς ἀνακρουόμενον τὸ ἠγκυροβολημένον πλοῖον ὅπερ ἀνάπρωρον ὂν τῷ ἀνέμῳ καὶ παρεῶν ἄλυσιν ὀπισθοχωρεῖ μέχρις ἐντάσεως τοῦ παρεαθέντος ἐκτάμοτος· τοιούτους χαρακτηρισμοὺς συνηντήσαμεν εἰς σκεπτικὰ δικαστικῶν ἀποφάσεων ἐπὶ ναυτικῆς φύσεως δικῶν. Κυρίως εἰπεῖν ὅμως, τὸ *«ἀνακρούομαι»* ὑπονοεῖ ἀνακρουστικὴν ἐπενέργειαν ἀντηνεμωμένου ἱστίου. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀνάκρουσις (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω κροῦσις, ὤθησις.

— *[Ναυτ.]*. 1) Ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω κίνησις τῆς λέμβου, χωρούσης τότε διὰ τῆς πρύμνης. 2) Ἡ ὀπισθοχώρησις τοῦ ἅρματος ἢ τοῦ κιλλίβαντος πυροβόλου σὺν τῇ βολῇ. —Ω.

— *[Μουσ.]*. Τμῆμα μελῳδικῆς φράσεως

Digitized by Google

προηγούμενον τοῦ ἰσχυροῦ μέρους τοῦ μέτρου (βλ. μέτρον ἄρσεως).

ἀνακρούω· ὠθῶ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀναχαιτίζω· ‖ μουσ., ἐκτελῶ· ‖ φρ. «ἀνακρούω πρύμναν», ὀπισθοχωρῶ, ὑποχωρῶ (ἐπὶ συζητήσεων, διαπραγματεύσεων, ἀντιγνωμιῶν), μεταβάλλω γνώμην.
— /*Ναυτ.*/. Ἀνακρούειν (γαλλ. nager à culer, ἀγγλ. to back a stern) σημαίνει: ὠθεῖν τὴν λαβὴν τῆς κώπης πρὸς πρύμναν, ὅπως ἡ λέμβος ὀπισθοχωρήσῃ. Εἰς τὴν κοινὴν ὅμως τῶν ναυτικῶν γλῶσσαν ἀποδίδεται διττῶς: διὰ τοῦ *λάμνω ἀνάποδα* προκειμένου περὶ λέμβου ἀκινητούσης μὲ ἐπτερωμένας τὰς κώπας, καὶ διὰ τοῦ *σιάρω*, διασωθέντος ἐκ τῆς γλώσσης τῶν γαλερῶν, ὅταν πρόκειται περὶ λέμβου ἥτις ἔχει προχωρητικὴν κίνησιν. Σ. Ε. Λ.

ἀνακρωτηρίαστος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ ἠκρωτηριασμένος, ἀκέραιος, ἀβλαβής.

ἀνάκτησις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου ἀπόκτησις, ἀπόκτησις ἐκείνου τὸ ὁποῖον εἶχέ τις ἀπολέσει: «ἡ ἀνάκτησις τῆς περιουσίας,-τοῦ ἠθικοῦ,-τῆς ὑγείας κ.τ.λ.»

ἀνακτητικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἱκανὸς ἢ ἁρμόδιος πρὸς ἀνάκτησιν· «ἀνακτητικὴ προσπάθεια».—Ἐπίρρ. *ἀνακτητικῶς*.

ἀνακτίζω· κτίζω πάλιν, ξανακτίζω.

ἀνακτινικὸς *φωτισμὸς* [*Ἀποκρυφ.*]· βλ. φωτισμός.

ἀνακτοβούλιον (τό)· οἱ μετὰ τοῦ ἄνακτος βουλευόμενοι, οἱ σύμβουλοι τοῦ βασιλέως ὡς σῶμα συμβουλευτικόν· ‖ ἡ αἴθουσα ἔνθα οἱ σύμβουλοι τοῦ ἄνακτος συσκέπτονται· πβλ. *κοινοβούλιον*.

ἀνακτομισθία (ἡ)· ὁ μισθὸς ὁ παρεχόμενος εἰς τὸν ἄνακτα.

Ἀνακτόρα. Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Βοιωτῶν Πηνέλεω, ἧς μνημονεύει ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὁμήρου. Α. Π. Σ.

ἀνακτόρια (τά)· οὕτω παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο ὁ τόπος ὅπου ἠγείροντο τὰ ἀνάκτορα τῶν ἡγεμόνων. Θ. Β.

Ἀνακτορία. Οὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἐπιχώριον ἐν Μιλήτῳ παράδοσιν ἡ περὶ τὴν πόλιν ταύτην χώρα ἀπὸ τοῦ αὐτόχθονος βασιλέως Ἄνακτος, ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του Ἀστερίου, ἕως ὅτου ἥ τε χώρα καὶ ἡ πόλις μετέβαλον ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἐκ Κρήτης καταπλεύσαντος ἐκεῖ μετὰ τοῦ στόλου του Μιλήτου (βλ. λ. Μίλητος). Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνακτορικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀνήκων εἰς τὰ ἀνάκτορα: «ἀνακτορικὸς κῆπος» ‖ ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνακτόρων: «ἀνακτορικὸς ὑπάλληλος». —Ἐπίρρ. *ἀνακτορικῶς*.

Ἀνακτόριον. Πόλις τῆς ἀρχαίας Ἀκαρνανίας εἰς τὰ βόρεια παράλια αὐτῆς κατὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον. Ἡ κτίσις αὐτῆς ἀνήγετο, ὡς καὶ ἡ κτίσις τῆς Λευκάδος, τῆς Ἀμβρακίας, τῆς Ἐπιδάμνου καὶ τῆς Ἀπολλωνίας, εἰς τοὺς χρόνους τῶν τυράννων τῆς Κορίνθου, οἵτινες εἶχον ὀργανώσει οὕτω τοὺς ἀποικιακούς των τούτους σταθμούς, ὥστε ἦτο εὔκολος ἡ ἀμοιβαία ὑποστήριξίς των καὶ ἡ κοινὴ μετὰ τῆς μητροπόλεώς των Κορίνθου συνάφεια. Εἶχε κτισθῆ ὑπὸ τῶν Κορινθίων Ἐχιάδου καὶ Πυλάδου, νόθων υἱῶν τοῦ Κυψέλου, κατὰ τὸ 630 π. Χ. ἐπὶ μιᾶς γειτονικῆς μὲ τὸ Ἄκτιον χερσονήσου, ἀπεχούσης αὐτοῦ περὶ τὰ 40 ἀρχαῖα στάδια (7 χιλιομ. περίπου). Τῆς ἀποικίας εἶχον μετάσχει καὶ κάτοικοι τῆς Κερκύρας, ἀρχαιοτάτης ἀποικίας τῶν Κορινθίων, ἀποσπασθείσης αὐτῶν καὶ ὑποταχθείσης καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν τυράννων. Ἡ χερσόνησος ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχε κτισθῆ τὸ Ἀνακτόριον ἐσχημάτιζε μετὰ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκτίου ἕνα πρόκολπον τοῦ Αμβρακικοῦ καὶ ἐγίνετο διὰ τοῦτο ἐπικαιροτάτη ἡ θέσις τοῦ Ἀνακτορίου, τὸ ὁποῖον ἐδέσποζεν οὕτω τῆς τε εἰσόδου τοῦ κόλπου, κληθέντος ἀπ' αὐτοῦ καὶ *Ἀνακτορικοῦ* (Σχολ. 34), καὶ τῆς ἐσωτερικῆς θαλάσσης ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς **Ἀμβρακίας** (βλ. λ.). Παρὰ τὸ ἐπίκαιρον τῆς θέσεώς του, ἐν τούτοις, τὸ Ἀνακτόριον οὔτε πόλις μεγάλη ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, οὔτε ὀχυρὰ στρατιωτικῶς θέσις. Ἦτο μᾶλλον ἀποθήκη διαμετακομίσεως ἐμπορευμάτων, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦτο καὶ πολίχνη ἀνθηροτάτη οἰκονομικῶς.

Οἱ Ἀνακτόριοι μνημονεύονται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Θ' 28 καὶ 31) ὡς μετασχόντες τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτάχθησαν μετὰ τῶν Ἀβρακιωτῶν ἀπέναντι τῶν Σακῶν. Διὰ τὴν συμμετοχήν των ταύτην εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας ἐνεχάραξαν τὸ ὄνομά των (FANAKTORIES) καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ τριῶν χαλκῶν ὄφεων κίονος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστήθη ὁ ἀφιερωθεὶς εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα χρυσοῦς τρίπους, καὶ ἐπὶ τοῦ βάθρου τοῦ ἀγάλματος τοῦ Διός, ὅπερ ἐστήθη εἰς τὴν **ἀρχαίαν** Ὀλυμπίαν (*Παυσ.* V, 23, 2).

Κατὰ τὴν παραμονὴν (432 π. Χ.) τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου πρὸ τοῦ Ἀνακτορίου συνήφθη ἡ μεταξὺ Κορινθίων καὶ Κερκυραίων ἐξ ἀφορμῆς τῆς Ἐπιδάμνου (βλ. λ.) ναυμαχία, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν οἱ Κερκυραῖοι. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος οἱ Κορίνθιοι δι' ἀπάτης κατέλαβον τὸ Ἀνακτόριον, κοινήν, ὡς προεῤῥέθη, ἀποικίαν Κορινθίων καὶ Κερκυραίων (*Θουκ.* Α' 29 καὶ 55). Κατὰ τὸ 425 ὅμως ἀπώλεσαν τὴν πόλιν οἱ Κορίνθιοι, παραδοθεῖσαν διὰ προδοσίας εἰς τοὺς προσβαλόντας αὐτὴν Ἀθηναίους καὶ Ἀκαρνᾶνας. Οἱ Κορίνθιοι ἄποικοι ἐξεδιώχθησαν τότε καὶ ἡ πόλις συνῳκίσθη ὑπὸ Ἀκαρνάνων. Τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ἀνακτορίου βαρέως ἔφερον οἱ Κορίνθιοι καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀπεδέχθησαν τοὺς ὅρους τῆς Νικιείου εἰρήνης κατὰ τὸ 421 π. Χ. καὶ ἠγοῦντο τῆς κατὰ τῆς Σπάρτης ἀντιπολιτεύσεως τῶν δευτερευουσῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων κατὰ τοὺς μεταξὺ Νικιείου εἰρήνης καὶ ἐκστρατείας εἰς Σικελίαν τῶν Ἀθηναίων χρόνους (420—415 π. Χ). Εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους, μέχρι τῆς κτίσεως τῆς *Νικοπόλεως* (31 π. Χ.) ὑπὸ τοῦ Ὀκταβίου, τὸ Ἀνακτόριον δὲν ἔχει ἰδίαν ἱστορίαν ἀλλ' εἶναι μία τῶν πόλεων τῆς ἀκαρνανικῆς ὁμοσπονδίας (βλ. ἱστορίαν ἀρχαίας Ακαρνανίας τ. Γ', σελ. 67 κ.ἑξ.). Μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Νικοπόλεως οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων τοῦ Ἀνακτορίου ἠναγκάσθησαν νὰ μετοικήσουν εἰς αὐτήν. Ἂν ὅμως ἠλαττώθη τότε ἡ πόλις εἰς πληθυσμόν, ἤνθησεν εἰς πλοῦτον, διότι κατέστη ὁ ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς μεγάλης ἐκείνης καὶ πολυανθρώπου πόλεως (*Στρ.* C, 450, *Θουκ.* Δ' 49).

Σήμερον ἡ πόλις ἔχει ἐξαφανισθῆ καὶ ὡς ἐρείπια αὐτῆς ἀναγνωρίζονται τὰ πενιχρὰ λείψανα ἀρχαίων μνημείων παρὰ τὸν λιμενίσκον τοῦ *Ἁγίου Πέτρου*, διότι τὰ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος λείψανα τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως ἐξηφανίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ὅτε οὗτος ἔκτισε τὸ φρούριον τῆς *Ποίντας*. Εἰς τοὺς ἐν τῷ χώρῳ τῆς ἐξαφανισθείσης πόλεως, καὶ ἰδίως ἐν τῇ θέσει *Ἀράπης* ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀνακτορίου εἰς Ἄκτιον ἀγούσης ὁδοῦ, ἀνευρεθέντας τάφους εὑρέθησαν ἐλάχιστα μόνον πολύτιμα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἀντικείμενα, πολλὰ δὲ ἀγγεῖα καὶ ἐπιτάφιοι στῆλαι. Ἀπομένουσιν ὅμως ὡς μάρτυρες τῆς οἰκονομικῆς ποτε ἀνθήσεως τοῦ Ἀνακτορίου, πλὴν τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων παρεχομένων πληροφοριῶν, τὰ διασωθέντα νομίσματα τῆς πόλεως. Τὰ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ Ε' αἰῶνος κοπέντα εἶναι, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων ἀποικιῶν τῆς Κορίνθου, στατῆρες τοῦ αὐτοῦ τύπου μὲ τοὺς πηγασοφόρους στατῆρας τῆς Κορίνθου πλὴν τοῦ γράμματος Ϙ, τὸ ὁποῖον ἔφερον μόνον τὰ ἐν τῇ μητροπόλει Κορίνθῳ κοπτόμενα (*B. Head*, μετάφρ. *Ἰ. Σβορώνου*, Ἱστορία τῶν ἀρχαίων νομισμάτων Α' 413 καὶ 507). Μετὰ ταῦτα ἐκόπησαν νομίσματα διαφόρου τοῦ τῶν κορινθιακῶν τύπου, φέροντα τὴν μετὰ τοῦ F ἐπιγραφὴν (FANAKTOPIΩN) μέχρι τοῦ 350 π. Χ. Τὰ μεταξὺ τοῦ 350 - 250 π. Χ. κοπέντα φέρουσι τὰ μὲν μεγαλυτέρου μεγέθους τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΑ ἢ ΑΝΑΚΤΟΡΙΩΝ, τὰ δὲ μικρότερα τὴν ἐπιγραφὴν ΑΚΤΙΟ ἢ ΑΚΤΙΟΥ, ἀναφερόμενα εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀνακτορίων ὡς πολιούχου τιμωμένου *Ἀκτίου Ἀπόλλωνος*, ἢ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΚΤΙΑΣ παρὰ τὴν κεφαλὴν τῆς τῶν *Ἀκτίων ἀγώνων* θεᾶς. Τὰ ἀπὸ τοῦ 250 - 167 π. Χ. κοπέντα εἶναι δύο τύπων· τὰ τοῦ α' φέρουσιν ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως κεφαλὴν Διός, ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝ ἐν στεφάνῳ δάφνης· τὰ τοῦ β' ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως κεφαλὴν Ἀπόλλωνος, ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΑΚΤΟΡΙΕΩΝ καὶ τὴν λύραν ὡς σύμβολον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *L. Henzey*, Le mont Olympe et l'Acarnanie. — *Imhoof-Blumer*, Die Münzen Acarnaniens. Ἀρχ. Δελτ. Ὑπουργ. Ἐκκλ. καὶ Δ. Ἐκπ. 1916 (ἀνασκ. *Κ. Ρωμαίου*) κ.ἄ. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνακτορίων, *τέως δῆμος*. Εἰς ἐκ τῶν πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Νόμου ΔΝΖ' ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βονίτσης τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας 5 δήμων, ἔχων περιφέρειαν τὴν τῶν νῦν κοινοτήτων Βονίτσης Ζαβέρδας, Θυρρείου Μοναστηρακίου, Παλῃαμπέλων, Δρυμοῦ (τέως Παλίμπεη), Περατιᾶς καὶ Πλαγιᾶς. Δ. Ε. Μ.

ἀνάκτορον (τό), καὶ εἰς τὸν πληθ. *ἀνάκτορα* (τά)· ἡ κατοικία τοῦ ἄνακτος, τὸ βασιλικὸ παλάτι (ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Παρ' ἀρχαίοις ἐσήμαινε τὴν κατοικίαν θεῶν, τὸν ναόν, τὸ ἄδυτον). Βλ. λ. βασίλεια.

— [*Λειτουργ.*] Ἀνάκτορον ἐκαλεῖτο ὁ ὑπὸ τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου κτισθεὶς ἐν Ἀντιοχείᾳ ναός, πιθανῶς διότι ὑπὸ τοῦ «ἄνακτος» ἐκτίσθη. Εἰκάζεται δ' ὅτι ἐκτοτέ τινες τοὐλάχιστον τῶν ναῶν, τῶν ὑπὸ βασιλέων κτισθέντων, ἐπεκράτησε διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην νὰ ὀνομάζωνται *ἀνάκτορα*.

Πβλ.: *Εὐσεβ.* Ἐγκώμ. Κωνσταντ. 9. —Λειτουργικὴ *Π. Ρομπότη* Ἀθῆναι 1869 ἐν Σειρᾷ Ἐγκυκλίων Μαθημάτων τόμ. Θ'). Δ. Ι. ΚΟΥΓΙΟΥΜΟΥΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

—*ἀνάκτορα Ἀθηνῶν*· βλ. λ. Ἀθῆναι, τ. Β', σ. 141 α', 142 α', 149 γ', 155 (εἰκὼν) 171 γ', 220 β', 167 β' (εἰκόν. ἐν σ. 139 καὶ 155).

ἀνακτῶμαι (—*άομαι*) καὶ νεώτ. *ἀνακτῶ*· ἀποκτῶ πάλιν, ἀποκτῶ τι τὸ ὁποῖον εἶχον χάσει: «ἀνέκτησα τὴν περιουσίαν μου,—τὸ ἠθικόν μου», «ἀνέκτησε τὴν δρασίν του,—τὰς δυνάμεις του». Β. Φ.

ἄνακτωρ. Ἄναξ, βασιλεύς, ἀνώτατος δηλ. ἄρχων, καὶ ἐπὶ θεῶν καὶ ἀνθρώπων λεγόμενον. Παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ φέρεται: «ἄνάκτωρ· θεός· βασιλεύς». Οὕτω παρ' Εὐριπίδῃ (Ἰφ. Τ. 1414) *ἀνάκτωρ* προσαγορεύεται ὁ θεὸς Ποσειδῶν, παρ' Αἰσχύλῳ δὲ (Χοηφ. 357) ὁ βασιλεὺς Ἀγαμέμνων. Α. Π. Σ.

Ἀνάκτωρ. Υἱὸς τοῦ Ἠλεκτρύωνος καὶ τῆς Ἀναξοῦς, οὗ μνημονεύει ὁ Ἀπολλόδωρος.

ἀνακυκλίζω καὶ *ἀνακιουκλίζω*· ἰδιωματ., ἀναμηρύομαι, ἀνελίσσω τὸ νῆμα καὶ σχηματίζω κοῦκλες, τσουκλιά· ἄλλως *τυλιγαδιάζω*.

ἀνακύκλισμα (τὸ) καὶ *ἀνακιούκλισμα*· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀνακυκλίζω· ἄλλως *τυλιγάδιασμα*.

ἀνάκυκλος (Anacyclus Pers.) /*Βοτ.*/. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων* τῶν *κορυμβοφόρων* παραπλήσιον πρὸς τὸ γένος τῶν *ἀνθεμίδων* διαφέρον κατὰ τὸν σωλῆνα τῶν ἀνθηλίων καὶ τὰ πεπιεσμένα καὶ πτερυγωτὰ ἀχαίνια. Περιλαμβάνει φυτὰ ποώδη. Εἴδη τῆς ἑλληνικῆς χλωρίδος εἶναι: *ἀνάκυκλος ὁ κορυνώδης* ἀνὰ τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἑλλάδος, καὶ *ἀνάκυκλος ὁ ἀκτινωτός*. *Ὁ ἀνάκυκλος ὁ φαρμακευτικὸς* καλλιεργεῖται ἐν Γερμανίᾳ διὰ τὴν φαρμακευτικὴν αὐτοῦ ρίζαν, ὁ δὲ *ἀνάκυκλος ὁ πύρεθρος*, τοῦ ὁποίου ἄλλοτε ἡ ρίζα ἐχρησιμοποιεῖτο φαρμακευτικῶς, εἶναι ἰθαγενὴς τῆς βορείου Ἀφρικῆς. Σ. Μ.

ἀνακυκῶ (—*άω*)· ἀναταράσσω, ἀνακατώνω.

ἀνακύλισμα (τὸ) καὶ κοινότερον ξανακύλισμα (βλ. λ.)· ὑποτροπίασις νόσου.

ἀνακυλισμὸς (ὁ)· ἡ πρᾶξις ἢ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀνακυλίειν*.

ἀνακυλίω· κυλίω πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω· βλ. ξανακυλῶ.

ἀνακυλῶ (—*άω*) καὶ κοινότερον ξανακυλῶ (βλ. λ.) ὑποτροπιάζω, ἐπὶ νόσου.

Ἀνακυνδαράξης. Μνημονεύεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν καὶ γραμματικῶν (Ἀρριανοῦ, Ἀθηναίου, Στράβωνος, Σχολ. Ἀριστοφ.) ὡς πατὴρ τοῦ διαβοήτου διὰ τὸν τρυφηλὸν του βίον βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Σαρδαναπάλου. Τὸ ἀνύπαρκτον τοῦτο ὄνομα ἐσχηματίσθη ὑπὸ Ἑλλήνων συγγραφέων ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως καὶ παρανοήσεως τῆς Ἀσσυριακῆς φράσεως Anaka nadu sar Assur (= ἐγὼ ἔξοχος βασιλεὺς Ἀσσυρίων), ἥτις ἐφέρετο ἐν ἐπιγραφῇ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ βασιλέως Σαρδαναπάλου. Ἡ φράσις συχνάκις ἀπαντᾷ εἰς τὰς σφηνοειδεῖς Ἀσσυριακὰς ἐπιγραφὰς ὡς παράθεσις εἰς τὸ κύριον ὄνομα τοῦ μνημονευομένου βασιλέως. Ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν Ἀσσυρίων βασιλέων ὡς πρόκατογος τοῦ Σαρδαναπάλου μνημονεύεται ὁ Akrapazes ἢ Akrazapes ἢ Akrazanes ἢ Akraganes. Α. Π. Σ.

ἀνακύπτω· ἀνορθῶ τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ ἴδω, σηκώνω τὸ κεφάλι νὰ ἰδῶ· ‖ ἀναφαίνομαι, ἐμφανίζομαι· ‖ μετφρ. ἀναλαμβάνω, ἀνακτῶ δυνάμεις.

ἀνάκυρτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό), κυρτός, κεκυρτωμένος.

ἀνακύρτωσις (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι ἀνάκυρτον.

Ἀνακώ, ἀδελφὴ τοῦ ῥήτορος Ἰσοκράτους (*Ψευδοπλούτ.*).

ἀνακωμῳδῶ (—*έω*)· κωμῳδῶ, χλευάζω, ἐμπαίζω.

ἀνακωχεύω· κάμνω ἀνακωχήν, σταματῶ, ἀκινητῶ· ‖ ἐπὶ τῶν ἀντιπάλων στρατευμάτων, παύω τὰς ἐχθροπραξίας. Β. Φ.

ἀνακωχεύω (κοιν. *στέκω*, ἢ *βάζω*, *ἀλὰ κάπα*, γαλλ. mettre en panne, ἀγγλ. to bring to) /*Ναυτ.*/. Θέτω τὸ πλοῖον εἰς ἀνακωχὴν (βλ. λ.) ὅπως βολίσω, καθαιρέσω ἢ ἀναμείνω πρὸς ἐπιβίβασιν ἐφολκιον, ἐν ἑνὶ λόγῳ ὅπως ἐκτελέσω ἐργασίαν μὴ δυναμένην νὰ ἐκτελεσθῇ ὅταν τὸ «*ἱστιοπλοοῦν*» πλοῖον ἔχῃ ταχύτητα. Εἶναι δηλαδὴ τὸ «ἀνακωχεύειν» προκειμένου περὶ ἱστιοφόρων ὅ,τι τὸ «κρατεῖν» προκειμένου περὶ πλοίου κινουμένου διὰ προωστῆρος. Ω.

ἀνακωχὴ (ἡ)· σταμάτημα ἐνεργείας, ἀκινησία, διακοπὴ τῶν ἐχθροπραξιῶν (ἀντὶ ἀνοκωχή=ἀνοχή, ἀπὸ τοῦ *ἀνέχω* μετ' ἀναδιπλασιασμοῦ ὡς εἰς τὸν παρακ. *ἀνόκωχα*). Β. Φ.

—[*Διεθν. Δικ.*] Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἐν τῷ Διεθνεῖ Δικαίῳ ἐννοεῖται ἡ διακοπὴ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων δι' ὡρισμένον ἢ ἀόριστον χρονικὸν διάστημα. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει αἱ ἐχθροπρα-

Digitized by Google

ξίαι ἐπαναλαμβάνονται μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ταχθείσης προθεσμίας, ἐν τῇ τελευταίᾳ ὅμως δύνανται νὰ ἐπαναληφθῶσιν ὁποτεδήποτε, εἰδοποιουμένου, σχετικῶς, τοῦ ἐχθροῦ, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 36 τῆς Δ' Συμφωνίας τῆς Χάγης. Ἡ ἀνακωχὴ εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι εἴτε γενική, ἤτοι νὰ πρόκειται περὶ διακοπῆς τῶν ἐχθροπραξιῶν καθ' ὅλον τὸ μέτωπον, εἴτε μερική, ἤτοι εἰς ὡρισμένον τομέα. Τὸ δικαίωμα πρὸς συνομολόγησιν γενικῆς ἀνακωχῆς ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους, πρὸς συνομολόγησιν ὅμως μερικῆς ἀνακωχῆς ἔχει δικαίωμα ὁ ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων τοῦ τομέως ἐκείνου εἰς τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ διακοποῦν αἱ ἐχθροπραξίαι.

Ἡ ἀνακωχὴ δὲν εἶναι πάντοτε τὸ προοίμιον τῆς εἰρήνης· δυνατὸν ἡ ἀνακωχὴ νὰ συνομολογηθῇ καὶ μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεων, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπακολουθήσῃ τῆς περὶ εἰρήνης ὁριστικῆς συνθήκης. Διὰ τῆς ἀνακωχῆς διακόπτονται ἁπλῶς αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις, οὐδόλως δὲ παρακωλύονται οἱ ἐμπόλεμοι ὅπως, διαρκούσης αὐτῆς, προβῶσιν εἰς ἐνίσχυσιν τῶν στρατιωτικῶν των δυνάμεων, μεταφέρωσιν εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ μετώπου ὑλικὸν πολέμου, προβῶσιν εἰς στρατιωτικὰς μετακινήσεις καὶ λάβωσι πᾶν μέτρον κατάλληλον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν των κατὰ τὰς ἐπαναληφθησομένας ἐπιχειρήσεις. Βεβαίως, δὲν ἐπιτρέπεται ἡ κατάληψις στρατηγικοῦ τινος σημείου ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου, τὸ ὁποῖον ὁ ἕτερος θὰ ἠδύνατο ἴσως, διαρκουσῶν τῶν ἐχθροπραξιῶν, νὰ καταλάβῃ αὐτός, ἢ νὰ παρεμποδίσῃ εἰς τοῦτο τὸν ἐχθρόν. Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ προέλασις τῶν στρατευμάτων εἰς τὴν ἀναγνωρισθεῖσαν μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων διὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνακωχῆς οὐδετέραν ζώνην. Διὰ τῆς ἀνακωχῆς ὅμως δὲν καταπαύει καὶ πᾶσα ἄλλη πολεμικὴ ἐνέργεια, δηλ. δὲν αἴρεται ὁ ὑφιστάμενος λ. χ. ἀποκλεισμὸς τῶν παραλίων τῆς ἐμπολέμου Πολιτείας, ἡ καταδρομὴ κλπ. Ἡ ἀνακωχή, συνεπῶς, διαφέρει τῆς λήξεως τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως, τοῦτο δὲ ἔχει μεγίστην σημασίαν προκειμένου περὶ ἐπαναλήψεως τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων ἐκ μέρους τινὸς τῶν ἀντιπάλων μετὰ τοῦ ἑτέρου ἢ καὶ μετὰ οὐδετέρων Κρατῶν, καθόσον οἱ κατὰ τοῦ ἐμπορίου κίνδυνοι ὑφίστανται καὶ διαρκούσης τῆς ἀνακωχῆς, τουτέστι τὸ ἀντίπαλον Κράτος δύναται νὰ καταβυθίσῃ ἢ κατασχέσῃ πλοῖον ἐμπορικὸν τοῦ ἐχθροῦ, νὰ προβῇ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ πληρώματος καὶ νὰ κατασχέσῃ τὸ φορτίον αὐτοῦ, χωρὶς οὕτω πως νὰ παραβιάζῃ κανόνα τινὰ τοῦ κατὰ θάλασσαν Διεθνοῦς Δικαίου.

Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ εἷς τῶν ἀντιπάλων ἤθελε παραβῆ τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς, ὁ ἕτερος δικαιοῦται, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 40 τῆς Δ' Συμφωνίας τῆς Χάγης, νὰ προβῇ εἰς τὴν διαμαρτύρησιν αὐτῆς, νὰ δηλώσῃ τουτέστιν ὅτι ἡ περὶ ἀνακωχῆς σύμβασις παύει ὑποχρεοῦσα αὐτόν, ἤ, καὶ ἐπὶ πλέον, νὰ ἐπαναλάβῃ εὐθὺς ἀμέσως τὰς ἐχθροπραξίας, εἰς ἀπάντησιν, τρόπον τινά, τῆς γενομένης ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ παραβιάσεως τῆς ἀνακωχῆς. Τοιαύτας τινὰς συνεπείας δύναται νὰ ἔχῃ ἡ παράβασις τῶν ὅρων τῆς ἀνακωχῆς, ἐφ' ὅσον αὕτη ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου ἀντιπάλου Κράτους, δηλ. ὑπὸ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῶν ὑπηκόων του, οἵτινες ἠδύναντο ν' ἀγνοῶσιν ὅτι οὕτω ἐνεργοῦντες παραβιάζουσι τὴν ἀνακωχήν, ὁπότε τὸ ἕτερον τῶν ἀντιπάλων δύναται νὰ ζητήσῃ ἢ καὶ νὰ προβῇ μόνον εἰς τὴν τιμωρίαν αὐτῶν, ἢ τὸ πολύ, ν' ἀπαιτήσῃ ἀποζημίωσιν διὰ τὰς προσγενομένας αὐτῷ ζημίας.
Η. Γ. Κ.

— *[Ναυτ.]* Ἀνακωχὴ (κοιν. *κάπα*, γαλλ. panne, ἀγγλ. the lying to) λέγεται ὁ χειρισμὸς δι' οὗ ἐλαττοῦται ὅσον τὸ δυνατὸν ἡ ταχύτης τοῦ ὑπὸ τὰ ἱστία πλοίου.

Δύο εἶναι αἱ συνήθεις *ἀνακωχαί: ἡ διὰ τοῦ δόλωνος* (σόπρα γάπια) καὶ ἡ *διὰ τοῦ δολωνίου* (σόπρα παροκέττο). Τάσσεται δὲ τὸ πλοῖον εἰς ἀνακωχήν, ἀφοῦ ἔλθῃ, ἐὰν δὲν εὑρίσκεται, εἰς τὴν *ἐγγυτάτην* (τόκα μπουρίνα) καὶ εἰς μὲν τὴν διὰ τοῦ δόλωνος, ὅταν τὸ πρωραῖον πέτασμα εἶναι πλῆρες, ὁ δὲ δόλων ἀντηνεμωμένος, εἰς δὲ τὴν διὰ τοῦ δολωνίου, ὅταν τὸ πρυμναῖον πέτασμα εἶναι πλῆρες, τὸ δὲ δολώνιον ἀντηνεμωμένον. Προφανὲς εἶναι, ὡς πρὸς ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ πλήρους πετάσματος προχωρητικὴ τάσις τοῦ πλοίου ἐξουδετεροῦται ἀπὸ τὴν ἀνακρουστικὴν τάσιν τὴν ὑπὸ τοῦ ἀντηνεμωμένου τοιούτου, ὁπότε τὸ πλοῖον, ὑπὸ τῶν συναναιρουμένων τάσεων τὴν ἐπενέργειαν, παύει μὲν προχωροῦν, πλὴν ἄρχεται ἐκπίπτον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὑπηνέμως (ξεπέφτει σταβέντο).

Ὑπάρχει ὅμως καὶ τρίτη, *τρέχουσα ἀνακωχὴ* (panne courante) ὀνομαζομένη, ἥτις ἐφαρμόζεται ἐπὶ δρομώνων καὶ ἀνωτέρας τῶν δρομώνων τάξεως πλοίων, σκοποῦσα οὐχὶ τὴν παῦσιν τῆς προχωρήσεως τοῦ ἱστιοπλοοῦντος πλοίου, ἀλλ' ἁπλῶς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ταχύτητός του, πρὸς ὡρισμένον σκοπόν, λ.χ. τὴν ὑπὸ μικρὰν ταχύτητα διαδρομὴν ἐν νυκτί, πλησίον ἀκτῆς, ἐν ἀναμονῇ τοῦ λυκαυγοῦς πρὸς προσγείωσιν. Κατὰ τὴν τρέχουσαν ἀνακωχὴν τὰ ἱστία τῶν πετασμάτων τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ διατηροῦνται πλήρη, ἀντανεμοῦται δὲ μερικῶς ἡ δολωνὶς ἐγκαρσιουμένη (μπρατσάτη τρέσσα)· δι' ὃ καὶ ἀνακωχὴ *διὰ τῆς δολωνίδος* ὀνομάζεται παρά τινων.

Ἑκάστη τῶν ἀνακωχῶν τούτων ἔχει τὰ πλεονεκτήματά της. Προτιμᾶται ὅμως ἡ διὰ τοῦ δόλωνος, ὅταν πρόκειται νὰ ἐξαιρεθῇ ἢ νὰ ἐντεθῇ λέμβος, νὰ σωθῇ ἄνθρωπος πεσὼν εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ὅταν εὑρισκώμεθα προσηνέμως κινδύνου ἢ πλοίου ὅπερ φοβούμεθα νὰ πλησιάσωμεν. Διὰ τῆς τοιαύτης ἀνακωχῆς τὸ πλοῖον ἐκπίπτει ὀλιγώτερον, ἐὰν δὲ ἠθέλομεν πλησιάσει τὸν κίνδυνον, ἀρκεῖ ἡ εὐθέτησις τῶν πρυμναίων καὶ ἡ πόδωσις τῶν μεγάλων, ὅπως ἀπομακρυνθῶμεν αὐτοῦ. Ἡ διὰ τοῦ δολωνίου ἀνακωχὴ προτιμᾶται, ὅταν τὸ πλοῖον εἶναι ὑπηνέμως ἄλλου, φοβῆται δὲ μὴ συγκρουσθῇ μετ' αὐτοῦ· διότι ἀρκεῖ ἵνα ἐπιδώσῃ ἀμέσως, νὰ τεθῇ ὑπηνέμως ὁ οἴαξ, νὰ συσταλῇ ὁ ἐπίδρομος καὶ νὰ κερουληθῶσι *σβεστὰ* τὰ πρυμναῖα. Ἐπίσης πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπου πεσόντος εἰς τὴν θάλασσαν ἐνῷ τὸ πλοῖον ἔπλεε τὴν ἐξ οὐρίας ἢ τὴν ἐπίφορον ἱστιοδρομίαν, διότι ἡ τοιαύτη ἀνακωχὴ προσαρμόζει καλύτερον πρὸς μεταγωγὴν ταχεῖαν τοῦ πλοίου ἀπὸ τῶν τοιούτων ἱστιοδρομιῶν εἰς τὴν τῆς ἐγγυτάτης ἐκ κεραίας.

Ἡ ἀπὸ τῆς ἀνακωχῆς ἐπανάληψις τοῦ πλοῦ γίνεται *ἐπιτρεπομένων* τῶν ἀντηνεμωμένων ἱστίων τῷ ἀνέμῳ.
ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀνάλαβον ἢ ***ἀνάλαβος*** (καὶ κατὰ τὸν Σωζόμενον ***ἀναβολεύς***). Εἶδος μοναχικοῦ ζωστῆρος ὑπὸ τοῦ Παχωμίου εἰσαχθέντος εἰς χρῆσιν τῶν ὑπ' αὐτὸν μοναχῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἀνέχῃ τοὺς ὤμους καὶ τοὺς βραχίονας καὶ νὰ καθιστᾷ τοὺς φέροντας αὐτὸν εὐσταλεῖς πρὸς ἐργασίαν. Ἀποβὰς δὲ βαθμηδὸν οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς μοναχικῆς ἀμφιέσεως εἰς μὲν τὴν Δύσιν διεμορφώθη πιθανώτατα εἰς τὸ λειτουργικὸν ἄμφιον *amictus* (ἀνάβολιον), εἰς δὲ τὴν Ἀνατολὴν παρέμεινεν ὡς διάσημον τοῦ μεγάλου μοναχικοῦ σχήματος. Κοινῶς *πολυσταύριον* ὑπὸ τῶν μοναχῶν καλούμενον, κατασκευάζεται ἐκ μαύρου σειρητίου, εἰς κόμβους σταυροειδεῖς περιπλεκομένου, καὶ φέρεται ὑπὸ τὸ ράσον ἐπικρεμάμενον ἑκατέρωθεν ἐν εἴδει ἀμφιμασχαλίων μακρῶν ἐπιρριπτομένων ἐπὶ τοῦ κοινῶς καλουμένου *σχήματος*, εἴδους τινὸς βραχέος καὶ πλατέος περιτραχηλίου μέλανος ὑπὸ πολλῶν σταυρῶν διαστιζομένου. Ἀμφότερα τὰ διάσημα ταῦτα φέρονται ὡς σύμβολον τοῦ σταυροῦ, τὸν ὁποῖον ἀναλαμβάνουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων οἱ τὴν κουρὰν τοῦ μεγάλου σχήματος δεξάμενοι.

ΠΗΓΑΙ. *Σωζομένου* Ἐκκλησ. Ἱστορία Γ, 14. *Du Cange* Glossarium. - *Π. Ρομπότου* Λειτουργικὴ Ἀθῆναι 1·69 σελ. 73. Εὐχολόγιον ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς κουρᾶς τοῦ μεγάλου σχήματος.
Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

ἀναλαμβάνω· λαμβάνω ἐκ νέου, κοιν. *ξαναπαίρνω*· «ἀναλαμβάνω τὸν λόγον» ξαναρχίζω τὸν λόγον τὸν ὁποῖον εἶχον διακόψει (ἡ σημασία αὕτη ἀσυνήθης εἰς τὴν νεωτ. ἑλληνικήν)· || ἀμετάβ. ἀνακτῶ τὰς δυνάμεις μου,—τὴν ἀκμήν μου,—τὴν ζωηρότητά μου: «ἀνέλαβεν ἐκ τῆς νόσου», ἄλλως «ἐπῆρε ἀπάνω του»· «ἀνέλαβεν ἡ ἀγορά», ἡ κίνησις τῆς ἀγορᾶς κατέστη ζωηροτέρα· «τὸ κράτος ἤρχισε νὰ ἀναλαμβάνῃ» || ἀναδέχομαι, δέχομαι ὡς βάρος, ὡς ὑποχρέωσιν: «ἀναλαμβάνω τινὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν μου,—ὑπὸ τὴν ἀντίληψίν μου», «ἀναλαμβάνω νὰ ἐκτελέσω,—νὰ διεξαγάγω,—νὰ ἐκπαιδεύσω κ.τ.τ.», «ἀναλαμβάνω τὴν ὑπόθεσιν,—τὸ ἔργον κ.τ.τ.» || «ἀναλαμβάνω τὰ καθήκοντά μου,—τὴν ὑπηρεσίαν,—τὴν διοίκησιν», ἐγκαθίσταμαι εἰς τὴν ἀρχήν, ἀρχίζω τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων μου, τῆς ὑπηρεσίας μου κ.τ.τ. || λαμβάνω ἐπάνω μου, παίρνω 'ς τὰ χέρια μου: «ἀνέλαβε τὸ βιβλίον—τὴν γραφίδα,—τὰ ὅπλα» || ὁ παθ. ἀόριστος *ἀνελήφθην* λέγεται ἐπὶ αἰφνιδίας ἀπωλείας, ἐπὶ ἐξαφανίσεως, ἐπὶ τὸ ἀστειότερον: «ἀνελήφθη τὸ βιβλίον», ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης.
Β. Φ.

ἀναλαμπὴ (ἡ)· λάμψις φωτὸς αἰφνιδία (ἀπὸ τοῦ *ἀναλάμπω ἀναδρομικῶς*).
Β. Φ.

— *[Φάροι]* Ἡ *ἀναλαμπὴ* (γαλλ. éclat prolongé, ἀγγλ. prolonged flash) εἶναι τὸ κυριώτερον τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἀπὸ τῶν φάρων ἐκπεμπομένου φωτός. Ἐμφανίζεται ἐν τῇ σκοτίᾳ, ὡς ἀσθενὲς ἐν ἀρχῇ φῶς, ταχέως ἀποκτῶν τὸ μέγιστον αὐτοῦ φέγγος, ὅπερ διατηρεῖ ἐπὶ μακροτέραν πως διάρκειαν, φθῖνον δὲ κατόπιν ταχέως, ὅπως ἐξαφανισθῇ. Ἀπὸ μικρῶν ἀποστάσεων, ἡσσόνων τῶν 8 μιλλίων, μεταξὺ τῶν ἀναλαμπῶν μαντεύεται οἱονεὶ ἀμυδρόν τι συνεχὲς φῶς, ὑποκαθιστῶν τὴν *ἔκλειψιν*· ἀπὸ μεγάλων ὅμως ἀποστάσεων, ἡ μεταξὺ τῶν ἀναλαμπῶν ἔκλειψις ἐμφανίζεται ὡς ἀπόλυτος *σκοτεινὴ φάσις* ἐν τῇ *περιόδῳ* τοῦ χαρακτηριστικοῦ.

Οὐσιωδῶς ὅθεν διαφέρει ἡ *ἀναλαμπή,* καὶ μακροσκοπικῶς ἐξεταζομένη, ἀπὸ τὸ *σκαρδαμύσσον φῶς,* ἀφοῦ τοῦτο ἀναφαίνεται μὲ πλῆρες τὸ φέγγος του, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, τὸ ὁποῖον καὶ διατηρεῖ ἀμειώτως σταθερὸν μέχρι τῆς ἐξ ἴσου ἀποτόμου ἐξαφανίσεώς του. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως οὐσιώδης ὑφίσταται διαφορὰ μεταξὺ τῶν φάρων τῶν ἐκπεμπόντων ἀναλαμπὰς εἴτε συνδυασμοὺς αὐτῶν, καὶ τῶν ἐκπεμπόντων φῶς σκαρδαμῦσσον. Διότι τῶν μὲν δευτέρων τὸ φῶς διαχέεται ἀπὸ σταθεροῦ ***ὀπτικοῦ*** πρὸς ὅλον τὸν ὁρίζοντα, τῶν σκοτεινῶν φάσεων (ἐκλείψεων) παρ[ά]ο[μ]ένων διὰ τῆς παρεμβολῆς, μεταξὺ φλογὸς καὶ παρατηρητοῦ, ἀδιαφανῶν πτερυγίων, παρεχόντων, διὰ ἰσοταχοῦς περιστροφῆς αὐτῶν περὶ τὸν ἄξονα τοῦ ὀπτικοῦ, ἐκλείψεις ἐπαμειβομένας κατὰ νόμον ὡρισμένον καὶ συνεχῆ δι' ἕκαστον φάρον καὶ ἀποτελοῦντα τὴν *φυσιογνωμίαν τοῦ χαρακτηριστικοῦ του*· εἰς τοὺς φάρους ὅμως μετ' ἀναλαμπῶν, τὸ ὀπτικὸν συγκεντροῖ τὸ ἀπὸ τῆς φωτιστικῆς πηγῆς φῶς εἰς τόσας φωτεινὰς δέσμας ὅσῳ τὰ ἀβάκια τοῦ ὀπτικοῦ, ὁπότε, περιστρεφομένου τοῦ ὀπτικοῦ ἰσοταχῶς, αἱ δέσμαι αὗται σαρώνουσιν οἱονεὶ τὸν ὁρίζοντα, πᾶν δὲ πλοῖον, ἐντὸς τῆς φωτοβολίας εὑρισκόμενον, θὰ βλέπῃ τὸ φῶς τοῦ φάρου ὡς ἀναλαμπήν, διαρκοῦσαν ὅσον ὁ χρόνος καθ' ὃν τὸ πλοῖον εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς δέσμης καὶ ἔχουσαν ἀσθενὲς μὲν φέγγος ἅμα τῇ συναντήσει τοῦ πλοίου καὶ ὀλίγον πρὸ τῆς ἐξόδου του ἐξ αὐτῆς, μέγιστον δὲ τοιοῦτον ἐνδιαμέσως.

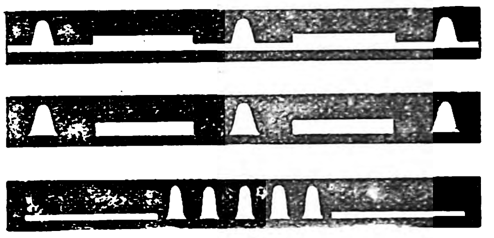

Σχηματικὰ διαγράμματα δεικνύοντα τοὺς συνδυασμοὺς ἀναλαμπῶν καὶ σταθεροῦ φωτός.

Ἡ κατακόρυφος ἔννοια δεικνύει τὰς φωτοβολίας, ἡ δὲ ὁριζοντία τὰς διαρκείας τῶν φάσεων ἐν τῇ περιόδῳ τοῦ χαρακτηριστικοῦ.
1) Φῶς σταθερὸν ἀσθενὲς ποικιλλόμενον ὑπὸ λευκῆς ἀναλαμπῆς, παρεμβαλλομένου καὶ σταθεροῦ φωτὸς ἔχοντος ἐντονώτερον τὸ φέγγος (φάρος *Φάσσας* Ἄνδρου). 2) Ἀναλαμπὴ λευκὴ ἐναλλάσσουσα πρὸς λευκὸν σταθερὸν φῶς (φάρος *Γαϊδουρονήσου* Σύρου). 3) Πεντὰς ἀναλαμπῶν λευκῶν ἐναλλάσσουσα πρὸς λευκὸν σταθερὸν φῶς (φάρος *Ἀρμενιστῆ* Μυκόνου).

Ἀφ' ἧς ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ ***Augustin Fresnel*** ἐπενόει τὰ διοπτρικὰ στοιχεῖα τοῦ φερωνύμου αὐτῷ ***τυμπάνου τοῦ ὀπτικοῦ,*** συγκεντροῦντα τὰς φωτινὰς ἀκτῖνας διὰ διαθλάσεως, ὡς καὶ τὰ καταδιοπτρικὰ στοιχεῖα τῆς *κυψέλης* καὶ τῆς *γάστρας* τοῦ ὀπτικοῦ, συντελοῦντα ἐπὶ τὸ αὐτὸ διὰ συνδεδυασμένης διαθλάσεως καὶ ὁλικῆς ἀνακλάσεως, καὶ ἀφ' ἧς ἡ τεχνικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ ***Henry-Lepaute*** ἐπενόει ρωμαλέα μηχανήματα ὡρολογιακοῦ μηχανισμοῦ, ἐπιτρέποντα μίαν ἰσοταχῆ πλήρη περιφορὰν τοῦ ὀπτικοῦ εἰς 8 λεπτά, τὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον τόσον ἐνδιέφερε τοὺς ναυτικοὺς (τῆς ἐπινοήσεως δηλαδὴ μηχανημάτων φάρων, ἐκπεμπόντων φῶς μεγάλης φωτοβολίας ἀφ' ἑνὸς καὶ μὴ δυνάμενον ἀφ' ἑτέρου νὰ συγχέεται πρὸς ἀστέρα μεγάλης ζενιθιακῆς ἀποστάσεως ἢ πρὸς πυρὰν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς) εἶχε λυθῆ. Οὕτω κατασκευασθέντων ὀπτικῶν ἐχόντων 8 ὀβάκια, ἐγεννήθησαν οἱ φάροι τῶν *ἰσαπεχουσῶν παρατεινομένων ἀναλαμπῶν* (μία ἀναλαμπὴ ἀνὰ πᾶν λεπτόν), τῶν à éclats équidistants prolongés, ὡς τοὺς ὠνόμασεν ὁ Fresnel, δηλαδὴ τῶν ἐκπεμπόντων ἀναλαμπὰς ἴσης διαρκείας καὶ χωριζομένας ἀπὸ ἴσης διαρκείας σκοτεινὰς φάσεις, τῶν ὁποίων δὲ φάρων ἡ φωτοβολία ἦτο ἀσυγκρίτως μείζων τῆς ἀπὸ σταθερῶν ὀπτικῶν τῆς ἰδίας ἑστιακῆς ἀποστάσεως. Βραδύτερον, οἱ μηχανικοὶ τῶν φάρων ἤχθησαν εἰς ἐλαφρὰν μετατόπισιν τῶν καταδιοπτρικῶν στοιχείων, δεξιᾷ τῆς γάστρας, ἀριστερᾷ τῶν τῆς κυψέλης, ἢ καὶ ἀμφοτέρων τούτων πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος, ἐπιτευχθεισῶν οὕτω παρατεινομένων ἀναλαμπῶν μείζονος ἐπὶ διαρκείας.

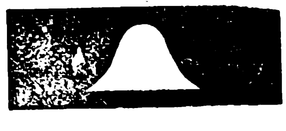

Σχηματικὸν διάγραμμα μεμονομένης ἀναλαμπῆς.

[Ἡ κατακόρυφος ἔννοια ὑποδεικνύει τὴν φωτοβολίαν, ἡ δὲ ὁριζοντία τὸν διαρρέοντα χρόνον. Ἡ ἀναλαμπὴ ἀναφαίνεται ἐν τῇ σκοτίᾳ ἀσθενεστάτη ἐν ἀρχῇ, ἐνδυναμοῦται ταχέως εἰς φέγγος, διατηρεῖ μέγιστον τοιοῦτον εἰς τὸ μέσον τῆς φάσεώς της καὶ φθίνει κατόπιν, διὰ νὰ ἐξαφανισθῇ, τῆς ἐκλείψεως ἐπαναδιαδεχομένης αὐτήν.]

Μέχρι τῆς ἐπ' ἐσχάτων ἐπινοήσεως (1920), ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ μηχανικοῦ *Gustav Dalén,* τῶν διὰ τοῦ φερωνύμου φωτὸς λειτουργούντων αὐτομάτων φάρων, ὑπῆρχε καὶ ἄλλη κυριώδης διαφορὰ μεταξὺ φωτὸς σκαρδαμύσσοντος καὶ ἀναλαμπῶν ἰσαπεχουσῶν, τὸ ὅτι, εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ διάρκεια τοῦ φωτὸς ἦτο κατὰ κανόνα μείζων τῆς τῆς ἐκλείψεως, ἐνῷ, ἀντιστρόφως, εἰς τὴν δευτέραν ἡ διάρκεια τῆς ἀναλαμπῆς ἦτο κατὰ κανόνα ἥσσων τῆς τῆς ἐκλείψεως. Ἀλλ' εἰς τοὺς φάρους Dalén ἐπιτυγχάνεται χαρακτηριστικῶν

Digitized by Google

ἔχον φωτεινὴν φάσιν διαρκείας ἥσσονος τῆς τῆς ἐκλείψεως, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν εἶναι ἀναλαμπή, ἅτε ἔχον ἰσοεντατικὸν φέγγος, ἀλλὰ μᾶλλον ἰδιότυπον *σκαρδαμύσσον* φῶς· ἐν τούτοις, τὸ τοιοῦτον χαρακτηριστικὸν ἀναγράφεται εἰς τοὺς φαροδείκτας ὡς ἀναλαμπή, ἅτε ὂν παραπλήσιόν πως αὐτῇ.

Δὲν ἠρκέσθησαν ὅμως οἱ μηχανικοὶ τῶν φάρων εἰς τὴν χρησιμοποίησιν, ὡς *χαρακτηριστικοῦ*, μόνων τῶν λευκῶν ἰσαπεχουσῶν ἀναλαμπῶν, ἀλλ' ἐπέτυχον καὶ ἄλλα χαρακτηριστικά, συνδυάσαντες τὸ λευκὸν χρῶμα πρὸς τὸ ἐρυθρόν, ἢ πρὸς σταθερὸν φῶς, εἴτε πρὸς δέσμας λευκῶν ἢ ἐρυθρῶν ἀναλαμπῶν. Οὕτω παρήχθη μεγάλη ποικιλία χαρακτηριστικῶν τῶν φάρων, ἐπιτρέπουσα ἀσφαλῆ ἀποφυγὴν συγχύσεως ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα αὐτῶν, ὑπὸ τῶν ἐν ὄψει τῶν φάρων πλεόντων. Παρήχθησαν οὕτω ποικίλα χαρακτηριστικὰ ἐν οἷς: «Φῶς λευκὸν σταθερόν, ἐναλλάσσον πρὸς λευκὴν ἀναλαμπὴν» ἐντὸς ὡρισμένης περιόδου· εἰς τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο, τὸ σταθερὸν φῶς διαχωρίζεται ἀπὸ τῆς ἀναλαμπῆς, διὰ τῆς ἐκλείψεως (πχ. νησῖδος *Γαϊδουρονήσου* τῆς Σύρου)·—«Φῶς λευκὸν σταθερόν,ποικιλλόμενονὑπὸ λευκῆς ἀναλαμπῆς» ἐντὸς ὡρισμένης περιόδου· εἰς τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο δὲν μεσολαβεῖ ἔκλειψις ποσῶς, τοῦ σταθεροῦ φωτὸς ἀναλάμποντος περισσότερον, κατὰ κανονικῶς ἰσαπέχοντα διαστήματα (ἀκρωτηρίου *Μουδάρι* Κυθήρων) Ἐνδέχεται πάλιν τὸ λευκὸν σταθερὸν φῶς νὰ ᾖ ἀσθενέστερον καὶ νὰ παρεμβάλληται ἐνδιαμέσως, ἀντὶ ἐκλείψεως, ἄλλο σταθερὸν φῶς, ἐντονώτερον μὲν εἰς φέγγος τοῦ προηγηθέντος καὶ τοῦ ἐπακολουθήσοντος, ἀλλ' ἀσθενέστερον τοῦ φέγγους τῆς *ἀναλαμπῆς* (ἀκρωτ. *Φάσης* Ἄνδρου) ἥτις ποικίλλει τὸ ἀσθενὲς φῶς καὶ ἥτις δύναται νὰ ᾖ καὶ ἐρυθρὰ (φάρος *Ταινάρου* Λακωνίας), ὅπως πάλιν *ἐρυθρὰ ἀναλαμπὴ* δύναται νὰ ποικίλλῃ σταθερὸν φῶς ἰσοεντατικοῦ φέγγους, εἴτε μόνη αὐτὴ (νήσου *Ὀθωνῶν* Κερκύρας) εἴτε ἐναλλάσσουσα πρὸς ἀναλαμπὴν λευκὴν (λιμένος *Γυθείου* Λακωνίας)·—«Φῶς λευκὸν σταθερόν, ἐναλλάσσον πρὸς ἀναλαμπὴν ἐρυθράν», εἰς ὃ χαρακτηριστικὸν ἡ ἀναλαμπὴ δὲν ποικίλλει τὸ σταθερὸν φῶς, ἀπὸ τοῦ ὁποίου διαχωρίζεται δι' ἐκλείψεως (νησῖδος *Καπαρέλλι* Κερκύρας)·—«Φῶς σταθερόν, ἐναλλάσσον πρὸς δέσμην ἀναλαμπῶν», αἵτινες διαχωρίζονται καὶ ἀμοιβαίως καὶ ἀπὸ τῶν σταθεροῦ φωτὸς φάσεων τῆς περιόδου (μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ δέσμη τῶν ἀναλαμπῶν παρεμβάλλεται) διὰ καταφανῶν ἐκλείψεων (ἀκρωτ. *Ἀρμενιστὴ* Μυκώνου, εἰς ὂν φάρον τὸ σταθερὸν φῶς λευκὸν ὂν ἐναλλάσσει πρὸς πεντάδα ἀναλαμπῶν λευκῶν, ἀνὰ πᾶν λεπτὸν) ἐξ ἀποστάσεων μειζόνων τῶν 8 μιλλίων.

Ἰστέον ἐν τούτοις, ὅτι τῆς φωτοβολίας τοῦ σταθεροῦ φωτὸς φάρου τινός, μικτοῦ ὡς τὰ ἀνωτέρω χαρακτηριστικοῦ, οὔσης μικροτέρας ἢ τῆς φωτοβολίας τῶν ἀναλαμπῶν τοῦ αὐτοῦ φάρου, οἱ μικτοῦ χαρακτηριστικοῦ φάροι, διὰ παρατηρητὴν ὄντα ἐκεῖθεν τοῦ ὁρίου τῆς φωτοβολίας τοῦ σταθεροῦ φωτός, ἐμφανίζονται ὡς ἐκπέμποντες, ἀναλόγως, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς *περιόδου* εἴτε μίαν ἀναλαμπὴν λευκήν, εἴτε μίαν ἀναλαμπὴν ἐρυθράν, εἴτε μίαν ἀναλαμπὴν λευκὴν ἐναλλάσσουσαν πρὸς μίαν ἀναλαμπὴν ἐρυθράν, εἴτε δέσμην ἀναλαμπῶν, ἐν ᾗ αἱ ἀπὸ ἀναλαμπῆς εἰς ἀναλαμπὴν ἐκλείψεις εἶναι πολὺ βραχύτεραι διαρκείας ἢ αἱ ἐκλείψεις αἱ διαχωρίζουσαι τὴν τελευταίαν ἀναλαμπὴν τῆς προηγηθείσης δέσμης ἀπὸ τὴν πρώτην ἀναλαμπὴν τῆς ἐπακολουθησάσης δέσμης· τοῦτο δέ, ἐπειδὴ τὸ σταθερὸν φῶς τοῦ φάρου δὲν θὰ ἔχῃ ἀποκαλυφθῆ εἰσέτι εἰς τὸν μακρὰν ἀκόμη εὑρισκόμενον παρατηρητήν.

Τοῦ κώνου τῆς φωτεινῆς δέσμης, τῆς παρεχούσης τὴν ἀναλαμπήν, ἀποτέμνοντος, ἐπὶ τῆς ἢν αὐτὴ σαρώνει ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἐπιμηκεστάτην *ἔλλειψιν*, ἡ διάρκεια t (ἐκπεφρασμένη εἰς δευτερόλεπτα) τῆς ἀναλαμπῆς, διὰ παρατηρητὴν εὑρισκόμενον εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ φάρου ἴσην πρὸς τὸν μέγαν τῆς ἐλλείψεως ταύτης ἡμιάξονα, δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$t = T . \frac{\delta}{360^\circ}$$

ἔνθα T εἶναι ὁ χρόνος μιᾶς πλήρους περιφορᾶς τοῦ ὀπτικοῦ, ἐκπεφρασμένος εἰς δευτερόλεπτα, καὶ δ ἡ ὁριζοντία *ἀπόνευσις*, διδομένη ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$\varepsilon\varphi \frac{\delta}{2} = \frac{l}{2f}$$

ἐν ᾧ l ἡ διάμετρος τῆς φωτιστικῆς πηγῆς καὶ f ἡ ἑστιακὴ ἀπόστασις, ἀμφοτέρων τῶν μεγεθῶν αὐτῶν ὄντων ἐκπεφρασμένων εἰς χιλιοστόμετρα. Οὕτω δι' ἕνα τῶν καλυτέρων ἑλληνικῶν φάρων, τὸν τῶν *Οἰνουσῶν* (κοιν. *Σαπιέντζας*), ὃν ἐκπελειώσαμεν αὐτὸν ἐπ' ἐσχάτων τῷ 1927, (διάμετρος φωτιστικῆς πηγῆς διὰ πυρακτώσεως διὰ πετρελαιατμῶν τῶν 85 χιλ., φωτοβολία μηχανήματος 60 μιλ.), καὶ τοῦ ὁποίου τὸ ὀπτικὸν μετὰ 8 ἀβακίων ἐκτελεῖ μίαν περιστροφὴν εἰς 8 πρῶτα λεπτά, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἡ μὲν εστ α·ή ἀπόστασις εἶναι 920 χιλιοστῶν (Α' τάξεως φάρου), ἡ δὲ διάμετρος τῆς φωτιστικῆς πηγῆς 85 χιλιοστῶν, ἔχομεν, ἐφαρμόζοντες εἰς τοὺς προμνησθέντας τύπους τὰ ἀνωτέρω ἀριθμητικὰ δεδομένα, ὅτι διὰ παρατηρητὴν εὑρισκόμενον εἰς 30 ἀπὸ τοῦ φάρου μίλλια ἐμφανίζει ὁ φάρος ἀναλαμπὴν διαρκείας 7 δευτερολέπτων καὶ συνεπῶς χαρακτηριστικὸν ἀναγνωρίσεως τοῦ φάρου

Ἀναλαμπὴ λευκὴ 7 δευτερόλ.	=	«Μία λευκὴ ἀναλαμπή, ἀνὰ πᾶν λεπτόν».
Ἐκλείψεις 53 »		
Περίοδ. πλήρης 1 λεπτόν.		

Προφανῶς, ἐπιταχυνομένης τῆς περιστροφικῆς ταχύτητος τοῦ ὀπτικοῦ, ἡ διάρκεια τῆς ἀναλαμπῆς ἐλαττοῦται· ἀφ' ἧς δὲ ἐπενοήθησαν οἱ ἀστραπιαῖοι φάροι (feux-éclairs) ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῶν φάρων τῆς Γαλλίας Bourdelles, ἐργασθέντος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀντιλήψεων τοῦ προκατόχου του Allard, ἐπετεύχθησαν περιφοραὶ ὀπτικαὶ εἰς 5 μόνον δευτερόλεπτα καί, συνεπῶς, ἀναλαμπαὶ μόλις ἑνὸς δεκάτου τοῦ δευτερολέπτου διαρκείας. Καίτοι δὲ ηὐξήθη πως ἡ διάρκεια αὐτὴ — εἰς 0,δλ.25 —, καθ' ὅσον ἐκρίθη ὅτι τὰς ἐχούσας βραχυτέραν διάρκειαν ἀναλαμπὰς δὲν ἀντελαμβάνετο δεόντως ὁ ἀμφιβληστροειδὴς χιτών, παρεισήχθη ἐν τούτοις νέον στοιχεῖον φάσεως εἰς τὰ ὑπάρχοντα χαρακτηριστικὰ τῶν φάρων, ὑποσυνειδήτως οἱονεί, αἱ βραχυτάτης διαρκείας ἀναλαμπαί, αἵτινες ἐδέησε νὰ διακριθῶσιν ἀπὸ τῶν παρατεταμένων ἀναλαμπῶν· δι' ὃ καὶ ὠνομάσθησαν αἱ τοιαῦται ἐπισήμως μὲν «*ἐκλάμψεις*» (éclats, flashes), εἰς δὲ τὴν κοινὴν γλῶσσαν τῶν ναυτικῶν μας, ἀσυγκρίτως προσφυέστερα, «*σπίθαις*», διὰ τὸ σπινθηρίζον τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν. Ὥστε *ἔκλαμψις* εἶναι *ἀναλαμπή*, ἧς ἡ διάρκεια ἐμειώθη εἰς τὸ κατώτατον, διὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὅριον. Οἱ πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν περιπατητῶν τῶν Φαλήρων, φάροι τῶν *Φλεβῶν* καὶ τῆς *Κόχης* τῆς Σαλαμῖνος, εἶναι ὅθεν φάροι *ἐκλάμψεων* καὶ οὐχὶ *ἀναλαμπῶν*.

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **ἀναλαμπαὶ** *σημάτων [Ναυτ.]*· βλ. σήματα δι' *ἀναλαμπῶν*.

«Ἀναλαμπή». Πολιτικοκοινωνιολογικὴ καὶ φιλολογικὴ ἐφημερίς. Ἀρχισυντάκτης Φώτιος Τσούνης. Ἔτος Α'. 1919. Ἐξεδίδετο ἐν Ἀθήναις.

Ἀναλαμπὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ περιφερείᾳ Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Τεκὶρ-Νταγ (Ραιδεστοῦ). Κατὰ τὴν γενομένην τῷ 1920 ἐπὶ Ἑλλ. κατοχῆς ἀπογραφὴν ἠρίθμει 261 κατοίκους.

ἀναλάμπω· λάμπω, ἀκτινοβολῶ φῶς· || λάμπω ἐκ νέου, τρόπον τινὰ σβεσθεὶς ἀναφλέγομαι καὶ ἀκτινοβολῶ· || μεταφ., ἀνακτῶ τὴν ζωηρότητά μου, τὴν ἀκμήν μου. Β. Φ.

ἀναλάξευμα (τὸ) καὶ *ἀναλάξευσις* (ἡ)· ἡ ἐκ νέου λάξευσις.

ἀναλαξεύω· λαξεύω ἐκ νέου.

ἀναλατιὰ (ἡ)· ἰδιωματ. τὸ νὰ εἶναι τις ἀνάλατος, ἔλλειψις ἅλατος, ἀνοστιά.

ἀνάλατος, — η, — ο· ὁ ἄνευ ἅλατος, ὁ μὴ ἠρτυμένος μὲ ἐπαρκὲς ἅλας: «ἀνάλατο φαΐ» || μεταφ. ὁ ἀηδής, ὁ ψυχρός, ὁ μὴ γοητευτικός: «ἀνάλατος ἄνθρωπος, — γυναῖκα κ.τ.λ.». Β. Φ.

— **ἀνάλατος** *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς τὴν Κέρκυραν τοῦ *κεντράνθους τοῦ σιπθορπείου*, εἰς τὴν Κύθνον δέ, κατὰ Α. Μηλιαράκην, τῆς *νοτοβάσεως τῆς συριακῆς*. Σ. Μ.

Ἀνάλατος. Θέσις μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Φαλήρου, παρὰ τὴν λεωφόρον Συγγροῦ, ὅπου ἐγένετο ἀπόπειρα δολοφονίας ἐναντίον τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α' τὴν 14ην Δεκεμβρίου τοῦ 1898 (βλ. λ. Ἀθῆναι, τ. Β', σ. 168 α' κ. ἑπ. καὶ λ. Γεώργιος Α'). Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐγείρεται σήμερον ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Σώστη (βλ. λ.) εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐκ τῆς ἀποπείρας διασώσεως. Χ. Δ.

—*[Ἱστορ.]* Κατὰ τὰ μέσα Ἀπριλίου 1827 εἶχε συντελεσθῇ περὶ τὴν Ἀκρόπολιν μέγα γεγονός. Οἱ ἔγκλειστοι Ἕλληνες ἐμπνεόμενοι ἀπὸ θάρρος ἀπεριόριστον καὶ ἔχοντες τροφὰς διὰ τέσσαρας μῆνας ὑπέσχοντο ὅτι θὰ ἀντιστῶσιν ἄκαμπτοι εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιουταχῆ. Ἑτέρωθεν χάρις εἰς τὴν στρατηγικὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Καραϊσκάκη κατωρθώθη νὰ πολιορκηθῇ καὶ αὐτὸς ὁ πολιορκητὴς Κιουταχῆς, συγκεντρωθέντων περὶ τὰς Ἀθήνας δωδεκασχιλίων Ἑλλήνων, οἵτινες ἤδη εἶχον καταλάβει τὰ πέριξ τοῦ Πειραιῶς ὑψώματα, τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ τὸ Φάληρον, κύριοι ὄντες καὶ ὅλων τῶν θαλασσίων ὁδῶν. Ὁ ἀρχιναύαρχος Κόχραν καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος Τσούρτς εὑρίσκοντο μετὰ τοῦ Μιαούλη εἰς τὰ πλοῖα, παρακολουθοῦντες τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων, αἵτινες εἶχον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ. Ὁλόκληρον τὸ ἔθνος παρηκολούθει ὡσαύτως μετ' ἀγωνίας τὸ μέγα πρόβλημα ἐξ οὗ θὰ ἐκρίνετο αὐτὴ ἡ τύχη τοῦ ἀγῶνος.

Κατὰ τὸν Αἰνιᾶνα ὁ Καραϊσκάκης εἶχων πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν κίνδυνον τῆς ἁλώσεως τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ βλέπων τὴν ἀνάγκην ἀποφασιστικοῦ τινος κινήματος ὑπὲρ τῶν ἐν αὐτῇ πολιορκουμένων ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας περιεφέρετο ἀνήσυχος εἰς τὰς διαφόρους θέσεις τοῦ στρατοπέδου καὶ ἐσχεδίαζε. Παραλαβὼν δὲ καὶ τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν ἀξιωματικῶν ἔκαμε μὲ τὸ τηλεσκόπιον παρατηρήσεις ἐκ τοῦ Φαλήρου. Ὡς γράφει καὶ ὁ Μακρυγιάννης, κατηρτίσθη σχέδιον νὰ διαιρεθῇ τὸ στρατόπεδον εἰς δύο τμήματα, ἐξ ὧν τὸ μὲν ὑπὸ τὸν ἴδιον Καραϊσκάκην νὰ μεταβῇ διὰ τοῦ ἐλαιῶνος πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὸ δὲ ἕτερον νὰ ἀποβιβασθῇ εἰς τὸ Παλαιὸν Φάληρον μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς Σουλιώτας καὶ νὰ ἀνέλθῃ διὰ τοῦ σημερινοῦ ναοῦ τοῦ Σωτῆρος καὶ ἀνατολικώτερον τοῦ μνημείου τοῦ Φιλοπάππου πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, ἀφοῦ κατασκευασθοῦν πολλαπλᾶ ὀχυρώματα. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἀνηγγέλθη κατ' ἐντολὴν τοῦ Καραϊσκάκη πρὸς τοὺς Τσούρτς καὶ Κόχραν καὶ ἐνεκρίθη. Ἐφαίνετο δὲ ἔχον ἀσφαλῆ τὴν ἐπιτυχίαν, διότι συνεδυάζετο καὶ μὲ ἔξοδον τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἐγκλείστων καὶ συνέργειαν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἱππικοῦ. Ἐπελθούσης ὅμως τυχαίως τὴν 22 Ἀπριλίου συμπλοκῆς μεταξὺ τῶν Τούρκων καί τινων Ὑδραίων καὶ Κρητῶν, ἡ μάχη παραδόξως ἐγενικεύθη· ἀναγκασθεὶς δὲ καίτοι πυρέσσων νὰ ἱππευσῃ καὶ νὰ κατέλθῃ ἀπὸ τῆς σκηνῆς του ὁ Καραϊσκάκης, ἵνα καταστείλῃ τοὺς ἀκροβολισμούς, ἐπληγώθη καιρίως καὶ ἀπέθανε τὴν ἰδίαν νύκτα.

Ἐνῷ ἀκόμη ἐψυχορράγει ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Κόχραν ἐκάλεσε τοὺς διαφόρους ὁπλαρχηγοὺς ἀξιῶν ἵνα τὴν ἰδίαν ἑσπέραν τῆς Παρασκευῆς γίνῃ ἡ ἐπιβίβασις τῶν στρατευμάτων καὶ ἡ διὰ τῶν δύο ὁδῶν ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου τοῦ θνήσκοντος ἀρχηγοῦ, λησμονῶν ὅτι πολὺ σπανίως τὰ σχέδια ἐπιτυγχάνουν, ὅταν δὲν τὰ ἐφαρμόζῃ ὁ ἴδιος ὁ συλλαβὼν αὐτά. Ἐπιμένων δὲ μὲ πεῖσμα ἀπειλῶν καὶ ἀπειλῶν πάντοτε παραίτησιν καὶ ἀναχώρησιν ἐξ Ἑλλάδος, μόλις καὶ μετὰ βίας κατεπείσθη ὑπὸ τῶν βαρυπενθούντων καὶ καταπεπληγμένων ἀξιωματικῶν νὰ ἀναβάλῃ διὰ τὴν ἐπαύριον Σάββατον τὸ ὀλέθριον ἐγχείρημα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ θάνατος τοιούτου ἀρχηγοῦ, ὡς ὁ Καραϊσκάκης, εἶχε παραλύσει τὸ μένος τῶν διαφόρων ὑπαρχηγῶν, οἵτινες ἤδη ὑπεβλέποντο καὶ διηροῦντο.

Τὴν ἐπαύριον συνήχθησαν ὅλοι οἱ ὁπλαρχηγοὶ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Βάσου, παρόντος δὲ καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου Τσούρτς ἀπεφασίσθη νὰ ἐπιβιβασθῶσι τρεῖς χιλιάδες ἐκ τῶν στρατευμάτων εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δὲ λοιποί, περὶ τὰς ἑπτὰ χιλιάδας, καὶ τὸ ἱππικὸν νὰ προχωρήσουν διὰ τοῦ ἐλαιῶνος. Οὗτοι, τεθέντες προσωρινῶς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κίτσου Τζαβέλα, διετάχθησαν νὰ εἶναι ἕτοιμοι πρὸς δρᾶσιν δι' ἐντόνου ἀντιπερισπασμοῦ. Αἱ λοιπαὶ τρεῖς χιλιάδες διημέρευσαν περὶ τὴν Μουνιχίαν, μετὰ δὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τοῦ Σαββάτου ἤρξαντο νὰ ἐπιβιβάζωνται εἰς τὰ πλοῖα. Μίαν ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον τὰ ὁπλιταγωγὰ ἔρριψαν τὰς ἀγκύρας ἄντικρυ τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ἀμέσως ἤρξατο ἡ ἀπόβασις τῶν στρατιωτῶν ἔναντι τῶν τριῶν Πύργων εἰς τὸ παλαιὸν Φάληρον. Ὁ Μακρυγιάννης ὅστις εἶχεν ὁρισθῇ, ὡς ἐντόπιος, νὰ γίνῃ καὶ ὁδηγὸς τῶν τμημάτων τῆς φάλαγγος ταύτης, διηγεῖται ὅτι πρῶτοι ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηρὰν αὐτός, ὁ Βάσος Μαυροβουνιώτης καὶ ὁ Καλλέργης μὲ τοὺς Κρῆτας, συνεφώνησαν δὲ καὶ οἱ τρεῖς νὰ κατασκευάσῃ ἕκαστος ἀνὰ ἓν ταμποῦρι παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐπάνω εἰς τὴν ῥάχιν, διὰ νὰ δύνανται, ἐν περιπτώσει ἀντεπιθέσεως τῶν Τούρκων, νὰ προστατεύωνται ὑπὸ τῶν πλοίων, καταφεύγοντες ἐν ἀνάγκῃ πάλιν εἰς αὐτά. Ὁ Κόχραν ὅμως ἐν ἀγνοίᾳ τῶν τριῶν τούτων ἀρχηγῶν εἶχεν ὁρίσει μεγάλην ἀμοιβὴν εἰς τὸν σωματάρχην ἐκεῖνον, ὅστις πρῶτος θὰ ἀνήρχετο εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἀκροπόλεως. Τοῦτο ἐδημιούργησεν ἐπικίνδυνον ἅμιλλαν εἰς τοὺς κατόπιν ἀποβάντας σωματάρχας, οἵτινες ἔσπευδον μεμονωμένοι πρὸς τὰ διάφορα ὑψώματα μέχρι τοῦ μνημείου τοῦ Φιλοπάππου, κατέληξαν δὲ εἰς τὸν *Ἀνάλατον*, ὅστις κεῖται πλησίον τῆς σημερινῆς ἐκκλησίας τοῦ Σωτῆρος. Λόγῳ τῆς ὑποσχεθείσης ἀμοιβῆς καὶ ἐκ φιλοτιμίας οἱ ἄνδρες τοῦ Βάσου, τοῦ Μακρυγιάννη καὶ τοῦ Καλλέργη προὐχώρησαν καὶ αὐτοί, ἀπειθοῦντες εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς των. «Καθὼς ἐγίναμε, ἐπιλέγει ὁ Μακρυγιάννης, δὲν συνακουγιέμαστε». Δι' αὐτῶν ὑπονοεῖ γενικῶς ὅτι, ἐκλείψαντος τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ἀδρανοῦντος τοῦ πλοίοις τοῦ Τσούρτς, οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸ ἄτακτον στράτευμα. Ἔγιναν λοιπὸν διάφορα ταμπούρια ἀπὸ τῶν τριῶν Πύργων μέχρι τοῦ Ἀναλάτου. Οἱ πλεῖστοι τῶν Σουλιωτῶν καὶ οἱ Κρῆτες ἑτοποθετήθησαν παρὰ τὸν λόφον τοῦ Μουσείου, ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, οἱ δὲ λοιποὶ εἰς 13 ἄλλας θέσεις μέχρι τῆς θαλάσσης ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Βάσον, Μακρυγιάννην, Παν. καὶ Ι. Νοταράδες, Χριστόδ. Ποριώτην, Δ. Καλλέργην, Κ. Μπότσαρην, Λάμπρον Βεΐκον, Γ. Δράκον, Γ. Τζαβέλαν, Θάνον Ντούσιαν, Δ. καὶ Ν. Ζέρβαν, Χ. Ἰγγλέσην ἀρχηγὸν τῶν τακτικῶν, Συμεὼν Ζαχαρίτσαν Ἀθηναῖον κλπ.

Ἅπαντες οὗτοι ἐβάδιζον πεζοί, ἔφερε δὲ ἑκα-

Digitized by Google

στος στρατιώτης ἐπ' ὤμου τροφὴν διὰ δύο ἡμέρας καὶ τὰ πολεμεφόδιά του. Οἱ τακτικοὶ εἶχον καὶ δύο κανόνια. Ἡ ἀπόστασις τῶν ὀχυρωμάτων ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ Ἀναλάτου ἦτο τριῶν μιλλίων, τὰ δὲ κατασκευασθέντα προχώματα ἔγιναν μὲ χατζάρια καὶ ξιφολόγχας, διότι μόλις 120 πτυάρια καὶ ἀξίνας παρέδωκαν εἰς τὴν ἐκ τρισχιλίων ἀνδρῶν φάλαγγα ὁ ἀρχιστράτηγος καὶ ὁ Κόχραν. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἡ κατασκευὴ τῶν ὀχυρωμάτων κατεπόνησεν ἀνηκούστως τὰ στρατεύματα, ἀλλὰ καὶ πάλιν ὅταν ἐξημέρωσε δὲν εἶχον ταῦτα τελείως ἑτοιμασθῆ.

Βεβαιοῦται ὅτι Αἰγύπτιος ἱπποκόμος, δραπετεύσας ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου, ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Κιουταχῆν τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τὸ μελετώμενον σχέδιον, οὕτω δὲ οἱ Τοῦρκοι εὑρέθησαν ἕτοιμοι νὰ ἀμυνθῶσι τοποθετηθέντες ὄπισθεν τῶν λόφων μετὰ τοῦ ἱππικοῦ των. Πρωὶ-πρωὶ αἱ σκοπιαὶ τοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου εἶδον καὶ ἀνήγγειλαν τὴν προέλασιν καὶ τὴν ὀχύρωσιν τῶν Ἑλλήνων, παρευθὺς δὲ ὁ Κιουταχῆς μετὰ τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ τῆς Καρύστου ἐτέθησαν εἰς κίνησιν καὶ ἔστειλαν μέγα μέρος τοῦ ἱππικοῦ καὶ πεζικοῦ των εἰς τὸν ἐλαιῶνα διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν προέλασιν τοῦ ἐκεῖ μεγαλυτέρου ἑλληνικοῦ σώματος. Τὸ λοιπὸν τουρκικὸν πεζικὸν ἐπροχώρησε κατὰ τῶν ἐν Ἀναλάτῳ ὠχυρωμένων, ἐμφανισθὲν ἀπροόπτως, λόγῳ τῆς παρεμβολῆς λόφου τινὸς εὑρισκομένου πρὸ τοῦ ὀχυρώματος τῶν Σουλιωτῶν. Δοθέντος τοῦ σημείου τῆς ἐφόδου ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ, πρῶτον ἐδέχθη τὴν ἐπίθεσιν τὸ ὀχύρωμα τῶν Σουλιωτῶν. Τόση ὅμως ἦτο ἡ ὁρμὴ τῶν Τούρκων, ὥστε μόλις ἐπρόφθασαν οἱ Ἕλληνες τῶν πρώτων ὀχυρωμάτων νὰ γεμίσωσι διὰ δευτέραν φορὰν τὰ ὅπλα των. Ἀμέσως δηλ. ἦλθον εἰς χεῖρας σῶμα πρὸς σῶμα. Τὸ παρακείμενον ρεῦμα κατεκλύσθη ἐξ ὑπαρχῆς ὑπὸ πλήθους Τούρκων, οἵτινες προσέβαλον ἀμοιβαδὸν τὰ πρῶτα ὀχυρώματα καὶ κατέσφαζον τοὺς ἐν αὐτοῖς μετὰ μεγάλου θάρρους ἀμυνομένους. Τὸ αἷμα ἐχύνετο ἀφθόνως ἑκατέρωθεν. Ἀλλ' οἱ καταπεπονημένοι ἐκ τῶν κόπων τῆς ἀποβάσεως καὶ τῆς κατασκευῆς τῶν ὀχυρωμάτων στρατιῶται δὲν ἀντέσχον ἐπὶ πολὺ καὶ ἤρχισαν φεύγοντες πρὸς τὴν θάλασσαν. Τότε τὸ τουρκικὸν ἱππικὸν ἐπελαῦνον ἐδεκάτιζε τοὺς τραπέντας, ἐκπορθοῦν διαδοχικῶς ὅλα τὰ ὀχυρώματα.

Κατὰ τὴν ἀποφράδα ταύτην ἡμέραν ἔπεσαν μαχόμενοι ἐπιλεκτότατοι ὁπλαρχηγοί, ἤτοι οἱ Σουλιῶται Λάμπρος Βέϊκος, Ἀθανάσιος Ντούσιας, Μπότσαρης ἡρωϊκῶς πολεμήσας. Γεώργιος Ζ. Τζαβέλας, Κώστας Διαμαντῆ Τζαβέλας, Φῶτος Φωτομάρας, Νοῦτσος Τσάτσης, Φῶτος Βέϊκος, Νικολῆς Νιανιούρης, Πάσχος καὶ Κίτσος Κοσμᾶς, Χρῆστος Μπέκας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ Χιμαριῶται Ἰ. Μπάτας καὶ Χρ. Τσίτης. Ἐκ τῶν τακτικῶν ἀξιωματικῶν ἔπεσαν ὁ ἀρχηγὸς Χρ. Ἰγγλέσης, καὶ οἱ Ν. Ἀγοναρίδης, Ν. Ποταμιᾶνος, Ζήνων Ἰσαυρίδης, Ἄνθιμος Σιναΐτης καὶ οἱ φιλέλληνες Δωζιουρδουὶ καὶ Λεφέβρ. Ἐκ τῶν Κρητῶν ἔπεσαν ὁ υἱὸς τοῦ Μ. Κουρμούλη Δημήτριος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Δημ. Καλλέργη Μανουήλ, ὁ Μανουὴλ Σταματάκης Ρουστικιανός, ὁ Μανουὴλ Κυρ-Βολάνης, ὁ Νικ. Ζερβουδάκης Φραγγιᾶς, ὁ Μιχ. Σκλαβουνάκης, ὁ Μαν. Δερατσᾶνος, Γ. Καλαμαρᾶς καὶ Θεόδ. Νικηφοράκης ὡς καὶ διακόσιοι στρατιῶται Κρῆτες. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἐφονεύθη καὶ ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς, τὸ περίφημον ἀρχοντόπουλον, ὡς καὶ ὁ Γεώργιος Τζελέπης Αἰγινήτης. Ἐκ τῶν στρατιωτῶν ἐν γένει ἐφονεύθησαν ὀκτακόσιοι—ἐν οἷς τακτικοὶ 156 καὶ ὅλοι οἱ φιλέλληνες πλὴν 4—, κατ' ἄλλους δὲ περισσότεροι, καὶ ἰσάριθμοι Τοῦρκοι. Ὁ Μακρυγιάννης διηγεῖται ὅτι ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν θάλασσαν εὗρεν ἐκεῖ τὸν Κώσταν Μπότσαρην καὶ ἄλλους οἱ ὁποῖοι εἶχον φύγει ἐνωρίτερον ἀπὸ τὰ ταμπούρια των. Ὅλοι προσεπάθουν ἐμβάντες εἰς τὴν θάλασσαν νὰ προσεγγίσουν εἰς τὰ παραπλέοντα πλοῖα, ὁπόθεν ὁ Τσοὺρτς καὶ ὁ Κόχραν παρηκολούθουν τὴν καταστροφήν. Χάρις εἰς τὸν Σουλιώτην Νικολὸν Ζέρβαν, συγκρατήσαντα μὲ τὴν ἀντίστασίν του, παρὰ τὴν θάλασσαν, τὴν ὁρμὴν τῶν Τούρκων, διεσώθησαν πολλοὶ ἐπὶ τῶν πλοίων, ἄλλως ἡ φθορὰ θὰ ἦτο πολὺ μεγαλυτέρα. Τὸν Μακρυγιάννην, προσπαθοῦντα νὰ ἐπιβιβάσῃ τὰ λείψανα τοῦ σώματός του, τὸν ἔσπρωξαν καὶ τὸν ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν, ὁπόθεν μισοπνιγμένος ἐκομίσθη εἰς τὴν γολέταν τοῦ Τσούρτς.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς μάχης ταύτης ἀπὸ τῆς πρωίας μέχρις ἑσπέρας τὰ ὑπὸ τὸν Κίτσον Τζαβέλαν σώματα, ἐν οἷς ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ὁ Νικηταρᾶς, ὁ Χατζημιχάλης, ὁ Γιαννούσης, οἱ Πετμεζαῖοι, οἱ Σισίνηδες καὶ ἄλλοι οὐδόλως ἐκινήθησαν. Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, κατὰ Γενναῖον, ἡττήθησαν καὶ οὗτοι, ἀπολέσαντες τὸ ὑδραγωγεῖον καὶ τὸ μοναστῆρι τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, τὸ ὁποῖον τὴν Δευτέραν ἀνέκτησαν ἐξελθόντες ἐκ τῶν πλοίων οἱ τῆς ἑτέρας φάλαγγος.

Αἰτία ὅλων τούτων ὑπῆρξεν ἡ ἀσυμφωνία καὶ ἡ ματαιοδοξία τῶν ἀρχηγῶν μὴ ἀναγνωριζόντων ἄλλον, καὶ δὴ Σουλιώτην, ἀνώτερον ἀπὸ τὸν ἐκλιπόντα Καραϊσκάκην. Ἂν αὐτοὶ ἐκινοῦντο καὶ ἀνεξήρχοντο καὶ οἱ ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ὡς εἶχε συμφωνηθῆ, δὲν θὰ ἐπήρχετο ἡ περὶ τὸν Ἀνάλατον ἧττα, ἥτις κατέληξεν εἰς πανωλεθρίαν οὐ μόνον διὰ τὸν ἄγνωστον ἕως τότε ἀριθμὸν τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ καὶ διότι ἀπεθάρρυνε τελειωτικῶς τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα καὶ ἔκρινε τὴν τύχην τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν γενικὴν ὑποταγὴν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ἐκ τῶν ἀρχηγῶν ἠχμαλωτίσθησαν ὁ ἀνδρεῖος Γ. Δράκος Σουλιώτης καὶ ὁ Δημ. Καλλέργης, ἀμφότεροι πληγωθέντες, ὡς καὶ διακόσιοι στρατιῶται τοὺς ὁποίους ὁ Κιουταχῆς ἀπεκεφάλισε τὴν ἑπομένην, στείλας τὰ δέρματα τῶν κεφαλῶν πρὸς τὸν Σουλτάνον ὡς τρόπαιον. Τὸν Δράκον τὸν ἐπίεσε νὰ μεσολαβήσῃ πρὸς παράδοσιν τῆς Ἀκροπόλεως, κατόπιν δὲ τὸν ἔστειλεν εἰς Εὔβοιαν, ὁπότε καθ' ὁδὸν ἢ ἐφονεύθη ἢ ηὐτοκτόνησε. Τὸν Δημ. Καλλέργην ἤθελε, καίτοι πληγωμένον, νὰ φονεύσῃ ὁ Κιουταχῆς, ἀλλὰ μεσολαβήσει τοῦ συλλαβόντος αὐτὸν Τούρκου ἀξιωματικοῦ, τοῦ ἐχάρισε τὴν ζωὴν ἀφοῦ τοῦ ἔκοψε τὸ αὐτὶ τὸ ὁποῖον ἔστειλεν ὡσαύτως εἰς τὸν Σουλτάνον. Κατόπιν ὁ Καλλέργης ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τῶν συγγενῶν του διὰ πολλῶν λύτρων, 50 χιλ. γροσίων, ἀφοῦ ὑπέστη ἀνήκουστα μαρτύρια.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν περὶ τὴν Ἀκρόπολιν, ἤρχισαν δέ, παρὰ τὸν διορισμὸν τοῦ Κίτσου Τζαβέλα ὡς ὁριστικοῦ ἀρχηγοῦ, τὰ διάφορα σώματα νὰ διαρρέουν, τὰ μὲν διὰ ξηρᾶς πρὸς τὴν Κόρινθον, τὰ δὲ διὰ θαλάσσης πρὸς τὰς νήσους, μέχρις οὗ παρεδόθη διὰ συνθήκης καὶ ἡ φρουρὰ τῆς Ἀκροπόλεως. Οὕτω λοιπὸν μετὰ τὸ Μεσολόγγι ἔπεσε καὶ ὁλόκληρος ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλὰς ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τοῦ Κιουταχῆ.

Τοιαύτας συνεπείας ἔσχεν ὁ πρόωρος θάνατος τοῦ μεγαλεπηβόλου ἀρχηγοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη. Τ. Χ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

ἀναλγῆ (τά) (Analga) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀκάρεων τῆς ὁμάδος τῶν *ἀναλγησιδῶν*, τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀναλγησιδοειδῶν* καὶ τῆς οἰκογενείας τῶν *σαρκοπτιδῶν*. Ἡ ὁμὰς τῶν *ἀναλγησιδῶν* (βλ. λ. ἀναλγησιδοειδῆ) διακρίνεται ἐκ τῶν κατὰ εἴδη κοινῶν χαρακτηριστικῶν εἰς τὰ κάτωθι πέντε γένη:

Ἀναλγησίδα	Δύο ζεύγη ὀπισθίων ποδῶν λίαν ἐξογκωμένα εἰς τὰ ἄρρενα			Πρωταλγῆ
	Ἕν μόνον ζεῦγος ποδῶν λίαν διωγκωμένον	Τὸ τρίτον ζεῦγος τῶν ποδῶν εἶναι λίαν διωγκωμένον εἰς τοὺς ἄρρενας, ἐν ᾧ τὸ τέταρτον ζεῦγος εἶναι λεπτότατον.	Πάντες οἱ πόδες φέρουσι συσταλτικὰς βαδιστικὰς ἐξοχάς.	Μεγνινία
			Το τρίτον ζεῦγος τῶν ποδῶν τελευτᾷ εἰς εἶδος ὄνυχος.	Ἀναλγῆ
		Τὸ τρίτον ζεῦγος τῶν ποδῶν εἶναι λεπτότατον εἰς τοὺς ἄρρενας, ἐν ᾧ τὸ τέταρτον εἶναι διωγκωμένον.	Πάντες οἱ πόδες φέρουσι συσταλτικὰς βαδιστικὰς ἐξοχάς.	Ἀναλόπται
			Τὸ τέταρτον ζεῦγος τῶν ποδῶν τελευτᾷ εἰς φυμάτιον ἄνευ συσταλτικῶν βαδιστικῶν ἐξοχῶν.	Ξολαλγῆ

Τὰ πρωταλγῆ φαίνονται μᾶλλον ὡς πρωτογενὴς τύπος τῶν *ἀναλγῶν* ἐκ τῆς ὁμοιομόρφου σχεδὸν ἀναπτύξεως τῶν δύο ζευγῶν τῶν ὀπισθίων ποδῶν. Ἐκ τῶν *πρωταλγῶν*, ὁ *πρώταλγος ὁ Ροβίνιος* (Protalgus Robini) ζῇ παρασιτικῶς ἐπὶ τοῦ *πτερογλώσσου* (Pteroglossus), ὅστις εἶναι ἰθαγενὴς τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς. Τὸ γένος *μεγνινία* ζῇ παρασιτικῶς κυρίως ἐπὶ τῶν φασιανῶν καὶ τῶν κατοικιδίων ὀρνίθων. Τὰ *ἀναλγῆ* διακρίνονται κυρίως ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς διογκώσεως τοῦ τρίτου ζεύγους τῶν ποδῶν καὶ ζῶσιν ἐπὶ τῶν κωνικορράμφων πτηνῶν, ὅπως τὸ *ἀναλγὲς ὁ χελόπους* (Analga chelopus), ὅπερ ζῇ ἐπὶ τῶν *στρουθίων* (σπουργιτῶν) κ.τ.λ. Τὸ γένος *ἀναλλόπται* ζῇ παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν μακροτάρσων πτηνῶν καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς *ὀρτυγομήτρας*. Τὸ εἶδος *ξολάλγαι* διακρίνεται ἐκ τοῦ ἰδιορρύθμου σχήματος τοῦ ταρσοῦ τοῦ τετάρτου ζεύγους τῶν ποδῶν, ὅστις ὁμοιάζει πρὸς ὑπόδημα (μπόττα) καὶ ζῇ παρασιτικῶς ἐπὶ τοῦ *κόκυγος* (κούκου). Δ. Ν. Π.

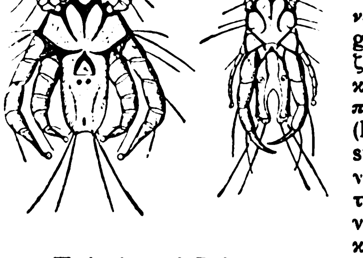

Πρώταλγος ὁ Ροβίνιος.
[ἀριστερὰ ἄρρεν—δεξιὰ θῆλυ.]

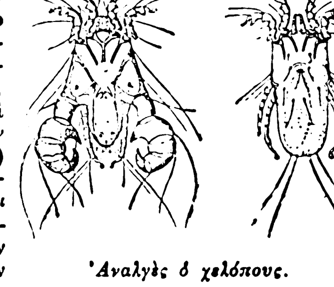

Ἀναλγὲς ὁ χελόπους.
[ἀριστερὰ ἄρρεν—δεξιὰ θῆλυ.]

ἀναλγήνη (Analgenum) */Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ 1-αἰθοξὺ-4-βενζοϋλαμινοκινολίνη

$$C_9\,H_5.\,N{<}\begin{matrix}OC_2\,H_5\\ NH.CO\,C_6\,H_5\end{matrix}$$

Σκευάζεται διὰ θερμάνσεως ἐν ἀλκοολικῷ διαλύματι ὀξυκινολίνης, καυστικοῦ νάτρου καὶ αἰθυλοβρωμιδίου, ὅτε λαμβάνεται ἡ ὀρθοαιθοξυκινολίνη, ἐξ ἧς διὰ νιτρώσεως πρῶτον καὶ ἀναγωγῆς εἶτα σχηματίζεται ἡ ἀμινοένωσις, ἥτις τέλος διὰ βενζοϋλιώσεως δίδει τὴν ἀναλγήνην. Πρότερον ἀντὶ τῆς βενζοϋλιώσεως ἐγίνετο ἀκετυλίωσις, ἐλαμβάνετο δὲ ἡ αἰθοξυακετυλαμινοκινολίνη, ἥτις καὶ ἐφέρετο ὡς ἀναλγήνη. Ἡ ἀναλγήνη φέρεται ὡς κόνις λευκὴ ἢ εἰς κρυστάλλους ἀχρόους, ἀγεύστους καὶ ἀόσμους, τηκομένους εἰς 208°, ἀδιαλύτους σχεδὸν ἐν ὕδατι, διαλυτοὺς δὲ ἐν ζεούσῃ ἀλκοόλῃ. Ἀναγράφεται ὡς ἀντιπυρετικὸν καὶ παυσίπονον κατὰ τῶν διαφόρων νευραλγιῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν τοῦ τριδύμου, κατὰ κεφαλαλγιῶν, ἡμικρανίας κλπ. Δόσις ἐφ' ἅπαξ 0.5, ἡμερησία 3—5 γρ., παρέχεται δὲ εἰς ἀλκοολικὰ διαλύματα. Κ. Γ. Μ.

ἀναλγὴς (ὁ, ἡ), --ές (τό)· ὁ ἀνάλγητος (βλ. λ.).

ἀναλγησία (ἡ)· ἡ ἀναισθησία πρὸς τὸ ἄλγος, ἀναισθησία· ‖ μεταφ. ἡ ἔλλειψις συναισθήματος, ἀσυναισθησία, ἀπάθεια, ἀδιαφορία. Β. Φ.

— *[Ἰατρ.]*· βλ. ἄλγος, ἀναισθησία, νάρκωσις.

— *[Ὑπνωτ.]* Καλεῖται *ὑπνωτιστικὴ* ἢ *ὑποβλητικὴ ἀναλγησία* ἡ διὰ τεχνητῆς ὑπνώσεως ἢ ὑποβολῆς ἐπερχομένη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἔκδηλος ἀναισθησία τῶν νεύρων τῆς αἰσθήσεως.

Ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ὑποταξίας ἢ καθυποτάξεως εἰς τὴν βούλησιν τοῦ ὑπνωτιστοῦ ἡ εὐαισθησία τῶν αἰσθητηρίων νεύρων ὑφίσταται ἀλλοιώσεις. Ἐν πρώτοις πρὸς τὴν *καταληψίαν* συνδέεται ποιά τις ἐλάττωσις τῆς εὐαισθησίας τοῦ δέρματος. Μέλος τοῦ σώματος αἰσθάνεται τὴν ἐπίψαυσιν, τὸν πόνον ἢ τὸν νυγμὸν διὰ βελόνης ἀμβλύτερον. Εἰς τὸν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς καταληψίας διατελοῦντα δυνάμεθα νὰ προκαλέσωμεν δι' ὑποβολῆς εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πλήρη ἀναλγησίαν. Δυνάμεθα π. χ. νὰ διατρυπήσωμεν διὰ βελόνης πτυχὰς τοῦ δέρματος πάχους ἑνὸς δακτύλου, χωρὶς ὁ κοιμώμενος νὰ αἰσθανθῇ ἄλλο τι εἰμὴ ἁπλῆν πίεσιν. Ὁ κοιμώμενος ἐκπλήσσεται μεγάλως, ὅταν ἀφυπνίσῃ τις αὐτὸν καὶ τῷ δείξῃ τὴν βελόνην, ἣν κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρά του. Πρὸς τούτοις παρατηρητέον, ὅτι ἡ ἐξαγωγὴ τῆς βελόνης ἐκ τοῦ ἀναλγήτου σημείου τοῦ δέρματος οὐδεμίαν ἐπιφέρει αἱμορραγίαν, ὅπως οὐδεμίαν συνεπάγεται ἐκροὴν αἵματος ὁ νυγμὸς ἐπὶ δέρματος ὑστερικῶς ἀναισθητοῦντος. Διὸ καὶ ἡ ἀπόδειξις, ὅτι πρόκειται περὶ πραγματικῆς, γνησίας ὑπνώσεως, εἶναι δυσχερεστέρα ὡς πρὸς τοὺς ὑστερικοὺς ἐκείνους, οἵτινες εἶναι εἰς τοὺς πόνους ἀναίσθητοι. Ἡ εἰς τὰ ρηθέντα σημεῖα παρατηρουμένη ἔλλειψις αἵματος ἐχρησίμευε κατὰ τὸν μεσαίωνα ὡς σημεῖον ἀναγνωρίσεως τῶν *ἐστιγματισμένων* ἢ *μαγευμένων*. Τὸ δέρμα τῶν ἐπὶ μαγείᾳ ἐνοχοποιουμένων ἀτόμων διετρυπᾶτο βαθέως, καὶ ἂν μὲν ἐξέρρεεν αἷμα ἐκ τοῦ τραύματος οἱ κατηγορούμενοι ἠθωοῦντο, εἰδεμὴ ἐθεωροῦντο ἔνοχοι καὶ προωρισμένοι διὰ τὸ ἰκρίωμα. Α. Δ.

ἀναλγησιδοειδῆ (Analgesidea) *[Ζῳολ.]*. Ὑποοικογένεια ἐντόμων ἀραχνοειδῶν τῆς τάξεως τῶν *ἀκάρεων* καὶ τῆς οἰκογενείας τῶν *σαρκοπτιδῶν* (Sarcoptidae). Τὰ ἀναλγησιδοειδῆ, ζῶντα παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν πτερῶν τῶν πτηνῶν, διαφέρουσι τῶν *σαρκοπτιδῶν τῆς ψωριάσεως* κατὰ τὸ ὅτι δὲν εἰσδύουσιν, ὅπως οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ἐντὸς τοῦ δέρματος, ἀλλά, παραμένοντες μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ πρὸς τὴν ρίζαν γυμνοῦ μέρους τῶν πτερῶν, ἀκίνητοι καὶ μὲ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν ρίζαν, τρέφονται ἐκ τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκκρίνονται ἐκ τῶν στεατωδῶν ἀδένων τῶν πτηνῶν. Συνεπῶς τὰ ἀναλγησιδοειδῆ ἀκάρεα δὲν εἶναι ἐπιβλαβῆ, ὅπως τὰ τῆς ψωριάσεως, καθ' ὅσον δὲν προξενοῦσιν ὅπως ταῦτα πόνον εἰς τὰ πτηνὰ διὰ τῶν δηγμάτων των, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ὠνομάσθησαν ὑπὸ τοῦ φυσιοδίφου Nitzch ἀναλγησιδοειδῆ.

Ὁ ὀργανισμὸς τῶν ἀναλγησιδοειδῶν δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς τῶν λοιπῶν σαρκοπτιδῶν, τὰ ἤθη των ὅμως καὶ ἔθιμα εἶναι ἐντελῶς διάφορα. Τὸ εἰς εἶδος προβοσκίδος καταλῆγον στόμα των ἀποτελεῖται ἐξ ὁμοίων μεταξύ των ἀρθρωτῶν τμημάτων, ἐχόντων εἰς τὰ διάφορα εἴδη διάφορον σχῆμα καὶ μέγεθος. Τὸ κάτω χεῖλος ἐμφανίζει εἰς ὅλα τὰ εἴδη τὴν αὐτὴν διάπλασιν. Ὅ,τι διακρίνει ὅμως τὰς ἀναλγησιδοειδῆ τῶν λοιπῶν σαρκοπτιδῶν εἶναι ὁ σχηματισμὸς τῶν ποδῶν των, οἵτινες εἶναι λεπτότεροι καὶ καλύπτονται ὑπὸ πλήθους λεπτοτάτων τριχοειδῶν ἀποφύσεων. Τὸ μέγεθός των εἶναι κατά

Digitized by Google

τι μεγαλύτερον τῶν λοιπῶν σαρκοπτιδῶν, φθάνει συνήθως τὸ ἥμισυ χιλιοστόμετρον, σπανιώτατα δὲ ὑπερβαίνει τὸ ἓν χιλιοστόμετρον. Ὁ χρωματισμὸς των γενικῶς εἶναι ἐν ἀρχῇ κίτρινος, σκοτεινότερος ἢ ἀνοικτότερος, κατὰ τὰ διάφορα εἴδη, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἐμφανίζει ἐπὶ τῆς ῥάχεως χιτωνώδεις πλάκας καστανοῦ χρώματος. Τὸ σχῆμα τῶν ἀναλ-

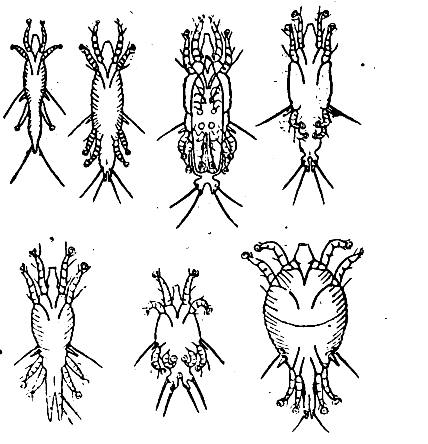

1 2 3 4 5 6 7

Εἴδη πρωκτοφυλλωδῶν τῆς ὑποοικογενείας τῶν ἀναλγησιδοειδῶν.

[1=Προνύμφη 2—6=Νύμφαι κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς ἐξελίξεώς των. 7=Τέλειον ἔντομον.]

γησιδοειδῶν ποικίλλει μεγάλως, ὄχι μόνον εἰς τὰ διάφορα εἴδη, ἀλλὰ πολλάκις καὶ μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ αὐτοῦ εἴδους, συνήθως ὅμως τὸ σῶμά των εἶναι ἐπίμηκες ἐν σχήματι ἡμισελήνου. Αἱ ἐπιδερμικαὶ ἀποφύσεις εἶναι συμμετρικαί, φαίνεται δὲ ὅτι ἀντικαθιστῶσι πάντα τὰ αἰσθητήρια ὄργανα, μηδ' αὐτῆς τῆς ὁράσεως ἐξαιρουμένης, καθ' ὅσον τὰ ἔντομα ταῦτα στεροῦνται ὀφθαλμῶν. Τὰ ἀναλγησιδοειδῆ εἶναι ᾠοτόκα, τὰ δὲ ᾠὰ λαμβάνουσι τὴν τελείαν των ἀνάπτυξιν ἐντὸς τῆς κοιλίας τῆς θηλείας. Τὰ ἄρρενα ἐμφανίζουσι διάφορον διάπλασιν τῶν θηλέων, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν ποδῶν, τὰ δύο πρῶτα ζεύγη τῶν ὁποίων εἰς τοὺς ἄρρενας ἔχουσιν ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν καὶ χρησιμεύουσιν οὐχὶ ὡς ὄργανα βαδιστικὰ ἀλλὰ διὰ τὴν σύλληψιν τῆς θηλείας καὶ τὴν διευκόλυνσιν τῆς μετ' αὐτῆς συνουσίας κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπαραγωγῆς.

Τὰ ἀναγλησιδοειδῆ διακρίνονται εἰς τέσσαρας ὁμάδας κατὰ τὴν κοινότητα τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν εἰδῶν:

Ἀναλγησιδοειδῆ			
Ἄρρενα ἐφωδιασμένα διὰ συνδ. σικυῶν	Τὸ θῆλυ τέλειον ἔντομον ἔχει τὴν κοιλίαν ἄνευ ἄλλης ἐπιμηκύνσεως ἐκτὸς τῶν τριχῶν.	Ἄρρενα μόλις διαφέροντα τῶν θηλέων ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὀπισθίων ποδῶν των.	*Πτερολιχίδαι*
		Ἄρρενα ἔχοντα ἓν ἢ δύο ζεύγη τῶν ὀπισθίων λίαν ἀνεπτυγμένα. Οἱ ἐμπρόσθιοι πόδες εἶνε ἀκανθωτοὶ εἰς ἀμφότερα τὰ γένη.	*Ἀναλγησιδαι*
	Τὸ θῆλυ τέλειον ἔντομον ἔχει δίλοβον κοιλίαν, ἕκαστος δὲ λοβὸς τελευτᾷ εἰς λογχοειδῆ ἢ τριχοειδῆ φυμάτια.		*Πρωκτοφυλλ.*
Ἄρρενα ἐστερημένα συνδετικῶν σικυῶν			*Δερμογλύφαι*

Δ. Ν. Π.

ἀναλγησινομενθόλη (Analgesinmenthol) *[Φαρμ.]*. Σῶμα προερχομενον δι' ἠπίας θερμάνσεως μενθόλης καὶ ἀναλγησίνης. Ἔχει τὰς αὐτὰς θεραπευτικὰς ἰδιότητας τῆς ἀναλγησίνης καὶ μενθόλης. Κ. Γ. Μ.

ἀνάλγητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ αἰσθανόμενος ἄλγος, πόνον || ὁ μὴ ἔχων συναισθήματα, ἀσυγκίνητος, ἀπαθής, ἀδιάφορος· κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη «ὁ ἐλλείπων τῷ χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι» «ἀνάλγητος πρὸς τοὺς πάσχοντας». — Ἐπίρρημα *ἀναλγήτως*. Β. Φ.

ἀναλγὸς (Analgos) *[Φαρμ.]*. Τοπικὸν ἀναισθητικόν, συγκείμενον ἐκ μενθόλης, θυμόλης, φαινόλης, ἀσπιρίνης καὶ κοκαΐνης διαλελυμένων ἐν οἰνοπνεύματι. Κ. Γ. Μ.

ἀναλέγω· συλλέγω, μαζεύω, λαμβάνω ἀπ' ἐδῶ καὶ ἐκεῖ || ἐκλέγω, κοιν. *διαλέγω*.

ἀναλ ίχω· λείχω, γλείφω.

ἀναλέκτης (ὁ)· ὁ ἀναλέγων, ὁ συλλέγων ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ, ὁ σπερμολόγος.

ἀνάλεκτος (ὁ, ἡ), *—ον*. (τό), εἰς τὸν πληθ. *ἀνάλεκτα* (τά)· τὰ συλλεχθέντα, μαζεμένα ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ· ὡς τίτλος βιβλίου «*Ἀνάλεκτα*» σημαίνει διατριβὰς ἢ ἄρθρα ποικίλων θεμάτων, μὴ ἐξαρτωμένων ἐντελῶς ἀπ' ἀλλήλων || ἐκλεκτός. Β. Φ.

— *Ἀνάλεκτα Βολλανδιανά*· βλ. λ. *Ἄκτα σανκτόρουμ*, τ. Γ', σ. 254.

— *Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας*· βλ. λ. Παπαδόπουλος *Κεραμεὺς Ἀθανάσιος*.

— *σάκρα*· βλ. λ. Πίτρα.

— «*Ἀνάλεκτα (Νεοελληνικὰ —)*». Δελτίον περιοδικὸν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσοῦ» ἐπιστασίᾳ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς. Τόμ. Α'—Β' 1870—76, ἐν Ἀθήναις.

ἀνάλεστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό) καὶ *ἄλεστος*· ὁ μὴ ἀλεσμένος, ὁ μὴ ὑπὸ τοῦ μύλου τετριμμένος, ἄλλως *ἄκοπος*.

ἀναλήθεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι ἀνάληθες, ἔλλειψις ἀληθείας, μαλακωτέρα ἔκφρασις ἀντὶ τοῦ *ψεῦδος*. Β. Φ.

ἀναλήθης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ μὴ ἀληθής, μαλακωτέρα ἔκφρασις ἀντὶ τοῦ ψευδής: «λόγος ἀναλήθης». Β. Φ.

ἀνάλημμα (τό)· ὕψωμα, τοῖχος ἢ τοιχίον πρὸς ὑποστήριξιν καταρρεόντων χωμάτων ἢ οἰκοδομῆς, ἀντέρεισμα, κοιν. *πεζούλα* || καθόλον, βάθρον. Β. Φ.

— *[Ἀρχ.]* Ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων *ἀνάλημμα* πᾶν ὅ,τι ἦτο ἐν χρήσει πρὸς διόρθωσιν ἢ ὑποστήριξιν, ὅπως οἱ τοῖχοι, ἐφ' ὧν στηρίζονται αἱ οἰκοδομαί, ἢ δι' ὧν συγκρατοῦνται τὰ χώματα ἀπὸ καταπτώσεως. «Ἀναλήμμασιν ὑψηλοῖς πολλαχόθεν περιλαβὼν» *(Διον. Ἀλ.* 3, 69). «Τοὺς κοίλους τόπους ἀναλήμμασιν ἐξισώσας *(Διόδ.* 20, 36). «Τὸ πρῶτον (τεῖχος) ἀναλήμματι πολυδαπάνῳ κατεσκεύαστο» *(Διόδ.* 17, 71). Οὕτω καλοῦνται καὶ αἱ ἰατρικαὶ ταινίαι, αἱ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀνηρτημέναι, ὅπως κρατῶσιν ὑψηλὰ πάσχον μέλος τοῦ σώματος (*Ἱππο. π. ἰκτ.* 748). Κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους ὠνομάζετο οὕτω καὶ τὸ βάθρον ἐφ' οὗ ἵστατο τὸ ἡλιακὸν ὡρολόγιον, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ὡρολόγον (*Vitruv.* IX, 1, 1). ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀναλημμάτιον (τό)· μικρόν, χαμηλὸν ἀνάλημμα.

ἀναληπτέα *προὶξ [Ἀστ. Δικ.]*· βλ. προίξ.

ἀναληπτικός, *—ή, —όν*· ὁ ποιῶν ὥστε νὰ ἀναλάβῃ τις, ἀναψυκτικός, κοιν. *δυναμωτικός*: «ἀναληπτικὰ φάρμακα» «ἀναληπτικὴ δίαιτα».—Ἐπίρρ. *ἀναληπτικῶς*. Β. Φ.

ἀνάληψις (ἡ)· τὸ ἀναλαμβάνειν: «ἡ ἀνάληψις τῆς ἀρχῆς,—τῆς ὑπηρεσίας κ.τ.τ.» || ἡ ἀνάρρωσις, ἀνάκτησις τῶν δυνάμεων, τῆς ἀκμῆς: «ἀνάληψις ἐκ τῆς νόσου» || ἡ ἀποδοχή, ἡ παραδοχή: «ἡ ἀνάληψις τοῦ ἔργου, τῆς ὑποθέσεως» || ἡ εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνοδος: «ἡ ἀνάληψις τοῦ Σωτῆρος» || ἐκ ταύτης τῆς ἐννοίας μτφ. «ἡ ἀνάληψις τῆς λίρας,—τοῦ τυροῦ» ἡ ἐξαφάνισις.

— *[Στρ. Τακτ.]* Τὸν ὅρον «*ἀνάληψις τοῦ ἀγῶνος*» μεταχειρίζονταί τινες ἀντὶ τοῦ ὅρου «ἐμπλοκὴ εἰς τὸν ἀγῶνα» (engagement), τὸν διὰ πρώτην φορὰν καθιερωθέντα εἰς τοὺς Γαλλικοὺς Κανονισμοὺς 1913 (Διδασκαλ. Μεγ. Μονάδων § 112,116. Ἐκστρατείας § 101—105), ἐξακολουθοῦντα δ' ὑφιστάμενον καὶ σήμερον εἰς τοὺς συγχρόνους κανονισμοὺς (Γαλλ. Διδασκαλ. Μεγ. Μονάδων 1921—Ἑλληνικὴ 1923—§ 115,151,175. Γαλλ. Καν. Πεζικοῦ 1920—Ἑλληνικὸς 1924—§ 70.75). Καίτοι ἡ ἔκφρασις αὕτη δὲν εἶναι γραμματικῶς σφαλερὰ (μετάφρασις τοῦ engagement), μόλα ταῦτα δὲν εἶναι ἡ τυπικῶς ὀρθὴ (βλ. λ. ἐμπλοκή, ἐπαφή). Ν. ΚΛΑΔΑΣ

— *ἀναλήψεως δικαίωμα [Διεθν. Δικ.]*. Τοῦ ὅρου τούτου γίνεται χρῆσις ἐν τῷ Διεθνεῖ Δικαίῳ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν πλοῖον ἐμπολέμου ἢ οὐδετέρου Κράτους κατασχεθὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου καὶ ἀποδιδόμενον ἢ κατασχεθὲν πάλιν ὑπὸ τοῦ πολεμικοῦ στόλου τοῦ ἑτέρου, δημιουργεῖ δικαίωμα ἀναλήψεως ἐπὶ τῇ βάσει, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ jus postliminii, ὑπὲρ τοῦ κατόχου-κυρίου του, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς πρώτης κατασχέσεως. Καὶ ἐὰν μὲν ὁ κύριος τούτου ἦτο ὑπήκοος τοῦ Κράτους εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ὁποίου περιῆλθε καὶ αὖθις τὸ πλοῖον, ἡ λύσις τοῦ δημιουργουμένου προβλήματος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ Δικαίου τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος Κράτους, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου θὰ κριθῇ ἂν πρέπει τὸ ἐν λόγῳ πλοῖον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν κάτοχον αὐτοῦ ἢ ὄχι. Εἰς περίπτωσιν ὅμως καθ' ἣν κύριος τοῦ πλοίου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς πρώτης κατασχέσεως ἦτο ὑπήκοος οὐδετέρου Κράτους, τὸ ζήτημα ἀφορᾷ τὸ Διεθνὲς Δίκαιον. Ἐν Ἰταλίᾳ, κατὰ τὸ *Consolato del mare* δέον τὸ πλοῖον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν ἀρχικὸν αὐτοῦ κάτοχον, ἐφόσον ἡ ἀφαίρεσις ὑπὸ τοῦ κατασχόντος αὐτὸ Κράτους λάβῃ χώραν πρὶν τοῦτο προβῇ εἰς τὴν μεταφορὰν του εἰς ὅρμον ἀσφαλῆ. Ἐν Γαλλίᾳ, ἀντιθέτως, ὑποστηρίζεται ἡ ἄποψις ὅτι τὸ πρωτοκατασχεθὲν πλοῖον τότε μόνον ἀποδίδεται εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ, ἐφόσον ἀπηλευθερώθη δηλ. ἐπανακατεσχέθη πρὸ τῆς παρελεύσεως 24 ὡρῶν ἀπὸ τῆς πρώτης συλλήψεως, ἄλλως περιέρχεται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον προέβη εἰς τὴν ἐπανακατάσχεσιν αὐτοῦ. Ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸν *Prize Act* τοῦ 1864 τὸ ἐπανακατασχεθὲν πλοῖον, ἀσχέτως τοῦ πότε ἔλαβε χώραν τὸ γεγονὸς τοῦτο, θὰ δοθῇ εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ, ἐκτὸς ἂν τὸ ἐν λόγῳ πλοῖον ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ κατὰ πρῶτον κατασχόντος αὐτὸ Κράτους διὰ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Ὁ περὶ λειῶν γερμανικὸς νόμος, ἐξ ἄλλου (§ 98), ὁρίζει ὅτι τὸ πλοῖον πρέπει ν' ἀποδίδεται εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν τοῦτο δὲν ἐχρησιμοποιήθη διὰ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Παρ' ἡμῖν ἐτηρήθη ἡ ἀρχὴ ὅτι πλοῖον ἑλληνικὸν (ἢ καὶ συμμαχικὸν) αἰχμαλωτισθὲν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἐὰν ἀναληφθῇ ὑπὸ ἑλληνικοῦ πολεμικοῦ, δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀποζημιώσεως. Ἡ Ἀκαδημία τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ἀσχοληθεῖσα μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο ὥρισεν εἰς τὸν «Κανονισμὸν τῶν κατὰ θάλασσαν λειῶν» (§ 121, 122), ὅτι ἡ ἀπόδοσις τοῦ κατασχεθέντος πλοίου εἰς τὸν πρῶτον κάτοχον αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πότε ἔλαβε χώραν ἡ ἐπανακατάσχεσις καὶ εἰδικώτερον ἂν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐπανακατασχέσεως εἶχεν ἐκδοθῇ ἀπόφασις τοῦ περὶ λειῶν δικαστηρίου, δι' ἧς εἶχεν ἀναγνωρισθῇ ἡ κυριότης τοῦ κατασχόντος τὸ πλοῖον Κράτους. Ἡ ἄποψις αὕτη εἶναι καὶ ἡ κρατοῦσα παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν. Εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν τὸ ἐπανακατασχεθὲν πλοῖον κατασχεθῇ καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ τὸ πρῶτον αὐτὸ κατασχόντος Κράτους, ἡ νομικὴ ἄποψις τοῦ ζητήματος εἶναι ἡ αὐτὴ ὡς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν πλοῖον κατεσχέθη διὰ πρώτην φοράν. Διαρκοῦντος τοῦ παγκοσμίου πολέμου, λόγῳ τῶν ἐξαιρετικῶν συνθηκῶν, ἠγνοήθη τὸ τῆς ἀναλήψεως δικαίωμα. Η. Γ. Κ.

Ἀνάληψις *Σωτῆρος [Θρησκ.]*. Τεσσαράκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν Ἀνάστασιν ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὁ Κύριος ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, καθ' ἃ ἡ Καινὴ Διαθήκη (*Λουκ. κδ'* 46—52, *Πράξ. α'* 1—12) ἱστορεῖ. Ὁ ἑορτασμὸς τῆς ἑορτῆς ταύτης μνημονεύεται ῥητῶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου (Ὁμιλία εἰς τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου) καὶ ὑπὸ τοῦ Αὐγουστίνου (Epist. 54 ad Januar.), φαίνεται ὅμως ὅτι ἐτελεῖτο πολλῷ ἀρχαιότερον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ 43ου κανόνος τῆς ἐν Ἐλβίρᾳ συνόδου (306), ἔκ τε τοῦ Αὐγουστίνου, ὅστις λέγει ὅτι κατὰ παράδοσιν ἐτελεῖτο ἡ ἑορτή, καὶ ἐκ τῶν Ὁμιλιῶν τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐν Καππαδοκίᾳ δὲ καὶ ἀλλαχοῦ ἐκαλεῖτο ἡ ἑορτὴ αὕτη *Ἐπισωζομένη* (*Γρηγορίου τοῦ Νύσσης*, Λόγος εἰς τὴν λεγομένην τῶν Καππαδόκων ἔθει ἐπισωζομένην καὶ *Χρυσοστ.* Ὁμιλ. *ιθ'* εἰς τοὺς Ἀνδριάντ. τῇ Κυριακῇ τῆς Ἐπισωζομένης). Ἴσως τὸ ὄνομα τοῦτο ἐγεννήθη κατ' ἐπιτομὴν τοῦ «τῆς ἐπισωζομένης ἀνθρωπίνης φύσεως» (τοῦ Σωτῆρος), διότι τότε ἐδοξάσθη ἰδίως ὁ ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος καὶ διὰ τοῦτο «πέρας τῆς κατὰ Χριστὸν οἰκονομίας» λέγεται ἐν ταῖς Ἀποστολικαῖς Διαταγαῖς (Η' 33). Ὡς ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου ἐξάγεται, ἐν Συρίᾳ ὑπῆρχε τὸ ἔθιμον νὰ πανηγυρίζεται ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀναλήψεως ἐν ὑπαίθρῳ ἔξω τῶν πόλεων, ἔνθα καὶ ἡ θεία λατρεία ἐτελεῖτο. Τοιοῦτό τι μαρτυρεῖ ὅτι συνέβαινε καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ ἐκκλ. ἱστορικὸς τοῦ πέμπτου αἰῶνος Σωζόμενος (Ἐκκλ. ἱστορ. 7, 26). Πανηγυρικώτατα ἑωρτάζετο ἡ ἑορτὴ ἐν τῷ *ναῷ τῆς Ἀναλήψεως* ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν. Ἐν τῇ Δύσει προηγοῦνται τῆς Ἀναλήψεως τρεῖς ἡμέραι νηστείας καὶ λιτανειῶν (dies rogationum).

Τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς ἔχει οὕτως: «Ἀνελήφθης ἐν δόξῃ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, χαροποιήσας τοὺς μαθητὰς τῇ ἐπαγγελίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, βεβαιωθέντων αὐτῶν διὰ τῆς εὐλογίας ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου». Δ. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

— *[Βιβλ. καὶ ἀπολογ.]*· βλ. *Ἰησοῦς* Χριστὸς *(βίος)*.

— *[Τεχν.]*· βλ. *Ἰησοῦς* Χριστὸς *(ἐν τῇ τέχνῃ)*.

— **Ἀνάληψις** *Ἡσαΐου*· βλ. λ. Ἡσαΐας.

— **Ἀνάληψις** *Μαρίας*· βλ. λ. Θεοτόκος.

— **Ἀνάληψις** *Ἠλίου*· βλ. λ. Ἠλίας.

— **Ἀνάληψις** *Μωϋσέως*· βλ. λ. Μωυσῆς.

— **Ἀναλήψεως** *ἐκκλησία*· ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν· βλ. Ἐλαιῶν *ὄρος*.

Ἀνάληψις (Ascension). Μικρὰ νῆσος ἡφαιστειογενοῦς προελεύσεως, ἐκτάσεως 34 τετραγωνικῶν ἀγγλικῶν μιλλίων ἐν τῷ νοτίῳ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 700 ναυτικῶν μιλλίων πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς νήσου Ἁγίας Ἑλένης. Μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1922 ἡ νῆσος ἀνῆκεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ Βρετανικὸν Ναυαρχεῖον, ἀποτελοῦσα ἔρεισμα τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ἐν τῷ νοτίῳ Ἀτλαντικῷ καὶ ἔχουσα δεξαμενήν. Ἀπὸ τοῦ 1922 ἡ Ἀνάληψις ὑπήχθη ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ βρεττανικοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἀποι-

Digitized by Google

κιῶν προσαρτηθεῖσα εἰς τὴν ἀποικίαν τῆς ἁγίας Ἑλένης. Ἡ νῆσος καλλιεργεῖται παράγουσα χορταρικὰ καὶ ὀπωρικά. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Μαΐου, χιλιάδες θαλασσίων χελωνῶν ἔρχονται εἰς τὴν νῆσον, ἵνα ἐναποθέσουν τὰ ὠά των εἰς τὴν ἄμμον τῆς παραλίας.

Κ. Χ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

—**Ἀνάληψις.** Συνοικισμὸς ἐν Κερκύρᾳ ἀνήκων εἰς τὸν δῆμον Κερκυραίων. Κάτ. 105.

—**Ἀνάληψις.** Μικρὸν ὀροπέδιον ἐν Κεφαλληνίᾳ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἐρίσσου, ἔνθα εὐδοκιμεῖ ἡ καλλιέργεια δημητριακῶν. Δ. Ε. Μ.

ἀναλίγωμα· ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀναλιγώνω*· τὸ λειώσιμο, ἡ ρευστοποίησις· || βλ. καὶ λίγωμα.

ἀναλιγώνω· καθιστῶ τι ὑδαρές, ρευστοποιῶ, κοιν. *λειώνω*: «ἀναλιγώνω τὸ λίπος,—τὸ βούτυρο,—τὴ ζάχαρι» || βλ. καὶ λιγώνω.

ἀναλικμῶ *(—άω)*· λικμῶ, λιχνίζω, ξαναλιχνίζω.

ἀναλικνιζω· βλ. λικνίζω.

ἀναλίκνισις (ἡ) καὶ ***ἀναλικνισμὸς*** (ὁ)· λίκνισις, ταλάντευσις, κίνησις τρόπον τινὰ λίκνου.

ἀνάλιν (τό)· ἰδιωματ. ἐν Πόντῳ, ὡς ἀπὸ ἀρσενικοῦ *ἀνάλις*· χαρακτηριστικὸν φαγητοῦ οὐχὶ καλῶς ἁλατισμένου· βλ. ἄναλος.

Ἀναλιόντας (ὁ). Χωρίον τῆς Κύπρου ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λευκωσίας καὶ τὸ διαμέρισμα Ὀρεινῆς· παράγει ἐκλεκτὸν ἔλαιον. Κάτοικοι 200 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Κ. Μ. Κ.

ἀναλίσκω· (ἀόρ. *ἀνήλωσα*, παθ. μετχ. *ἀνηλωμένος*)· δαπανῶ, κοιν. *ξοδιάζω*· || φθείρω, κατατρίβω.

ἀνάλιστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἠλισμένος, ἀνάλυτος.

ἀνάλκεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀναλκής, ἔλλειψις ἀλκῆς, ἀδυναμία· || δειλία, ἀνανδρία.

ἀναλκὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἄνευ ἀλκῆς, ἀδύνατος, ἀσθενής: «τὰ θήλεα τῶν ἀρρένων ἀναλκέστερα» *(Ἀριστοτέλ.)*.

ἀναλκιθήριον (Analcitherium Ameghino) *[Παλαιοζ.]*. Γένος νωδῶν θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὑποομοιογενείας τῶν *μυλοδοντινῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὴν μειόκαινον περίοδον τοῦ Σάντα Κρούζ τῆς Παταγονίας. Τὰ ζῷα τοῦ γένους τούτου ἔχουσι στενὴν συγγένειαν πρὸς τὸ *σκελιδοθήριον*, ἐνῷ κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς κεφαλῆς ἔχουσι μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τοὺς ἰσοχρόνους *μεγαλονυχίνας* Θ. Σ.

ἀνάλκιμον (Analcim) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ζεολίθων. Εὑρίσκεται εἰς κρυστάλλους τοῦ κυβικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος. Οἱ μεμονωμένοι κρύσταλλοι ἢ οἱ ἐπιπεφυκότες εἰς ἀδένας εἶναι συνήθως μικροὶ (μόνον οἱ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Fassa ἐμφανιζόμενοι ἔχουν μέγεθος πυγμῆς). Εὑρίσκεται ἐπίσης χειροπληθὲς εἰς κοκκώδη, στιφρά, γεηρὰ συσσωματώματα. Ἐπίσης εἰς ψευδοκρυστάλλους κατὰ *λευκίτην*, *νεφελίνην* καὶ *σοδάλιθον*. Ἔχει θραῦσιν ἀνώμαλον μέχρις ὀστρεοειδοῦς, σκληρότητα $5^1/_2$ βαθμ., εἰδικὸν βάρος 2,1—2,2, λάμψιν ὑελώδη. Εἶναι εὔξεστον, διαφανές, ἢ ἔχει χρῶμα λευκὸν πρὸς τὸ φαιόν, κίτρινον καὶ κρεατέρυθρον. Χημικῶς ἐξεταζόμενον εἶναι *πυριτικὸν ἀργίλλιον* καὶ *πυριτικὸν νάτριον* μεθ' ὕδατος τοῦ χημικοῦ μοριακοῦ τύπου

$$NaAlSi_2O_6.H_2O.$$

Ἐνίοτε ἐμπεριέχει καὶ ὀλίγον κάλιον.

Ἀπαντᾶται ἐντὸς κοιλοτήτων βασαλτῶν καὶ ἄλλων συγγενῶν πετρωμάτων, ἰδίᾳ εἰς τὴν νῆσον τῶν Κυκλώπων παρὰ τὴν Κατάνην, εἰς τὸ Montecchio Maggiore παρὰ τὴν Vicenza καὶ εἰς ὡραίους κρεατερύθρους κρυστάλλους εἰς τὴν κοιλάδα Fassa. Ἐπίσης εἰς τὴν Lake superior, Βοημικὰ μεσαῖα ὄρη, ἐν Ἰρλανδίᾳ, νήσους Orkney, Ἰσλανδίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐπίσης ἐντὸς ρωγμῶν διαβάσου καὶ διορίτου (Bergen Hill τῆς New Jersey), εἰς μεταλλοφόρους φλέβας (H. Andreasberg, Arendtal καὶ ἀλλαχοῦ), καὶ ὡς δευτερογενὲς ψευδόμορφον συστατικὸν ἐντὸς συηνιτῶν τοῦ Brevig καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

ἀναλκιμορφος (Analcimorphus Ameghino) *[Παλαιοζ.]*. Γενος νωδῶν θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὑποομοιογενείας τῶν *μεγαλονυχινῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ μειόκαινον σύστημα τοῦ Σάντα Κρούζ τῆς Παταγονίας. Φέρει πέντε δακτύλους καὶ τρίτον τροχαντῆρα ἐπὶ τοῦ μηρικοῦ ὀστοῦ καὶ εἶναι οὐ μόνον πλούσιον εἰς εἴδη μικρῶν διαστάσεων ἀλλὰ καὶ παρουσιάζεται ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ. Θ. Σ.

ἀναλκιμοῦχος *βασάλτης* (Analcimbasalt) *[Πετρογρ.]*· βλ. βασάλτης.

— *ρομβοπορφύρης* (Analcimrhombenporphyr)· βλ. ρομβοπορφύρης

— *συηνίτης* (Analcimsyenit)· βλ. συηνίτης.

— *τεφρίτης* (Analcimtephrit)· βλ. τεφρίτης.

— *τιγκουαΐτης* (Analcimtinguait)· βλ. τιγκουαΐτης.

— *τραχείτης* (Analcimtrachyt)· βλ. τραχείτης·

Γ. Κ. Γ.

ἀνάλκιπος (ὁ) (Analcipus) *[Ζωολ.]*. Πτηνὰ παραπλήσια πρὸς τοὺς *χλωρίδας* (φλώρους) ἰθαγενῆ τῶν νήσων Σουμάτρας, Ἰάβας καὶ Βόρνεο. Δ.Ν.Π.

ἄναλκις (ὁ, ἡ), γεν.— *ιδος*· ὁ ἄνευ ἀλκῆς, ἀδύνατος, ἀσθενής· || δειλός, ἄνανδρος: «ἄναλκις καὶ κακός», «ἄναλκις καὶ ἀπόλεμος».

ἀνάλλαγος, — *η*, — *ο*· αὐτὸς ποῦ δὲν ἄλλαξε, δὲν ἔβγαλε τὰ ἀπαλλαξίδια του διὰ νὰ φορέσῃ καθαρά· || ὁ μὴ ἐνδυθεὶς τὴν ἑορτάσιμον περιβολήν: «ἀνάλλαγοι δὲν πᾶνε 'ς τὴν ἐκκλησιά». Β. Φ.

ἀνάλλακτος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἠλλαγμένος, ὁ μὴ ἠλλοιωμένος, ἀναλλοίωτος.

ἀναλλοίωτος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἠλλοιωμένος ἢ ὁ μὴ ἀλλοιούμενος, ὁ ἀμετάβλητος τὴν σύστασιν, τὴν οὐσίαν, τὸ χρῶμα· || σταθερός, ἔμπεδος, ἀκλόνητος: «φρόνημα ἀναλλοίωτον»· || τὸ οὐδ. *τὸ ἀναλλοίωτον*, ὡς οὐσιαστ.: «τὸ ἀναλλοίωτον τοῦ χρώματος».— Ἐπίρρ. ***ἀναλλοιώτως***. Β. Φ.

— *[Φιλοσ.]* «Ἀναλλοίωτος» εἶναι ὁ μὴ ἀλλοιούμενος, ὁ μὴ μεταβαλλόμενος, ὁ διατηρούμενος σταθερός· οὕτως ἀπὸ ἀπόψεως λογικῆς *ἀναλλοίωτος σχέσις* ὡς πρὸς ἄλλας εἶναι ἐκείνη ἥτις δὲν ἀλλάσσει, ἐνῷ αἱ ἄλλαι ἐν γένει ἀλλάσσουν· *ἀναλλοίωτον φαινόμενον* ὡς πρὸς ἄλλο εἶναι τὸ φαινόμενον τὸ παραμένον σταθερὸν ἐν ᾧ χρόνῳ τὰ ἄλλα ἐν γένει δὲν διατηροῦνται ἀμετάβλητα.

— *[Μαθημ.]* Ἵνα γίνῃ καταληπτὴ ἡ ἔννοια τῆς *ἀναλλοιώτου* ποσότητος, παραστάσεως, μορφῆς κ.τ.λ. ἀπὸ μαθηματικῆς ἀπόψεως, ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἔννοια τῆς ὁμάδος μετασχηματισμοῦ (βλ. λ.). Λέγοντες δὲ ὁμάδα μετασχηματισμοῦ ἐννοοῦμεν ὅλους τοὺς μετασχηματισμούς, τοὺς ὁποίους δίδει εἰς ἡμᾶς ὁ αὐτὸς τύπος, τύπος ὅμως ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι τυχαῖος, ἀλλ' ἔχει ὡρισμένην ἰδιότητα. Αἱ θεωρίαι τῶν ὁμάδων ἔχουσιν ἄμεσον ἐφαρμογὴν ἢ μᾶλλον μεταφράζονται ἀκριβῶς εἰς τὴν Γεωμετρίαν, εἰς τὴν Μηχανικήν, εἰς τὴν Φυσικήν.

Εἰς τὴν Γεωμετρίαν διὰ καταλλήλου μετασχηματισμοῦ ἀπὸ ἓν θεώρημα δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν πολλὰ ἄλλα· ὑπάρχουν μετασχηματισμοί, δι' ὧν ἀπὸ σημείων μεταβαίνομεν εἰς ἄλλα σημεῖα καὶ ἑπομένως ἀπὸ ἓν σχῆμα μεταβαίνομεν εἰς ἄλλο σχῆμα. Εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ὁ μετασχηματισμὸς κάτοπτρον, τὸ ὁποῖον μεταμορφώνει τὰ σχήματα κατά τινας νόμους ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτωμένους· αἱ ἰδιότητες δὲ τὰς ὁποίας ἔχει σχῆμά τι σχετίζονται πρὸς τὰς ἰδιότητας τὰς ὁποίας ἔχει ἡ εἰκὼν τοῦ σχήματος· ἑπομένως ἀπὸ τὰς ἰδιότητας τῆς εἰκόνος ἐξάγονται συμπεράσματα διὰ τὰς ἰδιότητας τοῦ σχήματος καὶ τἀνάπαλιν. Ὑπάρχουν ἐπίσης μετασχηματισμοὶ εἰς τὴν Γεωμετρίαν, διὰ τῶν ὁποίων ἀπὸ σημείων μεταβαίνομεν εἰς εὐθείας, εἰς κύκλους ἢ εἰς ἐπίπεδα κ.λ.π.· ἐννοεῖ τις δι' αὐτοῦ ὅτι προβλήματα σημείου μετατρέπονται εἰς προβλήματα εὐθειῶν καὶ ἀντιστρόφως κ. ο. κ. Πολλάκις οὕτω εὑρίσκομεν λύσεις προβλημάτων ἢ ἀποδεικνύομεν τὸ ἀδύνατον τῆς ζητουμένης λύσεως.

Σπουδαίαν ἔχει ἐν τῇ ἐπιστήμῃ σημασίαν κατὰ τὸν μετασχηματισμὸν ἑνὸς προβλήματος νὰ διακρίνωμεν τί μένει *ἀναλλοίωτον*. Μὲ μαθηματικὴν διάλεκτον θὰ ἐλέγομεν ὅτι εἰς μίαν σχέσιν μεταξὺ ποσοτήτων καὶ συναρτήσεων εἶναι σπουδαῖον ζήτημα τὸ νὰ ἴδωμεν ἐκ τῶν προτέρων ποίας ποσότητας δυνάμεθα νὰ ἀλλάξωμεν ἀπὸ τὰς δεδομένας ἢ τίνος εἴδους ἀλλαγὰς δυνάμεθα νὰ κάμωμεν, ὥστε ἡ σχέσις νὰ μένῃ ἡ ἰδία (*ἀναλλοίωτος σχέσις*) ἢ καὶ ἀντιστρόφως τίνος εἴδους ἀλλαγὰς σχέσεων δυνάμεθα νὰ κάμωμεν, ὥστε ποσότης τις νὰ μένῃ ἡ ἰδία (*ἀναλλοίωτος ποσότης*).

Ὅλοι οἱ μετασχηματισμοί, ὅσοι ἐφαρμοζόμενοι εἰς πρόβλημά τι διατηροῦσι κάτι ἀναλλοίωτον, ἀποτελοῦν συνήθως μίαν ὁμάδα, δηλαδὴ μὲ ὁποιονδήποτε μετασχηματισμὸν αὐτῆς τῆς ὁμάδος καὶ ἂν ἐργασθῶμεν διὰ τὸ πρόβλημα, θὰ μένῃ κἄτι τὸ ἀναλλοίωτον· αὐτὸ τὸ ἀναλλοίωτον, ὅπως καὶ τὸ εἶδος τῆς ὁμάδος τῆς διατηρούσης τὸ ἀναλλοίωτον, δεικνύει, οὕτως εἰπεῖν, εἰς ἡμᾶς τὴν καθαρὰν οὐσίαν τοῦ προβλήματος. Αἱ νεώτεραι περὶ σχετικότητος θεωρίαι προέκυψαν ἀκριβῶς ἀπὸ προβλήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ζητεῖται νὰ μείνουν οἱ γενικοὶ νόμοι ἢ μᾶλλον αἱ ἐξισώσεις αἱ ἐκφράζουσαι τοὺς νόμους *ἀναλλοίωτοι*, ὅταν ἐφαρμοσθῶσιν ὡρισμένου εἴδους μετασχηματισμοί.

Ἁπλούστατον παράδειγμα ὁμάδος μετασχηματισμοῦ δίδουν οἱ τύποι ἀλλαγῆς συντεταγμένων (βλ. λ.):

$$\begin{aligned} X&=\alpha_1x+\beta_1y+\gamma_1z+\delta_1 \\ Y&=\alpha_2x+\beta_2y+\gamma_2z+\delta_2 \qquad (1) \\ Z&=\alpha_3x+\beta_2y+\gamma_3z+\delta_3 \end{aligned}$$

δι' ὧν μεταβαίνομεν ἀπὸ τῶν συντεταγμένων (x, y, z) σημείου τινὸς M ὡς πρὸς ἄξονας Ox, Oy, Oz, εἰς τὰς συντεταγμένας (X, Y, Z) τοῦ αὐτοῦ σημείου ὡς πρὸς νέους ἄξονας OX, OY, OZ. Ἔστω ὅτι ἐπιφάνειά τις ὡς πρὸς τοὺς παλαιοὺς ἄξονας ἔχει ἐξίσωσιν σ(x, y, z)=0 μ βαθμοῦ· ἐὰν δυνάμει τοῦ τύπου (1), μετασχηματίσωμεν τὴν ἐξίσωσιν ταύτην, θὰ εὕρωμεν ἄλλην ἐξίσωσιν τῆς μορφῆς φ(X, Y, Z)=0, ἥτις θὰ εἶναι *πάλιν* βαθμοῦ μ, διότι οἱ τύποι (1) λυόμενοι ὡς πρὸς X, Y, Z δίδουσιν ἐξισώσεις πρωτοβαθμίους ὡς πρὸς αὐτά· ὥστε ὁ βαθμὸς μ εἶναι ποσότης *ἀναλλοίωτος* ὡς πρὸς τοὺς τύπους (1).

Γενικώτερον· ἔστω ὅτι ἔχομεν ὁμάδα σημειακῶν μετασχηματισμῶν (βλ. λ. μετασχηματισμός). Καλεῖται *ἀναλλοίωτος* σχήματός τινος F ὡς πρὸς τὴν ὁμάδα ταύτην πᾶσα συνάρτησις τῶν συντεταγμένων τῶν σημείων τοῦ F ἥτις ἔχει τὴν αὐτὴν τιμήν, ἐὰν ἀντὶ τοῦ F ληφθῇ οἱονδήποτε ἄλλο μετεσχηματισμένον τοῦ F. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἐὰν $\Psi_1, \Psi_2, ...\Psi_\nu$ εἶναι ἀναλλοίωτοι καὶ πᾶσα συνάρτησις αὐτῶν εἶναι ἀναλλοίωτος· ἐὰν πᾶσαι οἱ ἀναλλοίωτοι τοῦ F ἐκφράζωνται διά τινων ἄλλων Ψ_1, $\Psi_2, ... \Psi_\nu$, ἀναλλοιώτων διαφόρων πρὸς ἀλλήλας, λέγομεν ὅτι αἱ $\Psi_1, \Psi_2 ... \Psi_\nu$ ἀποτελοῦσι *σύστημα θεμελιωδῶν ἀναλλοιώτων* τοῦ F.

Π. χ. θεωρήσωμεν τὴν *προβολικὴν ὁμάδα*, δηλ. τὴν ὁμάδα τὴν ὁμογραφικὴν $x'=\frac{\alpha x+\beta}{\gamma x+\delta}$ δι' ἧς μεταβαίνομεν ἀπὸ σημείου εὐθείας εἰς ἄλλο σημεῖον τῆς αὐτῆς εὐθείας (ἡ ὁμὰς αὕτη λέγεται καὶ *ὁμὰς μὲ τρεῖς παραμέτρους*). Ὁ ἀναρμονικὸς λόγος (βλ. λ.) τεσσάρων σημείων οἱωνδήποτε τῆς εὐθείας διατηρεῖται· ἤτοι ἰσοῦται μὲ τὸν ἀναρμονικὸν λόγον τῶν μετεσχηματισμένων, καὶ ἓν σύστημα θεμελιωδῶν ἀναλλοιώτων σχήματος F σχηματιζόμενον ἀπὸ ν σημεῖα εὐθείας δίδεται ὑπὸ ν—3 ἀναρμονικοῦ λόγου ν—3 ἐκ τούτων τῶν σημείων μὲ τὰ τρία ἄλλα· κατὰ ταῦτα σύστημα τριῶν σημείων δὲν ἔχει ἀναλλοίωτον· σύστημα τεσσάρων σημείων ἔχει μόνον μίαν θεμελιώδη ἀναλλοίωτον, ἥτις εἶναι ὁ ἀναρμονικὸς λόγος τῶν τεσσάρων σημείων.

Διαφορικὴ ἀναλλοίωσις καλεῖται διαφορική τις παράστασις μένουσα ἀναλλοίωτος μετὰ ἕνα μετασχηματισμὸν (ὁμάδος μετασχηματισμῶν) π.χ. ἡ παράστασις

$$\frac{x'''}{x'}-\frac{3}{2}\left(\frac{x''}{x'}\right)^2$$

εἶναι διαφορικὴ ἀναλλοίωσις ὡς πρὸς τὸν προβολικὸν μετασχηματισμὸν

$$y=\frac{\alpha x+\beta}{\gamma x+\delta}$$

διότι αὕτη ἰσοῦται πρὸς τὸ

$$\frac{y'''}{y'}-\frac{3}{2}\left(\frac{y''}{y'}\right)^2$$

Σπουδαιόταται θεωρίαι ἀνεπτύχθησαν εἰς τὰ Μαθηματικὰ μὲ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν διαφορικῶν ἀναλλοιώτων, τῶν ὁποίων αἱ θεωρίαι εἰσέρχονται εἰς ὅλους τοὺς μαθηματικοὺς κλάδους· π.χ. εἰς τὴν Ἄλγεβραν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἐξισώσεων, εἰς τὴν θεωρίαν τῶν σωμάτων (Encycl. des sc. math. Algèbre) κ.λ.π., εἰς τὴν Διαφορικὴν Γεωμετρίαν ἡ κάθετος καμπυλότης, ἡ γεωδαισιακὴ στρέψις κ.λ.π. Εἰς τὴν Θεωρίαν τῶν μορφῶν καὶ τὴν Ἀνωτέραν Ἀναλυτικὴν Γεωμετρίαν χρησιμεύουν ὡς βάσεις αἱ θεωρίαι τῶν ἀναλλοιώτων (*ἀπόλυτοι ἀναλλοίωτοι* κ.λ.π.).

Εἰς τὴν Μηχανικὴν ἡ ἁπλουστέρα ὁμὰς μετασχηματισμοῦ τῶν σωμάτων εἶναι ἡ *ὁμὰς τῶν κινήσεων* καὶ νοοῦμεν ὑπάρχουσαν φυσικὴν ἰσότητα ἐκεῖ ὅπου δὲν ἀλλοιοῦνται αἱ κινήσεις. Ἐκφράζομεν τοῦτο λέγοντες ὅτι «πᾶσα φυσικὴ ἰσότης εἶναι ἀναλλοίωτος τῆς ὁμάδος τῶν κινήσεων». Ἄλλη ἁπλῆ ὁμὰς φυσικῶν ἐργασιῶν λαμβάνεται ὅταν διαιροῦμεν σῶμά τι εἰς μέρη καὶ τὸ ἑνώνομεν ἐκ νέου καθ' ὅλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους· ἡ νέα αὕτη ὁμὰς ἄγει εἰς γενικωτέραν φυσικὴν ἰσότητα (γίνεται ἀφαίρεσις τῆς γεωμετρίας τῶν σωμάτων). Ἔχομεν οὕτω νὰ θεωρήσωμεν ὁμάδα C συνισταμένην ὑπὸ τῶν κινήσεων, διαιρέσεων καὶ ἀνασυνθέσεων, συμπιέσεων καὶ διαστολῶν τῶν σωμάτων. Κατὰ τὴν Μηχανικὴν τοῦ Νεύτωνος ἡ μᾶζα σώματός τινος εἶναι *θετικός τις ἀριθμός*, ὅστις εἶναι μία *ἀναλλοίωτος ποσότης* (προσθετική) ὡς πρὸς τὴν ὁμάδα C.

Εἰς τὴν νέαν Φυσικὴν ὡς βάσις ἐχρησίμευσαν αἱ ἐξισώσεις τοῦ Maxwell. Τὴν ἐπαλήθευσιν τῶν θεωρητικῶν συμπερασμάτων αὐτοῦ ἔκαμεν ὁ Hertz ἀφοῦ ἐτροποποίησε τὰς ἐξισώσεις τοῦ Maxwell, οὕτως ὥστε νὰ μένωσιν *ἀναλλοίωτοι*, ἐὰν ἐφαρμόσωμεν εἰς αὐτὰς τὸν μετασχηματισμὸν τοῦ Γαλιλαίου. Ὁ Lorentz ἵνα διατηρῆται ἡ ἔκφρασις τῶν γενικῶν νόμων *ἀναλλοίωτος* ἐπενόησε τὸν *τοπικὸν χρόνον*. Εἰς τὸν τοπικὸν δὲ χρόνον τὸν εἰσαχθέντα ὑπὸ τοῦ Lorentz συμβατικῶς ἔδωκεν ὁ Ἀϊνστάιν σημασίαν φυσικὴν καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὰς νέας του θεωρίας. Π. ΖΕΡΒΟΣ

ἀναλογία (ἡ)· κατ' Ἀριστοτέλ. «ἀναλογία, ἰσότης λόγων»· «ἀναλογίαν ἔχειν πρός τι=τὸν αὐτὸν λό-

Digitized by Google

γον ἔχειν» καὶ «κατ' ἀναλογίαν=καθ' ὁμοιότητα»· ἡ ἀνάλογος σχέσις πρός τι ὅπερ λαμβάνεται ὡς βάσις· βλ. ἀνάλογος. Β. Φ.

— **[ΘΡΗΣΚΕΙΟΛ.]** Τὴν ἑλληνικὴν ταύτην λέξιν χρησιμοποιοῦσιν ὡς τεχνικὸν ὅρον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ὁμοιότητος πρὸς δήλωσιν δύο τινῶν:

α) *Ἀναλογία* λέγεται ἐν τῇ θρησκειολογίᾳ ἡ ἀρχὴ ἐκείνη τῆς μαγείας (βλ. λ.), καθ' ἣν ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ἀδυνατῶν νὰ νοήσῃ τὴν λογικὴν μεταξὺ αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος ἐν τοῖς φαινομένοις σχέσιν, συλλαμβάνει καὶ συνείρει ταῦτα μόνον κατὰ τὸν νόμον τῆς ὁμοιότητος καὶ ἀναλόγως πρὸς ταῦτα δρᾷ. Οὕτω π. χ. ταυτίζει τὴν εἰκόνα μετὰ τοῦ πρωτοτύπου, παραλληλίζων οὐρανὸν καὶ γῆν ἐκλαμβάνει τὰ ἄστρα ὡς στρατιὰν οὐράνιον. Αἰγύπτιος ὢν φαντάζεται τὸν ἥλιον λεμβοδρομοῦντα ὕπερθεν αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ αὐτὸς λεμβοδρομεῖ ἐπὶ τοῦ Νείλου κ.τ.λ. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς δὲ ταύτης ἑδράζεται ἡ ἀστρολογία καὶ ἡ μαντικὴ (βλ. λ.), ὧν σύνθημα εἶναι τό: «ὅπως ἐν τῷ οὐρανῷ οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς γῆς». Τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναλογίας ἐπίσης εὑρίσκομεν δεσπόζουσαν καὶ ἐν ταῖς *μυθολογίαις*, ὧν τὰ διάφορα φαντάσματα ἐπ' αὐτῆς στηρίζονται, ὡς καὶ ἐν ταῖς θρησκείαις, μηδ' αὐτῶν τῶν ἐξ ἀποκαλύψεως ἐξαιρουμένων. Π. χ. ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης στηρίζονται οἱ πολυάριθμοι ανθρωπομορφισμοὶ (βλ. λ.) τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ μάλιστα τῆς Π. Διαθήκης.

β') *Ἀναλογίαι* ἢ καὶ *παράλληλα* λέγονται ἐν τῇ θρησκειολογίᾳ τὰ μεταξὺ διαφόρων θρησκευμάτων διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς συγκριτικῆς μεθόδου ἀνευρισκόμενα ὅμοια σημεῖα, τῆς ὁμοιότητος ἀναφερομένης εἴτε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἢ τοὺς τύπους ἢ τὴν μορφὴν (*εἰδολογικαὶ* ἀναλογίαι), εἴτε εἰς τὴν οὐσίαν ἢ τὸ περιεχόμενον (*οὐσιαστικαὶ* ἀναλογίαι). Αἱ σπουδαιότεραι δὲ τούτων εἶναι κυρίως αἱ δεύτεραι, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων, ἐν συνδυασμῷ καὶ μετὰ τῶν πρώτων, δύναταί τις, καὶ οὐχὶ πάντοτε ἀσφαλῶς, νὰ συμπεράνῃ περὶ ἐπιδράσεως τῆς μιᾶς θρησκείας ἢ φιλοσοφικοῦ τινος συστήματος ἐπὶ ἄλλην θρησκείαν. Ἀπαιτεῖται δ' ὅμως πολλὴ ψυχραιμία καὶ πρὸ παντὸς ἀπροκαταληψία ἐν τῇ ἀναζητήσει ἀναλογιῶν καὶ πολλὴ προσοχή, ὅπως μὴ ὀλισθήσῃ τις ἀπὸ τῶν ἀναλογιῶν εἰς τὸ λαβυρινθῶδες καὶ λίαν ἐπικίνδυνον ἔδαφος τῶν θρησκειολογικῶν *γενεαλογιῶν*, ὃν κίνδυνον δὲν κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς μυθολογίας ἐπιφανὴς θρησκειολόγος, οἷος ὁ Usener καὶ ἐκεῖνοι τῶν θρησκειολογούντων θεολόγων καὶ μάλιστα τῶν θεολογούντων θρησκειολόγων (Reitzenstein, Grill, Cumont, Frd. Delitzsch κ. ἄ.), οἵτινες ἐκ τῆς ἀνευρέσεως ἀναλογιῶν τινων ἐξωτερικῶν ἔσπευσαν νὰ διακηρύξωσι τὴν ἐξάρτησιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξ ἐθνικῶν θρησκευμάτων καὶ φιλοσοφημάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Βλ. ἄρθρα ἐν Religion in Geschichte und Gegenward β' ἐκδ. 1927 Encyclopaedia of Religion and Ethics κτλ. Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

— **[ΜΑΘΗΜ.]** *Ἀναλογία* εἶναι ἡ ἰσότης δύο λόγων (βλ. λ. λόγος) π. χ. $\frac{4}{6}=\frac{2}{3}$ ἢ καὶ $4:6=2:3$ καὶ γενικῶς $\alpha:\beta=\gamma:\delta$.

Οἱ τέσσαρες ἀριθμοί, διὰ τῶν ὁποίων γράφεται ἀναλογία τις, λέγονται *ὅροι* αὐτῆς. Ὁ πρῶτος καὶ ὁ τέταρτος λέγονται *ἄκροι* ὅροι τῆς ἀναλογίας, ὁ δὲ δεύτερος καὶ τρίτος *μέσοι* ὅροι αὐτῆς. Ἐπίσης οἱ α' καὶ β' λέγονται *ἡγούμενοι*, οἱ δὲ γ' καὶ δ' *ἑπόμενοι*. Ὅταν οἱ ὅροι τῆς ἀναλογίας εἶναι μεγέθη, δυνάμεθα ν' ἀντικαταστήσωμεν τοὺς λόγους τῶν μεγεθῶν μὲ λόγους ἀριθμῶν.

Κυριώτεραι ἰδιότητες ἀναλογιῶν.— α') Εἰς πᾶσαν ἀναλογίαν τὸ γινόμενον τῶν μέσων ἰσοῦται πρὸς τὸ γινόμενον τῶν ἄκρων· δηλ. ἐκ τῆς ἀναλογίας

$$\frac{\alpha}{\beta}=\frac{\gamma}{\delta} \quad (1)$$

ἕπεται ἡ ἰσότης $\alpha\times\delta=\beta\times\gamma$· καὶ ἀντιστρόφως ἐκ τῆς ἰσότητος ταύτης ἕπεται ἡ ἀναλογία (1).— β') Εἰς πᾶσαν ἀναλογίαν τὸ ἄθροισμα τῶν ἡγουμένων ἔχει λόγον πρὸς τὴν διαφορὰν αὐτῶν ἴσον πρὸς τὸν λόγον τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἑπομένων πρὸς τὴν διαφορὰν αὐτῶν.—γ') Ἐὰν πολλαπλασιάσωμεν τοὺς ὁμοταγεῖς ὅρους ὁσωνδήποτε ἀναλογιῶν, εὑρίσκομεν τέσσαρας ἀριθμοὺς συνιστῶντας ἀναλογίαν.— δ') Τὰ πηλίκα τῶν ὁμοταγῶν ὅρων δύο ἀναλογιῶν ἀποτελοῦσιν ἀναλογίαν.

Ποσὰ ἀνάλογα.— Δύο ποσὰ λέγονται *ἀνάλογα*, ἐὰν πολλαπλασιαζομένης τιμῆς τινος τοῦ ἑνὸς ἐπί τινα ἀριθμόν, πολλαπλασιάζεται καὶ ἡ ἀντίστοιχος τιμὴ τοῦ ἄλλου ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀριθμόν. *Ἀντίστροφα* δὲ λέγονται δύο ποσά, ἐὰν πολλαπλασιαζομένης τῆς τιμῆς τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τὸν τυχόντα ἀριθμόν, διαιρεῖται ἡ ἀντίστοιχος τιμὴ τοῦ ἄλλου διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ. Π. Ζ.

— **[ΦΙΛΟΣΟΦ.]** Πῶς ἡ ἔννοια τῆς ἀναλογίας ἐκ τῶν Μαθηματικῶν μετεβιβάσθη εἰς τὴν καθόλου σκέψιν ἢ ἀκριβέστερον πῶς ἡ ἔννοια τῆς ἀναλογίας ἀπὸ τὰς ποσότητας μετεβιβάσθη εἰς τὴν ποιότητα; Ἐὰν γνωρίζωμεν ὅτι δύο ποσὰ μεταβάλλονται ἀναλόγως καὶ γνωρίζωμεν ὅτι εἰς τὴν α τιμὴν τοῦ πρώτου ἀντιστοιχεῖ ἡ β τιμὴ τοῦ δευτέρου, διὰ τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀναλογιῶν ἀμέσως εὑρίσκομεν εἰς τυχοῦσαν τιμὴν γ τοῦ ἑνὸς ποία τιμὴ τοῦ ἑτέρου ἀντιστοιχεῖ. Ὁ συλλογισμός, ὅστις γίνεται ἐδῶ, εἶναι *κατ' ἀναλογίαν συλλογισμὸς* καὶ ἄγει εἰς ἀσφαλὲς συμπέρασμα. [Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον θεωρήσει καὶ τὴν *ἀριθμητικὴν* ἀναλογίαν, καθ' ἣν ἔχομεν τρεῖς ὅρους τοιούτους, ὥστε ὁ πρῶτος ὑπερβαίνει τὸν δεύτερον, ὅσον ὁ δεύτερος τὸν τρίτον, τὴν *γεωμετρικὴν* ἀναλογίαν, δηλ. τὴν ἀρχικῶς ὁρισθεῖσαν ἀναλογίαν, καθ' ἣν συμπίπτει ὁ δεύτερος μὲ τὸν τρίτον, τὴν *ἁρμονικὴν* ἀναλογίαν, καθ' ἣν ἔχομεν τρεῖς ὅρους τοιούτους, ὥστε ὁ πρῶτος ὑπερβαίνει τὸν δεύτερον, καὶ ὁ δεύτερος τὸν τρίτον κατὰ τὴν αὐτὴν κλασματικὴν ποσότητα. Καὶ εἰς τὰς τρεῖς αὐτὰς ἀναλογίας ἀρκεῖ προφανῶς νὰ γνωρίζωμεν τοὺς δύο ὅρους διὰ νὰ εὕρωμεν τὸν τρίτον.]

Ἐὰν ὅμως ὁ κατ' ἀναλογίαν συλλογισμὸς μεταβιβασθῇ ἀπὸ τῆς ποσότητος εἰς τὴν ποιότητα, ὅπως ἀρχικῶς μεταβιβάζεται ἐκ τοῦ ὁμοίου ὁδηγῶν πρὸς τὸ ὅμοιον, δὲν δίδει ἀσφαλῶς συμπεράσματα, ἀλλὰ πιθανά· τουτέστι διὰ τῆς κατ' ἀναλογίαν σκέψεως, καθ' ἣν χωροῦμεν ἐκ τοῦ ὁμοίου πρὸς τὸν ὅμοιον ἐπαγωγικῶς, ἀγόμεθα εἰς συμπεράσματα ὑποθετικά, χρῄζοντα ἐπιβεβαιώσεως πειραματικῆς· ἔχομεν οὕτω γενικοποιησιν καὶ νόμους. Ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ὑπάρχει ἐδῶ ἐκ τῶν προτέρων ἡ βεβαιότης, ἥτις ὑπάρχει ὅταν ἐργασθῶμεν ὅπως προηγουμένως, μὲ τὰς ποσότητας, ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἀνεχωρήσαμεν εἰς τὰ προηγούμενα ἐκ τοῦ δεδομένου ὅτι τὰ ποσά, τὰ ὁποῖα πραγματευόμεθα, μεταβάλλονται ἀναλόγως· ἐνῷ ἐδῶ ζητοῦμεν τί θὰ συνέβαινεν, ἐὰν μετεβάλλοντο ἀναλόγως. Οὕτω παρουσιάζει, προκειμένου περὶ ποιότητος, ἡ ἀναλογία ἰδέαν πολὺ ἀόριστον· ἡ ἰδέα αὕτη κατέστη πλέον συγκεχυμένη, ὅταν ἀπεπειράθησαν νὰ τὴν διασαφηνίσουν ἀπὸ διαφόρους ἀπόψεις. Κατὰ τὸν Kant ἡ *ἐπαγωγὴ* συνίσταται εἰς το νὰ ἐπεκτείνωμεν εἰς πάντα τὰ ὁμοειδῆ ὄντα παρατηρήσεις γενομένας ἐπί τινων ἐξ αὐτῶν, ἐνῷ μὲ τὸν *κατ' ἀναλογίαν συλλογισμὸν* συμπεραίνομεν ἐξ ὁμοιοτήτων παρατηρηθεισῶν μεταξὺ δύο εἰδῶν περὶ ὁμοιοτήτων ἀκόμη ἀπαρατηρήτων.

Εἰς τὰς ἐπιστήμας ἡ *κατ' ἀναλογίαν σκέψις* ἐβοήθησε πολὺ εἰς τὰς γενικοποιήσεις. «Ἀλλὰ πῶς νὰ γενικοποιήσωμεν;—λέγει ὁ Poincaré (La valeur de la science 142)·—πᾶσα μερικὴ ἀλήθεια δύναται προφανῶς νὰ ἐπεκταθῇ κατ' ἀπείρους τρόπους μεταξὺ τῶν χιλίων δρόμων, οἱ ὁποῖοι ἀνοίγονται πρὸ ἡμῶν, πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν τοὐλάχιστον προσωρινῶς· ἀλλ' εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτὴν ποῖος θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ; Βεβαίως ἡ *ἀναλογία*. Ἀλλὰ πόσον ἡ λέξις αὕτη εἶναι ἀόριστος· οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἐγνώριζον μόνον τὰς χονδροειδεῖς ἀναλογίας, τὰς προσβαλούσας τὰς αἰσθήσεις, ὅπως αἱ ἀναλογίαι τῶν χρωμάτων, τῶν ἤχων· δὲν ἐσκέφθησαν βεβαίως ἀναλογίαν μεταξὺ φωτὸς καὶ ἀκτινοβολούσης θερμότητος· ποῖος μᾶς ἔμαθε νὰ γνωρίζωμεν τὰς ἀληθεῖς ἀναλογίας, τὰς βαθείας, ἐκείνας τὰς ὁποίας οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν βλέπουσι καὶ ἡ λογικὴ δὲν μαντεύει; Προφανῶς ὁ μαθηματικὸς νοῦς, ὅστις καταλείπει τὴν ὕλην διὰ νὰ μελετήσῃ τὴν καθαρὰν μορφήν. Παραδείγματα ὑπάρχουσιν ἄφθονα εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ἓν τοιοῦτον παράδειγμα μᾶς δίδουν οἱ δύο νόμοι, ὁ τοῦ Νεύτωνος καὶ ὁ τοῦ Κέπλερ· ἀρκεῖ ν' ἀλλάξωμεν τὴν μορφὴν εἰς τὸν νόμον τοῦ Κέπλερ διὰ νὰ ἔχωμεν τὸν τοῦ Νεύτωνος· ἀρκεῖ ἁπλῆ *διαφόρισις* διὰ νὰ διαβῶμεν ἀπὸ τὸν ἕνα εἰς τὸν ἄλλον καὶ μ' ὅλα ταῦτα ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Νεύτωνος προέκυψεν ὁλόκληρος ἡ Οὐράνιος Μηχανική, ἐνῷ ἐὰν περιωριζόμεθα εἰς τὴν ἐκφώνησιν, ἣν ἔδωκεν ὁ Κέπλερ εἰς τὸν νόμον, δὲν θὰ διεκρίνομεν τὰς πεπλεγμένας καμπύλας, τὰς ὁποίας σχηματίζουσιν αἱ τροχιαὶ τῶν ἀστέρων· αἱ παρατηρήσεις θὰ μᾶς ἦγον εἰς χάος».

Μὲ μαθηματικὰς ἀναλογίας προαισθανόμεθα καὶ φυσικὰς ἀναλογίας, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουσι καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἀληθεύωσι πλήρως.

Ὁ Kant ἀποκαλεῖ *ἀναλογίας τοῦ πειράματος* ἀρχὰς à priori τῆς καθαρᾶς διανοήσεως ἀναφορικῶς πρὸς τὴν κατηγορίαν τῆς σχέσεως καὶ ἐχούσας ὡς γενικὸν τύπον τὸν ἑξῆς: τὸ πείραμα δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ μὲ τὴν ἀναπαράστασιν ἀναγκαίου συνδέσμου ἀντιλήψεων. Ὁ Kant ἀναγνωρίζει τρεῖς νόμους ἢ ἀναλογίας διαφόρους· α') τὴν διατήρησιν τῆς οὐσίας· β') τὴν ὕπαρξιν σταθερῶν νόμων διαδοχῆς εἰς τὴν φύσιν ἢ καὶ τὸν νόμον, καθ' ὃν τὰ φαινόμενα γίνονται κατὰ τὸν νόμον αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων καὶ γ') τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμοιβαίας ἀντιδράσεως μεταξὺ πασῶν τῶν οὐσιῶν εἰς ἑκάστην χρονικὴν στιγμήν.

Εἰς τὴν Λογικὴν ἔχομεν τὴν ἑξῆς διατύπωσιν διὰ τὴν *ἐξ ἀναλογίας ἀπόδειξιν* (argumentatio analogica): ἡ ἐξ ἀναλογίας ἀπόδειξις συγκρίνουσα τὰς ὁμοιότητας τῶν εἰδῶν καὶ τῶν γενῶν συμπεραίνει ἐντεῦθεν τὴν ὁμοιότητα τῶν ἀγνώστων ἔτι εἰς ἡμᾶς φαινομένων. Στηρίζεται δὲ ἐπὶ τῆς ἑξῆς προτάσεως· «ἐὰν ὁμοειδῆ τινα φαινόμενα συμφωνῶσι κατὰ τοὺς πλείστους καὶ εἰς ἡμᾶς γνωστοὺς χαρακτῆρας καὶ ἰδιότητας αὐτῶν, συμφωνοῦσι καὶ κατὰ τοὺς λοιποὺς εἰς ἡμᾶς ἀγνώστους χαρακτῆρας καὶ ἰδιότητας». Ἐὰν π. χ. εἰς τὴν ἔννοιαν Α ὑπάρχουν τὰ γνωρίσματα α, β, γ, δ, ε καὶ εἰς τὴν ὁμοειδῆ ἔννοιαν Β τὰ γνωρίσματα α, β, γ, ἐκ τῆς μερικῆς ταύτης ἰδιότητος ἢ ὁμοιότητος συμπεραίνομεν τὴν γενικήν, δηλ. ὅτι τὰ γνωρίσματα δ καὶ ε ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν ἔννοιαν Β.

Τὴν ἐξ ἀναλογίας ἀπόδειξιν καλεῖ ὁ Ἀριστοτέλης παράδειγμα: «Ἔστι δὲ οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον, οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς ὅλον, ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον· ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, γνωριμώτερον δὲ θάτερον ᾖ θατέρου, παράδειγμα ἐστίν» (Ρητ. 1. 2).

Ἡ ἀναλογία βοηθεῖ καὶ εἰς τὴν διαφώτισιν γλωσσικῶν φαινομένων τῶν ὁποίων αἱ ἀλλοιώσεις δὲν ὑπάγονται ὑπὸ τοὺς φωνητικοὺς νόμους.

Ἀναλογίαν εἰς τὴν γλῶσσαν λέγοντες ἐννοοῦμεν τὸ φαινόμενον ἐκεῖνο, καθ' ὃ γλωσσικόν τι στοιχεῖον πλάσσεται καὶ μεταβάλλεται κατ' ἄλλο ἢ κατ' ἄλλα ὑπάρχοντα καὶ γνωστὰ εἰς τοὺς λαλοῦντας. Π. ΖΕΡΒΟΣ

— **[ΓΛΩΣΣΟΛΟΓ.]** Ἀναλογία ἢ —ἀκριβέστερον— *κατ' ἀναλογίαν τροπὴ* ἢ *μετασχηματισμὸς* εἶναι τὸ γλωσσικὸν φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον στοιχεῖόν τι τῆς γλώσσης (φθόγγος, τύπος, σύνταξις καὶ πλοκὴ τοῦ λόγου κ.λ.) μεταβάλλεται ἢ μεταρρυθμίζεται κατ' ἐπίδρασιν ἄλλων, πρὸς τὰ ὁποῖα τὸ μεταβαλλόμενον εὑρίσκεται εἰς σχέσιν τινὰ ὁμοιότητος ἢ ἀντιθέσεως. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὰ διάφορα στοιχεῖα τῆς γλώσσης (αἱ λέξεις, οἱ τύποι καὶ τὰ τοιαῦτα) δὲν εἶναι εἰς τὴν ψυχήν μας μεμονωμένα, ἀλλ' ἀποτελοῦν συστήματα, ὁμάδας, οἰκογενείας λέξεων καὶ τύπων—λ.χ. τὴν ὁμάδα ἢ τὸ σύστημα τῶν τύπων τῆς ὀνομαστικῆς, τὴν ὁμάδα τῶν τύπων τῆς γενικῆς, τῆς δοτικῆς ἢ τῆς αἰτιατικῆς, τὴν ὁμάδα τῶν τύπων τοῦ ἐνεστῶτος ἢ τοῦ ἀορίστου κ.λ., τὴν ὁμάδα τῶν ἀντωνυμιῶν, τῶν προθέσεων, τὴν ὁμάδα τῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι δηλοῦν νοσήματα ἢ ἐλαττώματα κ.λ.—διὰ τοῦτο τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα τὰ ἀνήκοντα εἰς μίαν ἐκ τῶν ὁμάδων τούτων ἐπιδροῦν τὸ ἓν ἐπὶ τὸ ἄλλο καὶ τοιουτοτρόπως ἐπέρχονται εἰς ταῦτα ποικίλαι μεταβολαὶ φθογγολογικαί, μορφολογικαί, συντακτικαὶ κ. οὕ. κ. Πρὸς διασάφησιν τοῦ πράγματος ἀρκοῦν ὀλίγα παραδείγματα.

Τὰ ῥήματα λ. χ. *ἀλλάσσω, χαράσσω* (ἢ *ἀλλάττω, χαράττω* κ.λ.) λέγονται σήμερον κοινῶς *ἀλλάζω, χαράζω*, ὄχι βεβαίως κατὰ τροπὴν φωνητικὴν τοῦ σσ ἢ ττ εἰς ζ—διότι τὸ κάθε σσ θὰ ὤφειλε νὰ τραπῇ εἰς ζ καὶ οὕτως ἀντὶ τῶν λέξεων *θάλασσα, γλῶσσα μελίσσι, κυπαρίσσι, πίσσα, περισσεύω* κ. λ. θὰ ἐλέγομεν *θάλαζα, γλῶζα, μελίζι, κυπαρίζι, πίζα περιζεύω* κ.λ.—ἀλλ' ἀναμφιβόλως κατ' ἀναλογίαν ἄλλων ῥημάτων εἰς —ζω (λ. χ. *κράζω, σφάζω* κ.λ.), τῶν ὁποίων ὁ ἀόριστος *ἔκραξα, ἔσφαξα* λήγει ἐπίσης εἰς —ξα, ὅπως καὶ ὁ ἰδικός των καὶ διὰ τοῦτο ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις, ἐκ τῆς ὁποίας ὡρμήθη ἡ ἀναλογικὴ αὕτη μεταβολή. Τὰ ἐπιρρήματα *τίποτε, σήμερον, ἀκόμη* μετεσχηματίσθησαν εἰς *τίποτα, σήμερα, ἀκόμα* καὶ τὸ ἐπίρρημα *χαμαὶ* μετεβλήθη εἰς *χάμω* ὄχι, ὡσαύτως, κατὰ τροπὴν φωνητικὴν τῶν τελικῶν των φθόγγων εἰς —α, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὰ πάμπολλα ἐπιρρήματα εἰς —α (*ἀργά, καλά, κακά, ἔξοχα, περίφημα, θαυμάσια* τὰ εἶπες κ. λ.), τὸ δὲ *χάμω* κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἐπιρρήματα *κάτω, ἐπάνω*. Κατὰ τὸ *ἥλιος* καὶ ὁ τύπος *σκιὰ* μετετράπη εἰς *ἥσκιος*. Κατὰ τὸ *δυστυχέστατος* καὶ τὸ ὑπερθετικὸν τοῦ *ἄθλιος* ἐλέχθη *ἀθλιέστατος*, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ *ἀθλιώτατος*. Κατὰ τὸ *ἐγὼ* ἐλέχθη καὶ *ἐσύ*, ἀντὶ *σύ*. Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κατὰ τὸ *ὑμεῖς* ἐδασύνθη καὶ τὸ *ἡμεῖς* (ἀντὶ *ἠμεῖς*) καὶ ἀντὶ τοῦ α' πληθ. προσ. *εἰμέν*, ὅπως ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ὅμηρον, ἐλέχθη *ἐσμέν*, κατ' ἀναλογίαν τοῦ β' πληθ. προσ. *ἐστὲ* κλ.

Ἡ ἀναλογία εἶναι παράγων σπουδαιότατος ἐν τῇ διαμορφώσει καὶ ἐξελίξει τῆς γλώσσης, παράγων τοῦ ὁποίου τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν παρατηροῦμεν εἰς ὅλα τὰ στοιχεῖα τὰ συναπαρτίζοντα τὴν γλῶσσαν. Καὶ εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν φθόγγων, πρὸ πάντων ὅμως εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν τύπων τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, εἰς τὸν μετασχηματισμὸν παραγωγικῶν καταλήξεων, εἰς τὴν μεταβολὴν σημασιῶν, συντάξεων κλπ. ἡ ἀναλογία ἀποδεικνύεται πανίσχυρος. Ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς—ὡς διασταυρουμένη πρὸς τὴν ἐπίδρασιν τῶν φωνητικῶν νόμων—ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε ταραχοποιός, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὠνομάζετο *ψευδὴς ἀναλογία*. Ἀλλ' ἀκριβεστέρα καὶ πληρεστέρα ἐξέτασις τοῦ φαινομένου κατέδειξεν, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι δύναμις διαταρακτικὴ τῆς τάξεως ἐν τοῖς γλωσσικοῖς στοιχείοις καὶ φαινομένοις, ἀλλ' ὅλως τοὐναντίον δύναμις ἐξομαλιστικὴ τῶν διαφορῶν καὶ τῶν ποικιλιῶν, αἱ ὁποῖαι παρήχθησαν ἕνεκα τῆς κανονικῆς ἐπιδράσεως τῶν φωνητικῶν νόμων. Οὕτως ἀντὶ τῆς ποικιλίας: ἡ *ὀρόγυια*, τῆς *ὀργυιᾶς*, τῇ *ὀργυιᾷ*, τὴν *ὀρόγυιαν* κλπ.—ἡ *γλῶσσα*, τῆς *γλασσᾶς*, τῇ *γλασσᾷ*, τὴν *γλῶσσαν* κλπ. ἐλέχθησαν κατ' ἐξομαλισμόν: ἡ *ὀργυια*, τῆς *ὀργυιᾶς*, τῇ *ὀργυιᾷ*, τὴν *ὀργυιὰν*— ἡ *γλῶσσα*, τῆς *γλώσσης*, τῇ *γλώσσῃ*, τὴν *γλῶσσαν*. Ἀντὶ τῆς ποικιλίας τῶν τύπων: *οἶδα, οἶσθα, οἶδε, ἴσμεν, ἴστε, ἴσασι*, ἐλέχθη κατὰ τοὺς

Digitized by Google

μεταγενεστέρους χρόνους ὁμαλώτερον *οἶδα, οἶδας, οἶδε, οἴδαμεν, οἴδατε οἶδασι* καὶ ἀντὶ τῶν *ἔθηκα, ἔθηκας, ἔθηκε, ἔθεμεν, ἔθετε, ἔθεσαν*— *ἀφῆκα, —ας —ε, ἀφεῖμεν, ἀφεῖτε, ἀφεῖσαν* ἐλέχθησαν τὰ ἐξωμαλισμένα *ἔθηκα —ας —ε, ἐθήκαμεν κλ. ἀφῆκα —ας —ε, ἀφήκαμεν, ἀφήκατε, —καν.*

Ὡσαύτως ἀντὶ τῶν τύπων τοῦ ἀορίστου *ἀνέγνων, ἔλιπον, ἔτεκον, ἔδακον* κ.λ. ἐλέχθησαν κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀσυγκρίτως πολυπληθεστέρων καὶ συνηθεστέρων ἀορίστων εἰς —σα οἱ τύποι *ἀνέγνωσα, ἔλειψα, ἔτεξα, ἔδηξα* κ. λ. Καὶ εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἀντὶ τῶν τριτοκλίτων: ὁ *πατήρ*, τοῦ *πατρός*, τὸν *πατέρα* — ἡ *μήτηρ*, τῆς *μητρός*, τὴν *μητέρα* λέγομεν κατ' ἐξομαλισμόν: ὁ *πατέρας*, τοῦ *πατέρα*, τὸν *πατέρα* — ἡ *μητέρα*, τῆς *μητέρας*, τὴν *μητέρα*. Κατ' ἀναλογίαν τῶν συνηρημένων ῥημάτων εἰς — ῶ, — ᾶς, — ᾷ, — ᾶτε μετεσχηματίσθησαν καὶ πλεῖστα ἐκ τῶν εἰς — ῶ, — εῖς, — εῖ, — εῖτε καὶ τοιουτοτρόπως σήμερον λέγομεν εἰς τὴν καθ' ἡμέραν ὁμιλίαν *μιλῶ, μιλᾶς, μιλᾷ (ἢ —άει), μιλᾶτε —πατῶ, πατᾶς, πατᾷ* κ.λ. ἀντὶ τῶν τύπων *(ὁ)μιλεῖς, πατεῖς* κ.λ. Καὶ κατ' ἀναλογίαν τῶν τύπων *ἀνέβηκα (ἀντὶ ἀναβέβηκα), κατέβηκα, διέβηκα*, κ.λ.π., οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο ἐκ παραλλλήλου καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς χρήσεως ὡς ἀορίστων πρὸς τοὺς τύπους *ἀνέβην, κατέβην, διέβην*, μετεσχηματίσθησαν καὶ ὅλοι οἱ τύποι τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου εἰς —θην, καὶ τοιουτοτρόπως σήμερον λέγομεν κοινῶς *εὑρέθηκα, χάθηκα, παιδεύτηκα, πιάστηκα, ξοδεύτηκα, εὐχήθηκα, εὐχαριστήθηκα, κρατήθηκα, πουλήθηκα, θυμήθηκα* κ.λ. κ.λ..

Ἀρκοῦν τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ πολλαπλασιασθοῦν κατὰ βούλησιν, διὰ νὰ καταδειχθῇ ἡ σπουδαιότης καὶ ἡ δύναμις τῆς ἀναλογίας εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς γλώσσης. Αὕτη παρεγνωρίσθη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν. Οἱ γλωσσολόγοι—ἰδίως κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος—θεωροῦντες τὴν γλῶσσαν ὡς ζῶντα ὀργανισμὸν καὶ τὴν γλωσσολογίαν ὡς φυσικὴν ἐπιστήμην ὑπερετίμησαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φυσιολογικοῦ παράγοντος τοῦ διέποντος τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα καὶ ἰδίως τὰ φωνητικά· ἐξέλαβον τοὺς γλωσσικοὺς νόμους ὡς νόμους φυσικοὺς καὶ οὕτως ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσουν τὰ φαινόμενα τῆς γλώσσης ὡς καθαρῶς φυσιολογικὰ ἢ φυσικά. Τὰ ἐπακολουθήματα τῆς πλάνης ταύτης δὲν ἐβράδυναν νὰ καταδειχθοῦν. Πλεῖστα γλωσσικὰ φαινόμενα ὑπήγοντο αὐθαιρέτως καὶ διὰ βιασμοῦ τῶν πραγμάτων ὑπὸ ὡρισμένους φωνητικοὺς νόμους ἤ, ἐν ἀδυναμίᾳ ἑρμηνείας των, ἐθεωροῦντο ὡς *σποραδικά*, ὡς ἐξαιρέσεις τῶν νόμων τούτων, μὲ ἄλλας λέξεις ἐθεωροῦντο ἀνεπίδεκτα ἐπιστημονικῆς ἑρμηνείας. Ἀπὸ τὴν δυσκολίαν ταύτην ἀπήλλαξε τὴν ἐπιστήμην πρὸ πάντων ἡ χρῆσις τῆς ἀναλογίας πρὸς ἑρμηνείαν πλείστων γλωσσικῶν στοιχείων καὶ φαινομένων. Διὰ ταύτης τὰ θεωρούμενα πρότερον ὡς ἐξαιρέσεις ἢ ὡς ἐκτροπαὶ τῶν φωνητικῶν νόμων ἡρμηνεύθησαν κατὰ μέγα μέρος ὡς ὁμαλώταται ἀναλογικαὶ μεταβολαί, ὡς ἀποτελέσματα, ὡς εἴδομεν, ἀναλογικοῦ ἐξομαλισμοῦ κατ' ἐπίδρασιν ἄλλων στοιχείων ὁμοίων ἢ ἀντιθέτων πρὸς τὰ μεταβληθέντα καὶ μεταπλασθέντα. Τοιουτοτρόπως ἀναγνωρισθείσης τῆς σπουδαιότητος τῆς ἀναλογίας ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν τῶν φωνητικῶν νόμων κατέστη ἡ Γλωσσολογία ἀληθὴς ἐπιστήμη, ὑπερτέρα εἰς ἀκρίβειαν ὅλων τῶν ἄλλων ἱστορικῶν ἐπιστημῶν ἢ καθόλου ἐπιστημῶν τοῦ πνεύματος (Geisteswissenschaften).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Γ. Χατζιδάκι*, Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματα Α'. Ἀθῆναι 1902 σελ. 1907 κ. ἑξ. καὶ Γενικὴ Γλωσσική. Α'. Ἀθῆναι 1915 σελ. 124 κ. ἑξ. — *Masing*, Lautgesetz und Analogie in der Methode der vergleichenden Sprachwissenschaft (= Jahresbericht der St - Annenschule in St Petersburg τοῦ 1883). — *V. Henry*, Etude sur l'analogie en général et sur les formations analogiques de la langue grecque, Paris 1883. — *Wheeler*, Ide, analogy and the scope of its application in language, 1887. — *Thumb-Marbe*, Experementelle Untersuchungen über die psychologischen Grundlagen der sprachlichen Analogiebildung, Leipzig 1901. — *Thumb*, Psychologische Studien über die Analogiebildungen (= Indogerman. Forschungen XXII, 1 κ. ἑξ.). — *H. Paul*, Prinzipien der Sprachgeschichte 5, Halle a. S. 1920 σελ. 106 κ.ἑξ.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **(ΝΟΜΙΚ.)** Τὸ τεχνικῶς μεμορφωμένον δίκαιον (νόμος, ἔθιμον) φωρᾶται ἐνίοτε καταλεῖπον ἀρρύθμιστον πραγματικήν τινα κατάστασιν ἐν τῷ συνόλῳ ἢ ἔν τινι ἀναφορᾷ αὐτῆς. Τοῦτο συμβαίνει ἰδίᾳ ἕνεκα τούτου: ὅτι αἱ γενικαὶ καὶ ἀφῃρημέναι προτάσεις, δι' ὧν ἐξαγγέλλεται ἡ βούλησις τῆς Πολιτείας περὶ τοῦ τί δέον νὰ ἰσχύῃ ὡς δίκαιον, δὲν εἶναι ἐφικτὸν νὰ περιλάβωσι πάσας τὰς ποικιλομόρφους καὶ διαρκῶς πολλαπλασιαζομένας ἐκφάνσεις τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Οὐδὲ δύναται ὁ νομοθέτης νὰ προΐδῃ τὴν ἀνέλιξιν τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν. Ἐξ ἄλλου ὁ τοῦ δικαίου ἐφαρμοστής, ἤτοι ὁ δικαστής, δὲν δύναται νὰ ἀπόσχηται τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης προτείνων σιγήν, ἀσάφειαν ἢ ἀνεπάρκειαν τοῦ νόμου, διότι ἡ ἔννομος τάξις ἀρνουμένη νὰ δικαιοδοτήσῃ θὰ ἀπηρνεῖτο αὐτὴ ἑαυτήν. Ὡς ἡ φύσις, οὕτω καὶ τὸ δίκαιον «φοβεῖται τὸ κενόν», τούτου δ' ἕνεκα κηρύσσει ἑαυτὸ αὔταρκες (ἄρθρ. 57 Πολ. Δικον., art. 4 code civil), ὅπερ ἄλλως συνᾴδει καὶ πρὸς τὴν φύσιν αὐτοῦ ὡς ἑνιαίου ὀργανικοῦ καὶ ἁρμονικοῦ συνόλου. Ὅθεν ὁ δικαστὴς ὀφείλει, ὅπως, ἐν ἀπορίᾳ νομικοῦ κανόνος διέποντος τὴν κρινομένην περίπτωσιν, ἐρχόμενος ἀρωγὸς τῷ νομοθέτῃ ἐφαρμόσῃ ἐπὶ ταύτης κανόνα τοῦ θετοῦ δικαίου κείμενον περὶ ἄλλης περιπτώσεως νομικῶς συγγενοῦς πρὸς τὴν κρινομένην. Ἡ τοιαύτη ἐπέκτασις τῆς ἐφαρμογῆς κανόνος ἢ συνόλου κανόνων δικαίου εἰς θέματα νομικῶς ὅμοια πρὸς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ρυθμιζόμενα καλεῖται ***ἀναλογία***, ὃν ὅρον παρέλαβεν ἡ νομικὴ ἐπιστήμη ἐκ τῆς φιλοσοφίας. Ὡς δηλωτικὸς τῆς ἀναλογίας ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ Δικαίῳ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ ὅρος *similitudo* (π. χ. D. 4, 6, 35 § 8, C. 4, 10, 2), ἡ δὲ χρῆσις αὐτῆς καλεῖται ἐν αὐτῷ *ad similia procedere* καὶ *legem ad similia porrigere.*

Ἐφαρμόζων τὴν ἀναλογίαν ὁ δικαστὴς ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ἐν τῇ λογικῇ καλουμένου *ἐξ ἀναλογίας ἢ κατ' ἀναλογίαν ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον συλλογισμοῦ* (ratiocinatio per analogiam, analogieschluss). Οὗτος στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος, διὰ τοῦτο δ' ὑπὸ τῶν Ἐπικουρείων ἐκλήθη «ὁ κατὰ τὴν ὁμοιότητα τρόπος», κατ' Ἀριστοτέλη δὲ «ὅμοια λέγεται τά τε πάντῃ ταὐτὸ πεπονθότα καὶ τὰ πλείω ταὐτὰ πεπονθότα ἢ ἕτερα καὶ ὧν ἡ ποιότης μία». Διὰ τοῦ συλλογισμοῦ τούτου ἀνευρίσκων συμφωνίαν δύο πραγματικῶν καταστάσεων (ἤτοι τῆς ἐρρυθμισμένης ὑπὸ τοῦ θετοῦ δικαίου καὶ τῆς μὴ ἐρρυθμισμένης) ἐν πλείοσι γνωρίσμασιν ἢ ἀναφοραῖς συνάγει ἐκ ταύτης τὸ «λογικὸν τεκμήριον» (Kant), ὅτι ὁ κανὼν δικαίου ὁ ἐφαρμοζόμενος ἐπὶ μιᾶς τούτων εἶναι ἐφαρμοστέος καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης. Δὲν ἀρκεῖ ὅμως πρὸς τὸ ἀναλογικῶς συλλογίζεσθαι τὸν δικαστὴν ἡ ἀνεύρεσις ἁπλῶς ἐξωτερικῶν ὁμοιοτήτων, πρέπει τὰ ἀνευρισκόμενα κοινὰ γνωρίσματα νὰ ἦναι νομικῶς οὐσιώδη, θεμελιώδη. Πότε εἶναι τοιαῦτα; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν a priori διὰ γενικοῦ τύπου, ἀλλὰ μόνον a posteriori ὡς πρὸς ἑκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐμπειρίας. Ἡ περὶ τούτου κρίσις εἶναι ἐμπειρικὴ (Erfahrungsurteil) ἀποκλειομένης πάσης ἐκ τῶν προτέρων κρίσεως (apriorisches Urteil). Τούτων ἕνεκα καὶ ἐπειδὴ ἡ νομικὴ σκέψις δὲν εἶναι μαθηματικός τις λογισμός, πρὸς τὸν προσήκοντα τῆς ἀναλογίας χειρισμὸν πρέπει ὁ δικαστὴς νὰ ἔχῃ βαθεῖαν γνῶσιν τοῦ συγχρόνου αὐτῷ κοινωνικοῦ βίου, μὴ ἀρκούμενος εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἀφῃρημένης καὶ τυπικῆς λογικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπακριβῶς καὶ μετὰ μεγίστης περισκέψεως σταθμώμενος τὸ πνεῦμα καὶ τὴν νομικὴν ἀρχὴν («νομικὸν λόγον») τοῦ ἀναλόγως ἐφαρμοστέου κανόνος, ἥτις πρέπει νὰ ταυτίζηται πρὸς τὴν νομικὴν ἀρχὴν τὴν ἐπιβάλλουσαν τὴν ἐπὶ τῆς κρινομένης περιπτώσεως ἐφαρμογὴν αὐτοῦ, καὶ τὰς ὑπαρχούσας οἰκονομικάς, ἠθικάς, πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς καθόλου συνθήκας καὶ ἀνάγκας, ἐμφορούμενος δὲ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιεικείας. Ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν πρέπει νὰ νοῆται ὁ κανὼν τῶν νεωτέρων (δηλ. οὐχὶ τοῦ Ρωμ. Δικαίου) «ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio».

Ἡ *ἀναλογία* δὲν εἶναι ἑρμηνεία, ἀλλ' ἐφαρμογὴ τοῦ δικαίου, κατέχει δὲ τὸ μεταίχμιον μεταξὺ διασταλτικῆς ἑρμηνείας καὶ δημιουργίας κανόνος δικαίου. Καὶ ἐκείνης μὲν διαφέρει κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ μὲν διασταλτικὴ ἑρμηνεία, προϋπόθεσιν ἔχουσα ὅτι ὁ νομοθέτης ἐξεφράσθη στενώτερον ἢ ὅσον ἐβούλετο, διορθοῖ τὴν διατύπωσιν τοῦ νόμου διευρύνουσα αὐτὴν μέχρι τῶν ὁρίων τῆς ἑρμηνευτικῶς συναγομένης βουλήσεως τοῦ νομοθέτου, ἡ δ' ἀναλογία προϋποθέτουσα ἔλλειψιν παρὰ τῷ νομοθέτῃ βουλήσεως ρυθμίσεως τοῦ θέματος (ὀφειλομένην εἰς τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας λόγους), συμπληροῖ τὴν ἐλλιπῆ τοῦ νομοθέτου βούλησιν. Οὐχ ἧττον δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερὴς ἡ διάγνωσις, ἂν ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει πρόκειται περὶ διασταλτικῆς ἑρμηνείας ἢ ἀναλογίας. Τὴν διαληφθεῖσαν διάκρισιν γινώσκει καὶ ἡ ἡμετέρα νομοθεσία, ὁρίζουσα (ἄρθρ. 810 Πολ. Δικον.), ὅτι δὲν εἶναι λόγος ἀναιρέσεως ἀποφάσεως πολιτικοῦ δικαστηρίου ἡ μὴ κατ' ἀναλογίαν ἐφαρμογὴ νόμου τινὸς ἢ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου λίαν περιωρισμένως, δηλ. ἄνευ τῆς προσηκούσης ἐν δεδομένῃ περιπτώσει διασταλτικῆς ἑρμηνείας. Δημιουργία δὲ δικαίου δὲν εἶναι ἡ ἀναλογία, διότι διὰ ταύτης ὁ δικαστὴς δὲν ἐφαρμόζει κανόνα τὸ πρῶτον ὑπ' αὐτοῦ διαμορφούμενον, ἀλλὰ παραλαμβάνει πρὸς ἐφαρμογὴν μεμορφωμένον ἤδη κανόνα.

Συνηθεστάτη εἶναι ἡ διάκρισις *ἀναλογίας νόμου* (Gesetzesanalogie) καὶ *ἀναλογίας δικαίου* (Rechtsanalogie), ἃς ὁ Οἰκονομίδης ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον ἐκάλεσεν *ἀναλογίαν εἰδικὴν* καὶ *ἀναλογίαν γενικήν*. Καὶ εἰδικὴ μὲν καλεῖται ἡ ἀναλογία ἡ ἀφορῶσα εἰς ἐφαρμογὴν ὡρισμένου νόμου (ἢ ἐθίμου), γενικὴ δ' ἡ μὴ εἰδικὸν νόμον ἐφαρμόζουσα, ἀλλὰ τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς ποιουμένη ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ὅλου θετοῦ δικαίου, ἐξ οὗ ἀνασύρει τὸν λανθάνοντα νομικὸν κανόνα.

Ἐν ἐλλείψει ἐφαρμοστέου κανόνος γίνεται συνήθως λόγος περὶ χάσματος ἢ κενοῦ τοῦ δικαίου ἢ τοῦ νόμου («ἐλλείμματος τοῦ νόμου» κατὰ τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους ἔκφρασιν). Ἀλλ' ἡ ἔννοια τῶν χασμάτων τοῦ δικαίου εἶναι ἐκ τῶν τὰ μάλιστα στασιαζομένων ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐπιστήμῃ. Νομίζομεν, ὅτι γνήσια χάσματα πρόκεινται ἡμῖν, ὅταν μηδὲ διὰ τῆς ἀναλογίας εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξεύρεσις ἐφαρμοστέου κανόνος, ὅπερ βεβαίως σπανίως δύναται νὰ συμβῇ. Τότε ὁ δικαστὴς ἀναγκάζεται νὰ δημιουργήσῃ κανόνα δικαίου ἀκολουθῶν ταῖς ὁδηγίαις, αἵτινες διετυπώθησαν μὲν διαρρήδην ἐν τῷ περιλαλήτῳ ἄρθρῳ 1 τοῦ Ἑλβετικοῦ Ἀστ. Κώδικος τοῦ 1907, δὲν ἔχουσιν ὅμως ἀνάγκην νὰ περιβληθῶσι τὸ ἔνδυμα τοῦ νόμου, ἵνα ἀξιώσωσιν ἐφαρμογήν, ἤτοι ἀποφασίζει κατὰ τὸν κανόνα, ὃν αὐτὸς θὰ ἔθετεν ἂν ἐνομοθέτει, καὶ ἕπεται ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τῇ δεδοκιμασμένῃ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ παραδόσει (πρβλ. τὰ ῥήματα τοῦ Ἀριστοτέλους: «ὀρθῶς ἔχει... ἐπανορθοῦν τὸ ἐλλειφθέν, ὃ κἂν ὁ νομοθέτης αὐτὸς ἂν εἶπεν ἐκεῖ παρών, καὶ εἰ ᾔδει, ἐνομοθέτησεν ἄν»).

Ἔστωσαν πρὸς διασάφησιν τῆς ἐννοίας τῆς ἀναλογίας τάδε τὰ παραδείγματα:

1) Ἡ ἀεροπλοΐα προώδευσε τεραστίως καὶ αἱ δι' ἀεροπλοίων μεταφοραὶ ἐμπορευμάτων καὶ ἐπιβατῶν εἶναι σήμερον συνηθέσταται. Ἀλλά, μήπω θεσπισθέντων κανόνων ἀεροδικαίου (droit aérien, Luftrecht), ποῖον τὸ ἐφαρμοστέον ἐπὶ τῶν μεταφορῶν τούτων δίκαιον; Βεβαίως ὁ δικαστὴς ἐξ ἀνάγκης θὰ ἐφαρμόσῃ κατ' ἀναλογίαν τοὺς κανόνας τοὺς διέποντας τὰς χερσαίας ἢ τὰς θαλασσίας μεταφοράς.

2) Κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον Ρωμ. Δίκαιον ἐξαιρετικῶς οἱ ξενοδόχοι ὕπνου (caupones) εὐθύνονται, καὶ ὅταν ἔτι μηδὲν πταῖσμα βαρύνῃ αὐτούς, εἰς ἀποζημίωσιν τῶν πελατῶν αὐτῶν διὰ πᾶσαν βλάβην ἢ ἀπώλειαν, ἣν ὑπέστησαν τὰ ὑπὸ τούτων εἰς τὸ ξενοδοχεῖον εἰσκομισθέντα πράγματα. Ὑποτεθείσθω, ὅτι ἐπιβάτης τις σιδηροδρόμου ὑφίσταται κλοπήν, ἐνῷ, διαρκοῦντος τοῦ ταξιδίου, κοιμᾶται ἐν κλιναμάξῃ wagon-lit. Βεβαίως ὁ Ρωμαῖος πραίτωρ ὁ ἐγκαινίσας τὴν περὶ ξενοδόχων ἐξαιρετικὴν διάταξιν, δὲν ἠδύνατο νὰ προΐδῃ τὰς κλιναμάξας, ἀλλ' ὁ σύγχρονος δικαστὴς δύναται, ἀναλόγως ἐφαρμόζων αὐτήν, νὰ ἐπιδικάσῃ τῷ ἐπιβάτῃ ἀποζημίωσιν.

Πολυάριθμοι ἐφαρμογαὶ τῆς ἀναλογίας ἀπαντῶσιν ἐν ταῖς Πηγαῖς τοῦ Ρωμ. Δικαίου, ἐν αἷς ἄλλως τε ῥητῶς ἀναγνωρίζεται ἡ ἀνάγκη ταύτης (βλ. ἰδίᾳ D. 1, 3, 12, 13, 27, 32 pr., D. 42, 1, 20, C. 1, 14, 3. Πρβλ. Βασιλ. 2, 1, 23: «ἐκ τῶν ὁμοίων τέμνεσθαι δεῖ τὰ περὶ ὧν οὐ κεῖται νόμος». Ἐφηρμόζετο δ' ἡ ἀναλογία ἐν τῷ Ρωμ. Δικαίῳ ἰδίᾳ διὰ χορηγήσεως ὑπὸ τοῦ πραίτωρος ὠφελίμων ἀγωγῶν (βλ. **παράδειγμα** ἐν λ. **Ἀκουΐλιος Νόμος** τ. Γ'. σ. 139).

Ἡ ἀναλογία ἀποτελεῖ ἐπιστημονικὴν ζήτησιν δικαίου, ὅθεν παροχὴ ἐν τῷ νόμῳ ἀδείας χρήσεως ταύτης εἶναι νομοτεχνικῶς ἀνοίκειος, ἀποτελοῦσα ἐκδήλωσιν κενοσπούδου νομοθετικῆς πολυπραγμοσύνης καὶ μεγαλομανίας. Τοιαύτην ἄχρηστον ἄδειαν περιέλαβον ἔνιοι τῶν ἀστικῶν κωδίκων. Τοὐναντίον ἡ ἐπιτρέπουσα τὴν ἀναλογίαν § 1 τοῦ σχεδίου τοῦ Γερμ. Ἀστ. Κώδικος διεγράφη καὶ ἐπ' ἄλλοις μὲν λόγοις, ἀλλὰ καὶ διότι πρὸς χρῆσιν τῆς ἀναλογίας δὲν ἀπαιτεῖται ἰδία «νομοθετικὴ ἐξουσιοδότησις» τοῦ δικαστοῦ.

Ἔστιν ὅτε αὐτὸς ὁ νόμος ἐπιτάσσει τὴν ἀνάλογον ἐφαρμογὴν νομικῶν κανόνων ἐφ' ἑτέρας ἢ τῆς ὑπὸ τούτων διεπομένης ἐννόμου σχέσεως. Τοῦτο ἐν μὲν τῷ Ρωμ. Δικαίῳ συχνάκις ἐγίνετο διὰ *πλασμάτων δικαίου*, ἐν δὲ τοῖς συγχρόνοις νόμοις γίνεται συνήθως διὰ παραπομπῆς (π. χ. ἄρθρον 7 νόμου 1340, §§ 493, 515, 675, 1915 Γερμ. Ἀστ Κωδ.). Τότε ὅμως δὲν πρόκειται περὶ ἀναλογίας ὑπὸ τὴν ἐνταῦθα ἐξεταζομένην τεχνικὴν τοῦ ὅρου ἔννοιαν.

Τὸ θετὸν δίκαιον δύναται νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἀναλογίαν. Τοῦτο ἰδίᾳ γίνεται διὰ χρήσεως ἐκφράσεων δηλουσῶν τὴν ἀποκλειστικὴν ἐφαρμογὴν (π. χ. τῆς λέξεως *«μόνον»*), καθόλου δὲ διὰ διασκευῆς τοῦ κανόνος κατὰ τρόπον, ἐξ οὗ ἑρμηνευτικῶς συνάγεται, ὅτι τὰ ῥήματα τοῦ νομοθέτου εἶναι verba limitativa καὶ ὅστις συγχωρεῖ τὴν χρῆσιν τοῦ ἐξ ἀντιδιαστολῆς ἐπιχειρήματος πρὸς ἀποκλεισμὸν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ κανόνος ἐπὶ τῶν μὴ ἐν αὐτῷ ῥητῶς προβλεπομένων περιπτώσεων.

Τὸ ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίᾳ τῆς ἐν D. 1, 3, 14 (Βασ. 2, 1, 24) ῥήσεως τοῦ Παύλου διδαχθέν, ὅτι τὸ *ἐξαιρετικὸν δίκαιον* (jus singulare) εἶναι ἀνεπίδεκτον ἀναλόγου ἐφαρμογῆς ἠλέγχθη ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ οὐχὶ ἀπολύτως ὀρθόν, ὡς ὑπεράγαν γενικῶς ἐν τῇ μνησθείσῃ διατάξει διατυποῦται. Καὶ οἱ ἐξαιρετικοὶ κανόνες ἔχουσιν ἰδίαν δικαιολογίαν (rationem juris), ἥτις, ἐμφανιζομένη καὶ ἐν ἄλλαις περιπτώσεσι, δύναται βεβαίως νὰ καταστήσῃ λυσιτελῆ τὴν ἀνάλογον αὐτῶν ἐφαρμογήν. Δεῖγμα τούτου ἔστω ἡ ἀνάλογος ἐπέκτασις τοῦ Βελλειανείου *δόγματος* (βλ. λ.) [Πρβλ. καὶ τὸ ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθμ. 2 παράδειγμα].

Ἐν τῷ συγχρόνῳ ποινικῷ δικαίῳ ἡ ἀναλογία ἐφαρμόζεται περιωρισμένως, διότι κρηπῖδα τῆς ἐννόμου τάξεως πασῶν τῶν πεπολιτισμένων χωρῶν ἀποτελεῖ ἡ ἀρχὴ *nullum crimen, nulla poena sine lege*, ἥν, ἀποτελοῦσαν ὀχυρὰν ἀσπίδα τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, καὶ τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα

Digitized by Google

(ἄρθρ. 7) καὶ ὁ Ποιν. Νόμος (ἄρθρ. 1) ἐγκαινίζουσιν. Ὅθεν, ἂν μὴ νόμος προϋπάρχων τῆς τελέσεως τῆς πράξεως ἀπειλῇ κατὰ ταύτης ρητὴν ποινήν, δὲν δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς ἔγκλημα, μηδὲ νὰ τιμωρήσωμεν αὐτήν, ὁσονδήποτε καὶ ἂν ὁμοιάζῃ αὕτη πρὸς ἑτέραν πρᾶξιν κολαζομένην.

Ἡ κατ' ἀναλογίαν ἐφαρμογὴ δύναται νὰ χωρήσῃ καὶ ἐν τῷ λοιπῷ δημοσίῳ δικαίῳ (συνταγματικῷ, διοικητικῷ, δικονομικῷ, διεθνεῖ), ὡς καὶ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ διεθνεῖ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Πλὴν τῶν γενικῶν ἔργων ἀστικοῦ καὶ ποινικοῦ δικαίου, γενικῆς θεωρίας καὶ φιλοσοφίας τοῦ δικαίου καὶ τῶν πολυαρίθμων περὶ ἑρμηνείας καὶ περὶ χασμάτων τοῦ δικαίου πραγματειῶν ὅρα εἰδικῶς: *Falk*, Die Ana'ogie im Recht, 1906.—*J. Spassoïevitch*, L'analogie et l'interprétation, thèse de doctorat, Paris, 1911.—*E. Bierling*, Juristische Prinzipienlehre, Tübingen, τόμ. IV 1911) σελ. 399-427.—*Zernik*, Begriff und Voraussetzungen der extensiven Auslegung und der Analogie, Dissertation, Greifswald, 1895.—*L. Brütt*, Die Kunst der Rechtsanwendung, Berlin, 1907.—*M. Gmür*, Die Anwendung des Rechts nach Art. 1 des schweizerischen Zivilgesetzbuches, Bern, 1908.—*B. Brugi*, L'analogia di diritto ed il cosidetto giudice legislatore, ἐν περιοδικῷ Il diritto commerciale, 1916, fasc. 8, parte I.

Γ. Π. ΚΟΥΙΟΥΛΑΚΟΣ

— [ΣΤΡΑΤ.]· βλ. ταχτική.

— [ΑΠΟΚΡΥΦΟΛ.] Καλεῖται ἐν τῇ Ἀποκρυφολογίᾳ ἡ μέθοδος, ἡ παρέχουσα τὴν κλεῖδα τῆς κατανοήσεως πάντων τῶν θεωρουμένων ὡς παραδόξων καὶ ἐνίοτε ὑπερφυσικῶν φαινομένων τῆς φύσεως. Ἡ πρώτη γραπτὴ διατύπωσις αὐτῆς γίνεται ἐν τῷ «Σμαραγδίνῳ Πίνακι» (Tabula Smaragdina) τοῦ Τρισμεγίστου Ἑρμοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναγράφεται:

Τὸ πρὸς τὰ ἄνω ἀναλογοῦν τῷ πρὸς τὰ κάτω
Καὶ τὸ πρὸς τὰ κάτω ἀναλογοῦν τῷ πρὸς τὰ ἄνω.

Δηλαδή, ἐὰν γνωρίζῃς τὰ ἐπίγεια καὶ ὁρατά, ὅπως πραγματικῶς ἔχουσι, δύνασαι νὰ ἀχθῇς εἰς τὴν κατανόησιν τῶν οὐρανίων καὶ ὑπεραισθητῶν, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῶν ἀναλογία, δεδομένου ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ μικροκόσμου (τοῦ ἀνθρώπου) εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ μακροκόσμου καὶ τἀνάπαλιν. Π. Γ.

— **ἀναλογίας** *ὅριον [Μηχαν.]*. Τεχνικὸς ὅρος τῆς μηχανικῆς (ἀντοχὴ ὕλης) σημαίνων τὸ ὅριον ἐκεῖνο τῆς φορτώσεως ὑλικοῦ τινος, μέχρι τοῦ ὁποίου αἱ διὰ τοῦ φορτίου παραγόμεναι ἐλαστικαὶ μεταμορφώσεις αὐτοῦ προκύπτουσιν ὡς ἀνάλογοι τῶν δυνάμεων τοῦ φορτίου καὶ αἱ μὴ ἐξαλειφόμεναι ἐλαστικαὶ μεταμορφώσεις μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ φορτίου εἶναι τόσον μικραί, ὥστε νὰ μὴ ἐπηρεάζωσι τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ μηχανικοῦ.

Α. ΤΣΑΛΙΚΗΣ

ἀναλογίζομαι· λογίζομαι, διαλογίζομαι, σκέπτομαι, στοχάζομαι, λογαριάζω, λαμβάνω ὑπ' ὄψιν μου: «ἀναλογίζομαι τί μέλλει νὰ συμβῇ μετὰ ἕνα νέον πόλεμον»· «ἀναλογίσθη ποίας περιπετείας ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ». Β. Φ.

ἀναλογίζω· καθιστῶ τι ἀνάλογον: «ἀναλογίζω ποσόν τι», καθιστῶ αὐτὸ ἀνάλογον πρὸς ἄλλο ποσόν· ‖ διανέμω, χωρίζω καθ' ὡρισμένον τινὰ λόγον. Β. Φ.

ἀναλογικός, *—ή, —όν*· ὁ κατ' ἀναλογίαν λαβὼν ὕπαρξιν, ὁ ἔχων ἀναλογίαν: «ἀναλογικοὶ σχηματισμοὶ λέξεων», «ἀναλογικαὶ μεταβολαὶ» ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς «φωνητικὰς μεταβολάς». ‖ *ἀναλογικοὶ* (οἱ)· προσηγορία γραμματικῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἀλεξανδρεωτικὴν φιλολογικὴν σχολήν, τῆς ὁποίας σύμβολον ἦτο ἡ ἀναλογία μεταξὺ λέξεως καὶ ἐννοίας ὡς βέβαιος καὶ ἀπαράβατος κανών, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς *ἀνωμαλικούς*, ἤτοι τοὺς ὀπαδοὺς τῆς Περγαμηνῆς φιλολογικῆς σχολῆς.—Ἐπίρρ. *ἀναλογικῶς*· κατ' ἀναλογίαν. Β. Φ.

— **ἀναλογικὸν** *σύστημα*· βλ. ἐκλογικὰ *συστήματα*.

ἀναλόγιον καὶ *ἀναλογεῖον* (τό)· τὸ μέρος ὅπου τίθενται τὰ βιβλία πρὸς ἀνάγνωσιν, ἰδίᾳ τὰ ἐν τοῖς ναοῖς πρὸ τῶν ψαλτῶν ὀρθούμενα ξύλινα κατασκευάσματα ἐπὶ τῶν ὁποίων τίθενται τὰ βιβλία, κοιν. *ἀναλόγι*. Β. Φ.

—*[Ἐκκλ.]* Τὰ *ἀναλόγια* εἶναι ἐρείσματα ἀναγνωστικά, συνήθως ἐκ ξύλου κατασκευαζόμενα ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ὑποβαστάζωσι τὰ ἐπ' αὐτῶν ἀνοιγόμενα βιβλία, ἀπαλλάσσοντα οὕτω τὸν ἀναγνώστην τοῦ κόπου τοῦ νὰ κρατῇ αὐτὰ διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν. Δεδομένου, ὅτι τὰ ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν ἀναγνώσματα (ψαλμοί, ᾠδαί, προφητεῖαι, περικοπαὶ ἀποστόλων καὶ Εὐαγγελίων) ἀπετέλεσαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οὐσιῶδες τῆς χριστιανικῆς λατρείας μέρος, ἡ χρῆσις τοῦ ἀναλογίου ἐν τῷ ναῷ ἐπεβλήθη εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ ἀναλόγιον τοῦτο ἐτέθη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ εἰς τὸ κέντρον τοῦ ναοῦ τοποθετηθέντος *ἄμβωνος* (ἐξ οὗ κατὰ συνεκδοχὴν ἐκλήθη ὁ ἄμβων καὶ *ἀναλογεῖον*), ὁπόθεν οἱ μὲν ἀναγνῶσται ἀνεγίνωσκον τὰς ἐκ τῆς Π. Διαθήκης καὶ τῶν ἐπιστολῶν τῶν ἀποστόλων περικοπάς, οἱ ἀνώτεροι δὲ κληρικοὶ τὰ εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα. Βραδύτερον ὅμως, ὅτε εἰσήχθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡ ἀντιφωνικὴ ψαλμῳδία, ἥτις διεχώρισε τοὺς ψάλλοντας εἰς δύο πρὸς ἀλλήλους ἀνταποκρινομένους καὶ ἀντιψάλλοντας χορούς, τὸ μὲν ἐν τῷ ἄμβωνι ἀναλόγιον παρέμεινεν ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἐκ τῶν Εὐαγγελίων ἀνάγνωσιν, ἐτοποθετήθησαν δὲ νέα ἀναλόγια, ἀνὰ ἓν εἰς ἑκάτερον τῶν χορῶν, πρὸς χρῆσιν τῶν ἀναγνωστῶν καὶ τῶν ψαλλόντων.

Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

—*[Μουσ.]* Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικά, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν μουσικῶν χρησιμοποιούμενα ἐρείσματα πρὸς ὑποστήριξιν τῶν μουσικῶν βιβλίων ἐκλήθησαν ἀναλόγια. Ταῦτα εἶναι ἢ ξύλινα ἢ συνήθως μετάλλινα, ὁπότε ἔχουσιν εἰδικὸν μηχανισμόν, ἐπιτρέποντα τὴν εὔκολον μεταφοράν των.

— **ἀναλόγιον** *διορθώσεως [Φωτογραφ.]*. Σκεῦος χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν διόρθωσιν (retouche) τῶν εἰς τὰ φωτότυπα (ἀρνητικὰς πλάκας) παρατηρουμένων συνήθως σφαλμάτων. Ἐν τῇ ἁπλουστάτῃ αὐτοῦ μορφῇ ἀποτελεῖται τοῦτο ἐκ τριῶν πλαισίων διατασσομένων εἰς σχῆμα Ζ. Εἰς τὸ μεσαῖον πλαίσιον τούτου, ἐφ' οὗ τίθεται ἡ πρὸς διόρθωσιν πλάξ, ὑπάρχει ἡμιδιαφανὴς ὕαλος, εἰς τὸ κάτω πλαίσιον κάτοπτρον χρησιμεῦον, ὅπως φωτίζῃ τὴν πλάκα καὶ τέλος εἰς τὸ ἄνω διαφανὲς σῶμα, ὅπως ἐμποδίζῃ τὸ ἐκ τῶν ἄνω προσπῖπτον φῶς. Συνήθως κατὰ τὴν ἐργασίαν φωτογράφοι τινὲς καλύπτουσι τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ πλάγια μέρη τοῦ ἀναλογίου διὰ μέλανος ὑφάσματος, ὅπως ἐμποδίσωσι τὸ πλαγίως προσπῖπτον φῶς (πβ. καὶ Στοιχ. Φωτογρ. Β. 1926 Κ. Γ. Μακρῆ). Κ. Γ. Μ.

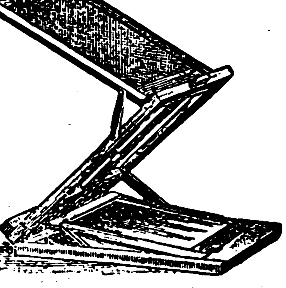

Ἀναλόγιον διορθώσεως.

ἀναλόγισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀναλογίζειν, ὁ κατ' ἀναλογίαν μερισμός.

ἀναλογισμὸς (ὁ)· διαλογισμός, σκέψις, στοχασμός· ‖ ἀναλογία: «κατ' ἀναλογισμόν», κατ' ἀναλογίαν.

ἀναλογιστικός, *—ή, —όν*· ἀποδεχόμενος τὴν ἀναλογίαν μεταξὺ λέξεως καὶ ἐννοίας ὡς ἀπαράβατον γλωσσικὸν κανόνα, ἄλλως *ἀναλογικὸς* (βλ. λ.).

ἀνάλογος (ὁ, ἡ), *—ον* (τὸ)· ὁ ἔχων ἀναλογίαν πρός τι, ὁ κατ' ἀναλογίαν σύμφωνος: «αἱ δαπάναι πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰ κέρδη»· ‖ «ὁ πολύπους δὲν ἔχει σπλάγχνον ἀνάλογον», ὁ λόγος τοῦ σπλάγχνου πρὸς τὸ ὅλον σῶμα τοῦ πολύποδος δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς ἢ ὅμοιος μὲ τὸν λόγον τοῦ αὐτοῦ ποσοῦ παρὰ τοῖς ἄλλοις ζῴοις.—Ἐπίρρ. *ἀναλόγως*. Β. Φ.

— **ἀνάλογος** *πόλος* (Analoger Pol) *[Ὀρυκτολ.]*. Πολλοὶ κρύσταλλοι διαφόρων ὀρυκτῶν θερμαινόμενοι παρουσιάζουν κατὰ τὰ ἄκρα των ἠλεκτρισμὸν (ἢ θετικὸν ἢ ἀρνητικόν). Ὁ G. Rose ὠνόμασε τὸ ἄκρον ἑκάστου κρυστάλλου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν θέρμανσιν παρουσιάζει θετικὸν ἠλεκτρισμόν, *ἀνάλογον πόλον*, ἐνῷ τὸ ἀντίθετον ἄκρον τὸ παρουσιάζον ἀρνητικὸν ἠλεκτρισμὸν ὠνομάσθη ὑπ' αὐτοῦ *ἀντίλογος πόλος*. Γ. Κ. Γ.

ἀναλογῶ *(—έω)*· ἔχω τὸν αὐτὸν λόγον πρός τι, καθόλου, ἔχω ἀναλογίαν ἢ ὁμοιότητα πρός τι: «ὁ εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἀναλογεῖ πρὸς τὸν πελοποννησιακόν»· ‖ τὸ οὐδ. τῆς μετοχ. *τὸ ἀναλογοῦν* ὡς οὐσιαστ., τὸ ἀναλογοῦν μερίδιον: «ἔλαβεν ἕκαστος τὸ ἀναλογοῦν εἰς αὐτόν». Β. Φ.

ἄναλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἠρτυμένος δι' ἅλατος, ἀνάλατος· ἀντιθ. *ἡλισμένος, ἁλατισμένος*: «ἄναλος ἄρτος».

— **ἄναλος** *δίαιτα*· βλ. λ. δίαιτα.

Ἄναλτ (Anhalt) *[Γεωγ. Ἱστ.]*· βλ. λ. Ἄνχαλτ.

ἀναλύζω· λύζω, λυγγαίνω, κοιν. ἔχω λόξυγγα, μὲ πιάνει λόξυγγας.

ἀνάλυμα (τό)· ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀναλυω*, τὸ λειώσιμο: «τὸ ἀνάλυμα τοῦ βουτύρου,—τοῦ κηροῦ κττ.»· ἄλλως *ἀναλίγωμα*.

ἀναλύσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δυνάμενος ν' ἀναλυθῇ.

ἀνάλυσις (ἡ)· λύσις, διάλυσις, χωρισμὸς ἀπ' ἀλλήλων τῶν στοιχείων ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἓν ὅλον σύνθετον: «ἀνάλυσις τοῦ αἵματος,—τῶν οὔρων,—τοῦ γάλακτος κττ.», «ἀνάλυσις ρητορικοῦ λόγου,—δράματος,—ποιήματος κ.τ.τ.», διάκρισις τῶν μικροτέρων ἑνοτήτων, αἱ ὁποῖαι ὡς ὀργανικὰ στοιχεῖα ἀποτελοῦσιν ὁμοῦ ἓν ἁρμονικὸν σύνολον, εἴτε λόγος εἶναι τοῦτο, εἴτε δρᾶμα, εἴτε διάλογος κττ.] Β. Φ.

— *[Φιλοσ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *ἀνάλυσις* ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ νοεῖται ὁ χωρισμὸς ὅλου τινὸς εἰς τὰ στοιχεῖά του.

Ἀνάλυσις δύναται νὰ νοηθῇ ὡς πρὸς τὴν ὕλην, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι: *χημικὴ ἀνάλυσις*, καὶ ὡς πρὸς τὰς ἰδέας, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι: *ἀνάλυσις ἐννοίας*.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὠνόμασαν *ἀνάλυσιν* μέθοδον μαθηματικῆς σκέψεως πρὸς λύσιν προβλημάτων ἢ ἀπόδειξιν θεωρήματος. Κατὰ τὴν *ἀναλυτικὴν μέθοδον* ὑποθέτομεν τὸ πρόβλημα α λελυμένον (ἤ, ἐὰν πρόκειται περὶ ἀποδείξεως θεωρήματος, τὸ θεώρημα α ἀποδεδειγμένον). Ζητοῦμεν ἀκολούθως, ἐὰν ἡ λύσις ἦτο γνωστὴ (ἢ τὸ θεώρημα ἀκριβές), πῶς θὰ εὑρίσκομεν λύσιν ἄλλου προβλήματος β (ἢ ἀπόδειξιν ἄλλης προτάσεως β) ἐκ τῆς λύσεως (ἢ τῆς ἀποδείξεως) τοῦ α. Καὶ ἐὰν τὸ πρόβλημα β δυνάμεθα νὰ τὸ λύσωμεν χωρὶς τὴν βοήθειαν τῆς λύσεως τοῦ α, τότε ζητοῦμεν ἐκ τῆς λύσεως τοῦ β νὰ λύσωμεν τὸ α. Ἐὰν δὲν δυνάμεθα νὰ λύσωμεν οὔτε τὸ β ἀπ' εὐθείας, ὑποθέτομεν καὶ τὴν λύσιν αὐτοῦ γνωστὴν καὶ ζητοῦμεν κατὰ τὸν ἴδιον, ὡς ἄνω, τρόπον ἄλλο πρόβλημα γ, τοῦ ὁποίου ἡ λύσις θὰ κατωρθοῦτο μὲ τὴν βοήθειαν τῆς λύσεως τοῦ β. Καὶ ἐὰν ἤδη ἡ λύσις τοῦ γ ἐγίνετο καὶ ἀπ' εὐθείας, ζητοῦμεν ἐκ τῆς λύσεως τοῦ γ τὴν τοῦ β καὶ ἐκ τῆς τοῦ β τὴν τοῦ α κ.ο.κ. Ἔχομεν οὕτως ἅλυσιν προτάσεων. Ὁ σχηματισμὸς τῆς ἁλύσεως ταύτης καλεῖται *ἀνάλυσις*. Παρατηροῦμεν ὅμως ὅτι τὸ πρόβλημα β πρέπει νὰ εἶναι τοιοῦτον, ὥστε ἐξ αὐτοῦ νὰ ἕπεται τὸ α, καὶ τὸ πρόβλημα γ νὰ εἶναι τοιοῦτον, ὥστε ἐξ αὐτοῦ νὰ ἕπεται τὸ β κ.ο.κ. δηλ. πρέπει ἡ ἐργασία ν' ἀντιστρέφεται, ἤτοι ὅπως ἐκ τοῦ α ἕπεται τὸ β, ἐκ τοῦ β νὰ ἕπεται τὸ α.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἀνάλυσις ἔγκειται εἰς τὸ νὰ σχηματίσωμεν ἅλυσιν προτάσεων ἀρχομένην ἐξ ἐκείνης, τὴν ὁποίαν θέλομεν ν' ἀποδείξωμεν, λήγουσαν εἰς πρότασιν γνωστὴν καὶ τοιουτοτρόπως, ὥστε, ὅταν ἀναχωρήσωμεν ἐξ ἐκείνης, ἣν θέλομεν ν' ἀποδείξωμεν, νὰ ἔχωμεν, ὅτι ἑκάστη προηγουμένη εἶναι συμπέρασμα τῆς ἀμέσως ἑπομένης. Ὅθεν ἡ πρώτη θὰ εἶναι συμπέρασμα τῆς τελευταίας, ἐὰν δὲ αὕτη ἀληθεύῃ, θ' ἀληθεύῃ καὶ ἡ πρώτη.

Οὕτω πρὸς ἀπόδειξιν προτάσεώς τινος ζητοῦμεν κατ' ἀρχάς, ἐὰν δύναται αὕτη νὰ προκύψῃ ὡς συμπέρασμα ἄλλων προτάσεων, ἤδη ἀποδεδειγμένων· ἐὰν τοῦτο δὲν κατορθοῦται, ζητοῦμεν πρότασιν μὴ ἀποδεδειγμένην εἰσέτι, τῆς ὁποίας συμπέρασμα εἶναι ἡ δοθεῖσα καὶ τότε ἀπομένει ν' ἀποδείξωμεν τὴν δευτέραν αὐτὴν πρότασιν. Ἐργαζόμεθα ἤδη διὰ τὴν ἀπόδειξιν τῆς δευτέρας, ὅπως εἰργάσθημεν καὶ διὰ τὴν πρώτην κ.ο.κ.

Ἡ ἀντίστροφος ἐργασία καλεῖται *σύνθεσις*. Ὁ Κάντιος ἐχρησιμοποίησε τὰς λέξεις *ἀνάλυσις* καὶ *ἀναλυτικὴ* ὑπὸ δύο διαφόρους σημασίας: πρῶτον ὑπὸ τὴν ἐν τῇ λογικῇ σημασίαν, δηλ. τὴν τῆς *ἀναλύσεως τῶν ἐννοιῶν*, εἰς ἣν ἀντίθετος εἶναι ἡ *σύνθετος* καὶ ἡ *συνθετική*. Δεύτερον ὑπὸ τὴν σημασίαν, καθ' ἣν ἡ ἀνάλυσις ἀφορᾷ τὴν *ἔρευναν* a priori τῶν συνθηκῶν τοῦ πειράματος. Οὕτω θεωρεῖ *«τὴν ἀνάλυσιν τῆς γνώσεως»*, *«τὴν ὑπερβατικὴν ἀναλυτικήν»*.

Διὰ τὸν Kant ἡ ἀναλυτικὴ εἶναι ἡ σπουδὴ τῶν μορφῶν τῆς διανοήσεως ἢ ἑπομένως ἡ ὑπερβατικὴ ἀναλυτικὴ εἶναι καὶ ἐπιστήμη τῶν a priori μορφῶν τῆς καθαρᾶς διανοήσεως. Ἀπὸ στοιχειωδεστέρας λογικῆς ἀπόψεως πᾶσα μεθοδικὴ ἐνέργεια τοῦ νοὸς βαίνει διττῶς· α') ἐκ τοῦ ἐπὶ μέρους πρὸς τὸ καθόλου, ἤτοι ἐκ τῶν συνθέτων πρὸς τὰ ἁπλᾶ, ἐκ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν εἰδῶν πρὸς τὰ γένη, ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος πρὸς τὴν αἰτίαν, ἐκ τῆς ἀκολουθίας πρὸς τὸν λόγον, καὶ ἡ τοιαύτη πορεία καλεῖται *ἀναλυτικὴ* ἢ *ἀνάλυσις*. β') ἐκ τοῦ καθόλου πρὸς τὸ ἐπὶ μέρους, καὶ ἡ τοιαύτη πορεία καλεῖται *συνθετικὴ* ἢ *σύνθεσις*.

Ἀνάλυσιν ἐκάλει ὁ Ἀριστοτέλης «τὴν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς ὁδόν»· τὸ δὲ ἀντίθετον τῆς συνθέσεως *διαίρεσιν*. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισιεὺς λέγει «ἀναλυτικὰ δὲ ὅτι ἡ παντὸς συνθέτου ἐξ ὧν ἡ σύνθεσις αὐτοῦ ἀναγωγή, ἀνάλυσις καλεῖται, ἀντεστραμμένως γὰρ ἡ ἀνάλυσις ἔχει τῇ συνθέσει, ἡ μὲν γὰρ σύνθεσις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ὁδός ἐστιν ἐπὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν, ἡ δὲ ἀνάλυσις ἐπάνοδός ἐστιν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς ἀπὸ τοῦ τέλους».

Παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἔννοια ὑπὸ τὴν ὁποίαν γίνεται χρῆσις τῆς λέξεως *ἀνάλυσις* ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀφροδισιέως δὲν εἶναι ἡ σημερινή.

Μὲ τὴν ἀρχαίαν σημασίαν χρησιμοποιεῖ ὁ Καρτέσιος τὴν λέξιν *ἀνάλυσις*, ὅταν προσαρμόζῃ τὴν ἀνάλυσιν τῶν ἀρχαίων, δηλ. τὴν ἀλγεβρικὴν Γεωμετρίαν (Πάππου καὶ λοιπῶν) πρὸς τὴν μεταγενεστέραν Ἄλγεβραν.

Πραγματικὴ ἀνάλυσις εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ἀπομονοῦμεν ἐντελῶς τὰ στοιχεῖα ἀπ' ἀλλήλων, ὅπως εἰς τὴν χημείαν. *Νοητὴ ἀνάλυσις* ἢ *ἀφαίρεσις* εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ἀπομονοῦμεν τὰ στοιχεῖα διὰ τῆς σκέψεως καὶ τὰ διακρίνομεν. Καὶ ἡ *σύνθεσις* δύναται ἐξ ἴσου νὰ εἶναι *πραγματικὴ* ἢ *νοητή*.

Δυνάμεθα ἐν γένει νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ χωρισμὸς

Digitized by Google

συνόλου εἰς τὰ στοιχεῖά του εἶναι *ἀνάλυσις*, ὁ σχηματισμὸς συνόλου ἐκ στοιχείων του *σύνθεσις*. Γενικώτερον ἡ ἐπιστημονική λεπτομερειακὴ ἔρευνα τῶν φυσικῶν νόμων εἶναι *ἀνάλυσις*, ὡς *ἀνάλυσις* εἶναι καὶ πᾶσα μέθοδος ἐρεύνης, ἰδίᾳ πειραματικῆς. Π. ΖΕΡΒΟΣ

— *[Μαθηματ.]*· βλ. **ἀπειροστικὸς λογισμός.**

— *[Διδακτ.]* Πρῶτος ὁ Ziller (1817—1882), εἷς τῶν κορυφαίων ὀπαδῶν τῆς Ἑρβαρτιανῆς σχολῆς μετεχειρίσθη τὸν ἑλληνικὸν τοῦτον ὅρον ἐν τῇ Διδακτικῇ, καλέσας ἀνάλυσιν (Analyse) τὸ πρῶτον τῶν 5 εἰδολογικῶν σταδίων, ἅτινα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἑκάστης μεθοδικῆς ἑνότητος διέκρινεν, ὅπως καὶ τὸ ἐπακολουθοῦν δεύτερον τῆς διδασκαλίας στάδιον δι' ἑλληνικοῦ ἐπίσης ὅρου ἐκάλεσε *σύνθεσιν* (Synthese). Ἐκάλεσε δὲ ὁ Ziller τὸ πρῶτον στάδιον ἀνάλυσιν, διότι κατ' αὐτὸ *ἀναλύεται*, ἤτοι διερευνᾶται τὸ περιεχόμενον τῆς συνειδήσεως τῶν μαθητῶν, ἐξετάζονται δηλ. οἱ μαθηταί, ἂν γινώσκουν τι σχετικὸν πρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγον θὰ διδαχθῇ. Το το δὲ γίνεται διότι κατὰ τὰ διδάγματα τῆς Ἑρβαρτιανῆς ψυχολογίας ἡ πρόσληψις καὶ ἡ ἀφομοίωσις νέων παραστάσεων ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν (Apperception) γίνεται πάντοτε τῇ βοηθείᾳ ἀρχαιοτέρων συγγενῶν παραστάσεων, αἵτινες ἀναπλαττόμεναι προσλαμβάνουν καὶ ἀφομοιοῦν πρὸς ἑαυτὰς τὸ νέον. Διὰ ταῦτα κατὰ τὴν Ἑρβαρτιανὴν διδακτικὴν πρὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ νέου προπαρασκευάζει ὁ διδάσκων ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἀναλύσεως τὸ ἔδαφος τῆς συνειδήσεως τῶν μαθητῶν του. Ἀφορμώμενος ἀπὸ τοῦ εὐθὺς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς διδασκαλίας προτασσομένου σκοποῦ, προκαλεῖ τοὺς μαθητὰς ἐν ἐλευθέρῳ διαλόγῳ νὰ εἴπουν ὅ,τι σχετικὸν γινώσκουν πρὸς τὸ μέλλον νὰ διδαχθῇ νέον. Αἱ οὕτως ἀναπλασθεῖσαι καὶ πολλαχῶς διασαφηνισθεῖσαι καὶ συμπληρωθεῖσαι ἀρχαῖαι παραστάσεις ἵστανται ἤδη ἕτοιμοι ἐν τῇ συνειδήσει τῶν μαθητῶν, ὅπως προσλάβουν καὶ ἀφομοιώσουν πρὸς ἑαυτὰς τὸ μετ' ὀλίγον προσφερόμενον νέον. Ὁ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης καθηγητὴς Rein, εἷς τῶν ἐπιζώντων κορυφαίων Ἑρβαρτιανῶν, μετωνόμασε το στάδιον τῆς ἀναλύσεως καλέσας αὐτὸ *στάδιον προπαρασκευῆς* (Vorbereitung). [Περὶ τῆς σήμερον κρατούσης γνώμης περὶ τῶν εἰδολογικῶν σταδίων τῆς Ἑρβαρτιανῆς Διδακτικῆς βλ. **εἰδολογικὰ στάδια**]. Α. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

—**ἀνάλυσις αἵματος** *(Μικρ. τέχνη)*. Ἡ ἀνάλυσις τοῦ αἵματος ἐν τῇ κλινικῇ διαιρεῖται εἰς τὰ ἑξῆς τέσσαρα μεγάλα κεφάλαια: 1) τὴν γενικὴν ἐξέτασιν τοῦ αἵματος, ἥτις περιλαμβάνει τὸν ποσοτικὸν προσδιορισμὸν τῆς αἱμοσφαιρίνης καὶ τῶν μορφολογικῶν αὐτοῦ στοιχείων (ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν αἱμοσφαιρίων καὶ αἱμοπεταλίων) μετὰ τῆς ἱστολογικῆς αὐτῶν ἐρεύνης· 2) τὴν ἐξέτασιν τοῦ ὀροῦ καὶ τοῦ πλάσματος ἀπό τε χημικῆς καὶ ὀρολογικῆς ἀπόψεως, ἤτοι προσδιορισμὸς οὐρίας, οὐρικοῦ, ὀξέος σακχάρου, ὀροαντιδράσεις κλπ.)· 3) τὴν ἐξέτασιν τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων τοῦ αἵματος, προσδιορισμὸν εἰδ. βάρους, χρόνου αἱμορραγίας, γλοιότητος, πυκτικότητος αἵματος κλπ.) καὶ 4) τὴν μικροβιολογικὴν ἐξέτασιν τοῦ αἵματος (αἱμοκαλλιέργεια κλπ.).

Λῆψις τοῦ αἵματος: Διὰ τὴν γενικὴν ἐξέτασιν τοῦ αἵματος ἀπαιτοῦνται μόνον σταγόνες τινὲς αἵματος λαμβανομένου ἐκ τοῦ ἄκρου ἑνὸς τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς ἢ τοῦ λοβίου τοῦ ὠτός. Ὡς χρόνος λήψεως τοῦ αἵματος προτιμᾶται ἡ πρωΐα, ἐφ' ὅσον ὁ ἄρρωστος εἶναι συνήθως νῆστις, διότι κατόπιν λήψεως τροφῆς ἐπέρχονται συνήθως μεταβολαὶ εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ αἵματος. Ὡς θέσις πρὸς νῆξιν διὰ τὴν λῆψιν τοῦ αἵματος προτιμᾶται μία τῶν ραγῶν τῶν δακτύλων τῆς χειρός. Οὐχ ἧττον ἐπειδὴ τὸ μέρος τοῦτο εἶναι λίαν εὐαίσθητον. ἀφ' ἑνὸς ἕνεκα τῶν πολυαρίθμων ἐν αὐτῷ αἰσθητικῶν νεύρων καὶ ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἐργατικοὺς ἡ ἐπιδερμὶς τῶν ραγῶν τῶν δακτύλων εἶναι λίαν πεπαχυμένη καὶ ἀπαιτεῖται βαθεῖα νῆξις φθάνουσα πολλάκις μέχρι τοῦ περιοστέου, καὶ ἐπειδὴ αἱ ῥᾶγες τῶν δακτύλων εἶναι λίαν ἐκτεθειμέναι εἰς μόλυνσιν, σκοπιμώτερον εἶναι ὅπως ἡ νῆξις γίνεται εἰς τὸ χεῖλος τοῦ λοβίου τοῦ ὠτός, εἰς δὲ τὰ βρέφη εἰς τὸν μεγάλον δάκτυλον τοῦ ποδός.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΑΙΜΑΤΟΣ

α) ***Προσδιορισμὸς τῆς αἱμοσφαιρίνης.*** — Ὁ κλινικὸς προσδιορισμὸς τῆς αἱμοσφαιρίνης ἐκτελεῖται χρωματομετρικῶς ἐν παραβολῇ πρὸς τὸ αἷμα φυσιολογικοῦ ἀτόμου δι' εἰδικῶν ὀργάνων καλουμένων *αἱμοσφαιρινομέτρων*, ὧν τὰ μᾶλλον ἐν χρήσει εἶναι τὰ ἑξῆς:

Αἱμοσφαιρινόμετρον τοῦ Henocque ἢ αἱμοσκόπιον. Εἶναι τοῦτο ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου καταμετρεῖται ἡ ὀξυαιμοσφαιρίνη εἰς τὸ αἷμα φασματοσκοπικῶς, στηρίζεται δὲ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ ὄψις τοῦ φάσματος ἐξ ἀπορροφήσεως χρωστικῆς τινος οὐσίας ἐν διαλύσει εὑρισκομένης ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πάχους τῆς στιβάδος τοῦ ὑγροῦ καὶ ἐκ τῆς πυκνότητος τῆς διαλύσεως.

Τὸ αἱμοσκόπιον τοῦ *Henocque* ἀποτελεῖται ἐκ δύο ὑελίνων πλακῶν μήκους 60 χιλιοστῶν τοῦ μέτρου, αἵτινες κεῖνται ἡ μία ὕπερθεν τῆς ἄλλης, συγκρατούμεναι δι' ἁρμῶν ὑπὸ γωνίαν, οὕτως ὥστε κατὰ τὸ ἓν μὲν ἄκρον αὐτῶν νὰ ἐφάπτωνται πρὸς ἀλλήλας κατὰ τὸ ἕτερον ὅμως νὰ ἀφίστανται κατὰ

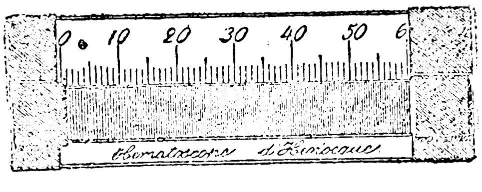

Αἱμοσκόπιον τοῦ Henocque.

300 χιλιοστὰ τοῦ χιλιοστομέτρου. Οὕτω μεταξὺ τῶν δύο πλακῶν ἀφίνεται σφηνοειδὴς χῶρος, ὁ ὁποῖος πληροῦται δι' αἵματος ἀραιωθέντος ὑπὸ ὡρισμένην ἀναλογίαν.

Ἡ κατωτέρα πλὰξ φέρει κλίμακα βαθμολογημένην εἰς χιλιοστὰ τοῦ μέτρου ἀπὸ 0 ἕως 60, ἡ δὲ κλίσις τῆς ἄνω πλακὸς εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ πάχος τῆς στιβάδος τοῦ αἵματος ν' αὐξάνῃ ἀνὰ 5 μ. κατὰ χιλιοστὸν τοῦ μέτρου. Πληρωθὲν τὸ αἱμοσκόπιον διὰ τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν αἵματος τίθεται πρὸ τῆς σχισμῆς φασματοσκοπίου ἢ κάλλιον τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς ἀντικειμένης τραπέζης αἱμα-

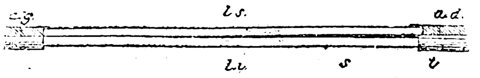

Αἱμοσκόπιον τοῦ Henocque (κάθετος διατομή).

τοσκοπίου καὶ σύρεται βραδέως ἀπὸ τὸ 0 τῆς κλίμακος πρὸς τὰς μεγαλυτέρας διαιρέσεις. Ἤδη ἀπὸ τῆς διαιρέσεως τοῦ 3 ἢ 4 χιλιοστομέτρου αἱ δύο ταινίαι τοῦ φάσματος τῆς ὀξυαιμοσφαιρίνης γίνονται βαθύτεραι καὶ ἴσαι ὅταν φθάσῃ πρὸ τῆς σχισμῆς τοῦ φασματοσκοπίου ἡ πλὰξ εἰς τὸ 14 χιλιοστμ. (διὰ τὸ φυσιολογικὸν αἷμα). Εἶτα ἐφ' ὅσον ἐξακολουθεῖ κινούμενον τὸ αἱμοσκόπιον αἱ ταινίαι τοῦ φάσματος πλατύνονται καὶ τέλος συγχέονται μετ' ἀλλήλων, τὸ δὲ μεταξὺ αὐτῶν πράσινον διάστημα σμικρύνεται καὶ τέλος ἐξαφανίζεται. Ὡς σημεῖον μετρήσεως λαμβάνεται ἡ διαίρεσις ἐκείνη τῆς κλίμακος τοῦ αἱμοσκοπίου, καθ' ἣν παρατηρεῖται ἡ πρώτη μεταβολὴ τοῦ φάσματος, δηλαδὴ ὅταν ἐμφανίζωνται αἱ δύο ταινίαι ἐξ ἴσου σκοτειναὶ καὶ ἴσου μήκους κύματος.

Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι, ὅταν παρατηρῆται ἡ μεταβολὴ αὐτὴ τοῦ φάσματος, πρὸ τῆς σχισμῆς τοῦ φασματοσκοπίου εὑρίσκεται ἡ 16 διαίρεσις τοῦ αἱμοσκοπίου, ἀνευρίσκεται ἡ περιεκτικότης τοῦ αἵματος εἰς ὀξυαιμοσφαιρίνην διὰ τοῦ κατωτέρου πίνακος τοῦ Henocque ἴση πρὸς 12 %:

Ἀπόστασις εἰς ἣν φαίνονται αἱ δύο ταινίαι ἴσαι.	Ποσότης ὀξυαιμοσφαιρίνης εἰς 100 μέρη αἵματος.
13 χιλιοστὰ	15 %
14 —	14
15 —	13
16 —	12
17 —	11,5
18 —	11,0
19 —	10,0
20 —	9,5
21 —	9,3
22 —	9,0
23 —	8,5
24 —	8,0
26 —	7,5
28 —	7,0
30 —	6,5
32 —	6,0
35 —	5,5
39 —	5,0
44 —	4,5
49 —	4,0
54 —	3,5
60 —	3,2

Κλῖμαξ τοῦ Tellquist. Τὸ αἱμοσφαιρινόμετρον τοῦτο εἶναι μικρὸν βιβλιάριον, οὗτινος τὰ φύλλα ἀποτελοῦνται ἐκ τεμαχίων ἀναποτικοῦ χάρτου καὶ ὅπερ εἰς τὸ τέλος φέρει χρωματολιθογραφικὴν κλίμακα ἐξ ἐρυθρῶς κεχρωσμένων λωρίδων διαφόρου τόνου καὶ φερουσῶν ὀπὴν εἰς τὸ μέσον. Ἡ κλίμαξ αὕτη ἀντιστοιχεῖ εἰς τὰς ἀποχρώσεις τῆς αἱμοσφαιρίνης περιεκτικότητος ἀπὸ 10%—100 %. Πρὸς προσδιορισμὸν τῆς αἱμοσφαιρίνης ἀτόμου τινὸς διὰ τῆς κλίμακος τοῦ Tellquist ἀποκόπτεται φύλλον ἀναποτικοῦ χάρτου ἐκ τῶν σελίδων τοῦ βιβλίου, ἀπορροφᾶται διὰ τούτου σταγὼν τοῦ πρὸς ἐξέτασιν αἵματος, παραβάλλεται δὲ τὸ χρῶμα τῆς ἐπὶ τοῦ χάρτου σταγόνος εὐθὺς ὡς ἀποσβεσθῇ ἡ στίλβουσα ἐπιφάνεια αὐτῆς, πρὸς τὰς ἀποχρώσεις τῆς κλίμακος, ἵνα ἀνευρεθῇ εἰς ποίαν ἐκ τούτων ἀντιστοιχεῖ. Διὰ τῆς κλίμακος τοῦ Tellquist ὁ προσδιορισμὸς τῆς αἱμοσφαιρίνης εἶναι μὲν λίαν εὐχερής, στερεῖται ὅμως ἀκριβείας (ὅρια λάθους 10-20 %).

Αἱμοσφαιρινόμετρον Sahli. Τὸ ὄργανον τοῦτο εἶναι τροποποίησις τοῦ αἱμοσφαιρινομέτρου τοῦ Courrs, καὶ ἀποτελεῖται: 1ον) ἐξ ὀγκομετρικοῦ σιφωνίου χωρητικότητος 20 κδ. χιλιοστομέτρων, φέροντος εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον ἐλαστικὸν σωλῆνα μετὰ διατρήτου ὑελίνης ἐλαίας εἰς τὸ ἄκρον, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου ἀπορροφεῖται τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν αἷμα καὶ 2ον) ἐκ στατοῦ ἐκ μελανοῦ ἐσκληρημένου κόμμεως φέροντος ὄπισθεν γαλακτόχρουν ὕελον. Τὸ στατὸν εἶναι διάτρητον κατὰ τὸν ἐπιμήκη ἄξονα πρὸς ὑποδοχὴν δύο σωληναρίων. Τὸ ἓν τῶν σωληναρίων τούτων, χρησιμεῦον πρὸς παραβολήν, εἶναι τετηγμένον κατ' ἀμφότερα τὰ ἄκρα καὶ πεπληρωμένον κατὰ τὰ ³/₄ δι' ἐναιωρήματος 1 % ὑδροχλωρικῆς αἱματίνης εἰς γλυκερίνην. Τοῦ ἐναιωρήματος τούτου ἡ χροιὰ διατηρεῖται ἐπὶ μακρὸν ἀναλλοίωτος. Τὸ ἕτερον σωληνάριον εἶναι κενὸν φέρον διαιρέσεις ἀπὸ 10-140 καὶ χρησιμεῦον πρὸς ἀραίωσιν τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν αἵματος, οὗτινος προηγουμένως ἡ αἱμοσφαιρίνη μετατρέπεται εἰς ὑδροχλωρικὴν αἱματίνην δι' ἀναμίξεως μετὰ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος.

Πρὸς προσδιορισμὸν τῆς αἱμοσφαιρίνης διὰ τοῦ αἱμοσφαιρινομέτρου τοῦ Sahli πληροῦται τὸ ὀγκομετρικὸν σιφώνιον μέχρι τῆς χαραγῆς δι' αἵματος, εἶτα ἐμφυσᾶται τὸ αἷμα ἐκ τοῦ σιφωνίου εἰς τὸ βαθμολογημένον σωληνάριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει προηγουμένως προστεθῆ μέχρι τῆς διαιρέσεως 10 διάλυμα ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Μετὰ πάροδον δευτερολέπτων τινῶν ἡ ἐρυθρὰ χροιὰ τοῦ αἵματος μεταβάλλεται τῇ ἐπιδράσει τοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος εἰς βαθύφαιον. Μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς ἔτι λεπτοῦ τῆς ὥρας προστίθεται εἰς τὸ σωληνάριον στάγδην καὶ μετὰ προσοχῆς ὕδωρ, μέχρις οὗ ἡ χροιὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἀραιώσεως τοῦ αἵματος λάβῃ τὸν αὐτὸν τόνον οἷον καὶ τὸ σωληνάριον τῆς παραβολῆς, ὁπότε ὁ ζητούμενος ἀριθμὸς (N) τῆς αἱμοσφαιρίνης εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῆς κλίμακος ὁ ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν μηνίσκον τοῦ ὑγροῦ. Ἐπὶ ὑγιῶν ἀτόμων ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶναι εἰς τὴν 80ὴν διαίρεσιν διὰ τὸν ἄνδρα καὶ εἰς τὴν 70ὴν διὰ τὴν γυναῖκα.

Ἵνα ἐκ τοῦ εὑρεθέντος ἀριθμοῦ τούτου N προσδιορισθῇ ἡ ἐπὶ τοῖς % περιεκτικότης εἰς αἱμοσφαιρίνην τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν αἵματος, πρέπει νὰ εἶναι γνωστὸν μέχρι ποίας διαιρέσεως ἐξικνεῖται τὸ φυσιολογικὸν αἷμα, τοῦθ' ὅπερ ἀνευρίσκεται ἐξεταζομένου τοῦ αἵματος φυσιολογικοῦ ἀτόμου. Ἔστω ὅτι τὸ αἷμα φυσιολογικοῦ ἀτόμου φθάνει μέχρι τῆς διαιρέσεως 80· τότε ὁ ὑπολογισμὸς γίνεται διὰ τοῦ ἑξῆς τύπου:

$$\text{Αἱμοσφ. (Sahil) μετὰ διόρθωσιν} = \frac{100 \times N'}{N}$$

$$\text{Φυσιολ. } \frac{100 \times 80}{80} = 100\,\%$$

Παράδειγμα: Ἔστω φυσιολογ. αἷμα ἀνδρὸς N=80, καὶ εὑρεθὲν εἰς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν αἷμα N'=40.

$$\text{Αἱμοσφ. (Sahli) μετὰ διόρθωσιν } \frac{100 \times 40}{80} = 50\,\%$$

Ἐπειδὴ διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου τὸ σωληνάριον παραβολῆς ὠχριᾷ, δέον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ προσδιορίζεται ἐκ νέου ὁ ἀριθμὸς N τῆς κλίμακος δι' αἵματος φυσιολογικοῦ ἀτόμου. Ἐὰν π.χ. ὁ ἀριθμὸς N εὑρεθῇ 90 καὶ ὁ ἀριθμὸς N' τῆς κλίμακος διὰ τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν αἷμα 70, τότε:

$$\text{Αἱμοσφ. (Sahli) μετὰ διόρθωσιν} = \frac{100 \times 70}{90} = 77{,}88\,\%$$

Ἐὰν τέλος ὁ ἀριθμὸς N ὡς ἐκ τῆς ἀποχρώσεως τοῦ σωληναρίου παραβολῆς γίνῃ ἴσος πρὸς 100 οὐδεὶς ἀπαιτεῖται ὑπολογισμός.

Εἰς τὸ αἱμοσφαιρινόμετρον Sahli ἀντικατεστάθη, καθ' ὑπόδειξιν τῶν Hirschfeld καὶ Apel, τὸ σωληνάριον παραβολῆς τὸ περιέχον τὸ ἐναιώρημα τῆς ὑδροχλωρικῆς αἱματίνης δι' ἐγχρώμου ὑελίνης ῥάβδου κατὰ Beerwald. Ὁ διὰ τούτου εὑρισκόμενος ἀριθμὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην διορθώσεως ἀλλὰ δεικνύει ἀπ' εὐθείας τὴν ἐπὶ % περιεκτικότητα εἰς αἱμοσφαιρίνην τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν αἵματος.

Αἱμοσφαιρινόμετρον ἢ χρωματόμετρον τοῦ Hayum.—Τοῦτο συνίσταται ἐκ δύο ὑελίνων χώρων ἐπὶ πλακὸς πλήρων ὕδατος. Εἰς τὸν ἕνα τῶν χώρων τούτων διαλύεται ὡρισμένη ποσότης τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν αἵματος, ὁ δὲ ἕτερος χῶρος ἐπιτίθεται διαδοχικῶς ἐπὶ χρωμάτων κλίμακος συνοδευούσης τὸ ὄργανον καὶ τῆς ὁποίας κλίμακος ἑκάστη ἀπόχρωσις ἀντιστοιχεῖ πρὸς ὡρισμένην περιεκτικότητα εἰς αἱμοσφαιρίνην.

Αἱμοσφαιρινόμετρον τοῦ Fleischl.—Τὸ δι' εἰδικοῦ σωληναρίου ὡρισμένης περιεκτικότητος λαμβανόμενον αἷμα φέρεται εἰς τὸ ἕτερον (α') τῶν πλήρων ὕδατος δύο ὁμοίων χώρων, εἰς οὗ διαιρεῖται μικρὸν κυλινδρικὸν δοχεῖον διὰ διαφράγματος καὶ οὗτινος ὁ πυθμὴν εἶναι διαφανής. Ὑπὸ τὸν ἕτερον χῶρον α ὅστις περιέχει μόνον ὕδωρ κινεῖται τῇ βοηθείᾳ στροφάλου T ἐρυθρὸ ὑελίνη σφηνοειδὴς πλάξ, ἧς ἡ ἔντασις τῆς χροιᾶς βαίνει αὔξουσα ἀπὸ τῆς κορυφῆς πρὸς τὴν βάσιν. Παρὰ τὴν ὑελίνην πλάκα ὑπάρχει συνδεδεμένη μετ' αὐτῆς ἑτέρα σιδηρᾶ τοιαύτη, ἥτις φέρει κλίμακα ὁρατὴν διὰ τῆς ὀπῆς καὶ βαθμολογημένη ἀπὸ 0—120. Τέλος κινοῦμεν τὴν πλάκα τῇ βοηθείᾳ τοῦ στροφάλου παρατηροῦντες ἄνωθεν ἐπὶ τῶν δύο χώρων α καὶ α', μέχρι οὗ ἐπιτύχωμεν ὁμοιοχρωμίαν ἀμφοτέρων τῶν χώρων, ὁπότε τ

Digitized by Google

ποσὸν τῆς αἱμοσφαιρίνης εἰς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν αἷμα δεικνύει ὁ ἀριθμὸς τῆς κλίμακος ὁ ὁρατὸς ἐκ τῆς ὀπῆς. Ἐὰν ἐν αὐτῇ σημειοῦται λ. χ. ἀριθ. 80, τὸ

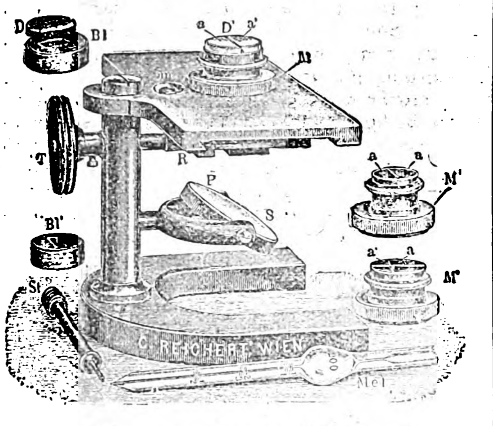

Αἱμοσφαιρινόμετρον Fleischl.

ὑπὸ ἐξέτασιν αἷμα περιέχει αἱμοσφαιρίνην 80 %, ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοῦ ὑγιοῦς. Εἰς τὸ ὄργανον τοῦτο ὁ ἀριθ. 100 τῆς κλίμακος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν αἱμοσφαιρίνην ὑγιοῦς ἀτόμου.

Αἱμοσφαιρινόμετρον ἢ χρωματόμετρον Autenrich-Krisberger. Τὸ ὄργανον τοῦτο στηρίζεται ἐφ' ἧς ἀρχῆς καὶ τὸ τοῦ Sahli, εἶναι ὅμως κατὰ πολὺ τούτου ἀκριβέστερον. Τὸ διάλυμα τῆς παραβολῆς τίθεται εἰς εὐμεγέθες σφηνοειδὲς δοχεῖον (K), ὅπερ εὐκόλως δύναται νὰ μετακινηθῇ διὰ κοχλίου κατὰ τὸν ἐπιμήκη αὐτοῦ ἄξονα. Τὸ πρὸς ἐξέτασιν αἷμα τίθεται ἐντὸς μικροῦ δοχείου T σχήματος ἐπίσης σφηνοειδοῦς, προστίθεται ποσότης διαλύματος 1 00 ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καὶ τέλος πληροῦται μέχρις ὡρισμένου σημείου δι' ὕδατος. Ἀμφότερα τὰ σφηνοειδῆ ταῦτα δοχεῖα τοποθετοῦνται εἰς κυτίον φέρον θυρίδα, διὰ τῆς ὁποίας εἶναι ὁρατὸν μικρὸν μόνον τμῆμα ἑκατέρου τούτων καὶ τὰ ὁποῖα φωτίζονται δι' ὀπῆς εὑρισκομένης ἐπὶ τῆς ἀπέναντι πλευρᾶς τῆς θυρίδος, ἐφ' ἧς ὑπάρχει γαλακτόχρους ὕελος.

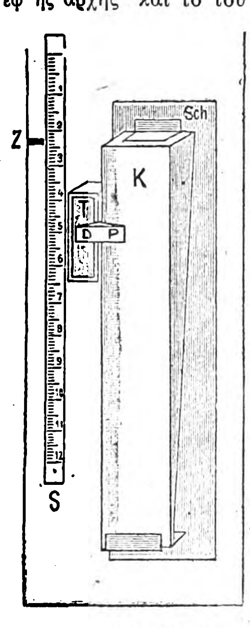

Αἱμοσφαιρονόμετρον Autenrich.

Τῇ βοηθείᾳ διπλῆς πλακὸς τοῦ Helmholz κατορθοῦται νὰ ἀποσβέννυται ἡ σκοτεινὴ γραμμὴ ἡ χωρίζουσα τὰ δύο δοχεῖα καὶ οὕτω πως εὐχερῶς φαίνεται κατὰ πολὺ ἡ παραβολὴ τοῦ χρώματος αὐτῶν, τῆς ἰσοχρωμίας ἐπιτυγχανομένης διὰ μετακινήσεως τοῦ σφηνοειδοῦς δοχείου παραβολῆς τῇ βοηθείᾳ τοῦ κοχλίου, ὁπότε πρὸ τῆς θυρίδος ἐμφανίζεται ἑκάστοτε διάφορον πάχος τῆς σφηνὸς ἀντιστοιχοῦν εἰς ὡρισμένην περιεκτικότητα αἱμοσφαιρίνης. Ἐπιτυγχανομένης τῆς ἰσοχρωμίας παρατηροῦμεν εἰς ποίαν διαίρεσιν τῆς κλίμακος S ἀντιστοιχεῖ ὁ δείκτης Z ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ τὰς κινήσεις τοῦ δοχείου τῆς παραβολῆς, καὶ τῇ βοηθείᾳ πίνακος ὅστις συνοδεύει τὸ ὄργανον προσδιορίζεται ἡ ἐπὶ % περιεκτικότης τῆς αἱμοσφαιρίνης τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν αἵματος. Τὸ εἰς τὸ δοχεῖον K διάλυμα παραβολῆς O δὲν εἶναι αἱματίνη, ἀλλὰ διάλυσις χρωστικῆς, ὀπτικῶς ὁμοία.

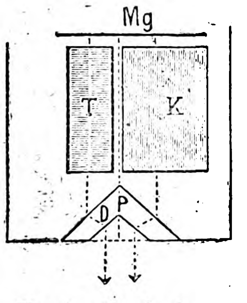

Πορεία τῶν ἀκτίνων τοῦ φωτός.

Εἰς τὸ ὄργανον τοῦτο ὡς καὶ εἰς τοῦ Fleischl, τὸ αἷμα ἀραιοῦται ἐφ' ἅπαξ καὶ πάντοτε κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, καὶ ὄχι ὅπως εἰς τὸ αἱμοσφαιρινόμετρον τοῦ Sahli, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ αἷμα ἀραιοῦται μέχρις οὗ ἐπιτευχθῇ ἰσοχρωμία. Ὅθεν διὰ τῶν δύο τούτων ὀργάνων ἀποφεύγομεν τὸ ἐλάττωμα ὅπερ ἔχει τὸ αἱμοσφαιρινόμετρον τοῦ Sahli, οὗ ἕνεκα ἐὰν προστεθῇ κατὰ λάθος περίσσεια ὕδατος ἀποτυγχάνει ὁριστικῶς ὁ προσδιορισμός. Ἐπὶ πλέον τὸ ὄργανον τοῦ Autenrich-Krisberger δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ δι' οἱονδήποτε ἄλλον χρωματομετρικὸν προσδιορισμόν.

Αἱμοσφαιρινόμετρον τοῦ Bürcker. Τὸ ὄργανον τοῦτο εἶναι χρωματόμετρον δι' ἐμβαπτίσεως εἰδικῆς κατασκευῆς, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται πλήρης ὀπτικὴ συμμετρία. Δι' αὐτοῦ μετρεῖται ἡ ἀπόλυτος περιεκτικότης τοῦ αἵματος εἰς αἱμοσφαιρίνην. Διὰ σωληναρίου εἰδικοῦ ὀγκομετρικοῦ φέρονται εἰς ὑέλινον δοχεῖον 2475 κβ.χλ. διαλύματος σόδας 1% καὶ δι' ἑτέρου σιφωνίου εἰς τὸ αὐτὸ δοχεῖον 25 κβ. χλ. αἵματος. Ἐπιτυγχάνεται οὕτω ἀραίωσις τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν αἵματος 100πλασία. Εἰς τὸ οὕτως ἀραιωθὲν αἷμα προστίθεται ἐλάχιστον ποσὸν $Na_2 S_2 O_4$ δι' οὗ ἀνάγεται ἡ ὀξυαιμοσφαιρίνη εἰς αἱμοσφαιρίνην. Διὰ τῆς ἀραιώσεως ταύτης τοῦ αἵματος πληροῦται τὸ δοχεῖον Bl μέχρι τῆς χαραγῆς. Εἰς τὸ δοχεῖον Be τίθεται μόνον διάλυμα σόδας 1% καὶ ἐλάχιστον κρυστάλλιον $Na_2 S_2 O_4$.

Εἰς τὸ μικρὸν δοχεῖον Vr ὅπερ εἶναι πάχους 10 m. m. τίθεται ὡς διάλυμα παραβολῆς (K) ἀραίωσις 0,1% ὀξυαιμοσφαιρίνης ἐν ὕδατι, ἥτις τῇ προσθήκῃ μικρᾶς ποσότητος $Na_2 S_2 O_4$ ἔχει ἀναχθῆ εἰς αἱμοσφαιρίνην. Ἡ διάλυσις αὕτη πε-

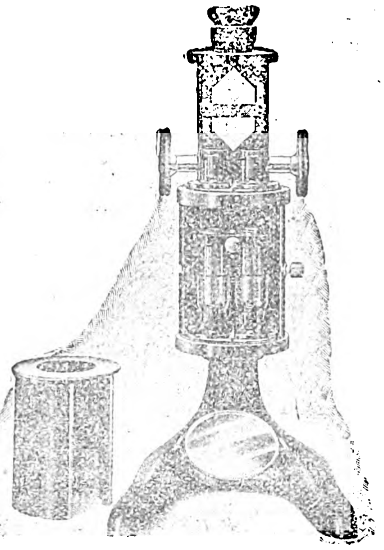

Αἱμοσφαιρινόμετρον Bürckr.

ριέχει εἰς 100 κβ. ὑφ. 0, 167g. αἱμοσφαιρίνης, ἤτοι εἶναι πυκνότητος 0,00167. Τέλος εἰς τὸ γειτονικὸν δοχεῖον vl τίθεται μόνον διάλυμα σόδας 1% περιεχούσης ἐλάχιστον ποσὸν $Na_2 S_2 O_4$.

Οὕτω πληρωθέντος τοῦ ὀργάνου ἐμβαπτίζονται διὰ τοῦ στροφάλου οἱ ὑέλινοι κύλινδροι Str καὶ Stl μέχρις οὗ ἐπιτευχθῇ ἰσοχρωμία τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου τοῦ χρωματομέτρου.

Ἐὰν π.χ. εὑρεθῇ ἰσοχρωμία εἰς ὕψος στήλης τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν ὑγροῦ 11,7 m. m, ἡ πυκνότης τοῦ διαλύματος τοῦ αἵματος λαμβάνεται ἐκ τοῦ τύπου $K' = \frac{K \times l}{S'}$ ἤτοι $\frac{0.00167 \times 100}{11,7} = 0.00014$

Ἤτοι εἰς 100 κβ. ὑφ. διαλύματος αἵματος ἢ ὅπερ τὸ αὐτὸ εἰς 1 κβ. ὑφ. καθαροῦ αἵματος περιέχονται 0,143 g, αἱμοσφαιρίνης καὶ συνεπῶς εἰς 100 κβ. ὑφ. αἵματος 14,3 gr. αἱμοσφαιρίνης.

Διὰ τοῦ ὀργάνου τούτου προσδιορίζεται καὶ ἡ ἀπόλυτος περιεκτικότης ἑνὸς ἐρυθροῦ αἱμοσφαιρίου εἰς αἱμοσφαιρίνην. Πρὸς τοῦτο διαιροῦμεν τὴν περιεκτικότητα εἰς αἱμοσφαιρίνη 1 κβ. χλ. αἵματος. διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων εἰς τὸν αὐτὸν ὄγκον αἵματος καὶ λαμβάνομεν οὕτω τὴν ἀπόλυτον περιεκτικότητα εἰς αἱμοσφαιρίνην ἑνὸς ἐρυθροῦ αἱμοσφαιρίου, ἥτις κατὰ μέσον ὅρον εἶναι $30{,}10^{-12}$ διὰ τὸ αἷμα ἀνθρώπου.

β) Καταμέτρησις τῶν αἱμοσφαιρίων.— Αὕτη ἐκτελεῖται δι' εἰδικῶν ὀργάνων ἀκριβείας καλουμένων *αἱματομέτρων* ἢ *αἱμοσφαιριομέτρων*, ὧν ὑπάρχουσι πολλὰ εἴδη. Πάντα ὅμως στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν αἱμοσφαιρίων τῶν περιεχομένων εἰς 1 κβ. χιλιοστόμετρον αἵματος. Πρὸς τοῦτο λαμβάνεται διὰ σιφωνίου ἀκριβείας ὡρισμένη ποσότης αἵματος π. χ. 1 κβ χλ. ἢ τὸ ἥμισυ ἢ τὸ διπλάσιον τούτου. Ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὸ ἀναραίωτον αἷμα τὰ μορφολογικὰ συστατικὰ αὐτοῦ εἶναι οὕτω συνεστιβασμένα πρὸς ἄλληλα, ὥστε

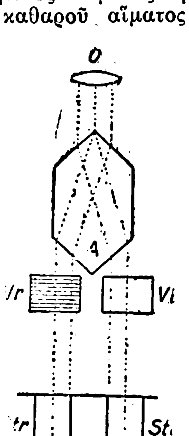

Πορεία τῶν ἀκτίνων τοῦ φωτός.

ἡ ἀπευθείας μέτρησις αὐτῶν εἶναι ἀδύνατος, ἐκτελεῖται προηγουμένως ἀραίωσις τῆς ληφθείσης ποσότητος τοῦ αἵματος, ἐν ἀναλογίᾳ 1:10 ἢ 1:100 ἢ 1:200 ἢ 1:500 κ.τ.λ.π. ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης, δι' ὑγροῦ ἐν τῷ ὁποίῳ διατηροῦνται ἀναλλοίωτα τὰ ὑπὸ μέτρησιν μορφολογικὰ στοιχεῖα τοῦ αἵματος. Σταγὼν τοῦ οὕτω ἀραιωθέντος αἵματος φέρεται εἰς τὴν κοιλότητα εἰδικῆς ἀντικειμενοφόρου πλακὸς καὶ καλύπτεται διὰ καλυπτρίδος. Ἡ κοιλότης αὕτη φέρει εἰς τὸν πυθμένα αὐτῆς διαιρέσεις κατὰ τετραγωνίδια γνωστοῦ ἐμβαδοῦ. Ἐξ ἄλλου τὸ ὕψος τῆς σταγόνος μετὰ τὴν ἐναπόθεσιν τῆς καλυπτρίδος ἔχει ἐφ' ἅπαξ ὑπὸ τοῦ κατασκευαστοῦ μετ' ἀκριβείας καθορισθῆ. Ἡ οὕτω παρασκευασθεῖσα σταγὼν ἐξετάζεται διὰ τοῦ μικροσκοπίου καὶ καταμετρεῖται ὁ ἐν ἑκάστῳ τετραγωνιδίῳ τῆς πλακὸς περιλαμβανόμενος ἀριθμὸς αἱμοσφαιρίων. Εὑρεθέντος τοῦ ἀριθμοῦ τούτου τῶν αἱμοσφαιρίων κατὰ τετραγωνίδιον καὶ γνωστοῦ ὄντος τοῦ ἐμβαδοῦ τῶν τετραγωνιδίων, τοῦ ὕψους τῆς σταγόνος καὶ τῆς ἀραιώσεως τοῦ αἵματος, δι' ἁπλῆς ἀριθμητικῆς πράξεως ἀνευρίσκεται ὁ ἀριθμὸς τῶν αἱμοσφαιρίων εἰς 1 κβ. χλ. αἵματος.

Τὰ αἱματόμετρα διαιροῦνται εἰς δύο ὁμάδας· Εἰς τὰ ὄργανα ὧν τὰ τετραγωνίδια εἶναι κεχαραγμένα εἰς τὸν πυθμένα τῆς κοιλότητος τῆς ἀντικειμενοφόρου πλακὸς καὶ εἰς ὄργανα διὰ ὀπτικοῦ σωλῆνος τοποθετουμένου κάτωθεν τῆς πλακὸς ταύτης. Τὰ ἐν χρήσει αἱματόμετρα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Αἱματόμετρον Hayem.—Τοῦτο ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν ἑξῆς τμημάτων: 1) Ἐκ μιᾶς μεταλλίνης πλακός, ἐφ' ἧς κοχλιοῦται ὀπτικὸς σωλὴν τοῦ ὀργάνου εἰσερχόμενος εἰς τὴν κεντρικὴν ὀπὴν τῆς ἀντικειμενικῆς τραπέζης τοῦ μικροσκοπίου. Ὁ σωλὴν οὗτος εἰς τὸ κατώτερον ἄκρον αὐτοῦ φέρει τετραγωνίδια φωτογραφικὰ καὶ ἄνωθεν τούτων σύστημα φακῶν, δι' ὧν τὰ τετραγωνίδια προβάλλονται ἐπὶ τῆς ἀντικειμενικῆς τραπέζης τοῦ μικροσκοπίου. Τὸ μέγα τετραγωνίδιον ἔχει πλευρὰν $^1/_5$ χιλιοστομέτρου, διαιρεῖται δὲ εἰς 16 μικρὰ τετραγωνίδια πρὸς εὐκολίαν τῆς καταμετρήσεως. β) Ἐξ ὑελίνης ἀντικειμενοφόρου πλακὸς βυθίσματος ἐν τῷ μέσῳ καὶ εἰδικῆς καλυπτρίδος, ἥτις δίδει εἰς τὴν σιβάδα ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ ὕψος εἰς πάντα τὰ σημεῖα, ἤτοι $^1/_5$ τοῦ χιλιοστομέτρου. γ) Ἐξ ἠριθμημένων σιφωνίων, ὧν τὸ μὲν διὰ τὴν λῆψιν τοῦ αἵματος (2 χιλιοστ.), τὸ δὲ διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ ὑγροῦ, ὅπερ θὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν ἀραίωσιν (περιεκτικότητος $^1/_2$ κυβ. ἑκατ.). Διὰ τούτου ἐπιτυγχάνεται ἀραίωσις τοῦ αἵματος 2:496 ἢ ὅπερ τὸ αὐτὸ 1:248. δ) Μικρὸν δοχεῖον πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀραιώσεως τοῦ αἵματος.

Διὰ τὴν ἀραίωσιν τοῦ αἵματος χρησιμοποιεῖται ἡ ἑξῆς διάλυσις τοῦ Hayem:

Ὕδατος ἀπεσταγμένου	200	γρ.
Χλωριούχου νατρίου	1	γρ.
Θειικοῦ νατρίου	5	γρ.
Διχλ. ὑδραργύρου	0,50	γρ.

Καταμέτρησις ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Ἡ διὰ τοῦ ἀραιωθέντος αἵματος πληρωθεῖσα ἀντικειμενοφόρος πλὰξ τίθεται ἐπὶ τῆς μεταλλίνης πλακὸς ἐφημοσμένης ἐπὶ τῆς ἀντικειμενικῆς τραπέζης τοῦ μικροσκοπίου, στερεοῦται διὰ δύο πιέστρων καὶ ἐξετάζεται διὰ μεγεθύνσεως 300 διαμέτρων, ἀφοῦ προηγουμένως εὑρεθῇ ἐν τῷ ὀπτικῷ πεδίῳ τὸ εὐκρινὲς σημεῖον τῶν φωτογραφικῶν διαιρέσεων. Ἤδη μετροῦνται τὰ αἱμοσφαίρια τὰ εὑρισκόμενα ἐντὸς τοῦ δικτύου τῶν 16 μικρῶν τετραγωνιδίων ἅτινα ἔστωσαν 160 καὶ τὸ ἥμισυ τῶν αἱμοσφαιρίων τῶν εὑρισκομένων ἐπὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ μεγάλου τετραγωνιδίου, ἅτινα ἔστωσαν $\frac{10}{2}=5$. Ὁ εὑρεθεὶς ἀριθμὸς 165 πολλαπλασιάζεται ἐπὶ τὸ ἐμβαδὸν τοῦ μεγάλου τετραγωνιδίου $^1/_5 \times ^1/_5 = ^1/_{25}$ τ. χιλιοστ. καὶ ἐπὶ τὸ ὕψος $^1/_5$ καὶ ἐπὶ τὴν ἀραίωσιν τοῦ αἵματος 248, ἤτοι $165 \times ^1/_{25} \times ^1/_5 \times 248 = 5.115\,000$ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια κατὰ κυβ. χιλιοστ. αἵματος. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ὑπολογισμοῦ τούτου ἀρκεῖ νὰ πολλαπλασιάζεται ὁ εὑρεθεὶς ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ τετραγωνιδίῳ ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, π.χ. ὁ 165 ἐπὶ 31.000 ἤτοι 165×31.000=5 100.000.

Καταμέτρησις λευκῶν αἱμοσφαιρίων. Τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια διακρίνονται τῶν ἐρυθρῶν, διότι εἶναι λευκότερα, μᾶλλον διαθλαστικὰ τούτων καὶ ὁρῶνται καὶ ὅταν ἔτι στρέφεται ὁ μικρομετρικὸς κοχλίας τοῦ μικροσκοπίου, μέχρις οὗ καταστάθῶσι δυσδιάκριτα τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια. Μετροῦνται δὲ τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια τὰ ὑπάρχοντα εἰς ἀλληλοδιάδοχα τετραγωνίδια κινουμένης τῆς πλακὸς ὁριζοντίως καὶ εἶτα εἰς ἀλληλοδιάδοχα τετραγωνίδια κινουμένης τῆς πλακὸς καθέτως. Ἐὰν π. χ. εἰς 58 τετραγωνίδια εὑρεθῶσι 15 λευκὰ αἱμοσφαίρια τότε τὸ ποσὸν τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων εἰς 1 κβ. χλ. $=\frac{15 \times 31\,000}{58} = 7,750$.

Αἱματόμετρον ἢ αἱμοσφαιριόμετρον τοῦ Thoma—Zeiss. Εἶναι τὸ μᾶλλον ἐν χρήσει σήμερον ὄργανον πρὸς καταμέτρησιν τῶν ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν αἱμοσφαιρίων τοῦ αἵματος. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἀποτελεῖται: 1) Ἐκ δύο ὀγκομετρικῶν σι-

Digitized by Google

φωνίων ἢ αἱμομικτῶν, ὧν τὸ μὲν μεγαλύτερον διὰ τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια καὶ δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἀραίωσις τοῦ αἵματος 1:100 ἢ 1:200, τὸ δὲ μικρότερον διὰ τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια καὶ δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἀραίωσις τοῦ αἵματος 1:10 ἢ 1:20.

2ον) Ἐκ τῆς καταμετρικῆς πλακός: Αὕτη εἶναι παχεῖα ἀντικειμενοφόρος ὑελίνη πλὰξ φέρουσα εἰς τὸ μέσον ἐπικεκολλημένην πλάκα μετὰ στρογγύλης ὀπῆς ἐν τῷ κέντρῳ καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει στρογγύλον πλακίδιον, οὗτινος ἡ ἐπιφάνεια εὑρίσκεται εἰς ὕψος μικρότερον τοῦ τῆς πλακός, οὕτως ὥστε ἐὰν ἐπιτεθῇ καλυπτρὶς ἐπὶ τῆς πλακός, μεταξὺ τῆς κάτω ἐπιφανείας τῆς καλυπτρίδος καὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ στρογγύλου πλακιδίου ἀφίνεται χῶρος ὕψους 0,100 χιλιοστμ. Ἐπειδὴ τὸ πλακίδιον B εἶναι μικροτέρας διαμέτρου τῆς διαμέτρου τῆς ὀπῆς τῆς πλακὸς σχηματίζεται μεταξὺ τῶν δύο τούτων μικρὰ αὖλαξ. Εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀνωτέρας ἐπιφανείας τῆς πλακὸς ὑπάρχει 1 τετραγωνικὸν χιλιοστόμετρον διῃρημένον εἰς 400 μικρὰ τετραγωνίδια μὲ πλευρὰς ἑκάστη $^1/_{20}$ χιλστ., ἤτοι ἐμβαδὸν ἕκαστον $^1/_{400}$ τετρ. χιλιοστ. Ἀνὰ ἕκαστον πέμπτον τετραγωνίδιον ὁριζοντίως καὶ καθέτως ὑπάρχει κεχαραγμένη γραμμὴ δι' ἧς διευκολύνεται ἡ καταμέτρησις, καθ' ὅσον διὰ τῶν γραμμῶν τούτων ἀποτελοῦνται 16 μεγάλα τετραγωνίδια περικλείοντα ἐν ἑαυτοῖς ἕκαστον 16 μικρὰ τετραγωνίδια.

Ὡς ὑγρὰ ἀραιώσεως χρησιμοποιοῦνται διὰ μὲν τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια ἰσοτονικὴ διάλυσις χλωριούχου νατρίου 0,8 % ἢ ὑπερτονικὴ διάλυσις χλωριούχου νατρίου 2 % ἢ διάλυμα τοῦ Hayem (χλ. νατρίου 2 γρ., θειικοῦ νατρίου 5 γρ., διχλ. ὑδραργύρου 0,5 γρ., ὕδατος ἀπεσταγμένου 200 γρ.) διὰ δὲ τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια διάλυμα ὀξικοῦ ὀξέος 5 %.

Καταμέτρησις ἐρυθρῶν αἱμασφαιρίων. Διὰ τοῦ αἱμομίκτου τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων ἀναρροφῶμεν μέχρι τῆς διαιρέσεως 0,5 αἷμα (ἐπὶ βαρείας ἀναιμίας μέχρι τῆς διαιρέσεως 1) καὶ εἶτα, ἀφοῦ ἀποκαθάρωμεν τὸ ῥύγχος, ἀπορροφῶμεν διάλυμα χλ. νατρίου ἰσοτονικοῦ ἢ ὑπερτονικοῦ ἢ διάλυμα Hayem μέχρι τῆς διαιρέσεως 101, ἐπιτυγχάνοντες οὕτω ἀραίωσιν 1:200. Ἀνακινοῦμεν ζωηρῶς ἐπὶ 2 λεπτὰ τὸν αἱμομίκτην, ἵνα τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἐν αὐτῷ ὑελίνου σφαιριδίου ἐπιτευχθῇ ὁμοιομερὴς ἀραίωσις τοῦ αἵματος εἰς τὴν ᾠοειδῆ διεύρυνσιν τοῦ αἱμομίκτου. Εἶτα δι' ἐμφυσήσεως ἀπορρίπτομεν 3—4 σταγόνας καὶ τέλος φέρομεν σταγόνα μετρίου μεγέθους ἐπὶ τοῦ πλακιδίου. Καλύπτομεν τὴν σταγόνα δι' εἰδικῆς καλυπτρίδος συνοδευούσης τὸ ὄργανον, προσέχοντες ὥστε νὰ μὴ σχηματισθῶσι φυσαλίδες ἀέρος, οὐδὲ νὰ ὑπερεκχειλίσῃ τὸ ὑγρόν, ὥστε νὰ εἰσχωρήσῃ μεταξὺ τῆς καλυπτρίδος καὶ τῆς ἐξωτερικῆς πλακός. Ἐὰν τοῦτο συμβῇ, σφογγίζομεν τὴν πλάκα καὶ στάζομεν νέαν σταγόνα μικροτέραν. Ὅταν ἐπιτύχωμεν τὸ ἀνωτέρω, πιέζομεν τὴν καλυπτρίδα οὕτως, ὥστε εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πλάκα νὰ σχηματισθῇ ὁ δακτύλιος τοῦ Newton. Ἤδη ἐξετάζομεν τὴν πλάκα μικροσκοπικῶς διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 ἢ 7 Leitz ἀντικειμενικοῦ φακοῦ προσαρμόζοντες τὸ ὀπτικὸν πεδίον οὕτως, ὥστε νὰ φαίνωνται συγχρόνως καὶ εὐκρινῶς τὰ τετραγωνίδια καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια. Φέρομεν ὑπὸ τὸ ὀπτικὸν πεδίον ἓν μέγα τετραγωνίδιον καὶ μετροῦμεν καὶ καταγράφομεν τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια τὰ περιεχόμενα εἰς ἕκαστον τῶν 16 μικρῶν τετραγωνιδίων τῶν περιλαμβανομένων εἰς τὸ μέγα τετραγωνίδιον. Εἰς τὰ μετρούμενα αἱμοσφαίρια συγκαταριθμοῦμεν καὶ τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια τὰ εὑρισκόμενα ἐπὶ τῆς ἄνω πλευρᾶς τοῦ μεγάλου τετραγωνιδίου ὡς καὶ τὰ εὑρισκόμενα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ τετραγωνιδίου τούτου.

Ἔστω ὅτι ἐμετρήθησαν 490 αἱμοσφαίρια εὑρισκόμενα εἰς 5 μεγάλα τετραγωνίδια 5×16=80 μικρὰ τετραγωνίδια. Ὁ ὑπολογισμὸς γίνεται ὡς ἑξῆς: Ἕκαστον μικρὸν τετραγωνίδιον εἶναι ἴσον πρὸς $^1/_{400}$ τετρ. χιλιοστ. καὶ ἐπειδὴ ἔχει ὕψος $^1/_{10}$ χιλιοστ., ὁ ὄγκος τοῦ ἀραιωθέντος αἵματος τοῦ περιλαμβανομένου εἰς ἓν τοιοῦτον τετραγωνίδιον ἰσοῦται πρὸς $^1/_{400}$ κυβ. χιλιοστ., ὁπότε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων εὑρίσκεται ἐκ τοῦ τύπου:

$$X = \frac{m \times n \times 4000}{q}$$

ἔνθα m ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν μετρηθέντων ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, n ἡ ἀραίωσις τοῦ αἵματος καὶ q ὁ ἀριθμὸς τῶν μικρῶν τετραγωνιδίων ἐν οἷς ἐμετρήθησαν τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια. Π.χ. ἐὰν εἰς 5 μεγάλα τετραγωνίδια (=80 μικρὰ) ἐμετρήθησαν 490 ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια, ἔχομεν εἰς 1

$$\text{κυβ. χιλιοστ. αἵματος} = \frac{490 \times 200 \times 400}{80} = 4.900.000$$

Καταμέτρησις λευκῶν αἱμοσφαιρίων. Διὰ τοῦ μικροῦ αἱμομίκτου τοῦ εἰδικοῦ διὰ τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια ἀναρροφῶμεν μέχρι τῆς διαιρέσεως 0.5 αἷμα, ἀποσφογγίζομεν τὸ ῥύγχος καὶ εἶτα ἀναρροφῶμεν μέχρι τῆς διαιρέσεως 10 διάλυμα ὀξικοῦ ὀξέος 5 %, ἐπιτυγχάνοντες οὕτω ἀραίωσιν τοῦ αἵματος 1:20. Εἰς τὸ ἠραιωμένον ὀξικὸν ὀξὺ διαλύονται τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια, τὰ δὲ λευκὰ τοιαῦτα γίνονται καταφανέστερα καὶ μετροῦνται λίαν εὐκόλως. Ἐὰν εἰς τὸ διάλυμα τοῦ ὀξικοῦ ὀξέος προσθέσωμεν σταγόνας τινὰς διαλύματος ἰώδους γεντιανῆς, τότε ἐπιτυγχάνομεν καὶ εὐκρινῆ χρῶσιν τῶν πυρήνων τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων.

Ἡ πλήρωσις τῆς καταμετρικῆς πλακὸς γίνεται ὡς ἄνω. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια εἶναι ὀλίγα τὸν ἀριθμὸν (6.000 - 8.000 εἰς 1 κβ. χιλ. αἵματος ἐνήλικος) κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ μετρηθῶσι πλείονα μεγάλα τετραγωνίδια. Ὁ ὑπολογισμὸς γίνεται καθ' ὃν τρόπον καὶ διὰ τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια. Πρὸς ἀκριβεστέραν καταμέτρησιν τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων διὰ τῆς πλακὸς Thomas Zeiss σκόπιμον εἶναι νὰ καταμετρῶνται τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια τὰ περιλαμβανόμενα καὶ εἰς τὰ 400 τετραγωνίδια τῆς πλακός, τοῦθ' ὅπερ κατορθοῦμεν ἐξετάζοντες τὴν πλάκα διὰ μικρᾶς μεγεθύνσεως (π. χ. διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 ἀντικειμενικοῦ φακοῦ Leitz) τὸν δ' εὑρεθέντα ἀριθμὸν λευκῶν αἱμοσφαιρίων π. χ. 39, ὅστις παριστᾷ τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια τὰ περιεχόμενα εἰς τὰ 400 μικρὰ τετραγωνίδια, ἤτοι εἰς $^1/_{10}$ κβ. χλ., ἀρκεῖ νὰ πολλαπλασιάσωμεν ἐπὶ τὴν ἀραίωσιν 20 καὶ ἐπὶ 10, ἤτοι ἐπὶ 200, ἵνα λάβωμεν τὸ ποσὸν τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων κατὰ κβ. χλ. αἵματος, ἤτοι 1 κβ. χλ. αἵματος = 39 × 20 = 780.

Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς καταμετρήσεως τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων ὁ Türk ἐτροποποίησε τὴν καταμετρικὴν πλάκα τοῦ Thomas Zeiss. Αὕτη πλὴν τῶν 16 μεγάλων τετραγωνιδίων περιέχει καὶ πολυάριθμα ἄλλα τετραγωνίδια τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, μὴ διῃρημένα ὅμως εἰς μικρὰ τετραγωνίδια. Εἰς τὴν πλάκα ταύτην μετροῦνται διὰ μικρᾶς μεγεθύνσεως (Leitz 3) πάντα τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια τὰ περιλαμβανόμενα ἐντὸς τῶν τεσσάρων μεγάλων πλευρῶν τοῦ τετραγωνίου A, B, C, D.

Ἐπὶ μεγάλης αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων (λευχαιμία) ἡ καταμέτρησις τούτων γίνεται ἀραιουμένου τοῦ αἵματος διὰ διαλύματος ὀξικοῦ ὀξέος μέχρι 1 : 100 ἢ 1 : 200 τῇ βοηθείᾳ τοῦ αἱμομίκτου τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων.

Αἱμοσφαιριόμετρον Büscher. Τοῦτο εἶναι κυρίως τροποποίησις τῆς καταμετρικῆς πλακὸς τοῦ Thomas Zeiss. Φέρει δύο δίκτυα τετραγωνιδίων κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων δι' αὔλακος. Ἡ πλὰξ αὕτη ἵνα χρησιμοποιηθῇ καλύπτεται πρῶτον διὰ τῆς καλυπτρίδος καὶ εἶτα πληροῦται εὐχερῶς διὰ τοῦ ἀραιωθέντος ἐν τῷ αἱμομίκτῃ αἵματος, ἀποφευγομένης οὕτω τῆς πολλάκις λίαν κοπιώδους πληρώσεως, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν πλάκα τοῦ Thomas Zeiss.

Διὰ τὴν ἀκριβῆ καταμέτρησιν τῶν ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν αἱμοσφαιρίων ἀπαιτεῖται εἰδικὴ ἐξάσκησις καὶ μεγάλη ἀκρίβεια εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν λεπτομερειῶν τῆς καταμετρήσεως. Ἡ καταμετρικὴ πλὰξ καὶ οἱ αἱμομῖκται πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦνται τελείως καθαροὶ καὶ ξηροί. Μεθ' ἑκάστην χρῆσιν οἱ αἱμομῖκται δέον νὰ πλύνωνται διὰ διαλύματος καυστικοῦ νατρίου 1 % καὶ εἶτα κατὰ σειρὰν δι' ὕδατος, οἰνοπνεύματος καὶ αἰθέρος. Ἡ καταμετρικὴ πλὰξ ἀποκαθαίρεται μόνον δι' ὕδατος ἀπεσταγμένου τῇ βοηθείᾳ ἰαπωνικοῦ χάρτου.

Ἱστολογικὴ ἐξέτασις.— α') Ἐξέτασις προσφάτου παρασκευάσματος. Χρησιμοποιοῦνται πρὸς τοῦτο ἀντικειμενοφόροι πλάκες καὶ καλυπτρίδες τελείως καθαραί, πλυθεῖσαι δὲ εὐθὺς πρὸ τῆς χρήσεως δι' οἰνοπνεύματος καὶ εἶτα δι' αἰθέρος. Σταγὼν αἵματος λαμβάνεται ἐπὶ καλυπτρίδος ἥτις εἶτα ἐναποτίθεται ἠρέμα καὶ ἄνευ πιέσεώς τινος ἐπὶ ἀντικειμενοφόρου πλακός. Οὕτω τὸ αἷμα ἐξαπλοῦται εἰς λεπτοτάτην στιβάδα κατὰ τρόπον, ὥστε εἰς μὲν τὸ μέσον τοῦ παρασκευάσματος τὰ αἱμοσφαίρια κεῖνται τὸ ἓν παρὰ τὸ ἄλλο, μόνον δὲ εἰς τὴν περιφέρειαν διατίθενται ὑπὸ τὴν χαρακτηριστικὴν μορφὴν τῶν στηλῶν νομισμάτων.

Κατὰ τὴν μικροσκοπικὴν ἐξέτασιν τοῦ προσφάτου παρασκευάσματος ἐρευνᾶται· 1) Ἡ ἔντασις τῆς χρώσεως τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων καὶ ἡ διάταξις ἐν εἴδει στηλῶν νομισμάτων. 2) Ἡ τυχὸν μορφολογικὴ ἀλλοίωσις τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων (ποικιλοκίττασις, ἀντοκίττασις). 3) Ἡ τυχὸν αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων· καὶ 4) Ἡ ὕπαρξις παρασίτων (σπειροχαῖται ὑποστρόφου πυρετοῦ, τρυπανοσώματα πλασμώδια κ.τ.λ.).

β) Ἐξέτασις κεχρωσμένου παρασκευάσματος. —*Ἐπίχρησις τοῦ αἵματος:* Σταγὼν αἵματος ἀναβλύζουσα ἐκ νύγματος τοῦ λοβίου τοῦ ὠτὸς ἢ δακτύλου τινὸς τῆς χειρός, παραλαμβάνεται ἐπιτιθεμένης αὐτῇ καθαρᾶς ἀντικειμενοφόρου πλακός.

Ἡ σταγὼν αὕτη, ὅταν ἡ πλὰξ κρατῆται διὰ τοῦ λιχανοῦ καὶ τοῦ μέσου δακτύλου τῆς ἀριστερᾶς χειρός, πρέπει νὰ κεῖται ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἐνῷ δὲ κρατῆται οὕτω διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἡ ἀντικειμενοφόρος, φέρεται τὸ χεῖλος καλυπτρίδος κρατουμένης διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐπὶ τῆς ἀντικειμενοφόρου εἰς ὃ σημεῖον εὑρίσκεται ἡ σταγὼν τοῦ αἵματος καὶ ὑπὸ γωνίαν 45°, εἶτα σύρεται ἡ καλυπτρὶς ὀλίγον ἔξω τῆς σταγόνος πρὸς τὰ δεξιά, μέχρις οὗ τὸ αἷμα ἐξαπλωθῇ ἐφ' ὅλου τοῦ μήκους τῆς σχηματισθείσης μεταξὺ τῶν δύο πλακῶν γωνίας, μεθ' ὃ σύρεται ἡ καλυπτρὶς κατ' ἀντίστροφον διεύθυνσιν, ἤτοι πρὸς τὰ ἀριστερὰ κατὰ μῆκος τῆς ἀντικειμενοφόρου πλακός, ἐπιτυγχανομένης οὕτω τῆς ἐπαλείψεως τῆς σταγόνος ἐπὶ τῆς ἀντικειμενοφόρου εἰς ὁμότιμον στρῶμα.

Μονιμοποίησις τῶν παρασκευασμάτων. Ὑγρὰ μονιμοποιητικά, συνήθως χρησιμοποιούμενα ἐν τῇ αἱματολογίᾳ, εἶναι τὸ ἀπόλυτον οἰνόπνευμα, τὸ μεῖγμα ἴσων μερῶν οἰνοπνεύματος καὶ αἰθέρος καὶ τὸ μεθυλικὸν πνεῦμα. Εἰς ἓν τῶν ὑγρῶν τούτων ἐμβαπτίζονται τὰ παρασκευάσματα ἐπὶ 5 λεπτὰ μέχρις 24 ὡρῶν.

Ἑτέρα μέθοδος μονιμοποιήσεως τῶν παρασκευασμάτων τοῦ αἵματος εἶναι εἴτε ἡ χαλκίνη θερμικὴ πλὰξ τοῦ Ebrilich, δι' ἧς ἡ μονιμοποίησις γίνεται εἰς θερμοκρασίαν 130°—140°, εἴτε ὁ χάλκινος κοῖλος κύλινδρος τοῦ Kouvariky-Klopsock. Ἐπὶ τῆς κοίλης αὐτοῦ ἐπιφανείας ἐπιτίθενται τὰ πρὸς μονιμοποίησιν παρασκευάσματα, συνάμα δὲ καὶ κρύσταλλος οὐρίας, συλλαμβάνεται ὁ κύλινδρος διὰ τῆς χειρολαβῆς καὶ τίθεται ἄνωθεν φλογὸς λυχνίας Bunsen οὕτως, ὥστε ἡ κορυφὴ τῆς φλογὸς νὰ μὴ ἐφάπτεται τοῦ κυλίνδρου. Ἡ θέρμανσις παρατείνεται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ τακῇ ὁ κρύσταλλος τῆς οὐρίας, τοῦθ' ὅπερ δεικνύει ὅτι ἡ θερμοκρασία ἀνῆλθε εἰς 132°—135° C., ὁπότε ἀπομακρύνεται ὁ κύλινδρος τῆς φλογὸς καὶ τίθεται κατὰ μέρος μέχρις οὗ ψυχθῇ. Ὁ διὰ τὴν μονιμοποίησιν ταύτην ἀπαιτούμενος χρόνος διαρκεῖ τὸ πολὺ 2' ἕως 3' λεπτά.

Τρόπος χρώσεως τῶν παρασκευασμάτων. —1) *Χρῶσις διὰ Triazide τοῦ Ehrlich.* Ἡ χρωστικὴ αὕτη ἔχει τὴν ἑξῆς σύνθεσιν:

Κεκορεσμένη ὑδατ. διάλ. Orange—G	13 ἕως 14,0	κβ. ὑφ.
» » ὀξίνου φουξίνης	6.0 ἕως 7	κβ. ὑφ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον	15	» »
Οἰνόπνευμα	5,0	» »
Κεκορ ὑδατ. διάλ. πρασίνου τοῦ μεθυλίου	12,0	» »
Οἰνόπνευμα	10,0	» »
Γλυκερίνη	10,0	» »

Τὰ ἀνωτέρω προστίθενται διαδοχικῶς κατὰ τὴν ἄνω σειρὰν εἰς ὀγκομετρικὸν κύλινδρον καὶ ἀναταράσσονται. Ἡ χρωστικὴ αὕτη πρέπει νὰ διηθῆται πρὸ τῆς χρήσεως. Διὰ ταύτης χρώννυνται τὰ παρασκευάσματα, καὶ ἰδίως τὰ μονιμοποιηθέντα διὰ θερμάνσεως, ἐπὶ 5' ἕως 10' λεπτά.

2) Χρῶσις κατὰ Giemsa. Ἡ χρωστικὴ τοῦ *Giemsa* (μεῖγμα κυανινίου καὶ ἐκζίνης) φέρεται ἑτοίμη εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἵνα χρωσθῶσι διὰ ταύτης παρασκευάσματα αἵματος, ἀραιοῦται εὐθὺς πρὸ τῆς χρήσεως μία καὶ ἡμίσεια σταγὼν ταύτης εἰς 1 κβ. ὑφ. ὕδατος ἀπεσταγμένου. Τὰ παρασκευάσματα μονιμοποιοῦνται προηγουμένως ἐπὶ 5 λεπτὰ εἰς μεθυλικὸν πνεῦμα καὶ εἶτα ἐπιχύνεται ἄνωθεν αὐτῶν ἡ ὡς ἄνω ἀραιωθεῖσα χρωστικὴ δι' ἧς καὶ χρωματίζονται ἐπὶ 30' λεπτά. Ἡ χρῶσις κατὰ Giemsa ἰδίως χρησιμοποιεῖται πρὸς σπουδὴν τῆς χρωματίνης τοῦ πυρῆνος τῶν κυττάρων καὶ πρὸς ἀναζήτησιν τῶν παρασίτων τοῦ αἵματος.

3) Σύγχρονος μονιμοποίησις καὶ χρῶσις κατὰ May-Grünwald. Ἡ χρωστικὴ αὕτη παρασκευάζεται ἐξ οὐσίας προκυπτούσης ἐκ τῆς χημικῆς ἑνώσεως ἐκζίνης καὶ κυανίου τοῦ μεθυλενίου, διαλυομένης εἰς μεθυλικὸν πνεῦμα, στάζεται δὲ ἀπ' εὐθείας διὰ σταγονομετρικοῦ φιαλιδίου ἐπὶ τοῦ παρασκευάσματος τοῦ αἵματος ξηρανθέντος μόνον εἰς τὸν ἀέρα. Μετὰ ἐπίδρασιν τῆς πυκνῆς ταύτης χρωστικῆς ἐπὶ 2—3 λεπτά, στάζεται τῇ βοηθείᾳ σιφωνίου ἐπὶ τοῦ παρασκευάσματος ἴση ποσότης ὕδατος ἀπεσταγμένου καὶ ἀφίνεται νὰ ἐπιδράσῃ ἡ οὕτω ἀραιωθεῖσα χρωστικὴ ἐπὶ 5' ἕως 10' λεπτὰ ἔτι. Εἶτα ἀποπλύνεται τὸ παρασκεύασμα δι' ὕδατος μέχρις οὗ προσλάβῃ ἀνοικτὴν ῥοδίνην χροιὰν καὶ ξηραίνεται.

4) Συγχρόνως μονιμοποίησις καὶ χρῶσις κατὰ Leshnon. Καὶ ἡ χρωστικὴ αὕτη φέρεται ἑτοίμη εἰς τὸ ἐμπόριον, χρησιμοποιεῖται δὲ καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ χρωστικὴ τοῦ May-Grünwald, ἤτοι στάζονται 5—6 σταγόνες ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ ἀέρι ξηρανθέντος παρασκευάσματος καὶ μετὰ ἐπίδρασιν $^1/_2$ λεπτοῦ στάζονται διὰ σιφωνίου ἴσαι σταγόνες ὕδατος ἀπεσταγμένου, κινεῖται τὸ παρασκεύασμα ἐλαφρῶς πρὸς μῖξιν τοῦ ὕδατος μετὰ τῆς χρωστικῆς καὶ μετὰ ἐπίδρασιν 5 λεπτῶν τῆς ἀραιωθείσης χρωστικῆς ἀποχύνεται αὕτη, ἀποπλύνεται δι' ὕδατος, ἀφινομένων μετὰ τὴν ἀπόπλυσιν σταγόνων τινῶν ὕδατος ἐπὶ τοῦ παρασκευάσματος νὰ ἐπιδράσωσι πρὸς διαφοροποίησιν ἐπὶ 1—2 λεπτά, κινουμένου ἅμα τοῦ παρασκευάσματος, ὁπότε παράγεται μικρὸν νεφύλλιον κυανῆς χρωστικῆς ἐν τῷ ὕδατι ἄνωθεν τοῦ παρασκευάσματος τὸ ὁποῖον λαμβάνει ἀνοικτὴν ῥοδίνην χροιάν. Τότε ἀποπλύνεται τὸ παρασκεύασμα καὶ ξηραίνεται μεταξὺ δύο φύλλων ἀναποτικοῦ χάρτου.

5) Πανοπτικὴ χρῶσις κατὰ Pappenheim. Ἡ χρῶσις αὕτη εἶναι συνδυασμὸς τῆς χρωστικῆς κατὰ May-Grünwald καὶ Giemsa. Χρωματίζεται τὸ εἰς τὸν ἀέρα ξηρανθὲν παρασκεύασμα ἐπὶ 3 λεπτὰ διὰ τῆς χρωστικῆς May-Grünwald, μετὰ τὴν πάροδον τῶν ὁποίων προστίθεται ἴση ποσότης ὕδατος καὶ χρωματίζεται τὸ παρασκεύασμα ἐπὶ

Digitized by Google

1 λεπτὸν εἰσέτι. Εἶτα ἀποχύνεται ἡ ἐπὶ τοῦ παρασκευάσματος χρωστικὴ καὶ ἄνευ πλύσεως ἐπιτίθεται ἐπ' αὐτοῦ προσφάτως ἀραιωθεῖσα χρωστικὴ Giemsa (1 σταγὼν εἰς 1 κ. ὑφ. ὕδατος) καὶ χρώννυνται διὰ ταύτης ἐπὶ 15 λεπτά, ἀποπλύνεται δι' ὕδατος καὶ ξηραίνεται μεταξὺ δύο φύλλων ἀποποτικοῦ χάρτου.

Μορφολογία τῶν αἱμοσφαιρίων:

α') Φυσιολογικὸν ἐρυθρὸν αἱμοσφαίριον. Νορμοκύτταρον. Εἶναι τοῦτο ξανθόχρουν στρογγύλον κύτταρον διαμέτρου 7 ἕως 7,5 μ. συμπεπιεσμένον εἰς τὸ κέντρον, ἄνευ πυρῆνος καὶ ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ σώματος περιέχοντος τὴν αἱμοσφαιρίνην.

β') Λεμφοκυττάρια μικρά. Ἔχουσι ταῦτα τὸ μέγεθος τοῦ ἐρυθροῦ αἱμοσφαιρίου ἢ τι μεῖζον τούτου, πρωτόπλασμα ἐλάχιστον ὁμοιογενὲς (ἄνευ κοκκιάσεων) καὶ πυρῆνα σφαιρικὸν πληροῦντα σχεδὸν ἅπαν τὸ κύτταρον. Τὰ μικρὰ λεμφοσφαίρια ἀποτελοῦσι φυσιολογικῶς περίπου τὸ 1/3 τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ λευκῶν αἱμοσφαιρίων.

γ') Μεγάλα λεμφοκύτταρα. Ταῦτα ἔχουσι τὴν αὐτὴν μορφολογίαν οἵαν καὶ τὰ μικρὰ λεμφοκύτταρα, μὲ τὴν διαφορὰν μόνον ὅτι εἶναι μεγαλύτερα τούτων.

δ') Οὐδετερόφιλα πολυμορφοπύρηνα. Ἔχουσι μέγεθος διπλάσιον τῶν μικρῶν λεμφοσφαιρίων, καὶ ὁ μὲν πυρὴν αὐτῶν εἶναι πολύμορφος, ἤτοι ποικιλοτρόπως κεκαμμένος ἢ καὶ τετμημένος κατὰ τεμάχια συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα διὰ λεπτῶν γεφυρῶν πυρηνικῆς οὐσίας. Τὸ πρωτόπλασμα αὐτῶν παρουσιάζει κοκκίασιν ἡ ὁποία εἶναι σαφὴς μὲν ἀλλὰ λεπτοκοκκώδης. Τὰ οὐδετερόφιλα πολυμορπύρηνα ἀποτελοῦσι περίπου τὰ 75% τῶν ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ λευκῶν αἱμοσφαιρίων ὑγιοῦς ἀτόμου.

ε') Ὀξεόφιλα ἢ ἠωσινόφιλα πολυμορφοπύρηνα. Ὁ μὲν πυρὴν αὐτῶν εἶναι προσόμοιος τῶν οὐδετεροφίλων, ἤτοι πολύμορφος, τὸ πρωτόπλασμα ὅμως αὐτῶν ἔχει ἄφθονον καὶ ἁδρομερῆ στρογγύλην κόκκωσιν ἐξ ἧς ἀναγνωρίζονται ταῦτα καὶ ἐπὶ ἀχρωματίστου ἔτι παρασκευάσματος. Τὸ μέγεθος τῶν κυττάρων τούτων εἶναι οἷον τὸ τῶν οὐδετεροφίλων πολυμορφοπυρήνων. Ἐπὶ κεχρωσμένων παρασκευασμάτων κατὰ Giemsa, Leisham, ἢ May-Grünwald ὁ μὲν πυρὴν χρωματίζεται ὡς ὁ τῶν οὐδετεροφίλων, τὰ κοκκία ὅμως τοῦ πρωτοπλάσματος ὡς προσλαμβάνοντα τὴν ὄξινον χρωστικὴν (ὀξεόφιλα) χρώννυνται βαθέως ἐρυθρά.

Εἰς τὸ αἷμα φυσιολογικῶν ἀτόμων εὑρίσκονται ἐν ἀναλογίᾳ 2—4% ἐν σχέσει πρὸς τὰ λοιπὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια.

στ') Βασεόφιλα πολυμορφοπύρηνα (Mastzellen). Ὁ πυρὴν καὶ τούτων ἔχει τὴν αὐτὴν μορφὴν τῶν πολυμορφοπυρήνων οὐδετεροφίλων καὶ χρώννυνται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, τὸ πρωτόπλασμα ὅμως αὐτῶν ἔχει ἁδρομερῆ κόκκωσιν, οὐχὶ δὲ πάντοτε στρογγύλην ὡς τῶν ἠωσινοφίλων. Τὰ κοκκία ταῦτα προσλαμβάνουσι τὰς βασικὰς χρωστικάς.

ζ') Μεταβατικαὶ μορφαί. Εἶναι ταῦτα κύτταρα μεγέθους τοῦ αὐτοῦ ἢ κατά τι μείζονος τοῦ τῶν οὐδετεροφίλων πολυμορφοπυρήνων. Ὁ πυρὴν αὐτῶν εἶναι ἡμικυκλικὸς ἢ πεταλοειδής, ὀλιγώτερον δὲ βασεόφιλος τοῦ πυρῆνος τῶν λεμφοσφαιρίων, τὸ δὲ πρωτόπλασμα βασεόφιλον μετὰ κοκκίων, ὧν τινὰ μὲν κυανόφιλα, τινὰ δὲ οὐδετερόφιλα.

η') Μεγάλα μονοπύρηνα. Ταῦτα ὁμοιάζουσι κατὰ πολὺ πρὸς τὰ μεγάλα λεμφοσφαίρια. Ὁ πυρὴν αὐτῶν ἔχει μορφὴν φυσαλιδοειδῆ καὶ εἶναι πτωχὸς εἰς χρωματίνην, τὸ δὲ πρωτόπλασμα αὐτῶν εἶναι εὐρύ, ὑελῶδες καὶ ἐλαφρῶς βασεόφιλον μετ' ὀλίγων ἐν αὐτῷ οὐδετεροφίλων κοκκίων.

Διὰ τῶν διαφόρων χρωστικῶν χρωματίζονται ὁμοίως ὡς αἱ μεταβατικαὶ μορφαί. Ἡ πρὸς ἄλληλα σχέσις τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων ἐπὶ φυσιολογικοῦ αἵματος ἔχει ὡς ἑξῆς:

1	Λεμφοκύτταρα μικρὰ καὶ μεγάλα		20—25%
2	Μεγάλα μονοπύρηνα καὶ μεταβ. μορφαὶ		2— 6%
3	Πολυμορφοπύρηνα	οὐδετερόφιλα	60—70%
4	»	ἠωσινόφιλα	2— 4%
5	»	βασεόφιλα	0— 1%

Αἱμοπετάλια. Ταῦτα εἶναι τετράπλευρα ἢ στρογγύλα τὸ σχῆμα, μεγέθους 2—3 μ., ἄχροα καὶ συνηγμένα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατὰ σειράς. Κατὰ J. H. Wright ταῦτα προέρχονται ἐκ τῶν μεγακαρυοκυττάρων τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν καὶ χρησιμεύουν εἰς τὴν πῆξιν τοῦ αἵματος.

Ἀνώμαλα καὶ παθολογικὰ μορφολογικὰ στοιχεῖα τοῦ αἵματος:

α) Ἀνώμαλα καὶ παθολογικὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια.

1) Ποικιλοκύτταρα. Εἶναι ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια ἅτινα ἔχουσι σχῆμα ἀπιοειδές, ἀτρακτοειδές, ἀλτηροειδὲς ἢ νεφροειδές, καὶ ἀπαντῶνται εἰς τὸ αἷμα ἐπὶ ἀναιμικῶν καταστάσεων.

2) Μακροκύτταρα καὶ μικροκύτταρα. Τὰ μακροκύτταρα εἶναι μεγαλύτερα φυσιολογικοῦ ἐρυθροῦ αἱμοσφαιρίου, ὁρώμενα δὲ εἰς πρόσφατον παρασκεύασμα δὲν παρουσιάζουσι τὸ χαρακτηριστικὸν βάθισμα τοῦ αἱμοσφαιρίου. Κυρίως ἀπαντῶνται ἐπὶ βαρείας ἀναιμίας. Τὰ μικροκύτταρα εἶναι μικρότερα τοῦ φυσιολογικοῦ ἐρυθροῦ αἱμοσφαιρίου καὶ ἀνευρίσκονται κυρίως εἰς τὸ αἷμα ὁμοῦ μετὰ τῶν ποικιλοκυττάρων.

Ἐπὶ ἐλαττώσεως τῆς αἱμοσφαιρίνης τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια εἰς πρόσφατον ἰδίως παρασκεύασμα παρουσιάζουσι τὸ διαφανὲς αὐτῶν κέντρον, ἤτοι τὸ βάθισμα ηὐξημένον καὶ τότε προσομοιάζουσι πρὸς δακτυλίους ἢ πεσσούς.

3) Νορμοβλάσται. Εἶναι οὗτοι ἐμπύρηνα ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια φυσιολογικοῦ μεγέθους. Κατὰ κανόνα ὁ πυρὴν αὐτῶν εἶναι σφαιρικός, ἔκκεντρικός, χρωματίζεται ἐντόνως (βαθέως κυανοῦς) καὶ παρουσιάζει συνήθως ἀκτινοειδῶς διατεταγμένα κενοχώρια. Ἐνίοτε δὲ ὁ πυρὴν παρουσιάζει περισφίγξεις ἢ λαμβάνει μορφὴν λευκανθέμου. Σπανίως παρατηρεῖται ἀληθὴς μίτωσις.

4) Μεγαλοβλάσται. Εἶναι οὗτοι ἐμπύρηνα ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια, μεγαλύτερα φυσιολογικοῦ αἱμοσφαιρίου τὸ μέγεθος καὶ περιέχοντα ἐνίοτε δύο πυρῆνας. Τὰ ἐμπύρηνα ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια, οἵ τε μεγαλοβλάσται καὶ οἱ νορμοβλάσται ἀπαντῶνται εἰς βαρείας ἀναιμίας.

5) Ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια μετὰ βασεοφίλου κοκκιάσεως (κοκκωτὰ). Ταῦτα περιέχουσι ἐν τῷ πρωτοπλάσματι αὐτῶν κοκκία διαφόρου μεγέθους (ἐν εἴδει κονιορτοῦ μέχρι μικρῶν πυρήνων), ἅτινα προσλαμβάνουσι τὰς βασικὰς χρωστικάς, ὡς ἐξ οὗ δι' ὅλων τῶν χρωστικῶν μεθόδων χρωματίζονται ὡς κυανᾶ κοκκία. Ταῦτα ἀπαντῶνται ἐπὶ ἐκσεσημασμένων ἀναιμιῶν (ἀναιμία ἐπὶ δηλητηριάσεως διὰ μολύβδου).

6) Πολυχρωματόφιλα ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια. Ταῦτα εἶναι ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια ἅτινα ἀντὶ ὀξεοφίλου παρουσιάζουσι βασεόφιλον χρῶσιν καὶ συνεπῶς ἀντὶ ροδοχρόων χρώννυνται κυανέρυθρα ἢ ἰώδη. Καὶ ταῦτα ἀνευρίσκονται ἐπὶ ἀναιμικῶν καταστάσεων. Πολλάκις ἀνευρίσκονται ἐμπύρηνα ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια μὲ πρωτόπλασμα πολυχρωματόφιλον.

7) Ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια μετὰ σωματίων τοῦ Jolly. Τὰ σωμάτια τοῦ Jolly εἶναι σφαιρικὰ τεμάχια τοῦ πυρῆνος τὰ ὁποῖα ἐπὶ τὸ πολὺ εὑρίσκονται μεμονωμένα ἐντὸς ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων καὶ χρωματίζονται διὰ τῆς χρωστικῆς τοῦ Giemsa ἐρυθρωπά. Πολυάριθμα τοιαῦτα σωμάτια τοῦ Jolly ἀνευρίσκονται ἐν τῷ αἵματι μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ σπληνός. Ἐπίσης ἀπαντῶνται καὶ ἐπὶ αἱμολυτικοῦ ἰκτέρου.

8) Ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια μετὰ δακτυλίου τοῦ Cabot. Ὁ δακτύλιος τοῦ Cabot εἶναι ὑπόλειμμα τοῦ τοιχώματος τοῦ πυρῆνος, καὶ ἔχει μορφὴν δακτυλοειδῆ ἢ ὀκτωειδῆ ἢ μορφὴν βρόχου.

β) Παθολογικὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια. Ὡς τοιαῦτα θεωροῦνται ἐκεῖνα τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια τὰ ὁποῖα φυσιολογικῶς ὑπάρχουσι εἰς τὸν μυελὸν τῶν ὀστῶν, δὲν ἀπαντῶνται δὲ εἰς τὸ κυκλοφοροῦμενον αἷμα ὑγιοῦς ἀτόμου. Θεωροῦνται δὲ ὡς πρόδρομα στάδια ἢ ὡς ἄωροι μορφαὶ τῶν ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ φυσιολογικῶς ἀπαιτουμένων ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Τοιαῦτα εἶναι:

1) Μυελοκύτταρα. Εἶναι ταῦτα μεγάλα μονοπύρηνα λευκὰ αἱμοσφαίρια μετὰ πρωτοπλάσματος κοκκωτοῦ. Ὁ πυρὴν αὐτῶν εἶναι σφαιρικός, στρογγυλος καὶ χρωματίζεται συνήθως ἀσθενέστερον τοῦ πυρῆνος τῶν πολυμορφοπυρήνων λευκῶν αἱμοσφαιρίων. Ἀναλόγως τῆς κοκκιάσεως τοῦ πρωτοπλάσματος τὰ μυελοκύτταρα διακρίνονται ὡς οὐδετερόφιλα ἠωσινόφιλα καὶ βασεόφιλα.

Εἰς μεγάλον ἀριθμὸν τὰ μυελοκύτταρα ἀπαντῶνται εἰς τὴν μυελογόνον λευχαιμίαν καὶ ἐνίοτε ἐπὶ βαρείας ἀναιμίας τῶν παίδων.

2) Μυελοβλάσται. Ταῦτα εἶναι ἀκόκκωτα κύτταρα τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν καὶ παριστῶσι τὸ προδρομικὸν στάδιον τῶν μυελοκυττάρων. Ἀπαντῶνται δὲ ἐπὶ τῆς μυελογόνου λευχαιμίας κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἐξαντλήσεως. Ὁ πυρὴν αὐτῶν εἶναι ὅμοιος πρὸς τὸν τῶν μυελοκυττάρων, ἐνῷ τὸ πρωτόπλασμα αὐτῶν εἶναι βασεόφιλον περιέχον σπάνια κοκκία κυανόφιλα. Ὡς ἐκ τῆς χρώσεως ταύτης τοῦ πρωτοπλάσματος δυνατὸν νὰ συγχυσθῶσι πρὸς τὰ μονοπύρηνα λευκὰ αἱμοσφαίρια, τούτων ὅμως ὁ πυρὴν χρώννυται ἐντονώτερον. Ἐὰν οἱ μυελοβλάσται περιέχουσι εἰς τὸ πρωτόπλασμα αὐτῶν εἰδικὰ κοκκία ἠωσινόφιλα ἢ οὐδετερόφιλα, ὁπότε παριστῶσι μεταβατικὴν μορφὴν πρὸς τὰ μυελοκύτταρα, καλοῦνται *προμυελοκύτταρα*.

3) Σωμάτια ἢ ἐρεθιστικαὶ μορφαὶ τοῦ Türck. Εἶναι μεγάλα κύτταρα μετὰ ἰσχυρῶς βασεοφίλου πρωτοπλάσματος καὶ πυρῆνος ὡς τὰ πολλὰ ἐκκεντρικοῦ. Τὸ πρωτόπλασμα στερεῖται κοκκίων, παρουσιάζει ὅμως πολλάκις κενοχώρια. Τὰ κύτταρα ταῦτα, ὧν ἡ προέλευσις δὲν ἔχει εἰσέτι καθορισθῆ, ἀπαντῶνται μεμονωμένα ἐπὶ βαρειῶν ἀναιμιῶν καὶ ἐπὶ ὑπερλευκοκυτταρώσεων.

4) Πλασματοκύτταρα (Plasmazellen). Διακρίνονται τῶν σωματίων τοῦ Türk, καθότι εἶναι μικρότερα τούτων. Παρουσιάζουσι δὲ καὶ ὠχρὰν ἄλω περὶ τὸν πυρῆνά των.

Λευκοκυτταρικὸς τύπος.— Οὗτος καταρτίζεται δι' ἐξετάσεως τοῦ παρασκευάσματος εἰς διάφορα ὀπτικὰ πεδία καὶ ἀναγραφῆς κατὰ κλάσεις τῶν συναντωμένων λευκῶν αἱμοσφαιρίων. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν ταύτην τὸ παρασκεύασμα δὲν πρέπει νὰ κινῆται ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον ἀκανονίστως ἀλλὰ μεθοδικῶς κατὰ ὡρισμένην διεύθυνσιν καὶ δὴ κατ' ἀρχὰς κατὰ διεύθυνσιν ἐκ τῶν ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, εἶτα ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ πάλιν πρὸς τὰ ἄνω. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξετάζονται διάφοροι θέσεις τοῦ παρασκευάσματος. Ἀναλόγως τοῦ ἐξεταζομένου αἵματος, φυσιολογικοῦ ἢ παθολογικοῦ, καταρτίζομεν πίνακα περιέχοντα ἐπὶ φυσιολογικοῦ αἵματος ἓξ ἢ πλείονας κλάσεις λευκῶν αἱμοσφαιρίων καὶ οὕτως ὥστε ἑκάστη κλάσις νὰ καταλαμβάνῃ μίαν στήλην. Ἐξετάζονται τόσα ὀπτικὰ πεδία καὶ παρασκευάσματα, ὥστε νὰ καταμετρηθῶσι τοὐλάχιστον 100, κάλλιον ὅμως 400 ἕως 500 λευκὰ αἱμοσφαίρια περίπου. Μεθ' ὃ ἡ ἐπὶ % περιεκτικότης εἰς ἕκαστον εἶδος λευκῶν αἱμοσφαιρίων ἐὰν μὲν ἠριθμήθησαν 100 κύτταρα ἐξάγεται ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ πίνακος, ἐὰν δὲ ἐμετρήθησαν πλείονα, τότε ὑπολογίζεται πολλαπλασιαζομένου τοῦ ἀριθμοῦ ἑκάστου εἴδους λευκῶν αἱμοσφαιρίων ἐπὶ 100 καὶ διαιρουμένου τοῦ γινομένου διὰ τοῦ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν μετρηθέντων λευκῶν αἱμοσφαιρίων. Ἔστω ὅτι ἐπὶ 520 μετρηθέντων λευκῶν αἱμοσφαιρίων, εἰς τὴν στήλην τῶν οὐδετεροφίλων πολυμορφοπυρήνων, κατετάχθησαν 320. Ἡ ἐπὶ % ἀναλογία τῶν πολυμορφοπυρήνων οὐδετεροφίλων εἶναι:

$$\frac{320\times100}{520}=61{,}34\%$$

Ὁ Schilling ἁπλοποιεῖ τὸν καταρτισμὸν τοῦ λευκοκυτταρικοῦ τύπου διὰ τοῦ ἀκολούθου τρόπου: Στάζει εἰς τέσσαρας διαφόρους θέσεις τῆς περιφερείας τοῦ παρασκευάσματος ἀνὰ μίαν σταγόνα πετρελαίου καὶ ἐξετάζει ἑκάστην τῶν θέσεων τούτων κινῶν τὸ παρασκεύασμα κατὰ τὴν διεύθυνσιν ἑλληνικοῦ μαιάνδρου μέχρις οὗ καταμετρήσῃ εἰς ἑκάστην θέσιν 25 ἢ 50 λευκὰ αἱμοσφαίρια καὶ καταχωρεῖ τὰ εὑρισκόμενα λευκὰ αἱμοσφαίρια εἰς τὰς οἰκείας στήλας τοῦ πίνακος. Ἐὰν ἐξετασθῶσι καὶ αἱ τέσσαρες θέσεις τοῦ παρασκευάσματος ἀνὰ 25 εἰς ἑκάστην θέσιν, τότε ἐξάγεται ἀπ' εὐθείας ἡ ἐπὶ % ἀναλογία. Ἐὰν δὲ μετρηθῶσιν εἰς ἑκάστην θέσιν ἀνὰ 50 λευκὰ αἱμοσφαίρια, τότε ἐξάγεται ἡ ἐπὶ % ἀναλογία διαιρουμένου τοῦ ἀριθμοῦ ἑκάστης κλάσεως διὰ δύο. Ἐπὶ πλέον εἰς τὸν λευκοκυτταρικὸν τύπον ὁ Schilling στηριζόμενος ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Arneth, εἰσήγαγε τὸν *οὐδετερόφιλον λευκοκυτταρικὸν τύπον*, τοῦ ὁποίου προσδιορίζει τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ ἐκτροπήν. Πρὸς τοῦτο διαιρεῖ τὴν κλάσιν τῶν οὐδετεροφίλων λευκῶν αἱμοσφαιρίων ἀναλόγως τῆς συστάσεως τοῦ πυρῆνος αὐτῶν εἰς τέσσαρας ὑποδιαιρέσεις.

α') Πολυμορφοπύρηνα. Οὐδετερόφιλα τῶν ὁποίων ὁ πυρὴν εἶναι κατατετμημένος εἰς 2 ἕως 5 τμήματα συνηνωμένα διὰ νηματίων ἢ κεχωρισμένα ἀλλήλων. Ἡ ὑποδιαίρεσις αὕτη ἐν τῷ φυσιολογικῷ αἵματι περιλαμβάνει 63% ἐπὶ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων.

β') Ῥαβδοπύρηνα. Τὰ οὐδετερόφιλα τῶν ὁποίων ὁ πυρὴν δὲν εἶναι κατατετμημένος, ἀλλὰ εἶναι εἷς μακρὸς ῥαβδοειδὴς ἢ κεκαμμένος πεταλοειδὴς ἢ ἐν εἴδει S. Εἰς τὸ φυσιολογικὸν αἷμα ἀποτελεῖ τὸ εἶδος τοῦτο τὰ 3-5% τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων.

γ') Νεαραὶ μορφαὶ ἢ μεταμυελοκύτταρα. Ταῦτα εἶναι ἐπίσης οὐδετερόφιλα, ὁ πυρὴν ὅμως αὐτῶν εἶναι παχὺς ἐν εἴδει ἀλλᾶντος προσομοιάζων πρὸς τὸν πυρῆνα τῶν μεταβατικῶν μορφῶν. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων δὲν ἀπαντᾶται ἐπὶ φυσιολογικοῦ αἵματος.

δ') Μυελοκύτταρα οὐδετερόφιλα. Τούτων ἡ μορφὴ περιεγράφη εἰς τὴν σχετικὴν ὑποδιαίρεσιν τῶν παθολογικῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων. Σπάνια τοιαῦτα κυκλοφοροῦσιν εἰς τὸ αἷμα ἐπὶ βαρειῶν καταστάσεων, πολυάριθμα δέ, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἐπὶ μυελογόνου λευχαιμίας.

Κατὰ τὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀπόκλισιν τοῦ τύπου ἀνευρίσκονται, ὅταν μὲν πρόκειται περὶ ἐλαφρᾶς περιπτώσεως, αὔξησις μόνον τῶν ῥαβδοπυρήνων, ὅταν δὲ περὶ βαρείας καταστάσεως, ἐπὶ πλέον νεαραὶ μορφαὶ (μεταμυελοκύτταρα) καὶ μυελοκύτταρα. Ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ὑπάρξεως ἀποκλίσεως τοῦ οὐδετεροφίλου τύπου πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἔχει σπουδαίαν διαγνωστικὴν καὶ προγνωστικὴν σημασίαν ἐπὶ τῶν λοιμώξεων (σκωληκοειδίτις κλπ.). Τοὐναντίον ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ ἀπόκλισις τοῦ τύπου (σκορβοῦτον Beri-Beri, κακοήθης ἀναιμία κ.τ.λ.) δὲν ἔχει σπουδαίαν κλινικὴν σημασίαν.

Αἱμοδιάγραμμα. Ἡ ἐξέτασις τῆς σχέσεως τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων πρὸς ἄλληλα καὶ ἰδίως τοῦ οὐδετεροφίλου τύπου κατὰ Schilling ἕνεκα τῆς μεγάλης πρακτικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς αὐτῆς ἀξίας πρέπει νὰ ἀπεικονίζεται ὡς οἷόν τε σαφῶς, κανονικῶς καὶ εὐχερῶς, ἵνα ᾖ εὔληπτος καὶ πρακτικῶς ἐφαρμόσιμος εἰς τὴν κλινικὴν διαγνωστικήν. Πρὸς τοῦτο διὰ τὴν καθ' ἡμέραν πρᾶξιν ἐν τῇ κλινικῇ κατεσκευάσθη καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Victor Schilling πίναξ καταμετρήσεως τῆς σχέσεως τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων διηρημένων κατὰ τύπον ὑπ' αὐτοῦ

Digitized by Google

προταθέντα καὶ γενικῶς ἤδη χρησιμοποιούμενον ὡς αἱμοδιάγραμμα. Εἰς τὸν πίνακα τοῦτον τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια τοῦ αἵματος διαιροῦνται εἰς 8 κλάσεις, ἐξ ὧν 4 διὰ τὰ οὐδετερόφιλα πρὸς μελέτην τῆς ἀποκλίσεως τῆς μορφῆς τοῦ πυρῆνος (Kernverschiebung) αὐτῶν (τροποποίησις τοῦ τύπου Arneth). Ὡς πρὸς τὴν κλάσιν τῶν λεμφοκυττάρων ταῦτα δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν ἐν τῷ πίνακι τούτῳ διὰ τῶν ἐν αὐτῷ στιγμῶν εἰς μικρά, μεσαῖα καὶ μεγάλα λεμφοκύτταρα. Ἐν τῇ πράξει ὅμως σπανίως εἶναι ἀναγκαία ἡ διαίρεσις αὕτη. Τὰ μονοπύρηνα καὶ αἱ μεταβατικαὶ μορφαὶ καταλαμβάνουσι μίαν κλάσιν καὶ τέλος ἀνὰ μίαν τὰ ἠωσινόφιλα καὶ βασεόφιλα. Ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἀποκλίσεως τοῦ πυρῆνος εὐρύνει τὸν ὁρίζοντα τῆς πρακτικῆς καὶ κλινικῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ λευκοκυτταρικοῦ τύπου κατὰ τρόπον ἀξιοσημείωτον. Διὰ τῆς ἀπεικονίσεως τῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων εἰς τὴν πρώτην κάθετον στήλην τοῦ αἱμοδιαγράμματος καθίσταται εὔληπτος ἡ διαίρεσις τοῦ λευκοκυτταρικοῦ τύπου ὑφ' οἵαν ἔννοιαν ἔχει διατυπώσει ταύτην ὁ Victor Schilling ἐν εἰδικῷ συγγράμματι ὑπὸ τὸν τίτλον «Das Blutbild und seine Klinische Verwertung» Jena Verlag G. Fischer 1924. Ἡ γραφικὴ διατύπωσις (αἱμοδιάγραμμα) τῶν εὑρημάτων τοῦ πίνακος γίνεται ὑπὸ τὸν παρατιθέμενον τύπον.

Ἡμερομηνία Ἀριθ. πιθανὴ διάγνωσις	*Ἀριθμὸς λευκῶν αἱμοσφαιρίων*	*Βασ. 1047*	*Ἠωσινόφιλα*	*Μυελοκύτταρα*	*Νεαραὶ μορφαί*	*Ραβδοπύρηνα*	*Πολυμορφοπύρηνα*	*Λεμφοσφαίρια*	*Μεγάλα μονοπύρηνα*	*Παρατηρήσεις Παχεῖα στιβάς*
Ἐπὶ φυσιολ. ἀτόμοι	6.000	1	3	—	—	4	63	23	6	Πολυχρωμοσία
						64				
Ὅρια	5-8.000	0-1	2-4	—	0-1	3-5	51-66.7	21-35	4-8	
1. 12. 22 Σκωληκοειδῖτις	Ἔντονος Αὔξησις	0.5	1.5	—	4	26	52	9	7	
						82				

[Περὶ τῆς χημικῆς καὶ φυσικῆς ἀναλύσεως τοῦ αἵματος βλ. λ. ἐξέτασις *αἵματος*, περὶ δὲ τῆς μικροβιολογικῆς ἐξετάσεως βλ. λ. αἱμοκαλλιέργεια]

Κ. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ

— **ἀνάλυσις** ***ἁρμονικὴ*** *[Φυσ.]*· βλ. λ. ἁρμονικὴ ἀνάλυσις.

— **ἀνάλυσις** ***ἤχων*** *[Μουσ.]*· βλ. λ. ἤχων ἀνάλυσις.

— **ἀνάλυσις** ***κοπράνων, — οὔρων κλπ.***· βλ. λ. κόπρανα, οὖρα κλπ.

— **ἀνάλυσις** ***λογαριασμοῦ*** *[Λογιστ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ διαίρεσις ἑνὸς λογιστικοῦ λογαριασμοῦ εἰς ἄλλους τοιούτους. Σ. Σ.

— **ἀνάλυσις** ***φωτός***· βλ. διασκεδασμὸς τοῦ φωτός.

— **ἀνάλυσις** ***χημική***· βλ. χημεία ἀναλυτική.

ἀναλύτης (ὁ)· ὁ δι' οὗ γίνεται ἀνάλυσις· ‖ ὁ λύων, ὁ ἐξηγῶν· αὐτὸς ποὺ ξεδιαλύνει τὰ ὄνειρα, ὁ ὀνειροκρίτης, ὁ ὀνειρόμαντις. Β. Φ.

— *[Φυσ. Ὀπτ.]*. Καλεῖται *ἀναλύτης* πᾶσα συσκευὴ ἥτις χρησιμεύει ὅπως ἐξακριβώνωμεν ἐὰν φωτεινὴ ἀκτὶς εἶναι ἢ οὐ πεπολωμένη (βλ. πόλωσις φωτός). Κ. Π.

— **ἀναλύτης** ***ἁρμονικός***· βλ. ἁρμονικὸς *ἀναλύτης*.

Ἀναλυτὴς ***Παχώμιος***. Ἀρχιερεὺς Κεφαλληνίας (1617). Ἡ ἀνάρρησις αὐτοῦ εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Κεφαλληνίας ἐγένετο κατὰ περίεργον τρόπον. Ὁ Ἀναλυτὴς ἦτο πτωχὸς παπᾶς ἐμπεπιστευμένος τὴν διδασκαλίαν ἔν τινι χωρίῳ τῆς νήσου. Τὴν ἡμέραν τῆς ψηφοφορίας διὰ τὴν ἐκλογὴν ἀρχιερέως μετέβη ὅπως ἐξασκήσῃ τὸ ἐκλογικόν του δικαίωμα φέρων καινουργὲς ἱερατικὸν ἔνδυμα. Οἱ παῖδες τοῦ χωρίου θαυμάζοντες τὴν ἀσυνήθη περιβολὴν τοῦ διδασκάλου των ἤρχισαν φωνάζοντες «νὰ ὁ Δεσπότης, νὰ ὁ Δεσπότης!». Ἡ κραυγὴ αὕτη ἠκολούθησε τὸν πτωχόν, ἀλλὰ ἐνάρετον, ἱερέα μέχρι τοῦ τόπου τῆς ἐκλογῆς ὅπου οἱ ἐκλέκτορες, ἐν ἀμηχανίᾳ εὑρισκόμενοι, ὡς ἐκ τῶν πολλῶν ἀπαιτήσεων, ἐξέλεξαν ἀρχιεπίσκοπον τὸν Παχώμιον, ὅστις, χάρις εἰς τοὺς μικροὺς μαθητάς του, εἶχεν ἤδη, voce populi, ὀνομασθῆ «Δεσπότης». Γ. Ε. Τ.

ἀναλυτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανὸς ἢ ἁρμόδιος πρὸς ἀνάλυσιν, ὁ ἀναλελυμένως, διακεκριμένως παριστάνων τὰ πράγματα, ὁ σαφής, διδακτικός.— Ἐπίρρ. *ἀναλυτικῶς*.

— **ἀναλυτικὴ** ***Γεωμετρία***· βλ. Γεωμετρία.

— **ἀναλυτικὴ** ***Λογιστική***. Τμῆμα τοῦ *Συγκεντρωτικοῦ λογιστικοῦ συστήματος*, περιλαμβάνον τὰ «ἀναλυτικὰ Ἡμερολόγια» καὶ τὰ «ἀναλυτικὰ Καθολικά»· βλ. λογιστικὰ συστήματα.

— **ἀναλυτικὴ** ***μέθοδος*** *[Παιδαγ.]*· βλ. ἀνάλυσις *(Διδακτ.)* καὶ **διδασκαλίας** ***μέθοδοι***.

— **ἀναλυτικὴ** ***χημεία***· βλ. χημεία.

ἀνάλυτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ διαλυθῇ, διαλυτός.

— **ἀνάλυτος**, *—η, —ο*· ἰδιωματ. ἐπὶ νεκροῦ, ὁ μὴ λυθείς, ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου αἱ σάρκες δὲν διελύθησαν.

ἀναλυτός, *—ή, —ό*· δημοτ., ὁ διαλελυμένος, ὑδαρής, χαλαρός, ὁ μὴ συνεστώς, ὁ μὴ πυκνός: «ἀναλυτὴ ἔκαμες τὴν κρέμα», «σούπα ἀναλυτή»· ἀντίθ. *πηχτός*.

ἀναλύω· λύω, διαλύω τι συντεθειμένον: «διαλύω τὸν ἱστόν», ξεπλέκω τὰ νήματα τοῦ ὑφάσματος, «ἀναλύουσι τὰ βομβύκια» νήθουσι, ξετυλίγουν· ‖ καθιστῶ τι ὑδαρές, ρευστόν, χαλαρόν: «ἀναλύω τὸν κηρόν, — τὸ βούτυρον, — τὸ λίπος, — τὸν μόλυβδον κ.τ.τ.», ἄλλως, *ἀναλιγεύω*· ‖ χωρίζω ἀπ' ἀλλήλων τὰ στοιχεῖα ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ἓν ὅλον σύνθετον: «ἀναλύω τὸ αἷμα, — τὸ γάλα, — τὸ βούτυρον κ.τ.τ.» ‖ διακρίνω, ξεχωρίζω τὰς μικροτέρας ἑνότητας ἑνὸς ἁρμονικοῦ συνόλου: «ἀναλύω τὸν λόγον, — τὸν διάλογον, — τὸ ποίημα κ.τ.τ.». Βλ. ἀνάλυσις. Β. Φ.

ἀναλφαβητισμὸς (ὁ)· ἄγνοια καὶ τῶν στοιχειωδῶν γραμμάτων, ἐντελὴς ἀγραμματωσύνη. Β. Φ.

— [ΕΓΚΥΚΛ.] Ὁ ἀναλφαβητισμὸς παρουσιάζεται ὑπὸ δύο μορφάς, ἢ ὡς ἄγνοια τῆς *ἀναγνώσεως* ἢ ὡς ἄγνοια τῆς *γραφῆς*. Εἰς τὴν Ἑλβετίαν ἀναλφάβητοι λέγονται οἱ γνωρίζοντες μὲν ἀνάγνωσιν, μὴ ἐννοοῦντες δὲ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀναγινωσκομένων. Ἐξ ἄλλου εἰς πολλὰς στατιστικὰς ὑπολογίζονται μεταξὺ τῶν ἀναλφαβήτων οἱ ἐκ τῶν Ἑβραίων μόνον τὴν ἑβραϊκὴν γνωρίζοντες. Δι' αὐτοὺς καὶ ἄλλους λόγους ἡ συγκριτικὴ μελέτη τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ εἰς τὰ διάφορα κράτη παρουσιάζει πολλὰς δυσχερείας. Θὰ ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ τὰς παρακάμψωμεν διακρίνοντες εἰς τὸν ἀναλφαβητισμὸν δύο κατηγορίας: τὴν τῆς ἀγνοίας ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς καὶ τὴν τῆς ἀγνοίας τῆς γραφῆς μόνον. Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ὡμιλοῦμεν περὶ ἀναλφαβητισμοῦ «*πλήρους*» προκειμένου περὶ ἀγνοίας ἀναγνώσεώς τε καὶ γραφῆς καὶ ἀναλφαβητισμοῦ «*μερικοῦ*», προκειμένου περὶ ἀγνοίας τῆς γραφῆς μόνον.

Εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας ἐποχὰς τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας ἡ τέχνη τοῦ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν ἦτο ἴδιον μόνον τῶν ἀρχόντων καὶ ἱερέων, ἀπετέλει δὲ συγχρόνως ἓν τῶν κυριωτέρων των ὅπλων. Παρ' Ἰσραηλίταις τὸ πρῶτον ἀναφαίνονται σχολεῖα διὰ παῖδας. Ἐπίσης ἐν Ἀθήναις, ἐκτὸς τῶν φιλοσοφικῶν καὶ ρητορικῶν σχολῶν, ὑπῆρχον καὶ σχολεῖα ὧν σκοπὸς ἦτο ἡ ἐκμάθησις τῆς γραφῆς εἰς τοὺς παῖδας. Εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς πόλεις, ἡ τέχνη τοῦ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν ἦτο λίαν διαδεδομένη. Τὸ κῦμα ὅμως τῆς βαρβαρότητος τὸ ὁποῖον κατέλυσε τὴν Αὐτοκρατορίαν ἔφερε, μεταξὺ ἄλλων, καὶ ὑπεραύξησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ. Τὸν ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνα συγχρόνως μὲ τὴν δημιουργίαν τῶν πόλεων ἀναφαίνονται καὶ σχολεῖα διὰ τοὺς παῖδας. Τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἀπαντῶσι πλέον σχολεῖα καὶ εἰς χωρία. Φυσικὰ οἱ πλούσιοι ἀστοί, ἤδη ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ μεσαίωνος, ἐξεμάνθανον οἴκοι ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Ἐπίσης ἡ τάξις τῶν ἐμπόρων ἠναγκάσθη, λόγῳ συμφέροντος, ἐνωρίτερον ἀπὸ τὰς ἄλλας νὰ ἐκμάθῃ τὴν γραφήν. Ὁ Λούθηρος συνεβούλευσε καὶ ἠξίωσε τὴν ἵδρυσιν σχολείων διὰ παῖδας καὶ κοράσια. Ἰδίᾳ ὅμως ὁ ΙΘ' αἰὼν ἐσημείωσε τὰς μεγαλυτέρας προόδους εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, δι' ἐπιβολῆς τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Μέθοδοι χρησιμοποιούμεναι διὰ τὴν σύλληψιν τῆς ἀναλφαβητικῆς στατιστικῆς μάζης εἶναι ἡ ἀπογραφή, ἡ στατιστικὴ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ τῶν κληρωτῶν, ἡ στατιστικὴ ἐπ' ἀφορμῇ τοῦ γάμου καὶ ἡ στατιστικὴ τῶν φυλακῶν.

Ἡ στατιστικὴ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν εἶναι ἡ ἀκριβεστέρα, διότι δίδει ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν ἀναλφαβήτων. Ἡ δυσκολία ἡ ὁποία προκύπτει κατὰ τὴν ἐφαρμογήν της κυρίως διὰ διεθνοῦς συγκρίσεως εἶναι τὸ ὅριον τῆς ἡλικίας ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀρχίζει ἡ καταμέτρησις εἰς τοὺς ἀναλφαβήτους. Ἄλλα κράτη ἔχουσι ὅριον 5 ἄλλα 9 καὶ ἄλλα 10 ἐτῶν.

Ἡ στατιστικὴ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ τῶν κληρωτῶν δύναται νὰ εἶναι χρήσιμος, ἐφ' ὅσον γνωρίζει τις πόσοι κληρωτοὶ ἀναλογοῦν εἰς τὸν πληθυσμὸν ἢ ἐφ' ὅσον γνωρίζει τις τοὺς ἀριθμοὺς σειρᾶς ἐτῶν.

Ἡ στατιστικὴ τοῦ γάμου ἔχει ὡς βάσιν: πόσοι ἐκ τῶν ἐρχομένων εἰς γάμου κοινωνίαν δύνανται νὰ ὑπογράψουν τὸ γαμήλιον συμβόλαιον.

Ἡ στατιστικὴ τῶν φυλακῶν ἀσχολεῖται εἰς τὸ νὰ ἐξακριβώσῃ πόσοι ἐκ τῶν καταδίκων εἶναι ἀναλφάβητοι. Καὶ διὰ τὰς δύο τελευταίας στατιστικὰς ἰσχύει ὅ,τι ἐλέχθη περὶ τῆς δευτέρας.

Ἡ μόνη στατιστικὴ ὁ ὁποία φανερώνει ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν ἀναλφαβήτων εἶναι ἡ δι ἀπογραφῆς.

Ὁ ἀναλφαβητισμὸς ἐν Ἑλλάδι. — Ἐκ τῶν τεσσάρων προμνησθεισῶν μεθόδων συλλήψεως τῆς ἀναλφαβητικῆς μάζης στερούμεθα ἐν Ἑλλάδι τῶν τριῶν, ἤτοι στατιστικῆς γάμου, κληρωτῶν καὶ φυλακῶν. Πρώτη ἡ ἀπογραφὴ τοῦ 1907 περιέλαβε στήλην ἀναλφαβήτων, τὴν ἠκολούθησε δὲ καὶ ἡ τοῦ 1920, προσθέσασα στήλην «ἀδηλώτων». Τὸ ὑλικὸν ὅμως τὸ ὁποῖον προσφέρουν αἱ δύο ἀπογραφαὶ εἶναι τελείως ἀνεπεξέργαστον. Περιλαμβάνονται εἰς αὐτὸ καὶ τὰ κάτω τῶν 10 ἐτῶν μέχρις ἑνὸς μηνὸς παιδία. Σχετικοὶ ἀριθμοὶ δὲν ἔχουν ἐξαχθῆ. Ἐπίσης ἄλλη δυσκολία διὰ τὴν σύγκρισιν γεννᾶται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἀπογραφὴ τῷ 1907 δὲν ἔχει διαίρεσιν κατὰ διαμερίσματα.

Παραθέτομεν κατωτέρω δύο στατιστικὰς συνταχθείσας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπισήμων δεδομένων. Ἡ πρώτη δεικνύει τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος, ἡ δευτέρα δὲ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1920 μὲ τὰ σημερινά της ὅρια.

Καταπολέμησις τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ. — Ἡ καταπολέμησις τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ δύναται νὰ γίνῃ εἴτε ἐκ μέρους τοῦ Κράτους εἴτε ἐκ μέρους ἰδιωτῶν. Συνηθεστέρα εἶναι ἡ πρώτη. Ἐν τούτοις ἀκόμη καὶ σήμερον ἀπαντᾷ ἐνιαχοῦ καὶ ἡ ἰδιωτική, ὅπως ἐν τῇ Σοσιαλιστικῇ Ρωσίᾳ, ὅπου πολλαὶ ἑταιρεῖαι σκοποῦσι τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, ἰδίως εἰς προκεχωρημένην ἡλικίαν. Τὸ ἀποτελεσματικώτερον κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ μέσον εἶναι ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις ἥτις, αὐστηρῶς ἐφαρμοζομένη, ἄγει εἰς τὴν πλήρη τοῦ κακοῦ ἐξαφάνισιν.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ καταπολέμησις τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ ἔχει μακράν πως ἱστορίαν. Κατὰ τὴν πρώτην βασιλείαν, διὰ τοῦ ἄρθρου 6 τοῦ νόμου τῆς 6)18 Φεβρουαρίου 1834, εἰσήχθη ἡ ὑποχρεωτικὴ φοίτησις δι' ὅλους τοὺς Ἑλληνόπαιδας τοὺς ἄγοντας ἡλικίαν ἀπὸ 5 ἕως 12 ἐτῶν. Βραδύτερον (1895) τὸ ἄρθρον 6 τοῦ νόμου ΒΤΜΘ' ὥριζεν ὅτι ἡ φοίτησις εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους τοὺς παῖδας μέχρις οὗ τύχωσιν ἀπολυτηρίου. Ὡς ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς μεταξὺ τοῦ νόμου τοῦ 1895 καὶ τοῦ νόμου τοῦ 1834 προέκυψε ζήτημα ἂν ἡ ἡλικία ἢ τὸ ἀπολυτήριον ἀπαλλάσσουν τῆς φοιτήσεως. Ὁ Ἄρειος Πάγος ἀπεφάνθη τῷ 1909 ὑπὲρ τῆς ἡλικίας, αἱ διατάξεις δὲ τῶν δύο νόμων ἐκωδικοποιήθησαν διὰ τοῦ νόμου

I.—ΠΙΝΑΞ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ ΤΟΥ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΥ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1907 ΚΑΙ 1920 (ΑΠΟ ΗΛΙΚΙΑΣ 10 ΕΤΩΝ)

Διαμερίσματα	1907						1920					
	Ἄρρενες		Θήλεις		Σύνολον		Ἄρρενες		Θήλεις		Σύνολον	
	Ἀπόλυτος ἀριθμὸς	Τοῖς %	Ἀπόλυτος ἀριθμὸς	Τοῖς %	Ἀπόλυτος ἀριθμὸς	Τοῖς %	Ἀπόλυτος ἀριθμὸς	Τοῖς %	Ἀπόλυτος ἀριθμὸς	Τοῖς %	Ἀπόλυτος ἀριθμὸς	Τοῖς %
Στερεὰ Ἑλλὰς καὶ Εὔβοια	131.522	29 %	337.35	55 %	368 873	42 %	119.606	21 %	266.422	49 %	386.028	34 %
Θεσσαλία	70.312	32 %	126.924	62 %	197.266	47 %	61.615	25 %	143 703	59 %	205.318	42 %
Ἰόνιοι νῆσοι	43.413	35 %	79.522	63 %	122.935	48 %	27.524	26 %	68.560	58 %	96.084	42 %
Κυκλάδες	21.473	34 %	30.877	47 %	52.35[illegible]	40 %	17.108	29 %	25 965	41 %	43.073	35 %
Πελοπόννησος	119.002	26 %	298.089	62 %	417.091	44 %	93.359	20 %	278 955	57 %	372 314	39 %
Παλαιὰ Ἑλλὰς (Σύνολον)	385.752	29 %	772.763	59 %	1.158 515	44 %	319.212	22 %	783.605	54 %	1.102.817	38 %

Digitized by Google

II.—ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1920 ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Διαμερίσματα	Πληθυσμός			Ἀναλφάβητοι (ἀπὸ 10 ἐτῶν)					
				Ἄρρενες		Θήλεις		Σύνολον	
	Ἄρρενες	Θήλεις	Σύνολον	Ἀπόλυτος ἀριθμός	Τοῖς %	Ἀπόλυτος ἀριθμός	Τοῖς %	Ἀπόλυτος ἀριθμός	Τοῖς %
Στερεὰ Ἑλλὰς καὶ Εὔβοια	577.784	547.289	1.125.073	119.606	21 %	266.422	49 %	386.028	34 %
Θεσσαλία	248.321	243.135	491.459	61.615	25 %	143.703	59 %	205.318	42 %
Ἰόνιοι Νῆσοι	105. 98	118.291	224.189	27.524	25 %	68.560	58 %	96.084	42 %
Κυκλάδες Νῆσοι	59.543	62.804	122.347	17.10·	29 %	25.965	41 %	43.073	35 %
Πελοπόννησος	455.290	489.914	945.204	93 359	20 %	278.955	57 %	372.314	39 %
Μακεδονία	549.447	540.985	1.090.432	215.090	39 %	331.025	62 %	549.115	50 %
Ἤπειρος	101.341	109.443	213.784	28.546	27 %	67.666	62 %		45 %
Νῆσοι Αἰγαίου (Λέσβος, Χίος, Μυτιλήνη)	124.480	138.768	263.248	32.417	26 %	66.750	48 %	99.167	38 %
Κρήτη	168.847	177.737	346.584	45 579	27 %	100.962	57 %	146.541	42 %
Δυτικὴ Θρᾴκη	103.916	95.554	199.470	51.355	49 %	63.837	67 %	115.1.2	58 %
Ἑλλὰς (μὲ τὰ σημερινά της ὅρια) (Σύνολον)	2.497.870	2.523.920	5.021.790	692.199	28 %	1.416.845	56 %	2.109.044	

Παρατηρήσεις ὡς πρὸς τοὺς δύο πίνακας:

1) Πληθυσμὸς εἶναι ὁ πραγματικὸς πληθυσμός, ὁ κατοικῶν δηλ. τὴν στιγμὴν τῆς ἀπογραφῆς ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους.

2) Ἀναλφάβητοι εἶναι οἱ μὴ γνωρίζοντες ἀνάγνωσιν *καὶ* γραφήν. Περιλαμβάνονται δηλ. εἰς τοὺς ἀναλφαβήτους καὶ οἱ «μερικῶς» ἀναλφάβητοι. Ἐπίσης εἰς τοὺς ἀναλφαβήτους περιλαμβάνονται οἱ ἐν τῇ ἀπογραφῇ ὡς «ἀδήλωτοι» φερόμενοι.

3) Οἱ σχετικοὶ ἀριθμοὶ %) εἶναι κατὰ προσέγγισιν μονάδος, ἀναφέρονται δὲ εἰς τὴν ἀντιστοιχοῦσαν στήλην τοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ εἰς τὰ ἀθροίσματα ἀναφερόμενοι σχετικοὶ ἀριθμοὶ ἀποτελοῦν συγχρόνως τὸ «γεωμετρικὸν μέσον» τῶν σχετικῶν τῶν ἀντιστοιχούντων εἰς τοὺς προσθετέους.

1242 β', ὅστις ὁρίζει ὅτι ἡ φοίτησις εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἀπὸ τοῦ 7ου ἔτους τῆς ἡλικίας. Τέλος τὴν 5ην Μαΐου 1926 ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ ἄλλο διάταγμα συμπληροῦν καὶ ἐπαυξάνον τὰς ποινὰς καὶ τὰς κυρώσεις ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου. Συμφώνως μὲ αὐτὸ ἡ φοίτησις εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους τοὺς παῖδας ἀπὸ τοῦ 6ου ἔτους τῆς ἡλικίας μέχρι τῆς ἀποκτήσεως ἀπολυτηρίου ἑξαταξίου δημοτικοῦ σχολείου, οὐχὶ ὅμως πέραν τοῦ 14ου ἔτους τῆς ἡλικίας. Ὑπεύθυνοι διὰ μὲν τὴν ἐφαρμογὴν εἶναι οἱ προϊστάμενοι σχολείων, διὰ δὲ τὴν παράβασιν οἱ γονεῖς. Δ. ΒΕΖΑΝΗΣ

ἀναλφάβητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ γινώσκων μηδὲ τὸ ἀλφάβητον, ὁ ἀγνοῶν καὶ τὰ στοιχειώδη γράμματα, ὁ ἐντελῶς ἀμαθής· βλ. ἀναλφαβητισμός.

ἀνάλωμα (τό)· τὸ ἀναλωθέν, τὸ δαπανηθέν, ἡ δαπάνη, τὸ ἔξοδον· || φρ. «ἰδίοις ἀναλώμασι», μὲ ἰδικήν του δαπάνην, μὲ ἰδικά του χρήματα. Β. Φ.

ἀναλώσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ ἀναλωθῇ, νὰ δαπανηθῇ, καταναλώσιμος.

ἀνάλωσις (ἡ)· τὸ ἀναλίσκειν, τὸ δαπανᾶν, ἡ δαπάνη· || κατανάλωσις, φθορά.

— ἀνάλωσις *εἰδικὴ* *[Μηχανολ.]*. Ὅρος τεχνικὸς χρησιμοποιούμενος ἰδίως προκειμένου περὶ θερμοκινητήρων διὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν οἰκονομίαν τῆς λειτουργίας των. Σημαίνει δὲ τὴν ἀνὰ ἵππον καὶ ὥραν εἰς καύσιμον ἢ εἰς θερμότητα ἀνάλωσιν τοῦ θερμοκινητῆρος ἐκφραζομένην εἰς χιλιόγραμμα ἢ μονάδας θερμότητος (calorie). Προκειμένου περὶ ἀεριοκινητήρων μετρεῖται εἰς κυβικὰ μέτρα ἢ εἰς θερμότητα. Ἡ εἰδικὴ ὅθεν ἀνάλωσις δὲν ἀποτελεῖ μόνον τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῆς οἰκονομικῆς ἀξίας ἑνὸς θερμοκινητῆρος ἀλλὰ καὶ τὸ μᾶλλον δεσπόζον κριτήριον τῆς ἐπὶ τὰ βελτίω ἢ οὔ σὺν τῷ χρόνῳ ἐξελίξεως ἑκάστου εἴδους θερμοκινητῆρος. —Μ.

— ἀνάλωσις *φάρων*· βλ. φαοικὰ ὑλικά.

ἀναλωτής (ὁ)· ὁ ἀναλίσκων, ὁ δαπανῶν, ὁ καταναλωτής.

ἀναλωτικός, *—ή, —όν*· ὁ εἰς ἀνάλωσιν ἁρμόδιος, ὁ προκαλῶν δαπάνας: «αἱ ἡδοναὶ εἶναι ἀναλωτικαί».

ἀνάλωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἁλισκόμενος, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἁλωθῇ, νὰ κυριευθῇ, ἀπόρθητος· «τὸ τεῖχος εἶναι ἀνάλωτον» || μεταφ. ἀδάμαστος, ἀκατάβλητος, «ὑπὸ χρημάτων ἀνάλωτος» ἀδωροδόκητος. Β. Φ.

ἀνᾶμα (τὸ) καὶ *ἄναμα*· ὁ οἶνος τῆς ἁγίας μεταλήψεως: «φέρε μου λίγο κρασὶ καλό, τὸ θέλω γιὰ ἄναμα» (ἡ ἀρχαία λ. *νᾶμα*, ἡ ὁποία σημαίνει πᾶν τὸ ῥέον, ἤδη παρὰ Χρυσοστόμῳ σημαίνει οἶνον: «ὁ διάκονος ἐγχέει ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ ἐκ τοῦ νάματος καὶ ὕδατος») || καθόλου, ὁ οἶνος: «ἂν ἔχω χῶμα 'ς τὸ ψωμί, νερὸ μέσ' 'ς τὸ ἀνᾶμα | ἕνα χρυσὸν ὑγιὸν ἔχω, λύκος νὰ μοῦ τὸν φάῃ». Β. Φ.

ἀναμαγνητίζω· μαγνητίζω ἐκ νέου.

ἀναμαζώνω· μαζώνω, συλλέγω: παροιμ. «γραφὲς ἀναμαζώνει», ἄλλως «μαζώνει ὑπογραφάδες» (ἐπὶ τοῦ ἑτοιμοθανάτου). Β. Φ.

ἀναμαζωξάροι (οἱ)· οἱ ἄλλοθεν συνελθόντες εἰς συνοικισμὸν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς παλαιοὺς κατοίκους: ἄλλως *ξενομπάτες* (ἀπὸ τοῦ *ἀναμαζώνουνται*). Β. Φ.

ἀναμαλλιάζω κάμνω τὰ μαλλιά, τὴν κόμην ἄνω κάτω: «μὴ μ' ἀναμαλλιάζῃς», «ποῦ ἤσουνα κι' εἶσαι ἀναμαλλιασμένη»· || κάμνω νὰ σχηματισθῇ χνούδι, ἐπὶ ὑφάσματος, νήματος κττ.: «μοῦ ἀναμάλλιασες τὸ κουβάρι,—τὴν κλωστή», «τὸ καλὸ ὕφασμα δὲν ἀναμαλλιάζει». Β. Φ.

ἀναμαλλιάρης (ὁ), *—α, —ικο*· ὁ ἀναμαλλιασμένος, ὁ ἔχων ἀκατάστατον τὴν κόμην του· || «ἀναμαλλιάρικο πανί», ὕφασμα τὸ ὁποῖον κάμνει χνούδι, ἀναμαλλιάζει. Β. Φ.

ἀναμάλλιασμα καὶ *ἀναμάλλισμα*· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀναμαλλιάζειν.

ἀναμαντεύομαι· μαντεύομαι ἐκ νέου, ζητῶ ἐκ νέου χρησμόν.

ἀναμάξευτος (ὁ, ἡ)· ὁ ἀμαξευόμενος, τόπος ἐφ' οὗ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σύρωνται ἅμαξαι.

ἀναμαρτησία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀναμάρτητος, τὸ να μὴ περιπίπτῃ τις εἰς ἁμαρτήματα.

ἀναμάρτητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἡμαρτημένος, ὁ ἄνευ σφαλμάτων: «ἀναμάρτητον βιβλίον, —θέμα κττ.» || ὁ μὴ ἁμαρτάνων ἢ μὴ ἁμαρτήσας, ἰδίᾳ θρησκευτικῶς, ὁ μὴ περιπεσὼν εἰς ἁμαρτήματα τιμωρούμενα ὑπὸ τοῦ θείου νόμου: «οὐδεὶς ἀναμάρτητος», «ὁ ἀναμάρτητος πρῶτος τὸν λίθον βαλέτω» || τὸ οὐδ. *ἀναμάρτητον* (τὸ) ὡς οὐσιαστικόν· ἡ ἀναμαρτησία.—Ἐπίρρ. *ἀναμαρτήτως*. Β. Φ.

ἀναμάσημα (τό)· μάσημα, ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀναμασῶ· || λόγος ἀδιανόητος, ἄνευ αὐστηροῦ λογικοῦ εἱρμοῦ, ἄλλως *μασημένα λόγια*. Β. Φ.

ἀναμασῶ *(—άω)*· μασῶ, μασῶ καλῶς: «τὸ ἀναμασᾶ—ει καὶ τὸ δίνει τοῦ παιδιοῦ» ὅπως παλαιότερον αἱ μητέρες ἐμασοῦσαν τὴν τροφὴν καὶ οὕτω μασημένην ἔδιδον εἰς τὰ νήπια· || πάλιν μασῶ, ξαναμασῶ· || «ἀναμασῶ τὰ λόγια μου», ἐπιθυμῶν νὰ ἀποκρύψω τὸ ἀληθὲς ὁμιλῶ ἄνευ αὐστηροῦ λογικοῦ εἱρμοῦ: «τί τὰ ἀναμασᾷς, λέγε τὴν ἀλήθεια» ἄλλως: «μασημένα μοῦ τὰ λές». Β. Φ.

ἀναμάσσω· μάσσω, σπογγίζω.

ἀναμάχομαι· μάχομαι ἐκ νέου, ἀρχίζω νέαν μάχην.

Ἀνάμβαι *νῆσοι* *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἀνάμπαι.

Ἀναμεὴλ ἢ *Ἀνανεὴλ πύργος* *[Βιβλ.]*. Εἷς τῶν πύργων τοῦ περιτειχίσματος τῆς Ἱερουσαλήμ, μνημονευόμενος ἐπανειλημμένως ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ (Ἱερεμίου λη' 38 καὶ Νεεμίου γ' 1, ιβ, 38, Ζαχαρ. ιδ' 10) καὶ εὑρισκόμενος πιθανῶς μεταξὺ τῶν πυλῶν τῶν ἰχθύων καὶ τῶν προβάτων, ἄρα πρὸς τὰ βορειανατολικὰ τείχη. Π. Ι. Μ.

ἀναμελετῶ *(—άω)*· μελετῶ ἐκ νέου, ἐπαναλαμβάνω.

Ἀναμελὲχ *[Ἀποκρ.]*. Δαίμων λατρευόμενος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἀσσυρίων, τοῦ ὁποίου τὸ εἴδωλον παρουσιάζεται εἰς τὰ ἐρειπωμένα ἀνάγλυφα εἴτε ὑπὸ μορφὴν πτηνοῦ (ὄρτυγος) εἴτε ἵππου. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ σχηματικῇ παραστάσει θεωρεῖται ὅτι ταυτίζεται ἀλληγορικῶς μὲ τὸν Πήγασον τῆς ἀρχαιοελληνικῆς μυθολογίας. Ὁ Ἀναμελὲχ «εἶναι ὁ ἡγεμὼν τοῦ ἐπιτετηδευμένου κάλλους καὶ τῶν ἀναλογιῶν» *(Levi:* Myst d. l. Kabbale). Π. Γ.

ἀνάμελκτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἠμελγμένος, ἀνάρμεχτος.

ἀναμέλπω· μέλπω, ψάλλω, ἐξυμνῶ.

ἀναμένω· περιμένω, προσμένω, εὑρίσκομαι ἐν ἀναμονῇ: «ἀναμένω τὸν κατάλληλον καιρόν», «ματαίως ἀνέμεινα ἐπὶ μακρόν»· παροιμ. «κάθου, κυρά, κι' ἀνάμενε, νὰ κάμω γυιὸν νὰ παντρευτῇς», ἐπὶ ἐπαγγελίας, ἡ ὁποία δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ μετὰ μακρὸν χρόνον· «ποῦ δὲ θάψῃ πάντα ἀναμένει», ὅσον βέβαιος κι' ἂν εἶναι ὁ θάνατός τινος τῶν οἰκείων ἡ ἐλπὶς περὶ σωτηρίας δὲν ἀποβάλλεται· || παραμένω, ἀπομένω: παροιμ. «ὅλα τὰ πουλιὰ πάν' κι' ἔρχονται κι' ὁ σπουργίτης ἀναμένει», ὅτι οἱ ἱκανοὶ καὶ δραστήριοι ξενιτεύονται πρὸς προαγωγὴν καὶ μόρφωσίν των. Β. Φ.

ἀνάμερα· ἐπίρρ. ἰδιωματ., κατὰ μέρος, σὲ μιὰ ἄκρη, ἄλλως *παράμερα*.

ἀναμερίζω καὶ *ἀναμεράω*· ἀποσύρομαι κατὰ μέρος ἢ θέτω κατὰ μέρος: παροιμ. «ἀναμερισμένος, καταφρονεμένος», ὅτι τὰ εὐτελῆ καὶ ἀνάξια προσοχῆς θέτομεν κατὰ μέρος, ἀπομακρύνομεν τοῦ κέντρου· || ὑπείκω τῆς ὁδοῦ, ἄλλως *παραμεράω* ἢ *παραμερίζω*. Β. Φ.

ἀνάμεσα· ἐπίρρ., βλ. ἀνάμεσος.

ἀναμεσίτης (Anamesit) *[Πετρογρ.]*. Ὀνομασία παλαιά—μὴ οὖσα πλέον ἐν χρήσει—ἡ ὁποία ἐχαρακτήριζε τὰς λεπτοκοκκώδεις ποικιλίας (τὰς ἐνδιαμέσους δηλ. μεταξὺ τῶν ἀδρομερῶν ἢ χονδροκόκκων καὶ τῶν στιφρῶν) βασαλτῶν. Γ. Κ. Γ.

ἀνάμεσος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐν τῷ μέσῳ εὑρισκόμενος.— Ἐπίρρ. *ἀνάμεσα*· ἐν τῷ μέσῳ, *καταμεσῆς*: «ἀνάμεσα 'ς τὰ δυὸ βουνά», «ἀνάμεσα 'ς τὴ χώρα μας», «πέρασε ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ φωτιά». Β. Φ.

ἀνάμεστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· μεστός, πλήρης, γεμᾶτος.

ἀναμεστῶ *(—όω)*· μεστῶ, πληρῶ, γεμίζω.

ἀναμεταξύ· δημοτ., μεταξύ: «'ς αὐτὸ τὸ ἀναμεταξύ», κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, «ἂς μείνῃ ἀναμεταξύ μας», μεταξὺ ἡμῶν, εἰς τὸν κύκλον μας· «ἀναμεταξύ μας εἴμαστε, ὅπως κι' ἂν φάμε δὲν πειράζει», μόνοι μας. Β. Φ.

ἀναμέτρησις (ἡ)· ὑπολογισμός, ἐκτίμησις, στάθμησις: «ἡ ἀναμέτρησις τῶν κινδύνων,—τῶν εὐθυνῶν κ. τ. λ.». Β. Φ.

— *[Ναυτ.]* Βλ. στίγμα ἀναμετρήσεως, ἀκτοπλοΐα *(ἐν ὁμίχλῃ)* τ. Γ', 346, α' καὶ ναυτιλία ἀναμετρήσεως.

ἀναμετρῶ *(—έω)*· πάλιν μετρῶ, ξαναμετρῶ· || λογαριάζω, σκέπτομαι, ὑπολογίζω: «ἀναμετρῶ τὰς εὐθύνας, τὰς ὁποίας ἀναλαμβάνω».

ἀναμηρυκαστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναμηρυκώμενος, ὁ ἀναμασῶν: «ἀναμηρυκαστικὰ ζῷα».

ἀναμηρύκησις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀναμηρυκῶμαι, ἀναμάσησις. Β. Φ.

ἀναμηρυκῶμαι *(—άομαι)*· ἀναμασῶ τὴν μεμασημένην τροφήν, ξαναμασῶ: «τὰ ἀναμηρυκώμενα ζῷα», ἄλλως *μηρυκαστικά*.

ἀνάμιγμα (τό)· μῖγμα, τροφὴ ἀνάμικτος.

ἀναμίγνυμι καὶ *ἀναμιγνύω*· μιγνύω ἀνακατώνω, συμφύρω· οἷον, σῖτον μετὰ κριθῆς, βούτυρον μετὰ λίπους κ.τ.τ.· || μέσ. *ἀναμιγνύομαι*, μεταφ., ὑπεισέρχομαι, παρεισδύω, πολυπραγμονῶ περὶ τῶν ἀλλοτρίων: «μὴν ἀναμιγνύεσαι 'ς τὶς δουλειές μας» μετέχω, κοινωνῶ: «ἔχω ἀναμιχθῆ εἰς μίαν ἐπιχείρησιν, —εἰς τὴν πολιτικήν», «εἰς τὸ σκάνδαλον αὐτὸ εἶναι πολλοὶ ἀναμεμιγμένοι» ἄλλως *μπλέκω*. Β. Φ.

Ἀναμιεὶμ καὶ *Ἐνεμετιεὶμ* (ἑβρ. *Ἀναμεὶμ*) *[Βιβλ.]*. Λαὸς αἰγυπτιακὸς μνημονευόμενος ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ἔνθα οὗτοι θεωροῦνται ὡς ἀπόγονοι τοῦ *Μεσραΐμ* υἱοῦ τοῦ Χὰμ (Γεν. ι' 13 καὶ Α' Παραλειπομένων α' 11). Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων

Digitized by Google

χωρίων οὐδεμιᾶς ἄλλης ὑπαρχούσης θετικῆς περὶ αὐτῶν πληροφορίας, διετυπώθησαν πλεῖσται ὅσαι περὶ τῶν Ἀναμιεὶμ εἰκασίαι, ἐξ ὧν αἱ μάλιστα ἀξιομνημόνευτοι εἶναι αἱ γνῶμαι τῶν αἰγυπτιολόγων. Καὶ κατὰ μὲν τὸν Ebers οἱ Ἀναμιεὶμ οὗτοι εἶναι οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς *Ἀαμοῦ* ἢ *Ἂν Ἀαμοῦ*, ποιμένας Ἀσιάτας ἐγκατεστημένους παρὰ τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου. Κατὰ δὲ τοὺς Γάλλους αἰγυπτιολόγους De Rougé, Maspero, Lenormant κ. ἄ. ὑπὸ τοὺς Ἀναμιειμ νοοῦνται οἱ *Ἀνοῦ* τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων, λαὸς διεσπαρμένος κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἀνὰ τὴν πεδιάδα τοῦ Νείλου, οἵτινες πιθανῶς ἀπετέλεσαν τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τῶν πρωτογόνων λαῶν τῶν ἐγκατασταθέντων ἐν Αἰγύπτῳ. Ἐπίσης ἀξιομνημόνευτος ἡ γνώμη τῶν παλαιῶν ἐξηγητῶν τῶν τοποθετούντων τοὺς Ἀναμιεὶμ ἐν τῇ Κάτω Αἰγύπτῳ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰκασιῶν ἡ τῶν Γάλλων αἰγυπτιολόγων φαίνεται ἡ πιθανωτέρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Βλέπε ἄρθρον τοῦ *Legendre* ἐν τῷ βιβλικῷ λεξικῷ τοῦ *Vigouroux* καὶ ὑπομνήματα εἰς τὴν Γένεσιν καὶ τὰ Παραλειπόμενα. Π. Ι. Μ.

ἀναμίκτης *[Μεταλλ.]*. Μέγα σιδηροῦν δοχεῖον δεκάδων τόνων περιεκτικότητος ὅπου ἐκχύνεται καὶ ἀναμιγνύεται ὁ σίδηρος τῶν ὑψικαμίνων· ἀποτελῶν ὁμογενῆ μᾶζαν καὶ ἀπαλλασσόμενος τοῦ θείου, ὁδηγεῖται ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἄπιον τοῦ Bessemer (βλ. λ.) πρὸς περαιτέρω κατεργασίαν.

— *[Μηχανολ.]* Ἀναμικτὴρ μηχανῶν ἐλαφρῶν ἐλαίων (carburateur) βλ. ἐκνεφωτής.

ἀνάμικτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναμεμιγμένος, ἀνακατωμένος: «ποτὸν ἀνάμικτον» δηλ. ἐκ διαφόρων ποτῶν συγκερασθέντων· || ὁ μὴ καθαρός, ὁ μὴ αὐτὸς καθ᾽ αὑτόν: «καφὲς ἀνάμικτος», «βούτυρον ἀνάμικτον» δηλ. μετὰ λίπους.—Ἐπίρρ. *ἀναμίκτως*. Β. Φ.

ἀναμιμνῄσκω· ἀόρ. *ἀνέμνησα*, παθητ. *ἀνεμνήσθην*· ὑπομιμνήσκω, ὑπενθυμίζω, κάμνω τινὰ νὰ ἐνθυμηθῇ, || μεσ. *ἀναμιμνήσκομαι*, ἐνθυμοῦμαι, φέρω εἰς τὴν μνήμην μου. Β. Φ.

ἀναμίξ· ἐπίρρ. *ἀνάμικτα*, ἀνακατώμενα, ἀναμεμιγμένως.

ἀνάμιξις (ἡ)· μῖξις, ἀνακάτωμα: «ἀνάμιξις σίτου καὶ κριθῆς, —βουτύρου καὶ λίπους, —οἴνου καὶ ὕδατος κ.τ.τ.» || τὸ ἀναμιγνύεσθαι, τὸ περιέρχεσθαι εἰς ἀλλοτρίας ὑποθέσεις: «ἡ ἀνάμιξίς σου εἰς τὰ οἰκογενειακά μου μὲ διέβαλεν»· || τὸ μετέχειν, τὸ κοινωνεῖν, τὸ ἀσχολεῖσθαι: ἡ ἀνάμιξις εἰς τὴν πολιτικήν,—εἰς τὸ ἐμπόριον κ.τ.τ.» Β.Φ.

ἀνάμιρτα *ὁ κοκκίσκος* (ὁ) (Anamirta Cocculus Wight ἢ Cocculus Suberosus DC.) *[Βοτ.]*. Θάμνος ἀναρριχώμενος τῆς οἰκογενείας τῶν *μενισπερμιδῶν*, ἰθαγενὴς τῶν θερμῶν χωρῶν τῶν Ἰνδιῶν ἔχων φελλώδη φλοιὸν καὶ καρποὺς πολυαρίθμους ἰσομεγέθεις μὲ πίσον εἰς βότρυς, περιέχοντας οὐσίαν ναρκωτικὴν καὶ μεθυστικήν. Σ. Μ.

ἀναμισθῶ *(—όω)* καὶ *ἀναμισθώνω*· μισθῶ τι ἐκ νέου, παρέχω τι ἐπὶ μισθῷ ἐπανειλημμένως, ξανανοικιάζω· || μεσ. *ἀναμισθοῦμαι* λαμβάνω τι ἐπὶ μισθῷ ἐκ νέου (βλ λ. ἐκμισθῶ). Β. Φ.

ἀναμίσθωσις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου μίσθωσις, ἡ ἀνανέωσις τῆς συμφωνίας μισθώσεως· λέγεται καὶ ἐπὶ λαμβάνοντός τι ἐπὶ μισθῷ καὶ ἐπὶ παρέχοντος. Β Φ.

ἀναμισθωτὴς (ὁ)· ὁ ἐκ νέου μισθῶν ἢ μισθούμενός τι· λέγεται καὶ ἐπὶ παρέχοντός τι ἐπὶ μισθῷ καὶ ἐπὶ ἀναλαμβάνοντος.

ἄναμμα (τὸ) (ἀπὸ τοῦ *ἀνάπτω*)· ὅ,τι εἶναι ἀναμμένον· || ἡ πρᾶξις τοῦ ἀνάπτω: «τὸ ἄναμμα τῆς φωτιᾶς, —τοῦ φούρνου»· || σῆψίς τις τῶν γεννημάτων ἢ τοῦ ἀλεύρου ἢ καὶ ἄλλων καρπῶν, προερχομένη ἐξ ἀνεπαρκοῦς ἀερισμοῦ: «ἄναψε τὸ σιτάρι», «ἦταν ἀναμμένο τὸ ἀλεύρι καὶ τὸ ψωμὶ δὲν τρώγεται». Β. Φ

ἀνάμνησις (ἡ), *—εως*· ἡ ἐπαναφορά, ἡ ἀνάκλησις εἰς τὴν μνήμην, εἰς τὴν συνείδησιν, ἐνθύμησις: «νεανικαὶ ἀναμνήσεις»· πᾶν ὅ,τι ἐνθυμεῖταί τις ἀναφερόμενον εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν του· «ἀναμνήσεις θυσιῶν», ἐνθύμησις τῶν εὐχῶν, ἤτοι ταξιμάτων πρὸς τέλεσιν θυσίας (*Λυσ.* 194. 22).

— *[Ψυχολ. - Φιλοσ.]* Καλεῖται *ἀνάμνησις* ἡ δύναμις τοῦ ἐνθυμεῖσθαι, τοῦ ἀναμιμνήσκεσθαι, ἡ ἱκανότης τοῦ ἐπαναφέρειν εἰς τὴν συνείδησιν προγενέστερα, ἐκ πείρας συνειδητά, ψυχικὰ γεγονότα. Τινὲς διακρίνουσι τὴν ἀνάμνησιν ἀπὸ τῆς *μνήμης*, χαρακτηρίζοντες ἐκείνην μὲν ἑκουσίαν καὶ ἔμμεσον, ταύτην δὲ ἀκουσίαν καὶ ἄμεσον ἀνάπλασιν. Τοιαύτη διάκρισις τῆς μνήμης ἀπὸ τῆς ἀναμνήσεως ἀνευρίσκεται καὶ παρὰ Πλάτωνι καὶ Ἀριστοτέλει. Κατὰ τὴν σύγχρονον ψυχολογίαν ἀνάμνησις εἶναι ἡ ἐπανεμφάνισις περιεχομένου τινὸς συνειδήσεως ὡς παραστάσεως. Ὁ Τσίεν (Ziehen) ἑρμηνεύει τὰς μνημονικὰς εἰκόνας, ἃς συνταυτίζει πρὸς τὰς παραστάσεις, ὡς ὑπολείμματα προγενεστέρων αἰσθησιακῶν ἐρεθισμῶν, συνδεομένων πρὸς ἰδιαίτερα μνημονικὰ κύτταρα τοῦ ἐγκεφάλου. Κατὰ τὸν Βοὺντ (Wundt) ἀνάμνησις εἶναι πολύπλοκος συνειρμικὴ λειτουργία (βλ. μνήμη). Ὁ Ντρὶς (Driesch) διὰ τῆς λέξεως ἀνάμνησις ὀνομάζει ἁπλῶς συνειδητόν τι ψυχικὸν φαινόμενον ὡς τοιοῦτον, ἐὰν φέρῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ὅτι ὑπῆρξέ ποτε συνειδητόν, ἐνῷ μνήμην καλεῖ τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς νὰ διαφυλάττῃ προγενέστερα γνωστικὰ περιεχόμενα ἐν ὡρισμένῃ τάξει καὶ ν' ἀνοπλάττῃ αὐτὰ διὰ τὸ *Ἐγώ*. Μνήμην, κατὰ Ντρίς, ἔχει ἡ ψυχή, τὸ δ' Ἐγὼ ἔχει ἀνάμνησιν.

Ἐν τῷ φιλοσοφικῷ συστήματι τοῦ Πλάτωνος ὁ ὅρος *ἀνάμνησις* κέκτηται μεγάλην σημασίαν. Κατὰ τὸν Πλάτωνα ἡ φιλοσοφικὴ γνῶσις, ἡ μάθησις, ἡ ἐπιστήμη, ἡ γνῶσις τοῦ καθ' ὅλου, ἡ γνῶσις τῶν ἰδεῶν στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀναμνήσεως. Ἐν τῷ ἐπὶ τῆς γῆς βίῳ δηλονότι ἡ ψυχή, ἐξ ἀφορμῆς τῶν κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεων, ἀναμιμνήσκεται τῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ἀμέσως ἐθεώρει, πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς τὸ σῶμα καὶ ἐλησμόνησεν ἅμα τῇ εἰσόδῳ εἰς αὐτό. Ἡ κατ' αἴσθησιν παρατήρησις ὁμοιάζει πως πρὸς τὴν ἰδέαν· διὰ δὲ τῆς ὁμοιότητος ταύτης δίδει ἀφετηρίαν εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἰδεῶν. Ἡ κατ' αἴσθησιν ἀντίληψις μὲ ἄλλας λέξεις προκαλεῖ τὴν ἔρευναν τοῦ γενικοῦ καὶ ἀφῃρημένου, δι' οὗ ἑνοῦμεν εἰς ἓν τὰ ἐπὶ μέρους. Ἡ περὶ ἀναμνήσεως θεωρία αὕτη εἶναι κατὰ ταῦτα ἡ θεωρία περὶ ἐμφύτου γνώσεως. Ἀνάμνησις σημαίνει προσέτι *ἀνακεφαλαίωσιν*: «παλλιλογία δ' ἐστὶ σύντομος ἀνάμνησις» (*Ἀριστ.* Ρητ. π. Ἀλέξ. 21).

Ἐν τῷ ἀποκρυφισμῷ ἀνάμνησις καλεῖται ἡ ἱκανότης τοῦ νὰ ἐνθυμῆταί τις τὰς προγενεστέρας ὑπάρξεις του κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πολυαρίθμους. Ω.—

— **ἀναμνήσεων** (*Ὁ ἐπὶ τῶν—*) *[Βυζαντ.]*. Ἀξίωμα τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς. Ὁ «ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων» ἀξιωματοῦχος ὑπεχρεοῦτο κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους νὰ ἀπομνημονεύῃ τοὺς ἀριστεύσαντας κατὰ τὰς μάχας ἢ εἰς ἄλλας ὑπηρεσίας τοῦ κράτους, καὶ νὰ ἀναμιμνήσκῃ εἰς τὸν βασιλέα τὰ ὀνόματα καὶ τὰς πράξεις αὐτῶν, ὅπως μὴ λησμονῇ τούτους καὶ παρέχῃ τὰς νενομισμένας τιμάς. Βραδύτερον ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἐξετάθη εἰς τρόπον, ὥστε ἐνεγράφοντο πάντα τὰ ὁπωσδήποτε ἀξιοσημείωτα γεγονότα τὰ λαμβάνοντα χώραν ἐν τῷ κράτει. Θ. Β.

ἀναμνηστήριον (τό)· πᾶν ὅ,τι παρέχεται εἰς ἀνάμνησιν, δῶρον δι' ἐνθύμησιν.

ἀναμνηστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανὸς ἢ ἁρμόδιος εἰς ἀνάμνησιν, ὁ προκαλῶν ἀνάμνησιν: «ἀναμνηστικὴ στήλη,—πλὰξ κ.τ.τ.», «ἀναμνηστικὰ γραμματόσημα»· || παρ' ἀρχ., ὁ δυνάμενος νὰ ἀναμιμνήσκεται, νὰ ἐνθυμῆται εὐκόλως καὶ ταχέως εἰς μίαν δεδομένην στιγμὴν καὶ ὑπό τινας ὡρισμένους ὅρους, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν *μνημονικόν*, τὸν ἔχοντα πάντοτε σταθερὰν καὶ παραμένουσαν μνήμην: «οὐ γὰρ οἱ αὐτοί εἰσι μνημονικοὶ καὶ ἀναμνηστικοί, ἀλλ' ὡς ἐπὶ πολὺ μνημονικώτεροι μὲν οἱ βραδεῖς, ἀναμνηστικώτεροι δὲ οἱ ταχεῖς καὶ εὐμαθεῖς» (*Ἀριστ.* περ Μνήμ. 1. 1. 2. 24). Ω—

— **ἀναμνηστικὸν** *[Ἰατρ.]*· βλ. ἀρρώστου ἱστορικόν

— **ἀναμνηστικὰ** *γραμματόσημα [Φιλοτελ.]*. Γραμματόσημα ἐκδιδόμενα οὐχὶ τόσον πρὸς ἐξυπηρέτησιν κυκλοφορικῶν ἀναγκῶν τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς ἑορτασμὸν ἐπετηρίδων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀξιομνημονεύτων γεγονότων, πρὸς τιμητικὴν διάκρισιν ζώντων ἢ ἀνάμνησιν θανόντων ἐπισήμων προσώπων ἤ, τέλος, πρὸς ἐξυπηρέτησιν σκοπῶν φιλανθρωπικῶν, ἢ ἄλλων κοινωφελῶν τοιούτων. Ἡ συνήθεια τῆς ἐκδόσεως ἀναμνηστικῶν γραμματοσήμων, τὸ πρῶτον ἐνεκαινιάσθη παρὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, αἵτινες ἐξέδωσαν τὸ 1893 σειρὰν 16 γραμματοσήμων ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 400ετηρίδος τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου. Ἔκτοτε ἡ καινοτομία ἐπεξετάθη ταχύτατα καὶ εἰς τὰ λοιπὰ κράτη καὶ εἰς τοιοῦτον μάλιστα βαθμόν, ὥστε σήμερον ἡ ἔκδοσις ἀναμνηστικῶν γραμματοσήμων, εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ ἰδίᾳ Κράτη, νὰ θεωρῆται ὡς ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τοῦ ἑορτασμοῦ παντὸς γεγονότος ἔχοντος ὁπωσδήποτε σημασίαν τινὰ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἑορτάζοντος Κράτους. Καὶ αὐτὴ ἡ συντηρητικὴ Ἀγγλία, ἡ ὁποία ἀνέκαθεν ἀπεῖχε τῆς ἐκδόσεως γραμματοσήμων ἀναμνηστικῶν, ὑπέκυψε τελευταίως εἰς τὸν πειρασμόν, καὶ ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1924 καὶ 1925 ἀναμνηστικὰ γραμματόσημα τῆς Παμβρεττανικῆς Ἐκθέσεως τοῦ Γουέμπλεϋ.

Τ' ἀναμνηστικὰ γραμματόσημα, μὴ ἐξυπηρετοῦντα, ὡς εἴπομεν, ἀμέσους κυκλοφοριακὰς ἀνάγκας, [illegible] κυρίως μεταξὺ τῶν συλλεκτῶν καὶ τῶν [illegible] γραμματοσήμων, πολλὰ δὲ Κράτη ἀπέβλεψαν [illegible] τελευταίως, νὰ δημιουργήσωσιν οὐχὶ εὐκαταφρόνητον πόρον ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ταμείου εἰς βάρος τῶν συλλεκτῶν διὰ τῆς συχνῆς ἐκδόσεως ἀλλεπαλλήλων ἀναμνηστικῶν σειρῶν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, προεκάλεσεν, ὡς εἰκός, τὴν ἀντίδρασιν τῶν τελευταίων, ἐδημιουργήθη δέ, ἀντίρροπος, οὕτως εἰπεῖν, κίνησις μεταξὺ τῶν *φιλοτελικῶν* κύκλων, τείνουσα εἰς τὸν ἐκ τῶν συλλογῶν ἀποκλεισμὸν τῶν εἰς κερδοσκοπικοὺς μόνον λόγους ἀποβλεπουσῶν ἀλλεπαλλήλων ἐκδόσεων ἀναμνηστικῶν γραμματοσήμων ἐκ μέρους ὡρισμένων κρατῶν.

Ἐν Ἑλλάδι ἐξεδόθησαν ἀναμνηστικὰ γραμματόσημα κατὰ τὸ 1896 ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν πρώτων Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, κατὰ τὸ 1906 ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν δευτέρων Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, τῷ 1913 εἰς ἀνάμνησιν τῆς προσαρτήσεως τῆς Κρήτης, τῷ 1913 εἰς ἀνάμνησιν τῆς νικηφόρου ἐκστρατείας τοῦ 1912—13, τῷ 1923 ἀναμνηστικὰ τῆς Ἐπαναστάσεως 1922, τῷ 1924 ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Βύρωνος, τῷ 1926 ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 100ετηρίδος ἀπὸ τῆς ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου, τῷ 1927 ἀναμνηστικὰ τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Φαβιέρου καὶ κατ' Ὀκτώβριον τοῦ ἰδίου ἔτους σειρὰ ἀναμνηστικὴ τῆς Ναυμαχίας τῆς Πύλου (Ναυαρίνου).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.— Catalogue des timbres commemoratifs, ὑπὸ *Cazin & Rocher* 1914. The commemorative Stamps o the world ὑπὸ *J. H. Lyons*, 1922. Ε. Φ. Ε

Ἀναμόζα. Βιομηχανικὴ πόλις τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν της Ἀμερικῆς ἐν τῇ Πολιτείᾳ Ἰόβας (Iowa). Κάτ. 7000.

ἀναμόλυνσις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου μόλυνσις· βλ. μόλυνσις καὶ συφιλις.

ἀναμονὴ (ἡ)· τὸ νὰ ἀναμένῃ τις, τὸ νὰ προσμένῃ, προσδοκία ὅτι θὰ συμβῇ τι: «εὑρισκόμεθα ἐν ἀναμονῇ», «τὸ στάδιον—, ὁ χρόνος τῆς ἀναμονῆς». Β. Φ.

— [ΣΤΡΑΤ. ΤΑΚΤ.] *Ἀναμονὴ* καλεῖται ἡ, ἐν σχηματισμῷ τινι συνάξεως, παραμονὴ ἑτοιμομάχου στρατεύματος ἐπὶ θέσεως προκεκαλυμμένης, ἀπὸ τῆς ἐπιγείου τοὐλάχιστον θέας, πάντως δ' ἀρκετὰ πρὸς τὰ ὀπίσω, μέχρις οὗ ἐπιστῇ ἡ ὥρα τῆς μαχητικῆς αὐτοῦ χρησιμοποιήσεως. Πᾶν ὅμως στράτευμα, εὑρισκόμενον πρὸς τὰ ὀπίσω, δὲν διατελεῖ ἐν ἀναμονῇ, καθ' ὅσον ὡς τοιοῦτον θεωρητέον τὸ ἑτοιμόμαχον, οὐχὶ δὲ ποτὲ τὸ ἐν καταυλισμῷ ἢ ἐν ἐπισταθμείᾳ ἢ τὸ ὅπως δήποτε ἐν ἐφεδρείᾳ. Πάντως, διὰ νὰ θεωρῆται στράτευμά τι ἐν ἀναμονῇ, πρέπει ἀπαραιτήτως, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐπίκειται ἡ μαχητικὴ χρησιμοποίησίς του ἐντὸς χρόνου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βραχέος, ἀφ' ἑτέρου δὲ δι' ἀποστολὴν καθωρισμένην ἐκ τῶν προτέρων ὅσον ἀφορᾷ τὸ εἶδός της, ἀλλ' ἀκαθόριστον ὅσον ἀφορᾷ τὸν χρόνον καὶ τὸν χῶρον τῆς ἐκτελέσεως, ἅτε τούτων ἐξαρτωμένων ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῆς μαχητικῆς καταστάσεως.

Ἡ τοποθεσία ἢ ἡ θέσις, ἐφ' ἧς παραμένει τὸ ἐν ἀναμονῇ στράτευμα, καλεῖται *τοποθεσία* ἢ *θέσις ἀναμονῆς* (ἐφ' ὅσον χρόνον τὸ ἐν λόγῳ στράτευμα εὑρίσκεται ἐπ' αὐτῆς).

Πεζικόν: Ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἐποχῶν μέχρι τοῦ 1913, ἐγίνετο ἐν Γαλλίᾳ εὐρεῖα χρῆσις πεζικῶν στρατευμάτων ἀναμονῆς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Γερμανίαν, τὴν μὴ χρησιμοποιήσασαν συχνὰ τοιαῦτα· τοῦτο δὲ λόγῳ τῆς ριζικῆς διαφορᾶς τῶν εἰς τὰ δύο ταῦτα κράτη ἰσχυουσῶν τότε τακτικῶν. Ὡς γνωστόν, ἐν Γαλλίᾳ ἴσχυε τὸ δόγμα τῆς γενικῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, καθ' ὃ ἡ ἀπόφασις τῆς ἀναλήψεως ἢ μὴ τῆς μάχης ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς (Γαλλ. Καν. Ἐκστρ. 1895, Ἑλλην. 1899, § 128), ὁ δ' ἐκ τοῦ ἀγῶνος τούτου παρεχόμενος χρόνος ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν καταστρωσιν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ἐπιθετικοῦ ἢ ἀμυντικοῦ σχεδίου· ὑπὸ τοὺς ὅρους συνεπῶς τούτους ἔπρεπε συχνάκις στρατεύματα πεζικοῦ νὰ παραμένωσιν ἐν ἀναμονῇ. Ἀντιθέτως ἐν Γερμανίᾳ ἡ περὶ μάχης ἀπόφασις ἦτο προκαταβολικῶς ἀνειλημμένη καὶ τὸ μαχητικὸν σχέδιον προκαταβολικῶς καθωρισμένον ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτοῦ γραμμαῖς (Γερμαν. Καν. Πεζικοῦ 1906 § 350: ἐπιβολὴ τῆς θελήσεως ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου,—δόγμα Moltke καὶ Schlichting), δι' ὃ γενικὴ ἐμπροσθοφυλακὴ δὲν ὑπῆρχεν, αἱ δὲ σχετικαὶ ἐμπροσθοφυλακαὶ τῶν διαφόρων φαλάγγων δὲν ἦσαν εἰμὴ ἁπλοῦν ὄργανον ἀσφαλείας, καὶ τὸ διὰ τὴν μάχην πρῶτον ἀναπτυσσόμενον κλιμάκιον δὲν παρίστατο ἄρα ἐνταῦθα ἀνάγκη τηρήσεως στρατευμάτων ἐν ἀναμονῇ. Ἐν Ἑλλάδι, καίτοι κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας ἴσχυε τυπικῶς τὸ δόγμα τῆς Γαλλικῆς τακτικῆς (χρησιμοποίησις στρατευμάτων εν ἀναμονῇ, μόλα ταῦτα κατὰ τοὺς Βαλκανικούς μας πολέμους 1912—1913 δὲν ἠκολουθήθη ἡ Γαλλική, ἀλλ' ἡ Γερμανικὴ Τακτική [Βλ καὶ Deux Tactiques en présence» *Culmann* (1904) σελ. 31—50, 64—75. «Τακτικὴ Πεζικοῦ» *Balck* (1907), σελ. 394—399 ἑλλην. μεταφράσεως.]

Διὰ τῶν Γαλλικῶν Κανονισμῶν 1913, μετεβλήθη ριζικῶς τὸ μέχρι τότε ἰσχῦον ἐν Γαλλίᾳ δόγμα, ἅτε καταργηθείσης τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ ἀπόφασις διὰ τὴν ἀνάληψιν ἢ μὴ τῆς μάχης ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς (Γαλλ. Καν. Ἐκστρατ. 1913 § 101, μὴ μεταφρασθεὶς παρ' ἡμῖν)· ἀλλὰ τὰ στρατεύματα ἀναμονῆς δὲν ἔπαυσαν χρησιμοποιούμενα (§ 102, 107 τοῦ ἐν λόγῳ Κανον.).

Digitized by Google

Ὁ παγκόσμιος πόλεμος 1914—1918 κατέδειξε τὸ ὀρθὸν τῆς Γερμανικῆς Τακτικῆς, δι' ὃ οἱ μετὰ τὸν πόλεμον Γαλλικοὶ (συνεπῶς καὶ Ἑλληνικοὶ) Κανονισμοὶ προσεχώρησαν σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς τὰς Γερμανικὰς ἰδέας. «Ἡ περὶ ἐπιθέσεως ἀπόφασις δέον νὰ ᾖ προγενεστέρα τῆς ἐμπλοκῆς. Αὕτη προκύπτει ἐκ τῆς δοθείσης ἐντολῆς», γράφει ἡ σύγχρονος Γαλλ. Διδασκαλία Μεγάλων Μονάδων 1921 (Ἑλλην. 1923) § 171· τὸ δὲ δόγμα τῆς γενικῆς ἐμπροσθοφυλακῆς κατέπεσε καὶ παρ' αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ. [Βλ. καὶ «Συμπλήρωμα Καν. Ἐκστρατείας» *Δούσμανη* (1921) σελ. 90. «Tactique générale» Culmann (1924) σελ. 272—287. «Enseignements stratégiques et tactiques» *Miquel* (1926) σελ. 280—284· βλ. ὁμοίως λ. ἀνάπτυξις καὶ ἐμπροσθοφυλακή.]

Συνεπῶς, ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους δὲν γίνεται σήμερον μεγάλη χρῆσις στρατευμάτων ἀναμονῆς, καθ' ὅσον, ἀντὶ ἀναμονῆς, ὑπάρχει σήμερον *προπαρασκευή*, ἥτις ἐνέχει βεβαίως τὴν ἰδέαν τῆς μὴ ἀμέσου χρησιμοποιήσεως τοῦ πεζικοῦ, ἀλλὰ πάντως οὐχὶ κατὰ τρόπον ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀγῶνος, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου προκαταβολικῶς καταστρωθέντος. «Ἡ ἐπιθετικὴ μάχη συνίσταται ἐκ διαδοχικῶν ἰσχυρῶν ἐνεργειῶν, ἑκάστης τῶν ὁποίων προηγεῖται ἀπαραίτητον χρονικὸν διάστημα, διὰ τὴν κατάλληλον προπαρασκευήν», γράφει ἡ Ἑλλ. Διδασκαλία Μεγάλων Μονάδων 1923 § 98 (βλ. λ. προπαρασκευή).

Σήμερον ὑπάρχει ἀναμονὴ καὶ διὰ τὰ ἅρματα ἐφόδου. Δεδομένου ὅτι ταῦτα δὲν συμμετέχουσιν εἰς τὸν ἀγῶνα, εἰμὴ μόνον κατὰ τὰς μικρὰς ἀποστάσεις, δι' αὐτὸ μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν τὸ πεζικὸν θὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελευταίαν βάσιν ἐξορμήσεως, ἐξ ἧς ἀναλαμβάνεται ἡ ἔφοδος, τὰ ἅρματα παραμένουσιν ἐν ἀναμονῇ (βλ. λ. ἅρμα). Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον πρέπει νὰ ὦσιν ἀπαραιτήτως προκεκαλυμμένα καὶ ἀπὸ τῆς ἐναερίου παρατηρήσεως, ὑπὸ κατάλληλον δηλ. *παραλλαγὴν* (camouflage).

Ἱππικόν: Τὸ Ἱππικὸν ἦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν ὅπλον, ὅπερ κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς παρέμενε συνήθως ἐν ἀναμονῇ, ἐνεδρεῦον τρόπον τινὰ μέχρι τῆς καταλλήλου διὰ τὴν παρέμβασίν του στιγμῆς· ἐννοεῖται διὰ τὴν κυρίαν δρᾶσιν τῶν τότε ἐποχῶν, δῆλα δὴ τὴν ἔφιππον. Καὶ σήμερον δὲ ἐξακολουθεῖ χρησιμοποιούμενον ἐν ἀναμονῇ, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἔφιππον δρᾶσίν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πεζῇ. Ἐπειδὴ δὲ θὰ ἐφαίνετο ἴσως περίεργον διατὶ τὸ πεζικὸν χρησιμοποιεῖται σήμερον ἐν ἀναμονῇ σπανίως, ἐνῷ τὸ πεζῇ ἱππικὸν συνήθως, ἐπεξηγοῦμεν ὅτι ἡ ἐν ἀναμονῇ κατάστασις τοῦ πεζῇ ἱππικοῦ δὲν ἀφορᾷ τὸν χρόνον, καθ' ὃν διατελεῖ ἐν ἐφεδρείᾳ (τὸ ἱππικὸν εἶναι σήμερον ἐφεδρεία πυρὸς ταχυκίνητος), ἀλλ' ἐκεῖνον καθ' ὃν διατελεῖ ἐγγὺς τῷ μετώπῳ, ἅτε συμπλησιασθὲν ἐπὶ τῇ προβλέψει πιθανῆς παρεμβάσεώς του ἐν τῇ μάχῃ (Γαλλ. Καν. Ἱππ. 1923 § 91)· ἐνῷ δὲ ἡ παρέμβασις τοῦ πεζικοῦ ἐπέρχεται συμφώνως τῷ προκαταβολικῶς καταρτισθέντι σχεδίῳ, ἡ τοῦ ἱππικοῦ ἐπέρχεται ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τῶν μαχητικῶν γεγονότων, ὡς, ἐπὶ παραδείγματι, ἐν περιπτώσει ἀνάγκης προσωρινῆς ἀντικαταστάσεως πεζικῆς τινος μονάδος, πωματίσεως ἐπελθόντος κενοῦ, κλ. Ἀφ' ἧς ὅμως στιγμῆς τὸ πεζῇ ἱππικὸν πρόκειται δι' οἷον δήποτε λόγον νὰ παρέμβῃ ἐν τῇ μάχῃ, ζήτημα ἀναμονῆς δὲν ὑφίσταται· «ἀφ' ἧς λάβῃ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιτεθῇ, ὀργανοῖ τὸ σχέδιόν του κατὰ τρόπον λίαν σαφῆ καὶ εὐκόλως πραγματοποιούμενον.... Ὅταν ἀποφασίσῃ νὰ ἀμυνθῇ, λαμβάνει τὸ ταχύτερον τὰς διατάξεις του, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται ν' ἀντιμετωπίσῃ ἐπίθεσίν τινα τοῦ ἐχθροῦ», γράφει ὁ Γαλλ. Καν. Ἱππ. 1923 § 128, 146.

Πυροβολικόν: Ὅταν, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐντολῆς, μονάς τις πυροβολικοῦ ἔχει ἐκλέξει πλείονας θέσεις καὶ ἔχει ἐκτελέσει ἐφ' ὅλων αὐτῶν ἁπάσας τὰς ἀπαιτουμένας ἀναγνωρίσεις, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ᾖ ἑτοίμη νὰ ταχθῇ ἐν καιρῷ ἐπὶ τῆς καταλληλοτέρας ἐξ αὐτῶν, τὸ ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ πυροβολικὸν καλεῖται ἐν *ἀναμονῇ*. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, τὸ μὲν ἱπποκίνητον πυροβολικὸν παραμένει ἐζευγμένον, τὸ δ' αὐτοκινήτου ἕλξεως πεφορτωμένον, ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ ὀρειβατικόν, εἴτε πεφορτωμένον ἐὰν πρόκειται περὶ ἐλαχίστου χρόνου εἴτε ἐκπεφορτωμένον, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἡμιόνους παρὰ τὴν σκευήν, πάντως δ' ἐγγὺς τῶν πιθανῶν καταληπτέων θέσεων. Συνεπῶς, ἂς μὴ γίνηται σύγχυσις τοῦ ἐν ἀναμονῇ πυροβολικοῦ πρὸς τὰς παλαιὰς *ἐφεδρείας* τοῦ πυροβολικοῦ, καθ' ὅσον αὗται μὲν ἐχρησιμοποιοῦντο, ἢ διὰ τὴν ἐν δεδομένῃ στιγμῇ δρᾶσιν (διὰ τὴν ἀποφασιστικὴν ἐπίθεσιν) ἢ πρὸς ἀντιμετώπισιν παντὸς ἀπροόπτου (ἐν ἐφεδρείᾳ δηλ., ὑφ' ἣν ἔννοιαν καὶ τὸ πεζικόν), ἐνῷ τὸ ἐν ἀναμονῇ πυροβολικὸν ἔχει καθωρισμένην ἤδη ἐντολήν, καὶ δὲν ἀναμένει εἰμὴ τὴν διευκρίνισιν τῆς τακτικῆς καταστάσεως, ἵνα, ἀναλόγως πρὸς ταύτην, ταχθῇ ἐπὶ μιᾶς τῶν ἐκλεχθεισῶν ἤδη θέσεων.

Ἐν Γαλλίᾳ, συνεπῶς καὶ ἐν Ἑλλάδι, μέρος τοῦ πυροβολικοῦ παρέμενεν ἐν ἀναμονῇ, ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ βραδυβόλου πυροβολικοῦ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ταχυβόλου (Γαλλ. Καν. Πυρ. 1910 § 25, Ἑλλην. 1911 § 23), μέχρι τοῦ 1916 περίπου· ἐνῷ ἐν Γερμανίᾳ τοιοῦτόν τι δὲν συνέβαινε σχεδὸν ποτὲ κατὰ τὰς ἐποχὰς τοῦ βραδυβόλου πυροβολικοῦ (Γερμ. Καν. Πυρ. 1899 § 344), ἐλαφρά τις δ' ἔνδειξις διὰ τοιαύτην χρῆσιν ἐδίδετο μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1906 εἰσαγωγὴν τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου (Γερμ. Καν. Πυρ. 1907 § 365). Ὅπως δήποτε, παρέμενε πυροβολικὸν ἐν ἀναμονῇ, διότι, λόγῳ τῆς παρ' ἅπασι τοῖς τότε στρατοῖς μικρᾶς ἀναλογίας πυροβολικοῦ, ἑκάστη μονὰς τοῦ πυροβολικοῦ παρεσκεύαζε πολλὰς θέσεις, ἀλλὰ δὲν ἐτάσσετο ἐπ' οὐδεμιᾶς ἐξ αὐτῶν, πρὶν ἢ διηυκρινίζετο ἡ τακτικὴ κατάστασις. [Βλ. «Deux Tactiques en présence» *Culmann* (1904) σελ. 259. «Τακτικὴ πυροβολικοῦ» *Balck* (1908) σελ. 79, 195 Ἑλλην. μεταφράσεως].

Χρήσιμον θεωροῦμεν νὰ ἐπεξηγήσωμεν ὅτι τὸ *ἐν ἀναμονῇ* πυροβολικὸν οὐδόλως προσομοιάζει πρὸς τὸ ἐν *ἐπιτηρήσει*, τὸ τασσόμενον, εἴτε κατὰ τὸν Γαλλικὸν τρόπον, τὸν ἀπὸ τοῦ 1899 θεσπισθέντα (Ἑλλην. Καν. Πυρ. 1911 § 94), εἴτε κατὰ τὸν Γερμανικὸν (Γερμ. Καν. Πυρ. 1907 § 336), οἵτινες τρόποι εἶναι οὐσιαστικῶς διάφοροι ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως (βλ. λ. ἐπιτήρησις).

Διαρκοῦντος τοῦ παγκοσμίου πολέμου 1914—1918, αἱ περὶ χρήσεως τοῦ πυροβολικοῦ ἰδέαι μετεβλήθησαν παρὰ τοῖς εὐρωπαϊκοῖς στρατοῖς. Σήμερον τὸ πυροβολικὸν ἑκάστου συγκροτήματος ἐν τῇ ἐπιθέσει ἢ τὸ πυροβολικὸν τῆς ἀμύνης τάσσεται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τῶν καταλλήλων θέσεων διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατεθείσης ἀποστολῆς, εἴτε ἐπιθετικῆς εἴτε ἀμυντικῆς, ἵνα δρᾷ κατὰ μάζας καὶ τοιουτοτρόπως καταβάλλῃ τὸν ἀντίπαλον διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πυρός.

Τὸ δόγμα τοῦτο προέκυψεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς συγχρόνου μεγάλης ποσοτικῆς ἀναλογίας τοῦ πυροβολικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τοῦ ἐπιτευχθέντος μεγάλου βεληνεκοῦς αὐτοῦ, δι' ὧν κατορθοῦται βολή, ἄνευ ἀλλαγῶν θέσεως, ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου, εἴτε τοῦ προσβαλλομένου ἐχθρικοῦ στόχου (ἐπίθεσις) εἴτε τῆς ὑπερασπιστέας φιλίας ἐδαφικῆς ζώνης (ἄμυνα), πρὸς δὲ βολὴ συμπτωματικὴ πρὸς ἀντίκρουσιν παντὸς ἀπροόπτου, δυναμένη νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τοῦ μακροῦ βεληνεκοῦς καὶ διὰ τῆς εὐκινησίας τῆς δέσμης τῶν πυρῶν. Μόνον τὸ πυροβολικὸν στρατιᾶς καὶ ἡ *γενικὴ ἐφεδρεία πυροβολικοῦ* δὲν τάσσονται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. [Βλ. καὶ «Tactique générale» *Culmann* (1924) σελ. 317. «Enseignements stratégiques et tactiques» *Miquel* (1926) σελ. 289.]

Συνεπῶς, πυροβολικὸν ἐν ἀναμονῇ σπανιώτατα τάσσεται σήμερον παρὰ τοῖς εὐρωπαϊκοῖς στρατοῖς. Ἡ δ' ἔκφρασις τοῦ Γαλλικοῦ Κανονισμοῦ Ἐκστρατείας πυροβολικοῦ 1919 § 66 (Ἑλλην. 1922 § 112) «πρὸς τούτοις δέον νὰ ᾖ ἕτοιμον πρὸς ἐπέμβασιν ἄνευ ἀναβολῆς ἐν τῇ ἀκολούθῳ φάσει (προχωρήσει ἢ ὑποχωρήσει) τοῦ ἀγῶνος» ἐννοητέα, οὐχὶ ὡς ἀναμονή, ἀλλ' ὡς ἑτοιμασία διὰ τὴν ἐν πάσῃ στιγμῇ προχωρητικὴν ἢ ὑποχωρητικὴν ἀλλαγὴν θέσεως τῆς σχετικῆς μονάδος τοῦ πυροβολικοῦ.

Τὸ ὅτι ὅμως δὲν παρουσιάζονται σήμερον περιπτώσεις πυροβολικοῦ ἐν ἀναμονῇ εἰς τοὺς μεγάλους Εὐρωπαϊκοὺς στρατούς, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δὲν παρουσιάζονται καὶ εἰς τοὺς μικροὺς τοιούτους καὶ δὴ παρ' ἡμῖν. Ἐπειδὴ δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει Ἑλληνικὸν δόγμα, δι' αὐτὸ αἱ ἄνω μνησθεῖσαι ἀρχαὶ ἐθεσπίσθησαν καὶ παρ' ἡμῖν διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Διδασκαλίας Μεγάλων Μονάδων 1923 καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κανονισμοῦ Ἐκστρατείας Πυροβολικοῦ 1922, μεταφράσεων ἀμφοτέρων ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ· ἀλλ' ἐν τῇ πράξει εἶναι ἀδύνατον αἱ Γαλλικαὶ αὗται ἀρχαὶ νὰ εὑρίσκωσι πάντοτε πλήρη τὴν ἐφαρμογήν των καὶ ἐν Ἑλλάδι, διότι παρ' ἡμῖν, ὄχι μόνον δὲν ὑπάρχει ἐπαρκὴς ποσοτικὴ ἀναλογία πυροβολικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν μικρὰ ποσότης πυροβολικοῦ (5 περίπου πυροβόλα ἀνὰ χιλίους πεζούς), κατανέμεται συνήθως ἐπὶ μεγάλων ἐκτάσεων, λόγῳ τῆς ἀναγκαστικῆς μεγάλης εὐρύτητος τῶν μετώπων τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν μονάδων (μικρὰ ἡ ποσότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἐν σχέσει πρὸς τὰ μαχητικά μας μέτωπα), ὁπότε βολὴ ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου, εἴτε τοῦ προσβαλλομένου ἐχθρικοῦ στόχου (ἐπίθεσις) εἴτε τῆς ὑπερασπιστέας φιλίας ἐδαφικῆς ζώνης (ἄμυνα) εἶναι τελείως ἀδύνατος. Τὸ ὅτι δ' οὐδ' ἡ σύγχρονος Γερμανία, ἡ ἔχουσα μικρὰν ἀναλογίαν πυροβολικοῦ (7 περίπου πυροβόλα ἀνὰ χιλίους πεζούς), χρησιμοποιεῖ πυροβολικὸν ἐν ἀναμονῇ, τοῦτο δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ὡς παράδειγμα, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι τὸ ἀνέκαθεν δόγμα αὐτῆς ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς συγκεντρώσεως τοῦ πυροβολικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι αἱ ἐν λόγῳ σημεριναὶ ἀναλογίαι εἶναι εἰκονικαὶ καὶ φαινομενικαί. Συνεπῶς, παρὰ τοῖς μικροῖς στρατοῖς, ὅλως δ' ἰδιαιτέρως παρ' ἡμῖν, θὰ ὑπάρχῃ πάντοτε πυροβολικὸν ἐν ἀναμονῇ.

Τὴν θέσιν, ἐφ' ἧς ἐνίοτε παραμένει τὸ πυροβολικὸν μέχρι πέρατος τῆς ἀναγνωρίσεως, στρατιωτικοί τινες συγγραφεῖς τῆς τε πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐποχῆς, καθὼς καὶ τῆς συγχρόνου (π. χ. ὁ *Pagezy* ἐν τῇ Rev. mil. Française Μαρτίου 1927 σελ. 338) ἀποκαλοῦσιν ἐνίοτε *θέσιν ἀναμονῆς*. Ἡ τοιαύτη ἔκφρασις τότε μόνον εἶναι ὀρθή, ὅταν πρόκειται περὶ ἀναγνωρίσεως πλειόνων θέσεων μὲ τὴν βλέψιν τῆς ἐν καιρῷ καταλήψεως τῆς καταλληλοτέρας, εἶναι ὅμως αὐτόχρημα σφαλερά, ὅταν πρόκειται περὶ ἀναγνωρίσεως μιᾶς θέσεως, μελλούσης νὰ καταληφθῇ εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀναγνωρίσεως, διότι τότε μετατρέπεται αὐτὴ αὕτη ἡ βασικὴ ἔννοια τοῦ ἐν ἀναμονῇ πυροβολικοῦ. Συνεπῶς ἡ διὰ τὴν ἐν λόγῳ περίπτωσιν ἔκφρασις *«ἀναμονή»* χρησιμοποιητέα ὁσάκις ἡ περὶ ἀναμονῆς τοῦ πυροβολικοῦ ἀπόφασις προηγεῖται, ὁπότε φυσικὴ συνέπεια τοιαύτης καταστάσεως εἶναι αἱ ἀναγνωρίσεις, οὐδέποτε ὅμως ὅταν τὸ πυροβολικὸν παραμένῃ προσωρινῶς, κατ' ἀνάγκην, ἐπί τινος θέσεως, μέχρις οὗ περαιωθῇ ἡ ἀναγνώρισις.

Ν. ΚΛΑΔΑΣ

ἀναμορφῶ (—*όω*) καὶ *ἀναμορφώνω*· δίδω εἴς τι νέαν μορφήν, μετασκευάζω τι· || μεταφ., μεταβάλλων τι παρέχω εἰς αὐτὸ νέαν μορφήν, νέαν ὑπόστασιν: «ανεμόρφωσε τὴν κοινωνίαν, τὴν ἐκπαίδευσιν κ.τ.τ.»

Β. Φ.

ἀναμόρφωσις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου μόρφωσις, μετασκευή, μετασχηματισμός· || μεταφ. ἀνάπτυξις, ἡ ἐπὶ νέων βάσεων βελτίωσις, ἀναγέννησις.

— **ἀναμόρφωσις** *(Φυσ.)*. Καλεῖται οὕτω ἡ ἀναπαράστασις γραφικῶν πινάκων, παραμορφωμένων ἐπὶ τῇ βάσει γεωμετρικῶν νόμων (ἢ καὶ ὀπτικῶν), ὥστε νὰ φαίνωνται πραγματικοὶ ὑπὸ ὡρισμένους ὅρους.

Ἡ ἁπλῆ *ὀπτικὴ* ἀναμόρφωσις προϋποθέτει τὴν ἀπὸ ὡρισμένου σημείου τοῦ χώρου παρατήρησιν τοῦ πίνακος. Ἡ *κατοπτρικὴ* ἀναμόρφωσις ὀφείλει νὰ παρατηρῆται εἰς κυλινδρικά, κωνικὰ ἢ πυραμιδικὰ κάτοπτρα, ἵνα φανῇ ἡ πραγματικὴ εἰκών, ἥτις διὰ τοῦ ἁπλοῦ ὀφθαλμοῦ παρατηρουμένη φαίνεται τελείως παραμορφωμένη. *Διοπτρικαὶ* παραμορφώσεις παρουσιάζουν τὸ αὐτὸ φαινόμενον ὁρώμεναι διὰ πρίσματος ἢ καταλλήλου φακοῦ.

Ὁ οἶκος Carl Zeiss (Jena), κατασκευάζει ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ φαινομένου τούτου σύστημα φακῶν («ἀναμορφωτής»), τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζει τὸ ἀντικείμενον οὕτως, ὥστε δι' ὅλα του τὰ σημεῖα ν' ἀντιστοιχοῦν σαφῆ εἴδωλα, ἡ γραμμικὴ ὅμως μεγέθυνσις νὰ εἶναι διαφορετικὴ κατὰ δύο καθέτους διαμέτρους. Διὰ τοῦ φακοῦ τούτου εἶναι δυνατὸν παραμορφωμένα ἀντικείμενα νὰ φωτογραφηθοῦν ἀναμορφωμένα ἢ καὶ ἀντιθέτως νὰ ληφθοῦν φωτογραφήματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον παραμορφωμένα ἐκ πραγματικῶν ἀντικειμένων. Τὰ παρατιθέμενα σχήματα δεικνύουν εἰκόνα παραμορφωμένην διὰ φωτογραφήσεως μὲ ἀναμορφωτὴν ὁριζοντίως, κατακορύφως καὶ μετὰ στροφὴν 45°.

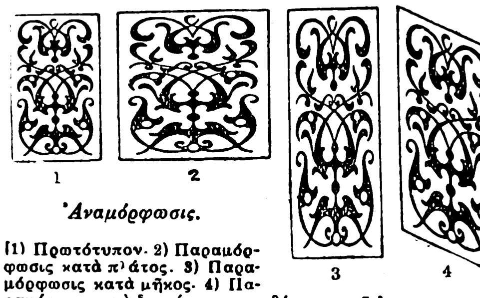

Ἀναμόρφωσις.

[1) Πρωτότυπον. 2) Παραμόρφωσις κατὰ πλάτος. 3) Παραμόρφωσις κατὰ μῆκος. 4) Παραμόρφωσις μὲ διαγώνιον τοποθέτησιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ.]

Προκειμένου νὰ γίνῃ ἀναμόρφωσις παραστάσεως ἐκφραζομένης ὑπὸ τῆς συναρτήσεως $\omega = f(\chi, \psi)$, παρίσταται αὕτη κατὰ τὸν ἁπλούστερον τρόπον διὰ σχεδιάσεως τῶν τομῶν τῆς ἐπιφανείας $\omega = f(\chi, \psi)$ μὲ σειρὰν ὁριζοντίων ἐπιπέδων, τὰ ὕψη τῶν ὁποίων εἶναι $\omega_0, \omega_1, \omega_2, \ldots$, καὶ εἰς ἑκάστην τῶν λαμβανομένων καμπύλων, αἱ ὁποῖαι ὠνομάσθησαν *ἰσοπληθεῖς*, ἀναγράφονται αἱ τιμαὶ τοῦ ω. Ἐὰν δοθῇ ζεῦγος τιμῶν $\chi = \alpha$ καὶ $\psi = \beta$, ἡ ἀντίστοιχος τιμὴ τῆς συναρτήσεως εὑρίσκεται ἐκ τῆς ἰσοπληθοῦς τῆς διερχομένης διὰ τοῦ σημείου (α, β). Δι' εἰσαγωγῆς νέων συντεταγμένων, τῶν ὁποίων αἱ διαιρέσεις εἶναι ἄνισοι μεταξύ των ἢ ἔγιναν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λογαρίθμων τῶν ἀντιστοίχων ἀριθμῶν, εἶναι δυνατὸν πολλάκις νὰ μετατραποῦν αἱ καμπυλόγραμμοι ἰσοπληθεῖς εἰς εὐθυγράμμους καὶ ν' ἀναμορφωθῇ ἡ παράστασις.

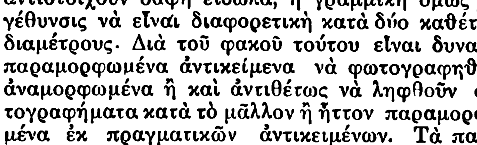

Ἀναμόρφωσις κατὰ Barozzi da Vignola (1611).

ΑΝΤ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ

—***«Ἀναμόρφωσις»***. Ἐφημερὶς πολιτική, ἐκδιδομένη τετράκις τοῦ μηνὸς συνήθως κατὰ Σάββατον, ἐν Κεφαλληνίᾳ. Ἔτος Α'. 1866.

Digitized by Google

—«Ἀναμόρφωσις». Ἐφημερὶς πολιτικὴ καὶ φιλολογική, ἐκδιδομένη ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος κατὰ Σάββατον, ἐν Ἀθήναις. Ἔτος Α'—Β'. 1871—1872.

—«Ἀναμόρφωσις». Ἑβδομαδιαῖον ὄργανον τοῦ Ἀναμορφωτικοῦ κόμματος. Διευθυντὴς Ἠλίας Καπετανάκης ἐν Ἀθήναις. Ἔτος Α'—Β'. 1924—1925.

—«Ἀναμόρφωσις». Δεκαπενθήμερος φιλολογικὴ ἔκδοσις. Διευθυνταὶ Μ. Κορνάρος, Ι. Χρονάκης, Ι. Μαντωνάκης, ἐν Ἡρακλείῳ (Κρήτης). Ἔτος Α'. 1922.

—«Ἀναμόρφωσις». Ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ἐπιμελείᾳ Σ. Βεργίτση, Ἀθῆναι. Ἔτος Α'—Β'. 1921—1922.

—«Ἀναμόρφωσις». Φύλλον ἑβδομαδιαῖον, οἰκογενειακὸν καὶ κοινωνικόν. Διευθυντὴς Γ. Δημακόπουλος. Συντάκτης Γ. Σ. Μακρῆς. Ἐν Πειραιεῖ. Ἔτος Α'—ΣΤ'. 1899—1906.

ἀναμορφωτὴς (ὁ)· ὁ ἀναμορφώνων, ὁ ἐργάτης τῆς ἀναμορφώσεως.

ἀναμορφωτικός, — *ή*, — *όν*· ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν, ὁ ὁπωσδήποτε σχετικὸς μὲ τὴν ἀναμόρφωσιν: «ἀναμορφωτικοὶ ἀγῶνες, — προσπάθεια».

Ἀναμοὺρ [*Ναυτ. Γεωγραφ.*]. Ἡ ὀνομασία εἰς ἣν διὰ τῆς, κατὰ τὴν τουρκικήν, παραφθορᾶς περιέπεσεν ἡ παρ' ἀρχαίοις τοιαύτη τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἀνεμούριον*, ἀποτελοῦντος τὴν νοτιωτάτην τῆς Κιλικίας τῆς Τραχείας (τανῦν τῆς ἀκτῆς τῆς Καραμανίας καὶ δὴ τῆς ἐπαρχίας *Ἀλάϊα*) ἐσχατιὰν «καθ' ἣν ἡ ἤπειρος ἐγγυτάτω τῆς Κυπρίας ἐστὶν ἐπὶ Κρομμύου ἄκραν, ἐν διάρματι σταδίων τριακοσίων πεντήκοντα» (*Στρ.* Didot 579,49). Τῆς ἀποστάσεως τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἀναμοὺρ* (πλάτ. 36° 00'30'', μῆκ. 32 50'40'') ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου *Κορμακίτης* (ἀρχ. *Κρόμμυον*) βορείως τῆς Κύπρου ἐσχατιᾶς οὔσης πράγματι 36,5 μιλ. (Χάρτης ἀγγλικὸς 227: Kara Burnù to Karadash Burnù) ἡ ἐκτίμησις τοῦ Στράβωνος ἀποδεικνύεται ἀρκετὰ ἀκριβής, σφαλεῖσα μόνον ἡμιόλιον μιλλίου ἐπὶ ἔλαττον. Εἶναι δὲ τὸ ἀκρωτήριον ὀγκῶδες καὶ ἀπόκρημνον, τῆς δυτικῆς του ἀπορρῶγος ἐχούσης ὕψος 152 μέτρων. Πλεῖστα λείψανα, θεάτρου, οἰκοδομῶν, τάφων, προδίδουσιν ὅτι, ἡ ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ τῶν παρ' αὐτὸ ἐκτάσεων φερώνυμος αὐτῷ πόλις ὑπῆρξε μεγάλη· καταπλήσσει δὲ ἡ καλὴ διατήρησις τοῦ μεγάλου ὑδραγωγείου της, ρωμαϊκῆς πιθανῶς ἐποχῆς. Εἰς τὴν νοτιωτάτην τοῦ ἀκρωτηρίου ἄκραν (ὑψόμετρ. 69 μετ.) λειτουργεῖ (1912) φάρος ἐκπέμπων ζεῦγος ἀστραπιαίων ἐκλάμψεων λευκῶν, φωτοβολίας 19 μιλλ., ἀνὰ 5 δ. λ.

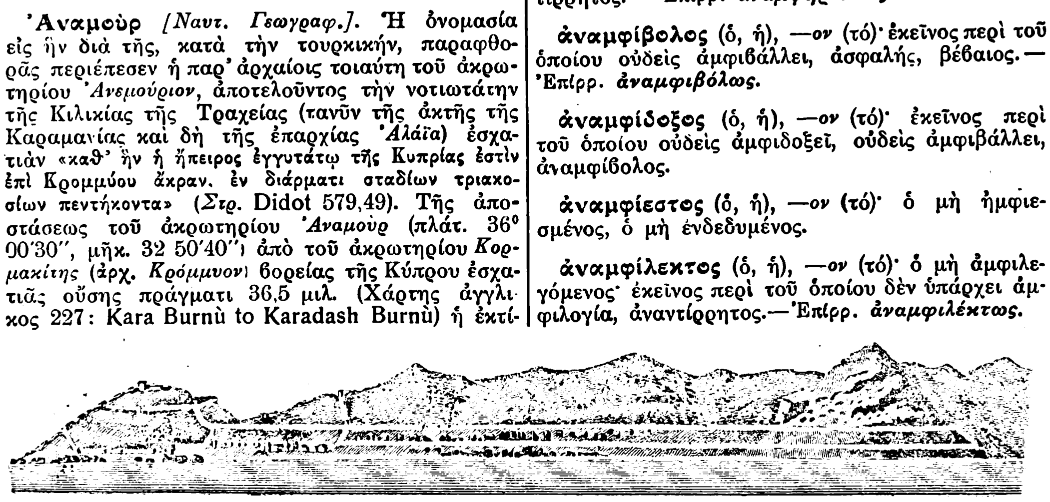
1 2 3

Ἀκρωτήριον Ἀναμοὺρ τῆς Καραμανίας.

[1) Τὸ ἀκρωτήριον. 2) Θεάτρων ἐρείπια. 3) Ἀρχαῖοι τάφοι. Αἱ λευκαὶ γραμμαὶ εἶναι ἀπεικονίσεις ὑδραγωγείου μεγίστου.]

Ἀγκυροβόλιον ἄριστον ὑπὸ ἀνέμους ἀπὸ τοῦ τετάρτου τεταρτοκυκλίου, ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου· ψαμμαθὼν δὲ ὡραῖος ἐκτείνεται ἐπὶ 5 μίλλια μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ντιρὲκ Ὀντεσσὶ Τσάϊ, τοῦ ἀρχαίου Ἀρυμαγδοῦ· ἐκεῖ καὶ ἐγκαταλελειμμένον φρούριον, *Ἀναμοὺρ* ἐπίσης ὀνομαζόμενον, καὶ ἐπέχον τὴν θέσιν τῆς *Ναγίδου*, ἧς διακρίνονται λείψανα ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ ἥτις ἦν ἡ «πρώτη μετὰ τὸ Ἀνεμούριον πόλις». Αἱ ὀροσειραὶ τοῦ Ταύρου, τοῦ ὁποίου πολλαὶ κορυφαὶ φθάνουν τὰ 2750 μέτρα, καὶ δὴ ἡ ἀενάως χιονοσκεπὴς Μετντεσὶς Νταγ (3,500 μέτρα), ὑψοῦνται ὄπισθεν τῆς μεταξὺ τῶν δύο τούτων Ἀναμοὺρ ἀκτῆς, φαινόμεναι ἀπὸ μακροτάτων ἀποστάσεων.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ συγχέηται τὸ Ἀνεμούριον—Ἀναμοὺρ πρὸς ἄλλο Ἀνεμούριον (βλ. λ.), ἐπίσης τῆς Κιλικίας ἀκρωτήριον. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

—Ἀναμούρ. Ὑποδιοίκησις τοῦ τουρκικοῦ νομοῦ Ἀδάνων ἔχουσα 96 χωρία καὶ 17.000 περίπου κατοίκων. Ἕδρα Τσοράχ. Ν. Μ.

ἀναμόχλευσις (ἡ)· τὸ νὰ ἀναμοχλεύῃ τις, κίνησις, ἀνακίνησις· βλ. λ. ὁδοστρωσία, ὁδόστρωμα.

ἀναμοχλευτὴρ· τὸ ὄργανον δι' οὗ γίνεται ἡ ἀναμόχλευσις· βλ. ὁδοστρωσία.

ἀναμοχλεύω· οἱονεὶ διὰ μοχλοῦ ἀνεγείρω, κινῶ, ἀνακινῶ· || ἐξάγω, ἐμφανίζω.

Ἀνάμπαι (Anambas) [*Γεωγρ.*]. Σύμπλεγμα δασωδῶν νήσων μεταξὺ Βορνέου καὶ Μαλάκκας, ἀνῆκον εἰς τὴν ὀλλανδικὴν τοπαρχίαν Ριάου.—673 τετρ. χλμ. Κάτ. 3200 Μαλαῖοι μωαμεθανοί. Ἡ σημαντικωτέρα τῶν νήσων τούτων εἶναι ἡ Σιαντάν.

Ἀναμπακλῆ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου Κοινότητος. Κάτ. 267. Εἰς τὴν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν ἐν συνόλῳ 1190 κατοίκους, ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Γενιτσαροχώρι, Ἰναλί, Ἰρενί, Τσκὲς Ἰρενὶ* καὶ *Τσαγκλί*. Δ. Ε. Μ.

ἀναμπαμπούλα (ἡ) καὶ *ἀναμπουμπούλα*· Ἰδιωματ., ταραχή, θόρυβος· || ἀκαταστασία, ἀταξία: παροιμ. «ὁ λύκος στὴν ἀναμπαμπούλα χαίρεται», ὅτι ὁ κακοποιὸς τὸν θόρυβον καὶ τὴν ἀταξίαν ἐπωφελεῖται. Β. Φ

Ἀναμπὰρ (Anabar). Ποταμὸς πρὸς βορρᾶν τῆς Σιβηρίας, μήκους 650 χιλιομέτρων. Ὁ ποταμὸς οὗτος ῥέει μεταξὺ Χατάγκας καὶ Λένας καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Βόρειον Παγωμένον ὠκεανόν.

ἀναμποχιτσίτης (Anabohitsit) [*Πετρογρ.*]. Εἶναι (κατὰ τὸν Lacroix) πετρώματα πυροξενῖται (βλ. λ.) μὲ ὀλιβίνην, ὑπερσθενῆ, κεροστίλβην καὶ 30 % περίπου ἰλμενίτην καὶ μαγνητίτην. Εὑρέθησαν εἰς τὸ Anabohitsy τῆς Μαδαγασκάρης. Γ. Κ. Γ.

ἀναμυζητήρ· βλ. ἀπομυζητήρ.

ἀναμφήριστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἐρίζει, ἀδιαφιλονίκητος, ἀναντίρρητος.—Ἐπίρρ. *ἀναμφηρίστως*. Β. Φ

ἀναμφίβολος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, ἀσφαλής, βέβαιος.—Ἐπίρρ. *ἀναμφιβόλως*.

ἀναμφίδοξος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἀμφιδοξεῖ, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, ἀναμφίβολος.

ἀναμφίεστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἠμφιεσμένος, ὁ μὴ ἐνδεδυμένος.

ἀναμφίλεκτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀμφιλεγόμενος· ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει ἀμφιλογία, ἀναντίρρητος.—Ἐπίρρ. *ἀναμφιλέκτως*.

ἀναμφίλογος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀμφιλεγόμενος, ἀναμφίλεκτος.—Ἐπίρρ. *ἀναμφιλόγως*.

ἀναμφισβήτητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀμφισβητούμενος, ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει ἀμφισβήτησις, ἀδιαφιλονίκητος.—Ἐπίρρ. *ἀναμφισβητήτως*.

ἀναμωκῶμαι (—*άομαι*)· μωκῶμαι, χλευάζω, ἐμπαίζω.

Ἀνὰν [*Βιβλ.*]. Ἑβραϊστὶ *Χανάν*. Ὄνομα πολλῶν Ἰσραηλιτῶν μνημονευομένων ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Π. Ι. Μ.

Ἀνάναις [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Συστὰς βραχονησίδων (πλάτ. 36° 33', μῆκ. 24° 09' Ἀν.—Χάρτ. ἀγγλ. 2836a: Grecian archipelago, southern part) εὑρισκομένη εἰς 46 μίλ. ἀπόστασιν πρὸς 82° ἀλ ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέα καὶ εἰς 9 μίλ. πρὸς 240° ἀλ ἀπὸ τοῦ φάρου τῆς νησῖδος Παξιμάδι, ΝΔ τῆς Μήλου ἐσχατιᾶς. Ἡ μεγαλυτέρα τῶν βραχονησίδων ἔχουσα ὕψος 150 ποδῶν (46 μετρ.) εἶναι βραχώδης καὶ ἡ κορυφογραμμή της, ἀπολήγουσα εἰς ὀξύ, εἶναι ὁρατὴ ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως ἐν εὐδίᾳ. Διὰ τὸν εὑρισκόμενον δὲ ἐπὶ τῆς ἀντιστοιχίας 102° καὶ εἰς 7 μίλλ. ἀπὸ τῆς συστάδος, φαίνεται αὕτη ἀποτελουμένη ἐξ ἑπτὰ βραχονησίδων. Ἡ συστὰς αὕτη ἀποτελεῖ σοβαρὸν κίνδυνον διὰ τὰ ἱστιοφόρα, ἐνίοτε δὲ στενοχωρεῖ καὶ αὐτὰ τὰ ἀτμόπλοια, ἅτε εὑρισκομένη μόλις περὶ τὰ 3 μίλ. δυτικῶς τῆς γραμμῆς Πειραιῶς—Ρεθύμνης καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφασίσθη (1925) ἡ ἐν νυκτὶ ἐπισήμανσις αὐτῆς διὰ φάρου Ἄγκα ἐρυθρῶν ἐκλάμψεων. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

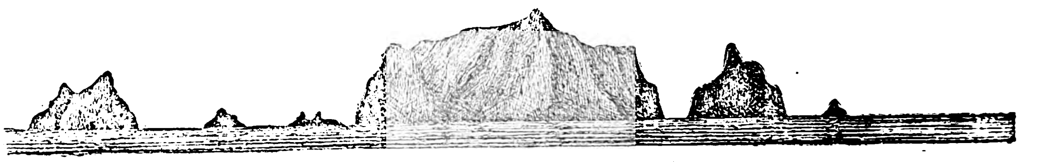

Ἄποψις συστάδος βραχονησίδων Ἀνάναις.

Ἀναναλάβα (Ananalava). Παράλιος πόλις ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῆς ἀκτῆς τῆς Μαδαγασκάρης.

ἀνανάριστος (ὁ)· βλ. ἀνανούριστος.

ἀνάναρκος, (ὁ) (Ananarkus) [*Ζωολ.*]. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔδωκεν ὁ Lacépède κατὰ τὸ 1804 εἰς κῆτός τι παραπλήσιον πρὸς τὸν *ὑπερώδοντα*. Τὸ αὐτὸ κῆτος οἱ Δανοὶ φαλαινοθῆραι ὀνομάζουσι *Butskopf* λόγῳ τῆς φιαλοσχήμου κεφαλῆς του καὶ οἱ Ἄγγλοι, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, *Buttle-nosed-whale*.

Ὁ ἀνάναρκος εἶναι ὁ ἐνδιάμεσος τύπος μεταξὺ δελφῖνος καὶ φαλαίνης. Ἡ κεφαλή του εἶναι παμμεγίστη καὶ σχεδὸν τετραγωνική, ἰδίως εἰς τοὺς ἀνεπτυγμένους ἄρρενας, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς ἀναπτύξεως τῆς ἄνω σιαγόνος. Οἱ ὀδόντες του, ἐλάχιστοι τὸν ἀριθμόν, ἀτροφοῦσιν ὅταν τὸ ζῷον ἐνηλικιωθῇ, πλὴν ἑνὸς ζεύγους ὀδόντων, ὅπερ φέρει παχείας καὶ ἀνθεκτικὰς ῥίζας καὶ κωνικὸν ἄκρον· οἱ ὀδόντες οὗτοι εὑρίσκονται κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος τῆς κάτω σιαγόνος καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἀμυντήριον ὄργανον τοῦ ζῴου.

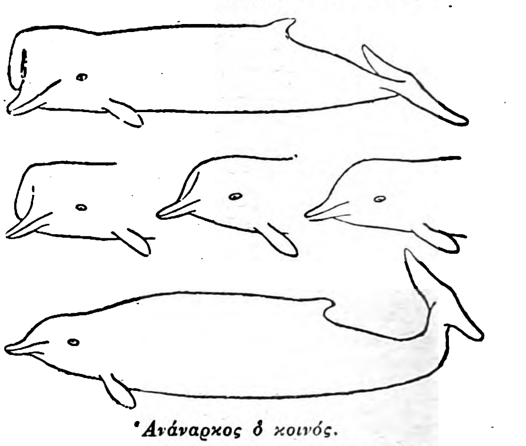

Ἀνάναρκος ὁ κοινός.

[ἄνω—ἄρρεν ὡρίμου ἡλικίας· ἐν τῷ μέσῳ=διαδοχικὴ ἐξέλιξις τῆς κεφαλῆς τοῦ ἄρρενος· κάτω=θῆλυ.]

Ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς τάξεως ταύτης εἶναι ὁ *ἀνάναρκος ὁ κοινὸς* (Ananarkus vulgaris). Τὸ κῆτος τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἐνίοτε ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν· τὸ μῆκός του εἶναι μέγα, ἡ κεφαλή του πρὸς τὸ μέρος τοῦ ῥύγχους ὁμοιάζει πρὸς στόμιον φιάλης, οἱ φυσητῆρες κεῖνται σταυροειδῶς ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς, τὰ στηθιαῖα πτερύγια εἶναι μικρότατα σχετικῶς πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ ζῴου, καὶ τὸ ῥαχιαῖον εἶναι τοποθετημένον πολὺ πρὸς τὰ ὀπίσω, τὸ δὲ οὐραῖον πτερύγιον εἶναι μέγα καὶ κυρτὸν περὶ τὸ μέσον του. Ὁ χρωματισμός του εἶναι στιλπνὸς μέλας, ἰδίως κατὰ τὴν κεφαλήν. Τὸ μῆκός του σπανίως ὑπερβαίνει τὰ 10 μέτρα.

Τὰ κήτη ταῦτα εὑρίσκονται πλὴν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ περὶ τὸν Βόρειον Παγωμένον ὠκεανὸν καὶ ἰδίως παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰσλανδίας, τῆς Γροιλανδίας καὶ τῆς Σπιτσβέργης. Εἶναι μεταναστευτικά· κατὰ Μάρτιον τρέπονται πρὸς τὰ βορειότερα καὶ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον κατέρχονται πολὺ νοτιώτερα, φθάνοντα ἐνίοτε καὶ μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας. Συνήθως συναντῶνται μετατοπιζόμενα καθ' ὁμάδας ἐκ 4—10, τῶν ὁποίων ἡγεῖται πάντοτε ὁ μεγαλύτερος κατὰ τὴν ἡλικίαν ἄρρην. Τρέφονται ἀποκλειστικῶς ἐξ ἰχθύων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶναι περιζήτητα διὰ τὸ λίπος των καὶ διὰ τὴν γλοιώδη οὐσίαν τὴν ὁποίαν περικλείει ὁ ἐγκέφαλός των ἐκ τῆς ὁποίας κατασκευάζουσι στεατοκήρια. Δ. Ν. Π.

ἀνανᾶς· βλ ἀνανάσσα.

— *ἀνανᾶ τεχνητὸν ἄρωμα* [*Χημ.*]. Τὸ διὰ παρασκευὴν ἡδυπότων καὶ εἰδῶν ζαχαροπλαστικῆς χρησιμοποιούμενον τεχνητὸν ἄρωμα τοῦ ἀνανᾶ ἔχει τὴν ἀκόλουθον σύστασιν:

Βουτυρικὸς αἰθυλεστὴρ	25	γρ.
Ἰσοβαλεριανικὸς ἀμυλεστὴρ	135	»
Ἀλδεΰδη κοινὴ	5	»
Χλωροφόρμιον	5	»
Ἀλκοόλη κοινὴ	830	» Σ. Γ.

ἀνανάσσα ἡ ἥμερος (Ananassa sativa) [*Βοτ.*]. Φυτὸν τῆς τάξεως τῶν βρομελειωδῶν (Bromeliaceae), καλλιεργούμενον διὰ τὰς ἐδωδίμους κεφαλὰς τὰς γνωστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀνανᾶς (γαλ. pomme d'Ananas, ἀγγλ. pine apple). Πολλαπλασιάζεται διὰ παραφυάδων ἢ ἐναερίων βλαστῶν, χρησιμοποιουμένων ὡς μοσχευμάτων. Ἐξ αὐτῶν παράγονται φυτὰ ἔχοντα μακρὰ καὶ σκληρὰ φύλλα σχήματος σπάθης, φερόμενα ἐπὶ στελέχους ὕψους 0,60

Digitized by Google

ἕως 1.20 μέτρων. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ στελέχους σχηματίζεται μετὰ 12—20 μῆνας ἐξόγκωμα ἀποτελοῦν τὸν καρπὸν καὶ ἀπολῆγον εἰς μικρὸν βλαστὸν φέροντα δέσμην μικρῶν φύλλων. Στέλεχος καρποφορῆσαν ἅπαξ δὲν καρποφορεῖ ἐκ νέου, ἀλλὰ διαιωνίζεται τὸ φυτὸν διὰ τοῦ σχηματισμοῦ νέου στελέχους ἐκ τῆς βάσεως τοῦ παλαιοῦ τοιούτου. Εὐδοκιμεῖ ἐπὶ πτωχῶν, ἀμμωδῶν καὶ ξηρῶν ἐδαφῶν καὶ ἐν κλίματι ξηρῷ. Εἶναι εὐπαθὲς εἰς χαμηλὴν θερμοκρασίαν, διὰ τοῦτο δὲ εἶναι φυτὸν τῶν τροπικῶν ἢ ἡμιτροπικῶν χωρῶν. Π. Θ. Α.

Ἕτερον εἶδος τῆς ἀνανάσσης εἶναι *ἀνανάσσα ἡ ποικιλόφυλλος* (An. Sativa variegata), φυτὸν κοσμητικόν. Σ. Μ.

—*['Εμπορευματ.]* Ἡ ἀνανάσσα καλλιεργεῖται σήμερον εἰς πάσας σχεδὸν τὰς τροπικὰς καὶ παρατροπικὰς χώρας διὰ τὸν ἐδώδιμον, εὔχυμον καὶ μέγαν καρπὸν αὐτῆς, τὸν *ἀνανᾶν*, τοῦ ὁποίου γίνεται μεγάλη κατανάλωσις πολλαχοῦ. Ἕνεκα δὲ τῆς μεγάλης τιμῆς, ἥτις προσφέρεται διὰ τοὺς προσφάτως δρεπομένους τοιούτους καρπούς, γίνεται ἀπὸ τινων ἐτῶν πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης σημαντικὴ καὶ λίαν ἐπικερδὴς καλλιέργεια τῆς ἀνανάσσης ἐν θερμοκηπίοις.

Αἱ Ἀντίλλαι, αἱ Βαχάμαι, αἱ Κανάριοι, καὶ αἱ Ἀζόραι νῆσοι ἀποστέλλουσι κατ' ἔτος εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως τῆς Ἀγγλίας μέγιστα ποσὰ τοιούτων καρπῶν νωπῶν ἢ διατετηρημένων ἐντὸς δοχείων λευκοσιδηρῶν.

Ἐκ τοῦ ὀποῦ τοῦ ἀνανᾶ κατασκευάζουσι διὰ ζυμώσεως ἀλκοολοῦχον ποτόν, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ananas Punsch», εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν ἀλκοολοῦχον ἡδύποτον, φερόμενον εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Nanaya».

Ἐκ τῶν ἰνῶν τῶν φύλλων τῆς ἀνανάσσης, ἀποχωριζομένων διὰ κατεργασίας τούτων ἐν ὕδατι, κατασκευάζεται ἐν Βραζιλίᾳ εἶδος ὑφασμάτων γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «ὑφάσματα ἀνανᾶ». —Ω

Ἀνάνδα *[Θρησκειολογ.]*. Εἷς ἐκ τῶν πρώτων καὶ κυριωτάτων μαθητῶν τοῦ Βούδδα, συγγενὴς καὶ λίαν ἀφωσιωμένος εἰς αὐτόν. Ὁ Βούδδας μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἀνάνδα, ὅστις ἀπέβη πολὺ λαοφιλής, δὲν διεκρίθη δ' ὅμως ἐπὶ βαθυνοίᾳ. (Βλ. Encyclopaedia of Religion and Ethics, ἐν λ.) Π. Ι. Μ.

ἀνανδρία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἄνανδρος, ἔλλειψις ἀνδρείας, γενναιότητος, δειλία· || στέρησις ἀνδρικῆς ἰδιότητος, ἔλλειψις ἀνδρικοῦ χαρακτῆρος. Β. Φ.

ἄνανδρος (ὁ, ἡ),—*ον* (τὸ)· ὁ μὴ ἀνὴρ (=γενναῖος), ὁ μὴ ἀνδρεῖος, δειλός· || ἁπαλός, μαλθακός, γυναικώδης, ὁ μὴ ἀνδρικός· || παρ' ἀρχ. ἐπὶ γυναικῶν ἀγάμων: «ἄνανδροι Ἀμαζόνες»· || ὁ ἔρημος ἀνδρῶν, ὁ ἄνευ ἀνδρῶν: «πόλις ἄνανδρος».—Ἐπίρρ. *ἀνάνδρως*. Β. Φ.

ἀνανδρῶ (—*όω*)· καθιστῶ τινα τοιοῦτον, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἀνήρ, ἀφαιρῶ τὰ κατ' ἐξοχὴν γνωρίσματα τοῦ ἀνδρός, εὐνουχίζω. Β. Φ.

ἀνανεάζω· καθιστῶ τινα πάλιν νέον.

Ἀνάνες· βλ· Ἀνάναις.

ἀνάνευσις (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ἄνω νεῦσις τῆς κεφαλῆς, ἡ κίνησις τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἄνω πρὸς δήλωσιν ἀρνήσεως, ἄρνησις. Β. Φ.

ἀνανεύω· κινῶ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω πρὸς δήλωσιν ἀρνήσεως, ἀρνοῦμαι, ἀποστέργω, δὲν συγκατατίθεμαι. Β. Φ.

ἀνανεῶ (—*όω*) καὶ *ἀνανεώνω*· ἐπαναλαμβάνω τι ἐκ νέου· || δίδω ἐκ νέου ζωήν, ἰσχύν, κῦρος: «ἀνανεώνω τὴν συμφωνίαν,—τὴν συνθήκην κ.τ.τ.»· || ἀνακαινίζω. Β. Φ.

ἀνανέωμα (τό)· ἀνανέωσις.

ἀνανέωσις (ἡ) καὶ *ἀνανέωμα* (τὸ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀνανεῶ (βλ. λ.).

Ἐν τῇ ἀλχημείᾳ ἀνανέωσις καλεῖται ἡ ἐνέργεια, δι' ἧς σῶμά τι περιάγεται ἀπὸ ἀτελοῦς εἰς τελείαν κατάστασιν, ἐν δὲ τῇ φυσιολογίᾳ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ζωτικότητος τῶν ἱστῶν καὶ τῶν ὀργάνων δι' ἀντικαταστάσεως τῶν γεγηρακότων κυτταρικῶν ἱστῶν. Α. Δ.

—[ΝΟΜ.] *Ἀνανέωσις* καλεῖται ἡ κατάργησις ὑφισταμένου *ἐνοχικοῦ δικαιώματος* διὰ δημιουργίας νέου τοιούτου σκοποῦντος τὴν ἀντικατάστασιν ἐκείνου (Π, 46, 2, 1).

I. Προϋποθέσεις.—Ἡ ἀνανέωσις προϋποθέτει:

Α') Ὑφιστάμενον ἐνοχικὸν δικαίωμα. Ἄνευ τοιούτου δὲν δύναται νὰ συσταθῇ νέον λόγῳ ἀνανεώσεως, καθ' ὅσον ἐπὶ ταύτης τὸ συνιστάμενον νέον ἐνοχικὸν δικαίωμα διατελεῖ οἱονεὶ ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τῆς ὑπάρξεως καὶ καταργήσεως παλαιοῦ. Τὸ δὲ παλαιὸν ἐνοχικὸν δικαίωμα δὲν ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι ἀγώγιμον, ἀρκούσης, κατὰ τὴν κοινῶς σχεδὸν παραδεδεγμένην γνώμην, *φυσικῆς ἐνοχῆς* (πρβλ. Π, 46, 2, 1 § 1 καὶ 46, 2, 2).

Ἐὰν τὸ πρὸς κατάργησιν ἐνοχικὸν δικαίωμα εἶναι ἄκυρον, ἄκυρος ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ ἀνανέωσις, ἂν δὲ διαρρηκτόν, διαρρηκτὴ καὶ αὕτη. Παρατηροῦμεν ὅμως ὅτι ἐὰν τὸ παλαιὸν ἐνοχικὸν δικαίωμα εἶναι σχετικῶς ἄκυρον ἢ διαρρηκτόν, ὁ δὲ ὀφειλέτης, ἐν πλήρει γνώσει τοῦ νομικοῦ ἐλαττώματος τῆς ὑποχρεώσεώς του, προβαίνῃ οὐχ ἧττον εἰς τὴν σύναψιν τῆς ἀνανεώσεως, ἱκανὸς ὢν πρὸς τοῦτο (βλ. κατωτέρω I, Ε'), θεωρεῖται παραιτούμενος τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ ἄκυρον ἢ τὴν πρὸς διάρρηξιν ἀγωγήν του καὶ ἑπομένως ἐγκύρως συνιστᾶται τὸ νέον ἐνοχικὸν δικαίωμα.

Ἐὰν τὸ παλαιὸν ἐνοχικὸν δικαίωμα διατελῇ *ὑπὸ αἵρεσιν* ἀναβλητικὴν ἢ διαλυτικήν, τὸ νέον συνιστᾶται ἅμα τῇ πληρώσει τῆς ἀναβλητικῆς αἱρέσεως ἢ τῇ ἀτονίᾳ τῆς διαλυτικῆς. Δυνατὸν ὅμως ὁ ὀφειλέτης νὰ ἤθελε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὑπὸ αἵρεσιν δικαιώματος δι' ἄλλου ἀπηλλαγμένου αἱρέσεως, ὅτε ἰσχύει ἡ βούλησις αὐτοῦ.

Ἀνάλογοι ὁρισμοὶ ἰσχύουσιν ἐπὶ *προθεσμίας*.

Β') Σύστασιν νέου ἐνοχικοῦ δικαιώματος. Ἡ κατάργησις τοῦ παλαιοῦ ἐνοχικοῦ δικαιώματος δὲν ἐπέρχεται ἂν δὲν συσταθῇ νέον ἢ ἂν τοῦτο εἶναι ἄκυρον. Καὶ ἐνταῦθα ἀρκεῖ φυσικὴ ἐνοχή. Ἐὰν τὸ νέον δικαίωμα εἶναι διαρρηκτόν, ἡ ἀνανέωσις ἐπέρχεται καὶ τὸ παλαιὸν δικαίωμα καταργεῖται, τ' ἀποτελέσματα ὅμως ταῦτα διατηροῦνται μόνον μέχρι τῆς διαρρήξεως τοῦ νέου δικαιώματος, ὅτε θεωροῦνται ὡς μηδέποτε λαβόντα χώραν. Τὰ αὐτὰ συμβαίνουν ἐπὶ διαλυτικῆς αἱρέσεως πληρουμένης, ἐνῷ ἐπὶ ἀναβλητικῆς ἡ ἀνανέωσις δὲν ἐπέρχεται πρὸ τῆς πληρώσεώς της. Ἐπὶ ἀναβλητικῆς προθεσμίας ἡ ἀνανέωσις οὐχ ἧττον ἐπέρχεται ἀμέσως (Προβλ. Π. 46, 2, 8 § 1).

Καὶ ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ παρατηρηθῇ ὅτι τ' ἀνωτέρω ἐφαρμόζονται ἐν ἀμφιβολίᾳ, καθ' ὅσον οἱ συμβαλλόμενοι δύνανται ἄλλως νὰ ὁρίσωσιν. Οὕτω δυνατὸν ὁ πιστωτὴς νὰ ἤθελεν εἰς τὴν παλαιάν του σταθερὰν καὶ ἐλευθέραν αἱρέσεων ἀπαίτησιν νὰ ὑποκαταστήσῃ νέαν διαρρηκτὴν ἢ ὑπὸ αἵρεσιν, ὁπότε ἰσχύει τὸ βουληθέν.

Γ') Διαφορὰν μεταξὺ τῶν δύο ἐνοχικῶν δικαιωμάτων. Ἄνευ τοιαύτης διαφορᾶς τὸ συνιστώμενον ἐνοχικὸν δικαίωμα ἀποτελεῖ ἁπλῆν ἀναγνώρισιν τοῦ ὁμοίου του προϋπάρχοντος. Ἡ ἀπαιτουμένη διαφορὰ δυνατὸν νὰ ἀνάγηται εἰς τὰ πρόσωπα τῆς ἐνοχῆς, δυνατὸν εἰς τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς ἢ τὴν αἰτίαν κτλ.

1) Μεταβολὴ πιστωτοῦ ὑφίσταται, ὅταν π. χ. ὁ Α, κατόπιν τῆς πρὸς αὐτὸν ἐντολῆς τοῦ πιστωτοῦ του Β, ὑπόσχεται νὰ καταβάλῃ εἰς τὸν Γ, πιστωτὴν τοῦ Β, ὅ,τι ὀφείλει εἰς τὸν Β. Ἡ περίπτωσις αὕτη ἀποτελεῖ τὴν *«ἔκτασιν»* ἢ *«ἀντίδοσιν πιστώσεως»* (delegatio nominis).

2) Μεταβολὴ ὀφειλέτου ὑφίσταται, ὅταν π. χ. ὁ Α ὑπόσχεται νὰ καταβάλῃ εἰς τὸν Β ὅ,τι ὁ Γ ὀφείλει εἰς αὐτὸν (τὸν Β). Ἐνταῦθα πρόκειται *«ἔκτασις»* ἢ *«ἀντίδοσις χρέους»* (delegatio debiti) Π. 46, 2, 11). [Πρβλ. λ. προσομολόγησιν (expromissio), ἔνθα ὁ τρίτος ἀναλαμβάνει τὴν πληρωμὴν ἀλλοτρίου χρέους ἄνευ ἐντολῆς, δυνατὸν ἄνευ γνώσεως ἢ καὶ παρὰ τὴν βούλησιν τοῦ τέως ὀφειλέτου.]

3) Μεταβολὴ ἀντικειμένου ὑφίσταται, ὅταν π. χ. ἀντὶ τοῦ ὀφειλομένου α πράγματος ὑποσχεθῶ τὴν καταβολὴν 1000 δραχμῶν. Τοιαύτη μεταβολὴ δὲν ἐπετρέπετο κατὰ τὸ Ρωμ. δίκαιον καὶ μόνον ὁ πραίτωρ παρεχώρησεν εἰς τὸν ἐναγόμενον διὰ τὸ πρῶτον χρέος ὀφειλέτην τὴν *exceptio pacticonventi (ἔνστασιν τοῦ συναφθέντος συμφώνου)*. Εἰς τὸ σημερινὸν δίκαιον ἡ ἐξέλιξις ἔχει συμπληρωθῆ, ἡ μεταβολὴ δὲ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἐνοχῆς εἶναι ὁ κύριος προορισμὸς τῆς ἀνανεώσεως (βλ. κατωτ. IV). Ἐάν, ἀντὶ τοῦ ὀφειλομένου πράγματος, γίνῃ δεκτὴ ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ οὐχὶ ἁπλῆ ὑπόσχεσις καταβολῆς ἄλλου πράγματος, ἀλλὰ πραγματικὴ καταβολὴ τοιούτου, ὑφίσταται *«δόσις ἀντὶ καταβολῆς»*. Τοιαύτη διάκρισις ἐγκατελείφθη εἰς τὸν γερμανικὸν κώδικα (§ 364 ἐδ. 2), ἔνθα ἀμφότεραι αἱ ἔννοιαι περιλαμβάνονται ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς δόσεως ἀντὶ καταβολῆς.

4) Μεταβολὴ εἰς τὴν αἰτίαν τῆς ἐνοχῆς ὑφίσταται ὅταν π. χ. ὁ Α ὀφείλων εἰς τὸν Β 1000 δραχμὰς ὡς τίμημα, συμφωνήσῃ μετ' αὐτοῦ ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς αἱ 1000 αὗται δραχμαὶ θὰ ὀφείλωνται λόγῳ δανείου.

5) Τέλος γίνεται δεκτὸν ὅτι ἀνανέωσις ὑφίσταται ἐπὶ προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως αἱρέσεως (βλ. ἀνωτ. I. Α' καὶ Β'), οὐχὶ ὅμως ἐπὶ προσθήκης ἢ ἀφαιρέσεως ἀσφαλειῶν. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει τὸ παλαιὸν δικαίωμα ἁπλῶς ἐνισχύεται, γίνεται δὲ λόγος περὶ σωρευτικῆς ἀνανεώσεως (novatio commulativa) κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν στερητικὴν (n. privativa), ἐν ᾗ τὸ νέον δικαίωμα εἶναι ἐντελῶς διάφορον τοῦ παλαιοῦ.

Δ') Πρόθεσιν ἀνανεώσεως (animus novandi). Ἀπαιτεῖται δηλ. πρόθεσις καταργήσεως τῆς παλαιᾶς ἐνοχῆς διὰ τῆς συστάσεως τῆς νέας (Π. 46, 2, 8 § 5), ἄνευ τῆς ὁποίας τὸ νέον δικαίωμα ὑπάρχει παρὰ τὸ παλαιόν. Ἡ πρόθεσις αὕτη δὲν τεκμαίρεται, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ν' ἀποδεικνύεται παρὰ τοῦ ἐπικαλουμένου τὴν ἀνανέωσιν. Δὲν εἶναι ἀνάγκη ὅμως ρητῶς νὰ δηλοῦται, ἀλλ' ἀρκεῖ νὰ ἐξάγεται ἐξ αὐτῆς τῆς πράξεως. Οὕτω δὲν ὑπάρχει ἀνανέωσις διὰ τῆς ἁπλῆς ὑποσχέσεως τῆς αὐτῆς ὀφειλῆς ὑπὸ τρίτου τινός, ὅστις ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐν τῇ διατηρουμένῃ δικαιοπραξίᾳ ἔχει θέσιν συνοφειλέτου ἢ ἐγγυητοῦ, οὔτε διὰ τῆς ἁπλῆς ὑπογραφῆς γραμματίου εἰς διαταγὴν ἢ ἀποδοχῆς συν)κῆς ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου.

Ε') Ἱκανότητα τῶν μερῶν. Ὁ πιστωτὴς δέον νὰ εἶναι ἱκανὸς οὐ μόνον νὰ δέχεται ὑποσχέσεις τρίτων, ἀλλὰ καὶ νὰ διαθέτῃ τὴν περιουσίαν του, ἐφ' ὅσον διὰ τῆς ἀνανεώσεως σκοπεῖται καὶ ἡ κατάργησις τοῦ παλαιοῦ του δικαιώματος. Ὁ ὀφειλέτης δέον νὰ εἶναι ἱκανὸς οὐ μόνον νὰ ἀπαλλάσσηται τῶν ὑποχρεώσεών του, ἀλλὰ καὶ νὰ συνάπτῃ νέας.

II. Εἴδη ἀνανεώσεως.—Ἐκ τῶν ρηθέντων ἐξάγεται ἡ διάκρισις τῆς ἀνανεώσεως εἰς εἴδη καὶ δὴ ἀναλόγως τῆς μεταβολῆς τῶν προσώπων (βλ. ἀνωτ. I. Γ' 1 καὶ 2), ἢ γενικῶς τῆς διαφορᾶς ἢ μὴ τοῦ παλαιοῦ ἀπὸ τοῦ νέου δικαιώματος (βλ. ἀνωτ. I. Γ' 5).

Γίνεται οὐχ ἧττον λόγος καὶ περὶ ἑκουσίας ἀνανεώσεως, ἥτις εἶναι ἀποτέλεσμα συμβάσεως, καὶ περὶ ἀναγκαστικῆς τοιαύτης ἐπερχομένης δυνάμει δικαστικῆς ἀποφάσεως, ὅτε ὅμως κυρίως πρόκειται περὶ δικαστικῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ (παλαιοῦ) δικαιώματος, ἢ διὰ τῆς κατάρξεως τῆς δίκης, ἥτις κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐπέφερεν ἀνάλωσιν τῆς παλαιᾶς ἐνοχῆς.

III. Ἀποτελέσματα τῆς ἀνανεώσεως. Διὰ τῆς ἀνανεώσεως ἀφ' ἑνὸς μὲν καταργεῖται τὸ παλαιὸν δικαίωμα μετὰ πάντων τῶν παρακολουθημάτων αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ δημιουργεῖται τὸ νέον.

IV. Ἱστορικὴ καὶ συγκριτικὴ παρατήρησις.—Ἡ σύμβασις τῆς ἀνανεώσεως κατηρτίζετο ἐν τῷ ρωμ. δικαίῳ δι' *ἐπερωτήσεως* (Stipulatio). Ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ δὲν ἀπαιτεῖται ἰδιαίτερός τις τύπος, συνήθως δὲ χρησιμεύουσι συμβάσεις ἀπόλυτοι, αἵτινες τὴν ὕπαρξιν καὶ κῦρος αὐτῶν δὲν ἐξαρτῶσιν ἐκ τῆς ὑπάρξεως καὶ τοῦ κύρους τῆς προηγουμένης ἀπαιτήσεως (βλ. λ. *αἰτία*), ἔνθα ὅμως πάντως δέον ν' ἀποδεικνύεται ὁ σκοπὸς τῆς ἀνανεώσεως (βλ. ἀνωτ. I. Δ').

Ἡ ἀποστολὴ τῆς ἀνανεώσεως εἰς τὸ σύγχρονον δίκαιον εἶναι λίαν περιωρισμένη. Τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπέλθωσι σήμερον καὶ δι' ἄλλων νομικῶν μέσων, ἰδίᾳ ὅταν πρόκειται περὶ μεταβολῆς προσώπων, ὅτε συνήθως γίνεται χρῆσις τῆς ἐκχωρήσεως ἀπαιτήσεως καὶ τῆς ἀναδοχῆς ἀλλοτρίου χρέους.

Ὁ Γερμανικὸς κῶδιξ ἀγνοεῖ ἑνιαῖον θεσμὸν ἀνανεώσεως καὶ μόνον ἀναλόγως τῶν ἐπιδιωκομένων νομικῶν ἀποτελεσμάτων ὑπάγει ταύτην ὑπὸ διαφόρους ἄλλας νομικὰς μορφάς, οἷον δόσιν ἀντὶ καταβολῆς (βλ. ἀνωτ. I. Γ' 3), ἀναδοχὴν χρέους, ἐκχώρησιν ἀπαιτήσεως (πρβλ. § 364 ἐδ. 2, § § 414—419 καὶ § § 398—411 τοῦ B G B).

Παρ' ἡμῖν παρὰ τὸν περιορισμὸν τῆς ἀποστολῆς της ἰσχύει ἡ ἀνανέωσις ὡς ἑνιαῖος θεσμός.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν συστημάτων τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου κυρίως τὰ ἔργα: *Paul Gide*, Étude sur la novation et le transport des créances en droit romain 1879.— *Blume*, Novation, Delegation und Schuldübertragung, 1895.— *Klein*, Vertragliche Anderung des Juhaltes eines Schuldverhältnisses, 1907 κλπ. Δ. Φ. ΠΑΠΑΜΗΤΡΟΣ

ἀνανεωτὴς (ὁ)· ὁ ἀνανεώνων, ὁ ἀνακαινιστής.

ἀνανεωτικός· ὁ ἔχων τὴν ἰδιότητα ἢ τὴν ἱκανότητα ν' ἀνανεώνῃ, ν' ἀνακαινίζῃ, ν' ἀναζωπυρῇ.

ἀνανήβιν (τό)· ἰδιωματ. (Πόντος), χαρακτηριστικὸν φυράματος, σταιτὸς μὴ ὑποστάντος ζύμωσιν: «ζυμάριν ἀνανήβιν» ζυμάρι τὸ ὁποῖον δὲν ἀνέβηκε, δὲν ἐφούσκωσε. Β. Φ.

Ἀνάνηλος. Ἱερεὺς Ἰουδαῖος ἐκ Βαβυλῶνος, ἄσημος, ὃν Ἡρώδης ὁ μέγας ἀνέδειξε διάδοχον ἐν τῇ ἀρχιερωσύνῃ Ὑρκανοῦ τοῦ Β', παραγκωνίσας τὸν νόμιμον δικαιοῦχον Ἀριστόβουλον, τὸν ἀδελφὸν τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαριάμμης. Καὶ παρέκαμψε μὲν κατ' ἀρχὰς ὁ Ἡρώδης τὴν σειρὰν τοῦ Ἀριστοβούλου τούτου ἐκ φόβου πρὸς αὐτόν, λόγῳ τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ καταγωγῆς, ἠναγκάσθη δ' ὅμως ἔπειτα, ὑπείκων εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις τῆς Μαριάμμης, ὡς φαίνεται δὲ καὶ εἰς συστάσεις τοῦ Ἀντωνίου, νὰ διορίσῃ αὐτὸν ἀρχιερέα, ἐκτοπίσας τὸν Ἀνάνηλον τῷ 35 π. Χ. (*Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχαιολογίας* ΙΕ' β' 4 ἑξ. γ' 1 ἑξ.) Π. Ι. Μ.

ἀνανηπτικός· ὁ ἔχων τὴν ἱκανότητα νὰ ἐπαναφέρῃ τινὰ εἰς τὰς αἰσθήσεις του, νὰ τὸν κάμνῃ ν' ἀνανήφῃ, νὰ ξεμεθᾷ, νὰ ἔρχεται εἰς τὸν ἑαυτόν του, νὰ ἐπανέρχεται εἰς νηφαλιότητα.

ἀνανήφω, *ἀόρ. ἀνένηψα*· ἀνακτῶ νηφαλιότητα, πνευματικὴν διαύγειαν, οἷον μετὰ μέθην ἢ ἄλλην διανοητικὴν ταραχήν, συνέρχομαι, ἔρχομαι 'ς τὰ συγκαλά μου. Β. Φ.

ἀνάνηψις (ἡ)· ἀνάκτησις τῆς νηφαλιότητος, τῆς πνευματικῆς διαυγείας (βλ. ἀνανήφω). Β. Φ.

Digitized by Google

ἀνανθὴς (ὁ, ἡ), —ὲς (τό)· ὁ ἄνευ ἀνθέων, ὁ μὴ ἔχων ἄνθη (ἐκ τοῦ ἀρνητ. *ἀν*- καὶ τοῦ *ἄνθος*). Β. Φ.

ἀνανθῶ (—*έω*)· ἀνθῶ ἐκ νέου, ξανανθίζω (ἐκ τῆς προθεσ. *ἀνὰ* καὶ τοῦ *ἀνθῶ*).

'Ανάνι (Anagni). Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ρώμης ἀπέχουσα ἀπ' αὐτῆς 40 χμτρ. Εἶναι ἀπὸ τοῦ 487 ἕδρα ἐπισκόπου. Κάτ. 9.500. Ἔχει θειορυχεῖα καὶ θειούχους πηγάς. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Anagnia, πρωτευούσης τῶν Ἑρνίκων. Ἦτο πατρὶς τοῦ πάπα Βονιφατίου VIII, ὁ ὁποῖος προσβληθεὶς ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν Γουλιέλμου Νογκαρὲτ καὶ Σιάρρα Κολόκα, ἀποσταλέντων ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ὡραίου, ἠχμαλωτίσθη.

'Ανανὶ *[Βιβλ.]*. Ὄνομα διαφόρων βιβλικῶν προσώπων, ὧν σπουδαιότερον ὁ ἀδελφὸς τοῦ Νεεμίου ὅστις μετ ἄλλων Ἰουδαίων ἐλθὼν εἰς Βαβυλῶνα ἐξέθηκε τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ καταλειφθέντων ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας Ἰουδαίων (Νεεμίου α' 2 ἑξ.). Οὗτος ἔπειτα διωρίσθη ἄρχων τῶν πυλῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ (ζ' 2). Π. Ι. Μ.

'Ανάνια (Anania), *'Ιωάννης-Λαυρέντιος*. Ἰταλὸς ἐπιστήμων, γεννηθεὶς ἐν Ταβέρνᾳ τῆς Καλαβρίας κατὰ τὸ ἔτος 1582. Ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῆς μαγείας καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ὁ Ἀνάνια κατέλιπε δύο περιέργους πραγματείας ὑπὸ τὸν τίτλον, «De natura daemonum libri quatuor» καὶ «Universale Fabrica del mondo, ovvero Cosmografia divisa in quattro trattati». Α. Δ.

'Ανανίας (ἑβρ. *'Ανανιγιὰ* ἢ *Χανανανγιά*) *[Βιβλ.]*. Τὸ ὄνομα Ἀνανίας φέρουσι πολλοὶ ἄνδρες ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ Νέᾳ Διαθήκῃ.

I. 'Εν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ.—1) Ἱερεὺς ἐκ τῶν παρασκευαστῶν τῶν ἱερῶν μύρων (Α' Παραλειπ. Θ' 30) συμμετασχὼν εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ Νεεμίου (Νεεμίου γ' 8).

— 2) Ἱερεύς τις, πρόγονος τοῦ Ἀζαρίου τοῦ συμμετασχόντος ἐπίσης εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν (Νεεμ. γ' 23).

— 3) Ὁ πατὴρ τοῦ Ἀζαρίου, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀνέλαβε νὰ συνοδεύσῃ τὸν Τωβίαν πορευόμενον εἰς Ράγους τῆς Μηδίας ὁ ἄγγελος Ραφαὴλ (Τωβὶτ ε' 1 ἑξ.).

— 4) Εἷς τῶν συντρόφων τοῦ προφήτου Δανιὴλ (βλ. λ.).

II. 'Εν τῇ Κ. Διαθήκῃ.—1) Ὁ σύζυγος τῆς Σαπφείρας ἐκ τῶν πρώτων Χριστιανῶν τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων ὅστις ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ ἐπειράθη νὰ ἀπατήσῃ τὸν ἀπόστολον Πέτρον ἀποκρύψας ἀπ' αὐτοῦ τὴν πραγματικὴν τιμὴν τοῦ ἑκουσίως πωληθέντος ὑπ' αὐτοῦ κτήματος. Ἐπὶ τούτῳ ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀμφότεροι ἀποθανόντες αἰφνιδίως καθ' ὃν χρόνον ὁ ἀπόστολος ἀπηύθυνε δριμεῖαν πρὸς αὐτοὺς ἐπιτίμησιν, διότι ἐτόλμησαν «ψεύσασθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον» (Πράξ. ἀποστ. ε', 1 κ. ἑ.).

—2) Ἰουδαῖος Χριστιανὸς τῆς Δαμασκοῦ, διακρινόμενος ἐπὶ εὐσεβείᾳ, ὅστις τῇ παραγγελίᾳ τοῦ Κυρίου, δοθείσῃ αὐτῷ ἐν ὁράματι, μεταβὰς εἰς τὴν οἰκίαν ἔνθα διέμενεν ὁ ἄρτι εἰς Δαμασκὸν μετὰ τὸ περίφημον καθ' ὁδὸν ὅραμα ἀφικόμενος Σαῦλος καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ὅρασιν καὶ ἐβάπτισεν αὐτὸν (Πράξ. Ἀποστόλων Θ' 10 ἑξ.). Κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ὁ Ἀνανίας οὗτος γενόμενος πρῶτος ἐπίσκοπος Δαμασκοῦ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, τῆς μνήμης αὐτοῦ ἑορταζομένης παρ' ἡμῖν τῇ 1 Ὀκτωβρίου. Ἐν τῷ ἐξωτάτῳ βορειοανατολικῷ μέρει τῆς Δαμασκοῦ δεικνύεται ὁ τόπος τῆς οἰκίας τοῦ Ἀνανίου τούτου.

—3) Ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων υἱὸς τοῦ Νεβεδαίου (*'Ιωνάθαν* ἐν τῷ Ταλμούδ), ἐκ τοῦ ἐπιφανοῦς ἀρχιερατικοῦ οἴκου τοῦ Ἄννα, διακριθεὶς ἐπὶ πλούτῳ καὶ λαιμαργίᾳ. Διορισθεὶς ἀρχιερεὺς τῷ 47 μ. Χ. ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς κατὰ Κοίλην Συρίαν Χαλκίδος, διετηρήθη, ὡς φαίνεται, ἐν τῇ ἀρχῇ ταύτῃ μέχρι τοῦ 59 μ. Χ. Ἐν ἔτει 52 ἀποσταλεὶς δέσμιος εἰς Ρώμην μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωνάθαν ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Συρίας, ἵνα ἀπολογηθῇ διὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτοῦ εἴς τινα σύγκρουσιν Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν, ἐδικαιώθη αὐτὸς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τῇ μεσολαβήσει τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας Ἀγρίππα τοῦ Β' καὶ τῆς αὐτοκρατείρας Ἀγριππίνης παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Κλαυδίῳ. Τῷ δ' ἑπομένῳ ἔτει συμμετέσχεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου χιλιάρχου Κλαυδίου Λυσίου συγκληθεῖσαν συνεδρίαν τοῦ μεγάλου συνεδρίου, καθ' ἣν ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπολογούμενος ἐνώπιον τῆς ἀνωτάτης τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἀρχῆς ἐρραπίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀνανίου (Πράξ. Ἀποστόλων κγ' 1 ἑξ.). Μετὰ δὲ τὴν εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης ἀποστολὴν τοῦ Παύλου, κατέφθασεν ἐνταῦθα «μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος Τερτύλλου τινός», ἵνα κατηγορήσῃ αὐτοῦ καὶ παρὰ τῷ Ρωμαίῳ ἐπιτρόπῳ Φήλικι, ἀναβληθείσης τότε ὑπὸ τούτου τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως (Πράξ κδ' 1 ἑξ.). Καὶ μετὰ δὲ τὴν ἐκ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος ἔκπτωσιν αὐτοῦ ἐξηκολούθησε, χάρις εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, μεγάλην κατέχων δύναμιν ὁ Ἀνανίας ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ, διακρινόμενος πάντοτε ἐπὶ αὐθαδείᾳ καὶ βιαιότητι (*'Ιωσήπου* Ἰουδ. Ἀρχαιολογίας Κ' α' 3 θ' 2 πρβ. καὶ Πράξεων κγ' 2). Ἀρχομένης τῆς Ἰουδαϊκῆς κατὰ τῶν Ρωμαίων ἐπαναστάσεως ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Σικαρίων περὶ τὸ 66 ἢ 67 (*'Ιωσήπου* Ἀρχαιολογίας Κ' ε' 2, θ' 2 καὶ Ἰουδ. πολέμου Β' ιζ' 6,9). Π. Ι. Μ.

— **'Ανανίας** *(μάρτυρες)*. Ἡ ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην τῶν ἑξῆς μαρτύρων, φερόντων τὸ ὄνομα Ἀνανίας:—1) τῇ 1ῃ Δεκεμβρίου *'Ανανίου τοῦ Πέρσου*, ἐξ Ἀρβὴλ τῆς Περσίας, μαρτυρήσαντος εἰς ἄγνωστον ἐποχήν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τελεῖται ἡ μνήμη καὶ ἑτέρου *'Ανανίου*, ἀρχιεπισκόπου Ἐφέσου, τελειωθέντος ἐν εἰρήνῃ. —2) τῇ 26ῃ Ἰανουαρίου *'Ανανίου τοῦ Πρεσβυτέρου*, μαρτυρήσαντος ἐν Φοινίκῃ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, πιθανώτατα τῷ 303. Βασανισθεὶς οὗτος καὶ φυλακισθείς, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν τὸν δεσμοφύλακά του Πέτρον καὶ 7 στρατιώτας, μεθ' ὧν ἐθανατώθη, ῥιφθέντων πάντων εἰς τὴν θάλασσαν. —3) Τῇ 9ῃ Ἰουνίου ἑορτάζεται ἡ μνήμη ἑτέρου *'Ανανίου*, σπάθῃ τελειωθέντος.—4) Τῇ 1ῃ Ὀκτωβρίου, ἑορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ Ἀνανίου πρώτου ἐπισκόπου Δαμασκοῦ (βλ. ἀνωτ. Ἀνανίας *(Κ. Διαθήκη)*, ὑπ' ἀριθ. 2).

— **'Ανανίας.** Ἰουδαῖος στρατιωτικὸς ὑπὸ τῆς Πτολεμαίας ἡγεμονίδος Κλεοπάτρας ἀναδειχθεὶς εἰς στρατηγὸν ἐν τῷ κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Πτολεμαίου τοῦ Λαθούρου πολέμῳ. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ Ἀνανίας οὗτος ἔπεισε τὴν Κλεοπάτραν, ὅπως συνάψῃ συμμαχίαν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἰουδαίων Ἀλεξάνδρου *τοῦ 'Ιανναίου* (βλ. λ.), ὅστις ἡγεμόνευσεν ἀπὸ 103—76 π. Χ. Ἦτο δὲ ὁ Ἀνανίας οὗτος υἱὸς τοῦ ἀρχιερέως τῶν Ἰουδαίων Ὀνίου τοῦ Δ', τοῦ ἱδρύσαντος τὸν ἐν Λεοντοπόλει ἰουδαϊκὸν ναὸν (*'Ιωσήπου* Ἰουδ. Ἀρχαιολογίας ΙΓ' ιγ' 1—3). Π. Ι. Μ.

— **'Ανανίας.** Λόγιος Ἀρμένιος ἀκμάσας κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα μ. Χ. Κατήγετο ἐκ Σιρὰκ τῆς Ἀρμενίας, διὰ τοῦτο δὲ λέγεται *Σιρακηνὸς* ἢ *Σιρακούνιος*. Μαθὼν τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν πατρίδα του μετέβη εἰς τὴν Θεοδοσιούπολιν τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, ὅπου ἐσχετίσθη μὲ τὸν λόγιον Ἕλληνα Ἐλεάζαρον. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε κλίσιν εἰς ἀνωτέρας σπουδάς, ὁ Ἐλεάζαρος ὑπέδειξεν εἰς αὐτὸν κατάλληλον διδάσκαλον τὸν ἐν Μελιτηνῇ τῆς Ἀρμενίας διατρίβοντα Χριστόδουλον. Μαθητεύσας δὲ ἀρκετὸν χρόνον παρὰ τὸν Χριστόδουλον μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ ἀκροασθῇ ὑψηλότερα μαθήματα, ἐκεῖ ὅμως ἔμαθεν ὅτι ἀδίκως ὑπεβλήθη εἰς τοὺς κόπους καὶ τὰς ταλαιπωρίας τῆς μακρᾶς ὁδοιπορίας, ἐνῷ πλησιέστερον τῆς πατρίδος του, εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, ὑπῆρχε σχολὴ μὲ διδάσκαλον τὸν Τυχικόν, κάτοχον πάσης ἐπιστήμης, πρὸς τὸν ὁποῖον πανταχόθεν συνέρρεον οἱ φιλομαθεῖς διὰ νὰ τύχουν τελειοτέραν μόρφωσιν. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀνανίας ἐπέστρεψεν εἰς Τραπεζοῦντα μετὰ τοῦ διακόνου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Φιλατούρ, Ἀρμενίου τὸ γένος, καὶ ἄλλων ἐπιθυμούντων νὰ ἀκροασθοῦν τὸν Τυχικόν. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη ἀμέσως μὲ τὸν διάσημον διδάσκαλον, ὅστις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀνανία εἶχε σπουδάσει εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ἐμαθήτευσε παρ' αὐτῷ ὀκτὼ ὁλόκληρα ἔτη ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ φθονούμενος ὑπὸ τῶν συμμαθητῶν διὰ τὴν ἔκτακτον ἐπιμέλειαν καὶ ἐξαιρετικὴν εὐφυΐαν του. Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ἀνανίου, οὗτος ἐσπούδασεν ἐκεῖ ἰδίως τὰ μαθηματικά, ἤτοι ἀριθμητικήν, ἄλγεβραν, γεωμετρίαν, γεωγραφίαν καὶ δὴ ἀστρονομίαν. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἵδρυσε σχολήν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεφοίτησαν πολλοὶ μορφωμένοι Ἀρμένιοι. Τὰς ἰδιαιτέρας αὐτὰς λεπτομερείας περὶ τῆς σχολῆς τῆς Τραπεζοῦντος γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν αὐτοβιογραφίαν τοῦ Ἀνανία, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1865 ὁ μεχιταριστὴς Αὐγερινός. Ὁ ἴδιος προτύτερα, τῷ 1821, ἐδημοσίευσε καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ἀνανία ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει.

—**'Ανανίας.** Ρῶσος προύχων τοῦ Νοβογόροδ ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλεξάνδρου Νιέφσκη (ΙΓ' αἰών). Ὅτε κατὰ τὸ 1252 ὁ Ἀλέξανδρος Νιέφσκη ἐγκατέστησεν ἐν Νοβογόροδ ἡγεμόνα τὸν υἱόν του Βασίλειον, οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐπαναστατήσαντες ἐξεδίωξαν αἰσχρῶς τοῦτον καὶ ἀνηγόρευσαν ἡγεμόνα των τὸν Ἰαροσλάβον. Ὁ Ἀλέξανδρος Νιέφσκη παρεσκευάσθη τότε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς πόλεως. Ὁ Ἰαροσλάβος πρὸ τοῦ κινδύνου ἐδραπέτευσεν, οἱ δὲ κάτοικοι ὁμόσαντες νὰ ὑπεραμυνθοῦν μέχρι θανάτου τῶν ἐλευθεριῶν των, παρετάχθησαν κατὰ φάλαγγας εἰς τὰς ὁδούς. Πολλοὶ τῶν προυχόντων, εἰς τὰ προσωπικά των συμφέροντα ἀποβλέποντες, ἐζήτουν τὴν ἄνευ ὅρων παράδοσιν τῆς πόλεως, ἀλλ' οἱ κάτοικοι ἀνακηρύξαντες ἀρχηγὸν τὸν Ἀνανίαν, προέβησαν εἰς τὴν δήλωσιν ὅτι ἡ ἀντίδρασίς των δὲν στρέφεται κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Νιέφσκη, ὃν σέβονται, ἀλλὰ κατὰ τοῦ Βασιλείου. Τότε εἷς ἐκ τῶν πρὸς τὸν Ἀνανίαν ἀντιφρονούντων διέβαλεν αὐτὸν πρὸς τὸν Νιέφσκη ὡς στασιαστήν, οὗτος δὲ ἀποστείλας εἰς Νοβογόροδ πρεσβευτὴν ἐζήτησε τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀνανίου. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀντέστησαν εἰς τοῦτο, ἀπέστειλαν δὲ εἰς τὸν Ρῶσον ἡγεμόνα τὸν ἀρχιεπίσκοπον καὶ τὸν χιλίαρχον Κλήμεντα, ὅπως ἐκθέσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν ἀληθῆ ὄψιν τῶν συμβάντων. Τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅμως μὴ μεταπεισθέντος, οἱ πολῖται ἀπεφάσισαν νὰ ἀντισταθῶσι πάσῃ θυσίᾳ καὶ νὰ ὑπερασπίσωσι τὸν Ἀνανίαν. Ἐν τέλει ὁ Νιέφσκη ἠρκέσθη εἰς τὴν ἁπλῆν καθαίρεσιν τοῦ Ἀνανίου ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ κοινοτάρχου, ἡ δὲ πόλις τοῦ Νοβογόροδ διετήρησε πάσας τὰς ἐλευθερίας της. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **'Ανανίας,** ***Σιναίου ἀρχιεπίσκοπος*** (1661—1670). Οὗτος θελήσας νὰ καταστῇ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ὑφ' ὃν κανονικῶς ὑπήγετο, καὶ μὴ κατορθώσας τοῦτο προσέφυγεν εἰς τὸν πάπαν Ρώμης, διὸ καθῃρέθη τῷ 1670 ἐπὶ ἀπειθείᾳ (*Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου* Ἱστορία τῆς Ἐκκλ. Ἱεροσολύμων. Ἱεροσόλυμα 1910 σελ. 541).

— **'Ανανίας,** ***Τραπεζοῦντος.*** Δύο ἀρχιεπίσκοποι ἔφερον τὸ ὄνομα τοῦτο. *'Ανανίας ὁ Α'*, ὁ τὸν Παΐσιον διαδεχθεὶς τῷ 1722, καὶ *'Ανανίας ὁ Β'*, ὁ τοῦ πρώτου διάδοχος (1736—1764), ὅστις διετέλεσε προηγουμένως ἱερομόναχος ἐν τῇ Μονῇ Περιστερεώτα, ἐξ ἧς πολλοὶ προῆλθον λόγιοι ποιμένες. Ὁ Ἀνανίας Β' εἰργάσθη ἐνδελεχῶς ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως τῆς παιδείας παρὰ τῷ ποιμνίῳ του, μεγάλως μεριμνήσας ὑπὲρ ἀπροσκόπτου λειτουργίας τοῦ Φροντιστηρίου Τραπεζοῦντος. Σ. Σ.

— **'Ανανίας.** Λόγιος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐξ Ἀκαρνανίας, μαθητὴς τοῦ Παλαμᾶ, ἀσκητεύσας εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος.

— **'Ανανίας,** ***'Αντιπάριος*** (ἀπὸ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Ἀντιπάρου οὕτω προσεπωνυμούμενος). Διδάσκαλος τῶν γραμματικῶν ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ διασημότατος. Ἴσως ἦτο διάκονος. Μαθητὴς τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας καὶ μετὰ ταῦτα διδάσκαλος αὐτῆς σχεδὸν ἀπὸ τοῦ 1752—1770, ἐγένετο γνωστότατος διὰ τὸ μέγα βιβλίον αὐτοῦ «Σπλάγχνον γραμματικῆς ἢ περὶ μορίων». Τὸ σύγγραμμα, τεκμηριοῦν βαθεῖαν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς, ἐξετυπώθη τῷ 1764 ἐν Βενετίᾳ, δαπάναις τοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων (βλ. *Μ. Γεδεὼν* Χρονικὰ Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας σ. 161 καὶ ἐκεῖ τὰς σχετικὰς πηγάς). Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

— **'Ανανίας,** ***Μητροπολίτης Λακεδαιμονίας.*** Ἐγεννήθη οὗτος ἐν Δημητσάνῃ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐκ πατρὸς μὲν Θεοφίλη, συγγενοῦς τῶν Λαμπαρδαίων, ἐκ μητρὸς δὲ κόρης τοῦ ἐκ Βυζικίου τῆς Γορτυνίας Συντύχου, Μωραγιάννη ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ Συνδίκου ἐπὶ Ἑνετῶν, πλουσιωτάτου καὶ ἰσχυροτάτου προύχοντος. Τρόφιμος τῆς Σχολῆς Δημητσάνης, ἀνεδείχθη ἐπίσκοπος τῆς πατρίδος του, κατόπιν δὲ προήχθη, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1750, εἰς μητροπολίτην Λακεδαιμονίας, γράψας περὶ Σπάρτης καὶ τῶν μητροπολιτῶν αὐτῆς, κατὰ Σάθαν, εἰδικὴν πραγματείαν τῷ 1755.

Κατὰ τὸν Φραντζῆν (τόμ. Α' σελ. 6), ὁ Ἀνανίας διὰ τὴν παιδείαν, τὰς ὑψηλὰς γνώσεις, τὸ σταθερὸν καὶ ἀκλόνητον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χαρακτῆρος, διὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον, εἰς μὲν τοὺς ὁμοεθνεῖς προὐξένει σέβας ἀπαραδειγμάτιστον, εἰς δὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς τρόμον καὶ ἔκπληξιν, τοιοῦτος δὲ ὢν ἀνεδείχθη καὶ αὐτός, ὡς ὁ πάππος του Σύντυχος, Μωραγιάννης, ἤτοι πρόεδρος τῶν προεστώτων ὅλου του Μοριᾶ, ἔχων συναδέλφους ἐκ περιτροπῆς τὸν Γιαννάκην Κρεββαιᾶν, Παν. Ζαΐμην καὶ Παν. Μπενάκην. Οἱ τέσσαρες οὗτοι, ἐνισχύοντες τὸ ὑγιὲς ἐθνικὸν στοιχεῖον, ὑπερήσπιζον τοὺς κατὰ τόπους ἁρματολούς, τηροῦντες ἀπόλυτον μυστικότητα, ἐπιρρωνύοντες δὲ οὕτω καὶ τὴν ἰδίαν ἰσχὺν ἐγίνοντο σεβαστοὶ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Μωρα βαλεσίδες, οἵτινες ἐζήτουν πάντοτε τὴν γνώμην των εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς διοικήσεως τῆς Πελοποννήσου. Ἐν τέλει ὁ Φραντζῆς τὸν χαρακτηρίζει «ἄνδρα περιβόητον» διά τε τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δρᾶσίν του.

Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Μιχ. Οἰκονόμου (σελ. 31), ὁ Ἀνανίας προαχθεὶς εἰς Μητροπολίτην διετήρησε καὶ τὴν ἐπισκοπὴν Δημητσάνης καὶ τὴν τῆς Μεθώνης, εἰς ἣν κατόπιν διώρισεν ἐπίσκοπον τὸν συγγενῆ του Ἄνθιμον Καράκαλον, γενόμενος δὲ κληρονόμος καὶ διάδοχος τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς τοῦ πατρός του καὶ τοῦ πάππου του, ἀνεδείχθη «φιλελεύθερος, μεγαλεπήβολος καὶ τολμηρός». Τὸ ἔαρ, τὸ θέρος καὶ μέρος τοῦ φθινοπώρου διέμενεν ἐν Δημητσάνῃ, ἧς ἐπεκύρωσε διὰ σουλτανικοῦ φιρμανίου τὴν ἀσυδοσίαν καὶ τὰ προνόμια, ἔκτισεν ὑδραγωγεῖον, ἐπρoίκισε τοὺς ἐτησίους πόρους τῆς περιφήμου Σχολῆς τῆς μονῆς τῶν Φιλοσόφων καὶ ἀνῳκοδόμησε μεγαλοπρεπῆ ἐν Μιστρᾷ τὴν ἐκεῖ Μητρόπολιν.

Digitized by Google

Κατὰ πᾶν θέρος συνήντα εἰς τὴν ἔπαυλίν του παρὰ τὴν Γορτυνιακὴν πεδιάδα τῆς Καρκαλοῦς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἁρματολικῆς οἰκογενείας τῶν Κολοκοτρωναίων Ἰωάννην, πάππον τοῦ Θεοδώρου, ὅστις διὰ τοῦ Ἀνανίου ἐπεκοινώνει καὶ μετὰ τῶν ἐπιφανῶν προϋχόντων Ζαΐμη, Μπενάκη καὶ Κρεββατᾶ «ὧν μεγάλη ἦτο τότε ἡ δόξα καὶ ἡ ἐπιρροή». Τοῦ Ἀνανίου ὅμως ἡ δύναμις ἐξήρχετο καὶ τῶν ὁρίων τῆς Πελοποννήσου, διότι εἶχεν ἰσχυροὺς συμπολίτας καὶ φίλους εἰς τὰ Πατριαρχεῖα τῶν Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξανδρείας, κατεῖχε δὲ τότε καὶ τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Δημητσανίτης Κύριλλος Ε', ὁ Καράκαλος, φανατικὸς φιλόρρωσος καὶ ἐχθρὸς τοῦ καθολικισμοῦ. Οὗτος ἵδρυσεν ἐν Ἄθῳ τὸ πατριαρχικὸν Γυμνάσιον, εἰς ὃ ἐκάλεσε διευθυντὴν τὸν διάσημον Εὐγένιον Βούλγαριν. Ἐξορισθεὶς ὁ Κύριλλος Ε' καὶ ἀθωωθεὶς ἦλθεν ἀπὸ τὸ Σινᾶ εἰς Δημητσάναν, ἐκεῖ δὲ συναντηθεὶς μετὰ τοῦ Ἀνανίου, διέσπειρε τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα καὶ εὐηγγελίζετο τὴν «ἐξ Ἄρκτου ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους», συνιστῶν καὶ τὴν ἀνέγερσιν σχολείων. Οὕτω λοιπὸν καὶ ὁ Ἀνανίας παρεσκευάσθη ψυχικῶς εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ κηρύγματος τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης. Κατὰ τὸ 1762 ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Ἀνδρουτσάκη Ζαΐμη, Κρεββατᾶ καὶ Πέτρου Δεληγιάννη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα παραστήσωσιν εἰς τὸν Μέγαν βεζύρην τὰς συμφορὰς τῆς πανωλοβλήτου Πελοποννήσου, κατωρθώθη δὲ νὰ διατηρηθῇ ὁ τότε Μώσα Βαλεσῆς, ὡς προστάτης τῶν Χριστιανῶν. Ὁ διάδοχος ὅμως ἐκείνου Χαμουζῆ πασᾶς, καλέσας εἰς Τρίπολιν τοὺς τρεῖς προεστούς, τοὺς ἀπεκεφάλισε, σεβασθεὶς μόνον τὸν πανίσχυρον Ἀνανίαν, ὅστις ὑπεστήριζε τότε καὶ τὸν Μανιάτην ὁπλαρχηγὸν Παναγιώταρον Βενετσανάκην, συνδέσας αὐτὸν μὲ τοῦ Κωνσταντίνου Κολοκοτρώνη καὶ Πετμεζᾶ δι' ἀδελφοποιίας. Βοηθείᾳ αὐτοῦ ἐκτίσθη τῷ 1764 ἐν τῇ πόλει τῆς Δημητσάνης ὑπὸ τοῦ Γερασίμου Γόλα μέγα κτίριον διὰ τὴν Σχολήν, χρησιμεῦσαν ἐπὶ μακρὸν καὶ ὡς κατοικία τῶν ἀπόρων μαθητῶν, συρρεόντων ἐκεῖ ἐξ ὅλης τῆς Πελοποννήσου.

Τότε ἤρχισαν κατερχόμενοι εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ἀπόστολοι τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης καὶ δὴ ὁ φίλος τοῦ Ὀρλὼφ Παπάζωλης, ὅστις τῷ 1766 ἦλθε καὶ εἰς τὴν Μάνην, σκοπῶν νὰ ἐξεγείρῃ πρώτην τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὴν περίφημον συνέλευσιν τῶν Καλαμῶν ἐκλήθη ἐκ τῶν πρώτων ὑπὸ τοῦ Μπενάκη καὶ ὁ Ἀνανίας, ἔφθασε δ' ἐκεῖ καὶ ὁ Ἄνθιμος Καράκαλος καὶ ὁ Νεόφυτος Δεληγιάννης καὶ ἄλλοι πολλοί, εὐλογοῦντος δὲ τοῦ Ἀνανίου κατηρτίσθη, ὡς λέγεται, καὶ τὸ συνυποσχετικὸν τῶν Πελοποννησίων, τὸ ὁποῖον ἀπελθὼν ἀρχομένου τοῦ 1767 ἔφερεν εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν ὁ Παπάζωλης.

Κατὰ τὸν Μ. Οἰκονόμου, ὁ Ἀνανίας μετὰ τὴν φυγὴν ταύτην συννενοήθη μετὰ τῶν καπεταναίων καὶ ἁρματολῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Μάνης, ὡς καὶ μετὰ τῶν προϋχόντων καὶ ἀρχιερέων τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν τριῶν νήσων Ὕδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν, πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἐπιμελείᾳ δὲ καὶ δαπάνῃ αὐτοῦ ἱδρύθησαν ἐν Δημητσάνῃ καὶ δύο πυριτιδόμυλοι, διότι ἕως τότε ἡ βιομηχανία τῆς πυρίτιδος ἐγίνετο ἐκεῖ κατοικίδιος δι' ἰγδίων.

Ἡ κίνησις αὐτὴ κατεδόθη, ὡς φαίνεται, εἰς τὸν νεωστὶ ἀφικόμενον Μώρα-Βαλεσῆν, εἰς ὃν ἰδίως παρεστάθη, ὅτι ὁ Ἀνανίας θὰ προσεκάλει τὴν Ρωσίαν πρὸς ἀνατροπὴν τῆς Τουρκίας. Χωρὶς δὲ οὗτος νὰ προκαλέσῃ τὴν ἔκδοσιν σουλτανικοῦ Φιρμανίου, ὅπερ δυσκόλως θὰ κατώρθωνε, διότι ὁ Ἀνανίας εἶχεν ἰσχυροὺς ἐν Κων/πόλει φίλους, ἔστειλεν ἕνα τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Βεζυρείας καὶ ἑπτὰ ἀξιωματικοὺς μυστικῶς εἰς Μιστρᾶν. Ὁ Ἀνανίας ὑποπτευθείς, διότι δὲν κατέλυσαν ὡς συνήθως εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἀλλ' εἰς τὸ κονάκι τοῦ διοικητοῦ, συνεκάλεσεν εὐθὺς συμβούλιον τῶν μεμυημένων καὶ τῶν προϋχόντων, λαϊκῶν καὶ κληρικῶν. Προταθείσης δὲ ὑπὸ πολλῶν ἐνόπλου ἀντιστάσεως, ὁ Ἀνανίας ἀντεπρότεινε νὰ πέσῃ μόνον αὐτὸς θῦμα, ἵνα μὴ κατανοηθῇ διὰ τῆς ἀντιστάσεως τὸ μελετώμενον κίνημα, οὕτω δὲ μεταλαβὼν τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἐδέχθη προσηνῶς τοὺς εἰσβαλόντας ἀξιωματικοὺς μετὰ τοῦ δημίου καὶ μετ' ἀπιστεύτου προθυμίας ἐγονάτισεν, ἐδεήθη καὶ ἐκάλεσε τὸν δήμιον νὰ τὸν πλήξῃ. Τὸ ἀναπηδῆσαν ἐκ τῆς τετραπλῆς πληγείσης καρδίας του αἷμα ἔχρισε τὴν παραστάδα τῆς μικρᾶς πρὸς δυσμὰς θύρας τῆς Μητροπόλεως Μιστρᾶ, τὸ αἷμα δὲ τοῦτο τὸ εἶδε μετὰ ἔτη ἀπεξηραμένον ἐκεῖ ὁ Μιχ. Οἰκονόμου. Οἱ Τοῦρκοι κατόπιν ἔσυρον τὸ λείψανον τοῦ ἐθνομάρτυρος εἰς τοὺς δρόμους καὶ τὸ ἄφησαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἄταφον, μεθ' ὃ φυγόντων τῶν Τούρκων ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς. Τὸν φόνον τοῦ Ἀνανίου ἐπηκολούθησε δήμευσις τῆς περιουσίας του καὶ δεινὸς διωγμὸς τῆς ἀδελφῆς του Εὐγενικούλας Γ. Φιλοσοφοπούλου, καὶ τῶν συγγενῶν του ἐν Δημητσάνῃ, καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν δύο πυριτιδομύλων. Διὰ τῆς ἐκτελέσεως ταύτης ἐνόμισεν ἡ Τουρκία ὅτι ἀπέκοψεν ὁριστικῶς τὴν κεφαλὴν τῶν κινημάτων, ἔκτοτε δὲ ἔμεινεν ἥσυχος. Οἱ ἀπόστολοι ὅμως καὶ οἱ συμπράκτορες τοῦ Ἀνανίου ἐνήργουν ἀνενδότως μέχρις ὅτου, ἀρχομένου τοῦ 1770, ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ὀρλώφ. Εἶναι δὲ λίαν πιθανὸν ὅτι αὕτη, ἂν ἔζη ὁ Ἀνανίας, δὲν θὰ ἐλάμβανεν ἐκ τῆς ἀπρονοησίας τῶν ἐντοπίων καὶ τῆς ἀφελείας τῶν Ρώσων τόσον ταχὺ καὶ οἰκτρὸν τέλος.

Τ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

—**Ἀνανίας *Βατοπεδηνός***. Μοναχὸς τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, γνωστὸς κατέστη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἕνεκα χρηματικοῦ τινος ποσοῦ, ὅπερ ἐχορήγησεν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον, κατατεθὲν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν καὶ ἑκατονταπλασιασθὲν ἔκτοτε. Ἐγεννήθη ἔν τινι χωρίῳ τῆς Ἠπείρου, ἐδιδάχθη ὀλίγα γράμματα, καὶ χειροτονηθεὶς διάκονος, ἦλθεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου. Ὑπ' αὐτῆς ἀπεστάλη εἰς πολλὰς ὑπηρεσίας καὶ τελευταῖον εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἐν Βασσαραβίᾳ κτημάτων, ὁπόθεν (μετὰ τὴν δῆθεν δήμευσιν) φυγὼν ἐπέστρεψεν εἰς Ἅγιον Ὄρος, πλουσιώτατος. Ἀπεβίωσε τῷ 1876 κατὰ Μάϊον, ἐκ συγκοπῆς καρδίας, σχεδὸν ἑβδομηκοντούτης, ἐν αὐτῷ τῷ Βατοπεδίῳ.

Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

—«**Ἀνανίας** (ὁ) *εἰς δεύτερον γάμον*». Θεατρικὸν ἔργον **Δ. Καλαποθάκη** (βλ. λ. *καὶ* τ. Β', σ. 262 α').

Ἀνάνιεφ (Ananiew). Ἐμπορικὴ πόλις ἐν Οὐκρανίᾳ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ διαμερίσματος τῆς Χερσῶνος, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τιλιγούλ. Κάτ. 17,000. Ἀπὸ τοῦ 1792 ὑπήχθη εἰς τὴν Ρωσίαν, καὶ ἀπὸ τοῦ 1918 εἰς τὴν σοβιετικὴν δημοκρατίαν τῆς Οὐκρανίας.

Δ. Ε. Μ.

ἀνανιζάπτα *[Ἀποκρυφ.]*. Καββαλιστικὴ λέξις συνισταμένη ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ γράμματος μιᾶς προσευχῆς. Γραφομένη ἐπὶ ἁγνοῦ περγαμηνοῦ χάρτου καὶ φερομένη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐθεωρεῖτο ὡς φυλακτήριος προφυλάττων αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν.

Π. Γ.

Ἀνανιὴλ *[Βιβλ.]*. Ὄνομα τοῦ πάππου τοῦ Τωβίτ, καταγομένου ἐκ τῆς φυλῆς Νεφθαλὶ (Τωβὶτ α' 1).

Ἀνάνιος (= *ὁ ἄνευ ἀνίας*). Ἀθηναῖος ἰαμβογράφος, σύγχρονος τοῦ ἐπίσης ἰαμβογράφου Ἱππώνακτος τοῦ Ἐφεσίου. Τὰ ποιήματα τῶν δύο τούτων ἰαμβογράφων οὕτω συνεχέοντο πρὸς ἄλληλα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν, ὥστε ὁ αὐτὸς στίχος πολλάκις ἀπεδίδετο ὑπό τινων μὲν εἰς τὸν Ἀνάνιον, ὑπ' ἄλλων δὲ εἰς τὸν Ἱππώνακτα. Τοῦτο πιθανῶς προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι οἱ Ἀλεξανδρινοὶ γραμματικοὶ τὰ ποιήματα ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἰαμβογράφων εἶχον περιλάβει εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόμον. Κατά τινα ἀρχαῖον γραμματικὸν οἱ δύο ἰαμβογράφοι διέφερον ἀλλήλων ὡς πρὸς τὴν μεταβολήν, τὴν ὁποίαν ἐπέφερον εἰς τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον· ὁ μὲν δηλ. Ἱππῶναξ μετέβαλε τὸν τελευταῖον, δηλ. τὸν ἕκτον πόδα τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου ἀπὸ ἰάμβου εἰς σπονδεῖον, καὶ ἐδημιούργησεν οὕτω τὸ λεγόμενον *σκάζον τρίμετρον*, ἤτοι τὸν *χωλίαμβον*, ὅστις πολὺ ἥρμοζεν εἰς τὴν σκωπτικὴν ποίησιν· ὁ δὲ Ἀνάνιος πλὴν τοῦ ἕκτου μετέβαλε καὶ τὸν πέμπτον πόδα τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου εἰς σπονδεῖον καὶ ἔγινεν οὕτως ὁ δημιουργὸς τοῦ λεγομένου *ἰσχιορρωγικοῦ ἰάμβου*. Ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ Ἀνανίου ἐλάχιστα ἀποσπάσματα περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν.

Α. Π. Σ.

ἀνανογιέμαι· βλ. ἀνανοῶ.

Ἄνανος. Οὕτως ὀνομάζει τὸν Ἰουδαῖον ἀρχιερέα καὶ ἀρχηγὸν ἰδίου ἀρχιερατικοῦ γένους Ἄνναν (βλ. λ.) ὁ Ἰώσηπος (Ἰουδ. Ἀρχαιολογίας Κ' ιθ' 1, Ἰουδ. Πολέμου Δ' γ' 7).

Π. Ι. Μ.

ἀνανούριστος (ὁ)· καὶ ***ἀνανάριστος***· ὁ μὴ νανουρισμένος, ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν ἐνανάρισαν, δὲν ἐβαυκάλισαν νήπιον ὄντα.

ἀνανοῶ *(—έω)*, ἰδιωματ. *ἀνανογιέμαι*, *ἀόρ. ἀνανοήθηκα*· σκέπτομαι, ἐνθυμοῦμαι, βάλλω μὲ τὸν νοῦν μου.

Β. Φ.

ἄναντα· ἐπίρρ. ἀνηφορικῶς, πρὸς τὰ ἄνω· βλ. ἀνάντης.

Ἄναντα (Ananda) *[Θρησκειολ.]*. Πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ Βούδδα καὶ εἷς τῶν περιφημοτέρων μαθητῶν αὐτοῦ. Εἰς τὰς στιχομυθίας τοῦ διδασκάλου ἀναφέρεται ὡς εἷς τῶν πνευματωδεστέρων καὶ βαθυτέρων συνομιλητῶν. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ συγκρότησις τῶν γυναικείων μονῶν τοῦ Βουδδισμοῦ. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἄναντα ἀπέθανεν ἐν Κασιμίρ, ἀφοῦ κατώρθωσε νὰ προσηλυτίσῃ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην εἰς τὸν Βουδδισμόν.

Α. Δ.

ἀνανταγώνιστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ οὐδένα ἔχων ἀνταγωνιστήν, ὁ μὴ ἔχων ἀντίζηλον, ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναταί τις νὰ καταβάλῃ διὰ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ.—Ἐπίρρ. ***ἀνανταγωνίστως***.

Β. Φ.

ἀναντάλλακτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἀνταλλαχθείς, ὁ μὴ ἀνταλλασσόμενος.

ἀνάνταλλος, *—η, —ο*· ἰδιωματ., ἄνταλλος, ἀκατάστατος, ἄδεξιος· λέγεται καὶ ***ἀνάντολλος*** καὶ ***παράντολλος***.

Β. Φ.

Ἀναντοντβάντζα (Anantadhvadja). Ἱερεὺς καὶ ἱεραπόστολος ἐκ Θιβὲτ (1182—1252). Ὁ Ἀναντοντβάντζα κατώρθωσε νὰ προσηλυτίσῃ τὴν Μογγολίαν εἰς τὸν Βουδδισμόν, χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ βασιλέως τῆς χώρας ταύτης. Εἰς τὸν ἐν λόγῳ Βουδδιστὴν ἱεραπόστολον ἀποδίδεται ἡ ἀνακάλυψις τοῦ μογγολικοῦ ἀλφαβήτου, ὅπερ εὑρίσκεται ἐν χρήσει καὶ σήμερον. Ὁ Ἀναντοντβάντζα θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν σημαντικωτέρων ἀποστόλων τοῦ Βουδδισμοῦ ἐν Θιβέτ.

Α. Δ.

ἀναναπάντητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ τυχὼν ἀπαντήσεως ἢ ὁ μὴ ἀπαντήσας.

ἀνανταπόδοτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἀνταποδιδόμενος ἢ μὴ ἀνταποδοθείς: «εὐεργεσία ἀνανταπόδοτος» || τὸ οὐδ. τὸ *ἀνανταπόδοτον*· σχῆμα λόγου, ὅταν δὲν ἀποδίδεται μετὰ τὸ τέλος τοῦ προηγουμένου κώλου ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λογικῶς πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ: «Κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν καὶ βάλω κοπρίαν· κἂν μὲ ποιήσῃ καρπόν· εἰ δὲ μή γε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν» (Κ. Δ. Λουκ. 13,9), ἔνθα μετὰ τό: «κἂν μὲν ποιήσῃ καρπὸν» παραλείπεται τὸ λογικῶς ἀποδιδόμενον: «*παραμενεῖ*» ἢ «*ἔχει καλῶς*»· παλαιότατον παράδειγμα τοῦ ἀνανταποδότου εἶναι τὸ ὁμηρικόν: «ἀλλ' εἰ μὲν δώσουσι γέρας μεγάθυμοι Ἀχαιοί... | εἰ δὲ καὶ μὴ δώωσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι» (Ἰλ. Α, 135) ἔνθα μετὰ τό: «εἰ μὲν δώσουσι...» παραλείπεται ἡ ἀπόδοσις: «*εὖ ἔχει*» ἢ «*παύσομαι*» ἢ «*ἡσυχάσω*». Γίνεται δὲ ἡ παράλειψις αὕτη, ὅταν ὁ νοῦς τοῦ λέγοντος, παρατρέχων τὸ μικρότερον καὶ εὐκόλως ἐννοούμενον, σπεύδῃ πρὸς τὸ σπουδαιότερον καὶ κυριώτερον. Τὸ ἀνανταπόδοτον λέγεται καὶ ***ἀναπόδοτον***.

Β. Φ.

Ἀνανταπούρ. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἐν τῷ κράτει τοῦ Μαϊσσούρ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Παντού, παραποτάμου τοῦ Πεννάρ. Κάτοικοι 5,000.

Χ. Δ.

ἀνάντης (ὁ, ἡ), *ἄναντες* (τό)· ἀνωφερής, ἀνηφορικός: «ὁδὸς ἀνάντης», ἀντίθετον *κατάντης*· || μεταφρ. δυσχερής, δύσκολος.—Ἐπίρρ. ἄναντα.

— **ἀνάντη** (τὰ) *[Ὑδραυλ.]*. Τεχνικὸς ὅρος χρησιμοποιούμενος ἐν τῇ ὑδραυλικῇ. Ὅταν τὰ ῥέοντα ὕδατα διέρχωνται θέσιν τινὰ ἐνωρίτερον ἀπὸ ἄλλο ὡρισμένον σημεῖον δι' οὗ διέρχεται τὸ αὐτὸ ῥεῦμα, λέγομεν ὅτι ἡ θέσις κεῖται εἰς τὰ *ἀνάντη* τοῦ σημείου τούτου. Ὅταν τοὐναντίον τὰ ῥέοντα ὕδατα διέρχωνται προηγουμένως ἀπὸ τὸ ὡρισμένον σημεῖον καὶ μετὰ ταῦτα ἀπὸ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος θέσιν, λέγομεν ὅτι αὕτη κεῖται εἰς τὰ *κατάντη* τοῦ ὡρισμένου σημείου.

Α. ΤΣΑΛΙΚΗΣ

ἀναντίβλεπτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐκεῖνος πρὸς τὸν ὁποῖον δὲν δύναταί τις νὰ ἀντιβλέψῃ, νὰ ῥίψῃ τὰ βλέμματά του.

ἀναντικατάστατος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀντικατασταθῇ, ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναται ἄλλος τις νὰ ἀναπληρώσῃ.

Β. Φ.

ἀναντίκρυστος· ὁ μὴ καλυπτόμενος ὑπὸ δεδομένου χρηματικοῦ ποσοῦ, ἤτοι ὁ μὴ ἔχων ἀντίκρυσμα, ἀντιστάθμισμα εἰς χρυσὸν ἢ εἰς ἐμπορικὴν πίστιν.

ἀναντίλεκτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐκεῖνος, ἐναντίον τοῦ ὁποίου οὐδὲν δύναται νὰ ἀντιλεχθῇ, ἀναμφισβήτητος.—Ἐπίρρ. ***ἀναντιλέκτως***.

Β. Φ.

ἀναντιπροσώπευτος· ὁ μὴ ἔχων ἀντιπρόσωπον· ὁ μὴ ἀντιπροσωπευόμενος ὑπὸ πληρεξουσίου.

ἀναντίρρητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐκεῖνος, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδεμία ἀντίρρησις δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ἀναντίλεκτος, ἀναμφισβήτητος. — Ἐπίρρ. ***ἀναντιρρήτως***.

Β. Φ.

ἀναντρανίζω· *ἀόρ. ἀναντράνισα*· ἀτενίζω, βλέπω πρὸς τὰ ἄνω.

ἀναντράνισμα (τό)· τὸ βλέπειν πρὸς τὰ ἄνω, τὸ ἀτενίζειν.

Ἀναντύρ. Ποταμὸς τῆς Σιβηρίας πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Ἀλντὰν καὶ ἐκβάλλων μετὰ ῥοῦν 740 χμτρ. εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Ἀναντύρ. Ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν καὶ μία ἐπαρχία τῆς Σιβηρίας.

ἄναξ (ὁ) καὶ πληθ. *ἄνακτες*· 1) ὡς προσηγορία τῶν θεῶν ἐν γένει παρ' Ὁμήρῳ καὶ τοῖς μετέπειτα ποιηταῖς· ἡ κλητικὴ «ὦ ἄνα» πάντοτε ἐπὶ θεῶν· 2) ὁ πληθ. *ἄνακτες* ὡς προσηγορία εἰδικῶς τῶν Διοσκούρων (βλ. καὶ ἄνακες)· 3) ἐπὶ ἀνθρώπων *ἄναξ*, ὁ ἀνώτατος ἄρχων, ὁ διατάσσων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς *δμῶας*, τοὺς ὑποτασσομένους εἰς τοὺς ἄνακτας, ἤτοι τοὺς βασιλεῖς (πρβλ. *βασιλεύς*)· 4) ἄνακτες, κατ' ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Κυπρίων πολιτείας τοῦ Ἀριστοτέλους (παρὰ *Σουΐδᾳ* ἐν λ.

Digitized by Google

ἄνακτες) ἐκαλοῦντο οἱ υἱοὶ καὶ ἀδελφοὶ τῶν βασιλέων τῆς Κύπρου, αἱ δὲ ἀδελφαὶ αὐτῶν *ἄνασσαι*· αἱ προσηγορίαι Fάναξ καὶ Fάνασσα συχνάκις ἀπαντῶσιν ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς Κύπρου· 5) ἄνακτες ἐπίσης ἐκαλοῦντο ἐν Κύπρῳ καὶ οἱ ἀποτελοῦντες τάγμα τι εὐγενεῖς, πρὸς οὓς οἱ *ὠτακουστοῦντες* ἀνέφερον καθ' ἑκάστην ὅ,τι ἤκουον (*Εὐσταθ.*). Α.Π.Σ.

Ἄναξ [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τῆς Γῆς καὶ τοῦ Οὐρανοῦ, βασιλεὺς τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ χώρας, ἥτις πρότερον *Πιτύουσσα* καλουμένη, ἀπ' αὐτοῦ ἐπωνομάσθη *Ἀνακτορία*, μετὰ δύο δὲ γενεάς, ἀπὸ τοῦ Κρητὸς Μιλήτου, ὅστις φεύγων τὸν Μίνω μετὰ στρατοῦ κατέπλευσεν εἰς τὴν χώραν ταύτην καὶ ἔγινε κύριος αὐτῆς, μετωνομάσθη *Μίλητος* (*Παυσ.* VII, 2, 5. *Στέφ. Βυζ.* ἐν λ. *Μίλητος*). Α. Π. Σ.

ἄναξ (ὁ) (Anax) [*Ζωολ.*]. Ἔντομον νευρόπτερον τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ψευδονευροπτέρων*, τῆς οἰκογενείας τῶν *λιβελλιδῶν*. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει μικρὰ ἔντομα, τῶν ὁποίων τὸ μῆκος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 12 χλμ. Γνωστὰ εἶναι περὶ τὰ δώδεκα εἴδη, ἐξ ὧν τρία ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Τὸ κοινότερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ὁ *ἄναξ ὁ κομψὸς* (Anax formosus), ὅστις ἀρέσκεται νὰ προσβάλλῃ τὰς μελίσσας. Δ. Ν. Π.

Ἀναξαγόρας [*Μυθολ.*]. Μυθικὸς βασιλεὺς τοῦ Ἄργους, υἱὸς τοῦ Μεγαπένθους. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ αἱ γυναῖκες τοῦ Ἄργους ἕνεκα ὀργῆς τοῦ θεοῦ Διονύσου καταληφθεῖσαι ὑπὸ μανίας ἐξῆλθον τῶν οἰκιῶν καὶ περιεπλανῶντο ἀνὰ τὴν χώραν. Ἀπὸ τῆς μανίας ταύτης ἀπήλλαξεν αὐτὰς ὁ μάντις Μελάμπους, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμυθάονος καὶ τῆς Ἀγλαΐας, κατόπιν συμφωνίας πρὸς τὸν βασιλέα Ἀναξαγόραν, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος παρεχώρησεν εἰς τὸν Μελάμποδα τὰ δύο τρίτα τοῦ βασιλείου του, τὸ ἓν δι' αὐτὸν τὸν Μελάμποδα καὶ τὸ ἕτερον διὰ τὸν ἀδελφόν του Βίαντα. Οὕτω τὸ βασίλειον τοῦ Ἄργους διενεμήθη εἰς τρεῖς βασιλεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθον τρία βασιλικὰ γένη, οἱ Ἀναξαγορίδαι, οἱ Μελαμποδίδαι καὶ οἱ Βιαντίδαι (βλ. τὰς λ.) [*Διόδ.* IV, 68, 4, *Ἀπολλοδ.* I, 9, 12, 8, *Παυσ.* II, 18, 4]. Α. Π. Σ.

—**Ἀναξαγόρας**. Ἕλλην φιλόσοφος ἀκμάσας κατὰ τὴν Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Ὁ Ἀναξαγόρας ἐγεννήθη πιθανώτατα περὶ τὸ 500 π. Χ. ἐν Κλαζομεναῖς· ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὠνομάζετο Ἡγησίβουλος (ἢ Εὔβουλος), ἡ δὲ οἰκογένειά του ἦτο, καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ κατὰ τὸ γένος ἐκ τῶν πρώτων τῆς πόλεως. Ὁ Ἀναξαγόρας ὅμως ἐκ πόθου πρὸς τὸν θεωρητικὸν βίον, ἐγκατέλιπεν ἐνωρὶς καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὰ ἐν τῇ πόλει δικαιώματα καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην, ἀκολουθήσας κατὰ πρῶτον τὴν σχολὴν τοῦ Ἀναξιμένους (*Θεόφρ.* Diels Dox. σ. 478, κ. ἄ.). Ἂν ἀληθεύουν τὰ ὑπὸ μεταγενεστέρων μόνον παραδιδόμενα περὶ περιηγήσεων τοῦ Ἀναξαγόρου, καὶ δὴ περὶ διαμονῆς αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἂν καὶ ἀμφίβολον δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποκλείσωμεν παντελῶς), πρέπει αὗται νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον τῆς ζωῆς του, καὶ συγκεκριμένως πρὸ τοῦ ἔτους 468/7 (*Ἰώσηπος. Βαλ. Μάξιμος*, κ. ἄ.). Βραδύτερον, ἴσως περὶ τὸ 464, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐγκατεστάθη συνδεθεὶς διὰ στενῶν δεσμῶν μετὰ τοῦ Περικλέους.

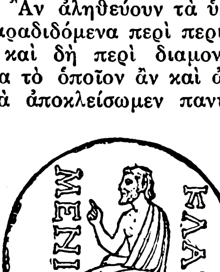

Σχηματοποιημένη ἐν μεγεθύνσει ἀναπαράστασις νομίσματος τῶν Κλαζομενίων ἐφ' οὗ εἰκονίζεται ὁ Ἀναξαγόρας.

Ὅπως ἀπέδειξε νεώτερος ἱστορικός, ὁ Holm, πόθος τοῦ Περικλέους ἦτο νὰ «*ἐξιωνίσῃ*» οὕτως εἰπεῖν τὸν χαρακτῆρα τῶν συμπολιτῶν του· εἰς τὸ ἔργον του δὲ αὐτὸ ἦτο φυσικὸν νὰ θελήσῃ νὰ προσλάβῃ συνεργάτην οἷος ἦτο ὁ Ἀναξαγόρας. Ἀλλ' ἡ σχέσις αὕτη τῶν δύο ἀνδρῶν, ἂν καὶ ἀσφαλῶς ἐβοήθησε τὴν φήμην καὶ τοῦ Ἀναξαγόρου καὶ τοῦ Περικλέους, ἂν καὶ προσέτι ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πολιτικῆς διανοήσεως τοῦ Περικλέους, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἐγένετο ὅμως καὶ ἡ ἀφορμὴ τῆς πρώτης διώξεως φιλοσόφου ἐν Ἀθήναις διὰ τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις· «ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, λέγει ὁ Robin, ὁ κίνδυνος τῆς ἐπ' ἀσεβείᾳ καταδίκης, θὰ βαρύνῃ ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πάντων τῶν φιλοσόφων». Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, οἱ πολιτικοὶ ἀντίπαλοι τοῦ Περικλέους, μὴ δυνάμενοι νὰ στραφῶσι φανερῶς κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἐστράφησαν κατὰ τῶν οἰκείων του· ἓν ἐκ τῶν θυμάτων τῆς πολιτικῆς ἐκείνης διαπάλης ὑπῆρξε καὶ ὁ Ἀναξαγόρας, ὅστις περὶ τὸ 434 κατηγορήθη ἐπὶ ἀσεβείᾳ (ἀστήρικτον φαίνεται τὸ ὑπό τινων παραδιδόμενον ὅτι κατηγορήθη ἐπὶ μηδισμῷ). Πολλὰ περὶ τῆς δίκης δὲν γνωρίζομεν· δυνάμεθα ὅμως νὰ πιστεύσωμεν τὸν Πλάτωνα (Ἀπολ. Ζ 6 θ) ὅταν λέγῃ ὅτι ἡ κατηγορία **ἐστηρίζετο εἰς** τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀναξαγόρου, καθ' ἣν ὁ ἥλιος εἶναι λίθος καὶ ἡ σελήνη γῆ, καὶ τὸν Πλούταρχον (Νικ.—Περ.), ὅστις μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ Ἀναξαγόρας ἐσώθη χάρις εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Περικλέους. Καὶ ἀπέφυγε μὲν οὕτω τὴν θανατικὴν καταδίκην, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐξ Ἀθηνῶν. Ἐγκατασταθεὶς εἰς Λάμψακον καὶ ἱδρύσας, ἴσως, σχολήν, ἔζησεν ἐκεῖ ἐπί τινα ἔτη ἀπολαύων μεγίστων τιμῶν μεταξὺ τῶν Λαμψακηνῶν, ἀπέθανε δὲ πιθανῶς περὶ τὸ 428 (*Ἀπολλόδ. παρὰ* Διογεν. Λαερτ. II 7). Οἱ Λαμψακηνοὶ καὶ μετὰ θάνατον μεγάλως ἐτίμησαν αὐτόν, λέγεται δὲ ὅτι καὶ βωμὸν εἶχον ἀνεγείρει πρὸς τιμήν του εἰς τὸν *Νοῦν*, ἢ κατ' ἄλλους τὴν *Ἀλήθειαν* (*Αἰλ.* Ποικ. Ἱστ. VIII 19), ἡ δὲ ἐπέτειος τοῦ θανάτου του ἡμέρα εἶχεν ὁρισθῆ ὡς ἡμέρα ἑορτασμοῦ διὰ τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν, ἴσως κατ' αἴτησιν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου (*Διογ. Λ.* II 14).

Ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος (I 16) κατατάσσει τὸν Ἀναξαγόραν εἰς τοὺς φιλοσόφους τοὺς γράψαντας ἓν μόνον ἔργον. Τοῦ ἔργου τούτου πιθανὸς τίτλος εἶναι «περὶ φύσιος». Ἦτο γεγραμμένον καταλογάδην, δὲν ἐστερεῖτο δὲ χάριτος οὐδὲ μεγαλοπρεπείας, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν διασωθέντων ἀποσπασμάτων. Γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Διογένους, τοῦ Κλήμεντος, ὅτι εἶναι τὸ πρῶτον βιβλίον ὅπερ περιέλαβε καὶ σχήματα ἐντὸς τοῦ κειμένου, ἂν καὶ τοῦτο βεβαίως ἰσχύει διὰ τὰ φιλοσοφικὰ βιβλία, καθ' ὅτι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Gomperz, γεωμετρικὰ ἔργα καὶ πρὸ τοῦ Ἀναξαγόρου εἶχον ἐκδοθῆ, τὰ ὁποῖα ἀναμφιβόλως περιεῖχον σχήματα. Τοῦ ἔργου τούτου περιέσωσαν ἱκανὰ ἀποσπάσματα καὶ ἄλλοι καὶ μάλιστα ὁ Σιμπλίκιος, ἐκ καλοῦ αὐτὸς χειρογράφου τῆς Ἀκαδημίας. Παρὰ τὴν πληροφορίαν τοῦ Διογένους, τίτλοι καὶ ἄλλων ἔργων τοῦ Ἀναξαγόρα σημειοῦνται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ὡς ἱμάς, ὁ τοῦ κύκλου τετραγωνισμός, περὶ βασιλείας κ.τ.λ., ὁ δὲ Βιτρούβιος ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἀναξαγόρας εἶχε γράψει ἔργον περὶ σκηνικῶν. Δὲν εἶναι ὅμως ἀπαραίτητον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Διογένης ἐσφάλη, διότι εἶναι δυνατὸν ἢ νὰ ἀνήκωσιν οἱ τίτλοι εἰς μέρος τοῦ συγγράμματος, ἢ νὰ προέρχωνται ἐκ παρεξηγήσεως ἢ νὰ εἶναι ὅλως ψευδὴς ἡ εἴδησις, ὡς συμβαίνει διὰ τὸ τρίτον ἀναφερόμενον σύγγραμμα· οὐδὲ εἶναι ἀφορμὴ ἀμφιβολίας ἡ ἔκφρασις τοῦ Πλάτωνος: «τὰ Ἀναξαγόρου βιβλία», ἥτις ἐφαρμόζει καὶ εἰς συγγραφέα γράψαντα ἓν μόνον ἔργον. Χάρις εἰς τὰ ἀποσπάσματα καὶ εἰς τοὺς πολλὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας ἔχομεν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους περὶ Ἀναξαγόρα, ἡ φιλοσοφικὴ αὐτοῦ διανόησις δύναται νὰ διαγραφῇ μὲ ἀρκετὴν ἀκρίβειαν.

Ἡ φιλοσοφία του.—Ἡ φιλοσοφία τὴν ὁποίαν μετήνεγκεν ὁ Ἀναξαγόρας ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰωνίας εἰς τὰς Ἀθήνας, δὲν εἶναι πλέον καθαρὰ ἡ φυσικὴ ζήτησις τῶν πρώτων Ἰώνων· παραλλήλως πρὸς ἐκείνην, ἡ μεταφυσικὴ ζήτησις εἶχεν ἐπικρατήσει ἀπὸ τοῦ Παρμενίδου. Πράγματι δὲ εἰς τὸ σύστημα τοῦ Ἀναξαγόρου διακρίνομεν ὁπωσδήποτε σαφῶς τὰ ὅσα παρέλαβεν ἐκ τῆς Ἰωνικῆς σχολῆς, καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοὺς Ἐλεάτας. Δυνάμεθα, συστηματοποιοῦντες κάπως, νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Ἀναξαγόρας ἀπὸ μὲν τοὺς Ἴωνας παρέλαβεν αὐτὴν τὴν διατύπωσιν τοῦ προβλήματος, ἀπὸ δὲ τοὺς Ἐλεάτας τὴν μέθοδον πρὸς λύσιν τούτου. Τῆς Ἰωνικῆς φιλοσοφίας ἡ προσπάθεια εἶναι γνωστή: ἀπέβλεπεν εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ὑλικὰ ὄντα, καὶ δή, εἰδικώτερον, καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν γένεσιν τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Παρμενίδου καὶ πέραν, ἡ προσπάθεια αὕτη δὲν δύναται νὰ συνεχισθῇ εἰμὴ ὑπό τινας προϋποθέσεις· ὁ Παρμενίδης, πρῶτον, εἶχεν ἀποδείξει ὁριστικῶς ὅτι ὁ κύκλος τῆς ἐπιστήμης εἶναι διάφορος τοῦ κύκλου τῆς φιλοσοφίας, καὶ ὅτι ὑπάρχει ποιοτικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως καὶ τῆς φιλοσοφικῆς. Ἀφ' ἑτέρου, εἶχε κηρύξει τὸ ἀδύνατον τῆς δημιουργίας καὶ καταστροφῆς τῆς οὐσίας. Τέλος—μετὰ τοῦ Ξενοφάνους—εἶχεν εἰσαγάγει εἰς τὸν κόσμον τῆς διανοήσεως ἓν νέον στοιχεῖον, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μεταγενεστέρως θὰ γίνῃ τὸ *πνεῦμα* (βλ. λ. **Παρμενίδης**), καὶ ὅπερ μέχρις ὥρας ἦτο ὕλη πάλιν λεπτοτάτη (διότι οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀρχαίων μέχρι τοῦ Πλάτωνος κατώρθωσε νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν ἔννοιαν τῆς οὐσίας ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ὕλης). Οὕτω, ἔχοντες ἀφ' ἑνὸς ὑπ' ὄψιν τῆς ἰωνικῆς φιλοσοφίας τὴν παράδοσιν, ἀφ' ἑτέρου τὰ ἐκ τῶν Ἐλεατῶν προσκτήματα τῆς φιλοσοφίας, δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν τὸ σύστημα τοῦ Ἀναξαγόρου.

Οὐχὶ μετὰ τόσης σαφηνείας, ὅσης ἡ φιλοσοφία τοῦ Παρμενίδου, χωρίζεται καὶ τοῦ Ἀναξαγόρου ἡ φιλοσοφία εἰς *φυσικὴν* καὶ εἰς *μεταφυσικήν*, αἵτινες ὅμως, ὡς εἶναι ἑπόμενον εἰς μαθητὴν τῶν Ἰώνων, ἀποβλέπουσιν ἀμφότεραι εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον.

Μεταφυσική. Εἰς τὴν ἔρευναν τῆς φύσεως προβάλλει ὁ Ἀναξαγόρας, καθὼς πράττει καὶ ὁ Μέλισσος, τὰ μεταφυσικὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Παρμενίδου περὶ ἀκινησίας καὶ ἀϊδιότητος τοῦ παντός: «τὸ δὲ γίγνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι οὐκ ὀρθῶς νομίζουσιν οἱ Ἕλληνες· οὐδὲν γὰρ χρῆμα γίνεται οὐδὲ ἀπόλλυται, ἀλλ' ἀπὸ ἐόντων χρημάτων συμμίσγεταί τε καὶ διακρίνεται· καὶ οὕτως ἂν ὀρθῶς καλοῖεν τό τε γίνεσθαι συμμίγεσθαι καὶ τὸ ἀπόλλυσθαι διακρίνεσθαι» (*Diels Frgm.* 46 B 17. Βλ. καὶ *Ἀστ.* *Ἀρ.* I 7, 5). Ἀλλὰ *φυσικὸς* ὤν, θέλει, τελειότερον τοῦ Ἐμπεδοκλέους, εἰσάγοντος μυθικὰ στοιχεῖα εἰς τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς ἀκινησίας εἰς τὴν κίνησιν τοῦ ἀδημιουργήτου κόσμου, τελειότερον καὶ τοῦ Λευκίππου, δεχομένου τὴν ἀϊδιότητα τῆς κινήσεως παρὰ τὴν τοῦ κόσμου, νὰ εὕρῃ τρόπον ἄνευ δημιουργίας νὰ δώσῃ κίνησιν εἰς τὴν ὕλην. Τὸν τρόπον τοῦτον, πάλιν ἀπὸ τὸν Παρμενίδην θὰ παραλάβῃ: ὑπάρχει οὐσία τις, ἡ ὁποία εἶναι τὸ λεπτότατον τῶν πάντων χρημάτων καὶ καθαρώτατον, καὶ γνώμην τε περὶ παντὸς πᾶσαν ἴσχει καὶ ἰσχύει μέγιστον (*Diels Frgm.* 46 B 12)· ἡ οὐσία αὕτη εἶναι ὁ *Νοῦς*· οὗτος χωρὶς ὢν τῆς ὕλης καὶ ἀκίνητος (*Ἀριστ.* Φυσ. Θ. 5), εἶναι ὁ δώσας τὴν πρώτην ὤθησιν εἰς ταύτην, ὥστε νὰ ἀρχίσῃ νὰ κινῆται. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Νοῦ, ἐκπηγάζοντα ἀπό τε τὴν φύσιν του καὶ ἀπὸ τὸν ῥόλον τὸν ὁποῖον μέλλει νὰ ἔχῃ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ὕλης, εἶναι ἡ ἀκινησία, ἡ ἀπειρία, τὸ *αὐτοκρατὲς* (δηλαδὴ ἡ μὴ ἐξάρτησις ἀπὸ ἄλλο τι, ἡ αὐτονομία) καὶ ἡ *ἁπλότης*· γνωρίζει τὰ πάντα καὶ ἔχει τὴν μεγίστην ἰσχύν. Λεπτότατον ὂν ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα καὶ μετ' οὐδενὸς μεμιγμένον, εὑρίσκεται κατ' ἀνίσους ποσότητας εἰς πάντα τὰ σώματα· ἡ δὲ διάφορος ποσότης τοῦ ἐν τῇ ὕλῃ ὑπάρχοντος Νοῦ ὁρίζει καὶ χαρακτηρίζει ταύτην. Τοῦ Νοῦ τὸ ἔργον εἶναι διττόν: ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔδωσέ ποτε, ὡς εἴδομεν, τὴν πρώτην κίνησιν εἰς τὸν κόσμον, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶναι ἐκεῖνος ὅστις τὴν κίνησιν πάντων ῥυθμίσας κατώρθωσεν ἐκ τοῦ χάους καὶ τῆς ἀρχικῆς ἀκαταστασίας νὰ σχηματίσῃ τὸν πλήρη ἁρμονίας κόσμον τὸν ὁποῖον βλέπομεν περὶ ἡμᾶς.

Κακῶς, παρὰ ταῦτα, ἠθέλομεν ταυτίσει τὸν Νοῦν πρὸς θεϊκήν τινα δύναμιν, ὡς διδάσκει ὁ Ἀέτιος (Ἀρέσκ. Ι' 7)· ὁ Νοῦς εἶναι τὸ ἀναγκαῖον πνευματικὸν στοιχεῖον, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τὴν λειτουργίαν τοῦ κόσμου· τοῦ Θεοῦ, ὅμως, οὐδὲ τὴν σκόπιμον ἐνέργειαν φαίνεται νὰ ἔχῃ, οὐδὲ τὴν συνείδησιν ἑαυτοῦ. Ὁ Νοῦς εἶναι ἡ ἀπάντησις τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου ἐρώτημα. Πέραν τούτου τὰ προβλήματα τὰ ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἐπὶ μέρους ἑρμηνείαν τῶν περὶ ἡμᾶς φαινομένων θὰ εὕρωσι τὴν λύσιν αὐτῶν εἰς τὴν φυσικὴν καὶ ὁ Ἀναξαγόρας φυσικῶς προσπαθεῖ νὰ λύσῃ ταῦτα. Οὕτω βλέπομεν πόσον ἄδικοι τυγχάνουσι τοῦ τε Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους αἱ μομφαὶ κατὰ τοῦ Ἀναξαγόρου· ὁ μὲν πρῶτος ψέγει αὐτὸν (ἐν Φαίδωνος 98 B. C) διὰ τοῦ στόματος τοῦ Σωκράτους, ὅτι, ἐνῷ ἀναλαμβάνει νὰ ἑρμηνεύσῃ διὰ τοῦ *Νοῦ* τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τάξιν, κατόπιν ἐν τῇ προόδῳ τῆς μελέτης, ἀέρας καὶ αἰθέρας καὶ ὕδατα... καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἄτοπα μεταχειρίζεται, οὐδόλως μεταχειριζόμενος τὸν *Νοῦν* (βλ. καὶ Νόμον XII 987 B). Ὁ ἕτερος πάλιν, ὁ Ἀριστοτέλης (ἐν ΜΤΤΦ 988 A 18), λέγει ὅτι ὁ Ἀναξαγόρας ἂν καὶ εὗρε τὸν *Νοῦν*, στοιχεῖον ἑρμηνευτικὸν τοῦ κόσμου, κατόπιν ὅμως μεταχειρίζεται αὐτὸν ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεόν, μόνον ἀφοῦ ἐξαντλήσῃ ὅλους τοὺς ἄλλους φυσικοὺς τρόπους ἑρμηνείας τῶν φαινομένων. Τοιαῦται κατηγορίαι ἠδύναντο νὰ ἰσχύσωσιν, ἂν ἐν τῷ μεταφυσικῷ τμήματι τοῦ ἔργου του ὁ Ἀναξαγόρας δὲν εἶχε ὑπάρξει συνεπὴς πρὸς ἑαυτόν· θὰ εἶχε φανῇ ὅμως περιττὴ ἡ διδασκαλία τοῦ Παρμενίδου, ἂν ἐξηκολούθει ὁ Ἀναξαγόρας νὰ συγχέῃ ὡς οἱ παλαιότεροι τὰς φιλοσοφικὰς καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς περὶ τοῦ κόσμου θεωρίας. Ταῦτα περὶ τῆς μεταφυσικῆς τοῦ Ἀναξαγόρου.

Φυσική. Ἡ φυσικὴ φιλοσοφία τοῦ Ἀναξαγόρου εἶναι ἡ ἑξῆς: πρὶν ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς ὕλης ὁ *Νοῦς*, εὑρίσκετο αὕτη ὡς μία μᾶζα (τὸ *χάος* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων), ἐν τῇ ὁποίᾳ πάντων τῶν πραγμάτων εὑρίσκοντο ἐλάχιστα κατὰ τὴν μικρότητα σωμάτια ἀλλήλοις μεμιγμένα· τὰ σωμάτια ταῦτα, *σπέρματα* ἢ *χρήματα* καλούμενα, ἢ καὶ *ὁμοιομερῆ* (δὲν γνωρίζομεν ἀσφαλῶς ἂν ὁ ὅρος *ὁμοιομερῆ* ὃν ἀπαντῶμεν κατὰ πρῶτον παρ' Ἀριστοτέλει εἶναι τοῦ Ἀναξαγόρου ἢ αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους· ὁ Schleiermacher εἶχε πρῶτος ὑποστηρίξει ὅτι εἶναι τοῦ Ἀριστοτέλους· τὰ κατὰ τῆς γνώμης ταύτης ἐπιχειρήματα τοῦ Schaubach, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ ὅρος εἶναι γνήσιος, καὶ ἄλλους ἔπεισαν καὶ τὸν Gomperz) ἔχουσιν εἰδικὴν ποιότητα, εἶναι δηλ. οἷον μόρια ἀργύρου, χρυσοῦ κτλ., ἄπειρα τὸν ἀριθμὸν καὶ ἀόρατα κατὰ τὸ μέγεθος. Διὰ τῆς ὤσεως τοῦ Νοῦ, ὁ κόσμος ἤρχισε δινούμενος ἔν τινι σημείῳ αὐτοῦ, ἡ δὲ δίνησις αὕτη ἐξακολουθεῖ ἀείποτε ἐπεκτεινομένη· ἡ δίνησις ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μεταβολὴν τῆς θέσεως τῶν σπερμάτων, ἅτινα οὕτω ἀπετέλεσαν χωριζόμενα ποικίλα συμπλέγματα, οὕτω δὲ πάντων τῶν σπερμάτων ὑπαρχόντων ἐν πᾶσι τοῖς συμπλέγμασιν, ἡ ὑπεροχὴ ἑνὸς ἐν ἑκάστῳ χαρακτηρίζει τοῦτο. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐχωρίσθησαν κάτω ἡ *γῆ*—δίσκος πλατύς, ὡς ἐδόξαζε καὶ ὁ Ἀναξαγόρας—, ἄνω τὸ *πῦρ* (ἢ ὁ κατ' Ἀναξαγόραν ταυτό-

Digitized by Google

σημος αἰθήρ. πρβλ. *Ἀριστ.* περὶ οὐρ. I 3, 1, 3), καὶ ἐν τῷ μέσῳ ὁ ἀήρ. Εἶτα ἐκ τῆς γῆς ἀπεχωρίσθησαν λίθοι ἢ μύδροι διαπυρωθέντες ὑπὸ τοῦ αἰθέρος, ὁ ἥλιος—πολλῷ μείζων τῆς Πελοποννήσου—, ἡ σελήνη, οἱ ἀστέρες· ἐπὶ τῆς γῆς δέ, κατὰ μέγα μέρος ξηρανθείσης διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἡλίου, ἐπεφάνησαν μίγματα ὑγροῦ, θερμοῦ καὶ γεώδους, οἱ ἄνθρωποι, τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτά.

Περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος,—διδάσκει ὁ Ἀναξαγόρας,—ὢν ἐν τούτῳ σύμφωνος μὲ τὰ τότε κρατοῦντα, γονιμοποιεῖται ἐκ τῶν δεξιῶν τοῦ ἄρρενος εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ θήλεος, προκειμένου νὰ γίνῃ ἄρρεν, τἀνάπαλιν δὲ προκειμένου περὶ θήλεος. Τὴν ψυχὴν φαίνεται ταυτίζων πρὸς τὸν ἐνυπάρχοντα τῷ ἀνθρώπῳ νοῦν. Γνῶσιν τῶν πραγμάτων ἔχομεν διὰ τῶν ἐναντίων, ἤτοι τὸ μέλαν γνωρίζομεν διὰ τοῦ ἐν ἡμῖν λευκοῦ, τὸ γλυκὺ διὰ τοῦ πικροῦ κ.τ.λ.—Ἡ γνῶσις ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ἀσφαλής, διότι αἱ αἰσθήσεις, ἕνεκεν τῆς ἀδυναμίας αὐτῶν, ἀπατῶσιν, ἀφοῦ βλέπουσι μόνον τὸ ἐπικρατοῦν στοιχεῖον ἐν τοῖς πράγμασιν.

Αὕτη εἶναι ἐν ὀλίγοις ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἀναξαγόρου. Ἐὰν νῦν θελήσωμεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰς λεπτομερείας αὐτῆς, ἢ μᾶλλον νὰ γνωρίσωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς παρατηρήσεις, ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη ὁ Ἀναξαγόρας διὰ νὰ στερεώσῃ τὸ φιλοσοφικὸν αὐτοῦ οἰκοδόμημα, ἐὰν θελήσωμεν νὰ γνωρίσωμεν τὰς ἐπὶ μέρους φυσιολογικὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ, θὰ εὑρεθῶμεν πρὸ διανοίας κατ' ἐξοχὴν λεπτῆς καὶ φροντιστρίας, στηριζομένης εἰς πᾶν αὐτῆς βῆμα ἐπὶ τῆς ἐμπειρίας, ἀδιάφορον ἂν συχνάκις μὴ ὀρθῶς ἑρμηνευομένης. Τὴν γνώμην αὐτοῦ περὶ μίξεως τῶν πάντων ἐστήριζεν ἰδίᾳ ἐπὶ φυσιολογικῶν παρατηρήσεων, ὡς π. χ. τῆς τροφῆς καὶ τῆς θρέψεως: πῶς γὰρ ἄν, ἔλεγε ἐκ μὴ τριχὸς γένοιτο θρὶξ καὶ σὰρξ ἐκ μὴ σαρκός; ἤ, καθ' ἃ πιστεύει ὁ Gomperz, τοῦ θάμβους, ὅπερ μετὰ ἐπίμονον ἐνατένισιν τῆς χιόνος καταλαμβάνει ἡμᾶς οὕτως, ὥστε βλέπομεν μέλαιναν τὴν λευκὴν χιόνα. Ὡσαύτως τὴν γνώμην του περὶ ἀνυπαρξίας τοῦ κενοῦ θέλει νὰ στηρίξῃ καὶ ἐπὶ πειράματος, τοῦ τῆς *κλεψύδρας*.

Ὅτι αἱ αἰσθήσεις μᾶς ἀπατῶσιν ἀπεδείκνυε διὰ τῆς μίξεως τῶν χρωμάτων, τῶν ὁποίων τὰς μεταβολάς, κατὰ μικρὸν γιγνομένας, δὲν συλλαμβάνει ὁ ὀφθαλμός. Συμφώνως πρὸς τὴν γενικὴν αὐτοῦ μέθοδον, προσεπάθει κατὰ τὸ δυνατὸν νὰ ἑρμηνεύσῃ φυσικῶς τὰ φαινόμενα. Φυσικῶς προσεπάθησε νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν κατὰ τὸ ἔτος 468]7 γενομένην πτῶσιν ἀερολίθου παρὰ τοὺς Αἰγὸς ποταμούς· ὡσαύτως καὶ τὴν γέννησιν κριοῦ ἔχοντος ἓν μόνον κέρατον ἡρμήνευσε δείξας τὴν ἰδιαιτέραν κατασκευὴν τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ κριοῦ ἐκείνου. Λέγουσιν ὅτι ἠσχολήθη καὶ εἰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, μελετῶν τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τῆς κορυφῆς ὄρους τινὸς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὰς παρακεκινδυνευμένας ὑποθέσεις τοῦ Burnet, τοῦ Ἄγγλου σοφοῦ, ὅστις διαγιγνώσκει ἄλλην ἐντελῶς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀναξαγόρου, στηριζόμενος ἐπὶ λεπτῆς διαλεκτικῆς καὶ ἀποδεικνύων ἀντιφατικὴν τὴν παραδιδομένην φιλοσοφίαν τοῦ Ἀναξαγόρου, σημεῖα τινὰ τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ μένουσι σκοτεινά. Ὡς π. χ. πῶς ἤρχισεν ἡ κίνησις, ἂν ἐδέχετο τὴν πλειονότητα τῶν κόσμων κ. ἄ. Αἱ πληροφορίαι τρίτων καὶ τὰ συμπεράσματα ἅτινα δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀποσπασμάτων ἢ σιωποῦν ἐπί τινων θεμάτων, ἢ ἀντιφάσκουν. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τοῦ ὅτι ἀντιφάσεις ἀνευρίσκει τις εἰς πᾶσαν εὐρεῖαν φιλοσοφικὴν σύνθεσιν ἐκ τῶν ἔξω ὁρωμένην, εἶναι ἑπόμενον φιλοσοφία παραδιδομένη διὰ χειρῶν τρίτων καὶ ἐν ἀποσπάσμασι νὰ παρουσιάσῃ τοιαύτας ἐλλείψεις.

Ἀμφίβολον εἶναι ἂν ὁ Ἀναξαγόρας ἠσχολήθη μὲ ἠθικὰ προβλήματα· κατὰ τὸν Πλάτωνα (ἐν Κρατ. 413 C) τὸ δίκαιον ταυτίζει ὁ Ἀναξαγόρας μὲ τὸν Νοῦν· εἶναι ὅμως τοῦτο ἡ μοναδικὴ πληροφορία τὴν ὁποίαν ἔχομεν περὶ συστηματικῆς ἠθικῆς διδασκαλίας του.

Ἀνεκδοτική.—Ἀντιθέτως, τὰ τῆς σχέσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ Περικλέους, πολλὰ διδάσκουσι περὶ τῆς ἠθικῆς ἐπιβολῆς καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνδρός: «ὁ δὲ πλεῖστα Περικλεῖ συγγενόμενος καὶ μάλιστα περιθεὶς ὄγκον αὐτῷ καὶ φρόνημα δημαγωγίας ἐμβριθέστερον, ὅλως τε μετεωρήσας καὶ συνεξάρας τὸ ἀξίωμα τοῦ ἤθους, Ἀναξαγόρας ἦν» (*Πλούτ.* ἐν Περ. IV πρβλ. καὶ *Πλ.* ἐν Φαίδρ. 269e). Αὐτὸς δὲ ὁ Περικλῆς ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἀξίας τοῦ ἐν τῷ δικαστηρίῳ κινδυνεύοντος διδασκάλου του, ἑαυτὸν παρουσίασε καὶ εἶπε: «καὶ μὴν ἐγὼ τούτου μαθητής εἰμί». Καὶ πράγματι δυνάμεθα ὅλην τοῦ Περικλέους τὴν δρᾶσιν νὰ θεωρήσωμεν ὡς τὴν εἰς τὸν κόσμον τῆς δράσεως προβολὴν τῶν μεταφυσικῶν δοξασιῶν τοῦ Ἀναξαγόρου· κοινὴ εἰς τὰ ἐπὶ μέρους μὲν πρακτικὴ τάσις, εἰς δὲ τὰ καθόλου μεγαλοπρεπὴς σύλληψις χαρακτηρίζει καὶ τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν μαθητήν· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σχέδιον τῆς Πανελληνίου πολιτείας, τοῦ Ἀναξαγορίου Νοῦ θὰ ἔλεγέ τις γέννημα.

Ἐνωρὶς ἤδη ὁ Ἀναξαγόρας εἶχε γίνει ὁ τύπος τοῦ θεωρητικοῦ· κατ' ἐπανάληψιν ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ὡς τοιοῦτος, τὰ δὲ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενα λαμπρὰ ἀποφθέγματα ἀποδεικνύουσιν ἄνδρα πραγματικῶς γνωρίσαντα καὶ ἀσπασθέντα τὸν θεωρητικὸν βίον. Οὕτω, φαίνεται, ἔλεγεν ὅτι τέλος τοῦ βίου εἶναι ἡ θεωρία καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης ἐλευθερία· κατηγορηθεὶς ὅτι ἀμελεῖ τῆς πατρίδος του, «ἔσημεν, ἔφη, ἐμά γαρ καὶ σφόδρα μέλλει τῆς πατρίδος» δείξας τὸν οὐρανόν. Λαμπρότατον ὅμως πάντων καὶ ἀντάξιον τῶν εὐγενεστέρων λογίων τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, εἶναι τὸ ὑπ' αὐτοῦ λεχθέν, ὅταν ἠρωτᾶτο διατὶ πρέπει νὰ προτιμήσῃ τις νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ζωὴν παρὰ νὰ μὴ ἔλθῃ: «τοῦ θεωρῆσαι, εἶπε, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν περὶ τὸν ὅλον κόσμον τάξιν». Τέλος τοιαύτη ἐγένετο ἡ φήμη τῆς δικαιοσύνης τοῦ Ἀναξαγόρου, ὥστε παροιμιώδης ἐγένετο ἡ ἔκφρασις «δικαιότερος Ἀναξαγόρου», ἥτις ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις (*Θεμίστιος* Λόγοι Per. Π 30 c).

Ἐπίδρασις καὶ χαρακτηρισμός.—Οἱ σύγχρονοι τοῦ Ἀθηναίου ἔδωσαν εἰς αὐτὸν ὅ,τι δικαιοῦται νὰ ἀναμένῃ ὁ φιλόσοφος ἀπὸ τὸν λαόν: τὴν περιφρόνησιν καὶ τὴν παρεξήγησιν· πλὴν ὀλίγων ἐκλεκτῶν ἐξαιρέσεων, φαίνεται ὅτι δυσμενῶς ἀπεῖδον εἰς τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων ἣν εἰσήγαγεν ἐν Ἀθήναις ὁ Ἀναξαγόρας. Καὶ παρὰ μὲν τῷ λαῷ τὸ τιμητικὸν ἐπωνύμιον τοῦ Νοῦ ἔγινεν εἰρωνικόν, οἱ ποιηταὶ διεκωμῴδησαν αὐτὸν καὶ τὴν διδασκαλίαν του, περὶ δὲ τῆς δίκης αὐτοῦ ὡμιλήσαμεν ἀνωτέρω.

Ὁποίαν ἀκριβῶς ἔσχεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοὺς μεταγενεστέρους ὁ Ἀναξαγόρας, δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν. Μαθητὰς ἔσχε πλὴν τοῦ προμνησθέντος Περικλέους, τὸν Εὐριπίδη, τὸν Μητρόδωρον τὸν Λαμψακηνὸν καὶ τὸν Ἀρχέλαον τὸν καὶ ὡς διδάσκαλον τοῦ Σωκράτους μνημονευόμενον. Καὶ οὗτος μέν, ὁ Ἀρχέλαος, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς εἷς τῶν τελευταίων ἐκπροσώπων τῆς παρακμασάσης ἐκείνης σχολῆς (μὲ σαφῆ μάλιστα τάσιν πρὸς ἐπιστροφὴν πρὸς τὴν φυσικὴν ἑρμηνείαν τῶν παλαιοτέρων Ἰώνων, φαινόμενον ὅπερ καὶ παρ' ἄλλοις συγχρόνοις αὐτοῦ παρατηρεῖται), ὁ δὲ Μητρόδωρος συνδέεται πρὸς νέαν τάξιν πραγμάτων, τὴν σοφιστικὴν σκέψιν.

Ἐκ μαρτυρίας αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος (Κράτ. 409 β), ἀλλὰ καὶ τῶν μεταγενεστέρων, γνωρίζομεν ὅτι ὑπῆρχε—ἄγνωστον ποῦ ἔχουσα τὴν ἕδραν, ἀλλὰ πιθανῶς ἐν Λαμψάκῳ—σχολὴ *Ἀναξαγορείων*· ὡς τοιοῦτοι ἀναφέρονται ὁ Μητρόδωρος, ὁ Πῶλος (ἴσως ἐκ σφάλματος) κ. ἄ. Ἐπίσης ἐκ τοῦ Πλάτωνος γνωρίζομεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Ἀναξαγόρου ἐπωλεῖτο ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ ἀγορᾷ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς καταδίκης τοῦ Σωκράτους (*Ἀπολ.* 26 θ). Ὁ Θεόφραστος εἶχε γράψει βιβλίον περὶ Ἀναξαγόρου (*Διογ. Λ., Σιμπλίκιος*).

Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι διὰ τοῦ Ἀναξαγόρου ἐπετελέσθη ἡ τελικὴ σύνθεσις τῆς πρώτης ἑλληνικῆς φιλοσοφίας· ἐκμεταλλευθεὶς πάσας τὰς προγενεστέρας θεωρίας, ὁ Ἀναξαγόρας ἔδειξεν ἀφ' ἑνὸς τὴν ματαιότητα τῆς ἐπὶ τῶν παλαιῶν βάσεων ἑρμηνείας τοῦ κόσμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπέδειξε καὶ τὴν ὁδόν, ἣν ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσῃ ἡ νέα ἔρευνα διὰ νὰ ζήσῃ. Ἂν μετά τινος ὀρθότητος ἐλέχθη ὅτι «αἱ τοῦ Πλάτωνος ἰδέαι δυνάμει ἐνυπάρχουσιν ἐν τῷ συστήματι τοῦ Ἀναξαγόρου», ἐξ ἴσου ὀρθὸν θὰ ἦτο νὰ συμπληρώσωμεν λέγοντες ὅτι καὶ τῶν σοφιστῶν ἡ σκέψις ἐν τῷ συστήματι αὐτοῦ δυνάμει ἐνυπάρχει, καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ κινοῦν ἀκίνητον. Ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐμφαίνεται, πολλὴν πρωτοτυπίαν δὲν ἔσχεν ὁ Ἀναξαγόρας ἐν τῇ διανοήσει του. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅμως τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ἔχει τὸν ῥόλον τοῦ πρίσματος, τοῦ συγκεντροῦντος ἐν ἑαυτῷ πάσας τὰς ἀκτῖνας τοῦ φωτὸς καὶ ἀποδίδοντος ταύτας πάλιν, ἀλλὰ μεταβεβλημένας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἐκδόσεις: E. Schaubach,* Anax. Claz. frgm. Λειψία 1827.—*G. Schorn,* Anax. et Diog. Apol. frgm. Bown 1829. Καὶ εἰς τὰ «ἀποσπάσματα» τοῦ *Mullach* καὶ τοῦ *Diels,* οὗ ἡ ἔκδοσις εἶναι ἡ ἀρίστη.—*Πηγαί:* Σχεδὸν πλήρης συλλογὴ εἰς τὸν *Diels* ἔ. ἀ. καὶ εἰς τοὺς «Δοξογράφους» αὐτοῦ.—*Μελέται: M. Κοσμίδου,* περὶ τῶν Ἀναξαγόρου σπερμάτων καὶ χρωμάτων, Ἀθῆναι 1899.—*E. Deutler,* Die Grundprinzipien der Philos. des An. Μόναχον, 1897.—*F. Löwy-Cleve,* Die Philosophie des An. Βιέννη, 1917.—*Tannery,* La théorie de la matière d'Anax. ἐν Rev Phil XXII 1886· ἀνετυπώθη ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ Pour l'hist. de la sc. Hel.—*Ch. Zevort,* Dissert. sur la vie et la doctrine d'Anax, Παρίσιοι, 1844. Ἐπίσης βλ. τὰ σχετικὰ κεφάλαια εἰς τὰς ἱστορίας τοῦ *Zeller, Gomperz, Uberurg, Burnet* κλ.

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

— **Ἀναξαγόρας.** Ἐφέσιος, υἱὸς τοῦ Ἐχεάνακτος, ἀρχηγὸς ἰδίας πολιτικῆς μερίδος ἐν Ἐφέσῳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Κόδρου καὶ Διοδώρου, ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Α. Π. Σ.

— **Ἀναξαγόρας** [*Ἀστρον.*]. Κρατὴρ τῆς Σελήνης κείμενος πλησίον τοῦ βορείου χείλους τοῦ δίσκου αὐτῆς. Αἱ σεληνογραφικαὶ συντεταγμέναι αὐτοῦ εἶναι περίπου: Μῆκος 12° Α καὶ πλάτος +74°. Ἐντὸς τοῦ κρατῆρος τούτου ὑψοῦται μεμονωμένη κορυφὴ ὀλίγον ἔκκεντρος πρὸς Δ. Κατὰ τὸν Webb ἡ διάμετρος τοῦ κρατῆρος τούτου ἀνέρχεται εἰς 31 μίλλια, ἡ δὲ ὑψίστη κορυφή του φθάνει κατὰ τὸν Arago εἰς 2660 μέτρα· (βλ. λ. Σελήνη).

Σ. Π.

Ἀναξαγόρεια. Ἑορτὴ ἐν Λαμψάκῳ τελουμένη πρὸς τιμὴν τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν ἐκδιωχθέντος καὶ εἰς Λάμψακον καταφυγόντος Κλαζομενίου φιλοσόφου Ἀναξαγόρου, καθ' ἣν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς παῖδας νὰ παίζουν δημοσίᾳ. Ἡ ἑορτὴ ἐτελεῖτο ἐν Λαμψάκῳ μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ Διογένους τοῦ Λαερτίου (*Διογ. Λαέρτ.* Ἀναξ. 10).

Α. Π. Σ.

Ἀναξαγορίδαι [*Μυθολ.*]. Οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ ἀπὸ τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τοῦ Ἄργους Ἀναξαγόρου καταγόμενοι, οἵτινες μετὰ τῶν ἀπὸ τῶν δύο ἀδελφῶν, τοῦ Μελάμποδος καὶ τοῦ Βίαντος, καταγομένων *Μελαμποδιδῶν* καὶ *Βιαντιδῶν* ἀπετέλουν ἐν Ἄργει τὰ τρία βασιλικὰ γένη, ἐξ ὧν ὅμως ἐπισημότερον καὶ ὡς τὸ κυρίως βασιλικὸν γένος ἐθεωρεῖτο πάντοτε τὸ ἐγχώριον γένος τῶν Ἀναξαγοριδῶν. Τὰ τῆς γενεαλογίας τοῦ γένους τούτου διαφόρως παραδίδονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Οὕτως κατὰ μὲν τὸν Παυσανίαν ἡ γενεαλογία τοῦ Ἀναξαγοριδῶν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω εἶχεν ὡς ἑξῆς. Ὁ τελευταῖος ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἀναξαγοριδῶν βασιλεὺς τοῦ Ἄργους Κυλαράβης ὑπῆρξεν υἱὸς τοῦ Σθενέλου, ὁ δὲ Σθένελος υἱὸς τοῦ Καπανέως, ὁ δὲ Καπανεὺς καὶ ὁ Ἶφις υἱοὶ τοῦ Ἀλέκτορος, ὁ δὲ Ἀλέκτωρ υἱὸς τοῦ Ἀναξαγόρου. Κατὰ δὲ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Πινδάρου (Νεμ. Θ, 31) ὁ Σθένελος ὑπῆρξεν υἱὸς τοῦ Καπανέως, ὁ δὲ Καπανεὺς τοῦ Ἱππονόου, ὁ δὲ Ἱππόνοος τοῦ Μεγαπένθους, ὁ δὲ Μεγαπένθης τοῦ Προίτου. Κατὰ δὲ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Εὐριπίδου (Φοίν. 181) ὁ Καπανεὺς ὑπῆρξεν υἱὸς τοῦ Ἱππονόου, ὁ δὲ Ἱππόνοος τοῦ Ἀναξαγόρου, ὁ δὲ Ἀναξαγόρας τοῦ Ἀργείου, ὁ δὲ Ἀργεῖος τοῦ Μεγαπένθους, ὁ δὲ Μεγαπένθης τοῦ Προίτου. Μετὰ πάροδον πολλοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς διανομῆς τοῦ βασιλείου τῶν Ἀργείων ὑπὸ τοῦ Ἀναξανόρου (βλ. λ.) μεταξὺ τῶν Μελαμποδιδῶν καὶ Βιαντιδῶν δεινὸς ἐμφύλιος πόλεμος ἠγέρθη, κατὰ τὸν ὁποῖον ὑπὸ τοῦ Μελαμποδίδου Ἀμφιαράου, βοηθουμένου καὶ ὑπὸ τῶν Ἀναξαγοριδῶν, ἐφονεύθη ὁ Βιαντίδης Ταλαός, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀδράστου (ἢ —κατὰ τὸν *Μέναιχμον*, παρὰ τῷ Σχολιαστῇ τοῦ Πινδάρου—ὁ Πρῶναξ), ὁ δὲ Ἄδραστος ἐκδιωχθεὶς κατέφυγεν εἰς Σικυῶνα πρὸς τὸν ἐκ μητρὸς πάππον του Πόλυβον. Βραδύτερον ἐκ Σικυῶνος ἐπανελθὼν εἰς Ἄργος ὁ Ἄδραστος συνδιηλλάγη πρὸς τὸν Ἀμφιάραον, εἰς ὃν ἔδωκεν ὡς σύζυγον τὴν ἀδελφήν του Ἐριφύλην. Μετὰ τοῦ Ἀμφιαράου ἔπειτα καὶ τοῦ Ἀναξαγορίδου Καπανέως καὶ πέντε ἄλλων στρατηγῶν ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ γένους του ἐξεστράτευσεν ὁ Ἄδραστος κατὰ τῶν Θηβῶν, ὅπως καταγάγῃ καὶ ἀποκαταστήσῃ εἰς τὸν πατρικόν του θρόνον τὸν καταφυγόντα εἰς αὐτὸν Πολυνείκην (*Πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας*).

ΑΝ. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

ἀναξαίνω· ξαίνω πάλιν, ἀνανεώνω, ἀνακινῶ, ἀνερεθίζω: «ἀναξαίνω πληγάς» ἀνανεώνω ἔριδας.

Β. Φ.

Ἀναξάνδρα.—1) *Ἀναξάνδρα* καὶ *Λαθρία*, δίδυμοι ἀδελφαί, θυγατέρες τοῦ βασιλέως τῶν Κλεεστωναίων Θερσάνδρου τὰς ὁποίας ἔλαβον γυναῖκας οἱ δίδυμοι παῖδες τοῦ Ἀριστοδήμου. Τούτων οἱ τάφοι ἦσαν εἰς τὸ ἐν Σπάρτῃ ἱερὸν τοῦ Λυκούργου, πλησίον τοῦ βωμοῦ (Παυσ. III, 16, 6).—2) Θυγάτηρ τοῦ ζωγράφου Νεοκλέους, συγχρόνου τοῦ Ἀράτου, ὡς ζωγράφος καὶ αὐτὴ μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Διδύμου παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ (Στρωμ. IV, 523 d).

Α. Π. Σ.

Ἀναξανδρίδας· βλ. **Ἀναξανδρίδης.**

Ἀναξανδρίδης.—1) Υἱὸς τοῦ Λέοντος καὶ πατὴρ τοῦ Λεωνίδου ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἀγιαδῶν, βασιλεὺς τῆς Σπάρτης (*Ἡροδ.* 5, 39,-40 7 204. *Παυσ.* 3,3,5.—*Πλουτ.* ἀποφθ. Λακων.).—2) Υἱὸς Θεοπόμπου, Προκλείδης καὶ πατὴρ τοῦ Ἀρχιδάμου (*Ἡρ.* 8, 131).—3) Ἐκ Καμείρου τῆς Ῥόδου, ἢ ἐκ Κολοφῶνος, ποιητὴς κατ' ἄλλους τῆς μέσης, κατ' ἄλλους τῆς παλαιᾶς κωμῳδίας, περὶ τὰ μέσα τοῦ 375 π. Χ. ζήσας ἐν Ἀθήναις. Ὡς ποιητὴς λέγεται ὅτι ἦτο ἐφευρετικός, φαιδρός, παρατηρητικός, γράψας ἑξήκοντα πέντε κωμῳδίας, ὧν σῴζονται τριάκοντα ἐπιγραφαὶ καί τινα ἀποσπάσματα. Ἀποδίδονται δ' αὐτῷ καὶ διθύραμβοι. Περὶ τούτου ὁ Χαμαιλέων, ὁ συγγραφεὺς ἐξ Ἡρακλείας τοῦ Πόντου, λέγει παρ' Ἀθηναίῳ (Δειπν. 374): «Ἀναξανδρίδης, »διδάσκων ποτὲ διθύραμβον Ἀθήνησιν, εἰσῆλθεν ἐφ' »ἵππου καὶ ἀπήγγειλέ τι τῶν ἐκ τοῦ ᾄσματος. Ἦν »δὲ τὴν ὄψιν καλὸς καὶ μέγας, καὶ κόμην ἔτρεφε καὶ »ἐφόρει ἁλουργίδα καὶ κράσπεδα χρυσᾶ. Πικρὸς δ' ὢν »τὸ ἦθος, ἐποίει τι τοιοῦτον περὶ τὰς κωμῳδίας. Ὅτε »γὰρ μὴ νικῴη, λαμβάνων ἔδωκεν εἰς τὸν λιβανωτὸν »(εἰς τὴν ἀγορὰν δηλ. τοῦ λιβανωτοῦ) κατατεμεῖν, »καὶ οὐ μετεσκεύαζεν, ὥσπερ ὡς πολλοί. Καὶ πολλὰ »ἔχοντα κομψῶς τῶν δραμάτων ἠφάνιζε, δυσκολαίνων »τοῖς θεαταῖς διὰ τὸ γῆρας».—4) Δελφὸς ἱστοριογράφος (Πλουτ. ζητ. Ἑλλ. 9). —5) Καὶ ἄλλος τις ἐπίσης ἐκ Δελφῶν.

ΙΑΚ. Χ. Δ.

Ἀνάξανδρος.—1) Βασιλεὺς Σπάρτης, υἱὸς Εὐρυκράτους, δέκατος τρίτος Αἰγίδης. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. —2) Ἀρχη-

Digitized by Google

γὸς τῶν Θηβαίων ἐν Θερμοπύλαις, κατὰ Πλούταρχον. —3) Ἕτερος Θηβαῖος στρατηγὸς κατὰ Θουκυδίδην. —4) Ὀλυμπιονίκης κατὰ Παυσανίαν.

Ἀναξαρέτη *[Μυθολ.]*. Νεάνις Κυπρία ἐκ τοῦ ἀρχαιου- γένους τοῦ Τεύκρου καταγομένη. Ταύτης ἠράσθη ὁ Ἶφις, νεανίας ἐκ κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως προερχόμενος. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν ἔρωτα αὐτοῦ δὲν ἀνταπεκρίθη ἡ Ἀναξαρέτη, οὗτος περιελθὼν εἰς ἀπόγνωσιν ἀπηγχονίσθη πρὸ τῆς θύρας τῆς οἰκίας της. Ὅτε δὲ ἡ Ἀναξαρέτη, ὅλως ἀπαθὴς διὰ τὸ ἀτύχημα τοῦ νεανίου, ἠθέλησε παρακύπτουσα ἐκ τοῦ παραθύρου νὰ ἴδῃ τὴν κηδείαν του, ἐτιμωρήθη διὰ τὴν σκληρότητά της, μεταβληθεῖσα εἰς λίθον. Ἡ λιθίνη αὐτῆς εἰκὼν ἵστατο ἐν τῷ ἐν Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου ἱερῷ τῆς *παρακυπτούσης Ἀφροδίτης* (*Ovid.* met. XIV, 698 κ. ἑ.) Α. Π. Σ.

Ἀνάξαρχος ὁ *Ἀβδηρίτης*. Ὀπαδὸς τῆς ἀτομικῆς σχολῆς τοῦ Δημοκρίτου, ἀποκλίνων πρὸς τὴν σκεπτικὴν κατεύθυνσιν. Ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Πύρρωνος καὶ μαθητὴς κατά τινας μὲν τοῦ Μητροδώρου τοῦ Χίου, μαθητοῦ τοῦ Δημοκρίτου, κατ' ἄλλους δὲ τοῦ Διογένους τοῦ Σμυρναίου, μαθητοῦ τοῦ Μητροδώρου· τὸ δὲ ὑπ' ἄλλων λεγόμενον, ὅτι ἠκροάσατο αὐτοῦ τοῦ Δημοκρίτου, δὲν φαίνεται πιθανὸν διὰ τὴν ἀπόστασιν τῶν χρόνων, διότι ὁ μὲν Δημήτριτος ἤκμασε κατὰ τὴν Ε΄ π. Χ. ἑκατ., ὁ δὲ Ἀνάξαρχος κατὰ τὴν Δ΄, σύγχρονος ὢν καὶ φίλος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τὸν ὁποῖον καὶ συνώδευσεν εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἀσίας ἐκστρατείαν, θέλων πρὸ παντὸς νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν πρὸς ἐρεύνας ζῆλόν του. Ἐπωνομάζετο δὲ ὁ Ἀνάξαρχος *εὐδαιμονικός*, διότι συμφώνως πρὸς τὰ διδάγματα τοῦ Δημοκρίτου ὡς κανόνα του βίου του εἶχε τὸ εὐδαιμόνως, ἤτοι ἀπαθῶς καὶ ἀταράχως ζῆν.

Κατὰ τὴν κοινὴν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων παράδοσιν *(Πλουτάρχου, Ἀρριανοῦ, Ἀθηναιου, Λουκιανοῦ)* ὁ Ἀνάξαρχος παρίσταται ὡς κόλαξ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀντιθέτως πρὸς τὸν περιπατητικὸν Καλλισθένην τὸν Ὀλύνθιον, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις παρηκολούθει ἐπίσης τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν ἐκστρατείαν, ἀναλαβὼν νὰ συντάξῃ τὴν ἱστορίαν τῶν πράξεων αὐτοῦ. Ἡ αὐτὴ ἀντίθεσις ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον συμπεριφορᾷ παρετηρήθη μεταξὺ τῶν δύο τούτων φιλοσόφων καὶ ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος, φονεύσας ἐν μέθῃ καὶ παραφορᾷ τὸν πιστόν του φίλον Κλεῖτον καὶ ἀνανήψας ἔπειτα, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας νῆστις κατέκειτο κλαίων καὶ στενάζων διὰ τὸ γενόμενον ἀτύχημα. Τότε ὁ μὲν Καλλισθένης προσελθών, δι' ἠθικῶν καὶ ἠπίων λόγων προσεπάθει νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν μεγάλην τοῦ Ἀλεξάνδρου λύπην, ὁ δὲ Ἀνάξαρχος μετὰ τὸν Καλλισθένην ἐλθὼν πρὸς τὸν βασιλέα, εὐθὺς ὡς εἶδεν αὐτὸν κατακείμενον καὶ στενάζοντα, ἀνεβόησεν: «Ἰδοὺ ὁ Ἀλέξανδρος, εἰς τὸν ὁποῖον ὅλη τώρα ἡ οἰκουμένη ἀποβλέπει, κατάκειται κλαίων ὡς ἀνδράποδον· καὶ δὲν γνωρίζεις, ὅτι ὁ Ζεὺς ἔχει συμπάρεδρον τὴν Δίκην καὶ τὴν Θέμιν, ἵνα πᾶν ὅ,τι πράττει θεωρῆται ὡς θεμιτὸν καὶ δίκαιον;» Διὰ τῶν λόγων του τούτων, ἐπιλέγει ὁ Πλούταρχος, ἀνεκούφισε μὲν μεγάλως ὁ Ἀνάξαρχος τὴν λύπην τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ τὸ ἦθος αὐτοῦ κατέστησε χαυνότερον καὶ παρανομώτερον.

Ὁ τοιοῦτος χαρακτηρισμὸς τῆς πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον συμπεριφορᾶς τοῦ Ἀναξάρχου, εἰς μαρτυρίας ὀπαδῶν τῆς περιπατητικῆς σχολῆς στηριζόμενος, δὲν φαίνεται στερούμενος ὑπερβολῆς τινος διὰ τὴν μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων φιλοσοφικῶν συστημάτων κρατοῦσαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀντιζηλίαν. Ὅλως ἀντίθετον ὄψιν τῆς πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον συμπεριφορᾶς τοῦ Ἀναξάρχου παρέχουν ἄλλαι τινὲς μαρτυρίαι. Οὕτως ὁ Αἰλιανὸς ἐν τῇ ποικίλῃ ἱστορίᾳ διηγεῖται τὸ ἑξῆς: «Ἀνάξαρχος ὁ ἐπικληθεὶς εὐδαιμονικὸς κατεγέλα Αλεξάνδρου ἑαυτὸν ἐκθεοῦντος· ἐπεὶ δὲ ἐνόσησέ ποτε Ἀλέξανδρος, εἶτα δὲ προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἰατρὸς ρόφημα κατασκευασθῆναι, γελάσας ὁ Ἀνάξαρχος, τοῦ μέντοι θεοῦ ἡμῶν, εἶπεν, ἐν τριβλύφ αἱ ἐλπίδες εἰσίν·» ὁ δὲ Διογένης ὁ Λαέρτιος λέγει περὶ τοῦ Ἀναξάρχου: «ἦν (ὁ Ἀνάξαρχος) ἐκ τοῦ ῥάστου δυνατὸς σωφρονίζειν· τὸν γοῦν Ἀλέξανδρον οἰόμενον εἶναι θεὸν ἐπέστρεψε· ἐπειδὴ γὰρ ἔκ τινος πληγῆς εἶδεν αὐτῷ καταρρέον αἷμα, δείξας τῇ χειρὶ πρὸς αὐτόν φησι, τουτὶ μὲν αἷμα καὶ οὐκ

ἰχὼρ οἷός περ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι».

Καὶ ταῦτα λέγει ὁ Αἰλιανὸς ἐξ ἄλλης παραλαβὼν πηγῆς, χωρὶς νὰ ἀγνοῇ, ὅτι κατὰ τὸν Πλούταρχον τὸν ὁμηρικὸν τοῦτον στίχον αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος εἶπε πρὸς τοὺς φίλους του, ὅτε εἶδε τὸ αἷμα νὰ ῥέῃ ἐκ τῆς πληγῆς του. Καὶ ἄλλοτε δέ, ἐπιλέγει ὁ Αἰλιανός, συμπίνων ὁ Ἀνάξαρχος μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, δείξας τὴν κύλικα εἶπε πρὸς αὐτόν:

«βεβλήσεταί τις θεῶν βροτησίᾳ χειρί».

θέλων προφανῶς νὰ σκώψῃ τὸν Ἀλέξανδρον, νομίζοντα ὅτι εἶναι θεός.

Ὁ δὲ Ἀθήναιος παραθέτει μαρτυρίαν τοῦ περιπατητικοῦ Σατύρου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀνάξαρχος ἦτο εἷς τῶν κολάκων τοῦ Ἀλεξάνδρου· διὸ καὶ γενομένης ποτὲ πολὺ ἰσχυρᾶς βροντῆς, ἐκ τῆς ὁποίας πάντες κατετρόμαξαν, ἠρώτησεν ὁ Ἀνάξαρχος τὸν Ἀλέξανδρον: «μήπως, Ἀλέξανδρε, σὺ ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς ἔκαμες αὐτὴν τὴν βροντήν;» Ἀλλὰ τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἔκαμεν ὁ Ἀνάξαρχος, θέλων οὐχὶ νὰ κολακεύσῃ, ἀλλὰ μᾶλλον ἵνα σκώψῃ τὸν Ἀλέξανδρον, διότι ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Διός. Τὸ σκωπτικὸν πνεῦμα τῆς ἐρωτήσεως τοῦ Ἀναξάρχου ἐνόησεν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ διὰ τοῦτο γελάσας ἀπήντησεν, ἀντισκώπτων τὸν Ἀνάξαρχον: «ὄχι, δὲν ἔκαμον ἐγὼ τὴν βροντήν, διότι δὲν θέλω νὰ εἶμαι φοβερὸς εἰς τοὺς φίλους, παραθέτων εἰς τὰ δεῖπνά μου, ὅπως σὺ μὲ διδάσκεις, τὰς κεφαλὰς τῶν σατραπῶν καὶ τῶν βασιλέων».

Ἀλλὰ καὶ τὸν ἄλλον τοῦ Ἀναξάρχου βίον ὡς μαλθακὸν καὶ τρυφηλὸν ἔψεγον ὁ περιπατητικὸς Κλέαρχος ὁ Σολεὺς (παρ' *Ἀθηναίῳ*) καὶ ὁ σκεπτικὸς Τίμων ὁ Φλιάσιος (παρὰ *Πλουτάρχῳ*)· ὁ Τίμων ἔλεγεν, ὅτι φύσις ἡδονοπλὴξ ἦγεν αὐτόν.

Περὶ δὲ τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ Ἀναξάρχου θεωρίας, γινώσκομεν ὅτι οὗτος οὐδὲν *κριτήριον* τῆς ἀληθείας παραδέχετο, τὰ δὲ ὄντα παρωμοίαζε πρὸς τὰ ἐν σκηνογραφίᾳ καὶ πρὸς τὰ προσπίπτοντα κατὰ τὸν ὕπνον ἢ κατὰ τὴν μανίαν *(Σέξτ. ἐμπειρ)*.

Οἰκτρὸν ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Ἀναξάρχου, ἐπισυμβὰν εἰς αὐτὸν ἕνεκα τῆς ἑξῆς αἰτίας· ὁ Ἀνάξαρχος εἶχεν ἐχθρὸν τὸν τύραννον τῆς Κύπρου Νικοκρέοντα. Ἔν τινι μεγαλοπρεπεῖ δείπνῳ ἠρώτησεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Ἀνάξαρχον, πῶς εὑρίσκει αὐτό· οὗτος ἀπήντησε: «τὸ δεῖπνον εἶναι πολυτελέστατον, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ προσφερθῇ κατ' αὐτὸ καὶ ἡ κεφαλὴ σατράπου τινός», ὑπονοῶν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐχθροῦ του, τοῦ τυράννου τῆς Κύπρου. Τὸν λόγον τοῦτον ἔμαθεν ὁ Νικοκρέων, ὅτε δέ, βραδύτερον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ταξιδεύων ὁ Ἀνάξαρχος ἐπὶ πλοίου, ἄκων ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν ἀνέμων νὰ προσορμισθῇ εἰς τὴν Κύπρον, τότε συλλαβὼν αὐτὸν ὁ Νικοκρέων διέταξε νὰ τὸν ῥίψουν ἐντὸς μεγάλου κυλινδρικοῦ δοχείου (ὅλμου= γουδίου) καὶ μὲ σιδηρᾶ γουδοχέρια (σιδηροῖς ὑπέρεις) νὰ κοπανίσουν αὐτόν. Καὶ ὑπέστη τὸ μαρτύριον τοῦτο ὁ Ἀνάξαρχος ἀτάραχος, λέγων, ἐν ᾧ ἐκοπανίζετο, τὸ περίφημον ἐκεῖνο: «πτίσσε πτίσσ', ἔφη, τὸν Ἀναξάρχου θύλακον· Ἀνάξαρχον γὰρ οὐ πτίσσεις» (*Δίων Χρυσόστ.* καὶ *Διογ. Λαέρτ.*)· ὅτε δὲ ὁ Νικοκρέων διέταξε νὰ ἀποκόψουν καὶ τὴν γλῶσσάν του, τότε οὗτος, ὡς λέγεται, ἀποκόψας διὰ τῶν ὀδόντων τὴν γλῶσσάν του ἐπέπτυσεν αὐτὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Νικοκρέοντος. Διὸ καὶ ἐθαυμάζετο ὁ Ἀνάξαρχος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων διὰ τὸν τοιοῦτον ἡρωϊσμόν του. Καὶ ἐπίγραμμα δὲ ἐποιήθη εἰς αὐτὸν ἔχον οὕτως (*Διογ. Λαέρτ.*):

Πτίσσετε μᾶλλον ἔτι μᾶλλον· θύλακός ἐστι·
πτίσσετ'· Ἀνάξαρχος δ' ἐν Διός ἐστι πάλαι·
Καί σε διαστείλασα γνάφοις ὀλίγον τάδε λέξεις
ῥήματα Περσεφόνη, ἔρρε, μυλωθρὲ κακά.

Α. Π. Σ.

ἀνάξεσις (ἡ), —εως (νεολογ.)· τὸ ἀφῃρημένον τοῦ ἀναξέω.

ἀναξέω· ξέω καλῶς, στιλβώνω, ξέων λειαίνω τὴν ἐπιφάνειαν ξύλου ἢ λίθου: «Λίθου ἀνεξεσμένου» (*Ἰωσὴπ* Ἀρ. Ι. 13, 6, 6)· || ἐπὶ τραυμάτων· ἀνοίγω πάλιν: «ἀναξέω πληγάς»· μεταφ. ὑπενθυμίζω παλαιὰς θλίψεις, (βλ. καὶ ἀναξαίνω).

Ἀναξήνωρ. —1) Περίφημος κιθαρῳδὸς ἐκ τῆς πόλεως Μαγνησίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὃν ὁ Μᾶρκος Ἀντώνιος τόσον ηὐνόησεν ὥστε διώρισεν αὐτὸν *«φορολόγον»*, ἤτοι εἰσπράκτορα τῶν δημοσίων φόρων, τεσσάρων πόλεων. Τὸν Ἀναξήνορα ἐτίμησε καὶ ἡ πατρίς του, κατὰ τρόπον λίαν ὑπερβολικόν, θεοποιήσασα αὐτὸν διὰ ποικίλων ἀνδριάντων καὶ παραστάσεων (*Στράβ* ΙΔ΄ 648 καὶ *Πλουτ.* ἐν βίῳ Ἀντωνίου κεφ. 24) —2) Ζωγράφος, ἐπίσης ἐκ Μαγνησίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι ὅτι ἐζωγράφησεν ἕνα «ἀοιδὸν» καὶ ἔγραψεν ἄνωθεν ἐπὶ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ τοὺς γνωστοὺς ὁμηρικοὺς στίχους (ἐκ τῆς Ὀδυσσ. ι' στίχ. 3—4):

ἤ τοι μὲν τόδε καλὸν ἀκουέμεν ἐστὶν ἀοιδοῦ
τοιοῦδ', οἷος ὅδ' ἐστί, θεοῖς ἐναλίγκιος αὐδήν.

Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐπήρκει ὁ χῶρος, παρέλιπε τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ δευτέρου στίχου, οὕτω δὲ προέκυψεν ἀμφιβολία καὶ συζήτησις, ἐὰν πρόκειται περὶ ὀνομαστικῆς «αὐδὴ» ἢ περὶ δοτικῆς «αὐδῇ». Τοὺς στίχους τούτους ὁ μὲν Στράβων λέγει ὅτι εἶχεν ἐπιγράψει ὁ κατασκευάσας τὸν χαλκοῦν ἀνδριάντα τοῦ κιθαρῳδοῦ Ἀναξήνορος (ἀριθ. 1), τὸν ἱδρυμένον ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Μαγνησιας, ὁ δὲ Εὐστάθιος (1612, 26) ὅτι εἶχε γράψει ὁ ζωγράφος Ἀναξήνωρ (ἀριθ. 2) ἄνωθεν τῆς εἰκόνος ἀοιδοῦ τινος καὶ ὅτι παρέλιπε τὸ τελικὸν *ν* τοῦ αὐδὴν «διὰ τὴν στενοχωρίαν τοῦ ὑποκειμένου πίνακος», δηλαδὴ ἵνα μὴ συμπέσῃ ἡ ἐπιγραφὴ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς εἰκόνος καὶ διαταράξῃ αὐτήν· πάντες οἱ ἑρμηνευταὶ δέχονται τὴν πληροφορίαν τοῦ Εὐσταθίου ὡς εὐλογωτέραν, ταύτην δὲ καὶ ἡρμήνευσεν ὁ Α. Σ. Ἀρβανιτόπουλος δι' ἀναλόγων ἐπιγραφῶν, γεγραμμένων ὑπεράνω ζωγραφιῶν τινων τῶν Παγασῶν τοῦ Μουσείου Βόλου. (Βλ. *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1908 καὶ «Θεσσαλικὰ μνημεῖα» αὐτοῦ 1909.) Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀναξηραίνω· ξηραίνω, καθιστῶ τι ξηρόν, στεγνώνω· || μέσ. *ἀναξηραίνομαι*· ἐξατμίζομαι: «ἀναξηραίνεται τὸ ὕδωρ,—οἱ χυμοί»· καθίσταμαι ξηρός: «ἀναξηραίνονται τὰ φρέατα». Β. Φ.

ἀναξήρανσις (ἡ)· ξήρανσις, ἐντελὴς ξήρανσις.

ἀναξηραντικός, *—ή, —όν*· ξηραντικός, ὁ ἱκανὸς ἢ ἁρμόδιος πρὸς ξήρανσιν, πρὸς ἀποξήρανσιν.

ἀνάξητον, τὸ (Anaxetum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑλενιοδῶν*. Πάντα εἶναι δενδρύλλια ἢ θάμνοι καὶ συναντῶνται εἰς τὰς παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος ἐκτάσεις. Δ. Ν. Π.

Ἀναξιβία. —1) Θυγάτηρ τοῦ Βίαντος, σύζυγος τοῦ Πελίου (*Ἀπδ.* 1, 9. 10). —2) Θυγάτηρ τοῦ Κρατιέως, σύζυγος τοῦ Νέστορος (*Ἀπδ.* ἑ. ἀ).—3) Θυγάτηρ τοῦ Πλεισθένους, ἀδελφὴ τοῦ Ἀγαμέμνονος, σύζυγος τοῦ Στροφίου (*Πανσ.* 2, 29, 4). —4) Νύμφη τις ἐν Ἰνδίᾳ, ἧς ἠράσθη ὁ Ἥλιος (*Πλούτ.* Ποτα. 4, 3) ἐμμανῶς, αὕτη δὲ κατέφυγεν εἰς τὸ τέμενος τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος ἐπὶ τοῦ ὄρους, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο Κορυφὴ καὶ ἔγινεν ἀφανής: «κατόπιν δ' ἀκολουθήσας ὁ θεὸς καὶ μηδαμοῦ τὴν ἀγαπωμένην εὑρών, διὰ λύπης ὑπερβολὴν ἐκεῖθεν ἀνέτειλεν· οἱ δ' ἐγχώριοι τὴν ἀκρώρειαν Ἀνατολὴν μετωνόμασαν ἀπὸ τοῦ συγκυρήματος».—5) Μήτηρ τοῦ Μαιάνδρου, σύζυγος τοῦ Κερκάφου (*Πλούτ.* ἑ. ἀ. 9. 1). ΙΑΚ. Χ. Δ.

Ἀναξίβιος. Ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων (401—400 π. Χ.), ὅστις ἐναυλόχει ἐν Βυζαντίῳ, ὅτε ἔφθασαν ἐκεῖ οἱ μετὰ τοῦ Κύρου συνεκστρατεύσαντες κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου μύριοι Ἕλληνες ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Χειρισόφου καὶ Ξενοφῶντος. Παρὰ τὰς πρὸς τὸν Χειρίσοφον ὑποσχέσεις του, ὅτι θὰ προσλάβῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του τοὺς *Κυρείους*, ὁ Ἀναξίβιος ἐξηπάτησεν αὐτοὺς πείσας νὰ διαπεραιωθῶσιν εἰς τὸ Βυζάντιον ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἔπειτα νὰ ἐξέλθωσι τοῦ Βυζαντίου διὰ νὰ ἑτοιμασθῶσι πρὸς ἀπόπλουν εἰς τὴν πατρίδα των ἕκαστος. Οἱ Κύρειοι ὅμως ἀντιληφθέντες ὅτι ἠπατῶντο ὑπὸ τοῦ Ἀναξιβίου (ὅστις ἔπραττε ταῦτα διὰ νὰ περιποιηθῇ τὸν φίλον του σατράπην Φαρνάβαζον, φοβούμενον διαρπαγὴν τῆς σατραπείας του ἐὰν οἱ Κύρειοι ἔμεναν εἰς Μ. Ἀσίαν), ἀφοῦ εἶδον ὅτι ἐκλείσθησαν μετὰ τὴν ἔξοδόν των αἱ πύλαι τῆς πόλεως εἰσώρμησαν εἰς αὐτὴν μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ φονεύσωσι τὸν Ἀναξίβιον καὶ νὰ πυρπολήσωσι τὴν πόλιν. Καὶ οἱ μὲν κάτοικοι ἐσώθησαν τότε καταφυγόντες εἰς τὰ πλοῖα καὶ τὴν ἀκρόπολιν, ἡ δὲ πόλις διέφυγε τὴν διαρπαγὴν καὶ τὴν πυρπόλησιν δι' ἐπεμβάσεως τοῦ Ξενοφῶντος (*Ξεν.* Κύρου Ἀνάβ. V. 1. 4. VII 1. 3. κ. ἑξ.) πείσαντες τοὺς Κυρείους ὅτι συμφέρον των ἦτο νὰ μὴ ἐξοργίσωσιν ἐναντίον των τοὺς Λακεδαιμονίους. Οἱ Κύρειοι ἐξῆλθον τῆς πόλεως καὶ ὁ Ἀναξίβιος ἀνέμενε τὴν ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ Φαρναβάζου· οὗτος ὅμως μαθὼν ὅτι ὁ Ἀναξίβιος ἀντικαθίστατο ὑπ' ἄλλου ναυάρχου ἠμέλησεν αὐτοῦ ἀθετήσας τὰς μεταξύ των συμφωνίας. Πρὸς ἐκδίκησιν τότε ὁ Ἀναξίβιος ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸν Ξενοφῶντα καὶ ἔπεισε τοῦτον νὰ διαβιβάσῃ τοὺς Κυρείους ἐκ τῆς Περίνθου εἰς Μ. Ἀσίαν. Τὸ σχέδιον ὅμως τῆς ἐκδικήσεως τοῦ Ἀναξιβίου ἐναυάγησε διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ ἐν Βυζαντίῳ Λακεδαιμονίου ἁρμοστοῦ Ἀριστάρχου, ὅστις εἶχεν ἐντολὴν ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν διατάραξιν τῶν μεταξὺ Σπάρτης καὶ Περσίας ἀγαθῶν σχέσεων.

Ὁ Ἀναξίβιος ἀπεστάλη καὶ πάλιν, ὡς ἁρμοστὴς τῆς Ἀβύδου, εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ Δερκυλλίδα κατὰ τὸ ἔτος 389 - 388 π. Χ., μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ἐπιδιώξῃ διὰ παντὸς μέσου νὰ κλονήσῃ τὴν ἀποκτηθεῖσαν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη δύναμιν τῶν Ἀθηναίων καὶ νὰ βλάψῃ τὸ ἐμπόριον αὐτῶν. Δὲν ηὐτύχησεν ὅμως ὁ Ἀναξίβιος νὰ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας τὴν ἐντολήν του, διότι ὁ ἀποσταλεὶς ἐναντίον του ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων Ἰφικράτης ἐφόνευσε δι' ἐνέδρας αὐτὸν μετὰ πολλῶν ἀκολούθων του παρὰ τὴν Ἄβυδον (*Ξεν.* Ἑλλ. IV. 8. 33—39). Γ. Δ. ΚΑΥ.

Ἀναξίδαμος.—1) Βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, υἱὸς τοῦ Ζευξιδάμου καὶ ἔγγονος τοῦ Ἀρχιδάμου, ὅστις ἀπέθανε ζῶντος τοῦ πατρός του *Θεοπόμπου*. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀναξιδάμου τούτου, συστρατήγου τοῦ Ἀναξάρχου, ἡττηθέντες τὸ δεύτερον οἱ Μεσσήνιοι ἔφυγον ἐκ τῆς Πελοποννήσου (*Πανσ.* III. 76). —2) Ἀχαιός τις, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Φιλοποίμην μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ τυράννου τῆς Σπάρτης Μαχανίδα παρὰ τὴν Τεγέαν (203 π.Χ.) ἐνεπιστεύθη τὴν φύλαξιν διόδου τινὸς μὲ τὴν ἐντολὴν οὐδενὸς τῶν μισθοφόρων τοῦ τυράννου νὰ φεισθῇ, διότι αὐτοὶ ἦσαν τὰ στηρίγματα τῶν ἐν Σπάρτῃ ἑκάστοτε τυράννων (*Πολ.* XI. 18.1). —3) Μεγαλοπολίτης τις, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ὡς πρεσβευτὴς εἰς τὴν Ῥώμην διὰ νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῆς συγκλήτου τὴν ἀπελευ-

Digitized by Google

θέρωσιν τῶν ἐν Ρώμῃ κρατουμένων Ἀχαιῶν (*Πολ.* XXX. 30.1 καὶ XXXIII. 3.1). —4) Χαιρωνεύς τις (*Πλούτ.* Σύλ. XVII. 19). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀναξίλαος (μόνον παρὰ *Ξεν.* Ἑλλ. 1,3,18. *Πλουτ.* Ἀλέξ. 31. *Ἀριστ.* Πολ. 5,10,4), ἰωνιστὶ (*Ἡρ.* 6,23) ***Ἀναξίλεως***, *—ω* (*Ἡρ.* 8,131), ἀλλαχοῦ δωρ. ***Ἀναξίλας***, *—α* (*Διόδ Σ.* 11 56., *Παυσ* 5,26,4., *Ἀθήν.* IZ' 548., *Στράβ.* 6,254) καὶ *—ου* (*Διόδ. Σ.* 11,76). —1) Υἱὸς Ἀρχιδάμου, Προκλείδης (*Ἡρ.* ἔ. ἀ.).—2) Ἕτερος Σπαρτιάτης (*Πλούτ.* Σό. 10). —3) Τύραννος ἐν Ρηγίῳ, μεσσηνιακῆς καταγωγῆς, ἐκυρίευσε τὴν ἐν Σικελίᾳ Ζάγκλην τῇ βοηθείᾳ Σαμίων φυγάδων καὶ Μιλησίων, εἶτα δ' ἀποικίσας εἰς αὐτὴν Μεσσηνίους, ἀπεκάλεσεν αὐτὴν Μεσσήνην (*Ἡρ.* 6,23.—*Θουκ.* 6,5.—*Παυσ.* 4,23,6) περὶ τὸ 494—494 π. Χ. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (476) οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, ἐπιτροπευθέντες ὑπὸ τοῦ πιστοῦ αὐτοῦ δούλου Μικύθου, ἐβασίλευσαν τῷ 467, ἀλλὰ μετὰ ἓξ ἔτη ἐξεδιώχθησαν (*Δι. Σ.* 11.48—66 76). —4) Ἕτερος ἐκ Βυζαντίου (*Ξεν.* Ἑλ. I, 3,18.—*Πλούτ.* Ἀλκ. 31). —5) Ὠρείτης, φίλος τοῦ Δημοσθένους (*Πλουτ.* δέ. ρη'). —6) Ἀθηναῖός τις ἐν ἐπιγρ. 165. —7) Ποιητὴς τῆς μέσης κωμῳδίας, ἀγνώστου πατρίδος, πάντως ὅμως οὐχὶ Ἀθηναῖος, ὡς δηλοῖ τὸ δωρικὸν αὐτοῦ ὄνομα, ἤκμασε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πλάτωνος, τὸν ὁποῖον καὶ ἔσκωπτεν ἔν τινι κωμῳδίᾳ του, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ περισωθέντος ἀποσπάσματος. Ὅπως καὶ οἱ κωμῳδοποιοὶ Εὔβουλος καὶ Ἀντιφάνης, οὕτω καὶ ὁ Ἀναξίλας τὴν σύγχρονον ἑταίραν Νεοττίδα εἶχεν ὡς ἡρωίδα τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ. Ἐκ τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ ὀλίγα ἀποσπάσματα διεσώθησαν, ὧν ἕν, τὸ καὶ μακρότερον, παρέχει εἰς ἡμᾶς ζωηρὰν εἰκόνα τῆς σφοδρᾶς τοῦ Ἀναξίλα καταφορᾶς κατὰ τῶν συγχρόνων ὁμοτέχνων του ποιητῶν.

Ἐκ τῶν σῳζομένων ἐπιγραφῶν τῶν κωμῳδιῶν του μανθάνομεν, ὅτι αὗται ἦσαν ἢ παρῳδίαι μυθολογικοῦ περιεχομένου, ὡς αἱ ἐπιγραφόμεναι **Κίρκη, Καλυψώ, Γλαῦκος, Χάριτες, Ὧραι, Νηρεύς**, ἢ χαρακτῆρες τοῦ συγχρόνου βίου, ὡς αἱ ἐπιγραφόμεναι **Ἄγροικος, Αὐλητής, Μυροποιός, Ὀρνιθοκόμος, Χρυσοχόος, Μάγειροι, Ὑάκινθος, Πορνοβοσκός, Πλούσιοι**· τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ ἐπιγραφομένη **Βοτρυλίων** (**κατὰ τὸ Καμπυλίων**), ἡ δὲ ἐπιγραφομένη **Μονότροπος** ἐγράφη πάντως κατ' ἀπομίμησιν τῆς ὁμωνύμου κωμῳδίας τοῦ Φρυνίχου. Τὰ περισωθέντα ἀποσπάσματα τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ περιέλαβεν ὁ Meineke ἐν τῇ συλλογῇ αὐτοῦ (Fragm. Comic. graec. III, 341 καὶ ὁ Kock II, 264). —8) Ταναγραῖός τις ἐν ἐπιγρ. (*Keil.* Insr. Boeot. LX).—9) Ἰατρὸς καὶ συγγραφεὺς (*Δ. Λαέρτ.* 1,9 καὶ 2.—*Plin.* 19,4).—10) Πυθαγόρειος φιλόσοφος ἐκ Λαρίσης ἐπὶ Αὐγούστου ἐξ Ἰταλίας ἐκδιωχθείς, διότι μετήρχετο γοητείας (28 π. Χ.). —Ω

Ἀναξίλας καὶ ***Ἀναξίλεως***· βλ. Ἀναξίλαος.

Ἀναξίμανδρος ὁ ***Μιλήσιος***. Υἱὸς τοῦ Πραξιάδου, συμπολίτης καὶ μαθητὴς τοῦ Θαλοῦ, γεννηθεὶς κατὰ τὸ ἔτος 611/10 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν κατὰ τὸ 546/7 ἐν ἡλικίᾳ 64 ἐτῶν. Περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ οὐδὲν παραδίδουν εἰς ἡμᾶς οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς· μόνον ὁ Αἰλιανὸς ἐν τῇ ποικίλῃ ἱστορίᾳ του ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἀναξίμανδρος «ἡγήσατο τῆς εἰς Ἀπολλωνίαν ἐκ Μιλήτου ἀποικίας», ἐξ οὗ δύναται να συναχθῇ ὅτι ὁ Ἀναξίμανδρος κατεῖχεν ἐξέχουσαν ἐν τῇ πατρίδι του θέσιν. Ἀντιθέτως περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀναξιμάνδρου πολλὰς εἰδήσεις παρέχουν εἰς ἡμᾶς οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Ὅπως ὁ διδάσκαλός του Θαλῆς, οὕτω καὶ ὁ Ἀναξίμανδρος εἰς κοσμογονικὰς καὶ ἀστρονομικὰς θεωρίας ἠσχολήθη. Κατὰ τὸν Θεμίστιον ὁ Ἀναξίμανδρος ἔγραψε τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι φιλοσοφικὸν σύγγραμμα περὶ φύσεως. Ἐλάχιστα ἀποσπάσματα ἐσώθησαν εἰς ἡμᾶς ἐκ τοῦ συγγράμματος τούτου, το ὁποῖον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σιμπλικίου εἶχεν ἤδη ἀπολεσθῇ. Διὰ τοῦτο ἀσφαλεστέρας περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀναξιμάνδρου εἰδήσεις παρέχουν εἰς ἡμᾶς μόνον ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Θεόφραστος, οἵτινες εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἀναξιμάνδρου· εἰς τὸν Ἀναξίμανδρον ἐπίσης ἀποδίδεται καὶ ἡ συγγραφὴ τοῦ πρώτου γεωγραφικοῦ χάρτου καὶ τοῦ πρώτου χάρτου τῆς οὐρανίου σφαίρας. Ἐσφαλμένως ὅμως καὶ προφανῶς κατὰ σύγχυσιν τινα ἀποδίδει ὁ Σουΐδας εἰς τὸν Ἀναξίμανδρον καὶ ἄλλα τινὰ συγγράμματα, ὡς ἐσφαλμένον εἶναι καὶ τὸ ὑπὸ Διογένους τοῦ Λαερτίου καὶ τοῦ Εὐσεβίου παραδιδόμενον, ὅτι ὁ Ἀναξίμανδρος πρῶτος *ἐφεῦρε* τὸ ἡλιακὸν ὡρολόγιον· διότι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡρωδιανοῦ τὸ ἡλιακὸν ὡρολόγιον ἦτο ἤδη γνωστὸν εἰς τοὺς Βαβυλωνίους, ἐκεῖθεν δὲ εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ἀναξίμανδρος ἤ, κατὰ τὸν Πλίνιον, ὁ Ἀναξιμένης, ἐγκατέστησεν ἐν Σπάρτῃ τὸ πρῶτον ἡλιακὸν ὡρολόγιον.

Ἡ περὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων κοσμογονικὴ θεωρία τοῦ Ἀναξιμάνδρου, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου, εἶχεν ὡς ἑξῆς:

Ὁ Ἀναξίμανδρος ὡς πρώτην ἀρχὴν τῶν ὄντων ὑπελάμβανε τὸ *ἄπειρον*· ἄπειρον δὲ λέγων δὲν ἐνόει τὴν ἀφῃρημένην τοῦ ἀπείρου ἔννοιαν, ἀλλ' ὕλην τινὰ ἄπειρον, *ἀΐδιον* καὶ *ἀγήρω, ἀθάνατον* καὶ *ἀνώλεθρον*. Ἡ ἀρχέγονος δὲ αὐτὴ ὕλη δὲν εἶναι κατὰ ποιὸν οὔτε ἓν τῶν γνωστῶν τεσσάρων στοιχείων, οὔτε δηλ. ὕδωρ, οὔτε ἀήρ, οὔτε πῦρ, οὔτε γῆ, οὔτε τι μεταξὺ ἀέρος καὶ ὕδατος ἢ ἀέρος καὶ πυρός, ἀλλ' οὔτε καὶ μῖγμα περιέχον ἐν ἑαυτῷ τὰ ἀπὸ μέρους διακεκριμένα στοιχεῖα, ἀλλ' ἰδία τις ὕλη, τῆς ὁποίας τὸ ποιὸν σαφῶς καὶ ρητῶς ὁ Ἀναξίμανδρος δὲν καθορίζει. Εἶναι δὲ ἡ πρώτη αὐτὴ ὕλη *ἄπειρος*, ἵνα μὴ ἐξαντλῆται καὶ οὕτω παύσῃ ποτὲ ἡ ἐξ αὐτῆς γένεσις τῶν ὄντων. Τοιαύτη ἀκένωτος πηγὴ τῶν πάντων ὂν τὸ ἄπειρον *περιέχει ἐν ἑαυτῷ τὰ πάντα*. Κατὰ δὲ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀρχαίου ὑλοζωϊσμοῦ τὸ ἄπειρον τοῦτο ἀντελαμβάνετο ὁ Ἀναξίμανδρος ὡς ἔχον ἐν ἑαυτῷ ζωὴν καὶ *κίνησιν* ἀΐδιον. Τοιοῦτον ὂν τὸ ἄπειρον οὐ μόνον *περιέχει*, ἀλλὰ καὶ *κυβερνᾷ* πάντα τὰ ἐξ αὐτοῦ προερχόμενα ὄντα.

Τὰ δ' ἐπὶ μέρους παρῆγεν ὁ Ἀναξίμανδρος ἐκ τοῦ ἀπείρου ὡς ἑξῆς: Ἐκ τοῦ ἀπείρου, διὰ τῆς ἀϊδίου αὐτοῦ κινήσεως, *ἀποκρίνονται*, ἤτοι ἀποχωρίζονται, αἱ ἐν αὐτῷ ἐνυπάρχουσαι ἐναντίαι ὗλαι, τὸ *θερμὸν* καὶ τὸ *ψυχρόν*. Ἐκ τῆς μίξεως ἔπειτα τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ παρήχθη τὸ ὕδωρ, ἀπὸ δὲ τοῦ ὕδατος, διὰ περαιτέρω ἐκκρίσεως, παρήχθησαν τὰ λοιπὰ τρία στοιχεῖα, ἡ γῆ, ὁ ἀὴρ καὶ τὸ πῦρ. Οὕτω τὸ ὕδωρ εἶναι μὲν καὶ κατὰ τὸν Ἀναξίμανδρον τὸ προγενέστερον στοιχεῖον ἐξ οὗ τὰ λοιπὰ τρία παρήχθησαν, ὅπως καὶ ὁ Θαλῆς ἐδίδασκεν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ πρώτη ἀρχέγονος ὕλη, ἐξ ἧς τὸ σύμπαν παρήχθη. Ἐκ τοῦ ἀέρος ἔπειτα καὶ τοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον ὡς σφαῖρα πυρίνη περιέβαλλε τὸ σύμπαν, ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὸν Ἀναξίμανδρον οἱ ἀστέρες. Τὸ πύρινον τοῦ σύμπαντος περίβλημα διεσπάσθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς πλεῖστα τεμάχια, τὰ ὁποῖα περιεκλείσθησαν ἐντὸς κυκλοειδῶν περιβλημάτων συμπεπυκνωμένου ἀέρος. Ἐκ τῶν στομίων τῶν περιβλημάτων τούτων ἐξέρχεται τὸ πῦρ καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ λάμψις· διὸ καὶ βλέπομεν τοὺς ἀστέρας φωτεινούς· ὅταν δὲ φράσσωνται τὰ στόμια ταῦτα, τότε ἡ λάμψις τοῦ ἐνυπάρχοντος πυρὸς σκοτίζεται καὶ οὕτω παράγεται ἡ ἔκλειψις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν γίνονται καὶ αἱ φάσεις τῆς σελήνης. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν ταύτην τοῦ Ἀναξιμάνδρου, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη ἔχουν ἴδιον φῶς. Πρῶτος ὁ Ἀναξίμανδρος ἀπεπειράθη νὰ καθορίσῃ καὶ τὴν θέσιν καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὰς ἀποστάσεις τῶν ἀστέρων, ἀλλὰ τὰ αὐθαίρετα συμπεράσματα εἰς ἃ ἐν τῇ ἐρεύνῃ του ταύτῃ κατέληξε, μαρτυροῦν τὴν νηπιώδη ἀκόμη κατάστασιν τῆς ἀστρονομίας. Ἀντιθέτως ἡ διδασκαλία τοῦ Ἀναξιμάνδρου, ὅτι τὰ ρεύματα τοῦ ἀέρος θέτουν εἰς περιστροφικὴν κίνησιν τοὺς κύκλους τῶν ἀστέρων, ἐξ ὧν ἐξέρχεται τὸ πῦρ αὐτῶν, ἕνεκα δὲ τῆς περιστροφικῆς ταύτης κινήσεως τῶν κύκλων των κινοῦνται οἱ ἀστέρες ἐν τῷ στερεώματι, ἔχει μεγάλην σημασίαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀστρονομίας. Διὰ τῆς διδασκαλίας του ταύτης ὁ Ἀναξίμανδρος ἔγινεν ὁ δημιουργὸς τῆς θεωρίας τῶν κύκλων, διότι ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς περὶ τὴν ἀστρονομίαν ἀσχολουμένους, ὅπως ἀναζητήσουν μηχανικήν τινα ἐξήγησιν τῆς αὐστηρᾶς καὶ ἀναλλοιώτου κανονικότητος, μὲ τὴν ὁποίαν κινοῦνται οἱ ἀστέρες ἐν τῷ στερεώματι.

Ἡ δὲ γῆ, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀναξιμάνδρου, ὑγρὰ κατ' ἀρχὰς οὖσα ἐσχηματίσθη, ἀφοῦ ἀπεξηράνθη τὸ ὑγρὸν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὴν πυρός, τὰ δὲ ὑπολειφθέντα πικρὰ καὶ ἁλμυρὰ ὕδατα συνεκεντρώθησαν εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης· ἐφαντάζετο δὲ τὴν γῆν ὁ Ἀναξίμανδρος ὡς λίθινον κύλινδρον, τοῦ ὁποίου τὸ βάθος εἶναι τὸ τρίτον τοῦ πλάτους αὐτοῦ· ἐπὶ τῆς ἄνω κυρτῆς ἐπιφανείας τοῦ κυλίνδρου τούτου εὑρισκόμεθα ἡμεῖς· ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ σύμπαντος αἰωρουμένη ἡ γῆ, μένει ἀκίνητος ἕνεκα τῆς ἴσης ἀποστάσεώς της ἀπὸ τῶν ὁρίων τοῦ σύμπαντος. Τὴν δὲ γένεσιν τῆς βροχῆς, τῶν ἀνέμων, τῆς βροντῆς καὶ τοῦ κεραυνοῦ ἀπέδιδεν ὁ Ἀναξίμανδρος εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀέρος.

Τὰ πρῶτα ζῷα ἐγεννήθησαν κατὰ τὸν Ἀναξίμανδρον ἐκ τῆς ἀρχικῆς ἰλύος τῆς γῆς διὰ τῆς ἐπενεργείας τῆς ἡλιακῆς θερμότητος, οἱ δὲ πρῶτοι ἄνθρωποι ἐγεννήθησαν καὶ ἔζων κατ' ἀρχὰς ἐντὸς τοῦ ὕδατος ὡς μικρὰ ζῷα ἰχθυοειδῆ, ὅταν δὲ ηὐξήθησαν καὶ ἔγιναν ἱκανοὶ νὰ ζοῦν καὶ διαιτῶνται εἰς τὴν ξηράν, ἐξῆλθον ἐκ τοῦ ὕδατος καὶ ἀπέβαλον σὺν τῷ χρόνῳ τὸ περίβλημα, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἐκάλυπτε τὸ σῶμά των.

Ἀλλ' ὅπως πάντα τὰ ὄντα ἐγεννήθησαν, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀναξιμάνδρου, ἀποχωρισθέντα (ἀποκριθέντα) ἀπὸ τῆς πρώτης ἀπείρου ὕλης, οὕτω καὶ φθείρονται κατὰ ὡρισμένην τοῦ χρόνου περίοδον, φθειρόμενα δὲ ἐπανέρχονται εἰς τὴν ἄπειρον ἐκείνην ὕλην, τιμωρούμενα οὕτω διὰ τὴν ἀδικίαν τὴν ὁποίαν διέπραξαν ἀποχωρισθέντα ἀπ' αὐτῆς. Διὰ τῆς τοιαύτης ἀενάου γενέσεως τῶν ὄντων ἐκ τῆς ἀπείρου ὕλης καὶ τῆς φθορᾶς καὶ ἐπανόδου αὐτῶν εἰς τὴν ἀρχέγονον ἐκείνην ὕλην γεννῶνται οἱ *ἄπειροι κόσμοι* τοῦ Ἀναξιμάνδρου, οἵτινες κατ' ἀτελεύτητον ἀνακύκλησιν διαδέχονται ἀλλήλους. Τοιαῦτα ὁ Ἀναξίμανδρος διδάσκων προφανῶς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρόδρομος τοῦ *Ηρακλείτου*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἀριστοτ.* Φυσ. III, 4. Μετὰ τὰ φυσ. II, 1. Π. οὐρ.ν. 91 β, 24. *Σιμπλίκ.* Φυσ. 24, 1ε. 14 150, 22. Π. οὐραν. III, 5. 273 β, 38. *Σεξτ. Ἐμπειρ.* Πυρρ III, 30. Μαθημ IX. 360 *Ἱππολ.* Αἱρ. ἔλεγχ I, 6 *Εὐσεβ* Εὐαγγ. Παρασκ. I. 8, 1 2. X, 14, 7. *Θεμιστ.* Λογ. XXVI 317c. *Πλουτ* συμποσ. VIII, 8, 4, 3 *Ψευδοπλούτ.* Ἀρεσκ. φιλοσ. II 11, 5, III, 0, 1. *Κλήμ. Ἀλεξ.* Σ ρωμ. I, 3 8 c. *Στράβ.* I, 1, 11. *Διογ. Λαερτ.* II, 2. *Αἰλιαν.* ποικ. ἱστ. III, 17. *Στοβ.* ἐκλογ I, 292. *Σουιδ.* ἐν λ. Ἀναξίμανδρο.. *Schleiermacher* über Anaxim. Abh. Berl. Akad. 1811 *Lütze* über Anaxim. s ἄπειρον Leipz. 1878. *Neuchäuser* Anaxim. mi es. Bonn 1883 *Diels* δοξογράφοι 663 a. *Überweg* I, § 13 *Zeller* Phil. d. Griech. I, a 5 σελ. 190 κ ἑ *Wellmann* ἐν Realencycl. Pauly - Wissowa. *Μπάρτ* Λεξικ Ἐγκυκλ. Α. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

— **Ἀναξίμανδρος.** Μιλήσιος ἱστορικὸς ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' π. Χ. Κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Σουΐδα ἔγραψεν «ἐξήγησιν συμβόλων Πυθαγορείων». Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ «ἡρωολογίαν», ἤτοι μύθους περὶ τῶν ἡρώων, ἐν Ἰωνικῇ διαλέκτῳ. Τὰ ὀλίγα ἀποσπάσματα τῶν ἔργων του συνέλεξεν ὁ Müller ἐν τῇ Fragm. Hist. Graec. Κ. Μ. Κ.

— **Ἀναξίμανδρος** [*Ἄστρον*]. Κρατὴρ τῆς Σελήνης κείμενος εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ΒΑ χείλους τοῦ δίσκου αὐτῆς. Αἱ σεληνογραφικαὶ του συντεταγμέναι εἶναι: Μῆκος 65°Α. καὶ πλάτος. 70' περίπου (βλ. καὶ Σελήνη). Σ. Μ

Ἀναξιμένης. Ἕλλην φιλόσοφος, ὁ τελευταῖος ἐκπρόσωπος τῆς σχολῆς τῆς Μιλήτου, διάδοχος τοῦ *Ἀναξιμάνδρου*. Ἐκ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἥτις φαίνεται τερματισθεῖσα εἴκοσι περίπου ἔτη πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἓν μόνον εἶναι γνωστόν, ὅτι ἔγραψεν εἰς πεζὴν ἰωνικὴν καί, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν προκάτοχόν του, εἰς γλῶσσαν ἁπλουστάτην, βιβλίον, ἐκ τοῦ ὁποίου περιεσώθη ἓν μόνον αὐθεντικὸν ἀπόσπασμα. Ἐκεῖνο ὅπερ ἡ δοξογραφία ἀναφέρει περὶ τῆς διδασκαλίας του, φαίνεται προερχόμενον ἐξ εἰδικῆς πραγματείας, ἣν εἶχεν ἀφιερώσει εἰς αὐτὸν ὁ Θεόφραστος, καὶ ἥτις ἐμφανίζεται μεθ' ἱκανῆς συνοχῆς, ὅπως ἐπιτρέψῃ συνθετικήν τινα ὁπωσδήποτε ἔκθεσιν τῆς βασικῆς ἀρχῆς τοῦ φιλοσόφου.

Ἡ βασικὴ αὐτὴ ἀρχή, ὡς ἀκριβῶς καὶ ἡ τοῦ Θάλητος, εἶναι πραγματικότης, ὑποπίπτουσα εἰς τὴν αἰσθησιακὴν ἀντίληψιν. Εἶναι ὁ ἀήρ, ἀλλ' ὁ ἀὴρ εἶναι καὶ τὸ ἄπειρον κατὰ τρόπον, ὥστε ἡ ἀρχὴ τοῦ Ἀναξιμάνδρου διατρανοῦται ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ. Ἀλλὰ διατί ὁ ἀήρ; Ἴσως ὄχι τόσον ἐπειδὴ οὗτος μεταβάλλει περισσότερον παντὸς ἄλλου κατάστασιν, ἀφοῦ τὸ ὕδωρ παρουσιάζει τὰ αὐτὰ πλεονεκτήματα διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἀναξιμένους, ἀλλὰ μᾶλλον διότι, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ὕδωρ, ὅπερ καταπίπτει ἐλλείψει ὑποστηρίγματος, ὁ ἀὴρ δὲν ἔχει ἀνάγκην τοιούτου τινὸς στηρίγματος, φαίνεται δὲ διακεχυμένος κατὰ τρόπον ἀπεριόριστον. Ἴσως ἐπίσης διὰ τὸ ὅτι κατὰ τὸν φιλόσοφον τοῦτον ὁ κόσμος εἶναι ζῶσα ὑπόστασις, ὑποκειμένη εἰς τὴν γέννησιν καὶ τὸν θάνατον, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἔχουσα ἀναπνοήν. Ἡ ὑπόδειξις τοῦ ἀναλογικοῦ τούτου στοχασμοῦ προκύπτει ἐκ τοῦ ἑξῆς ἀποσπάσματος: «Ἡ ψυχὴ μας, ἐπειδὴ συνίσταται ἐκ τοῦ ἀέρος, εἶναι εἰς ἕκαστον ἐξ ἡμῶν ἀρχὴ ἑνότητος» (δηλαδὴ κάμνει τὴν ἑνότητα τοῦ ἀτόμου). «Ὁμοίως ἡ πνοὴ ἢ ὁ ἀὴρ ἐμπεριέχει τὸν κόσμον ἐν τῷ συνόλῳ του» (καὶ δημιουργεῖ τὴν ἑνότητά του). Ἀφ' ἑτέρου, τὸ ἄπειρον τῆς καθωρισμένης ταύτης οὐσίας, δὲν δύναται νὰ εἶναι, ὡς φαίνεται, εἰμὴ ποσοτικὸν ἄπειρον, ἀποκλειομένου τοῦ ποιοτικοῦ καθορισμοῦ, τὸν ὁποῖον θὰ ἠδύνατο ἴσως πρὸς τούτοις νὰ περιλάβῃ τὸ ἄπειρον τοῦ Ἀναξιμάνδρου. Οὕτω ὅταν λέγεται ὅτι ὁ ἀὴρ δὲν ἀποκαλύπτεται εἰς τὰς αἰσθήσεις μας εἰμὴ διὰ τῆς θερμότητος, τοῦ ψύχους, τῆς ὑγρασίας, τῆς κινήσεως κ.λ.π. καὶ οὐχὶ ὅταν εἶναι τελείως ὁμοειδής, πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι πρόκειται περὶ καθορισμοῦ φαινομενικοῦ καὶ σχετικοῦ πρὸς ἡμᾶς.

Ἡ πρωτοτυπία τοῦ Ἀναξιμένους δὲν συνίσταται εἰς ἀκριβέστερον καθορισμὸν τῆς ἐνότητος τῆς ὕλης. Ἡ πρωτοτυπία αὐτοῦ ἔγκειται μᾶλλον ἐν τῇ ἀντιλήψει, ἣν ἔσχε περὶ τῆς σχέσεως τῶν πραγμάτων πρὸς τὴν ἀρχήν, ἐξ ἧς ἀπορρέουσι καὶ εἰς ἣν ἐπανέρχονται. Πράγματι, πᾶσα μεταβολὴ ὀφείλεται κατ' αὐτὸν εἰς τὴν *συμπύκνωσιν* ἢ *ἀραίωσιν* τοῦ ἀέρος, εἰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν οὗτος *συστέλλεται* ἢ *διαστέλλεται*. Ὅθεν μία καὶ μόνη αἰτία ἀρκεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ πολλὰ φαινόμενα διὰ τῆς ὁμοιομόρφου ἐνεργείας τῶν ἰδιαζουσῶν ἰδιοτήτων της. Ἡ περὶ τοῦ διαχωρισμοῦ ἀντίληψις τοῦ Ἀναξιμάνδρου συνεφώνει τόσον ὀλίγον πρὸς τὴν ἑνότητα τῆς ὕλης, ὥστε ἐν τέλει διέβλεπον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ πολύπλοκον σύμφυρμα. Τοὐναντίον ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ἀναξιμένους ἐσημείου ἐν τῇ ἀντιλήψει τῆς μεταβολῆς σημαντικὴν πρόοδον σαφηνείας. Ἴσως εἰς τοῦτο δέον ν' ἀναζητήσωμεν τὸν λόγον, δι' ὃν ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἔτυχεν ἐκτιμήσεως, διατηρηθεῖσα ἐπὶ χρόνον μακρόν.

Ὁ Ἀναξιμένης ἀπέδιδε τὴν μὲν συμπύκνωσιν τοῦ ἀέρος εἰς τὸ ψῦχος, τὴν δὲ ἀραίωσιν εἰς τὴν θερμότητα. Πῦρ εἶναι ἐξηραιωμένος ἀήρ, ἄνεμοι, δὲ ἡ συμπύκνωσις μέρους τοῦ ἀέρος, ὠθουμένου ἀπὸ ἀέρος ὀλιγώτερον πυκνοῦ. Ἡ τελειοτέρα

Digitized by Google

συμπύκνωσις τοῦ ὕδατος δίδει γένεσιν εἰς τὴν ξηράν. Αἱ ῥηθεῖσαι κυματώδεις κινήσεις τοῦ ἀέρος εἶναι, κατά τινα ἔννοιαν, μηχανικὰ φαινόμενα καθορίζοντα διαχωρισμοὺς καὶ συνενώσεις τῶν μερῶν, πράγματι δὲ ὁ ἀὴρ τοῦ Ἀναξιμένους, καθὼς ἀκριβῶς τὸ ἄπειρον τοῦ Ἀναξιμάνδρου κινητοποιεῖται δι' *αἰωνίας κινήσεως*. Ἀφ' ἑτέρου, ὁ ἀὴρ ἐμφανίζεται ἐν τέλει ὡς ζῶσα δύναμις, διότι εἶναι θεός-νέον παράδειγμα, σχετικὸν πρὸς τοὺς ἀρχαίους τούτους φιλοσόφους, τῆς συγχύσεως τῆς μηχανιστικῆς καὶ δυναμιστικῆς ἀπόψεως. Α. Δ.

—**Ἀναξιμένης ὁ *Ἀριστοκλέους*.** Σοφιστὴς ἐκ Λαμψάκου, ἀκμάσας κατὰ τὸν Δ' π. Χ αἰῶνα, μαθητὴς τοῦ Διογένους τοῦ Κυνικοῦ καὶ τοῦ σοφιστοῦ Ζωΐλου τοῦ Ἀμφιπολίτου. Ὁ Παυσανίας (ΣΤ' 18), ἀναφέρει εὐφυέστατον τέχνασμα τοῦ Ἀναξιμένους, ὅτε οὗτος ἐστάλη ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του ὡς πρεσβευτὴς πρὸς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, ἀπειλοῦντα νὰ ἀφανίσῃ τοὺς Λαμψακηνοὺς ὡς φιλικῶς διακειμένους πρὸς τοὺς Πέρσας. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, γνωρίζων τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἀναξιμένους, τοῦ ὁποίου ἄλλως τε ἦτο προσωπικὸς φίλος, εἶχεν ὁρκισθῆ ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι θὰ ἔπραττε τὰ ἀντίθετα τῶν ὅσων ἐκεῖνος θὰ τοῦ ἐζήτει. Ἀλλ' ὁ Ἀναξιμένης ἐνεφανίσθη παρακαλῶν τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἐξανδραποδίσῃ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν Λαμψακηνῶν καὶ νὰ καταδαφίσῃ τὴν πόλιν αὐτῶν! Δεσμευμένος ὁ Ἀλέξανδρος ὑπὸ τοῦ ὅρκου του καὶ «οὔτε εὑρίσκων πρὸς τὸ σόφισμα ἀντιμηχανήσασθαί τι», παρέσχεν εἰς τοὺς Λαμψακηνοὺς συγγνώμην (*Παυσανίας* ἔνθ. ἀνωτ.). Οὗτοι δέ, εὐγνωμονοῦντες διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος των, ἀνέθηκαν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνδριάντα τοῦ Ἀναξιμένους.

Διεκρίνετο ὡς αὐτοσχέδιος ῥήτωρ, ἔγραψε δὲ λόγον κατὰ Φρύνης. Νεώτεροι κριτικοὶ ἀποδίδουν εἰς τὸν Ἀναξιμένη τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀριστοτέλους φερομένην «Ῥητορικὴν πρὸς Ἀλέξανδρον» (πρβλ. Anaximenis ars rethorica quae vulgo fertur Aristotelis ad Alexandrum, ἔκδ. *L. Spengel, Turici* et *Vitoduri* 1844), διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν προτάσσεται ταύτης ψευδεπίγραφος ἐπιστολὴ τοῦ Ἀριστοτέλους πρὸς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, τυγχάνει δ' ἀφ' ἑτέρου γνωστόν, ὅτι ὁ Ἀναξιμένης ἠρέσκετο εἰς τοιαύτας νοθείας, καὶ ἐκ τοῦ εὐφυοῦς μέσου τὸ ὁποῖον ἐμηχανεύθη ποτὲ πρὸς δυσφήμησιν τοῦ ἐχθροῦ του Θεοπόμπου· τότε συνέταξε λοιδωρόν τινα συγγραφὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Τρικάρανος ἢ Τριπολιτικός», διὰ τῆς ὁποίας ὕβριζε τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Θηβαίους, μιμούμενος ἀκριβέστατα λέξεις καὶ φράσεις τοῦ Θεοπόμπου, ἐπιγράψας δὲ τὸ ὄνομα τούτου ἀπέστειλε τὴν συγγραφὴν εἰς τὰς ὑβριζομένας πόλεις, διεγείρων οὕτω τὸ μῖσος τῶν ἀναγινωσκόντων κατ' αὐτοῦ.

Ὁ Ἀναξιμένης ἔγραψε «Συντάξεις περὶ τοῦ ποιητοῦ» καὶ «Βασιλέων μεταλλαγάς». Ἐκτὸς ὅμως τούτων συνέγραψε καὶ τὰ ἀκόλουθα καθαρῶς ἱστορικὰ ἔργα: α') «Ἑλληνικά», εἰς τὰ ὁποῖα ἀρχίζων ἀπὸ θεογονίας καταλήγει εἰς τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Ἡ συγγραφὴ περιελάμβανεν ὅλας τὰς πράξεις τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων εἰς δώδεκα βιβλία. β') «Φιλιππική», ἤτοι τὰ κατὰ Φίλιππον, εἰς 8 τοὐλάχιστον βιβλία, καὶ γ') «Τὰ περὶ Ἀλέξανδρον». Ἐκ πάντων τούτων τῶν ἱστορικῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀναξιμένους ἐλάχιστα καὶ ἀσήμαντα ἀποσπάσματα σῴζονται. —Ω

—**Ἀναξιμένης** *[Ἀστρον.]*. Κρατὴρ τῆς Σελήνης κείμενος εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ΒΒΑ χείλους τοῦ δίσκου αὐτῆς. Αἱ σεληνογραφικαὶ συντεταγμέναι αὐτοῦ εἶναι: Μῆκος: 25^0Α καὶ πλάτος $+70^0$ περίπου (βλ. καὶ λ. Σελήνη). Σ. Π.

ἀναξιόλογος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἀξιόλογος, ὁ ἀνάξιος λόγου.

ἀναξιοπάθεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀναξιοπαθής.

ἀναξιοπαθὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ πάσχων, ὁ δυστυχῶν ἀναξίως, ἀδίκως.

ἀναξιοπαθῶ *(—έω)*· πάσχω ἀνάξια, δυστυχῶ χωρὶς νὰ μοῦ πρέπῃ.

ἀναξιοπιστία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀναξιόπιστος.

ἀναξιόπιστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἀξιόπιστος, ὁ ἀνάξιος πίστεως, ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ.—Ἐπίρρ *ἀναξιοπίστως*.

ἀναξιοπρέπεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀναξιοπρεπής.

ἀναξιοπρεπὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ μὴ ἀξιοπρεπής, ὁ μὴ ἐνεργῶν, ὁ μὴ συμπεριφερόμενος κατὰ τὸ πρέπον.—Ἐπίρρ. *ἀναξιοπρεπῶς*.

ἀνάξιος, *—α, —ον*· ὁ μὴ ἄξιός τινος, ὁ παρ' ἀξίαν κεκτημένος τι: «ἀνάξιος της πατρίδος, — τῶν προγόνων, — τοῦ μεγάλου ὀνόματος κ.τ.τ.» || ὁ μὴ δεκτικός τινος, ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἁρμόζει τι: «ἀνάξιος ἐμπιστοσύνης, — ἀγάπης, — φιλίας κ.τ.τ.» || ὁ παρ' ἀξίαν ὑφιστάμενος, ὑπάρχων: «ἀνάξιος πλοῦτος», «ἀναξία εὐπραγία» ἡ ἀναξίως ὑπάρχουσα παρά τινι εὐτυχία, «ἀναξία κακοπραγία», ἀναξιοπάθεια || ἰδιωματ., ἀνίκανος, ἀδέξιος, ἄχρηστος, οὐτιδανός, αὐτὸς ποῦ δὲν ἀξίζει τίποτε: «ἀνάξιος ἄνθρωπος, ὅ,τι κι' ἂν πιάσῃ 'ς τὰ χέρια του προκοπὴ δὲν κάμνει» παροιμ. «ἀνάξιος ἔφαγε μισὸ ἀβγὸ καὶ χρίστηκε ὡς τὴ μέση»· ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαιων: «ταπεινὸς καὶ ἀνάξιος».—Ἐπίρρ. *ἀναξίως*. Β. Φ.

—**ἀνάξιος** *[Νομ.]*· βλ. ἀναξιότης.

ἀναξιότης (ἡ) καὶ ἰδιωμ. *ἀναξιωσύνη*· τὸ νὰ εἶναι τις ανάξιος, ἀδεξιότης, ἀνικανοτης, προστυχιά.

—[ΡΩΜ. ΔΙΚ.] Πολυάριθμοι εἶναι ἐν τῷ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντι δικαίῳ αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς ὁ εἰς ὃν δυνάμει ἐγκύρου διατάξεως τελευταίας βουλήσεως ἐπήχθη κληρονομία ἢ κληροδοσία, κἂν ἔτι ἐγκύρως κτήσηται ταύτην, ὅμως, χαρακτηριζόμενος ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς *ἀνάξιος (indignus)*, ἰδίᾳ ἐξ ἠθικῶν λόγων καταστρεφόντων τὰς ἠθικὰς προϋποθέσεις τῆς κληρονομικῆς κλπ. διαδοχῆς, ἀπόλλυσιν αὐτοδικαίως πρὸς τὸ δημόσιον συμφέρον τὴν καταληφθεῖσαν οὐσίαν. Αὕτη (bona erepticia sive ereptoria) ἐπάγεται, συγχρόνως πρὸς τὴν τῷ ἀναξίῳ ἐπαγωγήν, ἑτέρῳ προσώπῳ (ereptor), συνηθέστατα τῷ δημοσίῳ, ὅπερ, ἂν κτήσηται ταύτην, γίνεται φορεὺς καὶ τῶν ἐπικειμένων ταύτῃ ὑποχρεώσεων (κληρονομικῶν χρεῶν, κληροδοσιῶν κλπ.). Ἂν ὁ ereptor κτήσηται τὴν κληρονομίαν, ὁ ἀνάξιος μόνον τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου διατηρεῖ· ἡ ὑπ' αὐτοῦ χωρήσασα τυχὸν κτῆσις τοῦ κλήρου ἀνατρέπεται, πᾶσαι αἱ ὑπ' αὐτοῦ γενόμεναι διαθέσεις τῆς κληρονομικῆς οὐσίας ἀκυροῦνται ἐξ ὑπαρχῆς, τὰ δὲ δικαιώματα αὐτοῦ (ἀπαιτήσεις κατὰ κληρονομουμένου, δικαιώματα ἐπὶ κληρονομικῶν πραγμάτων), ἅτινα δυνάμει τῆς ὑπεισελεύσεως ἀπεσβέσθησαν διὰ συγχύσεως (βλ. λ.), δὲν ἀναβιοῦσι, πλὴν ἂν οὗτος μὴ τελῇ ἐν δόλῳ. Περὶ τῶν καρπῶν τῆς οὐσίας, ἣν ἀποβάλλει, εὐθύνεται ὡς νομεὺς κακῆς μὲν πίστεως, ἂν τελῇ ἐν δόλῳ, καλῆς δέ, ἂν τελῇ ἐν πλάνῃ.

Δὲν ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῶν συνεπειῶν τῆς ἀναξιότητος ἡ ὑπὸ τοῦ ἀναξίου κτῆσις τῆς κληρονομίας, πάντως ὅμως ἡ τούτῳ ἐπαγωγὴ αὐτῆς. Ὅθεν ματαιοῦνται μὲν αὗται, ἂν ὁ ἀνάξιος ἀποθάνῃ πρὸ τῆς ἐπαγωγῆς, χωροῦσι δέ, ἂν ἀποθάνῃ μετὰ ταύτην. Ἀποποίησις τῆς κληρονομίας ὑπὸ τοῦ ἀναξίου οὐδαμῶς ἅπτεται τῶν ἐν λόγῳ συνεπειῶν, ἀποποίησις δ' ὅμως ταύτης ὑπὸ τοῦ ereptoris ἀποκλείει ταύτας, διότι τὸ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς κληρονομικὸν δικαίωμα τοῦ ἀναξίου τελεῖ ὑπὸ τὴν διαλυτικὴν νομικὴν αἵρεσιν, ὅτι ὁ ereptor θέλει ἀσκήσει τὸ ὅμοιον αὐτοῦ δικαίωμα δι' ὑπεισελεύσεως, ἧς αἱρέσεως ἀτονησάσης παραμένει ἔγκυρος ἡ ὑπὸ τοῦ ἀναξίου κτῆσις ἢ ἀποποίησις τοῦ κλήρου, ὡς καὶ πᾶσα αὐτοῦ διάθεσις.

Οἱ λόγοι ἀναξιότητος, διαιρούμενοι συνήθως ὑπὸ τῶν συγγραφέων εἰς 4 κατηγορίας εἶναι οἱ ἑπόμενοι:

Α') **Παραπτώματα κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ κληρονομουμένου.** Ταῦτα εἶναι: 1) Θανάτωσις αὐτοῦ δόλῳ ἢ ἀμελείᾳ, ἐπάγουσα ἀπώλειαν κληρονομίας τε καὶ κληροδοσίας. 2) Ἡ ἐκ πταίσματος τοῦ κληρονόμου παράλειψις ποινικῆς διώξεως τοῦ φονέως τοῦ κληρονομουμένου, ἐπάγουσα τὴν αὐτὴν ἀπώλειαν. Ἡ ἀνηλικότης εἶναι λόγος συγγνώμης τοῦ κληρονόμου. 3) Προσβολὴ τῆς νομικῆς ἱκανότητος τοῦ κληρονομουμένου, ἐπάγουσα τὴν αὐτὴν ἀπώλειαν. 4) Καταμήνυσις τοῦ κληρονομουμένου, ἐπάγουσα ἀπώλειαν κληροδοτήματος. 5) Συνομολόγησις συμβάσεως περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ κληρονομουμένου ζῶντος καὶ ἄκοντος, ἐπάγουσα ἀπώλειαν ταύτης. 6) Παραμέλησις τοῦ κληρονομουμένου μανέντος παρὰ πρόσκλησιν πρὸς ἐπιμέλειαν αὐτοῦ καὶ 7) Μὴ ἀνάρρυσις τοῦ κληρονομουμένου ἐξ αἰχμαλωσίας. Λόγος συγγνώμης ἡ μικροτέρα τῶν 18 ἐτῶν ἡλικια. Ἐν ταῖς ἀνωτέρω περιπτώσεσιν ereptor γίνεται τὸ Δημόσιον, πλὴν τῆς 6ης, καθ' ἣν ἡ τοῦ μανέντος κληρονομία ἐπάγεται τῷ περιθάλψαντι αὐτόν, καὶ τῆς 7ης, καθ' ἣν καλεῖται εἰς τὴν κληρονομίαν ἡ Ἐκκλησία τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως τοῦ κληρονομουμένου (οὐχὶ τῆς κατοικίας αὐτοῦ, διότι ἐν τῇ Νεαρᾷ 115 κεφ. γ' § 13 λέγεται: «... τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως, ἐξ ἧς ὥρμηται, προσκυροῦσθαι»).

Β') **Παραπτώματα κατὰ τῆς τελευταίας βουλήσεως τοῦ κληρονομουμένου.** Ταῦτα εἶναι: 1) Ἀβάσιμος προσβολὴ τῆς διατάξεως τελευταίας βουλήσεως ὡς πλαστῆς ἢ προσβαλλούσης τὸ δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων, ἢ ὑποστήριξις τῆς προσβολῆς ταύτης ἄνευ ὑπηρεσιακῆς ὑποχρεώσεως (officii necessitas, οἷα π. χ. ἡ τοῦ ἐπιτρόπου ἀνηλίκου ἢ ἀπηγορευμένου), ἐπάγουσα ἀπώλειαν παντὸς καταλειφθέντος. Λόγος συγγνώμης ἡ ἀνηλικότης. 2) Ψευδὴς ὑπ' ὀρφανικοῦ ὑποκαταστάτου κατηγορία τῆς μητρὸς τοῦ ἀνήβου ἐπὶ ὑποβολῇ τέκνου, ἐπάγουσα ἀπώλειαν τῆς τοῦ ἀνήβου κληρονομιας. 3) Ἐξαφάνισις τοῦ ἐγγράφου τῆς τελευταιας βουλήσεως, ἐπάγουσα ἀπώλειαν παντὸς ἐντεῦθεν κερδανθέντος. Ἐν τοῖς τρισὶ τούτοις θέμασιν ereptor εἶναι τὸ Δημόσιον. 4) Ἀπόκρυψις τῆς διαθήκης ὑπὸ κληροδόχου, ἐπάγουσα ἀπόσβεσιν τῆς κληροδοσίας πρὸς ὄφελος τοῦ βεβαρυμένου. 5) Ὑπεξαίρεσις κληρονομικοῦ πράγματος, ἐπάγουσα, εἰ μὲν ἐπράχθη ὑπὸ κληρονόμου, ἀπώλειαν ὑπὸ τούτου τοῦ *Φαλκιδίου ποσοστοῦ* ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου (ὅπερ νῦν, καταργηθέντος τοῦ *Φαλκιδίου νόμου*, δὲν ἰσχύει), εἰ δὲ ὑπὸ κληροδόχου, μείωσιν τῆς κληροδοσίας (πρὸς ὄφελος τοῦ βεβαρημένου) κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ὑπεξαιρεθέντος. 6) Δόλῳ ἢ βίᾳ παρακώλυσις τοῦ κληρονομουμένου τῆς καταρτίσεως ἢ τῆς μεταβολῆς διατάξεως τελευταίας βουλήσεως, ἐπάγουσα ἀπώλειαν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου παντὸς ἐντεῦθεν πορισθέντος ἐκ τοῦ κλήρου· καὶ 7) Κατακράτησις κληροδοσίας ὑπὸ βεβαρημένου ἐπέκεινα ἐνιαυτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως τῆς εἰς καταβολὴν καταδικαζούσης αὐτὸν ἀποφάσεως, ἐπάγουσα ἀπώλειαν παντὸς ὅ,τι κατελείφθη αὐτῷ, ἐξαιρέσει τῆς νομίμου μοίρας, ὑπὲρ τῶν ὑποκαταστάτων, συγκληρονόμων, καθολικῶν καταπιστευματοδόχων, κληροδόχων, ἀδιαθέτου κληρονόμων (ἐξαιρέσει τῶν ἀποκληρωθέντων), ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι παρέχουσιν οὗτοι ἀσφάλειαν περὶ καταβολῆς τοῦ κληροδοτήματος, ἐν ἐλλείψει δὲ τούτων ὑπὲρ παντὸς ἐξωτικοῦ παρέχοντος ἀσφάλειαν καὶ τέλος ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου.

Γ') **Παραβάσεις νομικῶν ἀπαγορεύσεων.** Αὗται εἶναι: 1) Ὑπόσχεσις τῷ κληρονομουμένῳ, ζῶντι, μεταβιβάσεως τοῦ καταλειφθησομένου τῷ ὑπισχνουμένῳ κλήρου ἢ μέρους αὐτοῦ (ἢ τῆς ἀξίας τοῦ κλήρου κλπ.) εἰς πρόσωπον *ἀνίκανον* (incapax) πρὸς καταστρατήγησιν τοῦ νόμου, ἐπάγουσα ἀπώλειαν *ἀποκαταστατέου* (fideicommissum tacitum). 2) Ἀθέμιτος (ἐξώγαμος) ἐρωτικὴ σχέσις γυναικὸς πρὸς τὸν κληρονομούμενον, ἐπάγουσα ἀπώλειαν τοῦ καταλειφθέντος αὐτῇ· καὶ 3) Συμβίωσις ἐν ἀπηγορευμένῳ γάμῳ, ἐπάγουσα ἀπώλειαν τοῦ ὑπὸ θατέρου τῶν συμβιούντων καταλειφθέντος θατέρῳ. Πλάνη καὶ ἀνηλικότης εἶναι λόγοι συγγνώμης. Ἐν πάσαις ταῖς περιπτώσεσι ταύταις ereptor εἶναι τὸ Δημόσιον.

Δ') **Ἐκδήλωσις μεταβολῆς βουλήσεως τοῦ κληρονομουμένου ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ κληρονόμου.** Τοιαύτη δύναται νὰ γένηται διὰ πάσης μετὰ τὴν κατάρτισιν τῆς διαθήκης ῥητῆς ἢ σιωπηρᾶς δηλώσεως τοῦ διαθέτου, ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ, ὅπως ὁ ἐγκατάστατος γένηται κληρονόμος αὐτοῦ, ὁπότε ἡ ἔκπτωσις ἐπέρχεται ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου, ἀποκλειομένων τῶν προσώπων, ἅτινα θὰ ἐκαλοῦντο ἄνευ τῆς τοῦ ἀναξίου ἐγκαταστάσεως. Ἐν ταῖς ἐνταῦθα ἀναγομέναις περιπτώσεσιν ἀναξιότης ἐπέρχεται μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι ἡ μεταβολὴ τῆς βουλήσεως τοῦ διαθέτου δὲν ἐξεδηλώθη κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ ἀποτελέσῃ ἀνάκλησιν τῆς διαθήκης κατά τινα τῶν ἐν τῷ νόμῳ (ν. ΓΨΠ' τοῦ 1911 «περὶ διαθηκῶν» ἄρθρα 40—42) ὡρισμένων τύπων, διότι τότε καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν οἱ ἐξ ἀδιαθέτου ἢ οἱ ἐν προτέρᾳ ἐγκύρῳ διαθήκῃ γεγραμμένοι κληρονόμοι, ἢ οἱ ἐν αὐτῇ τῇ ἀνακαλούσῃ ἐγκύρως ἐγκαθιστάμενοι.

Οἱ λόγοι ἀναξιότητος τοῦ κληροδόχου ἐφαρμόζονται καὶ εἰς τὸν αἰτίᾳ θανάτου δωρεοδόχον. Ἐν τῷ Ρωμ. Δικαίῳ δὲν κεῖται γενικὴ περὶ τούτου διάταξις, διὸ καὶ τὸ ζήτημα στασιάζεται. Μόνου τοῦ ἀνωτέρω ὑπὸ κατηγορίαν Β' ἀριθ. 7 λόγου ἀναξιότητος εἶναι ἀναμφισβήτητος ἡ κατὰ τοῦ αἰτίᾳ θανάτου δωρεοδόχου ἐφαρμογὴ ἕνεκα τοῦ ῥητοῦ ὁρισμοῦ τῆς Ἰουστινιανείου Νεαρᾶς 1 κεφ. 1 § 2.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ὅρα ταύτην παρὰ *Windscheid–Kipp* § 669 σημ. * — Πρόσθες: *C. Fadda*. Concetti fondamentali del diritto ereditario romano, Napoli, vol. I. (1900) σελ. 230 ἑπ. Γ. Π. ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΣ

ἀναξιοχρεως ἢ προτιμότερον ***ἀναξιόχρεος*** (ὁ, ἡ), *—ον* (το)· ὁ μὴ ἀξιόχρεος, ὁ μὴ ἄξιος ν' ἀναλάβῃ ὑποχρεώσεις, ἀνεπαρκής. Β. Φ.

Ἀναξίπολις. Θάσιος γράψας, ὡς ἀναφέρει ὁ Λατῖνος συγγραφεὺς Οὐάρρων, περὶ γεωργίας.

Ἀνάξιππος. Ποιητὴς τῆς νέας ἀττικῆς κωμῳδίας, ἀκμάσας, κατὰ τὸν Σουΐδαν, κατὰ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ.

Ἄναξις. —1) υἱὸς Κάστορος καὶ Ἱλαείρας. —2) Ἱστοριογράφος Βοιωτός. Οὐδὲν ἀπόσπασμα διεσώθη ἐκ τῆς ἴσως χρονογραφικῆς ἱστορίας του.

ἀναξυρίς· λέξις περσική, ἑλληνοποιηθεῖσα. Δι' αὐτῆς δηλοῦται ἡ ἑλληνιστὶ λεγομένη «*σκελέα*», ἤτοι ἔνδυμα, περιβάλλον στενῶς τὰ σκέλη, ἀκριβῶς ὅπως τὰ σημερινὰ «παντελόνια», μέχρι τῶν ἀστραγάλων. Τὸ ἔνδυμα τοῦτο οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθεώρουν βαρβαρικὸν καὶ διὰ τοῦτο ὠνόμαζον αὐτὸ σκωπτικῶς διὰ τῆς λέξεως «θύλακοι»· παρίστανται δὲ πάντοτε οὕτως ἐνδεδυμένοι οἱ Ἀνατολικοὶ καὶ Βόρειοι λαοὶ καὶ αἱ Ἀμαζόνες, ὡς ἐξ Ἀνατολῆς καταγόμεναι, καίτοι πάντες οὐ-

Digitized by Google

τοι δὲν ἐχρησιμοποίουν ἀκριβῶς τὸ ἔνδυμα τοῦτο. Τοιαύτας παραστάσεις ἔχομεν πολυαρίθμους ἐπὶ ἀγγείων, ἔτι δὲ ἐπὶ τῆς ζῳοφόρου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος ἐν Φιγαλίᾳ τῆς Ἀρκαδίας, ἔργου τοῦ Ἰκτίνου· ἐπίσης ἀπαντᾷ τὸ ἔνδυμα τοῦτο καὶ μετέπειτα ἐπὶ τοῦ περιφήμου ψηφιδωτοῦ τῆς Νεαπόλεως ἐκ Πομπηΐας, ἔνθα παρίσταται ἡ μάχη τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατὰ τοῦ Δαρείου. Κατόπιν ἐμφανίζεται καὶ ἐπὶ πολυαρίθμων ἄλλων μνημείων, ἰδίως σαρκοφάγων· εἰς πλεῖστα τῶν μνημείων τούτων παρίστανται οἱ Ἀνατολῖται, π. χ. Πέρσαι, Τρῶες, Λύκιοι, Σκῦθαι κλ., φοροῦντες οὐχὶ μόνον περὶ τὰ σκέλη ἀναξυρίδας, μετὰ πτυχώσεων περισσοτέρων ἢ ὀλιγωτέρων, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλον τὸ σῶμα στενῶς ἐπικείμενον ἔνδυμα καλῦπτον ἐντελῶς καὶ τὰς χεῖρας μέχρι τοῦ καρποῦ, ὅπως περίπου ἐμφανίζονται ἐνδεδυμένοι σήμερον οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοί. Ἐπειδὴ δὲ ὁμοίως παρίστανται ἐνδεδυμένα καὶ πολλὰ πρόσωπα εἰς παραστάσεις κωμῳδιῶν, τραγῳδιῶν, σατυρικῶν δραμάτων, φλυάκων κττ., ὑποτίθεται ὅτι τὸ ἔνδυμα τοῦτο προῆλθεν ἐξ Ἀνατολῆς μέν, ἀλλὰ κυρίως ἐκ τελετῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἐκεῖ λατρείαν καὶ τὰ ὄργια τοῦ Βάκχου. Σημειωτέον ὅτι ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὑπάρχει πρὸς δήλωσιν τῶν ἀναξυρίδων καὶ ἡ λέξις *«σαράβαρα»*, ἡ ὁποία θεωρεῖται σκυθικὴ καὶ ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ, ἰδίως τῶν Μικρασιατῶν καὶ Νησιωτῶν τοῦ Αἰγαίου, ἡ λέξις «σαλβάρια»· ἐπίσης ὑπάρχει πρὸς δήλωσιν αὐτῆς καὶ ἡ λέξις *«βράκκαι»*, ἡ ὁποία εἶναι ἀσφαλῶς τῆς κελτικῆς γλώσσης, διότι καὶ οἱ Κέλται καὶ οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Σαρμάται καὶ ἐν γένει οἱ Βόρειοι λαοὶ παρίσταντο φοροῦντες, ὡς καὶ πράγματι ἐφόρουν, τὸ ἔνδυμα τοῦτο· ἐκ τῆς λέξεως δὲ ταύτης προέκυψαν αἱ ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ λέξεις «βράκκα», «βρακκὶ» κ.τ.τ. Εἶναι ἀξιομνημόνευτον τὸ ὅτι ἐπιφανεῖς τινες Ῥωμαῖοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον διαμείνει ἐπὶ μακρότερον χρόνον μεταξὺ τῶν Βορείων λαῶν, ἀπεδέχθησαν τὸ ἔνδυμα τοῦτο, ὡς πρακτικόν, καὶ μάλιστα προσεπάθησαν, ἐρχόμενοι εἰς Ῥώμην, νὰ ἐπιβάλωσιν αὐτὸ ὡς εἶδος ἀνδρικοῦ συρμοῦ· μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρεται κυρίως ὁ Καικίνας *(Τάκιτ.* Ἱστ. Β' 20). Ἐν τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἐν γένει οἱ Ἰταλοί, δὲν ἐδέχθησαν τὸν νέον συρμόν, χαρακτηρίζοντες αὐτὸν ὡς βαρβαρικόν. Ἀργότερον, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Τραϊανοῦ, ἐμφανίζονται τοιαῦται ἀναξυρίδες μέχρι τῶν γονάτων, ἐπὶ δὲ Ἀλεξάνδρου τοῦ Σεβήρου ἐφόρουν τοιαῦτα ἐνδύματα καὶ Ῥωμαῖοι καὶ Ῥωμαῖαι, ἕως ὅτου οἱ αὐτοκράτορες Ἀρκάδιος καὶ Ὁνώριος ἀπηγόρευσαν αὐτά. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **ἀναξυρίς** *[Βοτ.]*· βλ. λάπαθον.

ἀναξύω· ξύνω, ξύνων ἀπαλείφω.

Ἀναξώ. —1) Θυγάτηρ τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Ἱππονόμης (ἢ Ἀστυδαμείας ἢ Λαονόμης), σύζυγος τοῦ Ἠλεκτρύωνος, μήτηρ ὀκτὼ υἱῶν καὶ τῆς Ἀλκμήνης (*Ἀπδ.* 2, 4, 5 καὶ σχολ. Ἰλ. 14, 323). —2) Τροιζηνία τις, περὶ ἧς λέγεται ὅτι ἡρπάγη ὑπὸ τοῦ Θησέως πρὸ τῆς συζεύξεως αὐτοῦ μετὰ τῆς Φαίδρας (*Πλούτ.* Θησ. 29). Καὶ ὁ Ἀθήναιος (13,557) λέγει περὶ τοῦ Θησέως, «πρὸ δὲ τῆς Ἑλένης ἐκ Τροίας ἥρπασεν Ἀναξώ».—3) Συρακουσία τις θυγάτηρ Εὐβούλου, ἣν ἀναφέρει ὁ Θεόκριτος ἐν ταῖς Φαρμακευτρίαις (2,66), λέγων:

«ἦνθ' ἡ τωὐβούλοιο κανηφόρος ἄμμιν Ἀναξὼ
ἄλσος ἐς Ἀρτέμιδος»

ἔνθα πρόκειται περὶ πομπῆς εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἀρτέμιδος, ὁμοίας πρὸς ἐκείνην, ἡ ὁποία εἶχε διοργανωθῆ ἐν Πάτραις ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν εἰς τιμὴν τῆς Λαφρίας Ἀρτέμιδος.—4) Θυγάτηρ τοῦ Ἐπικράτους, ἱέρεια τῆς Δήμητρος. ΙΑΚ. Χ. Δ.

Ἀνάου (Hanau). Πόλις τῆς Πρωσσίας ἐν τῇ τοπαρχίᾳ Ἔσσης-Νασσάου (Hesse-Nassau) εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Κάσσελ (Cassel) ἐκτισμένη ἐν ἀμμώδει ἀλλ' εὐφόρῳ περιβάλλοντι παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Μάϊν (Mein). Κάτ. 38.498. Ἐνταῦθα, τῷ 1813, ὁ Ναπολέων ἐνίκησε τὰ αὐστροβαυαρικὰ στρατεύματα. Δ. Ε. Μ.

Ἀναουὰκ *[Γεωγρ.]*· βλ. Ἀναχουάκ.

ἀνὰπ (hanap). Μεγάλη μονόπους κύλιξ χρησιμεύουσα διὰ τὸν οἶνον κατὰ τὸ μέσον αἰῶνα. Τὰ δοχεῖα ταῦτα κατεσκευάζοντο συνήθως ἐξ ὀπτῆς γῆς, τὰ δὲ πολυτελέστερα καὶ ἐξ ἀργύρου ἢ καὶ χρυσοῦ. Ἡ βιομηχανία τῶν κυλίκων τούτων ἤκμασε μεγάλως εἰς τὴν γαλλικὴν πόλιν Ἄρλ καὶ εἰς πόλεις τινὰς τῆς Γερμανίας, ἰδίως εἰς τὴν Δρέσδην. Ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἐκαλοῦντο «Lunaperie» πάντα τὰ ἐξ ὑάλου σκεύη τοῦ οἴκου, κατεσκευάζοντο δὲ τοιαῦται κύλικες καὶ ἐκ ξύλου. Ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος αἱ κύλικες αὗται καὶ τὸ ὄνομά των ἐξέλιπον ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ ὅμως ἐξηκολούθησαν ὑφιστάμεναι μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, εἰς τὰ ἀρχαῖα ζυθοπωλεῖα, ὅπου οἱ τακτικοὶ θαμῶνες αὐτῶν διετήρουν ἰδίαν ἕκαστος *ἀνάπ*, τῆς ὁποίας τὸ κάλυμμα ἔκλειε διὰ κλείθρου, ὅπως μὴ γίνηται χρῆσις αὐτῆς παρ' ἄλλων. Σήμερον τὰ δοχεῖα ταῦτα εἶναι ἀντικείμενα μουσείων τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν, καὶ κατέστησαν περιζήτητα. Θ. Β.

Ἀνάπα *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ πόλις τῆς Καυκασίας, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου, λίαν οἰκεία εἰς τὴν ἐμπορικὴν ναυτικήν μας σημαίαν, ὅταν ἡ ἱστιοφόρος μας ναυτιλία ἦτο εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς ἀκμῆς της, λόγῳ τῆς ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις εἶχε καὶ αὐτὴ τότε μεγίστην ἐμπορικὴν ἀκμήν, φορτώσεως σίτου, βουτύρου, λίπους, δερμάτων καὶ μηλωτῶν ἐκ Κιρκασίας προερχομένων. Κατέχει δὲ ἡ πόλις καὶ τὸ πρὸ αὐτῆς ἀγκυροβόλιον τὸν νότιον μυχὸν μεγάλου ἀλλὰ καὶ λίαν ἀναπεπταμένου πρὸς Λίβαν ὅρμου, ἀπέχοντα ἀπὸ μὲν τοῦ *πορθμοῦ τοῦ Κὲρτς* (βλ. Ἀζοφική) 36,5 μιλ., ἀπὸ δὲ τοῦ *Νοβορωσὶσκ* 35 μίλ. Σημάνσεις προγνώσεως κακοκαιριῶν ἐπαίρονται ἀπὸ τοῦ λιμεναρχείου. Τὰ πρὸ τῆς πόλεως ἀβαθῆ ἐπέβαλον ἐπισημάνσεις τόσον δι' ἀλεωρίων διὰ τὴν ἡμέραν ὅσον διὰ τῶν ναυτικῶν πυρσῶν τὴν νύκτα (βλ. ἀγγλικὸν χάρτην 2221 ✱: Anapa - Caucasus) ὁ φάρος προσγειώσεως εἶναι φωτὸς σκαρδαμύσσοντος, λευκοῦ μὲν διὰ τὸν ἐλεύθερον πλοῦν, ἐρυθροῦ δὲ πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς ὑφάλου *Μαρὶ Μαγκνταλὲν* ἢ *Μιγκόερα*, ἥτις δευτέρα ὀνομασία εἶναι ἀπότοκος κακῆς ἀναγνώσεως τῆς λατινικῆς γραφῆς Megoera τῆς ἀρχαιοελληνικῆς της ὀνομασίας *Μέγαιρα* (πλάτ. 45 03, — μῆκ. 37°00', — χάρτης ἀγγλ. 2235: Port Anakria to Kertch Strait). Ἡ πόλις ἔχει 16565 κατοίκους, οἰκίας μονορόφους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ εὐρυτάτας λεωφόρους. Τὸ βόρειον αὐτῆς τμῆμα παραρρέει ὁ Κοσμαλίρ. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

—*[Ἱστορ.]* Ἡ πόλις ἱδρύθη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες εἶχον ἀνεγείρει ἐν αὐτῇ καὶ ἰσχυρὸν φρούριον διασωζόμενον ἔτι. Τῷ 1791 ἡλώθη ὑπὸ τῶν Ῥώσων, οἵτινες καὶ ἀνενέωσαν τὴν ὀχύρωσίν της, ἀλλὰ παρεδόθη καὶ πάλιν εἰς τοὺς Τούρκους. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1828 ἁλωθεῖσα ἐκ νέου ὑπὸ τῶν ῥωσικῶν στρατευμάτων παρέμεινεν ἔκτοτε εἰς τὴν Ῥωσίαν. Θ. Β.

ἀναπαγόρευτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀπαγορευθῇ, ὁ μὴ ἀπηγορευμένος, ἐλεύθερος.

ἀναπαιστικὸς —ή, —όν: «ἀναπαιστικὸν μέτρον»· τὸ ποιητικὸν μέτρον, τὸ συγκροτούμενον ἐξ *ἀναπαίστου* ὡς μετρικοῦ ποδός.

ἀνάπαιστος (ὁ). Ἐκαλεῖτο οὕτως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ μετρικῇ ποὺς τετράσημος, διαιρούμενος εἰς δίσημον ἄρσιν προτασσομένην καὶ δίσημον θέσιν ἐπιτασσομένην, κύριον δὲ σχῆμα ἔχων τόδε:

ἄρσις | θέσις
◡◡́ | —́

πλὴν δὲ τούτου καὶ τὸ τοῦ *ἀναπαιστικοῦ σπονδείου* (——') καὶ τοῦ *δακτύλου* (—◡'◡) καὶ τοῦ *προκελευσματικοῦ* (◡◡◡'◡).

Ὁ ἀνάπαιστος ἦτο εὔχρηστος εἰς τὴν σύνθεσιν ἰδίων κώλων ἢ μέτρων (στίχων), τουτέστιν ἀναπαιστικῶν διποδιῶν κ.ἑ. μέχρι πενταποδιῶν· καὶ τὰ μὲν μετ' ἀρτίου ἀριθμοῦ ἀναπαίστων κῶλα ἐβαίνοντο κατὰ δύο πόδας *(δίμετρα* καὶ *μονόμετρα)*, τὰ δὲ μετὰ περιττῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ ἕνα. Τὰ κῶλα δὲ ταῦτα ἐσχηματίζοντο ἢ ἀκατάληκτα, εἰς τὰ ὁποῖα οὐδεμία συλλαβὴ ἔλειπεν, ἢ καταληκτικά, ἢ βραχυκατάληκτα, ὅτε ἔλειπεν ἡ τελευταία ἢ αἱ δύο τελευταῖαι ἄρσεις, ἀναπληρούμεναι, διὰ τονῆς, τουτέστι παρεκτάσεως τῆς προτελευταίας θέσεως, ἢ προκαταληκτικά, ἂν ἡ ἔλλειψις συνέβαινεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κώλου.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ ἀναπαίστῳ ἡ θέσις ἐπιτάσσεται εἰς τὴν ἄρσιν, ἔχει οὗτος ἦθος κεκινημένον καὶ ἐνεργόν. Διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἀναπαιστικὸς ῥυθμὸς ἦτο ἐξ ἀρχῆς ἐμβατήριος ῥυθμός, εὐχρηστῶν τὸ μὲν εἰς τὰ καλούμενα *προσόδια* ᾄσματα, τὸ δὲ εἰς τὰ *ἐνόπλια* ἢ *ἐμβατήρια*. Ἦσαν δὲ τὰ μέτρα τούτων τῶν κατὰ στίχον ποιημάτων ἡ *ἀναπαιστικὴ τριποδία (προσοδιακὸς* ἢ *ἐνόπλιος ῥυθμός)*, μάλιστα δὲ ἡ *καταληκτικὴ ἀναπαιστικὴ τετραποδία (παροιμιακός)*, εἰς ἣν καὶ ὁ Τυρταῖος ἐποίησε τὰ ἐμβατήριά του, ὡς τὸ

Ἄγετ' ὦ Σπάρτας εὐάνδρου κτλ.,

◡◡—'◡◡—'◡◡—'◡

προσέτι δὲ τὸ *ἀναπαιστικὸν τετράμετρον*, ἀποτελούμενον ἐξ ἀκαταλήκτου καὶ καταληκτικῆς τετραποδίας, οἷον

Ἄγετ' ὦ Σπάρτας ἔνοπλοι κοῦροι
πρὸς τὰν Ἄρεως κίνασιν

◡◡—'◡◡—'◡◡—'◡◡—'
◡◡—'◡◡—'◡◡—'—'

Τὸ τετράμετρον τοῦτο ὕστερον ἀπέβη τὸ συχνότατον μέτρον τῆς κωμῳδίας μετὰ τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον.

Ὁ ἀνάπαιστος ἦτο προσέτι εὔχρηστος καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν *ὑπερμέτρων* περιόδων, αἵτινες ἀποτελούμεναι ἐκ πλειόνων τῶν δύο κώλων, τετραποδιῶν καὶ ἐνίοτε διποδιῶν, οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ αὔξησις τοῦ τετραμέτρου μὲ ἀριθμὸν κώλων κατὰ βούλησιν τοῦ ποιητοῦ. Αὗται ἐκαλοῦντο *ἀναπαιστικὰ συστήματα ἐξ ὁμοίων*, τῶν ὁποίων τὸ τέλος ἐσήμαινεν ἡ κατάληξις καὶ ἡ διακοπὴ τῆς λεκτικῆς καὶ μελικῆς συναφείας. Ἦσαν δὲ ταῦτα πολὺ εὔχρηστα εἰς τὴν δραματικὴν ποίησιν καὶ εἶχον πανταχοῦ ῥυθμὸν ἐμβατηρίου. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἐν τῷ Αἴαντι τοῦ Σοφοκλέους.

«Τελαμώνιε παῖ, τᾶς ἀμφιρύτου κλπ.».

Τὰ ἀναπαιστικὰ κῶλα ἦσαν προσέτι εὔχρηστα καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν *ἐπισυνθέτων* μέτρων, οἷον τὸ καλούμενον *ἀσυνάρτητον*, ἀποτελούμενον ἐκ παροιμιακοῦ καὶ βραχυκαταλήκτου τροχαϊκῆς τετραποδίας. Τοιοῦτο τὸ

Ἐρασμονίδη Χαρίλαε, χρῆμά τι γελοῖον

◡◡—'◡◡◡'◡◡—'◡' || —'◡—'◡—'◡'

Ἦτο δ' ἐν χρήσει ὁ ἀνάπαιστος καὶ εἰς τὰ *μεικτὰ* καλούμενα μέτρα, εἰς τὰ ὁποῖα συμφύρονται πόδες ἑτερογενεῖς ἐν τῷ αὐτῷ κώλῳ.

Ἐν δὲ τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ ποιήσει, ἥτις ἀκολουθεῖ τὴν τονικὴν ῥυθμοποιίαν, δὲν εἶναι ἀσυνήθης ὁ ἀναπαιστικὸς ῥυθμὸς εἰς ποιήματα στροφικά, ἐν οἷς ἐναλλάσσονται τετραποδίαι καταληκτικαὶ μετὰ τριποδιῶν πλήρων ἢ καταληκτικῶν ὡς εἰς τὸ γνωστὸν

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὁλόμαυρη ράχη κ. λ.

τοῦ ὁποίου οἱ μὲν τρεῖς πρῶτοι καὶ ὁ πέμπτος στίχος εἶναι καταληκτικαὶ τετραποδίαι, ὁ δὲ τέταρτος καὶ ὁ ἕκτος τριποδίαι. Εἰς ἄλλα ποιήματα ἡ ἐναλλαγὴ αὕτη εἶναι κατά τι διάφορος. Κ. ΑΡΑΠΗΣ

ἀναπαιστοσπόνδειος (ὁ)· καλεῖται οὕτω ἐν τῇ μετρικῇ ἡ διαδοχικὴ ἀκολουθία ἀναπαίστου καὶ σπονδείου ◡◡——— (*Τζέτζ.* Ἀνέκδ. Ὀξ. τόμ. 3, σ. 311).

ἀναπαιστρίς (ἡ)· βλ. σφῦρα.

ἀναπαΐτης (Anapait) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν κρυσταλλούμενον κατὰ τὸ τρικλινὲς κρυσταλλικὸν σύστημα. Εὑρίσκεται συνήθως ὑπὸ μορφὴν ἐπιφλοιωμάτων ἀποτελουμένων ἐκ πρασίνων ἢ κιτρινοπρασίνων κρυστάλλων καὶ ἐπικαθημένων εἰς τὰ τοιχώματα κοιλωμάτων εἰς τὴν ἐπαφὴν ἑνὸς στρώματος σιδηρίτου μὲ λειμονίτην. Ἔχει σκληρότητα 3 ½ βαθμ. καὶ εἰδικὸν βάρος 2,812. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι φωσφορικὸν ἀσβέστιον καὶ φωσφορικὸς σίδηρος μεθ' ὕδατος. Ὁ χημικὸς μοριακός του τύπος εἶναι 3(CaFe) O. P_2O_5. $4H_2O$. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν χερσόνησον Taman, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Kuban ἐν Ῥωσίᾳ. Ὀνομάζεται καὶ *ταμανίτης*. Γ. Κ. Γ.

ἀναπαίτητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἀπαιτηθεὶς ἢ ὁ μὴ ἀπαιτούμενος: «χρέη, δάνεια ἀναπαίτητα».

ἀναπαλαίω· παλαίω ἐκ νέου, ἀνανεώνω τὴν πάλην, τον ἀγῶνα.

ἀναπάλη (ἡ)· εἶδος ὀρχήσεως παριστανούσης ἀγῶνας· χορὸς κατ' ἀπομίμησιν τῶν πέντε ἀγωνισμάτων τοῦ πεντάθλου. Π. Ζ.

ἀνάπαλιν· ἐπίρρ., πρὸς τὰ ὀπίσω. ἐκ τοῦ ἐναντίου· || ἀντιθέτως, κακῶς, κοιν. *ἀνάποδα*: «πολλὰ γιγνόμενα εὖ ἀνάπαλιν συμβαίνοντα». Μετὰ τοῦ ἄρθρου *τά*, κατὰ κρᾶσιν, *τἀνάπαλιν*. Β. Φ.

ἀναπαλλοτρίωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀπαλλοτριωθῇ, νὰ ἀποξενωθῇ, νὰ ἀλλάξῃ κυριότητα. —Ἐπίρρ. *ἀναπαλλοτριώτως*.

— *[Νομ.]* βλ. ἀπαλλοτρίωσις.

ἀναπάλλω· πάλλω, κινῶ, σείω πρὸς τὰ ἄνω, τινάσσω· || μέσ. *ἀναπάλλομαι*· τινάσσομαι, ἀναπηδῶ.

ἀναπαλμὸς (ὁ)· παλμός, τίναγμα πρὸς τὰ ἄνω

ἀνάπαλος, *—η, —ο*· ἰδιωματ., ἁπαλός· πρβλ. *ἀνάμελος—ἀμελής*.

ἀνάπαλσις (ἡ)· ὁ ἀναπαλμὸς (βλ. λ.).

ἀνάπαμα (τό)· ἰδιωματ., ἀντὶ *ἀνάπαυμα*· ὁ ἀναπαυόμενος ἀγρός, ὁ μὴ σπαρεὶς ἐπὶ ἓν ἢ δύο ἔτη ἵνα ἀνακτήσῃ τὰς ἀναγκαίας ζωτικὰς δυνάμεις: «τὸ 'χω ἀνάπαμα» ἢ «θὰ τ' ἀφήσω ἀνάπαμα». Β. Φ.

ἀναπάντητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ τυχὼν ἀπαντήσεως, ὁ μὴ λαβὼν ἀπάντησιν.

ἀναπάπουλος, *—η, —ο*· ἰδιωματ., μόνον εἰς τὴν παροιμ. «ἀναπάπουλο καράβι σὲ καλὸ λιμιῶνα πάει» (*Πολίτ.* Παροιμ. 2, 208), καταφρονεμένο, ἐλαττωματικόν, μὴ ὑπολογίσιμον· || ἰδιωματ. ἐν Κύπρῳ, *ἀναπάπουλος* καὶ *'νεπάπουλος*, ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς ἐπίρρημα, *ἀναπάπουλα* (ὑποκοριστικὸς τύπος τοῦ *ἀναπά, ἀναπαή*=ἀνάπαυσις): «τὴν ἔφαγε (τὴ γυναίκα του) κ' ἔκατσε ἀναπάπουλος», ἐπὶ κακοῦ συζύγου· «κάτσε, μωρέ, 'νεπάπουλα», ἥσυχα.

ἀναπαράγω· παράγω ἐκ νέου, ἀναδημιουργῶ.

ἀναπαραγωγὴ (ἡ)· ἡ ἐκ νέου παραγωγή, ἀναδημιουργία.

Digitized by Google

— [ΦΙΛΟΣΟΦ.] Ἀναπαραγωγὴ εἶναι ἡ ἐκ νέου παραγωγὴ τοῦ αὐτοῦ ὄντος, φαινομένου κτλ.

Ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτιότητος εἰς τὴν Μηχανικὴν δύναται νὰ ἐκφρασθῇ ὡς ἀναπαραγωγὴ τῶν αὐτῶν φαινομένων, ὅταν αἱ ἀρχικαὶ συνθῆκαι εἶναι αἱ αὐταί. Εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὁμάδων εἰς τὰ Μαθηματικὰ ἔχομεν ἐπίσης εἶδός τι ἀναπαραγωγῆς.

Εἰς τὴν βιολογίαν ἡ ἐπανάληψις τῆς ἱστορίας τῆς ζωῆς τοῦ εἴδους στηρίζεται εἰς τὴν ἀναπαραγωγήν, δηλ. εἰς τὸ ὅτι τὰ πυρηνώδη κύτταρα κέκτηνται, ὡς φαίνεται, τὴν ἰδιότητα τοῦ νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὴν κατάστασιν ἐλευθέρων συνολικῶν μορίων καὶ νὰ δύνανται οὕτω νὰ προκαλῶσιν ἀφ' ἑαυτῶν ὁλόκληρον τὸν κύκλον τῶν λειτουργιῶν, ἐξ ὧν προῆλθον αὐτὰ ταῦτα. *Ἀναπαραγωγὰ κύτταρα* λέγονται τὰ κύτταρα, δι' ὧν συντελεῖται ἡ ἀναπαραγωγή.

Ἡ ἀμφιγονία καθὼς καὶ πᾶσα ἄλλη θεμελιώδης διὰ τὴν ἐξέλιξιν λειτουργία δὲν εἶναι νέα ἐνέργεια, ἀλλὰ προπαρεσκευασμένη ἐν τῇ ἀρχεγονωτάτῃ ἀναπαραγωγικῇ μορφῇ, ἤτοι ἐν τῷ διαμερισμῷ τῶν κυττάρων.

Θέμα ἀπασχολῆσαν σπουδαίως τὴν ἐπιστήμην ὑπῆρξε τὸ ἐὰν εἶναι δυνατὴ γένεσις ἄνευ ἀναπαραγωγῆς. Μέχρι τοῦδε κατέφυγον εἰς ἁπλᾶς ὑποθέσεις. Οὕτως αὐτὸ τοῦτο τὸ γενικὸν πρόβλημα τὸ ἀποβλέπον εἰς τὸ ἂν αἱ αἰτίαι τῆς γενέσεως ἁπλῶν ὀργανικῶν μορφῶν ὑπάρχωσιν ἔτι σήμερον ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, ἢ ἂν αὗται ἀνήκωσιν εἰς περίοδον πρὸ μακροῦ χρόνου ἐξαφανισθεῖσαν δὲν ἐλύθη εἰσέτι. Δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν μόνον, ὅτι μία ὑπὸ τοὺς σημερινοὺς γνωστοὺς εἰς ἡμᾶς ὅρους τελουμένη *ἀρχικὴ γένεσις* εἶναι σφόδρα ἀπίθανος, διότι οὐδὲν τῶν ἀσφαλῶς παρατηρηθέντων γεγονότων συμβάλλει εἰς τὴν παραδοχὴν ταύτην· ἐνῷ τοὐναντίον πλεῖσται περιπτώσεις, αἵτινες τέως ἐθεωροῦντο ὡς φαινόμενον ἀρχικῆς γενέσεως, ἡρμηνεύθησαν ἤδη ὡς προερχόμεναι ἐκ τῆς διαδόσεως σπερμάτων, κεκτημένων *ἀναπαραγωγὸν δύναμιν* (*Wundt.* System der Philosophie). [Βλ. λ. κληρονομικότης.]

Π. ΖΕΡΒΟΣ

— [ΖΩΟΤΕΧΝ.] Ἀναπαραγωγὴ λέγεται ἡ λειτουργία τῶν ζώντων ὀργανισμῶν πρὸς διαιώνισιν τοῦ εἴδους αὐτῶν.

Ἡ ἱκανότης πρὸς ἀναπαραγωγὴν συμπίπτει μετὰ τῆς πλήρους ἀναπτύξεως τῶν γεννητικῶν ἀδένων, τῆς γενετησίου ὡριμότητος. Αὕτη συνήθως ἀναφαίνεται εἰς τὰ ζῷα λίαν ἐνωρίς. Ἐν τούτοις ὅμως οὐδέποτε πρέπει τὰ ζῷα νὰ χρησιμοποιῶνται πρὸς ἀναπαραγωγὴν εὐθὺς ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῶν πρώτων ὀργασμῶν, ἀλλὰ πολὺ βραδύτερον. Ἡ εἰς νεαρὰν ἡλικίαν χρησιμοποίησις αὐτῶν ἐν τούτῳ εἶναι ἐπιζημία, ἰδίως διὰ τὰ θήλεα. Ταῦτα λόγῳ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐμβρύου παραμένουσι συνήθως μικρόσωμα καὶ ἀσθενικά. Ὁ τοκετὸς λαμβάνει ἐπίσης χώραν μετὰ δυσκολίας, καθ' ὅσον ἡ λεκάνη δὲν προσέλαβεν εἰσέτι τὴν κανονικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν. Τὰ ἄρρενα εἶναι μὲν ἧττον εὐπαθῆ, ἀλλὰ παράγουσι καὶ αὐτὰ ἀσθενικοὺς ἀπογόνους, ἡ δὲ γονιμότης αὐτῶν δὲν εἶναι καλή.

Ἐξ ἴσου ὅμως ἐπιζημία δύναται ἀποβῇ καὶ ἡ ἐπὶ πολὺ καθυστέρησις τῶν ἀγροτικῶν ζῴων πρὸς χρησιμοποίησιν ἐν τῇ ἀναπαραγωγῇ. Τὰ ἄρρενα ἢ αὐνανίζονται ἢ γίνονται ὀκνηρὰ καὶ δὲν ἔχουσιν ὄρεξιν πρὸς ἐπίβασιν, τὰ δὲ θήλεα ἢ προσβάλλονται ἐκ νυμφομανίας ἢ δεικνύουσιν ἐλλιπῆ ἐκδήλωσιν τοῦ ὀργασμοῦ. Τὰ φαινόμενα τῆς ἐλλιποῦς ἐκδηλώσεως τοῦ ὀργασμοῦ ἀναφαίνονται ἰδίως εἰς τὰς πρωΐμους ἐντατικῶς διατρεφομένας γενεὰς καὶ μάλιστα περισσότερον ἐφ' ὅσον ἐλλείπει εἰς τὰ ζῷα κίνησις ἐν βοσκῇ.

Ἡ καλυτέρα ἡλικία πρὸς χρησιμοποίησιν τῶν ζῴων πρὸς ἀναπαραγωγὴν εἶναι:

1) *Ἵπποι* :	*Γενεαὶ θερμόαιμοι* :	κήλωνες	4 ἐτῶν
»	»	φορβάδες	3 »
»	*ψυχρόαιμοι* :	κήλωνες	3 »
»	»	φορβάδες	2 »
2) *Βόες* :	*Γενεαὶ πρώϊμοι* :	ταῦροι :	12—15 μηνῶν
»	»	μοσχίδες :	14—18 »
»	μέσης πρωϊμότητος	ταῦροι :	18—20 »
»	» »	μοσχίδες :	18—22 »
»	ὄψιμοι	ταῦροι :	24—30 »
»	»	μοσχίδες :	24—30 »
3) *Πρόβατα* :	*Γενεαὶ πρώϊμοι* :	κριοὶ	10—12 »
»	»	ἀμνάδες	16—18 »
»	ὄψιμοι	κριο	24—30 »
»	»	ἀμνάδες	24—30 »
4) *Αἶγες*		κριοὶ	10—15 »
		αἶγες	9—10 »
5) *Χοῖροι* :	*Γενεαὶ πρώϊμοι* :	κάπροι	10—12 »
»	»	σύες	10—12 »
»	ὄψιμοι :	κάπροι	15—18 »
»		σύες	15—18 »
6) *Κόνικλοι*			7—9 »

Ὅπως ἡ εἰς λίαν νεαρὰν ἡλικίαν χρησιμοποίησις τῶν ζῴων πρὸς ἀναπαραγωγὴν εἶναι ἐπιζημία, οὕτω καὶ ἡ ὑπερβολικὴ αὐτῶν χρῆσις δύναται νὰ ἀποβῇ ὀλεθρία διὰ τὴν ἀναπαραγωγικὴν αὐτῶν ἱκανότητα. Εὐτυχῶς εἰς τὰ θήλεα ζῷα, λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ ὀργασμὸς ἀναφαίνεται καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα καὶ ἡ κυοφορία διαρκεῖ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπὶ μακρὸν χρόνον, τίθεται ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως φραγμός. Οὕτως αἱ ἀγελάδες καὶ φορβάδες γεννῶσιν ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἐπίσης αἱ αἶγες καὶ τὰ πρόβατα κυοφοροῦσι συνήθως ἅπαξ τοῦ ἔτους· τοὐναντίον αἱ σύες γεννῶσι δὶς τοῦ ἔτους. Ἀπὸ τὰς μητέρας κονίκλους τέλος δὲν πρέπει νὰ ἀπαιτῇ τις πλέον τῶν 4—5 τοκετῶν. Εἰς τὰ ἄρρενα ὅμως ζῷα, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι πάντοτε ἱκανὰ πρὸς ἐπίβασιν, ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχὴ ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὁλικῶς προσαγομένων θηλέων καὶ ἐκεῖνον τῶν ἡμερησίως ἐκτελουμένων ἐπιβάσεων ἵνα προληφθῇ ἡ ἐξάντλησις αὐτῶν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἐξαρτᾶται γενικῶς ἐκ τοῦ εἴδους, τῆς γενεᾶς, τῆς ἡλικίας, τῆς ἀναπτύξεως, τῆς ἀτομικότητος, τῆς διατροφῆς, τῆς ἀξίας τοῦ ζῴου ὡς καὶ τοῦ χρονικοῦ διαστήματος καθ' ὃ διανέμονται αἱ ἐπιβάσεις.

Συνήθως δέον νὰ ὑπολογίζῃ τις εἰς τοὺς ἵππους καὶ δὴ εἰς τοὺς καθαροαίμους 30 φορβάδας, εἰς τοὺς μιγάδας θερμοαίμους 50—60 καὶ εἰς τοὺς ψυχροαίμους μέχρι 100 φορβάδων εἰς ἕνα ἐπιβήτορα. Συγχρόνως νεαροὶ ἐπιβήτορες δὲν πρέπει νὰ ἐκτελῶσι πλέον τῆς μιᾶς ἐπιβάσεως καθ' ἑκάστην καὶ μίαν ἡμέραν καθ' ἑβδομάδα νὰ ἡσυχάζωσι. Ἐπίσης οἱ ἐνήλικες θερμόαιμοι ἐπιβήτορες δέον νὰ μὴ ἐκτελῶσι πλείονας τῶν 2 καὶ τοιοῦτοι θερμόαιμοι πλείονας τῶν 3 ἐπιβάσεων καθ' ἑκάστην, ἐφησυχάζοντες καὶ οὗτοι ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος.

Εἰς τοὺς βόας δέον νὰ ἀναλογοῦν εἰς ἕκαστον ταῦρον 80—100 ἀγελάδες ἐφ' ὅσον αἱ ἐπιβάσεις διανέμονται καθ' ὅλον τὸ ἔτος καὶ 30—40 μόνον ἐφ' ὅσον τὸ χρονικὸν διάστημα τῶν ἐπιβάσεων εἶναι περιωρισμένον. Ὁμοίως οἱ ταῦροι δέον νὰ μὴ ἐκτελῶσι καθ' ἑκάστην πλέον τῆς 1, τὸ πολὺ 2 ἐπιβάσεων. Ὅ,τι ἐλέχθη διὰ τοὺς ταύρους τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς κάπρους. Ἐφ' ὅσον αἱ ἐπιβάσεις ἐκτείνονται καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἷς κάπρος ἀρκεῖ διὰ 50—60 σύας, τοὐναντίον ὅμως ὅταν αὗται συσσωρεύωνται εἰς βραχὺ χρονικὸν διάστημα μόλις ἐξαρκεῖ εἷς κάπρος διὰ 20—20 σύας. Ὁ κάπρος δέον ὁμοίως νὰ χρησιμοποιῆται ἅπαξ, τὸ πολὺ δὶς καθ' ἑκάστην.

Εἰς τὰ πρόβατα ἐκτὸς τῶν γενικῶν ὅρων ὁ ἀριθμὸς τῶν προσαγομένων προβατινῶν ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς μεθόδου τῆς ἐπιβάσεως. Οὕτω ἐφ' ὅσον ἐπικρατεῖ τὸ σύστημα τῆς ἐλευθέρας ἐπιβάσεως δὲν δύναταί τις νὰ ὑπολογίζῃ πλέον τῶν 25 προβατινῶν εἰς ἕνα κριόν, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπίβασις γίνεται καθ' ὁμάδας πλείονας τῶν 50 καὶ εἰς τὴν εὐνὴν ἐκ τῆς χειρὸς 70—80 προβατίνας. Ὁ κριὸς δύναται νὰ ἐκτελέσῃ ἡμερησίως 7—8 ἐπιβάσεις, ἐν τούτοις ὅμως καλὸν εἶναι νὰ μὴ ἐκτελῇ πλέον τῶν 3—4. Οἱ τράγοι εἶναι ἐκ τῶν ζῴων ἐκείνων, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται ὑπὲρ τὸ δέον πρὸς ἀναπαραγωγήν. Ἐν τούτοις ὅμως κανονικῶς δέον νὰ μὴ ὑπολογίζῃ τις πλέον τῶν 80—100 αἰγῶν δι' ἕνα ἀνεπτυγμένον τράγον καὶ 50—60 δι' ἕνα νεαρόν. Συγχρόνως οἱ πρῶτοι δέον νὰ μὴ χρησιμοποιοῦνται εἰς πλείονας τῶν 4—6 ἐπιβάσεων καὶ οἱ δεύτεροι εἰς 2, τὸ πολὺ 3 ἐπιβάσεις καθ' ἑκάστην.

Τέλος εἰς τὸν κόνικλον δὲν πρέπει νὰ ὑπολογίζῃ τις πλείονας τῶν 10—15 θηλειῶν κονίκλων, συγχρόνως δὲ νὰ ἐπιβαίνουσιν οὗτοι ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἢ τρίτην ἡμέραν.

Τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς διατηρήσεως τῆς ἀναπαραγωγικῆς ἱκανότητος τοῦ ζῴου ποικίλλει ὡσαύτως ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ ζῴου, τῆς γενεᾶς αὐτοῦ, ἂν αὕτη εἶναι πρώϊμος ἢ ὄψιμος, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς διατηρήσεως καὶ διατροφῆς, καὶ τῆς ἀτομικότητος τοῦ ζῴου. Συνήθως αἱ ὄψιμοι γενεαὶ διατηροῦνται περισσότερον χρόνον ἐν καταστάσει ἀναπαραγωγῆς ἢ αἱ πρώϊμοι τοιαῦται.

Γενικῶς ἰσχύουσι διὰ τὰ διάφορα εἴδη τὰ ἑξῆς ὅρια: Οἱ ἵπποι διατηροῦνται οἱ μὲν ψυχρόαιμοι μέχρι τοῦ 15—18 ἔτους, οἱ δὲ θερμόαιμοι μέχρι τοῦ 20οῦ εἰς κατάστασιν ἀναπαραγωγῆς, τὰ καλύτερα ὅμως προϊόντα παράγονται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γενῶν μεταξὺ τοῦ 6—15 ἔτους. Αἱ ἀγελάδες διατηροῦνται ἐνίοτε μέχρι τοῦ 20οῦ ἔτους ἐν ἀναπαραγωγικῇ καταστάσει. Συνήθως ὅμως οὐδέποτε διατηροῦνται πλέον τοῦ 8—10 τοκετοῦ. Οἱ ταῦροι ἀχρηστεύουσι συνήθως, λόγῳ τῆς ἐλαττωματικῆς διατηρήσεως καὶ διατροφῆς, λίαν ἐνωρίς, μόλις χρησιμοποιούμενοι ἐπὶ 2—3 περιόδους ἐπιβάσεων. Ἐφ' ὅσον ὅμως διαιτῶνται καὶ διατηροῦνται κανονικῶς δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι πρὸς ἀναπαραγωγὴν μέχρι τοῦ 10 ἔτους. Εἰς τὰ πρόβατα ἡ ἀναπαραγωγικὴ ἱκανότης διαρκεῖ συνήθως μέχρι τοῦ 7—8 ἔτους εἰς ἀμφότερα τὰ γένη. Ὁμοίως εἰς τὰς αἶγας σπανίως ὑπερβαίνει τὸ 7 ἔτος. Αἱ σύες δύνανται νὰ διατηρηθῶσι μέχρι τοῦ 10 ἔτους. Συνήθως ὅμως διατηροῦνται μόλις μέχρι τοῦ 4—5 ἔτους. Πέραν τῆς ἡλικίας ταύτης μειοῦται ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννωμένων χοιριδίων, ὡς καὶ ἡ γαλακτοπαραγωγὴ τῶν συῶν, προσέτι δὲ γίνονται δυσκίνητοι καὶ μειοῦται ἡ ἀξία τοῦ κρέατος αὐτῶν. Οἱ κάπροι δὲν διατηροῦνται ὁμοίως πέραν τοῦ 4—5 ἔτους, ἂν καὶ ἡ ἀναπαραγωγικὴ αὐτῶν ἱκανότης διαρκεῖ μέχρι τοῦ 7 ἔτους. Οἱ κόνικλοι σφάζονται συνήθως κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος. Τοῦτο εἶναι ἐσφαλμένον, καθ' ὅσον δέον νὰ διατηρῶνται μέχρις ὅτου παράγουσι καλὰ νεογνὰ καὶ ἀνατρέφουσι ταῦτα κανονικῶς.

Μέθοδοι ἀναπαραγωγῆς. — Ἐν τῇ ζωοτεχνίᾳ διακρίνομεν τέσσαρας διαφόρους μεθόδους ἀναπαραγωγῆς: τὴν αἱμομιξίαν, τὴν ἐπιλογήν, τὴν διασταύρωσιν καὶ τὸν ὑβριδισμὸν ἢ τὴν εἰδομιξίαν.

Αἱμομιξία : Ἐν τῇ ζωοτεχνίᾳ καλεῖται οὕτω ἡ σύζευξις συγγενῶν ἀτόμων.

Δύο ἄτομα εἶναι συγγενῆ ὅταν κατάγωνται ἐξ ἑνὸς κοινοῦ προγόνου. Ἡ συγγένεια δυνατὸν νὰ εἶναι κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν (πατὴρ—υἱός, μάμμη—ἔγγονος) ἢ ἐκ τοῦ πλαγίου (ἀδελφοί, ἐξάδελφοι). Ὁ βαθμὸς τῆς συγγενείας εἰς τὰ ἀγροτικὰ ζῷα μετρεῖται, ὅπως καὶ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις εἰς τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μεταξὺ δύο ἀτόμων παρεμβαλλομένων γεννήσεων. Ἐπὶ παραδείγματι:

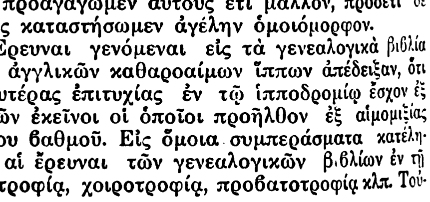

Ἡ μήτηρ καὶ ὁ ἔγγονὸς εἶναι συγγενεῖς δευτέρου βαθμοῦ καὶ κατ' εὐθεῖαν γραμμήν. Ὁ υἱὸς καὶ ἡ θυγάτηρ εἶναι συγγενεῖς δευτέρου βαθμοῦ καὶ ἐκ τοῦ πλαγίου. Ὁ δισέγγονος καὶ ἡ ἐγγονὴ εἶναι συγγενεῖς πέμπτου βαθμοῦ καὶ ἐκ τοῦ πλαγίου.

Ἡ ὑφισταμένη συγγένεια μεταξὺ δύο ἀτόμων εὑρίσκεται ἐν τῇ ζωοτεχνίᾳ ἐκ παρατιθεμένου πίνακος τῶν προγόνων. Ὅταν ζῷόν τι ἀναφέρεται δύο ἢ καὶ περισσοτέρας φορὰς ἐν τῷ πίνακι τῶν προγόνων, τότε λέγεται ὅτι τὸ ζῷον τοῦτο ὑπέστη αἱμομιξίαν.

Ἀναλόγως τοῦ ὑφισταμένου βαθμοῦ συγγενείας μεταξὺ δύο ἀτόμων διακρίνομεν τὴν αἱμομιξίαν: 1) εἰς στενήν, ὅταν τὰ ζῷα εἶναι συγγενῆ ἀπὸ τοῦ α'-γ' βαθμοῦ, 2) εἰς μέσην, ὅταν πρόκειται περὶ συγγενείας δ'-στ' βαθμοῦ καὶ 3) εἰς ἀπομεμακρυσμένην, προκειμένου περὶ ζ'-θ' βαθμοῦ συγγενείας.

Περὶ τῆς σημασίας τῆς αἱμομιξίας ὡς μεθόδου ἀναπαραγωγῆς αἱ γνῶμαι τῶν εἰδικῶν ζωοτεχνῶν καὶ πρακτικῶν κτηνοτρόφων διίστανται κατὰ πολύ. Οὕτω εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ αἱμομιξία ἀποτελεῖ τὴν ῥιζικωτέραν καὶ ταχυτέραν μέθοδον ἀναπαραγωγῆς, ὅπως τοὺς ὑπάρχοντας σχηματισμοὺς καὶ ἰδιότητας διατηρήσωμεν εἰς τοὺς ἀπογόνους ἢ καὶ προαγάγωμεν αὐτοὺς ἔτι μᾶλλον, προσέτι δὲ ὅπως καταστήσωμεν ἀγέλην ὁμοιόμορφον.

Ἔρευναι γενόμεναι εἰς τὰ γενεαλογικὰ βιβλία τῶν ἀγγλικῶν καθαροαίμων ἵππων ἀπέδειξαν, ὅτι καλυτέρας ἐπιτυχίας ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ ἔσχον ἐξ αὐτῶν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι προῆλθον ἐξ αἱμομιξίας μέσου βαθμοῦ. Εἰς ὅμοια συμπεράσματα κατέληξαν αἱ ἔρευναι τῶν γενεαλογικῶν βιβλίων ἐν τῇ βοοτροφίᾳ, χοιροτροφίᾳ, προβατοτροφίᾳ κλπ. Τουτέστιν αἱ καλύτεραι ἀγέλαι ἢ καὶ ἐνίοτε ὁλόκληροι γενεαὶ ἕλκουσι τὴν καταγωγὴν αὐτῶν ἐξ ἑνὸς ἢ ἐνίων διασήμων ζῴων. Ὡσαύτως ὅτι οἱ καλοὶ γενάρχαι, οἱ πεπροικισμένοι διὰ τῆς ἀτομικῆς κληρονομικότητος, ἔχουσι προέλθει ἐξ αἱμομιξίας καὶ ὅτι τότε μόνο ἐκληρονόμουν πιστότερον τὰς

ΠΙΝΑΞ ΠΡΟΓΟΝΩΝ

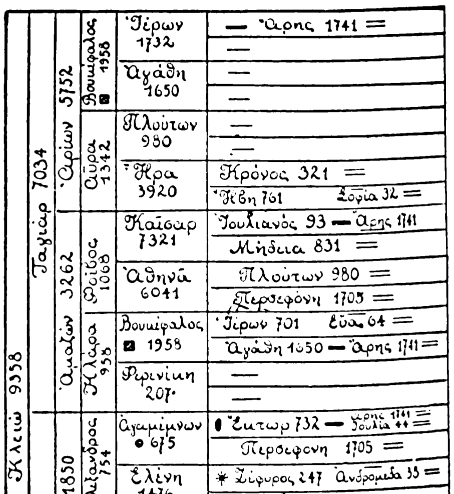

Digitized by Google

ἰδιότητας αὐτῶν, ὅταν εὕρισκον ὑποστήριξιν εἰς συγγενὲς αἷμα, ὅταν δηλ. συνεζευγνύοντο μετὰ συγγενῶν ἀτόμων.

Τὰ εὐνοϊκὰ ταῦτα ἀποτελέσματα τῆς αἱμομιξίας εἶναι εὐεξήγητα. Ὅσον ἑνιαία, ὅσον μᾶλλον ὁμοειδὴς ὑπῆρξεν ἡ βάσις ἐξ ἧς προέκυψεν ἀγέλη ἢ γενεά τις, ἐπὶ τοσοῦτον ὁμοιόμορφα θὰ εἶναι τὰ ἄτομα αὐτῆς. Καθ' ὅσον λόγῳ τοῦ ὁμοζυγωτοῦ τῆς κληρονομικῆς οὐσίας τῶν ἀτόμων, ἅτινα ἐχρησίμευσαν ὡς ἀφετηρία τῆς ἀγέλης τῆς γενεᾶς, οἱ δυνατοὶ συνδυασμοὶ τῶν κληρονομικῶν μονάδων θὰ εἶναι ὀλίγοι. Τὸ ὁμοιόμορφον δὲ τῆς ἀγέλης θ' αὐξήσῃ φυσικῷ τῷ λόγῳ ἔτι περισσότερον, ἐὰν εἰς τὰς μετέπειτα γενεὰς συζευγνύωνται ἄτομα συγγενῆ τοιαῦτα ἔχοντα ὁμοειδῆ σύστασιν τῆς κληρονομικῆς οὐσίας. Ἐξ ἄλλου διὰ τῆς συζεύξεως συγγενῶν ἀτόμων συσσωρεύονται τρόπον τινὰ ἐν τῷ βλαστικῷ πλάσματι αἱ αὐταὶ κληρονομικαὶ μονάδες, οὕτως ὥστε αἱ ποθηταὶ ἰδιότητες στερεοποιοῦνται καὶ ἡ ἔντασις αὐτῶν αὐξάνεται. Τοῦτο δὲ τοσοῦτο μᾶλλον ὅταν ἡ ἐκλογὴ τῶν ζώων ἀναπαραγωγῆς γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς καταγωγῆς, τῶν ἀποδειχθεισῶν ἀποδόσεων, τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τῶν ἀπογόνων.

Ὅτι οἱ καλοὶ γενάρχαι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προϊὸν τῆς αἱμομιξίας ἐξηγεῖται εὐκόλως, καθ' ὅσον οὗτοι ὀφείλουσι νὰ εἶναι ὁμοζυγωτοὶ καὶ δεσπόζοντες ὡς πρός τινα ἰδιότητα. Τὸ ὁμοζυγωτὸν ὅμως κατορθοῦται εὐκολώτερον ἐφ' ὅσον συζευγνύομεν συγγενῆ ἄτομα. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ καλοὶ γενάρχαι κληρονομοῦσιν ἀσφαλέστερον τὰς ἰδιότητας αὐτῶν, ἐφ' ὅσον συζευγνύονται μετὰ συγγενῶν ἀτόμων καθ' ὅσον οἱ δυνατοὶ συνδυασμοὶ τῶν κληρονομικῶν μονάδων θὰ εἶναι ὀλιγώτεροι.

Ἔναντι τῶν ἐπιτυχῶν τούτων ἀποτελεσμάτων οἱ ἀντίπαλοι τῆς αἱμομιξίας ἀποδίδουσιν εἰς αὐτὴν πλεῖστα ὅσα ἐπιβλαβῆ φαινόμενα. Οὕτω ἐξασθένησιν τῆς ὑγείας καὶ ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἑπομένως μεγάλην εὐπάθειαν εἰς τὰς διαφόρους ἀσθενείας, παρακμὴν μέχρι τελείου ἐκφυλισμοῦ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τῶν ἀποδόσεων ὡς καὶ ἐλάττωσιν τῆς γονιμότητος μέχρι τελείας ἀγονίας. Περὶ τῶν ἐπιβλαβῶν τούτων ἀποτελεσμάτων τῆς αἱμομιξίας αἱ γνῶμαι εἶναι διάφοροι. Οἱ μὲν παραδέχονται, ἐφ' ὅσον ἐκλέγονται πρὸς ἀναπαραγωγὴν ζῷα καλῆς ὑγείας καὶ ἰσχυρᾶς ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἡ αἱμομιξία ἐκτελεῖται καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς διατηρήσεως καὶ τῆς διατροφῆς, ὅτι τὰ ἐπιβλαβῆ ταῦτα συμπτώματα οὐδόλως ἐμφανίζονται, ὁσάκις δὲ τοῦτο συμβῇ ὀφείλεται εἰς ἐσφαλμένην ἐκλογὴν τῶν ζῴων ἀναπαραγωγῆς καὶ εἰς κακὴν διατροφὴν καὶ διατήρησιν, οἱ δὲ ὅτι ἐκτὸς τῶν τελευταίων συνθηκῶν, αἵτινες κατὰ πολὺ συντρέχουσιν εἰς τοῦτο καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ αἱμομιξία προκαλεῖ τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν.

Οἱ πρῶτοι ἔχουσι κατὰ πολὺ δίκαιον. Καθ' ὅσον διὰ νὰ ἐπιδράσῃ ἐπιβλαβῶς ἡ αἱμομιξία, νὰ συσσωρευθῶσι δηλ. αἱ ἐπιβλαβεῖς κληρονομικαὶ καταβολαί, ὀφείλουσι προηγουμένως αὗται νὰ ὑπάρχωσιν. Ἐφ' ὅσον ὅμως τὰ ἄτομα εἶναι ὑγιᾶ, οὔτε καὶ αἱ ἐπιβλαβεῖς καταβολαὶ θὰ ὑπάρχωσι. Ἐξ ἄλλου εἶναι γνωστὸν ὅτι πλεῖστοι διάσημοι γενάρχαι προῆλθον ἐκ στενῆς αἱμομιξίας, δηλ. δὲν ἐνεφανίσθησαν τὰ ἐπιβλαβῆ ὡς ἄνω φαινόμενα. Τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον οἱ δεύτεροι ἔχουσι δίκαιον εἶναι τὸ ἑξῆς: Δυνατὸν μὲν τὰ ζῷα ἐξωτερικῶς νὰ εἶναι ὑγιᾶ, ἐν τούτοις ὅμως αἱ ἐπιβλαβεῖς κληρονομικαὶ καταβολαὶ νὰ ὑπάρχωσιν, ἀλλ' εἰς μικρὸν βαθμόν, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐμφανισθῶσι. Διὰ τῆς αἱμομιξίας ὅμως αἱ καταβολαὶ αὗται συσσωρεύονται καὶ ἰσχυροποιοῦνται, ὥστε δύνανται πλέον καὶ ἐξωτερικῶς νὰ ἐμφανισθῶσι. Τοῦτο δὲ τοσοῦτο μᾶλλον, ὅσον αἱ συνθῆκαι τῆς αἱμομιξίας τὰ μέγιστα ὑποβοηθοῦσι τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δυσμενῶν προδιαθέσεων. Καθ' ὅσον διὰ τῆς αἱμομιξίας, πλὴν τῶν ἄλλων, ἐπιδιώκομεν τὴν μονομερῆ καὶ εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀνάπτυξιν παραγωγικῆς τινος ἰδιότητος. Τοῦτο ὅμως μόνον εἰς βάρος τῆς ὑγείας καὶ ἰδιοσυγκρασίας δύναται νὰ γίνῃ. Ἐξ ἄλλου διὰ νὰ ἐπιτευχθῶσιν αἱ μεγάλαι ἀποδόσεις, παρέχονται εἰς τὰ ζῷα συνθῆκαι διατηρήσεως καὶ διατροφῆς ἧττον εὐνοϊκαὶ διὰ τὴν ὑγείαν καὶ ἰδιοσυγκρασίαν.

Ἡ αἱμομιξία ἄρα δύναται νὰ ἔχῃ δυσάρεστα ἀποτελέσματα, δὲν συμβαίνει ὅμως τοῦτο πάντοτε. Εὐνόητον εἶναι, ὅταν ἡ αἱμομιξία ἐκτελῆται πλημμελῶς, ν' ἀναφαίνωνται εὐκόλως τὰ διάφορα ἐπιβλαβῆ φαινόμενα. Ὅσον μᾶλλον ἐπιρρεπῆ εἶναι τὰ ζῷα πρὸς τὰ ἐπιβλαβῆ συμπτώματα, ὅσον μονομερὴς γίνεται ἡ ἀγωγὴ τῶν ζῴων, ὅσον μᾶλλον δυσμενεῖς εἶναι αἱ συνέπειαι τῆς διατηρήσεως καὶ διατροφῆς καὶ ὅσον στενωτέρα γίνεται ἡ αἱμομιξία καὶ ἐπὶ περισσότερον χρόνον, ἐπὶ τοσοῦτον πολυπληθέστεραι καὶ μετὰ μεγαλυτέρας ἐντάσεως ἀναφαίνονται αἱ ἐπιβλαβεῖς συνέπειαι αὐτῆς.

Ἐρωτᾶται ἤδη, ἐν τῇ κτηνοτροφικῇ πράξει δέον νὰ χρησιμοποιῆται ἡ μέθοδος αὕτη; Τὸ νὰ τὴν ἀπορρίψωμεν τελείως εἶναι ἐσφαλμένον, καθ' ὅσον θὰ ἐστερούμεθα μιᾶς τῶν σπουδαιοτέρων καὶ ριζικωτέρων μεθόδων ἀναπαραγωγῆς πρὸς αὔξησιν, διατήρησιν καὶ διάδοσιν πολυτίμων ἰδιοτήτων. Ἐν τούτοις ὅμως οὔτε καὶ τὴν κατὰ γράμμα ἐφαρμογὴν αὐτῆς δυνάμεθα νὰ συμβουλεύσωμεν. Κυρίως ἡ μέθοδος αὕτη ἀνήκει εἰς τοὺς μεγάλους κτηνοτρόφους. Οὗτοι κατέχοντες τὰς ἀναγκαίας πρακτικὰς καὶ θεωρητικὰς γνώσεις καὶ διαθέτοντες τὰ κατάλληλα μέσα, δύνανται εὐκολώτερον νὰ χορηγήσωσιν εἰς τὰ ζῷα αὐτῶν τὰς φυσικὰς καὶ οἰκονομικὰς συνθήκας, ὧν ἔχουσι ταῦτα ἀνάγκην. Οὗτοι δύνανται νὰ ἐκτελῶσιν αὐστηρὰν ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν ζῴων αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πίνακος τῶν προγόνων, τοῦ ἐξωτερικοῦ, τῶν ἀποδόσεων καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν. Τέλος δὲ χάρις εἰς τὸ ἔμπειρον καὶ ζῳοτεχνικὸν αὐτῶν βλέμμα δύνανται εὐθὺς ἀμέσως νὰ διακρίνωσι καὶ τὰ πρῶτα σημεῖα τῶν ἐπιβλαβῶν συνεπειῶν τῆς αἱμομιξίας καὶ νὰ λαμβάνωσι τὰ κατάλληλα μέτρα. Ὁ μικρὸς ὅμως κτηνοτρόφος, ὅστις οὔτε τὰς γνώσεις, οὔτε τὰ μέσα συνήθως διαθέτει, φρονίμως ποιεῖ, ἐὰν ἀφίνῃ κατὰ μέρος τὴν μέθοδον ταύτην τῆς ἀναπαραγωγῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν καλύτερον βαθμὸν τῆς αἱμομιξίας οὗτος εἶναι ὁ μέσος, δηλ. μεταξὺ τῶν δ' καὶ στ' βαθμοῦ, καθ' ὅσον ἡ μὲν στενὴ αἱμομιξία εἶναι λίαν ἐπικίνδυνος, ἡ δὲ ἀπομεμακρυσμένη παρέχει ὀλιγωτέρας ἐλπίδας ἐπιτυχίας.

Περὶ τῶν λοιπῶν μεθόδων ἀναπαραγωγῆς βλέπε τὰς λ. **ἐπιλογή, διασταύρωσις, εἰδομιξία.**

Ι. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ἀναπαραγωγικός, *—ή, —όν·* ὁ ἱκανός, ὁ ἁρμόδιος πρὸς ἀναπαραγωγήν.

—ἀναπαραγωγικὴ κρίσις *[Ψυχολ.].* Εἰς τὴν ψυχολογίαν καλοῦμεν *ἀναπαραγωγικὰς* τὰς μὴ πρωτοτύπους ἀλλὰ παραγώγους κρίσεις. Αὗται εἶναι κρίσεις ἄλλοτε ὑφ' ἡμῶν δημιουργικῶς εὑρεθεῖσαι, νῦν δὲ διὰ τῆς μνήμης ἀναπλασσόμεναι, ἢ κρίσεις ξέναι ἐντυπωθεῖσαι εἰς ἡμᾶς καὶ κατὰ τοὺς νόμους τοῦ συνειρμοῦ ὅλως αὐτομάτως ἀναπλασθεῖσαι. Οὕτως ἔχομεν πλείστας τοιαύτας κρίσεις ληφθείσας ἐκ τῶν κοινωνικῶν ἰδεῶν, τῶν συνηθειῶν κ.λ.π. Τὸ πλῆθος τῶν ἀναπαραγωγικῶν κρίσεων σχετικῶς πρὸς τὰς πρωτοτύπους ἢ παραγωγικὰς κρίσεις εἶναι μέγα· δι' αὐτὸ πολλοὶ ψυχολόγοι ὑπήγαγον τὴν νόησιν εἰς τὸν συνειρμόν, θεωρήσαντες τὴν κρίσιν ὡς ἁπλῆν σύνδεσιν ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς ἐκεῖνον καθ' ὃν συνδέεται παράστασίς τις μὲ ἄλλην.

Π.Ζ.

ἀναπαραγωγός· ὁ ἀναπαράγων.

ἀναπαραδιά· (καὶ ***ἀνὰ-παρὰ διὰ παικτικῶς***)· τὸ νὰ μὴν ἔχῃ τις παρᾶδες, ἀχρηματία.

Ἀναπαραδιάδης· σκωπτικὸν ἐπωνύμιον (ἐκ τῆς λέξεως *ἀναπαραδιά*).

ἀναπαράστασις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου παράστασις· || παράστασις, ἐξεικόνισις: «**ἀναπαράστασις τοῦ ἐγκλήματος**».

Β. Φ.

ἀναπαρθένευσις (ἡ)· ἡ ἀνάκτησις, ἡ ἀπόδοσις τῆς παρθενίας.

ἀναπαριστῶ *(—άω)* καὶ ***ἀναπαριστάνω*·** παριστῶ ἐκ νέου· || παριστῶ, εἰκονίζω, ἐμφανίζω ὡς ἐν εἰκόνι.

ἀναπάρνητος (ὁ, ἡ)· ὁ ἀνεπίδεκτος ἀπαρνήσεως, ὁ μὴ ἐπιδεχόμενος ἄρνησιν.

ἀναπάρτιστος (ὁ, ἡ)· ὁ μὴ ἀπηρτισμένος, ὁ ἀσυμπλήρωτος.

ἀναπασχόλητος (ὁ, ἡ)· ὁ μὴ ἀπησχολημένος.

ἀνάπαυλα (ἡ), γεν. ***—ης·*** παῦλα, παῦσις ἀπὸ τῆς ἐργασίας πρὸς ἀναψυχήν, ἀνάπαυσις, κοιν. *ξεκούρασμα.*

Β. Φ.

ἀνάπαυμα (τό)· ἡσυχία, ἀνάπαυσις, ἀναπαυτήριον: «ἑαυτῷ καὶ Παυλίνῃ γυναικὶ καὶ υἱοῖς καὶ φίλοις ἀνάπαυμα». (Συλλ. Ἐπιγρ. 4623.)

ἀναπαύομαι· βλ. **ἀναπαύω.**

ἀνάπαυσις (ἡ), ἰδιωματ. ***ἀνάπαψι·*** τὸ νὰ ἀναπαύεταί τις, ἀποχὴ ἀπὸ τῶν κόπων, σχολή, ἀνάπαυλα: «**τῇ ψυχῇ ἐστιν ἀνάπαυσις ἡ περὶ τὸν ὕπνον γενομένη τοῦ σώματος ἄνεσις**» *(Ἀριστοτέλ.)*· || Ῥητορ. ἡ κατὰ μέτρον ἰδιάζον εἰς τὸν πεζὸν λόγον κατάληξις τῶν κώλων τῶν περιόδων *(Ἑρμογ.).*

—*[Υγιειν.]* Πᾶσα ἐργασία σωματικὴ καὶ διανοητικὴ πρέπει νὰ ἐναλλάσσηται μετ' *ἀναπαύσεως,* ἥτις ἐπανορθώνει τὰς ὑπὸ τῆς ἐργασίας ἐπενεχθείσας ἀλλοιώσεις, κατ' αὐτὴν δ' ἀπάγονται αἱ ἐντὸς τῶν μυῶν ἀναπτυχθεῖσαι καματογόνοι οὐσίαι. Ἐπὶ ἀνεπαρκοῦς ἀναπαύσεως, δὲν ἐπέρχεται τελεία ἡ ἀναπλήρωσις, ὁ δ' ὀργανισμὸς ὑφίσταται βλάβας· συμβαίνει δὲ τοῦτο οὐ μόνον ἐπὶ τῆς σωματικῆς ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν διανοητικὴν ἐργασίαν. Κατὰ τὴν ἀνάπαυσιν ἡ ἀναπνοὴ ἐλαττοῦται τήν τε συχνότητα καὶ τὴν ἔντασιν, ὁ σφυγμὸς καθίσταται ἀραιότερος καὶ εὐπίεστος, περιορίζεται δὲ ἐν γένει ἡ ἔντασις τῶν ὀργανικῶν λειτουργιῶν.

Ὁ χρόνος τῆς ἀπαιτουμένης ἀναπαύσεως ποικίλλει ἑκάστοτε ἐξαρτώμενος πρὸ παντὸς ἐκ τῆς ἐντάσεως τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀντοχῆς τοῦ ἀτόμου. Συνίσταται δ' ἡ ἀνάπαυσις ἐν πρώτοις εἰς διακοπὴν τῆς ἐργασίας ὡρισμένων μυῶν ἐπὶ μακρότερον ἢ βραχύτερον χρόνον καὶ καλεῖται *ἡμερησία ἀνάπαυσις,* διὰ τῆς ὁποίας ὅμως δὲν ἐπέρχεται τελεία ἀναπλήρωσις τῶν δυνάμεων, ἥτις ἐπιτυγχάνεται μόνον διὰ τοῦ *ὕπνου.*

Κ. ΣΑΒΒΑΣ

—*[Στρατ Τακτ.]* Εἰς τὸ ἔμψυχον ὑλικὸν παρέχονται ἑκάστοτε *ἀναπαύσεις* διαφόρου εἴδους, διότι, ἵνα ἀποδίδηται ὑπὸ τοῦ στρατεύματος μέγα ἔργον, πρέπει ἡ ἐργασία νὰ διακόπτηται ἑκάστοτε. Αἱ παρεχόμεναι εἰς τὸ στράτευμα ἀναπαύσεις εἶναι πολλῶν εἰδῶν, διαφέρουσαι ἀπ' ἀλλήλων εἴτε κατὰ τὴν χρονικὴν διάρκειαν εἴτε κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως, δύναται δὲ νὰ ὑπαχθῶσιν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς εἰς τὰς κάτωθι κατηγορίας:

1) Ἡ κατὰ τὰς ἀσκήσεις παρεχομένη ἀνάπαυσι, καθ' ἣν οἱ πεζοπόροι ἄνδρες μένουσιν εἰς τὰς θέσεις των, οἱ ἔφιπποι παρὰ τοὺς ἵππους των, ἀφοῦ προηγουμένως ἀφιππεύσωσιν. Ἡ ἀνάπαυσις ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἔγκειται εἰς τὴν χαλάρωσιν τῆς στάσεως τοῦ σώματος.

2) Αἱ κατὰ τὰς στάσεις τῶν πορειῶν παρεχόμεναι ἀναπαύσεις· ὡριαῖαι στάσεις, μεγάλη στάσις, μακρὰ ἀνάπαυσις, προβλεπόμεναι ὑπὸ τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν κανονισμῶν. Σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν συγχρόνων Κανονισμῶν (Γαλλ. Ἐκστρατ. 1924 § 168, Γερμαν. Διευθύν. ἀγῶνος 1923 § 756) καθοριζόμεναι στάσεις κατὰ τὰς πορείας τῶν πάσης φύσεως αὐτοκινητικῶν σχηματισμῶν δὲν ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ ἐμψύχου ὑλικοῦ.

3) Ἡ ἐν καταυλισμῷ ἢ ἐν ἐπισταθμείᾳ παρεχομένη ἀνάπαυσις. Διὰ νὰ ἐκπληροῦται ὁ σκοπὸς τῆς τοιαύτης ἀναπαύσεως, πρέπει αὕτη νὰ παρέχηται ἐν καταλλήλῳ ὥρᾳ, δηλαδὴ πρὶν ἢ τὸ στράτευμα φθάσῃ εἰς τὸ ἔσχατον ὅριον τῆς κοπώσεώς του, ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον· ἐφ' ὅσον δηλαδὴ ἡ ἐπελθοῦσα κόπωσις εἶναι μείζων, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἀνάπαυσις νὰ εἶναι μακροχρονιωτέρα καὶ ὑπὸ καταλλήλους ὅρους, δηλαδὴ νὰ ἐνοχλῶνται ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον οἱ ἄνδρες καὶ τὰ κτήνη (ὕπαρξις τακτικῆς ἀσφαλείας, ἀποφυγὴ πολλῶν ἀγγαρειῶν, κτλ.), πρὸς δὲ ν' ἀποφεύγωνται κατὰ τὸ ἐφικτὸν αἱ καιρικαὶ ἐπιδράσεις (παραμονὴ ὑπὸ σκέπαστρα ἢ στέγην, πρὸς ἀποφυγὴν ψύχους, ζέστης, βροχῆς χιόνος κ.τ.λ.).

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀναπαύσεων τούτων, παρέχεται πληθὺς μέσων, μὴ ἀποτελούντων βεβαίως ἀνάπαυσιν, ὑπὸ τὴν κυριολεξίαν τοῦ ὅρου, ἀλλὰ πάντως συντελούντων εἰς σχετικὴν ἀνάπαυσιν, ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ἐννοεῖται ἔννοιαν ἐκλαμβανομένην· π.χ. τὸ κατὰ τὰς πορείας χρησιμοποιούμενον ὁδοιπορικὸν βάδισμα (παῦσις τοῦ ἐρρύθμου βαδίσματος, χαλάρωσις τῆς ζυγίσεως ἐν ἑκάστῃ τριάδι, τοποθέτησις τοῦ ἀτομικοῦ ὁπλισμοῦ κατὰ βούλησιν ἐπὶ τοῦ σώματος κτλ.· ἐν Γερμανίᾳ μάλιστα δίδεται τὸ παράγγελμα «*Ἀνάπαυσις*» διὰ τὴν ἄνετον πορείαν τῶν ἐφίππων ὅπλων)· ἡ ἀφαίρεσις τοῦ γυλιοῦ (τοιοῦτον μέτρον εἶχε ληφθῆ ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ θέρους 1921)· ἡ παροχὴ ἀφθόνου ὕδατος, περιέχοντος ποσότητά τινα ἀφεψήματος καφὲ ἢ τείου, κατὰ πᾶσαν στάσιν τῶν θερμῶν ἡμερῶν (τοιοῦτον μέτρον εἶχε ληφθῆ ὑπὸ τῆς διοικήσεως τοῦ ἰαπωνικοῦ στρατοῦ κατὰ τὰς ἐν Μαντζουρίᾳ ἐπιχειρήσεις τοῦ θέρους 1904)· ἡ παροχὴ μικρᾶς τινος ποσότητος κονιὰκ ἢ ρουμίου κατὰ τὸ πρωϊνὸν ρόφημα τῶν ψυχρῶν ἡμερῶν (τοιοῦτον μέτρον εἶχε ληφθῆ ὑπὸ τῆς διοικήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα 1912—1913 τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου)· ἡ ἐναλλαγὴ τῶν βηματισμῶν παρὰ τοῖς ἐφίπποις ὅπλοις (διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῶν ἵππων)· ἡ ἐναλλαγὴ τῶν διαφόρων μονάδων ἐν τῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φάλαγγος τάξει των (διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν κτηνῶν)· κτλ. κτλ.

Ν. ΚΛΑΔΑΣ

—*[Παιδαγ.]* Ἡ *ἀνάπαυσις* ἐν τῇ Παιδαγωγικῇ εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς ἀναζωογόνησιν τῶν σωματικῶν ἢ τῶν πνευματικῶν δυνάμεων, ἀφοῦ αὗται κατέπεσαν ἕνεκα τῆς κανονικῆς, συνήθους ἢ ὑπερβολικῆς ἐργασίας. Ἡ πρὸς ἀνάπαυσιν ἀνάγκη εἶναι κυρίως σωματική· διὰ τοῦτο, καὶ ὅπου πρόκειται περὶ πνευματικῆς ἀναπαύσεως, τὰ μέσα αὐτῆς ἀφορῶσι πρὸ παντὸς εἰς τὸ σῶμα. Ἡ ἀνάπαυσις δὲν εἶναι ἀναγκαία μόνον κατόπιν κοπώσεως ἢ ὑπερκοπώσεως· τοὐναντίον ἀνάπαυσις ἐν καιρῷ παρεχομένη εἶναι ἀπαραίτητος καὶ προφυλάσσει ἀπὸ τὰ δυσάρεστα ἐπακολουθήματα τῆς κοπώσεως καὶ δὴ ἀπὸ τὰ τῆς ὑπερκοπώσεως.

Τὸ σπουδαιότατον τῶν μέσων τῆς ἀναπαύσεως εἶναι ὁ κανονικὸς νυκτερινὸς *ὕπνος.* Ἡ δι' οἱονδήποτε λόγον παράλειψις τοῦ ὕπνου ἐπιφέρει ἀτονίαν καὶ εἰς ὑγιᾶ ἀκόμη σώματα, κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ. Ἡ δὲ παρὰ τὴν θέλησιν ἡμῶν διαρκὴς ἀϋπνία εἶναι ἀπόδειξις νευρασθενείας καὶ κατ' ἀκολουθίαν μέγα κακόν, ἐὰν μά-

Digitized by Google

λιστα παρατηρῆται κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν.

Ἕνεκα τούτου τὸ σχολεῖον ὀφείλει νὰ εἶναι εἰς θέσιν ὄχι μόνον νὰ μὴ ἀποβαίνῃ αὐτὸ αἴτιον ἀϋπνίας εἰς τοὺς τροφίμους αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ θετικὰς ὁδηγίας νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς γονεῖς πρὸς καταπολέμησιν αὐτῆς, ἄν ποτε αὕτη δι' ἄλλα αἴτια, μὴ βαρύνοντα αὐτό, ἤθελε παρατηρηθῆ παρὰ μαθητῇ τινι. Τὰ μέσα πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἀϋπνίας εἶναι τὸ μὲν φυσικὰ (περίπατοι μικροί, καθαρὸς ἀήρ, ἐλαφραὶ διασκεδάσεις κλπ.), τὸ δὲ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ ναρκωτικά. Μετρία δὲ ἐργασία, ἀνάλογος δηλαδὴ πρὸς τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἑκάστου κρᾶσιν, ἐπιφέρει ὁμαλὸν νυκτερινὸν ὕπνον, ὁ ὁποῖος εἶναι, ὡς προείπομεν, ἡ ἀρίστη ἀνάπαυσις. Ὁ δὲ ἡμερινὸς ὕπνος δὲν εἶναι μὲν ἐν γένει ἀναγκαῖος, εἴς τινας ὅμως ἀσθενικοὺς ὀργανισμοὺς ἀποβαίνει ὠφέλιμος.

Μετὰ τὸν ὕπνον σημαντικὸν μέσον ἀναπαύσεως εἶναι αἱ *διακοπαὶ τῆς ἐργασίας*. Εἰς ταύτας καταλεκτέαι αἱ θεριναὶ διακοπαί, αἱ ἑορταί, τὰ ἐλεύθερα ἀπογεύματα κλπ. Αἱ διακοπαὶ αὗται πολλάκις δύνανται νὰ ἀποβοῦν ἐναντίαι πρὸς τὸν σκοπόν, δι' ὃν ἐθεσπίσθησαν. Οὕτω λ. χ. δύνανται παντοῖαι ὑπερβολικαὶ διασκεδάσεις, ἀγωνίσματα ὑπερβολικῶς ἀπασχολοῦντα, λ.χ. κολύμβημα ἐπὶ πολλὰς ὥρας, ἀντὶ νὰ ἀναζωογονήσουν, μᾶλλον νὰ καταπονήσουν ἔτι περισσότερον τὸν ὀργανισμόν.

Ἰδιαιτέραν προσοχὴν ἀπαιτοῦν αἱ μακρότεραι ἐκδρομαὶ καὶ τὰ ταξίδια ὡς μέσα ἀναπαύσεως. Ταῦτα μάλιστα εἰς μικρὰ παιδία δύνανται νὰ ἀποβοῦν ἐπιβλαβῆ, ἂν μάλιστα γίνωνται συχνάκις. Εἶναι γνωστόν, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐνήλικοι ἔχουν ἀνάγκην ἀναπαύσεως μετά τι ταξίδιον ἢ μακροτέραν ἐκδρομήν. Διὰ τοῦτο μακραὶ ἐκδρομαὶ καὶ πολυήμερα ταξίδια πρέπει σπανίως καὶ δὴ ὑπὸ μεγαλυτέρων τὴν ἡλικίαν μαθητῶν νὰ γίνωνται. Συχνότεραι πρέπει νὰ εἶναι αἱ μικραὶ ἐκδρομαὶ καὶ περίπατοι, καθ' οὓς δυνάμεθα *δευτερευόντως* νὰ ἀποβλέπωμεν καὶ εἰς τὴν ἀπόκτησιν γνώσεων γεωγραφικῶν, φυσικῶν, ἱστορικῶν, κλπ. Τὰς γνώσεις ταύτας οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ ἀποκτοῦν κατὰ τὰς διαδρομὰς κατὰ τρόπον μὴ παραβλάπτοντα τὸν κύριον σκοπόν, τὴν ἀνάπαυσιν δηλονότι· φευκτέαι λ. χ. κατ' αὐτὰς αἱ μακραὶ ὁμιλίαι τῶν διδασκόντων καὶ πᾶσα ἀπειλὴ περὶ ἐξετάσεως ἐν τῷ σχολείῳ τῶν ἐν τῇ ἐκδρομῇ διδαχθέντων. Κατὰ τὰς ἐκδρομὰς πρέπει ὡσαύτως νὰ ἀποφεύγωμεν παιδιὰς ἢ ἀγωνίσματα πολὺ κουραστικά.

Ἀπαραίτητοι εἶναι ὡσαύτως αἱ μικρότεραι διακοπαὶ τῆς ἐργασίας, τὰ λεγόμενα *διαλείμματα*. Ἐν τῷ δημοτικῷ τοὐλάχιστον σχολείῳ, τὰ διαλείμματα μεταξὺ δύο ὡρῶν ἐργασίας δὲν πρέπει νὰ εἶναι μικρότερα τῶν 15′ λεπτῶν τῆς ὥρας. Εἰς δὲ τὴν πρώτην τάξιν μετὰ διδασκαλίαν $^1/_4$ τῆς ὥρας πρέπει νὰ ἐπακολουθῇ μικρὰ ἀνάπαυσις ἐντὸς τῆς αἰθούσης. Κατὰ τὰ διαλείμματα οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ ἀφίνωνται ἐλεύθεροι, ἡ δ' ἐπ' αὐτῶν ἐπίβλεψις νὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὴν πρόληψιν *σοβαρῶν* ἀταξιῶν. Ὁ σκοπὸς τῆς διὰ τῶν διαλειμμάτων ἀναπαύσεως παραβλάπτεται, ἂν αὐτὸς ὁ διδάσκαλος αὐθαιρέτως ὁρίζῃ κατ' αὐτὰ τὰς παιδιὰς αὐτῶν, ἂν τὰ πάντα ἐν γένει κατ' αὐτὰ γίνωνται καθ' ὡρισμένους ἐκ τῶν προτέρων κανόνας. Καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν διδασκαλίαν πρέπει μετὰ τὸ πέρας δυσκόλου τινὸς ἐργασίας νὰ διακόπτῃ ἐπί τινα λεπτά, καθ' ἃ ἐπιτρέπει ἐλευθερίαν τινὰ κινήσεως καὶ λόγου.

Εἶδος ἀναψυχῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ *ποικιλία* τῆς ἐργασίας. Ἀπὸ δυσκόλου δηλαδὴ ἐργασίας μεταβαίνομεν εἰς εὐκολωτέραν, ἢ ἐνίοτε καὶ τἀνάπαλιν· ἀπὸ δυσαρέστου εἰς εὐχάριστον, ἀπὸ πνευματικῆς εἰς σωματικήν· ἀπὸ σαφῶς προδιαγεγραμμένης εἰς προαιρετικὴν κλπ. (πρβλ. καὶ λ. *ὑπερκόπωσις*). Σ. Μ. Κ.

— **ἀνάπαυσις** *ἑβδομαδιαία*· βλ. ἀργία.

ἀναπαυτηρία *[Ναυτ.]* Τεῖχος ξύλινον, τριγωνικόν, δι' οὗ εἰς τὰ λεῖα πυροβόλα τοῦ Ἄλλοτε Ναυτικοῦ ὑπεβοηθεῖτο ἡ σκόπευσις. Σ. Ε. Λ.

ἀναπαυτήριον καὶ *ἀναπαυστήριον* (τό)· ὁ τόπος ὅπου ἀναπαύεταί τις, ὅπου ἀποσυρόμενός τις σχολάζει πρὸς ἀνάπαυσιν.

— *[Οἰκοδομ.]*· βλ. κλῖμαξ.

— *[Τοπογρ.]*· βλ. δάπεδον.

ἀναπαυτικὸς καὶ *ἀναπαυστικός,—ή,—όν*· ὁ κατάλληλος πρὸς ἀνάπαυσιν, «ἀναπαυτικὸν κάθισμα».—Ἐπίρρ. *ἀναπαυτικά*: «κάθομαι ἀναπαυτικά».

ἀναπαύω· παύω, κάμνω τινὰ νὰ παύσῃ, «ὁ χειμὼν ἀνέπαυσεν ἀνθρώπους ἔργων», τοὺς ἐξηνάγκασε νὰ ἀποστῶσι τῶν ἔργων των· || ἀφίνω τινὰ νὰ ἀναπαυθῇ, ἀπομακρύνω ἀπὸ τῶν ἀσχολιῶν του πρὸς ἀνάπαυσιν: «ἀναπαύω τὸ στράτευμα»· || ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ περὶ τῆς μετὰ θάνατον γαλήνης: «ἀνάπαυσον ὦ θεὸς τὸν δοῦλόν σου»· «ὁ θεὸς νὰ τὸν ἀναπαύσῃ»· δημοτ. «τὸν ἀνάπαψε ὁ θεός», ἐπὶ ἀσθενοῦς κατατρυχομένου ὑπὸ δεινῆς νόσου καὶ ἀποθανόντος κ.τ.τ. || μέσ. *ἀναπαύομαι*· παύομαι, ἀπομακρύνομαι ἀπὸ τῶν ἀσχολιῶν μου πρὸς ἀνάπαυσιν. κοιν. *ξεκουράζομαι, ξαποσταίνω*· || εἶμαι κατακεκλιμένος, κοιμῶμαι: «κάθε μεσημέρι ἀναπαύεται λίγο», μετριωτέρα ἔκφρασις ἀντὶ τοῦ *κοιμοῦμαι* || ἀποθνήσκω, ὡς εὐφημοτέρα καὶ μαλακωτέρα ἔκφρασις. Β. Φ.

ἀναπείθω· πείθω, καταπείθω, παρακινῶ· || πείθω τινὰ νὰ μεταβάλῃ γνώμην, μεταπείθω· πβλ. *ἀναδιδάσκω*.

ἀναπειρῶμαι *(—άομαι)*· πειρῶμαι, δοκιμάζω ἐπανειλημμένως· || γυμνάζομαι, μελετῶ.

ἀναπειστικός, *—ή, —όν*· πειστικός, μεταπειστικός.

ἀναπέμπω· πέμπω ἐπάνω, πρὸς τὰ ἐπάνω· || «ὁ βόρβορος ἀναπέμπει δυσωδίαν»· || ἐκβάλλω, ἐκφύω· || «ἀναπέμπω εὐχαριστίας εἰς τὸν θεόν».

ἀναπεπταμένος,*—η,—ον*· (βλ. **ἀναπετάννυμι**)· ἁπλωμένος, ἀνοικτός: «πύλαι ἀναπεπταμέναι»· || ἐπὶ ἐκτάσεως, εὐρύς, ὅπου ὁ ὀφθαλμὸς δὲν προσκρούει: «ἀναπεπταμένη χώρα, πεδιὰς κττ.». Β. Φ.

— **ἀναπεπταμένος** *εἰς—[Ναυτ]*. Ὅρος χαρακτηρίζων αἰγιαλόν, ἀκτήν, ὅρμον, ἐκτεθειμένους εἰς ἀνέμους πνέοντας ἀπὸ ὡρισμένης γωνίας, ἐχούσης, κατὰ σιωπηρὰν παραδοχήν, εὖρος τεταρτοκυκλίου, πλέον ἢ ἔλαττον. Οὕτω, λέγοντες ὅτι ὁ ὅρμος τῶν Φαλήρων εἶναι ἀναπεπταμένος εἰς τὸν νότον, νοοῦμεν ὅτι προσβάλλεται ἀπὸ τοὺς νοτίους ἀνέμους, δηλαδὴ τοὺς μεταξὺ Λιβὸς ἕως Εὔρου, καὶ πλέον πέραν αὐτῶν, πνέοντας. Οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐχρῶντο τοῦ ὅρου τούτου, εἰ μὴ σπανιώτατα καὶ εἰς μεταγενεστάτην ἐποχήν, προτιμήσαντες τὸν ὅρον «*ἀνατεινόμενος εἰς—*», ὡς ἐπὶ παραδείγματι: «Τῆσδε πολυρρήνου Λιβύης ἀνεμώδεα χηλὴν—τὴν ἀνατεινομένην εἰς Ἰταλὸν Ζέφυρον (τοῦ *Ποσειδίππου*, ἐκ τοῦ παπύρου τῶν *Champolion —Didot*). Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ ἀπέφευγον τὰς ὡς ἄνω ῥηματικὰς περιφράσεις καὶ μετεχειρίζοντο ἀντ' ἐκείνων ὅρους μονολεκτικούς, ὡς λ. χ. πρόσβορος ἢ προσάρκτιος, προσήλιος ἢ προσεῷος, προέσπερος ἢ προεσπέριος κ.ἄ.δ.

Ἰστέον ἐν τούτοις, ὅτι ὑφίσταται μεγίστη διαφορὰ μεταξὺ τῶν ὅρων «*ἀναπεπταμένος εἰς —*» εἴτε «*ἀνατεινόμενος εἰς—*»καὶ τοῦ ὅρου «*ἀποβλέπω εἰς—*» σημαίνοντος εἰδικῶς λιμένα ἢ ὅρμον περενοχλούμενον ἀπὸ ἀνέμου πνέοντος ἀπὸ ὡρισμένης καὶ λίαν περιωρισμένης διευθύνσεως καὶ ἀποδιδομένου εἰς τὴν κοινὴν τῶν ναυτικῶν μας γλῶσσαν, οἱονεὶ μεταφρασάντων τὸν ἀρχαῖον ὅρον, διὰ τοῦ «*στὸ μάτι τοῦ—*», π. χ. τὸ «λιμάνι τοῦ Πανόρμου (Τήνου) εἶναι στὸ μάτι τοῦ Γρέγου».

Εἰς τὴν ἰδιωματικὴν γλῶσσαν, ὑπὸ τὴν ἰδίαν σημασίαν, γίνεται καὶ χρῆσις τοῦ «*ἀνοικτὸς πρὸς —*» κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἀντιστοίχου γαλλικοῦ ὅρου (ouvert à –)· μεταχειρίζονται δὲ τοῦτον καὶ τῶν ναυτικῶν ἔνιοι. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **ἀναπεπταμένα** *ἱστία* (κοιν. *ἁπλωμένα πανιά*, γαλλ. voiles en bannière, ἀγγλ. loosed to dry) *[Ναυτ.]*· τὰ πρὸς στέγνωσιν ἁπλωμένα ἱστία (βλ. ἀναπεταννύω, ἀναπέτασις). Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται ὁ ὅρος οὗτος (γίνεται δὲ συνηθέστατα τοῦτο) πρὸς τὸν ὅρον *ἐκπεπταμένα ἱστία*. Σ. Ε. Λ.

ἀναπεσᾶς (ὁ)· ἀμελής, ἀδρανής, (ἐκ τοῦ *ἀναπίπτω*).

ἀναπετάννυμι καὶ *ἀναπεταννύω*· ἀόρ. *ἀνεπέτασα*· ἁπλώνω, ἀνοίγω, διαπτύσσω: «ἀναπετάννυμι τὰ ἱστία,—τὰς πύλας»· συνήθης ἡ παθ. μετοχ. ἀναπεπταμένος (βλ. λ.). Β. Φ.

— **ἀναπεταννύω** *ἱστία* (κοιν. *ἁπλώνω πανιὰ μὲ τὶς μπουρίνες*, γαλλ. larguer une voile en bannière, ἀγγλ. to loose the sails to dry with the bowlines hauld out *[Ναυτ.]*· ἁπλώνω τὰ ἱστία, εἴτε κατόπιν βροχῆς, εἴτε κατόπιν συνεχῶν ὑγρασιῶν, πρὸς τὸ ξηρανθῆναι (mettre au sec, to spread to dry). Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται ὁ ὅρος οὗτος, ἀφορῶν εἰδικῶς εἰς τῶν ἱστίων τὴν *στέγνωσιν* (voiles au sec, sails to dry) πρὸς τὸν ὅρον *ἐκπεταννύω ἱστία*, ἀφορῶντα εἰς τὴν ἄπαρσιν εἴτε εἰς γυμνάσιον ἀπάρσεως, ἢ εἰς τὴν χρῆσιν παρ' ἀτμοπλοοῦντος πλοίου τῆς ἱστιοφορίας του. Σ. Ε. Λ.

ἀναπεταρίζω· ἀναπηδῶ ἐκ χαρᾶς, λυγίζομαι, κάμνω νάζια. Λέγεται ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ σπανιώτερον ἐπὶ πτηνῶν.

ἀναπέτασις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *ἀναπεταννύειν*, τὸ ἅπλωμα, τὸ ἄνοιγμα: «ἀναπέτασις τῶν ἱστίων, —τῶν θυρῶν κ.τ.τ.». Β.Φ.

—**ἀναπέτασις** *ἱστίων [Ναυτ.]*. Τὸ σύνολον τῶν χειρισμῶν διὰ τὴν ἅπλωσιν τῶν ἱστίων πρὸς στέγνωσιν· βλ. ἀναπεταννύω καὶ ἀναπεπταμένα ἱστία.

ἀναπέτομαι· πετῶ πρὸς τὰ ἄνω.

ἀναπήγνυμι καὶ *ἀναπηγνύω*· κάμνω τι νὰ ξαναπαγώσῃ· || μέσ. *ἀναπήγνυμαι* ἢ *ἀναπηγνύομαι*· πήγνυμαι, παγώνω ἐκ νέου, ξαναπαγώνω. Παρ' ἀρχαίοις ἐμπηγνύω, καρφώνω, σουβλίζω.

ἀναπήδημα (τό)· τὸ ἐπὶ τόπου πήδημα.

ἀναπήδησις (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ ἀναπηδᾶν· τὸ πήδημα, τὸ ἅλμα, ὁ τιναγμός: «ἀναπήδησις ἐκ κλίνης» (*Ἱππ.* 303. 15. 2)· «ἀναπήδησις τῆς καρδίας», ἀπότομος διασταλτικὴ κίνησις τῆς καρδίας κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ σφύξις (*Ἀριστ. περὶ ἀναπν.* 20. 7).

ἀναπηδητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνατινασσόμενος, ἀναπαλλόμενος, ἀναπηδῶν, ἀναβρύων.

ἀναπηδῶ *(—άω)*· πηδῶ πρὸς τὰ ἄνω: «ἀνεπήδησεν ἀπὸ τῆς κλίνης του», «ἀναπηδῶ ἐπὶ τὸν ἵππον»· || «ἀναπηδῶ εἰς τὸ βῆμα», ταχέως τρέχων ἀναβαίνω εἰς τὸ βῆμα. Β. Φ.

ἀναπηνίζομαι· συλλέγω νῆμα ἤ τι τοιοῦτον καὶ σχηματίζω πηνίον, κουβάρι: «τὰ βομβύκια ἀναλύουσι τῶν γυναικῶν τινες ἀναπηνιζόμεναι, κἄπειτα ὑφαίνουσιν». Β. Φ.

ἀναπηνισμὸς (ὁ) καὶ *ἀναπήνισις* (ἡ)· τὸ ξετύλιγμα τοῦ νήματος καὶ σχηματισμὸς ἐξ αὐτοῦ νέου πηνίου, τυλιγάδιασμα.

—**ἀναπήνισις** *κουκουλίων*· βλ. μεταξουργεῖα

ἀναπηνιστήριον (τό)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀναπηνίζεται τὸ νῆμα, τὸ τυλιγάδι. Β. Φ.

ἀναπηνιστὴς (ὁ)· ὁ ἀναπηνιζόμενος, ὁ τυλιγαδιαστής.

ἀναπηνιστικός, *—ή, —όν*, ὁ σχετιζόμενος μὲ τὴν ἀναπήνισιν.

ἀνάπηξις· ἡ ἐκ νέου πῆξις.

— *[Φυσ.]* Εἰς τὴν Φυσικὴν *ἀνάπηξις* ὀνομάζεται ἴδιον φαινόμενον παρουσιαζόμενον κατὰ τὴν ἐξάσκησιν πιέσεως ἐπὶ πεπηγότων σωμάτων.

Τὸ σημεῖον πήξεως τῶν ὑγρῶν εἶναι χαρακτηριστικὸν τότε μόνον, ὅταν ἡ πῆξις τοῦ σώματος γίνεται ὑπὸ τὴν ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὸ ἰσχυρὰς πιέσεις. Οὕτω τὸ ὕδωρ τιθέμενον ὑπὸ ἀρκούντως ἰσχυρὰν πίεσιν καὶ ψυχόμενον δύναται νὰ μείνῃ ὑγρὸν καὶ διὰ θερμοκρασίας κειμένας πολὺ κάτω τοῦ μηδενός. Ὁμοίως, διὰ πιέσεως εἰς ὑδραυλικὸν πιεστήριον, μικρὰ τεμάχια πάγου, εὑρισκόμενα μεταξὺ δύο σφαιρικῶν ὑποδοχέων, συμπιέζονται εἰς ὁμογενῆ, διαφανῆ, στερεὰν μᾶζαν, ὁμοιάζουσαν πρὸς φακόν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐξηγεῖται μόνον ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῆς πιέσεως ἐπὶ τοῦ σημείου πήξεως τοῦ ὕδατος. Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ὑπὸ τοῦ ὑδραυλικοῦ πιεστηρίου ἐξασκουμένης πιέσεως καταβιβάζεται τὸ σημεῖον τήξεως τοῦ πάγου, οὗτος ἑπομένως δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ ὑπὸ τὴν στερεὰν κατάστασιν, ἀλλὰ ἀρχίζει νὰ ὑγροποιῆται καὶ ἡ ὑγροποίησις προχωρεῖ ἕως ὅτου ἡ θερμοκρασία, ὡς ἐκ τῆς καταναλώσεως θερμότητος, φθάσῃ εἰς τὸ διὰ τὴν ἐξασκουμένην πίεσιν ἀντιστοιχοῦν σημεῖον πήξεως. Τὸ οὕτω παραγόμενον ὕδωρ πληροῖ τὰ μεταξὺ τῶν πάγων ὑφιστάμενα κενά, ὡς καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ὑποδοχέων. Μόλις δὲ ἡ πίεσις ἐλαττωθῇ ἢ παύσῃ, τὸ ὕδωρ πήγνυται ἐκ νέου εἰς ὁμοιόμορφον μᾶζαν, ἔχουσαν τὸ σχῆμα τοῦ ὑποδοχέως. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὠνομάσθη *ἀνάπηξις*.

Ἀνάλογον πείραμα, δυνάμενον νὰ ἐκτελεσθῇ παρ' οἱουδήποτε διὰ προχειροτάτων μέσων, γίνεται διὰ στήλης πάγου στηριζομένης κατὰ τὰ δύο της ἄκρα καὶ περιβαλλομένης εἰς τὸ μέσον διὰ σύρματος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐξηρτημένον βάρος ὀλίγων κιλῶν. Παρατηρεῖται τότε ὅτι τὸ σῦρμα εἰσχωρεῖ βραδέως ἐντὸς τῆς μάζης τοῦ πάγου, χωρὶς νὰ τὸν τέμνῃ εἰς δύο μέρη, χωρὶς νὰ ἀφίνῃ κἂν ἄλλο ἴχνος τῆς διαβάσεώς του, ἀπὸ τὴν διάφορον κατάταξιν τῶν μικρῶν φυσαλλίδων τοῦ ἀέρος, αἱ ὁποῖαι πάντοτε ἀπαντῶνται εἰς μεγάλα τεμάχια πάγου. Τὸ φαινόμενον ἐξηγεῖται εὐκόλως ἐκ τοῦ ὅτι τὸ διὰ τοῦ βάρους τεινόμενον σῦρμα ἐξασκεῖ πίεσιν ἐπὶ τοῦ πάγου κατὰ τὴν γραμμὴν ἐπαφῆς καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑγροποιεῖ μικρὸν μέρος αὐτοῦ. Τὸ σῦρμα βυθίζεται ἑπομένως κατά τι ἐντὸς τοῦ πάγου, ἐκτοπίζον τὸ ὕδωρ πρὸς τὰ ἐπάνω, ὅπου τοῦτο μὴ ὑφιστάμενον πίεσιν πήγνυται ἐκ νέου. Προϊόντος τοῦ χρόνου διαπερᾷ τὸ σῦρμα τελείως τὸν πάγον, χωρὶς νὰ τὸν ἔχῃ τάμει.

Τὰ δύο ἀνωτέρω περιγραφόμενα πειράματα χρησιμεύουν διὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τῆς *μετακινήσεως τῶν παγετώνων*. Ἡ χιὼν πίπτουσα εἰς τὰ ὑψηλὰ στρώματα ἐν μεγάλῃ ποσότητι, συμπήγνυται εἰς στερεὰν μᾶζαν, ὡς ἐκ τῆς ἐναλλασσομένης ἐπηρείας τῆς ἡλιακῆς θερμότητος καὶ τοῦ νυκτερινοῦ ψύχους. Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς εἰς τὰ ἄνω στρώματα διαρκῶς προστιθεμένης χιόνος, ἡ μᾶζα τοῦ πάγου τίθεται εἰς κίνησιν καὶ ὀλισθαίνει βραδέως κατὰ μῆκος τῶν χαραδρῶν. Σχηματίζεται οὕτω καὶ διατηρεῖται ἐκ τῆς διαρκῶς πιπτούσης νέας χιόνος ὁ **παγετών**, (βλ. λ.), παμμεγέθης μᾶζα πάγου, σχηματίζουσα ἐν ἐνιαῖον ὅλον, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ κινήσει του

Digitized by Google

ἀκολουθεῖ τὴν διεύθυνσιν τῆς χαράδρας, προσαρμοζόμενον ἀκριβῶς εἰς τὴν μορφὴν αὐτῆς καὶ πληροῦν ὅλας της τὰς ἀνωμαλίας. Ὁ πάγος συμπεριφέρεται ἐνταῦθα ὡς εὔπλαστος παχύρρευστος μᾶζα, ἡ φυσικὴ ὅμως αἰτιολογία ὀφείλεται, ὡς ἀνωτέρω διεσαφηνίσθη, εἰς τὴν τῆξιν τοῦ πάγου, ὅπου ὑφίσταται οὗτος ἀρκούντως ἰσχυρὰν πίεσιν, καὶ τὴν ἀνάπηξιν τοῦ σχηματιζομένου ὕδατος εἰς ὀλιγώτερον ὑψηλὰ στρώματα, ὅπου τοῦτο φθάνει διεισδῦον διὰ μέσου σχισμῶν καὶ ρωγμῶν, μόλις ἡ πίεσις γίνῃ ἀσθενεστέρα.

Ἐνῷ λοιπὸν ὁ παγετὼν δίδει τὴν ἐντύπωσιν ἡμιστερεᾶς μάζης, ἥτις μετακινεῖται ὡς ἑνιαῖον ὅλον κατὰ μῆκος τῶν χαραδρῶν, εἶναι ἐν τῇ πραγματικότητι πάγος, ὁ ὁποῖος ἔν τινι ζώνῃ εὑρίσκεται εἰς διαρκῆ τῆξιν, ἐνῷ εἰς ἄλλην εἰς συνεχῆ ἀνάπηξιν. ΑΝΤ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ

ἀνάπηρα (τὰ) (Anapera) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα δίπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀξιπτέρων*. Δ. Ν. Π.

ἀναπηρία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνάπηρος, ἔλλειψις ἀρτιότητος, ἀτέλεια, ἐλαττωματικότης, ἀδυναμία.

ἀνάπηρος (ὁ, ἡ), —**ον** (τό)· πηρός, λελωβημένος, ἐλαττωματικός, οἷον ἔλλειψις τὰς χεῖρας, τοὺς πόδας, τὸν νοῦν κ. τ. τ.: «σωματικῶς ἀνάπηρος», «διανοητικῶς ἀνάπηρος».

— **ἀνάπηροι πολέμου**. Ἀνάπηροι πολέμου θεωροῦνται οἱ στρατιωτικοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες συνεπείᾳ τραυμάτων ληφθέντων ἐν πολέμῳ, ἢ ἀτυχημάτων ἐπισυμβάντων ἐν τῇ ἐκτελέσει ὑπηρεσίας ἐν πολέμῳ, ὑπέστησαν τοιαύτας βλάβας, ὥστε κατέστησαν ἀνίκανοι διὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Νοοῦνται δὲ ὡς *στρατιωτικοί*, κατὰ τὸν Νόμον 2769 περὶ στρατιωτικῶν Συντάξεων, πάντες οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὰ διάφορα ὅπλα, σώματα, κλάδους, ἡ ειδικότητας τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς ἢ τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χωροφυλακὴν καὶ τὸ λιμενικὸν σῶμα ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖται, ὡς καὶ οἱ πρὸς αὐτοὺς δυνάμει ειδικῶν νόμων ἀντιστοιχοῦντες ἢ ἐξομοιούμενοι.

Ἵνα κριθῇ στρατιωτικός τις ἀνάπηρος, δέον νὰ ἐξετασθῇ ὑπὸ τῆς Ἀνωτάτης τοῦ Στρατοῦ Ὑγειονομικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις νὰ γνωματεύσῃ περὶ τῆς λόγῳ τῆς παθήσεώς του ἀνικανότητος αὐτοῦ, καὶ νὰ καθορίσῃ τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπηρίας, ἣν ἡ πάθησίς του συνεπάγεται.

Κατὰ ταῦτα κατόπιν τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, καὶ ἰδίως τοῦ μεγάλου Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ἐδημιουργήθη εἰς τὰ διάφορα ἐμπόλεμα κράτη, και συνεπῶς καὶ παρ' ἡμῖν, μία νέα κοινωνικὴ τάξις «ἡ τάξις τῶν ἀναπήρων πολέμου». Ἐν Γαλλίᾳ οἱ ἀνάπηροι ἀνέρχονται εἰς 350—400 χιλιάδας, παρ' ἡμῖν δὲ ὑπολογίζονται εἰς 14 χιλιάδας περίπου.

Ὅπως πᾶσα κοινωνικὴ τάξις ἔχει τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῆς, οὕτω καὶ ἡ τάξις τῶν ἀναπήρων πολέμου ἔχει τὰς ἰδικάς της. Ἡ θυσία εἰς ἣν οὗτοι ὑπεβλήθησαν χάριν τῆς πατρίδος ἐδημιούργησεν ἐν ἑαυτοῖς δεδικαιολογημένως τὸ αἴσθημα ὅτι ἀπέκτησαν δικαιώματα εὐγνωμοσύνης ἐκ μέρους τῶν ὑπολοίπων κοινωνικῶν τάξεων τῆς πατρίδος των. Διὰ τοῦτο πάντα τὰ ἀποδοθέντα εἰς τὸν πόλεμον κράτη ἔλαβον πλεῖστα εὐεργετικὰ ὑπὲρ τῶν ἀναπήρων μέτρα.

Μέτρα ὑπὲρ τῶν ἀναπήρων πολέμου ἐν Ἑλλάδι.—Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐπιδιδλημένον αὐτῆς καθῆκον ἐθεώρησε νὰ προστατεύσῃ τοὺς ἀναπήρους, καὶ ἐν γένει τραυματίας πολέμου, δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων. Πρὸς τοῦτο ἵδρυσε:

I) **Τμῆμα φυσιοθεραπείας**. Τοῦτο χρησιμεύει διὰ τὴν θεραπείαν τῶν διαφόρων μετατραυματικῶν βλαβῶν (ἀγκυλώσεις, παραλύσεις, ἀτροφία κλπ.) τῶν ἀναπήρων. Ἱδρύθη κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον καὶ ἐλειτούργησε κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ Παλαιὰ Ἀνάκτορα, ἔνθα διοικοῦντος τοῦ πολέμου τούτου ἐλειτούργει τὸ Ζ' Στρατ. Νοσοκομεῖον, μετεφέρθη δὲ ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1920 εἰς τὸ κτίριον τοῦ Νέου Δημοτικοῦ Νοσοκομείου παρὰ τὴν Λεωφόρον Ἀλεξάνδρας, ἔνθα εἶχεν ἐγκατασταθῇ τὸ 6ον Στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον. Τὸ ἐν λόγῳ κέντρον εἶχε προικισθῇ κατ' ἀρχὰς δι' ἑνὸς μόνον μηχανήματος, τοῦ ἠλεκτροκινήτου ἀρθροκινητῆρος τοῦ Dr Champtassin, εἶτα ὅμως ἐφωδιάσθη καὶ μὲ τὰ πρόχειρα μηχανήματα μηχανοθεραπείας τύπου Kouindgy, καὶ μὲ μηχανήματα ἠλεκτροθεραπείας. Ἐν τέλει ἡ ὀργάνωσίς του ἐγένετο πλήρης καὶ ἐφάμιλλος τῶν πλείστων εὐρωπαϊκῶν τοῦ εἴδους του. Διὰ τὴν καλυτέραν δ' αὐτοῦ λειτουργίαν ἡ Κυβέρνησις ἐπροίκισε τοῦτο διὰ πλουσιωτάτων καὶ τελείων ἐγκαταστάσεων: α') θερμοῦ ἀέρος διὰ τὰ ἄνω καὶ κάτω ἄκρα, ὡς καὶ δι' ὁλόκληρον τὸ σῶμα· β) μηχανοθεραπείας διὰ τὰς κινήσεις ὅλων τῶν ἀρθρώσεων τοῦ σώματος· γ') ἠλεκτροθεραπείας μὲ φαραδικόν, γαλβανικὸν καὶ γαλβανοφαραδικὸν ρεῦμα, στατικὸν ἠλεκτρισμὸν κλπ. Ἡ ἀξία τῶν ἐγκαταστάσεων τούτων ὑπερέβη τὸ ποσὸν τῶν 3 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

II) **Τμῆμα προθέσεως**. Τοῦτο χρησιμεύει διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν τεχνητῶν χειρῶν, ποδῶν καὶ λοιπῶν ὀρθοπεδικῶν μηχανημάτων, ἅτινα χρειάζονται εἰς τοὺς ἀναπήρους πολέμου, καὶ ἱδρύθη πρὸς τοῦτο τῷ 1918, ἐγκρίσει τῆς Κυβερνήσεως, ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου Περιθάλψεως Ἀναπήρων Πολέμου. Ἔχει δὲ τοῦτο ἴδιον συνεργεῖον κατασκευῆς ὀρθοπεδικῶν τελειότατον, ἔνθα κατασκευάζονται καὶ ἐπισκευάζονται, δαπάναις τοῦ Κράτους, πάντα τὰ εἰς τοὺς ἀναπήρους πολέμου χορηγούμενα τεχνητὰ μέλη, ἅτινα δυνάμει τοῦ Νόμου 1486 πάντες οἱ ἀνάπηροι δικαιοῦνται νὰ λαμβάνωσιν ἐφ' ὅρου ζωῆς δωρεάν.

Ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἐν λόγῳ τμήματος ὑπῆρξεν ἱκανοποιητικὴ ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἑπομένης στατιστικῆς τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθέντων τεχνητῶν μελῶν καὶ μηχανημάτων ἀπὸ τοῦ 1919 1923.

1) Χεῖρες ἐργασίας καὶ πολυτελείας	296
2) Τεχν. πόδες προσωρινοὶ καὶ πολυτελ.	1,300
3) Ὀρθοπεδ. μηχαν. ἄνω καὶ κάτω ἄκρων	960
4) Ὀρθοπεδικὰ ὑποδήματα· ζεύγη	1390
5) Τεχνητοὶ ὀφθαλμοὶ	45
6) Πλάκες τρυπανισμοῦ	50
7) Ὀρθοπεδικοὶ στηθόδεσμοι	42

Εἰς τὴν στατιστικὴν ταύτην δὲν περιλαμβάνονται αἱ ἐπιδιορθώσεις.

III) **Τμῆμα Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς**. Αὕτη χρησιμεύει διὰ τὴν ἐκμάθησιν εἰς τοὺς ἀναπήρους μιᾶς τέχνης δι' ἧς νὰ δύνανται οὗτοι, σὺν τῇ ὑπὸ τοῦ Κράτους παρεχομένῃ εἰς αὐτοὺς συντάξει, νὰ πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ οὕτως οὔτε εἰς βάρος τῆς κοινωνίας νὰ ζῶσι, οὔτε λόγῳ τῆς ἀεργίας νὰ περιπίπτωσιν εἰς ἀνίαν.

Ἡ Ἐπαγγελματικὴ Σχολὴ ἱδρύθη τῷ 1919 ἐγκρίσει τῆς Κυβερνήσεως, ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου Περιθάλψεως Ἀναπήρων Πολέμου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*Σιέγη Πατρίδος*» γίνονται δὲ εἰς αὐτὴν δεκτοὶ ὅσοι ἐκ τῶν ἀναπήρων ζητοῦσι τὴν ἐκμάθησιν τέχνης. Κατ' ἀρχὴν διδάσκεται εἰς τούτους ἡ τέχνη ἣν ἐγνώριζον εἰς τὸν πολιτικὸν αὐτῶν βίον, ἐφ' ὅσον βεβαίως ἐπιτρέπει τοῦτο ἡ πάθησις ἣν φέρουσιν. Ἐὰν ὅμως ἡ πάθησίς των εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ ἐξάσκησις τοῦ παλαιοῦ αὐτῶν ἐπαγγέλματος νὰ εἶναι ἀνέφικτος καὶ μετὰ τὴν χρῆσιν τῶν ειδικῶν ὀρθοπεδικῶν μηχανημάτων, τότε διδάσκεται εἰς τούτους ἑτέρα τέχνη παραπλησία πρὸς ἐκείνην ἣν ἐγνώριζον.

Οἱ μαθηταὶ τῆς σχολῆς εἶναι ἐσωτερικοὶ καὶ διδάσκονται τὰ ἑξῆς ἐπαγγέλματα: 1) κηπουροῦ, 2) ῥάπτου, 3) ὑποδηματοποιοῦ, 4) καλαθοπλέκτου, 5) ξυλουργοῦ, 6) φανοποιοῦ, 7) σαγματοποιοῦ, 8) κουρέως καὶ 9) καθεκλοποιοῦ. Ἡ διάρκεια τῆς ἐκπαιδεύσεως ἔχει ὁρισθῆ εἰς ὀκτάμηνον τοὐλάχιστον.

IV) **Συντάξεις**. Διὰ τοῦ νόμου 2769 ἐλήφθη πρόνοια ὅπως χορηγῆται εἰς τοὺς ἀναπήρους πολέμου καὶ σύνταξις χρηματικὴ ἰσόβιος (βλ. λ. *συντάξεις στρατιωτικαί*).

V) **Ἄλλα μέτρα**. Τέλος τὸ Κράτος ἐθέσπισε τὴν παροχὴν εἰς τοὺς ἀναπήρους τῶν περιπτέρων τῶν μεγάλων πόλεων, καὶ τὴν τοποθέτησιν αὐτῶν κατὰ προτίμησιν εἰς δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς ὑπηρεσίας, ὡς καὶ τὴν δωρεὰν νοσηλείαν αὐτῶν ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς νοσοκομείοις τῶν ἐπαρχιῶν ἢ τῆς πρωτευούσης. Α. ΚΟΝΤΑΡ ΥΡΗΣ

ἀναπηρῶ *(—όω)*· καθιστῶ τινα ἀνάπηρον, κοιν. *σακατεύω*.

ἀναπιάνω· ἰδιωματ., κάμνω ἀρχήν, ἀρχίζω ἔν ἔργον διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τοῦτο ἄλλος: «*ἀναπιασέ μου μιὰ δαντέλλα*» || «*ἀναπιάνω τὴ ζύμη*», ἀνακατεύω τὸ ἀλεύρι μὲ τὸ προζύμι, ἵνα οὕτω ἀποτελεσθῇ μία μᾶζα· «*ἀναπιάνω τὸ ψωμί*», ὅταν πρόκειται ἔκ τινος ἀποτελεσθησομένης μάζης νὰ σχηματισθοῦν ἄρτοι· || ὀνειδίζω, περιγελῶ. Β. Φ.

Ἀναπίας. Ἀδελφὸς τοῦ Ἀμφινόμου (βλ. λ.).

ἀνάπιασμα (τό)· ἰδιωματ., ἡ ἔναρξις ἔργου τινός: «*τὸ ἀνάπιασμα τῆς δαντέλλας*, — τοῦ ζυμώματος» (βλ. ἀναπιάνω)· || ὀνειδισμός, ὄνειδος: «*εἶσαι ἀνάπιασμα τῶν ἀνθρώπων*». Β. Φ.

ἀνάπιαστος, —**η**, —**ο**· ἰδιωματ., ὁ μὴ ἀναπιασμένος· || ὁ μὴ ὀνειδιζόμενος ἢ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ὀνειδισθῇ.

ἀναπιέζω· πιέζω τι πρὸς τὰ ὀπίσω.

ἀναπίεσις (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω πίεσις.

ἀναπίεσμα *[Θεατρ.]*. Μηχάνημα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ θεάτρου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐγίνοντο ἐκ τῶν ὑποσκηνίων αἱ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐμφανίσεις ζώντων προσώπων (αἱ σκιαὶ καὶ τὰ φαντάσματα ἐνεφανίζοντο διὰ τῶν λεγομένων «*χαρωνείων κλιμάκων*») καὶ δὴ τῶν ὑποδεεστέρων θεῶν οἵτινες δὲν ἐνεφανίζοντο διὰ τῆς «μηχανῆς» (βλ. λ.). Ἐν ἄλλοις λόγοις τὰ ἀναπιέσματα ἦσαν μηχανήματα ἀνάλογα ἢ καὶ ὅμοια μὲ τοὺς *καθέκτας* (trappes, κοινῶς «*τραμπουκέτα*») τῶν σημερινῶν θεάτρων. Κατὰ τὸν Πολυδεύκην (IV. 132) τὰ ἀναπιέσματα ἦσαν δύο, τὸ μὲν ἓν ἐν τῇ σκηνῇ, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνήρχοντο μέχρι τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς «*ποταμοὶ ἢ τοιαῦτά τινα πρόσωπα*», τὸ δὲ ἄλλο περὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς «*ἀφ' ὧν ἀνέβαινον Ἐρινύες*». Ἀλλὰ τὰ ἀναπιέσματα ἐχρησίμευον, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς καθέκτας, καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τῆς σκηνῆς *ἐξαφάνισιν* προσώπων, ἀλλὰ καὶ πραγμάτων, ὅπως ὡρισμένως συνέβαινεν ἐν τῷ «Προμηθεῖ» τοῦ Αἰσχύλου, ὅπου τὸ ὄρος ἐφ' οὗ ἦτο προσδεδεμένος ὁ τιτάν, κεραυνοβολούμενον ὑπὸ τοῦ Διός, καταταρταροῦται. Ἐννοεῖται, ὅτι λόγῳ τῆς στενότητος τῆς σκηνῆς, θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ ἐξαφάνισις ὁλοκλήρου τοῦ ὄρους, ἑπομένως συμπεραίνομεν, ὅτι μόνον ἡ κορυφὴ αὐτοῦ ἐφ' ἧς ἦτο προσδεδεμένος ὁ ἥρως τοῦ δράματος, ἀποσπωμένη διὰ τοῦ κεραυνοῦ, θὰ ἐξηφανίζετο ἐντὸς τοῦ σώματος τοῦ ὄρους, ὅπως ἄλλως τε, πολὺ εὐφυῶς, ἐγένετο καὶ κατὰ τὴν ἐσχάτως (Μάϊος 1927) γενομένην ἐν Δελφοῖς παράστασιν τοῦ «Προμηθέως».

Ἐν τοῖς σημερινοῖς θεάτροις *ἀναπίεσμα* (ὅπως πρέπει νὰ λέγηται τὸ *τραμπουκέτο*) λέγεται τὸ κινητὸν μέρος τοῦ δαπέδου τῆς σκηνῆς διὰ τοῦ ὁποίου στιγμιαίως καὶ ἐνώπιον τῶν θεατῶν ἐμφανίζονται ἢ ἐξαφανίζονται πρόσωπα καὶ πράγματα. Λειτουργεῖ δὲ οὕτως: Ὁσάκις διὰ τοῦ κινητοῦ τούτου μέρους τοῦ δαπέδου, τοῦ ἀναπιέ-

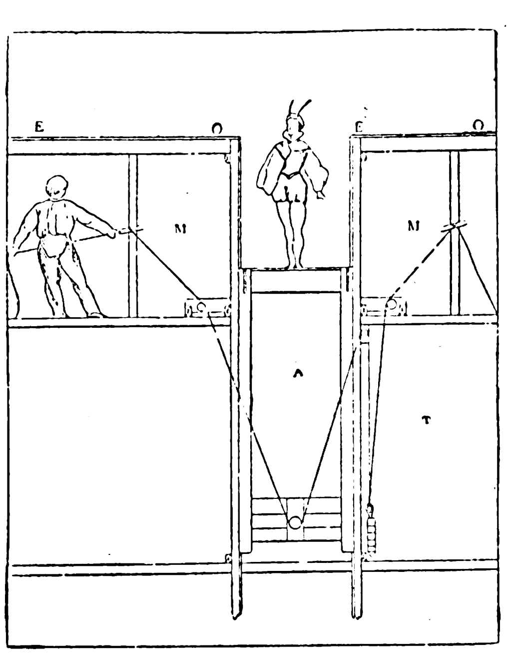

Ἀναπίεσμα (trappe) τῶν σημερινῶν θεάτρων.

[ΕΟ—ΕΟ: Τὸ δάπεδον τῆς σκηνῆς. — ΜΜ: Πρῶτον ὑποσκήνιον ἔνθα εὑρίσκεται καὶ ὁ μηχανικὸς ὁ κανονίζων τὴν λειτουργίαν τοῦ ἀναπιέσματος. Λ: Τὸ κινητὸν μέρος τοῦ δαπέδου τῆς σκηνῆς, τὸ ἀναπίεσμα, φέρον τὸν μέλλοντα νὰ ἐμφανισθῇ ἐπὶ σκηνῆς ἠθοποιόν. — ΤΤ: Δεύτερον ὑποσκήνιον.]

σματος, πρόκειται νὰ ἐμφανισθῇ ἐπὶ σκηνῆς πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, καταβιβάζουν αὐτὸ ἐκ τῶν προτέρων εἰς τὰ ὑποσκήνια διὰ νὰ τοποθετηθῇ ἐπ' αὐτοῦ τὸ μέλλον νὰ ἐμφανισθῇ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα. Τὸ ἄνοιγμα δὲ ὅπερ ἀφίνει ἐν τῷ δαπέδῳ τῆς σκηνῆς καταβιβαζόμενον τὸ ἀναπίεσμα, κλείεται προσωρινῶς διὰ σανιδώματος (coulisseau καλουμένου) τὸ ὁποῖον, πάλιν, καθ' ἣν στιγμὴν μέλλει νὰ ἀνέλθῃ τὸ ἀναπίεσμα καὶ καταλάβῃ τὴν προτέραν ἐν τῷ δαπέδῳ θέσιν του, ὀλισθαίνει δι' ὁλκῶν ὑπὸ τὴν σκηνήν, ἀφῖνον οὕτω ἐλευθέραν τὴν ἀνάβασιν τοῦ ἀναπιέσματος ἐκτελουμένην διὰ σχοινίων καὶ ἀντιβάρων, ὡς φαίνεται ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι. Ὁσάκις πάλιν πρόκειται νὰ ἐξαφανισθῇ ἀπὸ τὴν σκηνὴν στιγμιαίως πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, γίνεται ἡ ἀντίθετος τῆς ἀνωτέρω λειτουργία· ἐγκαθιστοῦν τουτέστιν ἐκ τῶν προτέρων ἐπὶ τοῦ κινητοῦ τμήματος τοῦ δαπέδου τὸ ἐξαφανισθησόμενον πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, μετὰ δὲ τὴν ἐν δεδομένῃ στιγμῇ κάθοδον αὐτοῦ (τοῦ ἀναπιέσματος) ἐν τοῖς ὑποσκηνίοις διὰ τῶν σχοινίων πάλιν καὶ τῶν ἀντιβάρων, κλείουν τὸ μένον ἐν τῷ δαπέδῳ ἄνοιγμα διὰ τοῦ coulisseau.

Ἐκτὸς τῶν συνήθων ἀναπιεσμάτων, ὑπάρχουν καὶ τὰ λεγόμενα trappes à tampon ἐν χρήσει, ἰδίως εἰς τὰς ἀγγλικὰς παντομίμας. Δι' αὐτῶν ἐκσφενδονίζονται ἐκ τῶν ὑποσκηνίων εἰς ὕψος πολλάκις δύο μέτρων οἱ κλόουν, οἵτινες πίπτουν κατόπιν ὄρθιοι ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῆς σκηνῆς, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐκτελέσωσιν ἐναερίως μερικὲς τοῦμπες. Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

ἀναπίνω· πίνω, ροφῶ, ἐκμυζῶ.

ἀναπίπτω· πίπτω πρὸς τὰ ὀπίσω, κάμπτω πρὸς τὰ ὀπίσω ὡς ἐν κωπηλασίᾳ· || χάνω τὸ θάρρος μου, ὀλιγωρῶ, παραμελῶ. Β. Φ.

Digitized by Google

ἀναπισσῶ *(—όω)* ἢ *—ώνω*· ἀλείφω τι ἐκ νέου διὰ πίσσης, ρίπτω νέον στρῶμα πίσσης, ξαναπισσώνω.

ἀναπίσσωσις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀναπισσώνειν.

Ἀναπλάδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κοινότητος Ριγγλάδων τῆς νήσου Κερκύρας. Κάτ. 1144.

ἀνάπλασις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *ἀναπλάττω*, ἀνασχηματισμός, ἡ ἐκ νέου πλάσις, μετάπλασις ἐπὶ τὸ βέλτιον· || ἀναμόρφωσις, ἀναγέννησις: «ἀνάπλασις τῶν ἠθῶν»· || ἀνάμνησις. Β. Φ.

— *[Ψυχολ.]* Καλεῖται *ἀνάπλασις* ἡ ἐνέργεια καθ' ἣν ψυχικόν τι ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξέ ποτε συνειδητόν, γίνεται κατόπιν πάλιν συνειδητόν, ἄνευ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ οἰκείου ἐξωτερικοῦ ἐρεθισμοῦ. Τὸ ἀναπλασσόμενον δυνατὸν νὰ εἶναι στοιχεῖον, ἢ σύνθεμα στοιχείων ἢ συνθετώτερόν τι ἐξ ἄλλων συνθέτων ἀποτελούμενον.

Γνησία *ἀνάπλασις* ἐν τῷ ψυχικῷ βίῳ δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ μόνον πλάσις, *δημιουργία*, ἐπὶ τῇ βάσει ὕλης ψυχικῆς, τῆς ὁποίας τὰ στοιχεῖα δύνανται ποικιλοτρόπως συνδεόμενα νὰ προσλαμβάνουν πᾶσαν οἱανδήποτε μορφήν. Ὅτι γνησία *ἀνάπλασις* δὲν ὑπάρχει δύναται νὰ καταδειχθῇ ἐκ τῶν ἑξῆς:

Τὰ κατ' ἀνάπλασιν ψυχικὰ φαινόμενα (παραστάσεις, συναισθήματα, βουλήματα) δὲν εἶναι πιστὰ ἀντίγραφα τῶν πρωτοτύπων, ἀλλὰ διαφέρουσιν αὐτῶν διττῶς. Πρῶτον εἶναι σχεδὸν πάντοτε μόνον ἀποσπάσματα τῶν πρωτοτύπων, στερούμενα πολλῶν λεπτομερειῶν, τὰς ὁποίας εἶχον ἐκεῖνα. Δεύτερον εἶναι πάντοτε νοθευμένα ἀντίγραφα. Ἂς παραστήσωμεν π. χ. ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὸ πρόσωπον φίλου τινὸς ἢ γνωστοτάτης ὀροσειρᾶς καὶ ἂς ἰχνογραφήσωμεν τὴν παραστατικὴν αὐτῶν ταύτην εἰκόνα. Ἐὰν κατόπιν ἴδωμεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν αὐτὸν τοῦτον τὸν φίλον ἢ αὐτὴν ταύτην τὴν ὀροσειράν, θέλομεν εὕρει, ὅτι τὸ ἰχνογράφημα ἡμῶν εἶναι ἐσφαλμένον. Οὐ μόνον δὲ ἀτελές, ἀλλὰ καὶ νοθευμένον πάντοτε.

Πλὴν δὲ τούτων συνειδητόν τι ψυχικὸν ἀντικείμενον, περὶ τοῦ ὁποίου τὰ ψυχολογικὰ βιβλία διδάσκουν, ὅτι ἀναπλάττεται, ἤδη κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν δευτέραν ἐμφάνισιν φέρει ἐν ἑαυτῷ τὸν τόνον, ὅτι «ὑπῆρξέ ποτε πρότερον συνειδητόν»· ὁ τόνος δὲ οὗτος διακρίνει αὐτὸ σαφῶς ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐμφανίσεως. Ἀλλ' ὁ ἰδιάζων οὗτος χρονικὸς τόνος διακρίνει τὰ λεγόμενα κατ' ἀνάπλασιν φαινόμενα καὶ ἀπὸ τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα νομίζονται ὅλως νέα δημιουργήματα.

Δυνάμεθα μὲν ὅθεν νὰ διατηρήσωμεν ἐν τῇ ψυχολογίᾳ τὸν ὅρον «*ἀνάπλασις*», ἀλλ' ὀφείλομεν πάντοτε νὰ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ἡ λέξις αὕτη δὲν ἀποδίδει κατὰ πάντα πιστῶς τὸ δι' αὐτῆς ὀνομαζόμενον γεγονὸς (βλ. καὶ λ. **μνήμη**, **συνειρμός**, **ἀνάμνησις**). Σ. Μ. Κ.

— *[Ἰατρ.]*· βλ. **ἀναπλαστικὴ χειρουργική**.

— **«Ἀνάπλασις»** (***Σύλλογος*** καὶ ***Περιοδικὸν***—). Ὁ *Σύλλογος Ἀνάπλασις* ἱδρύθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1887, πρωτοβουλίᾳ 20 νεαρῶν σπουδαστῶν, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ λυκειάρχου Κωνστ. Διαλησμᾶ, μὲ σκοπὸν «τὴν ἀνάπλασιν καὶ διοργάνωσιν τῆς κοινωνίας διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐξυπηρετουμένου διὰ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν». Πρόεδρος τοῦ πρώτου διοικητικοῦ συμβουλίου ἐξελέγη ὁ Ἀλ. Ρ. Ραγκαβῆς. Τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του ἐπεζήτησε νὰ πληρώσῃ ὁ σύλλογος δι' ἱδρύσεως τμημάτων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ λαϊκῶν σχολῶν ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας πόλεις, διὰ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου ἐν ναοῖς καὶ δημοσίαις αἰθούσαις καὶ μάλιστα διὰ τοῦ ὁμωνύμου περιοδικοῦ, τοῦ ὁποίου ἱδρυτὴς καὶ πρῶτος διευθυντὴς ὑπῆρξεν ὁ Κ. Διαλησμᾶς (1887—1890). Τὸ περιοδικὸν ἐκδίδεται ἀνελλιπῶς ἔκτοτε (ἐν ἀρχῇ ἅπαξ τοῦ μηνός, ἀπὸ δὲ τοῦ 1897 τετράκις), τελεῖ δὲ ἀπὸ τοῦ 1922 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν Ἰω. Παπαδοπούλου.

Τόσον εἰς τὸ κήρυγμα ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐν τῇ Ἀναπλάσει ἀρθρογραφίαν διεκρίθησαν ὁ *Μ. Γαλανὸς* καὶ ὁ *Ἰω. Σκαλτσούνης*, ὅστις ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον τὰ ἄρθρα του κατὰ τοῦ πολυκρότου ἔργου τοῦ Σίμωνος Ἀποστολίδου «Αἱ ψυχώσεις»· ταῦτα ἀνατυπωθέντα ἀπετέλεσαν βραδύτερον τὸν τόμον: «Περὶ γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἁρμονία Χριστιανισμοῦ καὶ ἐπιστήμης» (βλ. λ. Σκαλτσούνης).

Ὁ σύλλογος κέκτηται ἤδη ἀξιόλογον κτηματικὴν περιουσίαν παρὰ τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῶν Ἀθηνῶν. (Βλ καὶ τ. Β΄, σ. 163 γ΄, 188 γ΄ καὶ 189 γ΄.)

ἀνάπλασμα (τό)· τὸ ἀναπλασθέν, τὸ ἐξ ἀναπλάσεως προελθόν.

ἀναπλαστία *[Ἰατρ.]*. Χειρουργικὴ ἀντικατάστασις καὶ ἐπανόρθωσις φθαρέντων ἱστῶν τοῦ σώματος δι' ἄλλων ὁμοίων, δανείων ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἢ καὶ ἄλλου ἀτόμου (Βλ. καὶ **ἀναπλαστικὴ** καὶ **αὐτοπλαστική**).

ἀναπλαστικὴ *[Χειρουργ.]*. Κλάδος τῆς χειρουργικῆς περιλαμβάνων τὰς ἐγχειρήσεις ἐκείνας, δι' ὧν ἐπιδιώκομεν τὴν ἀνάπλασιν, ἤτοι τὴν ἀντικατάστασιν ἐλλείποντος τμήματος ἱστοῦ ἢ ὀργάνου τινὸς ἢ τὴν διόρθωσιν δυσμορφίας.

Συμβαίνει, ἐκ τραύματος ἢ νόσου, ν' ἀπολεσθῇ μέγα μέρος, π.χ. δέρματος καὶ νὰ παραμείνῃ χάσμα μὴ δυνάμενον νὰ καλυφθῇ οὔτε διὰ πλησιάσεως καὶ συρραφῆς τῶν χειλέων τοῦ τραύματος, οὔτε δι' αὐτομάτου ἀναπλάσεως ἐπιδερμίδος· ὁμοίως δύναται ν' ἀπολεσθῇ τμῆμα ὀστοῦ, ὥστε νὰ διακοπῇ ἡ συνέχεια τούτου, ἢ τένοντος, νεύρου κλπ. Ἐπίσης παράγονται δυσμορφίαι ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτίων ἢ καὶ ὑπάρχουσι τοιαῦται ἐκ γενετῆς. Ἐφ' ὅλων τούτων τῶν περιπτώσεων προσπαθοῦμεν διὰ διαφόρων ***πλαστικῶν*** (ἢ ***ἀναπλαστικῶν***) ἐγχειρήσεων νὰ διορθώσωμεν τὰς παραμορφώσεις καὶ ν' ἀναπληρώσωμεν τὰ ἐλλείποντα.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ἀνάπλασις γίνεται διὰ μεταφορᾶς τμήματος ἱστοῦ ἐξ ἄλλου μέρους τοῦ σώματος τοῦ ἰδίου πάσχοντος εἰς τὸ μέρος, ἔνθα πρόκειται νὰ γίνῃ ἡ ἀναπλήρωσις ἢ διόρθωσις *(αὐτοπλασία)*· π. χ. διὰ νὰ καλύψωμεν χάσμα τοῦ δέρματος, λαμβάνομεν δέρμα εἴτε ἐκ τῶν πλησίον τοῦ χάσματος μερῶν εἴτε ἐξ ἀπωτέρων μερῶν τοῦ σώματος.

Τὸ μακρόθεν μεταφερόμενον τμῆμα δέρματος δύναται νὰ διατηρῇ συνάφειαν, διὰ στενῆς τινος γεφύρας, μετὰ τῆς θέσεως ἐξ ἧς ἐλήφθη, χάριν ἐξασφαλίσεως τῆς θρέψεως αὐτοῦ, ἕως οὗ προσκολληθῇ ὁριστικῶς εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ θέσιν, ὁπότε ἀποκόπτεται ἡ τροφοφόρος γέφυρα. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἡ χώρα, ἐφ' ἧς τὸ ἔλλειμμα, καὶ ἡ χώρα, ἐξ ἧς λαμβάνεται τὸ πρὸς ἀντικατάστασιν τμῆμα ἱστοῦ, διατηροῦνται διὰ καταλλήλου ἐπιδέσεως ἐν στερεᾷ συναφείᾳ μετ' ἀλλήλων, ἐφ' ὅσον χρονικὸν διάστημα ἀπαιτεῖται πρὸς τελείαν σύμφυσιν τοῦ μετεμφυτευθέντος ἱστοῦ (π. χ. προσκολλᾶται διὰ γυψίνου ἐπιδέσμου ὁ βραχίων εἰς τὸν κορμὸν κ.τ.λ.). Ἀλλὰ καὶ ἄνευ συναφείας πρὸς τὴν πηγὴν αὐτοῦ προσκολλώμενον τμῆμα δέρματος ἐπὶ καταλλήλως παρασκευασθείσης ἐπιφανείας δύναται νὰ ἑνωθῇ μετ' αὐτῆς *(ἐλευθέρα μετεμφύτευσις)*· πολλάκις δὲ λαμβάνομεν οὐχὶ τμῆμα δέρματος μεθ' ὅλου τοῦ πάχους αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον ἐπιπολαίας στιβάδας, ἐπιδερμικὰς κυρίως (μέθοδ. Reverdin, Thiersch). Ἄμεμπτος ἀσηψία καὶ ἄλλαι τινὲς συνθῆκαι εἶναι ἀναγκαῖαι πρὸς εὐδοκίμησιν τῆς μετεμφυτεύσεως ταύτης.

Ὁμοίως δύναται ν' ἀντικατασταθῇ ἐλλεῖπον τμῆμα ὀστοῦ, νεύρου, τένοντος, ἀρτηρίας κ.λ.π. Ἐννοεῖται, ὅτι τὰ πρὸς ἀντικατάστασιν μεταφερόμενα τμήματα τῶν ἱστῶν λαμβάνονται οὕτως, ὥστε νὰ μὴ προξενῆται σημαντικὴ βλάβη εἰς τὸ μέρος, ὅθεν ἐλήφθησαν· π. χ. λαμβάνεται τμῆμα ὀστοῦ τῆς κνήμης τοῦ πάσχοντος τοιοῦτο, ὥστε νὰ μὴ βλαβῇ ἡ στερεότης αὐτῆς, καὶ μεταφέρεται εἰς τὸν τόπον τοῦ ἐλλείμματος· λαμβάνεται τμῆμα φλεβὸς (οὐχὶ ἀπαραίτητον) πρὸς ἀντικατάστασιν ἐλλείποντος μέρους ἀρτηρίας κ.λ.π.

Ἡ μετεμφύτευσις δὲν γίνεται πάντοτε ἐπὶ ὁμοειδοῦς ἱστοῦ· δυνατὸν π.χ. νὰ μετεμφυτευθῇ λίπος ἐντὸς κοιλότητος ὀστοῦ κλπ.

Ὁ μετεμφυτευόμενος ἱστὸς δυνατὸν νὰ προέρχεται ὄχι ἐκ τοῦ σώματος τοῦ ἰδίου πάσχοντος ἀλλ' ἐξ ἄλλου ἀνθρώπου (*ὁμοιοπλασια*) ἢ καὶ ἐξ ἄλλου εἴδους ζῴου *(ἑτεροπλασια)*· δύναται νὰ ληφθῇ καὶ ἐκ πτώματος ἀνθρώπου (ὑγιοῦς ἄρτι θανόντος), δύναται δὲ νὰ μετεμφυτευθῇ καὶ ζωικὸς ἱστὸς οὐχὶ πρόσφατος, ἀλλὰ διατηρούμενος καταλλήλως. Τέλος δύναται νὰ χρησιμοποιηθῶσι πλὴν τῶν ζωικῶν ἱστῶν καὶ ἄλλαι οὐσίαι (*ἀλλοπλασια*). Οὕτως ἀντικαθίσταται ἐλλεῖπον τμῆμα τένοντος διὰ νήματος μετάξης ἢ χάσμα ὀστοῦ καλύπτεται διὰ πλακὸς μεταλλίνης ἢ ἐκ κυτταροειδοῦς (celluloid) κλπ. Ἐννοεῖται, ὅτι κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ μετεμφυτευθεῖσα οὐσία παραμένει ὡς νεκρὸν ξένον σῶμα ἄνευ οὐδεμιᾶς βιολογικῆς συναφείας μετὰ τῶν πέριξ ἱστῶν.

Ἡ πλαστικὴ χειρουργική, γνωστὴ ἀπὸ χιλιάδων ἐτῶν (ρινοπλασία παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς), προήχθη τὰ μέγιστα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους. Ἐπετεύχθη, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἡ διόρθωσις βαρυτάτων δυσμορφιῶν καὶ ἐλλείψεων (ἀνάπλασις οἰσοφάγου, κολεοῦ, κύστεως, οὐρήθρας), ἡ ἀντικατάστασις δακτύλων (π. χ. τοῦ ἐλλείποντος πολυτίμου ἀντίχειρος διὰ τοῦ σχετικῶς ὀλίγον χρησίμου δευτέρου δακτύλου τοῦ ποδός), ἡ ἀνάπλασις κατεστραμμένων ἀρθρώσεων, νεύρων κλπ.

Δ Χ. ΚΟΚΚΟΡΗΣ

ἀναπλαστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανὸς ἢ ἁρμόδιος πρὸς ἀνάπλασιν, «ἀναπλαστικὰ μέσα»· || ὁ ἀναπλάσσων, ὁ πρὸς ἀνάπλασιν, πρὸς ἀνασχηματισμόν, «ἀναπλαστικὴ ἐγχείρησις». —Ἐπίρρ. ***ἀναπλαστικῶς***. [Βλ. ἀναπλαστική]. Β. Φ.

ἀνάπλαστος (ὁ, ἡ)· ὁ δυνάμενος νὰ ἀναπλασθῇ, νὰ σχηματισθῇ ἐκ νέου: «τῶν ἐπὶ πλέον ηὐξημένων οὐχ ὁμοίως ἐστὶν ἀνάπλαστος τῶν ὀστῶν ἡ οὐσία, καθάπερ τῶν βρεφῶν διὰ μαλακότητα» *(Γαλην.)*. Β. Φ.

ἀναπλάττω ἢ *ἀναπλάσσω*· πλάττω ἐκ νέου, μετασχηματίζω, μεταμορφώνω ἐπὶ τὸ βέλτιον· || πλάττω διὰ τῆς φαντασίας μου, ἐπαναφέρω εἰς τὴν μνήμην μου παλαιοτέρας παραστάσεις, ἀναμιμνήσκομαι. Β. Φ.

ἀναπλατύνω· πλατύνω, εὐρύνω· || πλατύνω ἐκ νέου, ἐπὶ μᾶλλον.

ἀναπλειστηριάζω· πλειστηριάζω ἐκ νέου, ἐπαναλαμβάνω τὸν πλειστηριασμὸν (βλ. **πλειστηριάζω**).

ἀναπλειστηριασμός (ὁ)· ὁ ἐκ νέου ἐνεργούμενος **πλειστηριασμὸς** (βλ. λ.), ἐπανάληψις τοῦ πλειστηριασμοῦ.

ἀναπλέκω· πλέκω, ἐμπλέκω, πλέκω τὴν κόμην εἰς βοστρύχους ἢ ἄλλως· || μεταφρ. ἐξεργάζομαι, καλλωπίζω: «Ὁ Πλάτων τοὺς ἑαυτοῦ διαλόγους κτενίζων καὶ βοστρυχίζων καὶ πάντα τρόπον ἀναπλέκων οὐ διέλιπεν ὀγδοήκοντα γεγονὼς ἔτη» *(Διονύσ. Ἁλικ.)*· || μέσ. *ἀναπλέκομαι*· κτενίζω καὶ εὐτρεπίζω τὴν κόμην μου: «πάντες οἱ ἐλεύθεροι ἀναπλέκονται ἀναδούμενοι κρωβύλον». Β. Φ

ἀνάπλευσις (ἡ)· ὁ πρὸς τὰ ἄνω τοῦ ποταμοῦ, ὁ ἀντιθέτως τῆς ροῆς πλοῦς.

ἀναπλέω· πλέω πρὸς τὰ ἄνω, πλέω ἀντιθέτως τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ, ἀπὸ θαλάσσης εἰς ποταμόν: «τοὺς ποταμοὺς ἀναπλέουσι πολλοὶ τῶν ἰχθύων», «ὁ ποταμὸς ἐκ θαλάττης ἀναπλεῖται»· || ἐκπλέω, πλέω ἀπὸ τοῦ λιμένος πρὸς τὸ πέλαγος, ἀνάγομαι· ἀντιθ *καταπλέω*.

— [ΝΑΥΤ.] *Τὸ ἀναπλέω* (κοιν. *ἀνεβαίνω*, γαλλ. remonter, ἀγγλ. tosail up), συνοδευόμενον ὑπὸ τῶν λέξεων «ποταμόν», «ρεῦμα» ἢ «ἄνεμον», σημαίνει πλέω ἐκ τοῦ στομίου πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ ἀντιμετωπίζων τὸ ρεῦμα· εἴτε ἀντιδρῶν εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ θαλασσίου ρεύματος, χωρῶ ἐναντίον τῆς διευθύνσεως αὐτοῦ· εἴτε χωρῶ πρὸς τὴν κοίτην τοῦ ἀνέμου καὶ κατὰ φορὰν ἀντίθετον τῆς ἐκείνου. Συνοδευόμενον ὅμως ὑπὸ γεωγραφικοῦ καθορισμοῦ, σημαίνει πλέω κατὰ διεύθυνσιν ἀντίθετον τῆς τοῦ ἐπικρατοῦντος ἀνέμου ἢ ρεύματος, ἔστω καὶ ἂν κατὰ τὸν πλοῦν δὲν ὑφίσταται ἐκ τοιαύτης διευθύνσεως ἀντίστασις, μὴ πνέοντος τοῦ ἐπικρατοῦντος ἀνέμου ἀλλ' ἄλλου ἢ μὴ ἐκδηλουμένου τοῦ ἐπικρατοῦντος ρεύματος· οὕτω πλοῖον οὐριοδρομοῦν ἐν τῷ Αἰγαίῳ μὲ νότον, «ἀναπλέει τὸ Αἰγαῖον», διότι πλέει πρὸς Βορρᾶν καὶ βόρειος εἶναι ὁ ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἐπικρατῶν ἄνεμος· διὰ τοῦτο καὶ *Διονύσιος ὁ Βυζάντιος* ἐπέγραψε τὸ περιώνυμον ἔργον του «*Βοσπόρου Ἀνάπλους*», ἀφοῦ τοῦτο περιγράφει τὰς ἀπὸ Προποντίδος πρὸς Εὔξεινον ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου, οὗ τὸ ἐπικρατοῦν ρεῦμα χωρεῖ ἀντιθέτως, καὶ διὰ τοῦτο ὀρθότατα ὁ Pierre Gilles μετέφρασε τὸν τίτλον τοῦ ἔργου: «de Bosporo Navigatione», ἀφοῦ πρόκειται περὶ σειρᾶς διαδοχῆς ἐν τῇ περιγραφῇ καὶ οὐχὶ περὶ ἐκτελέσεως πλοῦ ἀντιθέτως τοῦ ρεύματος τοῦ Βοσπόρου.

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀνάπλεως (ὁ)· πλήρης, γεμᾶτος: «ἀνάπλεως ὑπερηφανείας».

ἀναπλημμυρῶ *(—έω)*· πλημμυρῶ, ὑπερεκχειλίζω.

ἀναπληρῶ *(—όω)* καὶ *ἀναπληρώνω*· καθιστῶ τι πάλιν πλῆρες, πληρῶ τὸ ἐλλεῖπον: «ἀναπληρῶ τὸ κεφάλαιον τὸ ὁποῖον εἶχον ἐλαττώσει»· || ἀντικαθιστῶ τὸν ἀπόντα ἢ τὸν ἐκλιπόντα: «ὁ ὑπάλληλος ἀναπληροῖ τὸν ἀπουσιάζοντα προϊστάμενον». Β. Φ.

ἀναπλήρωμα (τό)· τὸ πρὸς ἀναπλήρωσιν χρησιμεῦον· αὐτὸ τὸ ἀναπληρωθέν.

— **ἀναπληρώματα** *[Χημ.]*. Κατὰ διαφόρους ἐποχὰς δυσπραγίας, ἀλλὰ κυρίως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πανευρωπαϊκοῦ πολέμου, λόγῳ τῶν παρατηρηθεισῶν ἐλλείψεων εἰς τὰς ἀποκλεισθείσας τέως Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας, ἐπεδιώχθη, πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν σπανιζόντων ἢ πολυτίμων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων τροφίμων καὶ εὐφραντικῶν, ἡ χρησιμοποίησις νέων ἐγχωρίου προελεύσεως ὑλῶν ὡς ἀναπληρωμάτων αὐτῶν. Ἵνα ὕλη τις ᾖ κατάλληλος πρὸς ἀναπλήρωσιν τροφίμου τινὸς ἢ εὐφραντικοῦ, ἤτοι ἵνα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πραγματικὸν *ἀναπλήρωμα*, δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ μόνον προσομοίας ἐξωτερικὰς ἰδιότητας ὡς χρῶμα, ὄψιν, ὑφήν, ὀσμὴν καὶ γεῦσιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ περιέχῃ ἀκόμη τοὐλάχιστον ἐν μέρει τὰς ἀντιστοίχους θρεπτικὰς ἢ εὐφραντικὰς ὕλας, διότι ἄλλως δὲν εἶναι ἀναπλήρωμα ἀλλ' ἁπλῆ ***νοθεία***. Τινὰ τῶν ἀναπληρωμάτων ἐπέτυχον πλήρως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ καὶ ἐξηκολούθησαν ἔκτοτε εὐρέως χρησιμοποιούμενα, καίτοι ἐκλειψάντων τῶν ἀρχικῶν λόγων τῆς χρήσεως αὐτῶν, ἁπλῶς καὶ μόνον διὰ λόγους οἰκονομικούς. (Τὰ ἀφορῶντα τὰ διάφορα ἀναπληρώματα βλ. εἰς τὰ οἰκεῖα ἄρθρα περὶ τῶν διαφόρων τροφίμων καὶ εὐφραντικῶν.) Σ. Γ.

Ἀντίστοιχος ὑπῆρξεν ἡ ἀνάγκη τῆς τεχνητῆς ἀναπληρώσεως διαφόρων σπανιζόντων ἢ ἐλλειπόντων ἐξ ὁλοκλήρου βιομηχανικῶν ὑλικῶν, ὡς μετάλλων, ἐλαστικῶν, δερμάτων, νημάτων κ.λ.π. Καὶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ δὲ τούτῳ αἱ προσπάθειαι τῆς ἐπι-

Digitized by Google

στήμης, ἐν **Γερμανίᾳ ἰδίως**, ἀπέδωκαν ἐξαίρετα ἀποτελέσματα. Οὕτω καὶ ἐκ τῶν βιομηχανικῶν *ἀναπληρωμάτων* πλεῖστα ὅσα παρέμειναν ἐν εὐρείᾳ χρήσει καὶ μετὰ τὴν πάροδον τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ἀνωμαλιῶν, ἐδημιουργήθησαν δὲ διὰ τὴν παραγωγήν τινων ἐξ αὐτῶν νέοι σημαντικοὶ κλάδοι βιομηχανιῶν ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου. —Ω.

ἀναπληρωματικός,—*ή,—όν*· ὁ πρὸς ἀναπλήρωσιν χρησιμεύων, ὁ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐλλειπόντων.—Ἐπιρρ. *ἀναπληρωματικῶς*.

— **ἀναπληρωματικὴ** *ἐκλογή*· βλ. ἐκλογή.

— *ἔκτασις*· βλ. ἀντέκτασις.

— *παράστασις*· βλ. παράστασις.

— **ἀναπληρωματικαὶ** *πιστώσεις*· βλ. πιστώσεις.

ἀναπλήρωσις (ἡ)· ἡ πλήρωσις τοῦ ἐλλείποντος || ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἀπόντος ἢ ἐκλιπόντος.

ἀναπληρωτὴς (ὁ)· ἀναπληρῶν, ὁ ἀντικαθιστῶν τινα, ὁ ἀντικαταστάτης.

ἀναπληρωτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἁρμόδιος πρὸς ἀναπλήρωσιν, πρὸς ἀντικατάστασιν: «ἀναπληρωρικοὶ σύμβουλοι,—πάρεδροι», «ἀναπληρωτικαὶ ἐκλογαί».—Ἐπιρρ. *ἀναπληρωτικῶς*.

— **ἀναπληρωτικὸς** *ὅρκος* [*Νομ.*]· βλ. ὅρκος.

— **ἀναπληρωτικὴ** *ἔκτασις* [*Γραμμ.*]· βλ. ἀντέκτασις.

— **ἀναπληρωτικὰ** *φάρμακα* [*Φαρμ.*]· βλ. φάρμακα.

Ἀνάπλι. Παραφθορὰ τῆς τοπωνυμίας Ναύπλιον.

ἀναπλοκὴ [*Μουσ.*]· συνδυασμὸς τόνων ἀνιόντων (*Πτολ.* Ἀρμ. 2,12).

Ἄναπλος [*Γεωγρ.*]. Ἑλληνικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν τῇ περιφερείᾳ Μαδύτου τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως τῆς Ἀνατολ. Θρᾴκης συνοικισμοῦ *Παζαρλῆ*, ὅστις κατὰ τὴν γενομένην τῷ 1920 ἐπὶ ἑλλην. κατοχῆς ἀπογραφὴν ἠρίθμει 130 κατοίκους.

ἀνάπλους (ὁ)· πλοῦς πρὸς τὰ ἄνω ποταμοῦ, ἀντιθέτως τῆς ῥοῆς τῶν ὑδάτων, ἐκ θαλάσσης εἰς ποταμόν || ἔκπλους, ἔξοδος ἀπὸ τοῦ λιμένος πρὸς τὸ πέλαγος· ἀντίθ. *κατάπλους*.

ἀνάπλωρα· βλ. ἀνάπρωρα.

ἀναπλωρίζω βλ. ἀναπρωρέω.

ἀνάπλωτος (ὁ)· ὁ μὴ ἁπλωμένος.

ἀναπνευστῆρες. Ἀναπνευστικοὶ ἠθμοί, ἀποτελούμενοι ἐκ πορώδους ὑφάσματος, ἢ ἐκ λεπτοτάτου συρματίνου πλέγματος περιέχοντος βάμβακα διυγραινόμενον ἐνίοτε, ἢ καὶ ἐκ σπόγγου. Τοποθετοῦνται δὲ πρὸ τοῦ στόματος καὶ τῆς ῥινὸς τῶν ἐργατῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων, ἐν οἷς κατεργάζονται δηλητηριώδη μέταλλα, ἵνα ὁ εἰσπνεόμενος κονιορτὸς διακρατῆται ἐντελῶς ὑπ' αὐτῶν. Μεγίστη ὅμως προσοχὴ πρέπει νὰ δοθῇ περὶ τὴν κατάλληλον ἐκλογὴν τῆς πυκνότητος τῆς οὐσίας, ἐξ ἧς κατασκευάζονται οἱ ἀναπνευστῆρες, διότι, ἐὰν μὲν οἱ πόροι αὐτῆς εἶναι λίαν λεπτοί, δὲν διέρχεται ἐπαρκὲς ποσὸν ἀέρος πρὸς ἀναπνοήν, ἐὰν δὲ εἶναι λίαν εὐρεῖς, δὲν παρακωλύεται καὶ δίοδος τοῦ δηλητηριώδους κονιορτοῦ. (Βλ. καὶ λ. **ἀέρια** Τ. Α', σ. 688 κ. ἑ. καὶ προσωπίς). Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀναπνευστικός, —*ή*, —*όν*· ὁ τῆς ἀναπνοῆς, ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἀναπνέειν: «ἀναπνευστικὰ ὄργανα», «ἀναπνευστικαὶ κινήσεις».

— **ἀναπνευστικὰ** *ἀνοίγματα* [*Βοτ.*]· βλ. στόματα φυτῶν.

— **ἀναπνευστικὰ** *ὄργανα* [*Ἀνατομ.*]. Τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα χρησιμεύουσι διὰ τὴν ἀναπνοήν, ἤτοι παραλαμβάνουσι τὸ ὀξυγόνον εἴτε ἐκ τοῦ ἀέρος (εἰς τοὺς ἀεροβίους ὀργανισμοὺς) εἴτε ἐκ τοῦ ὕδατος (εἰς τοὺς ὑδροβίους), ἀπεκκρίνουσι δὲ τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ τὸ ὁποῖον εἶναι ἄχρηστον καὶ βλαβερὸν εἰς τὸν ὀργανισμόν. Εἰς τοὺς κατωτέρους ὀργανισμοὺς ἡ ἀναπνοὴ ἐπιτελεῖται ἀπ' εὐθείας διὰ τῶν κυττάρων, εἰς τοὺς ἀνωτέρους ὅμως ὀργανισμοὺς ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν ἀερίων γίνεται διὰ τοῦ αἵματος καὶ εἰδικῶς διὰ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ἅτινα ἀφ' ἑνὸς μὲν παραλαμβάνουσι τὸ ὀξυγόνον ἐκ τοῦ ἀέρος ἢ ἐκ τοῦ ὕδατος καὶ μεταφέρουσιν τοῦτο εἰς τὰ κύτταρα καὶ τοὺς ἱστούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποδίδουσι εἰς τὸν ἀέρα ἢ εἰς τὸ ὕδωρ τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ τὸ ὁποῖον παρέλαβον ἐκ τῶν κυττάρων καὶ τῶν ἱστῶν.

Τὸ ἀναπνευστικὸν σύστημα εἰς τὰ ἀερόβια συνίσταται ἐκ τῶν ἀκολούθων ὀργάνων: ἐκ τοῦ *λάρυγγος*, ἐκ τῆς *τραχείας* καὶ ἐκ τῶν *πνευμόνων*. Εἰς τὸ ἀναπνευστικὸν σύστημα ἀνήκουσιν ὡσαύτως ὁ *θυρεοειδὴς* ἀδήν, οἱ *παραθυρεοειδεῖς* ἀδένες (ἐπιθηλιακὰ σωμάτια) καὶ ὁ *θύμος* ἀδήν, ἂν καὶ ταῦτα δὲν συμμετέχουσιν εἰς τὴν ἀναπνοήν. Τὸ ἀναπνευστικὸν σύστημα εἰς τὰ ὑδρόβια ἀποτελεῖται ἐκ τῶν *βραγχίων*. Τὰ ἀμφίβια ἀναπνέουσι καὶ διὰ τοῦ ὕδατος καὶ διὰ τοῦ ἀέρος. (Περὶ ἑκάστου τῶν διαφόρων ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, βλ. τὰς οἰκείας λέξεις.) Γ. Φ. Κ.

Τὸ *ἀναπνευστικὸν σύστημα* τοῦ ἀνθρώπου ὑποδιαιρεῖται εἰς τὸ σύστημα τῶν ἔξω τῶν πνευμόνων *ἀεραγωγῶν ὀργάνων*, χρησιμευόντων πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ ἀέρος εἰς τοὺς πνεύμονας καὶ τὴν ἐκ τούτων ἔξοδον αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ σύστημα τῶν *ἰδίως ἀναπνευστικῶν ὀργάνων*, ἤτοι τοὺς πνεύμονας, μετὰ τῶν ἐντὸς αὐτῶν διαπορευομένων ἀεραγωγῶν ὀργάνων, ἅτινα στενῶς πρὸς αὐτοὺς συνάπτονται.

Τοῦ δὲ ἐκτὸς τῶν πνευμόνων συστήματος τῶν ἀεραγωγῶν ὀργάνων ἡ μὲν ἀνωτέρα μοῖρα, ἡ πρὸς τὰ ἔξω διὰ τῆς ῥινὸς κοινωνοῦσα, εἶναι *μονοφυὴς* καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ῥινός, τοῦ λάρυγγος καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ἡ δὲ κατωτέρα, ἡ εἰς τοὺς πνεύμονας ἐκβάλλουσα, εἶναι *διφυής*, διαιρουμένη εἰς δύο κλάδους, εἰς οὓς ἀποσχίζεται ἡ τραχεῖα ἀρτηρία. Ἐκ τῶν ὀργάνων τῆς μονοφυοῦς μοίρας, ἡ ῥὶς καὶ ὁ λάρυγξ χρησιμεύουσιν οὐ μόνον πρὸς δίοδον τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ἐν τῇ ἀναπνοῇ, ἀλλ' ἡ μὲν ῥὶς καὶ πρὸς τὴν αἴσθησιν τῆς ὀσφρήσεως, ὁ δὲ λάρυγξ καὶ πρὸς τὴν λειτουργίαν τῆς φωνῆς. Τὴν δὲ διφυᾶ μοῖραν τοῦ ἐκτὸς τῶν πνευμόνων συστήματος τῶν ἀεραγωγῶν ὁδῶν παριστῶσιν οἱ δύο βρόγχοι, οἵτινες εἰσδυόμενοι εἰς τοὺς πνεύμονας ἀπεργάζονται τὸ ἐντὸς τῶν πνευμόνων σύστημα τῶν ἀεραγωγῶν ὁδῶν. (Βλ. ἀναπνοή.) Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

— **ἀναπνευστικὴ** *γυμναστική*· βλ. γυμναστική.

— **ἀναπνευστικὴ** *κοιλότης* [*Βοτ.*]· βλ. στόματα φυτῶν.

ἀναπνευστός, —*ή*, —*όν*· ὁ δυνάμενος νὰ ἀναπνευσθῇ: «τοῦ ἀέρος γνώρισμα εἶναι τὸ ἀναπνευστόν». Β. Φ.

ἀναπνέω· δέχομαι τὸν ἀέρα, ἕλκω τὸ πνεῦμα, εἰσπνέω· ἀντίθ. *ἐκπνέω* || δέχομαι τὸν ἀέρα καὶ ἀπολύω αὐτόν, εἰσπνέω ἅμα καὶ ἐκπνέω || «ἀναπνέομεν τοὺς καπνοὺς καὶ τὴ σκόνι τῶν καφενείων» || ἀναπνέων εὐχαριστοῦμαι, ἀνακουφίζομαι: «ἐπῆγα 'ς τὸ Φάληρο ν' ἀναπνεύσω», «ἀνέβηκα 'ς τὸ βουνὸ κι' ἀνέπνευσα» || μεταφ. ἀνακουφίζομαι, ἀναπαύομαι, ξεκουράζομαι: «μεγάλωσαν τὰ παιδιά μου καὶ ἀνέπνευσα λίγο». Β. Φ.

ἀναπνοὴ (ἡ)· ἡ εἰσπνοὴ καὶ ἡ ἐκπνοὴ τοῦ ἀέρος, ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀναπνέειν: «κρατῶ τὴν ἀναπνοή μου», «παίρνω ἀναπνοή», «πιάνεται ἡ ἀναπνοή σου ἀπὸ τοὺς καπνούς» || μεταφ. «παίρνω ἀναπνοή» ἀνακουφίζομαι, ξεκουράζομαι: «δὲν μ' ἀφίνει νὰ πάρω ἀναπνοή». Β. Φ.

—[**ΦΥΣΙΟΛΟΓ.**] Ἀναπνοὴ καλεῖται ἡ λειτουργία τοῦ ὀργανισμοῦ διὰ τῆς ὁποίας γίνεται ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν ἀερίων, ἤτοι ἡ πρόσληψις τοῦ ὀξυγόνου καὶ ἡ ἀποβολὴ τοῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Ἡ ἀναπνοὴ ἐπὶ μὲν τῶν μονοκυττάρων ὀργανισμῶν γίνεται ἀπ' εὐθείας μεταξὺ τοῦ σώματος αὐτῶν καὶ τοῦ περιβάλλοντος, ἐπὶ δὲ τῶν πολυκυττάρων ὀργανισμῶν διὰ τῶν πνευμόνων.

Ἡ ἀναπνοὴ τελεῖται διὰ τῶν ἀναπνευστικῶν κινήσεων, ἤτοι τῆς ἐκ περιτροπῆς διευρύνσεως καὶ στενώσεως τοῦ θώρακος ὅτε οἱ πνεύμονες κινοῦνται παθητικῶς, ἤτοι εὐρυνομένου τοῦ θώρακος εὐρύνονται καὶ αὐτοί, στενουμένου δὲ τούτου συμπτύσσονται. Ἐπειδὴ οὗτοι εἶναι θύλακοι ἔχοντες ἐλαστικὰ τοιχώματα καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ θώρακος δὲν ὑπάρχει ἀήρ, κοινωνοῦσι δὲ διὰ τῶν ἀεραγωγῶν ὀργάνων πρὸς τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, ὅταν μὲν εὐρύνεται ὁ θώραξ εἰσέρχεται ἀὴρ ἐντὸς αὐτῶν, ἐξέρχεται δὲ ὅταν ὁ θώραξ στενοῦται. Καὶ ἡ μὲν διεύρυνσις καλεῖται εἰσπνοή, ἡ δὲ στένωσις καλεῖται ἐκπνοή. Ἡ διεύρυνσις τοῦ κύτους τοῦ θώρακος γίνεται κατὰ τρεῖς διαμέτρους, κατὰ τὴν ἐγκαρσίαν, κατὰ τὴν εὐθεῖαν καὶ κατὰ τὴν κάθετον. Τούτων αἱ δύο πρῶται τελοῦνται διὰ τῆς ἀνόδου τῶν πλευρῶν, ἡ δὲ κάθετος διὰ τῆς καθόδου τοῦ διαφράγματος.

Αἱ πλευραὶ εἶναι ὀστᾶ τοξοειδῆ, τῶν ὁποίων ἡ κυρτὴ ἐπιφάνεια εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὰ ἔξω καὶ κάτω, ἡ δὲ κοίλη πρὸς τὰ ἔσω καὶ ἄνω, καὶ συμβάλλουσιν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν πλαγίων μερῶν τοῦ θώρακος· συντάσσονται δὲ αἱ πλευραὶ ἔμπροσθεν μὲν πρὸς τὸ στέρνον διὰ χονδρίνων προσεκβολῶν—οὐχὶ ἅπασαι ἀλλ' αἱ ἑπτὰ πρῶται· ἐκ τῶν λοιπῶν αἱ τρεῖς συντάσσονται ἐμμέσως πρὸς τὸ στέρνον, αἱ δὲ δύο τελευταῖαι εἶναι ἀσύντακτοι. Ὄπισθεν δὲ αἱ πλευραὶ συντάσσονται πρὸς τὴν σπονδυλικὴν στήλην καὶ διὰ μὲν τῆς κεφαλῆς αὐτῶν πρὸς τὰς γλήνας τῶν σπονδύλων διὰ δὲ τοῦ φύματος αὐτῶν πρὸς τὰς γλήνας τῶν ἐγκαρσίων ἀποφύσεων. Στρεφόμεναι αἱ πλευραὶ περὶ τοὺς ἄξονας αὐτῶν, οἵτινες διέρχονται διὰ τῶν ἀρθρώσεων, ἀνέρχονται, ὅτε τὰ μὲν πλάγια μέρη αὐτῶν φέρονται πρὸς τὰ ἔξω, ἡ δὲ μεταξὺ στέρνου καὶ σπονδυλικῆς στήλης ἀπόστασις καθίσταται μεγαλυτέρα, οὕτω δὲ τὸ κύτος τοῦ θώρακος αὐξάνεται κατά τε τὴν ἐγκαρσίαν **καὶ τὴν εὐθεῖαν** διάμετρον. Τὸ μέγεθος τῆς αὐξήσεως ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς κλίσεως τῶν πλευρῶν. Ὅσον μείζων ἡ κλίσις, τοσοῦτο μείζων ἡ διεύρυνσις τοῦ θώρακος κατὰ τὴν εὐθεῖαν διάμετρον.

Κατὰ τὴν ἤρεμον ἀναπνοὴν ἡ ἄνοδος τῶν πλευρῶν γίνεται διὰ τῶν ἔξω μεσοπλευρίων καὶ μεσοχονδρίων μυῶν, οἵτινες διήκουσι λοξῶς ἐκ τῶν ὀπίσω καὶ ἄνω πρὸς τὰ πρόσω καὶ κάτω μεταξὺ δύο παρακειμένων πλευρῶν. Κατὰ δὲ τὴν βιαίαν ἀναπνοὴν ἐνεργοῦσιν οἱ σκαληνοί, οἱ ἀνελκτῆρες τῶν πλευρῶν, οἱ στερνοκλειδομαστοειδεῖς, οἱ ὀπίσθιοι ἄνω ὀδοντωτοί, οἱ μείζονες θωρακικοὶ καὶ οἱ ὑποκλείδιοι.

Ἡ διεύρυνσις τοῦ θώρακος κατὰ τὴν κάθετον διάμετρον γίνεται διὰ τοῦ διαφράγματος. Τὸ διάφραγμα εἶναι πλατὺς καὶ λεπτὸς μῦς, διὰ τοῦ ὁποιου χωρίζεται τὸ κύτος τοῦ θώρακος ἀπὸ τῆς κοιλίας. Ἐκφύεται δὲ κύκλῳ περὶ τὴν κάτω περιοχὴν τοῦ κάτω στομίου τοῦ θώρακος, ἤτοι ἐκ τῆς ξιφοειδοῦς ἀποφύσεως τῶν ἓξ κατωτέρων πλευρῶν καὶ ἐκ τῆς σπονδυλικῆς στηλης. Ἔχει δὲ τοῦτο σχῆμα θόλου, τοῦ ὁποίου τὸ μὲν κυρτὸν μέρος εἶναι ἐστραμμένον πρὸς τὸν θώρακα, τὸ δὲ κοῖλον πρὸς τὴν κοιλίαν καὶ καλύπτει τὴν κυρτὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἥπατος. Ἡ συστολὴ τῶν μυϊκῶν ἰνῶν τοῦ διαφράγματος συνεπάγεται τὸν καθελκυσμὸν τοῦ θόλου, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ κυρτότης αὐτοῦ ἐλαττοῦται, συνάμα δὲ τὰ σπλάγχνα πιέζονται πρὸς τὰ κάτω καὶ ὠθοῦσι τὰς πλευρὰς πρὸς τὰ πλάγια. Τούτου ἕνεκεν διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ διαφράγματος αὐξάνεται ἡ κοιλότης τοῦ θώρακος καὶ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐν μέρει καὶ κατὰ τὰ πλάγια.

Ἀνεφέραμεν ἤδη ὅτι ἡ διεύρυνσις τοῦ θώρακος γίνεται τοῦτο μὲν διὰ τῆς συστολῆς τῶν ἀνελκτήρων τῶν πλευρῶν, τοῦτο δὲ διὰ τῆς συστολῆς τοῦ διαφράγματος· καὶ εἰ μὲν γίνεται διὰ τοῦ διαφράγματος ἡ ἀναπνοὴ καλεῖται *κοιλιακή*, εἰ δὲ διὰ τῶν πλευρῶν ἡ ἀναπνοὴ καλεῖται *πλευρική*. Ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει διαφορὰ ὡς πρὸς τὸ φῦλον. Ἐπὶ τοῦ ἄρρενος ἐπικρατεῖ ἡ διαφραγματικὴ ἀναπνοή, ἐπὶ δὲ τοῦ θήλεος ἡ πλευρική.

Τὴν πλευρικὴν ἀναπνοὴν τῶν γυναικῶν ἀπέδοσαν εἰς τὴν κύησιν καὶ εἰς τὸν μέγαν ὄγκον τῆς μήτρας. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀληθές, διότι ἐπὶ ἀγρίων γυναικῶν ἡ ἀναπνοὴ γίνεται καὶ διὰ τοῦ διαφράγματος. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἡ πλευρικὴ ἀναπνοὴ ἐπὶ τῶν γυναικῶν προέρχεται ἐκ τῆς χρήσεως στηθοδέσμων, οἵτινες πιέζοντες τὴν κοιλίαν περιώρισαν τὴν κοιλιακὴν ἀναπνοήν· διὸ ὃ καὶ ἐπὶ τῶν παιδίων καὶ ἐπὶ τῶν γυναικῶν κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως, παρὰ τῶν ὁποίων δὲν χρησιμοποιοῦνται στηθόδεσμοι, δὲν παρατηρεῖται διαφορὰ ἀναπνευστικῶν κινήσεων.

Ἡ ἐκπνοὴ κατὰ τὴν ἤρεμον ἀναπνοήν, εἶναι παθητική, ἤτοι αὕτη δὲν γίνεται τῇ δράσει ἰδίων μυῶν, ἀλλὰ προέρχεται ἐκ χαλάσεως τῶν εἰσπνευστικῶν μυῶν, ὁπότε τὰ μετατεθέντα καὶ συμπιεσθέντα μέρη ἐπανέρχονται εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν θέσιν καὶ μορφήν. Κατὰ τὴν βιαίαν ὅμως ἀναπνοὴν ἡ ἐκπνοὴ εἶναι ἐνεργητική, τουτέστιν αὕτη γίνεται τῇ δράσει μυῶν, ὅτε ὁ ὄγκος τοῦ θώρακος σμικρύνεται πολὺ περισσότερον, τελεῖται δὲ διὰ τῆς δράσεως τῶν κοιλιακῶν μυῶν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναπνευτικῶν κινήσεων ἐπὶ τοῦ τελείου ἀνθρώπου εἶναι κατὰ μέσον ὅρον 20 εἰς τὸ λεπτόν. Ἡ δὲ σχέσις τῶν ἀναπνοῶν πρὸς τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας εἶναι 1 : 4, ἤτοι εἰς μίαν ἀναπνοὴν ἀντιστοιχοῦσι 4 παλμοί. Ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν τῶν ἀναπνοῶν ἐπίδρασιν ἔχει τὸ μέγεθος τοῦ σώματος· οἱ ἔχοντες μεῖζον ἀνάστημα ἔχουσιν ὀλιγωτέρας ἀναπνοὰς ἢ οἱ ἔλασσον ἀνάστημα ἔχοντες. Καὶ πολλὰ ὅμως αἴτια εἶναι δυνατὸν νὰ αὐξήσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀναπνοῶν, ὡς αἱ μυϊκαὶ κινήσεις, ἡ ὑψηλὴ ἐξωτερικὴ θερμοκρασία, ἡ αὔξησις τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος κ. τ.

—[**ΖΩΟΛ.**] Ἀναπνοὴ καλεῖται, ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ, ἡ ζωϊκὴ λειτουργία δι' ἧς τὰ ζῷα προσλαμβάνουσιν ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν ὕπαρξίν των ὀξυγόνον καὶ ἀποβάλλουσι τὸ ἐπιβλαβὲς εἰς ταῦτα ἀνθρακικὸν ὀξύ. Διὰ τῆς ἀναπνοῆς δηλ. τὰ ζῷα εἰσάγουσι διαρκῶς ὀξυγόνον, ὅπερ χρησιμεύει πρὸς μετατροπὴν τοῦ *φλεβικοῦ* αἵματος εἰς *ἀρτηριακόν*, καὶ ἐξάγουσι τὸ ἐκ τῶν ἱστῶν παραλαμβανόμενον ὑπὸ τοῦ αἵματος διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος.

Διακρίνομεν συνήθως τέσσαρα εἴδη ἀναπνοῆς: α) τὴν *πνευμονικὴν* ἀναπνοήν, β) τὴν *βραγχιακὴν* ἀναπνοήν, γ) τὴν *τραχειακὴν* ἀναπνοὴν καὶ δ) τὴν *δερματικὴν* ἀναπνοήν. Ἐνταῦθα θὰ ἐξετάσωμεν τὸν μηχανισμὸν τῆς ἀναπνοῆς εἰς τὰ διάφορα ζῷα.

Α') Θηλαστικὰ (Πνευμονικὴ ἀναπνοή).—Ἡ ἀναπνοὴ τῶν ζῴων συγκρινομένη πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐλαχίστας παρουσιάζει διαφοράς. Ἀναλόγως τῆς βαθμῖδος τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν, αἱ διαφοραὶ αὗται εἶναι μεγαλύτεραι ἢ μικρότεραι. Ἡ ἀναπνοὴ ἐκδηλοῦται πλέον εὐκρινῶς εἰς τὰ θερμόαιμα θηλαστικὰ ζῷα καὶ τὰ πτηνά, παρὰ εἰς τὰ ἑρπετά, τοὺς ἰχθῦς καὶ τοὺς κατωτέρους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς. Εἰς τὰ ἐν τῇ ξηρᾷ καὶ τῷ ἀέρι

Digitized by Google

ζῶντα ζῷα ἡ ἀναπνοὴ διενεργεῖται *ἀπ' εὐθείας* καὶ ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ εἰσέρχεται εἰς τοὺς πνεύμονας διὰ τῆς *εἰσπνοῆς* καὶ ἐξέρχεται διὰ τῆς *ἐκπνοῆς*. Ἄρα ἡ ἀναπνοὴ εἰς τὰ θηλαστικὰ εἶναι ἡ ζωϊκὴ λειτουργία, ἥτις ὡς ἀρχὴν ἔχει τὴν εἰσδοχὴν ἀέρος εἰς τοὺς *πνεύμονας*, ἤτοι εἰς τὰ ὄργανα ἐντὸς τῶν ὁποίων τὸ ἀκάθαρτον καὶ πλῆρες ἀνθρακικοῦ ὀξέος φλεβικὸν αἷμα μεταβάλλεται εἰς καθαρὸν καὶ πλούσιον εἰς ὀξυγόνον ἀρτηριακὸν αἷμα, τὸ ὁποῖον διατρέφει καὶ ἀναζωοποιεῖ πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος. Ὅταν παύσῃ ἡ λειτουργία τῆς ἀναπνοῆς, ἐπέρχεται ὁ ἐξ ἀσφυξίας θάνατος.

Ἀναπνευστικὰ ὄργανα: Τὰ κύρια ἀναπνευστικὰ ὄργανα εἶναι οἱ *πνεύμονες*, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται ἑκατέρωθεν τῆς καρδίας καὶ ἐντὸς τοῦ θώρακος. Διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῆς ἀναπνοῆς δέον ὡρισμένη ποσότης καθαροῦ ἀέρος νὰ εἰσχωρήσῃ μέχρι τῶν *κυψελίδων* ἢ *κυστιγγων* τῶν πνευμόνων. Ὁ εἰσπνεόμενος ἀὴρ εἰσέρχεται διὰ τῆς στοματικῆς ἢ ρινικῆς κοιλότητος καὶ διεισδύει διὰ τοῦ *λάρυγγος* εἰς τὴν *τραχεῖαν ἀρτηρίαν*, ἥτις διακλαδίζεται εἰς δύο *βρόγχους*, κατὰ τὸν τέταρτον ἢ πέμπτον τραχηλικὸν σπόνδυλον. Ἐπὶ τῶν βρόγχων στερεοῦνται οἱ πνεύμονες, δύο τὸν ἀριθμόν. Ἐκ τούτων ὁ δεξιὸς εἶναι διῃρημένος εἰς τρεῖς λοβούς, ὁ ἀριστερὸς εἰς δύο· ἀμφότεροι δ' ἀποτελοῦνται ἐκ βοτρυοειδῶν ἀδένων.

Ἡ *τραχεῖα ἀρτηρία* ἀποτελεῖται ἐκ σωλῆνος μὲ ἀνθεκτικὰ τοιχώματα, ἅτινα σχηματίζουσι χονδρώδεις δακτυλίους καὶ συνδέονται μεταξὺ των διὰ μυϊκῶν καὶ ἰνωδῶν ὑμένων. Ἡ τραχεῖα ἀρτηρία κατὰ τὸ κατώτερον αὐτῆς ἄκρον διακλαδίζεται εἰς μικροτέρους κλάδους, εἰσχωροῦντας ἐντὸς τῶν πνευμόνων, καὶ σχηματίζοντας κατὰ τὰ ἄκρα των κυστίδια, κείμενα πλαγίως τῶν *κυψελίδων* ἢ *κυστιγγων* τῶν πνευμόνων.

Αἱ κυψελίδες ἢ κύστιγγες αὗται περικαλύπτονται ὑπὸ πυκνοῦ δικτύου *τριχοειδῶν ἀγγείων*· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ κυκλοφοροῦν αἷμα δύναται νὰ ἐξαπλωθῇ ἐπὶ εὐρυτέρας ἐπιφανείας. Τὸ ὅλον τοῦτο σύστημα τῶν ἐν τῷ πνεύμονι ὀργάνων καλύπτεται διὰ ἀραχνοειδοῦς ὑμένος, οὕτως ὥστε ὁ εἰσπνεόμενος ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ νὰ μὴ ἔρχεται εἰς ἀπ' εὐθείας ἐπαφὴν μὲ τὸ αἷμα, ἀλλὰ νὰ ἐπιδρᾷ ἐπ' αὐτοῦ διὰ *διαπιδύσεως*.

Μηχανισμὸς τῆς ἀναπνοῆς: Ὁ εἰσερχόμενος διὰ τῆς κοιλότητος τοῦ στόματος ἢ τῆς ρινὸς ἀὴρ καὶ διεισδύων μέχρι τῶν κυψελίδων τῶν πνευμόνων, ἀναγκάζει τὸν θώρακα καὶ μετ' αὐτοῦ τοὺς ἐν αὐτῷ πνεύμονας νὰ τεθῶσιν εἰς κίνησιν· αἱ κινήσεις αἱ προκαλούμεναι κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀέρος καλοῦνται *κινήσεις εἰσπνοῆς* ἢ ἁπλῶς *εἰσπνοή*, αἱ δὲ κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ ἀέρος προκαλούμεναι καλοῦνται *κινήσεις ἐκπνοῆς* ἢ *ἐκπνοή*. Αἱ κινήσεις αὗται τῆς εἰσπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς ὑπεγείρουσι τὰς πλευρὰς καὶ τὸ στέρνον, συσπῶσι τὸ διάφραγμα καὶ ἀναγκάζουσι τοῦτο νὰ μεταβάλῃ θέσιν, οὕτως ὥστε ἀπὸ κυρτὸν νὰ γίνῃ ὁριζόντιον, ἐνῷ συγχρόνως ἐπιφέρουσι καὶ ἐλαφρὰν ἀνύψωσιν τῆς κοιλίας. Ἡ θωρακικὴ κοιλότης εὐρύνεται καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις· εὐρυνομένου τοῦ θώρακος εὐρύνεται συγχρόνως καὶ ὁ πνεύμων ἐκ τοῦ εἰσορμῶντος ἐντὸς αὐτοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος *(εἰσπνοή)*, συστελλομένου δὲ τοῦ θώρακος συστέλλονται καὶ οἱ πνεύμονες καὶ ἀναγκάζουσιν ἀρκετὴν ποσότητα τοῦ ἐντὸς αὐτοῦ περιεχομένου ἀέρος νὰ ἐξέλθῃ *(ἐκπνοή)*. Τὸ μεταξὺ εἰσπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς μεσολαβοῦν χρονικὸν διάστημα εἶναι βραχύτατον. Κατὰ τὴν εἰσπνοὴν αἱ πλευραὶ καὶ οἱ πνεύμονες εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν *παθητικοί*, καὶ μόνον οἱ μῦς, τῇ βοηθείᾳ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, συμβάλλουσιν εἰς τὴν διεύρυνσιν τοῦ θώρακος.

Ἡ ἐκπνοή, γενικῶς, εἶναι ἧττον κοπιώδης τῆς εἰσπνοῆς, διότι ἁπλῶς ἡ ἀδράνεια τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἀρκεῖ νὰ παραγάγῃ τὴν ἐκπνοήν. Οἱ πνεύμονες εὐθὺς μετὰ τὴν εἰσπνοὴν ἐπανέρχονται ἀμέσως εἰς τὴν προτέραν των θέσιν, λόγῳ τῆς ἐλαστικότητος τὴν ὁποίαν κέκτηνται, καὶ ὠθοῦσι πρὸς τὰ ἔξω τὸν περιεχόμενον εἰς τούτους ἀέρα. Κατὰ τὴν εἰσπνοὴν τὰ πτερύγια τῆς ρινὸς καὶ τὰ χείλη τῆς γλωττίδος (μικροῦ ἀνοίγματος τοῦ λάρυγγος δι' οὗ εἰσέρχεται καὶ ἐξέρχεται ὁ ἀὴρ καὶ σχηματίζεται ἡ φωνή) διαστέλλονται ὑπερβολικῶς καὶ εἶτα ἀμέσως συστέλλονται, τῇ ἐπενεργείᾳ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως.

Ἡ ποσότης τοῦ ἀέρος, ἥτις ἐξάγεται μετὰ βαθεῖαν εἰσπνοὴν καὶ ἐκπνοήν, καλεῖται *μέγεθος τῆς ἀναπνοῆς*. Ὁ εἰσπνεόμενος ἀὴρ εἶναι μεγαλύτερος κατ' ὄγκον τοῦ ἐκπνεομένου, ὅστις ὅμως ὑπερέχει κατὰ βάρος ὡς ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ὑπάρξεως ἀνθρακικοῦ ὀξέος (βαρυτέρου τοῦ ὀξυγόνου). Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ὄγκου τοῦ εἰσπνεομένου καὶ ἐκπνεομένου ἀέρος ποικίλλει μεταξὺ 2.000 - 4.000 κυβικῶν ἑκατοστομέτρων εἰς τὰ διάφορα θηλαστικὰ ζῷα. Ἡ ὁλικὴ ποσότης τοῦ περιεχομένου εἰς τοὺς πνεύμονας ἀέρος κυμαίνεται μεταξὺ 1.500 —2.000 κυβικῶν ἑκατοστομέτρων. Ἡ πίεσις, ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς ἐκπνοῆς, εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλυτέρα τῆς ἐκ τῆς εἰσπνοῆς προερχομένης.

Τὰ μηχανικὰ φαινόμενα τῆς ἀναπνοῆς ἀκολουθοῦνται ὑπὸ χημικῶν τοιούτων. Ὁ ἐκπνεόμενος ἀὴρ δὲν ἔχει πλέον τὴν ἰδίαν θερμοκρασίαν, τὴν αὐτὴν σύστασιν καὶ τὴν αὐτὴν ὑγρομετρικὴν κατάστασιν ἣν εἶχε κατὰ τὴν εἰσπνοήν του. Ἡ ποσότης τοῦ *ἀζώτου* δὲν ἀλλοιοῦται ἐπαισθητῶς, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ *ὀξυγόνον* καὶ τὸ *ἀνθρακικὸν ὀξύ*, ταῦτα παρουσιάζουν τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα:

ὀξυγόνον περιεχόμ.	εἰς	τὸν	εἰσπνεόμ.	ἀέρα	20,90 %
ὀξυγόνον	»	»	»	ἐκπνεόμ.	»	16,03 %
ἀνθρακ. ὀξὺ	»	»	»	εἰσπνεόμ.	»	10,04 %
» »	»	»	»	ἐκπνεόμ.	»	4,36 %

Ὅσον ἡ ἀναπνοὴ εἶναι βραδεῖα, τόσον καὶ ὁ ἀὴρ μένει περισσότερον διάστημα εἰς τοὺς πνεύμονας καὶ εἶναι πτωχότερος εἰς ὀξυγόνον κατὰ τὴν ἐκπνοήν του, ἐνῷ ἀντιθέτως εἶναι κεκορεσμένος ἀνθρακικοῦ ὀξέος.

Β') Πτηνὰ (Πνευμονικὴ ἀναπνοή).—Τὰ πτηνὰ ἀναπνέουσιν ὅπως καὶ τὰ θηλαστικὰ διὰ *πνευμόνων*. Οἱ πνεύμονες εἶναι δύο, δὲν φέρουσι λοβοὺς καὶ εἶναι τοποθετημένοι κατὰ τὸ ἀνώτερον πλάγιον μέρος τοῦ θώρακος, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ συγκρατοῦνται, ἐκ τοῦ ὀπισθίου αὐτῶν μέρους, διὰ τοῦ κυτταρώδους ἱστοῦ. Οἱ πνεύμονες δὲν εἶναι τὰ μόνα ὄργανα εἰς τὰ ὁποῖα εἰσέρχεται ὁ ἀήρ, ἀλλὰ πλὴν αὐτῶν ὑπάρχουσι καὶ εὐμεγέθεις σάκκοι, οἱ ὁποῖοι συγκοινωνοῦσι μὲ τὰ ἐξωτερικὰ τοιχώματα τῶν ὀστῶν. Ἡ τραχεῖα ἀρτηρία εἶναι ἐπιμήκης ὀχετός, ὅστις συνήθως εἶναι ἐπιμηκέστερος τοῦ λαιμοῦ, ἐδρεύει εἰς τὴν κοιλότητα τοῦ στέρνου καὶ ἀποτελεῖται ἐκ πλήθους τελείων χονδρώδους συστάσεως δακτυλίων, ἐνίοτε δὲ ὀστεώδους (ὅπως εἰς τὸν κύκνον) καὶ μαλακῆς (ὅπως εἰς τὴν περιστεράν). Οἱ δακτύλιοι οὗτοι ἑνοῦνται πρὸς ἀλλήλους δι' ἐλαστικοῦ ἱστοῦ ἢ διὰ μυϊκῶν ἰνῶν, τὰ δὲ ἐσωτερικὰ αὐτῶν τοιχώματα φέρουσι κινητικὰ βλεφαρίδια. Κατὰ τὴν κορυφὴν τῶν πνευμόνων ἡ τραχεῖα ἀρτηρία διαιρεῖται εἰς δύο βρόγχους, οἵτινες διεισδύουσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν πνευμόνων. Τὰ ἐντὸς τῶν πνευμόνων τμήματα τῶν βρόγχων μεταβάλλονται κατὰ τὴν πρώτην μορφήν των καὶ γίνονται μεμβρανώδεις σωληνίσκοι, οἵτινες προχωροῦσι πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν διακλαδιζόμενοι κανονικῶς δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Τέλος οἱ πρῶτοι βρόγχοι διήκουσι μέχρι τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ πνεύμονος, ὅπου διχαλοῦνται καὶ τέλος ἀποφράττονται. Αἱ *ἀεραποθῆκαι* (ἀερώδεις σάκκοι) ἀποτελοῦνται ἐκ λεπτοτάτης μεμβράνης καὶ συγκοινωνοῦσι μὲ τοὺς βρόγχους διὰ πέντε στομίων. Οἱ ἐμπρόσθιοι ἀερώδεις σάκκοι καλοῦνται *κατακλειδιοι ἀεροθάλαμοι* καὶ εὑρίσκονται ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς μεσαίας γραμμῆς τοῦ σώματος μεταξὺ τραχείας ἀρτηρίας καὶ τῆς περόνης. Πλὴν τούτων ἕτεροι δύο ἀεροθάλαμοι εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ προσθίου ἄκρου τῶν πνευμόνων καὶ παρὰ τὸν λαιμόν. Οἱ τρεῖς ἀνωτέρω ἀεροθάλαμοι εὑρίσκονται ἐκτὸς τῆς θωρακικῆς κοιλότητος. *Οἱ μέσοι ἀεροθάλαμοι* κατέχουσι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ θώρακος καὶ διαχωρίζονται ἐκ τῶν ἐμπροσθίων διὰ διαφράγματος. *Οἱ ὀπίσθιοι ἀεροθάλαμοι* ἢ *κοιλιακοὶ* εἶναι τοποθετημένοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς κοιλίας.

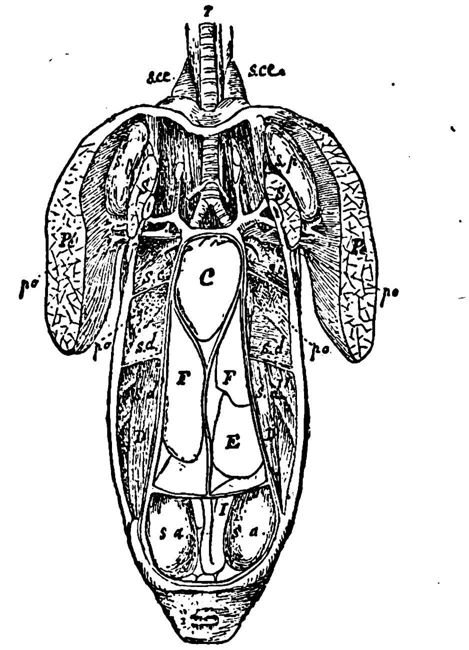

Πνεύμονες καὶ ἀερώδεις σάκκοι νήσσης.

[Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος τοῦ σώματος. Οἱ πνεύμονες καὶ οἱ ἀερώδεις σάκκοι σημειοῦνται διὰ σκιῶν, τὰ λοιπὰ σπλάγχνα διὰ γραμμῶν.]

Pe=στηθικοὶ μῦς, s, ce=ἐγκεφαλικοὶ σάκκοι, s, P=στηθικοὶ σάκκοι, cs=τὰ δύο ἥμισῃ τοῦ ὑποκορακοειδοῦς ἄζευγος σάκκου, s, d=διαφραγματικὸς ἐμπρόσθιος σάκκος, s, d'=διαφραγματικὸς ὀπίσθιος σάκκος, s, a=κοιλιακοὶ σάκκοι, P=πνεύμονες, T=τραχεῖα, S=ὑποκλείδιος μῦς, D=θωρακοκοιλιακὸν διάφραγμα, C=καρδία, ἐντὸς τοῦ περικαρδίου αὐτῆς, F=λοβοὶ τοῦ ἥπατος, E=στόμαχος, I=ἔντερον.

Οἱ μέσοι ἀεροθάλαμοι ἢ *διαφραγματικοὶ* εἶναι οἱ μόνοι ἐκ τῶν ἀεροθαλάμων οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουσιν ἑτέραν ὀπὴν ἢ μόνην τὴν μετὰ τοῦ πνεύμονος συγκοινωνοῦσαν. Οἱ ἕτεροι δύο, *κατακλειδιοι* καὶ *ὀπισθιοι*, ἔχουσι προέκτασιν διήκουσαν μέχρι τῶν ὀστῶν, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ προμηθεύουσιν ἀέρα τῇ μεσολαβήσει τῶν πολυπληθῶν ὀπῶν των, φέρουσι δὲ δευτερεύοντας σάκκους, οἱ ὁποῖοι διανέμουσιν ἀέρα εἰς τὸ περὶ τὴν κλεῖδα σωματικὸν τμῆμα, τὸ στέρνον, τὰς πλευρὰς καὶ τὰ βραχιόνια ὀστᾶ. Αἱ προεκτάσεις τῶν *ἐγκεφαλικῶν ἀεροθαλαμων* συγκοινωνοῦσι μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἐγκεφαλικῶν καὶ ραχιαίων σπονδύλων. Τέλος οἱ *κοιλιακοὶ ἀεροθάλαμοι* μεταδίδουσιν ἀέρα εἰς τὰ ὀστᾶ τῆς λεκάνης τοὺς σπονδύλους τῆς οὐρᾶς καὶ εἰς τὰ ὀστᾶ τῶν μηρῶν.

Εἴς τινα πτηνὰ (ὅπως εἰς τὸν πελεκᾶνον) ὑπάρχουσι καὶ εἰδικοὶ ἀεροθάλαμοι ὑπὸ τὸν κυτταρικὸν ὑμένα.

Ὁ ἀὴρ ὅστις πάντοτε εὑρίσκεται ἐντὸς τῶν ὀστῶν τῆς κάτω σιαγόνος δὲν προέρχεται ἐκ τῆς ἀναπνευστικῆς συσκευῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς *εὐσταχιανῆς σάλπιγγος*. Ὁ ἀὴρ ὅστις πληροῖ τὸν σωλῆνα τῶν πτερῶν προέρχεται ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἡ διάταξις τῆς ἀναπνευστικῆς συσκευῆς τῶν πτηνῶν ἐξηγεῖ τὸ ὅτι ἡ ἀναπνοὴ πτηνοῦ τινος δύναται νὰ διενεργῆται καὶ ὅταν, δι' οἱονδήποτε λόγον, συνθλιβῇ ἡ τραχεῖα ἀρτηρία του, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ διανοιγῇ προηγουμένως ὀπὴ συγκοινωνοῦσα μὲ ἕνα οἱονδήποτε ἐκ τῶν *κυριωδῶν ὀστῶν*.

Τὸ διάφραγμα τῶν πτηνῶν εἶναι ἀτελὲς καὶ ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἀθροισμάτων μεμβρανωδῶν μυῶν. Τὸ ἓν ἄθροισμα δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ πλευρικὸν τμῆμα τῶν θηλαστικῶν καὶ ἀποτελεῖ τὸ πρόσθιον ἢ πνευμονικὸν διάφραγμα, ὅπερ ἐπιτυγχάνει διὰ τῶν συσταλτικῶν καὶ διασταλτικῶν κινήσεών του τὴν διαστολὴν τῶν πνευμόνων. Οἱ *μυϊκοὶ ἱμάντες* διαφαίνονται κατὰ τὴν πρόσθιαν γωνίαν τοῦ στέρνου καὶ κατὰ τὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματα τῆς τρίτης, τετάρτης, πέμπτης καὶ ἕκτης πλευρᾶς· εἶναι τοποθετημένοι λοξῶς πρὸς τὰ ἄνω καὶ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν ὄψιν των παρουσιάζουν *ἀπονεύρωσίν* τινα, τῆς ὁποίας ἡ προέκτασις διήκει μέχρι τῆς σπονδυλικῆς στήλης.

Τὸ ἀπονευρωθὲν τμῆμα σχηματίζει κυρίον ἐπίπεδον κατὰ τὴν ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν, ἥτις προσφύεται πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ὄψιν τῶν πνευμόνων πρὸς τὸ κάτω αὐτοῦ μέρος εἶναι κοῖλον καὶ εὑρίσκεται ἐπὶ τῶν *κατακλειδίων* καὶ *διαφραγματικῶν* ἀεροθαλάμων· τὰ λοιπὰ τμήματα παρουσιάζουσι θολωτὰ ὑποστυλώματα καὶ ἀποτελοῦσι τὸ *ὀπίσθιον* ἢ *κοιλιακοθωρακικὸν διάφραγμα*, ὅπερ διαχωρίζει τὰ θωρακικὰ τῶν κοιλιακῶν σπλάγχνων. Τὸ νέον τοῦτο διάφραγμα σχηματίζεται ἐκ δύο ὁμοίων ἡμίσεων, ἅτινα λαμβάνουσι τὴν ἀρχήν των ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς ράχεως καὶ διευθύνονται πρὸς τὰ ἔμπροσθεν. Ἡ προσθία ὄψις ἢ θωρακικὴ ἐπικολλᾶται διὰ τοῦ μέσου τῆς ἐπὶ τοῦ περικαρδίου καὶ διὰ τῶν πλαγίων του ἐπὶ τῶν διαφραγματικῶν ἀεροθαλάμων. Ἡ ὀπισθία ὄψις ἢ κοιλιακὴ ἐπακουμβᾷ ἐπὶ τοῦ ἥπατος καὶ πλαισιοῦται ὑπὸ τοῦ *περιτοναίου*. Αἱ πλευραὶ μένουσιν ἀκίνητοι ἐπὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ τοῦ στέρνου, ἀλλ' ἀποτελοῦνται ἐκ δύο τμημάτων, τοῦ ἑνὸς *σπονδυλικοῦ* καὶ τοῦ ἑτέρου *στερνικοῦ*, ἅτινα εἶναι κινητὰ κατὰ τὸ σημεῖον τῆς ἑνώσεώς των εἰς τρόπον, ὥστε τὸ στέρνον δύναται νὰ πλησιάζῃ ἢ νὰ ἀπομακρύνηται τῆς ράχεως καὶ οὕτω νὰ σμικρύνῃ ἢ μεγεθύνῃ καὶ τὴν θωρακικὴν κοιλότητα.

Μηχανισμὸς τῆς ἀναπνοῆς: Κατὰ τὴν εἰσπνοὴν τὸ πρόσθιον διάφραγμα συσπᾶται καὶ συμπαρασύρει μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ κατώτερον τμῆμα τῶν πνευμόνων, τοὺς ὁποίους καὶ αὐξάνει κατ' ὄγκον ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, ἐνῷ τὸ ὀπίσθιον διάφραγμα δι' ὁμοίας ἐνεργείας διογκώνει τοὺς πνεύμονας κατὰ κάθετον διεύθυνσιν. Ἡ κίνησις τῶν πλευρῶν μετατοπίζει τὸ στέρνον πρὸς τὰ πρόσω καὶ οὕτω μεγεθύνει τὴν θωρακικὴν κοιλότητα. Συγχρόνως τὸ μεταξὺ τῶν δύο διαφραγμάτων διάστημα διευρύνεται αἰσθητῶς καὶ οἱ διαφραγματικοὶ σάκκοι διογκοῦνται ἐπίσης, ἀναλόγως μὲ τοὺς πνεύμονας καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἀεροθαλάμους περιεχομένου ἀέρος.

Κατὰ τὴν ἐκπνοήν, ὁ πνεύμων ἐπανέρχεται εἰς τὴν προτέραν του κατάστασιν, ἐκδιώκει τὸν ἠλλοιωμένον ἀέρα τὸν ὁποῖον παρέλαβεν ἐκ τοῦ αἵματος καὶ τὸν ἐξωθεῖ πρὸς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἢ τοὺς ἀερώδεις σάκκους. Τὸ στέρνον πλησιάζον πρὸς τὴν σπονδυλικὴν στήλην σμικρύνει τὴν κοιλιακὴν κοιλότητα, καὶ τὰ διαφράγματα ἀναλαμβάνουσι τὴν προτέραν των θέσιν. Ἐξ ὅλων τούτων τῶν γεγονότων ἐπιφέρεται πίεσίς της, ἥτις ἐλαττώνει τὸν ὄγκον τῶν διαφραγματικῶν ἀεροθαλάμων καὶ ἐξαναγκάζει τούτους νὰ ἐκδιώξωσι μέρος ἀέρος περιεχομένου καὶ εἰς τοὺς ἐπιλοίπους θαλάμους.

Κυρίως εἰς τοὺς πνεύμονας λαμβάνει χώραν ἡ μετατροπὴ τοῦ φλεβικοῦ αἵματος εἰς ἀρτηριακόν.

Digitized by Google

Ἡ θερμοκρασία τῶν πτηνῶν εἶναι περίπου 44° καὶ εἶναι ἡ αὐτὴ τόσον κατὰ τὸ θέρος ὅσον καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα εἴς τε τοὺς θερμοὺς καὶ τοὺς ψυχροὺς τόπους. Ἀπεδείχθη ὅτι ἡ αὔξησις ἢ ἐλάττωσις τῆς θερμοκρασίας ζῴου τινὸς προέρχεται ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς ἢ ἀσθενοῦς ἀναπνοῆς καὶ ἐκ τῆς ζωηρᾶς ἢ ἀτόνου κυκλοφορίας τοῦ αἵματος. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει 12—15 ἀναπνοὰς κατὰ λεπτόν, ἐνῷ τὸ πτηνὸν ἔχει 20—25 ἀναπνοάς· καὶ ἐνῷ οἱ σφυγμοὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι 70—80 κατὰ 1', οἱ σφυγμοὶ τοῦ πτηνοῦ εἶναι 120—150 εἰς τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα.

Γ') Ἑρπετά. (Πνευμονικὴ ἀναπνοή).— Κατερχόμενοι τὰς ζωϊκὰς βαθμῖδας παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ ἀναπνευστικὴ συσκευὴ λαμβάνει διάφορον διάπλασιν καὶ γίνεται πλέον περίπλοκος.

Κατωτέρω θέλομεν ἐξετάσει τὸν μηχανισμὸν τῆς ἀναπνοῆς εἰς τὰς τρεῖς μεγάλας κατηγορίας, εἰς τὰς ὁποίας διαιροῦνται τὰ ἑρπετά, ἤτοι τὰ *ὀφίδια*, τὰς *σαύρας* καὶ τὰς *χελώνας*.

1) ***Ὀφίδια:*** Εἰς ταῦτα ἡ ἀναπνοὴ εἶναι πάντοτε πνευμονική, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ δύο πνεύμονες δὲν ἀναπτύσσονται ὁμοιομόρφως· ἐνίοτε παρουσιάζουσι σχετικὴν ὁμοιομορφίαν (ὅπως εἰς τὸν *βόαν)*, ἄλλοτε ὁ ἀριστερὸς πνεύμων εἶναι κατά τι μικρότερος τοῦ δεξιοῦ ἢ εὑρίσκονται εἰς διάφορον ἐπίπεδον (ὅπως εἰς τὴν *ἔχιδναν)* Τέλος δὲ εἷς μόνον πνεύμων ἀναπτύσσεται καὶ ὁ ἕτερος εἶναι τελείως πεπηρωμένος (ὅπως εἰς τὸν *πύθωνα)*. Ὁ ἀὴρ εἰσέρχεται εἰς τοὺς πνεύμονας διὰ χαίνοντος σωλῆνος τῆς τραχείας ἀρτηρίας ἥτις ἄρχεται ἐκ τῆς ἐπιγλωττίδος. Ἡ τραχεῖα ἀρτηρία ἀποτελεῖται συνήθως ἐκ χονδροειδῶν δακτυλίων τελείως διαπεπλασμένων κατὰ τὸ ἀνώτερον ἄκρον των καὶ ἀτελῶς κατὰ τὸ κατώτερον καὶ εἰσδύει ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς πνεύμονας.

2) ***Σαῦραι:*** Ἔχουσιν αὗται δύο πνεύμονας τελείως ἀνεπτυγμένους· τὸ ἀναπνευστικόν των σύστημα εἶναι περιφερικὸν καὶ αἱ ἀναπνευστικαί των κινήσεις εἶναι ἀνώμαλοι, ἄλλοτε ζωηραὶ καὶ ἄλλοτε βραδεῖαι.

3) ***Χελῶναι:*** Εἰς ταύτας οἱ πνεύμονες δὲν εἶναι ἐλεύθεροι ὅπως εἰς τὰς σαύρας, ἀλλ' ἐπικολλῶνται ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς σπλαγχνικῆς κοιλότητος. Ἡ τραχεῖα ἀρτηρία διακλαδιζομένη εἰσέρχεται βαθέως ἐντὸς τοῦ πνεύμονος καὶ διανέμει τὸν ἀέρα δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ μέχρι καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν κατὰ μῆκος εὑρισκομένων σάκκων, οἵτινες χωρίζονται ὑπὸ τοῦ διαφράγματος. Αἱ πλευραὶ εἰς τὰς χελώνας ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς των δὲν κινοῦνται, χωρὶς ἡ ἀκινησία των αὕτη νὰ παρακωλύῃ τὴν συστολὴν καὶ διαστολὴν τῶν πνευμόνων. Ὁ μηχανισμὸς τῆς ἀναπνοῆς τῶν χελωνῶν εἶναι περιπλοκώτατος. Ὁ ἀὴρ εἰσέρχεται διὰ τῶν ρωθώνων, φθάνει εἰς τὸν λάρυγγα καὶ ἐκεῖθεν εἰς τοὺς πνεύμονας, ἐνῷ συγχρόνως οἱ ἐπὶ τῶν πλευρῶν προσηρτημένοι μῦς, οἵτινες καὶ ἀντικαθιστῶσι τὸ διάφραγμα τῶν θηλαστικῶν ζῴων, ἐκτελοῦσι συσταλτικὰς καὶ διασταλτικὰς κινήσεις καὶ οὕτω διευκολύνουσι τὴν διάτασιν τῶν πνευμόνων. Ἡ ἐκπνοὴ διενεργεῖται εὐθὺς ἀμέσως λόγῳ τῆς συστολῆς τῶν τεσσάρων μυώδους συστάσεως κοιλιῶν των, αἵτινες συμπιέζουσι τὰ σπλάγχνα ἐπὶ τῶν πνευμόνων, οἵτινες καὶ μόνοι των ἐπανέρχονται εἰς τὴν προτέραν των κατάστασιν λόγῳ τῆς μεγάλης ἐλαστικότητός των.

Δ') Ἀμφίβια.— Ταῦτα ἀναπνέουσι κατὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ἡλικίαν διὰ βραγχίων, ἅτινα συνήθως διατηροῦνται καὶ κατὰ τὴν μετέπειτα ἡλικίαν, ὅταν ἀναπτύσσωνται πλέον οἱ πνεύμονες. Κατωτέρω θὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἀναπνευστικὴν συσκευὴν τοῦ βατράχου κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτοῦ καὶ ὥριμον ἡλικίαν.

Κατὰ τὰς πρώτας ὥρας μετὰ τὴν γέννησίν του ὁ νεαρὸς βάτραχος ἢ *γυρῖνος*, ἀναπνέει διὰ τοῦ δέρματος. Μετά τινας ὥρας ἀναφαίνονται δύο μικρὰ οἰδήματα ἑκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ, ἅτινα εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τῶν ἐξωτερικῶν βραγχίων, διότι μετ' ὀλίγον τὰ οἰδήματα ταῦτα ἐπιμηκύνονται κατ' ἀρχάς, εἶτα διαχωρίζονται ἐν εἴδει θυσάνου καὶ περιβάλλονται ὑπὸ κινητικῶν βλεφάρων, τῶν ὁποίων ὁ κραδασμὸς ἀνανεώνει διαρκῶς τὸ περιεχόμενον ὕδωρ καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ὀξυγόνον. Ὅταν ἀτροφήσωσι τὰ ἐξωτερικὰ βράγχια, τὰ ἐσωτερικὰ ἀναπτύσσονται ἔτι περισσότερον ἐπὶ τῶν τεσσάρων βραγχιακῶν τόξων. Τὰ ἐσωτερικὰ βράγχια δὲν φέρουσι κινητικὰς βλεφαρίδας καὶ περικλείονται μεταξὺ τοῦ *ὑοειδοῦς ὀστοῦ* καὶ τοῦ *μεμβρανώδους καλύμματος*. Τὸ ὕδωρ εἰσέρχεται διὰ τοῦ στόματος, διέρχεται διὰ τῶν σχισμῶν τῶν εὑρισκομένων μεταξὺ τῶν ὑοειδῶν καὶ βραγχιακῶν τόξων, διαβρέχει τὰ ἐσωτερικὰ βράγχια καὶ ἐξέρχεται δι' ὀπῆς τινος εὑρισκομένης ὑπὸ τὸ βραγχιακὸν ἐπίπτυγμα καὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοιχώματος τῆς βραγχιακῆς κοιλότητος.

Ὅταν γίνῃ τέλειος βάτραχος, οἱ πνεύμονες ἀναπτύσσονται. Οἱ πνεύμονες οὗτοι εἶναι δύο μεμβρανώδεις σάκκοι, ᾠοειδοῦς σχήματος, οἱ ὁποῖοι κρέμανται, σχεδὸν ἀπ' εὐθείας, ἐκ τοῦ φάρυγγος καὶ ἐπεκτείνονται καὶ ἐντὸς τῆς κοιλιακῆς κοιλότητος. Ἐξωτερικῶς θεώμενοι οἱ πνεύμονες παρουσιάζουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας των ἀρκετὰ εὐρείας ἕδρας, αἵτινες ὑποδηλοῦσι τὴν ὕπαρξιν ἐσωτερικῶν διαφραγμάτων, ἅτινα διογκοῦνται ὑπερβολικῶς ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐμφυσημάτων. Οἱ πνεύμονες συγκοινωνοῦσι μετὰ τοῦ στόματος διὰ μεμβρανοειδῶν σωλήνων βραχυτάτων. Οἱ ρώθωνες συγκοινωνοῦσι μὲ τὸ στόμα διὰ δύο ὀπῶν τοποθετημένων κατὰ τὸν θόλον τοῦ οὐρανίσκου.

Οἱ βάτραχοι, ἐπειδὴ δὲν ἔχουσι διάφραγμα ἀλλὰ μόνον ὑποτυπώδεις πλευράς, ὡς ἐκ τούτου δὲν δύνανται, ὅπως οἱ ἄνθρωποι, νὰ εἰσάγωσιν ἐξωτερικὸν ἀέρα εἰς τοὺς πνεύμονάς των διὰ τῆς συστολῆς καὶ διαστολῆς τοῦ θώρακος, ἀλλὰ ἀπ' εὐθείας διὰ τοῦ στόματος καὶ τῶν ρωθώνων. Κατὰ τὴν ἀναπνοὴν κατέρχεται ἐν ἀρχῇ τὸ ὑοειδὲς καὶ οὕτω μεγεθύνεται ἡ χωρητικότης τοῦ φάρυγγος· ὁ ἀὴρ εἰσερχόμενος διὰ τῶν ρωθώνων διαστέλλει τοὺς μῦς τοῦ λαιμοῦ καὶ κατέρχεται ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς πνεύμονας, διέρχεται πλαγίως τῶν κατακλειδίων τοιχωμάτων καὶ ἐπιδρῶν ἐπὶ τοῦ αἵματος ἀποδίδει εἰς τοῦτο τὰς ζωογόνους ἰδιότητάς του, μεταβάλλων τοῦτο ἀπὸ φλεβικοῦ εἰς ἀρτηριακόν.

Ε') Ἰχθύες (Βραγχιακὴ ἀναπνοή).—Εἰς τοὺς ἰχθῦς ἡ ἀναπνοὴ εἶναι πάντοτε *βραγχιακή*, ἀλλ' ἡ διάταξις τῆς ἀναπνευστικῆς συσκευῆς δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ εἰς τὰ διάφορα ἀθροίσματα τῶν ἰχθύων. Ὅταν προσεκτικῶς παρατηρήσωμεν ἰχθύν τινα, βλέπομεν ὅτι διαρκῶς καταπίνει ὕδωρ· τοῦτο ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὸν μέγαν φιλόσοφον καὶ φυσιοδίφην τῆς ἀρχαιότητος Ἀριστοτέλη νὰ παραδεχθῇ, ὅτι: οἱ ἰχθύες ἀναπνέουσιν ὕδωρ, ὅπως τὰ ζῷα ἀναπνέουσιν ἀέρα. Ἡ ἄποψις αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, διότι ὁ Ἀριστοτέλης δὲν ἐγνώριζε καλῶς τὸν μηχανισμὸν τῆς ἀναπνοῆς, δηλαδὴ ὅτι «ἀναπνοὴ εἶναι ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀπορρόφησις ὀξυγόνου καὶ ἀποβολὴ ἀνθρακικοῦ ὀξέος», ἄρα οἱ ἰχθύες καταπίνουσιν ἀέρα χάριν τοῦ ἐν αὐτῷ ὀξυγόνου.

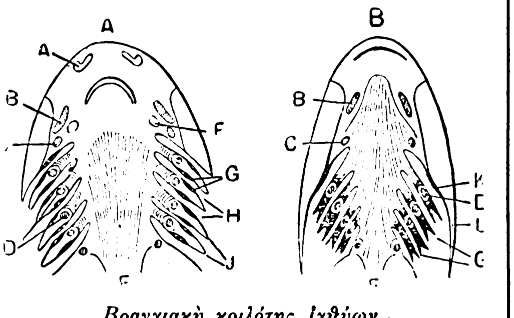

Βραγχιακὴ κοιλότης ἰχθύων.

[A=Χονδροστέου ἰχθύος (καρχαρίου). B=Τελεοστέου ἰχθύος.]

A=ρώθωνες, B=σιαγόνες, C=ὑοειδὲς τόξον, D=Βραγχιακὰ τόξα, E=οἰσοφάγος, F=ἀερηστῆρες, G=βράγχια, H=βραγχιακαὶ σχισμαί, J=φράγματα διαχωρίζοντα τὰ βραγχιακὰ τόξα, K=ψευδοβράγχια, L=βραγχιακὰ ἐπιπτύγματα.

Τὰ κυρίως ἀναπνευστικὰ ὄργανα τῶν ἰχθύων εἶναι τὰ *βράγχια*, ἅτινα ἀποτελοῦνται ἐκ δερματίνων φυλλαρίων ἀγγειοβριθῶν καὶ εὑρίσκονται ἑκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ ἐπὶ τεσσάρων ὀστεΐνων ἢ χονδρίνων τόξων. Τὰ βράγχια φέρουσιν ἴδιον ἐπικάλυμμα, ὅπερ καλεῖται βραγχιακὸν ἐπίπτυγμα.

Μηχανισμὸς τῆς ἀναπνοῆς τῶν τελεοστέων ἰχθύων: Τὸ ὕδωρ, ὅπερ διηνεκῶς καταπίνει ὁ ἰχθύς, εἰσέρχεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σώματός του οὐχὶ διὰ τῆς συνήθους ὁδοῦ, δι' ἧς εἰσέρχεται ὁ ἀὴρ εἰς τὰ λοιπὰ ζῷα. Τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ οἰσοφάγου παρουσιάζει κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς (δεξιὰν καὶ ἀριστερὰν) σχισμὰς ἐν εἴδει ***κουβιοδοχῶν*** (κουμπότρυπες), αἱ ὁποῖαι συνήθως εἶναι πέντε τὸν ἀριθμόν. Διὰ τῶν ἀνωτέρω σχισμῶν δύναται τὸ ὕδωρ ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ διεισδύσῃ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ οἰσοφάγου εἰς τὴν *βραγχιακὴν κοιλότητα*, ἥτις εὑρίσκεται ὑπὸ τὰ *βραγχιακὰ ἐπιπτύγματα* τοῦ ἰχθύος, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν διὰ τῶν ἀνοιγμάτων τῶν *βραγχίων* (σπάραχνα). Αἱ σχισμαὶ αὗται καλοῦνται *βραγχιακαὶ σχισμαί*, τὰ δὲ φράγματα, ἅτινα διαχωρίζουσι ταύτας καὶ ὑποστηρίζονται ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ οἰσοφάγου διὰ τῶν *βραγχιακῶν τόξων*, ἀποτελοῦσι τὸ καθ' αὑτὸ ἀναπνευστικὸν ὄργανον τῶν ἰχθύων, ἤτοι τὰ *βράγχια*. Ἕκαστον βράγχιον ἀποτελεῖται ἐκ μεγάλου ἀριθμοῦ μικρῶν τριγωνικῶν ἐλασμάτων παραπλεύρως διατεταγμένων, ἀκριβῶς ὅπως οἱ ὀδόντες *κτενὸς* (χτενιοῦ), καὶ τῶν ὁποίων ἡ ράχις ἀποτελεῖ τὸ βραγχιακὸν τόξον. Ἕκαστον ἔλασμα διατρέχεται ὑπὸ δικτύου, ὅπερ φέρει πλῆθος τριχοειδῶν αἱματοφόρων ἀγγείων, ἅτινα ἐξαπλοῦνται ἐπὶ τοῦ δέρματος, ὅπου τὸ αἷμα εὑρίσκεται σχεδὸν ἐν ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐξαερωμένου ὕδατος καὶ ἐξ οὗ δύναται εὐκόλως νὰ ἐκχωρῇ τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ καὶ νὰ παραλαμβάνῃ τὸ ὀξυγόνον. Ὁλόκληρον τὸ βραγχιακὸν τόξον διατρέχεται κατὰ μῆκος ὑπὸ *ἀρτηρίας*, ἥτις φέρει ἐκ τῆς καρδίας τὸ φλεβικὸν αἷμα· ἡ ἀρτηρία αὕτη διακλαδίζεται πολυτρόπως καὶ φέρει τὸ αἷμα τοῦτο (τὸ φλεβικὸν) εἰς τὰ βραγχιακὰ ἐλάσματα καὶ ἐκ τούτων πάλιν τὸ αἷμα ἐπανέρχεται, πλῆρες ὀξυγόνου, εἰς ἑτέραν ἀρτηρίαν, ἥτις καταλήγει ἐπίσης εἰς τὰ βραγχιακὰ τόξα καὶ διήκει μέχρις τῆς *ἀορτῆς*.

Ἀναπνοὴ τῶν χονδροστέων ἰχθύων: Οἱ *χονδρόστεοι* ἰχθύες ἢ *σελάχια* ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἔχουσι τὸν αὐτὸν μηχανισμὸν ἀναπνοῆς μὲ τοὺς *τελεοστέους*, μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι οἱ χονδρόστεοι δὲν φέρουσι βραγχιακὰ ἐπιπτύγματα, αἱ βραγχιακαὶ σχισμαὶ εἶναι ἑπτὰ καὶ διήκουσιν ἐκ τοῦ οἰσοφάγου πρὸς τὸ δέρμα, καὶ ὅτι δὲν φέρουσιν ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς ἀνὰ ἓν ἀκουστικὸν τρῆμα, ὅπως οἱ τελεόστεοι, ἀλλὰ τόσα, ὅσαι εἶναι καὶ αἱ βραγχιακαὶ σχισμαί.

Ἀναπνοὴ γαδιδῶν: Εἰς τούτους ὁ μεμβρανώδης ἀγωγὸς ἄρχεται ἐκ τοῦ στόματος, περιτρέχει τὸν οἰσοφάγον καὶ τελευτᾷ εἰς ἀδιέξοδον στενωπόν. Ὁ μεμβρανώδης ἀγωγὸς δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ συγκοινωνεῖ δι' ὀπῶν, μὲ ἑπτὰ βραγχιακοὺς θαλάμους, ἕκαστος τῶν ὁποίων φέρει καὶ τὸ ἀναπνευστικόν του τρῆμα.

Ἀναπνοὴ πετρομυζονιδῶν: Οὗτοι ἔχουσιν ἑπτὰ βράγχια, ἅτινα εἶναι τοποθετημένα εἰς κοιλότητα ἐν εἴδει σάκκων, οἱ ὁποῖοι συγκοινωνοῦσιν ἐξωτερικῶς διὰ πόρου τινός, ἐνῷ ἐσωτερικῶς διευθύνονται πρὸς τὸν φάρυγγα.

Ἀναπνοὴ ἐγχέλεων: Οἱ *ἐγχέλεις (χέλια)*, χάρις εἰς μικροτάτας σχισμὰς τὰς ὁποίας φέρουσιν ἐπὶ τῶν ἀκουστικῶν των πόρων, δύνανται ἐπὶ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα νὰ διατηρήσωσιν ὑγρὰ τὰ βράγχιά των καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν συχνὰ τούτους, ἰδίως κατὰ τὰς σκοτεινὰς νύκτας νὰ ἐγκαταλείπωσι τὸ ὑγρὸν περιβάλλον των καὶ νὰ ἕρπωσιν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἵνα εὕρωσι σκώληκας καὶ ἔντομα ὅπως κορέσωσι τὴν πεῖνάν των.

Ἀναπνοὴ ἀνάβα: Ὁ ἰδιόρρυθμος οὗτος ἰχθὺς ζῇ ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον ἐκτὸς τοῦ ὕδατος, χάρις εἰς εἶδος σπόγγου, τὸ ὁποῖον φέρει ὑπὲρ τὰ βράγχια καὶ ὅστις ἐφοδιάζει ταῦτα διὰ τοῦ ἀναγκαιοῦντος ὕδατος κατὰ τὰς μακρὰς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς πορείας του ἢ τὰς ἐπὶ τῶν δένδρων συχνὰς ἀναρριχήσεις του.

Ἀναπνοὴ διπνεύστων: Οἱ *δίπνευστοι* εἶναι ὁ πλέον ἐνδιαφέρων τύπος πάντων τῶν ἰχθύων. Οὗτοι εἶναι ἰχθύες τῶν γλυκέων ὑδάτων τῆς νοτίου Ἀμερικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας καὶ ἀναπνέουσιν ἄλλοτε διὰ βραγχιακοῦ καὶ ἄλλοτε διὰ πνευμονικοῦ συστήματος. Ζῶσι συνήθως εἰς στάσιμα ὕδατα καὶ ἀναπνέουσι διὰ βραγχίων, ἀλλ' ὅταν τὰ ὕδατα ταῦτα λόγῳ τοῦ ὑπερβολικοῦ καύσωνος ξηρανθῶσι, σκάπτουσιν ὀπὴν ἐντὸς τῆς ἀποξηρανθείσης ἰλύος καὶ γίνονται *ἀερόβιοι*, τῆς νηκτικῆς αὐτῶν κύστεως μεταμορφουμένης εἰς πνεύμονα, ὅπως περίπου καὶ εἰς τὰ ἀμφίβια (κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεταμορφώσεως τῶν γυρίνων εἰς τελείους βατράχους).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω περὶ τῆς ἀναπνοῆς τῶν ἰχθύων ἐκτεθέντων, παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ βράγχια εἶναι τὰ χαρακτηριστικώτερα ἀναπνευστικά· κατὰ τὴν κρατοῦσαν δὲ θεωρίαν πάντα τὰ σπονδυλωτά, κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐν τῇ γῇ ἐμφανίσεώς των, ἀνέπνεον διὰ βραγχίων. Πράγματι δέ, ἐὰν κατέλθωμεν τὰς βαθμῖδας καὶ ἀνατρέξωμεν τὰς παρελθούσας ζῳολογικὰς περιόδους, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι οἱ πρὸ αἰώνων ὑπάρξαντες κοινοὶ τῶν ζῴων πρόγονοι ἔζων ἐν τῷ ὕδατι καὶ εἶχον βράγχια διὰ νὰ ἀναπνέωσι. Μεταξὺ τῶν ἐπιγόνων τῶν ἀρχαϊκῶν τούτων σπονδυλωτῶν, τὰ τῆς ὁμοταξίας τῶν *ἰχθύων* διετηρήθησαν *ὑδρόβια*, σπονδυλωτὰ τῆς ὁμοταξίας τῶν *ἑρπετῶν*, τῶν *πτηνῶν* καὶ τῶν *θηλαστικῶν* ἐγένοντο *ἀερόβια* καὶ ἀντικατέστησαν τὰ *βράγχια* διὰ *πνευμόνων*, χωρὶς ὅμως νὰ ἀπολέσωσι τελείως καὶ τὰ ἴχνη τῶν προγονικῶν βραγχίων, τὰ δὲ σπονδυλωτὰ τῆς ὁμοταξίας τῶν *ἀμφιβίων* διετήρησαν καὶ τοὺς δύο τρόπους τῆς ἀναπνοῆς. Ἐκ τούτων καταφαίνεται, πῶς ὡρισμένα εἴδη ἰχθύων δύνανται νὰ διατηρηθῶσιν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ζῶντα ἐκτὸς τοῦ ὕδατος, πολλάκις δὲ ἀπαντῶμεν ἰχθῦς, κατὰ τὰς καυστικὰς ἰδίως ἡμέρας τοῦ θέρους, ὁπότε τὸ θαλάσσιον ὕδωρ εἶναι πτωχὸν εἰς διαλελυμένα ἀέρια, νὰ ἀνέρχωνται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ νὰ ἀναπνέωσιν ἀπ' εὐθείας ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα.

ΣΤ') Μαλάκια (Πνευμονικὴ καὶ βραγχιακὴ ἀναπνοή).—Ἐφ' ὅσον κατερχόμεθα τὴν ζῳολογικὴν κλίμακα, ἐπὶ τοσοῦτον τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα γίνονται περιπλοκώτερα. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην τῶν ζῴων οἱ πνεύμονες ἀτροφοῦσι τελείως καὶ ἀναφαίνονται ὑποτυπωδῶς.

Τὰ μαλάκια διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, τὴν τῶν *ἀκεφάλων* καὶ τὴν τῶν *κεφαλοπόδων*.

Τὰ *ἀκέφαλα* ἢ *κόγχαι* ἢ *πεταλοβράγχια* κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτῶν ἡλικίαν ἀναπνέουσι δι' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τοῦ περιβάλλοντος τὸ σῶμά των χιτῶνος, ἥτις κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην ἀποτελεῖται ἀπὸ λεπτότατον σύστημα ἰνῶν, ὅπερ φέρει πλῆθος αἱματοφόρων ἀγωγῶν. Ὅταν μεγαλώσωσι παρεντίθεται μεταξὺ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοιχώματος τοῦ χιτῶνος καὶ τοῦ σώματος πληθὺς μικροτά-

Digitized by Google

των *φυσαλίδων*, ὧν τὰ ἐλεύθερα ἄκρα φέρουσι κινητικὰς βλεφαρίδας. Κατὰ τὴν ὥριμον ἡλικίαν των, αἱ φυσαλίδες αὗται, αἵτινες εὑρίσκονται ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης καὶ κατὰ δύο παραλλήλας σειράς, σχηματίζουσι κατὰ τὴν βάσιν τοῦ σώματος δύο ἐλεύθερα βραγχιακὰ ἐλάσματα. Τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης διεισδύει διὰ τῶν γυμνῶν ἄκρων τοῦ χιτῶνος, διαβρέχει τὰ βράγχια, κυκλοφορεῖ μεταξὺ τοῦ συστήματος τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων καὶ μετατρέπει τὸ φλεβικὸν εἰς ἀρτηριακὸν αἷμα.

Μεταξὺ τῶν *γαστεροποδῶν*, οἱ *λείμακες* ἔχουσι πνευμονικὴν ἀναπνοήν, ἀλλ' οἱ πνεύμονες διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν πνευμόνων τῶν λοιπῶν ἀνωτέρων ζῴων. Ὅταν προσεκτικῶς παρατηρήσωμεν λείμακα, βλέπομεν κατὰ τὸν δεξιόν του πόδα καὶ παρὰ τὸν μανδύαν του ὀπήν τινα ἀκανονίστως κυκλικήν, ἥτις ἀνοίγει καὶ κλείει ἀλληλοδιαδόχως. Ἡ ὀπὴ αὕτη εἶναι τὸ *πνευμονόστομα* ἢ *τρῆμα*, ὅπερ συγκοινωνεῖ μὲ τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῆς ἄκρον καὶ ἐσωτερικῶς διήκει μέχρι μικρᾶς τινος κοιλότητος, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν πνεύμονα.

Ἡ εἰρημένη κοιλότης φέρει θολωτὴν ὀροφήν, ἥτις διατρέχεται ὑπὸ τῶν κινητικῶν νευρώσεων αἵτινες κατὰ διαστήματα διακόπτονται ὑπὸ ἀτελῶν διαφραγμάτων ἡμιδιασταυρουμένων μεταξύ των. Τὰ διαφράγματα ταῦτα φέρουσι μικρὰς κοιλότητας, ἐντὸς τῶν ὁποίων εἰσδύει ὁ διὰ τοῦ πνευμονοστόματος εἰσερχόμενος ἀὴρ καὶ μεταβάλλει τὸ ἐκεῖ κυκλοφοροῦν αἷμα εἰς ἀρτηριακόν.

Εἰς τὰ *κεφαλόποδα* ἡ ἀναπνοὴ εἶναι βραγχιακή. Τὰ βράγχια εἶναι δύο καὶ κεῖνται συμμετρικῶς ἐπὶ ἑκάστης πλευρᾶς τοῦ σώματος καὶ εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοιχώματος τῆς κοιλίας καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ δέρματος διάστημα. Τὸ διάστημα τοῦτο δι' ἐπιμήκους σχισμῆς, συγκοινωνούσης πρὸς τὸ ἐξωτερικόν, ἐπιτρέπει εἰς τὸ ὕδωρ νὰ φθάνῃ μέχρι τῶν βραγχίων. Τὰ βράγχια ἔχουσι σχῆμα πυραμίδων καὶ ἐπικολλῶνται ἐπὶ τοῦ δέρματος διὰ τῆς βάσεώς των καὶ τῶν ἐξωτερικῶν των ἄκρων.

Τὰ μαλακοειδῆ ἔχουσι δερματικὴν ἀναπνοήν.

Ζ') Ἀρθρόποδα (Δερματική, πνευμονικὴ καὶ βραγχιακὴ ἀναπνοή).—Τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα εἰς τὰ ἀρθρόποδα εἶναι διαφορώτατα διαπεπλασμένα.

Εἰς τὰ λεπτοφυέστερα ἐξ αὐτῶν καὶ μικρότατα ἡ ἀναπνοὴ τελεῖται δι' ὅλης τῆς *ἐπιφανείας* τοῦ σώματος. Εἰς τὰ μεγαλύτερα καὶ ὑδρόβια λειτουργοῦσιν ὡς *βράγχια*, ἴδιαί τινες ἀσκοειδεῖς, εἴς τινα διακλαδιζόμεναι, ἀποφύσεις τῶν ἄκρων. Εἰς τὰ χερσαῖα, τέλος, καὶ ἐναέρια ὑπάρχουσι *πνεύμονες* ἢ καὶ *τραχεῖαι*, οἵτινες εἶναι σωλῆνες κυλινδρικοί, δενδροειδῶς διακλαδιζόμενοι, καὶ διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἀὴρ εἰσδύων δι' εἰδικῶν ὀπῶν προσάγεται ἁπανταχοῦ τοῦ σώματος.

Σῶμα ἀκρίδος,
ἐν ᾧ φαίνονται τὰ ἀναπνευστικὰ τρήματα (ἀεροφόροι ὀπαί).

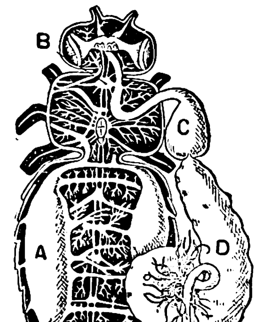

Νευρικόν, τραχειακὸν καὶ πεπτικὸν σύστ. μελίσσης.
[Α=ἀεροδόχος κύστις, Β.Β=γαγγλιακὸν νεῦρον, C=πρόλοβος, D=μικρὰ κοιλία, Ε=πρακτικὴ φλύκταινα.]

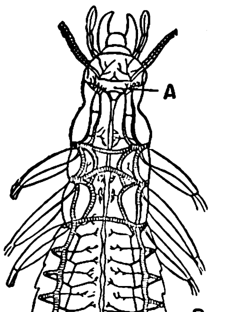

Σχηματικὴ ἀναπαράστασις τραχειακῆς συσκευῆς ἐντόμου.
[Α=ἐγκέφαλος, Β=νευρικὴ ἅλυσις, C=στίγματα.]

Εἰς τὰ *ἔντομα* ἡ ἀναπνοὴ τελεῖται κυρίως διὰ τῆς ἐκτάσεως καὶ συστολῆς τῆς κοιλίας, διότι διὰ τῶν κινήσεων τούτων τὰ ἐλαστικὰ τοιχώματα τῶν τραχειῶν πιεζόμενα ἐξωθοῦσι μέρος ἀέρος, μετὰ τὴν παῦσιν δὲ τῆς πιέσεως, ὡς ἐκ τῆς ἐλαστικότητος αὐτῶν, ἐκτείνονται καὶ ἑπομένως νέος ἀὴρ εἰσρέει διὰ τῶν στιγμάτων. Αἱ τραχεῖαι κατὰ τὸ ἄκρον των φέρουσιν *ὑμενίδιά τινα* ἢ *πετάλια*, δι' ὧν εἰς τὰ ᾄδοντα καὶ βομβοῦντα ἐκ τῶν ἐντόμων παράγεται ὁ ἰδιάζων ἦχος. Ἔντομά τινα, ἰδίως τὰ ἐνυδρόβια, ἔχουσιν ἐπὶ τῶν στομάτων λεπτοφυεῖς ἀπορροφητικὰς συσκευάς.

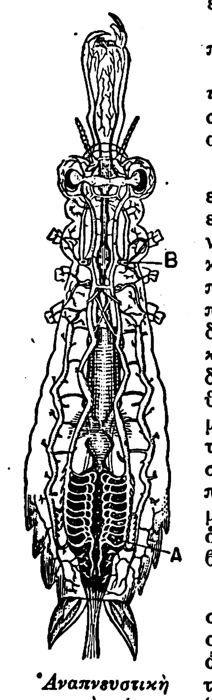

Ἀναπνευστικὴ συσκευὴ νύμφης λιβελλούλης.
[Α = ἀναπνευστικὰ ὄργανα, Β=στίγμα μεταβεβλημένον εἰς συλληπτήριον ὄργανον.]

Εἰς τὰ *μυριάποδα* ἡ ἀναπνοὴ εἶναι *τραχειακή*.

Οἱ *ἀραχνίδαι* ἀναπνέουσι διὰ *τραχειῶν* ἢ *πνευμόνων*, εὑρισκομένων ἐντὸς τῆς κοιλίας αὐτῶν (βλ. ἀραχνίδαι).

Η') Μαλακόστρακα.—Καὶ εἰς τὰ ζῷα ταῦτα, ὅπως καὶ εἰς τὰ προηγούμενα, δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν γενικὸν κανόνα σχετικῶς μὲ τὸ ἀναπνευστικόν των σύστημα. Τὰ περισσότερα εἴδη ἀναπνέουσι διὰ βραγχίων, ὅπως π. χ. αἱ *καραβίδες*, αἵτινες ἀναπνέουσι διὰ βραγχίων, εἴκοσι τὸν ἀριθμόν, ἅτινα εἶναι τοποθετημένα ἐπὶ τῶν πλευρῶν καὶ ἐπὶ τοῦ προσθίου τμήματος τοῦ σώματος. Ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν των ὑπάρχουσι σχισμαὶ μικρόταται, δι' ὧν εἰσέρχεται ὁ ἀὴρ καὶ διεισδύει μέχρι τῶν βραγχίων (βλ. μαλακόστρακα).

Θ') Σκώληκες.—Οἱ πλεῖστοι τῶν σκωλήκων ἀναπνέουσι διὰ τοῦ δέρματος καὶ ἡ ἀναπνοὴ διενεργεῖται δι' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος (βλ. σκώληκες).

Ι') Ἐχινόδερμα.— Καὶ εἰς τὰ ζῷα τῆς συνομοταξίας ταύτης ἡ ἀναπνοὴ εἶναι διαφορωτάτη. Εἰς τὰ *ὁλοθουροειδῆ* ἡ ἀναπνοὴ τελεῖται ἰδιορρύθμως. Τὸ ὕδωρ εἰσερχόμενον διὰ τῆς ἕδρας, εἰσδύει εἰς διπλῆν τινα διακλαδώδη συσκευήν, ἥτις ἐξαπλοῦται ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς κοιλότητος τοῦ σώματος καὶ εἰδικῶς κατὰ τὸ στενωπὸν αὐτῆς μέρος ὅπερ εὑρίσκεται πρὸς τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ ζῴου. Ἡ διακλαδώδης αὕτη συσκευὴ καλεῖται *ὑδροφόρος τραχεῖα*. Τὸ ζῷον δύναται κατὰ βούλησιν νὰ πληροῖ καὶ νὰ ἐκκενοῖ ἀέρος τοὺς ἀεροθαλάμους του. Εἰς τοὺς *ἐχίνους (ἀχινούς)* ἡ ἀναπνοὴ φαίνεται ὅτι διενεργεῖται διὰ τῆς σειρᾶς τῶν συσταλσίμων ἐξοχῶν τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ σώματός των, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται καὶ ὡς βαδιστικὰ ὄργανα.

ΙΑ') Ἐγχυματικά.—Εἰς τοὺς ἀτελεστάτους τούτους ὀργανισμοὺς ἡ ἀναπνοὴ εἶναι ὑποτυπώδης, ὅπως καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ζωϊκαί των λειτουργίαι. Εἰς τὰ ζῷα ταῦτα, ἐπειδὴ κυρίως ἐνδιαιτῶνται εἰς τὸ ὕδωρ, παρατηροῦνται *ἀπαρχαὶ βραγχίων*, ἢ μᾶλλον συγκεχυμένα τινὰ ὄργανα, μεταξὺ βραγχίων καὶ τραχειῶν, ἡ ἀναπνοὴ ὅμως φαίνεται ὅτι διενεργεῖται διὰ τοῦ δέρματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Milne-Edwards*, Leçons sur la Physiologie comparée. *P. Bert*, Leçons sur la respiration. *Richet*, Chaleur animale. *Dion et Morat*, Traité de Physiologie. *Nichelet et Horehouse*, Recherches sur la respiration chez les chéloniens. *Ed. Perrier*, Éléments d'anatomie et de physiologie animales. *P. Bert*, Experiences relatives à la physiologie de la respiration.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΒΟΤΑΝ.] Τὰ φυτὰ ἀναπνέουν ὅπως καὶ τὰ ζῷα, δηλαδὴ παραλαμβάνουν ἐκ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος τὸ ὀξυγόνον, τὸ ὁποῖον συμμετέχει λίαν ἐναργῶς εἰς τὰς πολυπλόκους καὶ ποικίλας συνθέσεις καὶ ἀποσυνθέσεις τῆς ὕλης ἐντὸς τῶν φυτικῶν κυττάρων, παρέχον εἰς τὸ πρωτόπλασμα τὴν γενικὴν κινητήριον δύναμιν, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχονται μαζὶ μὲ τὴν διάμειψιν τῆς ὕλης τὰ φαινόμενα τῶν ζωτικῶν λειτουργιῶν, καὶ ἀποδίδουσι διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος. Διὰ τοῦτο ἡ ἀναπνοὴ εἶναι ἀναπόσπαστον τμῆμα τῆς ὅλης διεργασίας τῆς διαμείψεως τῆς ὕλης.

Ἡ ἀναπνοὴ γίνεται εἰς ὅλα τὰ φυτικὰ κύτταρα, καὶ εἰς τὰ πράσινα καὶ εἰς τὰ μὴ τοιαῦτα μέρη τοῦ φυτοῦ, καὶ ἐν καιρῷ ἡμέρας καὶ νυκτός, σχεδὸν μὲ τὴν αὐτὴν ἔντασιν παράγουσα προϊόντα ἀνάλογα τῆς καύσεως, δηλαδὴ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος καὶ ὕδωρ. Ἡ ἀναπνοή, ὡς εἰς τὰ ζῷα οὕτω καὶ εἰς τὰ φυτά, εἶναι συνεχὴς καὶ ἀδιάκοπος, ἡ δὲ διακοπὴ αὐτῆς ἐπιφέρει εἰς τὸ φυτὸν κατ' ἀρχὰς μὲν βλάβας, εἶτα δὲ τὸν θάνατον. Ἡ ἀναπνοὴ εἶναι ἀσθενεστάτη καὶ βραδεῖα εἰς τὰ ἠρεμοῦντα σπέρματα, ἐντονωτέρα δὲ εἰς τὰ βλαστάνοντα τοιαῦτα. Εἰς τὰ ἀνεπτυγμένα φυτὰ ἡ ἀναπνοὴ εἶναι ἀνάλογος τῆς θερμοκρασίας· ἀσθενεστάτη εἰς θερμοκρασίαν 0°, αὐξάνει ἐντόνως αὐξανομένης τῆς θερμοκρασίας εἰς 25°—30° C. Εἰς τὰ χλωροφυλλικὰ φυτά, πλὴν τῆς ἀναπνοῆς, τελεῖται, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, καὶ λειτουργία ἐξ ἄκρου ἀντίθετος πρὸς τὴν ἀναπνοήν, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὴν ἀπορρόφησιν ὑπὸ τῶν φυτῶν διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος καὶ ἀποβολὴν ὀξυγόνου. Ἡ λειτουργία αὕτη ἀποτελεῖ μέρος τῆς θρέψεως τῶν φυτῶν *(ἀφομοίωσις ἄνθρακος)* εἶναι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας πολὺ ἐντατικωτέρα τῆς ἀναπνοῆς, κατὰ δὲ τὴν νύκτα εἰς τὸ σκότος σταματᾷ, ἐνῷ ἡ ἀναπνοὴ συνεχίζεται ἀδιακόπως.

Ἀναπνοὴ μεσομόριος ἢ διαμόριος.—Ὁ Pflüger κατὰ τὸ ἔτος 1875 ἀνεκάλυψεν ἐπὶ τῶν βατράχων τὴν ἰδιάζουσαν ἄνευ ὀξυγόνου ἀερίου ἀναπνοὴν ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα, ἐπερχομένου εἶτα τοῦ θανάτου αὐτῶν. Βραδύτερον ὁ Pfeffer ἀνεκάλυψε τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὰ τέλεια φυτά, ὅτι δηλαδὴ δύνανται ταῦτα νὰ παραγάγωσι διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος ἐντὸς περιβάλλοντος ἐστερημένου ὀξυγόνου, ἀποσπῶντα ὀξυγόνον ἐκ τῶν ὀργανικῶν ἐνώσεων τοῦ ἄνθρακος τῶν περιεχομένων εἰς τὸ πρωτόπλασμα τῶν κυττάρων των. Ἐκτὸς τούτου τὰ φυτὰ δύνανται νὰ παραγάγωσι καὶ οἰνόπνευμα, ὕδωρ καὶ ἄλλας οὐσίας, αἵτινες ἐπιφέρουν τὸν θάνατον εἰς ταῦτα μετά τινα χρόνον. Ἡ ἀναπνοὴ αὕτη ἐκλήθη *μεσομόριος* ἢ *διαμόριος*, κατ' ἄλλους δέ, θεωροῦντας αὐτὴν ὡς εἶδος ζυμώσεως, *ἀναπνοὴ ζύμης*.

Ἀναπνοὴ ἀνοξύγονος.—Φυτὰ τέλεια εὑρισκόμενα εἰς ἀτμόσφαιραν ἄνευ ὀξυγόνου ἀποθνήσκουν, προέρχεται δὲ τοῦτο λόγῳ, ἀφ' ἑνὸς μὲν σχηματισμοῦ χημικῶν δηλητηριωδῶν οὐσιῶν εἰς τὸ πρωτόπλασμα, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῆς ἐλλείψεως τῆς κινητηρίου δυνάμεως, ἣν δίδει τὸ ὀξυγόνον κατὰ τὴν διάμειψιν τῆς ὕλης. Ἐπίσης ἐὰν αἱ ῥίζαι τῶν χερσαίων φυτῶν, ποτιζόμεναι δι' ἀφθόνου ὕδατος συνεχῶς, ἀποκωλύωνται τῆς ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ἢ εὑρίσκωνται εἰς πυκνὸν ἔδαφος, ὑπὸ ἐστρωμένας πλάκας πεζοδρομίων κτλ., ὥστε νὰ ἐμποδίζεται ἡ κυκλοφορία τοῦ ἀέρος, τότε ἀσφαλῶς μετ' ὀλίγον χρόνον τὰ ἐν λόγῳ φυτὰ θὰ ἀποθάνουν.

Πολλὰ ὅμως τῶν ἀτελῶν φυτῶν, ἰδίως εἴδη τινὰ βακτηρίων, δύνανται καὶ ζοῦν ἄνευ ὀξυγόνου, θνήσκουσι μάλιστα εἰς ὀξυγονοῦχον ἀέρα· διὰ τοῦτο τὰ φυτὰ αὐτὰ καλοῦμεν ὅτι ἔχουν ἀναπνοὴν ἀνοξύγονον ἢ ὅτι εἶναι *ἀναερόβια*.

Ἀνάποσις ὕδατος. — Ἀνάποσις τοῦ ὕδατος διὰ τῶν ῥιζῶν καλεῖται ἡ ἀπορρόφησις ἢ ἀνάποσις τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ ἐδάφους λόγῳ τοῦ διαπνευστικοῦ ρεύματος τὸ ὁποῖον προκαλεῖται ἐκ τοῦ ἐκδιαπνεομένου ὕδατος ἐκ τῶν φύλλων, καὶ τὸ ὁποῖον διαπνευστικὸν ρεῦμα διὰ τῶν ῥιζῶν, κορμοῦ, κλάδων κτλ. φέρει νέον ὕδωρ εἰς τὰ φύλλα.

Σ. Μ.

— [ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ]. «Τῆς ἀναπνοῆς τὸ μὲν εἰσπνοή ἐστι, τὸ δ' ἐκπνοή», λέγει ὁ Ἀριστοτέλης. Δεδομένου ὅτι ὁμιλοῦμεν κατὰ τὴν ἐκπνοήν, ἀδύνατος ἡ ὕπαρξις τεχνικοῦ λεκτικοῦ ἄνευ καλῆς ἀναπνοῆς, τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ ἀκόπως διὰ τῆς εἰσπνοῆς προμηθεύουσα εἰς τοὺς πνεύμονας ἐπαρκῆ ποσότητα ἀέρος. Ἀλλὰ ποία ἡ φυσιολογικῶς καλυτέρα ἀναπνοή; Ἰδοὺ τὸ ζήτημα.

Ἡ ἐπιστήμη παραδέχεται τρεῖς ἀναπνευστικοὺς τρόπους: α) τὸν ἀνωπλευρικὸν ἢ κλειδικόν, β) τὸν πλευρικὸν ἢ θωρακικόν, γ) τὸν διαφραγματικόν.

Κατὰ τοὺς εἰδικοὺς ὁ *ἀνωπλευρικὸς* ἢ *κλειδικὸς* ἀπορρίπτεται, διότι μερικοὶ μύες, λειτουργοῦντες εἰς τὴν κορυφὴν τῆς θωρακικῆς χώρας, φέρουν ἐμπόδιον εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος. Ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ ἀναπνευστικοῦ αὐτοῦ τρόπου προέρχεται τὸ ὑπέρυθρον τοῦ προσώπου μερικῶν ἠθοποιῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐκτενῶν καὶ ἰσχυρῶν δραματικῶν σκηνῶν, λόγῳ πληθωρικῆς συγκεντρώσεως τοῦ αἵματος καὶ συναφοῦς ὑπεραιμίας τῶν ἀγγείων τοῦ τραχήλου καὶ τοῦ λάρυγγος. Εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἀκούεται καὶ ὁ λεγόμενος *δραματικὸς λόξυγγας*, ἀπότομος ἰσχυρὰ εἰσπνοὴ ἕνεκα τῆς μέχρις ἐσχάτων, κακῶς δέ, ἐξαντληθείσης ποσότητος τοῦ ἀέρος.

Ὡς πρὸς τοὺς δύο ἑτέρους τρόπους ὑπάρχει ἀντιγνωμία μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων. Οἱ μὲν καταδικάζουν τὸν *διαφραγματικόν*, διότι τὸ διάφραγμα—πλατὺς καὶ λεπτὸς ὑμὴν χωρίζων τὴν καρδίαν καὶ τοὺς πνεύμονας ἀπὸ τῶν λοιπῶν σπλάγχνων—λόγῳ τῆς σχετικῆς σμικρότητος τῆς ἐπιφανείας του, διὰ νὰ προμηθεύσῃ ἐπαρκῆ ποσότητα ἀέρος, θὰ χρειασθῇ νὰ ἐκτελέσῃ μεγάλην κίνησιν, καὶ θὰ παρασύρῃ κατὰ τὴν κάθοδόν του ἧπαρ, στόμαχον, νεφρούς, σπλῆνα κλπ.

Οἱ αὐτοὶ ἐπιστήμονες θεωροῦν τὸν διαφραγματικὸν ἀναπνευστικὸν τρόπον ὡς αὐτόχρημα φονικὸν διὰ τὴν γυναῖκα.

Ἀντιθέτως ὑπάρχουν οἱ φρονοῦντες ὅτι ὁ διαφραγματικὸς εἶναι ὁ καλύτερος. Κατ' αὐτοὺς ἡ διάτασις τοῦ θώρακος κατὰ τὴν ἀναπνοὴν συντελεῖται διὰ τῶν ὁμωνύμων μυῶν, ἐξ ὧν τὸν σπουδαιότερον ῥόλον παίζει ὁ διαφραγματικὸς μῦς, ἐφαπτόμενος πρὸς τ' ἄνω τῆς βάσεως τῶν πνευμόνων, καὶ πρὸς τὰ κάτω συνεχόμενος μετὰ τοῦ ἥπατος, τοῦ στομάχου καὶ τοῦ σπληνός. Ὁ διαφραγματικὸς μῦς συσπώμενος αὐξάνει τὴν κάθετον διάμετρον τοῦ θώρακος, ἐνέχει δὲ μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν φωνήν, καθόσον εἰς αὐτὸν καὶ μόνον ὀφείλεται ἡ μεγάλη ἐναποθήκευσις ἀέρος ἐντὸς τῶν πνευμόνων. Εἰς τοὺς ὁμιλητὰς καὶ ᾀδοὺς μία καλὴ διαφραγματικὴ ἀναπνοὴ εἶναι ἡ πλέον ἐπωφελής, ὁ δὲ Jean de Reské ἀνόμα-

Digitized by Google

σεν αὐτὴν πραγματικὴν ἀναπνοὴν τῶν καλλιτεχνῶν.

Οἱ ἀπορρίπτοντες τὸν διαφραγματικὸν ἀναπνευστικὸν τρόπον προτιμοῦν καὶ συμβουλεύουσι τὸν *πλευρικὸν* ἢ *θωρακικόν*, ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν φυσιολογικόν.

Καθ' ἡμᾶς, προκειμένου περὶ τοῦ τεχνικοῦ λεκτικοῦ ἠθοποιῶν, ρητόρων καὶ ἐν γένει ὁμιλητῶν, προέχει ἡ ἀπόκτησις ἀναπνοῆς εὐρείας ἐκτάσεως, ἡ ὁποία εἶναι πολύτιμον κεφάλαιον πρὸς ἐκμετάλλευσιν κατὰ τὰς διαφόρους τονικὰς διαβαθμίσεις τῆς ὁμιλίας. Ἡ εὐρείας ἐκτάσεως ἀναπνοὴ ἀποκτᾶται διὰ τῶν ἑπομένων εἰδικῶν ὅσον καὶ ἁπλῶν ἀναπνευστικῶν ἀσκήσεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι βραδεῖαι ἄρσεις τῶν χειρῶν μετὰ συγχρόνου ἐκτάσεως τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ βαθείας εἰσπνοῆς πάντοτε διὰ τῆς ρινός, τῆς ἐκπνοῆς γινομένης διὰ στόματος ἀνοικτοῦ. Στάσις ἡ τῆς προσοχῆς:

1 Ἄρσις τῶν χειρῶν πρὸς τὰ πλάγια βραδύτατα μετ' ἐλαφρᾶς ἐκτάσεως τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ὀπίσω. Ταυτόχρογος βαθεῖα εἰσπνοή. Ἐπαναφορὰ τῶν χειρῶν εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν καθὼς καὶ τῆς κεφαλῆς μετὰ συγχρόνου διὰ τοῦ στόματος ἐκπνοῆς.

2. Στροφὴ τῶν παλαμῶν, τῶν χειρῶν κρεμαμένων κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Ταυτόχρονος βαθεῖα εἰσπνοή, ἔκτασις τῆς κεφαλῆς ὀπίσω κλπ. Κατὰ τὴν στροφὴν τῶν παλαμῶν λαμβάνει χώραν καὶ σχετικὴ στροφὴ τῶν ὤμων.

3. Πρόπτυξις, δηλ. κάμψις τῶν χειρῶν πρὸς τὸ στέρνον εἰς τρόπον, ὥστε ὦμοι, βραχίονες καὶ ἀντιβράχια νὰ εὑρίσκωνται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου. Ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς ἐκτείνονται οἱ βραχίονες πρὸς τὰ πλάγια μετὰ συγχρόνου βαθείας διὰ τῆς ρινὸς εἰσπνοῆς, ἐκτάσεως τῆς κεφαλῆς ὀπίσω, ἐπαναφέρονται δὲ πρὸ τοῦ στέρνου μετὰ ταυτοχρόνου διὰ τοῦ στόματος ἐκπνοῆς.

4. Ἄρσις τῶν χειρῶν ἄνω ἐκ τῶν ἔμπροσθεν βραδύτατα κ.λ.π.

5. Ἄρσις τῶν χειρῶν ἄνω ἐκ τῶν πλαγίων βραδύτατα κ.λ.π.

Αἱ ἄνω κινήσεις δέον νὰ γίνωνται 10—15 φορὰς ἑκάστη τὴν πρωΐαν εἰς τὸ ὕπαιθρον ἢ ἐντὸς δωματίου, τοῦ ὁποίου προηγουμένως ἔχει καθαρισθῆ ὁ ἀήρ.

Ὡς πρὸς τὸν ἀναπνευστικὸν τρόπον, τόσον κατὰ τὰς ἐν λόγῳ ἀσκήσεις ὅσον καὶ μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς εὐρείας ἀναπνοῆς, προτιμῶμεν τὸν πλευρικὸν ἢ θωρακικόν.

Διὰ τὴν καλὴν ἀναπνοὴν συνιστᾶται ἡ ὅσον τὸ δυνατὸν βαθυτέρα εἰσπνοὴ πάντοτε διὰ τῆς ρινός, διότι ἡ διὰ τοῦ στόματος ξηραίνει τὸ ἐσωτερικόν του, δυσχεραίνει τὴν ἄρθρωσιν ἐλλείψει ὑγρότητος, καὶ προκαλεῖ τὸ λεγόμενον *λαχάνιασμα*, ἰδίως κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἰσχυρῶν δραματικῶν σκηνῶν ἢ μακρῶν ρητορικῶν περιόδων ἢ ἀποστροφῶν. Σκόπιμον ἐπίσης εἶναι νὰ γίνεται εἰσπνοή, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν, πρὸ τῶν ἀπὸ φωνηέντων α ἢ ο ἀρχομένων λέξεων, διότι ὁ σχηματισμὸς αὐτῶν ἀπαιτεῖ ἱκανὴν δόσιν ἐκπνοῆς, ἐνδέχεται δὲ τὸ ὑπόλοιπον τῆς προηγουμένης εἰσπνοῆς νὰ μὴ ἐπαρκῇ διὰ τὴν φθογγολογικὴν ἀρτιότητα τῶν ἐν λόγῳ λέξεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Ι. Παπαγιαννοπούλου*, «Ὁ λάρυγξ καὶ τὸ τραγοῦδι». — *Ι. Χρυσάφη*, «Ἡ Γυμναστική» — *Léon Lievens*, La vérité vocale sur la voix parlée, déclamée, chantée»

ΠΑΝΟΣ ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

— **ἀναπνοὴ** ***συριγματώδης*** *['Ιππολ.]*. Πάθησις τῶν *μονόπλων* ζῴων καὶ ἰδίως τοῦ ἵππου, συνισταμένη εἰς ἀνωμαλίαν κατὰ τὴν ἀναπνοὴν (εἰσπνοὴν καὶ ἐκπνοὴν) καὶ παράγουσα ἰδιάζοντα θορυβώδη ἦχον, ὅστις προέρχεται ἐκ τῆς στενώσεως ὡρισμένων ὀργάνων τῆς ἀναπνευστικῆς συσκευῆς. Ἡ συριγματώδης ἀναπνοὴ εἶναι ὀξεῖα ἢ χρονία. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει θεραπεύεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον οὐχὶ διὰ φαρμάκων ἢ ἑτέρων θεραπευτικῶν μέσων, ἀλλὰ διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως, ἥτις βελτιώνει μὲν τὴν κατάστασιν τοῦ ζῴου, ἀλλὰ τὸ καθιστᾷ ἀνίκανον διὰ μεγάλας κοπιαστικὰς ἐργασίας. Ἡ χρονία συριγματώδης ἀναπνοὴ εἶναι τελείως ἀθεράπευτος.

Δ. Ν. Π.

ἀναπνοιὰ (ἡ)· ἰδιωματ., ἀναπνοή: «ἀναπνοιὰ δὲν ἀκούεται».

ἀναπνοόμετρον ἢ *ἀεριόμετρον*. Ὄργανον μετρήσεως τῆς *ζωτικῆς*, λεγομένης, *χωρητικότητος*, ἤτοι τῆς ἀναπνευστικῆς ἱκανότητος.

Τὸ ὄργανον τοῦτο εὕρηται ὑπὸ ποικίλους τύπους χρησιμοποιούμενον ἰδίᾳ ἐν τῇ παιδικῇ ὑγιεινῇ. Συνίσταται ἐκ δοχείου μεταλλίνου ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὁ ὑπὸ παρατήρησιν παῖς, ἱστάμενος ὡς πρέπει καὶ εἰσπνέων βαθύτατα, ἐμφυσᾷ, ἐκ τοῦ ἀέρος τὸν ὁποῖον εἰσέπνευσε, ὅσον δύναται περισσότερον ποσόν,— τὸ πόσον ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἱκανότητος καὶ χωρητικότητος τῶν πνευμόνων του, τῆς βουλητικῆς του δυνάμεως, τῆς καθόλου ζωτικότητός του.

Μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα χαρακτηρίζονται καὶ ἄλλαι συσκευαὶ ἀποτελοῦσαι μέρος γενικωτέρου συστήματος ὀργάνων χρησιμοποιουμένου πρὸς μέτρησιν τῶν φυσιολογικῶν λειτουργιῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἑνὸς ἔργου (βάδισμα, δρόμος, ἄρσις βαρῶν κ.λ.π.).

Ἄναπο (Anapo). Μικρὸς ποταμὸς τῆς Σικελίας.

ἀναπόβλητος (ὁ, ἡ)· ὁ μὴ ἀπόβλητος, ὁ μὴ ἄξιος ἀποβολῆς ἢ καιαφρονήσεως.

ἀναπόγραφος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἀπογεγραμμένος, ὁ μὴ ἀπογραφείς, ὁ μὴ καταγραφεὶς ἐν καταλόγῳ. —Ἐπίρρ *ἀναπογράφως*.

ἀνάποδα· ἐπίρρ. δημοτ. καὶ μετὰ τοῦ ἄρθρου *τά*, ***τἀνάποδα*** (πβλ. *ἀνάπαλιν—τἀνάπαλιν*)· ἐσχηματίσθη ἀπὸ τοῦ *ἀναποδίζω* ἀναδρομικῶς ἢ ἀπὸ φράσεως ὁποία ἡ *ἀνὰ πόδα βαδίζω*=πρὸς τὰ ὀπίσω βαδίζω· πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀνάπαλιν, ἀντιστρόφως, ἐναντίως, ἀντιθέτως, τὸ πρῶτον τοπικῶς, ἔπειτα δὲ κατὰ πᾶσαν σχέσιν: «πηγαίνω —, διαβάζω —, γράφω ἀνάποδα». «φορῶ τὸ καπέλλο μου, τὸ φόρεμά μου ἀνάποδα»· || φρ. «ὅλα μοῦ ἔρχονται ἀνάποδα», ἀντιθέτως ἢ ὡς τὰ ἀναμένω: «ὅ,τι τοῦ πῆς, ἀνάποδα κάμνει», «πηγαίνει ἀνάποδα σὰν τὸν κάβουρα». Παροιμ «οὖλα τοῦ γάμου ἀνάποδα κι' ἡ νύμφη γκαστρωμένη»· || λέγεται ὡς ἀρνητικὴ ἀπάντησις μετά τινος σαρκασμοῦ: «θὰ μοῦ φέρῃς ἕνα φόρεμα;— τἀνάποδα», «θὰ κάμῃς ταξίδι;—ἀνάποδα»· βλ. ἀνάποδος.

Β. Φ.

[—ΝΑΥΤ.] Ἡ κίνησις τοῦ προωστῆρος τοῦ πλοίου, κατὰ φορὰν ἀντίθετον ἐκείνης καθ' ἣν κινεῖται διὰ τὴν πρόωσιν: οὕτω λέγομεν π. χ. «τῆς μηχανῆς κινουμένης ἀνάποδα». Εἶναι ὅμως καὶ κέλευμα τὸ «ἀνάποδα», τοῦ κυβερνήτου ἢ τοῦ ἐπὶ τῆς γεφύρας ἀξιωματικοῦ, πρὸς τὸν προϊστάμενον ἐν τῷ μηχανοστασιῳ (γαλλ. en arrière, ἀγγλ a stern) εἴτε διὰ ζώσης μέσῳ φωναγωγοῦ εἰς τὰ μικρὰ πλοῖα εἴτε διὰ τοῦ τηλεγράφου τῆς μηχανῆς διαβιβαζόμενον. Τρεῖς εἶναι αἱ συνήθεις διαβαθμίσεις τοῦ «ἀνάποδα» διὰ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω μέσων διαβιβαζόμεναι εἰς τὸ μηχανοστάσιον: «*ἀνάποδα ἠρέμα*» («en arrière, petite», a stern, slow ἢ easy), —«*ἡμιταχῶς*» (—moyenne, half speed). —«*ὁλοταχῶς*» (—à toute vitesse, full speed). Εἰς τὰ μεγάλης ταχύτητος πλοῖα χρησιμοποιεῖται, ἐνδεχομένως, καὶ τετάρτη διαβάθμισις «*ἀνάποδα πάσῃ δυνάμει*»· ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ δὲ τοιαύτη ἔνδειξις εἰς τὸν τηλέγραφον τῆς μηχανῆς, ὡς εἶναι σύνηθες, τὸ κέλευμα τοῦτο σημαίνεται συνθηματικῶς, φερομένου δὶς τοῦ δείκτου εἰς τὴν ἔνδειξιν «*ἀνάποδα ὁλοταχῶς*», παρεμβαλλομένης μεταξὺ τῶν δύο ἐπαλλήλων σημάνσεων διαρκείας ὀλίγων δευτερολέπτων.

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἀναποδάρης *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἐκ τῶν μεγάλων ποταμῶν της Κρήτης, πηγάζων ἀπὸ τῶν πρὸς βορρᾶν τῆς πεδιάδος Μεσσαριᾶς ὀρέων, διασχίζων ταύτην κατὰ τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς τμῆμα, δεχόμενος τὴν συμβολὴν τοῦ Ἰνάτου ἐγγὺς καὶ ἀνατολικῶς τοῦ Ριζοκάστρου (Καστὲλ Μπελβεντέρε) καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος μεταξὺ τῶν ἀγκυροβολίων *Σούνδζουρο* καὶ *Κέρατον*, καὶ δὴ εἰς πλάτος 34° 58′ 55″ καὶ μῆκος 25 20′ 20″. Ἂν καὶ ὁ Ἀναποδάρης ἔχει ἀφθονώτερον ροῦν ἢ ὁ γείτων του ποταμὸς *Σούνδζουρο*, ἐκβάλλων εἰς τὴν θέσιν ἣν κατεῖχεν ἡ ἀρχαία Πρίανσος, ἐν τούτοις προτιμᾶται ὡς ὑδρεῖον ὁ δεύτερος διὰ τὸ ἔχειν ἐγγὺς τῶν ἐκβολῶν του ἀγκυροβόλιον, τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀναποδάρη μὴ οὐσῶν ἀνεμοσκεπῶν ποσῶς (χάρτ. ἀγγλ. 2536 B: Candia, Eastern Portion).

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀναπόδεικτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀποδεδειγμένος, ὁ μὴ ἄξιος ἢ ὁ μὴ χρῄζων ἀποδείξεως. —Ἐπίρρ. *ἀναποδείκτως*.

ἀναπόδεκτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀποδεκτός, ὁ μὴ ἄξιος ἀποδοχῆς, ὁ ἀπορρίψιμος.

ἀναποδιὰ (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνάποδος, παραξενιά, κακορριζικιά· || ἀστοχιά, ἔκβασις ἀντίθετος πρὸς τὸ σκοπούμενον, περιπέτεια· || δυσχέρεια, δυσκολία, ἐμπόδιον, ἐναντιότης· || κακὸς οἰωνός, κακὸ προμήνυμα: «χύθηκε τὸ λάδι κ' εἶναι ἀναποδιά».

Β. Φ.

ἀναποδιάζω· ἀόρ. *ἀναπόδιασα*, παθ. μετοχ. *ἀναποδιασμένος*· ἰδιωματ., γίνομαι ἀνάποδος, παράξενος, δυσκολαίνω· «ἀναποδιασμένος ἄνθρωπος,—γυναῖκα,—παιδί», κακορρίζικος, δύσκολος, δύστροπος· || μεταβ. ἀνακατεύω, ταράσσω: «ἦρθες καὶ μᾶς ἀναπόδιασες».

Β. Φ.

ἀναποδίζω· ποδίζω, βαδίζω ἀνάποδα, πρὸς τὰ ὀπίσω, παλινδρομῶ, ὀπισθοχωρῶ, ἀνακρούομαι.

— *[Ναυτ.]* Ἀναποδίζω (κοιν. *κάνω ἀνάποδα*, γαλλ. faire marcher à contre, ἀγγλ. to reverse ἀλλὰ καὶ to back) σημαίνει ὀπισθοχωρῶ, χωρῶ διὰ τῆς πρύμνης, τῆς μηχανῆς κινουμένης *ἀνάποδα*. Εἶναι δηλαδὴ τὸ ἀναποδίζειν διὰ τὸ μέσῳ μηχανικοῦ προωστῆρος κινούμενον πλοῖον ὅ,τι τὸ *ἀνακρούεσθαι* διὰ τὸ ἱστιοφόρον. Προκειμένου νὰ ἀνοποδίσῃ πλοῖον κινούμενον πρόσω, δέον προηγουμένως νὰ *κρατήσῃ*, ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον, πρὸς ἀποφυγὴν βλάβης τῆς μηχανῆς κατὰ τὴν ἀπότομον ἀναστροφὴν τῆς πορείας. Κατὰ τὸ ἄρθρον 19 τοῦ «Διεθνοῦς Κανονισμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων», ἀτμόπλοιον ὅπερ εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ «ἀναποδίσῃ ὁλοταχῶς», ὅπως προλάβῃ σύγκρουσιν μετ' ἄλλου πλοίου, δύναται νὰ καταδηλώσῃ τὸν χειρισμόν του τοῦτον πρὸς ἐκεῖνο διὰ τριῶν βραχέων συριγμάτων· καὶ ἡ μὲν χρῆσις τῆς σημάνσεως ταύτης εἶναι προαιρετική, πλὴν ἐὰν ἤθελεν αὕτη χρησιμοποιηθῇ, πρέπει συγχρόνως νὰ πραγματοποιῆται καὶ ἡ ἀναπόδισις τοῦ σημάναντος πλοίου.

Σ. Ε. Λ.

ἀναπόδισις (ἡ) καὶ ***ἀναποδισμὸς*** (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀναποδίζειν, ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω κίνησις, παλινδρόμησις, ὀπισθοχώρησις.

—*[Ναυτ.]* Ἡ κίνησις τοῦ *ἀναποδίζοντος* πλοίου. (βλ. λ. **ἀνάποδα, ἀναποδίζω**) Κατὰ τὴν ἀναπόδισιν, ἡ προβολὴ τῶν ὑπὸ τῆς ἕλικος ὑδάτων φέρεται πρὸς πρῷραν. Οὐδεμίαν δὲ τὸ πηδάλιον ἐξασκεῖ ἐπιρροήν, προκειμένου περὶ μονελίκου σκάφους, διότι τὰ τοιαῦτα πλοῖα ἀποκλίνουσι κατὰ τὴν ἀναπόδισίν των μόνον πρὸς τὴν πλευρὰν τὴν ὁμώνυμον πρὸς τὸ βῆμα τῆς ἕλικος, καθισταμένης ἀδυνάτου τῆς ἀποκλίσεως πρὸς τὴν ἀντίθετον πλευράν, πλὴν ἂν ὁ ἄνεμος ἢ τὰ ρεύματα συνεργῶσιν εἰς τοῦτο.

Σ. Ε. Λ.

ἀναποδισταί. Οὕτως ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν οἱ ἐξ αἱρέσεων ἐπανερχόμενοι εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὀρθοδοξίας (ἴδε *ἀββᾶ Νείλου* ἐπιστολὴ ἐν Migne E. D. 79, 196).

Δ. Σ. Μ.

ἀναποδογυρίζω, παθ. μετοχ. *ἀναποδογυρισμένος*· γυρίζω τι ἀνάποδα, φέρω τὸ ἄνω κάτω, ἀνατρέπω: «ἔδωσε μιὰ τοῦ τραπεζιοῦ καὶ τὸ ἀναποδογύρισε».

ἀναποδογύρισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *ἀναποδογυρίζειν*, ἀνατροπή.

ἀναποδοκάραβο (τὸ). Δημώδης ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Μ. ἄρκτου εἰς τοὺς Ἀργυράδες τῆς Κερκύρας. Ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ οἱ μὲν τέσσαρες, οἱ ἀποτελοῦντες τὸ τετράγωνον, προσομοιάζονται πρὸς τὸ κύτος τοῦ πλοίου, οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς πρὸς τὴν πρῷραν. Ἡ εἰκονικὴ αὕτη ἀντίληψις τοῦ ἀστερισμοῦ δὲν εἶναι μεμονωμένη καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Οὕτως ἐν Ἰκαρίᾳ καλεῖται οὗτος *κάροβος*, παρὰ δὲ τοῖς Πορτογάλοις *barca, barquinha* (βαρκοῦλα) *barca de David* (βάρκα τοῦ Δαυΐδ). Τὸ τελευταῖον τοῦτο παρέχει τὴν ὑπόνοιαν μήπως τὸ ὄνομα προῆλθεν ἐκ τῆς κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ κατόπιν ἐπικρατησάσης ἔν τε τῷ Βυζαντίῳ καὶ τῇ Δύσει τάσεως πρὸς μετονομασίαν τῶν ἀστερισμῶν διὸ χριστιανικωτέρων ὀνομάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Σταματιάδου*, Ἰκαριακὰ σ. 142. *Γερ. Γ. Σαλβάνου*, Μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀργυράδων. Ἐν Ἀθ. 1918 σ. 19 καὶ κυρίως *Ν. Γ. Πολίτου*, Οἱ περὶ ἀστέρων καὶ ἀστερισμῶν μῦθοι (Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Β′ σ. 193).

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ἀνάποδος,—*η*,—*ο*· δημοτ. ἀπὸ τοῦ ἐπιρρήματος *ἀνάποδα* (πβλ. *ἀνάκατα—ἀνάκατος)*· ὁ ἔχων τὴν κορυφὴν ἄνω καὶ τὴν βάσιν κάτω: παροιμ. «ἀνάποδα φορτώματα μὲ τὰ κεφάλια κάτω», ἐπὶ μεγάλης ἀκαταστασίας ἢ ἐπὶ γεγονότων παραδόξων· «ἀνάποδο κρέμασμα»· || μεταφ. δύσκολος, δύστροπος, ἀλλόκοτος: «ἀνάποδος ἄνθρωπος» ἐκεῖνος μετὰ τοῦ ὁποίου δυσκόλως τις ἐπικοινωνεῖ καὶ διαπραγματεύεται· «ἀνάποδες δουλειὲς» ἐργασίαι αἱ ὁποῖαι διεξάγονται μετὰ δυσκολίας· «ἀνάποδο σπίτι» σπίτι ποῦ δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ βολευθῇ, *ἄβολο*· ἀντιθ. *βολικός, καλοστεκούμενος*· || φρ.: «ἀνάποδο τοῦ θεοῦ» ἢ «ἀνάποδο τῆς γῆς» χαρακτηριστικὴ ἀνθρώπου δυστρόπου ἢ ἀκαταστάτου· || Τὸ θηλ. *ἀνάποδη* ὡς οὐσιαστ.· ἔκβασις ἀντίθετος τῆς σκοπουμένης, περιπέτεια: «ἂν δὲν ἐρχόνταν κι' οἱ ἀνάποδες, θά 'μαστε καλά»· || ἡ ἐναντία ὄψις τοῦ ὑφάσματος, τοῦ δέρματος κ. τ. τ. ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *καλὴν* ἢ καὶ *ὀρθὴν* ἢ ἁπλῶς τὴν *ὄψι*: «τὸ 'βαλε ἀπ' τὴν ἀνάποδη», «τὸ 'ρραψε—», «μὴ στρώσῃς τὸ χαλὶ ἀπ' τὴν ἀνάποδη», «δὲν ἔχει ὀρθὴ κι' ἀνάποδη»· παροιμ. «ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὴν ὀρθὴ εἶναι ἡ ἀνάποδη» ὅτι πλησίον τῶν ἀγαθῶν εὑρίσκονται τὰ κακά, διότι εὔκολος καὶ ταχεῖα εἶναι ἡ μεταστροφὴ τῶν ἀνθρωπίνων, ἄλλως «πίσω ἔχει ἡ ἀχλάδα τὸ κοτσάνι»· «δὲν ἔχει οὔτε ὀρθὴ οὔτε ἀνάποδη» ἐπὶ ἀνθρώπου δυσκόλου ἢ ἀστάτου· || φρ. «θὰ σοῦ τὰ πῶ ἀπ' τὴν καλὴ κι' ἀπ' τὴν ἀνάποδη» δηλαδὴ ἄνευ κολακείας, ἄνευ ἀποκρύψεως τῶν δυσαρέστων, ἀλλὰ μετὰ παρρησίας (βλ. ἀνάποδα).

Β. Φ.

ἀναπόδοτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀποδιδόμενος ἢ μὴ ἀποδοθείς· πβλ. *ἀνανταπόδοτος*.

ἀναποδοφωτιά· ἄναμμα ἴσκας μὲ πυρόβολον (τσακμάκι), γινόμενον ὅμως μὲ τὰς χεῖρας ἐστραμμένας πρὸς τὰ νῶτα. Ἐν Αἰτωλίᾳ κρατεῖ ἡ πρόληψις ὅτι τὸ βασκαινόμενον παιδὶ θεραπεύεται ἂν καπνισθῇ μὲ τὴν κατὰ τὸν περίεργον αὐτὸν τρόπον ἀναφθεῖσαν ἴσκαν: «κάπνισ' το μὲ ἀναποδοφωτιά».

Δ. Λ.

Digitized by Google

ἀναπόδραστος· (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναταί τις ν' ἀποφύγῃ, ἀναπόφευκτος ἄφευκτος: «ἀναπόδραστος ἀνάγκη,— θυσία κ.τ.τ.». —Ἐπίρρ. *ἀναποδράστως*.

ἀναποζημίωτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀποζημιωθείς.—Ἐπίρρ. *ἀναποζημιώτως*.

ἀναποκατάστατος (ὁ, ἡ), —*ον* (καὶ τύπ. θ. *ἀναποκατάστατη*)· ὁ μὴ ἀποκατασταθεὶς ἔτι, οἰκονομικῶς, κοινωνικῶς· || ἐπὶ γυναικός, ἡ μὴ πανδρευμένη.

ἀναπόκριτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ τυχὼν ἀποκρίσεως, ἀπαντήσεως, ἀναπάντητος· || ὁ μὴ δώσας ἀπόκρισιν.

ἀναπόκτητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀποκτηθεὶς ἢ μὴ ἀποκτώμενος: «ἀγαθὰ ἀναπόκτητα».

ἀναπόλαυστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπολαύσωμεν.

ἀναπόλησις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀναπολεῖν, ἀνάμνησις, ἀναλογισμός.

ἀναπολητικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἱκανὸς ἢ ἁρμόδιος πρὸς ἀναπόλησιν: «ἀναπολητικὰ παρελθούσης εὐδαιμονίας».

Ἀνάπολις. Ὑπὸ τὸν τύπον αὐτὸν ἀπαντᾶται συχνάκις εἰς παλαιὰ ἑλληνικὰ ἔγγραφα ἡ Νεάπολις τῆς Ἰταλίας. Γ. Δ. Κ.

ἀναπολόγητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀπολογηθεὶς ἢ μὴ ἀπολογούμενος: «κατεδικάσθη ἀναπολόγητος»· || ὁ μὴ ἀπαντήσας ὑπὸ ἀμηχανίας, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀπαντήσῃ: «τοῦ εἶπε τόσα καὶ ἔμεινε ἀναπολόγητος». Β. Φ.

ἀναπόλυτος (ὁ, ἡ)· ὁ μὴ ἀπολυθεὶς ἢ μὴ δυνάμενος νὰ ἀπολυθῇ.

ἀναπολῶ (*—έω*)· ἐπαναφέρω εἰς τὴν μνήμην μου, ἀναμιμνήσκομαι, ἀναλογίζομαι.

Ἀναπόμερα [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Ἡ βορεία τῆς νήσου Χίου ἐσχατιὰ (πλάτ. 38°36'25", μῆκ. 26°01'10", χάρτ. ἀγγλ. 1645: Island of Khios and gulf of Smyrna), εὑρισκομένη εἰς 9 μίλλ. Α.ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου *Ἅγιος Νικόλαος* ἢ *Μελανιὸς* (ἀρχ. *Μέλαινα Ἄκρα*). Ἀποτελεῖ δὲ τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο, ὀνομαζόμενον ὡσαύτως καὶ (τῶν) *Ἐπανωχώρων* (χάρτ. Χίου Μ. Οἰκονόμου), τὸν πρὸς βορρᾶν τερματισμὸν τοῦ *Πελινναίου* ὄρους, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ Ἅγ. Ἠλίας, τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς νήσου (4157 πόδες) μὲ τὰς ἀποτόμως ἐπικλινεῖς κλιτῦς της, τὴν βραχεῖαν (2 ²₃ μιλλ.) ἔνδον τοῦ ἀκρωτηρίου ἀπόστασίν της καὶ τὸ ἀποκεκομμένης κορυφῆς κωνικὸν σχῆμά της καθιστᾷ αὐτὴν εὐαναγνώριστον καὶ ἄριστον μέσον προσδιορισμοῦ στίγματος διὰ τοῦ ὕψους καὶ τῆς ὑποτεινομένης γωνίας. Ἐκτὸς τῆς βραχονησῖδος *Κέρτης*, ἥμισυ μίλλιον ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀναπόμερα, οὐδεὶς ἄλλος πελάγιος κίνδυνος ὑφίσταται, οὐδέ τις ἄλλος λόγος ὑποδεικνύων εἰς τὰ πλοῖα νὰ παραπλέωσι τὴν ἑκατέρωθεν τοῦ ἀκρωτηρίου χιακὴν ἀκτὴν ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀναπορεύομαι· πορεύομαι πρὸς τὰ ἄνω.

Ἄναπος. Μικρὸς ποταμὸς ἐν Ἀκαρνανίᾳ, ἀπέχων 1500 μέτρ. περίπου τῆς πόλεως Στράτου.

—**Ἄναπος** (Anapo). Μικρὸς ποταμὸς τῆς Σικελίας, ἐκβάλλων πρὸς νότον τῶν Συρακουσῶν.

ἀναπόσβεστος (ὁ, ἡ) —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀποσβεννύμενος, ἢ μὴ ἀποσβεσθείς: «δαπάναι ἀναπόσβεστοι».

ἀναπόσπαστος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀποσπασθῇ, νὰ ἀποχωρισθῇ, ἀχώριστος.—Ἐπίρρ. *ἀναποσπάστως*.

ἀναποσφράγιστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀποσφραγισθείς.

ἀναπόταμα· ἐπίρρ., ἀνάντη, πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ (βλ. *ἀνάντη*).

ἀναποτέλεστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀποτελεσθείς, ὁ μὴ συμπληρωθείς.

ἀναπότρεπτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναταί τις νὰ ἀποτρέψῃ, νὰ απομακρύνῃ, ἀναπόδραστος: «κακὸν ἀναπότρεπτον». —Ἐπίρρ. *ἀναποτρέπτως*.

• **ἀνάπους** (κοιν. ὁ *ποριώτης*, γαλλ. la drisse d'en dedans, ἀγγλ. the inner halyards) [*Ναυτ.*]. Ἐν τῶν κυριωτέρων, διὰ τὴν *ἀνάρτησιν τοῦ παρακατίου*, «*ἀγομένων*». Ὀνομαζόμενον καὶ «*ἔσω ὑπέρα*» ἢ καὶ «*ἀνάτονος τοῦ παρακατίου*», εἶναι διὰ τὸν ἔσω-ἄνω *ποδεῶνα* τοῦ *παριστίου* τούτου ὅ,τι ὁ *πούς* διὰ τὸν ἔσω-κάτω τοιοῦτον. Χρησιμεύει δὲ πρὸς ἔντασιν τῆς ἄνω πλευρᾶς τοῦ παριστίου συναρωγοῦν τὴν ὑπέραν, τοῦ μὲν ἀνάποδος ἐκτείνον-

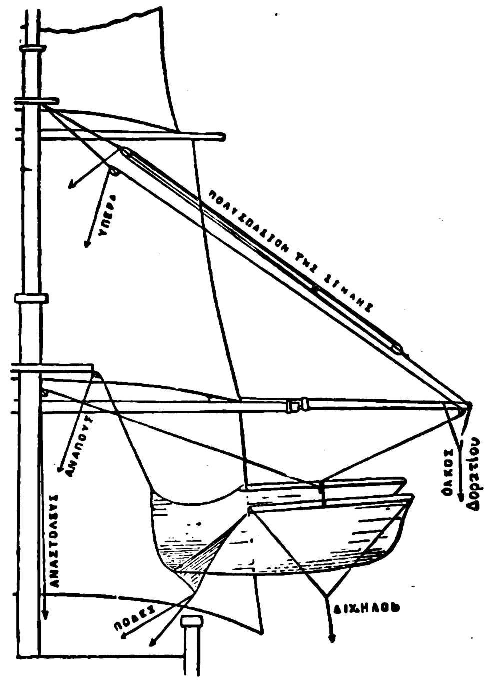

Ἀνάρτησις παρακατίου.

τος πρὸς τὸν ἱστὸν τὸ λῶμμα τοῦ ἄνευ κεραίας τμήματος τῆς ἄνω πλευρᾶς, τῆς δὲ κυρίως ὑπέρας ἐντεινούσης τὸ μετὰ κεραίας τμῆμα τῆς αὐτῆς πλευρᾶς, πρὸς τὸ ἄκρον τοῦ *δορατίου* ἐνδυναμούμενον διὰ πολυσπάστου ἀπὸ τοῦ διζύγου. Διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἀνάπους, προσδενόμενος εἰς τὸ μύομμα τοῦ προμνησθέντος ἔσω ποδεῶνος, διείρεται διὰ τροχίλου καθημμένου ὑπὸ τὸ γεῖσωμα τοῦ θωρακίου καὶ εἰς τὸ ἄκρον ἑκατέρας τῶν ζυγίδων, καὶ ἀπολήγει εἰς τὴν καλμοδόκην τῆς ἱστοπέδης.

Τὸ παρατιθέμενον σχῆμα ἐξηγεῖ σαφῶς ὅ,τι διὰ συντομίαν παραλείπεται ἐν τῇ περιγραφῇ. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀναποφάσιστος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀποφασίζων, ὁ μήπω ἀποφασίσας, ὁ κυμαινόμενος μεταξὺ ἀποδοχῆς καὶ ἀρνήσεως· || τὸ οὐδ. *τὸ ἀναποφάσιστον* ὡς οὐσιαστ.: «τὸ ἀναποφάσιστον τοῦ ἀνθρώπου». Β. Φ.

ἀναπόφευκτος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ δυνάμενος ν' ἀποφευχθῇ, ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναταί τις ν' ἀποφύγῃ, ἀναπόδραστος, ἀναπότρεπτος —Ἐπίρρ. *ἀναποφεύκτως*.

ἀναποχώριστος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναταί τις ν' ἀποχωρισθῇ ἢ νὰ χωρίσῃ.

ἀναπροεξόφλησις (ἡ)· βλ. προεξόφλησις.

ἀνάπρωρα· ἐπίρρ. μὲ τὴν πρῷραν πρὸς τὸν ἄνεμον.

ἀναπρωρέω (κοιν. *ἀναπλωρίζω*, γαλλ. éviter debout au vent, ἀγγλ. to swing, to tend) [*Ναυτ.*]. Ἐν πλῷ ὁ ὅρος ἔχει ἐνεργητικὴν ἔννοιαν: τίθεμαι τῇ βοηθείᾳ τῆς μηχανῆς ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ ἀνέμου, χωρῶ βραδύτατα μὲ τὸ διάμηκες παραλλήλως ἀλλ' ἀντιφόρως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου. Διαφέρει δὲ τοῦ *ἀντιπλέω*, διότι ἀντιπλέειν σημαίνει ἐκτελεῖν πλοῦν πρὸς ὡρισμένον προορισμόν, ἐνῷ *ἀναπρωρεῖν* σημαίνει ἐκφεύγειν τῆς πρεπούσης πορείας, λόγῳ δυσχερείας πρὸς τήρησιν αὐτῆς ἕνεκα σφοδροῦ κυματισμοῦ, καὶ τίθεσθαι, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, προσκαίρως πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ πλοίου ἀπὸ τῶν διατοιχίσεων, ἐν ἀναμονῇ βελτιώσεως τῆς κακοκαιρίας πρὸς ἀνάληψιν τῆς προτέρας πορείας καὶ συνέχισιν τοῦ πρὸς τὸν προορισμὸν πλοῦ. Εἶναι ἡ περίπτωσις τῆς *ἀντιμονῆς* ἀτμοπλοίου (τραβέρσο ἀπάνω στὸν καιρό).

Τοῦ πλοίου ὅμως ὄντος ἐν ὅρμῳ καὶ σαλεύοντος ἐπ' ἀγκύρας, ὁ ὅρος εἶναι παθητικῆς ἐννοίας, σημαίνων ὅτι, ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ ἐν ἀνυπαρξίᾳ ρεύματος, τὸ πλοῖον διατίθεται μὲ τὸ διάμηκες του κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου καὶ τὴν ἄγκυραν πρὸς τὸν ἄνεμον· ἢ ἐν ἀπνοίᾳ πλὴν ὑπὸ ρεῦμα, κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ροῦ· ἢ ἐν περιπτώσει ρεύματος καὶ ἀνέμου συγχρόνως ἐπενεργούντων, κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς συνισταμένης αὐτῶν.

Ἐν τούτοις ἐπιβληθέντος ὡς εὐηχοτέρου τοῦ κοινοῦ ὅρου «*ἀναπλωρίζω*» ὑπὸ τὴν ἐπίσημον του ἐμφάνισιν ὡς «*ἀναπρῳρίζω*» ὁ ὅρος «*ἀναπρῳρέω*» ἔχει πως τεθῇ κατὰ μέρος. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀνάπρωρον· κοιν. *ἀνάπλωρο*, (γαλλ. debout au vent, ἀγγλ. head to the wind) [*Ναυτ.*]. Τὸ πλοῖον τὸ *ἀναπρῳρημένον* εἴτε πρὸς τὸν ἄνεμον διὰ τῆς κινήσεως τῆς μηχανῆς του καὶ τοῦ πηδαλίου του, ἐὰν εἶναι ἐν πλῷ, εἴτε πρὸς τὴν κοινὴν συνισταμένην (τοῦ ἀνέμου, τοῦ κυματισμοῦ καὶ τοῦ ρεύματος) ἔχουσαν σημεῖον ἐφαρμογῆς τὴν ἄγκυραν, ἐὰν τὸ πλοῖον σαλεύῃ ἐπ' ἀγκύρας. Σ. Ε. Λ.

ἀναπρῴρησις (ἡ)· τὸ ἀναπρῳρίζειν, κοιν. *ἀναπλώρισμα*.

ἀναπρῳρίζω· βλ. ἀναπρῳρέω.

ἀναπτερῶ (*—όω*)· πτερῶ, ποιῶ τινα πτερωτόν, μεταφορικῆς χρήσεως· ἐμψυχώνω, ἐνθαρρύνω: «ἀναπτερῶ τὰς ἐλπίδας»· || μέσ. *ἀναπτεροῦμαι*· ἀναθαρρῶ, ἐμψυχώνομαι. Β. Φ.

ἀναπτέρωσις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀναπτεροῦν, ἐμψύχωσις, ἐνθάρρυνσις, ἀναθάρρησις.

ἀναπτήρ. Καλοῦμεν οὕτω πᾶν κατασκεύασμα χρησιμεῦον πρὸς ταχεῖαν παραγωγὴν πυρὸς (φλογός, σπινθῆρος).

Ὑπάρχουν κράματα μετάλλων τῆς ὁμάδος τῶν *καιριτῶν* ἰδίως τοῦ *καιρίου* ἢ *δημητρίου* μετὰ σιδήρου, ὡς τὸ παρασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Auer, τὰ ὁποῖα τριβόμενα διὰ σκληροῦ σώματος παρέχουν ρηνίσματα, ἅτινα ἐν τῷ ἀέρι ἀναφλέγονται καὶ καίονται ὑπὸ ἔντονον ζωηρὰν ὀξείδωσιν. Χαράσσοντες τοιοῦτον κρᾶμα διὰ ρίνης ἢ λεπίδος μαχαιριδίου προκαλοῦμεν σπινθῆρας καὶ φλόγας ἀρκετοῦ μήκους. Τῆς ἰδιότητος ταύτης τῶν λεγομένων πυροφόρων τούτων κραμάτων τοῦ σιδήρου γίνεται χρῆσις διὰ τὴν ἀνάφλεξιν εὐαναφλέκτων ὑγρῶν, μεθυλοπνεύματος ἢ αἰθυλοπνεύματος, βενζίνης, ἢ καὶ καυσίμων ἀερίων ἢ καὶ ἐκρηκτικῶν μιγμάτων ἀερίων. Ἐπειδὴ ἓν γραμμάριον τοιούτου κράματος τοῦ Auer ἀρκεῖ διὰ πολλὰς χιλιάδας ἀναφλέξεων, χρησιμοποιεῖται εἰς κινητῆρας ἐσωτερικῆς καύσεως εἰς φορητοὺς φανούς, μικρὰς συσκευὰς ἀντικαθιστώσας τὰ πυρεῖα διὰ τοὺς καπνιστὰς κ.τ.δ. Πρὸς ἐπίτευξιν λαμπροτέρου φωτιστικοῦ ἀποτελέσματος προσθέτουσι εἰς τὰ κράματα ταῦτα ὀλίγα ἑκατοστὰ ἀργιλίου ἢ ψευδαργύρου.

Ἕτερον εἶδος ἀναπτήρων, ὡς ὁ τοῦ Döbereiner, χρησιμοποιεῖ τὴν ἰδιότητα τοῦ σπόγγου πλατίνης νὰ ἀπορροφᾷ ἀπὸ τὸν ἀέρα πολλαπλάσιον τοῦ ὄγκου του ὀξυγόνον καὶ νὰ προκαλῇ παρουσίᾳ ὑδρογόνου ζωηρὰ φαινόμενα καύσεως. Τοιαύτης φύσεως εἶναι οἱ ἀναπτῆρες διὰ τῶν ὁποίων ἐφοδιαζόμεναι λυχνίαι φωταερίου ἀνάπτουσιν αὐτομάτως ἅμα ὡς ἡ στρόφιγξ τοῦ ἀερίου ἀνοιχθῇ.

Ἀναπτῆρες ἐπίσης ὀνομάζονται διάφοροι συσκευαὶ (ἀναπτὴρ τοῦ Hoffmann κ.λ.π.), εἰς τὰς ὁποίας λεπτὸν σύρμα πλατίνης ἐρυθροπυρούμενον διὰ τοῦ ρεύματος μικροῦ γαλβανικοῦ στοιχείου δύναται νὰ ἀναφλέξῃ ἀσφαλῶς ἀέριον. Ἄλλοι τύποι ἠλεκτρικῶν ἀναπτήρων λειτουργοῦσι διὰ παραγωγῆς σπινθῆρος εἰς κύκλωμα ἐξ ἐπαγωγῆς ἢ σπινθῆρος προερχομένου ἐκ βραχυκυκλώματος.

ἀναπτογόνια (Anaptogonia Cope) [*Παλαιοζ.*]. Γένος τρωκτικῶν θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *μυοειδῶν*, ὅπερ ἀπὸ τῆς πλειστοκαίνου τῆς τεταρτογενοῦς περιόδου ζῇ εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικήν. Θ. Σ.

ἀναπτομορφίδαι (Anaptomorphidae Cope) [*Παλαιοζ.*]. Ὁμοιογένεια τῶν *κυριοζῴων ἀνθρωποειδῶν*, ἥτις ἔζησε κατὰ τὴν ἠώκαινον περίοδον. Ἔχει κεφαλὴν βραχεῖαν φέρουσαν κοπτῆρας ἀνὰ δύο ἑκατέρωθεν τῆς ἄνω σιαγόνος καὶ ἀνὰ δύο ἢ οὐδένα ἑκατέρωθεν τῆς κάτω, ἀνὰ ἕνα κυνόδοντα μικρὸν ἑκατέρωθεν ἑκάστης σιαγόνος, προτραπεζίτας μικροὺς καὶ ἁπλοῦς ἀνὰ τρεῖς εἰς ἑκάστην σιαγόνα μετὰ ἐσωτερικῶν ἀκωκῶν καὶ ἀνὰ τρεῖς ἢ καὶ δύο ἑκατέρωθεν τῆς κάτω σιαγόνος, τραπεζίτας ἀνὰ τρεῖς ἑκατέρωθεν ἑκάστης τῶν σιαγόνων, ἐξ ὧν οἱ τῆς ἄνω φέρουσι τρεῖς ἢ τέσσαρας ἀκωκὰς καὶ ἄλλην πολλάκις μεταξὺ τῶν ἀκωκῶν, οἱ τῆς κάτω δύο ζεύγη χθαμαλῶν ἀκωκῶν. Τὰ δακρυακὰ ὀστᾶ ὡς καὶ ἡ δακρυακὴ κοιλότης εὑρίσκονται πρὸ τῶν ὀφθαλμικῶν κοιλοτήτων χωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων δι' ὀστεΐνης περόνης. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ γένη *τητόνιος*, *ἀναπτόμορφος*, *ἀψαρόκιος*, *ὁμόμυς*, *ἡμιακόδους*, *βασχάκιος*, *σχοσχόνιος*, *βιττάνιος*, *ναναγόβιος*, *νεκρολέμουρ*, *νανοπίθηξ*, *ψευδόλορις* καὶ *ἀχομόμυς*. Θ. Σ.

ἀναπτόμορφος (Anaptomorphus Cope) [*Παλαιοζ.*]. Γένος *κυριοζῴων ἀνθρωποειδῶν* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν ἀναπτομορφιδῶν ζήσαν κατὰ τὸ μεσαῖον ἠώκαινον εἰς τὰ στρώματα τοῦ Βρίδγερ τοῦ Γιούμιγγ τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ γένος τοῦτο ἱδρύθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνευρεθείσης κάτω σιαγόνος, ἥτις φέρει ἑκατέρωθεν ἀνὰ δύο μικροὺς κοπτῆρας, ἀνὰ ἕνα κυνόδοντα κατά τι μεγαλύτερον τῶν κοπτήρων, ἀνὰ δύο προτραπεζίτας καὶ ἀνὰ τρεῖς τραπεζίτας. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ὁ *ἀναπτόμορφος Aenulus Cope*.

ἀνάπτυγμα (τό) [*Γεωμετρ.*]. Τμῆμα εὐθείας ἰσόμηκες πρὸς ἀντίστοιχον τμῆμα γραμμῆς οἱασδήποτε καλεῖται *ἀνάπτυγμα* τῆς γραμμῆς· τμῆμα δὲ ἐπιπέδου ἐπιφανείας ἴσου ἐμβαδοῦ πρὸς ἀντι-

Digitized by Google

στοιχον τμῆμα ἐπιφανείας μὴ ἐπιπέδου ἀλλ' «ἀναπτυκτῆς» καλεῖται *ἀναπτυγμα* τῆς ἐπιφανείας ταύτης. (Βλ. ἀνάπτυξις *[Μαθημ.]*).

ἀναπτυκτός, *—ή, —όν*· ὁ ἐπιδεχόμενος ἀνάπτυξιν.

— ***ἀναπτυκτὴ ἐπιφάνεια***· 6λ. ἐπιφάνεια.

ἀνάπτυξις (ἡ)· ἅπλωσις, ἄνοιγμα, ξετύλιγμα, ξεδίπλωμα· || ἡ διάκρισις καὶ διευκρίνισις τῶν μερῶν ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ἓν ὅλον· ἐξήγησις, διασάφησις, ἑρμηνεία· || ἐξέλιξις, αὔξησις, πρόοδος: «ἀνάπτυξις σωματική, — πνευματική»· «πρόωρος ἀνάπτυξις». Β. Φ.

— **[ΓΛΩΣΣΟΛΟΓ.]** *'Ανάπτυξις* καλεῖται ἡ κατὰ τὴν ἐκφώνησιν δύο ἢ περισσοτέρων συμφώνων ἢ δύο ἐφεξῆς φωνηέντων ἄρθρωσις μεταξὺ αὐτῶν νέου τινὸς φθόγγου — φωνήεντος ἢ συμφώνου — ἀναπτυσσομένου καθ' ὃν χρόνον ὁ ὁμιλῶν μεταβαίνει ἀπὸ τῆς ἐκφωνήσεως τοῦ προηγουμένου φθόγγου ἐπὶ τὴν τοῦ ἑπομένου. Τοιουτοτρόπως κατὰ τὴν προφορὰν τῆς λέξεως *καπνός*, ἂν μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ὑπερωϊκοῦ *κ* δὲν μεταβῶμεν ἀμέσως εἰς τὸν σχηματισμὸν διὰ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων μας τοῦ ἑπομένου ἐνρίνου *ν*, ἀλλ' ἕνεκα ῥαθυμοτέρας τινὸς ὁμιλίας ἀφήσωμεν νὰ ἐξέλθῃ ποσόν τι πνεύματος, τότε παράγεται ἀσθενής τις συνοδίτης φθόγγος, ἀναπτυσσόμενος βαθμηδὸν εἰς πλῆρες φωνῆεν *ι*: *καπ-ι-νός*, ὅπως καὶ πράγματι λέγεται σήμερον ἐνιαχοῦ τῶν νοτιωτέρων ἑλληνικῶν χωρῶν. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον καὶ αἱ λέξεις *ψαλτῆρι, σπλῆνα, σέφκλο, γρούνα, δραχμή, χερσος* κ. λ. ἀναπτυχθέντων διαφόρων φωνηέντων — τὸ ποιὸν τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν παρακειμένων φθόγγων — λέγονται κατὰ τόπους *ψαλ ι-τῆρι, σπ-ι-λῆνα, σέφ ου-κλο* (ἐν Κρήτῃ κ. ἀ.). *γ-ου-ρούνα* (κοινῶς), *δραχ-ου-μὴ χέρ-ι-σος* (ἐν Κρήτῃ κ. ἀ.). Καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἀπαντῶμεν, σπανιώτερον ἢ εἰς ἄλλας ἰαπετικὰς γλώσσας, τοιαύτας ἀναπτύξεις: τῆς *Γοργοῦς — Γορ-ο-γοῦς, 'Ερμῆς — 'Ερ-ε-μῆς* (εἰς ἐπιγραφὰς ἀττικῶν ἀγγείων), *ἄρχοντος — ἄρ-α-χοντος, βράγχια — β-α-ράγχ α* κλ. Εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἢ εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας φαίνεται ὅτι συνέβαινεν ἡ ἀνάπτυξις αὕτη εἰς τὴν ἀρχαίαν Κύπρον.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ πολλαπλασιασθοῦν, πρόκειται περὶ ἀναπτύξεως διαφόρων φωνηέντων. Ἀλλὰ καὶ σήμερον, ὅπως καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἀναπτύσσεται ἐνίοτε μεταξὺ διαφόρων συμφώνων καὶ νέον τι σύμφωνον, συνήθως *δ* ἢ *β* εἰς τὴν ἑλληνικήν, p δὲ εἰς τὴν λατινικήν: *ἀν-δ-ρός, γαμ-β-ρός, ἄμ-β-ροτος* (εἰς ἐπιγραφὰς ἀπαντοῦν καὶ ἄνευ τοῦ *β*: *γαμρός, Φιλόμροτος* κ. λ.), *μεσημ-β-ρία*, εἰς δὲ τὰς βορείους διαλέκτους τῆς Ν. ἑλληνικῆς, — εἰς τὰς ὁποίας ἀποβαλλομένων τῶν ἀτόνων *ι* καὶ *ου* σχηματίζονται διάφορα νέα συμφωνικὰ συμπλέγματα, — ἀναπτύσσεται συνήθως *b*, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ *d*: (μουλάρι — μλάρι) *μ-b-λάρ'*, (παλαιόμηλο — παλιόμλου) *παλιόμ-b-λου*, (ξινόμηλο — ξινόμλου) *ξνόμ-b-λου*, (παλαιόμυλος-παλιόμλους) *παλιόμ-b-λους*, (μισός, μσός) *μ-b-σός*, (μοσχάρι — μουσκάρι — μσκὸρ) *μ-b σκάρ'*, (ὑποκάμισο — πουκάμσου) *πουκάμ b-σου*, (μουστάκια-μστάκια) *μ-!-ιτάκια* κ.λ.π. (ἀναβαίνω — ἀνβαίνω) *ἀν-d-βαίνου* (εἰς τὰ Δολιανὰ τῆς Ἠπείρου, ἴσως κ. ἀ.). Εἰς τὰ βόρεια ὡσαύτως γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ν. ἑλληνικῆς — διὰ τὸν ῥηθέντα λόγον, ἤτοι ἕνεκα τῆς ἀποβολῆς τῶν ἀτόνων φθόγγων *ι* καὶ *ου* καὶ τῆς διὰ τοῦτο συσσωρεύσεως διαφόρων συμφώνων, ἀποτελούντων δυσεκφώνητα συμπλέγματα — ἀναπτύσσονται μεταξὺ τούτων διάφορα φωνήεντα: (γράφτουν — γράφτν) *γράφιν*, (θὰ φύγουν — φύγν) *θὰ φύγιν*, (ἡ τέχνη — ἡ τέχν') ἡ *τέχιν'*, (ἡ στάθμη — στάφνη — στάφν') ἡ *στάφιν'* κλπ. (εἰς διαφόρους κώμας τῆς Λέσβου) (ὁ πατέρας μου — ὁ πατέρας μ') ὁ *πατέρας-ι-μ'* ἢ *πατέραζ-ου μ'* κατὰ τόπους, (ὁ δικός μου — θκός μ') *θκὸς ι-μ'* ἢ *θκόζ-ι-μ'* ἢ *δκόζ-ι-μ'*, (τῆς νύφης μου — τς νύφς μ') *τς νύβζ-ου-μ'* (ὁ γαμβρός μου — ὁ γαμβρός μ') *γαμπρόζ ου-μ'* ὅπως λέγεται εἰς τὸν Βελβεντὸν τῆς Μακεδονίας κ.ἀ.

Συνηθεστάτη εἶναι ἐπίσης σήμερον κατὰ τόπους καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ φθόγγου j (γι) μεταξὺ φωνηέντων εἴτε ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως εἴτε μεταξὺ δύο ἐφεξῆς λέξεων. δηλ. ἐν τῇ συνεκφορᾷ 'Αντὶ τῶν *καίεται, κλαίεται, λούεται* λέγουν πολλαχοῦ *καίγεται, κλαίγεται, λούγεται* κλ., ἀντὶ δὲ τῶν λέξεων *χρεία, πριόνι, κρύος, γιατρειά, κριάρι, ἡ ὥρα, ἡ 'Ελένη, ὁ ἄντρας* κλ. λέγουν (ἐν Κρήτῃ κ.ἀ.) *χρειjά, πριjόνι, κρύjος, γιατρειjά, κριjάρι, ἡ jῶρα, ἡ j'Ελένη, ὁ jἄντρας* κλ. κλ. Εἰς δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἰδιωμάτων τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, τῆς Κρήτης, τῆς Κύπρου κλ. ἀνεπτύχθη τὸ *γ*, τὸ καλούμενον ἄλογον ἠχηρὸν (irrationaler Spirant), μεταξὺ τῆς διφθόγγου *ευ* καὶ ἑπομένου φωνήεντος: *παρασκευγή, κατευγόδιο, εὐγαγγέλιο-βγαγγέλιο, δουλεύγω, παιδεύγω, κουρεύγω* κλ., κατ' ἀναλογίαν τῶν ὁποίων ἐλέχθη κατόπιν καὶ *τρίβγοι, σκάβγω. κρύβγω, καύγω, θάβγω* κλ. ἀντὶ τῶν κοινῶν *τρίβω, σκάβω, κρύβω, κάβω* (καύω, καίω), *θάβω* κ.λ. Ἐκ τῶν λατινικῶν παραδειγμάτων ἀναπτύξεως φωνήεντος ἢ συμφώνου ἀρκοῦμαι ν' ἀναφέρω τὰ γνωστότερα: (poclom) *poc-u-lum*, (saeclum) *saec-u-lum*, ('Ασκληπιὸς) *Aesc-u-lapius*, (poplus) *pop-u-lus*, (δραχμὴ) *drach-u ma*, (emere) *em p-si, em-p tum*, (sumere) *sum-p-si, sum-p-tum* κ.λ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Γ. Χατζιδάκι*, 'Ακαδημεικὰ 'Αναγνώσματα Α'. 'Αθῆναι 1924 σελ. 392 κ. ἑξ. 522. καὶ Περὶ τῆς ἐμφανίσεως καὶ ἐξαφανισμοῦ τοῦ *γ* = 'Επιστημ. 'Επετηρ. ΙΓ', 194 κ. ἑξ. — *P. Kretschmer*, Der heutige lesbische Dialekt. Wien 1905 σελ. 105 κ. ἑξ. (§ 18). Γ.Π.Α.

— **[ΦΙΛΟΣΟΦ.]** *'Ανάπτυξις* εἶναι ἡ μετάβασις ἀπὸ συνθέτου εἰς ἄθροισμα ἁπλοῦν καί, ἀντιστρόφως, μετάβασις ἀπὸ ἁπλοῦ διὰ μετασχηματισμοῦ εἰς τὸ σύνθετον· ἀπὸ τοῦ ὁμογενοῦς εἰς τὸ ἑτερογενές, ἀπὸ τῆς ἀνοργανώτου καταστάσεως εἰς τὴν ὠργανωμένην καὶ συγκεντρωμένην. Ἔχομεν οὕτω εἰς τὴν βιολογίαν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πυρηνώδους πλάσματος, τὴν ἀνάπτυξιν καθ' ἣν τὸ πρῶτον κύτταρον αὐξάνει κατ' ὄγκον, προχωρεῖ εἰς σχηματισμὸν διαπλασσόμενον εἰς ὃν συνθετώτερον. Ἔχομεν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων ὀργάνων τοῦ αὐτοῦ ζῴου, ἥτις θεωρεῖται ὡς συντελεσθεῖσα, ὅταν δὲν εἶναι πλέον δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ τροποποίησις ἢ νέα λειτουργία (6λ. λ. ἐξέλιξις).

'Ανάπτυξις κοινωνίας εἶναι ἡ πρόοδος ἀπὸ ἀπόψεως διανοητικῆς.

Λέγομεν ὅτι κάμνομεν *ἀνάπτυξιν θεωρίας*, ὅταν διὰ τῆς συγκεντρωτικῆς ἐξηγήσεως φαινομένων καὶ διὰ σειρᾶς συλλογισμῶν μορφώνωμεν θεωρίαν ἐξηγοῦσαν σύνολον φαινομένων.

'Εν τῇ συνήθει ἐκδοχῇ ἀνάπτυξις θεωρίας = ἐξήγησις θεωρίας. Ἡ ἀνάπτυξις εἰς τὰς ἐπιστήμας κυρίως βοηθεῖται ὑπὸ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ πολυπλόκου φαινομένου τοῦ ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ πειράματος δεδομένου εἰς μέγαν ἀριθμὸν στοιχειωδῶν φαινομένων. Οὕτω ἀντὶ νὰ περιληφθῇ ἐν τῷ συνόλῳ του ἡ προοδευτικὴ ἀνάπτυξις φαινομένου τινός, ζητεῖται ἁπλῶς νὰ συνδεθῇ ἑκάστη στιγμὴ πρὸς τὴν ἀμέσως προηγουμένην. Παρεδέχθησαν τοιουτοτρόπως οἱ ἐπιστήμονες, ὅτι ἡ παροῦσα κατάστασις τοῦ κόσμου ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τοῦ παρελθόντος τοῦ μᾶλλον γειτονικοῦ, χωρὶς νὰ ἐπιδράσῃ ἀπ' εὐθείας, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ἀνάμνησις μακρινοῦ παρελθόντος. Χάρις εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἀντὶ νὰ μελετῶμεν ἀπ εὐθείας ὅλην τὴν διαδοχὴν τῶν φαινομένων περιοριζόμεθα εἰς τὴν διαφορικὴν ἐξίσωσιν. Π. ΖΕΡΒΟΣ

— *[Μαθημ.]* Εἰς τὰ Μαθηματικὰ (καὶ ἐν γένει εἰς τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας) θεμελιωδέστατον ζήτημα εἶναι τὸ ἑξῆς: Νὰ ἀντικαταστήσωμεν καὶ νὰ ἐκφράσωμεν συνάρτησίν τινα μὲ σειρὰν (6λ. λ. σειρά)· ἡ ἀντικατάστασις αὕτη λέγεται *ἀνάπτυξις*. Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο προϋποτίθεται ὅτι πληροῦνται συνθῆκαί τινες καὶ ὅτι ζητεῖται ἡ ἀνάπτυξις συναρτήσεως εἰς περιοχὴν (6λ. λ.) σημείου τινός.

Οὕτως ὡς βάσις εἰς τὴν θεωρίαν τῶν συναρτήσεων μιᾶς ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς χρησιμεύει ἡ λεγομένη *σειρὰ τοῦ Taylor*. Ἔστω συνάρτησις σ(x), συνεχὴς εἰς διάστημά τι (α, β) καὶ μὲ παραγώγους πάσης τάξεως εἰς τὸ διάστημα τοῦτο· τὸ *ἀνάπτυγμα* τῆς σ(x) πέριξ τοῦ α εἶναι κατὰ τὸν τύπον τοῦ Taylor τὸ ἑξῆς:

$$σ(x)=σ(α)+(x-α)\,σ'(α)+\dots+\frac{(x-α)^{(ν-1)}}{\underline{|ν-1}}\,σ^{ν-1}(α)+$$
$$+\frac{(x-α)^{(ν)}}{\underline{|ν}}\,σ^{(ν}\left[α+ϑ\,(x-α)\right]$$

ὅπου $0<ϑ<1$.

Ἄς λάβωμεν, ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον, α=0 καὶ ἄς θεωρήσωμεν τὴν ἀκεραίαν σειρὰν

$$σ(0)+xσ'(0)+\dots+\frac{x^{ν-1}}{\underline{|ν-1}}\,σ^{(ν-1)}(0)+\dots$$

αὕτη εἶναι ἡ *σειρὰ Taylor* διὰ τὴν συνάρτησιν σ(x).

Ἔχομεν οὕτω μίαν *ἀναλυτικὴν ἔκφρασιν τῆς συναρτήσεως*. 'Εννοεῖται ὅμως ὅτι προϋποτίθενται ἰσχύουσαι συνθῆκαί τινες διὰ νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ παραστήσωμεν τὸν σ(x) διὰ τῆς σειρᾶς τοῦ Taylor. 'Εγείρονται δὲ σχετικῶς πρὸς τὴν σειρὰν ταύτην δύο ζητήματα:

1) Ὑπάρχει διάστημα συγκλίσεως (διάφορον τοῦ μηδενός); 2') 'Εν ᾗ περιπτώσει ὑπάρχει τοιοῦτον διάστημα καὶ τὸ x εἶναι σημεῖόν τι τοῦ διαστήματος τούτου, ἡ ἀνωτέρω σειρὰ ἔχει ὡς ἄθροισμα τὸ σ(x);

Παρατηροῦμεν ὅτι δυνατὸν ἡ σειρὰ νὰ εἶναι συγκλίνουσα καὶ ὅμως νὰ μὴ ἔχῃ ἄθροισμα τὸ σ(x). Ἔστω π. χ. $σ(x) = συν\,x + e^{\left|-\frac{1}{x}\right.}$

Ἡ συνάρτησις αὕτη εἰς τὸ διάστημα (0.1) εἶναι συνεχὴς καὶ ἔχει παραγώγους πάσης τάξεως καὶ ἡ ἀντίστοιχος σειρὰ τοῦ Taylor εἶναι συγκλίνουσα· τὸ ἄθροισμα ὅμως τῆς σειρᾶς εἶναι συνx καὶ ὄχι σ(x).

Ἵνα ἡ σειρὰ εἶναι συγκλίνουσα καὶ ἔχῃ ὡς ἄθροισμα τὸ σ(x) πρέπει καὶ ἀρκεῖ ὁ συμπληρωματικὸς ὅρος

$$\frac{x^{ν}}{\underline{|ν}}\,σ^{(ν)}(θx)$$

νὰ τείνῃ πρὸς τὸ μηδέν.

'Ανάπτυξιν συναρτήσεως δίδει καὶ ἡ *σειρὰ τοῦ Fonrier*. Πᾶσα συνάρτησις σ(x) πεπερασμένη καὶ συνεχὴς εἰς τὸ διάστημα (0,2π) δύναται ν' ἀναπτυχθῇ (ὑπὸ συμπληρωματικάς τινας συνθήκας) εἰς σειρὰν τῆς μορφῆς:

$$α_0+α_1 ημx + β_1 συνx +\dots+α_ν\, ημνx+β_ν\, συνvx+\dots$$

$$\text{ὅπου } α_0 = \frac{1}{2π}\int_0^{2π} σ(α)\,d\,α,$$

$$α_ν = \frac{1}{π}\int_0^{\infty} σ(α)\,ημ\,να\,dα$$

$$β_ν = \frac{1}{π}\int_0^{2π} σ(α)\,συν\,να\,dα$$

Τίθενται καὶ ἐδῶ τὰ προηγούμενα ζητήματα· δηλ. 1) ἡ σειρὰ εἶναι συγκλίνουσα; 2) ἐν ᾗ περιπτώσει εἶναι συγκλίνουσα, ἔχει ἄθροισμα τὸ σ(x);

'Απὸ ἀντιστρόφου ὁδοῦ ὁρμώμενοι δυνάμεθα νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ἑξῆς ζήτημα σχετικῶς πρὸς τὰ ἀναπτύγματα εἰς σειράς:

Ἔστωσαν συναρτήσεις $u_1(x), u_2(x),\dots u_ν(x),\dots$ ὅπου τὰ $u_1, u_2,\dots$ εἶναι πραγματικαὶ συναρτήσεις τῆς πραγματικῆς μεταβλητῆς x. Θεωρήσωμεν τὸ

$$Σ_ν(x) = u_0(x) + u_1(x) + \dots + u_ν(x)$$

καὶ ἔστω ὅτι ὑπάρχει ορ $Σ_ν(x)$· δηλ. ἔστω

$$Σ(x) = u_0(x) + u_1(x) + \dots + u_ν(x) + \dots$$

Σημαντικώτατον ζήτημα εἶναι τὸ ἑξῆς: Τίνες ἐκ τῶν κοινῶν ἰδιοτήτων τῶν $u_0(x),\dots u_ν(x),\dots$ ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν Σ(x)· δηλ. τίνος εἴδους σύγκλησιν πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ σειρὰ ἵνα μία κοινὴ ἰδιότης τῶν συναρτήσεων $u_ν(x)$ ἀνήκῃ καὶ εἰς τὸ Σ(x). Οἱ παλαιότεροι μαθηματικοὶ δὲν εἶχον διευκρινίσει οὔτε τὸ ζήτημα αὐτό· ἄφηναν νὰ ὑπονοῆται ὅτι πᾶσα κοινὴ ἰδιότης εἰς τοὺς ὅρους τῆς σειρᾶς διετηρεῖτο καὶ εἰς τὸ ὅριον.

Ὅπως θεωροῦμεν συναρτήσεις μιᾶς μεταβλητῆς πραγματικῆς ἢ μιγαδικῆς, οὕτω θεωροῦμεν ἤδη καὶ συναρτήσεις ἐξαρτωμένας οὐχὶ ἀπὸ σημεῖον, ἀλλ' ἀπὸ γραμμὴν μεταβλητήν· ἔχομεν δὲ καὶ σχετικὰ ἀναπτύγματα, ἀνάλογα πρὸς τὸν τύπον τοῦ Taylor.

Εἰς τὴν Φυσικὴν καὶ εἰς τὴν 'Αστρονομίαν διὰ τὴν σπουδὴν τῶν περιοδικῶν φαινομένων χρησιμοποιοῦνται ἀναπτύγματα εἰς τριγωνομετρικὰς σειράς· τοιαῦτα ἀναπτύγματα λαμβάνονται καὶ εἰς τὴν 'Ανάλυσιν προκειμένου νὰ μελετηθῇ σειρὰ τοῦ Taylor εἰς τὸν κύκλον συγκλίσεως καὶ εἰς πλείστας ἄλλας ἐφαρμογάς.

Τὰ ζητήματα προσεγγίσεως εἰς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας βάσιν ἔχουσι τὴν ἔννοιαν ἀναπτύξεως συναρτήσεως εἰς πολυώνυμον ἢ εἰς σειρὰν (βλ. λ. προσέγγισις, σειρά). Ἡ ἀνάπτυξις ἄλλως τε εἰς σειρὰν χρησιμεύει διὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἀντικατάστασιν τοῦ *συνεχοῦς* διὰ τοῦ *ἀσυνεχοῦς*.

Π. ΖΕΡΒΟΣ

— **[ΣΤΡΑΤ. ΤΑΚΤ.]** Καλεῖται *ἀνάπτυξις* ἐν μὲν τῇ σφαίρᾳ τῆς Στρατηγικῆς ἡ διάταξις τῶν διαφόρων μεγάλων μονάδων κατὰ τρόπον, ὥστε ἑκάστη ἐξ αὐτῶν νὰ ἔχῃ λάβει τὴν κατάλληλον κατεύθυνθυνσιν πρὸς τὸν ἀντικειμενικόν της σκοπόν, ἐν δὲ τῇ σφαίρᾳ τῆς Τακτικῆς, ὄχι μόνον νὰ ἔχῃ λάβει ἑκάστη μονὰς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ νὰ ἔχῃ διατεθῇ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ δύναται νὰ κάμνῃ χρῆσιν τῶν πυρῶν της, χωρὶς νὰ παρεμποδίζωνται ἀμοιβαίως τὰ διάφορα αὐτῆς μαχητικὰ στοιχεῖα: «Μίαν καὶ μόνην ὀφείλει νὰ πληροῖ συνθήκην· τὸ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ταχεῖα καὶ ἰσχυρὰ παράταξις ὁλοκλήρου τῆς μαχίμου δυνάμεως ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης, ὅπως χρησιμοποιηθῶσιν ὅλα τὰ πυρὰ καὶ αἱ λόγχαι» (*Β. Δυὑσμανη*, Καν. 'Εκστρατ. 1921, σελ. 101).

Στρατηγικὴ ἀνάπτυξις. — Ἡ στρατηγικὴ ἀνάπτυξις δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὴν λῆψιν τῆς ἐπιθετικῆς διατάξεως τῶν πολὺ παλαιῶν ἐποχῶν (Τυρέννου, Μεγάλου Φρειδερίκου). Τοιαύτη ἀνάπτυξις ὑπὸ τὴν νεωτέραν τοῦ ὅρου ἔννοιαν τὸ πρῶτον ἐξετελέσθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἰταλίας τῷ 1796.

'Εν τῇ στρατηγικῇ ἡ ἀνάπτυξις ἐκτελεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προδιαγεγραμμένου καὶ ἀποφασισμένου σχεδίου πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπέρχεται δὲ πάντοτε ἐκ τῆς τάξεως πορείας. Πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι τὸ σχέδιον ἐπιχειρήσεων ἀνάγκη νὰ εἶναι πολὺ ἐλαστικὸν καὶ εὔπλαστον, ἵνα δύναται νὰ προσαρμόζηται πρὸς ἁπάσας τὰς παρουσιασθησομένας περιστάσεις, γνωστοῦ ὄντος ὅτι πάντοτε παρεμβάλλονται καὶ αἱ ἐνέργειαι τοῦ ἐχθροῦ, ἀφ' ἑτέρου δ' ὅτι ἡ τάξις πορείας δὲν λαμβάνεται αὐθαιρέτως, ἀλλὰ πάντοτε ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων, συνεπῶς ἡ τάξις αὕτη ἐνέχει πάντοτε ἐν ἑαυτῇ τὸ σπέρμα τῆς μελλούσης νὰ ἐπακολουθήσῃ στρατηγικῆς ἀναπτύξεως. Διὰ νὰ δυνηθῶσιν ὅμως αἱ διάφοροι μονάδες ν' ἀναπτυχθῶσι, πρέπει νὰ ἑλιχθῶσι. Οἱ ἐκτελεστέοι οὗτοι ἑλιγμοὶ προβλέπονται ὑπὸ τοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων, ἐν ταῖς γενικαῖς ὅμως

Digitized by Google

μόνον αὐτῶν γραμμαῖς, καθ' ὅσον ναὶ μὲν οὗτοι εἶναι ἀπόρροια τῆς συλλήψεως τοῦ σχεδίου, ἀλλ' αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐκτελέσεώς των ἐξαρτῶνται πάντοτε ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων (δρᾶσις τοῦ ἐχθροῦ, κατάστασις τῶν παραπλεύρων φιλίων μονάδων, νέοι φίλιοι παράγοντες, κτλ.)· συνεπῶς αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐκτελέσεως, χωρὶς νὰ παρεκκλίνωσι τοῦ γενικοῦ σχεδίου, εἶναι συνάρτησις τῆς ἑκάστοτε στρατηγικῆς καταστάσεως.

Πρὸς τίνα κατεύθυνσιν θὰ γίνῃ ἡ στρατηγικὴ ἀνάπτυξις (κεντρικὴ ἢ πλευρικὴ ἐπίθεσις, κτλ.) τοῦτο εἶναι ἀπόρροια τοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων, συνεπῶς ζήτημα μὴ ἀφορῶν τὸν τρόπον τῆς ἀναπτύξεως (τὰς *κατευθύνσεις*, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς Ἑλλην. Διδασκαλ. Μεγ. Μονάδ. 1923, § 111). Πάντως ὅμως πρὸς οἱανδήποτε κατεύθυνσιν καὶ ἂν ἐπέρχηται, πρέπει νὰ γίνηται *ἐγκαίρως*, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑπάρχῃ πάντοτε προτεραιότης ἐν τῇ ἀναπτύξει, καθ' ὅσον διὰ τοῦ μέσου τούτου προκαταλαμβάνεται ὁ ἀντίπαλος καὶ ἔστιν ὅτε αἰφνιδιάζεται (βλ. αἰφνιδιασμός). Διὰ τῆς ἐκφράσεως ὅμως «ἐγκαίρως» ἂς μὴ ἐννοεῖται καὶ ἐσπευσμένως, δηλαδὴ πρὶν ἢ αἱ περὶ τοῦ ἐχθροῦ πληροφορίαι (ἔρευνα) καὶ ἡ τοῦ ἐδάφους ἐξέτασις ἀπὸ ἀπόψεως συγκοινωνιῶν, ἐμποδίων, ἐχθρικῶν προκαλυμμάτων, ὀργανώσεων ἀμυντικῶν, κτλ. (οὐχὶ μόνον ἐπὶ τοῦ συνήθους τοπογραφικοῦ χάρτου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὑποτυπώσεως ἐξ ἐναερίου φωτογραφίας) δώσωσιν ἀσφαλῆ στοιχεῖα, ἐφ' ὧν νὰ δύναται νὰ καταστρωθῇ σχέδιον ἐπιχειρήσεων.

Ζήτημα σπουδαῖον εἶναι ὁ καθορισμὸς τοῦ μετώπου τῆς στρατηγικῆς ἀναπτύξεως, δηλαδὴ τοῦ μετώπου τοῦ καταλαμβανομένου, ὑφ' ἁπασῶν τῶν φαλάγγων. Τὸ μέτωπον τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι ἐκτάσεως τοιαύτης, ὥστε εἰς μίαν ἑκάστην φάλαγγα νὰ παρέχηται ὁ ἐπαρκὴς χῶρος διὰ τὴν ἐν καιρῷ *τακτικὴν* ἀνάπτυξιν πρὸς μάχην. Συνεπῶς, τὸ μέτωπον δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὔτε πολὺ στενόν, διότι τότε δημιουργεῖται ἀνυπαρξία χώρου πρὸς τακτικὴν ἀνάπτυξιν, ἀλλ' οὔτε καὶ ὑπερμέτρως εὐρύ, διότι τότε δημιουργεῖται παραγωγὴ κενῶν, δηλαδὴ χώρων ἐν οἷς δὲν ὑπάρχει διασταύρωσις πυρῶν ὑπὸ τῶν ἑκατέρωθεν μονάδων.

Ἐάν, μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν, καθίσταται προσωρινῶς ἀδύνατος ἡ προχώρησις ἐντεταγμένης τινὸς φάλαγγος (μεραρχίας, συντάγματος, τάγματος) ἐντὸς τῆς ὁρισθείσης αὐτῇ ζώνης, λόγῳ ἐδαφικῶν ἀνωμαλιῶν ἀνυπερβλήτων, τότε «ἡ ἀδυνατοῦσα νὰ προχωρήσῃ μονὰς αὕτη τάσσεται προσωρινῶς ὄπισθεν ἑτέρας παραπλεύρου της μονάδος, καὶ προσπαθεῖ, εἴτε διὰ ταχυτέρας πορείας, ὁσάκις τοῦτο εἶναι δυνατόν, εἴτε δι' ἀνακοπῆς τῆς πορείας τῶν προκεχωρημένων τμημάτων, ἂν τοῦτο ἐπιτρέπῃ ἡ στρατιωτικὴ τῆς στιγμῆς κατάστασις, εἴτε κατὰ τὰς στάσεις, νὰ καταλάβῃ τὴν ἐν τῷ μετώπῳ θέσιν της καὶ ἐν τῇ σχετικῇ αὐτῆς ἀποστάσει ἀναλόγως τοῦ μήκους τοῦ ἑκάστοτε διατιθεμένου τμήματος τοῦ μετώπου. Οὐδέποτε ὅμως θέλει ἐπιδιωχθῇ ἡ ταυτόχρονος παράταξις τῶν διαφόρων μονάδων τμήματός τινος στρατιᾶς διὰ τῆς συμπτύξεως τοῦ ἀναγκαίου πρὸς παράταξιν μήκους ἄλλης παραπλεύρου ἐν τῇ παρατάξει μονάδος. Διότι προτιμότερον εἶναι ὅπως ἑκάστη μονὰς ἔχῃ τὸν ἀπαραίτητον διὰ τὴν μάχην χῶρον καὶ εὑρίσκηται ἡ μὴ εὑρίσκουσα χῶρον εἰς τὴν παράταξιν μονὰς ὄπισθεν τῆς παραπλεύρου αὐτῆς ἐν τῇ παρατάξει μονάδος, παρὰ νὰ γίνωνται συμφυρμοὶ καὶ συνωστισμοὶ τῶν μονάδων. Προτιμοτέρα εἶναι ἡ ἐκ τῶν ὄπισθεν ἐνίσχυσις τῆς κατὰ πολυαριθμοτέρου ἐχθροῦ μαχομένης μονάδος, παρὰ ἡ ἐν μικροτέρῳ χώρῳ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παράταξις πλειοτέρων μονάδων». (*Β. Δούσμανη*, Καν. Ἐκστρατ. 1921, σελ. 99).

Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι, ἐφ' ὅσον γίνεται κατανομὴ εἰς πλείονας φάλαγγας, ἐπὶ τοσοῦτον γίνεται καλυτέρα χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους, οὐδέποτε ὅμως ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι αἱ περισσότεραι ἢ ὀλιγώτεραι φάλαγγες καταλαμβάνουσι συνολικὸν μέτωπον ἀναπτύξεως μεῖζον ἢ ἔλασσον, διότι ὁπωσδήποτε τὸ μέτωπον πρέπει νὰ ᾖ συνολικῆς ἐκτάσεως τοσαύτης, ὥστε νὰ ἐπαρκῇ διὰ τὴν ἐν καιρῷ τακτικὴν ἀνάπτυξιν ἁπασῶν τῶν ἐντεταγμένων μονάδων· συνεπῶς, ἐφ' ὅσον αἱ φάλαγγες εἶναι ὀλιγώτεραι ἐπὶ τοσοῦτον πρέπει νὰ διίστανται, ἐνῷ ἅμα ἡ μονὰς κατανεμηθῇ εἰς πλείονας φάλαγγας φυσικὴ συνέπεια εἶναι ὅτι τὸ μεταξύ των διάστημα πρέπει νὰ εἶναι ἔλασσον, δεδομένου ὅτι δι' ἑκάστην τοιαύτην μικρὰν φάλαγγα ἀπαιτεῖται ὀλιγώτερον μέτωπον τακτικῆς ἀναπτύξεως.

Ἀφ' ἧς ἤρχισεν ἐφαρμοζομένη ἡ στρατηγικὴ ἀνάπτυξις (ἐποχὴ Μεγάλου Ναπολέοντος), καθωρίσθη ὅτι ἡ ἀνάπτυξις θὰ γίνεται κατὰ φάλαγγας σώματος στρατοῦ, δηλαδὴ κατὰ φάλαγγας ἐχούσας μέγα βάθος, ὁπότε φυσικῶς ἡ πρὸς μάχην τακτικὴ ἀνάπτυξις βραδύνει πολύ. Ἡ βραδύτης ὅμως τῆς τακτικῆς ἀναπτύξεως δὲν ἐνεῖχε τότε μεγάλην σημασίαν, διότι ἡ τακτικὴ ἀνάπτυξις ἔπρεπε νὰ εἶχε συντελεσθῇ εἰς τὰς πολὺ μικρὰς ἀποστάσεις, καθ' ὅσον τὸ βεληνεκὲς τοῦ τότε πυροβολικοῦ μόλις ἐξικνεῖτο εἰς ὀλίγας ἑκατοντάδας μέτρων.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ἡ στρατιὰ ἀνεπτύσσετο συνήθως εἰς φάλαγγας σώματος στρατοῦ, ὧν προηγεῖτο εἰς μιᾶς συνήθως ἡμέρας πορείαν ἡ γενικὴ ἐμπροσθοφυλακή, ἀναπτυσσομένη ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ κατεχομένου ὑπὸ τῆς ὄπισθεν ἀκολουθούσης στρατιᾶς μετώπου. Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, προκειμένου τὸ τέλος Ὀκτωβρίου 1805 νὰ ἐπιτεθῇ ὁ Ναπολέων κατὰ τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων τοῦ Κουτούζωφ, τῶν ὑποχωρησάντων ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ Ἴν (δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Δουνάβεως), ἀναπτύσσει τὴν στρατιάν, μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἴν, ἐπὶ τριῶν φαλάγγων, ἐξ ὧν αἱ μὲν ἑκατέρωθεν ἀκραῖαι ἀπετελέσθησαν ἐξ ἑνὸς σώματος στρατοῦ, ἡ δὲ κεντρικὴ (ἡ ἀκολουθοῦσα τὴν πρὸς Βιέννην ἁμαξιτὴν ὁδὸν) ἐκ δύο σωμάτων στρατοῦ, μὲ γενικὴν ἐμπροσθοφυλακὴν ἐκ δύο μεραρχιῶν ἱππικοῦ καὶ μιᾶς πεζικοῦ ὑπὸ τὸν Murat, γενικὴν δ' ἐφεδρείαν τὸ σῶμα τῆς φρουρᾶς.

Καὶ κατὰ τὰς κατόπιν ἐποχάς, μολονότι ἡ ἀριθμητικὴ δύναμις τῶν στρατῶν ἤρχισεν αὐξανομένη, μολαταῦτα ἡ στρατηγικὴ ἀνάπτυξις ἐξηκολούθησεν ἐκτελουμένη συνήθως κατὰ σῶμα στρατοῦ, ὅπερ ἦτο καὶ ἡ ἐν χρήσει στρατηγικὴ μονάς. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 αἱ γερμανικαὶ στρατηγικαὶ ἀναπτύξεις ἐξετελοῦντο σχεδὸν πάντοτε κατὰ φάλαγγας σώματος στρατοῦ, τοῦ τοιούτου διακανονισμοῦ καθοριζομένου ὄχι μόνον ὑπὸ τῆς ἀμέσως ἀνωτέρας τοῦ σώματος στρατοῦ διοικήσεως, ἤτοι τῆς στρατιᾶς, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ὑπὸ τοῦ γενικοῦ στρατηγείου, ὡς π.χ. διὰ διαταγῆς τοῦ Μόλτκε πρὸς τὴν 2αν στρατιὰν κατὰ τὴν νύκτα 17ης-18ης Αὐγούστου ἐπικειμένης τῆς μάχης τοῦ Saint Privat. Εἰς ὅσους στρατοὺς στρατηγικὴ μόνας ἦτο ἡ μεραρχία, ἡ ἀνάπτυξις ἐγίνετο συνήθως κατὰ φάλαγγας μεραρχιῶν.

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Δομοκοῦ κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον 1897, ἡ στρατηγικὴ ἀνάπτυξις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐκτελεῖται τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Μαΐου ὡς κάτωθι: ἡ 1η μεραρχία ν' ἀκολουθήσῃ κατεύθυνσιν Δεμερλῆ, Μπεκριλέρ, Τσιφλάρ, Βελισσιῶτες—Σκάρμιτσα, καὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς ἀριστερᾶς ἑλληνικῆς πτέρυγος. Μία ταξιαρχία τῆς 2ας μεραρχίας καὶ ἡ ταξιαρχία νιζάμιδων ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν Φαρσάλου—Δομοκοῦ, ἵνα ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ μετώπου. Τὸ πυροβολικὸν στρατιᾶς ν' ἀκολουθήσῃ ὄπισθεν τῆς ἄνω φάλαγγος, ἡ δ' ἑτέρα ταξιαρχία τῆς 2ας μεραρχίας ὄπισθεν τοῦ πυροβολικοῦ ὡς ἐφεδρεία τῆς δεξιᾶς πτέρυγος. Μία ταξιαρχία τῆς 6ης μεραρχίας ν' ἀκολουθήσῃ τὴν κατεύθυνσιν Φάρσαλος-Ρίζι-Τσατμά, ἵνα καταλάβῃ τὰς κορυφὰς τοῦ Κασσιδιάρη. Ἡ ἑτέρα ταξιαρχία τῆς 6ης μεραρχίας νὰ προχωρήσῃ διὰ χαράδρας Παπασλίκι πρὸς Κασσιδιάρη (Κιτίκι). Μία ταξιαρχία τῆς 3ης μεραρχίας νὰ προχωρήσῃ διὰ Κιπικλῆ πρὸς Κοτσελί. Ἡ ἑτέρα ταξιαρχία τῆς 3ης μεραρχίας διὰ Κολοκλόμπαση καὶ Τσικερλὶ πρὸς Κοτσελί. Αἱ μεραρχίαι 3η καὶ 6η νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ δεξιοῦ ἑλληνικοῦ πλευροῦ. Ἡ ἔφεδρος ταξιαρχία ν' ἀκολουθήσῃ κατεύθυνσιν Μπαϊρακλῆ - Κάτω Τσιατερλί, ὡς ἐφεδρεία τῶν 3ης καὶ 6ης μεραρχιῶν. Ἡ μεραρχία ἱππικοῦ ν' ἀκολουθήσῃ κατεύθυνσιν Γκουσγκουνάρια - Χατζῆ Ἀμὰρ - Τσιόμπα.

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον 1912, ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐκτελεῖ τὴν μὲν στρατηγικὴν ἀνάπτυξιν πρὸς τὰς θέσεις ἐξορμήσεως, τὴν πρωΐαν τῆς 8ης Ὀκτωβρίου πρὸς τὰς κάτωθι κατευθύνσεις: 1η Μεραρχία: Ἐλασσὼν — Δεμίρδες· 2α Μεραρχία: Κυρία ἁμαξιτὴ ὁδός· 3η Μεραρχία: Παλαιόκαστρο — Δριάνοβο — Λακοῦδι· καὶ 6η Μεραρχία: Ἐφεδρεία, παρακολουθοῦσα ὄπισθεν τῆς 2ας, προωρισμέναι διὰ τὴν μετωπικὴν ἐπίθεσιν· Ἀπόσπασμα Κωνσταντινοπούλου: Ἐλασσὼν — Δεμίρδες — Καλύβια, προπορευόμενον τῆς 1ης Μεραρχίας, καὶ προωρισμένον διὰ τὴν ὑπερκέρασιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ (ἀνατολικῶς)· 4η Μεραρχία: Κεφαλόβρυσι - Κλεισοῦρα - Γιανωτᾶ· καὶ 5η Μεραρχία: Βαλανιδιὰ - Κρανιὰ - Λουτρὸς προωρισμέναι διὰ τὴν ὑπερκέρασιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ (δυτικῶς). Οὕτω τὸ ἑσπέρας τῆς 8ης Ὀκτωβρίου ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εὑρίσκετο εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Καλύβια - Δεμίρδες - Δελίνιτσα - Λακοῦδι - Γιανωτὰ - Λουτρός, ἕτοιμος διὰ τὴν ἐξόρμησιν.

Ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ, ἀκολουθήσασα τὴν κατεύθυνσιν Κεφαλόβρυσι - Δισκάτα, εὑρίσκετο τὴν ἑσπέραν τῆς 8ης Ὀκτωβρίου εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀποσπάσματος Γενάδη καταληφθεῖσαν κατα τὴν ἰδίαν ταύτην ἡμέραν Δισκάταν.

Τὴν δὲ στρατηγικὴν ἀνάπτυξιν διὰ τὴν ἐπίθεσιν, τὴν πρωΐαν τῆς 9ης Ὀκτωβρίου πρὸς τὰς κάτωθι κατευθύνσεις:

1η μεραρχία: Δεμίρδες — Βίγλα, 2α μεραρχία: Κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, ἤτοι πρὸς τὸν ἄξονα τῆς στενωποῦ, 3η μεραρχία: Λακοῦδι—Γλύκοβο· τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν ὄπισθεν τῆς 2ας μεραρχίας· 6η μεραχία: Ἐφεδρεία· κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ. Ἀπόσπασμα Κωνσταντινοπούλου. Καλύβια — Βλαχολειβαδο· 4η μεραρχία: Γιανωτὰ — Μόκρον — Ράχοβο — πρὸς δυτικὴν ἔξοδον στενωποῦ Πόρτες· 5η μεραρχία: Λουτρὸς — Λαζαράδες — Ζάμπουρδα προσπερῶσα ἐπὶ ἀριστερᾶς ὄχθης Ἀλιάκμονος. Ταξιαρχία Ἱππικοῦ: Δισκάτα-Ζάμπουρδα, προσπερῶσα ἐπὶ ἀριστερᾶς ὄχθης Ἀλιάκμονος, καὶ πορευομένη παρὰ τὴν ὄχθην ταύτην μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν παρὰ τὰ Σέρβια μεγάλην γέφυραν τοῦ Ἀλιάκμονος.

Εἰς τὴν κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἐπίθεσιν τῆς 18ης Φεβρουαρίου 1913, ἡ στρατηγικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἡ ἐκτελεσθεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίου τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου, ἔχει ὡς κάτωθι: Δεξιὰ πτέρυξ, 6η καὶ 8η μεραρχίαι (μεῖον ἐξ ἑκάστης αὐτῶν ἑνὸς συντάγματος χορηγηθέντος εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα), παρακολουθούμεναι ὑπὸ δύο πυροβόλων τῶν 105. χιλ. καὶ ἕνδεκα πεδινῶν πυροβολαρχιῶν, ἀκολουθοῦσαι τὴν κατεύθυνσιν Κοτόρτσι - Σερβιανά. Ἀριστερὰ πτέρυξ (κυρία ἐπίθεσις), 4η μεραρχία, τρία συντάγματα εἰλημμένα ἐκ τῶν ἑτέρων μεραρχιῶν, δύο τάγματα εὐζώνων, ἓξ ὀρειβατικαὶ πυροβολαρχίαι, πορευόμεναι ἐπὶ τριῶν φαλάγγων.

Δεξιὰ φάλαγξ, ἐκ τῆς 4ης μεραρχίας καὶ τεσσάρων ὀρειβατικῶν πυροβολαρχιῶν, ἀκολουθοῦσα τὸ δυτικῶς τῆς Κανέτας ὑψώματα, καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Βοδίβιτσα. Κεντρικὴ φάλαγξ ἐκ δύο συνταγμάτων καὶ δύο ταγμάτων εὐζώνων, ἀκολουθοῦσα τὰς διαβάσεις τῆς Μανωλιάσας καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ὑψώματα Ἁγ. Νικολάου. Ἀριστερὰ φάλαγξ ἐξ ἑνὸς συντάγματος καὶ δύο ὀρειβατικῶν πυροβολαρχιῶν, ἀκολουθοῦσα τὰς δυτικὰς ὑπωρείας τοῦ Ὀλύτσικα, καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ὑψώματα Τσοῦκα, μεθ' ὃ πρὸς Σαδόβιτσα. Μεταξὺ τῶν δύο πτερύγων προὐχώρει ἡ 2α μεραρχία μεθ' ἑνὸς συντάγματος ἱππικοῦ, ἀκολουθοῦσα τὴν κατεύθυνσιν Κανέτας ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων.

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκὶς κατὰ τὸν ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον 1913, ἡ στρατηγικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκτελεῖται τὴν 19 Ἰουνίου πρὸς τὰς κάτωθι κατευθύνσεις: 7η μεραρχία: Μασλὰρ - Σούλοβο - Νιγρίτα - γέφυρα Ὀρλιακο· 6η μεραρχία: Γιουβέσνα-Λιγκοβᾶνι-Λαγανᾶ· 2α μεραρχία: Μπάλτσα-Δαουτλὶ-Σαρίκιοϊ· 1η μεραρχία: Γραδομπὸρ-Ἀμπάρκιοϊ-Ἀκσκλισέ· 5η μεραρχία: Γιούρδινο—ὑψώματα παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Γαλικοῦ· 3η μεραρχία: Δογαντζὶ Σαριπαζὰρ-Ἀβρὲτ Χισάρ· 4η μεραρχία: Ἐφεδρεία· διὰ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Θεσσαλονίκης-Σερρῶν· 10η μεραρχία: Νὰ προσπεράσῃ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης Ἀξιοῦ, μεθ' ὃ πρὸς Δοϊράνην. Ταξιαρχία ἱππικοῦ: Ἀριστερὰ τῆς 3ης μεραρχίας, τηροῦσα τὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς 10ης.

Τοῦθ' ὅπερ ὀφείλομεν ὅλως ἰδιαιτέρως νὰ τονίσωμεν εἶναι ὅτι, ὄχι μόνον αἱ ἀνωτέρω στρατηγικαὶ ἀναπτύξεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ ἅπασαι αἱ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τούτου ἐκτελεσθεῖσαι κατὰ τοὺς Βαλκανικούς μας πολέμους 1912—1913, ἐγένοντο ἄνευ γενικῆς (στρατηγικῆς) ἐμπροσθοφυλακῆς, δηλαδὴ ἐγένοντο συμφώνως ταῖς ἀρχαῖς τῆς γερμανικῆς στρατηγικῆς.

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἐσκῆ Σεχὴρ κατὰ τὰς Μικρασιατικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ θέρους 1921, ἡ στρατηγικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκτελεῖται ὡς κάτωθι: Τὴν 25ην Ἰουνίου, αἱ μεραρχίαι 4η καὶ 12η μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς Ἀφιὸν Καραχισάρ. Τὴν 27ην Ἰουνίου, αἱ μεραρχίαι 3η καὶ 11η μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Ἐσκῆ Σεχήρ, διὰ Γενῆ Σεχὴρ - Μπίλετζικ - Σεϊγκοὺντ (11η μεραρχ.) καὶ δι' Ἀϊνεγκιὸλ - Πάζαρτζικ - Ἐῦνοῦ (3η μεραρχ.). Τὴν 27ην Ἰουνίου, τὸ μικτὸν ἀπόσπασμα τῆς 9ης μεραρχίας μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Κιουτάχιαν. Τὴν 28ην Ἰουνίου, τὸ Αον σῶμα στρατοῦ μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Ρεσὶλ-τεπὲ καὶ Ἐϋρέτ, τὸ Βον σῶμα πρὸς Γενιτζὲ καὶ Ἀλτουντάς, τὸ Γον σῶμα πρὸς Μπὲς Μπελὲρ-ποταμὸν Πουρσάκ, καὶ Γενίκιοϊ-Γιουντζαλί.

Καὶ ναὶ μὲν καὶ σήμερον ἡ στρατηγικὴ ἀνάπτυξις βραδύνει πολύ, ἀλλὰ ληπτέον ὑπ' ὄψει ὅτι εἰς ὡρισμένα θέατρα πολέμου τὸ μειονέκτημα τοῦτο αἴρεται διὰ τῶν συγχρόνων μέσων μεταφορᾶς (σιδηροδρόμων καὶ αὐτοκινήτων), εἰς ὡρισμένους δὲ στρατοὺς καὶ διὰ τῶν ἀεροπλοίων. Ἂς μὴ παρασυρώμεθα, καὶ ἂς μὴ φανταζώμεθα ὅτι τὸ μειονέκτημα τοῦτο αἴρεται καὶ παρ' ἡμῖν, διότι εἰς τὰ ἑλληνικὰ θέατρα πολέμου, τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οἵ τε σιδηρόδρομοι καὶ αἱ ὁδοὶ αὐτοκινήσεως σπανίζουσιν ὑπερμέτρως, μεταφορικὰ δ' ἀερόπλοια δὲν διαθέτει ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ Ἑλλάς. Ληπτέον ὅμως ἐπίσης ὑπ' ὄψει ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τοὺς πιθανοὺς ἀντιπάλους της δὲν ὑπάρχουσιν ὄγκοι στρατοῦ πρὸς ἀνάπτυξιν ὅσοι εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη.

Τὸ μόνον μέσον, δι' οὗ δύναται νὰ συντομευθῇ ἡ χρονικὴ διάρκεια τῆς ἀναπτύξεως, ἰδίως εἰς ἐδάφη στερούμενα σιδηροδρόμων καὶ ὁδῶν αὐτοκινήσεως, εἶναι τὸ νὰ ἐκτελῆται ἡ πορεία ἐπὶ πολλῶν ὁδῶν, ἀλλ' ἡ κατανομὴ αὕτη δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ ὅριόν τι, καθ' ὅσον πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰς παρεχομένας ὁδεύσεις, αἵτινες ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐδάφοις σπανίζουσι πάντοτε.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπεβλήθη ἡ ἄποψις ὅτι ἡ ἀνάπτυξις ἔπρεπε νὰ γίνηται προκεκαλυμμένως, καὶ κατ' αὐτὰς τὰς μεγάλας ἀποστάσεις, ἵνα μὴ προδίδωνται προώρως αἱ προθέσεις τοῦ ἐπιχειροῦντος στρατεύματος. Σήμερον ὅμως ἡ προκάλυψις

Digitized by Google

αὕτη εἶναι ἔτι περισσότερον ἀπαραίτητος, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἀπόκρυψιν τῶν προθέσεων, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ βολὴ τοῦ συγχρόνου πυροβολικοῦ ἐξικνεῖται μέχρι τῶν 15 ἕως 20 χιλιομέτρων· συγχρόνως ἡ ἀνάπτυξις πρέπει νὰ εἶναι μᾶλλον ἐπιμεμελημένη, διότι δὲν πρόκειται περὶ ἀποκρύψεως ἀπὸ τῶν ἐπιγείων μόνον ὄψεων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἐναερίων· ἔστω ὅμως καλῶς ὑπ' ὄψει ὅτι εἴς τε τὴν Βαλκανικὴν καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν χῶροι προκαλύπτοντες ἀπὸ τῶν ἐναερίων ὄψεων (δάση) δὲν ὑπάρχουσι, συνεπῶς δὲ ἐπιζητητέα πάντοτε ἡ ἐν καιρῷ νυκτὸς ἀνάπτυξις.

Ἐπειδὴ καὶ παρὰ στρατιωτικοῖς τισιν ἐπικρατεῖ ἡ πεπλανημένη ἀντίληψις ὅτι μόνον κατὰ τὴν προχωρητικὴν ἔννοιαν λαμβάνει χώραν ἀνάπτυξις, δι' αὐτὸ θεωροῦμεν ἀπαραίτητον νὰ ἐπεξηγήσωμεν ὅτι ἀνάπτυξις λαμβάνει χώραν καὶ κατὰ τὴν ὑποχωρητικὴν ἔννοιαν, ἐφ' ὅσον ἡ κίνησις αὕτη ἐκτελεῖται τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ τῇ οἰκείᾳ θελήσει τοῦ ὑποχωροῦντος στρατεύματος, οὐχὶ δὲ λόγῳ πιέσεως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, δηλαδὴ ἐκτελεῖται ὑποχωρητικὴ κίνησις πρὸς δημιουργίαν στρατηγικῆς καταστάσεως εὐνοϊκωτέρας τῆς ὑπαρχούσης (βλ. *Β. Δούσμανη* Συμπλήρωμα Καν. Ἐκστρατείας 1921 σελ. 15).

Κατὰ τὴν παντὸς εἴδους στρατηγικὴν ἀνάπτυξιν, ἅπασαι αἱ μονάδες, αἵ τε μεμονωμένως δρῶσαι καθὼς καὶ αἱ ἐντεταγμέναι, παρακολουθοῦσι τὴν ὁρισθεῖσαν αὐταῖς κατεύθυνσιν διατιθέμεναι, ὁσάκις ἡ κίνησις γίνεται διὰ πορείας, ἐν *ἀρθρωτῷ σχηματισμῷ*, δηλαδὴ ἐν διατάξει ἐπιτρεπούσῃ αὐταῖς τὴν εὔκολον χρησιμοποίησιν τοῦ ἐδάφους, ἐν ταὐτῷ δὲ τὴν ἐν πάσῃ στιγμῇ τακτικὴν ἀνάπτυξιν πρὸς μάχην. Ὅταν αἱ κατὰ τὴν στρατηγικὴν ἀνάπτυξιν μεταφοραὶ γίνωνται σιδηροδρομικῶς ἢ αὐτοκινητικῶς, πολλάκις δὲν παρέχεται ὁ χρόνος πρὸς λῆψιν ἀρθρωτῆς διατάξεως, διότι ἡ ἀποβίβασις γίνεται ἐνίοτε τόσον πλησίον τῷ ἀντιπάλῳ, ὥστε εὐθὺς ἀμέσως ἄρχεται ἡ τακτικὴ ἀνάπτυξις, ἅτε τῶν στρατευμάτων εὑρισκομένων ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ. Καίτοι ἡ τόσον ἐγγὺς ἀποβίβασις εἶναι μέγα μειονέκτημα, μολαταῦτα ἐνίοτε καθίσταται ἐπιβεβλημένη, εἴτε διότι μέσα ἀποβιβάσεως δὲν εὑρίσκονται εἰμὴ ἐν σιδηροδρομικῷ σταθμῷ, εἴτε διότι τὸ ζήτημα τῆς ταχίστης παρεμβάσεως ἐν τῷ ἀγῶνι τίθεται ἐν πρώτῃ μοίρᾳ. Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον 1914 - 1918, τοιούτου εἴδους ἀποβιβάσεις παρουσιάσθησαν πάμπολλοι. Οὕτω, π. χ., τὰ στρατεύματα τῆς 1ης γαλλικῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Debeney εἰς τὴν περιοχὴν Montdidier - Roye - Noyon, τὴν 26ην Μαρτίου 1918, μεταφερθέντα σιδηροδρομικῶς μέχρις ἀποστάσεως, ἀφ' ἧς ἐλάμβανον εὐθὺς ἀμέσως μέρος εἰς τὴν μάχην, ἵνα τοιουτοτρόπως δυνηθῶσι ν' ἀνακόψωσι τὸ ταχύτερον τὴν ὁρμητικὴν προέλασιν τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Hutier. Ἡ 13η γαλλικὴ μεραρχία εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ποταμοῦ Vesle τὴν ἑσπέραν τῆς 27ης Μαΐου 1918, μεταφερθεῖσα ἐκεῖ αὐτοκινητικῶς, ἵνα συμμεθέξῃ εἰς τὴν πωμάτισιν τοῦ ἐπελθόντος, λόγῳ τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως, ῥήγματος ἐν τῇ ἀγγλογαλλικῇ παρατάξει.

Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 παρουσιάσθη παράδειγμα σιδηροδρομικῆς ἀποβιβάσεως ἐγγὺς τῷ ἀντιπάλῳ, τὸ ἑξῆς: Ἡ διὰ τὴν ἀπώθησιν τῆς 5ης ἑλληνικῆς μεραρχίας, σταλεῖσα ἐκ Μοναστηρίου 18η τουρκικὴ μεραρχία μετεφέρθη τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου σιδηροδρομικῶς μέχρι τοῦ σταθμοῦ Φλωρίνης, δηλαδὴ μέχρις ἀποστάσεως 12 περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατεύματος, τοῦ κατέχοντος τὰς βορείας ἐξόδους τῆς στενωποῦ Κιρλί-Δερβὲν-Μπάνιτσα. Καίτοι ἡ ἀπόστασις τῶν 12 χιλιομέτρων δὲν ἀπετέλει τῷ 1912 τακτικὸν πεδίον, πάντως ὅμως ἦτο ἐγγυτάτη ἀπόστασις διὰ σιδηροδρομικὴν ἀποβίβασιν.

Ἐπειδὴ κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον 1914—1918 παρετάχθησαν ἑκατέρωθεν μεγάλοι ὄγκοι, δι' αὐτὸ αἱ ἀναπτύξεις ἐξετελέσθησαν ἐπὶ μετώπων μεγίστων, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε φαινομενικῶς νὰ παρουσιάζηται ἀνυπαρξία ἑνότητος. Ἡ ἑνότης ἐν τῇ ἀναπτύξει δὲν καταφαίνεται σήμερον ἁπτὴ παρὰ τοῖς μεγάλοις στρατοῖς, εἰμὴ ἐν ἑκάστῳ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον διὰ πρώτην φορὰν συμπηχθέντων μεγάλων στρατηγικῶν συγκροτημάτων, δηλαδὴ ἐν ἑκάστῃ ὁμάδι στρατιῶν (groupe d'armées).

Ἱππικόν: Ἐφ' ὅσον μεγάλη τις μονὰς ἱππικοῦ (σῶμα στρατοῦ ἱππικοῦ, ἢ μεραρχία ἱππικοῦ) ἐντάσσεται, εἴτε μεταξὺ τῶν στρατηγικῶν μονάδων (ὕπαρξις διακένων ἐν τῇ ἐπιθετικῇ ἢ ἀμυντικῇ διατάξει), εἴτε πρὸς τὰ πλευρὰ αὐτῶν (προάσπισις φιλίου πλευροῦ, ἢ ἀπειλὴ ἐχθρικοῦ), ἡ ἐν λόγῳ μονὰς συμμετέχει τῆς ὅλης στρατηγικῆς ἀναπτύξεως· ἐφ' ὅσον ὅμως ἀποστέλλεται δι' ἔρευναν ἡ τοιαύτη δρᾶσις δὲν θεωρεῖται στρατηγικὴ ἀνάπτυξις, καίτοι ἡ μονὰς λαμβάνει ὡρισμένην κατεύθυνσιν. Ἡ δ' ἀνάπτυξις ἡ γενησομένη διὰ τόν, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς της, ἀγῶνα, θεωρητέα ὡς ***τακτικὴ ἀνάπτυξις***.

Ἀεροπλοΐα: Προκειμένου περὶ ἀεροπλοΐας, δὲν δύναται ποτὲ νὰ λεχθῇ ὅτι αὕτη συμμετέχει τῆς στρατηγικῆς ἀναπτύξεως, διότι, καὶ ἂν πρόκειται νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν ἐπίγειον ἀγῶνα, πάντως θὰ συμμεθέξῃ τούτου μετὰ τὸ πέρας τῆς τακτικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐπιγείων ὅπλων, ἢ ἴσως ὀλίγον πρὸ αὐτῆς (συμμετοχὴ εἰς προπαρασκευὴν ἢ ἀντιπροπαρασκευήν). Ἡ ἀποστολὴ ἀεροπλοϊκῆς μονάδος εἰς ἔρευναν δὲν θεωρεῖται ποτὲ ὡς στρατηγικὴ ἀνάπτυξις· ἂν δέ, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς ταύτης, παραστῇ ἀνάγκη ἐναερίου ἀγῶνος, τότε θὰ ἐκτελεσθῇ ***τακτικὴ ἀνάπτυξις*** ἐν τῷ ἐναερίῳ πεδίῳ.

Τακτικὴ ἀνάπτυξις.— Ἀφ' ἧς στιγμῆς αἱ ἐμπροσθοφυλακαὶ φαλάγγων τινῶν εὑρεθῶσιν ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν πυρῶν τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ (μέχρι τοῦ 1915 περὶ τὰ 6 ἕως 7 χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ ἀντιπάλου, σήμερον περὶ τὰ 12 ἕως 15), παύει πλέον ἡ στρατηγικὴ ἀνάπτυξις, καὶ ἄρχεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον διαδεχομένη ταύτην ἡ τακτικὴ ἀνάπτυξις, ἅτε τῶν στρατευμάτων εἰσερχομένων ἐντὸς τοῦ τακτικοῦ πεδίου. Ἡ τακτικὴ ἀνάπτυξις πρὸς μάχην χωρίζεται εἰς διαφόρους φάσεις, μὴ παρουσιαζούσας ὅμως συνήθως σαφῆ τὰ διαχωριστικὰ ὅρια: ἐν μὲν τῇ ἐπιθετικῇ μάχῃ, προσπέλασις, ἐπαφὴ καὶ ἐμπλοκή· ἐν δὲ τῇ ἀμυντικῇ, ἀγὼν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἀσφαλείας ἢ προφυλακῶν, ἀγὼν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως, ἀντεπίθεσις. Ληπτέον καλῶς ὑπ' ὄψει ὅτι δι' ἑκάστην φάσιν, εἴτε τῆς ἐπιθετικῆς εἴτε τῆς ἀμυντικῆς μάχης, ἀπαιτεῖται ἑκάστοτε ἀνάλογος τακτικὴ ἀνάπτυξις σχετικῶν μονάδων πρὸς μάχην, συνεπῶς ἡ τακτικὴ ἀνάπτυξις δὲν ἐκτελεῖται συγχρόνως, ἀλλὰ διαδοχικῶς κατὰ χρόνους καὶ χώρους διαφόρους.

Ἡ τακτικὴ ἀνάπτυξις ἄρχεται ἀπὸ τῆς πρὸς μάχην ἀναπτύξεως τῶν μεγάλων μονάδων, διέρχεται βαθμηδὸν δι' ὅλων τῶν ἐνδιαμέσων καὶ καταλήγει τέλος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὁμάδος μάχης ἐν τῷ πεζικῷ ἢ ἱππικῷ, καὶ εἰς τὴν πρὸς πυροβόλησιν τάξιν τῆς πυροβολαρχίας ἐν τῷ πυροβολικῷ. Διὰ νὰ δύνανται δ' αἱ διάφοροι μονάδες ν' ἀναπτύσσωνται καταλλήλως καὶ ἐγκαίρως, δηλαδὴ νὰ ὦσιν ἕτοιμοι διὰ τὴν ἐν πάσῃ στιγμῇ παρέμβασίν των, τάσσονται ἐν *ἀρθρωτῇ διατάξει*, μὲ μείζονα κατανομὴν καὶ ἀραίωσιν κατὰ βάθος καὶ πλάτος ἐφ' ὅσον ἡ μονὰς εἶναι μᾶλλον προκεχωρημένη, μὲ ὀλιγωτέραν δὲ ἐφ' ὅσον εὑρίσκεται μᾶλλον πρὸς τὰ ὀπίσω. Περὶ τοῦ ὅτι ἅπασαι αἱ μονάδες πρέπει νὰ τυγχάνωσι προκαλύψεως, τοὐλάχιστον ἀπὸ τῶν ἐπιγείων ὄψεων, παρέλκει καὶ μίαν κἂν λέξιν νὰ εἴπωμεν. Ληπτέον ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ τακτικὴ ἀνάπτυξις, ἀφ' ἑνὸς μὲν διατελεῖ ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δ' ὑποδεικνύει ἐπαρκῶς τὰς μαχητικὰς προθέσεις.

Τοῦθ' ὅπερ ὀφείλομεν νὰ τονίσωμεν εἶναι ὅτι, ἡ τακτικὴ ἀνάπτυξις πρέπει νὰ γίνηται συμφώνως τῇ βουλήσει τῆς σχετικῆς μονάδος, ἐὰν δ' ἐνίοτε ἐπιβάλῃ τὸ εἶδός της ὁ ἀντίπαλος, πρέπει νὰ καταβάλληται πᾶσα προσπάθεια ὅπως ἀπαλλαγῇ ἡ μονὰς αὕτη ἀπὸ τῆς ἐπιβολῆς ταύτης τοῦ ἀντιπάλου, συνεπῶς δὲ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀνάπτυξίν της ἐπὶ τῇ βάσει προθέσεων μὴ ἐξαρτωμένων πλέον ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ ἐχθροῦ.

Ἱππικόν: Ἡ τακτικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἱππικοῦ εἴτε εἶναι ἐπακολούθημα τῆς στρατηγικῆς ἀναπτύξεως, καθ' ἃς περιστάσεις τὸ ἱππικὸν συμμετέχει τῆς γενικῆς στρατηγικῆς ἀναπτύξεως (ἔνταξις τοῦ ἱππικοῦ μεταξὺ τῶν στρατηγικῶν μονάδων), εἴτε ἐκτελεῖται ὁσάκις ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱππικοῦ (ἔρευνα, ἀσφάλεια) ἐπιβάλῃ τοιαύτην.

Ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων ἐποχῶν μέχρι τοῦ 1915, ἡ τακτικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἱππικοῦ ἐγίνετο πάντοτε ἐφίππως, διότι ὁ κύριος τρόπος δράσεως τοῦ ἱππικοῦ ἦτο τότε ὁ ἔφιππος. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς τὸ τότε ἱππιπικὸν ἔδρα πεζῇ, ἡ τακτικὴ ἀνάπτυξις τοῦ μέλλοντος νὰ πεζομαχήσῃ ἱππικοῦ ἐγίνετο σχεδὸν πάντοτε ἐφίππως, καθ' ὅσον ἡ ἀφίππευσις ἐξετελεῖτο ἐγγὺς τῶν θέσεων πυρὸς (προσωρινὴ ἀφίππευσις δι' ἐκτέλεσιν πυρός).

Σήμερον, ἡ τακτικὴ ἀνάπτυξις ἄρχεται μὲν ἐφίππως, ἀλλὰ θᾶττον ἢ βράδιον μεταπίπτει εἰς πεζῇ. «Αἱ ἐμπλακησόμεναι μονάδες προχωροῦσιν ἐφίππως, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει τὸ πῦρ τοῦ ἐχθροῦ, μεθ' ὃ ἀφιππεύουσι προκεκαλυμμένως, λαμβάνουσι κατεύθυνσιν πρὸς τὸν ἀντικειμενικόν των σκοπόν, καὶ εἶτα ἐπαναλαμβάνουσι τὴν προχώρησίν των πεζῇ ... Αἱ μονάδες ἱππικοῦ, αἱ μέλλουσαι νὰ παρέμβωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα, φθάνουσι μέχρι τῆς ζώνης δράσεώς των, μεθ' ὃ ἀφιππεύουσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν, τάσσονται ἀπέναντι τοῦ ἀντικειμενικοῦ των σκοποῦ, καὶ εἶτα ἐπαναλαμβάνουσι τὴν προχώρησίν των πεζῇ, μὲ σχηματισμοὺς καταλλήλους διὰ τὴν προσπέλασιν» (Γαλλ. Καν. Ἱππ. 1923, § 127,129). Ἡ σύγχρονος αὕτη ἀντίληψις εἶναι φυσικὴ συνέπεια τοῦ τρόπου τοῦ μάχεσθαι τοῦ σημερινοῦ ἱππικοῦ, δηλαδὴ τοῦ ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ πεζῇ δρᾶσις εἶναι ἡ συνήθης, ἀφ' ἑτέρου δ' ὅτι δύναται νὰ διεξαγάγῃ πεζικὴν μάχην πλήρη, παρεμφερῶς πρὸς τὸ πεζικόν.

Κατὰ τὰς μέχρι τοῦ 1915 ἐποχάς, τὸ ἔφιππον ἱππικὸν ὤφειλε ν' ἀναπτυχθῇ πρὸ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐπελάσεως· διὰ τοῦ ὅρου δὲ *ἀνάπτυξις* ἠννοεῖτο ἡ λῆψις τοῦ καταλλήλου διὰ τὴν ἐπέλασιν σχηματισμοῦ (εἴτε ἀνεπτυγμένη παράταξις, εἴτε φάλαγξ κατ' ἐπιλαρχίας ἢ συντάγματα ἢ ταξιαρχίας), δεδομένου ὅτι μετασχηματισμοὶ ἱππικοῦ εἶναι ἀδύνατοι ἀφ' ἧς ἄρξηται τῆς ἐπελάσεως. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἱππικοῦ ἐξετελεῖτο κατὰ τὴν μαχητικὴν φάσιν τῆς παρασκευῆς, δηλαδὴ τὴν φάσιν τῶν ἑλιγμῶν, ἔπρεπε δ' ἡ ἀνάπτυξις νὰ μὴ ἐπεσπεύδετο, ἵνα μὴ περιωρίζετο προώρως ἡ ἐλευθερία τῶν ἑλιγμῶν, μὴ προὐδίδοντο προώρως αἱ προθέσεις εἰς τὸν ἀντίπαλον, καὶ μὴ καθίστατο προώρως ἀδύνατος ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἐδαφικῶν εὐκολιῶν: «Ν' ἀναπτύσσῃ τὰς δυνάμεις του ὅσῳ τὸ δυνατὸν ἀργότερον, ὅπως διατηρῇ τὴν περὶ τοὺς ἑλιγμοὺς ἐλευθερίαν του» (Ἑλλ. Καν. Ἱππ. 1905, § 365). Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ ἀνάπτυξις δὲν ἔπρεπε νὰ ἐβράδυνεν ὑπερμέτρως, διότι ὑπῆρχε φόβος αἰφνιδιασμοῦ. Συνεπῶς, κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐγίνετο μεγάλη χρῆσις τοῦ ὅρου «*ἀνάπτυξις*», ἀφ' ἑτέρου δ' ἡ ἀνάπτυξις αὕτη ἦτο ζήτημα σημαῖνον, διότι ἐξ αὐτῆς ἐκανονίζετο ἡ παράτασις ἢ μὴ τῆς φάσεως τῆς παρασκευαστικῆς μάχης τοῦ τότε ἱππικοῦ (ἐφίππου).

Σήμερον, ἀνάπτυξις τοῦ ἱππικοῦ, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῶν μέχρι τοῦ 1915 ἐποχῶν, δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ κἂν καὶ κατὰ τὴν ἔφιππον δρᾶσίν του. Τοῦτο εἶναι φυσικὴ συνέπεια τοῦ σημερινοῦ τρόπου μάχεσθαι τοῦ ἱππικοῦ, καθ' ὃν ἔφιππος ἀγὼν δὲν διεξάγεται ποτὲ διὰ μεγάλων μονάδων, αἱ δὲ μικραὶ μονάδες (ἡ ἐπιλαρχία θεωρητέα ὡς ἡ ἀνωτέρα μονάς, ἡ δυναμένη νὰ δράσῃ σήμερον ἐφίππως ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν), αἱ διεξάγουσαι τὸν ἔφιππον ἀγῶνα τῆς σήμερον, δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην τακτικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλ' ἁπλῶς μικρῶν τινων μετασχηματισμῶν, δεδομένου ἄλλως τε ὅτι ἡ ἐπέλασις ἐκτελεῖται δι' ἑνὸς μόνον κλιμακίου (Γαλλ. Καν. Ἱππ. 1923, § 124). Κατὰ δὲ τὴν μοναδικὴν περίπτωσιν ἐφίππου δράσεως ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης μεγάλων μονάδων ἱππικοῦ (μεραρχίας ἱππικοῦ, σώματος στρατοῦ ἱππικοῦ), δηλαδὴ τὴν τῆς καταδιώξεως, ἡ ἀνάπτυξις δὲν παρουσιάζει δυσκολίας, καθ' ὅσον ἡ τοιαύτη ἔφιππος δρᾶσις ἐκτελεῖται, ὅταν δὲν παρεμποδίζεται σοβαρῶς ὑπὸ τῶν πυρῶν πυροβολικοῦ ἢ ἀεροπλοΐας τοῦ ὑποχωροῦντος.

Πυροβολικόν: Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἤρξατο ἡ δρᾶσις τοῦ πυροβολικοῦ κατὰ μάζας (ἐποχὴ Μεγάλου Ναπολέοντος), καὶ καθ' ὅλας τὰς κατόπιν ἐποχάς, μέχρι δὲ καὶ σήμερον, ἀνάπτυξις τοῦ πυροβολικοῦ καλεῖται ἡ ἐξ ἑκάστης φάλαγγος ἔξοδος τῶν μονάδων τοῦ πυροβολικοῦ (πυροβολικοῦ τοῦ κυρίου σώματος), καὶ ἡ πρὸς τὰς θέσεις πυροβολήσεως κατεύθυνσις αὐτῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς καὶ τοῦ τεταγμένου ἤδη πυροβολικοῦ αὐτῆς. Τονίζομεν καλῶς ὅτι τοῦ ὅρου «*ἀνάπτυξις πυροβολικοῦ*» γίνεται χρῆσις, προκειμένου περὶ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ ἐν ἑκάστῃ φάλαγγι κυρίου σώματος, οὐχὶ δὲ προκειμένου περὶ τοῦ πυροβολικοῦ τῆς σχετικῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, διότι ἡ ἐκ τοῦ κορμοῦ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἔξοδος τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἡ πρὸς τὰς θέσεις πυροβολήσεως κατεύθυνσις καλεῖται ***παρέμβασις*** ἐν τῷ ἀγῶνι.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πυροβολικοῦ ἐκτελεῖται διαφοροτρόπως κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς, ἀναλόγως τοῦ ἑκάστοτε ἰσχύοντος δόγματος, καὶ τῆς συνεπείᾳ τούτου ὀργανώσεως τοῦ πυροβολικοῦ. Καθ' ἃς ἐποχὰς ἴσχυε τὸ δόγμα τῆς ὑπάρξεως ἐφεδρείας πυροβολικοῦ δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος μέχρι τοῦ 1869 ἐν Γερμανίᾳ, τοῦ 1873 ἐν Γαλλίᾳ, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πυροβολικοῦ ἐξετελεῖτο κατὰ χρόνον καὶ τόπον διάφορον, καθ' ὅσον τὸ μὲν πυροβολικὸν τοῦ κυρίου σώματος τῶν φαλάγγων (πυροβολικὸν τῶν μεραρχιῶν) ἀνεπτύσσετο εὐθὺς ἀμέσως, ἅμα ὡς ὁ ἀγὼν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς εἶχε διαλευκάνει τὴν τακτικὴν κατάστασιν, καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν παρασκευαστικὴν μάχην, τὸ δὲ πυροβολικὸν ἐφεδρείας (ἀποτελοῦν τὸ ἥμισυ περίπου τῆς δυνάμεως τοῦ τότε πυροβολικοῦ) ἀνεπτύσσετο πολὺ βραδύτερον, ἅτε παραμένον ἐν ἀρχῇ τῆς μάχης ὡς ἐφεδρεία, μεταβαῖνον δὲ διαρκούσης τῆς μάχης ἐπὶ καταλλήλων θέσεων, ἵνα χρησιμοποιηθῇ κατὰ τὴν φάσιν τῆς ἀποφασιστικῆς ἐπιθέσεως. Ὁ τοιοῦτος τρόπος ἀναπτύξεως τοῦ τότε πυροβολικοῦ προήρχετο, διότι, λόγῳ τοῦ μικροῦ βεληνεκοῦς, παρίστατο ἀνάγκη τάξεως τοῦ πυροβολικοῦ ἐγγύτατα τῶν βλητέων στόχων· συνεπῶς ἡ ἐφεδρεία τοῦ πυροβολικοῦ ἐχρησιμοποιεῖτο ὑφ' οὓς ὅρους καὶ ἡ τοῦ πεζικοῦ.

Ἀφ' ἧς ὅμως ἐποχῆς εἰσήχθησαν τὰ αὐλακωτὰ πυροβόλα (1855), τὰ ἐπαυξήσαντα τὸ βεληνεκὲς καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς βολῆς, ὁ δὲ λόγος τῆς ὑπάρξεως ἐφεδρείας πυροβολικοῦ ἔπαυεν ὑφιστάμενος, καθ' ὅσον τὸ πυροβολικὸν ἠδύνατο ἀπὸ κεντρικῆς τινος θέσεως νὰ βάλλῃ καθ' οἱουδή-

Digitized by Google

ποτε σημείου τοῦ μετώπου (τὰ μέτωπα μάχης λογίζονται μικρά), οἱ δὲ Γερμονοὶ πρῶτοι κατήργησαν τὴν ἐφεδρείαν ταύτην, μετὰ τὸν Αὐστροπρωσσικὸν πόλεμον τοῦ 1866, ἀφοῦ δηλαδὴ ἐδοκίμασαν ἐν πολέμῳ τὴν ἀξίαν τῶν αὐλακωτῶν πυροβόλων, παρηκολούθησαν δὲ τούτους καὶ οἱ Γάλλοι τῷ 1873, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πυροβολικοῦ ἐξετελεῖτο συγχρόνως, καθ' ὅσον ἐπεκράτησε τότε τὸ δόγμα «τοῦ ἐπάγειν ἐν τῇ συμπλοκῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅσον πλειότερον ἠδύναντο πυροβολικόν.... τὸ δὲ λοιπὸν πυροβολικὸν προσέδραμε ταχέως ὅπως καταλάβῃ θέσιν» (*Hohenlohe*, Ἐπιστολαὶ πυροβολικοῦ, 1887, σελ. 167 Ἑλλην. μεταφράσεως). Τοιαῦται ἀρχαὶ συγχρόνου ἀναπτύξεως τοῦ πυροβολικοῦ ἐπεκράτησαν παρά τε τῇ Γερμανίᾳ καὶ τῇ Γαλλίᾳ καθ' ὅλον τὸ μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου (1897) χρονικὸν διάστημα, τόσον μᾶλλον διότι, μετὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, ἐγεννήθη, ἐρρίζωσε καὶ ὁλονὲν ἐπετάθη ἡ τακτικὴ ἀρχὴ τοῦ *ἀγῶνος* τοῦ πυροβολικοῦ, ἀγῶνος ἀποτελοῦντος, μάλιστα κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας, φάσιν τῆς μάχης διακεκριμένην καὶ χωριστήν, καὶ δι' ὃν ἀγῶνα ἀνεπτύσσετο πάντοτε καὶ τὸ πυροβολικὸν σώματος στρατοῦ (ἐξ ἧς δράσεως καὶ ἡ ριζικὴ διαφορὰ μεταξὺ ἐφεδρείας πυροβολικοῦ καὶ πυροβολικοῦ σώματος), καθὼς καὶ τὸ πυροβολικὸν τῶν ἐν ταῖς ὄπισθεν γραμμαῖς ἐφεδρειῶν, μεραρχιῶν ἢ σωμάτων στρατοῦ (Γερμαν. καν. πυροβολ. 1877, Γαλλ. διδασκαλ. χρήσεως πυροβολ. 1887, Γερμ. καν. πυροβολ. 1899). Οἱ Γερμανοὶ μάλιστα ἀποδίδουσι τόσην μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν σύγχρονον ἀνάπτυξιν, ὥστε καθώριζον *προπαρασκευαστικὴν θέσιν* συγκεντρώσεως τοῦ πυροβολικοῦ, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐπιτυγχάνηται ἐκ ταύτης ἡ σύγχρονος ἀνάπτυξις (Γερμ. καν. πυροβολ. 1899), ἐξακολουθήσασαν νὰ ἰσχύῃ καὶ μετὰ τὴν ἐν Γερμανίᾳ εἰσαγωγὴν τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου (Γερμ. Καν. Πυροβολ. 1907, §§ 481, 508). Ὁ μόνος λόγος τῆς μὴ συγχρόνου ἀναπτύξεως τοῦ πυροβολικοῦ ἦτο ἡ ἔλλειψις ἐπαρκοῦς χώρου (τὰ μέτωπα μάχης μικρά). Οὕτω, π. χ., εἰς τὴν μάχην τοῦ Σεδάν, τῷ 1870, τὸ $^1/_5$ τοῦ πυροβολικοῦ τῶν συμμετασχόντων εἰς τὴν κύκλωσιν τῶν Γάλλων γερμανικῶν σωμάτων στρατοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ ταχθῇ ἐλλείψει χώρου.

Καθ' ἁπάσας τὰς ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου ἐποχάς, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πυροβολικοῦ ἐγίνετο ὑπὸ τύπον ἑλιγμῶν, τόσον μᾶλλον ἀποκεκαλυμμένως, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ παλαιοτέρων ἐποχῶν. Ἐδίδετο δὲ μεγάλη σημασία εἰς τοὺς ἑλιγμοὺς (μετασχηματισμοὺς) ἐκείνους, καθ' ὅσον ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πυροβολικοῦ ἐγίνετο συγχρόνως ὑπὸ μεγάλων μαζῶν (συνταγμάτων, ταξιαρχιῶν), συνεπῶς δὲ ἔπρεπε νὰ τηρῆται μεγάλη τάξις, στενὴ συνοχὴ καὶ ἀκρίβεια κινήσεων. Ἡ τοιαύτη ἀνάπτυξις ἦτο δυνατὴ κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας, διότι τὸ μὲν πυροβολικὸν εἶχε τότε μικρὸν βεληνεκὲς (τὸ πεδινὸν περὶ τὰ 3 ἕως 4 χιλιόμετρα περίπου, βαρέος δὲ σπανίως ἐγίνετο χρῆσις εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ πεδίου, ἀλλὰ καὶ τούτου τὸ βεληνεκὲς δὲν ἦτο μεῖζον τῶν 7 ἕως 8 χιλιομέτρων), ἀεροπλοῖα δὲ δὲν ὑπῆρχε, συνεπῶς ἡ ἀνάπτυξις ἠδύνατο νὰ γίνηται ὑπὸ τὰς ὄψεις τοῦ ἀντιπάλου, χωρὶς νὰ διακινδυνεύῃ νὰ παρεμποδισθῇ. Αἱ ἀναπτύξεις τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἔμειναν περιώνυμοι (Βερθ, Βιονβὶλ, Μάρς - λὰ - Τούρ, Γραβελότ, Σαὶν - Πριβὰ κ. λ. π.).

Τοιαύτη ἀνάπτυξις πυροβολικοῦ διὰ τελευταίαν φορὰν παρουσιάσθη κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον 1897 ἐκ μέρους τῶν Τούρκων εἰς τὴν μάχην τοῦ Δομοκοῦ τῆς 5ης Μαΐου περὶ ἧς «Ἐκθεσις τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου» (σ. 285) καὶ ἡ Ἱστορία τοῦ φὸν ντὲρ Γκόλτς (σ. 170, ἑλλην. μεταφρ.). Οἱ διὰ τὰς ἀναπτύξεις ταύτας ἑλιγμοὶ ἐξετελέσθησαν μετὰ τάξεως καὶ ἀκριβείας οὐ τῶν τυχουσῶν, ἅτε ἐκτελούμενοι εἰς ἀποστάσεις 4 ἕως 6 περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, οὗτινος τὸ δραστικὸν βεληνεκὲς μόλις ἐξικνεῖτο περὶ τὰ 3 $^1/_2$ χιλιόμετρα (αἱ βολιδοφόροι ἔβαλλον μέχρι 2700 μέτρων μόνον). Τὸ τουρκικὸν τοῦτο πυροβολικὸν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐφήρμοσε πλήρως τὰς γερμανικὰς μεθόδους τῆς ἀναπτύξεως, χρησιμοποιῆσαν μάλιστα τὸν ὄπισθεν τοῦ γνωστοῦ μεμονωμένου βραχώδους λόφου χῶρον διὰ τὴν προπαρασκευαστικὴν συγκέντρωσιν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ συνεπῶς τὴν ἐξ αὐτοῦ σύγχρονον ἀνάπτυξιν.

Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου μετήλλαξε τὸν τρόπον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πυροβολικοῦ, διότι ὑπὸ τὰ σημερινὰ πυρὰ δὲν καθίστανται δυνατοὶ οἱ ἄλλοτε ἑλιγμοὶ (μετασχηματισμοί), συνεπῶς ἡ ἐν γένει ἀνάπτυξις πρέπει νὰ γίνηται προκεκαλυμμένως, εἰ δυνατὸν δὲ κατὰ τὴν νύκτα (αἱ σημεριναὶ μάχαι εἶναι μακροχρόνιοι). Ὁ Ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος 1904—1905 εἶναι ὁ πρῶτος ἐπιβεβαιώσας τὰς ἀρχὰς ταύτας, καθ' ὅσον τὸ πρῶτον κατ' αὐτὸν ἐγίνετο χρῆσις ἐπαναληπτικοῦ καὶ ταχυβόλου ὁπλισμοῦ.

Δὲν μετήλλαξεν ὅμως τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς ἀναπτύξεως, διότι ναὶ μὲν ἐθεσπίσθησαν τότε δύο τακτικαὶ τοῦ πυροβολικοῦ, ἡ μὲν γαλλικὴ ἔχουσα ὡς δόγμα τὴν οἰκονομίαν τῶν δυνάμεων τοῦ πυροβολικοῦ (χρησιμοποίησις τόσον μόνον πυροβολαρχιῶν, ὅσων τεχνικῶς παρίσταται ἀνάγκη), δηλαδὴ τὸ τοῦ πυροβοληtοῦ στρατηγοῦ Langlois, ἡ δὲ γερμανικὴ ἔχουσα ὡς δόγμα τὴν συγκέντρωσιν καὶ ἑνιαίαν χρησιμοποίησιν τοῦ πυροβολικοῦ (ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν τοῦ πυροβολικοῦ ἀπέναντι τοῦ ἀντιπάλου), δηλαδὴ τὸ τῶν πυροβολητῶν στρατηγῶν Rohne καὶ Hoffbauer, ἀλλ' αἱ τακτικαὶ αὗται ἀποβλέπουσιν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν βαλλουσῶν πυροβολαρχιῶν, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὸν τῶν ἀναπτυσσομένων, γνωστοῦ ὄντος ὅτι καὶ αἱ ἐν ἐπιτηρήσει πυροβολαρχίαι, εἴτε κατὰ τὸν γαλλικὸν τρόπον (καὶ ἑλληνικόν), εἴτε κατὰ τὸν γερμανικόν, ἀναπτύσσονται καὶ τάσσονται πρὸς πυροβόλησιν. Τὸ ὅτι οἱ δύο οὗτοι τρόποι τῆς ἐν ἐπιτηρήσει τάξεως εἶναι οὐσιαστικῶς διάφοροι ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως, καθὼς καὶ τὸ ὅτι τὸ καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐν ἐπιτηρήσει πυροβολικὸν δὲν βάλλει, αὐτὰ εἶναι ζητήματα ἄσχετα πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὄχι μόνον οἱ γερμανικοὶ κανονισμοὶ οἱ ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ δόγματος τῆς συγκεντρώσεως καὶ τῆς ἑνιαίας χρησιμοποιήσεως τοῦ πυροβολικοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ γαλλικοί, οἱ ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ δόγματος τῆς οἰκονομίας τῶν δυνάμεων τοῦ πυροβολικοῦ, γράφουσι: «Τὸ πυροβολικὸν πρέπει νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ παρεμβαίνῃ ὁλόκληρον, ὑπὸ τὴν μόνην προστασίαν τῶν ἀναπτυχθέντων ἤδη στρατευμάτων» (Γαλλ. Καν. Ἐκστρατ. 1913, § 105). Ὀφείλομεν ὅμως νὰ εἴπωμεν ὅτι ὑπῆρχον συγγραφεῖς, καταφερόμενοι κατὰ τῆς τοιαύτης συγχρόνου, συνεπῶς κατ' αὐτοὺς προώρου, ἀναπτύξεως τοῦ πυροβολικοῦ, καθ' ὅσον ἐθεώρουν ὅτι τὸ πεζικὸν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἦτο ἀνεπαρκὲς διὰ τὴν προάσπισιν τόσον μεγάλης μάζης πυροβολικοῦ, καὶ δὲν ἐνέκρινον τοιαύτην ἀνάπτυξιν πυροβολικοῦ, πρὶν ἢ τὸ πεζικὸν τοῦ κυρίου σώματος εἶναι εἰς θέσιν νὰ παρέμβῃ («Les principes de la Tactique» τοῦ Βέλγου Callatay, 1912 σελ. 206). Αἱ ἀναπτύξεις τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, κατὰ τὰς μάχας τοῦ Σαρανταπόρου τὸν Ὀκτώβριον 1912 καὶ τοῦ Κιλκὶς τὸν Ἰούνιον 1913, ἀποτελοῦσι χαρακτηριστικὰ παραδείγματα ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἱστορίᾳ.

Ἅμα ὡς, διαρκοῦντος τοῦ παγκοσμίου πολέμου 1914-1918, ἐπῆλθον ἀφ' ἑνὸς μὲν μεγάλη αὔξησις τῆς ποσοτικῆς ἀναλογίας τοῦ πυροβολικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δ' αὔξησις τοῦ διαμετρήματος καὶ τοῦ βεληνεκοῦς αὐτοῦ, ἐπῆλθον εὐθὺς καὶ μετατροπαὶ ἐν τῷ μαχητικῷ χρήσει τοῦ πυροβολικοῦ, συνεπῶς δὲ καὶ ἐν τῷ τρόπῳ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πυροβολικοῦ. Οὕτω ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πυροβολικοῦ ἐκτελεῖται σήμερον συγχρόνως μὲν ὑφ' ἁπασῶν τῶν μονάδων ἑνὸς ἑκάστου κλιμακίου πυροβολικοῦ, συνήθως ὅμως ὄχι συγχρόνως ὑφ' ἁπάντων τῶν κλιμακίων τοῦ πυροβολικοῦ. Ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς καὶ τοῦ πυροβολικοῦ αὐτῆς, γίνεται κατὰ πρῶτον ἡ σύγχρονος ἀνάπτυξις ἁπασῶν τῶν ὑπολοίπων μονάδων τοῦ μεραρχιακοῦ πυροβολικοῦ (αἱ πρῶται τασσόμεναι μονάδες τοῦ μεραρχιακοῦ πυροβολικοῦ εἶναι αἱ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς), δηλαδὴ τοῦ ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ (παρ' ἡμῖν τὰ ὀρειβατικὰ 65 καὶ 75, τὰ ὀρειβατικὰ 105 Σνάϊδερ καὶ Σκόδα). Διὰ τῆς ἀναπτύξεως ταύτης κατευθύνονται πρὸς τὰς θέσεις πυροβολήσεως μονάδες πυροβολικοῦ δυνάμεναι νὰ βάλλωσιν ἅπαντα σχεδὸν τὸν ἔγγυς πρὸ τοῦ μετώπου χῶρον. Αἱ κατευθύνσεις, πρὸς ἃς γίνονται αἱ ἀναπτύξεις τοῦ πυροβολικοῦ, εἶναι σύμφωνοι καὶ ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν γενικὴν ἀνάπτυξιν τῶν στρατευμάτων (σχέδιον ἐπιθέσεως ἢ ἀμύνης). Εἰδικῶς δὲ τὸ μεραρχιακὸν πυροβολικὸν ἀναπτύσσεται κατὰ τὸν ἄξονα τῆς γενικῆς κατευθύνσεως τῆς ἀναπτύξεως τῆς σχετικῆς μεραρχίας. Τοιαύτη τις διάταξις διὰ πρώτην φορὰν καθορίζεται ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Δούσμανη. «Ὁ ἄξων τοῦ μετώπου τοῦ μεραρχιακοῦ πυροβολικοῦ σημειοῦ τὸν ἄξονα τῆς γενικῆς κατευθύνσεως τῆς μεραρχίας» (Καν. Ἐκστρατ., Ἀπρίλιος 1921, σελ. 98). Τοιαύτην δ' ἐπακριβῶς διάταξιν καθορίζει καὶ ὁ κατόπιν ἐκδοθεὶς γαλλικὸς κανονισμός. «Αἱ ὁμάδες πυροβολικοῦ τῆς ἀμέσου ὑποστηρίξεως τοποθετοῦνται κατ' ἀρχὴν κατὰ τὸν ἄξονα τῶν ἐπιθέσεων» (Γαλλ. Διδασκαλ. Μονάδων Ὀκτώβριος 1921, § 178, Ἑλληνικὴ τοιαύτη 1923). Δι' ὅ, προκειμένου περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν μονάδων τοῦ κλιμακίου τούτου τοῦ πυροβολικοῦ, ἅπαντες οἱ σημερινοὶ συγγραφεῖς γράφουσιν ὅτι πρέπει νὰ γίνηται αὕτη πολὺ ἐνωρίς, καὶ νὰ ἐπισπεύδηται ὅσον τὸ δυνατόν. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ τόσον ἐνωρὶς ἀναπτυσσομένου πυροβολικοῦ τούτου (ἴσως ἀνεπαρκὴς ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ διὰ τὴν προάσπισίν του), ἅπαντες οἱ σημερινοὶ συγγραφεῖς ἀποδέχονται τὸ ἀξίωμα «Ἡ ἀσφάλεια τίθεται ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ». Τοῦθ' ὅπερ ὅμως παρ' ἁπάντων συζητεῖται εἶναι τὸ δυνατὸν ἢ μὴ τῆς ἐν ἡμέρᾳ ἀναπτύξεως τοῦ πυροβολικοῦ τούτου, δεδομένου ὅτι πρόκειται περὶ ἔγγυς ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀποστάσεων, δι' ὃ γενικῶς παραδέχονται ἅπαντες ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ μεραρχιακοῦ πυροβολικοῦ εἶναι δυνατὴ μόνον κατὰ τὴν νύκτα, ἐκτὸς ἂν παρουσιάζωνται προκαλύμματα ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκὰ (χαράδραι, δάση, κτλ.).

Τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μεραρχιακοῦ πυροβολικοῦ ἐπακολουθεῖ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πυροβολικοῦ σώματος στρατοῦ (παρ' ἡμῖν τὸ πεδινὸν 75, τὸ μακρὸν Σνάϊδερ καὶ Κρούπ 105, τὸ ὀβιδοβόλον 120), δηλαδὴ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ ἔχοντος προορισμὸν νὰ ἐνισχύσῃ διὰ τῆς μείζονος ἰσχύος του καὶ τοῦ μακροτέρου βεληνεκοῦς του τὰ πυρὰ τοῦ μεραρχιακοῦ πυροβολικοῦ, πρὸς δὲ νὰ συμπληρώσῃ τὰ λόγῳ τῆς ἀριθμητικῆς ἀνεπαρκείας τοῦ μεραρχιακοῦ πυροβολικοῦ ὑπάρχοντα κενὰ ἐν τῇ βαλλομένῃ ζώνῃ. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἄνευ ἀλλαγῶν θέσεως βολὴ ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου, εἴτε τοῦ προσβαλλομένου ἐχθρικοῦ στόχου (ἐπίθεσις), εἴτε τῆς ὑπερασπιστέας φιλίας ἐδαφικῆς ζώνης (ἄμυνα), δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ μόνου τοῦ μεραρχιακοῦ πυροβολικοῦ. Τὸ πλῆρες δίκτυον πυρῶν πυροβολικοῦ ἐπιτυγχάνεται διά τε τοῦ μεραρχιακοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ σώματος, κατανεμομένων εἰς σχετικὰς ὁμάδας (ἀμέσου ὑποστηρίξεως, ἐνεργείας συνόλου). Τὸ τοιοῦτον ὅμως εὑρίσκει ἐφαρμογὴν παρὰ τοῖς εὐρωπαϊκοῖς στρατοῖς, ὄχι ὅμως καὶ παρὰ τοῖς μικροῖς, ὡς π.χ. παρ' ἡμῖν, ἅτε στερουμένοις μεγάλης ποσοτικῆς ἀναλογίας πυροβολικοῦ, καὶ συγχρόνως ἐπεκτεινομένοις ἐπὶ μεγάλων μετώπων. Ὅπως δήποτε ἐν παντὶ στρατῷ τὸ πυροβολικὸν σώματος χρησιμοποιεῖται δι' ἀποστολὰς μακροτέρας, ἀλλὰ τεινούσας πάντοτε πρὸς ὃν σκοπὸν καὶ τὸ μεραρχιακόν. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως ἡ περίπτωσις τοῦ ν' ἀναπτυχθῇ καὶ τὸ πυροβολικὸν σώματος στρατοῦ συγχρόνως μετὰ τοῦ μεραρχιακοῦ πυροβολικοῦ.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πυροβολικοῦ σώματος δὲν παρουσιάζει οἵας δυσκολίας ἡ τοῦ μεραρχιακοῦ, διότι, λόγῳ τοῦ μακροῦ βεληνεκοῦς του, ἐλίσσεται ἐπὶ ἐδάφους ἀφισταμένου ἀπὸ τοῦ ἀντιπάλου. Ἐνίοτε ὅμως μέρος τοῦ πυροβολικοῦ τούτου, πάντως μακροῦ βεληνεκοῦς (παρ' ἡμῖν, π. χ. τὸ 105) ἀναπτύσσεται πολὺ ἐνωρίς, ἵνα δυνηθῇ νὰ ὑποστηρίξῃ διὰ τοῦ πυρός του τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μεραρχιακοῦ πυροβολικοῦ, ἀναλαμβάνον δρᾶσιν ἀντιπυροβολικοῦ.

Ἅμα ὡς ἡ μάχη λάβῃ ὁριστικήν τινα μορφὴν καὶ καταδείξῃ τὰς ἀνάγκας, ἐπέρχεται ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πυροβολικοῦ στρατιᾶς (βαρὺ πυροβολικὸν μεγάλου διαμετρήματος, κατ' ἀρχὴν δ' αὐτοκινήτου ἢ σιδηροδρομικῆς ἕλξεως), τοῦ προωρισμένου διὰ βολὴν κατὰ στόχων ἀρκετὰ μακρὰν καὶ ἐξεχούσης σημασίας. Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πυροβολικοῦ τούτου συνήθως γίνεται εὐκόλως, λόγῳ τῆς μακρᾶς ἀποστάσεως.

Πρὸς ἀποφυγὴν πάσης τυχὸν πεπλανημένης ἀντιλήψεως, ἐπεξηγοῦμεν ὅτι ἡ στρατιὰ δὲν ἔχει μονάδας πυροβολικοῦ ἀνηκούσας αὐτῇ ὀργανικῶς, ὡς ἔχουσιν αἱ μεραρχίαι καὶ τὰ σώματα στρατοῦ, διότι οὔτε ἡ στρατιὰ εἶναι μονὰς ὀργανική, ἀλλὰ χορηγοῦνται εἰς αὐτὴν ἑκάστοτε μονάδες πυροβολικοῦ ἐκ τῆς γενικῆς ἐφεδρείας τοῦ πυροβολικοῦ (Ἑλλ. Διδασκαλ. Μονάδ. 1923, § 62), ποσότητος, διαμετρήματος, βεληνεκοῦς κτλ. ἀναλόγου πρὸς τὰς ἀνατιθεμένας τῇ Στρατιᾷ ἀποστολάς· πρὸς δ' ἐπεξηγοῦμεν ὅτι οὔτε ἡ γενικὴ ἐφεδρεία πυροβολικοῦ εἶναι μονὰς ὀργανική, ἀλλὰ συμπτωματικὸν ἄθροισμα μονάδων πυροβολικοῦ, οὐδὲ πόρρωθεν προσομοιάζουσα πρὸς τὰς ἐφεδρείας πυροβολικοῦ τῶν μέχρι τοῦ 1870 ἐποχῶν.

Παρ' ἡμῖν, ὡς πυροβολικὸν στρατιᾶς θεωρητέον ἡ μᾶζα τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ, τοῦ ὑπαγομένου ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς ἀνωτάτης διοικήσεως· οὕτως ἐπὶ παραδείγματι, τοπομαχικὸς λόχος, ὀργανωθεὶς κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ πυροβόλων τοῦ ναυτικοῦ, καὶ χρησιμοποιηθεὶς εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Ὀξύνης ὀχύρωσιν κατὰ τὸ θέρος 1897· μοῖρα βαρέος πυροβολικοῦ, ὀργανωθεῖσα ἐκ τῶν πυροβόλων τῶν ὀχυρῶν Θεσσαλίας (Δοβροῦτσι, Κορακόπετρα, κτλ.), καὶ χρησιμοποιηθεῖσα κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου 1913 ἐπὶ τῆς παρὰ τὸ Χάνι Γενίκιοϊ ὀργανωθείσης τοποθεσίας ἀναστροφῆς· σύνταγμα βαρέος πυροβολικοῦ ὀργανωθὲν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ πυροβόλων τοῦ Ναυτικοῦ, καὶ συμμετασχὸν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Βαλκανικοῦ θεάτρου τὸ φθινόπωρον 1918· τὸ σύνταγμα βαρέος πυροβολικοῦ τῆς Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὸ συμμετασχὸν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ θέρους 1921.

Μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον 1914—1918, ἤρχισε διὰ πρώτην φορὰν χρησιμοποιούμενος ὁ ὅρος «*ἀνάπτυξις τοῦ πυροβολικοῦ*» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὄχι μόνον τῆς ἀναπτύξεως τῶν μονάδων τοῦ πυροβολικοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν γένει ὀργανώσεως τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ, δηλαδὴ παρατηρήσεως (παρατηρητήρια, ἀερόπλανον, ἐπισήμανσις διὰ τοῦ ἤχου), μεταβιβάσεως διαταγῶν καὶ ἀναφορῶν (τηλέφωνον, ἀσύρματος, ὀπτικὸς τηλέγραφος, φωτοβολίδες, σήματα συνεννοήσεως) καὶ τῆς μεταφορᾶς μεγάλων ποσοτήτων πυρομαχικῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς διαρκοῦς ὑπάρξεως ἀποθέματος (stock) παρὰ ταῖς μονάσι τοῦ τεταγμένου πρὸς πυροβόλησιν πυροβολικοῦ (Γαλλ Καν. Ἐκστρατ. Πυροβολ. 1919, Ἑλλην. 1922, § 117).

Digitized by Google

Γενικὴ ἀρχή: Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι πάντα τὰ περὶ ἀναπτύξεως εὑρίσκουσιν ἐφαρμογὴν πλήρη παρ' ἀμφοτέροις μὲν τοῖς ἀντιπάλοις, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ *μάχης ἐκ συναντήσεως*· παρὰ τῷ ἑτέρῳ δὲ μόνον ἐξ αὐτῶν (τῷ ἐπιτιθεμένῳ), ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ *μάχης ἐκ παρατάξεως*. Ἐπειδὴ δ' ἴσως γεννηθῇ παρά τισιν ἡ πεπλανημένη ἀντίληψις ὅτι ἡ μαχη ἡ ἀναλαμβανομένη μετὰ στασιμότητα θεωρητέα ὡς ἐκ παρατάξεως, τονίζομεν ὅτι τοιοῦτόν τι δὲν συμβαίνει, διότι εἰς πᾶσαν μάχην ἀναλαμβανομένην μετὰ στασιμότητα, ἡ μὲν ἐπαφὴ ὑπάρχει ἀπὸ πολλοῦ χρόνου καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἔχει ἤδη γίνει, προκαταρκτικὰ δὲ τῆς ἐπιθέσεως (ἑλιγμοί, προχώρησις, ἀνάπτυξις κτλ.) δὲν ὑπάρχουσιν, ἐνῷ κατὰ τὴν μάχην ἐκ παρατάξεως θὰ διέλθῃ ὁ ἐπιτιθέμενος δι' ὅλων τῶν μαχητικῶν φάσεων.

Ἀεροπλοΐα: Σήμερον, τοῦ ὅρου *«ἀνάπτυξις»* γίνεται χρῆσις καὶ ὑπὸ τῆς ἀεροπλοΐας, καὶ σημαίνονται διὰ τοῦ ὅρου τούτου οἱ ἑλιγμοὶ οἱ ἐκτελούμενοι ὑφ' ἑνὸς ἑκάστου ἀεροπλοϊκοῦ ὀργάνου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ παύσῃ ὑφιστάμενος ὁ πυκνὸς σχηματισμὸς (ὁ συνήθης, ἐπικειμένου τοῦ ἐναερίου ἀγῶνος, δηλαδὴ ὁ συνήθης κατὰ τὴν πορείαν προσπελάσεως, ἐφ' ὅσον θέλομεν νὰ παραλληλίσωμεν τὸν ἐναέριον ἀγῶνα πρὸς τὸν ἐπίγειον), ὁλόκληρον δὲ τὸ σχετικὸν ἀεροπορικὸν κλιμάκιον (μοῖρα, ἢ στολίσκος, ἢ ὁμὰς) εὑρεθῇ ταυτοχρόνως ἐν ἀμέσῳ ἐπαφῇ μετὰ τῆς ἀντιπάλου ἀεροπλοΐας (εἰς ἀπόστασιν 100 ἕως 50 περίπου μέτρων), διατεθειμένον δὲ κατὰ τρόπον ὥστε ἓν ἕκαστον ἀεροπλοϊκόν του ὄργανον νὰ ἔχῃ τεθῇ ἀπέναντι τοῦ ἀντιπάλου ὀργάνου, ἕτοιμον διὰ τὸν ἀτομικὸν ἀγῶνα (Γερμαν. Διεύθυνσις τοῦ ἀγῶνος 1923, § 472, βλ. καὶ λ. ἀεροπλοΐα - *στρατιωτικῶς*).

Σχηματισμός: Ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων ἐποχῶν μέχρι σήμερον, γίνεται χρῆσις τοῦ ὅρου *«σχηματισμὸς μὲ διαστήματα ἀναπτύξεως»*. Ὁ ὅρος οὗτος σημαίνει ὅτι ὁ σχηματισμὸς δὲν εἶναι μὲν *ἀνεπτυγμένος*, ἀλλὰ πάντως μεταξὺ τῶν διαφόρων φαλάγγων του ἔχει διαστήματα ἐπαρκῆ διὰ τὴν ἐν πάσῃ στιγμῇ ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων μονάδων, δηλαδὴ τὴν μετατροπήν του εἰς ἀνεπτυγμένον. Τοιοῦτοι σχηματισμοὶ εἶναι:

1) Ἡ *παράταξις κατὰ φάλαγγας*, μὲ διαστήματα μεταξὺ τῶν λόχων, ἰλῶν, πυροβολαρχιῶν ἴσα πρὸς τὸ μέτωπον τοῦ ἀνεπτυγμένου λόχου ἢ ἴλης ἢ πυροβολαρχίας—περὶ τὰ 100 ἕως 150 συνήθως μέτρα—(Ἑλλ. Καν. Πεζ. 1905, § 199, 1924, § 330. Ἱππ. 1905, § 274. 1924 § 553, § 574. Πυροβολ. 1911, ἀνατύπωσις 1923 § 85). Ἐν Γερμανίᾳ οἱ παρεμφερεῖς σχηματισμοὶ καλοῦνται: Ἐν μὲν τῷ πεζικῷ *εὐρεῖα φάλαγξ* (Καν. 1906), ἐν τῷ ἱππικῷ *κατὰ φάλαγγας ἰλῶν* (Καν. 1906), ἐν δὲ τῷ πυροβολικῷ *κατὰ φάλαγγας πυροβολαρχιῶν* (Καν. 1907).

2) Ἐν τῷ πεζικῷ καὶ τῷ ἱππικῷ ἡ *διπλῆ φάλαγξ*, μὲ διάστημα μεταξὺ τῶν συμπαρατεταγμένων φαλάγγων ἴσον πρὸς τὸ μέτωπον ἀνεπτυγμένου λόχου ἢ ἴλης—περὶ τὰ 100 ἕως 150 συνήθως μέτρα—(Ἑλλ. Καν. Πεζ. 1905 § 201, 1924 § 329. Ἱππ. 1905 § 264, 1924 μόνον κατὰ τὴν πεζῇ τάξιν, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐφίππως, § 576). Ἡ διπλῆ φάλαγξ κατηργήθη ἐν τῷ γερμανικῷ πεζικῷ διὰ τοῦ κανονισμοῦ 1906. Παρεμφερεῖς πρὸς τὴν διπλῆν φάλαγγα θεωρητέοι οἱ διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τῶν συγχρόνων κανονισμῶν θεσπισθέντες σχηματισμοὶ *πεσσοειδοῦς* διατάξεως, δηλαδὴ ὁ *ρομβοειδής*, ὁ *τριγωνοειδὴς* καὶ ὁ *τραπεζοειδὴς* (Ἑλλ. Καν. Πεζ. 1924, § 182—190, 210—223. Ἱππ. 1924 § 481, 482, 580).

Ν. ΚΛΑΔΑΣ

— [ΝΑΥΤ. ΤΑΚΤ.] Ἀνάπτυξις στόλου λέγεται ἡ κίνησις τῶν πολεμικῶν πλοίων στόλου τινός, δι' ἧς ταῦτα μεταβαίνουσιν ἀπὸ τῆς διατάξεως πλοῦ εἰς τὴν διάταξιν μάχης.

Στόλος τις πλέει, τῶν πλοίων αὐτοῦ τεταγμένων κατὰ εἰδικήν τινα διάταξιν, ἥτις καλεῖται *διάταξις πλοῦ*. Κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην τὰ πλοῖα δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιήσωσιν ἅπαντα τὸν ὁπλισμὸν αὐτῶν, διὰ τοῦτο δὲ παρίσταται ἀνάγκη ὅπως ἡ διάταξις πλοῦ μεταβληθῇ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς μάχης εἰς *διάταξιν μάχης*. Ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς διατάξεως καλεῖται *ἀνάπτυξις τοῦ στόλου*, ἐκτελεῖται δὲ κατόπιν σήματος τοῦ ναυάρχου. Ἡ προσφορωτέρα διάταξις μάχης εἶναι ἡ *γενικὴ γραμμὴ παραγωγῆς* μὲ ἐλαφρῶς ηὐξημένας ἀποστάσεις (500—600 μέτρα διὰ τὰ θωρηκτὰ) καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἡ *γενικὴ γραμμὴ διοπτεύσεως* (βλ. λ. παραγωγή, διόπτευσις), παρουσιάζουσα ἀπέναντι τῆς γενικῆς γραμμῆς παραγωγῆς τὸ μειονέκτημα ὅτι ἡ τήρησις τῆς θέσεως τῶν πλοίων ἐν αὐτῇ εἶναι λίαν δυσχερής. Διὰ τοῦτο χρησιμοποιεῖται πάντοτε ἡ γενικὴ γραμμὴ παραγωγῆς, μὴ μεταβαλλομένη εἰς γενικὴν γραμμὴν διοπτεύσεως, εἰ μὴ ἐπὶ μικρὰ χρονικὰ διαστήματα, ἵνα ἐκτελεσθῇ στρατηγικός τις σκοπὸς (ἀποφυγὴ τορπιλλικῆς ἐπιθέσεως, αὔξησις ἢ ἐλάττωσις τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ κλπ).

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ στόλου θὰ γίνῃ ἐπὶ μιᾶς τῶν στηλῶν αὐτοῦ (βλ. λ.), ἤτοι εἴτε ἐπὶ τῆς στήλης δεξιᾶς ἢ ἀριστερᾶς πτέρυγος, εἴτε ἐπὶ μιᾶς ἐνδιαμέσου στήλης. Τοῦτο διατάσσεται ὑπὸ τοῦ ναυάρχου ἀναλόγως τοῦ σημείου, ἐξ οὗ θὰ ἐμφανισθῇ ὁ ἐχθρικὸς στόλος, ὅπερ εἶναι γνωστὸν ἐκ τῶν διαδοχικῶν περὶ τοῦ ἐχθροῦ ἀναφορῶν τῶν ἀνιχνευτῶν πρὸς τὸν ναύαρχον.

ΑΝΔΡ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

— **ἀναπτύξεως** ***περίοδοι*** *[Παιδαγωγ.]*. Ἡ γνῶσις τῆς πορειας τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῆς σωματικῆς καὶ τῆς ψυχικῆς, εἶναι ἀναγκαία εἰς τὸν παιδαγωγὸν καὶ εἰς τοὺς γονεῖς. Διότι οὗτοι, γινώσκοντες αὐτήν, δύνανται νὰ ἐπιδρῶσιν ἐπωφελῶς.

Ἡ διαίρεσις τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς περιόδους δὲν εἶναι εὔκολος· διότι σῶμα καὶ ψυχὴ ἀναπτύσσονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον διὰ συνεχῶν μικρῶν προόδων δυσκόλως διακρινομένων ἀπ' ἀλλήλων· πλὴν δὲ τούτου σημαντικοὶ παράγοντες τῆς ἀναπτύξεως εἶναι αἱ ἀτομικαὶ διαφοραὶ ἑκάστου ἀνθρώπου καὶ ἡ διαφορὰ τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων. Ἀλλ' ἡ συνηθεστέρα διαίρεσις τῆς ἀναπτύξεως εἶναι ἡ εἰς ἑπταετεῖς περιόδους, ἐν ἑκάστῃ τῶν ὁποίων δύνανται νὰ διακριθῶσι μικρότεραι περίοδοι, ὥστε προκύπτουν ἐν τῷ συνόλῳ ἓξ περίοδοι τῆς ἀναπτύξεως, αἱ ἑξῆς:

α') **Ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας.** Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι ἡ τῆς μεγίστης σχετικῶς σωματικῆς αὐξήσεως. Κατ' αὐτὴν ἡ οὐσία τῶν ὀστῶν γίνεται σκληροτέρα, τὰ δὲ ἀναπνευστικὰ ὄργανα, ὁ ἐγκέφαλος καὶ τὰ νευρικὰ κύτταρα γίνονται ἰσχυρότερα. Κατ' αὐτὴν ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχὴ εἰς τὴν προστασίαν τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος ἀπὸ πάσης ἐπιβλαβοῦς ἐπιδράσεως. Καθαριότης καὶ τροφὴ ἁπλῆ ἀπηλλαγμένη πάσης ἐρεθιστικῆς οὐσίας εἶναι ὡσαύτως ἀπαραίτητοι.

Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον ἀναπτύσσονται αἱ αἰσθήσεις, δι' ὧν ἡ ψυχὴ δέχεται τὰς πρώτας ἐντυπώσεις. Κατ' αὐτὴν πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν τὰς πολὺ ἰσχυρὰς ἐντυπώσεις καὶ πολλὰς κατὰ τὸν ἀριθμόν. Περὶ τὸ τέλος τῆς περιόδου ταύτης ἀρχίζει νὰ ἐμφανίζεται καὶ ἡ καλουμένη ἐσωτερικὴ αἴσθησις, μνήμη καὶ φαντασία. Καὶ ἀρχαὶ δέ τινες διανοητικῆς ἐνεργείας παρατηροῦνται κατ' αὐτήν. Κατὰ τὰ πρῶτα τρία ἔτη τὸ παιδίον ἀρχίζει ἀφ' ἑνὸς νὰ ὁμιλῇ, καὶ συναισθηματικῶς ἀναπτύσσεται ἀφ' ἑτέρου. Ἐπικρατοῦν δὲ ἐκ πάντων τῶν συναισθημάτων τὰ ἐγωιστικά. Ἡ ἀγάπη του μεταβάλλεται ἀναλόγως πρὸς τὰς ὠφελείας, τὰς ὁποίας ἑκάστοτε προσδοκᾷ. Οἱ γονεῖς δὲν πρέπει κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην νὰ ὑποχωροῦν εἰς πάσας τὰς ἀξιώσεις τῶν μικρῶν, πρέπει νὰ ἐκπληροῦν ὅμως τὰς εὐλογοφανεῖς. Τὸ παιδίον πρέπει νὰ συναισθάνεται καλῶς τὴν ὑπεροχὴν τῶν ἐνηλίκων καὶ τὴν ἰδικήν του ἀτέλειαν καὶ ἀδυναμίαν. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ κυρία θυμικὴ διάθεσις τοῦ παιδὸς πρέπει νὰ εἶναι ἡ εὐθυμια καὶ ἡ οἰκειότης πρὸς τοὺς περὶ αὐτόν. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν ὄχι μόνον τὴν ὑπερβολικὴν τρυφερότητα πρὸς τοὺς μικρούς, ἀλλά, καὶ τἀναντία αὐτῆς, ἤτοι τὴν σκληρότητα, τὰς ἔριδας, τὰ σωματικὰ κτυπήματα κλπ.

β') **Ἀπὸ τοῦ 4ου μέχρι τέλους τοῦ 7ου ἔτους.** Σωματικῶς τὸ παιδίον γίνεται κατ' αὐτὴν ἰσχυρότερον· ἀρχίζει δὲ νὰ ἐμφανίζεται καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ ἄρρενος ἀπὸ τοῦ θήλεος: αἱ παιδιαὶ εἶναι κατὰ κανόνα διάφοροι καθὼς καὶ πολλαὶ τῶν λοιπῶν ἀσχολιῶν· ἡ κόρη λ. χ. βοηθεῖ τὴν μητέρα, ὁ παῖς τὸν πατέρα.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην παρατηρεῖται καὶ ἰσχυρὰ ἀνάπτυξις τῆς φαντασίας καὶ ἀγάπη πρὸς τὰ παραμύθια. Τὸ παιδίον κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην ἀρχίζει καὶ νὰ συγκρίνῃ, νὰ συλλογίζεται κατ' ἀναλογίαν, νὰ ἐρωτᾷ περὶ πολλῶν· ἀλλ' ὅμως ἀποστρέφεται τὸ διανοεῖσθαι ἀφῃρημένως. Ἀναφαίνεται ἐπίσης τὸ συναίσθημα τῆς τιμῆς, ἡ συναίσθησις τῆς ἀξίας τοῦ ἐπαίνου καὶ τοῦ ψόγου, τὸ συναίσθημα τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου, ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα.

Χαρακτηριστικὸν τοῦ τέλους τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ἡ ἀλλαγὴ τῶν ὀδόντων καὶ πνευματικὴ δεξιότης, ἐπιτρέπουσα τὴν φοίτησιν εἰς τὸ σχολεῖον.

γ') **Ἀπὸ τοῦ 8ου μέχρι τοῦ 10ου ἔτους συμπεπληρωμένου.** Καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ παῖς δὲν ἀποτελεῖ σταθερὰν προσωπικότητα. Ἀρχίζει νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τοὺς ἐνηλίκους, καυχᾶται εὐχαρίστως διὰ τὴν σωματικήν του δύναμιν. Ἔχει μὲν ἀνάγκην ἐπιβλέψεως, ἀλλὰ καὶ μεγαλυτέρας παρὰ πρότερον ἐλευθερίας. Τὰ κοράσια εἶναι ἡσυχώτερα, καταπονοῦνται εὐκολώτερον τῶν ἀρρένων. Ὁ νοῦς στρέφεται κυρίως πρὸς τὸ συγκεκριμένον, καίτοι καὶ τὸ ἀφῃρημένον ἀρχίζει νὰ ἀπασχολῇ πως αὐτόν. Ἅπαντα δὲ τὰ εἴδη τῶν συναισθημάτων εἶναι σαφῶς ἐκδεδηλωμένα κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην.

Τὸ τέλος τῆς περιόδου ταύτης χαρακτηρίζει τοιαύτη τοῦ παιδίου κατάστασις, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ κρίνῃ τις ἂν ἔχῃ ἤδη ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένας τὰς θεωρητικὰς ἐκείνας ἰδιότητας, αἵτινες ἀπαιτοῦνται, ἵνα ἐπιτυχῶς παρακολουθήσῃ τὰ μαθήματα τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Διὰ τοῦτο ἡ εἴσοδος εἰς τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν πρέπει νὰ γίνεται οὐχὶ ἅμα τῇ λήξει τοῦ 6ου σχολικοῦ ἔτους, ἀλλὰ εὐθὺς μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 4ου.

δ') **Ἀπὸ τοῦ 11ου μέχρι τέλους τοῦ 12ου ἔτους.** Οἱ μύες καὶ αἱ αἰσθήσεις γίνονται ἰσχυρότεραι. Ὁ νοῦς ἀγωνίζεται περὶ τῶν πρωτείων πρὸς τὴν μνήμην καὶ πρὸς τὴν φαντασίαν. Ἡ μηχανικὴ μνήμη ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς κριτικῆς.

Αἱ φυσικαὶ διαφοραὶ τῶν δύο φύλων ἀποβαίνουν σαφέστεραι και ἐπιδρῶσιν ἔτι ἰσχυρότερον ἐπὶ τοῦ μέλλοντος. Ἡ πνευματικὴ καὶ ἡ σωματικὴ ἀνάπτυξις τῶν κορασίων ἐμφανίζεται ταχυτέρα τῆς τῶν παίδων. Τὸ συναίσθημα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας γίνεται ἰσχυρόν. Ὁ παῖς ἀξιοῖ νὰ τὸν σέβωνται· ῥέπει δὲ εἰς φιλονικίας. Τὰ κοράσια ἀρέσκονται μᾶλλον εἰς οἰκιακὰς ἐργασίας, εἶναι ἠπιώτερα, καὶ ὑποχωρητικώτερα, ἀλλ' ὅμως καὶ εὐερεθιστότερα καὶ μᾶλλον μεμψίμοιρα τῶν ἀρρένων. Ἐνῷ οἱ παῖδες ἀρχίζουν εὐχαρίστως νὰ ἀσχολῶνται περὶ τὰ ἀφῃρημένα, τὰ κοράσια ἐξακολουθοῦν νὰ κλίνουν μᾶλλον πρὸς τὸ συγκεκριμένον, πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ πρὸς τὸ αἰσθητὸν καλόν. Διὰ τοῦτο ἡ συμφοίτησις τῶν φύλων κατὰ τὴν περὶ ἧς πρόκειται περίοδον ἄγει ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης κατ' ἀνάγκην εἰς ἀγωγὴν παρὰ τὴν φύσιν.

ε') **Πρώτη περίοδος τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας** (13ον ἢ 14ον ἔτος μέχρι τοῦ 15ου ἢ 16ου). Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι ἡ πασῶν σπουδαιοτάτη. Μεγάλαι σωματικαὶ καὶ ψυχικαὶ μεταβολαὶ ἐπέρχονται κατ' αὐτὴν μαζὶ μὲ τὴν ὀρχομένην τῶν γενετησίων ὀργάνων ὡρίμανσιν. Ἐπ' ἐσχάτων, πολλῶν ψυχολόγων τὸ βλέμμα ἐστράφη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς περιόδου ταύτης καὶ τῆς εὐθὺς ἑπομένης· ἀξιόλογα δὲ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν τούτων εὑρίσκονται ἤδη ἀποτεθειμένα εἰς σχετικὰ συγγράμματα. Σημειοῦμεν ἰδιαιτέρως ἐκ τούτων τὸ τοῦ Σπράγγερ: «ψυχολογία τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας» (μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου Ν. Λούβαρη).

Ἡ περίοδος αὕτη ἀρχίζει παρὰ τοῖς κορασίοις κατὰ 1 περίπου ἔτος ἐνωρίτερον ἢ παρὰ τοῖς παισί. Σωματικῶς παρατηρεῖται σχεδὸν αἴφνης ἰσχυρὰ ὁρμὴ πρὸς ἀνάπτυξιν· χάνεται ἡ σωματικὴ χάρις των παιδικῶν χρόνων. Παρὰ τοῖς παισὶ μεταβάλλεται ἡ φωνὴ καὶ φύεται ὁ πρῶτος χνοῦς τοῦ μέλλοντος γενείου.

Τὸ σῶμα τῶν κορασίων προσλαμβάνει σαφῶς πλέον τὴν μορφὴν τοῦ σώματος τῆς μελλούσης μητρός. Ἰσχυρὰ ἐμφανίζεται καὶ ἡ γενετήσιος ὁρμή· ἀλλ' ὀλεθρία ἀποβαίνει πᾶσα οἱαδήποτε αὐτῆς χρῆσις. Αἱ ἐκκρίσεις τῶν σπερματικῶν ἀδένων ἀποβαίνουν ὠφελιμώταται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος ἐὰν ἀπορροφῶνται ὑπ' αὐτοῦ. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διπλασιάζονται περίπου κατ' ὄγκον ἡ καρδία καὶ οἱ πνεύμονες. Καὶ ὁ ἐγκέφαλος καὶ δὴ τὰ εὐγενέστερα αὐτοῦ στοιχεῖα ἀναπτύσσονται ἰσχυρῶς. Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη τοῦ ὅλου σώματος γίνεται βιαίως καὶ προκαλεῖ μεγάλην ταραχήν. Διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται ἰσχυρὰ βούλησις πρὸς διατήρησιν τῆς ἰσορροπίας. Μέγα καὶ δύσκολον, ὡς εὐκόλως δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, εἶναι τὸ ἔργον τοῦ παιδαγωγοῦ κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην. Εἰς τοὺς μετερχομένους κατ' αὐτὴν ἐπάγγελμα μὴ ἐπιτρέπον κίνησιν ἐπαρκῆ, λ. χ. εἰς τοὺς μαθητάς, ἀνάγκη νὰ παρέχωμεν τὴν εὐκαιρίαν καὶ νὰ παρορμῶμεν ἰσχυρῶς εἰς κίνησιν· διότι εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἡλικίαν ἡ κίνησις καὶ δὴ ἡ ἐν ὑπαίθρῳ εἶναι τόσον ἀναγκαία ὅσον εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος. Πλὴν τῆς κινήσεως ἀναγκαία εἶναι καὶ μακρὰ ἀνάπαυσις· ὕπνος 9—10 ὡρῶν δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ὑπερβολικός· αὐστηρῶς ὅμως πρέπει νὰ ἀπαγορεύεται ἡ παραμονὴ ἐν τῇ κλίνῃ μετὰ τὴν ἐγρήγορσιν. Ἡ τροφὴ πρέπει νὰ εἶναι ἁπλῆ καὶ θρεπτική, οὐχὶ δὲ διεγερτική. Λίαν ἐπιβλαβὴς εἶναι ἰδίᾳ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ χρῆσις οἰνοπνεύματος. Πολλάκις παρατηροῦνται ἰσχυραὶ ἀνωμαλίαι, οἷον καρδιακοὶ παλμοί, ἀναιμία, ἰδίᾳ παρὰ κορασίοις καὶ λιποθυμίαι. Κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην δύνανται εὐκόλως νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ νόσοι, ὧν ἡ αἰτία εἶναι κληρονομικὴ προδιάθεσις. Διὰ τοῦτο ὁ παιδαγωγὸς πρέπει νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ παρακολουθῇ πάντα τὰ σπουδαῖα ταῦτα φαινόμενα, καὶ τὰ ὁμαλὰ καὶ τὰ ἀνώμαλα, καὶ νὰ προκαλῇ ἐν ἀνάγκῃ ἐγκαίρως τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἰατροῦ.

Καὶ πνευματικῶς ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην διατελεῖ ἐν μεγάλῃ μεταβολῇ. Ἰσχυροτάτη ἀναπτύσσεται ἡ ὁρμὴ πρὸς μάθησιν. Ἡ φαντασία δημιουργεῖ μεγάλα σχέδια καὶ ὀνειροπολήματα. Περὶ τὸ τέλος τῆς περιόδου ταύτης καταφαίνεται σαφῶς ἡ ἀπὸ τοῦ συγκεκριμένου καὶ ἀτομικοῦ εἰς τὸ ἀφῃρημένον καὶ γενικὸν ἔξαρσις τῆς διανοίας. Ἡ ἰδιαιτέρα ἑκάστου φύσις ἀρχίζει νὰ ἐκδηλώνεται σαφέστερον, καταφαίνονται δὲ παρ' ἑκάστῳ ὡρισμέναι προδιαθέσεις καὶ κλίσεις. Παρατηρεῖται πρὸς τούτοις ἡ τάσις πρὸς αὐτοπαρατήρησιν καὶ αὐτέλεγχον. Ἀντὶ τῆς παθητικότητος τῶν προηγουμένων περιόδων ἐμφανίζεται νῦν καὶ πνευματικὴ δημιουργικότητος. Ἀπόπειρα πρὸς λογοτεχνικὴν δρᾶσιν εἴτε ἐν πεζῷ εἴτε ἐν ἐμμέτρῳ λόγῳ, ἰσχυρὰ τάσις πρὸς ἐνασχόλησιν

Digitized by Google

μὲ φιλοσοφικὰ καὶ δὴ θρησκευτικὰ ζητήματα εἶναι συνήθη τῆς ἡλικίας ταύτης φαινόμενα. Ἡ ἀπειρία ὅμως τῆς ἡλικίας ταύτης καθιστᾷ αὐτὴν εἰς πᾶσαν γνώμην ἄκρως ριζοσπαστικὴν καὶ ἐλεγκτικὴν τῶν ἐναντίων γνωμῶν. Ἐντεῦθεν καταφαίνεται ἡ ἀνάγκη τῆς ἐν τῷ σχολείῳ παροχῆς τῶν γνώσεων ὑπὸ μορφὴν ἐπιστημονικωτέραν ἢ μέχρι τοῦδε καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐλευθέρας συζητήσεως καὶ ἐν τῷ σχολείῳ περὶ παντὸς ζητήματος ἰσχυρῶς ἀπασχολοῦντος τὴν διάνοιαν τῶν μαθητῶν, τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη ἴσως ἐκ τοῦ ἔξω τοῦ σχολείου βίου.

Ἀλλ' ἡ μεγίστη μεταβολὴ παρατηρεῖται ἐν τῷ θυμικῷ. Τραχύτης, θρασύτης, φιλοσκωμμοσύνη, ἰσχυρὰ περιέργεια ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ τῆς γενετησίου ὁρμῆς, ροπὴ πρὸς ἀνεξαρτησίαν, εἶναι συνήθη φαινόμενα τῆς ἡλικίας ταύτης. Κατ' αὐτὴν ἀναπτύσσεται καὶ ἡ ὁρμὴ πρὸς εὕρεσιν φίλων καὶ πρὸς σύμπηξιν συλλόγων ὁμηλίκων.

Ὁ συνετὸς παιδαγωγὸς παρακολουθεῖ μὲν μετὰ προσοχῆς, ἀλλὰ δὲν προσβάλλει τὸ ἐπαρκῶς ἤδη ἀνεπτυγμένον αὐτοσυναίσθημα καὶ τὸ συναίσθημα τῆς τιμῆς. Δὲν πρέπει ὁ παιδαγωγὸς νὰ σκώπτῃ, νὰ ἐμπαίζῃ, νὰ περιορίζῃ ἐν οὐ δέοντι τοὺς τροφίμους του.

Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην συλλαμβάνονται πολλάκις ὑπερβολικῶς μεγάλα σχέδια καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐν τῇ ἐπιδιώξει αὐτῶν ἐπέρχεται σκληρὰ ἡ ἀποτυχία, ἐὰν τοῦτο ἐπαναληφθῇ, ἡ καὶ ἄλλως συνήθης μελαγχολία τῶν νέων δύναται νὰ αὐξηθῇ μέχρι πλήρους ἀπογοητεύσεως καὶ νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν αὐτοκτονίαν. Ἡ δὲ ἀνάγνωσις ρυπαρογραφημάτων καὶ βιβλίων ἀπαισιοδόξων συγγραφέων ἐπιδρᾷ πάντοτε ὀλεθρίως ὑπὸ τὴν ἄποψιν ταύτην. Ἐπικίνδυνον ἐξ ἄλλου φαινόμενον τῆς ἡλικίας ταύτης εἶναι ἡ ἐρωτοτροπία, ἥτις ἐλευθέρα ἀφιεμένη ἄγει εἰς πλήρη τῆς διανοίας στείρωσιν, εἰς ἀναισχυντίαν καὶ εἰς σωματικὰς βλάβας σημαντικάς.

Σπουδαῖον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς πρώτης ἐφηβικῆς ἡλικίας εἶναι καὶ ἡ μεγάλη αὐτῆς ἀστάθεια. Ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ἰσχυρῶν συναισθημάτων ἐναντίων πρὸς ἄλληλα, κυμαίνεται ὁ νέος πότε ἐδῶ, πότε ἐκεῖ. Ἐξ ἑνὸς μὲν ματαιοδοξία, φιλοδοξία, ἰσχυρογνωμοσύνη, φθόνος, φιληδονία, ἐξ ἑτέρου ἐνθουσιασμὸς ὑπὲρ εὐγενοῦς κοινωνικῆς δράσεως, τάσις πρὸς τὸ μέγα καὶ ὑπερέχον. Νῦν μὲν φαντάζεται ἑαυτὸν προωρισμένον εἰς μέγαν ποιητήν, αὔριον εἰς μέγαν ζωγράφον, μεθαύριον εἰς πολιτικόν, εἰς φιλόσοφον κτλ. Διὰ τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ παιδαγωγοῦ κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην εἶναι δυσχερέστερον παρά ποτε.

στ') Δευτέρα περίοδος τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας (15ον ἢ 16ον ἔτος μέχρι τοῦ 24ου συμπεπληρωμένου). Ἡ ἀνάπτυξις, ἡ παρατηρηθεῖσα κατὰ τὴν προηγουμένην περίοδον συνεχίζεται μὲ τελικὸν σκοπὸν τὴν πλήρη ὡριμότητα καὶ τὴν γαλήνην. Ὁ νοῦς στρέφεται πρὸς τὸ ἀφῃρημένον, ζητεῖ νὰ συλλαμβάνῃ τὸ οὐσιῶδες καὶ νὰ μορφώσῃ ἰδικήν του θεωρίαν περὶ τοῦ βίου καὶ περὶ τοῦ κόσμου ἐν γένει. Οἱ πλεῖστοι ἐπανέρχονται εἰς τὰ θρησκευτικὰ ἰδεώδη τῆς παιδικῆς ἡλικίας ὑπὸ μορφὴν βέβαια διάφορον, ἀφοῦ ὑπέβαλον ἤδη αὐτὰ κατὰ τὴν προηγουμένην περίοδον εἰς δεινὸν ταραχώδη ἔλεγχον· οἱ λοιποὶ ὀλίγιστοι καταφεύγουν εἰς ἄλλας θρησκευτικὰς παραστάσεις εἴτε θετικὰς εἴτε ἀρνητικάς. Καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος συμπίπτει μὲ τὴν περίοδον ταύτην.

Ὁ παιδαγωγὸς δὲν δύναται νὰ εἶναί τι πλέον κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην παρὰ φίλος καὶ σύμβουλος. Αἱ προσταγαὶ αὐτοῦ οὐδεμίαν ἀσκοῦν ἐπιρροήν, ἂν μάλιστα δίδωνται, καθ' ὃν τρόπον δίδονται εἰς τὰς προηγουμένας περιόδους (**βλ. καὶ παιδὸς καὶ ἐφήβου ψυχολογία καὶ ἐξέλιξις**). Σ.Μ.Κ.

ἀναπτύσσω· ἁπλώνω, ἀνοίγω, ξετυλίγω, ξεδιπλώνω, οἷον κύλινδρον χάρτου, ὑφάσματος κ.τ.τ: «**ἀναπτύσσω τὴν φάλαγγα**» ἁπλώνω, ἐκτείνω τὸ μέτωπον τῆς φάλαγγος· || ἐξηγῶ, διασαφῶ, ἑρμηνεύω: «**ἀναπτύσσω ἐπιστημονικόν τι θέμα, — ὑπόθεσίν τινα κ.τ.τ.**»· || ἐξελίσσω, κάμνω νὰ ἀναπτυχθῇ, νὰ ἐμφανισθῇ, νὰ ἐκδηλωθῇ: «**ἀνέπτυξεν ὅλην τὴν δραστηριότητά του, — τὴν εὐγλωττίαν του, — τὴν δύναμίν του, — τὴν ταχύτητα κ.τ.τ.**»· || κάμνω νὰ μεγαλώσουν, νὰ αὐξηθοῦν: «**αὐτὸ τὸ δένδρον δὲν ἀναπτύσσει καλῶς τοὺς καρπούς του**»· || μορφώνω, ἐκπαιδεύω, προάγω: «**θ' ἀναπτύξω τὰ παιδιά μου, — τοὺς μαθητάς μου κ.τ.τ.**». Β. Φ.

— **ἀναπτύσσουσα** *διδασκαλία*· βλ. διδασκαλίας μέθοδοι.

ἀναπτυχὴ (ἡ)· πτυχή.

ἀναπτυχία (ἡ) (Anaptychia) *[Βοτ.]*. Λειχῆνες τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσκοφόρων*. Δ. Ν. Π.

ἀνάπτυχος (Anaptychus) *[Παλαιοζ.]*. Στοματικὸν ἀσβεστολιθικὸν ἢ κερατοασβεστολιθικὸν κάλυμμα τῶν *ἀμμωνιτῶν*· βλ. ἀμμωνιτοειδῆ. Θ. Σ.

ἀνάπτω, ἰδιωματ. *ἀνάφτω, ἀνάβω* καὶ *ἀνάβγω*, ἀόρ. *ἄναψα*, παθ. μετοχ. *ἀναμμένος*· ἀπὸ τῆς σημασίας ἀναρτῶ, προσάπτω, προσκολλῶ, προέκυψεν ἡ σημασία *θέτω πῦρ* ἤδη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οἷον «**ἀνάπτω πῦρ, — λύχνον, — ξύλα κ.τ.τ.**»· ἅπτω ἀνάβω φωτιά: «**ἀνάβω τὸ φοῦρνο, — τὴ στιά, — τὸ καζάνι κ.τ.τ.**», βραχυλογικῶς ἀντὶ «**ἀνάβω φωτιὰ 'ς τὸ φοῦρνο, — 'ς τὴ στιά, 'ς τὸ καζάνι**»· || ἀμεταβ. καίομαι, φλέγομαι: «**ἀνάβει ὁ φοῦρνος, ἡ στιά, τὸ καζάνι**», «**τὰ ξύλα εἶναι χλωρὰ καὶ δὲν ἀνάβουν**»· || παροιμ. «**ἀνάψανε οἱ γιαλοὶ καὶ καίονται τὰ ψάρια**»· ἐπὶ ἀνησυχούντων δι' ἄγγελμα προδήλως ψευδές· || μεταφρ. ἐξεγείρω, ἐρεθίζω, παροργίζω, καὶ ἀμεταβ. ἐξεγείρομαι, ἐρεθίζομαι, ὀργίζομαι: «**μ' ἀνάβεις μὲ τὰ λόγιά σου**», «**καλὰ τὶν ἄναψες**», «**ἄναψε ἀπ' τὸ κακό του**», «**ἄναψα ἀπ' τὸ θυμό μου καὶ δὲν βλέπω μπρός μου**»· || παροιμ. «**μὴ μ' ἀνάφτῃς τὰ κουτάβια**», μὴ μὲ ἐξοργίζῃς, μὴ μοῦ ἐξάπτῃς τὰ πάθη μου· || παθαίνω ἔξαψιν, ἐρυθροῦμαι εἰς τὸ πρόσωπον: «**ὧρες ὧρες ἀνάβω καὶ πάλι σβήνω**», παθαίνω ἔξαψιν ἡ ὁποία πάλιν παρέρχεται· «**τὸν εἶδα ἀναμμένο, κατακόκκινο**». Β. Φ.

— **ἀνάπτω τὰ πυρὰ** (κοιν. *βάζω φωτιά*, γαλλ. allumer les feux, ἀγγλ. to light the fires) *[Ναυτ.]*· θέτω πῦρ εἰς τὰς ἑστίας τῶν λεβήτων (βλ. ἄψις πυρῶν). Σ. Ε. Λ.

ἀναπυρσεύω (γαλλ. reprendre le signal, ἀγγλ. to resignalize) *[Ναυτ.]*· ἐπαναλαμβάνω ἐξ ὑπαρχῆς νυκτερινὸν φωτεινὸν σῆμα, περὶ οὗ ἐσχηματίσθη πεποίθησις ὅτι δὲν εἶχε κατανοηθῇ. Εἶναι τὸ *ἀναπυρσεύειν* διὰ τὰς νυκτερινὰς σημάνσεις, ὅ,τι τὸ *ἀνασημαίνειν* διὰ τὰς ἡμερινὰς τοιαύτας. Σ. Ε. Λ.

ἀναπυρῶ *(—όω)*· πυρῶ, ἀνάπτω.

ἀναπύρωσις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀναπυροῦν.

ἀναπωμάζω· ἀνασύρω, ἀποβάλλω τὸ πῶμα, ξεστουπώνω, ξεταπώνω.

ἀναπωμαστὴρ (ὁ) τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀναπωμάζομεν, ξεστουπώνομεν, ξεβουλλώνομεν

ἀναπωματίζω· ἀποβάλλω τὸ πῶμα, ξεβουλλώνω.

Ἀναράζελ (Anarajel). Ὄνομα διδόμενον ἐν τῇ μυθολογίᾳ τῶν Σκανδιναυῶν εἰς ἕνα τῶν δαιμόνων, τῶν ἐντεταλμένων τὴν διαφύλαξιν τῶν ὑποχθονίων θησαυρῶν. Σύντροφοι τοῦ Ἀναράζελ εἶναι ὁ Φέγκωρ καὶ ὁ Γκαζιέλ. Οἱ τρεῖς οὗτοι δαίμονες δὲν ἔχουσιν ὡρισμένην κατοικίαν, ἐπὶ τῷ τέλει, ὅπως ἀποφεύγωσιν, ὡς φρουροὶ θησαυρῶν, τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ οἱ τρεῖς ζῶσιν ἐν αὐστηρᾷ, ἀγαμίᾳ ἀπαγορευμένης εἰς αὐτοὺς οἱασδήποτε ἐπικοινωνίας μετὰ γυναικῶν.

ἀνάραιος· βλ. ἀνάριος.

Ἀναρατζαποῦρα (Anaradjapûra). Τοποθεσία τῆς παλαιᾶς πρωτευούσης τῆς Κεϋλάνης πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Καλπετύν. Ὑποτίθεται, ὅτι εἶναι ἡ ἀρχαία *Ἀνουράντα* (Anuradha) ἡ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου ἀναφερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀνουρόγραμμον* (Anuradhagrama). Ἡ πόλις αὕτη, ἥτις ἔπαυσε νὰ εἶναι πρωτεύουσα τῆς νήσου ἤδη ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος μ. Χ., εἶχεν ἄλλοτε μέγαν πληθυσμόν. Σήμερον εἶναι μικρὸν χωρίον ἀριθμοῦν μόλις χιλίας ψυχάς. Ἐπὶ τῆς παλαιᾶς τοποθεσίας της, ἥτις, κατὰ τοὺς χρονογράφους, ὑπῆρξέ ποτε μεγαλυτέρα τοῦ Λονδίνου, εὑρίσκονται ἐρείπια γιγαντιαίων οἰκοδομῶν. Α. Δ.

Ἀναράχη. Χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως Πτολεμαΐδος (τέως Καϊλαρίων) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἕδραν ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 1529. Πρότερον ὠνομάζετο Δέβρη. Εἰς τὴν Κοινότητα ἀριθμοῦσαν 1595 κατοίκους ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Κρυόβρυση* (τέως Ραδούνιστα). Δ. Ε. Μ.

ἀνάργαστος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ μὴ ἀργασμένος, ἀδέψητος.

Ἀνάργια. Ἑλληνικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀνακτορίου τοῦ νομοῦ 40 Ἐκκλησιῶν (Κὶρκ - Ἰλὶ) τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης συνοικισμοῦ *Μπουνάρτζα*, ὅστις κατὰ τὴν γενομένην τῷ 1920 ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς ἀπογραφὴν ἠρίθμει 289 κατοίκους.

«**Ἀναργύρεια** *φύλλα*» ἢ *ἀποσπάσματα*. Ὑπὸ τὸν τίτλον αὐτὸν ἀναφέρονται τὰ τέσσαρα φύλλα, τ' ἀνευρεθέντα ὑπὸ τοῦ πρώτου Γενικοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων Κυριακοῦ Πιττάκη, ἐντὸς τοῦ ὑπογείου πύργου τινός, κειμένου παρὰ τὸ ὀλίγον μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν σωζόμενον ἔτι ἐκκλησίδιον τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν. Ἐπωνομάσθησαν δ' οὕτω διότι ἐν τῷ δευτέρῳ φύλλῳ, γίνεται λόγος περὶ τῆς *Μονῆς τῶν Ἀναργύρων*. Τὰ «Ἀναργύρεια φύλλα», κακῶς ἀναγνωσθέντα, ἐννοηθέντα καὶ χρησιμοποιηθέντα ὑπὸ τοῦ Φαλμεράϋερ, προεκάλεσαν σύγχυσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἕως οὗ ἡ ἐμπεριστατωμένη ἐπὶ τοῦ ζητήματος μελέτη τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου (Ἱστορικαὶ Πραγματεῖαι: Μέρος Α'), καὶ ἡ μεταγενεστέρα διονύχισις αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ Δ. Γρ. Καμπούρογλου, καθώρισαν τὴν τριετίαν 1688-1690 ὡς τὴν περίοδον εἰς ἣν τὰ «Ἀναργύρεια» ἀναφέρονται (βλ. κείμενον «Α. Φ.» εἰς *Θ. Ν. Φιλαδελφέως* Ἱστορίαν Ἀθηνῶν, Τόμ. Β' σ. 313). Γ. Δ. Κ.

ἀναργυρία (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ ἀναργύρου, ἔλλειψις ἀργυρίων, ἀχρηματία, ἔνδεια.

—*[Ρωμ. Δίκ.]* Κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον ὁ ἐπὶ καταβολῇ ἀντικαταστατῶν πραγμάτων λαβὼν ἔγγραφον ἀπόδειξιν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπικαλέσηται ταύτην ἀμέσως πρὸς ἀπόδειξιν τῆς καταβολῆς, διότι αὕτη ἐκτᾶτο ἀποδεικτικὴν δύναμιν μόνον μετὰ πάροδον προθεσμίας ἄλλοτ' ἄλλης, ἀναλόγως τῆς αἰτίας τῆς καταβολῆς. Οὕτως ἐπὶ δόσεως δανείου ἦτο αὕτη διετὴς ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐπὶ ἐξοφλήσεως χρέους τριακονθήμερος, ἐπὶ καταβολῆς προικὸς ἐποίκιλλεν ἀναλόγως τῆς διαρκείας τοῦ γάμου, κατὰ τὰ εἰδικώτερον ἐν τῇ Νεαρᾷ 100 τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁριζόμενα. Ἐντὸς τῆς προθεσμίας ταύτης ὁ χορηγήσας τὴν ἀπόδειξιν ὀφειλέτης δύναται, ἐναγόμενος πρὸς ἀπόδοσιν τῶν πραγμάτων, νὰ μηδενίσῃ τὴν ἀποδεικτικὴν τοῦ ἐγγράφου δύναμιν ἀντιτάσσων τὴν ἔνστασιν τῆς ἀναργυρίας (exceptio non numeratae pecuniae), εἶχε δὲ καὶ τὴν querelam non numeratae pecuniae πρὸς ἐπιδίωξιν τοῦ ἀποτελέσματος τούτου καὶ condictionem πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἐγγράφου. Ἡ νομοθετικὴ σκέψις, ἐφ' ἧς ταῦτα ἐστηρίζοντο, εἶναι, ὅτι συνηθέστατα ὁ ὀφειλέτης ἐχορήγει τὴν ἀπόδειξιν πρὶν λάβῃ τὰ πράγματα, ὅθεν ἐκρίθη προστατευτέος.

Ἀπράκτου παρελθούσης τῆς προθεσμίας δὲν ὑπέκειτο πλέον εἰς ἀμφισβήτησιν ἡ ἀποδεικτικὴ δύναμις τοῦ ἐγγράφου, ὅπερ παρῆγεν ἀμάχητον τεκμήριον. Τοὐναντίον, ἐπιτυχούσης τῆς χρήσεως τῆς ἐντάσεως ἢ τῆς querelae, ὁ πιστωτὴς ὤφειλε νὰ ἀποδείξῃ τὴν παράδοσιν δι' ἄλλων μέσων.

Τὰ ἔνδικα μέσα τῆς ἀναργυρίας σήμερον ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἱστορίαν, ὑποκύψαντα εἰς τὸ καταργητικὸν ἄρθρον 1100 τῆς ἡμετέρας Πολ. Δικονομίας ὡς ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰς περὶ ἀποδεικτικῆς δυνάμεως τῶν ἐγγράφων διατάξεις αὐτῆς (ἄρθρα 400—402 καὶ 412), ἐξ ὧν συνάγεται, ὅτι τὸ κατὰ τοὺς νομίμους τύπους συνταχθὲν δημόσιον ἢ ἰδιωτικὸν ἔγγραφον κέκτηται πλήρη ἀποδεικτικὴν ἰσχὺν ἅμα τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ Πρὸς τοῖς γενικοῖς ἔργοις Ρωμ. Δικαίου καὶ τῇ παρὰ Windscheid - Kipp § 372 εἰδικῇ φιλολογίᾳ ὅρα καὶ *Frese* ἐν Zeitschrift der Savigny - Stiftung τόμῳ 18(1897), σελ. 267—276 καὶ τὰς ἐκεῖ παραπομπάς.

Γ. Π. ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΣ

Ἀνάργυροι.—1) Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῇ διοικήσει Ἰωαννίνων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 312. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βράβορη*, μετωνομάσθη δὲ διὰ τοῦ ἀπὸ 1-4-27 διατάγματος.—2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λευκοθέας (πρώην Χουτουρίου) τῆς ὑποδιοικήσεως Ἀνασελίτσης τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. 115. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Λόπες*. Δ. Ε. Μ

— **Ἀνάργυροι**· πηγὴ ἐν Κύθνῳ (βλ. λ.) καὶ ἐν Πάρῳ (βλ. λ.).

Ἀνάργυροι *Ἅγιοι*. Ζεῦγος ἀδελφῶν, ὀνομαζομένων *Κοσμᾶς* καὶ *Δαμιανός*, ἐξασκούντων τὴν ἰατρικήν, ἐν συνδυασμῷ μετὰ προσευχῶν, ἀφιλοκερδῶς, ἀναργύρως, ἐξ οὗ καὶ Ἀνάργυροι ἐπεκλήθησαν. Ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ μνήμη των τιμᾶται τὴν 27ην Σεπτεμβρίου. Κατήγοντο ἐξ Αἰγῶν, πόλεως τῆς Λυκίας, καὶ ἔζων κατὰ τὰ τέλη τοῦ Γ' αἰῶνος. Προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ ἐπάρχου Λυσίου νὰ ἀρνηθοῦν τὴν πίστιν των εἰς τὸν Χριστὸν καὶ μὴ ὑπακούσαντες ὑπεβλήθησαν εἰς σειρὰν μαρτυρίων, μετὰ τῶν ἀδελφῶν των *Ἀνθίμου, Λεοντίου* καὶ *Εὐπρεπίου* καὶ τέλος ἀπεκεφαλίσθησαν, τῷ 303 (ἢ κατ' ἄλλας πηγὰς τῷ 287). Ἐν τῇ Δύσει οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι ἐθεωροῦντο κατὰ τὸν μεσαίωνα οἱ πάτρωνες τῶν ἰατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ αἱ περὶ Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ παραδόσεις διεμορφώθησαν ἄλλως πως, καὶ εἰς τὰ ἀνατολικὰ ἑορτολόγια παρουσιάζονται τρεῖς συζυγίαι ἁγίων Ἀναργύρων, μέ τινας παραλλαγὰς πρὸς ἀλλήλας. Καὶ οἱ μὲν τῆς πρώτης συζυγίας Κοσμᾶς καὶ Δαμιανὸς παρίστανται καταγόμενοι ἐξ Ἀσίας καὶ ἡ μνήμη των ἑορτάζεται τῇ 1ῃ Νοεμβρίου· τῶν τῆς δευτέρας συζυγίας, διατριβόντων ἐν Ρώμῃ, ἡ μνήμη ἑορτάζεται τῇ 1ῃ Ἰουλίου καὶ τῶν τῆς τρίτης, ἐξ Ἀραβίας καταγομένων καὶ ἐν Αἰγοῖς τῆς Λυκίας μαρτυρησάντων μετὰ τῶν 3 ἀδελφῶν των, τῇ 17ῃ 8)βρίου. Ὅτι ἐν τοῖς Ἀναργύροις τῶν τριῶν συζυγιῶν πρόκειται περὶ τῶν αὐτῶν προσώπων, ἡ περὶ ὧν παράδοσις ποικιλοτρόπως διεμορφώθη, εἶναι προφανές. [Πρβλ. τὰ *συναξάρια* τῆς Ἐκκλησίας.— *Acta Sanctorum* Σεπτ. 7, 469—471.—*Analecta Bollandiana* 1, 586—596.] Δ. Σ. Μ.

— *[Λαογρ.]*. Ὁ Deubner ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ἀρχικὸν τῶν Ἀναργύρων ζεῦγος εἶναι τὸ τῶν Ἀσιατῶν, κυριώτατος δὲ καὶ ἀρχικὸς τόπος λατρείας αὐτῶν τὸ Βυζάντιον, ὁπόθεν αὕτη ἐνωρὶς διεδόθη καὶ ἀλλαχοῦ καὶ δὴ εἰς τὴν Ρώμην. Προχωρῶν περαιτέρω ὁ Deubner καὶ ἐξετάζων τὰ τῆς λα-

Digitized by Google

τρείας καὶ τῶν θαυμάτων τῶν ἁγίων, τὰ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν καθ' ὕπνους τῶν ἀσθενούντων καὶ ἰδίᾳ τῶν πρὸς θεραπείαν κοιμωμένων ἐν τῷ ναῷ αὐτῶν, ὡς ἄλλοτε ἐκοιμῶντο ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ, δέχεται ὅτι οἱ δύο ἅγιοι Κοσμᾶς καὶ Δαμιανὸς ἀντικατέστησαν ἁπλούστατα, ἐν Βυζαντίῳ, τὴν λατρείαν τῶν Διοσκούρων, τῶν ὁποίων ἱερὸν εἶχεν ἤδη ὁ Βύζας ἱδρύσει αὐτόθι. Τὸ συμπέρασμά του τοῦτο στηρίζει ὁ Deubner πρῶτον εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πέτρου τοῦ Ἀργείου, καθ' ἣν οἱ ἐθνικοὶ προσήρχοντο διὰ θεραπείαν πρὸς Διοσκούρους καὶ Χείρωνας καὶ Ἀσκληπιούς, ἐξ οὗ καταφαίνεται ἡ ἀποδιδομένη ἰατρικὴ ἰδιότης εἰς τοὺς Διοσκούρους, δεύτερον εἰς τὴν μαρτυρίαν Ἡσυχίου τοῦ Μιλησίου περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐν Βυζαντίῳ ἱεροῦ τῶν Διοσκούρων, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ λύσις παθῶν τοῖς ἀνθρώποις ἐγίνετο, ἔπειτα εἰς τὸ μεμαρτυρημένον γεγονὸς ὅτι ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀναργύρων ἐγίνοντο ἐγκοιμήσεις καὶ ἠρμηνεύοντο θεραπευτικὰ ὄνειρα κατὰ τὸ κλασσικὸν παράδειγμα τοῦ Ἀσκληπιείου, τοῦθ' ὅπερ ἐλέγχει προχριστιανικὴν ἀρχὴν τῆς λατρείας, τέταρτον εἰς τὸ ἀναφερόμενον ἐν τοῖς θαύμασιν ὅτι καὶ Ἕλληνες προσήρχοντο εἰς τὸν χριστιανικὸν ναόν, ἀλλ' ὡς ναὸν τοῦ Κάστορος καὶ τοῦ Πολυδεύκους, πέμπτον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐνίοτε τῶν θεῶν ὑπὸ μορφὴν ἱππέων ἢ ἀστέρων καὶ τελευταῖον εἰς τὴν βοήθειαν τὴν ὁποίαν παρέχουσι καὶ εἰς πλέοντας, καθὼς οἱ Διόσκουροι.

Ἰδίως χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ λεγόμενα ἐν τοῖς θαύμασι σχετικῶς πρὸς τοὺς μὴ Χριστιανοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι ἐξηκολούθουν ἐπισκεπτόμενοι τὸ ἱερὸν ὡς ἱερὸν τοῦ Κάστορος καὶ τοῦ Πολυδεύκους. Οὕτως εἰς τὸ θαῦμα 9 3-5 (*Deubner* σ. 113) λέγεται ὅτι ἡ φήμη τῶν ἁγίων εἶχε φθάσει καὶ εἰς τὸ ἔθνος τῶν ἀσεβῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι γνόντες τὰ χαρίσματα τῶν ἰαμάτων αὐτῶν «ἐκάλουν τοὺς ἐνδόξους τούτους καὶ θεράποντας τοῦ Χριστοῦ Κοσμᾶν καὶ Δαμιανὸν κατὰ τὸ τῆς δυσσεβοῦς αὐτῶν θρησκείας μῖσος Κάστορα καὶ Πολυδεύκην» καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀπέστελλον τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ὄχι πρὸς τοὺς ἁγίους. Καὶ διηγεῖται τὸ θαῦμα τὸ ἀκόλουθον περιστατικόν: Εἶχέ τις ἀσθενήσει Ἕλλην ἐκ τῶν σχολαστικῶν καὶ τοῦτον συνεβούλευσαν οἱ φίλοι νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἀναργύρων «οὐ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἁγίους τοῦτον ἀποστείλαντες... ἀλλὰ πρὸς τὴν προσηγορίαν ἀφορῶντες.. Κάστορος καὶ Πολυδεύκους· εἶτα ἀσθενῶν... παραγίνεται ἐν τούτῳ τῷ ἰατρείῳ τῶν ἁγίων, καὶ ὀδυνῶν ἀνενδότων αὐτῷ προσγινομένων οἱ τοῦ Χριστοῦ θεράποντες Κοσμᾶς καὶ Δαμιανὸς τὰ εἰωθότα αὐτοῖς ἐλέη εἰς τοὺς ἀρρώστους ἐφαπλοῦντες τὴν περιοδίαν τῶν ἰάσεων εἰς αὐτοὺς ἐπεδείκνυντο Καὶ φθάσαντες εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ὁ πεμφθεὶς παρὰ τῶν Ἑλλήνων, Ἕλλην καὶ αὐτὸς ὑπάρχων, ἔκειτο τοῦτον ἀποστρεφόμενοι τῆς πρὸς τοὺς ἄλλους θλιβομένους θεραπείας εἴχοντο. Τὸ δὲ τοιοῦτο σχῆμα πλειστάκις ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐπ' αὐτῷ γενόμενον ὁ πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων θεωρήσας... ἤρξατο... κράζειν καὶ δέεσθαι αὐτῶν, ὡς ἂν καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπέλθωσιν καὶ κουφίσωσιν τῆς περιεχούσης αὐτὸν θλίψεως... ἀπεκρίναντο αὐτῷ ὀργίλως οἱ ἅγιοι· μὴ γὰρ πρὸς ἡμᾶς ἐλήλυθας, ἑταῖρε; μὴ γὰρ ἡμεῖς λεγόμεθα Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης; Τούτου δὲ ἐπιμένοντος... φθέγγονται πάλιν οἱ θεράποντες πρὸς αὐτὸν ὑπομειδιῶντες· ἑταῖρε, τί κατακράζεις ἡμῶν, καὶ ταῦτα πρὸς ἡμᾶς μὴ παραγενόμενος, ἀλλὰ πρὸς ἄλλους ἀποσταλείς, ἡμεῖς γὰρ οὐκ ἐσμὲν Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης, ἀλλὰ δοῦλοι Χριστοῦ. . ὑπάρχομεν καὶ Κοσμᾶς καὶ Δαμιανὸς προσηγορίαν κεκτήμεθα».

Αἱ ἔρευναι καὶ τὰ συμπεράσματα τοῦ Deubner εἶναι πιθανώτατα καὶ πειστικώτατα. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ἀρνηθῇ κανεὶς ἢ νὰ παρατρέξῃ τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς ἀρχικοῦ ζεύγους ἁγίων ἢ μαρτύρων, δι' ὧν ἡ Ἐκκλησία χάριν τῶν θεραπευτικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐκχριστιανισθέντων Ἑλλήνων ἐπεζήτησε νὰ ἀντικαταστήσῃ τοὺς «Σωτῆρας» Διοσκούρους, πρὸς οὓς ἕως τότε κατέφευγον οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ δεόμενοι, ὡς ἔκαμε τοῦτο καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις. Ὅσον δ' ἀφορᾶ τὴν ἑορτὴν πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι μολονότι τὸ ζεῦγος τῶν Ἀσιατῶν ἑορτάζεται τὴν 1ην Νοεμβρίου, εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν κυριωτέρα ἑορτὴ τούτων θεωρεῖται ἡ τῆς 1ης Ἰουλίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Κύριον ἔργον: *L. Deubner,* Kosmas und Damian. Leipz. Berlin 1907 καὶ *τοῦ ἰδίου* De incubatione capita quattuor. Lipsiae 1900. *E. Lucius.* Die Anfänge des Heiligen kultus Tubingen 1904. *Delahaye,* Les légendes hagiographiques.
ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

—**Ἀναργύρων** *ἁγίων, μονὴ* ἐν Ἀθήναις. Ἡ μονὴ αὕτη εὑρίσκετο ὅπου νῦν τὸ μετόχιον τοῦ Παναγίου Τάφου, πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ οὐχί, ὡς ὁ Mommsen ἐσφαλμένως ἐνόμισεν, ὅπου ὁ νῦν ἐνοριακὸς ναὸς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων τοῦ Ψυρρῆ. Ὁ ζηλωτὴς ἱερεὺς Δημήτριος Κολοκύνθης, κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, κύριος ἐκ πατρικῆς κληρονομίας μεγάλης κτηματικῆς περιουσίας, ἔκτισεν ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ἰδιοκτήτου ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων κοινόβιον γυναικῶν, ἀφιερώσας διὰ διαθήκης του πρὸς συντήρησίν του ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν· τὸ κοινόβιον τοῦτο ἀνεγνωρίσθη διὰ σιγιλλίων τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἰωαννικίου Β' (1651) καὶ Διονυσίου Δ' (1677). Βραδύτερον μετὰ τὴν ἐπὶ Μοροζίνη διασπορὰν τῶν Ἀθηναίων, ἀποχωρησασῶν τῶν μοναζουσῶν, ἀφοῦ ἐπί τινα χρόνον ἔμεινεν ἡ μονὴ ἀκατοίκητος, μετετράπη εἰς κοινόβιον ἀνδρῶν. Τῷ 1701 ὁ ἡγούμενός της Νικηφόρος εἰσήγαγεν ἐν τῇ μονῇ «τὴν τῶν λόγων μάθησιν»· τότε διέπρεψαν ἐν αὐτῇ ἄνδρες ἐπὶ παιδείᾳ, ὡς ὁ φιλόσοφος Σαμουὴλ καὶ ὁ ὑπομνηματιστὴς τοῦ Πλάτωνος Μεθόδιος. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εὑρίσκετο ἐν παρακμῇ καὶ τῷ 1785 ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐξάρχου τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ κατέστη μετόχιον αὐτοῦ καὶ τοιοῦτο διατελεῖ μέχρι σήμερον. [Πρβλ. *Θ. Ν. Φιλαδελφέως* Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1902 α', 362—363 καὶ β', 315—316. *Δ. Γρ. Καμπούρογλου* Μνημεῖα ἱστ. Ἀθηνῶν τόμ. β', Ἀθῆναι 1890 σ. 46—48 καὶ Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων τόμ. β' Ἀθῆναι 1890 σ. 302, *Σπ. Λάμπρου* Ν. Ἑλληνομνήμων 6, 113. Βλ. καὶ *Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ.* τ. Β', σ. 184.] Δ.Σ.Μ.

Ἀνάργυροι, *Ἅγιοι [Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως Ἀνασελίτσης τοῦ νομοῦ Κοζάνης ἀποτελοῦν ἰδίαν Κοινότητα. Κάτ. 286. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βρώστιανη.*

ἀνάργυρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἄνευ ἀργυρίων, ἄνευ χρημάτων, ἀχρήματος: «ἀνάργυρος ὑπηρεσία» ὑπηρεσία προσφερομένη ἀμισθί, «ἀνάργυροι ἰατροί» ἰατροὶ παρέχοντες τὴν θεραπείαν ἄμισθον· ὅθεν οἱ *ἅγιοι Ἀνάργυροι.* Β. Φ.

Ἀναργύρου. Οἰκογένεια Ἀγωνιστῶν καὶ ἐφοπλιστῶν ἐκ Σπετσῶν (βλ. **Χατζῆ-Ἀναργύρου**) Γ. Δ. Κ.

ἀναρδάλης (ὁ)· ῥυπαρός, ἀκάθαρτος, ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ *ἄρδαλος.*

ἀνάρδευτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἀρδευθείς, ἀπότιστος.

ἀνάρθηκας *[Βοτ.]*· κοινὴ ὀνομασία *νάρθηκος τοῦ κοινοῦ.* Σ. Μ.

ἀναρθρία (ἡ)· στέρησις ἐνάρθρου φωνῆς.

— *[Ἰατρ.]* Ἀποτελοῦσα τὴν ἐντονωτάτην ἐκδήλωσιν τῆς δυσαρθρίας (βλ. λ.) ἡ *ἀναρθρία* εἶναι ἡ διαταραχὴ τοῦ λόγου, καθ' ἥν, συνεπείᾳ παραλύσεως (κεντρικῆς) τῶν μυῶν τῆς λαλιᾶς (χειλέων, γλώσσης, ὑπερῴας καὶ λάρυγγος), αἴρεται πλήρως ἡ ἱκανότης πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀναγκαίων κινήσεων τῶν ἀνωτέρω μυῶν πρὸς ἔκφρασιν ἢ καὶ συναρμολόγησιν τῶν διαφόρων γραμμάτων καὶ σχηματισμὸν συλλαβῶν καὶ λέξεων, οὕτω δὲ πᾶσα προσπάθεια πρὸς ὁμιλίαν ἐκδηλοῦται δι' ἀσυναρμολογήτων φωνῶν.

Ἡ παράλυσις τῶν μυῶν τῆς λαλιᾶς προέρχεται εἴτε συνεπείᾳ πυρηνικῆς βλάβης τῶν νεύρων αὐτῶν, ὡς ἐπὶ τῶν νόσων τοῦ προμήκους (προμηκικαὶ ἢ βολβικαὶ παραλύσεις) καὶ τῆς γεφύρας, εἴτε συνεπείᾳ διπλῶν βλαβῶν ὑποφλοιωδῶν κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν φλοιοπρομηκικῶν ὁδῶν (ψευδοβολβικαὶ παραλύσεις) τῶν ἀγουσῶν εἰς τοὺς πυρῆνας τῶν ἀνωτέρω νεύρων.

Κατὰ ταῦτα δέον ἡ ἀναρθρία νὰ μὴ συγχέηται μετὰ τῆς **ἀφασίας** (βλ. λ.), καίτοι ὁ Pierre Marie καλεῖ ἀναρθρίαν τὴν ἀπώλειαν τῆς λαλιᾶς, κατὰ τὴν κινητικὴν ἀφασίαν τοῦ Broca καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς, ὡς ὁ Zichen κ.λ., πᾶσαν ἐν γένει βαρεῖαν διαταραχὴν τῆς λαλιᾶς φλοιώδους αἰτίας. Ἐπίσης δέον ἡ ἀναρθρία νὰ διακρίνηται τῆς *ἀλαλίας,* καθ' ὅτι ἡ τελευταία προέρχεται ἐκ περιφερικῆς βλάβης εἴτε τῶν μυῶν εἴτε τῶν περιφερικῶν νεύρων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅθεν ἐξάγεται ὅτι ὡς κυρίως ἀναρθρίαν δέον νὰ θεωρῶμεν τὰς βαρείας ἐκείνας διαταραχὰς τοῦ λόγου καθ' ἅς, διατηρουμένου πλήρους τοῦ φυσιολογικοῦ συνειρμοῦ τῶν φλοιωδῶν ὤσεων πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀναγκαίων κινήσεων τῶν πρὸς ἔκφρασιν ὑπηρετούντων μυῶν, δὲν γίνεται ἐφικτὴ ἡ ἐκτέλεσις αὕτη λόγῳ βλάβης εἴτε εἰς τοὺς πυρῆνας εἴτε εἰς τὰς ὑποφλοιώδους ὁδοὺς οὕτως, ὥστε δὲν ἐξικνοῦνται εἰς τὰ περιφερικὰ νεῦρα καὶ δι' αὐτῶν εἰς τοὺς μῦς αἱ φλοιώδεις αὗται ὤσεις, ὅπως ἐπιφέρουν τὰς ἀναγκαιούσας μυϊκὰς κινήσεις πρὸς ἄρθρωσιν τῶν γραμμάτων, συλλαβῶν καὶ λέξεων. Γ. Π.

ἀναρθροπόρα, (τὰ)· (Anarthropora) *[Ζῳολ.].* Βρυόζῳα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γυμνολαιμιδῶν.* Δ. Ν. Π.

ἄναρθρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό): «ἄναρθρος φωνή», φωνὴ μὴ ἔχουσα ἄρθρα, ἀσυγκρότητος, ὡς εἶναι ἡ φωνὴ τῶν θηρίων, τοῦ κλαίοντος, τοῦ μορμύροντος: «φωνὴ ἄναρθρος καὶ κλαυθμώδης»· «μυκᾶται καὶ ἐκβάλλει φωνάς τινας ἀνάρθρους», «ἀκούονται ἄναρθροι ἀλαλαγμοί», «ἄναρθρα καὶ ἀσαφῆ φθέγματα» ὡς ἦσαν οἱ ὑπὸ τῆς Πυθίας ἐξαγγελλόμενοι χρησμοί· «ἄναρθρος ᾠδή»· || γραμμ. «ἄναρθρον ὄνομα» ὄνομα ἄνευ ἄρθρου· ἀντίθ. *ἔναρθρον.*—Ἐπίρρ. *ἀνάρθρως.* Β. Φ.

— ἄναρθρος *χρῆσις ὀνομάτων.* Τὸ ἄρθρον τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ κλητικὸν στοιχεῖον τῶν ὀνομάτων, πολλάκις παραλείπεται· καὶ παρὰ τοῖς δοκίμοις μὲν ἡ παράλειψις αὕτη ἔχει συντακτικὴν σημασίαν, ἤτοι διάφορον ἔννοιαν τῆς χρήσεως· π. χ. «ἐν μέσῃ πόλει» ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως, ἀλλ' «ἐν τῇ μέσῃ πόλει» εἰς τὴν ἐν τῷ μέσῳ κειμένην πόλιν· δύναται ὅμως καὶ νὰ εἶναι ἀδιάφορος ἡ χρῆσις τοῦ ἄρθρου εἰς τὰ κύρια ὀνόματα· π. χ. «Περικλῆς εἶπεν» καὶ «ὁ Περικλῆς εἶπεν»· ἐπίσης «βασιλεὺς ἡμᾶς ἡγεῖται ἐχθροὺς» καὶ «ὁ βασιλεὺς ἡμᾶς ἡγεῖται...». Παρ' Ὁμήρῳ ὅμως γίνεται χρῆσις τῶν ὀνομάτων καὶ ἐνάρθρως καὶ ἀνάρθρως πολλάκις ἄνευ διαφορᾶς σημασίας. Καὶ παρὰ τοῖς δοκίμοις δύναται νὰ ἐλλείπῃ τὸ ἄρθρον ἐπὶ ἀφῃρημένων ἐννοιῶν, π. χ. «ἀρχὴ φιλίας μὲν ἔπαινος, ἔχθρας δὲ ψόγος», «φόβος μνήμην ἐκπλήσσει»· ἐπὶ γενικῶν ἐννοιῶν, π.χ. «οὐκ ἄρα ῥητορικὴ μόνη πειθοῦς ἐστι δημιουργός», «πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος»· ἐν πᾶσι τούτοις δύναται καὶ νὰ κεῖται. (Βλ. καὶ λ. ἄρθρον.) Β. Φ.

ἀνάρθρωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἄνευ ἀρθρώσεως, ὁ μὴ διαρθρούμενος, ὁ συγκεχυμένος. — Ἐπίρρ. *ἀναρθρώτως*· διὰ φωνῆς ἄνευ ἀρθρώσεως, ἄνευ ἄρθρου, συγκεχυμένως.

ἀνάρια· βλ. ἀνάριος.

Ἀναριάκαι *[Ἀρχ.].* Ἔθνος οἰκοῦν παρὰ τὴν νοτίαν ὄχθην τῆς Κασπίας θαλάσσης μεταξὺ τῶν Καδουσίων καὶ τῶν Ἀμάρδων· ὁ Πτολεμαῖος πλὴν τῶν Καδουσίων ἀναφέρει καὶ τοὺς Γήλας καὶ Δρίβυκας (κατὰ τὸν Στράβωνα Δέρβικας) καὶ τοποθετεῖ τοὺς Ἀναριάκας καὶ τοὺς Ἀμάρδους εἰς τὴν μεσόγειον ὀρεινὴν χώραν τῶν Μήδων· ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ ἔκειτο ἡ πόλις *Ἀναριάκη,* ἔνθα κατὰ τὸν Στέφανον τὸν Βυζάντιον ὑπῆρχε μαντεῖον τῶν ἐγκοιμωμένων (πρβλ. *ἄναιρος — ὄνειρος*). Ἀναριάκαι (Anirykâ) ἴσως ἐκλήθησαν ὡς μὴ ὄντες *Ἄρειοι,* ὅπως καὶ οἱ Καδούσιοι καὶ οἱ Γῆλαι, οἵτινες ἐπίσης δὲν ἀνῆκον εἰς τὴν Ἀρείαν φυλήν. Οἱ Βυζαντινοὶ ἐκάλουν αὐτοὺς *Δελεμίτας* ἢ *ἔθνος Δελμαϊνὸν* (Περσ. Deilemân). Κατὰ τοὺς Ἄραβας γεωγράφους οἱ κάτοικοι τοῦ Deilem ἐλάλουν ἰδίαν γλῶσσαν. Α. Π. Σ.

Ἀναριάκη *[Ἀρχ.].* Πόλις ἀρχαία πρὸς νότον τῆς Κασπίας (βλ. Ἀναριάκαι).

ἀναριεύω (ἀπὸ τοῦ *ἀναραιεύω*), ἀόρ. *ἀνάριεψα,* μετοχ. *ἀναριεμένος*· δημοτ., βάλλω τινὰ *ἀνάρια,* τοποθετῶ εἰς ἀραιὰν τάξιν: «ἀνάριευε τὰ σκόρδα νὰ χοντραίνουνε»· || ἀμετάβ. τοποθετοῦμαι εἰς ἀραιὰν τάξιν. Β. Φ.

ἀναριθμητισμὸς *[Λογιστ.].* Ἡ κατὰ τὴν ἀναγραφὴν ἑνὸς ἀριθμοῦ ἐσφαλμένη διάταξις τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν ψηφίων, λ. χ. ἐὰν ὁ ἀριθμὸς 563 ἀναγραφῇ 536.

Διόρθωσις ἀναριθμητισμοῦ ἐν τῇ Λογιστικῇ θὰ λάβῃ χώραν, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, εἴτε δι' *ἀντιλογιστικῆς* ἐγγραφῆς, ἢ διὰ *συμπληρωματικῆς* τοιαύτης, εἴτε διὰ *διαγραφῆς,* ἁπλῶς, δι' ἐρυθρᾶς γραμμῆς, καὶ ἀναγραφῆς ὕπερθεν τοῦ ὀρθοῦ ἀριθμοῦ. Σ. Σ.

ἀναρίθμητος (ὁ, ἡ)· ὁ μὴ ἀριθμούμενος, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀριθμηθῇ, ἀνάριθμος, ἀμέτρητος, ἀλογάριαστος, ἄπειρος: «θησαυροὶ ἀναρίθμητοι», «ἀναρίθμητα πρόβατα,—δένδρα κ. τ. τ.»—Ἐπίρρ. *ἀναριθμήτως.* Β. Φ.

ἀνάριθμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων ἀριθμόν, αὐτὸς ποῦ δὲν ἔχει μέτρημα, ἀναρίθμητος, ἄπειρος· || ὁ μὴ φέρων ἀριθμόν, ὁ μὴ ἠριθμημένος.— Ἐπίρρ. *ἀναρίθμως.* Β. Φ.

ἀναριθμῶ *(—έω)*· πάλιν ἀριθμῶ, ξαναμετρῶ.

Ἀνάριον. Ἑλληνικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ καζᾷ Λαλᾶ Πασᾶ (Δρογγυλίου) τοῦ νομοῦ Ἐντιρνὲ (Ἀδριανουπόλεως) *Χουσεῒν Μπουνάρ,* δοθεῖσα κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος κατοχὴν τῆς Ἀνατολ. Θράκης. Τῷ 1920 ἠρίθμει 130 κατοίκους. Δ. Ε. Μ.

ἀνάριος, *—α, —ο*· δημοτ., ὁ ἀραιός, ὁ μὴ πυκνός: «ἀνάριο σπαρτό, — ἀμπέλι, —καλαμπόκι», δηλ. τὰ φυτὰ ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων περισσότερον τοῦ κανονικοῦ· ἀντίθ. *πυκνός*· || «ἀνάριο παννὶ» ἄλλως *ἀγανό*· ἀντίθ. *κρουστό* —Ἐπίρρ. *ἀνάρια*· κατὰ μακρότερα διαστήματα, τόπου: «φύτευε τὰ σκόρδα ἀνάρια νὰ χοντρένουν», ἢ χρόνου: «ἀνάρια ἀνάρια τὸ φιλὶ νά 'χῃ καὶ νοστιμάδα».

ἀνάρις (ὁ)· ἰδιωματ., ἡ ἄνω πέτρα τοῦ μύλου, ἀλλαχοῦ *πανάρι.* Β. Φ.

ἀναρίστητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· βλ. λ. ἀνάριστος.

ἀναριστία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνάριστος, τὸ νὰ μὴ λάβῃ τὸ μεσημβρινὸν γεῦμα.

ἀνάριστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό), καὶ *ἀναρίστητος*· ὁ μὴ λαβὼν ἄριστον, πρόγευμα, ὁ μὴ προγευματίσας, ὁ μὴ λαβὼν τὸ μεσημβρινὸν φαγητόν· πβλ. *ἄδειπνος.*

Digitized by Google

ἀναριστῶ *(—έω)*· μένω ἀνάριστος, μένω νηστικός, χωρὶς νὰ φάγω τὸ μεσημβρινὸν φαγητόν.

Ἀναρίτα (ἡ). Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ διαμέρισμα Πάφου· κεῖται ΝΑ τῆς Πάφου μὲ 380 κατοίκους ἀσχολουμένους μὲ τὴν γεωργίαν καὶ εἰδικώτερον μὲ τὴν κτηνοτροφίαν. Κ. Μ. Κ.

ἀναρκέστης (Anarcestes Mojs.) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος *κεφαλοπόδων ἀμμωνιτοειδῶν* ἐκ τῆς ὑποοικογενείας τῶν *ἀναρκεστινῶν* τοῦ τμήματος τῶν *τορνοκερακωδῶν* ζῆσαν ἀπὸ τοῦ ἄνω σιλουρίου μέχρι τοῦ μεσαίου δεβονίου συστήματος εἰς τὰς Καρνικὰς Ἄλπεις τῆς Εὐρώπης, βορείου Ἀμερικῆς καὶ εἰς τὸ Ἀλτάϊ τῆς Σιβηρίας. Ἔχει εὐρύομφαλον ἅμα καὶ χθαμαλόστομον ὄστρακον, γραμμὴν ῥαφῶν μετ' ἀπεστρογγυλωμένων σαγμάτων καὶ λεκανῶν καὶ μακρὸν κατοικίδιον θάλαμον. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὸ ὑπόγενος *βερνόκερας, κλαρκεόκερας* καὶ *ἀναρκέστης lateseptatus* καὶ *ἀναρκέστης subnautilinus*, ἀμφότεροι τοῦ μεσαίου δεβονίου χαρακτηριστικὰ ἀπολιθώματα. Θ. Σ.

ἀναρκωτίνη (Anarcotinum) *[Φαρμ.]*· συνών. τῆς *ναρκωτίνης*.

ἀναρμάτωτος *—η,—ο*· ὁ μὴ ἐξωπλισμένος, μὴ ἁρματωμένος.

ἀνάρμεγος, *—η,—ο* καὶ *ἀνάρμεχτος*· αὐτὸς ποῦ δὲν εἶναι ἀρμεγμένος, *ἀνάμελκτος*: «ἀνάρμεγη ἀγελάδα,—προβατίνα,—κατσίκα κ.τ.τ.». Β. Φ.

ἄναρμενος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ πλοίων, ὁ μὴ ἔχων ἄρμενα, ὁ μὴ ἐξωπλισμένος.—Ἐπίρρ. *ἀνάρμενα*. Β. Φ.

ἀναρμόδιος. *—α,—ον*· ὁ μὴ ἁρμόδιος, ὁ μὴ προσήκων, ἀκατάλληλος.—Ἐπίρρ. *ἀναρμοδίως*.

ἀναρμοδιότης (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀναρμόδιος. —*[Ποιν. Δικ.]*· βλ. ἁρμοδιότης.

ἀναρμονικὸς *λόγος*· βλ. λόγος διπλοῦς καὶ ἁρμονικός.

ἀναρμοστία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι ἀνάρμοστον· ἀντίθ. *ἁρμονία* Β. Φ.

ἀνάρμοστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ προσηρμοσμένος, ὁ μὴ προσαρμόζων, ἀκατάλληλος, ἀταίριαστος· ἀντίθ. *ἁρμονικός* || ὁ μὴ προσήκων, ἀπρεπής, ἔκρυθμος: «ἀνάρμοστος συμπεριφορά,—ἀπαίτησις,— γλῶσσα,— ἐρώτησις κ. τ. τ.».—Ἐπίρρ. *ἀναρμόστως*. Β. Φ.

—ἀνάρμοστον (τὸ) (inadaequatum) ἢ *ἀσύμμετρον* *[Φιλοσ.]*. Τὸ μὴ συμφωνοῦν, τὸ μὴ ταιριάζον μέ τι, τὸ ἀπρόσφορον. Ἀντίθετον εἶναι τό: *ἁρμόζον* ἢ *σύμετρον* (adaequatum). Σ Μ. Κ.

Ἀνάρμοστος. Περίφημος Σάμιος κολυμβητὴς ὃν καυχώμενον ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ὑπερβῇ εἰς κολύμβησιν, ὠνείδισεν Ἀρίστιππος ὁ φιλόσοφος εἰπών: «οὐκ αἰσχύνει, Ἀνάρμοστε, καυχᾶσθαι ἐν τοῖς ἔργοις τῶν δελφίνων;» Σ. Ι Φ.

ἀναρόσαυρος (Anarosaurus Dames) *[Παλαιοζ.]* Γένος *σαυροπτερυγίων ἑρπετῶν* ἐκ τῆς ὑποτάξεως τῶν *νοθοσαυριδῶν* ἐκ τοῦ μουσελκαλκ τῆς τριασίου διαπλάσεως τῆς ἐπαρχίας Σαξωνίας. Ἔχει κροταφικὰς ὀπὰς πολὺ μικράς, σπονδύλους τραχηλικοὺς περίπου 24, θωρακικοὺς 26, ἱεροῦ ὀστοῦ τοὐλάχιστον τρεῖς. Θ. Σ.

ἀναροτρίαστος (ὁ, ἡ),*—ον* (τὸ)· ἀνήροτος, ἀγεώργητος.

ἀναρπαγὴ (ἡ)· ἁρπαγὴ αἰφνιδία, ταχεῖα.

ἀναρπάζω· ἁρπάζω αἰφνιδίως, ταχέως·«τὰ ὄρνεα ἀνήρπασαν τὸν καρπόν», «οἱ θησαυροὶ ἀνηρπάγησαν ὑπὸ τῶν ληστῶν»· || μέσ. *ἀναρπάζομαι*, ὀργίζομαι αἰφνιδίως, ἄλλως *ἀφαρπάζομαι*. Β. Φ.

ἀνάρπαστος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ ἀναρπαγείς, ὁ αἰφνιδίως ἀφανισθείς· || μεταφ. ὁ ταχέως ἀναλωθείς, ἐξαντληθείς· «τὰ τρόφιμα ἔγιναν ἀνάρπαστα». Β. Φ.

ἀναρράφτουσα (ἡ)· ἰδιωματ., ἡ ράπτουσα, ἡ γινώσκουσα τὴν ραπτικήν, εἰς τὴν παροιμ. «κάλλια 'ναι μιὰ καλὴ ἀναρράφτουσα | παρὰ τὴν καλύτερη ξομπλιάστρουσα». Β. Φ.

Ἀναρραχάκι. Τοπωνύμιον ἐν Μωροσκλάβῳ τῆς Αἰτωλίας. Δ. Λ.

ἀναρρέπω· ἐπὶ πλάστιγγος, ρέπω πρὸς τὰ ἄνω· ἀντιθ. *καταρρέπω*.

ἀναρρέω· ρέω πρὸς τὰ ὀπίσω.

ἀνάρρηγμα (τό)· ρῆγμα, ἄνοιγμα.

ἀναρρήγνυμι καὶ *ἀναρρηγνύω*· ρηγνύω, κάμνω τι νὰ ραγῇ, νὰ σχάσῃ, θραύω.

ἀνάρρηξις *πετρώματος* (Aufbruch) *[Γεωλογ.]*. Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ γεωτεκτονικῇ ἡ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἐμφάνισις ἑνὸς πετρώματος ἀρχαιοτέρου ἐκ περιβαλλόντων αὐτὸ νεωτέρων πετρωμάτων. Γ. Κ. Γ.

ἀνάρρησις (ἡ)· τὸ ἀφῃρημένον τοῦ *ἀναγορεύω*, ἀνακήρυξις· || «ἀνάρρησις εἰς τὸν θρόνον,—εἰς τὴν ἀρχήν,—εἰς τὸ ἀξίωμα κ.τ.τ.», ἄνοδος.

ἀνάρριμμα (τό)· ἰδιωματ. εἰς τὸν πληθ. *ἀναρρίμματα*· αἱ κινήσεις καὶ τὰ σχήματα τοῦ σώματος, τὸ παράστημα: «ἀρχοντικὰ ἀναρρίμματα». Β. Φ.

ἀνάρρινον *[Βοτ.]*. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Διοσκορίδου ὡς συνώνυμον τοῦ ὑπ' αὐτοῦ περιγραφομένου *ἀντιρίνου*, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀθηναίου ὡς συνώνυμον τῆς *ραφανίδος* (Θ. 366). Ὑπὸ τῶν σημερινῶν βοτανικῶν τὸ *ἀνάρρινον* (Anarrhinum) εἶναι φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *σκροφουλαριδῶν* ἢ *γρομφαδιωδῶν*. Σ. Μ.

ἀναρριπίζω· ριπίζω, φυσῶ διὰ τῆς ριπίδος· || «ἀναρριπίζω τὴν πυράν», ζωογονῶ τὴν πυρὰν φυσῶν αὐτὴν διὰ τῆς ριπίδος· || μεταφ. διεγείρω, ἐμψυχώνω, κάμνω νὰ ἀναγεννηθῇ τι: «ἀναρριπίζω παλαιὸν πόθον, —λησμονηθέντα πάθη, —ἔχθραν, —τὴν ἐπιθυμίαν, —τὸν πόλεμον». Β. Φ.

ἀναρρίπισις (ἡ)· ζωογόνησις, διέγερσις, ἐμψύχωσις, ἐρεθισμός: «ἀναρρίπισις λησμονηθείσης ἔχθρας».

ἀναρρίπισμα (τό)· τὸ ξαναφύσημα, τὸ ξαναζωντάνεμα, ἡ ὑπέκκαυσις (παθῶν κ.τ.τ.).

ἀναρριπιστὴρ (ὁ)· τὸ μηχάνημα δι' οὗ ἀναρριπίζουσι τὴν πυρὰν ἐν τοῖς χωνευτηρίοις, κοιν. *φυσερό*, ἀρχ. *φῦσα*.

ἀναρρίπτω· ρίπτω πρὸς τὰ ἄνω, ρίπτω, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν κύβων, τοὺς ὁποίους ρίπτουσι πρὸς τὰ ἄνω, ἵνα οὕτω καταπέσουν ἐπὶ τοῦ ἄβακος· φρ. «ἀναρρίπτω τὸν κύβον», ρίπτομαι εἰς κινδυνώδη ἐπιχείρησιν, ριψοκινδυνεύω· «ἀνερρίφθω κύβος» φράσις τοῦ Καίσαρος ἐκφωνηθεῖσα μετὰ πολλοὺς δισταγμούς, ὅτε ἀπεφάσισε νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν Ρουβίκωνα καὶ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν κρατούντων ἐν Ρώμῃ (λατ. «alea jacta est».). Ἰδοὺ πῶς διηγεῖται τὸ πρᾶγμα ὁ Πλούταρχος: «Ἐπὶ τὸν Ρουβίκωνα ποταμὸν ἐλθών... ἔστη σιωπῇ καὶ διεμέλλησεν, αὐτὸς ἄρα πρὸς ἑαυτὸν συλλογιζόμενος τὸ μέγεθος τοῦ τολμήματος. Εἶτα, ὥσπερ οἱ πρὸς βάθος ἀφιέντες ἀχανὲς ἀπὸ κρημνοῦ τινος ἑαυτούς, μύσας τῷ λογισμῷ καὶ παρακαλυψάμενος πρὸς τὸ δεινόν, καὶ τοσοῦτον μόνον Ἑλληνιστὶ πρὸς τοὺς παρόντας ἐκβοήσας «*ἀνερρίφθω κύβος*» διεβίβαζε τὸν στρατόν» *(Πλουτ.* Πομπ. 60. Ι. κ. Καισ. 32). Β. Φ.

ἀναρρίχας (ὁ) (Anarrichas) *[Ζῳολ.]*. Ἰχθὺς τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκανθοπτερυγίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βλεννιδῶν*. Ἔχει σῶμα ἐπίμηκες καὶ πεπλατυσμένον ἐκ τῶν πλαγίων, κρανίον λίαν πεπλατυσμένον καὶ μέγα στόμα βαθέως ἐσχισμένον, χείλη σαρκώδη, ὀδόντας κωνικοὺς καὶ αἰχμηρούς, χρῶμα ἐλαιῶδες μὲ διεσπαρμένας μελανὰς κηλῖδας, ραχιαῖον πτερύγιον ἀποτελούμενον ἀπὸ ἀνίσους ἀκάνθας. Ὁ ἰχθὺς οὗτος διακρίνεται διὰ τὴν δύναμίν του καὶ δύναται διὰ τῶν ὀδόντων του νὰ ἀποκόψῃ καὶ τὸ ἰσχυρότερον δίκτυον. Τρέφεται ἐκ μικρῶν ἐχινοδέρμων. Νήχεται βραδύτατα καὶ ἡσύχως καὶ προτιμᾷ τὰ βάθη καὶ τὰ βραχώδη μέρη. Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 160 ἑκ. τοῦ μέτρου. Ἀπαντᾷ συνήθως εἰς τὰς βορείους θαλάσσας καὶ ἁλιεύεται διὰ τὸ τρυφερὸν κρέας του καὶ τὸ δέρμα του, ὅπερ χρησιμεύει εἰς τὴν κατασκευὴν διαφόρων δερματίνων εἰδῶν. Δ.Ν.Π.

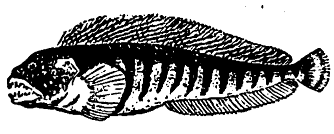

Ἀναρρίχας.

ἀναρρίχησις (ἡ)· ἄνοδος διὰ τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν ἐπὶ τῶν τοίχων, τῶν δένδρων κ.τ.τ. δίκην πιθήκου. Β. Φ.

— *[Γυμν.]* Ἡ *ἀναρρίχησις* εἶναι ἀγώνισμα ἢ ἄθλημα ἐκτελούμενον ἐπὶ κατακορύφων δοκίδων ἢ ἐπὶ κάλων μετὰ ἢ ἄνευ κόμβων. Ἐπὶ τούτων ὁ γυμναζόμενος ἢ ἀγωνιζόμενος ἀνέρχεται καὶ κατέρχεται ποικιλοτρόπως, ἀλλὰ πάντοτε κανονικῶς, ἤτοι μετ' ἠνωρθωμένης κεφαλῆς καὶ προτεταμένου στήθους.

Αἱ δοκίδες, ἔχουσαι διάμετρον ἑκάστη 6-7 ἑκτ., τοποθετοῦνται ἐν τῷ γυμναστηρίῳ εἰς τὰ πλάγια συνήθως τῆς γεφύρας καὶ εἰς ἀπόστασιν 40—50 ἑκτμ. ἀλλήλων. Ἡ ἀναρρίχησις τελεῖται ἢ ἐπὶ τῆς μιᾶς αὐτῶν ἢ καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων, διὰ μόνων τῶν χειρῶν ἢ καὶ τῇ βοηθείᾳ τῶν ποδῶν. Ἡ ἀναρρίχησις, ὅταν τελῆται δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, λέγεται *ἀμφιμερής*, ὅταν δ' αἱ χεῖρες διαδοχικῶς ἐναλλάσσωνται, λέγεται *ἑτερομερής*. Οἱ κάλῳ ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς γεφύρας, ἡ δ' ἐπ' αὐτῶν ἀναρρίχησις γίνεται παρομοίως.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν δοκίδων καὶ τῶν κάλων ὑπάρχει καὶ ὁ μέγας ἱστός, ὕψους 12—13 μέτρων ὑπὲρ τὴν γῆν, ὅστις πήγνυται, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ γυμναστικὰ ὄργανα, στερρῶς ἐν τῷ ἐδάφει δι' ἰσχυρῶν ἀντηρίδων. Ὁ ἱστὸς εἰς τὸ ἄνω ἄκρον αὐτοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 1—1 ½ μέτρου ἀπὸ τῆς κορυφῆς φέρει ὁριζοντίαν δοκόν, δι' ἀντηρίδων κάτωθεν στερρῶς στηριζομένην, ἐξ ἧς ἐξαρτῶνται εἷς ἢ δύο κάλῳ, διαμέτρου 3 ἑκτμ. καὶ μήκους τοὐλάχιστον 11 μέτρων. Ἡ ἐπὶ κάλῳ ἀναρρίχησις ἄρχεται, τοῦ ἀγωνιστοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὑπ' ὀρθὴν γωνίαν καὶ κρατοῦντος τὸ σχοινίον. Νικητὴς ἀνακηρύσσεται ὁ ταχύτερον ἀνελθὼν εἰς τὸ ἄνω τέρμα αὐτοῦ, εἰς ὕψος 10 μέτρων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Ἐκ τῶν ἰσοπάλων προκρίνεται ὁ κανονικώτερον ἐκτελέσας τὴν ἀναρρίχησιν. Ὁ ἀναρριχηθείς, ὅπως ἀναπαυθῇ, δύναται νὰ καθίσῃ ἐπὶ τοῦ κάλω διὰ τοῦ ἑτέρου ἢ δι' ἀμφοτέρων τῶν μηρῶν. Ἡ ἀναρρίχησις ἀναπτύσσει οὐ μόνον τοὺς μῦς τῶν ἄκρων, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ θώρακος καὶ τῆς ὀσφύος.

Ἡ ἀναρρίχησις ἐπὶ κάλῳ τοῦ μεγάλου ἱστοῦ ἦτο μέχρι τινὸς ἀγώνισμα καὶ τῶν δημοσίων ἀγώνων, καταργηθὲν ἤδη. Εἰς τοιοῦτον ἀγώνισμα ἡ Ἑλλὰς ἀνέδειξε καὶ Α' Ὀλυμπιονίκην, τὸν Γ. Ἀλιμπράντην, κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας τοῦ 1906, μὲ χρόνον ἀναρριχήσεως 11 ⅖″. ΣΤΕΛ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ἀναρριχητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανὸς καὶ ἐπιτήδειος πρὸς ἀναρρίχησιν, ὁ ἱκανὸς νὰ ἀνέρχηται τοὺς τοίχους, τὰ δένδρα κ.τ.τ., οἱονεὶ προσκολλώμενος ἐπ' αὐτῶν: «ἀναρριχητικὰ πτηνά, —φυτά»·— Ἐπίρρ. *ἀναρριχητικῶς*.

— **ἀναρριχητικὰ** (τὰ) (Scansores) *[Ζῳολ.]*. Τάξις πτηνῶν, χαρακτηριζομένων κυρίως ἐκ τῶν ποδῶν των, ἕκαστος τῶν ὁποίων φέρει δύο δακτύλους διευθυνομένους πρὸς τὰ πρόσω καὶ δύο πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς τρόπον, ὥστε νὰ δύνανται τὰ πτηνὰ ταῦτα νὰ ἀναρριχῶνται. Ἡ τάξις περιλαμβάνει τρεῖς διακεκριμένας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον οἰκογενείας: τοὺς *κοκκυγίδας*, τοὺς *δρυοκολαπτίδας* καὶ τοὺς *ψιττακίδας*.

Κεφαλὴ καὶ ποὺς ἀναρριχητικοῦ πτηνοῦ (ψιττακοῦ)

Ἡ οἰκογένεια τῶν *κοκκυγιδῶν* περιλαμβάνει τὰς ὑποοικογενείας: *στοματίδας, τρυγονίδας, κροτοφαγίδας* καὶ *ραμφιστίδας*.

Ἡ οἰκογένεια τῶν *δρυοκολαπτιδῶν* περιλαμβάνει μίαν καὶ μόνην ὑποοικογένειαν, τοὺς *ἰυγκίδας*.

Ἡ οἰκογένεια τῶν *ψιττακιδῶν* περιλαμβάνει τὰς ὑποοικογενείας: *λορίδας, νεστορίδας, πλατυκερκίδας, πεζοπορίδας, παλαιορνιθίδας, ἐκλεκτορίδας, τριχογλωσσίδας, γλωσσοψιττακίδας, εὐφημίδας* καὶ *στριγκοψίδας*.

Ἡ διάκρισις μεταξὺ τῶν διαφόρων οἰκογενειῶν δὲν εἶναι καὶ τόσον εὔκολος, διότι τὰ ὅρια τὰ διακρίνοντα ταύτας, ἐν πολλοῖς εἶναι ἀκαθόριστα καὶ ἀσθενῶς διαγράφονται κατά τε τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα καὶ τοὺς ἀνατομικοὺς αὐτῶν χαρακτῆρας. Μόνον ἡ οἰκογένεια τῶν *ψιττακιδῶν* παρουσιάζει μεγάλας διαφορὰς καὶ κατὰ τὴν σωματικὴν αὐτῆς διάπλασιν καὶ κατὰ τοὺς ἀνατομικοὺς χαρακτῆρας καὶ οὕτω τελείως διακρίνεται τῶν λοιπῶν οἰκογενειῶν.

Τὰ ἀναρριχητικὰ πτηνὰ ἐνδιαιτῶνται εἰς πυκνὰ δάση. Τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν ἀκόμψως ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ ἀναρριχῶνται ἐπιδεξιώτατα ἐπ' αὐτῶν τῇ βοηθείᾳ τῆς οὐρᾶς των τὴν ὁποίαν καὶ μεταχειρίζονται ὡς στήριγμα κατὰ τὴν ἀναρρίχησιν. Πάντα εἶναι πτηνὰ *ὀψὲ βαδιστικά*.

Α') Κοκκυγίδα (Cuculidae). Εὑρίσκονται εἰς ὁλόκληρον τὸν Παλαιὸν κόσμον καὶ ἐνδιαιτῶνται εἰς τὰ δάση καὶ τοὺς δρυμούς. Εἶναι πτηνὰ εὐκίνητα. Τὸ ράμφος των εἶναι μετρίου μεγέθους, πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων, πλατὺ καὶ βαθέως ἐσχι-

...κυξ ὁ ᾠδικός.

Digitized by Google

σμένον, ὁ δὲ ταρσός των γυμνὸς ἢ κατὰ τὸ ἥμισυ πτερωτός. Τὰ πτηνὰ ταῦτα εἶναι ἴσως τὰ μόνα, τὰ ὁποῖα οὐδόλως φροντίζουσι διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν νεοσσῶν των. Ἐναποθέτουσι τὰ ᾠὰ των εἰς φωλεὰς παρ' ἄλλων πτηνῶν κατασκευασθείσας καὶ ἐπαφίνουσιν εἰς ταῦτα τὴν ἐπώασιν, ἐκκόλαψιν καὶ ἀνατροφὴν τῶν μικρῶν των. Τὰ πτηνὰ ταῦτα παρὰ τὰ ἐλαττώματά των χρήζουσιν ἰδιαιτέρας ὅλως προστασίας, διότι εἶναι ὠφελιμώτατα εἰς τὴν γεωργίαν ὡς καταστρέφοντα κατ' ἔτος χιλιάδας ἐπιβλαβῶν εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐντόμων. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει εἴδη τινά, ὧν γνωστότερα εἶναι: *Κόκκυξ ὁ ᾠδικὸς* (Cuculus canarus) κοιν. *φασοτρύγονον* ἢ *κοῦκος*, ἔχων μέγεθος 33 περίπου ἑκτμ., πτέρωμα στιλπνῶς μελανὸν καὶ ἀπαντῶν εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην· καὶ *Κόκκυξ ὁ ἀμερικανικὸς* (Cuculus Americanus), ἰθαγενὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ ἐνίοτε μεταναστεύων εἰς Εὐρώπην. Εἰς αὐτὴν ἐπίσης ὑπάγονται καὶ αἱ ὑποοικογένειαι:

Κόκκυξ ὁ ἀμερικανικός.

1) Στοματίδαι (Bucconidae): Τὰ πτηνὰ τῆς ὑποοικογενείας ταύτης διακρίνονται ἐκ τοῦ εὐρέως ἐσχισμένου ράμφους των καὶ τῶν λίαν ἀνεπτυγμένων σιαγόνων των. Τὸ ἀνάστημά των εἶναι μᾶλλον μικρόν, τοῦ ὄγκου τοῦ σώματός των μὴ ὑπερβαίνοντος τὸν τῶν *στρουθίων*. Οἱ ρώθωνές των εἶναι εὐρεῖς καὶ καλύπτονται ὑπὸ ἡμιδιαφανοῦς μεμβράνης. Ἡ οὐρὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ δώδεκα *κωπαῖα πτερά*, αἱ πτέρυγες τοῦ σώματος εἶναι κατὰ τὶ ἀπεστρογγυλωμέναι, οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν των ἰσχυροί. Ὁ χρωματισμός των εἶναι φαιὸς μὲ λευκάς, μελανὰς καὶ πορφυρᾶς ἀνταυγείας. Οἱ στοματίδαι εἶναι πτηνὰ τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς καὶ ἰδίως εὑρίσκονται εἰς τὰ δάση τὰ παρὰ τὸν Ἀμαζόνειον ποταμόν, τὴν Κολομβίαν, τὴν Γουατεμάλαν καὶ τὴν Παραγουάην. Τὰ γνωστότερα εἴδη τῆς οἰκογενείας εἶναι: ὁ *στοματίας* (Bucco), ὁ *μαλακόπτιλος* (Malacoptila), ἡ *μοναχὴ* (Monacha), ὁ *χελιδόπτερος* (Chelidopterus) καὶ ἄλλα.

2) Τρογωνίδαι (Trogonidae): Διακρίνονται ἐκ τῶν βραχυτάτων ποδῶν των, οἱ ὁποῖοι κατὰ μέγα μέρος φέρουσι πτερὰ καὶ ἀφίνουσι μόλις νὰ διαφαίνηται ὁ ὀπίσθιος δάκτυλος. Τὸ ράμφος των εἶναι μετρίου μεγέθους καὶ κατὰ τὴν βάσιν του περιβάλλεται ὑπὸ λεπτῶν πτερῶν, ἅτινα καλύπτουσι τὰς ὀπὰς τῶν ρωθώνων. Αἱ σιαγόνες εἶναι εὐρεῖαι καὶ βραχεῖαι, ἐξ αὐτῶν δὲ ἡ ἄνω σιαγὼν εἶναι λίαν κυρτή, τελευτᾷ εἰς ἀκμὴν καὶ εἶναι ὀδοντωτὴ κατὰ τὰ ἄκρα της. Αἱ πτέρυγές των εἶναι ἀπεστρογγυλωμέναι. Ἡ οὐρά των ἀποτελεῖται ἀπὸ δώδεκα κωπαῖα πτερύγια, ὧν τὰ ἓξ (ἐξωτερικὰ) εἶναι τοποθετημένα πυκνῶς ἐπ' ἀλλήλων. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ πτερώματός των εἶναι μεταλλικὸς μὲ κυανᾶς, πρασίνους, χρυσᾶς καὶ ἐρυθρὰς ἀνταυγείας, τὰ μεταλλικὰ χρώματα τῶν πτηνῶν τούτων εἶναι ἀνεξίτηλα, ἐνῷ αἱ διάφοροι ἀποχρώσεις καὶ ἰδίως αἱ ἐρυθραὶ καὶ κίτρινοι ἀποχρωματίζονται εὐκόλως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ ὕδατος. Τοῦτο συμβαίνει οὐχὶ μόνον εἰς τὰ νεκρὰ καὶ εἰς τὰς συλλογὰς διατηρούμενα πτηνά, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ζῶντα τοιαῦτα. Σχετικῶς ὁ φυσιοδίφης J. Verreaux βεβαιώνει, ὅτι πολλάκις εἶδε ἠλλοιωμένα ὡρισμένα χρώματα τοῦ πτερώματος τῶν πτηνῶν τούτων, μετὰ ραγδαίαν βροχήν, ἤτοι εἶχον τελείως ἐξαλειφθῆ αἱ λαμπραὶ ρόδιναι καὶ κίτριναι ἀνταύγειαι ἐκ τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας των.

Τὰ πτηνὰ ταῦτα εὑρίσκονται εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τοῦ νέου Κόσμου, τὸ Μεξικόν, τὴν Γουατεμάλαν, τὰς Ἀντίλλας, τὴν Γουϊάναν, τὴν Κολομβίαν, τὴν Βραζιλίαν, τὸν Ἰσημερινὸν καὶ τὸ Περού. Ἐπίσης ἀνευρέθησαν εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικήν, τὴν Ἀβησσυνίαν, τὰς Ἰνδίας, τὴν χερσόνησον τῆς Μαλάκας, τὰς Φιλιππίνας νήσους, τὴν Βόρνεο καὶ τὰς νήσους τῆς Σόνδης. Κατὰ προτίμησιν ἐνδιαιτῶνται εἰς πεδιάδας καὶ ἐνίοτε εἰς πυκνὰ σκιερὰ δάση. Συνήθως ἵστανται ἐπὶ κλάδου τινὸς καὶ ἀναμένουσιν ἐν τελείᾳ σχεδὸν ἀκινησίᾳ τὰ ἔντομα ἅτινα κατὰ τύχην ἤθελον διέλθει πρὸ αὐτῶν, ὅταν δὲ τὸ ἔντομον ἀναφανῇ, ἀναπηδῶσιν αἰφνιδίως καὶ τὸ συλλαμβάνουσι διὰ τοῦ ράμφους των· τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν εἰς κοιλώματα δένδρων καὶ ἡ θήλεια γεννᾷ 3—4 ᾠὰ λευκοῦ ἢ ὑπολεύκου χρώματος. Τὰ πτηνὰ ταῦτα

Τρόγων ὁ πρασινίζων.

ᾄδουσι μελωδικῶς μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐρώτων των. Τοῦτο γνωρίζουσιν οἱ κυνηγοί, οἱ ὁποῖοι προσελκύοντες τὰ θήλεα μιμούμενοι τὴν φωνὴν τῶν ἀρρένων, τὰ φονεύουσι κατὰ ἑκατοντάδας χάριν τοῦ λαμπροῦ πτερώματός των, ὅπερ χρησιμεύει ὡς εἶδος καλλωπιστικόν.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν εἰδῶν συγκαταλέγονται: ὁ *τρόγων ὁ γάλουρος* (Trogon Galurus), *τρόγων ὁ φαρόμακρος* (Trogon pharomacrus), *τρόγων ὁ πρασινίζων* (Trogon viridis) κ.τ.λ.

3) Κροτοφαγίδαι (Crotophagidae): Τὰ πτηνὰ ταῦτα διακρίνονται ἐκ τοῦ στιλπνῶς μελανοῦ χρωματισμοῦ τοῦ τριχώματός των, ὅπερ φέρει στιλπνὰς ἐπίσης λευκὰς ἢ πρασίνους ἀποχρώσεις, καὶ τῆς ἰδιορρύθμου κατασκευῆς τοῦ ἄνω ραμφικοῦ τμήματός των, ὅπερ εἶναι ὑπερβολικῶς κυρτόν, ἀνέρχεται πρὸς τὸ μετωπικὸν ὀστοῦν καὶ φέρει κατὰ τὰ πλάγια μέρη του μικρὰς καὶ σκληρὰς μελανὰς τρίχας. Οἱ ὀφθαλμοὶ περιβάλλονται ὑπὸ γυμνῆς μεμβράνης, κατὰ τὰ ἄκρα τῆς ὁποίας ἐκφύονται σκληραὶ τρίχες. Οἱ πόδες εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλοὶ καὶ οἱ δάκτυλοι ἐφωδιασμένοι δι' αἰχμηρῶν καὶ γαμψῶν ὀνύχων. Ἀπαντῶσιν εἰς τὸ Μεξικόν, τὴν Γουϊάναν καὶ τὴν Βραζιλίαν. Ζῶσι κατὰ ζεύγη πολυπληθῆ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εἰς δάση ἢ εἰς τὰς παρυφὰς τῶν ὀρέων καὶ τρέφονται ἐξ ἐντόμων καὶ ὀπωρῶν. Συχνὰ συναντῶσι τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐπικαθήμενα ἐπὶ τῆς ράχεως διαφόρων ζῴων καὶ ἀποσπῶντα διὰ τοῦ ράμφους των τὰ παράσιτα ζωΰφια, ἢ πηδῶντα ἐπὶ τῆς γῆς πρὸς ἀνεύρεσιν σκωλήκων. Εἶναι πτηνὰ ἥμερα, εἰρηνικὰ καὶ δὲν ταράσσονται εἰς τὴν θέαν τῶν ἀνθρώπων. Πολλάκις συναθροίζονται πολλὰ θήλεα πτηνὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης καὶ ἐναποθέτουσι τὰ ᾠὰ των ἐν κοινῇ φωλεᾷ καὶ εἶτα ἀπὸ κοινοῦ ἀνατρέφουσι τοὺς νεοσσούς των. Τὰ γνωστότερα εἴδη τῆς οἰκογενείας εἶναι: *κροτοφάγος ὁ μέγας* (Crotophagus major) καὶ *κροτοφάγος ὁ καλλιεργητὴς* (Crotophagus sulcator).

4) Ραμφιστίδαι (Ramphistidæ): Τὰ ἀναρριχητικὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης διακρίνονται ἐκ τοῦ τεραστίου ράμφους των, ὅπερ καταλαμβάνει μέγα μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ ἔχει μῆκος ἴσον πρὸς τὸ ἥμισυ τοῦ μήκους τοῦ σώματος, κυρτὸν κατὰ τὸ ἄκρον των καὶ μετὰ ὀδοντωτῶν σιαγόνων. Οἱ ρώθωνες εἶναι φοειδεῖς καὶ καλύπτονται ὑπὸ μεμβράνης. Αἱ πτέρυγες καὶ ἡ οὐρὰ ἀπεστρογγυλωμέναι, οἱ πόδες ἰσχυροί, κεκαλυμμένοι ὑπὸ σκληρῶν λεπίων καὶ βραχεῖς καὶ οἱ δύο ἐμπρόσθιοι δάκτυλοι ὁμοιομεγέθεις καὶ ἀρκετὰ μακροί. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Ἀμερικήν, τὸ Μεξικόν, τὴν Βραζιλίαν καὶ τὴν Βολιβίαν. Τὸ ράμφος τῶν ραμφιστιδῶν ἔχει χρῶμα ζωηρῶς ἐρυθρόν, ἀνάμικτον μὲ κίτρινον, κυανοῦν καὶ πράσινον· ὁ χρωματισμὸς τοῦ λοιποῦ σώματός των εἶναι ἀνοικτῶς φαιοπράσινος μὲ ζωηρὰς ἐρυθράς, κιτρίνας καὶ κυανᾶς ἀνταυγείας. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν ἀναφέρομεν: *ραμφιστὴν τὸν λευκόλαιμον* (Ramphistes tucanus) καὶ *ραμφιστὴν τὸν κιτρινόλαιμον* (Ramphastes vitellinus).

Ραμφιστὴς ὁ λευκόλαιμος.

Β΄) Δρυοκολαπτίδαι (Picidae). — Οὗτοι χαρακτηρίζονται ὑπὸ εὐθέος, κωνικοῦ, πεπιεσμένου, κοπτεροῦ κατὰ τὸ ἄκρον του ράμφους, γλώσσης σκωληκοειδοῦς καὶ λίαν ἐκτατῆς, ποδῶν κεκαλυμμένων ὑπὸ ἐγκαρσίων φολίδων μὲ τέσσαρας δακτύλους (σπανίως τρεῖς), δύο ἐμπροσθίους καὶ δύο (σπανίως ἕνα) ὀπισθίους. Ἡ οὐρὰ ἀποτελεῖται ἐκ πτερῶν μὲ ἰσχυρὰ στελέχη, τελευτώντων εἰς αἰχμηρὰ ἄκρα. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ πτερώματός των εἶναι συνήθως πρασινοελαιώδης μὲ τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς ἐρυθρὸν καὶ τὸν ὀφθαλμὸν λευκόν. Οἱ δρυοκολαπτίδαι ἀπαντῶσι πανταχοῦ τῆς γῆς πλὴν τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Μαδαγασκάρης. Ἐνδιαιτῶνται εἰς δάση καὶ εὑρίσκονται ἐν μεγαλυτέρᾳ ἀφθονίᾳ εἰς τὰ βόρεια κλίματα ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων. Τρέφονται ἐξ ἐντόμων καὶ ἰδικῶς ἐκ τῶν νυμφῶν *ξυλοφάγων* ἐντόμων. Διὰ νὰ συλλάβωσι τὴν λείαν των ἵπτανται ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον καὶ ἀναρριχῶνται κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ ἐκ τοῦ ὁποίου γαμψοῦνται διὰ τῶν ἰσχυρῶν ὀνύχων των καὶ στερεοῦνται διὰ τῆς οὐρᾶς των. Ἱστάμενα ἐν τῇ ἀνωτέρω θέσει διὰ τοῦ ἰσχυροῦ ράμφους των κτυπῶσι τὸν φλοιὸν τοῦ κορμοῦ δι' ἰσχυρῶν κτυπημάτων· ὅταν ὁ φλοιὸς θραυσθῇ, ἀφαιροῦσι τοῦτον ἐπιτηδείως καὶ τρώγουσι τὰς μεταξὺ τοῦ φλοιοῦ καὶ κορμοῦ φωλευούσας νύμφας τῶν ξυλοφάγων ἐντόμων. Ἐπίσης ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν μυρμηκιῶν, εὐρύνουσι τὸ στόμιόν των διὰ τοῦ ράμφους των, ἐμβυθίζουσι τὴν σκωληκοειδῆ καὶ γλοιώδη γλῶσσάν των εἰς τὴν μυρμηκιὰν καὶ καταπίνουσι τοὺς μύρμηκας κατὰ μεγάλας ποσότητας· τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσι διανοίγοντα ὀπὰς εἰς τὰ ἡμισεσηπότα δένδρα. Ἡ θήλεια γεννᾷ 4—6 ᾠὰ στιλπνῶς λευκοῦ χρώματος.

Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τῆς οἰκογενείας ἀναφέρομεν τοὺς *δρυοκολάπτην τὸν μέγαν* (Picus major), *δρυοκολάπτην τὸν πρασινίζοντα ἢ χλωρὸν* (Picus viridis), *δρυοκολάπτην τὸν μικρὸν* (Picus minor), *δρυοκολάπτην τὸν τεφρόχρουν* (Picus canus), *δρυοκολάπτην τὸν μελανὸν* (Picus matius) κ.τ.λ. Εἰς αὐτὴν ὑπάγεται καὶ ἡ ὑποοικογένεια:

Δρυκολάπτης ὁ πρασινίζων.

Ἴυγξ ὁ τῶν ἀρχαίων (κ. νυκτοβάτης).

Ἰυγκίδαι (Iunx): Χαρακτηρίζονται ὑπὸ εὐθέος, κωνικοῦ καὶ αἰχμηροῦ ράμφους, μακροτάτης σκωληκοειδοῦς γλώσσης, πτερύγων μετρίου μεγέθους, πτερῶν οὐρᾶς μαλακῶν καὶ εὐκάμπτων. Τὸ ἀνάστημά των εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν στρουθίων, ὁ χρωματισμὸς τοῦ σώματός των ποικίλλει μεταξὺ τοῦ φαιοῦ, τοῦ πυρροῦ, τοῦ καστανοῦ καὶ τοῦ λευκοῦ. Κατοικοῦσι τὴν κεντρικὴν καὶ μεσημβρινὴν Εὐρώπην καὶ ἐνδιαιτῶνται εἰς δάση. Τρέφονται ἐξ ἐντόμων, ἰδίως μυρμήκων, καὶ τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν εἰς ὀπὰς δένδρων. Τὰ ᾠὰ των ἔχουσι χρῶμα λευκόν. Τὸ γνωστότερον εἶδος εἶναι *ἴυγξ ὁ τῶν ἀρχαίων* (Iunx torquilla) κοιν. *νυκτοβάτης*.

Γ΄) Ψιττακίδαι (Psittacidae). Τὰ πτηνὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα, οἱ διάφοροι δὲ κατὰ καιροὺς ὀρνιθολόγοι τὰ κατέταξαν εἰς τὸ μέγα ἄθροισμα τῶν *ἀναρριχητικῶν* καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν *συλληπτικῶν*. Ἡ τελευταία αὕτη ὀνομασία ἁρμόζει τελείως εἰς τὰ πτηνὰ ταῦτα, διότι εἶναι τὰ μόνα, ἅτινα κέκτηνται τὴν ἐπιδεξιότητα νὰ συλλαμβάνωσι τὴν τροφὴν διὰ τῶν ποδῶν των, ὡς δι' ἀληθῶν χειρῶν, παρομοίων πρὸς τὰς τῶν πιθήκων. Πλεῖστοι φυσιοδίφαι, ὡς ὁ Geoffroy, ὁ Saint-Hilaire, ὁ Bonaparte καὶ ἄλλοι, ἐκ τῆς συλληπτικῆς ταύτης ἰδιότητος καί τινων ἄλλων ἃς κέκτηνται τὰ πτηνὰ ταῦτα, συνεπέραναν ὅτι οἱ ψιττακίδαι κατέχουσι μεταξὺ τῶν πτηνῶν τὴν θέσιν ἣν κατέχουσι μεταξὺ τῶν θηλαστικῶν οἱ *πρώτιστοι* ἢ *πίθηκοι*. Ἡ οἰκογένεια τῶν ψιττακῶν περιλαμβάνει 50 γένη καὶ πλείονα τῶν 450 εἰδῶν.

Οἱ ψιττακίδαι ἐξεταζόμενοι ἐν τῇ ὁλότητι αὐτῶν παρουσιάζουσι τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα. Ἄνω ράμφος χονδρόν, ἰσχυρόν, κεκαμμένον ἐν σχήματι ἡμισελήνου, βραχύτερον τοῦ ὕψους αὐτοῦ καὶ φέρον κατὰ τὸ βασικὸν αὐτοῦ τμῆμα *κήρωμα*. Κάτω ράμφος βραχὺ καὶ κεκολοβωμένον. Ἄνω σιαγὼν ἰσχυροτάτη, τοξοειδὴς κατὰ τὴν βάσιν καὶ αἰχμηρὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κατὰ τὸ ἄκρον της. Κάτω σιαγὼν αἰσθητῶς βραχυτέρα καὶ μικροτέρα τῆς ἄνω. Γλῶσσα παχεῖα καὶ σαρκώδης χρησιμεύουσα καὶ ὡς ὄρ-

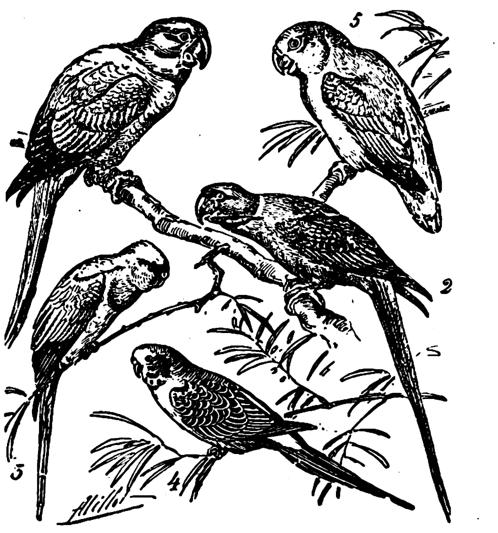

Ψιττακίδαι.

1=Δυσύπτιλος, 2=Παλαιόρνις, 3= Εὔφημος. 4=Μελοψίττακος. 5=Ψιττάκουλος.]

Digitized by Google

γανον ἀφῆς. Οἱ πόδες τῶν εἶναι *ζυγοδάκτυλοι*, ἤτοι φέρουσι τέσσαρας δακτύλους, δύο ἔμπροσθεν καὶ δύο ὄπισθεν. Ταρσοὶ βραχεῖς, παχεῖς καὶ ἐφωδιασμένοι διὰ μικρῶν πλακῶν χωριζομένων μεταξύ των διὰ δικτυοειδῶν γραμμώσεων. Πτέρυγες βραχεῖαι ἢ μετρίου μήκους. Οὐρὰ ἀπεστρογγυλωμένη καὶ πλουσία εἰς πτέρωμα. Οἱ ἀνωτέρω χαρακτῆρες παρουσιάζουσι πλείστας ὅσας παραλλαγάς, ἐξ οὗ καὶ διῄρεσαν τὰ πτηνὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης εἰς πλείστας ὑποοικογενείας καὶ εἴδη.

Τὸ ἁδρότερον χαρακτηριστικὸν τῶν ψιττακιδῶν εἶναι ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τοῦ ράμφους των ἢ κάλλιον τῆς ἄνω σιαγόνος, ἥτις καλύπτει συνήθως τελείως τὴν κάτω, ἰδίως εἰς τὰ εἴδη *εὔφημον* (Euphema) καὶ *μελοψίττακον* (Melopsittacus). Ἡ διάταξις αὕτη τῆς ἄνω σιαγόνος εἶναι τόσον ὑπερβολικὴ εἰς ἀσυμμετρίαν, ὥστε κατὰ τὴν τελείαν ἀνάπαυσιν τοῦ πτηνοῦ ὁλόκληρον τὸ ράμφος ἐκλαμβάνεται ὡς ἁπλῆ καμπύλη γραμμή. Ἡ ἀντίθετος διάταξις τῆς ἄνω σιαγόνος παρατηρεῖται εἰς τὰ εἴδη *νέστωρ* (Nestor) καὶ *δασύπτιλον* (Dasyptilus), ἅτινα ἔχουσι ράμφος παρόμοιον πρὸς τὸ τοῦ ἀετοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ κάτω σιαγὼν εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη. Ἡ διάταξις αὕτη τῶν σιαγόνων εὑρίσκεται, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἐν τελείᾳ ἁρμονίᾳ πρὸς τὰ ἤθη τῶν πτηνῶν τούτων. Πλὴν τῶν δύο τούτων τύπων τῶν σιαγόνων ὑπάρχει καὶ ὁ ἐνδιάμεσος τύπος. Τὸ ράμφος τῶν ψιττακιδῶν δὲν χρησιμεύει, ὅπως εἰς πάντα τὰ ἄλλα πτηνά, ὡς ὄργανον προσλήψεως τῶν τροφῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς τρίτον, οὕτως εἰπεῖν, μέλος, ὅπερ τὰ πτηνὰ ταῦτα μεταχειρίζονται διὰ νὰ ἀναρριχηθῶσιν ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον. Προτοῦ μετατοπισθῶσιν οἱ ψιττακίδαι προσκολλῶνται στερεῶς τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἀγκιστροειδοῦς ἄκρου τοῦ ράμφους των· καὶ ὅταν ἀκόμα βαδίζωσιν ἐπὶ τῆς γῆς συχνάκις ὑποστηρίζονται ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς ἄνω σιαγόνος των, ἥτις εἶναι λίαν εὐκίνητος χάρις εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ *ζυγωματικοῦ* ὀστοῦ καὶ τῶν ἰσχυρῶν μυῶν συγκράτησίν της.

Οἱ φέροντες τέσσαρας δακτύλους πόδες (δύο ἐμπροσθίους καὶ δύο ὀπισθίους) χρησιμεύουσιν ὅπως καὶ εἰς τοὺς πιθήκους διὰ νὰ φέρωσι τὰ πτηνὰ ταῦτα τὴν τροφὴν εἰς τὸ στόμα των. Ὁ ψιττακὸς στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ἑνὸς αὐτοῦ ποδός, μεταχειρίζεται τὸν ἕτερον διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὸ στόμα τὸν καρπὸν π. χ., τὸν ὁποῖον ἐπιτηδείως ἀποφλοιοῖ διὰ νὰ φάγῃ τὸ σαρκῶδες αὐτοῦ μέρος. Ἡ τοιαύτη σύγχρονος χρῆσις τοῦ ράμφους καὶ τοῦ ποδὸς δίδει εἰς τὰ πτηνὰ ταῦτα ὑπεροχήν τινα μεταξὺ τῶν λοιπῶν ὁμοίων των.

Τὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματα τοῦ ράμφους εἶναι ἐξ ἴσου ἐνδιαφέροντα ὅπως καὶ τὰ ἐξωτερικά· ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνειά του φέρει ἀνωμάλους σκληρὰς πτυχάς, δι' ὧν συγκρατοῦνται οἱ καρποί, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσι τὴν κυριωτέραν των τροφήν.

Τὰ ἄκρα τῶν δύο σιαγόνων φέρουσι κερατώδη φυμάτια, λίαν ὁρατὰ ἰδίως εἰς τὰ ἔμβρυα, ἅτινα εἶχεν ἐκλάβει ὁ Saint-Hilaire ὡς ὑποτυπώδεις ἢ ἀτροφικοὺς ὀδόντας. Τὴν δοξασίαν ταύτην δὲν παρεδέχθησαν ἕτεροι φυσιοδίφαι ὡς ὁ Blanchard, ὁ Braun καὶ ὁ Fraisse, ἀλλ' ἀπεδέχθησαν τελείως οἱ νεώτεροι Fritsch καὶ Furbringer.

Τὸ σπουδαιότερον καὶ πλέον ἀξιοσημείωτον ὄργανον τῆς στοματικῆς κοιλότητος εἶναι ἡ γλῶσσα, ἥτις εἶναι ὀγκώδης, κυλινδρική, ἐπιστρώνυνται διὰ ξηρᾶς κερατοειδοῦς ἐπιδερμίδος καὶ χρησιμεύει μᾶλλον ὡς ὄργανον *ἀφῆς* ἢ *γεύσεως*, μολονότι εἶναι γνωστὴ ἡ λαιμαργία τοῦ ψιττακοῦ. Ἡ πλέον ἐπισταμένη μελέτη τοῦ ὀργάνου τούτου, ἀπέδειξεν, ὅτι αὕτη φέρει ἄνωθεν ἐπιμήκη διχαλωτὴν αὔλακωσιν, ἧς τὰ ἄκρα εἶναι ἐφωδιασμένα διὰ νευροειδῶν φυματίων· τὸ ἄκρον τοῦ ὀργάνου τούτου φέρει κάτωθεν ἐπιθηλιώδη πτυχὴν ἐν σχήματι λεπίου, τέλος κατὰ τὴν βάσιν της ὑπάρχουσι σιελογόνα γάγγλια λίαν ἀνεπτυγμένα. Ὁλόκληρος ἡ γλῶσσα φέρει πλουσιώτατον νευρικὸν δίκτυον. Εἰς τοὺς *μικρογλώσσους* (Microglossus) ἡ γλῶσσα εἶναι ἐρυθρὰ καὶ ἐπιμήκης. Εἰς τοὺς *τριχογλώσσους* (Trichoglossus) αὕτη προσομοιάζει πρὸς χρωστῆρα (πινέλο) καὶ εἶναι κεκαλυμμένη καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἐπιφάνειαν διὰ πυκνῶν τριχῶν, ὥστε νὰ δίδῃ τὴν ἐντύπωσιν ψήκτρας (βούρτσας). Ἡ τοιαύτη κατασκευὴ τῆς γλώσσης ἐπιτρέπει εἰς τὰ πτηνὰ ταῦτα νὰ συλλέγωσιν εὐκόλως τὸ νέκταρ τῶν ἀνθέων μεγάλων δένδρων καὶ ἰδίως τῶν φοινίκων (χουρμαδιῶν)

Ἡ ἰδία διάταξις τῆς γλώσσης παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ εἴδη *κορυλλὶς* (Coryllis) καὶ *πλατύκερκον* (Platycercus). Οἱ περισσότεροι τῶν ψιττακῶν τρέφονται μὲ ξηροὺς καρποὺς καὶ κόκκους. Εἴδη τινά, ὡς ὁ *λικμέτης* (Licmetis) καὶ ὁ *ἀνικόγναθος* (Anicognathus) ἐκσκάπτουσι βαθέως τὴν γῆν καὶ κατατρώγουσι τοὺς βολβοὺς τῶν ὀρχιδοειδῶν φυτῶν. Τινά, ὡς ὁ *ψιττακὸς ὁ ἀγλαόλευκος* (Psittacus plictolophus), τρέφονται ἐξ ἁλατοφυῶν φυτῶν. Οἱ *στριγκοψίδαι* (Stringopsidae) τρέφονται ἐκ λειχήνων καὶ μυκήτων. Οἱ *νεστορίδαι* (Nestoridae) εἶναι παμφάγοι καὶ τρώγουσι κρέας, ἄνθη, ἔντομα, νεαρὰ πτηνὰ κτλ. Παρὰ τὸν ὄγκον τῆς κεφαλῆς των ὁ ἐγκέφαλος τῶν ψιττακιδῶν εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένος καὶ φέρει εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς του διακεκλαδισμένον λοβόν. Τὰ πτηνὰ ταῦτα εἶναι διανοητικῶς κατώτερα ἄλλων πτηνῶν, ὡς π. χ. τῶν κοράκων, ἀλλ' ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα νὰ μιμῶνται τὴν φωνὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ προφέρωσι καὶ βραχείας φράσεις.

Ἡ γεωγραφικὴ ἐξάπλωσις τῶν ψιττακιδῶν παρουσιάζει μέγιστον ἐνδιαφέρον. Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι εὑρίσκονται εἰς μεσοτροπικὰς χώρας, ἀλλὰ πλησιάζουσι περισσότερον εἰς τὰ πρὸς τοὺς πόλους γειτνιάζοντα μέρη, ἰδίως δὲ εἰς τὴν Παταγονίαν μέχρι πλάτους 52°, εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἡμισφαίριον μέχρι τῶν νοτίων μερῶν τῆς Νέας Ζηλανδίας καὶ οὐχὶ πέραν πλάτους 30', εἰς τὴν Αὐστραλίαν, τὴν Πολυνησίαν, τὴν Νέαν Γουϊνέαν, τὴν Μαλαισίαν, ὅπου καὶ ἀπαντῶσιν ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ.

Κρανίον ψιττακοῦ.

Οἱ ψιττακοὶ ἔχουσι θαυμαστὸν εἰς συνδυασμοὺς χρωμάτων πτέρωμα, ἀλλὰ δὲν φέρουσι μεταλλικὰς ἀνταυγείας. Κυριαρχεῖ τὸ πράσινον χρῶμα, ἀκολουθεῖ τὸ ἐρυθρόν, τὸ κίτρινον, τὸ κυανοῦν (ἰδίως ἐν τῇ κεφαλῇ) καὶ τὸ λευκόν.

1) ***Λορίδαι*** (Loridae): Εἶναι ψιττακοὶ μεγάλου μεγέθους μὲ βραχεῖαν οὐρὰν καὶ χρῶμα ἐρυθρὸν ἀνάμικτον μὲ κυανοῦν, ἰῶδες καὶ μελανόν. Κατοικοῦσι τὴν Νέαν Γουϊνέαν.

2) ***Νεστορίδαι*** (Nestoridae): Πτηνὰ ἰθαγενῆ τῆς Νέας Ζηλανδίας, τῶν Φιλιππίνων νήσων καὶ τῆς Νέας Γουϊνέας.

3) ***Πλατυκερκίδαι*** (Platycercidae): Πτηνὰ μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους διακρινόμενα ἐκ τοῦ κομψοῦ καὶ λεπτοῦ σώματός των, καὶ τῆς μακρᾶς οὐρᾶς, τῆς ὁποίας τὰ τελευταῖα πτερὰ σχηματίζουσι εἶδος ριπιδίου (βεντάλιας). Ὁ χρωματισμός των εἶναι ποικιλώτατος· τὰ ἄρρενα ἔχουσι πάντοτε λαμπρότερα χρώματα ἢ τὰ θήλεα. Ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *καλυπτόρυγχος*.

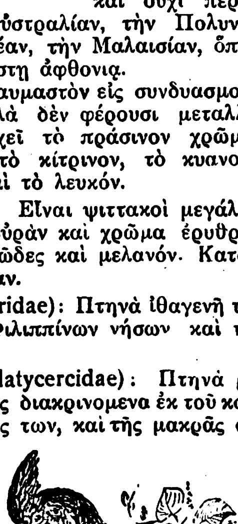

Καλυπτόρυγχος.

4) ***Πεζοπορίδαι*** (Pezoporidæ): Ψιττακοὶ συνήθως βαδίζοντες ἐπὶ τῆς γῆς καὶ σπανίως ἀναρριχώμενοι ἐπὶ τῶν δένδρων. Διακρίνονται ἐκ τῶν μακρῶν ποδῶν των καὶ τῆς μακρᾶς οὐρᾶς των, ἥτις καλύπτει εἰς αἰχμηρὰ πτερύγια, καὶ τὰς βραχείας πτέρυγάς των. Ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς οἰκογενείας εἶναι *πεζοπόρος ὁ κομψὸς* (Pezoporus formozus).

5) ***Παλαιορνιθίδαι*** (Palæornithidæ): Διακρίνονται ἐκ τοῦ ἐρυθροῦ ράμφους, τῆς κιτρινοπρασίνου κεφαλῆς, τοῦ μελανοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ πορφυρώδους χρώματος τοῦ σώματός των. Ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Κίναν, τὴν Κεϋλάνην, τὰς Ἰνδίας, τὴν Σενεγάλην, τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀβησσυνίαν. Κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς οἰκογενείας εἶναι *παλαιόρνις ὁ ἐρυθρὸς* (Palaeornis rosa), ἰθαγενὲς πτηνὸν τῆς Κεϋλάνης.

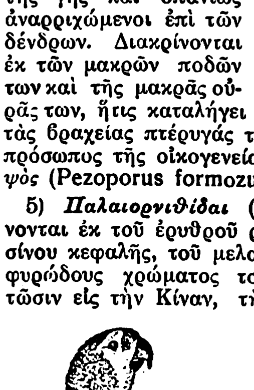

Ἐκλέκτωρ ἡ χρυσωτίς

6) ***Ἐκλεκτορίδαι*** (Eclectoridae): Διακρίνονται ἐκ τοῦ ἐρυθροῦ ράμφους των, ἐνίοτε μελανοῦ, τοῦ πρασίνου ἢ ἐρυθροῦ πτερώματός των, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει συνήθως στιλπνὰς κυανᾶς ἀνταυγείας. Ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος εἶναι *ἐκλέκτωρ ἡ χρυσωτὶς* (Eclector Chrysotis).

7) ***Τριχογλωσσίδαι*** (Trichoglossidae): Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ ἰδιόρρυθμος κατασκευὴ τῆς γλώσσης των, ἥτις ὁμοιάζει πρὸς ψήκτραν (βούρτσαν) καὶ διὰ τῆς ὁποίας συλλαμβάνει μετὰ καταπληκτικῆς ἐπιδεξιότητος τοὺς μύρμηκας. Κατοικεῖ τὴν Αὐστραλίαν, τὴν Νέαν Γουϊνέαν, τὴν Πολυνησίαν καὶ τὴν Νέαν Καληδονίαν. Τὸ γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *τριχόγλωσσος ὁ αἱματόδους* (Trichoglossus hoematodus), ἰθαγενὴς τῆς Νέας Γουϊνέας.

8) ***Γλωσσοψιττακίδαι*** (Glossopsittacidae): Πτηνὰ μικρότερα τῶν προηγουμένων, διακρινόμενα ἐκ τῆς μακρᾶς οὐρᾶς των. Τὸ πτέρωμά των εἶναι πράσινον μὲ ἐρυθρὰν οὐρὰν καὶ μελανὸν λαιμόν. Ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς οἰκογενείας εἶναι *γλωσσοψίττακος ὁ κομψὸς* (Glossopsittacus formosus).

Γλωσσοψίττακος ὁ κομψός.

9) ***Εὐφημίδαι*** (Euphemidae): Πτηνὰ μὲ εὔρωστον σῶμα, χονδρὴν κεφαλήν, μετρίαν οὐρὰν καὶ πτέρωμα διάστικτον ἐναλλὰξ διὰ κιτρίνων, κυανῶν, ἐρυθρῶν καὶ φαιῶν στιγμάτων ἐλλειψοειδῶν. Γνωστότερος εἶναι ὁ *εὔφημος ὁ κυανόραμφος* (Euphemus cyanoramphus).

10) ***Στριγκοψίδαι*** (Stringopsidae): Πτηνὰ νυκτόβια, μετρίου μεγέθους, εὔρωστα, μὲ οὐρὰν βραχεῖαν, πόδας ἰσχυροτάτους, μετρίως μακρούς, πτέρωμα μαλακόν. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματός των εἶναι πράσινον, τὸ δὲ κάτω ὑπόλευκον ἢ κίτρινον μὲ μελανὰ καὶ φαιὰ στίγματα. Ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *στρίγκωψ ὁ ἁβρόπτιλος* (Stringops habroptilus).

Στρίγκωψ ὁ ἁβρόπτιλος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Ph. Sclater*, A Monograph of the Jacamars and Puff-Birds. — *J. Gould*, A Monograph of the Trogonidae or Trogons. — *Vieillot et Oudart*, Galerie des Oiseaux. — *G. Gravet et D. Mitchell*. Genera of Birds. — *Ph. Gosse*. The Birds of Jamaica. — *Levaillant*, Histoire naturelle des Peroquets. — *Bourjot Saint-Hilaire*, Histoire naturelle des Perroquets. — *Finsch*, Papagein. Δ. Ν. Π.

— ἀναρριχητικὰ *φυτὰ* [*Βοτ.*]. Πλεῖστα φυτά, λόγῳ τοῦ ὅτι ἔχουσιν ἀσθενῆ βλαστόν, ἔχουσιν ἀνάγκην ὑποστηρίγματος, τὸ ὁποῖον ἀνιχνεύουσι τὸν στερεὸν κορμόν, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον νὰ δύνανται περιελισσόμενα νὰ στερεοῦνται· εἰς τὰ τοιαῦτα φυτὰ ὑπάγονται ὅσα περιβάλλουσι διὰ τοῦ βλαστοῦ αὐτῶν τοὺς κλάδους, κορμοὺς δένδρων ἢ στύλους, σχοινία κ.τ.λ. κατορθώνοντα νὰ ἀνέρχωνται πολλάκις εἰς μέγα ὕψος καὶ καλοῦνται *περιαλλόβλαστα φυτά*· ἄλλα φέρουσιν δακτυλίους ἢ ἕλικας, κοινῶς ψαλίδας ἢ ἀγκῦρας, ὡς ἡ ἄμπελος, ἡ πασσιφλόρα, ὁ κομβόλβουλος, ἡ ἀμπέλοψις, ἡ κληματὶς κτλ. Σ. Μ.

ἀναρριχῶμαι (— *άομαι*)· κατὰ πολαιὸν γραμματικὸν «*τοῖς ποσὶ καὶ ταῖς χερσὶν ἀντεχόμενος ἀναβαίνω ὥσπερ οἱ πίθηκοι*». ἀνέρπω: «*ἀναρριχῶμαι εἰς τοὺς τοίχους*, —*εἰς τὰ δένδρα κ.λ.π.*» ‖ ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον, ἀνέρχομαι λίαν ἀνωφερικὸν τόπον: «*ἀνερριχήθημεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους*» ‖ μεταφ. ἀνέρχομαι εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα, εἰς ἀνωτέραν κοινωνικὴν θέσιν, μετὰ τῆς ἐννοίας τοῦ παρ' ἀξίαν: «*ἀνερριχήθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπουργοῦ*», ἔκφρασις εὐτελιστική. Β. Φ.

ἀνάρριψις (ἡ)· τὸ ρίπτειν πρὸς τὰ ἄνω, ἡ πρὸς τὰ ἄνω βολή, ὡς εἶναι ἡ βολὴ τῶν κύβων.

ἀνάρροια (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω ροή, τὸ τρόβημα τῶν ὑδάτων κατὰ τὴν παλίρροιαν, ἡ ἄμπωτις.

ἀναρροπία (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ἄνω ροπὴ τῆς πλάστιγγος· ἀντιθ. *καταρροπία*.

ἀνάρρους [*Ναυτ.*]. Ὅρος θαλασσογραφικὸς μὴ ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου Ναυτικοῦ Ὀνοματολογίου θεσπισμένος, ἀλλά, παρὰ τοῦτο, ἐπιβληθεὶς διὰ τῆς χρήσεως, πρὸς χαρακτηρισμόν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον προσφυῶς, τεσσάρων θαλασσίων φαινομένων.—1) Ταυτοσήμως πρὸς τοὺς «*ἀντίρρευμα*», «*ἀντίρρους*», «*ἀντίρροια*», τῶν ἀρχαίων, τοὺς γαλλικοὺς «*courrant de coté*» ἢ καὶ «*courrant contraire*» καὶ τὸν ἀγγλικὸν «*back water*» σημαίνει δὲ τότε τὸ ρεῦμα τὸ παραθέον τὰς ἀκτὰς διαύλου ἢ στενοῦ, μὲ φορὰν ἀντίθετον τῆς τοῦ ροῦ, δηλαδὴ τῆς τοῦ ρεύματος τοῦ διαθέοντος τὸ τοιοῦτον *ἀμφίγειον* κατὰ τὸ μέσον του· λόγου χάριν τοῦ ρεύματος κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ Ἑλλησπόντου φερομένου κατὰ κανόνα ἀπὸ τῆς Προποντίδος πρὸς τὸ Αἰγαῖον, δηλαδὴ ἀπὸ Β πρὸς Ν, σχηματίζεται *ἀνάρρους* λείχων τὴν Ἀσιατικὴν ὄσον καὶ τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἀκτὴν τῶν Στενῶν, ἔχων δὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ Ν. πρὸς Β., δηλαδὴ ἀντίθετον τῆς τοῦ καθ' αὐτὸ ρεύματος. Εἶναι δὲ ὁμολογουμένως ὁ ὅρος οὗτος καὶ ἀ-

Digitized by Google

χαῖος καὶ κυριολεκτικώτατος, δι' ὃ καὶ διετηρήθη εἰς τὴν κοινὴν τῶν ναυτικῶν μας γλῶσσαν, ἐλάχιστα παρεφθαρμένος, ὡς *ἀναρροῦσα*, («ὅταν τὰ κύματα στρωθοῦν καὶ πέση ἡ ἀναρροῦσα»—*Ι. Γρυπάρης*). Ὅταν ὑπάρχῃ ἀπόστασις αἰσθητὴ διαχωρίζουσα τὰ ὅρια τοῦ *ροῦ* καὶ τοῦ *ἀνάρρου*, τότε ἡ ροὴ ἀμφοτέρων ἐξελίσσεται ὁμαλῶς. Ὅταν ἡ στενότης τοῦ ἀμφιγείου δὲν ἐπιτρέπῃ τοιοῦτον περιθώριον, τότε προστριβομένου τοῦ ροῦ πρὸς τὸν ἀνάρρουν γεννῶνται *δῖναι*, ὧν ἡ φορὰ περιστροφῆς ὁρίζεται ὡς ἡ φορὰ τῆς ἐφαπτομένης, κατὰ τὴν φορὰν δηλαδὴ τῆς ὑπερισχυούσης ροῆς· παράδειγμα καὶ ὁ ἀνάρρους τοῦ *Ρεύματος τοῦ Διαβόλου (Σαϊτὰν Ντερεσι, Devil's Currant)* κατὰ τὴν μεταξὺ «Ρουμιλὶ Χισσὰρ» καὶ «Ἀναντολοῦ Χισσὰρ» μεγίστην στενότητα τοῦ Βοσπόρου. Ὅταν τέλος ὁ *ἀνάρρους* (ὅπως ἄλλως τε καὶ ὁ *ροῦς*) ρεύματός τινος συναντᾷ κυματωγὴν (*ὅρα ἀρ.* 3) γεννῶνται *ροθιάδες δῖναι*, οἷαι αἱ δῖναι τῆς Σκύλλης καὶ τῆς Χαρύβδεως, ἐν τῷ στενῷ τῆς Μεσσήνης (ἢ τοῦ «στενοῦ τοῦ Φάρου») μεταξὺ Καλαβρίας καὶ Σικελίας. —2) Ταυτοσήμως πρὸς τὸ «*ἀνωρόθια*» ἢ «*κλυδασμὸς*» τῶν ἀρχαίων, «*levée de la mer*» ἢ «*levée des lames*» τῶν Γάλλων, «*leaving*» τῶν Ἄγγλων, καὶ «*ρεστία*» τῆς κοινῆς ναυτικῆς μας γλώσσης· σημαίνει δὲ ἀκατάστατον κυματισμὸν καὶ ἀκανόνιστον, ἐκδηλούμενον εἰς ἐνίους λιμένας εἰδικοῦ προσανατολισμοῦ ὡς πρὸς τὸ πέλαγος, ὅταν εἰς τοῦτο ἐπικρατῇ κλύδων: *λ. χ.* ὁ κλυδασμὸς τῶν ὑδάτων ἐν τῷ λιμένι τῆς Κατάνης (Catania) ὅταν ἐν τῷ πελάγει ἐπικρατῇ κλύδων ἀπὸ Εὔρου.—3) Ταυτοσήμως πρὸς τὸν γαλλικὸν ὅρον «*ressac*» ἢ καὶ «*brisement*» καὶ τὸν ἀγγλικὸν «*rebound of sea*»· ἔχοντος, εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τοῦ «*ἀνὰ*» τὴν σημασίαν τοῦ «*ἐπανέρχεσθαι*», τοῦ «*ἀναδρουῆς*», ὁ ὅρος σημαίνει τὴν ἀνακοπὴν τῶν κυμάτων κατὰ τῆς ἀκτῆς ἢ κατὰ τοῦ ρεύματος, καὶ ἔχει ὡς ἀντίστοιχον ἀρχαϊκὸν ὅρον τὸν «*κυματωγὴ*», πρὸς ὃν ἀντιστοιχοῦσιν ὡσαύτως οἱ γαλλικὸς «*brisement*» καὶ ἀγγλικὸς «*surf*». Ἡ κοινὴ τῶν ναυτικῶν μας γλῶσσα ἔχει ἀντίστοιχον ὅρον τὸ «*σκάσιμο τῆς θάλασσας*». Πάντως ἡ ἔννοια τοῦ ὅρου εἶναι «*ἀναδρουη*» τ. ἔ. «*ἀναπόδισις*» τοῦ κύματος λόγῳ προσκρούσεώς του εἰς αἰγιαλὸν ἢ ρεῦμα (ὕδατος) ἢ κρημνώδη ἀκτήν. Ἡ πρόσκρουσις δὲ πάλιν τοῦ οὑτωσὶ παλινδρομοῦντος κύματος πρὸς ἐπερχόμενον, μήπω δὲ ἀνακοπὲν κῦμα, γεννᾷ τὸν *πύτιλον* (κοιν *ἀναμόμολα, ἀναμάμαλο* ἢ *ἀντιμάμαλο*, γαλλ. *le clapotis*, ἀγγλ. *the ripple*).—4) Εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀναδρομῆς τῆς πλημμυρίδος εἰς τοὺς ποταμούς. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν τὸ τοιοῦτο φαινόμενον **ἀνάχυσις**, παραπέμπομεν εἰς τὴν λέξιν ταύτην, τῆς προσαρμογῆς τοῦ ὅρου «*ἀνάρρους*» καὶ εἰς τὸ φαινόμενον τοῦτο οὔσης ἐξοφθάλμως ἀκυρολέκτου. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀναρροῦσα· βλ. ἀνάρρους.

ἀναρρόφησις (ἡ)· τὸ ἀναρροφεῖν, ρόφησις, ἡ διὰ τῆς εισπνοῆς ἕλξις.

—*[Μηχανολ.]* Καλεῖται οὕτω μία τῶν φάσεων τῆς λειτουργίας ἐν τῷ κυλίνδρῳ τῶν τετραχρόνων μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως καὶ τῶν ἐμβολοφόρων ἀντλιῶν παντὸς εἴδους.

—**ἀναρροφήσεως** ***ἐγκαταστάσεις*** (Sauggasanlagen) *[Μηχανολ.]*. Εἶναι γνωστὸν ὅτι διὰ τῶν ἀεριογόνων (βλ. λ.) ἐπιδιώκομεν νὰ λάβωμεν εἰς ἀερώδη κατάστασιν τὸ σύνολον, εἰ δυνατόν, τῶν θερμογόνων συστατικῶν στερεῶν καυσίμων ὑλῶν οἷον ἀνθρακίτου, κόκ, τύρφης, λιγνίτου κττ., ἐπειδή, τό γε νῦν ἔχον, εἶναι ἀδύνατος ἡ χρησιμοποίησις στερεοῦ καυσίμου πρὸς κινητήριον καῦσιν ἐντὸς τοῦ κυλίνδρου τῶν μηχανῶν, ὅπως διὰ πολλοὺς λόγους θὰ ἐπεθυμοῦμεν. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἀεριογόνου ἐπιτυγχάνεται τῇ βοηθείᾳ ὑδρατμοῦ καὶ ἀέρος, ὁ ὁποῖος, εἰς τὰ παλαιοτέρων τύπων ἀεριογόνα, προσήγετο δι' εἰδικοῦ φυσητῆρος, ἐνῷ ὁ ὑδρατμὸς παρήγετο εἰς εἰδικὸν λέβητα μετὰ ὑπερθερμαντῆρος. Τὸ παραγόμενον ἀέριον συνελέγετο εἰς κατάλληλον κώδωνα ὁπόθεν ἤντλει ἡ ἀεριομηχανή.

Ἀπὸ τοῦ 1900 τῇ ὑποδείξει τοῦ Taylor διεδόθησαν εὐρέως αἱ προκείμεναι *ἐγκαταστάσεις ἀναρροφήσεως*, ἐν αἷς ἡ μηχανὴ ἀναρροφεῖ ἡ ἰδία τὸν ἀέρα διὰ μέσου τοῦ ἀεριογόνου· ἐπίσης ἀναρροφεῖ συγχρόνως τὸν ἀτμὸν ὅστις εἰς τὸ σύστημα τοῦτο παράγεται ὑπὸ ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν διὰ τῆς ψύξεως τοῦ παραγομένου θερμοῦ ἀερίου, τὸ ὁποῖον οὕτω διὰ τοῦ *καθαρτοῦ* φθάνει κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν κύλινδρον τῆς μηχανῆς. Τοιουτοτρόπως ἡ ρύθμισις τοῦ ποσοῦ τοῦ παραγομένου ἀερίου γίνεται ἀφ' ἑαυτῆς, διότι παράγεται τόσον, ὅσον καταναλίσκει (ἀναρροφεῖ) ἡ μηχανή. Δὲν ὑπάρχει συνεπῶς ἀνάγκη ἐνδιαμέσου ἀεριοφυλακίου (κώδωνος),—ὅστις χρειάζεται εἰς τὰς λοιπὰς ἐγκαταστάσεις ἀκριβῶς διὰ τὴν προσαρμογὴν τοῦ ποσοῦ τοῦ παραγομένου ἀερίου πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ καταναλισκομένου—, οὔτε φυσητῆρος, οὔτε λέβητος. Εἰς τὴν ἐντεῦθεν προκύπτουσαν ἁπλότητα καὶ συνεπῶς ἐλάττωσιν τῶν ἐξόδων προμηθείας καὶ ἐπιτηρήσεως τῆς λειτουργίας τῶν προκειμένων ἐγκαταστάσεων ὀφείλεται ἡ ταχεῖα καὶ εὐρεῖά των διάδοσις ἰδίως διὰ τὰ μικρὰ ἔργα. [Βλ. θερμοκινητῆρες] Α. Μ.

ἀναρροφητικός,—*ή,*—*όν*· ὁ ἀναρροφῶν, ὁ κατάλληλος πρὸς ἀναρρόφησιν: «*ἀντλία ἀναρροφητική*» (βλ. ἀντλια).—Ἐπιρρ. *ἀναρροφητικῶς*

ἀναρροφῶ *(—έω)*· ροφῶ, ροφῶν ἀναβιβάζω, τραβῶ.

ἀναρρυθμίζω· ρυθμίζω, τακτοποιῶ ἐκ νέου.

ἀναρρύθμισις (ἡ)· ἡ ρύθμισις, ἡ ἐκ νέου τακτοποίησις.

ἀνάρρυσις (ἐκ τοῦ *ἀναρρύειν* καὶ Ὁμηρ. *ἀνερύειν* =σύρειν πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὀπίσω, σφάζειν, θύειν· διότι οἱ σφάζοντες τὰ θυόμενα ζῷα ἀνέσυρον πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὀπίσω τὰς κεφαλάς των). Οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ δευτέρα ἡμέρα τῆς ἐν Ἀθήναις τελουμένης ἑορτῆς τῶν *Ἀπατουρίων*, διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐγίνοντο θυσίαι εἰς τὸν Δία τὸν Φράτριον καὶ τὴν Ἀθηνᾶν τὴν Φρατρίαν καὶ τὸν Διόνυσον τὸν Μελαναιγίδα. Αἱ θυσίαι ἦσαν *δημοτελεῖς*, ἐγίνοντο δηλ. δαπάναις τοῦ δήμου καὶ μετεῖχον αὐτῶν πάντες οἱ πολῖται, οἱ δὲ φέροντες τὰς καλυτέρας στολὰς ἐλάμβανον ἀπὸ τῆς ἑστίας ἀνημμένας λαμπάδας καὶ ἐξύμνουν τὸν Ἥφαιστον. Ἡ ἡμέρα αὕτη τῶν θυσιῶν πιθανῶς συνέπιπτε τὴν 12 τοῦ Πυανεψιῶνος μηνὸς (περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου). Α.Π.Σ.

ἀναρρώνυμι καὶ *ἀναρρωνύω*· ἀόρ. *ἀνέρρωσα*, παθ. ἀόρ. *ἀνερρώσθην*· κάμνω τινὰ νὰ δυναμώσῃ, ἐνδυναμώνω· || παρὰ τοῖς νέοις Ἕλλησι λαμβάνεται ἀμεταβάτως ἀντὶ τοῦ *ἀναρρώνυμαι*· ἀναλαμβάνω δυνάμεις, παίρνω ἀπάνω μου, συνέρχομαι ἐκ νόσου: «*ἦτο ἀσθενὴς καὶ ἤδη ἀνέρρωσε*».

ἀνάρρωσις (ἡ)· ἀνάκτησις τῶν δυνάμεων, ἀνάληψις ἐκ τῆς νόσου: «*εὑρίσκεται εἰς ἀνάρρωσιν*».

ἀναρρωτήριον (τὸ)· ὁ τόπος ἢ τὸ κατάστημα ὅπου ἀναρρωνύμεθα, ἀναλαμβάνομεν ἐκ τῆς νόσου· πβ. *θεραπευτήριον*.

— *[Ὑγιεινή]* Τὰ ἀναρρωτήρια εἶναι ἱδρύματα ἐν εἴδει νοσοκομείων, εἰς τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν γίνονται δεκτοὶ ἀσθενεῖς, ἀλλὰ νοσηλεύονται μόνον ἀναρρωνύοντες. Ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεγείρονται τοιαῦτα ἀναρρωτήρια ὡς καὶ ἡ λειτουργία αὐτῶν πρέπει νὰ ἐκπληρῶσι πάντας τοὺς ὑγιεινοὺς κανόνας, οἵτινες διέπουσι τὰ τῆς ἱδρύσεως καὶ λειτουργίας τῶν νοσοκομείων. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀναρρωτικός—*ή,*—*όν*· ὁ ἱκανὸς ἢ ἐπιτήδειος πρὸς ἀνάρρωσιν: «*ἀναρρωτικὰ φάρμακα*».—Ἐπίρρ. *ἀναρρωτικῶς*.

ἀναρτὴρ *[Βοτ.]*. Εἰς τὰ φυτά, π.χ. εἰς τὴν σελαγινέλλην, ὅταν τὸ ᾠοκύτταρον ἀναπτύσσεται εἰς ἔμβρυον μερίζεται εἰς δύο κύτταρα, τῶν ὁποίων, τὸ μὲν πρὸς τὰ κάτω σχηματίζει τὸ ἔμβρυον, τὸ δὲ ἄνω ἱκανῶς αὐξανόμενον μεταβάλλεται εἰς σωλῆνα· ὁ σωλὴν οὗτος, ὅστις καλεῖται *ἀναρτήρ*, μηκυνόμενος διωθεῖ βαθέως τὸ ἔμβρυον ἐντὸς τοῦ *προθαλλίου*, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ ποδὸς ἀπορροφεῖ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Σ. Μ.

ἀνάρτησις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀναρτᾶν, τὸ κρέμασμα, ἡ προσήλωσις.

— *[Ναυτ.]*· βλ. **ἀναρτῶ**.

—**ἀνάρτησις** ***μήτρας*** *[Ἰατρ.]*. Ὁ ὅρος δηλοῖ τὴν διὰ διαφόρων ἐγχειρητικῶν μεθόδων προσραφὴν καὶ συγκράτησιν ἢ στερέωσιν τῆς μήτρας εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς φυσικὴν θέσιν, ἐξ ἧς ἐξετοπίσθη.

Ἡ μήτρα οὐδαμοῦ στηριζομένη ἐν τῇ μικρᾷ πυέλῳ, ἀλλ' ἐν ἀναρτήσει τρόπον τινὰ συγκρατουμένη χαλαρῶς πως ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῆς θέσει διὰ τοῦ σπλαγχνικοῦ περιτοναίου καὶ τῶν συνδέσμων αὐτῆς, τυγχάνει λίαν εὐκίνητον ὄργανον, τοῦθ' ὅπερ ἀναγκαία ἐστὶ πρόνοια ἐπιτρέπουσα τὴν ἔκτασιν αὐτῆς κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνην. Ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης μέχρι τινὸς χαλαρᾶς συγκρατήσεώς της, συχνότατον εἶναι ἐκ διαφόρων παθολογικῶν αἰτίων, —οἷον ἐπιρροῆς αὐξανούσης τὸν ὄγκον καὶ βάρος αὐτῆς (ὄγκοι, ἐγκυμοσύνη), ἐπιρροῆς ὠθήσεως (ἐξιδρώματα), ἐπιρροῆς ἕλξεως (ἐξιδρωματικαὶ συμφύσεις) κτλ. κτλ.—νὰ ὑφίσταται παρατοπίσεις ἢ ἐκτοπίσεις (πλαγία θέσις, ὕψωσις, πτῶσις) καὶ παρεγκλίσεις (στροφή, κάμψις). Πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν διαφόρων τούτων ἀνωμάλων καὶ συνεπῶς παθολογικῶν καταστάσεων τῆς μήτρας, προκαλουσῶν πλείστας ὅσας διαταραχὰς εἰς τὰς πασχούσας, γίνονται διάφοροι ἐγχειρήσεις πρὸς ἐπαναγωγὴν τῆς μήτρας εἰς τὴν κατὰ φύσιν θέσιν καὶ τὴν στερέωσιν, ἑνὶ λόγῳ πρὸς τὴν *ἀνάρτησιν*.

Ἐκ τῶν ἐγχειρήσεων τούτων αἱ μὲν ἀποβλέπουσιν ἁπλῶς εἰς τὴν συγκράτησιν τῆς μήτρας εἰς ἣν παθολογικὴν θέσιν εὕρηται πλέον αὕτη καὶ τὴν παρακώλυσιν τῆς προόδου περαιτέρω μετατοπίσεως. Τοιαῦται εἶναι αἱ διάφοροι πλαστικαὶ ἐγχειρήσεις ἐπὶ τοῦ κόλπου καὶ τοῦ περινέου: ἐλυτρορραφαί, κολποπερινεορραφαί, κολπεμφράξεις, κολπεκτομαί, κολποκλείσεις κλπ. Αἱ δὲ δεύτεραι, ριζικώτεραι, στρέφονται πρὸς τὴν ἐπαναφορὰν τῆς μήτρας εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν καὶ τὴν στερέωσιν αὐτῆς. Εἶναι δὲ αὗται δύο εἰδῶν:

1ον) Ἔμμεσοι, στρεφόμεναι πρὸς τὴν ἀνάρτησιν τῆς μήτρας οὐχὶ πρὸς αὐτὴν ταύτην ἀλλὰ πρὸς τοὺς διαφόρους συνδέσμους αὐτῆς καὶ δὴ τοὺς στρογγύλους, διὰ τῆς ἕλξεως αὐτῶν καὶ προσραφῆς εἰς ὑψηλόν τι σημεῖον τοῦ κύτους τῆς κοιλίας, ἑλκομένης οὕτως ἐμμέσως καὶ τῆς μήτρας, ἢ διὰ βραχύνσεως τῶν συνδέσμων διὰ τῆς ἀναδιπλώσεως καὶ συρραφῆς αὐτῶν, ἐπιτυγχανούσης ἐμμέσως τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Τοιαῦται ἐγχειρήσεις εἶναι αἱ τοῦ Alquié — Alexander — Adams, Zill Wylie, Ruggi, Olshausen, Kelly, Dudley, Doleris, Dartigues κτλ. Πᾶσαι αὗται αἱ τοὺς συνδέσμους ἀφορῶσαι ἔμμεσοι ἐγχειρήσεις καὶ ἐνδεδειγμέναι κατὰ τὴν περίοδον τῶν τόκων τῶν γυναικῶν ἵνα ἐπιτρέπωσι τὴν ἔκτασιν τῆς μήτρας κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνην καλοῦνται *συνδεσμοπηξίαι*, πρὸς διάκρισιν ὅμως ἄλλων συνδεσμοπηξιῶν θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ ἐλέγοντο *ὑστεροσυνδεσμοπηξίαι*.

2ον) Ἄμεσοι ἐγχειρήσεις, ἀπ' εὐθείας γινόμεναι ἐπὶ τῆς μήτρας, διὰ τῆς προσραφῆς τοῦ σώματος αὐτῆς εἰς τὸ τοίχωμα τοῦ κόλπου (πρόσθιος θόλος) ἢ εἰς τὸ ἔσω τοίχωμα τῆς κοιλίας. Αἱ ἄμεσοι αὗται ἐγχειρήσεις ἐπὶ τῆς μήτρας ἐνδεδειγμέναι μόνον εἰς τὴν περίοδον τῆς ἀτοκίας καὶ ἐφαρμοσθεῖσαι ὑπὸ διαφόρων χειρουργῶν ὡς τοῦ Sänger, Mackenrodf, Dührssen, Léopold, Schauta, Doleris, Terrier, Pozzi, Legueu κ.λ., καλοῦνται διὰ γενικῆς λέξεως *ὑστεροπηξίαι*, καὶ ἀναλόγως τῆς θέσεως ἔνθα στερεοῦται ἡ μήτρα ὀνομάζονται *κολπο-ὑστεροπηξίαι, γαστρο-ὑστεροπηξίαι* κλ.

Τρίτη μέθοδος εγχειρήσεως πρὸς τὴν ἀνάρτησιν τῆς μήτρας εἶναι ἡ διὰ συνδυασμοῦ τῶν δύο πρώτων μνησθεισῶν μεθόδων, ἤτοι τῶν πλαστικῶν ἐπὶ τοῦ περινέου καὶ κόλπου ἐγχειρήσεων, καὶ τῆς ἐνδοκοιλιακῆς προσραφῆς τῆς μήτρας. Κατὰ ταύτην γίνονται ταυτοχρόνως τρεῖς ἐγχειρήσεις, ἤτοι προσθία κολπορραφή, κολποπερινεορραφὴ καὶ ὑστεροπηξία, ὡς ἐξ οὗ καὶ ἡ μέθοδος αὕτη τῆς ἐγχειρήσεως ἀπεκλήθη *τριπλῆ ἐγχείρησις*.

Καὶ αὗται μὲν εἰσὶν αἱ κλασσικαὶ ἐγχειρήσεις πρὸς ἀνάρτησιν τῆς μήτρας ὧν λεπτομερῆ περιγραφὴν βλ. εἰς τὰ οἰκεῖα ἄρθρα. Ἐκτὸς τούτων ὅμως πλεῖσται τροποποιήσεις ἐγένοντο καὶ γίνονται εἰς τὰς ὡς ἄνω θεμελιώδεις ἐγχειρήσεις πρὸς τὴν τελειοποίησιν· ἀναφέρομεν ἁπλῶς τὰς ἐγχειρήσεις ἐπὶ τοῦ περιτοναίου δι' ἐκτομῆς, ἢ διὰ ραφῶν ἀποφράξεως τοῦ προσθίου θόλου, ἐπὶ τῆς κύστεως διὰ ραφῆς τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας ταύτης πρὸς τὴν μήτραν (Marion), τὰς βραχύνσεις τῶν πλατέων καὶ ἱερομητρικῶν συνδέσμων, τὴν ἀναστροφὴν καὶ παρένθεσιν τοῦ σώματος τῆς μήτρας μεταξὺ τοῦ κολποκυστικοῦ χώρου (ἐγχείρησις τῶν Walkin - Wertheim - Schauta), τὴν ἰσθμικὴν ὑστεροπηξίαν τοῦ Delbet τὴν ἐπιτρέπουσαν τὴν ἐγκυμοσύνην, τὴν προσθίαν καὶ ὀπισθίαν ραφὴν τῶν ἀνελκτήρων μυῶν (Delanglade), τὴν ὁλικὴν κολπεκτομὴν τοῦ Müller κλ. κλ. Ο. Ρ.

Ἄναρτοι. Ἔθνος Δακικόν, οἱ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος (d. Bel. Gal. 6, 25) καλούμενοι *Anartes*. Κατῴκουν ἐν τῇ πρὸς νότον τοῦ ποταμοῦ Τίτζα (Their) χώρᾳ τῆς σημερινῆς Οὐγγαρίας. Α. Π. Σ.

ἀνάρτυν (τό)· ἰδιωματ. ἐν Πόντῳ: «ἀνάρτυν φαγὶν» τὸ ἀνάρτυτον, τὸ μὴ ἔχον ἐπαρκὲς ἔλαιον ἢ βούτυρον.

ἀνάρτυτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τὸ) καὶ δημοτ. *ἀνάρτυτος, —η, —ο*· ἰδίᾳ ἐπὶ φαγητῶν, ὁ μὴ ἠρτυμένος, ὁ μὴ δι' ἀρτύματος παρεσκευασμένος ἢ πλουτισμένος, ἀκαρύκευτος· || ἄνευ ἐπαρκοῦς λίπους, βουτύρου ἢ ἐλαίου: «ἀνάρτυτο φαΐ δὲν τρώγεται»· || ὁ μὴ παραβὰς τὴν νηστείαν, ὁ νηστεύσας: «*αὐτὴν τὴν σαρακοστὴ ἔμεινα ἀνάρτυτος*» || μεταφ. ἐπὶ ἀνθρώπου, ἀηδής, κοιν. *ἀνάλατος*. Β Φ

ἀναρτῶ *(—άω)*· κρεμῶ τι ἀπό τινος σημείου: «*ἀναρτῶ τὸν σάκκον, —τὴν εἰκόνα κ. τ. τ.*»· «*ἀναρτῶ εἰς τὸν τοῖχον, —εἰς τὸ δένδρον κ.τ.τ.*» ἢ «*—ἀπὸ τοῦ τοίχου, —ἀπὸ τοῦ δένδρου*». Β. Φ.

— *[Ναυτ.]* Ὅρος ναυτικὸς (κοιν. *βάζω ἀπάνω*), σημαίνων τοποθετεῖν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ θέσιν του: 1) φώσωνα ἢ σίπαρον (γαλλ. gréer le perroquet ἢ le cacatois, ἀγγλ. to get up the top-gallant-sails ἢ the royals) ἀπὸ τὴν ἐπι τῶν ἐπιτόνων ἢ πρώραθεν τῆς στήλης θέσιν του (ἀντίθ. *καθαιρῶ*)· 2) παρίστιον ἐν γένει (*βάζω κουρτελάτσα*, γαλλ. établir une bonnette, ἀγγλ. to get up a studding sail) ἀπὸ τοῦ καταστρώματος εἰς τὴν θέσιν τῆς ἐκπετάσεώς του (ἀντίθ *χαλῶ*, rentrer les bonnettes).

Ἡ ἀνάρτησις τῶν φωσώνων γινομένη μὲν ἐν πλῷ περιλαμβάνει τὴν *ἄρσιν*, τὴν *σταύρωσιν* καὶ τὴν *πόδωσιν* ἐν ὅρμῳ δὲ τὴν *ἄρσιν* καὶ τὴν *σταύρωσιν*· προκειμένου ὅμως περὶ ἀναρτήσεως τῶν φωσώνων συγχρονισμένης πρὸς τὴν ἔπαρσιν τῆς σημαίας, τὸ κέλευμα, διὰ τὸ εὐηχότερον, ἔχει «*σταύρωσιν*» ἀντὶ «*ἀνάρτησιν*»: «εἰς

Digitized by Google

ἔπαρσιν σημαίας καὶ σταύρωσιν φωσώνων». Ἡ ἀνάρτησις τῶν παριστίων γενομένη ὡς εἰκὸς μόνον ἐν πλῷ περιλαμβάνει τὴν ἐξολκὴν τῶν δορατίων, τὴν ἔπαρσιν τῶν κυλινδρικῶς ἐπτυγμένων παριστίων καὶ τέλος τὴν πόδωσιν αὐτῶν. Σ. Ε. Λ.

ἀναρχαιολόγητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀνίδεος τῆς ἀρχαιολογίας, ὁ μὴ γνωρίζων ἀρχαιολογίαν· πβ. *ἀγεωγράφητος*, *ἀγεωμέτρητος*.

ἀναρχία (ἡ)· ἔλλειψις ἀρχῆς ἤτοι ἀρχόντων, τὸ μὴ εἶναι ἄρχοντας ἢ τὸ μὴ ὑπακούειν εἰς ἄρχοντας· ‖ ἔλλειψις ἠθικῆς ἐξαρτήσεως ἢ ἐπιβολῆς, ἀπείθεια: «εἰς αὐτὸ τὸ σπίτι ἐπικρατεῖ ἀναρχία, καθένας κάμνει ὅ,τι θέλει»· ‖ καθόλου ἀκαταστασία ἐπιστημονική, ἀνακολουθία, οἷον ἐν βιβλίῳ ἢ πραγματείᾳ. (Βλ. **ἀναρχισμός**). Β. Φ.

— [**ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.**] Ἀπὸ ἀπόψεως Διεθνοῦς Δικαίου ἡ καταπολέμησις τῆς ἀναρχίας τυγχάνει ἀξία ἰδιαιτέρας ἐρεύνης, καὶ τοῦτο, καθόσον τὰ διάφορα κράτη ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην ὅπως, ἐκτὸς τῶν μέτρων ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ἡ ἐσωτερικὴ νομοθεσία ἑκάστου τούτων, διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως κοινῶν κανόνων Διεθνοῦς Δικαίου καὶ δι' ἄλλων γενικωτέρων μέτρων ἀντεπεξέλθουν κατὰ τοῦ ἐκ τῶν ἀναρχικῶν τάσεων κινδύνου ἐναντίον τῆς ὑποστάσεως αὐτῶν ὡς κρατῶν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης *ἀναρχία* (ἢ ἄλλως *ἀναρχισμὸς*) εἶναι ἡ τάσις, ἢ ἡ ἐνέργεια ἐκείνη ἥτις σκοπεῖ ν' ἀποτινάξῃ πᾶσαν ἔννομον κρατικὴν τάξιν.

Ἡ ἄρνησις πάσης πολιτειακῆς τάξεως ἀποτελεῖ τὸ κατὰ τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἀδίκημα τῆς ἀναρχίας. Ἡ πρώτη σχετικὴ διεθνὴς προσπάθεια πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἀναρχίας ἐζητήθη ἐν τῇ ἰδέᾳ τῆς ἐξαιρέσεως ἀπὸ τὰς περὶ ἐκδόσεως συνθήκας, αἵτινες δὲν ἀφορῶσι τοὺς πολιτικοὺς ἐγκληματίας, τῶν ἀναρχικῶν, δηλ. τῆς ὑπαγωγῆς αὐτῶν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δυναμένων νὰ ἐκδοθοῦν ἐγκληματιῶν. Τῆς ἰδέας ταύτης πρῶτος ὑπέρμαχος ἐκηρύχθη ὁ πολὺς Bluntschli εἰς τὴν ἐν Ὀξφόρδῃ σύνοδον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου τῷ 1880, ὑποστηρίξας ὅτι τῶν πολιτικῶν ἐγκληματιῶν, οἵτινες πρέπει ν' ἀπολαύωσιν εἰς ξένον κράτος ἀσυλίας, πρέπει νὰ ἐξαιροῦνται, δηλ. νὰ ὑπόκεινται εἰς ἔκδοσιν, πάντες ἀνεξαιρέτως ὅσοι ὑποσκάπτουσι τὰς βάσεις τῆς «πεπολιτισμένης κρατικῆς τάξεως». Τὸ ζήτημα ἐν τούτοις παρέμεινεν ἐκκρεμές, οὐδεμιᾶς ἀποφάσεως ληφθείσης ἐν προκειμένῳ μέχρι τοῦ 1892, ὅτε κατὰ τὴν ἐν Γενεύῃ σύνοδον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, τῇ προτάσει τοῦ Albéric Rolin, ἐλήφθη ἀπόφασις καθ' ἣν τὸ ἀδίκημα τοῦ ἀναρχικοῦ δὲν ὑπάγεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν πολιτικῶν ἀδικημάτων. Ἡ διεθνὴς πρακτικὴ ὅμως δὲν ἠκολούθησε πάντοτε τὰ συμπεράσματα τῆς θεωρίας. Ἐν Ἀμερικῇ ἐν τούτοις ἐζητήθη νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἀπόφασις αὕτη, τῶν ἀναρχικῶν ἀδικημάτων ἀποκλειομένων τῆς κατηγορίας τῶν πολιτικῶν, ἐφ' ὧν ἡ ἔκδοσις δὲν ἐπιτρέπεται· πρώτη δὲ τοιαύτη ἀπόπειρα ἐγένετο εἰς τὸ σχέδιον τῆς περὶ ἐκδόσεως συνθήκης, τὸ ὁποῖον συνετάχθη ὑπὸ τῆς Β' παναμερικανικῆς Συνδιασκέψεως, συνελθούσης τῷ 1902 ἐν Μεξικῷ, τὰ ἄρθρα 2 καὶ 13 τῆς ὁποίας ὁμιλοῦν περὶ ἐξαιρέσεως ἐκ τῶν πολιτικῶν ἀδικημάτων τῶν ἀναρχικῶν τοιούτων. Ἐπίσης ἡ «περὶ ἐκδόσεως συμφωνία» τῶν Πολιτειῶν τῆς Κεντρῴας Ἀμερικῆς τοῦ 1907 ἀπέκλειε ἐν ἄρθρ. 3 τοῦ δικαιώματος τῆς ἀσυλίας τοὺς ἀναρχικοὺς ἐγκληματίας. Τὰ δύο τοῦτα παραδείγματα τοῦ νέου κόσμου ἠκολούθησαν ἐξ ὅλων τῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης μόνον ἡ Γερμανία εἰς μίαν προπολεμικὴν συνθήκην περὶ ἐκδόσεως συνομολογηθεῖσαν μετὰ τῆς Παραγουάης τὴν 26 Νοεμβρίου 1909 καὶ εἰς ἑτέραν συνομολογηθεῖσαν διαρκοῦντος τοῦ παγκοσμίου πολέμου μετὰ τῆς Τουρκίας, εἰς τὴν ἀπὸ 11 Ἰανουαρίου 1917 περὶ ἐκδόσεως συνθήκην, τὸ ἄρθρ. 3 ἐδ. 2 τῆς ὁποίας ὁρίζει ὅτι δὲν θεωροῦνται ὡς πολιτικὰ ἐγκλήματα «ἀναρχικὰ ἐγκλήματα ἢ ἀναρχικαὶ πράξεις».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Loubat*, De la législation contre les anarchistes au point de vue international ἐν τῇ Journal des droit international privé τ. XXII σ. 5, τ. XXIII, σ. 294 ἑπ. —*Giulio Diena*, Les délits anarchistes et l'extradition ἐν τῇ Revue générale de droit international public τ. II, σ. 306 — *H. Lanmasch*, Ueber die Ausligerung negen anarchistischer Verbrechen ἐν τῇ Deutsche Juristenzeitung, τ. IV, σ 5.

Η. Γ. Κ.

ἀναρχικός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων σχέσιν μὲ τὴν ἀναρχίαν, ὁ ἐξ αὐτῆς ἐκπορευόμενος, ὁ φίλα φρονῶν πρὸς τὴν ἀναρχίαν, ὁ ἀναρχούμενος.

— **Ἀναρχικά.** Ὄνομα δοθὲν εἰς τὴν περίοδον τῶν ταραχῶν ἐν Ἀθήναις, τὴν πρὸ καὶ μετὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 1897 (βλ. λ. Ἀθῆναι τ. Β' σ. 163 α').

ἀναρχισμός. Ἡ τάσις πρὸς ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέραν χειραφέτησιν τοῦ ἀτόμου ἀπὸ παντὸς ἐξωτερικοῦ προσδιορισμοῦ. Ὁ ὅρος, θεσπισθεὶς ὑπὸ τοῦ Proudhon, ἀνταπεκρίθη πρὸς ἔννοιαν παλαιοτάτην. Ἡ ἀνάγκη τῆς ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρας αὐτονομήσεως τοῦ ἀτόμου ἀπετέλεσε τὸ ὁρμητήριον πολλῶν φιλοσοφημάτων καὶ πολιτικῶν δοξασιῶν. Αἱ πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἀνάγκης ταύτης ἀναπτυχθεῖσαι πολιτικαὶ θεωρίαι καὶ κινήσεις ἐστράφησαν κυρίως κατὰ τοῦ Κράτους, ὡς ἐκπροσωποῦντος τὴν βίαν ἐν τῇ τελειοτέρᾳ αὐτῆς μορφῇ. Τοιουτοτρόπως πᾶσα κατὰ τοῦ Κράτους, ὡς ἐννοίας (οὐχὶ δὲ ἁπλῶς ὡς περιεχομένου ὡρισμένης πολιτικῆς βουλήσεως), στρεφομένη θεωρία ἢ κίνησις ἔχει χαρακτῆρα ἀναρχιστικόν.

Αἱ φάσεις, ὑφ' ἃς ἐξεδηλώθη μέχρι τοῦδε, ἐν τῇ πνευματικῇ καὶ πολιτικῇ τῆς Ἀνθρωπότητος ἱστορίᾳ, ὁ ἀναρχισμός, δύνανται νὰ ἀναχθοῦν εἰς ἕξ. Εἶναι δὲ αὗται: α') ἡ ἀσκητική, β') ἡ θρησκευτική, γ') ἡ βιολογική, δ') ἡ ἰδεολογική, ε') ἡ συνδικαλικὴ καὶ στ') ἡ κομμουνιστική.

1) Ἀσκητικὸς ἀναρχισμός.— Ὁ *Ζήνων*, ὁ ἱδρυτὴς τῆς Στοᾶς (340—265), ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος συνειδητὸς καὶ συστηματικὸς ἀναρχικός. Ἀπαλλαγεὶς τῆς μονομερείας καὶ ἀνεπιστημονικότητος τῆς σχολῆς τῶν Κυνικῶν, προσέδωσεν εἰς τὴν θεωρίαν περὶ ἀπολύτου αὐτονομίας τοῦ ἀτόμου ἀφ' ἑνὸς μὲν χαρακτῆρα πανθεϊστικόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ μεταρρυθμιστικὴν πολιτικοηθικὴν κατεύθυνσιν. Ὁ κομμουνισμὸς τοῦ Πλάτωνος καὶ ὁ ἀναρχισμὸς τοῦ Ζήνωνος, καίτοι ἀποτελοῦν δύο ἀντιθέτους πόλους, ἔχουν κοινὴν καταγωγήν: ἀμφότεροι ὀφείλονται εἰς τὴν ἐμπνεύσασαν τὰς κατευθύνσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνάγκην ἠθικοποιήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δι' ἀσκήσεως αὐστηρᾶς. Ἡ διαφορά των συνίσταται μόνον εἰς τοῦτο: ὅτι, ἐνῷ τοῦ Πλάτωνος τὸ ἰδεῶδες ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὑποκειμένου *πολιτικῆς* συνειδήσεως, τὸ ἰδεῶδες τοῦ Ζήνωνος ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὑποκειμένου αὐστηρῶς *ἀτομικῆς* συνειδήσεως. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐκδηλοῦται σαφῶς ἡ κυνικὴ προέλευσις τοῦ Ζήνωνος, ὅστις τὴν αὐτάρκειαν καὶ αὐτονομίαν τοῦ ἀτόμου δὲν ἔβλεπεν εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν ἀγαθῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἀλλ' εἰς τὸν *ἀσκητικὸν* περιορισμὸν τῶν ἀναγκῶν του, εἰς τὴν ἀπόλυτον ὀλιγάρκειαν. Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ὁρμηθείς, ἐστράφη κατὰ πάσης ἐξωτερικῆς μορφῆς προσδιορισμοῦ, ἰδίᾳ κατὰ τοῦ κράτους, διδάξας, ὅτι οἱ νόμοι δὲν πρέπει νὰ ἐπιβάλλωνται ἔξωθεν, ἀλλὰ νὰ εἶναι αὐτόνομοι προσταγαὶ τῆς ἰδίας ἑκάστου συνειδήσεως. Ὁ Ζήνων ἐπίστευεν, ὅτι ἡ ἐπιταγὴ τῆς συνειδήσεως ἑκάστου, αἰρομένων πάντων τῶν ἐξωτερικῶν φραγμῶν καὶ νόμων, θὰ ἦτο ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον καὶ ὅτι ἐπ' αὐτῆς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ θεμελιωθῇ ἡ κοινωνία τοῦ μέλλοντος. Ἡ θεωρία αὕτη τοῦ διδασκάλου οὐδεμίαν εὗρεν ἀπήχησιν εἰς τοὺς πολυπληθεῖς καὶ ἐπὶ αἰῶνας διαδεχθέντας ἀλλήλους μαθητὰς αὐτοῦ, οἵτινες, περιορισθέντες εἰς τὴν συνέχισιν τῶν καθαρῶς φιλοσοφικῶν δοξασιῶν του ἠγνόησαν τὸν ἠθικοκοινωνικὸν μεταρρυθμιστὴν Ζήνωνα.

2) Θρησκευτικὸς ἀναρχισμός.— Τοῦτον δέον νὰ διακρίνωμεν εἰς δύο εἴδη: α') εἰς τὸν *πανθεϊστικόν*, καὶ β') εἰς τὸν *χριστιανικὸν* ἀναρχισμόν.

Ἐὰν τοῦ Ζήνωνος ὁ ἀναρχισμὸς ἐσήμαινε τὴν ἀπόλυτον ἐσωτερικοποίησιν τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν δι' ἀσκητικοῦ περιορισμοῦ τῶν ἀναγκῶν του ἐπιδίωξιν τῆς πλήρους αὐτονομίας του· ὁ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἐπὶ τοῦ ἀρχικῶς ἁγνοῦ ἐπιπέδου βαθυτέρου τινὸς ἐκστατικοῦ ὑποκειμενισμοῦ ἀναπτυχθεὶς ἀναρχισμὸς ἐσήμαινε τὸ ἀπολύτως ἀντίθετον. Δι' ἐξεζητημένης καὶ ἀνεπιτυχοῦς συμμίξεως τοῦ πανθεϊσμοῦ μετὰ τοῦ ἀναρχισμοῦ ὑπεστηρίχθη, ὅτι τὸ πρὸς τὸν Θεὸν συνταυτιζόμενον ἄτομον εἶναι ἀπηλλαγμένον πάσης ἁμαρτίας καὶ ὅτι διὰ τῶν πράξεων αὐτοῦ, οἱαιδήποτε καὶ ἂν εἶναι αὗται, ἐκδηλοῦται ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ. Οὕτω πως ἐχαρακτηρίσθη ὡς θεμιτὴ καὶ ἡ ἐγκληματικωτέρα τῶν πράξεων, πρὸς πρακτικὴν δὲ ἐφαρμογὴν καὶ εὐρυτέραν ἑδραίωσιν τοῦ δικαιώματος τῆς πλήρους ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου ἱδρύθησαν, παρὰ τὰς ἐνεργηθείσας αὐστηρὰς διώξεις, διάφοροι αἱρέσεις, ὡς ἡ τῶν «ἀδελφῶν τοῦ ἐλευθέρου πνεύματος» καὶ ἡ μετὰ τὴν χουσιτικὴν κίνησιν ἐν Βοημίᾳ ἱδρυθεῖσα αἵρεσις τῶν «Ἀδαμιτῶν».

Ἀντιθέτως πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς πανθεϊστικῆς ἀρχῆς βασισθέντα καὶ τὴν βαθυτέραν της ὑπόστασιν παρερμηνεύσαντα ἀναρχισμόν, αἱ ἐκ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς ὁρμηθεῖσαι ἀναρχιστικαὶ θεωρίαι ἐστράφησαν συστηματικῶς κατὰ τῶν ἁμαρτημάτων τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ πνεύματος. Ὁ κυριώτερος θεωρητικὸς ἑρμηνευτὴς τοῦ χριστιανικοῦ ἀναρχισμοῦ ὑπῆρξεν ὁ *Λέων Τολστόϊ*. Ὡς πρόδρομον αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν τὸν ἐν ἀσκητικῇ ἀπομονώσει κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ζήσαντα *Πέτρον Chelcicky*. Κατὰ τὸν Τολστόϊ, δέον ἡ ἀγάπη τοῦ ταπεινοῦ Χριστιανοῦ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ Δίκαιον, τὸ ἐπ' αὐτοῦ καὶ τῆς βίας στηριζόμενον Κράτος καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν κοινωνικὴν ἐθιμοτυπίαν.

3) Βιολογικὸς ἀναρχισμός.— Οὗτος δέον νὰ διαιρεθῇ εἰς τὸν ἐγωϊστικὸν καὶ τὸν ἀριστοκρατικὸν ἀναρχισμόν. Ὁ μὲν ἐγωϊστικὸς ἀναρχισμὸς συνδέεται κυρίως πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ *Max Stirner* (ψευδώνυμον τοῦ Kaspar Schmidt, 1806—1857), ὁ δὲ ἀριστοκρατικὸς ἀναρχισμὸς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ *Φρ. Nietzsche* (1844—1900).

Ἡ θεωρία τοῦ Στίρνερ, ἀναπτυχθεῖσα ἐν τῷ ἔργῳ του «Der Einzige und sein Eigentum» (1844), συνίσταται εἰς τὰς ἑξῆς γενικὰς γραμμάς: ὁ ἄνθρωπος, οὐχὶ ὡς ἰδανικόν, ἀλλ' ὡς ἐμπειρικὸν «Ἐγώ», δέον νὰ εἶναι ἀπολύτως ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης πραγματικῆς, ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἐπιρροῆς. Πρὸς τὴν ἀπόλυτον αὐτὴν ἀνεξαρτησίαν θεωρεῖ ὁ Στίρνερ ἀσυμβίβαστον αὐτὴν ταύτην τὴν ἔννοιαν τῆς συμβάσεως, διδάσκων ὅτι ἡ μόνη πρὸς τὸ ἐμπειρικὸν Ἐγὼ ἑκάστου ἀτόμου ἀνταποκρινομένη μορφὴ συμβιώσεως εἶναι ὁ «σύλλογος τῶν *ἐγωϊστῶν*», τουτέστιν ὁ σύλλογος ἀτόμων, δικαιουμένων νὰ ἀντικειμενοποιῶσι τὴν θέλησίν των μέχρι τοῦ σημείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται ἡ ἰδία αὐτῶν δύναμις. Ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἀποτελοῦσα, οὕτως εἰπεῖν, προέκτασιν τῆς ἠθικῆς τοῦ Σπινόζα, σημαίνει τὴν ἀπόλυτον ἄρνησιν τοῦ σημερινοῦ περιεχομένου τῆς ἠθικῆς, ἄρνησιν ὁρμωμένην ἐκ βάσεως οὐχὶ θρησκευτικῆς, ὡς ἡ βάσις, ἐξ ἧς ὡρμήθησαν οἱ ἀναρχικοὶ πανθεϊσταὶ τῶν μέσων αἰώνων ἀλλὰ καθαρῶς βιολογικῆς.

Ἐὰν ὁ Στίρνερ ἀναγνωρίζῃ εἰς πάντα ἄνθρωπον τὸ δικαίωμα τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ὡς Ἐγὼ ἀπολύτως αὐτονόμου, ὁ *Νίτσε*, ἀπὸ τοῦ Ζαρατούστρα ἰδίως καὶ ἐντεῦθεν, ζητεῖ νὰ βασίσῃ τὴν κοινωνίαν ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν καὶ δι' ἐπιλογῆς ἀναδειχθέντων, διδάσκων τὴν περιφρόνησιν πρὸς ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἡ ἰσχύουσα ἠθικὴ περιβάλλει δι' οἴκτου καὶ στοργῆς. Πολεμῶν τὸν «Ἐσταυρωμένον» διὰ τοῦ «Διονύσου» καὶ τὸν «Λούθηρον» διὰ τοῦ «Καίσαρος Βοργία», συνταυτίζει τό, κατ' αὐτόν, ἀγαθὸν πρὸς τὸ κακὸν τῆς ἰσχυούσης ἠθικῆς, διδάσκων τὴν ἀπηλλαγμένην πάσης ἠθικῆς σταθμίσεως λατρείαν τῆς ἀπολύτου δυνάμεως. Ἡ τοιαύτη λατρεία τῆς δυνάμεως ὁδηγεῖ τὸν Γερμανὸν φιλόσοφον εἰς τὴν ἄρνησιν πάσης ἐννόμου τάξεως, ὡς προβλεπούσης τόσον περὶ τῶν ἰσχυρῶν, ὅσον καὶ περὶ τῶν ἀδυνάτων καὶ ὡς ἀναχαιτιζούσης τὸν μεταξὺ αὐτῶν ἀγῶνα. Περὶ τοῦ Κράτους εἰδικῶς ἐξεφράσθη ὁ Νίτσε ὡς ἑξῆς: «Ὅπου παύει ὑφιστάμενον τὸ Κράτος, ἐκεῖ μόνον ἄρχεται ὑφιστάμενος ὁ ἄνθρωπος».

4) Ἰδεολογικὸς ἀναρχισμός.— Ἐκ τῶν κόλπων τοῦ Φυσικοῦ Δικαίου καὶ τοῦ ἐκκολαπτομένου γερμανικοῦ ἰδεαλισμοῦ ἐπήγασεν ὁ ἰδεολογικὸς ἀναρχισμός. Τὰ πρῶτα συμπτώματα αὐτοῦ φέρουν αὐτά, οὗτοι οἱ διδάσκαλοι τοῦ Φυσικοῦ Δικαίου, κυρίως ὁ ἰδίαν ὁδὸν ἀκολουθήσας *Ρουσσώ*.

Ὁ πρῶτος ὅστις προέβη εἰς συστηματικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἰδεολογικοῦ ἀναρχισμοῦ, ὑπῆρξεν ὁ *William Godwin*. Οὗτος, διὰ τοῦ κατ' ἀρχὰς μὲν συγκλονίσαντος τὴν κοινὴν γνώμην, ταχέως ὅμως λησμονηθέντος, ἔργου του «Enquiry concerning political Justice» (1793), ἐζήτησε τὴν κατάλυσιν πάσης πολιτικῆς ἐξουσίας. Πιστεύων ἀπολύτως εἰς τὴν ἠθικότητα τοῦ ἀνθρώπου, ἐδίδαξεν, ὅτι τὸ κακὸν εἶναι προϊὸν τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Κράτους εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ ὅτι, πρὸς ἄρσιν τῶν φραγμῶν, οἵτινες ἀναχαιτίζουν τὴν ἠθικὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπαραίτητον εἶναι ὡσαύτως, ὅπως τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ κατανεμηθῶσι κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα εἰς τὴν κατοχὴν ἑκάστου ὅ,τι μόνον εἶναι πράγματι δυνατὸν νὰ εἶναι ὠφέλιμον.

Ὡς προέκτασις τοῦ Godwin δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ *P. J. Proudhon* (1809-1865), πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου συνεδέθη καὶ ἡ πρώτη πολιτικὴ προσπάθεια ἀναρχιστικῆς κινήσεως. Οὗτος ὁρμηθεὶς κυρίως ἐκ τῶν πιεζόντων τὴν αὐτονομίαν τοῦ ἀτόμου οἰκονομικῶν φραγμῶν, ἐζήτησε, χωρὶς νὰ φθάσῃ μέχρις ἰδεολογίας κομμουνιστικῆς, τὴν προαγωγὴν ὅλων τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν κατεχόντων, προαγωγὴν προαπαιτοῦσαν τὴν καταπολέμησιν καὶ ἐξαφάνισιν τοῦ ἀνηθίκου καὶ εἰς βάρος τῆς πραγματικῆς ἐργασίας ὑφισταμένου κεφαλαίου. Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Proudhon, τὴν βάσιν τῆς ἠθικῆς Οἰκονομίας ἀποτελεῖ ἡ ἀνταλλαγὴ ἴσων ἀξιῶν. Πᾶσα ἀνταλλαγὴ ἀνίσων ἀξιῶν εἶναι ἀποτέλεσμα βίας, ὡς κυριωτέραν δὲ ἐκδήλωσιν τῆς βίας ταύτης χαρακτηρίζει ὁ Γάλλος ἀναρχικὸς τὸ ἡμερομίσθιον. Μόνον δι' ἀμοιβῆς τοῦ ἐργάτου, ἴσης πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας του ἢ τοῦ ἐξ αὐτῆς προκύπτοντος ἔργου, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἐπίδοσις ἑκάστου εἰς τὴν ἀνταποκρινομένην πρὸς τὰς ἐμφύτους διαθέσεις του ἐργασίαν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ ἀναρχισμοῦ τοῦ Proudhon: ἀπόλυτος ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ τρόπου καὶ τοῦ χρόνου κατὰ τὸν ὁποῖον θέλει νὰ ἐργασθῇ. Ἡ ἀπόλυτος αὕτη ἐλευθερία προϋποθέτει τὴν ἔλλειψιν οἱουδήποτε ἐξωτερικοῦ ρυθμιστοῦ. Οὔτε εἰς τὴν πλειονοψηφίαν τῶν ἀπαρτιζόντων κοινωνίαν τινὰ μελῶν ἀναγνωρίζει ὁ Proudhon δικαιώματα ρυθμιστικὰ καὶ ἐξουσιαστικά. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Ρουσσώ, ὅστις —παρὰ τὴν ἀναρχιστικὴν διάθεσίν του— ὑποτάσσει, προκειμένου περὶ νόμων μὴ θεμελιωδῶν, τὴν

Digitized by Google

θέλησιν τοῦ μονομεροῦς ἀτόμου ὑπὸ τὴν θέλησιν τῆς πλειονοψηφίας, ὁ Proudhon δὲν ἀναγνωρίζει ὡς ὑφισταμένην ὑποχρέωσίν τινα εἰ μὴ μόνον ἐὰν πρὸς ἀνάληψιν αὐτῆς συνεβλήθη τις ρητῶς. Κατ' αὐτόν, δέον τοὺς νόμους νὰ ἀντικαταστήσουν αἱ συμβάσεις: Συμβάσεις τόσον μεταξὺ ἀτόμων, ὅσον καὶ μεταξὺ τῶν ἐπὶ ἀτομικῶν συμβάσεων βασιζομένων κοινοτήτων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀναρχικῆς κοινωνίας, διδάσκει οὗτος ὅτι, ἐνῷ ἡ γεωργικὴ ἐργασία εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς πᾶσαν συνεταιρικὴν μορφήν, ἡ βιομηχανικὴ ἐργασία δέον νὰ βασισθῇ ἐπὶ τῆς συνεταιρικῆς συμμετοχῆς πάντων τῶν ἐργατῶν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Συναγωνισμὸς μεταξὺ τῶν ἐπιχειρήσεων δέον, κατὰ τὸν Proudhon, νὰ ἐπιτρέπεται, ἀπαγορευομένου μάλιστα παντὸς στρεφομένου κατὰ τῆς καταναλώσεως συνασπισμοῦ.

Ὁ γερμανικὸς ἰδεαλισμός, ὅστις, ὡς ἤδη ἐλέχθη, διεκδικεῖ παραλλήλως πρὸς τὴν Σχολὴν τοῦ Φυσικοῦ Δικαίου τὴν πατρότητα τοῦ ἰδεολογικοῦ ἀναρχισμοῦ, ἀνέδειξε καὶ ἀπ' εὐθείας δύο ἐκ τῶν διασημοτέρων ὀπαδῶν αὐτοῦ: τοὺς *M. Hess* καὶ *K. Grün.* Οὗτοι ὑποστάντες καὶ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τοῦ Prudhon, ἐδίδαξαν τὴν ἄρνησιν πάσης ἔξωθεν προερχομένης ἐξουσίας. Καίτοι διίσταντο πρὸς ἀλλήλους ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθητέαν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀναρχίας ὁδόν, εἰργάσθησαν μετὰ πλήρους ἀλληλεγγύης, ἀσκήσαντες μάλιστα μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν πρώτων πολιτικῶν προσανατολισμῶν τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος.

Τὸν κυριώτερον ὅμως καὶ φανατικώτερον ὑποστηρικτὴν αὐτοῦ εὗρε τὸ ἰδεῶδες τοῦ Prudhon ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐν Μονάχῳ κατὰ τὰς ταραχὰς τοῦ 1919 φονευθέντος *Γουσταύου Landauer.* Ὁ Γερμανὸς οὗτος ἀναρχικός, τύπος βαθύτατα ἀποστολικός, ἐζήτησε διὰ τῶν ἔργων του «Die Revolution» (1907) καὶ «Aufruf zum Sozialismus» (δευτέρα ἔκδοσις: 1919) ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἀντικρούσῃ τὸν Μαρξισμόν, ἀκολουθήσας πρὸς τοῦτο ὁδὸν συγγενῆ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Walther Rathenau («Von Kommenden Dingen») ἀκολουθηθεῖσαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀναγεννήσῃ τὸ ἰδεῶδες τοῦ Prudhon, ἀρυσθεὶς τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς τοῦτο δύναμιν οὐχὶ ἐκ τοῦ ξηροῦ λογικοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς ποιητικῆς φαντασίας καὶ τῶν βαθυτέρων ἐντολῶν τῆς διαισθήσεως. Ἀπέναντι τοῦ Κράτους ἐπέδειξεν ἀπόλυτον ἐχθρότητα. «Ὅπου δὲν ὑπάρχει πνεῦμα καὶ ἐσωτερικὴ ἀναγκαιότης, ἐκεῖ ὑπάρχει ἐξωτερικὴ βία, ρύθμισις καὶ Κράτος». Ὅπως καὶ ὁ Prudhon, ἐπίστευσε καὶ ὁ Landauer εἰς τὰς ἐλευθέρας οἰκονομικὰς κοινότητας καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνταλλαγῆς. Χαρακτηριστικὸν τοῦ Landauer εἶναι ὅτι ἐζήτησε νὰ συμφιλιώσῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀναρχισμοῦ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ σοσιαλισμοῦ. Πρὸς ἐπίτευξιν τούτου ἐβασίσθη πολλαπλῶς καὶ ἐπὶ τοῦ Krapotkin.

Ὁ ἀναρχισμὸς τοῦ Prudhon ἔσχεν, ὡς ἤδη ἐλέχθη, καὶ καθαρῶς πολιτικὴν ἐκδήλωσιν. Ἐκτὸς τῶν ἐκδηλώσεων αὐτοῦ εἰς μεμονωμένας πολιτικὰς κινήσεις, ὡς ἡ ἐν Βελγίῳ ἐργατικὴ κίνησις μέχρι τῆς ἐποχῆς (1876), καθ' ἣν ὁλόκληρον πλέον τὸ ἐργατικὸν κόμμα ἐστράφη πρὸς τὴν σοσιαλδημοκρατικὴν κατεύθυνσιν, ἢ ἡ περὶ τὸν Landauer καὶ τὸ περιοδικόν του, σήμερον δὲ περὶ τὸ περιοδικὸν τοῦ Lachmann δημιουργηθεῖσα ἐν Γερμανίᾳ κίνησις ἀπετέλεσεν ὁ προυντονισμὸς καὶ ἐν τῇ ἱδρυθείσῃ ἐν Λονδίνῳ ἐν ἔτει 1864 ἐργατικῇ Διεθνεῖ, ἐπί τινα ἔτη, τὴν ἀντιταχθεῖσαν πρὸς τὸν μαρξισμὸν ἰδεολογίαν. Ἐνῷ οἱ τελικῶς ὑπερισχύσαντες μαρξισταὶ ἐζήτουν νὰ μεταβάλωσι τὴν Διεθνῆ εἰς ὄργανον τοῦ προλεταριακοῦ ἀγῶνος, οἱ προυντονισταὶ ἐπέμενον εἰς ἀπόψεις περιορίζούσας τὸ ἔργον τῆς Διεθνοῦς εἰς χαρακτῆρα μᾶλλον ἀκαδημαϊκόν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν προυντονιστῶν ἐλήφθησαν μάλιστα, κατὰ τὰ συνέδρια τόσον τῆς Γενεύης (1866), ὅσον καὶ τῆς Λωζάννης (1867), ἀποφάσεις καθαρῶς ἀντισοσιαλιστικαί, ὡς ἡ κατὰ τῆς κρατοποιήσεως τῶν ἀκινήτων καὶ τοῦ ἐδάφους ληφθεῖσα ἀπόφασις.

5) Συνδικαλικὸς ἀναρχισμός.—Ὡς συνδικαλικὸς ἀναρχισμὸς χαρακτηρίζεται ὁ λεγόμενος ἐπαναστατικὸς συνδικαλισμός. Οὗτος προῆλθε, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, τόσον ἐκ τοῦ μαρξισμοῦ, ἐξ οὗ ἠρύσθη κυρίως τὴν ριζικὴν διάκρισιν μεταξὺ προλεταριάτου καὶ τῶν ἄλλων κατωτέρων λαϊκῶν στρωμάτων, διάκρισιν ἄγνωστον εἰς τοὺς καθ' αὐτὸ ἀναρχικούς, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ ἰδεολογικοῦ καὶ κομμουνιστικοῦ (περὶ οὗ ἀμέσως κατωτέρω θὰ πραγματευθῶμεν) ἀναρχισμοῦ. Ἡ ἐκ τοῦ ἀναρχισμοῦ προέλευσίς του εἶναι μάλιστα ἡ κυρίως χαρακτηρίζουσα αὐτόν, τοῦτο δὲ—παρὰ τὰς προσπαθείας πολλῶν συνδικαλιστῶν, οἵτινες ἐμφανίζονται ὡς ἐκπροσωποῦντες τὸν γνήσιον μαρξισμὸν—ἀποδεικνύεται εὐκόλως. Τόσον ἡ ἀντικοινοβουλευτικὴ κατεύθυνσις καὶ ἡ action directe, τὰς ὁποίας διδάσκουν οἱ συνδικαλισταί, ὅσον καὶ ἡ θεωρία περὶ προαγωγῆς τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων εἰς αὐτονόμους φορεῖς τῆς παραγωγῆς, ἥτις, στρεφομένη κατὰ πάσης ἐννοίας κρατικῆς συγκεντρώσεως, ἀποτελεῖ τὸ ἰδεολογικὸν θεμέλιον τοῦ ἐπαναστατικοῦ συνδικαλισμοῦ, ὀφείλουν τὴν καταγωγήν των εἰς τοὺς γνησίους κόλπους τοῦ ἀναρχισμοῦ. Καίτοι ἀποφεύγουν οἱ συνδικαλισταὶ νὰ ἐκδηλώσωσιν ἀπολύτως σαφῶς τὰς ἀντικρατικάς των διαθέσεις, ἐν τούτοις ἀφήνουν νὰ ὑπονοηθῇ ὅτι αἱ εἰς αὐτονόμους φορεῖς τῆς παραγωγῆς προαγόμεναι ἐργατικαὶ ὀργανώσεις δέον νὰ ἀποτελῶσι συγχρόνως καὶ αὐτονόμους φορεῖς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας.

Πατρὶς τοῦ ἐπαναστατικοῦ συνδικαλισμοῦ ὑπῆρξε—καὶ τοῦτο, ὡς ὀρθότατα παρατηρεῖ ὁ W. Sombart, δὲν εἶναι τυχαῖον—ἡ Γαλλία. Οἱ κυριώτεροι ἐκπρόσωποί του ὑπῆρξαν ὁ *Georges Sorel* («L'avenir sosialiste des syndicats», 1897, καὶ «Degenerazione capitalistica e degenerazione socialista» 1907), ὁ ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ «Le mouvement socialiste» *Lagardelle* καὶ οἱ συνεργάταί του *Berth* καὶ *Griffuelhes.* Εὐνοϊκὸν ἔδαφος διαδόσεως εὗρεν ὁ συνδικαλισμὸς ὡσαύτως ἐν Ἰταλίᾳ. Οἱ *A. Labriola* («Riforma e rivoluzione sociale» 1904) καὶ *E. Leone* («Il sindacalismo» 1907) ὑπῆρξαν ἐν Ἰταλίᾳ οἱ φανατικώτεροι φορεῖς τῆς θεωρητικῆς καὶ πολιτικῆς του ὑποστάσεως.

Κατὰ τῶν συνδικαλιστῶν, ἰδίως κατὰ τῆς ὁδοῦ τὴν ὁποίαν ὑποδεικνύουν οὗτοι ὡς ἀκολουθητέαν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ τελικοῦ σκοποῦ—συνίστατο δὲ ἡ ὁδὸς αὕτη κυρίως εἰς τὸν ἀπεργιακὸν ἀγῶνα—ἐστράφησαν πολλοὶ ἐκ τῶν καθ' αὐτὸ ἀναρχικῶν. Κατὰ τὸ διεθνὲς συνέδριον τοῦ Ἀμστελοδάμου (1907) ἐλήφθη, κατὰ πρότασιν τῶν γνησίων ἀναρχικῶν, ἀπόφασις, δι' ἧς ἐκηρύχθησαν ἀνεπαρκῆ τὰ ὑπὸ τῶν συνδικαλιστῶν ὑποδεικνυόμενα μέσα πολέμου κατὰ τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ καθεστῶτος. Ὁ Ἰταλὸς μάλιστα *Malatesta* δὲν περιωρίσθη ἁπλῶς εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἐδήλωσεν, ὅτι ἡ διαφορὰ τοῦ ἀναρχισμοῦ πρὸς τὸν συνδικαλισμὸν συνίσταται εἰς τὸ ὅτι «ἡ ἀναρχία ἐπιδιώκει σκοπὸν πολὺ εὐρύτερον τῶν συμφερόντων μιᾶς μόνον τάξεως, ὅτι δηλαδὴ ὁ σκοπὸς αὐτῆς εἶναι ἡ πλήρης οἰκονομική, πολιτικὴ καὶ ἠθικὴ ἀπολύτρωσις τῆς Ἀνθρωπότητος».

6) Κομμουνιστικὸς ἀναρχισμός. — Τὴν πρώτην ἀσθενῆ ἀποκρυστάλλωσιν κομμουνιστικοῦ ἀναρχισμοῦ ἐμφανίζει ἡ θεωρία τοῦ ἐξ Ἀλεξανδρείας, κατὰ τὸν Β' αἰῶνα μ.Χ. ζήσαντος, φιλοσόφου *Καρποκράτους,* ὅστις, ὑποστὰς τὴν ἐπίδρασιν τόσον τοῦ Πλάτωνος καὶ Ζήνωνος, ὅσον καὶ τῆς ἀνατολικῆς φιλοσοφίας, ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸν τοῦτον τὸν Χριστιανισμόν, ὅπως καλύψῃ ὑπὸ τὴν αἰγίδα του τὰς δοξασίας αὐτοῦ. Ὁ Καρποκράτης, ἱδρύσας ἰδίαν αἵρεσιν, ἐστράφη κατὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας, διδάξας τὴν ἰσότητα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν χειραφέτησιν αὐτῶν ἀπὸ παντὸς ἐξωτερικοῦ φραγμοῦ.

Οἱ κυριώτεροι ἐκπρόσωποι τοῦ νεωτέρου κομμουνιστικοῦ ἀναρχισμοῦ, ὅστις κυρίως ἀπετέλεσε τὴν βάσιν, ἐξ ἧς ὡρμήθη ἡ παραλλήλως πρὸς τὴν σοσιαλιστικὴν κίνησιν ἀναπτυχθεῖσα πολιτικὴ κίνησις τοῦ ἀναρχισμοῦ, ὑπῆρξαν οἱ Ρῶσοι *Μιχαὴλ Bakunin* καὶ *Πέτρος Krapotkin.*

Ὁ Bakunin (κύριον ἔργον του: «Dieu et l' État»), ὡς γνήσιος ἀναρχικὸς ὁρμᾶται κυρίως ἐκ τῆς ἐχθρότητός του πρὸς τὸ Κράτος. Ἀντ' αὐτοῦ ζητεῖ οὗτος τὴν ἐπὶ τῆς ἐμφύτου εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀλληλεγγύης βασιζομένην «ἐλευθέραν κοινωνίαν». Χωρὶς νὰ προβαίνῃ εἰς ἀπολύτως συγκεκριμένην ἐξεικόνισιν τῆς ἰδανικῆς ταύτης κοινωνίας, καθορίζει τὰς οἰκονομικάς της βάσεις ὡς ἑξῆς: ἐξαιρέσει τῶν καταναλωσίμων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ εἶναι ἀντικείμενα ἰδιοκτησίας, δέον τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κεφάλαιον νὰ ἀνήκουν εἰς ὠργανωμένας ἐργατικὰς κοινότητας. Αἱ κοινότητες αὗται, τῶν ὁποίων τὰ μέλη δέον νὰ διατηρῶσιν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν, δύνανται νὰ συνασπίζωνται εἰς εὐρυτέρας ἑνώσεις, χωρὶς ὅμως ἡ ὕπαρξις αὐτῶν νὰ ἀπορρέῃ ἐκ κεντρικῆς τινος ἐξουσίας. Ἡ κυρία ἀντίθεσις τοῦ Bakunin πρὸς τὸν μαρξισμὸν συνίσταται ἀκριβῶς εἰς τὸ ὅτι ὁ Ρῶσος ἀναρχικός, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Μάρξ, ὑπεστήριξε τὴν πλήρη ἀποκέντρωσιν.

Ὁ Bakunin ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν φοιτητῶν ἐκείνων τῆς Μόσχας, οἵτινες, μυηθέντες ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Στάνκεβιτς εἰς τὴν ἑγελιανικὴν φιλοσοφίαν καὶ ὑποστάντες τὴν ἐπίδρασιν τοῦ γαλλικοῦ οὐτοπισμοῦ, ἀπετέλεσαν τὸν πρῶτον πυρῆνα τῶν Ρώσων ἐπαναστατῶν. Τὴν κυριωτέραν ὅμως ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ Bakunin ἤσκησε μετὰ ταῦτα ὁ Prouthon. Τὴν θεωρίαν ἄλλωστε αὐτοῦ προεξέτεινε, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὁ Ρῶσος ἀναρχικός, ἀπαλλάξας αὐτὴν πάσης μικροαστικῆς ἰδεολογίας, ἡ ὁποία μοιραίως, λόγῳ τῆς εἰδικῆς συνθέσεως τῆς γαλλικῆς κοινωνίας, ἀπετέλεσε τὴν πηγήν, ἐξ ἧς ἠρύσθη ὁ Proudhon τὸν ἀναρχισμόν του.

Ἡ ἐξέχουσα θέσις, ἣν κατέχει ὁ Bakunin ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀναρχισμοῦ, ὀφείλεται ὄχι μόνον εἰς τὸ ὅτι, πρῶτος αὐτός, συνεδύασε συνειδητῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς τὸν ἀναρχισμὸν μετὰ τοῦ κομμουνισμοῦ ἤ, ὅπως ἠρέσκετο νὰ χαρακτηρίζῃ τοῦτον, μετὰ τοῦ κολλεκτιβισμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὅτι καθιέρωσε τὰς μεθόδους ἐνεργείας, ἐφ' ὧν ἐβασίσθη ἡ ἀναρχιστικὴ κίνησις. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Proudhon, ὅστις ἐπέβλεπεν εἰς τὴν εἰρηνικὴν ἐπίτευξιν τῆς ἀναρχίας, ὁ Bokunin ἐπίστευεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Δὲν ἐπίστευεν ὅμως εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν ***κατάκτησιν*** τῆς ἐξουσίας, εἰς ἣν πιστεύει ὁ ἐπαναστατικὸς μαρξισμός, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν ***καταστροφὴν*** παντὸς ἴχνους ἐξουσίας.

Τὴν κατὰ παντὸς θεσμοῦ στρεφομένην πολεμικὴν τακτικὴν τοῦ ἀναρχισμοῦ συνεπλήρωσεν ὁ ὑπὸ τοῦ Bakunin ἀποσταλεὶς εἰς Ρωσσίαν *Νετσάγιεφ,* ὅστις, ἱδρύσας εἰς διάφορα μέρη τῆς Ρωσσίας, ἰδίως ἐν Πετρουπόλει καὶ Μόσχᾳ, συλλόγους ἀναρχικῶν, ἐθέσπισεν ὡς νέαν μέθοδον ἐνεργείας ***τὴν δι' ἔργων προπαγάνδαν.*** Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν διὰ δολοφονιῶν καὶ πάσης φύσεως κακουργημάτων δημιουγίαν θορύβου περὶ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀναρχισμοῦ. Ἡ μέθοδος αὕτη, ἀποβλέπουσα μόνον εἰς τὴν διαφήμισιν τοῦ ἀναρχισμοῦ, υἱοθετήθη ὑπὸ τῶν πλείστων ἀναρχικῶν, ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ Γαλλοελβετοῦ Παύλου Brousse.

Ἐκεῖνος, ὅστις συνεπλήρωσε τὸ θεωρητικὸν οἰκοδόμημα τοῦ ἀναρχισμοῦ τοῦ Bakunin καὶ συνέβαλεν οὕτως εἰς τὴν παγιωτέραν ἑδραίωσιν αὐτοῦ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν Γάλλων, ἰδίως, ἀναρχικῶν, εἶναι ὁ Krapotkin (κυριώτερα ἔργα του: «La Conquête du Pain», «Mémoires», «L'étique» κλπ.). Ἐὰν ὁ Bakunin διετήρησεν ἐπιφύλαξίν τινα ὡς πρὸς τὰ καταναλώσιμα εἴδη, χαρακτηρίσας αὐτὰ ὡς ἀντικείμενα ἰδιοκτησίας, ὁ Krapotkin βασίζει τὴν ἰδανικὴν κοινωνίαν ἐπὶ αὐτονόμων ἐργατικῶν ὁμάδων, κεκτημένων κυριότητα τόσον ἐπὶ τῶν μέσων παραγωγῆς, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν εἰδῶν καταναλώσεως.

Ἐν ***Γαλλίᾳ*** ἀνέπτυξεν ὁ Krapotkin ἐξαιρετικὴν ἐνεργητικότητα. Ἀναρίθμητοι εἶναι αἱ ὁμάδες τῶν ἀναρχικῶν, αἵτινες ἱδρύθησαν ὑπὸ τὴν ἔμπνευσίν του. Ἀπὸ τῆς προσχωρήσεως ἰδίως τοῦ *Émile Gautier* εἰς τὸν κομμουνιστικὸν ἀναρχισμόν, τὸ ἔργον τοῦ Krapotkin διηυκολύνθη καταπληκτικῶς.

Τὸ ἔδαφος βεβαίως τοῦ κομμουνιστικοῦ ἀναρχισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ εἶχεν ἤδη, πρὸ τῆς ἐνεργοῦ ἐμφανίσεως τοῦ Krapotkin, προλειανθῇ ὑπὸ τοῦ Bakunin, ὅστις εἶχεν αὐτοπροσώπως μὲν ἀναμιχθῇ εἰς τὰς ταραχὰς τῆς Λυῶνος κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1870 καὶ εἰς τὰς ἀμέσως ἐπακολουθησάσας ταραχὰς τῆς Μασσαλίας, ἐμμέσως δὲ ἐπιδράσει ἐπὶ τῆς Κομμούνας τῶν Παρισίων. Τὴν κυριωτέραν ὅμως ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ ἀναρχισμοῦ ἤσκησεν ὁ Krapotkin, ὅστις, ἐξασφαλίσας κυκλοφορίαν μεγάλην εἰς τὸ ἐν Γενεύῃ ὑπ' αὐτοῦ τούτου κατὰ πρῶτον ἐκδοθὲν περιοδικὸν «Le révolté», ἵδρυσε τὴν πρώτην ὠργανωμένην ἀναρχιστικὴν ἕνωσιν ἐν Παρισίοις. Ἐν ἔτει 1880 ἐξεδόθη ἐν τῇ γαλλικῇ πρωτευούσῃ τὸ πρῶτον ὄργανον τοῦ ἀναρχισμοῦ: «Révolution sociale». Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι τὰ πρὸς ἔκδοσιν αὐτοῦ ἀπαιτούμενα χρήματα ἐχορήγει αὐτὸς οὗτος ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας Andrieux. Ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ἐκδοθέντων ἡμερησίων καὶ περιοδικῶν φύλλων ἰδιάζουσαν θέσιν κατέχει ἐν τῇ ἀναρχιστικῇ λογοτεχνίᾳ ὁ «Père Peinard». Ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἔμπνευσιν τοῦ Krapotkin συνέβησαν καὶ διάφοροι δολοφονίαι, στοιχίσαται εἰς αὐτὸν ἐτῶν τινων εἱρκτήν. Σήμερον οἱ Γάλλοι ἀναρχικοὶ ἔχουν συνασπισθῇ κυρίως ἐν τῇ «Union anarchiste», τῆς ὁποίας ὄργανον εἶναι «Le Libertaire».

Ἐν ***Ἰταλίᾳ*** ὁ κομμουνιστικὸς ἀναρχισμὸς ἦτο ὡσαύτως λίαν διαδεδομένος. Αὐτὸς οὗτος ὁ Bakunin ὑπῆρξεν ἐν ἔτει 1864 ὁ ἱδρυτὴς τῆς «Ἑνώσεως τῆς κοινωνικῆς Δημοκρατίας», ἥτις μετωνομάσθη ἀργότερον «Ἕνωσις τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως». Σημαίνουσαν θέσιν κατεῖχον εἰς τὴν ἕνωσιν ταύτην οἱ Malatesta καὶ Costa. Ἐν ἔτει 1891 ἱδρύθη ἡ μεγάλη «Federazione italiana del partito socialista anarchico rivoluzionario».

Ἡ δρᾶσις τῶν κομμουνιστῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὑπῆρξεν ἐντονωτάτη. Πολλαὶ δολοφονίαι συνέβησαν καὶ ἐξεγέρσεις προεκλήθησαν. Ὁ Bakunin ἠναγκάσθη, μετ' ἀποτυχοῦσάν τινα ἐξέγερσιν, νὰ δραπετεύσῃ ἐξ Ἰταλίας. Σήμερον, παρὰ τὰς ὑπὸ τῶν φασιστῶν ἐνεργουμένας κατὰ τῶν ἀναρχικῶν διώξεις, ὑφίσταται ἡ «Ἀναρχιστικὴ ἕνωσις τῆς Ἰταλίας», ἥτις, παραλλήλως πρὸς τὴν ἐλάχιστα πλέον ἀφισταμένην αὐτῆς ἰδεολογικῶς «Συνδικαλιστικὴν ἕνωσιν τῆς Ἰταλίας», ἐκδηλοῖ τὴν δρᾶσίν της κυρίως διὰ διαφόρων ἡμερησίων καὶ ἑβδομαδιαίων φύλλων.

Περὶ τῆς γενέσεως τῆς ἀναρχιστικῆς κινήσεως ἐν ***Ρωσίᾳ*** ἐπραγματεύθημεν ἤδη ἐν ὀλίγοις. Αὕτη συνδέεται πρὸς τὸν Νετσάγιεφ καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν Bakunin. Μεγάλην ἔκτασιν δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβῃ ἐν Ρωσίᾳ ὁ κομμουνιστικὸς ἀναρχισμός, διότι ἀνεχαιτίσθη ὑπὸ διαφόρων ἄλλων ἐπαναστατικῶν ρευμάτων. Σήμερον ὁ κομμουνιστικὸς ἀναρχισμὸς κατεπνίγη τελείως ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων, οἵτινες, ὡς γνωστόν, ἀγωνίζονται μετὰ φανατισμοῦ τόσον κατὰ τῶν ἀστικῶν ἰδεολογιῶν, ὅσον καὶ κατὰ πάσης ἐπαναστατικῆς αἱρέσεως.

Ἐν ***Γερμανίᾳ*** ὑπεστηρίχθη ὁ κομμουνιστικὸς ἀναρχισμὸς κυρίως ὑπὸ τοῦ *Ἰωάννου Most.* Τὸ γερμανικὸν ὅμως ἔδαφος δὲν ἦτο κατάλληλον

Digitized by Google

πρὸς ἑδραίωσιν αὐτοῦ. Ἡ σοσιαλ-δημοκρατικὴ κίνησις ἀνέκοψε πᾶσαν προσπάθειαν ἀναπτύξεώς του. Ὅσον ἀφορᾷ εἰδικῶς τὸν Most, ἐπιτυχεστέραν δρᾶσιν ἐπέδειξεν οὗτος ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις παρὰ ἐν Γερμανίᾳ.

Εἰς τὰς *Ἡνωμένας Πολιτείας* μετέβη ὁ Most, ἀφοῦ προηγουμένως, ἐκτοπισθεὶς ἐκ Βερολίνου, ἐγκατεστάθη ἐν Λονδίνῳ, ὅπου ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ φύλλου «Ἐλευθερία», τὸ ὁποῖον ἐτροφοδότησε, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ Λονδίνου, μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Most ἐξ Ἑλβετίας, τέλος δέ, ἀπὸ τῆς ἀποφυλακίσεως καὶ μεταναστεύσεως αὐτοῦ, ἐξ Ἀμερικῆς ὁλόκληρον τὸν ἀναρχιστικὸν κόσμον τῶν δύο ἠπείρων. Ἡ ἐν Λονδίνῳ γενομένη σύλληψις καὶ καταδίκη τοῦ Most εἰς δεκαεξάμηνον εἱρκτὴν ὠφείλετο εἰς προκήρυξιν, τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνεν οὗτος πρὸς τοὺς ἀναρχικοὺς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν ἔτει 1881 γενομένης δολοφονίας τοῦ Ρώσου Αὐτοκράτορος.

Ἐν *Αὐστρίᾳ* ἡ ἀναρχικὴ κίνησις ἐξεδηλώθη πολὺ ἐντόνως. Αὕτη εἶναι συνδεδεμένη κυρίως πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ *Peukert*, τοῦ ὁποίου ἡ δρᾶσις ἠνάγκασε τὴν κυβέρνησιν νὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα τόσον κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν συνεργατῶν του, ὅσον καὶ κατὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένων ἐφημερίδων.

Ἐν *Ἀγγλίᾳ* ὁ κομμουνιστικὸς ἀναρχισμός, παρὰ τὰς προσπαθείας τόσον τοῦ Krapotkin, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὁποίου ἐξεδίδετο τὸ περιοδικὸν «Freedom», ὅσον καὶ τοῦ συμπληρώσαντος τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ Most, δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ. Ἡ ἐπὶ δεκαετηρίδας ὁλοκλήρους χαρακτηρίσασα τὴν ἐργατικὴν κίνησιν ἐν Ἀγγλίᾳ ἔλλειψις πάσης πολιτικῆς χροιᾶς δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἀναρχισμὸν νὰ διεκδικήσῃ βιώσιμον ἐμφάνισιν. Ὅταν τέλος ἐγκατελείφθη ὁ ἄχρους ἐπαγγελματισμὸς τῶν Ἄγγλων, εἶχε πλέον εἰσδύσει ὁ σοσιαλισμὸς τοῦ γερμανικοῦ τύπου, ἀστικοποιηθεὶς ὅμως καὶ αὐτὸς τελείως ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς.

Πλὴν τῶν μεμονωμένων τούτων κινήσεων, διεξεδίκησεν ὁ κομμουνιστικὸς ἀναρχισμὸς καὶ τὴν προαγωγὴν αὐτοῦ εἰς διεθνῆ ρυθμιστὴν τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως. Ἐλέχθη ἤδη, ὅτι ἡ ἐν ἔτει 1864 ἱδρυθεῖσα ἐργατικὴ Διεθνὴς ὑπέστη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς της τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τοῦ προυντονισμοῦ. Ταύτης ὑποχωρησάσης, εὑρέθη ἡ οὐσιαστικῶς ὑπὸ τοῦ Μὰρξ διευθυνομένη Διεθνὴς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀντιμετωπίσῃ καὶ τὸν κομμουνιστικὸν ἀναρχισμόν. Τὸ ἱστορικὸν τοῦ μεταξὺ Μὰρξ καὶ Bakunin γενομένου ἀγῶνος ἔχει ἐν ὀλίγοις ὡς ἑξῆς: Ἡ ὑπὸ τοῦ Bakunin ἱδρυθεῖσα «Alliance internationale de la Demokratie socialiste» ἐζήτησεν, ὅπως ἐπιτραπῇ ἡ εἴσοδος αὐτῆς, ὡς ὠργανωμένης ἑνώσεως, εἰς τὴν Διεθνῆ τοῦ Λονδίνου. Τῆς αἰτήσεως ταύτης ἀπορριφθείσης ὑπὸ τοῦ γενικοῦ συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς, ἀπεφάσισεν ὁ Bakunin, ὅπως προσχωρήσωσιν οἱ ὀπαδοί του εἰς τὴν Διεθνῆ τοῦ Λονδίνου ὑπὸ τὴν μορφὴν οὐχὶ τῆς ὠργανωμένης διεθνοῦς ἑνώσεώς των, τὴν ὁποίαν ἠναγκάσθη νὰ διαλύσῃ, ἀλλὰ τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν ἐθνικῶν τμημάτων. Ἡ εἴσοδος τῶν ὀπαδῶν τοῦ Bakunin εἰς τὴν Διεθνῆ προεκάλεσε πολλὰς συγκρούσεις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν μαρξιστῶν. Αἱ συγκρούσεις αὗται ὠφείλοντο κυρίως εἰς τὸ ὅτι, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μαρξιστάς, οἱ ἀναρχικοὶ ἐζήτουν τὴν αὐτονομίαν τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν Διεθνῆ τμημάτων. Εἰς τὸ συνέδριον τῆς Χάγης τοῦ 1872, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε ἐσήμανε καὶ τὸ οὐσιαστικὸν τέλος τῆς πρώτης Διεθνοῦς, ἀπεφασίσθη ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ Bakunin. Ἀποκλεισθεὶς οὗτος τῆς τυπικῶς μέχρι τοῦ ἔτους 1876 συνεχισάσης τὴν ὕπαρξίν της Διεθνοῦς, ἵδρυσε τὴν «Fédération jurassienne», τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο ἡ καταπολέμησις τοῦ «γερμανικοῦ κομμουνισμοῦ». Ἡ νέα αὕτη ὀργάνωσις προέβη εἰς τὴν σύγκλησιν πολλῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατ' ἐπίφασιν διεθνῶν συνεδρίων. Τὸ κυριώτερον πάντων τῶν ἀναρχιστικῶν συνεδρίων ὑπῆρξε τὸ τοῦ Ἀμστελοδάμου (1907), τὸ ὁποῖον προέβη καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν ἀναρχιστικῆς Διεθνοῦς, τῆς ὁποίας ὅμως ἡ ὕπαρξις ἀπεδείχθη μᾶλλον ὀνομαστική. Ὅσον ἀφορᾷ τέλος τὴν σχέσιν τῶν ἀναρχικῶν πρὸς τὴν ἀναγεννηθεῖσαν ἐν ἔτει 1889 ἐργατικὴν Διεθνῆ, αὕτη ὑπῆρξε τελείως ἀσήμαντος. Κατὰ τὸ ἐν Βρυξέλλαις μάλιστα γενόμενον, ἐν ἔτει 1891, δεύτερον συνέδριον τῆς δευτέρας Διεθνοῦς ἐλήφθησαν ἀποφάσεις, αἵτινες κατέστησαν ἀδύνατον πλέον τὴν εἴσοδον τῶν ἀναρχικῶν εἰς αὐτήν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Πλὴν τῶν ἔργων αὐτῶν τούτων τῶν ἀναρχικῶν, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων ἀνεφέρθησαν ἤδη, μνημονεύονται καὶ τὰ κατωτέρω:

G. Adler, Art. «Anarchismus» ἐν Handwörterbuch der Staatswissenschaften, τρίτη ἔκδοσις.—*Biermann*, Anarchismus und Kommunismus, Leipzig 1906.—*Borgius*, Die Ideenwelt des Anarchismus, Leipzig 1904.—*Dubois*, Le péril anarchiste Paris 1895.—*Eltzbacher*, Der Anarchismus, Berlin 1900.—*Garin*, L'anarchie et les anarchistes, Paris 1885 — *Sombart*, Proletarischer Sozialismus 1924.—*Stammler*, Die Theorie des Anarchismus, Berlin 1894.—*Adler*, Geschichte des Sozialismus u. Kommunismus, τόμ. 1ος Leipzig 1900. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς θεωρίας τοῦ ἀναρχισμοῦ, χρήσιμος εἶναι ἡ προσφυγὴ καὶ εἰς τὰς πραγματευομένας περὶ αὐτοῦ ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας. Ἀρκοῦμαι εἰς τὸ νὰ παραπέμψω εἰ, τὴν Geschichte der Philosophie τοῦ *Karl Vorländer* 7η ἐκδ., Leipzig 1927. ΠΑΝΑΓ. Κ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ἀναρχιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνήκων εἰς τὸν ἀναρχισμόν, ὁ προσομοιάζων, συγγενεύων πρὸς τὴν ἀναρχίζουσαν τάσιν, εἴτε πρὸς δοξασίας ἀναρχικῶν.

ἀναρχόκρινος (Anarchocrinus Jaekel) *[Παλαιοζ.]* Γενος κρινοειδῶν πελματοζῴων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κναθοκρινιδῶν* ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ κάτω σιλούριον σύστημα τῆς Ἐσθλανδίας. Θ. Σ.

ἄναρχος (ὁ ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων ἀρχήν, ἤτοι ἄρχοντας: «ἄναρχος πόλεμος» || ὁ μὴ ἔχων ἀρχήν, ἤτοι σημεῖον ἐνάρξεως: «ὁ Θεὸς ἄναρχος, ἀρχὴ τῶν ὅλων». Β. Φ.

Ἄνας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἱσπανίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πολυβίου.

ἄνας (Anas Marsh.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος πτηνῶν *νησσοειδῶν* ἐκ τῆς τάξεως τῶν *χηνομόρφων*, ὅπερ ἔζησεν ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου περιόδου μέχρι καὶ τῆς πλειοκαίνου, πλὴν τὴν κυρίαν αὐτοῦ ἐξάπλωσιν ἔσχε κατὰ τὴν μειόκαινον διάπλασιν τῆς τριτογενοῦς περιόδου. Θ. Σ.

ἀνάσα (ἡ)· δημοτ., ἀναπνοή: «πᾶρε ἀνάσα», πᾶρε ἀναπνοὴ (ἀπὸ τοῦ *ἀνασαίνω* ἀναδρομικῶς). Β. Φ.

Ἀνασαγκάρ. Λίμνη ἐν Ραδζπουτάνᾳ τῶν Ἰνδιῶν (βλ. καὶ Ἀδζεμίρ).

ἀνασαίνω καὶ *ἀνεσαίνω*· δημοτ. ἀναπνέω: «ἀνασαίνει βαρειά», ἀναπνέει δυνατά, θορυβωδῶς· (ἀπὸ τοῦ *ἄνεσι*)· || ἀναπαύομαι, ξεκουράζομαι, παροιμ. «εἴπαμε ν' ἀνασάνωμε | κι' ηὕραμε μαλλιὰ νὰ ξάνωμε». Β. Φ.

ἀνασαλεύω· σαλεύω, ἀνασηκώνω, ἀνεγείρω.

ἀνασάξιμον (τό)· μεταλλεῖον παραμεληθὲν καὶ καταχωσθέν, ἤδη δ' ἐκ νέου ἐξορυττόμενον (*Συλ.* Ἐπιγρ. Ἀττ. II 180)· || μετγ. σημ., νέα ἐπισκευή, ξανασιάξιμον.

ἀνασάρκα *οἴδημα* (τὸ) *[Ἰατρ.]*. Καλοῦμεν οὕτω τὰ ἐκτεταμένα οἰδήματα τοῦ δέρματος, ἅτινα προκαλοῦνται ἐξ ηὐξημένης ἀθροίσεως ὕδατος τόσον ἐντὸς τῶν ἀραιωμάτων τοῦ δέρματος καὶ ὑποδορείου συνεκτικοῦ ἱστοῦ, ὅσον καὶ ἐντὸς αὐτῶν τῶν κυττάρων.

Τὸ δέρμα κατὰ τὸ ἀνασάρκα οἴδημα ἔχει σύστασιν ζύμης, ὑποχωρεῖ κατὰ τὴν πίεσιν διὰ τοῦ δακτύλου καὶ διατηρεῖ τὸ ἐντύπωμα. λόγῳ ἐλαττώσεως τῆς ἐλαστικότητος αὐτοῦ. Τὸ ἀνασάρκα οἴδημα ἀπαντᾷ ἰδίᾳ κατὰ τὰς καρδιοπαθείας, νεφροπαθείας καὶ καχεκτικὰς καταστάσεις. Περὶ τῆς παθογενείας καὶ αἰτιολογίας αὐτοῦ βλ. οἴδημα.

Ι. Α. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

ἀνασαρκία· ἡ ἀνασάρκα οἴδημα (βλ. λ.).

ἀνάσασι καὶ *ἀνάσασμα*· ἰδιωμ. τύπ. τοῦ *ἀνασασμός*.

ἀνασασμὸς (ὁ)· ἀναπνοή, ἄλλως *ἀνάσα*: «ἀνασασμὸς δὲν ἀκούεται». Β. Φ.

ἀνάσβολα· ἐπίρρ. ἰδιωμ., ὀπισθοβατικῶς, μετ' ἐμποδίων.

ἀνασβολιὰ (ἡ)· ἰδιωματ., ἀναποδιό, ἐμπόδιον.

ἀνάσεισμα (τό), *—ατος*· τὸ ἀνασείειν, ἀνακινεῖν τὰ ὅπλα πρὸς ἐκφόβισιν· || τὸ κούνημα.

ἀνασεισμὸς (ὁ)· τὸ ἀνάσεισμα (βλ. λ.)

— *[Ἱππευτ.]*. Ἐν τῇ ἱππευτικῇ ἀνασεισμὸς καλεῖται κίνησις σεισμικὴ τῶν ρυτήρων μονομερής. Γίνεται παρὰ τοῦ ἱππέως εἰς ἑτεροστρόφους ἵππους ἐπὶ τοῦ ρυτῆρος, τοῦ εὑρισκομένου πρὸς τὴν πλευράν, πρὸς ἣν ἀρνεῖται νὰ στραφῇ ὁ ἵππος. —Ω

ἀνασειστικὸς (ὁ)· ὁ ἱκανός, ὁ κατάλληλος εἰς τὸ ἀνασείειν.

ἀνασείω· σείω, πάλλω, κινῶ.

Ἀνασελίτσα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Κοζάνης **νομός**.

Ἀνασὲχ ἢ *Ἀναζὲχ* (Anaseh, Anazeh). Φυλὴ Βεδουΐνων, ζῶσα μεταξὺ Χαλεπίου καὶ Δαμασκοῦ.

ἀνασήκωμα (τό)· δημοτ. σήκωμα ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω.

ἀνασηκώνω· σηκώνω ὀλίγον, ὑπεγείρω: «ἀνασήκωσε τὸ μπαοῦλο,—τὸ χαλί,—τὸ τραπέζι κ.τ.τ.», σήκωσέ το ὀλίγον ὡς διὰ νὰ λάβω τι τὸ ὁποῖον εἶναι ὑποκάτω· «ἀνασήκω λίγο»· σήκω λίγο ἀπὸ τὸ κάθισμά σου· || μέσ. *ἀνασηκώνομαι*, ἀόρ. *ἀνασηκώθηκα*, μετοχ. *ἀνασηκωμένος*. Β. Φ.

ἀνασηκωτός, *—ή, —ό*· δημοτ. ὁ ὀλίγον σηκωμένος, ἄλλως, ἀνάκουφος.

ἀνασημαίνω· σημαίνω ἐκ νέου· || κάμνω ἐκ νέου σῆμα.

—*[Ναυτ.]* Ἐν τῷ Ναυτικῷ *ἀνασημαίνω* ἢ *ἀναπυρσεύω* (γαλλ. récommencer ἢ reprendre un signal, ἀγγλ. to resignalize) σημαίνει ἐπαναλαμβάνω σῆμά τι ἐπαρθὲν ὑπὸ τοῦ ναυάρχου, ὥστε νὰ ληφθῇ ἀπὸ τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ λάβωσιν αὐτὸ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τῆς ναυαρχίδος. Ἀμφότεραι εἶναι λέξεις τοῦ παλαιοῦ Ναυτικοῦ ὀνοματολογίου, ἀντ' αὐτῶν δὲ χρησιμοποιεῖται σήμερον ἡ λέξις *ὑποσημαίνω*. Α. Κ.

Ἀνασῆς *Ἱλλέλ*. Ἰουδαῖος σοφὸς τοῦ Δ' αἰῶνος. ἱδρυτὴς τοῦ ἰσραηλιτικοῦ ἡμερολογίου. Στηριχθεὶς ἐπὶ πηγῶν ἱερατικῶν τῆς Αἰγύπτου, ὁρίζει τὴν ἔξοδον ἐπὶ Μενεφθὰ τῆς ΙΘ' δυναστείας ἢ Φερών, υἱοῦ Ραμσῆ τοῦ Β' καθ' Ἡρόδοτον, ἤτοι τὸ 1314 π. Χ. Α. Δ.

ἀνασθμαίνω· ἀσθμαίνω, ἀναπνέω βαρέως.

ἀνασιβηριτης (Anasibirites v. Mojs) *[Παλαιοζωολ.]*. Γενος *ἀμμωνιτοειδῶν κεφαλοπόδων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *τροπιτιδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ κάτω ἀλπινικὸν τριάσιον σύστημα. Θ. Σ.

ἀνάσιλλος (ὁ) καὶ *ἀνάσιλος*· 1) μέρος τριχῶν τῆς κεφαλῆς ὠρθωμένων κατὰ τὸ μέτωπον, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς κομμώσεως τῶν Πάρθων: «τῷ ἀνασίλλῳ κομᾶν (*Πλούτ.* Κράσσ. 24) —2) δουλική τις κωμικὴ προσωπίς, πιθανῶς ἐκ τῆς ἀγρίως ηὐξημένης καὶ ἀμελῶς ἐχούσης κόμης τῶν δούλων οὕτω κληθεῖσα. Ἡ χρῆσις τῆς λέξεως ταύτης εἶναι σπανιωτάτη. Α. Δ.

ἀνάσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ῥῖνα σιμήν, ἤτοι πεπλατυσμένην καὶ ἀνασεσυρμένην ὥστε νὰ προβάλλουν οἱ ρώθωνες. Β. Φ.

ἀνάσκα (Anasca) *[Παλαιοζ.]*. Ὑποδιαίρεσις τῶν *χειλοστόμων βρυοζῴων* ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ λεπτοτοίχου ὑδροφόρου σάκκου, ὅστις διὰ τοῦ ἀσκοπόρου συγκοινωνεῖ πρὸς τὸ ἔξω. Διὰ τῶν συσταλτικῶν κινήσεων τῶν μυῶν, δι' ὧν ὁ σάκκος εἶναι ἐφωδιασμένος, ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐπέκτασις αὐτοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ προσεκβολὴ τοῦ πολυπιδίου. Θ. Σ.

ἀνασκάλευσις (ἡ) καὶ *ἀνασκάλευμα* (τό)· τὸ ἐκ νέου σκάλισμα, ἡ ἀνάσκαψις· || τὸ ψάξιμο (ἐπὶ κακοῦ).

ἀνασκαλεύω· σκαλεύω, ἀνακινῶ ὡς διὰ σκαλεύθρου, ἀνερευνῶ, ἀναζητῶ· || ψάχνω (ἐπὶ κακοῦ). κινῶ τὸν ἀνάγυρον: «πῆγε καὶ τ' ἀνασκάλεψε».

ἀνασκάπτω· σκάπτω, σκάπτων ἀνατρέπω, καταστρέφω, ξερριζώνω: «ἀνέσκαψαν τὴν πόλιν»· || σκάπτων ἀνερευνῶ, ἀνερευνῶ δι' ἀνασκαφῶν· «ἀνεσκάφη ὁ παρὰ τοὺς στύλους χῶρος». Β. Φ.

ἀνασκαφὴ (ἡ)· ἡ διὰ τῆς σκαφῆς ἀνατροπὴ τοῦ ἐδάφους, καταστροφή, ξερρίζωμα: «ἀνασκαφὴ τῆς πόλεως»· || ἡ διὰ τῆς σκαφῆς ἀνερεύνησις τῶν ὑπὸ τὴν γῆν κρυπτομένων ἀρχαιοτήτων: «ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαί». Β. Φ.

—*[Ἀρχ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *ἀνασκαφαὶ* ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι τὴν διὰ σκαφῆς ἀνεύρεσιν παλαιῶν, πολυτίμων βεβαίως, ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα, ὑπῆρχον πληροφορίαι ἢ ὑποψίαι, ὅτι προγενέστεροι ἄνθρωποι ἐπιτηδες ἀπέκρυψαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς πολὺ παλαιοὺς χρονους, ἤδη περὶ τὸ 600 π. Χ., διάφοροι ἐπιτήδειοι τυμβωρύχοι ἀνεκάλυπτον, συνήθως ἐκ τοῦ ὀπαίου, μυκηναϊκοὺς θολωτοὺς τάφους, εἰς τοὺς ὁποίους εἰσήρχοντο καί, εὑρίσκοντες ἐντὸς αὐτῶν πλῆθος χρυσῶν κτερισμάτων, τὰ ἔκλεπτον· διὰ τοῦτο κυρίως ὠνομάσθησαν ἔκτοτε οἱ τάφοι οὗτοι «*θησαυροί*». Ἐπίσης ἀναφέρεται παλαιὰ ἀνασκαφὴ γενομένη ἐν Δελφοῖς ὑπὸ τοῦ Ὀνομάρχου καὶ τῶν Φωκέων. Οὗτοι, ἀφοῦ ἐσύλησαν τὰ ὑπάρχοντα ἐν Δελφοῖς ἐκ πολυτίμων μετάλλων ἀντικείμενα, ὑπωπτεύθησαν, ἢ εἶχον πληροφορίαν, ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἰδιαιτέρα κρύπτη ὑπόγειος, ἐντὸς τῆς ὁποίας οἱ κατὰ καιροὺς εὐσεβεῖς ἱερεῖς τῶν Δελφῶν ἐφύλασσον εἰς χρυσᾶς καὶ ἀργυρᾶς ράβδους, ἢ εἰς νομίσματα, ἢ εἰς ἀγγεῖα, χρυσᾶ ἐπίσης καὶ ἀργυρᾶ, τοὺς θησαυροὺς τῶν Δελφῶν· διὰ τοῦτο ἐπεχείρησαν νὰ ἀνεύρωσι τὴν κρύπτην δι' ἀνασκαφῶν· ἀλλά, γενόμενοι σεισμοί, ἐξηνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ἀπομακρυνθῶσι. Κυρίως αἱ συστηματικαὶ ἀνασκαφαὶ πρὸς ἀνεύρεσιν ἀρχαίων καλλιτεχνικῶν ἀντικειμένων ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 50 π. Χ. περίπου καὶ ἐξετελοῦντο ἐπὶ αἰῶνας συνεχῶς ἐν Κορίνθῳ, ἔνθα ἀνεσκάπτοντο παλαιότεροι τάφοι καὶ ἀνευρίσκοντο πήλινα καὶ χαλκᾶ ἀντικείμενα καλλιτεχνικά, τὸ ὁποῖα μετεκομίζοντο καὶ ἐπωλοῦντο ἐν Ρώμῃ εἰς ὑψηλὰς τιμάς, ἀγοραζόμενα ὑπὸ τῶν ἐκεῖ φιλαρχαίων, ὠνομάζοντο δὲ ταῦτα εἰδικῶς «*Νεκροκορίνθια*» (*Στράβ.* Θ' 421 καὶ Η' 381 — 382). Σήμερον ἀνασκαφὴ ὀνομάζεται ἡ διὰ λόγους ἐπιστημονικοὺς ἔρευνα διὰ σκαφῶν πρὸς ἀνεύρεσιν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων, τάφων κ. τ. λ. Τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων ἀνασκαφῶν πατὴρ πρέπει εὐλόγως νὰ θεω-

Digitized by Google

ρήται ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀγησίλαος· διότι οὗτος, ὅταν ἀνευρέθη ἐπὶ παρουσίᾳ του ἐν Ἀλιάρτῳ τῆς Βοιωτιας ἀρχαῖος τάφος καὶ ἐξήχθησαν ἐξ αὐτοῦ κτερίσματα, φέροντα γράμματα ἢ σύμβολα, ἔλαβε τὴν μέριμναν νὰ μελετήσῃ αὐτά, καὶ νὰ ἐξακριβώσῃ τί ἔλεγον τὰ γράμματα. Ταῦτα ὅμως οὐδεις ἠδυνήθη νὰ ἀναγνώσῃ, οὐχὶ μόνον ἐκ τῶν Ἑλλήνων τότε σοφῶν, περὶ τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' οὐδὲ ἐκ τῶν Αἰγυπτίων. Ἐκ τούτου ἐμφαίνεται ὅτι τὰ γράμματα ταῦτα θὰ ἦσαν «*Μυκηναϊκὰ-Μινωϊκά*», ἤτοι ὅμοια πρὸς τὰς πολυαρίθμους ἐν Κρήτῃ εὑρεθείσας ἐσχάτως προϊστορικὰς ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς, τὰς ὁποίας ἐπίσης ἀδυνατοῦσι μέχρι σήμερον νὰ ἀναγνώσωσιν οἱ Εὐρωπαῖοι σοφοί. Μετὰ τὸν Ἀγησίλαον ἐξετέλεσε καθαρῶς ἐρευνητικὴν ἀνασκαφὴν ἡ Ἁγία Ἑλένη πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ Σταυροῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν ὁποῖον καὶ ἀνεῦρεν.

Αἱ εἰδικῶς ὅμως λεγόμεναι *ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαὶ* εἶναι ἔργον τῶν νεωτέρων χρόνων. Αὗται κυρίως ἤρχισαν ἐν Ἰταλίᾳ καί, ἐξετελέσθησαν πρὸ πάντων ὑπὸ φιλαρχαίων παπῶν καὶ ἄλλων, οἱ ὁποῖοι ἠθέλησαν νὰ ἀνεύρωσιν ἀρχαῖα ἀγάλματα. ἵνα πλουτίσωσι τὰς συλλογάς των κατὰ τὴν ἀρξαμένην ἔκτοτε (περὶ τὸ 1500 μ. Χ.) τάσιν τοῦ νὰ περισυλλέγωνται τὰ ἀρχαῖα, ἀγάλματα, νομίσματα, ἀγγεῖα, δακτυλιόλιθοι, ἐπιγραφαί, ἀνάγλυφα κλπ. Αἱ ἀνασκαφαὶ αὗται δὲν εἶχον κανονικὸν σύστημα, διεκρίθη δὲ ἰδιαιτέρως εἰς αὐτάς, καὶ μάλιστα εἰς τὴν περισυλλογὴν τῶν ἀγαλμάτων, ὁ πάπας Πῖος ὁ Μάξιμος, εἰς τὴν μέριμναν τοῦ ὁποίου ὀφείλονται κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ κοσμοῦντα σήμερον τὰς πολυαρίθμους αἰθούσας τοῦ Βατικανοῦ περίλαμπρα ἀρχαῖα ἔργα, πολύτιμα πρὸς σπουδὴν τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἀρχαίας τέχνης. Αἱ καθαρῶς ἐπιστημονικαὶ ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαὶ ἤρχισαν ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Πομπηΐας, ἐν ἔτει 1748, ἐξετελοῦντο δὲ συνεχῶς ἔκτοτε ἐν Ἰταλίᾳ, συντόνως καὶ ἐπιμελῶς ἐκτελούμεναι ὑπὸ Ἰταλῶν καὶ ξένων ἐπιστημόνων, ἰδίως Γερμανῶν, ἕως ὅτου ὀλίγον μετὰ τὸ 1870, ἱδρυθέντος τοῦ νεωτέρου ἰταλικοῦ βασιλείου, ἀπηγορεύθη κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ τοῦ Β' ἡ ἐκτέλεσις ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ ξένων, ἀνέλαβον δὲ αὐτὰς ἔκτοτε οἱ Ἰταλοι εἰδικοὶ ἀρχαιολόγοι, ἐπίσημοι ὑπάλληλοι τοῦ κράτους, καὶ συμφώνως πρὸς εἰδικοὺς νόμους.

Ἐν Ἑλλάδι ἤρχισαν ἤδη πρὸ τῆς επαναστάσεως τοῦ 1821 τελούμεναι ἀνασκαφαὶ ὑπὸ ξένων, ἀποσκοποῦσαι ὅμως τὴν σύλησιν καὶ μεταφορὰν τῶν εὑρημάτων εἰς Δυτικὴν Εὐρώπην προς πώλησιν· τοιαύτας ἀνασκαφικὰς συλήσεις, λίαν σπουδαιας, ἔχομεν τὰς περι τὸν ἐν Αἰγινῃ ναὸν τῆς Ἀφαιας καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἐπικουριου Ἀπόλλωνος ἐν Φιγαλίᾳ, ἐκτελεσθείσας ὑπὸ εἰδικῶν ξένων ἀρχαιολόγων, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τὰς ἐν Μήλῳ, ἐκ τῶν ὁποίων προέκυψε τὸ θαυμάσιον μαρμάρινον ἔργον, τὸ κοσμοῦν σήμερον τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου, ἡ περίφημος Ἀφροδίτη τῆς Μήλου (1820). Ὅταν ἡ Ἑλλὰς ἀνέκτησε τὴν ἐλευθεριαν της. ἐπεδόθη φιλοτίμως οὐχι μόνον εἰς τὴν περισυλλογὴν τῶν διεσπαρμένων ἀρχαίων μνημείων, τὴν συντήρησιν καὶ ἐξασφάλισιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν συστηματικῶν ἀνασκαφῶν πρὸς ἀνεύρεσιν ἄλλων ἀρχαιοτήτων, ἐνήργησε δὲ τὰς πρώτας τοιαύτας ἐπισήμους καὶ νομίμους ἀνασκαφὰς ὁ εἰδικὸς ὑπάλληλος τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους Πιττάκης τῷ 1833 ἐν τῇ Ἀκροπόλει. Εὐθὺς ἀμέσως ἐθεσπίσθησαν ὑπὸ τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ κράτους οἱ πρῶτοι ἀρχαιολογικοὶ νόμοι, ἔκτοτε δὲ πολυάριθμοι ξέναι ἀποστολαί, λόγῳ τῆς ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι ἐλευθερίας καὶ τῆς μεγάλης φιλοτιμίας τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων πρὸς μελέτην καὶ σπουδὴν τῶν προγονικῶν θησαυρῶν τῆς τέχνης, προσήρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μετὰ ζήλου καὶ μετὰ μεγάλης ταχύτητος ἀπησχολοῦντο εἰς τοιαύτας ἀνασκαφάς. Εἰς ταύτας διεκρίθη διὰ τὴν προθυμίαν καὶ τὸν ζῆλόν του ὁ Ἑρρῖκος Σλίμαν (1870—1880).

Ἀλλ' ἐνῷ κατ' ἀρχὰς οἱ Ἕλληνες ἀρχαιολόγοι κατεῖχον τὰ σκῆπτρα ἐν τῇ ἐρεύνῃ καὶ ἀνασκαφῇ τοῦ πατρίου ἐδάφους, σὺν τῷ χρόνῳ ὑπερεβάλλοντο ὑπὸ τῶν ξένων οὕτως, ὥστε μετὰ τὰς γενομένας ὑπὸ τοῦ Π. Καββαδίου ἀνασκαφὰς τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν (1880—1850), οἱ Ἕλληνες ἀρχαιολόγοι ἐτέθησαν εἰς τὸ περιθώριον καὶ μόνον μικράς τινας καὶ ἀσημάντους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνασκαφὰς ἐξετέλουν. Τοῦτο ὠφείλετο εἰς τὸ ὅτι αἱ ξέναι πεπολιτισμέναι ἐπικράτειαι ἐφρόντισαν ἐγκαίρως καὶ ἵδρυσαν (1850—1920) ἐν Ἀθήναις ἓξ μέχρι τοῦδε ἀρχαιολογικὰ Πανεπιστήμια ὑπὸ τύπον ἀρχαιολογικῶν σχολῶν (Γαλλική, Γερμανική, Ἀγγλική, Ἀμερικανική, Αὐστριακή, Ἰταλική), εἰς τὰ ὁποῖα ἀποστέλλουσι πρὸς σπουδὴν καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν ἀνασκαφῶν τοὺς εἰδικοὺς αὐτῶν ἐπιστήμονας ἀρχαιολόγους. Τοιουτοτρόπως τὰ μεγάλα ἀρχαιολογικὰ κέντρα, Μυκῆναι, Τίρυνς, Ὀλυμπία, Μεγαλόπολις, Δῆλος, Δελφοί, Σπάρτη, Πτῷον, κ.τ.τ., καὶ πλεῖστα μικρότερα, ἀνεσκάφησαν ὑπὸ τῶν ξένων, ἐσχάτως δὲ ἀνετέθη καὶ τὸ μέγιστον καὶ ἀξιολογώτατον ἀρχαιολογικὸν κέντρον ἤτοι ἡ Ἀγορὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀθηνῶν, πρὸς ἀνασκαφὴν εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν σχολὴν (1926) μὲ τὸ δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς αὐτὴν καὶ Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων. Ὅπως δήποτε ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς προσεπάθησε διὰ πολλῶν νόμων νὰ περιφρουρήσῃ τὰς ἀρχαιότητάς της. Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνάσκαφος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ ἀνεσκαμμένος, ὁ δι' ἀνασκαφῆς ἀνερευνηθείς.

ἀνάσκελα· ἐπίρρ. δημοτ. ἀνεστραμμένως, ὑπτίως, ἀντιθ. *προύμυτα*: «ἔπεσε ἀνάσκελα, ξαπλώθη —, κοιμᾶται—», «κολυμβῶ ἀνάσκελα». Β. Φ.

ἀνασκελᾶς (ὁ) *[Λαογραφ.]*. Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουν εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς ἄλλας νήσους (Κύθνον καὶ ἀλλαχοῦ) δαιμόνιά τινα, τῶν ὁποίων κύριον χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἐμφανίζονται τὴν νύκτα ὑπὸ μορφὴν ὄνων. Κατὰ τὰς παραδόσεις ὁ νυκτερινὸς ὁδοιπόρος συχνάκις συναντᾷ ὄνον βόσκοντα ἡσύχως εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ. Ἂν τότε θελήσῃ νὰ τὸν καβαλλικεύσῃ, ὁ ὄνος ἵσταται πειθήνιος. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀφοῦ προχωρήσῃ ὀλίγον ἀρχίζει σιγὰ σιγὰ νὰ ὑψηλώνῃ καὶ φθάνει τὸ ὕψος τῶν δένδρων καὶ πολλάκις καὶ τῶν φαραγγιῶν. Τότε ἐὰν ὁ ἄνθρωπος σκεφθῇ καὶ κάμῃ τὸν σταυρόν του καὶ παρακαλέσῃ τὴν Παναγίαν, ὁ ὄνος ἐξαφανιζεται, αὐτὸς δ' εὑρίσκεται εἰς τὴν προτέραν θεσιν μὲ τὸν ἕνα πόδα ὑψωμένον, ὅπως ἦτο τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ καβαλλικεύσῃ. Ἂν ὅμως ὁ ἄνθρωπος ταραχθῇ καὶ δὲν ἐνθυμηθῇ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν θείαν βοήθειαν, τότε ἀφοῦ ὑψωθῇ ὁ ὄνος ἐπὶ πολύ, διὰ μιᾶς χάνεται, ὁ δὲ ἄνθρωπος καταπίπτων ἐκ μεγάλου ὕψους φονεύεται ἢ παθὼν ἐκ τῆς δαιμονικῆς ἐπηρείας ἀποθνήσκει μετά τινα χρόνον. Δύναται ὅμως ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὸν ἀνασκελᾶν χαράσσων ἐπὶ τῆς ὠμοπλάτης του *πενταλφαν* ἢ ἐμπηγνύων εἰς τὰ ὀπίσθιά του *μαυρομάνικο μαχαῖρι*. Ἔκτοτε ὁ ἀνασκελᾶς γίνεται ὑποχείριος τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὑπηρετεῖ προθύμως καὶ εἰς τὰ βαρύτατα ἔργα, ἕως ὅτου εὑρεθῇ κάποιος, ὅστις ἐξ ἀπρονοησίας νὰ ἐξαλείψῃ τὴν πεντάλφαν ἢ νὰ ἀνασπάσῃ τὸ μαυρομάνικο μαχαῖρι, ὁπότε ὁ ἀνασκελᾶς ἐξαφανίζεται λακτίζων καὶ περδόμενος καὶ σκορπῶν πέριξ σπινθῆρας.

Τὸ ὄνομα τῶν δαιμόνων τούτων ἐν Κρήτῃ παρετυμολογοῦσιν ἐκ τοῦ ἀνάσκελα διότι, κατα τὸν Κονδυλάκην (Ἑστία 1884 ΙΖ σ. 318), «*μία ἐκ τῶν* συνηθεστέρων στάσεων, ἃς λαμβάνουσι προκειμένου νὰ ἐμφανισθῶσιν εἰς ἄνθρωπον εἶναι νὰ ἐξαπλῶνται ἀνάσκελα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ». Ἐν Μυκόνῳ ἐπιχωριάζει ὁ τύπος *ἀδιασκελᾶς*, ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ *ἀδιασκελίζω* (=διασκελίζω). Τὴν ὀρθὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος ὑπέδειξεν ὁ Χατζιδάκις Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα ἑλληνικὰ Β' 313 καὶ ἐν Ἀθηνᾶς ΚΔ' 27) σχετίσας αὐτὸ πρὸς τὸ ἀρχαῖον *ὀνοσκελής*, τοῦ ὁποίου θηλυκὸς τύπος φέρεται *ὀνοσκελὶς* μὲν παρὰ τῷ σχολιαστῇ τοῦ Ἀριστοφάνους (Ἐκκλησ. 1056), *ὀνοσκελοῦ* δὲ ἐν τῷ Μεσαιωνικῷ κειμένῳ τῆς Διαθήκης τοῦ Σολομῶντος. Ἄλλους τύπους, οἷον *ὀνόσκελος, ὀνοσκελέα, ὀνόκωλος, ὀνοκώλη, ὀνόχηλος* βλ. ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ *Ἑρρίκου Στεφάνου*).

Παρόμοιαι παραδόσεις περὶ τῆς ἐμφανίσεως ἵππων ἢ καὶ ὄνων διαβολικῶν, οἵτινες ἐμφανίζονται εἰς τὰς ὁδοὺς διὰ νὰ προσελκύουν ἀναβάτας τοὺς ὁποίους κατόπιν κατακρημνίζουν, ἀπαντῶσι καὶ εἰς ἄλλους λαοὺς εὐρωπαϊκούς, ὅπως τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τοὺς Γάλλους, ἕλκουν δὲ πιθανῶς πᾶσαι τὴν ἀρχήν των ἀπὸ παλαιοτάτων δοξασιῶν περὶ ὀνομόρφων δαιμόνων. Τοιούτους δαίμονας ὀνοκεφάλους εὑρίσκομεν ἤδη εἰς μυκηναϊκὴν τοιχογραφίαν (*Τσούντα* Αἱ Μυκῆναι σ 162 Εἰκ. Πίν. 5, 9) καθὼς καὶ εἰς τοιχογραφίαν τῆς Φαιστοῦ. Τὸ πρᾶγμα δὲν μεταβάλλεται, ἂν ὑποτεθῇ, ὡς ὑποθέτει ὁ *Glotz* (La civilisation égéenne σ. 276 κ. ἑ.) ὅτι δὲν πρόκειται περὶ αὐτουσίων δαιμόνων, ἀλλὰ περὶ ἀνθρώπων μετημφιεσμένων, ὅπως ἐπιτελέσωσιν ἱερὰν τελετήν.

Ἐκτὸς τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς παναρχαίους αὐτοὺς χρόνους εὑρίσκομεν τὸν ὄνον ὡς ὂν δαιμονικὸν καὶ διὰ τοῦτο βδελυρὸν καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ Αἰγύπτιοι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου (Ἶσις 30), «τὸν ὄνον οὐ καθαρὸν ἀλλὰ δαιμονικὸν ἡγοῦνται ζῷον εἶναι» ὡς ζῷον τοῦ Τυφῶνος καὶ διὰ τοῦτο ἐβδελύσσοντο καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ ἀπέφευγον καὶ τὰς σάλπιγγας ἀκόμη διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ ἤχου αὐτῶν πρὸς τὸν τῆς φωνῆς τοῦ ὄνου. Εἴς τινας δὲ ἑορτὰς κατεκρήμνιζον καὶ ὄνον «διὰ τὸ πυρρὸν γεγονέναι τὸν Τυφῶνα καὶ ὀνώδη τὴν ὄψιν». Κατὰ δὲ τὸν Ἐπιφάνειον (Ἔκθεσις ΙΙΙ 12) καὶ τελετὰς τῷ ὄνῳ «εἰς ὄνομα τοῦ Σὴθ δῆθεν τοῦ Τυφῶνος» ἐτέλουν καὶ ὀνοκεφάλους θεοὺς παρίστανον.

Εἰς τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ *Gruppe* (Griechische Mythologie σ. 797), ὁ ὄνος, εἴτε ἕνεκα τοῦ πυρροῦ χρώματος, εἴτε ἕνεκα τῶν ἰθυφαλλικῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων, καθόσον ὁ φαλλὸς προσωμοιάζετο πρὸς τὸ ἐν τῇ παραγωγῇ τοῦ πυρὸς χρησιμοποιούμενον τρύπανον, εἴτε ἕνεκα ἄλλων διαφόρων λόγων, ἐθεωρήθη ὡς ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ πυρός, ὅπως δὰ καὶ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐσχετίσθη πρὸς τὸν θεὸν τῆς καταιγίδος καὶ τῶν κεραυνῶν, τὸν Τυφῶνα. Παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐσχετίσθη πρὸς τὸν Ἥφαιστον καὶ τὸν Διόνυσον, παρὰ δὲ τοῖς Ρωμαίοις πρὸς τὴν Ἑστίαν. Ἕνεκα δὲ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τοὺς θεοὺς τοῦ πυρὸς καὶ τῶν καταιγίδων ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ εἰς τὰς σχετικὰς μαγγανείας. Εἶναι δὲ ἄξιον σημειώσεως, ὅτι καὶ οἱ Χριστιανοὶ τῶν πρώτων χρόνων κατηγορήθησαν ὡς λατρεύοντες κεφαλὴν ὄνου (*Minucius Felix* 286, 7—9), ὡς τοῦτο λέγεται σήμερον ὑπὸ τοῦ λαοῦ περὶ τῶν Ἑβραίων, κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Τερτυλλιανοῦ (Apolog. c. 16 f.) καὶ γελοιογραφία τοῦ Χριστοῦ ἐγράφη μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Deus Christianorum ὀνοκοίτης», φέροντος ὦτα ὄνου καὶ τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν ὄνειον. Παρόμοια κατηγόρουν οἱ Γνωστικοὶ τῶν Ἑβραίων, περι ἐμφανίσεως τοῦ θεοῦ των Ἰεχωβᾶ ὑπὸ μορφὴν ὄνου (*Gruppe*, ἔνθ. ἀν. σ. 1603₄).

Ἐκτὸς τούτων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διετηρήθησαν καὶ οἱ ὀνόμορφοι δαίμονες, ἂν καὶ ἐξηνθρωπισμένοι, κατὰ τὸ σύνηθες, τὴν μορφήν. Οὕτως ἐκτὸς τῶν Σειληνῶν, εἰκονιζομένων πολλάκις μὲ ὦτα ὄνου, ἡ Ἔμπουσα ἐμυθολογεῖτο *ὀνοσκελίς*, εἰς μεταγενεστέρας δ' ἐπῳδὰς καὶ ἡ παρομοίας πρὸς αὐτὴν φύσεως Γελλῇ ἀποκαλύπτει ὡς ἓν τῶν μυστικῶν αὐτῆς ὀνομάτων, τὸ ὄνομα *Βορδῶνα*, ὅ ἐστὶ ἡμίονος (*Allatii*, De quorundam Graecorum opinationibus σ. 129). Ὡσαύτως ὁ παρῳδῶν τὰ πάντα Λουκιανὸς ἀναφέρει τὰς *ὀνοσκελέας*, γυναῖκας θαλασσίας, ἐχούσας «*τὰ σκέλη οὐ γυναικῶν, ἀλλ' ὄνου ὁπλάς*». Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους δὲ τούτους χρόνους ἐκ συμφυρμοῦ πιθανῶς τῶν *ὀνοσκελίδων* πρὸς τοὺς *ἱπποκενταύρους*, ἐπλάσθη καὶ ἡ *ὀνοκενταύρα*, τῆς ὁποίας καὶ εἰκόνες εὕρηνται εἰς ψηφιδωτὸν τῆς Πραινέστου καὶ εἰς ἀνάγλυφον τοῦ ἐν Ἀθήναις Βυζαντινοῦ Μουσείου, καὶ ἐκ ταύτης καὶ οἱ ὀνοκένταυροι, τῶν ὁποίων περιγραφὴν μᾶς δίδει ἤδη ὁ Αἰλιανὸς (βλ. τὴν λ. ὀνοκένταυρος). Τούτους ἀπαντῶμεν κατόπιν ἐπανειλημμένως εἰς τὰ βυζαντινὰ συναξάρια, ὡς ὄντα δαιμονικά, εἰς δὲ τὸν φυσιολόγον περιγράφονται καὶ ὡς ὄντα φυσικὰ ὑπὸ τὸ ἐφθαρμένον ὄνομα *ἐχεκένταυρον* (Annuaire de l'Associaction pour l'encouragement des ét. grecques 1873 σ 289). Τὴν ἔννοιαν δὲ τελος τοῦ *ὀνοκενταύρου* εὑρίσκομεν ἐνιαχοῦ καὶ εἰς τὰς περὶ καλλικαντζάρων παραδόσεις, οἵτινες πλάττονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐνιαχοῦ ὡς «μισοὶ ἄνθρωποι κα μισοὶ γαϊδούρια» (*Πολίτου*, Παραδόσεις ἀρ. 634), τὴν δὲ τῆς *ὀνοσκελίδος* καὶ τῶν *ὀνοσκελῶν* εἰς τὰς περὶ νεραΐδων παραδόσεις, αἵτινες, μολονότι κατὰ τὰ ἄλλα μυθεύονται ὡραιόταται, φέρουσι τὸν ἕνα πόδα ὄνειον. Ἐπίσης καὶ ὁ διάβολος πολλάκις πλάιτεται ὡς φέρων ὁπλὰς ὄνου ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πλήρη μορφὴν ὄνου ἐμφανιζόμενος.

Ἐπὶ τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως στηρίζεται καὶ ὁ εὐτράπελος μῦθος, καθ' ὃν ὁ διάβολος ἰδὼν εἰς αὐλὴν σχολείου παιδία παίζοντα καὶ θελήσας νὰ βλάψῃ αὐτὰ μετεμορφώθη εἰς ὄνον καὶ προσῆλθε μὲ τὸν σκοπὸν νὰ κατακρημνίσῃ ὅσα τυχὸν ἤθελον ἐπιβῇ ἐπὶ τῆς ράχεώς του. Ἀλλὰ τὰ παιδια μετὰ τοσαύτης ὁρμῆς ἐπέπεσαν ἐπ' αὐτοῦ, ἓν δὲ καὶ ἐνέπηξεν εἰς τὸν πρωκτὸν αὐτοῦ ράβδον διὰ νὰ ἀναβῇ καὶ αὐτό, ἀφοῦ δὲν εὕρισκεν ἄλλου τόπον, ὥστε ὁ διάβολος κακὸς κακῶς ἀπηλλάγη.

Ἐκ τῶν τοιούτων λοιπὸν περὶ ὀνομόρφων καὶ ὀνοσκελῶν δαιμόνων μύθων, οἵτινες, ὡς εἴδομεν, ἀνατρέχουσι μεχρι τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος, ἕλκουσι τὴν ἀρχήν των αἱ σημεριναὶ περὶ ἀνασκελάδων καὶ δαιμονικῶν ὄνων παραδόσεις. Χαρακτηριστικὰ τῶν παραδόσεων τούτων ἐκτὸς τῆς μορφῆς τοῦ ὄνου εἶναι καὶ τὸ *ψήλωμα*, καθὼς καὶ οἱ *σπινθῆρες*. Δὲν γνωρίζομεν κατὰ πόσον αἱ ἰδιότητες αὗται ὑφίσταντο καὶ εἰς παλαιοτέρους χρόνους. Τὸ σπινθηροβόλημα μετὰ πιθανότητος θὰ ἠδύνατο νὰ σχετισθῇ πρὸς ὅσα λέγει ὁ Gruppe περὶ τῆς πυρώδους δαιμονικῆς φύσεως τοῦ ὄνου. Ἐὰν ὅμως ψυχολογικώτερον ἐξετασθῶσι ταῦτα, ἀμφότερα φαίνονται ὡς μυθικὰ προϊόντα ἐφιαλτικῶν ἢ ἐπιληπτικῶν καταστάσεων, ὁποῖα δὲν εἶναι ἄγνωστα εἰς τὴν μυθοπλαστίαν τῶν παραδόσεων, ὡς παλαιότερον ὑπὸ τοῦ Laistner καὶ τοῦ Roscher καὶ νῦν ὑπὸ τοῦ Ranke ἐδείχθη.

Ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω ὀνόματος οἱ ἀνασκελάδες ἐν Κρήτῃ εἶναι γνωστοὶ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα **ἀτζουμπᾶδες** (βλ. λ.). Ἐκ συγχύσεως δὲ πρὸς τοὺς περὶ βρυκολάκων μύθους ἐμφανίζονται εἰς μερικὰς παραδόσεις καὶ ὑπὸ μορφὴν ἀσκοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἔργων βλ. *Πολίτου*, Παραδόσεις ἀρ. 645-650, *τοῦ αὐτοῦ*, Τὰ ὀνόματα τῶν νεραΐδων καὶ ἀνασκελάδων ἐν λεξικογραφικῷ ἀρχείῳ Ε' σ. 31, *Στίλπωνος Π. Κυριακίδου*, Ἑλληνικὴ Λαογραφία Α' σ. 183. ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ἀνασκέλιασμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀνασκελώνειν ἢ ἀνασκελώνεσθαι.

ἀνασκελώνω· ἰδιωτ., ρίπτω τινὰ ἀνάσκελα, κάμνω τινὰ νὰ εἶναι ὕπτιος· || μέσ. *ἀνασκελώνομαι*· πίπτω ἀνάσκελα· ἀντίθ. *προυμουτίζω*. Β. Φ.

Digitized by Google

ἀνασκευάζω· ἐξελέγχων ἀναιρῶ, καταρρίπτω: «πάντα τὰ ἐπιχειρήματά του ἀνεσκευάσθησαν»· || ἀττικ. δίκ., *ἀνασκευάζειν τὴν τράπεζαν* κηρύσσειν αὐτὴν εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως (βλ. τράπεζα). Ω.—

ἀνασκευαστὴς (ὁ)· ὁ ἀνασκευάζων, ὁ ἐξελέγχων καὶ ἀναιρῶν τοὺς ἀλλοτρίους ἰσχυρισμούς.

ἀνασκευαστικός, *—ή, —όν·* ὁ ἱκανὸς ἢ ἁρμόδιος πρὸς ἀνασκευήν: «ἀνασκευαστικὴ προσπάθεια», «ἀνασκευαστικὴ φιλολογία».— Ἐπίρρ. *ἀνασκευαστικῶς.*

ἀνασκευὴ (ἡ)· ἀναίρεσις, ἐξέλεγξις καὶ ἀνατροπὴ ἰσχυρισμοῦ, λόγων, ἐπιχειρημάτων.

ἀνασκησία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνάσκητος, ἔλλειψις ἀσκήσεως, ἀγυμνασία.

ἀνάσκητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἠσκημένος, ἀγύμναστος.

ἀνασκίρτημα (τό)· σκίρτημα, βίαιον τίναγμα, ἀνατήδημα.

ἀνασκίρτησις (ἡ)· σκίρτησις, ἀναπήδησις, βίαιον τίναγμα.

ἀνασκιρτῶ *(—άω)·* σκιρτῶ πρὸς τὰ ἄνω, ἀναπηδῶ, ὡς ὅταν τις ὑπὸ ἀπροσδοκήτου χαρᾶς ἢ φόβου βιαίως τινάσσεται, κοιν. *σπαρταρῶ.*

ἀνασκολοπίζω· προσηλῶ τινα ἐπὶ τοῦ σκόλοπος, παλουκώνω.

ἀνασκολόπισις (ἡ) καὶ *ἀνασκολοπισμός·* ἡ πρᾶξις τοῦ ἀνασκολοπίζειν, προσπαττάλευσις. —*[Ἐγκυκλ.]·* βλ. θανατώσεις.

ἀνασκοπὴ (ἡ)· ἀνασκόπησις.

ἀνασκόπησις (ἡ)· ἐξέτασις, ἔρευνα προσεκτική, ἀκριβής· || λογισμός, ἀναμέτρησις, σκέψις.

ἀνασκοπῶ *(—έω), ἀόρ. ἀνεσκόπησα·* ἐξετάζω, ἐρευνῶ μετὰ προσοχῆς, μετ' ἀκριβείας· || ἐπανεξετάζω, ἀναθεωρῶ τι· || ἀναλογίζομαι, ἀναμετρῶ. σκέπτομαι. Β. Φ.

ἀνασκούμπωμα (τό)· ἡ πρᾶξις τοῦ *ἀνασκουμπώνομαι,* τὸ ἀνασήκωμα τῶν χειρίδων, τῶν ποδεώνων, τοῦ φορέματος· || καθόλου ἡ προετοιμασία. Β. Φ.

ἀνασκουμπώνω (ἀπὸ τοῦ *ἀνακομβῶ*)· ἀνασηκώνω τὰς χειρίδας τινός, οὕτως ὥστε νὰ ἀπογυμνωθῶσιν αἱ χεῖρές του ἄνω τοῦ ἀγκῶνος: «ἀνασκούμπωσέ με νὰ λουσθῶ»· || μεσ. *ἀνασκουμπώνομαι* αὐτοπαθές· ἀνασηκώνω τὰς χειρίδας μου: «ἀνασκουμπώσου νὰ ζυμώσῃς»· || μεταφ. ἑτοιμάζομαι δραστηρίως, προπαρασκευάζομαι: «ἀνασκουμπώνομαι νὰ δώσω ἐξετάσεις»· «ἕτοιμος κι' ἀνασκουμπωμένος», ἐντελῶς ἕτοιμος· || κατ' ἐπέκτασιν σημαίνει: ἀνασηκώνω τὸ φόρεμα, τὸ φουστάνι, οὕτως ὥστε νὰ ἀπογυμνοῦνται ἱκανῶς οἱ πόδες, ἀναζώνομαι: «πῶς πᾶς ἔξω ἔτσι ἀνασκουμπωμένη». Β. Φ.

ἀνασκυράω καὶ *ἀνασκυρίζω·* ἰδιωματ. (ἴσως ἀπὸ τοῦ *ἀνασυγυρίζω*), ἀποθέτω τι εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν. εἰς μέρος ἀσφαλὲς πρὸς φύλαξιν: παροιμ. «ἀνασκύραε νὰ βρίσκῃς» ὅτι ὁ ἔχων τὰ πράγματά του ἐν τάξει εὐκόλως τὰ ἀνευρίσκει, ὅταν τὰ χρειασθῇ. Β. Φ.

ἀνασμονὴ (ἡ)· ἰδιωματ. (ἐν Πόντ.) ἄνεσις, ἀνακούφισις.

ἀνασόνιν (τό)· ἰδιωματ. (Πόντ.), τὸ ἄνηθον.

Ἀνασοῦς *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Θέσις τις πιθανῶς κώμη παράλιος ἐν Πόντῳ μεταξὺ Τραπεζοῦντος καὶ Κερασοῦντος μνημονευομένη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων. Α.Α.Π.

ἀνασπαδίας· βλ. ἐπισπαδίας.

ἀνασπάζομαι· ἰδιωμ. ἀσπάζομαι, φιλῶ μετὰ σεβασμοῦ, μετ' εὐλαβείας, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων, τῶν νεκρῶν, τῆς χειρὸς σεβασμίων προσώπων: «τοῦ ἀνασπάστικα τὸ χέρι». «ἀνασπάζετα: τοὺς εἰκόνες»· || μετὰ τοῦ *γλυκὸς* ἐν ἐπιστολαῖς ἐπὶ τῶν ἀφελέστερον καὶ ἀμαθέστερον γραφόντων: «σὲ γλυκοχνασπάζομαι ὁ φίλος σου κ.τ.λ.». Β.Φ.

ἀνασπαλίνη (Anaspalin) *[Φαρμ.]* Προϊὸν φερόμενον ἐξ Ἀγγλίας, ἀποτελούμενον δὲ ἐξ εἴδους τινὸς μὴ καθαρᾶς λανολίνης, ἢ ἐκ μείγματος αὐτῆς μετὰ βασελίνης. Εὑρίσκει ἐφαρμογὴν εἰς τὴν παρασκευὴν ἀλοιφῶν. Κ.Γ.Μ.

ἀνασπαράσσω· σπαράσσω, ξεσχίζω, κατασπαράσσω.

ἀνάσπασις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνασπᾶν, τὸ πρὸς τὰ ἄνω τράβηγμα, βγάλσιμο.

— *[Μετεωρολ.]* Ὁ ὅρος *ἀνάσπασις* ἢ *αἰώρησις* (suspension. Erhebung) ἀποδίδει εἰς ὀπτικὴν ἐκείνην ἀπάτην τῆς ἀτμοσφαίρας, ἥτις παρουσιάζει εἰς τὸν παρατηρητὴν νήσους, ἀκρωτήρια, ἄκρα πλοίων κ.τ.λ. ἐν ἀνυψώσει, ὀλίγον ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ἐνῷ, μεταξὺ τοῦ οὕτω ἐν αἰωρήσει εὑρισκομένου ἀντικειμένου καὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, παρεμβάλλεται λαμπρὰ καὶ ὑπόλευκος ταινία. Τὰ φαινόμενα ταῦτα, ἅτινα παρατηροῦνται εἰς τὰ κατώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, ὀφείλονται εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνωμάλου ἀτμοσφαιρικῆς διαθλάσεως συνεπείᾳ τῆς μεταβολῆς τοῦ δείκτου διαθλάσεως τῶν ἀτμοσφαιρικῶν στρωμάτων—εἴτε αὐξανομένου εἴτε ἐλαττουμένου—, καθ' ὅσον ἀπομακρυνόμεθα τοῦ ἐδάφους ἢ τῆς θαλάσσης.

Ὁ Ἀριστοτέλης (Μετεωρολογικά, βιβλ Γ' κεφ. 2-5) ἐξηγεῖ ταῦτα ὡς καὶ τὸ φαινόμενον τῆς μεγεθύνσεως τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης παρὰ τὸν ὁρίζοντα, διὰ τῆς ἀνακλάσεως τοῦ φωτός, ὁ δὲ Θεόφραστος (Περὶ σημείων) γράφει περὶ τούτων: «Ἐὰν ἄκραι μετέωροι φαίνωνται ἢ καὶ νῆσοι ἐκ μιᾶς πλείους, νοτίαν μεταβολὴν σημαίνει».

Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψει ἓν σημεῖον τῆς ἐπιφανείας, ὅταν ἡ θάλασσα εἶναι ψυχροτέρα τοῦ ἀέρος, ὁπότε καὶ ὁ δείκτης διαθλάσεως αὐξάνει μετὰ τοῦ ὕψους, τότε αἱ ὀπτικαὶ ἀκτῖνες, αἵτινες ἀναχωροῦσιν ἐκ τοῦ σημείου τούτου, καμπυλοῦνται μὲ τὴν κυρτότητα πρὸς τὰ κάτω, καὶ συνεπῶς ἡ θάλασσα φαίνεται ὀπτικῶς ἀνυψωθεῖσα, καὶ ἐὰν ὁ νόμος τῆς μεταβολῆς τῆς πυκνότητος τοῦ ἀέρος ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω εἶναι ὁ αὐτὸς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ μιᾶς ἐγγὺς εὑρισκομένης νήσου, τότε ἡ ἀνύψωσις θὰ εἶναι ἡ αὐτή, ὡς ἐὰν ἡ θέσις τῆς θαλάσσης εὑρίσκετο εἰς ἐκείνην τὴν τῆς ξηρᾶς καὶ τἀνάπαλιν. Ἀλλὰ δύναται νὰ συμβῇ ὥστε ὁ νόμος τῆς ἐλαττώσεως τῆς πυκνότητος νὰ εἶναι ταχύτερος ἐπὶ τῆς θαλάσσης παρὰ ἐπὶ τῆς πλησίον ξηρᾶς, καὶ τότε διὰ παρατηρητήν, εὑρισκόμενον πρὸς τὴν θάλασσαν, θὰ φαίνηται αὕτη ἀνυψωθεῖσα περισσότερον τῆς ξηρᾶς καὶ οὕτω μέρος τῆς ξηρᾶς θὰ ἀποκρυβῇ καὶ θὰ φανῇ αὕτη ὡς ταπεινωθεῖσα. Ἐὰν τοὐναντίον ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἡ πυκνότης βαίνει αὔξουσα ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, τότε ἡ ξηρὰ θὰ φανῇ ἰσχυρῶς χαμηλωθεῖσα.

Εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν τῆς ἀνωμάλου ἀτμοσφαιρικῆς διαθλάσεως ὀφείλεται καὶ ἡ ἀνύψωσις ἢ ταπείνωσις τοῦ φυσικοῦ ὁρίζοντος ὡς καὶ ἡ αὔξησις ἢ ἐλάττωσις τῆς ἐκτάσεως αὐτοῦ, ἔχουσα ὡς συνέπειαν νὰ καθίστανται ὁρατὰ σώματα, ἅτινα ἐν τῇ πραγματικότητι εὑρίσκονται κάτωθεν αὐτοῦ· οὕτω πλοῖα εὑρισκόμενα εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντος καθίστανται ὁρατὰ καὶ μεγαλύτερα κατὰ τὰς διαστάσεις. Γενικῶς δὲ ἡ φωτεινὴ τροχιὰ πλησίον τοῦ ὁρίζοντος δὲν εἶναι πάντοτε ὅλη κοίλη ἢ ὅλη κυρτή, ἀλλὰ ἐνίοτε διαδοχικῶς κοίλη καὶ κυρτή.

Παρ' ἡμῖν τοιαῦτα φαινόμενα συχνάκις παρατηροῦνται ἐν Φαλήρῳ, περιέγραψε δὲ καὶ ἐξήγησε ταῦτα τὸ πρῶτον ὁ καθηγητὴς Κ. Μαλτέζος.

ΘΕΟΚΛ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

— **ἀνάσπασις ἀγκύρας** *[Ναυτ.].* Ἡ διὰ τῶν οἰκείων μηχανικῶν μέσων (βλ. ἄγκυρα) ἀπόσπασις τῆς ἀγκύρας ἀπὸ τοῦ θαλασσίου βυθοῦ. Ἐάν, εἰς μικρὰ πλοῖα, τὰ διατιθέμενα μέσα ἀποδειχθῶσιν ἀνίσχυρα πρὸς ἀνάσπασιν τῆς ἀγκύρας, ὅπερ σύνηθες εἰς βυθὸν πηλώδη, φέρομεν τὸ διαθέσιμον πλήρωμα ὅσον τὸ δυνατὸν πρὸς πρῷραν, συνάγομεν τὴν ἅλυσιν μέχρι τελείας αὐτῆς ἐντάσεως καὶ μετὰ τοῦτο διατάσσομεν τὸ πλήρωμα νὰ μεταβῇ τροχάδην καὶ ἀθρόως πρὸς πρύμναν· αὐξανομένου οὕτω ἀποτόμως τοῦ βυθίσματος τοῦ πλοίου πρὸς πρύμναν καὶ ἐλαττουμένου πρὸς πρῷραν, σκανδαλίζεται ἡ ἄγκυρα καὶ ἡ ἀνάσπασίς της εὐχεραίνεται πολύ, τιθεμένου ἐν ἀνάγκῃ εἰς χρῆσιν καὶ *ἀναγκάστρου.* Σ. Ε. Λ

ἀνασπαστὴρ (ὁ) καὶ *ἀνασπαστήριον* (τό)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀνασπῶμεν, τραβοῦμεν πρὸς τὰ ἄνω· || μικρὸν σακκίδιον ἐκ συρματοπλέγματος συγκρατούμενον ἀπὸ δύο ταινιῶν σχηματιζουσῶν ζώνην καὶ χρησιμεῦον πρὸς διακράτησιν τῶν ὄρχεων, εἴτε λόγῳ παθήσεως εἴτε πρὸς προφύλαξιν (γαλλ. suspensoir).

ἀνάσπαστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀνεσπασμένος, τραβηγμένος ἔξω.

ἀνάσπαστρον· βλ. προστερνίδιον.

ἀνάσπιδα (Anaspida Traquair) *[Παλαιοζ.].* Τάξις ἰχθύων *μαλακοδέρμων* ζήσασα κατὰ τὸ σιλούριον σύστημα τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος ἐν Ἀγγλίᾳ, Χριστιανίᾳ, Νορβηγίᾳ καὶ Νέᾳ Βραουνσβίκῃ. Τὸ σῶμα ἀτρακτοειδές, στερεῖται σιαγόνων, ὀδόντων, ἄκρων καὶ ζώνης ἄκρων. Ἔχει ἐσωτερικὸν σκελετὸν οὐδέποτε ἀποστεούμενον καὶ φέρει ἐπὶ τοῦ δέρματος ὁμογενῆ ἢ κατά τι ἰνώδη λέπια, στερεῖται δ' ὀδοντίνης καὶ ὀστεΐνων κυττάρων. Ἐνταῦθα ὑπάγονται αἱ ὁμοιογένειαι τῶν *βιρκενιιδῶν* ἄνευ ὀφθαλμῶν καὶ τῶν *πτερολεπιδῶν.* Θ. Σ.

ἀνασπίδης (Anaspides Thoms.) *[Παλαιοζ.].* Γένος *ἀρθροπόδων μαλακοστράκων* ἐκ τῆς τάξεως τῶν *συγκαριδῶν,* ζῆσαν ἐντὸς τῶν σχηματισμῶν τῶν γλυκέων ὑδάτων τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος εἰς τὴν Βοημίαν, Ἑλβετίαν, Τασμανίαν καὶ νότιον Αὐστραλίαν καὶ ὁμοιάζον ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοῦ κεφαλοθώρακος πρὸς τὰ *ἀμφίποδα* καὶ *ἰσόποδα* καὶ ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ τέλσου πρὸς τὰ *σχιζόποδα.* Θ. Σ.

ἀνασπογγίζω καὶ *ἀνασφογγίζω·* σπογγίζω, μὲ τὸ σφουγγάρι.

ἀνασπῶ *(—άω)·* τραβῶ πρὸς τὰ ἄνω, ἀνασύρω: «ἀνασπῶ τὰς ὀφρῦς» χάριν σοβαροφανείας, ὅθεν παρ' ἀρχαίοις ἐσχηματίσθη τὸ ὄνομα *ὀφρυανασπασίδης·* «ἀνασπῶ τὴν ἄγκυραν,—τὸ ξίφος κ.τ.τ.»· || ἡ προστακτικὴ *ἀνάσπα,* κέλευμα ἐν τῷ ναυτικῷ πρὸς ἀπόσπασιν τῆς ἀγκύρας (βλ. ἀνάσπασις)· || ἰδιωματ. ξεσπῶ, ξερριζώνω. Β. Φ.

ἄνασσα (ἡ)· θηλ. τοῦ *ἄναξ·* ἡ βασίλισσα· ἄνασσαι ἐλέγοντο καὶ αἱ ἀδελφαὶ τοῦ βασιλέως· βλ. ναξ.

ἀνάσσω· εἶμαι ἄναξ, βασιλεύω, ἄρχω, κρατῶ (μεταβ. καὶ ἀμεταβ.)· «ἀνάσσω Τενέδου,—Ἀργείων κτλ.» καὶ «ἀνάσσω ἐν Θήβῃ,—μετ' Ἀργείοισιν,—μετ' ἀθανάτοισιν». Β. Φ.

ἀνάστα· ἐπίρρ., ἄνω κάτω, εἰς τὴν φρ. «ἔγινε ἀνάστα» ἢ «—ἀνάστα ὁ θεός» ἢ «—τὸ ἀνάστα ὁ θεός» ἤτοι θόρυβος, ταραχή, ἀναστάτωσις· ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιαστ. «ἀνάστα ὁ θεός, κρῖνον τὴν γῆν...» Β. Φ.

Ἀνασταζὶ (Anastasi), ***Αὔγουστος - Παῦλος - Κάρολος.*** Ζωγράφος καὶ λιθογράφος Γάλλος (1820—1899). Ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας καλλιτεχνικὰς ἐκθέσεις, ἐθαυμάσθησαν δὲ εἰς αὐτὰς τὰ τοπία αὐτοῦ τῆς Νορμανδίας, τῆς Ὁλλανδίας, τοῦ δάσους τοῦ Φονταινιμπλὼ καὶ τῆς Ἰταλίας. Ὡς λιθογράφος ὁ Ἀνασταζὶ δὲν ἀπετύπωσε μόνον ἴδια αὐτοῦ τοπία, ἀλλὰ κατέστησε, μετ' ἄλλων τινῶν καλλιτεχνῶν, πασίγνωστα εἰς τὸ κοινόν, τὰ ἔργα τοῦ Ἰουλίου Ντυπρέ, τοῦ Μεριλᾶ, τοῦ Κορὸ καὶ ἑτέρων διασήμων Γάλλων ζωγράφων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Θ. Β

ἀνασταίνω ἢ *ἀναστένω* καὶ *ἀναστήνω, ἀόρ. ἀνάστησα, παθ. ἀόρ. ἀναστήθηκα, παθ. μετοχ. ἀναστημένος* ἀνατρέφω μικρὸν τὴν ἡλικίαν, παρέχω τὰ μέσα εἰς μικρὸν ὥστε νὰ ἐνηλικιωθῇ, παιδοκομῶ: «ἀνασταίνω τὰ παιδιά μου»· «ἀναστημένο παιδί», παιδὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει ἀνάγκην παιδοκομίας· || ὁμοίως λέγεται ἐπὶ παντὸς νεογνοῦ, οἷον ἐπὶ τῶν ὀρνιθίων, τῶν ἀρνίων, τῶν ἐριφίων, τῶν κυναρίων κ.τ.τ., «αὐτὴ ἡ κλῶσσα δὲν ἀνασταίνει τὰ πουλιά της, γρήγορα τὰ παρατάει»· ἐπὶ οἰκιῶν, ἀγρῶν κ.τ.τ., ἐπαυξάνω, ἐπιδιορθώνω, καθόλου, βελτιῶ, προάγω «ἔφραξα τ' ἀμπέλι καὶ τ' ἀνάστησα»· || ἀνακαλῶ εἰς τὴν ζωήν, κάμνω τινὰ νὰ ἀναζήσῃ, ἀρχ. *ἀναβιώσκομαι:* «τὸν πεθαμένο κανεὶς δὲν τὸν ἀνασταίνει», «αὐτὸ τὸ κρασὶ ἀνασταίνει νεκρό»· || μεταφ. εὐφραίνω, θέλγω, καὶ μέσ. εὐφραίνομαι, θέλγομαι, «αὐτὴ ἡ μυρωδιὰ μ' ἀνασταίνει» ἢ «μ' αὐτὴν τὴν μυρωδιὰ ἀνασταίνεται ἡ ψυχή μου»· || ἑορτάζω τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος, κάμνω τὴν τελετὴν τῆς ἀναστάσεως: «πότε ἀνασταίνετε; ἀποβραδὶς ἢ τὸ πρωί;», πότε κάμνετε τὴν ἀνάστασιν, πρὸ τῆς κατακλίσεως πρὸς ὕπνον ἢ ἐγειρόμενοι ἀπὸ τοῦ ὕπνου τὴν πρωΐαν; «μόλις ἀναστήσανε ἔφυγε». Β.Φ.

ἀνάσταλμα (τό)· ὁ ἀναστολεύς, τὸ δι' οὗ ἀναστέλλομεν τάσιν τινά, οἷον κόμβος εἰς τὸ ἄκρον σχοινίου ἐμποδίζων τὴν διάλυσιν αὐτοῦ. Β. Φ.

—*[Ναυτ.]* 1) Κόμβος σχοινίου τῶν πρωρατικῶν ἔργων ἔχων τὴν αὐτὴν ὡς ὁ ἀκρόδεσμος (βλ. λ.) χρησιμοποίησιν. 2) Σιδηροῖ τύλοι κατ' ἴσα διαστήματα διακόπτοντες τὴν συνέχειαν τῆς κοιλωτῆς στεφάνης τοῦ ὀλμειοῦ τοῦ ἐργάτου· ἐπὶ τῶν ἀνασταλμάτων στηρίζονται τὰ ἐλεύθερα ἄκρα τῶν διὰ τοῦ βάρους των πιπτουσῶν αὐτομάτως κατακλειδῶν τοῦ ἐργάτου, ὅταν οὗτος κρατῆται καὶ τὸν παρεμποδίζουσι νὰ περιστραφῇ ἀντιθέτως ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἀγκύρας. Σ. Ε. Λ.

ἀνασταλτικός, *—ή, —όν·* ὁ ἱκανὸς ἢ ἐπιτήδειος πρὸς ἀναστολήν, πρὸς παρακώλυσιν, ὁ ἀναστέλλων, ὁ ἐμποδίζων.— Ἐπίρρ. *ἀνασταλτικῶς.*

—*[Μηχανολ.]* Οὕτω καλεῖται τμῆμα μηχανισμοῦ οἱονδήποτε ἢ μοχλὸς χρησιμεύων πρὸς ἀναστολὴν κινήσεώς τινος: *«ἀνασταλτικὴ ἐφηλίς», «ἀνασταλτικὸς τορμίσκος», «—κοράκιον»* κ.λ.π.

ἀνασταλτός· ἐκεῖνος, ὅστις δύναται ν' ἀνασταλῇ· βλ. ἀναστέλλω.

Ἀναστάσε (Anastase), ὁ ἐπιλεγόμενος ***Βρετανόφσκη.*** Εἷς τῶν διασημοτέρων ἱεροκηρύκων τῆς ὀρθοδόξου ρωσικῆς ἐκκλησίας τοῦ ΙΗ' αἰῶνος (1761—1816). Ἀποπερατώσας τὰς σπουδάς του εἰς τὸ ἱεροσπουδαστήριον τοῦ Περεζασλάβ, ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ρητορικῆς. Τῷ 1790 ἠσπάσθη τὸν μοναστικὸν βίον καὶ ἐγένετο ἔκτοτε ἀρχιμανδρίτης πλείστων μοναστηρίων, τῷ 1796 δὲ τῆς περιφήμου μονῆς Νοβοσπάσχ ἐν Μόσχᾳ. Ἡ περίοδος αὕτη ὑπῆρξεν ἡ λαμπροτέρα τοῦ σταδίου του. Διὰ τῆς γοητείας

Digitized by Google

τοῦ ὕφους του, τοῦ πλούτου τῶν εἰκόνων καὶ τῶν παραβολῶν, τῆς χειμαρρώδους εὐγλωττίας του κατέκτησε τάχιστα τὴν φήμην τοῦ μεγάλου ἱεροκήρυκος. Ἡ αὐτοκρατορικὴ ἀκαδημία τῆς Πετρουπόλεως τὸν ἐξέλεξε μέλος της. Τῷ 1797 ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Λευκῆς Ρωσίας, τῷ 1801 προήχθη εἰς ἀρχιεπίσκοπον καὶ τῷ 1805 ἐκλήθη ὡς μέλος τῆς ἱερᾶς Συνόδου, τὴν θέσιν δὲ ταύτην κατέχων ἀπέθανεν εἰς Ἀστραχάν, ὅπου μετέβη ὅπως εὑρίσκεται πλησίον τοῦ ποιμνίου του, μαστιζομένου τότε ἐκ πανώλους. Τῶν περιφήμων αὐτοῦ ὁμιλιῶν ὑπάρχουσι δύο πλήρεις ἐκδόσεις, μία γενομένη ἐν Πετρουπόλει καὶ ἑτέρα ἐν Μόσχᾳ. Εἰσὶν αὗται πρότυπα ἐκκλησιαστικῆς εὐγλωττίας, κομψότητος ὕφους καὶ βαθείας φιλοσοφίας. Οἱ Ρῶσοι κριτικοὶ τάσσουσιν αὐτὸν μεταξὺ τῶν μεγάλων ῥητόρων τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, οἱ δὲ ἱεροκήρυκες συμβουλεύονται πάντοτε τὰς ὁμιλίας του ταύτας, αἱ ὁποῖαι ἐχρησιμοποιοῦντο ἄλλοτε ὡς διδακτικὰ βιβλία ἐν ταῖς πνευματικαῖς ἀκαδημίαις καὶ τοῖς ἱεροσπουδαστηρίοις τῆς Ρωσίας. ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἀναστάσεβιτς, *Δημήτριος*. Ρῶσος βιβλιογράφος (1786—1845). Εἰς τοῦτον ὀφείλονται οἱ μεγάλοι κατάλογοι τῶν βιβλιοθηκῶν Πλαβίτσικωφ τῆς Πετρουπόλεως, τοῦ Σμέρντιν, ἔργα ἀπαραίτητα εἰς τοὺς ἀσχολουμένους εἰς τὴν ρωσικὴν φιλολογίαν τοῦ ΙΗ' καὶ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐπεράτωσεν ὁ Ἀναστάσεβιτς ἐπίσης τὴν βιβλιογραφίαν τοῦ Σοπικὼφ καὶ ἐδημοσίευσε πλείστας μεταφράσεις ἀρχαίων Ἑλλήνων, Λατίνων, Ἰταλῶν καὶ Γάλλων συγγραφέων.

Ἀναστάσεως ναὸς (Ἱεροσολύμων). Γνωστὸς ἄλλοτε ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Μαρτύριον*, *Ἀνάστασις*, *Ναὸς τοῦ ἁγίου Τάφου*, *Ναὸς τοῦ Κυριακοῦ Τάφου*, ἀνηγέρθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου κατὰ τὴν εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον ἐπακολουθήσασαν δεκαετηρίδα, ἐπὶ Μακαρίου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων. Πρὸς ἀνοικοδόμησιν αὐτοῦ ἐχρειάσθη πρῶτον νὰ κατεδαφισθῇ μὲν ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀδριανὸς εἶχεν ἀνεγείρει ἐκεῖ, νὰ ἐκσκαφῇ δὲ ὁ χῶρος αἰρομένων τῶν προσθέτων χωμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχε σκοπίμως καταχωσθῇ ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν τὸ ἅγιον Μνῆμα. Μεθ' ὃ ἀνηγέρθη τὸ οἰκοδόμημα τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, τὸ ὁποῖον ἐτύγχανε σύνθετον. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Εὐσεβίου περισωθεῖσα περιγραφὴ τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου οἰκοδομήματος, μολονότι ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται λεπτομερής, ἐν τούτοις εἶναι λίαν ἀσαφὴς καὶ ἀρκούντως δυσκατάληπτος, ἐξ οὗ καὶ πολλαὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐσημειώθησαν διαφωνίαι ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν καὶ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἐπὶ μέρους οἰκοδομημάτων, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο ἡ μεγάλη ἐκείνη οἰκοδομή. Συνδυάζοντες ὅμως τὰς ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου παρεχομένας πληροφορίας πρὸς τὰς διασωθείσας εἰς τὰ ὁδοιπορικὰ ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ ἐκ Βοργδάλλης προσκυνητοῦ *Εὐχερίου*, ἐπισκεψαμένου τὰ Ἱεροσόλυμα περὶ τὸ 334, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς *Σιλβίας*, ἥτις περὶ τὸ τέλος τοῦ τετάρτου αἰῶνος ἀφικομένη εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐκεῖ παραμείνασα περιέγραψε τὰς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως τελετάς, ἀγόμεθα νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἡ μεγάλη αὕτη οἰκοδομὴ ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ἑξῆς ἐπὶ μέρους οἰκοδομημάτων:

1) Ἐκ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀναστάσεως, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε τὸ ἅγιον Μνῆμα ὑπὸ δώδεκα περιστοιχιζόμενον κιόνων.

2) Ἐκ τοῦ Σταυροῦ, τοῦ ὁποίου ἡ Σιλβία διακρίνει δύο μέρη, τὸ καλούμενον ante-crucem, ὅπερ ἀπετελεῖτο ἐξ εὐρείας τινὸς ὑπαιθρίου αὐλῆς ὑπὸ στοῶν περιβαλλομένης, καὶ τὸ ὀνομαζόμενον post crucem, τὸ ὁποῖον ἦτο μικρόν τι παρεκκλήσιον περιλαμβάνον τὸν σεβάσμιον τοῦ Γολγοθᾶ χῶρον.

3) Ἐκ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἢ τοῦ *Μαρτυρίου*, ἥτις κειμένη ὄπισθεν τοῦ Σταυροῦ καὶ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Μνήματος ἀπετέλει μεγαλοπρεπεστάτην βασιλικὴν εἰς πέντε διαιρουμένην κλίτη.

καὶ 4) Ἐκ τῶν ὁδηγούντων εἰς τὴν αὐλὴν προπυλαίων.

Ἀνάλογος πρὸς τὴν ὅλην μεγαλοπρέπειαν τοῦ ναοῦ ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις αὐτοῦ διεξαχθεῖσα πανήγυρις, τὴν ὁποίαν ἐλάμπρυναν διὰ τῆς παρουσίας καὶ συμμετοχῆς αὐτῶν πάντες οἱ ἐπίσκοποι οἱ συγκροτήσαντες τὴν ἐν Τύρῳ σύνοδον (τῷ 336), οἵτινες μετὰ τὴν διάλυσιν αὐτῆς κελεύσει τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μετέβησαν εἰς Ἱεροσόλυμα.

Ἀλλὰ τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως μόλις ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας διετηρήθη ἀβλαβὲς καὶ ἀκέραιον. Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 614 εἰσβολὴν τῶν Περσῶν εἰς τὴν Παλαιστίνην παρεδόθη εἰς τὸ πῦρ, ἀφοῦ προηγουμένως ἐσυλήθη, περιαραγέντων τῶν πολυτιμοτάτων ἀναθημάτων, ἅτινα ὁ Μ. Κωνσταντῖνος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν αὐτοκράτορες ἐν ἡγεμονικῇ ἐλευθεριότητι εἶχον ἀφιερώσει. Τὴν ἐκ νέου δ' ἀνοικοδόμησιν τόσον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, καθὼς καὶ τῶν λοιπῶν ἐν Παλαιστίνῃ καταστραφεισῶν ἐκκλησιῶν, ἀνέλαβεν ἐγκαίρως νὰ φέρῃ εἰς πέρας διὰ κοινῶν εἰσφορῶν καὶ συνδρομῶν ὁ ἡγούμενος τῆς Λαύρας τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου *Μόδεστος*. Ὡς ἦτο ἑπόμενον, ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως προὐκάλεσεν ἰδιαιτέρως τὴν φροντίδα τοῦ δραστηρίου τούτου μοναχοῦ, καὶ οὕτω τῷ 626 νέον οἰκοδόμημα συνθετώτερον

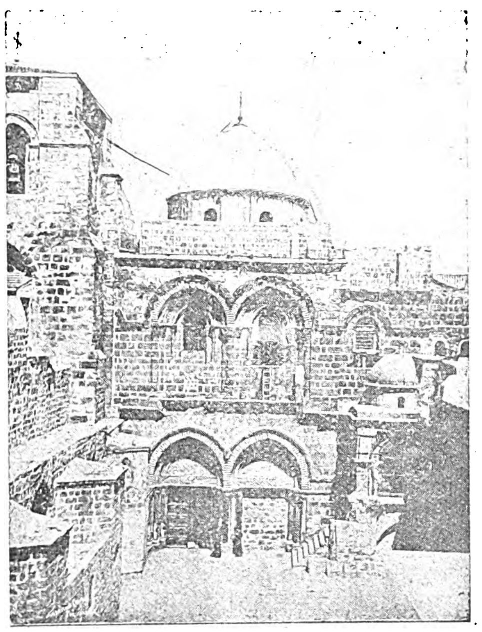

Πρόσοψις τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως.

ἀνηγέρθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ πρώτου. Χρήματα ἤδη δὲν ὑπῆρχον ἄφθονα καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ ἀρχιτέκτονες δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀκολουθήσωσι τὸ σχέδιον, καθ' ὃ εἶχεν ἀνεγερθῆ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου ἡ βασιλικὴ μετὰ τῶν προσαρτημάτων αὐτῆς. Ἀνήγειραν λοιπὸν ἰδιαιτέρας ἐκκλησίας ἐπὶ ἑκάστου τῶν σπουδαιοτέρων προσκυνημάτων, καὶ οὕτω ἡ μία βασιλικὴ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τεσσάρων ἄλλων ἐκκλησιῶν, ῥυθμοῦ μᾶλλον Βυζαντινοῦ· ἦσαν δ' αὗται: 1) ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀναστάσεως, ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου· 2) ἡ ἐκκλησία τοῦ Γολγοθᾶ, ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Σταυρώσεως· 3) ἡ ἐκκλησία τῆς ἀνευρέσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ, ἥτις εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου ἀνεγερθείσης Βασιλικῆς ἐκαλεῖτο καὶ Μαρτύριον· καὶ 4) ἡ ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου ἥτις, φαίνεται, εἶχεν ἀνεγερθῆ ἐπὶ τοῦ προσκυνήματος τῆς Ἀποκαθηλώσεως. Αἱ τέσσαρες δὲ αὗται ἐκκλησίαι, ἡνωμέναι πρὸς ἀλλήλας διὰ τοίχων καὶ προσκείμεναι εἰς αὐλὴν ἐπεστρωμένην διὰ μαρμάρων ἐσχημάτιζον γραμμὴν βαίνουσαν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς.

Ἀλλὰ καὶ νέα ἐπεφυλάσσετο καταστροφὴ εἰς τὸ οἰκοδόμημα τοῦ ἁγίου Τάφου. Διὰ διατάγματος ἐκδοθέντος τῷ 1010 ὑπὸ τοῦ χαλίφου τῆς Αἰγύπτου Χάκεμ Ἀμριλλὰχ ἀποφασίζεται ἡ κατα-

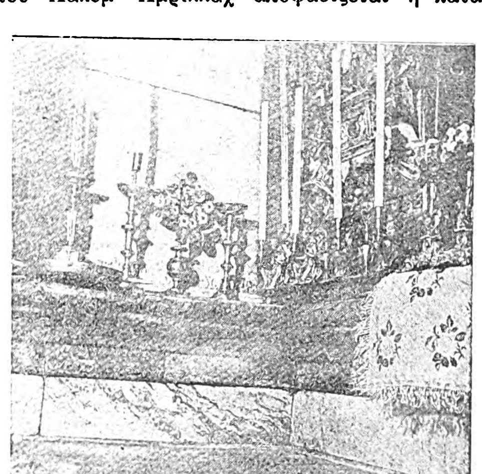

Ὁ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ Πανάγιος Τάφος.

στροφὴ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ ἐντὸς ὀλίγου αἱ τέσσαρες ἐκκλησίαι, δηωθεῖσαι πρῶτον, παρεδόθησαν ἔπειτα εἰς τὸ πῦρ καὶ κατηρειπώθησαν. Ἡ ἐκ νέου δ' ἀνοικοδόμησις τοῦ οὕτω καταστραφέντος ναοῦ ἀπεπερατώθη τῷ 1048, συγκατατεθέντων εἰς τοῦτο τῶν διαδεξαμένων τὸν Χάκεμ καλιφῶν, κατόπιν διαπραγματεύσεων διεξαχθεισῶν διὰ πρεσβευτῶν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ παρεμπεσόντα ταῦτα ἔτη βασιλευσάντων. Ἔκτοτε ὁ ναὸς οὗτος ὑπέστη μὲν διαφόρους ἐπισκευάς, ἕνα δὲ μόνον ἀνακαινισμὸν (1809—1810) μετὰ πυρκαϊάν, ἐξ ἀπροσεξίας ἢ καὶ ἐκ προθέσεως Ἀρμενίου μοναχοῦ ἐν ἔτει 1808 προκληθεῖσαν, ἥτις ἀπετέφρωσε μέγα μέρος αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν σημερινὴν διαίρεσιν καὶ ἔκτασιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, δὲν θὰ ἠδύνατο τις βεβαίως νὰ χαρακτηρίσῃ αὐτὸν ὡς ὑπερμεγέθη, οὐχὶ ὅμως καὶ ὡς στενὸν ἢ ἀνεπαρκῆ. Ἡ ἔκτασίς του, μολονότι δὲν εἶναι πολὺ μεγάλη, θὰ ἠδύνατο, χάρις εἰς τὰ ἀνώγεια καὶ ἰσόγεια διαμερίσματα τοῦ ναοῦ, νὰ συμπεριλάβῃ περὶ τὰς δεκακισχιλίας ψυχάς, ἐκτὸς ἐκείνων, αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ περιληφθῶσιν εἰς τὴν εὐρυχωροτάτην αὐλήν του. Ἀπὸ τῆς αὐλῆς ὁδηγεῖ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ μία καὶ μόνη πύλη, ἡ καλουμένη συνήθως *ἁγία Πόρτα*, τῆς ὁποίας αἱ κλεῖδες ἀπὸ τοῦ 1520 κατὰ διαταγὴν τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμὰν παρεδόθησαν εἰς χεῖρας Μωαμεθανῶν, οἵτινες μέχρι τῆς ἐπ' ἐσχάτων καταλύσεως τῆς ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, ἐκράτουν τὸν ναὸν κλειστόν, ἀνοίγοντες αὐτὸν μόνον κατόπιν αἰτήσεως καὶ πληρωμῆς τοῦ σχετικοῦ φόρου. Ἐξ αἰτίας τοῦ ἀποκλεισμοῦ τούτου κατέστη ἐπάναγκες, ὅπως διαμένωσιν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἔγκλειστοι μοναχοί, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐπιμελῶνται αὐτοῦ, νὰ ἀνάπτωσι τὰ συνεχῶς καιόμενα κανδήλια κλπ. Οἱ οὕτως ἐγκεκλεισμένοι τῶν διαφόρων ἐθνῶν καὶ ὁμολογιῶν κληρικοὶ ἀνήρχοντο ἐν συνόλῳ εἰς 44, λόγῳ δὲ τῆς διαρκοῦς ἐντὸς τοῦ ναοῦ διαμονῆς των εἶχον ἀνάγκην οἰκημάτων, ἅτινα καὶ κατεσκεύασεν ἕκαστον ἔθνος διὰ σανίδων εἰς τὸν ἀνήκοντα αὐτῷ τόπον.

Διερχόμενος τὴν Πύλην ταύτην ὁ προσκυνητὴς συναντᾷ εὐθὺς τὸ προσκύνημα τῆς ἱερᾶς *Ἀποκαθηλώσεως*, ὅπερ προβάλλεται εἰς αὐτὸν ὡς ὁ τόπος, ἔνθα ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Νικόδημος ηὐτρέπισαν εἰς ταφὴν τὸ ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ ἀποκαθηλωθὲν Σῶμα τοῦ Κυρίου. Προχωρῶν δὲ βορειότερόν πως εἰσέρχεται ἐντὸς εὐρυτάτου χώρου, ἀμφιθεατρικοῦ τὸ σχῆμα, στεγαζομένου ὑπὸ τρούλλου ὑπερμεγέθους, ὅστις ὑποβαστάζεται ὑπὸ 18 κολοσσιαίων πινσῶν καὶ οὕτινος τὸ μὲν ὕψος φθάνει τὰ 30, ἡ περίμετρος δὲ τὰ 66 καὶ ἡ διάμετρος τὰ 19 μέτρα. Ὑπὸ τὸν μέγαν τοῦτον τροῦλλον ὑψοῦται ἐντὸς τοῦ ναοῦ τὸ *Κουβούκλιον* τοῦ ἁγίου τάφου, διαιρούμενον εἰς δύο μέρη· εἰς τὸν προθάλαμον, τὸν καλούμενον *ἅγιον Λίθον*, καὶ εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος, ἔνθα ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου. Κατέναντι καὶ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Κουβουκλίου εὕρηται τὸ λεγόμενον *Καθολικόν*, ὅπερ ἀποτελεῖ ναὸν ἐν ναῷ. Εἶναι τουτέστι τοῦτο ἐκκλησία τῶν Ὀρθοδόξων ἀνεγηγερμένη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, στεγαζομένη ὑπὸ ἰδίου τρούλλου θεατοῦ καὶ ἔξωθεν καὶ μικροτέρου τοῦ τρούλλου τοῦ στεγάζοντος τὸν χῶρον τοῦ Κουβουκλίου. (Ὁ τροῦλλος οὗτος τοῦ καθολικοῦ κατέρρευσε κατὰ τὸν ἐσχάτως ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ 1927 ἐπισυμβάντα σεισμόν.) Παρὰ τὴν μεσημβρινοανατολικὴν πλευρὰν τοῦ Καθολικοῦ ὑψοῦται ὁ *Γολγοθᾶς*, ὅστις σήμερον ἐμφανίζεται ὡς ὑψηλὸν παραλληλεπίπεδον ἐξέχον μὲν τοῦ ἐδάφους τοῦ ναοῦ εἰς ὕψος $4^1/_2$ μέτρων, ἐκτεινόμενον δὲ εἰς μῆκος 12 περίπου μέτρων καὶ εἰς πλάτος $12^1/_2$ μέτρων. Πλῆθος παρεκκλησίων (τοῦ Ἀδάμ, τοῦ ἀκανθίνου στεφάνου, τῆς εὑρέσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ, τοῦ «Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια», τοῦ Λογγίνου τοῦ ἑκατοντάρχου, τῶν Κλαπῶν, τῆς φυλακῆς τοῦ Χριστοῦ, τῶν Λατίνων, τὸ ἀλτάριον τῆς Μαγδαληνῆς ἐπὶ τοῦ τόπου «μή μου ἅπτου», τῶν Ἀρμενίων τὸ καλούμενον Σοὺρπ Ἀρτίν, τῶν αὐτῶν τὸ καλούμενον Ἀσφατζατζὶν κλπ.) συναντῶνται ἐγκατεσπαρμένα μετὰ πλήθους κανδηλῶν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως χῶρον. Ἀξιομνημόνευτος ἴσως θὰ ἦτο καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν λυχνιῶν καὶ λαμπάδων, αἵτινες ἀνάπτονται ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως. Αἱ ἀκοίμητοι λυχνίαι καὶ λαμπάδες (κατὰ στατιστικὴν τοῦ ἔτους 1877) φθάνουσι τὰς 150, αἱ ἐν καιρῷ δὲ μεγάλων ἑορτῶν ἀναπτόμεναι φθάνουσι περίπου τὰς 3000.

Τοιαῦτα περιλαμβάνων ἀνέκαθεν προσκυνήματα ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως ἀπέβη ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Σταυροφοριῶν τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ Λατίνων καὶ Ἀνατολικῶν (ὀρθοδόξων, Ἀρμενίων, Κοπτῶν). Παρὰ τὰς διαφόρους ἐν τούτοις διακυμάνσεις, δι' ὧν διῆλθεν ἡ ὀξύτης τῶν διεκδικήσεων τούτων, ἀνέκαθεν καὶ συνεχῶς, ἐκτὸς μικροῦ διαλείμματος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν σταυροφόρων, ἡ καθαυτὸ κυριότης καὶ χρῆσις τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἀνεγνωρίσθη δι' ὁρισμοῦ τοῦ Σουλτάνου Σελὴμ τοῦ Β' (τῷ 1517), ἐπικυρώσαντος τὰ διὰ τοῦ ἀχτιναμὲ τοῦ Ὀμὰρ υἱοῦ Χαττὰπ χορηγηθέντα τοῖς Γραικοῖς προνόμια, ὡς ἀνήκουσα εἰς τὸν Πατριάρχην τῶν Ρωμαίων. Δὲν ἀπεκλείσθησαν ἐν τούτοις ὁλοτελῶς καὶ οἱ Λατῖνοι μετὰ τῶν Ἀρμενίων καὶ Κοπτῶν, ἀλλ' ἀνεγνωρίσθη καὶ εἰς τούτους τὸ δικαίωμα νὰ διατηρῶσιν ἴδια ἕκαστοι παρεκκλήσια καὶ νὰ ἱερουρ-

Digitized by Google

γῶσι καὶ ἐπὶ ὡρισμένων προσκυνημάτων ἐν ἡμέραις τακταῖς καθὼς καὶ νὰ ἀνάπτωσι κανδήλας ἐπὶ ὡρισμένων σημείων.

ΠΗΓΑΙ. *Εὐσεβίου*, Βιος Κωνσταντίνου βιβλ. γ' 26, 34—37, 43, 46. *Σωκράτους*, 'Εκκλησ. 'Ιστορία Α'. 17. *Θεοδωρήτου*. 'Εκκλησ.'Ιστορία Α' 18. *Βενιαμεὶν 'Ιωαννίδου*, Προσκυνητάριον τῆς ἁγίας Γῆς ἢ ἁγία πόλις 'Ιερουσαλὴμ ἐν 'Ιεροσολύμοις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ Παναγίου Τάφου, 1877), 'Εκατονταετηρὶς τοῦ Πανιέρου Ναοῦ τῆς 'Αναστάσεως (1810—1910) ('Ιερουσαλήμ, τύποις 'Ιεροῦ κοινοῦ τοῦ Π. Τάφου 1910). «Νέας Σιὼν» Τεύχη Ζ—Η'. ἔτος Ξ'. Τόμος ΙΑ'.

Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

'Αναστάσης. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο μόνον, ἀναφέρεται μελετηρὸς Ἕλλην ἔμπορος, ὅστις, ζῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μωχάμμετ-'Αλῆ, κατεγίνετο μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος εἰς τὴν τότε ἀρχομένην ν' ἀκμάζῃ αἰγυπτολογίαν. Διάφοροι ἐργασίαι του εἶναι παγκοίνως γνωσταί, πολλὰ δεδομένα στηρίζονται εἰς τὰς ἐμβριθεῖς του παρατηρήσεις καὶ ἰδίως αἱ μεγάλαι γραμμαὶ ὡρισμένων κλάδων τῆς αἰγυπτολογίας ὀφείλονται εἰς τὸν ἀπ' αὐτοῦ παρονομασθέντα *Πάπυρον τοῦ 'Αναστάση*. (Βλ. Αἴγυπτος, τ. Β' σ. 541 β' κ. ἑ.). Γ. Δ. Κ.

— **'Αναστάσης (*Καπετὰν—*)**. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται Ἕλλην πλοίαρχος τουρκικῆς φρεγάτας, εὑρεθείσης ἐν Καρύστῳ κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς 'Επαναστάσεως. Τὸν μετεχειρίσθη δὲ προσωπικῶς ὁ βέης τῆς Καρύστου 'Ομὲρ διὰ ν' ἀντιληφθῇ ἐὰν τὰ διαδιδόμενα κινήματα ἦσαν περιωρισμένα, διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ 'Αλῆ πασᾶ τῶν 'Ιωαννίνων, ὡς ἐλέγετο καὶ ἐπιστεύετο ὑπὸ τῶν ἄλλων Τούρκων, ἢ ἀπέβλεπαν εἰς γενικώτερον τῶν Ραγιάδων συναγερμόν, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ὑπωψιάσθη. Ὁ Καπετὰν 'Αναστάσης μετέβη εἰς τὴν Ὕδραν, καὶ ἐκμεταλλευόμενος τὴν ἐθνότητά του, ἀντελήφθη τὴν πραγματικὴν τῶν κινημάτων ὑπόστασιν καὶ ἔσπευσε νὰ τὴν γνωστοποιήσῃ εἰς τὸν 'Ομὲρ βέην. 'Αμέσως ὁ 'Οθωμανὸς μεγιστὰν ἔσπευσε μὲ τὴν φρεγάταν τοῦ Καπετὰν-'Αναστάση εἰς Χαλκίδα καὶ ἔλαβε τὰ γνωστὰ μέτρα (βλ. Ουὲρ πασᾶς Καρυστινός). Θὰ ἐφονεύετο δέ, διωχθεὶς κατὰ τὸ ταξίδιον τοῦτο ὑπὸ σπετζιωτικοῦ βρικίου, ἀλλ' ἐσώθη χάρις εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ Καπετὰν-'Αναστάση, ὅστις ἔκτοτε ἐπαναπίπτει εἰς τὴν ἀφάνειαν, ἐξ ἧς ἡ προδοσία τὸν ἀνέσυρε πρὸς στιγμήν. Γ. Δ. Κ.

'Αναστασία (*ἅγιαι*). Ὑπὸ τὸ ὄνομα *'Αναστασία* τιμῶνται ὑπὸ τῆς 'Εκκλησίας αἱ ἑξῆς ἅγιαι:

1) ***'Αναστασία ἡ Ρωμαία***. Αὕτη, ἀσκουμένη ἐν μονῇ, συλληφθεῖσα ὑπέστη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Δεκίου, κατὰ τὸ 251, δεινὰ μαρτύρια, μετ' ἄλλων συμμοναζουσῶν, ἐπειδὴ ἠρνεῖτο νὰ θύσῃ εἰς τὰ εἴδωλα. Τὴν ἔθεσαν ἐπὶ τοῦ πυρός, τῆς ἀπέκοψαν τοὺς μαστούς, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, τῆς ἀπέσπασαν τοὺς ὀδόντας καὶ τέλος τὴν ἀπεκεφάλισαν. Ἡ μνήμη της ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ μας τελεῖται τὴν 12ην καὶ 29ην 'Οκτωβρίου. [Βίον καὶ πολιτείαν της ὑπὸ *Συμεῶνος μεταφραστοῦ* ἴδε ἐν Migne 'Ελλ. Πατρ 115, 1293 - 1308.]

2) ***'Αναστασία, ἡ φαρμακολύτρια*** συνήθως λεγομένη, καθόσον οὐ μόνον ἦτο, κατὰ τὸ τροπάριον «φάρμακον πιστοῖς μέγα» ἀλλὰ καὶ πᾶν «φάρμακον λύουσα». Ἡ 'Αναστασία, θυγάτηρ εἰδωλολάτρου καὶ μητρὸς Χριστιανῆς καλουμένης Φαύστης, συνεζεύχθη εἰδωλολάτρην τινὰ Πούπλιον, ὃν ἀπεστρέφετο, διὸ ἀπέφευγε πᾶσαν μετ' αὐτοῦ συζυγικὴν σχέσιν, προφασιζομένη ἀσθένειαν· ἐνδυομένη δὲ πενιχρῶς καὶ ἀκολουθουμένη ὑπὸ θεραπαινίδος ἐπεσκέπτετο καὶ περιέθαλπεν ἐνδεεῖς καὶ μάρτυρας τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν φυλακῇ εὑρισκομένους. Μαθὼν ὅμως τοῦτο ὁ σύζυγός της τὴν ἔρριψεν εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του, ὅτε διεμοίρασε τὰ ὑπάρχοντά της εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἔκτοτε ἀφόβως περιέθαλπε καὶ ἐνεταφίαζε τοὺς Χριστιανοὺς μάρτυρας. Διὰ τοῦτο συλληφθεῖσα ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, κατὰ τὰ τέλη τοῦ τρίτου αἰῶνος, ἐβασανίσθη, ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τέλος κατεκάη. Ἡ ἀρχαιοτέρα παράδοσις καὶ τὸ Μαρτυρολόγιον τοῦ 'Ιερωνύμου ἀποδέχεται τὴν 'Αναστασίαν ταύτην καταγομένην ἐκ Σερμίου τῆς Πανονίας καὶ ἐκεῖ θανοῦσαν καὶ ταφεῖσαν.

Ὡς δὲ μαρτυρεῖ *Θεόδωρος ὁ 'Αναγνώστης* ('Εκλογὴ ἐκκλ. ἱστ. 2, 65 ἐν Migne 'Ε. Π. 86, 216) ἐπὶ Λέοντος Α' (457—474) «καὶ ἐπὶ Γενναδίου Πατριάρχου ἠνέχθη ἀπὸ τοῦ Σερμίου τὸ λείψανον τῆς 'Αγίας 'Αναστασίας καὶ κατετέθη ἐν τῷ μαρτυρίῳ αὐτῆς τῷ ὄντι ἐν τοῖς Δομνίου ἐμβόλοις». Ἡ νεωτέρα παράδοσις ὅμως τὴν θεωρεῖ Ρωμαίαν. Ἡ μνήμη της τελεῖται ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ μας τὴν 22αν Δεκεμβρίου, ἐν δὲ τῇ δυτικῇ 'Εκκλησίᾳ τὴν 25ην Δεκεμβρίου. [Περὶ τῆς μονῆς *τῆς 'Αναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας* ἐν Χαλκιδικῇ ἔνθα νῦν ἱερατικὴ σχολή, ἴδε Byz. Zeitschrift τόμ. 7 (1898) σ. 57—82 καὶ 10 (1901) σ. 103 - 199.]

'Ασματικὴν ἀκολουθίαν εἰς τὴν 'Αγίαν 'Αναστασίαν τὴν Φαρμακολύτριαν συνέταξεν ὁ Δαμασκηνὸς ὁ Θεσσαλονικεύς, ὕστερον Ρενδίνης ἐπίσκοπος, τὸν δὲ βίον της ἐν πλάτει Συμεὼν ὁ μεταφραστής, ἀναμιγνύων, ὡς συνήθως, καὶ πολλοὺς θρύλους (Mign. 'Ε. Π. 1116, 573-609). Ὑπὸ τὸ ὄνομά της φέρονται 2 ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν διδάσκαλόν της ὁμολογητὴν Χρυσόγονον, αἵτινες εἶναι πάντες νόθοι (*Κοντογόνη* φιλολ. καὶ κριτικὴ ἱστορία τῶν πατέρων Β', 7, 14).

3) ***'Αναστασία ἡ Πατρικία***, ἀκμάσασα τὸν ΣΤ' αἰῶνα, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος 'Ιουστινιανοῦ. Αὕτη φεύγουσα τὴν ζηλοτυπίαν τῆς αὐτοκρατείρας, μετέβη εἰς 'Αλεξάνδρειαν καὶ ἔζησεν ἐντὸς μοναστηρίου ὅπερ ἔκτισεν ἐν θέσει καλουμένῃ *Πέμπτον*. Ὅταν ὅμως μετὰ θάνατον τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας, ἔμαθεν ὅτι ὁ 'Ιουστινιανὸς ἐζήτει πανταχοῦ νὰ τὴν ἀνεύρῃ, κατέφυγεν εἰς τὴν σκήτην τοῦ ἀββᾶ Δανιήλ, κατὰ συμβουλὴν τοῦ ὁποίου ἐνδυθεῖσα ἀνδρικὰ καὶ μετονομασθεῖσα *'Αναστάσιος*, ἔζησεν ἐν σπηλαίῳ 28 ὁλόκληρα ἔτη. Ἡ μνήμη της ἑορτάζεται τὴν 10ην Μαρτίου.

4) Τὴν 15ην 'Απριλίου ἑορτάζεται ἡ μνήμη τῶν μαρτυρησασῶν κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Νέρωνος γυναικῶν ***'Αναστασίας*** καὶ Βασιλίσσης. Δ. Σ. Μ

— **'Αναστασία**. 'Αδελφὴ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου καὶ σύζυγος τοῦ Βασσιανοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ Κωνσταντῖνος προσέλαβεν ὡς συνάρχοντα τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους κατὰ τὸ ἔτος 313, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον διέταξε νὰ φονεύσουν ὡς προδότην. 'Απ' αὐτῆς ὀνομάσθησαν αἱ *'Αναστασιαναὶ θέρμαι*. Α. Π. Σ

— **'Αναστασία**. Μεγάλη ἡγεμονὶς τῆς Ρωσίας, γεννηθεῖσα τῷ 1529 ἐν Μόσχᾳ. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Ρωσίας 'Ιβὰν Δ' ὁ Τρομερός, καταλαβὼν τὴν ἀρχὴν τῷ 1547 καὶ λαβὼν τὸν τίτλον βασιλέως, ἀντὶ μεγάλου ἡγεμόνος ὡς ἐσυνηθίζετο μέχρι τῆς ἐποχῆς του, ἐξαπέστειλεν ἐμπίστους του αὐλικοὺς καθ' ὅλην τὴν Ρωσίαν, ὅπως ἴδωσιν ὅλας τὰς εὐγενεῖς νεανίδας καὶ προσαγάγωσιν εἰς Μόσχαν τὰς εὐειδεστάτας, διὰ νὰ ἐκλέξῃ τὴν μέλλουσαν σύζυγον. Μεταξὺ τούτων 'Ιβὰν ὁ Δ' ἐξέλεξε τὴν 'Αναστασίαν, θυγατέρα τῆς χήρας Ζαχάριν, τῆς ὁποίας ὁ σύζυγος 'Ιούριος Ρωμανὸς ἦτο ἀξιωματικὸς καὶ ὁ πενθερὸς της μεγιστὰν τῆς αὐλῆς 'Ιωάννου Γ'. Ὁ οἶκος τῶν Ρωμανὼν κατήγετο ἐκ τοῦ 'Ανδρέου Καβήλα, μετοικήσαντος ἐκ Πρωσίας εἰς Μόσχαν τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ἐκρωσισθέντος καὶ δεχθέντος τὸ ὀρθόδοξον δόγμα. Ἡ 'Αναστασία ἠξιώθη τῆς ἐκλογῆς τοῦ 'Ιβὰν Δ', οὐχὶ μόνον λόγῳ τοῦ κάλλους αὐτῆς, ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἀρετῶν της. Οἱ Ρῶσοι χρονογράφοι διαφέρουσι περὶ αὐτῆς ὅτι τὴν διέκρινε σωφροσύνη, εὐλάβεια, εὐαισθησία, ἀγαθότης μετ' εὐσταθείας καὶ ταπεινοφροσύνη.

Οἱ γάμοι ἐτελέσθησαν ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου. Ἡ 'Αναστασία ἀνατραφεῖσα ὀρφανὴ πατρὸς καὶ ἐν μονώσει, δὲν ὑψηλοφρόνησεν, οὐδὲ μετεβλήθη τὴν ψυχὴν ἀνυψωθεῖσα εἰς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τοῦ κόσμου τούτου. 'Αλλ' οὔτε αἱ ἀρεταὶ αὐτῆς, οὔτε ἡ ἀληθὴς στοργὴ πρὸς τὴν γυναῖκα ταύτην καθησύχαζον τὴν ἀνήσυχον ψυχὴν τοῦ 'Ιβάν, εὑθυμένην εἰς θορυβώδη ἀργίαν καὶ εἰς ἀγροίκους καὶ ἀκολάστους τέρψεις. Οἱ τίμιοι μεγιστᾶνες ἐσίγων εἰς τὰ ἀνάκτορα, οἱ δὲ ξένοι καὶ οἱ γελωτοποιοὶ ἔτερπον τὸν Τσάρον. Ἡ ἐνάρετος τσαρίνα 'Αναστασία προσηύχετο ἀενάως, ὅπως ἡ θεία πρόνοια σωφρονήσῃ τὸν 'Ιβάν· αἴφνης πυρκαϊὰ τρομερὰ πυρπολήσασα ὁλόκληρον τὴν Μόσχαν, ἐκλόνισε τὸν τσάρον πιστεύσαντα τὸ κακὸν ὡς ἐκδήλωσιν τῆς θείας ὀργῆς, οὕτω δὲ ἐστράφη πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Τῷ 1552 ἡ 'Αναστασία ἀπέκτησεν υἱόν, τὸν μεγάλον δοῦκα Δημήτριον, τοῦ τσάρου εὑρισκομένου εἰς ἐκστρατείαν ἐναντίον τοῦ Καζάν. 'Επὶ δέκα τρία ἔτη, καθ' ἃ διήρκεσεν ὁ συζυγικὸς βίος τῆς 'Αναστασίας μετὰ τοῦ 'Ιβὰν Δ', ἠδυνήθη αὕτη νὰ καταπνίξῃ τὰ βίαια πάθη τοῦ συζύγου της, κατὰ τὴν περίοδον δὲ ταύτην ὁ χαρακτὴρ τοῦ τρομεροῦ καὶ αἱμοβόρου αὐτοκράτορος ἦτο ἤπιος καὶ ἤρεμος. Ἡ 'Αναστασία ἀπέκτησεν ἕνα ἀκόμη υἱόν, τὸν Θεόδωρον, καὶ μίαν θυγατέρα, τὴν Εὐδοκίαν· εὑρίσκετο δὲ ἐν ὅλῃ τῇ ἀκμῇ τοῦ κάλλους καὶ τῆς νεότητος ὅτε προσεβλήθη ἐκ δεινῆς νόσου, επαυξηθείσης ὑπὸ φόβων, καθ' ὅσον, ἐκραγείσης πυρκαϊᾶς κατὰ τὴν ὁδὸν 'Αρβάτα, νέφη καπνοῦ καὶ τεμάχια ξύλων ἐφέροντο εἰς τὸ Κρεμλῖνον, ὁ δὲ 'Ιβὰν φοβηθείς, μετέφερε τὴν νοσοῦσαν τσαρίναν εἰς τὸ προάστειον Κολομένσκη, ἐνῷ αὐτὸς παρέμεινε πρὸς κατάσβεσιν τοῦ πυρός. Ὁ τρόμος ὃν ὑπέστη ἡ τσαρίνα καὶ αἱ ἀνησυχίαι της ἐτρέψαν ἐπὶ τὸ χεῖρον τὴν νόσον της, οὕτως ὥστε οὐδεμία θεραπεία κατέστη δυνατή. 'Απέθανε τὴν 7 Αὐγούστου 1560. Ἡ ἀπόγνωσις τοῦ 'Ιβὰν ἦτο ἀνέκφραστος, οὐδέποτε δὲ ἐν Ρωσίᾳ ἡ γενικὴ θλῖψις ὑπῆρξεν εἰλικρινεστέρα καὶ μεγαλυτέρα. Ὁ νεκρός της μετεκομίσθη εἰς τὸν ναὸν τῆς 'Αναλήψεως, ὅπου ἐτάφη. 'Αξιοπαρατήρητον εἶναι ὅτι οἱ πένητες τῆς Μόσχας, οἱ καλοῦντες αὐτὴν μητέρα, οὐδὲν ἔλαβον ἐκ τῶν διανεμομένων ἐλεῶν, ἀποστέργοντες οἵαν δήποτε ἀνακούφισιν κατὰ τὴν πένθιμον ἐκείνην ἡμέραν.

Μετὰ τοῦ θανάτου τῆς 'Αναστασίας ἔληξε καὶ ἡ χρηστὴ κυβέρνησις τοῦ 'Ιβὰν Δ', διότι οὗτος δὲν ἐστερήθη μόνον τῆς ἐναρέτου συζύγου, ἥτις περιέστελλε τὰς ὁρμὰς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πάσης ἀρετῆς, οὕτω δὲ ἀφεθεὶς ἀχαλίνωτος εἰς τὰ πάθη του μετεβλήθη εἰς σφαγέα τοῦ ἄνθους τῆς ρωσικῆς κοινωνίας. ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **'Αναστασία**. Σύζυγος τοῦ βασιλόπαιδος τῆς 'Ελλάδος Χριστοφόρου. 'Αμερικανίς, τὸ γένος Στούαρτ, ἐγεννήθη ἐν Κλήβελαντ τῆς πολιτείας 'Οχάϊο τὴν 20 'Ιανουαρίου 1883. Χηρεύσασα ἐκ τοῦ πρώτου της συζύγου, τοῦ 'Αμερικανοῦ Λίδς, ὑπανδρεύθη μετὰ τοῦ βασιλόπαιδος Χριστοφόρου ἐν Vevey τῆς 'Ελβετίας τὴν 1ην Φεβρουαρίου 1920, ἀπέθανε δὲ ἐν Λονδίνῳ τὴν 29ην Αὐγούστου 1923. Τὸν υἱὸν αὐτῆς Γουλιέλμον Λὶδς ὑπανδρεύθη ἡ θυγάτηρ τῆς μεγάλης δουκίσσης Μαρίας (βασιλόπαιδος τῆς 'Ελλάδος) πριγκίπισσα Ξενία Γεωργίεβνα. Θ. Β.

— **'Αναστασία**. Κωμικὴ προσωνυμία τῆς Λογοκρισίας, τὴν ὁποίαν οἱ γελοιογράφοι ἀπεικονίζουσιν ὡς ἀπαισίαν μέγαιραν, μὲ μεγάλην διπτρόφον ρῖνα, κρατοῦσαν τεραστίαν ψαλίδα εἰς τὴν χεῖρά της, δι' ἧς ἀποκόπτει ἀνοικτιρμόνως πᾶν ὅ,τι ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τοῦ ἐπιτετραμμένου ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε κυβερνήσεων εἰς ἄρθρα ἡμερησίων φύλλων, βιβλία καὶ ἔργα θεατρικά. Τὴν προσωνυμίαν ταύτην ὀφείλει ἡ λογοκρισία εἰς τὸν Ροσεφόρ, ὀνομάσαντα αὐτὴν οὕτω τῷ 1866 εἰς τὸν παρ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον «Φανόν». Α. Δ.

'Αναστασια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως Ζίχνης τοῦ νομοῦ Σερρῶν. 'Εσχάτως ἀπετέλεσεν ἰδίαν κοινότητα, ἀποσπασθὲν ἐκ τῆς τοιαύτης Νέας Ζίχνης (τέως Ζηλιαχώβης καὶ Ζήλιας). Κάτ. 285. Δ. Ε. Μ.

— **'Αναστασία** ἢ καὶ ***'Αγία 'Αναστασία*** καὶ ***Σφιετὰ 'Αναστασία*** καὶ ***Παππᾶς*** *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Πύργου (Μπουργκὰς) τῆς Βουλγαρίας, εἰς 1 ½ μιλ. Δ. ΒΔ τοῦ ἀκρωτηρίου Μονόπετρα ἢ Σαρλιάτη. 'Αναγνωρίζεται εὐκόλως ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῆς μοναστηρίου, μώλου καὶ φάρου. Ὁ φάρος καταδηλῶν τὸ ΝΑ μέρος τοῦ κόλπου (πλατ. - 42°28 03", μηκ. 27°33 20", χάρτης ἀγγλ. 445: Burghaz bay) εὑρίσκεται εἰς τὸ ΒΑ μέρος τῆς νήσου καὶ ἐκπέμπει φῶς σταθερὸν λευκὸν 12 μιλλίων, ἀποκρυπτόμενον τεχνητῶς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν ὑφάλων τῶν προεκτεινομένων τὸ ἀκρωτήριον *'Ακὶν* νοτίου κέρατος τοῦ κόλπου καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι οὕτω ἐν τῇ φωτεινῇ τοῦ φάρου τομῇ. Σ. Ε. Λ.

— **'Αναστασία** ***'Αγία*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ποταμοῦ τῆς ἀποτελούσης ἐπαρχίαν τοῦ νομοῦ 'Αργολιδοκορινθίας νήσου Κυθήρων. Κάτ. 98. Δ. Ε. Μ.

— **'Αναστασία** ***'Αγία*** *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μεληγοῦ τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ 'Αρκαδίας. Κάτ. 39. Πρότερον ἐκαλεῖτο Χασάνι Ριζα μετονομασθεὶς διὰ τοῦ ἀπὸ 20 8-27 Διατάγματος. Δ. Ε. Μ

'Αναστασιάδης *'Ηλίας*. 'Εγεννήθη τῇ 20 'Ιουλίου 1879. 'Εσπούδασεν ἐν 'Αθήναις καὶ ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, καὶ ἰδίᾳ τὸ ἐμπορικὸν δίκαιον, ἐν 'Ιταλίᾳ. Διωρίσθη ὑφηγητὴς τοῦ ἐν 'Αθήναις Πανεπιστημίου τῷ 1908 μεθ' ὃ διευθυντὴς τῶν δημοσίων κτημάτων ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν, παραμείνας ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τοῦ 1914, ὅτε προήχθη εἰς σύμβουλον τοῦ 'Ελεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὅθεν ἀπεχώρησε τῷ 1922, διορισθεὶς ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ 'Εμπορικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Τῷ 1924 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ 'Εμπορικοῦ Δικαίου ἐν τῇ 'Ανωτάτῃ Σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ 'Εμπορικῶν 'Επιστημῶν. Μετέσχε τῆς 'Επιτροπῆς πρὸς σύνταξιν τοῦ νέου ἐμπορικοῦ κώδικος. 'Εδημοσίευσε: «Συγκριτικὰς μελέτας καὶ φιλοσοφίαν τοῦ δικαίου», «Περὶ Savigny, Jhering καὶ Bergson», «'Εγχειρίδιον τοῦ 'Εμπορικοῦ Δικαίου», «Περὶ γενικῶν ἀποθηκῶν» κ.ἄ. Δ. Κ.

— **'Αναστασιάδης** ***'Ιωάννης***. Μητροπολίτης Καισαρείας καὶ Καππαδοκίας, ἀποθανὼν τὴν 28ην 'Απριλίου 1902 ἐν Ζινδζίδερε (Φλαβιανοῖς). 'Επάξιος διάδοχος τῶν προκατόχων αὐτοῦ Παϊσίου (†1871) καὶ Κλεοβούλου (†1876), ἐφιλοτιμήθη ὅπως βαδίσῃ ἐπὶ τὰ ἴχνη τῆς φιλομουσίας καὶ φιλογενείας αὐτῶν. 'Εγεννήθη τῷ 1834 ἐν 'Ινδζέσου, κωμοπόλει Δ. Καισαρείας, ἐσπούδασε δὲ ἐν τῇ κατὰ Χάλκην 'Ιερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ καὶ ἐν Γερμανίᾳ. 'Εδίδαξεν ὡς καθηγητὴς θεολογικὰ μαθήματα ἐν τῇ μνημονευθείσῃ Σχολῇ (1867—1875) καὶ προέστη ὡς Σχολάρχης τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, ἀναδειχθεὶς (1878) Μητροπολίτης Καισαρείας, ἐπαρχίας ἣν διεποίμανεν ἐπὶ ἔτη συναπτὰ 24. Προήγαγε τὴν μικρὰν 'Ιερατικὴν Σχολὴν ἐν τῇ κατὰ Ζινδζίδερε Καισαρείας ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Τιμίου Προδρόμου εἰς τέλειον Γυμνάσιον, ἀνεγνωρισμένον ἀπὸ τοῦ 1886, λειτουργήσαν μέχρι σχεδὸν τῆς καταστροφῆς τοῦ 1922 καὶ πολυτιμότατος ἀποδῶσαν καρποὺς τῷ Ἔθνει καὶ τῇ κοινωνίᾳ, ὡς διδασκάλους, ἰατρούς, ἐπιστήμονας καὶ ἄλλους σημαίνοντας παράγοντας.

Παραλλήλως ἵδρυσε τὸ λεγόμενον Κεντρικὸν Παρθεναγωγεῖον (ἡμιγυμνάσιον) πρὸς παρασκευὴν διδασκαλισσῶν διὰ τὴν περίοιον, τουρκόφωνον τὸ πλεῖστον μέχρι τότε, προαχθὲν τελευταῖον εἰς Διδασκαλεῖον Νηπιαγωγῶν μερίμνῃ τοῦ Μικρα-

Digitized by Google

σιατικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν. Ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων καὶ τὰ δύο Ὀρφανοτροφεῖα, ἀρρένων τὸ πρῶτον καὶ θηλέων τὸ δεύτερον, ἐν τῇ εὐρείᾳ πλατείᾳ τῇ πρὸ τῆς ἱερᾶς Μεγάλης Μονῆς, δαπάναις μὲν καὶ ἄλλων εὐσεβῶν καὶ φιλογενῶν ἰδίᾳ Καππαδοκῶν, ἐξαιρετικῶς δὲ τοῦ Συμεωνάκη Σινιόσογλου καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ὑπὸ τὸν τύπον ἀνωνύμου δωρητοῦ. Τὰς συνδρομὰς ἐξεμαίευεν ὁ ἱεράρχης καὶ ἄκαμπτος ζηλωτὴς τόπον ἐκ τόπου περιερχόμενος καὶ πόλιν ἐκ πόλεως ἀμείβων, Κωνσταντινούπολιν καὶ Σμύρνην καὶ Ἀμισὸν καὶ Ἄδανα καὶ ἄλλας πολλάς.

Ὁ αὐτὸς συμμετέσχεν, ἐντολῇ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τοῦ ἐν Βόννῃ τῆς Γερμανίας συνεδρίου τῶν Παλαιοκαθολικῶν, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Δέλιγγερ τῷ 1875, ἔτι ἀρχιμανδρίτης ὤν, μετὰ τοῦ Νικομηδείας Φιλοθέου Βρυεννίου, τότε ἐπίσης ἀρχιμανδρίτου, καὶ τοῦ εἶτα μητροπολίτου Διδυμοτείχου Φιλαρέτου Βαφείδου, τότε διακόνου, μετὰ καὶ ἄλλων ἐξ Ἑλλάδος ἀντιπροσώπων, τοῦ Σύρου καὶ Τήνου Ἀλεξάνδρου Λυκούργου, τοῦ Νικολάου Δαμαλᾶ, τοῦ Ζήκου Ρώση καὶ τοῦ Ἀθ. Εὐταξία. Ὁ αὐτὸς ἐπίσης ἐγνωμάτευσε καὶ περὶ τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τοῦ γάμου τῶν διακόνων μετὰ τὴν χειροτονίαν, βάσει τοῦ Ι΄ Κανόνος τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Συνόδου (315), ἐν διατριβῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ ἀθηναϊκῷ περιοδικῷ «Ἀνάπλασις» (1897—1900).

Ὁ τάφος αὐτοῦ διεσώζετο προθύρως τοῦ Ὀρφανατροφείου ἀρρένων μετ' ἀναλόγου ἐπιτυμβίου, καλλιμάρμαρος καὶ μεγαλοπρεπὴς ὡς ἥρμοζεν. Οὐχὶ πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἱεραρχῶν δύνανται νὰ προβάλωσι βαθμὸν πρακτικῆς φιλογενείας καὶ φιλομουσίας τοιαύτης εὐρυτέρας ἀκτῖνος καὶ καρποφορίας ἐφάμιλλον τῆς τοῦ Ἰ. Ἀναστασιάδου.

Ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως ΓΕΡΒΑΣΙΟΣ

—**Ἀναστασιάδης** ***Κωνσταντῖνος.*** Ἠπειρώτης ἰατρός, ακμάσας περὶ τὰ 1790 και γράψας περὶ γεροντικοῦ μαρασμοῦ. —Ω

—**Ἀναστασιάδης** ***Λεωνίδας.*** Υἱὸς τοῦ *Ἀναστασίου Βουλγαρη*, ἀναγκασθεὶς μεταγενέστερον ν' ἀποβάλῃ τὸ οἰκογενειακόν του ὄνομα. Ἐγεννήθη τῷ 1830 Μαθητὴς τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων τῷ 1850, ἀπήγαγεν Ἱσπανίδα καὶ καταδικασθεὶς εἰς φυλάκισιν ἐξέτιε τὴν ποινήν του ἐκτελῶν χρέη γραφέως ἐν τῷ Στρατιωτικῷ Νοσοκομείῳ Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ, προφανῶς χάριν ἀστεϊσμοῦ, ἐξήλειψεν ἐκ τῆς σφραγῖδος «Ἀνωτάτη Ὑγειονομικὴ Ἐπιτροπὴ» τὴν δευτέραν λέξιν, ἐσφράγιζε διάφορα δῆθεν ἐπαναστατικὰ ἔγγραφα, ὡς προερχόμενα ἔκ τινος «Ἀνωτάτης Ἐπιτροπῆς» καὶ τ' ἀπέστελλεν εἰς τ' Ἀνάκτορα. Ἀνακαλυφθείσης δὲ τῆς πηγῆς τῆς ὑποτιθεμένης συνωμοσίας, οὗτος διεγράφη τῶν στελεχῶν, ἀποπειραθεὶς δὲ νὰ δραπετεύσῃ συνελήφθη ἐν Σύρῳ τῷ 1852 καὶ κατεδικάσθη εἰς πολύμηνον φυλάκισιν. Γ. Δ. Κ.

Ἀναστασιανὰ ***τείχη.*** Οὕτως ἐκαλοῦντο τὰ μακρὰ τειχη, ἅτινα ἔκτισεν ὁ Ἀναστάσιος ὁ Α΄ (βλ. λ.) πρὸς ἄμυναν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατὰ τῶν ἀπὸ βορρᾶ εἰσβαλλόντων εἰς τὰς χώρας τοῦ Βυζαντινοῦ Γότθων καὶ ἄλλων βαρβάρων λαῶν· τὰ τείχη ταῦτα ἐξετείνοντο ἀπὸ τῆς παρὰ τὴν Προποντίδα κειμένης πόλεως Σηλυβρίας μέχρι τῆς παρὰ τὸν Πόντον πόλεως τῶν Δέρκων, ἔχοντα ὕψος 5,84 μέτρων, πλάτος 20 ποδῶν καὶ μῆκος δύο ἡμερῶν ὁδόν, ἤτοι 23 χιλιομέτρων· τὰ τείχη ταῦτα πολλὰς ἐν τῷ μεταξὺ ὑποστάντα φθορὰς ἐκ τῶν ἐπανειλημμένων ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων λαῶν ἐπεσκεύασε βραδύτερον ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός· τῶν τειχῶν τούτων λείψανα σώζονται καὶ μέχρι τῆς σήμερον εἰς τὰ δάση τῆς Στράνιτζας (βλ. καὶ λ. Ἰουστινιανός). Α. Π. Σ.

—**Ἀναστασιανὸς** ***νόμος*** *[Νομ.].* Ὁ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀναστασίου Α΄ (βλ. λ.) ἐκδοθεὶς *ἀναστασιανὸς νόμος* (lex Anastasiana) ἀπετέλει διάταξιν (Κώδ. 4, 35, 22) δυνάμει τῆς ὁποίας, διὰ τῆς ἐκχωρήσεως, ἡ ἀπαίτησις μεταβιβάζεται εἰς τὸν ἐξ ἀγορασίας ἐκδοχέα κατὰ τοσοῦτον, καθ' ὅσον ἀποδεδειγμένως κατέβαλλεν οὗτος λόγῳ τιμήματος τῷ ἐκχωρητῇ. Ἀναντιρρήτως ἡ διάταξις εἶναι ἐξ ἐκείνων, κατὰ τὴν διατύπωσιν τῶν ὁποίων ὁ νομοθέτης, ἐξ ἀσαφῶν φερόμενος παραστάσεων, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ συλλάβῃ τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῆς συναλλαγῆς, ἧς τὰς ἀνάγκας ἐκαλεῖτο νὰ θεραπεύσῃ καὶ συμφώνως μὲ αὐτὰς νὰ μορφώσῃ τὸν κανόνα. Διότι ὑφ' ὃν τύπον ἐξέδοτο τὴν ἀπαγόρευσιν ὁ Ἀναστάσιος, αὕτη ἀποβαίνει ζημίας μᾶλλον ἢ ὠφελειῶν πρόξενος, ἀντί δέ, ὡς ἐσκόπει, νὰ ἐπιθέσῃ φραγμὸν εἰς τὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ τὰς καταπιέσεις ἀδυσωπήτων ἐκδοχέων, ὑπενόμευσε τὴν συναλλαγήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀφῄρεσε σπουδαῖον καί, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς καλῶς ἐννοουμένης πίστεως, ἀπαραίτητον μοχλὸν κινήσεως, τοιοῦτος δὲ ἦτο ἡ δυνατότης τῆς πρὸ τῆς λήξεως τῆς ἀπαιτήσεως ἐκχωρήσεώς της εἰς πρόσωπον ἄλλο ἔχον πρόχειρα τῆς ἐξαργυρώσεως τὰ μέσα.

Ἄμεσος τῆς μεγάλης αὐστηρότητος συνέπεια ὑπῆρξεν ἡ εὐθὺς μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀπαγορευτικοῦ νόμου σημειωθεῖσα παντοιοτρόπως ἐν τῇ πρακτικῇ προσπάθεια πρὸς ὑπεκφυγὴν τοῦ περιορισμοῦ, διὰ τῆς εἰς τὸν ἐκδοχέα δωρήσεως τοῦ ὑπολοίπου μέρους τῆς ἀπαιτήσεως, ὅπερ δὲν μετεβιβάζετο ἐξ ἐπαρκοῦς αἰτίας, διὰ τὴν περιστολὴν δὲ τῆς προσπαθειας ταύτης παρέστη ἡ ἀνάγκη ἐκδόσεως εἰδικοῦ συμπληρωματικοῦ τρόπον τινὰ νόμου παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (Κώδ. 4, 35, 23), ἐν ᾧ ὁ Αὐτοκράτωρ δηλοῖ ὅτι ἀποτελεῖ ἀθέτησιν τῆς ἀπαγορεύσεως οὐ μόνον ἐκ τοῦ φανεροῦ εἰς ὑπέλαττον γινομένη ἀγοραπωλησία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκχώρησις ἐν μέρει μόνον αἰτίᾳ ἀγοραπωλησίας καὶ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον αἰτίᾳ δωρεᾶς.

Ἐὰν ὅμως διὰ τῆς διατάξεως αὐτοῦ ἀνέστειλεν ἐν μέρει ὁ Ἰουστινιανὸς τὰς τάσεις καταστρατηγήσεως τοῦ νόμου, ἐν τούτοις δὲν ἐπέτυχε τὸ παράπαν ν' ἀποκόψῃ καὶ πᾶν ἄλλο εἰς ὑπεκφυγὴν τῆς ἀπαγορεύσεως τεῖνον τέχνασμα, ἀφοῦ καὶ μετ' αὐτὴν ὁ ἐκδοχεὺς πρόχειρον εἶχε τῆς σωτηρίας τὸ μέσον, δυνάμενος ἀντὶ παντὸς ἄλλου νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ἐκχωρητοῦ ἀπόδειξιν ἐν λευκῷ περιέχουσαν τὴν βεβαίωσιν περὶ τῆς καταβολῆς τοῦ νομίμως ὀφειλομένου.

Καὶ ἀπὸ ἄλλης ὅμως ἀπόψεως ὁ συμπληρωματικὸς νόμος ἐδείχθη ἀνεπαρκής, ἡ δὲ ἀτελὴς διατύπωσις τοῦ κειμένου ἐγένετο ἀφορμὴ ἀβεβαιότητος καὶ συγχύσεως, διότι οὐδ' ἡ παραμικρὰ ὑπάρχει ἐν τῇ διατάξει νύξις περὶ τοῦ τί μέλλει γενέσθαι ἡ ἀξίωσις καθ' ὃ μέρος ἡ ἐκχώρησις συνετελέσθη in fraudem ἢ contra legem, ὡς ἐπίσης ὁ Ἰουστινιανὸς παραλείπει κάθε λόγον ὡς πρὸς τὸν διακανονισμὸν τοῦ βάρους τῆς ἀποδείξεως. Ἐκ τούτου πολλαὶ προέκυψαν ἀμφιβολίαι. Χαρακτηριστικὴ δὲ διὰ τὸ βεβιασμένον τῆς λύσεως εἶναι ἡ καὶ παρ' ἡμῖν διδαχθεῖσα γνώμη *(Καλλιγᾶς)*, ὅτι ὁ ὀφειλέτης, ἐὰν μὲν ἀντιτάσσῃ ἀντίρρησιν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Ἀναστασίου (περίπτωσις *μερικῆς πωλήσεως*) τότε λογίζεται ὡσεὶ ἠρνεῖτο τὴν βάσιν τῆς ἀγωγῆς, ἐν περιπτώσει ὅμως ἐφαρμογῆς τῆς διατάξεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ ἀντίρρησις τοῦ ὀφειλέτου φέρει χαρακτῆρα ἀληθοῦς ἐνστάσεως, τῆς ὁποίας φέρει οὗτος τὸ βάρος ἀποδείξεως. Αἱ παρομαρτοῦσαι ὅμως τῇ ἀπαγορεύσει μειονεξίαι ἦσαν τόσαι, ὥστε ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ διδασκαλία δριμεῖαν ἤνοιξε κατὰ τοῦ πιεστικοῦ νόμου τοῦ Ἀναστασίου κριτικήν, τοῦ ὁποίου ἡ ἐφαρμογὴ ἠμπόδιζε πᾶσαν κινησιν καὶ παρέλυεν ἀδιορθώτως τὴν ἀπρόσκοπτον καὶ ταχεῖαν ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα μετάστασιν τῶν ἀπαιτήσεων.

Ἐνωρὶς δὲ καὶ ἡ νομοθεσία, ὑπείκουσα εἰς τῶν θεωρητικῶν τὸ δίδαγμα, ἐπεμβᾶσα κατήργησε τὴν ἀπαγόρευσιν, ἐπ' ἀγαθῷ βεβαίως τῆς συναλλαγῆς, ἣν οὕτως ἀπήλλαξε διαφόρων ἀμφιβόλου καλοπιστίας ἐνστάσεων.

Παρ' ἡμῖν ὁ Ἀναστασιανὸς νόμος κατηργήθη διὰ τοῦ ἀπὸ 6/8 Ἰουνίου 1911 νόμου ΓΨΠΗ΄, ὁρίζοντος, ὅτι «ἐν περιπτώσει ἐκχωρήσεως ἀπαιτήσεως, ὁ ἐκδοχεὺς δύναται ν' ἀπαιτήσῃ τὴν πληρωμὴν ὁλοκλήρου τοῦ ποσοῦ αὐτῆς καὶ ἂν τοῦτο ὑπερβαίνῃ τὸ ἐπὶ τῇ ἐκχωρήσει συμφωνηθὲν τίμημα». Συνεπείᾳ τῆς καταργήσεως τοῦ Ἀναστασιακοῦ νόμου πρὸς ἀποφυγὴν καταστρατηγήσεως τοῦ νόμου περὶ χαρτοσήμου δι' ἀναγραφῆς κατωτέρου τοῦ πραγματικοῦ τιμήματος ἐκχωρήσεως, ἥτις οὐδένα πλέον ἔχει κίνδυνον διὰ τὸν ἐκδοχέα, ἀξιοῦται ἡ ἐπιβολὴ τοῦ τέλους χαρτοσήμου ἐπὶ τοῦ ἐκχωρητηρίου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀξίας τῆς ἐκχωρουμένης ἀπαιτήσεως (ἐγκύκλιος 14844/18-8-915 Ὑπουργείου Δικαιοσύνης). Ν. Π. ΘΗΒΑΙΟΣ

Ἀναστασίας, ***Ἀναγνώστης (τῆς —).*** Ἀγωνιστὴς καὶ πλοίαρχος ἐκ Σπετσῶν, ἀπὸ τοῦ μητρικοῦ βαπτιστικοῦ παρωνυμούμενος. Διεκρίθη καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα, ἰδιαιτέρως ὅμως κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Καφηρέως (Μάϊον 1825) καθ' ἣν μετὰ τοῦ Ἠλία Θερμησιώτου ἐζώγρησε τὰ πέντε τουρκικὰ πλοῖα τὰ κατάφορτα πολεμοφοδίων, ἅτινα προωρίζοντο ἐναντίον τοῦ Μεσολογγίου, ἐχρησιμοποιήθησαν δὲ κατόπιν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Τουρκοαιγυπτίων πολιορκητῶν. Γ. Δ. Κ.

Ἀναστασίγεβιτς ***Ντραγκουτίν.*** Σέρβος βυζαντινολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1906. Τῷ 1921 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς βυζαντινῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βελιγραδίου. Ὁ Ἀναστασίγεβιτς ἀσχολεῖται περὶ τὴν μελέτην τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας, ἰδίᾳ δὲ περὶ τὴν μεσαιωνικὴν ἱστορίαν τῶν Σέρβων. Κατὰ τὸ ἐν Βελιγραδίῳ συνελθὸν τῷ 1927 Β΄ διεθνὲς Βυζαντινολογικὸν συνέδριον ὁ Ἀναστασίγεβιτς ὑπῆρξε γενικὸς γραμματεύς, καὶ συνετέλεσε πολὺ διὰ τῆς δραστηριότητος εἰς τὴν καλὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ. Διακρίνεται ἐπὶ φιλελληνισμῷ, εἶναι δὲ πρόεδρος τοῦ Ἑλληνογιουγκοσλαβικοῦ συλλόγου. Α. Δ.

ἀναστάσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό) ἐκκλ., ὁ εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος ἀναφερόμενος.

—*[Λειτουργ.]* Καλοῦνται *ἀναστάσιμα*, πρῶτον μὲν πάντα τὰ τροπάρια (καὶ Κανόνες ὅλοι) τῆς Κυριακῆς, τὰ ἐν τῇ Ὀκτωήχῳ περιεχόμενα καὶ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀναστάσεως, ἤτοι τὴν Κυριακήν, ἡμέραν ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν ἤδη χρόνων ἑορταζομένην ἐπὶ τῇ κατ' αὐτὴν ἀναστάσει τοῦ Κυρίου. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Ὀκτώηχος ὡς περιέχουσα τὴν κατὰ τὰς Κυριακὰς τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ ψαλλομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀκολουθίαν καλεῖται καὶ *Ἀναστάσιμος ἀκολουθία.* Ἔπειτα δὲ *ἀναστάσιμα* καλοῦνται καὶ τὰ ἐν ἄλλοις λειτουργικοῖς βιβλίοις ποικίλα εἴδη τροπαρίων καὶ Κανόνες ὅλα *ἀναστάσιμα*, ὅταν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, ὡς *«ἀναστάσιμον ἀπολυτίκιον», «ἀναστάσιμον δοξαστικόν», «ἀναστάσιμος Κανών».* Εἰδικώτερον δὲ καλοῦνται *στιχηρὰ ἀναστάσιμα* τὰ ὁτὲ μὲν 3, ὁτὲ δὲ 4 τροπάρια, ἅτινα ἐκ τῆς Παρακλητικῆς ψάλλονται πρῶτα κατὰ τὸν μέγαν Ἑσπερινὸν ἑκάστου Σαββάτου, καὶ ἄλλα 4, ἅτινα ψάλλονται κατὰ τοὺς Αἴνους ἑκάστης Κυριακῆς.

Τοιαῦτα δ' ἀναστάσιμα τροπάρια ψάλλονται κατὰ πάσας τὰς ἑορτὰς τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ καὶ μόνον κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων, Θεοφανίων, Βαΐων, Πεντηκοστῆς, Μεταμορφώσεως, Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ, ὡς καὶ καθ' ὅλην τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν καὶ τὰ Ψυχοσάββατα δὲν ψάλλονται ἀναστάσιμα.

Ἐπειδὴ δὲ τοιαῦτα ἀναστάσιμα τροπάρια ὑπὸ πολλῶν ἐποιήθησαν ποιητῶν, γνωστῶν καὶ ἀγνώστων, κατὰ πάσας δὲ σχεδὸν τὰς περιόδους τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ποιήσεως, διὰ τοῦτο ποικίλη εἶναι καὶ ἡ ποιητικὴ αὐτῶν κατασκευὴ καὶ ἀξία. Τινὰ μὲν τούτων εἶναι ἐκ τῶν καλλίστων ᾀσμάτων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ κατὰ τὴν μορφήν, τινὰ δὲ μετριώτερον· τὰ πλεῖστα δ' ὅμως ἔχουσι φαιδρὸν τὸ περιεχόμενον καὶ πανηγυρικόν, γοργὸν τὸν ρυθμόν, πλουσίας εἰκόνας καὶ ποικίλα τοῦ λόγου σχήματα, ὡς εἶναι φαιδρὸν καὶ τὸ ἑορταστικὸν καὶ τὸ μέγα τῆς Ἀναστάσεως μυστήριον, τὸ ὁποῖον ἐξυμνοῦσι τὰ ποιήματα ταῦτα.

Ἀρχαιότατον τῶν ἀναστασίμων τροπαρίων φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ πασίγνωστον: «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν...». Κάλλιστα δὲ εἶναι καὶ τὰ τῆς Ὀκτωήχου, ἐξ ἧς παραθέτομεν ἓν ἐκ τῶν τοῦ πλαγίου δ΄ ἤχου:

Ἀνῆλθες ἐπὶ σταυροῦ, Ἰησοῦ,
ὁ καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ·
ἦλθες ἐπὶ θάνατον
ἡ ζωὴ ἡ ἀθάνατος,
πρὸς τοὺς ἐν σκότει τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,
πρὸς τοὺς πεσόντας ἡ πάντων ἀνάστασις,
ὁ φωτισμὸς καὶ ὁ σωτὴρ ἡμῶν, δόξα Σοι.

Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

ἀναστασιματάριον. Μουσικὸν ἐκκλησιαστικὸν βιβλίον, περιέχον μετὰ παρασημαντικῆς διάφορα ἀναστάσιμα, εἰλημμένα ἐκ τῆς Ὀκτωήχου. Ἡ Ὀκτώηχος δὲ περιέχει τὰ τροπάρια ἑκάστης ἑβδομάδος τὰ ψαλλόμενα κατὰ τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ μουσικῇ παραδεδεγμένους ὀκτὼ ἤχους ἢ τρόπους τοῦ ψάλλειν. Ἐν τῷ ἀναστασιματαρίῳ ἀκολουθεῖται, ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως, ἢ τὸ *ἀργὸν* ὕφος, τὸ ἄλλως *στιχηραρικὸν* λεγόμενον, ἢ τὸ *σύντομον*, τὸ καὶ *εἱρμολογικὸν* κληθέν.

Μεταξὺ τῶν πρώτων μελοποιῶν ἀναστασιματαρίων ἀναφέρονται Ἰωάννης ὁ Γλυκὺς καὶ οἱ δύο Χρυσάφαι, ὧν ὅλων τὰ ἔργα δὲν εἶδον εἰσέτι τὸ φῶς τῆς δημοσιεύσεως, κυκλοφοροῦντα ἐνίοτε μόνον ἐν χειρογράφοις.

Βραδύτερον, κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα, ὁ λαμπαδάριος τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ Πέτρος ὁ Πελοποννήσιος, ὁ ἐπικληθεὶς «Χρυσὸς Πέτρος», συνέθεσε δύο ἀναστασιματάρια, τὸ ἀργὸν καὶ τὸ σύντομον, τὰ μόνα σχεδὸν ἐκτυπωθέντα καὶ τὰ μόνα ἐν χρήσει ἔτι μέχρι σήμερον. Ἡ πρώτη αὐτῶν ἔκδοσις ἐγένετο ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1820, ἐπὶ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Ν. Σούτσου, μερίμνῃ τοῦ μουσικολογιωτάτου Πέτρου τοῦ Ἐφεσίου, τοῦ καὶ ἐφευρόντος τοὺς τυπογραφικοὺς χαρακτῆρας, τοὺς κοινῶς ἐν χρήσει σήμερον εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τῶν ἔργων τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ἐκ δὲ τῶν μεταγενεστέρων ἐκδόσεων τοῦ μουσικοῦ τούτου ἔργου δέον ν' ἀναφέρωμεν τὴν δευτέραν, γενομένην ὑπὸ τοῦ χαρτοφύλακος Χουρμουζίου († 1840), καὶ τὴν τοῦ Ἰωάννου Πρωτοψάλτου († 1866) γενομένην ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1863. Ταύτην ἠκολούθησαν μέχρι τοῦδε ἕτεραι 8 ἐκδόσεις, ὧν αἱ δύο τελευταῖαι, τοῦ 1877 καὶ τοῦ 1899, εἶναι αἱ μόναι σήμερον κυκλοφοροῦσαι ἐν τῷ ἐμπορίῳ.

Τῷ 1840, τὸ ὑπὸ Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου μελοποιηθὲν ἀναστασιματάριον, ἐπιδιορθωθὲν ὑπὸ τῶν πρωτοψαλτῶν Γρηγορίου καὶ Κωνσταντίνου, ἐξεδόθη μετενεχθὲν ὑπὸ Νικολάου Ἱερωνυμίδου Κυπρίου εἰς τὸ Λέσβιον λεγόμενον σύστημα. Τῷ δὲ 1890 ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις νέον ἀναστασιματάριον, κατὰ τὸ τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου ἐκπονηθέν, συμπεπληρωμένον καὶ ἐρρυθμισμένον ὑπὸ Κωνστ. Σακελλαρίδου τοῦ Θετταλομάγνητος. Ἕτερον ἐξεδόθη τέλος ἐν Ἀθήναις τῷ 1895 ὑπὸ Ἀνδ. Δ. Τσικνοπούλου, «ἐπεξεργασθέν», ὡς ἀναφέρει καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὐτοῦ, «καὶ ἐπιδιορθωθὲν καθ' ἁπλούστερον, ἐμμελέστερον καὶ κανονικώτερον τρόπον κατά τε τὴν γραφὴν καὶ τὸ μέλος». Σ. ΣΠ.

Digitized by Google

Ἀναστάσιος (ὁ). Κύριον ὄνομα ἀπὸ τῶν χριστιανικῶν χρόνων, μεταγενέστερος τύπος τοῦ *ἀναστάς*.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

— **Ἀναστάσιος ὁ Α'.** Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (491—518), ὁ ἐπονομασθεὶς *Δίκορος*, διότι αἱ δύο κόραι τῶν ὀφθαλμῶν του διέφερον ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὸ χρῶμα. Γεννηθεὶς ἐν Δυρραχίῳ κατὰ τὸ ἔτος 431 μ. Χ. καὶ ἐκ ταπεινῆς οἰκογενείας καταγόμενος, διωρίσθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος ὡς *σιλεντιάριος* (Silentarius). Ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ δείξας μεγάλην ἐντιμότητα καὶ ἀκεραιότητα χαρακτῆρος προσείλκυσε τὴν γενικὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν εὔνοιαν τῆς αὐτοκρατείρας Ἀριάδνης.

Ἀποθανόντος (τὴν 9 Ἀπριλίου 491) τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος τοῦ Ἰσαύρου, κατώρθωσεν ἡ χήρα Ἀριάδνη νὰ ἀναγορευθῇ ὑπὸ τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ στρατεύματος αὐτοκράτωρ ὁ εὐνοούμενος αὐτῆς Ἀναστάσιος καὶ νὰ ἀποκλεισθῇ τοῦ θρόνου ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ζήνωνος Λογγῖνος, κατὰ τοῦ ὁποίου γενικὴ ὑπῆρχε δυσαρέσκεια. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀναστασίου ἀνθίστατο μόνον ὁ πατριάρχης Εὐθύμιος, διότι εἶχε τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ὁ Ἀναστάσιος ἦτο ὀπαδὸς τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐτυχίου. Μόνον ὅταν ὁ Ἀναστάσιος ἔδωκεν ἰδιόχειρον ἔγγραφον ὁμολογίαν διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγνώρισε τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου (451) ὡς κανόνα πίστεως καὶ ὑπεσχέθη, ὅτι οὐδένα νεωτερισμὸν θὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας, συγκατένευσε καὶ ὁ πατριάρχης εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀναστασίου καὶ ἔστεψεν αὐτὸν τὴν 11 Ἀπριλίου 491· μετ' ὀλίγας ἀπὸ τῆς στέψεως ἡμέρας ὁ Ἀναστάσιος συνεζεύχθη τὴν χήραν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀριάδνην, μετὰ ζωηρῶν δὲ ἐπευφημιῶν ὑπεδέχθη ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν νέον αὐτοκράτορα ὅταν τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθη εἰς τὸν ἱππόδρομον, ζητωκραυγάζων ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἀναφωνῶν: «ὡς ἔζησας, οὕτω καὶ βασίλευσον, δέσποτα».

Καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἡ κατάστασις τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους δὲν ἦτο ὁμαλὴ καθ' ὃν χρόνον ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀναστάσιος, ὅστις ἦτο ἤδη καὶ ἑξηκοντούτης. Καὶ πρῶτον εἶχε νὰ παλαίσῃ πρὸς τὸν ἀποκλεισθέντα τοῦ θρόνου Λογγῖνον καὶ τὸ περὶ αὐτὸν κόμμα τῶν Ἰσαύρων. Καὶ ὁ μὲν Λογγῖνος ἀπελαθεὶς εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ πρεσβύτερος ἐκεῖ γενόμενος, μετὰ ἑπτὰ ἔτη ἀπέθανεν, οἱ δὲ ἄλλοι Ἴσαυροι ἀπελαθέντες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ μεταβάντες εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἐκίνησαν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς συμπολίτας κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λιγγινίου. Τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἰσαύρων μόλις κατὰ τὸ ἔτος 497 κατέβαλεν ὁ Ἀναστάσιος διὰ τῶν στρατηγῶν Ἰωάννου τοῦ Σκύθου καὶ Ἰωάννου τοῦ Κυρτοῦ. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς Βουλγάρους, ἐπανειλημμένως (κατὰ τὰ ἔτη 493, 499 καὶ 502) ἐπιχειρήσαντας ἐπιδρομὰς εἰς τὰς χώρας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους περιῆλθεν ὁ Ἀναστάσιος εἰς σύγκρουσιν. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 502 ἐξερράγη ὁ πρὸς τοὺς Πέρσας πόλεμος, ὅστις μετὰ τέσσαρα ἔτη (506) ἔληξε. Κατὰ τὴν συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην οἱ Πέρσαι ἔλαβον παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου μέγα χρηματικὸν ποσόν, ἀπέδωκαν δὲ εἰς αὐτὸν πάσας τὰς ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ καταληφθείσας χώρας τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλὰ καὶ τοὺς σκηνίτας Ἄραβας, οἵτινες εἶχον ἐρημώσει τὰς περὶ τὸν Εὐφράτην χώρας τοῦ Βυζαντίου, κατώρθωσεν ὁ Ἀναστάσιος διὰ τοῦ στρατηγοῦ Εὐγενίου νὰ ὑποτάξῃ (κατὰ τὸ ἔτος 498) καὶ τοὺς Οὔνους νὰ ἀποκρούσῃ δὶς εἰς τὰς χώρας του εἰσβαλόντας (κατὰ τὰ ἔτη 511 καὶ 515).

Πρὸς ἄμυναν δὲ τῶν παραμεθορίων χωρῶν τοῦ κράτους του κατὰ τῶν Περσῶν ἵδρυσεν ὁ Ἀναστάσιος τὴν πόλιν Δάραν, ὠχύρωσε τὴν Θεοδοσιούπολιν καὶ ἤρχισε νὰ περιβάλῃ τὴν Μελιτηνὴν μὲ τεῖχος, πρὸς ἄμυναν δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τῶν ἐκ βορρᾶ ἐπιδρομῶν τῶν Γότθων καὶ ἄλλων βαρβάρων λαῶν ἔκτισε (κατὰ τὸ ἔτος 507) τὰ μακρὰ τείχη τὰ ἀπ' αὐτοῦ ἐπονομασθέντα **Ἀναστασιανὰ τείχη** (βλ. λ.) ἅτινα ἐξετείνοντο ἀπὸ τῆς παρὰ τὴν Προποντίδα πόλεως Σηλυβρίας μέχρι τῆς παρὰ τὸν Πόντον πόλεως τῶν Δέρκων. Πρὸς δὲ τὸν ἡγεμόνα τοῦ ἐν τῇ Δύσει κράτους τῶν Γότθων Θεοδώριχον περιελθὼν εἰς σύγκρουσιν συνομολόγησεν ἐν τέλει ὁ Ἀναστάσιος συνθήκην.

Δυσχερέστεραι ἢ αἱ ἐξωτερικαὶ περιπλοκαὶ ὑπῆρξαν αἱ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν σχέσεις τοῦ Ἀναστασίου. Ὁ Ἀναστάσιος παρεδέχθη τυπικὸν τῆς ἐκκλησίας, ὅπερ δὲν ἦτο ἐντελῶς σύμφωνον πρὸς τὴν λεκτικὴν διατύπωσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Καὶ ἦλθε μὲν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν πάπαν Ὁρμίσδην (514—527), ἀλλ' αὗται ἐν τέλει διεκόπησαν.

Ὅτε δὲ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει μερὶς τῶν μονοφυσιτῶν, τῶν λεγομένων *ἀκεφάλων*, παρενέβαλεν εἰς τὸ τρισάγιον τὰς λέξεις «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς», ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐπέτρεψε τὴν παρεμβολὴν ταύτην, ἠγέρθη τότε μεγάλη ταραχὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τῆς μερίδος τῶν ὀρθοδόξων, τῶν καλουμένων *ἀκοιμήτων*· ὁ αὐτοκράτωρ τότε εἰς τοιαύτην δύσκολον περιῆλθε θέσιν, ὥστε ἐμφανισθεὶς εἰς τὸν ἱππόδρομον ἄνευ στέμματος ἐδήλωσεν ὅτι ἤθελε νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου· οὕτω τότε ὁ λαὸς κατεπραΰνθη. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον νέα διχόνοια ἐξερράγη, ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν ἐξακολουθοῦσαν ἔριδα μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν μονοφυσιτῶν φανερῶς ἐτάχθη πρὸς τὸ μέρος τῶν μονοφυσιτῶν.

Πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὀρθοδόξων ἐξηγέρθη τότε ὁ ἔγγονος τοῦ Ἄσπαρ Βιταλλιανός, ἔχων συνεπίκουρον καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκδιωχθέντα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην Μακεδόνιον. Μὲ στρατὸν 60 χιλιάδων ἀνδρῶν ἐπῆλθεν ὁ Βιταλλιανὸς κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατατροπώσας τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα ἠνάγκασε τὸν Ἀναστάσιον νὰ συνομολογήσῃ συνθήκην (514), κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεκαλοῦντο οἱ ἐν τῷ μεταξὺ ἐκδιωχθέντες ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι καὶ ὡμολογεῖτο ἡ αὐστηρὰ τήρησις τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, εἰς τὸν Βιταλλιανὸν ἐδίδετο μέγα χρηματικὸν ποσόν.

Κατὰ τὸ ἔτος 518 ἐκ νέου ἐξεγερθεὶς κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ὁ Βιταλλιανὸς κατέλαβε τὸν λιμένα Σωσθένιον, ἀλλὰ τὴν 1 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Ἀναστάσιος ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 88 ἐτῶν. Ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος (Περσ. πόλ. Ι. 10) ἐπαινῶν τὴν σύνεσιν τοῦ Ἀναστασίου λέγει περὶ αὐτοῦ, ὅτι οὐδὲν ἔπραττεν ἀνεπισκέπτως καὶ ὅτι ἦτο προνοητικώτατος καὶ οἰκονομικώτατος πάντων τῶν αὐτοκρατόρων. Ἐφρόντισε πολὺ περὶ τῆς ἀνακουφίσεως τοῦ ὑπὸ πολλῶν φόρων ἐπιβεβαρημένου λαοῦ καταργήσας τὸν λεγόμενον φόρον τοῦ χρυσαργύρου.

Μετὰ μεγάλης φειδοῦς διαχειριζόμενος ὁ Ἀναστάσιος τὸν δημόσιον θησαυρόν, ἂν καὶ πολλὰ ἐδαπάνησε δι' ἔργα ὀχυρωματικὰ καὶ πολλοὺς φόρους κατήργησεν, ὅμως κατέλιπεν ἐν τῷ δημοσίῳ ταμείῳ 320 χιλιάδας λίτρας χρυσοῦ (= 320.250 000 σημερινὰ φράγκα)· ἐξέδωκε δὲ καὶ ὁ Ἀναστάσιος καὶ πολλὰς διατάξεις ἀναφερομένας εἰς τὸ δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν δίκαιον, ἐξ ὧν ἰδιαιτέρας μνείας ἄξιος εἶναι ὁ κατὰ τὸ ἔτος 506 ἐκδοθεὶς **Ἀναστασιανὸς νόμος** (βλ. λ.)· καὶ ἄλλας διατάξεις εἰς τὰ στρατιωτικὰ πράγματα ἀναφερομένας ἐξέδωκεν ὁ Ἀναστάσιος.

Τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον ἐξιστοροῦσιν οἱ ἱστορικοὶ Κεδρηνός, Προκόπιος, Ἰωάνν. ὁ Ἀντίοχος καὶ Πρισκιανός. Α. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

— **Ἀναστάσιος ὁ Β'**, αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου (713—716)· οὗτος πρότερον *Ἀρμένιος* καλούμενος ἦτο πρωτοσηκρῆτις ἤτοι γραμματεὺς ἐξ ἀπορρήτων τοῦ βασιλεύσαντος Βαρδάνη ἢ Φιλιππικοῦ, ἀνηγορεύθη δὲ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατόπιν στάσεως τῶν πατρικίων κατὰ τοῦ Φιλιππικοῦ, καθ' ἣν οὗτος συλληφθεὶς ὑπὸ δύο πατρικίων (τὸ Σάββατον τῆς πεντηκοστῆς, 3 Ἰουνίου 713) καὶ ἀπαχθεὶς εἰς τὸν ἱππόδρομον ἐτυφλώθη. Εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου ἀνελθὼν ὁ Ἀναστάσιος ἀνεδείχθη ἀντάξιος τῶν περιστάσεων, διότι μετὰ πολλῆς δραστηριότητος καὶ μεγάλης αὐστηρότητος ἀνέλαβε νὰ πατάξῃ τὴν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους κρατοῦσαν εἰς τὸ κράτος πολιτικὴν ἀναρχίαν καὶ ἀτασθαλίαν· αὐστηρῶς ἐτιμώρησε τοὺς τυφλώσαντας τὸν Φιλιππικὸν καὶ κατέπαυσε τὴν θρησκευτικὴν ταραχήν, ἀποδεχθεὶς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς στέψεώς του μεθ' ὅλου τοῦ λαοῦ τὰς ἀποφάσεις τῆς ἕκτης οἰκουμενικῆς συνόδου ὡς δόγματα πίστεως, ἐκδιώξας ἐκ Κων/πόλεως τὸν μονοθελητὴν πατριάρχην Ἰωάννην καὶ μεταθέσας εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Κων/πόλεως τὸν Κυζίκου Γερμανόν. Ἀλλ' ἡ ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ἀρξαμένη βασιλεία τοῦ Ἀναστασίου ἐπέπρωτο νὰ ἀποβῇ πολὺ βραχεῖα. Μαθὼν ὁ Ἀναστάσιος ὅτι οἱ Ἄραβες παρασκεύαζον κατ' αὐτοῦ πλοῖα εἰς τὰ παράλια τῆς Φοινίκης, ἔστειλε στόλον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ διακόνου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ μεγάλου Λογοθέτου Ἰωάννου, μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως ματαιώσουν τὴν κατασκευὴν τῶν Ἀραβικῶν πλοίων, καίοντες τὴν ναυπηγήσιμον ξυλείαν. Ἀλλὰ καθ' ὁδόν, ἐνῷ ὁ αὐτοκρατορικὸς οὗτος στόλος εὑρίσκετο ἀκόμη ἐν Ρόδῳ, τὰ πληρώματα στασιάσαντα ἐφόνευσαν τὸν ἀρχηγὸν Ἰωάννην καὶ ἀνεκήρυξαν βασιλέα εἰσπράκτορά τινα τῶν δημοσίων φόρων ὀνόματι Θεοδόσιον καὶ διαλύσαντες τὸν στόλον κατευθύνθησαν διὰ τῆς Ἀσιατικῆς παραλίας κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ὁ Ἀναστάσιος, ἀντιθέτως πρὸς τὴν πρωτέραν του εὐψυχίαν καὶ δραστηριότητα ἐπέδειξε νῦν πολλὴν μικροψυχίαν· ἐγκαταλιπὼν τὴν ἄμυναν τῆς πρωτευούσης κατὰ τῶν ἐπερχομένων ἐπαναστατῶν εἰς τοὺς πιστούς του ἄρχοντας, ἔφυγεν εἰς τὴν Νίκαιαν. Ἐπὶ ἓξ μῆνας πολιορκήσας ὁ Θεοδόσιος τὴν Κωνσταντινούπολιν κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους τῷ 716 νὰ γίνῃ κύριος αὐτῆς διὰ προδοσίας. Ὁ Ἰωάννης ἀποβαλὼν πᾶσαν περὶ ἐπικρατήσεώς του ἐλπίδα περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ὑπὸ τοῦ καταλαβόντος τὸν θρόνον Θεοδοσίου ἀπεστάλη εἰς Θεσσαλονίκην ἵνα ἐκεῖ μονάσῃ. Α. Π. Σ.

ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΚΑΙ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ

Ἡ Εκκλησία τιμᾷ διαφόρους μάρτυρας καὶ νεομάρτυρας φέροντας τὸ ὄνομα **Ἀναστάσιος**. Τούτων σπουδαιότερος εἶναι:

— ***Ἀναστάσιος ὁ Πέρσης***. Ἐν Περσίᾳ γεννηθείς, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, ὠνομάζετο *Μαργουνδὰτ* καὶ ἦτο υἱὸς μάγου. Μετασχὼν τῆς στρατείας τῶν Περσῶν κατὰ τοῦ Βυζαντίου, ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, ἤκουσε περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, διὰ νὰ μάθῃ δὲ τὰ κατ' αὐτὸν ἀκριβέστερον ἦλθεν εἰς Ἱεράπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἱερουσαλήμ, ὁ ἐπίσκοπος τῆς ὁποίας Μόδεστος τὸν ἐβάπτισε καὶ τοῦ ἔδωκε τὸ ὄνομα ***Ἀναστάσιος***. Ἀφοῦ ἔμεινεν ἑπτὰ ἔτη εἰς τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ μονὴν τοῦ ἁγίου Ἀναστασίου, ἦλθεν εἰς Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, ὅπου συλληφθεὶς ὑπὸ Περσῶν κατασκόπων ὡδηγήθη πρὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Χοσρόου, κατὰ διαταγὴν οὗ ὑπέστη πλεῖστα μαρτύρια καὶ τέλος ἀπεκεφαλίσθη, τὸ 628 πιθανώτατα, Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 22αν Ἰανουαρίου, ἡ δὲ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων του εἰς Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης τὴν 24ην Ἰανουαρίου. [Βίον καὶ πολιτείαν καὶ ἄθλησίν του ὑπὸ *Γεωργίου Πισίδου* ἴδε ἐν *Migne* Ἑλ. Πατρ. 92, 1680—1729· τὴν ἀρχαιοτέραν περὶ αὐτοῦ ἀφήγησιν ἴδε ἐν *A. Usener* Acta martyri Anastasii Persae, Bonn 1894.]

— Τῇ 25ῃ Ὀκτωβρίου ἑορτάζεται ἡ μνήμη ἑτέρου ***Ἀναστασίου*** καὶ τὴν 5ην Δεκεμβρίου ἑτέρου· ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε ἐμαρτύρησαν ἀμφότεροι. Τὴν δὲ 21ην Ἰουνίου ἑορτάζεται ἡ μνήμη ***Ἀναστασίου*** συμμαρτυρήσαντος μετ' ἄλλων τῷ ἁγίῳ Ἰουλιανῷ (βλ. λ.). Δ. Σ. Μ.

— ***Ἀναστάσιος Ναυπλιεύς***. Γεννηθεὶς ἐν Ναυπλίῳ, διεκρίθη ὡς ζωγράφος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐξασκῶν τὴν τέχνην του ἐν Ναυπλίῳ καὶ τῇ λοιπῇ Τουρκοκρατουμένῃ τότε Ἑλλάδι. Ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ πίστεως καὶ θέρμης, διὰ τὴν παρρησίαν. του δὲ μεθ' ἧς κατέκρινε τὰ κακουργήματα τῶν Τούρκων τοῦ Ναυπλίου, κατεδιώχθη ὑπ' αὐτῶν καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Εὐθὺς ὡς ὁ Ἀναστάσιος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ κριτηρίου, οἱ Τοῦρκοι μαινόμενοι ἐξ ἐκδικήσεως, ἐπέπεσαν κατ' αὐτοῦ καὶ ἄλλοι μὲ ξύλα, ἄλλοι μὲ ξίφη, ἄλλοι μὲ μαχαίρας κατέκοψαν τὸ σῶμά του καὶ τὸ μετέβαλον εἰς λεπτὰ τεμάχια (1 Φεβρουαρίου 1655). Ἡ ἐκκλησία μεταγενεστέρως καθηγίασε τὸν ***Ἀναστάσιον τὸν Ναυπλιέα*** κατατάξασα αὐτὸν μεταξὺ τῶν νεομαρτύρων. Ἡ μνήμη του τελεῖται τὴν 1ην Φεβρουαρίου, πανηγυρίζεται δὲ μεγαλοπρεπέστατα ἐν Ναυπλίῳ, ἔνθα λατρεύεται ὡς πολιοῦχος ἅγιος. Σ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ

—Ἕτερος ***Ἀναστάσιος*** νεομάρτυς ***ἐξ Ἰωαννίνων*** καταγόμενος ἱερεύς, ἐμαρτύρησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 8ῃ Ἰουλίου 1745.

—Τὸ 1777 ἐμαρτύρησεν ἐν τῇ πατρίδι του Ἀγκύρᾳ καὶ ἕτερος νεομάρτυς ***Ἀναστάσιος*** ὡς ἀρνηθεὶς νὰ ἐξισλαμισθῇ.

—Τὴν 8ην Αὐγούστου 1794 ἐμαρτύρησεν ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁ ***ἐκ Βουλγαρίας Ἀναστάσιος***. Οὗτος ἦτο ὑπάλληλος Τούρκου τινός, ὅστις θέλων νὰ ἐξαγάγῃ ἀφορολογήτους ἐνδυμασίας τινὰς τὸν διέταξε νὰ φορέσῃ μίαν ἐξ αὐτῶν ἐξερχόμενος τῆς πόλεως. Οὗτος ὑπήκουσεν. ἀλλ' ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ εἰσπράκτορος τῶν φόρων, ἂν ἐπλήρωσε τὸν κεφαλικὸν φόρον, εἰς ὃν ὑπεβάλλοντο τότε οἱ Χριστιανοί, ἐθορυβήθη καὶ εἶπεν ὅτι δὲν ὑποχρεοῦται εἰς τοῦτο, διότι εἶναι Μουσουλμᾶνος. Τοῦτο ἤρκεσε διὰ νὰ ὑποστῇ μυρίας πιέσεις καὶ βασάνους ὅπως ἐξισλαμισθῇ· ἀλλ' οὗτος μετὰ θαυμαστῆς καρτερίας ὑπομείνας τὰ μαρτύρια, ἠρνήθη τοῦτο διαρρήδην καὶ ἐμμένων εἰς τὴν πίστιν του μαρτυρικῶς ἀπέθανε. Δ.Σ.Μ.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΙ

— **Ἀναστάσιος**, ***Ἀθηνῶν*** ἐπίσκοπος τὸν Θ' αἰῶνα (βλ. τ. Β', σ. 180, α')·

— **Ἀναστάσιος** ***Ἀντιοχείας***. —1) ***Ἀναστάσιος ὁ Α'*** (559—570 καὶ 593—599). Ἐκ Παλαιστίνης καταγόμενος, ἐμόνασεν ἐν Σινᾶ καὶ εἶτα ὡρίσθη ἀποκρισάριος τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας ἐν Ἀντιοχείᾳ. Θανόντος τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Δόμνου, τῷ 559, ἐξελέγη οὗτος διάδοχός του. Ὑπέρμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, ἦτο, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Εὐάγριον, «τὰ μὲν θεῖα εἰς τὰ μάλιστα λόγιος, ἀκριβὴς δὲ τοὺς τρόπους καὶ τὴν δίαιταν». Ὅταν τὸ 565 ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Α' ἐξέδωκε τὸ διάταγμα δι' οὗ ἐθεσπίζετο ἡ διδασκαλία τοῦ ἀφθαρτοδοκητισμοῦ (βλ. λ.), οὗτος θαρραλέως ἀντεπεξῆλθε κατὰ τοῦ διατάγματος καὶ ὑπεστήριξε τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐσκέπτετο νά τον ἐξορίσῃ ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθανεν. Ὁ διάδοχος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Ἰουστῖνος ὅμως, κατηγορήσας τὸν Ἀναστάσιον ἐπὶ σπατάλῃ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χρήματος, πράγματι δὲ μηνίων ἐναντίον του, διότι δὲν τοῦ ἔδωκε χρήματα ὅταν ἔλαβε τὴν ἐπισκοπὴν (Εὐαγρ. ἐκ. ἱστ. 5,5), ἐξώρισεν αὐτὸν (τῷ 570) εἰς Ἱεροσό-

Digitized by Google

λυμα καὶ τὸν ἀντεκατέστησε διὰ τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Σινᾶ Γρηγορίου. Ὁ Ἀναστάσιος ἔμεινεν ἐν τῇ ἐξορίᾳ 23 ὁλόκληρα ἔτη καὶ μόλις τῷ 593 ἐπανῆλθε καὶ παρέμεινεν ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου μέχρι τοῦ θανάτου του (599).

Ὁ Ἀναστάσιος κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐξορίας ἔγραψε πολλάκαὶ σπουδαῖα συγγράμματα. Ἐν λατινικῇ μόνον μεταφράσει διεσώθησαν οἱ «περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ὀρθῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων λόγοι Ε'» (ἤτοι «περὶ Τριάδος, ἀπεριγράπτου, θείας οἰκονομίας, πάθους καὶ ἀπαθείας Χριστοῦ, ἀναστάσεως· ἐν Migne Ἑ. Π. 89, 1309—1362). Τὰ πολεμικά του συγγράμματα κατὰ Ἰουστινιανοῦ Ἰωάννου Φιλοπόνου καὶ ἄλλων ἀπωλέσθησαν. Αἱ ὑπὸ τὸ ὄνομά του παρὰ Migne (Ἑ.Π. 89, 1362—98) ὁμιλίαι (εἰς Μεταμόρφωσιν καὶ 2 εἰς Εὐαγγελισμὸν Θεοτόκου) εἶναι ἀμφιβόλου γνησιότητος, ἡ δὲ περὶ τῶν τριῶν ἁγίων τεσσαρακοστῶν, ἐν ᾗ ἀναφέρεται ἡ ἑβδόμη οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἀναντιρρήτως νόθος. Νόθος ἐπίσης εἶναι καὶ «ἔκθεσις σύντομος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» (Migne Ἑ.Π. 89, 1400—4). Τοὐναντίον ἀσφαλῶς γνησία εἶναι ἡ ὁμιλία του ἡ ἀπευθυνομένη τῷ λαῷ Ἀντιοχείας «ὁπηνίκα ἐπανῆλθεν ἐπὶ τὸν θρόνον διὰ τριῶν καὶ εἴκοσι χρόνων» (*Pitra* juris eccl. graecorum historia et monumenta, Romae 1864. 2, Διεσώθησαν καὶ ἀποσπάσματα ἐπιστολῶν του (*Migne*, Ἑ. Π. 89, 1405—8). Κατ' Εὐάγριον (ἐκ. ἱστ. 4, 40) ἐπραγματεύθη καὶ δύσκολα ζητήματα τῆς Γραφῆς. Ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων θεολόγων ἐτιμᾶτο πολύ. [Βλ. περὶ αὐτοῦ ἰδίως Εὐαγρίου ἐκκλ. ἱστ. 4, 40. 41 καὶ 5. 5, *Migne* Ἑ. Π. 86, 2784—5 καὶ 2801.—Τὰ ἔργα του ἐν *Migne* Ἑ.Π. τ. 89 κ. ἀ. ἑ.ἀ.].

—2) ***Ἀναστάσιος ὁ Β'*** (599 - 609), διάδοχος τοῦ ἀνωτέρω. Πρὸ τῆς πατριαρχείας του ἦτο μοναχὸς ἐν Σινᾷ. Μετέφρασεν ἑλληνιστὶ τὸ «de cura pastorali» τοῦ πάπα Γρηγορίου ἀλλ' ἡ μετάφρασις αὕτη δὲν διεσώθη. Ἐφονεύθη κατά τινα στάσιν ὑπὸ Ἰουδαίων, οἵτινες κατέκαυσαν τὸ σῶμά του εἰς τὴν ἀγοράν, κόψαντες πρότερον τὰ αἰδοῖά του καὶ εἰς τὸ στόμα του ἐμβαλόντες (*Μελετίου* ἐκ. ἱστ. 2, 148).

Οἱ δύο οὗτοι Ἀναστάσιοι Πατριάρχαι ὡς μονάσαντες ἐν Σινᾷ λέγονται *Σιναῖται*, ἀλλὰ πρέπει νὰ διακρίνωνται ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου ἐν Σινᾷ *Ἀναστασίου*, τοῦ κατ' ἐξοχὴν καλουμένου Ἀναστασίου Σιναΐτου (βλ. λ.).

— 3) ***Ἀναστάσιος ὁ Γ'*** (629 - 639). Ἦτο μονοθελητικῶν φρονημάτων καὶ δὲν γνωρίζομεν ἄλλο τι περὶ αὐτοῦ. Δ. Σ. Μ.

— **Ἀναστάσιος, *Θεσσαλονίκης***, ὁ παρωνυμηθεὶς *Παντοδύναμος*, διότι ἔλεγεν ὅτι πάντα εἰς αὐτὸν εἰσὶν εὔκολα. Ἐγεννήθη ἔν τινι χωρίῳ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ ἐγένετο μαθητὴς Εὐγενίου Γιαννούλη τοῦ Αἰτωλοῦ ἐν Καρπενησίῳ διδάσκοντι, μετὰ τὸ 1644. Διδάξας περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος εἰς τὸ ἴδιον ἐν Καρπενησίῳ σχολεῖον ὑπῆρξε μετὰ ταῦτα σχολάρχης ἐν Τυρνάβῳ τῆς Θεσσαλίας, μεθ' ὃ καὶ τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας σχολάρχης ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἱεροκήρυξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Ὕστερον ἐκλήθη σχολάρχης καὶ ἱεροκήρυξ Ἀδριανουπόλεως, καὶ τῷ 1671 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Θεσσαλονικεῖς ἀπήτησαν νὰ χειροτονηθῇ ἕτερος, ὁ Ἀναστάσιος ἀπεσύρθη εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου καὶ ἀπεβίωσεν (ἰδὲ Ἀναστάσιος Γορδίου Βίον Εὐγενίου Γιαννούλη παρὰ *Σάθᾳ* Μεσαιων. Βιβλιοθ. τόμ. Γ'). Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

—**Ἀναστάσιος, *Ἱεροσολύμων***.— 1) ***Ἀναστάσιος Α'*** πατριάρχης Ἱεροσολύμων (458—478). Ἡγούμενος τὸ πρῶτον ὁμωνύμου μοναστηρίου, ὕστερον σκευοφύλαξ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ χωρεπίσκοπος, τῷ 458 διεδέχθη ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τὸν Ἰουβενάλιον.— 2) ***Ἀναστάσιος Β'***. Οὗτος ἔν τισιν ἀντιγράφοις τῶν πρακτικῶν τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης οἰκουμενικῆς συνόδου (691-2) ὑπογράφεται ὡς πατριάρχης Ἱεροσολύμων. Ὑπό τινων ὅμως ἀμφισβητεῖται ἡ ὕπαρξις τοιούτου πατριάρχου. [Ἴδε *Χρυσοστόμου Α. Παπαδοπούλου* Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, Ἱεροσόλυμα καὶ Ἀλεξάνδρεια 1910, σελ. 174—180 καὶ 274.] Δ. Σ. Μ.

—**Ἀναστάσιος, *Καισαρείας*** (τῆς ἐν Παλαιστίνῃ). Ἔζησε κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Ἔγραψε «περὶ τῆς νηστείας τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου καὶ ὅτι χρὴ ταύτην φυλάττειν ὡς ἔνθεσμον» (*Migne* Ἑ.Π. 127, 520—532). Βιενναῖον χειρόγραφον περιέχει πραγματείαν του περὶ τῶν 7 ἑβδομάδων τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς (πρβλ. *Κρουμβάχερ-Σωτηριάδη* Ἱστ. βυζ. λογοτεχνίας, Ἀθῆναι 1897, Ι, 309). Δ. Σ. Μ.

— **Ἀναστάσιος, *Κωνσταντινουπόλεως*** (Πατριάρχης, 730—753). Ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς (715—730), μὴ ἀποδεχόμενος τὰ εἰκονομαχικὰ μέτρα τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ἐξηναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς πατριαρχείας καὶ τότε προεχειρίσθη πατριάρχης ὁ σύγκελλος Ἀναστάσιος, εὐνοούμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος «καὶ τῆς ἀσεβείας ὁμόφρων». Κατὰ τὰ εἰθισμένα ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Ἀναστάσιος ἀνήγγειλαν τὴν ἐκλογὴν εἰς τὸν Γρηγόριον πάπαν Ῥώμης, ὅστις ὅμως τὴν μὲν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀναστασίου, οὗ δὲν ἀνεγνώριζε τὴν ἐκλογήν, ἐπέστρεψε, τὸν δὲ Λέοντα ἤλεγξε ζωηρῶς ὡς ἐνεργήσαντα παρὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ θέσμια καὶ βραδύτερον διὰ συνόδου κατεδίκασεν.

Αἱ σχέσεις ὅμως τοῦ Ἀναστασίου μετὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ 741 υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Λέοντος Κωνσταντίνου Ε' τοῦ ἐπικληθέντος Κοπρωνύμου δὲν ἐξειλίχθησαν ὁμαλῶς. Ὁ Ἀναστάσιος κατηγόρει τὸν αὐτοκράτορα ὡς ἀσεβῆ καὶ νεστοριανιστὴν καὶ μετὰ τὴν στάσιν τοῦ γαμβροῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρμενίου στρατηγοῦ Ἀρταβάσδου (742) ἐτάχθη πρὸς τὸ μέρος τοῦ στασιαστοῦ, ὅστις ἐπ' ὀλίγον ἔγινε κύριος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ Κωνσταντῖνος ὁρμώμενος ἐκ τοῦ ὀχυροῦ φρουρίου τοῦ Ἀμορίου, ὅπου εἶχε καταφύγει, ἔγινεν ἐξ ἐφόδου κύριος τῆς πρωτευούσης, τὴν δευτέραν Νοεμβρίου 743, καὶ τότε ἐτιμώρησεν ἀπηνῶς τοὺς πρωταιτίους τῆς στάσεως, συμπεριαγαγὼν ἐν ἱππικῷ ἀγῶνι δεσμίους τὸν Ἀρτάβασδον καὶ τοὺς δύο υἱούς του καὶ τυφλώσας ὕστερον αὐτούς. Κατὰ τὸν χρονογράφον Θεοφάνη ἐν τῷ αὐτῷ ἱππικῷ ἀγῶνι ὁ αὐτοκράτωρ καὶ τὸν Πατριάρχην «ἐπόμπευσε, γυμνὸν ἐπ' ὄνου καθήμενον ἐξανάστροφα» καὶ τὸν ἐτύφλωσεν, ὕστερον ὅμως τὸν ἐπανέφερεν ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, διότι, δῆθεν, οὐδένα ἄλλον εὕρισκεν ἀρχιερέα πρόθυμον νὰ συμπράξῃ μετ' αὐτοῦ.

Ὀρθῶς ὅμως ὁ Παπαρρηγόπουλος διαμφισβητεῖ τὸ ἀκριβὲς τῆς εἰδήσεως ταύτης τοῦ Θεοφάνους περὶ πομπεύσεως τοῦ Ἀναστασίου, οὐ μόνον διότι ὁ ἕτερος χρονογράφος Νικηφόρος, ἀπομνημονεύσας τὴν πομπικὴν ἐν τῷ ἱππικῷ ἀγῶνι περιαγωγὴν τοῦ Ἀρταβάσδου καὶ τῶν υἱῶν του, οὐδὲν ἀναφέρει περὶ Πατριάρχου, ἀλλὰ καὶ διότι θὰ ἦτο ὅλως ἀπίθανον νὰ ἐπανέλθῃ ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ὁ ἤδη τυφλωθεὶς Ἀναστάσιος καὶ θὰ ἦτο ὅλως ἀπίθανον νὰ μὴ εὑρεθῇ κανεὶς ἀρχιερεὺς πρόθυμος νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, καθόσον, δῆθεν οὐδεὶς ἐπεθύμει νὰ συνεργασθῇ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀφ' οὗ μετ' οὐ πολὺ οὗτος συγκαλέσας σύνοδον εὗρεν οὐχὶ ἕνα ἀλλὰ 348 ἀρχιερεῖς προθύμους νὰ συνεργασθοῦν μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ καταδικάσουν τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων.

Ὁ Ἀναστάσιος ἀπέθανε τῷ 753, ἐξ «οἰκτίστου πάθους», κατὰ Θεοφάνη, καλουμένου *χορδαψοῦ*, ἤτοι «κόπρον ἐκ στόματος ἐμέσας». Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι κατὰ τὰ μηνιαῖα ἡ Ἐκκλησία ἐπιτελεῖ τὴν 10ην Φεβρουαρίου τὴν μνήμην τοῦ εἰκονομάχου τούτου Πατριάρχου. Κατὰ τὸν ἐπίσκοπον Σταυρουπόλεως Κωνσταντῖνον Τυπάλδον πρόκειται περὶ συγχύσεως· φρονεῖ δ' οὗτος ὅτι «ἀντὶ τοῦ θεοστυγοῦς ἐκείνου σημειωθήτω μνήμη Ἀναστασίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων» ἀνδρὸς θεοσεβοῦς καὶ ἐναρέτου. [Ὁ *Θεοφάνης* ἱστορεῖ περὶ Ἀναστασίου εἰς τὴν χρονογραφίαν του, ἐν *Migne* Ἑ. Π. 108, 824, 837, 861.] Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

— **Ἀναστάσιος, *Νικαίας***. Τὸ ὄνομα Ἀναστάσιος φέρουν τρεῖς ἀρχιερεῖς Νικαίας, ἀρχιερατεύσαντες ἀπὸ τοῦ ἕκτου μέχρι τοῦ ὀγδόου αἰῶνος. Ὁ τρίτος ἐξ αὐτῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η' αἰῶνος ἔγραψεν ὑπόμνημα εἰς ψαλμοὺς (Ἐκκλ. ἀλήθεια 1892 σ. 134—5), οὗ ἐσώθησαν ἀποσπάσματα ἐν σειραῖς (*Κρουμβάχερ-Σωτηριάδη* Ἱστ. βυζ. λογοτεχνίας Ἀθῆναι 1897, Ι, 124). Εἰς τινα ἀγνώστου συγγραφέα τοῦ συγγράμματος *Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου* «ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις...» φέρεται ὡς συγγραφεὺς ὁ Ἀναστάσιος Νικαίας. Δ. Σ. Μ.

— **Ἀναστάσιος *(Πάπας Ῥώμης)***. Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀναστάσιος ἔχομεν 4 πάπας Ῥώμης, πάντας Ῥωμαίους τὴν καταγωγήν. Ἐκ τούτων:—1) ***Ἀναστάσιος ὁ Α'*** (399—402). Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος κατὰ τοῦ σχίσματος τῶν *Δονατιστῶν* καὶ ἐν τῇ ἔριδι μεταξὺ *Ἱερωνύμου* καὶ *Ῥουφίνου* συνετάχθη μετὰ τοῦ πρώτου, καταδικάσας τὰς ὠριγενιστικὰς δοξασίας, σχετικῶς πρὸς τὰς ὁποίας ἔγραψε καὶ τρεῖς ἐπιστολὰς (*Migne* P. L. 20, 51—80). — 2) ***Ἀναστάσιος ὁ Β'*** (496—498). Διεδέχθη τὸν πάπαν *Φῆλικα*, ὅστις τῷ 484 διέκοψε τὰς μετὰ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως *Ἀκακίου* ἐκκλησιαστικὰς σχέσεις, διότι οὗτος ἐκώφευσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ ὅπως ἔλθῃ εἰς Ῥώμην καὶ ἀπολογηθῇ διὰ τὴν μετὰ τοῦ μονοφυσίτου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας *Πέτρου* ἐπικοινωνίαν, ἧς καρπὸς ἐθεωρεῖτο τὸ «*ἑνωτικὸν*» τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος, τῷ 482. Διὰ τῆς διακοπῆς ταύτης τῶν σχέσεων μεταξὺ Φήλικος καὶ Ἀκακίου ἐσημειώθη τὸ πρῶτον σχίσμα μεταξὺ ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἀναστάσιος λοιπόν, ἐπιθυμῶν τὴν ἄρσιν τῆς διαστάσεως, ἔπεμψε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου *Ἀναστάσιον* δύο ἐπισκόπους μετ' ἐπιστολῆς του, ἐν ᾗ ἐδήλου ὅτι ἐνέμενε μὲν εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ προκατόχου του περὶ καταδίκης τοῦ Ἀκακίου, ἦτο ὅμως πρόθυμος νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ κῦρος τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων καὶ τὸ κῦρος τῶν ὑπ' αὐτοῦ τελεσθέντων μυστηρίων. Αἱ διαπραγματεύσεις ὅμως αὗται, αἵτινες ἄλλως εἰς οὐδὲν κατέληξαν, τοῦ σχίσματος ἀρθέντος μόλις τῷ 519, κατέστησαν τὸν πάπαν Ἀναστάσιον, εἰς πολὺ μέρος τοῦ παπικοῦ κλήρου, ὕποπτον, ὡς δῆθεν σκοποῦντα νὰ ἄρῃ τὴν καταδίκην τοῦ Ἀκακίου, διὸ καὶ ὑπὸ τῶν πλείστων παπικῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐχαρακτηρίζετο ὡς αἱρετικός. Ὁ Ἀναστάσιος κατέκρινεν ἐπίσης τὴν ἐν Γαλλίᾳ κρατοῦσαν τότε θεωρίαν περὶ μεταδόσεως τῆς ψυχῆς ἑκάστου ἀνθρώπου ἐκ τῶν πρωτοπλάστων διαδοχικῶς διὰ τῶν γονέων ὁμοῦ μετὰ τοῦ σώματος (Traducianismus). Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς παπωσύνης του ἐβαπτίσθη ὁ βασιλεὺς τῶν Φράγκων Χλοδοβῖκος, προσελθὼν εἰς τὸν Χριστιανισμόν· ἡ συγχαρητήριος ὅμως ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Χλοδοβῖκον ἡ εἰς αὐτὸν ἀποδιδομένη εἶναι πάντως νόθος.—3) ***Ἀναστάσιος ὁ Γ'*** (911—913) ἄνευ ἰδιαζούσης σημασίας καὶ— 4) ***Ἀναστάσιος ὁ Δ'*** (1153—4), ὅστις συνέγραψε πραγματείαν τινὰ περὶ τριάδος. Δ. Σ. Μ.

— **Ἀναστάσιος, *Σάμου ἐπίσκοπος***. Πιθανῶς κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Λεπτομερείας περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐλαχίστας γνωρίζομεν καὶ ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ πιστοποιεῖται μόνον ἔκ τινος μολυβδοβούλλου, δημοσιευθέντος εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου (Τόμ. ΣΤ' σελ. 110), φέροντος συνεχαραγμένην ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς αὐτοῦ γυναῖκα στεφανηφόρον καὶ κρατοῦσαν εἰς χεῖρας ἄγγεῖον καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς τὴν ἐπιγραφὴν «Ἡ Ἁγία Σοφία, Θεοῦ λόγος» καὶ τὰς λέξεις «Ἀναστασίου Ἐπισκόπου Σάμου». Σ. Φ.

— **Ἀναστάσιος, *Τενέδου ἐπίσκοπος***. Ὀπαδὸς τοῦ Νεστοριανισμοῦ, ὑπὲρ οὗ ζωηρῶς ἠμύνθη ἐν τῇ γ' Οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ἐν Ἐφέσῳ, τῷ 431. Ἀρνηθεὶς καὶ ἀποκρούσας οἱονδήποτε συμβιβασμόν, καθῃρέθη καὶ ἀπέθανεν ὡς αἱρετικός. Ὁ Le Quien (Oriens Christianus I, 949) εἰκάζει ὅτι ὁ Ἀναστάσιος ὁ Τενέδου εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον μὲ τὸν *Ἀναστάσιον τὸν φίλον τοῦ Νεστορίου* (βλ. κατωτέρω). Δ. Σ. Μ.

ΛΟΓΙΟΙ, ΚΛΗΡΙΚΟΙ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟΙ

—**Ἀναστάσιος *Ἀμπελακιώτης***. Ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος Ἀμπελακίων Θεσσαλίας, ἐν οἷς ἐγεννήθη, ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἑλληνικῆς ἐν Τριεστίῳ κοινότητος, ἐν ἀρχαῖς τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Μετήνεγκεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον τῶν Ἑλλήνων τὴν «Ἱστορικοκριτικὴν Ἀπολογίαν» ἐκδοθεῖσαν ἐν Τριεστίῳ, τῷ 1814, περιέχουσαν δ' ἐν τέλει καὶ κατάλογον, πολὺ συνοπτικόν, Ἑλλήνων λογίμων, ἀκμασάντων μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

— **Ἀναστάσιος *Ἀποκρισάριος***. Οὗτος ἦτο πρεσβύτερος καὶ διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον *ἀποκρισάριος (=ἀντιπρόσωπος)* τῆς κατὰ Ῥώμην Ἐκκλησίας ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπὶ τοῦ μονοθελήτου αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως *Κώνσταντος* ἀχθεὶς ἐκ Ῥώμης εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ διδασκάλου του ὁμολογητοῦ *Μαξίμου* καὶ τοῦ συνωνύμου του μοναχοῦ *Ἀναστασίου*, τῷ 653, ὑπέφερε, μετὰ μακρὰν ἀνάκρισιν, τὰ πάνδεινα διὰ τὰς ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας κατὰ τοῦ *Μονοθελητισμοῦ* ἀγῶνάς του. Ἀφοῦ καὶ οἱ τρεῖς ἐξωρίσθησαν, ἀνεκλήθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὑπεβλήθησαν εἰς φοβερὰ μαρτύρια· ἀπεκόπη καὶ τῶν τριῶν ἡ γλῶσσα καὶ ἡ δεξιὰ χείρ, μεθ' ὃ διεπομπεύθησαν καὶ πάλιν ἐστάλησαν εἰς ἐξορίαν, ἔνθα καὶ ἀπέθαναν πρῶτος μὲν ὁ μοναχὸς Ἀναστάσιος καὶ ὀλίγον μετ' αὐτὸν ὁ Μάξιμος, τῷ 662, 4 δ' ἔτη βραδύτερον, τῷ 666, ὁ ἀποκρισάριος ἐν Λαζικῇ. Ἡ μνήμη τοῦ *Μαξίμου* καὶ τῶν δύο *Ἀναστασίων*, ὡς καὶ τῶν μαθητῶν του *Θεοδώρου* καὶ *Εὐπρεπίου* καὶ τοῦ πάπα *Μαρτίνου* ὁμολογητοῦ ἐπίσης κατὰ τοῦ Μονοθελητισμοῦ ἐπιτελεῖται τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου.

Ὁ ἀποκρισάριος Ἀναστάσιος συνέγραψεν: α') ἀνέκδοτον ἐπιστολὴν πρὸς μοναχοὺς Ἀσκαλωνίτας, κατὰ Μονοφυσιτισμοῦ καὶ Μονοθελητισμοῦ (ἧς τὴν ἀρχὴν ἴδε ἐν *Migne* Ἑ. Π. 89, 1191)· β') ἐπιστολὴν πρὸς Θεοδόσιον πρεσβύτερον ἐν Γάγγραις, περὶ τῆς ἐξορίας καὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ τῶν συντρόφων του (λατινιστί, ἐν *Migne* Ἑ. Π. 90, 171—178)· καὶ γ') συλλογὴν πατερικῶν χωρίων κατὰ Μονοθελητισμοῦ (αὐτόθι σ. 178—198)· ἐξ αὐτοῦ ἐπίσης κατάγονται αἱ ἀφηγήσεις περὶ τῆς ἀνακρίσεως καὶ ἐξορίας τοῦ Μαξίμου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ (αὐτόθι σ. 109—129 καὶ 135—172). [Περὶ *Ἀναστασίου ἀποκρισαρίου* ἴδε: εἰς τὸν βίον καὶ τὴν ἄθλησιν τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Μαξίμου ἐν *Migne* Ἑ Π. 90, 68 κ. ἑ.—Πρβλ. *Κρουμβάχερ—Σωτηριάδη* Ἱστ. βυζ. λογοτ., Ἀθῆναι 1897, 1, 115. 120 κ. ἀ.] Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

— **Ἀναστάσιος, *βιβλιοθηκάριος*** τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ 867. Ἐν Ῥώμῃ πιθανώτατα γεννηθείς, ἔλαβε καλὴν μόρφωσιν καὶ ἐξ εἰκονοφίλων πιθανώτατα Ἑλλήνων μοναχῶν, καταφυγόντων εἰς Ῥώμην, ἐξέμαθε τὴν ἑλληνικήν, ἣν ὅμως ἐγνώριζε ἐπιπολαίως. Ἡ γνῶσις τῆς ἑλληνικῆς, ἥτις ἦτο σπανιωτάτη τότε ἐν τῇ Δύσει, συνετέλεσε πολὺ εἰς ἀνάδειξιν τοῦ Ἀναστασίου.

Digitized by Google

Περὶ τὸ 847 ὁ Πάπας Λέων Δ' τὸν ἐχειροτόνησεν ἱερέα, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οὗτος ἔγινεν εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς κατὰ τοῦ Λέοντος ἀντιδράσεως καὶ ὅταν τοῦτο ἀνεκαλύφθη ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ Ρώμης. Προσκληθεὶς νὰ ἐπανέλθῃ καὶ νὰ λογοδοτήσῃ ἠρνήθη τοῦτο, διὸ ἀφωρίσθη τῷ 850 ὑπὸ ρωμαϊκῆς συνόδου. Ὅταν τὸ 855 ἀπέθανεν ὁ Λέων καὶ ἐξελέγη πάπας Βενέδικτος ὁ Γ', ὁ Ἀναστάσιος ἦλθεν εἰς Ρώμην, ἀλλὰ μετὰ τριήμερον ἐκεῖ παραμονήν, καθ' ἣν ἐδημιούργησε ταραχάς, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ.

Ἀποθανόντος τοῦ Βενεδίκτου, κατώρθωσε νὰ κερδήσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν εὔνοιαν τοῦ νέου πάπα Νικολάου (858) καὶ μάλιστα τοῦ διαδόχου του Ἀδριανοῦ Β', ἐφ' οὗ ἐγένετο βιβλιοθηκάριος τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τῷ 867. Τὰς φιλικάς του σχέσεις μετὰ τοῦ Ἀδριανοῦ διετάραξε τὸ γεγονὸς ὅτι συγγενής του Ἐλευθέριος ὀνόματι ἀπήγαγε βιαίως καὶ κατόπιν ἐφόνευσε τὴν θυγατέρα τοῦ πάπα, ὅστις πρὸ τῆς ἱερωσύνης του ἦτο ἔγγαμος· ἀλλ' αὐτοκρατορικῇ μεσολαβήσει αἱ σχέσεις μεταξὺ ἀμφοτέρων ἀποκατέστησαν. Τῷ 869 ὁ Ἀναστάσιος ἀπετέλεσε μέλος πρεσβείας σταλείσης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου Β' (855—875) πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κων]πόλεως Βασίλειον Μακεδόνα καὶ σκοπούσης τὸν γάμον τῆς μόνης θυγατρὸς τοῦ Λουδοβίκου Ἰρμενγκαρδ μετὰ τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Βασιλείου· τότε παρέστη καὶ εἰς τὴν τελευταίαν συνεδρίαν συνόδου ἐν Κων)πόλει, κατὰ τὸ 870, ἣν οἱ δυτικοὶ ἀποδέχονται ὡς 8ην οἰκουμενικήν, καὶ διέσωσε τὰ πρακτικά της, ἅτινα μετέφρασε λατινιστί, κατὰ διαταγὴν τοῦ Πάπα, μετὰ προλόγου (*Mansi* Conc. 16, I. κ. ἑ.). Καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ 872 πάπας Ἰωάννης τὸν περιέβαλε διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης του. Ἀπέθανε τῷ 879.

Ὁ Ἀναστάσιος ἦτο πολυγραφότατος συγγραφεύς· μετέφρασε λατινιστὶ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ βίους καὶ μαρτύρια ἁγίων, ἐν οἷς τὸν βίον Ἰωάννου τοῦ ἐλεήμονος· μετέφρασεν ἐπίσης τὰ συγγράμματα Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ἀλλ' ἡ μετάφρασις αὕτη δὲν περιεσώθη μέχρις ἡμῶν· ἔγραψε λατινιστὶ τὴν τριμερῆ χρονογραφίαν ἤτοι ἐράνισμα ἐκ τριῶν χρονογραφιῶν, τοῦ Νικηφόρου Πατριάρχου, Γεωργίου συγκέλλου καὶ Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ, ὃν κυρίως εἶχεν ὑπ' ὄψει, μέ τινας μεταβολὰς καὶ προσθαφαιρέσεις. Ἔγραψεν ἐπίσης ὑπὲρ τοῦ πάπα Ὀνωρίου. Ὑπό τινων ἐθεωρήθη ὡς ὁ συγγραφὲς τῶν βίων τῶν παπῶν ἐν τῷ Liber pontificalis, ἀλλὰ τοῦτο δὲν φαίνεται ἀκριβές.

Ὡς πρὸς τὸ κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ γενόμενον σχίσμα μεταξὺ ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Ἐκκλησίας ἦτο συμβιβαστικῶν διαθέσεων· ὡς πρὸς τὴν κυρίαν διαφορὰν περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐφρόνει ὅτι αὕτη προῆλθεν ἐκ παρεξηγήσεως, τεθείσης τῆς λέξεως *proccsio (= ἐκπόρευσις)* ἀντὶ τῆς ἀκριβεστέρας λέξεως *missio (= ἀποστολὴ ἐν χρόνῳ)*. [Τὰ συγγράμματα τοῦ *Ἀναστασίου βιβλιοθηκαρίου* εὑρίσκονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν *Migne* Λατιν. Πατρ. 129, 9-744, ἡ δὲ χρονογραφία ἐν *Migne* Ἑλ. Πατρ. 108, 1187-1428]. Δ. Σ. Μ.

— **Ἀναστάσιος.** ***Ἡγούμενος*** τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου ἐν Παλαιστίνῃ κατὰ τὰ ἔτη 730—740. Οὗτος διϊσχυρίζετο ὅτι ὁ τρισάγιος ὕμνος («ἅγιος ὁ Θεός...») ἀνεφέρετο μόνον εἰς τὸν Υἱὸν καὶ ἔγραψε περὶ τούτου ἀπολεσθεῖσαν πραγματείαν, ἐν ᾗ ὑπεστήριζε τὴν θεοπασχιτικὴν προσθήκην ἐν τέλει τοῦ ὕμνου «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς». Ἐν τῇ πραγματείᾳ του ταύτῃ, πρὸς στήριξιν τῆς δοξασίας του, προσῆγε χωρία πατέρων καὶ ἐζήτει νὰ καταδείξῃ ὅτι ὁμοίως ἐφρόνει καὶ ὁ σύγχρονός του *Ἰωάννης Δαμασκηνός*, ὡς καὶ ὁ ἀποθανὼν πατριάρχης Ἱεροσολύμων *Ἰωάννης*. Ἀββᾶς τις *Σέργιος* τότε ἀντέκρουσε τὴν γνώμην τοῦ Ἀναστασίου, ἀρχιμανδρίτης δέ τις, *Ἰορδάνης* καλούμενος, κατέστησε γνωστὸν τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Ἰωάννην Δαμασκηνόν, ὅστις, ἀπαντῶν πρὸς τὸν Ἰορδάνην, ἔγραψεν αὐτῷ ὅτι ὁ τρισάγιος ὕμνος ἀνάγεται εἰς τὴν ὅλην ἁγίαν Τριάδα καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τὸν Υἱόν, τὸν παρεκάλει δὲ συγχρόνως δημοσίᾳ νὰ ἀναγνωσθῇ ἡ ἐπιστολή του διὰ νὰ παύσῃ ὁ Ἀναστάσιος κακοδοξῶν. (Ἡ ἐπιστολὴ εὑρίσκεται ἐν Migne Ἑ. Π. 95, 21—61 «ἐπιστολὴ πρὸς Ἰορδάνην ἀρχιμανδρίτην περὶ τοῦ τρισαγίου ὕμνου»).

Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

— **Ἀναστάσιος** ***Ἰωαννίτης.*** Ἱερεὺς ἐλλόγιμος ἐξ Ἰωαννίνων, ἀκμάσας τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Γνώστης τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, ἀριστοτελικὸς φιλόσοφος καὶ μαθηματικός, διετέλεσεν ἱεροκήρυξ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας καὶ σχολάρχης ἐν τῇ σχολῇ τῶν Ἰωαννίνων. Συνέγραψεν ἔκθεσιν ρητορικῆς καὶ σύνοψιν γενικῆς ρητορικῆς (*Μελετίου* ἐκκλ ἱστ. τόμ. Δ', Βιέννη 1795, σελ. 140).

— **Ἀναστάσιος** ***Κύπριος.*** Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἐν Κύπρῳ τριακόσιοι νέοι ἕλκοντες τὸ γένος ἐκ τῆς τῶν Ἀλαμάνων χώρας καὶ ἄλλων μερῶν, πιστεύσαντες ὅτι αἱ σταυροφορίαι ἐγένοντο πράγματι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἁγίων προσκυνημάτων, ἦλθον εἰς βοήθειαν τῶν σταυροφόρων. Ταχέως ὅμως ἀντιληφθέντες τοὺς ἰδιοτελεῖς αὐτῶν σκοποὺς καὶ βλέποντες «τοὺς Ὀρθοδόξους κακοποιουμένους ὑπὸ τῶν Λατίνων, ἀφέντες τὴν ἐπίγειον στρατείαν, ἐστρατεύθησαν τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ» καὶ κατέφυγον εἰς τὰς ἐρήμους καὶ τὰ ὄρη τῆς νήσου, ζῶντες βίον αὐστηρᾶς ἀσκήσεως, διὸ ἐτιμήθησαν ζῶντες ἤδη ὡς ἅγιοι. Μεταξὺ τῶν 300 τούτων διεκρίνετο καὶ εἷς ὀνόματι *Ἀναστάσιος*, ὅστις «καὶ μέχρι τοῦ νῦν τοῖς εὐλαβῶς προσερχομένοις τῷ τάφῳ αὐτοῦ δείκνυται ἰατρός». [Περὶ τοῦ *Ἀναστασίου καὶ τῶν 300 μετ' αὐτοῦ* ἔγραψεν ὁ *Κ. Σάθας* «Vie de Saints Allemands de l' èglise de Chypre» ἐν Archives de l' Orient latin, Paris 1884, II, 405—426]. Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

— **Ἀναστάσιος,** ***μελῳδός.*** Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ποιήσεως ἀπαντᾷ πολλάκις τὸ ὄνομα Ἀναστασίου ὡς μελῳδοῦ, Κανόνες δὲ καὶ Ὕμνοι καὶ ποικίλα εἴδη τροπαρίων ἔν τε τοῖς ἐκδεδομένοις ποιήμασι καὶ ἐν πολλοῖς ἀνεκδότοις ἔτι χειρογράφοις ἀποδίδονται εἰς Ἀναστάσιον. Ὅτι πάντα τὰ ποιήματα ταῦτα δὲν εἶναι ἑνὸς καὶ μόνου ποιητοῦ Ἀναστασίου εἶναι φανερὸν ἐκ τούτου, ὅτι ἄλλα μὲν ἐκ τούτων ὡς καὶ ἐκ τῆς τεχνοτροπίας αὐτῶν ἀνήκουσιν εἰς τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ποιήσεως, ἄλλα δὲ εἰς τὴν δευτέραν καὶ ἄλλα εἰς τὴν τρίτην περίοδον αὐτῆς. Φαίνεται λοιπὸν πιθανὸν ὅτι ὑπῆρξαν πολλοὶ Ἀναστάσιοι μελῳδοί, τρεῖς ἢ καὶ περισσότεροι, ὧν ὁ πρῶτος ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ μεγάλου Ρωμανοῦ ἐποίησε πολύστροφον Κοντάκιον (Ὕμνον) εἰς κεκοιμημένους, ὁ δεύτερος κανόνα παρακλητικὸν εἰς νοσοῦντας καὶ ἄλλος ἢ ἄλλοι πολλοὺς εἱρμοὺς καὶ πολλὰ ἄλλα εἴδη τροπαρίων·

Τίνες δὲ οὗτοι οἱ Ἀναστάσιοι μελῳδοὶ δὲν εἶναι εἰσέτι γνωστόν, διότι εἰς τὰ κοντάκια καὶ τοὺς κανόνας, τῶν ὁποίων τὸν ποιητὴν γινώσκομεν ἐκ τῆς *ἀκροστιχίδος*, συνήθως ἀναγινώσκομεν μόνον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἄνευ προσδιορισμοῦ τινος δηλωτικοῦ τῆς πατρίδος ἢ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ, ἐν τοῖς γνωστοῖς δ' ἡμῖν ποιήμασιν Ἀναστασίου ἐν ταῖς ἀκροστιχίσιν ἀναγινώσκομεν «Ἀναστασίου αἶνος», «Ἀναστασίου ταπεινοῦ αἶνος», «Ἀναστασίου ἐλεεινοῦ», «Ἀναστασίου ἁμαρτωλοῦ ἐξομολόγησις». Ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δὲ πάλιν ἱστορίας γινώσκομεν μὲν πολλοὺς Ἀναστασίους συγγραφεῖς ποικίλων θεολογικοῦ περιεχομένου συγγραμμάτων, ἀλλ' οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀναφέρεται καὶ ὡς ποιητὴς ἐκκλησιαστικῶν ποιημάτων καὶ δὴ ὡρισμένων κοντακίων ἢ κανόνων ἢ τροπαρίων. Τούτου ἕνεκα οἱ νεώτεροι ἐκ τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν ποίησιν κατέφυγον εἰς εἰκασίας, καὶ ἄλλοι μὲν ἀποδίδουσιν ἔνια τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ποιημάτων εἰς ***Ἀναστάσιον τὸν Σιναΐτην***, ἡγούμενον τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ, σφοδρὸν ἀντίπαλον τῶν μονοφυσιτῶν, ἀκμάσαντα κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα, ἄλλοι δὲ πάλιν τινὰ τούτων εἰς Ἀναστάσιον τὸν ἐπικαλούμενον Τραυλόν, ὅστις κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἀκμάσας κατεῖχεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ ἀξίωμα τοῦ κοιαίστωρος ἐν τῷ Παλατίῳ, σώζεται δὲ αὐτοῦ μία κακόζηλος ἐπιστολὴ πρὸς Λέοντα τὸν μάγιστρον.

Ἀλλ' ἂν δὲν γνωρίζωμεν παρὰ μόνον τὸ ὄνομα τῶν ποιητῶν τῶν ὁ περὶ ὧν λόγος ἐκκλησιαστικῶν ᾀσμάτων, ἐκ τῆς μελέτης ὅμως τῶν δημιουργημάτων τῆς φαντασίας αὐτῶν δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν ἀσφαλῶς τοὺς περισσοτέρους αὐτῶν κατ' ἀξίαν εἰς τοὺς εὐθὺς μετὰ τὸν ἀμίμητον Ρωμανὸν μελῳδοὺς τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Τὸ εἰς κεκοιμημένους λ.χ. Κοντάκιον χαρακτηρίζει μία ἤρεμος καὶ ἀπαθὴς σκέψις περὶ τοῦ θανάτου καὶ μία σώφρων καὶ αὐστηρὰ θεωρία περὶ τοῦ τε τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ πέραν τοῦ τάφου βίου, οἵαν μόνη εἰς Χριστὸν πίστις ἐγνώρισε. Πρὸς τὰ ἐμβριθῆ δὲ καὶ σεμνὰ διανοήματα τοῦ ποιήματος θαυμασίως προσαρμόζεται ὁ βαρὺς καὶ σεμνὸς ρυθμὸς τῶν πολλῶν ἐν ἑκάστῃ στροφῇ ἑνδεκασυλλάβων μετὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἀναπαίστων καὶ δακτύλων καὶ τοῦ θρηνητικοῦ ἐφυμνίου «ἀλληλούϊα» καὶ ἡ καθαρὰ καὶ γλαφυρὰ γλῶσσα ἡ ἐν πολλοῖς ἀναμιμνήσκουσα εἰς ἡμᾶς τὴν θεσπεσίαν γλῶσσαν τῆς σχολῆς τοῦ Ρωμανοῦ. Τὰ δὲ δύο ἄλλα εἰς τοὺς νοσοῦντας καὶ τοὺς μετανοοῦντας ποιήματα τῶν ἀγνώστων Ἀναστασίων προδήλως ἀνέβλυσαν καὶ ταῦτα ἐκ ψυχῆς πεπληρωμένης βαθέος θρησκευτικοῦ συναισθήματος καὶ ἡ ἰσχυρὰ πίστις τοῦ παρὰ τῆς Θεοτόκου αἰτοῦντος βοήθειαν ἀσθενοῦς καὶ ἡ σώφρων καὶ μεμετρημένη λύπη τοῦ μετανοοῦντος ἐξεφράσθησαν διὰ διανοημάτων καὶ γλώσσης καὶ ρυθμοῦ οὐχὶ συνήθων ἐν τῇ μακραίωνι ἱστορίᾳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ποιήσεως. Ὡς δείγματα δὲ τούτων παραθέτομεν ἀνὰ μίαν στροφὴν ἐκ τῶν τριῶν ποιημάτων.

α) «Κοντάκιον εἰς κοίμησιν, ἦχος πλ. δ', φέρον ἀκροστιχίδα Ἀναστασίου ταπεινοῦ αἶνος.

στροφὴ ιστ' : Ἂν ἠλέησας, ἄνθρωπε, ἄνθρωπον,
αὐτὸς μέλλει ἐκεῖ βοηθῆσαί σοι·
ἂν τινι ὀρφανῷ συνεπάθησας,
αὐτὸς μέλλει ἐκεῖ ἀπαντῆσαί σοι·
ἂν ἐξ ἀνάγκης ἔσωσάς τινα,
αὐτὸς ρύσεταί σε ἐκεῖ τῆς ἀνάγκης·
ἂν γυμνὸν ἐν τῷ βίῳ ἐσκέπασας,
αὐτὸς μέλλει σκεπάσαι σε καὶ ὁ ψαλμὸς
τὸ ἀλληλούϊα.»

β) «Κοντάκιον παρακλητικὸν τῆς Παναγίας Θεοτόκου ψαλλόμενον εἰς νοσοῦντας, φέρον ἀκροστιχίδα τοῦ ἐλεεινοῦ, ἦχος β' πρὸς τὸ Τὴν ἐν πρεσβείαις.

στροφὴ ια' : Ὄμβρισόν μοι
ὑγείας τὴν δρόσον
ἡ πληροῦσα τὰ πάντα
τοῦ ἀστέκτου φωτὸς
καὶ δόξης τῆς ἀμώμου σου,
ὅτι ἠσθένησεν ἡ ἰσχύς μου
καὶ προσώζεσαν μώλωπες τῆς ψυχῆς μου
τοῦ ἀσθενοῦς
καὶ ἀεὶ ἐμπαθοῦς· μὴ παρίδῃς φωνὰς
δεῦρο ἐξ ὕψους φοιτῶσα,
τὴν πολλὴν συνοχήν μου ἐλάφρυνον,
στάξον μοι ἔλαιον ἰάσεως
καὶ ζωὴν δωρουμένη μοι τὴν παρὰ σοῦ
τὴν λύπην τῆς ψυχῆς μου διασκέδασον».

γ') «Κανὼν εἰς μετανοοῦντας καὶ ἐξομολογουμένους, φέρων ἀκροστιχίδα Ἀναστασίου ἁμαρτωλοῦ ἐξομολόγησις, ἦχος πλ. δ'.

Ὠδὴ α' : Ἆσμά σοι ἀναμέλπω
τῷ ἐκ τοῦ χοός με
πλαστουργήσαντι
κατ' ἰδίαν εἰκόνα
καὶ πνοὴν ζωτικήν μοι ἐμπνεύσαντι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Pitra*, «Juris ecclesiastici graecorum historia et monumenta» Romae 1868, τόμος β'. *Christ et Paranikas*. «Anthologia Graeca carminum christianorum» Lipsiae 1871. *Pitra* «Analecta Sacra» Parisiis 1876, τόμος α'. *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς ἑταιρίας* ἐν Ἀθήναις 1883, τόμος α'. *Bouvy*, «Poètes et Mélodes» Nimes 1886. *Echos d'Orient* τοῦ 1898 καὶ 1909. *Revue de l' Orient chrétien* τοῦ 1901. "*Νέα Ἡμέρα*" Τεργέστης τοῦ 1902, ἀριθ. 1422—3, ὑπὸ *Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως*].

Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

— **Ἀναστάσιος** ***μοναχός***, ὁ καὶ «*Μαθητὴς*» *Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ* [Περὶ τοῦ βίου του βλ. ἀνωτέρω *Ἀναστάσιος Ἀποκρισάριος*]. Οὗτος ἔγραψε λίβελλον κατὰ τοῦ τύπου Κώνσταντος τοῦ Β' τοῦ 648, ὅστις δὲν περιεσώθη μέχρις ἡμῶν καὶ ἐπιστολὴν πρὸς μονάζοντας παρὰ τὸ Κάλαρι τῆς Σαρδηνίας, κατὰ μονοθελητισμοῦ (λατινιστί, ἐν *Migne* ἑ. π. 90,133—136). Δ. Σ. Μ.

— **Ἀναστάσιος,** ***Νεστορίου φίλος.*** Οὗτος ἦτο πρεσβύτερος ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ συνεδέετο στενῶς μετὰ τοῦ Νεστορίου. Ὅταν τῷ 428 ἀνῆλθεν ὁ Νεστόριος ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συμπαρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὡς σύμβουλον καὶ σύγκελλόν του τὸν Ἀναστάσιον. Οὗτος διδάσκων ποτὲ ἀπ' Ἐκκλησίας ἐδίδαξε «Θεοτόκον τὴν Μαρίαν καλείτω μηδείς. Μαρία γὰρ ἄνθρωπος ἦν, ὑπὸ ἀνθρώπου δὲ Θεὸν τεχθῆναι ἀδύνατον» (*Σωκρ* ἐκ ἱστ. 7,32 ἐν *Migne* Ἑλ. Πατρ. 67,808).

Τοῦτο, ὡς ἦτο ἑπόμενον ἐτάραξε τοὺς πιστούς, «ἦσαν γὰρ πάλαι διδαχθέντες θεολογεῖν τὸν Χριστὸν καὶ μηδαμῶς αὐτὸν τῆς οἰκονομίας, ὡς ἄνθρωπον, χωρίζειν ἐκ τῆς θεότητος» (αὐτόθι). Ὁ Νεστόριος οὐ μόνον δὲν ἀπεδοκίμασε τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου ἀλλὰ τοὐναντίον ἀπεδέχθη καὶ διεμόρφωσε, γενόμενος οὗτος ὁ ἀρχηγὸς τῆς τόσον συγκλονισάσης τὴν ἐκκλησίαν αἱρέσεως τοῦ *Νεστοριανισμοῦ*. Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

— **Ἀναστάσιος,** ***ἁγίου Σάββα***, μοναχὸς καὶ μάρτυς. Κατ' ἐπιδρομὴν Ἀράβων τῷ 797 εἰς τὴν ἐν Παλαιστίνῃ μονὴν τοῦ ἁγίου Σάββα ἐφονεύθη μετὰ συμμοναστῶν του. Ἡ μνήμη του τιμᾶται τὴν 20ὴν Μαρτίου. Δ. Σ. Μ.

— **Ἀναστάσιος** ***Σιναΐτης.*** Περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου ἐλαχίστας ἔχομεν εἰδήσεις. Οὗτος ἐχρημάτισε κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα μοναχός, ἱερεὺς καὶ ἡγούμενος τοῦ Σινᾶ, διακρινόμενος διὰ τὸν θερμὸν αὐτοῦ ζῆλον ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας, τὴν διαλεκτικὴν ἱκανότητα καὶ τὴν θεολογικὴν βαθύτητα, ἐτιμᾶτο δὲ μεγάλως καὶ ὑπὸ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, οἵτινες καὶ *νέον Μωυσέα* ἐκάλουν αὐτόν. Συχνάκις ἐγκαταλείπων τὴν μονὴν ἤρχετο εἰς Αἴγυπτον καὶ Συρίαν πρὸς συζήτησιν καὶ καταπολέμησιν τῶν αἱρετικῶν. Οὕτω μακρὸν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου Εὐλογίου (†608), πάντως πρὸ τοῦ 640 εὑρίσκετο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἔπειτα δὲ πάλιν ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ τρίτου (678—685). Ἐκ τῶν ὁμιλιῶν αὐτοῦ εἰς τὸν ἕκτον ψαλμὸν (*Migne* 89, 1077), ἐν αἷς ὁμιλεῖ περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου, γίνεται δῆλον ὅτι ἔζη εἴκοσι τοὐλάχιστον ἔτη μετὰ τὴν ἕκτην οἰκουμενικὴν σύνοδον (680—681).

Κατὰ ταῦτα ὁ ἡμέτερος Ἀναστάσιος ἀπέθανε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η' αἰῶνος, πάντως μετὰ τὸ 700. Ἡ ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου λοιπόν, ὃν ἀκολουθοῦσι πολλοὶ ἐν οἷς καὶ ὁ Βαρώνιος, συνταύτισις τοῦ ἡμετέρου Ἀναστασίου πρὸς τοὺς χρηματίσαντας πατριάρχας Ἀντιοχείας Ἀναστάσιον τὸν πρῶτον (559—599) καὶ Ἀναστάσιον τὸν δεύτερον (599—609), τοὺς φέροντας ἐπίσης τὸ ὄνομα Σιναΐτης, δὲν εἶναι ὀρθή.

Τὰ ἔργα τοῦ Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου, ὅστις, ὡς φαίνεται, ἦτο εἷς τῶν πολυγραφωτέρων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς του, ἔχουσιν ἐκδοθῆ κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐκδόσεις ὑπὸ τοῦ *Migne* (Ἑ.Π. 89, 36—1288). Δὲν ἔχουσιν ὅμως ἔτι ἐρευνηθῆ ἀρκούντως τὰ χειρόγραφα, ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν ὁποίων ἀναμφιβόλως θὰ καθορισθῶσιν ἐπακριβέστερον τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ θὰ ὑποδειχθῶσι τὰ ἔτι ἀνέκδοτα.

Τὰ ἐκδιδομένα ἔργα τοῦ Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1) Ὁδηγὸς (*Migne* 89, 35—320). Τὸ ἔργον ἀπο-

Digitized by Google

τελούμενον ἐξ 24 κεφαλαίων ἐκλήθη οὕτω, διότι ἦτο προωρισμένον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁδηγὸς πρὸς ὑποστήριξιν τῆς Ὀρθοδοξίας ἐναντίον τῶν συγχρόνων ἑτεροδιδασκαλιῶν, ἰδίᾳ τοῦ μονοφυσιτισμοῦ. Ἂν καὶ ὁ Ἀναστάσιος τὰς κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους ἐθεώρει ὡς κυρίαν πηγὴν τοῦ μονοφυσιτισμοῦ, προτάσσει ἐν τούτοις τοῦ ἔργου μακρὰν σειρὰν ὁρισμῶν, τοὺς ὁποίους ἐδανείσθη παρὰ τοῦ Ἀριστοτέλους. Τὰς ἀποδείξεις του στηρίζει κυρίως ἐπὶ χωρίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας, ὧν τὴν πρώτην θέσιν κατέχουσιν ὁ Ψευδοδιονύσιος, ὁ μέγας Βασίλειος καὶ ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, καὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν συνόδων. Οὐχ ἧττον οὐδόλως ὑποτιμᾷ τὰς λογικὰς ἀποδείξεις, τῶν ὁποίων ποιεῖται μεγάλην χρῆσιν. Ἐν τῷ κώδικι Vind. theol. gr. 77 εὑρίσκομεν κείμενον τοῦ ὁδηγοῦ παραλλάσσον τοῦ ἐκδιδομένου. Ἄξιον μνείας εἶναι ἐνταῦθα ὅτι ἐν τῷ παρόντι ἔργῳ ὁ Ἀναστάσιος μνημονεύει τριῶν αὐτοῦ ἔργων, τόμος δογματικός, τόμος ἀπολογητικὸς καὶ σύνταγμα κατὰ Νεστορίου, ἅτινα δὲν περιεσώθησαν.

2) Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις περὶ διαφόρων κεφαλαίων καὶ διαφόρων προσώπων (*Migne* 89, 311—824). Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁ Ἀναστάσιος ἀκολουθῶν τὴν μέθοδον τοῦ Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ, τῶν ἐρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων, λύει διάφορα ζητήματα ἐξηγητικά, δογματικά, πρακτικὰ καὶ ἐκκλησιαστικά. Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Gretser, ἐξ ἧς ἀνετυπώθη τὸ ἔργον παρὰ Migne, τὸ ὅλον ἔργον ἀποτελεῖται ἐξ 154 ἐρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων· ἀλλὰ εἴς τινα τῶν χειρογράφων ὑπάρχουσι πλείονες ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις, ἐνῷ εἰς ἄλλα ὀλιγώτεραι καί τινες τῶν ἀποκρίσεων τοῦ ἐκδεδομένου κειμένου ἀντιφάσκουσι πρὸς ἄλλας.

Ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι ἐν τῇ μορφῇ, ἐν ᾗ ἐξεδόθη τὸ ἔργον τοῦτο, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου, πάντως ὅμως ὁ πυρὴν τοῦ ἔργου ἔχει γραφῆ ὑπ' αὐτοῦ. Εἴς τινα χειρόγραφα ἀναφέρεται ὡς συγγραφεὺς τοῦ ἔργου ὁ Ἀναστάσιος Νικαίας. Τέσσαρες νέαι ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις τοῦ Ἀναστασίου ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Achelis (Hippolytustudien 1897 σ. 83 ἑ.). Ἄξιον τέλος μνείας εἶναι ὅτι τὸ ἐν τῇ 95 ἀποκρίσει μνημονευόμενον ἔργον τοῦ Ἀναστασίου «περὶ τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διαφορῶν» εὕρηται ἐν κώδικι Ambr. B. 39.

3) Λόγος περὶ τῆς ἁγίας συνάξεως καὶ περὶ τοῦ μὴ κρίνειν καὶ μνησικακεῖν (*Migne* 89, 825—850), ἔνθα πραγματεύεται περὶ τῆς θείας εὐχαριστίας.

4) Θεωρίαι ἀναγωγικαὶ εἰς τὴν ἑξαήμερον (*Migne* 89, 851—1078). Τὸ ὅλον ἔργον ἀποτελεῖται ἐκ δώδεκα βιβλίων, ὧν μόνον τὸ δωδέκατον ἔχει ἐκδοθῆ ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἐνῷ τὰ πρῶτα ἕνδεκα ἐν λατινικῇ μεταφράσει. Ὁ Ἀναστάσιος ποιεῖται χρῆσιν ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τῆς ἀλληγορικῆς ἑρμηνείας ἀκολουθῶν ἰδίᾳ τὸν Ψευδοδιονύσιον. Κατὰ τὸν Ἀναστάσιον ἡ ἑξαήμερος παριστᾷ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν. Τὸ ἔργον τελευτᾷ δι' ὕμνου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Εὔας, ἥτις εἶναι ὁ πρῶτος τύπος τῆς ἐκκλησίας.

5) Ἐκ τοῦ κατ' εἰκόνα (*Migne* 89, 1143—1180). Δύο λόγοι, ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ὁποίων σώζεται μικρὸν ἀπόσπασμα, περὶ τῆς κατ' εἰκόνα δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου.

6) Χρήσεις ἄχρηστοι μιαρῶν δυσσεβῶν Ἀρειανῶν ἀθετοῦσαι τὴν ὁμοούσιον θεότητα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ κτίσμα τὸν κτίστην τῶν ἁπάντων λέγουσα (*Migne* 89, 1180—1192). Μικρὸν ἀπόσπασμα ἐκ συλλογῆς χωρίων πατέρων ἐναντίον τῶν αἱρετικῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔργων ἔχουσι ἐκδοθῆ παρὰ Migne (89, 1192 κ. ἑ.) καὶ τὰ ἀκόλουθα, ἅτινα εἶναι νόθα ἢ τοὐλάχιστον ἀμφιβαλλόμενα: Εἰς τοὺς κοιμηθέντας, κατὰ Ἰουδαίων, τεμάχια ἐκ τῶν περὶ ἐνεργειῶν λόγων καὶ διαφόρων ἄλλων. Τὰ τέσσαρα κατὰ Ἰουδαίων ἔργα ἐγράφησαν, ὡς ἐξ ἐσωτερικῶν λόγων ἀποδεικνύεται, τὸ ἐνωρίτερον κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. Ὁ ἄγνωστος αὐτῶν συγγραφεὺς μεταχειρίζεται ὡς πηγὴν τὸν κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ζ' αἰῶνος γραφέντα, πιθανῶς ἐν Αἰγύπτῳ, διάλογον τοῦ Παπίσκου καὶ Φίλωνος Ἰουδαίων πρὸς μοναχόν τινα. Ὅτι ὅμως καὶ ὁ Ἀναστάσιος ἔγραψε κατ' Ἰουδαίων καταφαίνεται ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ «Εἰς τὴν ἑξαήμερον» (*Migne* 89, 933).

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔργων τῶν ἐκδεδομένων ἐν τῇ Πατρολογίᾳ τοῦ Migne ἔχουσι δημοσιευθῆ καὶ τὰ ἀκόλουθα ἔργα τοῦ Ἀναστασίου.

Ὁ Pitra ἐδημοσίευσε τρία τεμάχια, ὧν τὸ πρῶτον περιεῖχε συντόμους εἰδήσεις περὶ τῶν ἐμφανισθεισῶν αἱρέσεων καὶ τῶν κατ' αὐτῶν συνόδων, τὸ δεύτερον σύντομον ἔκθεσιν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τὸ τρίτον περὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς (Jur. eccl. graec. hist. et mon. ἐν Ῥώμῃ 1862 σ 257 ἑ.).

Ὁ Diekamp ἐξέδωκεν ἔργον πιθανῶς τοῦ Ἀναστασίου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Doctrina Patrum de incarnatione Verbi (ἐν Münster 1907). Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι σπουδαῖον δογματικὸν ἀνθολόγιον. Μέρος τοῦ ἔργου τούτου εἶχεν ἐκδοθῆ πρότερον ὑπὸ τοῦ Mai. (Περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ ἀνθολογίου τούτου πρβλ. *Stiglmayr* ἐν Byz. Zeitschr. 19 1910 σ. 14 ἑ.).

Ὁ Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ἐξέδωκεν ἀπόσπασμα περὶ βλασφημίας ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου. (Ἀνάλεκτα ἱερ. σταχυολ. τόμ. Α' ἐν Πετρουπόλει 1891 σ. 400 ἑ.)

Ὁ F. Nau ἐδημοσίευσε Διηγήματα ψυχωφελῆ τοῦ Ἀναστασίου (*Oriens christ.* 1903 σ. 56 ἑ.), ἅτινα ὅμως κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου. Ὁ Pitra θέτει μεταξὺ τοῦ Ρωμανοῦ καὶ τοῦ Σεργίου ἄγνωστόν τινα ποιητὴν καλούμενον Ἀναστάσιον, ὅστις ἔγραψε ποίημα εἰς τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν (*Anal. sacra* I. σ. 242 ἑ. πρβλ καὶ Προλεγ XXXIII ἑ.). Κατὰ τὸν *S. Petrides* ὁ Ἀναστάσιος οὗτος εἶναι ὁ *Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης*· πρβλ. *Rev. de d' orient chret.* 6, 1901 σ. 444· πρβλ. καὶ *P. E. Bouvy* ἐν *Echos d'Orient* 1898. 2. σ. 262 ἑ.). Ἴσως καὶ ἄλλα ποιήματα φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ Ἀναστασίου θὰ ἐγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ.

Ἐν πολλοῖς χειρογράφοις ἀποδίδεται εἰς τὸν ἴδιον ἀπόκρυφός τις διάλεξις γενομένη ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Σασσανιδῶν. Ἡ διάλεξις ὅμως αὕτη ὡς γραφεῖσα πιθανῶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ἕκτου αἰῶνος δὲν εἶναι ἔργον τοῦ Σιναΐτου. (Ἔκδ. ἀρχικὴ ὑπὸ *A. Vassiliev* ἐν Anecdota graeco-byzantina 1 σ. 73 ἑ.) [Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ *Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου* ἔχει γράψει ἰδίαν διατριβὴν ὁ *I. Kumpfmüller* De Anastasio Sinaita 1865· πρβλ. ἔτι *Fabricius* Bibl. gr. 10 501—595.]

Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗ'

ΑΛΛΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ

— **Ἀναστάσιος** ***Ἀλεξανδρεύς.*** Μηχανικός, ἀκμάσας κατὰ τὴν ΣΤ' ἑκατονταετηρίδα. Ἐκέκτητο πολλὴν ἐμπειρίαν περὶ τὸ προλέγειν τὰς ἐκλείψεις, ὡς μαρτυρεῖ Κοσμᾶς ὁ Ἰνδικοπλεύστης (Πατρολογίας Ἑλληνικῆς *Migne* τ. 88 στήλη 321).

Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

— **Ἀναστάσιος.** ***Διδάσκαλος*** ἐν Καστορίᾳ τῆς Μακεδονίας καὶ εἶτα ἐν Βουκουρεστίῳ, κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Συνέγραψε κατὰ Λατίνων (*Κ. Ν. Σάθα* νεοελ. φιλολογία, Ἀθῆναι 1868, σ. 599. — *Ἀνδρ. Δημητρακοπούλου* Ὀρθ. Ἑλλάς, Λειψία 1872, σ. 186).

Δ. Σ. Μ

— **Ἀναστάσιος.** ***Ἰατρός,*** συγγραφεὺς ἐπιγράμματος ἐν λατινικῇ γλώσσῃ πρὸς Ἀρμᾶτον (Armatus) περὶ τῆς μετὰ τὴν φλεβοτομίαν διαίτης, ὑπὸ τὸν τίτλον: De ratione victus salutaris post incisam venam, et emissum sanguinem ἐκ 18 στίχων (ἐν De conservanda Bona Valetudine quisculum scholae Salernitanae. Venet. 1619 σελ. 248).

ΑΡ. Π. Κ

— **Ἀναστάσιος.** Ἕλλην ***ἰατρὸς*** τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, ἀντίδοτον ποδαγρικὴν τοῦ ὁποίου, λαμβανομένην ἐπ' ἐνιαυτὸν καὶ ἀποτελουμένην ἐξ ἀγαρικοῦ, κενταυρίου, κινναμώμου, ἀλόης, πετροσελίνου, μήου, φοῦ, ὑπερείκου, γεντιανῆς, ἀριστολοχίας, χαμαίδρυος καὶ ναρδοστάχυος, ἀναφέρει ὁ Ἀέτιος (Λόγ. ΙΒ', *Κωστομοίρου* σελ. 125-6). ΑΡ.Π.Κ.

— **Ἀναστάσιος** ὁ ***Κερκυραῖος*** ἢ ***Πρεδικάρης.*** Ἰατροφιλόσοφος τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος ἐκ Κερκύρας, γράψας καί τινα συγγράμματα, κατὰ Ζαβεῖραν ἄδηλον τίνος ὕλης καὶ εἰς τίνα γλῶσσαν. Οἱ δύο υἱοὶ τούτου *Μιχαὴλ* καὶ *Λεονάρδος* ἦσαν καὶ οὗτοι ἰατροφιλόσοφοι Τούτων ὁ Λεονάρδος παιδευθεὶς ἐν Παταυΐῳ ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἀναστάσιος** ***Μιχαήλ.*** Λόγιος Ἕλλην γεννηθεὶς ἐν Ναούσῃ τῆς Μακεδονίας καὶ ζήσας κατὰ τὰ τέλη τῆς ΙΖ' καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς, μετέβη κατόπιν πρὸς τελειοποίησιν τούτων εἰς Γερμανίαν. Διακαιόμενος ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς μαθήσεως περιηγήθη διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης, τὰ δὲ ἐκ τῶν ταξιδίων του τούτων περιέγραψεν ἐν ἰδιαιτέρῳ του συγγράμματι ἐν Ἀμστελοδάμῳ τῷ 1706 ὑπὸ τὸν τίτλον «Πεζηγηματικὸν πυκτάκιον, ἤτοι περιήγησις τῆς Εὐρώπης». Ἦτο κάτοχος τῆς λατινικῆς καὶ τῆς ἑβραϊκῆς καὶ διάσημος ῥήτωρ, ἡ δὲ Ἀκαδημία τοῦ Βερολίνου ἐκτιμῶσα τὴν παιδείαν του τὸν ἀνηγόρευσε μέλος αὐτῆς. Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω ἔγραψε καὶ ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς: «Σύμβολον Χρυσοῦ Κράτους» ἐν Ἅλλη 1707. «Βασιλικὸν θέατρον» ἐν Ἀμστελοδάμῳ 1710, «Ἐπίγραμμα εἰς Ἀλέξανδρον Ἑλλάδιον», «Γαμήλιον εἰς βασιλέα τῆς Πρωσσίας Φρειδερῖκον», «Περὶ καταστάσεως τῶν φιλομαθῶν Ἑλλήνων τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Εὐρώπης παιδείας χάριν μεταβαινόντων», «Ἐπιστολαὶ πρός τινα Τρεβεεχόβιον Λατῖνον διδάσκαλον κλπ». Πρὸς τούτοις δὲ ἐπεθεώρησε καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Φραγκίου ἐκδοθεῖσαν ἐν Λειψίᾳ παράφρασιν τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τὴν ἁπλῆν γλῶσσαν.

— **Ἀναστάσιος.** Ἕλλην ἐκ ***Χερσῶνος,*** ὅστις κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πλουσιωτάτης ἑλληνικῆς ταύτης πόλεως ὑπὸ Βλαδιμήρου τοῦ Μεγάλου, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκπόρθησιν αὐτῆς. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀπὸ πολλῶν χρόνων αὐτονόμως κυβερνώμενοι, ἠμύνοντο ἀνδρείως, ἐλπίζοντες εἰς ἐπικουρίας ἐκ Βυζαντίου, κατέστρεφον δὲ τὰ πολιορκητικὰ ἔργα τοῦ Βλαδιμήρου, καί, ὡς λέγει ὁ Ρῶσος χρονογράφος Νέστωρ, ὑπέκλεπτον λάθρα ὅλην τὴν συσσωρευομένην ὑπὸ τῶν Ρώσων γῆν πρὸς κατασκευὴν ὀχυρώματος, κατασκευάσαντες ὑπόνομον. Ἡ πολιορκία παρετείνετο καὶ ὁ Βλαδίμηρος εὑρίσκετο εἰς ἀπόγνωσιν, ὅτε ὁ Ἀναστάσιος, γνωρίσας ἄλλοτε τὸν Ρῶσον ἡγεμόνα, ἐξετόξευσε βέλος εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ φέρον τὴν ἀκόλουθον σημείωσιν: «Ὀπίσω Ὑμῶν πρὸς ἀνατολὰς εὑρίσκονται τὰ διοχετεύοντα εἰς τὴν πόλιν τὸ ὕδωρ φρέατα· δύνασθε ἀποστερῆσαι αὐτοῦ τὴν πόλιν». Ὁ Βλαδίμηρος, γενόμενος κάτοχος τοῦ μυστικοῦ τούτου, διέκοψε τὴν ὕδρευσιν τῆς Χερσῶνος, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς μαστιζόμενοι ὑπὸ ἀνυποφόρου δίψης ἐξηναγκάσθησαν εἰς παράδοσιν. Ὁ Βλαδίμηρος, ὅτε μετὰ τὴν βάπτισιν καὶ τὸν γάμον αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἑλληνίδος βασιλόπαιδος Ἄννης, παρέδωκεν αὖθις τὴν Χερσῶνα εἰς τοὺς γυναικαδέλφους του αὐτοκράτορας Βασίλειον καὶ Κωνσταντῖνον, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἀναστάσιον εἰς Κίεβον, ὅστις συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν πόλιν ταύτην τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Κλήμεντος. Ἐγείρας ὁ Βλαδίμηρος τὸν μέγαν λιθόδομον ναὸν τῆς Θεοτόκου, καλλωπισθέντα ὑπὸ Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν καὶ πλουτισθέντα δι' εἰκόνων, σκευῶν καὶ σταυρῶν ληφθέντων ἐκ τῶν ναῶν τῆς Χερσῶνος, παρέδωκε τὴν διοίκησιν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀναστάσιον, ἐντεῦθεν δ' εἰκάζεται ὅτι ὁ συντελέσας εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Χερσῶνος ἦτο κληρικός. Χρονογράφοι τινὲς Ρῶσοι θεωροῦσι τοῦτον Ρῶσον ἀνήκοντα εἰς τοὺς διατελοῦντας ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ὅστις ἐγνώριζεν ἄριστα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἐδίδασκεν εἰς τοὺς Ρώσους τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ἐν Κιέβῳ.

ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΔΙΤΗΣ

— **«Ἀναστάσιος»**: ἢ ***«Τ' Ἀπομνημονεύματα ἑνὸς Ἕλληνος».*** Ἱστορικὸν μυθιστόρημα ὅπερ ἀνωνύμως κατ' ἀρχὰς ἐγράφη ἢ μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ Ὁλλανδοῦ *Θωμᾶ Χὸπ* (Thomas Hope), δημοσιευθὲν δὲ τῷ 1820 ὑπῆρξε τὸ προοίμιον, οὕτως εἰπεῖν, τῆς σωρείας τῶν ἐχόντων ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν μυθιστορημάτων, ὅσα εἶδον τὸ φῶς ὀλίγον πρὸ τοῦ Ἀγῶνος καὶ ἰδίως κατ' αὐτόν, ἐπροκάλεσαν δὲ ζωηρὸν τὸ ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως λαϊκὸν ἐνδιαφέρον. Κατὰ ἀξιολογωτάτην ἔρευναν τοῦ Κωνσταντίνου Ράδου, τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀναστασίου συνεταυτίσθη μετὰ τοῦ *Νικολάου Τζεσμελῆ* ἢ *Παπάζογλου*, τοῦ κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπηρετήσαντος τὸ αἰγυπτιακὸν ναυτικόν, μέχρι τῆς γαλλικῆς κατοχῆς τῆς Αἰγύπτου (1798), κατόπιν δὲ ὑπηρετήσαντος ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν Ναπολεόντειον Στρατιὰν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Συνταγματάρχου *Νικὸλ* (Nicolle). Ὁ «Ἀναστάσιος» ἐγράφη γαλλιστί, μετεφράσθη κατόπιν ἀγγλιστί, ἐκ τῆς ἐκδόσεως δὲ ταύτης μετεφράσθη πάλιν εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὸν μεταφραστὴν τῶν ἔργων τοῦ Οὐῶλτερ Σκώτ, μετὰ προλόγου καὶ σημειώσεων τοῦ διασήμου ἱστοριοδίφου τῆς ἐν Ἑλλάδι Φραγκοκρατίας *Buchon*. Σπανίως βιβλίον ἀνεγνώσθη μετὰ τόσου ἐνδιαφέροντος. Ὅταν δὲ ἐκυκλοφόρησεν ἐν Λονδίνῳ ἡ ἀγγλικὴ ἔκδοσις, ἐπιστεύθη ὅτι ἦτο ἔργον τοῦ Βύρωνος καὶ ὅτι ὁ Θωμᾶς Χόπ, ὁ ἄλλωστε ἀνωνύμως ἐκδόσας αὐτὸ ἢ ἀπὸ τῆς γαλλικῆς μεταγλωττίσας, ἦτο ἁπλοῦς ἀνάδοχος. Ἐν τούτοις ἡ γαλλικὴ ἔκδοσις τοῦ 1820 ἔχει τὴν ἀκόλουθον μετώπην: «Ἀναστάσιος, ἢ τ' Ἀπομνημονεύματα ἑνὸς Ἕλληνος, γραμμένα εἰς τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Μεταφρασμένα ἀπὸ τὴν ἀγγλικήν. Παρίσιοι Χ(ατζῆ)-Νικόλ, ὁδὸς Σηκουάνα ἀρ. 12. Ζ ὁ υἱός, ὁδὸς Σαινμάρκ-Φεϋδῶ 1920». Καὶ εἰς τὴν ἀντικρινὴν σελίδα τὴν σημείωσιν «Ἐκ τῶν Τυπογραφείων τοῦ Ι. Σμίθ». Ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐκδότου *H. Nicolle* δῆλον γίνεται ὅτι ἐνδιεφέρετο αὐτὸς οὗτος ὁ ἀπομνημονευτὴς *Χατζῆ Νικόλαος Τζεσμελῆς* ἢ *Παπάζογλους*, καὶ ὅτι τὸ μυθιστόρημα ἔχει ὡς βάσιν τὸν ἀληθῶς περιπετειώδη βίον αὐτοῦ (βλ. *Κ. Ν. Ράδου* οἱ Ἕλληνες τοῦ Ναπολέοντος).

Γ. Δ. Κ.

Ἀναστασίου, ***Ἀργύριος.*** Ἀγωνιστὴς ἐκ Λεβαδείας, μετασχὼν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἐπαναστάσεως πλείστων μαχῶν καὶ λαβὼν δύο πληγάς. Τῷ 1824, ὑπηρέτησε τοὺς κυβερνητικοὺς ἐναντίον τῶν ἀνταρτῶν, ὡς ταξίαρχος. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐπροικοδοτήθη ὑπολοχαγὸς τῆς ἐνεργοῦ φάλαγγος.

Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναστασίου,** ***Γαβριήλ.*** Ἡγούμενος τῆς μονῆς Βρανᾶ, ἀγωνιστὴς παίξας σπουδαῖον ῥόλον ὡς ὁπλαρχηγὸς ἐν Ἀθήναις (βλ. τ. Β', σ. 128γ', 129β', 132α).

— **Ἀναστασίου,** ***Ἰωάννης.*** Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς ἐν Τριπόλει τῷ 1795. Τυχὼν ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς εἰς Δημητσάναν καὶ εἶτα εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατῆλθεν ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὸν Ἀγῶνα, καὶ ἅμα τῇ καθόδῳ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου ἐτάχθη παρὰ τὸ πλευρόν του. Σταλεὶς παρ' αὐτοῦ ἵνα διεγείρῃ τοὺς Πηλιορείτας, ματαίως ἠγωνίσθη μετὰ τοῦ Ἰωάννου Παπαρρήγα νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σχέδιον ὅπερ εἶχε προλειάνει καὶ αὐτὸς

Digitized by Google

ἔτι ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς. Αἱ συνθῆκαι ὑφ' ἃς ἐτέλουν τὰ 24 χωρία τῆς Ζαγορᾶς, καὶ οἱ μεγάλοι διωγμοὶ τῆς τυραννίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, συνεκράτουν ἐφεκτικοὺς τοὺς Πηλιορείτας. Ἐν τούτοις, ὅσα δὲν κατώρθωσε τότε ὁ Ἰωάννης Ἀναστασίου, ἄπειρος εἰσέτι περὶ τὰ πολεμικά, ἐπέτυχον πρὸς στιγμὴν ἄλλοι, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐπιφέρουν θετικὸν ἀποτέλεσμα. Ὁ Ι. Ἀναστασίου ἐπανελθὼν μετ' οὐ πολὺ εἰς τὰς ἀγωνιζομένας ἐπαρχίας, καὶ εἰς Ἀττικὴν ἠγωνίσθη καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν καὶ διωρίσθη ὑποχιλίαρχος. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐπροικοδοτήθη ὑπολοχαγὸς τῆς ἐνεργοῦ φάλαγγος, ἔλαβε δὲ τὸ ἀργυροῦν νομισματόσημον. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναστασίου,** *Ἰωάννης* (ὑποναύαρχος). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, συναντώμενον συχνότατα εἰς ἔγγραφα τοῦ Ἀγῶνος, νοεῖται ὁ Σπετσιώτης ναύαρχος *Ἰωάννης Ἀναστασίου Κυριακός.* Γ. Δ Κ.

— **Ἀναστασίου,** *Παντελῆς.* Ἀγωνιστὴς ἐκ Κορώνης. Ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ἔδραξε τὰ ὅπλα, ζωγρηθεὶς δὲ ἐν Ναυαρίνῳ κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ ἐπολέμησε μετὰ φανατισμοῦ τρομεροῦ ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων. Προικοδοτηθεὶς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ὡς ὑπολοχαγός, ἔλαβε τὸ ἀργυροῦν νομισματόσημον, ὑπηρέτησε δὲ εἰς διαφόρους πολιτικὰς θέσεις ἐπὶ Ὄθωνος. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναστασίου,** *Σπῦρος.* Ἀμφισσεὺς ἀγωνιστής. Ἀκολουθῶν τὸν Ἰωάννην Γκούραν ἀπὸ τοῦ 1825, ἐφονεύθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σερπετζέ, ὑπὸ τῶν Γκέγκηδων, τῷ 1826.

— **Ἀναστασίου** ἢ *Τσάμης Τάσσιανης.* Ἀλβανὸς ὁπλαρχηγὸς ἐκ Τσαμουριᾶς, ἑνωθεὶς μετὰ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν Ἀγῶνα καὶ ὑπηρετήσας πιστῶς τὴν Ἐπανάστασιν. Τῷ 1824 διεκρίθη διὰ τὴν δραστηριότητά του εἰς τὴν καταδίωξιν τῶν ἀνταρτῶν. Τῷ 1826 διωρίσθη ὑποχιλίαρχος· Λαβὼν μέρος εἰς πλείστας μάχας, ἐπανειλημμένως ἐτραυματίσθη εἰς ὁρμητικὰς ἐφόδους. Τῷ 1830 ἐγένετο λοχαγός. Ἀλλὰ εἰς τὴν Φάλαγγα ὑπεβιβάσθη κατόπιν καὶ ἐπροικοδοτήθη ὑπολοχαγός. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναστασίου,** *Χατζηγιάννης.* Ἀναφέρεται ὡς μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας. Κατήγετο ἐξ Ἄρτης, ἐμπορεύετο ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκεῖ δ' ἐμυήθη τῷ 1818 ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Γρηγορίου Δικαίου. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναστασίου,** *Χρῆστος.* Προεστὼς ἐξ Ἀνδριτσαίνης, εἷς τῶν τεσσάρων ἀρχηγῶν τῆς Ὀλυμπίας, κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Ἡ οἰκογένειά του ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν ἐξουσίαζεν, ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κατοχήν, μεγίστην περιφέρειαν τῆς ἐπαρχίας, αὐτὸς δὲ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ τραπεζίτης τῶν λεγομένων Φαναριωτῶν Τούρκων τῆς περιοχῆς ταύτης (Φαναρίου). Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν διεκρίθη διὰ τὰς πολλαπλᾶς του πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας. Γ. Δ. Κ.

Ἀναστασιούπολις. Ὄνομα πολλῶν ἐπισκοπῶν.

1) Ἐπισκοπὴ ἐν τῇ *Πρώτῃ Γαλατίᾳ.* Ἀνατολικῶς τῆς Ἰουλιουπόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν 24 περίπου μιλλίων ἔκειτο ἡ πόλις Λαγανία, ἧς μνημονεύει καὶ ὁ Πτολεμαῖος· Ὁ ἐπίσκοπος Λαγανίας Εὐφράσιος παρεκάθησεν εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον τῷ 325. Ἡ Λαγανία ἔλαβε τὸ ὄνομα *Ἀναστασιούπολις* ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ Α' (491—518), ὅπερ διετήρησε μέχρι τοῦ ΙΒ' ἢ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὑπαγομένη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἀγκύρας. Ἡ τοποθεσία τῆς Λαγανίας δέον ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὸ μέσον τῆς μεταξὺ Κεμὶρ Σοῦ καὶ Βὲη Παζὰρ ὁδοῦ, ἐν τῷ νομῷ Ἀγκύρας, ἢ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Βὲη Παζάρ.

2) Ἐπισκοπὴ *ἐν Λυκίᾳ,* ὑπαγομένη εἰς τὴν Μητρόπολιν Μύρων, ἄλλως λεγομένη Τελεμισσὸς ἢ Τελμισσὸς ἢ Τελμησσός, παρὰ τὸν κόλπον τῆς Μάκρης. Τὸ ὄνομα ἔλαβε καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ Α'.

3) Ἐπισκοπὴ ἐν *Μεσοποταμίᾳ,* ὑπαγομένη εἰς τὴν Ἄμιδαν. Εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ παρὰ τὰ περσικὰ μεθόρια καὶ ἐπὶ τοῦ Κάρδου κώμη Δάρα, ἡ ὁποία κατὰ Προκόπιον, τῷ 507, προήχθη ὑπὸ Ἀναστασίου τοῦ Α' εἰς ἄστυ καὶ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομά του.

4) Ἐπισκοπή, ὑπαγομένη εἰς *Ἱεράπολιν,* φέρουσα ἄλλως καὶ τὸ ὄνομα Σεργιουπόλεως.

5) Ἐπισκοπὴ ἐν *Θρᾴκῃ,* μία τῶν ἑδρῶν τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Μητρόπολιν *Ἀδριανουπόλεως.* Ἀγνοοῦνται τό τε ἀρχικὸν ὄνομα καὶ ἡ θέσις, ἐν ᾗ ἔκειτο ἡ πόλις αὕτη. Τὸ ὄνομα τῆς Ἀναστασιουπόλεως διετήρησεν αὕτη μέχρι τοῦ Θ' αἰῶνος.

6) Ἐπισκοπή, ἀνήκουσα εἰς τὴν Μητρόπολιν *Τραϊανουπόλεως* ἐν *Θρᾴκῃ,* μνημονευομένη μέχρι τοῦ ΙΒ' ἢ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ἀγνοοῦνται τὸ ἀρχικὸν ὄνομα καὶ ἡ ἀκριβὴς θέσις τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις φαίνεται ὅτι ἔκειτο ΝΔ. τοῦ Διδυμοτείχου·

7) Ἐπισκοπὴ ἐν *Φρυγίᾳ.* Ἀγνοεῖται καὶ ταύτης τὸ ἀρχικὸν ὄνομα. Φαίνεται δ' ὅτι ἦτο κωμόπολις, κειμένη κατὰ τὰ ἀνατολικὰ τοῦ νομοῦ Προύσσης. Ἀπὸ τοῦ Ϛ' μέχρι τοῦ Ι' αἰῶνος ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν ἑδρῶν, τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἱεραπόλεως. Γνωρίζομεν δύο αὐτῆς ἐπισκόπους, τὸν Στέφανον καὶ τὸν Ἱέρωνα, παραστάντας εἰς τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδους τῷ 518 καὶ τῷ 553.

8) Ἐπισκοπὴ ἐν *Καρίᾳ.* Ἀγνοοῦνται ἥ τε θέσις, ἐν ᾗ ἔκειτο αὕτη, καὶ τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς ὄνομα, τὸ ὁποῖον ταχέως ἀνέλαβε μετὰ τὴν βασιλείαν Ἀναστασίου τοῦ Α'. Ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη ἀναφέρεται μόνον ὑπὸ Ἱεροκλέους (689,7). Ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς Ἐλπιδοφόρος παρέστη κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον τῷ 553. Σ. ΕΠ.

ἀνάστασις (ἡ)· ἔγερσις, σήκωμα: «ἀνάστασις ἐκ τόπου τινός», ἀπομάκρυνσις· «ἀνάστασις ἐκ τοῦ ὕπνου», ἔγερσις· ‖ κατ' ἐξοχὴν «ἀνάστασις ἐκ νεκρῶν», ἡ ἐκ τοῦ τάφου ἔγερσις, ἀνάκλησις, ἐπάνοδος εἰς τὴν ζωήν: «ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ», «— τοῦ Λαζάρου»· ‖ μεταφ. ταραχή, θόρυβος, συμπλοκή: «πιαστήκανε σ' τὴν πλατεῖα κι' ἔγινε ἀνάστασις» (ἀπὸ τῶν πυροβολισμῶν καὶ τοῦ ἄλλου θορύβου τοῦ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀναστάσεως). Β. Φ.

— *[Ἀποκρ.]* Ἐν μὲν τῇ Ἑρμητικῇ φιλοσοφίᾳ *ἀνάστασις* καλεῖται ἡ μετάχρωσις τοῦ μέλανος, ὅπερ ἐκδηλοῖ τὴν σῆψιν, εἰς λευκόν, τουτέστιν ἡ μετουσίωσις ἀγενοῦς μετάλλου εἰς εὐγενές. Ἐν τοῖς λοιποῖς δὲ κλάδοις τῶν ἀποκρύφων ἐπιστημῶν *ἀνάστασιν* καλοῦμεν τὴν ἀφύπνισιν τῶν ἐσωτερικῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς, τὴν προσωποποιουμένην εἰς τὰς ποικίλας ἀποκρυφολογικὰς καὶ μυσταγωγικὰς παραδόσεις διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἀδώνιδος, τοῦ Χιράμ, τοῦ Βούδα κλπ. Δ. Π .Κ.

— *ἀνάστασις νεκρῶν.*

Α') Θρησκειολογικῶς.—1) *Ἀνάστασις θεῶν:* Ἐν τῇ παλαιᾷ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἐμπροσθίᾳ Ἀσίᾳ εὑρίσκομεν εὐρέως διαδεδομένην τὴν πίστιν εἰς τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἐνίων θεῶν. Τοιοῦτοι θεοὶ ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Ὄσιρις, ἐν Βαβυλωνίᾳ ὁ Ταμμούζ, ὁ υἱὸς καὶ ἀγαπητὸς τῆς Ἰστάρ, ὁ περὶ τοῦ ὁποίου μῦθος ἐμφανίζει ἱκανὰς ὁμοιότητας πρὸς τὸν μῦθον τοῦ Ὀσίριδος, ὁ μικρασιατικὸς Ἄττις, ὁ φοινικικὸς Ἄδωνις, ὁ ἑλληνικὸς Διόνυσος ἢ Βάκχος, ὁ γερμανικὸς Μπάλδερ (βλ. τὰς οἰκείας λέξεις), ἴσως δὲ καὶ οἱ διάφοροι *Βάαλ* παρὰ τοῖς δυτικοῖς Σημίταις. Δεδομένου δ' ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν θεῶν τούτων ἦσαν θεοὶ τῆς γονιμότητος, ἡ ἰδέα περὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως αὐτῶν εἶναι λίαν πιθανὸν ὅτι δὲν ἐνεπνεύσθη κυρίως ὑπὸ ἀστρολογικῶν παρατηρήσεων, ἀλλ' εἶναι συναφὴς πρὸς τὸ θέαμα τῆς ἀπονεκρουμένης καὶ ἀναζωογονουμένης φύσεως. Οἱ ἐν λόγῳ θεοὶ δηλαδή, ἐν τοῖς γεγονόσι τοῦ βίου αὐτῶν, συμβολίζουσι τὰς λειτουργίας τῆς φύσεως, ἀπονεκρούμενοι μετ' αὐτῆς θνησκούσης καὶ μετ' αὐτῆς ἀναζωογονουμένης εἰς νέον βίον συνανιστάμενοι. Πέριξ δὲ τοῦ ἀγῶνος τούτου περὶ ὑπάρξεως τῶν ἐν λόγῳ θεῶν ὑφάνθη ὁ ἱστὸς τῶν λεγομένων μυστηρίων (βλ. λ.), ἐν οἷς ἐπὶ τὸ μιμοδραματικώτερον τὸ μὲν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, τὸ δὲ κρυφίως ἢ ἐνώπιον ὡρισμένων μυστῶν, ἀναπαρίσταντο αἱ διάφοροι φάσεις τοῦ ἀγῶνος τούτου παραλλήλως πρὸς τὰς ἀναλόγους φάσεις τῆς εἰρημένης λειτουργίας τῆς φύσεως, τοῦ λαοῦ συμμεριζομένου τὰς ποικίλας περιπετείας τοῦ θνήσκοντος καὶ ἀναζωογονουμένου θεοῦ, τῆς δὲ χαρᾶς ἐπακολουθούσης τῇ λύπῃ. Ὡς χρόνος δὲ τελέσεως τῶν μυστηρίων ὡρίζετο τὸ τέλος τοῦ θέρους, ἡ ἀρχὴ τῆς βροχῆς ἢ τοῦ νέου ἔτους. Πρὸς τοὺς μύθους τούτους οὐδεμίαν ἐσωτερικὴν σχέσιν ἔχουσιν οὔτε ἡ ἐξωτερικῶς παρεμφερὴς ἰδέα περὶ τοῦ πάσχοντος, θνήσκοντος καὶ ἀνισταμένου ἡσαϊείου *ἔβεδ Γιαβὲ* (παιδὸς ἢ δούλου τοῦ Κυρίου), ὑφ' ὃν ὁ μέγιστος τοῦ Ἰσραὴλ προφήτης νοεῖ τὸν Μεσσίαν (κεφ. νγ'), οὔτε τὸ ἱστορικῶς ἄριστα μαρτυρούμενον γεγονὸς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ (βλ. λ. Ἰησοῦς Χριστός).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Leipoldt,* Sterbande und auferstehende Götter 1923. —*Gressman* ἐν λ. *Auferstehung* τοῦ ἐνκυκλοπ. λεξικοῦ Religion in Geschichte und Gegenwart β' ἐκδ. 1927 κ. π. ἄ.

—2) *Ἀνάστασις ἀνθρώπων:* Τὴν ἰδέαν περὶ συνεχίσεως τοῦ βίου ὑπὸ σωματικὴν μορφὴν καὶ μετὰ θάνατον εὑρίσκομεν παρὰ πλείστοις λαοῖς τῆς τε παλαιᾶς καὶ τῶν συγχρόνων ἐποχῶν, πρωτογόνους τε καὶ πεπολιτισμένους, τοῦ τε παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου κόσμου. Συναφὴς δὲ πρὸς τὴν ἰδέαν ταύτην τυγχάνει ἡ παρατηρουμένη ἔν τισι τῶν θρησκευμάτων (Αἰγυπτίων, παλαιῶν Γερμανῶν, Μεξικανῶν, Περουανῶν κ.λ.π.) ἀγωνιώδης μέριμνα περὶ διατηρήσεως τοῦ σώματος, τοὐλάχιστον τῶν ὀστῶν ἀπὸ τῆς ἀποσυνθέσεως.

Ἀλλ' ὅμως πᾶσα μετὰ θάνατον σωματικὴ ἐπιβίωσις δὲν εἶναι ταυτόσημος πρὸς τὴν πραγματικήν, σωματικὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, ἂν καὶ δὲν εἶναι πάντοτε εὔκολος ἢ αὐστηρὰ μεταξὺ τῆς πραγματικῆς καὶ μὴ πραγματικῆς σωματικῆς ἀναστάσεως διάκρισις. Πολὺ ὀλιγώτερον πρέπει νὰ ταυτίζεται πρὸς τὴν πραγματικὴν σωματικὴν ἀνάστασιν ἡ ἔν τισι μυσταγωγικαῖς τελεταῖς πολλῶν πρωτογόνων λαῶν, μάλιστα δ' ἐπὶ αὐστραλιακοῦ, πολυνησιακοῦ καὶ μελανησιακοῦ, ἀμερικανικοῦ καὶ ἀφρικανικοῦ ἐδάφους, ἔτι δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς παλαιοῖς θρησκευτικοῖς μυστηρίοις ἐπικρατοῦσα ἰδέα περὶ πνευματικοῦ θανάτου καὶ πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τῶν προσηλύτων, ὡς καὶ ἡ ἰδέα περὶ *μετεμψυχώσεως.* Περὶ πραγματικῆς δ' ἐκ τοῦ τάφου ἀναστάσεως ἀνθρώπων πρόκειται ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν Κελτῶν, κατά τινα δὲ μαρτυρίαν καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν ἀρχαίων Πρώσσων. Ἡ ἰδέα αὕτη ἦτο ἐπίσης γνωστὴ παρὰ τοῖς παλαιοῖς Αἰγυπτίοις, παρ' οἷς ἡ πίστις αὕτη, καὶ δὴ ἡ πίστις εἰς ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν *εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον* καὶ *ἀτομικήν,* ἐξωογονήθη διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ὀσίριδος. Ἐπίσης δὲ τὴν ἰδέαν ταύτην ἀπαντῶμεν ἀρκούντως ἀνεπτυγμένην καὶ ἐν τῷ Παρσισμῷ (βλ. λ.), σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι ἐνταῦθα ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν προσδοκᾶται ὡς *συνολικὴ* καὶ τοποθετεῖται *εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων* καὶ ἀκριβέστερον εἰπεῖν εἰς τὸ τέλος τῶν 12000 ἐτῶν, ὅτε οἱ νεκροὶ θὰ ἐγερθῶσιν ἵνα ὑποστῶσι τὴν κρίσιν. Παρὰ δὲ τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησιν ἦτο μὲν εὐρύτατα διαδεδομένη ἡ πίστις εἰς ζωὴν μετὰ θάνατον, ὡς καὶ ἡ περὶ μετεμψυχώσεως ἰδέα ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ πίστις εἰς σωματικὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, ἥτις ἦτο ὡς φαίνεται, ἀκατανόητος εἰς αὐτούς. Οὕτως ἐξηγεῖται ὁ κατὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου χλευασμὸς τῶν ἐπὶ τοῦ ἀθηναϊκοῦ Ἀρείου Πάγου λογίων ἀκροατῶν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ἀκούσματι «*ἀναστάσεως ἐκ νεκρῶν*» (Πράξεων Ἀποστόλων ιζ' 31). Τὴν πίστιν εἰς τὴν σωματικὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν εὑρίσκομεν τέλος παρ' Ἑβραίοις, παρ' οἷς αὕτη, ἀμυδροτάτη κατ' ἀρχὰς οὖσα, ἀπέβαινε σὺν τῷ χρόνῳ σαφεστέρα. Ἡ κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους πίστις εἰς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀνάληψιν ἐκλεκτῶν τινων αὐτοῦ ἀνθρώπων, οἷον τοῦ Ἐνὼχ (Γενέσεως ε' 21 ἑξ.) καὶ τοῦ Ἠλία (Δ' Βασιλειῶν β') δὲν εἶναι μὲν ὅλως ἄσχετος πρὸς τὴν σωματικὴν ἀνάστασιν, δὲν πρέπει δ' ὅμως καὶ νὰ συγχέηται πρὸς αὐτήν. Πρῶτοι δὲ οἱ προφῆται ἤδη πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνέπτυξαν τὴν ἰδέαν ταύτην, καὶ δὴ ὁ Ἡσαΐας (κεφ κδ'—κζ') καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ, ἔπειτα δὲ διάφοροι ψαλμῳδοὶ (ψαλμοὶ ιε', ιστ', οϛ'), ὁ συγγραφεὺς τῆς βίβλου τοῦ Ἰὼβ (ιθ' 25 ἑξ.) καὶ μάλιστα ὁ Δανιήλ, ὅστις ἐξαγγέλλει γενικὴν ἀνάστασιν, δικαίων τε καὶ ἀσεβῶν (ιβ', 1 κ. ἑ.), καὶ βραδύτερον ὁ συγγραφεὺς τοῦ Β' βιβλίου τῶν Μακκαβαίων (ζ' 9 καὶ ιβ' 43). Τὴν ἰδέαν ταύτην εὑρίσκομεν περαιτέρω ἀναπτυσσομένην ἐν τῇ ψευδοαποκαλυπτικῇ γραμματείᾳ (μάλιστα παρὰ Βαρούχ, Δ' Ἔσδρα, Ἐνὼχ) ὡς καὶ ἐν τῇ ραββινικῇ. Ὁ μεταγενέστερος λοιπὸν Παλαιστινὸς ἰουδαϊσμός, ἐξαιρέσει τῶν Σαδδουκαίων (πρβλ. καὶ Μάρκου ιβ' 18 ἑξ., Πράξ. Ἀποστ. κγ' 6—8), μάλιστα δὲ οἱ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φαρισαϊσμοῦ διατελοῦντες κύκλοι, προσδοκῶσιν ἀνάστασιν νεκρῶν μέλλουσαν νὰ γίνῃ πρὸ τῆς κρίσεως, τοῦ ἑλληνίζοντος ἰουδαϊσμοῦ τῆς διασπορᾶς ἀντ' αὐτῆς πιστεύοντος εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς. Καὶ πρὸς μὲν τὴν διδασκαλίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν σχετίζεται ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία (περὶ ἧς βλ. κατωτέρω)· ἐκ δὲ τῆς ἰουδαϊκῆς καὶ χριστιανικῆς ἐσχατολογίας ἠρύσατο τὴν ἰδέαν ταύτην καὶ ὁ *Μωάμεθ,* περὶ τῆς σχετικῆς διδασκαλίας τοῦ ὁποίου ὁ λόγος ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 76 *σουρὲ* τοῦ κορανίου.

Τέλος ὡς πρὸς τὰς ρίζας τῆς οὕτως εὐρέως παραδεδομένης πίστεως εἰς τὴν σωματικὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν σημειοῦμεν, ὅτι αὗται ἀναζητοῦνται μὲν συνήθως ἐν τῇ θέᾳ τῆς νεκρουμένης καὶ ἀναζωογονουμένης φύσεως, καὶ τῶν δυόντων καὶ πάλιν ἀνατελλόντων ἀστέρων, ὡς καὶ ἐν τῇ παρατηρήσει τοῦ πολλὴν ἐξωτερικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν θάνατον ἐμφανίζοντος ὕπνου, ἀνομολογεῖται δ' ὅμως ὑπὸ εἰλικρινῶν θρησκειολόγων, ὅτι ἡ τελεία διακρίβωσις τῶν ριζῶν τούτων εἶναι δυσκολωτάτη καὶ ἥκιστα ἀσφαλής. Ὅθεν, εἰμή τι ἄλλο, τοὐλάχιστον ἡ ὁμολογία αὕτη ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς νὰ θεωρήσωμεν καὶ τὴν οὕτως εὐρέως διαδεδομένην ἰδέαν ταύτην ὡς λείψανον παναρχαίας καὶ πρωτογόνου θείας ἀποκαλύψεως, ὥσπερ καὶ τὴν ἰδέαν περὶ ἀρχεγόνου μακαριότητος καὶ μετέπειτα πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου, περὶ ζωῆς μετὰ θάνατον κ.τ.τ., σπέρματα ἀναπτυχθέντα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς θείας ἀποκαλύψεως ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ μάλιστα ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *C. Clemen* Das. Leben nach dem Tode im Glauben der Menscheit 1920.- *Bertholet* καὶ *Procksch* ἐν τῇ λέξει Auferstehung des Menschen (I καὶ II) ἐν Religion in Geschichte und Gegenwart[2] 1927.—*Ed. König,* Geschichte der alttestamentl. Religion[4] 1924 κ. π. ἄ. Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Β') Ἐν τῷ Χριστιανισμῷ—Κατὰ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν ὁ διὰ τοῦ θανάτου ἐπερχόμενος χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος δὲν εἶναι διαρκής, διότι τὸ σῶμα τὸ διαλυθὲν εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη θὰ ἀναστῇ κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου καὶ θὰ ἑνωθῇ μετὰ τῆς ψυχῆς. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν περιλαμβάνει δύο τινά, τὴν ἀνάστασιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἕνωσιν αὐτοῦ μετὰ τῆς ψυχῆς. Τὴν ἀνάστασιν τῆς σαρκὸς ρητῶς διδάσκει ἡ ἁγία Γραφή· ὁ ἀναστὰς Χριστὸς εἶναι «ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων» (Α' Κορινθ. 15, 20), «ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν» (Κολ. 1, 18), ἡ ἐγγύησις

Digitized by Google

τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως (Ρωμ. 8, 11)· κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὰ μὲν σώματα τῶν ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένων θὰ ἀναστηθοῦν, τῶν δὲ ζώντων ἀλλαγήσονται, ἤτοι θὰ μεταβληθοῦν ἐπὶ τὸ αὐλότερον (Α' Κορινθ. 15, 51 κ. ἑ. — Α' Θεσ. 4, 13 κ. ἑ.). Ἡ πίστις εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ συνεπάγεται τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν («εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας δια τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ» Α' Θεσ. 4· 14. πρβλ. καὶ Α' Κορινθ. 15, 12 κ. ἑ.) Τὸ ἀποθνῆσκον σῶμα ἔχει τοιαύτην σχέσιν πρὸς τὸ ἐγερθησόμενον οἷαν ὁ σπειρόμενος σῖτος πρὸς τὸ ἐξ αὐτοῦ φυτὸν (Α' Κορινθ. 15, 36)· τὸ μὲν ἀποθνῆσκον σῶμα εἶναι γήϊνον, φθαρτόν, ἐν ἀσθενείᾳ, τὸ δ' ἀνιστάμενον εἶναι ἐπουράνιον, ἐν ἀφθαρσίᾳ, ἐν δυνάμει (Α' Κορινθ. 15, 43—49). Ὁ Χριστός, διὰ τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ, θὰ μετασχηματίσῃ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς σῶμα σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ (Φιλιπ. 3, 21). Τὴν γραφικὴν ταύτην διδασκαλίαν περὶ ἀναστάσεως τῶν σωμάτων διεκήρυξαν τὰ ἀρχαῖα σύμβολα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀνέπτυξαν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, εἴτε ἐν εἰδικαῖς πραγματείαις (ἡ ἀρχαιοτέρα σωζομένη τοιαύτη εἶναι ἡ «περὶ ἀναστάσεως πραγματεία» τοῦ ἀπολογητοῦ *Ἀθηναγόρα* τὸν Β' αἰῶνα (ἐν *Migne* Ἑλ. Πατρ. 6, 973—1024) εἴτε ἐν λόγοις *(Χρυσοστόμου, Αὐγουστίνου)* καὶ ἐπιστολαῖς *(Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Νείλου)*.

Οἱ ἀπολογηταὶ τοῦ χριστιανικοῦ τούτου δόγματος ἐζήτουν νὰ καταδείξουν τὴν ἀλήθειαν τούτου οὐ μόνον διὰ γραφικῶν χωρίων ἀλλὰ καὶ διὰ λογικῶν ἐπιχειρημάτων· τούτων τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: α') ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς, διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ ἄνευ σώματος, ὅτε θὰ ἔπαυεν ὢν ἄνθρωπος· β') τὸ σῶμα συνεργασθὲν μετὰ τῆς ψυχῆς διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ κακοῦ δίκαιον εἶναι νὰ συμμερισθῇ μετ' αὐτῆς τὴν ἀμοιβὴν ἢ τὴν τιμωρίαν («εἰ μὲν μόνη κατώρθωσεν ἡ ψυχή, μόνη καὶ στεφανούσθω· εἰ δὲ καὶ τὸ σῶμα ἐμερίσατο τοὺς ἄθλους, μετ' αὐτοῦ καὶ στεφανούσθω» *Ἰσιδ. Πηλουσ.* ἐπιστ. 4, 201)· γ') ἄνευ τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Χριστοῦ θὰ ἦτο ἀτελὲς καὶ ἡ κατὰ τοῦ θανάτου νίκη οὐχὶ πλήρης.

Τὴν ἀνάστασιν τῆς σαρκὸς δὲν ἀπεδέχοντο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ διάφοροι αἱρετικοί, ὁρμώμενοι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ ὕλη οὐδεμίαν ἔχει θέσιν ἐν τῇ καταστάσει τῆς τελειότητος καὶ ὅτι ἡ ἐκ νέου συνένωσις τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ σώματος θὰ ἐπέφερε δι' αὐτὴν νέους κινδύνους.

Καὶ ὁ μέγας ἐκκλησιαστικὸς διδάσκαλος Ὠριγένης, φρονῶν ὅτι τὸ ὑλικὸν δὲν εἶναι αἰώνιον, ἀλλ' ἁπλοῦν ἐπεισόδιον ἐν τῇ πνευματικῇ ἐξελίξει, ὅπερ ἐκ τοῦ μηδενὸς προελθὸν θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ μηδέν, ἀπέρριπτε τὴν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων, ἅτινα ἄλλως ἐφρόνει ὅτι ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ ἐγκλεισθοῦν ἐν αὐτοῖς, πρὸς τιμωρίαν καὶ κάθαρσιν, τὰ ἐκπεσόντα πνεύματα. Κατὰ τῶν δοξασιῶν τούτων τοῦ Ὠριγένους, ἃς ἠσπάζετο Συνέσιος ὁ Πτολεμαΐδος καὶ ἄλλοι, ἔγραψε *Μεθόδιος ὁ Ὀλύμπου* τὸ «περὶ ἀναστάσεως» ἔργον του, οὗ διεσώθησαν τμήματα ἑλληνιστὶ (ἐν *Migne* Ἑ. Π. 18, 265) καὶ πλεῖονα συριστί, καὶ πολλοὶ μετ' αὐτόν.

Σήμερον τὴν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων ἀρνοῦνται οὐ μόνον ὀρθολογισταὶ καὶ ὑλισταὶ ἀλλὰ καὶ οἱ πανθεϊσταὶ καὶ ἱκανοὶ τῶν αὐστηρῶν προτεσταντῶν θεολόγων. Ξένη δὲ πρὸς τὴν γνησίαν χριστιανικὴν διδασκαλίαν εἶναι καὶ ἡ διδασκαλία τῶν *Χιλιαστῶν* περὶ διπλῆς ἀναστάσεως. Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

— **Ἀνάστασις** *Σωτῆρος*. — α') βιβλικῶς καὶ ἀπολογητικῶς, βλ. Ἰησοῦς Χριστὸς *(βίος)*. — β') ἑορτή, βλ. Πάσχα. — γ') ἐν τῇ τέχνῃ, βλ. Ἰησοῦς Χριστὸς *(ἐν τῇ τέχνῃ)*.

«**Ἀνάστασις**». Περιοδικὸν τοῦ ἱεροῦ Συλλόγου τῶν Κυριῶν «ἡ Ἀνάστασις». Ὄργανον πίστεως, ἀληθείας καὶ ἀγάπης. Ἐν Ἀθήναις. Ἔτος Α' 1903.

— «**Ἀνάστασις (ἡ—)** *τοῦ Λαζάρου*»· θεατρικὸν ἔργον Π. Δημητρακοπούλου (βλ. λ. καὶ τ. Β', σ. 262α').

Ἀναστάσοβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος ἀποτελοῦν ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα. Κάτ. 237. Εἰς αὐτὴν ὑπάγεται καὶ ἡ πλησίον μονὴ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων. Ἀπέχει ἐπὶ ὥραν ἀπὸ τοῦ ΒΔ κειμένου Σωποτοῦ, κειμένον ἐπὶ τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ παραποτάμου τοῦ Ἐρυμάνθου, Ἀροανίου. Ἔχει δημοτ. σχολεῖον. Οἱ κάτοικοι τῆς κοινότητος ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ δὴ τὴν ἀμπελουργίαν. Δ. Ε. Μ.

— **Ἀναστάσοβα,** *Μεγάλη [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 467.

— **Ἀναστάσοβα,** *Μικρὰ [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 242. Ἀπέχει 20' ἀπὸ τὴν Σίτσοβαν καὶ εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ ὑψομ. 700 μ. ὂν κατάφυτον ἀπὸ καρποφόρα καὶ ἄλλα δένδρα καὶ κατάρρυτον. Εἰς ὡριαίαν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν ἐπὶ ὑψομ. 1480, γραφικωτάτης κορυφῆς τοῦ Ταϋγέτου ὑπὸ πυκνὰ ἔλατα, κατὰ τὸ θέρος συνηθίζουν νὰ παραθερίζουσιν, ἀρκετοὶ ἐκ τῶν γειτονικῶν πόλεων, στήνοντες σκηνὰς ἢ καλύβας. Δ. Ε. Μ.

Ἀναστασόπουλος, *Ἀθανάσιος*. Ἠλεῖος ὁπλαρχηγός, μετασχὼν διαφόρων μαχῶν. Ἀπέθανε τῷ 1826 χιλίαρχος, εἰς ἀνταμοιβὴν τῆς ὑπηρεσίας ἣν παρέσχε κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Πατρῶν διὰ τῆς ἐν Δίβρῃ ἐπιτυχοῦς του στρατολογίας.

— **Ἀναστασόπουλος,** *Ἀθανάσιος* ἢ *Χαματζῆς*. Ὁπλαρχηγὸς ἐξ Ἀγρινίου μετασχὼν πολλῶν μαχῶν καὶ ἐπιδείξας ἡρωϊσμὸν καὶ αὐτοθυσίαν. Ἀπέθανε τῷ 1851 μὲ τὸν βαθμὸν χιλιάρχου.

— **Ἀναστασόπουλος,** *Ἀλέξιος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μεσσήνης. Ὑπηρέτησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα, ὡς ἀξιωματικός, ὑπὸ διαφόρους στρατηγούς. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐλογίσθη ὡς ἐπίτιμος ἀνθυπολοχαγὸς τῆς Φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναστασόπουλος,** *Ἀναγνώστης*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κρεσταίνων διακριθεὶς κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Λάλα καὶ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Δράμαλη.

— **Ἀναστασόπουλος,** *Ἀναγνώστης*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Ναυπλίου. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως συνηνώθη μετὰ πολλῶν ὁπλαρχηγῶν τῆς Ἀργολίδος, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη τὸ πρῶτον πολιορκητικὸν σῶμα πρὸς ἅλωσιν τοῦ Ναυπλίου (4 Ἀπριλίου 1821). Ἀκολούθως ἐξελέγη γερουσιαστὴς τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας, ἀπετέλεσε δὲ μέλος τῆς κατὰ τὴν 1 Δεκεμβρίου 1821 συνελθούσης ἐν Ἄργει Πελοποννησιακῆς Γερουσίας. Ἀντεπροσώπευσεν ἐπίσης τὴν ἐπαρχίαν Ναυπλίας ὡς πληρεξούσιος αὐτῆς καὶ κατὰ τὴν ἐν Ἄστρει Β' Ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων συνέλευσιν (30 Μαρτίου 1823). Θ. Σ. Δ.

— **Ἀναστασόπουλος,** *Ἀνδρέας*. Γενικὸς ἀρχίατρος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἐγεννήθη τῷ 1874 ἐν Τεμένῃ τοῦ Αἰγίου, τῷ 1894 ἐγένετο διδάκτωρ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, μετὰ δὲ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, μετὰ διαγωνισμόν, κατετάχθη εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ. Τῷ 1905 ἐπιτυχὼν ἐν διαγωνισμῷ ἀπεστάλη πρὸς εὐρυτέρας σπουδὰς εἰς Γερμανίαν, ἔνθα διέμεινεν ἐπὶ τριετίαν ὡς βοηθὸς τῶν καθηγητῶν Orth καὶ Kraus. Ἐπανελθὼν ἀνέλαβε (1908) τὴν διεύθυνσιν τοῦ Παθολογικοῦ τμήματος τοῦ Α' Στρατιωτικοῦ Νοσοκομείου Ἀθηνῶν, διωρίσθη δ' ἅμα ἰατρὸς τῆς Αὐλῆς τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α'.

Τῷ 1912—1913 κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ὑπηρέτησεν ἐν τῷ Γεν. Ἐπιτελείῳ διευθύνας ἐξαιρέτως τὴν ὅλην ὑγιεινομικὴν ὑπηρεσίαν, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῆς λίαν εὐνοϊκῆς κρίσεως ξένων διακεκριμένων ἰατρῶν (Πβλ. *F. Goldammer,* Kriegsärtzliche Erfahrungen aus den griechisch-türkischen u. griechisch-bulgarischen Krieg 1912—13, σελ. 23—24 καὶ 31—34. Τῷ 1914 ἐγένετο ἰδιαίτερος ἰατρὸς τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ὑπηρετῶν δ' ἐν τῷ Γενικῷ Ἐπιτελείῳ ἐξηκολούθησε τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς ὑγιεινομικῆς ὑπηρεσίας, προαγαγὼν μεγάλως καὶ τὰ τῆς μετεκπαιδεύσεως τῶν ὑγιεινομικῶν ἀξιωματικῶν διὰ τοῦ τὸ πρῶτον τότε λειτουργήσαντος Σχολείου Ὑγιειονομικῶν ἀξιωματικῶν.

Πρὸς τούτοις μεγάλως συνείργησεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ Πατριωτικοῦ ἱδρύματος, οὗτινος τότε ἐτέθησαν αἱ πρῶται βάσεις, καὶ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Μετὰ τὴν βαρεῖαν νόσον τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ἧς τὰς φάσεις μετ' ἀφοσιώσεως παρηκολούθησε, συνώδευσε τοῦτον καὶ ἐν τῇ ἐξορίᾳ, ὁπόθεν ἐπανελθὼν (1920) μετέσχε τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ βασιλέως Γεωργίου παρῃτήθη τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ἀνεκλήθη ὑπὸ συμβουλίου (1925) καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Α' στρατιωτικοῦ νοσοκομείου. ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἀναστασόπουλος,** *Ἀντώνιος Ἀναστ.* Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Ζατούνης. Ἐπολέμησε τῷ 1821 ὑπὸ τὸν Γιατρᾶκον πεσὼν εἰς Δερβενάκια. Ν. Κ. Σ.

— **Ἀναστασόπουλος,** *Δημήτριος* καὶ κοινῶς *Μῆτρος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Τριφυλλίας, ἔνθα ἀπ' ἀρχῆς ἐξελέγη ὡς ἀρχηγὸς τῶν ὅπλων, καὶ κατῆλθε πλήρης μένους εἰς διαφόρους ἐν Πελοποννήσῳ μάχας. Μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Δράμαλη, ἐξῆλθε τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ κεφαλῆς 200 ὁπλιτῶν τῆς ἐπαρχίας του, ἐπὶ δύο δὲ μῆνας εἰς τὰ Μέγαρα καὶ τὰ Κούνδουρα ἐπολέμει πρὸς τὰς τουρκικὰς δυνάμεις, ὅσαι ἠγωνίζοντο ν' ἀνακτήσουν ἐλευθερίαν κινήσεως εἰς τὴν περιφέρειαν ἐκείνην. Διεκρίθη ἐπίσης κατὰ τὴν ἄμυναν τῆς χερσονήσου ἐναντίον τῶν αἰγυπτιακῶν ὀρδῶν. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀναστασόπουλος,** *Δημήτριος, ὁ Ἀθηναῖος*. Ἐγεννήθη τῷ 1873 ἐν Ἀθήναις. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ καὶ ἐδικηγόρησεν. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ φιλολογικὴν κίνησιν τῆς ἐποχῆς, ἐξελέγη βουλευτής, ἀλλὰ κυρίως διεκρίθη διὰ τὸν νευρώδη λόγον καὶ τὸ ἔγχρωμον ὕφος του εἰς πολιτικοκοινωνικὰ καὶ πατριωτικὰ ἄρθρα, ἅτινα ἐδημοσίευε κατὰ τὴν περίοδον 1898—1910 εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν». Ἰδιαιτέρως ἀξίζει νὰ μνημονευθοῦν τὰ ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Πολιτεία Θεῶν» καὶ «Πολιτεία Λύκων» ἔργα του, ὡς καὶ αἱ ἐντυπώσεις του ἐκ ταξιδίου εἰς τοὺς ἁγίους τόπους.

— **Ἀναστασόπουλος,** *Φώτιος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Τριπόλεως. Ἠκολούθει τὸν Γενναῖον Κολοκοτρώνην ὡς ἀξιωματικός. Εἰς τὴν Φάλαγγα ἐλογίσθη ἐν τῇ πέμπτῃ τάξει, βραδύτερον δ' ἐπαρασημοφορήθη διὰ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεις του. Γ. Δ. Κ.

Ἀναστασώ. Τὴν 18ην Μαΐου τελεῖται ἡ μνήμη τῆς Λευκαδίας Ἀναστασοῦς, ἥτις ἐτελειώθη ἐν εἰρήνῃ. Τὸ τροπάριόν της ἔχει οὕτως:

Ἀναστασὼ ζῇ, κἂν μύῃ κοινῷ νόμῳ,
ἀνάστασιν μένουσα κοινὴν τοῦ γένους.

ἀναστατικὰ (Anastatica L.) *[Παλαιοφ.]*. Γένος πτεριδοφύτων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σελαγινελλῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ ἄνω δεβόνιον τῆς βορείου Ἀμερικῆς, Ἀγγλίας καὶ τοῦ Ρήνου. Τούτου τ' ἀνευρεθέντα ἀπολελιθωμένα φύλλα εἰσὶ περιειλιγμένα ὡς ἐκ τῆς προηγηθείσης τῆς ἀπολιθώσεως ἀποξηράνσεως αὐτῶν. Θ. Σ.

ἀναστατικὴ *ἡ ἱεροχουντία* (Anastatica Hierochuntica L.) *[Βοτ.]*. Πόα ἐπέτειος, τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, ἰθαγενὴς τῶν ἐρήμων τῆς Ἀραβίας, Παλαιστίνης καὶ Β. Ἀμερικῆς, κοινῶς *ῥόδον τῆς Ἰεριχοῦς*. Τὸ ὅλον φυτὸν ὅταν εἶναι ξηρὸν ἀποσφαιροῦται, ὅταν ὅμως ὑγρανθῇ ἀνοίγεται πάλιν ἐκτεινομένων τῶν κλαδίων του, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία του *ἀναστατική*, διότι τὴν ἰδιότητά του ταύτην τὴν ἐξελάμβανον ὡς ἀναβίωσιν. Ἀπατεῶνές τινες ἐξεμεταλλεύθησαν τοῦτο εἰς βάρος πολλῶν δεισιδαιμόνων, οἵτινες ἠγόραζον τὰ ἐν λόγῳ φυτὰ ὡς μαγικὰ ἀντὶ ἁδροῦ τιμήματος. Σ. Μ.

ἀναστατικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἀνάστασιν· ‖ ὁ οἱονεὶ ἐξ ἀναστάσεως προελθών.

— **ἀναστατικὴ** *μέθοδος τυπώσεως [Ἐφηρμ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ μέθοδοι τυπώσεως γραφῶν καὶ εἰκόνων διὰ μεταφορᾶς τῆς παλαιᾶς γραφῆς τῇ βοηθείᾳ διαφόρων χημικῶν μέσων.

Ἡ μέθοδος αὕτη ἐφηρμόσθη κατὰ πρῶτον ἐν Βερολίνῳ, τῷ 1844, ὑπὸ τοῦ Balderemus διὰ τὴν ἀνατύπωσιν παλαιῶν κειμένων. Τὸ ἀπορητινωμένον χρῶμα παλαιῶν γραφῶν μαλακύνεται διὰ χημικῶν μέσων καὶ καθίσταται ἐπιδεκτικὸν μεταφορᾶς ἐπὶ πλακὸς λιθίνης ἢ ἐκ ψευδαργύρου, ἀφ' ἧς γίνεται ἡ ἐκτύπωσις. Ἀκόμη καλύτερα ἀποτελέσματα δύνανται νὰ ἐπιτευχθοῦν διὰ καταστάσεως τοῦ πρὸς ἀνατύπωσιν φύλλου ἀπαθοῦς πρὸς πρόσληψιν χρώματος εἰς τὰ μὴ τυπωμένα μέρη καὶ δι' ἐπιθέσεως νέου χρώματος εἰς τὰ ἤδη τυπωμένα. Πρὸς τοῦτο ἐμβαπτίζονται τὰ πρὸς ἀνατύπωσιν φύλλα εἰς λουτρὸν ὀξικοῦ ὀξέος καὶ ὕδατος (1 : 3), μεθ' ὃ ἐκπλύνονται καὶ ἐπαλείφονται δι' ἀραιοῦ διαλύματος κόλλας. Μετὰ τὴν ξήρανσιν ἐπαλείφονται μὲ λιπαρὸν χρῶμα, ἐκπλύνονται καὶ πάλιν καὶ τέλος ἐκτυπώνονται εἰς πλάκα ἐκ λίθου ἢ ψευδαργύρου. Ἡ δυσκολία τῆς μὴ καταστροφῆς τοῦ ἴσως πολυτίμου πρωτοτύπου κατὰ τὰς χημικὰς ἐπιδράσεις, ἐπέφερεν ὥστε νὰ προτιμᾶται ἀντὶ τῆς μεθόδου ταύτης ἡ φωτολιθογραφία (βλ. λ. λιθογραφία). ΑΝΤ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ

ἀναστάτορας (ὁ)· ἰδιωματ., ὁ ἱκανὸς νὰ ἀνασταίνῃ, νὰ προάγῃ τὰ ἑαυτοῦ, ὁ ἐπιμελὴς καὶ δραστήριος νοικοκύρης, τοῦ ὁποίου τὰ κτήματα εἶναι πάντοτε μετ' ἐπιμελείας καλλιεργημένα. Β. Φ.

ἀνάστατος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀνασταθείς, ὁ ἀπομακρυνθεὶς ἐκ τῆς κατοικίας του, αὐτὸς ποῦ ξεσηκώθηκε ἀπὸ τὸ σπίτι του· ‖ ἐπὶ πόλεων καὶ χωρῶν, κατεστραμμένος, ἠφανισμένος· πρβλ. τὸ κοινὸν τοῖς Ἕλλησι νόμιμον: «μηδεμίαν πόλιν Ἑλληνίδα ἀνάστατον ποιήσειν, μηδ' ὑδάτων ναματιαίων εἴρξειν ....» ‖ ἰδίᾳ εἰς τὸν πληθ. τεταραγμένοι: «αὐτὴ ἡ εἴδησις μᾶς ἔκαμε ἀναστάτους», μᾶς ἐτάραξε, μᾶς ἐσύγχυσε. Β. Φ.

ἀναστατώνω, *ἀόρ. ἀναστάτωσα, παθ. ἀόρ. ἀναστατώθηκα, παθ. μετοχ. ἀναστατωμένος*· κάμνω τινὰς ἀναστάτους, ταράσσω, συγχύζω, κάμνω ἄνω κάτω: «ἦρθες καὶ μᾶς ἀναστάτωσες», «κάθε μέρα ἀναστατώνει τὸν κόσμο». Β. Φ.

ἀναστάτωσις (ἡ)· ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀναστατώνω*, ταραχή, σύγχυσις, ἀνακάτωμα: «ἡ μετακόμισις μᾶς ἔφερε μεγάλη ἀναστάτωσι».

ἀνασταυρῶ *(—όω)*· προσηλῶ, καρφώνω ἐπὶ σταυροῦ, ἤτοι ἐπὶ πασσάλου, προσπατταλεύω (βλ. ἀνασκολοπίζω). Β. Φ.

ἀνασταύρωσις (ἡ)· ἡ ἐπὶ σταυροῦ, ἤτοι πασσάλου, προσήλωσις, ἀνάρτησις, προσπαττάλευσις, ἀνασκολόπισις. Β. Φ.

ἀναστέλλω· ἕλκω πρὸς τὰ ὀπίσω, τραβῶ, ἐμποδίζω τὴν προχώρησιν: «ἀναστέλλω τὴν ὁρμήν», —

Digitized by Google

τὴν διαφθορὰν κ.τ.τ.»· || συγκρατῶ, καταργῶ, ἀκυρῶ: «ἀνεστάλη ὁ διορισμός, — ἡ μετάθεσις, — ἡ παραγγελία κ.τ.τ.»· || ἐμπορ. «ἀναστέλλω τὰς πληρωμάς», παύω τὰς πληρωμὰς δηλῶν οὕτω ἀδυναμίαν ἀνταποκρίσεως. Β. Φ.

ἀνάστεμα (τὸ) καὶ *ἀνέστεμα*· ἰδιωματ., βελτίωσις, καλυτέρευσις ἀγροῦ, οἰκίας κ.τ.τ., οἷον προσθῆκαι ἢ ἀνανεώσεις εἰς οἰκίαν, περιτοίχισις, φύτευσις δένδρων εἰς ἀγροὺς κ.τ.τ. Β. Φ.

ἀναστεναγμὸς (ὁ) καὶ *ἀναστέναγμα* (τό)· στεναγμός.

ἀναστενάζω· στενάζω, ἐκβάλλω φωνὴν βαθεῖαν πρὸς δήλωσιν λύπης πάθους: «ἀναστενάζω βγαίν' ἀχνὸς καὶ μέσα μένει ὁ πόνος»· κατάρα: «ν' ἀναστενάζῃς νὰ δειπνᾷς, νά κλαῖς νὰ γιοματίζῃς». Β. Φ.

ἀναστενάρια (τὰ) (καί: *ἀναστενάρης, ἀναστενάρα, ἀναστενάρι* ἢ *νεστενάρι*). Οὕτω καλοῦνται εἴς τινα περὶ τὴν Ἀγαθούπολιν τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ μεσογειότερον αὐτῆς κείμενα χωρία οἱ θιασῶται περιέργου τινὸς ὀργιαστικῆς λατρείας, ἥτις ὑπομιμνήσκει ζωηρῶς τὰ ὄργια τῆς διονυσιακῆς τοιαύτης. Τὰ χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα μέχρι πρό τινος, μέχρι δηλονότι τῆς τελευταίας ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν, ἐτελοῦντο τὰ ὄργια ταῦτα εἶναι τὰ ἀκόλουθα: *Ρέσβι, Γαλαζάκι, Προδίβο, Κωστῆ, Πυργόπλο*, ἅπαντα ἑλληνικὰ καὶ ἑλληνόφωνα, *Βούργαροι, Μούρτσοβο, Γραμματίκοβο* βουλγαρόφωνα, κεῖνται δὲ ἅπαντα ἐντὸς μακρᾶς κοιλάδος, περιβαλλομένης ἑκατέρωθεν ὑπὸ ὑψηλῶν καὶ δυσβάτων ὀρέων, ἕνεκα τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἐπικοινωνία πρὸς τὰ πέριξ εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολος, ὅθεν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ περιφέρεια *Κιὸρ Καζὰ* ὠνομάσθη, τοὐτ' ἔστι *τυφλὴ ἐπαρχία*. Ἐκτὸς τῆς περιοχῆς ταύτης, ἥτις ἅπασα πλὴν τοῦ Πυργόπλου ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ μητροπολίτου Σωζοαγαθουπόλεως, ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος λατρεία ἀπηντᾶτο καὶ εἴς τινα χωρία τῆς ἐπαρχίας Βιζύης, οἷον *Σοργάς, Ἅγιον Ἰωάννην, Ματσουράν, Πλέτσαν, Ἅγιον Στέφανον, Πινακᾶ* καὶ *Ἅγιον Γεώργιον*, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὸ χωρίον *Ἀφκαριοῦ* τῆς ἐπαρχίας Ἀδριανουπόλεως. Καὶ εἰς ἅπαντα μὲν τὰ χωρία ταῦτα, ἀλλοῦ ὀλιγώτερον, ἀλλοῦ περισσότερον, ἠσκεῖτο ἡ λατρεία αὕτη, κέντρον ὅμως αὐτῆς ἦτο κυρίως τὸ χωρίον *Κωστῆ*.

Ἡ λατρεία συνήπτετο πρὸς τὴν ἑορτὴν κυρίως τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, εἴς τινα ὅμως χωρία καὶ πρὸς ἄλλους ἁγίους, οἷον τὸν ἅγιον Παντελεήμονα εἰς τὰ χωρία Προδίβον, Γαλαζάκι καὶ Μούρτσοβον, τὸν προφήτην Ἠλίαν εἰς τὸ χωρίον Βούργαροι, ἐτελεῖτο δὲ εἰς τὸ Κωστῆ ὡς ἑξῆς: Ἡ λατρεία ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς 2ας Μαΐου. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν αἱ γυναῖκες καὶ αἱ παρθένοι μὲ ἑορτάσιμον στολὴν ἐλάμβανον τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ μετέβαινον εἰς τὸ ἐκτὸς τοῦ χωρίου ἁγίασμα αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἦτο περιπεφραγμένον διὰ φράκτου καὶ ἐσκιάζετο ὑπὸ ὑψηλῶν δένδρων, εἶχε δὲ καὶ παράπηγμα. Τὸν χῶρον τοῦ ἁγιάσματος τούτου αἱ γυναῖκες ἐκαθάριζον ἀπὸ τὰ χόρτα καὶ τὴν ἄμμον, ἐπιδιώρθωνον τὸν φράκτην, ἤναπτον λαμπάδας καὶ ἐθυμίων, ἐνίπτοντο κατόπιν εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ ἁγιάσματος ῥίπτουσαι εἰς τὴν ἱερὰν πηγὴν νομίσματα καὶ ἔπειτα ἔστηνον χορόν, μετὰ τὸ πέρας τοῦ ὁποίου ἐπέστρεφον εἰς τὰ ἴδια. Ἔκτοτε οἱ χοροὶ ἐξηκολούθουν καθ' ἑκάστην περὶ τὴν ἑσπέραν μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου.

Κατὰ τὴν πρὸ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου Κυριακὴν ἐτελεῖτο κοινὴ ἑορτὴ ὑπὸ ὅλων τῶν περιοικούντων χωρίων εἴς τινα τοποθεσίαν, *Τρίπορι* καλουμένην, καὶ κειμένην εἰς τὴν φάραγγα, τὴν ὀνομαζομένην *Βλάχοβον*. Εἰς τὴν τοποθεσίαν ταύτην πολλαὶ πηγαὶ ἀναβρύουν, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἀνῆκε καὶ εἰς ἓν τῶν συνεορταζόντων χωρίων ὡς ἁγίασμα αὐτοῦ, πλησίον δὲ ὑπάρχει ἱερὸν ἄλσος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἕκαστον χωρίον εἶχε δι' ἑαυτὸ ᾠκοδομημένον παράπηγμα. Ἡ προσέλευσις τῶν χωρικῶν εἰς τὸν ἱερὸν τόπον ἐγίνετο ἐν πομπῇ. Προηγεῖτο ἡ μουσική, ἀποτελουμένη ἐκ μεγάλου ἱεροῦ τυμπάνου, λύρας, αὐλοῦ καὶ ἀσκαύλου, ἠκολούθουν ἄνδρες κρατοῦντες θυμιατήρια, δι' ὧν ἐθυμίων ἀκαταπαύστως τὰ ἀκολουθοῦντα ἀναστενάρια, τοὺς ὀργιαστὰς δηλονότι θιασώτας. Τὰ ἀναστενάρια ταῦτα ἐκράτουν εἰς χεῖρας τὰς χορευούσας εἰκόνας τῶν ἁγίων, τῶν ὁποίων ἐγίνετο χρῆσις μόνον κατὰ τὴν λατρείαν ταύτην.

Αἱ εἰκόνες αὗται, καλούμεναι ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καὶ τῶν θιασωτῶν *παπποῦδες*, ἀπεικόνιζον τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον καὶ τὴν ἁγίαν Ἑλένην, ταύτην ὅμως οὐχὶ ὡς συνήθως, ἀλλὰ διεζωσμένην τὴν ἐσθῆτα καὶ τὸν ἕτερον πόδα ὡς ἐν χορῷ προτείνουσαν. Αἱ εἰκόνες ἔφερον κάτωθεν ἐκ τῆς ἰδίας σανίδος λαβὴν ἱκανῶς μακράν, ἐξ ἧς καὶ ἐκράτουν αὐτὰς τὰ *ἀναστενάρια*, ἦσαν δ' ἐπηργυρωμέναι ἢ καὶ ἐπιχρυσωμέναι καὶ ἐκοσμοῦντο μὲ διάφορα κοσμήματα, οἷον χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἐνώτια καὶ δακτυλίους καὶ ψέλλια καὶ ἁλύσεις καὶ ἀρχαῖα νομίσματα, ἄνωθεν δ' ἐκαλύπτοντο δι' ἐρυθρᾶς σκέπης, ἡ ὁποία ἐσκέπαζε τοὺς εἰκονιζομένους ἁγίους μέχρι τοῦ τραχήλου, ἔφερε δὲ προσερραμμένους πολυπληθεῖς εὐμεγέθεις ἀργυροῦς κώδωνας. Τοιαῦται εἰκόνες καὶ εἰς τοὺς ναοὺς εὑρίσκοντο, ἀλλ' ἱερώταται ἐθεωροῦντο αἱ φυλαττόμεναι εἰς τὰ *κονάκια* λεγόμενα τῶν παππούδων. Ἦσαν δὲ τὰ κονάκια αὐτὰ ἰδιαίτερα δωμάτια ἐν τῇ οἰκίᾳ ἑνὸς ἑκάστου ἀναστενάρη, ὅπου ἦσαν ἀνηρτημέναι αἱ τοιαῦται εἰκόνες, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἵσταντο λυχνίαι σιδηραῖ καὶ ἐκρέμαντο λύχνοι ἄσβεστοι. Ἱερώτατον ὅμως πάντων τούτων τῶν κονακίων ἐθεωρεῖτο τὸ καλούμενον *μεγάλο κονάκι*, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ δωμάτιον τῶν εἰκόνων τῆς οἰκίας τοῦ *ἀρχιαναστενάρη*. Αἱ εἰκόνες αὗται ἐθεωροῦντο κατ' ἐξοχὴν θαυματουργοὶ καὶ διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὰς ἑορτάς, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις εἶχον ἀνάγκην τῆς θείας ἀντιλήψεως ἐν καιρῷ ἀσθενειῶν ἢ ὅταν ἔβλεπον κακὰ ὄνειρα οἱ χωρικοὶ καὶ αἱ χωρικαὶ προσήρχοντο εἰς τὰ κονάκια μετὰ λαμπάδων, θυμιαμάτων καὶ διαφόρων προσφορῶν, οἷον ἐλαίου, κηροῦ, χρημάτων καὶ τῶν τοιούτων, ὅπως προσκυνήσουν τὰς εἰκόνας καὶ ζητήσουν τὴν βοήθειάν των.

Τὰ προπορευόμενα ἀναστενάρια ἠκολουθοῦντο ὑπὸ τῶν οἰκογενειῶν τῶν χωρικῶν, ὧν ἑκάστη ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς ἀρνίον πρὸς θυσίαν, ἄρτον καὶ οἶνον. Τὴν πομπὴν συνώδευον καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ χωρίου. Ἀφοῦ ἡ πομπὴ ἔφθανεν εἰς τὸ Τρίπορι, ἠνοίγοντο τὰ κεκλεισμένα ἁγιάσματα καὶ ἐκαθαρίζοντο. Οἱ ἱερεῖς τότε ἔψαλλον τὸν ἁγιασμόν, ἕκαστος εἰς τὸ ἁγίασμα τοῦ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του χωρίου, ἀναστενάρης δὲ παριστάμενος ἤντλει ὕδωρ καὶ ἔδιδε πρὸς νίψιν καὶ πόσιν εἰς τοὺς προσερχομένους, οὗτοι δὲ προσέφερον λαμπάδας, θυμίαμα καὶ χρήματα.

Μετὰ τὸν ἁγιασμὸν αἱ εἰκόνες ἑκάστου χωρίου ἀπετίθεντο εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ παράπηγμα, παρ' αὐτὰς δὲ ἐτοποθετοῦντο τὰ ἀναστενάρια, οἱ δὲ χωρικοὶ προσερχόμενοι προσεκύνουν αὐτὰς ἀνάπτοντες λαμπάδας καὶ προσφέροντες θυμιάματα. Πολλοὶ τούτων καὶ ἐξωμολογοῦντο τότε πρὸς τὰ παριστάμενα ἀναστενάρια, ταῦτα δὲ ὑπεδείκνυον τὸν τρόπον τοῦ ἐξιλασμοῦ, ὅστις συνήθως συνίστατο εἰς θυσίας καὶ προσφορὰς χρηματικάς. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἔξω ἐπὶ τῆς χλόης τὰ ἀρνία, εὐλογηθέντα πρῶτον ὑπὸ τῶν ἱερέων, ἐσφάζοντο καὶ ἐψήνοντο. Οἱ ἱερεῖς ἐλάμβανον ὡς ἀμοιβὴν τὴν πλάτην καὶ τὸ δέρμα. Ἠκολούθει γεῦμα, μεθ' ὃ οἱ μὲν αὐτόχθονες ἱερεῖς παρέμενον, οἱ δὲ ξένοι ἀπεπέμποντο ἐκ φόβου μήπως τὰ τελούμενα καταγγείλουν εἰς τὸν ἀρχιερέα. Τὸ γεῦμα ἠκολούθει χορὸς ὀργιαστικός, ὅστις ἤρχιζε καὶ ἐτελεῖτο ὡς ἑξῆς:

Εἰς κάθε παράπηγμα, ὅπου αἱ εἰκόνες, τὰ ἀναστενάρια, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἔχοντα τὰς χεῖρας ὁριζοντίως τεταμένας ἢ καὶ λευκὰ μαντήλια κρατοῦντα ἤρχιζαν, δύο πρῶτον ἢ τρία, νὰ χορεύουν τὸν ἀντικρυστὸν χορόν, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κινούμενα καὶ ἐπιφωνοῦντα «ἒχ ἒχ ἴχ ἴχ οὒχ οὒχ». Βαθμηδὸν προσήρχοντο καὶ ἄλλα, ὁ ρυθμὸς ἐγίνετο ταχύτερος καὶ ζωηρότερος, μέχρις οὗ ἐκμανέντα ἥρπαζον τὰς εἰκόνας καὶ ἐκίνουν αὐτὰς ἀτάκτως ἄνω κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Συγχρόνως καὶ οἱ ἄλλοι πανηγυρισταὶ ἔστηναν πέριξ χορὸν ὑπὸ τὸν ἦχον τῆς ἐγχωρίου μουσικῆς, εἰς τὸ μέσον δ' αὐτοῦ τὰ ἀναστενάρια εἰσορμήσαντα μανικῶς καὶ ἀτάκτως ἐπήδων, συγχρόνως δὲ προσέφερον τὰς εἰκόνας πρὸς προσκύνησιν εἰς διαφόρους τῶν χορευόντων. Ὅταν δ' ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐκορυφοῦτο, ὥρμων ἀκάθεκτα διὰ μέσου τῶν δασῶν καὶ τοῦ ὄρους καὶ ἐπέστρεφον ἕκαστον εἰς τὰ ἴδια. Μετὰ τοῦτο καὶ οἱ λοιποὶ πανηγυρισταὶ παρελάμβανον τὰς οἰκογενείας των καὶ ἐπέστρεφον εἰς τὰ χωρία των, ὅπου ἐξηκολούθουν τὸν χορὸν μέχρι τῆς πρωΐας.

Κατὰ τὰς τελετὰς τῆς πανηγύρεως ταύτης καθὼς καὶ τὰς ἀκολουθούσας ἀνεδεικνύοντο καὶ τὰ νέα ἀναστενάρια ὡς ἑξῆς. Διαρκοῦντος τοῦ ὀργιαστικοῦ χοροῦ τῶν ἀναστεναρίων, ἄλλοτε εἷ., ἄλλοτε δύο ἢ καὶ περισσότεροι τῶν πανηγυριζόντων κατελαμβάνοντο ὑπὸ τοῦ ὀργιαστικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἢ κατὰ τὴν ἐγχώριον φράσιν «τοὺς ἔπιασε ὁ ἅγιος» ἢ «τοὺς ἐγκαλοῦσε ἡ εἰκόνα». Συνίστατο δὲ τοῦτο εἰς τὸ ἑξῆς: Αἰφνιδίως ἤρχιζον νὰ τρέχουν καὶ νὰ ἀφρίζουν καὶ νὰ ἀγριεύουν, κατόπιν κατελαμβάνοντο ὑπὸ σπασμῶν καὶ ἐλιποθύμουν. Οἱ παρόντες τότε κρατοῦντες λαμπάδας ἐθυμίων αὐτούς, ἕως ὅτου συνελθόντες ἐκ τῆς λιποθυμίας ἀνεπήδων ὁρμητικῶς, ἥρπαζον τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου καὶ πηδῶντες ἔξαλλοι καὶ χορεύοντες ἐτρέποντο εἰς τὰ ὄρη, ὅπου καὶ κατέπαυεν ἡ διέγερσις ἐκ τῆς ἐξαντλήσεως. Μετὰ τὴν πάροδον τοῦ ὀργιασμοῦ οὐδὲν συνήθως τῶν τελεσθέντων ἐνεθυμοῦντο. Οἱ νέοι οὗτοι φοιβόληπτοι ἀπετέλουν τὰ ὑποψήφια νέα μέλη τοῦ θιάσου τῶν ἀναστεναρίων.

Μετὰ τὰ προκαταρκτικὰ ταῦτα στάδια, κατὰ τὴν ἑβδομάδα τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν παραμονήν, πάντες οἱ κάτοικοι ἐφρόντιζον νὰ φέρουν ξύλα, τὰ ὁποῖα συνεσώρευον εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου εἰς μέγαν σωρόν. Ὁ ἀρχιαναστενάρης ἐν τῷ μεταξὺ ἠγόραζεν ἐκ τῶν κοινῶν χρημάτων ταῦρον τριετῆ τέλειον, τὴν δὲ παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου πομπή, ἀναχωροῦσα ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ ἀρχιαναστενάρη, παρελάμβανε τὸν ταῦρον τοῦτον καὶ ὡδήγει ὄπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὸν προσέδενεν εἰς κρίκους ἐπίτηδες προσηλωμένους. Ἀπετελεῖτο δ' ἡ πομπὴ ἐκ τῶν ἀναστεναρίων, κρατούντων τὰς εἰκόνας καὶ χορευόντων, τῶν ὁποίων προηγεῖτο ἡ συνήθης μουσικὴ καὶ οἱ βαστάζοντες τὰ θυμιαστήρια ἄνδρες, ἠκολούθει δ' ὁ λαὸς πανδημεί. Εἰς τὸν αὐτὸν τόπον προσεδένοντο καὶ οἱ ταῦροι, ὅσους εἶχον τάξει ἰδιῶται. Τὰ ἀρνία καὶ τὰ πρόβατα, ἀφοῦ ηὐλογοῦντο ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ὡδηγοῦντο εἰς τὰς οἰκίας, ὅπου καὶ ἐσφάζοντο. Μετὰ τὴν πρόσδεσιν τοῦ ἱεροῦ θύματος διελύοντο.

Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας τὸ πλῆθος συνεκεντρώνετο πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ ἀρχιαναστενάρη. Ἀφοῦ δὲ ἔπινον ἀρκετά, ἐξεκίνουν ἐν πομπῇ, προπορευομένης τῆς μουσικῆς, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸν ναόν. Εἰς τοῦτον εἰσήρχοντο μόνα τὰ ἀναστενάρια, ὁ δὲ ἀρχιαναστενάρης τρὶς γονατίσας πρὸ τῶν εἰκόνων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας, καὶ τῶν χορευουσῶν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου εἰκόνων, ἐλάμβανεν ἀνὰ μίαν ἐκ τῶν τελευταίων τούτων καὶ παρέδιδεν εἰς ἕκαστον τῶν ἀναστεναρίων, κρατῶν τὴν τελευταίαν δι' ἑαυτόν. Μετὰ τοῦτο ἐξήρχοντο τοῦ ναοῦ καὶ διηυθύνοντο ἐν πομπῇ εἰς τὴν πλατεῖαν, ὅπου ὁ σωρὸς τῶν ξύλων, ὅστις προηγουμένως ἀναφθεὶς εἶχεν ἤδη ἀποτελέσει πυρὰν καὶ ἀνθρακιάν. Τὸ πῦρ τῆς πυρᾶς ταύτης θεωρεῖται ἱερὸν καὶ διὰ τοῦτο ἀπαγορεύεται νὰ ἀνάπτωσιν ἐξ αὐτῶν τὰς καπνοσύριγγάς των. Ἐκεῖ παρὰ τὴν πυρὰν ἤρχιζε τὸν χορὸν ὁ ἀρχιαναστενάρης, ἠκολούθουν δὲ τὰ ἄλλα ἀναστενάρια, ἐνῷ πέριξ αὐτῶν ὁ λαὸς ἔστηνεν ἄλλον χορόν. Κατὰ τὸν χορὸν τοῦτον ἐπανελαμβάνοντο ὅσα καὶ εἰς τὸν ἀνωτέρω περιγραφέντα, μὲ τὴν προσθήκην ὅτι ὅταν ἐκορυφώνετο ὁ ἐνθουσιασμός, τὰ ἀναστενάρια ἐπήδων γυμνόποδα ὅπως ἦσαν ἐπὶ τῆς ἀνθρακιᾶς καὶ ἐχόρευον ἐπί τινα λεπτὰ ἐπ' αὐτῆς, χωρὶς νὰ δείξουν οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον σημεῖον πόνου ἐξ ἐγκαύματος. Ἀφοῦ δὲ οὕτως ἀρκετὰ ἐχόρευον, διηυθύνοντο ἐν πομπῇ εἰς τὰς οἰκίας τῶν χωρικῶν, αἵτινες ἦσαν πᾶσαι ἀνοικταί. Οἱ οἰκοδεσπόται ἐδέχοντο μετὰ χαρᾶς τὰ ἀναστενάρια καὶ παρέθετον εἰς αὐτὰ τράπεζαν. Ἕως ὅτου δὲ παρατεθῇ αὕτη, τὰ ἀναστενάρια ἐχόρευον τὸν χορόν των. Κατὰ τὰς εὐωχίας ταύτας ἄφθονος ἔρρεεν ὁ οἶνος ἢ τὸ οἰνόπνευμα, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ εἰς ἄλλα ὄργια ἀκόλαστα ἐξετρέποντο, ἐνῷ κατὰ πάντα τὸν ἄλλον χρόνον καὶ τὰ ἀναστενάρια καὶ οἱ χωρικοὶ ἦσαν ἐγκρατέστατοι καὶ ἠθικώτατοι. Ἀφοῦ δὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον περιήρχοντο τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου, ἐπέστρεφον εἰς τὴν πυράν, ὅπου χορεύοντα μέχρι κορυφώσεως τοῦ ὀργιασμοῦ, ἐτρέποντο πρὸς τὰ ἔξω τοῦ χωρίου, κατευθυνόμενα πρὸς τὸ γειτονικόν, ἀκολουθοῦντος τοῦ πλήθους μετὰ τῆς μουσικῆς καί τινων ὁπλοφόρων. Οἱ κάτοικοι τούτου ἐξήρχοντο τότε εἰς προϋπάντησιν τῶν ἀναστεναρίων μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὰ ἰδικά των ἀναστενάρια μὲ τὰς εἰκόνας των. Ἀφοῦ δὲ ἠσπάζοντο ἀλλήλους εἰσήρχοντο εἰς τὸ χωρίον καὶ ἐφιλοξενοῦντο εἰς τὰς οἰκίας τῶν χωρικῶν, ὅπου χορεύσαντες καὶ εὐχηθέντες ἐπέστρεφον εἰς τὰ ἴδια προπεμπόμενοι ὑπὸ τῶν χωρικῶν. Ἡ νυκτερινὴ αὕτη ἐπίσκεψις ἐχαρακτηρίζετο ὡς ἐπίσκεψις τοῦ ἁγίου πρὸς τὸν ἐν τῷ γειτονικῷ χωρίῳ ἀδελφόν του. Ἐνίοτε νέοι τοῦ χωρίου προσεπάθουν νὰ ἀνακόψουν τὸν δρόμον τῶν ἀναστεναρίων πρὸς τὸ γειτονικὸν χωρίον, διὰ νὰ μὴ φύγῃ ὁ ἅγιος ἐκ τοῦ χωρίου των, ἀλλὰ σπανίως τὸ κατώρθωνον.

Τὴν ἐπαύριον, ἑορτὴν τοῦ ἁγίου, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας, ὁ ἱερεὺς μετέβαινεν εἰς τὸ ἁγίασμα τοῦ χωρίου, ὅπου ἔψαλλεν ἁγιασμόν, παρισταμένου τοῦ ἀρχιαναστενάρη, κρατοῦντος τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου, τὴν ὁποίαν μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἁγιασμοῦ ἐπανέφερεν εἰς τὸν ναόν. Κατόπιν ὁ ἱερεὺς ηὐλόγει ὅλα τὰ θύματα, τὰ ὄπισθεν τοῦ ἱεροῦ δεδεμένα, ὁ δὲ ἀρχιαναστενάρης διὰ πελέκεως ἐθυσίαζε τὸν ταῦρον, προσέχων ὥστε τὸ αἷμα νὰ ρεύσῃ εἰς τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ. Κατόπιν διὰ μαχαίρας ἐξέδερε καὶ ἐτεμάχιζε τὸν ταῦρον, τὰ δὲ κρέατα μετὰ πλατέος λωρίου ἐκ τοῦ δέρματος, ὅσον ἦτο ἀρκετὸν δι' ἓν τσαροῦχι, διενέμοντο ὠμὰ εἰς τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου. Ἂν ἡ ποσότης δὲν ἐπήρκει, οἱ μὴ λαβόντες ἐλάμβανον κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος. Ὁ πέλεκυς καὶ ἡ μάχαιρα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίει ὁ ἀρχιαναστενάρης, ἐθεωροῦντο ἱερά. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὰ ἀναστενάρια ἡσύχαζον, ἐνῷ οἱ χωρικοὶ ἔσφαζον τὰ πρόβατά των καὶ εὐωχοῦντο, ἄλλοι μὲν ἐντὸς τοῦ χωρίου, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ ἁγίασμα.

Τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐπανελαμβάνετο ὁ χορὸς καὶ τὰ ὄργια περὶ τὴν πυράν, καθὼς καὶ αἱ νυκτεριναὶ ἐκδρομαὶ καὶ ἐπισκέψεις, διήρκουν δὲ ταῦτα ἄνευ διακοπῆς ἐπὶ ὁλόκληρον ὀκταήμερον. Καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τῆς ἑορτῆς πρὸ τῆς θύρας ἑκάστου ἀναστεναρίου ἐκρέματο φανὸς ὡς δεῖγμα τῆς ἱερᾶς ἰδιότητος τοῦ οἰκοδεσπότου.

Κατὰ τὸ τέλος τῆς πανηγύρεως τὰ ἀναστενάρια περιήρχοντο ἐν πομπῇ καὶ χορῷ τὸ χωρίον, ἐσταύρωνον τὰς τέσσαρας αὐτοῦ ὁδοὺς διὰ τῶν εἰκόνων καὶ ἔπειτα ἐπέστρεφον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ

Digitized by Google

ἀρχιαναστενάρη. Ἀφοῦ δὲ καὶ ἐκεῖ ἐσυμποσίαζον, ἐν πομπῇ πάλιν ἔφερον καὶ ἀπέθετον τὰς εἰκόνας εἰς τὸν ναὸν καὶ οὕτως ἔληγεν ἡ πανήγυρις.

Σημειωτέον ὅτι εἰς τὰς τελετὰς ταύτας ἀπεφεύγετο ἡ παρουσία ξένων, διὰ τοῦτο καὶ ἀπεμακρύνοντο οἱ μὴ ἐντόπιοι ἱερεῖς. Ἐὰν δέ τις παριστάμενος ἐτόλμα νὰ περιγελάσῃ τι τῶν τελουμένων διέτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ φονευθῇ. Ὡς δὲ κατὰ τὴν ἐν Τρίπορι τελετήν, οὕτω καὶ κατὰ τοὺς περὶ τὴν πυρὰν χορούς, πολλοὶ τέως βέβηλοι, θεόληπτοι ἐγίνοντο, «τοὺς ἔπιανε ἢ τοὺς ἐγκαλοῦσε ὁ ἅγιος ὡς καθαρούς», καὶ ἀνεδεικνύοντο ὑποψήφια ἀναστενάρια.

Τὰ ἀναστενάρια ἀπετέλουν ἰδίαν ἀδελφότητα, ἴδιον θίασον, τοῦ ὁποίου ἀρχηγὸς ἦτο ὁ ἀρχιαναστενάρης, ἐκλεγόμενος ἐκ τῶν ἀναστεναρίων τοῦ Κωστῆ, ἐκ διαδοχῆς τοῦ ἑκάστοτε πρεσβυτέρου ἢ ἱκανωτέρου. Διὰ νὰ γίνῃ δέ τις δεκτὸς εἰς τὸν θίασον αὐτόν, οὐ μόνον ἔπρεπε πρότερον νὰ τὸν ἔχῃ πιάσει ὁ ἅγιος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐγκριθῇ ὑπὸ τοῦ ἀρχιαναστενάρη καὶ νὰ εἶναι ἀρεστὸς εἰς τοὺς λοιποὺς θιασώτας. Διῆγον βίον αὐστηρὸν καὶ ἐθεωροῦντο σεβαστὰ εἰς τοὺς χωρικούς. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν ἀγράμματα, εἰς δὲ τὴν ἐκκλησίαν μόνον κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τῶν Φώτων, ὅτε ἐψάλλετο ὁ μέγας ἁγιασμός, προσήρχοντο καθὼς καὶ οἱ χωρικοί, οἱ ἀποδεχόμενοι καὶ παρακολουθοῦντες τὰ ὄργια τῶν ἀναστεναρίων, οὕτως ὥστε συνέβαινε πολλάκις ἡ ἐκκλησία νὰ εἶναι κενή. Καὶ κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων ἐγειρόμενοι πρωῒ ἔτρωγον ἁπλῶς τὸ χριστόψωμο καὶ κατόπιν εὐωχοῦντο χωρὶς νὰ πλησιάζουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Οὐδὲν ἐκ τῶν ἀναστεναρίων ἐξωμολογεῖτο, σπανιώτατα δὲ μετελάμβανον. Ὁσάκις δ' ᾐσθάνοντο τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξομολογήσεως, ἀπεσύροντο εἰς τὸ δάσος καὶ χαράσσοντες σταυρὸν ἐπὶ μεγάλου δένδρου, ἐνώπιον αὐτοῦ ἐξωμολογοῦντο τὰς ἁμαρτίας των. Ἀντὶ τῆς ἐκκλησίας ἐσύχναζον εἰς τὰ κονάκια τῶν παππούδων, περὶ ὧν ἀνωτέρω εἴπομεν, ὅπου ἐφυλάττοντο καὶ αἱ διάφοροι τῶν λάτρεων προσφοραὶ καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ κονάκι τοῦ ἀρχιαναστενάρη· περὶ τοῦ πλούτου δὲ τούτων πολλὰ ἐμυθεύοντο. Αἱ προσφοραὶ ἀπετέλουν περιουσίαν τοῦ θιάσου, ἐξ αὐτῶν δὲ μόνον ὁ ἀρχιαναστενάρης καὶ τὰ ἀναστενάρια ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιήσουν πρὸς ἰδίαν χρῆσιν.

Ἐκτὸς τοῦ χοροῦ καὶ τῶν ὀργίων καὶ τῶν λοιπῶν, ὅσα ἀνεφέραμεν, τὰ ἀναστενάρια καὶ ἄλλα ἔργα ἐπετέλουν, ἔργα ἱερέως, ἰατροῦ, μάντεως καὶ χρησμοδότου. Οὕτως ἐξωμολόγουν τοὺς προσερχομένους καὶ ἄφηνον τὰς ἁμαρτίας ἀντὶ θυσιῶν εἰς τὸν ἅγιον, ἐχρησμοδότουν περὶ τῆς ἐκβάσεως ὑποθέσεων ἢ ἀσθενειῶν, ἀπεκάλυπτον κλέπτας καὶ ἡρμήνευον ὄνειρα, προσκαλούμενοι δὲ εἰς ἀσθενεῖς ἐσταύρωνον αὐτοὺς διὰ τῆς εἰκόνος καὶ χορεύοντες ἠρώτων αὐτὴν ἂν ὁ πάσχων θὰ ἰαθῇ ἢ ὄχι. Ἐπειδὴ δὲ οἱ χρησμοὶ αὐτῶν ἦσαν συνήθως ἀσαφεῖς καὶ λοξοί, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀλήθεια αὐτῶν ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἀναμφισβήτητος ἐν οἱαδήποτε ἐκβάσει.

Ἐν καιρῷ ἐπιζωοτίας ἢ ἄλλης ἐπιδημίας, ἥτις συνήθως ἀπεδίδετο εἰς βρυκόλακα, τὸν ὁποῖον ἐδῶ ὠνόμαζον *σμερδάκι* ἢ *γούστρελον*, τὰ ἀναστενάρια ἐξήρχοντο ἐν πομπῇ καὶ χορῷ καὶ τὰς εἰκόνας κρατοῦντα κατεδίωκον δῆθεν τὸν βρυκόλακα καὶ ἐπυροβόλουν αὐτόν, ἰσχυριζόμενα ὅτι τὸν βλέπουν ἐν εἴδει ἀσκοῦ πλήρους αἵματος. Ἔπειτα ἐσταύρωνον τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ χωρίου διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν εἴσοδον τοῦ κακοῦ. Πρὸς περισσοτέραν δὲ ἀσφάλειαν εἰς τὰς τέσσαρας πλευρὰς τοῦ χωρίου ὑπῆρχον παραπήγματα, ἀφιερωμένα εἰς τοὺς παπποῦδες, εἰς τὰ ὁποῖα κατὰ τὰς ἑορτὰς ἀπετίθεντο αἱ εἰκόνες τούτων πρὸς προσκύνησιν. Τέλος καὶ εἰς τὰς θεμελιώσεις τῶν οἰκιῶν ἐκαλοῦντο, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ μὲν ἀρχιτέκτων ἔσφαζε μέλαν πρόβατον εἰς τὸ μέσον τοῦ οἰκοπέδου, τὰ δὲ ἀναστενάρια ἤναπτον ἀνὰ μίαν λαμπάδα εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς οἰκίας καὶ ἐθυμίων τοὺς παρισταμένους. Ἔπειτα ὁ ἀρχιαναστενάρης ἔθαπτε τὴν κεφαλὴν τοῦ θύματος ἐκεῖ, ὅπου εἶχε ρεύσει τὸ αἷμα, κατόπιν δ' ἤρχιζεν ὁ χορός, ὅστις διήρκει μέχρι τῆς παραθέσεως τοῦ γεύματος. Μετὰ τοῦτο εὐχηθέντες ἀπήρχοντο. Εἰς ὅλας ταύτας τὰς περιστάσεις τὰ ἀναστενάρια ἐφιλοδωροῦντο συνήθως μὲν διὰ θυσιῶν πρὸς τὸν ἅγιον, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων διαφόρων προσφορῶν.

Ἡ πίστις τῶν γυναικῶν εἰς τὰ ὄργια καὶ τὰς τελετὰς τῶν ἀναστεναρίων καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητα αὐτῶν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς εὐημερίας τοῦ χωρίου καὶ ἀπέναντι παντὸς καλοῦ ἦτο ἀπόλυτος, ἐπίστευον δὲ ὅτι πᾶσα παραμέλησις αὐτῶν ἤθελεν ἐπηρεάσει καὶ τὴν ὑγείαν τοῦ τόπου καὶ τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς καὶ τὴν εὐκρασίαν τοῦ καιροῦ καὶ τῶν ποιμνίων τὴν εὐδοκίμησιν. Διὰ τοῦτο καὶ παρὰ πάσας τὰς νουθεσίας καὶ τοὺς διωγμοὺς τῶν ἀρχιερέων ἔμενον πάντοτε πιστοὶ εἰς τὴν τήρησιν τῶν ἀρχαίων αὐτῶν ἐθίμων. Ὅτε δέ ποτε ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς, τῇ ἐπεμβάσει τῶν ἀρχιερέων, ν' ἀπόσχωσι τῶν ὀργίων, ἰσχυρίζοντο ὅτι ἐπῆλθεν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν φοβερὰ δυστυχία. Ὅθεν καὶ μόλις εὗρον εὐκαιρίαν ἐπανέλαβον τὰς τελειάς. Ἐν τούτοις ἀκούονται καὶ ἀνεκδοτά τινα, μαρτυροῦντα ὅτι καὶ μεταξὺ τῶν ἀναστεναρίων δὲν ἔλειπον οἱ ἀπατεῶνες, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν χωρικῶν οἱ νηφαλιώτεροι καὶ δύσπιστοι.

Τῶν ἀναστεναρίων τούτων καὶ τῶν λατρευτικῶν των ὀργίων δὲν εἶναι ἄγνωστα καὶ παλαιότερα ἴχνη. Ἤδη ὁ *Νικήτας ὁ Χωνιάτης* ὁμιλῶν περὶ τῆς κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἐπαναστάσεως τῶν Βουλγάρων Πέτρου καὶ Ἀσὰν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰσαακίου, ἀναφέρει δαιμονοπλήκτους τινὰς χρησμοδότας, οἵτινες φέρουσιν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν σημερινῶν ἀναστεναρίων. Κατὰ τὰς εἰδήσεις τοῦ Χωνιάτου, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἀσὰν θέλοντες νὰ κινήσωσι τὰ διστάζοντα πλήθη τῶν Βουλγάρων εἰς ἀποστασίαν ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἔκτισαν πρῶτον ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Δημητρίου, εἰς δὲ τὸν ναὸν τοῦτον συγκεντρώσαντες «πολλοὺς τῶν δαιμονοπλήκτων ἐξ ἑκατέρου γένους, αἱμωποὺς καὶ διαστρόφους τὰς κόρας, λυσιχαίτας, καὶ τἆλλα ἀκριβῶς διασῴζοντας, ὁπόσα οἱ τοῖς δαίμοσι κάτοχοι διαπράττονται» ὑπέβαλον εἰς αὐτοὺς νὰ εἴπουν ὅτι ὁ ἅγιος Δημήτριος ἐγκαταλιπὼν τὴν Θεσσαλονίκην ἐγκατεστάθη εἰς τὸν νέον ναὸν καὶ ηὐδόκησε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸ ἔθνος τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Βλάχων. Καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ Χωνιάτης περιγράφων τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐχρησμοδότησαν οἱ δαιμονόπληκτοι οὗτοι: «ἀνακωχευόμενοι δὲ πρὸς βραχὺ οἱ παράφοροι οὗτοι, καὶ αἴφνης τὸ πνεῦμα πλεῖον συλλέγοντες, ἐπιληπτευόμενοι αὖθις διεσοβοῦντο καὶ ἐβόων ἐνθεαστικὸν καὶ διάτορον μὴ εἶναι τὸ ἀπὸ τοῦδε ἕδρας ἀκμήν, ἀλλ' ὅπλα μετὰ χεῖρας λαβεῖν καὶ Ρωμαίοις ὁμόσε χωρεῖν.... ὑπὸ θεοπρόπων οὖν τοιούτων ὅλον τὸ γένος ἐξομιληθέντες τῶν ὅπλων ἅπαντες γίνονται». Χαρακτηριστικὰ ἐπίσης εἶναι ὅσα παρέχει ὁ δημώδης κῶδιξ, ὅστις μᾶς διασῴζει καὶ τὴν δημώδη ὀνομασίαν τῶν δαιμονοπλήκτων τούτων, *ψυχάρια*. «Καὶ ἐν αὐτῷ πολλοὺς δαιμονοπλήκτους ἅτινα καὶ ψυχάρια ὀνομάζουσι, περισυνάξαντες ἀπὸ διαφόρων γενῶν, καὶ ἑτέρους ἐναξομαλίους καὶ κουτρουλοὺς κωραγίους, πράττοντας ὅσα καὶ οἱ δαιμονικοὶ ποιοῦσι, τύπτοντες ἑαυτοὺς μετὰ σιδήρων». Καὶ αὐτὰ μὲν οἱ κώδικες τοῦ Χωνιάτου. Ἑξήκοντα δὲ ἢ ἑβδομήκοντα ἔτη μετὰ ταῦτα ἡ ἀνωνύμου Σύνοψις χρονική, ἣν ἐξέδωκεν ὁ *Σάθας* (Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη τ. Ζ' σ. 371), περὶ τῶν αὐτῶν γεγονότων ὁμιλοῦσα, *ἀσθενάρια* αὐτοὺς ἀποκαλεῖ, πιθανῶς ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος *ἀναστενάρια*. Εἶναι λοιπὸν πρόδηλον ὅτι πρόκειται περὶ τῶν σημερινῶν *ἀναστεναρίων*, τῶν ὁποίων κατὰ μὲν τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἔχομεν τὸ ὄνομα *ψυχάρια*, κατὰ δὲ τὸν ΙΓ' τὸ ὄνομα *ἀσθενάρια*, ἤτοι *ἀναστενάρια*.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὁ συνάδελφος Ι. Παπαδόπουλος ἐπέστησε τὴν προσοχήν μου ἐπὶ ἀνεκδότου κειμένου *Θεοδώρου τοῦ Δούκα τοῦ Λάσκαρι* (κωμῳδία εἰς τὸν βαγιοῦλον αὐτοῦ, κάκιστον καὶ χείριστον ὄντα. Paris. Supl. grec. 472 f. 102 v — 103 r), ὅπου γίνεται ὑπαινιγμὸς περὶ τοῦ Αἵμου ὡς πηγῆς μαγγανειῶν. «Ἐμαίνετο, μὲν οὖν, λέγει ὁ Θεόδωρος διὰ τὸν παιδαγωγόν του, ἐκεῖνος ὁρῶν με φιλοσοφοῦντα καὶ ἐξῆπτε τὴν φαρμακείαν· οἶμαι γὰρ πάλαι καὶ μαγγανείας ἐγίνωσκεν τῷ τῶν βουλγαρικῶν ὁρίων πρὸ καιροῦ παρατρίψας βουνῷ, Αἵμῳ τοὔνομα, ᾧ διαπράττονται ἐκείνων τὰ θρᾳκικά, καὶ ἐπῳδαῖς ἐκεῖθεν καταμιανθείς, ἦν ὅλως δαιμονικός, ὥστε καὶ τὴν πολιὰν βαθέως κατέβαπτεν· κόπρον γὰρ διαφόρων ζῴων κατακιρνῶν καὶ ἀλείφων αὐτὴν ἐτεχνάζετο τῇ βαφῇ τὴν νεότητα». Ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἀδύνατον ὁ ὑπαινιγμὸς νὰ ἀφορᾷ εἰς τοὺς κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἀναφανέντας παρὰ τοῖς Βουλγάροις καὶ ἐν βορείῳ Θρᾴκῃ ἐν γένει Εὐχίτας, τοὺς προδρόμους τῶν Βογομίλων, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ καὶ ὁ Ψελλὸς εἰς τὸ «Περὶ ἐνεργείας δαιμόνων» ἔργον του καὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεδίδοντο ἐπίσης μαγικαὶ ἰδιότητες.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρίων καὶ ἰδίως τοῦ Χωνιάτου καὶ τῆς Συνόψεως προκύπτει ὅτι τὰ ἀναστενάρια πράγματι ἦσαν γνωστὰ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ ὅτι ταῦτα ἐξετείνοντο εὐρύτερον τῆς σημερινῆς περιοχῆς καὶ εἰς τὰς πέραν τοῦ Αἵμου ἢ περὶ τὸν Αἷμον χώρας, ἀφοῦ ἐκεῖ ἐκήρυξεν ὁ Πέτρος τὴν ἐπανάστασιν καὶ κατόπιν διέβη τὸν Αἷμον πρὸς λεηλασίαν τῶν νοτίως αὐτοῦ βυζαντινῶν ἐπαρχιῶν (Σύνοψις ἔνθ. ἀν.). «Καὶ ὡς εὐημερήθησαν τούτοις τὰ τῆς ἀποστασίας, μικρὸν ἡγησάμενοι τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν, καὶ κατὰ τῶν ἔξω τοῦ Αἵμου χωρῶν ἐπέρχονται, δῃοῦντες ταύτας καὶ ἀφανίζοντες.... ἐάσαντες ταύτην (τὴν Πρεσθλάβαν) κατὰ τῶν ἔξω τοῦ Αἵμου ρωμαϊκῶν κτημάτων ἐπιστρατεύουσι, καὶ πολλὰ σώματα Ρωμαίων καὶ βόας καὶ ὑποζύγια, καὶ τῶν ἄλλων βοσκημάτων πλῆθος οὐκ ἐλάχιστον διαρπάζουσιν».

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω χωρίων ὁ Πολίτης εἶχεν ὑπ' ὄψιν του καὶ ἄλλα κείμενα, καὶ παλαιότερα καὶ νεώτερα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ποῖα ἦσαν τὰ κείμενα ταῦτα δὲν γνωρίζω. Ὁ πρῶτος πραγματευθεὶς περὶ τῶν ἀναστεναρίων Χουρμουζιάδης, τοῦ ὁποίου καὶ ἡ περιγραφὴ παραμένει μέχρι σήμερον ὡς ἡ μόνη ἀξιόλογος πηγὴ περὶ αὐτῶν, σημειώνει τὰ τοῦ Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας λεγόμενα περὶ τῶν ἐθνικῶν ἱερέων, οἵτινες κατά τινας *καταγελάστους* πανηγύρεις λαμβάνοντες τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν περιήρχοντο εἰς τὰς πλατείας «κατασειόμενοί τε καὶ οἷον μεθύσκοντες, ὡς ἀχθοφοροῦντες ἄγαν», προσθέτει δ' εἰς αὐτὰς καὶ τὰς παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέως τοῦ Ταμείου τῆς Ὀρθοδοξίας (*Θεοφίλου τοῦ Καμπανίας* τοῦ ΙΗ' αἰῶνος;), αἵτινες προδήλως ἀναφέρονται εἰς συνηθείας παρομοίας πρὸς τὰς τῶν ἀναστεναρίων.

Οὕτως ἐν τῷ ΝΣΤ' κεφαλαίῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ «ὅτι οὐ διὰ τῶν εἰκόνων ἐνεργεῖ ὁ Σατανᾶς...» ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ταμείου θεωρεῖ ὡς οὐχὶ θεμιτὸν νὰ φέρουν οἱ λαϊκοὶ ἐπὶ τῶν ὤμων εἰκόνας καὶ νὰ τρέχουν καὶ νὰ περιέρχωνται μὲ αὐτὰς καὶ προσθέτει: «ὅθεν μὲ τὸ νὰ καταφρονῶνται αἱ εἰκόνες ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς καὶ ἄλλους, παραδιδόμεναι εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν καὶ μεθύσων ἀνθρώπων, ὁ Θεὸς παραχωρεῖ καὶ ὁ Σατανᾶς ἐνεργεῖ τὰ ὅσα πολλοὶ εἶδον καὶ μεθ' ὅρκου βεβαιοῦσι νὰ γίνωνται, ἐν δυσβάτοις ὄρεσι καὶ φάραγξι τοὺς βαστάζοντας τὰς εἰκόνας μετατοπίζων, ἔκφρονας καὶ ἐπτοημένους ἀποτελῶν, καὶ πολλάκις ὡς πετομένους περιφέρων ἐν ἱδρῶτι πολλῷ διὰ τὸ ἄχθος τῆς θαυματουργούσης δῆθεν εἰκόνος». Ἀσαφεῖς δέ τινας καὶ ἀορίστους πληροφορίας παρέχει καὶ ὁ *Cousineri* περὶ τῶν ἐν Ροδόπῃ οἰκούντων, εἰς οὓς ἀποδίδει ὀργιαστικήν τινα διονυσιακὴν λατρείαν, ἀλλ' αὗται ὑπαινίσσονται μὲν ὀργιασμόν τινα ἀνάλογον πρὸς τὸν τῶν ἀναστεναρίων, βεβαίως ὅμως δὲν ἀναφέρονται εἰς τὰ ἀναστενάρια.

Ὅσα μέχρι τοῦδε ἱστορικὰ περὶ τῶν ἀναστεναρίων γνωρίζομεν, δὲν εἶναι δυστυχῶς ἀρκετά, ὥστε νὰ μᾶς ἀποκαλύψουν τὴν ἱστορικὴν ἀρχήν των, ἂν δηλονότι κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἀνεπτύχθησαν ἐν τῇ Βορείῳ Θρᾴκῃ, ὅπου ποικίλα ἔθνη καὶ ποικίλαι θρησκευτικαὶ αἱρέσεις διεσταυρώθησαν, ἢ ἂν εἶναι παλαιὰ προχριστιανικὴ κληρονομία. Ἀσχέτως ὅμως πρὸς τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἱστορικῆς συνεχείας, πράγματι, καθὼς ἤδη παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Χουρμουζιάδου, εἶναι ἀξία σημειώσεως ἡ ὁμοιότης τῶν ὀργιαστικῶν τελετῶν τῶν ἀναστεναρίων πρὸς τὰ ὄργια τῆς ἐκ Θρᾴκης εἰς τὴν Ἑλλάδα διαδοθείσης ὀργιαστικῆς τοῦ Διονύσου λατρείας. Τὰ θρᾳκικὰ ταῦτα ὄργια, κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ περιγραφὴν τοῦ *Rohde*, ἐτελοῦντο εἰς τὰ ὄρη ἐν καιρῷ σκοτεινῆς νυκτὸς καὶ ὑπὸ τὸ ἀσταθὲς φῶς τῶν δᾴδων θορυβώδης μουσικὴ ἀντήχει, ὁ ταραχώδης ἦχος χαλκίνων κυμβάλων, ἡ ὑπόκωφος βροντὴ μεγάλων τυμπάνων καὶ ἡ «μανίας ἐπαγωγὸς ὁμοκλά», κατὰ τὸν Αἰσχύλον, βαθυήχων αὐλῶν. Ὑπὸ τῆς ἀγρίας ταύτης μουσικῆς, τοῦ οἴνου καὶ μεθυστικῶν ἐνίοτε καπνῶν καννάβεως διεγειρόμενοι οἱ θιασῶται ἐχόρευον ἐκβάλλοντες ἀγρίας ἰαχάς. Περὶ ᾀσμάτων οὐδεὶς λόγος. Τοῦ χοροῦ ἡ ἔντασις δὲν ἄφηνε τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς τοῦτο πνοήν. Διότι ὁ χορὸς αὐτὸς δὲν εἶχε τίποτε τὸ ὁμοιάζον πρὸς τὸ ἔρρυθμον βῆμα τῶν ὁμηρικῶν Ἑλλήνων, χορευόντων τὸν παιᾶνα. Ὁ θίασος τῶν ὀργιαστῶν ἔτρεχεν εἰς τὰ ὄρη χορεύων χορὸν μανιακὸν καὶ δινούμενος καὶ κλονιζόμενος καὶ ἐνθουσιῶν. Οὕτω δ' ἔξαλλος ἐπέπιπτεν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ταύρου, τὸν ὁποῖον ζῶντα κατεκερμάτιζε καὶ ὠμὰ τὰ κρέατα κατέπινε. Σκοπὸς δὲ τοῦ ὀργιασμοῦ τούτου ἦτο ὁ ἐνθουσιασμός, ἡ ἕνωσις τουτέστι τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν θεὸν ἢ ἐνσάρκωσις τοῦ θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς ἐκστάσεως, τὴν ὁποίαν ἐπετύγχανον διὰ τοῦ χοροῦ, τῆς μουσικῆς, τοῦ οἴνου καὶ τῶν μεθυστικῶν καπνῶν. Ἡ ὁμοιότης τῶν τελετῶν τῶν ἀναστεναρίων πρὸς τὰ διονυσιακὰ ταῦτα ὄργια εἶναι καταφανής. Πρέπει δὲ νὰ προστεθῇ ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους Θρᾷκας ἀπεδίδοντο μαντικαὶ καὶ ἄλλαι ἰδιότητες εἰς τὸν Διόνυσον, καθὼς σήμερον εἰς τὰ ἀναστενάρια.

Τοιούτου εἴδους ὀργιαστικαὶ τελεταὶ δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὴν Θρᾴκην. Ἀνάλογος πρὸς αὐτὰς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦτο ἡ φρυγικὴ λατρεία τοῦ *Ἄττιδος* καὶ τῆς *Κυβέλης*, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους πλεῖσται τοιαῦται παρετηρήθησαν εἰς διαφόρους κατὰ φύσιν ἢ καὶ προηγμένους ὁπωσοῦν λαούς. Αἱ τελεταὶ αὗται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τελοῦνται ὑπὸ τῶν μάγων ἢ τῶν ἰατρῶν τῆς φυλῆς, τῶν ὁποίων παράδειγμα πολὺ γνωστὸν εἶναι οἱ Schaman τῶν λαῶν τῆς Σιβηρίας. Ὅμοιοι πρὸς αὐτοὺς ἐν τῇ Βαλκανικῇ εἶναι οἱ *Ρουσαλτζῆδες* τῶν Βουλγάρων, οἱ ὁποῖοι περιερχόμενοι τὰ χωρία διὰ χορῶν μανιακῶν καὶ ἐξάλλων θεραπεύουσι πᾶσαν ἀσθένειαν. Κάτι δὲ παρόμοιον πρὸς τὰ ἀναστενάρια ἀπετέλουν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ἴσως δὲ καὶ ἀποτελοῦν ἀκόμη, ἐν Ρωσίᾳ οἱ αἱρετικοὶ Christi, οἱ ὁποῖοι ἐνόμιζον ὅτι διὰ τοῦ χοροῦ καὶ τῆς ἐκστάσεως κατώρθωνον νὰ ἐνσωματώσουν οἱ μὲν ἄνδρες τὸν Χριστόν, αἱ δὲ γυναῖκες τὴν παρθένον Μαρίαν.

Συμφώνως πρὸς τ' ἀνωτέρω τὰ σημερινὰ ἀναστενάρια, εἴτε εἶναι λείψανον μεσαιωνικῆς αἱρέσεως, εἴτε, πιθανώτερον, εἶναι ἐκχριστιανισμένον λείψανον τῆς ὀργιαστικῆς θρᾳκικῆς λατρείας τοῦ Διονύσου, ἥτις ἀκριβῶς ὡς κοιτίδα αὐτῆς εἶχε τὸν Αἷμον, ἀνήκουν εἰς τὴν μεγάλην τάξιν τῶν ὀργιαστικῶν λατρειῶν, αἵτινες πᾶσαι, ἀρχαῖαι καὶ νεώτεραι, σκοπὸν ἔχουν διὰ τῆς ἐκστάσεως νὰ ἀφομοιώσουν τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸ θεῖον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Κυρία πηγή: *Α. Χουρμουζιάδου*, Περὶ

Digitized by Google

τῶν ἀναστεναρίων καὶ ἄλλων τινῶν παραδόξων ἐθίμων καὶ προλήψεων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1873. *Arnaudoff*, Die bulgarischen Fertbrauche 1917. Οὗτος ἀντλεῖ, ὡς λέγει, παρά τινος Slaweikoff, ὅστις πρὸ 50 ἐτῶν ἐπεσκέφθη τοὺς τόπους, ουσιαστικῶς ὅμως οὐδὲν προσθέτει εἰς τὰς εἰδήσεις τοῦ Χουρμουζιάδου, πλὴν μόνον ὅτι τὰ ἑλληνικὰ χωρία χαρακτηρίζει ὡς βουλγαρικά. *Ν. Βέη*, Τὰ ἀναστενάρια κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἐν Βυζαντίδι Α' σ. 48–50 καὶ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Πολίτου ἐν Λαογραφίᾳ Α' σ. 343 κ. ἑ. Διὰ τὴν ὀργιαστικὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου κυρίως *Rohde*, Psyche II σ 5 κ. ἑξ. *Otto Kern*, Die Religion der Griechen I σ. 226. *Nilsson*, Gr. Feste σ. 258 κ. ἑ.

ΣΤΙΛΠΩΝ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ἀνάστερος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἄνευ ἀστέρων, σκοτεινός, ἄναστρος.

ἀναστηλιτεύω· *στηλιτεύω*.

ἀναστηλῶ *(—όω)* καὶ ***ἀναστηλώνω***· ἀνιδρύω, ἀνακτίζω, ἀνορθῶ τι κατακείμενον: «ἀναστηλοῦται ὁ Παρθενών».

ἀναστήλωσις (ἡ)· ἀνίδρυσις, ἀνόρθωσίς τινος κατακειμένου: «ἀναστήλωσις τοῦ Παρθενῶνος».

— ἀναστήλωσις ***τῶν εἰκόνων***· ἡ γενομένη τῷ 842 μ. Χ. (βλ. λ. εἰκονομαχία).

ἀναστηλωτὴς (ὁ)· ὁ ἀναστηλῶν, ὁ ἐπιμελούμενος τῆς ἀναστηλώσεως: «ἀναστηλωτὴς τοῦ Παρθενῶνος».

Β. Φ.

ἀνάστημα (τό)· ὕψωμα: «γῆς ἀνάστημα» || ἡ καθ' ὕψος διάστασις, τὸ ὕψος τοῦ σώματος, ἰδίᾳ ἐπὶ ἐμψύχων: «ἀνδρικὸν ἀνάστημα, γιγάντιον ἢ γιγαντιαῖον—, ὑψηλόν —, μέτριον — κτλ.», «παράταξις κατ' ἀνάστημα».

— [ΑΝΘΡΩΠΟΛ.] Μὲ τὸν ὅρον *ἀνάστημα* ἐννοοῦμεν τὸ ὅλον μῆκος—ἢ ὕψος ἢ μέγεθος λεγόμενον—τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, δηλ. τὸ μῆκος τοῦ κυρίου ἄξονος τοῦ σώματος. Συνήθως τὸ ἀνάστημα λαμβάνεται δι' ἐργαλείου εἰδικοῦ, τοῦ ἀνθρωπομέτρου (βλ. λ.) *ἐν ὀρθίᾳ στάσει* καὶ ἀντιστοιχεῖ τότε πρὸς τὴν ἀπόστασιν τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Τὸ ἄτομον ἵσταται εὐθυτενές, κατὰ κανόνα γυμνὸν καὶ ἀνυπόδητον, ὅπως καὶ διὰ πᾶσαν καθόλου σωματομέτρησιν, ἐπὶ ὁριζοντίου ἐδάφους ἢ σανίδος ἢ κιβωτίου κττ., προτιμότερον μὲν ἄνευ στηρίγματός τινος, ἐλεύθερον, ἢ στηριζόμενον ἐπὶ καθέτου τοίχου, διὰ τῆς ῥάχεως καὶ τῶν γλουτῶν, σπανίως δὲ καὶ διὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν πτερνῶν ἡνωμένων. Ἡ κεφαλὴ τηρεῖται ἄνευ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν πολυπλόκων μεθόδων καὶ στηριγμάτων τῶν παλαιοτέρων, ἀβιάστως, ἐν τῇ φυσικῇ θέσει ἰσορροπίας αὐτῆς, μὲ τὸ βλέμμα διευθυνόμενον πρὸς τὸν ὁρίζοντα, ἢ τοποθετεῖται ἀκριβέστερον, εἰς τὸ *ὠτοκογχικὸν ἐπίπεδον*, κατὰ τοιοῦτον τρόπον δηλαδή, ὥστε τὸ δεξιὸν *κογχικὸν* (κατώτατον σημεῖον τοῦ χείλους τοῦ ὀφθαλμικοῦ κόγχου) καὶ ἀμφότερα τὰ *τράγια* (ἀνώτερα σημεῖα τῶν ἀκουστικῶν πόρων περίπου) νὰ εὑρίσκωνται ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου. Τὸ ἀνθρωπόμετρον τοποθετεῖται ἔμπροσθεν τοῦ ἀτόμου, ἢ ἐπὶ ἐλευθέρας στάσεως καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ, στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ ἰδίου βάθρου ἢ ἐδάφους, ἐφ' οὗ καὶ τὸ καταμετρούμενον ἄτομον. Ἡ καταμέτρησις γίνεται διὰ τῆς καταβιβάσεως τοῦ δείκτου τοῦ ἐργαλείου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς ἢ τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου τῆς κεφαλῆς, ἀπομακρυνομένων ἐν ἀνάγκῃ τῶν τριχῶν καταλλήλως.

Τινές, ἐφαρμόζουσι κατ' ἀρχὴν (Papillault κ. ἄλ.) τὴν καταμέτρησιν τοῦ ἀναστήματος *ἐν κεκλιμένῃ θέσει*. Τοῦτο εἶναι ἄλλως τε πολλάκις ἀναγκαῖον διὰ διαφόρους λόγους ἐπὶ τοῦ ζῶντος, εἶναι δὲ κανὼν προκειμένης καταμετρήσεως τοῦ ἀναστήματος πτώματος. Ὡς γενικὴ μέθοδος ὅμως δὲν συνιστᾶται, δεδομένης τῆς διαφορᾶς τοῦ ἀναστήματος, ἣν ἐμφανίζει ὁ κεκλιμένος ἀπὸ τοῦ ἱσταμένου ἀνθρώπου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν ἐπιτρέπεται σύγκρισις τῶν ἀριθμῶν μεταξύ των. Κατὰ τὴν τοιαύτην καταμέτρησιν, τὸ ἄτομον ἐκτείνεται ἐπὶ ὁριζοντίας ἐπιφανείας, στηρίζει τὴν πελματικὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἄκρων ποδῶν ἐπὶ καθέτου ἐπιπέδου, ἐφ' οἱουδήποτε στηρίγματος ὑποποδίου, καὶ τηρεῖ τὴν κεφαλὴν οὕτως, ὥστε τὸ ὠτοκογχικὸν ἐπίπεδον νὰ εἶναι κάθετον τῇ ὁριζοντίᾳ ἐπιφανείᾳ, ἐφ' ἧς ἀναπαύεται. Ἐν κατακλίσει, λαμβάνομεν τὴν καταμέτρησιν τοῦ ἀναστήματος ἐπὶ τῶν μικρῶν παιδίων καὶ ἰδίᾳ τῶν νεογνῶν μετὰ ἔκτασιν τῶν κάτω ἄκρων.

Ἐκ τῶν τριῶν διαστάσεων τοῦ σώματος, ἡ *κάθετος* τοιαύτη, ἢ τὸ *ἀνάστημα*, εἶναι κατὰ πολὺ μείζων τῶν ἄλλων δύο, τῆς *ὀβελιαίας* καὶ τῆς *ἐγκαρσίας*. Ἐξαρτᾶται δὲ τὸ μῆκος τοῦ σώματος, ἢ τὸ ἀνάστημα, κυρίως μὲν ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ σκελετοῦ, δηλαδὴ τῆς ποικιλομόρφου στήλης τῆς ἀπαρτιζομένης ἐκ τοῦ κρανίου, τῶν σπονδύλων, τῆς πυέλου, τοῦ μηροῦ, τῆς κνήμης καὶ τῶν ὀστῶν τοῦ ἄκρου ποδός, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων στοιχείων, ὅπως ἐκ τοῦ πάχους τῶν μαλακῶν μορίων τῆς κεφαλῆς, τοῦ πέλματος καὶ τῶν διαμέσων κατὰ τὰς συνθέσεις τῶν ὀστῶν πρὸς ἄλληλα, καὶ ἐκ τῆς καμάρας τοῦ ἄκρου ποδός.

Ἡ *ἀνάπτυξις* ὅθεν τοῦ ἀναστήματος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων τούτων στοιχείων. Αὕτη γίνεται ταχεῖα, διαρκὴς καὶ ἔντονος, ἀμέσως ἀπὸ τῆς πρωτης καταβολῆς τοῦ ἐμβρύου ἐν τῇ μήτρᾳ καὶ ἐξακολουθεῖ κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τῆς ζωῆς. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ σώματος εἰς μῆκος, περίπου ὁμοία γενικῶς εἰς ὅλας τὰς φυλὰς τῶν ἀνθρώπων, ἐμφανίζει κατὰ τὴν ζωὴν τρεῖς περιόδους μεγάλας:

1) Τῆς *αὐξήσεως*, καθ' ἣν τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ 0,50 ἑκ. εἰς τὸ νεογνὸν (θῆλυ 0,49 ἑκ.) κατὰ μέσον ὅρον, αὐξάνει διαρκῶς ἀλλὰ μὲ περιοδικὴν ἔντασιν μέχρι τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας περίπου, δηλαδὴ τῶν 30 ἐτῶν *(σωματικὴ ὡριμότης)*.

Τὸ μῆκος τοῦ ἐμβρύου κατὰ μέσον ὅρον (γερμανικὴ στατιστικὴ) ἔχει οὕτω:

Τέλος	1	μηνὸς=	7— 8	χσμ.
»	2	»	8— 25	»
»	3	»	70— 90	»
»	4	»	100—170	»
»	5	»	180—270	»
»	6	»	280—340	»
»	7	»	350—380	»
»	8	»	425	»
»	9	»	467	»

Κατὰ τὴν γέννησιν 490—500 χσμ. (Schröder).

Εἶτα προχωρεῖ ἡ ἀνάπτυξις διαρκῶς, ὡς εἴπομεν, ἀλλὰ ἀνίσως, καὶ κατὰ ὡρισμένον *ρυθμὸν* εἰς ὅλας τὰς φυλὰς καὶ ἀμφότερα τὰ γένη. Μετὰ πρώτην τινὰ ἔντονον περίοδον, μέχρι τῶν 5—6 ἐτῶν, ἐντονωτάτην τὰ 2 πρῶτα ἔτη, ἔχομεν περίοδον δευτέρας βραδείας ἀναπτύξεως, μέχρι τῶν 10 (θῆλυ)—12 ἐτῶν, εἶτα τρίτης ἐντόνου πάλιν, μέχρι τῶν 15 (θῆλυ)—18 ἐτῶν καὶ τέλος μιᾶς τελευταίας λίαν βραδείας, μέχρι 20 (θῆλυ)—25 ἐτῶν. Εἰς τὸ θῆλυ, ἕνεκα τῆς μικροτέρας διαρκείας τῆς δευτέρας (πρωΐμου ἥβης), ἡ τρίτη, ζωηροτάτης ἀναπτύξεως, ἐμφανίζεται πρωϊμότερον καὶ ἐπιφέρει τὴν ἐπὶ τοιούτων ὁμηλίκων καταφανῆ ὑπεροχὴν τοῦ ἀναστήματος τοῦ θήλεος. Μετὰ τὸ 20, ὁπότε συμπληροῦται ἡ αὔξησις τοῦ θήλεος, ἐπὶ τοῦ ἄρρενος γίνεται ἀκόμη μικρά τις αὔξησις τοῦ σώματος μέχρι 25 ἐτῶν. Κατὰ τὸ τέλος λοιπὸν ὑπερτερεῖ πάλιν τὸ ἄρρεν εἰς ὕψος καὶ παραμένει κατὰ μέσον ὅρον καὶ ὑψηλότερον. Κατὰ τὰς παρατηρήσεις πολλῶν, τὸ ἀνάστημα αὐξάνει ἀκόμη ἐλάχιστα καὶ μέχρι τοῦ 30 ἔτους καὶ πλέον. Ἐξωτερικοὶ ὅροι καὶ αἱ ἀνωμαλίαι τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἥβης ἐπιδροῦν, κατὰ τὴν ἡλικίαν τῆς ἀναπτύξεως, ἐπὶ τῆς τυπικῆς διαδρομῆς τοῦ ρυθμοῦ ταύτης. Εἰς θερμὰ κλίματα ταχυτέρα αὔξησις. Πρώϊμος γεννητικὴ ὡριμότης διακρίνεται καὶ ὑπὸ ὑψηλοτέρου ἀναστήματος.

2) Ἔχομεν τὸ στάδιον τῆς *στασιμότητος*, σχετικῆς, διαρκούσης ἑτέρας δύο ἢ τρεῖς δεκαετηρίδας.

3) Τέλος ἔχομεν τρίτον στάδιον, τὸ τῆς *βραχύνσεως*, ἀπὸ τῶν 50 ἐτῶν, κυρίως ὅμως κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν ἰδίᾳ πέραν τῶν 70 ἐτῶν, συνήθως μὲν ὀλίγων ἑκατοστομέτρων (—3), ἐνίοτε ὅμως καὶ πλειοτέρων, ἰδίᾳ, ἐν βαθεῖ γήρατι.

Ἅπασαι αὗται αἱ περίοδοι ἀποτελοῦν φυσιολογικὴν ἐξέλιξιν, τῆς τε αὐξήσεως ὡς καὶ τῆς μειώσεως, ὀφειλομένην εἰς μεταβολὰς (ἀνάπτυξιν ἢ ἀτροφίαν) ὅλων τῶν ἀνατομικῶν στοιχείων, ἀφ' ὧν ἐξαρτᾶται τὸ ἀνάστημα τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ μικρὰ ἢ μεγάλη βράχυνσις αὐτοῦ κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν ὀφείλεται κυρίως εἰς ρικνωτικὰς ἐπεξεργασίας ἐπὶ τῶν διαμέσων χόνδρων καὶ δὴ τῶν μεσοσπονδυλίων συνδέσμων καὶ ἐντάσεως τῶν φυσιολογικῶν κυρτωμάτων τῆς σπονδυλικῆς στήλης.

Τὸ ἐντὸς ὡρισμένου πλάτους ποικιλίας διὰ πάσας τὰς φυλὰς περιοριζόμενον φυσιολογικὸν ὥριμον ἀνάστημα τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελεῖ, ὅπως καὶ τὸ τῶν λοιπῶν ζωϊκῶν εἰδῶν, κληρονομικὸν χαρακτηριστικόν. Αἱ μικραὶ ὅμως ἢ μεγάλαι ποικιλίαι αὐτοῦ ὀφείλονται εἰς διαφόρους αἰτίας, ἐξωτερικάς, ἐσωτερικὰς καὶ παθολογικὰς ἀκόμη.

Ἐξωτερικοὶ παράγοντες, π. χ. ἡ ὑγεία τῆς μητρὸς ἢ οἱ ὅροι διατροφῆς ταύτης, ἐπιδροῦν τὰ μέγιστα καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης μὲν σωματικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναστήματος τοῦ ἐμβρύου. Ὁμοίως, καὶ καθ' ὅλην τὴν μετέπειτα περίοδον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀτόμου, ἡ ἐπήρεια τῆς διατροφῆς, τῶν ὅρων τοῦ βίου καὶ ὑγιεινῶν συνθηκῶν καὶ καθόλου τῆς κοινωνικῆς θέσεως, εἶναι μεγάλη ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀναστήματος. Χωρὶς νὰ εἶναι βεβαίως ἱκαναὶ νὰ ἀλλοιώσουν τὸν φυλετικὸν ἢ καθόλου κληρονομηθέντα τύπον, ἡ εὐμάρεια ἢ ἡ πενία ἐξασκοῦν ἀναντιρρήτως εὐνοϊκὴν ἢ μὴ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀναστήματος. Τὸ τοιοῦτον διεπιστώθη ἐπανειλημμένως διὰ τῆς συγκριτικῆς ἐξετάσεως μαθητῶν λυκείων καὶ δημοτικῶν σχολείων, ἀλλὰ καὶ συνοικιῶν ἀκόμη πλουσίων καὶ πτωχῶν. Ἐκ τῶν πινάκων καταφαίνεται ὅτι καθ' ὅλας τὰς ἡλικίας, οἱ μαθηταὶ τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων, συνήθως τέκνα εὐπορούντων γονέων, εἶναι κατὰ μέσον ὅρον ὑψηλότερα τῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων, δηλαδὴ πτωχοτέρων τάξεων. Ἐπίσης οἱ μαθηταὶ τῶν χωρίων προσομοιάζουν μὲ τοὺς εὐπόρους τῶν πόλεων.

Ἡ τοιαύτη διαφορὰ βασίζεται ἐπὶ τῆς, ἕνεκα ἐξωτερικῶν αἰτίων (ἀέρος, τροφῆς, κατοικίας, διδακτικῆς μεθόδου ἐν ὑπαίθρῳ ἢ μή), ἐπιταχύνσεως ἢ ἐπιβραδύνσεως τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδίου, ἐξισοῦται δὲ φυσικὰ κατὰ τὸ πέρας τῆς περιόδου ἀναπτύξεως, ἥτις ἔρχεται καὶ ταχύτερον εἰς τὰ ταχύτερον ἀναπτυσσόμενα. Τὰ πρωτότοκα τέκνα δεικνύουσι ταχυτέραν αὔξησιν, ἐπίσης ὅσον μεγαλυτέρα τὴν ἡλικίαν εἶναι ἡ μήτηρ, τόσον τὰ τέκνα ὑψηλότερα. Ἀποδίδεται δ' ἀκόμη εἰς τὴν ἐπίδρασιν ἀποτόμων κλιματικῶν μεταβολῶν καὶ ποιά τις ἀνομοιότης περὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀναστήματος, ἐντονωτέραν οὖσαν κατὰ τοὺς θερμοτέρους μῆνας καὶ βραδυτέραν κατὰ τοὺς ψυχρούς. Ἡ βελτίωσις τοῦ βίου κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐπέφερεν ἀνύψωσιν τοῦ μέσου ὅρου ἀναστήματος τῶν ἀτόμων καθόλου, καταφανῆ εἰς πολλὰ τῶν πολιτισμένων κρατῶν (Βόρ. Εὐρώπη, Ἰαπωνία). Βίος ὑπὸ κακὰς ὑγιεινὰς συνθήκας (ἐργοστάσια, ὀρυχεῖα) βραχύνει καὶ τὸ ἀνάστημα κατὰ μέσον ὅρον. Παρετηρήθη ἐπίσης ὅτι ἡ ἐπιλογὴ ἀλλοιοῖ τὸ ἀνάστημα τῶν διαφόρων λαῶν, ὡς οἱ πόλεμοι μὲ τὴν καταστροφὴν τῶν ἀκμαιοτέρων, ὑψηλοτέρων, ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτῶν ἐκ τῶν χωρίων εἰς ἐργοστάσια, πόλεις κ.τ.τ.

Τὸ ἀνάστημα ὑφίσταται *αὐξομειώσεις ἡμερησίας*. Τὴν πρωΐαν ἢ μετὰ μακρὰν ἀνάπαυσιν εἶναι μεῖζον ἢ τὴν ἑσπέραν ἢ μετὰ μακρὰν ὀρθοστασίαν, μεγάλας πορείας, ἀνυψώσεις βαρῶν κλπ., κατὰ πολλὰ δὲ ἑκατοστὰ (ἕως 3 καὶ 5). Τοῦτο ὀφείλεται εἰς ἐλαφρὰν συμπίεσιν τῶν μεσοσπονδυλίων συνδέσμων καὶ τῶν ἀρθρικῶν χόνδρων, ἔντασιν τῶν κυρτωμάτων τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ τῆς κλίσεως τῆς πυέλου καὶ μείωσιν τῆς ποδικῆς καμάρας, συνεπείᾳ τοῦ βάρους τοῦ σώματος.

Ἑπομένως, ὑπάρχει καὶ τυπικὴ *διαφορὰ στατικὴ* γενικῶς τοῦ ἀναστήματος τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπὶ κεκλιμένου, τὸ ἀνάστημα ἐπιμηκύνεται χάρις εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ βάρους τοῦ σώματος καὶ τῶν ἀνωτέρω συνεπειῶν του, κατὰ μέσον ὅρον ἀπὸ ὀλίγων χιλιοστῶν μέχρι 2 καὶ 3 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου. Οὗτος δὲ εἶναι ὁ λόγος, δι' ὃν δὲν ἐπιτρέπεται, ὡς εἴπομεν, νὰ παραλληλίζωμεν πορίσματα ἐκ τῆς καταμετρήσεως τοῦ ἀναστήματος ἐν κεκλιμένῃ θέσει πρὸς τὰ ἐκ τῆς ἐν ὀρθίᾳ στάσει. Ἔτι μείζων εἶναι ἡ ἐπιμήκυνσις ἐπὶ τοῦ πτώματος, προστιθεμένης καὶ τῆς χαλαρώσεως τῶν ἱστῶν γενικῶς.

Τὸ ἀνάστημα ἐμφανίζει καὶ *ἀτομικὰς διαφοράς*, ἐντὸς ἑνὸς ὡρισμένου ὁρίου, δηλαδὴ πλάτους ποικιλίας φυσιολογικοῦ, ὅπως εἴδομεν. Τὰ ἐπὶ φυσιολογικῶν ὡρίμων ἀτόμων ὅρια τοῦ μήκους τοῦ σώματος τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, ποικίλλουν μεταξὺ 1,31 ἑκ. καὶ 1,99 ἑκ. Ὁ μέσος ὅρος εἶναι 1,65 ἑκ. (διὰ τὰς γυναῖκας 1,55). Καὶ μέχρι μὲν τῶν 1,60 καλεῖται τὸ ἀνάστημα *«μικρόν»*, μεταξὺ τῶν 1,60 ἑκ. καὶ 1,70 *«μέτριον»*, καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ *«μέγα»*. Πολλάκις ὅμως τὸ ἀνάστημα ἐμφανίζει καὶ ἀτομικὰς ποικιλίας ἐξεχομένας τοῦ συνήθους πλάτους, πέραν τῶν φυσιολογικῶν ἀνωτάτων καὶ κατωτάτων ὁρίων, μικρότερον τῶν 1,30 ἑκ. ἤδη

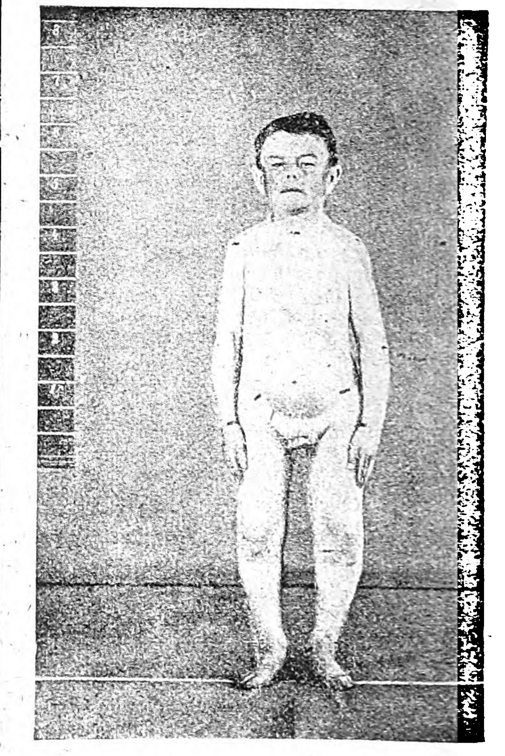

Ὑποπλαστικὸς νάνος.

καὶ μεῖζον τῶν 2,00 μ. Τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνθρώπους καλοῦμεν *«νάνους»*, τοὺς εἰς τὴν δευτέραν, *«γίγαντας»*. Αἱ πλεῖσται γνωσταὶ περιπτώσεις νανισμοῦ καὶ γιγαντισμοῦ εἶναι παθολογικῆς αἰτίας.

Ἡ ***πρωτόγονος νανοσωμία*** ἢ ***πρωτόγονος νανισμὸς***

Digitized by Google

ἐμφανιζομένη εἰς «ἄτομα» ἐνωρὶς ἔχει αἰτίαν πρώρους ἀπὸ τῆς ἐμβρυϊκῆς ἐποχῆς ἀκόμη ἀρχομένας νόσους, ραχίτιδα κ.τ.τ., βασίζεται δὲ εἰς ὑποπλασίαν μὲν τοῦ θύμου καὶ τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος, πιθανῶς δὲ καὶ ὑπερπλασίαν τῆς ὑποφύσεως. Αἱ καταστάσεις αὗται διαταράσσουσι τὴν διάπλασιν τῶν ὀστῶν. Νόσοι ἄλλαι ἀλλοιοῦσαι τὴν μορφὴν αὐτῶν, εἶναι ἡ ὀστεομαλάκυνσις, ἡ φυματίωσις, ὁπότε καὶ ἡ ἀναλογία τῶν μελῶν τοῦ σώματος πάσχει. Ὑπάρχει ὅμως καὶ *νανισμὸς ὑποπλαστικός*, μὲ διατήρησιν τῶν πλείστων τυπικῶν ἀναλογιῶν. Γεννητικὴν ὡριμότητα δὲν ἐμφανίζουν συνήθως οἱ νάνοι, ἢ ἐμφανίζουν πολὺ ἀργά, παρουσιάζουν δὲ καὶ ὑποπλασίαν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων. Γάμοι μεταξὺ νάνων εἶναι κατὰ κανόνα ἄγονοι, καὶ κληρονομικότης γραμμῆς δὲν παρατηρεῖται. Ἀπαντῶσιν ὅμως πολλοὶ νάνοι εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν ἀπὸ ὑγιεῖς γονεῖς. Ἡ *παιδικὴ νανοσωμία* ἐμφανίζεται ὅλως ἀποτόμως κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδίου καὶ ἄνευ φαινομενικῆς αἰτίας, ἀποτελεῖ δ' ἀκριβῶς τὸ καταφανὲς σύμπτωμα τῆς νοσηρᾶς συνδρομῆς.

Ἡ νανοσωμία ἐμφανίζεται εἰς ἄτομα πάσης φυλῆς καὶ ἀμφοτέρων τῶν γενῶν, εἴς τε τὰς μεγαλοσώμους φυλὰς καὶ τὰς μικροσώμους. Ὑπάρχουν περιπτώσεις γνωσταὶ νάνων καὶ 0,78 καὶ 0,71 ἑκ. καὶ μικροτέρου ἀκόμη ἀναστήματος, ὅπως ὁ περίφημος νάνος ὁ παρουσιασθεὶς ἐντὸς πλακοῦντος εἰς τὴν βασίλισσαν Henriette-Marie (0,56 ἑκ.) ἢ ὁ τοῦ Buffon (0,433)!

Ὅλως ἀλλοία εἶναι ἡ *φυλετικὴ νανοσωμία*, δηλαδὴ ἡ βραχυσωμία ὡρισμένων «ὁμάδων» ἀνθρώπων. Τοὺς νάνους, τούτους, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἀληθεῖς νάνους οὓς εἴδομεν, ὀνομάζουν συνήθως «*Πυγμαίους*». Ἀναφερόμενοι οἱ Πυγμαῖοι τῆς Ἀφρικῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ἀριστοτέλους κ. ἄλ., περιγραφέντες δὲ κἄπως φανταστικῶς καὶ ἐν Ἰνδίαις, ὑπὸ τοῦ εὐφαντάστου Πλινίου, διήγειραν ἀνέκαθεν τὴν ἐπιστημονικὴν περιέργειαν. Ὑπάρχουν πράγματι ἀληθεῖς νανόσωμοι λαοὶ ἐν κεντρικῇ Ἀφρικῇ, εἰς τὰς Ἀνδαμανίους νήσους, εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους καὶ εἰς ἐλάχιστά τινα ἴσως ἀκόμη μέρη. Οἱ ἀληθεῖς Πυγμαῖοι τῆς Ἀφρικῆς (Negrilo) (1,20—1,50 ἑκ.) ἢ ἐκτὸς ταύτης (Negrito), ζῶσιν ἐντὸς δασῶν, ἀποτελοῦντες οὐχὶ ὁμοιογενῆ τυχὸν φυλὴν ἢ ὁμάδα, ἀλλὰ διαφόρους, ἐχούσας ἴδια μορφολογικὰ χαρακτηριστικά. Μικροῦ ἀναστήματος ἄνθρωποι ἐμφανιζόμενοι εἰς μεσημβρινά τινα μέρη τῆς Εὐρώπης, δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν σχέσιν πρὸς τοὺς Πυγμαίους τῆς Ἀφρικῆς, ἐκ παλαιᾶς δῆθεν τούτων μεταναστεύσεως προερχόμενοι, ἀλλὰ πρὸς τὴν γενικὴν μικροσωμίαν τοῦ λαοῦ εἰς ὃν ἀνήκουν (τοῦ ἰταλικοῦ π. χ.). Τὸ αὐτὸ συμβαίνει ἴσως καὶ μὲ τοὺς προϊστορικοὺς δῆθεν Πυγμαίους, λίαν βραχύσωμα μεμονωμένα ἁπλῶς ἄτομα τῶν νεολιθικῶν χρόνων. Μεταξὺ τῶν πολλῶν θεωριῶν ὡς πρὸς τὴν θέσιν αὐτῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καθόλου, πιθανωτέρα φαίνεται ἡ τοῦ μεγάλου ἀνατόμου Schwalbe, καθ' ἣν αἱ εἰς λίαν μεμακρυσμένας ἠπείρους διάσπαρτοι φυλαὶ Πυγμαίων δὲν προέρχονται ἀπὸ κοινὸν ἀρχικὸν στέλεχος, ἀπὸ μεγάλην βασικὴν φυλὴν τοιούτων δηλαδή, οὐδ' εἶναι παθολογικὴ ἕνεκα κακῶν συνθηκῶν βίου ὑποπλασία, ἀλλ' ἀποτελοῦν ποικιλίας τῶν ἀνθρώπων τοπικάς, πυκνωθείσας ἐνιαχοῦ διὰ τῆς ἀπομονώσεως καὶ τῆς ἐπιλογῆς.

Πυγμαῖος, Mwera (παρὰ Εὐρωπαῖον).

Ἀντίθετος τῆς νανοσωμίας εἶναι ἡ *γιγαντοσωμία* (ἢ ὁ *γιγαντισμός*), δηλαδὴ ἡ ὑπὲρ τὰ φυσιολογικὰ ὅρια αὔξησις τοῦ ἀναστήματος τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν πρῶτον τὴν γενικήν, *παιδικὴν γιγαντοσωμίαν*, ὀφειλομένην εἰς γενικὴν ἐπιβράδυνσιν τῆς ὡριμότητος τοῦ ἀτόμου, ἐξ ἧς διατάραξις τῆς κανονικῆς διαμορφώσεως τοῦ σώματος, καὶ παραμονὴ αὐτοῦ εἰς παιδικὸν στάδιον (Infantilismus). Ἡ μακροτέρα παραμονὴ τῶν χόνδρων μεταξὺ ἐπιφύσεως καὶ διαφύσεως τῶν ὀστῶν, ἔχει συνέπειαν τὴν ἐξακολούθησιν ἐπὶ μακρότερον χρόνον τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὀστῶν, ἑπομένως καὶ τοῦ ἀναστήματος. Ὑπάρχει συγχρόνως ἐπὶ τῶν γιγάντων καὶ ἀτροφικότης τῶν γεννητικῶν ἀδένων καὶ ἄλλοι παιδικοὶ χαρακτῆρες. Τὴν αἰτίαν ἀναζητοῦσι καὶ ἐδῶ εἰς διαταραχὰς τῆς ὑποφύσεως κυρίως καὶ τῶν γεννητικῶν ἀδένων. «*Εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι ἐξαρτᾶται ἡ φυσιολογικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἀτόμου, ἡ ἐν καιρῷ ἐπίτευξις τῆς ὡριμότητος, ἐκ τῆς ἁρμονικῆς συνεργασίας τῶν γεννητικῶν ἀδένων, τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος, τοῦ θύμου καὶ τῆς ὑποφύσεως (Martin)*». Εἶναι δὲ γνωστὴ ἡ συνύπαρξις εὐνουχισμοῦ καὶ γιγαντισμοῦ. Ὁμοίας αἰτιολογίας εἶναι καὶ τὸ ἕτερον εἶδος τοῦ γιγαντισμοῦ, ὁ *μερικὸς γιγαντισμὸς* ἢ ἡ *ἀκρομεγαλία* (ἢ ὀρθότερον *μεγαλακρία*), καθ' ἣν ἐμφανίζεται βραδέως μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀναπτύξεως, καὶ μετ' ἄλλων παιδικῶν στιγμάτων πάλιν, ἐπιμήκυνσις καὶ ὑπερτροφία τῶν ἄκρων χειρῶν καὶ τῶν ἄκρων ποδῶν, ὡς καὶ τῆς κάτω γνάθου. Γενικῶς, οἱ γίγαντες εἶναι «*ἀτομικαὶ» τερατομορφίαι*, οὕτως εἰπεῖν, μὴ ἀποτελοῦσαι διακεκριμένας τυχὸν ἀνθρωπίνας ὁμάδας, ἀλλ' ἀπαντῶσαι πανταχοῦ τοῦ κόσμου καὶ ἐκ φυσιολογικῶν γονέων. «*Ὁμαδικὴ*» γιγαντοσωμία εἶναι προϊὸν μυθολογικόν. Τὸ ὕψος τῶν γνωστῶν μέχρι σήμερον γιγάντων ποικίλλει, πλησιάσαν σπανιώτατα καὶ τὰ 3 μέτρα. Τὸ ἀνατομικὸν μουσεῖον τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κατέχει τὸν σκελετὸν νέου ἐκ Τραπεζοῦντος, ὕψους 2.33.

Εἰς τὸ *τοπογραφικὸν ὕψος* ἀπεδόθη ἐπίσης ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ ἀναστήματος, παρατηρηθέντος ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν περὶ τὰς Ἄλπεις χωρῶν εἶναι βραχύσωμοι, ἐνῷ οἱ τῶν πεδιάδων ὑψηλοί. Δεδομένου ὅμως καὶ τοῦ ἀντιθέτου γεγονότος (ὑψηλοὶ Κρῆτες, Σκῶτοι κλπ. ὀρεινοί), φαίνεται ὅτι πρόκειται μόνον περὶ φυλετικῆς διαφορᾶς, ἀναλόγως τῆς παλαιᾶς προελεύσεως ἑκάστης τῶν ὁμάδων τούτων.

Ὁπωσδήποτε ὅμως, ἡ τῶν ἐξωτερικῶν αἰτίων ἐπήρεια εἶναι σχετικῶς μικρὰ ἐπὶ τοῦ ἀναστήματος τοῦ ἀνθρώπου, οὐδέποτε δὲ δύνανται ταῦτα νὰ ἀλλοιώσουν τὸν φυλετικὸν ἢ κληρονομικὸν τύπον. Τὸ τέκνον κληρονομεῖ τὸ ἀνάστημα τῶν γονέων ἢ, ἐπὶ ἀνομοιογενείᾳ, τὸ τοῦ ἑτέρου τούτων, ὅπως ἐφ' ὅλων τῶν χαρακτηριστικῶν συμβαίνει, κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Mendel. Τὰ δύο ἄκρα δὲ τῶν ἀναστημάτων καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν ὁμάδες τῆς γῆς ἐσχηματίσθησαν ἀσφαλῶς διὰ τῆς ἐπιλογῆς.

Καὶ ἀκριβῶς, μεγίστην σημασίαν ἔχουν αἱ *φυλετικαὶ διαφοραὶ* τοῦ ἀναστήματος. Μεταξὺ τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων ἐκσημαίνονται αὗται ἤδη ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας· ἔχομεν διαφορὰς φυλετικὰς τῶν ἐμβρύων (μακρότερα τῶν Εὐρωπαίων), διαφορὰν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀναπτύξεως καὶ πρὸ τῆς ἥβης (ὑψηλότερα παιδιὰ ὑψηλοτέρων φυλῶν). Σημειοῦμεν τὰς διαφορὰς τοῦ ἀναστήματος τῶν ὡρίμων ἀτόμων, καὶ δή, μόνον τῶν λαῶν τῶν κατεχόντων τὰ ἀντίθετα ἄκρα, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ μέσου ὅρου μεταξὺ πολλῶν ἀτόμων. *Ὑψηλότερον* ἀνάστημα ἔχουν οἱ Sara (1,817), Dinka (1,800) κλπ. καὶ ἄλλοι λαοὶ τῆς Ἀφρικῆς, οἱ Μαλαῖοι τῆς Σουμάτρας Ἀσίας 1,755), οἱ Παταγῶνες (1,750), καὶ ἄλλοι Ἰνδοὶ τῆς Ἀμερικῆς, οἱ Μαρκεσάνοι (1,743) τῆς Ὠκεανίας, οἱ Σκῶτοι (1,746) τῆς Εὐρώπης. Οἱ δὲ *βραχύτεροι* εἶναι οἱ περίφημοι Πυγμαῖοι (1,408) οἱ Μπουσμᾶνοι (1,414) τῆς νοτίου καὶ κεντρικῆς Ἀφρικῆς, οἱ Tapiro (1,449) καὶ οἱ Πυγμαῖοι (1,460) τῆς Ὠκεανίας, οἱ Negrito (1,463) καὶ ἄλλοι βόρειοι τῆς Ἀσίας ὡς καὶ οἱ Λάπωνες (1,523) τῆς Εὐρώπης καὶ οἱ Ἐσκιμῷοι (1,570) τῆς Ἀμερικῆς. Τὰς διαμέσους βαθμίδας καταλαμβάνουν οἱ διάφοροι λαοὶ τῶν πέντε ἠπείρων, οἱ πλεῖστοι ὅμως, εὐρωπαϊκοί, μογγολικοὶ καὶ νοτιοαμερικανικοὶ εὕρηνται εἰς τὸ μέτριον ἀνάστημα, ἀπὸ (1,60—1,70 μ.). Ἐν Εὐρώπῃ ἰδιαιτέρως, εὑρίσκομεν γενικῶς ἐπικρατοῦν τὸ μέτριον ἀνάστημα, ἀπὸ τῆς Γαλλίας, Ἑλβετίας, Ν. Γερμανίας μέχρι τῶν βορείων χωρῶν τοῦ Αἵμου. Ἐπίσης περὶ τὴν Μεσόγειον (μεσογειακὴ φυλή). Ὑψηλότατοι εἶναι οἱ βορειοδυτικοὶ λαοὶ αὐτῆς, Μ. Βρεττανίας, Ὁλλανδίας, Σκανδινουϊκῶν χωρῶν καὶ Βαλτικῶν χωρῶν (βορεία φυλή), εἶτα οἱ Δαλματοί, Βόσνιοι, Σέρβοι, Μακεδόνες κλπ. (ἀδριατικὴ φυλή;). Οἱ βραχύτεροι δὲ Εὐρωπαῖοι εἶναι, πλὴν τῶν βορειοτάτων Λαπώνων, ξένων εἰς τὴν Εὐρώπην, οἱ κάτοικοι τῆς ἰταλικῆς καὶ ἰβηρικῆς χερσονήσου καὶ οἱ τῆς κεντρικῆς Ρωσίας κυρίως. Ἡ ὀνομασία «φυλὴ» προκειμένου περὶ ἑνὸς μόνον χαρακτηριστικοῦ διαφορωτάτων λαῶν δὲν εἶναι ἐπιτυχής· Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο ποικίλλει μάλιστα καὶ ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ τόπου ὡς ἐκ τῆς διαφόρου συνθέσεως τοῦ λαοῦ.

Ἡ *Ἑλλὰς* περιλαμβάνει γενικῶς ἄτομα μετρίου ἀναστήματος. Ὁμαδικὴν δὲ ὑψηλοσωμίαν εὑρίσκομεν κυρίως ἐν Κρήτῃ (περὶ τὸ 1,70 μ.).

Τῶν δὲ *προϊστορικῶν* ἀνθρώπων, τοῦ τε πρωτογενοῦς «παλαιοῦ» ἀνθρώπου καὶ τοῦ «νέου», ποικίλλει μεταξὺ 1,575 (Chancelade) καὶ 1,629 (Neandertal), τοῦ δὲ τυπικῆς συγχρόνου μορφολογίας ἀνέρχεται, ἐνίοτε, κατά τι ὑψηλότερον. Οἱ παλαιολιθικοὶ ἄνθρωποι ἦσαν πάντως βραχέος ἀναστήματος, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν νεολιθικῶν εὑρίσκομεν ἀκόμη βραχυσώμους. Εἶτα εἰς τοὺς μεταλλικοὺς χρόνους τὸ ἀνάστημα ἀναπτύσσεται κἄπως, δὲν μετεβλήθη ὅμως, ὅπως εἴδομεν, καὶ μέχρι σήμερον σημαντικῶς.

Γενικῶς ἐφ' ὅλων τῶν φυλῶν ὑπάρχει τυπικὴ *γεννητικὴ διαφορὰ* μεταξὺ ἄρρενος καὶ θήλεος καὶ ὡς πρὸς τὸ ἀνάστημα. Καὶ ὅπως ἐφ' ὅλων τῶν θηλαστικῶν, τὸ θῆλυ εἶναι καὶ ἐνταῦθα γενικῶς βραχύτερον τοῦ ἄρρενος, εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους συγχρόνους καὶ παλαιοντολογικούς. Ἡ γυνὴ εἶναι τὰ 93 ἑκατοστὰ τοῦ ἀνδρός, ἤτοι 7 % ἢ 0,10—0,12 ἑκ. μικροτέρα αὐτοῦ, κατὰ μέσον ὅρον. Ἡ διαφορὰ εἶναι μείζων ἐπὶ τῶν μεγαλοσώμων φυλῶν, παρὰ τὰς ἀντιθέτους γνώμας παλαιοτέρων. Διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο γενῶν ὑπάρχει, ὡς εἴδομεν, ἤδη ἀπὸ τῆς γεννήσεως. Γενικῶς δὲ ἐπὶ μέσου ἀνδρικοῦ ὅρου 1,65, ἀντιστοιχεῖ γυναικεῖον ἀνάστημα 1,54 ἑκ.

Τὸ ἀνάστημα τοῦ ἄρρενος ἐκαλλιεργήθη διὰ τῆς γεννητικῆς ἐπιλογῆς, διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἰσχυροτέρου, συνεπῶς καὶ τοῦ ὑψηλοτέρου, κατὰ κανόνα, εἰς τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα καὶ τὴν κατάκτησιν τοῦ θήλεος.

Ἐκ τῶν διαφόρων ἀνωτέρω παρατηρήσεων ἐξάγεται ὅτι κατὰ τὰς συγκριτικὰς μελέτας ἐπὶ τοῦ ἀναστήματος, καλὸν εἶναι νὰ ἀποκλείωνται αἱ ἡλικίαι τῶν κάτω τῶν 21 ἐτῶν, ἐκτὸς ἐπὶ εἰδικῶν ἐπ' αὐτῶν ἐργασιῶν, λαμβάνωνται δ' ὑπ' ὄψιν, διὰ τὴν εὕρεσιν μέσων ὅρων, ἰδίᾳ ἄτομα ἔχοντα ἡλικίαν περὶ τὰ 30 ἔτη. Καλὸν ἐπίσης νὰ ἀποφεύγεται ἡ ἀνάμιξις τῶν γερόντων, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοῦ 50 ἔτους. Ἐπίσης, εἶναι εὐνόητον ὅτι οὐδέποτε ἐπιτρέπεται στατιστικὴ κοινὴ μεταξὺ τῶν δύο φύλων.

Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

— **(ΣΤΡ. ΥΓΙΕΙΝ.)** Κατὰ τὸ Διάταγμα «*περὶ ἐξετάσεως τῆς σωματικῆς ἱκανότητος*» τὸ ἐλάχιστον ἀνάστημα τῶν στρατευσίμων πρὸς κατάταξιν ἐν τῷ ἐνεργῷ στρατῷ ὁρίζεται εἰς 1 μ. 50. «*Ἐξαιροῦνται*» τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἔν τε τῷ ἐνεργῷ στρατῷ καὶ τῇ ἐφεδρείᾳ, κρινόμενοι «*ἀνίκανοι*» πρὸς πᾶσαν ἐνεργὸν ἢ βοηθητικὴν ὑπηρεσίαν, ὅσοι ἔχουν ἀνάστημα κατώτερον τοῦ 1 μ. 40 μετὰ τὴν τρίτην ἐξέτασιν.

Κρίνονται δὲ «*βοηθητικοὶ*» ἐκεῖνοι, ὧν τὸ ἀνάστημα εἶναι ἔλασσον μὲν τοῦ 1 μ. 50, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατώτερον τοῦ 1 μ. 40· εἰς τοὺς τελευταίους τούτους χορηγεῖται ἀναβολὴ κατατάξεως ἐπὶ δύο ἔτη, μεθ' ἅ, ἂν μὲν ἀποκτήσωσι τὸ ἐλάχιστον κεκανονισμένον ἀνάστημα διὰ τὰς βοηθητικὰς ὑπηρεσίας, τάσσονται εἰς ταύτας, εἰ δὲ μή, ἐξαιροῦνται. Ἐπιτακτικὴ ἐν τοῖς τελευταίοις ἔτεσι κατέστη καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἀναβολῆς κατατάξεως διὰ τοὺς στρατευσίμους τοὺς ἔχοντας ἀνάστημα ἔλασσον τοῦ 1. μ. 40, γνωστοῦ ὄντος ὅτι τὸ ἀνάστημα ἐξακολουθεῖ αὐξάνον τὸ ὕψος μέχρι τοῦ 25ου ἔτους τῆς ἡλικίας.

Εἶναι «*ἀκατάλληλοι*» πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς στρατιωτικὰ Σχολεῖα ἢ Σχολὰς ἐφέδρων ἀξιωματικῶν ἢ πρὸς κατάταξιν ὁπωσδήποτε εἰς τὰ μόνιμα στελέχη τῶν ἀξιωματικῶν, ὅσοι ἔχουσιν ἀνάστημα μικρότερον τοῦ 1 μ. 50.

Τοιοῦτο καὶ μικρόν τι ἀνώτερον ἀνάστημα ἔχει ὁρισθῆ καὶ παρ' ἅπασι τοῖς τῶν ἄλλων κρατῶν στρατοῖς. Ὡρισμένον δὲ μέγιστον ἀνάστημα ὡς πρὸς τὸν στρατὸν δὲν ὑπάρχει ἐν οὐδενὶ κράτει.

Ἄλλοτε οἱ στρατοί, ὀλιγάριθμοι ὄντες καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον μισθωτοί, συνεκροτοῦντο ἐξ ἀνδρῶν, οἵτινες ἐξελέγοντο μεταξὺ τῶν ὑψηλοτέρων καὶ εὐσωμοτέρων. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ὅμως τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀφ' ὅτου αἱ πολεμικαὶ ἀπαιτήσεις κατέστησαν ἀναγκαίαν τὴν αὔξησιν τῶν ἐνεργῶν δυνάμεων τῶν στρατῶν, συνεπῆλθε μοιραίως καὶ ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀναστήματος, ὑποβιβασθέντος μᾶλλον καὶ μᾶλλον μέχρι τοῦ ἐλαχίστου δυνατοῦ ὁρίου, κατὰ τὰς τελευταία; μάλιστα δεκαετηρίδας, καθ' ἃς ὁ νεώτερος ὁπλισμὸς παρέχει τὴν ἱκανότητα καὶ εἰς τοὺς μικροὺς τὸ δέμας μαχητὰς νὰ χειρίζωνται τὸ ὅπλον ἐπίσης καλῶς, ὡς καὶ οἱ ὑψηλοί. Πεπλανημένη ἀπεδείχθη ἡ δοξασία, καθ' ἣν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀναστήματος χαρακτηρίζει τὴν φυσιολογικὴν ἔκφανσιν τῆς σωματικῆς ρώμης καὶ ἀντοχῆς· τὸ ἀνάστημα ἀπορρέει κυρίως ἐκ τῆς φυλῆς, ὁ δὲ βαθμὸς τῆς ρώμης καὶ τῆς ἀντοχῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συμμέτρου καὶ ἁρμονικῆς ἀναπτύξεως ὅλων ἐν γένει τῶν μερῶν τοῦ σώματος καὶ ἐκ τῆς ἀρτιότητος τῶν διαφόρων ὀργάνων. Τὸ ἀνάστημα δὲ ὡς στοιχεῖον ἐκτιμήσεως τῆς σωματικῆς ἱκανότητος τότε μόνον ἔχει ἀξίαν, ὅταν συνδυάζηται πρὸς δύο σπουδαιοτέρους παράγοντας, τὴν περίμετρον τοῦ θώρακος καὶ τὸ βάρος τοῦ σώματος.

Ἐν τοῖς στρατολογικοῖς συμβουλίοις τὸ ἀνάστημα μετρεῖται διὰ τοῦ *ἀναστηματομέτρου*, τοῦ

Digitized by Google

κληρωτοῦ ἱσταμένου ὀρθίου καὶ γυμνοῦ τοὺς πόδας παρ' αὐτό. Τότε δὲ μόνον καταμετρεῖται τὸ ἀνάστημα διὰ τῆς ὁριζοντίας τοποθετήσεως τοῦ τε ἀναστηματομέτρου καὶ τοῦ κληρωτοῦ, ὅταν ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὸ ἐλάχιστον ἀνάστημα ἢ ὅταν ὁ ἐξεταζόμενος δὲν ἵσταται δεόντως ὄρθιος παρὰ τὸ καθέτως τετοποθετημένον ἀναστηματόμετρον. Ὀφείλομεν ὅμως νὰ γνωρίζωμεν ὅτι κατὰ τὴν ὁριζοντίαν καταμέτρησιν τὸ σῶμα ἕνεκα τῆς εὐθυάσεως τῶν καμπυλοτήτων τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἐπιμηκύνεται κατὰ 1 ἑκτμ. Ἀλλ' ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῆται καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ σῶμα βραχύνεται κατὰ ἓν καὶ ἐνίοτε κατὰ πλείονα ἑκατοστόμετρα, κατόπιν ἰδίως μακρῶν πορειῶν, ἕνεκα αὐξήσεως τῶν καμπυλοτήτων τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἐνίοτε δὲ κληρωτοί, γνῶσται τοῦ γεγονότος τούτου, ὧν τὸ ἀνάστημα ταλαντεύεται περὶ τὸ ἐλάχιστον κεκανονισμένον ὅριον, δύνανται νὰ προσέρχωνται εἰς τὰ στρατολογικὰ συμβούλια μετὰ μακρὰν πορείαν, ὅπως ἐμφανίσωσι βραχύτερον τοῦ φυσιολογικοῦ ἀνάστημα. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ἀναστηματομετρία· βλ. ἀνάστημα.

ἀναστηματόμετρον· βλ. ἀνθρωπόμετρον.

ἀναστήνω· βλ. ἀνασταίνω.

ἀναστηρίζω· πάλιν στηρίζω, ἀνορθῶ καὶ στηρίζω.

ἀναστιγματικός,—*ή,*—*όν·* ὁ μὴ ἀστιγματικὸς (βλ. λ.).

—**ἀναστιγματικοὶ** *φακοὶ [Φωτογρ.].* Οὕτω καλοῦνται φωτογραφικοὶ φακοὶ οἵτινες ἀποτελοῦσι γενικῶς σύστημα φακῶν πραγματοποιούμενον διὰ συνδυασμοῦ δύο ἢ περισσοτέρων ἁπλῶν ὀπτικῶν φακῶν. Οἱ ἀναστιγματικοὶ φακοὶ χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς σπουδαιοτάτης ἰδιότητος ὅτι παρέχουσι εἴδωλα, ὧν ἡ εὐκρίνεια εἶναι σχεδὸν ἡ αὐτὴ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου παρὰ τὴν χρησιμοποίησιν διαφράγματος, ἀρκοῦντος μεγάλου εὔρους. Πάντες δ' οἱ νεωστὶ εἰς τὰς φωτογραφικὰς μηχανὰς χρησιμοποιούμενοι φακοὶ μεγίστης ἱκανότητος εἶναι ἀναστιγματικοί.

Οἱ φακοὶ οὗτοι κατασκευάζονται ἤδη τὰ μέγιστα ὑπὸ τῶν διαφόρων ὀπτικῶν καταστημάτων. Μεταξὺ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων ἀναστιγματικῶν φακῶν ἀναφέρομεν τοὺς τύπους Protar, Unar, Tessar, Triotar τῶν ἐργοστασίων Zeiss, τοὺς Doppelanastigmat κατασκευῆς Goertz, τοὺς Triploanastigmat Helior, Dynor, Hellomar κατασκευῆς Voigtländer, Orthostigmat, Unofocal τοῦ Steinheil Periplan, Summor κατασκευῆς Leiz κ.λ.π.

Οἱ πρῶτοι τῶν ἀναστιγματικῶν φακῶν, κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τοῦ οἴκου Zeiss ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπολογισμῶν τοῦ P. Rudolph (βλ. λ. ἀστιγματισμὸς καὶ φακοὶ φωτογραφικοί). Κ. Π.

ἀναστιγματισμός· βλ. ἀστιγματισμός.

ἀναστοιχείωσις· ἡ εἰς στοιχεῖα ἀνάλυσις· βλ. καὶ ἀποσύνθεσις.

ἀναστολεύς (ὁ)· ὁ ἀναστέλλων, ὁ συγκρατῶν· ‖ τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀναστέλλομεν.

—*[Ναυτ.]* Συστολεὺς εἴτε τοῦ ἐπιδρόμου εἴτε τοῦ παρακατιίου:—1) *Ἀναστολεὺς τοῦ ἐπιδρόμου* (κοιν. *καπουτσῖνος,* γαλλ. le lève-nez, ἀγγλ. tricing line) εἶναι τὸ καλώδιον τῶν ἡμιολίων ἢ τοῦ ἐπιδρόμου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνυψοῦμεν τὸν ποδίσκον αὐτῶν.— 2) *Ἀναστολεὺς τοῦ παρακατίου* (κοιν. *σίγκος τῆς σκουπαμάρας,* γαλλ. le lève-nez de bonnette basse, ἀγγλ. the tricing line of the lower — studding sail) εἶναι ὁ συστολεὺς τοῦ εἰρημένου παριστίου, διατεθειμένος ὡς δείκνυται ἐν τῷ σχήματι τῷ ἐν λ. ἀνάπους. Σ. Ε. Λ.

ἀναστολή (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀναστέλλειν, συγκράτησις, ἀναβολή, σταμάτημα: «ἀναστολὴ πληρωμῶν». Β. Φ.

— *[Ποιν. Δικονομ.]. 1) Ἀναστολὴ τῆς ποινικῆς ἀγωγῆς.*— Ἡ ποινικὴ ἀγωγή, ἤτοι ἡ παρὰ τῆς Εἰσαγγελικῆς Ἀρχῆς προκαλουμένη ἐνέργεια πρὸς βεβαίωσιν λαβούσης χώραν ἀξιοποίνου πράξεως, ἀνακάλυψιν τῶν ἐνόχων καὶ ἐφαρμογὴν κατ' αὐτῶν τῆς νομίμου ποινῆς, ἀναστέλλεται, ἤ, ἂν ἐκινήθη, ἐμποδίζεται ἡ πρόοδος αὐτῆς, α') ἐφ' ὅσον δὲν ἐγχειρίζεται ἔγκλησις τοῦ παθόντος, ὅταν τὸ ἀδίκημα καταδιώκεται μόνον κατόπιν *ἐγκλήσεως·* β') ἐφ' ὅσον κατηγορουμένου βουλευτοῦ δὲν παρέχει ἡ Βουλὴ τὴν ἄδειαν καταδιώξεως αὐτοῦ (ἄρθρ. 56 Συντ. 3 Ἰουνίου 1927)· γ') ἐφ' ὅσον, προκειμένου περὶ ἀξιοποίνου πράξεως περιεχομένης ἐν ἀναφορᾷ ὑποβληθείσῃ εἰς Ἀρχήν τινα, δὲν παρέχει αὕτη, ἀφοῦ προηγουμένως ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῆς ἀναφορᾶς, τὴν ἄδειαν τῆς καταδιώξεως τῆς πράξεως (ἄρθρ. 25 Συντάγμ.)· δ') ἀναστέλλεται ἡ ποινικὴ ἀγωγὴ *ἐπὶ αἰσχροκερδείᾳ,* μέχρις οὗ ἐκδοθῇ ἀπόφασις εἰδικῆς ἐπιτροπῆς συνισταμένης ἐν τῇ ἕδρᾳ ἑκάστου πρωτοδικείου (ν. δ. 18 Σεπτεμβρίου 1926) περὶ τοῦ ὅτι ὁ κατηγορούμενος δὲν εἶναι συγγνωστός, ἐκτὸς ἂν τὸ ἀδίκημα τῆς αἰσχροκερδείας ἐλήφθη *ἐπ' αὐτοφώρῳ* ἢ πρόκειται περίστασις ἐπειγούσης, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, φύσεως, ὅτε δὲν ἀπαιτεῖται νὰ προηγηθῇ ἡ ἀνωτέρω ἀπόφασις τῆς Ἐπιτροπῆς· καὶ ε') ἀναστέλλεται ἡ ποινικὴ ἀγωγὴ ἂν ὑφίσταται προδικαστικὸν ζήτημα ἐκ τῶν ἐν ἄρθροις 333,359 καὶ 360 Ποιν. Ν. ἀναφερομένων ἐπὶ τῶν ἀδικημάτων τῆς ἀπαγωγῆς καὶ τῆς διὰ βίας, ἀπειλῶν ἢ ἀπάτης τελέσεως γάμου. Τὸ προδικαστικὸν τοῦτο ζήτημα ἀνακύπτει ἐκ τῆς τελέσεως γάμου μεταξὺ τοῦ ἀπαγωγέως καὶ τῆς ἀπαχθείσης ἢ τῆς ὑπάρξεως τοῦ βίᾳ κλπ. τελεσθέντος γάμου· ἐφ' ὅσον δὲν κηρύσσεται ὁ τελεσθεὶς γάμος ἄκυρος παρὰ τοῦ ἁρμοδίου πολιτικοῦ δικαστηρίου δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐπὶ παραβάσει τῶν ἀνωτέρω διατάξεων τοῦ Π. Ν. ἔγερσις ποιν. ἀγωγῆς.

2) Ἀναστολὴ ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς.—Ὁ θεσμὸς τῆς ἀναστολῆς τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς εἰσήχθη ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ νόμου ΓΩΙΗ' τῆς 6 Ἰουλίου 1911. Κατ' αὐτόν, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ νόμου 3236 τοῦ 1924, τὰ δικαστήρια, καταδικάζοντα εἰς κράτησιν ἢ φυλάκισιν μὴ ὑπερβαίνουσαν τοὺς ἓξ μῆνας, δύνανται διὰ τῆς αὐτῆς ἀποφάσεως νὰ διατάξωσι τὴν ἀναστολὴν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς ἐπὶ τρία ἕως πέντε ἔτη, ἂν ὁ καταδικασθεὶς δὲν ὑπέστη προτερον ἄλλην καταδίκην ἐπὶ πλημμελήματι ἢ κακουργήματι καὶ ἂν τὸ δικαστήριον ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν περιστάσεων τῆς πράξεως, τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ ἐν γένει βίου τοῦ καταδικασθέντος πεισθῇ ὅτι οὗτος εἶναι ἄξιος τῆς ἀναστολῆς. Ἡ ἀναστολὴ δὲν ἀπαλλάσσει τοῦτον τῆς πληρωμῆς τῶν δικαστικῶν ἐξόδων καὶ τῆς ἀποζημιώσεως τοῦ παθόντος οὐδὲ τῶν στερήσεων δικαιωμάτων, ἃς συνεπάγεται ἡ καταδίκη. Ἂν κατὰ τὸν ὁρισθέντα χρόνον τῆς ἀναστολῆς, ὁ μὲν ἐπὶ πταίσματι καταδικασθεὶς δὲν ὑποπέσῃ εἰς νέαν ἀξιόποινον πρᾶξιν, ἔστω καὶ πταῖσμα, ὁ δ' ἐπὶ πλημμελήματι εἰς ἄλλο πλημμέλημα ἢ κακούργημα, ἡ ἀνασταλεῖσα ποινὴ θεωρεῖται ὁριστικῶς ἐκτιθεῖσα καὶ παύουσιν αἱ συνέπειαι τῆς καταδίκης, ἤτοι αἱ στερήσεις δικαιωμάτων κλπ.· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἡ ἀνασταλεῖσα ποινὴ καὶ ἡ ποινὴ τῆς νέας πράξεως ἐκτελοῦνται ἀθροιστικῶς, ἡ μία δηλαδὴ μετὰ τὴν ἄλλην κατὰ συνέχειαν. Ἀπαγορεύεται ἡ ἀναστολὴ τῆς ποινῆς, δυνάμει εἰδικῶν νόμων, ἐπὶ συκοφαντίας καὶ ἐξυβρίσεως, ζωοκλοπίας, μονομαχίας, τυχηρῶν παιγνίων, ἁλιείας διὰ δυναμίτιδος, λαθρεμπορίας, ἰδιοποιήσεως ἢ ἀπιστίας πραχθείσης ὑπὸ ὑπολόγων ἢ διαχειριστῶν, κλοπῆς ἢ ὑπεξαιρέσεως πραχθείσης ἐντὸς πλοίων ἢ εἰς λιμένας, τῶν κατὰ τοῦ δημοσίου καὶ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου πραττομένων πλαστογραφίας, νοθεύσεως σφραγίδων, ἀπιστίας καὶ παραχαράξεως χαρτοσήμων. Ἀναστολὴν ἐκτελέσεως τοῦ ὑπολοίπου μετὰ τὴν ἔκτισιν ὡρισμένου μέρους τῆς ποινῆς διέταξαν διάφοροι μεταβατικοὶ κατὰ τὰ τελευταῖα τρία ἔτη νόμοι (ὡς τὰ ν. δ. τῆς 19 Ἰανουαρίου 1923, 9 Ἰουλίου 1923, τῆς 23 Ἀπριλίου 1924 καὶ τῆς 17 Φεβρουαρίου 1926). [Περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀπολύσεως ὑπὸ ὅρον τῶν κατάδικων ἐκ τῶν φυλακῶν, τοῦ εἰσαχθέντος διὰ τοῦ νόμου 811 τοῦ 1917 βλ. λ. κατάδικος.] Α. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Ἀστ. Δικ.] Ἀναστολὴ παραγραφῆς·* βλ. λ. παραγραφή.—*Ἀναστολὴ χρησικτησίας·* βλ. λ. χρησικτησία.

—*[Ὁπλομαχ.]* Ὅρος ἐν τῇ ξιφομαχίᾳ.

ἀνάστομον (τὸ) (Anastoma) *[Ζωολ.]* Πτηνὸν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροτάρσων,* ἰθαγενῶν τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Μαδαγασκάρης. Κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα αὐτοῦ εἶναι τὸ ὑπερβολικῶς μακρὸν καὶ χονδρὸν ράμφος. Αἱ σιαγόνες του εἶναι πεπιεσμέναι ἐκ τῶν πλαγίων καὶ φέρουσιν ἀβαθεῖς αὐλακώσεις στενῶς γειτνιαζούσας μεταξύ των. Ὅταν αἱ σιαγόνες εἶναι κλεισταὶ δὲν ἐφαρμόζουσι μεταξύ των, ἀλλ' ἀφίνουσι μεταξύ των κενόν τι διάστημα. Τὸ χρῶμα τῆς κεφα-

Κεφαλὴ ἀναστόμου.

λῆς καὶ τοῦ σώματος εἶναι λευκόφαιον ἢ ὑπέρυθρον, αἱ πτέρυγες καὶ ἡ οὐρὰ μελαναί. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐνδιαιτῶνται παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τελμάτων καὶ ἐκστρατεύουσι κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας πρὸς εὕρεσιν τῆς τροφῆς των, ἥτις συνίσταται ἐκ μαλακίων, βατράχων καὶ ἰχθύων· τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν ἐπὶ τῶν δένδρων. Ἡ θήλεια γεννᾷ 3—4 ᾠὰ σκοτεινοῦ λευκοῦ χρώματος. Δ. Ν. Π.

ἀναστομῶ *(—όω)·* ἀνοίγω τὸ στόμα· ‖ μέσ. *ἀναστομοῦμαι·* πλατύνεται τὸ στόμα, ὁ πόρος, τὸ ἄνοιγμα· ἀντίθ. *συμμύω* : «τὸ τραῦμα ἀναστομοῦται»· ‖ ἐπὶ τεμνόντων ὀργάνων, στομώνω ἐκ νέου· βλ. στομώνω. Β. Φ.

ἀναστόμωσις (ἡ)· ἡ εὔρυνσις τοῦ στόματος, τοῦ πόρου κ.τ.τ.· ἀντίθ. *σύμμυσις.* Β. Φ.

— *[Βοτ.]* Ἐν τῇ βοτανικῇ *ἀναστόμωσις* εἶναι ἡ συνένωσις μεταξὺ τῶν διαφόρων κλαδωτῶν μερῶν φυτοῦ τινος. Τὴν ἀναστόμωσιν διακρίνομεν: 1) εἰς *ἀναστόμωσιν ἀψιδοειδῆ,* καθ' ἣν δύο κλάδοι διακάμπτονται ὁ εἷς πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἄλλου καὶ εἶτα συνενοῦνται, σχηματίζοντες ἕνα καὶ μόνον καμπυλόγραμμον ἀγωγόν· 2) τὴν *κατὰ γωνίαν ἢ κατὰ σύγκλησιν ἀναστόμωσιν,* συνισταμένην εἰς τὴν προσέγγισιν δύο ἀγγείων, ἅτινα συνταυτίζονται κατὰ τὸ ἀκροτελεύτιον ἄκρον των διὰ νὰ σχηματίσωσι νέον πρέμνον· 3) τὴν *ἐγκάρσιον ἀναστόμωσιν,* συνισταμένην συνήθως εἰς τὴν συνένωσιν δύο παραλλήλων ἀρτηριῶν κατὰ κάθετον διεύθυνσιν. Αἱ τρεῖς αὗται κατηγορίαι τῆς ἀναστομώσεως δύνανται ἀναλόγως νὰ ἐμφανίσωσι πλείστας ὅσας ποικιλίας. Ἡ ἀναστόμωσις συνήθως εἶναι αὐτόματος.

— *[Μεταλλ.]* Ἐν τῇ μεταλλευτικῇ *ἀναστόμωσις* καλεῖται λείανσις τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας σωλῆνος ἢ κυλινδρικοῦ τμήματος, δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται τὸ τελικὸν διαμέτρημα, καθὼς π. χ. τοῦ κοίλου πυροβόλου ὅπλου ἢ καὶ ἡ λόγῳ μεγάλης χρησιμοποιήσεως ἐκλέπτυνσις τῶν πυροβόλων ἢ τυφεκίων. —Ο.

— *[Χειρουργ.]* Ἐν τῇ χειρουργικῇ καλεῖται *ἀναστόμωσις* ἐγχείρησις ἐκτελουμένη κυρίως ἐπὶ τοῦ γαστρεντερικοῦ σωλῆνος. Ἐὰν π. χ. κατά τινα θέσιν τοῦ ἐντέρου καταστῇ ἀδύνατος ἢ δυσχερὴς ἡ διάβασις τῆς ἐντερικῆς ὕλης ἕνεκα παθήσεως οἱασδήποτε (νεοπλάσματος, φυματιάσεως, οὐλώδους στενώσεως κλπ.), ἡ δὲ ἀφαίρεσις τῆς πασχούσης ταύτης μοίρας τοῦ ἐντέρου θεωρηθῇ μὴ ἐπιτρεπομένη ἢ μὴ ἀναγκαία, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δυνάμεθα ν' ἀποκαταστήσωμεν τὴν δίοδον τῆς ἐντερικῆς ὕλης δι' ὑπερπηδήσεως τοῦ κωλύματος. Ἀνοίγεται δηλ. εὐρεῖα ὀπὴ ἐπὶ τοῦ ἐντερικοῦ τοιχώματος ἄνωθεν τῆς πεφραγμένης μοίρας καὶ ἑτέρα ὀπὴ ἀντίστοιχος κάτωθεν τοῦ κωλύματος· αἱ δύο δὲ αὗται ὀπαὶ φέρονται πλησίον ἀλλήλων καὶ συρράπτεται τὸ χεῖλος τῆς μιᾶς μετὰ τοῦ χείλους τῆς ἄλλης, οὕτω δὲ δημιουργεῖται νέα ὁδὸς συγκοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο τμημάτων τοῦ ἐντερικοῦ αὐλοῦ *(ἐντερ(ο)αναστόμωσις)* καὶ καταπολεμοῦνται τὰ φαινόμενα τῆς ἐντερικῆς ἀποφράξεως.

Ὁμοίως δύναται νὰ πλασθῇ νέα ὁδὸς συγκοινωνίας μεταξὺ τοῦ στομάχου καὶ τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου *(γαστρ(ο)εντεροστομία),* ἐν ᾗ περιπτώσει, διά τινα λόγον, κατὰ τὸν ἀνωτέρω λεχθέντα, ἀποφραχθῇ ἡ φυσικὴ ὁδὸς διὰ τοῦ πυλωροῦ.

Σπανίως ἐκτελεῖται ἀναστόμωσις μεταξὺ τῆς χοληδόχου κύστεως καὶ τοῦ ἐντέρου *(κυστ(ο)εντεροστομία)* πρὸς διαβίβασιν τῆς χολῆς εἰς τὸ ἔντερον, ἐν ᾗ περιπτώσει ὑπάρχει ἀνυπέρβλητον κώλυμα κατὰ τὸν φυσικὸν πόρον, δι' οὗ ἡ χολὴ ἐκχέεται εἰς τὸν ἐντερικὸν αὐλόν, ἤτοι τὸν χοληδόχον πόρον. Δ. Χ. ΚΟΚΚΟΡΗΣ

ἀναστομωτὴρ (ὁ) ἢ *ἀναστομωτήριον* (alésoir)· βλ. περικοπτήρ.

ἀναστομωτικός, *—ή,* *—όν* καὶ **ἀναστομωτήριος·** ὁ κατάλληλος πρὸς ἀναστόμωσιν, ὡς μέσον ἢ ὄργανον.

Ἀναστόπουλος.—1) *Ἰωακείμ.* Γεννηθεὶς ἐν Ζατούνῃ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἀκμάζουσαν σχολὴν τοῦ Φιλοσόφου καὶ εἶτα κατέφυγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου κατέλαβε θέσιν πρωτοσυγκέλλου. — 2) *Παρθένιος,* ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου. Γεννηθεὶς ἐπίσης ἐν Ζατούνῃ ἀρχομένου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ σπουδάσας ἐν τῇ Σχολῇ τῆς μονῆς Φιλοσόφου μετέβη εἰς θεῖόν του εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐγένετο κληρικός. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ θείου του ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος τοποθετηθεὶς εἰς μέρη τῆς Ἰωνίας. Ἀφιέρωσεν ἀφιερώματα εἰς τὴν Παναγίαν τῆς Ζατούνης τῷ 1765 ὡς ἐκ τοῦ κώδικος τῆς ἐκκλησίας ταύτης καταφαίνεται. Ν. Κ. Σ.

ἀναστορῶ· βλ. ἀνιστορῶ.

ἀναστρατοπεδεύω· στρατοπεδεύω ἐκ νέου.

ἀναστρεπτήρ, *κοιν. φτερό·* βλ. ἄροτρον.

ἀναστρέφω· γυρίζω τὸ ἄνω κάτω, τὸ μέσα ἔξω· ‖ μέσ. *ἀναστρέφομαι·* στρέφομαι, γυρίζω ἔν τινι τόπῳ, συναναστρέφομαι.

— **ἀναστρέφω** καὶ κυριολεκτικώτερον *ἀναστρέφω ἀνάπρωρα* (κοιν. *τὰ γυρίζω ὄρτσα λὰ μπάντα,* γαλλ. virer de bord vent devant, ἀγγλ. to tack) *[Ναυτ.].* Ὁ συνηθέστερος ὁδὸς ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μεγαλειωδεστέρων χειρισμῶν τοῦ ἱστιοφόρου πλοίου, δι' οὗ ἐκτελεῖται ἡ *ἀναστροφὴ* (βλ. καὶ λ. στροφαὶ καὶ σχῆμα ἐκεῖ), καὶ ὅστις ἀποσκοπεῖ τὴν προχώρησιν τοῦ ἱστιο-

Digitized by Google

φόρου ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ ἀνέμου καὶ ἀντιθέτως τῆς διευθύνσεώς του. Τὰ διάφορα κελεύματα κατὰ τὴν ἀναστροφὴν καὶ αἱ διάφοροι φάσεις τοῦ ἀναστρέφοντος πλοίου ἔχουσιν ὡς ἀκολούθως, διὰ πλοῖα τῆς κατηγορίας τῶν *παρώνων* καὶ ἀνωτέρων ταύτης κατηγοριῶν.

Τοῦ πλοίου ἁρμενίζοντος ἐγγύτατα ἐκ κεραίας, δίδονται διαδοχικῶς τὰ κελεύματα: 1) «*Αἱ συρίκτραι!*» (Les sifflets), ὅπως συναχθῶσιν εἰς τὴν μεγάλην *κάθοδον* οἱ ὑπαξιωματικοὶ καὶ συρίξωσιν πάντες συγχρόνως, τὸ εἰδικὸν σύριγμα, ἅμα τῷ 2) «*Ἅπαντες εἰς τὸ κατάστρωμα*» (En haut tout le monde!), μεθ' ὃ 3) «*Εἰς τάξιν χειρισμοῦ*» (Chacun à son poste). Ἕως οὗ ταχθῶσιν οἱ ἄνδρες εἰς τὰς θέσεις γενικῆς προσκλήσεως πρὸς χειρισμόν, ὁ ἀξιωματικὸς τῆς φυλακῆς, κυβερνᾷ, ὥστε πάντα τὰ ἱστία νὰ ὦσι πλήρη καὶ οὐδὲν σβεστόν, ἵνα τὸ πλοῖον ἀποκτήσῃ τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ταχύτητα, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἀπομακρυνθῇ αἰσθητῶς τῆς ἐγγυτάτης ἱστιοδρομίας· τούτου δὲ ἐπιτευχθέντος, 4) «*Ἕτοιμοι εἰς ἀναστροφήν!*» («Pare à virer!») καὶ ἅμα ὡς οἱ ὑπαξιωματικοὶ συρίξωσιν «ἕτοιμος», 5) «*Ἄγε δή!*» («Envoyez!»), ὅπερ κέλευμα περιλαμβάνει τρία μερικώτερα τοιαῦτα, διαδοχικῶς ἐκτελούμενα καὶ ἀποσκοποῦντα τὴν προσαγωγὴν τοῦ πλοίου: «τὴν κέρχον ἀντίβαλε!» («Bordez le gui au milieu!») ὅπως τεθῇ τὸ πόδωμα τοῦ ἐπιδρόμου κατὰ τὸ διάμηκες, «κάτω τὸν οἴακα ἠρέμα» («La barre dessous en douceur!»), ὅπως τοῦ πηδαλίου φερομένου προσηνέμως ἄρξηται ἐναργῶς ἐκδηλουμένη ἡ προσαγωγὴ τοῦ πλοίου, καὶ «ἔα»—ἐν ἀνάγκῃ δὲ «χάλα» — «τοὺς ἀρτέμονας», ὅπως μειουμένου ἔτι μᾶλλον τοῦ ζεύγους τῆς προσαγωγῆς, γίνῃ τὸ πλοῖον ἀνάπρωρον, ἐξασφαλισθῇ δηλαδὴ ἡ συνταύτισις τοῦ διαμήκους τοῦ ἐπιπέδου πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου. 6) «*Ποδεῶνας!*» (δηλ. *ἔπαρον*, κοιν. «*ἴσα μπούνια!*» γαλλ. «les lofs!»), ὅπως ἀρθῶσι διὰ τῶν θρίων των οἱ ποδεῶνες τοῦ ἀκατίου καὶ τῆς μεγίστης, ἵνα μή, κατὰ τὴν μεταβολὴν τῶν πετασμάτων, προξενήσωσιν οἱ κόρυμβοι τῶν ἱστίων τούτων ζημίας, εἴτε περιπλακῶσιν εἰς τὰς λέμβους τῆς δέσμης, καθ' ὅσον παρακρουόμενοι παίζουσιν ἰσχυρῶς, ἀφ' ἧς τὰ ἱστία ἀρχίζουν νὰ ἀντηνεμοῦνται. 7) Ὅταν δὲ τὸ πλοῖον καταστῇ ἀνάπρωρον, τοῦ πρωραίου πετάσματος στεγάζοντος τὸ πρυμναῖον, τὰ ἱστία τοῦ δευτέρου τούτου, ἰδίως δὲ τοῦ ἐπιδρόμου, κρέμανται πλαδαρά· εἶναι δὲ διὰ τοῦτο κατάλληλος ἡ στιγμὴ πρὸς μεταβολὴν τοῦ πρυμναίου πετάσματος, διὰ τοῦ: 8) «*Πρυμναίους ὁλκούς! Μετάβαλε!*» (κοιν. *ἄλα μόλα γάπια*, γαλλ. aux bras de derrière!.. changez!») δι' οὗ ἐῶνται οἱ πλαγιαστῆρες καὶ ἀντιμεθέλκονται οἱ προσήνεμοι ὁλκοί. 9) Τῶν ἱστίων τοῦ πρωραίου πετάσματος ἐχόντων προλάβει τὸν ἄνεμον, ἡ ἀντηνέμωσίς των συντελεῖ εἰς τὴν ἐπίδοσιν τοῦ πλοίου· ὁ χειρίζων ἀξιωματικὸς παρατηρεῖ, ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ πλοίου, ἐὰν τὸ πλοῖον ἐξακολουθῇ προχωροῦν καὶ τότε διατηρεῖ τὸν οἴακα εἰς τὴν θέσιν του, ἢ ἂν ἔπαυσε πλέον προχωροῦν, ὁπότε τίθεται ὁ οἴαξ εἰς τὸ μέσον, ἢ ἐὰν ἤρχισεν ἀνακρουόμενον, ὁπότε φέρεται ὁ οἴαξ προσηνέμως· ὅταν δὲ ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας ἀρχίζωσι νὰ γεμίζωσι τὰ ἱστία τοῦ πρυμναίου πετάσματος, ἡ ἀναστροφὴ ἔχει ἐξασφαλισθῆ καὶ δίδεται τὸ κέλευμα «*Πρωραίους ὁλκούς!..μετάβαλε!*» (κοιν. «*μποῦκα τρίγκο!*» «aux bras de devant!... changez!», μεθ' ὃ ἐντείνεται ὁ πρόπους τοῦ ἀκατίου, μεταβάλλονται καὶ ποδοῦνται οἱ ἀρτέμονες καὶ ποδοῦται τὸ ἀκάτιον. Τούτων γενομένων, ὁ χειρισμὸς ἔχει περατωθῆ καὶ ἅμα τῷ 10) «*Προσηνέμους ὁλκοὺς καὶ πλαγιαστῆρας!*» (κοιν. «*φέρμα μπράτσα καὶ μπουρίνες!*», γαλλ. aux bras du vent et aux boulines!») ἐντείνονται οὗτοι καὶ τὸ πλοῖον βαθμηδὸν προσαγόμενον τάσσεται εἰς τὴν ἐγγυτάτην μὲ ἀντιθέτους ἢ πρότερον πρόποδας, ὁπότε δίδεται τὸ κέλευμα: 11) «*Τὰ καλώδια!*», ὅπως εὐτρεπισθῶσι ταῦτα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ διαλυθῶσιν οἱ εἰς τάξιν χειρισμοῦ τεταγμένοι ἄνδρες.

Οἱ ἀνωτέρω περιγραφέντες χειρισμοὶ ἐπιτυγχάνουσιν ὅταν τὸ πλοῖον εἶναι *ὁρμητικόν*, ὁ ἄνεμος λαμπρὸς καὶ ὁ κυματισμὸς οὐχὶ ὑπερβολικὸς ἐν συσχετισμῷ πρὸς τοῦ πλοίου τὸν δρόμον. Ἐὰν ἐν τούτοις αἱ συνθῆκαι αὗται δὲν συντρέχωσιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀναστροφῆς παρουσιαζούσης τότε δυσχερείας, μεγάλως συμβάλλει ἡ τοῦ χειρίζοντος ἀξιωματικοῦ ναυτικὴ πεῖρα, χειρίζοντος τότε ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης συμπτωματικῶς. Ἐὰν δὲ τὸ πλοῖον εἶναι *ὀκνόν*, λόγῳ μεταθέσεως τοῦ κέντρου βάρους του πολὺ πρὸς πρύμναν, ἀνάγκη νὰ μετενεχθῶσι πρὸς πρῷραν κόροι τινὲς κινητοῦ ἕρματος. Ἐὰν ἡ κατάστασις τῆς θαλάσσης ἐπιτρέπῃ καθαίρεσιν λέμβου καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀναστρέψαι ἀπολύτως ἐπιτακτική, ὑποβοηθεῖται ἡ ἐπιτυχία ἀμφιβόλου ἐκβάσεως ἀναστροφῆς, διὰ τῆς λέμβου ἑλκούσης τὴν πρῷραν τοῦ πλοίου προσηνέμως, διὰ ρυματίου προσδενομένου εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἐπιδορατίδος, τοῦ δορατίου, ἢ τοῦ θαλασσομάχου· εἰς τὸν χειρισμὸν δὲ τοῦτον εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσφύγῃ ἐν τέλει, κατὰ τὴν μοιραίαν ναυμαχίαν τοῦ Τραφαλγκάρ, ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος Dumanoir le Pelley.

Ἐὰν σφάλῃ ἡ ἀναστροφή, ἐκπετάννυνται πάντα τὰ ἱστία ἐκ νέου καὶ συνεχίζεται ἡ ἐγγυτάτη ἱστιοδρομία μὲ τοὺς αὐτοὺς πρόποδας, μέχρις οὗ τὸ πλοῖον ἀποκτήσῃ ταχύτητα, ὁπότε καὶ ἀποπειρώμεθα νέαν στροφήν. Ἐὰν ὅμως ὑποπτεύωμεν μὴ σφάλλῃ αὕτη ἐκ νέου, *ὑποστρέφομεν* κατ' ἀνάγκην.

Αἱ ἱστιοφοροῦσαι λέμβοι ἀναστρέφουσιν εὐκόλως: Ὅταν φανῇ εἰς τὸν κυβερνῶντα αὐτὴν κατάλληλος ἡ ταχύτης της, θέτει τὸν οἴακα ὑπηνέμως, συγχρόνως δὲ σύρει τὸ ἱστίον πρὸς τὸ διάμηκες τῆς λέμβου· τὸ ἱστίον μετ' ὀλίγον παίζει καὶ ἀμέσως μετὰ τοῦτο κολποῦται ἐκ τῆς ἀντιθέτου ἢ πρότερον πλευρᾶς, ὁπότε καὶ μεταβάλλεται ὁ πούς (σκαντζάρεται ἡ σκότα), ὑποβοηθουμένης ἐν ἀνάγκῃ τῆς στροφῆς ὑπὸ κώπης ἐκ τῆς ὑπηνέμου πλευρᾶς. Σύνηθες θέαμα ἐκ τῆς ἐξέδρας τοῦ Νέου Φαλήρου, ὅταν αἱ λέμβοι, ὑπὸ τὴν πνοὴν μελτεμίου τὸ θέρος, ἔρχωνται ὅπως παραβάλωσιν εἰς τὰς κλίμακάς της. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **ἀναστρέφω κατὰ πρύμναν** (κοιν. *τὰ γυρίζω πόντζα λα μπάντα*, γαλλ. virer de bord vent-arrière ἢ καὶ virer de bord lof pour lof, ἀγγλ. to wear) *[Ναυτ.]*. Ἀλλάσσω «πρόποδας» *ὑποστρέφων* ἰδίως ὅταν, τοῦ ἀνέμου ὄντος ὀλίγου καὶ τοῦ κλύδωνος μεγάλου, τὸ πλοῖον ἀδυνατεῖ νὰ *ἀναστρέψῃ ἀνάπλωρα*, μάλιστα δὲ ὅταν *ἀντιμένῃ* ὑπὸ ἠλαττωμένην ἱστιοφορίαν. Ὁ χειρισμὸς οὗτος, ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων καὶ εἰς τὰ σύγχρονα ἱστιοφόρα, ἦτο ἐν μεγίστῃ χρήσει εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα τοῦ ἄλλοτε Ναυτικοῦ, καὶ δὴ ὡς κανὼν τῆς ναυτικῆς τακτικῆς, ἰδίᾳ ὅταν ἡ ναυτικὴ δύναμις ἦτο συντεταγμένη κατὰ *γραμμὴν παραγωγῆς εἰς τὴν ἐγγυτάτην*, ἥτις *τάξις πορείας* (ordre de marche, order of sailing) ἦτο συγχρόνως καὶ *ἐπὶ μάχην τάξις* (ordre de bataille, order of battle), ἐξετελεῖτο δέ, εἴτε *ἀθρόως* (tout à la fois, by simultaneous movement) ὅταν δὲν ἐνδιέφερεν ἐὰν ὁ πρωτόπλοος ἐγίνετο οὐραγὸς καὶ τἀνάπαλιν, εἴτε *διαδοχικῶς* (par la contre-marche, by counter-march) ἐὰν τοὐναντίον. Ὁ γαλλοϊσπανικὸς στόλος *ἀναστρέψας κατὰ πρύμναν* πρὸ τῆς ναυμαχίας τοῦ *Τραφαλγκάρ*, προεκάλεσε τὸν θαυμασμὸν τοῦ Νέλσωνος ὑπὲρ τοῦ Γάλλου Ναυάρχου, ἀλλὰ καὶ τὴν δυσφορίαν του, διότι αἱ προθέσεις του εἶχον γίνει παρ' αὐτοῦ ἀντιληπταί, καὶ ὁ χειρισμὸς οὗτος καθίστα τὴν νίκην του δυσκολωτέραν. Σ. Ε. Λ.

— **ἀναστρέφω τὸν ἐργάτην** (κοιν. *ξεβιράρω*, γαλλ. dévirer, ἀγγλ. to come up) *[Ναυτ.]*. Τῆς ἁλύσεως οὔσης ἐφηρμοσμένης ἐν τῷ *ἁλυσελίκτρῳ*, τῶν *σκυταλῶν* εἰσηγμένων εἰς τὰ *τρήματα* αὐτῶν, τῶν δὲ ἀνδρῶν ἐξασκούντων δύναμιν ἐπὶ τῶν σκυταλῶν, ὠθεῖν τὰς σκυτάλας τόσον, ὅσον ἀρκεῖ ὅπως ἐξαχθῶσιν αἱ *κατακλεῖδες* τοῦ ἐργάτου ἐκ τῶν *ἀνασταλμάτων* τοῦ *ὁλμειοῦ*, ἀφιέναι δὲ κατόπιν τὸν ἐργάτην, ὅπως περιστρέφηται διὰ τοῦ βάρους τῆς ἀπὸ τῆς ἁλύσεως κρεμαμένης ἀγκύρας, τῆς μυϊκῆς δυνάμεως τῶν ἀνδρῶν χρησιμευούσης ὅπως ἡ ταχύτης περιστροφῆς τοῦ ἐργάτου ἀναχαιτίζηται καὶ ἡ οὑτωσὶ τῆς ἁλύσεως παρέασις καθίσταται ἠπία. Τοῦτ' αὐτό, ἐξ ἀναλογίας, προκειμένου περὶ ἐργάτου ἢ βαρούλκου κινουμένου διὰ μηχανικῆς δυνάμεως. Ἀναστρέφομεν δὲ τὸν ἐργάτην εἰς διαφόρους περιστάσεις καὶ δὴ ὅταν πρόκειται νὰ ποντισθῇ ἄγκυρα, ἐξ ἀνάγκης, εἰς μέγα βόλισμα, καθ' ὅσον ἐὰν ἐποντίζετο τότε *δι' ἀγκυροβόλου*, θὰ ἐπήρχοντο ἀσφαλῶς σοβαρώταται βλάβαι εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, λόγῳ τῆς μεγάλης ταχύτητος μεθ' ἧς θὰ ἐξεχύνετο ἡ ἄλυσις. Π. Σ. ΑΓΓΕΛΗΣ

— **ἀναστρεφόμενον ἄροτρον**· βλ. ἄροτρον.

ἀναστρέψιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δυνάμενος ν' ἀναστραφῇ, ν' ἀνατραπῇ, ν' ἀναποδογυρισθῇ.

— **ἀναστρέψιμον ἐκκρεμές**· βλ. ἐκκρεμές.

— **ἀναστρέψιμον θερμόμετρον**· βλ. θερμόμετρα.

ἀναστρολόγητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀδαὴς τῆς ἀστρολογίας· πβλ. *ἀγεωμέτρητος, ἀγεωγράφητος κ.τ.τ.* Β. Φ.

ἄναστρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἄνευ ἀστέρων, ἀφεγγής, σκοτεινός· ἀντιθ. *ἔναστρος*. Β. Φ.

ἀνάστροφα καὶ *ξανάστροφα*· ἐπιρρ. ἀνάποδα, παρὰ προσδοκίαν, ἀντιθέτως.

ἀνάστροφη (ἡ)· δημοτ., ἀνάποδη, ἐξ ἀντιθέτου φερομένη: «θὰ φᾷς καμμιὰ ἀνάστροφη (ξανάστροφη)» δηλ. θὰ δεχθῇς πλῆγμα οὐχὶ διὰ τῆς παλάμης, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀντιθέτου μέρους αὐτῆς. Β. Φ.

ἀναστροφή (ἡ)· τὸ γύρισμα τοῦ μέσα ἔξω· || καταχρηστικῶς ἀντὶ τοῦ *ἀνατροπή* «ἡ ἀναστροφὴ τῶν ὅρων»· || τὸ στρέφεσθαι, τὸ διατρίβειν ἔν τινι τόπῳ· συναναστροφή.

— *[Ρητορ.]* Ἀναστροφὴ λέγεται τὸ ρητορικὸν σχῆμα κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ τελευταία λέξις τῆς προτάσεως χρησιμεύει ὡς ἀρχὴ τῆς ἑπομένης προτάσεως: «οὐ γὰρ δήπου Κτησιφῶντα μὲν δύναται διώκειν δι' ἐμέ, ἐμὲ δ' εἴπερ ἐξελέγξειν ἐνόμιζεν οὐκ ἂν ἐγράψατο» (Δημοσθ. Περὶ τοῦ Στεφ. 13)· «ἔπειτ' ἀπεῖπον τὴν ὕλην μὴ ἐξάγειν· ἐξῆγεν οὗτος ἁπάσας τὰς ἡμέρας» (*Δημοσ.* πρὸς Φαίνιππ. 9). Εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο δύναται ν' ἀναχθῇ καὶ τὸ Ὁμηρικόν: «οἱ δ' ἄρα ἔσαν δίδυμοι· ὁ μὲν ἔμπεδον ἡνιόχευεν, | ἔμπεδον ἡνιόχευ', ὁ δ' ἄρα μάστιγι κέλευεν» (Ἰλ. Ψ. 641). Κατὰ τὸν τεχνογράφον Ἑρμογένην «τὸ σχῆμα τοῦτο τῶν καλλωπιζόντων ἐστί». Ἡ ἀναστροφὴ λέγεται καὶ *ἐπαναστροφή*. Β. Φ.

— *[Μετεωρολογ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *ἀναστροφὴ* (inversion, Umkehr) ὀνομάζεται ἐν τῇ Μετεωρολογίᾳ τὸ φαινόμενον τῆς αὐξήσεως, ἀντὶ ἐλαττώσεως, τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἀέρος μετὰ τοῦ ὕψους.

Ἡ μελέτη τῶν παρατηρήσεων τῆς ἀνωτέρας ἀτμοσφαίρας (βλ. λ. ἀερολογία), ἔχει ἀποδείξει ὅτι ἡ θερμοκρασία τῶν στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαίρας ἐλαττοῦται καθ' ὅσον ἀνυψούμεθα. Ἡ ἐλάττωσις αὕτη ἀποδίδεται μεταξὺ τῶν ἄλλων αἰτίων εἰς τὰ ἑξῆς κυρίως: 1) Εἰς τὸν τρόπον τῆς θερμάνσεως τοῦ ἀέρος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας. Ὁ ἀὴρ θερμαίνεται μετριώτατα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἡλίου, ἐνῷ τὸ ἔδαφος ἀπορροφεῖ ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν ἡλιακὴν ἀκτινοβολίαν καὶ θερμαίνεται συνεπῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ταύτης, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐδάφους εὑρισκόμενα στρώματα τοῦ ἀέρος. Εἶναι προφανὲς λοιπὸν ὅτι, καθ' ὅσον στρῶμά τι κεῖται ὑψηλότερον, ἐπὶ τοσοῦτον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ δυσκολία τῆς θερμάνσεως αὐτοῦ κατὰ τὸν ἀνωτέρω μηχανισμόν· καὶ 2) Εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως μετὰ τοῦ ὕψους, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἐλαττώσεως, μᾶζα ἀέρος ἀνυψουμένη δι' οἱονδήποτε λόγον—π.χ. ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἑνὸς ἀνοδικοῦ ἀνέμου—φέρεται εἰς περιοχὰς ἔνθα ἡ πίεσις εἶναι κατωτέρα ἐκείνης ἥτις ὑφίσταται παρὰ τὸ ἔδαφος· συνεπῶς ἀερώδης μᾶζα ἥτις ἐκτονοῦται (τῆς ὁποίας δηλ. ἡ πίεσις ἐλαττοῦται) ὑφίσταται ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἐλάττωσιν τῆς θερμοκρασίας. Τἀνάπαλιν, μᾶζα ἀέρος κατερχομένη εἰς ἐπίπεδον κατώτερον τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῆς συνθλίβεται καὶ συγχρόνως θερμαίνεται. Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω τρόπου θερμάνσεως καὶ ψύξεως ἐξάγεται ὅτι αἱ κάθετοι κινήσεις αἵτινες λαμβάνουσι χώραν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ δὲν δύνανται νὰ καταστήσωσιν ὁμαλὴν τὴν διανομὴν τῆς θερμοκρασίας ὡς τοῦτο θὰ ἔτεινε νὰ λάβῃ χώραν ἐὰν ἡ πίεσις ἦτο ἡ αὐτὴ εἰς ἅπαντα τὰ ὕψη.

Παρὰ τὴν ἐλάττωσιν μετὰ τοῦ ὕψους συμβαίνει συχνάκις ἀναστροφὴ τῶν θερμοκρασιῶν, ἢ ἐπιστημονικώτερον θερμοβαθμίδος (température gradient), ἥτις παράγεται συνήθως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς ὅταν ὁ οὐρανὸς εἶναι αἴθριος, διότι τὸ ἔδαφος ἀκτινοβολεῖ καὶ ψύχει ἰσχυρῶς τὰ γειτονικὰ στρώματα τοῦ ἀέρος, ἂν καὶ ταῦτα δύνανται νὰ κατέχωσι θερμοκρασίαν κατωτέραν ἐκείνης τῆς τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων. Ἡ ἀναστροφὴ παράγεται ἐπίσης τὸν χειμῶνα ὅταν τὸ ἔδαφος εἶναι χιονοσκεπὲς καὶ συχνάκις εἰς τὰς περιοχὰς ψυχρῶν ἀντικυκλωνικῶν καιρικοτήτων, ἐπίσης εἰς τὰ ἀνώτερα κράσπεδα τῆς ὁμίχλης καὶ γενικῶς νεφῶν τύπου Stratus. Παρὰ τὴν βάσιν τῆς στρατοσφαίρας (βλ. λ.) ὑπάρχει συχνάκις αὔξησις τῆς θερμοκρασίας μετὰ τοῦ ὕψους καὶ διὰ τοῦτο ἐνίοτε ἡ στρατόσφαιρα καλεῖται «*ἀνωτέρα ἀναστροφή*». [Βλ. καὶ λ. ἀτμόσφαιρα (*φυσικ. θερμοδυν*)] Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

—*[Βοταν.]* Εἴς τινα φυτά, οὐχὶ σπανίως, παρατηρεῖται ἀπροσδόκητος ἀναδρομὴ τῆς μορφῆς καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν, οὐχὶ πρὸς τοὺς ἀμέσους γεννήτορας, ἀλλὰ εἰς προγόνους, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται εἰς μεμακρυσμένας γενεάς. Τὸ τοιοῦτον φαινόμενον καλεῖται *ἀναστροφὴ* ἢ *ἀτταβισμός*. Σ.Μ.

—*[Μουσ.]* Ἀναστροφὴ (ἰταλ. rivolto γαλλ. renversement) λέγεται ἡ μεταβολὴ θέσεως μελῳδικοῦ διαστήματος, συγχορδίας ἢ ἀντιστίξεως. Ἡ ἀναστροφὴ τῶν διαστημάτων γίνεται διὰ τῆς μεταφορᾶς κατ' ὀγδόην ὀξύτερον τοῦ βαρυτέρου φθόγγου καὶ τἀνάπαλιν τοῦ ἑτέρου μένοντος ἐν ἀκινησίᾳ. Ἐν τῇ ἀναστροφῇ μεταβάλλεται καὶ ἡ φύσις τῶν διαστημάτων (τὰ μικρὰ μεγάλα, τὰ ηὐξημένα ἠλαττωμένα κλπ.). Ἡ συγχορδία ἀναστρέφεται διὰ τῆς τοῦ βασίμου μεταφορᾶς κατ' ὀγδόην ὀξύτερον. Δ. ΛΑΥΡ.

— *[Ναυτ.]* Ἀναστροφὴ (κοιν. *βόλτα, ὄρτσα λὰ μπάντα* ἢ καὶ *γύρισμα ἀνάπλευρα*) λέγεται τὸ σύνολον τῶν χειρισμῶν, δι' ὧν πλοῖον, πλέον τὴν *ἐγγυτάτην ἐκ κεραίας* (κοινῶς *τόκα μπουρίνα*), ἀλλάσσει πρόποδας, προσαγόμενον πρὸς τὴν κοίτην τοῦ ἀνέμου, καὶ καθιστάμενον ἀπὸ δεξιηνέμου ἀριστερήνεμον ἢ ἀντιστρόφως. Δὲν πρέπει δὲ νὰ συγχέηται ἡ κυρίως *ἀναστροφὴ* πρὸς τὴν κατὰ *πρύμναν ἀναστροφὴν* τὴν καὶ *ὑποστροφὴν* (κοινῶς *πόντζα λὰ μπάντα* ἢ καὶ *βέντο ἃ πόππα*) καθ' ἣν τὸ πλοῖον ἀλλάσσει πρόποδας ἐπιδίδον ἐν ἀρχῇ καὶ προσαγόμενον κατόπιν μόνον ἀφ' ἧς φθάσῃ εἰς θέσιν οὐριοδρομίας (βλ. **ἀναστρέφω** καὶ ὑποστρέφω). Σ. Ε. Λ.

— *[Γυμν.]* Ἐξάρτησις τοῦ σώματος ἀνεστραμμένου, μὲ τοὺς πόδας ἄνω καὶ τὴν κεφαλὴν κάτω.

— *[Νομ.]*· βλ. ἀγοραπωλησία.

— *[Στρατηγ.—Τακτ.]*· βλ. λ. ἀποχώρησις.

Digitized by Google

— **ἀναστροφὴ** ***εἰκόνος*** *[Φωτογρ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ φαινομενον καθ' ὃ ἐπὶ τῆς ἀρνητικῆς πλακὸς παρουσιάζει τὸ φωτότυπον ἀντὶ τῆς ἀρνητικῆς τὴν θετικὴν εἰκόνα. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται συνηθέστατα εἰς πλάκας ἰσχυρῶς ὑπερεκτεθείσας, ἢ καὶ κατὰ τὴν φωτογράφησιν λίαν φωτεινῶν ἀντικειμένων, ὡς π.χ. τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, ἐντόνως φωτιζομένων λευκῶν ἐνδυμάτων κλπ., καλεῖται δὲ καὶ *ὑπερηλίασις* (solarisation). Ὁ Sabatier παρετήρησε τὸ φαινόμενον τῆς ὑπερηλιάσεως εἰς πλάκας τὰς ὁποίας ἐξήγαγε, ἡμιεμφανισθείσας, εἰς τὸ διάχυτον φῶς τῆς ἡμέρας καὶ εἶτα πάλιν ἐσυνέχισε τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν.

Τὸ φαινόμενον τῆς ἀναστροφῆς ἐξηγεῖται ὡς ἀκολούθως:

Ὁ βρωμιοῦχος ἄργυρος, ἡ φωτοπαθὴς δηλαδὴ οὐσία τῆς πλακός, ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ προσβάλληται ὑπὸ τοῦ φωτός, ἀλλὰ μέχρις ὡρισμένου ὁρίου, διότι πέραν τούτου χάνει τὴν ἰδιότητά του ταύτην. Οὕτως ἐὰν φωτογραφικήν τινα πλάκα ὑπερεκτεθεῖσαν φέρωμεν μετὰ τὴν ἐμφάνισιν εἰς τὸ στερεωτικὸν λουτρόν, τὰ ἰσχυρῶς φωτισθέντα μέρη αὐτῆς θὰ καταστῶσι διαφανῆ, ὡς ἧττον προσβληθέντα, ἐνῷ τὰ λοιπὰ μέρη, ἐφ' ὧν τὸ φῶς ἐπέδρασεν ὀλιγώτερον, θὰ παραμείνωσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μέλανα, οὕτω δὲ ἀντὶ τῆς ἀρνητικῆς θὰ ἔχωμεν τὴν θετικὴν εἰκόνα. Κ. Γ. Μ.

—**ἀναστροφὴ** ***μήτρας*** · βλ. ἐκστροφή.

—**ἀναστροφὴ** ***κατὰ πρύμναν*** (κοιν. *βόλτα βέντο ἃ πόππα,—ἢ—πόντζα λὰ μπάνια, ἢ—ποδιστὰ*) *[Ναυτ.]*. Τὸ σύνολον τῶν χειρισμῶν δι' ὧν τις *ἀναστρέφει κατὰ πρύμναν* (βλ. ἀναστρέφω). Σ. Ε. Λ.

—**ἀναστροφὴ** ***σακχάρων*** (invertion) *[Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ ὑδρολυτικὴ διάσπασις τοῦ καλαμοσακχάρου (σακχαρόζης), διότι τὸ κατ' αὐτὴν λαμβανόμενον προϊὸν συνιστάμενον ἐξ ἴσων μέρων *γλυκόζης* καὶ *φρουκτόζης* στρέφει τὸ ἐπίπεδον τοῦ πεπολωμένου φωτὸς κατ' ἀντίθετον τοῦ ἀρχικοῦ προϊόντος διεύθυνσιν, ἤτοι ἐνῷ τὸ καλαμοσάκχαρον στρέφει πρὸς τὰ δεξιά, τὸ προϊὸν τῆς ὑδρολύσεως, ὅπερ *ἀνάστροφον σάκχαρον* ἢ *ἰμβερτοσάκχαρον* καλεῖται, στρέφει πρὸς τὰ ἀριστερά.

Ἐκ τῶν δύο συστατικῶν τοῦ ἰμβερτοσακχάρου ἡ μὲν γλυκόζη (σταφυλοσάκχαρον) στρέφει πρὸς τὰ δεξιά, ἡ δὲ φρουκτόζη (ὀπωροσάκχαρον, πρὸς τὰ ἀριστερά, ἐπειδὴ ὅμως ἡ στροφικὴ ἱκανότης τῆς φρουκτόζης εἶναι ἰσχυροτέρα, ὑπερισχύει ἡ πρὸς τὰ ἀριστερὰ στροφὴ καὶ τὸ ὅλον μῖγμα εἶναι ἀριστεροστρόφον. Ἡ ἀναστροφὴ αὕτη τοῦ καλαμοσακχάρου καλεῖται καὶ *ἰμβερτοποίησις*. Σ. Γ.

—**ἀναστροφὴ** ***σπλάγχνων*** · βλ. σπλάγχνα.

—**ἀναστροφὴ** ***φλογός*** · βλ. φλόξ.

— **ἀναστροφὴ** ***κατὰ Walden*** *[Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ ἐξ ὀπτικῆς ἐνεργοῦ τινος ἑνώσεως διὰ καταλλήλων ἀντιδράσεων λαμβάνεται ἡ ἀντίπους αὐτῆς μορφὴ ἄνευ ἐνδιαμέσου σχηματισμοῦ τῆς συμμίκτου μορφῆς καὶ ἀκολούθου διασπάσεως ταύτης. Οὕτω τὸ ἀσπαραγινικὸν ὀξὺ διὰ νιτρωδυλοχλωριδίου μετατρέπεται εἰς χλωρηλεκτρικὸν ὀξύ, διὰ νιτρώδους ὀξέος εἰς μηλικὸν ὀξύ, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ χλωρηλεκτρικὸν ὀξὺ τῇ ἐπιδράσει ὀξειδίου τοῦ ἀργύρου μετατρέπεται εἰς μηλικὸν ὀξύ, καὶ ἀντιθέτως τὸ μηλικὸν ὀξὺ διὰ φωσφοροπενταχλωριδίου μεταπίπτει εἰς χλωρηλεκτρικὸν ὀξύ. Ἐὰν αἱ ἀντιδράσεις αὗται ἐκτελεσθοῦν ἐπὶ ὀπτικῶν ἐνεργῶν μορφῶν, λαμβάνονται παρασκευάσματα τῆς κατωτέρω σημειουμένης ὀπτικῆς κατευθύνσεως:

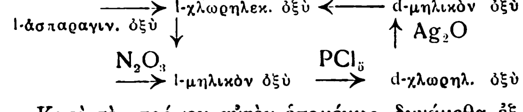

Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἑπομένως δυνάμεθα ἐξ ὀπτικῆς ἐνεργοῦ τινος μορφῆς νὰ λάβωμεν τὴν δεξιοστρόφον ἢ ἀριστεροστρόφον μορφὴν ἑτέρας ἑνώσεως ἀναλόγως τῶν ἀντιδράσεων ἃς ἐπιτελοῦμεν.

Κατὰ τὸν Weinberg τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐξηγεῖται διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθείσης θεωρίας τῆς κινητῆς στερεοχημείας. Οὕτω κατὰ τὴν πρώτην φάσιν τῆς ἀντιδράσεως, καθ' ἣν ἀποσπᾶται ἐξ ἑνώσεώς τινος ἄτομόν τι ἢ ῥίζα, σχηματίζεται ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα *ἐλευθέρα μονὰς συγγενείας*. Κατὰ τὴν ἐπακολουθοῦσαν δὲ φάσιν ἀναλόγως τοῦ εἰσερχομένου ὑποκαταστάτου σχηματίζεται ἕνωσις τῆς αὐτῆς ἢ τῆς ἀντιθέτου στερεοχημικῆς κατασκευῆς. Ἤτοι ἐὰν ὁ ὑποκαταστάτης εὑρίσκεται ἕτοιμος πρὸς ταχεῖαν ἀντίδρασιν, λαμβάνεται ἕνωσις τῆς αὐτῆς στερεοχημικῆς κατασκευῆς, ἐὰν ὅμως δὲν ἐνεργῇ τόσον ταχέως, τότε ἡ ἐλευθέρα μονὰς παραμένει ἐπὶ χρονικόν τι διάστημα ἐλευθέρα, καθίσταται δὲ δυνατὸς ὁ σχηματισμὸς διαμέσως παλμικῆς κινήσεως, ὁπότε ὁ ὑποκαταστάτης δύναται νὰ ἑνωθῇ ἐν συμμετρικῇ πρὸς τὸ ἀντικαθιστάμενον θέσει καὶ οὕτω ἐκ τῆς δεξιοτρόφου π. χ. λαμβάνεται ἡ ἀριστεροστρόφος μορφή. Σ. Γ.

ἀναστρόφια (Anastrophia Hall., *συνών.* Brachymerus Sheeler) *[Παλαιοζ.]*. Γένος βραγχιοπόδων μαλακιδιοζῴων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *παραμπονιτιδῶν*, ὅπερ ἔζησεν ἀπὸ τοῦ σιλουρίου μέχρι καὶ τοῦ κάτω δεβονίου συστήματος εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικὴν καὶ Εὐρώπην. Ἔχει κέλυφος μετὰ πτυχῶν οὗτινος τὸ κοιλιακὸν ὄστρακον εἶναι μικρότερον τοῦ μετὰ προέχοντος σπονδύλου ῥαχιαίου, ἐξωγκωμένον πρὸς τὰ ἄνω, καὶ πρὸς τὰ κάτω ἐπὶ τοῦ μετώπου φέρει ἐγκόλπωσιν. Θ. Σ.

ἀνάστροφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ γυρισμένος ἄνω κάτω, ἢ μέσα ἔξω, ὁ ἐμφανίζων τὴν ἀνάποδη: «ἀνάστροφον ἱμάτιον».—Ἐπίρρ. ***ἀναστρόφως***· ἀντιθέτως, τοὐναντίον. Β. Φ.

— **ἀνάστροφος** ***πυξὶς*** *[Ναυτ.]*· βλ. πυξίς.

— **ἀνάστροφον** ***σάκχαρον*** *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. ἀναστροφὴ σακχάρων. Σ. Γ.

ἀναστρωπὴ (ἡ)· ἐτυμολογικὸν παίγνιον τοῦ Πλάτωνος (λέξις ἀνύπαρκτος): «ἡ δὲ ἀστραπή, ὅτι τὰ ὦπα ἀναστρέφει, *ἀναστρωπὴ* ἂν εἴη, νῦν δὲ ἀστραπὴ καλλωπισθεῖσα κέκληται» *(Πλάτ.* Κρατύλ. 409, C). Β. Φ.

ἀνασυγκρότησις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου συγκρότησις.

ἀνασυγκροτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐπιτήδειος εἰς ἀνασυγκρότησιν, ἀνασύνθεσιν, ἀνασυνένωσιν.

ἀνασυγκροτῶ· συγκροτῶ ἐκ νέου.

ἀνασυζήτησις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου συζήτησις.

ἀνασυζητῶ *(—έω)*· συζητῶ ἐκ νέου.

ἀνασύνδεσις· ἡ ἐκ νέου ὁμοῦ ἢ πρὸς ἄλληλα δέσις, συνένωσις.

ἀνασυνδ τικός, *—ή,* **—όν**· ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὸ ἀνασυνδέειν.

ἀνασυνδέω· συνδέω, συνενῶ, συνάπτω ἐκ νέου.

ἀνασυνιστῶ ***(—άω)***· συνιστῶ ἐκ νέου.

ἀνασύνταξις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου σύνταξις, ἡ ἐκ νέου καταγραφή: «ἡ ἀνασύνταξις τῶν καταλόγων»· || «ἡ ἀνασύνταξις τοῦ στρατεύματος», ἡ ἐπάνοδος τῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν τάξιν (βλ. **σύνταξις**).

ἀνασυντάσσω· ἐκ νέου συντάσσω: «ἀνασυντάσσω τὴν πραγματείαν μου,—τὸ βιβλίον μου»· || «ἀνασυντάσσω τὸ στράτευμα», ἐπαναφέρω, ἀποκαθιστῶ εἰς τὴν τάξιν τὸ διαλυθὲν στράτευμα.

ἀνάσυρμα (τό)· τὸ ἐλαφρὸν σύρσιμο: «φάντασμα καλοθύμητο περνάει | μ' ἀνάλαφρον ἀνάσυρμα καὶ πάει...» (*Ἰ. Γρυπ.*).

ἀνάσυρσις (ἡ)· ἀπόδοσις ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον τοῦ δημοτ. ξανάσυρμα· ἡ ἐκ νέου τακτοποίησις τῶν κεραμιδιῶν τῆς στέγης μετατοπισθέντων ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν βροχῶν· βλ. ξανασύρω. Β. Φ.

ἀνασυρτά· (ἐπίρρ.), ἀνασυρτικῶς, χαλαρῶς, χαύνως, βραδέως, ἀνειμένως.

ἀνασυρτὴρ (ὁ)· βλ. **ἀνελκυστήρ.**

ἀνάσυρτος, *—η, —ο* καὶ ***ἀνεσυρτός***· ὁ συρθεὶς πρὸς τὰ ἄνω· || ὁ ἀνώτερος περιγραφῆς, ἀνέκφραστος, ἀνεκδιήγητος· «πὄχει γι' αὐτὴν κλειστὰ τἀνεσυρτά του κάλλη» (*Ἰ. Γρυπ.*)· || ὁ ἀνεπίληπτος, ὁ ἀνώτερος ψόγου.

ἀνασύρω· σύρω, τραυῶ πρὸς τὰ ἄνω, ἀνασηκώνω: «ἀνασύρω τὸν χιτῶνα,—τὸ ἱμάτιον», κοιν. *ἀνασκουμπώνω*· ἰδιωματ. «*ἀνασύρνω* τὰ φρύδια μου», ἀνασπῶ τὰς ὀφρῦς· || ἀντλῶ: «ἀνασύρω ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατος»· || «ἀνασύρω τὴν ἄγκυραν,—τὸν κερκέτην κ.τ.τ.», τραυῶ ἐπάνω. Β. Φ.

ἀνασύστασις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου σύστασις, ἀνασυγκρότησις, ἀνίδρυσις.

— *[Τεκτον.]* Ἀνασύστασις εἶναι ἡ ἐπανάληψις τῶν ἐργασιῶν τοῦ «περιπεσόντος εἰς ὕπνον» τεκτονικοῦ ἐργαστηρίου. *Ὕπνος* δὲ ἡ πρόσκαιρος καὶ πέραν τοῦ ἑξαμήνου παῦσις τῶν ἐργασιῶν του. Πρὸς ἀνασύστασιν ἢ «ἀνίδρυσιν ἢ «ἀφύπνισιν» ἀπαιτοῦνται: α') αἴτησις τοῦ ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ὁριζομένου ἀριθμοῦ μελῶν πρὸς τὴν προϊσταμένην τοῦ ἐργαστηρίου ἀρχήν· β') ἀπόφασις τῆς ἀρχῆς, δι' ἧς γνωστοποιεῖται ὅτι γίνεται ἀποδεκτὴ ἡ αἴτησις καὶ χορηγεῖται πρὸς τοῦτο ἄδεια ὑπ' αὐτῆς· γ') ἐγγραφὴ εἰς τὸ δίπλωμα καὶ εἰς τὴν χρυσῆν βίβλον τοῦ ἐργαστηρίου τῆς ἀποφάσεως ταύτης· καὶ δ') ἐπιστροφὴ τῶν κατατεθειμένων εἰς τὴν μεγάλην γραμματείαν καὶ εἰς τὸ μέγα θησαυροφυλάκιον τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς ἀντικειμένων καὶ μετάλλων τοῦ ἐργαστηρίου. Ἀπορριπτομένης τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος αἰτήσεως, εἰδοποιοῦνται διὰ κοινοποιήσεως οἱ ὑπογράψαντες αὐτὴν ἀδελφοί. Δ. Π. Κ.

—**ἀνασύστασις** ***προικός***· βλ. προίξ.

—**ἀνασύστασις** ***ὕλης***· βλ. ὕλης ἀνασύστασις.

ἀνασφαγὴ (ἡ)· ἰδιωματ., σχισμὴ θυρώματος ἢ πατώματος, ἄλλως *χαραμὴ* ἢ *χαραμάδα*: «κοιτάζει ἀπὸ τὶς ἀνασφαγάδες».

ἀνασφάλιστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξησφαλισμένος· ὁ μὴ ἠσφαλισμένος εἰς ἀσφαλιστικήν τινα ἑταιρείαν.

ἀνασφραγίζω· σφραγίζω ἐκ νέου, ξανασφραγίζω, ξαναβουλλώνω.

ἀνάσχεσις, *—εως*· ἀναχαίτισις, συγκράτησις, σταμάτημα.

— **ἀνασχέσεως** ***θέσις*** *[Στρατ. Τακτ.]*· βλ. ὀχύρωσις.

ἀνασχετικός, *—ή,* **—ον**· ὁ ἀνεχόμενος, ὁ ὑπομονητικός, ὁ πρᾶος.

ἀνασχετός, *—ή, —όν*· ἀνεκτός, ὑποφερτός.

ἀνασχηματίζω· σχηματίζω ἐκ νέου, ἀνασυντάσσω.

ἀνασχηματισμὸς (ὁ)· ὁ ἐκ νέου σχηματισμός, ἀναπαραγωγή.

ἀνασχίζω· σχίζω καὶ ἀνοίγω: «ἀνασχίζω τὸ σφάγιον,—τὸν λαγόν,—τὸν νεκρόν»· || ξανασχίζω, τέμνω: «—ξύλα».

ἀνάσχισμα (Anaschisma Bransox) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἀμφιβίων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *μετωποσαυριδῶν*, ὅπερ ἔζησεν εἰς τὸ τριάσιον σύστημα τοῦ Γιοῦμιγγ τῆς Ἀμερικῆς. Ἔχει κεφαλὴν σχεδὸν τριγωνικὴν μήκους ἡμίσεος μέτρου σκαλιστήν, φέρουσαν μικρὰν σχισμὴν ὤτων, ὀφθαλμοὺς μικροὺς κειμένους εἰς τὸ ἐμπρόσθιον ἥμισυ αὐτῆς, μεγάλας ῥινικὰς ὀπὰς αἵτινες διασχίζουσι μετὰ τοῦ μεταξυσιαγόνου τοὺς μεγάλους ὀδόντας τῆς ὕννιος, τὸ ἐνδιαμέσον ὀστοῦν καλῶς ἀνεπτυγμένον καὶ τοὺς σπονδύλους πλατυκοίλους. Θ. Σ.

ἀνασχίστης (ὁ)· ὁ σχίζων, ὁ σχίζων ξύλα.

ἀνασχολία (ἡ)· ἔλλειψις ἀσχολίας, ἀργία.

ἀνάσχολος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἀσχολούμενος εἴς τι, ἀργός.

ἀνασῴζω· ἐπαναφέρω τι σῷον· || μέσ. *ἀνασῴζομαι*· ἐπανέρχομαι σῶος: «ἀνεσώθην σῶος», ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα σῶος, ὑγιής. Β. Φ.

Ἀνασώματα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἀσώματα.

ἀνασωσμός· ἡ διάσωσις, ὁ σωσμός.

ἀνάταξις (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ ἀνατάσσειν, τοῦ ἐπαναφέρειν τι εἰς τὴν θέσιν του.

— *[Χειρουργ.]* Ἐν τῇ χειρουργικῇ *ἀνάταξις κατάγματος* λέγεται ἡ τοιαύτη διευθέτησις τῶν τεμαχίων τοῦ κατεαγότος ὀστοῦ, ὥστε τοῦτο νὰ λάβῃ τὴν κανονικὴν αὐτοῦ θέσιν. Ὁμοίως *ἀνάταξις ἐξαρθρήματος* εἶναι ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ ἐκ τῆς ἀρθρώσεως ἐκτοπισθέντος ὀστοῦ εἰς τὴν οἰκείαν ἐντὸς τῆς ἀρθρώσεως θέσιν, ὥστε νὰ ἐπανακτήσῃ αὕτη τὴν φυσιολογικὴν κατάστασιν αὐτῆς. Ἡ ἀνάταξις τοῦ κατάγματος, ὡς καὶ ἡ τοῦ ἐξαρθρήματος πρέπει νὰ γίνεται ἐγκαίρως μετὰ τὸ πάθημα, διότι προϊόντος τοῦ χρόνου καθίσταται δυσχερὴς ἢ καὶ ἀδύνατος. Συνήθως δὲ γίνεται ἡ ἀνάταξις αὕτη διὰ καταλλήλων ἀναιμάκτων χειρισμῶν, ἐν ἀνάγκῃ τῇ βοηθείᾳ ναρκώσεως ἢ τοπικῆς ἀναισθησίας. Σπανίως ποτὲ ἀναγκαζόμεθα νὰ καταφύγωμεν εἰς αἱματηρὰν ἐγχείρησιν, ὅπως ἐπιτευχθῇ ἡ ἀνάταξις.

Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ ἀνάταξις τῶν καταγμάτων καὶ τῶν ἐξαρθρημάτων εἶναι ἔργον τοῦ ἰατροῦ, γνώστου τῆς ἀνατομικῆς καὶ τῆς χειρουργικῆς παθολογίας. Ἡ προσφυγὴ εἰς τοὺς «πρακτικοὺς» πρὸς ἀνάταξιν καταγμάτων ἢ ἐξαρθρημάτων, εἰς οὓς οἱ ἀμαθεῖς ἀποδίδουσιν ἐμπειρίαν καὶ δεξιότητα μείζονα τῆς τῶν ἰατρῶν, ἀποβαίνει πολλάκις λίαν ἐπιζημία. Διότι σπανίως μὲν ἐπιτυγχάνεται παρ' αὐτῶν, μᾶλλον ἐκ τύχης, ἡ ἀνάταξις πράγματι ὑπάρχοντος κατάγματος ἢ ἐξαρθρήματος· συνηθέστατα δὲ ἡ ἐκτόπισις τῶν ὀστῶν ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη καὶ μετὰ τοὺς βιαίους, εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε γενομένους παρ' αὐτῶν χειρισμούς, ἀπαιτοῦνται δὲ βραδύτερον δυσχερεῖς καὶ ἐπίπονοι ἐπεμβάσεις αἱματηραὶ συνήθως πρὸς θεραπείαν καὶ οὐχὶ σπανίως παραμένουσι μονίμως ἀνίατοι ἀναπηρίαι. Ἄλλοτε δὲ πάλιν, διαγινώσκοντες κάταγμα ἢ ἐξάρθρημα, ἐνῷ ὑφίσταται πράγματι ἄλλη πάθησις (π. χ. φλεγμονὴ ἢ φυματίασις ὀστοῦ ἢ ἀρθρώσεως), οἱ «πρακτικοὶ» οὗτοι διὰ τῆς ἀλόγου αὐτῶν ἐνεργείας ἐπιδεινοῦσι μεγάλως τὴν πάθησιν ταύτην. Δ. ΚΟΚΚΟΡΗΣ

— **ἀνάταξις** ***κήλης*** *[Χειρουργ.]*. Καλεῖται ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ ἐκ τῆς κοιλίας ἐξελθόντος εἰς τὸν κηλικὸν σάκκον σπλάγχνου (ἐντέρου, ἐπιπλόου) εἰς τὸ κοιλιακὸν κύτος. Γίνεται ἀναιμάκτως δι' ἠπίων, μεθοδικῶν χειρισμῶν, ἢ ἐν περιπτώσει δυσυπερ-

Digitized by Google

βλήτου κωλύματος *(περίσφιγξις)* δι' ἐναίμου χειρουργίας (βλ. λ. κήλη). Δ. Κ.

— **ἀνάταξις μήτρας** *[Γυναικολ.]*. Ἡ διὰ διαφόρων ἀναιμάκτων χειρισμῶν τοποθέτησις τῆς μήτρας εἰς τὴν ἀρχικὴν φυσικὴν θέσιν της, ἐξ ἧς διωλίσθησε *(πτῶσις)*, ἢ ἡ ἀνόρθωσις αὐτῆς εἰς τὸ ἀρχικὸν σχῆμα καὶ τὴν θέσιν ἐξ ἧς παρεξέκλινε *(στροφή, κάμψις)*, ἀποτελεῖ τὴν λεγομένην *ἀνάταξιν* αὐτῆς.

Ἡ μέθοδος τῆς ἀνατάξεως ἀποβλέπει ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν συγκράτησιν τῆς μήτρας εἰς τὴν θέσιν καὶ τὸ σχῆμα αὐτῆς. Καὶ ἡ μὲν ἀνόρθωσις τελεῖται ἐπὶ τῶν παρεγκλίσεων τῆς μήτρας :

1) Ὑπὸ τῆς ἰδίας ἀσθενοῦς, ἰατρικῇ συμβουλῇ. Ἡ ἀσθενὴς προσλαμβάνει ἑκάστην πρωΐαν κατὰ τὴν ἐξ ὕπνου ἐξέγερσιν ἐπί τινας ὥρας θέσιν πρηνῆ ἐπὶ τῆς κλίνης μὲ ἀνυψωμένην τὴν πύελον καὶ ἐπικλινῆ τὸν θώρακα (θέσις γονατο-θωρακική)· ὡς ἐκ περισσοῦ ἢ ἐπὶ τῆς κοιλίας ἢ ἐλαφρῶς εἰς τὰ πλάγια κατάκλισις συμβουλεύεται καὶ καθ' ὅλον τὸν νυκτερινὸν ὕπνον καὶ μολονότι ἡ μέθοδος αὕτη δὲν ἀποτελεῖ τὴν ῥιζικὴν θεραπείαν συμβάλλει ὅμως λίαν πρὸς ταύτην.

2) Ὑπὸ τοῦ χειρουργοῦ. Εἰσάγει οὗτος δύο δακτύλους εἰς τὸν ὀπίσθιον θόλον τοῦ κόλπου καὶ ὠθεῖ ἠπίως πρὸς τὰ ἄνω τὸ ἐπικλινὲς μέρος τοῦ στόματος τῆς μήτρας καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἐπὶ τῆς κοιλίας ἑτέρα χείρ, πιέζουσα τὸ κοιλιακὸν τοίχωμα ὄπισθεν τῆς ἀνεγειρομένης μήτρας, συλλαμβάνει τὸν πυθμένα ταύτης καὶ ἕλκει αὐτὸν πρὸς τὰ ἄνω, ὑποβοηθούντων πρὸς τοῦτο καὶ τῶν ἐν τῷ κόλπῳ δύο δακτύλων, οἵτινες ἐγκαταλείποντες πλέον τὸν ὀπίσθιον θόλον ὑπεισδύουσιν εἰς τὸν πρόσθιον θόλον καὶ ὠθοῦσι τὸν τράχηλον τῆς μήτρας πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἄνω διὰ τὴν τελικὴν προστροφὴν τῆς μήτρας· ἐν περιπτώσει προσφύσεως τῆς μήτρας, πρὸ τῆς ἀνατάξεως ἐπί τινα χρόνον διενεργεῖται μάλαξις πρὸς ἀποκόλλησιν τῶν προσφύσεων.

3) Δι' ἁπλοῦ ὑστερομέτρου, ἢ καὶ εἰδικοῦ ἐργαλείου (ἀνορθωτὴρ Trélat κτλ.) εἰσαγομένου ἐντὸς τῆς κοιλότητος τῆς μήτρας. Οἱ δι' ἐργαλείων οὗτοι χειρισμοὶ οὐ μόνον δὲν εἶναι ἀκίνδυνοι ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποτελεσματικότης αὐτῶν τυγχάνει προβληματική.

Ἐπὶ πτώσεων μήτρας ἡ ἀνόρθωσις εἶναι ἁπλῆ, διενεργουμένη διὰ τῶν δακτύλων ὠθούντων ἠπίως πρὸς τὰ ἔσω καὶ ἄνω τοῦ κόλπου τὴν προπεπτωκυῖαν μήτραν.

Ἡ συγκράτησις τῆς οὕτω ἐν κάμψει καὶ πτώσει ἀνορθωθείσης μήτρας τελεῖται γενικῶς μὲν διὰ τῆς χρήσεως τῶν διαφόρων πεσσῶν (τοῦ Hodje, Dumontpallier, Gaillard-Thomas, Schultze κ.τ.λ.), εἰσαγομένων ἐντὸς τοῦ κόλπου καταλλήλως περὶ τὸν τράχηλον μὲ κατεύθυνσιν ἀνάλογον πρὸς τὴν πρὸς ἀνάταξιν φορὰν τῆς μήτρας, χρησιμοποιουμένου ὡς στηρίγματος αὐτῶν ἐν τῷ κόλπῳ κάτωθι μέν, τοῦ περινεακοῦ ἐδάφους, ἄνωθι δὲ τῆς ἡβικῆς συμφύσεως· εἰδικῶς δὲ διὰ τὰς κάμψεις καὶ στροφὰς τῆς μήτρας, διὰ ῥαβδίων ἐπὶ τούτῳ εἰσαγομένων ἐντὸς τῆς κοιλότητος τῆς μήτρας (Lefour).

Καὶ αὗται μὲν αἱ μέθοδοι ἀποτελοῦσι τοὺς ἀναιμάκτους χειρισμοὺς τῆς ἀνατάξεως οἵτινες πολὺ ἀπέχουσι τοῦ νὰ θεωρῶνται ὡς ῥιζικοὶ θεραπεῖαι, εἶναι δὲ ἐνδεδειγμέναι εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐγχείρησις. Ἡ ἀποτελεσματικὴ ὅμως ἀνόρθωσις καὶ συγκράτησις τῆς μήτρας διενεργεῖται δι' ἐγχειρήσεων ἐπὶ τῶν συνδέσμων τῆς μήτρας ἢ ἐπ' αὐτῆς ταύτης τῆς μήτρας (βλ. λ. ἀνάρτησις μήτρας). ΑΔ. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

Ἀναταπιντάτα ἢ **Ἀναταπιντάτικα.** Πλούσιος ἔμπορος ἐκ Σαραβάστης τῶν Ἰνδιῶν. Προσηλυτισθεὶς εἰς τὸν Βουδδισμὸν προσεκάλεσε τὸν Βούδδαν εἰς Σαραβάστην καὶ ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν θαυμάσιον πάρκον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ᾠκοδόμησε καθ' ὑπόδειξιν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Βούδδα διάφορα κτίρια, προωρισμένα διὰ τὸν διδάσκαλον καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Α. Δ.

ἀναταράσσω· ταράσσω, κινῶ ὥστε νὰ γίνῃ ἀνακάτωμα: «ἀναταράσσω τὸ φάρμακον,—τὴν φιάλην κ.τ.τ.» || ἰδίωματ. ἐρεθίζω, παρορμίζω, συγχύζω τινά: «μ' ἀναταράξε μὲ τὰ λόγια του», «ἀναταράσσεται κι' ἀγριεύει». Β. Φ.

ἀνατάσης (Anatas) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν παρουσιαζόμενον μόνον εἰς μικροὺς κρυστάλλους τοῦ τετραγωνικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος, σποραδικῶς ἐπικαθημένους ἐπὶ ἄλλων ὀρυκτῶν ἢ πετρωμάτων. Εὑρίσκονται ὡσαύτως καὶ ψευδοκρύσταλλοί του κατὰ τιτανίτην καὶ τιτανιοσίδηρον. Ἔχει σχισμὸν τέλειον, σκληρότητα $5^{1}/_{2}$—6 βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 3,83—3,93, λάμψιν μεταλλοειδῆ μέχρι στεατοειδοῦς ἀδαμαντοειδοῦς, γραμμὴν ἐπὶ ἀλαμπούς πλακὸς ἐκ πορσελλάνης ὑπόλευκον. Εἶναι διαφώτιστος μέχρις ἡμιδιαφανοῦς, κυανομέλας μέχρι μέλανος ἢ καὶ μελιτόχρους, κίτρινος, καστανόφαιος, ὑακινθέρυθρος, σπανίως ἄχρους. Ὀνομάζεται καὶ *ὀκταεδρίτης*. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι ὀξείδιον τιτανίου (TiO_2) περιέχων καὶ ὀλίγον ὀξείδιον σιδήρου (Fe_2O_3).

Ἀπαντᾷ ἐπὶ ῥωγμῶν πυριτικῶν πετρωμάτων μαζὶ μὲ ὀρείαν κρύσταλλον καὶ ἀδουλαῖον εἰς τὸ Tavetsch, St. Gotthard, Binnental καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐπίσης ὡς μικροσκοπικὸν συστατικὸν εἰς πολλοὺς ἀποσεσαθρωμένους πορφυρίτας καὶ παρόμοια πετρώματα πυριγενῆ, ὡς καὶ εἰς ψαμμίτας. Ἐπίσης ἐντὸς τῶν χρυσοφόρων ἄμμων τῆς βορείου Καρολίνας καὶ τῶν Οὐραλίων ὀρέων. Οἱ λίθοι Captivos, οἱ ὁποῖοι συνοδεύουν χαρακτηριστικῶς τοὺς ἀδάμαντας τῶν ἀδαμαντοφόρων ἄμμων τῆς Βραζιλίας, εἶναι παραμορφώσεις τοῦ ὀρυκτοῦ *ῥουτιλίου* κατὰ ἀνατάσην. Γ. Κ. Γ.

ἀνάτασις (ἡ) τάσις, τάσις πρὸς τὰ ἄνω: «ἀνάτασις τῶν χειρῶν» «ἀνάτασις ἱστίου» (βλ. ἀνατείνω).

—*[Γυμν.]*. Γυμναστικὴ ἄσκησις καθ' ἣν ὁ ἀσκούμενος ἀνυψοῖ τὰς χεῖρας ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν κατακορύφως, μὲ τὰς παλάμας ἐστραμμένας πρὸς τὰ ἔσω, ἐνῷ πάντα τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ σώματος τηρεῖ εἰς στάσιν κανονικήν. Ἐὰν τὴν ἑτέραν μόνον τῶν χειρῶν ἀνυψώσῃ ὁ ἀσκούμενος, ἡ ἄσκησις καλεῖται *ἡμιανάτασις*. Ἡ ἀνάτασις, ἀνήκουσα εἰς τὰ ἐνεργητικὰ γυμνάσια, δύναται νὰ μετατραπῇ καὶ εἰς παθητικὴν ἄσκησιν, ἂν ὁ κινησίατρος, ἱστάμενος ὄπισθεν τοῦ πάσχοντος, καθημένου ἐπὶ σκίμποδος, συλλάβῃ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐκ τῆς παλάμης καὶ ἀνατείνῃ αὐτὰς κατακορύφως, εἶτα δὲ καταβιβάσῃ εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν στάσιν. Κατὰ τὴν ἀνάτασιν τελεῖται βαθεῖα εἰσπνοή, κατὰ δὲ τὴν κάμψιν ἐκπνοή. Τὸ γυμνάσιον τοῦτο ἐκτελεῖται καὶ ὑπὸ ἀντίστασιν. Διὰ τῆς προκειμένης ἀσκήσεως αἴρεται ἡ ὑπεραίμωσις τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς πυέλου καὶ συγχρόνως ἐπιταχύνεται ἡ πνευμονικὴ κυκλοφορία. Σ. Σ.

— **ἀνάτασις χρονομέτρου.** Ὅρος χρησιμοποιούμενος πρὸς δήλωσιν τῆς χορδίσεως τοῦ χρονομέτρου, ἤτοι τῆς συσπειρώσεως τοῦ ἑλικοειδοῦς ἐλατηρίου τοῦ κινητῆρος περὶ τὸν ἄξονα αὐτοῦ. Π. Σ.

ἀνατάσσω· τάσσω, θέτω τι εἰς τάξιν μὴ διατεταγμένον.

ἀνατατικός, —ή, —όν· ἁρμόδιος, διατεθειμένος πρὸς ἀνάτασιν, ἀπειλητικὸς *(Πολύβ.* 5, 43, 5)· || ἔντονος, ἐμβριθής, ἀνυψῶν τὸν νοῦν. Α. Δ.

Ἀναταχάν. Νῆσος εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος τῶν Μαριάνων κατοικουμένη ὑπὸ δύο φυλῶν, τῆς τῶν Χαμόρρος καὶ τῶν Καρολίνων. Α. Δ.

ἀνατείνω· τείνω, τεντώνω πρὸς τὰ ἄνω: «ἀνατείνω τὰς χεῖρας, —τὰ σκέλη». Β. Φ.

— **ἀνατείνω τὸ ἱστίον** (κοιν. *τεζάρω τὸ πανί*, γαλλ. étarguer, ἀγγλ. to hoist taught up) *[Ναυτ.]*. Ἕλκω *εἰς τὸ ὅριον (ὅσο παίρνει)* τὰς ὑπέρας καὶ τοὺς πόδας τοῦ ἱστίου, ὥστε νὰ ἐκταθῶσιν ἰσχυρῶς τὰ πλάγια αὐτοῦ λώματα. Σ. Ε. Λ.

— **ἀνατεινόμενος** *[Ναυτ.]*· βλ. **ἀναπεπταμένος εἰς—.** Σ. Ε. Λ.

ἀνατειχίζω· τειχίζω ἐκ νέου, ξανακτίζω τὰ κρημνισθέντα τείχη.

ἀνατειχισμὸς (ὁ) καὶ **ἀνατείχισις** (ἡ)· ἡ ἐκ νέου τείχισις.

ἀνατέλλω· μεταβ. κάμνω τι ν' ἀναφανῇ, ἀναφύω· || ἀμετβ. ἀναφαίνομαι, ἀναφύομαι, γεννῶμαι: «ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, —ἡ σελήνη» «ἀνέτειλε νέα ἐποχή». Β. Φ.

— **ἀνατέλλοντος ἡλίου, Χώρα.** Βλ. Ἰαπωνία.

ἀνατέμνω· τέμνω, κόπτω, τέμνων διακρίνω τὰ συνιστῶντα τὸ ὅλον μέρη· || μεταφ. ἐξετάζω μετὰ προσοχῆς, μετ' ἀκριβείας, οἷον πραγματείαν, βιβλίον κ.τ.τ. Β. Φ.

— **ἀνατεταμένος** *[Ὀρυκτ.]*· συνώνυμον τοῦ ἀνατάσης (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

Ἀνατετάρτη (ἡ *Ἀνωτετάρτη*). Ἐπισκοπὴ ἐν Καρίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας, μνημονευομένη ὑπὸ Ἐπιφανίου, Λέοντος τοῦ Σοφοῦ καὶ Βασιλείου, ἐξαρτωμένη δ' ἐκ τῆς ἐπαρχίας Σταυρουπόλεως. Σ. Σ.

ἀνατήκω· τήκω ἐκ νέου, χωνεύω, ξαναλειώνω.

ἀνάτηξις (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ ἀνατήκειν, ἢ ἐκ νέου τῆξις, τὸ ξαναλειώσιμο. Β. Φ.

— *[Γεωλογ.]* Ὁ Sederholm ἐκάλεσεν *ἀνάτηξιν* τὸ φαινόμενον ἐκεῖνο, κατὰ τὸ ὁποῖον μεγάλα συμπλέγματα πετρωμάτων ὑπέστησαν εἰς μεγάλα βάθη τῆς λιθοσφαίρας τελείαν ἐκ νέου τῆξιν τοῦ ὑλικοῦ των, συνεπείᾳ ἐμβολῶν ἢ ἐνέσεων ἐντὸς αὐτῶν πυριγενοῦς ὑλικοῦ μάγματος.

Διὰ τοιούτων φαινομένων ἐνέσεων μάγματος καὶ ἀνατήξεων ἐξηγεῖ ὁ Sederholm τὴν γένεσιν πολλῶν πετρωμάτων τοῦ ἀζωικοῦ αἰῶνος, τὰ ὁποῖα ὠνόμασεν ἀρτηρίτας, μιγματίτας κ.τ.λ. (βλ. καὶ λ. ἀζωικὸς αἰών). Γ. Κ. Γ.

ἀνατιβετίτης (Anatibetites Mojs) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *κεφαλοπόδων ἀμμωνιτοειδῶν* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κερατιτιδῶν*, ὅπερ ἔζησεν εἰς τὸ ἄνω τριάσιον σύστημα τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων καὶ τοῦ Τιμόρ. Θ. Σ.

ἀνατίδαι (οἱ) (Anatidae) *[Ζῳολ.]*. Πτηνὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *πλατυρραμφιδῶν*. Χαρακτηρίζονται ἰδίως ἐκ τοῦ ῥάμφους των, ὅπερ συνήθως ἔχει τὸ αὐτὸ πλάτος καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ μῆκος καὶ περιβάλλεται ὑπὸ λεπτοῦ *κηρώματος*, καὶ τῶν ἀτρακτοειδῶν ἐλασμάτων, ἅτινα φέρει ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τοιχωμάτων τῶν σιαγόνων. Τὸ σῶμά των εἶναι εὔρωστον, ἐνῷ κατὰ τὴν οὐρὰν λεπτύνεται. Αἱ πτέρυγες εἶναι μετρίου μεγέθους. Ἡ οὐρὰ βραχεῖα, κωνικὴ καὶ ἀπεστρογγυλωμένη. Οἱ πόδες φέρουσι τέσσαρας δακτύλους, ἐξ ὧν οἱ τρεῖς συνενοῦνται διὰ μεμβράνης, ὁ δὲ μέγας δάκτυλος εἶναι ἐλεύθερος καὶ συχνὰ ἀνανάπτυκτος.

Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει πλεῖστα ὅσα γένη, ἅτινα διακρίνονται μεταξύ των ἐκ τοῦ σχήματος τοῦ ῥάμφους, τῆς νηκτικῆς μεμβράνης, τοῦ ὕψους τῶν ποδῶν, τῶν διαφόρων ἀναλογιῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς παρουσίας ἢ ἀπουσίας τοῦ πλήκτρου. Οὕτω οἱ *πληκτροπτερνίδαι* ἀναγνωρίζονται ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ἐκ τῶν ὑψηλῶν καὶ ἰσχυρῶν ποδῶν, καὶ τῆς λίαν ἀνεπτυγμένης οὐρᾶς των. Οἱ *δενδροκυκνίδαι* ἔχουσι μικρότερον ἀνάστημα καὶ οἱ πόδες των κεῖνται πολὺ πρὸς τὰ ὀπίσω τοῦ σώματος. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι χαρακτῆρες εὑρίσκονται καὶ εἰς τοὺς *χηνίδας*, ἀλλ' οἱ πόδες τῶν τελευταίων τούτων εἶναι κατά τι ὑψηλότεροι τῶν *δενδροχηνιδῶν* καὶ τὸ ῥάμφος των εἶναι πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων καὶ ἡ ἄνω σιαγὼν λίαν κυρτή. Οἱ *κεραιορνίδαι* παρουσιάζουσι διάφορον ἐξωτερικὴν ὄψιν. Τὸ ῥάμφος των εἶναι βραχὺ καὶ παρόμοιον πρὸς τὸ ῥάμφος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν*. Οἱ *κυκνίδαι* ἔχουσι μακρὸν καὶ πεπλατυσμένον ῥάμφος καὶ πλατείας νηκτικὰς μεμβράνας. Τέλος οἱ *πριστίδαι* ἔχουσι ῥάμφος σχεδὸν κυλινδρικὸν καὶ ὀδοντωτὸν κατὰ τὰ ἄκρα. Δ. Ν. Π.

ἀνατίθημι, κοιν. **ἀναθέτω**· θέτω ἐπάνω, ἐπιβάλλω, φορτώνω, ἐπιφορτίζω (ἀντίθ. *ἀναλαμβάνω*)· «ἀναθέτω ὑπηρεσίαν εἴς τινα, — νὰ ἐκτελέσῃ τι» || προσάπτω, ἀναρτῶ, κρεμῶ, προσφέρω ὡς ἀνάθημα, ἀφιέρωμα εἰς τὸν ναὸν ἢ εἰς τὸν ἅγιον: «ἀνέθηκεν εἰκόνα, —ὁμοίωμα, —κώδωνα, σκεῦος κ.τ.τ.». Β. Φ.

Ἀνατίλοι (Anatili). Ἀρχαῖον Γαλατικὸν ἔθνος, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Πλινίου. Κατῴκει παρὰ τὰς ἐκβολὰς ἢ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ῥοδανοῦ

ἀνατίμησις (ἡ)· αὔξησις τῆς τιμῆς, ὑπερτίμησις: «ἡ ἀνατίμησις τοῦ χρυσοῦ, —τοῦ οἴνου, —τοῦ συναλλάγματος». Β. Φ.

ἀνατίμυα (Anatimya Conrad.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *ἐλασματοβραγχίων* μαλακοζῴων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀνατινιδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ κρητιδικὸν σύστημα ἐντὸς τῶν θαλασσῶν. Θ. Σ.

ἀνατιμῶ *(—άω)*· ἀνυβιβάζω τὴν τιμήν, ὑψώνω τὴν ἀξίαν: «ἀνετιμήθησαν τὰ ἐμπορεύματα». Β. Φ.

ἀνατίνα (ἡ) (Anatina) *[Ζῳολ.]*. Μαλάκια *λεπιδοβράγχια* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σιφωνοφόρων*, τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀνατινιδῶν*. Ἡ *ἀνατίνα* ἔχει λεπτοτάτας, φοειδεῖς, στιλπνάς, κοκκιώδεις ἐξωτερικῶς καὶ λείας ἐσωτερικῶς καὶ σχεδὸν ἴσας κόγχας. Κατὰ τὸ ὀπίσθιον ἄκρον τῶν παρουσιάζουσι κερατώδη τινὰ ἐπέκτασιν παρομοιάζουσαν πρὸς ῥάμφος νήσσης. Τὸ ζῷον τοῦτο φέρει πολύπλοκον σύστημα σιφώνων. Ἀπαντᾷ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Τὸ γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *ἀνατίνα ἡ ῥυγχοφόρος* (Anatina subrostrata). Δ.Ν.Π.

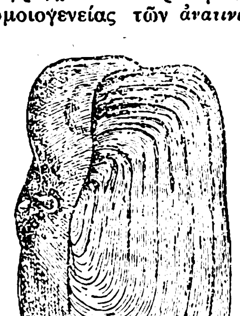

Ἀνατίνα ἡ ῥυγχοφόρος.

— *[Παλαιοζ.]* Ἡ *ἀνατίνα* (Anatina Laur. συνών. Platymya, Cercomya Ag., Plicomya Stol.) ἐνεφανίσθη κατὰ τὸ ἄνω τριάσιον σύστημα. Θ. Σ.

ἀνατίναγμα (τό), καὶ **ἀνατιναγμὸς** (ὁ)· τίναγμα, αἰφνιδία κίνησις, σκίρτημα. Β. Φ.

ἀνατίναξις (ἡ)· τίναγμα πρὸς τὰ ἐπάνω, ἐκτίναξις, «ἀνατίναξις εἰς τὸν ἀέρα».

— *[Φυσικ.]*· βλ. μαγνητικὴ ἀνατίναξις.

ἀνατινάσσω· τινάσσω, τινάσσω πρὸς τὰ ἄνω, κάμνω τινὰ νὰ τιναχθῇ, νὰ σκιρτήσῃ· || μέσ. *ἀνατινάσσομαι*· τινάσσομαι αἰφνιδίως, σκιρτῶ ὡς ὑπὸ φόβου ἢ καταπλήξεως. Β. Φ.

Digitized by Google

ἀνατινίδαι (οἱ) (Anatinidae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια *λεπιδοπτέρων μαλακίων* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σιφωνοφόρων*. Τὰ μαλάκια τῆς ὁμοιογενείας ταύτης ἔχουσι κέλυφος λεπτὸν ἐσωτερικῶς μαργαριτοειδές, ἰσόκογχον ἢ ἀνισόκογχον καὶ πρὸς τὰ ὄπισθεν χαῖνον. Κλεῖθρον λεπτὸν φέρον ἑκατέρωθεν κοχλιαριοειδῆ προεξοχὴν πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ καὶ ἐνίοτε καὶ ἐκ τῶν ἔξω ὁρατοῦ ἐσωτερικοῦ δεσμοῦ τοῦ ἐγκλείοντος συνήθως κινητὸν ἀσβεστολιθικὸν τεμαχίδιον.

— *[Παλαιοζ.]* Τὰ μαλάκια τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀνατινιδῶν* (Anatinidae Cray.) ἐνεφανίσθησαν κατὰ τὸ ἄνω τριάσιον σύστημα. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ γένη *ἀνατίνα, θρακια, λειποίστα, κουσπιδάρια, κορβουρέλλα, σφηνιόψις* καὶ πιθανὸν καὶ τὰ γένη *βουρμεσία* καὶ *προλαρία*. Θ. Σ.

ἀνατίφη (ἡ) (Anatifa) *[Ζωολ.]* Μαλακόστρακα τοῦ ἀθροισματος τῶν *ἑλικοπόδων*. Τὰ ζῷα ταῦτα προσκολλῶνται δι' ἐπιμήκους τινὸς ἀποφύσεως εἰς ἐπιπλέοντα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ἀντικείμενα, οἷον πλοῖα, δοκούς, ὡς καὶ εἰς ἰχθῦς τινας τῆς οἰκογενείας τῶν καρχαριειδῶν καὶ εἰς τὴν κοιλίαν ὑδροβίων τινῶν πτηνῶν. Ἕκαστον εἶδος ἐκλέγει καὶ ἴδιον εἶδος ἀντικειμένου ὅπως προσκολληθῇ. Τὰ ζῷα ταῦτα ἀπαντῶσιν εἰς ὅλας τὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

ἀνατιφόψις (Anotifopsis Barr.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *εντυμοστράκων ἀρθροζῴων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *λεπιδοκολεϊδῶν*, ζῆσαν ἐντὸς τῶν θαλασσῶν τοῦ σιλουρίου συστήματος. Θ. Σ.

ἀνατμητικός, *—ή, —όν* ὁ ἱκανὸς πρὸς ἀνάτμησιν, πρὸς ἀνατομήν, ὁ ἀνατέμνων.

ἀνατμίζομαι· ἐξατμίζομαι, μεταβάλλομαι εἰς ἀτμούς.

ἀνατοκίζω· τοκίζω ἐκ νέου τὸν ληφθέντα τόκον, λαμβάνω τόκον ἐκ τῶν τόκων.

ἀνατοκισμὸς (ὁ). Ἡ οἰκονομικὴ πρᾶξις, καθ' ἣν ὁ τόκος τοκιζομένου κεφαλαίου ὁ παραγόμενος εἰς τὸ τέλος ἑκάστης χρονικῆς περιόδου καθίσταται κεφάλαιον, ἑνοῦται αὐτομάτως μετὰ τοῦ ὑπάρχοντος κεφαλαίου καὶ ἀποτελεῖ ἓν σύνολον κεφαλαίου φέρον τόκον ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἑπομένης χρονικῆς περιόδου ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὡς καὶ πρότερον ὅρους.

— *[Μαθηματ.]* Ὁ ἀνατοκισμὸς εἶναι ζήτημα τῶν οἰκονομικῶν μαθηματικῶν, εἰς ἃ καλεῖται *σύνθετος τόκος*.

Πρὸς εὕρεσιν τοῦ τύπου τοῦ ἀνατοκισμοῦ ὁρίσωμεν: Τὸ πλῆθος τῶν χρονικῶν περιόδων διὰ n: τὸ ἐπιτόκιον διὰ i, τοῦ ἐπιτοκίου νοουμένου ὡς τόκου μιᾶς νομισματικῆς μονάδος ἐπὶ μίαν χρονικὴν περίοδον, π. χ. 0,04 ἢ 0,05 κατὰ δραχμὴν κατ' ἔτος, τὸ ἀρχικῶς τοκιζόμενον κεφάλαιον, ἤτοι τὸ κατὰ τὴν χρονικὴν στιγμὴν μηδὲν διὰ K_0, τὸ μετὰ μίαν χρονικὴν περίοδον διὰ K_1 κ. ο. κ., τὸ τελικὸν κεφάλαιον, ἤτοι τὸ παραγόμενον δι' ἀνατοκισμοῦ εἰς τὸ τέλος τῶν n χρονικῶν περιόδων διὰ K_n.

Ὁ τόκος κεφαλαίου K διὰ μίαν χρονικὴν περίοδον πρὸς ἐπιτόκιον i εἶναι Ki.

Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ ἀνατοκισμοῦ:

$$K_1 = K_0 + K_0 i = K_0 (1 + i)$$
$$K_2 = K_1 + K_1 i = K_1 (1 + i)$$
$$\cdots\cdots\cdots\cdots$$
$$\cdots\cdots\cdots\cdots$$
$$K_n = K_{n-1} + K_{n-1} i = K_{n-1} (1 + i)$$

Πολλαπλασιάζοντες τὰς ἰσότητας κατὰ μέλη καὶ ἁπλοποιοῦντες ἔχομεν:

$$K_n = K_0 (1 + i)^n$$

Ὁ τύπος οὗτος εὑρεθεὶς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ ἀνατοκισμοῦ περιέχει τὰ ἑξῆς τέσσαρα ποσά: τελικὸν κεφάλαιον, ἀρχικὸν κεφάλαιον, ἐπιτόκιον καὶ χρόνον. Διὰ λύσεως τοῦ τύπου τούτου εὑρίσκεται τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν, ὅταν τὰ λοιπὰ τρία εἶναι γνωστά. Γεννῶνται ἄρα τὰ ἑξῆς τέσσαρα προβλήματα:

1) Ἄγνωστον τὸ τελικὸν κεφάλαιον:

$$K_n = K_0 (1 + i)^n \qquad (1)$$

2) Ἄγνωστον τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον:

$$K_0 = \frac{K_n}{(1+i)^n} = K_n (1 + i)^{-n} \qquad (2)$$

3) Ἄγνωστον τὸ ἐπιτόκιον κεφαλαίου:

$$(1+i)^n = \frac{K_n}{K_0} \text{ ἢ } \text{λογ}(1 + i) = \frac{\text{λογ} K_n - \text{λογ} K_0}{n} \qquad (3)$$

4) Ἄγνωστον τὸ πλῆθος τῶν χρονικῶν περιόδων

$$(1+i)^n = \frac{K_n}{K_0} \text{ ἢ } n = \frac{\text{λογ} K_n - \text{λογ} K_0}{\text{λογ}(1+i)} \qquad (4)$$

Διὰ τὴν λύσιν τῶν τύπων τούτων χρειάζεται ἡ χρῆσις λογαρίθμων.

Ἐν τῇ πράξει ἐν τούτοις ἡ λύσις των γίνεται διὰ πινάκων. Ὑπάρχουσι πίνακες δίδοντες ἑτοίμους τὰς τιμὰς τῶν δυνάμεων $(1+i)^n$ καὶ $(1+i)^{-n}$ διὰ τὰ διάφορα ἐν τῇ πράξει χρησιμοποιούμενα ἐπιτόκια καὶ διὰ τὰς χρον. περιόδους 1 ἕως 100. Οὕτω διὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ τελικοῦ κεφαλαίου ἀρκεῖ εἰς πολλαπλασιασμὸς τοῦ K_0 ἐπὶ τὴν ἐκ τῶν πινάκων ἑτοίμην τιμὴν τοῦ $(1+i)^n$. Ἐπίσης διὰ τὴν τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου εἰς πολλαπλασιασμὸς τοῦ K_n ἐπὶ τὴν ἐκ τῶν πινάκων τιμὴν τοῦ $(1+i)^{-n}$.

Ἡ λύσις τῶν προβλημάτων (3) καὶ (4) γενήσεται ἐκ τῆς μορφῆς $(1+i)^n = \frac{K^n}{K_0}$. Τὸ δεύτερον μέλος τούτου εἶναι ἀριθμὸς γνωστός. Ἐντὸς τῶν πινάκων καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν χρονικῶν περιόδων, ἂν εἶναι ἄγνωστον τὸ ἐπιτόκιον, ἢ εἰς τὴν σελίδα τοῦ δεδομένου ἐπιτοκίου, ἂν εἶναι ἄγνωστον τὸ πλῆθος τῶν χρον. περιόδων, θὰ ἀναζητηθῇ ὁ γνωστὸς τοῦ β' μέλους ἀριθμὸς καὶ αὐτομάτως θὰ φανῇ εἰς τοὺς πίνακας ἡ τιμὴ τοῦ ζητουμένου ἀγνώστου.

Ἐὰν ὁ ἀριθμός, ὃν δίδει τὸ δεύτερον μέλος τῆς ἐξισώσεως, δὲν ὑπάρχῃ ἐντὸς τῶν πινάκων, θὰ περιέχηται μεταξὺ δύο ἄλλων. Τότε ἡ ζητουμένη τιμὴ τοῦ i, ἢ τοῦ n θὰ περιέχηται μεταξὺ τῶν δύο ἀντιστοιχούντων καὶ θὰ εὑρεθῇ διὰ παρεμβολῆς, ἤτοι θὰ εἶναι ἡ μικροτέρα ηὐξημένη κατὰ κλάσμα ἔχον ἀριθμητὴν τὴν διαφορὰν τοῦ γνωστοῦ ἀριθμοῦ ἀπὸ τοῦ μικροτέρου, καὶ παρονομαστὴν τὴν ὅλην διαφορὰν τῶν δύο ἀριθμῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων περιέχεται ὁ ἐκ τοῦ δευτέρου μέλους τῆς ἐξισώσεως γνωστός.

Εἰς πολλοὺς τῶν πινάκων τὸ $(1+i)^n$ παρίσταται διὰ τοῦ u^n καὶ τὸ $\frac{1}{(1+i)^n}$ διὰ τοῦ v^n.

Ὁ δοθεὶς τύπος (1) προϋποθέτει ὅτι τὸ n εἶναι ἀριθμὸς ἀκέραιος καὶ θετικός, ἤτοι ὅτι ὁ ἀνατοκισμὸς διαρκεῖ ἐπὶ ἀριθμόν τινα πλήρων περιόδων. Ἐν τῇ πράξει ὅμως ὁ ἀνατοκισμὸς δύναται νὰ διαρκέσῃ καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν περιόδων κλασματικόν. Π. χ. χρονικὴ μονὰς τὸ ἔτος, διάρκεια 5 ἔτη καὶ 9 μῆνες, ὅτε $n = 5\frac{9}{12}$. Γενικῶς· ἔστω ὅτι ὁ ἀνατοκισμὸς διαρκεῖ ε ἀκεραίας χρονικὰς περιόδους καὶ f κλάσμα χρονικῆς περιόδου, τότε: $n = \varepsilon + f$.

Ἐφ' ὅσον ἐγένετο ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ὁ ἀνατοκισμὸς γίνεται εἰς τὸ τέλος ἑκάστης χρον. περιόδου, ἡ χρον. περίοδος ὁρίζει τὸν τρόπον τοῦ ἀνατοκισμοῦ· ἄρα διὰ νὰ εὑρεθῇ ἐν προκειμένῳ ὁ τύπος δέον νὰ γίνῃ μία ὑπόθεσις περὶ τοῦ τρόπου τῆς πορείας τοῦ ἀνατοκισμοῦ κατὰ τὸ κλάσμα τῆς χρον. περιόδου. Ἐν χρήσει ὑπάρχουσι δύο τύποι:

α) Ὁ ἀνατοκισμὸς γίνεται ἐπὶ ε χρον. περιόδους καὶ τὸ τελικὸν κεφάλαιον τοκίζεται ἐπὶ ἁπλῷ τόκῳ ἐπὶ f χρόνον ὅτε:

$$K_n = K_{\varepsilon} + f = K_0 (1+i)^{\varepsilon} + K_0 (1+i)^{\varepsilon} fi \text{ ἤτοι:}$$
$$K^n = K_0 (1+i)^{\varepsilon} (1+fi).$$

Ὁ τύπος οὗτος δὲν εἶναι εὔχρηστος καὶ ἀκριβής, διότι χρησιμοποιεῖ καὶ ἁπλοῦν καὶ σύνθετον τόκον.

β) Ἐὰν θεωρηθῇ ἡ χρονικὴ μονὰς διῃρημένη εἰς μ μέρη ἴσα καὶ τὸ ἓν τούτων ληφθῇ ὡς νέα χρονικὴ περίοδος οὕτως, ὥστε ἡ ἀρχικὴ ἀκεραία περίοδος νὰ ἀποτελῆται ἀπὸ μ νέας, τὸ δὲ κλάσμα f ἀπὸ ρ νέας, τότε ἡ διάρκεια τοῦ ἀνατοκισμοῦ ε+f θὰ μετατραπῇ εἰς ἀκέραιον ἀριθμὸν νέων περιόδων με+ρ. Π. χ. μονὰς τὸ ἔτος, διάρκεια 5 ἔτη καὶ 9 μῆνες, νέα περίοδος ἡ τριμηνία, νέον πλῆθος περιόδων 23 τριμηνίαι. Ἐὰν ληφθῇ ὡς ἐπιτόκιον τῆς νέας περιόδου τὸ j, τὸ ἀντίστοιχον ἰσοδύναμον πρὸς τὸ i τῆς παλαιᾶς περιόδου, ὅπερ θὰ δίδηται ἐκ τῆς ἐξισώσεως $(1+j)^m = 1+i$, θὰ προκύψῃ νέον σύστημα ἀνατοκισμοῦ, ἀκριβῶς ἰσοδύναμον πρὸς τὸ ἀρχικὸν πρὸς ἐπιτόκιον j καὶ διὰ διάρκειαν ἀκεραίου ἀριθμοῦ χρονικῶν περιόδων, ὅτε ὁ δοθεὶς τύπος (1) ἰσχύει. Τότε·

$$K_n = K_0 (1+j)^{\mu\varepsilon+p} = K_0 (1+j)^{\mu\left(\varepsilon+\frac{p}{\mu}\right)} =$$
$$= K_0 (1+i)^{\varepsilon+\frac{p}{\mu}} = K_0 (1+i)^{\varepsilon+f} = K_0 (1+i)^n$$

Ἄρα δι' ἰσοδυνάμου τρόπου ἀνατοκισμοῦ εὑρέθη ὁ ἀρχικὸς τύπος (1)· ἰσχύει δηλ. οὗτος καὶ ὅταν ὁ n εἶναι κλασματικός.

Ἐὰν διὰ τοῦ τύπου (1) ζητηθῇ ποῖον ποσὸν ἀνατοκιζόμενον ἐπὶ n χρονικὰς περιόδους πρὸς i γίνεται 1, δέον νὰ εὑρεθῇ τοιοῦτος ἀριθμός, ὥστε πολλαπλασιαζόμενος ἐπὶ $(1+i)^n$ νὰ γίνεται 1. Τὸ ποσὸν τοῦτο εἶναι τὸ $(1+i)^{-n} = \frac{1}{(1+i)^n}$. Ἐκ τούτου καὶ τοῦ τύπου (1) ἕπεται ὅτι μία νομισματικὴ μονὰς μετὰ n χρονικὰς περιόδους γίνεται $(1+i)^{+n}$ καὶ πρὸ n χρονικῶν περιόδων $(1+i)^{-n}$. Γενικῶς τὸ K πρὸ n χρονικῶν περιόδων εἶναι $K (1+i)^{-n}$.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἕπεται ὅτι ὁ τύπος (1) ἰσχύει τοῦ n ὄντος θετικοῦ ἢ ἀρνητικοῦ, ἀκεραίου ἢ κλασματικοῦ, ἄρα ὅτι εἶναι γενικός.

Ὁ τύπος (2) δίδει τὸ ποσὸν K_0 ὅπερ ἀνατοκισθὲν ἔγινε K_n, ἄρα ποσὸν K_n πληρωτέον μετὰ n χρον. περιόδους ἂν ἐξοφληθῇ σήμερον θὰ ἐξοφληθῇ διὰ K_0 συνεπῶς ὁ τύπος (2) εἶναι ὁ τύπος τῆς ὑφαιρέσεως ἐπὶ συνθέτῳ τόκῳ, ἥτις εἶναι μόνον ἐσωτερική· (βλ. ὑφαίρεσις).

Ἐὰν ζητηθῇ νὰ εὑρεθῇ ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος, ἵνα ἐπὶ ἀνατοκισμῷ ποσόν τι διπλασιασθῇ, δέον νὰ λυθῇ ὁ τύπος (4). Πρακτικῶς, κατ' ἀρκετὴν προσέγγισιν, ὁ ἀριθμὸς τῶν χρον. περιόδων, καθ' ἃς ποσόν τι ἐπὶ ἀνατοκισμῷ διπλασιάζεται, εὑρίσκεται διὰ διαιρέσεως τοῦ ἀριθμοῦ 70 διὰ τοῦ ἐπιτοκίου· π. χ. πρὸς 5 % διπλασιάζεται εἰς 14 περίπου ἔτη.

Ἐὰν θεωρηθῇ ὅτι ἡ παραγωγὴ τοῦ τόκου εἶναι συνεχής, ἤτοι ὅτι τὸ ἐπιτόκιον εἶναι στιγμιαῖον, ἤτοι ὅτι ὁ ἀνὰ πᾶσαν χρονικὴν στιγμὴν παραγόμενος τόκος κεφαλοποιεῖται καὶ παράγει τόκον ἀπὸ τῆς ἀμέσως ἑπομένης στιγμῆς, ὁ τύπος τοῦ ἀνατοκισμοῦ ἔσται: $K_n = K_0 e^{\delta n}$ ἔνθα δ εἶναι τὸ ἐπιτόκιον στιγμιαίου συνεχοῦς ἀνατοκισμοῦ τὸ ἰσοδύναμον πρὸς τὸ τοιοῦτον μιᾶς χρονικῆς περιόδου i. Πρὸς ὑπολογισμὸν τοῦ τύπου τούτου τὸ δ δι' ἕκαστον i θὰ εὑρεθῇ ἐκ πινάκων ἢ θὰ ὑπολογισθῇ λογαριθμικῶς, ὡς $\delta = \text{λογ. } e (1+i)$ καὶ ἔπειτα διὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ K_n ὁ τύπος θὰ ὑπολογισθῇ λογαριθμικῶς.

Ὁ τύπος οὗτος εἶναι ὁ θεωρητικὸς ἀκριβής. Ἐν τῇ πράξει δὲν ἐφαρμόζεται, καθ' ὅσον διὰ τὴν ἐφαρμογήν του χρειάζεται ἡ ἀνωτέρα μαθηματικὴ ἀνάλυσις. Ἐν τῇ πράξει ἐφαρμόζεται ὁ ἀρχικῶς δοθεὶς τύπος (1) διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ὁποίου ἀρκοῦσι τὰ στοιχειώδη μαθηματικά, ἀλλ' ὅστις προϋποθέτει, ὅτι ὁ ἀνατοκισμὸς γίνεται οὐχὶ συνεχῶς, ἀλλὰ καθ' ἕκαστον τέλος μιᾶς μακρᾶς ὁπωσδήποτε χρονικῆς περιόδου.

Καὶ οἱ δύο τύποι ἄγουσιν εἰς τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς πρακτικὰ ἀποτελέσματα, ἀρκεῖ τὸ ἐπιτόκιον τῆς μιᾶς χρονικῆς περιόδου i καὶ τὸ ἀντίστοιχον στιγμιαῖον δ νὰ εἶναι ἰσοδύναμα.

— *[Οἰκονομικ.]* Ἐὰν διὰ τοῦ δοθέντος τύπου ὑπολογίσωμεν ποῖον ἔσται τὸ κεφάλαιον ὅπερ θὰ ἔχωμεν τὸ ἔτος 1927, δοθέντος ὅτι ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ εἶχε τοκισθῆ ἐπὶ ἀνατοκισμῷ 1 χρ. λεπτὸν (0,01 δρ.) πρὸς 4%, θὰ εὕρωμεν ἀριθμὸν γραφόμενον μὲ 31 ἀκέραια ψηφία. Πρὸς πληρωμὴν τοῦ ποσοῦ τούτου θὰ ἀπῃτοῦντο πλέον τῶν 31 ὄγκων χρυσοῦ, ἑκάστου ἴσου πρὸς τὸν ὄγκον τῆς γῆς. Διὰ τοῦ τύπου ὅθεν τοῦ ἀνατοκισμοῦ, ὅταν τὸ πλῆθος τῶν χρον. περιόδων εἶναι μέγα, φθάνομεν εἰς ποσὰ φανταστικά· ἄρα ὁ τύπος εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην εἶναι οἰκονομικῶς ἀνεφάρμοστος. Τοῦτο διότι ὁ τύπος προϋποθέτει τοὺς ἑξῆς οἰκονομικοὺς ὅρους: 1) Ὅτι δὲν χάνεται οὐδόλως χρόνος, ἀλλ' ὅτι ὁ ἀνατοκισμὸς γίνεται αὐτομάτως, πάντοτε ὑπάρχοντος τρίτου διατεθειμένου νὰ δανεισθῇ ἀμέσως τὸ παραγόμενον ποσόν. 2) Ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν οὐδόλως ἔξοδα κατὰ τὴν τοποθέτησιν ἢ φόροι ἀπορροφῶντες μέρος τῶν τόκων. 3) Ὅτι ὅσον δήποτε μέγα καὶ ἂν γίνῃ τὸ ποσὸν θὰ ὑπάρχῃ πάντοτε τρίτος, ὅστις θὰ τὸ δανεισθῇ πρὸς τὸ ἀρχικὸν ἐπιτόκιον, ἐνῷ ἐν τοῖς πράγμασι θὰ συμβῇ τοὐναντίον, ἤτοι διὰ τοσοῦτον μεγάλα ποσὰ ὄχι μόνον δὲν θὰ πληρωθῇ τόκος, ἀλλὰ θὰ ζητηθῶσι καὶ φύλακτρα. Αἱ οἰκονομικαὶ αὗται προϋποθέσεις τοῦ τύπου δὲν συμβαίνουσιν ἐν τῇ πράξει, δι' ὃ καὶ πρακτικῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ ὡς ἄνω τεράστια ποσά.

Αἱ τράπεζαι κατὰ κανόνα δὲν δέχονται καταθέσεις ἐπὶ ἀνατοκισμῷ.

Πρακτικῶς εἶναι δυνατὸν νὰ προσεγγισθῇ ὁ θεωρητικὸς ἀνατοκισμός, ἐὰν ὁ τοκίζων κατορθοῖ ὅπως ἀμέσως τὴν ἑπομένην τῆς λήξεως τῆς χρον. περιόδου εἰσπράττῃ τὸν τόκον καὶ τὸν ἐπανατοκίζῃ. Οὕτως ἐργάζονται αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἑταιρεῖαι διὰ τὸν ἀνατοκισμὸν τῶν εἰσπραττομένων ἀσφαλίστρων.

Ὁ δοθεὶς τύπος ἀνατοκισμοῦ χρησιμοποιεῖται εἰς ὅλα τὰ ζητήματα τῶν ἀσφαλειῶν καὶ τῶν μακροπροθέσμων δανείων. Ἡ διάρκεια τῶν ἀσφαλιστικῶν ζητημάτων δὲν ὑπερβαίνει τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ τῶν μακροπροθέσμων δανείων τὰ 200 ἔτη. Διὰ τοιαῦτα χρονικὰ διαστήματα ὁ τύπος δίδει καλὰ πρακτικὰ ἀποτελέσματα. Πάντως κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ τύπου χρειάζεται νὰ λογικεύεταί τις οἰκονομικῶς.

[Νομ.] Ὁ ἀνατοκισμὸς ἀπηγορεύθη παρὰ τοῦ νόμου ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ. Ἤδη ἁπανταχοῦ ἀπαγορεύεται, ἐπιτρεπόμενος εἰς εἰδικὰς μόνον περιπτώσεις. Ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν νόμον ϘΞΕ' τῆς 22 Μαΐου 1882 ἐπιτρέπεται μόνον (ἄρθρ. 2): «Τόκος ἐπὶ τόκων ἢ ἄλλων προσόδων ὀφείλεται 1) ἐὰν συμφωνηθῇ τοιοῦτος, 2) ἐὰν ζητηθῇ δι' ἀγωγῆς· κατ' ἀμφοτέρας δὲ τὰς περιπτώσεις μόνον ἐπὶ τῶν καθυστερουμένων τοιούτων, ἐπὶ ὁλόκληρον τοὐλάχιστον ἔτος ἢ ἐπὶ μίαν χρῆσιν ὡς πρὸς τὸ δημόσιον· ἡ περὶ πληρωμῆς τόκου συμφωνία πρέπει νὰ γίνεται, ἡ δὲ ἀγωγὴ νὰ ἐπιδίδηται, μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ἀνωτέρω ἔτους ἢ τῆς χρήσεως».

Ἐπίσης ἁπανταχοῦ σχεδὸν ἐπιτρέπεται ὅπως τὰ ποσὰ τὰ κατατιθέμενα εἰς ταμιευτήριον ἀνατοκίζωνται μέχρις ὅτου τὸ ποσὸν φθάσῃ ὡρισμένον ποσὸν ὁριζόμενον παρ' ἑκάστης τραπέζης. Ἐπίσης ἐπιτρέπεται ὅπως οἱ τόκοι τῶν παρὰ Τα-

Digitized by Google

πέζαις ἀλληλοχρέων τοκοφόρων λογαριασμῶν γίνωνται κεφάλαιον καὶ ἀποφέρωσι τόκον εἰς τὸν ἑπόμενον λογαριασμόν, ἔστω καὶ ἂν οἱ λογαριασμοὶ οὗτοι κλείωνται πολλάκις ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Πίνακες:* Pereire, Violcine, Arnaudeau ἐκδόσεις Παρισίων, Murai Βουδαπέστης. Ἐπίσης μὴ ἐκτεταμένοι Λογ. πίνακες Dupuis, annuaire du Bureau des longitudes de Paris 1921 – *Συγγράμματα: Klompers* Algèbre financière (Bruxelles). *L. Marie* Les opérations financières (Paris). *A. Barriol* Théorie et pratique des opérations financières (Paris). *Berliner* Politische arithmetik Renten und Anleihen (Leipzig 1912). *Micha* und *Mantzke* Die algebra im Dienste des Kaufmännischen Rechnens (Leipzig 1919). Institute of actuaries text-book Part 1 (London 1915). *Comrie* and *Woodbrun*. New comercial arithmetic. (London and Edingburgh 1912). *G. King* The theory of finance (London). —*Συγγράμματα μετὰ πινάκων: Σπηλιοπούλου* Τραπεζιτικοὶ καὶ χρηματιστικοὶ λογαριασμοὶ (Ἀθῆναι). *Κ. Λαμπίρη* Στοιχεῖα Οἰκονομικῶν Μαθηματικῶν (Ἀθῆναι). *Κ. Χατζηβασιλείου* Στοιχεῖα ἀλγέβρας (Βόλος). *Δ. Ῥηγοπούλου* Ἄλγεβρα (Ἀθῆναι).

ΤΡ. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

Ἀνατὸλ (Anatole) ***Κωνσταντία - Ἱππολύτη - Γκοσσελέν.*** Περίφημος Γαλλὶς χορεύτρια τοῦ Παρισινοῦ μελοδράμστος, γεννηθεῖσα ἐν Παρισίοις (1793—1884). Μαθήτρια τοῦ Κουλὸν καὶ τοῦ Ντυπόρ, ἐνεφανίσθη κατὰ πρῶτον, εἰκοσαέτις, εἰς τὸ θέατρον τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1813 μετέχουσα εἰς τὸ μπαλέτο τῆς «**Ἀπελευθερωθείσης Ἱερουσαλήμ**». Ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν καλλιτεχνικήν, ἐκ τῆς ὁποίας εἶχε προέλθει ἡ ἐπίσης διάσημος χορεύτρια ἀδελφή της ***Ἐλίζα*** καὶ ὁ ἀδελφός της ***Φραγκίσκος Γκοσσελέν***. Προικισμένη δι' ἀγαλματώδους κάλλους καὶ ἀπεριγράπτου κομψότητος, πρὸς δὲ διὰ διπλοῦ ταλάντου μιμικῆς καὶ χορευτρίας, δὲν συνήντησε καθ' ὅλον τὸ στάδιον αὐτῆς ἀντίζηλον. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἐμφανίσεών της εἰς τὴν σκηνὴν ἐπέσυρε τὸν γενικὸν θαυμασμὸν καὶ τὸ ὄνομά της κατέστη πάγκοινον καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ὑπανδρευθεῖσα τῷ 1815 μετὰ τοῦ ἐπίσης καλλιτέχνου Ἀνατόλ, ἐκαλεῖτο πανταχοῦ τοῦ κόσμου καὶ ἐγένετο μετ' ἐνθουσιασμοῦ δεκτὴ ἐν Πετρουπόλει, Λονδίνῳ καὶ Βερολίνῳ. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Α' ἠθέλησε να κρατήσῃ ταύτην εἰς τὸ θέατρον τῆς Πετρουπόλεως, ὅπου ἔκτοτε τὰ μπαλέτα ἐθεωροῦντο ὡς τὰ ἄριστα τῆς Εὐρώπης, παρέχων ἀδροτάτην ἀντιμισθίαν. Ἀλλ' ἡ Κωνσταντία Ἀνατὸλ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ συγκατετέθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ γαλλικοῦ Μελοδράματος. Ἡ Ἀνατὸλ ἀπεσύρθη αἰφνιδίως τῆς σκηνῆς τῷ 1830, ἔκτοτε δὲ δὲν ἠθέλησε πλέον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ θέατρον.

Θ. Β.

— **Ἀνατὸλ Φρὰνς** (Anatol France)· βλ. Φρὰνς *Ἀνατόλ.*

ἀνατολὴ (ἡ)· τὸ ἀφῃρημ. τοῦ *ἀνατέλλειν*· ἡ εἰς τὸν ὁρίζοντα ἐμφάνισις τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης καὶ οἱουδήποτε ἄλλου ἀστέρος: «ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου χειμερινή,—θερινή,—ἰσημερινή», ἡ κατὰ τὸν χειμῶνα, ἡ κατὰ τὸ θέρος, ἡ κατὰ τὴν ἰσημερίαν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου· || τὸ σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ ἥλιος ἀνατέλλει· καὶ εἰς πληθ. *ἀνατολαί*, ἀντίθ. *δύσις, δύσεις* καὶ *δυσμαί*: «πρὸς ἀνατολάς», «ἐπ' ἀνατολῆς ἕως δυσμῶν»· βραχυγραφικῶς ἐκφράζεται διὰ τοῦ στοιχείου Α: «πρὸς Α.», πρὸς ἀνατολάς. «ἀπὸ Α.» ἀπὸ ἀνατολῶν· || Μὲ τὸ ὄνομα *Ἀνατολὴ* καλοῦνται περιληπτικῶς αἱ πρὸς ἀνατολὰς χῶραι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *Δύσιν*, ἤτοι πρὸς τὰς χώρας τῆς δυτικῆς καὶ μέσης Εὐρώπης.

Β. Φ.

— **ΙΑΣΤΡΟΝΟΜ.]** 1) *Ἀνατολὴ* λέγεται τὸ εἰς τὴν ἡμερησίαν περιστροφὴν τῆς γῆς περὶ τὸν ἄξονα αὐτῆς ὀφειλόμενον φαινόμενον τῆς κανονικῆς καθ' ἑκάστην ἐμφανίσεως τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης καὶ τῶν διαφόρων ἀστέρων εἰς τὸν ὁρίζοντα τοῦ παρατηρητοῦ.

Πρὸς εὕρεσιν τῆς ὥρας καθ' ἣν ἀστήρ τις ἀνατέλλει ἢ δύει ἀρκεῖ εἰς τὸν θεμελιώδη τύπον τῆς σφαιρικῆς ἀστρονομίας:

$$(1)\ \text{συν}\, z = \text{ἡμ}\,\delta\ \text{ἡμ}\,\varphi + \text{συν}\,\delta\ \text{συν}\,\varphi\ \text{συν}\, H$$

ἐν ᾧ φ παριστᾷ τὸ πλάτος τοῦ τόπου, δ τὴν ἀπόκλισιν τοῦ ἀστέρος καὶ Η τὴν ὡριαίαν γωνίαν αὐτοῦ, νὰ θέσωμεν τὴν ζενιθίαν ἀπόστασιν τοῦ ἀστέρος τούτου $z=90^0$, ὁπότε θὰ ἔχωμεν:

$$(2)\ \text{συν}\, H = -\ \text{ἐφ}\,\delta\ \text{ἐφ}\,\varphi.$$

Ὁ τύπος οὗτος παρέχει τὴν ὡριαίαν γωνίαν τοῦ ἀστέρος καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος εὑρίσκεται εἰς τὸν ὁρίζοντα. Ἤδη γνωρίζοντες ἐκ τῶν ἀστρονομικῶν ἐφημερίδων τὴν ὀρθὴν ἀναφορὰν α τοῦ ἀστέρος καὶ ἀφαιροῦντες ἢ προσθέτοντες εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόλυτον τιμὴν τῆς εὑρεθείσης ὡριαίας γωνίας Η, εὑρίσκομεν τὸν ἀστρικὸν χρόνον τῆς ἀνατολῆς ἢ τῆς δύσεως, ὃν τρέποντες εἰς μέσον ἡλιακὸν καὶ ἀκολούθως εἰς ἐπίσημον, ἔχομεν τὸ ζητούμενον.

Ἡ οὕτως εὑρισκομένη ὥρα ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν *ἀληθῆ* ἀνατολὴν ἢ δύσιν τοῦ ἀστέρος. Ἐὰν θέλωμεν τὴν ὥραν τῆς *φαινομένης* ἀνατολῆς ἢ δύσεως πρέπει εἰς τοὺς ἀνωτέρω ὑπολογισμοὺς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς διαθλάσεως, ἤτοι νὰ τεθῇ ἐν τῷ τύπῳ (1) ἀντὶ $z=90^0$ τὸ $z=90^0+33',48''=2028'$ ἢ 135^δ.

Τὴν διόρθωσιν ταύτην τῆς ὥρας ἀνατολῆς ἢ ύσεως εὑρίσκομεν εὐκολώτερον καὶ μετ' ἐπαρκοῦς ἀκριβείας ἐὰν τὴν ἐπίδρασιν τῆς διαθλάσεως παρὰ τὸν ὁρίζοντα τὴν θεωρήσωμεν ὡς διαφορικὸν τῆς ζενιθίας ἀποστάσεως τοῦ ἀστέρος. Ἂν διαφορίζοντες τὸν τύπον (1) ὡς πρὸς μεταβλητὰς τὸ z καὶ Η καὶ σταθερὰς τὸ δ καὶ φ θέσωμεν $dz=135$, ἔχομεν:

$$dH = \frac{135}{\text{συν}\,\delta\ \text{συν}\,\varphi\ \text{ἡμ.}\ H}$$

Ἐντεῦθεν εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῆς διαθλάσεως εἶναι τόσον μεγαλυτέρα ὅσον μεγαλύτερα εἶναι τὸ δ καὶ τὸ φ.

Προκειμένου περὶ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, ἐὰν θέλωμεν τὰς ὥρας ἀνατολῆς ἢ δύσεως τῶν κέντρων τῶν δίσκων αὐτῶν, δέον τὰ ἐξαγόμενα τοῦ ἀνωτέρω ὑπολογισμοῦ νὰ διορθῶνται καὶ κατὰ τὴν φαινομένην ἡμιδιάμετρον τῶν ἄστρων τούτων, ἤτοι περίπου κατὰ 16' ἢ 64^δ ἀκόμη.

Προφανῶς ὁ τύπος (2) ἰσχύει διὰ τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἔχομεν:

$$\text{συν}\, H = -\frac{\text{εφ}\,\varphi}{\text{εφ}\,\varrho} \leq 1$$

ἤτοι ὅταν εἶναι $\varphi < P$, ἄρα ὅταν οἱ περὶ ὧν πρόκειται ἀστέρες εἶται ἀμφιφανεῖς.

Διὰ νὰ εὕρωμεν τὸ ἀζιμούθιον τοῦ σημείου εἰς τὸ ὁποῖον ἀνατέλλει ἢ δύει γνωστὸς ἀστὴρ λαμβάνομεν τὸν τύπον:

$$\text{ἡμ}\,\delta = \text{συν}\, z\ \text{ημ}\,\varphi - \text{ημ}\, z\ \text{συν}\,\varphi\ \text{συν}\, A$$

θέτοντες δὲ πάλιν $z=90^0$, εὑρίσκομεν:

$$\text{συν}\, A = -\frac{\text{ἡμ}\,\delta}{\text{συν}\,\varphi}$$

Ὁ τύπος οὗτος παρέχει τὸ ἀζιμούθιον Α τοῦ ἀστέρος κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἢ τὴν δύσιν του ἐφ' ὅσον ἔχομεν ἡμ $\delta <$ συν φ ἢ $\varphi < P$. Ἄλλως τὸ πρόβλημα εἶναι ἀδύνατον, διότι διὰ $\delta > O$ ὁ ἀστὴρ εἶναι ἀειφανὴς καὶ διὰ $\delta < O$ ἀφανὴς ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ.

Σ. Π.

2) *Ἀνατολὴ* λέγεται ἐπίσης ἓν ἐκ τῶν τεσσάρων κυρίων σημείων τοῦ ὁρίζοντος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνατέλλει ὁ ἥλιος κατὰ τὰς ἰσημερίας. Τὸ σημεῖον τοῦτο, ὡς τομὴ τῆς οὐρανίου σφαίρας ὑπὸ τοῦ ἄξονος τοῦ μεσημβρινοῦ, ἀποτελεῖ τὸν ἕτερον τῶν πόλων αὐτοῦ, συγχρόνως δὲ καὶ τὴν ἑτέραν τῶν κοινῶν τομῶν τοῦ ὁρίζοντος μετὰ τοῦ ἰσημερινοῦ ἢ τοῦ πρώτου κατακορύφου.

Κατ' ἐπέκτασιν *ἀνατολὴ* καλεῖται εἰς τὰ ἡμέτερα πλάτη τὸ μέρος τοῦ ὁρίζοντος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται ὁ ἥλιος κατὰ τὴν πρωΐαν, καὶ τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται πρὸς τὰ ἀριστερὰ παρατηρητοῦ ἱσταμένου ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος καὶ ἔχοντος τὴν ὄψιν ἐστραμμένην πρὸς τὸν ἥλιον μεσουρανοῦντα.

Ἀναλόγως τῆς ὥρας τοῦ ἔτους τὸ σημεῖον εἰς ὃ ἀνατέλλει ὁ ἥλιος μετατίθεται ἐπὶ ὁρίζοντος, πλησιάζον πρὸς βορρᾶν κατὰ τὸ θέρος καὶ πρὸς νότον κατὰ τὸν χειμῶνα. Συνεπῶς τὸ ἀνατολικὸν εὖρος τοῦ ἡλίου ἔχει τὴν ἐλαχίστην μὲν τιμὴν αὐτοῦ κατὰ τὰς ἰσημερίας, τὴν δὲ μεγίστην κατὰ τὰς τροπάς.

Σ. Π.

—**ΙΓΕΩΓΡ.-ΙΣΤΟΡ.-ΠΟΛΙΤ.]** Ἤδη ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ λέξις *Ἀνατολικὸς* ἐσήμαινε τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν *Ἀνατολήν*, τὴν χώραν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀνατέλλει ὁ ἥλιος. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὅμως χρόνους, κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα, ὅτε ἤρχισαν να ἔρχωνται ἐκ τῆς Δύσεως περιηγηταὶ εἰς τὰς Ἀνατολικὰς χώρας, καὶ δὴ τὰς Ἑλληνικὰς καὶ τὰς Μικρασιατικάς, ἡ λέξις *Ἀνατολὴ* ἀπετέλεσε τὴν ὀνομασίαν τῶν πέραν τῆς Ἰταλίας κειμένων χωρῶν. Ἀργότερα, ὅτε ἤρχισε καὶ ἡ ἱστορικὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῶν χωρῶν τούτων, τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, ἔλαβεν ἡ λέξις εἰς ὅλας τὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας τὴν καθωρισμένην ἱστορικὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει σήμερον *(Orient, the East*, ρωσιστὶ *Vostok*, κ.λ.).

Κατὰ ταῦτα λέγοντες σήμερον *Ἀνατολὴν* ἐννοοῦμεν ὅλας τὰς χώρας καὶ ὅλους τοὺς λαούς, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν ἐντεῦθεν τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ ἕως τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς τὴν ὀνομασίαν Ἀνατολὴ περιλαμβάνεται ὄχι μόνον ἡ Συρία, ἀλλὰ καὶ ἡ Αἴγυπτος, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὡς ἐξάρτημα τῆς Ἀσιατικῆς ἠπείρου, ἐπίσης δέ, διὰ τοὺς Εὐρωπαίους, τοὺς ἀνθρώπους τῆς Δύσεως, καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι. Μὲ μίαν λέξιν, εἰς τὴν ὀνομασίαν *Ἀνατολὴ* περιλαμβάνομεν ἀκριβῶς ὅλας τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν ἄλλοτε τὸ παγκόσμιον Ἑλληνομακεδονικὸν κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τὰς ἄλλας, τὰς μακρινοτέρας ἀνατολικὰς χώρας, ἔχουν γίνει συνήθεις ειδικώτεροι οἱ ὅροι *Ἐγγὺς Ἀνατολὴ* καὶ *Ἄπω Ἀνατολή*. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ὀνομασίαν περιλαμβάνονται πρωτίστως μὲν αἱ Ἰνδίαι, ἡ Κίνα καὶ ἡ Ἰαπωνία, πληρέστερον δὲ ὅλαι ἐν γένει αἱ χῶραι, αἱ πέραν τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ ἕως τὸν Μέγαν Ὠκεανόν, ὡς ἡ Ἰνδοκίνα, ἡ Μαντζουρία, ἡ Κορέα, ἡ Μογγολία μὲ τὰς ἀτέρμονας ἐρήμους αὐτῆς, δηλαδὴ τὴν μακρινὴν Ἀνατολικὴν χώραν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἤρχισαν κατὰ τὸν 1ον αἰῶνα μ. Χ. νὰ κυλίωνται πρὸς τὴν Δύσιν τὰ ἀλλεπάλληλα κύματα τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν.

Κατὰ δὲ τὴν ἀρχαίαν γεωγραφικὴν ὀνοματολογίαν ἡ Ἀνατολὴ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους εἶναι ἡ χώρα ἡ «πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε», κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Εὐρώπην, ἡ ὁποία εἶναι ἡ πρὸς «ζόφον» χώρα. Ταύτας τὰς δύο μεγάλας διαιρέσεις τῆς γῆς γνωρίζει συνολικῶς ὁ Ὅμηρος, ἀργότερα δὲ ὠνομάσθησαν αὗται *Εὐρώπη* καὶ *Ἀσία*. Μὲ τὸ ὄνομα *Ἀσία* ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι, ἀπὸ τὸν Στράβωνα καὶ ἔπειτα, τὰς ἐγγυτάτας χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Αἱ πέραν δὲ τούτων χῶραι ὠνομάσθησαν εἰς μεταγενεστέρους χρόνους *Ἀσία ἡ μεγάλη*, ἡ ὁποία εἶναι ἡ σήμερον λεγομένη *Ἄπω Ἀνατολὴ* (περιλαμβάνει ὅμως καὶ χώρας ἐντεῦθεν τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ).

Ἀργότερα, κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς αἰῶνας, ἤρχισε τὸ ὄνομα *Ἀνατολὴ* νὰ προσλαμβάνῃ γοητείαν, τὴν ὁποίαν ἐπροκάλεσαν εἰς τὸν κόσμον τὰ δύο μεγάλα κοσμοϊστορικὰ γεγονότα, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἰσχὺς τῶν ἑλληνιστικῶν βασιλείων καὶ ἡ λαμπρότης τοῦ εἰς τὴν Ἐγγὺς Ἀνατολὴν πολιτισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ («ἐξ Ἀνατολῶν τὸ φῶς»—«*ex Oriente lux*»).

Οἱ Ἀνατολικοὶ πολιτισμοί.— Καὶ εἵλκυε μὲν πάντοτε, ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους ἑλληνικοὺς χρόνους, ἡ Ἀνατολὴ τοὺς Ἕλληνας διὰ τὴν σοφίαν καὶ τοὺς παναρχαίους αὐτῆς πολιτισμούς, ἀλλὰ μόνον κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν καὶ δὴ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ἀκόμη δὲ ἀκριβέστερον κατὰ τὸν αἰῶνα ἡμῶν καθωρίσθη ὁ μέγας εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν ῥόλος τῆς κυρίως λεγομένης *Ἀνατολῆς*, ἤτοι τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Ἰνδοῦ κειμένων χωρῶν, συμπεριλαμβανομένης πάντοτε καὶ τῆς Αἰγύπτου.

Εἰς τὰς δύο μεγάλας κοιλάδας τῶν ποταμῶν Νείλου ἀφ' ἑνός, Εὐφράτου καὶ Τίγρητος ἀφ' ἑτέρου, ἤρχισαν νὰ δημιουργῶνται ἀπὸ τὰ 5000 περίπου ἔτη π. Χ. οἱ πρῶτοι καὶ οἱ πανάρχαιοι πολιτισμοὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἐννοεῖται τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος, οἱ πολιτισμοὶ δηλαδὴ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τελειοποιηθέντες διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔγιναν ὁ ἰδικός μας, ὁ σημερινὸς πολιτισμός. Διότι οἱ δύο ἄλλοι κύκλοι πολιτισμῶν, ὁ Κινεζοϊαπωνικὸς τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς καὶ ὁ Παλαιομεξικανικὸς τῆς Ἀμερικῆς, προσεγγίσαντες πρὸς τὸν κύκλον τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ δύνανται νὰ μὴ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν συνολικὴν καὶ ἐξελικτὴν ἱστορίαν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος. Ὁ πολιτισμὸς λοιπόν, ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός, ἔχει τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Τὰ πρῶτα ἴχνη τὰ εὑρίσκομεν συγχρόνως περίπου εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, εἰς τοὺς Βαβυλωνίους καὶ Ἀσσυρίους. Οἱ Σημῖται τῆς Φοινίκης ἔφεραν αὐτὸν μακρὰν διὰ τοῦ ἐμπορίου· οἱ Πέρσαι περιέλαβον εἰς ἓν μέγα σύνολον τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς πολιτισμοὺς τῆς Ἀνατολῆς· οἱ Ἰουδαῖοι ἵδρυσαν τὴν ἠθικὴν ἑνότητα, οἱ δ' Ἕλληνες ἐδημιούργησαν ἀπὸ τὸ ὑλικὸν τῶν προκατόχων των τὴν ὑψίστην πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν μόρφωσιν. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ διάδοχοί του ἔσπειραν τὸν πρωτότυπον τοῦτον Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς ὅλην τὴν ἐντὸς τοῦ Ἰνδοῦ Ἀνατολὴν καὶ τὰ μεγάλα Ἑλληνιστικὰ βασίλεια ἐπέφεραν τὴν ἐκπολιτιστικὴν ἑνότητα. Εἰς ταύτην ἔδωκαν οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τῶν λεγεώνων αὐτῶν τὴν πολιτικὴν ἑνότητα, διέδωκαν δὲ εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὴν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων παρασκευασθεῖσαν θρησκευτικὴν καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων παρασκευασθεῖσαν ἠθικὴν ἑνότητα. Τὸ δὲ Βυζάντιον, ἤτοι ἡ Βυζαντινὴ Ἑλλάς, διετήρησε καὶ διεμόρφωσε τὴν ἐκπολιτιστικὴν ταύτην ἑνότητα οὕτως, ὥστε κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσαίωνος νὰ εὕρουν οἱ βάρβαροι τῆς Δύσεως ἀστείρευτον πηγήν, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ ποτισθοῦν καὶ ν' ἀντλήσουν τὰ διδάγματα τοῦ νεωτέρου βίου. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἔγινε πλήρης ὁ κύκλος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἤρχισεν ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ἡ γενικὴ αὕτη πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ συνετελέσθη ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν πρὸς τὴν Δύσιν, συμφώνως μὲ τὴν φαινομένην πορείαν τοῦ ἡλίου. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει εἶναι τοῦτο, ὅτι λέγοντες *Ἀνατολὴν* ἐννοοῦμεν τὰς χώρας τῆς Ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ ὅτι μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο συνδέεται ἀναπόσπαστως καὶ ἡ ἀνάμνησις λαῶν πολιτισμένων καὶ ἀκόμη ἡ ἔννοια τοῦ ὅλου πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Ἱστορία τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν. — Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἱστορικοί, καὶ δὴ ὁ Ἡρόδοτος, διδάσκουν πολλὰ περὶ τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν λαῶν, ἐν γένει δὲ ἡ φήμη τῆς ἐξ αὐτῶν σοφίας ἦτο πολὺ διαδεδομένη εἰς τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν κόσμον. Κατὰ δὲ τὴν Ἑλληνιστικὴν καὶ Ἑλληνορρωμαϊκὴν περίοδον συνέβη κάποια ἀναγέννησις τῶν παλαιῶν Ἀνατολικῶν πολιτισμῶν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ παγκοσμίου πνεύματος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, παρέσχε δὲ ἡ ἀναγέννησις αὐτὴ καὶ στοιχεῖα εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς Βυζαντινῆς τέχνης. Ἀλλ' ἰδίως ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος, ἤρχισεν ἡ ἱστορία τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν νὰ καλλιεργῆται, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν δίδομεν

Digitized by Google

εἰς τὸ ὄνομα *Ἀνατολή*. Τὴν πρώτην δ' ὤθησιν ἔδωκεν ἡ ἐκστρατεία τοῦ Βοναπάρτου (1798) καὶ ἡ ἵδρυσις τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Καΐρου, γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐπέσυραν τὴν προσοχὴν τῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐπέφεραν τὴν πλήρη ἀνακαίνισιν τῆς ἱστορίας αὐτῆς. Εἷς Γάλλος ἀξιωματικὸς ἀνεκάλυψε τῷ 1799 τὴν περίφημον ἐπιγραφὴν τῆς *Ροζέττης*, καὶ κατόπιν ὁ Champollion ἀνεκάλυψε τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερογλυφικῶν καὶ ἔδωκεν εἰς τὴν ἐπιστήμην τὴν κυριωτάτην κλεῖδα τοῦ παναρχαίου Αἰγυπτιακοῦ πολιτισμοῦ. Ἀπὸ τὰ μέσα δὲ τοῦ 19ου αἰῶνος ἤρχισε καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξερεύνησις τῆς Βαβυλωνίας. Καὶ ἔκτοτε ἠκολούθησαν ταχεῖαι αἱ ἔρευναι καὶ περὶ τῶν λοιπῶν πολιτισμένων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ πεντηκονταετίαν ἐπροχώρησεν ἡ ἔρευνα καὶ εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ δὴ καὶ εἰς τοὺς λαοὺς τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἰδίως εἰς τὴν Κρήτην, τῆς ὁποίας ὁ περίφημος ἀποκαλυπτόμενος, ὁ Μινωϊκὸς λεγόμενος, πολιτισμὸς εἶναι δημιούργημα Μικρασιατικῶν λαῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν Ἀνατολικὸς πολιτισμός.

Κατὰ ταῦτα, ὅταν σήμερον λέγωμεν *ἱστορία ἢ πολιτισμὸς τῆς ἀρχαίας Ἀνατολῆς ἢ τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν λαῶν*, ἐννοοῦμεν τὴν ἱστορίαν τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἀσσυρίας καὶ Βαβυλωνίας, ἢ Χαλδαίας, τῶν Ἑβραίων, τῶν Φοινίκων, πολυποικίλων λαῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁποῖοι εἶναι οἱ Λυδοί, Φρύγες, Κᾶρες, Λέλεγες, Κίλικες, ὁ μέγας καὶ εἰς ἄκρον πολιτισμένος λαὸς τῶν Χετταίων κλ.κλ., τέλος δὲ τῶν Ἰρανικῶν λαῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ σπουδαιότεροι εἶναι οἱ Μῆδοι, καὶ οἱ Πέρσαι.

Οἱ Καυσάσιοι λαοί, οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Πάρθοι, οἱ ὁποῖοι καὶ οὗτοι ὑπάγονται εἰς τὴν ἐγγυτάτην Ἀνατολήν, δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὴν συνήθως λεγομένην «ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν λαῶν», διότι δὲν παρέδωκαν λείψανα παναρχαίου πολιτισμοῦ. Ἐπίσης δὲν ὑπάγονται εἰς ταύτην καὶ οἱ λαοί, οἱ ἐντεῦθεν μὲν τοῦ Ἰνδοῦ, μακρινώτεροι, ὅμως, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν εἰς τὴν Περσικήν, καὶ ἔπειτα τὴν Ἑλληνομακεδονικὴν Αὐτοκρατορίαν, τὰς λεγομένας *Ἄνω σατραπείας*, ἤτοι οἱ Πάρθοι, οἱ Βακτριανοί, οἱ Ὑρκανοὶ κ.λ. Πέραν δὲ τῶν χωρῶν τούτων, πέραν τοῦ *Ἰρὰν* ἀρχίζει τὸ μυστηριῶδες *Τουράν*, ὅπου ἦτο ἡ Σαρματία, ἡ Σκυθία κ.λ., δηλαδὴ ἡ ἀληθὴς βαρβαρότης διὰ τὸν ἀρχαῖον κόσμον.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνατολή. — Αἱ νῖκαι τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος ἔφεραν τὸν Ἑλληνισμὸν ἕως τὸ Τουρὰν πρὸς ΒΑ. ἕως τὸν Ἰνδὸν καὶ ἕως τὴν Ἀραβίαν. Οἱ μεγάλοι Διάδοχοι ἠγωνίσθησαν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ κρατήσουν τὰ ἐκτεταμένα ταῦτα ὅρια, καὶ ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 3ου αἰῶνος π.Χ. ὁ Ἑλληνισμὸς ὑποχωρεῖ πρὸς τὴν Μεσόγειον καὶ συμπτύσσεται εἰς τὰς χώρας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἔμελλον νὰ γίνουν ἐπὶ αἰῶνας μακροὺς ἐνδοτάτη κοιτὶς αὐτοῦ καὶ ὡς εἰδωλολατρικοῦ καὶ ὡς χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αἱ χῶραι αὗται εἶναι αἱ παρὰ τὰ παράλια τῆς Α. λεκάνης τῆς Μεσογείου θαλάσσης, δηλαδὴ αἱ χῶραι, τὰς ὁποίας ὤφειλεν ἀπ' ἀρχῆς ὁ Ἀλέξανδρος νὰ κατασχῇ ἔρεισμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἤτοι ἡ Αἴγυπτος, ἡ Συρία καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία. Ἁπλῶς ὑπενθυμίζω ἐνταῦθα τὸν κολοσσιαῖον ἱστορικὸν ρόλον, τὸν ὁποῖον ἔπαιξαν αἱ μεγάλαι αὗται Ἑλληνικαὶ χῶραι κατὰ τοὺς τρεῖς τελευταίους αἰῶνας π.Χ. καὶ τοὺς τρεῖς πρώτους μ.Χ. Ἡ Ρωμαϊκὴ κατάκτησις, ἡ ὁποία ἔφερε τὴν τάξιν καὶ τὴν εἰρήνην, ἐνίσχυσεν ἀκόμη περισσότερον τὸν Ἑλληνισμόν, καὶ οὕτω κατὰ τὸν 2ον—3ον αἰῶνα μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ αἱ χῶραι αἱ περὶ τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον ἦσαν αἱ περισσότερον πολιτισμέναι, ἢ ἀληθέστερον αἱ μόναι ἀληθῶς πολιτισμέναι χῶραι τῆς ἀνθρωπότητος. Τὰς μεγάλας ταύτας Ἑλληνικὰς χώρας καὶ τὸν λαμπρότατον Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν αὐτῶν ἐννοοῦμεν σήμερον, ὅταν λέγωμεν *Ἑλληνικὴ Ἀνατολή*.

Τὸ Ἀνατολικὸν Κράτος. — Ἡ ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἵδρυσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐδίχασε τὸ κοσμοκρατορικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος, εἰς *Ἀνατολικὸν* καὶ *Δυτικόν*. Τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος ἦτο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον, μὲ πολιτικὸν κέντρον τὴν Κωνσταντινούπολιν περιελάμβανε καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, ὅπως καθωρίσθη αὕτη ἀνωτέρω, διὰ τοῦτο κατ' ἀναγκαίαν ἀκολουθίαν τὸ Κράτος τοῦτο ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἱδρύσεώς του ἔγινε κατ' οὐσίαν κράτος Ἑλληνικόν, καὶ εἶναι ἡ συνήθης καὶ κατὰ συνθήκην λεγομένη *Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία*, ἡ μόνη ἐκπρόσωπος καὶ κληρονόμος τοῦ Ἑλληνορρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἕως τὰ τέλη τοῦ Μεσαίωνος. Αἱ παγκόσμιαι, αἱ *οἰκουμενικαὶ* τάσεις τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ὡς διαδόχου τῆς Ρωμαϊκῆς, αἱ ὁποῖαι εὗρον τὸν κύριον ἀντιπρόσωπόν των εἰς τὸν μέγαν Ἰουστινιανόν, ἐξησθένησαν ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον τὴν διάκρισιν μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως.

Ἐν τούτοις καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ κάμνουν τὸν διαχωρισμόν, λέγοντες ἡ Ἑῴα, τὰ ἑῷα ἔθνη, καὶ ἐννοοῦντες τοὺς πρὸς Α. τῆς βασιλευούσης οἰκοῦντας λαοὺς τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ὅμως τῆς ἱδρύσεως τοῦ Κράτους τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου, καὶ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, ἀπὸ τοῦ 9ου αἰῶνος, ἔρχονται ἀλλεπάλληλα τὰ γεγονότα τὰ μεγάλα, τὰ ὁποῖα χωρίζουν ἱστορικῶς τὴν Ἀνατολὴν ἀπὸ τὴν Δύσιν: αὐτὴ ἡ ἵδρυσις τῆς Δυτικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὸ τοῦ Καρλομάγνου (800 μ. Χ.). Ὁ Κάρολος ὁ Μέγας ἐκυριάρχει ἐπὶ πασῶν τῶν χωρῶν (πλὴν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἱσπανίας), τὰς ὁποίας περιελάμβανε τὸ παλαιὸν Ρωμαϊκὸν κράτος εἰς τὴν Δύσιν. Ἡ παπωσύνη εὗρε πρόσφορον νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς τοὺς λαοὺς τὸν ἐξαφανισθέντα τίτλον, καὶ ὁ πάπας Λέων ὁ Γ' ἔστεψε τὸν Κάρολον ὡς «*Αὐτοκράτορα τῶν Ρωμαίων*», ὁ λαὸς ἐπανέλαβε τὴν κραυγήν, καὶ ὁ Κάρολος ἀπέκτησε διὰ τοὺς συγχρόνους του φήμην, ὁποίαν ὁ Κωνσταντῖνος.

Μετὰ τοῦτο ἀκολουθοῦν ραγδαῖα τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ἀπέληξαν εἰς τὴν ὁριστικὴν ρῆξιν τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τὴν Δύσιν: τὸ σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς, ἐπὶ τοῦ Φωτίου (860), ἡ ὡς συνέχεια τοῦ κράτους τοῦ Καρλομάγνου ἵδρυσις τοῦ Ἁγίου Ρωμαϊκοῦ κράτους, Γερμανικοῦ κατὰ τὴν ἐθνικότητα (962), τὸ ὁριστικὸν σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου (1053), καὶ τέλος ἡ ἀλλεπάλληλος κυλίνδησις τῶν βαρβάρων τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολὴν κατὰ τὰς Σταυροφορίας, ἡ ὁποία ἤρχισε τὰ τέλη τοῦ 12ου αἰῶνος, ἀπὸ τὴν πρώτην ἕως τὴν 8ην Σταυροφορίαν (1095—1270). Τὰ μεγάλα ταῦτα καὶ ἐν συνεχείᾳ διαδεχθέντα ἄλληλα γεγονότα ἐπέφεραν τὸν ἀπὸ τοὺς τελευταίους χρόνους τοῦ Μεσαίωνος ἐπελθόντα ἱστορικὸν διχασμὸν τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τῆς Δύσεως, ὁ ὁποῖος ἔφερε εἰς τὸν εὐρύτερον κοινωνικὸν διχασμόν. Ἤδη ἀπὸ τὸν 10ον αἰῶνα ἡ πρεσβεία τοῦ Λουϊτπράνδου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ Νικηφόρου Φωκᾶ ἔδειξε τὸ χάσμα, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ χωρίσῃ τοὺς δύο κόσμους. Τὴν διαφορὰν δὲ τοῦ πνεύματος τῶν δύο κόσμων ἐμφανίζει μετ' ἀξιοπρεπείας ἡ Ἄννα ἡ Κομνηνή, ἱστοροῦσα τὰ γεγονότα τῆς 1ης Σταυροφορίας ὡς ἀληθὴς Ἑλληνὶς βασίλισσα, ὑπερήφανος διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἀπέναντι τῶν ἀγερώχων ἀλλ' ἀγροίκων πολεμιστῶν τῆς Δύσεως. Ἡ πνευματικὴ αὐτὴ διάστασις, ἐκτρεφομένη καὶ ἀπὸ τὸν χωρισμὸν τῶν Ἐκκλησιῶν (βλ. **Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία**) παρέμεινεν ἐπὶ αἰῶνας, ἴσως δὲ καὶ παραμένει ἀκόμη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων, ὡς μακρινὴ κληρονομία τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐνδόξου Ἑλληνικῆς καὶ Βυζαντινῆς Ἀνατολῆς.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

— [ΒΙΒΛΙΚ.] *Ἀνατολὴ* εἶναι μία ἐκ τῶν λέξεων δι' ὧν ἐν τῇ ἑλληνικῇ Βίβλῳ χαρακτηρίζεται ἐνίοτε ὁ Μεσσίας (Ἱερεμίου κγ' 5, «*ἀνατολὴ δικαία*», πρβ. καὶ Ζαχαρίου γ' 8 καὶ στ' 12). *Ἀνατολὴ* δὲ καὶ *ἀνατέλλειν* ἐν τοῖς διαφόροις μεσσιακοῖς χωρίοις τῶν προφητῶν τῆς Π. Διαθήκης δὲν λέγεται μόνον πρὸς δήλωσιν τοῦ *ἐξ ὕψους* ἀναφαινομένου φωτός, τοῦ εἰκονίζοντος τὸν Μεσσίαν (Ἡσαΐου θ' 1 ξ' 1, Μαλαχίου δ' 2· πρβ. καὶ Λουκᾶ α' 78 κ.ἄλ.), ἀλλὰ καὶ πρὸς δήλωσιν τοῦ *βλαστάνειν*, ὅτε *ἀνατολὴ* εἶναι λέξις συνώνυμος τῷ *βλαστῷ* (πρβ. πρὸς τὰ ἀνωτέρω χωρία καὶ τὸ Ἡσαΐου ια' 1). Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐννοίᾳ αἱ λέξεις *ἀνατέλλειν* καὶ *ἀνατολὴ* εἶναι μετάφρασις τῶν ἑβραϊκῶν *τσαμὰ* καὶ *τσεμά*, ἅτινα σημαίνουσι *βλαστάνειν, βλαστός*. Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου ἡ λέξις *ἀνατολὴ* ἐπὶ δηλώσει τοῦ Μεσσίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑμνολογίαν (πρβ. ὕμνους Χριστουγέννων «*Ἐπεσκέψατο ἡμᾶς, ἡ γέννησίς σου Χριστὲ ὁ Θεός*» κ. ἄ). Π. Ι. Μ.

— [ΤΕΚΤΟΝ.] Ἐν τῷ Τεκτονισμῷ *Ἀνατολὴ* καλεῖται ἐν μὲν τῇ εὐρείᾳ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ τὸ μέρος ὅπου συνεδριάζει ἡ Στοά, ἐν τῇ στενωτέρᾳ δ' ἐννοίᾳ ἐπίμηκες ὀρθογώνιον ἢ καὶ ἡμικύκλιον ὑψηλότερον κατὰ τέσσαρας βαθμίδας τοῦ τεκτονικοῦ ναοῦ καὶ χωριζόμενον αὐτοῦ διὰ κιγκλίδων (δρυφάκτων), ἃς μόνον οἱ ἀληθῶς πεφωτισμένοι δύνανται νὰ ὑπερπηδήσωσι. Ἐπὶ τοῦ ἀναβάθρου τούτου εὑρηται ὁ «βωμὸς τῆς Ἀληθείας» μετὰ τῶν κυρίων συμβόλων τῆς Στοᾶς τοῦ Μαθητοῦ (τῆς βίβλου, τοῦ γνώμονος καὶ τοῦ διαβήτου), τῶν ἑδρῶν τοῦ σεβασμίου, τοῦ ρήτορος καὶ τοῦ γραμματέως, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν τιμητικῶν καθισμάτων τῶν προωρισμένων διὰ τοὺς ἐπισκέπτας τοὺς τετιμημένους δι' ἀνωτέρων βαθμῶν καὶ ἀξιωμάτων. Ἄνωθεν τῆς ἕδρας τοῦ σεβασμίου ἀνήρτηται ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὸ μυστηριῶδες Δέλτα, ἐφ' οὗ τὸ τετράγραμμα, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, ὁ ἀκτινοβόλος ἀστὴρ καὶ μία ὑδρόγειος σφαῖρα. Δεξιᾷ τῆς αὐτῆς ἕδρας ὑψοῦται ὁ θρόνος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς δογματικῆς ἀρχῆς τοῦ τεκτονισμοῦ, τοῦ «βασιλέως τῶν βασιλευόντων» ἢ καὶ «Ὑπάτου Μεγάλου Ταξιάρχου» καλουμένου, ἀριστερᾷ δὲ αὐτῆς ὁ τοῦ τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, τοῦ «Μεγάλου Διδασκάλου». Δ. Π. Κ.

— **Ἀνατολὴ** [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Ἡ βορεία ἄκρα, ἡ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς, τοῦ Βορείου στομίου τοῦ Βοσπόρου, τὸ ἀρχαῖον *Ἡραῖον* ἀκρωτήριον (πλάτ. 41° 13'50'', μῆκ. 29° 09'06'', χάρτ. ἀγγλ. 2401: The Bosporus). Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου ἐγείρεται (εἰς ὑψόμετρον 56 μέτρων) ἀπὸ τοῦ 1856 φωστικὸς φάρος, οὗ ὁ πύργος 20 μέτρων, τὸ δὲ χαρακτηριστικὸν ἐρυθρὰ ἀναλαμπὴ ἀκολουθουμένη ἀπὸ δύο κεχωρισμένας λευκὰς ἀναλαμπάς, τοῦ μεταξὺ τῶν ἀναλαμπῶν διαλείμματος ὄντος 2 λεπτῶν, καθ' ἃ δὲν ἐπισυμβαίνει ἔκλειψις ὁλικὴ ἀλλὰ σελαγισμὸς ἀμυδροῦ φωτός. Ἡ φωτοβολία τοῦ φάρου ἐν αἰθρίᾳ εἶναι 20 μιλλίων ἀλλ' ὑπὸ ὁμιχλώδη διαφάνειαν κατὰ πολὺ βραχυτέρα. Ὁ πύργος τοῦ φάρου, λόγῳ τοῦ ὕψους του, διακρίνεται ἀπὸ μακρόθεν εἰς τὰ ἐξ Εὐξείνου προσγειοῦντα πλοῖα, μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τοῦ Βοσπόρου τὸ στόμιον. Ὁ φάρος ἐπικοινωνεῖ τηλεγραφικῶς μὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Σήμανσις ἐν ὁμίχλῃ, νιφετῷ ἢ ἀχλύι, ζεῦγος ἐπαλλήλων κανονοβολισμῶν ἀνὰ 20 δ.λ. Σ. Ε. Λ.

— **Ἀνατολὴ** [*Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Κιμώλου (βλ. λ. **Αἰγαῖον** τ. Β', σ. 404γ').

— **Ἀνατολὴ** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαρχίας Ἱεραπέτρας τοῦ νομοῦ Λασηθίου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 801. Τὸ χωρίον κεῖται ἐπὶ γραφικωτάτης τοποθεσίας εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἁγίου Ἠλίου ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς δασώδους καὶ ὑπὸ ἀφθόνων ὑδάτων διαρρεομένης κοιλάδος Καλαμαύκας, πρὸς Ν ταύτης.

Εἰς τὴν ἰδίαν κοινότητα ἀνήκει καὶ ὁ συνοικισμὸς *Καλόγερος* (κάτ. 73), ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀφορμηθέντες τὸν Νοέμβριον τοῦ 1868 Κρῆτες ἐπαναστάται ἐπῆλθον κατὰ τῶν Τούρκων τῆς Ἱεραπέτρας, ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἐγκλεισθῶσιν εἰς τὸ φρούριον.

Εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦτο τῆς ἐπαρχίας τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία πόλις *Μάλλα*, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα σώζεται ἐν τῷ τοῦ χωρίου *Μάλλες*. —Ω

— **Ἀνατολὴ** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 345. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χωμέριανη Πέρα*, μετονομάσθη δὲ διὰ τοῦ ἀπὸ 9-9-27 Διατάγματος. Δ. Ε. Μ

— **Ἀνατολὴ** [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς προσφυγικὸς ἐξ 150 καὶ πλέον οἰκογενειῶν εἰς δεκάλεπτον ἀπόστασιν νοτίως τῶν Ἰωαννίνων, κτισθεὶς ἐσχάτως πρὸς στέγασιν προσφύγων ἐκ Πόντου, οἵτινες ἐπιδίδονται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ καπνοφυτείαν. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν. Χ. Σ.

— «**Ἀνατολή**». Σύλλογος τῶν ἐν Ἀθήναις Μικρασιατῶν. Ἱδρυθεὶς τῷ 1891 μέγαν ζῆλον ἐπέδειξε διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας φροντίζων διὰ τὴν ἀποστολὴν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων, διδακτικῶν βιβλίων, πινάκων γεωγραφίας, ζωολογίας καὶ τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς φυσιογνωσίας. Πρὸς πληρεστέραν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του ὁ Σύλλογος προέβη εἰς τὴν συστηματικωτέραν μελέτην τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ τοῦτο δέ, πλὴν τῶν ἄλλων δημοσιευμάτων του, ὡς τῶν «**Ἀντιπαπικῶν**» καὶ τῶν «**Ἐπετηρίδων**», ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «*Ξενοφάνην*» ἀπὸ τοῦ 1904 μέχρι τοῦ 1910. Ἐπίσης ἵδρυσε τοῦ 1901 ἐν Πάτμῳ τὸ *Ἱεροδιδασκαλεῖον τῆς Ἀποκαλύψεως*, τοῦ ὁποίου οἱ μαθηταὶ κατηρτίζοντο ἐπὶ τετραετίαν ὅπως ὑπηρετήσουν εἰς τὰς κοινότητας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν παρακειμένων νήσων, κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς διδάσκαλοι, ἀργότερον δὲ ὡς ἱερεῖς. Τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον τοῦτο τῷ 1906 μετεφέρθη εἰς τὴν Σάμον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Ἀνατολή*, ἐλειτούργησε δὲ μέχρι τοῦ 1913, ὅτε περιῆλθεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν μόρφωσιν διδασκάλων ἐφρόντισεν ὁ Σύλλογος καὶ διὰ τὸν καταρτισμὸν διδασκαλισσῶν, ἱδρύσας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τῷ 1909 εἰς τὸ Ζιντζίδερε τῆς Καισαρείας διδασκαλεῖον νηπιαγωγῶν διὰ τὰς ξενοφώνους κοινότητας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ εὐεργετικὴ δρᾶσις τοῦ Μικρασιατικοῦ Συλλόγου μέχρι τοῦ 1922 ἐξεδηλώθη καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιστάσεις. Φιλομαθεῖς ἀλλ' ἄποροι Μικρασιᾶται νέοι καὶ νεάνιδες ἐπροστατεύοντο ποικιλοτρόπως παρ' αὐτοῦ καὶ ἐξεπαιδεύοντο εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, τὴν Ριζάρειον Σχολήν, τὸ Διδασκαλεῖον καὶ τὸ Ἀρσάκειον ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ὑπηρετήσουν μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν των ὡς ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ εἰς τὰς πατρίδας των ἢ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Κατὰ τὰ βιβλία τοῦ Συλλόγου οἱ διὰ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν δαπανῶν του μορφωθέντες ἐν Ἀθήναις μέχρι τοῦ 1922 ἀνῆλθον εἰς 527. Ὅτε δὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παγκοσμίου πολέμου οἱ ἐν Ἀθήναις Μικρασιᾶται σπουδασταί, ἀποκλεισθέντες ἀπὸ τοὺς οἰκείους καὶ κηδεμόνας των, περιῆλθον εἰς τὸν ἔσχατον οἰκονομικὸν κίνδυνον, ὁ Σύλλογος ἐνεργήσας δραστηρίως κατώρθωσε νὰ περισυλλέξῃ καὶ νὰ διανείμῃ εἰς αὐτοὺς σεβαστὰ ποσά, ἐξασφαλίζων οὕτω τὴν συνέχισιν τῶν σπουδῶν των.

Εἰς τὰς μεγάλας αὐτοῦ δαπάνας ὁ Σύλλογος εἶχεν ἀρωγὰ καὶ τὰ δύο παραρτήματά του, τὰ ὁποῖα ἵδρυσεν εἰς τὸ Κάϊρον καὶ τὴν Ἀλεξάν-

Digitized by Google

δρειαν τῷ 1906. Ὅτε δὲ οἱ νικηταὶ Ἄγγλοι μετέφερον ἐκ τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Συρίας εἰς τὴν Αἴγυπτον τοὺς Τούρκους αἰχμαλώτους των, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον καὶ 2000 Ἕλληνες Μικρασιᾶται ὑπηρετοῦντες εἰς τὸν τουρκικὸν στρατόν, τὰ παραρτήματα τοῦ Καΐρου καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας παρελάμβανον παρὰ τῶν Ἄγγλων τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους τρέφοντα καὶ ἐνδύοντα καὶ δι' εἰσιτηρίων καὶ χρημάτων ἐφοδιάζοντα ἀπέστελλον εἰς Πειραιᾶ, ὁπόθεν ἐφρόντιζε περὶ τῆς περαιτέρω τύχης των ὁ κεντρικὸς Σύλλογος.

Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 καὶ τὴν συρροὴν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἀθήνας μέρους τῶν οἰκτρῶν ὑπολειμμάτων τοῦ σφαγιασθέντος Ἑλληνισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ Σύλλογος ἀνέπτυξε καὶ πάλιν ὅλην τὴν δραστηρίαν ἐνέργειάν του, ὅπως ἀνακουφίσῃ ἐν τῷ μέτρῳ τῶν ἠθικῶν καὶ οἰκονομικῶν δυνάμεών του τὰς πολλαπλᾶς ἀνάγκας τῶν προσφύγων. Ἐστέγασεν εἰς τὰ γραφεῖά του εἰκοσιὲξ προσφυγικὰς ὀργανώσεις καὶ ἵδρυσε δώδεκα νυκτερινὰ σχολεῖα εἰς τοὺς προσφυγικοὺς συνοικισμοὺς Καισαριανῆς, Βύρωνος, Ἀμπελοκήπων, Πολυγώνου, Νέων Σφαγείων, Νέας Ἰωνίας, Περιστερίου, Νέας Κοκκινιᾶς, Δραπετσῶνος, Κρεμμυδαροῦς καὶ Πηγάδας, εἰς τὰ ὁποῖα φοιτοῦν 2150 μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι, ἀναμὶξ διδασκόμενοι ἀπὸ 34 διδασκάλους. Πρὸς συντήρησιν αὐτῶν ὁ Σύλλογος δαπανᾷ ἐτησίως περὶ τὰς 250,000 δραχμῶν.

[ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑΙ: Ἡ τριακονταετὴς δρᾶσις τοῦ Μικρασιατικοῦ Συλλόγου «Ἀνατολή», Ἀθῆναι 1925. – Μικρασιατικὸς Σύλλογος «Ἀνατολή» (τὸ ἔργον αὐτοῦ μετὰ τὴν συμφοράν), ἐν Ἀθήναις 1927.] Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

— «**Ἀνατολή**» («L'Orient») *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Ἡ γαλλικὴ ναυαρχὶς κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀβουκὶρ (βλ. λ. «Ὀριάν»). Σ. Ε. Λ.

— «**Ἀνατολή**» *(ἐφημερίδες καὶ περιοδικά)*:

— 1) Ἐφημερὶς πολιτικὴ καὶ φιλολογική. Ἐν Ἀθήναις. Ἔτος Α'—ΙΔ' 1852—1867.

— 2) Ἐφημερὶς πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ ἐκδιδομένη ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἔτος Α': 1877.

— 3) Σύγγραμμα περιοδικὸν τοῦ ἐν Σμύρνῃ ὁμωνύμου Συλλόγου. Ἔτος Α' 1880—1881.

— 4) Ἐφημερὶς πολιτική, ἐμπορικὴ καὶ φιλολογική, ἐκδιδομένη ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος. Ἐν Ἑρμουπόλει. Ἔτος Α'—ΙΗ' 1880—1897.

— 5) Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ἐν Τριπόλει. Ἔτος Α'—Γ' 1893—1895.

— 6) Μηνιαῖον καλλιτεχνικόν, φιλολογικόν, ἐπιστημονικόν, εἰκονογραφημένον περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ἐν Ἀθήναις. Ἔτος Α'—Β' 1902—1903.

— 7) Μηνιαῖον παιδαγωγικὸν περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ἐν Σάμῳ. Διευθυντὴς Ἐμμ. Ἰακωβίδης. Ἔτος Α'—Β' 1911—1912.

— 8) Εἰκονογραφημένη λαϊκὴ ἐπιθεώρησις. Διευθυντὴς Σωτήριος Ε. Σκίπης. Ἐν Ἀθήναις. Ἔτος Α' 1913.

— 9) Πολιτικὴ ἐφημερὶς ἑβδομαδιαία ἐν Ναυπλίῳ. Ἔτος Α'. 1915. Διευθυντὴς Ἀνδρέας Γ. Χαρμαντᾶς δικηγόρος. Θ. Σ. Δ.

— 10) Μηνιαῖον ἐθνικὸν περιοδικὸν «Ἡ Νέα Ἀνατολή». Διευθυντὴς Γεώργιος Κ. Σκαλιέρης. Ἔτος Α' 1917.

— 11) Καθημερινὴ ἐφημερίς, πρωϊνὴ ἔκδοσις. Διευθυντὴς Ἀνδρ. Πουρνάρας. Ἐν Ἀθήναις, ἔτος Α' 1920.

— 12) Μηνιαία ἐπιθεώρησις «Ἐγγὺς καὶ Ἄπω Ἀνατολή» τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας, γεωργίας, ναυτιλίας, τῶν οἰκονομικῶν, τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, ἐκδιδομένη ἑλληνιστὶ καὶ ἀγγλιστί. Διευθυντὴς Πολύβιος Π. Λεκός. Ἐν Ἀθήναις ἔτος Α'—Δ' 1922—1925.

— 13) Ἑβδομαδιαία πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐφημερίς. Διευθυντὴς Ι. Αὐλωνίτης. Ἐν Ἀθήναις. Ἔτος Α' 1927.

— 14) Ἐπίσημον τεκτονικὸν ὄργανον τῆς οὐγγρικῆς «*Ἰωαννιτικῆς Μεγάλης Στοᾶς*» ἐκδιδόμενον γερμανιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον Freimaurerische Blätter der St. Johannis in Ungarn» καὶ οὐγγριστὶ ὑπὸ τὴν ὑπωνυμίαν «Helet (Ἀνατολή)» καὶ διευθυνόμενον ἀπὸ τοῦ 1873—1879 ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς συγγραφέως C. Mandello, ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ 1881 ὑπὸ τοῦ A. Uhl, ἀπὸ τοῦ 1882—1887 ὑπὸ τοῦ J. Hausdorfer, ἀπὸ τοῦ 1887—1889 ὑπὸ τῶν L. Abasi καὶ M. Gelleri, ἀπὸ τοῦ 1889—1897 ὑπὸ μόνου τοῦ Gelleri καὶ ἀπὸ τοῦ 1897 μέχρις ἐσχάτων ὑπὸ τοῦ Ed. Pay'r. Δ. Π. Κ.

— **Ἀνατολὴ** *αἰωνία [Τεκτον.]*. Καλεῖται ἐν τῷ τεκτονισμῷ *αἰωνία Ἀνατολὴ* ὁ ἄγνωστος καὶ μυστηριώδης τόπος (ὁ *τάρταρος* ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ortus ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὀνομαζόμενος), ἐν ᾧ καὶ πέραν τοῦ τάφου διατηρεῖται ἡ συνειδητὴ ἀτομικότης τοῦ ἀνθρώπου· ὁ τόπος, ἐν ᾧ κατὰ τὰς τεκτονικὰς ἀντιλήψεις ἡ ἀθάνατος ψυχὴ τῶν πεφωτισμένων ἀπολαύει τῆς εἰρήνης καὶ τῆς χαρᾶς.

— **Ἀνατολή**, *Ἄπω—*. Βλ. Ἀνατολὴ *[Γεωγρ.—Ἱστορ.]* καὶ Ἀνατολικὸν ζήτημα.

— **Ἀνατολή**, *Ἐγγύς—*. Βλ. Ἀνατολὴ *(Γεωγρ.-Ἱστορ.)* καὶ Ἀνατολικὸν ζήτημα

— **Ἀνατολὴ** *Καβὰκ [Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἄκρα τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου (πλάτ. 41°10'30", μῆκ. 29°05'11", χάρτ. ἀγγλ. 2401: The Bosporus) κατέναντι τῆς ἀπὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς ἄκρας *Ρουμελῆ Καβάκ*, τῆς μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀκτῶν τοῦ Βοσπόρου στενότητος μόλις ἐξικνουμένης εἰς 6 δέκατα τοῦ μιλλίου. Ἐπὶ τῆς ἄκρας φρούριον καὶ φάρος «Ἄγκα» ἐκπέμπων μίαν ἐρυθρὰν ἔκλαμψιν 5 μιλλίων ἀνὰ 3 δ. λ. Ὄπισθεν τοῦ φρουρίου ἡ *Ἀνατολὴ Καλεσσί*, ὑψηλὸς Γενουατικὸς πύργος εἰς κακὴν κατάστασιν συντηρήσεως ὤν. Ἐκ περιγραφῆς, ἐν τοῖς διασωθεῖσιν ἀποσπάσμασι ὑπὸ τοῦ Pierre Gilles, τῆς λατινικῆς μεταφράσεως τοῦ «Βοσπόρου Ἀνάπλους» τοῦ Διονυσίου τοῦ Βυζαντίου, (LXXV) προκύπτει ὅτι ἐπὶ ἑκατέρας τῶν προμνησθεισῶν ἄκρων ὑπῆρχον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (τέλη Β' αἰῶνος μ. Χ.) καὶ φρούριον καὶ ναός. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **Ἀνατολή**, *Μεγάλη—. [Τεκτον.]*. Αἱρετὴ διοικητικὴ ἀρχὴ τῶν συμβολικῶν στοῶν τῆς ἐπαρχίας, τῆς χώρας ἢ τῆς πολιτείας ἐν ᾗ ἑδρεύει, ἐκλεγομένη συμφώνως ταῖς διατάξεσι τῶν συνταγμάτων καὶ τῶν κανονισμῶν ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ὑπ' αὐτὴν Στοῶν καὶ ἔχουσα ὡς ἔργον: α') νὰ ἱδρύῃ καὶ νὰ τακτοποιῇ τὰς Στοάς· β') νὰ ἐφορεύῃ τῆς τακτικῆς λειτουργίας αὐτῶν· γ') νὰ διευθετῇ κοινὰς τῶν Στοῶν ὑποθέσεις· δ') νὰ λύῃ τὰς μεταξὺ τῶν Στοῶν ἀναφυομένας διαφοράς· ε') νὰ χρησιμεύῃ ὡς δευτεροβάθμιον δικαστήριον εἰς πάσας τὰς ὑπὸ τῶν Στοῶν ἐκδικασθείσας ὑποθέσεις· στ') νὰ ἐφορᾷ τὴν τήρησιν τῶν συνταγμάτων καὶ τῶν κανονισμῶν· καὶ ζ') νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὴν ὁμοσπονδίαν ἐνώπιον τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ νὰ τηρῇ τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῆς σχέσεις. Τῆς Μεγάλης Ἀνατολῆς προΐσταται ὁ Μέγας Διδάσκαλος μετ' ἐπιτελείου ἀξιωματικῶν.

Ἄλλοτε αἱ Μεγάλαι Ἀνατολαὶ ἀνεκηρύττοντο ἰδίῳ δικαιώματι, σήμερον ὅμως ἀπαιτεῖται ἡ ὑπὸ ἄλλης Μεγάλης Ἀνατολῆς ἀναγνώρισις. Αἱ Μεγάλαι Ἀνατολαὶ ἀνήκουσι κυρίως εἰς τὸ γαλλικὸν τῆς Ἐλευθέρας Τεκτονικῆς σύστημα, ἀντιστοιχοῦσι δὲ πρὸς τὰς *Μεγάλας Στοὰς* τοῦ σκωτικοῦ. Συμβαίνει ἐνίοτε εἰς κράτη εἰς ἃ ἐλειτούργει τὸ Γαλλικὸν σύστημα πρὸ τοῦ σκωτικοῦ ἢ καὶ τἀνάπαλιν, ἡ Μεγάλη Στοὰ νὰ τίθηται ἀντὶ τῆς Μεγάλης Ἀνατολῆς καὶ ἡ Μεγάλη Ἀνατολὴ ἀντὶ τῆς Μεγάλης Στοᾶς. Τοῦτο ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὅπου ἡ Μεγάλη Ἀνατολὴ ἱδρύθη τῷ 1868 ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ὑπὸ γαλλικὸν σύστημα ἐργαζομένης Μεγάλης Ἀνατολῆς τῆς Ἰταλίας, ἐνῷ τὸ σκωτικὸν σύστημα εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Δ. Ροδοκανάκη τῷ 1872 διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ὑπάτου Συμβουλίου. Ὅτε αἱ δύο ἀρχαὶ συνεδέθησαν διὰ συνθήκης ἡ Μεγάλη Ἀνατολὴ διετήρησε τὸν τίτλον της.

Ἡ πρώτη Μεγάλη Ἀνατολὴ ἦτο ἡ Μεγάλη Ἀνατολὴ τῆς Γαλλίας, ἥτις πρότερον ἐκαλεῖτο Μεγάλη Ἐθνικὴ Στοά. Τὴν 22 ὅμως Ὀκτωβρίου 1773 οἱ τὴν Μεγάλην αὐτὴν Στοὰν διοικοῦντες προέβησαν εἰς τὴν μετονομασίαν αὐτῆς ὡς καὶ εἰς τὰς ἑξῆς σπουδαίας μεταρρυθμίσεις: α') Ἐτροποποίησαν τὰ τυπικὰ τῶν τριῶν συμβολικῶν βαθμῶν κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ γίνωνται δεκτοὶ οἱ ἀποκλειόμενοι τῶν Μεγάλων Στοῶν καὶ τῶν ὑπὸ σκωτικὸν δόγμα Μεγάλων Ἀνατολῶν ὡς ὑλισταὶ καὶ μηδόλως πιστεύοντες εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς. β') Κατήργησαν τοὺς ἀνωτέρους τοῦ Διδασκάλου βαθμούς, τοὺς δὲ κεκτημένους ἐθεώρουν ὡς ἁπλοῦς Διδασκάλους. Καὶ γ') Εἰσήγαγον τὰς γυναῖκας εἰς τὸν τεκτονισμόν, ἱδρύσαντες τὴν 10ην Ἰουνίου 1774 ἐργαστήρια Ἀνδρογύνου ἐλευθέρας τεκτονικῆς, ἅτινα καὶ *Στοαὶ υἱοθεσίας* ἀπεκλήθησαν. Δ. Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἀνατολὴ** *Φενέρ*· βλ. λ. Βόσπορος.

— **Ἀνατολὴ** *Χισσάρ*· βλ. λ. Βόσπορος.

— **Ἀνατολῆς** *καὶ Δύσεως, αὐτοκράτορες [Τεκτ.]*. Ἐκαλοῦντο οὕτως οἱ ἀπὸ τοῦ 1758 διοικοῦντες ἐν Συμβουλίῳ τὸ τεκτονικὸν σύστημα «τῆς τελειότητος» ἢ «τοῦ Ἔρεδομ» τὸ περιλαμβάνον 25 βαθμοὺς διανεμημένους εἰς 7 τάξεις. Οὗτοι ἦσαν αἱρετοί, ὁ δὲ πρόεδρός των ὠνομάζετο «Μέγας Ταξιάρχης» ἢ «Ὕπατος τῶν Ὑπάτων».

Τὰ κυριώτερα ἔργα τῶν αὐτοκρατόρων τούτων εἶναι ἡ ὑπὸ 9 ἐξ αὐτῶν σύνταξις τῶν «Μεγάλων κανονισμῶν τοῦ 1762» ὡς καὶ ἡ ἐκλογὴ ὡς Ὑπάτου τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου τῆς Πρωσσίας, ὅστις ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τοῦ Συμβουλίου τῷ 1766 καὶ διατηρήσας αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος τῷ 1786, συνέστησε τὸ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Συμβουλίου τῶν αὐτοκρατόρων τάγμα τῶν ἀρχιτεκτόνων τῆς Ἀφρικῆς καὶ συνέταξε τοὺς κανονισμοὺς τοῦ 1786 ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἱδρύθη τὸ ἀρχαῖον καὶ ἀποδεδεγμένον σκωτικὸν σύστημα τῆς Ἐλευθέρας Τεκτονικῆς. Δ. Π. Κ.

— **Ἀνατολῆς** *καὶ Δύσεως, ἱππότης [Τεκτ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ κεκτημένος τὸν 17ον βαθμὸν τοῦ ἀρχαίου καὶ ἀποδεδεγμένου σκωτικοῦ συστήματος τῆς Ἐλευθέρας Τεκτονικῆς. Ὁ πρόεδρος τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ βαθμοῦ τούτου, ἱδρυθέντος τῷ 1118 μ. Χ., φέρει τὸν τίτλον τοῦ «ἰσχυροτάτου ἱππότου», οἱ δὲ λοιποὶ ἱππόται τιτλοφοροῦνται «σεβάσμιοι γέροντες». Δ. Π. Κ.

Ἀνατολία *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Μικρὰ Ἀσία.

ἀνατολικά· ἐπίρρ. πρὸς ἀνατολάς, ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς: «τὸ σπίτι βλέπει ἀνατολικά», εἶναι ἐστραμμένον πρὸς ἀνατολάς· ᾆσμ. «γυρίζει ἀνατολικὰ καὶ τὸ σταυρό του κάμνει», στρέφει πρὸς ἀνατολὰς (βλ. ἀνατολικός). Β. Φ

Ἀνατολικὰ *[Λειτουργ.]*. Καθ' ἕκαστον Σάββατον ἐν τῷ μεγάλῳ Ἑσπερινῷ μετὰ τὰ ἀναστάσιμα τροπάρια ψάλλονται ἄλλα, τέσσαρα τὸν ἀριθμόν, ὡς καὶ καθ' ἑκάστην Κυριακὴν ἐν τῷ Ὄρθρῳ μετὰ τὰ στιχηρὰ ἀναστάσιμα τροπάρια τῶν Αἴνων ψάλλονται καὶ ἄλλα, τέσσαρα καὶ ταῦτα, ἅτινα καλοῦνται *Ἀνατολικά*, εὕρηνται δ' ἐν τῷ λειτουργικῷ βιβλίῳ, ὅπερ καλεῖται Παρακλητική. Ὡσαύτως ψάλλονται τὰ ἴδια Ἀνατολικὰ ταῦτα τροπάρια καὶ κατὰ τοὺς Ἑσπερινοὺς πασῶν τῶν ἡμερῶν τῆς Διακαινησίμου, ὡς καὶ κατὰ τοὺς Ἑσπερινοὺς καὶ τοὺς Ὄρθρους ἡμερῶν τινων ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς, ἐκ τῆς Παρακλητικῆς εἰς τὸ ἄλλο λειτουργικὸν βιβλίον Πεντηκοστάριον μετενεχθέντα. Ἐὰν δὲ κατὰ Κυριακήν τινα συμπέσῃ καὶ ἑορτή τις τῆς Θεοτόκου ἤ τινος τῶν ἐπιφανῶν Ἁγίων, τότε ἀντὶ τῶν *Ἀνατολικῶν* τῆς Παρακλητικῆς ψάλλονται ἐκ τῶν Μηναίων τροπάρια τῆς ἑορτῆς κατά τε τὸν Ἑσπερινὸν καὶ τὸν Ὄρθρον.

Τὸ περιεχόμενον πάντων τούτων τῶν *Ἀνατολικῶν* καλουμένων τροπαρίων ἀναφέρεται εἰς τὴν ταφὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου. Εἶναι δὲ ταῦτα ἐκ τῶν παλαιοτέρων προϊόντων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ποιήσεως, ἁπλᾶ καὶ κατὰ τὸ νόημα καὶ κατὰ τὴν φράσιν, ἐκ βαθέος θρησκευτικοῦ συναισθήματος ἐκπηγάσαντα, ὡς δεικνύει τὸ παρατιθέμενον χωρίον ἐκ τοῦ ἑσπερινοῦ τοῦ α' ἤχου:

> Ὅτε προσηλώθης τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ,
> τότε ἐνεκρώθη τὸ κράτος τοῦ ἐχθροῦ·
> ἡ κτίσις ἐσαλεύθη τῷ φόβῳ Σου
> καὶ ὁ ᾅδης ἐσκυλεύθη τῷ κράτει Σου·
> τοὺς νεκροὺς ἐκ τῶν τάφων ἀνέστησας,
> τῷ λῃστῇ τὸν παράδεισον ἤνοιξας,
> Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι!

Τίς ὁ ποιητὴς τῶν τροπαρίων τούτων δὲν εἶναι γνωστόν. Ἐπειδὴ λέγονται *Ἀνατολικά*, ὑπέθεσαν τινὲς μὲν ὅτι ἐποιήθησαν ταῦτα ὑπὸ τοῦ *Ἀνατολίου*, ἐπισκόπου τῆς ἐν Συρίᾳ Λαοδικείας, ἄλλοι δὲ ὑπὸ τοῦ *Ἀνατολίου*, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (449—458), καὶ ἄλλοι ὑπ' *Ἀνατολίου τοῦ Στουδίτου*. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἀνατόλιος τῆς Λαοδικείας ἐπαινεῖται μὲν ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου ὡς λογιώτατος (Ἐκκλησ. Ἱστορία Ζ', 32), δὲν μνημονεύεται ὅμως καὶ ὡς ποιητής, οὐδὲ ἦτο δυνατὸν κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα, ὅτε ἤκμασεν οὗτος, νὰ ποιήσῃ ποιήματα, ἅτινα ἀπὸ τοῦ πέμπτου καὶ ἑξῆς αἰῶνος ἤρχισαν νὰ ποιῶσιν.

Ἀλλ' οὐδ' ὁ πατριάρχης Ἀνατόλιος εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐποίησε τὰ ποιήματα ταῦτα, εἰ καὶ εἰς τοῦτον ἐπιγράφονται ἐν τῇ Ὀκτωήχῳ, πρῶτον μὲν διότι οὐδεὶς τῶν παλαιῶν τῶν γραψάντων περὶ τοῦ κλεινοῦ τούτου πατριάρχου ἀναφέρει ὅτι οὗτος ἦτο καὶ ποιητής, ἔπειτα δὲ διότι οὐδὲν εἶδος τῆς πολυειδοῦς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ποιήσεως ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ εἰσηγητοῦ ἢ καθόλου τοῦ διαπρεπεστέρου ἐν τῷ εἴδει τούτῳ ποιητοῦ. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον οὐδ' εἰς Ἀνατόλιον τὸν Στουδίτην δύνανται ν' ἀποδοθῶσι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος τροπάρια. Πιθανώτερον δὲ φαίνεται ὅτι τὸ ὄνομα ἔλαβον ταῦτα ἢ ἐκ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ψάλλονται, τ. ἔ. κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐν τῷ Ὄρθρῳ, (ὅπως λ. χ. *ἑωθινὰ Εὐαγγέλια, ἑωθινὰ ἰδιόμελα*) ἢ ἐκ τῆς ἐκ τοῦ τάφου προελεύσεως τῆς ἀνατολῆς τῆς Θεότητος, τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, ἤτοι τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ, ὡς πλειστάκις λέγεται ὁ Σωτὴρ ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ἡμῶν ᾄσμασιν, ὡς λ. χ. ἐν τῇ δ' ᾠδῇ τοῦ Τριαδικοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς τοῦ πλαγίου δ' ἤχου: «*Ἀνατολὴ* ἐπιφανεῖσα θεότητος τοῖς ἐν σκότει πᾶσαν διεσκέδασε τὴν ἀφεγγῆ νύκτα τῶν παθῶν καὶ δικαιοσύνης τὸν ἥλιον *ἐξανέτειλεν*, ἁπλοῦν μὲν κατ' οὐσίαν, τριλαμπῆ δὲ προσώποις, ὃν ὑμνοῦμεν ἀεὶ καὶ δοξάζομεν».

[ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Leo Allatius*, «De libris ecclesiasticis Graecorum», Parisiis 1644. — *W. Christ* et *M. Paranikas* «Anthologia Graeca carminum Christianorum», Lipsiae 1871 — *Γ. Παπαδοπούλου*, «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς», ἐν Ἀθήναις 1890.] Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

Ἀνατολικαὶ *γλῶσσαι*· βλ. Ἀσίας γλῶσσαι.

— **Ἀνατολικαὶ** *Ἰνδίαι*· βλ. Ἀντίλλαι.

— «**Ἀνατολικαὶ** *σκηναί*» *[Μουσ]*. Σουίτα δι

Digitized by Google

ὀρχήστραν τοῦ *Σπύρου Σαμάρα*. Ἓν ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔργα τοῦ Ἕλληνος μουσουργοῦ καὶ ἡ πρώτη ἐμφάνισίς του (1882) ἐνώπιον τοῦ παρισινοῦ κοινοῦ, ὅπερ τὸν ἔκρινε λίαν εὐμενῶς. Ὁ οἶκος Ρικόρδη ἔκαμε ἔκδοσιν αὐτῆς διὰ κλειδοκύμβαλον μὲ τέσσαρας χεῖρας. Δ. Λ.

Ἀνατολικὴ *Ἐκκλησία*· βλ. Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία.

— **Ἀνατολικὴ** *Πρωσσία*· βλ. Πρωσσία.

— **Ἀνατολικὴ** *Ρωμυλία*· βλ. Βουλγαρία.

— **Ἀνατολικὴ** *Στερεὰ Ἑλλάς*. Γεωγραφικὸς ὅρος, μὴ ἀντιπροσωπεύων διοικητικὴν διαίρεσιν ἀλλὰ συνδεθεὶς πρὸς τὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821, καθ' ὃν ἡ κάθοδος τῶν Τούρκων ἐτησίως ἐγίνετο ἐναντίον ὡρισμένων ἐπαρχιῶν, ἀνατολικῶν ἢ δυτικῶν. Τὴν περιοχὴν ἀπετέλουν οἱ σημερινοὶ νομοὶ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Τὸ ἁρματολίκι τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος εἶχε δοθῆ εὐθὺς πρὸ τοῦ Ἀγῶνος ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἰς τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον (πλὴν τῶν Ἀθηνῶν), μὲ πολλοὺς ὑποδεεστέρους κατ' ἐπαρχίας ἁρματολούς, κατὰ δὲ τὸ 1820 μετεβιβάσθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀθανάσιον Διάκον. Ἡ περιοχὴ ἐμυήθη εὐρέως εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, διὰ δὲ τῆς Ἀμφίσσης καὶ τῆς Λεβαδείας ὕψωσε ἐν τοῖς πρώτοις τὴν σημαίαν τῆς Ἐλευθερίας. Μετὰ τὸ 1825 ὑπετάγη εἰς τὸν Κιουταχῆν μὲ μικρὰν ἀναλαμπὴν ἐπὶ τῆς ἀρχιστρατηγίας τοῦ Καραϊσκάκη. Μετὰ τὸν Ἀγῶνα ἡ γραμμὴ τοῦ Ἀμβρακικοῦ καὶ Παγασητικοῦ, διερχομένη ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν κορυφογραμμῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἀπετέλεσε τὰ πρὸς βορρᾶν ὅρια τοῦ νεαροῦ βασιλείου μέχρι τῆς ἑνώσεως τῆς Θεσσαλίας. Τ. Χ. Κ.

— **Ἀνατολικὴ** *τηλεγραφικὴ Ἑταιρία* (The Eastern Telegraph Company Limited)· βλ. Ἤστερν.

— **Ἀνατολικὴ** *Φραγκίστα*· βλ. Φραγκίστα.

Ἀνατολικὸ *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς παρὰ τὴν Κρήτην νησῖδος Δίας (βλ. τ. Β', σ. 393 β').

Ἀνατολικοί. Οὕτως ἐκαλοῦντο κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον οἱ στρατιῶται τῶν ταγμάτων τοῦ Ἀνατολικοῦ καλουμένου θέματος (βλ. λ.) τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. *Ἀνατολικὸς* ἐκαλεῖτο ἐπίσης καὶ ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς τοῦ θέματος (*Κωνστ. Πορφυρογεννήτου* περὶ θεμάτων ἔκδοσις Βόννης κέξ.). Α. Α. Π.

Ἀνατολικὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως Πτολεμαΐδος (τέως Καϊλαρίων) τοῦ νομοῦ Κοζάνης ἀποτελοῦν ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα. Κατ. 861. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἴνελι*. Δ. Ε. Μ.

— **Ἀνατολικόν.** Μετόχιον τῆς μεγάλης μονῆς τοῦ ἁγίου Νεοφύτου, εὑρισκόμενον ΝΑ τῆς πόλεως Πάφου, τῆς νήσου Κύπρου. Διοικητικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ διαμέρισμα τῆς Πάφου. Κ. Μ. Κ.

— **Ἀνατολικὸν ζήτημα.** Ἡ διάκρισις «ζητήματος Ἀνατολικοῦ», ὡς καὶ ζητημάτων τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς εἶναι νεωτέρα. Κατ' οὐσίαν ὅμως τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα ὑπάρχει ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων.

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν πατέρων καὶ τῶν πάππων μας ἄλυτον καὶ πηγὴ ἀτελευτήτων συρράξεων. Ὅμοιον προαίσθημα κατέκλυζε μετὰ δέους τὰς ψυχὰς καὶ πάντων τῶν Εὐρωπαίων, ἀπεδείχθη δὲ ἡ πρόρρησις ὀρθή, διότι ἔμεινεν ἄλυτον καὶ μετὰ τὸν Μέγαν πόλεμον.

Ἑστία τοῦ αἰωνοβίου Ἀνατολικοῦ ζητήματος εἶναι ἐξ ἀρχῆς ἡ λεκάνη τοῦ Αἰγαίου, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ μεταίχμιον Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, καὶ τρόπον τινὰ τὴν κλεῖδα τῆς κυριαρχίας τοῦ κόσμου. Μὲ τοιαύτην βάσιν καὶ προϋπόθεσιν δὲν εἶναι δυσεξήγητος ἡ μόνιμος ἀνησυχία καὶ ἡ ἀνένδοτος προσπάθεια τῶν πέριξ λαῶν πρὸς ἐπιτυχίαν διεξόδου πρὸς ἓν μέρος τῶν παραλίων της. Ἡ προσπάθεια ὅμως αὕτη δὲν εἶναι νέα. Εἶναι τόσον ἀρχαία ὅσον καὶ ἡ ὕπαρξις τῶν ἐθνοτήτων, αἵτινες προσπαθοῦν ν' ἀποτρέψουν τὴν ἀποκλειστικὴν κυριαρχίαν ἑνὸς λαοῦ.

Ἄγνωστοι εἶναι οἱ τὸ πρῶτον κατοικήσαντες λαοὶ εἰς τὰ κράσπεδα τῶν παραλίων τούτων. Ἀφ' ἧς ὅμως ὑπάρχει ἱστορία γνωρίζομεν ἐξηπλωμένον εἰς τὰ παράλια τῆς λεκάνης μόνον τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα. Ἀλλὰ δὲν ἔμεινε ποτὲ ἥσυχος ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς τὴν κατοχὴν καὶ τὴν διακυβέρνησιν τῶν ἐδαφῶν τούτων. Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ πρὸ πάσης ἱστορίας δημιουργία τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος. Μία διηνεκὴς παλίρροια καὶ ἄμπωτις τῶν πέριξ κατοικούντων ἀξέστων καὶ ἡμιαγρίων λαῶν, ὁτὲ μὲν ἐβύθιζε τὸν ἑλληνικὸν λαὸν εἰς δουλείαν πρόσκαιρον, ὁτὲ δὲ τὸν ἄφινε νὰ ὑψοῦται εἰς ἄφθιτον δόξαν πολιτισμοῦ καὶ εὐδοκιμήσεως ἐν παντί.

Εἰς τὸ χάος τοῦ χρόνου ἐδημιουργήθησαν θρῦλοι ἀμύνης καὶ ἐπιθέσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τῶν ἐπιβουλευομένων τὴν ὕπαρξίν του ἐθνῶν. Ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰώνων ἔχει τὸν λόγον ἡ μυθολογία. Ἡ νεωτέρα ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη μετὰ τῆς γλωσσολογίας ἀνέλαβε τὸν δύσκολον ἀγῶνα νὰ χύσῃ ὀλίγον φῶς εἰς τὰς κινήσεις καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀπωτάτων κατοίκων τῆς λεκάνης ταύτης καὶ τῶν γειτόνων αὐτῆς. Εἴμεθα ὅμως πολὺ μακρὰν ἀκόμη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν αἱ ὑπόνοιαι καὶ ἐλπίδες τῶν ἐπιστημόνων θὰ γίνουν διαυγὴς ἱστορικὴ πηγή. Δὲν εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ μὴ σταθῇ κανεὶς ἔκθαμβος πρὸ τῶν ψηγμάτων τῆς ἱστορίας τὰ ὁποῖα εἶναι κατεσπαρμένα εἰς τὴν ἀχλὺν τῶν μυθικῶν παραδόσεων. Εἷς ἀπώτατος στρατηλάτης Ἕλλην, ὁ Διόνυσος, πλαστουργηθεὶς ὡς υἱὸς τοῦ Διός, προήλασε νικηφόρως μέχρι τῶν Ἰνδιῶν, ἐπιστρέψας δὲ ἐθεοποιήθη καὶ ἔμεινε μέχρι τοῦδε ζωντανὴ ἡ φήμη του καὶ ἡ δόξα του ὡς κομιστοῦ τῆς εὐθαλοῦς ἀμπέλου καὶ τοῦ οἴνου. Ἕτερος Ἕλλην, ὁ πρῶτος ἐξανθρωπιστὴς καὶ ἐκπολιτιστής, ὁ δαδοῦχος τῆς σοφίας Προμηθεύς, ἐξήπλωσε τὴν ἑλληνικὴν ἰσχὺν μέχρι τοῦ Καυκάσου, ἔνθα, ὡς φαίνεται, ἡττηθεὶς ὑπὸ λαοῦ ἀγρίου καθηλώθη καὶ ἀπέθανε, ἀφοῦ κατέλιπεν εἰς τοὺς ὁμοφύλους του τὸ πνεῦμα τῆς ἐρεύνης καὶ τῆς προόδου.

Ἕτερος θαλασσοπόρος, ὁ Περσεύς, υἱὸς καὶ αὐτὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δανάης, ἔφθασε μέχρι τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Αἰθιοπίας, σύμβολον τῆς θαλασσοκρατίας τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐν τῇ Μεσογείῳ, ἧς ἐδέσποσε, μὲ κέντρον τὴν Λεκάνην τοῦ Αἰγαίου, εἰς χρόνους βαθύτατα μυθικούς. Ἕτερος Ἕλλην, ὁ Ἰάσων, δεινὸς καὶ αὐτὸς θαλασσοπόρος ἔγινε κύριος τοῦ Εὐξείνου καὶ ἐλεηλάτησε τοὺς χρυσοφόρους λαοὺς τοῦ Καυκάσου, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπιλέκτων Ἀργοναυτῶν, οἵτινες εἶχον στρατολογηθῆ ἐξ ὅλων τῶν ἀκτῶν τῆς λεκάνης τοῦ Αἰγαίου. Ἕτερος Ἕλλην, ὁ περιφημότατος πάντων, Ἡρακλῆς, υἱὸς καὶ οὗτος τοῦ Διός, διέπραξεν ἄθλους ἀσυγκρίτους, περιφέρων τὴν ἑλληνικὴν ἀλκὴν ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων στηλῶν καὶ τοῦ Ἀλγερίου μέχρι τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Λυδίας, πρῶτος αὐτὸς ἀναδειχθεὶς πορθητὴς τοῦ Ἰλίου.

Κατόπιν, εἰς ἐποχὰς ἱστορικωτέρας, ἔχομεν τὴν ἐκστρατείαν τῶν Πανελλήνων ὑπὸ τὸν Ἀγαμέμνονα κατὰ τῆς Ἀσίας, μεθ' ἣν ἔπεσεν ἡ Τροία. Μέσα εἰς τοὺς μύθους τούτους οὓς διεσκεύασε καὶ ἐπεσώρευσεν ἡ φαντασία τῶν ποιητῶν, δρῶσα ἐπὶ αἰῶνας, ὑπάρχει πάντοτε κἄτι τὸ συμβολίζον τὴν ἑλληνικὴν ἀλκήν, ἐπιτιθεμένην ἵνα διασώσῃ τὴν κυριαρχίαν της ἐπὶ τῆς λεκάνης τοῦ Αἰγαίου, ἥτις ὑπῆρξεν ἐξ ἀρχῆς κοιτὶς καὶ ἔρεισμα καὶ δόξα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ ἄμυνα κατόπιν αὐτοῦ, ὅπως διασώσῃ ἐκ τῆς δουλείας τῶν Περσῶν τὰ ἑλληνόφορτα παράλια τῆς Ἰωνίας, ἐπροκάλεσεν εἰς τελείως πλέον ἱστορικοὺς χρόνους τοὺς Περσικοὺς πολέμους, καθ' οὓς συνετρίβη τῶν Περσῶν ἡ ὀφρύς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πέρσαι δὲν ἔπαυον ἐπιβουλευόμενοι τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἰωνικῶν παραλίων, τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα διὰ τοῦ Ἀγησιλάου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων του κατέκλυσε τὴν Ἀσίαν καὶ συνετήρησε τὴν ἑλληνικότητα τῆς λεκάνης τοῦ Αἰγαίου.

Ἐπῆλθον ὅμως χρόνοι δύσκολοι καὶ ἡ διαίρεσις τῶν ἐπιγόνων διηυκόλυνε τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατάκτησιν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μετ' ὀλίγους ὅμως αἰῶνας ἀνέκυψε πάνοπλον καὶ πάλιν τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα. Ἵνα ἀσφαλίσῃ τὰ παράλια τῆς λεκάνης τοῦ Αἰγαίου, ἠναγκάσθη ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος νὰ μεταθέσῃ ἐκ Ρώμης τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐγένετο δὲ ἱδρυτὴς τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἥτις βαθμηδὸν ἐξελληνίσθη. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς χιλιετοῦς ζωῆς αὐτῆς πλεῖστοι λαοὶ καὶ εὐρωπαϊκοὶ καὶ ἀσιατικοὶ ἐπεβουλεύθησαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν κρασπέδων τῆς λεκάνης τοῦ Αἰγαίου. Δι' ἀγώνων μακρῶν καὶ ἐπιμόνων, μὲ τὴν δημιουργίαν ἀηττήτων Ἀκριτῶν καὶ στρατηλατῶν πολυμηχάνων τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα κατίσχυσε καὶ διετήρησε τὴν κυριαρχίαν, διαλύσαν τὴν ἐπιδρομὴν καὶ αὐτῶν τῶν Φράγκων οἵτινες κατέλαβον ἐπὶ δύο αἰῶνας τὴν πρωτεύουσάν του.

Μόνον εἰς τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Τούρκων δὲν ἀντέσχεν ὁ Ἑλληνισμός, μετὰ πάλην δὲ αἰώνων ἔπεσε δοῦλος. Δὲν ἔπαυσεν ὅμως νὰ ὑφίσταται τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα. Ἡ Εὐρώπη, τρέμουσα τὸν Μέγαν Τοῦρκον, ὅστις ἔφθασε μέχρι Βιέννης καὶ κατέσχεν ἐπὶ δεκαετηρίδας τὴν Βουδαπέστην, ἐθεώρει ἑαυτὴν ἐν κινδύνῳ, ἐφ' ὅσον τὴν Λεκάνην τοῦ Αἰγαίου τὴν κατεῖχον ἀλλόθρησκοι. Ὅλοι οἱ ἀγῶνες αὐτῆς πρὸς καταρτισμὸν νέων σταυροφοριῶν ἀπέβησαν ἄκαρποι, ἐκ φόβου δὲ ἐπικρατήσεως μιᾶς Δυνάμεως καὶ μονομεροῦς καθόδου εἰς τὸ Αἰγαῖον ἐπενοήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὸ δόγμα τῆς Ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας, δι' οὗ ἐπαγιοῦτο τρόπον τινὰ ἡ κυριαρχία τῶν Τούρκων ἐπὶ τῶν Στενῶν. Ἀλλ' ἡ ἑλληνικὴ ἀλκή, συγκρατηθεῖσα μυστηριωδῶς διὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς δράσεως τοῦ ἁρματολισμοῦ, ἐπέτυχε τέλος διὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας νὰ ἐξεγερθῇ τῷ 1821 μέγα μέρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀνατροπὴ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν δυτικῶν μόνον παραλίων τῆς λεκάνης τοῦ Αἰγαίου. Τὸ Ἀνατολικὸν ὅμως ζήτημα ἔμεινε καὶ πάλιν ἄλυτον, ἀφοῦ ἡ κυριαρχία τῶν Στενῶν ἔμεινεν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐξηκολούθησε δὲ νὰ ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῆς Εὐρώπης μετὰ κυνικῆς ἀνειλικρινείας ἡ ἀκεραιότης αὐτῆς εἰς μόνας τὰς ἑκάστοτε ὑπολειπομένας ἐπαρχίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεσπάσθησαν δι' ἐνόπλων ἀγώνων καὶ διὰ ξενικῶν ἐπεμβάσεων ἀπ' αὐτῆς αἱ ἡγεμονίαι τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυίας, ἡ Σερβία, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Βαρβαρία, ἡ Κριμαία, ὁ Καύκασος, ἡ Βουλγαρία, ἡ Βοσνία καὶ Ἑρζεγοβίνη μετὰ τῆς Δαλματίας καὶ Κροατίας, τὸ Μαυροβούνιον, ἡ Θεσσαλία καὶ μέρος τῆς Ἠπείρου, καὶ τέλος ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία.

Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι μεθ' ἑκάστην ἀπόσπασιν ἐτονίζετο πάντοτε ἡ ἀνάγκη τῆς δῆθεν ἀκεραιότητος τῆς ὑπολοίπου Τουρκίας, χάριν δῆθεν τῆς ἐξυπηρετήσεως τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας. Ὅταν δὲ τέλος ἡ Εὐρώπη, ἀφήσασα τὰ προσχήματα, ἐπεδίωξε διὰ τῆς ἐμμέσου κατοχῆς τὴν διάλυσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, διαιρέσασα τὴν Μακεδονίαν εἰς ζώνας ἐπιρροῆς, οἱ Νεότουρκοι κατέλυσαν τὸ χαμητικὸν καθεστὼς καὶ ἐκήρυξαν τὴν πρόθεσίν των νὰ διατηρήσουν τὴν κυριαρχίαν των ἐπὶ τοῦ ὑπολειφθέντος εἰς αὐτοὺς μέρους τῆς λεκάνης τοῦ Αἰγαίου. Κακῶς ὅμως χειρισθέντες τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα καὶ πιέζοντες ἀφρόνως τὰς μειονότητας, ἐξήγειραν τοὺς Βαλκανικοὺς λαούς, οἵτινες συνασπισθέντες κρυφίως καὶ μυστικῶς τῷ 1912 ἀπέσπασαν δι' ἐντόνου πολέμου τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας μέχρι τῆς γραμμῆς Αἴνου-Μηδείας. Ἀλλὰ καὶ πάλιν, ἀφοῦ παρέμειναν εἰς τὴν Τουρκίαν τὰ Στενά, τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα οὐδὲ τότε ἐλύθη. Οἱ νικηταὶ Βαλκανικοὶ λαοὶ ἕνεκα τῶν εὐρωπαϊκῶν ραδιουργιῶν διεσπάσθησαν τῷ 1913 καὶ ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, οὕτω δὲ εὗρον ἀφορμὴν τῷ 1914 οἱ Γερμανοαυστριακοὶ νὰ ἐπιζητήσουν λύσιν βιαίαν τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος κατερχόμενοι οἱ μὲν Αὐστριακοὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην διὰ Σερβίας, οἱ δὲ Γερμανοὶ διὰ Βοσπόρου καὶ Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον. Οὕτω λοιπὸν ἕνεκα τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος ἐξερράγη ὁ μέγας πόλεμος τοῦ 1914—1918, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ μετὰ τοῦτον ἔμεινε καὶ πάλιν τὸ ζήτημα ἄλυτον. Διότι κορυφωθεισῶν τῶν ἀντιζηλιῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ἐπῆλθεν ἀνατροπὴ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν καὶ ἐπετράπη, δεσμευθείσης καὶ ὑπονομευθείσης τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἐπάνοδος τῆς Τουρκίας εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας, εἰς τὰ Στενὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ Ἑλλησπόντου καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Θρᾴκην μέχρις Ἀδριανουπόλεως.

Τοῦ ζητήματος μὴ λυθέντος, δὲν θὰ παύσουν ποτὲ καὶ αἱ ἀντιζηλίαι, μεγάλαι δὲ καὶ μικραὶ δυνάμεις ἐποφθαλμιοῦν καὶ σήμερον μονομερῶς τὴν κάθοδον ἑαυτῶν εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ εἰς τὰ Στενά. Ἀληθὴς ὅμως καὶ παγία λύσις τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος καὶ συνεπῶς ἐξασφάλισις τῆς εἰρήνης ἐκ τῆς πλευρᾶς ταύτης θὰ ἐπέλθῃ μόνον ὅταν θὰ ἐκτοπισθῇ διὰ πανευρωπαϊκῆς προσπαθείας ἡ Τουρκία εἰς τὰ κεντρικὰ ὀροπέδια τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐλευθερουμένων πασῶν τῶν ἐν τῇ λεκάνῃ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν στενῶν ἐπαρχιῶν καὶ παραδιδομένων ὑπὸ ὅρους καὶ ἐγγυήσεις εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἑλλάδος, διότι μόνον αὕτη ἔχει ἐν αὐτῇ ἀπὸ χιλιετηρίδων τὰ πνευματικὰ καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ κυριαρχικὰ σκῆπτρα.

Ἡ παγίωσις τῆς ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐν τῇ λεκάνῃ τοῦ Αἰγαίου ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν καὶ τὴν προστασίαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν μὲ μορφὴν ἑλβετικῆς οὐδετερότητος θὰ ἀφαιρέσῃ μίαν ἐκ τῶν κυριωτάτων ἀφορμῶν τῶν διεθνῶν προστριβῶν καὶ τῶν αἰφνιδίων πολέμων, οὕτω δὲ θὰ παύσῃ τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα νὰ εἶναι ὁ μόνιμος Μπαμπούλας τῶν βαλκανικῶν καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Τ. Χ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

— [ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα ἄρχεται ἐνδιαφέρον τὸ Διεθνὲς Δίκαιον καὶ τὴν διπλωματίαν, κυρίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν συνωμολογήθη μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Τουρκίας ἡ ἐν *Κάρλοβιτς συνθήκη* (1699). Ἐν προκειμένῳ ὅμως δὲν ἐπικρατεῖ ὁμοφωνία μεταξὺ τῶν συγγραφέων. Οὕτω τινὲς τούτων, ὡς λ.χ. ὁ *Albert Sorel* (La question d'Orient au XVIIIe siécle, 1878) ἰσχυρίζονται ὅτι ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀνεφάνησαν οἱ Τοῦρκοι ἐν Εὐρώπῃ ὑφίσταται Ἀνατολικὸν ζήτημα, ἄλλοι δὲ λ.χ. ὁ Wurm: Diplomatische Geschichte der Orientalischen Frage, 1858) θεωροῦσιν ὅτι τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα ἄρχεται ἀπὸ τῆς μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας συνθήκης τοῦ *Κουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ* (1774), δι' ἧς ἐτέθη τέρμα εἰς τὸν πρῶτον ἐπὶ Αἰκατερίνης κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον τῆς Ρωσίας καὶ ἀνατίθεται εἰς τὴν τελευταίαν (ἄρθ. 7,16,17) ἡ προστασία τῶν ἐν Τουρκίᾳ βιούντων Χριστιανῶν. Ὁ *Driault* (La question d'Orient, 1917) ἐξ ἄλλου, τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα ἀποκαλεῖ «πρόβλημα τῆς καταλύσεως τῆς πολιτικῆς ἰσχύος τοῦ Ἰσλαμισμοῦ».

Ὅσον καὶ ἂν εἰς τὸ ἐν λόγῳ ἔργον του ὁ Driault ἄρχεται ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων, ἐν τούτοις δέχεται ὅτι τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα ἐγέννησεν «ἡ ἀποχώρησις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἀπὸ τῆς Εὐρώπης κα τῆς Ἀσίας, ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Βοσπόρου κα τοῦ Ἑλλησπόντου», συνταυτίζων τὴν ἱστορίαν τοῦ

Digitized by Google

Ἀνατολικοῦ ζητήματος μὲ τὴν ἱστορίαν «τῆς προόδου τῶν γειτονικῶν ἐθνῶν ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ Μουσουλμανισμοῦ», δέχεται δηλ. ὅτι Ἀνατολικὸν ζήτημα ὑφίσταται κυρίως ἀφ' ἧς ἐποχῆς τὸ πρῶτον ἡ διπλωματία «ἐκήρυξε» τὴν πτῶσιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, δηλ. ἀπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Κάρλοβιτς, ὡς ἐσχάτως ἀπέδειξεν ὁ ἱστορικὸς *Hammer*, πρὸς τὴν ἄποψιν τοῦ ὁποίου συνετάχθησαν καὶ οἱ πλεῖστοι διεθνολόγοι (*Strupp, Hajual*). Ὁ ἰσχυρισμός, συνεπῶς, *τοῦ Ἀντωνίου κόμητος Prokesch-Osten* (Zur Geschichte der orientalischen Frage, 1877), ὅτι περὶ «*Ἀνατολικοῦ ζητήματος*» ἐγένετο τὸ πρῶτον λόγος εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Βερώνας, ὁπότε συνεζητήθη τὸ ζήτημα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ὅπως ἐπίσης δὲν τυγχάνει ἀληθὴς καὶ ἡ προαναφερθεῖσα γνώμη τοῦ Wurm, ὅστις τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, περιορίζει κατὰ 75 ἔτη (1774), ἐνῷ ἀκριβῶς 75 ἔτη πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης (1690) ἄρχεται, κυρίως εἰπεῖν, ἡ διπλωματικὴ σημασία καὶ σπουδαιότης τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος.

Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα, ἀπὸ διεθνοῦς ἀπόψεως, δὲν περιλαμβάνει μόνον ὅ,τι σχετίζεται μὲ τὰ Βαλκανικὰ Κράτη, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀσιατικὴν καὶ ἀφρικανικὴν Τουρκίαν, δηλ. ὅ,τι συνδέεται μὲ τὴν Αἴγυπτον, τὴν Ἀρμενίαν, τὸ Βατούμ, τὴν Κρήτην, τὴν Κύπρον, τὰ Δαρδανέλλια, τὴν Δωδεκάνησον, τὰς Ἰονίους Νήσους, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Τύνιδα. Ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὴν Βαλκανικήν, τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα δὲν περικλείει μόνον ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ διάφορα αὐτῆς Κράτη, δηλ. τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Γιουγκοσλαβίαν καὶ τὴν Ρουμανίαν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ὅ,τι ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρει τμήματα τῶν Κρατῶν τούτων καὶ εἰδικώτερον πᾶν ὅ,τι σχέσιν ἔχει μὲ τὴν Βεσσαραβίαν, τὴν Βοσνιαν, τὴν Ἑρζεγοβίνην, τὴν Δαλματίαν, τὴν Κροατίαν, τὴν Βουκοβίναν, τὸ Μαυροβούνιον, τὴν Μακεδονίαν κλπ. Τὸ παρὸν ἄρθρον ἀσχολεῖται ἰδίως μὲ τὴν ἐγγὺς Ἀνατολήν.

Ἡ ἐν Κάλεμβεργ νίκη (1682), τὴν ὁποίαν κατήγαγον οἱ Αὐστριακοὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Ἰωάννου Σοβιέσκη ἔμπροσθεν τῆς Βιέννης, τὴν ὁποίαν ἤρχισε πολιορκῶν ὁ Μέγας Βεζύρης Καρὰ-Μουσταφᾶς καὶ ἡ ὁποία δικαίως θεωρεῖται ὡς ἡ οὐσιωδεστέρα χρονολογία ἐν τῷ Ἀνατολικῷ ζητήματι, ἐσημείωσε τὴν παρακμὴν τῆς Τουρκίας, καθ' ὅσον ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία συνεχῶν νικῶν τῶν Αὐστριακῶν, ὅ,τι ἐπροκάλεσε τὴν κατὰ τῆς Τουρκίας ἐπέμβασιν τῆς Βενετίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Ρωσίας ἀφ' ἑτέρου, ἥτις, ὑπείκουσα εἰς τὴν ἐπίκλησιν τῶν Ὀρθοδόξων Σλάβων, ἠξίωσε παρὰ τῆς Πύλης, ὅπως ἀναγνωρίσῃ εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Ὀρθοδόξων, καταλαβοῦσα πρὸς τούτοις τὸ Ἀζὸφ τῷ 1696. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης γενικῆς ἥττης τῆς Τουρκίας, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο πράγματι πολὺ βαρύτερον δι' αὐτήν, ἂν ἐπετύγχανον αἱ προσπάθειαι τοῦ Σοβιέσκη, ὅπως διοργανώσῃ τελευταίαν σταυροφορίαν ἐναντίον αὐτῆς, αἵτινες ὅμως προώριστο νὰ συναντήσουν τὴν ἀδιαφορίαν τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης, ὑπῆρξεν ἡ ἐν Κάρλοβιτς τὴν 26 Ἰανουαρίου 1699 μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Τουρκίας τῇ μεσολαβήσει Ἀγγλίας καὶ Ὁλλανδίας συνομολογηθεῖσα συνθήκη. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης, ἥτις δὲν εἶχε τὸν χαρακτῆρα συνθήκης εἰρήνης ἀλλ' ἀνακωχῆς διαρκείας 25 ἐτῶν (ἄρθρ. 20), ἡ Αὐστρία ἐλάμβανεν ὁλόκληρον τὴν Οὐγγαρίαν καὶ τὴν Τρανσυλβανίαν πλὴν τοῦ βανάτου τοῦ Τεμεσβάρ, (ἄρθρ. 4), ἀπέδιδεν ὅμως εἰς τὴν Τουρκίαν τὸ Βελιγράδιον, τὸ ὁποῖον εἶχε καταλάβει τῷ 1689. Διὰ τῆς ἑτέρας δὲ συνθήκης τοῦ Κάρλοβιτς, τὴν ὁποίαν συνωμολόγησε τὸ ἑπόμενον ἔτος ἡ Ρωσία μετὰ τῆς Τουρκίας (13 Ἰουλίου 1700), ἐλάμβανεν ἡ πρώτη τὸ Ἀζὸφ (ἄρθ. 7). Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐξ ἄλλου ἡ Βενετία, ἥτις εἶχεν ἐπίσης ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Τουρκία , κατελάμβανε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Δαλματίαν.

Ἡ Ρωσία ὅμως, βαρὺ φέρουσα τὸ ὅτι δὲν ἐπέτυχε διὰ τῆς συνθήκης τοῦ *Κάρλοβιτς* περισσότερα, ἐζήτησε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς εὐκαιρίας, ἥτις παρουσιάσθη εἰς αὐτὴν διὰ τῆς φυγῆς τοῦ ἀπὸ τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου ἡττηθέντος βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου ΙΒ', εἰς τὴν Τουρκίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐζήτει οὗτος νὰ πείσῃ ὅτι ἡ Ρωσία ἀποτελεῖ διὰ τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορείαν τὸν φοβερώτερον ἐχθρόν. Τὰ ρωσικὰ στρατεύματα διέβησαν τὸν Δνεῖστερ καὶ ἐβάδιζον πρὸς τὸν Προῦθον ποταμόν, ἔνθα ὁ Μέγας Βεζύρης Baldadschy Μωχαμμὲτ Πασᾶς, περικυκλώσας κατενίκησεν αὐτά, ἀναγκασθείσης τῆς Ρωσίας νὰ συνομολογήσῃ τὴν 21 Ἰουλίου 1711 τὴν ἐν *Φάλωσεν* συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας ἀπέδωκε τὸ ὑπ' αὐτῆς κατεχόμενον φρούριον τοῦ Ἀζὸφ μετὰ τῶν περιχώρων του καὶ ὑπεχρεώθη νὰ κατεδαφίσῃ τρία παρὰ τὰ τουρκικὰ σύνορα φρούρια καὶ νὰ μὴ ἔχῃ ἴδιον πρεσβευτὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπὶ πλέον ὑπεχρεώθη ἡ Ρωσία νὰ μὴ ἐπεμβαίνῃ πλέον εἰς τὰ πολωνικὰ πράγματα.

Ἡ Τουρκία ἀναθαρρήσασα ἐκ τῆς τοιαύτης κατὰ τῆς Ρωσίας νίκης τῶν ὅπλων της ἐπετέθη καὶ αὖθις κατὰ τῆς Βιέννης, πλὴν ὅμως ἡττήθη, τῷ 1716, ἐν Πετροβαρδείνῳ ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Εὐγενίου, ὅστις ἐκυρίευσε καὶ τὸ Βελιγράδιον, ἐξαναγκάσας τὸν Σουλτάνον νὰ συνομολογήσῃ τὴν ἐν *Πασσάροβιτς* (Ἰούλιον 1718) συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Αὐστρία ἐλάμβανε τὸ βανᾶτον τοῦ Τεμεσβάρ, τὴν βόρειον Σερβίαν, περιλαμβανομένου τοῦ Βελιγραδίου, καὶ τὴν μικρὰν Βλαχίαν μέχρι τοῦ Ἀλούτα. Ἡ τοιαύτη ἧττα τῆς Τουρκίας ὑπῆρξεν ἀφορμὴ ὅπως μεταβληθῇ ἄρδην ἡ βάσις τῶν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Γαλλίας σχέσεων. Οὕτως, ἐνῷ ἄλλοτε Λουδοβῖκος ΙΔ' ἐπεκαλεῖτο τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Σουλτάνου, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ ὅροι μεταβάλλονται καὶ ἡ Τουρκία εὑρίσκεται ὑποχρεωμένη ν' ἀποτείνεται πρὸς τὴν Γαλλίαν, ὡς πρὸς προστάτην τῶν συμφερόντων της, ἀκριβῶς διότι τοῦ λοιποῦ, ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἄρχονται δρῶσαι δύο ἰσχυραὶ Δυνάμεις, ἡ Αὐστρία καὶ Ρωσία, τοῦ κέντρου τῆς βαρύτητος μετατοπιζομένου, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀπὸ δυσμὰς πρὸς ἀνατολάς. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δ' ἐκείνης ἀκριβῶς ἐμφανίζεται καὶ ἡ Γαλλία πρωταγωνιστοῦσα εἰς τὰ ζητήματα τῆς Ἀνατολῆς, ἐπιτυγχάνουσα, οὕτω πως, πλεῖστα ὅσα ὀφέλη ὑπὲρ αὐτῆς, εἰς ἀντιστάθμισιν τῆς πρὸς τὴν Πύλην προσφερομένης «*προστασίας*» της. Πράγματι δὲ ἡ Γαλλία ἐπέτυχε, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, σημαντικὰ ἐμπορικὰ πλεονεκτήματα, πραγματικὸν μονοπώλιον εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἀνατολῆς, ἐπὶ πλέον δὲ ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων της καὶ ἐν γένει ὑπὲρ ὅλων τῶν ἐν Τουρκίᾳ καθολικῶν οὐσιώδη θρησκευτικὰ προνόμια.

Ἡ Ρωσία ἐξ ἄλλου, μετὰ τὴν τελευταίαν ἧττάν της, ἀφοῦ δὲν ἐπέτυχε τὴν σύναψιν συμμαχίας μετὰ τῆς Γαλλίας, συνεμάχησε τῷ 1726 μετὰ τῆς Αὐστρίας, ἡ τοιαύτη δὲ περὶ συμμαχίας συνθήκη, τῆς 6 Ἰουλίου 1726, δύναταί τις εἰπεῖν, διήρκεσε, πλὴν τινων ἐν τῷ μεταξὺ διακοπῶν, ἐπὶ ἑκατὸν ὅλα ἔτη. Δι' αὐτῆς αἱ δύο Δυνάμεις ἐκτὸς τῆς στάσεως τὴν ὁποίαν ἀνελάμβανον νὰ τηρήσουν ἀπέναντι τοῦ πολωνικοῦ ζητήματος, ἔθετον τὰς βάσεις κοινῆς συνεργασίας ἔναντι τῆς Τουρκίας, τῆς Ρωσίας ἀποφασισμένης νὰ δράσῃ εἰς τὸν Αἷμον. Τῆς πρώτης δὲ τυχούσης εὐκαιρίας ἐπωφεληθεῖσα αὕτη κατέλαβε τὸ Ἀζὸφ (1736), ὁλόκληρος δὲ ἡ Κριμαία κατεκτήθη μετὰ ταῦτα. Τῇ μεσολαβήσει τῆς Αὐστρίας, ὁ Σουλτάνος ἀγνοῶν τὴν μετὰ τῆς Ρωσίας συνθήκην συμμαχίας αὐτῆς, ἐδέχθη τὴν ἔναρξιν διαπραγματεύσεων πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης. Καὶ ἡ μὲν Ρωσία ἐζήτησε νὰ προσαρτήσῃ ὁλόκληρον τὴν ἀπὸ Καυκάσου μέχρι τοῦ Δουνάβεως χώραν, ἐπὶ πλέον δὲ τὴν ἐλευθεροπλοΐαν εἰς τὸν Εὔξεινον καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Μολδαυΐας καὶ τῆς Βλαχίας. Ἡ δὲ Αὐστρία, οἱονεὶ ὡς ἀμοιβὴν τῆς μεσολαβήσεως ἣν παρέσχεν, ἠξίωσε τὸ διαμέρισμα τοῦ Νόβι-Παζάρ. Τοὺς ὅρους τούτους ἀπέρριψεν ὁ Σουλτάνος, ὅ,τι εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ὑπὸ τῆς Αὐστρίας κήρυξιν τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας, ἥτις μετά τινας ἥττας ἐπέτυχε νὰ κατανικήσῃ τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ νὰ φθάσῃ πρὸ τοῦ Βελιγραδίου, ἔχουσα εἰς τοῦτο σύμβουλον τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπρόσωπον τῆς Γαλλίας Villeneuve, ὅστις κατὰ τὰς ἐν Βελιγραδίῳ ἀρξαμένας διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης μεταξὺ τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ στρατηγοῦ Ναΐππεργ, διεδραμάτισε ρόλον ἀρκετὰ σημαντικόν, πείσας τὸν τελευταῖον ν' ἀποδεχθῇ τοὺς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου προτεινομένους ὅρους. Οὕτως ὑπεγράφη τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1739 ἡ ἐν *Βελιγραδίῳ* συνθήκη μεταξὺ Αὐστριας καὶ Τουρκίας, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Αὐστρία ὑπεχρεοῦτο νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Πύλην τὴν Σερβίαν σὺν τῷ Βελιγραδίῳ, τὴν Βλαχίαν, τὴν Ὄρσοβαν καὶ τὸ Σαβάζ. Ἡ σημασία τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης ἐπέπρωτο διὰ τοῦ χρόνου ν' ἀποβῇ ἐντελῶς σπουδαία, καθόσον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι τοῦ 1878, ἤτοι ἐπὶ 139 ἔτη, ἀπετέλει διὰ τὴν Αὐστρίαν τὴν βάσιν τῶν πρὸς νότον αὐτῆς συνόρων, τὰ ὁποῖα μέχρι τότε δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπερβῇ. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ρωσία ἐκ τοῦ τοιούτου κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου δὲν ἐξῆλθεν ἀπολύτως ἱκανοποιημένη· οὕτω προσήρτησε μὲν τὸ Ἀζόφ, ἀφοῦ προηγουμένως κατηδαφίσθησαν τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ καὶ ἠρημώθη ἡ περίχωρος· ἐπέτυχεν, ἐξ ἄλλου, τὸ δικαίωμα νὰ κατασκευάσῃ φρούριον εἰς Κουβάν, πλὴν ὅμως ὑπεχρεώθη ρητῶς νὰ μὴ διατηρῇ στόλον, οὐδὲ ναυπηγεῖα τόσον εἰς τὴν ἐν Μαιώτιδι λίμνην ὅσον καὶ ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ.

Ἡ συνθήκη τοῦ Βελιγραδίου ἀποτελεῖ τὸ λαμπρότερον ἔργον τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν ἡ γαλλικὴ διπλωματία κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Εἰς ἀνταμοιβὴν δὲ τῆς ἐκδουλεύσεως ταύτης ἡ Γαλλία ἐπέτυχε παρὰ τοῦ Σουλτάνου τὴν ἀνανέωσιν καὶ ἐπαύξησιν τῶν προηγουμένως παραχωρηθέντων εἰς αὐτὴν προνομίων. Οὕτω τὰ ἐν Παλαιστίνῃ ἱερὰ προσκυνητήρια ἀπέμειναν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Λατίνων κληρικῶν, παρὰ τὰς ἀξιώσεις καὶ τὰς διαμαρτυρίας τῶν Ὀρθοδόξων, ὑπὲρ ὧν ἐσυνηγόρει ἡ Ρωσία.

Μετὰ παρέλευσιν τριάκοντα περίπου ἐτῶν ἔμελλε νὰ ἀνακινηθῇ καὶ πάλιν τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης Β', ἥτις ἠξίου νὰ λύσῃ τοῦτο ὁριστικῶς. Εἰς τὸν νέον ρωσοτουρκικὸν πόλεμον δὲν ἐβράδυνε νὰ δώσῃ ἀφορμὴ ἡ παραβίασις τοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους ὑπὸ τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ὅπως εἰσέλθωσιν εἰς Πολωνίαν ἀπὸ μεσημβρίας διέβησαν ἀνατολικῶς τοῦ Βούζ, ὅ,τι ἡ Αἰκατερίνη ἠρνήθη νὰ δικαιολογήσῃ εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις, τούτου ἕνεκα, ἐκήρυξε κατ' αὐτῆς τὸν πόλεμον τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1768. Ὁ πόλεμος οὗτος ἐφάνη ὅτι κλονίζει ἐκ βάθρων τὰ θεμέλια τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους ἐν τῇ Εὐρώπῃ. Καὶ ὄντως πρὸς βορρᾶν μὲν οἱ Ρῶσοι κατελάμβανον τὴν Βεσσαραβίαν, τὴν Μολδαυιαν καὶ τὴν Βλαχίαν καὶ προήλασαν μέχρι Σούμλας, πρὸς νότον δὲ κατεστρέφετο (3 Ἰουλίου 1770) ὁ τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς Βαλτικῆς καταπλεύσαντος ρωσικοῦ, ἡ δὲ Πελοπόννησος ἐπανεστάτει, πολλαὶ δὲ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου κατελαμβάνοντο.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ρωσικὸς στόλος ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς ἔπλευσεν εἰς τὴν Μεσόγειον, τούτου δὲ συνεναυάρχει ἀρχαῖος Ἄγγλος ἀξιωματικός, ὁ Ἔλφιστων, ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν διπλωματικὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος. Καὶ τοῦτο, λόγῳ τῆς στάσεως τὴν ὁποίαν ἐλάμβανεν ἡ Ἀγγλια εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ πραγμάτων. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ἀγγλία οὐδὲν ἐφοβεῖτο ὑπὸ τῆς Ρωσίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἐθεώρει ἱκανὴν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν πρὸς τὰς Ἰνδίας ἐπέκτασιν αὐτῆς. Ἀντιθέτως, ἐφοβεῖτο οὐκ ὀλίγον τὴν Γαλλίαν, τῆς ὁποίας ἐπεζήτει νὰ καταστρέψῃ τὸ ἐν Ἀνατολῇ μονοπώλιον, ἐνῷ ἡ Ρωσία, μὴ ἀνεπτυγμένη εἰσέτι βιομηχανικῶς καὶ πελάτις αὐτῆς οὖσα, θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς αὐτὴν ὡς μέσον ὅπως ἐπιτύχῃ ἐμπορικὰ πλεονεκτήματα ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἰς βάρος τῆς Γαλλίας. Διὰ τοῦτο, συγκατετέθη νὰ διορίσῃ ἀρχηγὸν τοῦ ρωσικοῦ στόλου παρὰ τὸν ναύαρχον Σπυριδώφ, τὸν Ἔλφιστων, νὰ διευκολύνῃ δὲ ἐξ ἄλλου τὴν διάβασιν αὐτοῦ διὰ τοῦ Γιβραλτάρ, ἔνθα οἱ Τοῦρκοι εἶχον διανοηθῆ νὰ καταστρέψωσιν αὐτόν, δηλώσασα ὅτι ἤθελε θεωρήσει πᾶσαν κατ' αὐτοῦ προσβολὴν ὡς ἀφορμὴν πολέμου, ὅ,τι καὶ ἐματαίωσε τὸ σχέδιον τῶν Τούρκων.

Τὰ γεγονότα ταῦτα κατεπτόησαν, ὡς ἦτο εὔλογον, τὴν Αὐστρίαν, ἥτις φοβηθεῖσα μὴ τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα λυθῇ ὑπὸ τῆς Ρωσίας μόνον καὶ φοβουμένη μᾶλλον τὴν γειτονίαν τῆς Ρωσίας καὶ Τουρκίας, συνῆψεν ἐν πρώτοις συμμαχίαν μετὰ τῆς Πρωσσίας, τῆς ὁποίας ἐπέτυχε τὴν συνδρομήν, παραιτηθεῖσα ὁριστικῶς τῆς Σιλεσίας. Ἐξ ἄλλου, μετὰ τὴν συνομολόγησιν μετὰ τῆς Τουρκίας τῆς ἐν Pozarevacer συνθήκης ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας, συνήφθη μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Τουρκίας συνθήκη ἀμοιβαίας βοηθείας (6 Ἰουλίου 1771)—ἥτις ὅμως δὲν ἐκυρώθη—, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Αὐστρία ὑπέσχετο «πρὸς τὸ συμφέρον τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας» ν' ἀναλάβῃ ὅπως μεσολαβήσῃ μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων. Καὶ ὄντως ἡ Αὐστρία ἐπενέβη, μὲ τὴν ἀξίωσιν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ μεσολάβησίς της, δηλοῦσα ὅτι δὲν δύναται ν' ἀνεχθῇ τὴν διάβασιν τοῦ Δουνάβεως παρὰ τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων. Ἡ τοιαύτη στάσις τῆς Αὐστρίας ὀλίγου δεῖν νὰ φέρῃ εἰς ἐμπόλεμον ρῆξιν τὰ δύο Κράτη, ἥτις ὅμως τῇ ἐπεμβάσει τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκου Β' ἐν Πετρουπόλει ἀπεσοβήθη, προτείναντος εἰς τὴν Ρωσίαν νὰ ζητήσῃ ἐν Πολωνίᾳ τὴν ἀμοιβὴν τῶν νικῶν της, προκειμένου ἄλλωστε ἐκεῖθεν νὰ ἱκανοποιηθῇ καὶ ἡ Αὐστρία, συμμετεχούσης εἰς τὴν τοιαύτην διανομὴν καὶ τῆς Πρωσσίας, ὅ,τι καὶ ἐδέχθη ἡ Αἰκατερίνη Β'. Οὕτως ἐπῆλθεν ὁ πρῶτος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας (1 Ἰανουαρίου 1773). Αἱ μετὰ τῆς Τουρκίας διαπραγματεύσεις ἤρχισαν ἐν πρώτοις ἐν Φωξανίῳ, δὲν ἀπέληξαν ὅμως εἰς ὁριστικὸν ἀποτέλεσμα, ἐσυνεχίσθησαν δὲ βραδύτερον ἐν *Κουτσοὺκ-Καϊναρτζῇ*, ἀπολήξασαι εἰς τὴν ἀπὸ 21 Ἰουλίου 1774 ὁμώνυμον συνθήκην.

Διὰ τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης ἐλάχιστα ἀπέκτα ἡ Ρωσία, ἤτοι δυσανάλογα πρὸς τοὺς πολεμικοὺς αὐτῆς θριάμβους. Ἡ Ρωσία ἀπέδωκεν εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν Βεσσαραβίαν, τὴν Μολδαυΐαν καὶ τὴν Βλαχίαν, ἐπιφυλαχθέντος εἰς τὴν Ρωσίαν τοῦ δικαιώματος τῆς παρεμβάσεως παρὰ τῇ Πύλῃ ἐπὶ ζητημάτων σχετιζομένων μὲ τὰ συμφέροντα τῶν ἐν λόγῳ Ἡγεμονιῶν, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὴν Γεωργίαν καὶ τὴν Μιγγριλίαν, κρατήσασα τὰς δύο Κοβάρδας (μεγάλην καὶ μικράν), τὰ φρούρια τοῦ Ἀζόφ, Κὰρτς καὶ Γενικαλὲ καὶ τὸ Κίμβουργ. Ἐπέτυχεν ὅμως ἐπὶ πλέον νὰ κηρυχθῇ ἀνεξάρτητος ἡ Κριμαία, ὅ,τι ὡδήγησε βραδύτερον εἰς τὴν ἀπὸ τῆς Ρωσίας ἐξάρτησιν αὐτῆς, ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς θαλασσοπλοΐας εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, καὶ τέλος ν' ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν ἐν Τουρκίᾳ βιούντων ὀρθοδόξων (ἄρθρ. 7, 8 καὶ 14). Ἡ ἐλευθερία ὅμως τῆς θαλασσοπλοΐας καὶ τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας, ὡς πολὺ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Παπαρρηγόπουλος, «εἰσήγαγον τὸν διηνεκῆ ἐκεῖνον πόλεμον εἰς αὐτὰ τὰ σπλάγχνα τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους». Ἀληθῶς διὰ τῶν δύο τούτων ὅρων καὶ γενικώτερον διὰ τοῦ ἐπιτηδείου συνδυασμοῦ τῶν ἄρθρων τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης, τὸ τουρκικὸν κράτος καθίστατο

Digitized by Google

οἱονεὶ ρωσικὴ ἐπαρχία. Ταῦτα ἔγραψεν ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Αὐστρίας Thugut, ὅστις τὴν συνθήκην τοῦ *Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ* ἀπεκάλει «**μνημεῖον ἐπιδεξιότητος τῶν Ρώσων διπλωματῶν καὶ σπάνιον παράδειγμα** μωρίας τῶν Τούρκων **ἀντιπροσώπων**».

Ἀλλὰ καὶ ἡ Αὐστρία δὲν ἐζημιώθη ἐκ τοῦ τοιούτου πρὸς τὴν Τουρκίαν πολέμου τῆς Ρωσίας, προσαρτήσασα δυνάμει τῆς ἀπὸ 7 Μαΐου 1775 συμφωνίας τὴν Βουκοβίναν, χωρὶς νὰ μεσολαβήσῃ πόλεμος μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ὑ. Πύλης ὡς «**λαβοῦσα ὑπ' ὄψει τὰς φιλικὰς μεσολαβήσεις... καὶ ὅπως δώσῃ δεῖγμα... φιλίας, ἀφοσιώσεως καὶ καλῆς γειτονίας!**»

Ἐν τούτοις, ἡ ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος πολιτικὴ τῆς Αὐστρίας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ θεωρηθῇ, ἐκ τοῦ ἀνωτέρω γεγονότος ὡς μεταστραφεῖσα κατὰ τῆς Τουρκίας. Σχετικῶς, οὐδεμία ἐπῆλθε μεταστροφή, ἐφόσον τὰς τύχας τοῦ Αὐστριακοῦ Κράτους διηύθυνεν ἡ Μαρία Θηρεσία, ἥτις ἐν ἐπιστολῇ της (31 Ἰουλίου 1777) πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις ἀντιπρόσωπον αὐτῆς κόμητα Mercy, ἐχαρακτήριζε τὴν διανομὴν τῆς Τουρκίας ὡς «**τὸ ἐπισφαλέστατον τῶν ἐγχειρημάτων**», προσέθετε δὲ ὅτι οὐδέποτε θέλει συμπραξει εἰς τοιαύτην τινὰ διανομήν. Διὰ τῆς ἀνόδου ὅμως εἰς τὸν θρόνον, τοῦ υἱοῦ τῆς Μαρίας Θηρεσίας, Ἰωσὴφ Β', ἡ πολιτικὴ τῆς Αὐστρίας ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος μεταβάλλεται ἄρδην, αὐτῆς κυρίως παρακινούσης τὴν Ρωσίαν εἰς σύμπραξιν πρὸς διαμελισμὸν τῆς Τουρκίας. Ἡ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Αἰκατερίνης Β' ἀνταλλασσομένη ἐπιστολογραφία διηυκόλυνε τὴν κατάρτισιν τοῦ «**περιφήμου ἑλληνικοῦ σχεδίου**», τὸ ὁποῖον κατεδήλου τὰ ἐν τῷ Αἵμῳ κατακτητικὰ σχέδια τῶν δύο τούτων Κρατῶν. Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦτο, ὡς ἀρχικῶς τῷ 1772 διετυπώθη, ἡ Ρωσία θὰ ἐλάμβανε τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, τὴν Μολδαυΐαν, τὴν Βλαχίαν, τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Ρωμυλίαν καὶ τὴν Θρᾴκην μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Βοσπόρου, ἡ δὲ Αὐστρία τὴν Σερβίαν, τὴν Βοσνίαν, τὴν Ἐρζεγοβίνην, τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν μέχρι τῆς Πελοποννήσου. Μετὰ ἐννέα δὲ ἔτη, κατὰ τὴν ὁριστικὴν διατύπωσιν αὐτοῦ, δηλ. τῷ 1781, τὸ σχέδιον διελάμβανε περὶ σχηματισμοῦ δύο χριστιανικῶν Κρατῶν, τοῦ Βασιλείου τῆς Δακίας, περιλαμβάνοντος τὴν Βεσσαραβίαν, Μολδαυΐαν καὶ Βλαχίαν, ὑπὸ ὀρθόδοξον ἡγεμόνα, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὸ ἡγεμόνα τὸν τότε νεώτατον τῆς Αἰκατερίνης ἔγγονον, τὸν μέγαν δοῦκα Κωνσταντῖνον, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν ὅτι τὸ αὐτοκρατορικὸν τοῦτο στέμμα θὰ ἔμενεν ἀείποτε ἀποκεχωρισμένον ἀπὸ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα τῆς Ρωσίας, καὶ μὲ σύνορα πρὸς μὲν τὴν Ρωσίαν τὸν Εὔξεινον, πρὸς δὲ τὴν Δακίαν τὸν Ἴστρον, πρὸς δὲ τὴν Αὐστρίαν τὰς νέας κτήσεις αὐτῆς. Ἡ Αὐστρία θὰ κατελάμβανε τὴν Μικρὰν Βλαχίαν μέχρι τοῦ Ἀλούτα, τὸ Βιδίνιον, τὴν Ὄρσοβαν, τὸ Βελιγράδιον, ἤτοι ὅλας σχεδὸν ἐκείνας τὰς ἐκτάσεις τὰς ὁποίας εἶχεν ἄλλοτε ἀποκτήσει διὰ τῆς συνθήκης τοῦ *Πασσάροβιτς*, ἐπὶ πλέον τὴν κατὰ μῆκος τοῦ Ἀδριατικοῦ χώραν, ἀπὸ Βελιγραδίου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δρίνου καὶ τῆς λίμνης τῆς Σκόδρας, ἤτοι τὴν Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίνην. Ἡ δὲ Ρωσία θὰ ἐλάμβανε τὸ Ὀτσακὼφ καὶ τὴν μικρὰν Ταρταρίαν, προσέτι δὲ δύο νήσους τοῦ Αἰγαίου χάριν τῶν ἐμπορικῶν αὐτῆς συμφερόντων.

Ἡ ἐν ἔτει 1779 μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας συνομολογηθεῖσα συμφωνία (0 Μαρτίου) δι' ἧς ἀνενεοῦτο καὶ ἐπεκυροῦτο τὸ εἰς τὴν Ρωσίαν ἀναγνωρισθὲν δικαίωμα τῆς προστασίας τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ὀρθοδόξων, εὗρε τὸν Ἰωσὴφ Β', ὅστις ἐν τούτοις δὲν ἔπαυεν ἐπιδιώκων προσκτήσεις ἐν Ἀνατολῇ, ἀμφιρρέποντα, διὰ τοῦτο δὲ ἔγραφε εἰς τὴν Αἰκατερίνην Β' ὅτι καλὸν θὰ ἦτο ν' ἀρκεσθῶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς ὅ,τι ἐπετεύχθη μέχρι τοῦδε, ἀναβάλλοντες τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου ἐγχειρήματος. Ἡ Αἰκατερίνη Β' ὅμως, οὐδόλως οὖσα διατεθειμένη νὰ συναινέσῃ εἰς τὴν ἀναβολήν, πέμπουσα τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰωσὴφ Β', τοῦ ὁποίου, κυρίως, τὴν σύμπραξιν ἐπεζήτει ὅπως ἀποφύγῃ τὴν ἐκ μέρους του ἀντίδρασιν, εἰς τὸν Ποτιόμκιν ἔγραφεν: «Εἰς πάντα ταῦτα οὐδεμίαν σκέψιν ἐπιφέρω, διότι ἔχω σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ πράξω μόνη ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον «Quand le gateau sera cuit, chacun prendra de l'appétit». Εἰς τὴν πρότασιν δὲ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας ὅπως ἐπιδιώξουν τὴν συνδρομὴν τῆς Γαλλίας, καθιστῶσαι ταύτην ἐπίσης συμμέτοχον τῶν ὠφελημάτων, ἡ Αἰκατερίνη Β' εἶπε τὴν 15 Δεκεμβρίου 1782 πρὸς τὸν Αὐστριακὸν πρεσβευτήν: «Je dirai là-dessus comme Harpagon dans la comédie: donnons, mais donnons le moins que nous pouvons». Συνεφωνήθη δέ, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Γαλλία θὰ ἐδέχετο νὰ συμπράξῃ νὰ παραχωρηθῇ εἰς αὐτὴν ἡ Αἴγυπτος μετὰ τῆς Συρίας. Εἰς τὴν τοιαύτην πρότασιν συνεφώνησεν ὁ ἐν Πετρουπόλει πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας Σεγύρος, πλὴν ὅμως εἰς τοῦτο ἠναντιώθη, ἐμμένουσα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἡ ἐπίσημος Γαλλία, ὁ Λουδοβῖκος ΙΣΤ', ὅστις ἦτο ἀπησχολημένος μὲ πλεῖστα ἐσωτερικὰ ζητήματα τοῦ Κράτους του καὶ δὴ οἰκονομικῆς φύσεως.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ Ρωσία ἐπετύγχανεν εἰρηνικῶς νὰ ἐνισχύσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ θέσιν της. Οὕτω διὰ τῆς ἀπὸ 21 Ἰουνίου 1783 συνθήκης ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας, τὴν ὁποίαν συνωμολόγησε μετὰ τῆς Τουρκίας, ἐπετύγχανε λίαν εὐνοϊκοὺς ὅρους τελωνειακῶν δασμῶν ἐπὶ τῶν εἰς τοὺς τουρκικοὺς λιμένας εἰσαγομένων ρωσικῶν προϊόντων, τοὺς ὁποίους μετὰ ἓν ἔτος περίπου κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ καὶ ἡ Αὐστρία διὰ τῆς ἀπὸ 24 Φεβρουαρίου 1784 συνθήκης. Ἐξ ἄλλου, μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ Ποτιόμκιν ὡς κυβερνήτου τῆς μεσημβρινῆς Ρωσίας καὶ τῆς προσελκύσεως ἐνταῦθα πολλῶν κατοίκων καὶ τῆς καλλιεργείας τῶν στεππῶν, μετατοπισθέντος οὕτω τοῦ βάρους τοῦ ρωσικοῦ Κράτους πρὸς νότον, ἐνῷ ἄλλοτε ὁ Πέτρος ὁ Μέγας ὤθει αὐτὸ πρὸς τὴν Βαλτικήν, ἤρχισεν ἔτι μᾶλλον καθισταμένη αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη διεξόδου πρὸς τὸν Εὔξεινον καὶ τὸν Βόσπορον. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ προσάρτησις τῆς Κριμαίας ἦτο ἀπολύτως ἀναγκαία. Τοῦτο δὲ δὲν ἐβράδυνε νὰ πραγματοποιηθῇ. Διὰ τῆς ἀπὸ 8 Ἰανουαρίου 1784 συνθήκης μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας, διὰ τῆς ὁποίας ἀνετράπη ἡ συνθήκη τοῦ 1774 δι' ἧς ἐξησφαλίζετο ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Κριμαίας, ἠναγκάζετο ἡ Ὑ. Πύλη ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ὑπὸ τῆς Ρωσίας προσάρτησιν τῆς ἐν λόγῳ χερσονήσου. Ἡ μετὰ τρία ἔτη γενομένη περιοδεία τῆς Αἰκατερίνης Β' εἰς τὸ «**Κράτος τῆς Ταυρίδος**», δηλ. τὰς μεσημβρινὰς ἐπαρχίας, ὑπῆρξεν ἄμεσος πρόκλησις τῆς Τουρκίας, ἥτις καὶ ἐκήρυξε τὴν 13 Αὐγούστου 1787 τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας. Τὰ ρωσικὰ στρατεύματα ἐκυρίευσαν τὸ Ὀτζακὼφ καὶ ἐβάδισαν πρὸς τὸν Δνεῖστερ. Ὁ αὐστριακὸς στρατός, ἐξ ἄλλου, ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν Τούρκων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1789, εἰσήλασεν εἰς Βοσνίαν. Διαρκουσῶν εἰσέτι τῶν ἐχθροπραξιῶν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, Φρειδερῖκος Γουλιέλμος Β', συνεχίζων τὴν πολιτικὴν τοῦ θείου του, ἐμπνεόμενος ἐκ τῶν κατὰ τὸ 1772 συμβάντων, τῇ συνδρομῇ τοῦ Πρώσσου πρωθυπουργοῦ βαρώνου Χέρζβεργ, προέτεινεν εἰς τοὺς ἐμπολέμους ὅπως ἡ μὲν Ρωσία λάβῃ τὸ Ὀτζακὼφ καὶ τὴν Βεσσαραβίαν μέχρι τοῦ Προύθου, νὰ παραχωρήσῃ ὅμως μέρος τῆς Φιλανδίας εἰς τὴν Σουηδίαν, ἡ Αὐστρία δὲ νὰ λάβῃ τὴν Μολδαυΐαν καὶ τὴν Βλαχίαν, νὰ παραχωρήσῃ ὅμως τὴν Γαλικίαν εἰς τὴν Πολωνίαν, ἀντὶ τούτου δὲ νὰ παραχωρήσῃ ἡ Σουηδία καὶ Πολωνία εἰς τὴν Πρωσσίαν τὸ Δάντζικ, τὴν Θὸρν καὶ μέρος τῆς Πομμερανίας. Αἱ προτάσεις ὅμως αὗται εἰς οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα κατέληξαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Ἰωσὴφ Β' ἀπέθανε (1790), ὁ δὲ διάδοχος καὶ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λεοπόλδος Α', μᾶλλον συνετώτερος καὶ φοβούμενος τὴν φιλοδοξίαν τῆς Ρωσίας, συνῆψεν ἐν Γιουργέβῳ ἀνακωχὴν μετὰ τῶν Τούρκων (19 Σεπτεμβρίου 1790), συνομολογήσας ὁριστικὴν εἰρήνην μετὰ τοῦ Σουλτάνου ἐν Σιστόβῳ τὴν 30 Δεκεμβρίου 1791, δι' ἧς ἠρκέσθη νὰ καταλάβῃ τὴν παλαιὰν Ὄρσοβαν. Ἡ Ρωσία ὅμως ἐσυνέχισε τὰς ἐχθροπραξίας, τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ καταλαβόντος τὴν Ἀνάσαν, τὴν Κίλιαν καὶ τὸ Ἰσμαήλιον καὶ ἐξοντώσαντος τὸν ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ τουρκικὸν στόλον. Ἡ Ἀγγλία καὶ Πρωσσία καὶ Ὁλλανδία, ἀφοῦ ἐπέτυχον τὴν μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Τουρκίας συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης, ἀπῄτησαν ἀπὸ τὴν Ρωσίαν νὰ καταπαύσῃ τὰς ἐχθροπραξίας, ἡ δὲ Αἰκατερίνη Β' πτοηθεῖσα ἐκ τῶν πολεμικῶν ἀπειλῶν τῆς Πρωσσίας συνωμολόγησε μετὰ τῆς Τουρκίας τὴν ἐν *Ἰασίῳ* συνθήκην εἰρήνης τὴν 9 Ἰανουαρίου 1792, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ρωσία προσεκτήσατο τὸ Ὀτζακὼφ καὶ τὴν μεταξὺ τοῦ Βοὺζ καὶ τοῦ Δνεῖστερ χώραν.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα εἰσέρχεται, δύναταί τις εἰπεῖν, εἰς τὴν δευτέραν αὐτοῦ φάσιν. Τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος δεσπόζει ἡ ἀνατολικὴ πολιτικὴ τοῦ Ναπολέοντος, συνισταμένη εἰς τὴν ἀντίθετον ἀκριβῶς ἀρχὴν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀκολουθήσει ἕως τότε ἡ Γαλλία, τὴν ἀρχὴν δηλ. τῆς ἀκεραιότητος τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, καθόσον ἐν Ἀνατολῇ ἐζήτει ὁ Ναπολέων νὰ πολεμήσῃ τὸν ἀπρόσιτον αὐτοῦ πολέμιον, τουτέστι τὴν Ἀγγλίαν. Καὶ τοῦ προγράμματος τούτου τὴν ἐφαρμογὴν ἤρχισεν ἐνῷ ἀκόμη ἐσυνεχίζοντο αἱ διαπραγματεύσεις τῆς ἐν *Κάμπο-Φορμίῳ* εἰρήνης (1797). Γράφων δὲ πρὸς τὸ Διευθυντήριον ὑπεστήριζε τὴν ἀνάγκην τῆς καταλήψεως τῆς Αἰγύπτου καὶ σὺν αὐτῇ τοῦ Γιβραλτὰρ καὶ τῆς Μελίτης, χαρακτηρίζων ὡς μάταιον ἔργον τὴν πρὸς τὸ Τουρκικὸν Κράτος ὑποστήριξιν, ἐπειδὴ «**θὰ ἴδωμεν τὴν πτῶσίν του εἰς τὰς ἡμέρας μας**» καὶ προτείνων τὴν κατάληψιν τῆς Ἀγκῶνος καὶ τῶν Ἰονίων νήσων, «**σταθμῶν φυσικῶν ἐν τῇ ἐδάφει τῆς Ἀνατολῆς**», ὑπερβάλλων, ταυτοχρόνως, τὴν σπουδαιότητα τούτων ἐκείνης ὁλοκλήρου τῆς Ἰταλίας. Τὰ σχέδια ταῦτα τοῦ Ναπολέοντος ἦλθε νὰ κατοχυρώσῃ, οὕτως εἰπεῖν, ἡ συνθήκη τοῦ *Κάμπο-Φορμίου*, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Γαλλία ἐλάμβανε τὰς Ἰονίους νήσους, ὡς καὶ τὰς ἐν Ἀλβανίᾳ βενετικὰς κτήσεις, ἤτοι τὸ Βουθρωτόν, τὴν Πάργαν, τὴν Ἄρταν καὶ τὴν Πρέβεζαν, αἵτινες ἐπέτρεπον, ταυτοχρόνως, εἰς τὸν Ναπολέοντα νὰ σκεφθῇ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐκεῖθεν τῆς Μεσογείου σχεδίων του.

Τὴν 12 Ἀπριλίου 1798 τὸ Διευθυντήριον ἐπεφόρτιζε τὸν Βοναπάρτην νὰ καταλάβῃ τὴν Αἴγυπτον, ἔνθα διεκπεραιωθεὶς μετὰ στρατοῦ ἰσχυροῦ ἤρατο περιφανεῖς νίκας. Τὸ μόνον ἀτύχημα εἰς τὴν τοιαύτην ἐκστρατείαν ὑπῆρξεν ἡ παρὰ τὸ Ἀβουκὶρ καταστροφὴ τοῦ γαλλικοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ Νέλσωνος, ἥτις παρεκώλυσεν ἀληθῶς τὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων τοῦ Ναπολέοντος. Ἡ Τουρκία, ἥτις ἐκ τῶν ναπολεοντείων τούτων σχεδίων ἐθίγετο καιρίως, παρὰ τὰς διπλωματικὰς προσπαθείας ὅπως πεισθῇ ὅτι ἡ ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατεία οὐδόλως σκοπεῖ ν' ἀφαιρέσῃ αὐτὴν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, τῇ ὑποκινήσει τῆς Ἀγγλίας, ὠργίσθη καὶ συνεταύτισε τὴν τύχην της μὲ τὸν ἐχθρὸν τῆς Γαλλίας. Τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατείας ὑπῆρξεν ἡ ἐν *Ἀμιὲν* τὴν 27 Μαρτίου 1802 συνθήκη εἰρήνης.

Ἀξία μνείας ἰδιαιτέρας εἰς τὴν ἱστορικὴν ταύτην ἐξέλιξιν τῶν σχετικῶν μὲ τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα λαβόντων χώραν γεγονότων, εἶναι ἡ κατὰ τὸ 1800—1801 μεταξὺ τοῦ Ναπολέοντος καὶ τοῦ Τσάρου Παύλου Α' συνομολογηθεῖσα συμμαχία, ἥτις ὡς σκοπὸν ἔθετο τὸ νὰ πληγῇ ἡ Ἀγγλία ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἔνθα πρὸ ὀλίγου χρόνου εἶχεν ἐγκατασταθῇ. Πλὴν ὅμως τὸ σχέδιον τῆς συμμαχίας ταύτης οὐδέποτε ἐπραγματοποιήθη, τοῦτο δὲ ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸ ὅτι πρὶν ἐπιστῇ ὁ πρὸς τοῦτο ὁρισθεὶς χρόνος (τέλη Ἰουνίου 1801) ἐδολοφονήθη τὴν 24 Μαρτίου 1801 ὁ Τσάρος Παῦλος Α'. Ἐν τούτοις ὅμως ὁ Ναπολέων δὲν παραιτεῖται τῶν σχεδίων. Ἀναγκάζεται ὅμως νὰ μεταβάλῃ τακτικὴν καὶ ζητεῖ νὰ προσεταιρισθῇ τὴν Τουρκίαν, ἀφοῦ εἰς μάτην προηγουμένως ἠγωνίσθη νὰ προσελκύσῃ τὸν διάδοχον τοῦ Παύλου Α' Ἀλέξανδρον, ὅστις ἀρνηθεὶς ἐν πρώτοις νὰ μεσιτεύσῃ πρὸς ἐπίλυσιν τῆς κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ἀμιὲν ἀναφυείσης ἐκ νέου ἔριδος μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας συνεμάχησε τέλος μετὰ τῆς τελευταίας ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος. Ὁποίαν καὶ ὁπόσην ἐπιμονὴν ἐπέδειξεν ὁ Ναπολέων εἰς τὸν προσεταιρισμὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου καταδείκνυται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι μετὰ τὴν μάχην τῆς Αὐστερλίτσης (2 Δεκεμ. 1805), ὁ Ναπολέων οὐδόλως ἐδέχθη ν' ἀποδεχθῇ τὸ ὀρθὸν τῶν προτάσεων τοῦ Ταλλεϋράνδου (ἐπὶ τῇ ἐλπίδι πάντοτε ὅτι ἤθελεν ἐπιτύχει τὴν ἐπιζητουμένην φιλίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου) ὅπως ἐπιζητηθῇ ἡ φιλία τῆς Αὐστρίας, παραιτουμένης μὲν τῆς Ἰταλίας, πλουσίως ὅμως ἀποζημιουμένης ἐν Ἀνατολῇ διὰ τῆς προσαρτήσεως τῶν παραδουναβίων Ἡγεμονιῶν καὶ τῆς ὑπὸ τὴν Τουρκίαν διατελούσης Βεσσαραβίας καὶ μέρους τῆς ἀνατολικῆς Βουλγαρίας, ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας παρεμβολῆς τῆς μοναρχίας τῶν Ἀψβούργων ἐξαναγκασθῇ ἡ Ρωσία, ἀποκλειομένη πρὸς νότον, νὰ στραφῇ πρὸς ἀνατολάς, περιερχομένη μοιραίως, οὕτω πως, εἰς ρῆξιν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Πλὴν ὅμως ὁ Ναπολέων, ἄλλως σκεπτόμενος καὶ χαρακτηρίζων τὰς προτάσεις τοῦ Ταλλεϋράνδου ὡς «**πολιτικὴν μυθιστορίαν**», ἐπεζήτει τὴν διαίρεσιν τῶν συμμάχων, ἐνῷ δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας ἔγραφεν ὅτι ὁ «**πόλεμος τοῦ λοιποῦ λογικῶς ἕνα μόνον δύναται νὰ ἔχῃ σκοπόν, τὸν περὶ Κωνσταντινουπόλεως**», δηλαδὴ τὴν διανομὴν τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, ἔγραφε ταυτοχρόνως πρὸς τὸν Σουλτάνον Σελὶμ Γ', ὑποκρινόμενος τὸν φίλον καὶ ἐπιδιώκων τὴν φιλίαν τῆς Τουρκίας, τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: «**Λοιπὸν ἔπαυσες τοῦ νὰ βασιλεύῃς; Ἐξύπνησον, Σελίμ, προσκάλεσον εἰς τὴν κυβέρνησίν σου τοὺς φίλους σου, ἐκδίωξον τοὺς προδότας... ἐμπιστεύθητι εἰς τοὺς ἀληθεῖς σου φίλους... Ἄλλως, θ' ἀπολέσῃς καὶ τὸ Κράτος καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν οἰκογένειάν σου**». Καὶ τὸ σχέδιόν του τοῦτο ἐπέτυχε, καθόσον ἡ Τουρκία ἐκήρυξε τὴν 18/30 Δεκεμβρίου τοῦ 1806 τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας καὶ Ἀγγλίας, ἀφοῦ προηγουμένως κατ' ἐπανάληψιν προεκάλεσε τὴν Ρωσίαν, ἰδίως λόγῳ τῆς καθαιρέσεως τοῦ Κωνσταντίνου Ὑψηλάντη καὶ Μουρούζη (τοῦ πρωτου ὁμοσπονδάρου, τοῦ δὲ δευτέρου ἡγεμόνος τῆς Μολδαυΐας), ὅ,τι ἀντέβαινεν εἰς τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τοῦ Ἰασίου (1792).

Ὁ μεταξὺ Ναπολέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου πόλεμος ἔληξε διὰ τῆς ἀπὸ 23 Ἰουνίου / 5 Ἰουλίου συνομολογηθείσης ἐν *Τιλσιτ* μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ Ναπολέοντος συνθήκης, ἐν τῇ ὁποίᾳ πλεῖστοι ὅροι ἀνεφέροντο εἰς τὴν Ἀνατολήν. Εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν προηγηθεισῶν διαπραγματεύσεων τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης ἐνδιαφέρει τὸ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Πρωσσίας Ἄρδεμβεργ σχέδιον, περὶ διευθετήσεως τῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀνατολῆς ἐκκρεμῶν ζητημάτων, τὸ ὁποῖον ὅσον καὶ ἂν δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψει κατὰ τὰς συζητήσεις, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐν τούτοις πλέον ἢ ἐπαρκῶς χαρακτηρίζει τὴν τότε ἀνατολικὴν πολιτικὴν τῆς Πρωσσίας. Κατὰ τὸ

Digitized by Google

ἐν λόγῳ σχέδιον ἡ Ρωσία ἔδει νὰ λάβῃ τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας, τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Θρᾴκην ὡς καὶ τοὺς πορθμοὺς τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἡ δὲ Γαλλία τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὰς λοιπὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ νήσους, ἡ δὲ Αὐστρία τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Βοσνίαν ὡς καὶ τὴν Δαλματίαν, ἣν ἔδει νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὴν ἡ Γαλλία.

Διὰ τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης τοῦ Τίλσιτ, ἡ Ρωσία ἔπρεπε νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν τὰ στόμια τοῦ κόλπου τοῦ Καττάρου, καταλείπουσα εἰς αὐτὴν ταυτοχρόνως τὰς Ἰονίους νήσους. Ἐξ ἄλλου ἡ Γαλλία ἐδέχετο τὴν μεσιτείαν τῆς Ρωσίας πρὸς συνομολόγησιν τῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας εἰρήνης (ἄρθ. 13), ἐπίσης δὲ ἡ Ρωσία ἐδέχετο τὴν μεσιτείαν τῆς Γαλλίας χάριν τῆς συνομολογήσεως τῆς πρὸς τὴν Τουρκίαν εἰρήνης (ἄρθ. 23), τῶν μεταξὺ αὐτῶν ἐχθροπραξιῶν καταπαυουσῶν εὐθὺς μετὰ τὴν συνομολόγησιν ἀνακωχῆς μεταξὺ Τούρκων καὶ Ρώσων ἀντιπροσώπων παρουσίᾳ Γάλλου ἀντιπροσώπου. 35 ἡμέρας μὲ τὴν ἀνακωχὴν ἔδει τὰ ρωσικὰ στρατεύματα νὰ ἐκκενώσωσι τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας (ἄρθ. 22), εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἐπετρέπετο νὰ εἰσέλθουν οἱ Τοῦρκοι μόνον μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς ὁριστικῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης. Πᾶσα τυχὸν διαφορὰ ἀναφυομένη μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας θὰ ἐλύετο τῇ ἐπεμβάσει τῆς Γαλλίας. Ἐκτὸς ὅμως τῆς τοιαύτης φανερᾶς συνθήκης Ρωσίας Γαλλίας, συνωμολογεῖτο καὶ ἄλλη μυστικὴ μεταξὺ Ναπολέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου· ὡς λόγος δὲ τῆς συνομολογήσεως τῆς τοιαύτης συνθήκης ἐφέρετο ἐν τῇ εἰσηγήσει αὐτῆς ὁ πόθος τῶν δύο Μοναρχῶν «ν' ἀποκαταστήσωσι τὴν γενικὴν ἐν Εὐρώπῃ εἰρήνην ἐπὶ βάσεων στερεῶν καὶ εἰ δυνατὸν ἀκλονήτων», ὑποχρεουμένων, πρὸς τοῦτο, νὰ παρέχωσιν ἀλλήλοις ἀμοιβαίαν βοήθειαν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἐναντίον πάσης δυνάμεως τῆς Εὐρώπης, οὐδεμιᾶς τούτων δυναμένης νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην ἄνευ τῆς συναινέσεως τῆς ἑτέρας. Δι' ἑτέρου δὲ ἄρθρου (8) τῆς αὐτῆς μυστικῆς συνθήκης ὡρίζετο ὅτι, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Πύλη δὲν ἤθελε δεχθῆ τὴν περὶ ἀνακωχῆς πρότασιν ἢ συνομολογοῦσα ἀνακωχὴν ἠρνεῖτο νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς τὴν Ρωσίαν, θὰ συνεννοοῦντο «αἱ δύο συμβαλλόμεναι Δυνάμεις» ὅπως ἀπαλλάξωσιν ὅλας τὰς ἐν Εὐρώπῃ ἐπαρχίας τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ καὶ τῶν καταπιέσεων τῶν Τούρκων, ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ρωμυλίας (la provence de Roumélie).

Ὡς καταφαίνεται, ἐκ τῶν ἀνωτέρω, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τίλσιτ, ὁ Ναπολέων μετήρχετο διπλοπρόσωπον πολιτικήν, ἐξαπατῶν διὰ μυστικῆς συνθήκης τόσον τὴν Τουρκίαν, τῆς ὁποίας κατὰ τὴν φανερὰν συνθήκην ἐνεφανίζετο ὡς φίλος καὶ σύμμαχος, ὅσον καὶ τὴν Ρωσίαν, τὴν ὁποίαν προεκινδύνευε διαβουκολῶν τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τῶν ἐνδεχομένων κερδῶν εἰς βάρος τῆς Τουρκίας, ἂν αὕτη δὲν ἐδέχετο τὴν εἰρήνην. Εἰς τοῦτο συνέτεινε καὶ ἡ ἐλθοῦσα, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν διαπραγματεύσεων, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἴδησις περὶ τῆς κατόπιν στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως ἐπελθούσης πτώσεως τοῦ Σελίμ, ἐπὶ τῇ ὁποίᾳ ὁ Ναπολέων ἀνεφώνησε: «Εἶναι ἀπόφασις τῆς Θείας Προνοίας, ἥτις μοὶ λέγει ὅτι τὸ Τουρκικὸν Κράτος δὲν πρέπει πλέον νὰ ὑφίσταται», προσθέσας μετὰ ταῦτα, εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅτι ἡ πτῶσις τοῦ Σελὶμ ἀπήλλασσεν αὐτὸν παντὸς δεσμοῦ πρὸς τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος.

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὡς ἄνω συνθήκης, τῇ μεσολαβήσει τῆς Γαλλίας, συνωμολογήθη τὴν 24 Αὐγούστου 1807 ἐν *Σλοβόδζιε* ἀνακωχὴ μεταξὺ τῶν ρωσικῶν καὶ τουρκικῶν στρατευμάτων, τὴν ὁποίαν ὅμως ὁ Ἀλέξανδρος ἠρνήθη νὰ ἐπικυρώσῃ, καθόσον περιεῖχεν ὅρους ἀσυνήθεις καὶ ταπεινωτικοὺς διὰ τὴν Ρωσίαν, ὡς τὴν ἐκ μέρους αὐτῆς ἀπόδοσιν τῶν διαρκοῦντος τοῦ πολέμου κτηθέντων λαφύρων, ὅ,τι δὲν ἀπεδοκίμασε καὶ ὁ Ναπολέων. Ἡ Ρωσία ἐξ ἄλλου δὲν ἐφάνη διατεθειμένη νὰ ἐκκενώσῃ τὰς ἡγεμονίας συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τοῦ Τίλσιτ, τοῦ Ἀλεξάνδρου θέλοντος νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ὁριστικὴν ἐν τῷ μέλλοντι πρόσκτησιν τῶν ἐν λόγῳ ἡγεμονιῶν.

Ὁ Ναπολέων δὲν ἐφαίνετο συγκατανεύων, καθόσον ἐφοβεῖτο μὴ ἡ Ἀγγλία, κυρία οὖσα τῆς Μεσογείου, κατελάμβανεν εὐθὺς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς νήσους εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν θὰ συγκατετίθετο εἰς τὸν διαμελισμὸν τῆς Τουρκίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως πιστὸς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τῆς συνθήκης ἀπηύθυνε φιλικὸν διάβημα πρὸς τὴν Ἀγγλίαν περὶ συνομολογήσεως εἰρήνης, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ἀγγλία ἀπήντησε διὰ τοῦ κατὰ τῆς Κοπενάγης καὶ τοῦ Δανικοῦ στόλου τολμήματος τῆς 19|31 Αὐγούστου 1807, ὅ,τι προεκάλεσε τὴν κήρυξιν ἐκ μέρους τῆς Ρωσσίας τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Ἀγγλίας (16|28 Σεπτεμβρίου 1807), ἂν καὶ αὕτη εἰς μάτην ἠγωνίσθη ἐν τῷ μεταξὺ νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου προσφέρουσα εἰς αὐτὸν τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας. Τοῦτο τὸ γεγονὸς ἔδιδε δικαίωμα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἐπιμένῃ ὅσον ἀφορᾷ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν προσάρτησιν τῆς Μολδαυΐας καὶ Βλαχίας, ὅστις ὅμως πάσῃ θυσίᾳ ζητῶν νὰ διατηρήσῃ σύμμαχον τὴν Ρωσίαν κατέφυγεν ἐν πρώτοις εἰς τὸ τέχνασμα τῆς ἀναβολῆς· συναινῶν κατ' ἀρχὴν εἰς τὰς τοιαύτας ἀξιώσεις τῆς Ρωσίας ἐξήρτα τὴν συναίνεσιν αὐτοῦ, ὡς οὐδεμιᾶς ὑποχρεώσεως ἐκ τῆς συνθήκης βαρυνούσης αὐτόν, ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως νέας κτήσεως ἀναλόγου ὑπὸ τῆς Γαλλίας, δηλ. τῆς κατοχῆς τῆς Πρωσσικῆς Σιλεσίας. Βραδύτερον ὅμως, λόγῳ τοῦ ὅτι τὰ τοιοῦτα αὐτοῦ σχέδια λίαν δυσαρέστως ἤκουεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ὁ Ναπολέων τὴν 21 Ἰανουαρίου/2 Φεβρουαρίου, ἐπιστολὴν δι' ἧς ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν νὰ συμπράξῃ εἰς τὸν κατὰ τῆς Σουηδίας πόλεμον, ἐπαναλαμβάνων δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Τσάρου ἀπορριφθεῖσαν πρότασιν περὶ Σιλεσίας καὶ συνδυάζων αὐτὴν μετά τινων ὑπαινιγμῶν περὶ διανομῆς τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, ἐξέθετε τὸ κατὰ τῶν Ἰνδιῶν σχέδιον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἰσχυρίζετο ὅτι θὰ πραγματοποιήσῃ τῇ συμπράξει τῆς Αὐστρίας. Τοῦ Ἀλεξάνδρυ ἡ χαρὰ ὑπῆρξε μεγάλη, σπεύσαντος ν' ἀποδεχθῇ τὴν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος προταθεῖσαν συνέντευξιν, ἥτις ὅμως λόγῳ τῶν ἐπακολουθησάντων ἐν Ἱσπανίᾳ γεγονότων δὲν ἐπραγματοποιήθη συντόμως. Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅμως τῆς πραγματοποιήσεως τῆς τοιαύτης συνεντεύξεως ἤρξαντο ἐν Πετρουπόλει προκαταρκτικαὶ διαπραγματεύσεις περὶ διαμελισμοῦ τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, αἱ ὁποῖαι μετὰ μακρὰς καὶ κοπιώδεις συζητήσεις κατέληξαν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Ρώσου ὑπουργοῦ Ρωμάντσωφ ὑπαγορευθὲν εἰς τὸν Γάλλον ἀντιπρόσωπον Κωλαιγκοὺρ σχέδιον συμβιβασμοῦ, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὡς ἑξῆς:

Προκειμένης ἁπλῆς συνθήκης συμμαχίας, ἡ Ρωσία θὰ λάβῃ τὴν Μολδαυΐαν, τὴν Βεσσαραβίαν, τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν, ἡ δὲ Γαλλία τὴν Ἀλβανίαν, μέρος τῆς Βοσνίας, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Κρήτην, ἡ δὲ Αὐστρία τὴν Κροατίαν καὶ μέρος τῆς Βοσνίας. Ἡ Σερβία, ἥτις εἶχε κηρύξει ἤδη τὴν ἀνεξαρτησίαν της — ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω — θὰ καθίστατο ἀνεξάρτητος, διδομένη εἰς ἡγεμόνα ἐκ τοῦ Οἴκου τῆς Αὐστρίας ἢ εἰς ἄλλον ξένον ἡγεμόνα συνδεόμενον διὰ γάμου μετὰ Ρωσίδος τινὸς μεγάλης δουκίσσης. Προκειμένης ὅμως ὁλοσχεροῦς διανομῆς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἡ Ρωσία θὰ ἐλάμβανε τὴν Μολδαΐαν, τὴν Βεσσαραβίαν, τὴν Βλαχίαν, τὴν Βουλγαρίαν καὶ μέρος τῆς Ρωμυλίας, τῶν ρωσικῶν συνόρων ἀρχομένων ἀπὸ Βουλγαρίας, τοῦ Ἕβρου χρησιμεύοντος ὡς ἐσχάτου ὁρίου τοῦ Ρωσικοῦ Κράτους μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἡ δὲ Γαλλία θὰ ἐλάμβανε τὴν Βοσνίαν, τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Πελοπόννησον, τὴν Κρήτην, τὴν Κύπρον, τὴν Ρόδον καὶ πάσας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὴν Σμύρνην καὶ τὰ ἐπίνεια τῆς Ἀνατολῆς, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ἡ δὲ Αὐστρία θὰ ἐλάμβανε τὴν Σερβίαν καθισταμένην ἐπαρχίαν αὐτῆς, τὴν Μακεδονίαν μέχρι θαλάσσης, ἐκτὸς τῶν μερῶν ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἤθελε κρίνει ἀναγκαῖον νὰ καταλάβῃ ἡ Γαλλία, ἵνα ἐνισχύσῃ οὕτω πως τὰ ἐν Ἀλβανίᾳ μεθόρια αὐτῆς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ συγκατέχῃ καὶ τὴν Θεσσαλονίκην. Γραμμὴ δὲ διήκουσα ἀπὸ Σκοπίων μέχρις Ὀρφάνων, θέλει χαραχθῆ ὁπόθεν θ' ἀπολήγῃ τὸ Αὐστριακὸν μεθόριον εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ Κροατία θὰ περιέλθῃ τῇ Γαλλίᾳ ἢ τῇ Αὐστρίᾳ, ὡς ἤθελεν ἐγκρίνει ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέων. Διὰ τὴν κατὰ τῆς Ἰνδικῆς ἐκστρατείαν εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ συντελέσωσιν αἱ τρεῖς Δυνάμεις, ἡ Ρωσία οὐδὲν ἠξίου νὰ λάβῃ.

Εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο προσετέθησαν ὑπὸ τοῦ Κωλαιγκούρ, εἰς ὃν ἐπεστράφη τοῦτο παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀφοῦ ἔλαβεν οὗτος γνῶσιν, τὰ ἑξῆς: 1) Κατάληψις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῆς Ρωσίας. 2) Παράδοσις τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Γαλλίαν ἂν αὕτη ἤθελε συναινέσει εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ρωσίας κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Αὐστρία δύναται νὰ ἀποζημιωθῇ ἐν Κροατίᾳ καὶ Βοσνίᾳ διὰ τὴν ἀπώλειαν τὴν ὁποίαν ἤθελε τυχὸν ὑποστῇ ἐν Μακεδονίᾳ, κατόπιν καταλήψεως τοῦ Ἑλλησπόντου ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ἐκτεινούσης τὰς κτήσεις αὐτῆς μέχρι τῆς Μακεδονίας. 3) Ἐν περιπτώσει μὴ ὁμοφωνίας ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω τροποποιήσεων, ἀνάγκη σκέψεως περὶ ἱδρύσεως, συμφώνως πρὸς τὴν πρώτην γνώμην τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ἀνεξαρτήτου κυβερνήσεως. 4) Νὰ ἐρωτηθῇ ἐπισήμως ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας ἂν θὰ συμμετάσχῃ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, τὰς ὁποίας προσφέρει εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐν «σημειώσει» δὲ προσετέθη ὅτι εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Γαλλία θέλει λάβει τὸν Ἑλλήσποντον ἢ ἡ Ρωσία συγκατατεθῇ εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγκατάστασιν ἀνεξαρτήτου κυβερνήσεως μετά τινος χωρικῆς περιοχῆς ἐν Εὐρώπῃ, ἡ Ρωσία δύναται ν' ἀποζημιωθῇ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καταλαμβάνουσα χώρας περὶ τὴν Τραπεζοῦντα.

Ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω προτάσεων καὶ ἀντιπροτάσεων μακραὶ διεξήχθησαν μετὰ ταῦτα διαπραγματεύσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἔλαβε μέρος καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, περιεστράφησαν δὲ αὗται ἰδίως ἐπὶ τῆς ἀνάγκης νὰ καταλάβῃ ἡ Γαλλία τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπως ἔχῃ ἀσφαλῆ ὁδὸν συγκοινωνίας πρὸς τὰς ἐν Ἀσίᾳ διδομένας αὐτῇ κτήσεις, καθ' ἣν περίπτωσιν ἡ διὰ θαλάσσης συγκοινωνία δὲν θὰ ἦτο δυνατή, εἰς ὅ,τι ἀντετίθετο ἡ Ρωσία προβάλλουσα τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ἄνευ τοῦ Ἑλλησπόντου οὐδὲν ἤξιζεν ὁ Βόσπορος. Αἱ συζητήσεις αὗται, δύναταί τις εἰπεῖν, κατέληξαν εἰς τὸ ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ Ρωμάντσωφ συνταχθὲν μακρὸν ἔγγραφον, ἐν τῷ ὁποίῳ μετὰ μακρὰν συγκεφαλαίωσιν τῶν διαφόρων ἀπόψεων προσδιώριζε οὗτος τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὅρια τῶν τριῶν Κρατῶν, ἐπιδικάζων τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν Βόσπορον εἰς τὴν Ρωσίαν μετὰ τῆς περιοχῆς ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀσιατικῆς ὄχθης ὡς καὶ τὰς δύο ὄχθας τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ διακηρύττων ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος τὰς πρὸς τὴν Γαλλίαν ἀναλαμβανομένας ὑποχρεώσεις αἵτινες εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) Παραχώρησις στρατιωτικῆς ὁδοῦ εἰς τὴν Γαλλίαν πρὸς τὴν Ἀσίαν, διερχομένης διὰ τοῦ αὐστριακοῦ καὶ ρωσικοῦ ἐδάφους.

2) Σύμπραξις στρατιωτικὴ τῆς Ρωσίας εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Γαλλίας κατάληψιν τῆς Σμύρνης ὡς καὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας τῆς ἀρχομένης ἀπὸ τῆς Λέσβου καὶ ἐκτεινομένης μέχρι τῆς Συρίας.

3) Ὑπόσχεσις τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας ὅπως ἐνισχύσῃ στρατιωτικῶς τὴν Γαλλίαν εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Τουρκία ἢ ἄλλη τις δύναμις, ὡς ἡ Ἀγγλία, ἤθελε προσβάλει τὰς νέας κτήσεις αὐτῆς.

4) Ὑπόσχεσις τοῦ αὐτοκράτορος περὶ βοηθείας τῆς Γαλλίας, ὅπως καταλάβῃ τὴν Θεσσαλονίκην.

5) Ἄρνησις τοῦ αὐτοκράτορος νὰ καταλάβῃ τὰς προσφερομένας αὐτῷ ὑπὸ τῆς Γαλλίας χώρας, κειμένας ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ὄχθης τοῦ Εὐξείνου πόντου (δηλ. τὰς περὶ τὴν Τραπεζοῦντα).

6) Παραίτησις τοῦ αὐτοκράτορος ἀπὸ πάσης ἀξιώσεως κατακτήσεως ἐν τῇ Ἰνδικῇ, τὴν ὁποίαν καταλείπει ὁλόκληρον εἰς τὴν διάκρισιν τῆς Γαλλίας.

Εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσεπάθησε νὰ ἐπιφέρῃ τροποποιήσεις τινὰς ὁ Κωλαιγκούρ, καὶ τὸ ὁποῖον, ὡς εἶχε, διεβιβάσθη εἰς τὸν Ναπολέοντα ὅπως λάβῃ γνῶσιν, ὁ τελευταῖος ἀπήντησε μὴ ἐπιδοκιμάζων καθ' ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ περιεχόμενα, τοῦ Κωλαιγκοὺρ λαβόντος τὴν ἐντολὴν νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον τὰς ἰδέας τοῦ Ναπολέοντος ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς πόλεως ρωσικῆς, ἀνηκούσης εἰς τὸ ρωσικὸν Κράτος. Ἀνακοινῶν δὲ ὁ Κωλαιγκοὺρ τὰς τοιαύτας ἰδέας τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὸν Τσάρον Ἀλέξανδρον ἔλαβε τὴν ἑξῆς χαρακτηριστικὴν ἀπάντησιν: «Δὲν θέλω νὰ θέσω τὴν χώραν μου εἰς θέσιν μᾶλλον ἐπικίνδυνον ἐκείνης εἰς ἣν εὑρίσκεται διὰ τῆς πρὸς τοὺς Τούρκους γειτονίας. Ἐὰν ἡ Γαλλία εἶναι εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, θὰ χάσωμεν περισσότερον ἢ ὅσον θέλομεν κερδίσει».

Τὸν Σεπτέμβριον ἔλαβε χώραν ἐν Ἐρφούρτῃ ἡ μεταξὺ Ναπολέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου συνέντευξις, καθ' ἣν ἐκτὸς ἄλλων συνεζητήθη μεταξὺ τῶν δύο Ἡγεμόνων καὶ τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα, τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπιτυχόντος τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Ναπολέοντος —ὅστις ἐφάνη ἱκανοποιῶν τὸν Τσάρον, ὅπως αὐτὸς ἐγγυηθῇ τὴν ἡσυχίαν τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας, ἐκείνου στρατεύοντος κατὰ τῆς Ἱσπανίας— περὶ προσαρτήσεως τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας καὶ καθορισμοῦ τοῦ Δουνάβεως ὡς συνόρου τοῦ Κράτους του, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἡ σχετικὴ σύμβασις τῆς 30 Ὀκτωβρίου μὴ δημοσιευθῇ ἀμέσως, ὅπως ἐπρότεινεν ὁ Ναπολέων, ὅστις παρῃτήθη μάλιστα τοῦ δικαιώματος τῆς μεσιτείας μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας, ἐκτὸς εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Τουρκία ἤθελεν ἀπορρίψει τοὺς ἐκ μέρους τῆς πρώτης προταθησομένους ὅρους εἰρήνης, ὁπότε τότε ὑπεχρεοῦτο ἡ Γαλλία νὰ ἐπέμβῃ, ἐφόσον ἡ Αὐστρία ἤθελε ταχθῆ μὲ τὸ μέρος τῆς Τουρκίας. Οἱ δύο ἡγεμόνες ἀνελάμβανον, ἐπὶ πλέον, τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἀκεραιότητα τοῦ λοιποῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους «μηδ' αὐτοὶ θέλοντες, οὐδ' εἰς ἄλλους ἐπιτρέποντες οἱανδήποτε ἐπιχείρησιν καθ' οἱουδήποτε μέρους τοῦ Κράτους τούτου πρὶν ἢ αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις εἰδοποιηθῶσι σχετικῶς». Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐπέτυχεν ὁ Ἀλέξανδρος τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐν Ἀνατολῇ πολιτικῆς του, ὑπὲρ τῆς ὁποίας καὶ εἰργάσθη μετὰ ταῦτα ἄνευ ποιᾶς τινος νέας μετὰ τοῦ Ναπολέοντος συνεννοήσεως, λόγῳ τῶν ἐπακολουθησάντων γεγονότων.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς συνεντεύξεως τοῦ Τίλσιτ, ὁ Ταλλεϋράνδος, μετὰ δυσπιστίας ἀποβλέπων εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς τοῦ Ναπολέοντος, ἐζήτησε νὰ προκαλέσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Αὐστρίας ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐν Ἀνατολῇ πραγμάτων, γράφων πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις πρέσβυν αὐτῆς: «Ἀνάγκη ν' ἀναμιχθῆτε εἰς τὰ παρασκευαζόμενα πράγματα. Πᾶσα ἐπὶ τούτου πλάνη εἶναι ὄχι μόνον ἐπικίνδυνος ἀλλὰ καὶ δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὸν ὄλεθρον ὑμῶν. Ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέων δύο ἔχει ὑπ' ὄψει του σχέδια.... Τὸ πρῶτον εἶναι ἡ διανομὴ τῆς Τουρκίας.... Ὅπου ἐμφανισθῶσι Γάλλοι καὶ Ρῶσοι στρατιῶται ἀνάγκη νὰ παρίστανται καὶ Αὐστριακοί. Γάλλοι, Αὐστριακοὶ καὶ Ρῶσοι θέλουν εἰσέλθει ποτὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν».

Digitized by Google

Εἰς σχετικὴν δ' ἐρώτησιν τοῦ Μέττερνιχ περὶ περὶ τοῦ ποῖος τρόπος διανομῆς ἤθελεν ἰσχύσει, ὁ Ταλλεϋράνδος ἔδιδε τὴν ἀπάντησιν ὅτι εἰς τὴν Αὐστρίαν «προσήκει ὁ Δούναβις, ἡ Βοσνία καὶ ἡ Βουλγαρία. Ἐὰν οἱ Ρῶσοι δὲν κατεῖχον ἤδη τὴν Κριμαίαν, εἰς τὸν ὑμέτερον κλῆρον ἤθελε περιληφθῇ καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις· ὅπως ὅμως ἔχουσι νῦν τὰ πράγματα, οἱ Ρῶσοι δικαιοῦνται μᾶλλον ἢ ὑμεῖς νὰ λάβωσι τὴν πόλιν ταύτην». Εἰς τὰς προτάσεις ταύτας τοῦ Ταλλεϋράνδου ἡ Αὐστρία ἀντεπρότεινε νὰ λάβῃ ἐκτὸς τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, καὶ τὴν Σερβίαν, ἐπὶ πλέον δὲ λιμένα τινὰ ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἕτερον ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου, τὴν Θεσσαλονίκην. Πάντα ταῦτα ὅμω; διεπραγματεύοντο αἱ δύο Δυνάμεις ἐπὶ ματαίῳ. Διότι μετὰ ἓν ἔτος ἀντὶ Αὐστριακοὶ καὶ Ρῶσοι νὰ συμβαδίζουν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐμάχοντο κατ' ἀλλήλων εἰς τὸν Δούναβιν. Αἱ προτροπαὶ τοῦ Ταλλεϋράνδου πρὸς τὴν Αὐστρίαν καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν ἔτι ἐλάμβανε χώραν ἡ ἐν Ἐρφούρτῃ συνέντευξις μεταξὺ Ναπολέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου, ὅπως αὕτη συμμετάσχῃ εἰς αὐτήν, εἰς οὐδὲν ἴσχυσαν, τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας μὴ ἀποδεχθέντος νὰ συμμετάσχῃ, ἄνευ ἐπισήμου προσκλήσεως, εἰς τὴν γενομένην συνέντευξιν.

Ἀρνηθεὶς ἐν πρώτοις, ὁ Ἀλέξανδρος νὰ δεχθῇ, δι' οὓς λόγους ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, τὴν μετὰ τῆς Τουρκίας ἐν Σλοβότζιε συνομολογηθεῖσαν ἀνακωχήν, ἐπιτυχὼν δὲ βραδύτερον κατὰ τὴν συνέντευξιν τῆς Ἐρφούρτης τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Ναπολέοντος περὶ προσαρτήσεως εἰς τὴν Ρωσίαν τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, ἐπανέλαβε τὰς κατὰ τῆς Τουρκίας ἐχθροπραξίας, αἵτινες κατ' οὐσίαν δὲν εἶχον καταπαύσει καὶ αἱ ὁποῖαι ἐσυνεχίσθησαν ἐπὶ τρία ἀκόμη ἔτη. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1810 οἱ Ρῶσοι κατήγαγον λαμπρὰς νίκας κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐπίσης δὲ κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1811, ὅ,τι ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῆς Τουρκίας, ἐπειγόμενος νὰ συγκεντρώσῃ τὰ στρατεύματά του ἐναντίον τοῦ κατ' αὐτοῦ ἐπερχομένου Ναπολέοντος. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ Πύλη, ἥτις τῇ προτροπῇ τῆς Γαλλίας εἶχε κηρύξει τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας, μαθοῦσα τὰ ἐν Τίλσιτ μεταξὺ Ναπολέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου συμφωνηθέντα καὶ ὡς προδοσίαν ταῦτα χαρακτηρίσασα, παραπειθομένη δὲ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἐζήτησε νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῆς Ἀγγλίας παρὰ τὰς πολλὰς προσπαθείας τὰς ὁποίας κατέβαλεν ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπρόσωπος τῆς Γαλλίας ὅπως ἀποτρέψῃ αὐτήν, ὑποσχόμενος ν' ἀποδοθοῦν εἰς αὐτὴν ἡ Βλαχία καὶ ἡ Μολδαυΐα, καθόσον ἄλλως, δηλ. εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν συνομολογήσῃ εἰρήνην πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, «ἡ πολιτικὴ ὕπαρξις τῆς Τουρκίας ἐντὸς ἑνὸς ἔτους θὰ ἔφθανεν εἰς τὸ τέρμα αὐτῆς», ὡς διελάμβανε τὸ πρὸς τὸν Σεβαστιάνην ἔγγραφον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας. Ἡ ἀπόφασις αὕτη τῆς Πύλης ἔκλινε πρὸς τὴν πραγματοποίησιν, ὅτε ὁ Ναπολέων ἐγνώριζεν εἰς αὐτὴν ὅτι αἱ ἐνέργειαι τῆς Γαλλίας πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης μετὰ τῆς Ρωσίας ἀπέτυχον, μόνη δ' ἐλπὶς ὑπῆρχεν ἂν αὕτη συγκατετίθετο νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὰς δύο Ἡγεμονίας. Ἡ ἐπελθοῦσα δὲ κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ 1808 πτῶσις τοῦ Σουλτάνου Μουσταφᾶ Δ' καὶ ἡ ἀνάρρησις εἰς τὸν θρόνον τοῦ νεαροῦ Μαχμοὺτ Β' ἐπετάχυνον τὰς ἐν Δαρδανελλίοις ἀρξαμένας διαπραγματεύσεις, αἵτινες κατέληξαν εἰς τὴν ἀπὸ 24)5 Ἰανουαρίου 1809 συνομολόγησιν εἰρήνης μετὰ τῆς Ἀγγλίας, διὰ τῆς ὁποίας ἐπανήρχετο σχεδὸν τὸ πρὸ τοῦ πολέμου καθεστώς. Εὐθὺς δὲ τὴν ἐπομένην ἡ Ἀγγλία ἤρχισεν ἐνεργοῦσα ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας συνομολόγησιν εἰρήνης, ἥτις καὶ ὑπεγράφη τὴν 16)28 Μαΐου 1812 ἐν Βουκουρεστίῳ.

Διὰ τῆς ἐν λόγῳ περὶ εἰρήνης συνθήκης ἡ Ρωσία ἀπέδιδεν εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν Βλαχίαν καὶ Μολδαυΐαν, διατηροῦσα μόνον τὴν Βεσσαραβίαν καὶ τὰς μεταξὺ τῆς πόλεως Βραΐλας καὶ τοῦ Εὐξείνου θέσεις ὡς καὶ ἓν τῶν στομίων τοῦ Δουνάβεως ἐπὶ πλέον. Ἡ Σερβία, ἥτις εἶχεν ἐπαναστατήσει, ὑπήγετο καὶ αὖθις ὑπὸ τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος, παραχωρουμένης εἰς αὐτὴν ἀτελοῦς τινος αὐτονομίας (ἄρθρ. 8). Ἡ Γαλλία εἰς μάτην καὶ πάλιν μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης ἐζήτει να ματαιώσῃ τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς, μὴ δυνηθεῖσα ὅμως εἰμὴ νὰ κλονίσῃ τὸν Σουλτάνον, ὅστις δὲν ἐφάνη κατ' ἀρχὰς διατεθειμένος νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην, ἀναγκασθεὶς εἰς τοῦτο ἐν τούτοις μετὰ ταῦτα, ἐνδίδων εἰς τὴν πίεσιν τῶν Γενιτσάρων. Διὰ τῆς συνθήκης δὲ ταύτης περατοῦται τὸ πρῶτον μέρος τῆς ὑπὸ Ἀλέξανδρον Α' ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος πολιτικῆς καὶ λήγει τὸ περίφημον σχέδιον τῆς εἰς τὴν Ρωσίαν προσαρτήσεως τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν, ματαιοῦνται δὲ ὅλα τὰ περὶ λύσεως τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος σχέδια διὰ γαλλορρωσικῆς συμπράξεως.

Εἰς τὴν ἐν Ἀνατολῇ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἀκολουθηθεῖσαν κατὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν περίοδον πολιτικὴν ἐνδιαφέρει καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἄγγλος πρεσβευτής, ἐνεργήσας τότε δραστηρίως παρὰ τῇ Πύλῃ, ἐπέτυχε νὰ λάβῃ παρ' αὐτῆς τὴν ἄδειαν ἱδρύσεως ἐν Κρήτῃ μονίμου Ἀγγλικοῦ προξενείου, πρῶτος δὲ πρόξενος ἐκεῖ διωρίσθη ὁ Γιοβάννης Ρέζιο.

Διαρκούσης τῆς τοιαύτης γαλλορρωσικῆς πολιτικῆς ἐν Ἀνατολῇ, οἱ Σέρβοι, τῶν ὁποίων ἡ χώρα ἀπετέλει ἁπλοῦν *πασαλίκιον*, ἤτοι ἐπαρχίαν τουρκικήν, καταστᾶσα τὸ κυριώτερον θέατρον τῶν κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μεταξὺ Τουρκίας καὶ Αὐστρίας πολέμων, ὑπαχθεῖσα δὲ καὶ αὖθις μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ *Πασσάροβιτς* (1718) διὰ τῆς συνθήκης τοῦ *Βελιγραδίου* (1739) ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑπομείνωσιν ἐπὶ πλέον τοὺς ἐκ μέρους τῶν Γενιτσάρων διωγμούς, ἐπαναστατήσαντες, ἀνεκήρυξαν «ἀρχηγὸν τῶν Σέρβων» τὸν Γεώργιον Πέτροβιτς, ἐπονομαζόμενον Καραγεώργην (1804). Καὶ ἐνῷ ἡ ἐπανάστασις ἐχαρακτηρίσθη κατ' ἀρχὰς ὡς στρεφομένη κατὰ τῶν Γενιτσάρων, ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν των οἱ Σέρβοι, ἐζήτησαν τὴν ἀπὸ τῆς Πύλης αὐτονομίαν, ἀναλαβόντες ἄνισον κατ' αὐτῆς ἀγῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον ἐνεθαρρύνοντο ἐλπίζοντες βοήθειαν ἐκ μέρους τῆς Ρωσίας, τὴν ὁποίαν ἔβλεπον καὶ αὖθις ἐπιτιθεμένην ἐναντίον τῆς Τουρκίας. Διὰ τῆς συνθήκης ὅμως τοῦ Βουκουρεστίου, οἱ Σέρβοι ἐγκατελείφθησαν εἰς τὴν τύχην των, τῆς Τουρκίας δυνηθείσης, ἐλευθέρας οὔσης πλέον ἐκ τοῦ ρωσικοῦ κινδύνου, νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν, τοῦ Καραγεώργη καταφυγόντος εἰς Οὐγγαρίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ρωσίαν. Τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἐπηκολούθησεν ἄλλη ὑπὸ τὸν Μίλον Ὀβρένοβιτς, ὅστις κατώρθωσε νὰ νικήσῃ κατ' ἐπανάληψιν τοὺς Τούρκους (1815—16), τῇ συνδρομῇ δὲ τῆς Ρωσίας, ἐπετεύχθη ἡ συνομολόγησις εἰρήνης μετὰ τῆς Τουρκίας, δοθείσης γενικῆς ἀμνηστείας. Οὕτως οἱ Σέρβοι ἀπέκτησαν τὸ δικαίωμα ν' ἀσκῶσιν αὐτοί, ἐκτὸς τῶν φρουρίων ἡ κατοχὴ τῶν ὁποίων ἀφίετο εἰς τοὺς Τούρκους, τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν διὰ τῶν κατὰ τόπους ἐκλεγομένων «ἀρχηγῶν», *Κνέζων* τὸ ὄνομα, οἵτινες ἐξέλεγον καὶ τὸν ἀνώτατον *Κνέζον*, τὸν ἡγεμόνα τουτέστι τῆς ὅλης Σερβίας. Τοιοῦτος δὲ ἐξελέγη ὁ Μίλος Ὀβρένοβιτς. Εἰς σύνοδον δὲ δώδεκα *Κνέζων* συνερχομένων κατ' ἔτος εἰς Βελιγράδιον ἀνετίθετο ὁ προσδιορισμὸς καὶ ἡ διανομὴ τῶν φόρων.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Μαυροβούνιοι, ἐξ ἄλλου, οἵτινες οὐδέποτε εἶχον ἐντελῶς ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Τούρκους, ἀνέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τῆς Ρωσίας ἐπιτυχούσης διὰ τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου (1787—1792) νὰ συνάψῃ τὸ πρῶτον ἐπισήμους σχέσεις μετ' αὐτῶν, ἀντικαταστήσασα διὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς ἐπιρροῆς τὴν τῶν Ἐνετῶν.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐξώσεως τοῦ Ναπολέοντος ἄρχεται ἡ νέα φάσις τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος. Νέα γεγονότα ἀνέλπιστα ἴσως ἐν πολλοῖς ἐπηκολούθουν ἐν οἷς τὸ μέγιστον πάντων: ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ 1821 ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις καὶ συνεπῶς ἡ ἀπέναντι αὐτῆς στάσις τῶν διαφόρων Δυνάμεων συγχέεται μὲ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος καὶ τὴν εἰς τοῦτο ἀνάμιξιν αὐτῶν. Τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης (1814) ἠσχολήθη ἐπίσης καὶ μὲ τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα, δυστυχῶς ὅμως οὐδεμία ἐν προκειμένῳ σοβαρὰ ἀπόφασις ἐλήφθη. Ἡ Ρωσία ἐζήτησε ν' ἀναγνωρισθῇ εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανῶν, ὅπως ἡ Γαλλία ἐζήτει ν' ἀναγνωρισθῇ εἰς αὐτὴν τοιοῦτον δικαίωμα ἐπὶ τῶν ἐν Ἀνατολῇ Καθολικῶν, πλὴν ὅμως τοῦτο δὲν συνέφερεν οὔτε εἰς τὴν Ἀγγλίαν, οὔτε εἰς τὴν Αὐστρίαν, καὶ διὰ τοῦτο παρηγκωνίσθη ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Ἡ Ρωσία ὅμως εὑρέθη μετὰ τῆς Ἀγγλίας σύμφωνος περὶ τῆς μὴ προσχωρήσεως τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν *συναυλίαν*, ἂν καὶ πράγματι μετὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν διετέλει εἰς διπλωματικὰς ἐπικοινωνίαν. Διὰ τῆς συνθήκης δὲ τῆς *Βιέννης* ἡ Αὐστρία ἀνέκτησε τὰς ἀπολεσθείσας ἐπαρχίας της, τὴν Καρινθίαν, τὴν Καρνιόλην καὶ τὴν Κροατίαν, ἐπίσης δὲ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ παλαιοῦ Κράτους τῆς Βενετίας, ὡς καὶ τὸ Βασίλειον τῆς Ἰλλυρίας καὶ τὸ τῆς Δαλματίας. Ἡ Ρωσία εἶχεν ἤδη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Γκιουλιστάν, δι' ἧς ἐτέθη τέρμα εἰς τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον (1813), προσαρτήσει τὴν Γεωργίαν καὶ τὴν Τιφλίδα. Ἡ Ἀγγλία, ἐξ ἄλλου, διὰ τῆς αὐτῆς συνθήκης τῆς Βιέννης, ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν της τὰς Ἰονίους Νήσους, ὅ,τι ἀνεγνώρισε καὶ ἡ Ὑ. Πύλη τὴν 24 Ἀπριλίου 1819 καὶ κατέλαβε τὸ Εὔελπι Ἀκρωτήριον καὶ τὸ Γιβραλτὰρ καὶ τὴν Μελίτην, ἐπίκαιρα, ἀληθῶς, σημεῖα ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν μετὰ τῶν Ἰνδιῶν ἐλευθέραν συγκοινωνίαν. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐν Ἀνατολῇ θέσις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἀρχομένης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Μάλιστα, ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ προστεθῇ ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς ἀγὼν ἤρχιζε, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ἱερὰ Συμμαχία (βλ. λ.) ὑφίστατο εἰσέτι, ὅ,τι ὄχι μόνον ἐπιμαρτυρεῖ ὅτι αἱ Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης οὐδεμίαν εἶχον διάθεσιν νὰ ἐπέμβουν ἀποφασιστικῶς ἐν Τουρκίᾳ πρὸς προστασίαν τῶν Χριστιανῶν, ἀλλ' ὅτι αὗται ἐμμέσως διὰ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ὑπερημύνοντο τῆς ἀκεραιότητος τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ὅσον καὶ ἂν ὑπάρχουν διεθνολόγοι ἰσχυριζόμενοι ὅτι κατὰ τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις περὶ προσεχοῦς ἐν τῷ μέλλοντι ἐπεμβάσεως αὐτῶν ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ Κράτει (Hajual).

Τὴν εἴδησιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἔλαβεν ἡ μοναρχικὴ Εὐρώπη καθ' ὃν χρόνον οἱ πρωτεργάται τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ἦσαν συνηγμένοι ἐν Λάϋβᾳ ὅπως συσκεφθῶσι περὶ τῶν ληπτέων μέτρων κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπαναστατικῶν κινημάτων. Ἡ ἀπέναντι δὲ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος στάσις τῶν Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης ἦτο κυρίως συνέπεια τῆς καθόλου αὐτῶν ἐν τῷ Ἀνατολικῷ ζητήματι πορείας.

Τῆς Ἀγγλίας ἡ πολιτικὴ ἐρρυθμίζετο ὑπὸ Πίττ τοῦ νεωτέρου, οὖσα καθαρῶς φιλότουρκος, συνισταμένη εἰς τὴν προστασίαν τῆς ἀκεραιότητος τοῦ τουρκικοῦ κράτους καὶ τὸν περιορισμὸν τῆς πρὸς ἀνατολὰς ἐπεκτάσεως τῆς Ρωσίας. Ὡς ἐκ τούτου καὶ ὁ ἑλληνικὸς Ἀγὼν ἐκρίθη δυσμενῶς, πάσης δι' αὐτοῦ ἐπερχομένης μεταβολῆς ἐν Ἀνατολῇ θεωρουμένης ὡς ἐπιβλαβοῦς εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Ἀγγλίας. Ἡ τοιαύτη δὲ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας μετεβλήθη ὁπωσδήποτε διὰ τῆς ἀνόδου εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Κάνιγκ καὶ τοῦτο μᾶλλον ἐκ τῆς ἀποστροφῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀντιδραστικὴν πολιτικὴν τῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ μίσους τὸ ὁποῖον ᾐσθάνετο πρὸς τὸν Μέττερνιχ.

Ἡ πολιτικὴ ἐξ ἄλλου τῆς Αὐστρίας ἐν Ἀνατολῇ ἐστηρίζετο ἀνέκαθεν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς κατακτήσεως καὶ καταδυναστεύσεως, δυνάμει τῆς ὁποίας ἐξετάθη ὡς Κράτος πρὸς ἀνατολάς. Ἂν καὶ κατ' ἀρχὰς ἡ ὑπεροχὴ αὐτῆς ἐν Ἀνατολῇ ὑπῆρξεν ἀναμφισβήτητος, ἐν τούτοις δὲν ἐβράδυνε νὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν εἰς τὴν Ρωσίαν, μὴ ὑπολειπομένου πλέον εἰς αὐτὴν ἢ νὰ συμπράττῃ μετὰ τοῦ Τσάρου, ἕως οὗ ἀντελήφθη ὅτι ἦτο ἐντελῶς ἀπαραίτητος ἡ πᾶσα θυσία ἀποτροπῇ ταραχῶν ἐν Ἀνατολῇ, ὅπως μὴ ἐπωφεληθῇ τούτων ἡ Ρωσία, εἰ[ς] τὴν πιθανὴν δρᾶσιν τῆς ὁποίας θὰ παρέμενε[ν] ἁπλοῦς θεατής.

Τούτου ἕνεκα ἐζήτησε—καὶ ἔν τινι μέτρῳ ἐπέτυχε τοῦτο—νὰ προσεταιρισθῇ τὴν Ρωσίαν, παριστῶσα τὸν ἑλληνικὸν Ἀγῶνα ὡς ἔργον τυχοδιωκτικόν, καὶ τοῦτο ὅπως παρακωλύσῃ πιθανὴν τῆς Ρωσίας ἐξάπλωσιν ἢ καὶ εὐρυτέραν ἐπιρροὴν αὐτῆς ἐν Ἀνατολῇ καὶ ὅπως ἀποφευχθῇ τὸ νὰ ἀνατεθῇ εἰς αὐτὴν ἡ ἐντολὴ τῆς «εἰρηνεύσεως» τῶν ἀνατολικῶν πραγμάτων, ὅπως ἠξίου ὁ Τσάρος, κατ' ἀνάλογον τρόπον ὅπως τοιαύτη ἐντολὴ εἶχε δοθῇ εἰς τὴν Αὐστρίαν ἀπέναντι τῆς Ἰταλίας, καθόσον πάλιν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς «εἰρηνεύσεως» κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, ἠδύνατο ἡ Ρωσία νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὸ ἴδιον αὐτῆς συμφέρον καὶ συνεπῶ[ς] εἰς βάρος καὶ ζημίαν τῆς Αὐστριας.

Ἡ τοιαύτη πολιτικὴ τῆς Αὐστρίας, τὴν ὁποίαν κατηύθυνεν ὁ πολὺς Μέττερνιχ, καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἐπακολουθησάντων ὅτι, ὁσάκις ἡ Ρωσία ἐφαίνετο ἀποφασισμένη νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως, οὗτος προέτεινε τὴν ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀνεξαρτησίας οὐχὶ βεβαίως πραγματικῆς ἀλλὰ διπλωματικῆς, σκοπούσης τὴν ἀποφυγὴν τοῦ πολέμου—ὅπως οὕτω πάλιν παρακωλύσῃ τὴν στρατιωτικὴν ἐπέμβασιν τῆς Ρωσίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ὅτε δὲ συνεζητεῖτο τὸ ζήτημα τῆς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐπεμβάσεως τῶν Δυνάμεων, ὁ Μέττερνιχ συνεφώνει, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ὅπως δι' αὐτῆς ἐπιτευχθῇ «νὰ διατηρηθῇ ἀκέραιον τὸ Κράτος τῆς Πύλης ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ νήσων», «νὰ χορηγηθῇ ταυτοχρόνως ἀμνηστεία διὰ τὸ παρελθὸν καὶ ἐγγύησις περὶ καλυτέρου μέλλοντος, δι' ἧς νὰ παρεμποδίζεται ἡ ἀνανέωσις τῶν καταπιέσεων καὶ αὐθαιρεσιῶν»!

Ἡ ἐν Ἀνατολῇ πολιτικὴ τῆς Πρωσσίας, ἐξ ἄλλου, ὡς μὴ ἐχούσης καὶ ἰδιαίτερα συμφέροντα ἐν αὐτῇ, ἐρρυθμίζετο εἴτε ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς ἐν Εὐρώπῃ συμφερόντων, εἴτε ἐκ τῶν γενικῶν τοιούτων τῆς Εὐρώπης. καὶ διὰ τοῦτο κατέκρινεν ἐπισήμως μὲν τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, πλὴν ὅμως κατ' ἰδίαν δὲν ἀπέκρυπτεν, ἰδίως δὲ ἀπέναντι τῆς Αὐστρίας, τὴν γνώμην περὶ τοῦ κυρίως ἐθνικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος, συνηγοροῦσα ὅπως ἀποφευχθῇ ἡ μονομερὴς ρωσικὴ ἐπέμβασις ἐν Ἀνατολῇ, ὅπως οὗτος θεωρηθῇ ζήτημα εὐρωπαϊκόν, ἐνδιαφέρον πάντα τὰ Κράτη τῆς Εὐρώπης.

Ἐν Γαλλίᾳ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις οὐδεμίαν εὗρε κατ' ἀρχὰς συμπάθειαν, ἂν καὶ ὁ δοὺξ Ρισελιὲ εὐμενῶς διέκειτο πρὸς τὰς ρωσικὰς προτάσεις, τοῦτο δὲ οὐχὶ ἐκ πνεύματος φιλελληνικοῦ, ἀλλ' ἐκ συμπαθείας πρὸς τὴν Ρωσίαν. Ὅτε ὅμως εἰς τὴν ἀρχὴν ἀνῆλθε τὸ ὑπουργεῖον Βιλλέλ, ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ κατέστη μᾶλλον ἀνθελληνική. Πλὴν ὅμως ὁ σὺν τῷ χρόνῳ ἀναπτυσσόμενος φιλελληνισμός, τῇ σθενερᾷ συνηγορίᾳ τοῦ Σατωβριάν, ἐξ ἄλλου δὲ ἡ φιλορωσικὴ πολιτικὴ ἥτις ἐξήσκει τότε μεγάλην ἐν Γαλλίᾳ ἐπιρροήν, συνετέλεσαν ὅπως καταστῇ μᾶλλον φιλελληνικὴ ἡ γαλλικὴ πολιτ[ικὴ]

Digitized by Google

Οὕτω πως δὲ ἡ Γαλλία εἶναι ἡ μᾶλλον μετὰ τὴν Ρωσίαν ἀναμιχθεῖσα Δύναμις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα πρὸς συμφέρον τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος.

Ἡ πολιτικὴ τῆς Ρωσίας ἐν τῷ Ἀνατολικῷ ζητήματι εἶναι γνωστὴ μέχρι τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου (1812), δι' ἧς ἐτέθη τέρμα εἰς τὸν μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας πόλεμον. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1816 αἱ μεταξὺ τῶν δύο τούτων Κρατῶν σχέσεις ἤρχισαν ἐντεινόμεναι, λόγῳ τῆς ἐκκρεμότητος ζητημάτων τινῶν ἀναφερομένων εἰς τοὺς ὅρους τῆς μνησθείσης συνθήκης, τὰ ὁποῖα εἶχον καταστῆ μὲν ἀντικείμενον διαπραγματεύσεων, ἀλλ' ἄνευ πολλῶν ἐλπίδων συνεννοήσεως. Ἐκραγέντος δὲ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος, τοῦ Ἀλεξάνδρου αἱ προθέσεις καὶ ὁ ζῆλος, ὅπως πρὶν ἀποθάνη πράξῃ τι ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ὡς εἶχε δηλώσει εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, καὶ ἡ ἐπιθυμία ὅπως πραγματοποιήσῃ τὸ «Ἑλληνικὸν σχέδιον» τῆς προμήτορος αὐτοῦ Αἰκατερίνης Β' εἶχον μεταστραφῆ, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1820, ὅτε ἐξερράγησαν αἱ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ ἐπαναστάσεις, εἰς φόβους καὶ ἀνησυχίας ὡς πρὸς τὰς φιλελευθέρας ἰδέας τῆς Εὐρώπης, οὕτω δέ, ἄκων ἴσως, κατεδίκασε καὶ οὗτος, σὺν τοῖς ἄλλοις, τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, νομίζων ὅτι ἡ ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις κήρυξις τῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου μερικὸν μόνον χαρακτῆρα φέρει, καὶ παρήγγειλεν εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρῶσον πρεσβευτὴν νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Σουλτάνον τὴν συνδρομὴν τῆς Ρωσίας πρὸς κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως, εἰς δὲ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἐν Βεσσαραβίᾳ στρατοῦ νὰ τηρήσῃ αὐστηρὰν οὐδετερότητα. Τὴν τοιαύτην στάσιν ὅμως τοῦ Ἀλεξάνδρου μετέβαλεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ εἴδησις τῆς γενικῆς τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστάσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ δραματικὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ἐξειλίχθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ σφαγὴ τοῦ Πατριάρχου κ.λ.π., ἡ εἰσβολὴ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὰς Ἡγεμονίας καὶ αἱ διαπραχθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ ἐκεῖ ὠμότητες, ἐξ οὗ καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀπευθυνθῇ δι' ἐγκυκλίου (10]22 Ἰουνίου) πρὸς τὰς αὐλὰς τῶν λοιπῶν Κρατῶν, ἐκθέτων τὰ γενόμενα καὶ διακηρύττων ὅτι ἀπέναντι τῆς τοιαύτης προσβολῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἡ Ρωσία δὲν δύναται νὰ ὑπομείνῃ καὶ προσθέτων ὅτι ὁ ρωσικὸς στρατὸς εἶναι ἕτοιμος νὰ ἐπιβάλῃ τὰ δίκαια τῆς Ρωσίας, οὐχὶ βεβαίως «νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὅρια τοῦ ρωσικοῦ Κράτους, ἀλλὰ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην καὶ ἑδραιώσῃ τὴν ἰσορροπίαν». Οὕτω δέ πως ὄχι μόνον ὁ Ἀλέξανδρος ἐδημιούργει ἑλληνικὸν ζήτημα, ἀλλὰ ἐνεφάνιζε Ἀνατολικὸν ζήτημα ὑπὸ νέαν ὅλως μορφήν. Ταὐτοχρόνως ἔπεμπε τελεσίγραφον εἰς τὴν Πύλην ἐν τῷ ὁποίῳ ἐν ὀνόματι τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἐμέμφετο τῶν τουρκικῶν ἐνεργειῶν καὶ πράξεων, ὑποδεικνύων τὰς διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις αἵτινες ἔδει νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας, δημιουργῶν οὕτω πως λεληθότως παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ἑλληνικὸν ζήτημα.

Ὁ Στρογονὼφ διαβιβάζων τὸ τελεσίγραφον τοῦτο εἰς τὴν Ὑ. Πύλην ἔθεσε προθεσμίαν 8 ἡμερῶν, μὲ τὴν δήλωσιν ὅτι ἐν περιπτώσει καθ' ἣν δὲν λάβῃ ἱκανοποιητικὴν καὶ ἐπαρκῆ ἀπάντησιν ἤθελεν ἐγκαταλείψει τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπερ καὶ ἐγένετο τὴν 29 Ἰουλίου / 10 Αὐγούστου, ἐξ οὗ ἐπῆλθεν ἡ ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἀναμενομένη διακοπὴ τῶν ρωσοτουρκικῶν σχέσεων, χωρὶς καὶ νὰ ἐκλείψῃ ταυτοχρόνως πᾶσα δυνατότης συνεννοήσεως αὐτῶν, λόγῳ τῆς τακτικῆς τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξανδρος ἤθελε νὰ τηρήσῃ ἀπέναντι τοῦ ὑπὸ νέαν ὅλως μορφὴν ἀνακύψαντος Ἀνατολικοῦ ζητήματος, συμβιβάζων αὐτὴν πρὸς τὴν καθόλου ὑπ' αὐτοῦ ἀκολουθουμένην εὐρωπαϊκὴν πολιτικήν. Εἰς τοῦτο δὲ συνέτεινον καὶ αἱ ἐπὶ τῆς ρωσικῆς ἐγκυκλίου διαβιβασθεῖσαι ἀπαντήσεις τῶν αὐλῶν τῶν λοιπῶν κρατῶν.

Ἐκ τούτων ἡ Πρωσσία, ὡς ἔχουσα λόγους στενῆς μετὰ τῆς Ρωσίας συνεργασίας, ἀπεδέχθη τὰς ἀξιώσεις αὐτῆς, προτείνασα τὴν σύγκλησιν Συνδιασκέψεως τῶν πληρεξουσίων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ ληφθῇ σχετικὴ ἐνέργεια πρὸς πραγματοποίησιν αὐτῶν, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ Γαλλία, ἡ πολιτικὴ τῆς ὁποίας, διευθηνομένη ὑπὸ τοῦ Ρισελιέ, διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ρωσίας. Ἀντιθέτως ὅμως, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Αὐστρία ἐπεζήτησαν νὰ παρεμποδίσωσι ρωσικὴν ἐπέμβασιν, τῆς μὲν πρώτης κηρυχθείσης ἀπολύτως ἐναντίας εἰς τὴν τοιαύτην τῆς Ρωσίας πρότασιν, τῆς δὲ τελευταίας λόγῳ ἀδυναμίας καὶ συμμαχικῆς ἀλληλεγγύης πρὸς τὸν Τσάρον ζητούσης διὰ πλαγίων μέσων ν' ἀντιταχθῇ καὶ νὰ παρακωλύσῃ ἀνάμιξιν τῆς Ρωσίας εἰς τὸν πόλεμον, ἐξαντλοῦσα ἐξ ἄλλου πᾶσαν τὴν ἐπιρροήν της παρὰ τῇ Ὑ. Πύλῃ, ὅπως φανῇ ὑποχωρητικὴ πρὸς τὴν Ρωσίαν. Εἰς τὰς ἀπαντήσεις τῶν Δυνάμεων τούτων ἀνταπαντᾷ πρὸς μὲν τὸν Καστελρῆγον διὰ Lettre du cabinet (17/29 Αὐγούστου), ὁ Τσάρος ὅτι «ἔμελλε νὰ ἐκτείνῃ τὴν μακροθυμίαν αὐτοῦ μέχρι τῶν ἐσχάτων αὐτῆς ὁρίων, ἀλλὰ δὲν ἔμελλε νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρια τὰ μὴ ἐπιτρεπόμενα»· εἰς δὲ τὴν πρὸς τὴν Αὐστρίαν ἀπαντητικὴν διακοίνωσιν τῆς Ρωσίας ὁ κόμης Νεσσελρῶδε ἐδήλου ὅτι εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπρόσωποι τῶν Δυνάμεων οὐδὲν ἤθελον κατορθώσει πρὸς διευθέτησιν τοῦ ζητήματος, ἔπρεπε νὰ συγκληθῇ ἐπισημοτέρα συνδιάσκεψις «ἐπὶ ἐδάφους ρωσικοῦ καὶ πλησίον τοῦ θεάτρου τοῦ μέλλοντος πολέμου, ἵνα μὴ ὁ πόλεμος οὗτος ὑπὸ τῶν ἐν Εὐρώπῃ θιασωτῶν τῆς ἐπαναστάσεως θεωρηθῇ ὡς σημεῖον διαλύσεως τῆς μεγάλης καὶ σωτηρίου εὐρωπαϊκῆς συμμαχίας». Πρὸς τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἐπέτυχον αἱ δύο ἐν λόγῳ Δυνάμεις νὰ παρασύρωσι σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τὴν Γαλλίαν, τοῦ Ρισελιέ, παρὰ τὰ φιλορρωσικὰ αἰσθήματα αὐτοῦ, ἐργαζομένου ἤδη ὑπὲρ τῆς εἰρηνικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος. Ἀπὸ κοινοῦ δὲ αἱ τρεῖς Δυνάμεις ἐνέτεινον τὰς προσπαθείας αὐτῶν, ὅπως πείσωσι τὴν Πύλην ν' ἀποδεχθῇ τοὺς ὅρους τοῦ ρωσικοῦ τελεσιγράφου, ἥτις διὰ τῆς ἀπὸ 6/18 Ἀπριλίου 1822 διακοινώσεώς της πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἐβεβαίου ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ πρῴην καθεστὼς ἐν ταῖς ἡγεμονίαις συμφώνως πρὸς τὴν ἀπαίτησιν τῆς Ρωσίας.

Ἐνῷ ἡ Ἀγγλία καὶ Αὐστρία ἐνέτεινον τὰς προσπαθείας των παρὰ τῇ Ὑ. Πύλῃ ὅπως δεχθῇ τοὺς ὅρους τοῦ ρωσικοῦ τελεσιγράφου, ὁ Ἀλέξανδρος ἔπεμπε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑπομένου ἔτους εἰς Βιέννην ἔκτακτον ἀπεσταλμένον, τὸν Τατίσσεφ, ὅπως διαπραγματευθῇ μετὰ τοῦ Μέττερνιχ περὶ τῆς ὁριστικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος, ἐπειγόμενος νὰ λάβῃ ὁριστικὴν ἀπόφασιν περὶ πολέμου ἢ περὶ εἰρήνης. Κατὰ τὴν συνάντησιν τοῦ Τατίσσεφ καὶ Μέττερνιχ ἀπεφασίσθη ἡ σύγκλησις Συνδιασκέψεως τῶν Δυνάμεων ἐν Βιέννῃ, ὅπως συμφωνήσωσι περὶ τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα θὰ ἐλαμβάνοντο μεταξὺ τῶν Δυνάμεων, προσκαλουμένης νὰ συμμετάσχῃ εἰς αὐτὴν καὶ τῆς Τουρκίας. Εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ συγκλήσεως τῆς τοιαύτης Διασκέψεως προθύμως ὑπήκουσεν ἡ Πρωσσία καὶ αὐτὴ ἐπίσης ἡ Γαλλία, μόνον δὲ ἡ Ἀγγλία ἀντετάχθη, οὐδὲν θέλουσα ν' ἀκούσῃ περὶ ἑλληνικοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον ὁ Μέττερνιχ εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ Τατίσσεφ συνάντησιν συνταχθὲν ὑπόμνημα εἶχεν οὕτω πως συνδυάσει, ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατος ὁ χωρισμὸς αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς ὅρους τοῦ ρωσικοῦ τελεσιγράφου, ἥτις ἐν τέλει ὑπεχώρησεν ὅμως ἐνδίδουσα εἰς τὸ φιλελληνικὸν ρεῦμα τὸ ὁποῖον ἤρχισε ν' ἀναπτύσσεται ἐκεῖ. Ἡ ἐν Βιέννῃ Συνδιάσκεψις, εἰς τὴν ὁποίαν ἠρνήθη νὰ συμμετάσχῃ ἡ Πύλη, προέβη τὴν 14)26 Αὐγούστου εἰς διακήρυξιν καθορίζουσαν τοὺς ὅρους ὑφ' οὓς ἔδει νὰ ἐπαναληφθῶσιν αἱ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας σχέσεις, ὅρους ἀπείρως μετριοπαθεστέρους ἐκείνων τοὺς ὁποίους περιελάμβανε τὸ ὑπόμνημα τοῦ Μέττερνιχ καὶ τοὺς ὁποίους ἀνεγνώρισε καὶ ἀπεδέχθη ὁ Τσάρος (βλ. λ. Βιέννης Συνδιάσκεψις 1822). Ἡ δὲ μετ' οὐ πολὺ συνελθοῦσα ἐν Βερώνῃ σύνοδος (Ὀκτώβριος - Δεκέμβριος 1822) ὑπῆρξεν ὁ διπλωματικὸς τάφος τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀποδεχθέντος καὶ αὖθις τοὺς αὐτοὺς ὅρους, οὓς εἶχεν ὁρίσει καὶ ἡ ἐν Βιέννῃ σύνοδος, διὰ τὴν μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ρωσίας ἐπανάληψιν διπλωματικῶν σχέσεων (βλ. Βερώνης σύνοδος). Ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διαλλακτικὴ πολιτικὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅσον καὶ συντηρητικὴ ἀπέναντι τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, ἑρμηνεύεται κάλλιστα ἐκ τῶν ὅσων ἔλεγεν εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Γαλλίας εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βερώνης: «Οὐδὲν ὠφελιμώτερον διὰ τὴν Ρωσίαν οὐδ' ἄλλο τι ποθητότερον ὑπῆρχε διὰ τὸν ρωσικὸν λαὸν ἢ σταυροφορία ἐπιχειρουμένη ἐπὶ τῇ ἀφορμῇ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως· ἀπέσχον ὅμως τοῦ τοιούτου ἔργου, διότι ἐνόμισα, ὅτι εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὑπῆρχον συμπτώματα ἐπαναστάσεως ἀνατρεπτικῆς τῶν κοινωνικῶν τάξεων.... Δὲν θ' ἀποχωρισθῶ τῶν ἡγεμόνων, μεθ' ὧν εἶμαι σύμμαχος. Ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς ἡγεμόνας νὰ συμμαχῶσι φανερῶς πρὸς ὑπεράσπισιν κατὰ τῶν *μυστικῶν ἑταιρειῶν*».

Ἡ Ὑψ. Πύλη πληροφορηθεῖσα τὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συνεδρίου τῆς Βερώνης, πρὶν αὗται ἀναγγελθῶσιν ἐπισήμως εἰς αὐτήν, ἐπροθυμήθη νὰ ἐκπληρώσῃ οἴκοθεν, ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, ἔν τινι μέτρῳ ταύτας, ἐφόσον τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα ἐφαίνετο ὄχι μόνον ἐγκαταλειφθὲν εἰς τὴν τύχην του ἀπὸ τὰς Δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ ἐπισήμως καταδικασθέν. Πλὴν ὅμως τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, σὺν τῷ χρόνῳ καθίστατο ἔτι μᾶλλον πολύπλοκον καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀφορμή— καὶ τοιαύτη δὲν ἔλειψεν — ἦτο ἀρκετὴ ὅπως ματαιώσῃ τὴν ἐπιτευχθεῖσαν λύσιν ἐπὶ τοῦ ρωσοτουρκικοῦ ζητήματος. Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχήν, τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Ἀγγλίας διηύθυνε πλέον ὁ Κάνιγκ, ὅστις ἐκ προσωπικῆς ἀντιπαθείας πρὸς τὸν Μέττερνιχ, μετήλλαξε στάσιν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, γνωρίσας εἰς τὴν Πύλην διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἄγγλου πρεσβευτοῦ ὅτι, ἂν ἡ Τουρκία δὲν ἐκπληρώσῃ τὰς πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν συμμάχων Δυνάμεων δοθείσας ὑποχρεώσεις ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Ἕλληνας, «δὲν δύναται νὰ διατελῇ εἰς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὴν Ἀγγλίαν». Ἐπὶ πλέον οἱ περιορισμοί, οὓς ἐπέβαλεν ἡ Πύλη εἰς τὰ ἐκ Προποντίδος εἰς τὸν Εὔξεινον καὶ τἀνάπαλιν πλέοντα ὑπὸ διαφόρους σημαίας πλοῖα, ἀπέβλεπον κυρίως τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ὑπὸ ρωσικὴν σημαίαν, ἂν καὶ ἐν τῷ ἐν Βερώνῃ Συνεδρίῳ ἡ Ρωσία εἶχεν ἀπαιτήσει ὅπως ἡ Τουρκία ἀναγνωρίσῃ τὴν διὰ τῶν πορθμῶν τούτων ἐλευθεροπλοΐαν εἰς πάντα τὰ ὑφ' οἱανδήποτε σημαίαν εὐρωπαϊκὰ πλοῖα. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐλύθη ὅμως κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1823, ἀναγκασθείσης τῆς Πύλης νὰ παραχωρήσῃ τὴν τοιαύτην ἐλευθερίαν. Τὸ μόνον ἐκκρεμὲς ζήτημα τὸ ὁποῖον ὑπελείπετο ἦτο τὸ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν μεταξὺ τῆς Τουρκίας καὶ Ρωσίας διπλωματικῶν σχέσεων διὰ τῆς ἀποστολῆς Ρώσου πρεσβευτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, διότι δραστηρίως εἰργάζετο ὁ Μέττερνιχ. Ἡ Ρωσία ὅμως ὑπέβαλεν αὖθις νέας ἀξιώσεις ὡς τὴν τῆς ἐντελοῦς ἐκκενώσεως τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν, τῆς ἀποζημιώσεως τῶν μεσημβρινῶν αὐτῆς ἐπαρχιῶν ἐκ τῶν περιορισμῶν οὓς ἐπέφερον εἰς αὐτὰς αἱ περὶ ναυτιλίας διαταγαὶ τῆς Πύλης, ὡς καὶ τροποποίησιν τῶν διατάξεων τούτων, ἐκ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ὁποίων ἐξήρτα τὴν ἀποστολὴν πρεσβευτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ Πύλη ἠναγκάσθη τῇ ἐπιμονῇ τοῦ Ἄγγλου ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως Στραγγφόρδου ν' ἀποδεχθῇ τὴν 15)27 Ἀπριλίου 1824 περὶ ἐκκενώσεως τῶν ἡγεμονιῶν ἀπαίτησιν τῆς Ρωσίας, ὁ δὲ Τσάρος, ἀφοῦ κατόπιν τῆς μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας ἐν Τσέρνοβιτς συνεντεύξεως (Ὀκτώβριος 1823) ἐπείσθη νὰ διορίσῃ ἁπλοῦν ἐπιτετραμμένον ἐν Κωνσταντινουπόλει, προέβη κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1824 εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ Ριβωπιέρρου ὡς πρεσβευτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Πλὴν ὅμως, ἂν καὶ ἡ Ρωσία συγκατετέθη εἰς τὴν ἐπίσημον ἐπανάληψιν τῶν μετὰ τῆς Τουρκίας διπλωματικῶν σχέσεων αὐτῆς, δὲν ἔσπευσε καὶ ν' ἀποστείλῃ τὸν νέον αὐτῆς πρεσβευτὴν πρὶν ἢ λεχθῇ ἡ πρώτη ἐπίσημος λέξις τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Τουρκίαν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἤδη ἡ ρωσικὴ πολιτικὴ ἠγωνίζετο νὰ καταστήσῃ εὐρωπαϊκόν, προτείνουσα διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Δεκεμβρίου 1823 / 9 Ἰανουαρίου 1824, μυστικοῦ ὑπομνήματος τὴν σύγκλησιν ἐν Πετρουπόλει Συνδιασκέψεως τῶν Δυνάμεων, ὅπως ἐπιληφθῶσι τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ ἐν λόγῳ ὑπόμνημα ἐξητάζετο ὑφ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἀπόψεις, εὐρωπαϊκάς τε καὶ ρωσικάς. Διὰ τοῦ ἐν λόγῳ μυστικοῦ ὑπομνήματος ἡ Ρωσία προέτεινεν ὅπως αἱ ἑλληνικαὶ χῶραι διαιρεθῶσιν εἰς τέσσαρα μικρὰ κράτη, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον περιελάμβανε τὰ νότια παράλια τῆς Ἀλβανίας, τὴν Ἤπειρον, τὴν Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν, τὸ δεύτερον τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς Εὐβοίας, τὸ τρίτον τὴν Πελοπόννησον μετὰ τῆς Κρήτης, τὸ τέταρτον δὲ τὰς λοιπὰς νήσους κυβερνωμένας κατὰ τὰ παλαιὰ προνόμια τῆς αὐτονομίας αὐτῶν. Τὰ κράτη ταῦτα θὰ ἦσαν φόρου ὑποτελῆ εἰς τὸν Σουλτάνον, ἀπολαύοντα ὅμως τελείας ἐσωτερικῆς αὐτονομίας, ὑπὸ Χριστιανοὺς ἡγεμόνας, πλὴν τοῦ κράτους τῶν νήσων τὸ ὁποῖον θὰ ἐκυβερνᾶτο δημοκρατικῶς. Τῶν κρατῶν τούτων ἀντιπρόσωπος θὰ ἦτο ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Ἐν τούτῳ δὲ ἀκριβῶς τῷ ὅρῳ ἐκδηλοῦται ὁλόκληρος ὁ χαρακτὴρ τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς ἐν τῷ ἀνατολικῷ ζητήματι, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ζητούσης τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὕπαρξιν Ἐκκλησίας ἐντελῶς ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τοῦ Σουλτάνου ἀλλ' ἠθικῶς ἐξαρτωμένης ἀπὸ τῆς Ρωσίας, ὅπως οὕτω ὑπαγάγῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν της πάντας τοὺς ἐν Τουρκίᾳ ὀρθοδόξους.

Ἡ Συνδιάσκεψις ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν της ἐν Πετρουπόλει τὴν 17/29 Ἰουνίου, εἰς ἣν ἔλαβε κατ' ἀρχὰς μέρος καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας (ἡ Ρωσία εἶχεν ἤδη διορίσει ἀντιπρόσωπόν της ἐν Κωνσταντινουπόλει), πρὶν ὅμως οὗτος λάβῃ εἰδικὴν ἐξουσιοδότησιν τῆς Κυβερνήσεώς του, ὅ,τι ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Κάνιγκ νὰ μεμφθῇ αὐτοῦ, καθόσον ἤθελεν ἤδη τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν ἐν λόγῳ Συνδιάσκεψιν νὰ ἐξαρτήσῃ ἀπὸ νέους ὅρους, ἰδίως τὸν κατ' ἀρχὴν ἀποκλεισμὸν παντὸς μέτρου βίας κατὰ τῆς Τουρκίας εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ὑπὸ τῆς Συνδιασκέψεως τυχὸν ἀποφασισθησομένων. Ἂν δὲ ὁ Κάνιγκ ἐζήτει νὰ τηρήσῃ ἔναντι τῆς Τουρκίας αὐστηρὰν οὐδετερότητα, τὸ αὐτὸ ἔδει νὰ πράξῃ καὶ ἔναντι τῆς Ἑλλάδος, ὅσον καὶ ἂν ταύτην σιωπηρῶς εἶχεν ἀναγνωρίσει ὡς ἐμπόλεμον Δύναμιν, μεταχειριζόμενος πρὸς τούτοις τὴν διαμαρτυρίαν τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τῆς 12/24 Αὐγούστου, ἐν ᾗ ἠρνεῖτο αὕτη ν' ἀποδεχθῇ τὴν προτεινομένην λύσιν ἐπεμβάσεως περὶ αὐτονομίας τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀληθῶν αὐτοῦ σκοπῶν. Ἐκ τῆς ἀπαντήσεως δὲ τοῦ Κάνιγκ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καταδείκνυται, ὅτι ἡ ἐν τῷ Ἀνατολικῷ ζητήματι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πολιτικὴ τοῦ Κάνιγκ ἦτο ἄκρως συντηρητική, μὴ ἐξικνουμένη ὅμως μέχρι δυσμενείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἁπλῶς προθύμου ὅπως μεσιτεύσῃ ὑπὲρ αὐτῆς παρὰ τῷ Σουλτάνῳ. Ἑπόμενος δὲ πιστῶς τῇ πολιτικῇ αὐτοῦ ὁ Κάνιγκ διεκήρυξε τὴν 23/5 Δεκεμβρίου ὅτι ἀρνεῖται νὰ συμμετάσχῃ τῆς Συνδιασκέψεως, ὅπως «οἱ διαμαχόμενοι ἐξαντληθῶσιν ἔτι περισσότερον, διὰ νὰ καταστῶσι πρόθυμοι πρὸς

Digitized by Google

ἐπέμβασιν». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερὸν ὅτι ὁ Κάνιγκ διὰ τῆς ματαιώσεως τῆς συνδιασκέψεως—ὅ,τι καὶ ἐν μέρει ἐπέτυχεν—ἐζήτει νὰ προλάβῃ τὴν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐπέμβασιν τῆς Ρωσίας, ἀκολουθῶν ἀκριβῶς τὴν ἀντίθετον πολιτικὴν ἐκείνης τοῦ Μέττερνιχ, ὅστις διὰ τῆς συνδιασκέψεως ἤλπιζε νὰ παρακωλύσῃ τοιοῦτον ἐνδεχόμενον.

Ἡ συνδιάσκεψις τῆς Πετρουπόλεως ἐπανέλαβε τὰς ἐργασίας της τὴν 12)24 Φεβρουαρίου 1825, κατὰ τὴν πρώτην δ' αὐτῆς συνεδρίασιν ὁ κόμης Νεσσελρῶδε ὑπέβαλε τὰς ἑξῆς προτάσεις: α) ἀποδοχὴ τῆς μεσολαβήσεως ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας, β) ἀνακωχή, γ) συνεννόησις τῆς Πύλης μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλάδος, δ) ἀποστολὴ προξένων ἐκ μέρους τῶν Δυνάμεων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἀπεφασίσθη ὅπως προταθῇ εἰς τὴν Πύλην νὰ προκαλέσῃ οἰκειοθελῶς τὰς Δυνάμεις ὅπως διὰ τῆς φιλικῆς των συνδρομῆς ἐνεργήσουν εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς ἐν Ἀνατολῇ ἐπαναστάσεως. Ἀποτέλεσμα τῆς συνδιασκέψεως ἦτο τὸ ἀπὸ 26 Μαρτίου / 7 Ἀπριλίου πρωτόκολλον, ἐν ᾧ διετυποῦτο ἡ ὡς ἄνω ἀπόφασις. Δι' ἐγκυκλίου δὲ τῆς 4)16 Ἀπριλίου πρὸς τὰς Δυνάμεις ὁ Τσάρος προσκαλεῖ αὐτὰς ὅπως συνεννοηθῶσιν ἐφ' ὅλων τῶν ζητημάτων ἕως οὗ ἔλθῃ ἡ ἀπάντησις τῆς Πύλης, ἄλλως, ἐτόνιζεν, εἶναι περιττὴ ἡ ἐπανάληψις τῆς Συνδιασκέψεως, τῆς ὁποίας ἡ μέχρι τότε ἀποτυχία ὀφείλεται εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Αὐστρίαν. Πρὸς τὴν ἐγκύκλιον ταύτην ἀπήντησε συμφωνοῦσα μόνον ἡ Πρωσσία, ἡ δὲ Γαλλία ρυμουλκηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μέττερνιχ, ἔδιδεν ἀπάντησιν ψυχράν, ἐκφράζουσα τὴν ἔκπληξίν της διὰ τὴν τοιαύτην τῆς Ρωσίας σπουδήν· ἡ δὲ Αὐστρία διὰ γλώσσης οὐχὶ τῆς συνήθους ἀπεδοκίμαζε τὴν τοιαύτην ἐπιμονὴν τῆς ρωσικῆς Αὐλῆς καὶ ἐζήτει νὰ δαμάσῃ, οἱονεὶ εἰπεῖν, τὴν ἀφηνιάζουσαν ρωσικὴν πολιτικήν.

Αἱ ἀποφάσεις τῆς Συνδιασκέψεως ἀνεκοινώθησαν εἰς τὴν Πύλην τὸν Ἰούνιον τοῦ 1825. Ἡ Τουρκία ὅμως, γνώστης προηγουμένως τῶν ἐκεῖ ἀποφασισθέντων, εἶχε λάβει στερρὰν ἀπόφασιν ν' ἀρνηθῇ τὴν τοιαύτην μεσολάβησιν, ἐνισχυομένη εἰς τοῦτο ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Ἀγγλία οὐδόλως συμμετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνδιασκέψεως τῆς Πετρουπόλεως, ἐξ ἄλλου δὲ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἐπίσημος τοῦ πρωτοκόλλου γνωστοποίησις εἰς τὴν Πύλην δὲν ἐγένετο συλλογικῶς ὑπὸ πάντων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν τῶν Δυνάμεων ἀλλὰ μεμονωμένως, ὁ δὲ τρόπος δι' οὗ ἕκαστος τούτων προέβαινεν εἰς τὴν τοιαύτην γνωστοποίησιν κατεδήλου τὴν κατὰ βάσιν ἐνυπάρχουσαν μεταξὺ τῶν Δυνάμεων διαφωνίαν. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἀποτυχίας τῶν Δυνάμεων παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ κατέστη ἀδύνατος ἡ ἐπανάληψις τῆς Συνδιασκέψεως, ὁ δὲ Τσάρος ἀγανακτήσας, οὐχὶ τόσον κατὰ τῆς Τουρκίας ὅσον κατὰ τῶν Δυνάμεων καὶ ἰδίως τῆς Αὐστρίας, ἐγνώρισεν εἰς τὰς Δυνάμεις δι' ἐγκυκλίου ὅτι ἤδη εἶχε λάβει τὴν ἀπόφασιν σχετικῶς μὲ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα νὰ μὴ ἐρωτήσῃ πλέον τὰς Δυνάμεις, ἀλλὰ νὰ ἐνεργήσῃ μόνος. Ἀλλ' ἡ τοῦ Μέττερνιχ διπλωματικὴ ἐπιτηδειότης ἐπέτυχε καὶ πάλιν νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων. Φοβούμενος μή τι ὁ Τσάρος πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπειλήν, ἐνήργησε δραστηρίως παρὰ τῇ Πύλῃ ὅπως αὕτη «ὡς δεῖγμα ἰδιαίτερον τῆς φιλοφροσύνης τοῦ Σουλτάνου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας» ἐπαναφέρῃ ἐντελῶς τὸ πρώην ἐν ταῖς ἡγεμονίαις καθεστώς, ἡ λύσις τοῦ ὁποίου εἶχε καὶ πάλιν περιπλεχθῆ μὲ τὸ ζήτημα τῶν Μπὰς Μπεσλίδων. Καὶ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα ἐπέτυχεν αὖθις: ὁ Τσάρος ἐφάνη πρὸς στιγμὴν ἱκανοποιούμενος καὶ πάλιν συντηρητικὸς γινόμενος.

Πλὴν ὅμως ὁ Ἀλέξανδρος δὲν εἶχε παύσει ἐνδιαφερόμενος διὰ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη τῆς δευτέρας Συνδιασκέψεως, ἥτις τόσον ἀπέτυχεν, ὁ Τσάρος ἐζήτησε νὰ ἐπιτύχῃ ἀγγλορρωσικὴν προσέγγισιν, ἐπωφεληθεὶς δὲ τῆς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν γενομένης ἐπικλήσεως τῶν Ἑλλήνων περὶ ἀγγλικῆς προστασίας, ὅ,τι ἐπέτρεπεν εἰς τὸ Κάνιγκ νὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς εἰς τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα ἐπεμβάσεως, παρῄτησεν ὁριστικῶς τὴν ἐπιφυλακτικὴν αὐτοῦ στάσιν καὶ προσεπάθησε νὰ πλησιάσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν Ἀγγλίαν, ὅ,τι ὁ Κάνιγκ ἐπίσης ἐπεθύμει, ὅπως οὕτω πως ἀπαλλάσσων τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα τῆς ἐπιρροῆς τῶν Δυνάμεων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας καὶ ἀποχωρίζων τὴν Ρωσίαν ταύτης, καὶ ἰδίως τῆς Αὐστρίας, ἐπιτύχῃ τὴν σύμπραξιν αὐτῆς, συμπραττουσῶν εἴτε μὴ τῶν ἄλλων Δυνάμεων. Διὰ νέου δὲ ὑπομνήματος τὸ ὁποῖον ἀπηύθυνεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὸν Κάνιγκ (Ὀκτώβριος 1825) περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, ἐξέφραζε τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως οὗτος «εὐαρεστηθῇ νὰ λάβῃ εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, ἀφοῦ ἡ Ἀγγλία εἶναι ἡ μόνη Δύναμις ἥτις δύναται νὰ λύσῃ αὐτὸ κατὰ τρόπον εὐχάριστον». Ἡ πραγματοποίησις τῆς πλήρους ἀγγλορρωσικῆς συνεννοήσεως ἐβράδυνεν ὅμως, τοῦτο δὲ ὠφείλετο εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Κάνιγκ ὅπως ἐπιτύχῃ ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας εἶδός τι ὑπερτάτης διαιτησίας ἐφ' ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, καὶ διὰ τῆς πρὸς τὴν Ρωσίαν συνεννοήσεως ἀποφύγῃ ἐνδεχομένην ρωσοτουρκικὴν ρῆξιν, ἐπιτυγχάνουσα εἰς τὴν τοιαύτην συνεννόησιν καὶ τὴν προσχώρησιν τῶν ἄλλων Δυνάμεων. Τοῦτο δὲ ἐπέτυχε πράγματι. Ὁ μὲν Μέττερνιχ ἔσπευσεν, εὐθὺς ὡς ἐπληροφορήθη αὐτῆς, νὰ προσχωρήσῃ, ὅπως ἀποφύγῃ δυσαρέστους συνεπείας, ἡ δὲ Γαλλία, μετανοήσασα διότι ἀφέθη νὰ παρασυρθῇ ὑπὸ τῆς πολιτικῆς τῆς Αὐστρίας δὲν ὤκνησε ν' ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν νέων διαπραγματεύσεων περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν ἐπέπρωτο νὰ φέρουν εἰς θετικόν τι ἀποτέλεσμα. Τοῦ λοιποῦ τὸ πᾶν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἀγγλορρωσικῆς συνεννοήσεως, τὴν ὁποίαν ἀνέστειλεν ἐπ' ἀόριστον ὁ ἐπελθὼν θάνατος τοῦ Τσάρου Ἀλεξάνδρου Α'.

Ἡ ἄνοδος εἰς τὸν θρόνον τῆς Ρωσίας, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου Νικολάου, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἔξοδος τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς ἐκ τῆς ἐφεκτικῆς σχέσεως, ἣν μέχρι τότε ἐτήρησεν ἡ Ρωσία ἐν τῷ καθ' ὅλου Ἀνατολικῷ ζητήματι ὡς καὶ ἀπέναντι τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰς μετὰ τῆς Τουρκίας σχέσεις τῆς Ρωσίας ὁ Νικόλαος ἐξεδήλωσε τὴν περὶ τούτου ἀπόφασίν του, νὰ λύσῃ τὴν ρωσοτουρκικὴν διένεξιν καὶ ἐν ἀνάγκῃ διὰ τῆς βίας μόνος, ἄνευ τῆς συμπράξεως τῶν ἄλλων Δυνάμεων. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, ἐζήτησε νὰ προέλθῃ εἰς προηγουμένην συνεννόησιν μὲ τὰς ἄλλας Δυνάμεις. Ὁ Ἀλέξανδρος ἤδη εἶχεν ἀναθέσει τὴν πρωτοβουλίαν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁ δὲ Κάνιγκ ἤλπισεν ὅτι διὰ φιλικῆς ἐπεμβάσεως θὰ ἐπετύγχανε τὴν λύσιν αὐτοῦ. Ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτο γενομένη εἰς Ἑλλάδα καὶ Κωνσταντινούπολιν ἀποστολὴ τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ Κάνιγκ, Στρατφὸρδ Κάνιγκ, ἀπέτυχεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, οὕτω δέ πως διελύθησαν καὶ αἱ ἐλπίδες περὶ λύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος διὰ τῆς μονομεροῦς μεσολαβήσεως τῆς Ἀγγλίας. Ἂν δὲ ὁ Νικόλαος ἐφαίνετο χωρίζων τὸ ρωσοτουρκικὸν ζήτημα τοῦ ἑλληνικοῦ, ἔπραττε τοῦτο μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Τουρκία ἤθελε ἀποδεχθῆ τοὺς ὅρους τοὺς ὁποίους ἐπρότεινεν ἡ Ρωσία, ἀπόφασιν ὅμως ἔχων διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ ρωσοτουρκικὴ διένεξις ἀπέληγεν εἰς πόλεμον, εἰς τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης νὰ συμπεριλάβῃ καὶ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα. Καὶ ὁ μὲν χωρισμὸς τῶν δύο ζητημάτων ἐνεποίησε χαρὰν μεγάλην εἰς τὸν Μέττερνιχ, ἐλύπησεν ὅμως σφόδρα τὸν Γ. Κάνιγκ ὅστις ἂν καὶ θέλων νὰ παρακωλύσῃ, ὅπως καὶ ὁ Μέττερνιχ, ρωσοτουρκικὸν πόλεμον, ἐν τούτοις, ἤθελε τὴν συνάντησιν τούτων ὅπως ἐμφανιζόμενος ὡς διαιτητὴς τὴν μὲν Πύλην ἐξαναγκάσῃ διὰ τοῦ φόβου ρωσοτουρκικῆς συρράξεως ν' ἀποδεχθῇ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ρωσίας, λύσῃ δὲ ἐξ ἄλλου τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα κατὰ τὰ ἴδια συμφέροντα τῆς Ἀγγλίας.

Καθ' ἣν δὲ ἐποχὴν ὑπεγράφετο ἐν Πετρουπόλει τὸ ἀπὸ 23)4 Ἀπριλίου περίφημον «πρωτόκολλον περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων» ἐπέμπετο ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐν Πετρουπόλει ἀπεσταλμένου τῆς Ἀγγλίας Οὐελλιγκτῶν ὑπὸ τοῦ Νικολάου τελεσίγραφον πρὸς τὴν Ὑ. Πύλην, δι' οὗ ἡ Ρωσία ἀπῄτει: α) τὴν πλήρη ἀποκατάστασιν τοῦ πρὸ τοῦ 1821 καθεστῶτος εἰς τὰς ἡγεμονίας· β) τὴν ἄμεσον ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀπὸ τοῦ 1820 ἐν Κωνσταντινουπόλει κρατουμένων Σέρβων προκρίτων, ὡς καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν πάντων τῶν πρὸς τὴν Σερβίαν ἀναφερομένων ὅρων τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου τοῦ 1812· καὶ γ) τὴν ἀποστολὴν Τούρκων πληρεξουσίων εἰς τὴν Ρωσικὴν πόλιν Ἄκκερμαν (βλ. λ. Ἄκκερμαν συνθήκη). Τοὺς ὅρους τούτους τῇ προτροπῇ τοῦ Μέττερνιχ καὶ τῆς Ἀγγλίας ἀπεδέχθη ἡ Ὑ. Πύλη, συγκατατεθεῖσα μάλιστα ὅπως ἀποστείλῃ ἀντιπροσώπους της εἰς Ἄκκερμαν πρὸς ἐπανάληψιν τῶν ἀπὸ τοῦ 1816 ἀρξαμένων καὶ τῷ 1821 διακοπεισῶν διαπραγματεύσεων μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας. Οὕτω πως ἐνεργήσασα ἡ Ρωσία ἐδέσμευε μᾶλλον τὴν Ἀγγλίαν ἢ αὕτη ἐκείνην. Καὶ τοῦτο, διότι, ἂν ἐκ τοῦ ρωσικοῦ τελεσιγράφου προήρχετο πόλεμος μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας, εἰς τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης θὰ περιελαμβάνετο καὶ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, ἂν ὅμως ἐλύετο εὐνοϊκῶς ἡ μεταξὺ τούτων διένεξις, ἡ Ρωσία εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πρωτοκόλλου εἶχεν ἤδη ἐπιτύχει τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ὑπεχρεοῦτο νὰ μὴ δράσῃ τοῦ λοιποῦ μεμονωμένως ἀλλ' ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Ρωσίας, ἀναλαβοῦσα ὡρισμένας ὑποχρεώσεις ἀπέναντι ταύτης καὶ τῶν ἄλλων Δυνάμεων χάριν τῶν Ἑλλήνων καὶ μὴ δυναμένη τοῦ λοιποῦ νὰ παρεμποδίσῃ τὸν Τσάρον εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐνεργείας του.

Ἡ συνθήκη τοῦ Ἄκκερμαν ὅμως παρὰ τὰς ἐλπίδας τῆς Ὑ. Πύλης δὲν ἐπρόκειτο νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸ ὡς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν ἐνδιαφέρον τῆς Ρωσίας. Ὁ ἀποσταλεὶς δὲ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρέσβυς τῆς Ρωσίας Ριβωπιέρρος, χωρὶς νὰ συμπράξῃ μετὰ τοῦ συναδέλφου του Κάνιγκ εἰς τὰς ἀτυχεῖς προσπαθείας του ὅπως ἡ Τουρκία δεχθῇ τὴν μεσολάβησιν τῆς Ἀγγλίας, ἤρχισεν ἰδιαιτέρως ἐνεργῶν ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος. Ἡ Πύλη ὅμως οὐδόλως ἐφαίνετο πρόθυμος νὰ συγκατατεθῇ καὶ παραδεχθῇ «ἀρχὴν καταστρεπτικὴν πάσης κυριαρχίας καὶ ἀνεξαρτησίας, οἵα εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπεμβάσεως ξένης Δυνάμεως μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ τῶν ἐπαναστατησάντων ὑπηκόων αὐτῆς», ὅπως ἔλεγεν ὁ Ρεῒζ ἐφέντης εἰς τὸν Ριβωπιέρρον. Ἀλλὰ τόσον αἱ ἐνέργειαι τοῦ Κάνιγκ ὅσον καὶ τοῦ Ριβωπιέρρου παρὰ τῇ Ὑ. Πύλῃ δὲν ἀπεκάλυπτον τὸ κείμενον τοῦ ἐν Πετρουπόλει πρωτοκόλλου, ἀλλ' ἐνεφανίζοντο ὡς συνέπειαι τῆς ἐπελθούσης ἐκεῖ ἀγγλορρωσικῆς συνεννοήσεως, καὶ τοῦτο λόγῳ τῆς μὴ ἐπιτευχθείσης μεταξὺ τῶν δύο ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν προσεγγίσεως, ἥτις μόλις κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος κατέστη δυνατή, ὁπότε ἀνεκοινώθη ἐπισήμως καὶ τὸ ἐν λόγῳ πρωτόκολλον εἰς τὴν Ὑ. Πύλην, ἓν δηλ. ἀκριβῶς ἔτος μετὰ τὴν ὑπογραφὴν αὐτοῦ (23]4 Ἀπριλίου 1827). Καὶ ταῦτα μὲν ἐξειλίσσοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει, καθ' ἣν ἐποχὴν αἱ δύο Δυνάμεις προετοίμαζον ἐν Εὐρώπῃ τὸ ἔδαφος ὅπως ἐπιτύχουν τὴν προσχώρησιν καὶ τῶν ἄλλων Δυνάμεων εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν, τὰς ὁποίας ἀφ' ἑνὸς καὶ μόνη ἡ Ρωσία ἦτο διατεθειμένη νὰ πραγματοποιήσῃ, ἐπιζητοῦσα δὲ τοῦτο ἐπεδίωκεν ἁπλῶς νὰ δικαιολογήσῃ τὴν μονομερῆ ἐπέμβασιν αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, συμφώνως πρὸς ὅ,τι εἶχε κηρύξει ἄλλως τε ὁ Τσάρος Νικόλαος, ὅτι εἶναι ἀποφασισμένος νὰ ἐνεργήσῃ «μόνος ἢ μετὰ τῶν συμμάχων», ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Ἀγγλία ἀφ' ἑτέρου, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Κάνιγκ πρὸς τὸν Λῖβεν (15]27 Νοεμβρίου), οὖσα πρόθυμος νὰ ἐπιδιώξῃ «καὶ μετὰ μόνης τῆς Ρωσίας τὸ ἔργον τοῦτο τῆς εἰρηνεύσεως καὶ τῆς εἰρήνης». Τὴν τοιαύτην περὶ προσχωρήσεως πρότασιν ἀπέρριψε τόσον ἡ Αὐστρία ὅσον καὶ ἡ Πρωσσία. Ἡ Γαλλία, ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς τὴν ὁποίαν ἠκολούθει τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Βιλλέλ, πολιτικὴν φιλότουρκον ἀλλὰ καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὴν Ρωσίαν, ἵνα μὴ φανῇ ἀπορρίπτουσα τὴν γενομένην εἰς αὐτὴν πρότασιν οὐδὲ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὑπερμαχομένη τῆς ἀκεραιότητος τοῦ τουρκικοῦ Κράτους, ἀπεδέχθη αὐτήν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ἵνα τὸ πρωτόκολλον τῆς Πετρουπόλεως μεταβληθῇ εἰς συνθήκην μεταξὺ τῶν πέντε Δυνάμεων, ἐγγυωμένων, ἐκ τῶν προτέρων, τὴν ἀκεραιότητα τῆς Τουρκίας. Ἡ ἀντιπρότασις αὕτη τῆς Γαλλίας παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς ἔναρξιν νέων διαπραγματεύσεων μεταξὺ τῶν Δυνάμεων, αἵτινες ἀπεδέχθησαν τὴν συνομολόγησιν συνθήκης, τῆς Ρωσίας ὅμως δεχθείσης τοῦτο ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐν αὐτῇ ὁρισθῶσιν ἐπακριβῶς τὰ ἀναγκαῖα ἐκεῖνα μέτρα πρὸς πραγματοποίησιν τῶν συμφωνηθησομένων ὅρων.

Ἔκτοτε δὲ ἄρχεται δραστηριώτερον ἐνεργοῦσα ἡ Ρωσσία ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως, προτείνασα ὅπως ἐν τῇ συνομολογηθησομένῃ συνθήκῃ τεθοῦν οἱ ἑξῆς ὅροι: 1) ἀπειλὴ προσεγγίσεως τῶν Δυνάμεων πρὸς τὴν Ἑλλάδα· 2) ἀνάκλησις τῶν πρέσβεων· 3) ἕνωσις τῶν στόλων τῶν Δυνάμεων εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας· καὶ 4) προβλέψεις καθ' ἣν τὰ μέτρα ταῦτα ἤθελον ἀποδειχθῆ ἀνεπαρκῆ. Αἱ προτάσεις αὗται τῆς Ρωσίας ἀπετέλεσαν τὸ σχέδιον συνθήκης, τὸ ὁποῖον ἐπρότεινεν ἡ Γαλλία καὶ τὸ ὁποῖον ἀπεδέχθησαν αἱ ἄλλαι δυνάμεις πλὴν τῆς Πρωσσίας καὶ τοῦ Μέττερνιχ, ὅστις, κατακρίνας τὰς τοιαύτας ἀποφάσεις, προέτεινε τὴν σύγκλησιν Συνδιασκέψεως ἐν Λονδίνῳ, ὅπως κατ' αὐτὴν ἐπιτευχθῇ μεταξὺ τῶν Δυνάμεων συμφωνία, ὅ,τι ἐματαίωσεν ὅμως ἡ Ρωσία δι' ἀποφασιστικῆς ἐνεργείας, δηλώσασα διὰ τοῦ ἐν Λονδίνῳ πρέσβεως αὐτῆς ὅτι «αἱ Δυνάμεις εἶναι ἤδη ἡνωμέναι πρὸς ἀλλήλας, περὶ δὲ τῶν δύο ἄλλων (Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας) πρόκειται ἁπλῶς νὰ γνωσθῇ μέχρι τίνος βαθμοῦ δέχονται νὰ ὑποστηρίξωσι τὰς ἀποφάσεις τῶν τριῶν Δυνάμεων». Ταχύτατα δ' ἐνεργήσασαι αἱ τρεῖς Δυνάμεις κατήρτισαν ἐν Λονδίνῳ τὴν ἀπὸ 24)6 Ἰουλίου συνθήκην τοῦ Λονδίνου. Τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου ἀνήκουν μᾶλλον εἰς τὴν διπλωματικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος (βλ. Ἑλλάς, *διπλωματικὴ ἱστορία*). Ἡ ἄκαμπτος κατ' ἀρχὰς ἐπιμονὴ τῆν Πύλης ν' ἀποδεχθῇ τὰς προτάσεις τῶν Δυνάμεων, ἡ ἐκ νέου ἐνεργὸς ἀνάμιξις τοῦ Μέττερνιχ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κάνιγκ παρὰ τῇ Πύλῃ, ἐμφανιζομένη ἤδη διαλλακτικωτέρα καὶ παρακαλούσῃ τὴν Αὐστρίαν νὰ δεχθῇ τὴν μεσολάβησιν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν Δυνάμεων (ἐπιστολὴ τοῦ Σουλτάνου πρὸς τὸν Μέττερνιχ τῆς 8)20 Ὀκτωβρίου), οὐδόλως παρηγκώνισαν τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων, τὴν ὁποίαν ἐπετάχυνε τὸ ἀπρόοπτον καὶ τυχαῖον γεγονὸς τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου. (Περὶ τοῦ μετὰ ταῦτα ἀνταγωνισμοῦ τῶν Μ. Δυνάμεων ἐν Ἑλλάδι βλ. λ. Ἑλληνικὰ πολιτικὰ κόμματα.)

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου οὐδόλως διηυκόλυνε τὸ ἔργον τῆς μεσολαβήσεως· ἀντιθέτως ἐματαίωσε τοῦτο, διαλύσασα καὶ τὴν ἀγγλορρωσικὴν συμμαχίαν. Ἐν τούτῳ ὅμως ἔγκειται ἡ ἀρνητικὴ συμβολὴ τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ ἡ πολιτικὴ σημασία τῆς ἐκ ταύτης ἐπελθούσης ἐξελίξεως τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Καθόσον ἡ διὰ τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου ἐπελθοῦσα διάλυσις τῆς ἀγγλορρωσικῆς συμμαχίας, ἥτις σκοπὸν ἕνα μόνον κυρίως ἐξυπηρέτει, τὴν

Digitized by Google

παρεμπόδισιν πολέμου τῆς Ρωσίας κατὰ τῆς Τουρκίας, παρεσκεύασεν ἐμμέσως τὴν μεταξὺ τῶν Κρατῶν τούτων ρῆξιν, ἥτις διευκολύνασα ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, ὡδήγησεν ἀφ' ἑτέρου τὴν ρωσικὴν ἐν Ἀνατολῇ πολιτικὴν εἰς στάδιον πρακτικωτέρας ἐνεργείας, ἐφόσον, ἄλλως τε, οὕτω πως ἡ συνθήκη τοῦ Ἄκκερμαν εἶχεν ἤδη παύσει ἰσχύουσα. Εἰς τὴν τοιαύτην τῶν γεγονότων ἐξέλιξιν συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον καὶ ἡ μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου ἄρνησις τῆς Πύλης ν' ἀποδεχθῇ τὰς τοιαύτας προσπαθείας τῶν Δυνάμεων περὶ μεσολαβήσεως αὐτῶν, ὅ,τι ἠνάγκασε τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις τῶν Δυνάμεων ν' ἀπέλθωσι πρὸς ἐκφοβισμὸν τῆς Τουρκίας, διακόψαντες οὕτω τὰς μετ' αὐτῆς διπλωματικὰς σχέσεις. Ἡ Πύλη, ζητοῦσα νὰ διασπάσῃ τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ προτιμῶσα τῆς ἀβεβαίου καταστάσεως τὴν ἐμπόλεμον μετὰ τῆς Ρωσίας ρῆξιν, ἤρξατο πολεμικῶν προετοιμασιῶν, ἀρνουμένη νὰ ἐκτελέσῃ τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τοῦ Ἄκκερμαν.

Ἡ Ρωσία, σύμφωνος μὲ τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν εἶχε κηρύξει ὅτι θὰ ἠκολούθει ὁ Νικόλαος ὡς πρὸς τὸν ἑλληνικὸν ζήτημα, ἐκήρυξε τὴν 26 Ἀπριλίου τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον, ὅστις μετὰ νικηφόρον προέλασιν τῶν Ρώσων κατέληξεν εἰς τὴν συνθήκην τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῇ 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 1829, τῇ σθεναρᾷ ἐπεμβάσει τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Αὐστρίας, διὰ τῆς ὁποίας ἐλύθη καὶ τὸ ἕως τότε ἄλυτον ἑλληνικὸν ζήτημα. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἡ Τουρκία ὑπεχρεώθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν διὰ τῶν πορθμῶν ἐλευθέραν διάβασιν εἰς τὰ ρωσικὰ πλοῖα καὶ τὴν ἐλευθέραν ἐμπορίαν ἐν τῷ Εὐξείνῳ καὶ καθ' ἅπαν τὸ Κράτος, ὡς καὶ τὴν αὐτονομίαν τῆς Σερβίας ἐπὶ πληρωμῇ ἐτησίου φόρου, ἐπὶ πλέον δὲ τὴν περὶ Ἑλλάδος συνθήκην τῶν τριῶν Δυνάμεων τῆς 22 Μαρτίου 1829. Διὰ τῆς ἐπελθούσης ὅμως ρωσοτουρκικῆς ρήξεως καὶ τῆς ἥττης τῆς Τουρκίας ἐπῆλθε μοιραίως μεταστροφὴ ἀντιλήψεων καὶ εἰς τοὺς πολιτικοὺς κύκλους Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, καταλήξασα εἰς τὸ περίφημον περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου τοῦ 1830, τὸ ὁποῖον κυρίως ὀφείλεται εἰς ὑπερθεματισμὸν τῶν Δυνάμεων τούτων ἀπέναντι τῆς ἐπιμονῆς τῆς Ρωσίας περὶ κατοχυρώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος εἰς τὸ ἄρθρ. 10 τῆς συνθήκης τῆς *Ἀδριανουπόλεως*, ὅ,τι εἰς μάτην αὗται ἠγωνίσθησαν ν' ἀποκλείσωσιν, ὅπως ἡ ἐπίλυσις τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, ἀποχωριζομένου τοῦ ρωσικοῦ, λυθῇ ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῆς ἐν Λονδίνῳ Συνδιασκέψεως (βλ. λ. Ἑλλάς, *διπλωματικὴ ἱστορία*).

Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως ἡ Ρωσία ἐπέτυχε τὴν ἀπόλυτον αὐτῆς ἐπικράτησιν ἐν Ἀνατολῇ. Ἡ προστασία ἥτις ἀνεγνωρίσθη εἰς αὐτήν, εἰς ἐπικύρωσιν οἱονεὶ τῆς συνθήκης τοῦ Ἰασίου (1792) διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐπὶ τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν, τὰ προνόμια τὰ ὁποῖα ἀπήλαυον δι' αὐτῆς οἱ ἐν Τουρκίᾳ ὑπήκοοι τῆς Ρωσίας, ἡ καθιερωθεῖσα ἑτεροδικία καὶ ἡ ἐπὶ τῶν Ρώσων ἀποκλειστικὴ δικαιοδοσία τῶν ρωσικῶν προξενείων κλπ. ἀπετέλουν ἀναμφιβόλως σοβαρὰν διατάραξιν τῆς *ἰσορροπίας* τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν Ἀνατολῇ ἐπικράτησιν αὐτῶν. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τῆς Ρωσίας ἐν Τουρκίᾳ μετὰ ταῦτα ἐπιρροή, ὥστε ἡ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος ἐξέλιξις κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, κατὰ τὸ κυριώτατον καὶ σπουδαιότατον μέρος, ἀποτελεῖ ἡ ἀπέναντι τῆς Ρωσίας θέσις τῆς Τουρκίας.

Διαρκοῦντος τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων, ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις τοῦ τουρκικοῦ κράτους ἦτο ἐλεεινή. Οἱ ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ καὶ Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ ἡμιανεξάρτητοι σατράπαι εἶχον ἐξεγερθῇ κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ἰσχυρότερος δὲ ὅλων ἦτο ὁ τῆς Αἰγύπτου Μεχμὲτ Ἀλῆς, ὅστις τῆς πρώτης δοθείσης εὐκαιρίας ἐπωφεληθείς, ἐπετέθη κατὰ τῶν Τούρκων καὶ κατανικήσας τούτους κατ' ἐπανάληψιν ἐβάδιζεν ἤδη κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὀνειροπολῶν ν' ἀνακαινίσῃ τὸ ὀθωμανικὸν κράτος.

Ἐνῷ ὅμως κατ' ἀρχάς, ἀπέναντι τῶν γεγονότων τούτων, αἱ Δυνάμεις οὐδεμίαν ἐπέδειξαν ἀνησυχίαν, ἐν τούτοις μετὰ ταῦτα αἱ συνεχεῖς ἧτται τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ ὁ κίνδυνος ὃν διέτρεχεν ἡ Τουρκία ἤρχισαν ν' ἀνησυχῶσι ζωηρῶς αὐτάς. Ἡ μὲν Ἀγγλία ἤρξατο τοῦ ἔργου τῆς εἰρηνεύσεως, μεγάλα συμφέροντα αὐτῆς ἐξαρτῶσα ἐκ τῆς διατηρήσεως τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Ἡ Γαλλία ὅμως εἰργάζετο πρὸς ἀναδημιούργησιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους καὶ ἐπεκτάσεως τῶν ὁρίων τῆς Αἰγύπτου. Ἡ δὲ Ρωσία, τέλος, ἤθελε τὸν Σουλτάνον ἀσθενῆ ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου, ἐξησθενισμένον καὶ ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς συνδρομῆς αὐτῆς, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπρότεινεν εἰς τὴν Πύλην, τὴν ὁποίαν ὅμως ὁ Σουλτάνος ἠρνήθη κατ' ἀρχάς, ἀποδεχθεὶς ὅμως μετὰ ταῦτα, ἐφόσον ἔβλεπε τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, τὴν φιλικὴν μόνον μεσολάβησιν τοῦ Τσάρου πρὸς κατάπαυσιν τοῦ τουρκοαιγυπτιακοῦ πολέμου. Αἱ ρωσικαὶ ὅμως προτάσεις ἀπερρίφθησαν ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, τῆς Πύλης ὑποχρεωθείσης, λόγῳ τῶν νέων πολεμικῶν ἐπιτυχιῶν αὐτῶν, νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν στρατιωτικὴν συνδρομὴν τῆς Ρωσίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔσπευσε ν' ἀνταποκριθῇ ὁ Τσάρος ἀποστείλας στόλον εἰς τὸν Βόσπορον πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀνησύχησε ζωηρῶς τὴν Γαλλίαν, ἥτις ἀπειλοῦσα προσεφέρθη τῇ Πύλῃ νὰ μεσολαβήσῃ, ὅ,τι ἀπεδέχθη μὲν ἡ Πύλη πλὴν ὅμως ἡ προσπάθεια αὐτῆς ἀπέτυχεν, ὅπως προηγουμένως καὶ ἡ τῆς Ρωσίας, τοῦ Ἀχμὲτ Ἀλῆ ἀπειλήσαντος ὅτι ἐὰν ἐντὸς 6 ἡμερῶν δὲν ἤθελε συνομολογηθῇ ἡ εἰρήνη ἤθελε διατάξει τὴν πρὸς τὸν Βόσπορον προέλασιν. Ἡ Πύλη ἂν καὶ ἐνθαρρυνθεῖσα ἐκ τῆς ἀποστολῆς ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ στόλου, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ ἐν Κιουταχίᾳ, παραχωρηθείσης διὰ φιρμανίου τῆς 5ης Μαΐου 1833 τῆς διοικήσεως τῆς Συρίας καὶ τῆς ἐπαρχίας τῶν Ἀδάνων εἰς τὸν Μεχμέτ.

Τῆς συνθήκης ταύτης ἐπηκολούθησεν ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ στόλου ἐκ τοῦ Βοσπόρου, ὅ,τι μεγάλως εἶχεν ἀνησυχήσει τὰς Δυνάμεις (27/9 Ἰουλίου). Μόλις δύο ἑβδομάδες εἶχον παρέλθει ἔκτοτε καὶ ἡ Εὐρώπη ἐπληροφορεῖτο ὅτι μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας εἶχεν ἤδη συνομολογηθῇ ἀμυντικὴ καὶ ἐπιθετικὴ συνθήκη διαρκείας 8 ἐτῶν, «καίτοι τὰ συμβαλλόμενα κράτη ἦσαν διατεθειμένα εἰλικρινῶς νὰ ἐπεκτείνωσιν αὐτὴν ἐφ' ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον χρόνον», ὅπως διελάμβανε τὸ 5 ἄρθρον τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης, ἥτις συνωμολογήθη τὴν 26/8 Ἰουλίου ἐν τῷ ἐν Χουκιὰρ Ἰσκελεσὶ βασιλικῷ περιπτέρῳ, τὰ δύο Κράτη ἀνελάμβανον νὰ παρέχωσι πρὸς ἄλληλα τὴν ἀμοιβαίαν αὐτῶν ὑποστήριξιν, θέτοντα εἰς τὴν διάθεσιν ἀλλήλων ὅλας τὰς στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις αὐτῶν (ἄρθρ. 1). Διὰ τοῦ ἄρθρ. 2 τῆς αὐτῆς συνθήκης ἐπεκυροῦντο, ἀφ' ἑνὸς ἡ ἀπὸ 21/2 Σεπτεμβρίου συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ περὶ Ἑλλάδος συμβάσεις τῆς 14/26 Ἀπριλίου 1830 καὶ 9/21 Ἰουλίου 1832. Τὸ 3 ἄρθρ. καθιέρου τὴν ὑπὸ τοῦ Τσάρου περὶ ἀκεραιότητος καὶ ἀνεξαρτησίας τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους παρεχομένην ἐγγύησιν. Τῆς συνθήκης ταύτης προσηρτᾶτο μυστικὸν ἄρθρον, καθ' ὃ ἡ Ρωσία παρῃτεῖτο πάσης ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας λόγῳ τῆς συνθήκης ὀφειλομένης στρατιωτικῆς ἢ ναυτικῆς συνδρομῆς ἐν δεδομένῃ περιπτώσει, ὑποχρεουμένης τῆς Τουρκίας νὰ κλείῃ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν ξένων Δυνάμεων. Ἡ συνθήκη αὕτη ἀποτελεῖ μίαν τῶν μεγαλυτέρων ἐπιτυχιῶν τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς ἐν τῷ Ἀνατολικῷ ζητήματι, καθόσον οὕτω πως ἡ Ρωσία ἐπεφύλασσεν εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα νὰ δρᾷ κατὰ βούλησιν ἐν Τουρκίᾳ, παρέχουσα αὐτῇ τὴν προστασίαν της καὶ παραμένουσα ἀπρόσβλητος κατὰ πάσης διὰ τοῦ Βοσπόρου δράσεως τῶν ἄλλων Δυνάμεων. Καὶ ὡς ἦτο εὔλογον ἔκπληξις καὶ ταραχὴ ἐπηκολούθησεν ἐν Εὐρώπῃ λόγῳ ἀγνοίας τῆς ἐννοίας τοῦ μυστικοῦ τούτου ἄρθρου, τοῦ ὁποίου τὴν κατάργησιν αἱ Δυνάμεις ἐπεζήτησαν καὶ ἐπέτυχον μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς πενταετίας καὶ σὺν αὐτῷ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ δι' αὐτοῦ δημιουργηθέντος ἐν Ἑλλησπόντῳ καθεστῶτος.

Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς ἐν λόγῳ ρωσοτουρκικῆς συνθήκης ὁ Τσάρος Νικόλαος προήρχετο εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῆς Αὐστρίας περὶ τῆς μελλούσης τύχης τῆς Ἀνατολῆς καὶ συνωμολόγει μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Φραγκίσκου ἐν Münchengrätz τὴν ἀπὸ 10 Σεπτεμβρίου 1833 μυστικὴν σύμβασιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐλάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ Τουρκικοῦ κράτους «aussi longtemps que cette combinaison politique sera possible». Ἡ φράσις καὶ μόνον αὕτη δικαιολογεῖ πλήρως τὸ 2 ἄρθρον τῆς συνθήκης ταύτης τὸ ὁποῖον λόγῳ τῆς σπουδαιότητος αὐτοῦ (ἐφ' ὅσον ἐν αὐτῷ ἐγκλείεται ὁλόκληρος ἡ πολιτικὴ τῶν δύο Δυνάμεων τὴν ὁποίαν ἐσκόπουν ν' ἀκολουθήσουν ἐν Ἀνατολῇ), παραθέτομεν αὐτολεξεί: «Αἱ δύο αὐτοκρατορικαὶ Αὐλαί, καταρτίζουσαι τὴν παροῦσαν σύμβασιν, δὲν ἠδύναντο νὰ μὴ προΐδωσι τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν παρὰ τὰς εὐχάς των καὶ τὰς κοινὰς προσπαθείας των ἡ ἐν τῷ παρόντι κρατοῦσα τάξις πραγμάτων ἐν Τουρκίᾳ ἤθελεν ἀνατραπῇ. Ἐὰν τοιοῦτό τι ἤθελε συμβῇ, οὐδεμία θέλει ἐπέλθει μεταβολὴ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς συμπράξεως εἰς τὰ ζητήματα τῆς Ἀνατολῆς, τὴν ὁποίαν ἡ παροῦσα συνθήκη προτίθεται νὰ καθιερώσῃ. Διὰ τοῦτο συνομολογεῖται ὅτι ἂν παραστῇ ἀνάγκη, αἱ δύο αὐτοκρατορικαὶ αὐλαὶ θέλουσιν ἐνεργήσει μόνον ἐκ συμφώνου καὶ ἐν πληρεστάτῳ πνεύματι ἀλληλεγγύης ὡς πρὸς τὴν καθιέρωσιν τῆς νέας τάξεως πραγμάτων τῆς προωρισμένης ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν ὑπάρχουσαν τοιαύτην σήμερον καὶ θέλουσιν ἀπὸ κοινοῦ φροντίσει, ὥστε ἡ μεταβολὴ ἥτις θὰ ἐπέλθῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τοῦ Κράτους τούτου μὴ προσβάλῃ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπικρατειῶν καὶ τῶν δικαιωμάτων τὰ ὁποῖα κέκτηται ἑκάστη τούτων διὰ συνθηκῶν, καὶ νὰ μὴ διαταράξῃ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰσορροπίαν».

Ἡ μετὰ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ εἰρήνη τῆς Πύλης διετηρήθη μέχρι τοῦ 1837, ὁπότε νέα ρῆξις ἐπῆλθε μεταξὺ αὐτῶν καταλήξασα καὶ αὖθις εἰς τὴν ἧτταν τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ συνθηκολογήσουν ἐκ νέου. Πρὶν ὅμως ἡ Πύλη προτείνῃ ὅρους εἰρήνης εἰς τὸν Μεχμέτ, αἱ πέντε Δυνάμεις ἀπηύθυναν πρὸς αὐτὴν κοινὴν διακοίνωσιν (27 Ἰουλίου 1839), διὰ τῆς ὁποίας ἐγνωστοποιεῖτο εἰς αὐτὴν «ὅτι ἐξησφαλίσθη ἡ ὁμοφωνία μεταξὺ τῶν πέντε Μεγάλων Δυνάμεων ὡς πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα» καὶ προετρέπετο «ὅπως ἀπόσχῃ πάσης ὁριστικῆς ἀποφάσεως ἄνευ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν, ν' ἀναμείνῃ δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδιαφέροντός των». Διὰ τῆς δημιουργηθείσης νέας τουρκοαιγυπτιακῆς συρράξεως, μόνον ἡ Γαλλία, ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων Δυνάμεων, ἐφαίνετο εὐχαριστημένη ἕνεκα τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῆς ἐν Μεσογείῳ συμφερόντων, δηλ. τῆς συνεχιζομένης ἐν Ἀλγερίᾳ κατακτήσεως, τῶν σχεδίων της περὶ καταλήψεως τῆς Τύνιδος καὶ τῆς ὁλονὲν αὐξανομένης ἐν Αἰγύπτῳ ἐπιρροῆς της. Ὅλαι δ' αἱ ἄλλαι Δυνάμεις (ἰδίως δὲ ἡ Ἀγγλία, τῆς ὁποίας τὰ συμφέροντα συνεκρούοντο ἐν Μεσογείῳ καὶ Ἀνατολῇ πρὸς τὰ τῆς Γαλλίας) ἐπεζήτησαν νὰ συμπράξωσιν ἐν προκειμένῳ, φοβούμεναι μονομερῆ ἐπέμβασιν τῆς Ρωσίας. Αἱ σχετικαὶ διαπραγματεύσεις ἀρξάμεναι ἐν Λονδίνῳ μεταξὺ τῶν τεσσάρων Δυνάμεων, πλὴν τῆς Γαλλίας, κατέληξαν εἰς τὴν ἀπὸ 3)15 Ἰουλίου 1840 συμφωνίαν, διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεοῦντο ἀμοιβαίως ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως καὶ τῆς ἀκεραιότητος τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, συνεφωνεῖτο δὲ ν' ἀνακηρυχθῇ ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς κληρονομικὸς Ἄρχων τῆς Αἰγύπτου πρὸς ἣν προσηρτᾶτο καὶ ἡ Πτολεμαΐς, ἐφόσον ἐντὸς 10 ἡμερῶν θ' ἀπεδέχετο τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων καὶ θὰ ἐξεκένου τὴν Συρίαν, Ἀραβίαν καὶ Κρήτην, ἄλλως θὰ ἐκηρύσσετο ἔκπτωτος τοῦ θρόνου του. Ἡ ἀπόφασις αὕτη τῶν τεσσάρων Δυνάμάων ἀνησύχησε καὶ διέθεσε λίαν δυσμενῶς τὴν Γαλλίαν, πόλεμος δὲ πρὸς στιγμὴν ἠπειλήθη μεταξὺ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι μετῆλθον βίαν κατὰ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ, ἐξαναγκάσασαι αὐτὸν διὰ τῶν ὅπλων ν' ἀποδεχθῇ τοὺς ὅρους τῆς συμφωνίας τοῦ Λονδίνου. Ἡ δὲ Πύλη, ὑπείκουσα εἰς τὴν ἐπιμονὴν τῶν Δυνάμεων, διὰ φιρμανίου ἐκδοθέντος τὴν 1 Ἰουνίου 1841, ἀνεγνώρισε τοὺς ὅρους τῆς ἐν λόγῳ συμφωνίας.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς συμφωνίας τοῦ Λονδίνου, ἐκ τῆς ὁποίας καταφαίνεται τὸ ὁλονὲν μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον τῶν Δυνάμεων εἰς τὰ ζητήματα τῆς Ἀνατολῆς, ἂν καὶ ἡ ὑπὲρ τῆς Τουρκίας ἐπέμβασις αὐτῶν ἐχαρακτηρίσθη ἐν τῷ προοιμίῳ αὐτῆς ὡς προελθοῦσα ἐκ τοῦ συμφέροντος «de l'affermissement de la paix de l'Europe», κατὰ τὸ ἄρθρ. 4 αὐτῆς «à le demande expresse du Sultan», ἠναγκάσθη ν' ἀναγνωρίσῃ καὶ ἡ Γαλλία, συνομολογηθείσης μεταξὺ τῶν πέντε Δυνάμεων νέας συνθήκης (1]13 Ἰουλίου 1841), διὰ τῆς ὁποίας αὗται χάριν τῆς εἰρήνης, καὶ ὅπως παράσχουν δεῖγμα τοῦ σεβασμοῦ αὐτῶν πρὸς τὰ ἀναπαλλοτρίωτα κυριαρχικὰ δικαιώματα τοῦ Σουλτάνου, κατὰ πρόσκλησιν αὐτοῦ, κηρύσσονται, συμφώνως πρὸς τὸ παλαιόθεν ἐν Τουρκίᾳ ἰσχῦον καθεστώς, ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς καθ' ἣν τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Βοσπόρου παραμένουσι κλειστὰ ἐν καιρῷ εἰρήνης εἰς τοὺς πολεμικοὺς στόλους τῶν ξένων Δυνάμεων. Εἰς τὴν ἐν λόγῳ συνθήκην προσεχώρησαν βραδύτερον, ἡ Δανία, τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Σουηδία, χωρὶς δι' αὐτῆς, ὅπως ἐσφαλμένως ὑποστηρίζεται, ἡ Τουρκία νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν διεθνῆ κοινωνίαν, ὅ,τι ἐγένετο πολὺ βραδύτερον διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τοῦ 1856.

Αἱ γενόμεναι διοικητικαὶ καὶ ἄλλαι πολλαὶ μεταρρυθμίσεις ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ Κράτει ἰδίως ἀπὸ τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον των Σουλτάνων τοῦ Ἀβδοὺλ Μεδζίτ, προεκάλεσαν εἴς τινα μέρη ταραχὰς καὶ ἐπαναστάσεις τῶν Μωαμεθανῶν, ἐνῷ αἱ ἀπαιτήσεις τῶν Χριστιανῶν ηὔξανον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Ταυτοχρόνως αἱ ἐν Ἀνατολῇ ἀντιζηλίαι τῶν Δυνάμεων νέας ἀφορμὰς παρεῖχον εἰς αὐτὰς πρὸς ἐπέμβασιν. Ἡ Αὐστρία ἀνταγωνίζεται τὴν Ρωσίαν (ἥτις ἐξαναγκάζει τῷ 1839 τὸν βοεβόδαν τῆς Σερβίας Μιλὸς νὰ παραιτηθῇ ὑπὲρ τοῦ διαδόχου του Μιχαήλ, ὅστις ἐκθρονίζεται τῷ 1842 ἀντικαθιστάμενος ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Καραγιώργεβιτς), αὕτη δὲ ἀποβαίνει ἀντίζηλος τῆς Γαλλίας ἐν Παλαιστίνῃ, ἔνθα ζητεῖ ν' ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν Ἁγίων Τόπων, ἀπαιτοῦσα ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων τὰ αὐτὰ πρὸς τοὺς καθολικοὺς πλεονεκτήματα. Ἐξ ἄλλου ἡ Γαλλία ἀποπερατώσασα ἐντελῶς τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀλγερίας, ἀνταγωνίζεται ἐν τῇ Μεσογείῳ, καὶ δὴ ἐν Ἑλλάδι, τὴν Ἀγγλίαν.

Τῷ 1848 ἐκρήγνυται ἐπανάστασις εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας, ἐμπνεομένη ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Νικόλαος, ὅπως καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐπειδή, ὡς ἔλεγεν, «ἡ ἀκεραιότης τῆς Τουρκίας ἦτο θεμελιώδης ὅρος τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ ἐφόσον διετηρεῖτο ἡ Εὐρωπαϊκὴ εἰρήνη», διέταξε τὴν κατάληψιν τῆς Μολδαυΐας καὶ Βλαχίας, «ἵνα ἀποκαταστήσῃ ἐνταῦθα τὴν διὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἀθετηθεῖσαν κυριαρχίαν τῆς Υ. Πύλης». Τῶν γεγονότων τούτων ἐπακολουθεῖ ἡ σύμβασις τοῦ Βαλτᾶ Λιμὰν (Ἀπρίλιος 1849) διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ρωσία ὑπισχνεῖτο νὰ ἐκκενώσῃ τὰς ἡγεμονίας ἅμα κατέπαυεν ἡ Οὐγγρικὴ

Digitized by Google

ἐπανάστασις, ὡς πρὸς δὲ τὰς ἡγεμονίας ὡρίσθη (ἄρθ. 1) ὅτι «vuxles circonstances exceptionelles» οἱ Ὀσπονδάροι δὲν θὰ ἐξελέγοντο πλέον διὰ βίου ὡς εἶχεν ἤδη ὁρισθῆ διὰ τῆς συνθήκης τῆς *Ἀδριανουπόλεως*, ἀλλὰ θὰ διωρίζοντο ὑπὸ τῆς Πύλης δι' ἑπτὰ ἔτη.

Ἐνῷ οὕτως ἐξειλίσσοντο τὰ πράγματα ἐν Ἀνατολῇ ἀνεφάνη τὸ ζήτημα τῶν Ἁγίων Τόπων καὶ τῆς ἐπὶ τούτου ἔριδος μεταξὺ ὀρθοδόξων καὶ καθολικῶν· ἡ Γαλλία ἐπέτυχε παρὰ τῆς Πύλης τῷ 1851 σπουδαίας τινὰς παραχωρήσεις ὑπὲρ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τοῦτο δ' ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Τσάρον Νικόλαον, νὰ ἐνθυμηθῇ τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ - Καϊναρτζῆ, ἀξιῶν παρὰ τῆς Πύλης ν' ἀναγνωρίσῃ τὰ ἀρχαῖα δικαιώματα καὶ προνόμια τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἰς ὅ,τι αὕτη ἐνέδωκεν, ἐπικυρώσασα διὰ φιρμανίου ταῦτα, χωρὶς ν' ἀνακαλέσῃ καὶ τὰς γενομένας εἰς τοὺς Λατίνους παραχωρήσεις. Τοῦτο οὐδόλως ἱκανοποίησε τὸν Τσάρον, ὅστις ἀπέστειλεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν πρίγκιπα Μενδζικὼφ (Φεβρουάριος τοῦ 1853) μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ συνομολογήσῃ μετὰ τῆς Πύλης μυστικὴν συνθήκην ἐπαναφέρουσαν τὸ πρὸ τοῦ 1852 κρατοῦν εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους καθεστώς, ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀναλάβῃ αὕτη ἐπισήμως τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σέβηται καὶ νὰ προστατεύῃ τὰ δικαιώματα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅ,τι ἠρνήθη νὰ ἀποδεχθῇ ἡ Πύλη. Ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης τῆς Τουρκίας προῆλθεν ἡ διακοπὴ τῶν ρωσοτουρκικῶν σχέσεων (19/31 Μαΐου), ὁ δὲ Νικόλαος προέβη εἰς τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν, χωρὶς νὰ κηρύξῃ τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον, ὅπως κατέχῃ αὐτὰς ὡς ἐγγύησιν, ἕως οὗ ἡ τελευταία ἀναγκασθῇ ν' ἀποδεχθῇ τὰς ρωσικὰς ἀξιώσεις.

Τὸ γεγονὸς τῆς καταλήψεως τῶν ἡγεμονιῶν περιέπλεξε τὰ πράγματα· ἀγγλογαλλικὸς στόλος τῇ συναινέσει τῆς Πύλης διῆλθε τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἠγκυροβόλησε πρὸ τοῦ Βυζαντίου ὅπως ὑπερασπίσῃ τὴν πόλιν κατ' ἐνδεχομένης ρωσικῆς ἐπιθέσεως. Ἡ Αὐστρία συνεκάλεσεν ἐν Βιέννῃ Συνδιάσκεψιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, αἱ ἀποφάσεις τῆς ὁποίας διετυπώθησαν εἰς τὴν ἀπὸ 3 Δεκεμβρίου 1853 σύμβασιν, τὰς ὁποίας ἀπεδέχθη μὲν ἡ Ρωσία, ἠρνεῖτο ὅμως ἡ Ὑ. Πύλη ν' ἀποδεχθῇ, ἥτις ἐπὶ πλέον ἀπῄτησε παρὰ τῆς Ρωσίας διὰ τελεσιγράφου τὴν ἐκκένωσιν τῶν ἡγεμονιῶν ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, εἰς ὅ,τι δὲν συνεμορφώθη ἡ Ρωσία, ἐξ οὗ ἡ Πύλη λαβοῦσα ἀφορμὴν ἐκήρυξε τὴν 22)4 Ὀκτωβρίου τὸν πόλεμον κατ' αὐτῆς, ὅστις ἀπέβη ὑπὲρ τῶν ρωσικῶν ὅπλων. Ἀπέναντι τοῦ νέου ρωσοτουρκικοῦ πολέμου ἡ στάσις τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον ἡ Γαλλία καὶ Ἀγγλία μικρὸν διέφερον τοῦ κεκηρυγμένου πολέμου, ἀπαιτήσασαι ἀπειλητικῶς τὴν ὑπὸ τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων ἐκκένωσιν τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν· καὶ ἐπειδὴ ἡ Ρωσία δὲν ἀπήντησεν, ἐκήρυξαν αὗται τὸν πόλεμον κατ' αὐτῆς, τὴν 16)28 Μαρτίου, συνομολογήσασαι προηγουμένως μετὰ τῆς Τουρκίας ἐπιθετικὴν καὶ ἀμυντικὴν συνθήκην (28)12 Μαρτίου) δι' ἧς ἠγγυῶντο τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Σουλτάνου καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, ὑποσχόμεναι νὰ πέμψωσι στρατὸν (ἄρθρ. 1), τῆς δὲ Τουρκίας ὑποχρεωθείσης νὰ μὴ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῆς Ρωσίας ἄνευ συναινέσεως τῶν δύο συμμάχων (ἄρθ. 2). Ἡ Πρωσσία καὶ Αὐστρία δὲν συμμετέσχον εὐθὺς ἀμέσως τῆς τοιαύτης συμμαχίας. Ὁ Τσάρος εἶχε βεβαιώσει ἤδη τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας ὅτι ἡ Ρωσία εἰς οὐδεμίαν προσάρτησιν χώρας ἀποβλέπει, ὅτε δὲ βραδύτερον ὁ ρωσικὸς στρατὸς κατέλαβε τὰς ἡγεμονίας προέτεινεν εἰς αὐτὸν τὴν κατάληψιν τῆς Σερβίας, Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης.

Δυστυχῶς ὅμως αἱ τοιαῦται διαθέσεις τοῦ Τσάρου οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἐπέφερον. Ἡ Αὐστρία ὅμως καὶ ἡ Πρωσσία ἔσπευσαν διὰ τῆς ἀπὸ 8/20 Ἀπριλίου μεταξύ των συνομολογηθείσης συμβάσεως νὰ συμφωνήσωσιν ὅπως ἀπαιτήσωσι παρὰ τῆς Ρωσίας τὴν ἐκκένωσιν τῶν ἡγεμονιῶν, μετέχουσαι τοῦ κατ' αὐτῆς πολέμου εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ ρωσικὸς στρατὸς διέβαινε τὸν Αἶμον. Ἤδη αἱ δύο δυτικαὶ Δυνάμεις δι' ἰδιαιτέρας μεταξύ των συμβάσεως (28/10 Μαΐου 1854) ὑπεχρεοῦντο ἀμοιβαίως νὰ μὴ συνομολογήσωσιν εἰρήνην μετὰ τῆς Ρωσίας ἄνευ κοινῆς συνεννοήσεως, ἀφοῦ προηγουμένως διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Βιέννης (28 9 Ἀπριλίου 1854) εἰς ὃ συνέπραξαν ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Γερμανία συνεφώνουν ἐπὶ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας, τῆς βελτιώσεως τῆς θέσεως τῶν Χριστιανῶν καὶ τῆς εἰσόδου τῆς Τουρκίας εἰς τὴν διεθνῆ κοινωνίαν. Διὰ μεταγενεστέρας ἐξ ἄλλου μετὰ τῆς Πύλης συνθήκης (2/14 Ἰουνίου) ἡ Αὐστρία ἀνελάμβανεν ἀπέναντι ἐκείνης τὴν ὑποχρέωσιν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβῃ τὰς ἡγεμονίας· διὰ τελεσιγράφου πρὸς τὴν Ρωσίαν ἡ Αὐστρία ἀπῄτησε τὴν ἐκκένωσιν αὐτῶν ἀπειλοῦσα νὰ προσβάλῃ τὸν ρωσικὸν στρατὸν ἐκ τῶν νώτων, ὅ,τι ἠνάγκασε τὸν Τσάρον νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Σιλιστρίας (9/21 Ἰουνίου), ἐκκενώσασα καὶ τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας, τὰς ὁποίας κατελάμβανε τὴν 8 Σεπτεμβρίου αὐστριακὸς στρατός.

Ἡ τοιαύτη στάσις τῆς Αὐστρίας προσέδωκε νέαν ὄψιν εἰς τὴν κατάστασιν, ἢ μᾶλλον μετέβαλεν ἄρδην τοὺς ὅρους ὑφ' οὓς εἶχε διαμορφωθῇ αὕτη. Ὁ ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος διὰ τῆς ἐκκενώσεως τῶν ἡγεμονιῶν περιωρίζετο μοιραίως ἐν Ἀσίᾳ· οἱ στρατιωτικοὶ ὑπολογισμοὶ τῆς Ρωσίας περὶ ἐπαναστάσεως ἀφ' ἑνὸς τοῦ Μαυροβουνίου, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ πολέμου ὃν ἐκήρυξεν ὁ βλαδίκας Δανιὴλ τῷ 1852 κατὰ τῆς Τουρκίας, τῇ ἠθικῇ συνδρομῇ τῆς Ρωσίας, ἥτις ἠπείλησε νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Βεσσαραβίαν, καὶ τῇ ἐπεμβάσει τῆς Αὐστρίας παρὰ τῇ Ὑ. Πύλῃ ὅπως προβῇ εἰς παραχωρήσεις τινὰς πρὸς αὐτό, ἐπέτυχε διαρρύθμισιν τῶν συνόρων του, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς Σερβίας, κατέρρευσαν. Ἡ δὲ ἐν τῇ ἐπισήμῳ Ἑλλάδι καὶ ἐν ταῖς ὁμόροις ἐπαρχίαις ἀρξαμένη κίνησις κατὰ τῆς Τουρκίας κατέληξεν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ τῶν Δυνάμεων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἀναστείλασα πάντα ἐντεῦθεν περισπασμὸν ὑπὲρ τῆς Ρωσίας (βλ. λ. Ἑλλάς, *διπλωματικὴ ἱστορία*). Οὕτω δὲ τὸ θέατρον τοῦ πολέμου μετεφέρθη ἐν Κριμαίᾳ, ἐξ οὗ ὁ ρωσοσυμμαχικὸς πόλεμος ἐκλήθη Κριμαϊκὸς πόλεμος καθ' ὃν μετὰ μακροὺς ἀγῶνας κατίσχυσαν τὰ συμμαχικὰ ὅπλα.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν ἐχθροπραξιῶν αἱ περὶ περατώσεως τοῦ πολέμου διπλωματικαὶ ἐνέργειαι δὲν κατέπαυσαν, ἡ δὲ ἐν Βιέννῃ συνεχίζουσα τὰς ἐργασίας της Συνδιάσκεψις ἐπρότεινε κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1854, τῇ εἰσηγήσει τῆς Γαλλίας, τοὺς ἑξῆς 4 ὅρους εἰρήνης: α) κατάργησις τῆς ἰσχυούσης ἐν Βλαχίᾳ, Μολδαυΐᾳ καὶ Σερβίᾳ ρωσικῆς προστασίας· β) ἀπόλυτος ἐλευθερία τοῦ Δουνάβεως· γ) περιορισμὸς τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ ὑπεροχῆς τῆς Ρωσίας· δ) προστασία τῶν Χριστιανῶν ἐν Τουρκίᾳ ὑφ' ὅλων ὁμοῦ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Τοὺς ὅρους ὅμως τούτους, ἂν καὶ ὑπὲρ αὐτῶν συνηγόρησαν ἡ Πρωσσία καὶ Αὐστρία, ἀπέρριψεν ὁ Νικόλαος. Ἓν ἔτος μετὰ τὰς προτάσεις ταύτας ἀπέθανεν οὗτος (18]2 Μαρτίου 1855), εἰς τὸν θρόνον δὲ τῆς Ρωσίας ἀνήρχετο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος Β', ὅστις διαπνεόμενος ὑπὸ φιλειρηνικῶν διαθέσεων, ἤθελε νὰ τερματίσῃ τὸν πόλεμον οὐχὶ ὅμως ἐπὶ ζημίᾳ τῆς χώρας του καὶ χωρὶς νὰ φανῇ ὅτι ἀπεκήρυσσε τὴν πολιτικὴν τοῦ πατρός του. Κατὰ τὰς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις, αἵτινες ἤρχισαν μεταξὺ τῶν Δυνάμεων κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τοῦ 1855 ἐν Βιέννῃ, ἀνετέθη εἰς τὴν Αὐσυρίαν νὰ διατυπώσῃ ἐν εἴδει τελεσιγράφου πρὸς τὴν Ρωσίαν τὰς ἀξιώσεις τῶν Συμμάχων· τὸ ἐν λόγῳ τελεσίγραφον ἀπεστάλη τὴν 4)16 Δεκεμβρίου, ἐτάσσετο δὲ δι' αὐτοῦ εἰς τὴν Ρωσίαν μέχρι τῆς 17 Ἰανουαρίου προθεσμία ὅπως ἀποδεχθῇ τοὺς ἐν αὐτῷ περιεχομένους ὅρους, ἄλλως, καθ' ἃ ἐδηλοῦτο ἐν αὐτῷ, ἡ Αὐστρία θὰ συνεμάχει μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς τῶν ὅρων τοῦ τελεσιγράφου συνηγόρησε παρὰ τῷ Τσάρῳ καὶ ἡ Πρωσσία, οὕτω δὲ τὴν 14)26 Ἰανουαρίου 1856 ἡ Ρωσία ἐδήλου ὅτι ἀποδέχεται τὰς αὐστριακὰς προτάσεις. Τῆς δηλώσεως ταύτης ἐπηκολούθησεν ἐν Βιέννῃ συνδιάσκεψις τῶν ἀντιπροσώπων Ἀγγλίας, Γαλλίας, Αὐστριας, Ρωσσίας καὶ Τουρκίας (20]1 Φεβρουαρίου), καθ' ἃς συνεφωνήθη ὅπως οἱ ἀντιπρόσωποι συνερχόμενοι ἐντὸς τριῶν ἑβδομάδων εἰς Παρισίους συμφωνήσωσι περὶ συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης. Πράγματι δὲ τὴν 10)22 Φεβρουαρίου ἤρξατο τὸ ἔργον της ἡ Συνδιάσκεψις εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέσχον ἡ Ἀγγλία, Γαλλία, Ρωσία, Αὐστρία καὶ Σαρδηνία, ἥτις κατήρτισε τὴν ἀπὸ 18)30 Μαρτίου συνθήκην τῶν Παρισίων (βλ. λ. **Παρισίων συνθήκη**).

Αἱ οὐσιωδέστεραι σχετικαὶ πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα διατάξεις τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης εἶναι αἱ ἑξῆς: Τὸ ἄρθρον ζ' διὰ τοῦ ὁποίου αἱ συμβαλλόμεναι Δυνάμεις ἀνεγνώριζον τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ τουρκικοῦ κράτους, εἰς ἀντάλλαγμα δὲ τούτου ὁ Σουλτάνος ἐπροθυμοποιεῖτο νὰ ἐκδώσῃ (ἐξέδωκε τῇ 6)18 Φεβρουαρίου πράγματι), ὡς ἀναφέρεται εἰς τὸ 9 ἄρθρ. τῆς συνθήκης, *Χάττι χουμαγιοὺν* διὰ τοῦ ὁποίου ἀπενέμοντο ἴσα ἀστικὰ καὶ πολιτικὰ δικαιώματα εἰς ὅλους τοὺς ἐν Τουρκίᾳ ζῶντας, ἄνευ διακρίσεως θρησκείας ἢ φυλῆς, χωρὶς ἐκ τούτου ὡς ἀνέφερε τὸ ἄρθρ. θ' νὰ παρέχεται δικαίωμά τι εἰς τὰς Δυνάμεις ἀναμίξεως «εἴτε ἀπὸ κοινοῦ εἴτε κατ' ἰδίαν εἰς τὰς σχέσεις τῆς Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου μετὰ τῶν ὑπηκόων του, εἴτε εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῆς Αὐτοκρατορίας».

Τὰ ἄρθ. ι—ιδ' καθιεροῦσι τὴν οὐδετερότητα τῆς Μαύρης θαλάσσης, ἀπαγορευομένου τοῦ πλοῦ ἐν αὐτῇ εἰς οἱονδήποτε πολεμικὸν πλοῖον, καὶ τὴν ἀρχὴν καθ' ἣν ἀπαγορεύεται ἡ δίοδος πολεμικῶν διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου. Διὰ τῶν ἄρθρ. ιε'—ιθ' καθιεροῦτο ἡ ἐλευθερία τοῦ Δουνάβεως (βλ. λ. Δούναβις, *διεθ. δ.*), διὰ δὲ τῶν ἄρθρ. κ'—κθ' ἡ Μολδαυΐα—εἰς τὴν ὁποίαν προσηρτᾶτο τμῆμα τῆς ρωσικῆς Βεσσαραβίας—καὶ ἡ Βλαχία ἀνέκτων τ' ἀρχαῖα αὐτῶν προνόμια, παραμένουσαι ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Τουρκίας, ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν ὅλων τῶν Δυνάμεων, ἡ δὲ Σερβία ἐτίθετο ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Τουρκίας, διατηροῦσα ὅμως ὅλα τὰ προνόμια αὐτῆς ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν Δυνάμεων. Οὕτω πως, διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἡ Τουρκία καθίστατο μέλος τῆς διεθνοῦς κοινωνίας.

Ἡ ἀμέσως ἐπακολουθήσασα τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων περίοδος ἀποτελεῖ κατ' ἐξοχὴν ἐποχὴν τῆς γαλλικῆς ἐπιρροῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἡ Γαλλία, πιστεύουσα ὅτι μόνον ριζικαὶ ἐν Τουρκίᾳ μεταρρυθμίσεις θὰ ἠδύναντο νὰ στερεώσουν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, δὲν ἔπαυσε ν' ἀσκῇ ὁλόκληρον τὴν ἐπιρροήν της παρὰ τῇ Πύλῃ, ὅπως ὠθήσῃ αὐτὴν εἰς μεταρρυθμίσεις ἱκανὰς νὰ μεταμορφώσουν τὴν ἐκεῖ κρατοῦσαν διοίκησιν, ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν τῆς λέξεως σημασίαν, ἔν τινι δὲ μέτρῳ ἐπετεύχθη, χάρις εἰς τὴν ἐπίμονον προσπάθειάν της, ἡ πραγματοποίησις πολλῶν μεταρρυθμίσεων εἰς τὴν παιδείαν, τὴν συγκοινωνίαν, εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἀνεξιθρησκείας, τὴν δικαιοσύνην κλπ. Ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα αὕτη τῆς Πύλης ἀφ' ἑνὸς μὲν προεκάλεσεν ἀνησυχίας σοβαρὰς παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς στερουμένοις τῶν προνομίων αὐτῶν ὡς κατακτητῶν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐνεθάρρυνε τοὺς Χριστιανούς, οἵτινες προέβαλλον συνεχῶς νέας ἀξιώσεις, προκαλοῦντες ταραχάς, τὰς ὁποίας ἡ Ρωσία ἐζήτει νὰ ἐπωφεληθῇ.

Εἰς τὰς ἡγεμονίας ἡ πλειονότης τῶν κατοίκων ἐπόθει τὴν ἕνωσιν, ὅ,τι ὑπεστήριξε κατὰ τὴν Συνδιάσκεψιν τῶν Παρισίων καὶ ἡ Γαλλία, ἀλλὰ καὶ ἡ Ρωσία ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ δημιουργήσῃ ἰσχυρὰν Ρουμανίαν, ὡς προπύργιον παρὰ τὸν κάτω Δούναβιν κατὰ τῆς Πύλης καὶ τῆς Αὐστρίας. Κατὰ τὰς διενεργηθείσας τότε ἐκλογὰς τῶν *«διβανίων»* ὁ καϊμακάμης Βογορίδης ἐπέτυχε διὰ νοθεύσεων νὰ μεταβάλῃ τὴν πλειοψηφίαν, ὅ,τι προεκάλεσε τὴν διαμαρτυρίαν τῆς γαλλικῆς καὶ ρωσικῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν ἀνάκλησιν τῶν πρέσβεων αὐτῶν. Πρὸ τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων τροπῆς ἡ Πύλη ἠναγκάσθη ν' ἀκυρώσῃ τὰς ἐκλογὰς καὶ νὰ ἐνεργήσῃ νέας, αἱ δὲ ἐξ αὐτῶν προελθοῦσαι συνελεύσεις εἰς τὰς δύο ἡγεμονίας ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως αὐτῶν, ὅ,τι καὶ ἐπεκύρωσεν ἡ ἐν Παρισίοις τὴν 19 Αὐγούστου 1858 συνομολογηθεῖσα σύμβασις ὑπὸ τῶν πρέσβεων τῶν Μ. Δυνάμεων, διὰ τῆς ὁποίας ὡρίσθη ὅτι τὰ κοινὰ συμφέροντα τῶν ἡγεμονιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξακολουθοῦν ἔχουσαι κεχωρισμένα Κοινοβούλια, θὰ διαχειρίζεται δεκαμελὴς κεντρικὴ ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ βουλευτῶν καὶ τῶν δύο ἡγεμονιῶν. Τῷ 1862 ὅμως ἐκηρύχθη ἡ ἕνωσις τῶν δύο Ἡγεμονιῶν εἰς ἓν Κράτος, τὸ τῆς «Ρουμανίας», καὶ τὰ δύο Κοινοβούλια συνεχωνεύθησαν εἰς ἕν, ἀφοῦ προηγουμένως κοινὸς Ἡγεμὼν τῶν δύο ἡγεμονιῶν εἶχεν ἀναγορευθῇ ὁ συνταγματάρχης Κούζας, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλέξανδρος Α'. Μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν τούτου ἐξελέγη τῷ 1866 ἡγεμὼν τῆς Ρουμανίας ὁ Κάρολος Α', ἐκ τοῦ καθολικοῦ κλάδου τῶν Χοεντζόλλερν, τὸν ὁποῖον ἀνεγνώρισεν ἡ Πύλη διὰ τοῦ ἀπὸ 24 Ὀκτωβρίου 1866 φιρμανίου.

Τὸ παράδειγμα τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν ἠθέλησαν νὰ μιμηθῶσι καὶ ἄλλαι ὑπὸ τὸ Κράτος τοῦ Σουλτάνου διατελοῦσαι ἐπαρχίαι, ἰδίως ἡ Βοσνία καὶ Ἐρζεγοβίνη, αἵτινες ἐπέτυχον νὰ προκαλέσουν τὴν προσοχὴν τῶν Δυνάμεων, τὸ Μαυροβούνιον, τὸ ὁποῖον τῇ συνδρομῇ τῆς Ρωσίας ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ νέαν διαρρύθμισιν τῶν συνόρων του, καὶ ἡ Σερβία ἥτις ἐπέτυχε διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Μιχαὴλ Μιλάνος ὡς Ἡγεμόνος σχεδὸν ἀνεξάρτητον πολιτικὸν βίον. Ἐξ ἄλλου κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχήν, ἡ Ἀγγλία παραιτεῖται τοῦ ἐπὶ τῶν Ἰονίων Νήσων προτεκτοράτου της (1864), παραχωροῦσα ταύτας εἰς τὴν Ἑλλάδα (βλ. λ. Ἰόνιοι Νῆσοι, *διεθν. δ.*), νέα δ' ἐπανάστασις ἐκρήγνυται ἐν Κρήτῃ (Μάϊος τοῦ 1866), ἡ δ' ἐπίσημος Ἑλλὰς ἐξωπλίζετο πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἐπαναστατῶν, ὁπότε ἡ ἐν Παρισίοις συνδιάσκεψις τῶν πρεσβευτῶν (28 Δεκεμβρ. 1869) ἀπῄτησε τὴν παῦσιν πάσης πολεμικῆς ἐνεργείας, τῆς Πύλης ὑποχρεωθείσης νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς διὰ τοῦ ἀπὸ 10 Ἰανουαρίου 1868 φιρμανίου ὑποσχεθείσας ἐν Κρήτῃ μεταρρυθμίσεις (βλ. λ. **Κρήτη**, *διεθν. δ.*).

Ταυτοχρόνως ἡ Ρωσία, ἥτις οὐδεμίαν εὐκαιρίαν παρημέλησεν ὅπως ἀναλάβῃ καὶ πάλιν τὸ ἐν Ἀνατολῇ πολιτικόν της ἔργον, ἐζήτησεν ὅπως περιορίσῃ τὰ σχέδιά της καὶ τὴν προσοχήν της εἰς τὸν ἄμορφον μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων ὄγκον τῶν Βουλγάρων, τῶν ὁποίων προσεπάθησε νὰ ἐξυπνήσῃ τὴν συνείδησιν τῆς ἐθνικότητος αὐτῶν, ὑποκινήσασα τούτους νὰ ζητήσωσιν ἀπὸ τῆς Πύλης ἐκκλησιαστικὴν αὐτονομίαν καὶ διαμαρτυρηθῶσι κατὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ Πατριαρχείου, ὅ,τι καὶ ἐπέτυχον τέλος διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Φεβρουαρίου 11 Μαρτίου 1870 φιρμανίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας, ἐχούσης τοῦ λοιποῦ ὡς ἀνώτατον ἀρχηγὸν τὸν ἔξαρχον, ἑδρεύοντα ἐν Κωνσταντινουπόλει (βλ. λ. Βουλγαρία, *διεθν. δ.*).

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐξέλιξις τῶν ἐν Ἀνατολῇ πραγμάτων, ὅτε ἐξερράγη ὁ γερμανογαλλικὸς πόλεμος τοῦ 1870, ὅστις μοιραίως ἔσχεν ἰσχυρὸν ἀντίκτυπον ἐν Ἀνατολῇ. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἔπιπτεν εἰς χεῖρας τῶν Γερμανῶν τὸ Μέτζ, ὁ Γκορτσακὼφ ἀπηύθυνε (29 Ὀκτωβρίου 1870) πρὸς τὰς Μ. Δυνάμεις διακοίνωσιν δι' ἧς καθίστα γνω-

Digitized by Google

στὸν ὅτι: «**Ἡ Α. Α.** Μεγαλειότης δὲν δύναται νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν ἐπὶ πλέον ὑπόχρεων ὅπως τηρῇ τὰς διατάξεις τῆς συνθήκης εἰρήνης αἵτινες περιορίζουσι τὰ δικαιώματα τῆς ἐπικυριαρχίας αὐτοῦ ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ». Διὰ τῆς τοιαύτας διακοινώσεως ἡ Ρωσία ἠρνεῖτο τοῦ λοιποῦ τὸ κῦρος τῶν ἄρθρ. 11—14 τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τοῦ 1856, δι' ὧν εἶχε καταδικασθῇ εἰς στέρησιν τῶν προηγουμένων ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ δικαιωμάτων της. Τὸ διάβημα τοῦτο τοῦ Τσάρου κατέπληξε τὰς Μ. Δυνάμεις, πλὴν ὅμως εἶχε λάβει χώραν ἐν στιγμῇ τοιαύτῃ καθ' ἣν οὐδεμία τούτων ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ τὰς συνεπείας ἐνδεχομένης ἀρνήσεως ν' ἀποδεχθῇ τὴν ρωσικὴν ἀξίωσιν. Ἡ Γαλλία ἦτο ἡττημένη, ἡ Πρωσσία ἀπεδέχετο τὰς ἀξιώσεις τοῦ Τσάρου καὶ συνηγόρει μάλιστα ὑπὲρ αὐτῶν. Ἡ Αὐστρία ἦτο καὶ αὐτὴ σύμφωνος πρὸς τὰς ρωσικὰς ἀπαιτήσεις, ὑπὲρ τῶν ὁποίων καὶ ἄλλοτε διαρκούσης τῆς κροατικῆς ἐπαναστάσεως (1866) εἶχε συνηγορήσει, εἰς ὅ,τι τότε δὲν ἔστερξε νὰ συγκατατεθῇ ἡ Ρωσία, ἡ δὲ Ἀγγλία τέλος, τὴν ὁποίαν καὶ διέφερε πρὸ παντὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, οὐδόλως ἐφαίνετο πρόθυμος ν' ἀναλάβῃ μόνη ἀγῶνα. Οὕτω πως ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνελθοῦσα τὴν 1)13 Μαρτίου 1871 ἐν Λονδίνῳ Συνδιάσκεψις τῶν Δυνάμεων, αἵτινες κατήρτισαν τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων (1856), ἔλυσε τὸ λεγόμενον «Ποντικὸν» ζήτημα, καταργήσασα τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν τοῦ Εὐξείνου Πόντου οὐδετερότητα ἄρθρ. 11—14 τῆς Συνθήκης ταύτης, ἐπικυροῦσα ὅμως κατὰ τὰ λοιπὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς.

Τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου ἐπηκολούθησεν ἡ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1872 γενομένη ἐν Βερολίνῳ συνέντευξις τοῦ Τσάρου καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας μετὰ τοῦ Καΐζερ, καθ' ἣν, ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἀνατολήν, συνεφωνήθη ὅπως ἀπὸ κοινοῦ ἐπιλαμβάνωνται πάσης διαφορᾶς, δυναμένης ν' ἀναφανῇ ἐκ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος. Ἡ κατάστασις τῶν τουρκικῶν ἐπαρχιῶν ὅμως ἐδεινοῦτο ὁλονέν, αἱ δὲ καταπιέσεις κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐσυνεχίζοντο. Οὕτω δέ πως, μοιραίως τὰ πράγματα ἦγον εἰς ἐπαναστάσεις· τὸ θέρος τοῦ 1875 ἐπανεστάτησαν οἱ κάτοικοι τῆς Ἐρζεγοβίνης, ἀρνούμενοι τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων, φόβοι δὲ ἤρχισαν δημιουργούμενοι, μετὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν μεσολάβησιν τῶν Δυνάμεων παρὰ τῇ Πύλῃ περὶ γενικεύσεως τῆς πυρκοϊᾶς ἐν τῷ Αἵμῳ. Ἡ Αὐστρία ἀνησυχοῦσα περισσότερον πάσης ἄλλης Δυνάμεως, τῇ συναινέσει τῆς Γερμανίας καὶ Ρωσίας, ἀπηύθυνε τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου 1876 διακοίνωσιν πρὸς τὴν Τουρκίαν ἔχουσαν οὕτω: «Αἱ Δυνάμεις ἐπιθυμοῦσι νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὸν καταστρεπτικὸν καὶ αἱματηρὸν ἀγῶνα διὰ τῶν μεταρρυθμίσεων. Πρέπει ἡ χριστιανικὴ θρησκεία νὰ τεθῇ κατὰ τύπους τε καὶ κατ' οὐσίαν ἐν ἴσῃ τάξει πρὸς τὸν ἰσλαμισμόν, ἡ ἐκμίσθωσις τῶν φόρων νὰ καταργηθῇ ὁριστικῶς, νὰ παύσῃ ἀφιεμένη ἡ ἐκτέλεσις τῶν μεταρρυθμίσεων εἰς τὴν διάκρισιν τῶν πασάδων, πρὸς τοῦτο δὲ εἶναι ἀνάγκη ν' ἀνατεθῇ ὁ ἔλεγχος τῆς διοικήσεως εἰς ἐγχώριον συνέλευσιν, συγκειμένην κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ Χριστιανῶν καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ ἐκ Μουσουλμάνων». Ἡ Πύλη ἀπεδέχθη μὲν τοὺς λοιποὺς ὅρους πλὴν τοῦ νὰ ὑποβληθῇ ἡ διοίκησις ὑπὸ ἔλεγχον, χωρὶς καὶ νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Μοιραίως ἡ ἐπανάστασις ἐν Ἐρζεγοβίνῃ ἐξηκολούθησεν, ἐπεκταθεῖσα, μάλιστα, καὶ ἐν Βοσνίᾳ· τὸ Μαυροβούνιον καὶ ἡ Σερβία ἡτοιμάζοντο ἤδη πρὸς δρᾶσιν καὶ ἡ Βουλγαρία ἐξανίστατο κατὰ Μάϊον μῆνα.

Οὕτως εἶχον τὰ ἐν Τουρκίᾳ πράγματα, ὅτε αἱ τρεῖς Δυνάμεις (Γερμανία, Ρωσία, Αὐστρία) ἀπεφάσισαν ὅπως ἐπέμβουν καὶ πάλιν παρὰ τῇ Ὑ. Πύλῃ, συνέταξαν δὲ ἐν Βερολίνῳ ὑπόμνημα διὰ τοῦ ὁποίου ἠξίουν ἀπὸ τὸν Σουλτάνον νὰ προβῇ εἰς πραγματικὰς παραχωρήσεις πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης, τάσσουσαι πρὸς τούτοις προθεσμίαν δύο μηνῶν, ἀπειλοῦσαι, ὅτι ἄλλως θὰ ἀναγκασθῶσι «νὰ προσθέσωσιν εἰς τὴν διπλωματικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν καὶ τὸ κῦρος συνεννοήσεως πρὸς λῆψιν τελεσφόρων μέσων, ὅσα φαίνονται ἀπαιτούμενα πρὸς τὸ συμφέρον τῆς γενικῆς εἰρήνης....». Ταυτοχρόνως, ἐπανάστασις ἐλάμβανε χώραν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπενεγκοῦσα τὴν πτῶσιν τοῦ σουλτάνου Ἀζὶζ καὶ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Μουρὰτ Ε' καὶ τούτου καθαιρεθέντος, τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Χαμὶτ Β', τρομεραὶ δὲ σφαγαὶ ἐνηργοῦντο ἐν Βουλγαρίᾳ, προκαλέσασαι γενικὴν κατακραυγὴν ἐν Εὐρώπῃ. Ἡ Ρωσία ἐφαίνετο πρόθυμος νὰ ἐνεργήσῃ δραστηρίως ἔστω καὶ μόνη. Ὁ Γλάδστων κατέκρινε τὰς «φρικαλεότητας» τῶν Τούρκων ἐν Βουλγαρίᾳ, ὅ,τι ἠνάγκασε τὸ ὑπουργεῖον Βήκονσφιλδ νὰ δειχθῇ ἐπιφυλακτικώτερον εἰς τὴν πρὸς τὴν Πύλην ὑποστήριξιν αὐτοῦ. Ὁ Σουλτάνος πρὸ τοῦ κινδύνου εἰς ὃν διετέλει τὸ Κράτος προέβη εἰς τὴν ἀπόφασιν ἐκδόσεως Συντάγματος καὶ καθιερώσεως κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. Πλὴν ὅμως ὁ Τσάρος οὐδόλως ἐφαίνετο πρόθυμος νὰ φανῇ ἱκανοποιημένος πρὸ τοιούτων τῆς Πύλης ἐνεργειῶν, καὶ πρὸς τούτοις ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν στρατηγὸν Ἰγνάτιεφ, ὅπως συνεννοηθῇ ἀμέσως μετ' αὐτῆς, ὅστις ἀπῄτησε τὴν αὐτονομίαν τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης καὶ τῆς Βουλγαρίας, ἀπειλῶν ὅτι ἄλλως ἤθελεν ἀπέλθει, διακοπτομένων τῶν σχέσεων μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας. Ὁ Σουλτάνος ἠναγκάσθη νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς τοιαύτας ἀπαιτήσεις τῆς Ρωσίας, ἡ δ' Ἀγγλία φοβουμένη νέαν περιπλοκὴν προέτεινε τὴν σύγκλησιν Συνδιασκέψεως τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν ἥτις καὶ συνῆλθε πράγματι τὴν 11 Δεκεμβρίου. Αἱ ἀποφάσεις ὅμως τῆς Συνδιασκέψεως οὖσαι ἐν πρώτοις βαρύτεραι διὰ τὴν Τουρκίαν, περιορισθεῖσαι δὲ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Τουρκικοῦ Συντάγματος μόνον εἰς τὴν αὐτονομίαν τῆς Βοσνίας, Σερβίας καὶ Βουλγαρίας, οὐδόλως ἐγένοντο ἀποδεκταὶ ἐκ μέρους τῆς Ὑ. Πύλης. Ὁ πόλεμος συνεπῶς ἦτο ἀναπόφευκτος. Ὁ Βίσμαρκ, μεσολαβῶν μεταξὺ Ρωσίας καὶ Αὐστρίας, ἐπιτυγχάνει τὴν συνομολόγησιν μεταξὺ τῶν Δυνάμεων τούτων συνθήκης (15 Ἰανουαρίου 1877), διὰ τῆς ὁποίας ἡ τελευταία ὑπέσχετο νὰ τηρήσῃ οὐδετερότητα ἐν περιπτώσει ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ἡ Ρωσία δὲν ἤθελε ζητήσει ἐδαφικὰς ἀξιώσεις παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως, οὔτε ἤθελε λάβει ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικήν της προστασίαν ὀθωμανικήν τινα ἐπαρχίαν, οὐδὲ προσβάλει τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὴν 21]2 Ἀπριλίου ὁ Τσάρος, ἀφοῦ προηγουμένως τὴν 4]16 Μαρτίου συνῆψε στρατιωτικὴν σύμβασιν μετὰ τῆς Ρουμανίας, δι' ἧς ὑπέσχετο τὴν ἀναγνώρισιν τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας της ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐλευθέρας διαβάσεως τῶν στρατευμάτων του διὰ τοῦ ρουμανικοῦ ἐδάφους, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, χωρὶς νὰ προσέξῃ εἰς τὰς διαμαρτυρίας τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ἠμφισβήτει εἰς αὐτὸν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐνεργῇ ἐν ὀνόματι τῆς Εὐρώπης καὶ ἐκήρυττε τὴν Ρωσίαν ἀπόβλητον τῆς εὐρωπαϊκῆς τῶν Κρατῶν κοινωνίας.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ νέου τούτου ρωσοτουρκικοῦ πολέμου οὐδέποτε εἶχον ἀποβῇ τόσον καταστρεπτικὰ διὰ τὴν Τουρκίαν. Τὸ Μαυροβούνιον εἶχε ταχθῇ εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ρωσίας· ἡ Ρουμανία εἶχεν ἀποκηρύξει τὴν πρὸς τὴν Ὑ. Πύλην ὑποτέλειάν της· καὶ αὐτὴ ἡ Σερβία περὶ τὸ τέλος τοῦ πολέμου μετέσχεν αὐτοῦ. Τὰ ρωσικὰ στρατεύματα ἔφθασαν μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ δὲ Τουρκία ἐγκαταλειφθεῖσα εἰς τὴν τύχην της, χωρὶς καμμία Δύναμις νὰ μεσολαβήσῃ στρατιωτικῶς ἢ τοὐλάχιστον πολιτικῶς ὑπὲρ αὐτῆς, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ ὑπὸ ἐπαχθεστάτους δι' αὐτὴν ὅρους τὴν (3 Μαρτίου 1878) ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ συνθήκην Δι' αὐτῆς ἡ ἀπόλυτος ἐν Ἀνατολῇ ἐπικράτησις τῆς Ρωσίας (ἥτις ἠρκέσθη νὰ λάβῃ μόνον τὴν Βεσσαραβίαν) καθίστατο πλέον ἡ ἔκδηλος. Τὸ Μαυροβούνιον καθίστατο ἀνεξάρτητον, ἐπίσης ἡ Ρουμανία καὶ αὐτὴ ἡ Σερβία, αὐξανομένη ἐδαφικῶς, καθίστατο ἐπίσης ἀνεξάρτητος, ἐδημιουργεῖτο δὲ μεγάλη Βουλγαρία περιλαμβάνουσα ὅλην σχεδὸν τὴν βόρειον Θρᾴκην, τὴν σήμερον Βουλγαρίαν καὶ τὰ $^4/_5$ τῆς Μακεδονίας, φόρου ὑποτελὴς εἰς τὸν Σουλτάνον. Ἀλλ' ἡ δημιουργία τοιούτου Βουλγαρικοῦ Κράτους ἀπήρεσεν εἰς τὰς ἄλλας Δυνάμεις, ἰδίως δὲ ἡ Ἀγγλία ἀντετάχθη ἐντόνως κατὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὡς ἀντιτιθεμένης εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀκεραιότητος τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀναγνωρίσει διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τοῦ 1856 αἱ Μ. Δυνάμεις, καὶ ἠπειλήθη, πρὸς στιγμήν, εὐρωπαϊκὴ ρῆξις, ἀποσοβηθεῖσα τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Βίσμαρκ, ὅστις ἔλαβε καὶ τὸν τίτλον *«ἔντιμος μεσίτης» (honnête courtier)*, συγκαλέσαντος ἐν Βερολίνῳ συνέδριον τῶν Μ. Δυνάμεων, εἰς ὃ ἐκλήθη νὰ συμμετάσχῃ καὶ ἡ Τουρκία, ἵνα «συζητήσωσι τοὺς ὅρους τῆς μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας συναφθείσης συνθήκης τοῦ Ἁγ. Στεφάνου». Τὸ συνέδριον συνῆλθε τὴν 13 Ἰουνίου 1878 μὲ περιωρισμένον κατ' ἀρχὰς πρόγραμμα, τὴν ἀναθεώρησιν τουτέστι τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου (**βλ. λ. Βερολίνου Συνέδριον**).

Διὰ τῆς ἀπὸ 13 Ἰουλίου 1878 συνθήκης ἡ Βουλγαρία, ὑπὸ πολὺ στενώτερα ὅρια ἀνεγνωρίζετο ἡγεμονία ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου (ἄρθ. 3), τῆς Μακεδονίας ἀποδιδομένης εἰς τὴν Τουρκίαν, ἱδρύετο δὲ πρὸς νότον αὐτῆς αὐτόνομος τουρκικὴ ἐπαρχία, ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία (ἄρθρ. 13), τὴν δὲ διοίκησιν τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῆς Πύλης, τῇ ἐπιμονῇ τοῦ Βίσμαρκ θέλοντος νὰ κολακεύσῃ τὴν Αὐστρίαν, ἀνελάμβανεν ἡ τελευταία, τὸ δὲ Μαυροβούνιον καὶ ἡ Σερβία καθίσταντο ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι Ἡγεμονίαι, ἡ δὲ Ρουμανία τέλος καθίστατο ἀνεξάρτητον καὶ κυρίαρχον κράτος. (Ὅσον ἀφορᾷ τὰ λοιπὰ ζητήματα μεθ' ἃ ἠσχολήθη τὸ Συν. τοῦ Βερολίνου βλ. καὶ λ. Ἑλλάς, *διπλωματικὴ ἱστορία*).

Καθ' ὃν χρόνον συνήρχετο τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου, ἐπωφελουμένη ἡ Ἀγγλία τῆς μονώσεως εἰς ἣν εἶχε περιέλθει ἡ Τουρκία, ἐπέτυχεν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀντιπερισπασμοῦ τῆς Ρωσίας, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν αὕτη ἤθελεν ἐπεκτείνει τὰς κτήσεις της ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ, διὰ τῆς ἀπὸ 4 Ἰουνίου καὶ 1 Ἰουλίου 1878 ἀμυντικῶν μετὰ τῆς Τουρκίας συνθηκῶν, νὰ καταλάβῃ τὴν νῆσον Κύπρον. Ἡ εἴδησις τῆς συνομολογήσεως τῆς τοιαύτης μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Τουρκίας συμφωνίας γνωσθεῖσα πρὸ τῆς λήξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Βερολίνου, ἐθορύβησε τὴν Γαλλίαν, ἐπίσης δὲ καὶ τὴν Αὐστρίαν.

Ἡ ἐκτέλεσις ὅμως τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου δὲν ἦτο ἔργον εὔκολον. Οἱ Βόσνιοι δυσφόρως ἀπεδέχθησαν τὴν αὐστριακὴν διοίκησιν· ἡ Αὐστρία ὅμως συνδεθεῖσα στενώτερον μετὰ τῆς Γερμανίας κατέλαβε τὸ Νόβι Παζὰρ (Σεπτέμβριος 1879). Τὸ Μαυροβούνιον δυσχερῶς ἐπέτυχε νὰ καταλάβῃ τὰς ἐπιδικασθείσας αὐτῷ ὑπὸ τῆς συνθήκης ταύτης χώρας, καταστάσης ἀναγκαίας ναυτικῆς ἐπιδείξεως τῶν Μ. Δυνάμεων, ὅπως προσαρτηθῇ ὑπ' αὐτοῦ τὸ Ἀντίβαρι καὶ τὸ Δουλσίνιον (1880). Μετὰ πολλοῦ δὲ κόπου ἐπετεύχθη ἡ εἰς τὴν Ἑλλάδα προσάρτησις τῶν ὑπὸ τῆς αὐτῆς συνθήκης ἐπιδικασθεισῶν αὐτῇ χωρῶν (ἄρθρ. 24), παρέστη δὲ πρὸς τούτοις ἀνάγκη συγκλήσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνδιασκέψεως ἥτις ὅμως οὐδὲν ἐπέτυχε, νέας δὲ μετὰ ταῦτα ἐν Βερολίνῳ (4 Ἰουνίου 1880), ἥτις ἐπεκύρωσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν πρὸς νότον τοῦ Καλαμᾶ Ἤπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν, τῆς ὁριστικῆς συνθήκης μετὰ τῆς Τουρκίας περὶ παραχωρήσεως τῶν χωρῶν τούτων συνομολογηθείσης μόλις τὴν 1 Ἰουλίου 1881 (βλ. λ. Ἑλλάς, *διπλ. ἱστορία*). Ἐξ ἄλλου φανερὰ ἐγένετο ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων παράβασις τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Οἱ Βούλγαροι τῆς Ρωμυλίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τῆς συνθήκης ταύτης δὲν ἔπαυσαν ἐργαζόμενοι διὰ τὴν μετὰ τῆς Βουλγαρίας ἕνωσιν, ὅπως οὕτω ἀπαλλαγῶσι τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας. Τὴν 18 Σεπτεμβρίου 1885 ἐξερράγη ἐν Φιλιππουπόλει ἐπανάστασις, ἡ δὲ σχηματισθεῖσα προσωρινὴ Κυβέρνησις ἀνηγόρευσε τὸν ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας Ἀλέξανδρον Βάττεμβεργ (ὅστις ἐξελέγη τοιοῦτος τὴν 29 Ἀπριλίου 1879 ὑπὸ τῆς *Σοβράνιε*) διοικητὴν τῆς Ρωμυλίας, ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ «ἡγεμόνος τῶν δύο Βουλγαριῶν».

Αἱ Μ. Δυνάμεις διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς τοιαύτης παραβάσεως τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου, ὁ δὲ Σουλτάνος ἐπεζήτησε διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ νὰ λύσῃ τὴν διαφοράν· ἡ διαμαρτυρία αὕτη τῶν Δυνάμεων ὑπῆρξε καθαρῶς πλατωνική, καθόσον διέβλεπον ὅτι ἡ Βουλγαρία διέφευγε τὴν ρωσικὴν ἐπιρροήν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἤδη οἱ Βούλγαροι ἐπισήμως ἀποκηρύξει, ἀφ' ὅτου ἐν τῇ Σοβράνιε εἶχε σχηματισθῇ κόμμα ἐχθρικὸν πρὸς τὴν Ρωσίαν, τοῦ Βάττεμβεργ ἀναγκασθέντος νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ. Μόνον ὁ Τσάρος ἐφαίνετο μᾶλλον κεχολωμένος ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων ἐξελίξεως, δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ φανῇ ἀντιφάσκων πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγ. Στεφάνου, τὴν ὁποίαν εἶχεν αὐτὸς ὑπαγορεύσει, διὰ τοῦτο δὲ περιωρίσθη ν' ἀνακαλέσῃ τοὺς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος Βάττεμβεργ Ρώσους ἀξιωματικούς. Ἐπειδὴ τὰ πάντα ἔφερον ὅπως γίνουν ἀποδεκτὰ τὰ τετελεσμένα γεγονότα, ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Σερβία διεμαρτυρήθησαν ὡς διαταρασσομένης τῆς βαλκανικῆς ἰσορροπίας. Ἡ Σερβία ἐπιστρατευθεῖσα ἐν τάχει ἐκήρυξε τὴν 17 Νοεμβρίου 1885 τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ὅστις ἔληξε τῇ μεσολαβήσει τῶν Δυνάμεων (11 Δεκεμβρίου 1885) συνομολογηθείσης, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πρὸ τοῦ πολέμου status quo, ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης. Ἡ Ἑλλὰς ἐπιστρατευθεῖσα καὶ αὕτη ὅπως διεκδικήσῃ ἐδαφικὰ ἀντισταθμίσματα, ἠναγκάσθη κατόπιν τοῦ εἰρηνικοῦ ἀποκλεισμοῦ, εἰς ὃν ἐκήρυξαν τὰ ἑλληνικὰ παράλια αἱ Μ. Δυνάμεις ὅπως ἐξαναγκάσωσιν αὐτὴν εἰς ἀφοπλισμόν, νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις της, ἀρθέντος τοῦ ἀποκλεισμοῦ τὴν 8 Ἰουνίου 1886 (Βλ. λ. Ἑλλάς, *διπλωμ. ἱστ.*). Ἤδη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1886 ἡ Τουρκία ἑπομένη εἰς τὰς συμβουλὰς τῆς Ἀγγλίας κατήρτισε μετὰ τῆς Βουλγαρίας συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας τηρουμένων τῶν προσχημάτων ἀνεγνωρίζετο ἡ μετὰ τῆς Βουλγαρίας ἕνωσις τῆς Ρωμυλίας: «ἡ γενικὴ τῆς Ρωμυλίας διοίκησις ἀνατίθεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Βερολινείου συνθήκης εἰς τὸν Ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας Ἀλέξανδρον Βάττεμβεργ».

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου παρέμεινε γράμμα κενόν. Εἰς τὴν ἐν λόγῳ συνθήκην εἶχε περιληφθῇ ἐν ἄρθρ. 61 αὐτολεξεὶ σχεδὸν ἡ ἀκόλουθος ἐν τῷ ἄρθρ. 56 τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου περιεχομένη διάταξις: «Ἡ Ὑ. Πύλη ὑποχρεοῦται νὰ πραγματοποιήσῃ ἄνευ περαιτέρω ἀναβολῆς τὰς βελτιώσεις καὶ τὰς μεταρρυθμίσεις τὰς ἐνδεικνυομένας ἐκ τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας τὰς κατοικουμένας ὑπὸ Ἀρμενίων καὶ νὰ προστατεύσῃ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῶν κατὰ τῶν Κούρδων καὶ Κιρκασίων» σὺν τῇ προσθήκῃ τῶν ἑξῆς: «Ἡ Ὑ Πύλη θ' ἀνακοινοῖ ἑκάστοτε εἰς τὰς Δυνάμεις τὰ ἀποφασιζόμενα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παρ' αὐτῆς μέτρα, αὗται δὲ θὰ ἐπαγρυπνῶσιν ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς των». Δυστυχῶς ἐκ τῶν διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου τῆς συνθήκης ἐπιβληθεισῶν τῇ Τουρκίᾳ ὑποχρεώσεων οὐδεμία ἐτηρήθη, οἱ δ' Ἀρμένιοι ἠναγκάσθησαν ν' ἀποταθῶσι πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις τῶν Μ Δυνάμεων αἰτούμενοι

Digitized by Google

τὴν μεσολάβησίν των ὅπως ἀποκτήσωσιν ἐλεύθερον πολίτευμα. Μόνη ἐκ τῶν Δυνάμεων ἥτις ἐφαίνετο συνηγοροῦσα ἦτο ἡ Ἀγγλία, ἐπιληφθεῖσα διαπραγματεύσεων μετὰ τῶν λοιπῶν Κυβερνήσεων ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματός τινος. Ἡ Ρωσία εἶχε παύσει σχεδὸν ἐνδιαφερομένη πλέον δι' αὐτοὺς καὶ τοῦτο εἰς ἀντίπραξιν τῆς Ἀγγλίας, φοβουμένη μὴ ἡ Ἀρμενία εἰς τὸ ἑξῆς ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἀποτελέσῃ δι' αὐτὴν φραγμὸν ἐν τῷ μέλλοντι.

Οὕτω πως ἐγκαταλειφθεῖσα ἡ Ἀρμενία, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὴν τύχην της, κατέστη τὸ θέατρον μεγάλων σφαγῶν, φρικαλεοτήτων ἀνηκούστων, τῇ ἀνοχῇ ὡς καὶ τῇ προτροπῇ καὶ συνδρομῇ αὐτοῦ τοῦ ἐπισήμου Τουρκικοῦ Κράτους, εὐθὺς ὡς οἱ Ἀρμένιοι ἐπεζήτησαν μόνοι των νὰ ἐπιτύχωσι τὴν καλυτέρευσιν τῆς τύχης των (βλ. λ. **Ἀρμενία** *διεθν. δ.*). Ἀπέναντι τῆς τοιαύτης καταστάσεως αἱ Δυνάμεις ἐτήρησαν στάσιν ἀπαθῆ, μόνον δὲ ἡ Ἀγγλία προσεπάθησε νὰ πείσῃ καὶ τὰς ἄλλας Δυνάμεις ὅπως ἐπέμβωσι, προτείνασα τὴν 16 Σεπτεμβρίου 1896 νὰ δηλωθῇ εἰς τὸν Σουλτάνον «ὅτι ἡ ἐπὶ πλέον παράτασις τῆς κακοδιοικήσεως τοῦ Κράτους του θὰ συνεπήγετο τὴν ἀπώλειαν τοῦ θρόνου του», δι' ὑπομνήματος δὲ ἀπευθυνθέντος πρὸς τὰς Δυνάμεις, ὑπενθύμιζε τὰς ἀναληφθείσας διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου ὑποχρεώσεις τοῦ Σουλτάνου, προτείνουσα, ὅπως ἔστω καὶ διὰ τῆς χρήσεως βίας ὑποχρεωθῇ οὗτος εἰς ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Εἰς τὴν τοιαύτην ὅμως τῆς Ἀγγλίας προσπάθειαν ἡ Γαλλία ὑπεστήριξε τὴν ἀρχὴν τῆς ἀκεραιότητος τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἡ δὲ Ρωσία διὰ τῆς στάσεώς της ἐδήλου μᾶλλον ἀδιαφορίαν ἢ πρόθεσιν νὰ συμπράξῃ εἰς τοιαύτην ἐνέργειαν.

Ἡ συνθήκη ὅμως τοῦ Βερολίνου, οὔτε ὡς πρὸς τὴν νῆσον Κρήτην ἐφηρμόσθη. Ἡ Ὑ. Πύλη παρὰ τὰς διὰ τοῦ ἄρθρ. 23 τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης ἀναληφθείσας ὑπ' αὐτῆς ὑποχρεώσεις, ἐξηκολούθει ν' ἀθετῇ αὐτάς, τούτου δ' ἕνεκα οἱ Κρῆτες δὲν ἔπαυσαν μέχρι τοῦ 1888 νὰ ἐξανίστανται περιοδικῶς. Ἡ τελευταία αὕτη ἐπανάστασις ἔδωκεν εἰς τὸν Σουλτάνον ἀφορμὴν νὰ ἐπιδώσῃ τὸ ἀπὸ 26 Ὀκτωβρίου 1889 φιρμάνιον, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἡ κυρία ἀφορμὴ νέας ἐπαναστάσεως. Ἐν Ἑλλάδι ἤρχισε νὰ πνέῃ πολεμικὸς ἄνεμος. Αἱ Δυνάμεις ἐπενέβησαν κατ' ἐπανάληψιν, ὅπως πείσωσι τὸν Σουλτάνον καὶ ἀποδεχθῇ τὰ αἰτήματα τῶν Κρητῶν, ὁ Σουλτάνος φαίνεται πρόθυμος, ἀλλὰ διὰ τοιούτων συμβατικῶν λύσεων οὐδὲν ἐπιτυγχάνεται. Στρατιωτικαὶ δυνάμεις στέλλονται ἐξ Ἑλλάδος, γενικὸς δὲ ἀναβρασμὸς κρατεῖ καθ' ἅπασαν τὴν Βαλκανικήν. Βουλγαρία καὶ Σερβία συνεννοοῦνται περὶ τῆς τηρηθησομένης ὑπ' αὐτῶν στάσεως ἂν ἡ Ἑλλὰς ἐκήρυττε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, τῆς Σερβίας μάλιστα δηλούσης ὅτι «ἐὰν παραχωρηθῶσι πλεονεκτήματα εἰς τὸν μὲν ἢ τὸν δέ, καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν ν' ἀπαιτήσωμεν καὶ ἡμεῖς ἴσα ἀντισταθμίσματα». Ἡ Ἀγγλία προτείνει τὴν αὐτονομίαν τῆς Κρήτης ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν πρότασιν δὲ ταύτης εὑρίσκει σύμφωνον καὶ τὴν Γαλλίαν, ἀμφότεραι δὲ ἀπαιτοῦσι παρὰ τῆς Ἑλλάδος ὅπως αὕτη ἀποσύρῃ ἐκ τῆς Κρήτης τὰ στρατεύματά της, τῆς Ἑλληνικῆς δὲ Κυβερνήσεως ἀρνηθείσης, κηρύσσουσιν αἱ Δυνάμεις τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς νήσου καὶ ἀποβιβάζουσιν ἐν αὐτῇ στρατεύματα. Ἑλληνικαὶ δυνάμεις εἰσελαύνουν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἠπείρῳ. Ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος κηρύσσεται, καταλήξας τέλος τῇ μεσολαβήσει τῶν Δυνάμεων εἰς τὴν ἀτυχῆ διὰ τὴν Ἑλλάδα συνθήκην τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆς 22 Νοεμβρίου 1897 ἡ δὲ Κρήτη ἀναγνωρίζεται αὐτόνομος, τῇ προτάσει δὲ τῆς Ρωσίας, τὴν ὁποίαν ἀπεδέχθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ Δυνάμεις καὶ αὐτὴ ἡ κατ' ἀρχὰς ὡς ἐκ τούτου δυστροποῦσα Τουρκία, κατέρχεται ὁ πρίγκιψ Γεώργιος εἰς Κρήτην ὡς Ὕπατος Ἁρμοστὴς τῶν Δυνάμεων (βλ. λ. **Κρήτη**, *διπλ. ἱστ.*).

Ἡ Ἀγγλία μὴ ἀρκουμένη εἰς τὴν κατάληψιν τῆς νήσου Κύπρου, ὅ,τι, ὡς ἐλέχθη, ἐπέτυχεν εὐθὺς μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου, πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν πρὸς τὴν Ἄπω Ἀνατολὴν συμφερόντων της, ζητεῖ τὴν κατοχὴν ἐπικαίρων σημείων, εὐθὺς δὲ ἀπὸ τῆς τομῆς τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως θέσῃ πόδα ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου. Ἡ χρεωκοπία τῆς Αἰγύπτου 1875—76 ὑπῆρξεν ἡ πρώτη πρὸς τούτοις ἀφορμὴ πρὸς ἐπέμβασιν, τῶν δύο Δυνάμεων, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας (βλ. λ. Αἴγυπτος, *διεθνὴς θέσις*). Ὅτε δὲ τῷ 1881—1882 ταραχαὶ ἔλαβον χώραν, στρεφόμεναι ἰδίως ἐναντίον τῶν ξένων, λαβὴν λαμβάνουσα ἡ Ἀγγλία ἐπενέβη πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως διὰ τῶν ὅπλων. Ἡ ἐν Αἰγύπτῳ ἀποβίβασις τῶν Ἄγγλων ἔφερεν εἰς τὴν κατάληψιν τρόπον τινὰ αὐτῆς, τῆς κατοχῆς παραταθείσης ὑπὸ διάφορα προσχήματα ἐπὶ μακρόν. Οὕτω πως ὅμως ἡ Ἀγγλία ἐπέτυχε ν' ἀσκήσῃ σπουδαίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν αἰγυπτιακῶν πραγμάτων καὶ χωρὶς νὰ μεταβληθῇ συμβατικῶς τὸ καθεστὼς τῆς Αἰγύπτου, αὕτη κατέστη ἔκτοτε ἀγγλικὸν προτεκτορᾶτον. Τῷ 1899 τίθεται τὸ Σουὲζ ὑπὸ τὴν συγκυριαρχίαν **Ἀγγλίας καὶ Αἰγύπτου**, συμφώνως πρὸς τὴν ἀπὸ 19 Ἰανουαρίου 1899 μεταξὺ τῶν δύο τούτων χωρῶν συνομολογηθεῖσαν σύμβασιν.

Ἡ Γαλλία ἐξ ἄλλου, ἥτις τῷ 1830 εἶχεν ἤδη θέσει πόδα κατακτητικὸν ἐν Ἀλγερίῳ, ὑπὸ τὴν πρόφασιν ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως εἰς τὰ ὑπὸ λῃστῶν λυμαινόμενα σύνορα τῆς Ἀλγερίας, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἡγεμονίαν, ἀναγκάσασα τὸν βέην τῆς Τύνιδος νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἀπὸ 12 Μαΐου 1881 ἐν Βάρδῳ συνθήκην, δι' ἧς οὗτος ἀνεγνώριζε τὴν ἐπὶ τῆς χώρας του προστασίαν τῆς Γαλλίας. Ὅτε δὲ ἀντελήφθη ἡ Γαλλία ὅτι ἡ ἐν Αἰγύπτῳ ἐγκατάστασις τῆς Ἀγγλίας (1882) εἶναι ὁριστική, ἔστρεψε τὴν προσοχήν της πρὸς τὰς ἀφρικανικὰς χώρας, διὰ δὲ τῆς ἀπὸ 5 Αὐγούστου 1890 ἀγγλογαλλικῆς συμβάσεως ἐπέτυχε ν' ἀναγνωρισθῇ ὡς διατελοῦσα ὑπὸ τὴν γαλλικὴν ἐπιρροὴν ὁλόκληρος ἡ καταληφθεῖσα ὑπ' αὐτῆς ἐν Ἀφρικῇ περιοχή, τουτέστιν ἡ χώρα ἡ κειμένη πρὸς βορρᾶν γραμμῆς ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ Σάϋ, ἐπὶ τοῦ μεσαίου Νίγηρος, μέχρι τῆς Βαρούας, παρὰ τὴν λίμνην Τσάδ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἂν καὶ ἐν Αἰγύπτῳ παραμένει μόνη ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία κατορθώνει νὰ συναγωνίζεται ἐπιτυχῶς αὐτὴν εἰς τὴν ἐν Ἀνατολῇ ἀποικιακὴν πολιτικὴν αὐτῆς.

Ἡ Ρωσία, μετὰ τὴν διαμόρφωσιν, κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ ἄλλοτε εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, διὰ τῆς δημιουργίας νέων Κρατῶν, ἀποτελούντων τοῦ λοιποῦ φραγμὸν εἰς τὰ ἐν ἐγγὺς Ἀνατολῇ σχέδιά της, στρέφει τὴν προσοχήν της καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, ἥτις καὶ προηγουμένως εἶχεν ἀποβῆ δι' αὐτὴν ἀντικείμενον κατακτητικῶν σχεδίων. Ἡ Αὐστρία ἐξ ἄλλου, ὠθουμένη ὑπὸ τῆς Γερμανίας, στρέφεται πρὸς τὸν κάτω Δούναβιν καὶ πρὸς τὸ Αἰγαῖον, ἐπιζητοῦσα νὰ παίξῃ πρωτεύοντα ρόλον ἐν τῇ Βαλκανικῇ χερσονήσῳ, ὅπερ καὶ ἐν πολλοῖς ἐπιτυγχάνει. Ἀποκτήσασα ἡ Αὐστρία διὰ τῶν μετὰ τῆς Τουρκίας συνθηκῶν τοῦ Κάρλοβιτς (1689), τοῦ Πασσάροβιτς (1718) καὶ τοῦ Βελιγραδίου (1739) τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας ἐπὶ τῶν καθολικῶν κατοίκων τῆς Βορείου Ἀλβανίας, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώρισε μετὰ ταῦτα καὶ ὁ πάπας δυνάμει concordat (1855), ἐζήτησεν ἐπωφελουμένη αὐτοῦ νὰ προσπορισθῇ πολιτικὰ ὀφέλη, ἀνεγείρουσα ἐκκλησίας, συντηροῦσα ἰδίαις δαπάναις σχολεῖα, συνιστῶσα προξενεῖα κλπ., ὅπως ἐκεῖθεν ἐπεκτείνῃ τὴν ἐπιρροήν της ἐφ' ὅλης τῆς Βαλκανικῆς (βλ. λ. **Ἀλβανία**, *διεθνὴς θέσις*, καὶ **Αὐστρουγγαρία**, *διπλ. ἱστ.*). Ταυτοχρόνως ἐπεζήτησε διὰ παντὸς μέσου νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰ νέα κρατίδια τῆς Βαλκανικῆς, ἀναλαμβάνουσα τὴν κατασκευὴν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν κλπ., ὥστε διὰ τῆς τοιαύτης προπαγανδιστικῆς αὐτῆς πολιτικῆς νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀντίδρασιν τῶν γειτόνων ἐν τῇ Βαλκανικῇ Κρατῶν.

Ἐνῷ οὕτως ἐπολιτεύετο ἡ Αὐστρία ἐν τῇ Βαλκανικῇ, καὶ ἄλλη Δύναμις ἤρχισεν ἐνδιαφερομένη διὰ τὰ ἐν Ἀνατολῇ πράγματα, ἡ Ἰταλία, ἥτις μετὰ τὴν ἐν Ἀδούῃ ἧτταν της ἔστρεψε τὴν προσοχήν της εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Ἀδρία ἀκτήν, ζητοῦσα νὰ ἐπεκτείνῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ τὴν ἐπιρροήν της, ἀντιπράττουσα, οὕτω πως, εἰς τὰ σχέδια τῆς Αὐστρίας, καὶ διὰ τῆς Ἀλβανίας ν' ἀσκήσῃ γενικωτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν Βαλκανικῶν ζητημάτων.

Τὸ τέλος τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴν νέων ἐν τῇ Ἀνατολῇ συνδυασμῶν τῶν Μ. Δυνάμεων. Διὰ τῆς ἀπὸ 8 Ἀπριλίου 1904 συμφωνίας μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἡ πρώτη παρῃτεῖτο παντὸς δικαιώματός της ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἀγγλίας δηλούσης ὅτι αἴρει πᾶσαν ἀπαίτησίν της ἐπὶ τοῦ Μαρόκου. Οὕτω πως, ἑκάστη τούτων ἐξησφάλιζε τὰ ἑαυτῆς συμφέροντα ἀπέναντι τῆς μᾶλλον ἐπικινδύνου δι' αὐτὴν Δυνάμεως. Ἡ στάσις ὅμως τὴν ὁποίαν ἐτήρησεν ἐν προκειμένῳ ἡ Γερμανία ἔφερεν εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς **Ἀλγεθιρας** (βλ. λ.), χωρὶς ὅμως δι' αὐτῆς νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ὁριστικὴ παρεμπόδισις ἐν τῷ μέλλοντι ἐνδεχομένων περιπλοκῶν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας, μέχρις οὗ τῷ 1911 διὰ τῆς μεταξὺ τῶν δύο τούτων Δυνάμεων συμφωνίας τῆς 4 Νοεμβρίου, ἡ μὲν Γαλλία ἀνελάμβανεν ἐν Μαρόκῳ πᾶσαν ἐλευθερίαν δράσεως, ἀπέναντι τῶν παραχωρήσεων, εἰς τὰς ὁποίας αὕτη προέβαινεν εἰς τὴν Γερμανίαν, τμημάτων τινῶν τοῦ γαλλικοῦ Κογκό. Κατὰ τὴν πρώτην, πάλιν, δεκαετηρίδα τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος νέα γεγονότα ἐπῆλθον ἐν τῇ Βαλκανικῇ. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1908 ἐξερράγη ἐπανάστασις ἐν Τουρκίᾳ ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων, οἵτινες ἐμέμφοντο τὸν Ἀβδοὺλ Χαμὶτ Β΄ ὡς προκαλέσαντα καὶ προκαλοῦντα τὰς διαφόρους ἀνὰ τὸ κράτος του ταραχάς, ἰδίως δὲ ἐν Κρήτῃ καὶ Μακεδονίᾳ [ἔνθα ἀπὸ τοῦ 1903, κατόπιν τῆς συναντήσεως, ἥτις ἔλαβε χώραν ἐν Münzteg μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας καὶ τοῦ Τσάρου Νικολάου ΙΙ καὶ καθ' ἣν ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ ἐν Μακεδονίᾳ (ἔνθα αἱ βουλγαρικαὶ ὀργανώσεις εἰργάζοντο δραστηρίως καὶ ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα ἠγωνίζετο ὅπως παραστήσῃ τοὺς ἐντὸς τῆς Μ. Βουλγαρίας—κατὰ τὴν συνθήκην τοῦ *Ἁγ. Στεφάνου*—κατοικοῦντας ὡς βουλγαρικῆς καταγωγῆς) διεθνοῦς ἀστυνομίας, ἥτις καὶ πραγματικῶς ἐγκατεστάθη, ἔχουσα ἕδραν τὴν Θεσσαλονίκην (βλ. λ. Μακεδονικά)], ἐπιτυχόντες νὰ τεθῇ ἐν ἰσχύϊ τὸ παλαιὸν Σύνταγμα τοῦ 1875, τὸ συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Μιδχάτ, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἕως τότε ἐφηρμόσθη.

Τὴν τοιαύτην μεταβολὴν ἐχαιρέτισαν μετὰ μεγάλας χαρᾶς οἱ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Σουλτάνου ζῶντες λαοί, οἱ δὲ Νεότουρκοι καταλαβόντες τὴν ἀρχήν, ἐπίστευσαν ὅτι ἀνάλογος πρὸς τὸ εὐχερὲς τῆς νίκης των θὰ ἦτο καὶ ἡ ἐπιβολὴ τάξεως καθ' ὅλον τὸ Κράτος, καὶ ἐν αὐτῇ ἀκόμη τῇ Μακεδονίᾳ, τούτου δ' ἕνεκα παρεκάλεσαν τὰς Δυνάμεις ὅπως ἀνακαλέσωσιν ἐκ Μακεδονίας τὴν διεθνῆ ἀστυνομίαν. Τῶν γεγονότων τούτων ὅμως ἐζήτησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν τὰ γειτονικὰ Κράτη. Οὕτως ἡ Αὐστρία προέβη εἰς τὴν ὁριστικὴν προσάρτησιν εἰς τὴν Δυαδικὴν Μοναρχίαν τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης (5 Ὀκτωβρίου 1908), θερμῶς πρὸς τοῦτο ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς Γερμανίας, ἥτις ἐζήτει νὰ ἐκμεταλλευθῇ πάσης εὐκαιρίας ὅπως ὠθήσῃ τὴν Αὐστρίαν πρὸς νότον. Τὸ γεγονὸς ὅμως τοῦτο προεκάλεσε μεγάλον ἐρεθισμὸν εἰς τὴν Σερβίαν, καθόσον, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀπεκλείετο πᾶσα πιθανότης ἐπεκτάσεως τοῦ σερβικοῦ Κράτους πρὸς τὰς δύο παλαιὰς τουρκικὰς ἐπαρχίας, ἂν καὶ ἡ Ρωσία ἐφαίνετο ἀποκλίνουσα ὑπὲρ τῶν σερβικῶν ἀπόψεων. Ἐνῷ δὲ ἡ Αὐστρία προέβαινεν εἰς τὴν ὁριστικὴν προσάρτησιν τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης, ὡς ἐὰν μεταξὺ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Δυαδικῆς Μοναρχίας καὶ τοῦ Τσάρου τῆς Βουλγαρίας εἶχε προηγηθῆ ἀνάλογος συμφωνία, ἐκήρυξε, τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1908, ὁ Φερδινάνδος τὴν Βουλγαρίαν ἐν τῇ παλαιᾷ πρωτευούσῃ Τυρνόβῳ εἰς βασίλειον. Ἡ Ὑ. Πύλη διεμαρτυρήθη ἐντόνως κατὰ τοῦ τοιούτου πραξικοπήματος, ἐζήτησε δὲ τὴν σύγκλησιν συνδιασκέψεως, ὅπως κατ' αὐτὴν λυθῇ τὸ βουλγαρικὸν ζήτημα, ὅπερ ὅμως ἀπέρριψεν ἡ Βουλγαρία, ζητήσασα δι' ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεως μετὰ τῆς Πύλης νὰ διευθετήσῃ τὸ ἀναφανὲν ζήτημα. Οὕτω συνωμολογήθη, ἐν πρώτοις, τὸ ρωσοτουρκικὸν πρωτόκολλον τῆς Πετρουπόλεως, τούτου δ' ἐπηκολούθησε τὸ τουρκοβουλγαρικὸν πρωτόκολλον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο ἡ Βουλγαρία ὡς κράτος ἀνεξάρτητον.

Ἐνῷ ἐν τῇ Βαλκανικῇ ἡ Τουρκία εἰς μυρίας εὑρίσκετο δυσχερείας ἐξερράγη ὁ ἰταλοτουρκικὸς ἐν Τριπολίτιδι πόλεμος, ὅστις κατέληξεν εἰς τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1912, δι' ἧς ἡ Ὑ. Πύλη παρεχώρει τὴν Τριπολίτιδα εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἥτις ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ὅρων τῆς συνθήκης κατεκράτησε καὶ τὰς ὑπ' αὐτῆς διαρκοῦντος τοῦ πολέμου καταληφθείσας νήσους (βλ. λ. **Δωδεκάνησος**).

Ἡ ἄνοδος εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Νεοτούρκων διηυκόλυνε τὴν ἐκ τῆς Μακεδονίας ἀπομάκρυνσιν τῶν Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἐζήτουν ἤδη τὴν αὐτονόμησιν αὐτῆς (βλ. λ. **Μακεδονία**), πλὴν ὅμως ἀντὶ νὰ διευκολύνῃ τὴν συνοχὴν τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, ὑπῆρξε συντελεστικὴ αἰτία ταχυτέρας καταρρεύσεως αὐτοῦ. Ἤδη οἱ Ἀλβανοί, κατανοοῦντες ὅτι ἡ ἐλευθερία τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ Ἰταλία ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Τουρκίας καταλαμβάνουσα τὴν Τριπολίτιδα, ἦτο σημεῖον «ὅτι ἡ Εὐρώπη εἶχεν ἀπολέσει πᾶσαν ἐλπίδα πλέον περὶ ἀναβιώσεως τῆς Τουρκίας διὰ τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος» ὡς ἰσχυρίζοντο, ἐπανεστάτησαν κατὰ τῆς Πύλης.

Ἡ Τουρκία ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1908 δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ στηρίζεται ἐπὶ πλέον ἐπὶ τῆς φιλίας τῆς Γερμανίας, ἥτις ὤθησε τὴν Αὐστρίαν νὰ καταλάβῃ τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην, ὅ,τι εἶχεν ἐξεγείρει τὸ κατ' αὐτῆς μῖσος τῶν Νεοτούρκων, διὰ τοῦτο δ' ἐζήτησε νὰ προσκτήσηται τὴν φιλίαν τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων, πλὴν ὅμως ἠννόησε ταχέως ὅτι αὗται δὲν ἦσαν, οὐδ' ἦτο δυνατὸν πλέον, νὰ εἶναι εὐνοϊκῶς πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς Ὑ. Πύλης διατεθειμέναι, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὸ Κρητικὸν ζήτημα, ὅπως ἡ μεγαλόνησος τεθῇ καὶ αὖθις ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν καὶ κυριαρχίαν τῆς Πύλης, ἐνῷ αὕτη ἐζήτει τὴν ἐντελῆ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἕνωσίν της (βλ. λ. **Κρήτη**). Ἐνῷ δὲ ἡ Τουρκία ἐζήτει νὰ προσελκύσῃ τὴν φιλίαν τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων καὶ τῆς Ρωσίας, αἱ δύο Κεντρικαὶ Αὐτοκρατορίαι προσεπάθουν νὰ ἐπανακτήσουν τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει θέσιν των· διὰ τοῦτο τῷ 1912 ἡ Αὐστρία ἐπὶ τῇ προβλέψει Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου ἐπρότεινε δὶς εἰς τὴν Πύλην διὰ τοῦ ἐν Βιέννῃ Τούρκου πρεσβευτοῦ συμμαχίαν μετ' αὐτῆς, πλὴν ὅμως ἡ ἐν λόγῳ πρότασις παρέμεινεν ἄνευ ἀπαντήσεως. Ὁ μεσολαβήσας ἐν τῷ μεταξὺ Ἰταλοτουρκικὸς πόλεμος τῆς Τριπολίτιδος, τὸν ὁποῖον ἡ Τουρκία ἐθεώρει ὡς ἔργον τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως, εἶχε δημιουργήσει μεγάλην κατ' αὐτῆς δυσαρέσκειαν. Οὕτω πως ἡ Τουρκία εὑρέθη τὰς παραμονὰς τῆς ἐκρήξεως τοῦ Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου ἄνευ τῆς ὑποστηρίξεως Μεγάλης τινὸς Δυνάμεως, καθ' ὃν δηλαδὴ χρόνον τὰ γείτονα αὐτῆς Βαλκανικὰ Κράτη προετοιμάζοντο στρατιωτικῶς, μεγάλας δὲ διεξῆγον μεταξύ των συνεννοήσεις, σοβαρὰς δὲ ταυτοχρόνως ἐλάμβανον ἀποφάσεις ὅπως ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς Τουρκίας.

Ἡ ἐν Ἀλβανίᾳ ἐπανάστασις, ὑπῆρξεν ἀφορμὴ

Digitized by Google

διὰ τὰ Βαλκανικὰ Κράτη, ὅπως ἐντονώτερον διατυπώσουν εἰς τὴν Τουρκίαν τὰς περὶ τῆς βελτιώσεως τῶν ὑπὸ τὰς τουρκικὰς χώρας καὶ ἰδίως ἐν Μακεδονίᾳ διαβιούντων Χριστιανῶν ἀπαιτήσεις των. Ἡ Τουρκία ὅμως δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψει τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας, τοῦτο δ' ὤθησε τὴν Βουλγαρίαν καὶ Σερβίαν, μεθ' ὧν συνέπραττε καὶ τὸ Μαυροβούνιον, νὰ προβοῦν εἰς ἔγγραφον συνεννόησιν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπὸ κοινοῦ δρᾶσιν αὐτῶν κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐπικαλεσθεῖσαι τὴν συνδρομὴν καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ἐφάνη πρόθυμος νὰ συμπράξῃ, παρὰ τὰς ὑποχωρήσεις τὰς ὁποίας ὑπέσχετο εἰς αὐτὴν ἡ Τουρκία, ἂν ἤθελε παραμείνει οὐδετέρα. Τὴν 13 Μαρτίου 1912 συνωμολογεῖτο μεταξὺ Βουλγαρίας καὶ Σερβίας, τῇ διπλωματικῇ ἐπεμβάσει τῆς Ρωσίας, συνθήκη συμμαχίας ἀμυντικοῦ καὶ ἐπιθετικοῦ χαρακτῆρος, διὰ τῆς ὁποίας ἐρρύθμιζον τὴν ἀπὸ κοινοῦ δρᾶσιν αὐτῶν εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον. Αἱ Μ. Δυνάμεις, ἐπιθυμοῦσαι διὰ πολλοὺς λόγους (βλ. λ. Βαλκανοτουρκικὸς πόλεμος, *διπλ. ἱστ.)* τὴν πρόληψιν τῆς ἐπαπειλουμένης πυρκαϊᾶς ἐν τῇ Βαλκανικῇ, προέβησαν εἰς διακοινώσεις παρὰ ταῖς Κυβερνήσεσι τῶν ἐνδιαφερομένων Κρατῶν, δι' ὧν ὑπέσχοντο νὰ μεσολαβήσουν παρὰ τῇ Ὑ. Πύλῃ, ὅπως αὕτη ἐφαρμόσῃ τὰς ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 23 τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου προβλεπομένας μεταρρυθμίσεις, δηλοῦσαι ὅτι ἔχονται ἀκόμη στενῶς τῆς ἀποφάσεως περὶ διατηρήσεως τῆς ἀκεραιότητος τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ὅτι δηλαδὴ ἐν περιπτώσει πολέμου οὐδεμίαν προσάρτησιν ἤθελον ἐπιτρέψει εἰς τὰ Βαλκανικὰ Κράτη. Ταυτοχρόνως (28 Σεπτεμβρίου) οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευταὶ τῶν Μ. Δυνάμεων προέβαινον εἰς συλλογικὸν διάβημα παρὰ τῇ Ὑ. Πύλῃ, ἀποβλέποντες ὅπως ἐξαναγκάσουν αὐτὴν καὶ ἀποδεχθῇ τὰς προτεινομένας ἐν Μακεδονίᾳ παραχωρήσεις, τὰς ὁποίας αὕτη μόνον δι' ὑποσχέσεων ἔστεργε. Δύο δὲ ἡμέρας βραδύτερον (30 Σεπτεμβρίου) ἡ Ἑλλάς, Σερβία καὶ Βουλγαρία ἀπηύθυναν διὰ τῶν διπλωματικῶν αὐτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπων ταυτόσημον διακοίνωσιν εἰς τὸν Σουλτάνον δηλοῦσαι «ὅτι μόνον ριζικαὶ μεταρρυθμίσεις εἰλικρινῶς καὶ ἀκεραίως ἐφαρμοσθησόμεναι δύνανται πράγματι νὰ βελτιώσουν τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν τῶν Βιλαετίων τῆς Αὐτοκρατορίας, νὰ ἐγγυηθοῦν τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ», προσεκάλουν δὲ τὴν Πύλην ὅπως προβῇ ἀμέσως «ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν Μ. Δυνάμεων καὶ τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ εἰσαγωγὴν διὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν τῶν ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 23 τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου προβλεπομένων μεταρρυθμίσεων, λαμβάνουσα ὡς βάσιν τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνικῶν αὐτονομιῶν... καὶ ἐμπιστευομένη τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν εἰς ἀνώτερον συμβούλιον ἀποτελούμενον ἐκ Χριστιανῶν καὶ Μωαμεθανῶν ἐν ἴσῳ ἀριθμῷ, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν δὲ τῶν πρεσβευτῶν τῶν Μ. Δυνάμεων καὶ τῶν τεσσάρων Βαλκανικῶν Κρατῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει». Ἐτάσσετο δὲ εἰς τὴν Τουρκίαν προθεσμία ἓξ μηνῶν ὅπως ἐφαρμόσῃ τὰς τοιαύτας μεταρρυθμίσεις καὶ ὡς ὅρον τῆς ἀποδοχῆς τῶν ἀξιώσεων αὐτῶν ἔθετον τὴν ἀνάκλησιν τοῦ περὶ κινητοποιήσεως τοῦ στρατοῦ της διάταγμα. Ἡ Τουρκία ὅμως δὲν ἐδέχθη ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν διακοίνωσιν ταύτην τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν, ἀλλ' ἐξηκολούθησε τὰς πολεμικὰς αὐτῆς προπαρασκευάς, ὅ,τι εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διακοπὴν τῶν διπλωματικῶν σχέσεων καὶ τὴν ἀμοιβαίαν ἀνάκλησιν τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων (σχετικῶς βλ. λ. Βαλκανοτουρκικὸς πόλεμος, *διπλ. ἱστ.*).

Ὁ οὕτω πως ἐκραγεὶς Βαλκανοτουρκικὸς πόλεμος ἔφερεν εἰς τὴν ὁλοσχερῆ ἧτταν τῆς Τουρκίας, τῇ ἐπεμβάσει δὲ τῶν Δυνάμεων συνωμολογήθη ἡ ἐν Τσατάλτζᾳ ἀνακωχή, εἰς ἣν δὲν συμμετέσχεν ἡ Ἑλλάς, ἀπησχολημένη τότε οὖσα μὲ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μπιζανίου· κατ' αὐτὴν ἀπεφασίσθη ὅπως συνέλθουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν καὶ τῆς Τουρκίας εἰς Λονδῖνον καὶ συζητήσουν τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης. Οὐδεμιᾶς ὅμως συνεννοήσεως ἐπιτευχθείσης τότε, αἱ διαπραγματεύσεις διεκόπησαν τὴν 16]29 Ἰανουαρίου 1913 (βλ. λ. Ἀθηνῶν *συνθήκη*), ἐπαναληφθεισῶν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία εἶχεν ἤδη καταληφθῇ ὑπὸ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων. Μετ' ἐπανειλημμένας διαπραγματεύσεις ἀπεφασίσθη ἡ ἐπανάληψις τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Λονδίνῳ Συνδιασκέψεως, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν ἀπὸ 4]17 Μαΐου 1913 συνθήκην τοῦ Λονδίνου (βλ. λ. Ἀθηνῶν *συνθήκη*). Τὸ περιεχόμενον τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης καταδεικνύει σαφῶς ὑπὸ ποίων ἀντιλήψεων κατείχοντο αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐν Ἀνατολῇ καθεστώς, ἰδίως δὲ ἡ Αὐστρία καὶ Ἰταλία, αἱ ὁποῖαι ἐπέτυχον ὅπως ἡ ἐπίλυσις τοῦ Ἀλβανικοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέρως ἐνδιέφερεν αὐτάς, λόγῳ τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ πολλῶν καὶ ποικίλων συμφερόντων των καὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐκεῖ μεταξύ των ἀνταγωνισμοῦ, ἀνατεθῇ εἰς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις (βλ. λ. Ἀλβανίας *διεθν. θέσις*). Διὰ τῆς αὐτῆς συνθήκης παρῃτεῖτο ἡ Πύλη ὑπὲρ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς νήσου Κρήτης (ἄρθρ. 4), εἰς τὰς ὁποίας ἀνετίθετο ἐπὶ πλέον τὸ ν' ἀποφασίσωσι περὶ τῆς τύχης ὅλων τῶν ὀθωμανικῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους (ἄρθρ. 5). Ὁ Σουλτάνος ἐξεχώρει ἐπίσης εἰς τοὺς Συμμάχους «πάσας τὰς ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου ἐδαφικὰς ἐκτάσεις τῆς Αὐτοκρατορίας αὐτοῦ πρὸς δυσμὰς γραμμῆς ἀρχομένης ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους Αἴνου μέχρι τῆς ἐπὶ Εὐξείνου Πόντου Μηδείας ἐξαιρουμένης τῆς Ἀλβανίας».

Ἡ εἴδησις περὶ τῆς συνομολογήσεως τῆς τοιαύτης συνθήκης οὐδεμιᾶς σχεδὸν προσοχῆς ἔτυχεν ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκοντο εἰς τὰς παραμονὰς νέου, ἀναμεταξύ των πολέμου. Ἡ Βουλγαρία ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐπανιδρύσῃ τὸ κράτος τῆς μεγάλης Βουλγαρίας, τὸ ὁποῖον εἶχε δημιουργήσει ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, προέβαλεν ἀξιώσεις τοιαύτας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ νὰ διαθέσουν δυσμενῶς ἀπέναντι αὐτῆς τοὺς λοιποὺς συμμάχους, τοὺς ὁποίους ταυτοχρόνως ἐξηρέθιζε διὰ τῶν διαφόρων ὑπ' αὐτῆς δημιουργουμένων ἐπεισοδίων καὶ προστριβῶν (βλ. λ. Βουλγαρία, *διεθ. δ.*, καὶ Βουκουρεστίου ***συνθήκη***). Τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ὅπως συσφίγξουν ἔτι μᾶλλον τὰς μεταξύ των σχέσεις, διὰ τῆς συνομολογήσεως ἰδιαιτέρας μεταξύ των συνθήκης συμμαχίας (13 Μαΐου 1913), ἐνῷ ἡ Ρωσία, ὅπως προλάβῃ τὴν ἔκρηξιν συμμαχικοῦ πολέμου, προέτεινε τὴν σύγκλησιν ἐν Πετρουπόλει Συνδιασκέψεως τῶν πρωθυπουργῶν τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν μεταξύ των διαφορῶν. Πλὴν ὅμως τὰ γεγονότα προέτρεξαν καὶ τὴν 17 Ἰουνίου ἐπῆλθεν ἡ ρῆξις μεταξὺ Σερβίας καὶ Ἑλλάδος ἀφ' ἑνός, καὶ Βουλγαρίας ἀφ' ἑτέρου. Ὁ ἑλληνοσερβοβουλγαρικὸς πόλεμος ὡδήγησεν εἰς τὴν ἧτταν τῆς Βουλγαρίας.

Τῶν νικῶν δὲ τῶν συμμάχων ἐπωφελουμένη ἡ Τουρκία κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὸ Διδυμότειχον, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου (ἄρθρ. 2) εἶχον παραχωρηθῇ εἰς τοὺς τότε συμμάχους, δηλ. τὴν Βουλγαρίαν. Ἡ Ρουμανία ἐξ ἄλλου, παραμείνασα κατ' ἀρχὰς οὐδετέρα, ὡς μὴ δυναμένη νὰ προΐδῃ καλῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὰ ἀποτελέσματα τοιούτου πολέμου, ἠναγκάσθη βραδύτερον νὰ ἐπιστρατευθῇ, ἀξιώσασα τὴν μετὰ τῆς Βουλγαρίας διαρρύθμισιν τῶν συνόρων της καὶ τὴν εἰς αὐτὴν παραχώρησιν τῆς Σιλιστρίας, μὴ λαβοῦσα δὲ ἐκ μέρους τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως ἀπάντησιν, κατέλαβε μέρος τῆς Δοβρουτσᾶς· οὕτω δέ πως ἐπέτυχεν ἡ Ρουμανία νὰ ἐξασφαλίσῃ σπουδαίαν θέσιν εἰς τὸ συνέδριον τῆς εἰρήνης, τὸ ὁποῖον συνῆλθεν ἐν Βουκουρεστίῳ, καταλῆξαν εἰς τὴν ἀπὸ 17)30 Ἰουλίου 1913 συνθήκην εἰρήνης (βλ. λ. Βουκουρεστίου *συνθήκη*). Διὰ τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου ἐτέθησαν αἱ βάσεις νέου ἐδαφικοῦ καθεστῶτος ἐν τῇ Βαλκανικῇ ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δέ, δι' αὐτῆς ἐπετεύχθη σχετικὴ ἰσορροπία τῶν Βαλκανικῶν Δυνάμεων. Ἡ Τουρκία, καταλαβοῦσα τὴν Ἀδριανούπολιν, οὐδόλως ὑπεχώρει εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς Βουλγαρίας ὅπως συμμορφωθῇ πρὸς τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου, ὅ,τι ἠνάγκασε τὴν Βουλγαρίαν ν' ἀποταθῇ εἰς τὰς Μ. Δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ὅμως οὐδὲν ἐπέτυχον παρὰ τῇ Πύλῃ· Πρὸς στιγμὴν μάλιστα ἐρρίφθη ἡ ἰδέα τῆς ἐπεμβάσεως ἐν ὀνόματι τῆς Εὐρώπης τῆς Ρωσίας, ἐγχείρημα, τὸ ὁποῖον ἐγκατελείφθη ὅμως λόγῳ τοῦ ἐπικινδύνου αὐτοῦ. Τούτου ἕνεκα, ἠναγκάσθη ἡ Βουλγαρία, τῇ συμβουλῇ τῶν Δυνάμεων, νὰ προέλθῃ εἰς ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεις μετὰ τῆς Πύλης, ἐπιθυμοῦσα νὰ συνάψῃ μετ' αὐτῆς συμμαχίαν στρατιωτικὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ Σερβίας.

Τὰς τοιαύτας ὅμως προτάσεις ἀπέρριψεν ἡ Πύλη, ἡ δὲ Βουλγαρία ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ μετ' αὐτῆς τὴν ἀπὸ 30 Σεπτεμβρίου 1913 συνθήκην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Τουρκία ἐλάμβανεν ὁριστικῶς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὸ Λουλὲ-Μπουργάς.

Οἱ Βαλκανικοὶ ὅμως πόλεμοι καὶ αἱ ἐπακολουθήσασαι αὐτῶν συνθῆκαι εἰρήνης πλεῖστα ὅσα ζητήματα, ἰδίως δὲ ἐδαφικὰ τοιαῦτα, ἐγκατέλειψαν ἐκκρεμῆ, τὰ ὁποῖα *δύνανται* νὰ θεωρηθοῦν ὡς διευθετηθέντα διὰ τῆς ἀπὸ 17 Δεκεμβρίου 1913 ἀποφάσεως τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνδιασκέψεως τῶν Δυνάμεων, διὰ τῆς ὁποίας καθωρίζετο ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ τῆς νοτίου Ἀλβανίας, αἵτινες ἐπίστευον ὅτι οὕτω πως ἔλυον τὸ ζήτημα τῆς Βορείου Ἠπείρου (βλ. καὶ Ἀλβανίας *διεθνὴς θέσις*), ὡς καὶ διὰ τῆς ἀπὸ 31 Ἰανουαρίου / 13 Φεβρουαρίου 1914 δηλώσεως αὐτῶν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, μέσῳ τῶν ἐν Ἀθήναις διπλωματικῶν αὐτῶν ἀντιπροσώπων, διὰ τῆς ὁποίας αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου, τὰς ὁποίας εἶχε καταλάβει διαρκοῦντος τοῦ Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου ἡ Ἑλλάς, πλὴν τῆς Τενέδου, Ἴμβρου καὶ Καστελλορίζου, παρεχωροῦντο εἰς αὐτὴν ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως μήτε ὀχυρωθῶσι, μήτε χρησιμοποιηθῶσιν ὡς βάσις στρατιωτικῶν ἢ ναυτικῶν σκοπῶν.

Οὕτω, ὡς παρατηρεῖται ἐκ τῶν ἀνωτέρω, τὸ ἐν Ἀνατολῇ καθεστώς, ἐντὸς μιᾶς πενταετίας, μετεβλήθη ἄρδην. Νέοι συνθῆκαι, νέοι ὅροι, ἐδημιουργοῦντο, δίδουσαι λαβὴν **εἰς τὰς Μ. Δυνάμεις** νέων προσανατολισμῶν ἐπὶ τῶν ἐν Ἀνατολῇ πραγμάτων, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτρέψῃ ὁ ὑλικὸς χρόνος ὅπως αὗται ἐκδηλωθοῦν ἐμπραγμάτως. Ἡ Ἀλβανία, ἀνακηρυχθεῖσα διὰ τῆς ἀπὸ 29 Ἰουλίου 1913 ἀποφάσεως τῶν Δυνάμεων εἰς Αὐτόνομον Ἡγεμονίαν, ἐξηκολούθει ἔτι ν' ἀποτελῇ τὸ μῆλον τῆς ἔριδος Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας. Ὁ ἐκλεγεὶς Ἡγεμὼν Βήδ, εἰς μάτην ἐπικαλούμενος τὴν ὑλικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀρωγὴν τῶν Δυνάμεων ὅπως καταπνίξῃ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπανάστασιν τῶν χωρικῶν καὶ στερεώσῃ τὸν θρόνον του, ἐγκαταλειφθεὶς εἰς τὴν τύχην του, τῶν Δυνάμεων φοβουμένων νὰ προβοῦν εἰς συλλογικὴν ἐπέμβασιν, ἀναγκάζεται, τὴν 8 Σεπτεμβρίου 1914, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀλβανίαν (βλ. **Ἀλβανίας** *διεθν. θέσις*), ἐνῷ ἤδη εἶχεν ἀρχίσει ὁ παγκόσμιος πόλεμος, ὅστις, μαζὶ μὲ τὰς ἄλλας γενικὰς ἀνατροπὰς τὰς ὁποίας ἐπέφερεν ἐν Εὐρώπῃ, μετέβαλε ριζικῶς καὶ τὰ διὰ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων διαρρυθμισθέντα ζητήματα τῆς Ἀνατολῆς καὶ γενικώτερον τὸ μέχρι τοῦ 1914 (Αὔγουστος) διαπλασθὲν ἐκεῖ καθεστώς. Γεγονὸς δὲ ἰδιαιτέρας σημασίας τυγχάνει τὸ ὅτι ἡ ἀφορμὴ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐδόθη ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν αὐτῇ πάλιν ἐτέθη ἡ πρώτη βάσις τῆς νίκης καὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ πλεῖστα ἱστορικὰ γεγονότα ἀνήκοντα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀποτελοῦν μοιραίως τμῆμα ἀναπόσπαστον τῆς διπλωματικῆς ἱστορίας τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος.

Ἡ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Βοσνίας, τῷ Σεραγέβῳ, τὴν 28 Ἰουνίου 1914, γενομένη δολοφονία τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκου Φερδινάνδου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ δουκίσης Hohenberg, ὑπῆρξεν ἡ ἐπιζητουμένη ἀφορμὴ τοῦ παγκοσμίου πολέμου. Τὴν 23 Ἰουλίου ἡ Αὐστρία ἐπιδίδει εἰς τὴν Σερβίαν ἔντονον διακοίνωσιν δι' ἧς καθίστα ὁλόκληρον τὴν Σερβίαν ὑπεύθυνον διὰ τὸ ἐν Σεραγέβῳ ἀδίκημα, ἀπαιτοῦσα τὴν ἐκπλήρωσιν ὡρισμένων ἀξιώσεων. Τὴν 25 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἡ Σερβία ἐγνώριζεν εἰς τὴν Αὐστρίαν ὅτι ἀπεδέχεται τοὺς ὅρους τῆς διακοινώσεως, ζητοῦσα διασαφήσεις τινὰς ἐπί τινων ὅρων, οἵτινες ἔθιγον τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἐπικαλουμένη ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου τὴν διαιτησίαν τοῦ Διεθνοῦς Δικαστηρίου τῆς Χάγης. Τῆς αὐστριακῆς διακοινώσεως ἐπηκολούθει ὑπόμνημα τῆς Γερμανίας πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Ρωσίαν, δι' οὗ αὕτη ἐδικαιολόγει τὰς ἀπαιτήσεις καὶ ἀξιώσεις τῆς συμμάχου της Αὐστρίας, ἥτις ἀποφασισμένη νὰ προβῇ εἰς τὰ ἔσχατα μέσα, πρὶν ἢ ἀναμείνῃ καὶ λάβῃ γνῶσιν τῆς σερβικῆς ἀπαντήσεως, ἀνεκάλεσε τὸν ἐν Βελιγραδίῳ πρεσβευτήν της καὶ τὴν 28 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας. Ἡ Ρωσία θεωροῦσα καθῆκόν της νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν ὁμοφύλου Κράτους, κινητοποιεῖ τὰς παραμεθορίους δυνάμεις αὐτῆς, ἐνῷ διὰ τοῦ ἀπὸ 29 Ἰουλίου τηλεγραφήματός του ὁ Τσάρος προτείνει εἰς τὸν Κάϊζερ τῆς Γερμανίας τὴν λύσιν τῆς αὐστροσερβικῆς διαφορᾶς ὑπὸ τῆς συνδιασκέψεως τῆς Χάγης. Εἰς μάτην ὅμως· τὰ πάντα φέρουν εἰς πόλεμον, εἰς τὸν ὁποῖον συνεπλάκησαν ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης. Ἡ Ἰταλία διαρρηγνύουσα τὰ μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας δεσμά της, κυρίως χάριν τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ συμφερόντων της, κηρύσσεται οὐδετέρα. Ἡ Τουρκία, κατὰ βάθος γερμανόφιλος, ἂν καὶ παραμείνασα κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ πολέμου οὐδετέρα, συμμετέχει τοῦ παγκοσμίου πολέμου τασσομένη εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, κηρύσσουσα τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας τὴν 1 Νοεμβρίου.

Τὸ ἔτος 1915 ἰσχυραὶ ναυτικαὶ Δυνάμεις τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας πολιορκοῦσι τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος. Ἡ Βουλγαρία ἀμφιρρέπουσα κατ' ἀρχὰς πρὸς τίνα τῶν ἐμπολέμων συνδυασμῶν νὰ συνταυτίσῃ τὴν τύχην της, ἐπειδὴ ἐκ μέρους τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων προσφέρονται πραγματικὰ ἀνταλλάγματα εἰς βάρος τῆς Σερβίας, καὶ αἰσθανομένη ὅτι ἡ νίκη τῆς Ἀντὰντ ἂν ἤθελε τυχὸν ταχθῇ παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῆς εἰς οὐδὲν ἤθελεν ὠφελήσει αὐτήν, καθόσον δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὅρια αὐτῆς εἰς βάρος συμμάχων κρατῶν, δηλ. τῆς Σερβίας καὶ Ἑλλάδος, ἀποφασίζει ἐν τέλει κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1915 νὰ συμπράξῃ μετὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Ἤδη τὴν 11)24 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ Ἰταλία εἶχε συμμετάσχει τοῦ πολέμου, διαρρήξασα τὴν ἀπὸ τριακονταετίας μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας συμμαχίαν, τασσομένη πρὸς τὸν συνδυασμὸν τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντὰντ καὶ κηρύσσουσα τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας. Ἐκ τῆς Βαλκανικῆς μόνον δύο κράτη παρέμενον εἰσέτι οὐδέτερα, ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ρουμανία, ἐφ' ὧν ἀμφότεροι οἱ ἐμπόλεμοι ἤσκουν τὴν μεγίστην ἐπιρροήν των, ὅπως παρασύρωσιν αὐτὰ πρὸς τὸ μέρος των. Ἡ Ἑλλὰς παραμείνασα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου οὐδετέρα, ἀναγκάζεται νὰ ἐπιστρατευθῇ (10 Σεπτεμ. 1915), ἅμα ὡς ἐπεστρατεύθη ἡ Βουλγαρία, καὶ νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὴν δίνην τοῦ μεγάλου πολέμου.

Ἡ ἐπισυμβᾶσα τότε κυβερνητικὴ κρίσις ἀνα-

Digitized by Google

βάλλει τὴν εἰς τὸν πόλεμον συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος, διατηρησάσης τὴν ἐπιστράτευσιν, ἐνῷ ἀγγλογαλλικὸς στρατὸς ἀπεβιβάζετο (Σεπτεμ. 1915) ὑπὸ τὸν Σεράϊγ εἰς Θεσσαλονίκην, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς μαχομένης Σερβίας, ἥτις ἤδη εἶχεν ὁλοσχερῶς ἡττηθῇ καὶ κατακτηθῇ ὑπὸ τῶν αὐστρογερμανικῶν στρατευμάτων· Ἔκτοτε ἄρχονται αἱ διάφοροι καὶ συνεχεῖς ἐκ μέρους τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντὰντ καταπιέσεις τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἐξαναγκασθῇ καὶ προσχωρήσῃ εἰς τὸν συνασπισμὸν αὐτῶν, ἐσωτερικαὶ δὲ περιπέτειαι καὶ ἀνωμαλίαι πολιτικαὶ προκαλοῦσι τὴν διαίρεσιν τοῦ Κράτους (Σεπτεμ.1916)· ὁ λαὸς ὑφίσταται μυρίας στερήσεις ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ κηρυχθέντος ἀποκλεισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν παραλίων ὑπὸ τοῦ στόλου τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ, αἵτινες, συμπράττουσαι μετὰ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς Θεσσαλονίκης, καταλαμβάνουσι διαφόρους ἑλληνικὰς νήσους, ἐνῷ στρατὸς ἑλληνικὸς παρασκευάζεται ἐκ τῶν ἐνόντων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ στέλλεται εἰς ἐνίσχυσιν τῶν Ἀγγλογάλλων. Ἤδη ἡ Ρουμανία, κατόπιν μακρῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων ἀποβλέπουσα κυρίως εἰς τὴν προσάρτησιν τῆς εἰς τὴν Αὐστρίαν ὑπαγομένης Τρανσυλβανίας, προσχωρεῖ (Αὔγουστος 1916) εἰς τὸν συνασπισμὸν τῆς Ἀντάντ. Τέλος ἡ Ἑλλάς, μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ Κράτους Θεσσαλονίκης ἐν Ἀθήναις, κηρύσσει τὸν πόλεμον ἐπισήμως πρὸς τὰς Κεντρικὰς αὐτοκρατορίας καὶ τοὺς Βαλκανικοὺς αὐτῶν συμμάχους, Βουλγαρίαν καὶ Τουρκίαν (βλ. Ἑλλάς, *διπλ. ἱστ.*).

Ὀλίγους ἤδη μῆνας μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ παγκοσμίου πολέμου, καὶ ὅτε ἡ Τουρκία ἐτάχθη παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων, ὁ κεδίβης τῆς Αἰγύπτου θελήσας νὰ συνταυτίσῃ τὴν τύχην του πρὸς τὴν ἐπικυρίαρχον Πολιτείαν τῆς χώρας του, κηρύσσεται ἔκπτωτος ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις προέβη τὴν 18 Δεκεμβρίου 1914 εἰς ἀνακοίνωσιν (order in counsil), διὰ τῆς ὁποίας ἐκήρυττεν ἐπισήμως πλέον τὴν Αἴγυπτον ὡς ἀγγλικὸν προτεκτορᾶτον, καταργουμένου παντὸς ἴχνους ἐπικυριαρχίας τῆς Τουρκίας ἐπ' αὐτῆς (βλ. Αἴγυπτος, *διεθν. θέσις*). Οὕτω δέ πως ἡ Αἴγυπτος συνετάχθη μὲ τὸ μέρος τῆς Ἀντὰντ κηρύξασα τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Τὸ οὕτω πως δημιουργηθὲν ἐν Αἰγύπτῳ καθεστὼς ἐνομιμοποίησεν ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν (10 Αὐγούστου 1920) διὰ τῶν ἄρθ. 101—111. Τὸ χαρακτηριστικώτερον τῆς ὑπερτετραετοῦς πάλης εἶναι ὁ ἐν Ἀνατολῇ ἀνταγωνισμὸς τῶν ἀντιμαχομένων Δυνάμεων πρὸς ἐπικράτησιν ἐν αὐτῇ.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ παγκοσμίου πολέμου τυγχάνουσι γνωστά. Ἡ ἀντίστασις τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων διαρκέσασα ὑπὲρ τὰ 4 ἔτη ἐθραύσθη· τὰ σύμμαχα αὐτῶν μικρότερα κράτη, τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο, ἀπεσύρθησαν τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου ἐξηντλημένα, ἡττημένα. Τὸ πρῶτον κτύπημα τὸ ὁποῖον ἐδόθη ἐν Ἀνατολῇ ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ τῆς ὁλοσχεροῦς ἥττας τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν· τὸ σχέδιον αὐτῶν νὰ μεταφέρωσι τὴν βάσιν τοῦ πολέμου εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, ἀπειλοῦσαι τὰς Ἰνδίας, παράτολμον καὶ ἀνέφικτον, ἐγκατελείφθη μοιραίως. Τὴν 11 Νοεμβρίου 1918 συνομολογεῖται γενικὴ ἀνακωχή, ἥτις ἔφερεν εἰς τὴν συνομολόγησιν τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν τῆς 15)28 Ἰουνίου 1919 ὡς πρὸς τὴν Γερμανίαν, τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ τῆς 28 Αὐγούστου / 10 Σεπτεμβρίου 1919 ὡς πρὸς τὴν Αὐστρίαν, τῆς συνθήκης τοῦ Τριανὸν τῆς 22 Μαΐου / 4 Ἰουνίου 1920 ὡς πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ τῆς συνθήκης τοῦ Νεϊγὺ τῆς 14)27 Νοεμβρίου ὡς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν.

Καθόσον ἀφορᾷ τὴν Τουρκίαν, οἱ ὅροι τῆς μετ' αὐτῆς εἰρήνης ἀπεφασίσθησαν κατὰ τὰς ἐν *Παρισίοις* καὶ *Ἁγ. Ρέμῳ* συνδιασκέψεις τῶν Δυνάμεων κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1920, ἐκοινοποιήθησαν δὲ εἰς τοὺς ἐν Παρισίοις ἀντιπροσώπους τῆς Πύλης τὴν 30 Ἀπριλίου / 13 Μαΐου 1920 (βλ. λ. Σεβρῶν συνθήκη). Τοὺς ὅρους τούτους ἀπεδέχθη ἡ Τουρκία καὶ τὴν 20 Αὐγούστου 1920 ὑπεγράφοντο ἐν Σέβραις τέσσαρες συνθῆκαι (βλ. λ. Σεβρῶν συνθήκη), διὰ τῆς πρώτης τῶν ὁποίων ἐρρυθμίζοντο τὰ νέα μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ὅρια, διὰ δὲ τῆς τελευταίας παρῃτεῖτο ἡ Ἰταλία τῆς Δωδεκανήσου πλὴν τῆς Ρόδου.

Ἡ ἐν λόγῳ (κυρίως) συνθήκη τῶν Σεβρῶν οὐδόλως ἐφηρμόσθη, οὐδ' ἦτο ἄλλωστε τοῦτο δυνατόν. Ἡ ἐπίσημος Τουρκία, παραδεχομένη τοὺς τόσον δι' αὐτὴν ταπεινωτικοὺς ὅρους τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης, ὑπελόγιζεν εἰς τὸ ἀνεφάρμοστον αὐτῶν. Ὁ Ταγιὰρ ἐν Θρᾴκῃ καὶ ὁ Κεμὰλ ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἀναλαμβάνουσι παρὰ τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις τοῦ Κράτους των νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὅρων τῆς συνθήκης. Εἰς τοῦτο ἴσως ὑπελόγιζον καὶ τινες τῶν Μ. Δυνάμεων, αἵτινες διὰ τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης μεγάλα αὐτῶν συμφέροντα ἐθυσίαζον χάριν τῆς Ἑλλάδος.

Ἀφορμῆς δὲ δοθείσης ἐζητήθη νὰ ὑποστηριχθῇ παντὶ σθένει, ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς, διὰ χρημάτων καὶ ὅπλων, ἡ κατὰ τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἑλλάδος προκληθεῖσα ἀντίδρασις καὶ στρατιωτικὴ ἀντίστασις τῶν Τούρκων, ἐγκαταλειφθείσης τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν τύχην της καὶ τὰς ἑαυτῆς δυνάμεις, ὑπὸ προφάσεις ἀδικαιολογήτους, πρώτων οὕτω πως αὐτῶν τούτων τῶν Δυνάμεων παραβιαζουσῶν τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν. Ἡ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐκστρατεία τῆς Ἑλλάδος, ἣν κατ' ἐντολὴν αὐτῶν τούτων τῶν Δυνάμεων ἀνέλαβεν ὅπως καταστήσῃ τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης σεβαστούς, ἀνήκει εἰς τὸ πρόσφατον παρελθὸν καὶ τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς εἶναι γνωστὰ (βλ. λ. Ἑλλάς, *διπλ. ἱστ.*). Τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς ἐπηκολούθησεν ἡ συνθήκη τῆς Λωζάννης τῆς 24 Ἰουλίου 1923 ἥτις ἀνέτρεπεν ἐν πολλοῖς τὸ τὸ διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν δημιουργηθὲν ἐδαφικὸν καθεστὼς ἐν Ἀνατολῇ, ηὔρυνε δὲ τὰ ἐν Εὐρώπῃ σύνορα τῆς Τουρκίας.

Ἡ Τουρκία κατέστη πλέον κράτος καθαρῶς Ἀσιατικόν· ἡ Κωνσταντινούπολις δὲν κυριαρχεῖ πλέον τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' ὑπετάγη εἰς αὐτήν. Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα ἀπὸ τῆς ἐπομένης τοῦ παγκοσμίου πολέμου, καὶ ἰδίως τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης, προσέλαβε νέαν ἐντελῶς ὄψιν καὶ διάφορον ἐν πολλοῖς χαρακτῆρα, τὴν σταθερότητα τοῦ ὁποίου μόνον τὸ μέλλον θὰ δυνηθῇ ν' ἀποδείξῃ.

(Διὰ τὴν διεθνῆ ἄποψιν τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ κειμένῳ γενομένων εἰς ἄλλα ἄρθρα παραπομπῶν, πρβλ. συμπληρωματικῶς ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐντεῦθεν κυρίως ἐξέλιξιν αὐτοῦ τὰ ἑξῆς ἄρθρα: «Αἰγαίου πελάγους νῆσοι», «Ἀλβανία», «Ἀρμενία», «Αὐστρουγγαρία», «Βαγδάτη», «Βεσσαραβία», «Βουλγαρία», «Γιουγκοσλαβία», «Δαλματία», «Δαρδανέλλια», «Διομολογήσεις», «Δωδεκάνησος», «Ἑλλάς, διπλ. ἱστ.», «Θρᾴκη», «Καύκασος», «Μακεδονία», «Μειονότητες», «Μουσταφᾶ Κεμάλ», «Μικρὰ Ἀσία», «Μπουγιὼν συνθήκη», «Οὐκρανία», «Παγκόσμιος πόλεμος, διεθν. ἱστ.», «Ρουμανία», «Ρωσία», «Τουρκία»).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Bengesco*, Essai d'une notice bibliographique sur la question d' Orient 1821—1897 (1897). *Cahuet*, La question d'Orient dans l'histoire contemporaine 1821—1905 (1905). *Cvijic*, La péninsule balkanique (1918). *de la Jouquière*, Histoire de l'empire ottoman (τ.2, 1914). *Jorga*, Histore des Etats balcaniques à l'époque moderne (1914). *Albert Sorel*, La question d'Orient au XVIIIe siécle (1878). *Driault*, La question d' Orient (ἔκδ. 7η, 1917. Τοῦ ἔργου τούτου ἐγένετο μετάφρασις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ Χ. Ἀννίνου, 1900). Τοῦ αὐτοῦ, La poitique orientale de Napoléon (1904). *Rodocanachi*, Bonaparte et les iles ioniennes (1899). *Boppe*, L'Albanie et Napoléon (1914). *Goriainow*, Le Bosphore et les Dardanelles (1910), *Bousquet*, Histoire du peuple bulgare (1909). *Jorga*, Histoire des Roumains et de leur civilisation (1920), *Driault* et *Lhéritier*, Histoire diplomatique de la Grèce τ. I (1925). *Driault*, La règne d'Othon; la grande Idée [1830—1862] (1925). *Hertzberg*, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ μετ. *Π. Καρολίδου* τ. 1—4 (1917). *Καρόλου Μένδελσων Βαρθόλδη*, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος κατὰ μετ. *Α. Βλάχου* τ. 1—2 (1873). *Σ. Τρικούπη*, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τ. 1—4. *Παπαρρηγοπούλου*, Αἱ περὶ τῆς λύσεως τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος ἱστορικαὶ προθεσμίαι ἐν Παρνασσὸς τ. Η (1894) σ. 7 ἑπ., ἀνατυπωθεῖσα ἐν ταῖς «Ἱστορικαῖς Πραγματείαις» σ.156 ἑπ. *Πρόκενς Ὄστεν*, Ἱστορία τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, κατὰ μετ. *Γ. Ἀντωνιάδου*, (1868). *Καρολίδου*, Ἱστορία τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τ. 1—3 (1892). *Εὐαγγελίδου*, Ἱστορία τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου (1894), *τοῦ αὐτοῦ*, Ἱστορία τοῦ Ὄθωνος (1894), *τοῦ αὐτοῦ*, Τὰ μετὰ τὸν Ὄθωνα, ἤτοι ἱστορία τῆς Μεσοβασιλείας καὶ τῆς βασιλείας Γεωργίου Α' 1862—1898 (1898), *τοῦ αὐτοῦ*, Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας (1894). *K. Mendelson Bartholdy*, Graf Johann Kapodistrias (1864). *Charles-Roux*, Alexandre II, Gortschakoff et Napoléon III (1913). *Bérard*, La révolution turque (1909), *τοῦ αὐτοῦ*, Les affaires de Crète (1898). *P Guérin-Songeon*, Histoire de la Bulgarie (1913). *Choublier*, La question d'Orient depuis le traité de Berlin (1899). *Bareilles*, Le rapport secret sur le congrès de Berlin adressé à la S. Porte par Carathéodory pacha, premier plenipotentiaire ottoman (1919). *Καρολίδου*, Σύγχρονος ἱστορία τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν λοιπῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς τ. 4 (1925). *Bérard*, La Turquie et l'hellénisme contemporaine (1893), *τοῦ αὐτοῦ*, La politique du Sultan (1897), *τοῦ αὐτοῦ*, Les affaires de Crète (1898), *τοῦ αὐτοῦ*, La révolution turque (1909). *Pïnon*, L'Europe et l'Empire ottoman (1909). *Ameniaut*, La question de Macédoine (1918). *Bérard*, La Macédoine (1897). *Meillet*, La question arménienne (1919). *Houssaye*, La Grèce depuis le congrès de Berlin ἐν τῇ Revue des Deux-Mondes 1η Ἰανουαρ. 1886. *Larmeroux*, La politique extérieure de l' Autrice-Hongrie [1875—1914] (1918). *Pribraen*, Les traités politiques secrets de l'Autriche-Hongrie 1879—1914] (1925). *Jacques Ancel*, Manuel historique de la question d'Orient [1792—1925] (1926). *Pinon*, L'Europe et la Jeune Turquie (1911). *Chéradame*, La question d'Orient: La Macédoine, le chemin de fer de Bagdad (1903). *Renè Henry*, Question d'Autriche-Hongrie et question d'Orient (1904). *Guechoff*, L'alliance balkanique (1915) *Ancel*, L'unité de la politique bulgare (1919). *Arthur*, Kitchener et la guerre (1912). *Testis*, L'expédition des Dardanelles d'après les documents officiels anglais (1917). *Torau Bayle*, La campagne des Dardanelles (1920). *Feyler*. La campagne de Macédoine τ. 1—2 (1920). *Landemont*, L'Europe et la politique Orientale (1912). *Sosnoky*, Die Balkanpolitik Oesterreich-Ungarus seit 1866 [1913—1914]. *Titoni* Italien, der Dreibund und die Balkanfrage (1913). *Sax*, Geschichte des Machtverfalls der Türkei (1913). *Hanotaux*, La guerre des Balkans et l'Europe (1914). *Kohler*, Völkerrechtliche Retrachtüngen über die Annexion von Bosnien und Herzegovina ἐν τῷ Neue Freie Presse τῆς 11-X-1908. *Desjardins*, Le congrès de Paris et la jurisprudence internationale (1884). *Rolin-Jacquemyns*, Le droit international et la question d'Orient (1876). *Streit*, La question crétoise au point de vue du droit international (1899). *Couturier*, La Crète, sa situation au point de vue du droit international (1900). *Geffcken*, Zur Geschichte des orient. Krieges (1881). *Nediimidin*, Völkerrechtliche Entwinklüng Bulgariens (1908) *Wertheimer*, Graf Julius Andràssy; sien Leben und seine Zeit (1913). *Molden*, Die Orientpolitik der Fürsten Metternich (1913). *Loiseau*, L'équilibre adriatique, l'Italie et la question d'Orient (1901). *Engelhardt*, Le droit d'intervention et la Turquie (1880) *Spalaikowitch*, La Bosnie et l'Herzegovine, Étude d'histoire diplomatique et de droit international.

Ἐκ τῶν ἐπισήμων συλλογῶν ἀναφέρομεν: «*Diplomatische Aktenstücke betreffend die Beziehüngen Oesterreich-Ungarns zü Italien*», «*Zur europäischen Politik*», αἱ τρεῖς ἐρυθραὶ βίβλοι: «*Mazedonien, Bosnien-Herzegowina und Balkan*», «*Die diplomatischen Akten des Auswärtigen Amtes 1871—1914*», «*Dokumente uus den russischen Geheimarchiven*», «*Documents diplomatiques:* les affaires balcaniques 1912—14 τ. 1—3. Ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν συλλογῶν βλ: *Strupp*, Urkunden τ. 1 σ. 187. *Pribram*, Die politischen Geheimverträge Oecterreich-Ungarns 1879—1914 (1920). *Siebert*, Diplomatische Aktemtücke zur Geschichte der Ententepolitik der Vorkriegsjahre (1921).

ΗΛ. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

—**Ἀνατολικὸν** ***Θέμα***. Ἓν ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ θεμάτων (διοικητικῶν περιοχῶν) τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, μεσόγειον καὶ κατέχον ἀκριβῶς τὸ κέντρον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· τὸ θέμα τοῦτο περιελάμβανε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Φρυγίας, μέρος τῆς Λυκίας καὶ Παμφυλίας, τὴν Πασιδικὴν καὶ τὴν Λυκαονίαν.

—**Ἀνατολικὸν** ***Ρωμαϊκὸν κράτος***· βλ. Ρωμαϊκὸν κράτος.

ἀνατολικός, *—ή, —όν*· ὁ τῆς ἀνατολῆς, ὁ ἐξ ἀνατολῶν: «ἄνεμος ἀνατολικός», ὁ *ἀπηλιώτης*. || ὁ τῶν πρὸς ἀνατολὰς χωρῶν, ὁ τῆς Ἀνατολῆς: «ἀνατολικοὶ λαοί», «ἀνατολικαὶ γλῶσσαι».—Ἐπίρρ. ***ἀνατολικῶς*** καὶ κοιν. ***ἀνατολικά***, πρὸς ἀνατολάς. —Βραχυγραφικῶς, τόσον τὸ ἐπίθετον ὅσον καὶ τὸ οὐσιστικόν, ἐκφράζονται διὰ τοῦ στοιχείου Α: «Α. γεωγραφικὸν μῆκος», ἀνατολικὸν γεωγραφικὸν μῆκος· «Α. τοῦ δεῖνα τόπου», ἀνατολικῶς τοῦ δεῖνα τόπου»· «ΒΑ», «ΝΔ»=βορειοανατολικὸς ἢ —ῶς, νοτιοδυτικὸς ἢ —ῶς.

[Βλ. καὶ λ. Ἀνατολικαί—, Ἀνατολική—, Ἀνατολικόν—].

— **ἀνατολικὴ** ***περιοχή***· βλ. λ. ζῳογεωγραφικαὶ περιοχαί.

— **ἀνατολικὴ** ***ὥρα*** *[Ἀστρονομ.]*· βλ. ὥρα.

— **ἀνατολικὸν** *[Λειτουργ.]*· βλ. ἀνατολικά.

— **ἀνατολικὸν** ***εὖρος*** *[Ἀστρονομ.]*. Ἡ ἀπόστασις τοῦ σημείου, εἰς ὃ ἀστήρ τις ἀνατέλλει, ἀπὸ τοῦ πρώτου κατακορύφου ἢ ἀπὸ τοῦ κυρίου σημείου τοῦ ὁρίζοντος, ὅπερ καλεῖται ἀνατολή.

Τὸ ἀνατολικὸν εὖρος ἀστέρος παρέχεται ὑπὸ τοῦ τύπου: $\text{ἡμ.Ε} = \frac{\text{ημδ}}{\text{συνφ}}$, ἔνθα δ παριστᾷ τὴν ἀπόκλισιν τοῦ ἀστέρος καὶ φ τὸ πλάτος τοῦ τόπου.

Ἐν Ἀθήναις τὸ ἀνατολικὸν εὖρος τοῦ ἡλίου κατὰ μὲν τὴν θερινὴν τροπὴν εἶναι Α 30°. 20' Β. κατὰ δὲ τὴν χειμερινὴν Α 30°. 20'. Ν. Σ. Π.

— **ἀνατολικὸν** ***ἡμικύκλιον*** *[Ναυτ.]*· τὸ ἀποτελούμενον ἀπὸ τὰ «Βορειοανατολικὸν τεταρτοκύκλιον» (Βορρᾶς ἕως Ἀπηλιώτης) καὶ «Νοτιοανατολικὸν τεταρτοκύκλιον» (Νότος ἕως Ἀπηλιώτης) τὰ ἄλλως «πρῶτον» καὶ «δεύτερον» λεγόμενα.

Σ. Ε. Λ.

— **ἀνατολικὸν** ***ἡμισφαίριον***. Ἐν τῇ Ἀστρονομίᾳ, τὸ ἡμισφαίριον τῆς οὐρανίου σφαίρας, οὗτινος πόλος εἶναι τὸ ἀνατολικὸν σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος· ἐν δὲ τῇ Γεωγραφίᾳ, τὸ ἡμισφαίριον τῆς Γῆς, τὸ περιλαμβάνον τὰς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ χώρας. Σ. Π.

— **ἀνατολικὸν** ***μῆκος***· τὸ γεωγραφικὸν μῆκος τόπων κειμένων πρὸς ἀνατολὰς τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ· ὡς τοιοῦτος ἐλογίζετο παλαιότερον ὁ τῆς νήσου Φέρρο τῶν Καναρίων, ἤδη ὅμως ὡς πρῶτος μεσημβρινὸς λαμβάνεται γενικῶς μὲν ὁ τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Greenwich, ὑπὸ δὲ τῶν Γάλλων ὁ τοῦ ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων.

— **ἀνατολικὸν** ***σημεῖον*** *[Ἀστρονομ.]*· βλ. ἀνατολή

— **ἀνατολικὸς** ***ἄξων ὀφθαλμοῦ*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. ὀφθαλμός.

Ἀνατολικὸς (Oriente) *[Γεωγρ.]*· βλ. Ὀριέντε.

—«**Ἀνατολικὸς** ***ὁ Μέγας***» («Great Eastern») *[Ναυτ. ἱστορ.]*· τὸ πρῶτον ὑπερωκεάνιον ἀτμόπλοιον· βλ. Γκρὴτ Ἤστερν.

Ἀνατόλιος. Ἐπίσκοπος Λαοδικείας (ἐν Συρίᾳ), εἷς τῶν μᾶλλον ἐξεχόντων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν τοῦ τρίτου αἰῶνος. Καταγόμενος ἐξ Ἀλεξανδρείας ἦτο κάτοχος πάσης συγχρόνου γνώσεως «ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρίας, ἀστρονομίας τε καὶ τῆς ἄλλης διαλεκτικῆς, ἔτι τε φυσικῆς θεωρίας, ρητορικῶν τε αὖ μαθημάτων», κατ' Εὐσέβιον. Λόγῳ τῆς μορφώσεώς του καὶ τοῦ ἤθους του ἐτιμᾶτο ὑπερβαλόντως ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του, τῇ παρακλήσει τῶν ὁποίων ἵδρυσε σχολὴν πρὸς σπουδὴν τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, ἐν ᾗ λέγεται ὅτι ἐφοίτησε καὶ ὁ *Ἰάμβλιχος*. Ἂν καὶ Χριστιανὸς ἀνυψώθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τῆς συγκλήτου. Ὁ Ἀνατόλιος προσέφερε μεγίστας ἐκδουλεύσεις εἰς τοὺς συμπολίτας του κατὰ τὴν πολιορκίαν ὀχυροῦ μέρους τῆς Ἀλεξανδρείας, καλουμένου *Πυρούχειον*, ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, τῷ 262. Τότε δηλαδή, ὁ ἔπαρχος Αἰμιλιανός, ἀποστατήσας ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Γαλλιηνοῦ, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν αὐτοκράτορα· ἐπειδὴ δ' ἐναντίον του ἐστάλη ὁ στρατηγὸς Θεόδοτος μετ' αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ, ἐνεκλείσθη οὗτος μετὰ πολλοῦ λαοῦ ἐν ὀχυρῷ μέρει τῆς Ἀλεξανδρείας καλουμένῳ Πυρούχειον.

Digitized by Google

Μεταξὺ τῶν ἐγκλεισθέντων ἦτο καὶ ὁ Ἀνατόλιος, ὅστις κατώρθωσε νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ διακεκριμένου Ἀλεξανδρέως, τοῦ Εὐσεβίου, τοῦ βραδύτερον ἐπισκόπου Λαοδικείας, στενῶς συνδεομένου μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Θεοδότου. Καρπὸς τῶν συνεννοήσεων τούτων ἦτο ὅτι συνεφωνήθη ὅπως πάντες οἱ φεύγοντες ἐκ Πυρουχείου καὶ ἐρχόμενοι πρὸς τὸν Εὐσέβιον σώζωνται ἄνευ ὅρων καὶ οὕτω κατωρθώθη πάντες νὰ καταλίπουν τὸν Αἰμιλιανόν, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ, σωθέντος τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ ἀσκόπου αἱματοχυσίας.

Ὁ Ἀνατόλιος, μετὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας, μετέβη εἰς Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, τῆς ὁποίας ὁ ἐπίσκοπος Θεότεκνος παρέλαβεν αὐτὸν βοηθὸν καὶ ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον· «καὶ δὴ ἐπὶ σμικρόν τινα χρόνον ἄμφω τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας προὔστησαν», ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος. Μεταβαίνων τῷ 268 εἰς Ἀντιόχειαν, ὅπως μετάσχῃ τῆς κατὰ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως συνόδου, διῆλθεν ἐκ Λαοδικείας, ὅπου πρὸ μικροῦ εἶχεν ἀποθάνει ὁ φίλος του ἐπίσκοπος Εὐσέβιος, καὶ ὁμοθύμῳ γνώμῃ τοῦ λαοῦ ἔγινεν αὐτὸς ἐπίσκοπος Λαοδικείας. Περὶ τῆς μετέπειτα δράσεώς του καὶ τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου του οὐδὲν γνωρίζομεν.

Συνέγραψε διάφορα συγγράμματα, ἐν οἷς περὶ «Πάσχα» καὶ «ἀριθμητικαὶ εἰσαγωγαί», ἀπολεσθέντα.

[Περὶ τοῦ *Ἀνατολίου* μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐκκλ. ἱστορίας τοῦ *Εὐσεβίου* Ζ΄, 31, ἐν *Migne* Ἑ. Π. 20, 721—732. Ὁ *Εὐσέβιος* διέσωσε καὶ μικρὸν ἀπόσπασμα τοῦ περὶ Πάσχα συγγράμματος (σ 728—729). Λατινικὴ μετάφρασις τοῦ συγγράμματος τούτου (*Migne* Ἑ.Π. 10, 209—232) εἶναι πάντως νόθον κατασκεύασμα, πιθανώτατα τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος. Καὶ τὰ φερόμενα ὡς «τεμάχια ἐκ τῶν ἀριθμητικῶν βιβλίων» (*Migne* Ἑ.Π. 10, 231—236) εἶναι λίαν ἀμφιβόλου γνησιότητος.] Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

—**Ἀνατόλιος.** Νεοπλατωνικὸς φιλόσοφος, περὶ οὗ λέγεται ὅτι ἦτο διδάσκαλος τοῦ Ἰαμβλίχου, πρὸς ὃν ἀφιέρωσε καὶ σύγγραμμα, τὰ «Ζητήματα Ὁμηρικά». Τινὲς ταυτίζουσι τὸν Ἀνατόλιον τοῦτον πρὸς τὸν ὁμώνυμον ἐπίσκοπον Λαοδικείας (βλ. ἀνωτέρω). Κατ' ἄλλους ὁ *Ἀνατόλιος*, ὁ πρὸς ὃν ὁ Λιβάνιος ἔγραφεν ἐπιστολάς, εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ νεοπλατωνικὸς καὶ συγγραφεὺς γεωργικῶν ἔργων.

—**Ἀνατόλιος.** Νομοδιδάσκαλος, υἱὸς Πρίσκου ἐκ Βηρυττοῦ. Ἐγένετο τοπάρχης τῆς Ἀσίας καὶ ὕπαρχος τῆς αὐλῆς. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 361 μ. Χ. Δ. Φ. Π.

—**Ἀνατόλιος.** Ρωμαῖος ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ (magister equitum) ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐστάλη πρεσβευτὴς πρὸς τὸν Ἀττίλαν. Ἀναφέρεται καὶ ἕτερος *Ἀνατόλιος*, Ρωμαῖος ἵππαρχος ἐπίσης ἐπὶ Ἰουλιανοῦ.

—**Ἀνατόλιος.** Λόγιος ἀνήρ, λαϊκὸς πιθανῶς, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τῆς Δ΄ ἑκατονταετηρίδος, ἴσως ἐν Κύπρῳ Ἐβοήθησε μετά τινος ἑτέρου λογίου, ὃς γράφεται διάκονος, τὸν ἱερὸν Ἐπιφάνιον Κύπρου εἰς τὴν γραφὴν τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ τῆς «Αἱρετικῆς κακομυθίας», καθὰ μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ Ἐπιφάνιος εἰς τὸν ἐπίλογον λόγου «περὶ πίστεως τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας» (*Migne* Ἑλ. Πατρ. 42, 832). Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

—**Ἀνατόλιος.** Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ 449 - 458. Γεννηθεὶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἀποκρισιάριος (ἀντιπρόσωπος) τοῦ πατριαρχείου ἐκείνου, Διόσκορος δ' ὁ μιαιφόνος καὶ αἱρετικὸς πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ἀμέσως ὁ Ἀνατόλιος συμφρονῶν ἐδείχθη τοῖς ὀρθοδόξοις, καὶ τῷ 451, μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ πάπα Ρώμης, προεξῆρχε τῶν ἐργασιῶν τῆς Δ΄ οἰκουμενικῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, ἥτις ἐχορήγησεν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως τὸ δίκαιον τοῦ χειροτονεῖν — ὅπερ ἔκτοτε κέκτηται — τοὺς μητροπολίτας τοὺς ἐν ταῖς μεγάλαις πολιτικαῖς διοικήσεσιν Ἀσιανῇ, καὶ Ποντικῇ, καὶ Θρᾳκικῇ (μέχρι καὶ τοῦ Δυρραχίου), καὶ τοὺς ἐν βαρβαρικαῖς χώραις, Ἀλανίᾳ δηλαδὴ καὶ Ρωσίᾳ. Συγκαλέσας σύνοδον τοπικὴν ὁ Ἀνατόλιος ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 458, ἠκύρωσε τὴν ἐκλογὴν καὶ χειροτονίαν (ὑπὸ δύο ἀρχιερέων αἱρετικῶν καὶ καθῃρημένων) τοῦ ψευδοπατριάρχου Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου τοῦ Αἰλούρου, καὶ ἀνεκήρυξεν ἁγίαν οἰκουμενικὴν τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον, ἣν κατεδίωκον οἱ φίλοι τῶν αἱρετικῶν καὶ οἱ δῆθεν συμβιβαστικοί. Συγχρόνως σχεδόν, Εὐδόξιος ὁ Θεσσαλονίκης συνεκάλεσε, κατὰ διαταγὴν Λέοντος αὐτοκράτορος τοῦ Θρᾳκός, σύνοδον ἐν Θεσσαλονίκῃ κρατύνασαν τὰ ἐν Χαλκηδόνι δογματοθετηθέντα, καὶ ἀναθεματίσασα τοὺς αἱρετικοὺς καὶ μιαιφόνους πατριάρχας Ἀλεξανδρείας Διόσκορον καὶ Αἴλουρον (Πατριαρχ. Πίνακες *Μ. Ι. Γεδεών*, σ. 188 - 193. Πρακτικὰ Συνόδου Δ΄). Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

—**Ἀνατόλιος.** Ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 458. Μετέσχε τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου τοῦ 459, κατὰ τῆς σιμωνίας (βλ. τ. Β΄ 179 β΄). Δ. Σ. Μ.

—**Ἀνατόλιος** Νομοδιδάσκαλος, υἱὸς Λεοντίου ἐκ Βηρυττοῦ, ζήσας κατὰ τὸν ΣΤ΄ μ. Χ. αἰῶνα. Ἀπετέλεσε μέλος τῆς κατὰ τὸ 530 μ. Χ συσταθείσης ἐπιτροπείας πρὸς σύνταξιν τῶν Πανδεκτῶν, ἔγραψε δὲ ὑπομνήματα ἐπ' αὐτῶν ἀπολεσθέντα. Ἐγένετο ὕπατος καὶ ἐπιμελητὴς τῶν κτημάτων τοῦ βασιλέως, ἀπέθανε δὲ κατὰ τὸ 557 πεσόντος κατά τινα σεισμὸν μαρμάρου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Δ. Φ. Π.

—**Ἀνατόλιος, *Στουδίτης*.** —1) Ὑπῆρξε μοναχὸς τῆς περιωνύμου μονῆς τοῦ Στουδίου, ἀκμάσας πρὸ τῶν μέσων τῆς Θ΄ ἑκατονταετηρίδος· Ἐγένετο μαθητὴς τοῦ ἱεροῦ *Θεοδώρου Στουδίτου*, πολλάκις ὑποστὰς φυλάκισιν καὶ μαστίγωσιν ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ὡς ἡ βιογραφία Θεοδώρου τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ μαρτυρεῖ.—2) Ἕτερος ἢ ὁ προσημειωθεὶς φαίνεται ὢν ἄλλος *Ἀνατόλιος*, ὅστις ἐχρημάτισεν ἡγούμενος τοῦ Στουδίου ἀπὸ τοῦ 886 μέχρι τέλους τῆς Θ΄ ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ὁ προαναφερόμενος Ἀνατόλιος ἴσως ἦν ὑπερεκατοντούτης (διότι Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἀπέθανε τῷ 826). Εἰς τὸν ἡγούμενον Ἀνατόλιον ἀποδίδονται ὑπό τινων τὰ γνωστὰ τοῖς μουσικοῖς καὶ τοῖς ὑμνογράφοις «ἀνατολικά», ἔργον νομιζόμενα ὑπὸ ἄλλων τοῦ πατριάρχου Ἀνατολίου (βλ Βιογραφίαν Εὐθυμίου πατριάρχου, ἐπιμελείᾳ *De Boor*, σ. 4,5. *Μ. Ι. Γεδεὼν* Βυζαντ. Ἑορτολόγιον σ. 160 στ. β΄). Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

—**Ἀνατόλιος** (Anatoli), ***Ἰάκωβος***. Ἰουδαῖος σοφὸς καὶ πολύγλωσσος (1194—1256). Προσκληθεὶς εἰς τὴν Νεάπολιν ὑπὸ τοῦ πεφωτισμένου ἡγεμόνος Φρειδερίκου τοῦ Β΄ κατέστησεν ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν Μιχαὴλ Σκότον προσιτὴν τὴν ἀραβικὴν λογοτεχνίαν καὶ φιλοσοφίαν εἰς τὴν Δύσιν. Ὁ Ἀνατόλιος διεκρίθη ἰδίως ὡς μεταφράστης ἔργων τοῦ Ἀβερρόου. Α. Δ.

— **Ἀνατόλιος, *μάρτυς*.** Κατὰ τὰ συναξάρια ὁ *Ἀνατόλιος* μετὰ τῶν ἀδελφῶν του *Εὐσταθίου* καὶ *Θεσπεσίου*, ἐκ Γάγγρας τῆς Γαλατίας καταγόμενοι, ὑπέστησαν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ, ἀρχομένου τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ἐν Νικαίᾳ πολλὰ μαρτύρια, διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν των· ἀλλ' ἄγγελος, κατὰ τοὺς συναξαριστάς, ἔσωζεν ἑκάστοτε αὐτούς, μέχρις οὗ ὁ κόμης Ἀντώνιος διέταξε τὴν ἀποκεφάλισίν των. Ὁδηγούμενοι ὅμως εἰς τὸν τόπον τοῦ μαρτυρίου, θείᾳ συνάρσει, ἀπέθανον αἰφνιδίως· ἀλλ' οἱ δήμιοι φοβούμενοι μὴ τιμωρηθοῦν ἀπὸ τὸν κόμητα ὑπέκοψαν τὰς κεφαλὰς τῶν ἤδη νεκρῶν ἀδελφῶν.

Τῇ 23ῃ Ἀπριλίου, καθ' ἣν τελεῖται ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τελεῖται ἡ μνήμη καὶ ἑτέρου τινὸς *Ἀνατολίου στρατηλάτου*, ξίφει τελειωθέντος. Δ. Σ. Μ.

— **Ἀνατόλιος, *ὑμνῳδός*.** Τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας περιέχουσι ποικίλα τροπάρια διαφόρου περιεχομένου, τὰ ὁποῖα γενικῶς ἐπιγράφονται «**Ἀνατολίου**». Τίς οὗτος ὁ Ἀνατόλιος ἢ μᾶλλον τίνες οὗτοι οἱ Ἀνατόλιοι (διότι προφανὲς ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα τροπάρια δὲν εἶναι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς χειρὸς) δὲν εἶναι γνωστόν. Ὁ Ἀνατόλιος τῆς Λαοδικείας καὶ ὁ Ἀνατόλιος ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπίθανον εἶναι ὅτι ὑπῆρξαν καὶ ποιηταὶ (βλ. λ. ἀνατολικά). Ὑπολείπονται δὲ δύο ἄλλοι Ἀνατόλιοι, *Ἀνατόλιος ὁ Στουδίτης*, μαθητὴς Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, καὶ ὁ Ἀνατόλιος Θεσσαλονίκης, εἰς ὃν ἀποδίδονται δύο στιχηρὰ ἰδιόμελα τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Δημητρίου (26 Ὀκτωβρίου), ἐξ οὗ ὁ Τσερνιγοβίας Φιλάρετος εἰκάζει ὅτι καὶ πάντα τὰ στιχηρὰ τὰ εἰς τὸν Ἀνατόλιον τὸν Στουδίτην ἀποδιδόμενα εἶναι τοῦ Θεσσαλονίκης Ἀνατολίου ποιήματα (ἴδε *Γ. Παπαδοπούλου* «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς» ἐν Ἀθήναις 1890 σελ. 254). Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

ἀνατολιστὴς (ὁ)· ὁ περὶ τὰ ζητήματα τῆς Ἀνατολῆς, ἢ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν ἀσχολούμενος: «συνέδριον τῶν ἀνατολιστῶν». Β. Φ

ἀνατολίτης (ὁ)· θηλ. *ἀνατολῖτις* (ἡ) καὶ δημοτ. *ἀνατολίτισσα*· ὁ κάτοικος τῆς Ἀνατολῆς, τῶν πρὸς ἀνατολὰς χωρῶν, ἰδίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Β. Φ.

— **«Ἀνατολίτισσα».** Θεατρικὸν ἔργον τοῦ Παντελῆ Χὸρν (βλ. λ. καὶ τ. Β΄, σ. 262α΄).

Ἀνατολίτης, *Σήφης (=Ἰωσήφ)*. Ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν ἐπαναστατησάντων ἐν Ἀθήναις, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1821. Προφανῶς δὲν κατήγετο ἐξ Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἁπλῶς εὑρέθη αὐτόθι κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος. Γ. Δ. Κ.

ἀνατολίτικος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ τῆς Ἀνατολῆς· ὁ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ἢ ἐκ τῶν πρὸς ἀνατολὰς χωρῶν προερχόμενος. Β. Φ.

Ἀνατολοῦ *[Γεωγρ.]* τουρκ., ἡ Ἀνατολὴ (βλ.λ.)

ἀνατομεῖον (τό)· ὁ τόπος ἢ τὸ κατάστημα ὅπου γίνονται ἀνατομαί.

ἀνατομὴ (ἡ)· τὸ ἀφῃρημένον τοῦ *ἀνατέμνειν*, ἡ διὰ τῆς τομῆς τῶν αὐτοτελῶν μερῶν τοῦ σώματος διάκρισις, κατὰ τὸν Γαληνόν: «ἀνατομὴ καταχρηστικῶς μὲν λέγεται καὶ ἡ τῶν ἐκτὸς μερῶν τε καὶ μορίων τοῦ σώματος διέξοδος... κυρίως δὲ λέγεται ἀνατομὴ ἡ τῶν ἐντὸς μετὰ λόγου ἀνάπτυξις». Β. Φ.

Ἀνατομία (ἡ)· ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἀνατέμνειν· νέα λέξις ἀποδοκιμαζομένη γραμματικῶς ἀντὶ τοῦ Ἀνατομικὴ (βλ. λ.). Β. Φ.

Ἀνατομικὴ (ἡ)· ὡς οὐσιαστικὸν κατὰ παράλειψιν τοῦ *τέχνη* ἢ *ἐπιστήμη*· ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἀνατέμνειν, ἡ περὶ τὴν ἀνατομὴν τῶν ἐνοργάνων ὄντων σπουδή: «σπουδάζω τὴν Ἀνατομικήν», «ἀσχολοῦμαι περὶ τὴν Ἀνατομικήν», «συνέγραψεν Ἀνατομικήν» (βλ. Ἀνατομία). Β. Φ.

— [ΙΑΤΡ.] Διὰ τῆς λέξεως *Ἀνατομικὴ* ἐσήμαινον ἀρχικῶς μόνον τὴν τέχνην τοῦ ἀνατέμνειν, ἤτοι τοῦ χωρίζειν μακροσκοπικῶς τὰ διάφορα ἀνατομικὰ στοιχεῖα. Βραδύτερον ἡ Ἀνατομικὴ ἀπετέλεσεν ἴδιον κλάδον τῶν μορφολογικῶν ἐπιστημῶν ὅστις ἐξετάζει μεθοδικῶς τὰ ἐκ τῶν ἀνατομῶν εὑρήματα πρὸς ἰατρικὸν ἀποκλειστικῶς σκοπόν. Ὀλίγον ὅμως κατ' ὀλίγον ἡ Ἀνατομικὴ παρακολουθοῦσα τοὺς συναφεῖς βιολογικοὺς κλάδους ἀνῆλθεν εἰς ἀνώτερον ἐπιστημονικὸν ἐπίπεδον, ἐπιδιώκουσα καὶ τὴν ἔρευναν ἀνωτέρων βιολογικῶν φαινομένων. Σήμερον ἡ Ἀνατομικὴ ἐν γένει πραγματεύεται περὶ τῆς ἀκριβοῦς περιγραφῆς τῶν ὀργανικῶν ὄντων, ἀναλύουσα τὰ διάφορα μέρη ἐξ ὧν ἀποτελοῦνται ταῦτα, καὶ ἐξετάζουσα κατόπιν τὰς σχέσεις τῶν ἀνατομικῶν μορίων πρὸς ἄλληλα.

Ἡ Ἀνατομικὴ διαιρεῖται εἰς τὴν *Ἀνατομικὴν τοῦ ἀνθρώπου*, τὴν *Ἀνατομικὴν τῶν ζῴων* καὶ τὴν *Ἀνατομικὴν τῶν φυτῶν*.

1) ΑΝΑΤΟΜΙΚΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ. Ἡ ἱστορία τῆς ἀνατομικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἄρχεται ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Αἱ πρῶται ἀνατομικαὶ παρατηρήσεις ἐγένοντο ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων ἐπὶ σφαγίων. Οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον μόνον τὰς ἀναγκαίας θεωρητικὰς ἀνατομικὰς γνώσεις ἕνεκα τῶν ἐκτελουμένων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ταριχεύσεων. Θεωρητικὰς ἀνατομικὰς γνώσεις εἶχον ὡσαύτως οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Κινέζοι, οἵτινες παρεδέχοντο, ὅτι διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἀπαιτοῦνται πέντε στοιχεῖα, ἤτοι ξύλον, πῦρ, χῶμα, μέταλλον καὶ ὕδωρ.

Αἱ ἀνατομικαὶ γνώσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων περιωρίζοντο κατὰ τὴν πρὸ τοῦ Ἱπποκράτους ἐποχὴν εἰς ἀνατομὰς ἐπὶ ζῴων, κατόπιν ὅμως αὗται ἐτελειοποιήθησαν διὰ τῶν μελετῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, Ἡροφίλου καὶ τοῦ Ἐρασιστράτου, οἵτινες καὶ ἐθεμελίωσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰς ἀνατομικὰς σπουδάς. Οὕτω περιεγράφησαν τότε ἀνατομικῶς αἱ σωματικαὶ κοιλότητες καὶ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν ᾧ παρεδέχοντο ὅτι ἑδράζεται τὸ κυρίως κέντρον τῆς ζωῆς, τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς σκέψεως, καὶ οὐχὶ ἐν τῇ καρδίᾳ, ὡς πρὶν ἐνομίζετο. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἠρευνήθησαν ὡσαύτως τὰ νεῦρα, τὸ ἀγγειακὸν σύστημα, διέκρινον δὲ τὰς ἀρτηρίας ἀπὸ τὰς φλέβας, καθορισθέντος πλέον ὁριστικῶς ὅτι ἐν ταῖς ἀρτηρίαις κυκλοφορεῖ αἷμα καὶ οὐχὶ μόνον πνεῦμα.

Κατὰ τὸν πρῶτον μ. Χ. αἰῶνα ἤκμασεν ὁ διάσημος ἀνατόμος *Ροῦφος*, τὸ κυριώτερον ἔργον τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ «περὶ σφυγμοῦ», ἀπὸ δὲ τοῦ 129—201, ὁ *Γαληνός*, ὅστις ἀπεφάνθη ὅτι ἡ Ἀνατομικὴ καὶ ἡ Φυσιολογία εἶναι οἱ στῦλοι τῆς Ἰατρικῆς. Ὁ Γαληνὸς ἐσπούδασε τὴν Ἀνατομικὴν ἐπὶ τῶν χοίρων, πιθήκων καὶ ἄλλων ζῴων, ἐπειδὴ αἱ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀνατομαὶ ἦσαν τότε ἀπρόσιτοι.

Οἱ Ἄραβες ἰατροί, ἕνεκα τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ ἐγγίζειν ἀνθρώπινα πτώματα, οὐδόλως προήγαγον τὴν Ἀνατομικήν. Αἱ ἐπὶ πτωμάτων ἀνατομαι διὰ τὰς ἰατρικὰς σπουδὰς ἀνεγνωρίσθησαν τὸ πρῶτον καὶ ἐπισήμως ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὸ 1240 ἐπὶ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου τοῦ Β΄. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον βιβλίον περὶ τοπογραφικῆς Ἀνατομικῆς ὑπὸ τοῦ *Saliceto*, κατόπιν δὲ ὑπὸ τοῦ *Luzzi* σύγγραμμα Ἀνατομικῆς βασιζόμενον ἐπὶ τῆς ἰδίας ἀνατομικῆς αὐτοῦ πείρας.

Ὁ κυρίως ἀναμορφωτὴς τῆς Ἀνατομικῆς εἶναι ὁ Ἀνδρέας *Vesal* γεννηθεὶς τῷ 1514 ἐν Βρυξέλλαις, οὗτινος τὸ ἔργον περὶ τοῦ «σώματος τοῦ ἀνθρώπου» ἐδημοσιεύθη τῷ 1543. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἐπῆλθε κατὰ βάθος ἀναθεώρησις τῆς ἀνατομικῆς τοῦ Γαληνοῦ ἐπὶ τῇ βάσει ἀνατομικῶν σπουδῶν ἐπὶ πτωμάτων. Μόλον ὅτι ἐν τῷ ἔργῳ του Vesal περιελήφθησαν πολυάριθμοι ἀνατομικαὶ γνώσεις, ἐπανελήφθη ὅμως τὸ αὐτὸ σφάλμα τοῦ Γαληνοῦ, ὅτι δηλαδὴ τὸ αἷμα ἐκ τῆς δεξιᾶς καρδίας διοχετεύεται εἰς τὴν ἀριστερὰν διαμέσου τοῦ καρδιακοῦ διαφράγματος, ἂν καὶ δὲν ὑφίστανται ἐν αὐτῷ πόροι.

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν τοῦ Vesal ἤκμασαν καὶ ἕτεροι σπουδαῖοι ἀνατόμοι ὡς ὁ *Fallopio* ἐν Παδούῃ, ὁ *Eustachio* ἐν Ρώμῃ, ὁ *Arantio* ἐν Βονωνίᾳ, ὁ *Fabrizio* καὶ *Aquapendente* ἐν Παδούῃ, ὁ *Spighel* ἐν Βρυξέλλαις, καὶ Παδούῃ, καὶ οἱ *Platter* καὶ *Bauchin* ἐν Βασιλείᾳ.

Κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα ἤρχισαν αἱ πρῶται μικροσκοπικαὶ ἀνατομικαὶ ἔρευναι. Οὕτως ὁ *Graaf* ἀνεκάλυψε τὰ φωθυλάκια, ὁ *Ham* τὰ σπερματο-

Digitized by Google

ζωάρια, ὁ δὲ *Schwamerdam* προήγαγε τὴν δοξασίαν τῆς προϋποστάσεως τοῦ ἐμβρύου. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἤκμασαν ὡσαύτως οἱ *Ruysch*, *Tulp*, *Nuck* καὶ ὁ *Vieussens* ἀσχοληθεὶ περὶ τῆς ἀνατομικῆς τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ὁ *Pecket* περὶ τοῦ θωρακικοῦ πόρου.

Ἡ Ἀνατομικὴ ἤρχισε ν' ἀνέρχηται κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα εἰς ἀνώτερον ἐπιστημονικὸν ἐπίπεδον συμπληρωθεῖσα διὰ τῶν πρώτων *ἐμβρυολογικῶν* ἐρευνῶν, ὁ ἱδρυτὴς τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *K. F Wolf* γεννηθεὶς τὸ ἔτος 1750. Διάσημοι ἀνατόμοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν οἱ ἑξῆς ἐν Ἰταλίᾳ οἱ *Valsalva*, *Santorini* καὶ *Morgagni*, ἐν Γαλλίᾳ ὁ *Lieutaud*, ἐν Ἀγγλιᾳ οἱ *Douglas*, *Moro*, *W.* καὶ *J. Hunter*, ἐν Γερμανίᾳ οἱ *Heister*, *Zinn*, *Sömmering*, *Vrisberg*, *Meckel* καὶ ὁ *Liberkühn*.

Κατὰ τὸ ἔτος 1801 ἀναφαίνεται ὁ *Bichat* τῶν Παρισίων, ὅστις ἵδρυσε τὸ πρῶτον τὴν *Γενικὴν Ἀνατομικήν*, ἤτοι τὴν ἀνατομικὴν τῶν ἱστῶν, δημοσιεύσας καὶ κλασσικὸν σύγγραμμα περὶ τούτων.

Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, καθ' ὃν ἡ Ἰατρικὴ ἀπετέλεσεν ἰδίαν ἐπιστήμην, ἡ Ἀνατομικὴ καθὼς καὶ οἱ κλάδοι αὐτῆς προώδευσαν σπουδαίως, ἀνεφάνησαν δὲ πλεῖστοι ἀνατόμοι, ὡς οἱ *Merkel*, *Henle* καὶ *Waldeyer* ἐν Γερμανίᾳ, ὁ *Sappey* καὶ ὁ *Testut* ἐν Γαλλίᾳ, οἱ *Bowmann*, *Hassal* καὶ *Sharpey* ἐν Ἀγγλίᾳ. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἰδίου αἰῶνος ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ *Cuvier* ἡ *Συγκριτικὴ Ἀνατομική*, τελειοποιηθεῖσα βραδύτερον ὑπὸ τῶν *Darvin*, *Huxley*, *Gegenbaur* καὶ ἄλλων.

Διὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῆς Ἀνατομικῆς σπουδαίως συνετέλεσεν ἡ περὶ τῶν κυττάρων δοξασία τοῦ *Schwann*, ὅσον ἀφορᾶ τὴν κατασκευὴν τῶν φυτῶν. Ἔκτοτε ἄρχεται ἡ κυρίως ἀνάπτυξις τοῦ σπουδαίου κλάδου τῆς *Ἱστολογίας*, ἤτοι τῆς μικροσκοπικῆς ὑφῆς καὶ κατατάξεως τῶν ἱστῶν καὶ ὀργάνων ὑπὸ τῶν *Rauvier Kölicker*, *Remak*, *Robin*, *Golgi*, *Cajal* καὶ ἄλλων.

Οὕτω βλέπομεν ὅτι κατόπιν μακροχρονίων καὶ ἡνωμένων ἐρευνῶν τῆς *περιγραφικῆς Ἀνατομικῆς*, τῆς *Ἱστολογίας* καὶ τῆς *Ἐμβρυολογίας*, ἡ Ἀνατομικὴ ἐν γένει ἀποτελεῖ σήμερον ἰδίαν καὶ ἐκτεταμένην ἐπιστήμην, ἥτις ἐξετάζει ὄχι μόνον ἁπλῶς τὴν μακροσκοπικήν, μικροσκοπικὴν κατασκευὴν τῶν ὀργάνων καθὼς καὶ τὴν διάπλασιν αὐτῶν, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ ἐρευνήσῃ καὶ ἀνώτερα βιολογικὰ ζητήματα, ὡς λ. χ. τὴν κολλοειδῆ κατασκευὴν τοῦ πρωτοπλάσματος, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζωήν, τὴν νόσον καὶ τὸν θάνατον, τὰς κυτταρικὰς μεταβολὰς κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν ἄλλων ὀργάνων, τὴν ἐξήγησιν τῶν ὑπολειμμάτων ὀργάνων τινῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν πρὸς τὰ ἴδια ὄργανα, ἅτινα ἀπαντῶσιν ἀνεπτυγμένα εἰς ἄλλους ὀργανισμοὺς κ.τ.λ.

Ἡ Ἀνατομικὴ ἀποτελεῖ ὡσαύτως τὴν βάσιν τῆς *Ἀνθρωπολογίας* καὶ τῆς *Ζωολογίας* ἐπιζητοῦσα τὴν ἀνεύρεσιν τῶν ὑπαρχουσῶν ἐλλείψεων μεταξὺ τῶν διαφόρων τάξεων τῶν ζῴων καὶ τοῦ ἀνθρώπου (βλ. καὶ **Ἀνθρωπολογία**).

Τὴν σήμερον διακρίνομεν τοὺς ἑξῆς μεγάλους κλάδους τῆς Ἀνατομικῆς.

1) Τὴν *περιγραφικὴν* ἢ *ἀδρὰν Ἀνατομικήν*, ἐξετάζουσαν ἀδροσκοπικῶς τὰ διάφορα ὄργανα ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, καθὼς καὶ τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὰ παρακείμενα μέρη.

2) Τὴν *γενικὴν Ἀνατομικὴν* ἢ *Ἱστολογίαν*, πραγματευομένην περὶ τῆς μικροσκοπικῆς ὑφῆς τῶν ἱστῶν καὶ τῶν ὀργάνων (βλ. **Ἱστολογία**).

3) Τὴν *τοπογραφικὴν* ἢ *χειρουργικὴν Ἀνατομικήν*, ἥτις ἐξετάζει τὴν τοπογραφικὴν διάταξιν τῶν ὀργάνων ἔν τινι ὡρισμένῃ χώρᾳ. Ἡ τοπογραφικὴ Ανατομικὴ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἐγχειρητικῆς (βλ κατωτέρω).

4) Τὴν *παθολογικὴν Ἀνατομικὴν* πραγματευομένην περὶ τῶν μακροσκοπικῶν καὶ μικροσκοπικῶν ἀλλοιώσεων τῶν ὀργάνων (βλ. κατωτέρω).

5) Τὴν *καλλιτεχνικὴν Ἀνατομικήν*, ἥτις ἀσχολεῖται ἀπὸ αἰσθητικῆς ἀπόψεως περὶ τῆς μορφῆς, τῶν διαστάσεων, τῶν κινήσεων, τῶν στάσεων καὶ τῶν διαφόρων ἐκφράσεων τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ κλάδος οὗτος εἶναι κυρίως χρήσιμος διὰ τοὺς καλλιτέχνας.

6) Τὴν *φιλοσοφικὴν Ἀνατομικήν*. Αὕτη βασιζομένη ἐπὶ τῆς κατασκευῆς τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος ἐπιδιώκει τὴν λύσιν ἀνωτέρων φιλοσοφικῶν ζητημάτων, καὶ

7) Τὴν *συγκριτικὴν Ἀνατομικήν*, συγκρίνουσαν τὴν κατασκευὴν τῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος πρὸς τὰ ὄργανα τῶν ζῴων καὶ καθορίζουσαν τὰς ἀναλογίας καὶ τὰς ἀνομοιότητας τούτων.

Ἡ πρόοδος τῆς Ἀνατομικῆς ἐν Ἑλλάδι : Ἂν καὶ νέον τὸ Πανεπιστήμιον ἡμῶν, οὐχ ἧττον ὅμως ἡ Ἀνατομικὴ ηὐτύχησε ν' ἀντιπροσωπευθῇ ὑπὸ ἐπιστημόνων εἰδικῶν καὶ ἀφωσιωμένων εἰς τὸν κλάδον τοῦτον, οὕτως ὥστε σήμερον ἀπὸ διδακτικῆς καὶ συγγραφικῆς ἀπόψεως νὰ μὴ ὑστερῇ τῆς διδασκομένης ἐν τοῖς ξένοις Πανεπιστημίοις. Παρ' ἡμῖν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, ἡ Ἀνατομικὴ διδάσκεται συγχρόνως ἀπὸ περιγραφικῆς, ἱστολογικῆς καὶ ἐμβρυολογικῆς ἀπόψεως, συμφώνως μὲ τὰς νεωτέρας ἀντιλήψεις, καθ' ἃς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καλῆται *ἀνατόμος* ὁ μὴ γνωρίζων καὶ διδάσκων, συγχρόνως μὲ τὴν περιγραφικὴν ἀνατομὴν ὀργάνου τινός, τὴν ὑφὴν καὶ τὴν διάπλασιν αὐτοῦ.

Οἱ διαδοχικῶς διατελέσαντες καθηγηταὶ τῆς Ἀνατομικῆς ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) Δ. Μαυροκορδᾶτος, 2) Δαμιανὸς Γεωργίου, 3) Λουκᾶς Παπαϊωάννου, 4) Ρ. Νικολαΐδης καὶ 5) Γ. Σκλαβοῦνος. Συνέγραψαν δὲ συστηματικὴν Ἀνατομικὴν ὁ *Μαυροκορδάτος*, ὁ *Παῦλος Ἰωάννου*, ὁ *Λ. Παπαϊωάννου*, ὅστις προσέθεσεν, ἐν τῷ συγγράμματί του, ἂν καὶ μὴ εἰδικός, Ἱστολογίαν καὶ Ἐμβρυολογίαν, διέπλασε δὲ πλείστους νέους ἀνατομικοὺς ὅρους, καὶ ὁ *Γ. Σκλαβοῦνος*, τὸ τρίτομον σύγγραμμα τοῦ ὁποίου περὶ τῆς Ἀνατομικῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι συντεταγμένον μὲ τὰς νέας ἀντιλήψεις τῆς Ἀνατομικῆς, μηδόλως διαφέρον τῶν ξένων κλασσικῶν ἀνατομικῶν συγγραμμάτων.

Γ. Φ. ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΣ

Τοπογραφικὴ Ἀνατομική.— Ἡ τοπογραφικὴ Ἀνατομικὴ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν περιγραφικὴν ἢ συστηματικὴν Ἀνατομικήν, ἥτις ἀσχολεῖται περὶ τὴν περιγραφὴν τῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς ἄλληλα κατ' ὀργανικὰ συστήματα, σπουδάζει τὸ σῶμα κατὰ τόπους, ἤτοι *κατὰ χώρας*, ἐξετάζουσα καὶ καθορίζουσα τὴν ἐν ἑκάστῃ τούτων προσάλληλον θέσιν καὶ διάταξιν τῶν παντοειδῶν ὀργάνων, εἰς διάφορα ὀργανικὰ συστήματα ἀνηκόντων (ἀγγείων, νεύρων, μυῶν, ὀστῶν κλπ.), χωροῦσα δ' εἰς τοῦτο ἐκ τῶν ἐπιπολῆς εἰς τὸ βάθος. Σκοπεῖ δ' αὕτη ἰδίᾳ ἵνα ἀσφαλῶς ὁδηγῇ τὸν χειρουργὸν ἐν ταῖς ἐγχειρήσεσι καὶ χρησιμεύει τὰ μάλιστα εἰς ἐξήγησιν πολλῶν παθολογικῶν φαινομένων, παρομαρτούντων χειρουργικαῖς παθήσεσιν. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Παθολογικὴ Ἀνατομική.—Εἶναι ὁ κλάδος τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ὁ ἐρευνῶν τὰς ἀλλοιώσεις τῶν ὀργάνων καὶ ἱστῶν τοῦ σώματος κατὰ τὰς διαφόρους νόσους, ἤτοι τὰς παρεκκλίσεις τῆς μορφῆς, τοῦ ὄγκου, τῆς λεπτῆς ὑφῆς κλπ. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ φυσιολογικὴ μορφολογικὴ κατάστασις τῶν διαφόρων ἱστῶν καὶ ὀργάνων εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τῆς κανονικῆς αὐτῶν λειτουργίας, ἑπόμενον εἶναι ὅτι αἱ λειτουργικαὶ διαταραχαὶ αὐτῶν δέον ν' ἀντιστοιχῶσι πρὸς ἀλλοιώσεις τῶν διαφόρων τούτων μερῶν τοῦ σώματος. Αἱ ἀλλοιώσεις αὗται, περὶ ὧν ἀσχολεῖται ἡ παθολογικὴ Ἀνατομικὴ ἀνευρίσκονται τοῦτο μὲν διὰ τῶν νεκροτομιῶν καὶ τῆς μακροσκοπικῆς ἐξετάσεως τῶν ὀργάνων *(μασκροσκοπικὴ παθολογικὴ Ἀνατομική)*, τοῦτο δὲ διὰ τοῦ μικροσκοπίου, δι' οὗ ἀνευρίσκονται βλάβαι τῶν ἱστῶν καὶ κυττάρων ἀόρατοι εἰς τὸν γυμνὸν ὀφθαλμὸν *(μικροσκοπικὴ παθολογικὴ Ἀνατομικὴ* ἢ *παθολογικὴ Ἱστολογία)*. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι δύνανται πολλάκις νὰ ὑπάρχωσι λειτουργικαὶ διαταραχαὶ τῶν ὀργάνων, χωρὶς ν' ἀνευρίσκωνται ἀλλοιώσεις τῆς ζώσης ὕλης, ἔστω καὶ διὰ τῆς χρήσεως τοῦ μικροσκοπίου, τὸ τοιοῦτον ὅμως ὀφείλεται πιθανώτατα εἰς ἀδυναμίαν τῶν ἐρευνητικῶν ἡμῶν μέσων, ἅτινα πολλάκις δὲν εἶναι ἱκανὰ ν' ἀνιχνεύσωσιν ἀλλοιώσεις ἀοράτους καὶ ἀφορώσας ἐνίοτε οὐχὶ τὴν ἁδρομερῆ ὑφὴν τῶν ἱστῶν καὶ κυττάρων, ἀλλὰ τὴν φυσικοχημικὴν σύστασιν τῆς ζώσης ὕλης.

Διὰ τῆς λεπτομεροῦς μελέτης τῶν μακροσκοπικῶν καὶ μικροσκοπικῶν ἀλλοιώσεων ἀποσκοπεῖται ἡ διαφώτισις τῆς μεταβεβλημένης λειτουργίας ἥτις ἐξωτερικευομένη συνιστᾷ τὰ συμπτώματα τὰ χαρακτηρίζοντα τὰ διάφορα νοσήματα· οὕτως ἡ παθολογικὴ Ἀνατομικὴ ἀποτελεῖ θεμελιώδη κλάδον τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, καθότι ἄνευ τῆς λεπτομεροῦς γνώσεως τῶν μορφολογικῶν ἀλλοιώσεων ἀδύνατος εἶναι ἡ κατανόησις τῶν παρεκκλίσεων τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας αἵτινες, ὡς εἴπομεν, ἐξωτερικευόμεναι συνιστῶσι τὰ ἐπὶ τῶν διαφόρων νοσημάτων ἐμφανιζόμενα συμπτώματα. Ὅτι δὲ εἰς τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῶν νόσων μεγάλως συνέβαλεν ἡ δημιουργία τῆς παθολογικῆς Ἀνατομικῆς, συνάγεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι μόνον ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἤρξαντο γινόμεναι νεκροτομίαι καὶ ἤρξαντο συλλεγόμεναι παρατηρήσεις περὶ τῶν ἀλλοιώσεων τῶν διαφόρων ὀργάνων κατὰ τὰς διαφόρους νόσους καὶ παραβολὴ τούτων πρὸς τὰ παρατηρηθέντα κλινικὰ συμπτώματα, μόνον ἔκτοτε κατέστη δυνατὴ ἡ οἰκοδόμησις ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους στηριζομένης εἰδικῆς νοσολογίας. Καὶ πράγματι εἶναι τόσον κολοσσιαία ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀντιλήψεως τῶν νόσων κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας καὶ τῆς σημερινῆς, ὥστε πολλάκις εἶναι ἀδύνατον ν' ἀντιληφθῇ τις τί οἱ παλαιότεροι συγγραφεῖς ἐνόουν μὲ ὡρισμένας περιγραφὰς νόσων. Τοῦτο δὲ διότι ἔλειπεν ἀπ' αὐτῶν τὸ ἀσφαλέστατον κριτήριον τοῦ καθορισμοῦ μιᾶς νόσου, δηλ. τὸ παθολογοανατομικὸν εὕρημα καὶ τὰ πάντα ἐβασίζοντο ἐπὶ ἁπλῶν ὑποθέσεων πολλάκις φαντασιωδῶν.

Εἰς τὴν σημερινὴν ὅμως ἐποχὴν ἔνθα ἐσυνηθίσαμεν τὴν ὑπόστασιν τῶν νόσων νὰ βασίζωμεν ἐπὶ τῆς παθολογοανατομικῆς παρατηρήσεως, ἡ ἔννοια μιᾶς νόσου, π. χ. τῆς πνευμονίας, αὐτομάτως φέρει πρὸ ἡμῶν τὴν εἰκόνα τῶν κλινικῶν συμπτωμάτων, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἠλλοιωμένου πνεύμονος. Θεωροῦμεν τά τε συμπτώματα καὶ τὰς ἀνατομικὰς ἀλλοιώσεις στοιχεῖα ἰσότιμα καὶ ἀλληλένδετα, ἀπαραίτητα δὲ διὰ τὸν καθορισμὸν μιᾶς νοσηρᾶς ὀντότητος. Ἡ παθολογικὴ Ἀνατομικὴ διαιρεῖται εἰς γενικὴν καὶ εἰδικήν. Καὶ ἡ μὲν γενικὴ ἐρευνᾷ τὰς γενικὰς παθολογικὰς ἐξεργασίας τὰς ἀναφαινομένας ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματος, ἀνεξαρτήτως ἐντοπίσεως, π. χ. τὰς ἐκφυλίσεις ἐν γένει, τὴν φλεγμονὴν ἐν γένει, κ.τ.λ. Ἡ δὲ εἰδικὴ ἐρευνᾷ τὰς εἰδικῶς ἐν ἑκάστῳ ὀργάνῳ ἢ ὀργανικῷ συστήματι ἐμφανιζομένας ἀλλοιώσεις. Κυριώτατος ἱδρυτὴς τῆς μακροσκοπικῆς παθολογικῆς Ἀνατομικῆς ὑπῆρξεν ὁ *Ἰωάννης Βαπτιστὴς Morgagni*, ὅστις περιέλαβε τὰς παρατηρήσεις καὶ τὰ πορίσματα αὐτοῦ εἰς πολύκροτον σύγγραμμα ἐκδοθὲν περὶ τὴν δύσιν τοῦ βίου του, ἤτοι ἐν ἔτει 1761 καὶ ἐπιγραφόμενον «De sedibus et causis morborum per anatomem indagatis», θεμελιωταὶ δὲ αὐτῆς οἱ *Xavier Bichat* καὶ *Ροδόλφος Virchow*. Καὶ ὁ μὲν Bichat ἀπεβίωσε λίαν προώρως (1771—1802) μόλις ἄγων τὸ 31ον τῆς ἡλικίας ἔτος, μὴ δυνηθεὶς ὡς ἐκ τούτου νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ τελειοποιήσῃ τὸ ἔργον του. Ὁ δὲ Ροδόλφος Virchow ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος αὐτοῦ, κατορθώσας μετὰ μακροὺς ἀγῶνας νὰ ἐπιβάλῃ τὰς ἰδέας του καὶ δημοσιεύσας ὡς ἀπαύγασμα τῆς μακρᾶς αὐτοῦ ἐργασίας τὸ ἐν ἔτει 1858 ἐκδοθὲν ἀθάνατον αὐτοῦ ἔργον «περὶ κυτταροπαθολογίας» (Cellular-pathologie) ἐν τῷ ὁποίῳ περιέλαβε τὰς κυτταροπαθολογικὰς αὐτοῦ γνώμας. Ι. ΚΑΤΣΑΡΑΣ

Ἀνατομικὴ τοῦ ζῶντος.—Καλεῖται οὕτω ἡ ἐπὶ τοῦ ζῶντος παρατήρησις καὶ ἐξήγησις τῆς ἐπιφανειακῆς ἀνατομικῆς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ πτώματος ἀνατομικήν. Ἡ ἀνατομικὴ τοῦ ζῶντος ἀνεπτύχθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους καὶ εἶναι τὸ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς περιγραφικῆς καὶ τοπογραφικῆς Ἀνατομικῆς ἐν τῇ σπουδῇ τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς καλλιτεχνίας. Ἄνευ γνώσεως τοῦ κλάδου τούτου καὶ ὁ πλέον πεπειραμένος ἀνατόμος εὑρίσκεται εἰς δυσκολίαν πολλάκις νὰ ἐξηγήσῃ ἐπὶ τοῦ ζῶντος ἀτόμου πρὸς ποίαν ἀνατομικὴν

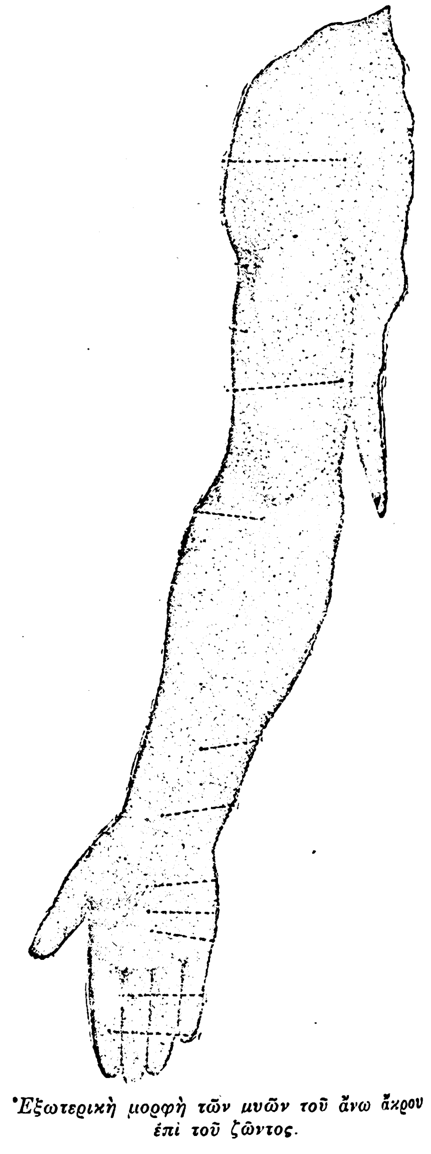

Ἐξωτερικὴ μορφὴ τῶν μυῶν τοῦ ἄνω ἄκρου ἐπὶ τοῦ ζῶντος.

λεπτομέρειαν ἀντιστοιχεῖ προεξοχή τις ἑνὸς σημείου, ἢ ἂν αὕτη εἶναι φυσιολογικὴ ἢ παθολογική. Στερεῖται τουτέστι τῆς πείρας τοῦ γυμνοῦ ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου δὲν εἶναι εἰς θέσιν ἐκ τῆς πείρας τοῦ πτώματος ν' ἀνασυνθέσῃ τὴν διάφορον ὅλως εἰκόνα τοῦ ζῶντος, ἥτις κατ' ἐξοχὴν ἰδια·

Digitized by Google

φέρει τὸν ἰατρὸν ἔν τε τῇ χειρουργικῇ καὶ τῇ παθολογίᾳ. Ὁ σπουδάσας τὴν ἀνατομικὴν καὶ γνωρίζων τὴν λεπτομερῆ περιγραφὴν ἑκάστου ὀστοῦ καὶ μυὸς δὲν δύναται ν' ἀναγνώσῃ τὰς λεπτομερείας ταύτας ἐπὶ τοῦ ζῶντος διὰ τῆς ἁπλῆς θέας ἢ ψηλαφήσεως τοῦ γυμνοῦ σώματος. Ἐντεῦθεν τὰ ἐκ τῆς ἀνατομικῆς τοῦ πτώματος ὠφελήματα πρόδηλον εἶνε ὅτι κατὰ πολὺ μειοῦνται ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς ἀνατομικῆς τοῦ ζῶντος καὶ τῆς ἐμπειρίας εἰς τὸ γυμνόν.

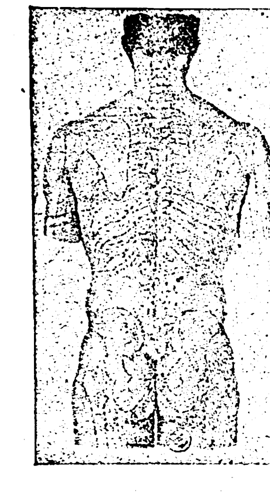

Ἐξωτερικὴ ἀναπαράστασις τῶν ὀστῶν ἐπὶ τοῦ ζῶντος.

Ἡ ἀνατομικὴ τοῦ ζῶντος μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀνατομικῶν λεπτομερειῶν τῶν ὀστῶν καὶ τῶν μυῶν τοῦ πτώματος διδάσκει τὴν μορφὴν ὑφ' ἣν αἱ λεπτομέρειαι αὗται διαφαίνονται ἐπὶ τοῦ ζῶντος, εἰς ποίαν χώραν ἀντιστοιχεῖ ἑκάστη, ποῖαι εἶναι αἱ κινήσεις των, ποῖον τὸ φυσιολογικόν των σχῆμα, ποία ἡ μεταξὺ ἀλλήλων σχέσις ἐπὶ τοῦ ζῶντος καὶ ποία ἡ τοπογραφική των σημασία. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ μὲν ἀνατομικὴ ἐπὶ τοῦ πτώματος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐκμάθησιν τοῦ ἀλφαβήτου, ἡ δὲ ἀνατομικὴ ἐπὶ τοῦ ζῶντος πρὸς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀναγνώσεως. Τὴν βάσιν ἀποτελεῖ ἡ πρώτη, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα δέον νὰ ζητηθῇ εἰς τὴν δευτέραν.

Αἱ πρῶται σκέψεις περὶ τῆς ὠφελιμότητος τῆς δημιουργίας τοῦ κλάδου τῆς *Ἀνατομικῆς τοῦ ζῶντος* ἀνάγονται εἰς τὸ 1830, ὁπότε ὁ *Gerdy* διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι «ἡ ἐξωτερικὴ μορφὴ τοῦ σώματος διὰ τῆς σχέσεώς της πρὸς τὴν ἐσωτερικήν, παρουσιάζει εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ χειρουργοῦ ὅ,τι κρύπτεται εἰς τὸ βάθος, δι' ἐκείνου ὅπερ εἶναι ὁρατὸν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν». Εἴκοσιν ἔτη βραδύτερον ὁ μέγας ἀνατόμος *Cruveilhier* ἐπέμενεν ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς ἀναγκαιότητος ὅπως ὁ ἰατρὸς γνωρίζῃ λεπτομερῶς πρὸς ποῖον ὄργανον, μῦν, ὀστοῦν κλπ. ἀντιστοιχεῖ ἑκάστη κοιλότης, προεξοχή, καμπύλη κλπ. ἐπὶ τῆς ἐπιφανειακῆς μορφῆς τοῦ γυμνοῦ εἰς τὸ σῶμα τοῦ ζῶντος. Ἀργότερον ἕτερος διαπρεπὴς ἀνατόμος ὁ *Poirier* διεσαφήνιζεν ὅτι ἡ ἀνατομικὴ τοῦ πτώματος εἶναι τὸ μέσον πρὸς σπουδὴν τοῦ γυμνοῦ ἐπὶ τοῦ ζῶντος, ἣν ἀπαραιτήτως δέον νὰ κέκτηται ὁ ἰατρός. Ἀλλ' ἐκεῖνος ὅστις κατέδειξε τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀνατομικῆς ἐπὶ τοῦ ζῶντος πρὸς ἀποφυγὴν πλανῶν, πρὸς καθοδήγησιν τῶν χειρουργῶν, πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς διαγνώσεως καὶ πρὸς παρατήρησιν νέων παθήσεων ἀγνώστων, ὑπῆρξεν ὁ μέγας νευρολόγος *Charcot,* πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ ὁποίου συνεδυάζετο καὶ τὸ καλλιτεχνικὸν δαιμόνιον. Τέλος ὁ μαθητὴς τούτου, καθηγητὴς *Richer,* ἔθεσε τὰς ὁριστικὰς βάσεις τῆς ἀνατομικῆς τοῦ ζῶντος, ἀναγαγὼν ταύτην εἰς περιωπὴν αὐθυπάρκτου ἐπιστημονικοῦ κλάδου ἐν ἔτει 1890 διὰ τῶν πολλαπλῶν καὶ πολυτίμων ἐργασιῶν του. Ὁ κλάδος οὗτος διαρκῶς ἐξελισσόμενος εὗρεν ἐπιτυχῆ συνδυασμὸν διὰ τὴν διαγνωστικὴν χειρουργικὴν καὶ παθολογίαν ἐν τῇ δερμογραφικῇ μεθόδῳ τῇ ἐπινοηθείσῃ τῷ 1904 ὑπὸ τοῦ Lannelongue καὶ ἥτις σήμερον εἶναι κοινῆς πλέον χρήσεως. Τὰ πρακτικὰ ὠφελήματα τῆς ἀνατομικῆς τοῦ ζῶντος ἐξέθεσεν ἀπὸ διδακτικῆς ἀπόψεως ὁ Ἄγγλος *Rawling* ἐν ἔτει 1912.

Τὸ σύγγραμμα τούτου ἠκολούθησε τὸ τοῦ Bruandet, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ πραγματικὴν ἑρμηνείαν καὶ ὁδηγὸν τῶν ἀνατομικῶν λεπτομερειῶν ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ ζῶντος. Ἐσχάτως ὁ *Aubaret* ἔδωσε νέαν κατεύθυνσιν εἰς τὴν ἀνατομικὴν τοῦ ζῶντος ὑποδιαιρέσας ταύτην εἰς 1ον) *ἀνατομικὴν τῆς ἐπιφανείας* (ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐργασιῶν τοῦ Richer), 2ον) *ἀνατομικὴν ἐνδοσκοπικὴν* (ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνατομικῶν στοιχείων, ἅτινα ἐπὶ τοῦ ζῶντος φέρει εἰς φῶς ἡ ὀφθαλμοσκόπησις, ρινοσκόπησις, βρογχοσκόπησις, οἰσοφαγοσκόπησις, γαστροσκόπησις, πρωκτοσκόπησις, οὐρηθροσκόπησις, κυστεοσκόπησις κ.λ.π. διὰ τῶν εἰδικῶν ἐργαλείων) καὶ 3ον) *ἀνατομικὴν ἀκτινοσκοπικὴν* (στηριζομένην εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ζῶντος σπουδὴν τῆς φυσιολογικῆς καὶ παθολογικῆς ὀστεολογίας, συνδεσμολογίας, σπλαγχνολογίας κ.λ.π. διὰ τῶν ἀκτίνων Röntgen).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Cruveilhier*, Traité d'Anatomie 1849. — *Henry Meige,* Charcot artiste (Nouv. Icon. de la Salpêtrière, déc. 1898). — *Charcot*, Leçons du mardi (2e Sér. 30 Ὀκτωβρίου 1888 σελ 20). — *Paul Richer,* Description des formes extérieures du corps humain, Paris 1890. — *Paul Richer,* Physiologie artistique de l'homme en mouvement. — *Lannelongue,* Note sur la méthode dermographique appliquée à la pathologie humaine (Bulletin médical No 31, 1904). — *Bruandet,* L'anatomie sur le vivant. Guide pratique des repères anatomiques (Paris. 1906). — *Henry Meige,* Une révolution anatomique, (Paris 1907. — *Bathe Rawling,* Landmarks and surface markings of the human body. London, 1912. — *Poirier,* Quinze leçons d'Anatomie pratique — *Aubaret,* L' anatomie sur le vivant. Anatomie de surface (Paris 1920).

Ν. Ν. ΔΡΑΚΟΥΛΙΔΗΣ

Καλλιτεχνικὴ (ἢ ***μορφολογική,*** ἢ ***πλαστική***) ***Ἀνατομική.***—Εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἡ πρὸς καλλιτεχνικοὺς σκοποὺς σπουδάζουσα τὴν ἐξωτερικὴν ἀποκλειστικῶς μορφὴν τοῦ σώματος τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ὑποκειμένους ἱστούς.

Ἡ καλλιτεχνικὴ ἀνατομική, χρησιμοποιοῦσα ὡς μέσον τὴν παρατήρησιν, μελετᾷ τὰς ἑκάστοτε ἀναλογίας τῶν μελῶν τοῦ σώματος καθ' ἡλικίας, φῦλα καὶ φυλάς· προϋποθέτει δ' ὡς ἀναγκαιοτάτην τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ σκελετοῦ ἰδίως καὶ τῶν μυῶν, ὑφ' ἁπάσας τὰς μετατρεπτικὰς τοῦ σχήματος αὐτῶν συνθήκας, ἀναλόγως πρὸς τὰς διαφόρους στάσεις, κινήσεις καὶ ψυχολογικὰς διαθέσεις.

Ἐὰν ὁ κύριος σκοπὸς τῆς τέχνης εἶναι ἡ ἀπόδοσις τῆς ἀληθείας τῆς ἐκφράσεως, ἐὰν ἡ τέχνη, ἡ ἀνθρωπίνη αὕτη δημιουργία, ἀπευθύνηται πρὸς τὴν ἀπάτην τῶν αἰσθήσεων, παρέχουσα ὅμως τελείαν τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἀληθινοῦ, εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον ὁ καλλιτέχνης νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἐπιστήμης ἐκείνης, ἥτις μόνη δύναται νὰ εἰσαγάγῃ αὐτὸν εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἐσωτερικῶν ἐλατηρίων καὶ τῶν ἀποκρύφων αἰτίων τῶν ἐξωτερικῶν ἀποτελεσμάτων. Δικαίως ὅθεν ὁ ἐκ Μιλάνου ζωγράφος *Λομάτζο* (Lomazzo, 1538—1600) ἔλεγεν, ὅτι «ἡ Ἀνατομικὴ εἶναι τὸ μυστικὸν τῆς τέχνης» καὶ ὅτι «οἱ μέγιστοι τῶν συγχρόνων γλυπτῶν εἶναι οἱ ἄριστα κατέχοντες ταύτην». Ἀληθῶς δέ, ὅταν ἐν ταῖς σχολαῖς, τοῖς ἐργαστηρίοις καὶ παρὰ τῇ δημοσίᾳ γνώμῃ ἡ Ἀνατομικὴ καὶ ἡ Προοπτικὴ παύσουν νὰ θεωρῶνται ὡς βάσεις τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀποφανθῶμεν θαρρούντως, ὅτι ἡ τέχνη καὶ πάντα τὰ πρὸς αὐτὴν σχετιζόμενα ἐπαπειλοῦνται ὑπὸ προσεχοῦς καὶ βεβαίας παρακμῆς. «Πῶς θὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀλήθειαν τοῦ δέρματος ἄνευ τῆς ἀληθείας τῶν μυῶν;» ἠρώτα ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεὺς τῆς «Ἱστορίας τῆς ζωγραφικῆς κατὰ τὸν Μεσαίωνα» *Ἐμερὶκ Δαβὶδ* (1755—1839). Καὶ συνεβούλευε τοὺς καλλιτέχνας ὅπως, φιλοπόνως ὁπλιζόμενοι διὰ τοῦ σιδήρου, διασχίζουν αὐτοὶ τὸν πέπλον, ὅστις καλύπτει τὰ ὑπὸ τὸ δέρμα ἐλατήρια, σπουδάζοντες τὴν μορφὴν τῶν μυῶν, τὴν θέσιν, τὰς διασταυρώσεις αὐτῶν καὶ ἰδίως τὰς προσφύσεις των, ἀεὶ προχωροῦντες εἰς τὸ βάθος, μέχρις αὐτοῦ τοῦ σκελετοῦ. Δὲν παρέλειπεν ὅμως νὰ συνιστᾷ συγχρόνως, ὅπως συμβουλεύωνται ἐκ παραλλήλου καὶ τὴν ἔμψυχον φύσιν, ἀναπλάττοντες τὸ ἀνατμηθὲν μέρος τοῦ πτώματος κατὰ τὸ ζῶν πρότυπον. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ *Μονταβὲρ* (Montabert) λέγει ὅτι, ἐὰν τόσαι εἰκόνες στερῶνται ἀληθείας, τοῦτο συμβαίνει, διότι οἱ ζωγράφοι ἠγνόησαν κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν καλλιτεχνικὴν ἀνατομικὴν καὶ δὲν ἐνητένισαν τὴν φύσιν· διότι ἐπίστευσαν, ὅτι γνωρίζουν τὴν ἀνατομικήν, μόνον ἐπειδὴ ἐγνώριζον τὴν ὀνοματολογίαν τῶν ὀστῶν καὶ τῶν μυῶν· διότι ἐπίστευσαν, ὅτι ἡ ἀνατομικὴ συνίσταται μόνον εἰς τὴν τέχνην τοῦ συναρμολογεῖν ὀστᾶ καὶ μῦς, καὶ τέλος διότι οὐδέποτε ἰδίως ἐμελέτησαν τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἀνθρώπου.

Κατὰ τὸν *Gerdy*, ἡ πλαστικὴ ἀνατομικὴ ἀποβαίνει διὰ τὸν καλλιτέχνην ὁ ἐπικουρικὸς πυρσός, ὅστις φωτίζων ρυθμίζει τὴν φαντασίαν του καὶ καθοδηγεῖ συγκρατῶν τὴν χεῖρά του εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀληθείας. Εἶναι δι' αὐτὸν ὁ μεγεθυντικὸς φακός, ὁ καθιστῶν τὰς ἐξωτερικὰς μορφὰς μᾶλλον εὐκρινεῖς εἰς τὰ ὄμματα καὶ εἰς τὸ πνεῦμά του. Καὶ ἀναμφιβόλως, θὰ ἠδύνατό τις νὰ γράψῃ πλήρη ἱστορίαν τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς παρακμῆς τῆς τέχνης, ἐξετάζων ἁπλῶς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐμελετήθη ἢ παρημελήθη ἡ ἀνατομικὴ ὑπὸ τῶν σχολῶν, τῶν μεταδουσῶν τὴν τέχνην διὰ τῶν αἰώνων.

Πᾶσα ἀνατομικὴ γνῶσις καὶ ἄσκησις δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ, ὅτι εἶναι ἀπόκτημα τῶν νεωτέρων μόνον χρόνων. Ἱερόν τι ἰνδικὸν βιβλίον, ἡ «Ayurveda», χρονολογούμενον ἀπὸ τριῶν περίπου χιλιετηρίδων, μαρτυρεῖ περὶ ἐκτάκτων ἀνατομικῶν γνώσεων παρὰ τοῖς τότε Ἰνδοῖς. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης οἱ Ἑβραῖοι φαίνονται ἱκανῶς κατώτεροι τῶν Ἰνδῶν. Τοὐναντίον, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Malgaigne (Étude sur l'anatomie et la physique d'Homère, dans le Bullet. de l'Acad. de Med., 1842), τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου ἀποδεικνύουν τοὺς ἀρχαιοτάτους Ἕλληνας ἀξιολόγους ἀνατόμους. Ὁ καθηγητὴς οὗτος ἐσημείωσεν ἐν τῇ «Ἰλιάδι» περὶ τὰς 145 παρατηρήσεις παντοειδῶν τραυμάτων καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ προσθέσῃ, ὅτι δύναταί τις ν' ἀνεύρῃ ἐκεῖ καλλίστην κατὰ χώρας ἀνατομικήν. Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει πλευράς, κλεῖδα, βραχίονα, γλουτούς, μηρόν, κνήμην, ἀστραγάλους κλπ.· περιγράφει μετὰ χάριτος καὶ ἀκριβείας τὸν ἀχίλλειον τένοντα· ἀναφέρει τὸ νεῦρον μὲ τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ σημασίαν καὶ δὲν συγχέει αὐτὸ πρὸς τὸν τένοντα· μνημονεύει τοῦ κρεμαστῆρος συνδέσμου τοῦ ἥπατος, ὡς προερχομένου ἐκ τοῦ διαφράγματος· λέγει, ὅτι ἡ κνήμη ἀποτελεῖται ἐκ δύο ὀστῶν καὶ τοποθετεῖ τοὺς μὲν πνεύμονας ἐν τῷ θώρακι, τὰ δὲ σπλάγχνα ἐν τῇ κοιλίᾳ. Καὶ οἱ Δωριεῖς ἐξ ἀρχῆς εἶχον ἀναζητήσει τὴν ἀνατομικὴν ἀλήθειαν· Ἐντεῦθεν δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν πῶς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καλλιτέχναι κατώρθωσαν νὰ παραγάγουν τελειότατα ἔργα τέχνης. Εἶναι ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστα τὰ ἐν Κνωσῷ τῆς Κρήτης εὑρήματα, ἀνάγλυφοι θώρακες, βραχίονες, ἀκροβάτης τις ἐξ ἐλεφαντόδοντος, ἐμφανίζοντα πάντα ἰσχυροὺς ἅμα καὶ ἀνατομικῶς ἀκριβεῖς μυῶνας, ὧν δύναταί τις νὰ διακρίνῃ καὶ τὰς φλέβας ἔτι ἢ καὶ τοὺς ὄνυχας. Ὡσαύτως ἀγγεῖόν τι ἐξ Ἁγίας Τριάδος δὲν ὑστερεῖ εἰς ἐμφάνισιν εὐρώστων παλαιστῶν, μεμυωμένων ὡς ἀθλητῶν τῶν μετέπειτα χρόνων.

Ἀλλ' ἂν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὡς εἶναι προφανές, ἐγνώριζον ἱκανῶς τὴν ἀνατομικήν, ἐγνώριζον ταύτην ἐμπειρικῶς μόνον, ὡς καλλιτέχναι καὶ οὐχὶ ὡς ἐπιστήμονες. Δὲν ἤντλουν τὰς γνώσεις αὐτῶν ἀνατέμνοντες ἀνθρώπινα πτώματα, ἐφ' ὅσον αἱ ἀνθρωποτομίαι ἦσαν ἀπηγορευμέναι ἐκ τῶν περὶ τεθνεώτων πεποιθήσεων. Οὐδὲ ἠδύναντο νὰ γνωρίσουν κατὰ προσέγγισιν τὴν ἐσωτερικὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος διὰ ζωικῶν θυσιῶν, τόσον συχνῶν ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Ἰουδαίᾳ, Ρώμῃ καὶ Αἰγύπτῳ. Ὡσαύτως οὐδ' ἡ ἐξέτασις τῶν σπλάγχνων ὑπὸ τῶν ἱεροσκόπων, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἡ κένωσις τῆς κοιλίας καὶ τοῦ κρανίου ὑπὸ τῶν ταριχευτῶν ἀρκοῦν, ἵνα ἐμπνεύσουν ἡμῖν τὴν σκέψιν περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ὑπάρξεως παρ' ἀρχαίοις γνώσεων συγκριτικῆς ἀνατομικῆς. Οὐδὲν κείμενον ἐστήριξε τοιαύτας γνώμας. Καὶ αὐτοὶ οἱ πατέρες τῆς ἰατρικῆς, καὶ δὴ ὁ Ἱπποκράτης, οὐδέποτε ἤνοιξαν πτώματα, οὐδ' ἔγραψαν περὶ ἀνατομικῆς. Ἂν δ' ἀναφέρωνται βιβλία τινά, ἐν οἷς ἀπαντῶσιν ἀνατομικαί τινες λεπτομέρειαι, πλήρεις ἄλλως τε πλανῶν καὶ ἀντιφάσεων, τὰ βιβλία ταῦτα ψευδῶς ἀποδίδονται εἰς τὸν Ἱπποκράτη καὶ δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν μετὰ σοβαρότητος. Ἐν τούτοις, ἂν πρέπῃ νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὸν Παυσανίαν (Χ, 2), ὁ Ἱπποκράτης εἶχεν ἀναθέσει εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν χαλκοῦν σκελετόν, ἐκτελεσθέντα βεβαίως ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του· «Ἐν τοῖς ἀναθήμασι τοῦ Ἀπόλλωνος μίμημα ἦν χαλκοῦν χρονιωτέρου, κατερρυηκότος τε ἤδη τὰς σάρκας καὶ τὰ ὀστᾶ ὑπολειπομένου μόνα· ἀνάθημα δὲ ὑπὸ Δελφῶν Ἱπποκράτους ἐλέγετο εἶναι ἰατροῦ».

Τὰς ἀνατομικὰς γνώσεις αὐτῶν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἤντλουν ἐν πάσῃ ἐκφάνσει τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, ἐν τῇ ζωῇ τῶν λουτρῶν, τῶν θεάτρων, τῶν ναῶν, ἀλλ' ἰδίως τῆς παλαίστρας, τῶν γυμνασίων καὶ τῶν σταδίων τῶν δημοσίων ἀγώνων. Εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα πρὸ παντὸς ἀνέλυον φυσιολογικῶς τὸν γυμναζόμενον ἔφηβον ἢ νέον, ὃν εἶχον ὡς εὔπλαστον πρότυπον καὶ ὡς ἐκμαγεῖον. Εἰς αὐτὰ καθίσταντο ἔμπειροι τῶν ἀναλογιῶν καὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς μορφολογίας τοῦ ζῶντος γυμνοῦ, ἐξοικειούμενοι πρὸς τοὺς ὡραιοτέρους τύπους τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος· εἰς αὐτὰ τέλος ἠρεύνων τὴν ἀνατομικὴν τῆς ἁρμονικῶς κινουμένης ζωῆς καὶ οὐχὶ τὴν ἀνατομικὴν τοῦ θανάτου. Ἐντεῦθεν τὰ ἔργα των διατηροῦν ἀπαράμιλλον δροσερότητα ἐμπνεύσεως, ἥτις εἶναι αὐτὴ ἡ δροσερότης τῆς ζωῆς (βλ. ἀθλητισμὸς τ. Β΄ σ. 308). Γνωρίζομεν πόσον μεγάλοι καλλιτέχναι ἀπέβησαν καίοἱ κατὰ τὴν τρωγλοδυτικὴν περίοδον τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς ζήσαντες ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀφρικῇ ἄνθρωποι τῆς Μαγδαληναίας τέχνης, καθὼς καὶ οἱ Ἀσσύριοι, σήμερον δὲ καὶ οἱ Ἐσκιμῶοι καὶ οἱ ἄγριοι Βοσχιμᾶνοι τῆς Νοτίας Ἀφρικῆς, ἀπεικονίζοντες ἐν γλυφαῖς τὴν στάσιν καὶ τὴν κίνησιν τῶν ζῴων, διότι μετ' ἐνδιαφέροντος παρετήρουν καὶ παρατηροῦν ταῦτα κατὰ τὴν ὥραν τῆς θήρας. Ἀλλ' ἂν οἱ λαοὶ οὗτοι ὑπῆρξαν κατὰ τὸ πλεῖστον καλλιτέχναι ζῴων, οἱ Ἕλληνες ἀπέβησαν καλλιτέχναι ἀνθρώπων καὶ θεῶν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐνδελεχῶς ἐμελέτων τὸ γυμνόν. Ἀνυψοῦντες τὰς αἰσθήσεις πρὸς τὸ πνεῦμα, οὐδεμίαν ἐδοκίμαζον σεμνοτυφίαν πρὸ τοῦ ἀποκεκαλυμμένου σώματος. Καὶ τοῦτο διέκρινεν αὐτοὺς τῶν ἄλλων λαῶν, Αἰγυπτίων, Χαλδαίων, Ἀσσυρίων, Ἐτρούσκων, οἵτινες, ἐκτὸς εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις, αἰσχυντηλῶς ἀπέφευγον τὸ πλεῖστον τὴν ἀπογύμνωσιν. Βεβαιοῦται, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ τέχνη ἔβη ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τὴν τελειότητα τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς. Ἀπὸ τοῦ Πραξιτέλους ἀρχόμεθα ἔχοντες τὴν ἐντύπωσιν καὶ τοῦ προτύπου, ὅπερ τοποθετεῖται πρὸ τοῦ καλλιτέχνου, ἐν τῇ ἠρεμίᾳ τοῦ ἐργαστηρίου του. Ὁ δὲ Ἀργεῖος Πολύκλειτος, συγγράφων ἰδίαν πραγματείαν, ἀπολεσθεῖσαν ἀτυχῶς, δημιουργεῖ τὸν πρῶτον «κανόνα» τῶν ἀναλογιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ γλύφει τὸν ἀριστουργηματικόν του «Δορυφόρον». Τούτου πολλὰ πιστὰ ἀντίγραφα ταχέως διεδόθησαν πολλαχόσε, χρησιμεύσαντα μέχρι τῶν χρόνων τῆς παρακμῆς ὡς τύποι,

Digitized by Google

πρὸς οὓς καὶ οἱ ἱκανώτεροι τῶν διδασκάλων παρέβαλλον τὰ ἴδια ἔργα των.

Ὁ Ἕλλην καλλιτέχνης διακρίνων ἐπὶ τοῦ ζῶντος τὴν παρουσίαν ὀστῶν, μυῶν, αἱμοφόρων ἀγγείων κλπ., προσεπάθει ν' ἀποτυπώσῃ ἐπὶ τοῦ λίθου, ἐν ἀρχῇ μὲν τὰ μᾶλλον εὐδιάκριτα τούτων, βραδύτερον δὲ τὰ λεπτότερα. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἐπὶ τοῦ λίθου ἐμφάνισις τῶν τοιούτων ἢ τοιούτων ἀνατομικῶν στοιχείων χρησιμεύει ἐνίοτε ὡς κριτήριον χρονολογικὸν τοῦ καλλιτεχνικοῦ ἔργου. Ὁ ἐπὶ τῶν πλευρῶν π.χ. ὀδοντωτὸς μῦς δὲν ἐμφανίζεται πρὸ τῆς αἰγινητικῆς τέχνης τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ὁ καλλιτέχνης τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, κατεχόμενος βαθύτατα ὑπὸ τοῦ ἀθλητικοῦ ἰδεώδους, ἀπέδιδε τοῦτο εἰς πάντα τὰ ἔργα του, ἀδιακρίτως καὶ ἀνεξαρτήτως ἡλικίας ἢ φύλου. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ὅμως τοῦ Ε' αἰῶνος ἤρξατο προσπαθῶν ν' ἀποδίδῃ σαφέστερον τοὺς εἰδικοὺς ἀνατομικοὺς χαρακτῆρας τῶν εἰκονιζομένων προσώπων οὕτως, ὥστε νὰ μὴ βραδύνουν κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος νὰ ἐμφανισθῶσιν ἡ σαφήνεια καὶ καθαρότης τῶν ἔργων τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πολυκλείτου. Ἐνῷ ἐν τῇ ἀσιατικῇ καὶ τῇ ἀρχαϊκῇ τέχνῃ οἱ προεξέχοντες ἐπανελαμβάνοντο πανομοιότυποι εἰς ἀμφότερα τὰ συμμετρικὰ μέρη, ἤδη εἰς τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπάρχει ποικιλία μορφῆς δι' ἕκαστον μέλος, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐκτελουμένην κίνησιν καὶ τὸν ἑκάστοτε βαθμὸν καὶ τὴν φύσιν τῆς μυϊκῆς συστολῆς. Μόλις δὲ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα καὶ βραδύτερον ἡ ἑλληνικὴ τέχνη ἐσκέφθη νὰ ἀποδώσῃ μετὰ τῆς μᾶλλον λεπτολόγου ἀληθείας καὶ τοῦ πραγματισμοῦ τὰς ἀνατομικὰς μορφὰς τοῦ παιδίου, τῆς γυναικὸς ἢ τοῦ γέροντος. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ γυναικεία σὰρξ ἀποτυποῦται ἁπαλωτάτη, οἱ ἴουλοι τῆς κόμης δὲν εἶναι πλέον συμμετρικοί, ἀλλ' ἄνισοι καὶ ἀνώμαλοι (Ἀποξυόμενος τοῦ *Λυσίππου*), ἀτάκτως πίπτοντες ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τοῦ τραχήλου. Ὡσαύτως ὁ λίθινος ὄγκος τῆς κεφαλῆς κοιλαίνεται βαθέως, ἵνα ἡ σκιὰ τῶν κοιλασμάτων ἀποτελέσῃ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀνταύγειαν τῶν προεξεχόντων μερῶν. Αἱ κόμαι, ἃς ἐφιλοτέχνησαν ὁ *Πραξιτέλης* (Ἑρμῆς τῆς Ὀλυμπίας) ὁ *Σκόπας* (κεφαλαὶ Τεγέας) καὶ ὁ *Λύσιππος* (Ἀγίας) εἶναι γραφικώταται. Ὁμοίως καὶ αἱ κόμαι τοῦ *Πυθαγόρου* ὅστις διεκρίθη ἅμα διὰ τὴν ἐντελῆ παράστασιν τῶν μυῶν καὶ τῶν φλεβῶν τῶν ἀθλητικῶν αὐτοῦ ἀνδριάντων, ὧν αἱ ἐπιτυχεῖς ἀναλογίαι καὶ ἡ ζωηρότης τῆς παραστάσεως ἐποίουν τοὺς θεατάς, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος, νὰ αἰσθάνωνται τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀγωνιζομένων (*Plin.* H. N. 34, 19. 4. *Παυσ.* ΣΤ' 6. 1, 13. 4).

Τὰς πρὸς τὸν πραγματισμὸν εἰρημένας τάσεις προάγει ἔτι μᾶλλον ἡ ἑλληνιστικὴ περίοδος τῆς τέχνης, ἀποδίδουσα τὰς πολλαπλᾶς μεταξὺ τῶν ἀτόμων διαφορὰς μετ' ἀκριβείας πολλάκις ἀτέγκτου, μὴ διστάζούσης ν' ἀποτυποῖ ἐπὶ τῶν εἰκασμάτων καὶ αὐτὰς τὰς παθολογικὰς ἀλλοιώσεις καὶ φθοράς, πρὸ παντὸς εἰς τὰ ἐξ ὀπτῆς γῆς ἀγαλμάτια. Ἀλλὰ τὰ ἔργα τῆς περιόδου ταύτης, καίπερ ἀπὸ τῆς ἄλλης ἀπόψεως ἄριστα, δὲν ἔχουν πλέον τὴν δροσερότητα τῶν ἔργων τοῦ Ε' αἰῶνος, διότι ὁ τεχνίτης δὲν γνωρίζει πλέον τὴν ἀνατομικὴν τοῦ ζῶντος καὶ πρὸ τῶν ὀμμάτων του ἀσκουμένου προτύπου· διότι μέρος τῆς καλλιτεχνικῆς μορφώσεως αὐτοῦ ἄρχεται ἀποτελοῦσα ἤδη καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνατομικὴ τῶν Ἡροφίλων καὶ τῶν Ἐρασιστράτων.

Ἐξ ὅσων ἰατρῶν καὶ φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος ἐπεδόθησαν εἰς ἀνατομὰς ζῴων, οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ σπουδάσῃ καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀπ' εὐθείας, καταπνίγων τὴν ἀντιπάθειάν του καὶ τὰς προλήψεις τῆς ἐποχῆς του. Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ *Ἀριστοτέλης* (Περὶ τὰ ζῷα ἱστορ. I, 16) ἀνέφερεν, ὅτι τὰ μέρη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος εἶναι ἄγνωστα. «Τὰ μὲν οὖν μόρια τὰ πρὸς τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν τοῦτον τέτακται τὸν τρόπον, καὶ καθάπερ ἐλέχθη, διωνόμασταί τε μάλιστα καὶ γνώριμα διὰ τὴν συνήθειάν ἐστιν· τὰ δ' ἐντὸς τοὐναντίον· ἄγνωστα γὰρ ἐστὶ μάλιστα τὰ τῶν ἀνθρώπων, ὥστε δεῖ πρὸς τὰ τῶν ἄλλων ζῴων ἀνάγοντας σκοπεῖν, οἷς ἔχει παραπλησίαν τὴν φύσιν». Μόλις περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος δύο ὑπέροχα πνεύματα ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ *Ἐρασίστρατος* καὶ ὁ *Ἡρόφιλος*, συνέλαβον τὴν σκέψιν νὰ προβῶσιν εἰς ἀνθρωποτομίας, ὠθούμενοι πρὸς τοῦτο ἐκ τοῦ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἔρωτος. Τὸ γεγονὸς μετεδόθη ἡμῖν ὑπὸ δύο συγγραφέων τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς, τοῦ *Κέλσου* καὶ τοῦ *Τερτυλλιανοῦ*, οἵτινες ἀναφέρουν, ὅτι οἱ ἀνωτέρω ἀνέταμον ἔτι καὶ ζῶντας ἐγκληματίας, καταδικασθέντας εἰς θάνατον καὶ ἀποφυλακισθέντας ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων πρὸς τὸν ἐπιστημονικὸν σκοπόν. Πρὸς παρόμοιον σκοπὸν συνηρμολογήθησαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ πρῶτον καὶ δύο ἀνθρώπινοι σκελετοί. Βεβαίως τὰ γεγονότα ταῦτα προήγαγον σημαντικῶς τὴν ἀνατομικὴν ἐπιστήμην, εἰς ἣν νέαν ὤθησιν ἔδωκε βραδύτερον, κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα, καὶ ὁ *Γαληνός*, ἀναταμὼν ζῷα καὶ ἰδίως πιθήκους. Ἐν τούτοις τινὲς ἐπίστευσαν, ὅτι οὗτος διήνοιξε καὶ ἀνθρώπινα πτώματα. Ἂν τοῦτο εἶναι βέβαιον, ἴσως νὰ ἐχρησιμοποίησε πτώματα δολοφονηθέντων ἢ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θανόντων· ἴσως ἐμελέτησε καὶ ὀστᾶ εὑρεθέντα εἰς τὰ ὄρη ἢ παρασυρθέντα ἐκ τάφου ὑπὸ πλημμυρήσαντος ποταμοῦ.

Τοῦ «κανόνος» τοῦ *Πολυκλείτου*, ὡς ἐλέχθη πολλαχόσε, οἱ σπουδάζοντες τὰ μνημεῖα τῆς ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς τέχνης καὶ τῆς ἀρχαιολογίας διακρίνουν πολλοὺς κλασσικοὺς τύπους ἀναφαινομένους ἐν αὐτοῖς. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἦσαν ξένοι πρὸς τὴν θέαν τοῦ γυμνοῦ· ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς λουτροῖς δὲν ἔβλεπον εὐσταλῆ ἀθλητικὰ σώματα, ἐν δὲ τοῖς σταδίοις ἠντίκρυζον δυσειδεῖς μόνον ξένους ἐξ ἐπαγγέλματος ἀθλητὰς καὶ χονδροειδεῖς βαρβάρους. Ἐθαύμαζον ὅμως τὰ ἑλληνικὰ ἀγάλματα καὶ ἐπιδεξίως ἐφιλοτέχνουν ἀντίγραφα αὐτῶν. Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους μέχρι τῆς Ἀναγεννήσεως ἐπὶ τοῦ ζῶντος γυμνοῦ ἐθριάμβευσε τελείως ἡ ἀνατολικὴ ἀντίληψις τῆς σεμνοτυφίας, ἐπιδράσασα ἀναλόγως καὶ ἐπὶ τῆς τέχνης. Παρόμοιον πρὸς τὸν Πολυκλείτειον «κανόνα», ἀλλ' ἐπιμηκέστερον, εἶχον ἐπινοήσει καὶ ὁ *Λύσιππος* ὃν εὑρίσκομεν εἰς τὸ βιβλίον τοῦ *Cennino Cennini* καὶ ὃν πιθανῶς ἠκολούθησαν ὅ τε Ῥωμαῖος ἀρχιτέκτων *Βιτρούβιος* καὶ οἱ Βυζαντῖνοι καλλιτέχναι.

Ὀρειχάλκινον ἀγαλμάτιον, ὕψους 11 ἑκτμ., ἀνευρεθὲν ἐν Aisne τῆς Β. Γαλλίας, καταδεικνύει τὸ μέτρον τῶν γνώσεων τῆς ἀνατομικῆς περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν χριστιανικῶν χρόνων. Τὸ ἀγαλμάτιον ἀνατεθέν, ὡς φαίνεται ἐκ στικτῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφῆς, ὑπὸ Εὐδαμίδου, υἱοῦ τοῦ Περδίκκα, παριστᾷ ἄτομον καθήμενον, κατεσκληκός, ὡς πάσχον ἐκ φθίσεως. Στέρνον δὲν φαίνεται ὑφιστάμενον παρ' αὐτῷ, διότι οἱ καλλιτέχναι τῆς ἀρχαιότητος ἐπὶ πλεῖστον χρόνον ἠγνόουν πῶς προσεκολλῶντο αἱ πλευραὶ κατὰ τὸ στερνικὸν αὐτῶν ἄκρον. Ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βατικανοῦ ἀπαντῶσιν ἀφ' ἑτέρου δύο ἐκ μαρμάρου μνημεῖα, ἱκανῶς ἀξιόλογα, καθ' ὅσον μαρτυροῦσιν, ὅτι αἱ ἀνατομικαὶ σπουδαὶ ἐκ μέρους τῶν καλλιτεχνῶν (Χριστιανῶν ἢ ἐθνικῶν) τῆς ἐποχῆς των δὲν ἦσαν ὁπωσδήποτε παρημελημέναι. Τὸ πρῶτον τούτων ἀνάγεται εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Γαληνοῦ χρόνους καὶ ἀνευρέθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος παρὰ τὴν θέσιν τῆς ἐπαύλεως τοῦ Ἕλληνος ἀπελευθέρου *Anton. Musa*, ἰατροῦ εὐνοουμένου τοῦ Αὐγούστου· παριστᾷ δὲ θωρακικὰ καὶ κοιλιακὰ σπλάγχνα, ὧν ὅμως αἱ ἀναλογίαι δὲν εἶναι ἀνθρώπιναι, σχετιζόμεναι μᾶλλον πρὸς τὸν πίθηκον. Τὸ δεύτερον μνημεῖον ἀνάγεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Αὐγούστου καὶ ἀνευρέθη μετά τινων ἰατρικῶν ἐπιγραφῶν παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ἁγίου Παύλου· παριστᾷ δὲ σκελετὸν θώρακος, οὗτινος ὅμως ἡ ὀπισθία ὄψις εἶναι ἐπίπεδος. Ἄγνωστον ποῖος ἦτο ὁ προορισμός του. Ἴσως ὑπεμίμνησκε τὸν θάνατον, διότι παρ' ἐθνικοῖς ὁ σκελετὸς εἶχε καὶ τοιαύτην συμβολικὴν σημασίαν, ὡς παρ' ἡμῖν σήμερον τὸ κρανίον μετὰ τῶν χιαζομένων δύο ὀστῶν. Τοιαῦται παραστάσεις καὶ σύμβολα ἐσυνηθίζοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μέχρι τῶν χριστιανικῶν χρόνων, ἐπ' ἀγαθῷ βεβαίως τῆς ἀνατομικῆς, τοῦτο δὲ συνετέλεσε σημαντικῶς εἰς τὴν ἐπιβράδυνσιν τῆς παρακμῆς τῆς τέχνης. Πολλὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα μαρτυροῦν τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Ἐπὶ κυλινδρικοῦ π. χ. πηλίνου κυπέλλου τοῦ Μουσείου τῆς Ὀρλεάνης, ὕψους 11 ἑκτμ., ἀνευρεθέντος τῷ 1864 ἐν Heudebouville, παρίστανται ἔκτυποι 4 σκελετοὶ χορεύοντες. Ἐπί τινος δὲ σαρδόνυχος παρίσταται γεγλυμμένον κρανίον, κάτωθεν δ' αὐτοῦ τρίπους φέρων ἐδέσματα, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: «Πῖνε, λέγει τὸ γλύμμα, καὶ ἔσθιε καὶ περίκεισο ἄνθεα, τοιοῦτοι γεινόμεθα ἐξαπίνης». Ἡ παράστασις αὕτη ὑπομιμνήσκει τὸ ὑπὸ *Πετρωνίου* (Satir. 34) ἐν τῷ «Συμποσίῳ τοῦ Τριμαλκίωνος» ἀναγραφόμενον, ὅτι δοῦλος ἐκόμισεν εἰς τὴν τράπεζαν εἰκόνα σκελετοῦ ἐξ ἀργύρου, μὲ μέλη ἀρθρωτά, κινούμενα. Τὸ κομίζειν εἰς συμπόσια τοιαύτας εἰκόνας, ὑπενθυμιζούσας τὸ φθαρτὸν τοῦ βίου, ἦτο ἔθιμον αἰγυπτιακόν, εἰσαχθὲν ὡς φαίνεται, καὶ εἰς Ῥώμην. Αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει σχετικῶς, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι κατὰ τὰ συμπόσια περιέφερον ἐν σορῷ ξυλίνην εἰκόνα νεκροῦ καλλιτεχνικῶς ἐξειργασμένην, ἣν ὁ Πλούταρχος ὀνομάζει *σκελετόν*, εἰ καὶ εἶναι πιθανώτερον, ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὴν μομίαν τοῦ Λαζάρου καὶ παρομοία πρὸς τὰ ἐντάφια ἀγαλμάτια τῆς αἰγυπτιακῆς ἀρχαιότητος. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ *Ἡρόδοτος* (Ἱστ. II, 78). «Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτῶν ἐπεὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν σορῷ ξύλινον πεποιημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ, μέγαθος ὅσον τε πάντῃ πηχυαῖον ἢ δίπηχυν, δεικνὺς δὲ ἑκάστῳ τῶν συμποτέων λέγει· Ἐς τοῦτον ὁρέων πῖνέ τε καὶ τέρπευ· ἔσεαι γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος». Ὁ δὲ *Πλούταρχος* (Τῶν ἑπτ. σοφ. συμπ., 2) λέγει· «Ὁ δὲ Αἰγύπτιος σκελετός, ὃν ἐπιεικῶς εἰσφέροντες εἰς τὰ συμπόσια προτίθενται, καὶ παρακαλοῦσι μεμνῆσθαι τάχα δὴ τοιούτους ἐσομένους, καίπερ ἄχαρις καὶ ἄωρος ἐπίκωμος ἥκων, ὅμως ἔχει τινὰ καιρόν, εἰ μὴ πρὸς φιλίαν καὶ ἀγάπησιν ἀλλήλων προτρέπεται, καὶ παρακαλεῖ τὸν βίον μή, τῷ χρόνῳ βραχὺν ὄντα, πράγμασι κακοῖς μακρὸν ποιεῖν». Σκελετοὺς φέρει καὶ ἐπιταφία πλάξ, εὑρεθεῖσα ἐν Ῥώμῃ, ἀφιερωμένη εἰς γλύπτην. Καὶ οἱ σκελετοὶ οὗτοι στεροῦνται στέρνου, ἔχουσι δὲ τὰς διαρθρώσεις τῶν ἀγκώνων καὶ τῶν γονάτων ὁμοίας πρὸς τὰς τῶν πλαγγόνων. Ὑπὸ τοῦ *Σενέκα* (Consol. ad Luc. epist. XXIV) αἱ ἐν Ἅδου ψυχαὶ περιγράφονται ὡς πραγματικοὶ σκελετοί, ὡς ἐπίστευον καὶ ἐν Δελφοῖς, ὅτι κατὰ τὴν ἐν Ἅδῃ ἄφιξιν τῶν νεκρῶν ὁ ἐκ τῶν καταχθονίων δαιμόνων Εὐρύνομος κατεξέσχιζε τὰς σάρκας αὐτῶν διὰ τῶν ὀδόντων του, μεταβάλλων αὐτοὺς εἰς σκελετούς.

Εἰς ἄλλα μνημεῖα παρίσταται ὡς σκελετὸς αὐτὸς ὁ θάνατος, ἐποχούμενος μάλιστα θριαμβευτικῶς ἅρματος, συρομένου ὑπὸ λεόντων καὶ καταπατοῦντος ἄλλους σκελετούς. Φαίνεται, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς τὸν ἑλληνολατινικὸν πλαστικὸν τύπον τοῦ σκελετοῦ παρὰ τοῦ πολυθεϊσμοῦ ἐδιδάχθη, προσδοὺς αὐτὸς νέαν σημασίαν. Σημειωτέον δ' ὅτι εἰς πάντα τὰ τοιαῦτα ἔργα διακρίνει τις, ὅτι ὁ καλλιτέχνης ἐνασχολεῖται μᾶλλον περὶ τὸ καλλιτεχνικὸν σύνολον ἢ περὶ τὴν ἀνατομικὴν λεπτομέρειαν καὶ ἀκρίβειαν. Μόνον κατὰ τὰ ἄκρα ἐμφανίζει ὁπωσδήποτε προσπάθειάν τινα ἀνατομικῆς ἀκριβείας. Καὶ τοῦτο, διότι τὰ ἄκρα ἐμελετήθησαν σοβαρώτερον τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος. Ἡ «Περὶ ἀγμῶν» πραγματεία τοῦ *Ἱπποκράτους* ὄντως ἐλέγχει πλήρη γνῶσιν τῆς ὀστεολογίας τῆς κνήμης καὶ τοῦ ἄκρου ποδός.

Ὀλίγα γνωρίζομεν περὶ τῶν γνώσεων τῶν Χριστιανῶν ἰατρῶν. Ἀπὸ τῶν χρόνων ἔτι τοῦ Γαληνοῦ, φθίνοντος τοῦ Β' μ.Χ. αἰῶνος, φαίνεται, ὅτι ἡ δεισιδαιμονία καὶ αἱ προλήψεις ἤρξαντο ἐπισκοτίζουσαι πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν, ὥστε ἰατροί, φιλόσοφοι καὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας νὰ ὁμιλοῦν περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος μόνον κατὰ τὰ βιβλία. Δὲν ἐκτελοῦνται πλέον ἀνατομαί. Μόνον Ἕλληνές τινες ἰατροὶ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων ἐπιδίδονται ἀκόμη εἰς αὐτάς. Ὁ *Ὀρειβάσιος* (ἐπὶ Ἰουλιανοῦ) συγγράφει πραγματείαν, ὡς ἀπάνθισμα τῶν διδαγμάτων τοῦ Σωρανοῦ, τοῦ Ῥούφου καὶ τοῦ Γαληνοῦ. *Μελέτιος* ὁ ἐκ Φρυγίας μοναχὸς (ἐπὶ Θεοφίλου) ἀφιεροῖ βιβλίον «De re medica» εἰς τὴν σπουδὴν «De natura et structura hominis». Ὁ *Ἀέτιος* κατὰ τὸν ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνα εἰς τὴν «Τετράβιβλόν» του δίδει ἀνατομικάς τινας περιγραφάς. Θεόφιλος ὁ Πρωτοσπαθάριος (ἐπὶ Ἡρακλείου) συγγράφει φυσιολογικὴν ἀνατομικὴν κατὰ Γαληνόν. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους οἱ καλλιτέχναι τῆς χρονικῆς ταύτης περιόδου διετέλουν ξένοι πρὸς τὴν πραγματικὴν ἀνατομικὴν σπουδήν, καταδικασμένοι νὰ περιορίζωνται μετὰ τοῦ λυσιππείου «κανόνος» εἰς στοιχειώδεις τινὰς γνώσεις περὶ τοῦ σώματος, ἐξ οὗ καὶ ἐξηγεῖται ἡ ἔμμονος ἀνατομικὴ ἀνακρίβεια τῶν ἔργων των. Διὰ τοῦτο ἐν πολλοῖς ἠναγκάζοντο οὗτοι νὰ ἐπιδίδωνται εἰς ἀντιγραφὴν τῶν καθαρῶς κλασσικῶν προτύπων, μόνων δι' αὐτοὺς πηγῶν ἀνατομικῶν τινων πληροφοριῶν, καὶ δι' αὐτῶν νὰ πληρῶσι τὴν κατακομβικὴν καὶ τὴν βυζαντιακὴν τέχνην. Ἀλλ' ὡς γνωστόν, ἡ τοιαύτη δουλικὴ ἀντιγραφὴ ἀποτελεῖ αὐτόχρημα ἄρνησιν τῆς καλλιτεχνικῆς προσωπικότητος καὶ παύεται ἀνήκουσα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης καὶ τῆς σκέψεως.

Περὶ τὸν Ι' ἢ ΙΑ' αἰῶνα ἤδη ἀναφαίνεται ἡ πρώτη μετὰ Χριστὸν ὠργανωμένη ἰατρικὴ σχολὴ τοῦ Σαλέρνου. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦ περιφήμου τούτου ἐπιστημονικοῦ κέντρου, ὁ ὑποψήφιος διὰ τὴν ἄδειαν τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος χειρουργὸς ἔδει νὰ εἶχεν ἀσκηθῇ ἐπὶ ἔτος εἰς τὴν ἀνατομικήν. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1230 μ. Χ. ἤρξαντο ἐπιτρεπόμεναι ἐπισήμως πλέον αἱ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πτωμάτων ἀνατομαί. Πρῶτος ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ βασιλεὺς τῶν δύο Σικελιῶν Φρειδερῖκος ὁ Β' (1194—1250) ἐπέτρεψε τοῦτο, ὑποχρεώσας τοὺς ἰατροὺς ν' ἀσκῶνται ἐπὶ πτωμάτων ἐπὶ ἓν ἔτος τοὐλάχιστον πρὸ τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός των. Ἀλλ' οἱ πρῶτοι καλλιτέχναι τῆς Ἀναγεννήσεως, οἵτινες ἐργάζονται τὸ γυμνὸν μετ' ἀκριβείας, ἐμπνέονται ἀκόμη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ τῶν ἄρτι ἐλθόντων εἰς φῶς ἀριστουργημάτων τῆς ἀρχαιότητος. Οἱ *Θ. Μαζάτσιο* (*Tom. Masaccio*, 1401—1428), *Λ. Σινιορέλλι* (*Luc. Signorelli*, 1441—1523) καὶ *Ἀντ. Πολλαζουόλο* (*Ant. Pollajuolo*, 1426—1498) ἐκ τῶν πρώτων διεκρίθησαν διὰ τὴν ἱκανότητα αὐτῶν περὶ τὴν ἀνατομικήν. Ὁ τελευταῖος δ' ἀνέταμε πρῶτος ἐκ τῶν καλλιτεχνῶν καὶ πτώματα, φιλοπονήσας ἀνατομικοὺς πίνακας. Ὡς πρὸς τὸν *Τζεντ. Μπελλίνι* (*G. Bellini*, 1421—1501), ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς Βενετικῆς σχολῆς, γνωστὸν εἶναι ὅτι ὑπὸ τὰ ὄμματα αὐτοῦ ὁ Σουλτάνος Μωάμεθ ὁ Β' ἐκαρατόμησε δοῦλον, ἵνα παράσχῃ εἰς τὸν καλλιτέχνην τὴν εὐκαιρίαν νὰ σπουδάσῃ ἐπὶ ζῶντος τὴν σύσπασιν τῶν μυῶν τοῦ τραχήλου. Ἐπὶ πτωμάτων εἰργάσθη καὶ ὁ *Λεονάρντο Ντὰ Βίντσι* (*Leonardo Da Vinci*, 1452—1519), ἐνασχοληθεὶς μετὰ τοῦ φίλου του *Μάρκου Ἀντωνίου ντέλλα Τόρρε* (*M. Antonio della Torre*), εἰς τὴν ἐκπόνησιν ἀνατομικῶν πινάκων καὶ σχεδίων καὶ περιγράψας μετ' ἀκριβείας τὴν ἀνατομικὴν τοῦ ἵππου. Ἀντίγραφα τῶν πολυτίμων τούτων πινάκων εὑρίσκονται πολλαχοῦ.

Ἀλλ' οὐδεὶς τῶν διδασκάλων ἀφωσιώθη μετὰ τόσου ζήλου εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὅσον ὁ *Μιχαηλάγγελος* (*Michelangelo Bu*

Digitized by Google

enarotti, 1475—1576), μοχθήσας πρὸς τοῦτο ἐπὶ δώδεκα συναπτὰ ἔτη, μέχρι σημείου νὰ διακινδυνεύσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ὑγείαν του. Ἀπὸ τοῦ 1492 ἤρξατο ἐργαζόμενος εἰς τὰ γλυπτικὰ ἔργα τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅπως ὁ ἡγούμενος τοῦ ναοῦ ἀνταμείβῃ αὐτὸν διὰ πτωμάτων, λαμβανομένων ἐκ τοῦ ἐγγὺς νεκροταφείου. Ἡ λαϊκὴ δεισιδαιμονία ἐξηγέρθη τότε κατὰ τοῦ καλλιτέχνου, ὃν ἐθεώρησε βέβηλον, συκοφαντήσασα μάλιστα, ὅτι οὗτος προσέδεσεν ἐπὶ σταυροῦ ἄνθρωπον, ὃν ἀφῆκεν ἐπίτηδες ν' ἀποθάνῃ, ἵνα δυνηθῇ νὰ συλλάβῃ φυσικωτέραν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ. Εἰς τὰ ζωγραφικὰ καὶ τὰ γλυπτικά του ἔργα ὁ μέγας Φλωρεντῖνος διδάσκαλος ἐπεδίωξε νὰ τονίσῃ ζωηρῶς τὴν μυϊκὴν κίνησιν, δίδων εἰς τὰ γυμνά του τὰς ποικιλωτέρας καὶ τολμηροτέρας τῶν στάσεων. Ἴσως ἐπιτρέπεται νὰ ψέξῃ τις αὐτόν, ὅτι ἠκολούθησεν ἄγαν τυφλῶς τὴν ὁρμητικὴν ἔμπνευσίν του καὶ ὅτι συνεβουλεύθη συχνότερον τὴν μνήμην του ἢ τὸ ζῶν πρότυπον, καθ' ὃν χρόνον ἐδημιούργει τὰ ἔργα του, ἀποδοὺς εἰς τὰ γυμνά του μυϊκοὺς ὄγκους προφανῶς ὑπερβολικούς. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ *Ἀννίβας Καρράτσι (An. Carracci,* 1560 — 1609) ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ περί τινων προσώπων τῆς «Ὑστάτης Κρίσεως», ὅτι ὑπῆρξαν «ἄγαν ἀνατομικά». Ἐν πάσῃ περιπτώσει, οὐδεὶς θ' ἀρνηθῇ, ὅτι ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος προήγαγε σπουδαίως τὴν καλλιτεχνικὴν ἀνατομικὴν παρὰ τοῖς συγχρόνοις του. Μεταξὺ ἄλλων ὁ καλλιτέχνης κατεσκεύασε καὶ ἀνατομικοὺς πίνακας καὶ σχέδια, ὡς καί τι ἐκμαγεῖον μυολογικόν, χρησιμεῦσαν ὡς πρότυπον εἰς πολλοὺς ζωγράφους καὶ γλύπτας. Προετίθετο δέ, ὡς λέγει ὁ ἐκ τῶν βιογράφων του *Asc. Condivi,* νὰ συγγράψῃ καὶ πραγματείαν περὶ πασῶν τῶν κινήσεων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἀναπτύσσων ἅμα θεωρίαν τινά, ἣν μακρὰ πεῖρα εἶχεν αὐτῷ ἀποκαλύψει. Ἀτυχῶς οἱ μαθηταὶ τοῦ μεγάλου διδασκάλου, ἀντὶ νὰ μιμηθοῦν τὰ προτερήματά του, ἐνεκολπώθησαν τὰ ἐλαττώματα, ἐργαζόμενοι δουλικῶς ἐπὶ τῶν συνθέσεών του, χωρὶς νὰ παραβάλλουν τὰ ἴδια αὐτῶν ἔργα πρὸς τὴν ζῶσαν φύσιν, καὶ περιπίπτοντες, ἰδίως οἱ ζωγράφοι, εἰς τὰς πλέον χονδροειδεῖς πλάνας καὶ ἀσυμμετρίας.

Ρέμπραντ: *Τὸ μάθημα τῆς ἀνατομίας τοῦ καθηγητοῦ Τούλπ.*
[Πινακοθήκη Ἄμστερνταμ.]

Ὁ *Ραφαὴλ (Rafaëlo Santi* ἢ *Sanzio,* 1483—1520) καὶ οἱ μαθηταί του, χωρὶς νὰ μελετήσουν βαθύτερον τὴν ἀνατομικήν, παρήγαγον θαυμασίως τέλειον τὸ κάλλος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἀποδόντες εἰς τὰ γυμνά των ὅλην τὴν ἠρεμίαν καὶ τὴν ἐπιβλητικὴν γαλήνην τῶν ἀρχαίων ἀριστουργημάτων. Εἰς τὸν φίλον τοῦ Ραφαήλ, τὸν *Φρὰ Μπαρτολομαῖο* (*Fra Bartolomeo,* 1469—1517) ἀποδίδουν τὴν ἐφεύρεσιν τῶν μετ' ἐλατηρίων ἀνδρεικέλων, ἐφ' ὧν ἠδύνατό τις νὰ μελετήσῃ τὸν ἱματισμὸν καὶ τὰς πτυχώσεις αὐτοῦ ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὰς κινήσεις τοῦ γυμνοῦ.

Οἱ Βενετοὶ καλλιτέχναι, μᾶλλον χρωματισταὶ ἢ σχεδιασταί, οὐδεμίαν αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν προαγωγὴν εἰς τὴν ἀνατομικὴν ἐπιστήμην. Κατώρθωσαν ὅμως νὰ προσδώσουν εἰς τὰ γυμνὰ λάμψιν καὶ ἀκρίβειαν τόνων τοιαύτην, οἵαν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ δώσουν αἱ φλωρεντιναὶ καὶ ρωμαϊκαὶ σχολαί. Ἐν τούτοις ἐν Βενετίᾳ ἐξεδόθη, εἰς χειρόγραφα τὸ πρῶτον, τῷ 1478 τὸ ὑπὸ *Μουντίνι ντὲ Δούτσι (Mundini de Luzzi)* συγγραφὲν ἀπὸ τοῦ 1316 πρῶτον ἐγχειρίδιον ἀνατομικῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Anatomia Mundini a capite usque a pedes» Δι' αὐτοῦ εὐρύτερον διεδόθησαν αἱ ἀνατομικαὶ γνώσεις παρὰ τοῖς καλλιτέχναις. Ὁ δὲ *Τιτσιάνο (Titiano,* 1477—1576), ὅστις ἐφιλοτέχνησεν ἐπὶ πίνακος τὸν Ἀνδρέαν Βεσάλιον (Andr. Vésale, 1514—1564), σπουδάζοντα τὴν ἀνατομικὴν ἐν μέσῳ ἀποσυντεθειμένων πτωμάτων, καὶ ὅστις ἠθέλησεν αὐτὸς νὰ διευθύνῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θαυμασίων ξυλογραφικῶν πινάκων, οἵτινες συνοδεύουν τὸ μέγα ἔργον τοῦ ἐπιφανοῦς ἀνατόμου «Corporis humani fabrica», ὑπῆρξεν ἀπαράμιλλος καὶ αὐτὸς ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ χρωματίζειν τὴν σάρκα. Οἱ πίνακες τοῦ Βεσαλίου, ἐπηρέασαν πάντας τοὺς μετέπειτα ἐκδοθέντας παρὰ διαφόρων *(Eustachi, Valverde, Vidius,* κ.λ.π.) ἀνατομικοὺς ἄτλαντας καὶ πίνακας.

Κατὰ τῆς παρακμῆς, εἰς ἣν ἐξώθουν τὴν τέχνην οἱ ἀδέξιοι μιμηταὶ τοῦ Μιχαηλαγγέλου καὶ τοῦ Ραφαήλ, ἐξηγέρθη ἡ ἐκ Βονωνίας ἀντίδρασις τῶν *Καρράτσι,* οἵτινες ἐρρωμένως ἐπάλαισαν, ἵνα ἐπιβάλουν λιτότερον καὶ ἀκριβέστερον σχέδιον.

Ἀλλ' εἰς ποιάν τινα ἐπιτήδευσιν τούτων ἀντετάχθη ὁ πραγματιστὴς *Μ. Καραβάτζε* (*Caravage,* 1569—1609), οὗτινος ἐκπλήττουν ἡ ζωηρότης καὶ ἡ φυσικότης τοῦ χρωματισμοῦ τῶν γυμνῶν.

Ὡς ὁ Καραβάτζε, οὕτω καὶ οἱ παλαιοὶ διδάσκαλοι τῶν σχολῶν τοῦ Βορρᾶ προσεπάθησαν, ζωγραφοῦντες τὸ γυμνόν, ν' ἀποδώσουν τὴν ζῶσαν φύσιν ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἀληθείᾳ. Ἐλάχιστα ἐν τούτοις ἐνησχολήθησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν προτύπων των. Τὰς γυμνὰς εἰκόνας τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας, ἃς οἱ Φλαμανδοὶ *Βὰν Ἔυκ* (*Van Eyck,* ΙΔ' - ΙΕ' αἰὼν) εἰσήγαγον εἰς τὴν εὐρεῖαν αὐτῶν σύνθεσιν τοῦ «Μυστικοῦ Ἀμνοῦ», ἐξετέλεσαν οὗτοι μετ' ἐκπληκτικῆς διὰ τὴν ἐποχήν των ἐπιτηδειότητος. Οἱ ἀρχέγονοι ἐν γένει καλλιτέχναι τῶν Κάτω Χωρῶν καὶ τῆς Γερμανίας δὲν ἐπιζητοῦν τὸ κάλλος τῶν μορφῶν, προσδίδουν δ' ἐκδήλους κάμψεις καὶ καμπυλότητας εἰς τὰ ἀνθρώπινα μέλη. Διαπρέπουν ὅμως εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ δέρματος, τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου καὶ τῆς διαυγείας τοῦ ὀφθαλμοῦ. Οὕτω προσωπογραφίαι τινὲς τοῦ Γερμανοῦ *Χὰνς Χολμπάϊν* (*Hans Holbein,* 1497 - 1543), δημιουργοῦ τοῦ «Πενθίμου Χοροῦ», ἀληθῶς ἐξαπατοῦν.

Ὑπάρχει ἐν τῷ μουσείῳ τῆς ἑλβετικῆς Βασιλείας ἔργον, ἀποδιδόμενον εἰς τὸν καλλιτέχνην τοῦτον, ὁ «Νεκρὸς Χριστός», τοῦ ὁποίου τὸ αἷμα

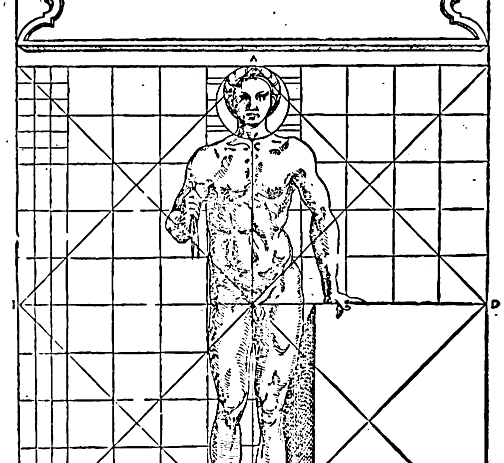

Ζὰν Γκουζόν: *Ἀναλογίαι τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.*

θὰ ἔλεγέ τις, ὅτι ρέει ἀληθῶς ἐπὶ τοῦ πρασινωποῦ δέρματος. Ὁ κριτικὸς καὶ αἰσθητικὸς *Waagen* (1794—1868) εἶπε περὶ αὐτοῦ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν ἢ νὰ ἐφιλοτεχνήθη κατὰ τὸ πτῶμα δολοφονηθέντος ἀνθρώπου. Ἐπίσης ὁ Γερμανὸς *Ἀλβ. Ντύρερ* (*Alb. Dürer,* 1471—1528), εἰ καὶ πολλάκις ἐξετράπη καὶ οὗτος εἰς ὑπερβολὴν πραγματισμοῦ, τηρῶν πολλαχοῦ τὴν γοτθικὴν ἀκαμψίαν, ἀπέδειξε τοὐλάχιστον, ὅτι ἐγνώριζε νὰ ἐκτιμᾷ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἁρμονίαν τοῦ σώματος, συγγράψας μάλιστα καὶ πραγματείαν «Περὶ ἀνθρωπίνων ἀναλογιῶν», δημοσιευθεῖσαν μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τοῦ φίλου του Pirkheimer. Ὁ *Ροῦμπενς* (*Rubens,* 1577—1640) ὑπῆρξεν ὁ Μιχαηλάγγελος τῆς φλαμανδικῆς ζωγραφικῆς. Ἡ γοητεία τῶν χρωματισμῶν του ἐκθαμβοῖ. Οὐδεὶς ἄλλος ἐζωγράφησεν εἰκόνας τόσον πεποικιλμένας, τόσον ζωηράς, γυμνὰ τόσον σφύζοντα ἐξ αἵματος. Καὶ αἱ προσωπογραφίαι δὲ τοῦ Ὀλλανδοῦ *Ρέμπραντ* (*P. Rembrandt,* 1606—1669), τοῦ πολεμήσαντος τὴν ἰταλικὴν ἐπίδρασιν ἐν Κάτω Χώραις, ἐμφανίζουν ζωηρὰν ἐπίσης ἔκφρασιν καὶ μαγευτικὸν χρωματισμόν, εἰ καὶ στεροῦνται χάριτος καὶ κομψότητος.

Ἐν Γαλλίᾳ, ὁ γλύπτης *Π. Πυζὲ (P. Puget,* 1622—1694) ἔχει τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ τὴν τόλμην τοῦ Μιχαηλαγγέλου καὶ Ροῦμπενς. Τὰ μάρμαρά του ἀναπνέουν. Εἶναι ὁ δημιουργὸς «Μίλωνος τοῦ Κροτωνιάτου», ὅν, κατασπαραττόμενον ὑπὸ λέοντος, ἰδοῦσα ἡ Μαρία Θηρεσία (1638—1683) ἐφώνησε· «Πόσον ὑποφέρει ὁ δυστυχὴς ἄνθρωπος!». Ἀλλ' ἡ ἐπιτήδευσις τῶν μικρῶν διδασκάλων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος *(Coypel, Vanloo, Bouchardon,* ἐκπονήσαντος τούτου καὶ ἀνατομικὸν ἐκμαγεῖον) προὐκάλεσε βιαίαν τὴν ἀντίδρασιν ὑπὸ τὸν *Ἰάκωβον Δαβὶδ (J. L. David,* 1748—1825). Οὗτος, ἐπαναφέρων τὴν γαλλικὴν σχολὴν εἰς τὴν μίμησιν τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, ἀπέδωκε μὲν τὴν χάριν καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν γραμμῶν εἰς τὰ ἔργα του, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμφυσήσῃ εἰς αὐτὰ καὶ τὴν ζωήν. Σοβαρῶς ἐμελέτησε τὸ γυμνὸν καὶ ὁ ρωμαντικὸς *Εὐγ. Δελακροὰ (Eug. Delacroix,* 1799 – 1863), ἀποδοὺς εἰς αὐτὸ δρᾶσιν ἐφάμιλλον πρὸς τὴν τῶν ἔργων τοῦ Ροῦμπενς καὶ τοῦ Καραβάτζε. Ἄξιον σημειώσεως, ὅτι τῷ 1839 ὁ ἰατρὸς *Auzoux* ἐπενόησε λυόμενον ἀνατομικὸν ἐκμαγεῖον *(κλαστικὴ ἀνατομική),* συνιστάμενον ἐξ 130 τεμαχίων, χρήσιμον διὰ τοὺς καλλιτέχνας τοὺς μὴ δυναμένους νὰ ἐνασχοληθῶσιν εἰς ἀνατομὰς ἐπὶ πτωμάτων. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1890 ὁ ἰατρὸς *Παῦλος Ρισσὲ (Paul Richer),* ἀποχωρήσας τὴν ἀνατομικὴν τοῦ ζῶντος ἀπὸ τῆς ἀνατομικῆς τοῦ πτώματος, ἵδρυσε τὴν γνησίαν καλλιτεχνικὴν ἀνατομικήν, τὴν σήμερον πανταχοῦ ἀνεγνωρισμένην, ἧς παραλλήλως ἐδημιουργήθησαν ἡ καλλιτεχνικὴ φυσιολογία καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ παθολογία. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ ταύτης ἐπενόησε καὶ τὸ περίφημον αὐτοῦ μυολογικὸν ἐκμαγεῖον τοῦ ζῶντος, ἐπίσης δὲ καί τινα «κανόνα» τῶν ἀνατομικῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀναλογιῶν, ἐν ᾧ ὡς μονὰς λαμβάνεται ἡ κεφαλή.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ καθιέρωσις τοῦ ἰδεώδους «κανόνος» ἐν τῇ τέχνῃ ἐθεωρήθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἄκαρπος καὶ ματαιόσχολος ἐπιχείρησις. Διερωτῶνται δέ τινες· «Διὰ τί νὰ ὑποτάσσωμεν εἰς ἕνα κανόνα τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν, τὴν τόσον ποικίλλουσαν, ἧς ἑκάστη ποικιλία ἀναλογίας δύναται νὰ πλουτίσῃ τὸ ὑλικὸν τοῦ γλύπτου, ὡς ἕκαστον χρῶμα πλουτίζει τὸ πυξίον τοῦ ζωγράφου;» Ἀναμφιβόλως αἱ ἀναλογίαι εἶναι εἷς τῶν νόμων τῶν ἀνατομικῶν σπουδῶν· ἀλλ' ὁ νόμος οὗτος εἶναι μεταβλητός, ὡς αὐτὴ ἡ ἀνατομική. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, δὲν πρέπει νὰ συντελῇ εἰς τὸ νὰ παρορῶνται τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τῆς τέχνης, αἱ μορφαί, αἱ στάσεις, αἱ κινήσεις καὶ ἡ ψυχολογικὴ ἔκφρασις.

Ἐν τέλει, ἀπὸ ἀπόψεως ἑλληνικῆς εἶναι ἄξιον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀκμάσας ἁγιογράφος ἱερομόναχος Διονύσιος, ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγράφων, εἶχε συντάξει «Ἑρμηνείαν τῶν ζωγράφων», παραλαβὼν ἅπαν σχεδὸν τὸ ὑλικὸν ἐξ ἀρχαιοτέρων ἑρμηνειῶν τοῦ ΙΣΤ' καὶ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἐπαυξήσας αὐτὸ τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἐκ Χίου μαθητοῦ του Κυρίλλου. Τὴν πραγματείαν ταύτην, ἄγνωστον μέχρι τοῦ 1839, ἀνεῦρεν εἰς χειρόγραφα ἐν Ἄθῳ ὁ Γάλλος Didron, ὅστις καὶ ἀντιγράψας αὐτὴν καὶ μεταγλωττίσας εἰς τὴν γαλλικήν, ἐξέδωκε μετὰ προλόγου τῷ 1845. Ἡ αὐτὴ «Ἑρμηνεία» ἐξεδόθη καὶ γερμανιστὶ τῷ 1855, ρωσιστὶ δὲ τῷ 1867 καὶ ἑλληνιστὶ πλήρης τῷ 1909 ὑπὸ *Ἀθαν. Παπαδοπούλου τοῦ Καραμέως.* Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος πραγματεία εἶναι ἀξία πολλοῦ ἐνδιαφέροντος, καθόσον καταδεικνύει ἡμῖν οἷος δεσμὸς ὑφίσταται μεταξὺ τῆς βυζαντιακῆς τέχνης

Digitized by Google

καὶ τοῦ ἀρχαίου «κανόνος» ἀναλογιῶν τοῦ Λυσίππου.

ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Βιβλιογραφία: Ἡ τὰς ἀνάγκας τῆς γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς ἐξυπηρετοῦσα καλλιτεχνικὴ ἀνατομικὴ ἀριθμεῖ, ὡς ἐπιστήμη ἀνεξάρτητος, σταδιοδρομίαν τεσσάρων αἰώνων. Ἡ χρονολογία αὕτη δὲν νοεῖται ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῆς ἐξωτερικῆς μορφολογίας τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν τέχνην (διότι αὕτη παρατηρεῖται ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος), ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἐπιτραπεισῶν τῶν ἐπὶ ἀνθρωπίνων πτωμάτων ἀνατομῶν, αἱ καλλιτεχνικαὶ σπουδαὶ ἤρξαντο ἰσχυρῶς ἐπηρεαζόμεναι καὶ μετὰ ζήλου ἐπωφελούμεναι τῶν ἀνατομικῶν ἐρευνῶν αἵτινες διεδόθησαν εὐρύτερον μετὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ πρώτου ἀνατομικοῦ βιβλίου ἐν ἔτει 1316 ὑπὸ τοῦ *Mundini de Luigi* ὅπερ κυκλοφορῆσαν κατ' ἀρχὰς εἰς ἀντίγραφα χειρόγραφα, ἐξετυπώθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1478.

Μόλις τῷ 1585 ἐξεδόθη τὸ πρῶτον εἰδικὸν σύγγραμμα τῆς καλλιτεχνικῆς ἀνατομικῆς ὑπὸ τοῦ Ἱσπανοῦ κοσμηματοποιοῦ, χαράκτου καὶ ἀνατόμου *Juan de Arphe y Villafane* (βλ. λ. Ἀνατομικοὶ *ἄτλαντες*). Ἔκτοτε ἡ καλλιτεχνικὴ ἀνατομικὴ ἀνεγνωρίσθη ὡς εἰδικὴ ἐπιστήμη, ἀνεξάρτητος τῆς ἰατρικῆς ἀνατομικῆς καθ' ὅτι πλὴν τῆς ἀνατομικῆς περιγραφῆς περιέλαβε τὴν αἰσθητικὴν μορφολογίαν, τὴν ἀνθρωπολογικὴν ἀναλογίαν, τὴν φυσιογνωμικήν, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν στάσεων καὶ τῶν κινήσεων κ.λ.π. Τὰ βιβλία, αἱ διατριβαὶ καὶ τὰ ἄρθρα τοῦ κλάδου τούτου ἐξεδίδοντο ἀλλεπάλληλα οὕτως, ὥστε ὁ ἐπιθυμῶν ν' ἀσχοληθῇ σήμερον ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ ἀνατομικῇ, αὐτῇ καθ' ἑαυτήν, ἔχει ν' ἀναδιφήσῃ ὀγκώδη βιβλιογραφίαν ἐργασιῶν τῶν παλαιῶν καὶ νέων διδασκάλων. Αἱ κυριώτεραι τούτων παρατίθενται κατωτέρω κατὰ χρονολογικὴν σειράν. Ἐξ αὐτῶν αἱ παλαιότεραι ἐκδόσεις εἶναι σπανιώταται, ὁ θέλων δὲ νὰ συμβουλευθῇ ταύτας δέον νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ σχολείου τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἐν Παρισίοις, Βιέννῃ, Βερολίνῳ, Βενετίᾳ, Ρώμῃ καὶ ἰδίως ἐν Βρυξέλλαις, ὅπου ἡ διδασκαλία τῆς καλλιτεχνικῆς ἀνατομικῆς ἔχει λάβει τὴν τελειοτέραν αὐτῆς μορφήν. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα στερεῖται εἰδικοῦ βιβλίου καλλιτεχνικῆς ἀνατομικῆς, ὡς στερεῖται καὶ εἰδικῆς διδασκαλίας ἡ παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ σχολῇ τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἕδρα τῆς καλλιτεχνικῆς ἀνατομικῆς.

1) *Mundini,* Anatomia a capite usque a pedes, Venezia 1478. 2) *Andrea Vesali,* De Humani corporis fabrica Libri septem. Ed. 1543. 3) *Valverde,* Historia de la composicion del cuerpo humano, Roma 1566. 4) *Albert Dürer,* Anatomie des formes 1534. 4α) *Juan de Arphe,* Varia commensuracion para la escultura y arquitectura, Sevilla 1585. 5) *Gonthier Hernan Ryff,* Tableaux anatomiques 1541. 5α) *Jacob van der Graeht,* Anatomie der wtterlicke deelen van het Menschelick Lichaem Dienende om te verstaen ende volkomentlick wt te beelden alle beroerlicheit des Selven Lichaems. Bequaem vor Schilders, Beelt-houwers Plaet-synders, als oock Chirurgies-In s' Graven Hagae 1634 6) *Chrysostomo Martinez,* Nouvelles figures des proportions et d'anatomie du corps humain-Paris 1689 7) *Fr. Tortebat,* Abrégé d'anatomie accomodée aux arts de peinture et de sculpture, Paris 1668 8) *Carlo Cesio,* Anatomia dei pittori, Roma 1697. 9) *Lelli,* Anatomia esterna del corpo umano, per uso de' pittori e scultori, Bologna 1740. 10) *Iohn Brisbane,* The anatomy of painting, London 1769. 11) *Dandré-Bardon,* Traité d'anatomie à l'usage des jeunes peintes, Paris 1770. 12) *Charles Monnet,* Etudes d'anatomie à l'usage des peintres, Paris 1770. 13) *Lambert-Sigisbert Adam,* Planches anatomiques pour les peintres et sculpteurs, Paris 1773. 14) *Jacques Gamelin,* Nouveau recueil d'ostéologie et de myologie pour l'utilité des sciences et des arts Toulouse 1779. 15 *Van Amstel,* Aanleiding tot de kennis der Anatomie, in de tekenkunst, Amsterdam 1783. 16) *W. Hunter,* Two introductory letters, London 1784. 17) *Al. Monro,* Traité d'Anatomie comparée, Paris 1786, 18) *J-J. Suẽ,* Eléments d'anatomie à l'usage des peintres, des sculpteurs et des amateurs, Paris 1788. 19) *Bootmann.* Cours d'anatomie à l'usage des artistes, Paris 1788. 20) *Bouchardon,* Anatomie nécessaire pour l'usage du dessein (ἄνευ χρονολ.). 21) *Camber,* Dissertation sur les différences réelles que présentent les traits du visage chez les hommes de différents pays, sur le beau qui caractérise les statues antiques et les pierres gravées; suivie d'une nouvelle méthode pour dessiner toutes sortes de têtes humaines avec la plus grande sûreté, Utrecht 1791. 22) *F. Caldani.* Riflessioni sull' Anatomia nella pittura, Venezia 1808. 23) *G-B. de Rubeis,* Trattato dei rittrati ossia Trattato per coglier le fisionomie. Trattato d'anatomia per uso dei pittori, Parigi 1809. 24) *Giusepe del Medico,* Anatomia per uso dei pittori, Roma 1811. 25) *J G. Salvage,* Anatomie du Gladiateur combattant, applicable aux beax-arts, Paris 1812 26) *Giambattista Sabattini,* Tavole anatomiche per li pittori e gli scultori, Roma 1814. 27) *Puolo Mascagni,* Anatomie per uso degli studiosi di scultura e pittura, Firenze 1816. 28) *James Biach Sharpe,* Elements of anatomy; designes for the use of students in the fine arts, London 1818. 29) *Chaussier,* Recueil anatomique à l'usage des médecins, peintres et sculpteurs, Paris 1820. 30) *Gerdy,* Anatomie des formes extérieures du corps humain appl. à la peinture, à la sculpt. et à la chirur., Paris 1829. 31) *C-N.Grand,* Quelques considérations sur les connaissances anatomiques appl. aux beaux-arts, Paris 1830. 32) *Squanquerillo,* Opera di anatomia pittorica, Roma 1837. 33 *Bertinatti,* Tavole anatomiche annesse agli elementi di anatomia fisiologica applicata alle belle arti, Torino 1838. 34) *G. Vasari,* Vies des peintres, sculpt. et archit. tr. par Leclanché, Paris, 1841. 35) *A. Péquégnot,* Anatomie en descr. des formes de l'homme exclus. dest aux peintres, sculpt. et draveurs, Paris, 1845. 36) *Esquivel,* Tratado de anatomica, Madrid, 1848. 37) *Fau,* Anatomie artistique élémantaire, Paris 1850 38) *A-F. Rio.* De l'art chrétien, Paris 1861. 39) *U. Trélat,* Introd. à un cours d'anatomie appl. aux beaux-arts, Paris 1863. 40) *E. Guillaume,* L'oeuvre et la vie de Michel-Ange, Paris 1876. 41) *Harless,* Lehrbuch der plastischen Anatomie, Stuttgart 1876. 42) *Küss* et *Cuyer,* Le corps humain e.t.c., Paris 1879. 43) *E. Müntz,* Raphaël; sa vie, son oeuvre et son temps, Paris 1881. 44: *M. Duval,* Précis d'Anatomie artistique, Paris 1882. 45) *Chéreau,* Ἄρθρον Anatomie ἐν τῷ Diction. encyclopéd. des sciences méd. 46) *Laboulène* La rennaissance anatomique du XVI siècle (Rev. scient. t. XIII, 1886). 47) *G. Pawlowski,* Rubens; sa vie et son œuvre, Paris 1889. 48) *Hip. Pauchet,* Recueil d'anatomie à l'usage des artistes (ἄνευ χρονολ.). 49) *Richer,* Anatomie artistique, Paris 1890. 50) *Choulant,* Geschichte und bibliogr. der anatomischen Abbieldung nach ihrer Beziehunganf anatom. Wis. und Bild., Leipzig 1892. 51) *Richer,* Canon des proportions du corps humain, Paris 1893. 52) *Fau* et *Cuyer,* Anatomie artist. du corps humain, Paris 1896. 53) *Richer,* L'anatomie et les arts plastiques. 54) *Duval* et *Cuyer,* Cours d'anatomie artistique. 55) *Duval* et *Cuyer.* Histoire de l'anatomie plastique. Paris 1898. 56) *Cuyer,* Notes sur deux dessins d'anatomie de Baccio Bandinelli et d'Alessandro Allori (Moniteur du dessin, Paris, Juillet 1898). 57) *Vinci.* Etudes anatomiques, Paris 1901. 58) *Da Vinci,* Notes et croquis sur la physionomie, Paris 1901. 59) *Lanteri,* Modelling a guide for Teachers and Students, London 1902. 60) *Richer,* Leçon d'ouverture sur l'anatomie artistique, Paris 25 Nov. 1903. 61) *Henry Meige,* Une révolution anatomique (Nouv. icon. de la Salpétrière, Paris, Janv. 1907. 62) *Bruandet,* L'anatomie sur le vivant, Paris 1906. 63) *Mortet,* La mesure de la figure humaine et le canon des proportions e.t.c., Paris 1910. 64) La figure humaine, Paris 1918 (éd : 87, rue de Lille). 65) *Aubaret,* L'anatomie sur le vivant. Anatomie de surface, Paris 1920. 66) *Richer,* Nouvelle anatomie artistique, Paris 1921. 67) *Henry Meige,* Leçon d'ouverture sur l'anatomie artistigue, Paris 1922. 68) *Roussy,* Géométrie du corps humain, Paris 1924. 69) *Richer,* Le Nu dans l'Art, Paris 1925. 70) *Henry Meige,* Variations morphologiques des lèvres (Presse Médicale, Paris 2 Janv. 1926). 71) *Toffer,* Essai de physionomie (Genève, 1845) 72) *Gratiolet,* De la physionomie et des monuements d'expression (1861). 73) *Mouton,* La physionomie comparée (Paris 1885). 74) *Hartenberg,* Physionomie et caractère (Paris 1908). 75) *Charpy* et *Jammes,* Guide anatomique aux musées de sculpture Paris 1908). 76) *Boutarel,* La beauté féminine au moyen âge (pro Medico, No 4 et 5, Paris 1906). 77) *Meige* et *Huard.* Le relief sus-inguinal (Presse Médicale, 14 Juillet 1926). 78 *Peugniez,* Cinématique de la main Presse Médicale 26 Janv. 1927). 79) *Morlet,* Empreinte de mains néolithiques (Presse Médicale, 16 Fevrier 1927). 80) *Desfosses,* Les sources de connaissance de la physionomie (Presse Médicale, 5 Mars 1927).

Ν. Ν. ΔΡΑΚΟΥΛΙΔΗΣ

ιι) ΑΝΑΤΟΜΙΚΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ· βλ. λ. Ζῳολογια.

ιιι) ΑΝΑΤΟΜΙΚΗ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ· βλ. λ. Βοτανική.

—**Ἀνατομικὴ τῶν** ***δρογῶν***· βλ. Φαρμακογνωσία.

—**Ἀνατομικὴ** ***συγκριτική***· βλ. Βιολογία.

ἀνατομικοζῳολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀνατομὴν τῶν ζῴων: «ἀνατομικοζῳολογικαὶ ἔρευναι» (σύνθετον κακόζηλον). Β. Φ.

ἀνατομικοπαθολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν λεγομένην παθολογικὴν ἀνατομικὴν (ξενικὸν μετάφρασμα). Β. Φ.

ἀνατομικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνήκων ἢ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀνατομήν: «ἀνατομικὰ συγγράμματα», «ἀνατομικαὶ ἐγχειρήσεις»· ‖ ὁ ἀσχολούμενος περὶ τὴν ἀνατομήν: «ἐδιδάχθη ὑπὸ ἀρίστων ἀνατομικῶν ἀνδρῶν»· πβλ. *γραμματικός, μαθηματικὸς κ. τ. τ.*—Ἐπίρρ. **ἀνατομικῶς.** Β. Φ.

— ***ἀνατομικὰ ἐκμαγεῖα*** (écorchés). Ἐκμαγεῖα γύψινα παριστῶντα τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἄνευ δέρματος. Ταῦτα εἰσήχθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κυρίως καθ' ἣν ἐπετράπησαν ἐπισήμως αἱ ἀνατομαί. Ἡ εἰσαγωγή των εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν διὰ τῆς ἀναπαραγωγῆς ὑπὸ σμίκρυνσιν ἐκτύπων εἰς μεγάλην κλίμακα ἐκ τούτων, ἐβοήθησε κατὰ πολὺ τὰς ἀνατομικὰς σπουδὰς τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τὰς μυολογικὰς τῶν ἰατρῶν. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ νυστερίου καὶ τῆς λαβίδος ἀνὰ μέσον τῆς σμίλης καὶ τοῦ χρωστῆρος ἐσημείωσεν οὕτω τοὺς ὡραιοτέρους γάμους τῆς ἐπιστήμης πρὸς τὴν τέχνην, τῆς ἀληθείας πρὸς τὸ κάλλος.

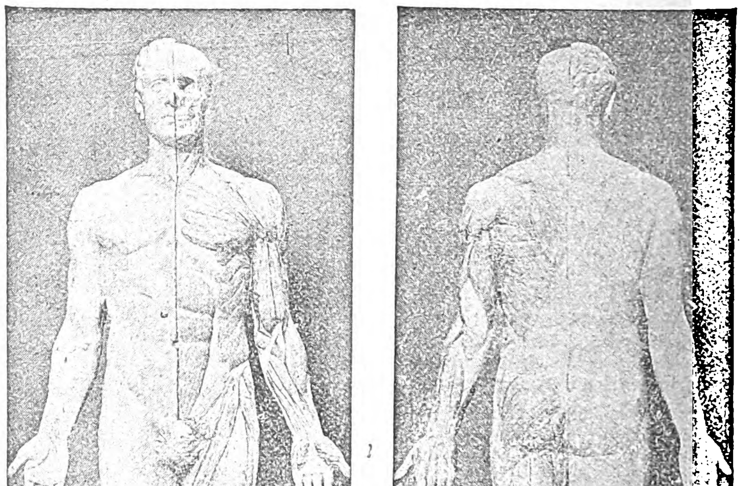

'Αναιομικὸν ἐκμαγεῖον τοῦ ζῶντος ὑπὸ *P. Richer.*

Ἐκ τῶν πρώτων ἀνατομικῶν ἐκμαγείων εἶναι γνωστὸν τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν *Μιχαηλάγγελον* καὶ παριστῶν ἄτομον ἐν στάσει γονυπετεῖ, κρατοῦν τὴν κεφαλήν του ἐν ἀπελπισίᾳ, χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Εἰς τὸν αὐτὸν αἰῶνα ἀνήκει τὸ ὑπὸ τοῦ Φλωρεντινοῦ ζωγράφου καὶ γλύπτου *Baccio Bandinelli* (1493—1460) φιλοτεχνηθὲν ἀνατομικὸν ἐκμαγεῖον ὅπερ παριστᾷ ἄτομον ἐν παραληρήματι χαρᾶς, λίαν εὐχάριστον ἐκ πρώτης ὄψεως ἀλλ' ἀνακριβὲς ἀνατομικῶς. Ἀντιθέτως πρὸς τοῦτο τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ ἐκ *Cigoli* ζωγράφου, γλύπτου, ἀρχιτέκτονος, ποιητοῦ καὶ μουσικοῦ *Ludovico Cardi* (1559—1613) διακρίνεται διὰ τὴν καλλιτεχνικήν του ἐκτέλεσιν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνατομικήν του ἀκρίβειαν. Τὸ ἐκμαγεῖον τοῦτο παριστᾷ ἄτομον ἐν στάσει ρωμαϊκοῦ χαιρετισμοῦ. Τὸ δοκίμιόν του ἐγένετο εἰς κηρὸν καὶ τὸ πρωτότυ-

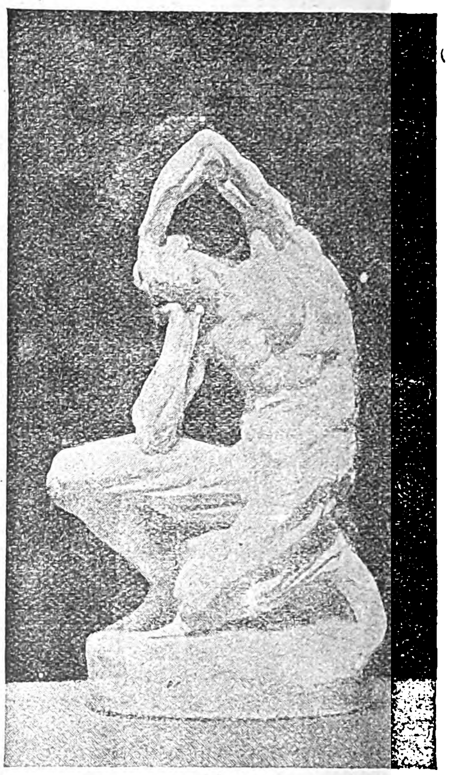

'Ανατομικὸν ἐκμαγεῖον τοῦ Μιχαηλαγγέλου.

πον εἰς ὀρείχαλκον. Ἀμφότερα φυλάσσονται ἐν τῷ ἐθνικῷ μουσείῳ τῆς Φλωρεντίας. Πρὸς τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ *Cardi* καταπληκτικὴν ὁμοιότητα ἔχει τὸ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα φιλοτεχνηθὲν ὑπὸ τοῦ ἐκ *Chaumont* τῆς Γαλλίας γλύπτου καὶ ἀρχιτέκτονος *Bouchardon* (1698—1762). Τὸ ἐκμαγεῖον τοῦτο φαίνεται βαθύτατα ἐπηρεασμένον καὶ ἐκ τῶν διδαγμάτων τοῦ μεγάλου ἀνατόμου *Vésale.* Εὑρίσκεται ἐν τῷ μουσείῳ *Huguier* τῆς ἐν Παρισίοις ἐθνικῆς σχολῆς τῶν καλῶν τεχνῶν. Εἰς τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἀνήκει καὶ τὸ ἀνατομικὸν ἐκμαγεῖον τοῦ Houdon (1741—1828) ἐκπονηθὲν διὰ σκοπὸν διδακτικὸν καὶ σχὸν μεγάλην ἐπετυχίαν διὰ τῆς διαδόσεως τῶν ἐν σμικρῷ ἐκτύπων του. Ἐν τούτοις καὶ τοῦτο παρουσιάζει ἀνατομικά τινα σφάλματα.

Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἀνεφάνη τὸ περιώνυμον καταστὰν ἀνατομικὸν ἐκμαγεῖον τοῦ «μαχομένου μονομάχου» ἀπεικονίζον τὴν μυολογίαν τοῦ περι

Digitized by Google

φήμου τούτου ἔργου. Δημιουργὸς τοῦ ἐκμαγείου τούτου, ὅπερ εὑρίσκεται ἐν τῷ μουσείῳ τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθν. σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν, εἶναι ὁ ἐκ Saint-Flour ἰατρὸς *ean-Galbert Salvage* (1772—1813). Ὁ *Salvage* ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ ἀνατομικοῦ του ἐκμαγείου ἠθέλησε νὰ προσδώσῃ εἰς αὐτὸ ὅσον ἔνεστι ζωτικότητα, προσπαθῶν ν' ἀποφύγῃ τὸ μέγα σφάλμα τῆς ἐμφανίσεως νεκρῶν, πλαδαρῶν, πτωματικῶν μυῶν, εἰς ὃ ὑποπίπτουν πάντα τὰ πρὸ αὐτοῦ ἀνατομικὰ ἐκμαγεῖα. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐχρησιμοποίει ὡς ὑπότυπα, οὐχὶ πτώματα θανόντων ἐξ ἀσθενείας ἀλλὰ πρόσφατα τοιαῦτα θανόντων ἐκ συγκοπῆς ἢ ἐν μονομαχίᾳ. Ἐν τῷ ἐκμαγείῳ τούτῳ τὰ ἀμέσως ὑποκείμενα τῷ δέρματι σημεῖα τῶν ὀστῶν σημειοῦνται διὰ μελανοῦ χρώματος. Εἰς τὴν σειρὰν ταύτην ἀναφερτέον τὸ λίαν λεπτολόγον καὶ ἔγχρωμον ἐκμαγεῖον τοῦ *Talrich*, κατασκευασθὲν διὰ τὴν ἰατρικὴν σχολὴν Παρισίων καὶ τό, πάντων μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνατομικῶς ἀκριβέστερον, ἐκμαγεῖον τοῦ ἐκ Παρισίων γλύπτου *Jaques-Eugène Caudron* (1818—1865). Ἅπαντα τὰ ἀνατομικὰ ταῦτα ἐκμαγεῖα εἶναι τὰ ἄριστα ἐκ τῶν γνωστῶν καὶ θεωροῦνται κλασσικά.

Ὅλως διάφορον τῶν ἀναφερθέντων ἀνατομικῶν ἐκμαγείων εἶναι τὸ σύγχρονον τοιοῦτο, κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ *Paul Richer* (Παρισίων). Τὰ προτερήματά του ἐπὶ τῶν ἄλλων εἶναι 1) ὅτι εἶναι ἐκμαγεῖον τῶν μυῶν τοῦ ζῶντος καὶ οὐχὶ τοῦ πτώματος· 2) ὅτι τὸ ἓν ἡμιμόριον παριστᾷ τὸ γυμνὸν μετὰ τοῦ δέρματος καὶ τὸ ἕτερον ἄνευ αὐτοῦ οὕτως, ὥστε εὐκόλως ν' ἀνευρίσκωνται οἱ ἐπὶ τοῦ ζῶντος ἀντιστοιχοῦντες ὑποκείμενοι μύες· 3) ὅτι πλὴν τῶν μυῶν ἀπεικονίζονται αἱ ἀπονευρώσεις, τὸ λίπος, οἱ τένοντες· 4) ὅτι εὕρηται ἐν τῇ κανονικῇ ἀνατομικῇ στάσει οὕτως, ὥστε ὅλοι οἱ μῦς νὰ εἶναι εὐδιάκριτοι καὶ ἐν καταστάσει ἡμιχαλάσεως. Οὕτω τὸ ἀνατομικὸν ἐκμαγεῖον τοῦ Richer ἀποτελεῖ τὴν ἀληθῆ μυολογικὴν μετάφρασιν τοῦ ζῶντος, ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ. Διὰ λόγους διδακτικοὺς ὁ καθηγητὴς κ. Meige ἐχρωμάτισε διὰ συμβατικῶν χρωμάτων τοὺς μῦς, ἀπονευρώσεις, λίπος κ.λ.π. τοῦ ἐκμαγείου τοῦ Richer. Ἐπίσης δι' ἀποχρώσεως τοῦ αὐτοῦ χρώματος ἐχρωμάτισε τοὺς μῦς διὰ τὴν εὔκολον ἀπ' ἀλλήλων διάκρισίν των.

Ἀνατομικὸν ἐκμαγεῖον Cardi (Cigo).

Ν. Ν. ΔΡΑΚΟΥΛΙΔΗΣ

— **ἀνατομικαὶ ἀναλογίαι** (συνών. *ἀνατομικὸς κανών*). Αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ ὑγιοῦς καὶ κανονικοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ὑπάρχουσαι σταθεραὶ ἀναλογίαι, συντελοῦσιν εἰς τὴν ἁρμονικὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἐξωτερικῇ του μορφολογίᾳ καὶ περιλαμβάνονται συμβατικῶς εἰς τοὺς διαφόρους *κανόνας τῶν ἀνατομικῶν ἀναλογιῶν*, οὓς ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἔχοντες ὑπ' ὄψει των τόσον οἱ ἐν τῇ ζωγραφικῇ καὶ γλυπτικῇ ἀσχολούμενοι, ὅσον καὶ οἱ θέλοντες νὰ μελετήσωσι ἢ νὰ ἐλέγξωσι τὴν φυσιολογικὴν διάπλασιν ἑνὸς ἀτόμου, καθοδηγοῦνται εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς συμμετριας τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ σώματος. Εἰς τοὺς πλείστους τῶν *κανόνων* τούτων ὡς μονὰς μέτρου τοῦ σώματος λαμβάνεται ἡ κεφαλὴ (τὸ ἄρτιον σῶμα ἔχει ὕψος ¹/2 κεφαλῶν) καὶ ὡς μονὰς μέτρου τῆς κεφαλῆς λαμβάνεται ἡ ῥὶς (ἡ ἀρτία κεφαλὴ ἔχει ὕψος ῥινῶν). Οἱ κανόνες οὗτοι, χρησιμώτατοι διὰ τὴν ἀπεικόνισιν τῆς συμμετρίας τοῦ σώματος καὶ διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ἁρμονίας αὐτοῦ, δὲν εἶναι ἐν τούτοις ἀπόλυτοι, διαφέροντες ἐν ταῖς λεπτομερείαις των κατὰ φυλήν, φῦλον καὶ ἄτομον.

Αἰγυπτιακὸς κανὼν κατὰ Prisse.

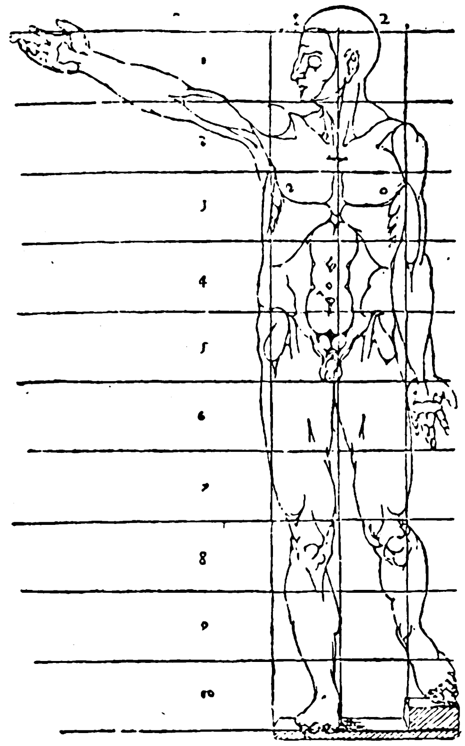

Ἀνατομικὸς κανὼν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὑπὸ Juan de Arphe.

[Ἐν τῷ Varia Commensuracio para la escultura. —Σεβίλλη, ἐκδ. 1585.]

Ὁ πρῶτος κανὼν τῶν ἀνατομικῶν ἀναλογιῶν ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος γλύπτου καὶ ἀρχιτέκτονος *Πολυκλείτου*, κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα. Οἱ ἀρχαῖοι καλλιτέχναι οἵτινες ἐκ τῆς καθημερινῆς θέας τοῦ γυμνοῦ εἶχον ἀποκτήσει δεινὴν ἐμπειρίαν τῶν ἀναλογιῶν τοῦ σώματος καὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς μορφολογίας, εἰς τὸν κανόνα τοῦτον προσέτρεχον, ὁσάκις ἤθελον νὰ χρησιμοποιήσωσι συμβατικὸν βοήθημα. Πλὴν τούτου ὅμως ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ ὁ *αἰγυπτιακὸς κανών*, ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἔκ τινος χωρίου τοῦ ἐκ Σικελίας Διοδώρου. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῶν Αἰγυπτίων καλλιτεχνῶν τὸ σῶμα διῃρεῖτο εἰς 19—21¹/₄ ἴσα μέρη ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζετο ἅπασα τοῦ ἔργου ἡ συμμετρία. Ἀλλ' αἱ ἀντιλήψεις τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὰς ἀνατομικὰς ἀναλογίας εἶχόν τι τὸ ἰδιάζον, ὅπερ χαρακτηρίζει ἐν γένει τὴν αἰγυπτιακὴν ἀγαλματοποιίαν, εὑρισκόμενον ἐν διαστάσει πρὸς τὴν πραγματικότητα. Οὕτω τὸ μῆκος τοῦ ἄνω μέλους ἦτο ὑπερβολικὸν ἐν σχέσει πρὸς τὸν θώρακα. Τὸ μῆκος τοῦ κάτω ἄκρου ἦτο ποικίλον—μακρότερον ἢ βραχύτερον—ἐν σχέσει πρὸς τὸν κορμόν, ἡ δὲ κνήμη μακροτέρα τοῦ μηροῦ ἐκτὸς τῶν γυναικείων ἀναπαραστάσεων, ὅπου παρατηρεῖται ἰσότης κνήμης καὶ μηροῦ.

Τὰ ὑποδείγματα ταῦτα τῶν ἀνατομικῶν ἀναλογιῶν μετεβλήθησαν ἐν τῷ πλείστῳ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Οὕτως ἀναφαίνονται οἱ κανόνες οἱ ἐπινοηθέντες ὑπὸ τοῦ *Λεονάρδου ντὰ Βίντσι* κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἐν τῷ ὑπὸ τὸν τίτλον «*περὶ μέτρων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ πτυχῶν τῶν μελῶν*» 174ῳ κεφαλαίῳ τοῦ «*περὶ ζωγραφικῆς*» βιβλίου του. Ὁ ντὰ Βίντσι ὡς μέτρον τῶν ἀναλογιῶν λαμβάνει τὴν κεφαλήν, τὸ δὲ κανονικὸν ὕψος τοῦ ἀνθρώπου ὑπολογίζει εἰς δέκα κεφαλὰς (κεφ. CLXVII). Παραπλησία εἶναι ἡ ἀντίληψις τοῦ ἀνατομικοῦ κανόνος τοῦ *Μιχαηλαγγέλου*, τοῦ *Ἀλβέρτου Νιύρερ* καὶ τοῦ *Χουὰν ντὲ Ἄρφ*, τοῦ πρώτου ἐκπονήσαντος σύγγραμμα ἀνατομικῆς πρὸς χρῆσιν τῶν ζωγράφων. Τὸν ΙΖ' αἰῶνα ὁ Ἱσπανὸς ζωγράφος καὶ ἀνατόμος *Χρυσόστομος Μαρτινέζ*, ἐπενόησε νέον σύστημα κανόνος ἀνατομικῶν ἀναλογιῶν, ἐκδοθέντος ἐν ἔτει 1689, καὶ ὅπου αἱ ὑποδιαιρέσεις τοῦ σώματος πρὸς εὕρεσιν τῶν ἀναλογιῶν δὲν γίνονται, ὡς μέχρι τοῦδε, δι' εὐθειῶν γραμμῶν, ἀλλὰ διὰ κύκλων. Ὁ Martinez ἔκαμε προσέτι τὴν σπουδαίαν παρατήρησιν, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ *Ch. Blang* (Gazette des Beaux-Arts, Αὔγ. 1860 σελ. 199), ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ὀστῶν τοῦ ἀνθρώπου, τὰ τῆς χειρὸς εἶναι τὰ μόνα ἅτινα αὐξάνουν πάντοτε κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ χεὶρ νὰ διατηρῇ σταθερῶς τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν μήκους πρὸς τὸ σῶμα, ἀπὸ τῆς βρεφικῆς μέχρι τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας. Οὕτω, ἡ χεὶρ καθίσταται μέτρον μονάδος ἀντὶ τῆς κεφαλῆς. Οἱ πίνακες οὗτοι τοῦ Martinez εἶναι σπανιώτατοι καὶ ὀλίγα ἀντίτυπα σώζονται σήμερον. Τελευταῖον ἀναφέρομεν τὸν κανόνα τοῦ *Salvage* κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

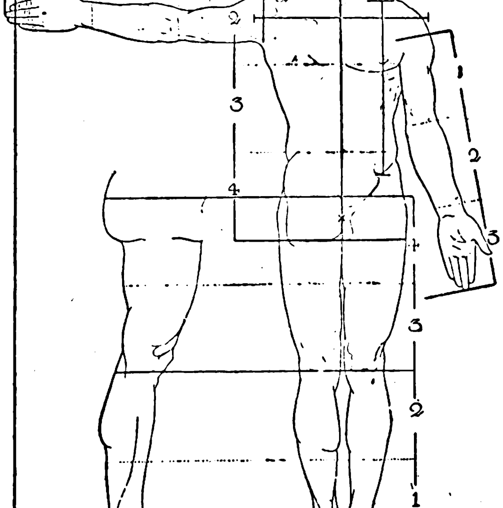

Σύγχρονος ἀνατομικὸς κανὼν τοῦ ἐνηλίκου κατὰ Richer.

Οἱ σύγχρονοι ἀνθρωπολόγοι καλλιτέχναι ἔδωσαν νέαν τροπὴν εἰς τὰ ὑποδείγματα τῶν ἀνατομικῶν ἀναλογιῶν, ἐκ τούτων δὲ τὸ ἀκριβέστερον εἶναι τὸ σήμερον ἰσχῦον. ἐκπονηθὲν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Richer ἐν ἔτει 1893 (Canon des proportions humains, Paris, *Ed. Delagrave* 1893) ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μελετῶν τοῦ ἰατροῦ *Topinard* (Eléments d'anthropologie, Paris 1885).

Κατὰ τὸν ἀνατομικὸν κανόνα τοῦ *Richer* ἡ κεφαλὴ περιλαμβάνεται 7¹/₂ φορὰς εἰς τὸ ὕψος τοῦ σώματος. Ὁριζόντιος διερχομένη διὰ τῆς ἔσω γωνίας τῶν ὀφθαλμῶν τὴν διαιρεῖ εἰς δύο ἴσα τμήματα. Ὁ κορμὸς μετρᾷ 4 ὕψη κεφαλῆς. Τὸ κάτω ἄκρον μετρᾷ ἐπίσης 4 κεφαλὰς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς βουβωνικῆς πτυχῆς. Τὸ μέσον τοῦ σώματος εὑρίσκεται εἰς τὸ κέντρον τῶν γεννητικῶν ὀργάνων. Τὸ ἄνω ἄκρον δὲν μετρᾷ 3¹/₂ πλήρεις κεφαλάς. Ὁ ἀγκὼν εὑρίσκεται εἰς τὴν μεσότητα τοῦ ἄνω ἄκρου καὶ ἡ ἐπιγονατὶς ἀποτελεῖ τὸ μέσον τοῦ κάτω ἄκρου. Τὸ ἄνω ἄκρον κρεμάμενον φθάνει μέχρι τῆς μεσότητος τοῦ μηροῦ. Ἡ ἄκρα χεὶρ εἶναι τὸ ¹/₄ τοῦ μήκους τοῦ ἄνω ἄκρου. Τὸ εὖρος τῶν ἰσχύων εἶναι κατά τι μεγαλύτερον τοῦ εὔρους τῶν ὤμων καὶ κατά τι μικρότερον τοῦ εὔρους τῶν μασχαλῶν. Ὡς ὑπόδειγμα τοῦ ἀνατομικοῦ του κανόνος ὁ Richer θεωρεῖ ἄνδρα ὕψους 1.65. Ὁ ἀνατομικὸς κανὼν τῆς γυναικὸς παρουσιάζει ἐλαφρὰς διαφορὰς (εὐρυτέρα λεκάνη, μακρυτέρα χείρ, χαμηλότεραι γλουτιαῖαι πτυχαί, ὑψηλότερον κέντρον τοῦ σώματος, βραχύτερον ἀνάστημα κ.λ.π.) ἐμφαινομένας εἰς τὸν κάτωθι συγκριτικὸν πίνακα τοῦ Richer:

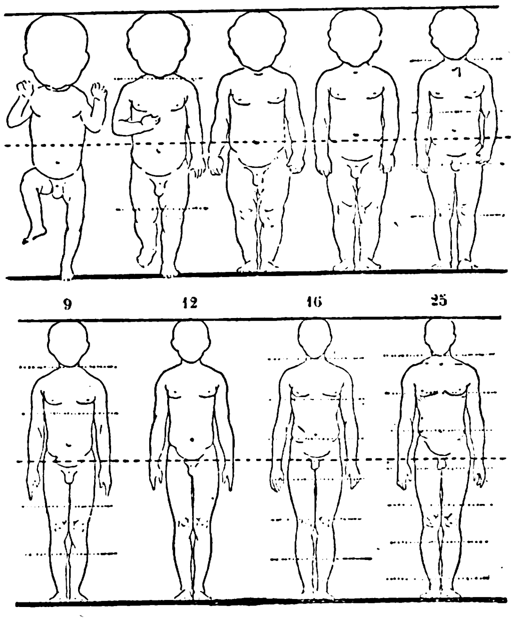

Ἀνατομικὸς κανὼν τοῦ παιδίου κατὰ Richer.

Ὕψος ὑπολογιζόμενον ἀπὸ τοῦ ἐδάφους (ἐν ὀρθίᾳ στάσει)	Ἀνὴρ	Γυνὴ
Κορυφὴ κεφαλῆς	167	158,63
Λαβὴ στέρνου	136	130,41
Ὀμφαλὸς	99,6	93,99
Προσθία ἄνω λαγόνιος ἄκανθα	93,5	88,32
Μέγας τροχαντὴρ	87,4	82,90
Κάτω μέρος ἡβικῆς συμφύσεως	82,9	75,6
Κορυφὴ ἱεροῦ ὀστοῦ	90	87,01
Γλουτιαία πτυχὴ	76,6	70,66

Αἱ διαφοραὶ αὗται καθίστανται μεγαλύτεραι εἰς τὸ βρέφος, τὸ ὁποῖον ἅμα τῇ γεννήσει του με-

Digitized by Google

τρᾶ 4 κεφαλάς, εἰς ἡλικίαν 4 ἐτῶν 5. Ἀπὸ τῆς ἡλικίας 9 ἐτῶν τὸ παιδίον μετρᾶ 6 κεφαλὰς καὶ ὁ δεκαετὴς ἔφηβος 7. Εἰς τὸ παιδίον τὸ μέσον τῆς κεφαλῆς δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς ἔσω γωνίας τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλ' εἰς τὴν ὁριζόντιον τὴν διερχομένην διὰ τῶν ὀφρύων. Τὰ ἄκρα εἶναι βραχύτερα ἀναλογικῶς, δι' ὃ καὶ ὁ κορμὸς κατέχει πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὴν μορφολογικὴν ἐμφάνισιν τοῦ σώματός του. Τὸ μέσον τοῦ σώματος παρὰ τῷ παιδίῳ εὑρίσκεται εἰς τὸν ὀμφαλόν. Ἐσχάτως (1922) ὁ *Dr Roussy* ἀνεκοίνωσεν ἐργασίας του ἀφορώσας εἰδικὴν γεωμετρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος (Bulletin de l' Académie de Médecine de Paris, συνεδρία 17 Ἰαν. 1922) πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἐπὶ βάσεως μηχανικο-μαθηματικῆς στερεωθῇ ἡ μετροστατική, ἡ μετροδυναμικὴ καὶ ἡ μετροκινητική, τὰς ὁποίας θεωρεῖ ὡς σταθερὸν τρίποδα τοῦ ἰδεώδους ἀνατομικοῦ κανόνος ἐν ταῖς ἀναλογίαις τῆς μορφολογίας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος (Bull. de l' Acad. de Méd. de Paris, συνεδρία 5 Φεβρ. 1924) Ὁ γεωμετρικὸς νόμος τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος κατὰ Roussy, ἐκφράζεται διὰ τοῦ τύπου:

$$\Pi\mu : E = Y\frac{\pi}{\mu} \times \Pi\mu$$

ἔνθα Πμ δηλοῖ τὴν μέσην περίμετρον τοῦ σώματος, E τὴν ἐπιφάνειαν καὶ $Y\frac{\pi}{\mu}$ τὸ μέσον ὁλικὸν περιφερικὸν ὕψος. Τὸ σύστημα τοῦτο εὑρίσκεται εἰσέτι ὑπὸ μελέτην.

Ὁ κανὼν τῶν ἀνατομικῶν ἀναλογιῶν σημειωτέον ὅτι δὲν ἰσχύει ἐπὶ νάνων, γιγάντων κ.λ.π. Προσθετέον ἀκόμη ὅτι εἰς τὸν ἄνθρωπον παρατηρεῖται φυσιολογικὴ ἀσυμμετρία μεταξὺ τῶν δύο ἡμιμορίων τοῦ σώματός του, τοῦ δεξιοῦ ὄντος πλειότερον ἀνεπτυγμένου. Ἐπίσης ὁ ἀνατομικὸς κανὼν ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ ἀνθρωπίνου τύπου. Τούτου διακρίνομεν τρεῖς κυρίας μορφάς, ἤτοι: τὸν μακρύγραμμον, βραχύγραμμον καὶ κανονικόν· Ὅσον τὸ ἄτομον εἶναι ὑψηλὸν (μακρύγραμμον) κατὰ τοσοῦτον εἶναι ηὐξημένη ἡ σχέσις τοῦ ὕψους (Y) πρὸς τὴν θωρακικὴν διάμετρον (Δ. Θ.). Οὕτως ἔχομεν τοὺς κάτωθι μορφολογικοὺς δείκτας:

Τύπος κανονικὸς — Y : Δ Θ = 5,5 — 6
Τ. βραχύγραμμος (παχύσαρκοι) — Y : Δ Θ = < 5,5
Τ. μακρύγραμμος (ὑψηλοὶ) — Y : Δ Θ = > 6.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. βλ. λ. *Ἀνατομικὴ καλλιτεχνική.*

Ν. Ν. ΔΡΑΚΟΥΛΙΔΗΣ

— **ἀνατομικὴ ταμβακοθήκη**· βλ. *βοθρίον κερκιδικόν.*

— **ἀνατομικοὶ ἄτλαντες καὶ πίνακες.** Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐκτελέσεως ἀνατομῶν ἐπὶ ἀνθρωπίνων πτωμάτων (ἀνθρωποτομῶν) περιώρισε τὰς ἀνατομικὰς γνώσεις μέχρι τῶν ἱπποκρατικῶν καὶ προ-ἱπποκρατικῶν χρόνων εἰς στοιχειώδεις γνώσεις, μᾶλλον ἐκ συμπερασμοῦ προερχομένας καὶ τὸ πλεῖστον ἐσφαλμένας. Αἱ πρῶται περιγραφαὶ ἐγένοντο ἐπὶ ἀνθρωπίνων ὀστῶν, ἅτινα εὑρίσκοντο εἰς παλαιοὺς τάφους. Αἱ δὲ πρῶται ἀνατομαὶ (ζωοτομαὶ) ἐγένοντο ἐπὶ ζῴων (*Ἀριστοτέλης, Διοκλῆς, Μάρινος* κ.λ.π.). Ὁ *Γαληνός*, ὁ μέγας ἐκ Περγάμου ἀνατόμος τῆς ἀρχαιότητος, προσήγγισε τὰς ζωοτομὰς πρὸς τὰς ἀνθρωποτομὰς ἀνατέμνων πιθήκους. Ἐξαίρεσιν ἔκαμεν ἡ περίφημος Ἀλεξανδρινὴ σχολὴ ἐπὶ Πτολεμαίων (305 - 280 π. Χ.), ὅπου ὁ *Ἡρόφιλος* καὶ ὁ *Ἐρασίστρατος* προέβαινον εἰς τακτικὰς ἀνατομὰς ἐπὶ ὁλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν, οὐχὶ μόνον ἐπὶ πτωμάτων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ζώντων καταδίκων (αἱματηρὰ ἀνατομία). Εἰς Ἀλεξάνδρειαν δὲ συνηρμολογήθησαν κατὰ πρῶτον καὶ δύο ἀνθρώπινοι σκελετοὶ διὰ σκοπὸν διδακτικόν. Ἀλλ' ἡ Ἀλεξανδρινὴ σχολὴ παρήκμασε ταχέως, ἀπολιπόντος τοῦ ζήλου, καὶ ἡ ἰατρικὴ ἐπὶ αἰῶνας ἐπορεύετο διὰ μόνων τῶν ἀνατομικῶν γνώσεων τοῦ Γαληνοῦ μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὁπ'ε ἐπετράπησαν αἱ ἀνατομαὶ τῶν πτωμάτων πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἰατρῶν, διὰ διαταγῆς Φρειδερίκου τοῦ Β'. Τὸν ἑπόμενον αἰῶνα ΙΔ' ἀνεφάνη τὸ πρῶτον ἀνατομικὸν σύγγραμμα ὑπὸ Mundini de Luzzi, στηριζόμενον ἐπὶ τῶν ἀνατομῶν τῶν ἀνθρωπίνων πτωμάτων, τὸν δὲ μεθεπόμενον αἰῶνα ΙΕ' ἤρξαντο ἀναφαινόμενοι οἱ ἀνατομικοὶ πίνακες, σχέδια καὶ ἄτλαντες. Τὰ πρῶτα ἀνατομικὰ σχέδια ἐξεπορεύθησαν ἐκ τῆς Φλωρεντινῆς σχολῆς καὶ δὴ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τοῦ *Λεονάρδου Ντὰ Βίντσι, Andrea del Verrochio* (1435 - 1488) καὶ τοῦ διδασκάλου τοῦ Ραφαήλου, *Antonio Pollajuolo* (1429 - 1498). Τοῦ τελευταίου τούτου σώζονται δύο πολύτιμοι ἀνατομικοὶ πίνακες ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς Βενετίας.

Ἀνατομικὸς πίναξ τοῦ Ντὰ Βίντσι.
(Χειρόγραφον Βασιλικῆς βιβλιοθήκης Windsor).

Ὁ πρῶτος κυρίως ἀνατομικὸς ἄτλας ὀφείλεται εἰς τὰς ἀκαμάτους ἐργασίας τοῦ *Λεονάρδου ντὰ Βίντσι* (1452—1519), ὅστις ὑπῆρξε μέγας ζωγράφος καὶ ἐν ταὐτῷ μέγας ἀνατόμος. Οἱ ἀνατομικοί του πίνακες εἰς τὸ πρωτότυπον καὶ τὰ χειρόγραφά του σώζονται σήμερον εἰς τὴν Ἀμβροσιανὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μιλάνου, εἰς τὴν ἀγγλικὴν Γουϊνδσώρειον βιβλιοθήκην, εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πανακαδημίου τῶν Παρισίων. Ἐκ τῶν πρώτων ἐλθόντων εἰς φῶς ἔργων του εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον «Disequi di Leonardo da Vinci, restaurati da Pompeo Leoni», ὅπερ περιέχει 779 σχέδια, τὸ «Saggio delle opere di Leonardo da Vinci: Codice Atlantico», ὅπου

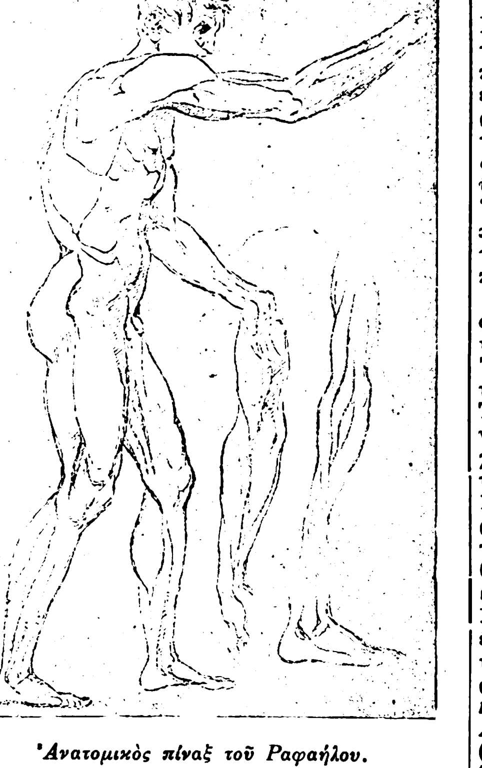

Ἀνατομικὸς πίναξ τοῦ Ραφαήλου.
(Μουσεῖον Λίλλης).

περιλαμβάνονται καὶ τὰ χειρόγραφά του, τὸ «ἐγχειρίδιον τῆς ζωγραφικῆς» καὶ ἀριθμὸς τις ἄλλων ἐκδόσεων μεταγενεστέρως ἐκδοθεισῶν. Τοὺς ἀνατομικοὺς πίνακας τοῦ Da Vinci διακρίνει ἀληθὴς ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια. Παραπλεύρως τῶν σχεδίων εὕρηνται ἐπεξηγηματικαὶ σημειώσεις ἃς ὁ da Vinci ἔγραφεν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, ἵνα μὴ δύναται πᾶς τις ν' ἀναγνώσῃ τὰς παρατηρήσεις του. Μετὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ da Vinci, ἀκολουθοῦν χρονολογικῶς οἱ ἀνατομικοὶ πίνακες τοῦ *Μιχαηλαγγέλου*, τοῦ *Ραφαήλου*, τοῦ *Μπαντινέλλι*, τοῦ *Ρόσσο*, τοῦ *Τσελλίνι*, τοῦ *Καράτσιο*, τοῦ *Ἀλλόρι* κλπ. Σημειωτέον ὅτι οἱ ἀνατομικοὶ οὗτοι πίνακες ἐφιλοτεχνοῦντο διὰ νὰ βοηθήσουν τοὺς δημιουργούς των εἰς τὴν καλλιτεχνικήν των σπουδήν. Καθαρῶς ἀνατομικὰ βιβλία ἐν τούτοις, καὶ ἐν ταὐτῷ ἀνατομικοὶ ἄτλαντες, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα τὰ τοῦ *De Carpi* (1524), τοῦ *Dryander* (1537), τοῦ *Ryff* (1541) καὶ τοῦ *Carolo Stephano* (1545).

Πάντα ὅμως τὰ συγγράμματα καὶ οἱ ἄτλαντες οὗτοι ἐπεσκιάσθησαν πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ὀγκώδους ἀνατομικῆς ἐργασίας τοῦ *André Vésale* (1546) ὑπὸ τὸν τίτλον «De corporis humani fabrica». Πρὸ τοῦ ἔργου του τούτου εἶχεν ἤδη ἐκδώσει ἐν Βενετίᾳ τῷ 1539 μικρὸν ἀνατομικὸν ἄτλαντα. Ὁ Vésale (1474—1564) ἐγεννήθη ἐν

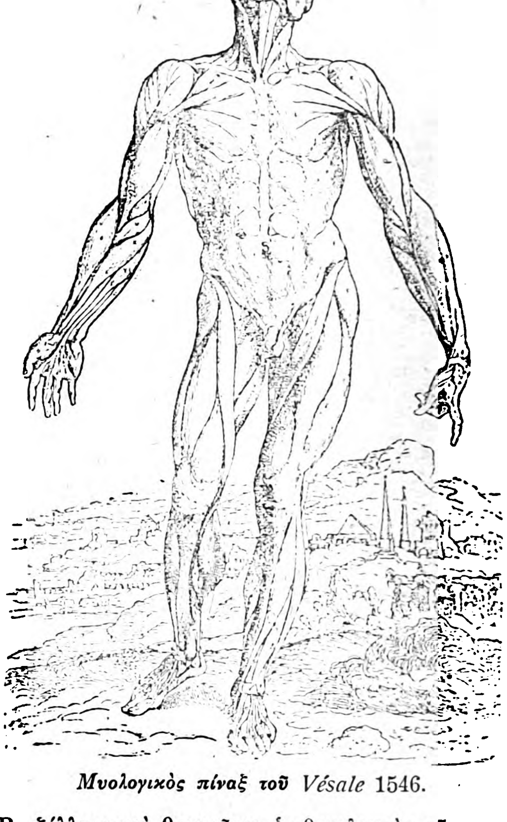

Μυολογικὸς πίναξ τοῦ Vésale 1546.

Βρυξέλλαις καὶ θεωρεῖται ὡς θεμελιωτὴς τῆς νεωτέρας ἀνατομικῆς τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ ἐργασίαι του καὶ οἱ ἀνατομικοί του πίνακες ὑπῆρξαν ἀληθὴς ἐπανάστασις. Ὁ Γαληνὸς ἀπεκαλύπτετο ἐν πλήρει πλάνῃ, οἱ δὲ ἰατροὶ κάτοχοι τῆς ἀνατομίας τοῦ πιθήκου. Οἱ ἀνατόμοι τῆς ἐποχῆς ἐχολώθησαν, τὸ μῖσος τὸν περιέβαλλε, ἀλλὰ τέλος ἡ ἀλήθεια τῶν ἐργασιῶν του ἐπεκράτησεν ἀπολύτως. Ὁ ἀνατομικὸς ἄτλας καὶ οἱ πίνακες τοῦ Vésale περιλαμβάνοντες ξυλογραφίας ἐκτελεσθείσας ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ὑπὸ τοῦ περιφήμου ζωγράφου *Τιτσιάνο* καὶ ὑπὸ τοῦ Φλαμανδοῦ τοιούτου *Κάλκερ*.

Ἓξ ἔτη ἀργότερον ἀπεπερατώθη ὁ ἀνατομικὸς ἄτλας τοῦ Ἰταλοῦ ἀνατόμου καὶ ἐκ τῶν πολεμίων τοῦ Vésale, *Eustachi*, περιλαμβάνων 47 πίνακας. Τὸ ἔργον, ἂν καὶ ἦτο ἕτοιμον ἀπὸ τοῦ 1552, ἐν τούτοις ἐξεδόθη μόλις τῷ 1714, ὑπὸ τοῦ Lancini. Τῷ 1556 ἐξεδόθη ὁ ἀνατομικὸς ἄτλας τοῦ Ἱσπανοῦ ἀνατόμου Valverde, περιλαβὼν 42 πίνακας χαραγμένους εἰς χαλκόν. Οἱ πίνακες οὗτοι κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀντίγραφα τῶν τοῦ Vésale. Τῷ 1560 ἐπερατώθη ὁ ἀνατομικὸς ἄτλας τοῦ ἐκ Φλωρεντίας ἀνατόμου *Vidius*, ἐκπονηθεὶς ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ζωγράφου *Cellini* καὶ περιλαμβάνων 98 ἀνατομικοὺς πίνακας. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξεδόθη μετὰ κειμένου ἐν Φραγκφούρτῃ μόλις τῷ 1626. Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν πάντοτε τοῦ Vésale ἐξεδόθησαν διάφοροι συλλογαὶ καὶ ἄτλαντες ἀνατομικῶν πινάκων, οἱ ἑξῆς κατὰ χρονολογικὴν σειράν: τοῦ *Grévin de Clermont* (1565), τοῦ *Plantin d'Anvers* (1572), τοῦ *Felix Plater* (1583), τοῦ *Alberti* (1583), τοῦ *Balduin Ronsens de Gand* (1584), τοῦ *de Arphe* (1585), τοῦ *Guillemeau* (1598), τοῦ *Dulaurens* (1600), τοῦ *Horstins* (1607), τοῦ *Tortebat* (1668), τοῦ *Martinez* (1689), τοῦ *Da Cortone* (1741), τοῦ *Albinus* (Tabula Sceleti et musculorum corporis humani 1747), τοῦ *Disdier* (Tableaux anatomiques en tailles-douces des différentes parties du corps humain 1758), τοῦ *L.-S. Adam* (Planches anatomiques, Paris 1773), τοῦ *Charles Monnet* ὁ ἐκ 42 πινάκων ἀνατομικὸς ἄτλας (1774), τοῦ *Sabbatini* (Tavole anatomiche, Bologna 1814, τοῦ *Bossi* (Tavole anatomiche Milano 1815), τοῦ *Chaussier* (Planches anatomiques 1821), τοῦ *Gerdy* (Anatomie des peintres, Atlas, 1829), τοῦ *Jean-Baptiste Sarlandière* (Anatomie en tableaux synoptiques etc. Paris 1829), ὁ Ἄτλας τοῦ *Bertinati* ἐκ 34 ἀνατομικῶν λιθογραφιῶν (Torino 1838) κλπ.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἰς τοὺς πίνακας τούτους τοὺς παριστάνοντας εἴτε τὸν σκελετὸν εἴτε τοὺς μῦς τοῦ πτώματος, εἶναι τὸ ὅτι αἱ νεκραὶ αὗται καὶ ἀποσυντεθειμέναι ἀνατομαὶ εἰκονίζονται εἰς στάσιν ἀνθρώπων ζώντων καὶ δὴ μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ ὕφους ἱπποτικοῦ, ἄλλοτε ἐκφράζουσαι τὸ ἀγέρωχον καὶ ἄλλοτε τὸ θλιβερόν, ἢ τὴν φιλοσοφικὴν ἐγκαρτέρησιν. Ἡ ἀντίθεσις εἶναι τραγικὴ καὶ ἐν τούτοις λίαν φαιδρά. Οὕτω εἰς τοὺς πίνακας τοῦ *Rosso* εὕρηται σκελετὸς μὲ πέπλον νύμφης, οὗ τὴν ἄκραν κρατεῖ ὁ σκελετώδης βραχίων. Εἰς τοὺς μυολογικοὺς πίνακας τοῦ *Stephano*, τὸ πτῶμα κρατεῖ διὰ τῆς χειρὸς πίνακα ἐντὸς κορνίζας ὅπου ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν μυῶν

Digitized by Google

του. Εἰς τοὺς μυολογικοὺς πίνακας τοῦ *Valverde* τὸ πτῶμα ἐν ὀρθίᾳ στάσει εἰκονίζεται κρατοῦν διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς μαχαίριον καὶ διὰ τῆς ἄλλης τὸ δέρμα, τὸ ὁποῖον μόλις ἐξέδαρε καὶ ἐμφανίζεται μόνον μὲ τοὺς μῦς του. Εἰς δὲ τοὺς σπλαγχνολογικοὺς πίνακας ἀπεικονίζονται ἐνδυμασίαι τῆς ἐπο

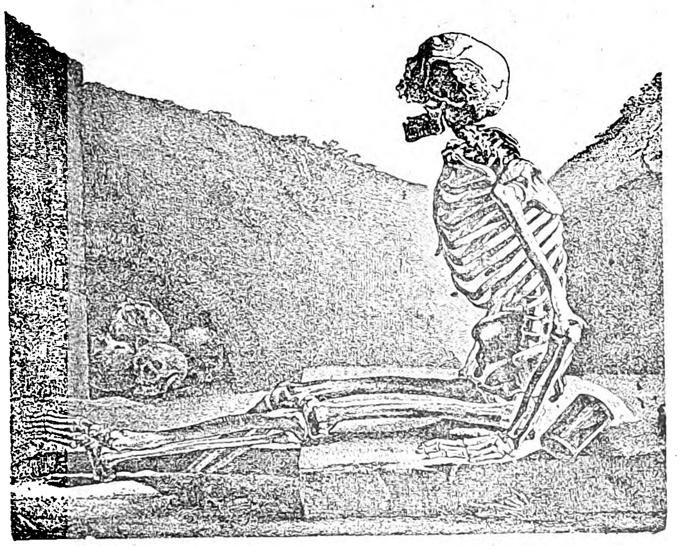

Ὀστεολογικὸς πίναξ τοῦ Gamelin.

χῆς ἠνεωγμέναι εἰς τὸ μέρος τῆς κοιλίας ἀφ' ὅπου φαίνονται τὰ ἔντερα καὶ τὰ σπλάγχνα. Ὁ μυολογικὸς πίναξ τοῦ *Da Cortone* δίδει τὴν ἐντύπωσιν αὐλικοῦ, ὅστις ἐν ἀγερώχῳ στάσει καθάπτεται τοῦ περιστηθίου του, ὅπερ ἐν προκειμένῳ εἶναι τὸ στέρνον τὸ ὁποῖον ἀνεγείρει διὰ νὰ φανῇ ἡ καρδία καὶ οἱ πνεύμονες. Ὄπισθεν τοῦ τραγικῶς ἐκδαρέντος ἱππότου εὑρίσκονται διὰ τὴν ποικιλίαν, ἄνθη καὶ φυτὰ καὶ ἐπί τινος πλακὸς τὸ μονόγραμμα τοῦ σχεδιαστοῦ.

Ὁ σκελετὸς τοῦ *Gamelin* παριστᾷ νεκρὸν ἐγειρόμενον ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς σάλπιγγος τῆς δευτέρας παρουσίας. Οἱ ὀστεολογικοὶ πίνακες τοῦ *Bertinati* παριστάνουν σκελετοὺς ὡς ἐπαίτας ἢ ῥήτορας ἢ ἐξάγοντας ἄκανθαν ἐκ τῆς πτέρνης των καὶ εἰς ἄλλας περιεργοτάτας στάσεις, αἵτινες ἐξηκολούθησαν μέχρι καὶ πέραν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος πρὸς ποικιλίαν τῆς μονοτονίας τοῦ ἀνατομικοῦ θέματος, προκαλοῦσαι πάντοτε τὴν θυμηδίαν μετὰ τὴν πάροδον τῆς πρώτης τραγικῆς ἐντυπώσεως.

Ἐκ τῶν νεωτέρων ἀνατομικῶν ἀτλάντων μνηστέοι οἱ τοῦ *Heitzmann* (Βιέννη 1875), τοῦ *Spaltcholz* (1900), ὁ τετράτομος Ἄτλας τῶν *Bonamy, Broca, Bean* καὶ *Hirschfeld* περιλαμβάνων 349 ἐγχρώμους ἀνατομικοὺς πίνακας, ὁ Ἄτλας τοῦ *Brissaud* (Paris, 1894), ὁ τῆς ἰδίας ἐποχῆς ὑπὸ τοῦ *Flatau* ἐκπονηθεὶς ἄτλας τοῦ ἐγκεφάλου, ὁ νεώτατος ἄτλας τοῦ *Pauchet* καὶ ὁ τρίτομος τοῦ *Toldt et Lucien* (1922), ὁ τετράτομος τοῦ *Latarjet* (Paris 1923—1927).

Ν. Ν. ΔΡΑΚΟΥΛΙΔΗΣ

ἀνατομικοχειρουργικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνατομικὸς ἅμα καὶ χειρουργικός, ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀνατομικὴν καὶ τὴν χειρουργικὴν (σύνθετον κακόζηλον). Β. Φ.

ἀνατομίτης (Anatomites Mojs.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *κεφαλοπόδων ἀμμωνιτοειδῶν* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *τροπιτιδῶν*, ζῆσαν κατὰ τὸ τριάσιον σύστημα ἐν Εὐρώπῃ, Ἰνδίαις, Β. Ἀμερικῇ καὶ Τιμόρ. Θ. Σ.

ἀνατόμος (ὁ)· ὁ ἀνατέμνων· νέα λέξις κακῶς ἐσχηματισμένη (ὤφειλε νὰ εἶναι προπαροξύτονος καθὰ *συνήγορος, ἀνάδοχος, διάβολος κ. τ. τ.*), ἀντὶ *ἀνατομικός*. Β. Φ.

— ἀνατόμων *νόσος ['Ιατρ.]*. Εἶναι σύμβαμα μᾶλλον τυχαῖον, ἐπερχόμενον εἰς τοὺς ἐπὶ πτωμάτων τὴν ἀνατομικὴν σπουδάζοντας, ὁπότε ἐκ νύγματος ἢ τρώσεως, διὰ τῶν ἐκτελούντων τὴν νεκροτομίαν ἐργαλείων, εἰσάγονται εἰς τὸ δέρμα τοῦ ἀνατόμου σηπτικὰ σπέρματα πτωματινικῆς προελεύσεως, δι' ὧν μολύνεται ὁ ὀργανισμός. Ὁ ἰὸς τότε, εἰσερχόμενος εἰς τὸν ὀργανισμὸν διὰ τοῦ νύγματος, διατρέχει κατὰ μῆκος τὰ λεμφικὰ ἀγγεῖα τοῦ βραχίονος (διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τιτρώσκονται οἱ δάκτυλοι), ἐγκαθιστάμενος ἐντὸς τῶν λεμφικῶν ἀγγείων, προκαλῶν οὕτω τὴν λεμφαγγειΐτιδα καὶ τὴν εἰδικὴν ἀδενίτιδα τοῦ ἀγκῶνος, τῆς μασχάλης κλπ. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ὁ δηλητηριώδης οὗτος ἰὸς ἐπίσχεται ἐν τῇ διαδρομῇ αὐτοῦ ἐντὸς τῶν γαγγλίων τοῦ βραχίονος καὶ τῆς μασχάλης, ὁπότε οἱ ἀδένες οὗτοι φλεγμαίνονται, διαπυήσκονται καὶ οὕτω παρέχεται διὰ τῆς καταλλήλου ἐπεμβάσεως (σχάσις τῶν ἀποστημάτων τούτων) διέξοδος εἰς τὴν τοπικὴν ταύτην λοίμωξιν. Πολλάκις ὅμως ὁ ἰὸς οὗτος ἐπεκτείνεται περαιτέρω καὶ παρατηροῦνται τότε τὰ μεταστατικὰ καλούμενα λοιμώδη ἀποστήματα, ἐμφανιζόμενα πολὺ μακρὰν τῆς ἀρχικῆς ἑστίας, ἤτοι εἰς τὰ λοιπὰ γάγγλια τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ δὴ τοῦ τραχήλου, τῆς βουβωνικῆς χώρας, τοῦ μηροῦ, καὶ εἰς αὐτὰ ἔτι τὰ θωρακικὰ γάγγλια, ὡς καὶ εἰς τὰ σπλάγχνα, ἀναπτυσσομένων σηπτικῶν ἀποστημάτων, ἰδίως δὲ εἰς τὸ ἧπαρ. Ἀλλ' ἡ πτωματινικὴ αὕτη λοίμωξις δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν κυκλοφορίαν, μολύνουσα ὁλόκληρον τὸν ὀργανισμὸν καὶ ἐπιφέρουσα τὴν γενικὴν σηψαιμίαν, ἀποβαίνουσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θανατηφόρον.

Ἐν τῇ ἀρχῇ, ἅμα τῇ εἰσβολῇ τῆς νόσου, ἐμφανίζεται ἰσχυρὸν ῥῖγος, ἔντονος πυρετὸς ἀνερχόμενος μέχρι 39° καὶ 40°, παρακολουθούμενος δὲ ὑπὸ ναυτίας, ἐμέτων, διαρροίας πολλάκις καὶ δυσφορίας τῆς ἀναπνοῆς· ἡ δὲ εἰκὼν αὕτη εἶναι σαφὴς ἔνδειξις τῆς καθολικῆς λοιμώξεως, χαρακτηρίζουσα τὴν νόσον τῶν ἀνατόμων καὶ τῶν τὰς νεκροτομίας ἐκτελούντων ἰατροδικαστῶν. Πολλάκις ὅμως ἡ πάθησις ἐκδηλοῦται ὑπὸ ὅλως καλοήθη μορφήν, περιοριζομένη εἰς τὴν κατ' ἐπιπολὴν ἁπλῶς φλεγμονήν, μετ' οἰδήματος εἰς τὴν χώραν τοῦ τρωθέντος δακτύλου καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν ἁπλῆς φλυκταίνης, ἥτις ταχέως ἐξαφανίζεται, συνεπιφέρουσα καὶ τὴν ἴασιν. Ἄλλοτε ὅμως ἡ κατάστασις εἶναι χρονία τὴν ἐξέλιξιν, ὁπότε ἐκδηλοῦνται τὰ ἄνω περιγραφέντα φαινόμενα.

Ἀπὸ θεραπευτικῆς δὲ ἀπόψεως, πλὴν τῆς ἀντισηπτικῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς καταλλήλου ἐπιδέσεως τοῦ τραύματος καὶ τῆς ἐν καιρῷ σχάσεως τῶν ἀποστημάτων, δέον νὰ ἐφαρμόζηται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ *ἀντιστρεπτοκοκκικὴ ἐμβολιοθεραπεία* καὶ δὴ ἡ δι' *ἑτεροεμβολίων* (stocks-vaccins) σκευασία τοῦ Propidon. Ἀξία δὲ συστάσεως εἶναι καὶ ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀντιγαγγραινικοῦ ὀροῦ.

Εὐτυχῶς ὅμως, τὴν σήμερον διὰ τῆς καταλλήλου εἰδικῆς ἀντισηπτικῆς παρασκευῆς καὶ κατεργασίας τῶν πρὸς ἀνατομικὴν μελέτην πτωμάτων, ἡ τῶν ἀνατόμων νόσος περιωρίσθη εἰς τὸ ἐλάχιστον καὶ τείνει τέλεον νὰ ἐξαφανισθῇ. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

ἀνάτονος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ πρὸς τὰ ἄνω ἐκτεινόμενος.

ἀνατοξίνη· βλ. **ἀντιδιφθεριτικὸν ἐμβόλιον.**

ἀνατρεπτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανὸς ἢ κατάλληλος πρὸς ἀνατροπήν: «ἀνατρεπτικαὶ προσπάθειαι, ἀνατρεπτικὰ κινήματα—Ἐπίρρ. *ἀνατρεπτικῶς*.

— ἀνατρεπτικὴ *ἔνστασις [Νομ.]*· βλ. ἔνστασις.

— ἀνατρεπτικὴ *προθεσμία [Νομ.]*· βλ. προθεσμία.

— ἀνατρεπτικὴ *στιβὰς ['Αστρονομ.]*· βλ. ἥλιος.

ἀνατρέπω· φέρω τὸ ἄνω κάτω, ἀναποδογυρίζω: «ἀνατρέπω τὴν τράπεζαν», «ἀνετράπη τὸ πλοῖον»· || καταστρέφω, καταρρίπτω: «σεισμὸς ἀνέτρεψε τὰς οἰκίας»· || μεταφ. καταστρέφω, ματαιῶ, ἀχρηστεύω: «μοῦ ἀνέτρεψε τὰ σχέδια», «πάντα τὰ ἐπιχειρήματα ἀνετράπησαν». Β. Φ.

ἀνατρέφω, ἰδιωματ. *ἀναθρέφω*, ἀόρ. *ἀνέθρεψα*, παθ. ἀόρ. *ἀνετράφην*, παθ. μετοχ. *ἀνατεθραμμένος*, κοιν. *ἀναθρεμμένος*· τρέφω, ἐκτρέφω, παρέχω τὰ μέσα τῆς ζωῆς: «ἀνέθρεψε δύο οἰκογενείας», «σ' ἀνέθρεψα, παιδάκι μου, μὲ τοῦ πουλλιοῦ τὸ γάλα»· || ἐκπαιδεύω, παρέχω τὰ μέσα τῆς μορφώσεως, παιδαγωγῶ: «δὲν ἀνατρέφεις καλὰ τὰ παιδιά σου», «κακοαναθρεμμένο παιδί». Β. Φ.

ἀνάτρεχα· ἐπίρρ. ἰδιωματ., ἀναδρομικῶς, ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω: «ἀνάτρεχά 'πιάσε τὸ χωριό». Β. Φ.

ἀνατρέχω· ἀόρ. *ἀνέδραμον*, κοιν. *ἀνέτρεξα*· τρέχω πρὸς τὰ ἄνω: «κισσὸς ἀνατρέχει τὸ δένδρον», «ἀνατρέχω τὸν ποταμόν», «—πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους»· || μεταφ. ἀναφέρομαι, ἀναζητῶ, καταφεύγω ὡς εἰς ἀρχὴν ἢ πηγήν· «ἀνατρέχω εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον, —εἰς τὴν ἱστορίαν, —εἰς τὸν Α ἢ τὸν Β συγγραφέα κ. τ. τ.». Β. Φ.

ἀνάτρησις (ἡ)· τρῆμα, διατρύπησις.

—*[Χειρουργ.]*—1) ***Ἀνάτρησις τοῦ κρανίου*** λέγεται ἡ δι' ἀφαιρέσεως τμήματος τοῦ ὀστοῦ τοῦ κρανίου διάνοιξις τῆς κρανιακῆς κοιλότητος. Γίνεται δὲ συνήθως πρὸς χειρουργικὴν ἐπέμβασιν ἐπὶ παθήσεώς τινος ἐντὸς τοῦ κρανίου, ὡς π. χ. πρὸς ἀπολίνωσιν ἀγγείου, ἐξαίρεσιν ἀλλοτρίου σώματος, διάνοιξιν ἀποστήματος, ἀφαίρεσιν ὄγκου τοῦ ἐγκεφάλου κλπ. Σπανιώτερον ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ὀστοῦ ἀποτελεῖ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τὸν σκοπὸν τῆς ἐπεμβάσεως ἡμῶν, ὡς πχ. ἐπὶ καταγμάτων ἢ παθήσεων αὐτοῦ τοῦ ὀστοῦ.

Ὀλίγον εἶναι ἐν χρήσει τὴν σήμερον ἡ κυρίως *ἀνάτρησις*, δηλαδὴ ἀφαίρεσις κυκλοτεροῦς τμήματος ὀστοῦ, ἐκτελουμένη διά τινος ὀστεοτρυπάνου, κυκλικοῦ πρίονος (χοινικίδος) μετὰ χειρολαβῆς, ἁπλῆς ἢ τοξοειδοῦς, ὡς ἡ ἀρὶς τῶν ξυλουργῶν. Συνήθως γίνεται εὐρυτέρα διάνοιξις ἐπὶ τοῦ κρανίου, ἧς ἡ ἔκτασις προσδιορίζεται ἀναλόγως τῆς μελλούσης νὰ ἐκτελεσθῇ ἐντὸς τοῦ κρανίου ἐργασίας ἡμῶν (*κρανιοτομία*). Ἐκτελεῖται δὲ ἡ κρανιοτομία οὐχὶ διὰ τοῦ παλαιοῦ κυκλοτεροῦς ὀστεοτρυπάνου, ἀλλ' εἴτε διὰ σμίλης καὶ σφύρας, εἴτε, προτιμότερον, διὰ πρίονος ἠλεκτρικοῦ στρογγύλου ἢ διὰ πρίονος συρματίνου διαβιβαζομένου διὰ πολλαπλῶν ὀπῶν, ἀνοιγομένων διὰ σφαιρικοῦ ὀδοντωτοῦ τρυπάνου, ἢ δι' εἰδικοῦ κρανιοτόμου εἰσαγομένου ἀρχικῶς διὰ μικρᾶς τινος ὀπῆς ἀνοιγομένης διὰ σφαιρικοῦ τρυπάνου. Δὲν ἀπορρίπτεται δὲ συνήθως τὸ τεμάχιον τοῦ ὀστοῦ, ἀλλ' ἀναπετάννυται ἁπλῶς ἐν εἴδει θύρας (μετὰ τῶν ἐπικαλυπτόντων αὐτὸ μαλακῶν μορίων), ἀφιεμένης τῆς συναφείας αὐτοῦ πρὸς τὸ παρακείμενον ὀστοῦν εἰς μικράν τινα ἔκτασιν, ἐν εἴδει γεφύρας, ἔνθα τὸ ὀστοῦν θραύεται χωρὶς ν' ἀποχωρισθῇ, ἀφοῦ δὲ συμπληρώσωμεν τὴν ἐργασίαν ἡμῶν ἐντὸς τοῦ κρανίου ἐπανατίθεμεν τὸ ἀναπετασθὲν τμῆμα ὀστοῦ μετὰ τῶν μαλακῶν μορίων εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν καὶ ῥάπτομεν ὑπεράνω τοῦ ὀστοῦ τὰ μαλακὰ μόρια (*πρόσκαιρος κρανιοτομία*).

Ἡ ἀνάτρησις τοῦ κρανίου εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐγχειρήσεων. Ἐκ τῶν εὑρημάτων διαφόρων τάφων τῆς λιθίνης ἐποχῆς, ἐν Γαλλίᾳ, Ἀμερικῇ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀποδεικνύεται ὅτι κατὰ τὴν νεολιθικὴν περίοδον ἐξετελεῖτο ἡ ἐγχείρησις αὕτη.

2) ***Ἀνάτρησις*** ὀνομάζεται ἐπίσης ἡ διάνοιξις καὶ ἄλλων κοιλοτήτων περικλειομένων ἐντὸς ὀστοῦ. Οὕτω λέγεται *ἀνάτρησις* τοῦ Ἰγμορείου ἄντρου τοῦ μετωπιαίου κόλπου, τῆς μαστοειδοῦς ἀποφύσεως, ὀστοῦ γενικῶς (διάνοιξις ὀπῆς μέχρι τοῦ αὐλοῦ αὐτοῦ) κλπ. Δ. ΚΟΚΚΟΡΗΣ

ἀνατρίβω· τρίβω, τρίβων θωπεύω: «ἀνατρίβω τὸν κύνα,— τὴν γαλῆν»· || τρίβω τὸ δέρμα πρὸς καλλωπισμὸν ἢ θεραπευτικοὺς σκοπούς, οἷον δι' ἐλαίων κττ.· μέσ. *ἀνατρίβομαι*.

ἀνάτριχα· ἐπίρρ., ἄνω τριχῶν, ἀντιθέτως τῆς διευθύνσεως τῶν τριχῶν: «μὲ ξυρίζει ἀνάτριχα», κοιν. *κόντρα*.

ἀνατριχιάζω· φρικιῶ, αἰσθάνομαι τὰς τρίχας μου ἀνορθουμένας: «τὸ συλλογίζομαι κι' ἀνατριχιάζω».

ἀνατριχίασις (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ἄνω διάθεσις τῶν τριχῶν τοῦ ἵππου· κοιν. *ἀνατρίχιασμα*.

ἀνατρίχιασμα (τὸ) καὶ *ἀνατρίχιαγμα*· ἡ διάθεσις τοῦ *ἀνατριχιάζω*, φρικίασις ἕνεκα φόβου, ἀποστροφῆς, ψύχους· || πρᾶγμα ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ὁποίου φρικιᾷ τις, ἀνατριχιάζει. Β. Φ.

ἀνατριχίλα (ἡ)· ἀνόρθωσις τῶν τριχῶν, φρικίασις ἕνεκα φόβου ἢ ψύχους: «μ' ἔπιασε ἀνατριχίλα ἀπὸ τὸ φόβο μου, — ἀπὸ τὸ κρύο».

ἀνάτριχον *['Ιππολ.]*· διὰ τοῦ ὅρου τούτου δηλοῦνται μέρη τινὰ τοῦ σώματος τοῦ ἵππου, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ τρίχες τοῦ δέρματος δὲν ἀκολουθοῦσι τὴν φορὰν τῆς γενικῆς τριχώσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ φέρονται πρὸς ἐναντίαν διεύθυνσιν, πλαγίαν ἢ κυκλικήν.

ἀνάτριχος, *—η, —ο*· ἰδίᾳ εἰς τὴν φρ. «ἀνάτριχο πρᾶγμα», πᾶν ὅ,τι προκαλεῖ φρικίασιν ἕνεκα φόβου, ἀηδίας κττ.

ἀνατριχῶ (—όω)· ἀνακτῶ τὰς ἀπολεσθείσας τρίχας.

ἀνατρίχωσις (ἡ)· ἀνάκτησις τριχῶν, ἀναγέννησις τριχῶν.

ἀνατριψιθεραπεία (ἡ)· ἡ διὰ τῆς ἀνατρίψεως (βλ. λ.) θεραπεία.

ἀνάτριψις *['Ιατρ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο γενικῶς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ μάλαξις. Σήμερον *ἀνάτριψιν* (friction) καλοῦμεν τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς ἐπιψαύσεως ἢ θωπείας (effeurage), ὅπερ ἐκτελεῖται ἐπὶ τοῦ δέρματος μετὰ ταχύτητος καί τινος πιέσεως, ἵνα ἐνεργήσῃ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ βάθει ἱστῶν πρὸς διαφόρους θεραπευτικοὺς σκοπούς.

Αἱ ἀνατρίψεις ἐκτελοῦνται ἢ διὰ μόνου τοῦ ἀντίχειρος ἢ διὰ τῆς παλαμιαίας ἐπιφανείας τῶν τελευταίων φαλάγγων πάντων ὁμοῦ τῶν δακτύλων ἢ δι' ὁλοκλήρου τῆς παλαμιαίας ἐπιφανείας τῆς μιᾶς ἢ καὶ ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἢ διὰ τῆς ῥαχιαίας ἐπιφανείας τῶν δακτύλων συνεσφιγμένων εἰς πυγμήν. Οἱ ἀντίχειρες ἰδίως ἀποτελοῦν ἐξαί-

Digitized by Google

ρετον ὄργανον διὰ τὴν ἀνάτριψιν πάσης τοῦ σώματος χώρας καὶ δὴ τῶν χωρῶν τῶν ἀρθρώσεων. Ἡ τοιαύτη ἀνάτριψις ἐκτελεῖται κατὰ κύκλους ἢ ὠοειδεῖς καμπύλας ἢ κατ᾽ εὐθείας γραμμάς κατὰ τὰ μεσομύϊα ἰδίως διαστήματα καὶ κατὰ φορὰν κεντρομόλον. Εὔχρηστος τρόπος ἀνατρίψεως εἶναι καὶ ὁ ἑξῆς: Ἡ παλαμιαία ἐπιφάνεια τῆς ἑτέρας τῶν χειρῶν, τεθειμένης ἐπὶ τοῦ μέλους, ἐκτελεῖ κίνησιν κατὰ τὴν φορὰν τῶν μυϊκῶν δεσμίδων καὶ τῶν φλεβικῶν καὶ λεμφοφόρων ἀγγείων, ἐκ τῆς περιφερείας πρὸς τὸ κέντρον· ἡ δ᾽ ἄλλη χείρ, τεθειμένη ἐπὶ τῆς ἀρθρώσεως, ἐκτελεῖ περιστροφικάς, κυκλικὰς κινήσεις ἐπ᾽ αὐτῆς. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μαλάξεως ἐμφανίζει μεγάλας δυσκο-

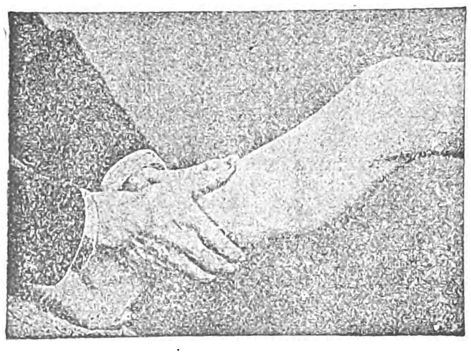

Ἀνάτριψις κνήμης.

λίας εἰς τοὺς πρωτοπείρους μαλάκτας, ὑποχρεουμένους νὰ ἐκτελῶσιν ἐν ἴσοις χρόνοις διαφόρους μὲν κινήσεις, ἀλλὰ διατηρούσας μεγάλην συμμετρίαν. Καθ᾽ οἱονδήποτε ὅμως τρόπον καὶ ἂν ἐκτελεσθῇ ἡ ἀνάτριψις, ἀπαιτεῖται πάντοτε, ὅπως ἡ ἔναρξις αὐτῆς γίνῃ βραδέως καὶ ἠπίως, βαθμηδὸν δὲ ν᾽ αὐξάνηται ἡ ταχύτης τῶν χειρισμῶν καὶ ἡ πίεσις.

Διὰ τῶν ἀνατρίψεων ἀπωθεῖται τὸ φλεβικὸν αἷμα καὶ ἡ λέμφος πρὸς τὴν καρδίαν καὶ ἐπιταχύνεται ἡ τοπικὴ κυκλοφορία. Ὡσαύτως διαλύονται οἱ ὄζοι καὶ αἱ σκληρίαι, αἱ σχηματιζόμεναι παρὰ τὰς ἀρθρώσεις καὶ τοὺς τένοντας ἐκ τῶν ἁλάτων, καὶ ἀνακτῶσιν αἱ ἀρθρώσεις τὴν φυσικὴν αὐτῶν εὐλυγισίαν καὶ τὴν εὐστροφίαν. Ἐπίσης καταπραΰνονται οἱ πόνοι, διεγείρεται ἡ αἰσθητικότης κλπ.

Ἡ ἀνάτριψις εἶναι ἢ ξηρὰ ἢ ὑγρά. Κατὰ τὴν πρώτην δυνάμεθα νὰ ὁπλίσωμεν τὴν χεῖρα καὶ διὰ ψήκτρας ἐκ τριχῶν ἢ διὰ φλανέλλης ἢ διὰ χειρίδος δερματίνης ἢ τριχίνης. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν χρησιμοποιοῦμεν τὸ ἔλαιον, τὸ λίπος, τὰς ἀλοιφάς, τὸν αἰθέρα, τὸ οἰνόπνευμα κλπ. Ἐνδείκνυται δ᾽ ἡ ἀνάτριψις εἰς τὰς νευραλγίας, τοὺς ρευματισμούς, τὰς παθήσεις τοῦ δέρματος, τὰς μυϊκὰς ἀτροφίας, τὰς θλάσεις, τὰ διαστρέμματα κλπ. Ἐπίσης ὁσάκις πρόκειται νὰ ἐκβιασθῶσι πρὸς ἀπορρόφησιν διὰ τοῦ δέρματος φαρμακευτικαὶ οὐσίαι δύσληπτοι διὰ τοῦ στόματος. Χῶραι ἐκλογῆς διὰ τὴν τοιαύτην διήθησιν καὶ ἀπορρόφησιν φαρμάκων (ἀλοιφῶν κινίνης, ὑδραργύρου κλπ.) εἶναι τὸ κοῖλον τῆς μασχάλης καὶ ἡ ἔσω ἐπιφάνεια τῶν μηρῶν.

Παρ᾽ ἀρχαίοις οἱ ἀλεῖπται ἀνέτριβον δι᾽ ἐλαίου τὸ δέρμα τῶν ἀθλητῶν πρὸ τῆς εἰς τὴν παλαίστραν εἰσόδου. Ἡ τοιαύτη ἀνάτριψις ἦτο *παρασκευαστική*· διότι ὁ ἀθλητὴς ἐτρίβετο καὶ μετὰ τὴν ἄσκησιν, πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἰσχύος τοῦ δέρματος καὶ τῶν νεύρων αὐτοῦ, ὁπότε ἡ ἀνάτριψις ἐλέγετο *ἀποθεραπευτική*. ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ἀνατροβίτης (Anatrobites Mojs) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἀμμωνιτοειδῶν κεφαλοπόδων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *τροπιτιδῶν* ἐκ τοῦ μεσαίου τριασίου συστήματος τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Θ. Σ.

ἀνατρομάζω· τρομάζω, φοβοῦμαί τινα. Β. Φ.

ἀνατροπεὺς (ὁ)· ὁ ἀνατρέπων, αὐτὸς ποῦ ἀναποδογυρίζει, ἰδίᾳ μετφ., καταστροφεύς: «ἀνατροπεὺς τοῦ οἴκου,—τοῦ πολιτεύματος». Β. Φ.

ἀνατροπὴ (ἡ)· ἡ μεταβολὴ τῶν ἄνω κάτω, τὸ ἀναποδογύρισμα: «ἀνατροπὴ τῆς τραπέζης,—τῆς φιάλης,—τοῦ ποτηρίου,—τῆς ἁμάξης,—τοῦ πλοίου»· ‖ μεταφ. καταστροφή, κατάλυσις: «ἀνατροπὴ τῶν νόμων,—τοῦ οἴκου,—τῆς κυβερνήσεως». Β. Φ.

— *[Ναυτ.]* Ἀνατροπὴ πλοίου, κοιν. *σουρφετάρισμα*, λέγεται ἡ λόγῳ βιαίου τινὸς αἰτίου (σφοδροῦ ἀνέμου, κυματισμοῦ κλπ.) μεταβολὴ τῆς θέσεως ἰσορροπίας τοῦ πλοίου, λόγῳ τῆς ὁποίας τὸ σκάφος αὐτοῦ ἀνατρέπεται. Συνήθως τὸ ἀτύχημα τοῦτο συμβαίνει εἰς ἱστιοφόρα πλοῖα λόγῳ ἀποτόμως ἐνσκηπτουσῶν ριπῶν ἀνέμου, αἵτινες δὲν δίδουσι καιρὸν εἰς τὸν κυβερνῶντα νὰ χειρίσῃ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δυσαρέστων συνεπειῶν αὐτῶν.

Ἀνατροπή, ἑκουσία αὐτή, ἐχρησιμοποιήθη ἐν τῇ διασώσει βυθισθέντος πλοίου, κλασσικὸν δὲ τοιαύτης ἀνατροπῆς παράδειγμα εἶναι τὸ ἀκόλουθον:

Τὸ ἰταλικὸν θωρηκτὸν «Leonardo da Vinci», ἦτο ἠγκυροβολημένον κατὰ τὴν νύκτα τῆς 2ας Αὐγούστου 1916 εἰς τὴν Mar Picco ο τοῦ Τάραντος εἰς βάθος 6 ὀργυιῶν, ὅτε συνεπείᾳ ἐκρήξεως εἰς τὴν πρυμναίαν πυριτιδαποθήκην ἐβυθίσθη ἀνατραπὲν τελείως, τῶν πύργων αὐτοῦ χωσθέντων ἐντὸς τοῦ λασπώδους βυθοῦ. Ἡ ἔκρηξις ἤνοιξε δύο μεγάλα ρήγματα εἰς τὸ σκάφος, ἐγκαρσίως τῶν πυριταποθηκῶν, καὶ ἓν μέγα ρῆγμα εἰς τὸ ἀνώτερον κατάστρωμα. Τὸ πλοῖον ἀνειλκύσθη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης διὰ πληρώσεως αὐτοῦ μὲ πεπιεσμένον ἀέρα, κλεισθέντων στεγανῶς τῶν ρηγμάτων κατόπιν μακρᾶς καὶ κοπιώδους ἐργασίας διὰ δυτῶν, εἰσήχθη δὲ εἰς τὴν μεγάλην μόνιμον δεξαμενὴν τοῦ Τάραντος μὲ τὴν τρόπιδα ἐστραμμένην πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἡ μετὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ σκάφους καὶ τὴν ἔξοδόν του ἐκ τῆς δεξαμενῆς παλινόρθωσις, οὕτως εἰπεῖν, αὐτοῦ, ἀποτελεῖ τέλειον παράδειγμα ἑκουσίας ἀνατροπῆς, δικαίως δὲ ἐχαρακτηρίσθη ὡς τεχνικὸν κατόρθωμα τῶν Ἰταλῶν ναυπηγῶν, ἐπισύραν τὴν προσοχὴν πάντων τῶν ναυτικῶν, διά τε τὸ μέγεθος τοῦ σκάφους καὶ τὴν μεγίστην δυσκολίαν τοῦ ἐγχειρήματος. ΑΝΔΡ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

— *[Πολ. Δικ.]* Ἡ ἀνατροπὴ ἀπετέλει κατὰ τὸ ἄρθρον 476 ἐδ. 5 τῆς Πολ. Δικ. ἕνα τῶν καταργητικῶν τῆς ἀρξαμένης δίκης τρόπον. Τὰ περὶ ταύτης διείποντο ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρ. 479—484 τῆς Πολ. Δικ., ἅτινα κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ νόμου ΓΥΟΕ' τῆς 10 Δεκεμβρίου 1909, δι' οὗ ἀπηλείφθη ὡς ἄχρηστος ὁ περὶ ἀνατροπῆς τῆς δίκης θεσμός, ἰδίως δὲ διότι πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἐπελθούσης ἀνατροπῆς δίκης τινός, διὰ τὴν ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον ἀπραξίαν τῶν διαδίκων καὶ ἐγκατάλειψιν οὕτως εἰπεῖν αὐτῆς ἠγείρετο νέα αὐτοτελὴς δίκη διερχομένη πάντας τοὺς τῆς δικαιοδοσίας βαθμοὺς μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἀλλ' ἡ νέα αὕτη δίκη ἐματαίου τὸν σκοπὸν τῆς ἀνατροπῆς ὅστις συνίστατο εἰς τὴν ταχίστην περάτωσιν τῶν δικῶν καὶ τὴν μὴ ἐπ' ἄπειρον ἐκκρεμότητα αὐτῶν διὰ τῆς δημιουργίας νέας πολυπλόκου καὶ μακρᾶς πολλάκις δίκης ἀντὶ τῆς ὁποίας ἠδύνατο νὰ περατωθῇ ἡ κυρια δίκη. Αἱ περὶ ἀνατροπῆς διατάξεις τῆς Πολ. Δικονομίας εἶχον ληφθῇ ἐκ τῶν ἄρθρων 397—401 τῆς Γαλλικῆς Πολ. Δικονομίας, οὐχ ἧττον ἴχνη τοῦ θεσμοῦ τούτου εὑρίσκομεν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ (Κωδ. 3. 1. 13). Ἐκ τῶν νεωτέρων δικονομιῶν δὲν διέλαβε διατάξεις περὶ ἀνατροπῆς οὔτε ἡ γερμανικὴ οὔτε ἡ αὐστριακὴ δικονομία, ὅπερ ἴσως συνετέλεσε καὶ παρ' ἡμῖν εἰς τὴν παντελῆ κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ διὰ τοῦ μνησθέντος ΓΥΟΕ' νόμου τοῦ 1909.

Ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι πλειστάκις παρ' ἡμῖν ἐγείρονται δίκαι ἐντελῶς ἄσκοποι, ἔχουσαι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκβιαστικὸν χαρακτῆρα καὶ κατόπιν ἐγκαταλείπονται ἐκκρεμεῖς, οἱονεὶ ὡς ἀπειλὴ κατὰ τοῦ ἀντιδίκου, θέτουσαι εἰς ἀμφισβήτησιν τὴν περιουσιακὴν αὐτοῦ κατάστασιν, πρὸς ἄρσιν τῆς ὁποίας ὑποχρεοῦται οὗτος νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν περάτωσιν τῆς ἐγερθείσης ἀδίκου κατ' αὐτοῦ δίκης, ἠδύνατό τις νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἐκ τῶν πραγμάτων ἦτο ἐνδεδειγμένη οὐχὶ ἡ πλήρης κατάργησις ἀλλ' ἡ τροποποίησις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀνατροπῆς, δυναμένης κατ' ἔνστασιν νὰ προβληθῇ καὶ ἐξετασθῇ παρεμπιπτόντως ἐν τῇ κυρίᾳ δίκῃ ἄνευ ἐγέρσεως ἰδίας περὶ τούτου ἀγωγῆς. Κατὰ τὰς καταργηθείσας διατάξεις πᾶσα δίκη ἀπεσβέννυτο δι' ἀνατροπῆς, ὅταν ἐγκατελείπετο ἀνενέργητος, ἐπὶ μὲν εἰρηνοδικείων ἐπὶ ἓξ μῆνας, ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν δικαστηρίων ἐπὶ τρία ἔτη, ἐχώρει δὲ καθ' ὅλων τῶν διαδίκων καὶ κατ' αὐτῶν τῶν ἀνηλίκων, κατὰ τοῦ Δημοσίου καὶ τῶν δημοσίων καταστημάτων, ἐπιφυλαττομένης τῆς ἐναντίον τῶν ἐπιτρόπων, κηδεμόνων καὶ ἄλλων παραστασῶν αὐτῶν ἀναγωγῆς των. Ἡ ἀνατροπὴ δὲν ἐπήρχετο αὐτοδικαίως, ἀλλ' ἔδει νὰ ἐγερθῇ ἀγωγή, ἥτις ἦτο ἀπαράδεκτος, ἐὰν πρὸ τῆς ἐπιδόσεως αὐτῆς ὁ ἀμελήσας διάδικος ἤθελεν ἐπιχειρήσει πρᾶξίν τινα ἔγκυρον καὶ νόμιμον πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς δίκης.

Μόνον ἐπὶ ὑποθέσεως τῆς ἁρμοδιότητος τῶν εἰρηνοδικείων ἡ ἀνατροπὴ ἐπήρχετο αὐτοδικαίως κατὰ τὸ ἄρθρον 482 Πολ. Δικ., ἥτις διάταξις ἔδει νὰ γενικευθῇ ἵνα διατηρηθῇ καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς χρήσιμος οὗτος θεσμὸς ἐν ἰσχύϊ. Κ. Γ. Π.

ἀνάτροπος *[Βοτ.]*. Ἡ σπερματικὴ βλάστη καλεῖται *ἀνάτροπος*, ὅταν ὁ ἄξων αὐτῆς κάμπτεται οὕτως ὥστε αὕτη νὰ παράκειται εἰς τὸν ἱμάντα· συνήθως τότε ὁ ἱμὰς συμφύεται ἐν μέρει μὲ τὴν σπερματικὴν βλάστησιν καὶ σχηματίζει γραμμοειδῆ ὀφρύν, τὴν καλουμένην *σπερματικὴν ραφήν*. Σ. Μ.

ἀνατροφεὺς (ὁ)· ὁ ἀνατρέφων, ὁ ἐκτρέφων, ὁ ἐκπαιδεύων.

ἀνατροφὴ (ἡ)· ἡ παροχὴ τῶν μέσων τῆς ζωῆς, ἡ τροφή· ‖ ἰδίᾳ ἡ ἀγωγή, τὸ ἦθος, ἡ παίδευσις: «ἄνθρωπος μὲ ἀνατροφήν,—μὲ καλὴν ἀνατροφήν,—χωρὶς ἀνατροφήν», «ἐπιμεμελημένη,—ἠμελημένη ἀνατροφή».

— **ἀνατροφὴ ἀνηλίκων** *[Ἀστ. Δίκ.]*. Ἡ οὐσία τῆς *ἀνατροφικῆς ἐξουσίας*, ᾗ παρομαρτεῖ ἀντίστοιχος ὑποχρέωσις, δὲν ὁρίζεται ἰδίᾳ ἐν τῷ νόμῳ· ταύτην διαπλάττουσι τὰ κοινωνικὰ ἤθη. Κατὰ ταῦτα ἡ ἐξουσία αὕτη περιλαμβάνει τὴν ἐπιμέλειαν τῆς σωματικῆς καὶ διανοητικῆς ὑγείας καὶ ἀναπτύξεως τοῦ ἀνηλίκου, τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ἀγωγὴν καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ ἄλλην ἐκπαίδευσιν, ὡς μέσον δὲ πρὸς τοὺς σκοποὺς τούτους καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ἀνηλίκου πρὸς προφύλαξιν αὐτοῦ ἀπὸ παντὸς κινδύνου.

Τὸ οἰκογενειακὸν δίκαιον ὅμως καθορίζει τίς ὁ φορεὺς τῆς ἐξουσίας ταύτης, ὅστις εἶναι ἄλλοτ' ἄλλος καὶ δὴ κατὰ τὰς ἑξῆς διακρίσεις:

Α') Ἀνατροφὴ ὑπεξουσίων.— 1) Συνεστῶτος τοῦ γάμου ἡ πρὸς ἀνατροφὴν τῶν τέκνων ἐξουσία προσήκει, κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον Ρωμ. Δίκαιον, τοῖς γονεῦσι, κατισχυούσης, ἐν διαφωνίᾳ, τῆς γνώμης τοῦ πατρός. Ὡς μέσον ἀσκήσεως τῆς ἀνατροφικῆς ἐξουσίας προσνέμει ὁ νόμος τὴν ἐξουσίαν τοῦ κολάζειν τὰ τέκνα, ὡς καὶ τοῦ ἐξαιτεῖσθαι τὴν ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἐπιβολὴν ποινῆς αὐτοῖς. Ἀλλ' ἡ ἐξουσία κολασμοῦ δὲν εἶναι ἀπεριόριστος· ἄν τις ἀμέτρως χρησάμενος ταύτῃ ἐπενέγκῃ σωματικὴν βλάβην εἰς τὸ ἴδιον τέκνον, ἐφέλκεται καθ' ἑαυτοῦ τὰς συνεπείας τοῦ εἰς πάντα ἐπιμελητὴν ἐφαρμοζομένου ἄρθρου 314 τοῦ Ποιν. Νόμου, ἤτοι φυλάκισιν τὸ πολὺ τρίμηνον καί, ἂν ὑφίσταται φόβος νέων ἐπικινδύνων κακώσεων τοῦ τέκνου, ἀφαίρεσιν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ γονέως καὶ παράδοσιν εἰς ἐπιμέλειαν ἄλλου δαπάνῃ τοῦ γονέως ἢ τῶν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ὑφισταμένων καταστημάτων. Ὁ δὲ τρὶς γενόμενος ἔνοχος σωματικῆς βλάβης γονεὺς ὑποβάλλεται καὶ εἰς ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν (Ποιν. Νόμ. ἄρθρ. 315).

Ὁ πατὴρ δύναται διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως νὰ ἀποκλεισθῇ τῆς ἀνατροφικῆς ἐξουσίας, συγκεντρουμένης ἐν μόνῃ τῇ μητρί, ἕνεκεν «εὐλογωτάτης αἰτίας» (justissima causa), ὡς τοιαύτη δ' ἐν τῷ νόμῳ ἀναφέρεται ἡ «οὐτιδανότης» (nequitia) τοῦ πατρὸς (ὄντος π. χ. μεθύσου). Ἀλλ' ἡ μνεία τῆς οὐτιδανότητος ἐν τῷ νόμῳ δὲν γίνεται περιοριστικῶς· καὶ ἄλλαι σπουδαῖαι αἰτίαι δύνανται νὰ δικαιολογήσωσι τὴν συνεστῶτος τοῦ γάμου ἐπιδίκασιν τῇ μητρὶ τῆς ἐπιμελείας τοῦ τέκνου (π. χ. νηπιότης τούτου, οὗ οἱ γονεῖς τελοῦσιν ἐν διαστάσει).

2) Λυθέντος τοῦ γάμου συνεπείᾳ διαζυγίου: Κατὰ τὸ ἄρθρον 17 τοῦ «περὶ διαζυγίου» νόμου 2228 τοῦ 1920, ἂν τὸ διαζύγιον ἀπαγγελθῇ ἐπί τινι τῶν ἐνεχόντων ὑπαιτιότητα λόγων (οἵτινες καθορίζονται ἐν ἄρθροις 2—5) ζῶσι δ' ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι, τῷ ἀθῴῳ ἐκ τούτων ἀνήκει ἡ ἐπιμέλεια τῶν τέκνων, ἂν δ' ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι κηρυχθῶσιν ὑπαίτιοι τῆς διαζεύξεως διὰ τῆς ἀπαγγειλάσης ταύτην ἀποφάσεως, τῇ μητρὶ μὲν ἀνήκει ἡ ἐπιμέλεια τῶν θυγατέρων καὶ τῶν μήπω ὑπερβάντων τὸ ὄγδοον ἔτος υἱῶν, τῷ πατρὶ δ' ἡ τῶν ὑπερβάντων τὴν ἡλικίαν ταύτην υἱῶν. Ἀλλὰ τὸ Δικαστήριον, ἐν ἐπειγούσῃ δὲ προτάσει ὁ ἁρμόδιος πρόεδρος τῶν Πρωτοδικῶν, δύναται νὰ διατάξῃ ἄλλως, ἂν τὸ συμφέρον τῶν τέκνων ἐπιβάλλῃ τοῦτο, ἰδίᾳ δὲ νὰ ἀναθέσῃ τρίτῳ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν. Τὰ μέτρα ταῦτα δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ἢ τοῦ προέδρου καὶ μετὰ τὴν ὁριστικὴν ἀπόφασιν, ἂν ἐπέλθωσι νεώτερα γεγονότα. Ὁ στερούμενος τῆς ἐπιμελείας τοῦ τέκνου σύζυγος διατηρεῖ δικαίωμα προσωπικῆς πρὸς τοῦτο ἐπικοινωνίας, τὰ περὶ τῆς ὁποίας ἐν διαφωνίᾳ ρυθμίζει εἰδικώτερον τὸ δικαστήριον.

Β') Ἀνατροφὴ αὐτεξουσίων.—Κατὰ τὸν «περὶ ἀνηλίκων κλπ.» νόμον ΧΠΘ' τοῦ 1861 (ἄρθρα 53—57) ἡ ἀνατροφὴ τοῦ ὑπὸ ἐπιτροπείαν (βλ. λ.) ἀνηλίκου ἀνήκει αὐτοδικαίως εἰς τὴν (μὴ δυναμένην νὰ ἀποκλεισθῇ ὑπὸ τοῦ πατρὸς) μητέρα, πλὴν ἂν αὕτη διατελῇ ὑπὸ δικαστικὴν *ἀπαγόρευσιν* ἢ *ἀντίληψιν*, ἢ κατεδικάσθη εἰς ποινὴν κακουργήματος ἢ πλημμελήματος κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 23 τοῦ Ποιν. Νόμου ὡρισμένα, ἢ εἶναι ὁμολογουμένως κακῆς διαγωγῆς, ἢ ἀπεβλήθη ἐπιτροπείας τινὸς ὡς σφετερίστρια, ἢ ἂν αὐτὴ ἢ ὁ σύζυγος αὐτῆς δικάζεται πρὸς τὸν ἀνήλικον περὶ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ καταστάσεως ἢ περὶ οὐσιώδους μέρους τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἢ ἂν ἐπαύθη τῆς ἐπιτροπείας τοῦ τέκνου αὐτῆς ὡς σφετερισαμένη τὴν οὐσίαν αὐτοῦ. Διατηρεῖ δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην ἡ μήτηρ καὶ ἂν συνέλθῃ εἰς δεύτερον γάμον (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ Ρωμ. Δίκαιον, καθ' ὃ ἡ δευτερόγαμος μήτηρ ἐξέπιπτεν αὐτῆς), πλὴν ἂν τὸ συγγενικὸν συμβούλιον ἐπιτρέψῃ ταύτην ἑτέρῳ. Ὁ ἐπιθνήσκων (ὁ τελευταῖος ἀποθνήσκων) γονεὺς δύναται διὰ διατάξεως τελευταίας βουλήσεως νὰ διορίσῃ ἀνατροφέα τοῦ ἀνηλίκου αὐτοῦ τέκνου. Ἂν μὴ πράξῃ τοῦτο, ἀνατροφέα ὁρίζει τὸ συγγενικὸν συμβούλιον. Τὸ οἰκεῖον βούλευμα τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου χρῄζει δικαστικῆς ἐπικυρώσεως, ἂν μὴ ὁ κατασταθεὶς ἀνατροφεὺς εἶναι ἀνιὼν τοῦ ἀνηλίκου. Τοῦ δικαιώματος διορισμοῦ ἀνατροφέως στερεῖται ἡ μήτηρ, ὁσάκις, κατὰ τὰ ρηθέντα, ἀποκλείεται τῆς ἀνατροφῆς.

Digitized by Google

Ὁ νόμος χορηγεῖ εἰς τὸν ἀνατροφέα καὶ μέσον πρὸς ἐξανάγκασιν τοῦ ἀνηλίκου εἰς ὑπακοήν. Δύναται δηλονότι ὁ ἀνατροφεύς, σπουδαίου λόγου συντρέχοντος, νὰ προκαλέσῃ δι' αἰτήσεως τὴν εἰς τὸν ἀνήλικον ἐπιβολὴν περιορισμοῦ ἐν ὡρισμένῳ τόπῳ μέχρι 30 ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ Εἰρηνοδίκου τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς του. Ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ παρεπίτροπος, ἂν μὴ εἶναι καὶ ἀνατροφεῖς, καὶ οἱ μέχρι τετάρτου βαθμοῦ ἐγγύτατοι συγγενεῖς τοῦ ἀνηλίκου ὀφείλουσι νὰ ἐπιτηρῶσι τὸ ἔργον τοῦ ἀνατροφέως, ἂν δ' ἀποδοκιμάζωσιν ἐνέργειάν τινα αὐτοῦ, ἀναφέρονται εἰς τὸ συγγενικὸν συμβούλιον, ἤ, κατὰ τὰς περιστάσεις, καὶ εἰς τὸ Δικαστήριον.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 91 τοῦ αὐτοῦ νόμου, τὴν ἀνατροφὴν τῶν νόθων τέκνων ἀνατίθησι τὸ Δικαστήριον ἢ εἰς τὸν ἐπίτροπον αὐτῶν, ἢ εἰς ἄλλον ὃν ἤθελεν ἐγκρίνει. Κατὰ δὲ τὸ ἄρθρον 19 τοῦ κατωτέρω μνημονευομένου Νομοθ. Διατάγματος ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ ἀνατροφὴ τοῦ ἀναγνωρισθέντος νόθου τέκνου ἀνήκει εἰς τὴν αὐτοδικαίως οὖσαν ἐπίτροπον αὐτοῦ μητέρα, πλὴν ἂν ἄλλως ἀποφασίσῃ τὸ δικαστήριον.

Κατὰ τὸ «περὶ κυρώσεως καὶ τροποποιήσεως τοῦ ἀπὸ 14/17 Ἰουλίου 1926 Νομοθ. Διατάγματος «περὶ καταστάσεως ἐξωγάμων τέκνων κλπ.» Διάταγμα τῆς 13 Νοεμβρίου 1927, τὸ νόθον τέκνον τὸ ἀναγνωρισθὲν ἑκουσίως ἢ δικαστικῶς μὲν ἀναγνωρισθὲν ἀλλὰ συλληφθὲν ὑπό τινα τῶν ἐν ἄρθρῳ 15 ὁριζομένων περιστάσεων κτᾶται, πλὴν ἄλλων, καὶ τὸ πρὸς ἀνατροφὴν δικαίωμα νομίμου τέκνου.

Τὸ δι' ἐπιγενομένου γάμου ἢ διὰ Διατάγματος νομιμοποιηθὲν νόθον τέκνον ἐξομοιοῦται κατὰ πάντα πρὸς νόμιμον κατιόντα, ὅθεν κτᾶται καὶ δικαίωμα ἀνατροφῆς νομίμου κατιόντος. Τὴν πλήρη ταύτην ἐξομοίωσιν ὁρίσαν τὸ μνησθὲν Νομοθ. Διάταγμα (μέρος Γ', κεφ. Γ', ἄρθρ. 30) ἐπανέλαβε τὰ καὶ κατὰ τὸ Ρωμ. Δίκαιον παρ' ἡμῖν ἰσχύοντα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Γενικῶς μὲν ὅρα τὰ περὶ οἰκογενειακοῦ δικαίου συγγράμματα, εἰδικῶς δὲ τὰς παρὰ *Windscheid-Kipp* § 514 ν σημ. 6 καὶ 9 ἀναφερομένας πραγματείας τῶν *Burchardi* καὶ *Sarwey*. Ἐν Staudinger's Kommandar zum BGB τόμ. IV ὑπὸ § 1631 ἰδίᾳ καὶ παρὰ *Ennecerus-Kipp-Wolff* Lehrbuch des bürg. Rechts, τόμ. II Abt. 2 (1925) ὑπὸ § 79.

Γ. Π. ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΣ

ἀνατροφικός, —*ή,* —*ον*· ὁ ἀναγόμενος εἰς τὴν ἀνατροφήν.

ἀνατροχάζω· τρέχω πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀνατρέχω. Β. Φ.

ἀνατροχασμὸς (ὁ)· τὸ ἀνατροχάζειν, ὁ πρὸς τὰ ὀπίσω δρόμος. Β. Φ.

ἀνάττικος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· γραμματ., ὁ μὴ κατὰ τοὺς ἀττικοὺς συγγραφεῖς: «λέξις—, τύπος—, χρῆσις ἀνάττικος»· ἄλλως *ἑλληνικός,* ἀντίθ. *ἀττικός.* Β. Φ.

ἀνατυλίσσω· ἀρχ., ἀντίθετον τοῦ τυλίσσω, ἀναλύω, ξετυλίγω· || μεταγενεστ., πάλιν τυλίσσω, ξανατυλίγω.

ἀνατυπῶ *(—όω)*· ἐκ νέου τυπώνω, ἐπαναλαμβάνω τὴν τύπωσιν· λέγεται κυρίως περὶ πραγματειῶν, αἱ ὁποῖαι τυποῦνται τὸ πρῶτον εἰς περιοδικά, ἀνατυποῦνται κατόπιν εἰς ἰδιαίτερα βιβλία: «ἀνετυπώθη ἐκ τοῦ περιοδικοῦ δεῖνα» || ἐπανεκδίδω, κάμνω νεωτέραν ἔκδοσιν συγγράμματος, κοιν. *ξανατυπώνω.* Β. Φ.

ἀνατύπωμα (τό)· 1) ἡ κατὰ διάνοιαν εἰκὼν ἀντικειμένου, ἡ παράστασις· 2) ἡ ἐκ νέου ἐκτύπωσις, τὸ ξανατύπωμα.

ἀνατύπωσις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου τύπωσις· βλ. ἀνατυπῶ || ἐπανέκδοσις, μεταγενεστέρα ἔκδοσις.

— *[Φωτογρ.]* Ἀνατύπωσις (reproduction) καλεῖται ἡ φωτογράφησις εἰκόνων, σχεδίων, φωτογραφιῶν, ξυλογραφιῶν, χαρτῶν κλπ. Κατὰ τὰς φωτογραφήσεις ταύτας δὲν εἶναι κατάλληλοι οὔτε ὅλαι γενικῶς αἱ φωτογραφικαὶ συσκευαὶ οὔτε ὅλοι οἱ ἀντικειμενικοί. Οἱ διʼ ἀνατυπώσεις χρησιμοποιούμενοι θάλαμοι ἀπαραίτητον εἶναι νὰ ἔχωσι διπλοῦν ἄνοιγμα, ἔτι δὲ νὰ εἶναι ἐφωδιασμένοι διὰ θαμβῆς ὑάλου. Ὁ ἀντικειμενικὸς αὐτῶν πρέπει νὰ εἶναι διπλοῦς· καὶ ἐφ' ὅσον πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῇ δι' ἀνατυπώσεις, αἵτινες δὲν ἀπαιτοῦσι καὶ πολὺ μεγάλην ἀκρίβειαν, ἐξαρκεῖ ὁ ἀπλανητικός, ὅταν ὅμως πρόκειται νὰ ἀποδοθῶσι λεπτομέρειαι εἶναι ἀπαραίτητος ὁ διπλοῦς ἀναστιγματικός.

Κατὰ τὰς ἀνατυπώσεις πρέπει νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχήν ἡμῶν, ὥστε τὸ ἐπίπεδον τῆς θαμβῆς ὑάλου καὶ τὸ τῆς ζωγραφηθησομένης εἰκόνος νὰ εἶναι τελείως παράλληλα, ἔτι δὲ ὁ ὀπτικὸς ἄξων τοῦ ἀντικειμενικοῦ νὰ εἶναι ἀκριβῶς κάθετος εἰς τὸ μέσον τῆς εἰκόνος. Ὁ διὰ τὰς φωτογραφήσεις ταύτας ἀπαιτούμενος φωτισμὸς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κατασκευῆς τῆς εἰκόνος. Οὕτως εἰκόνες ἐπὶ στιλπνοῦ χάρτου δέον νὰ φωτίζωνται ἐκ τῶν ἔμπροσθεν καὶ ὁμοιομόρφως, ὥστε οὐδεμία θέσις αὐτῶν νὰ ὑπερβάλλῃ εἰς στιλπνότητα. Τὴν ἀσχημίαν τὴν ὁποίαν δύνανται νὰ προκαλέσωσι κατὰ τὰς ἀνατυπώσεις φωτογραφιῶν διάφορα σχάσματα ὑπάρχοντα ἐπ' αὐτῶν ἢ ἡ ὑφὴ τοῦ χάρτου, ἀποφεύγομεν χρίοντες διὰ σταγόνων γλυκερίνης ὑαλίνην πλάκα καὶ κολλῶντες ἐπ' αὐτῆς τὴν φωτογραφίαν. Κ. Γ. Μ.

Ἀνατὼ (ἐκ τοῦ στερ. ἀν καὶ ἄτη = ἡ μὴ βεβλημένη)· Θυγάτηρ τοῦ Ἀριστοβούλου, ἱέρεια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀμυκλείου Ἀπόλλωνος. Α. Π. Σ.

Ἄναυα. Ἀρχαία πόλις τῆς μεγάλης Φρυγίας μεταξὺ τοῦ Μαρσύου καὶ τοῦ Μαιάνδρου. Ἀναφέρεται παρ' Ἡροδότου (7.30). Οἱ κάτοικοι αὐτῆς καλοῦνται *Ἀναυαῖοι* ἢ *Ἀναυεεῖς.*

ἀναυδία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἄναυδος, ἀφωνία, ἀφασία.

ἄναυδος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐκβάλλων αὐδήν, φωνήν, ἄφωνος, ἄλαλος, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ὁμιλήσῃ, ὡς ὑπὸ καταπλήξεως.

ἀναυλάκιστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ηὐλακισμένος, ὁ μὴ φέρων αὔλακα: «χάννα ἀναυλάκιστος».

ἀναυλοκίδαρις (Anaulocidaris Zittel) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἐχινοειδῶν ἐχινοζῴων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κιδαριδῶν* ἐκ τοῦ τριασίου συστήματος τῶν στρωμάτων τῆς Ἁγίας Κασσιανῆς τοῦ νοτίου Τυρόλου. Ἐκ τοῦ ἐχίνου τούτου ἀνευρέθησαν μόνον δύο ἐγκαρσίως ἐξάπλευρα μεμονωμένα πινακίδια. Ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τῆς λείας ἐπιφανείας αὐτῶν ἀνυψοῦται διάτρητος ὑψηλὴ ἀκάνθης ἄνευ αὐλιδίου. Θ. Σ.

ἄναυλος, —*η,* —*ο*· ὁ ἄνευ ναύλου, ὁ μὴ ἐπιβαρυνθεὶς μὲ ἔξοδα ναύλου. — Ἐπίρρ. *ἄναυλα*· ἄνευ ναύλου, ἀδαπάνως: «ἔρχομαι —, ἦρθα —, θὰ 'ρθω ἄναυλα»· ἑκὼν ἄκων, διὰ τῆς βίας: «τὸν ἔφεραν ἄναυλα». Β. Φ.

ἀναύλωτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ναυλωθείς, ὁ μὴ ἐπὶ συμπεφωνημένῳ ναύλῳ μισθωθείς, ἐνοικιασθείς.

ἀναυμάχητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ναυμαχήσας· «ὄλεθρος ἀναυμάχητος», ἀπώλεια στόλου ἄνευ ναυμαχίας (Λυσ. παρὰ *Διον.* *Ἁλ.* περὶ Λυσ. 14).

ἀναυμαχίου *γραφή* *[Ἀρχ. Ἑλλ. Δικ.]*. Ἡ ἀσκουμένη κατὰ τοῦ ἀρνηθέντος νὰ ναυμαχήσῃ, ἢ τοῦ κατατασσομένου καὶ λιποτακτοῦντος (Ἀνδοκίδου περὶ μυστηρίων, 74, Αἰσχ. κατὰ Κτησιφ. 175, 176, Δημοσθ. κατὰ Τιμοκρ. 105). Ι. Δ. Ζ.

ἀναύξητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ αὐξηθείς, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ αὐξηθῇ· γραμματ. ἐπὶ τῶν ρημάτων· τὸ μὴ δεχόμενον αὔξησιν, οἷον τὰ ἀπὸ ω ἀρχόμενα κ. ἄ. —Ἐπίρρ. *ἀναυξήτως.* Β. Φ.

Ἄναυρος (ὁ), μετὰ ἢ ἄνευ τῆς λέξεως *ποταμός* *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν Θεσσαλίᾳ ἐκβάλλων εἰς τὸν Παγασιτικὸν κόλπον· «πλησίον τῆς Δημητριάδος ὁ Ἄναυρος ῥεῖ» (*Στρ.* 9,436). Ι. Χ. Δ.

Ὁ ἀρχαῖος Ἄναυρος εἶνε εἷς ἐκ τῶν τριῶν σημερινῶν χειμάρρων, οἱ ὁποῖοι, κατερχόμενοι ἐκ τοῦ θεσσαλικοῦ Πηλίου, διαρρέουσι τὴν πεδιάδα τοῦ Βόλου. Κατὰ τὸν Γεωργιάδην («Θεσσαλία» σ. 122) οὗτος εἶναι ὁ ἀνατολικώτατος, ὁ παρὰ τὸν λόφον τῆς Γορίτσης ἐκβάλλων. Πιθανωτέρα ὅμως εἶναι ἡ γνώμη ἄλλων, θεωρούντων ὡς Ἄναυρον τὸν δυτικώτατον καὶ μακρότατον, ὁ ὁποῖος καλεῖται κοινῶς *Ξηριάς* (*Stählin,* das Hellenische Thessalien σελ. 44). Οὗτος, πηγάζων ἀπὸ τῶν ὑψίστων κορυφῶν τοῦ Πηλίου, ῥέει κατ' ἀρχὰς κατὰ βορειοδυτικὴν διεύθυνσιν, ὅπου τὰ ὕδατα αὐτοῦ κρημνίζονται καὶ ἀφανίζονται ἐντὸς βαθείας καταβόθρας. Ἐκεῖθεν, ὡς χείμαρρος πλέον, διέρχεται διὰ βαθείας κοίτης, μέχρις οὗ τοξοειδῶς καμπτόμενος πρὸς Ν., διασχίζει τὴν δυτικὴν πεδιάδα τοῦ Βόλου ἐκβάλλων κατὰ τὰς ἁλυκὰς Βόλου καὶ τὰς ἀρχαίας Παγασάς.

Ὁ Ἄναυρος ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν Μυθολογίαν. Οἱ Μινύαι κατῴκουν παρὰ τὸν Ἰωλκὸν καὶ κατὰ τὴν παραλίαν τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἀναύρου ὁ Ἰάσων, ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ ἀγροῦ, ἢ κατ' ἄλλον μῦθον ἐκ τοῦ ἄντρου τοῦ κενταύρου Χείρωνος, καὶ ἡγανακτισμένος νὰ διέλθῃ τὸν Ἄναυρον, ἀπώλεσε διαβαίνων τοῦτον τὸ ἕτερον τῶν σανδάλων αὐτοῦ. Ι. Σ.

— **Ἄναυρος** *[Ναυτ. Γεωγ.]* Ὕφορμος, εἰς ἓν περίπου μίλλιον ἀνατολικῶς τῆς μασχάλης τοῦ μεγάλου (ἀνατολικοῦ) κυματοθραύστου τοῦ λιμένος Βόλου (κατὰ προσέγγ. πλάτ. 39°21'10'', μήκ. 22°59'00''. Χάρται, ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with Oreos and Talanta Channels, 1196* Port of Volo, Ἑλλην. Ὑδρογρ. 14: «Λιμὴν Βόλου») λαμβάνων τὴν ὀνομασίαν ἐκ τοῦ ἐκβάλλοντος ἐν αὐτῷ χειμάρρου. Δροσερὰ τοποθεσία θερινοῦ περιπάτου καὶ θαλασσίων λουτρῶν ὁλονὲν τείνουσα νὰ ἑνωθῇ πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Βόλου. Ἐγγὺς γραφικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ στάσις τοῦ τροχιοδρόμου Βόλου—Ἀγριᾶς—Λεχωνίων, Μηλεῶν, οὗ ἡ γραμμὴ διέρχεται γέφυραν ἐπὶ τοῦ χειμάρρου. Σ. Ε. Λ.

Ἀναυχίδας. Υἱὸς τοῦ Φίλυος, Ἠλεῖος Ὀλυμπιονίκης ὅστις εἰς ἀγῶνα πάλης καὶ παίδων καὶ ἀνδρῶν βραδύτερον νικήσας, ἠξιώθη στεφάνου καὶ τῆς τιμῆς νὰ ἱδρύσῃ ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸν ἀνδριάντα του, ὅστις ἐσῴζετο μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ Παυσανίου (*Παυσ.* 6,14,11). Α. Π. Σ.

ἀνάφαγος, —*η,* —*ο*· ἰδιωματ., ὁ μὴ τρώγων πολύ, ὀλιγοφάγος, ὁ ἐκλεκτικὸς εἰς τὰς τροφάς του, ἄλλως *κακοφάγανος*· ἀντιθ. *φαγανιάρης*: «ἀνάφαγος ἄνθρωπος,— παιδί,— γουρούνι κ.τ.τ.». Β. Φ.

ἀναφαγιὰ (ἡ)· τὸ νὰ μὴ τρώγῃ τις πολύ, ὀλιγοφαγία, ἡ ἐκλεκτικότης περὶ τὰς τροφάς: «ἀπ τὴν ἀναφαγιά του ἔγινε σὰν τσίρος». Β. Φ.

ἀναφαιδρύνω· φαιδρύνω, λαμπρύνω πάλιν.

ἀναφαίνω· ἐμφανίζω, φανερώνω, φέρω εἰς φῶς, δεικνύω· ἀντιθ. *ἀποκρύπτω*: «ἡ φύσις μυρίας ἰδέας ἀναφαίνει καὶ πάλιν ἀποκρύπτει» (*Ἀριστοτ.*)· ἡ χρῆσις τοῦ ἐνεργητ. μόνον ἀρχαία· || μέσ. *ἀναφαίνομαι,* ἀόρ. *ἀνεφάνην*· ἐμφανίζομαι, ἔρχομαι εἰς φῶς: «νέος ἀστὴρ ἀνεφάνη εἰς τὸν ὁρίζοντα», «ἀνεφάνη τὸ πλοῖον μακρόθεν» || ἐμφανίζομαι ὡς σπουδαῖος, ἀναδεικνύομαι: «δὲν κατορθώνει νὰ ἀναφανῇ». Β. Φ.

—**ἀναφαίνω** *γῆν* (κοιν. *ξαναβλέπω στεριά,* γαλλ. découvrir la terre, ἀγγλ. to hight the land) *[Ναυτ.]*. Ἐπαναβλέπω ἀκτήν, *ἀκροφανῶς* εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντος, μετὰ πλοῦν πολλῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἡμερῶν, καθ' ἃς δὲν διεκρίνετό που ἀκτή, ἀλλὰ συνεχὴς τοῦ ὁρίζοντος ὁ κύκλος, περὶ τὸ πλοῖον ὡς κέντρον (κοιν. «οὐρανὸ καὶ θάλασσα»). Ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ, κατόπιν ὑπολογισμένου στίγματος, ἐμφανίσεως τῆς θέας τῆς ἀκτῆς, ἀποστέλλεται *ὀπτὴρ* (=σκοπὸς ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ) εἰς τὸ ὑψηλότερον δυνατὸν μέρος τοῦ πλοίου, ἐπὶ τῶν διζύγων τοῦ ἀκατίου εἰς τὰ ἱστιοφόρα, ἐν τῇ *φωλεᾷ* τοῦ κόρακος εἰς τὰ ἀτμόπλοια· οὗτος δέ, ἐπισκοπῶν τὸν ὁρίζοντα, ἀναφωνεῖ ἅμα ὡς διακρίνει ξηράν «Γῆ! Ἔμπρὸς» ἢ «Γῆ! Ἔμπρὸς δεξιᾷ» κλπ. κατὰ τὴν διεύθυνσιν πρὸς ἣν ἡ ἀκτὴ εἶναι ἀκροφανής. Ἐμφανίζεται δὲ τὸ περίγραμμα τῆς ἀναφαινομένης ξηρᾶς ὡς κυανίζουσα νεφέλη ἐγγὺς καὶ ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα μετεωρισμένης, δι' ὃ εἰς τοιαύτας ἐπισήμους διὰ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ πλοίου στιγμὰς γεννῶνται ἀμφιβολίαι καὶ συζητήσεις ἐὰν ὄντως πρόκειται περὶ ξηρᾶς καὶ οὐχὶ περὶ νεφέλης ἢ ἄλλης τινὸς ἰδιοτρόπου ἀνωμαλίας τῆς ἀτμοσφαιρικῆς διαφανείας, ὀφειλομένης εἰς τὰς ἐγγὺς ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα ἀβεβαιότητας τῶν ἀτμοσφαιρικῶν διαθλάσεων.

Τὸ ἀναφώνημα αὐτὸ ἄλλοτε προξενεῖ ἀγαλλίασιν, ὡς ἐκείνην ἣν ᾐσθάνθη ὁ Κολόμβος, ὅταν τοῦτο τῷ ἀνήγγειλε τὴν ἐμφάνισιν τοῦ San Salvator· ἄλλοτε τραγικὴν συντριβήν, ὡς τὴν τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Μεγάλου, ὅταν εἶδε διὰ τελευταίαν φορὰν ἐν ἀπόπτῳ τὰς ἀκτὰς τῆς Γαλλίας καὶ ὅταν, μετὰ πλοῦν 76 ἡμερῶν, ὁ Ἄγγλος ὀπτὴρ τοῦ «Northumberland» ἀνήγγειλε τὴν ἐμφάνισιν τῆς κορυφῆς Pique de Diane τῆς Ἁγίας Ἑλένης· ἄλλοτε ἀπογοήτευσιν ὀδυνηράν, ὡς ἡ τῶν ἐπὶ σχεδίας ναυαγῶν, ὅταν πείθωνται ὅτι ἡ ἐκληφθεῖσα ὡς σώτειρα ξηρά, ἦτο ἀπατηλὴ νεφέλη· ἄλλοτε ἱερὰν συγκίνησιν, ὡς ἡ τοῦ πληρώματος τῆς ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Ζουανβὶλλ κυβερνωμένης γαλλικῆς φρεγάτας «Belle-Poule», ἐπὶ τῇ ἀναγνωρίσει τῆς νήσου ἥτις ἐνέκλειε τὸ σκῆνος τοῦ αὐτοκράτορός του, ὅπερ θὰ παρελάμβανεν ἡ φρεγάτα, ὅπως μεταφέρῃ εἰς Χερβοῦργον πρὸς περαιτέρω μεταφοράν του «εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Σηκουάνα».

Ἅμα τῇ διαπιστώσει, ὅτι τὸ ἐμφανισθὲν περίγραμμα εἶναι ὄντως ξηρᾶς, διοπτεύεται καί, ὅταν καταστῇ εὐκρινέστερον, ὑψομετρεῖται διὰ τοῦ ἑξάντος, πρὸς καθορισμὸν τοῦ στίγματος τοῦ πλοίου, διὰ τῆς ὑποτεινομένης γωνίας ὑπὸ ὅρους γνωστοῦ ὕψους καὶ κειμένου ἐκεῖθεν τοῦ αἰσθητοῦ ὁρίζοντος. ΣΤ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀναφαίρετος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ δυνάμενος ν' ἀφαιρεθῇ: «κτῆμα ἀναφαίρετον».

ἀναφάλαγξ *[Μετεωρολ.]*. Ὁ ὅρος οὗτος (Anaphalanx) χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ μετεωρολογικῇ θεωρίᾳ τοῦ Bjerknes διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀσυνεχείας (surface de discontinuité), ἥτις, εἰς τὴν ἀνωτέρω θεωρίαν τῆς νορβηγικῆς σχολῆς, ἐκκινοῦσα ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς ὑφέσεως, χωρίζει τὸν πολικὸν ἀέρα ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ τοιούτου καὶ καθορίζει τὸν θερμὸν τομέα εἰς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τῶν ὑφέσεων· εἶναι τὸ «θερμὸν μέτωπον», κατὰ τὸν Bjerknes, ἢ ἡ «Steering surface» τῶν Ἄγγλων μετεωρολόγων. Ὁ ὅρος *καταφάλαγξ* ἀποδίδεται ἐνίοτε εἰς τὴν γραμμὴν τῆς ἀσυνεχείας, ἥτις εἰς τὴν θεωρίαν τῶν Νορβηγῶν μετεωρολόγων, ἀναχωροῦσα καὶ αὐτὴ ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς ὑφέσεως, χωρίζει τὸν ἰσημερινὸν ἀέρα ἀπὸ τοῦ πολικοῦ καὶ καθορίζει τὸν θερμὸν τομέα ὄπισθεν τῆς ὑφέσεως· εἶναι τὸ «ψυχρὸν μέτωπον» (frond froid) τοῦ Bjerknes ἢ «Squall line» (γραμμὴ ἀέλλης) τῶν Ἄγγλων μετεωρολόγων. Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

Digitized by Google

ἀναφαλαντίας (ὁ)· ὁ ἀρχόμενος ἀποφαλακροῦσθαι, ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ἡ κόμη ἤρχισε νὰ ἀραιοῦται.

ἀναφαλὶς (Anaphalis D C.) *[Βοτ.]*. Φυτικὸν γένος τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον πόας τῆς τροπικῆς Ἀσίας. Ἓν εἶδος αὐτῶν εἶναι ἡ *ἀναφαλὶς ἡ μαργαριτοειδής*, διαδεδομένη εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν καὶ τὴν Ἀν. Ἀσίαν. Σ. Μ.

ἀνάφαλο (τό)· ἀντίθετον, ἀντίστροφον, ἀνάποδον, μόνον εἰς τὴν παροιμ. «βάνει πάντα ὁ φρόνιμος στὴ μέση καὶ τ' ἀνάφαλο», ὅτι ὁ φρόνιμος ὑπολογίζει πάντοτε καὶ τὰ ἀπρόοπτα κωλύματα. Β.Φ.

ἀναφανδόν· ἐπίρρ., ὁλοφάνερα, στὰ φανερά.

ἀναφάντης (ὁ) καὶ *ἀνεφάντης*· ἡ κατὰ τὴν στέγην ὀπή, δι' ἧς εἰσέρχεται φῶς εἰς τὴν οἰκίαν. Β. Φ.

ἀναφέρεσθαι (*Δικαίωμα τοῦ —*) *[Συνт. Δικ.]*. Τὸ ἐν ἄρθρ. 25 τοῦ νῦν ἰσχύοντος Συντάγματος κατοχυρούμενον «*δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι*» εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν *ἀτομικὸν δικαίωμα* ἀνῆκον εἰς ὅλους γενικῶς τοὺς πολίτας, ἀσχέτως γένους καὶ ἰθαγενείας, ὁπότε πρόκειται περὶ ἀναφορᾶς γινομένης χάριν ἰδιωτικοῦ συμφέροντος, ἤτοι πρὸς ἐπανόρθωσιν βλάβης ἢ προσβολῆς προσωπικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ «*πολιτικὸν δικαίωμα*» ἐκδηλούμενον διὰ πολιτικῆς ἀναφορᾶς διὰ τῆς ὁποίας προτείνονται μέτρα γενικοῦ συμφέροντος, ὡς π. χ. ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος, ἡ ψήφισις ἢ τροποποίησις νόμου τινὸς κλπ., ὁπότε ἀνήκει μόνον εἰς τοὺς πολίτας ἐν τῇ στενῇ τῆς λέξεως σημασίᾳ, διότι ἡ ἐξάσκησις τοιούτου δικαιώματος ἀποτελεῖ οὕτως εἰπεῖν εἶδος τι συμμετοχῆς εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν. Ἡ οὕτω πως γενομένη θεωρητικῶς διάκρισις εἶναι ἀπολύτως ὀρθή, δύναταί τις δὲ νὰ ὑποστηρίξῃ, ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς γενικότητος τῆς διατυπώσεως τοῦ ἄρθρου, ὅτι τὸ Σύνταγμα ἠθέλησε νὰ περιλάβῃ τὰς δύο ἐννοίας. Τὸ ἄρθρ. 25 εἶναι αὐτούσιον σχεδὸν αὐτὸ τὸ ἄρθρ. 9 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864, ὡς ἀνεθεωρήθη τοῦτο τῷ 1911, ἐκτὸς τῆς ἀντικαταστάσεως τῆς φράσεως «ἡ ζήτησις εὐθυνῶν παρά» διὰ τῆς «ἡ ἔγερσις ποινικῆς ἀγωγῆς κατά», ἔχει δὲ οὕτω: «Ἕκαστος ἢ καὶ πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουν τὸ δικαίωμα, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ν' ἀναφέρωνται ἐγγράφως εἰς τὰς Ἀρχάς, ὑποχρεουμένας εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἔγγραφον ἀπάντησιν πρὸς τὸν ἀναφερόμενον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Μόνον μετὰ τὴν τελικὴν ἀπόφασιν τῆς πρὸς ἣν ἡ ἀναφορὰ Ἀρχῆς καὶ τῇ ἀδείᾳ ταύτης ἐπιτρέπεται ἡ ἔγερσις ποινικῆς ἀγωγῆς κατὰ τοῦ ὑποβαλόντος τὴν ἀναφορὰν διὰ παραβιάσεις ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσας».

Ἡ ἔννοια τῆς φρασεολογίας «ἕκαστος ἢ καὶ πολλοὶ ὁμοῦ» εἶναι ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι δὲν ἔχει μόνον ἕκαστος ἰδιαιτέρως, ἀλλ' ὅτι καὶ πλείονες δύνανται ν' ἀναφέρωνται ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὰς Ἀρχάς (καὶ οὐχὶ εἰς *πάντα* δημόσιον ὑπάλληλον, καθόσον δὲν ἀποτελεῖ ἀρχὴν πᾶς δημόσιος ὑπάλληλος), ἔστω καὶ ἂν οὗτοι ἀποτελοῦσι νομικὸν πρόσωπον, ἐφόσον δὲν ἀπαντᾶται καὶ παρ' ἡμῖν ἀνάλογος εἰδικὴ ἀπαγορευτικὴ διάταξις πρὸς ἐκείνην ἥτις ἐνυπάρχει ἐν ἄρθρ. 21 ἐδ. 1 καὶ 2 τοῦ Βελγικοῦ Συντάγματος, καθ' ἣν τοῦ τοιούτου δικαιώματος στεροῦνται τὰ νομικὰ πρόσωπα. Ἀντιθέτως παρ' ἡμῖν ἰσχύει ὁ ὑπ' ἀριθ. 149 τῆς 10 Φεβρουαρίου 1914 νόμος, κατὰ τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ ὁποίου ρητῶς ἀναγνωρίζεται εἰς τὰ νομικὰ πρόσωπα τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι: «Πᾶσα δημοσία ἀρχὴ πρὸς ἣν ὑποβάλλεταί τις ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφορῶν παρ' ἰδιωτικοῦ ἢ νομικοῦ προσώπου...». Πάντως, ἡ ἐξάσκησις τοῦ δικαιώματος τούτου πρέπει νὰ περιορίζεται, εἴτε γίνεται ὑπὸ ἑνὸς ἢ πλειόνων φυσικοῦ ἢ νομικοῦ προσώπου, κατὰ «τοὺς νόμους τοῦ Κράτους». Ἡ ὑποστηριχθεῖσα γνώμη ὅτι ἐκπαιδευτικὸς σύλλογος λ. χ. δὲν δύναται ν' ἀσκήσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι ἐπὶ ζητημάτων ἐντελῶς ξένων πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτῶν, ὡς λ. χ. πρὸς κατάργησιν τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὀρθή, καθόσον, ἐὰν τοιοῦτον δικαίωμα ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἀναγνωρίζεται εἰς τὸ φυσικὸν πρόσωπον, δέον τοῦτο, κατὰ συνέπειαν, ν' ἀναγνωρισθῇ καὶ εἰς τὸ νομικὸν πρόσωπον.

Τὸ ἄρθ. 25 τοῦ Συντάγματος δὲν ἀφορᾷ τὰς ἁπλᾶς αἰτήσεις πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας δικαιοῦνται ν' ἀπευθύνωσιν οἱ πολῖται πρὸς τὰς Ἀρχάς, αἵτινες οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν ὑπέχουν ὅπως ἀπαντήσουν, ἐνῷ ἀντιθέτως ἐπὶ ἀναφορῶν, αὗται ὑπέχουν οὐχὶ ἁπλῶς ἠθικὴν ἀλλὰ συνταγματικὴν ὑποχρέωσιν «εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἔγγραφον ἀπάντησιν» κατὰ τὴν φράσιν τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε, ὡς εἶχε κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864, οὐδεμίαν τοιαύτην διάταξιν περιεῖχε καὶ ἥτις ἐτέθη κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ 1911.

Παρὰ τὰς γενομένας σχετικῶς προτάσεις δὲν ὡρίσθη ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ὁ χρόνος καθ' ὃν ἔδει ν' ἀπαντήσῃ ἡ ἁρμοδία Ἀρχή. Τοιαύτη ὅμως προθεσμία ἐτέθη εἰς τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ προμνημονευθέντος νόμου τοῦ 1914 «περὶ τῆς εἰς ἀπάντησιν ὑποχρεώσεως τῶν δημοσίων ἀρχῶν ἐπὶ τῶν ὑποβαλλομένων αὐταῖς ἀναφορῶν», εἶναι δὲ αὕτη μηνιαία «ἀπὸ τῆς λήψεως» τῆς ἀναφορᾶς, τῆς ἐν λόγῳ Ἀρχῆς ὑποχρεουμένης ν' ἀπαντήσῃ «ταχυδρομικῶς». Ἐὰν ὅμως διὰ τῆς γνωστοποιηθείσης ἐνεργείας «δὲν τερματίζεται ἡ ὑπόθεσις, ἡ αὐτὴ ἀρχὴ ὀφείλει ν' ἀνακοινώσῃ τὴν ὁριστικὴν ἔκβασιν ἐντὸς 20 ἡμερῶν ἀφ' ἧς ἤθελεν ἐπακολουθήσῃ αὕτη καὶ περιέλθῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς» (ἄρθ. 2). Ἐὰν δημόσιος ὑπάλληλος παραλείψῃ ν' ἀπαντήσῃ εἰς ἀναφορὰν κατὰ τὸ ἄρθρ. 3 τοῦ αὐτοῦ νόμου, «ὑπόκειται εἰς πειθαρχικὴν ποινὴν προστίμου δρχ. 20 μέχρι 200 καὶ ἐν ὑποτροπῇ, προσωρινῆς παύσεως μέχρι τριῶν μηνῶν...ἐπιφυλασσομένης δὲ καὶ τῆς ἀπολύσεως αὐτοῦ ὁσάκις ἤθελε, λόγῳ πειθαρχικῶν ποινῶν, συντρέχει νόμιμος ἐπὶ τούτῳ περίπτωσις».

Τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς ἀπάντησιν καὶ τὴν ἀνάλογον ποινὴν ἐν περιπτώσει ἀμελείας, ἐπὶ ἀναφορῶν ἀπευθυνομένων εἰς τοὺς ὑπουργούς, ὑπέχουν οἱ «ἁρμόδιοι τμηματάρχαι, τῆς προθεσμίας λογιζομένης ἀφ' ἧς παρεδόθη αὐτοῖς ἡ ἀναφορὰ παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ μετὰ τῆς σχετικῆς πρὸς ἐνέργειαν ἐντολῆς», ὡς λέγει τὸ τελικὸν ἐδάφιον τοῦ ἄρθρ. 3 τοῦ ἐν λόγῳ νόμου. Διὰ τοῦ τελικοῦ ἐδαφίου τοῦ ἄρθρ. 25 τοῦ συντάγματος,—δυνάμει τοῦ ὁποίου «ἐπιτρέπεται ἡ ἔγερσις ποινικῆς ἀγωγῆς κατὰ τοῦ ὑποβαλόντος τὴν ἀναφορὰν διὰ παραβάσεις ἐν αὐτῷ περιεχομένας» (λ. χ. ὕβρεις κλπ.) μόνον μετὰ «τὴν τελικὴν ἀπόφασιν» τῆς ἀρχῆς πρὸς ἣν αὕτη ἀπευθύνεται «καὶ τῇ ἀδείᾳ αὐτῆς»,—ἐξητήθη νὰ προστατευθῇ ὁ ἀναφερόμενος, ὅστις συνήθως πρὶν ἔτι ἀκουσθῇ μετεβάλλετο εἰς ὑπόδικον, ὡς ἐξυβρίσας κλπ. τὴν ἀρχὴν διὰ τῆς ὑποβαλλομένης εἰς αὐτὴν ἀναφορᾶς του. (Περὶ τῶν πρὸς τὴν Βουλὴν ἀναφορῶν βλ. λ. ἀναφορὰ *[Συντ. Δικ.]*.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ν. Ν. Σαριπόλου*. Ἑλληνικὸν Συνταγματικὸν Δίκαιον τ. Β' (1914) σ. 534 ἑπ., ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία]. ΗΛ. Γ. ΚΥΡ.

Ἀνάφερτος, *Μεγάλη* *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ περιφερείᾳ Μαδύτου τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Κατὰ τὴν γενομένην τῷ 1920 ἐπὶ ἑλλην. κατοχῆς ἀπογραφὴν ἠρίθμει 457 κατοίκους.

— **Ἀνάφερτος, *Μικρὰ*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ περιφερείᾳ Μαδύτου τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Κατὰ τὴν γενομένην τῷ 1920 ἐπὶ ἑλλην. κατοχῆς ἀπογραφὴν ἠρίθμει 369 κατοίκους.

ἀναφέρω· φέρω ἄνω, ἐμφανίζω, γνωστοποιῶ, ἀναγγέλλω, ἀνακοινῶ· εἶναι τὸ καθιερωμένον ῥῆμα, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ δημόσια ἔγγραφα τῶν κατωτέρων ἀρχῶν πρὸς τὰς ἀνωτέρας ἢ τῶν ἰδιωτῶν πρὸς τὰς ἀρχὰς πρὸς ἀνακοίνωσιν τῆς ὑποθέσεως περὶ τῆς ὁποίας ἑκάστοτε πρόκειται· ἡ χρῆσις αὕτη εἶναι ἤδη ἀρχαία: «οἱ δὲ ἀνήνεικαν ἐς Σάρδις καὶ ἀπήγγειλαν Κροίσῳ» (*Ἡρόδ.* 1, 54)· ‖ κάμνω μνείαν, μνημονεύω, ὀνομάζω, κατονομάζω: «ἀναφέρει πολλοὺς συγγραφεῖς εἰς τὸ βιβλίον του», «τὸ γεγονὸς ἀναφέρεται κ.τ.τ.». Σημειωτέον ὅτι ὁ παρατατικὸς *ἀνέφερα* χρησιμεύει καὶ ὡς ἀόριστος: «σπεύδω νὰ ἀναφέρω εἰς ἡμᾶς» ἢ «πρὸ πολλοῦ ἀνέφερα εἰς ὑμᾶς» ‖ ἔχω σχέσιν, ἀναφοράν, σχετίζομαι: «αὐτὸ ἀναφέρεται εἰς ἄλλην περίπτωσιν» ‖ τὸ μέσ. *ἀναφέρομαι* ἀντὶ τοῦ κάμνω ἀναφοράν, ὑποβάλλω αἴτησιν: «ἀνεφέρθην εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ἀλλ' ἀπάντησιν δὲν ἔλαβον» ‖ ἡ ἐν ἐπιστολαῖς καὶ δημοσίοις ἐγγράφοις χρῆσις τοῦ μέσου τύπου, ὡς «ἀναφέρομαι εἰς τὴν ὑμετέραν διαταγὴν» ἢ «ἀναφερόμενος εἰς τὴν κ.τ.λ.» φαίνεται ὅτι προῆλθε κατὰ μετάφρασιν τοῦ γαλλ. je m'en réfère, me référant. Β. Φ.

Ἀναφέστο, *Παουλούκιο* (=Παῦλος Λουκᾶς). Πρῶτος δόγης τῆς Βενετίας, γεννηθεὶς περὶ τὰ 610 μ. Χ. καὶ ἀποθανὼν τῷ 717. Ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ δόγη τῷ 697. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ κάτοικοι τῶν ἑβδομήκοντα νησίδων τοῦ βενετικοῦ τενάγους ἀποτελουσῶν μικρὰν ὁμοσπονδίαν, ἐκυβερνῶντο ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῶν λεγομένων Ναυτικῶν Κοινοτήτων, προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, τοῦ ἔχοντος τὴν ἕδραν αὐτοῦ εἰς τὴν παρὰ τὴν Τεργέστην πόλιν Γράδο. Αἱ μικραὶ αὗται νῆσοι μετά τινων διαμερισμάτων τῆς ἠπειρωτικῆς Ἰταλίας εἶχον ἱκανῶς προοδεύσει καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἕνωσιν αὐτῶν ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν. Τῷ 697 συνῆλθε γενικὴ συνέλευσις ἀποτελουμένη ἀπὸ τοὺς προέχοντας ἐκ τοῦ κλήρου καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ τοῦ Βενετοῦ, ἕνεκ ἀντιδράσεως δὲ τῆς ἑλληνικῆς αὐλῆς προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Παύλου-Λουκᾶ Ἀναφέστο ὡς δόγη. Κατὰ τὴν συνέλευσιν ταύτην ὁ κλῆρος ἀπεχωρίσθη τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων, μὴ ἀναμιχθεὶς ἔκτοτε εἰς αὐτάς.

Διὰ τῆς ἑνώσεως ταύτης ἐσχηματίσθη ἡ παρὰ τὸν Ἀδρίαν Δημοκρατία, ἡ δὲ Βενετία ἐγένετο ἕδρα τῶν νήσων τῶν εὑρισκομένων εἰς τὸ βάθος τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου καὶ ἡ νῆσος Ριάλτο ἀπέβη τὸ κέντρον αὐτῆς. Ὁ Ἀναφέστο περιεβλήθη βασιλικὰ δικαιώματα καὶ ἐκυβέρνα κατ' ἀρχὰς μὲν κυριαρχικῶς, εἶτα ὅμως, ἐφ' ὅσον ἀνεπτύσσετο ἡ βενετικὴ ἀριστοκρατία, τὰ δικαιώματα τῶν Δόγη περιωρίσθησαν.

Ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ἀναφέστο ἀνεπτύχθη ἐν Βενετίᾳ ἡ ναυτιλία, κατέστη δὲ τόσον ἀξιόμαχος ἡ ναυτικὴ τῆς δημοκρατίας δύναμις, ὥστε ἠδυνήθη νὰ καταναυμαχήσῃ περὶ τὸν Τάραντα τοὺς Ἄραβας καὶ νὰ καταστρέψῃ ἀνεπανορθώτως τοὺς πολυαρίθμους πειρατὰς τῆς Ἰστρίας. Ὁ Ἀναφέστο βασιζόμενος ἐπὶ τῆς ναυτικῆς ταύτης δυνάμεως ἐξέτεινε τὰς κτήσεις τῆς δημοκρατίας ἐπὶ τῆς Ἰλλυρίας, κατέλαβε δὲ καὶ πάσας τὰς τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου νήσους, πρὸς τὰς ὁποίας ἐπιδαψίλευσε τὴν προστασίαν τῆς δημοκρατίας, προσλαβὼν παρὰ τὸν τίτλον τοῦ δόγη καὶ τὸν τοῦ δουκὸς τῆς Δαλματίας. Ὢν δὲ ἀνὴρ εὐρείας πολιτικῆς διανοίας καὶ ἐκτάκτου δραστηριότητος ἔστρεψε πᾶσαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι τῶν μικρῶν αὐτῶν νήσων ἦλθον εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ δόγη ὑπενθύμιζε τὰς συνερχομένας ρωμαϊκὰς συνελεύσεις πρὸς ἐκλογὴν ἀρχόντων καὶ τὰς τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν τῆς Λομβαρδίας. Οἱ Βενετοὶ ἀναθέσαντες τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν δόγην διετήρησαν πάντα τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ, τοῦ ὁποίου οἱ ἀντιπρόσωποι εἶχον δικαίωμα ἐλέγχου ἐπὶ τῶν πράξεων τοῦ ἄρχοντος. Ἡ παραχωρηθεῖσα ἀρχικῶς ἐξουσία εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς πολιτείας δὲν ἐκανονίζετο ἀκριβῶς διὰ τῆς ἐκλογικῆς πράξεως, ἀλλ' ἐλήφθη ὡς ἀρχὴ ἡ θεωρία τοῦ Δανδόλου, ἥτις εἶχεν ὡς ἀκολούθως: «Decrerunt omnibus Ducem praesse, qui qu moderamine Populum Sibi subditum gubernaret»· ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου αὕτη ἐχορηγήθη ὡς ἓν ἐκ τῶν δικαιωμάτων τοῦ δόγη, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ δικαίωμα τοῦτο περιῆλθεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ μεγάλου συμβουλίου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ ναυτικαὶ κοινότητες διετήρησαν τὰ διοικητικὰ των καθήκοντα, καθ' ὅσον αὗται ἐκυβέρνων τὰς νήσους ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς ὑπάτης ἀρχῆς, χωρὶς ἐν τούτοις αἱ κοινότητες νὰ ἀποτελοῦν σῶμα μεσάζον μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ δόγη. Τοιουτοτρόπως εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀδρία ἐδημιουργήθη ἰδιόρρυθμος πολιτεία, ἔχουσα καθαρῶς δημοκρατικὸν χαρακτῆρα, ἥτις ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πλούτου καὶ ἥτις ἐμφανισθεῖσα ἀπὸ τοῦ 697 παρετάθη μέχρι τοῦ 1797, ἤτοι ἐπὶ 1100 ἔτη, ὅτε οἱ στρατοὶ τοῦ Βοναπάρτου κατήργησαν τὴν δημοκρατίαν ταύτην.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀναφέστο ἤρξατο λαμβάνουσα μεγάλην κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν ἡ Βενετία. Ἐπ' αὐτοῦ ἐκτίσθησαν αἱ πρῶται ἐκκλησίαι, αἱ πρῶται λιθόκτιστοι οἰκίαι, αἵτινες μετὰ τὴν εἰσροὴν τοῦ μεγάλου πλούτου εἰς αὐτὴν μετεβλήθησαν εἰς περίλαμπρα παλάτια, καὶ κατεσκευάσθησαν αἱ πρῶται λίθιναι γέφυραι, καθ' ὅσον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης αἱ νησῖδες συνεκοινώνουν πρὸς ἀλλήλας διὰ χονδροειδῶν ξυλίνων περαμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Cecchetti*, I. Veneziani fino all'anno 1200, 1870.—*Gotta*, Mem. civ. Venezia 1818.—*Sanudo Cronachetta*, Venezia, 1880. *Gfrörer*, Storia di Venezia della sua fondazione fino all'anno 1084. Μαθήματα ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φριβούργ, Venezia 1878. *Foscarini*, Letteratura Veneziana. *P. Polmenti*, La vie privée à Venise depuis l'origine jusqu'à la chute de la république, Venise 1907. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἀνάφη. Ἡ τελευταία πρὸς τὰ ΝΑ νῆσος τῆς ὁμάδος τῶν Κυκλάδων, ἀναδύουσα Ν.ΝΔ τῆς Ἀμοργοῦ καὶ πρὸς Α τῆς Θήρας πρὸς ἣν καὶ γειτνιάζει, ἀπέχουσα $12^{1}/_{2}$ ναυτ. μίλλια ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ ἀκρωτηρίου της *Μέσα Βουνό*.

— **[ΓΕΩΓΡΑΦ.]** Ἡ Ἀνάφη ἔχει σχῆμα μᾶλλον τριγωνικὸν μὲ ἐπέκτασίν τινα τῆς πρὸς Α γωνίας, σχηματίζουσαν μικρὰν χερσόνησον. Αἱ ἀκταί της εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνώμαλοι, διατεμνόμεναι ὑπὸ πολλῶν, μικροῦ ὅμως ἀνοίγματος, ὁρμίσκων. Ἡ διάμετρος αὐτῆς ἀπὸ Δ πρὸς Α φθάνει τὰ 12 χιλιόμ. περίπου, κατὰ τὰς ἄλλας δὲ διευθύνσεις εἶναι μικροτέρα, κατερχομένη μέχρι τῶν 7 χμτρ. Τὸ ἐμβαδὸν της, κατὰ τὸν Strelbitzky, εἶναι 46,9 τετρ. χμτρ. (κατὰ Wisotski 36 τετρ. χμτρ.) καὶ ἡ περίμετρος αὐτῆς 16 ναυτικὰ μίλλια.

Ἡ γεωδαισιακὴ θέσις τῆς Ἀνάφης καθορίζεται διὰ τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς της *Βίγλας* (584 μ.) ὡς ἑξῆς, κατὰ τὰς μετρήσεις τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου: Β. πλάτος 36° 22' καὶ Α. μῆκος 25° 47' ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γρηνουΐτς, δηλαδὴ 2° 04' ἀνατολ. τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ ἀστεροσκοπείου τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς νήσου εἶναι ἡ τοῦ ὄρους *Βίγλα* (584 μ.), εὑρισκομένου εἰς τὸ Β.ΒΑ μέρος αὐτῆς, ἄλλαι δ' ἐκ τῶν ἐξ ἴσου ὑψηλῶν τοιούτων εἶναι αἱ τοῦ *Καλάμου* (459 μ.), τοῦ *Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου* (350 μ.), τοῦ *Προφ. Ἠλιοῦ* (258 μ.) καὶ τοῦ *Καστελίου* (327 μ.). Ἐπὶ τῆς τελευταίας σώζονται καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως (βλ. κατωτέρω *ἱστορίαν Ἀνάφης*). Ἐκ τῶν διαφόρων προβουνῶν τῶν ἀνωτέρω ὀρέων σημειοῦμεν τοὺς τοῦ *Ἁγ. Βλασίου*, τῶν *Βουνιῶν*, τῆς *Βρύσης*, τοῦ *Ἀρχαγγέλου* κλπ.

Ἡ Ἀνάφη ἔχει ἀρκετὰς πηγὰς ὑδάτων, διαρ-

Digitized by Google

ρέεται δὲ καὶ ὑπό τινων ρευμάτων μᾶλλον χειμαρρωδῶν. Οὐχ ἧττον ὅμως γίνεται χρῆσις, ἰδίως διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ταῖς ἀγροικίαις κατοίκων, ὀμβρίων ὑδάτων συλλεγομένων εἰς δεξαμενάς. Ἐκ τῶν κυριωτέρων χειμάρρων τῆς νήσου ἀναφέρομεν τοὺς *Μεγάλον Ποταμόν*, *Καλαμπάκες*, *Μόδι* κλπ.

Νησῖδες: Παρὰ τὴν Ἀνάφην ἀναδύουσι νησῖδές τινες ὡς καὶ ἀρκετοὶ σκόπελοι, ἰδίως εἰς τὸ νότιον μέρος αὐτῆς. Ἔναντι τοῦ ὁρμίσκου τοῦ *Ἁγ. Νικολάου* εὕρηται ὁ ὁμώνυμος σκόπελος *(Ξώπετρα)*, ἔναντι δὲ τῆς ἄκρας *Ρούκουνας* ὁ ὁμώνυμος τοιοῦτος. Νοτίως τοῦ Ρούκουνα καὶ εἰς ἀπόστασιν δύο ναυτ. μιλίων ἀπὸ τῆς Ἀνάφης εὕρηνται δύο νησῖδες, τὸ *Μεγάλο* καὶ τὸ *Μικρὸ Φτενά*, νοτιοανατολικῶς δὲ τῆς πρώτης εἰς ἀπόστασιν 2 $^1/_2$ μιλ. κεῖται ἡ νησὶς *Ἀναφόπουλο* ἢ *Παχειὰ* (ὕψος κορυφῆς της 220 μ.), δυτικῶς δ' αὐτῆς εἰς ἀπόστασιν 1 $^3/_4$ μιλ. ἡ νησὶς *Μακρυα* (ὕψος κορυφῆς 133 μ.).

Εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς Ἀνάφης ἀκριβῶς πρὸ τοῦ ὁρμίσκου τοῦ Δραπάνου εὕρηται σκόπελος καλούμενος *Πούντα τοῦ Δραπάνου*, ἐπίσης ἕτερος ἀπαντᾷ ἔναντι τῆς ἄκρας *Διάσελο* ὡς καὶ σειρὰ τοιούτων ἐντὸς τοῦ ὅρμου τῆς Καλαμιωτίσσης.

Διὰ τὴν ἀκτογραφίαν βλέπε τὸν παρατιθέμενον χάρτην τῆς Ἀνάφης, καταρτισθέντα ὑπὸ *Δ. Ε. Μουστάκα*, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τοῦ Philippson δεδομένων στοιχείων καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ *Νικ. Γαβαλᾶ* ἐκπονηθέντος ἀνεκδότου χάρτου.

Πολιτικὴ γεωγραφία.—Ἡ νῆσος Ἀνάφη ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ Νομοῦ Κυκλάδων καὶ ἔχει μίαν Κοινότητα ὁμώνυμον αὐτῇ, ἑδρεύουσαν εἰς τὴν ἐπίσης ὁμώνυμον πολίχνην οὖσαν τὸ μόνον κατῳκημένον, ἐξαιρέσει ἀγροικιῶν τινων, μέρος αὐτῆς.

Κατὰ τὴν πρὸ τοῦ 1912 διοικητικὴν διαίρεσιν αὕτη ἀπετέλει ἴδιον δῆμον.

Κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν (1920), οἱ κάτοικοι τῆς Ἀνάφης ἀνέρχονται τοὺς 559, ἀπαρτίζοντες 160 οἰκογενείας, ἐν αἷς οἱ 260 ἄρρενες καὶ αἱ 299 θήλεις. Ἀπὸ τοῦ 1848 ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ὑπέστη τὴν ἑξῆς ἐξέλιξιν· τῷ 1848 εἶχε κατοίκους 895, τῷ 1853 κατ. 931 (διαφορὰ + 36), τῷ 1856 κατ. 952 (διαφορὰ + 21), τῷ 1861 κατ. 692 (διαφορὰ—260), τῷ 1870 κατ. 729 (διαφορὰ + 37), τῷ 1879 κατ. 687 (διαφορὰ—42), τῷ 1889 κατ. 658 (διαφορὰ—29), τῷ 1896 κατ. 643 (διαφορὰ—15), τῷ 1907 κατ. 579 (διαφορὰ — 64), τῷ 1920 κατ. 559 (διαφορὰ—20), ἤτοι ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀνάφης ἀπὸ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1848 μέχρι τῆς τελευταίας τοιαύτης ὑπέστησε μείωσιν κατὰ 336 κατοίκους, ἤτοι κατὰ 40%. Σήμερον ὅμως ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ὑπολογίζεται ὅτι φθάνει τοὺς 700 κατοίκους. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸν νόμιμον πληθυσμὸν τῆς νήσου οὗτος κατὰ τὴν ἰδίαν ἀπογραφὴν ἀνέρχεται τοὺς 810 δημότας.

Πρωτεύουσα τῆς νήσου εἶναι ἡ *Ἀνάφη*, καλουμένη καὶ *Χώρα*, ἡ ὁποία εἶναι ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ προβουνοῦ τοῦ ὄρους Προφήτου Ἠλιοῦ. Αἱ οἰκίαι της εἶναι πυκνοτισμέναι ἀμφοτέρωθεν στενῶν καὶ σκολιῶν, ποῦ καὶ ποῦ δὲ λιθοστρώτων ὁδῶν, εἰς τὸ ἄκρον δ' αὐτῆς σχηματίζεται μικρὰ πλατεῖα. Ἀπὸ τοῦ πλησιεστέρου ἀπὸ τῆς θαλάσσης σημείου, τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἀπέχει ἡμίωρον, συγκοινωνεῖ δὲ μετ' αὐτοῦ δι' ἀνωφεροῦς δυσβάτου ἡμιονικῆς ὁδοῦ.

Ἐν τῇ χώρᾳ εὑρίσκονται ἀρκετὰ παλαιὰ χριστιανικὰ κτίσματα, ἐν οἷς διατηροῦνται εἰκόνες ἔχουσαι ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν. Οὕτω εἰς τὸ εἰκονοστάσιον τοῦ ναϊδίου τοῦ Σταυροῦ, ὅπερ λέγεται ὅτι ἐκτίσθη κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, εὕρηται εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος τοῦ Ι' αἰῶνος, εἰς δὲ τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Νικολάου διατηρεῖται εἰκὼν τοῦ φερωνύμου Ἁγίου κατασκευασθεῖσα τῷ 1612. Ἐπίσης ὑπάρχει ναΐδιον τῶν Ἁγ. Ἀναργύρων, ἐφ' οὗ ἐπιγραφὴ ἀναφέρουσα ὅτι ἀνεκαινίσθη τῷ 1733.

Ἡ Ἀνάφη ἔχει εἰρηνοδικεῖον ὑπαγόμενον εἰς τὸ πρωτοδικεῖον Σύρου, ἀστυνομικὸν σταθμὸν ὑπαγόμενον εἰς τὴν ὑπο)σιν χωρ)κῆς Θήρας, ταχυδρομ. καὶ τηλεφ. γραφεῖον καὶ τελωνοφυλακεῖον. Ἐφοριακῶς καὶ ταμειακῶς ὑπάγεται εἰς τὰ οἰκεῖα γραφεῖα τῆς Θήρας. Ἐπίσης ἔχει μονοτάξιον μικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον εἰς ὃ φοιτῶσι περὶ τοὺς 60 μαθηταί. Ἐκκλησιαστικῶς δὲ ὑπάγεται εἰς τὴν Μητρόπολιν Θήρας.

Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις.—Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἐξεταζομένη ἡ Ἀνάφη, ἀναλόγως μάλιστα μὲ τὸ ὀλιγάριθμον τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἐμφανίζει σημαντικὴν πρόοδον, ἰδίως ἀπὸ ἀπόψεως γεωργικῆς καὶ κτηνοτροφικῆς. Οὐχ ἧττον ὅμως δὲν ὑστερεῖ καὶ εἰς ὀρυκτὸν πλοῦτον, καθόσον ἐν αὐτῇ διεπιστώθησαν ἐμφανίσεις διαφόρων μεταλλοφόρων ὀρυκτῶν καὶ δὴ τοιούτων σιδήρου, μολύβδου καὶ ψευδαργύρου. Ἐπὶ τούτων ἐγένοντο πρὸ ἐτῶν καὶ δοκιμαστικαὶ ἔρευναι, ἰδίᾳ εἰς τὰ δυτικῶς τῆς Βίγλας κοιτάσματα, ὑπὸ τῶν *Γ. Γρώμμαν* καὶ *Μ. Σίμου* ἐξορυχθείσης σημαντικῆς ποσότητος μεταλλευμάτων, διακοπεῖσαι ὅμως ἀπὸ τοῦ 1912 λόγῳ τῶν πολεμικῶν ἀνωμαλιῶν.

Ἡ κυριωτέρα καλλιεργήσιμος περιοχὴ τῆς νήσου εἶναι ἡ τῆς *Βαγιᾶς*, δυτικῶς τῆς κώμης *Ἀνάφης (Χώρας)*, ἣν διαβρέχει ποτάμιον πηγάζον ἐκ τῆς Βίγλας, μετ' αὐτὴν δ' ἔρχονται αἱ τοῦ *Ρούκουννα*, δυτικῶς τῆς μονῆς Καλαμιωτίσσης καὶ ἡ τῆς *Χορεύτρας*, κειμένη εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς νήσου.

Ἐκ τῶν δημητριακῶν καρπῶν ἐν Ἀνάφῃ σπείρεται σῖτος καὶ κριθὴ εἰς ἐκτάσεις περίπου 2000 στρεμμάτων μὲ ἐτησίαν ἀπόδοσιν 25.000- -75.000 ὀκ. σίτου καὶ 30.000—100.000 καὶ πλέον ὀκ. κριθῆς. Περὶ τὰ 100 στρέμ. καταλαμβάνει ἡ καλλιέργεια ὀσπρίων μὲ ἀπόδοσιν 5.000 περίπου ὀκ. καρπῶν καὶ δὴ φασιόλων, ἐρεβίνθων καὶ φάβας. Ἡ παραγωγὴ γεωμήλων εἶναι μικρά, μεγαλυτέρα δὲ ἡ τῶν κρομμύων (50.000 ὀκάδες). Ἐκ τῶν κηπαίων προϊόντων ἄξιον ἰδίας μνείας εἶναι ἡ τομάτα.

Ἡ ἀμπελοφυτεία σχετικῶς ἔχει ἀνάπτυξίν τινα, καταλαμβάνουσα ἐκτάσεις 250 περίπου στρεμμάτων μὲ ἀπόδοσιν 15.000—30.000 ὀκάδων σταφυλῶν ἐτησίως. Ἀμπέλων καλλιεργοῦσι διαφόρους ποικιλίας, παραγούσας σταφυλὰς μαύρας *(μαντηλαριά, στροφυλίτικο, ἑπτάκοιλο, ρούσον, μαυροτράγανο, βάφτρα)*, ἐρυθρὰς *(ροδίτης, ροδομούσι)* καὶ λευκὰς *(ἀδάνι, ἀθύρι, γαδουριά, ἀσύρτικο, ἀπαλαγιά, κατσανό, νυχᾶτο κλπ.)*. Τὸ $^1/_3$ σχεδὸν τῆς ἐξ 25000—30000 ὀκ. ἐτησίας παραγωγῆς καταναλίσκεται πρὸς βρῶσιν, τὸ δὲ λοιπὸν οἰνοποιεῖται.

Ἡ ἐλαία εἰς τὴν Ἀνάφην εὐδοκιμεῖ, τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαιοδένδρων ὄντων διεσκορπισμένων εἰς διάφορα σημεῖα τῆς νήσου. Ὁ καρπὸς αὐτῆς χρησιμοποιεῖται ἐν μικρῷ μέρει (2000—3000 ὀκ. κατὰ γόνιμον ἔτος) πρὸς βρῶσιν, κυρίως δὲ πρὸς παραγωγὴν ἐλαίου (20.000 ὀκ.). Ἐπίσης ἐν τῇ νήσῳ παράγεται καὶ σησάμιον μὲ ἐτησίαν ἀπόδοσιν 1000—1500 ὀκάδων.

Ἐκ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων ἀπαντῶνται ὀλίγαι μηλέαι καὶ ἀμυγδαλέαι, ἀποδίδουσαι ἐτησίως περὶ τὴν ἑκατοντάδα μόλις ὀκάδων ἐξ ἑκάστου εἴδους. Ἐκ τῶν ἑσπεριδοειδῶν δὲ λεμονέαι καὶ πορτοκαλλέαι μὲ ἐτησίαν παραγωγὴν τῶν μὲν 15000—20000 τεμαχίων, τῶν δὲ 1000—1500. Αἱ συκαῖ τέλος, καὶ ἰδίως αἱ φραγκοσυκαῖ, εἶναι εἰς τὴν Ἀνάφην πολὺ διαδεδομέναι.

Ἐν Ἀνάφῃ διατρέφονται βόες, αἶγες καὶ πρόβατα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀμελγομένων αἰγῶν καὶ προβάτων, καθόσον δὲν ὑπάρχουσι γαλακτοφόροι ἀγελάδες, ἀνέρχονται τῶν μὲν εἰς 2500 περίπου, τῶν δὲ εἰς 1000, μὲ ὑπολογιζομένην ἐτησίαν παραγωγὴν γάλακτος ἐξ ἀμφοτέρων 250.000 ὀκ. περίπου, ἥτις ποσότης διατίθεται κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ τὴν παρασκευὴν τυροῦ (20.000 ὀκ. ἐτησίως). Ὁ τυρὸς τῆς Ἀνάφης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι μαλακὸς (εἶδος μυζήθρας), εἰδικῶς καλούμενος *βραστή*, οὐχ ἧττον ὅμως κατασκευάζεται καὶ σκληρὸς τοιοῦτος, *ἀνθότυρο* ἢ *κεφαλοτύρι*, ὡς καὶ *κοπανιστή*, ἀλλ' εἰς πολὺ μικρὰς σχετικῶς ποσότητας. Ἐν τῇ νήσῳ διατρέφονται ἐπίσης καὶ χοῖροι, ὡς καὶ πουλερικά, εἰς κάπως μέγαν ἀριθμόν, ἀξία ὅμως εἰδικῆς μνείας εἶναι ἡ μελισσοκομία, ἥτις ἀσκεῖται συστηματικῶς. Ὑπὲρ τὰς 2000 ὑπολογίζονται αἱ ἐν τῇ νήσῳ κυψέλαι καὶ περὶ τὰς 10000 ὀκ. τὸ ἐτησίως παραγόμενον μέλι, ὅπερ εἶναι ἄριστον εἰς ποιότητα, ἔχον εὐχάριστον ἄρωμα χάρις εἰς τὴν ἀφθονίαν τοῦ εἰς τὰ ὄρη τῆς νήσου θύμου. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι διὰ τοὺς κατοίκους τῆς νήσου ἡ πλέον προσοδοφόρος πηγή, διότι τοῖς ἀποδίδει προϊόντα εἰς σημαντικὰς ποσότητας καὶ καταναλώσιμα καὶ ἐκτὸς τῆς νήσου αὐτῶν.

Ἀπὸ βιομηχανικῆς ἀπόψεως ἡ Ἀνάφη δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τι τὸ ἐξαιρετικόν. Ἔχει ἕνα μικρὸν ἀλευρόμυλον μὲ ἀτμοκινητῆρα ἰσχύος 13 ἵππων καὶ 7 μικροὺς ἀνεμομύλους διὰ τὴν ἄλεσιν τῶν δημητριακῶν τῶν κατοίκων. Διὰ τὴν ἔκθλιψιν τῶν ἐλαιῶν λειτουργοῦσι 4 ἐλαιοτριβεῖα. Ἡ οἰνοποιία δὲν ἀσκεῖται συστηματικῶς, οὐχ ἧττον ὅμως αὕτη ἀποδίδει ἐτησίως περὶ τὰς 20 000 ὀκ. οἴνου, παρασκευαζομένου διὰ τοῦ πρὸ τῆς πιέσεως ἡλιάσματος τῶν σταφυλῶν, κατὰ τὴν συνήθη εἰς τὰς Κυκλάδας νήσους μέθοδον. Οἱ παρασκευαζόμενοι οἶνοι εἶναι καὶ λευκοί, ἰδίως ὅμως μέλανες· ρητινίτου παράγονται ἐλάχισται ποσότητες. Ἐκτὸς τοῦ οἴνου παράγονται καὶ πνευματώδη ποτὰ ἐξ ἀποστάξεως ἰδίως τῶν ἐκ τῆς οἰνοποιίας στεμφύλων, ἰδίως δὲ τῆς λεγομένης *τσικουδιᾶς*, προερχομένης ἐξ οἰναποστάξεως στεμφύλων μετ' ἀπηγάνου.

Ἡ Ἀνάφη μετὰ τοῦ Πειραιῶς συγκοινωνεῖ μέσῳ Σύρου, Πάρου, Νάξου καὶ Θήρας διὰ τοῦ εβδομαδιαίως ἐκτελοῦντος τὴν λεγομένην ἄγονον γραμμὴν τῶν νοτίων Κυκλάδων ἀτμοπλοίου, ὅπερ προσεγγίζει εἰς τὸν πρὸς νότον ὁρμίσκον τοῦ Ἁγ. Νικολάου, καὶ συνεχίζει τὸν πρὸς Ἀμοργὸν ἢ ἄλλας νήσους πλοῦν αὐτοῦ. Ὅταν ὅμως πνέουσι σφοδροὶ νότιοι ἄνεμοι καὶ καθίσταται ἀνέφικτος ἡ εἰς Ἅγ. Νικόλαον προσέγγισις, τότε τὸ ἀτμόπλοιον προσορμίζεται εἴτε εἰς τὸν πρὸς Β. ΒΑ ὁρμίσκον τοῦ *Λιβοσκόπου* εἴτε εἰς τὸν πρὸς Δ τοῦ *Πράσσα*, ἀπεχόντων ἀπὸ τῆς κώμης τοῦ μὲν μίαν καὶ ἡμίσειαν, τοῦ δὲ μίαν ὥραν.

Ἡ Ἀνάφη μετὰ τῆς νήσου Θήρας συνδέεται διὰ καλωδίου τηλεφωνικῶς καὶ δι' αὐτῆς τηλεγραφικῶς μὲ ὅλον τὸν κόσμον. Τὸ τηλεφων. γραφεῖον αὐτῆς ἐκτελεῖ καὶ τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν, παρουσιάσαν κατὰ τὸ 1926 κίνησιν 12107 ἀντικειμένων ἐν γένει ἀλληλογραφίας, ὧν τὰ 1563 τηλεγραφήματα.

ΠΗΓΑΙ. Πλὴν ἰδίων σημειώσεων καὶ ἐξ ἐπιχωρίων ἀρχῶν καὶ προσώπων πληροφοριῶν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν τὰ ἑξῆς δημοσιεύματα: *M. Boschini*, L' Archipelago (Venetia 1658), *Olfert Dapper*, Description exacte de l'Archipel (Amsterdam 1703, *Emile Legrand*, Description des Iles de l'Archipel par Christoph Buondelmonti (Paris 1897), *Alfr. Philippson*, Beiträge zur Kenntnis der Griechischen Inselwelt (Gotha 1901), *Hiller von Gaertringen*, Thera (Berlin 1902—1909), *Νικ. Οἰκ. Σιγάλα*, Περιγραφὴ Ἀνάφης (Ἀθῆναι 1909 ἀνέκδοτον), *Δ. Χατζοπούλου (Ἀττικοῦ)*, Ἡ νῆσος Ἀνάφη (ἐν «Ἑλλην. Ταχυδρόμῳ» 13ης, 20ῆς, 27ης Σ/βρίου, 4ης καὶ 11ης 8/βρίου 1927).

ΔΙΟΝ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

—**[ΓΕΩΛΟΓ.]** Ἡ γεωλογικὴ κατασκευὴ τῆς Ἀνάφης δὲν εἶναι τελείως γνωστή. Ὁ *Philippson* ἐρευνήσας τὴν νῆσον, ἔδωκεν εἰς τὸ ἔργον του «Beiträge zur kenntnis der griechischen Inselwelt» (Petermanus Mit. Erg. Heft. Nr. 134. Gotha 1901, σελ. 107—111) τὰ ἀκόλουθα στοιχεῖα περὶ τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν νῆσον πετρωμάτων καὶ τῆς τεκτονικῆς των διατάξεως. Τὸ κύριον σῶμα τῆς νήσου ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓν θεμελιῶδες ὄρος (Grundgebirge), τὸ ὁποῖον συνίσταται ἀπὸ ταινίας καὶ

Digitized by Google

τμήματα (ἀντιστοίχως καὶ φλέβας) κεροστιλβικῶν γνευσίων, ὀφειτῶν, διοριτῶν, γρανιτῶν (ποικιλωτάτης διαμορφώσεως), χαλαζιτῶν, ἀργιλλικῶν μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων, ἀργιλλικῶν σχιστολίθων, γραουβάκων. Ἐπίσης συμμετέχουν καὶ ἀσβεστόλιθοι, μάρμαρα καὶ δολομῖται (διαφόρων βαθμῶν κρυσταλλικότητος μέχρις ἀσυνήθων μεγεθῶν τῶν κρυσταλλικῶν των ἀτόμων) κατὰ στρώματα ἐναλλασσόμενα. Τοὺς κεροστιλβικοὺς γνευσίους ὁ Philippson κατατάσσει εἰς τὰ ἀρχαϊκὰ πετρώματα τῶν Κυκλάδων, ἐνῷ τοὺς ἀργιλλικοὺς σχιστολίθους καὶ τοὺς γραουβάκας θεωρεῖ ἀντιστοίχους ἀπὸ ἀπόψεως γεωλογικῆς ἡλικίας πρὸς τὰ παλαιοζωϊκὰ στρώματα τῆς Ἀμοργοῦ καὶ τῆς Θήρας.

Τὰ ἀνωτέρω πετρώματα εἶναι συνεπτυχωμένα κατὰ τρόπον ἐντατικώτατον καὶ διασχίζονται ὑπὸ πλήθους σωρῶν καὶ φλεβῶν διαφόρων ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων, παλαιῶν κατὰ τὴν γεωλογικὴν ἡλικίαν των. Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ στρώματα τοῦ θεμελιώδους ὄρους ἔχουν διεύθυνσιν ΔΒΔ/κὴν (Β—35°—65° Δ), κλίνουν δὲ κυρίως πρὸς ΒΒΑ.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον — κατὰ τὸν Philippson — φαινόμενον εἶναι ἡ ἐμφάνισις νεωτέρων κατὰ τὴν γεωλογικὴν ἡλικίαν ἰζηματογενῶν πετρωμάτων εἰς τὰ δυτικὰ τῆς νήσου *(βουνὸν Θεολόγου)*, τὰ ὁποῖα μὲ ἐλαφρὰν κλίσιν ἐπικάθηνται ἀσυμφώνως ἐπὶ τῶν στρωμάτων τοῦ θεμελιώδους ὄρους καὶ ἀποτελοῦν περὶ τοῦτο ἓν χαμηλότερον καὶ γονιμώτερον κράσπεδον. Τὰ νεώτερα ταῦτα πετρώματα εἶναι ψαμμῖται φλυσχοειδεῖς, κροκαλοπαγῆ, ἀργιλλικοὶ σχιστόλιθοι καὶ στιφροὶ σχεδὸν λιθογραφικοὶ πλακώδεις ἀσβεστόλιθοι, ὁμοιάζουν δὲ καταπληκτικῶς μὲ παρόμοια πετρώματα τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, σχηματισθέντα κατὰ τὰ ὅρια τῆς κρητιδικῆς περιόδου (τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος) καὶ τῆς ἠωκαίνου (τοῦ καινοζωϊκοῦ). Ἐν τούτοις, ἐφ' ὅσον δὲν εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν νεωτέρων τούτων στρωμάτων τῆς Ἀνάφης ἀπολιθώματα, ἡ ἀκριβὴς γεωλογική των ἡλικία δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ. Τὰ στρώματά των παρατάσσονται μὲ διεύθυνσιν Β-30°-Α καὶ κλίσιν πρὸς τὰ ΔΒΔ. Σύμφωνα μὲ τὰ ἀνωτέρω, ὁ Philippson κατατάσσει τὴν Ἀνάφην εἰς τὴν ὀρεινὴν ταινίαν (Θήρας, Ἀμοργοῦ, Ἀνάφης, κ.τ.λ.), ἡ ὁποία περιβάλλει ἀπὸ νότου τὴν κεντρικὴν ἐκ κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων κυκλαδικὴν μᾶζαν.

Μεταλλεύματα συναντῶνται ἐν τῇ Ἀνάφῃ: 1) κατὰ τὴν ἀνάβασιν πρὸς τὴν Βίγλαν μία φλὲψ ἐκ γαληνίτου, σμιθσονίτου καὶ ἐρυθροῦ σιδηρολίθου· 2) κατὰ τὴν βορείαν κλιτὺν τοῦ αὐτοῦ βουνοῦ ἐρυθρὸς σιδηρόλιθος. Γ. Κ. Γ.

—[ΙΣΤΟΡ.] Ἡ Ἀνάφη διετήρησε ἀναλλοίωτον τὸ ὄνομα αὐτῆς διὰ τῶν αἰώνων. Καίτοι δ' εἶναι νῆσος μικρὰ παρουσιάζει πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον ὑπό τε μυθολογικήν, ἀρχαιολογικὴν καὶ ἱστορικὴν ἔποψιν.

Ἐν τῇ μυθολογίᾳ ἀναφέρεται ὅτι ἡ Ἀνάφη ἀνέδυσεν ἐκ τῶν κυμάτων καὶ ὅτι παρέσχεν ἄσυλον εἰς τοὺς Ἀργοναύτας καταληφθέντας ἐν καιρῷ νυκτὸς ὑπὸ σφοδρᾶς τρικυμίας εἰς τὸ περὶ αὐτὴν πέλαγος κατὰ τὴν ἀπὸ Κολχίδος ἐπάνοδόν των. Ὁ Ἀπόλλων εἰσακούσας τὰς εὐχὰς τῶν καταποντιζομένων Ἀργοναυτῶν καὶ τοξεύσας εἰς τὴν θάλασσαν ἀπήλλαξεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ κινδύνου· διότι διαχυθέντος φωτὸς ἐκ τοῦ καταπεσόντος κεραυνοῦ εἶδον πρὸ αὐτῶν νῆσον ἀναφανεῖσαν αἰφνιδίως ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποβάντες ἵδρυσαν βωμὸν τοῦ *Ἀπόλλωνος Αἰγλήτου* (λάμποντος ἐκ φωτός), τὴν δὲ νῆσον ὀνόμασαν *Ἀνάφην* (ἐκ τοῦ *ἀναφαίνειν*). Ὁ σημιτολόγος *Μπόχαρτ*, ὅστις εἰς ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν Κυκλάδων ἐπιζητεῖ νὰ ἀνεύρῃ σημιτικὴν τὴν καταγωγήν, φρονεῖ ὅτι τὸ ὄνομα τῆς Ἀνάφης παρήχθη ἐκ φοινικικῆς λέξεως δηλούσης τὸν βαθύσκιον καὶ σκοτεινὸν τόπον, ἕνεκα τῶν πυκνῶν καὶ παχυδένδρων δασῶν, ἅτινα, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀπολλωνίου, ἐκάλυπτον ἄλλοτε τὴν σήμερον ἄδενδρον καὶ ἐντελῶς ἀποφαλακρωθεῖσαν νῆσον. Εἶχε δ' ἡ Ἀνάφη ναὸν τοῦ *Ἀπόλλωνος Αἰγλήτου* ἢ *Ἀστεάλτα*, ἐξ οὗ καὶ ὁ Καλλίμαχος ὀνομάζει αὐτὴν *Αἰγλήτην*. Ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν τοῦ Ἀστεάλτα ἐν Ἀνάφῃ ἀπαντᾶται τὸ πρῶτον. Ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τούτου τοῦ Ἀπόλλωνος, καλουμένου καὶ *Ἀναφαίου*, περιελαμβάνοντο προσέτι βωμοὶ καὶ ἄλλων λατρευομένων ἐν Ἀνάφῃ θεοτήτων, ὡς τῆς *Ἀρτέμιδος*, τῆς *Ἀφροδίτης*, τοῦ *Ἀσκληπιοῦ* καὶ τοῦ *Διὸς Κτησίου*. Σῴζεται δὲ ἀκόμη τὸ ἄνδηρον, ἐφ' οὗ ὁ ναὸς οὗτος τοῦ Ἀπόλλωνος Αἰγλήτου, τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου κατέχει σήμερον ἡ μονὴ τῆς *Παναγίας Καλαμιωτίσσης*. Ἐνταῦθα εὑρέθησαν καὶ ἱκαναὶ ἀρχαιότητες μεταφερθεῖσαι εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, ἱκαναὶ δ' ἐξ αὐτῶν σῴζονται ἐν Πετρουπόλει, ἔνθα ἐφυγαδεύθησαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωσικῆς κατοχῆς τῶν Κυκλάδων (1770—1774). Ἑορταὶ τοπικαὶ ἦσαν τὰ *Κάρνεια* καὶ τὰ *Ὑακίνθεια*.

Ἡ ἀρχαία τῆς Ἀνάφης πόλις, τῆς ὁποίας σῴζονται ἐρείπια, ἔκειτο ἐπὶ κωνικοῦ ὄρους κατὰ τὸ μέσον τῆς νήσου καὶ εἰς ἀπόστασιν $1^1/_2$ ὥρας ἀπὸ τῆς σημερινῆς μικρᾶς κώμης τῆς Ἀνάφης. Ἡ ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Αἰγλήτου μέχρι τῆς πόλεως Ἀνάφης ὁδός, διὰ τῆς ὁποίας διήρχοντο αἱ θεωρίαι, ἐλέγετο Ἱερά. Σῴζονται δὲ τῆς ἀρχαίας πόλεως τὰ τείχη καὶ ἄλλα λείψανα, ἰδίως δὲ πολλοὶ τάφοι. Εἷς τούτων παρὰ τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ *Ἁγίου Μάμαντος*, μέγιστος, ἔχων σχῆμα τετραγώνου θαλάμου, περιεῖχε δώδεκα χωριστὰς νεκροθήκας, εἰς τὰς ὁποίας εὑρέθησαν ἐκτὸς ἄλλων κτερισμάτων καὶ πολλοὶ χρυσοῖ δακτύλιοι. Ὁ τάφος οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὸ ἐπιφανὲς γένος τῶν *Αἰγιδῶν* ἢ *Τελεσικρατιδῶν*, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐποικήσει τὴν Ἀνάφην, ἐλθὸν ἐκ τῆς Λακωνικῆς, τὸν Η' π. Χ. αἰῶνα, ὅτε ἀπῴκισε καὶ τὴν γείτονα τῆς Ἀνάφης Θήραν. Ἔκτοτε ἐδέσποζεν ἐν Ἀνάφῃ τὸ δωρικὸν στοιχεῖον. Οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἀνάφης ἦσαν Φοίνικες ἀποικίσαντες τὴν νῆσον ὑπὸ τὸν Μεμβλίαρον, τὸν μετὰ τοῦ Κάδμου πλεύσαντα εἰς ἀναζήτησιν τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ τούτου ἡ Ἀνάφη ὠνομάσθη Μεμβλίαρος καὶ κατ' ἀποκοπὴν Βλίαρος. Ἀπολλώνιος δὲ ὁ Ρόδιος ὀνομάζει τὴν Ἀνάφην βαιὰν καὶ λισσάδα νῆσον. Σῴζεται ἓν χαλκοῦν νόμισμα τῆς Ἀνάφης, ἐν ᾧ εἰκονίζεται ἔνθεν μὲν κεφαλὴ Ἀπόλλωνος Αἰγλήτου, ἑτέρωθεν δὲ κρατήρ, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ἵπταται μέλισσα, συμβολίζουσα τὴν εὐδοκιμοῦσαν τὸ πάλαι, ὅπως καὶ σήμερον, ἐν τῇ νήσῳ μελισσοκομίαν. Ἡ Ἀνάφη, ἀλίμενος οὖσα, εἶχε τὸ πάλαι τεχνητὸν λιμένα κατὰ τὰ νότια τῆς νήσου, συνδεόμενον πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος Αἰγλήτου διὰ τῆς προμνησθείσης ἱερᾶς ὁδοῦ.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἡ Ἀνάφη, καίτοι ὑπὸ Δωριέων οἰκουμένη καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑπὸ τὴν Σπάρτην ὑπαγομένη, δὲν ὤκνησε βραδύτερον νὰ καταλεχθῇ ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ συμμαχίᾳ, καταβάλλουσα μάλιστα καὶ ἐτήσιον φόρον 1000 δραχμῶν.

Ἐπὶ Φραγκοκρατίας, φέρουσα τὸ παρεφθαρμένον ὄνομα *Namfio* ἐκυριεύθη μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ *Μάρκου Σανούδου*, ὁ ὁποῖος παρεχώρησε ταύτην τῷ 1207 εἰς τὸν Βενετὸν εὐπατρίδην *Λεονάρδον Φόσκολον*, εἰς τὸν οἶκον τοῦ ὁποίου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1269, ὅτε ἀπήλλαξε τὴν Ἀνάφην ἀπὸ τῆς φραγκικῆς δυναστείας ὁ τρομερὸς Ἀναφαῖος πειρατὴς *Ἰωάννης Δελοκάβος* (*de lo Cavo*), παραχωρήσας ταύτην ἐλευθέραν εἰς τοὺς συμπολίτας του Ἀναφαίους. Ἀλλὰ τῷ 1307 ἡ νῆσος περιῆλθεν εἰς τὸν ἐκ Βονωνίας *Γιαννούλην Γοζαδῖνον*. Ὑπὸ τοὺς Γοζαδίνους παρέμεινεν ἡ Ἀνάφη μέχρι τοῦ 1397, ὅτε αὕτη περιῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τῶν *Κρίσπη*. Ἐν τῷ μεταξὺ τῶν Βενετῶν καὶ Μωάμεθ τοῦ Α' συνομολογηθείσῃ συνθήκῃ τοῦ 1419 ἡ Ἀνάφη μετὰ τῶν ἄλλων Κυκλάδων ἀνεγνωρίσθη ὡς ὑπαγομένη ὑπὸ τὴν Βενετίαν. Ὁ *Ἰάκωβος Κρίσπος*, δωδέκατος δοὺξ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, παρεχώρησε τὴν Ἀνάφην εἰς τὸν ἀδελφόν του *Γουλιέλμον Κρίσπον*, ὅστις, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ νεαροῦ ἀνεψιοῦ του καὶ διαδόχου τοῦ δουκικοῦ θρόνου *Ἰωάννου Ἰακώβου Κρίσπου*, ἀναγορευθεὶς τῷ 1453 δοὺξ τῆς Νάξου ὡς *Γουλιέλμος Β'* παρεχώρησε τὴν Ἀνάφην εἰς τὴν θυγατέρα του *Φιορέντζαν*. Διὰ τῶν κληρονόμων ταύτης ἡ Ἀνάφη περιῆλθε τῷ 1528 εἰς τὸν βενετικὸν οἶκον *Πιζάνη*, ὁ ὁποῖος ὀλίγα μόνον ἔτη ἦρξεν εἰς τὴν νῆσον, καταληφθεῖσαν ὑπὸ τῶν Τούρκων διὰ τοῦ *Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσα* τῷ 1537. Καὶ ἐνήργησαν μὲν οἱ Πιζάνη ὑπὲρ ἀνακτήσεως τῆς μικρᾶς Ἀνάφης ὡς φόρου ὑποτελοῦς πρὸς τοὺς Τούρκους διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βενετοῦ βαΐλου, ἀλλ' οὗτος ἀπήντησεν ὅτι ἐθεώρει ἄσκοπον τὴν ἐνέργειαν, διότι ὅλοι οἱ κάτοικοι εἶχον ἀπαχθῇ ἢ φυγαδευθῆ ἐκεῖθεν καὶ ὅτι ἡ νησὶς εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ γυμνὸς βράχος. Κατὰ τὸν *Κορνάρον*, ὁ Βαρβαρόσσας καταλαβὼν τὴν Ἀνάφην ἀπήγαγεν ἐξ αὐτῆς 600 αἰχμαλώτους, τοῦθ' ὅπερ ἀμφίβολον, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι εἶναι ζήτημα καὶ ἂν ὁ ὅλος πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀνήρχετο εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον. Γνωρίζομεν δὲ ὅτι κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα οἱ κάτοικοι τῆς Ἀνάφης ἀνεκδιηγήτους ὑφιστάμενοι συμφορὰς ὑπὸ Τούρκων καὶ Καταλανῶν πειρατῶν ἐγκατέλειψαν πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν τὴν νῆσον καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Κρήτην. Τούτου ἕνεκα ὁ προμνησθεὶς δυνάστης τῆς Ἀνάφης Γουλιέλμος Β' Κρίσπος ἀνήγειρε πρὸς ἀνατολὰς τῆς νήσου, πλησίον τῆς μονῆς τῆς Παναγίας Καλαμιωτίσσης, τὸ ὀχυρὸν κάστρον *Gibitroli* καὶ περιετείχισεν ἐκ νέου τὴν παλαιὰν τῆς Ἀνάφης πόλιν.

Ὑπὸ τοὺς Τούρκους οἱ Ἀναφαῖοι ἐπλήρωνον τῷ 1700 ὡς φόρους 500 ἐν συνόλῳ γρόσια. Οἱ κάτοικοι, πτωχοί, περιωρίζοντο εἰς τὴν ἐμπορίαν ὀλίγων κρομμύων, τοῦ κηροῦ καὶ τοῦ μέλιτος, προϊόντων τῆς μικρᾶς νήσου των, ἥτις παρήγεν ὡσαύτως καὶ ἱκανὴν διὰ τὴν ἐγχώριον κατανάλωσιν ποσότητα οἴνου καὶ δημητριακῶν.

Ἀπὸ τοῦ 1571 ἡ Ἀνάφη ἐτέλει ἐξαρχικῶς ὑπὸ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Σαντορίνης, διατελέσασα τοιαύτη μέχρι τοῦ 1646, ὅτε ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Σίφνου. Παρὰ *Μαρτίνῳ Κρουσίῳ* (Τουρκογραικίας σ. 207) φέρεται ἡ πληροφορία ὅτι ἐν ἔτει 1673 ἡ νῆσος κατῳκεῖτο ὑπὸ 1000 ψυχῶν. Τῷ 1799 ὀγδοήκοντα πειραταὶ ἐλεηλάτησαν τὴν Ἀνάφην.

Τὸ ἐν Ἀνάφῃ μοναστήριον *Παναγίας τῆς Καλαμιωτίσσης* (*Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου*) ἐγείρεται ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ, τοῦ χωρίζοντος τὴν νῆσον ἀπὸ βουνώδους ὑπερμεγέθους βράχου, τὸν ὁποῖον ὁ ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν τῷ 1700 Γάλλος περιηγητὴς *Τουρνεφὸρ* χαρακτηρίζει ὡς ἕνα τῶν τρομερωτέρων του κόσμου. Ὁ χωρίζων τὸ βραχῶδες τοῦτο βουνὸν ἰσθμός, ἔνθα ὁ ναὸς τῆς Παναγίας, ὀνομάζεται *Καλάμι*, ἐκ τούτου δὲ ἡ Παναγία ὠνομάσθη *Καλαμιώτισσα*. Κατὰ τὴν ἐν Ἀνάφῃ κρατοῦσαν παράδοσιν, ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας εὑρέθη εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου ἀνηρτημένη ἐπὶ καλάμου, διότι ἡ Παναγία ἐκεῖ ἤθελε τὸν ναόν της, μεταφέρουσα τὴν νύκτα τὰ ἐργαλεῖα τῶν ἀλλαχοῦ οἰκοδομούντων τὴν ἐκκλησίαν ἐργατῶν. Τὸ μοναστήριον καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἐκκλησία, ἥτις ἔπαθε πρὸ ἐτῶν ὑπὸ κεραυνοῦ τὴν ἡμέραν τῆς πανηγυρικῆς ἑορτῆς τῆς Παναγίας, κεῖνται ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τοῦ Αἰγλήτου Ἀπόλλωνος. Τὸ μονύδριον τοῦτο Παναγίας τῆς Καλαμιωτίσσης, οὐτινος μνεία γίνεται ἀπὸ τοῦ ἔτους ἤδη 1571, ἐγένετο πατριαρχικὸν σταυροπήγιον πατριαρχοῦντος Σωφρονίου τοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων (1774—1780). Τῷ 1798 ἀνανεωθέντων τῶν σταυροπηγιακῶν δικαίων τοῦ μοναστηρίου ἐπεβλήθη αὐτῷ ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰσφορὰ εἰς τὴν μεγάλην τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν γροσίων 20, παρείχετο δὲ εἰς τὸν κατὰ καιροὺς ἡγούμενον τὸ δικαίωμα «ἐν ταῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις φέρειν ἐπ' ἐκκλησίας μανδύαν καὶ πατερίτσαν». Οἱ Ἀναφαῖοι μετὰ τῶν πέριξ νησιωτῶν μέχρι σήμερον πανηγυρίζουσι τὴν ἐτησίαν ἑορτὴν τῆς Παναγίας Καλαμιωτίσσης τὴν 8 Σεπτεμβρίου μεγαλοπρεπῶς, οἱονεὶ συνέχειαν τῶν ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων τῶν προγόνων των ἐπὶ τῷ θαύματι τῆς διασώσεως ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τῶν πρὸ τῆς νήσου των κινδυνευσάντων νὰ πνιγῶσιν Ἀργοναυτῶν.

Ἡ Ἀνάφη τὸ πάλαι ἔβριθε περδίκων, αἵτινες ἐξ ἑνὸς μόνου ζεύγους μεταφερθέντος ἐξ Ἀστυπαλαίας ἐπὶ τοσοῦτον ἐπολλαπλασιάσθησαν, καθὼς λέγει ὁ Ἀθήναιος, ὥστε οἱ κάτοικοι ἐπὶ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν νῆσον, τῆς ὁποίας ὁλόκληρος ἡ βλάστησις κατετρώγετο ὑπὸ τῶν περδίκων. Ὁ Τουρνεφόρ, γράφων τῷ 1700, λέγει ὅτι τόσον ἦτο καὶ τότε τὸ πλῆθος τῶν περδίκων εἰς τὴν Ἀνάφην, ὥστε οἱ κάτοικοι διὰ νὰ περιστείλωσι τὸ ἐπίφοβον καθισταμένην αὔξησιν αὐτῶν καὶ νὰ σώσωσι τὰ καταστρεφόμενα σπαρτά των ἐξήρχοντο ἀθρόοι πρὸς περισυλλογὴν τῶν αὐγῶν τῶν περδίκων μέχρι τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Εὕρισκον δὲ συνήθως ἐξ αὐτῶν περὶ τὰς δέκα ἕως δώδεκα χιλιάδας. Ὁ Τουρνεφὸρ λέγει ὅτι εἰς τὴν Ἀνάφην ἐξελέγοντο κατ' ἔτος δύο *κοτζαμπάσηδες* καὶ ἄλλοτε εἷς. Ἀλλ' ὅλη ἡ ἐξουσία, τὴν ὁποίαν διέθετον οἱ ἄρχοντες οὗτοι δὲν ὑπῆρξεν ἱκανὴ διὰ νὰ τοῖς εὕρῃ ὀλίγον λαρδί, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐχρειάζετο διὰ τὰς πέρδικας ποὺ τοῦ ἐμαγείρευον. Οἱ κάτοικοι δὲν ἐγνώριζον οὔτε τὸ χοίρειον λίπος, οὔτε πῶς τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο.

Λέγεται ὅτι τὸ ἔδαφος τῆς Ἀνάφης εἶναι τοιοῦτον, ὥστε δὲν ἠμποροῦν νὰ ζήσουν εἰς αὐτὴν ἑρπετά. Καὶ πράγματι εἶναι παρατηρημένον ὅτι εἰς τὴν Ἀνάφην δὲν ὑπάρχουν ὄφεις.

Κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα οἱ Ἀναφαῖοι ἐξοπλίσαντες τὰ ὀλίγα καΐκια των ἐπολέμησαν γενναίως κατὰ τῶν Τούρκων. Ἱκανοὶ δ' ἐκ τῶν κατοίκων τῆς νήσου μετοικήσαντες ἐπὶ Ὄθωνος εἰς Ἀθήνας συνῳκίσθησαν κατὰ τὰς βορεία ανατολικὰς κλιτῦς τῆς Ἀκροπόλεως, ἱδρύσαντες τὰ λεγόμενα Ἀναφιώτικα.

Οἱ Θηραῖοι διὰ τὴν σμικρότητα τῆς Ἀνάφης ᾄδουσι περὶ αὐτῆς σκωπτικῶς:

> Ἔδε χώρα ἡ Ἀνάφη,
> δὸ ἀπογυρο πο' ἔχει,
> δεκοχτὼ πιτρόπους ἔχει
> καὶ κανένας νοῦ δὲν ἔχει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Olfert Dapper*, Description exacte de l'Archipel, Amsterdam, 1703, σ. 383–4. *Jos. Pitton de Tournefort*, Relation d'un voyage du Levant, τ. Α', σ. 105—6 ἐκδ. Ἀμστελοδάμου 1718. *L. Ross*, Ueber Anaphe und Anaphaische inscriften. Ἐν τοῖς *Arch. Aufsätze*, τ. Β', σ. 486 κ. ἑ. *Karl Hopf*, Veneto-Byzantinische Analekten, ἐν τοῖς *Sitzungeberichte der K. Akademie der Wissenschaften*. Phil. Hist. Classe. Wien, τ. XXXII, ἔτ. 1859, σ. 404 κ. ἑ. 499 κ.ἑ. *Π. Γ. Ζερλέντου*, Τὸ ἐν τῇ νήσῳ Ἀνάφῃ Πατριαρχικὸν Σταυροπηγιακὸν Μοναστήριον Παναγίας τῆς Καλαμιωτίσσης. «*Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος*», ἔτ. 1918, σ. 489—4 7. *Νέος Ποιμὴν* Κωνσταντινουπόλεως, ἔτ. Β' (1920), σ. 262—265 Ἐπιγραφὰς τῆς Ἀνάφης βλ. παρὰ *Fr. Hiller* von Gaertringen, ἐν Βερολίνῳ, 1898. ΔΗΜΗΤΡ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

ἀναφιλυτὸ (τό)· ἰδιωματ., λυγμός, λυγμοὶ συνεχεῖς ἕνεκα ἰσχυρᾶς συγκινήσεως. Πιθανώτατα ἀπὸ τοῦ ῥήματος *φλύω*, τὸ ὁποῖον ἑρμηνεύεται *βράζω*. ὅθεν *ἀναφλυτὸ* καὶ—κατ' ἀνάπτυξιν τοῦ ι (*πβλ. καπινός—καπνός*)—*ἀναφιλυτό*, οἱονεὶ βρασμὸς τοῦ στήθους. Β. Φ.

Ἀναφιώτικα. Συνοικία τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως, ἐπὶ τῶν λεγομένων *Μαύρων Πετρῶν*, τὴν οἴκησιν τῶν ὁποίων εἶχεν ἀπαγορεύσει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα χρησμὸς τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν. Καὶ ἐπὶ μακρὸν μὲν ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη

Digitized by Google

διετηρεῖτο· ὅτε ὅμως κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὁ Ἀρχίδαμος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικήν, οἱ κάτοικοι τῶν ἐκτὸς τῶν τειχῶν Δήμων εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, ἐλησμονήθη ὁ χρησμὸς καὶ ἐπετράπη εἰς τὸ ἀκατοίκητον τοῦτο τμῆμα ὁ συνοικισμὸς τῶν προσφύγων δημοτῶν. Ἔκτοτε τὸ τμῆμα τοῦτο κατῴκουν ἐργάται, ἐπὶ τουρκοκρατίας δὲ συνεκεντρώθησαν ἐπίσης ἐργατικοὶ καὶ μαῦροι δοῦλοι, μεταφερόμενοι ἐξ Αἰγύπτου. Μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, ὅτε μετεφέρθη ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας συνεκεντρώθησαν εἰς αὐτὸς μέγας ἀριθμὸς ἐργατῶν, οἵτινες εὕρισκον εὔκολον ἐργασίαν εἰς τὴν ἀνεγειρομένην πόλιν. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις εἶχεν ἀπαγορεύσει τὴν ἵδρυσιν οἰκιῶν πρὸς τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς πόλεως, ὅπου ἔμελλον νὰ διενεργηθῶσιν ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι. Δύο ὅμως ἐργάται, ἐξ Ἀνάφης προερχόμενοι, ὀνομαζόμενοι δὲ *Γεώργιος Δαμῖνος* καὶ *Μάρκος Σιγάλας*, παρεβίασαν τὴν ἀπαγόρευσιν καὶ λάθρα κτίζοντες τὴν νύκτα, ἤγειραν δύο οἰκίσκους, ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτούς, οὕτω δὲ ἠτόνησεν ἡ ἀπογορευτικὴ διάταξις, παρ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τῶν ἀρχαιολόγων. Πλεῖστοι συμπολῖται τῶν πρώτων τούτων οἰκιστῶν ἐμιμήθησαν αὐτούς. Οὕτω δὲ ἄνωθεν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Ραγκαβᾶ ἐσχηματισθη ὁλόκληρος συνοικία, λαβοῦσα τὸ ὄνομα *Ἀναφιώτικα*, ἐκ τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς τῶν οἰκιστῶν, τῆς *Ἀνάφης*.

Οἱ οἰκίσκοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον πληθυνόμενοι κατέλαβον ὁλόκληρον τὸν ἀρκτικὸν χῶρον τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἔφθασαν μέχρι τῆς ρίζης αὐτοῦ. Ἡ συνοικία αὕτη, ἐγερθεῖσα ἄνευ σχεδιου, ἔχουσα ἀντὶ ὁδῶν στενωποὺς κλιμακωτάς, ἀποτελεῖ, οὕτως εἰπεῖν, ἑνιαῖον σύμπλεγμα. Οἱ κάτοικοι της ἀπετέλεσαν ἰδιαιτέραν ἐνορίαν, ἵδρυσαν δύο ἐκκλησιας, τὸν ἅγιον Γεώργιον καὶ τὸν ἅγιον Συμεῶνα καὶ ἐκάλεσαν ἱερεῖς ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος των.

Τὰ Ἀναφιώτικα εἶναι ἓν ἐκ τῶν μᾶλλον ἰδιορρύθμων διαμερισμάτων τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ ἄνοδος μέχρις αὐτῶν εἶναι δυσχερής, καθ' ὅσον στερεῖται ὁδῶν, εἷς δὲ μόνον ὑπάρχει δρομίσκος ἐσκαμμένος ἐπικλινῶς ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ στηριζόμενος διὰ λιθίνου τοίχου. Τὸ ὑπόλοιπον εἶναι δαίδαλος μονοπατίων, ἀποτελουμένων ἀπὸ στενὰς καὶ ὀλισθηρὰς κλίμακας, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων χάνεται πᾶσα ἡ θέα τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας ὁ θόρυβος δὲν φθάνει μέχρι τοῦ ὕψους ἐκείνου. Ὁ διηγηματογράφος Ἀνδρέας Καρκαβίτσας ἔχει δώσει χαριεστάτην εἰκόνα τῆς ἰδιορρύθμου ταύτης συνοικίας.«Εἰς κάθε βῆμα, λέγει, ἐπιδεικνύονται λάγυνοι θραυσμέναι, τενεκέδες πετρελαίου, κόφινοι ἐν οἰκτρᾷ ἀποσυνθέσει, σάπωνες καὶ νερὰ χυμένα κατὰ γῆς, χύτραι βράζουσαι καὶ ἐνδύματα ἀνηρτημένα ἐπὶ δοκῶν. Ἔκ τινος θυρίδος σκοτεινῆς καὶ ἀνηλίου ἐξέρχεται πυκνὸς καπνός, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου διακρίνει τις χάλκινα μαγειρικὰ σκεύη, ἢ ὄρνιθας, κονίκλους καὶ αἶγας. Ἂν δὲ ὑψώσῃ τὸ βλέμμα, βλέπει ἀπειλητικῶς οἰκίσκους κρεμαμένους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, παράθυρα, ἐξώστας, κλίμακας ἀνθοδόχας καὶ συνήθως εὔγραμμα πρόσωπα γυναικῶν. Φυσικὰ θὰ νομίσῃ τις ὅτι ἡ ζωή, ἐντὸς τοῦ περιφήμου ἐκείνου συμπλέγματος τῶν οἰκίσκων, εἶναι ἀνυπόφορος καὶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἐξ ἀπολύτου ἀνάγκης μετέβησαν καὶ ἐνεταφιάσθησαν ἐκεῖ. Ἐν τούτοις οὗτοι ἔχουν ὅλως διάφορον γνώμην Λέγουν ὅτι ἔχουν δροσερὸν ἄνεμον καὶ κατὰ τὰς μᾶλλον θερμὰς ἡμέρας τοῦ θέρους καὶ δὲν μαστιζονται ὑπὸ τοῦ κονιορτοῦ. Ἐξερχόμενός τις ἐκ τῶν στενωπῶν, εἰς ὀλίγων βημάτων ἀπόστασιν εὑρίσκεται πρὸ θελκτικωτάτου πανοράματος. Ὁ ἀττικὸς ὁρίζων διανοίγεται ἐν ἐκτάσει μὲ βουνά, πεδιάδας καὶ θάλασσαν. Δεξιὰ ἐκτείνονται αἱ ὁμαλαὶ κλιτύες τοῦ Ὑμηττοῦ, ἐκεῖθεν διακρίνεται ὁ Λυκαβηττός, ὁ Ἄγχεσμος, τὰ Τουρκοβούνια, ὁ Πάρνης, ὁ Κορυδαλὸς καὶ ὁ Αἰγαλέως, ἐνῷ εἰς τὰ βάθη προκύπτει ὁ Κιθαιρών, ὑπὸ τοὺς πόδας των δὲ ἔχουν τὰ Ἀναφιώτικα τὴν εἰκόνα ὁλοκλήρου τῆς πόλεως ἐκτεινομένης καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τοῦ ὁρίζοντος. Θελκτικώτερον θέαμα εἶναι δύσκολον νὰ ποθήσῃ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου».

Τὸν σημερινὸν συνοικισμὸν δὲν ἀποτελοῦσιν, ὅπως ἄλλοτε, οἱ ἐξ Ἀνάφης μόνον μεταναστεύσαντες εἰς Ἀθήνας. Πολλοὶ τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς συνοικίας εὐπορήσαντες ἐπώλησαν τοὺς οἰκίσκους των εἰς ἄλλους Κυκλαδίτας ἢ Πελοποννησίους ἀφομοιωθέντας πρὸς αὐτοὺς καὶ συνέδεσαν δεσμοὺς ἐπιγαμιῶν. Ὅλοι οἱ κατοικοῦντες εἰς τὸν συνοικισμὸν εἶναι ἐργάται, ἰδίως κτίσται, λεπτουργοὶ καὶ λιθοξόοι· ἀποτελοῦσι δὲ ἐν μέσαις Ἀθήναις καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς Ἀκροπόλεως κοινότητα ἔχουσαν ἴδια ἤθη καὶ ἰδίας ἕξεις. Εἰς τὴν συνοικίαν ταύτην ἡ ἐγκληματικότης εἶναι ἄγνωστος καὶ ἡ σύγχρονος πολυτέλεια τοῦ βίου δὲν ἔχει εἰσδύσει. Ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἐργατικῶν κατοίκων της εἶχε πάντοτε χαρακτῆρα προσωρινόν, καθ' ὅσον εἶχεν ἀποφασισθῆ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅπως ἐνεργηθῶσιν ἐκεῖ εἰς πρώτην εὐκαιρίαν ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαὶ καὶ ἐκκαθαρισθῇ ὁ βράχος τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοὺς ὑπάρχοντας οἰκισκους καὶ τὰς καλύβας. Τοιαύτη εὐκαιρία ἐνεφανίσθη τῷ 1927 χάρις εἰς τὴν συνομολογηθεῖσαν σύμβασιν μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς περὶ ἐνεργείας ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν εἰς εὐρεῖαν ζώνην τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν. Εἰς τὴν ζώνην ταύτην περιλαμβάνονται καὶ τὰ Ἀναφιώτικα, οὕτω δὲ θὰ ἐκλείψῃ ἓν τῶν μᾶλλον ἰδιορρύθμων διαμερισμάτων τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης. ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ἀναφλέγω· φλέγω, παράγω φλόγα, ἀνάπτω· || μέσ. *ἀναφλέγομαι*· φλέγομαι, περιβάλλομαι, ἀναλίσκομαι ὑπὸ φλογῶν· || μεταφ. ἐξάπτομαι, ἐνθουσιῶ. Β. Φ.

ἀναφλεκτὴρ (ὁ)· ὁ παράγων φλόγα, τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου παράγεται φλόξ. Β. Φ.

ἀναφλεκτικός,— *ή*, — *όν*· ὁ κατάλληλος πρὸς ἀνάφλεξιν.— Επίρρ. *ἀναφλεκτικῶς*. Β. Φ.

ἀνάφλεξις (ἡ)· ἡ παραγωγὴ φλογός, κοιν. ἄναμμα: «αὐτόματος ἀνάφλεξις». Β. Φ.

ἀναφλογίζω· φλογίζω, ἐκθέτω εἰς τὴν φλόγα, κοιν. *καψαλίζω*· || κάμνω νὰ σχηματισθῇ φλόξ: «ἀναφλογίζω τὸν λύχνον». Β. Φ.

ἀναφοίτησις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου φοίτησις, ἡ ἐπανάληψις τῆς φοιτήσεως. Β. Φ.

Ἀναφόπουλο. Ἀκατοίκητος νῆσις ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει τῶν Κυκλάδων, ἀπέχουσα 4½ μίλια νοτίως τῆς νήσου Ἀνάφης καὶ ἔχουσα ὑψηλὴν ὀρεινὴν κορυφὴν ὕψους 220 μέτρων. Καλεῖται καὶ *Παχειὰ* (Βλ. καὶ Αἰγαῖον Β' 405 β'). Δ. Ε. Μ.

ἀναφορὰ (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ἄνω φορά, ἡ ἐκ τοῦ βυθοῦ φορά, συνώνυμ. *ἄρσις (Ἀριστοτ.)*· || ἀναγγελία, ἀνακοίνωσις, ἀναφορὰ λέγεται ἡ ἔγγραφος ἢ προφορικὴ ἔκθεσις περί τινος πάσης κατωτέρας ἀρχῆς πρὸς ἀνωτέραν, ἀντίθ. *διαταγὴ* ἢ *ἐντολή*· ὁμοίως λέγεται ἡ αἴτησις παντὸς ἰδιώτου πρὸς ἀρχήν τινα: «ὑποβάλλω—, ἐπιδίδω ἀναφοράν», κοινότερον «κάμνω ἀναφοράν»· || φρ. «κάμε τὴν ἀναφορά σου» ἀδιαφορῶ, δὲν ὑπολογίζω τὰ τυχὸν ἐπακολουθα· || συσχέτισις, σχέσις, μεθ' οὗ καὶ συνεκφέρεται: «ἐν σχέσει καὶ ἀναφορᾷ πρός τι», «ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ὅσα εἴπατε» (Βλ. ἀναφορικῶς)· «οὐδεμίαν σχέσιν καὶ ἀναφορὰν ἔχει τὸ πρᾶγμα πρὸς ὅσα λέγετε». Β. Φ.

— *[Ρητορ.]* Ἐν τῇ ρητορικῇ ἡ ἀναφορὰ εἶναι σχῆμα ρητορικόν, κατὰ τὸ ὁποῖον πολλαὶ κατὰ σειρὰν προτάσεις ἄρχονται ἀπὸ τῆς αὐτῆς λέξεως· διὰ τοῦ σχήματος τούτου προστίθεται εἰς τὸν λόγον οὐ μόνον χάρις καὶ κόσμος, ἀλλὰ καὶ σεμνότης καὶ ὄγκος: «τίποτε δὲν σὲ τρομάζει; τίποτε δὲν σὲ συγκινεῖ; τίποτε δὲν ὑπολογίζεις;», «τί οὖν, ὦ ταλαίπωρε, συκοφαντεῖς; τί λόγους πλάττεις; τί σαυτὸν οὐκ ἐλλεβορίζεις;» (*Δημοσθ.* περὶ τοῦ Στεφ. 268), «λέγω δὴ κεφάλαιον, πάντας εἰσφέρειν.... πάντας ἐξιέναι κατὰ μέρος.... πᾶσι τοῖς παριοῦσι λόγον διδόναι» (*Δημοσθ.* Ὀλυνθ. Β', 31). Ἡ ἀναφορὰ λέγεται καὶ *ἐπαναφορὰ* ἢ *ἐπάνοδος* (λατ. *repetitio*). Β Φ

— *[Λογικ.]* Κατὰ τὴν γενικωτέραν σημασιαν τῆς λέξεως ἡ ἀναφορὰ (relation, Beziehung) εἶναι μία τῶν «κατηγοριῶν» τοῦ Ἀριστοτέλους, «πρός τι». Ἡ ἀναφορὰ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἶναι ὁ χαρακτὴρ δύο ἢ πλειόνων ἀντικειμένων τῆς σκέψεως, ἐφ' ὅσον ταῦτα νοοῦνται ἢ δύνανται νὰ νοηθῶσιν ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ νοητικῇ ἐνεργείᾳ καθωρισμένης φύσεως. Τοιαῦται εἶναι ἐπὶ παραδείγματι ἡ συνταύτισις, ἡ συνύπαρξις, ἡ διαδοχή, ἡ αἰτιότης κτλ.

Εἰδικώτερον παρὰ τῷ Καντίῳ ἀναφορὰ εἶναι ἡ μία τῶν τεσσάρων κατηγοριῶν, ἡ περιλαμβάνουσα τὴν σχέσιν τῆς οὐσίας πρὸς τὸ συμβεβηκός, τῆς αἰτίας πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα καὶ τὴν τῆς ἀμοιβαίας ἐνεργείας.

Κατὰ τὸν Βοῦντ (Wundt) τὸ περιεχόμενον τῶν καθαρῶν ἐννοιῶν ἀναφορᾶς εἶναι σχέσεις τῆς λογικῆς νοήσεως, μεταφερόμεναι εἰς τ' ἀντικείμενα τοῦ νοεῖν. Κατ' αὐτὸν αἱ ἔννοιαι ἀναφορᾶς δὲν εἶναι ἔννοιαι γένους, ἀλλ' ἐκπηγάζουν ἐκ τῆς κεχωρισμένης ἀντιλήψεως «σχέσεών τινων, τὰς ὁποίας ἡ νόησις ἀνευρίσκει μεταξὺ τῶν παραστάσεών της. Εἶναι δὲ αὗται αἱ τελευταῖαι βαθμῖδες τῆς λογικῆς ἐκείνης διεργασίας τοῦ περιεχομένου τῶν αἰσθησιακῶν ἀντιλήψεων, τῆς ἀρχομένης ἀπὸ τῶν ἐμπειρικῶν ἐπὶ μέρους ἐννοιῶν».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *W. Wundt*, Logik, System der Philosophie. —*Sigwart*, Logik κτλ. — Ω

— *[Λειτουργ.]* Ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ λειτουργικῇ *ἀναφορὰ* ἐκ τοῦ *«ἀναφέρειν θυσίαν»* (ἐν Ἑβρ. 7, 27 καὶ 13, 15) καλεῖται τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς λεγομένης λειτουργίας τῶν πιστῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ προσκομισθέντα ἤδη εἰς τὸ θυσιαστήριον δῶρα προσφέρονται εἰς τὸν ἐν οὐρανοῖς Θεὸν θυσία εὐχαριστήριος καὶ ἀναμνηστική, μεταβαλλόμενα διὰ τῆς ἐπ' αὐτὰ ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ. Διὰ τῆς προτροπῆς τοῦ διακόνου «Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου, πρόσχωμεν τὴν *ἁγίαν ἀναφορὰν* ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν», εἰσαγόμενον τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο, λαμβάνει μέρος εἰς διάλογον, μεταξὺ τοῦ λειτουργοῦ καὶ αὐτοῦ συναπτόμενον, καὶ συμμετέχει δι' ἐπαλλασσομένων ὕμνων καὶ ἐπιφωνήσεων («Ἅγιος, ἅγιος...», «Ἀμήν», «Σὲ ὑμνοῦμεν...», «Ἄξιόν ἐστι...») εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἀναγινωσκομένην καὶ ὑπὸ συνεχῶν ἐκφωνήσεων («Τὸν ἐπινίκειον ὕμνον...», «Λάβετε, φάγετε...», «Πίετε ἐξ αὐτοῦ...», «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν...», «Ἐξαιρέτως...» κ.λ.π.) διακοπτομένην μίαν καὶ ἀδιαίρετον εὐχὴν τῆς ἀναφορᾶς. Ἡ εὐχὴ αὕτη ἀρχομένη διὰ τοῦ ἀσπασμοῦ τοῦ ἱερέως «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν...» καὶ καταλήγουσα πάλιν εἰς τὸν ἀσπασμὸν «Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου...», σήμερον μὲν τόσον ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὅσον καὶ ἐν τῇ Δύσει ἀναγινώσκεται κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτῆς μέρος μυστικῶς ὑπὸ τοῦ ἱερέως, κατ' ἔθος ἀπὸ τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος κρατῆσαν, εἰς ἀρχαιοτέρας ὅμως ἐποχὰς ἀπηγγέλλετο ὁλόκληρος μεγαλοφώνως «μετὰ φωνῆς τῷ πιστοτάτῳ λαῷ ἐξακουομένης... πρὸς τὸ κἀντεῦθεν τὰς τῶν ἀκουόντων ψυχὰς εἰς πλεῖστα κατάνυξιν καὶ τὴν πρὸς τὸν δεσπότην Θεὸν διανίστασθαι δοξολογίαν», ὡς (ἐν τῇ ΙΖ' διατάξ. τοῦ α'. τίτλ. τῶν Νεαρῶν) ὁρίζεται καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ.

Ἐφ' ὅσον ὅμως σκοπὸς τῆς ἀναφορᾶς εἶναι ἡ ἀνάμνησις μὲν καὶ ἀναπαράστασις τῆς ἐξιλαστηρίου θυσίας, ἡ ἐπακριβὴς δ' ἐπανάληψις τῶν ἐν τῷ Μυστικῷ Δείπνῳ λαβόντων χώραν, καθίσταται πρόδηλον, ὅτι ἡ ἀναφορὰ δὲν περατοῦται εἰς τὸν καθαγιασμὸν τῶν δώρων καὶ τὸ ἐπακολουθοῦν εἰς τοῦτον μνημόσυνον, ἀλλὰ περιλαμβάνει καὶ τὴν μετάδοσιν τῆς Εὐχαριστίας εἴς τε τὸν λειτουργὸν καὶ τὸν παριστάμενον λαόν. Οὕτω λοιπὸν ἀναφορὰ καλεῖται ὁλόκληρον τὸ τμῆμα τῆς λειτουργίας τὸ ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ «Στῶμεν καλῶς» μέχρι τῆς ἀπολύσεως, θὰ ἠδυνάμεθα δὲ νὰ διακρίνωμεν αὐτὴν εἰς τὰ ἀκόλουθα στοιχεῖα, πιστῶς ἀπαντώμενα παρ' ἁπάσαις ταῖς λειτουργικαῖς δέλτοις τῶν ἐν Ἀνατολῇ ἐκκλησιῶν:

α') Εἰς τὸν *πρόλογον*, οὗτινος προηγεῖται, ὡς εἴπομεν, βραχὺς διάλογος μεταξὺ ἱερέως καὶ πιστῶν («Ἡ χάρις.. μετὰ πάντων ὑμῶν»—«Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου». «Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας»—«Ἔχομεν πρὸς τὸν Κύριον». «Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ»—«Ἄξιον καὶ δίκαιον»). Ἡ τελευταία ἀπόκρισις τοῦ λαοῦ χρησιμεύει ὡς εἰσαγωγή τις εἰς τὸν πρόλογον ἢ τὴν εὐχαριστήριον εὐχήν, δι' ἧς ὁ ἱερεὺς ἀναπέμπει αἶνον καὶ εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ, ἐπειδὴ ἐδημιούργησεν ἡμᾶς ἐξ οὐκ ὄντων καὶ ἐλύτρωσεν ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας, τῆς ἁμαρτίας διὰ τῆς ἐν τῷ σαρκωθέντι Υἱῷ Του ἀπολυτρώσεως.

β') Εἰς τὸν ἀγγελικὸν ὕμνον «ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος...», τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς ψάλλει ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ ἱερέως δι' ἐκφωνήσεως ὑπομιμνησκούσης τὴν ἐν Οὐρανῷ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ἀναπεμπομένην δοξολογίαν ταύτην.

γ') Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἱερέως κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καθ' ὃν ψάλλεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὁ ἀγγελικὸς ὕμνος, ἐξακολούθησιν τῆς εὐχαριστηρίου εὐχῆς, ἥτις ἤδη τρέπεται εἰς δοξολογίαν καὶ εἰς ἐξύμνησιν τῶν διὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς γεγενημένων, καταλήγει δὲ ἄνευ τινὸς διακοπῆς εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ μυστηρίου. Τὸ τμῆμα τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐν Δύσει λειτουργιολόγων ἀποκαλεῖται *Vere sanctus*, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ ὁ ἱερεύς, δι' ὧν ἀναγινώσκει, συνεπιμαρτυρεῖ καὶ συνεπιβεβαιοῖ, ὅτι ἀληθῶς ἅγιός ἐστι καὶ πανάγιος ὁ ὑπὸ τῶν πιστῶν κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἀγγέλων ἀνυμνούμενος Κύριος.

δ') Εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Κύριος συστήσας τὰ μυστήριον παρέδωκεν αὐτὸ τοῖς μαθηταῖς εἰς κοινωνίαν, τοὺς ὁποίους καὶ ἐκφώνως ὁ ἱερεὺς ἀπαγγέλλει, τοῦ λαοῦ ἐπιφωνοῦντος τὸ «Ἀμήν».

ε') Εἰς τὴν *ἀνάμνησιν*, τὸ τμῆμα τουτέστιν ἐκεῖνο τῆς εὐχῆς, ἐνῷ μνημονεύεται ἡ ἐντολὴ ἡ ὑπὸ Κυρίου δοθεῖσα, ἵνα εἰς τὴν Αὐτοῦ ἀνάμνησιν ποιῇ ἡ ἐκκλησία τῶν πιστῶν τὸ ὑπ' αὐτοῦ συσταθὲν μυστήριον.

στ') Εἰς τὴν *ἐπίκλησιν* ἢ τὸν ἁγιασμὸν τῶν δώρων, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ ἱερεύς, καθ' ὃν χρόνον ὁ λαὸς ψάλλει τὸν ὕμνον «Σὲ ὑμνοῦμεν, Σὲ εὐλογοῦμεν...», ἐπικαλεῖται τὸ ἅγιον Πνεῦμα πρὸς ἁγιασμὸν τῶν προτεθειμένων δώρων καὶ αἰτεῖται τὸν διὰ τῆς σταυροειδοῦς εὐλογίας καθαγιασμὸν καὶ τὴν μεταβολὴν αὐτῶν.

ζ') Εἰς τὸ *μνημόσυνον*, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ θεία Εὐχαριστία προσφέρεται ὑπὲρ ζώντων τε καὶ τεθνεώτων, πρὸ παντὸς δὲ ὑπὲρ πάντων τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσαμένων πατέρων, προπατόρων, πατριαρχῶν, κηρύκων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐγκρατευτῶν, ἐξαιρέτως δὲ ὑπὲρ τῆς Παναγίας ἀχράντου.

η') Εἰς νέαν σειρὰν δεήσεων καὶ ἱκεσιῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ παρασκευασθῶσιν οἱ πιστοὶ εἰς τὴν θείαν κοινωνίαν. Καὶ ὁ μὲν διάκονος ἐν αὐτῇ προτρέπει τὸ πλῆθος, ἵνα ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν τὰ πρὸς σωτηρίαν, τὸ δὲ σύνολον τῶν πιστῶν ἀποκρίνεται διὰ τοῦ «Παράσχου, Κύριε» καὶ ὁ ἱερεὺς εὔχεται μυστικῶς εἰς τὸν Θεόν, ὅπως καταξιώσῃ αὐτόν τε καὶ τὸν λαὸν «μεταλαβεῖν τῶν ἐπουρανίων καὶ φρικτῶν μυστηρίων μετὰ καθαροῦ συνειδότος».

Digitized by Google

θ΄) Εἰς τὴν *Κυριακὴν προσευχήν,* ἥτις λόγῳ, φαίνεται, τῆς ἐννοίας, ἥτις ἀπεδίδετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἑρμηνευτῶν εἰς τὸ αἴτημα αὐτῆς «τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον.....» ὡς εἰς τὴν θείαν Εὐχαριστίαν κυρίως ἀναφερόμενον, ἀρχαιόθεν ὡρίσθη ν' ἀπαγγέλλεται ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ καθ' ὃ ἐπίκειται ἡ μετάληψις.

ι΄) Εἰς τὴν *κλίσιν καὶ εὐλογίαν,* κατὰ τὴν ὁποίαν τοῦ λαοῦ κλίνοντος τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τὰς εὐλογίας τοῦ ἱερέως ἀναγινώσκονται μυστικῶς δύο εὐχαὶ διὰ τῶν ὁποίων ὁ λειτουργὸς εὐχαριστῶν παρακαλεῖ συγχρόνως τὸν Θεόν, ὅπως ἀξιώσῃ αὐτόν τε καὶ τὸν λαὸν ἀκατακρίτως καὶ ἀνενόχως, κατὰ τὴν ἑκάστου ἰδίαν χρείαν, νὰ μετάσχῃ τῆς ἱερᾶς τραπέζης.

ια΄) Εἰς τὰς *εὐλαβεῖς χειρονομίας,* διὰ τῶν ὁποίων ὁ λειτουργὸς ἀνυψῶν τιμητικῶς καὶ λατρευτικῶς τὸν ἅγιον ἄρτον πρῶτον μὲν ἐκφωνεῖ «τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις», ἔπειτα δὲ κλᾷ αὐτὸν εἰς τέσσαρας μερίδας καὶ πληροῖ τὸ ποτήριον ρίπτων εἰς αὐτὸ τὴν μίαν ἐκ τούτων (τὴν φέρουσαν τὰ στοιχεῖα IHC).

ιβ΄) Εἰς τὴν *μετάληψιν,* ἥτις γίνεται τοῦ ἱερέως καὶ τῶν συλλειτουργῶν αὐτοῦ κοινωνούντων πρώτων ἐντὸς τοῦ βήματος, ἀκολούθως δὲ προσκαλουμένων καὶ τῶν πιστῶν διὰ τοῦ «μετὰ φόβου Θεοῦ....»

ιγ΄) Εἰς τὴν *ἀπόλυσιν,* ἥτις ἐπακολουθεῖ τῇ μεταλήψει καὶ σημαίνει τὸ τέρμα τῆς ὅλης λειτουργίας.

Τοιαύτη κατὰ τὰ κύρια αὐτῆς σημεῖα καὶ τοὺς κεντρικούς της σταθμοὺς οὖσα ἡ ἀναφορὰ ἀποτελεῖ προδήλως αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῆς θείας λειτουργίας, πρὸς αὐτὴν δὲ προπαρασκευάζοντα καὶ προδιαθέτοντα τοὺς πιστοὺς κατευθύνουσι ὡς πρὸς κεντρικὸν καὶ κύριον σκοπὸν πάντα τὰ προηγούμενα αὐτῆς ἀναγνώσματα καὶ ψάλματα μετὰ τῶν ἐπισυναπτομένων εἰς αὐτὰ ἱκεσιῶν καὶ ὕμνων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Cabrol,* Dictionnaire d'archéologie et de liturgie τομ. Α΄ σελ. 1914 καὶ ἐφεξῆς. *Martigny* Dictionnaire des antiquités Chrétiennes, Paris 1865, σελ. 103.

Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

— *['Αρχ. 'Ελλ. Δικ.]* Καλεῖται *ἀναφορὰ* τὸ ἔνδικον μέσον, ὅπερ ἀσκεῖ ὁ ὑπὸ τοῦ νόμου ἢ δικαστικῆς ἀποφάσεως ὑποχρεωθεὶς εἰς πληρωμὴν χρέους μὴ προσωπικοῦ του. Ἡ ἀναφορὰ ἀσκεῖται κατὰ τοῦ κυρίως ὑποχρέου: «Ἔδωκε γνώμην Εὐκτήμων ὡς δυνατὸν δικαιοτάτην, ὑμᾶ· μὲν εἰσπράττειν τοὺς τριηράρχους, ἐκείνοις δ' εἶναι περὶ αὐτῶν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀναφοράν» *(Δημοσθ.* κατὰ Τιμοκρ. 13).

Ι. Δ. ΖΕΠΟΣ

—*[Συντ. Δικ.]* Τὸ ἄρθρ. 54 τοῦ νέου ἰσχύοντος Συντάγματος (58 τοῦ παλαιοῦ) ἀπαγορεύει νὰ ἐμφανίζωνται ἐνώπιον τῆς Βουλῆς αὐτόκλητοι οἱ βουλόμενοι ν' ἀναφέρωσι προφορικῶς ἢ ἐγγράφως τι πρὸς αὐτήν, καὶ τοῦτο ὅπως ἀποφύγῃ «τὴν πίεσιν τοῦ ὄχλου» ἐπὶ τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος, ἐπιτρέπει ὅμως ὅπως ἀναφοραὶ παρουσιάζωνται διά τινος βουλευτοῦ ἢ παραδίδωνται εἰς τὸ γραφεῖον αὐτῆς, ἐπιτυγχανομένου καὶ πάλιν τοῦ σκοπουμένου, τουτέστι τὸ νὰ λάβῃ γνῶσιν ἡ Βουλὴ τῶν ὅσων τις ἢ καὶ πλείονες θέλουσι νὰ γνωρίσωσιν εἰς αὐτήν. Περὶ τῆς τύχης αὐτῶν ὁμιλεῖ ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς, καθ' ὃν αὗται ἀνακινοῦνται εἰς τὴν Βουλὴν ὑπὸ τοῦ Προέδρου της τὴν ἑπομένην συνεδρίαν καὶ παραπέμπονται εἰς τὴν εἰδικὴν ἐπὶ τῶν ἀναφορῶν ἐπιτροπὴν (δυναμένου ἑκάστου βουλευτοῦ νὰ λάβῃ γνῶσιν αὐτῶν), ἥτις ἀνὰ 15θήμερον ὑποβάλλει εἰς τὴν Βουλὴν ἔκθεσιν ἐπ' αὐτῶν, ἐγγραφομένην εἰς τὴν Ἡμερησίαν Διάταξιν τῶν ἐπερωτήσεων τὴν ἀμέσως ἑπομένην τῆς ὑποβολῆς αὐτῆς ἡμέραν. Ἂν δὲ αἱ ἀναφοραὶ σχετίζωνται μὲ προτάσεις νόμων, παραπέμπονται εἰς τὰς ἁρμοδίας ἐπιτροπάς, ἐκτὸς ἂν βουλευτής τις ἐζήτησεν ἐπ' αὐτῶν τὸν λόγον, ὁπότε ἡ παραπομπὴ ἀναβάλλεται νὰ ἐνεργηθῇ μετὰ τὴν ἀγόρευσιν τοῦ βουλευτοῦ κατὰ τὴν ἑπομένην συνεδρίασιν (ἄρθρ. 24 ἐδ. α΄. β΄).

Διὰ τὴν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς συζήτησιν καταρτίζεται ἰδία Ἡμερησία Διάταξις τῶν ἀναφορῶν καὶ τῶν ἐπερωτήσεων (ἄρθρ. 51), ἥτις καὶ προηγεῖται καθ' ἑκάστην συνεδρίασιν τῆς λοιπῆς ἐργασίας (ἄρθρ. 52). Προκειμένου βουλευτὴς νὰ λάβῃ τὸν λόγον ἐπί τινος ἀναφορᾶς ἀνακοινωθείσης εἰς τὴν Βουλὴν ἢ νὰ εἰσάγῃ ἀναφορὰν καὶ ἀναπτύξῃ αὐτήν, δέον νὰ εἰδοποιήσῃ περὶ τούτου τὸν Πρόεδρον ἐγγράφως, ὅστις δίδει τὸν λόγον εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν ἀμέσως ἑπομένην συνεδρίασιν κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἐγγραφῆς της εἰς τὴν ἰδιαιτέραν περὶ τούτων Ἡμερησίαν Διάταξιν (ἄρθρ. 53 ἐδ. 1). Διὰ τὴν τοιαύτην σύστασιν ἢ εἰσαγωγὴν ἀναφορᾶς ὁ βουλευτὴς δύναται νὰ ὁμιλήσῃ ἐπὶ 5 λεπτὰ τῆς ὥρας (ἄρθρ. 56 ἐδ. 1).

Τὰς εἰς τὴν Βουλὴν ὑποβαλλομένας ἀναφορὰς ἔχει αὕτη τὸ δικαίωμα ν' ἀποστέλλῃ εἰς τοὺς ὑπουργούς, οἵτινες «εἶνε ὑπόχρεοι νὰ δίδουν διασαφήσεις ὁσάκις ζητηθοῦν» κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 54 τοῦ Συντάγματος τὴν ὁποίαν ἐπαναλαμβάνει καὶ τὸ ἄρθ 24 ἐδ. γ΄ ὡς ἑξῆς: « Ἡ Βουλὴ ἐν πάσῃ περιπτώσει δύναται ν' ἀποφασίσῃ νὰ διαβιβασθῇ ἡ ἀναφορὰ ἀπ' εὐθείας (χωρὶς δηλαδὴ νὰ παραπεμφθῇ εἰς τὴν ἁρμοδίαν ἐπιτροπὴν) εἰς τὸ ὑπουργεῖον ἁπλῶς ἢ μετὰ συστάσεως».

Η. Γ. Κ.

—*[Πολ. Δικ.]* βλ **διαδικασία** *ἐπ' ἀναφορᾷ.*

— *[Στρατ.].* Ἐν τῷ στρατιωτικῷ κανονισμῷ ὁ ὅρος «*ἀναφορὰ*» χρησιμοποιεῖται ἐπὶ δύο ἐννοιῶν.

Α΄) Ὁσάκις ὑφισταμένη τις ἀρχὴ ἢ κατώτερός τις ὑποβάλλει, εἴτε προφορικῶς εἴτε ἐγγράφως, πρὸς προϊσταμένην ἀρχὴν ἢ πρὸς ἀνώτερόν τινα πᾶσαν οἱανδήποτε πληροφορίαν, περιγραφήν, τυπικὴν κατάστασιν, ἀτομικὴν αἴτησιν, κτλ., τοῦτο ἐν τῇ στρατιωτικῇ φρασεολογίᾳ καλεῖται ὑποβολὴ ἀναφορᾶς. Ἡ ἀναφορὰ διακρίνεται τῆς αἰτήσεως (βλ. λ. αἴτησις). Ἐπειδὴ ὅμως ὁ τύπος τῆς ὑποβολῆς τῆς αἰτήσεως κατ' οὐδὲν διαφέρει ἀπὸ τοῦ τῆς ἀναφορᾶς, δι' αὐτὸ γενικῶς γίνεται χρῆσις τοῦ ὅρου ἀναφορά, εἴτε πρόκειται περὶ καθ' αὐτὸ ἀναφορᾶς εἴτε περὶ αἰτήσεως.

Κατ' ἀρχήν, οἱ ὁπλῖται (στρατιῶται καὶ ὑπαξιωματικοί) ὑποβάλλουσι πάντοτε προφορικῶς τὰς ἀναφοράς των πρὸς τοὺς ὑπὸ τῶν Κανονισμῶν μὲν ὁριζομένους δι' ἑκάστην περίπτωσιν ἀνωτέρους των, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ὑπηρεσιακοῦ ζητήματος, πρὸς τὸν διοικητὴν δὲ τοῦ λόχου ἢ ἴλης ἢ πυρβολαρχίας, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀτομικοῦ των ζητήματος. Οἱ ἀξιωματικοί, καὶ αἱ ἀπὸ λόχου, ἴλης, πυρβολαρχίας καὶ ἄνω μονάδες, ὑποβάλλουσι τὰς ἀναφοράς των εἴτε προφορικῶς εἴτε ἐγγράφως, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καὶ τῆς φύσεως τοῦ ζητήματος.

Αἱ ἀναφοραὶ ὑπαβάλλονται πάντοτε διὰ τῆς ἱεραρχικῆς ὁδοῦ, οὐδέποτε δὲ δι' ὑπερπηδήσεως ἐνδιαμέσου τινὸς ἀρχῆς, ἐκτὸς εἰδικῶν ζητημάτων προβλεπομένων ὑπὸ τῶν Κανονισμῶν, ὡς π.χ. τῶν δικαστικῶν, τῶν οἰκονομικῶν, τῶν στρατολογικῶν κτλ., ὑποβαλλομένων τότε ἀπ' εὐθείας πρὸς ὡρισμένην τινὰ ἀρχήν.

***Προφορικὴ ἀναφορά*:** Διὰ ν' ἀναφέρῃ τις προφορικῶς, πλησιάζει τὸν ἀνώτερον μέχρις ἀποστάσεως δύο βημάτων, χαιρετᾷ, καὶ εἶτα ἄρχεται ὁμιλῶν, μετὰ τὸ πέρας δὲ τῆς ἀναφορᾶς, ἂν μὲν εἶναι ἀξιωματικὸς ἀποσύρεται, ἂν δ' ὁπλίτης ἀποσύρεται, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐκτελέσῃ μεταβολήν.

Ὅταν ὁ ἀναφέρων τυγχάνῃ ἔφιππος, ὀφείλει, ἐὰν ὁ ἀνώτερος εἶναι πεζῇ, ν' ἀφιππεύσῃ πρὶν ἢ πλησιάσῃ, ἂν δ' ὁ ἀνώτερος εἶναι ἔφιππος, τότε νὰ πλησιάσῃ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴ τεθῇ ἀντιμετώπως, ἀλλ' ἀριστερόθεν τοῦ ἀνωτέρου του (ἀποφυγὴ ἀντιμετώπου τάξεως τῶν ἵππων, δυναμένης νὰ διαταράξῃ αὐτούς).

***Ἔγγραφος ἀναφορά*:** Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ἡ ἔγγραφος ἀναφορὰ ἐγράφετο ἐφ' ὁλοκλήρου φύλλου χάρτου ἐν ἡμικλάστῳ, σήμερον ὅμως (παρ' ἡμῖν ἀπὸ τοῦ 1918) γράφεται ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς σελίδος, ἡ δὲ διαφορὰ τῆς ἀναφορᾶς ἀπὸ ἐγγράφου τινὸς ἀπευθυνομένου πρὸς ἰσότιμον ἢ ὑποδεεστέραν ἀρχὴν ἔγκειται ἐν τῇ θέσει τῆς ἀναγραφῆς τοῦ τόπου καὶ τῆς ἡμερομηνίας· δηλαδὴ ἐν μὲν τῇ ἀναφορᾷ ὁ τόπος καὶ ἡ ἡμερομηνία ἀναγράφονται ἐπι κεφαλῆς τῆς σελίδος, ἐνῷ ἐν τῷ ἐγγράφῳ εἰς τὸ τέλος τῶν γραφομένων.

Β΄) Ἐν τοῖς σώμασιν ἐκτελοῦνται καθ' ἑκάστην τριῶν εἰδῶν ἀναφοραί· ἡ ἀναφορὰ λόχου ἢ ἴλης ἢ πυρβολαρχίας, ἡ ἀναφορὰ ἐπιλοχιῶν πρὸς τὸν ἀνθυπασπιστὴν τῆς ἑβδομάδος, ἡ ἀναφορὰ τοῦ συντάγματος.

Ἑκάστη τῶν ἀναφορῶν τούτων ἐκτελεῖται ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὡς κάτωθι:

1) Κατὰ τὴν *ἀναφορὰν τοῦ λόχου* ἢ *ἴλης* ἢ *πυρβολαρχίας,* παρατάσσονται οἱ ἄνδρες τοῦ λόχου, τῆς ἴλης ἢ τῆς πυρβολαρχίας συνήθως ἐντὸς τοῦ θαλάμου, οἱ δ' ἀξιωματικοὶ τάσσονται ἀριστερόθεν τοῦ λοχαγοῦ, ἰλάρχου ἢ πυρβολάρχου, μεθ' ὃ ὁ ἐπιλοχίας ὑποβαλλει πρὸς τὸν λοχαγόν, ἴλαρχον ἢ πυρβολάρχην τὴν ἡμερησίαν κατάστασιν, συντεταγμένην καθ' ὡρισμένον πρότυπον τοῦ κανονισμοῦ, ἀναγράφουσαν δὲ τὴν δύναμιν τῶν ἀνδρῶν καὶ κτηνῶν, τὰ διάφορα ζητήματα. καθὼς καὶ τὰς ἐπιβληθείσας εἰς τοὺς ὁπλίτας ποινὰς κατὰ τὸ λῆξαν εἰκοσιτετράωρον.

2) Κατὰ τὴν *ἀναφορὰν τῶν ἐπιλοχιῶν* πρὸς τὸν ἀνθυπασπιστὴν τῆς ἑβδομάδος προσέρχονται οἱ ἐπιλοχίαι παρὰ τῷ ἀνθυπασπιστῇ καὶ ὑποβάλλουσιν αὐτῷ τὴν κατάστασιν τοῦ σχετικοῦ των λόχου ἢ ἴλης ἢ πυρβολαρχίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων συντάσσει κατόπιν ὁ ἀνθυπασπιστὴς τὴν κατάστασιν ἀναφορᾶς τοῦ συντάγματος.

3) Κατὰ τὴν *ἀναφορὰν τοῦ συντάγματος* ἢ στρατιωτικοῦ καταστήματος, συγκεντροῦνται ἐν ὡρισμένῳ θαλάμῳ ὁ ὑποδιοικητής, ὁ ταγματάρχης τῆς ὑπηρεσίας, ὁ ἀνθυπασπιστὴς τῆς ἑβδομάδος, οἱ ἐπιλοχίαι, οἱ ἀξιωματικοὶ οἱ ἔχοντες ν' ἀναφέρωσί τι (π. χ. ἐκ ποινῆς, ἐξ ἀσθενείας μακρᾶς, κτλ.), καὶ τέλος οἱ παρουσιαζόμενοι ὁπλῖται (π. χ. δι' ἐπιβολὴν ποινῆς, διὰ παράπονα, δι' ἄδειαν, κ.τ.λ.), ἀφοῦ δ' ὁ ἀνθυπασπιστὴς ὑποβάλῃ εἰς τὸν ταγματάρχην, οὗτος δ' εἰς τὸν ὑποδιοικητὴν τὴν ἡμερησίαν κατάστασιν τοῦ συντάγματος, συντεταγμένην καθ' ὡρισμένον πρότυπον τοῦ κανονισμοῦ, καὶ συγχρόνως ἀναφέρῃ περὶ ὅλων τῶν ζητημάτων, ὁ τελευταῖος οὗτος μεταβαίνει παρὰ τῷ διοικητῇ, ἔχοντι παρ' αὐτῷ τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ συντάγματος, καὶ ὑποβάλλει ἁπάσας τὰς ἀναφορὰς καὶ τὴν κατάστασιν, συγχρόνως δ' ἀναφέρει προφορικῶς περὶ ὅλων τῶν ζητημάτων.

Ἡ ἐκτέλεσις τῆς ὑπηρεσίας τῆς ἀναφορᾶς δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἁπλῆ· διότι εἶναι εἶδος ὑπηρεσίας ἀπαιτούσης ἀπαραιτήτως σχετικήν τινα ἐπισημότητα.

Ν. ΚΛΑΔΑΣ

—*[Ναυτ.].* Ἐν τῷ ναυτικῷ ὁ ὅρος «*ἀναφορὰ*» χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὡς καὶ ἐν τῷ στρατῷ, ὑπάρχει δὲ καὶ κέλευμα «*ἀναφορὰ*» κατὰ τὰς πάσης φύσεως κλήσεις καὶ ἐπιθεωρήσεις, γενικάς τε καὶ εἰδικάς.

Σ. Ε. Λ.

— **ἀναφορά, *ὀρθὴ*** (ascencio recta, ascention droite) *['Αστρον.].* Ἡ δίεδρος γωνία ἡ σχηματιμένη μεταξὺ τοῦ κολούρου τῶν ἰσημεριῶν καὶ τοῦ ὡριαίου κύκλου τοῦ ἀστέρος (βλ. **συντεταγμέναι οὐρανογραφικαί**).

Σ. Π.

ἀναφορεῖον *[Στρατ.].* Αἱ ὑπὸ τῶν Κανονισμῶν προβλεπόμεναι ἡμερήσιαι καταστάσεις, εἴτε λόχου ἴλης ἢ πυρβολαρχίας εἴτε συντάγματος, ἢ στρατιωτικοῦ καταστήματος, καλοῦνται ἐνίοτε ἐν τῇ κοινῇ ἐκφράσει ἀναφορεῖον τοῦ λόχου, ἴλης ἢ πυρβολαρχίας ἢ ἀναφορεῖον τοῦ συντάγματος.

Ν. Κ.

ἀναφορέος (ὁ) ἰδιωματ. (ἀπὸ τοῦ *ἀναφορεὺς* ὡς ἀπὸ τοῦ *γονεὺς—γονέος)·* ἡ κατὰ τὴν στέγην τῆς οἰκίας ὀπὴ διὰ τῆς ὁποίας ἐξέρχεται ὁ καπνὸς τῆς ἑστίας: «μπαίνει ἀπὸ τὸν ἀναφορέο, κατεβαίνει—».

Β. Φ.

ἀναφορεὺς (ὁ)· ὁ φέρων, ὁ βαστάζων ἐπάνω του (ἀρχ.)· || τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀναβιβάζονται βάρη.

Β. Φ

—*[Τεχν.]* Μηχανικὴ συσκευὴ χρησιμοποιουμένη δι' ἀνύψωσιν βαρέων ἀντικειμένων, π. χ. ὑλικῶν εἰς οἰκοδομάς, ἐμπορευμάτων κλπ. Ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ἐξελίκτρου περὶ τὸ ὁποῖον ἑλίσσεται τὸ ἓν ἄκρον σχοινίου ἢ ἁλύσεως, ἡ ὁποία διέρχεται διὰ τροχαλίας, ἀνηρτημένης εἰς τὸ ἀνώτερον σημεῖον, ὅπου πρόκειται νὰ φθάσῃ τὸ πρὸς ἀναβίβασιν ἀντικείμενον· προκειμένου περὶ μεγάλων βαρῶν ἀντὶ τῆς ἁπλῆς τροχαλίας χρησιμοποιεῖται πολύσπαστον (βλέπε **ἀνυψωτήρ**).

— *[Ναυτ.]* Εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα χρησιμοποιεῖται ἀναφορεὺς (γαλλ. civière ἢ monte-charge, ἀγγλ. standing lifts) πρὸς ἀναβίβασιν τῶν πυρομαχικῶν ἀπὸ τὰς πυριταποθήκας μέχρι τοῦ πυροβόλου. Τὰ μηχανήματα ταῦτα εἶναι ἀπὸ τῶν πρωτογενῶν μέσων τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, διὰ συστήματος τροχίλων καὶ ἀπαγόντων, ἕως τῶν τελευταίων ἠλεκτροκινήτων μηχανημάτων, ὀνομαζομένων ὡσαύτως, ἀνεπισήμως, *ἀνελκυστήρων.*

Σ. Ε. Λ.

ἀναφορικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφορὰν ἔχων, ὁ σχετιζόμενος πρός τι, σχετικός· || ἰδίᾳ τὸ ἐπίρρ. ***ἀναφορικῶς·*** ἐν ἀναφορᾷ, ἐν σχέσει: «ἀναφορικῶς πρὸς ὅσα εἴπατε, δὲν ἔχω νὰ ἀπαντήσω τίποτε».

Β. Φ.

ἀναφόριν (τό)· ἰδιωματ. (Πόντου)· μέρος ἰδίᾳ τῆς παραλίας μὴ προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἄλλως *ἀπάγκειο.*

Β. Φ

ἀνάφορον (τό)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου βαστάζομέν τι, ξύλον, κοντὸς τὸν ὁποῖον βαστάζομεν εἰς τὸν ὦμον, ἑκατέρωθεν δὲ αὐτοῦ ἀναρτῶμεν βάρη. Οὕτω παρίσταται ὁ Ἡρακλῆς ἐν ἀναγλύφῳ βαστάζων ἐπὶ ἀναφόρου τὰ κακοποιὰ δαιμόνια Κέρκωπας ἀνηρτημένους ἀπὸ τῶν ποδῶν.

Β. Φ.

ἀναφρακτήριον (γαλλ. degorgeoir à vrille, ἀγγλ. vent bit). Ὀβελὸς ἐκ χάλυβος προσηρμοσμένος ἐπὶ ξυλίνης λαβῆς καὶ χρησιμεύων εἰς παλαιοτέρους χρόνους διὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς ὀπῆς τοῦ οὐραίου τῶν πυροβόλων καὶ ἐν ἀνάγκῃ διὰ τὴν διάτρησιν τῆς ἐκ φλανέλλης φυσίγγης, ὅταν τὸ γέμισμα ἦν ἐν τῇ θαλάμῃ. Παραπλήσιόν τι πρὸς τὸ διαστομωτήριον τῶν συγχρόνων πυροβόλων.

Σ. Ε. Λ

ἀναφρένιον (Anaphrenium E. Mey.) *[Παλαιοφ.].* Γένος *χωριστοπετάλων δικοτυληδόνων* φυτῶν ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν *τερεβινθινῶν*, ὅπερ σήμερον εὑρίσκεται πολὺ διαδεδομένον ἐπὶ τῆς χέρσου· εὑρέθησαν λείψανα αὐτοῦ, ἰδίᾳ φύλλα καὶ ἄνθη ἀπολελιθωμένα, εἰς τὰ νεογενῆ στρώματα τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως.

Θ. Σ.

ἀναφροδισία (ἡ)· ἡ ἔλλειψις ἀφροδισιακῆς ὁρμῆς.

— *['Ιατρ.]·* βλ. **ἀνικανότης.**

ἀναφροδισιακός, *—ή, —όν·* ὁ σχετιζόμενος μὲ τὴν ἀναφροδισίαν, ὁ φέρων ἀναφροδισίαν.

Β. Φ.

— **ἀναφροδισιακὰ *φάρμακα*** (Anaphrodisiaca). Οὕτω καλοῦνται τὰ φάρμακα τὰ χρησιμοποιούμενα πρὸς περιστολὴν τῆς γενετησίου ὁρμῆς κατὰ τὴν ὑπέρμετρον διέγερσιν ταύτης ἢ κατὰ τὰς ἐπωδύνους παθήσεις τῆς οὐρήθρας. Μεταξὺ τῶν φαρμάκων τούτων καταλέγονται τὸ *κώνιον*, ἡ *καφουρά*. Πρὸς ταῦτα χρησιμοποιοῦνται φάρμακα δρῶντα πραϋντικῶς ἐφ' ὅλου τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἢ καὶ ἐπὶ ἐπωδύνων παθήσεων, ***λουπουλίνη*** καὶ ***βρω***

Digitized by Google

μισῦχον κάλιον. Ὅταν ἡ ὑπέρμετρος διέγερσις τῆς γενετησίου ὁρμῆς προέρχεται συνεπείᾳ καταχρήσεων, ἐνδείκνυται διαιτητικὴ θεραπεία μετὰ γυμναστικῶν ἀσκήσεων. Κ. Γ. Μ.

ἀναφρόδιτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀναίσθητος εἰς τὰς σαρκικὰς ὁρμάς || ὁ μὴ ἀφροδισιασθείς, ὁ μὴ ἐλθὼν εἰς ἐπιμιξίαν μετὰ γυναικός.

ἀναφρονῶ *(—έω)*· ἀνακτῶ τὴν φρόνησιν, τὴν σύνεσιν, ἀνανήφω.

ἀναφταώνω· ἰδιωμ. (Αἰτωλ.), καταπλήσσω, κατατρομάζω: «πῆγες καὶ ἀναφτάωσες τὰ παιδιά». Δ. Λ.

ἀναφτερακίζω· φτερυγίζω, κινῶ τὰς πτέρυγας, κάμνω νὰ πετάξω, ἐπὶ πτηνῶν τὰ ὁποῖα ἀκόμη δὲν ἠμποροῦν νὰ πετάξουν. Β Φ

ἀναφτέριασμα (τό)· δημοτ. τὸ ἀναφτερούγιασμα, ἀνατρίχιασμα: «τὸ σύγκρυο ἀναφτέριασμα τοῦ τρόμου» *(Γρυπάρ.*, 71*)*.

ἀναφτός, —ή, —ό· δημοτ., ὁ ἀναμμένος, αὐτὸς ποὺ ἀνάβει, καίει, φλέγεται: «ὁ φοῦρνος —, ἡ λάμπα—, τὸ καντήλι εἶναι ἀναφτό». Β. Φ.

ἀνάφτω· ἰδιωμ. τύπος τοῦ ἀνάπτω (βλ. λ.).

ἀναφυλλητό· βλ. ἀναφιλυτό.

ἀναφυρῶ (—άω)· φυρῶ ἐκ νέου, ξαναζυμώνω. Β. Φ.

ἀναφύσημα (τό)· φύσημα πρὸς τὰ ἄνω: «ἀναφύσημά ἐστι γῆς πνεῦμα ἄνω φερόμενον κατὰ τὴν ἐκ βυθοῦ τινος ἢ ῥήγματος ἀνάδοσιν» *(Ἀριστοτ.)*. Β. Φ.

ἀνάφυσις (ἡ)· τὸ φύεσθαι ἐκ δευτέρου, ἀναγέννησις.

ἀναφυσῶ (—άω)· φυσῶ πρὸς τὰ ἄνω: «ὁ ἐλέφας διὰ τοῦ ὕδατος βαδίζων τῷ μυκτῆρι ἀναφυσᾷ» *(Ἀριστοτ.)*· «τὰ ἀναφυσῶντα κήτη». Β. Φ.

ἀναφύτευσις (ἡ)· ἐκ νέου φύτευσις, *ξαναφύτεμα*.

ἀναφυτεύω· φυτεύω ἐκ νέου, μεταφυτεύω, οἷον δένδρον ἢ φυτὸν ἐκριζωθέν || καὶ ἐπὶ ἐδάφους: «ἀναφυτεύω τὸν κῆπον, τὸν λόφον κττ.», *ξαναφυτεύω*. Β. Φ.

ἀναφύω· κάμνω νὰ φυτρώσῃ, ἀναγεννῶ (ἀρχ.)· || *ἀναφύομαι*, ἀόρ. *ἀνεφύην*. (ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλ. ἀντὶ τοῦ δοκίμου *ἀνέφυν*)· φύομαι γεννῶμαι, φυτρώνω, ἐμφανίζομαι: «καθ' ἑκάστην ἀναφύονται νέαι δυσχέρειαι», «σπουδαῖον ζήτημα ἀνεφύη». Β. Φ

ἀναφώνησις (ἡ)· κραυγή, λέξις ἢ λόγος ἐμφαίνων ἔκπληξιν.

— *[Ρητορ.]* Ἐν τῇ ῥητορικῇ *ἀναφώνησις* εἶναι τὸ σχῆμα τῆς διανοίας, καθ' ὃ ὁ ῥήτωρ, κατεχόμενος ὑπὸ σφοδρᾶς ἀφιθυμίας, ἐκφράζει διὰ ζωηρῶν λέξεων τὰ διακατέχοντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ συναισθήματα χαρᾶς, ὀργῆς, λύπης, θαυμασμοῦ, ἐκπλήξεως κλπ. Ἡ «ἀναφώνησις», ὅταν ἐκφράζῃ πραγματικὴν συγκίνησιν (καὶ οὐχὶ ὑποκριτικὴν καὶ ψυχράν) τῆς ψυχῆς τοῦ ῥήτορος, ἐπιδρᾷ ἐξόχως ἐπὶ τῶν ἀκροατῶν, ρυθμίζουσα τὴν βούλησιν αὐτῶν. Ὁ Χρυσόστομος, ἀγανακτῶν διὰ τὴν πρὸς τὸ χρῆμα λατρείαν τῶν ἀνθρώπων, ἀναφωνεῖ: «Μέχρι πότε χρημάτων ἐρῶμεν;... Μέχρι τίνος οὐ λαμβάνομεν κόρον τῆς ἀπλήστου ταύτης ἐπιθυμίας; Τί ἔχει καλὸν τὸ χρυσίον;...» (Α' ὁμιλ. εἰς τὴν α' πρὸς Θεσσαλον.).

Εἶναι πρόδηλον δ' ὅτι ἡ «ἀναφώνησις» δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὰ ῥητορικὰ σχήματα τῆς *ἐρωτήσεως*, τῆς *ἐκφωνήσεως* ἢ τοῦ *ἐπιφωνήματος*, πρὸς τὰ ὁποῖα ἁπλῆν μόνον σχέσιν ἔχει. Δ. Ι. ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀναφωνήτρια. Χωρίον τῆς Ζακύνθου ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτοικοι 303. Παρ' αὐτὸ ἡ ἱστορικὴ *μονὴ τῆς Ἀναφωνητρίας*, ἀποτελοῦσα ἄλλοτε μίαν τῶν ἕνδεκα βαρωνειῶν τῆς νήσου. Ω

ἀναφωνῶ *(—έω)*· φωνῶ ἰσχυρῶς, φωνάζω δυνατά, ἀνακράζω τρόπον τινὰ αἰφνιδίως καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐκπλήξεως. Β Φ.

ἀναφωτίδες (κοιν. *τὰ γυαλιὰ τῆς κουβέρτας*, γαλλ. les verres du pont, ἀγγλ. decklights ἢ bull's eyes) *[Ναυτ.]*. Κυκλικαὶ ὀπαὶ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῶν πλοίων, διαμέτρου 20—25 ἑκατοστομέτρων, φρασσόμεναι στεγανῶς διὰ παχείας ἀδιαφανοῦς ὑέλου. Χρησιμεύουσι πρὸς φωτισμὸν τῶν ὑπὸ τὸ κατάστρωμα διαμερισμάτων. Α. Κ.

Ἀνὰχ (Anah). Πόλις τοῦ Ἰρὰκ ἐν Μεσοποταμίᾳ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου, 2 μοίρας βορειότερον τοῦ Χιλλὲχ (ἀρχαία Βαβυλών). Κάτ. 5000. Εἶναι κέντρον συναλλαγῆς τῶν νομάδων Βεδουίνων καὶ ἔχει ἀνθηρότατον ἐμπόριον. Χ. Δ.

ἀναχαίνω· ἰδιωματ. (ἄλλος τύπος τοῦ *ἀναχάσκω*), ἀόρ. *ἀνάχανα*· ἀναπνέω: «ἀναχαίνει σιγανά, γρήγορα» || μεταφ. ἀναπαύομαι, ἀνακουφίζομαι (βλ. ἀνασαίνω). Β. Φ.

ἀναχαιτίζω· ἀνακόπτω, σταματῶ τὸν δρόμον, τὴν προχώρησιν, κρατῶ, ἐμποδίζω. Β. Φ

ἀναχαίτισις (ἡ) καὶ *ἀναχαίτισμα* (τὸ) καὶ *ἀναχαιτισμός* (ὁ)· ἀνακοπή, συγκράτησις, σταμάτημα τοῦ δρόμου, τῆς προχωρήσεως. Β. Φ.

ἀνάχαιτοι (οἱ) (Anachaeta) *[Ζῳολ.]*. Ζωνοσκώληκες τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀλιγοχαιτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐγχυτροειδῶν*. Οἱ ἀνάχαιτοι χαρακτηρίζονται ὑπὸ σώματος σκληροτάτου, στιλπνοῦ καὶ διαφανοῦς. Τὸ μῆκός των δὲν ὑπερβαίνει τὸ 1½ ἑκατοστόμετρον. Ὁ κεφαλικὸς λοβὸς εἶναι βραχύς, ἀπεστρογγυλωμένος, καὶ εὐθὺς κατὰ τὸ ὀπίσθιον τμῆμα, ἐνῷ κατὰ τὸ πρόσθιον φέρει τρῆμα, ὅπερ καλεῖται *κεφαλικὸς πόρος*. Τὸ δέρμα περικλείει χαρακτηριστικωτάτους ἀδένας. Ἐπὶ τῆς διαμέσου ραχικῆς γραμμῆς καὶ ἐπὶ ἑκάστου τῶν διαχωριζόντων τὰς ἀρθρώσεις δακτυλίων, ὑπάρχουν διαφανῆ σακκίδια. Τῶν ζωνοσκωλήκων τούτων εἶναι γνωστὰ ὀλίγα εἴδη, ἐν οἷς *ἀναχαίτης ἡ κορυδαλὶς* (anachaetus corydalis) ἀπαντῶν ἐντὸς ὑγρᾶς γῆς εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

ἀναχάραξις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου χάραξις.

ἀναχαράσσω· χαράσσω ἐκ νέου || ἰδιωματ. ἀναμηρυκῶμαι, ἀναμασῶ τὴν τροφήν· λέγεται ἐπὶ τῶν μηρυκαστικῶν. Β. Φ.

ἀναχαρὶς (ἡ) (Anacharis) *[Βοτ.]*. Ὑδρόβια φυτὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδροχαριδῶν*. Πάντα εἶναι ἰθαγενῆ τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Ἀνάχαρσις *[Ἀρχ.]*. Φιλόσοφος Σκύθης, υἱὸς Ἑλληνίδος τινὸς καὶ τοῦ Γνούρου, βασιλέως νομαδικῆς φυλῆς ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου. Ὁ Ἀνάχαρσις ἐνεφανίσθη εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ ἔτος 589 π. Χ., ἐγένετο φίλος καὶ μαθητὴς τοῦ Σόλωνος καὶ διεκρίθη διά τε τὴν εὐρυμάθειάν του καὶ τ' αὐστηρὰ ἤθη του. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ θελήσας νὰ εἰσαγάγῃ καινὰ δαιμόνια, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν λατρείαν τῆς Δήμητρος, ἐφονεύθη διὰ τὴν ἀσέβειάν του ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Σαυλίου, γενομένου βασιλέως τῶν Σκυθῶν. Οἱ Ἕλληνες τὸν κατέταξαν εἰς τὴν χορείαν τῶν σοφῶν. Εἰς τὸν Ἀνάχαρσιν ἀποδίδονται πολλὰ ἀποφθέγματα, τὰ ὁποῖα δὲν θεωροῦνται γνήσια, ὅσον καὶ αἱ ἐπιστολαὶ αἱ φέρουσαι τὸ ὄνομά του. Α. Δ.

—«Ἀνάχαρσις». Διάλογος τοῦ Λουκιανοῦ (βλ. λ.)

— **Ἀνάχαρσις, Νέος**. Βλ. *ἀββᾶς* Μπαρτελεμὺ καὶ Ρήγας.

ἀναχάσκω· χάσκω, ἀνοίγω τὸ στόμα.

ἀναχασμιοῦμαι· ἰδιωματ., χασμῶμαι.

ἀναχειροτόνησις· βλ. ἀναχειροτονία.

ἀναχειροτονία *[Καν. Δικ.]*. Καθάπερ ὁ βαπτισθεὶς δὲν δύναται νὰ τύχῃ αὖθις δευτέρου βαπτίσματος, οὕτω καὶ ὁ χειροτονηθεὶς δὲν δύναται νὰ τύχῃ δευτέρας χειροτονίας ἐν τῷ αὐτῷ ἱερατικῷ βαθμῷ. Κατὰ τὸν ξη' ἀποστολικὸν κανόνα καθαιρεῖται ὅ τε ἐπίσκοπος ὁ ἐν γνώσει τῆς πρώτης χειροτονίας ἐπαναλαβὼν αὐτὴν καὶ ὁ αὖθις ἐν τῷ αὐτῷ ἱερατικῷ βαθμῷ χειροτονηθείς, ὑποβάλλεται δ' οὗτος καθαιρέσει καὶ ἂν ᾐτήσατο τὴν δευτέραν χειροτονίαν νομίζων ἀνάξιον τὸν χειροτονήσαντα ἐπίσκοπον· τοῦτο δέ, διότι τὸ κῦρος τῆς χειροτονίας δὲν ἐξήρτηται ἐκ τῆς ἀξιότητος ἢ ἀναξιότητος τοῦ ποιησαμένου αὐτὴν ἐπισκόπου, ἐφ' ὅσον οὗτος διὰ τὴν ἀναξιότητα δὲν ἐγυμνώθη τῆς ἀρχιερωσύνης διὰ καθαιρέσεως. Τὴν ἀναχειροτονίαν τῶν παρ' ἐπισκόπων ὀρθοδόξων χειροτονηθέντων ῥητῶς ἀπηγόρευσεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ βορείου Ἀφρικῆς ἡ πρὸς κατάπαυσιν τοῦ Μελετιανοῦ σχίσματος συγκροτηθεῖσα τῷ 391 ἐν Καπούῃ σύνοδος ἧς τὰς διατάξεις ἐπανέλαβεν ὁ κανὼν μη' (νζ') τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου, παρ' οὗ καὶ ἔμαθεν ὁ Βαλσαμὼν (βλ. ὑπόμνημα αὐτοῦ εἰς τὸν κανόνα τοῦτον ἐν Συντάγμ. ἱερῶν κανόνων Γ' 421) τὰ κατὰ τὴν ἐν Καπούῃ σύνοδον, τέως αὐτῷ ἄγνωστον. Μνεία τῶν εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀναχειροτονίας ἀφορώντων κανόνων ξη' ἀποστολικοῦ καὶ μη' Καρθαγένης γίγνεται καὶ ἐν τῷ νομοκάνονι τοῦ Φωτίου (ἐν τίτλῳ Α' κεφαλ. ΚΕ' ἄνευ τινὸς σχολίου. Σύνταγμ. ἱερῶν κανόνων Α' 63). Ἐπιτρέπεται ὅμως ἀναχειροτονία ἂν ἡ χειροτονία ὑπῆρξεν ἄκυρος ὡς γενομένη παρ' ἐπισκόπου ὑποβληθέντος τῇ ποινῇ τῆς καθαιρέσεως εἴτε δι' αἵρεσιν, εἴτε δι' ἄλλην αἰτίαν.

Ἀλλ' ἤδη ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἀρχαιότητι κληρικοὶ προσερχόμενοι τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ αἱρέσεως ἢ σχίσματος ἐγίνοντο ὑπ' αὐτῆς δεκτοὶ κατ' οἰκονομίαν ἄνευ νέας χειροτονίας, μόνον δι' ἁπλῆς ἐγκρίσεως αὐτῶν καὶ ὑποσχέσεως περὶ ἀποδοχῆς καὶ τηρήσεως τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων. Οὕτω λ.χ. διὰ τοῦ κανόνος η' τῆς ἐν Νικαίᾳ α' οἰκουμενικῆς συνόδου ὡρίσθη ὅτι οἱ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ προσερχόμενοι Ναουατιανοὶ ἢ Καθαροὶ καὶ ὑπισχνούμενοι τὴν τήρησιν τῶν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας δογμάτων, μὴ ὑπάρχοντος μὲν καθολικοῦ ἐπισκόπου ἐν τῇ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκκλησίᾳ, χειροθετούμενοι μένουσιν ἐν τῷ κλήρῳ· ὑπάρχοντος δὲ τοιούτου, οὗτος θὰ διατελῇ ἔχων τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου· ὁ δὲ παρὰ τοῖς Ναουατιανοῖς κεκλημένος ἐπίσκοπος, ἵνα συγκαταλέγηται τῷ κλήρῳ καὶ μὴ τούτου ἐκπέσῃ, θὰ ἔχῃ τιμὴν *χωρεπισκόπου* ἢ *πρεσβυτέρου*, ἂν μὴ ὁ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐπίσκοπος ἀναγνωρίσῃ αὐτῷ τιμὴν καὶ ὄνομα ἐπισκόπου, ὅτε ὅμως δὲν θὰ δύναται νὰ τελῇ τὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἵνα μὴ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πόλει δύο ὦσιν ἐπίσκοποι.

Καὶ τανῦν ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ οἱ προσερχόμενοι ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας κληρικοὶ γίγνονται κατ' οἰκονομίαν δεκτοὶ ἄνευ νέας χειροτονίας. Οὕτω κατὰ τὴν ἀπὸ 21 Ἰουλίου 1879 ἔκθεσιν τῆς ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπιτροπείας—τῆς ἀποτελεσθείσης ἐκ μητροπολιτῶν, ἀρχιμανδριτῶν καὶ πρεσβυτέρων—, δεκτὴν γενομένην ὑπὸ τῆς εἰρημένης ἱερᾶς συνόδου, οἱ ὑπὸ καθῃρημένων ἐπισκόπων κεχειροτονημένοι καὶ οἱ ἀπὸ σχισματικῶν γίνονται δεκτοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ η' κανόνος τῆς α' οἰκουμεν. συνόδου, ἕκαστος δῆλον ὅτι μετὰ τοῦ οἰκείου ἱερατικοῦ βαθμοῦ, ᾗ γνώμῃ συνετάχθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι δεξάμεναι τὴν χρῆσιν τῆς οἰκονομίας.

Ἡ ρωσικὴ Ἐκκλησία ἐδέξατο εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τοὺς τῷ 1840 προσελθόντας Οὐνίτας ἐπισκόπους ἄνευ χειροτονίας. Ἡ δ' Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἀνεχειροτόνησε τὸν πρὸ ἱκανῶν ἐτῶν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ προσελθόντα Οὐνίτην ἱερέα *Καλλίνικον Δελικάνην*, τὸν κατόπιν μητροπολίτην Κυζίκου. [Ὅρα *Κ. Μ. Ράλλη* Ποινικὸν δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀθήναις 1907 σελ. 19 καὶ 49 καὶ *Κ. Μεσολωρᾶ* Συμβολικήν, τόμ. Β' ἐν Ἀθήναις 1901, σελ. 333 ἑπ.] Κ. ΡΑΛΛΗΣ

ἀναχειροτονῶ *(—έω)*· πάλιν χειροτονῶ, ἐκ νέου χειροτονῶ.

ἀναχεντρώνω ἰδιωματ. (ἄλλοι γράφουν *ἀναχαιντρώνω* ὡς ἀπὸ τοῦ *χαίτη* ἴδε *Ξανθουδ.* Ἐρωτόκρ. ἐν λ.)· ἀνορθοῦμαι: «ἀναχεντρώνουν τὰ μαλλιά» || μέσ. *ἀναχεντρώνομαι*· ἐγείρομαι ἀπειλητικῶς, ἀγριεύω. Β. Φ

Ἀναχερὲθ (ἑβρ. *Ἀναχαράθ*) *[Βιβλ.]*. Πόλις τῆς φυλῆς Ἰσσάχαρ (Ἰησ. Ναυῆ ιθ', 19), ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς κειμένη. Ἐπειδὴ ἐν τῷ ἀλεξ. κώδικι τῶν Ο' ἀντὶ Ἀναχερὲθ φέρεται ἡ γραφὴ *Ἀρρανέθ*, ὑπεστηρίχθη ὑπό τινων συγγραφέων ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἦτο τὸ πραγματικὸν τῆς ἐν λόγῳ πόλεως, ἥτις ὑπ' αὐτῶν ταυτίζεται πρὸς τὸ βορείως τοῦ Δζενεὶν χωρίον *Ἀρρανέ*. [*Legendre* ἐν τῷ βιβλ. λεξικῷ τοῦ Vigouroux 1,563 *Robinson* Palaestina 3, 888 κ. ἀ.] Π. Ι. Μ.

ἀναχέριγο· (ἰδιωμ.) ἐν τῇ φρ. «ἀναχέριγο νερό»· τὸ νερὸ τὸ μὴ χρησιμοποιηθὲν εἰσέτι, ἀμόλυντον ἀπὸ τὴν πηγήν: «γιὰ νὰ ψάλουμε ἁγιασμὸ χρειάζεται ἀναχέριγο νερό». Δ. Λ.

Ἀναχὶντ (Anahid)· βλ. Ἀναχιτά.

Ἀναχιτὰ *[Θρησκειολογ.]*. Περσικὴ θεὰ τῶν ὑδάτων καὶ τῆς γονιμότητος ἧς τὸ ὄνομα δηλοῖ τὴν *ἀμόλυντον* καὶ εἰς ἣν εἶναι ἀφιερωμένος ὡραῖος περσικὸς ὕμνος ἐκ τῶν λεγομένων *Γιάστ*. Ἡ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τοῦ ὕμνου τούτου περιγραφομένη μορφὴ τῆς Ἀναχιτὰ ὑπενθυμίζει τὰς εἰκόνας τῶν μητέρων θεῶν τῆς ἐμπροσθίας Ἀσίας καὶ ἰδίᾳ τῆς βαβυλωνιακῆς Ἰστάρ, ἧς ἡ λατρεία κατὰ τὸν Βηρωσσὸν διεδόθη ἀνὰ τὴν Περσομηδικὴν ἐπικράτειαν ὑπὸ Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος (403-361). Π. Ι. Μ.

ἀνάχλια καὶ *ἀνάγλια*· ἐπίρρ. ἐλαφρά, ἁπαλά, μαλακά: «ἀνάχλια-ἀνάχλια τρίβε με νὰ μοῦ περάσῃ ὁ πόνος». Β. Φ.

ἀναχλιαίνω· κάμνω τι χλιαρόν || μέσ. *ἀναχλιαίνομαι*· καθίσταμαι χλιαρός, θάλπομαι, ζεσταίνομαι· ἀντίθ. *ψύχομαι*. Β. Φ

ἀναχορηγία (ἡ)· ἀνεφοδιασμός.

ἀναχορηγῶ *(—έω)*· χορηγῶ, παρέχω ἐκ νέου, ἀνεφοδιάζω.

Ἀναχουὰκ (Anahuac). Οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ χώρα τοῦ Μεξικοῦ πρὸ τῆς καταλήψεως της ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν. Ἡ λέξις εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Τολτέκων σημαίνει *«ἐγγὺς τῶν ὑδάτων»*, ὠνομάζετο δὲ οὕτω κυρίως τὸ τεράστιον ὀροπέδιον, ὅπερ, ἐκ πορφυριτικῶν βράχων ἀποτελούμενον, ὑψοῦται εἰς ὕψος 2000 μέτρων εἰς τὸ κέντρον τοῦ Μεξικοῦ. Τὸ ὀροπέδιον τοῦτο γεωλογικῶς ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς κολοσσιαίας ἁλύσεως τῶν Ἄνδεων καὶ χρησιμεύει ὡς βάσις τεσσάρων γιγαντιαίων ἡφαιστείων, ὀνομαζομένων Ποποκατεπέτλ, Ἰξτατσιχουάλ, Σιτλαλτεπέτλ καὶ Ναουχκαπετεπέτλ. Οἱ Ἀζτέκοι διέκρινον τρία Ἀναχουάκ: Τὸ *Ἀναχουάκ - Ἀϋοτλὰν* (Anahuac - Ayotlan), περὶ τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανὸν καὶ μεταξὺ Τουτεπὲκ καὶ Γουα-

Digitized by Google

τεμάλας, τὸ *Ἀναχουὰκ - Ξικαλάνκο* (Anahuac - Xicalanco) καὶ τὸ *κυρίως Ἀναχουάκ*, τὸ περιστοιχιζόμενον ὑπὸ τῶν λιμνῶν τῆς κοιλάδος τοῦ Τενοχτιτλάν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο διηρεῖτο εἰς δύο ἐπαρχίας, ἀνεξαρτήτους τοῦ Μεξικοῦ, τὴν τῆς *Τοατζακοάλκο* (Toatzacoalco) καὶ τὴν τῆς *Ξικαλάνκο* (Xicalanco). Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ταύτης ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν, οὗτοι ἔδωσαν εἰς αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν τῆς πρωτευούσης της Μεξικοῦ καὶ οὕτω ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐπεκράτησεν ἡ ὀνομασία «*Μεξικὸν*» δι' ὅλην τὴν χώραν.

Κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε γνωστά, ἀρχικοὶ κάτοικοι τοῦ ἀρχαίου Ἀναχουὰκ ὑπῆρξαν οἱ Τολτέκοι, οἵτινες ἐκδιωχθέντες ἐκ τῆς *Χουεχουετλαπαλλὰν* (Huehuetlapallan), πόλεως τοῦ βασιλείου τοῦ *Τολλὰν* κειμένης Β.Δ. τοῦ κατόπιν κτισθέντος Μεξικοῦ, μετηνάστευσαν εἰς Ἀναχουὰκ καὶ ἵδρυσαν ἐκεῖ τῷ 667 μ. Χ. νέον κράτος, ἡ ζωὴ τοῦ ὁποίου παρετάθη ἐπὶ 384 ἔτη. Τοῦ νέου κράτους πρωτεύουσα ἦτο ἡ *Τολλὰν* (σήμερον *Τοῦλα*), ἥτις εἶναι καὶ ἡ ἀρχαιοτέρα πόλις τοῦ Ἀναχουάκ. Τὸ κράτος τῶν Τολτέκων κατεστράφη ἐξ αἰτίας μιᾶς πρωτοφανοῦς θεομηνίας: γενικὴ ξηρασία μετέβαλεν εἰς ἔρημον τὴν χώραν, κατέστρεψε πᾶσαν καλλιέργειαν, ἐνῷ οἱ κάτοικοι ἀπέθανον σχεδὸν πάντες ἐκ τῆς δίψης, τῆς πείνης καὶ τῶν ἀσθενειῶν. Ἡ χώρα παρέμεινεν ἔρημος ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα, ὁπότε ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐτῇ οἱ Τιχιμέκοι (Thichimeques), ἰθαγενεῖς τῶν νοτίων ἐπαρχιῶν τῆς Ἀμερικῆς. Τελευταῖοι κάτοικοι τοῦ Ἀναχουὰκ ὑπῆρξαν οἱ Ἀζτέκοι, οἵτινες καὶ ἵδρυσαν ἐν αὐτῇ τὸ *Μέγα Τενοχτιτλὰν* (Tenochtitlan) ἢ *Μεξικὸν* (βλ. καὶ λ. Ἀζτέκοι, Τολτέκοι καὶ Μεξικόν). Γ. Α. Κ.

Ἀναχουρδομετόχια *(Ἀναχούρδων Μετόχια)*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πρινὲ τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτοικοι 277. Δ. Ε. Μ.

ἀναχοχλακίζω· ἰδιωματ., κοχλάζω, παφλάζω, βράζω.

ἀναχρονίζω· ἀναφέρω γεγονότα εἰς ἄλλον χρόνον παρὰ τὸν ὀρθόν, ἐπίτηδες χάριν ἄλλου σκοποῦ. Β. Φ

ἀναχρονισμὸς (ὁ)· ἡ ἀναφορὰ γεγονότος εἰς ἄλλον χρόνον παρὰ τὸν ὀρθὸν ἐπίτηδες χάριν ἄλλου σκοποῦ. Οὕτως ἐν ταῖς «Φοινίσσαις» τοῦ Εὐριπίδου ἐμφανίζεται ὁ Τειρεσίας ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις πολέμου μεταξὺ Εὐμολπιδῶν καὶ Κεκροπιδῶν, ἐνῷ ἤδη ὑπ' αὐτῶν τῶν παλαιῶν ὁ Θηβαϊκὸς πόλεμος, καθ' ὃν ἔζησε καὶ ὁ Τειρεσίας, ἐτίθετο τέσσαρας γενεὰς παλαιότερον. Ὁ παλαιὸς σχολιαστὴς παρατηρεῖ τοῦτο καὶ λέγει: «ἐπίτηδες πρὸς ἔπαινον τῶν Ἀθηναίων ἀνακεχρόνισται τέσσαρσι γενεαῖς προύχοντος τοῦ Θηβαϊκοῦ πολέμου»· || *ἀναχρονισμοὶ* λέγονται ἡ εἰσαγωγὴ ἢ διατήρησις ἠθῶν καὶ ἐθίμων παλαιοτέρας ἐποχῆς μὴ συμφωνούντων πρὸς τὸ κρατοῦν πνεῦμα τῆς συγχρόνου ἐποχῆς· ἐπίσης ἡ διατήρησις βιωτικῶν τρόπων ὅλως ἢ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκλιπόντων· π. χ. ἡ διατήρησις μακροῦ μύστακος ἢ παραγναθίδων ἀποδοκιμάζεται ὡς ἀναχρονισμός. Β Φ.

ἀναχρονιστικός, *—ή, —όν*· ὁ μὴ προσαρμοζόμενος εἰς τὸ περιβάλλον τῆς ἐποχῆς του, ἀλλ' ἐνεργῶν ἢ διανοούμενος ἐπὶ τῇ βάσει ἀντιλήψεων τοῦ παρελθόντος· ὁ καθυστερημένος, ὁ μὴ συγχρονισμένος.

ἀνάχυμα (τὸ) ἢ *ἀνέχυμα*· τὸ ψυχρὸν γάλα τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς μυζήθρας χύνουν εἰς τὸν λέβητα τὸν περιέχοντα τὸ ὅλον γάλα, ὅταν τοῦτο ἱκανῶς θερμανθῇ· τοῦτο γίνεται ἵνα ἀποχωρισθῇ ἡ μυζήθρα τοῦ ὀροῦ: «ἔχεις κρατημένο κάμποσο γάλα, τὸ ἀνέχυμα, καὶ σὰν ἀθίσῃ τὸ καζάνι, παίρνεις τ' ἀνέχυμα καὶ τοῦ τὸ χύνεις» (*Λεξ. Ἀρχ.* 6,911), ἀλλαχοῦ *πρόσγαλο*. Β. Φ.

ἀνάχυσις (ἡ)· ἔκχυσις, ὑπερεκχείλισις, οἷον τῶν ποταμῶν καὶ ἡ ἕνεκα τούτου κατάκλυσις τῶν παραποταμίων κοιλάδων· || διὰ τοῦ ὅρου *ἀνάχυσις* ἠθέλησαν ὁ Φίλιππος Ἰωάννου, ὁ Παλάσκας καὶ ὁ Κουμελᾶς, νὰ μεταφράσουν τὸν ἀγγλογαλλικὸν ὅρον «*expansion*» (ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν ἀτμομηχανῶν), ἐπεκράτησεν ὅμως ἀντ' αὐτοῦ ὁ ὄντως προσφυέστερος ὅρος *ἐκτόνωσις*, ὃν ἄλλωστε οἱ αὐτοὶ σοφοὶ ὑπέδειξαν (Ναυτ. Ὀνοματολ. ἀριθμ. ὅρου 1103). Ω—

— *[Θαλασσογρ.]* Ἐν τῇ θαλασσογραφίᾳ καλεῖται *ἀνάχυσις*: —1) Ἡ ἀναδρομὴ τῆς πλημμυρίδος εἰς τοὺς ποταμούς, καὶ «*μασκαρὲ*» ἐπίσης λεγομένη ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ ὅρου (*Στράβ.* Didot, πολλαχοῦ τοῦ βιβλ. Γ' κεφ. α, β, γ, ἐν ταῖς περιγραφαῖς τῆς Λουσιτανίας, Ἱσπανίας, Τουρδητανίας), ἐκ τοῦ διεθνῶς ἐπικρατήσαντος γαλλικοῦ ὅρου *mascaret*, τῶν παρομοίων γαλλικῶν ὅρων *macrée* καὶ *barre de flot* ὡς καὶ τῶν ἀγγλικῶν *tide flood* καὶ *bar of a river*, μὴ ἐπικρατησάντων. Ἡ δὲ πάλη μεταξὺ τοῦ ῥοῦ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς ἀναδρομῆς τῆς πλημμυρίδος (εἰς τοὺς μεγάλους ποταμούς, τοὺς ἐκβάλλοντας εἰς ὠκεανόν, εἰς οὗ τὰς ἀκτὰς τὸ φαινόμενον τῆς παλιρροίας εἶναι πολὺ αἰσθητὸν) γεννᾷ πίτυλον ἰδιόρρυθμον, γραφικὸν ὅσον καὶ ἐπικίνδυνον. Πολλοί, πρὸς καταδήλωσιν τοῦ φαινομένου, μεταχειρίζονται τὸν ὅρον «*ἀνάρρους*» ὅστις θὰ ἐχαρακτήριζε τελείως τὸ πρᾶγμα, καὶ δὴ διὰ παραστατικῆς ὡραίας ἀρχαιοελληνικῆς λέξεως, ἐὰν δὲν ὠνομάζετο *ἀνάρρους* καὶ τὸ ἀντίρρευμα, τὸ κοινῶς λεγόμενον «*ἀναρροῦσα*»· πᾶν ἄλλο δὲ ἢ νὰ ἀποκλεισθῇ δύναται ἡ συνύπαρξις ἀμφοτέρων τῶν φαινομένων εἰς τὸν αὐτὸν μέγαν ποταμὸν καὶ δὴ εἰς τὴν *στομαλίμνην* (βλ. ἀκταὶ) αὐτοῦ, ὡς λ. χ. εἰς τὸν Τάγον τῆς Πορτογαλίας. Τὸ φαινόμενον παρουσιάζεται ἐντονώτερον εἰς τὸν Ἀμαζόνιον, ὀνομάζεται δὲ τοῦτο, εἰδικῶς ὅσον καὶ διεθνῶς, «*πορορокάτ*» *(pororocat)*, τῆς λέξεως εἰλημμένης ἐκ τῆς γλώσσης τῶν *γκουαρανί*. —2) «*Ἀναχύσεις*» ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι γεωγράφοι καὶ κοιλάδας, ὧν ἡ μισγάγγεια, μικρὸν ἀπὸ θαλάσσης ὑψόμετρον ἔχουσα, κατεκλύζετο κατὰ τὰς πλημμυρίδας, μεταβαλλομένων τῶν τοιούτων κοιλάδων εἰς θαλασσίας ὁδούς, ἐξυπηρετούσας, δίκην ποταμοῦ πλωτοῦ, τὴν ἐνδοχώραν: «λέγονται δὲ ἀναχύσεις, αἱ πληρούμεναι τῇ θαλάττῃ κοιλάδες ἐν ταῖς πλημμυρίσι καί, ποταμῶν δίκην, ἀνάπλους εἰς τὴν μεσόγαιαν ἔχουσαι καὶ τὰς ὑπ' αὐταῖς πόλεις» (*Στράβ.* Didot 116, 17).

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀνάχωμα (τό)· σωρὸς χώματος, ὕψωμα γῆς ἐκ συσσωρεύσεως χώματος εἴτε ἐπίτηδες κατασκευασθὲν ὡς φράκτης, εἴτε τυχαίως ἐκ τοῦ ἐκβαλλομένου χώματος ἀπό τινος ὀρύγματος, ἀρχ. *χῶμα*. Β. Φ

ἀναχωμάτωσις (ἡ)· ἡ μετὰ τὴν ἐξόρυξιν χώματος πρὸς ἐκτέλεσιν ὑπογείου ἐργασίας κάλυψις τοῦ ὀρύγματος διὰ τοῦ ἰδίου χώματος.

ἀναχώνευσις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου χώνευσις, ἤτοι τῆξις μεταλλίνου σκεύους, ἢ κοσμήματος ἐντὸς μεταλλουργικῶν χωνίων. Β. Φ.

ἀναχωνεύω· ἐκ νέου χωνεύω, τήκω μετάλλινα σκεύη ἐντὸς μεταλλουργικῶν χωνίων· βλ. *ἀναχώνευσις*. Β. Φ.

ἀναχώνω· κάμνω ἀνάχωμα περὶ τὸν κορμὸν δένδρου, σκεπάζω τὰς ῥίζας δένδρου δι' ἐπισωρεύσεως χώματος. Β. Φ.

ἀναχώρημα (τό)· τὸ ἀναχωρητήριον· || ἡ ἀναχώρησις. Β. Φ.

ἀναχώρησις (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω χώρησις, ἡ ὑποχώρησις, τὸ τράβηγμα: «ἀναχωρήσεις καὶ ἐπιδρομαὶ κυμάτων» (ἀρχ.)· || ἐκκίνησις, ἀπομάκρυνσις, ἀπόπλους: «ἡ ἀναχώρησις τοῦ σιδηροδρόμου, —τοῦ ἀτμοπλοίου, —τοῦ βασιλέως». Β. Φ.

— *[Ναυτ.]* Ὁ διεθνὴς κῶδιξ καθορίζει πρὸς σήμανσιν τῆς ἀναχωρήσεως τῶν πλοίων (κοιν. *παρτέντζα*, γαλλ. «la partence et le ralliement à bord», ἀγγλ. «the blue Peter»), τὸ σῆμα P, ἀποτελούμενον ἀπὸ λευκὸν ὀρθογώνιον ἔχον κυανοῦν περιθώριον. Ἐπαιρόμενον τὸ σῆμα τοῦτο εἰς τὴν ἠλακάτην τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ, ἢ εἰς τὸ ἀκροκέραιον κεραίας σημάτων ἠγκυροβολημένου πλοίου δηλοῖ ὅτι τὸ φέρον αὐτὸ πλοῖον πρόκειται νὰ ἀποπλεύσῃ ἐντὸς τῆς ἡμέρας, καὶ καλεῖ τοὺς ἐπιβησομένους ἔνδον, ὑποστέλλεται δὲ ὅταν τὸ πλοῖον τεθῇ εἰς «τάξιν ἀπάρσεως».

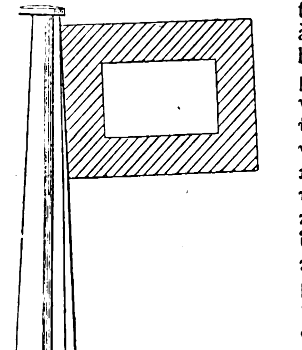

Τὸ διεθνὲς σῆμα «ἀναχώρησις».
Τὰ γραμμοσκιασμένα μέρη τοῦ σήματος ὑποδηλοῦν κυανοῦν χρῶμα.

Σῆμα ἀναχωρήσεως, μὴ ἐπισήμως ἀλλὰ διὰ τῆς χρήσεως ἐπικρατῆσαν, ἐπικρατεῖ συριγμὸς ἁπλοῦς δύο ὥρας πρὸ τοῦ ἀπόπλου ἠχῶν, διπλοῦς μετὰ μίαν ὥραν καὶ τριπλοῦς ὅταν πρόκειται νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἄπαρσις. Τὸ ὑπὸ ἐνίων ναυτικῶν μας τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ χρησιμοποιούμενον ὡς σῆμα νυκτερινὸν ἀναχωρήσεως, ἡ πολὺ πρὸ τοῦ ἀπόπλου ἀφὴ τῶν πλοϊκῶν φανῶν τῶν τε πλευρικῶν καὶ τῶν ἐφιστίων, οὐ μόνον ἀθέσπιστον εἶναι ἀλλὰ καὶ ἀπαγορεύεται ῥητῶς ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς κανονισμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων.

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀναχωρητὴς (ὁ)· ὁ ἀναχωρῶν, ὁ ἀποσυρόμενος τῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ δράσεως καὶ τῆς μετὰ τῶν πολλῶν συμβιώσεως.

— *[Ἐκκλ. Ἱστορ.]* Ὠνομάσθησαν «*ἀναχωρηταὶ*» ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων οἱ διὰ θρησκευτικοὺς λόγους καὶ σκοποὺς ἀπαρνούμενοι τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐγκαταλείποντες τὰς πόλεις, διὰ νὰ ἀποσυρθοῦν εἰς ἐρημικοὺς τόπους, ὅπως ἀφοσιωθοῦν ἀποκλειστικῶς εἰς ζωὴν μετανοίας, νεκρώσεως τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς καὶ κατόρθωσιν ἀνωτέρας πνευματικῆς πολιτείας.

Πρὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ συναντᾶται ὁ *ἀναχωρητισμὸς* εἰς τὸν ἀσκητισμὸν τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Ἀσίας. Εἶδος ἀναχωρητῶν ἦσαν ὡσαύτως οἱ λεγόμενοι *θεραπευταί*, θεωρούμενοι ὡς παραφυὰς τοῦ κλάδου τῶν *Ἐσσαίων*, στήσαντες δὲ τὰ ἐρημικά των καταφύγια εἰς τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου.

Ἐν τῷ Χριστιανισμῷ ἡ ζωὴ τοῦ ἀναχωρητισμοῦ φαίνεται ὅτι ἐδημιουργήθη ἤδη ἀπὸ τοῦ δευτέρου αἰῶνος. Ἡ φήμη του ὅμως ἐμφανίζεται ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ τρίτου αἰῶνος διὰ τοῦ περιφήμου ἀναχωρητοῦ *Παύλου τοῦ ἐκ Θηβαΐδος*. Τινὲς φρονοῦν ὅτι τὸν χριστιανικὸν ἀναχωρητισμὸν ἐγέννησαν οἱ κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμοὶ τῶν ἐθνικῶν αὐτοκρατόρων. Οἱ διωγμοὶ βεβαίως ἐπολλαπλασίασαν τοὺς ἀναχωρητάς· τοὺς ἐδημιούργησαν ὅμως ἰδιάζουσαι θρησκευτικαὶ ἀντιλήψεις εἰσελθοῦσαι βαθμηδὸν εἰς τὴν χριστιανικὴν ἰδεολογίαν. Κατὰ ταύτας, ἡ τελεία ἀπάρνησις τοῦ Χριστιανοῦ ἦτο ἀδύνατον σχεδὸν νὰ πραγματοποιηθῇ ἐν τῷ κόσμῳ ἀπῄτει δὲ ἔξοδον ἐκ τοῦ κόσμου καὶ βίον μονήρη, μακρὰν τῶν πόλεων καὶ τῶν οἰκογενειακῶν καὶ κοινωνικῶν δεσμῶν καὶ φροντίδων.

Πρῶται κοιτίδες τῶν Χριστιανῶν ἀναχωρητῶν ὑπῆρξαν ἡ Παλαιστίνη, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Συρία. Ὡς ἀναχωρητήριοι δὲ οἰκήσεις δι' ἕνα ἕκαστον ἀναχωρητήν, ἐνίοτε καὶ δύο, ἐχρησίμευον σπήλαια φυσικὰ ἢ τεχνητὰ ἢ πενιχραὶ καλύβαι. Ὁ πρῶτος ἀναχωρητισμός, ὡς ἔργον πλήρους ἐξόδου ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ βίου, δὲν ἐπέτρεπε τὴν ὑφ' οἱανδήποτε μορφὴν ἀνανέωσιν τῶν κοινωνικῶν δεσμῶν. Καὶ ὅτε λοιπὸν πλείονες ἀναχωρηταὶ κατέφευγον εἰς τοὺς αὐτοὺς ἐρημικοὺς τόπους, ἐλαμβάνετο φροντὶς διὰ νὰ χωρίζωνται αἱ κατοικίαι των ἀπὸ ἀρκετὴν ἀπόστασιν καὶ τηρῆται οὕτω ἡ ἰδιότης καὶ ἡ κατάστασις τοῦ *ἐρημίτου*. Κατὰ καιροὺς ὅμως ἐγίνοντο σχετικαί τινες οἰκονομίαι. Οἱ γειτονικώτεροι ἀναχωρηταί, τὸ Σάββατον ἢ τὴν Κυριακήν, συνήρχοντο εἰς κοινὸν ἐκκλησιασμὸν καὶ θείαν μετάληψιν καὶ κοινὴν διδασκαλίαν διὰ θείου κηρύγματος. Ἐνίοτε δέ, κατὰ τὰς τοιαύτας συνάξεις των, μετὰ τὴν τέλεσιν τῶν πνευματικῶν καθηκόντων, ἐλάμβανον καὶ λιτὸν κοινὸν γεῦμα. Εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον εὑρίσκομεν τὴν ἑξῆς *ἱερὰν ᾠδὴν* τῶν ἀναχωρητῶν: «Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου, ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί· πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ κράτος σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν». Ἰδιαίτεραι αὐστηρότεραι διαμορφώσεις τῶν ἀναχωρητῶν ἦσαν οἱ *ἀσκηταὶ* καὶ οἱ *στηλῖται*. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ συνηθεστέραν ἐξέλιξιν τοῦ βίου τῶν ἀναχωρητῶν ἀπετέλεσεν ὁ ὀργανωθεὶς βίος τῶν μοναχῶν εἰς σκήτας καὶ μοναστήρια, κοινοβιακὰ ἢ ἰδιόρρυθμα.

Ὁ ἀναχωρητικὸς βίος ἦτο κατὰ κανόνα *διαρκής*. Οἱ ἅπαξ ἐκλέξαντες αὐτὸν καὶ ἀποσυρθέντες ἐκ τοῦ κόσμου ἐγκατέμενον ὁριστικῶς εἰς τὴν ἐρημικὴν πολιτείαν των. Συναντῶμεν ὅμως καὶ ἀναχωρητισμὸν *προσωρινόν*. Ἀπεσκόπει οὗτος εἰς ἐξασφάλισιν προσκαίρου εὐκαιρίας πρὸς ἀποκλειστικὴν ἐπίδοσιν εἰς μελέτην καὶ ἀνύψωσιν εἰς ἀνώτερον πνευματικὸν βίον ἐν ἐρημικῇ τινι καταφυγῇ. Ἀναχωρηταὶ τοιοῦτοι ὑπῆρξαν καὶ Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἔζησε καὶ ἐκεῖνος τὸν τοιοῦτον βίον. Ἀναχωρητὴς τῆς ἐρήμου τῆς Ἰουδαίας, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἀφῆκε τὴν μονήρη ζωήν, διὰ νὰ γίνῃ ὁ κήρυξ καὶ ὁ λειτουργὸς καὶ ὁ μέγας ἱερομάρτυς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τὴν Δύσιν ὁ χριστιανικὸς ἀναχωρητισμὸς εἰσῆλθεν ἐκ τοῦ παραδείγματος τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τὰς δύο ἐκεῖ μεταβάσεις Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου τῷ 335 καὶ τῷ 340. Μ. Ι. ΓΑΛΑΝΟΣ

ἀναχωρητήριον (τό)· ὁ τόπος ὅπου διαμένει τις ἀποσυρόμενος τῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ δράσεως. Β. Φ.

ἀναχωρητικός, *—ή, —όν*· ὁ πρὸς ἀναχώρησιν, πρὸς ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ δράσεως κλίνων. Β. Φ.

ἀναχωρητισμός· βλ. λ. ἀναχωρητής.

ἀναχωρῶ *(—έω)*· χωρῶ ὀπίσω, ὑποχωρῶ, ὀπισθοχωρῶ (ἀρχ.)· || ἐπιστρέφω εἰς τὰ ἴδια, ἐπανέρχομαι: «ἀνεχώρησα εἰς τὴν Ἑλλάδα» ἐπέστρεψα.. || ἀπομακρύνομαι, φεύγω, κάμνω ταξίδι: «ἀναχωρῶ εἰς τὴν Εὐρώπην»· || ἀφορμῶμαι, ὁρμῶμαι ὡς ἀπὸ βάσεως: «ἀναχωρῶ ἀπὸ τῆς ἰδέας ὅτι...»· ἡ χρῆσις αὕτη κακόζηλος, φαίνεται ὅτι εἶναι μετάφρασις τοῦ γαλλ. «je pars de la principe κ.τ.τ.». Β Φ.

Digitized by Google

ἀνάχωσις (ἡ) ἐπίχωσις, ἡ διὰ χώματος κάλυψις.

ἀναχωστικός, *—ή, —όν*· ὁ τῆς ἀναχώσεως, ὁ διὰ τῆς ἀναχώσεως συντελούμενος.

ἀναψηλάφησις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀναψηλαφῶ, ἀνερεύνησις, επανεξέτασις (ὅρος δικανικός). Β. Φ.
— *[Πολ. Δικ.]*· βλ. ἔνδικα μέσα.

ἀναψηλαφῶ *(—άω)*· οἱονεὶ ψηλαφῶν ἀναζητῶ, ἀνερευνῶ, ἐπανεξετάζω. Β. Φ.

ἀναψηφίζω· ψηφίζω ἐκ νέου.

ἀναψήφισις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου ψήφισις.

ἀναψινθίνη *[Φαρμακογν.]*. Πικρὰ οὐσία ἀπομονωθεῖσα ὑπὸ τῶν Adrian καὶ Trllat ἐκ τῆς πόας τοῦ ἀψινθίου. Πρὸς παρασκευὴν ταύτης τὸ ἀλκοολικὸν ἐκχύλισμα τῆς πόας διαλύεται εἰς χλωροφόρμιον, ἀραιοῦται διὰ θερμῆς ἀλκοόλης, μείγνυται μετ' ὀξικοῦ μολύβδου, διηθεῖται, ὀξινίζεται διὰ τρυγικοῦ ὀξέος καὶ διηθεῖται ἐκ νέου. Τὸ διήθημα ἐξατμίζεται καὶ τὸ ὑπόλειμμα τῆς ἐξατμίσεως ἀποπλύνεται δι' ὕδατος καὶ μετὰ τὴν ξήρανσιν ἐκχυλίζεται διὰ ζεούσης βενζόλης, ἐξ ἧς ἀποχωρίζονται οἱ κρύσταλλοι τῆς ἀναψυνθίνης. Ἐξ ἀραιᾶς ἀλκοόλης κρυσταλλοῦται εἰς ἀχρόους πικρᾶς γεύσεως κρυστάλλους, τηκομένους εἰς 258°—259° καὶ διαλυομένους εἰς πυκνὸν θειικὸν ὀξὺ μετ' ἐρυθροϊώδους χροιᾶς, μεταπιπτούσης ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς κυανοῦν. Κ. Γ. Μ.

ἄναψις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *ἀνάπτειν*, τὸ ἄναμμα.

ἀναψυκτὴρ (ὁ)· ὁ ἀναψύχων, ὁ δροσίζων· || τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀναψυχόμεθα, δροσιζόμεθα. Β. Φ.

ἀναψυκτήριον (τό)· ὁ τόπος ὅπου ἀναψυχόμεθα, τὸ κατάστημα ὅπου προσερχόμεθα καὶ δροσιζόμεθα. Β. Φ.

ἀναψυκτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἁρμόδιος ἢ κατάλληλος πρὸς ἀναψυχήν, δροσιστικός· || τὸ οὐδ. τὰ *ἀναψυκτικὰ* ὡς οὐσιαστικόν· ποτὰ φέροντα ἀναψυχήν τινα μετὰ κόπωσιν ἢ κατὰ τὰ καύματα.—Ἐπίρρ. *ἀναψυκτικῶς*. Β. Φ.

ἀνάψυξις (ἡ)· ἡ ἀναψυχὴ (βλ. λ.).

ἀναψυχὴ (ἡ)· τὸ δρόσισμα, τὸ συναίσθημα τῆς ἀνακουφίσεως ἐν καιρῷ καύματος ἢ μετὰ κόπωσιν· || ἀνάπαυσις, ξεκούρασμα: «ταξίδιον ἀναψυχῆς» ἢ «ταξίδιον χάριν ἀναψυχῆς». Β. Φ.

ἀναψύχω· ψύχω, δροσίζω, κάμνω τινὰ νὰ ἀνακουφισθῇ, νὰ αἰσθανθῇ ἄνεσιν, ξεκούρασμα. Β. Φ.

Ἀνβάϊλερ (Anweiler). Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῷ βαυαρικῷ Παλατινάτῳ. Κάτ. 3700. Αὐτόθι ᾐχμαλωτίσθη Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος τῷ 1193 ἅμα τῇ ἐκ τῆς σταυροφορίας ἐπανόδῳ αὐτοῦ.

Ἀνβὲκ (Hanvec). Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Φινιστέρου, ἀπέχουσα ἀπὸ τῆς Βρέστης 46 χμτρ. Κάτ. 3000.

Ἀνβέρσα *[Γεωγρ.]*· βλ. Ἀμβέρσα.

Ἀνβερυ. Πέρσης ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Μπαντανὲ (Χορασᾶν) κατὰ τὸ 1200. Ἔγραψεν ὕμνους, σατίρας καὶ ἐρωτικὰ ποιήματα (γκαζελ). Τὸ ἐλεγεῖον αὐτοῦ ἐπὶ τῇ αἰχμαλωσίᾳ τοῦ σελδζουκίδου σουλτάνου Σαντζὰρ εἶναι ἓν τῶν περιφημοτέρων προϊόντων τῆς περσικῆς ποιήσεως.

Ἀνβὶλλ (Bourguignon Anville), *Ἰωάννης-Βαπτιστής*. Γάλλος γεωγράφος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1697—1782). Ἔγραψεν ἐμβριθεῖς πραγματείας, συναφεῖς πρὸς τὴν μετρολογίαν καὶ τὴν ἀρχαίαν γεωγραφίαν, παρέσχε δὲ σημαντικὰς εἰς τὴν πρόοδον τῆς χαρτογραφίας συμβολάς.

Ἀνβοῦ ***Χοῦτ*** (=λευκὸν τεῖχος). Ἦτο ὁ νότιος νομὸς τῆς Κάτω Αἰγύπτου μεθόριος τῆς Μέσης, δηλ. ὁ *Μεμφίτης*. Ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν ἀκρόπολιν τῆς παλαιᾶς Μέμφιδος στερρῶς ὠχυρωμένης ὑπὸ τοῦ Μενές, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἦτο ὁ ναὸς τοῦ πολιούχου τῆς Μέμφιδος Φθᾶ. Γ. Α.

Ἄνδα. Ὑπ' αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀναγράφεται εἰς τὰ λεξικὰ οὐχὶ ὀρθῶς, ἡ ἀρχαία πολίχνη τῆς Ἀφρικῆς *Ἄββα*, ἥτις ἔκειτο Ν. Δ. τῆς Ἰτύκης. Εἰς ταύτην τὴν πολίχνην συναντηθεὶς ὁ βασιλεὺς τῶν νομάδων Σόφαξ, γαμβρὸς τοῦ Ἀσδρούβα, μετὰ τῶν ἐξ Ἱσπανίας ἐλθόντων πρὸς βοήθειαν τῶν Καρχηδονίων Κελτιβήρων, ὅτε ὁ Σκιπίων (201 π.Χ.) ἀπεβιβάσθη εἰς Ἀφρικήν, ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἐγκαταλίπῃ τοὺς συμμάχους του Καρχηδονίους (*Πολυβ.* XIV 7. 6). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνδάβαλις· βλ. Ἀνταβάλ.

Ἄνδακα. Ἀρχαία πόλις τῶν Ἰνδιῶν, κειμένη ἐντεῦθεν τοῦ Γάγγου, εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀσπασίων, παρὰ τὸν ποταμὸν Κώφην (*Ἀρρ.* IV. 23.5).

Ἄνδαλα ἢ *Ἄνταλα*. Μικρὸν χωρίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τῆς περιφερείας Σαλιχλῆ, κείμενον εἰς τὸ 11 χιλιόμετρον παρὰ τὴν μεγάλην δημοσίαν ὁδὸν Σαλιχλῆ πρὸς Δεμερτζῆ καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ παρὰ τὴν ὁδὸν ποταμοῦ Σεντὶζ (κυριωτέρου παραποτάμου τοῦ Ἕρμου). Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σεντὶζ εὑρίσκονται εἰσέτι θεμέλια κολοσσιαίας ἀρχαίας γεφύρας ἥτις λέγεται ὅτι κατεσκευάσθη παρὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Περὶ τούτου ὑπάρχει καὶ σχετικὴ παράδοσις παρὰ τοῖς Τούρκοις κατοίκοις τοῦ χωρίου. Σ. Χ. Τ.

Ἀνδαλοὺζ *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς Ἀλγερίας (βλ. λ.).

Ἀνδαλουσία *[Γεωγρ.]*. Εὐφορωτάτη καὶ παραγωγικωτάτη περιοχὴ τῆς Ἱσπανίας, ἐν τῷ νοτίῳ τμήματι αὐτῆς, ἔχουσα ὡς φυσικὰ ὅρια πρὸς Β. καὶ Α. τὴν ὀροσειρὰν Sierra Morena καὶ κατὰ τὰ ἄλλα σημεῖα τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Εὑρίσκεται μεταξὺ γεωγρ. πλάτους 36°31″ 55′ καὶ 37°52′46″ καὶ μήκους ἀνατ. 0°, 5′, 16″ καὶ δυτ. 3° 15′ 35″ ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γρήνουϊτς. Εἶναι χώρα πεδινή, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Guadalquivir καὶ πλείστων παραποτάμων αὐτοῦ, ἔχει δὲ κλῖμα εὐνοοῦν τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους της καὶ καθιστῶν εὐχάριστον τὴν ἐν αὐτῇ διαμονὴν καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Τὸ μόνον δυσάρεστον δι' αὐτὴν εἶναι ὅτι πάσχει συχνὰ ὑπὸ σεισμῶν, οἵτινες πολλάκις εἶναι καὶ καταστρεπτικοί. Διοικητικῶς ἡ Ἀνδαλουσία διαιρεῖται εἰς ὀκτὼ νομοὺς ἐκτάσεως ἐν ὅλῳ 87275 τετρ. χιλ. καὶ πληθυσμοῦ 4.287.872 κατοίκων, ἀσχολουμένων κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν. Οἱ ἐν λόγῳ νομοὶ εἶναι οἱ: τῆς *Γρενάδας* (Grenade), τῆς *Ἰαὲν* (Jaen), τῆς *Κορδούης* (Cordoba), τῆς *Σεβίλλης* (Seville), τῶν *Γαδείρων* (Cadix), τῆς *Χουέλβας* (Huelva), τῆς *Μαλάγας* (Malaga) καὶ τῆς *Ἀλμερίας* (Almeria), μὲ πρωτευούσας τὰς ὁμωνύμους πόλεις (βλ. τὰς οἰκείας λέξεις).

Ὀρυκτὸς πλοῦτος.— Ἡ Ἀνδαλουσία ἐν τῇ ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ τῆς Ἱσπανίας παίζει ἀξιόλογον ρόλον, καθόσον πλὴν τοῦ γεωργικοῦ, δασικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ πλούτου, ἔχει καὶ πλουσιώτατα μεταλλοφόρα καὶ ἀνθρακοφόρα κοιτάσματα. Τὰ κυριώτερα μεταλλεύματα, ὧν ἐνεργεῖται ἐκμετάλλευσις εἶναι τὰ ἑξῆς: σιδήρου (περιοχαὶ Almeria, Huelva, Malaga, Sevilla, Jaen καὶ Cordoba), χαλκοῦ (Huelva, Sevilla), ὑδραργύρου (Grenada), ψευδαργύρου (Almeria, Cordoba, Grenada), μαγγανίου (Huelva), βισμουθίου (Cordoba), μολύβδου (Alméria, Cordoba, Grenada, Jaen, Malaga καὶ Sevilla) καὶ χρυσοῦ (Almeria). Ἀνθρακίτης ἐξορύσσεται ἐν Κορδούῃ, λιθάνθρακες δὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ περιοχῇ καὶ ἐν Huelva· πλὴν τούτων δ' ἐν Ἀλμερίᾳ ὑπάρχουσιν ὀρυχεῖα θείου, γρανάτου καὶ βαρύτου καὶ ἐν Μαλάγᾳ στεατίτου. Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὴν ἐτησίαν καθ' ἕκαστον εἶδος ἀπόδοσιν τῶν ἐν λόγῳ κοιτασμάτων, κατὰ τὰς στατιστικὰς τῶν ἐτῶν 1923 καὶ 1924.

Μεταλλεύματα	*Παραγωγὴ τόννοι*	*Ἕτερα ὀρυκτὰ*	*Παραγωγὴ τόννοι*
Σιδήρου	1.047.180	Ἀνθρακίτης	131.212
Χαλκοῦ	2.419.360	Λιθάνθραξ	494.094
Ὑδραργύρου	2.744	Θεῖον	2.756
Ψευδαργύρου	12.287	Γρανάτης	982
Μαγγανίου	18. 30	Βαρύτης	5.471
Βισμουθίου	91.445	Στεατίτης	106
Μολύβδου	132.668		
Χρυσοφόρα	620		

Γεωργία καὶ κτηνοτροφία.—Ἡ γεωργία ἐν Ἀνδαλουσίᾳ εἶναι σημαντικώτατα ἀνεπτυγμένη, ἀποδίδουσα ἱκανοποιητικωτάτας ποσότητας δημητριακῶν, ἰδίως, ὀσπρίων, ἐλαιῶν κλπ. Αἱ ὑπὸ τῶν πρώτων σπειρόμεναι ἐκτάσεις ὑπολογίζονται εἰς 1.338 104 ἑκτάρια μὲ παραγωγὴν 14 290 318 μετρ. κουϊνταλίων διαφόρων καρπῶν, εἰς οὓς προσθετέα ἕτερα 5.082 494 ψάθης. Ὁ κατωτέρω πίναξ παρέχει τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1925 παραγωγὴν ἑνὸς ἑκάστου ἐκ τῶν δημητριακῶν:

Καρποὶ	*Ἐκτάσεις (ἑκτάρια)*	*Παραγωγὴ (μετρ. κουΐντ.)*
Σῖτος	811.500	9.684.350
Κριθὴ	387.005	3.285.970
Σίκαλις	15.900	73.972
Βρόμη	72.972	644.742
Ἀραβόσιτος	49.721	601.284
Σύνολον	1.338.104	14.290.318

Ἡ καλλιέργεια τῶν ὀσπρίων ἐκτείνεται ἐπὶ ἐκτάσεως 240119 ἑκταρίων μὲ ἀπόδοσιν 1.481.565 κουϊνταλίων, ὧν αἱ μεγαλύτεραι ποσότητες εἶναι ἐρέβινθοι (417.880 μ. κουΐντ.) καὶ κύαμοι (761.854 μ. κουΐντ.). Ἡ ἐλαιοφυτεία καταλαμβάνει 917 902 ἑκτάρια καὶ ἀποδίδει ἐτησίως περὶ τὰ 10 ἑκατομ. μ. κουϊνταλίων καρποῦ, οὗτινος ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ παραγωγὴ χρησιμοποιεῖται πρὸς ἐλαιουργίαν μὲ παραγωγὴν 1.800 000 μετρ. κουΐντ. ἐλαίου, ἡ δὲ ἀμπελοφυτεία καταλαμβάνει 88.360 ἑκτάρια καὶ ἀποδίδει 3.000.000 περίπου μ. κουΐντ. σταφυλῶν, ὧν 1.750.000 οἰνοποιεῖται μὲ ἀπόδοσιν 1.000.000 περίπου ἑκατολίτρων οἴνων ἀρίστης ποιότητος, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ τῆς Malaga εἶναι διεθνοῦς φήμης. Σημαντικαὶ τέλος ἐκτάσεις διατίθενται διὰ τὴν καλλιέργειαν ὀπωροφόρων δένδρων καὶ δὴ ἑσπεριδοειδῶν.

Αἱ δασικαὶ ἐκτάσεις τῆς Ἀνδαλουσίας ἀνέρχονται εἰς 617005 ἑκτάρια. Τούτων τὰ 156293 καταλαμβάνουσι φυτεῖαι πεύκης, τὰ 40303 δρυός, τὰ 330368 θαμνώδεις βλαστήσεις καὶ τὰ λοιπὰ φυτεῖαι ἄλλων δένδρων. Εἰς ταύτας προσθετέαι ἐκτάσεις 127497 ἑκταρίων ἱσπανικοῦ σχοίνου (esparto) καὶ 5337 τοιούτων φελλοδρυός. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπόδοσιν δασικῶν προϊόντων σημειοῦμεν τὴν ἐτησίαν παραγωγὴν 31237 κ. μτρ. ξυλείας, ἰδίως ἐκ τῆς περιοχῆς Jaen, 9320900 χγρ. δεψικῶν ὑλῶν καὶ 565882 χγρ. φελλοῦ.

Δέον ἐνταῦθα νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὴν σηροτροφίαν ἥτις ἔχει σημαντικὴν ἀνάπτυξιν, καθ' ὅσον ἀποδίδει ἐτησίως περὶ τὰς 30000 χλγρ. κουκουλίων, ἰδίως ἐκ τῶν περιφερειῶν Ἀλμερίας καὶ Γρενάδας. Τὸ σύνολον τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ μορεοδένδρων ὑπολογίζεται ἐκ 45.000.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν γεωργίαν ἡ κτηνοτροφία ἐν Ἀνδαλουσίᾳ ἔχει ἀρκετὴν διάδοσιν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν κατωτέρω ἀριθμῶν (1924).

Ζῷα	*Ἀριθ.*	*Ζῷα*	*Ἀριθ.*
Ἵπποι	196.339	Πρόβατα	2.473.269
Ἡμίονοι	323 812	Αἶγες	1.328.377
Ὄνοι	238.747	Χοῖροι	1.348.903
Βόες-ἀγελάδες	535.856	Πουλερικὰ	5.425.824

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ταῦτα ἀνέρχονται ἐτησίως εἰς 100 ἑκατομ. γάλακτος, ἐξ οὗ πλὴν τῆς αὐτουσίου χρήσεώς του παρασκευάζονται ἄριστος τυρός, εἰς ποσότητα 18 ἑκατομ. περίπου λιτρῶν καὶ ὀλίγον σχετικῶς βούτυρον (25.000 λιτρ.) ἰδίως ἐν τῇ περιφερείᾳ Γρενάδας.

Βιομηχανία.—Ἐν Ἀνδαλουσίᾳ ἀσκοῦνται διάφοροι βιομηχανίαι, ὧν τὴν πρώτην θέσιν ἔχουσι πλὴν τῶν μεταλλευτικῶν (ἀριθ. ἐπιχειρ. 315, ἐργάτ. 27766), περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν ὁποίων ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος (βλ. *ὀρυκτὸς πλοῦτος*), αἱ συναφεῖς πρὸς ταύτας μεταλλουργικαὶ καὶ κατεργασίας διαφόρων ὀρυκτῶν ὧν λειτουργοῦσι 214 ἐπιχειρήσεις μὲ σύνολον ἀσχολουμένων ἐργατῶν 7.755, αἱ παρασκευῆς οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν καὶ δὴ ζύθου καὶ ἡ ζαχχαροποιία.

Τὰ μεταλλουργικὰ ἐργοστάσια αὐτῆς κατὰ στατιστικὴν τοῦ 1923, ἀποδίδουσιν ἐτησίως πλὴν ἄλλων δευτερεόντων προϊόντων 29.300 τόν. χάλυβος, 40.448 τόν. μολύβδου, 2.902 τόν. ψευδαργύρου, 45.266 τόν. χαλκοῦ, 7.200 τόν. σιδηροπυριτίου, 8 τόν. ὑδραργύρου, 322 τόν. θείου, 14.978 τόν. ἀργύρου, 22 τόν. βισμουθίου, 201 τόν. ἀσφάλτου, 38.642 τόν. κώκ, 167.675 τόν. ὑπερφωσφορικῶν ἁλάτων, 80.000 τόν. ὀξέων, ἰδίως θειικοῦ, 2.581 τόν. θειικοῦ χαλκοῦ, 860 τόν. θειικοῦ βαρύου, 398 τόν. ἀμμωνιακοῦ ἅλατος, 350 τόν. ἀνθρακασβεστίου, 251 τόν. βενζόλης, 21.500 τόν. τσιμέντων, κ. ο. κ. Πλὴν τούτων αἱ ἁλυκαί της ἀποδίδουσι περὶ τοὺς 250·000 τόν. μαγειρικοῦ ἅλατος, εἰς οὓς προσθετέοι 1.000 εἰσέτι τόν. ἐκ τῆς ὀρυκτῆς παραγωγῆς.

Ἡ ζυθοποιία ἐν τοῖς ἐργοστασίοις τῆς Ἀνδαλουσίας ἀποδίδει περὶ τὰς 6.814.806 λίτρας ζύθου, ἡ δὲ ζακχαροποιΐα 46.822.191 χγρ. προϊόντος, ὧν αἱ 7.661.219 ἐκ ζακχαροκαλάμου καὶ αἱ λοιπαὶ ἐκ τεύτλων. Ἔτι ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι εἰς πλεῖστα κέντρα τῆς Ἀνδαλουσίας ἐργάζονται πολλοὶ καὶ μεγάλοι ἀλευρόμυλοι.

Ἐμπόριον.—Ἐξ ἴσου προηγμένη εἶναι ἡ Ἀνδαλουσία καὶ ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως εὑρίσκεται δὲ εἰς ἀρκετὰ εὐχάριστον σημεῖον. Ἐν αὐτῇ λειτουργοῦσι 274 ἀνώνυμοι ἑταιρεῖαι μὲ κεφάλαια 319,633,007 πετσετῶν, ἑκατοντάδες δὲ ἑτέρων ἐμπορικῶν καὶ πιστωτικῶν οἴκων ἑδρευόντων ἐν τοῖς κυριωτέροις κέντροις αὐτῆς, ἅτινα συμπίπτουσιν νὰ εἶναι αἱ πρωτεύουσαι τῶν ἐπαρχιῶν της. Τὴν ζωηροτέραν ἐμπορικὴν κίνησιν ἔχουσιν ἡ Σεβίλλη καὶ ἡ παράλιος ἐν τῇ Μεσογείῳ Μάλαγα, μετ' αὐτὰς δὲ ἡ Χουέλτα καὶ τὸ Γάδειρα.

Συγκοινωνία.—Πλὴν τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου, ὅπερ ἑνώνει τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἀνδαλουσίας, ἔχει αὕτη πλούσιον τοιούτων ἁμαξητῶν ὁδῶν, ὧν τὸ μῆκος ἐν συνόλῳ ἀνέρχεται τὰ 11 408 χιλιόμετρα, ἐφ' ὧν κυκλοφοροῦσιν ἐκτὸς ἄλλων τροχαίων μέσων περὶ τὰ 12.672 αὐτοκίνητα. Κατ' ἐπαρχίας οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι κατανέμονται ὡς ὁ κάτωθι πίναξ δεικνύει (κατὰ τελευταίαν στατιστικήν):

Digitized by Google

Ἐπαρχίαι	Χμτρ.	Αὐτοχ.
Ἀλμερίας	866	486
Γαδείρων	1.263	1.529
Κορδούης	1.908	1.440
Γρενάδας	1.4 6	1.053
Χουέλβας	856	473
Ζαὲν	1.775	1.379
Μαλάγας	1.287	1.554
Σεβίλλης	2.017	4 794
Σύνολον	11.408	12.672

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ναυτιλίαν, τὰ εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἀνδαλουσίας νηολογημένα σκάφη, ὧν τὰ πλεῖστα ἀτμόπλοια, ἀνέρχονται εἰς 237 συνολικῆς ὁλικῆς χωρητικότητος 131.192 τόννων.

Δ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

— [ΙΣΤΟΡ.] Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἀνδαλουσίας ἀνῆκον εἴς τινα ἰβηρικὴν φυλήν, παρεμφερῆ πρὸς τὴν τῶν Βάσκων καὶ ἀναμεμιγμένην μετὰ στοιχείων κελτικῆς προελεύσεως. Ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων ἡ Ἀνδαλουσία, ἥτις ἐφημίζετο διὰ τὴν μεγάλην ἐφορίαν της καὶ ἀπετέλει τὴν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν *Βαιτικήν*, *Βανδαλιτίαν* ἢ *Βανδαλουσίαν* ἐξελατινίσθη καθ' ὁλοκληρίαν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος ἡ χώρα ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν Βανδάλων τῶν ἐν ἔτει 419 διαπεραιωθέντων εἰς τὴν Ἀφρικήν. Τοὺς Βανδάλους διεδέχθησαν οἱ Βησιγότθοι, οἵτινες ἔσχον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν τὴν Ἀνδαλουσίαν μέχρι τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Μαυριτανῶν (711). Οἱ Μαυριτανοὶ κατακτηταὶ ἵδρυσαν ἐν αὐτῇ πολλὰ βασίλεια τῆς Σεβίλλης, τῆς Ἰαέν, τῆς Κορδούης καὶ τῆς Γρενάδας. Κυρίαρχοι ἐπὶ ἑπτὰ ὁλοκλήρους αἰῶνας ἀνεμίχθησαν στενῶς δι' ἐπιγαμιῶν μετὰ τοῦ ἰθαγενοῦς πληθυσμοῦ, κατέλιπον δὲ πλῆθος μνημείων μεγίστην ἐχόντων σημασίαν ἱστορικὴν καὶ καλλιτεχνικήν. Μέχρι τοῦ 756 πρωτεύουσα τῆς Ἀνδαλουσίας ἦτο ἡ Κορδούη, ἕδρα τῶν ἐμιρῶν, οἵτινες ἐκυβέρνων ἐν ὀνόματι τοῦ καλιφάτου τῆς Δαμασκοῦ. Τῷ 756 ὁ Ἀβδὰρ-Ραμᾶ, καταλαβὼν τὴν Κορδούην καὶ βαθμηδὸν ὁλόκληρον τὴν Ἀνδαλουσίαν, ἵδρυσε πρὸς ἴδιον ἑαυτοῦ ὄφελος χαλιφᾶτον, διατηρηθὲν μέχρι τοῦ 1036. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον οἱ Χριστιανοὶ ἐξεδίωξαν τοὺς Μαυριτανούς, ἐν ἔτει δὲ 1492 ὁ Φερδινάνδος καὶ ἡ Ἰσαβέλλα κατέλαβον τὴν Κορδούην, τελευταίαν κτῆσίν των. Ἐν τούτοις οἱ Μαυριτανοὶ κατώρθωσαν νὰ διαμείνωσιν ἐν Ἀλμπουχάρρᾳ μέχρι τέλους τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἡ Ἀνδαλουσία διετήρησε τὴν διαίρεσιν αὐτῆς εἰς βασίλεια (τῆς Γρενάδας, τῆς Σεβίλλης καὶ τῆς Ἰαὲν) μέχρι τοῦ ἔτους 1833, ὁπότε διηρέθη εἰς ὀκτὼ νομούς (βλ. ἀνωτ. *Γεωγραφ*). Α. Δ.

—[ΚΑΛΛΙΤΕΧΝ.] Ἡ καλλιεργηθεῖσα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀραβικῆς κατακτήσεως εἰς τὴν Ἀνδαλουσίαν τέχνη ἀποτελεῖ ἀπό τινων ἀπόψεων ἐξεταζομένη διακεκριμένον κλάδον τῆς ἀραβικῆς ἢ μουσουλμανικῆς τέχνης. Ἐνταῦθα θὰ λεχθοῦν ὅσα ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἀναφέρονται εἰς αὐτὸν καὶ οὐχὶ ὅσα ἔχουν τὴν θέσιν των εἰς τὸ περὶ τῆς ἀραβικῆς ἢ μουσουλμανικῆς τέχνης ἄρθρον.

Ἡ Κορδούη, ἡ Γρενάδα καὶ ἡ Σεβίλλη, αἱ τρεῖς σημαντικώτεραι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης πόλεις τῆς Ἀνδαλουσίας, περικλείουν τὰ ὡραιότερα τῶν μαυριτανικῶν μνημείων, τοιαῦτα ὁποῖα δὲν δύναται νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Σαραγόσσα, ἡ Μουρκία ἢ τὸ Τολέδον. Τὸ *Μέγα Τζαμὶ* τῆς Κορδούης, ἡ *Ἀλάμπρα* τῆς Γρενάδας, ἡ *Γιράλδα* καὶ τὸ *Ἀλκαζὰρ* τῆς Σεβίλλης, παρουσιάζουν πρωτοτυπίας, τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν εὐχερῶς εἰς ἄλλα ἀραβικὰ μνημεῖα. Αἱ πρωτοτυπίαι αὐταί, καθὼς καὶ τὰ ἰδιάζοντα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν μνημείων τούτων, εἶναι ἐν συνόψει τὰ ἀκόλουθα:

Ἡ χάρις καὶ ἡ ἐλαφρότης, κοινὸν γνώρισμα τῆς ἀραβικῆς τέχνης, ἐν Ἀνδαλουσίᾳ κατ' ἐξοχὴν ἀναχθὲν εἰς ἀξιόζηλον περιωπήν, ἐμφανίζεται ἰδίως εἰς τὴν ἐξεργασίαν τῶν κιόνων, τῶν ἀψίδων καὶ τῶν παντὸς εἴδους τοξοειδῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν. Ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ ἐπιβλητικότης, ἐκπροσωποῦσαι τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ δεσποτικὸν μεγαλεῖον τῶν ἐνδόξων χαλιφῶν, οἱ ὁποῖοι ἵδρυσαν τὰ θαυμάσια μνημεῖα τῆς Ἀνδαλουσίας. Ἡ λεπτομερειακὴ καὶ ἐνδελεχὴς ἐξεργασία παντὸς ἀρχιτεκτονικοῦ μέλους, ἐμφανιζομένη ἰδίως εἰς τὰ ἔργα τῆς διατρήτου γλυπτικῆς καὶ εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν γυμνῶν ἐπιφανειῶν. Ἡ εἰσαγωγὴ ἀνακαινίσεων εἰς τὰς ἀρχιτεκτονικὰς παραδόσεις τῶν Ἀράβων, τὰς δημιουργηθείσας καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ ἀραβικὴ τέχνη, εὑρισκομένη ἀκόμη εἰς τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἀναπτύξεώς της καὶ μὴ ἔχουσα ἐπιτύχει εἰσέτι τὴν ὁριστικήν της διαμόρφωσιν, ἐπορίζετο ποικίλα καλλιτεχνικὰ στοιχεῖα ἐκ πάντων τῶν λαῶν πρὸς τοὺς ὁποίους εὑρίσκοντο εἰς φιλικὰς ἢ ἐχθρικὰς σχέσεις οἱ Ἄραβες καὶ ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν, πρὸς τὰς ὁποίας διετέλουν εἰς ἀγαθὴν γειτονίαν ἢ τὰς ὁποίας κατελάμβανον ἀμαχητὶ ἢ κατόπιν πεισμόνων ἀγώνων οὗτοι (π.χ. πρόσληψις μεθόδων ὀχυρωματικῆς ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ἢ τοὺς Πέρσας). Ἐκ τῶν ἀνακαινίσεων αὐτῶν αἱ μᾶλλον ἀξιομνημόνευτοι εἶναι:

α') Ἡ ἐπινόησις τοῦ ἀνδαλουσιανοῦ *κίονος* (βλ. λ.)· β') ἡ χρησιμοποίησις τῶν σταλακτιτοειδῶν κιονοκράνων τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν μίαν ἀναμφισβήτητον δόξαν τῆς ἀραβικῆς τέχνης καὶ τῶν ὁποίων ἡ λεπτότης εἰς τὴν ἐξεργασίαν εἶναι ἀληθῶς καταπληκτική· γ') ἡ εὐρεῖα χρῆσις τοῦ κεκαμμένου πεταλοειδοῦς τόξου, ἀποτελουμένου ἀπὸ τὰ τρία τέταρτα τοῦ κύκλου καὶ περιλαμβάνοντος, κατὰ συνέπειαν, καὶ τὸ κέντρον τοῦ κύκλου ἐν ἑαυτῷ· δ') ἡ ἐναλλὰξ κατασκευὴ πολυλόβων σταλακτιτοειδῶν, δαντελωτῶν καὶ ἁπλῶν ἀψίδων, ἡ προσδίδουσα εἰς τὸ ἀρχιτεκτόνημα συμμιγῆ καὶ παράδοξον, πάντως δὲ οὐδόλως ἐστερημένον πρωτοτυπίας καὶ καλαισθησίας χαρακτῆρα καὶ ε') ἡ χρησιμοποίησις ἐγχρώμων ὀπτοπλίνθων, τὴν ὁποίαν, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, δὲν ἠγνόησεν ἡ βυζαντινὴ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μακεδονικῆς δυναστείας.

Μερικαὶ ἀπὸ τὰς ἀνακαινίσεις αὐτάς, αἱ ὁποῖαι ἐπηνέχθησαν εἰς τὴν ἀραβικὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἐν Ἀνδαλουσίᾳ, δύνανται νὰ περιληφθοῦν καὶ εἰς τὰς ἐπενεχθείσας εἰς τὴν ἀραβικὴν γλυπτικὴν ἀνακαινίσεις. Ἐπὶ πλέον ἡ ἀνδαλουσιανὴ γλυπτικὴ διακρίνεται: α') διὰ τὴν χρησιμοποίησιν ὑλῶν, τὰς ὁποίας δὲν ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς τὰς ἄλλας χώρας, ἔνθα ἐκαλλιεργήθη, καὶ μάλιστα εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικήν: ἡ εὐρεῖα χρῆσις τοῦ μαρμάρου καὶ τοῦ ξύλου μόνον εἰς τὴν Ἀνδαλουσίαν ὑπῆρξε τόσον ἐξαιρετική· καὶ β) διὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς δράσεώς της θεμάτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἄγνωστα εἰς τὴν ἀραβικὴν τέχνην γενικῶς. Ὡς τοιαῦτα πρέπει νὰ θεωρηθοῦν αἱ ἀπεικονίσεις ἐμψύχων ὄντων, τὰς ὁποίας τὸ Κοράνιον ἀπαγορεύει ρητῶς. Ὁ Μωάμεθ δηλοῖ, ὅτι ἐπιφυλάσσει τὰς φλόγας τῆς αἰωνίας κολάσεως εἰς τοὺς ἐξεργαζομένους ὁμοιώματα ἐμψύχων ὄντων καὶ καταδικάζει τὴν ζωγραφικὴν μὲ ἐκφράσεις ἀσυνήθους δριμύτητος. Τὴν ἰδίαν ἀπαγόρευσιν ἐξήγγειλε καὶ ὁ Μωϋσῆς διὰ τοῦ δεκαλόγου του εἰς τοὺς Ἑβραίους. Καὶ ἀκριβῶς αἱ ἀπαγορεύσεις αὐταὶ ὑπῆρξαν ἡ ἀφορμή, διὰ τὴν ὁποίαν αἱ εἰκαστικαὶ τέχναι παρημελήθησαν τόσον πολὺ εἰς τοὺς λαοὺς αὐτούς. Ἀλλ' εἰς τὴν Ἀλάμπραν, παρὰ τὴν ρητὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Κορανίου, κατεσκευάσθη ἡ θαυμασία ἐκείνη κρήνη τῶν λεόντων, τὸ δὲ παράδειγμα τοῦτο ἔτυχε μετὰ ταῦτα μιμήσεως, ἔστω καὶ περιωρισμένης: τὰ ἔμψυχα ὄντα, ἐσχηματοποιημένα κατὰ τὸ πλεῖστον, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀραβικὴν διακόσμησιν, ἡ δὲ ταπητουργία τῶν Μουσουλμάνων, Περσῶν καὶ Ἰνδῶν τὰ περιέλαβεν εἰς τὸν κύκλον τῶν προσφιλῶν της θεμάτων.

Παρὰ ταῦτα πρέπει νὰ σημειωθοῦν ἡ ἐπένδυσις γυμνῶν ἐπιφανειῶν διὰ κεράμων καὶ ἡ εὐρυτάτη χρησιμοποίησις φαγεντιανῶν πλακῶν καὶ ἡ ἔξοχος ἄνθησις τῆς ξυλογλυπτικῆς καὶ ἡ εἰσαγωγὴ μετασχηματισμῶν εἰς τὴν μουσουλμανικὴν ἐπιγραφικήν, τὴν ἀντικαταστήσασαν ἔν τινι μέτρῳ τὴν ζωγραφικὴν εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν τεμενῶν τοῦ Ἰσλὰμ καὶ ἡ θαυμαστὴ πρωτοτυπία τῶν ἀραβουργημάτων, ὡς ἰδιάζοντα γνωρίσματα τῆς ἐν Ἀνδαλουσίᾳ καλλιεργηθείσης τέχνης.

Λίαν συντόμως ἡ τέχνη αὐτὴ διεδόθη καθ' ὅλην τὴν Ἱσπανίαν καὶ ἐκ τῆς Ἱσπανίας εἰς ὅλας τὰς μουσουλμανικὰς χώρας, παρασχοῦσα τὰ ἀναγκαῖα ὑποδείγματα διὰ τὴν κατασκευὴν ποικίλων ἔργων καὶ τὴν ἵδρυσιν ποικίλων μνημείων. Οὐδὲν ὅμως ἐκ τῶν ἔργων καὶ τῶν μνημείων αὐτῶν ἠδυνήθη νὰ ἁμιλληθῇ πρὸς τὸ κάλλος, τὴν κομψότητα, τὴν λεπτότητα καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐξεργασίας τῶν ἀνδαλουσιανῶν μνημείων, τῶν γνησίων ἐκπροσώπων τοῦ ἀνδαλουσιανοῦ ἢ ἱσπανομαυριτανικοῦ ρυθμοῦ.

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἀνδαλουσία.** Πεδιὰς τῆς Ἀλγερίας, κειμένη ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς ἐπαρχίας τοῦ Ὀρὰν καὶ κληθεῖσα οὕτω, ἐπειδὴ ἐχρησίμευσεν ὡς ἄσυλον εἰς τοὺς κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐκ τῆς ἱσπανικῆς Ἀνδαλουσίας ἐκδιωχθέντας Μαυριτανούς.

— **Ἀνδαλουσία.** Μικρὰ πόλις τῆς Ἀλγερίας, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 21 χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ Ὀράν.

Ἀνδαλουσιανός, *—ή, —όν*· ὁ τῆς Ἀνδαλουσίας, ὁ ἀπὸ τῆς Ἀνδαλουσίας.

—**ἀνδαλουσιανὴ** *τέχνη*· β. **Ανδαλουσία** *[Καλλιτεχν.]*.

— **Ἀνδαλουσιανὸς** *κίων*. Ἰδιαιτέρα μορφὴ ἀραβικοῦ κίονος, ἀναπτυχθεῖσα καὶ καλλιεργηθεῖσα κατὰ τὸν ΙΓ' καὶ τὸν ΙΔ' ἰδίως αἰῶνα εἰς τὴν ἱσπανικὴν Ἀνδαλουσίαν καὶ εἰς τὸ ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ μέσον Μαγρέβ. Προέρχεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὸν παλαιότερον, ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν παραδόσεων ἐρειδόμενον, κυλινδρικὸν κίονα, ὅστις ἀνευρίσκεται εἰς *Ραμπὰτ* (τζαμὶ τοῦ Χασὰν) καὶ ἀλλαχοῦ, ἀποτελεῖ δὲ τὴν ἐξοχωτέραν ἐπινόησιν τῆς ἀραβικῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, θαυμαζόμενος ὅλως ἰδιαιτέρως διὰ τὴν κομψότητα καὶ τὴν εὐρυθμίαν του. Τὰ συνήθως χρησιμοποιούμενα εἰς τὴν κατασκευήν του ὑλικὰ εἶναι τὸ μάρμαρον, ὁ ὄνυξ καὶ ὁ ἀλάβαστρος. Τὸ ὁλικὸν ὕψος τοῦ ἀνδαλουσιανοῦ κίονος κυμαίνεται μεταξὺ τῶν 13 καὶ τῶν 15 μέτρων, κατανέμεται δὲ ὡς ἀκολούθως: 1 μ. διὰ τὴν βάσιν, 10—12 διὰ τὸν κορμόν, 2 διὰ τὸ κιονόκρανον καὶ $^1/_2$—$^3/_4$ τοῦ μέτρου διὰ τὸ ἐπιστύλιον. Τὸ πάχος τῶν διαφόρων τούτων μελῶν καὶ ἐπὶ ὁμοίων ὑποδειγμάτων παρουσιάζει τὰ ἑξῆς ἀναλογίας: $1^1/_2$ μ. διὰ τὸ κατώτερον μέρος τῆς βάσεως καὶ 1 μ. διὰ τὸ ἀνώτερον, ἐφ' ὅσον αὕτη βαίνει πρὸς τὰ ἄνω στενουμένη, 1 μ. διὰ τὸ κυλινδρικὸν μέρος τοῦ κιονοκράνου καὶ $1^1/_2$ διὰ τὸ κυβικὸν μέρος αὐτοῦ, 2 δὲ μ. διὰ τὸ ὑπερέχον τμῆμα τοῦ ἐπιστυλίου. Ὁ κορμὸς τοῦ κίονος συνήθως ἔχει διάμετρον μικροτέραν τοῦ 1 μέτρου. Ἡ βάσις τοῦ ἀνδαλουσιανοῦ κίονος, παρουσιαζομένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ περιφερείᾳ της ἀμφίκυρτος εἶναι συνήθως ὅλως ἀκόσμητος· ὁ κορμὸς εἶναι μονοσπόνδυλος καὶ κυλινδρικός· τὸ δὲ κιονόκρανον φέρει κατὰ κανόνα φυτοσχήμους καὶ δὴ ἐσχηματοποιημένας διακοσμήσεις καὶ πλέγματα ὑποσημαίνοντα κατὰ τὸν μᾶλλον ἔκδηλον τρόπον τὴν περιωπήν, εἰς ἣν ἀνήχθη ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ βορείῳ Ἀφρικῇ ἡ διὰ τρυπάνου γλυπτική. Αἱ φυτόσχημοι διακοσμήσεις προέρχονται ἀπὸ τὴν κορινθιακὴν ἄκανθαν μετενεχθεῖσαι διὰ τοῦ Βυζαντίου εἰς τοὺς Ἄραβας, ἀποτελοῦνται δὲ ἀπὸ φύλλα ἀκάνθης πεπαχυσμένα καὶ ὅλως ὑποτυπώδη, διατεταγμένα ἐπαλλήλως ἐνίοτε καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ κιονοκράνου.

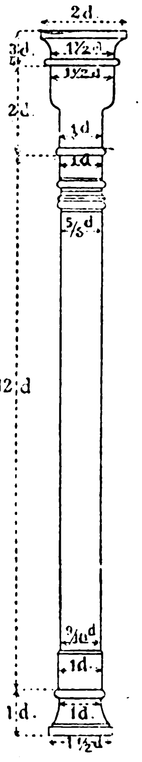

Κλασσικὸν ὑπόδειγμα ἀνδαλουσιανοῦ κίονος δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν εἰς τὴν Αὐλὴν τῶν Λεόντων τῆς Ἀλάμπρας, πλὴν αὐτῆς δὲ καὶ εἰς τὰ ἐξοχώτερα τῶν ἐν Κορδούῃ, Σεβίλλῃ, Τλέμσεν, Φὲζ κλπ. ἀραβικῶν μνημείων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. Ricard:* Pour comprendre l'art musulman dans l'Afrique du nord et en Espagne, Paris, 1924. *Abbé Bargès*: Tlemcen, ancienne capitale du royaume de ce nom, Paris, 1859.—*A. F. Calvert*: Moorish remains in Spain, Cordowa, Sevilla, Toledo, London and New-York, 906. *H. Saladin:* Manuel d'art musulman: L'architecture, Paris, 1907.

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνδαλουσίτης (Andalusit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ὀρυκτῶν τοῦ *ἀνδαλουσίου - τοπαζίου*. Εὑρίσκεται εἰς κρυστάλλους τοῦ ρομβικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος, οἱ ὁποῖοι εἶναι μεγάλοι, ἐμπεφυκότες, παχυπηλοειδεῖς μὲ τετραγωνικὴν ὄψιν καὶ συχνὰ περικεκαλυμμένοι κατ' ἐπιφάνειαν διὰ μετασωματώσεως ὑπὸ λεπίων μικρῶν μαρμαρυγίου ἢ λεπτοῦ φλοιοῦ σερικίτου. Εὑρίσκεται ἐπίσης εἰς στηλοειδῶς-ἀκτινωτὰ καὶ κοκκώδη κρυσταλλικὰ συσσωματώματα. Ἔχει θραῦσιν ἀνώμαλον, σκληρότητα 7—$7^1/_2$ βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 3, 1—3, 2 καὶ λάμψιν ὑελοειδῆ. Εἶναι δύσξεστος, σπανίως διαφανὴς (ὁ τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Καλιφορνίας), ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀδιαφανὴς καὶ ἀλαμπής, πρασινόφαιος καὶ ἐρυθρωπόφαιος ἢ τεφρόφαιος, ἢ ροδέρυθρος καὶ κρεατέρυθρος ἢ πρασινωποκίτρινος, σπανίως δὲ καὶ ἰώδης. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι ὀρθοπυριτικὸν ἀργίλλιον ($Al_2 Si O_5$ ἢ Al [AlO] $Si O_4$).

Ὁ ἀνδαλουσίτης εἶναι τυπικῶς μεταμορφωσιγενὲς ὀρυκτόν. Ἀπαντᾷ ἐντὸς μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων, γνευσίων ὡς καὶ εἰς φλέβας πηγματίτου καὶ χαλαζίου ἐντὸς γνευσίου.

Εὑρέθη ἐν Σαξωνίᾳ, Σιλεσίᾳ, Βαυαρίᾳ, Τυρόλῳ, Ἀνδαλουσίᾳ, εἰς τὰ Οὐράλια ὄρη, Βραζιλίαν καὶ ἀλλαχοῦ.

Ὁ ἀνδαλουσίτης μεταβάλλεται εἰς *μοσχοβίτην*, *σερικίτην* καὶ *δισθενῆ*. Ἐνίοτε εὑρίσκεται κανονικῶς συνανεπτυγμένος μετὰ τοῦ ὀρυκτοῦ σιλλιμανίτου.

Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθη εἰς βελονοειδεῖς κρυστάλλους ὡς συστατικὸν τοῦ κερατίτου ἐν Σερίφῳ.

Γ. Κ Γ.

—**ἀνδαλουσίτου - τοπαζίου** *ὁμὰς ὀρυκτῶν [Ὀρυκτολ.]*. Ἡ ὁμὰς αὕτη περιλαμβάνει ὀρυκτά, τὰ ὁποῖα χημικῶς ἐξεταζόμενα εἶναι ἄνυδρα πυριτικὰ ἅλατα τοῦ ἀργιλλίου ἄνευ ἀλκαλίων καὶ ἀλκαλικῶν γαιῶν. Τὸ καθαρὸν ὀρθοπυριτικὸν ἀργίλλιον ($Al_2 S_1 O_5$) εἶναι τετράμορφον, διότι εὑρίσκεται ὡς ἀνδαλουσίτης, βιριδίνης, σιλλιμανίτης καὶ δισθενής. Τὸ τοπάζιον ἔχει τὴν αὐτὴν χημικὴν σύνθεσιν, ἀλλ' ἐμπεριέχει καὶ φθόριον. Τὰ ὀρυκτὰ τῆς ὁμάδος ταύτης παρουσιάζονται ὡς πρόσθετα συστατικὰ πετρωμάτων πτωχῶν εἰς ἄσβεστον ἢ στερουμένων τοιαύτης ἢ σπανιώτερον ἐντὸς κοιλωμάτων καὶ ρωγμῶν τῶν πετρωμάτων τούτων, ἔχουν δὲ γεννηθῆ διὰ δυναμομεταμορφώσεως ἢ διὰ μεταμορφώσεως ἐξ ἐπαφῆς Γ.Κ.Γ.

ἀνδαλουσιτικὸς *γνεύσιος* (Andalusit-gneis). *[Πετρογρ.]*· βλ. γνεύσιος. Γ.Κ.Γ.

Digitized by Google

— **ἀνδαλουσιτικὸς** *μαρμαρυγιακὸς σχιστόλιθος* (Andalusit glimmerschiefer) *[Πετρογρ.]*· βλ. μαρμαρυγιακὸς σχιστόλιθος. Γ. Κ. Γ.

Ἀνδαμὰν *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἀνταμάν.

Ἀνδαμύας· στρατηγὸς τῶν Μήδων, ἀναφερόμενος εἰς τὴν Ξενοφῶντος Κύρου ἀνάβασιν (5.338).

Ἀνδανία *[Ἀρχ.]*. Πόλις τῆς ἀρχαίας Μεσσηνίας παρὰ τὰ ὅρια τῆς Μεσσηνίας, Λακωνίας καὶ Ἀρκαδίας· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Στράβων (C. 350 καὶ 448 *πολίχνιον Ἀρκαδικὸν* καλεῖ τὴν παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαιοτέρας ἀνακτισθεῖσαν (369 π. Χ.) Ἀνδανίαν. Ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ θέσεως ὀχυρᾶς κατὰ τὸ ΒΑ μέρος τοῦ *Στενυκλαρίου* (*Στενυκληρικοῦ* κατὰ Παυσανίαν) πεδίου, τοῦ ὁποίου καὶ ἐδέσποζεν, ὄχι μακρὰν τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Οἰχαλίας κατὰ τὸν Στράβωνα (ἔνθ. ἀνωτ.), καὶ ἦτο πρωτεύουσα τῶν βασιλέων τῆς Μεσσηνίας ἀπὸ τοῦ κτίστου καὶ πρώτου βασιλέως αὐτῆς Πολυκάονος τοῦ υἱοῦ τοῦ Λέλεγος (*Παυσ.* IV. 1.2), κατὰ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν, μέχρι τῆς εἰς αὐτὴν εἰσβολῆς τῶν Δωριέων. Ἐν Ἀνδανίᾳ εἶχε τὰ ἀνάκτορά του καὶ ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Δωριέων Κρεσφόντης, κατὰ τὴν παράδοσιν (*Παυσ* IV. 3. 7.). Τὸ ὄνομά της εἶχε λάβει ἡ πόλις, κατὰ τὴν παρὰ Παυσανίᾳ (IV. 33. 6) διασωθεῖσαν παράδοσιν, ἔκ τινος γυναικὸς *Ἀνδανίας*, τῆς ὁποίας οὔτε τὰ ὀνόματα τῶν γονέων, οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου διεσώθησαν. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐπὶ μὲν τοῦ α' μεσσηνιακοῦ πολέμου ἐγκατελείφθη καὶ αὐτή, ὅπως καὶ ἡ Ἄμφεια, Στενύκλαρος καὶ Οἰχαλία ὑπὸ τῶν κατοίκων των καταφυγόντων εἰς τὴν Ἰθώμην, βραδύτερον δὲ ἡ Ἀνδανία ὑπῆρξε τὸ τοπικιστικὸν ἐθνικὸν κέντρον τῶν ἀρχαίων Μεσσηνίων μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πρώτου μεσσηνιακοῦ πολέμου (724 π. Χ). Εἰς αὐτήν, κειμένην κατὰ τὴν ἔξοδον τῶν ὀρεινῶν στενῶν τῆς Ἀρκαδίας, κατέφυγον καὶ ἐκ τῆς κάτω Μεσσηνίας ὅσοι δὲν ἤθελον νὰ κλίνωσι τὸν αὐχένα εἰς τὴν βίαν τοῦ σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ. Ἐκεῖ ἤρχισεν ἡ ἀποστασία ἀπὸ τῆς Σπάρτης ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἡρωϊκοῦ *Ἀριστομένους*, τέκνου τῆς Ἀνδανίας καὶ εὐγενοῦς γόνου τῶν Αἰπυτιδῶν. Ὅτε ὅμως διὰ προδοσίας τοῦ βασιλέως τοῦ ἀρκαδικοῦ Ὀρχομενοῦ Ἀριστοκράτους ἐπῆλθεν ἡ ἧττα τῶν Μεσσηνίων εἰς τὴν κρίσιμον παρὰ τὴν Μεγάλην τάφρον (ἔνθα κεῖται νῦν ἡ κοινότης Κατσαροῦ) μάχην, ὁ μὲν Ἀριστομένης ἠδυνήθη ὁρμώμενος ἀπὸ τῆς ἀποκρήμνου ἀκρωρείας τῆς Εἴρας νὰ συνεχίσῃ ἐπί τινα ἀκόμη ἔτη τοὺς κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἀγῶνας, ἡ πεδιὰς ὅμως τῆς Στενυκλάρου κατεκτήθη καὶ ἡ Ἀνδανία κατεστράφη. Ὅτε δὲ ἐπῆλθε τὸ τέλος καὶ τοῦ δευτέρου μεσσηνιακοῦ πολέμου (628 π. Χ.), κατηργήθησαν καὶ πᾶσαι αἱ πατρῷαι λατρεῖαι καὶ αἱ ἱεραὶ τελεταὶ διὰ τῆς βίας. Ὅτε ὅμως ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα των (369 π. Χ.) οἱ φυγάδες Μεσσήνιοι διὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ ἐκτίσθη ὑπ' αὐτοῦ ἡ ὀχυρὰ Μεσσήνη, ἀνεκτίσθη καὶ ἡ Ἀνδανία παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς παλαιοτέρας καὶ ἤρχισαν τελούμεναι πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι ἑορταὶ καὶ ἰδίως αἱ πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης, τῶν ὁποίων τὰ ὄργια εἶχε κομίσει ἐξ Ἐλευσῖνος Καύκων ὁ Κελαίνου τοῦ Φλυοῦ, τοῦ τῆς Γῆς παιδός, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ κατὰ τὸ 1858 ἀνευρεθεῖσα εἰς τὸ χωρίον *Κωνσταντίνους* μεγάλη ἐπιγραφὴ περὶ τῶν τελετῶν τῆς Δήμητρος (βλ. λ. Καρνάσιον Ἄλσος).

Ἐπὶ Σύλλα ἡ Ἀνδανία, ὡς γράφει ὁ Τίτος Λίβιος (XXXVI. 31), ἦτο χωρίον ἄσημον, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου (Β' μ Χ. αἰῶνα) ἡ πόλις εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἐρείπια (*Παυσ.* IV. 33.6). Κατὰ τὸν Στέφ. τὸν Βυζάντιον ἀπὸ τῆς πόλεως εἶχεν ὀνομασθῆ Ἀνδανία καὶ ἡ περὶ τὴν πόλιν χώρα. Τῶν ἐρειπίων τούτων ἴχνη (τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦ πύργων) διασώζονται ἐπί τινος λόφου «*Ἑλληνικὸ*» καλουμένου, οὐχὶ μακρὰν τῆς σημερινῆς Ἀνδανίας ὡς μετωνομάσθη τὸ χωρίον *Σανδάνι*, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἦτο παραφθορὰ αὐτῆς ταύτης τῆς λέξ ω. Ἀνδανία (εἰς Ἀνδανίαν, Σ' ἀνδανίαν Σανδάνι). Πλησίον τῆς νεωτέρας κώμης καὶ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ χωρίου Δεσύλλα ὑπάρχει ὡραῖον ψηφιδωτὸν μὲ μαιάνδρους καὶ ἄλλα σχήματα καὶ μορφὰς ἔτι πολυχρώμων ψηφίδων.

ΠΗΓΑΙ. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς καὶ ἰδίως οἱ Στράβων, Παυσανίας, T. Livius, E. Curtius Peloponesos. *Στ. Οἰκονομάκι. Τὰ σωζόμενα Ἰθώμης, Μεσσήνης καὶ τῶν πέριξ.* Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **Ἀνδανία** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 361. (Βλ. Ἀνδανία *[Ἀρχ.]*)

— **Ἀνδανίας, τέως δῆμος** —. Εἷς τῶν ἓξ δήμων οὓς περιελάμβανε πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' ἡ ἐπαρχία Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Οὗτος εἶχε περιφέρειαν τὴν τῶν νῦν κοινοτήτων Ἀγριλοβούνου, Ἀνδανίας, Ἄνω Γαράντζης, Κάτω Γαράντζης, Γλιάτων, Διαβολιτσίου, Δουσίλα, Κούρταγα, Κωνσταντίνων, Λυκουρετσίου, Μαλτῶν, Μπούγας, Πολίχνης καὶ Τσορωτῶν. Δ. Ε. Μ

Ἄνδανις *[Ἀρχ.]* Ποταμὸς τῆς Καρμανίας χυνόμενος εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, κατὰ τὴν

Ὀρεογραφικὸς σκελετὸς τῶν Ἄνδεων.

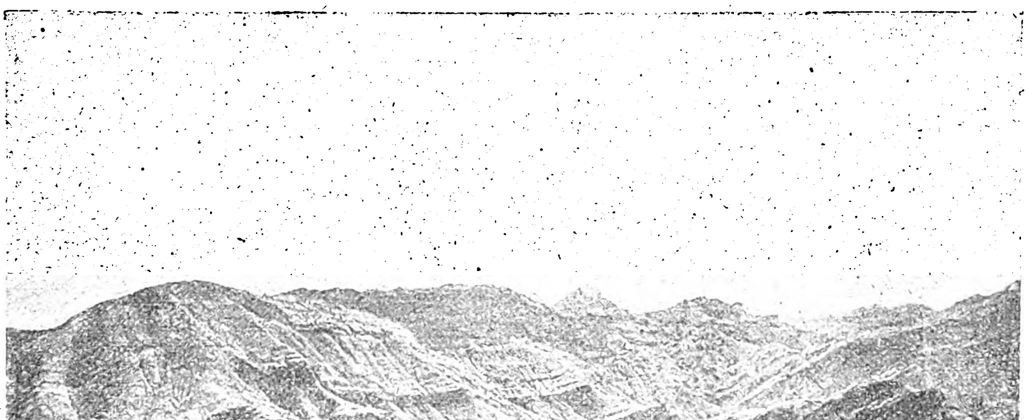

Τύπος στρωμάτων τῶν Ἀργεντινῶν Ἄνδεων.

[Ἡ Τροΐα παρὰ τὴν Βιντσίναν.]

εἴσοδον τοῦ Περσικοῦ κόλπου, πλησίον τῆς πόλεως Ἁρμοζίας (*Πτολ.* VI 8.4). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἄνδανον *[Ἀρχ.]*. Τὸ καρικὸν ὄνομα τῆς ἐν τῇ Καρίᾳ πολίχνης τῶν Βαργυλίων ὑπὸ Στεφ. τοῦ Βυζαντίου μνημονευομένη.

Ἀνδαντονία ἢ *Ἀνδαντόνιον [Ἀρχ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Πανονίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σαύου καὶ ἀπέναντι τῆς πόλεως Σίσκια. Ταύτης ἐρείπια μόνον σῴζονται παρὰ τὸ Zitarjewo (*Πτολ.* II 15.4). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνδάριστος *[Ἀρχ.]*. Πολίχνη τῆς τὸ κεντρικὸν τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Ἐριγῶνος κατεχούσης ἀρχαίας Πελαγονίας ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (III. 13.34) καὶ τοῦ Πλινίου (XIV. 27) μνημονευομένη. Εἶναι ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο.

Ἀνδάτη ἢ *Ἀνδράστη*. Θεὰ τῆς νίκης τῶν Βρεττανων, εἰς ἣν προσεφέροντο ἀνθρωποθυσίαι ἐντὸς ἱερῶν δασῶν.

Ἄνδειρα ἢ *Ἄνδιρα*.—1) Πολίχνη τῆς ἀρχαίας Μυσίας, οὐχὶ μακρὰν τῆς Σκήψεως καὶ τῶν Πιονιῶν. Παρὰ τὴν πόλιν ταύτην ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μεταλλεῖα, περὶ τῶν ὁποίων γράφει ὁ Στράβων (C. 610) τὰ ἑξῆς: «Ἔστι δὲ λίθος περὶ τὰ Ἄνδειρα, ὃς καιόμενος σίδηρος γίνεται· εἶτα μετὰ γῆς τινος καμινευθεὶς ἀποστάζει ψευδάργυρον, ἣ προσλαβοῦσα χαλκὸν τὸ καλούμενον γίνεται κρᾶμα, ὅ τινες ὀρείχαλκον καλοῦσι». Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐλατρεύετο ἡ μήτηρ τῶν θεῶν (Κυβέλη), *Ἀνδειρηνὴ* καλουμένη, ἥτις εἶχεν ἱερὸν ἅγιον καὶ ἄντρον ὑπόνομον μέχρι τοποθεσίας τινός, ἥτις ἐκαλεῖτο Παλαιὰ καὶ ἀπεῖχε 130 στάδια.— 2) Πόλις τῆς ἀρχαίας Φρυγίας ὑπὸ Στ. Βυζαντίου μνημονευομένη. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνδειρηνὴ *(Κυβέλης)*· βλ. Ἄνδειρα.

Ἄνδειρος ἢ *Ἄνδιρος [Ἀρχ.]*. Ποταμὸς τῆς ἀρχαίας Τρωίας, ἔχων τὰς πηγάς του εἰς τὴν ἀπὸ τῆς πολυπιδάκου Ἴδης ὀρεινὴν χώραν, ἥτις ἐκαλεῖτο Καρησηνή, καὶ χυνόμενος εἰς τὸν ποταμὸν Σκάμανδρον. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἄνδεις ἢ *Κορδιλλιέραι τῶν Ἄνδεων* (Cordillera de los Andes) *[Γεωγρ.]*. Μέγα σύστημα ὀρέων ἐκ μακροτάτων ὀροσειρῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, διατεινόμενον καθ' ὅλον τὸ δυτικὸν μῆκος τῆς ἠπείρου. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος αὐτῶν κρατοῦσι διάφοροι γνῶμαι· κατ' ἄλλους προέρχεται τοῦτο ἐκ τῆς περουβιανῆς λέξεως «ἄντα», ἡ ὁποία σημαίνει τάπιρος, ἢ ἐκ τῆς «ἄντι», ἡ ὁποία σημαίνει χαλκὸς ἢ μέταλλον, ἢ ἐκ τοῦ ὀνόματος ὀρεινῆς τινος φυλῆς «Ἄντι» ἢ ἔτι ἐκ τῆς ἱσπανικῆς λέξεως «andenne» ἡ ὁποία σημαίνει ἄνδηρον. Τὸ δὲ ὄνομα *Κορδιλλιέρα* εἶναι ἱσπανικῆς προελεύσεως, ληφθὲν ὡς ὅρος γεωγραφικός, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὰ ἡμέτερα «ἄλυσις», «ὀροστοιχία» ἢ «ὀροσειρά». Οἱ γεωγράφοι συνηθίζουσι νὰ μεταχειρίζωνται τὴν λέξιν Κορδιλλιέρα ὄχι μόνον διὰ τὰς Ἄνδεις ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλας ὀροστοιχίας καὶ δὴ τὰς ἀντιστοίχους δυτικὰς τοιαύτας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς.

Ἡ ἔκτασις τῶν Ἄνδεων κατὰ μῆκος τοῦ νοτίου Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ ἀποτελεῖ τὴν μᾶλλον συνεχῆ ἀκτὴν τοῦ τμήματος τούτου, προσδίδει δὲ ἴδιον χαρακτῆρα εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν. Αἱ Ἄνδεις εἶναι εἶδος γιγαντιαίου προχώματος ἀπέναντι τῶν ρευμάτων τῶν ὠκεανοῦ. Οὐδὲν ἄλλο ὀρεινὸν τεῖχος ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι τοσοῦτον συνεχὲς καὶ μακρόν, ὅσον τὸ Ἀμερικανικὸν τοῦτο σύστημα. Τὸ μῆκος αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ βορειοτάτου ἀκρωτ. *Γκαλλίνας* (12° β. γ. π.) μέχρι τοῦ νοτιοτάτου *Φρόβαρδ* (53° ν. γ. π.) ἤ, ἂν θέλωμεν νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τὰς νοτίους νήσους μέχρι τοῦ ἀκρωτ. *Χόορν* (56° ν. γ. π.), ἀνέρχεται εἰς 7575 χιλιομ., ἤτοι συμπίπτει πρὸς τὸ μέγιστον μῆκος τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἶναι δηλ. τὸ μῆκος τῶν Ἄνδεων τετραπλάσιον τῶν Ἄλπεων τῆς Εὐρώπης. Τὸ δὲ πλάτος αὐτῶν εἶναι λίαν ποικίλον. Ἐκ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἢ τοῦ στενοῦ σχετικῶς παρακτίου πεδίου, μέχρι τῆς πρὸς Α. ἀρχῆς τῆς Πάμπας ἢ τῶν κοιλάδων τῶν ποταμῶν, οἱ ὁποῖοι ῥέουσι παραλλήλως τῶν ὀροσειρῶν, αἱ διαστάσεις κατὰ τὰ διάφορα γεωγρ. πλάτη διαφέρουσι κατὰ πολύ. Κατὰ τὴν 8° β. γ. π. (ἐν τῇ Κολομβίᾳ καὶ Βενεζουέλᾳ) τὸ πλάτος αὐτῶν εἶναι 650 χιλμ., κατὰ τὴν 6° ν. γ. π. (Κολομβία) 450· εἰς τὸν Ἰσημερινὸν δὲν ὑπερβαίνει τὰ 250 χιλμ., κατὰ τὴν 2° ν. π. συστέλλεται εἰς 180 χιλμ. κατὰ δὲ τὴν 14° καὶ 18° ν. π. (Περοὺ καὶ Βολιβία) ὑπερβαίνει τὰ 700 χιλμ.· ἐνταῦθα ἐκτείνεται τὸ ὀροπέδιον τῆς Τιτικάκας λίμνης. Ἔπειτα συστέλλεται πάλιν κατὰ τὴν νότιον Χιλήν, καθ' ἣν τὸ στενότατον μέρος εἶναι 178 χιλμ. Τὸ μέσον πλάτος αὐτῶν εἶναι 500 χιλμ., ὅλη δ' ἡ καλυπτομένη ἐπιφάνεια τῶν ὀρέων προσεγγίζει τὰ 2 ἑκατ. τετρ. χιλιόμ. ἤτοι τὸ ἓν τρίτον ὁλοκλήρου τῆς ἐπιφανείας τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Αἱ Ἄνδεις διαμορφοῦσι τὸν ὑδροκρίτην τῶν ὑδάτων κατὰ λίαν ἄνισον διανομήν, καθίστανται δ' ὁ σπουδαιότερος παράγων εἰς τὴν κλιματικὴν διάκρισιν τῆς ἠπείρου.

Digitized by Google

Αἱ Ἄνδεις εἶναι ὄρος στολιδωσιγενές. Ἡ διαμόρφωσις αὐτοῦ συνετελέσθη εἰς διάστημα μακρῶν γεωλογικῶν περιόδων, ἀλλὰ τὴν όριστικὴν αὐτοῦ μορφὴν ἔλαβε κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον. Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν κεῖνται παλαιότερα ὀρχαϊκὰ καὶ παλαιοζωϊκὰ στρώματα, ἐνῷ αἱ παράκτιοι ὀροσειραὶ συνίστανται ἐκ κρυσταλλοσχιστωδῶν καὶ ἡφαιστειογενῶν στρωμάτων. Κατὰ τὸν κύριον χρόνον τῆς διαμορφώσεως τούτων, τὴν τριτογενῆ περίοδον, ἐξεχύθησαν ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς πυριγενεῖς ὄγκοι, σχηματίσαντες πολλαχοῦ γιγαντιαίους θόλους ἡφαιστείων, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων εἶναι ἔτι ἐνεργά. Τὰ ἐνεργὰ ταῦτα ἡφαίστεια διακρίνονται εἰς τρεῖς σειρὰς καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὸν καλούμενον *φωτεινὸν κύκλον*.

Λόγῳ τῆς διαμορφώσεως τῶν Ἄνδεων κατὰ σχετικῶς νεωτέρους χρόνους, αἱ κορυφαὶ αὐτῶν διατηροῦνται λίαν ὑψηλαί, οὕτω δ' αἱ Ἄνδεις κατὰ τοῦτο κατέχουσι τὴν δευτέραν θέσιν τῶν ὀρέων τῆς γῆς (τὴν πρώτην τὰ Ἱμαλάϊα τῆς Ἀσίας). Ἡ *Ἀκογκάγκουα* (μεταξὺ τῆς Χιλῆς καὶ τῆς Ἀργεντινῆς), ἡ ὁποία ὑψοῦται ἐν μέσῳ ἄλλων ὑψηλῶν ὀρέων «ὡς τὸ κεντρικὸν στέλεχος τῆς ἀγκινάρας ἐν μέσῳ τῶν σαρκωδῶν αὐτῆς φύλλων» φθάνει εἰς ὕψος 7.039 μ. (κατ' ἄλλους 6.953 μ.), τὸ δὲ γειτονικὸν Μερσεδάριον εἰς 6.798 μ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι δεκαεπτὰ γνωστὰ ὄρη τῶν Ἱμαλαΐων ὑπερέχουν κατὰ τὸ ὕψος τὴν Ἀκογκάγκουαν, ἀλλ' ὅμως αἱ πλεῖσται τῶν ὑψίστων κορυφῶν τῆς Ἀσίας περιβάλλονται ὑπὸ ὑψηλῶν ὀροπεδίων χιλιάδων μέτρων ὕψους, διὰ τῶν ὁποίων χάνεται ἐκ τῆς πέριξ χώρας ἡ ἐντύπωσις τοῦ ὕψους αὐτῶν, ἐνῷ αἱ ὑψηλαὶ κορυφαὶ τῶν Ἄνδεων εἶναι μεμονωμέναι, οἱ δὲ πρόποδες αὐτῶν κατέρχονται ἀμέσως εἰς τὰς Πάμπας ἢ εἰσχωροῦν εἰς τὰς παρακτίους πεδιάδας τοῦ Εἰρηνικοῦ. Τὸ μέσον ὕψος τῶν κορυφῶν ὑπολογίζεται εἰς 3.500 μ.

Αἱ Ἄνδεις κατὰ τὴν πλευρικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν ὑπολείπονται τῶν Ἄλπεων, καθόσον, ἀπομακρυνομένων τῶν ὀροσειρῶν ἀλλήλων, περικλείονται ὑψηλὰ καὶ εὐρέα ὀροπέδια, τῶν ὁποίων εἰκόνες μικρογραφικαὶ ἀπαντῶνται ἐν τῇ Πίνδῳ τῆς Βαλκανικῆς· ἀντιθέτως, μεταξὺ παραλλήλων συνεσφιγμένων ἁλύσεων σχηματίζονται στεναὶ κοιλάδες, αἱ καλούμεναι *Quebradas*· ἐν γένει δ' αἱ Ἄνδεις εἶναι ἀποτομώτεραι πρὸς Δ. ἢ πρὸς Α. Χαμηλοὶ αὐχένες ἢ δίοδοι, αἱ ὁποῖαι εὐκολύνουσι τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν πεδιάδων τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς καὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Εἰρηνικοῦ, εὑρίσκονται μόνον πρὸς Β. καὶ Ν. Εἰς τὰς Ἄνδεις τῆς Βολιβίας καὶ τῆς Περοὺ οὐδεμία δίοδος κεῖται κάτω τῶν 4000 μ. Ἐνταῦθα σημειοῦνται τὰ ἀνώτατα ὕψη εἰς ἃ φθάνουσιν οἱ μεγάλοι σιδηρόδρομοι τῆς γῆς· εἰς τὸ Περοὺ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀρεκίπης—Πούνος φθάνει εἰς ὕψος 4471 μ. καὶ ἡ τῆς Ὀρόϋας 4775 μ., προσεγγίζουσα τὴν γραμμὴν τῆς αἰωνίας χιόνος. Ἡ χαμηλοτάτη διάβασις τῶν νοτίων Ἄνδεων εἶναι ἡ τοῦ Περὲτς Ροζάλες (980 μ. ὑψ.).

Αἱ Ἄνδεις κατὰ τὰ διάφορα αὐτῶν μέρη ἐπονομάζονται ἐκ τῶν κρατῶν ἢ τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας διασχίζουσι, δηλ. *Ἄνδεις τῆς Παταγωνίας*, τῆς *Χιλῆς*, τῆς *Βολιβίας*, τοῦ *Περοῦ*, τοῦ *Ἰσημερινοῦ*, τῆς *Κολομβίας* καὶ τῆς *Βενεζουέλας*. Κατὰ τὰ σχετικὰ περὶ τῶν χωρῶν τούτων ἄρθρα γίνεται λόγος λεπτομερέστερος διὰ τὰ κατὰ μέρη τῶν ὀρέων τούτων, ὄχι μόνον ἀπὸ μορφολογικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ κλίμα, τὴν ὑδρογραφίαν, τὴν χλωρίδα καὶ τὴν πανίδα.

Ι. ΣΑΡΡΗΣ

Ἀνδέκριον. Πόλις τῆς Δαλματίας (*Πτολ.* II, 16, 11).

Ἀνδελὺ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἀντελύ.

Ἀνδέννη *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἀντέν.

ἀνδερβεργίτης (Anderbergit) *[Ὀρυκτολ.]*· συνώνυμον τοῦ κυρτολίθου (βλ. λ.).

«**ἄνδεργμα**· ὁ ἐπὶ τῆς τραγικῆς σκηνῆς παράγόμενος παράκοτος»· γλῶσσα τοῦ Ἡσυχίου ἀναμφιβόλως ἐφθαρμένη· οἱ κριτικοὶ ἀποκαθιστῶσιν: «ἀνάδειγμα· ὁ ἐπὶ τῆς τραγικῆς σκηνῆς παραγόμενος παράκοπος» καὶ παραπέμπουν εἰς ἄλλην γλῶσσαν τοῦ Ἡσυχίου ἔχουσαν οὕτω: «ἀνδείγματα.... τὰ ἐν ταῖς τραγικαῖς σκηναῖς εἴδωλα δεικνύμενα». Κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ διόρθωσις τῆς γλώσσης ὑπὸ ἔποψιν ἐννοίας ἔχει καλῶς· ἐπειδὴ ὅμως λέγεται καὶ *ἔνδειγμα* τὸ δεικνύμενον *πρὸς τὸ φοβῆσαι*, πιστεύω ὅτι τὴν προκειμένην γλῶσσαν τοῦ Ἡσυχίου πρέπει να διορθώσωμεν: «*ἔνδειγμα*· ὁ ἐπὶ τῆς τραγικῆς σκηνῆς παραγόμενος παράκοπος», ἵνα οὕτω σημαίνῃ: ὁ ἐκ τῆς ἐπιδείξεως εἰδώλων τινῶν προκαλούμενος παρακοπτικὸς λήθαργος. Οὕτω π. χ. ἐν τῇ Ἑκάβῃ τοῦ Εὐριπίδου τὸ εἴδωλον τοῦ Πολυδώρου ἐμφανιζόμενον ἐν τῇ σκηνῇ καὶ λέγον: «ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας | λιπών, ἵν' Ἅιδης χωρὶς ᾤκισται θεῶν...» ἀναμφιβόλως προεκάλει σύμπτωμα τινα συγχίνησιν τῶν θεατῶν, ῥῖγος, φόβον, νάρκην κ.τ.τ. Ἐπίσης καὶ τὰ ἄλλα εἴδωλα, τὰ εἰς τὸ στροφεῖον ἢ τὰς χαρωνείους κλίμακας ἐνδεικνυόμενα, προεκάλουν ἀναλόγους συγκινήσεις.

Β. ΦΑΒΗΣ

ἀνδερσονία (ἡ) (Andersonia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐπακριδιδῶν*. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ εἴδη, πάντα ἰθαγενῆ τῶν βορείων μερῶν τῆς Αὐστραλίας. Δ.Ν.Π.

ἀνδερσόνιοι (οἱ) (Andersonia) *[Ζωολ.]*. Ἰχθύες τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σιλούρων*, ἰθαγενεῖς τῶν στασίμων ὑδάτων τοῦ Σουδάν. Δ. Ν. Π.

ἀνδεσίνης (Andesin) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν *ἀστρίων* καὶ μάλιστα τῶν τρικλινῶν ἀσβεστονατρομιγῶν καὶ νατρασβεστομιγῶν τοιούτων. Παρουσιάζεται εἰς κρυστάλλους τοῦ τρικλινοῦς κρυσταλλικοῦ συστήματος, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν μορφὴν καὶ τὴν ἐμφάνισιν ὁμοιάζουν πρὸς τοὺς ἰσομόρφους κρυστάλλους τοῦ ἀστρίου ὀλιγοσχίστου. Ἔχει μέσον εἰδικὸν βάρος 2,65. Συνίσταται ἐξ ἀλβιτικῆς (ἀλβίτου Ab) καὶ ἀνορθιτικῆς οὐσίας (ἀνορθίτου An) (βλ. ἄστριοι) κατὰ τὴν ἀναλογίαν $Ab_3\ An_1$ μέχρι $Ab_1\ An_1$.

Ὁ ἀνδεσίνης εὑρίσκεται ἐντὸς παλαιῶν καὶ νέων ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων, ὡς π. χ. εἰς τὸν τοναλίτην τοῦ Adamello, εἰς πολλοὺς ἀνδεσίτας τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῶν Ἄνδεων. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθη ἐντὸς τοῦ κεροστιλβικοῦ αὐγιτικοῦ δακίτου τοῦ Ὀξυλίθου τῆς Εὐβοίας, ὡς καὶ ἐντὸς τῶν λαβῶν τῆς τελευταίας ἐκρήξεως τοῦ ἡφαιστείου «Δάφνη» τῆς Σαντορίνης. Γ. Κ. Γ.

ἀνδεσινίτης (Andesinfels) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἀνῆκον εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀνδεσινιτικῶν μαγμάτων τῆς ἀνορθοσιτικῆς σειρᾶς τῶν ἀσβεστοαλκαλιούχων μαγμάτων. Εὑρέθη ἐν Forse, Bergen τῆς Νορβηγίας. Γ. Κ. Γ.

ἀνδεσίτης (Andesit) *[Πετρογρ.]*. Οἱ ἀνδεσῖται εἶναι πετρώματα, ἅτινα μετὰ τῶν πορφυριτῶν ἀποτελοῦν μίαν οἰκογένειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν δύο ὁμάδες πετρωμάτων. Ἡ μία ὁμὰς εἶναι μέλος τῆς *ἀλκαλιο-ασβεστομιγοῦς* σειρᾶς καὶ παριστᾷ τὸν ἔκχυτον τύπον τῶν *διοριτικῶν πλουτωνείων* πετρωμάτων. Ἡ δευτέρα ἀνήκει εἰς τὴν *ἀλκαλιοῦχον* σειρὰν πετρωμάτων, καὶ παριστᾷ τὸν ἔκχυτον τύπον ἑνὸς μὴ εὑρεθέντος εἰσέτι πλουτωνείου πετρώματος ἐνδιαμέσου μεταξὺ ἀλκαλιούχου συηνίτου καὶ ἐσσεξίτου. Τὰ εἰς τὴν πρώτην ὁμάδα ἀνήκοντα πετρώματα ὀνομάζομεν *ἀνδεσίτας* μέν, ἂν εἶναι νεο-ηφαιστειογενῆ (ἐξεχύθησαν δηλ. κατὰ τὴν τριτογενῆ καὶ τεταρτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος), *πορφυρίτας* δ' ἂν εἶναι παλαιοηφαιστειογενῆ (ἐξεχύθησαν δηλ. πρὸ τῆς τριτογενοῦς ἐποχῆς). Τὰ τῆς δευτέρας ὁμάδος ὀνομάζομεν *ἀλκαλιούχους ἀνδεσίτας* ἢ *τραχειανδεσίτας*. Οὕτω ἔχομεν συνοπτικῶς:

Πετρώματα τῆς ἀλκαλιοασβεστομιγοῦς σειρᾶς	πλουτώνεια		*διορῖται*	
	ἔκχυτα ἢ ἡφαιστειογενῆ	νεοηφαιστειογενῆ	*ἀνδεσῖται*	οἰκογένεια ἀνδεσιτῶν καὶ πορφυριτῶν.
		παλαιο- »	*πορφυρῖται*	
Πετρώματα τῆς ἀλκαλιούχου σειρᾶς	ἔκχυτα ἢ ἡφαιστειογενῆ		*ἀλκαλιοῦχοι ἀνδεσῖται ἢ τραχειανδεσῖται*	
	πλουτώνεια		;	

Κατὰ ταῦτα οἱ ἀνδεσῖται (μετὰ τῶν πορφυριτῶν καὶ τῶν ἀλκαλιούχων ἀνδεσιτῶν) εἶναι πορφυριτικὰ ἔκχυτα ἢ ἡφαιστειογενῆ πετρώματα, τὰ ὁποῖα περιέχουν πορφυριτικοὺς κρυστάλλους ἀσβεστονατρούχων ἀστρίων, βιοτίτου, ἀμφιβόλων ἢ πυροξένων, ἐγκατεσπαρμένους ἐντὸς μάζης θεμελιώδους ποικιλοτρόπως διαπεπλασμένης καὶ ἐχούσης ὁτὲ μὲν ἀνοικτόφαιον ἢ ἐρυθρωπὸν χρῶμα (καὶ τότε πορώδους) ἢ σκοτεινόφαιον μέχρι μέλανος, πρασινωπὸν ἢ καὶ καστανόφαιον χρῶμα (ὁπότε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι στιφρά). Ὡς πρόσθετα συστατικὰ ὀρυκτὰ παρουσιάζονται ἀπατίτης, σιδηρομεταλλεύματα καὶ κατὰ σύμπτωσιν ζιρκόνιον. Τυχαῖα συστατικὰ ὀρυκτὰ—ὄχι πολὺ σπάνια—εἶναι ὁ τιτανίτης, ὁ ὀλιβίνης καὶ ὁ ὀρθίτης (καὶ εἰς τὰς δύο ὁμάδας), ἀνθράκιον καὶ κορδιερίτης (κατὰ τὸ φαινόμενον παρουσιαζόμενος μόνον εἰς τοὺς ἀνδεσίτας) καὶ ὀρυκτὰ τῆς ὁμάδος τοῦ χαουΐνου, εὑρισκόμενα μόνον εἰς τοὺς τραχειανδεσίτας. Ἀλκαλιοῦχοι ἄστριοι παρουσιάζονται σπανίως ὑπὸ μορφὴν πορφυριτικῶν κρυστάλλων, εἶναι ὅμως πολὺ διαδεδομένοι, ὅταν ἡ θεμελιώδης μᾶζα εἶναι ὁλοκρυσταλλικῶς διαπεπλασμένη (ἂν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς μικρὰ μόνον ποσά, ἀφθονώτερον δὲ μόνον εἰς τοὺς τραχειανδεσίτας).

Ἐκ τῶν ἀσβεστονατρούχων ἀστρίων εἰς πορφυριτικοὺς κρυστάλλους παρουσιάζονται: βασικὸν ὀλιγόκλαστον, ἀνδεσίνης, λαβραδορίτης, βυτοβνίτης καὶ ἀνορθίτης· ἐκ τούτων δὲ συχνότατα ὁ λαβραδορίτης, ὁ ἀνδεσίνης καὶ ὁ βυτοβνίτης. Ἐκ τῶν ἀμφιβόλων παρουσιάζονται ἡ κεροστίλβη. Ἐκ τῶν πυροξένων ὁ ὑπερσθενὴς ἢ ἀντ' αὐτοῦ ὁ βρονζίτης καὶ ὁ αὐγίτης. Τὰ σιδηρομεταλλεύματα εἶναι μαγνητίτης συχνὰ ἐλαφρῶς τιτανιοῦχος, σπανιώτερον ἰλμενίτης.

Ἡ θεμελιώδης μᾶζα τῶν ἀνδεσιτῶν καὶ πορφυριτῶν παρουσιάζεται ποικιλοτρόπως κατεσκευασμένη. Συνηθέστατα ἀποτελεῖται ἐκ πιλήματος στηλιδίων ἀστρίων καὶ αὐγίτου καὶ κοκκίων μεταλλευμάτων (πιλοταξικὴ θεμελιώδης μᾶζα) ἢ ἐκ πιλήματος κρυσταλλιδίων, διαποτισμένου ὑπὸ καστανοφαίου ἢ πρασινωπῆς ὑελώδους οὐσίας (ὑελοπιλιτική). Σπανίως εἶναι ὁλοκρυσταλλική· Ἐνίοτε περιέχει καὶ ὀλίγον χαλαζίαν.

Ἐκ τῶν ποικιλιῶν τῶν ἀνδεσιτῶν διακρίνομεν:

α') Τοὺς μαρμαρυγιακοὺς καὶ τοὺς κεροστιλβικοὺς ἀνδεσίτας. Οὗτοι χαρακτηρίζονται ἀναλόγως ἐκ τοῦ ποσοῦ τῶν πορφυριτικῶν κρυστάλλων τῶν μαρμαρυγιῶν ἢ τῆς κεροστίλβης. Εὑρίσκονται εἰς πολλὰς νήσους τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχιπελάγους (Θήρα, Ἴμβρος, Σαμοθράκη, κ.τ.λ.).

β') Τοὺς ὑπερσθενικοὺς καὶ τοὺς αὐγιτικοὺς ἀνδεσίτας, χαρακτηριζομένους ἐκ τῆς ὑπάρξεως πολλῶν σχετικῶς πορφυριτικῶν κρυστάλλων ὑπερσθενοῦς ἢ αὐγίτου. Οὗτοι εὑρίσκονται ἀφθόνως μεταξὺ τῶν νεο-εκρηξιγενῶν πετρωμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχιπελάγους (Θράκη, Ἴμβρος, Μέθανα, Αἴγινα, ἡ λάβα τῆς ἐκρήξεως τοῦ Γεωργίου (1866-70) καὶ τῆς Δάφνης (1925-26) τῆς Σαντορίνης ὀρυκτολογικῶς ἐξεταζομένη). Ἡ ἔκρηξις ἐπίσης τοῦ Κρακατάου τῷ 1883 ἔδωκε βρονζιτικὴν ἀνδεσιτικὴν κίσσηριν.

Οἱ ἀνδεσῖται τῶν ποικιλιῶν τούτων χημικῶς ἐξεταζόμενοι περιέχουν κυρίως διοξείδιον πυριτίου (SiO_2) ἀπὸ 51 % (κεροστιλβικὸς ἀνδεσίτης ἐκ τῆς νήσου Bogosloff τῆς Ἀλάσκας τῆς ἐκρήξεως τοῦ Ὀκτωβρίου 1883) μέχρι 68,4 % (βιοτιτικὸς ἀνδεσίτης τοῦ Incaguasi τῆς Ἀργεντινῆς). Οἱ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Γεωργίου (1866) καὶ οἱ τῆς Δάφνης (1925-26) τῆς Σαντορίνης περιέχουν 63,5 %-65,1 % πυριτικὸν ὀξὺ (SiO_2) καὶ τούτου ἕνεκα χημικῶς κατατάσσονται εἰς τοὺς δακίτας ἄνευ χαλαζίου κρυσταλλικοῦ.

Οἱ ἀνδεσῖται οὗτοι εἶναι πετρώματα πολὺ διαδεδομένα ἐν Οὐγγαρίᾳ, Siebenbürgen, Steiermark, Mähren, Euganäen τῆς Ἰταλίας, Σερβίᾳ, Ἑλλάδι, εἰς τὰ μεγάλα ἡφαίστεια τῆς Καλιφορνίας, κεντρικῆς καὶ νοτίου Ἀμερικῆς (ἰδίᾳ τῶν Ἄνδεων), τῶν νήσων Sunda, Φιλιππινῶν, Ἰαπωνίας, Ἀλάσκας, Μαρτινίκας (Ὄρος Πελὲ κ.τ.λ.) καὶ ἀλλαχοῦ.

γ') Οἱ τραχειανδεσῖται ἢ ἀλκαλιοῦχοι ἀνδεσῖται. Οὗτοι χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ ὅτι περιέχουν ὡς χαρακτηριστικὰ συστατικὰ τὰ ὀρυκτὰ νεφελίνην, λευκίτην, σοδάλιθον, ἀλκαλιούχους πυροξένους καὶ ἀλκαλιούχους ἀμφιβόλους, ὀρυκτὰ δηλαδὴ χαρακτηριστικὰ τῶν ἰσχυρῶς ἀλκαλιούχων πετρωμάτων. Ἀποτελοῦν τὸ ἐνδιάμεσον πέτρωμα μεταξὺ τῶν ἀλκαλιούχων τραχειτῶν καὶ φανολίθων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν τραχειτοδολεριτῶν ἐξ ἄλλου, συνδεόμενοι πρὸς ἀμφοτέρους διὰ μεταβατικῶν καὶ ἐνδιαμέσων μορφῶν.

Διακρίνομεν μεταξὺ τῶν τοιούτων τραχειανδεσιτῶν τὸν *τύπον τῶν Siebengebirge* (ἀπαντῶντα πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, εἰς τὰς Καναρίους καὶ Ἀζόρας νήσους, εἰς Queensland τῆς ἀνταρκτικῆς θαλάσσης καὶ ἀλλαχοῦ) καὶ τὸν *χαουΐνικὸν ἀνδεσίτην*, χαρακτηριζόμενον ἐκ τῆς παρουσίας ὀρυκτῶν τῆς ὁμάδος τοῦ χαουΐνου (ἀπαντῶντα εἰς τὰς Καναρίους καὶ Ἀζόρας νήσους, εἰς τὴν κεντρικὴν Γαλλίαν καὶ ἀλλαχοῦ). Τραχειανδεσῖται εἶναι ἐπίσης γνωστοὶ ἐκ τῆς Ἰαπωνίας, τῆς νήσου Réunion, τῆς περιοχῆς τοῦ Κίβο ἐν ἀνατολ. Ἀφρικῇ καὶ ἄλλοθεν.

Οἱ ἀνδεσῖται παρουσιάζουν ἀρκετὴν ἀντοχὴν εἰς θλῖψιν. Τούτου ἕνεκα οἱ μὴ ἀποσαθρωμένοι ἀνδεσῖται χρησιμοποιοῦνται ὡς ὑλικὰ δομῆς καὶ ὡς σκῦρα. Ἀνδεσῖται τῆς νήσου Αἰγίνης χρησιμοποιοῦνται ἐν Ἀθήναις πρὸς σκυρόστρωσιν ὁδῶν. Γ. Κ. Γ.

Ἀνδηγαυΐα καὶ **ἀνδηγαυϊκός**· βλ. Ἀνζού.

Ἄνδηλος *[Ἀρχ.]*. Πόλις τῶν Βασκόνων τῆς Ἰσπανίας. Ἔκειτο μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Ἴβηρος καὶ τῶν Πυρηναίων ὀρέων (*Πτ.* II. 6.67). Γ. Δ. ΚΑΥ.

ἄνδηρον (τό)· ἰδιωματ. ἄνδηρας (ὁ)· ἀνάχωμα, τόπος ὀχθώδης· || ἐπίπεδος στέγη οἰκίας.

— *[Οἰκοδομ.]*. Ἄνδηρον καλεῖται ἐν τῇ οἰκοδομικῇ τὸ δῶμα, ἡ ταράτσα, ἤτοι ἐπίπεδος στέγασις κτιρίου τινὸς εἴτε καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν εἴτε εἴς τινα μόνον μέρη. Ἡ στέγασις ἐνεργεῖται διὰ φύλλων μολύβδου, ἀσφάλτου ἢ πλακῶν. Παρ' ἡμῖν γίνεται συνήθως χρῆσις πλακῶν Μελίτης (μαλτέζικες πλάκες).

— *[Γεωλογ.]*· βλ. βαθμίς.

— *[Τεκτον.]*. Ἐν τῇ ἀλληγορικῇ καὶ συνθηματικῇ γλώσσῃ τῶν τεκτονικῶν συμποσίων ἄνδηρον καλεῖται ἡ τράπεζα. Εἶναι δὲ σχήματος πετάλου ἢ Π, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν κορυφὴ τίθεται πρὸς ἀνατολάς, τὰ δὲ δύο ἄκρα πρὸς δυσμάς. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐργαστηρίου λαμβάνει θέσιν εἰς τὸ κέντρον, παρ' αὐτῷ δὲ κατὰ τὴν οἰκείαν τάξιν οἱ διάφοροι βαθμοῦχοι, ἀξιωματοῦχοι καὶ προσκεκλημένοι, ὡς τὸ διάγραμμα ἀναγράφει. Ἅπαντα

Digitized by Google

τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη τοποθετοῦνται εἰς τέσσαρας παραλλήλους γραμμάς, ἐξ ὧν αἱ δύο πρὸς εὐκολίαν σημειοῦνται διὰ κυανῶν ταινιῶν. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς ἐξωτερικῆς τοποθετοῦνται τὰ πινάκια, κατόπιν δὲ αὐτῶν ἐπὶ τῆς πρώτης κυανῆς τὰ ποτήρια, εἶτα αἱ φιάλαι καὶ τέλος ἐπὶ τῆς δευτέρας κυανῆς γραμμῆς τὰ διάφορα ἐδέσματα. Δ.Π.Κ.

—ἀνδήρου *ἀνδρόγυννοι συνελεύσεις* [*Τεκτ.*]. Ἑορταὶ τῶν «γυναικείων στοῶν υἱοθεσίας» καθ' ἃς μετέχουσι πλὴν τῶν γυναικῶν καὶ ἄνδρες μεμυημένοι. Δ. Π. Κ.

—ἀνδήρου *συνέλευσις* [*Τεκτ.*]. Ἡ ἐν συμποσίῳ τεκτονικὴ συνεδρίασις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας γίνεται χρῆσις ἰδιαιτέρων συνθηματικῶν καὶ ἀλληγορικῶν ὅρων ἀντὶ τῶν συνήθων ὀνομασιῶν. Δ. Π. Κ.

Ἀνδήτριον Τόπος ὀχυρὸς τῆς Δαλματίας παρὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ μεγάλην πόλιν αὐτῆς Δέλμιον, τὴν ὁποίαν, ὡς καὶ τὸ Ἀνδήτριον, ὑπέταξεν ὁ Ρωμαῖος Νασικᾶς (*Στράβ.* C. 315). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνδιάντες (οἱ). Λαὸς τῆς κατωτέρας Πανονίας (*Πτολεμ.* 2, 15 (16) 8).

ἀνδιγενα (τὰ) (Andigena) [*Ζωολ.*]. Ποικιλία πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ραμφιστιδῶν*. Διακρίνονται ἐκ τοῦ βαθέως ἐσχισμένου καὶ ἐπιμήκους ράμφους των καὶ ἐκ τοῦ χρωματισμοῦ τῶν πτερῶν των, ὅστις εἶναι πράσινος εἰς τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ φαιὸς εἰς τὴν κοιλίαν. Τὸ κυριώτερον εἶδος εἶναι: *ἀντίγενον τὸ λεπιδόραμφον* (Andigena laminirostris), ὀνομασθὲν οὕτω ἐκ τῆς κερατώδους πλακὸς ἢ ἐλάσματος, ἥτις εὑρίσκεται κατὰ τὴν βάσιν τοῦ ράμφους του. Κατοικεῖ εἰς τὰς Ἄνδεις καὶ τὸ Περοῦ. Δ.Ν.Π.

Ἀνδιζήτιοι (οἱ)· Ἓν τῶν ἐθνῶν τῆς Πανονίας ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ κάτω Δραύου, δεξιοῦ παραποταμίου τοῦ Δουνάβεως (*Στράβ.* C. 314).

ἀνδίρα (ἡ) (Andira) [*Βοτ.*]. Γένος ἀειθαλῶν φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ψυχανθῶν*, ἰθαγενὲς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ ἀνδίρα ἔχει περιττὰ φύλλα ἐναλλασσόμενα, ἅτινα φέρουσι ἑπτὰ ἕως ἐννέα φυλλάρια. Τὰ ἄνθη της εἶναι μικρά, χρώματος ὑπερύθρου, ἢ ἰώδους καὶ εὔοσμα. Οἱ καρποί της εἶναι σαρκώδεις σχήματος ᾠοειδοῦς καὶ ἔχουσι μέγεθος καρύου. Ἕκαστος καρπὸς φέρει σκληρότατον πυρῆνα μετὰ πικροῦ καὶ δυσαρέστου γεύσεως σπέρματος. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: 1) *ἀνδίρα ἡ ἀνθελμινθική* (Andira anthelmintica), ἰθαγενὴς τῆς Βραζιλίας, τῆς ὁποίας τὰ σπέρματα χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ φαρμακευτικῇ· 2) *ἀνδίρα ἡ ἀνάκανθος* (Andira inermis), ἰθαγενὴς τῶν Ἀντιλλῶν, τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῶν βορείων μερῶν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Ἐκ τοῦ ξύλου ταύτης κατασκευάζουσι διάφορα ἀντικείμενα οἱ ἐβενουργοί· ὁ δὲ φλοιός της γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα «araroba» χρησιμοποιεῖται ὡς φάρμακον. Δ. Ν. Π.

—[*Παλαιοφ.*] Φύλλα ἀπολιθωμένα τῆς ἀνδίρας εὑρέθησαν εἰς τὰ νεογενῆ στρώματα τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως. Θ. Σ.

ἀνδιρίνη ἢ *σουριναμίνη* (Andirin, Surinamin) [*Φαρμ.*]. Ἀλκαλοειδὲς ληφθὲν ἐκ τοῦ φυτοῦ *Andira inermis*. Λαμβάνεται δι' ἐκχυλίσεως τῶν φλοιῶν τοῦ φυτοῦ διὰ θερμοῦ ὕδατος, καθιζήσεως δι' ὀξικοῦ μολύβδου, διηθήσεως καὶ διαβιβάσεως εἰς τὸ διήθημα ὑδροθείου. Τὸ μετὰ τὴν διαβίβασιν ὑδροθείου ὑγρὸν διηθούμενον ἐξατμίζεται μέχρι μικροῦ ὄγκου, ὅτε ἀποχωρίζονται οἱ κρύσταλλοι τῆς ἀνδιρίνης, οἵτινες καθαίρονται δι' ἀνακρυσταλλώσεως. Ἡ ἀνδιρίνη ὁμοιάζει τὴν μεθυλοτυροσίνην $C_6H_4(OH)CH_2.CH(NH.CH_3)COOH$, δεικνύει δὲ τὰς αὐτὰς ἀντιδράσεις σχεδὸν πρὸς τὴν τυροσίνην. Κ. Γ. Μ.

Ἄνδιρος [*Ἀρχ.*]. Παραπόταμος τοῦ Σκαμάνδρου ἐν Τροίᾳ (*Στράβ.* 13. 602).

Ἀνδόβερ [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. Ἀντόβερ.

ἀνδοκάρχης (ὁ)· οὕτως ἐκαλεῖτο ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ ἄρχων, ὁ παραλαμβάνων τὸ περίσσευμα ἐκ τοῦ παρελθόντος ἔτους.

ἀνδοκεια (ἡ)· ἡ ὑπηρεσία τοῦ **ἀνδοκάρχου** (βλ. λ.).

Ἀνδοκίδης *ὁ Ἀθηναῖος*. Κυδαθήναιος τὸν δῆμον, ρήτωρ καὶ πολιτικός, περιλαμβανόμενος ἐν τῷ Ἀλεξανδρινῷ κανόνι μεταξὺ τῶν δέκα δοκίμων ρητόρων. Οὗτος, υἱὸς ὢν τοῦ Λεωγόρου, κατήγετο ἐκ γένους ἐπιφανοῦς, τὸ ὁποῖον κληρονομικῶς εἶχε τὸ ἀξίωμα τῶν κηρύκων τῆς Ἐλευσινίας Δήμητρος. Ὁ Ἑλλάνικος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου (Ἀλκ. 21), καταλέγων τὸν Ἀνδοκίδην εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Οδυσσέως, ἀνάγει τὸ γένος αὐτοῦ μέχρι τοῦ Ἑρμοῦ. Περὶ τῶν προγόνων αὐτοῦ πολλαχοῦ τῶν λόγων του ὁμιλεῖ ὁ Ἀνδοκίδης ὡς περὶ ἀνδρῶν ὁμοίων πρὸς ἐκείνους, οἵτινες πλείστων καὶ μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιοι ἔγιναν εἰς τὴν πόλιν, ἰδιαιτέρως δὲ ἐξαίρει τοὺς ὑπὲρ τοῦ δήμου κατὰ τῶν τυράννων (τῶν Πεισιστρατιδῶν) ἀγῶνας τοῦ πρὸς πατρὸς προπάππου του, τοῦ στρατηγοῦ *Λεωγόρου*· ὁ δὲ πρὸς πατρὸς πάππος του *Ἀνδοκίδης* ἦτο ἐκ τῶν δέκα ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἀποσταλέντες εἰς Σπάρτην ὡς πρέσβεις αὐτοκράτορες συνωμολόγησαν τὴν τριακονταετῆ εἰρήνην, κατὰ δὲ τὸν Σαμιακὸν πόλεμον συνεστρατήγει μετὰ τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Περικλέους· ὁ πατὴρ ὅμως τοῦ Ἀνδοκίδου Λεωγόρας ἐσκώπτετο ὑπὸ τῶν κωμικῶν διὰ τὸν τρυφηλὸν καὶ ἄσωτον αὐτοῦ βίον.

Ὁ βιογράφος τοῦ Ἀνδοκίδου Ψευδοπλούταρχος (ἢ μᾶλλον ὁ Καικίλιος, διότι εἰς τοῦτον ὑπὸ νεωτέρων φιλολόγων ἀποδίδεται τὸ *περὶ τῶν βίων* τῶν 10 ρητόρων σύγγραμμα τὸ μέχρι τοῦδε εἰς τὸν Πλούταρχον ἀποδιδόμενον) συγχέων τὸν ρήτορα Ἀνδοκίδην πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ἀναφερόμενον ὁμώνυμον στρατηγόν, τὸν ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ 20 πλοίων ἀπέστειλαν πρὸς βοήθειαν τῶν Κερκυραίων κατὰ τῶν Κορινθίων, ὡς ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ ρήτορος ὁρίζει τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 78 ὀλυμπιάδος, ἤτοι τὸ 468 π. Χ. Ἀλλὰ νεώτεραι τῶν φιλολόγων ἔρευναι ἀπέδειξαν, ὅτι ἄλλος ἦτο ὁ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς Κέρκυραν ἀποσταλεὶς στρατηγὸς Ἀνδοκίδης. Τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ ρήτορος Ἀνδοκίδου κατὰ τὰς νεωτέρας ἐρεύνας δὲν δύναται νὰ τεθῇ πολὺ πρὸ τοῦ 440 π. Χ. Τοῦτο συνάγεται καὶ ἐξ ὅσων αὐτὸς ὁ ρήτωρ λέγει ἐν τῷ *περὶ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου* λόγῳ του (§ 7), ὁμιλῶν περὶ νεότητος αὐτοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Ἀθήναις περικοπῆς τῶν Ἑρμῶν (κατὰ τὸ 415 π. Χ.), καὶ ἐξ ὅσων ὁ Ψευδολυσίας ἐν τῷ *κατ' Ἀνδοκίδου* λόγῳ λέγει, ἰσχυριζόμενος ὅτι οὗτος κατὰ τὸν χρόνον τῆς δίκης του (399 π. Χ.) ἦτο πλέον ἢ τεσσαρακοντούτης.

Ἡ δὲ τῶν Ἑρμῶν περικοπή, δι' ἣν καὶ ὁ Ἀνδοκίδης μηνυθεὶς συνελήφθη κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Θουκυδίδου (VI, 27—29. 60) καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀνδοκίδου (I,11 κ. ἑ.), συνέβη ὡς ἑξῆς. Ἐνῷ ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων ἦτο ἕτοιμος νὰ ἐκπλεύσῃ ἐκ Πειραιῶς διὰ τὴν εἰς Σικελίαν ἐκστρατείαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν στρατηγῶν Λαμάχου, Νικίου καὶ Ἀλκιβιάδου, πρωΐαν τινὰ τοῦ Μαΐου τοῦ ἔτους 415 π. Χ. εὑρέθησαν ἀποκεκομμένα τὰ πρόσωπα πάντων τῶν εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν ἱδρυμένων λιθίνων Ἑρμῶν, πλὴν τοῦ παρὰ τὸ Φορβαντεῖον, πλησίον τῆς πατρῴας οἰκίας τοῦ Ἀνδοκίδου, ἱδρυμένου μεγάλου Ἑρμοῦ, ὅστις ἦτο ἀνάθημα τῆς Αἰγηΐδος φυλῆς καὶ ὀλίγων ἄλλων. Τεθορυβημένος ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ ἀσεβὲς πραξικόπημα καὶ ὑποπτευόμενος, ὅτι τοῦτο διεπράχθη ἐκ συνωμοσίας ὑπὸ τῶν ἐργαζομένων πρὸς κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας καὶ ἐγκατάστασιν τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τῆς τυραννίδος, εὐθὺς διώρισε *ζητητὰς* πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἐνόχων καὶ ἐξέδωκε ψηφίσματα, δι' ὧν προεκήρυττε μεγάλα *μήνυτρα* (κατὰ μὲν τὸ ψήφισμα τοῦ Κλεωνύμου χιλίας, κατὰ δὲ τὸ ψήφισμα τοῦ Πεισάνδρου μυρίας δραχμὰς) καὶ *ἄδειαν*, ἐξασφάλισιν δηλ. τῆς ζωῆς ἀπὸ πάσης καταδιώξεως, εἰς τὸν βουλόμενον καὶ ἐκ τῶν ἀστῶν καὶ ἐκ τῶν μετοίκων καὶ ἐκ τῶν δούλων νὰ μηνύσῃ τοὺς δράστας τῆς περικοπῆς τῶν Ἑρμῶν καὶ πάσης ἄλλης ἀσεβοῦς πράξεως. Ἐνώπιον τότε τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἀναστὰς ὁ Πυθόνικος κατήγγειλεν, ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης μετ' ἄλλων τινῶν ἐτέλει ἐν οἰκίᾳ τὰ ἐλευσίνια μυστήρια πρὸς χλευασμόν, ὡς μάρτυρα δὲ τῆς καταγγελλομένης ἀσεβείας ὑπεδείκνυε τὸν δοῦλον τοῦ Πολεμάρχου Ἀνδρόμαχον. Ὁ δοῦλος οὗτος προσαχθεὶς εἰς τὸν δῆμον καὶ δοθείσης εἰς αὐτὸν ἀδείας, ὡμολόγησεν, ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Νικιάδης καὶ ὁ Μέλητος, συμπαρισταμένων καὶ ἄλλων φίλων των, ἐτέλουν τὰ μυστήρια ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πλουτίωνος. Καὶ ὁ μὲν Ἀλκιβιάδης ἀρνούμενος τὰ κατ' αὐτοῦ καταγγελλόμενα, ἐζήτει νὰ δικασθῇ εὐθὺς τότε, πρὶν ἀποπλεύσῃ εἰς Σικελίαν, ἀλλ' οἱ πολιτικοί του ἐχθροὶ φοβούμενοι, μήπως οὗτος δικαζόμενος εὐθὺς τότε ἀθωωθῇ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τοῦ στρατεύματος, κατώρθωσαν νὰ μὴ ἀναβληθῇ ὁ ἀπόπλους τοῦ στόλου, λέγοντες ὅτι ἠδύνατο ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ βραδύτερον νὰ δικασθῇ καὶ ἀπολογηθῇ διὰ τὰ κατ' αὐτοῦ καταγγελλόμενα, καὶ ἐλπίζοντες, ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ θὰ παρεσκεύαζον οὕτω τὰ πράγματα, ὥστε ἡ καταδίκη αὐτοῦ νὰ εἶναι βεβαιοτέρα.

Μετὰ τὸν ἀπόπλουν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου, ἐξακολουθοῦντος τοῦ διὰ τὴν περικοπὴν τῶν Ἑρμῶν θορύβου, ἀλλεπάλληλοι ἐγίνοντο αἱ κατὰ τῶν δραστῶν μηνύσεις καὶ τὸ δεσμωτήριον ἐπληροῦτο ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε συλλαμβανομένων. Κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἀνδοκίδου μετὰ τὴν πρώτην ὑπὸ τοῦ Ἀνδρομάχου γενομένην μήνυσιν, δευτέρα τοιαύτη μήνυσις ἔγινεν ὑπὸ τοῦ μετοίκου Τεύκρου, ὅστις λαβὼν παρὰ τοῦ δήμου ἄδειαν κατήγγειλεν ὅσα περὶ τῶν μυστηρίων καὶ τῆς περικοπῆς τῶν Ἑρμῶν ἐγίνωσκε, μηνύσας 18 ἐν ὅλῳ ἄνδρας, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν ἔφυγον, ἄλλοι δὲ συλληφθέντες κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον. Μετὰ ταῦτα καὶ τρίτη μήνυσις ἔγινεν ὑπὸ γυναικός τινος, Ἀγαρίστης καλουμένης, ἥτις κατήγγειλεν, ὅτι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Χαρμίδου παρὰ τὸ Ὀλυμπιεῖον ἐτέλουν τὰ μυστήρια ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Ἀξίοχος καὶ ὁ Ἀδείμαντος, τετάρτη δὲ ὑπὸ δούλου τινός, Λυδοῦ καλουμένου, ὅστις ἐμήνυσεν, ὅτι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ δεσπότου αὐτοῦ Φερεκλέους, ἐτελοῦντο τὰ μυστήρια καὶ ὅτι μεταξὺ τῶν ἐκεῖ παρευρισκομένων ἦτο καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Ἀνδοκίδου Λεωγόρας, καθεύδων καὶ συγκεκαλυμμένος. Ἡ δὲ κατὰ τοῦ Ἀνδοκίδου καὶ τῶν συγγενῶν του μήνυσις ἔγινεν, ὡς ὁ ἴδιος διηγεῖται, ὑπὸ τοῦ Διοκλείδου, ὅστις εἰς 300 ἀνεβίβαζε τοὺς *Ἑρμοκοπίδας*, ὀνομαστὶ δὲ 40 ἄνδρας κατήγγειλεν, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Ἀνδοκίδης μετὰ τοῦ πατρός του, τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ του, τριῶν ἐξαδέλφων καὶ ἑπτὰ ἄλλων συγγενῶν του· πάντες οὗτοι συλληφθέντες, ἐκλείσθησαν εἰς τὸ δεσμωτήριον, δεθέντες ἐν τοῖς ξύλοις. Τότε ὁ Ἀνδοκίδης, ἀφοῦ ὁλόκληρον ἔτος ἔμεινεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, προτραπεὶς ὑπὸ τοῦ συνδεσμώτου ἐξαδέλφου του Χαρμίδου νὰ εἴπῃ ὅ,τι περὶ τῆς περικοπῆς τῶν Ἑρμῶν ἐγίνωσκε, λαβὼν παρὰ τοῦ δήμου *ἄδειαν* καὶ θέλων, ὡς λέγει, καὶ τὴν ζωὴν τοῦ πατρός του καὶ τοσούτων ἄλλων συγγενῶν του νὰ σώσῃ καὶ τὴν πόλιν τῆς περαιτέρω ὑποψίας καὶ ταραχῆς νὰ ἀπαλλάξῃ, ἀπεκάλυψε τὰ κατὰ τὴν περικοπὴν τῶν Ἑρμῶν, ἅτινα κατὰ τὴν ἀφήγησιν αὐτοῦ ἔγιναν ὡς ἑξῆς: Ἑσπέραν τινά, καθ' ἣν ὁ Ἀνδοκίδης καὶ ἄλλοι φίλοι του συνέπινον, ὁ ἐκ τῶν συνεταίρων Εὐφίλητος προέτεινεν, ὅπως προβοῦν εἰς τὴν περικοπὴν τῶν Ἑρμῶν, εἰς τὴν πρότασιν ταύτην ἀντεῖπεν ὁ Ἀνδοκίδης καὶ οὕτω τότε οὐδὲν ἔγινεν· ὕστερον ὅμως καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀνδοκίδης πεσὼν παρὰ τὸ Κυνόσαργες ἐκ τοῦ πωλαρίου του καὶ παθὼν κάταγμα τῆς κλειδὸς καὶ τῆς κεφαλῆς ἔμεινεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του κλινήρης, ὁ Εὐφίλητος ἀπατήσας τοὺς φίλους καὶ ψευδῶς εἰπὼν εἰς αὐτούς, ὅτι καὶ ὁ Ἀνδοκίδης ἐπείσθη ἤδη εἰς τὴν περὶ περικοπῆς τῶν Ἑρμῶν γνώμην του, ἀναλαβὼν νὰ περικόψῃ κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν νύκτα τὸν πλησίον τῆς οἰκίας του παρὰ τὸ Φορβαντεῖον ἱδρυμένον Ἑρμῆν, ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ προβοῦν εἰς τὸ πραξικόπημα τοῦτο. Τὴν ἐπαύριον τοῦ πραξικοπήματος οἱ ἑταῖροι ἰδόντες ὅτι ὁ παρὰ τὸ Φορβαντεῖον Ἑρμῆς δὲν περιεκόπη, ἐδυσφόρουν κατὰ τοῦ Ἀνδοκίδου· δύο δὲ ἐξ αὐτῶν, ὁ πρωταίτιος Εὐφίλητος καὶ ὁ Μέλητος, ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀνδοκίδου εἶπον εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ περικοπὴ ἤδη εἶχεν ἐκτελεσθῆ καὶ ἂν μὲν σιωπήσῃ θὰ ἐξηκολούθουν νὰ θεωροῦν αὐτὸν ὡς φίλον, ὅπως καὶ πρότερον, ἂν ὅμως ἀποκαλύψῃ αὐτούς, ὅλοι οἱ πρότερον φίλοι του θὰ γίνουν οἱ ἀσπονδότεροι ἐχθροί του· ὁ Ἀνδοκίδης ἀκούσας ταῦτα ἔψεξεν, ὡς λέγει, τὴν πονηρὰν τοῦ Εὐφιλήτου ἐνέργειαν, ὑπεσχέθη ὅμως εἰς τοὺς φίλους του, ὅτι θὰ τηρήσῃ σιωπὴν διὰ τὰ γενόμενα· τὴν σιωπὴν ταύτην οὕτως ἐτήρησεν ὁ Ἀνδοκίδης μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἥν, δι' οὓς λόγους ἀνωτέρω εἴπομεν, ἠναγκάσθη νὰ ἀποκαλύψῃ τὰ γενόμενα. Καὶ ἐμήνυσε τότε ὁ Ἀνδοκίδης ὡς ἐνόχους τῆς περικοπῆς τῶν Ἑρμῶν τέσσαρας ἐκ τῶν φίλων του, τὸν Παναίτιον, τὸν Χαιρέδημον, τὸν Διάκριτον καὶ τὸν Λυσίστρατον, τοὺς ὁποίους ὁ Τεῦκρος, ὅστις εἶχε κάμει τὴν δευτέραν κατὰ τῶν Ἑρμοκοπιδῶν μήνυσιν, εἶχε παραλίπει νὰ καταγγείλῃ. Ἡ λεπτομερὴς αὕτη ἀφήγησις τοῦ Ἀνδοκίδου διαφωνεῖ πρὸς τὴν σύντομον τοῦ Θουκυδίδου ἔκθεσιν τῶν γεγονότων κατὰ ἓν οὐσιῶδες σημεῖον· ὁ μὲν δηλ. Ἀνδοκίδης παριστᾷ ἑαυτὸν ὡς ὅλως ἀμέτοχον τῆς περικοπῆς τῶν Ἑρμῶν, ἐνῷ ὁ Θουκυδίδης λέγει περὶ αὐτοῦ, ὅτι «ἐδόκει αἰτιώτατος εἶναι» καὶ ὅτι λαβὼν παρὰ τοῦ δήμου ἄδειαν καὶ ἐξασφαλίσας οὕτω τὴν ζωήν του «αὐτός τε καθ' ἑαυτοῦ καὶ κατ' ἄλλων μηνύει τὸ τῶν Ἑρμῶν»· ὁ δὲ Ψευδοπλούταρχος ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀνδοκίδου λέγει, ὅτι οὗτος μεταξὺ τῶν ἄλλων «καὶ τὸν αὐτοῦ πατέρα ἐμήνυσεν», ὅπερ ὅμως ὁ Ἀνδοκίδης ὡς ψευδῆ τῶν κατηγόρων του συκοφαντίαν ἀποκρούει (I, 19 κ. ἑ.). Τοιαύτην τοῦ Ἀνδοκίδου κατὰ τοῦ πατρός του μήνυσιν, οὔτε ὁ Θουκυδίδης οὔτε ὁ Ψευδολυσίας ἀναφέρει.

Μετὰ τὴν οὕτως ὑπὸ τοῦ Ἀνδοκίδου γενομένην μήνυσιν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων νομίζων, ὅτι εἶχε σαφῆ πλέον τῶν γεγονότων γνῶσιν, τὸν μὲν μηνυτὴν Ἀνδοκίδην καὶ τοὺς ἄλλους συνδεσμώτας του, ὅσους οὗτος δὲν κατήγγειλεν, εὐθὺς ἀπέλυσεν ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, ἐκ δὲ τῶν καταγγελθέντων τινὰς μὲν δικάσας ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ φυγόντας ἐρήμην κατεδίκασεν εἰς θάνατον καὶ οὕτως ἡ πόλις ἀπηλλάγη τῆς περαιτέρω ὑποψίας καὶ ταραχῆς. Καὶ ἐσώθη μὲν τότε ὁ Ἀνδοκίδης, λαβὼν παρὰ τοῦ δήμου ἄδειαν κατὰ τὸ ψήφισμα τοῦ Μενίππου, ἀλλ' ἀρθέντος μετ' ὀλίγων τοῦ ψηφίσματος τούτου διὰ τοῦ ψηφίσματος τοῦ Ἰσοτιμίδου, δι' οὗ ἀπεκλείοντο τῶν ἱερῶν καὶ τῆς ἀγορᾶς οἱ ἀσεβήσαντες, περιελθὼν εἰς ἀτιμίαν ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὰς Ἀθήνας.

Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὁ Ἀνδοκίδης ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, καὶ ἰδίᾳ ἐν Κύπρῳ, διατρίβων καὶ περὶ τὸ ἐμπόριον ἀσχολούμενος, ἀπέκτησεν ἱκανὴν περιουσίαν καὶ συνῆψε φιλικὰς σχέσεις μετὰ ξένων βασιλέων καὶ πόλεων ἰσχυρῶν. Κατὰ τὸν μεταξὺ χρόνον παρέχων πολλὰς εὐκολίας εἰς τὸν ἐν Σάμῳ στόλον τῶν Ἀθηναίων καὶ προμηθεύων εἰς αὐτὸν καὶ κατάλληλον πρὸς κατασκευὴν κωπῶν ξυλείαν καὶ σῖτον καὶ χαλκόν, προσεπάθει διὰ τῆς προθυμίας

Digitized by Google

του ταύτης νὰ καταστήσῃ εὐμενῆ πρὸς ἑαυτὸν τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων. Εἰς τοιαύτην εὐμένειαν τῶν συμπολιτῶν του ἐλπίζων ὁ Ἀνδοκίδης, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 411, ὅτε τὴν ἀρχὴν κατεῖχον οἱ τετρακόσιοι· ἀλλ' οὐ μόνον οὐδεμιᾶς εὐμενείας ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ καταγγελθεὶς εἰς τὴν βουλὴν ὑπὸ τοῦ Πεισάνδρου, ὅτι ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐμπορευόμενος ἐπρομήθευσεν εἰς τοὺς πολεμίους σῖτον καὶ ξυλείαν πρὸς κατασκευὴν κωπῶν, ἐρρίφθη εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὁπόθεν διὰ τῆς προστασίας τῶν τετρακοσίων διασωθείς, ἀπῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Ἀνδοκίδης κατὰ τὸ 407 ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν τετρακοσίων ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅτε καὶ ἀπήγγειλε τὸν περὶ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου λόγον του, δι' οὗ ἐπειράθη νὰ πείσῃ τοὺς συμπολίτας του, ὅπως ἀποδώσουν εἰς αὐτὸν τὴν κατὰ τὸ ψήφισμα τοῦ Μενίππου δοθεῖσαν ἄλλοτε εἰς αὐτὸν πλήρη ἄφεσιν (ἄδειαν)· ἀλλὰ καὶ τότε ἀποτυχών, ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ φύγῃ μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν· ὁ βιογράφος του Ψευδοπλούταρχος λέγει, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τῆς φυγῆς του ὁ Ἀνδοκίδης διέμεινεν ἐν Ἤλιδι, τοῦτο ὅμως οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἀνδοκίδου οὔτε ὑπὸ τοῦ Ψευδολυσίου οὐδαμοῦ λέγεται. Τέλος κατὰ τὸ ἔτος 402, ὅτε καταλυθείσης τῆς ἀρχῆς τῶν τριάκοντα καὶ κηρυχθείσης γενικῆς ἀμνηστείας ἐπανῆλθον εἰς Ἀθήνας πάντες οἱ φεύγοντες, ἐπανῆλθε καὶ ὁ Ἀνδοκίδης καὶ ὁριστικῶς ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις. Εὔπορος ἤδη ὤν, πολλὰ ἐξ ἰδίων ἐδαπάνα εἰς δημοσίας λειτουργίας, αἱρεθεὶς καὶ ὡς γυμνασιάρχης κατὰ τὰ *Ἡφαίστεια* καὶ ὡς ἀρχιθεωρὸς κατὰ τὰ *Ἴσθμια* καὶ τὰ *Ὀλύμπια* καὶ ὡς ταμίας ἔπειτα τῶν ἱερῶν χρημάτων ἐν Ἀθήναις.

Ἀλλὰ τρία ἔτη μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας κάθοδόν του (κατὰ τὸ 399) τρεῖς ἄνδρες, ὁ Κηφίσιος, ὁ Μέλητος καὶ ὁ Ἐπιχάρης, προσωπικὰς ἀφορμὰς κατὰ τοῦ Ἀνδοκίδου ἔχοντες, κατήγγειλαν αὐτὸν (ὁ κύριος κατήγορος ἦτο ὁ Κηφίσιος), διότι παρὰ τὸ ψήφισμα τοῦ Ἰσοτιμίδου, δι' οὗ ἀπεκλείοντο τῶν ἱερῶν οἱ ἀσεβήσαντες, οὗτος καὶ εἰς τὰ ἱερὰ εἰσῆλθε καὶ τῶν μυστηρίων μετέσχε. Τότε ὁ Ἀνδοκίδης ἀπολογούμενος ἀπήγγειλε τὸν περὶ τῶν μυστηρίων λόγον του, τὸ δὲ ἐκ μυστῶν ἀποτελούμενον δικαστήριον ἀπήλλαξεν αὐτὸν τῆς κατηγορίας καὶ οὕτως ὁ Ἀνδοκίδης ἀποκατεστάθη τελείως εἰς τὴν προτέραν πολιτικήν του ὑπόστασιν.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ἀνδοκίδης διηγωνίσθη ὡς χορηγὸς κατὰ τὰ *Διονύσια* ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτοῦ φυλῆς καὶ νικήσας ἀνέθηκε τρίποδα ἐφ' ὑψηλοῦ ἀντικρὺ τοῦ πωρίνου Σειληνοῦ. Ἡ χορηγία αὕτη τοῦ Ἀνδοκίδου ἐπεβεβαιώθη καὶ ὑπὸ ἀνευρεθείσης ἐπιγραφῆς (CIA II 553). Βραδύτερον κατὰ τὸν λεγόμενον Κορινθιακὸν πόλεμον ὁ Ἀνδοκίδης ἐνεργῶς ἀνεμίχθη εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς πατρίδος του, λαβὼν μέρος εἰς τὴν πρεσβείαν, ἥτις ἀπεστάλη εἰς Σπάρτην πρὸς διαπραγμάτευσιν τῆς εἰρήνης. Διαπραγματευθέντες ἐν Σπάρτῃ τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, ἂν καὶ ὡς αὐτοκράτορες ἠδύναντο καὶ νὰ συνομολογήσουν τὴν εἰρήνην, ὅμως ἐπανέφερον εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων τὴν τελικὴν περὶ τῆς εἰρήνης ἀπόφασιν. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ἦλθον εἰς Ἀθήνας πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι βουλευόμενοι ὤφειλον ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν νὰ ἐκδώσουν τὴν τελικὴν περὶ τῆς εἰρήνης ἀπόφασιν, τότε ὁ Ἀνδοκίδης ἀπήγγειλεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 391 π. Χ., ἢ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Blass κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους 390 π. Χ., τὸν περὶ τῆς πρὸς Λακεδαιμονίους εἰρήνης λόγον του, δι' οὗ ἐπειρᾶτο νὰ πείσῃ τοὺς συμπολίτας του, ὅπως συνομολογήσουν τὴν εἰρήνην, ἐφ' οἷς ὅροις οὗτος καὶ οἱ συμπρέσβεις αὐτοῦ εἶχον διαπραγματευθῆ αὐτὴν ἐν Σπάρτῃ. Κατὰ τοὺς ὅρους τούτους οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάμβανον τὸ δικαίωμα καὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως αὐτῶν νὰ ἀνοικοδομήσουν καὶ πλοῖα νὰ ναυπηγήσουν ὅσα ἤθελον, καὶ τὰς νήσους Λῆμνον καὶ Ἴμβρον καὶ Σκῦρον ὡς ἰδίας νὰ κατέχουν κτήσεις. Τὴν ἐπὶ τοιούτοις ὅροις εἰρήνην πλὴν τῶν Λακεδαιμονίων ἦσαν πρόθυμοι νὰ δεχθοῦν καὶ οἱ Βοιωτοί, καὶ τὸν Ὀρχομενὸν ἀφήνοντες νῦν αὐτόνομον, διὰ τοῦ ὁποίου τὴν κατάκτησιν εἶχον πολεμήσει. Ἀλλὰ τὴν εἰρήνην δὲν ἤθελον οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων Ἀργεῖοι καὶ Κορίνθιοι, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι περιελθόντες εἰς τὸ δίλημμα, ἢ μετὰ τῶν Ἀργείων καὶ Κορινθίων νὰ συνεχίσουν τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους πόλεμον ἢ μετὰ τῶν Βοιωτῶν ἀπὸ κοινοῦ νὰ συνομολογήσουν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους εἰρήνην, δυσπιστοῦντες πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους προετίμησαν τὸ πρῶτον· οὕτως ἡ εἰρήνη δὲν συνωμολογήθη, ὁ δὲ Ἀνδοκίδης ὁ θερμὸς τῆς εἰρήνης συνήγορος, κατὰ τὸν βιογράφον του Ψευδοπλούταρχον, «δόξας ἀδικεῖν ἔφυγεν». Οὕτως ὁ Ἀνδοκίδης εὑρέθη καὶ πάλιν μακρὰν τῆς πατρίδος του καὶ χωρὶς πλέον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἀθήνας ἀπέθανεν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδοκίδου περιεσώθησαν εἰς ἡμᾶς τέσσαρες λόγοι, ἤτοι οἱ τρεῖς ἀνωτέρω μνημονευθέντες, ὁ περὶ τῶν μυστηρίων, ὁ περὶ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου καὶ ὁ περὶ τῆς πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους εἰρήνης, καὶ τέταρτος ὁ κατ' Ἀλκιβιάδου. Ἐκ τούτων οἱ μὲν δύο πρῶτοι ἀπαγγελθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀνδοκίδου εἰς τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας περιστάσεις τοῦ βίου του εἶναι ἀναμφισβητήτως γνήσιοι, ὁ δὲ τρίτος, ὁ περὶ τῆς πρὸς Λακεδαιμονίους εἰρήνης, ὑπὸ τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως (ἐν τῇ ὑποθ. τοῦ λόγου) καὶ τοῦ Ἁρποκρατίωνος (ἐν λ. *ἑλληνοταμίαι, νεώρια καὶ νεώσοικοι, πηγαί)* καί τινων νεωτέρων κριτικῶν θεωρεῖται ὡς νόθος, ἐνῷ τοὐναντίον ὁ Φιλόχορος (ἐν τῇ ὑποθέσει) καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων φιλολόγων ὁ Thalheim (ἐν Pauly-Wissowa), ὁ Blass καὶ ὁ Christ θεωροῦν αὐτὸν ὡς γνήσιον. Ἀναμφισβητήτως ὅμως ὡς νόθος θεωρεῖται ὑπὸ τῶν νεωτέρων φιλολόγων ὁ τέταρτος, ὁ κατ' Ἀλκιβιάδου, λόγος. Ὁ λόγος οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὴν κατὰ τὸ ἔτος 417 π. Χ. μεταξὺ τῶν ἐν Ἀθήναις πολιτικῶν μερίδων ἔριν περὶ ὀστρακισμοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν τριῶν ἰσχυρῶν τότε ἐν Ἀθήναις πολιτικῶν ἀνδρῶν, τοῦ Ἀλκιβιάδου, τοῦ Νικίου καὶ τοῦ ἀπαγγέλλοντος τὸν λόγον τοῦτον πολιτικοῦ. Ὁ πολιτικὸς οὗτος βεβαίως δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ὁ Ἀνδοκίδης, ὅστις νεαρὸς τότε ὢν δὲν εἶχεν ἀκόμη καταλάβει ἐξέχουσαν ἐν Ἀθήναις πολιτικὴν θέσιν. Κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ Taylor ὁ τρίτος οὗτος πολιτικὸς μόνον ὁ *Φαίαξ* ἠδύνατο νὰ εἶναι. Τὴν γνώμην ταύτην ἐνισχύει καὶ τοῦτο ἀκόμη, ὅτι ὑπὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος (ἐν λ. *ἐμποδὼν* καὶ *εὐανδρία)* τοῦ Φωτίου (κῶδ. 261) καὶ τοῦ Ψευδοπλουτάρχου (ἐν τῷ Ἀνδοκ.) μεταξὺ τῶν λόγων τοῦ Ἀνδοκίδου ἀναφέρεται καὶ ἡ πρὸς *Φαίακα* ἀπολογία, ἥτις δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλος ἢ ὁ νόθος οὗτος κατ' Ἀλκιβιάδου λόγος.

Ὑπὸ τοῦ Ψευδοπλουτάρχου ὡς λόγος τοῦ Ἀνδοκίδου ἀναφέρεται καὶ ὁ περὶ τῆς ἐνδείξεως, ὅστις ὅμως κατὰ τὸν Blass δὲν εἶναι ἄλλος ἢ ὁ περὶ τῶν μυστηρίων λόγος τοῦ Ἀνδοκίδου. Ὁ Naber μόνος ἐκ τῶν νεωτέρων φιλολόγων πειρᾶται (ἐν Μνημοσ. III, 66 κ. ἑ.) νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι καὶ οἱ τέσσαρες λόγοι, οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδοκίδου φερόμενοι, προέρχονται ἐκ τῆς Ἰσοκρατείου σχολῆς, γραφέντες ὑπό τινος μιμητοῦ τῆς Ἰσοκρατείου ῥητορικῆς, ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Naber θεωρεῖται πολὺ ἀπίθανος.

Ἐν τῷ τέλει τῆς ψευδοπλουταρχείου βιογραφίας τοῦ Ἀνδοκίδου φέρεται ἡ ἑξῆς περὶ τῆς ῥητορικῆς αὐτοῦ τέχνης κρίσις, τὴν ὁποίαν ὁ Blass ἀποδίδει εἰς τὸν Καικίλιον: «ἔστι δ' ἁπλοῦς καὶ ἀκατάσκευος ἐν τοῖς λόγοις, ἀφελής τε καὶ ἀσχημάτιστος». Ὁ δὲ Ἑρμογένης κρίνει αὐτὸν ὡς ἑξῆς: «Ὁ δὲ Ἀνδοκίδης πολιτικὸς μὲν εἶναι προαιρεῖται, οὐ μὲν πάνυ γε ἐπιτυγχάνει τούτου· ἀδιάρθρωτος γάρ ἐστιν ἐν τοῖς σχήμασι καὶ ἀδιευκρίνητος καὶ τὰ πολλὰ ἐπισυνάπτει καὶ περιβάλλει (γραπτέον ἴσως: *παρεμβάλλει*) ἀτάκτως διὰ τὸ ταῖς ἐπεμβολαῖς χωρὶς εὐκρινείας χρῆσθαι, ὅθεν ἔδοξέ τισι φλύαρος καὶ ἄλλως ἀσαφὴς εἶναι». Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πολὺ ὀλίγον ἀνεγινώσκετο ὁ Ἀνδοκίδης, εἰς δὲ τοὺς Ρωμαίους ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος. Ὁ C. O. Müller ἀπορεῖ πῶς οἱ Ἀλεξανδρινοὶ γραμματικοὶ περιέλαβον αὐτὸν ἐν τῷ *κανόνι* τῶν δέκα ῥητόρων.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ. Οἱ λόγοι τοῦ *Ἀνδοκίδου* ἐξεδόθησαν ἐν συλλογαῖς μὲν τῶν Ἀττικῶν ῥητόρων ὑπὸ *Ἄλδου Μανουτίου* ἐν Ἑνετίᾳ 1513, ὑπὸ *Ἑρρίκου Στεφάνου* ἐν Παρισίοις 1575, ὑπὸ *Reishe* ἐν Λιψίᾳ 1771, ὑπὸ *Ἐμμ. Βεκκήρου* τόμ. Α΄, ἐν ἰδιαιτέραις δὲ ἐκδόσεσιν ὑπὸ *C. Schiller* ἐν Λιψίᾳ 1835, ὑπὸ *I. H. Lipsius*, 1888, ὑπὸ *Fr. Blass* ἐκδ. δ΄ παρὰ Teubner 1908.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ψευδοπλούταρχος*, βίοι δέκα ῥητόρων, Ἀνδοκίδης. *Σουΐδας*, (ἐν λ. Ἀνδοκίδης). *Vater*, Rerum Andocidearum cap. IV, Berl. 1840–5. *M. Meier*, de Andocidis quae vulgo fertur oratione contra Alcibiadem, Diss. VI. Halle 1837–42, Opusc. I 94 ff. Lipsius, ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς ἄνω μνημον. ἐκδόσεως. *Kirckner*, de Andocidea quae fertur tertia Oratione, Diss. 1861. *Droysen*, de Demophanti Patroclidis Tisamenis populiscitis quae inserta sunt Andocidis orationi περὶ μυστηρίων Diss. Berl. 1873. *V. Schneider*, Ps Lysias κατ' Ἀνδοκίδου ἀσεβείας Jahrb. f. phil. Suppl. XXVII 352–72. *Taylor*, Lectiones Lysiacae c. 6. *Bluss*, Att. Ber. I² 339 ff. *C. O. Müller*, ἱστορ. τῆς ἑλλ. φιλ. μετάφρ. Κυπριανοῦ, τόμ. Β΄ σ. 296 κ.ἑ. *Christ*, ἱστορ. τῆς ἑλλην. λογ. μετάφρ. Κώνστα, τόμ. Α΄ σελ. 476 κ.ἑ. *Pauly-Wissowa*, Real Encycl. ἐν ἄρθρ. Ἀνδοκίδης. *Μπάρτ*, Λεξ. ἐγκυκλ. ἐν ἄρθρ. Ἀνδοκίδης.

ΑΝ. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

—Ἀνδοκίδης. Κεραμεὺς καὶ ἀγγειογράφος τῆς ἀκμῆς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης. Εἰργάσθη εἰς ἐρυθρόμορφα καὶ μελανόμορφα ἀγγεῖα. Ἀναφέρεται μάλιστα, ὅτι ἔγραφε πολλάκις δύο εἰκόνας εἰς τὸ ἴδιον ἀγγεῖον, τὴν μὲν μίαν ἐρυθρόμορφον, τὴν δὲ ἄλλην μελανόμορφον. Ι. Μ. Π.

Ἀνδομάτουνον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς βελγικῆς Γαλατίας (Πτολ II 9.9).

ἀνδορίτης (Andorit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν παρουσιαζόμενον εἰς κρυστάλλους τοῦ ῥομβικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος. Οἱ κρύσταλλοί του εἶναι βραχυστηλοειδεῖς. Εὑρίσκεται καὶ εἰς κρυσταλλικὰ συσσωματώματα καὶ εἰς χειροπληθεῖς μάζας. Ἔχει ἐξαιρετικὴν μεταλλικὴν λάμψιν, σκληρότητα κατά τι ἀνωτέραν τοῦ 3 βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 5,33—5,38. Εἶναι ἀδιαφανής, σκοτεινομολυβδόφαιος ἢ χαλυβδόφαιος μέχρι μέλανος καὶ ἐπὶ πλακὸς ἐκ πορσελάνης δίδει γραμμὴν μέλαιναν καὶ λαμπουσαν. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι διπλοῦν ἅλας θειαντιμονιούχου μολύβδου καὶ θειαντιμονιούχου ἀργύρου ($PbSb_2S_4 + AgSbS_2$). Εὑρέθη εἰς τὸ Felsöbanya τῆς Οὑγγαρίας.

Τα ὀρυκτὰ *σουντιτης* καὶ *βεμπνεριτης* ἐκ τῶν ὀρυχείων Itos παρὰ τὸ Oruro τῆς Βολιβιας ἀνήκουν εἰς τὸν ἀνδορίτην. Γ. Κ. Ι

Ἀνδόρρα *[Γεωγρ.]*. Ὁμὰς ἓξ κοινοτήτων εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Πυρηναίων ἐπὶ τῶν γαλλοϊσπανικῶν συνόρων μεταξὺ τῆς Γασκωνίας (νομὸς d'Ariège τῆς Γαλλίας) καὶ τῆς Καταλανίας (ἐπαρχία de Cérida) τῆς Ἱσπανίας, ἀποτελουσῶν ἴδιον οὐδέτερον κρατίδιον, τὴν *Δημοκρατίαν* τῆς *κοιλάδος τῆς Ἀνδόρρας* (République des vallées d'Andorre) ὑπὸ τὴν διοικητικὴν μὲν κυριαρχίαν (suzeraineté) τῆς Γαλλίας, τὴν θρησκευτικὴν δὲ ἀντίληψιν τοῦ ἐν Ἱσπανίᾳ ἐπισκόπου τοῦ Οὔργκελ (βλ. κατωτέρω *Ἀνδόρρας πολίτευμα)*.

Ἡ ἔκτασις τῆς Ἀνδόρρας ἀπὸ Β πρὸς Ν ὑπολογίζεται εἰς 44 χμτρ. καὶ ἀπὸ Α πρὸς Δ εἰς 40 τὸ ἐμβαδόν της ἀνέρχεται εἰς 452 τετρ. χμτρ. Ἔχει πληθυσμὸν 5231 κατοίκων ὁμιλούντων τὴν καταλανικὴν διάλεκτον, ὧν οἱ 600 κατοικοῦσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κρατιδίου, τὴν Andorra de Vieja. Αἱ ἓξ κοινότητες αὐτῆς εἶναι αἱ τῆς *Ἀνδόρρας, Κανίλλου* (Canillo), *Ἐνκὰμπ* (Encamp), *Ὀρδίνου* (Ordino), *Μασσάνας* (Massana) καὶ *Ἁγ. Ἰουλίας* (San Julia de Loria). Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν δασῶν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν ὡς καὶ μὲ τὸ ἐμπόριον τῶν ἐκ τούτων διαφόρων προϊόντων, οὐχ ἧττον ὅμως ὑπάρχουσι καὶ γεωργοί, καταγινόμενοι μάλιστα εἰς τὴν ἀμπελουργίαν, καὶ μεταλλωρύχοι ἐργαζόμενοι εἰς τὰ μεταλλοφόρα κοιτάσματα, ἅτινα ἐν τῇ περιφερείᾳ της ἀπαντῶνται. Δ. Ε. Μ

Πολίτευμα καὶ διεθνὴς θέσις τῆς Ἀνδόρρας.—Ἡ Ἀνδόρρα ἀνακηρυχθεῖσα εἰς ἀνεξάρτητον Δημοκρατίαν διὰ τῆς Χάρτας τοῦ Λουδοβίκου de Débonnaire, τῷ 801, ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ ἐπισκόπου τῆς Urgel καὶ τοῦ κόμητος τοῦ Foix δυνάμει τῆς ἀπὸ 8 Σεπτεμβρίου 1278 συμφωνίας, βραδύτερον δὲ διὰ τῶν Διαταγμάτων τῆς 3 Ἰουνίου 1882 καὶ τοῦ Φεβρουαρίου 1884 περιῆλθε καὶ εἰς τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Γαλλίας, πληρώνουσα εἰς αὐτὴν 960 φράγκα ἐτησίως. Ἡ Ἀνδορρα δὲν ἀποτελεῖ Πολιτείαν ὡς στερουμένη τῶν ἀπαραιτήτων στοιχείων τῶν χαρακτηριζόντων ἑκάστην Πολιτείαν, συνεπῶς καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτῆς ὡς Κράτους «οὐδετέρου» οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν, ὅπως οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν ἵνα θεωρηθῇ ὡς Πολιτεία, τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Ναβάρρας αὐτεκαλοῦντο «ἀνεξάρτητοι Ἡγεμόνες par indivis τῆς Ἀνδόρρας», ἀλλ' ἀποτελεῖ μεσαιωνικὴν κληρονομίαν χώρας διατελούσης ὑπὸ τὴν διπλῆν ἐπικυριαρχίαν τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Urgel πρὸς τὸν ὁποῖον πληρώνει 841 φράγκα ἀνὰ διετίαν. Εἰς τὴν Ἀνδόρραν τὴν νομοθεσίαν ἀσκεῖ τὸ «κυρίαρχον» Γενικὸν Συμβούλιον ἀποτελούμενον ἐξ 24 μελῶν (4 ἐξ ἑκάστης κοινότητος). Ἀνώτερον διοικητικὸν ὄργανον εἶναι ὁ «Σύνδικος» ὅστις εἶναι ἰσόβιος, ὑπάρχοντος καὶ τοῦ «Ἀντισυνδίκου» ὅστις ἐκλέγεται διὰ 4 ἔτη. Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ὑπὸ 2 «illustren», ὁ εἷς τῶν ὁποίων διορίζεται ἐπ' ἀόριστον ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ὁ δ' ἕτερος ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Urgel διὰ 3 ἔτη, παρ' αὐτοῖς δὲ ὑπάρχουν καὶ 2 «Baile» ὡς δικασταὶ πρώτου βαθμοῦ καὶ εἷς ἐφέτης διοριζόμενος ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Urgel. Τὰ ὁρκωτὰ δικαστήρια σύγκεινται ἀπὸ 2 «rahouadors» εἰς τοὺς ὁποίους ἔχει ἀνατεθῆ ἡ φροντὶς τῆς τηρήσεως τῶν ἐθιμικῶν κανόνων. Η. Γ. Κ.

Ἀνδόσινοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς ἰβηρικὸς ἐν Καταλωνίᾳ

Ἀνδούζη *[Γεωργ.]*· βλ. λ. Ἀντύζ.

ἀνδραβάνα (ἡ) (Andravana) *[Βοτ.]* κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀνάγυρις ἡ δύσοσμος* (Anagyris foetida). Δ. Ν. Π.

Ἀνδραβίδα. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται ἐν τῷ ὀμφαλῷ περίπου τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἠλείας, δηλαδὴ κατὰ τὸ μέσον τοῦ εὐφορωτάτου σημερινοῦ «κάμπου τῆς Γαστούνης», ³/₄ τῆς ὥρας ΒΑ τοῦ Πηνειοῦ, καὶ ἀριθμεῖ 2341 κατοίκους ἀσχολουμένους ἰδίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ δὴ τὴν καλλιέργειαν σταφίδων καὶ ἐλαιῶν. Ἔχει ἑλληνικὸν καὶ δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων. Δι' αὐτῆς διέρχεται ἁμαξιτὴ ὁδὸς καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Πατρῶν—Πύργου τῶν ΣΠΑΠ, ἀπέχουσα ἀπὸ μὲν τῶν πρώτων 62 χιλμτρ. καὶ ἀπὸ τοῦ δευτέρου 37 χιλμτρ. Ἔχει ταχ. τηλ. γραφεῖον γ΄ τάξεως καὶ εἰρηνοδικεῖον. Δ. Ε. Μ.

Ὑπὸ πολλῶν γράφεται καὶ *Ἀνδραβίς.*

—*[Ἱστορ.]* Ἡ *Ἀνδραβίδα* ἢ *Ἀνδραβὶς* (Andreville παρὰ τοῖς Φράγκοις) ἦτο κατὰ τὸ «Χρονικὸν τοῦ Μορέως» :

«ἡ χώρα ἡ λαμπρότερη στὸν κάμπον τοῦ Μορέως,
ὡς χώρα γὰρ ἀπολυτὴ κείτεται εἰς τὸν κάμπον
οὔτε πύργος οὔτε τειχιὰ εἶναι ποσῶς εἰς αὔτην,
οὔτε ση.

Ἐν τούτοις κατὰ τὴν περιοχὴν αὐτῆς

Digitized by Google

μαντικὰ ἴχνη ἀρχαίων κατοικιῶν εὑρέθησαν (πλὴν τάφων τινῶν), οὔτε σχετικαὶ μαρτυρίαι περὶ ἀρχαίου ἐν αὐτῇ κατοικισμοῦ. Ἐν τούτοις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος μ. Χ., ἡ Ἀνδραβίδα ἐμφανίζεται ὡς ἡ ἐν Ἠλείᾳ μεγαλυτέρα πόλις καὶ πρωτεύουσα αὐτῆς, ἐνῷ ἡ Ὤλενα κατεῖχε μετ' αὐτὴν τὰ δευτερεῖα. Τῷ 1204 μ. Χ. ὁ σταυροφόρος καὶ τυχοδιώκτης Γάλλος Γοδεφρεῖδος Βιλλεαρδουῖνος μετὰ τοῦ Ἕλληνος τοπαρχου τῆς Μεσσηνίας Ἰω. Κανταχουζηνοῦ καταλαβόντες τὴν Δ Πελοπόννησον ἐκυρίευσαν καὶ τὴν Ἀνδραβίδαν. Τῷ 1205, ἀποθανόντος τοῦ Κανταχουζηνοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ στασιάσαντος κατὰ τοῦ Βιλλεαρδουίνου, οὗτος συνεννοήθη μετὰ τοῦ Γάλλου Γουλιέλμου Σαμπλίττου ἢ Καμπενίτου (ὑποτελοῦς τοῦ Βονιφατίου), ἵνα συνεπιχειρήσωσι τὴν κατάκτησιν τοῦ Μορέως (=Πελοποννήσου). Πράγματι δὲ οὗτοι ἐκκινήσαντες μὲ 120 μόνον ἱππότας καὶ κυριεύσαντες ἐξ ἐφόδου τὰς Πάτρας ἐβάδιζον πρὸς τὴν Ἀνδραβίδαν, ὅτε οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ λαὸς αὐτῆς, ὡς «ἀτειχίστου τότε πρωτευούσης τῆς Ἠλείας» ἐξῆλθον μετὰ τῶν ἱερέων φερόντων τὸν Σταυρὸν καὶ τὰς Ἁγίας Εἰκόνας καὶ ἐδήλωσαν ὑποταγὴν πρὸς τὸν Σαμπλίττην ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ φεισθῇ τῶν κτήσεων καὶ τῆς θρησκείας αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ὑπεσχέθη καὶ ἐν μέρει ἐξετέλεσεν οὗτος. Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἀνδραβίδας οἱ Φράγκοι ἀρχηγοὶ κατέλαβον καὶ ὅλην σχεδὸν τὴν Πελοπόννησον, ἣν διῄρεσαν εἰς βαρωνίας μὲ 7 παπικὰς ἐπισκοπὰς και 94 ἱπποτικὰ φέουδα.

Τὴν Ἠλείαν ἐκράτησεν αὐτὸς ὁ Σαμπλίττης ὡς πρίγκιψ τοῦ Μορέως μὲ ἕδραν τὴν Ἀνδραβίδαν ἥτις συγχρόνως ἦτο καὶ ἕδρα τοῦ Λατίνου (παπικοῦ) ἐπισκόπου Ὠλένης ἢ Ἀνδραβίδας, ἔχοντος περιοχὴν τὴν Ἠλείαν. Ἡ διανομὴ δὲ τοῦ Μορέως εἰς βαρώνους, ἱππότας, ἐπισκόπους καὶ μοναχικὰ παπικὰ τάγματα (ναΐτας, μινωρίτας, κλ.) ἔγινε κατ' ἀπόφασιν γενικῆς συνελεύσεως τῶν Φράγκων συνελθόντων ἐν Ἀνδραβίδᾳ. Ὅτε δὲ προέκειντο γενικὰ ζητήματα μεταξὺ τῶν Φράγκων, συνήρχετο ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγ. Σοφίας, δηλ. ἐν τῷ μητροπολιτικῷ παπικῷ ναῷ τῆς Ἀνδραβίδας, ἢ ἐν τῇ μινωριτικῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγ. Φραγκίσκου ἐν Γλαρέτζῃ, ἡ λεγομένη *κούρτη*, δηλ. συμβούλιον ἐκ βαρώνων, ἱεραρχῶν καὶ ἄλλων ὑποτελῶν τοῦ Πριγκιπάτου, ἵνα ἐπιλύσωσιν αὐτὰ συμμετέχοντος καὶ τοῦ ἐν Ἀνδραβίδᾳ ἑδρεύοντος παπικοῦ ἐπισκόπου Ὠλένης.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σαμπλίττου εἰς Γαλλίαν (1209), ἔγινε δι' ἀπάτης πρίγκιψ τοῦ Μορέως ὁ Γοδοφρεῖδος Βιλλεαρδουῖνος μὲ ἕδραν ἐπίσης τὴν Ἀνδραβίδαν ὡς μεγαλυτέραν πόλιν τῆς Ἠλείας καὶ ὡς πρῴην ἕδραν τοῦ βυζαντινοῦ διοικητοῦ αὐτῆς. Τὸν ἄριστα διοικήσαντα τὸν Μορέαν πρίγκιπα τοῦτον διεδέχθη ἀποθανόντα τῷ 1218 ὁ υἱός του Γοδοφρεῖδος Β. Βιλλεαρδουῖνος (1218--1245), ὅστις δημεύσας τὰ κτήματα τοῦ λατινικοῦ κλήρου κατεσκεύασε διὰ τοῦ ἀντιτίμου αὐτῶν μέχρι τοῦ 1223 τὸ περιώνυμον καὶ μέχρι τοῦδε σωζόμενον ἐν μέρει καὶ ὀχυρώτατον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἀκρωτηρίου Χελωνάτα φραγκικὸν φρούριον *Χλουμοῦτσι* (Matagrifon καὶ Clairmon καὶ Castel-Tornese κατὰ τοὺς Φράγκους), ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶχε πλέον τὴν ἕδραν του. Ἐκόπτοντο μάλιστα ἐν εἰδικῷ ἐν αὐτῷ νομισματοκοπείῳ (οὗ ἴχνη σώζονται) καὶ τὰ *Τορνέζια* λεγόμενα νομίσματα. Τοῦ Χλουμουτσίου ἀπέχοντος τρίωρον περίπου Δ. τῆς Ἀνδραβίδας ηὐξήθη σὺν τῷ χρόνῳ πολὺ καὶ ἡ Γλαρέτζα, μόλις ὥραν ἀπέχουσα αὐτοῦ κατὰ τοὺς ΒΒΑ. πρόποδας ὡς ἐπίνειον καὶ τοῦ Χλουμουτσίου καὶ τῆς Ἀνδραβίδας καὶ τῆς ὅλης Ἠλείας. Καὶ οὗτος ὁ Γοδοφρεῖδος Βιλλεαρδουῖνος καὶ ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Γουλιέλμος Β′ ἀδελφός του (1235—1278) διηύθυνον ἄριστα, ὁ δὲ τελευταῖος ἔκτισεν ἐν Ἀνδραβίδᾳ καὶ μονὴν καὶ ναὸν τοῦ Ἁγ. Ἰακώβου, ἀνατεθέντα εἰς τοὺς ναΐτας, ἐκεῖ δ' ἐτάφησαν καὶ οἱ τρεῖς Βιλλεαρδουῖνοι. Διεδέχθησαν δ' αὐτοὺς ἐν σειρᾷ ποικιλώνυμοι (περὶ τοὺς 23) Φράγκοι πρίγκιπες μέχρι τοῦ 1432, πάντες μὲ ἕδραν τὴν Ἀνδραβίδαν καὶ ἐπίνειον τὴν Γλαρέτζαν καὶ φρούριον τὸ Χλουμούτσιον.

Παρὰ τὴν Ἀνδραβίδαν εἰς τὴν θέσιν *Μεσσίσκλην* (ἄγνωστον νῦν) καὶ περὶ ναΐσκον τοῦ Ἁγ. Νικολάου τῷ 1264 ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος (ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ), μὲ Ἕλληνας, Σλάβους καὶ Τούρκους μισθοφόρους, ὁρμηθεὶς ἀπὸ Μιστρᾶ συνῆψε μάχην πρὸς τοὺς Φράγκους πρὸς ἅλωσιν τῆς Ἀνδραβίδας, ἀλλ' ἡττήθη. Καὶ ἄλλαι ἄλλοτε συγκρούσεις ἔγιναν παρὰ τὴν Ἀνδραβίδαν εἴτε μεταξὺ Φράγκων πολεμούντων ἐναντίον ἀλλήλων διὰ τὴν κατοχὴν τοῦ Πριγκιπάτου, εἴτε μεταξὺ Φράγκων καὶ Ἑλλήνων τοῦ Μιστρᾶ. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἠλαττοῦτο ἡ λάμψις τῆς πόλεως καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς κατελάμβανεν ἡ κατὰ πολὺ αὐξανομένη Γλαρέτζα μὲ τὸ ἐν αὐτῇ κάστρον της καὶ μὲ τὸ ὑπὲρ αὐτὴν Χλουμοῦτσι, ὥστε, ὅτε τῷ 1433 ἡ Ἠλεία περιῆλθεν εἰς τοὺς Παλαιολόγους (Κωνσταντῖνον τὸν ΙΑ′ καὶ τοὺς ἀδελφούς του), ἡ Ἀνδραβίδα εὑρίσκετο ἐν σχετικῇ παρακμῇ. Ἐπὶ δὲ τῆς πρώτης περιόδου τῆς τουρκοκρατίας (1460—1687), τῆς βενετοκρατίας (1687—1715) καὶ τῆς δευτέρας τουρκοκρατίας (1715—1821), ἡ Ἀνδραβίδα δὲν ἀναφέρεται πλέον, διότι τὴν θέσιν αὐτῆς κατέλαβε σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἐγγὺς καὶ πρὸς Ν. αὐτῆς Γαστούνη. Ὁ Γάλλος Πουκεβὶλλ διελθὼν τὴν Ἠλείαν τῷ 1815 εὗρεν ἐν Ἀνδραβίδᾳ 60 τουρκικὰς οἰκογενείας καὶ 60 ἑλληνικάς. Κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τέλος οἱ ἐπὶ παλληκαρισμῷ καὶ ἀνδροπρεπεῖ μορφῇ καὶ ὡραιότητι φημιζόμενοι Ἀνδραβιδαῖοι πολλαχοῦ ἐπολέμησαν ὑπὸ τὸν ὀνομαστὸν ἀρχηγόν των καπετὰν *Κωσταντῆν Ἀνδραβιδιώτην*.

Ἡ Ἀνδραβίδα καὶ ἔκπαλαι καὶ νῦν ὑδρεύεται ἐκ φρεάτων καὶ δεξαμενῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν Φράγκων, πιθανώτατα, διωχετεύετο εἰς αὐτὴν πηγαῖον ὕδωρ ἀπὸ τῆς ὥραν πρὸς τὰ ΒΑΑ. αὐτῆς θέσεως *Μπάσια*, παρὰ τὸ χωρίον Ρετοῦνι, ὅπου ἀκόμη σώζεται μέγα φραγκικὸν κτίριον, πιθανώτατα ὑδραγωγεῖον, δεχόμενον καὶ συγκεντρῶνον ὕδωρ ἐκ πηγῶν, ὑψηλότερον ἐπὶ τῶν λόφων πηγαζουσῶν, καὶ μετοχετεῦον αὐτὸ διὰ μεγάλου ὀχετοῦ κτιστοῦ εἰς τὴν Ἀνδραβίδαν, ἂν καὶ δὲν ἀποκλείεται ὅτι τὸ μὲ μαρμάρινα κοσμήματα κτίριον τοῦτο ἦτο ἐξοχικὴ ἔπαυλις ἢ προάστειον αὐτῆς. Ἐγγὺς δὲ καὶ 8′ τῆς ὥρας Β. τῆς σημερινῆς κωμοπόλεως ὑπάρχει ἐπιμήκης πλάξ, ὑποκάτω τῆς ὁποίας ἔκειντο οἱ τάφοι τῶν τριῶν Βιλλεαρδουίνων, οἱ περὶ τὸ 1893 ἀνασκαφέντες ὑπὸ ἀπογόνων αὐτῶν, μετακομισάντων τὰ ὀστᾶ των εἰς Γαλλίαν. Ἐκεῖ δ' ἦτο καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγ. Ἰακώβου διασωζόμενος ζωηρῶς ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ λαοῦ καὶ ἀφιερωμένος ὑπὸ τῶν Φράγκων εἰς τοὺς ναΐτας. Ἄλλη δὲ πλὰξ μὲ γοτθικὸν σταυρὸν ἐγγύτερον τῆς Ἀνδραβίδας ἐπὶ ὑψώματος ἐμφαίνει τὴν Α. πρόσοψιν τοῦ ποτὲ φραγκικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Στεφάνου, τοῦ ὁποίου ἐσώζοντο τοῖχοι ἐπὶ Buchon (τῷ 1840). Πρὸς Β. τῆς κώμης Ἀνδραβίδας εὑρίσκονται ἐρείπια καὶ τοῦ ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῆς ὀρθοδόξου ναοῦ τῆς Θεοτόκου.

Οἱ φραγκικοὶ ναοὶ ἦσαν ὠχυρωμένοι καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ περὶ αὐτοὺς ἐστρατωνίζοντο οἱ μάχιμοι Φράγκοι. Ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ παρὰ τὸν νῦν ναὸν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου σώζονται τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια τοῦ ὀνομαστοῦ φραγκικοῦ καὶ παπικοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας, περὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἄδηλον ἂν ἱδρύθη ὑπὸ τῶν Φράγκων ἢ ἂν ἦτο πρότερον ὀρθόδοξος, ὅπερ πιθανώτερον, καὶ μετεσκευάσθη ὑπ' αὐτῶν εἰς παπικὸν ναόν. Τούτου διατηρεῖται μὲν τὸ περίπτερον τοῦ ἱεροῦ, ἐπεσκευασμένον καὶ ἐστεγασμένον ἤδη, ἀλλὰ διακρίνονται καὶ τοῦ λοιποῦ ναοῦ τὰ θεμέλια εὐχερῶς παρακολουθούμενα, ἐξ ὧν φαίνεται ὅτι ὁ ναὸς εἶχε μῆκος 45,50 καὶ πλάτος 18,85 μέτρων γαλλικῶν. Τὸ σωζόμενον ἱερὸν τοῦ ναοῦ ἔχει 3 διαμερίσματα μὲ θόλους, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μεσαῖον εἶναι ὑψηλότερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον, μὲ μεγάλην θύραν γοτθικήν, μὲ κόγχας καὶ θυρίδας γοτθικάς, μὲ παραστάδας καὶ κτιστοὺς κίονας καὶ μὲ τὰ λοιπὰ σχετικά. Τοῦτον δέ, μετατραπέντα μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Φράγκων εἰς ὀρθόδοξον, ἐπεχείρησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ μετατρέψωσιν εἰς τζαμίον κατὰ τὴν παράδοσιν, ἢ νὰ κτίσωσιν ἐπ' αὐτοῦ τοιοῦτο, ἀλλ' ἐκ συμβάντος θαύματος ἀπέσχον τῆς ἐκτελέσεως. Ἔξωθεν δὲ τοῦ νῦν ναοῦ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου εἶναι κατερριμμένοι κίονες τῆς φραγκικῆς ἐποχῆς ἐκ γρανίτου μονοκόμματοι, μεταφερθέντες, κατὰ τὸν Buchon, ἐξ Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Φράγκων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Buchon*, La Grèce continentale et la Morée σ. 50· κ. ἑξ. *Γ. Παπανδρέου*, Ἡ Ἠλεία διὰ μέσου τῶν αἰώνων τόμ. Α′ σ. 171–173 καὶ 327—350. ΑΔ. ΑΔ.

Ἀνδραβιδιώτης, *Κωνσταντῖνος*, ἢ ***Παπαδημητρόπουλος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἠλείας, ἀκολουθήσας τὸν Βιλαέτην καὶ κατόπιν τὸν Σισίνην. Τῷ 1824 προσεχώρησεν εἰς τὰς κυβερνητικὰς τάξεις, καὶ κατὰ τὸ ἐμφύλιον πόλεμον ἔλαβε δίπλωμα χιλιαρχίας. Τῷ 1825 ἠγωνίσθη μετὰ φανατισμοῦ πρὸς καταδίωξιν τῶν ἀνταρτῶν. Ἐπίσης γενναίως ἠγωνίσθη ἐναντίον τοῦ Ἰμπραὴμ εἰς πλείστας περιστάσεις. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν περιελήφθη εἰς τὴν τετάρτην τάξιν τῆς Φάλαγγος, ἔλαβε τὸ Σιδηροῦν Νομισματόσημον (1844) καὶ προήχθη (1847) εἰς ταγματάρχην τῆς ἐνεργοῦ Φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

ἀνδραγάθημα (τό)· κατόρθωμα, ἔργον γενναῖον, πρᾶξις αὐταπαρνήσεως. Β. Φ.

ἀνθραγαθία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνὴρ ἀγαθός, ἀνδρεια, γενναιότης.

ἀνδραγαθίζομαι· ἐμφανίζομαι ὡς δῆθεν ἀνὴρ ἀγαθός, γενναῖος, λέγω τὸν ἑαυτόν μου ἄνδρα ἀγαθόν.

ἀνδραγαθικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος, ὁ ἁρμόζων εἰς ἄνδρα ἀγαθόν.—Ἐπίρρ. *ἀνδραγαθικῶς*.

Ἀνδράγαθος. Στρατηγὸς τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, εἰς ὃν οὗτος ἐνεπιστεύθη τὴν διοίκησιν τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ τὴν φύλαξιν τῶν πρὸς τὴν Θρᾴκην ὁρίων τοῦ βασιλείου τῆς Μακεδονίας ἅτινα ἠπειλοῦντο ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Λυσιμάχου, βασιλέως τῆς Θρᾴκης. Ὁ Ἀνδράγαθος, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ βασιλεὺς Δημήτριος ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν πλείστων στρατιωτῶν του, προσχωρησάντων πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἠπείρου Πύρρον, ἔφυγεν ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Βέρροιαν στρατοπέδου του εἰς τὴν Κασσάνδρειαν καὶ ὅτι ὁ Πύρρος ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας (288 π. Χ.), παρέδωκε, κατὰ τὸν Πολύαινον (Δ′ 12.2), τὴν Ἀμφίπολιν εἰς τὸν Λυσίμαχον, ὅστις μετὰ τὴν παράδοσιν ἔσπευσε πρὸς συνάντησιν τοῦ Πύρρου διὰ νὰ ἀξιώσῃ τὴν μεταξύ των διανομὴν τῆς Μακεδονίας. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνδραγαθῶ, ἀόρ. *ἠνδραγάθησα*· δεικνύομαι ἀνὴρ ἀγαθός, γενναῖος, ἐκτελῶ πρᾶξιν αὐταπαρνήσεως. Β. Φ.

Ἀνδραγόρας. —1) Σύρος τις, ὅστις κατὰ τὰ μέσα τοῦ Γ′ π. Χ. αἰῶνος εἶχε γίνει σατράπης τῆς χώρας τῶν Πάρθων. Τοῦτον, εἰσελάσας εἰς τὴν χώραν του μετὰ ὁμάδος λῃστῶν, ὁ ἀγνώστου καταγωγῆς Ἀρσάκης ἐνίκησε καὶ ἐφόνευσεν, ἀνακηρύξας ἑαυτὸν σατράπην τῆς χώρας. — 2) Πάρθος τις ἐξ ἐπιγραφῆς τινος μόνον γνωστός. — 3) Ῥόδιός τις χαλκοχόος τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνδραδαία (ἡ) (Andradaea) *[Βοτ.]*. Εἶδος φυτοῦ τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνδραιοειδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνδράδελφος (ὁ) θηλ. *ἀνδραδέλφη*· ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἀνδρός, τοῦ συζύγου. Β Φ

ἀνδραδίτης (Andradit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὄνομα προταθὲν ὑπὸ τοῦ Dana δι' ὅλην τὴν τάξιν τῶν ἀσβεστοσιδηρούχων ἀνθρακίων (Kalkeisengranat) (βλ. **ἀνθράκια**). Γ. Κ. Γ.

ἀνδραΐζομαι· λαμβάνω μορφὴν ἀνδρός, ἐμφανίζομαι ὡς ἀνήρ: «τὰ γύναια ἀνδραΐζεσθαι καὶ τοῦ ἀνδρὸς φέρειν τὸ σχῆμα» *(Ἐπιφάνιος)*. Β. Φ.

Ἀνδραιμονίδης· **βλ. Ἀνδραίμων καὶ Θόας.**

Ἀνδραιμων —1) Πατὴρ τοῦ Θόαντος, βασιλεὺς τῆς Καλυδῶνος, θεμελιωτὴς τῆς Ἀμφίσσης, ἀρχηγὸς τῶν Αἰτωλῶν ἐν τῷ κατὰ τῆς Τροίας πολέμῳ, διαδεχθεὶς ἐν Καλυδῶνι τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Οἰνέα (Ἰλ. Β, 638 — Ὀδ. ξ, 499 — *Παυσ.* 5, 3, 7). Τὸ μνημεῖον αὐτοῦ ἐδεικνύετο ἐν Ἀμφίσσῃ. «Σὺν δὲ αὐτῷ ταφῆναι λέγουσι, προσθέτει ὁ Παυσανίας, καὶ Γόργην τὴν Οἰνέως, συνοικήσασαν τῷ Ἀνδραίμονι». —2) Υἱὸς τοῦ Ὀξύλου, σύζυγος τῆς Δρυόπης (*Ον.* Met. 9, 363). Παρὰ Ἀπολλοδώρῳ (2, 8, 3), οὗτος συγχέεται πρὸς τὸν προηγούμενον.— 3) Ἀδελφὸς τοῦ Λεοντέως (*Δ. Σ.* 4, 53). — 4) Πύλιος ἱδρυτὴς τῆς Κολοφῶνος (*Στρ.* 14, 633). ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀνδραιοειδῆ (τὰ) (Andaeoceae) *[Βοτ.]*. Βρυόφυτα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σχιζοκάρπων*. Φυτὰ πολύκλαδα μὲ διχοτομουμένους καὶ σκληροὺς κλαδίσκους χρώματος ὑπερύθρου καὶ ἐνίοτε μελανοῦ. Οἱ κλάδοι φέρουσι λογχοειδῆ φύλλα μετὰ πολυκλάδων κατὰ τὸ μέσον νευρώσεων. Τὰ *ἀνδραιοειδῆ* ἀπαντῶσιν ἐν Γαλλίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Γερμανίᾳ κτλ. Δ. Ν. Π.

Ἀνδράϊτξ (Andraitx) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς ἐκ τῶν Βαλλεαρίδων νήσου *Μαγιόρκα*, διανοιγόμενος 3 μίλλια νοτιοανατολικῶς τῆς νήσου *Δραγονέρα*, ἀποτελούσης τὴν δυτικὴν τῆς μεγαλονήσου ἐσχατιάν. Ἔχει δύο κυματοθραύστας, σχηματίζοντας στόμιον εὔρους 230 μέτρων. Τὸ βάθος του 6 $^1/_2$ ὀργυιῶν εἰς τὸ στόμιον φθάνει εἰς 6 πόδας πρὸς τὴν ἀκτήν, δι' ὃ ὁ λιμὴν ἀπρόσφορος εἰς μεγάλα πλοῖα. Εἰς τὸ ἀκροχήλιον τοῦ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι κυματοθραύστου φάρος λευκοῦ σκαρδαμύσσοντος φωτὸς διὰ τριάδος ἐκλείψεως (19 μιλ. φωτοβολία μηχανήματος, 11 γεωγραφική). Ἡ φερώνυμος πόλις (7,500 κάτ.) ἣν ἐξυπηρετεῖ ὁ λιμὴν οὗτος (πλάτ. 39° 32′, μῆκ. 2° 23′ ἀν.) εὑρίσκεται εἰς 2 $^1/_2$ μίλλια ἔνδον. Σ. Ε. Λ.

Ἄνδρακα *[Γεωγρ.]*· βλ. Ἄνδραπα.

ἀνδράκλα (ἡ) *[Βοτ.]*· **βλ. ἀνδράχνη.**

Ἀνδρακὸς *Νικόλαος*. — 1) Κρὴς Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς εἰς τὰ Σφακιὰ περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Τῷ 1812 μετέσχε τοῦ σώματος τοῦ Μουτσογιάννη καὶ Τσελεπῆ, οἵτινες ἑνωθέντες μετὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς μεγαλονήσου Χατζῆ - Ὀσμὰν πασᾶ, κατεδίωξαν τὴν τρομερὰν συμμορίαν τοῦ Τουρκοκρητὸς Μεχμὲτ Γενίτσαρη ἀποτελουμένην ἀπὸ τετρακοσίους ἄνδρας. Μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἐπαναστάσεως διέμενεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Κατόπιν ἔφθασεν εἰς Σάμον καὶ ἐκεῖθεν διέβη εἰς Κρήτην, ὅπου ἠγωνίσθη ἐπὶ τριετίαν. Σταλεὶς μετὰ ταῦτα εἰς Πελοπόννησον, ἐφονεύθη τῷ 1825 εἰς τὴν μάχην τοῦ Νεοκάστρου. Γ. Δ. Κ.

—2) ***Σταῦρος***. Ἀγωνιστὴς ἀπὸ τὰ Σφακιὰ τῆς Κρήτης, ἀδελφὸς πρεσβύτερος τοῦ *Νικολάου*. Μετασχὼν τοῦ ἀγῶνος ἐναντίον τοῦ Μεχμὲτ-Γενίτσαρη τῷ 1812, ἀπεχώρησε κατόπιν εἰς τὴν Μι-

Digitized by Google

κρὰν Ἀσίαν καὶ μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κρήτην. Διεκρίθη εἰς Αὐλοπόταμον, εἰς τὴν Ἱεράπετραν καὶ εἰς διαφόρους μάχας εἰς ἃς ἐπανειλημμένως ἐτραυματίσθη. Τῷ 1826 ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀμνάδου. Γ. Δ. Κ.

Ἀνδρανίδας. Ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο Σικυώνιος τις ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνδράνοβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 679 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Δ. Ε. Μ.

Εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς τετάρτου ἀπὸ τοῦ χωρίου εἶναι ἐγκατεσπαρμένα κατὰ χώραν θραύσματα ἀρχαίων κεραμίδων καὶ πίθων, ἔνδειγμα ὅτι ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ἀρχαῖος συνοικισμός. Τὸ μέρος τοῦτο οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ὀνομάζουν «*Πολεμος*», κατὰ τὴν λαϊκὴν δὲ παράδοσιν· «στὸν Πόλεμο ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια πολεμοῦσαν οἱ Σπαρτιῶτες (οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Σπαρτιὰ τῆς Τριχωνίας) μὲ τοὺς Ἀνδρανοβῖτες. Πρῶτα νίκησαν οἱ Σπαρτιῶτες τοὺς Ἀνδρανοβῖτες, ἀλλὰ ὕστερα τοὺς ἐνίκησαν οἱ Ἀνδρανοβῖτες, καὶ τοὺς κατεδίωξαν ὡς τη ράχη καὶ τοὺς ἔτρεψαν πρὸς τὰ κάτω» (βλ. *Λαογρ.* τόμ. Η' σελ. 17. «Σύμμεικτα αἰτωλικὰ» *Λουκοπούλου*).

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο εὐδοκιμεῖ ἡ μαύρη μορέα, ὁ καρπὸς τῆς ὁποίας ἀποστάζεται παρὰ τῶν κατοίκων, παραγομένου χαρακτηριστικοῦ οἰνοπνευματώδους ποτοῦ, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «*μοῦρο*». Δ. Λ.

Ἄνδραπα. Ἀρχαία πόλις τῆς Παφλαγονίας ὀνομασθεῖσα, κατὰ Πτολεμαῖον, καὶ *Νεοκλαυδιούπολις* κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους. Εἶναι πόλις μεσόγειος, κειμένη δυτικῶς τῆς Ἀμισοῦ, εἰς ἀπόστασιν 70 χιλιομέτρων, πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ἅλυος ἐπὶ τῆς δεξιᾶς του ὄχθης. Κατὰ τὴν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ διοικητικὴν διαίρεσιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους τὰ Ἄνδραπα ἦσαν μία τῶν ὀκτὼ πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν τὴν ἐπαρχίαν Ἑλενοπόντου, ἀργότερα δὲ κατὰ τὴν διαίρεσιν εἰς στρατιωτικὰς περιφερείας, τὰ λεγόμενα θέματα, ἀνῆκον εἰς τὴν τρίτην Καππαδοκίαν, ὀνομαζομένην *θέμα ἀρμενιακόν*, ὡς συνορεύουσαν πρὸς τὴν Ἀρμενίαν.

Μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν ἡ πόλις μετέβαλεν ὄνομα ὀνομασθεῖσα *Βεζὶρ Κιοπροῦ (Γέφυρα τοῦ Βεζύρη)*. Σήμερον ἡ πόλις εἶναι ἕδρα ὑποδιοικήσεως ἐξαρτωμένη διοικητικῶς ἐκ τῆς Ἀμισοῦ καὶ ἔχει πληθυσμὸν περίπου 9,000 κατ. ἀμειγῶς τουρκικόν. Πρὸ τοῦ 1914 εἶχε καὶ 35 οἰκογενείας ἑλληνικὰς καὶ 65 ἀρμενικάς. Ἡ περιφέρεια τῆς πόλεως ἔχει ἔδαφος γόνιμον εἰς δημητριακοὺς καρπούς, παράγουσα ἄφθονον σῖτον καὶ ἀραβόσιτον, πρὸς τούτοις δὲ καὶ πολλὰς νομὰς συντελούσας πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας.

Ἐκκλησιαστικῶς τὰ Ἄνδραπα ἀπετέλουν κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἐπισκοπήν, ἡ ὁποία, ἄγνωστον πότε, ὑπήχθη διοικητικῶς εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀμασείας (βλ. λ.). Πρῶτος ἐπίσκοπος ἀναφέρεται ὁ *Παράλιος*, ὁ ὁποῖος παρεκάθησεν εἰς τὴν γ' ἐν Ἐφέσῳ οἰκουμενικὴν σύνοδον τῷ 431, εἰς δὲ τὴν δ' ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον τῷ 451 ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ τοῦ διακόνου *Εὐχαρίου*, ὡς φαίνεται εἰς τὰ πρακτικὰ «Παράλιος ἐπίσκοπος πόλεως Ἀνδράπων ὁρίσας ὑπέγραψα διὰ Εὐχαρίου διακόνου». Μετὰ τοῦτον ἀναφέρεται ὁ *Παῦλος*, ὑπογράψας τὴν ἐπιστολὴν τῆς συνόδου τῆς ἐπαρχίας Ἑλενοπόντου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα, ὁ *Ἰωάννης* παρακαθήσας εἰς τὴν στ' οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 680, ὁ *Σέργιος* παρακαθήσας εἰς τὴν ἐν Τρούλλῳ σύνοδον τῷ 691, ὁ *Θεοδόσιος* ἀντιπροσωπευθεὶς ὑπὸ τοῦ διακόνου *Μαρίνου* εἰς τὴν ζ' οἰκουμενικὴν σύνοδον ἐν Νικαίᾳ τῷ 787 καὶ τελευταῖος ὁ *Ἀντώνιος* παρευρεθεὶς εἰς τὴν ἐπὶ Φωτίου σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 878. Α. Α. Π.

Ἀνδραπάνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῶν Ἰνδιῶν, ἥτις ἔκειτο ἐντεῦθεν τοῦ Γάγγου ποταμοῦ (*Πτ.* VII· 1.56). Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνδραποδίζω· καθιστῶ τινα ἀνδράποδον, ἀπάγω ἐλεύθερον καὶ πωλῶ αὐτὸν ὡς δοῦλον· || μεταφρ. καθιστῶ τινα ἄβουλον, ὑποχείριον τῶν ὀρέξεών μου. Β. Φ.

ἀνδραποδισμὸς (ὁ) καὶ *ἀνδραπόδισις* (ἡ)· ἡ ὑποδούλωσις ἐλευθέρου, πώλησις ἐλευθέρου ὡς δούλου: «ἀνδραποδισμὸς τῶν κατοίκων κυριευθείσης πόλεως». Β. Φ.

— **ἀνδραποδισμοῦ** *γραφὴ [Ἀρχ. Ἑλλ. Δικ.]*. Ἠσκεῖτο αὕτη κατὰ τῶν ἀνδραποδιστῶν (βλ. λ.) καὶ ἐπήγετο τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου καὶ ἀτιμίαν (*Δημοσθ.* κατὰ Μειδίου 49, κατὰ Φιλίππου Α. 47, *Ἀριστοφ.* Πλοῦτος 520, *Ἰσοκρ.* περὶ ἀντιδ. 90, *Πλουτάρχ.* Λυκοῦργ. 12). Ἡ γραφὴ ἀνδραποδισμοῦ ἠσκεῖτο καὶ «ἐάν τίς τινα δίκῃ παραγενέσθαι κωλύσῃ βίᾳ εἴτε αὐτὸν εἴτε μάρτυρας (*Πλάτ.* Νόμοι ιβ' 955). ΙΩ. Δ. ΖΕΠΟΣ

ἀνδραποδιστὴς (ὁ)· ὁ ἀνδραποδίζων, ὁ καθιστῶν τον ἐλεύθερον δοῦλον, ὁ πωλῶν τὸν ἐλεύθερον ὡς δοῦλον· κατὰ ἀνώνυμον δὲ γραμματικὸν καὶ «ὁ τοὺς δούλους ἀπὸ τῶν δεσποτῶν ἀποσπῶν εἰς ἑαυτόν, ἐπὶ τῷ ἀπαγαγεῖν ἀλλαχοῦ καὶ διαπωλῆσαι» (βλ. καὶ ἀνδραποδισμός). Β. Φ.

ἀνδραποδιστικός, *—ή, —όν·* ὁ κατάλληλος εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τινὰ ἀνδράποδον, ὑποδουλωτικός: «ἀνδραποδιστικὰ μέτρα,—νόμοι».—Ἐπίρρ. *ἀνδραποδιστικῶς*. Β. Φ.

ἀνδράποδον (τό)· ὁ δοῦλος, ἄνθρωπος πωλούμενος καὶ ἀγοραζόμενος ὡς κτῆνος· || ὁ δι' αἰχμαλωσίας εἰς κατάστασιν δουλείας περιελθών· || μεταφρ. ἄνθρωπος ἄβουλος καὶ ἀπηλλοτριωμένος τῶν ἀνδρικῶν ἀρετῶν, δουλοπρεπής, εὐτελής, ποταπός. Β. Φ.

ἀνδραποδώδης (ὁ, ἡ),*—ες* (τό)· ὁ ἁρμόζων εἰς ἀνδράποδον, ἢ ὅμοιος μὲ ἀνδράποδον, εὐτελής, χαμερπής, φαῦλος· ἀντίθ. *ἐλευθέριος*: «ἀνδραποδώδης συμπεριφορά». Β. Φ.

ἀνδραποδώνης (ὁ)· ὁ ἀγοράζων καὶ πωλῶν δούλους· ὁ δουλέμπορος.

ἀνδραποδωνία (ἡ)· ἡ δουλεμπορία.

Ἀνδράρης. Ἀθηναῖός τις, υἱὸς τοῦ Φιλωνίδου. Γνωστὸς μόνον ἐξ ἀττικῆς τινος ἐπιγραφῆς. Γ. Δ ΚΑΨ.

ἀνδράριον (τό)· ὑποκοριστ. τοῦ *ἀνὴρ* πρὸς δήλωσιν χλευασμοῦ, εὐτελής, χαμερπής, φαῦλος (πβλ. *ἀνθρωπάριον, γυναικάριον κ.τ.τ.*). Β. Φ

ἀνδράριστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τῶν ἀνδρῶν ἄριστος, ο ἐξοχώτατος (Συλλ. Ἐπιγρ 8762).

Ἀνδράριστος (ἢ *Ἀνδάριστος*, ὅπερ καὶ ὀρθότερον) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Πελαγονίας, ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (III 13, 34) καὶ τοῦ Πλινίου (XIV. 17) μνημονευομένη. Εἶναι ἄγνωστον ποῦ ἔκειτο. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἄνδρας (ὁ)· ὁ ἀνὴρ (βλ. λ.).

ἀνδράσιτος (ὁ)· ὁ ἀνθρωποφάγος (*Μιχ. Ἀκομ.* Πανηγ. σ. 32, 18).

Ἀνδράσυ· βλ. Ἀντράσυ.

ἀνδράχνη (Portulaca) ἢ *ὀλισθηρὶς* κατὰ Χελδράϊχ *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν ἐτησίων ἢ πολυετῶν τῆς τάξεως τῶν *λυτικωδῶν* (Portulacaceae), φερόντων φύλλα σαρκώδη. Ἀριθμεῖ περὶ τὰ 40 εἴδη, φυόμενα ἐν ταῖς τροπικαῖς ἢ θερμαῖς χώραις. Ἐξ αὐτῶν εὑρίσκεται ἐν Ἑλλάδι αὐτοφυὲς *ἀνδράχνη ἡ λαχανηρὰ* (Portulaca oleraciae) τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀντράκλα, ἀνδράχλα, γλυστρίδα* ἢ *χοιροβότανο*. Τὸ εἶδος τοῦτο φύεται εἰς ἀμμώδεις γαίας ὡς ζιζάνιον αὐτοσπειρόμενον.

Ἐκ τῶν καλλωπιστικῶν εἰδῶν τῆς *ἀνδράχνης* καλλιεργεῖται τὸ εἶδος *ἀνδράχνη ἡ μεγανθὴς* (P. Grandiflora). Τοῦτο σπειρόμενον ἢ φυτευόμενον κατὰ τὴν ἄνοιξιν ἐπὶ ἐδάφους πτωχοῦ καὶ ἐκτιθεμένου εἰς τὸν ἥλιον παράγει μεγάλα ἄνθη διαμέτρου 2—3 ἑκ., μονὰ ἢ διπλᾶ, διαφόρων χρωμάτων. Ἡ ἄνθησις παρατείνεται καθ' ὅλον τὸ θέρος. Π Θ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **ἀνδράχνη** ἢ *ψευδανδράχνη* (Andrachne). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται ἕτερα φυτὰ τῆς τάξεως τῶν *εὐφορβιωδῶν* (Euphorbiaceae). Ταῦτα εἶναι χαμηλοὶ θάμνοι ἢ πολυετῆ φυτὰ μετὰ ζωηρῶς πρασίνου φυλλώματος. Ὑπάρχουσιν εἴδη τινὰ ἐν καλλιεργείᾳ, χρησιμοποιούμενα ὡς περιχειλώματα κήπου ἐκ θάμνων. Ἐξ αὐτῶν τὰ καλύτερα εἶναι *ἀνδράχνη ἡ φυλλανθοειδὴς* (A. phyllanthoides) καὶ A. colchica, εὐδοκιμοῦντα ἐφ' οἱουδήποτε ἡλιαζομένου καὶ ἀποστραγγιζομένου ἐδάφους. Π. Θ. Α.

Ἀνδρεαδάκης, *Ἀδάμ*. Κρὴς ἐκ τῶν προυχόντων τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνου, ὅστις ἐδολοφονήθη τῷ 1812 ὑπὸ Τουρκοκρητῶν, διότι μετέσχε τοῦ διωγμοῦ ἐναντίον τοῦ Μεχμὲτ Γενίτσαρη. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀνδρεαδάκης, *Ἀλέξανδρος*.** Ἀγωνιστὴς ἐξ Αὐλοποτάμου τῆς Κρήτης, ὅστις ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Ἀγῶνος ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ὁμάδος Αὐλοποταμιτῶν μὲ τοὺς ὁποίους γενναιότατα ἠγωνίσθη καθ' ὅλην τὴν ἐπανάστασιν. Διακριθεὶς ἰδίως εἰς πολλὰς συμπλοκὰς μετὰ τὸν φόνον τοῦ *Ἀγριολίδου*, ὑπῆρξε μεταξὺ ἐκείνων τῶν ὁπλαρχηγῶν, οἵτινες ἐπεδίωξαν τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ Ἀγῶνος καὶ μετὰ τὰ πρωτόκολλα διὰ τῶν ὁποίων ἡ Κρήτη ἀπεσπᾶτο τῆς ἀπελευθερουμένης ἑλληνικῆς οἰκογενείας. Μετὰ τὸ 1830, καὶ ἀφοῦ διὰ τελευταίαν φορὰν ἐπολέμησε παρὰ τὰ Στρούμπουλα πρὸς σῶμα Τουρκοαιγυπτίων, ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν νῆσον, ἐλθὼν δὲ εἰς τὸ ἐλεύθερον βασίλειον περιελήφθη εἰς τὴν Φάλαγγα, καί, ἀφοῦ ὑπηρέτησε τὴν πατρίδα εἰς διαφόρους ἐπαρχίας, ἀπεβίωσε τῷ 1854 ὡς ταγματάρχης τῆς ἐνεργοῦ Φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀνδρεαδάκης, *Νικόλαος Ἀνδρ*.** Ἀγωνιστὴς ἐκ Βρυσῶν Ἀμαρίου τῆς Κρήτης, γεννηθεὶς πιθανῶς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Τῷ 1822 ὁ πατήρ του Ἀνδρέας ἐσφάγη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἡ δὲ μήτηρ του τότε παραλαβοῦσα αὐτὸν καὶ τὴν ἀδελφήν του κατέφυγεν εἰς Ναύπακτον. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ὁ Ἀνδρεαδάκης ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γενέτειραν, ὅπου μονίμως διαμένων καὶ ἱδρύσας οἰκογένειαν πολλαχῶς εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου, καὶ συχνὰ ἀναφέρεται ὡς σχολειακὸς ἔφορος. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς μεγάλης τοῦ 1866 ἐπαναστάσεως, ὅτε συνῆλθον εἰς Κουτσουνάρια τῶν Χανίων ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης, ἦλθε καὶ ὁ Ν. Ἀνδρεαδάκης ὡς πληρεξούσιος Ἀμαρίου. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ἐκηρύχθη καὶ ἐγενικεύθη ἡ ἐπανάστασις ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι μέλος τῆς Συνελεύσεως ὁ Ἀνδρεαδάκης. Ἐχρησίμευσε μάλιστα καὶ ὡς ἕδρα ταύτης τὸ χωρίον του Βρύσες, ἐπί τινα χρόνον, ὡς καὶ τὸ 1822 ἐπὶ Ἁρμοστοῦ Κρήτης Τομπάζη, διότι δὲν εἶχε μόνιμον ἕδραν ἡ Συνέλευσις, ὡς καὶ ἡ κατόπιν Προσωρινὴ Κυβέρνησις, ἀλλὰ μετέβαινεν ὅπου αἱ ἀνάγκαι ἐπέβαλλον. Καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 μετέσχε τῶν Συνελεύσεων Φρὲ καὶ Κάμπων ὡς πληρεξούσιος Ἀμαρίου καὶ τῆς τελευταίας, ἥτις συνειργάσθη μετὰ τοῦ Κωστάκι-πασᾶ πρὸς σύνταξιν τοῦ Ὀργανικοῦ κοινῶς ὀνομασθέντος νόμου, ἤτοι τῆς Συμβάσεως τῆς Χαλέπας. Ἡ δρᾶσις τοῦ Ἀνδρεαδάκη ἦτο κυρίως πολιτική, ἕνεκα τῆς ἁδρᾶς νοημοσύνης, τὴν ὁποίαν ἐμφύτως εἶχεν καὶ ἣν ἐνίσχυσε μὲ τὰ ὀλίγα τῆς ἐποχῆς του γράμματα. Διὰ τοῦτο τὴν ὁπλαρχηγίαν ἐν τῷ χωρίῳ του εἶχεν ἀνατεθειμένην εἰς τὸν Μαθιὸν Μαθιουλάκιν ἐκ Συηλὲ τῷ 1866 καὶ εἰς τὸν υἱόν του Γεώργιον τῷ 1878. Μετέσχεν ὅμως τῶν κακουχιῶν τοῦ 66 καὶ ἐκινδύνευσε ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης τῷ 1869, ὅτε ἀπεκλείσθη μετὰ πολλῶν ἄλλων εἰς Ἀραβάνες Μυλοποτάμου, ὅπου ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας μόνην τροφήν, δυσεύρετον καὶ ταύτην καὶ ἀκριβὰ ἀγοραζομένην, εἶχον βαλάνους πρίνων, τιμωμένους ἕκαστον ἀντὶ 5 γροσίων. Κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην ἔπαθεν ἡ ὑγεία του, ἀσθματικὸς δ' ἔκτοτε ἔζησε μέχρι τοῦ 1887, ὅτε ἀπέθανεν, ἀφήσας μνήμην ἀγαθὴν γενναίου καὶ φιλοπάτριδος ἀνδρός. Ε. ΓΕΝΕΡΑΛΙΣ

Ἀνδρεάδης, *Ἀλέξανδρος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Σάμου. Καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς καὶ ὡς γραμματεὺς διαφόρων ὁπλαρχηγῶν. Περιελήφθη εἰς τὴν ἕκτην τάξιν τῆς Φάλαγγος, ἀπέθανε δὲ τῷ 1862. Γ. Δ. Κ.

—**Ἀνδρεάδης, *Ἀνδρέας Μ*.** Καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τὴν 30 Νοεμβρίου 1876 ἐξ οἰκογενείας καταγομένης ἐκ Κρήτης· Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων καὶ ἔλαβε δύο διπλώματα: τῆς Νομικῆς καὶ τῶν Πολιτικῶν καὶ Οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν, ἀριστεύσας καὶ βραβευθεὶς διὰ τὴν ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβήν του. Συνεπλήρωσεν εἶτα τὰς σπουδάς του ἐν Ἀγγλίᾳ, ὁπόθεν, μετὰ δεκαετῆ διατριβὴν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας τῷ 1902 καὶ ἐγένετο ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας, κατὰ δὲ τὸ 1906 καθηγητὴς τῆς αὐτῆς ἕδρας, ἣν καὶ κατέχει ἔκτοτε. Ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ του ὡς καθηγητοῦ, κατέγινεν εἰς οἰκονομικὰς καὶ ἱστορικὰς ἐρεύνας, δημοσιεύσας εἰς τὴν ἑλληνικήν, τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν πλείστας ἱστορικὰς βιογραφίας καὶ μελέτας, εἴτε εἰς ἰδιαίτερα βιβλία, εἴτε εἰς εἰδικὰ περιοδικὰ συγγράμματα, εἴτε καὶ περιλαμβανομένας εἰς μαθήματα διδαχθέντα εἰς διάφορα πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης, παρ' ὧν ἐκαλεῖτο νὰ διδάξῃ. Ἐπίσης συνέγραψε πλῆθος μελετῶν περιλαμβανουσῶν ποικίλα σύγχρονα θέματα ἐκ τῆς δημιουργηθείσης ἐν Εὐρώπῃ οἰκονομικῆς καταστάσεως πρὸ καὶ μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ὡς καὶ περὶ τῶν φάσεων τὰς ὁποίας ἠκολούθησεν ὁ οἰκονομικὸς βίος τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν.

Ἐκ τῶν ἱστορικοοικονομικῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀνδρεάδη μνημονεύομεν τά: «Histoire de la Banque d'Angleterre» (Paris 1904), μεταφρασθὲν καὶ Ἀγγλιστί· «Περὶ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Βυζαντίου» (1908) μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν γαλλικήν· «Les obligations financières envers la dette publique Ottomane de provinces détachées de l'empire Turc, depuis le Traité de Berlin», (Paris 1908)· «Τὸ μονοπώλιον τοῦ καπνοῦ καὶ ἡ σύμβασις τῆς σιγαροποιίας» (1909)· «Οἰκονομικὴ διοίκησις τῆς Τουρκοκρατίας» (1910)· «Οἰκονομικὴ διοίκησις τῆς Ἑπτανήσου ἐπὶ Ἑνετοκρατίας» (1914)· «Περὶ δημοσιονομικῶν θεωριῶν τοῦ Ἀριστοτέλους» (1915)· «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Δημοσίας Οἰκονομίας» (1908), λαβοῦσα τὸ βραβεῖον τῆς Société des Études Grecques τῶν Παρισίων «Περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τοὺς μέσους χρόνους» (1915)· «La marine marchande grecque pendant et après la guerre mondiale» (Bruxelles 1923)· «Μαθήματα Οἰκονομικῆ Δημοσίας Οἰκονομίας» (1923-27)·

Digitized by Google

διοίκησις τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Τουρκοκρατίας» κτλ. Ἐκ τῶν πολιτικῶν μελετῶν τοῦ Ἀνδρεάδου μνημονεύομεν τὰς ἀκολούθους: «Ἑλλὰς καὶ Μακεδονία» (Τεργέστη 1905)· «Ἡ ἕνωσις τῆς Ἑπτανήσου καὶ ἡ Διοίκησις τῆς Προστασίας» (Ἀθῆναι 1907)· «La Grèce devant le Congrès de la paix» (Paris 1919)· «La destruction de Smyrne et les dernières atrocités turques en Asie Mineure» κτλ.

Ὁ Ἀνδρεάδης, καλλιεργῶν ἐπίσης τὴν λογοτεχνίαν, ἐδημοσίευσε πλείστας ἱστορικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας, κριτικὰς περὶ συγχρόνων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ποιητῶν (ἐκδόσας μετὰ τοῦ Πετροκοκκίνου καὶ τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Ἐμμανουὴλ Ροΐδου), θεατρικὰς κριτικὰς (ὑπὸ τὸ ψευδ. *Ἀλκ—*) κἄ.

Εἰς τὸν Ἀνδρεάδην ἀνετέθησαν ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ Κράτους διάφοροι ἐπιστημονικαὶ καὶ διπλωματικαὶ ἀποστολαὶ εἰς Εὐρώπην καὶ Ἀμερικὴν κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον καὶ μετ' αὐτόν. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας ἀποτελεῖ μέλος αὐτῆς, εἶναι δὲ ἐπίσης ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου, τῆς Ἀγγλικῆς Royal Economic Society, τῆς Ἀκαδημίας τῶν Πολιτικῶν τῆς Νέας Ὑόρκης και ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λυῶνος. Διηύθυνε καθ' ὅλην τὴν ἔκδοσίν του τὸ ἡμιεπίσημον «Bulletin d'Orient» καὶ ἐχρημάτισεν ἐπὶ μακρὸν ἀνταποκριτὴς τοῦ Παρισινοῦ «Χρόνου» ἐν Ἀθήναις. Τῷ 1921 διετέλεσε πληρεξούσιος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τοῦ Λαυνάβεως. —Ω.

— **Ἀνδρεάδης, *Ὀδυσσεύς*.** Λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1860 Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως», μέλος τῆς Κεντρικῆς Πατριαρχικῆς ἐπιτροπῆς, ἱδρυτὴς τοῦ Διδασκαλικοῦ Συνδέσμου καὶ διευθυντὴς τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος ἐν Κωνσταντινουπόλει. Α. Χ.

Ἀνδρέαι (οἱ), καὶ ***Ἀνδρέηδες*.** Ἐκαλοῦντο οὕτω κατὰ τὸν Ἀγῶνα μονολεκτικῶς ἀπὸ πολλοὺς Πελοποννησίους ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης καὶ ὁ Ἀνδρέας Λόντος. Θεωρεῖται πιθανὸν ὅτι οὕτω τοὺς ἀπεκάλεσε πρῶτος ὁ καὶ εἰς τὴν μετέπειτα συγγραφεῖσαν ἱστορίαν του *Ἀνδρέηδες* ἀποκαλῶν τοὺς δύο Πελοποννησίους ἀγωνιστάς, Σπυρίδων Τρικούπης, ὅστις δὲν διέκειτο φιλικῶς πρὸς αὐτούς, λόγῳ τοῦ κοτζαμπασισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐνεσάρκωνον. Γ. Δ. Κ.

Ἀνδρεάνας, *Ἀνδρέας Δ*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Ψαρῶν. Μέχρι τοῦ ἔτους 1823 ὑποπλοίαρχος ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου Δ Κοτζιᾶ ἐτραυματίσθη θανασίμως κατά τινα ναυμαχίαν.

— **Ἀνδρεάνας, *Ἀνδρέας Θ*.** Ἀγωνιστὴς καὶ οὗτος ἐκ Ψαρῶν. Ἀπὸ τοῦ 1821—1824 συμμετέσχεν εἰς τὸν Ἀγῶνα, κατὰ τὸ ἔτος δὲ 1825 προσελήφθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν.

Ἀνδρέας, γεν. *—ου καὶ —α*. Κύριον ὄνομα ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχαιότητι, γενόμενον κοινότατον κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους εἰς πάσας τὰς χριστιανικὰς χώρας, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου.

ΑΡΧΑΙΑ ΕΠΟΧΗ

—**Ἀνδρέας ὁ *Σικυώνιος*.** Πρόπαππος τοῦ Κλεισθένους. Ὑπηρετῶν οὗτος τοὺς ἄρχοντας ἐπὶ μισθῷ ἐμαστιγοφόρει, μαστιγοφορῶν δὲ εἶχεν ἀκολουθήσει ἐκ Σικυῶνος εἰς Δελφοὺς τοὺς θεωρούς, ὅτε ἐδόθη εἰς αὐτοὺς χρησμὸς ὅτι ἐπὶ 100 ἔτη θὰ μαστιγονομηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τούτου, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ μάθωσιν ὅτι ἔχει γεννηθῇ υἱὸς εὐθὺς ὡς θὰ φθάσωσιν εἰς Σικυῶνα (Διοδ. VIII. 24).

— **Ἀνδρέας.** Τύραννος τῆς Σικυῶνος· βλ. λ. Ὀρθαγόρας.

— **Ἀνδρέας.** Ἀθηναῖος, ἐκ τοῦ δήμου Πειραιῶς, ἐπιμελητὴς Δήλου γενόμενος καὶ κῆρυξ τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλῆς. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἀναφέρεται καὶ ἕτερος Ἀθηναῖος ἄρχων.

— **Ἀνδρέας.** Ἀργεῖος, υἱὸς τοῦ Λυσίππου, ἀνδριαντοποιός (*Παυσ.* 6,16,7).

— **Ἀνδρέας.** Ἱστορικὸς ἐκ Πανόρμου (Ἀθήν. 14,634a).

— **Ἀνδρέας.** Μουσικὸς ἐκ Κορίνθου, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου.

— **Ἀνδρέας.** Στρατιωτικὸς διοικητὴς ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου.

— **Ἀνδρέας.** Εἷς τῶν παλαιοτέρων Ἀλεξανδρινῶν Ἡροφιλείων καὶ ἰατρὸς τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Δ', τοῦ Φιλοπάτορος. Καίτοι ὑπὸ τοῦ Ἐρατοσθένους ἐκακίσθη ὡς ἀντιγραφεὺς («βιβλιαίγισθος») καὶ ὁ Γαληνὸς ὁμιλεῖ (XI. 795—6) περὶ γοητείας καὶ ἀλαζονίας αὐτοῦ, ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι τὸ κυριώτερον τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, λίαν ἠσκημένου—ὡς μνημονεύει ὁ Διοσκορίδης ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ περὶ ὕλης ἰατρικῆς συγγράμματος αὐτοῦ —περὶ τὴν βοτανικὴν καὶ φαρμακολογίαν, τὸ πραγματευόμενον περὶ δυνάμεων τῶν φαρμάκων καὶ φέρον τὸν τίτλον «Νάρθηξ», ἐχρησίμευσεν ὡς πηγή, ἀφ' ἧς πολλοὶ τῶν μεταγενεστέρων φαρμακολόγων ἤντλησαν, ὡς ὁ Σεραπίων, ὁ Νίκανδρος, ὁ Ταραντῖνος Ἡρακλείδης, ὁ Φιλωνίδης, καὶ αὐτὸς ὁ Διοσκορίδης ὡς καὶ ὁ Πλίνιος διὰ τοῦ Νίγρου. Τινὲς τῶν σκευασιῶν τούτου διεσώθησαν μέχρι ἡμῶν, ὡς π. χ. τὸ διάρροδον κολλύριον Νείλου πρὸς περιωδυνίας, φλυκτίδας, προπτώσεις, τὸ περιέχον καὶ ὄπιον (*Γαλ.* XII, 765, *Plin.* XX, 76, *Cels.* VI, 6, 16), καταπότιον καλούμενον παιώνιον πρὸς δυσεπούλωτα ἕλκη (XIII, 735), ἐπίθεμα πρὸς ἰσχιαδικοὺς καὶ ἀρθριτικοὺς (XIII, 345) καὶ διάφορα ἄλλα μαλάγματα (αὐτ. 343, 344, 346, 382· πβλ. καὶ παρὰ *Κέλσῳ*, V. 18. 7. 13 κτλ.). Τὸν ὀπὸν τοῦ σιλφίου καλῶς ἐγνώριζε (*Plin.* XXII, 79). Θεραπείαν δὲ λέπρας ἀναφέρει ὁ Πλίνιος (XXXII, 27).

Τὸ ἕτερον σύγγραμμα αὐτοῦ «περὶ δακετῶν» (*Ἀθ.* VII, 312) ἐπραγματεύετο περὶ τῆς θεραπείας τῶν δηγμάτων ἰοβόλων ζῴων, συνταγὴν δὲ φαλαγγιοδήκτων διέσωσεν ἡμῖν ὁ Γαληνὸς (XIV, 180).

Περὶ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν, δηλ. «περὶ τῶν ψευδῶς πεπιστευμένων» καὶ «περὶ στεφάνων» οὐδὲν γνωρίζομεν, ὡς καὶ περὶ τῶν μαιευτικῶν αὐτοῦ γνωμῶν, ἐξ ὧν μόνον ἐκ τοῦ πρὸς Σώβιον ἐπιστολικοῦ αὐτοῦ γνωρίζομεν ὅτι πρὸς τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἡροφίλου πρεσβευομένοις, παρεδέχετο ὅτι καὶ τὸ παραλελυμένον ἢ ἰσχνὸν ἔμβρυον, ὡς μὴ ἔχοντα βάρος, ἠδύναντο ν' ἀπεργασθῶσι δυστοκίαν.

Παρὰ ταῦτα γνωρίζομεν ὅτι ὁ Ἀνδρέας τὴν ὑδροφοβίαν ἐκάλει κυνόλυσσον (*Cael. Aurel.* Acut. III, 9 καὶ 12), οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς ὑδροφόβους καὶ παντοφόβους ἐθεώρουν, καὶ ὅτι τὴν ἀνάταξιν τοῦ ἐξαρθρήματος τοῦ μηροῦ καὶ δυνατὴν καὶ διαρκῆ ἐθεώρει, ἴδιον μάλιστα ἐπὶ τοιαύταις περιπτώσεσι μεταχειριζόμενος μηχάνημα (*Cels.* VIII, c. 20) Τέλος δὲ τὴν συχνὴν συνουσίαν ἐθεώρει ὡς ἀσθενοῦσαν τὸ σπέρμα.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπὸ τοῦ Ἀνδρέου τούτου δέον νὰ διακρίνωμεν ***Ἀνδρέαν τὸν Χρυσάρους*** (*Γαλην.* XIX, 103), ἰατρὸν καὶ τοῦτον, γράψαντα περὶ ὀνομασίας φαρμάκων, καὶ ***Ἀνδρέαν*** (περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τῷ Σωρανοῦ βίῳ Ἱπποκράτους) τὸν συκοφαντήσαντα κακοήθως ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ περὶ ἰατρικῆς γενεαλογίας τὸν Ἱπποκράτη, ὡς μεταστάντα τῆς πατρίδος αὐτοῦ, διότι ἐνέπρησε τὸ ἐν Κνίδῳ γραμματοδιδασκαλεῖον (βλ. λ. Ἱπποκράτης) καὶ ***Ἀνδρέαν*** τὸν ***Καρύστιον***, οὗ γνώμην ἀναφέρει ὁ Κάσσιος ἐν τοῖς προβλήμασιν αὐτοῦ (58. Ideler, 161), καθ' ἣν ἐπὶ καταγμάτων ὁ μυελὸς προσχεόμενος εἰς τὰς κοιλότητας τῶν ὀστῶν καὶ περὶ τὰ χείλη τῆς διαιρέσεως τοῦ ὀστοῦ περιπηγνύμενος καὶ σκληρυνόμενος, μεταβάλλεται εἰς πῶρον. ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἀνδρέας.** Ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἐν Κυρήνῃ τῆς Ἀφρικῆς Ἰουδαίων κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων Τραϊανοῦ καὶ δὴ περὶ τὸ 116 μ. Χ. Τῆς ἀγρίας ἐπαναστάσεως ταύτης, καθ' ἣν ἐξεκαύθη ὅλος ὁ θρησκευτικὸς τῶν Ἰουδαίων φανατισμὸς ἐναντίον τῶν ἐθνικῶν συμπολιτῶν των, καὶ ἥτις κατεστάλη ὑπὸ τοῦ Marcius Turbo «πολλαῖς μάχαις ἐν οὐκ ὀλίγῳ τε χρόνῳ», περιγραφὴν φρικτὴν εὑρίσκομεν παρὰ τῷ ἱστορικῷ Κασσίῳ Δίωνι (ξη' 32. πρβλ. *Εὐσεβίου* Ἐκκλησ. Ἱστορίας Δ' 2). Π. Ι. Μ.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

— **Ἀνδρέας, *Ἀπόστολος*.** Ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ, υἱὸς τοῦ Ἰωνᾶ καὶ ἀδελφὸς Σίμωνος τοῦ Πέτρου, καταγόμενος ἐκ Βηθσαϊδᾶ τῆς Γαλιλαίας, πρῴην ἁλιεὺς τὸ ἐπάγγελμα. Πρὶν ἢ γίνῃ ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Οὗτος δὲ ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἰακώβου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ ἀδελφοῦ τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου ὑπῆρξαν οἱ δύο πρῶτοι μαθηταὶ οἱ ἀκολουθήσαντες τῷ Χριστῷ καὶ ἔπειτα καὶ τοὺς ἀδελφούς των πρὸς ἐκεῖνον ὁδηγήσαντες (Ἰωάννου α' 35 ἑξ.), ὅθεν καὶ λέγεται ***Πρωτόκλητος*.** Ἐν τοῖς διαφόροις ἀποστολικοῖς καταλόγοις ποῦ μὲν τάσσεται δεύτερος (Ματθ. ι' 2, Λουκᾶ Ϛ' 14), ποῦ δὲ τέταρτος (Μαρκ γ' 18, Πράξ. α' 13). Ἐν τῇ εὐαγγελικῇ ἱστορίᾳ ὁ Ἀνδρέας, ὡς καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀποστόλων, σπανιώτατα μνημονεύεται ὀνομαστὶ (Ἰωάννου στ' 9, ιβ' 22, Μάρκου ιγ' 3). Ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων μόνον ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀποστόλων (κεφ. α' 13) γίνεται μνεία τοῦ Ἀνδρέου, οὐδαμοῦ δὲ τῶν ἐπιστολῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Κατὰ παλαιὰν παράδοσιν σωζομένην παρὰ τῷ ἱστορικῷ Εὐσεβίῳ (Ἐκκλησ. Ἱστορίας Γ' 1) ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον ἐν Σκυθίᾳ, ὅθεν καὶ θεωρεῖται προστάτης τῆς Ρωσίας. Κατ' ἄλλην δὲ παράδοσιν, σχετικὴν πρὸς τὴν εἰρημένην, ἐκήρυξε καὶ ἐν ταῖς παρὰ τὸν Εὔξεινον πόλεσι Ἡρακλείᾳ, Σινώπῃ καὶ Τραπεζοῦντι (*Νικηφ. Καλλίστου* Ἐκκλησ. Ἱστορία Β' 39 ἑξῆς). Κατ' ἄλλας τέλος παραδόσεις ὁ Ἀνδρέας ἐπιστρέψας εἰς Ἱεροσόλυμα, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διελθὼν διὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ σταυροῦ σχήματος Χ ἐν Πάτραις τῆς Ἀχαΐας (βλ. *Ἱερωνύμου* ἐπιστολ. νθ' πρὸς Μαρκελλ. καὶ *Θεοδωρήτου* ἐν ἑρμηνείᾳ τοῦ 116 ψαλμοῦ καὶ τὰς ἀποκρύφους πράξεις τοῦ Ἀνδρέου περὶ ὧν κατωτέρω).

Κατά τινα παράδοσιν, τὸ λείψανον τοῦ ἀποστόλου τούτου μετακομισθὲν ἐκ Πατρῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ ἔτος 357 ὁμοῦ μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ ἀποστόλου Τιμοθέου ἀπετέθη ἐν τῷ ἀρτίως ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἱδρυθέντι ναῷ τῶν Ἀποστόλων. Κατὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱστορεῖται ὅτι τὸ λείψανον τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου μετακομισθὲν εἰς Ἰταλίαν τῷ 1210 ὑπὸ τοῦ Πέτρου τοῦ καρδιναλίου τῆς Καπύης ἀπετέθη ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς πόλεως Ἀμάλφι. Ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγ. Πέτρου ἐν Ρώμῃ ἐπιδεικνύεται καὶ κεφαλὴ τοῦ ἀπ. Ἀνδρέου. Σημειωτέον δ' ὅτι ἅπασαι αἱ περὶ τῶν μαρτυρίων τοῦ ἀποστόλου τούτου πληροφορίαι συμφωνοῦσιν ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ Ἀνδρέας φθάσας εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης ἠσπάσατο τὸν ἐκεῖ ἀνυψούμενον σταυρόν, ἐν ᾗ στάσει βλέπομεν αὐτὸν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ *Γκουΐδο Ρένι* ἐζωγραφισμένῃ εἰκόνι τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τῆς Ρώμης.

Ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας θεωρεῖται ὁ πολιοῦχος ἅγιος τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν, ἡ δὲ μνήμη του ἑορτάζεται παρ' ἡμῖν καὶ τοῖς Λατίνοις τῇ 30ῇ Νοεμβρίου.

«Ἀπόκρυφοι πράξεις καὶ μαρτύρια».—Ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀνδρέου τοῦ ἀποστόλου ἀπόκρυφοι πράξεις καὶ μαρτύρια» εἶναι γνωστὴ σειρὰ ἀποκρύφων βιβλίων περιγραφόντων τὴν δρᾶσιν καὶ τὸν μαρτυρικὸν τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου θάνατον. Τὰ βιβλία ταῦτα συγγραφέντα κατὰ παλαιὰς μαρτυρίας ὑπὸ Μανιχαίου τινὸς αἱρετικοῦ, Λευκίου Χαρίνου ὀνόματι, ἀκμάσαντος κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, ἦσαν λίαν προσφιλῆ εἰς τοὺς κύκλους τῶν Γνωστικῶν καὶ ἄλλων αἱρετικῶν, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται ἐντελῶς, ἕνεκεν τῶν λόγων τούτων, ἡ ἐν αὐτοῖς διάσωσις καὶ στοιχείων ἀληθινῆς παραδόσεως. Τούτων τῶν βιβλίων διεσώθησαν διάφορα ἀποσπάσματα τῇδε κἀκεῖσε ἐγκατεσπαρμένα, ἅτινα μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας περισυλλέξας ἐδημοσίευσεν ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ ἐν δυσὶ τόμοις ὁ Γάλλος καθηγητὴς Max. Bonnet τῇ συνεργασίᾳ καὶ ἄλλων λογίων καὶ μάλιστα τοῦ Γερμανοῦ R. Lipsius (1898—1903). Εἶναι δὲ τὰ βιβλία ταῦτα: α) «Πράξεις Ἀνδρέου καὶ Ματθαίου ἢ Ματθία», ἔνθα ἐκτίθεται ἡ δρᾶσις τῶν ἀποστόλων τούτων ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἀνθρωποφάγων· β) «Πράξεις τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Ἀνδρέου», αἵτινες ἀποτελοῦσι συνέχειαν τῶν προτέρων, ἱστοροῦσι θαυμαστὴν συνάντησιν τῶν δύο τούτων ἀποστόλων καὶ δρᾶσιν ἀμφοτέρων ἐν Σκυθίᾳ· καὶ γ) «Μαρτύρια τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου», ἔνθα ἱστορεῖται ἡ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Ἀχαΐας, ταῖς Πάτραις, δρᾶσις τοῦ Ἀνδρέου, ἡ σύλληψις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου ἀνθυπάτου Αἰγέου ἢ Αἰγεάτου καὶ ὁ σταυρικὸς αὐτοῦ θάνατος τῇ 30 Νοεμβρίου.

[Βλ. *Maxim. Bonnet* Acta apostolorum apocrypha 1898—1903. *Γ. Δέρβου* Χριστιανικῆς Γραμματολογίας Γ' 1910 κ.λ.π.] Π. Ι. Μ.

ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΚΑΙ ΟΣΙΟΙ

Ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην πολλῶν φερόντων τὸ ὄνομα Ἀνδρέας ὡς μαρτύρων καὶ ὁσίων. τούτων οἱ σπουδαιότεροι εἶναι:

— **Ἀνδρέας *ὁ στρατηλάτης*.** Οὗτος, ἐπὶ τοῦ Μαξιμιανοῦ, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Γ' αἰῶνος, ἀπεστάλη μετ' ἄλλων στρατιωτῶν ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Ἀντιόχου κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐπικαλεσθεὶς δὲ τὸν Χριστὸν καὶ πείσας τοὺς συστρατιώτας του νὰ πράξουν τὸ αὐτὸ ἐνίκησε τοὺς Πέρσας· πληροφορηθεὶς ὅμως ὁ Ἀντίοχος ὅτι οὗτοι ἐνίκησαν ἐπικαλούμενοι τὸν Χριστὸν διέταξε νὰ ὑποβάλουν τὸν Ἀνδρέαν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ 2,593, κατὰ τὸν συναξαριστήν, στρατιώτας εἰς μαρτύρια καὶ τέλος εἰς θάνατον, περὶ τὸ 300, ἐν Κιλικίᾳ. Ἡ μνήμη του τελεῖται τὴν 19ην Αὐγούστου. [Τὰ τοῦ μαρτυρίου του ὑπὸ *Συμεῶνος μεταφραστοῦ* ἐν Migne Ἑλ. Πατρ. 115, 596 κ. ἑ.]

— **Ἀνδρέας *πρεσβύτερος*.** Ἐμαρτύρησε μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Ὑπατίου ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου «ὑπὲρ παναγίων εἰκόνων». Ἡ μνήμη του ἐπιτελεῖται τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου· πιθανώτατα δὲ ὁ τὴν 28ην Νοεμβρίου τιμώμενος Ἀνδρέας μάρτυς «διὰ τὴν τῶν εἰκόνων προσκύνησιν» εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον.

— **Ἀνδρέας *ὁ διὰ Χριστὸν σαλὸς*** (=μωρός), ὅστις τελειοῦται ἐν εἰρήνῃ. Ἡ μνήμη του ἐπιτελεῖται τὴν 28ην Μαΐου. Τὸν βίον του ὑπὸ ὁμολογητοῦ Νικηφόρου ἴδε ἐν Migne Ἑλ. Πατρ. III, 628-888.

— **Ἀνδρέας *Κρής, ὁ ἐν τῇ Κρίσει*.** Κρὴς μοναχὸς ζῶν ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Ε' τοῦ Κοπρωνύμου, τὸν ὄγδοον αἰῶνα. Φίλος τῶν εἰκόνων καὶ ἀποδοκιμάζων τὴν εἰκονοκλαστικὴν πολιτικὴν τοῦ αὐτοκράτορος κατέφυγεν εἰς ἔρημα οἰκητήρια μακρὰν τῆς πρωτευούσης. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐπανελθὼν εἰς τὴν πόλιν, εἰσῆλθεν ἡμέραν τινὰ εἰς τὸν

Digitized by Google

ναὸν τοῦ ἁγίου Μάμαντος καὶ πλησιάσας τὸν ἐκεῖ λειτουργούμενον αὐτοκράτορα τὸν ἠρώτησε ἐνώπιον τοῦ πλήθους: «ἵνα τί, ὦ βασιλεῦ, εἰ Χριστιανὸς εἶ, τοιαῦτα κατὰ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ δούλων τεχνάζῃ κακά;» Ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ συλληφθῇ καὶ νὰ φυλακισθῇ καὶ τὴν ἑπομένην παρήγγειλε νὰ τὸν φέρουν ἐνώπιόν του διὰ νὰ τὸν ἐλέγξῃ διὰ τὴν ἀπρεπῆ του συμπεριφορὰν πρὸς αὐτόν. Ἀφοῦ ματαίως δι' ἀπειλῶν καὶ δι' ὑποσχέσεων προσεπάθησε νὰ τὸν μεταπείσῃ, διέταξε νὰ τὸν ὑποβάλουν εἰς μαρτύρια καὶ τέλος νὰ τὸν θανατώσουν. Ἐτάφη ἐν τόπῳ καλουμένῳ «Κρίσις» (Migne Ἑ. Π. 115, 1128), ἐξ οὗ καὶ λέγεται συνήθως *Ἀνδρέας ὁ ἐν τῇ Κρίσει*. (Τὸ μαρτύριόν του ὑπὸ *Συμεῶνος μεταφραστοῦ* ἐν Migne Ἑ. Π. 115, 1109-1128. Πρβλ. καὶ σ. 1081-1110.) Ἡ μνήμη του ἐπιτελεῖται τὴν 17ην Ὀκτωβρίου. Δ. Σ. Μ.

ΗΓΕΜΟΝΕΣ ΚΑΙ ΠΡΙΓΚΙΠΕΣ

— **Ἀνδρέας**· βασιλόπαις τῆς ***Ἑλλάδος***. Τέταρτος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου Α' καὶ τῆς βασιλίσσης Ὄλγας, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου 1882 (π. ἡ.). Ἐδιδάχθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑπὸ καθηγητῶν τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου καὶ ἐξεπαιδεύθη στρατιωτικῶς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Εὐελπίδων, προπονούμενος ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Π. Δαγκλῆ. Ἀποφοιτήσας τῆς Σχολῆς κατετάχθη τῷ 1901 εἰς τὸ ἱππικὸν ὡς ἀνθυπίλαρχος, βαθμηδὸν δὲ ἀνῆλθε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου.

Ἦτο ἤδη ἴλαρχος ὅτε ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1909 ἐστέρησεν αὐτόν, ὅπως καὶ πάντας τοὺς βασιλόπαιδας, τῶν στρατιωτικῶν του βαθμῶν. Ἀνεχώρησε τότε ἐξ Ἀθηνῶν μεταβὰς εἰς Γερμανίαν ἔνθα κατετάχθη, πρὸς ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν, εἰς τὸ πρῶτον σύνταγμα Δραγόνων. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἐν Ἑλλάδι ἐπανέκτησε τοὺς βαθμούς του (ἐπὶ κυβερνήσεως Ἐλευθ. Βενιζέλου) καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν. Παρηκολούθησεν ὡς ἐπίλαρχος ἀμφοτέρους τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913 ἐν τῷ Γενικῷ Στρατηγείῳ μέχρι τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης τοῦ Βουκουρεστίου, μεθ' ἣν ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας. Ἀκολούθως, προαχθεὶς εἰς συνταγματάρχην, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ 3ου Ἱππικοῦ Συντάγματος μὲ ἕδραν κατ' ἀρχὰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἔπειτα (1916) τὰς Ἀθήνας.

Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐν τῇ χώρᾳ ἀνωμαλίαν μετέβη ἐπὶ διπλωματικῇ ἀποστολῇ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπως διαφωτίσῃ τὴν Βρεττανικὴν Κυβέρνησιν περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως καὶ τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑπουργείου. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀποστολῆς του ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας, ἀναλαβὼν καὶ πάλιν τὴν διοίκησιν τοῦ 3ου Ἱππικοῦ Συνταγματος, ἣν διετήρησε μέχρι τοῦ Μαΐου 1917. Τὸ σύνταγμα τοῦτο μετέσχε μὲ τὸν βασιλόπαιδα Ἀνδρέαν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀποδόσεως τιμῶν πρὸς τὰς σημαίας τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως μετὰ τὰ συμβάντα τῆς 18ης Νοεμβρίου 1916.

Κατὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα, ἅτινα συνεπήγαγον τὴν κάθοδον τοῦ Ζονὰρ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, ὁ βασιλόπαις Ἀνδρέας δὲν ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικήν, ἁπλῶς παραιτηθεὶς καὶ ἰδιωτεύσας μετὰ τὴν ἐν Ἀθήναις ἐγκατάστασιν τῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως. Οὐχ ἧττον ἠναγκάσθη μετ' ὀλίγον νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ αὐτὸς ἐξ Ἑλλάδος, μεταβὰς παρὰ τῷ βασιλεῖ ἀδελφῷ του εἰς Ἑλβετίαν.

Μετὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 1ης Νοεμβρίου 1920, καθ' ἃς ἡττήθη τὸ βενιζελικὸν κόμμα καὶ ἐπῆλθε μεταβολὴ καταστάσεως, ὁ βασιλόπαις Ἀνδρέας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Χριστοφόρου καὶ τῆς οἰκογενείας του ἐπέστρεψε πρῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀνέλαβε πάλιν τὰ στρατιωτικά του καθήκοντα. Τὸν Μάϊον τοῦ 1921 τῷ ἀνετέθη ἐν Μικρασίᾳ ἡ διοίκησις τῆς XI I Μεραρχίας ἥτις, κατ' Ἰούνιον, διὰ τοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων, ὑπήχθη εἰς τὸ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὑποστρατήγου Γιδα Νότιον Συγκρότημα.

Τὴν 29ην Ἰουνίου 1921 ἅπας ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς προήλασεν ἐκ τῶν θέσεων ἐξορμήσεως, πρὸς κατάληψιν τῆς Κιουταχίας. Ἡ XII Μεραρχία εἶχε τὴν ἐντολὴν νὰ ἐπιτεθῇ, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν IIαν καὶ IVην, ὅπως ἐπιφέρῃ τὴν ἅλωσιν τῆς ὠχυρωμένης ἐχθρικῆς τοποθεσίας Μπὰλ-Μαχμοὺτ-Κιουτσοὺκ-Τσορτζᾶ καὶ τὴν ἐκμηδένισιν τῶν ἐκεῖ ἐχθρικῶν δυνάμεων, μὲ ἀπώτερον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἀποκοπὴν τῆς ὑποχωρήσεώς των ἐκ Κιουταχίας καὶ τῶν πέριξ. Ὁ ἐχθρὸς ὅμως, ἅμα τῇ προελάσει τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐγκατέλειψε τὰς ὠχυρωμένας ταύτας θέσεις, ἀποσυρθεὶς πρὸς Ἐσκῆ-Σεχήρ. Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας τὸ 14ον Πεζικὸν σύνταγμα τῆς XII Μεραρχίας, καταδιῶκον τὸν ἐχθρὸν κατόπιν μάχης, εἰσῆλθεν εἰς Ἀφιὸν-Καραχισάρ, ὅπερ ὅμως ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἑπομένην, λόγῳ τῆς πρὸς τὰ πρόσω-προελάσεως τῆς Μεραρχίας, ἥτις ἐσυνέχιζε τὴν πρὸς Κιουτάχιαν κυκλωτικὴν κίνησιν.

Την 3ην Ἰουλίου ἡ XII Μεραρχία, ἥτις εἶχεν ὑπαχθῆ ἤδη εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, συνῆψεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ταξιαρχίας ἱππικοῦ μάχην εἰς Ἂκ-Ἴν. Συνεχίζουσα δὲ τὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς πορείαν της, διῆλθε τὸ ὑψόμετρον 2050 τοῦ Τουρκμὲν-Ντὰγ καὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 4ῆς Ἰουλίου προσέβαλε τὸν ὑποχωροῦντα πρὸς τὸ Ἐσκῆ-Σεχὴρ ἐχθρόν, ἀναγκάσασα αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ 8 πυροβόλα, 5 πολυβόλα καὶ ἄλλο ὑλικὸν παντὸς εἴδους. Τὴν 8ην Ιουλίου ὁ ἐχθρός, συγκεντρώσας τὰς δυνάμεις του, ἐπετέθη ἀπὸ βορρᾶ τοῦ Ἐσκῆ-Σεχὴρ μέχρι Σεϊντῆ-Γαζῆ πρὸς παρεμπόδισιν τῆς προελάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ XII μεραρχία μετέσχε τῆς μεγάλης ταύτης μάχης καταλαβοῦσα τὸ ὀχυρὸν ὕψωμα Ταχταλῆ-Μπαμπᾶ παρὰ τὸ Ἀλπανός.

Ἐπικειμένης τῆς πρὸς Ἄγκυραν προελάσεως, ἀνετέθη εἰς τὸν βασιλόπαιδα Ἀνδρέαν ἡ διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ὅπερ, ἀποτελέσαν τὸ ἄκρον δεξιὸν τῆς ὅλης παρατάξεως, διέσχισε τὴν Ἁλμυρὰν Ἔρημον. Μετὰ τὰς φονικωτάτας μάχας τοῦ Καλὲ-Γκρότο καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος τούτου ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος, ἡ Στρατιὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εὑρεθεῖσα ἐνώπιον ἐρρωμένης ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ, μεγάλων ἀπωλειῶν εἰς ἄνδρας καὶ δυσχερειῶν ἀνεφοδιασμοῦ διέκοψε τὴν περαιτέρω προέλασιν καὶ διέταξεν, ὅπως «τὰ Σώματα Στρατοῦ προβῶσιν ἐπειγόντως καὶ δραστηριώτατα εἰς σοβαρὸν ἀμυντικὸν καταρτισμὸν τῶν τοποθεσιῶν ἃς κατέχουσιν ἤδη» κτλ. Τὴν ἑπομένην τῆς ἐκδόσεως τῆς ὡς ἄνω διαταγῆς, 27ην Αὐγούστου, τὰ Σώματα Στρατοῦ ἐλάμβανον ἑτέραν διαταγὴν ἔχουσαν οὕτω:

«Κατ' ἀσφαλεστάτας πληροφορίας, ὁ ἐχθρὸς συνε-
» κέντρωσε μεγάλας δυνάμεις ἔναντι τοῦ Γ' Σώματος
» Στρατοῦ μὲ πρόθεσιν ν' ἀπωθήσῃ τοῦτο καὶ ἀπο-
» κόψῃ τὴν Στρατιὰν ἀπὸ τῶν συγκοινωνιῶν της.
» Πρὸ τοιαύτης σοβαρᾶς καταστάσεως μία μόνη λύ-
» σις ὑπάρχει: ἡ μέχρις ἐσχάτων ἀπεγνωσμένη
» ἄμυνα τοῦ Γ' Σώματος καὶ λυσσώδης καὶ ἀπε-
» γνωσμένη ἐπίθεσις τοῦ Α' καὶ Β' πρὸς βορρᾶν.
» Δὲν ὑπάρχει ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος ὅπως αἱ δυ-
» νάμεις τοῦ δεξιοῦ μας μεταφερθῶσιν εἰς τὸ ἀρι-
» στερόν, διότι θὰ ἔφθανον κατόπιν τοῦ ἀποτελέ-
» σματος. Αἱ ἐπιθέσεις τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων
» Στρατοῦ δέον νὰ ὦσι λυσσώδεις καὶ ἀπεγνωσμέναι
» Ἅμα ὡς τὸ Γ' Σῶμα βεβαιωθῇ ὅτι ὁ ἐχθρὸς
» ἤρχισεν ἀποφασιστικὴν ἐπίθεσιν, νὰ εἰδοποιήσῃ τὰ
» Α' καὶ Β' Σώματα Στρατοῦ, ἅτινα νὰ ἐπιτεθῶσι
» πρὸς βορρᾶν, ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως».

Ὁ διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, βασιλόπαις Ἀνδρέας, ἐθεώρησεν ὅτι ἡ διαταγὴ αὕτη συνεφώνει πρὸς τὴν γνώμην ἣν εἶχε περὶ ἐνισχύσεως τοῦ Γ' Σώματος, διὰ μετακινήσεως τοῦ ἰδικοῦ του πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς ὅλης παρατάξεως, ἐφ' ὅσον εἶχεν ἀκόμη τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον καὶ δὲν ἐξεδηλοῦτο ἐχθρικὴ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ. Τὴν γνώμην ταύτην κατέστησε γνωστήν, πρὸ τῆς λήψεως τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς, δι' ἐπιστολῆς τοῦ ἐπιτελάρχου του συνταγματάρχου Γαβαλιᾶ πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς Στρατιᾶς στρατηγὸν Παπούλαν, ὅστις ἀπήντησεν ὅτι ἐμελετᾶτο ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Στρατιᾶς ἡ μετακίνησις αὕτη. Ὁ βασιλόπαις Ἀνδρέας, ἔχων ὑπ' ὄψει τὴν ἐπιστολὴν τοῦ διοικητοῦ τῆς Στρατιᾶς Παπούλα καὶ τὴν διαταγὴν τῆς 27ης Αὐγούστου τοῦ ἰδίου, ἀπεφάσισεν αὐτοβούλως τὴν μετακίνησιν, ἥτις θὰ ἐξετελεῖτο τὴν νύκτα, ἵνα μὴ γίνῃ καταληπτὴ εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ ἵνα δοθῇ εἰς τὴν Στρατιὰν ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος νὰ ἐγκρίνῃ ἢ μὴ τὴν μετακίνησιν ταύτην, ἐξέδωκε δὲ καὶ τὰς δεούσας διαταγὰς τῆς μετακινήσεως, κοινοποιήσας ταύτας εἰς τὴν Στρατιάν. Ἡ Στρατιὰ ἀπέστειλε διαταγὴν πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ Β' Σώματος ἀναστέλλουσαν πᾶσαν τυχὸν μετακίνησιν, τὴν ἑπομένην δέ, διὰ νεωτέρας διαταγῆς, ἀπέλυε τὸν ἐπιτελάρχην τοῦ Σώματος τῶν καθηκόντων του. Συνεπείᾳ τούτου ὁ βασιλόπαις Ἀνδρέας, ὡς ὑπεύθυνος σωματάρχης, ὑπέβαλεν αἴτησιν ἀντικαταστάσεώς του, ἥτις ὅμως δὲν ἐγένετο δεκτή.

Τὴν ἑπομένην πρωΐαν (28ην Αὐγούστου 1921) ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο τῆς ἐπιθέσεως εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ Α' Σώματος, σκοπῶν νὰ φέρῃ διάρρηξιν τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων. Ἀναγνωρίσεις ἀνέφερον ὅτι τὸ ἐχθρικὸν ἱππικὸν εἶχεν ἀναφανῆ ἤδη πρὸς τὰ νῶτα τοῦ Β' Σώματος. Ὁ διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος διέταξε τότε τὴν ταξιαρχίαν ἱππικοῦ, τάγμα πεζικοῦ καὶ πυροβολαρχίαν, ὅπως ἐπιτηροῦν τὴν ἐχθρικὴν φάλαγγα καί, ἐν ἀνάγκῃ, ἀντισταθοῦν.

Τὴν $1^{1}/_{2}$ μ. μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας τὸ Γ' Σῶμα ἐπληροφόρει τὰ δύο ἄλλα, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο τῆς ἐναντίον του ἐπιθέσεως καὶ ὅτι συνεκράτει μὲν αὐτὸν πρὸς τὸ παρόν, ἀλλ' ὅτι δέον ταῦτα νὰ εἶναι ἕτοιμα διὰ λυσσώδη καὶ ἀπεγνωσμένην ἐπίθεσιν πρὸς βορρᾶν. Τὴν 4ην μ. μ. ἡ Στρατιὰ ἐπληροφόρει τὸ Β' Σῶμα ὅτι τὸ ἀριστερὸν τοῦ Γ', καμφθὲν πρὸ τῆς ἐχθρικῆς πιέσεως, ὑπεχώρει, διέτασσε δὲ τὸ Β' Σῶμα νὰ σπεύσῃ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Γ'. Ἀλλ' ἐκρίθη ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν θὰ ἠδύνατο μέχρι τέλους νὰ συγκρατηθῇ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὰς θέσεις ἐξορμήσεως.

Ὁ βασιλόπαις Ἀνδρέας ἔλαβεν ἀκολούθως μέρος εἰς τὸ συνελθὸν ἐν Σμύρνῃ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1921 Συμβούλιον τῶν Ἀντιστρατήγων, τὸν δὲ Ἀπρίλιον τοῦ 1922 ἐτοποθετήθη εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Ε' Σώματος Στρατοῦ (Ἠπείρου) ἣν διετήρησε μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1922, ὅτε μετέβη παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ του διαμενούσῃ εἰς τὸ ἐν Κερκύρᾳ ἀγροκήπιον «Mon Repos».

Ἠκολούθησεν ἡ στρατιωτικὴ ἐπανάστασις τῆς Χίου, ἡ παραίτησις τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ ἡ ἐπὶ τὸν θρόνον ἄνοδος τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β'. Οἱ λοιποὶ βασιλόπαιδες ἀνεχώρησαν τότε ἐξ Ἑλλάδος εἰς Ἰταλίαν· μόνον ὁ βασιλόπαις Ἀνδρέας παρέμεινεν εἰς Κέρκυραν πλησίον τῆς οἰκογενείας του. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἡ Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις τὸν κατηγόρησεν ὡς παραβάντα τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρχηγείου καὶ αὐτοβούλως προβάντα εἰς πράξεις φερούσας ἀντιπειθαρχικὸν χαρακτῆρα κατὰ τὰς μάχας τοῦ Σαγγαρίου, παρέπεμψε δὲ αὐτὸν εἰς ἔκτακτον ἐπαναστατικὸν δικαστήριον καὶ ἀπέστειλεν ἀξιωματικούς, ὅπως τὸν συλλάβουν καὶ τὸν μεταφέρουν εἰς Ἀθήνας ἵνα δικασθῇ. Μηδεμίαν προβαλὼν ἐναντίωσιν, μετηνέχθη εἰς Ἀθήνας, δικασθεὶς δὲ κατεδικάσθη εἰς ἔκπτωσιν ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ του καὶ ἰσοβίαν ὑπερορίαν. Ἐν συνεπείᾳ τούτου ἀπῆλθεν ἐξ Ἑλλάδος καὶ ἔκτοτε παραμένει μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἰδιωτεύων.

Ἀπὸ χαρακτῆρος ἀγαθὸς καὶ πρᾶος, μηδεμίαν οὐδέποτε ἐξεδήλωσε μνησικακίαν. Ἀκριβῶς δὲ ἡ ἀγαθότης τοῦ χαρακτῆρός του αὕτη εἶχε καταστήσει τοῦτον συμπαθῆ εἰς μέγα μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀδιαφόρως πολιτικῶν φρονημάτων.

Ὁ βασιλόπαις Ἀνδρέας ἐνυμφεύθη ἐν Δαρμστάτῃ τὴν 7ην Ὀκτωβρίου 1903 μετὰ τῆς πριγκιπίσσης Ἀλίκης τοῦ Βάττεμβεργ καὶ ἀπέκτησε πέντε τέκνα, τὰς πριγκιπίσσας: Μαργαρίταν γεννηθεῖσαν ἐν Ἀθήναις τῷ 1905, Θεοδώραν γεννηθεῖσαν ἐν Ἀθήναις τῷ 1906, Καικιλίαν γεννηθεῖσαν

Ἀνδρέας, βασιλόπαις τῆς Ἑλλάδος.

Digitized by Google

ναις τῷ 1911, Σοφίαν γεννηθεῖσαν ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1914 καὶ τὸν πρίγκιπα Φίλιππον γεννηθέντα ἐν Κερκύρᾳ ἐπίσης τῷ 1921. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Ἀνδρέας** *Παλαιολόγος*. Δεσπότης τοῦ *Μορέως*· ὅλ. Παλαιολόγος.

— **Ἀνδρέας**, τῆς *Νεαπόλεως* (1326 — 1345). Υἱὸς τοῦ Καριβέρτου, βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας, ἐκλήθη τὸ 1326 εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου, βασιλέως τῶν Δύο Σικελιῶν, ὅστις καταλαβὼν τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως καὶ στερούμενος διαδόχου ἠθέλησε νὰ τὸ ἀποδώσῃ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον εἰς τὸν νόμιμον αὐτοῦ κτήτορα Καριβέρτον.

Ὁ Ροβέρτος ἐνύμφευσεν αὐτὸν μὲ τὴν ἐγγονήν του Ἰωάνναν, καίτοι οὗτος εἶχεν ἡλικίαν μόλις ἑπτὰ ἐτῶν. Ὁ Ἀνδρέας ὅμως, — ὁ καὶ *Οὔγγρος* ἐπικληθείς, — ἐπέσυρε λόγῳ τοῦ ἀπαισίου χαρακτῆρός του, τὸ μῖσος τῆς Ἰωάννας, ἥτις, ἀνακηρυχθεῖσα βασίλισσα ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου, καθ' ὃν χρόνον ὁ σύζυγός της ἔφερε μόνον τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς τῆς Καλαβρίας, ἐνήργησε τὸν στραγγαλισμὸν αὐτοῦ εἰς μονὴν κειμένην παρὰ τὸ Ἀβέρσο, τῇ 18 Δεκεμβρίου 1345. Α. Δ.

— **Ἀνδρέας ὁ Α'**, βασιλεὺς τῆς *Οὐγγαρίας*. Τέταρτος ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ἀρπάντ. Ἐξορισθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Στεφάνου τοῦ Α', ἔζησεν ἐν Πολωνίᾳ καὶ Ρωσίᾳ μέχρι τοῦ 1046, ὁπότε οἱ Οὔγγροι, ἐκθρονίσαντες τὸν Πέτρον ἀνεκήρυξαν αὐτὸν βασιλέα. Μετὰ τὸν νικηφόρον πόλεμον (1051—52) κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου τοῦ Γ' ἐπεσφράγισεν ἐν ἔτει 1058 τὴν εἰρήνην διὰ τῆς μνηστείας τῆς θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουδὶθ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σολομῶντος. Ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Μπέλα τῷ 1060, ἀπέθανε κατὰ τὴν εἰς Γερμανίαν φυγήν του.

— **Ἀνδρέας ὁ Β'**, βασιλεὺς τῆς *Οὐγγαρίας* (1205—1235). Ἦτο υἱὸς Μπέλα τοῦ Γ' καὶ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Ἐμμερίχου, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἐπολέμησεν ἐπανειλημμένως ὡς δοὺξ τῆς Κροατίας καὶ τῆς Δαλματίας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐμμερίχου (1204), ὁ Ἀνδρέας ἀνέλαβε τὴν κηδεμονίαν Λαδισλαύου τοῦ Γ', μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας (1205). Τῷ 1213 ἐφονεύθη ἡ σύζυγος αὐτοῦ Γερτρούδη εἰς συνωμοσίαν ἐξυφανθεῖσαν ὑπὸ τῶν εὐγενῶν. Τῷ 1217 διενήργησεν ἐπιτυχῆ σταυροφορίαν, τῷ δὲ 1222 ἱκανοποίησε διὰ χρυσοβούλλου πολλὰς ἀξιώσεις τῶν εὐγενῶν, παρασχὼν μεταξὺ ἄλλων εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα τῆς ἐνόπλου ἀντιστάσεως ἐν περιπτώσει φυλακίσεως παρανόμου.

— **Ἀνδρέας ὁ Γ'** (*ὁ Ἐνετός*) βασιλεὺς τῆς *Οὐγγαρίας*. Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, υἱὸς δὲ τοῦ δουκὸς Στεφάνου καὶ τῆς Ἐνετῆς Τομαζίνας Μοροζίνι. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὴν δολοφονίαν Λαδισλαύου τοῦ Δ', ὡς μόνος ζῶν βλαστὸς τοῦ οἴκου Ἀρπάντ (1290). Ἐν ἔτει 1291 ὑπέγραψεν εἰρήνην μετὰ τοῦ Ἀλμπρέχτου. Τῷ 1296 ἐνυμφεύθη εἰς δεύτερον γάμον τὴν θυγατέρα τούτου Ἀγνήν. Μετὰ τὸν θάνατον Ἀνδρέου τοῦ Γ' (14 Ἰανουαρίου 1301) ἐσβέσθη ἡ οὐγγρικὴ δυναστεία τῶν Ἀρπάντ.

— **Ἀνδρέας**. *Ρῶσος*, μέγας ἡγεμὼν τοῦ Βλαδιμὶρ τῆς Σουσδαλίας, γεννηθεὶς κατὰ τὴν πρώτην εἰκοσιπενταετίαν τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος καὶ φονευθεὶς τὴν 27ην Ἰουνίου 1174 ἐν Μπογολιούμποβ. Ἀπόγονος τοῦ Μονομάχου καὶ υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σουσδαλίας Γεωργίου Βλαδιμίροβιτς Δολγορούκη καὶ Πολωνίδος τινὸς πριγκιπίσσης, ἔζησε κατὰ τὴν περίοδον τῶν στυγερῶν ἐγκλημάτων καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, οἵτινες ἐμάστισαν τὴν Ρωσίαν, ἕνεκα τῆς κατατμήσεως αὐτῆς εἰς ἡγεμονίας κατὰ τὸ κρατοῦν σύστημα τῶν κληρουχιῶν. Ὁ πατήρ του ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τῆς Μόσχας, τῷ 1147, ἐπὶ τῆς θέσεως μιᾶς μικρᾶς κώμης, καλουμένης *Κούτσκοβ*, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ μεγιστᾶνος Κούτσκα, οὗτινος ἦτο ἰδιοκτησία. Κατὰ τοὺς Ρώσους χρονογράφους, ὁ ἡγεμὼν Γεώργιος Βλαδιμίροβιτς ἐλθὼν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Μόσχα ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ μεγιστᾶνος Κούτσκα, τὸν ὁποῖον ὅμως ἀπεκεφάλισεν ἕνεκα αὐθαδείας του τινὸς πρὸς αὐτόν· Γοητευμένος ὑπὸ τῆς καλλονῆς τοῦ τόπου ἐθεμελίωσεν ἐπὶ τῆς κώμης Κούτσκοβ τὴν πόλιν, ἥτις εὑρισκομένη ἐπὶ τῆς ἀπωτάτης χώρας τῆς Σουσδαλίας, ἔμελλε καὶ κατασταθῇ πρωτεύουσα τῆς μεγίστης ἐπικρατείας τῆς Εὐρώπης, κληθεῖσα τρίτη Ρώμη. Ἐκεῖ ἐνύμφευσεν ὁ ἡγεμὼν οὗτος τὸν υἱόν του Ἀνδρέαν μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀποκεφαλισθέντος μεγιστᾶνος.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐμφυλίων πολέμων ὁ Ἀνδρέας ἐπέδειξε σπάνιον ἡρωισμόν. Ἐγκαταλειφθεὶς ποτε ὑπὸ τῶν συμμάχων του Πολοβτσὼκ, λιποταχτησάντων μετὰ τοῦ στρατηγοῦ των Ζεροσλὰβ, ἐξ ἀφορμῆς τυχαίας τινὸς ταραχῆς, παρέμεινεν οὗτος ἀκλόνητος, καὶ ἐμπαίζων τὴν δειλίαν τῶν φυγάδων, ὥρμησεν εἰς τὴν μάχην καὶ κατεδίωξε τοὺς ἐχθροὺς μέχρι τῆς γεφύρας τῆς πόλεως Λούτσκη. Ἐν τῇ ὁρμῇ ὅμως αὐτοῦ, δύο μόνον μαχηταὶ τὸν ἠκολούθησαν, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἔπεσεν. Οἱ ἐχθροὶ τὸν περιεκύκλωσαν τότε, λίθοι δὲ ἐρρίπτοντο κατ' αὐτοῦ σωρηδὸν ἐκ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως· ὁ ἵππος του εἶχε τραυματισθῆ καὶ ὁ Ἀνδρέας παρεσκευάζετο διὰ νὰ ἀποθάνῃ. Θραυσθείσης τῆς λόγχης του ἔσυρε τὸ ξίφος, ἐπεκαλέσθη τὴν προστασίαν τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου, οὗτινος ἑωρτάζετο ἡ μνήμη τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐφόνευσε Γερμανόν τινα, ἑτοιμαζόμενον νὰ διαπεράσῃ διὰ τῆς λόγχης του αὐτόν, καὶ ἠδυνήθη νὰ πλησιάσῃ σῶος τὸν καταφθάσαντα δι' ἄλλης ὁδοῦ πατέρα του. Ὁ διασώσας αὐτὸν ἵππος κατέπεσε νεκρός, ὁ δὲ Ἀνδρέας ἐξ εὐγνωμοσύνης ἀνήγειρεν εἰς αὐτὸν μνημεῖον ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Στείρου.

Ὁ Ἀνδρέας ἐμφορούμενος ὑπὸ ἀγαθῶν αἰσθημάτων ἔπεισε τὸν πατέρα του νὰ καταπαύσῃ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὑπῆρξε δὲ ὁ ὑπαγορεύσας μετριοπαθῆ εἰρήνην. Ἡ εἰρήνη ὅμως αὕτη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν. Ὁ ἡγεμὼν Γεώργιος ἐπεβουλεύθη ταύτην καὶ ἠρνήθη τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὅρων αὐτῆς. Ἕνεκα τούτου ὁ υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Κιέβου Μστισλάβος ἐμελέτησε τὴν ἁρπαγὴν τοῦ Περεσλὰβ, τοῦ ὁποίου ἡγεμὼν ἦτο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀνδρέου *Ροτισλάβ*. Τότε οἱ δύο ἀδελφοὶ ἀπεφάσισαν ἀμυνόμενοι νὰ παρατείνωσιν ἐπὶ μακρὸν τὸν ἀγῶνα· Ὁ Μστισλάβος, μὴ διαθέτων χρόνον πρὸς μακρὰν πολιορκίαν τῆς πόλεως, πληροφορηθεὶς δὲ ὅτι καὶ ὁ ἡγεμὼν Γεώργιος προσήγγιζε μετὰ τῶν συμμάχων του, παρῃτήθη τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐν ᾧ ὁ Γεώργιος κατελάμβανε τὸ Κίεβον.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου ὁ ἡγεμὼν Γεώργιος ἀνέθηκεν εἰς τὸν υἱόν του Ἀνδρέαν τὴν διοίκησιν τῆς Βολωνίας, πολλὰ ἐλπίζων ἐκ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ. Γενόμενος ἡγεμὼν ὁ Ἀνδρέας ἀπέλαυε τοῦ κοινοῦ σεβασμοῦ, καθυπέταξε τοὺς Πολόβας καὶ διέθεσεν οὕτω τὰ τῆς ἡγεμονίας του, ὥστε οὐδένα νὰ φοβῆται κίνδυνον. Ἡ κατάστασις ὅμως τῆς Ρωσίας ἦτο τότε τοιαύτη, αἱ φιλοδοξίαι τῶν πολυαρίθμων ἡγεμόνων τοσαῦται, ὥστε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐπανελήφθη, ἀνεμίχθησαν εἰς αὐτὸν καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Γαλικίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας, γενικὴ δὲ ἐπεκράτει σύγχυσις. Κατὰ τοὺς διαφόρους τούτους πολέμους ὁ Ἀνδρέας ἐπέδειξε πάντοτε ἀκατάβλητον ἡρωισμὸν καὶ στρατηγικὴν περίνοιαν. Ἐπὶ τέλους ἠκολούθησεν εἰρήνη καὶ θνήσκων ὁ ἡγεμὼν Γεώργιος διένειμε τὴν χώραν του εἰς τοὺς υἱούς του διαθέσας εἰς τὸν Ἀνδρέαν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Βεσεγόροδ. Ἀλλ' οὗτος συναντῶν δυσχερείας λόγῳ τῆς ἀθλίας κυβερνήσεως τοῦ πατρός του καὶ βλέπων τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος τοῦ λαοῦ, ἀφῆκε τὸ Βεσεγόροδ καὶ κατέφυγεν εἰς Σουσδαλίαν, ὅπου εἶχε γεννηθῆ καὶ ἀνατραφῆ, ὁ δὲ λαὸς διῆγεν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὑπήκουεν εἰς τοὺς ἄρχοντας αὐτοῦ. Ὁ εὐλαβὴς ἡγεμών, ἀντὶ παντὸς ἄλλου θησαυροῦ, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἑλληνικὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, κοσμουμένην, κατὰ τοὺς χρονογράφους, διὰ δέκα πέντε λιτρῶν χρυσοῦ ἐκτὸς τοῦ ἀργύρου, τῶν ἀδαμάντων καὶ τῶν μαργαριτῶν, ἔκτισε δὲ πόλιν Λιόδομον, τὸ Μπογολιούμποβ, καὶ κατέστησεν αὐτὴν ἕδραν του.

Ἡ Σουσδαλία καὶ τὸ Ροστὸβ ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρέαν μονάρχην των. Καίτοι καταστὰς πανίσχυρος δὲν ἐπεδίωξε κατακτήσεις, ἀλλ' ἐπιθυμῶν πρὸ παντὸς διαρκῆ ἡσυχίαν καὶ τάξιν κατέστησε μεγάλην ἡγεμονίαν τὴν Σουσδαλίαν, ἢ τὸ Βλαδιμίρ, ὡς λέγεται, καὶ κατέστησε τὴν βορειανατολικὴν Ρωσίαν κέντρον τῆς μελλούσης μεγάλης αὐτοκρατορίας. Μὴ μεριμνῶν περὶ τῆς Μεσημβρινῆς Ρωσίας, ἐπεθύμει νὰ ἄρχῃ μόνον τῆς Ἀρκτῴας. Σφετερισθεὶς τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν τοῦ Ρούρικ ἀπεδίωξε τοὺς υἱοὺς τοῦ ἀπογόνου αὐτοῦ Σβιατοσλὰβ ἐκ τοῦ Νοβογόροδ. Ἐτέλεσε τοὺς γάμους τῆς θυγατρός του μετὰ τοῦ Σβιατοπόλκ καὶ ἡγεμόνευσε τοῦ Νοβογόροδ, ἀφήσας τοποτηρητὴν τῆς πόλεως τὸν ἀνεψιόν του, παρέμεινε δὲ θεατὴς τῶν συμβαινουσῶν διαμαχῶν εἰς τὴν λοιπὴν Ρωσίαν. Ἔχων δὲ ὄχι μόνον ἀγαθὴν καρδίαν, ἀλλὰ ἀνωτέραν πολιτικὴν διάνοιαν διεῖδε τὰς αἰτίας τῶν δυστυχιῶν τῆς Ρωσίας καὶ ἐπεδίωξε νὰ σώσῃ ταύτην. Κατέλυσε τὸ σύστημα τῶν κληρουχιῶν, δι' ὧν ἐδίδοντο εἰς τοὺς υἱοὺς καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τῶν ἡγεμόνων πόλεις καὶ ἐπαρχίαι ἐφ' ὧν ἡγεμόνευον οὗτοι μοναρχικῶς, συντελοῦντες οὕτω εἰς τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμούς. Πρὸς ἡσυχίαν τῆς ἐπικρατείας του ἀπεμάκρυνε τοὺς ἀδελφούς, τοὺς ἀνεψιοὺς αὐτοῦ, ὡς καὶ πλείστους ἄλλους μεγιστᾶνας, ἀποκρύφους πολεμίους του, οἵτινες κατέφυγον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐδέχθη αὐτοὺς μετὰ τιμῶν ὁ αὐτοκράτωρ Ἐμμανουήλ, δώσας εἰς ἕνα ἐξ αὐτῶν τὴν διοίκησιν τῆς ἐπικρατείας τοῦ Ἴστρου.

Ἀπολαύσας ἐπί τινα ἔτη τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης ὁ Ἀνδρέας ἀνεμνήσθη τῆς παλαιᾶς στρατιωτικῆς του δόξης, ἕνεκα ὕβρεώς τινος γενομένης παρὰ τῶν ὁμόρων αὐτοῦ Βουλγάρων, ἐκστρατεύσας δὲ κατ' αὐτῶν, τοὺς κατετρόπωσε καὶ πρὸς διαιώνισιν τῆς νίκης ταύτης καθιέρωσεν ἑορτὴν πανηγυριζομένην μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῆς ρωσικῆς ἐκκλησίας. Τὴν ἴδιαν ἐποχὴν κατετρόπωσαν οἱ στρατοί του τοὺς Σουηδοὺς καὶ ἠχμαλώτισαν μέγα πλῆθος ἐξ αὐτῶν, καταλαβὼν δὲ καὶ τὸ Κίεβον παρεχώρησε τοῦτο εἰς τὸν ἀδελφόν του Γλέβ, ἔκτοτε δὲ ἡ πόλις αὕτη ἔπαυσε καλουμένη μήτηρ καὶ πρωτεύουσα τῆς Ρωσίας. Ὁ Ἀνδρέας ἐγένετο ὁ μέγας ἡγεμὼν τῆς Ρωσίας καὶ ἡ πτωχὴ πόλις Βλαδιμὶρ ἡ ἕδρα αὐτῆς. Ὁ Ἀνδρέας ἡγεμόνευε τότε τοῦ Ἰαροσλὰβ, Κοστρολᾶ, Βλαδιμίρ, Μόσχας, ἐν μέρει δὲ τῶν Νοβογόροδ, Τούλας καὶ Κελούγα. Διῴκει τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Κιέβου καὶ ὅλας τὰς λοιπὰς ἡγεμονίας πλὴν τῆς Γαλικίας καὶ τοῦ Τσερνιγόβ.

Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως τὰ πράγματα ἔλαβον ἄλλην τροπήν· οἱ κάτοικοι τοῦ Νοβογόροδ ἐστασίασαν καὶ ὁ μέγας ἡγεμὼν ἠθέλησε νὰ ταπεινώσῃ τὴν τόλμην αὐτῶν. Ἀλλ' εἶχε καταβληθῆ ἤδη ὑπὸ τοῦ γήρατος, ἡ δὲ ψυχή του δὲν ἐφλέγετο πλέον ὑπὸ τοῦ πόθου τῶν μαχῶν, διὸ δὲν ἠθέλησε νὰ ἡγηθῇ τῶν στρατευμάτων του καὶ ἀνέθηκε τὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν υἱόν του Μστισλάβον. Ἡ Ρωσία ὁλόκληρος ἀνέμενε μετ' ἀγωνίας τὸ ἀποτέλεσμα τῆς φοβερᾶς ταύτης ἐκστρατείας· ἀλλ' ὁ Μστισλάβος, μὴ ἀκολουθῶν τὴν πολιτικὴν τοῦ πατρός του, εἰσέβαλεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Νοβογόροδ πυρπολῶν, φονεύων καὶ ὑποδουλώνων γυναῖκας καὶ παιδία. Τοῦτο ἐξῆψε τὴν ὀργὴν τῶν κατοίκων τοῦ Νοβογόροδ, οἵτινες ἀπεφάσισαν νὰ ἀμυνθῶσι μέχρι θανάτου. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἰωάννης ἐν συνοδείᾳ παντὸς τοῦ κλήρου ἔστησε τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἐπὶ ὀχυρώματος. Οἱ ἡγούμενοι καὶ οἱ ἱερεῖς ἔψαλλον ἱεροὺς ὕμνους, ὁ δὲ λαὸς ἀνέκραζε «**Κύριε ἐλέησον**» ὑπὸ τὴν χάλαζαν βελῶν τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων. Οἱ πολιορκούμενοι ἐπολέμησαν κρατερῶς καὶ ἐνίκησαν περίλαμπρον νίκην, ἀποδόσαντες ταύτην εἰς τὴν Παρθένον Μαρίαν. Οἱ συλληφθέντες αἰχμάλωτοι ἦσαν τοσοῦτοι, ὥστε ἐπωλοῦντο δέκα ἐξ αὐτῶν ἀντὶ ἑνὸς κέρματος πρὸς καταφρόνησιν. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ οἱ ἐπίσημοι πολῖται τῆς πόλεως φοβούμενοι νέον πόλεμον καὶ φειδόμενοι τοῦ αἵματος τοῦ λαοῦ ἐπρότεινον εἰρήνην, ἣν ἀπεδέχθη ὁ Ἀνδρέας, χωρὶς οὐδὲν τῶν δικαιωμάτων των νὰ στερηθῶσιν οἱ κάτοικοι τῆς ἐμπορικῆς ταύτης πόλεως.

Κατὰ τὸ 1171 ὁ Ἀνδρέας ἐπανέλαβε τὸν πρὸς Βουλγάρους πόλεμον, ἀρχηγοῦντος πάντοτε τοῦ Μστισλάβου. Ἀλλὰ καὶ ὁ πόλεμος οὗτος δὲν ἀπέβη εὐτυχὴς καὶ ὁ νεαρὸς ἡγεμονόπαις ἐπιστρέψας εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἀπέθανεν. Ἐν τῷ μεταξὺ νέοι ἐξερράγησαν πόλεμοι ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ροστισλάβου, οἵτινες ἐξανέστησαν κατὰ τοῦ Ἀνδρέου. Ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἐτάχθη ὁ μόνος ἐναπομείνας υἱὸς τοῦ Ἀνδρέου Γεώργιος, τὸν ὁποῖον ἐπρόδοσαν οἱ σύμμαχοί του, καὶ ἐπέστρεψεν οὗτος εἰς Βλαδιμὶρ μετ' ἀπεριγράπτου αἰσχύνης. Ὁ Ἀνδρέας, κυριαρχήσας τῶν ὁρμῶν τῆς ψυχῆς του, οὔτε θλῖψιν, οὔτε ὀργὴν ἐξεδήλωσεν, ἀποδόσας τὴν ἧτταν εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν σύλησιν τῶν ναῶν τοῦ Κιέβου ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του κατὰ τὸ 1169, καὶ συνωμολόγησεν εἰρήνην. Οἱ τέως ἀντίπαλοί του, σεβόμενοι ἐνδομύχως τὸν Ἀνδρέαν ὡς ἄξιον νὰ ἄρχῃ τῶν Ρώσων ἡγεμόνων, ἐζήτησαν μετὰ τῆς εἰρήνης, ὅπως καταστῇ οὗτος νόμιμος προστάτης τῆς Ρωσίας. Ἀλλὰ προτοῦ συντελεσθῇ τοῦτο, ὁ Ἀνδρέας ἔπεσε θῦμα τῶν αὐλικῶν καὶ τῶν οἰκείων του. Ὁ ἐκ τῶν ἀδελφῶν τῆς συζύγου του Ἰωακεὶμ Κούτσκα, ὅστις ἐμίσει τὸν ἡγεμόνα, ἤρξατο συνωμοτῶν κατ' αὐτοῦ, εἰς τὸν οἶκόν του δὲ συνήρχοντο οἱ συνωμόται. Τὴν 27 Ἰουνίου 1174 περὶ τὸ μεσονύκτιον, εἴκοσιν ἐξ αὐτῶν μετέβησαν εἰς τὸ ἀνάκτορον Μπογολιούμποφ, εὑρισκόμενον εἰς ἀπόστασιν ἕνδεκα βερστίων τῆς πρωτευούσης, μεθύσαντες δὲ τὴν μικρὰν φρουράν, εἰσέβαλον ἐντός. Ὁ ἡγεμὼν εὑρίσκετο τὴν ὥραν ἐκείνην μεθ' ἑνὸς ἀξιωματικοῦ τῆς αὐλῆς εἰς τὸν κοιτῶνα του, τοῦ ὁποίου οἱ συνωμόται ἔθραυσαν τὴν θύραν. Ματαίως ὁ Ἀνδρέας ἐζήτει τὸ ξίφος του· τοῦτο, ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν Ἅγιον Βόριν, εἶχεν ἀφαιρεθῆ λάθρα ὑπὸ τοῦ μετασχόντος τῆς συνωμοσίας κλειδούχου Ἄμβολ. Ὁ ἡγεμὼν ἠμύνθη γενναίως διὰ τῶν χειρῶν, ἀλλὰ μετὰ μακρὰν πάλην, καθ' ἣν ἐπανειλημμένως ἐπλήγη διὰ μαχαιρῶν ἔπεσε νεκρός. Οἱ συνωμόται διήρπασαν τὰ ταμεῖα καὶ ὁπλίσαντες πολλοὺς εὐγενεῖς καὶ δούλους ἀνήγγειλαν τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος. Ὁ νεκρὸς τοῦ Ἀνδρέου ἐρρίφθη εἰς τὸν κῆπον, μόνος δὲ ὁ πιστὸς θεράπων του Κοσμᾶς μετεκόμισεν αὐτὸν εἰς τὸν ναόν, ἔνθα οἱ κληρικοὶ ἠρνοῦντο νὰ ἀνοίξωσι τὰς πύλας. Μόλις μετὰ ἐξ ἡμέρας ὁ ἡγούμενος τοῦ Βλαδιμὶρ Θεόδουλος μετέφερεν αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν ταύτην καὶ τὸν ἐνεταφίασεν ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ μεγάλου τούτου ἡγεμόνος, ὅστις ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν δευτέρου Σολομῶντος. Οἱ Ρῶσοι χρονογράφοι ἐγκωμιάζουσιν αὐτὸν διὰ τὰς προσπαθείας ἃς κατέβαλε πρὸς ἐκχριστιανισμὸν πολλῶν Βουλγάρων καὶ Ἰουδαίων, διὰ τὸν ζῆλόν του πρὸς τοὺς ναοὺς καὶ διὰ τὴν εὐλάβειαν αὐτοῦ, πρὸς δὲ διὰ τὴν φρόνησιν ἥτις ἐστερέωσε τὴν ἰσχὺν τοῦ Κράτους καὶ ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς μελλούσης ἐπικρατείας. ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Ἀνδρέας** (*Ἀλεξάνδροβιτς*). *Ρῶσος* ἡγεμὼν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Υἱὸς τοῦ ἐνδόξου Ἀλεξάνδρου Νιέφ-

Digitized by Google

σκη, ἐγένετο ἡγεμὼν τοῦ Γκορόντετς καὶ τοῦ Κοστρομᾶ, εἶτα δὲ ἄρχων τῆς ἡγεμονίας τοῦ Βλαδιμίρ. Μὴ ἔχων οὗτος οὐδεμίαν ἐκ τῶν ἀρετῶν τοῦ μεγάλου πατρός του, ἦτο ἀγαθὸς μὲν ἀλλ' εὐμεταβλήτου χαρακτῆρος καὶ ἐνησχολεῖτο μᾶλλον περὶ τὰ κυνηγέσια ἢ περὶ τὴν Κυβέρνησιν τῆς χώρας, ἥτις ὡς ἐκ τούτου περιῆλθεν εἰς μεγάλας ἀνωμαλίας. Ἡ Ρωσία ὁλόκληρος εὑρίσκετο τότε ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Μογγόλων, ὅτε δὲ οὗτοι δυσαρεστηθέντες κατ' αὐτοῦ ἔστειλαν στρατεύματα ἐναντίον τῆς χώρας του, ὁ Ἀνδρέας ἔσπευσε νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς τὴν 24ην Ἰουλίου 1252.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (1261) ὁ Ἀνδρέας Ἀλεξάνδροβιτς ἠδυνήθη νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Γκορόντετς τοῦ Ρᾶ καὶ περιεπλάκη εἰς ἔριδας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου, ὅστις εἶχε κατορθώσει νὰ ἀνακηρυχθῇ μέγας ἡγεμὼν τῆς Ρωσίας, μεθ' οὗ ὅμως συνδιηλλάγη. Οἱ νεώτεροι ἐκ τῶν ἀδελφῶν παρῃτήθησαν πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τῆς μεγάλης ἡγεμονίας. Ὁ Ἀνδρέας ὅμως ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τῶν Τατάρων τῆς Κριμαίας, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ συμβούλου Συμεῶνος Νεγλιέβιτς, τὸν ὁποῖον οἱ χρονογράφοι ἀποκαλοῦσι στασιαστὴν καὶ πανοῦργον, ὅπως τῇ συνδρομῇ αὐτῶν καταλάβῃ τὴν μεγάλην ἡγεμονίαν. Ὁ ἀδελφός του Μέγας ἡγεμὼν Δημήτριος, πληροφορηθεὶς τὰς συνεννοήσεις ταύτας, ἀπέστειλεν εὐπατρίδας ὅπως θανατώσωσι τὸν σύμβουλον τοῦ Ἀνδρέου ὡς προδότην. Πράγματι δὲ συλλαβόντες αὐτοὶ τοῦτον τὸν ἐφόνευσαν.

Ὁ Ἀνδρέας σιωπῶν καὶ μὴ τολμῶν νὰ ἐρίσῃ πρὸς τὸν ἀδελφόν του Δημήτριον ἐξεστράτευσε μετ' αὐτοῦ κατὰ τῶν Τατάρων, ὅπως περισωθῇ ἡ χώρα ἀπὸ τῆς δῃώσεως. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρέας ἐνήργει ταῦτα πάντα ὑποκρινόμενος καὶ διὰ δόλου προσείλκυε πολλοὺς τῶν κληρούχων ἡγεμόνων, εἰς τοὺς ὁποίους παρέστησε τὸν Δημήτριον ἕτοιμον ὅπως περιορίσῃ τὰ δικαιώματα αὐτῶν, διέβαλε δὲ τοῦτον καὶ εἰς τοὺς Τατάρους, τοὺς ὁποίους εἰσήγαγεν εἰς Μόσχαν καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ πόρθησιν τῆς Ρωσίας. Οὕτω δ' ἐγένετο ἀνάξιος ἡγεμὼν καὶ αἴτιος πασῶν τῶν συμφορῶν τῆς Ρωσίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθανεν ὁ μέγας ἡγεμὼν Δημήτριος καὶ ὁ Ἀνδρέας κατώρθωσε νὰ καλῆται αὐτὸς μέγας ἡγεμὼν τῆς Ρωσίας, οὐδενὸς τολμῶντος νὰ τοῦ διαφιλονικήσῃ τὸ ἀξίωμα τοῦτο. Ἐκπορθητὴς τῆς πατρίδος του γενόμενος, κατέκτα τὰς πόλεις τῇ βοηθείᾳ τῶν Τατάρων, κατέστρεφε τὰς πόλεις καὶ ἐξωλόθρευε τοὺς Χριστιανοὺς διὰ τῶν χειρῶν Μογγόλων, μὴ σύρων τὸ ξίφος καὶ μὴ κινδυνεύων.

Ὁ μέγας ἡγεμὼν Ἀνδρέας ἀπέθανε τὴν 27 Ἰουλίου τοῦ 1304, φέρων τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἀποκομίσας τῶν μὲν συγχρόνων του τὸ μῖσος, τῶν δὲ μεταγενεστέρων ἐπισπάσας τὴν περιφρόνησιν. Οὐδεὶς τῶν ἡγεμονευσάντων ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Μονομάχου, ἐγένετο αἴτιος τοσούτων συμφορῶν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅσον ὁ ἀνάξιος αὐτὸς υἱὸς τοῦ Νιέφσκη. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Ἀνδρέου συνέπεσαν παντοῖαι συμφοραί· μεταξὺ δὲ τῶν οὐρανίων φαινομένων καὶ μετεώρων, τῶν καταπληττόντων τὰ πλήθη, συγκαταλέγεται καὶ ὁ πολυθρύλητος κομήτης τοῦ 1301, ὁ περιγραφεὶς ὑπὸ τῶν Σινῶν ἀστρολόγων καὶ ἐξυμνηθεὶς ὑπὸ τοῦ Παχυμέρου. ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

—**Ἀνδρέας.** ***Ρῶσος*** ἡγεμονόπαις, υἱὸς τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος τῆς Μόσχας Βασιλείου τοῦ Τυφλοῦ καὶ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου Γ', τοῦ νυμφευθέντος τὴν Σοφίαν Παλαιολόγου.

Ὑπῆρξεν εἷς τῶν δημοφιλεστέρων πριγκίπων διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀνδρείαν, ἣν ἐπέδειξε κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τοῦ Ἀχμέτ, χάνου τῆς Κριμαίας, ὅστις εἶχεν εἰσβάλει εἰς τὴν Ρωσίαν. Διαβληθεὶς ὅμως εἰς τὸν ἀδελφόν του, ὅτι ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, ἐφυλακίσθη, ἀλλὰ κατόπιν ἀναγνωρισθείσης τῆς ἀθωότητός του ἀπηλλάγη τῆς κατηγορίας. Ἀπέθανε τῷ 1480 ἐν Μόσχᾳ, ἐγκαταλιπὼν τὴν μὲν κληρουχίαν αὐτοῦ εἰς τὸν ἡγεμόνα *Ἰωάννην Γ'*, εἰς δὲ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, *Ἀνδρέαν τὸν πρεσβύτερον* καὶ *Μπορίς*, καὶ τοὺς ἀνεψιούς του χωρία τινά.

—**Ἀνδρέας** ὁ *πρεσβύτερος*. ***Ρῶσος*** ἡγεμονόπαις ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου Γ' καὶ τοῦ προηγουμένου. Ἄγνωστος καὶ τούτου ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ μέγας ἡγεμὼν τῆς Μόσχας, ἐφ' ὅσον ἔζη ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἔζη ἐν ὁμονοίᾳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, ἀποθανούσης ὅμως ταύτης τῷ 1484 ἤρχισαν αἱ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν διχόνοιαι. Ὁ Ἀνδρέας δὲν ἀπεδέχετο τὴν νέαν τάξιν τῶν πραγμάτων, οὐδὲ ἠνείχετο τὰς φιλοδοξίας τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅστις αὐξάνων τὸ κράτος τῆς Μόσχας οὐδὲν παρεῖχεν εἰς αὐτόν.

Τῷ 1491 ὁ Ἰωάννης Γ' ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τοῦ χάνου τῆς Κριμαίας Σεΐδ-Ἀχμέτ. Τῆς ἐκστρατείας ὤφειλε νὰ μετάσχῃ καὶ ὁ Ἀνδρέας, ἀλλ' οὗτος, παρὰ τὰ ὑπεσχημένα, οὐδεμίαν ἐπικουρίαν παρέσχε, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον συνελήφθη ὡς ἀποστάτης, κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀδελφοῦ του, μετὰ τῶν ἀρρένων τέκνων του, καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὴν φυλακήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ ἀπέθανε μετὰ διετίαν (1493). Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ

—**Ἀνδρέας,** ***Ἀθηνῶν ἐπίσκοπος.*** Ἔζησε κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ζ' αἰῶνος, οὐδὲν δ' ἄλλο περὶ αὐτοῦ γνωρίζομεν. (Βλ. καὶ τ. Β' σ. 179β.)

—**Ἀνδρέας,** ***Καισαρείας ἀρχιεπίσκοπος.*** Ἡ κριτικὴ ἐξακολουθεῖ νὰ κατανέμῃ τὰς χρονολογικὰς εἰκασίας της περὶ Ἀνδρέου τοῦ Καισαρείας (τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ) μεταξὺ τοῦ Ε' καὶ τοῦ Θ' αἰῶνος, φαίνεται δὲ πιθανωτέρα ἡ γνώμη, ἥτις τὸν θέτει εἰς τὸν ΣΤ' αἰῶνα. Ἀναμφισβήτητον ἔργον του, πολλῆς δὲ σπουδαιότητος, εἶναι ἡ Ἑρμηνεία εἰς τὴν ἀποκάλυψιν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ὡς κρίνει καὶ ὁ Κρουμβάχερ, ἀποτελεῖ τὸ πόνημα τοῦτο τὴν καθαυτὸ πρώτην, ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ, συστηματικὴν ἑρμηνείαν τοῦ βιβλίου τούτου τῆς Καινῆς Διαθήκης. Δι' ἔλλειψιν τοιούτου ἔργου μέχρι τῆς ἐποχῆς του, καὶ λόγῳ τῆς μεγίστης προς αὐτὸν ὑπολήψεως τῶν συγχρόνων του διὰ τὴν περὶ τὰς ἁγίας Γραφὰς σοφιαν του, πολλοὶ πολλάκις, ὡς πληροφορεῖ ὁ ἴδιος ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ, τὸν εἶχον παρακαλέσει «ἀναπτύξαι τὴν τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου Ἀποκάλυψιν καὶ τοῖς μετὰ τὴν αὐτῆς ὀπτασίαν χρόνοις ἐφαρμόσαι τὰ προφητευθέντα». Ἐπὶ πολὺ ἐδίστασε, γνωρίζων ὅτι αὐτῶν τῶν παλαιῶν προφητῶν αἱ Βίβλοι ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι δυσερμήνευτοι καὶ εἰς μέρη αὐτῶν ἱστορικῶς ἐκπληρωθέντα. Καὶ προσθέτει διὰ τὴν ἑρμηνείαν τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου· «πῶς ἄν τις οὐ τολμηρὸς δειχθήσεται προφητικοῦ μὲν ἀμέτοχος ὢν πνεύματος, ἐγχειρῶν δὲ ἐκείνοις, ὧν οὔπω τὸ τέλος τεθέαται;» Καὶ ἐπιφέρει· «διὸ καὶ ἡμεῖς, οὐχ ὡς τὰ βάθη κατειληφότες τοῦ ἐν αὐτῷ κεκρυμμένου πνεύματος τὴν τῶν ἑωραμένων τῷ μακαρίῳ ἀνάπτυξιν ποιούμεθα... τὴν ἀκριβῆ τούτων γνῶσιν τῇ θείᾳ σοφίᾳ καταλιπόντες, τῇ καὶ τοὺς χρόνους ἐπισταμένῃ, καθ' οὓς τὰ προφητευθέντα γενήσεται, οὓς ζητεῖν ἡμῖν διὰ τῶν ἀποστόλων ἀπηγόρευται». Ἡ νηφαλιότης αὕτη Ἀνδρέου τοῦ Καισαρείας προσλαμβάνει ἔτι μείζονα ἀξίαν, ὅταν τις ἀποβλέψῃ εἰς νεωτέρους ἑρμηνευτὰς τῆς Ἀποκαλύψεως, οἵτινες ἠξίωσαν ὅτι εἰς αὐτοὺς ἔλαχε νὰ καθορίσωσιν ἀσφαλῶς τοὺς χρόνους καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τῶν μελλόντων γενέσθαι, διὰ νὰ γίνουν ὅλοι καταγέλαστοι, χωρὶς ὅμως τὰ παθήματα τῶν προτέρων νὰ σωφρονίσωσι τοὺς ἔπειτα.

Τὸ ἔργον, γραφὲν τῇ αἰτήσει πολλῶν, ἀπηυθύνθη ὅμως πρὸς Μακάριον ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργόν, διῃρέθη δὲ εἰς λόγους 24 καὶ κεφάλαια 72. Ὡς πιστοῦται ἐκ τῆς ἐργασίας του ταύτης, Ἀνδρέας ὁ Καισαρείας ἐγνώριζεν ἄριστα τὰς προηγουμένας ἐργασίας εἰς τμήματα τῆς Ἀποκαλύψεως, τὰς γενομένας παρὰ Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, Διονυσίου τοῦ Ψευδοαρεοπαγίτου, Εὐσεβίου, Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Ἐπιφανίου, καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων, Παπίου τοῦ Ἱεραπόλεως, Εἰρηναίου, Ἰουστίνου, Ἱππολύτου, Μεθοδίου τοῦ Ὀλυμπίου.

Ἡ ἑρμηνεία Ἀνδρέου τοῦ Καισαρείας εἶναι ἀξιοσημείωτος καὶ διὰ τὸ ὅτι ἐν αὐτῇ ἀπαντῶσι, καίτοι ἐν παρόδῳ, ἀξιόλογοί τινες παρατηρήσεις περὶ τῆς γνησιότητος καὶ αὐθεντίας βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Κατὰ εἰκασίαν τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου εἰς τὸν Ἀνδρέαν τὸν Καισαρείας ἀνήκουσιν ἴσως καὶ σχόλια εἰς τὰς Πράξεις καὶ τὰς Ἐπιστολὰς τῶν Ἀποστόλων, εὑρεθέντα ἅμα μετὰ τοῦ σωζομένου ἀρχαιοτάτου χειρογράφου τῆς ἑρμηνείας του εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν ἐν τῷ Κώδικι Athous 129 (S. Pauli 2) anno 800. Μ. Ι. ΓΑΛΑΝΟΣ

—*[Ιατρ.]* Τούτου εὕρηται ἐν χειρογράφῳ εἰς τὴν Παρισινὴν Βιβλιοθήκην (2314, αἰὼν ΙΔ—Ε', φυλ. 345—54) καὶ τοῦ Μονάχου (318 fol. 151—4) ἰατρικὴ πραγματεία ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀπορίαι καὶ λύσεις ἐκ τοῦ θεραπευτικῶ λόγου Β'.» [Πρβλ. *Diels*, Die Handschriften der antiken Aerzte, II, 14 καὶ *Krumbacher* σελ. 130] ΑΡ. Π. Κ.

—**Ἀνδρέας** ὁ ***Κρήτης.*** Ἐγεννήθη ἐν Δαμασκῷ περὶ τὸ 660 μ. Χ., ἐκ πατρὸς Γεωργίου καὶ μητρὸς Γρηγορίας. Λέγεται ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ μέχρι τοῦ ἑβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας του, ὅτε ἡμέραν τινὰ μεταλαμβάνων τῆς θείας κοινωνίας, ἤρθρωσε τὰς πρώτας του λέξεις. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν εἰς τὰς σχολὰς τῆς Δαμασκοῦ. Γενόμενος δὲ δεκαπενταετής, ὡδηγήθη ὑπὸ τῶν γονέων του εἰς Ἱερουσαλήμ, ἔνθα ὁ τοποτηρητὴς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Θεόδωρος ὁ Α' ἐδέχθη αὐτὸν καρέντα μοναχὸν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Παναγίου Τάφου, καὶ διώρισεν αὐτὸν γραμματέα τῆς μεγάλης βασιλικῆς καὶ εἶτα βοηθὸν τοῦ γενικοῦ οἰκονόμου. Ὁ Ἀνδρέας μετέσχε τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ συνελθούσης Συνόδου, τῷ δὲ 685 ἀπεστάλη μετὰ δύο ἄλλων μοναχῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα προσκομίσῃ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν Πωγωνᾶτον τὰς προσρήσεις τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν σύγκλησιν τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἧς ὅμως δὲν μετέσχε. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀποστολῆς του, ὁ Ἀνδρέας δὲν ἐπανῆλθεν εἰς Ἁγίους Τόπους, ἀλλὰ παρέμεινεν ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἔνθα προεχειρίσθη εἰς διάκονον τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, διευθύνας εἶτα ὀρφανοτροφεῖον καὶ γηροκομεῖον. Ἀρχομένου δὲ τοῦ Η' αἰῶνος, προήχθη εἰς ἀρχιεπίσκοπον Γόρτυνος, ἐν Κρήτῃ, καὶ τῷ 712, ἐπὶ Φιλιππικοῦ Βαρδάνη, ὅστις ἅπαξ ἔτι ἐζήτησε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν μονοθελητισμόν, ἐτάχθη πρὸς αὐτὸν μετά τινων ἄλλων ἐπισκόπων· ἀλλά, καθαιρεθέντος τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, συνθέσας ἐπὶ τούτῳ καὶ ποίημα εἰς ἰαμβικὸν μέτρον, σωζόμενον ἔτι. Ἀφοσιωθεὶς μετὰ ταῦτα εἰς τὸ ποίμνιόν του, εἰργάσθη ὑπὲρ αὐτοῦ ἀνενδότως, διδάσκων δι' εὐγλώττων ὁμιλιῶν ἐμπνεομένων κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῶν νικῶν κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀράβων. Ἀνῳκοδόμησε πολλοὺς κατηρειπωμένους ναούς, ἵδρυσε καὶ ἀφιέρωσεν ἱερὸν εἰς τὴν Παναγίαν τῶν Βλαχερνῶν. Ἐπροστάτευσε τὸ ποίμνιόν του ἀπὸ τῶν Σαρακηνῶν, ἐνσκηψάσης δὲ πανώλους μετὰ λιμοῦ ἐν Κρήτῃ, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ ἀρωγὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ δεκατιζομένου λαοῦ. Ἀποθανών, ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῆς μάρτυρος Ἁγίας Ἀναστασίας.

Πότε ἀκριβῶς ἀπέθανεν ὁ Ἀνδρέας δὲν εἶναι γνωστόν. Κατά τι ἀπόσπασμα περὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων, ὅπερ ἐν τῷ Παρισινῷ κώδικι 1630 ἀποδίδοται εἰς αὐτόν, ἐπέζησεν εἰς τὴν ἔκρηξιν τῆς εἰκονομαχικῆς ἔριδος ἐπὶ Λέοντος Γ' τοῦ Ἰσαύρου. Ἐὰν τοῦτο ἀληθεύῃ, πάντως δὲν ἀπέθανε πρὸ τοῦ 725. Ἡ μνήμη του τελεῖται τὴν 4ην Ἰουλίου.

Ὁ Ἀνδρέας διεκρίθη ὡς ἐκκλησιαστικὸς ῥήτωρ καὶ ὑμνογράφος. Ἔγραψεν 22 λόγους εἰς δεσποτικὰς τὸ πλεῖστον, θεομητορικὰς καὶ ἄλλας ἑορτάς, καὶ ὁμιλίας εἰς τὰ κυριακὰ εὐαγγέλια, ὅτε μάλιστα ἦτο ἀρχιεπίσκοπος Γόρτυνος· εἰς τὰς ὁμιλίας του ταύτας, ἐν ταῖς ὁποίαις ἀρέσκεται νὰ ἀσχολῆται μὲ διδακτικὰ ζητήματα, μιμεῖται, ὡς καὶ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ ἐν τῷ λόγῳ «εἰς Ἅγιον Νικόλαον Μύρων Λυκίας», καὶ ἀρχαιότερα ὑποδείγματα. Αἱ 18 ἀνέκδοτοι αὐτοῦ ὁμιλίαι ἀποδίδονται καὶ εἰς ἄλλους ὁμιλητικούς, δι' ὃ καὶ δυσχερὴς καθίσταται ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τῆς λογοτεχνικῆς αὐτῶν ἰδιοκτησίας.

Ὡς ὑμνογράφος ὁ Ἀνδρέας κατέχει ὡσαύτως διακεκριμένην θέσιν. Ἡ κυρία ἀξία του ἔγκειται εἰς τοῦτο, ὅτι εἶναι ὁ εὑρετὴς τῆς ποιήσεως τῶν κανόνων. Τὰ ὑμνογραφικὰ ἔργα τοῦ Ἀνδρέου διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας, εἰς *ἰδιόμελα* καὶ εἰς *κανόνας*. Τὰ ἰδιόμελά του εἶναι πολλά, οἱ δὲ εἱρμοὶ ἢ τυπικαὶ στροφαί, ὧν εἶναι δημιουργός, συμποσοῦνται εἰς 111. Ὁ κατὰ τὴν Τετάρτην τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ψαλλόμενος ἐκτενέστατος κανών, ὁ διὰ τοῦτο καλούμενος «μέγας κανών», συγκείμενος ἐκ 250 στροφῶν ἢ ᾠδῶν, ἀνήκει εἰς τὸν Ἀνδρέαν ἐπίσης. Παρ' ὅλην τὴν κουραστικὴν πολυλογίαν, τῆς επαναλήψεως ὁμοίων ἐννοιῶν, τὸν φόρτον τῆς ἐκφράσεως, τὴν παρένθεσιν δογματικῶν ὅρων καὶ ὑπονοουμένων καὶ τὴν ἔλλειψιν φαντασιας, δὲν δύνατίς τις νὰ ἀρνηθῇ εἰς τὸ ποίημα ἀξίαν ὡς καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἐκφαινομένην ζωηρὰν συναίσθησιν τῆς ἀνάγκης τῆς μετανοίας καὶ θερμὴν πρὸς τὸν Σωτῆρα ἀγάπην. Παραθέτομεν ἐνταῦθα ὀλίγους στίχους ἐκ τοῦ εἱρμοῦ τῆς δ' ᾠδῆς, οἵτινες δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ἐκ τῶν καλυτέρων τοῦ ποιήματος:

Ἐγγίζει, ψυχή, τὸ τέλος·
ἐγγίζει καὶ οὐ φροντίζεις;
οὐχ ἑτοιμάζῃ;
ὁ καιρὸς συντέμνει, διανάστηθι·
ἐγγὺς ἐπὶ θύραις ὁ κριτής ἐστιν·
ὡς ὄναρ, ὡς ἄνθος, ὁ χρόνος
τοῦ βίου τρέχει,
τί μάτην ταραττόμεθα;
Ἀνάνηψον, ὦ ψυχή μου·
τὰς πράξεις σου, ἃς εἰργάσω,
ἀναλογίζου
καὶ ταύτας ὑπ' ὄψει σου προσάγαγε
καὶ σταγόνας στάλαξον δακρύων σου·
εἰπὲ παρρησίᾳ τὰς πράξεις,
τὰς ἐνθυμήσεις
Χριστῷ καὶ δικαιώθητι.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει διακονῶν ὁ Ἀνδρέας παρὰ τῇ Μ Ἐκκλησίᾳ, εἶχεν ἐργασθῇ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τὰς λειτουργικὰς παραδόσεις τῆς Ἱερουσαλήμ, τῇ προσπαθείᾳ δ' αὐτοῦ κατέστη κοινὸν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὸ τυπικὸν τοῦ Ἁγίου Σάββα, ἀναθεωρηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Σωφρονίου († 638).

Τὰ ἐκδοθέντα ἔργα Ἀνδρέου τοῦ Κρήτης, τοῦ καὶ *Ἱεροσολυμίτου* ἐπικαλουμένου, ἐπειδὴ πολλὰ ἔτη ἔζησεν ὡς μοναχὸς ἐν Ἱερουσαλήμ, περιλαμβάνονται ἐν τῷ 97ῳ τόμῳ τῆς Ἑλλην. Πατρολογίας τοῦ Migne (σελ. 789—1444). Εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Κνωσοῦ ἀνευρέθη πρό τινων ἐτῶν βοῦλλα τοῦ Ἁγίου μολυβδίνη, φέρουσα ἔμπροσθεν μὲν προτομὴν τοῦ Ἁγίου Τίτου, ὄπισθεν δὲ τὸ μονόγραμμα «Ἀνδρέαν» καὶ ἐπιγραφὴν «Κρήτης Πρόεδρον Χριστὲ σῶζε». ΣΤΕΛ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

—**Ἀνδρέας,** ***Ναυπλίου ἐπίσκοπος.*** Ἤκμασε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1140—1160 μ. Χ., ἦτο δὲ ὀνομαστὸς διὰ τὴν πολυγνωσίαν του. Κατὰ τὰ ἐν τῷ συγγράμματι «Oriens Christianus τοῦ *Lequien* ἀνα-

Digitized by Google

γραφόμενα ὁ ἐπίσκοπος Ναυπλίου Ἀνδρέας μετέσχε τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου τῆς ἀποκαταστησάσης τὸν πατριάρχην Φώτιον.

Θ. Σ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἀνδρέας ὁ *Πυρὸς* (ἢ *Πυρρός*).** Ἐκκλησιαστικὸς ποιητὴς πολλῶν τροπαρίων, ἐν τοῖς Μηναίοις μάλιστα ὑπὸ τὸ ὄνομα τούτου φερομένων. Πόθεν κατήγετο καὶ πότε ἤκμασεν εἶναι ἄγνωστον, πιθανὸν δὲ εἶναι ὅτι ἔγραψε κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα. Ἐκ τῶν τροπαρίων αὐτοῦ τὰ ἀξιολογώτερα εἶναι τρία αὐτόμελα εἰς ἦχον β' τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς Πέτρου καὶ Παύλου (29 Ἰουνίου), ἰδιόμελον δοξαστικὸν εἰς ἦχον πλάγιον β' τῆς Λιτῆς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ (1 Ἰουλίου), στιχηρὸν ἰδιόμελον εἰς ἦχον δ' τῶν Αἴνων τῆς Ἰνδίκτου (1 Σεπτεμβρίου), τὰ στιχηρὰ ἰδιόμελα τῶν Αἴνων τοῦ Μεγαλομάρτυρος Εὐσταθίου (20 Σεπτεμβρίου), τρία στιχηρὰ ἰδιόμελα εἰς ἦχον τῆς Λιτῆς τῆς μεταστάσεως Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ (26 Σεπτεμβρίου), στιχηρὸν ἰδιόμελον εἰς ἦχον β' τοῦ Ἑσπερινοῦ τῶν προεορτίων τῆς Χριστοῦ γεννήσεως (20 Σεπτεμβρίου) καὶ ἄλλα.

Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

— **Ἀνδρέας, *Ρόδου ἀρχιεπίσκοπος*** (τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας). Ἕλλην τὴν καταγωγήν, ἐκ γονέων ὀρθοδόξων, γεννηθεὶς ἐν Ρόδῳ, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 14ου αἰῶνος, κάτοχος τῆς λατινικῆς καὶ ἄλλων γλωσσῶν καὶ πολυμαθής, προσῆλθεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔγινε δομινικανὸς μοναχὸς ἐν μοναστηρίῳ τοῦ Πέραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τέλος ἀρχιεπίσκοπος Ρόδου. Μέχρι τοῦ 1432 ἔχομεν ἀβεβαίας εἰδήσεις περὶ αὐτοῦ. Τῷ 1432 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πάπα Εὐγενίου Δ' ὡς ἀντιπρόσωπός του εἰς τὴν ἐν Βασιλείᾳ σύνοδον, ἔνθα ὡμίλησεν ὑπὲρ τῆς παπικῆς ἐξουσίας. Τῷ 1438 διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Φερράρας, ὑποστηρίξας τὴν δυτικὴν ἄποψιν περὶ filioque ἐναντίον τῆς ὀρθοδόξου ἀπόψεως τῆς κυρίως ὑποστηριχθείσης ὑπὸ Μάρκου τοῦ Ἐφέσου. Κατόπιν εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως ἐν Κύπρῳ (1444) καὶ ὑπὲρ ἑνώσεως τῶν Χαλδαίων καὶ Μαρωνιτῶν. Δὲν γνωρίζομεν ποῦ καὶ πότε ἀπέθανε πάντως μετὰ τὸ 1445 καὶ πιθανῶς ἐν Ἀνατολῇ. Ἐκτὸς τῶν ἐν Βασιλείᾳ καὶ Φερράρᾳ λόγων του (ἐν Mansi Collectio τόμ. 29 καὶ 31), ἐν τῇ βατικανῇ βιβλιοθήκῃ σῴζονται δύο ἀνέκδοτοι πραγματεῖαι του ἑλληνιστί: α') Ἀπολογία ἀποδεικτικὴ πρὸς τὸν μητροπολίτην Νικαίας Βησσαρίωνα περὶ τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας. β') Ἀνδρέου Ροδίου καὶ Μάρκου Ἐφεσίου διάλογος (ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς κατοίκους Μεθώνης, διὰ νὰ ἀντικρούσῃ τὴν ἐπιστολήν, ἣν Μάρκος ὁ Ἐφέσου ἀπηύθυνε πρὸς Γεώργιον τὸν Σχολάριον κατὰ τῶν ἐθίμων τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας).

[Πρβλ. *P. Mandonnext* ἄρθρον ἐν Dict. de théol. cathol. 1, 1181-2 καὶ *O. Schmid* ἐν Kirchenlexicon 1, 835-6, ἔνθα καὶ ἡ σχετ. φιλολογία].

Δ. Σ. Μ.

— **Ἀνδρέας *Σαμοσάτων ἐπίσκοπος*.** Ἔζησε κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα. Ὀπαδὸς τοῦ Νεστορίου, δὲν ἀπεδέχθη τὰς κατ' αὐτοῦ ἀποφάσεις τῆς τρίτης ἐν Ἐφέσῳ οἰκουμενικῆς συνόδου (431)· χάριν ὅμως τῆς εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας ἀπεδέχετο ὅτι ἔπρεπε νὰ καταδικασθοῦν οἱ ἀποδεχόμενοι δύο υἱούς, ὡς καὶ οἱ θεωροῦντες τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον, καὶ τέλος ἔπαυσε τὴν κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐφέσου ἀντίδρασιν. Ἔγραψεν, ἤδη τῷ 430, πραγματείαν κατὰ τῶν 12 ἀναθεματισμῶν τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἧς δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἔννοιαν ἐκ τῆς σῳζομένης ἀπαντήσεως τοῦ Κυρίλλου (*Migne* Ἑλ. Πατρ. 76, 315—386), περὶ τοῦ «πονηροῦ δράκοντος» (περικοπὴ αὐτ. 89, 292 κ. ἑ.) καὶ ἐπιστολάς.

[Ἴδε *Bardenhewer* Geschichte d. altkirch. Literatur, τόμ. 4ος (Freiburg i. B. 1924) σ. 249—250.— Πρβλ. καὶ *Νεοφύτου Παγίδα* Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας (Λειψία 1884) σ. 28, 68 κ. ἑ.—*Migne* Ἑλ. Πατρ. 85, 1609—1612 καὶ *C. H. Hefele* Conciliengeschichte (Freiburg i. B. 1856) 2, 261].

Δ. Σ. Μ.

— **Ἀνδρέας *σειρογράφος*.** Πρεσβύτερος, οὗ διεσώθησαν ἐν χειρογράφοις σειραὶ εἰς τὰς Παροιμίας, τὸν Ἠσαΐαν, τὰς Πράξεις καὶ τὰς καθολικὰς ἐπιστολάς. Ἔζησε μεταξὺ 7ου καὶ 10ου αἰῶνος (*Κρουμβάχερ—Σωτηριάδη* Ἱστορ. βυζ. λογοτ., Ἀθ. 1897, 1, 423, 431).

Δ. Σ. Μ.

— **Ἀνδρέας *ἐκ Χίου*.** Χριστιανὸς ἐλθὼν ἐκ Χίου ἔζη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου, κατὰ τὸ 1465, κατηγορήθη ὡς ἐξωμότης τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, πρὸς ὃν δῆθεν εἶχε προσέλθει πρότερον, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ζῶν. Μετὰ ἀνεκδιήγητα δεκαήμερα μαρτύρια ἀπεκεφαλίσθη. Ἐτάφη ὑπὸ Χριστιανῶν ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου παρὰ τὸν Βόσπορον. Ὁ *Γεώργιος ὁ Τραπεζούντιος* παραστὰς τῶν κατὰ τὴν κήδευσιν ὑπεσχέθη νὰ καταστήσῃ γνωστὰ τὰ κατ' αὐτὸν εἰς τὴν Δύσιν, ἐὰν θὰ ἐταξίδευεν αἰσίως μέχρις Ἰταλίας. Ἐκπληρῶν τὴν ὑπόσχεσίν του ἔγραψε πράγματι λατινιστὶ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀνδρέου (ἐν *Migne* Ἑ. Π. 161, 883—890). Ἐν τοῖς φύλλοις 18—22 τοῦ κανονικιανοῦ κώδικος τῆς βολδηιανῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ὀξωνίου 126, διεσώθη καὶ ἕτερον μαρτύριόν του, εἰς ἀνομοιοτελεύτους 15συλλάβους στίχους, ἐν οἷς ὑμνεῖται ὡς «ἄριστος τρισαριστεύς» (*Σπ. Λάμπρου* Ν. Ἑλληνομνήμων 1915 σ. 376—379).

Δ. Σ. Μ.

— **Ἀνδρέας *Χρυσοπολίτης*.** Ἕλλην μοναχὸς ἐκ Χρυσοπόλεως (σημερ. *Σκούταρι*) τοῦ Βοσπόρου, ἀκμάσας μετὰ τὰ μέσα τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος. Ἀσκηθεὶς ὑπὸ τὸν ὅσιον *Ἀθανάσιον* κτίτορα τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Λαύρας, χαρακτηρίζεται «σοφώτατος ἀσκητής» ἐν βιογραφίαις τοῦ Ἀθανασίου. [Βλ. τὴν ἐν 25 τόμῳ Βολλανδιανῶν ἀναλέκτων ὑπὸ *Louis Petit* ἐκδοθεῖσαν, 1906.]

Μ. Ι. Γ.

Ἀνδρέας. Ὑπεγράφετο καὶ ἐδηλοῦτο κρυπτογραφικῶς μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ *Ἀριστείδης Παππᾶ*, κατὰ τὸ Κρυπτογραφικὸν Λεξικὸν τῆς Φιλ. Ἑταιρείας.

— **Ἀνδρέας *Ἐλευθεριάδης*** (καὶ *Ἀντώνιος Εὐστρατίου* καὶ *Ἐπαμεινώνδας* ἢ *Εὐστάθιος*) ἐκαλεῖτο καὶ ὑπεγράφετο ὁ *Κομητζόπουλος* κατὰ τὸ Κρυπτογραφικὸν Λεξικὸν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας,

Γ. Δ. Κ.

Ἀνδρέας, *Ἅγιος* [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Τὸ ὄνομα *Ἅγιος Ἀνδρέας* φέρουσι πλεῖσται ἐνδιαφέρουσαι τοὺς ναυτικοὺς παραλιακαὶ τοποθεσίαι. Ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις ἐνδιαφέρουσι περισσότερον, ὡς φωτισμέναι διὰ ναυτικοῦ πυρσοῦ, αἱ:

1) Ἐν *Ἰθάκῃ*: Βουνώδης προβολὴ ὑπόκρημνος (533 ποδ.) διαχωρίζουσα τοὺς ἀμφιδύμους ὅρμους Σκῖνος καὶ Βαθύ, εἰς οὗ τὸν μυχὸν ὁ θαυμάσιος φερώνυμος φυσικὸς λιμήν, εἰς οὗ τὸν ΝΔ μυχὸν ἡ πόλις Ἰθάκη. Ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς προβολῆς (πλάτ. 38° 23' 00", μῆκ. 20° 43' 15", χάρτ. ἀγγλ. 1620* Ithaca, Gulf of Molo and Porto Vathi), φανὸς λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς 7 μιλλίων, ἀνεγερθεὶς ἐπὶ ἀγγλικῆς προστασίας (1848), ἀριστερᾷ δὲ τῷ προσπλέοντι τὸν λιμένα. 2) Ὁ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι, διὰ τοῦ νοτίου στομίου, τὸν τεχνητὸν λιμένα τῶν *Πατρῶν* μέγας καὶ νοτιώτατος λιμενοβραχίων, εἰς τὸ ἀκροχήλιον τοῦ ὁποίου (πλάτ. 38° 14' 46". μῆκ. 21° 43' 49", χάρτ. ἀγγλ. 1225* Patras road) ναυτικὸς φανὸς ἐκ δύο καταχορύφων πρασίνων φώτων φωτοβολίας 5 μιλλίων, ἀνεγερθεὶς τῷ 1908.

Εἰς τὰς ἐγγὺς ἡμῶν ἰταλικὰς ἢ δαλματικὰς θαλάσσας, φωτισμένα ὑπὸ τοιούτου τοπωνύμιου σημεῖα: 1) Νησὶς παρὰ τὸν λιμένα τοῦ *Μπρίντιζι* εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς ὁποίας ὁ φάρος Riso (πλάτ. 40° 39' 43", μῆκ. 17° 58' 29") λευκῶν ἰσαπεχουσῶν ἐκλάμψεων 10 μιλλ.—2) Νησὶς πρὸ τοῦ ποτὲ αὐστριακοῦ ναυστάθμου τῆς *Πόλας*, μετὰ φάρου λευκοῦ σταθεροῦ καὶ ἀναλαμπῶν λευκῶν καὶ ἐρυθρῶν, πάντων ἐναλλασσομένων (πλάτ. 42° 38' 42", μῆκ. 17°, 57' 06")· ἡ νησὶς ὀνομάζεται καὶ *Νιοντζέλλα*.—3) Νησὶς πρὸ τοῦ ἰταλικοῦ ναυστάθμου τοῦ *Τοραντος* (πλάτ. 40° 02' 46", μῆκ. 17° 56' 51") μετὰ φάρου ἰσχυροτάτου εἰς φέγγος, λευκοῦ σταθεροῦ φωτός, ἐναλλάσσοντος πρὸς λευκὴν ἀναλαμπήν.— 4) Λιμὴν τῆς ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Κουαρνέρο νήσου *Χέρσο* (βλ. λ. Ἀδριατικόν). Δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι φανὸς (πλάτ. 44° 37' 00", μῆκ. 14° 30' 12") ἐρυθροῦ σταθεροῦ 5 μιλλ.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω καὶ πλεῖστα ἄλλα ὅμοια τοπωνύμια ἀνὰ τὴν Μεσόγειον. (Βλ. καὶ Ἅγιος—.)

Σ. Ε. Λ.

Ἀνδρέου *ἁγίου, ἀπόκρυφοι πράξεις καὶ μαρτύρια*· βλ. ἀνωτέρω σ. 631 γ'.

— **Ἀνδρέου *ἁγίου, ἐλευθέρα τεκτονικὴ*—.** [*Τεκτον*]. Τὸ ἀρχαιότερον πάντων τῶν τεκτονικῶν συστημάτων εἶναι τὸ σκωτικὸν τοῦ *ἁγίου Ἀνδρέου*, ἀναφανὲν τὸ πρῶτον ἐν Σκωτίᾳ καὶ ἐπεκταθὲν τῷ 1766 διὰ τῆς Γαλλίας καὶ Γερμανίας εἰς τὰς λοιπὰς χώρας. Διακρίνεται δὲ τοῦ συνηδικοῦ συστήματος τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἅτε περιλαμβάνον τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῆς Κυανῆς ἐλευθέρας τεκτονικῆς, ἐνῷ τὸ συνηδικὸν διαιρεῖται εἰς Στοὰς τεσσάρων βαθμῶν, εἰς Στοὰς πέντε βαθμῶν καὶ εἰς Στοὰς ἓξ βαθμῶν. Ἀμφοτέρων τῶν συστημάτων αἱ Στοαὶ πανηγυρίζουν ἐτησίως τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου (30 Νοεμβρίου) ἐν Σκωτίᾳ, Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Δανίᾳ, Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ ὡς ἡμέραν τῆς ἱδρύσεως τοῦ τάγματος. Ἐν Ἐδιμβούργῳ τὴν ἡμέραν αὐτὴν γίνεται καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ Μεγάλου Διδασκάλου τῆς Μεγάλης Στοᾶς τῆς Σκωτίας.

Δ. Π. Κ.

— **Ἀνδρέου *ἁγίου, ἑνοούμενοι* —.** [*Τεκτον*]. Οὕτω καλοῦνται οἱ φέροντες τὸν 8ον βαθμὸν τοῦ συνηδικοῦ τεκτονικοῦ συστήματος.

Δ. Π. Κ.

— **Ἀνδρέου *ἁγίου, ἱππόται* —.** [*Τεκτον.*]. Καλοῦνται οὕτω, ἢ καὶ *Σκῶτοι ἱππόται*, οἱ κεκτημένοι τὸν 29ον βαθμὸν τοῦ ἀρχαίου καὶ ἀποδεδεγμένου σκωτικοῦ συστήματος τῆς ἐλευθέρας τεκτονικῆς. Ἡ ὀνομασία στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἑξῆς παλαιοῦ θρύλου, παρεμφεροῦς πρὸς τὸν τοῦ λαβάρου τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου: «Ὁ βασιλεὺς τῶν Πίκτων Οὔγγος εὑρισκόμενος εἰς ἀνησυχίαν τὴν παραμονὴν μιᾶς μάχης κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος του εἶδε κατ' ὄναρ τὸν ἀπόστολον Ἀνδρέαν, ὅστις τοῦ ἐγνώρισεν ὅτι θὰ νικήσῃ, ἐὰν ὁδηγήσῃ τὰ στρατεύματα πρὸς τὸ σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος, εἰς ὃ θὰ ἐμφανισθῇ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἐφ' οὗ ἐσταυρώθη». Ἰδὼν δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Οὔγγος τὸ σημεῖον τοῦτο εἰς τὸν ὁρίζοντα καὶ πράξας κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου ὑποδειχθέντα, ἐθριάμβευσε· καὶ πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος οἱ Σκῶτοι τέκτονες ἵδρυσαν τὸν βαθμὸν τοῦτον ἔχοντα ὡς κύριον θέμα τὸν τοῦ Ἀποστόλου σταυρόν.

[Βλ. *Δ. Π. Κ.* «Περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐννοίας τῶν ροδοσταυρικῶν συμβόλων» 1925, σ. 23.]

Δ. Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἀνδρέου *ἁγίου, ἱπποτικὸν τάγμα*—.** Τὸ ἱπποτικὸν τοῦτο τάγμα ἱδρύθη τῷ 1540 ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας Ἰακώβου Ε', ἀνενεώθη δὲ μετὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Σκωτίας μετὰ τῆς Ἀγγλίας τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1715 ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου Α'. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱπποτῶν τοῦ τάγματος τούτου εἶναι λίαν περιωρισμένος, μὴ ὑπερβαίνων τοὺς δώδεκα, τὸ παράσημον δὲ αὐτοῦ δὲν ἀπονέμεται εἰμὴ εἰς λόρδους, Σκώτους τὴν καταγωγήν.

Θ. Β

— **Ἀνδρέου *ἁγίου, μονὴ*—.** Ἡ ἐν Ἀθήναις μονὴ τῆς *Ἁγίας Φιλοθέης* (βλ. λ. Ἀθῆναι, τόμ. Β' σ. 183).

— **Ἀνδρέου *ἁγίου, παράσημον*—.** Τὸ ρωσικὸν τοῦτο παράσημον συνεστήθη τῷ 1698 ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου, πρὸς τιμὴν τοῦ ἀποστόλου τῶν Μοσχοβιτῶν. Ὑπῆρξε τὸ ἀρχαιότερον καὶ τὸ σπουδαιότερον τῆς χώρας ταύτης, ἀπενέμετο δὲ πρὸς τοὺς παρασχόντας εἰς τὸ κράτος διακεκριμένας ὑπηρεσίας, ἐνίοτε ὅμως καὶ εἰς εὐνοουμένους τῶν αὐτοκρατειρῶν. Τὸ παράσημον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, τοσοῦτον περιζήτητον παρὰ τῷ λαῷ, δὲν ἦτο εἰμὴ ἁπλοῦν κόσμημα διὰ τὰ μέλη τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Οἱ αὐτοκρατορικοὶ πρίγκιπες ἐλάμβανον αὐτὸ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς βαπτίσεώς των καὶ τὸ περιδέραιον αὐτοῦ προσεφέρετο εἰς τὰς αὐτοκρατείρας κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς στέψεώς των. Τὸ διακριτικὸν αὐτοῦ σημεῖον ἦτο σταυρὸς σχήματος Χ, διάτρητος καὶ ἐσμαλτωμένος, ἔφερε δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ μάρτυρος Ἀνδρέου, καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα. Εἰς τὸ ὀπισθότυπον μέρος ἔφερεν αὐτὸν μὲ ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγας, μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου καὶ ρωσιστὶ τὰς λέξεις «Διὰ τὴν θρησκείαν καὶ διὰ τὴν πίστιν». Τὸ περιδέραιον ἀποτελεῖται ἐναλλὰξ ἀπὸ τὸν σταυρὸν τοῦ παρασήμου καὶ στέμματα αὐτοκρατορικὰ μικροῦ σχήματος. Τὸ παράσημον τοῦτο κατηργήθη μετὰ τῶν ἄλλων κατὰ τὴν γενομένην πολιτειακὴν μεταβολὴν ἐν Ρωσίᾳ.

Θ. Β.

— **Ἀνδρέου *ἁγίου, σκήτη*.** Σεράγιον—κοινότερον καλουμένη, διότι ὁ κτίσας αὐτὴν πρὸ τῶν μέσων τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀθανάσιος Πατελάριος τὴν ᾠκοδόμησεν εὐρύχωρον καὶ μεγάλην, καίτοι ἦτο κελλίον, καὶ ὄχι σκήτη. Τῷ 1761 ὁ πατριάρχης Σεραφεὶμ ὁ Ἠπειρώτης, ἀποσυρθεὶς εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἐκαλλώπισε τὸ μέγα κελλίον καὶ τὸν ἐν αὐτῷ ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, ὃν ὅμως εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ ἀποστόλου καθωσίωσε. Τῷ 1845 ὁ περιώνυμος Ρῶσος Ἀνδρέας Μουραβιέφ ἐνεργήσας ἐπέτυχεν ὥστε, μετὰ τέσσαρα ἔτη, ν' ἀναγνωρισθῇ τοῦτο ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου Δ' σκήτη αὐτοδιοίκητος κοινοβιακή, ὑποτεταγμένη τῇ μονῇ τοῦ Βατοπεδίου. Ἔκτοτε τὸ Σεράγιον ηὐξήθη εἰς κάλλος καὶ μέγεθος, ἠρίθμει δὲ περὶ τοὺς χιλίους μοναχοὺς μέχρι τῆς ρωσικῆς Ἐπαναστάσεως, ἤδη δ' οὐδὲ τοὺς ἡμίσεις. Οἱ παλαιοὶ ἁγιορεῖται, κατὰ παράδοσιν, ἐφρόνουν ὅτι τὸ Σεράγιον κατέχει τὸν τόπον τῆς βυζαντινῆς μονῆς τοῦ Ξύστου.

Μ. Ι. Γ.

— **Ἀνδρέου *Πρωτοκλήτου, νησὶς* καὶ *μονύδριον*.** Κεῖται πλησίον τῆς βιθυνικῆς παραλίας, ἀπέναντι τῶν σημερινῶν Τούζλων (Ἀκρίτα). Γνωστὸν ἐπὶ Βυζαντινῶν ἐγένετο, διότι Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς αὐτοκράτωρ περιώρισεν ἐκεῖ ἐπὶ ἐννέα ἔτη Μεθόδιον τὸν μοναχὸν τὸν μετὰ ταῦτα (842—846) πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Ἴσως ἡ ἐπὶ τοῦ νησίου τούτου μονὴ συνεστάθη τότε, ἐσῴζετο δὲ καὶ τῷ 1158, ἔρημον δ' εὑρὼν αὐτὴν ὁ ὅσιος Μελέτιος ὁ Γαλησιώτης περὶ τὰ 1270—72, ᾠκοδόμησε νέαν μονὴν ἐκ βάθρων, μετὰ οἰκημάτων, διὰ τὸ πλῆθος τῶν πολλαχόθεν ἐν αὐτῇ συρρεόντων ὀρθοδόξων. Ἡ μικρὰ μονὴ καὶ νησὶς ἦτο σταυροπηγιακή, ὑπέκειτο δηλ. ἀμέσως εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, καίτοι, ἀπὸ τῶν μέσων τῆς ΙϚ' ἑκατονταετηρίδος, οἱ μητροπολῖται Χαλκηδόνος, ἐπηρεάζοντες τοὺς μοναχούς, ἀφῄρεσαν τὰ πατριαρχικὰ δίκαια τῆς μονῆς· ἀλλ' ἐπεκύρωσαν αὐτὰ καὶ πάλιν οἱ πατριάρχαι Τιμόθεος, Λούκαρις, καὶ Ἄνθιμος Β' (1612—1623). Τῷ 1730 ὁ Παΐσιος Β' ἀνεγνώρισεν αὐτὴν πατριαρχικὴν καὶ ἐλευθέραν, ἀλλ' οἱ μητροπολῖται Χαλκηδόνος καὶ πάλιν καὶ οἱ Τοῦρκοι ἠφάνισαν τὴν πτωχὴν μονήν. (Βλ. *Γενέσιον*, Βόννης, σ. 50. *Θεοφάνους συνεχιστὰς* σ. 48, *Συμεὼν Μάγιστρον* σ. 642. Βίον Μελετίου ἐν Νέῳ Ἐκλογίῳ. *Migne* Patrolog. Gr. τόμον 100 στ. 1244—1261.)

Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

Ἀνδρέασμπεργ [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. Ἀντρέασμπεργ.

Ἀνδρέγιεφ *Νικόλαος Νικολάεβιτς*· βλ. λ. Ἀντρέγιεφ.

Digitized by Google

ἀνδρεία (ἡ)· (γράφεται ἀναμφισβητήτως διὰ τοῦ ει, συμπίπτει δὲ μετὰ τοῦ θηλυκοῦ τοῦ ἐπιθέτου *ἀνδρεῖος*, ὅπως τὸ *αἰτία* καὶ *ἀξία*, τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ ἀφῃρημένα καὶ θηλυκὰ τῶν ἐπιθέτων *αἴτιος* καὶ *ἄξιος*)· τὸ κατ' ἐξοχὴν γνώρισμα τοῦ ἀνδρός, δι' ὃ λέγεται «ἀνδρεία καὶ ἀρρενωπία», γενναιότης, καρτερία, ἀντοχὴ περὶ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ἄλλας περιπετείας· ἀντίθετον οὐ μόνον τὸ *δειλία*, ἀλλὰ καὶ τὸ *θρασύτης*· || διαστέλλεται ἐπίσης τῆς *ἀγριότητος*: «ἀνδρεία οὐκ ἀκολουθεῖ τοῖς ἀγριωτάτοις ἤθεσιν». Β. Φ.

Ἀνδρεία εἶναι ἡ καρτερία τῆς ψυχῆς, ἤτοι ἡ ἰσχὺς τῆς βουλήσεως, τὴν ὁποίαν ὁ ἀνὴρ κυρίως δεικνύει, ὅταν εὑρίσκεται πρὸ κακοῦ τινος φοβεροῦ, ὅταν περιέλθῃ εἰς κίνδυνόν τινα ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ. Περὶ τῆς ἀνδρείας εἰδικώτερον ἐπραγματεύθη ὁ Πλάτων ἐν τῷ Σωκρατικῷ διαλόγῳ «Λάχης ἢ περὶ ἀνδρείας», καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ «Ἠθικὰ Νικομάχεια», «Μεγάλα Ἠθικὰ» καὶ «Ἠθικὰ Εὐδήμεια». Καὶ κατὰ μὲν τὸν Σωκράτη καὶ τὸν Πλάτωνα ἡ ἀνδρεία εἶναι ἐπιστήμη τῶν δεινῶν καὶ τῶν θαρραλέων. Ἀνδρεῖοι δηλ. εἶναι οἱ μετὰ φρονήσεως, ἤτοι ἐν πλήρει γνώσει τῶν φοβερῶν καὶ τῶν θαρραλέων δεικνύοντες ψυχικὴν καρτερίαν καὶ οὐχὶ οἱ μετ' ἀφροσύνης, ἤτοι ἐξ ἀγνοίας τῶν φοβερῶν καὶ θαρραλέων δεικνύοντες τόλμην καὶ θάρρος. Καὶ τῆς μὲν μετὰ φρονήσεως ἀνδρείας ὀλίγοι μόνον μετέχουν, τῆς δὲ ἐξ ἀγνοίας προερχομένης, ἥτις ἐμφανίζεται ὡς *θρασύτης* καὶ *τόλμη* καὶ *ἀφοβία*, πολλοὶ καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες καὶ θηρία. Διὰ τοῦτο καὶ θρασέα ἢ τολμηρὰ ἢ ἄφοβα δύνανται ταῦτα νὰ ὀνομάζωνται, ἀλλ' οὐχὶ ἀνδρεῖα.

Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης παραδεχόμενος, ὅτι πᾶσα ἀρετὴ εἶναι μεσότης δύο κακιῶν, τῆς μὲν ὡς ὑπερβολῆς, τῆς δὲ ὡς ἐλλείψεως ἐμφανιζομένης ὁρίζει τὴν ἀνδρείαν ὡς μεσότητα περὶ φόβους καὶ θάρρη, ὡς κειμένην δηλ. ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο κακιῶν, τῆς ὑπερβολῆς θάρρους ἢ τῆς ἐλλείψεως παντὸς φόβου, ἥτις καλεῖται *θρασύτης*, καὶ τῆς ἐλλείψεως θάρρους ἢ τῆς ὑπερβολῆς φόβου, ἥτις καλεῖται *δειλία*. Διακρίνονται δὲ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην τὰ ἑξῆς πέντε εἴδη φαινομένης ἀνδρείας:

1) Ἡ *πολιτικὴ ἀνδρεία* ἡ προερχομένη ἐξ αἰδοῦς ἤτοι αἰσχύνης πρὸς τοὺς συμπολίτας (ἐντεῦθεν καὶ πολιτικὴ ἐκλήθη)· τοιαύτη ἐμφανίζεται ἡ ἀνδρεία τῶν Ὁμηρικῶν ἡρώων, ὡς ἡ τοῦ Ἕκτορος, ὅστις μετὰ κινδύνου τῆς ζωῆς του ἀγωνίζεται, ἵνα μὴ ἐλέγξῃ αὐτὸν ὡς ἄνανδρον ὁ Πολυδάμας.

2) Ἡ *στρατιωτικὴ ἀνδρεία* ἡ προερχομένη οὐχὶ ἐκ τῆς ἐμπειρίας τῶν δεινῶν, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἀλλ' ἐκ τῆς γνώσεως τῶν βοηθειῶν τῶν δεινῶν, ἤτοι ἐκ τῆς γνώσεως τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων· τοιαύτη εἶναι ἡ ἀνδρεία, ἣν δεικνύει ὁ στρατιώτης, ὅστις καρτερικῶς μάχεται καὶ ἀνθίσταται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, διότι καλῶς γινώσκει ὡς ἐκ τῆς θέσ ως, ἣν κατέχει, καὶ τῶν μέσων δι' ὧν μάχεται καὶ τῶν συνθηκῶν καθόλου, ὑφ' ἅ; μαχόμενος διατελεῖ, ὅτι οὐδὲν κακὸν δύναται νὰ πάθῃ.

3) Ἡ *ἐξ ἀπειρίας ἀνδρεία* ἡ προερχομένη ἐκ τῆς ἀγνοίας τῶν φοβερῶν καὶ τῶν κινδύνων· τοιαύτη εἶναι ἡ τῶν παίδων, οἵτινες δι' ἄγνοιαν τοῦ κινδύνου ἀφόβως λαμβάνουν τοὺς ὄφεις, ἢ τῶν μαινομένων, οἵτινες διὰ παράνοιαν δὲν φοβοῦνται τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον φοβερά, οἷον βροντὰς καὶ ἀστραπάς.

4) Ἡ *ἐξ ἐλπίδος ἀνδρεία*, οἵαν δεικνύουν οἱ ὑπὸ μεγάλης εὐτυχίας ἢ καὶ μέθης ἐλαυνόμενοι· διότι καὶ ὁ οἶνος λίαν εὐέλπιδας κάμνει τοὺς ἀνθρώπους.

5) Ἡ *ἐκ πάθους ἀνδρεία*, οἵα εἶναι ἡ ἀνδρεία τοῦ ὑπὸ σφοδροῦ ἔρωτος ἢ μεγάλης ὀργῆς καὶ θυμοῦ ἐλαυνομένου· τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ φαινομένη ἀνδρεία τῶν θηρίων, ὅταν ταῦτα πληττόμενα καρτερικῶς ἀμύνονται κατὰ τῶν προσβαλλόντων αὐτά.

Ἀλλὰ δι' οὐδὲν τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν τῆς φαινομένης ἀνδρείας δύναταί τις νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὄντως ἀνδρεῖος. Ἀνδρεῖος κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη εἶναι «ὁ διὰ μηδὲν τῶν προειρημένων ἀνδρεῖος ὤν, ἀλλὰ διὰ τὸ νομίζειν αὐτὸ εἶναι καλὸν καὶ τοῦτο ποιῶν κἂν παρῇ τις κἂν μὴ παρῇ». Ἀλλὰ καὶ ὅλως ἄφοβος δὲν εἶναι ὁ ἀνδρεῖος· διότι τότε καὶ ὁ λίθος καὶ τὰ ἄλλα ἄψυχα θὰ ἠδύναντο νὰ ὀνομάζωνται ἀνδρεῖα. Ὁ ἀνδρεῖος φοβεῖται μέν, ἀλλὰ καρτερικῶς ὑπομένει· τὰ δὲ φοβερὰ καὶ θαρραλέα, ἅτινα ὁ ἀνδρεῖος φοβεῖται, εἶναι οὐχὶ *τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον*, οἷον αἱ βρονταί, αἱ ἀστραπαί, οἱ σεισμοὶ κ.ἄ.τ., ἀλλὰ *τὰ κατ' ἄνθρωπον*, ἅτινα πάντες οἱ ἄνθρωποι ἢ οἱ πλεῖστοι φοβοῦνται.

Α. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

ἀνδρεῖα (τά). Τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἶχον τὰ ἐν Κρήτῃ συσσίτια τῶν ἀνδρῶν μόνον, διότι οἱ νέοι, ἀπὸ τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν, συνήρχοντο εἰς τὰς καλουμένας *ἀγέλας*. Ἐν τοῖς συσσιτίοις τούτοις τῶν ἀνδρῶν, ὅπως καὶ τῶν νέων, ἐπεκράτει ἐγκράτεια καὶ ἀπηγγέλλοντο ἔπαινοι καὶ προτροπαὶ εἰς χρηστὰ ἤθη. Πᾶσα πόλις εἶχεν ὡρισμένον δι' αὐτὰ χρόνον, διὰ δὲ τοὺς ξένους παρετίθεντο ἐν αὐτοῖς ἰδιαίτεραι *ξενικαὶ τράπεζαι* ὡς καὶ τόποι πρὸς κατάκλισιν ἐδίδοντο εἰς αὐτούς, τὰ κοιμητήρια καλούμενα. Περὶ τούτου λέγει ὁ Ἀθήναιος (Δειπν. 143): «Εἰσὶ δὲ πανταχοῦ »κατὰ τὴν Κρήτην οἶκοι δύο τοῖς συσσιτίοις, ὧν τὸν »μὲν καλοῦσιν *ἀνδρεῖον*, τὸν δ' ἄλλον, ἐν ᾧ τοὺς ξέ »νους κοιμίζουσι, *κοιμητήριον* προσαγορεύουσι». Καὶ κατωτέρω περὶ τῶν τραπεζῶν τῶν ξένων: «Ἦσαν »δὲ καὶ ξενικοὶ θᾶκοι καὶ τράπεζα τρίτη, δεξιᾷ εἰσιόντων »εἰς τὰ *ἀνδρεῖα*· ἣν ξενίου τε Διὸς *ξενίαν* τε προση»γόρευον». Εἰς τὰ ἀνδρεῖα ταῦτα ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς ἡ μέθη, ἔπινον δὲ πάντες ἀπὸ κρατῆρος, ἐνῷ ἐν Σπάρτῃ ἕκαστος εἰς τὰ συσσίτια εἶχεν ἰδίαν κύλικα. Ἐν Κρήτῃ διῃροῦντο εἰς δύο τὰ εἰσοδήματα τῶν δημοσίων κτημάτων καὶ οἱ παρὰ τῶν περιοίκων εἰσπραττόμενοι φόροι, καὶ τὸ μὲν ἥμισυ ἐχρησίμευεν εἰς τὴν λατρείαν τῶν θεῶν καὶ τὰς κυβερνητικὰς ἀνάγκας, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ διενέμετο εἰς τοὺς πολίτας καὶ ἕκαστος, ἐκ τούτων καὶ ἐκ τῶν ἰδίων εἰσοδημάτων, ἔφερε τὴν μερίδα αὐτοῦ εἰς τὴν ὁμάδα, εἰς ἣν ἀνῆκε. Σκοπὸς τῆς συνδιαιτήσεως ταύτης ἦτο κυρίως ἡ ἰσότης τῆς διαίτης πάντων, πτωχῶν καὶ πλουσίων, ἔτι δὲ ἡ κοινωνικὴ φαιδρότης καὶ εὐθυμία εἰς τὰς ἑστιάσεις, ἡ ἐξασφαλιζομένη διὰ τοῦ ὅτι οὐδεὶς ἦτο δεκτὸς ὡς ὁμοτράπεζος ἄνευ τῆς τῶν συσκήνων ψηφοφορίας (*Πλουτ.* Λυκ. 18). ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀνδρείευμα (τό)· ἐπίδειξις ἀνδρείας, παλληκαριᾶς.

ἀνδρειεύω· ἀμετβ., γίνομαι ἀνδρεῖος, ἀνακτῶ δυνάμεις καὶ γενναιότητα· λέγεται καὶ περὶ τοῦ ἑτοιμοθανάτου, ὅστις κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμὰς συγκεντρώνει τὰς δυνάμεις του, ἐγείρεται τῆς κλίνης κ.τ.τ.· || μέσ. *ἀνδρειεύομαι*· ἐπιδεικνύω δυνάμεις, γενναιότητα, κάμνω τὸν παλληκαρᾶ: «τί μοῦ ἀνδρειεύεσαι; σὲ ξέρω ποιὸς εἶσαι», ἄλλως *ἀνδριώνομαι*. Β. Φ.

ἀνδρείκελος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ *ἀνδρὶ εἴκελος*, ὁ ὅμοιος μὲ ἄνδρα, καθόλου μὲ ἄνθρωπον· || τὸ οὐδ. *ἀνδρείκελον*, ὡς οὐσιαστ., ὁμοίωμα ἀνθρώπου, οἷον ἐκ κηροῦ, ἐκ ξύλου κ.τ.τ. κοιν. *κούκλα*: «θίασος,—θέατρον ἀνδρεικέλων»· || μεταφ. χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου ἀβούλου, χειραγωγουμένου, ἄνευ ἰδίας αὐτενεργείας: «αὐτὸ τὸ ἀνδρείκελον! ὅπως τοῦ εἰποῦν κάμνει». Β. Φ.

— *[Θεατρ.]*. Παρ' ἡμῖν καλοῦνται σήμερον γενικῶς *ἀνδρείκελα* αἱ μικραὶ πλαγγόνες ἐκ ξύλου ἢ καὶ ἐκ χαρτονίου, αἱ κινούμεναι ἢ ἀμέσως διὰ τῆς χειρὸς ἢ διὰ νημάτων καὶ λεπτῶν συρμάτων, καὶ δι' ὧν ἐν ἐπὶ τούτῳ κατεσκευασμένοις θεατριδίοις δίδονται θεατρικαὶ παραστάσεις. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὰ ἀνδρείκελα ταῦτα τὰ ὠνόμαζον *νευρόσπαστα*, λέξις ἐν χρήσει καὶ σήμερον εἰδικῶς διὰ τὸ διὰ συρμάτων ἢ νημάτων κινούμενα ἀνδρείκελα. Ἡ ἀρχαιοτέρα μνεία τῶν νευροσπάστων ἢ τῶν δι' ἐλατηρίων κινουμένων ἀγαλματίων εὑρίσκεται ἐν τῷ Ἡροδότῳ, ὅστις, περιγράφων τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου ἐν Αἰγύπτῳ, διηγεῖται ὅτι αἱ γυναῖκες ἔφερον ἐν λιτανείᾳ ἀγάλματα τοῦ θεοῦ αὐτοῦ πηχιαῖα καὶ ὧν ὁ ὑπερμεγέθης φαλλὸς ἐκινεῖτο διὰ νημάτων (*Ἡροδ.* βιβλ. II. 48). Ἐκ τῶν Αἰγυπτίων παρέλαβον καὶ οἱ Ἕλληνες τὰ νευρόσπαστα, μιμηθέντες μάλιστα τὸν περίεργον αὐτὸν μηχανισμὸν (*Λουκιαν.* περὶ τῆς Συρίας θ. § 16). Ἐπὶ πλέον οἱ Ἕλληνες τὰ ἀνεβίβασαν καὶ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἠνάγκασε τὸν Ἀθήναιον νὰ κατηγορήσῃ τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι δὲν ἠρυθρίασαν ἀτιμάσαντες διὰ τῶν νευροσπάστων τὴν σκηνήν, ὅπου ἄλλοτε οἱ ὑποκριταὶ τοῦ Εὐριπίδου ἀνέπτυξαν τὸν τραγικὸν ἐνθουσιασμόν των (*Ἀθήν.* I. 19. E). Ὁ Πλάτων συγκρίνει τὰ πάθη μας πρὸς τὰ νήματα τὰ κινοῦντα τὰ νευρόσπαστα (*Πλατ.* Νόμ. I. 644. E), ὁ δὲ Ἀριστοτέλης μᾶς δίδει ἰδέαν τοῦ βαθμοῦ τῆς τελειοποιήσεως εἰς ἣν ἔφθασαν ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὰ νευρόσπαστα: «ὁμοίως δὲ καὶ οἱ νευροσπάσται, μίαν μήρινθον ἐπισπασάμενοι, ποιοῦσι καὶ αὐχένα κινεῖσθαι, καὶ χεῖρα τοῦ ζῴου, καὶ ὦμον καὶ ὀφθαλμόν· ἔστι δὲ ὅτε πάντα τὰ μέρη μετά τινος εὐρυθμίας» (De mundo, κεφ. ΣΤ'). Τὰ κινούμενα ἀγάλματα ἦσαν ἐπίσης γνωστὰ καὶ παρὰ Ρωμαίοις, τινὰ μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἀναφέρονται καὶ ὀλίγους χρόνους πρὸ Χριστοῦ.

Ἓν τοιοῦτον ἄγαλμα παριστῶν τὴν Ἥραν καὶ τὸν Δία εἰς τοὺς πόδας τῆς Τύχης, ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος (De divin., II, 41) καὶ τοῦ Μαρτιαλίου (Ep gr. V, στ. 3) καὶ τοῦ Μακροβίου (Saturn. I. 23). Ἀλλὰ καὶ τὰ κυρίως νευρόσπαστα ἦσαν ἐν μεγάλῃ χρήσει ἐν Ρώμῃ ὅπως καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Ὁράτιος ὁμιλεῖ περὶ τοῦ θεάματος αὐτοῦ ὡς περὶ πράγματος κοινοτάτου κατὰ τὴν ἐποχήν του: Duceris ut nervis alienis mobile lignum (βιβλ. II. Sat. 7. στ. 82). Ὁ Caylus καὶ τὸ ἑπτάτομον αὐτοῦ σύγγραμμα «Recueil d'antiquités égyptiennes, etrusques, grecques, romaines et gauloises» (1752-67) ἀπεικόνισε πολλὰ ρωμαϊκὰ νευρόσπαστα, τινὰ τῶν ὁποίων ἦσαν ἐξ ἐλεφαντόδοντος, ἄλλα δὲ ἐξ ὀρειχάλκου (Τόμ. IV, πίν. 80, No 1. τόμ. VI, πίν. 99, No 3 καὶ τόμ. VII, σελ. 164). Τὰ ὠνόμαζον δὲ οἱ Ρωμαῖοι oscilla, simulacra καὶ imagungulae. Τὰ ἀνδρείκελα ὑπὸ παντοίας μορφὰς καὶ ποικίλα ὀνόματα ἐπεκράτησαν σήμερον καθ' ὅλον ἐν γένει τὸν κόσμον. Ἐν Γαλλίᾳ αἱ *Μαριοννέτες* μὲ τὸν *Πολισινίλ*, ὁ *Γκινιὸλ* καὶ ὁ *Φαντὸς* ἐν Ἰταλίᾳ τὰ *Fantoccini*, τὰ *Buratt'ni*, τὰ *Pupazzi* καὶ ὁ ἐπιχωριάζων ἐν Ρώμῃ *Meapataca*, ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ *Punch* μὲ τὴν συμβίαν αὐτοῦ *Judi*, ἐν Σουηδίᾳ ὁ *Κάσπερ* μὲ τὴν γυναῖκά του, ἐν Ὁλλανδίᾳ ὁ *Pickelhering*, ἐν Ρωσίᾳ τὰ *Vertiep* μὲ τὸν *Πετρούσκαν* (= *Πετράκης*, προσόμοιος μὲ τὸν ἰδικόν μας *Φασουλῆν*), ἐν Ἰαπωνίᾳ τὰ *Ἀγιατσοῦρι*, ἐν Κίνᾳ καὶ Ἰάβᾳ μὲ ποικίλα ὀνόματα (βλ. Lefaivre, 'A travers le monde, σελ. 203, Paris 1895), ἐν Τουρκίᾳ ὁ *Καραγκιόζης*, ἐν Περσίᾳ ὁ *Κετσὲλ - Πεχλιβὰν* καὶ ὁ *Σαχ - Σελὶμ* (βλ. λ.) καὶ ἐν Ἑλλάδι ὁ ἐξελληνισθεὶς *Καραγκιόζης* καὶ τὰ ἄλλα ἀνδρείκελα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ *Φασουλῆς* καὶ *Περικλέτος*. Τὰ ἀνδρείκελα, τὰ ἀμέσως διὰ τῆς χειρὸς κινούμενα καὶ οὐχὶ διὰ νημάτων, εἰσήχθησαν τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι πρὸ πεντηκονταετίας περίπου ὑπό τινος Ζακυνθίου, *Στραβοῦ* ὀνόματι. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον εἰσήχθη καὶ ὁ τουρκικὸς Καραγκιόζης, ἐξελληνισθεὶς κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ δημοφιλέστατος ἔκτοτε γενόμενος. Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

ἀνδρεῖος, *—α, —ον*· ὁ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὰ κατ' ἐξοχὴν γνωρίσματα τοῦ ἀνδρός, ὁ γενναῖος, ὁ ἀπαρνούμενος ἑαυτὸν χάριν εὐγενοῦς ἰδέας, κατ' *Ἀριστοτέλ.* «ὁ περὶ τὸν καλὸν θάνατον ἀδεής»· συνεκφέρεται μετὰ τοῦ *σώφρων*, ἀντίθ. *δειλός*, *θρασύς*· || ὁ ἁρμόζων εἰς τὸν ἄνδρα (μόνον ἀρχ.), ἀντίθ. *γυναικεῖος*: «ἀνδρεῖα ὑποδήματα».—Ἐπίρρ *ἀνδρείως*.

ἀνδρειωμένος, *—η, —ον*· βλ. ἀνδρειώνομαι.

— *[Λαογρ.]*· βλ. Ἀκρίτας.

Ἀνδρειωμένος. Ἰατρὸς καὶ συγγραφεὺς ἰατρικῆς πραγματείας ἀποκειμένης ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τῶν Ἰβήρων (4271. 151, XV, 228) καὶ φερούσης τὸν τίτλον: «Ἰατρικαὶ παρασημειώσεις ἀναγκαῖαι» (*ἀρχ* εἰς συνουσίαν)· πρβλ. *Diels*, Die Handschrif. d. ant Aerzte, II, 14. ΑΡ Π. Κ.

ἀνδρειώνομαι· ἀόρ. *ἀνδρειώθηκα* παθ. μετοχ. *ἀνδρειωμένος*. δημοτ. γίνομαι ἀνδρεῖος, ἀναλαμβάνω δυνάμεις ὑπὲρ τὰς συνήθεις, συγκεντρῶ τὰς δυνάμεις μου καὶ τρόπον τινὰ εἶμαι ἕτοιμος πρὸς ἐπίθεσιν «κοίτα, κοίτα πῶς ἀνδρειώνεται!»· || ἐπιδεικνύω δυνάμεις, γενναιότητα, κάμνω τὸν παλληκαρᾶ, ἄλλως ἀνδρειεύομαι (βλ. λ.)· || ἡ μετοχ. *ἀνδρειωμένος* ὡς οὐσιαστ. ὁ ἔχων ὑπεράνθρωπον δύναμιν. Β. Φ.

ἀνδρέμιος (ὁ) (Andremius) *[Ζῳολ.]* Ἔντομα κολεόπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτερομερῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *τενεβριονιδῶν*. Πάντα εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Μαδαγασκάρης. Δ. Ν. Π.

Ἀνδρεολᾶτα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ξενοπούλου τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἐκτισμένος ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Αἴνου. Κάτ. 77. Λέγεται καὶ *Ἀνδριολᾶτα*. Δ. Ε. Μ.

Ἀνδρεόπωλος, ***Μιχαήλ***. Γραμματικός, ζήσας πιθανῶς κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἐν Μελιτηνῇ τῆς Ἀρμενίας. Μετέφρασεν ἐκ τῆς συριακῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸ «Ἱστορικὸν Συντίπα τοῦ Φιλοσόφου». Α. Δ.

Ἀνδρέου, ***Ἀναγνώστης***. Χωρικὸς ἐκ Κερατέας τῆς Ἀττικῆς, φονευθεὶς δι' αἰτίαν παράδοξον, τῷ 1824. Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους ἐκείνου ἐνέσκηψε λοιμικὴ νόσος εἴς τινα χωρία τῆς Ἀττικῆς. Ὁ *Ἰωάννης Γκούρας* πληροφορηθεὶς τοῦτο ἐν Ἀμφίσσῃ, ἔνθα συνεδρίαζε μετὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, διέταξε τὴν λῆψιν δρακοντείων μέτρων, πρὸς κατάπαυσιν τοῦ κακοῦ, ἢ τοὐλάχιστον ὅπως τὸ περιορίσῃ. Ἐκτελεστὴς τῶν διαταγῶν του ἦτο ὁ ἀνεψιός του καὶ ὑποφρούραρχος *Ἰωάννης Μαμούρης*, ὁ ἐπιλεγόμενος *Ἰωάννης τοῦ Γκούρα*. Οὗτος πληροφορηθεὶς ὑπό τινων κατοίκων τῆς Κερατέας, ὅτι ὁ προύχων τοῦ χωρίου *Ἀναγνώστης Ἀνδρέου* δὲν ἔστεργε νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰ ὑπαγορευθέντα ἐξυγιαντικὰ μέτρα, μετέβη μετ' ἐνόπλων εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, καὶ ἀντισταθέντος τοῦ Ἀναγνώστου Ἀνδρέου, «συνέτριψε τὰ σκέλη αὐτοῦ διὰ τοῦ πελέκεως», κατὰ βεβαίωσιν τοῦ Διονυσίου Συρμελῆ. Τὸ αὐστηρότατον τοῦτο παράδειγμα εἶναι ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν μεθόδων, τὰς ὁποίας μετήρχετο ὁ Γκούρας διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς τάξεως. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀνδρέου**, ***Ἀντώνιος Χατζῆ***—· Ὑδραῖος Ἀγωνιστὴς καὶ ἰδιοκτήτης ταχυπλόου βρικίου. Ἦτο πρόσωπον τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τοῦ ναυάρχου Ἀνδρέα Μιαούλη. Τὸ ὄνομά του συνδέεται μὲ πλεῖστα ναυτικὰ ἀνδραγαθήματα, ὡς καὶ μὲ τὰ περίεργα συμβεβηκότα τῆς αἰχμαλωσίας χρηματαγωγοῦ πλοίου τοῦ Μωχαμμὲτ-Ἀλῆ τῷ 1824. Διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν χρημάτων τούτων καὶ τὴν εἰς χεῖρας τῆς Κυβερνήσεως παράδοσίν των ὁ Ἀνδρέου ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ ἀληθῆ μάχην πρὸς τοὺς καλουμένους «*Συντροφοναύτας*» τῆς γολέττ

Digitized by Google

τοῦ Τομπάζη, οἵτινες ζωγρήσαντες τὸ αἰγυπτιακὸν πλοῖον ἠξίουν νὰ διαμοιράσουν τὴν λείαν, παρὰ τὰς διαταγὰς τοῦ ναυάρχου. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀνδρέου,** ***Γεωργάκης Χατζῆ—***. Σπετσιώτης Ἀγωνιστής, ἰδιοκτήτης τοῦ βρικίου «*Ἀλέξανδρος*», μετασχὼν εἰς πλείστας ναυμαχίας ὑπὸ τὸν Γεώργιον Ἀνδροῦτσον. Μεταξὺ ἄλλων ἐσώθη τὸ ἡμερολόγιον τοῦ πλοίου του κατὰ τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη εἰς τὸν τρίτον τόμον τῶν Σπετζιωτικῶν τοῦ *Χατζῆ Ἀναργύρου*, ὑπὸ τοῦ *Ι Κούτση*. Γ. Δ. Κ.

—**Ἀνδρέου,** ***Γεώργιος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Λεωνιδίου τῆς Κυνουρίας, διακριθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν, ἣν ἐπέδειξε, συμμετασχὼν εἰς τὰς κατὰ τοῦ Δράμαλη καὶ τοῦ Ἰμβραὴμ ἐκστρατείας.

— **Ἀνδρέου,** ***Ἠλίας***. Κρής, ὅστις διαμένων ἐν Παρισίοις μετέφρασε τῷ 1556 τὸν Ἀνακρέοντα. Δ. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

— **Ἀνδρέου,** ***Νικόλαος***. Κρὴς Ἀγωνιστὴς καὶ παραστάτης κατὰ τὰς πρώτας Ἐθνοσυνελεύσεις. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀνδρέου,** ***Παῦλος***. Τραπεζίτης ἐν Ἰασίῳ, ταμίας τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας. Κατὰ τὸν Σπυρ. Τρικούπην ὁ Ἀλέξ. Ὑψηλάντης διέταξε τὴν ἐξέλεγξιν τῶν βιβλίων του, διότι εἶχε πληροφορηθῆ, ὅτι ὁ Ἀνδρέου κατεκράτει μεγάλα ἑταιρικὰ κεφάλαια. Καίτοι δ' ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη. ὅτι ἦτο συκοφαντικὴ ἡ πληροφορία αὕτη, ὁ Ὑψηλάντης ἐν τούτοις ὑπεχρέωσεν αὐ ὸν νὰ καταβάλῃ ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀγῶνος ἑξήκοντα χιλιάδας γροσίων, ἵνα οὕτω διασκεδασθῇ πᾶν ἴχνος ὑποψίας περὶ τῆς ἐντιμότητος τοῦ ἀνδρός.

— **Ἀνδρέου,** ***Σάββας***. Σπετσιώτης Ἀγωνιστής, ἀδελφὸς τοῦ *Γεωργίου Ἀνδρέου* καὶ ἰδιοκτήτης πλοίου, ὅπερ ἐβυθίσθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀνδρέου,** ***Χρῆστος***. Σουλιώτης Ἀγωνιστής, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Μᾶρκον Μπότσαρην καὶ κατόπιν ὑπὸ τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην. Ἐπληγώθη εἰς τὸ Χαϊδάρι. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐλογίσθη εἰς τὴν πέμπτην τάξιν τῆς Φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

Ἀνδρέου (Andreae), ***Ἰάκωβος***. Σπουδαῖος Γερμανὸς λουθηρανὸς θεολόγος (1528-1590), ἐργασθεὶς δραστηρίως διὰ τὴν διάδοσιν τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ διὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐσωτερικῶν διαμαχῶν τοῦ Προτεσταντισμοῦ, οὗ ἐθεώρει ἑαυτὸν ἀνακαινιστήν, ἐξ οὗ καὶ ἐπεκλήθη *Δεύτερος Λούθηρος* (Lutherus secundus). Ἀπὸ τοῦ 1562 καθηγητὴς ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημιου τῆς Τυβίγγης, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς πάντα τὰ σύγχρονα θρησκευτικὰ ζητήματα, μετασχὼν τῶν θεολογικῶν συζητήσεων καὶ τῶν συνεδρίων τῆς ἐποχῆς. Κατανοῶν πόσον ἔβλαπτε τὸν Προτεσταντισμὸν ἡ διάσπασίς του εἰς διαφόρους αἱρέσεις, ἐπεζήτει νὰ συνενώσῃ πάσας, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὀρθοδόξου Λουθηρανισμοῦ, κατὰ τρόπον ὅμως αὐταρχικόν, ὅστις ἔφερε μεγάλην ἀντίδρασιν εἰς τὰς προσπαθείας του. Εἰς τὴν σύνταξιν τῆς Formula Concordiae, ἤτοι τοῦ τύπου τῆς συμφωνίας (βλ. λ.), κατὰ τὸ 1577, δι' οὗ ἐπεζητεῖτο ἡ συνένωσις τῶν Προτεσταντῶν ὑπὸ μίαν κοινὴν διδασκαλίαν, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος. Ἠσθάνετο σφοδρὰν ἀντιπάθειαν πρὸς τὴν παπικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὅταν ἐν Αὐγούστῃ, ὅπου μετεῖχε τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐκεῖ συνεδρίου, τῷ 1559, ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ ὡμίλει ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος καθολικὸς ἱεροκήρυξ, δὲν ἐδίστασε νὰ τὸν διακόψῃ, ἀποκαλῶν αὐτὸν ψεύστην.

Τοὐναντίον, νομίζων ὅτι θὰ ἦτο εὐχερὴς ἡ συνεννόησις τῶν Προτεσταντῶν μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐπεζήτησε μετὰ τοῦ περιφήμου ἑλληνιστοῦ *Μαρτίνου Κρουσίου* καὶ ἄλλων, καθηγητῶν τῆς Τυβίγγης, νὰ διαπραγματευθῇ τὸ ζήτημα τῆς μετ' αὐτῆς ἑνώσεως, ἀλληλογραφῶν μετὰ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου τοῦ Β' (βλ. λ.). Ὁ Ἀνδρέου ἔγραψεν ἄνω τῶν 150 πραγματειῶν, ἀξιολόγων διὰ τὴν ἐποχήν των, πολεμικοῦ, εἰρηνικοῦ καὶ πρακτικοῦ περιεχομένου, καὶ πολλοὺς λόγους. Ἐκ τοῦ πρώτου γάμου του εἶχε 18 τέκνα. Θανούσης τῆς συζύγου του μετὰ 37 ἐτῶν συμβίωσιν, ἐνυμφεύθη πάλιν εἰς ἡλικίαν 57 ἐτῶν.

[Κυρία πηγὴ ἡ ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου του *Ἰακώβου Βαλεντίνου Ἀνδρέου* γραφεῖσα βιογραφία του «Fama Andreana reflorescens, sive Jacobi Andreae Waiblingensis vitae recitatio» διὰ τὴν μέχρι τοῦ 1562 ἐποχην. Πρβλ. *M. Fittbogen* Jac. Andreae, Hagen und Leipzig 1881.] Δ. Σ. Μ.

— **Ἀνδρέου** (Andeae), ***Ἰωάννης - Βαλεντῖνος***. Ἔγγονος του προηγουμένου, ὑπῆρξεν ἓν τῶν φαεινοτέρων πνευμάτων τῆς ἐποχῆς του (1586 1654). Ἔτυχεν ἀρτίας μορφώσεως καὶ ἐγνώριζε τὴν ἑλληνικήν, λατινικήν, ἑβραϊκήν, γαλλικήν, ἰταλικήν, ἱσπανικήν, ἴσως δὲ καὶ τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Θῦμα κακῶν συναναστροφῶν, παρεξετράπη κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν εἰς βίον ἀκολασίας, ἀλλ' εἰλικρινῶς μετενόησε, καὶ μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις εἰς διαφόρους χώρας, ἀφοῦ ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Τυβίγγῃ, ἔγινε τῷ 1614 διάκονος ἐν Vaihingen παρὰ τὴν Βυρτεμβέργην καὶ βαθμηδὸν κατέλαβε μεγάλα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα. Ἰδίως διεκρίθη ὡς *ἐκκλησιαστικὸς προϊστάμενος* (Superintendent) ἐν Calw (1620—1639), δείξας ὑποδειγματικὴν φιλανθρωπίαν καὶ δραστηριότητα κατὰ τὰς φρικαλεότητας τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου.

Ἔγραψε πλεῖστα συγγράμματα (ἅτινα ἀπαριθμεῖ ὁ *Arnold* ἐν ἱστ. τῆς ἐκκλ. καὶ αἱρέσεων II, 17, 5, § 13), λατινιστὶ κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐν τοῖς ὁποίοις διαφαίνεται τὸ σπινθηροβόλον πνεῦμά του. Ἀποστρεφόμενος τὴν προσήλωσιν τῶν συγχρόνων του προτεσταντῶν εἰς τὰ *συμβολικὰ βιβλία*, ἐπεζήτει τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸν βιβλικὸν Χριστιανισμόν, φρονῶν ἀδιστάκτως, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, ὅτι «αἱ σχολαστικαὶ ἔριδες τῶν θεολόγων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδίστασαν νὰ κηρύξουν αἱρετικοὺς ἄνδρας ἁγίους ὡς τὸν Arndt, εἶναι ἡ αἰτία τῶν βαρυτάτων δοκιμασιῶν τοῦ Θεοῦ κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας». Ἡ ἐλευθεροστομία, μεθ' ἧς ἤλεγχε τὴν σύγχρονόν του κακίαν, ὁτὲ μὲν ἐν σοβαρῷ ὁτὲ δ' ἐν σατιρικῷ ὕφει, ἐδημιούργησε δι' αὐτὸν πολλοὺς ἐχθροὺς καὶ πολλὰς πικρίας. Αὐτὸς ὅμως ἀκαμάτως εἰργάζετο, ἐξυπηρετῶν τὰ ἰδεώδη τῆς ἐκκλησίας. Ἐκήρυττε τακτικῶς, τοὐλάχιστον δὶς τῆς ἑβδομάδος, καὶ εἰς διάστημα 10 ἐτῶν ἀπήγγειλε 1,040 κηρύγματα, εἰς τὰ ὁποῖα διαφαίνεται ἡ ζωηρά του ἀγάπη πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ θερμὴ ἐπιθυμία του ὅπως ἡ ἐκκλησία ἀποβῇ πράγματι ὁ πνευματικὸς καθοδηγὸς τῶν πιστῶν. Τόση ἦτο ἡ ἀγαθὴ ἐπίδρασίς του ἐπὶ τῶν συγχρόνων του, ὥστε ὁ Herder εἶπε περὶ αὐτοῦ: «Ἐν μέσῳ τῶν διαμαχομένων καὶ ἀλληλοκατηγορουμένων ἐπὶ αἱρέσει συγχρόνων του, αὐτὸς μὲ τὴν νηφαλιότητά του καὶ τὴν ἀνωτέραν θρησκευτικότητά του, ἐμφανίζεται ὡς ῥόδον ἐν μέσῳ ἀκανθῶν»· ὁ δὲ Speuer εἶπεν: «ἐὰν ἠδυνάμην νὰ ἀναστήσω τινὰ ἐκ νεκρῶν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας, θὰ ἀνίστων τὸν Ἰω. Β. Ἀνδρέου».

Τὰ σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: 1) «Fama fraternitatis Rosacae crucis» (1614), ἔνθα σατιρίζει τὰς ἐπιπολαζούσας τότε ἀλχημιστικὰς καὶ ἀστρονομικὰς τάσεις· 2) «Christenburg» (1615), ἀλληγορικὴ ἐποποιία, ἐν ᾗ εἰκονίζει τὴν τελικὴν νίκην τοῦ Χριστιανισμοῦ· 3) «Μένιππος» (1618)· ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, ὡς ὁ κυνικὸς Μένιππος καυτηριάζει τὰς συγχρόνους του κακίας· 4) «Reipublicae Cristianopolitanae descriptio» (1619)· ἐν τούτῳ δίδει τὴν εἰκόνα ἰδεώδους χριστιανικῆς πολιτείας· 5) «Fama Andreana reflorescens» (1630)· παρέχει τὴν βιογραφίαν τοῦ πάπου του *Ἰακώβου Ἀνδρέου* μέχρι τοῦ 1562· 6) «Threni Calvenses» (1634), θρῆνος ἐπὶ τῇ ἐρημώσει τοῦ Κάλβ, κατὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον· 7) Ὅταν οἱ ἐχθροί του τὸν διέβαλον ὡς αἱρετικόν, αὐτὸς συνέταξε λαμπρὰν Ἀπολογίαν, ἣν λαβοῦσα ὑπ' ὄψει ἡ θεολογικὴ σχολὴ τῆς Τυβίγγης τὸν ἐκήρυξε διδάκτορα (1614).

[Ἴδε ἰδίως *D. Hoelscher* ἄρθρον ἐν Herzog's *Realencyclopaedie* ἐκδ. γ') 1,506-513 ἔνθα καὶ ἡ σχετικὴ φιλολογία.] Δ. Σ. Μ.

Ἄνδρεους *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἄντριους.

Ἀνδρέπ. Κακὴ γραφὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐν Ἑπτανήσῳ Ῥώσου στρατηγοῦ d'Anrep· βλ. Ἀνρέπ.

ἀνδρεράστρια (ἡ)· ἡ σφόδρα τοὺς ἄνδρας ἐρῶσα, ἄλλοτε ἄλλον· ἄλλως *ἀνδρομανής*. Β. Φ.

Ἀνδρεὺς *[Μυθολ.]*.—1) Εἷς τῶν στρατηγῶν τοῦ *Ῥαδαμάνθυος* ὅστις ἔγινεν ὁ ἐπώνυμος ἥρως τῆς νήσου Ἄνδρου.—2) Ὁ υἱὸς τοῦ ποταμοῦ Πηνειοῦ. Ἀπὸ τούτου μετοικήσαντος εἰς τὴν Βοιωτίαν ὠνομάσθη τὸ περὶ τὴν πόλιν Ὀρχομενὸν τμῆμα αὐτῆς Ἀνδρηΐς (βλ. λ.). Ἐν Βοιωτίᾳ ἐνυμφεύθη ὁ Ἀνδρεὺς τὴν θυγατέρα τοῦ Λεύκωνος, υἱοῦ τοῦ Ἀθάμαντος, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησεν ἕνα υἱόν, τὸν Ἐτεοκλέα, τὸν Κηφισιάδην κληθέντα ὑπό τινων ποιητῶν, διότι ἡ φήμη ἔφερεν αὐτὸν ὡς υἱὸν τοῦ Κηφισοῦ (*Παυσ*. IX 34, 6 κ. ἑξ). Γ. Δ. ΚΑΨ.

—**Ἀνδρεύς**. Πρόπαππος τοῦ Κλεισθένους ἐκ Σικυῶνος (*Ἡρόδ*. 6, 126).

Ἀνδρηῒς *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο τμῆμά τι τῆς ἀρχαίας Βοιωτίας ἀπὸ τοῦ ἥρωος Ἀνδρέως (βλ. λ.) ὀνομασθὲν οὕτω καὶ μετονομασθὲν ἔπειτα Φλεγυαντὶς ἀπὸ τοῦ Φλεγύα, ὡς καὶ ἡ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἥρωος Ἀνδρέως οἰκισθεῖσα πόλις. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνδρηλάτης (ὁ)· τὸ οὐσιαστ. τοῦ *ἀνδρηλατῶ*.

ἀνδρηλατῶ *(—έω)*· ἐλαύνω τὸν ἄνδρα, ἐκδιώκω, ἐξορίζω τινά· πρβλ. *ξενηλατῶ*. Β. Φ.

ἀνδρήνη (ἡ) (Andrena) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα ὑμενόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀπίδων*. Χαρακτηρίζονται ὑπὸ μακρῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κεραιῶν, χειλικῶν τριγωνικῆς ἢ λογχοειδοῦς γλώσσης καὶ μακρῶν πτερύγων. Ἡ πρώτη ἄρθρωσις τῶν ὀπισθίων ποδῶν των εἶναι βραχεῖα καὶ ἄνευ τριχῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲ τὰ ἔντομα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ συλλέγωσι τὸ νέκταρ τῶν ἀνθέων. Ζῶσι κατὰ μόνας καὶ τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσι σκάπτοντα εἰς τὴν γῆν. Τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι γνωστὰ πλεῖστα εἴδη, ὧν περὶ τὰ 25 ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

ἀνδρηνοβόρα (τὰ) (Andrenivora) *[Ζῳολ.]*. Ὀνομασία διδομένη εἴς τινα ἔντομα τρεφόμενα ἀποκλειστικῶς ἐξ *ἀνδρηνῶν*. Δ. Ν. Π.

Ἄνδρι καὶ ***Ἄντρι*** Κόλπος τῆς Ἰθάκης κατὰ τὴν νοτιωτάτην αὐτῆς ἀκτὴν κείμενος καὶ ὑπὸ τῶν πλείστων ἀρχαιολόγων θεωρούμενος ὡς ἡ «*πρώτη ἀκτή*», εἰς ἀπεβιβάσθη ἐπιστρέφων ἐκ Πύλου ὁ Τηλέμαχος (βλ. καὶ λ. Ἰθάκη).

ἄνδρια *[Ἀρχ.]*· βλ. ἀνδρεῖα.

Ἄνδρια (Andria) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἄντρια.

ἀνδρία (ἡ)· βλ. ἀνδρεία.

Ἀνδρία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ μνημονεύονται τρεῖς πολίχναι ὑπὸ Στεφ. τοῦ Βυζαντίου: α') ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἤλιδι, β') ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μακεδονίᾳ καὶ γ') ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Φρυγίᾳ. Γ.Δ.ΚΑΨ.

Ἀνδριαδάκης, ***Ἀλέξανδρος***. Ἀγωνιστὴς κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἐκ Μυλοποτάμου τῆς Κρήτης. Τῷ 1827 διωρίσθη ὁπλαρχηγὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του. Ἀπέθανε τῷ 1845.

Ἀνδρίακα. Πόλις τῆς Μηδίας ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (VI. 2. 18) μνημονευομένη. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνδριάκη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῶν ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου θρᾳκικῶν παραλίων τῆς Σαλμυδησσοῦ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ὡς κειμένη νοτίως τῆς *Θυνιάδος* (σημ. Νιάδας). Ἡ πόλις ἀναφέρεται καὶ ἐν τῷ Σταδιασμῷ καὶ ἐν τῷ Διονυσίου τοῦ Βυζαντίου «Βοσπόρου ἀνάπλῳ» ὑπὸ τὰς παρηλλαγμένας *Ἀδριακὴ* καὶ *Ἀνδριακή*. Ἡ σύγχρονος ταυτότης της, κατὰ C. Müller, ἀνεξακρίβωτος. Σ. Ε. Λ.

—**Ἀνδριάκη** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Λυκίας ὑπὸ τοῦ Ἀππιανοῦ καὶ τοῦ Πτολεμαίου ἀναφερομένη.

Ἀνδριακὴ *[Γεωγρ.]*. Οὕτως εἶχε μετονομασθῆ ὁ ἐν τῇ περιφερείᾳ Μαλγάρων τοῦ ἐν Ἀνατολ. Θράκῃ νομοῦ Ραιδεστοῦ συνοικισμὸς *Ἀκατζελῆ* ὅστις κατὰ τὴν γενομένην τῷ 1920 ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς ἀπογραφὴν ἠρίθμει 459 κατοίκους. Δ. Ε. Μ.

ἀνδριακός, *—ή, —όν*· ὁ τῆς νήσου Ἄνδρου, ἢ τῶν Ἀνδρίων.

— «**Ἀνδριακὸν** *ἡμερολόγιον*». Ἐτήσιον δημοσίευμα, ὅπερ τὸ πρῶτον, ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1925, ἐξέδωκεν ὁ ἐν Ἀθήναις «Ψυχαγωγικὸς Σύνδεσμος Ἀνδρίων», ἐσυνέχισε δὲ κατὰ τὰ ἔτη 1926 καὶ 1927 ἡ «Ἕνωσις Ἀνδρίων». Περιλαμβάνει κυρίως ἱστορικάς, λαογραφικάς, οἰκονομολογικὸς καὶ τουριστικὸς μελέτας περὶ τῆς Ἄνδρου καὶ εἰκόνας τοπίων τῆς νήσου.

Ἀνδριάνια (Andriania Fr. Brn.) *[Παλαιοφ.]*. Γένος *πτεριδοφύτων* ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν *παχυπτεριδῶν*, οὗτινος τὰ λεπτομισχοφόρα φύλλα ἔχουσι νεῦρα ῥιπιδοειδῶς διατεταγμένα καὶ φέρουσιν ἐπίσης μακρόμισχα φυλλίδια ταινιοειδῶς ἐλλειπτικὰ ἢ γραμμώδη. Ἔχουσι καρπικὰ σωρίδια δίστοιχα, στρογγύλα ἐκ πέντε ἢ ἓξ σποραγγείων συνιστάμενα καὶ σπόρια τετραεδρικῶς στρογγύλα καὶ λεῖα. Λείψανα τῶν πτεριδοφύτων τούτων μέχρι τοῦδε γνωρίζομεν ἐκ τῶν ραιτικῶν διαστρώσεων τοῦ τριασίου συστήματος τῆς Φραγκωνίας. Θ. Σ.

Ἀνδριανόπουλος, ***Σπῦρος***. Ζακύνθιος Ἀγωνιστὴς κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Τῷ 1821 μετέσχε τῆς πολιορκίας τοῦ Νεοκάστρου καὶ κατόπιν τῆς Τριπόλεως.

Ἀνδριανός. Σπετσιώτης πλοίαρχος κατὰ τὸν Ἀγῶνα (βλ. Ἀδριανός).

— **Ἀνδριανός,** ***Σταῦρος***. Ἀγωνιστὴς κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἐκ Σφακίων τῆς Κρήτης. Μυηθεὶς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐν Βεσαραβίᾳ, ἔσπευσεν εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς εὐόδωσιν τοῦ Ἀγῶνος. Α. Δ.

ἀνδριαντάριον (τό), καὶ ***ἀνδριαντίσκος*** (ὁ)· ὑποκοριστ. τοῦ *ἀνδριάς*, μικρὸς ἀνδριάς, μικρὸν ὁμοίωμα ἀνθρώπου, κούκλα. Β. Φ.

ἀνδριαντογλύφος (ὁ)· ὁ γλύφων ἀνδριάντας, ἀνδριαντοποιός, ἀγαλματοποιός. Β. Φ.

ἀνδριαντοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ ἀνδριάντα.

ἀνδριαντοθήκη (ἡ)· κόγχη, κοίλωμα, κατεσκευασμένη εἰς τὸν τοῖχον πρὸς τοποθέτησιν ἀνδριάντος.

ἀνδριαντοπλάστης (ὁ)· ὁ πλάττων ἀνδριάντος, δηλονότι ἐξ ὕλης ἁπαλῆς καὶ πλαττομένης. Β.Φ.

ἀνδριαντοπλαστικὴ (ἡ)· τέχνη πλαστικὴ ἀνδριάντων.

Digitized by Google

ἀνδριαντοποιητικὴ (ἡ)· τέχνη ποιητικὴ ἀνδριάντων, ἡ τέχνη τοῦ κατασκευάζειν ἀνδριάντας.

ἀνδριαντοποιία (ἡ)· ἡ κατασκευὴ ἀνδριάντων.

ἀνδριαντοποιὸς (ὁ)· ὁ ποιῶν, ὁ κατασκευάζων ἀνδριάντας.

ἀνδριαντοποιῶ *(—έω)*· κατασκευάζω ἀνδριάντας.

ἀνδριαντουργία (ἡ)· ἀνδριαντοποιία.

ἀνδριαντουργὸς (ὁ)· ὁ ἐργαζόμενος, ὁ κατασκευάζων ἀνδριάντας.

ἀνδριαντουργῶ *(—έω)*· ἐργάζομαι, κατασκευάζω ἀνδριάντας.

ἀνδριὰς (ὁ), *—άντος*· εἰκὼν ἀνδρός, καθόλου ἀνθρώπου, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸ *ἄγαλμα*, τὸ ὁποῖον κυρίως σημαίνει ὁμοίωμα θεοῦ: «ἀνδριὰς λίθινος, — χαλκοῦς» ἢ «ἀνδριὰς λίθου, —χαλκοῦ, — χρυσοῦ κ.τ.τ.», «ἀνδριὰς τοῦ Ρήγα, —τοῦ Κοραῆ κτλ.». Β. Φ.
— *[Τεχν.]*· βλ. γλυπτική.

ἀνδριὰς τοῦ *Σχοϋχτσερὶ* (Andrias Scheuchzeri Tschadi) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *ἰχθυοειδῶν ἀμφιβίων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κρυπτοβραγχίων*, ὅπερ ὑπὸ τοῦ J. J. Scheuchzer προσδιωρίσθη ὡς ἀπολελιθωμένος προκατακλυσμιαῖος ἄνθρωπος (Homo diluvii tristis testis). Ἡ ἐκ τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τοῦ Oeningen τῆς Βάδης γιγαντώδης αὕτη σαλαμάνδρα, ἧς τὸ μέγεθος ὑπερβαίνει τὸ ἓν μέτρον, διακρίνεται τοῦ ἐν Ἰαπωνίᾳ ἀρτιγόνου *κρυπτοβράγχου* v. d. Hœven *(μεγαλοβάτραχος* Tschudi) μόνον δι' ἀσημάντων διαφορῶν κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σκελετοῦ. Ἡ ἐπίπεδος καὶ χθαμαλὴ κεφαλὴ αὐτῆς εἶναι κατὰ πλάτος κατά τι μεγαλυτέρα τοῦ μήκους, τὸ τυμπανικὸν ὀστοῦν εἶναι ἐγκάρσιον, τὸ μεταξυσιάγονον καὶ ἡ ἄνω σιαγὼν φέρουσι σειρὰν ὀξυλήκτων ὀδόντων τοῦ τύπου πλευροδόντων, τὰ ρινικὰ ὀστᾶ βαίνουσι πρὸς τὰ ὄπισθεν ἐλαττούμενα εἰς πλάτος, τὸ παρασφηνοειδὲς κατέχει τὸ πλεῖστον μέρος τῆς κάτω βάσεως, ἡ ὕννις καλύπτεται ὑπὸ τοξοειδῶς διατεταγμένων σειρῶν ὀδόντων, οἱ σπόνδυλοι ἀμφίκοιλοι, θωρακικοὶ 21 καὶ οὐρᾶς 24, αἱ ραχιαῖαι ἀποφύσεις ὑπὸ ἀσθενῶς κατὰ μῆκος προέχοντα κτένα, αἱ πλάγιαι ἀποφύσεις λοξῶς πρὸς τὰ κάτω κατευθυνόμεναι, μακραὶ καὶ ἀρκετὰ πλατεῖαι, φέρουσαι βραχείας ἀπημβλυμένας πλευράς, ὧν τὸ ἐγγὺς ἄκρον εἶναι ἐγκαρσίως πεπλατυσμένον, ἡ ὠμοπλάτη, τὸ βραγχιονικὸν ὀστοῦν, ὁ πῆχυς, τὸ ρινικὸν ὀστοῦν ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ὀστᾶ τῆς κεφαλῆς ὅμοια τῶν τοῦ κρυπτοβράγχου, ὁ καρπὸς εἶναι χονδρώδης, ἡ τετραδάκτυλος χεὶρ κατά τι μακροτέρα τοῦ πήχεος, τὰ ὀπίσθια ἄκρα πενταδάκτυλα, τὸ βραχιονικὸν καὶ τὸ μηρικὸν ὀστοῦν σχεδὸν ἰσομεγέθη ὡς καὶ ἡ κνήμη καὶ ἡ περόνη ἰσομήκης πρὸς τὸν πῆχυν.

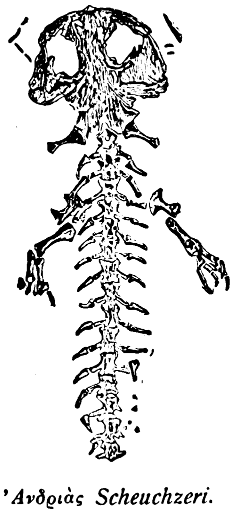

'Ανδριὰς Scheuchzeri.

Εἰς τὸ γένος τοῦτο ὑπάγεται καὶ τὸ ἀνευρεθὲν εἰς τὰ γαιανθρακοφόρα στρώματα τοῦ Ρὸττ παρὰ Βόννην εἶδος «*ἀνδριὰς* Tschudi» ὅστις ἔχει μῆκος 50 ἑκ. τοῦ μέτρου. Θ. ΣΚΟΥΦΟΣ

'Ανδριᾶτος, *Νικόλαος Φωκᾶς*. 'Αναφέρεται ὡς εἷς τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ κόμητος Μεταξᾶ, ὅστις ἐπολιόρκησε τὰς Πάτρας κατὰ τὰ *'Ορλώφεια*, τῷ 1769. Γ. Δ. Κ.

'Ανδριάττης. Κρημνώδης θέσις τοῦ φρουρίου τῆς Σκύρου ἀπὸ τῆς ὁποίας, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Λυκομήδης ἐκρήμνισε τὸν Θησέα. Γ. Δ. Κ.

'Ανδρίβιστα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. 'Ανδρόβιστα.

'Ανδριέττης. Φιλέλλην ἀγωνιστής, ἐκ Σαρδηνίας κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταξὺ τῶν πρώτων. Καταταχθεὶς ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸ *Τακτικόν*, τὸ ὀργανωθὲν ὑπὸ τοῦ Φαβιέρου, διεκρίθη ἰδίως εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Καρύστου καθ' ἣν καὶ ἐπληγώθη, διαρκούσης μιᾶς ὁρμητικῆς ἐφόδου, ἣν ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των ἐπεχείρησαν οἱ Ἕλληνες. Νοσηλευθεὶς εἰς Κέων ἐπανέλαβε βραδύτερον τὴν θέσιν του εἰς τὸ Τακτικόν, ὡς λοχαγός, καὶ παρέμεινε μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν, πολλαχῶς ὑπηρετήσας τὴν ἀναγεννωμένην χώραν. Γ. Δ. Κ.

ἀνδριευξία (ἡ) (Andrieuxia) *[Βοτ.]*. Γένος τῶν φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *συνθέτων*. Τούτου ἓν μόνον εἶδος εἶναι γνωστόν, ἰθαγενὲς τοῦ Μεξικοῦ. Δ. Ν. Π.

ἀνδρίζω· καθιστῶ τινα ἄνδρα, σκληραγωγῶ: «τοὺς δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ γεωργοῦντας ἀνδρίζει» (*Ξενοφ.* Οἰκ. 5. 4)· ‖ τὸ μέσ. *ἀνδρίζομαι*· γίνομαι ἀνήρ, γενναῖος, ἀποκτῶ τὰ κατ' ἐξοχὴν γνωρίσματα τοῦ ἀνδρός, τὴν γενναιότητα, τὴν σωφροσύνην κ.τ.τ. Ω—

'Ανδρικᾶτος *Φωκᾶς*. 'Αναφέρεται ὡς ἓν τῶν θυμάτων τῆς συγκλονισάσης τὴν Κεφαλληνίαν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος νέας μεταξὺ *'Αννίνων* καὶ *Μεταξάδων* ἔριδος. Γ. Δ. Κ.

ἀνδρίκιος, *—α, —ο*· δημοτ., ὁ τοῦ ἀνδρός, ὁ ἁρμόζων εἰς τὸν ἄνδρα, ἀντιθ. *γυναίκιος*: «ἀνδρίκια ροῦχα ντύνεται». Β. Φ.

Ἄνδρικλος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Κιλικίας, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὁποίου ἔκειτο τὸ ὀχυρὸν φρούριον *Χαραδροῦς*. Γ. Δ. ΚΑΨ.

'Ανδρικόπουλος. —1) *Δημήτριος*· 'Αγωνιστὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐξ 'Αλποχωρίου τοῦ δήμου Τριταίας τῆς 'Αχαΐας. —2) *Διαμαντὴς* ἢ *'Αλποχωρίτης*· Διεκρίθη κατὰ τὸν ἀγῶνα διὰ τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας, ἃς παρέσχεν ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὴν 'Επανάστασιν.—3) *Χριστόφορος*. 'Οπλαρχηγὸς κατὰ τὴν 'Ελληνικὴν 'Επανάστασιν, καθ' ἣν διεδραμάτισε σημαντικὸν πρόσωπον. Κατήγετο ἐκ Ρογῶν τῶν Καλαβρύτων. Α. Δ.

'Ανδρῖκος, *Δημήτριος*. 'Αγωνιστὴς τῆς 'Ελληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐξ 'Αθηνῶν.

ἀνδρικός, *—ή, —όν*· ὁ τοῦ ἀνδρός, ὁ ἀνήκων εἰς τὸν ἄνδρα «ἀνδρικὰ ὑποδήματα», «ἀνδρικαὶ ἐνδυμασίαι», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς *γυναικείας* καὶ τὰς *παιδικάς* ‖ ὁ ἀνήκων ἢ ἁρμόζων εἰς τὸν ἄνδρα (ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς γενναιότητος), ἀρρενωπός, εὐθαρσής, γενναῖος, ἀξιοπρεπής· ἀντιθ. *δειλός, ἄνανδρος*: «ἀνδρικὴ συμπεριφορά,—διαγωγή» ‖ «ἀνδρικὸν παράστημα» παράστημα κατ' ἐξοχὴν ἀνδρός, μεγαλοπρεπές, ἐπιβάλλον.—'Επίρρ. *ἀνδρικῶς*. Β. Φ.

'Ανδρικὸς· βλ. 'Ανδρακός.

ἀνδριόδριλος (Andriodrilus) *[Ζωολ.]*. Ζωοσκώληκες τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀλιγοχαιτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑλμίνθων*. Πάντες εἶναι γήϊνοι καὶ ἰθαγενεῖς τῆς μεσημβρινῆς 'Αμερικῆς. Δ. Ν. Π.

'Ανδριολάτα *[Γεωγρ]*· βλ. λ. 'Ανδρεολάτα.

ἀνδριόλη καὶ *ἀνδριόλαι* (Andrioles) *[Φαρμ. Χημ.]*. Ἡ ἀποτελεσματικότης τῆς χημικοφαρμακευτικῆς ταύτης σκευασίας στηρίζεται ἐπὶ τῆς εἰς ἰώδιον περιεκτικότητος ὑπὸ μορφὴν συνδεδυασμένην, ἤτοι: ἰώδιον ἐλεύθερον καὶ ἐν καταστάσει γενέσεως. Ὁλόκληρος σειρὰ προϊόντων παρεσκευάσθησαν· οὕτω λ. χ. ἀλοιφὴ ἀσθενὴς καὶ ἀλοιφὴ ἰσχυρὰ ἐξ ἰωδουράνης (ἀνδριόλη-οὐράνη III καὶ IV), ἀλοιφὴ ἐξ ἀνδριολ-ἀρσενικοῦ, ἀλοιφὴ ἐξ ἀνδριολ-βισμουθίου καθὼς καὶ διαλύματα, οἷον τὸ διάλυμα ἀνδριολ-βισμουθίου. Συνιστῶνται ὡς δραστήριοι αἱ ἀλοιφαὶ διὰ βισμουθοανδριόλης εἰς τὰ ἐκζέματα, τὸν λειχῆνα τοῦ Vidal, τὸν ἐρυθρὸν ἐπίπεδον λειχῆνα κλπ., ἰδίως εἰς τὰς περιπτώσεις ἐν αἷς ἐπιβάλλεται ἡ ἀποφολιδωτικὴ ἐνέργεια, ἢ εἰς τὰς λεπιδωτὰς μορφάς. Εἰς τὴν ψωρίασιν ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ ἀνδριολ-ἀρσενικοῦ ἐπαισθητὴ βελτίωσις· ὁ ἐρυθηματώδης λύκος ἐθεραπεύθη διὰ τῆς οὐράνης VI, καθὼς καὶ ὁ κοινὸς λύκος· ἡ ἀνδριολ-οὐράνη XVIII τριπλασίως μᾶλλον συμπεπυκνωμένη ὑπῆρξε δραστικωτέρα.
Τὸ διάλυμα τοῦ ἀνδριολ-βισμουθίου ἐχρησιμοποιήθη εἰς σώματα τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας πρὸς τὰς βλενορροϊκὰς διαβρώσεις τούτου· ἡ κόνις τοῦ ἀνδριολ-βισμουθίου ἐπιφέρει τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐκκρίσεων εἰς τὴν βλενορροϊκὴν ρῦσιν. 'Επωφελῶς ἐνεργεῖ ἡ ἀνδριολ-οὐράνη εἰς τὸ μαλακὸν ἕλκος, δι' ἐπιθέσεως πωμάτων δι' ἀνδριολ-οὐράνης VI· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν φαγεδαινικῶν ἑλκῶν παρατηρεῖται σχετικὴ θεραπεία. Μ. Ν. Κ.

'Ανδριόπουλος, *'Αντώνιος*. 'Αγωνιστὴς ἐκ Σοποτοῦ τῶν Καλαβρύτων. 'Εφονεύθη ἀπὸ τὸν Γκολφῖνον Πετμεζᾶν, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Λεβιδίου κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 'Επαναστάσεως, ἐκληφθεὶς τὴν νύκτα ὡς Τοῦρκος. Γ. Δ. Κ.

Ἄνδριος (ὁ)· θηλ. ἡ *'Ανδρία*· ὁ κάτοικος τῆς νήσου Ἄνδρου· κοιν. ὁ *'Ανδριώτης* καὶ θηλ. ἡ *'Ανδριώτισσα*.

— **«'Ανδρία».** Τίτλος κωμῳδίας τοῦ Μενάνδρου, σωζομένης μόνον ἐν μεταποιήσει, ἣν ἐξεπόνησεν ὁ Πόπλιος Τερέντιος 'Αφρικανὸς (P. Terentius Afer). Ἡ λατινικὴ αὕτη παράφρασις τοῦ Τερεντίου («Andria») παρεστάθη ἐν Ρώμῃ τῷ 166 π.Χ. κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Μεγαλησίων. Κ.,Κ.

— **'Ανδρίων *(τέως δῆμος)*.** Εἷς ἐκ τῶν 4 δήμων οἵτινες πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' ἀπήρτιζον τὴν ἐπαρχίαν Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Περιελάμβανε δὲ περιφέρειαν τὴν τῶν νῦν κοινοτήτων Ἄνδρου, 'Αποικίων, Βουρκωτῆς, Λαμύρων, Μεσσαριᾶς, Παλαιοπόλεως, Πιτροφοῦ, Στενιῶν καὶ Συνετῆς. Δ. Ε. Μ.

Ἄνδριος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Τρωάς ἐκβάλλων εἰς τὸν Σκάμανδρον.

Ἄνδριους *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἄνδριους.

'Ανδρίσκος. Οὕτως ἐκαλεῖτο τυχοδιώκτης καί ἀπατεών τις, ὅστις καλῶν ἑαυτὸν Φίλιππον καὶ υἱὸν τοῦ Περσέως (διὰ τοῦτο καὶ *Ψευδοφίλιππος* ἀπεκλήθη) ἠδυνήθη, ἐπωφελούμενος ἐκ τῶν κατὰ τῶν Ρωμαίων δυσαρεσκειῶν ἐν Μακεδονίᾳ, κατὰ τὸ 150 π. Χ., μὲ τὴν συνδρομὴν Θρᾳκῶν τινων ἡγεμόνων νὰ καταλάβῃ ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, τῆς ὁποίας ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν βασιλέα, καὶ νὰ ἀπειλήσῃ καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Οἱ Ρωμαῖοι, ἀφοῦ ἡττήθη κατ' ἐπανάληψιν ὁ ὑπὸ τὸν 'Ιουβέντιον στρατός των, ἀπέστειλαν κατὰ τὸ 148 π.Χ. ἐναντίον τοῦ 'Ανδρίσκου τὸν πραίτωρα Μέτελλον, στρατηγὸν ἱκανὸν καὶ δραστήριον, ὅστις διὰ τὴν ταχεῖαν ἀποπεράτωσιν τοῦ πολέμου τούτου ἐτιμήθη ἐν Ρώμῃ μὲ τὸ ἐπώνυμον τοῦ «*Μακεδονικοῦ*». Ὁ 'Ανδρίσκος μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ ἧττάν του ἀπήχθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐκόσμησε τὸν θρίαμβον τοῦ νικητοῦ του στρατηγοῦ, ἡ δὲ Μακεδονία ἔγινε ρωμαϊκὴ ἐπαρχία.
Ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα μνημονεύονται εἷς ἐπώνυμος ἄρχων καὶ δύο στρατηγοὶ τῆς πόλεως Ταυρομενίου τῆς Σικελίας, εἷς 'Αθηναῖος, τῆς 'Ιπποθοωντίδος φυλῆς, καὶ εἷς Νάξιος. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνδρισμὸς (ὁ)· διαγωγή, ἐκδήλωσις ἀνδρὸς γενναίου, ἀξιοπρεποῦς, ἀνδρικὴ συμπεριφορὰ (ἀπὸ τοῦ *ἀνδρίζομαι*). Β. Φ.

'Ανδρίστος, *Μιχαήλ*. Λόγιος 'Αθηναῖος, γνωστὸς ὡς βιβλιογράφος, υἱὸς τοῦ *Νικολάου 'Ανδρίστου* ἢ *'Αντρήστου*, ζήσας μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1597 καὶ 1610. Ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένοι σῴζονται ὁ Κῶδιξ ὑπ' ἀριθ. 112 τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, ὁ ὑπ' ἀριθ. 68 τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Γυμνασίου Θεσσαλονίκης, ὁ 5783 'Αρχειακὸς κῶδιξ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Λονδίνῳ Βρεττανικοῦ Μουσείου, εἷς τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς τῆς 'Αγίας περιέχων ὁμιλίας τοῦ Γερμανοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 573 Κῶδιξ τῆς ἐν Πετρουπόλει αὐτοκρατ. Βιβλιοθήκης. Δ. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

'Ανδριτζόπουλος, *Κοσμᾶς*. Λόγιος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος γράψας πρόσρησιν πρὸς τὸν *Ζωριανὸν κῦριν Μιχαὴλ* (Αἰτωλὸν μεγιστᾶνα, ἀξιωματοῦχον τοῦ Δεσπότου τῆς Ἠπείρου Θωμᾶ 'Αγγέλου), ἐν ᾗ πραγματεύεται περὶ καταλύσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ 'Αντιχρίστου (Παρισ. Κῶδ. ἑλλ. 2661, ἔτους 1365 φύλ. 208—209). Ὁ 'Ανδριτζόπουλος μνημονεύεται ἐν ἐπιγραφῇ ἐντετειχισμένῃ εἰς τὴν ἐν Μουχάστᾳ ἐκκλησίαν τοῦ 'Αγίου Νικολάου καὶ δὴ εἰς τὸν «*δόμον*» τῶν ἁγίων 'Αρχαγγέλων. Α. Λ.

'Ανδρίτζος· βλ. 'Ανδροῦτσος.

'Ανδρίτσα. Χωρίον τῆς κοινότητος 'Αχλαδοκάμπου τῆς ἐπαρχίας Ἄργους τοῦ νομοῦ 'Αργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. 193.

'Ανδρίτσαινα *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας 'Ολυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, ἀριθμούσης ἐν συνόλῳ 1933 κατοίκους καὶ περιλαμβανούσης τοὺς συνοικισμοὺς *Κάρμη* (κάτ. 158) καὶ *Μπελοῦσι* (κάτ. 139).
Κεῖται ἐπὶ τῆς βορείας κλιτύος τῆς ΒΔ. διακλαδώσεως τοῦ ὄρους *Λυκαίου (Διαφόρτι)* εἰς ὕψος 650 περίπου μέτρ. καὶ διασχίζεται ὑπὸ μικροῦ τινος παραποτάμου τοῦ 'Αλφειοῦ. Πρὸς Δ. εὑρίσκεται τὸ βουνὸν *Καμπενίτσα*, τὸ μᾶλλον προσκείμενον πρὸς τὴν πόλιν, πρὸς Α. ὁ *Μαυρέας* καὶ πρὸς Ν. ἡ *'Ανάληψις* ἢ *Κρασάκι*. Ἔχει κλῖμα ὑγιεινόν, ὑγρὸν ὅμως κατὰ τὸν χειμῶνα ἀλλ' εὐχάριστον καὶ δροσερὸν τὸ θέρος, δι' ὃ καὶ θεωρεῖται ὡς ἄριστος τόπος θερινῆς διαμονῆς.
Εἶναι ἕδρα εἰρηνοδικείου καὶ εἰδικοῦ πταισματοδικείου ὑπαγομένων εἰς τὸ πρωτοδικεῖον Κυπαρισσίας καὶ τὸ ἐφετεῖον Ναυπλίου, ὑποδιοικήσεως χωροφυλακῆς, ταχυδρομ. καὶ τηλεγραφ. γραφείου β' τάξεως, δασονομείου β' τάξεως, ἐφορείας καὶ ταμείου. Ἔχει γυμνάσιον, ἑλληνικὸν καὶ δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων, 'Εμποροεπαγγελματικὸν Σύλλογον καὶ Φιλοδασικὴν Ἕνωσιν.
Ἡ πόλις ἔχει ἄφθονα ὕδατα ὡς καὶ ὡραίας δενδροφυτείας. 'Εντὸς δ' αὐτῆς εἶναι τοποθετημένοι πολλοὶ κρῆναι ἐξ ὧν ἡ μεγαλυτέρα, τετράκρουνος φέρει ἐπιγραφὴν μετὰ χρονολογίας 1724.
Προϊόντα.—Κύρια προϊόντα τῆς περιφερείας εἶναι ἐκ τῶν γεωργικῶν προϊόντων μὲν ὁ σῖτος, τὰ κάρυα, τὰ κάστανα καὶ τὰ μῆλα ὡς καὶ ὁ οἶνος, καθόσον ἡ ἄμπελος καλλιεργεῖται εὐδοκίμως ἐνταῦθα. ἐκ τῶν κτηνοτροφικῶν δὲ τὸ βούτυρον καὶ ὁ τυρό., ὧν ἡ παραγωγὴ εἶναι ἀρκετὰ σημαντική. Τὰ τελευταῖα ἀποτελοῦσι τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ ἐμπορίου τῆς 'Ανδριτσαίνης εἰς ἃ προστίθεται καὶ τὰ ἔρια τῶν προβάτων. Κατ' ἔτος δέ, τὴν ἑορτὴν τοῦ 'Αγίου Πνεύματος, τελεῖται εἰς τὴν ὀλίγον

Digitized by Google

ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπέχουσαν θέσιν *Ταξιάρχαι* Ἐμποροπανήγυρις γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, διαρκοῦσα ἐπὶ τριήμερον.

Συγκοινωνίαι.—Ἡ Ἀνδρίτσαινα συνδέεται δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ μετὰ τῆς Καρυταίνης, Μεγαλοπόλεως καὶ Δημητσάνης, τῆς μετὰ τοῦ Πύργου τοιαύτης μὴ ἀποπερατωθείσης. Ἀπὸ τῆς Μεγαλοπόλεως, ἔνθα εὑρίσκεται ὁ πλησιέστερος σταθμὸς τῶν σιδηροδρόμων Πελοποννήσου, ἀπέχει 41 χμτρ., ἀπὸ δὲ τῆς Δημητσάνης 48, ἐξυπηρετουμένης τῆς ἐν ταῖς ἐν λόγῳ ὁδοῖς συγκοινωνίας δι' αὐτοκινήτων. Εἰς τὴν Ἀνδρίτσαιναν δύναταί της νὰ μεταβῇ καὶ ἐκ Τριπόλεως δι' αὐτοκινήτου μέσῳ Βυτίνης, Στεμνίτσης καὶ Δημητσάνης. Διὰ βατῶν δ' ὁδῶν ἡ πόλις συγκοινωνεῖ μὲ τὰς ἕδρας τῶν τέως δήμων τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας ὡς καὶ μὲ ἄλλα χωρία τῆς περιφερείας.

Τὸ Ταχ. Τηλ. γραφεῖον τῆς Ἀνδριτσαίνης παρουσιάζει κίνησιν 120.000 περίπου ἀντικειμένων ἀλληλογραφίας, ὧν πλείονα τῶν 10.000 τηλεγραφημάτων. Δ. Ε. Μ.—Γ. Δ. Μ.

— [ΙΣΤΟΡ.] Εἰς τὴν σημερινὴν κωμόπολιν τῆς Ἀνδριτσαίνης εὑρίσκονται ἀσήμαντα ἴχνη ἀρχαίου συνοικισμοῦ, τὰ ὁποῖα πιθανώτατα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν τῶν Κυνουριέων Ἀρκάδων, τὴν *Θεισόαν τὴν πρὸς Λυκαίῳ* (καθ' ὅσον ὑπῆρχε καὶ ἑτέρα Ἀρκαδικὴ *Θεισόα* παρὰ τὴν νῦν Δημητσάναν). Ὅτι δὲ ἡ περιοχὴ ἦτο Ἀρκαδικὴ μαρτυρεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ κοινὸν τῶν Ἀρκάδων, σωθὲν ἐκ λιμοῦ, ἔκτισεν ἐν τῇ Ν κατωφερείᾳ τοῦ Κωτιλίου ὄρους (παρὰ τὸ χωρίον Κάσσα τῆς ἀρχαίας Φιγαλίας, εἰς ἀπόστασιν 2 ὡρῶν ἀπὸ τῆς νῦν Ἀνδριτσαίνης) τὸν περιώνυμον ναὸν τοῦ *Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνος.*

Πόθεν ὠνομάσθη Ἀνδρίτσαινα ἡ κωμόπολις δὲν εἶναι γνωστόν. Κατά τινα παλαιὰν παράδοσιν ποιμήν τις, *Ἀνδρίτσος* ἢ *Ἀνδρίκος* ὀνομαζόμενος, ὡδηγήθη ὑπὸ τοῦ κριοῦ του εἰς πηγήν τινα, κειμένην ἐγγὺς πλατάνου ἐν τῷ Λυκαίῳ. Ὁ *Ἀνδρίκος* ἔκτισεν ἐνταῦθα πανδοχεῖον, τὸ ὁποῖον, τούτου θανόντος, διετήρησεν ἡ χήρα του *Ἀνδρίκαινα.* Ἐκ τοῦ ὀνόματος ταύτης, βοηθούσης τῆς ἐγχωρίου προφορᾶς τοῦ «καὶ» ὡς «τσαὶ» ἐκλήθη τὸ πανδοχεῖον «τὸ χάνι τῆς Ἀνδρίτσαινας», ὅταν δὲ ἀργότερον ἤρχισε πέριξ τοῦ πανδοχείου νὰ σχηματίζεται συνοικισμὸς ἐκλήθη καὶ οὗτος Ἀνδρίτσαινα.

Ἐπίσης ἄγνωστος παραμένει καὶ ὁ χρόνος τῆς κτίσεως τῆς Ἀνδριτσαίνης. Ἡ κωμόπολις τὸ πρῶτον ἀναφέρεται ἐν τῷ σχετικῷ πρὸς τὴν Φραγκοκρατίαν ἐν Μορέᾳ γεωγραφικῷ χάρτῃ, ἑπομένως δὲ ὑπῆρχε πρὸ τοῦ 1205 μ. Χ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας ἡ περιοχὴ τῆς Ἀνδριτσαίνης, ὡς καὶ τῆς Ἀλιφείρας καὶ Φιγαλίας, ὁμοῦ μετὰ τῆς Τριφυλίας ἀπετέλεσαν τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Φαναρίου.

Εἰς τὸ Φανάρι κατῴκουν ἀποκλειστικῶς τουρκικαὶ οἰκογένειαι, πραγματικὴ ὅμως πρωτεύουσα ἦτο ἡ Ἀνδρίτσαινα, ἐν ᾗ κατῴκουν οἱ Χριστιανοὶ καὶ ὅλοι οἱ πρόκριτοι τῆς ἐπαρχίας. Μεταξὺ τούτων διέπρεψαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας ὁ ἐκ τῶν συναρχηγῶν αὐτῆς *Παναγιώτης Ἀναγνωστόπουλος*, ὁ *Παπαλέξης Οἰκονόμος*, καὶ ὁ *Παναγιωτάκης Ζαριφόπουλος*. Οἱ δύο τελευταῖοι διαμένοντες κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν Τριπόλει ἐμύησαν καὶ τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν προυχόντων, οἵτινες κατόπιν ἔλαβον ἐνεργώτατον μέρος εἰς τὸν Ἀγῶνα, ὡς ὁ *Πολυχρόνης Τζανέτου, Κανελλος Παπαναστασόπουλος* πατὴρ τοῦ *Δήμου Κανελλοπούλου,* γερουσιαστοῦ, ὁ *Τζανέτος Χρηστόπουλος*, ὁ *Νικόλαος Τζανέτου*, οἱ ἀδελφοὶ *Ζαριφόπουλοι*, οἱ ἔνθερμοι ὀπαδοὶ τῆς φιλαγγλικῆς πολιτικῆς κλ. Θῦμα ὅμως τοῦ Ἀγῶνος ὑπῆρξεν ὁ κορυφαῖος τῶν ὁμήρων Παπαλέξης, ὃν ἡ «ἐπιτροπὴ τῶν ἐκδουλεύσεων» κατέταξε μεταξὺ τῶν ἓξ ὑπερτάτων ἀνδρῶν τοῦ Ἀγῶνος διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν του, παραπλανήσαντος τοὺς Τούρκους. Τὰ ὅπλα τῆς ἐπαρχίας διηύθυνον κατόπιν ὁ *Χρηστόπουλος* καὶ ἐν μέρει οἱ *Ζαριφόπουλοι*. Οἱ Ἀνδριτσᾶνοι πείσαντες τοὺς Φαναρίτας Τούρκους νὰ φύγωσι τὴν 25 Μαρτίου εἰς Καρύταιναν καὶ Τρίπολιν, ἔμειναν ἐλεύθεροι, μόνον δὲ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1826 ἔχασε τὴν πόλιν των ὁ Ἰμβραὴμ βαίνων πρὸς τὴν Μεσσηνίαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Μεσολογγίου. Κατὰ τὸν Φραντζῆν ἡ Ἀνδρίτσαινα εἶχε σχολεῖον ἀπὸ τοῦ 1796, οὐδέποτε κλεῖσαν τὰς πύλας του, μετὰ δὲ τὸν Ἀγῶνα ἀπέκτησε καὶ βιβλιοθήκην, ἐκ δωρεᾶς τοῦ *Κ. Νικολοπούλου,* ὅστις ἐτίμησεν ἐν Παρισίοις πρὸ τοῦ Ἀγῶνος τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ κατόπιν ἐν Ἑλλάδι. Ἐπίσης διέπρεψαν ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ τὰ τέκνα τοῦ Ἀντωνοπούλου, ἐγκατασταθέντα ἐν Ναυπλίῳ. Ἐξ Ἀνδριτσαίνης κατήγετο καὶ ὁ διαπρέψας ἐν τῇ νομικῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ ὑπουργὸς *Νικόλαος Δημητρακόπουλος*, καὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες διαπρεπεῖς. Τ. Χ. Κ.

— **Ἀνδριτσαίνης** *(τέως δῆμος).* Εἷς ἐκ τῶν 6 δήμων οἵτινες πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' ἀπήρτιζον τὴν ἐπαρχίαν Ὀλυμπίας τοῦ Νομοῦ Μεσσηνίας. Οὗτος εἶχε περιφέρειαν τὴν τῶν νῦν κοινοτήτων Ἀγ. Σώστη, Ἀμπελιώνα, Ἀνδριτσαίνης, Δέλγας, Δραγουμάνου, Θεισόας, Κακαλετρίου, Κουφοπούλου, Μάτεσι, Μπερέκλας, Ροβιῶν, Σκληροῦ, Στασίμου καὶ Φαναρίου. Δ. Ε. Μ.

Ἀνδριτσᾶτα. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Τουλιάτων τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. 25.

Ἀνδριτσόπουλος. Βυζαντινὸς κληρικός, γνωστὸς διὰ τὴν συγγραφὴν προφητειῶν, συνδεομένων πρὸς τὴν κατάλυσιν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Τὸ χειρόγραφον ἀπόκειται ἀνέκδοτον εἰς τὴν ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων. Α. Δ.

Ἀνδρίτσος· βλ. Ἀνδροῦτσος.

Ἀνδρίων. Σπαρτιάτης τις γνωστὸς μόνον ἔκ τινος ἐπιγραφῆς. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνδριώτης, θηλ. *—ισσα·* βλ. Ἄνδριος.

ἀνδριώτικος, *—η, —ο* καὶ κοινότερον *ἀντριώτικος·* ὁ ἐξ Ἄνδρου προερχόμενος, ὁ εἰς τὴν Ἄνδρον ἀνήκων· ἄλλως *ἀνδριακός:* «ἀντριώτικο βαπόρι».

Ἀνδρόβαζος. Στρατηγὸς τοῦ στρατοῦ τοῦ σατράπου τῆς Βακτριανῆς Ὀξυάρτου, πατρὸς τῆς Ρωξάνης, ὅστις συνεπολέμησε μετὰ τοῦ Εὐμένους κατὰ τοῦ *Ἀντιγόνου (τοῦ μονοφθάλμου)* κατὰ τὸ 317 π. Χ. παρὰ τὸν Κοπράταν καὶ ἐν Παραιτακηνῇ. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνδρόβιος (ἡ)· χαρακτηρισμὸς γυναικὸς ἀνδρικῶς βιούσης.

Ἀνδρόβιος. Ζωγράφος ἀναφερόμενος παρὰ Πλινίου (Η. Ν. 35, 11).

Ἀνδρόβιστα. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Εἶναι ἐκτισμένον εἰς τὰς ΒΑ ὑψηλοτέρας κλιτῦς (ὕψ. 1200 μ.) τοῦ ὄρους Παπαδιᾶς. Κάτ. 264. Λέγεται καὶ *Ἀνδρίβιστα.*

Τὸ χωρίον τοῦτο κείμενον ἐκ μέσῳ δασῶν ἐξ ἐλατῶν καὶ δρυῶν, ἔχει κλῖμα ὑγιεινότατον, διὰ τοῦτο δὲ εἶναι καὶ εὐχάριστος θερινὴ διαμονή. Οἱ κάτοικοί του εἶναι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, ὑλοτόμοι καὶ ἐν γένει ἐργατικοί. Δ. Λ.

ἀνδροβόρος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό), ὁ ἄνδρας βιβρώσκων, φθείρων. Β. Φ.

ἀνδρόβουλος (ὁ, ἡ) *— ον* (τό), ὁ βουλευόμενος ὡς ἁρμόζει εἰς ἄνδρα: «ἀνδρόβουλος γυνή», γυνὴ ὡς ἀνὴρ βουλευομένη, ἡ *ἀνδρογυναῖκα.* Β. Φ.

Ἀνδρόβουλος. Πατὴρ τοῦ ἐκ Δελφῶν *Τίμωνος,* ὅστις συνεβούλευσε τοὺς θεοπρόπους τῶν Ἀθηναίων, ὅτε εἶχον οὗτοι ἀπελπισθῆ ἐκ τοῦ χρησμοῦ τὸν ὁποῖον εἶχον λάβει ἐκ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας, νὰ ἐπιμείνωσι ζητοῦντες καλύτερόν τινα χρησμὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ἡ εὐχὴ εἰσηκούσθη καὶ ἐδόθη ὁ γνωστὸς χρησμός. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνδρογένεια *[Μυθ.].* Σύζυγος τοῦ Μίνωος, μήτηρ τοῦ Ἀστερίου (*Νόνν.* 13. 226. 247).

Ἀνδρόγεως *[Μυθολ.].*—1) Υἱὸς τοῦ Μίνωος, βασιλέως τῆς Κρήτης καὶ τῆς Πασιφάης, ἢ κατ' ἄλλους τῆς Κρήτης, θυγατρὸς τοῦ Ἀστερίου, ἀδελφὸς τοῦ Κατρέως, τοῦ Δευκαλίωνος, τοῦ Γλαύκου καὶ τῆς Ἀκάλλης, Δημοδόκης Ἀριάδνης καὶ Φαίδρας (*Ἀπολ.* 3, 1, 2, *Διόδ.* 4, 60., *Verg. Aen.* 6, 14). Οὗτος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ μετασχὼν τῶν ἀρτισυστάτων Παναθηναϊκῶν ἀγώνων ἐνίκησε πάντας τοὺς ἄλλους συναγωνιστάς, δι' ὃ ὁ Αἰγεὺς ἐθανάτωσεν αὐτὸν ἐκ ζηλοτυπίας. Λέγεται δηλαδὴ ὅτι ὁ τότε ἐκ Τροιζῆνος ἐπιστρέψας Αἰγεύς, ἔπεμψεν αὐτὸν κατὰ τοῦ Μαραθωνίου ταύρου (*Παυσ.* 1, 27, 10), ἔνθα ἐφονεύθη. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν οὗτος προσεβλήθη ἀπροσδοκήτως ὑπὸ τῶν ζηλοτύπων ἀνταγωνιστῶν αὐτοῦ καὶ ἐφονεύθη κατὰ τὴν πρὸς τὰς Θήβας πορείαν, ἔνθα ἔμελλε νὰ συμμετάσχῃ τοῦ μετὰ τοῦ Λαΐου ἀγῶνος. Ὅτε ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ὁ Μίνως ἐν Πάρῳ, ἔνθα ἐθυσίαζεν εἰς τὰς Χάριτας, ἐτελείωσε μὲν τὴν ἀρξαμένην θυσίαν, ἀπέρριψεν ὅμως τὸν στέφανον, ὃν ἔφερε καὶ παρήγγειλεν εἰς τοὺς αὐλητὰς νὰ σιγήσωσι, τοῦτο δὲ ἔγινε συνήθεια ἔκτοτε ἐν ταῖς θυσίαις ἐν Πάρῳ.

Μετὰ τοῦτο ἐξώπλισε στόλον κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἐκυρίευσε τὰ Μέγαρα, ἔνθα ἐβασίλευεν ὁ Νῖσος καὶ ἐπολιόρκησε τὰς Ἀθήνας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πολιορκία παρετείνετο, παρεκάλεσε τὸν Δία νὰ παράσχῃ εἰς αὐτὸν ἱκανοποίησιν, διὸ πανώλης καὶ λιμὸς ἐνέπεσεν εἰς Ἀθήνας. Ἵνα ἀποσοβήσωσι τὰ δεινὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐθυσίασαν τὰς θυγατέρας τοῦ Ὑακίνθου ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Γερηστοῦ, κατὰ παλαιὸν χρησμόν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ θυσία αὕτη εἰς οὐδὲν ὠφέλει, ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον, τοῦτο δὲ ἀπεκρίθη ὅτι ἔπρεπε νὰ δώσωσι τὴν ἱκανοποίησιν, ἣν ὁ Μίνως θὰ ἐζήτει. Τότε ἐζήτησεν οὗτος παρ' αὐτῶν ἵνα δίδωνται ὡς βορὰ τοῦ Μινωταύρου κατ' ἔτος ἑπτὰ νέοι καὶ ἑπτὰ νεάνιδες.

Κατὰ τὸν Διόδωρον (4,60) ὁ *Ἀνδρόγεως* ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Αἰγέως παρὰ τὴν Οἰνόην κατὰ τὴν πρὸς τὰς Θήβας ὁδόν, διότι μετὰ τὴν Παναθηναϊκὴν νίκην αὐτοῦ συνῆψε στενὴν φιλίαν μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ Πάλλαντος. Κατ' ἄλλους (*Φιλόχ. παρὰ Πλουτ. Θησ.* 16) οἱ Κρῆτες ἰσχυρίζοντο, ὅτι οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι οἱ πεμπόμενοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατ' ἔτος εἰς Κρήτην δὲν προωρίζοντο διὰ τὸν Μινώταυρον, ἀλλ' ἀπετέλουν τὴν ἀμοιβὴν ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν, οὓς ὁ Μίνως ἵδρυσεν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀνδρόγεω. Ὁ Θησεὺς ἀπήλλαξε τὰς Ἀθήνας τοῦ δεινοῦ τούτου φόρου.

Ἐν Φαλήρῳ ὑπῆρχε βωμὸς τοῦ Ἀνδρόγεω, ὀνομαζόμενος *βωμὸς τοῦ ἥρωος* (*Παυσ.* 1, 1, 4. *Κλ. Ἀλ.* προτρ. 26α), ὀνομάζεται δὲ ὁ ἥρως οὗτος καὶ ὁ *κατὰ πρύμναν ἥρως*. Παρ' Ἡσυχίῳ ὑπάρχει ἡ εἴδησις ὅτι ἐν τῷ Κεραμεικῷ τῶν Ἀθηνῶν ἐτελεῖτο ἀγὼν εἰς τιμὴν τοῦ *Εὐρυγύου*, τοῦ υἱοῦ τοῦ Μίνωος, ὅτε ἐτελοῦντο τὰ *Ἀνδρογεώνια*, ὁ ἀγὼν δ' οὗτος ἐκαλεῖτο *ἀγὼν ἐπ' Εὐρυγύῃ*. Ἐν ἀποσπάσματι δὲ τοῦ Ἡσυχίου (106) ὀνομάζεται ὁ Ἀνδρόγεως *Εὐρυγύης:* «Εὐρυγύης δ' ἔτι κοῦρος Ἀθηναίων ἱεράων» (πρβλ. *Ἀπολ.* 3, 1. 2—15 4. *Διόδ.* 4, 60, *Ov.* Met. VII, 456—VIII 153). Λέγεται ἔτι (*Proper.* 2, 1, 61), ὅτι ὁ Ἀσκληπιὸς ἐπανέφερεν εἰς τὴν ζωὴν τὸν Ἀνδρόγεων διὰ μαγικῶν βοτανῶν. Γίνεται δὲ λόγος καὶ περὶ υἱῶν τοῦ Ἀνδρόγεω, εἰς οὓς ὁ Ἡρακλῆς ἐχάρισε τὴν νῆσον Θάσον (*Ἀπολ.* 2, 5, 9). Ἀναφέρεται ἔτι, ὅτι ὁ Δαίδαλος ἐκόσμησε τὰς θύρας τοῦ ἐν Κύμῃ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος μεταξὺ ἄλλων καὶ διὰ τῆς παραστάσεως τοῦ θανάτου τοῦ Ἀνδρόγεω.

— 2) Ἕλλην τις φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Αἰνείου κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας (*Verg.* Aen. 2, 370 ἑ.). ΙΑΚ. Χ. ΔΡΑΓΑΤΙΗΣ

ἀνδρόγλωσσα (τὰ) (Androglossa) *[Ζωολ.].* Χαρακτηρισμὸς διδόμενος εἰς πτηνά τινα, ἅτινα εὐκόλως ἐκμανθάνουσι νὰ προφέρωσι λέξεις, ὅπως ὁ ψιττακός. Δ. Ν. Π.

ἀνδρογραφὶς (ἡ) (Andrographis) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκανθοειδῶν*. Εἶναι ἐτήσια ἢ πολυετῆ φυτὰ μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα καὶ μὲ ἄνθη ἁπλῆς ἢ συνθέτου διατάξεως. Ὁ κάλυξ αὐτῶν εἶναι ἀνώμαλος, δίχειλος μὲ τριχοειδὲς ἐσωτερικὸν χεῖλος. Φέρουσι δύο στήμονας παρεντεθειμένους μεταξὺ τοῦ κάλυκος. Ἡ ᾠοθήκη κατὰ τὴν γονιμοποίησιν ἀνοίγει εἰς δύο βαλβῖδας διὰ νὰ εἰσέλθῃ ἡ κόνις τῆς γύρεως. Τὸ μοναδικὸν εἶδος εἶναι ἡ *ἀνδρογραφὶς ἡ ἀνθώδης* (Andrographis paniculata), ὡραιότατος θάμνος μὲ ἐρυθρὰ ἄνθη κοινότατος εἰς τὰς ξηρὰς ἐκτάσεις τῆς Κοχιγκίνας καὶ τῶν νήσων τοῦ Ἰνδικοῦ Ἀρχιπελάγους. Εἰς τὰς Ἰνδίας χρησιμοποιεῖται ὡς τονωτικόν, στομαχικὸν καὶ ἀντιδυσεντερικὸν φάρμακον. Δ. Ν. Π.

ἀνδρόγυνα (τὰ) (Androgyna) *[Ζωολ.].* Οὕτω καλοῦνται τὰ ζῷα, ἅτινα φέρουσιν ἄρρενα καὶ θήλεα γεννητικὰ ὄργανα, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ἀναπαραγάγωσιν ἄνευ τῆς συνδρομῆς ἑτέρου ὁμοφύλου των, ὅπως π. χ. οἱ *λείμακες*, αἱ *βδέλλαι* κτλ. Δ. Ν. Π.

— **ἀνδρόγυνα** (τὰ) *[Βοτ.].* Ἡ ὀνομασία αὕτη ἐδόθη εἰς φυτά τινα τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιδῶν*, τῶν ὁποίων καὶ τὰ ἄρρενα καὶ τὰ θήλεα ἄνθη ἀναφαίνονται ὁμοῦ. Δ. Ν. Π.

ἀνδρογυναῖκα (ἡ), καὶ *ἀνδρογύναικο* (τό)· γυνὴ ὁμοιάζουσα πρὸς ἄνδρα εἴτε κατὰ τὴν δύναμιν τῶν χειρῶν, εἴτε κατὰ τὴν διανόησιν, εἴτε καὶ κατὰ τὴν συμπεριφοράν. Β. Φ.

«Ἀνδρογυναικομαχία». Κωμῳδία τοῦ Π. Ζάνου (βλ. λ. καὶ τ. Β' σ. 259α).

ἀνδρογύναιρα (τὰ) *[Βοτ.].* Ὁ Candille ὠνόμασεν οὕτω τὰ *διπλᾶ ἄνθη*, τῶν ὁποίων τὰ ὄργανα τῆς ἀναπαραγωγῆς εἶναι μεταμορφωμένα, ἀλλὰ τὸ περιάνθιόν των οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν ὑφίσταται. Δ. Ν. Π.

ἀνδρογύνης (ὁ)· βλ. **ἀνδρόγυνος.**

ἀνδρογυνία (ἡ) *[Βοτ.].* Καλεῖται ἡ συνένωσις τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων ἀνθέων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐξανθήσεως των. Δ. Ν. Π.

ἀνδρογυνόανθα (τὰ) (Androgynoantha) *[Βοτ.].* Λέγονται τὰ φυτὰ τὰ φέροντα ἀνδρόγυνα ἄνθη. Δ. Ν. Π.

ἀνδρογυνόκερας (Androgynoceras Hyatt) *[Παλαιοζ.].* Ὑπόγενος *ἀμμανιτοειδῶν κεφαλοπόδων* ἐκ τῆς ὑποομοιογενείας τῶν *αἰγοκερατινῶν,* ζῆσαν κατὰ τὸ μεσαῖον λιάσιον σύστημα. Ἔχει γραμμὴν ῥαφῶν ἰσχυρῶς διαμεμελισμένην, περιστροφὰς ἀναπεπταμένας, ἐξ ὧν τὰς παλαιοτέρας ἅμα καὶ ἐσωτερικὰς λείας, τὰς δὲ νεωτέρας καὶ ἐξωτερικὰς μετὰ πτυχῶν σχηματιζομένων ἐκ τῶν εἰς σειρὰς διατεταγμένων κόμβων. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ὁ *ἀνδρογυνόκερας hybridus* d'Orb. Θ. Σ.

Digitized by Google

ἀνδρόγυνον (τό)· δημοτ., τὸ συζυγικὸν ζεῦγος, ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή: «χαριτωμένο ἀνδρόγυνο». Β. Φ.

ἀνδρόγυνος (ὁ) καὶ *ἀνδρογύνης*.—1) ἀνὴρ μετέχων τῆς γυναικείας φύσεως: «Τρία ἦν τὰ γένη τὰ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὥσπερ νῦν δύο, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἀλλὰ καὶ τρίτον προσῆν κοινὸν ὂν ἀμφοτέρων τούτων. οὗ νῦν ὄνομα λοιπόν, αὐτὸ δὲ ἠφάνισται· ἀνδρόγυνον γὰρ ἓν τότε μὲν ἦν εἶδος καὶ ὄνομα ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τοῦ τε ἄρρενος καὶ θήλεος, νῦν δ' οὐκ ἔστιν ἀλλ' ἢ ἐν ὀνείδει ὄνομα κείμενον» (*Πλάτ.* Συμπ. 189)· ἄλλως *γύνανδρος, ἑρμαφρόδιτος*· || ὁ ἐκτομίας, ὁ εὐνοῦχος ὡς ἀπηλλοτριωμένος τῆς κατ' ἐξοχὴν φύσεως, ὁ *ἡμίανδρος*· ἄλλως *ἀπόκοπος, γύννις* (*Πολυδ.* 6,126)· || ὁ κίναιδος (*Μυρ.* ἐν *'Ανθ.* 6,254, *Κωμ. 'Ανων.* 335 β)· || μεταφ. ὁ θηλυπρεπής, ὁ ἐκτεθηλυμένος, ὁ γυναικώδης (*'Ηρόδ.* 4,67, *Κωμ 'Ανων.* 250), ἐνῷ *γύνανδρος* ἐνταῦθα ἡ ἀνδροπρεπὴς γυνή, ἡ ἀνδρογυναῖκα.

—2) Ὡς ἐπίθετ. *ἀνδρόγυνος* (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κοινὸς εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας· «ἀνδρόγυνα λουτρὰ» ('Ανθ. ἐπ. ἀδ. 9,783), λουτρὰ κοινὰ καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας· || τὸ οὐδ. ἀνδρόγυνον ὡς οὐσιαστ. (βλ. λ.). Β. Φ.

—*['Αποκρ.]*· βλ. ἑρμαφρόδιτος.

—*[Τεκτον.]*· βλ. ἀετὸς καὶ τεκτονισμός.

—**'Ανδρόγυνοι** *[Μυθολ.]*—1) Λαὸς φανταστικός, ὅστις ἐπιστεύετο, κατὰ τὸν Πλίνιον, ὅτι κατῴκει χώραν τινα τῆς ἐν 'Αφρικῇ Λιβύης.

—2) Οἱ πρωτόγονοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι κατά τινα μῦθον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶχον τέσσαρας βραχίονας, τέσσαρας κνήμας, δύο πρόσωπα ὅμοια, ἀντίθετα, ἐπὶ μιᾶς κεφαλῆς ἐξερχομένης ἐκ τοῦ αὐτοῦ λαιμοῦ καὶ ἐχούσης τέσσαρα ὦτα. 'Εκ τῶν συνηνωμένων δύο κορμῶν, ὁ εἷς παρεῖχε τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἄρρενος γένους, ὁ δ' ἕτερος τοῦ θήλεος. Ἕκαστος δηλ. ἀνδρόγυνος διῃρεῖτο εἰς δύο ἡμίση ἡνωμένα μετὰ τὴν γέννησίν του. Βραδύτερον ἐπῆλθεν ὁ πλήρης χωρισμὸς τοῦ ἄρρενος καὶ θήλεος ἑκάστου ἀνδρογύνου καὶ ἐκ τοῦ χωρισμοῦ αὐτοῦ προῆλθον οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. Ἡ ἑλληνικὴ αὕτη παράδοσις ἦτο καὶ παράδοσις φαίνεται ἰουδαϊκή. Τοιαύτην δὲ ἔννοιαν φαίνεται ὅτι εἶχον καὶ οἱ λόγοι τοῦ 'Αδὰμ περὶ τῆς Εὔας, ὅτι ἦτο ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστῶν του καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός του. Αἱ δύο αὗται παραδόσεις, ἡ ἰουδαϊκή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ γυνὴ προῆλθεν ἐκ μιᾶς πλευρᾶς τοῦ ἀνδρός, καὶ ἡ ἑλληνικὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ γυνὴ εἶναι τὸ ἥμισυ τοῦ ἀνδρός, ἀποδίδουσι και τὰς δύο ἀντιλήψεις αἵτινες ἐκράτησαν περὶ γυναικός, τὴν τῆς ἐξαρτήσεως καὶ ὑποταγῆς εἰς τὸν ἄνδρα, τοῦ ὁποίου αὕτη μέρος εἶναι, καὶ τὴν τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς πρὸς τὰ τοῦ ἀνδρός, ἀφοῦ αὕτη εἶναι τὸ ἥμισυ αὐτοῦ. Εἰς τὴν παράδοσιν περὶ ἀνδρογύνων στηρίζεται ἄριστα καὶ ἡ θεωρία τοῦ Πλάτωνος περὶ ἔρωτος, ὅτι εἶναι οὗτος κίνησις ἀκατάπαυστος πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ἀνδρογυνικὴν ἑνότητα, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀπολεσθείσης αὐτῆς ἑνότητος ἔκ τε τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος. Ἕκαστος ἄνθρωπος κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτὴν περὶ ἔρωτος καὶ γάμου εἶναι ἀτελὴς καθ' ἑαυτόν, διότι εἶναι τὸ χωρισθὲν ἐκ τοῦ συνόλου ἥμισυ καὶ διὰ τοῦτο ἕκαστον ἥμισυ ποθεῖ τὸ ἕτερόν του ἥμισυ, διότι τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ἀπολεσθεῖσαν ταύτην ἑνότητα θεωρεῖ ὡς προορισμόν του, ὡς ὑψίστην εὐτυχίαν του. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνδρογυνοχωριστὴς (ὁ) καὶ συνήθως τὸ θηλ. *ἀνδρογυνοχωρίστρα*· ὡς χαρακτηριστικὸν οὐ μόνον γυναικός, ἀλλὰ ἀνδρὸς δυναμένου νὰ χωρίσῃ ἀνδρόγυνον διὰ τῆς διαβολῆς: «σοῦ εἶναι αὐτὸς μία ἀνδρογυνοχωρίστρα ποῦ θεὸς νὰ φυλάῃ». Β. Φ.

'Ανδροδάϊξα *[Μυθολ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο βασίλισσά τις τῶν 'Αμαζόνων. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνδροδάμας (ὁ, ἡ), — *αντος*· ὁ δαμάζων, ὁ φθείρων τοὺς ἄνδρας.

'Ανδροδάμας.—1) Υἱὸς τοῦ Φλίαντος καὶ τῆς Χθονοφύλης, θυγατρὸς τοῦ Σικυῶνος, ἐπωνύμου ἥρωος τῆς ὁμωνύμου πόλεως.

—2) Ὁ *Ρηγῖνος*. Νομοθέτης τῶν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ πόλεων, ἐπὶ τῶν πολιτευμάτων τῶν ὁποίων ἐφήρμοσεν ἀρχάς, αἵτινες εἶχον τὴν αὐτὴν πηγὴν μὲ τοὺς θεσμοὺς τῆς Κρήτης καὶ τῆς Σπάρτης.

—3) Ὁ *Σάμιος*. Πατὴρ τοῦ ὑπὸ τῶν Περσῶν κατασταθέντος τυράννου τῆς νήσου Θεομήστορος (βλ. λ.). Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνδροδάμας *[Ορυκτολ.]*. Οὕτω καλεῖται ὑπὸ τοῦ Πλινιου ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς μάγους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἠδύνατο νὰ δαμάσῃ τὴν ὀργὴν τῶν ἀνδρῶν. Ὁ ἀνδροδάμας κατὰ τοὺς πλείστους τῶν ὀρυκτολόγων ἦτο ἐρυθρὸς σιδηρόλιθος (βλ. **αἱματίτης**). Γ. Κ. Γ.

'Ανδροδίκη. Μήτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Θεσπιῶν Θεσπίου. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνδρόδους (ὁ) (Androdus) *[Ζωολ.]*. Πτηνὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *μυοθηρῶν*, ὧν ἓν μόνον εἶδος εἶναι γνωστόν, ὁ *ἀνδρόδους ὁ 'Εκουατόρειος* (Androdus Equatorialis), ὅστις διακρίνεται ἐκ τοῦ μακροτάτου καὶ εὐθέος ράμφους του, φέροντος κατὰ τὰ ἄκρα τῶν σιαγόνων λεπτοτάτας ὀδοντώσεις. Αἱ πτέρυγες εἶναι λίαν ἀνεπτυγμέναι, ἡ οὐρὰ βραχεῖα καὶ οἱ πόδες γυμνοὶ πτερῶν. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ πτερώματός του εἶναι κυανοῦς πρὸς τὸν ἰώδη πράσινον. Δ. Ν. Π.

ἀνδροδύναμα (τὰ) (Androdinama) *[Βοτ.]*. Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται εἰς φυτά, τῶν ὁποίων οἱ στήμονες λαμβάνουσι παμμεγίστην ἀνάπτυξιν. Δ. Ν. Π.

ἀνδροειδὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ἀνδρὸς μορφὴν ἔχων.

—*['Αποκρυφ.]*. Καλοῦνται *ἀνδροειδῆ* τὰ ἔχοντα μορφὴν ἀνδρὸς μετάλλινα ἀγαλμάτια, ἅτινα ἦσαν ἀριστουργήματα μηχανικῆς. 'Αλβέρτος ὁ Μέγας ἐνομίζετο ὡς κατασκευαστὴς ἀνδροειδοῦς, ὅπερ ἐσκέπτετο μετ' ἀλανθάστου ἀκριβείας καὶ ἀπήντα αὐτομάτως εἰς τὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα προέβαλλον εἰς αὐτό. 'Επειδὴ ὁ αὐτόματος οὗτος ἐργάτης συνῆγε συλλογισμοὺς περὶ διλημμάτων, ὁ ἅγιος Θωμᾶς ὁ 'Ακινάτης, βαρυνθεὶς ἐκ τῆς ἐκκωφωτικῆς διαλεκτικῆς του κατεκερμάτισεν αὐτὸ διὰ κτυπήματος ράβδου. Εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Robertson ὑπῆρχε κεφαλὴ ὁμιλοῦσα, τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ὁποίας εὐλογοφανὴς ἑρμηνεία ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Ρογήρου Βάκωνος.

Οἱ ἀρχαιότεροι τύποι τῶν ἀνδροειδῶν ἦσαν τὰ ὁμοιώματα τῶν Γιγάντων, τῶν Πυγμαίων, τῶν Νυμφῶν, τῶν Φαύνων καὶ τῶν Σατύρων τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς παραδόσεως. Ὁ Παράκελσος («De natura rerum», τόμ. Β', σ. 86) ἰσχυρίζεται ὅτι τὰ πρόσωπα αὐτὰ ἐπλάσθησαν κατ' ἀπομίμησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν Πρωταγόρᾳ ἀναφερομένης δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου.

'Εν τῇ Ἑρμητικῇ φιλοσοφίᾳ τὸ ἀνδροειδὲς ἐμφανίζει τὸ σύμβολον, ἐν ᾧ συνεχέετο ἡ δημιουργικὴ τῶν μετάλλων δύναμις μετὰ τῆς ζωῆς. Ὡς πρὸς τοῦτο διακρίνεται ἡ *'Αλχημία* τῆς *σπαγυρικῆς* τέχνης. Καὶ εἰς μὲν τὴν 'Αλχημίαν εἴδη ἀνδροειδῶν εἶναι ὁ *Χαλκάνθρωπος*, ὁ *'Αργυράνθρωπος*, ὁ *Χρυσάνθρωπος*, ὁ *'Ασημάνθρωπος* ἢ *'Ηλεκτράνθρωπος*· τὰ πέντε δὲ ταῦτα εἴδη εἶναι ὁ *ἐξ ὀρειχάλκου ἄνθρωπος*, ὅστις καταδυόμενος εἰς ἱερὰν πηγὴν μεταλλάσσει τὴν μεταλλικὴν αὐτοῦ φύσιν (πρβλ. τὸ χειρόγραφον τοῦ *Ζωσίμου* τὸ σωζόμενον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ 'Αγίου Μάρκου ὑπ' ἀρ. 2327). Εἰς δὲ τὴν *σπαγυρικὴν* τέχνην ἔχομεν ἀνδροειδῆ κατασκευασθέντα κατὰ τὰ σπαγυρικὰ πειράματα, τὸν *Homunculum*, τὰ *animalcula* καὶ τὸν *Μανδραγόραν* (τὸν ἔχοντα δηλ. μορφὴν ἀνδρὸς ἐν σμικρογραφίᾳ ἄνθρωπον, ζῶον καὶ φυτόν). Ὁ Amatus Lusitanus τὰ ἀνδροειδῆ τῆς σπαγυρίας ὑπάγει εἰς τὰ προϊόντα τῆς ἀλχημίας, ἰσχυριζόμενος ὅτι ὁ Homunculus, τὰ Animalcula καὶ ὁ Μανδραγόρας κατεσκευάσθησαν διὰ τῶν ἀλχημιστικῶν πειραμάτων τοῦ 'Ιουλίου Camili. Ὁ Kunckel ὅμως εἰς τὸ «Laboratorium chemicum», μὴ ἀποδεχόμενος ὅτι τὰ τρία αὐτὰ εἴδη εἶναι ἀλχημιστικὰ ἔργα, κατατάσσει αὐτὰ εἰς τὰ «non entia chemica». Ὁ Παράκελσος, ὁ Βάκων, ὁ κατασκευαστὴς τοῦ ἀνδροειδοῦς τοῦ αὐλητοῦ καὶ τοῦ παίκτου τοῦ ζατρικίου Vaucançon καὶ ἄλλοι Ἑρμητικοὶ φιλόσοφοι καταγράφουσιν εἰς τὰ συγγράμματά των διαφόρους τρόπους κατασκευῆς ἀνδροειδοῦς. 'Αφ' ἧς ἐποχῆς ὁ ἠλεκτρισμός, ὁ γαλβανισμὸς καὶ ἡ ὀπτικὴ ἐφευρέθησαν, τὰ τέρατα αὐτὰ τῆς λευκῆς μαγείας ἐπολλαπλασιάσθησαν, τὰ δὲ ἀθῶα παιγνίδιά των ἐξήγειραν συχνότατα πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον. ΔΙΟΝ. Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

'Ανδροθόη *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Περικάστορος καὶ μήτηρ τοῦ Δίκτυος καὶ τοῦ Πολυδέκτους, κατὰ τὸν Φερεκύδην. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνδροκάλιο (τό)· καύχησις, ἐπίδειξις γενναιότητος, πρόκλησις· (ἀπὸ τοῦ *ἀνδροκαλιοῦμαι* ἀναδρομικῶς). Β. Φ.

ἀνδροκαλιοῦμαι· ἐμφανίζομαι ὡς ἀνήρ, παλληκάρι, προκαλῶ εἰς πάλην, ἀγῶνα, καυχῶμαι, ἐπαίρομαι. Β. Φ.

ἀνδρόκεντρον (τὸ) (Androcentrum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκανθοειδῶν*. Τὸ μοναδικὸν εἶδος εἶναι *ἀνδρόκεντρον τὸ πολύανθον* (Androcentrum multiforum), φυτὸν ποῶδες, ἰθαγενὲς τοῦ Μεξικοῦ. 'Από τινων ἐτῶν καλλιεργεῖται ἐπιτυχῶς ἐν Βελγίῳ. Δ. Ν. Π.

ἀνδροκλὰς (ὁ)· ἐκ τοῦ *κλάω*· ὁ ἐξασθενῶν τοὺς ἄνδρας. Λέγεται ἐπὶ τοῦ «κλημακτηρικοῦ ἐνιαυτοῦ», ἤτοι τοῦ 63ου ἔτους τῆς ἡλικίας τοῦ ἀνδρὸς (*'Ιούλ. Φιρμίκος* 4.4.14)· ἕτερος τύπος *ἀνδροκλάστης*· «ὁ ἑξηκοστὸς τρίτος (δηλ. ἐνιαυτός).... ἀνδροκλάστης χαλεπὸς καὶ θανατηφόρος» (*Κριτόδ.* ἐν Valent. Med. 5. βλ. *Λοβ.* Φρύν. 609).

'Ανδρόκλεια *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Θηβαίου 'Αντιποίνου καὶ ἀδελφὴ τῆς *'Αλκίδος*. 'Αμφότεραι αἱ ἀδελφαὶ ἐτιμῶντο ἐν Θήβαις ὡς ἡρωΐδες (διὰ τοῦτο καὶ εἶχον ταφὴ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Εὐκλείας 'Αρτέμιδος), διότι, ὅτε εἶχε κηρυχθῆ πόλεμος μεταξὺ Ἡρακλέους καὶ Θηβαίων ἀφ' ἑνός, καὶ 'Ορχομενίων ἀφ' ἑτέρου, καὶ εἶχε δοθῆ χρησμὸς ὅτι θὰ νικήσῃ ἡ πόλις ἐκ τῆς ὁποίας ἑκουσίως θὰ θυσιασθῇ ὁ ἐπιφανέστερος ἀστός, αὗται προσέφερον ἑαυτὰς εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος, ἐνῷ ὁ πατήρ των, ὢν ἐπιφανέστατος τῶν ἐν Θήβαις ἀστῶν δὲν ἔστερξε νὰ θυσιασθῇ αὐτὸς «οὐχ ἡδὺ γὰρ ἦν ἀποθνήσκειν πρὸ τοῦ δήμου» (*Παυσ.* IX. 17.1). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ανδροκλεῖδαι. —1) Οἰκογένεια ἰσχυρὰ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μεσσηνίᾳ, ἥτις κατὰ τὸν α' μεσσηνιακὸν πόλεμον μετέστη φανερῶς πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας. Ἦσαν, πιθανώτατα, ἐκ τῶν πρώτων ἐγκατασταντων ἐν Μεσσηνίᾳ Δωριέων, οἵτινες ἐπεδοκίμαζον τὴν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν κατάκτησιν τῆς χώρας, διότι ἐθεώρουν τὸν πόλεμον αὐτὸν ὡς ἐκδωρισμὸν τῆς χώρας (μὴ ἐκδωρισθείσης κατὰ τὴν πρώτην εἰσβολὴν τῶν Δωριέων), καὶ οὐχὶ ὡς ὑποταγὴν χώρας Δωριέων ὑπὸ ἄλλων Δωριέων (τῶν Σπαρτιατῶν).

—2) Οἰκογένεια, ἐπίσης ἰσχυρά, ἐν 'Εφέσῳ, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐπίστευον ἑαυτὰ ὡς ἀπογόνους τοῦ βασιλόπαιδος *'Ανδρόκλου*, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κόδρου. Ἡ οἰκογένεια αὕτη εἶχεν ἱδρύσει καὶ τὸ *Πανιώνιον* ἐν Μυκάλῃ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπετρέπετο ἐν ἀρχῇ νὰ συνέρχωνται οἱ ἀντιπρόσωποι μόνον τῶν πόλεων εἰς τὰς ὁποίας τὰ κοινὰ διηύθυνον ἀπόγονοι τοῦ Κόδρου. Γ. Δ. ΚΑΨ

'Ανδροκλείδης (ὁ) καὶ *—δας*. Ὄνομα κοινότατον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Σημαντικώτεροι τῶν ἀναφερομένων εἶναι:

—1) Εἷς τῶν ἐν Θήβαις ἀρχηγῶν τῆς δημοκρατικῆς φατρίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰς Μ. 'Ασίαν ἐκστρατείας τοῦ 'Αγησιλάου. Ἔλαβε καὶ οὗτος χρυσοῦς τοξότας (περσικὰ νομίσματα, καλούμενα οὕτως ἐκ τοῦ ἐν αὐτοῖς χαράγματος τοξότου) ἀπὸ τὸν Ρόδιον Τιμοκράτην, τοὺς ὁποίους ἐδαπάνησε διὰ τὴν πολεμικὴν προπαρασκευὴν τῶν Θηβῶν κατὰ τῆς Σπάρτης. Εἰργάσθη καὶ ἐπέτυχε τὴν μεταξὺ Θηβαίων καὶ 'Αθηναίων συμμαχίαν κατὰ τὸ 395 π. Χ. καὶ προεκάλεσε τὴν ἔκρηξιν τοῦ βοιωτικοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα κορινθιακοῦ κληθέντος πολέμου, πείσας τοὺς συμμάχους τῶν Θηβαίων 'Οπουντίους Λοκροὺς νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν χώραν τῶν Φωκέων, φίλων καὶ συμμάχων τῶν Σπαρτιατῶν. Ἦτο μετὰ τοῦ 'Ισμηνίου ἡ ψυχὴ τοῦ εἰρημένου πολέμου ἀπὸ μέρους τῶν Θηβαίων καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτοῦ. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Καδμείας ὑπὸ τοῦ *Φοιβίδου* κατὰ τὸ 383 π. Χ. καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ *'Ισμηνίου* ἔμεινεν αὐτὸς ὡς μόνος ἀρχηγὸς τῶν ἐν Θήβαις δημοκρατικῶν, καθ' ὃν χρόνον οἱ ὀλιγαρχικοὶ Λεοντιάδης, 'Αρχίας καὶ Φίλιππος διῴκουν ὡς τύραννοι τὰς Θήβας, διότι οἱ ὀνομαστότεροι τῶν ὁμοφρόνων εἶχον φύγει εἰς 'Αθήνας, ὁπόθεν παρεσκεύαζον τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Θηβῶν. 'Εδολοφονήθη τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ὀλιγαρχικῶν ἐν Θήβαις πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς των.

—2) Ἱστορικός τις ἀναφερόμενος παρὰ Πλουτάρχῳ (Λυσ. 8).

—3) Υἱὸς τοῦ Λυδοῦ Συνεσίου μαθητὴς τοῦ Πορφυρίου. Ω—

'Ανδροκλείων. 'Ηπειρώτης, ἀναφερόμενος παρὰ Πλουτάρχῳ (Πύρρ. 2).

'Ανδροκλῆς. — 1) Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Αἰόλου, ἡγεμονεύσας τμήματος τῆς Σικελίας.

— 2) Ὁ γενάρχης τοῦ ἐν Μεσσηνίᾳ γένους τῶν 'Ανδροκλειδῶν.

— 3) Εἷς τῶν ἀπογόνων τοῦ προηγουμένου. Διεκρίθη διὰ τὴν γενναιότητά του κατὰ τὸν β' μεσσηνιακὸν πόλεμον, κατὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἐφονεύθη.

— 4) Ὁ υἱὸς τοῦ Φίντα, ἀδελφοῦ τοῦ προηγουμένου.

— 5) Ὁ 'Αθηναῖος ρήτωρ καὶ δημαγωγός, ὁ θρασύτερος τῶν κατηγόρων τοῦ **'Αλκιβιάδου** (βλ. λ.), τὸν ὁποῖον κατήγγειλε δημοσίᾳ ὡς διακωμῳδήσαντα τὰ 'Ελευσίνια μυστήρια καὶ ὡς ἀρχηγὸν μυστικῆς ἑταιρίας, ἥτις σκοπὸν εἶχε τὴν κατάλυσιν τοῦ καθεστῶτος. Διεκωμῳδήθη ὑπὸ τοῦ φιλοπάτριδος κωμικοῦ 'Αριστοφάνους εἰς τοὺς Σφῆκάς του ὡς μαλθακὸς καὶ θηλυπρεπής. Μισητότατος ὢν ὁ 'Ανδροκλῆς εἰς τοὺς ὀλιγαρχικούς, ἐδολοφονήθη ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὸ 411, ὅτε παρεσκευάζοντο οὗτοι διὰ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ δημοκρατικοῦ ἐν 'Αθήναις πολιτεύματος.

— 6) Ρωμαῖος δοῦλος, ὅστις δραπετεύσας ἀπὸ τὸν κύριόν του καὶ συλληφθεὶς κατεδικάσθη νὰ δοθῇ βορὰ εἰς τὰ ἐν Ρώμῃ ἄγρια θηρία. Ὅτε ὅμως οὗτος ἐρρίφθη εἰς τὸν ἀγριώτερον τῶν λεόντων, ἀντὶ νὰ σπαραχθῇ ὑπ' αὐτοῦ, παραδόξως, ὡς διηγεῖται ὁ Αἶλος Γέλλιος, ἐδέχθη θωπείας ὑπὸ τοῦ ζῴου, τὸ ὁποῖον περιέλειχεν αὐτόν. Ὁ κατάδικος σκλάβος προσήχθη τότε κατὰ διαταγὴν τοῦ

Digitized by Google

αὐτοκράτορος ἐνώπιόν του καὶ διηγήθη πρὸς αὐτόν, ζητήσαντα τὴν αἰτίαν τῆς μετὰ τοῦ λέοντος φιλίας του, ὅτι ἀπὸ τὸν λέοντα ἐκεῖνον εἶχεν ἀφαιρέσει ἄκανθαν, ἡ ὁποία ἠνώχλει αὐτὸν εἰς τὸν πόδα, εἴς τι σπήλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε καταφύγει ὅτε ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὸν κύριόν του. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐθαύμασε διὰ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ζῴου, συνεκινήθη, καὶ ἐχάρισεν εἰς τὸν σκλάβον καὶ τὴν ζωήν του καὶ τὸν φίλον του λέοντα.
Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἄνδροκλος. —1) Εἷς τῶν πέντε υἱῶν τοῦ Κόδρου, τελευταίου βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν. Πρῶτος οἰκιστὴς τῆς Ἐφέσου, ἐφονεύθη ἐν μάχῃ κατὰ τῶν Καρῶν, ταφεὶς ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ οἰκισθείσῃ πόλει.
—2) Σάμιος, διατελέσας ἐπόπτης τῆς οἰκίας τοῦ Μνησάρχου, πατρὸς τοῦ Πυθαγόρου, καὶ ἐπιστάτης τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ὁσάκις ἕνεκεν ἐμπορίας ἀπεδήμει ἐκεῖνος ἐκ Σάμου (*Ἰάμβλ.* ἐν β. Πυθαγ. 23).
Σ. Ι. Φ.

ἀνδροκοίτης (ὁ), *—ις* (ἡ)· ἐπὶ γυναικὸς ἰδίᾳ: ἡ συγκοιμωμένη μετ' ἀνδρός.

Ἀνδροκόρινθος (ἡ). Οὕτως ἀποκαλεῖ ὁ Στρατόνικος τὴν Ἡράκλειαν, ἐκ τοῦ ὅτι οἱ κάτοικοι ταύτης εἶχον τὰ ἔκλυτα ἤθη τῆς Κορίνθου (*Ἀθην* 351 C).

Ἀνδρόκοττος. Βασιλεὺς τῆς Ἰνδικῆς (βλ. Σανδρόκοττος).

Ἀνδροκράτης. Ἥρως τῶν Πλαταιῶν, ἱερὸν τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἐγγὺς τῆς πόλεως ταύτης μετὰ τῶν ἱερῶν ἓξ ἄλλων ἡρώων. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀνδροκράτους ἔκειτο εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Κιθαιρῶνος παρὰ τὴν κρήνην Γαργαφίαν.
Α. Δ.

Ἀνδροκρατίαι (αἱ). Καθ' Ἡσίοδον, θυγατέρες τῆς Ἔριδος.

ἀνδροκτονεῖον (τό)· τὸ πρὸς θανάτωσιν τῶν εἰς θάνατον καταδικασθέντων προωρισμένον μέρος: «λέγοιτο δ' ἂν ἀνδροκτονεῖα καὶ τὰ τῶν δημίων ἐνδιαιτήματα, ἐν οἷς τοὺς ἐπὶ θανάτῳ καταδικασθέντας καταχρῶνται» (*Ἀν. Βεκκ.* 28, 9).

ἀνδροκτονία (ἡ)· φόνος ἀνδρῶν, ἀνθρώπων, ἀνθρωποκτονία.

ἀνδροκτονίδαι (οἱ) (Androctonidae) *[Ζωολ.]*. Ἀραχνοειδῆ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκορπίων*, διακρινόμενα ἐκ τοῦ κεκολοβωμένου ἐμπροσθίου αὐτῶν μέρους.
Δ. Ν. Π.

ἀνδροκτόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κτείνων ἄνδρας, ἀνθρώπους, ἀνθρωποκτόνος.

ἀνδροκτόνος (ὁ) (Androctonus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἀραχνοειδῶν, τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνδροκτονιδῶν*. Εἶναι σκορπίοι μεγάλου ἀναστήματος, ἀπαντῶντες εἰς τὰς θερμὰς ζώνας τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου. Τὰ δήγματα εἰδῶν τινων, ἰθαγενῶν τῶν Ἰνδιῶν, εἶναι δηλητηριώδη.
Δ. Ν. Π.

ἀνδροκτονῶ *(—έω)*· εἶμαι ἀνδροκτόνος, ἀνθρωποκτονῶ.

Ἀνδροκύδης, γεν. *—ου*, ἅπαξ δὲ *—ους* (*Πλουτ.* ζ. συμπ. 4, 2, 3). — 1) Ζωγράφος περίφημος ἐκ Κυζίκου, περὶ οὗ ὁ Ἀθήναιος λέγει: «Καὶ Ἀνδροκύδης δ' ὁ Κυζικηνὸς ζωγράφος, φίλιχθυς ὤν, ὡς ἱστορεῖ Πολέμων, ἐπὶ τοσοῦτον ἦλθεν ἡδυπαθείας, ὡς καὶ τοὺς περὶ Σκύλλαν ἰχθῦς κατὰ σπουδὴν γράψαι» (*Ἀθ.* 8, 341 α *Πλούτ.* ἐ. ἀ. 4, 4, 11). Περὶ ἄλλης τινὸς εἰκόνος αὐτοῦ, παριστώσης μάχην, ὁ Πλούταρχος (Πελοπ. 25), λέγει ὅτι ἐτελείωνε τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐν Θήβαις, ὅτε δὲ ἔγινεν ἡ ἀποστασία κατὰ τῆς Σπάρτης οἱ Θηβαῖοι κατέσχον τὴν εἰκόνα ἡμιτελῆ. Ταύτην τὴν εἰκόνα Μενεκλείδας ὁ ῥήτωρ ἔπεισε τοὺς Θηβαίους νὰ ἀφιερώσωσιν, ἐπιγράφοντες τὸ ὄνομα τοῦ Χάρωνος τοῦ στρατηγοῦ, διὰ νὰ ἀμαυρώσῃ τοῦ Πελοπίδου καὶ Ἐπαμεινώνδου τὴν δόξαν.
— 2) Πυθαγόρειος φιλόσοφος.
— 3) Ἰατρὸς τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, ἀποτρέπων τοῦτον ἀπὸ τῆς καταχρήσεως οἴνου (*Plin.* XIV, 7). Κατὰ τῆς μέθης δὲ συνίστα τὴν ῥάφανον, ὡς ἀναφέρει ὁ Θεόφραστος (Περὶ φυτ. ἱστορ. IV. 16. 6) λέγων: «Ἀνδροκύδης δὲ καί... κατεχρήσατο πρὸς τὴν βοήθειαν τὴν ὑπὸ τῆς ῥαφάνου γινομένην πρὸς τὸν οἶνον, ὡς ἐξελαύνουσαν τὴν μέθην· φεύγειν γὰρ καὶ ζῶσαν τὴν ἄμπελον τὴν ὀσμήν» (Πβλ. *Plin.* XVII, 37 § 10).
Ω.—

ἀνδροκύμβιον (τὸ) (Androcymbium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριοειδῶν*. Πάντα εἶναι φυτὰ εὐδοκιμοῦντα εἰς τὰς παρὰ τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος γαίας.
Δ. Ν. Π.

ἀνδρόλαγνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· κυρίως ἐπὶ γυναικῶν *«αἱ ἀνδρόλαγνοι»*, αἱ ἔχουσαι σφοδρὰν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνδρός, αἱ ἀσελγεῖς. Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ *ἀνδρόλαλος* παρὰ Θεοφράστῳ, ἀντὶ τῆς ὁποίας ὁ Κοραῆς (πβλ. σημειώσεις του ἐν ἐκδ. *Θεοφρ.* Χαρακτ., σελ. 329) προτείνει τὴν γραφὴν *ἀνδρολόγος*

Ἀνδρόλεως. Πυγμάχος τις, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ.

ἀνδροληψία *['Αρχ. 'Ελλ. Δίκ.]*. Ἐὰν Ἀθηναῖος ἤθελε φονευθῇ εἰς ξένην πόλιν, ἥτις ἠρνεῖτο νὰ τιμωρήσῃ τὸν φονέα ἢ νὰ παραδώσῃ αὐτόν, οἱ συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος ἐδικαιοῦντο νὰ συλλάβωσι μέχρι τριῶν πολιτῶν τῆς ξένης πόλεως καὶ νὰ τοὺς εἰσαγάγωσιν εἰς δίκην διὰ τῆς *γραφῆς ἀνδροληψίου*, «ἕως ἂν ἢ δίκας τοῦ φόνου ὑπόσχωσιν ἢ τοὺς ἀποκτείναντας ἐκδῶσι» (*Δημοσθ.* κατ' Ἀριστοκρ. 82, περὶ τοῦ στεφ. τῆς τριηραρχ. 13).
Ι. Δ. ΖΕΠΟΣ

Ἀνδρολίκου (ἡ). Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πάφου καὶ διαμέρισμα τῆς Χρυσοχοῦς. Κεῖται ΒΔ τῆς Δρούσιας καὶ ἔχει 350 κατοίκους ἀσχολουμένους μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν.
Κ. Μ. Κ.

ἀνδρολογία (ἡ)· συνάθροισις ἀνδρῶν, στρατιωτῶν, στρατολογία.

ἀνδρολόγος (ὁ)· ὁ συλλέγων ἄνδρας, στρατιώτας, στρατολόγος.

ἀνδρολογῶ *(—έω)*· συλλέγω ἄνδρας, στρατιώτας, στρατολογῶ.

Ἀνδρόλοχος. Ἠλεῖός τις ἀναφερόμενος παρὰ Πολυβίῳ.

ἀνδρομανῆ (τὰ) (Andromana) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτερομερῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνθικιδῶν*, ἰθαγενῆ τῆς Μαδαγασκάρης.
Δ. Ν. Π.

ἀνδρομανὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· χαρακτηριστικὸν γυναικός· ἡ μαινομένη ὑπὸ ἔρωτος πρὸς ἄνδρας. πβλ. *γυναικομανής*.

ἀνδρομανία (ἡ)· ἡ ἰδιότης τῆς ἀνδρομανοῦς γυναικός, ὁ μανιώδης καὶ ἔκθεσμος πρὸς τοὺς ἄνδρας ἔρως· πβλ. *γυναικομανία*.

ἀνδρομανῶ *(—έω)*· πάσχω ἀνδρομανίαν.

Ἀνδρομάχη· μία τῶν Ἀμαζόνων.

— **Ἀνδρομάχη.** Θυγάτηρ τοῦ Ἠετίωνος βασιλέως Θήβης τῆς Ὑποπλακίης, σύζυγος τοῦ Ἕκτορος καὶ μήτηρ τοῦ Ἀστυάνακτος ἢ Σκαμανδρίου (μεταγενέστεροι μνημονεύουσι καὶ ἄλλους υἱοὺς τῆς Ἀνδρομάχης ἐκ τοῦ Ἕκτορος, τὸν Λαοδάμαντα καὶ τὸν Σαπέρνιον). Ὅταν ἐνυμφεύετο μὲ τὸν Ἕκτορα ἔλαβε καὶ ἀπὸ τὴν Ἀφροδίτην αὐτὴν δῶρα (Ἰλιάδ. Χ 470).
Εἰς τὸν ὀνομαστὸν διάλογον, Ἕκτορος καὶ Ἀνδρομάχης ὁμιλία (Ἰλιάδ. Ζ) παραπονεῖται ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς ἔχει φονεύσει τὸν πατέρα της καὶ τοὺς ἀδελφούς της ὅλους, τὴν δὲ μητέρα της, αἰχμαλωτισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ λυτρωθεῖσαν ἔπειτα, ἐφόνευσεν ἡ Ἄρτεμις ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἠετίωνος, ὅτι ἐπομένως ὁ Ἕκτωρ εἶναι δι' αὐτὴν τὸ πᾶν, καὶ δι' αὐτὸ τὸν συμβουλεύει νὰ μὴ ἐκτίθεται εἰς τὰ βέλη τῶν Ἀχαιῶν. Ἀλλ' ὁ Ἕκτωρ ἔχει καθήκοντα καὶ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ καὶ δὲν δύναται νὰ μὴ μετάσχῃ τῆς μάχης. Ὅταν δ' ἔπειτα φονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ ὁ νεκρός του δεμένος ὄπισθεν τοῦ ἅρματος τοῦ Ἀχιλλέως σύρεται εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Τροίας, ἡ Ἀνδρομάχη ἰδοῦσα τοῦτο πίπτει λιπόθυμος, συνελθοῦσα δ' ἔπειτα θρηνεῖ συγκινητικώτατον μακρὸν θρῆνον (Ἰλιάδ. Χ 477—514), καὶ κατόπιν ὅταν ὁ γέρων Πρίαμος ἐλύτρωσε ἀπὸ τὸν Ἀχιλλέα τὸν νεκρὸν τοῦ Ἕκτορος καὶ ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὰ ἀνάκτορα διὰ νὰ τὸν κηδεύσουν, θρηνεῖ καὶ πάλιν αὐτὸν πρώτη αὐτὴ κρατοῦσα τὴν κεφαλήν του μέσα εἰς τὰς χεῖράς της (Ἰλιάδ. Ω 725—745) μαζὶ μὲ τὴν μητέρα του Ἑκάβην δευτέραν καὶ τὴν Ἑλένην τρίτην. Κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας χάνει καὶ τὸν υἱόν της, τὸν Ἀστυάνακτα, τὸν ὁποῖον ῥίπτουν κάτω ἀπὸ τοὺς Τρωικοὺς πύργους (*Εὐριπ.* Τρῳάσ. 727 κ. ἑ.), αὐτὴ δὲ αἰχμαλωτισθεῖσα μετὰ τῶν ἄλλων Τρῳάδων δίδεται κατὰ τὴν διανομὴν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχιλλέως, τὸν Νεοπτόλεμον, ὁ ὁποῖος τὴν ὁδηγεῖ εἰς τὴν Φθίαν (ἢ εἰς τὴν Ἤπειρον), ὅπου ἀποκτᾷ ἐξ αὐτῆς υἱὸν τὸν Μολοσσόν, κατ' ἄλλους καὶ δεύτερον υἱὸν Πίελον καὶ τρίτον Πέργαμον, (*Παυσαν.* Ι, 11,1), κατὰ δὲ τὸν Ὑγῖνον (μῦθ. 123) τὸν Ἀμφίαλον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νεοπτολέμου ἀκολουθεῖ εἰς τὴν Ἤπειρον τὸν Ἕλενον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἕκτορος, κτίζουν νέαν ἐκεῖ Τροίαν, τοὺς εὑρίσκει ἔπειτα ἐκεῖ ὁ Αἰνείας πλέων εἰς τὴν Ἰταλίαν (*Verg.* Aen. 3,294 κ. ἑ.). Ὁ Παυσανίας (ΙΙ, 23, 6), ἀναφέρει υἱὸν τῆς Ἀνδρομάχης καὶ ἐκ τοῦ Ἑλένου, τὸν Κεστρῖνον. Μετὰ τὸν θάνατον καὶ τοῦ Ἑλένου ἐπῆγε μὲ τὸν υἱόν της Πέργαμον εἰς τὴν Τευθρανίαν τῆς Μυσίας, ὅπου ὁ Πέργαμος ἐνίκησε τὸν βασιλέα Ἄρειον καὶ τὴν πόλιν ἀφ' ἑαυτοῦ Πέργαμον ὠνόμασε. Ἐκεῖ ἐσῴζετο καὶ ἡρῷον τῆς Ἀνδρομάχης μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου (*Παυσ.* Ι, 11,2).
Θ. Α. Κ.

— «**Ἀνδρομάχη**». Τραγῳδία τοῦ Εὐριπίδου. Ἡ ὑπόθεσίς της ἔχει ὡς ἑξῆς:
Ἡ Ἀνδρομάχη, ἰδεώδης τύπος τῆς πολυπαθοῦς γυναικός, ἐδόθη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας, ὡς γέρας εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχιλλέως Νεοπτόλεμον, ὅστις τὴν ὡδήγησεν εἰς Φθίαν. Πρὸς τὴν Ἀνδρομάχην ζηλοτυπεῖ ἡ Ἑρμιόνη, θυγάτηρ τοῦ Μενελάου καὶ σύζυγος τοῦ Νεοπτολέμου, μετὰ τὴν ἐκ Τροίας ἐπάνοδον αὐτοῦ, καὶ ἐπιδιώκει τὸν θάνατον καὶ αὐτῆς καὶ τοῦ ἐκ τοῦ Νεοπτολέμου τέκνου της Μολοσσοῦ, διαδίδουσα ὅτι ἡ Ἀνδρομάχη ἔχει καταστήσει αὐτὴν ἄτεκνον διὰ κρυφίων φαρμάκων καὶ ὅτι δι' αὐτὸ μισεῖται ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου, προτιμῶντος τὴν Ἀνδρομάχην ἀντ' αὐτῆς. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ δὲ ἡ Ἑρμιόνη τὸν ὄλεθρον τῆς Ἀνδρομάχης, ἔχει μετακαλέσει, ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ συζύγου της Νεοπτολέμου, ἀπελθόντος εἰς Δελφοὺς διὰ νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν Ἀπόλλωνα, ἐκ Σπάρτης τὸν πατέρα της Μενέλαον· ἡ Ἀνδρομάχη ἀντιληφθεῖσα τὰ μελετώμενα ὑπὸ τῆς Ἑρμιόνης καὶ τοῦ Μενελάου ἔχει καταφύγει εἰς τὸν παρὰ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Νεοπτολέμου ναὸν τῆς Θέτιδος, ἀφοῦ προηγουμένως ἐφρόντισε διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ τέκνου της, στείλασα αὐτὸ κρυφίως εἰς ἄλλους οἴκους. Αὐτὴ εἶναι ἡ προγενεστέρα ἱστορία, τὴν ὁποίαν διηγεῖται αὐτὴ ἡ Ἀνδρομάχη καθημένη ἱκέτις εἰς τὸν ναὸν τῆς Θέτιδος καὶ προλογίζουσα.
Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν Φθίᾳ, πλησίον τῶν ἀνακτόρων τοῦ Νεοπτολέμου, πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς Θέτιδος. Μετὰ τὸν πρόλογον ἐμφανίζεται ἡ θεράπαινα τῆς Ἀνδρομάχης, διὰ νὰ τῆς ἀναγγείλῃ κρυφίως τὰ ὑπὸ τοῦ Μενελάου καὶ τῆς Ἑρμιόνης κατ' αὐτῆς μελετώμενα, ἵνα λάβῃ τὰ προσήκοντα μέτρα, ἐξηγεῖ δὲ εἰς αὐτὴν ὅτι θέλουν νὰ φονεύσουν τὸ τέκνον της, καὶ ὅτι πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔχει ἐξέλθει ὁ Μενέλαος ἐκ τῶν ἀνακτόρων. Ἡ πληροφορία τρομάζει τὴν Ἀνδρομάχην ἡ ὁποία ἐρωτᾷ τὴν θεράπαιναν, μὴ τυχὸν ἤκουσε τίποτε διὰ τὸν Πηλέα. Ἡ θεράπαινα ἀμφιβάλλει, ἂν οἱ ἄνθρωποι τοὺς ὁποίους ἔστειλεν ἡ Ἀνδρομάχη νὰ εἰδοποιήσουν τὸν Πηλέα νὰ ἔλθῃ ἐξετέλεσαν τὴν παραγγελίαν της, ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτὴ δέχεται νὰ ὑπάγῃ νὰ τὸν καλέσῃ, διότι φοβεῖται τὴν Ἑρμιόνην. Ἡ θεράπαινα εἰσέρχεται πάλιν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Νεοπτολέμου, ἡ δὲ Ἀνδρομάχη μείνασα μόνη, μονολογεῖ ἀναφερομένη εἰς τὰς συμφοράς της. Ὁ Χορὸς ἐκφράζει συμπάθειαν πρὸς τὴν τύχην της, ὅτε ἐμφανίζεται ἡ Ἑρμιόνη, ἥτις, ἀποτεινομένη πρὸς τὴν Ἀνδρομάχην, τῆς λέγει ὅτι δὲν θὰ τὴν ὠφελήσῃ εἰς τίποτε ὁ βωμὸς ἢ ὁ ναὸς τῆς Θέτιδος, ὅπου κάθεται ἱκέτις, καὶ ὅτι μόνον ἂν προσπέσῃ εἰς τὰ γόνατά της καὶ γίνῃ δούλη της, μόνον τότε νὰ ἐλπίζῃ σωτηρίαν. «Ἀλλὰ σύ, ὦ ἀθλία, τῆς λέγει, εἰς τόσην ἀνοησίαν ἔχεις καταντήσει, ὥστε τολμᾷς νὰ κοιμᾶσαι μαζὶ μὲ τὸν υἱὸν ἐκείνου ποὺ ἐφόνευσε τὸν ἄνδρα σου καὶ νὰ τοῦ κάνῃς παιδιά!» Ἡ Ἀνδρομάχη ἀπαντᾷ ὅτι δὲν εἶναι αὐτὴ αἰτία, ἂν ὁ Νεοπτόλεμος δὲν τὴν ἀγαπᾷ, ἀλλ' ἡ Ἑρμιόνη. Διότι ἐκεῖνο ποῦ τέρπει τοὺς συζύγους δὲν εἶναι τόσον τὸ κάλλος ὅσον αἱ ἀρεταὶ τῶν γυναικῶν. «Σὲ δέ, τῆς λέγει, διὰ τοὺς τρόπους ὁ Νεοπτόλεμος σὲ μισεῖ». Καὶ ἐνθυμουμένη, πῶς αὐτὴ ἐφέρετο πρὸς τὸν Ἕκτορα λέγει ὅτι, διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ ἐθήλαζε ἀκόμη καὶ τέκνα του ἐξ ἄλλων γυναικῶν. Ἡ Ἑρμιόνη τῆς ἀπαντᾷ, ὅτι μὲ ὅλην τὴν σοφίαν της δὲν θὰ σωθῇ, καὶ τὴν προτρέπει νὰ ἀφήσῃ τὸν ναὸν τῆς Θέτιδος, ὅπου κάθηται ἱκέτις· ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀνδρομάχη δὲν πείθεται, τὴν ἀπειλεῖ ὅτι θὰ τὴν ἀποσπάσῃ διὰ τῆς βίας πρὶν νὰ ἔλθῃ ὁ Νεοπτόλεμος, καὶ ἀπέρχεται τῆς σκηνῆς.
Ἡ Ἀνδρομάχη φοβεῖται ὅτι πράγματι θὰ εὕρῃ ἡ Ἑρμιόνη μέσον νὰ τὴν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν βωμόν. «Ἀλλ' εἶναι φοβερόν», ἀναφωνεῖ, «νὰ ὑπάρχουν φάρμακα ἐναντίον τῶν δηγμάτων τῶν ἀγρίων ἑρπετῶν, ἐναντίον δὲ τῆς κακῆς γυναικός, ἡ ὁποία εἶναι χειροτέρα ἀπὸ τὴν ἔχιδναν καὶ ἀπὸ τὴ φωτιά, νὰ μὴ ὑπάρχῃ κανέν. Τόσο μεγάλο κακὸ εἴμεθα διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἡμεῖς αἱ γυναῖκες». Ὁ Χορός, κακὰ προοιωνιζόμενος, λέγει ὅτι δὲν θὰ ἐγίνετο τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἂν εἰσηκούετο ἄλλοτε ἡ συμβουλὴ τῆς Κασσάνδρας καὶ ἐφονεύετο ὁ Πάρις ὅταν ἀκόμη ἦτο βρέφος.
Ἔρχεται κατόπιν ὁ Μενέλαος ἄγων τὸν Μολοσσὸν καὶ ἀπειλῶν νὰ τὸν σφάξῃ ἐὰν ἡ μητέρα του δὲν ἐγκατέλειπε τὸν ναὸν τῆς Θέτιδος. Ἡ Ἀνδρομάχη ὅμως ὄχι μόνον δὲν κάμπτεται, ἀλλὰ καὶ κακίζει θαρραλέως τὸν Μενέλαον ὡς οὐχὶ ἄξιον τῆς φήμης του, ἀφοῦ, πειθόμενος εἰς τοὺς λόγους γυναικός, θέλει νὰ βλάψῃ μίαν δυστυχισμένην δούλην. Ὁ Χορὸς ἐκπλήσσεται καὶ χαρακτηρίζει τὸ θάρρος τῆς Ἀνδρομάχης ὡς ἀφροσύνην. Ὁ Μενέλαος ἐπιμένει ἀποφασιστικὸς εἰς τὴν ἀπειλήν του, καὶ ἡ Ἀνδρομάχη, πρὸ τῆς βίας, ἐνδίδει ὀλοφυρομένη. «Ἐγώ, λέγει, ἀντίκρυσα μεγαλύτερα κακά· εἶδα τὸν Ἕκτορα νὰ τὸν φονεύουν καὶ νὰ τὸν σύρουν δεμένον εἰς τὸ ἅρμα· εἶδα τὴν Τροίαν

Digitized by Google

νὰ πυρπολῆται καὶ ἐμένα μ' ἔσυραν ἀπὸ τὴν κόμην αἰχμάλωτον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου μὲ ἠνάγκασαν νὰ γίνω σύζυγος τῶν φονέων τοῦ ἀνδρός μου. Ποίαν εὐχαρίστησιν ἔχει πλέον γιὰ μένα ἡ ζωή; Εἶχα καὶ αὐτὸ τὸ παιδί, τὸν Μολοσσόν, γιὰ παρηγοριά· τώρα θέλουν νὰ τὸ φονεύσουν καὶ αὐτό, ἂν ἐγὼ δὲν φύγω ἀπὸ τὸν βωμόν. Ἀλλὰ θὰ ἦτο ὄνειδος γιὰ μένα, νὰ ἀνεχθῶ νὰ φονεύσουν τὸ παιδί μου. Ἰδού! ἀφήνω τὸν βωμὸν καὶ παραδίδομαι· κάμετέ με ὅ,τι θέλετε, σφάξτε με, σκοτῶστέ με, δέστε με, κρεμάστε με... Μὰ σύ, παιδί μου, ἂν σωθῇς ἀπὸ τὴν μάχαιραν αὐτῶν τῶν κακούργων, μὴ λησμονήσῃς νὰ εἰπῇς εἰς τὸν πατέρα σου, τὸν Νεοπτόλεμον, ὅταν ἐπιστρέψῃ, τί ὑπέφερα γιὰ νὰ σὲ σώσω...» Εἶναι τόσον συγκινητικοὶ οἱ λόγοι τῆς Ἀνδρομάχης, ὥστε καὶ ὁ Χορός, ξένος πρὸς τὴν Ἀνδρομάχην, συγκινεῖται καί, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Μενέλαον, τὸν προτρέπει νὰ συνδιαλλάξῃ τὴν κόρην του μὲ τὴν Ἀνδρομάχην, καὶ νὰ μὴ τὴν φονεύσῃ. Ἀλλὰ ὁ Μενέλαος δὲν ἀκούει τίποτε· διατάσσει τοὺς ὑπηρέτας του νὰ δέσουν τὴν Ἀνδρομάχην καὶ νὰ τὴν ὁδηγήσουν ἔξω, φανερώνων τώρα ὅτι καὶ ὁ υἱός της ὁ Μολοσσὸς δὲν θὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον. Ἡ Ἀνδρομάχη καταλαμβάνεται ἀπὸ νέους ὀλοφυρμούς, διότι βλέπει ὅτι ὁ Μενέλαος μετεχειρίσθη δόλον, ἵνα τὴν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν βωμόν· ἀψηφεῖ τὸν θάνατον, καὶ οὔτε σκέπτεται πλέον νὰ προσπέσῃ εἰς τοὺς πόδας τοῦ Μενελάου ἢ τῆς Ἑρμιόνης.

Ὁ Χορὸς κατακρίνει τὰ *δίδυμα λέκτρα* (νὰ ἔχῃ κανεὶς συγχρόνως δύο συζύγους καὶ παιδιὰ ἀπὸ διαφόρους συγχρόνως μητέρας). Ἀλλ' ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ Θέτις θὰ δώσῃ μετατροπὴν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων. Ἐν τέλει βλέπει τὴν Ἀνδρομάχην καὶ τὸν Μολοσσὸν δεμένους καὶ τοὺς δύο νὰ ὁδηγοῦνται πρὸς σφαγήν. Ἡ Ἀνδρομάχη καὶ ὁ Μολοσσὸς ὀλοφύρονται καὶ ὁ Μενέλαος τοὺς διατάσσει νὰ προχωρήσουν διὰ νὰ φονευθοῦν ἔξω... Ὁ Μολοσσός, κατὰ συμβουλὴν τῆς μητρός του, προσπίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ Μενελάου, διὰ νὰ μὴ τὸν φονεύσῃ· ἀλλ' ἐκεῖνος μένει κωφὸς εἰς τὰς παρακλήσεις του λαμβάνων ὑπ' ὄψιν του μόνον τὸ συμφέρον τῆς κόρης του, καὶ αὐτὸ ὑπαγορεύει τὸν θάνατον καὶ τῶν δύο. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐμφανίζεται ὁ γέρων Πηλεύς. Διατάσσει τὸν Μενέλαον νὰ σταματήσῃ καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴν Ἀνδρομάχην τὴν ἐρωτᾷ, διατὶ ἄγεται αὐτὴ καὶ τὸ τέκνον της δεμένοι. Ἡ Ἀνδρομάχη λέγει συντόμως τὶ συνέβη, καὶ πίπτει εἰς τὰ γόνατά του διὰ νὰ τὴν σώσῃ καὶ αὐτὴν καὶ τὸ τέκνον της. Ὁ Πηλεὺς διατάσσει ἀμέσως νὰ λύσουν τὰ δεσμά της, ὁ Μενέλαος θέλει νὰ ἐμποδίσῃ τοῦτο καὶ ἐγείρεται λογομαχία μεταξὺ τῶν δύο, ἐν τέλει τῆς ὁποίας ὁ Μενέλαος ὑποχωρεῖ καὶ ἀπέρχεται ἐκ Φθίας μὲ τὴν ἀπειλὴν ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ τιμωρός. Ὁ Πηλεὺς τότε ὁδηγεῖ εἰς τὰ ἀνάκτορά του τὴν Ἀνδρομάχην μὲ τὸ τέκνον της, καθησυχάζων αὐτὴν ὅτι δὲν ἔχει πλέον νὰ φοβηθῇ τίποτε ἀπὸ κανένα. Ὁ Χορὸς ἐξυμνεῖ τὴν εὐγένειαν καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, τῶν ὁποίων ἡ ἀρετὴ καὶ ὅταν ἐκεῖνοι ἀποθάνουσι λάμπει.

Ἔρχεται ἔπειτα εἰς τὴν σκηνὴν ἡ τροφὸς τῆς Ἑρμιόνης καὶ ἀναγγέλλει ὅτι ἡ τελευταία μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πατρός της, καὶ διότι μετενόησε καὶ διότι ἐφοβεῖτο ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος θὰ τὴν ἐξεδίωκεν ἐκ τῆς οἰκίας του μανθάνων τὰ ὅσα ἐμελέτησε κατὰ τῆς Ἀνδρομάχης, θέλει νὰ αὐτοκτονήσῃ. Μετ' ὀλίγον ἐμφανίζεται καὶ ἡ ἰδία ἡ Ἑρμιόνη. Καταρᾶται ἑαυτήν, ζητεῖ ξίφος νὰ κτυπηθῇ, βρόχον νὰ κρεμασθῇ, πῦρ διὰ νὰ πέσῃ εἰς τὰς φλόγας, βράχον διὰ νὰ κρημνισθῇ, θάλασσαν νὰ πνιγῇ... «Ποῦ νὰ καταφύγω ἱκέτις; Ἢ νὰ προσπέσω τώρα ἐγὼ δούλη εἰς τὰ γόνατα τῆς δούλης (Ἀνδρομάχης);» Εἰς μάτην ἡ τροφὸς προσπαθεῖ νὰ τὴν συγκρατήσῃ. Ἀλλ' ἀπροόπτως ἐμφανίζεται ὁ Ὀρέστης ζητῶν τὰ ἀνάκτορα τοῦ Νεοπτολέμου, διὰ νὰ ἴδῃ τὴν συγγενῆ του Ἑρμιόνην καὶ νὰ μάθῃ ἂν ζῇ καὶ εὐτυχῇ. Ἡ Ἑρμιόνη τὸν βλέπει μὲ μεγάλην της χαρὰν καὶ τοῦ ζητεῖ νὰ τὴν σώσῃ φέρων αὐτὴν μακρὰν τῆς Φθίας, ὅπου ἔχει μισηθῇ καὶ δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ ζήσῃ... Ὁ Ὀρέστης εὐχαρίστως δέχεται, διότι ἐλπίζει νὰ τὴν λάβῃ καὶ σύζυγον, δεδομένου ὅτι καὶ τὴν εἶχε ζητήσει ἄλλοτε καὶ μνησικακεῖ κατὰ τοῦ Νεοπτολέμου. Πράγματι τὴν παραλαμβάνει μετὰ τῶν θησαυρῶν της καὶ ἀπέρχεται ἐκ Φθίας.

Ἔρχεται κατόπιν ὁ Πηλεὺς καὶ μανθάνει ἀπὸ τὸν Χορὸν τὴς φυγὴν τῆς Ἑρμιόνης μετὰ τοῦ Ὀρέστου, καὶ τὴν μελετωμένην ὑπ' αὐτοῦ ἐνέδραν κατὰ τοῦ Νεοπτολέμου. Ὁ Πηλεὺς σπεύδει νὰ ἀποστείλῃ εἰς Δελφοὺς ἄνθρωπον, διὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Νεοπτόλεμον, ἀλλ' εἶναι πλέον ἀργά. Ἄγγελος ἐκ Δελφῶν ἀγγέλλει ὅτι ἐδολοφονήθη ὁ Νεοπτόλεμος ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος, καθ' ἣν στιγμὴν προσηύχετο. Μετ' ὀλίγον κομίζουν τὸν νεκρὸν ἄνθρωποι τοῦ Νεοπτολέμου, ὁ Πηλεὺς θρηνεῖ διὰ τὸν θάνατόν του καὶ ἀποδίδει τὴν αἰτίαν τῆς καταστροφῆς του εἰς τὸν μετὰ τῆς Ἑρμιόνης γάμον του. Τοῦ θρήνου, ὅστις παρατείνεται, μετέχει καὶ ὁ Χορός· τέλος ἐπιφαίνεται ἡ Θέτις, ἡ ὁποία συμβουλεύει τὸν Πηλέα τί εἶναι πρέπον νὰ πράξῃ. Καὶ τὸ δρᾶμα τελειώνει μὲ τὴν συνήθη καὶ εἰς ἄλλα δράματα τοῦ Εὐριπίδου γνώμην τοῦ Χοροῦ: «Οἱ θεοὶ πολλὰ πράγματα τελειώνουν διαφορετικὰ ἀπὸ τὰς ἐλπίδας καὶ τοὺς φόβους τῶν ἀνθρώπων· πολλὰ ποῦ ἤλπισαν ἢ ἐφοβήθησαν οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔγιναν, καὶ ἔγιναν πολλὰ ποῦ δὲν ἐπερίμεναν οἱ ἄνθρωποι». Θ. Α. Κ.

— **«Ἀνδρομάχη»**. Τραγῳδία τοῦ Ρακίνα, ἀναβιβασθεῖσα ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῇ 10 Νοεμβρίου 1667. Εἶναι τὸ πρῶτον ἔργον, τὸ ἀποκαλῦψαν τὴν δημιουργικὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Γάλλου τραγικοῦ, ὅστις εἶχε τότε ἡλικίαν μόλις εἴκοσιν ἑπτὰ ἐτῶν. Εἰς τὴν τραγῳδίαν ταύτην ὑπάρχουν τρεῖς ἔρωτες: ἡ τοῦ Πύρρου πρὸς τὴν Ἀνδρομάχην, ἡ τῆς Ἑρμιόνης πρὸς τὸν Πύρρον καὶ ἡ τοῦ Ὀρέστου πρὸς τὴν Ἑρμιόνην. Μοιραίως ὑπῆρξαν ἀτυχεῖς καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ἔρωτες· ἕκαστος ἐξ αὐτῶν εἶχεν ἰδιαίτερον χαρακτῆρα, ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς ὁμοῦ συνετέλεσαν, ὅπως ἐξευρεθῇ λύσις τις τοῦ κυρίου θέματος, συνισταμένη εἰς τὸν γάμον τοῦ Πύρρου μετὰ τῆς Ἀνδρομάχης, ἐκ τῆς τελέσεως τοῦ ὁποίου ἐξηρτήθη ἡ ζωὴ τοῦ Ἀστυάνακτος, υἱοῦ τοῦ Ἕκτορος. Ἡ ἐν λόγῳ τραγῳδία ἀπεκάλυψε πηγὴν λογοτεχνικοῦ κάλλους ἀγνώστου εἰς τὴν μοῦσαν τοῦ Κορνηλίου. Διὸ καὶ ἐθεωρήθη ὡς γεγονός, ὅπερ προὐκάλεσε πολὺν τὸν θαυμασμόν, ἀλλὰ καὶ δριμὺν τὸν ἔλεγχον τῶν ἀνικάνων ν' ἀντιληφθῶσι τὴν ἀξίαν του. Ἡ «Ἀνδρομάχη» τοῦ Ρακίνα εἶναι ἴσως ἡ πρώτη τραγῳδία ἐν Γαλλίᾳ τιμηθεῖσα διὰ παρῳδίας, γενομένης ὑπὸ τοῦ Συμπλινὺ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἀνόητος ἔρις» (folle querelle). Α. Δ

— **«Ἀνδρομάχη»**. Σπετσιώτικη γολέττα ἀνήκουσα εἰς τὸν Σπυρίδωνα Ἀντωνίου Λεκρεβίδην, ἥτις ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ναυμαχίας, συνετέλεσε δὲ τῷ 1825 καὶ εἰς τὸν ἐν τῷ Εὐβοϊκῷ ἀποκλεισμὸν τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου. Γ. Δ. Κ.

Ἀνδρομάχη *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος, $2^1/_2$ μίλλια πρὸ τοῦ κατάπλου, ἐκ Νότου εἰς Γαλαξίδιον, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἄκρων *Τράχηλος* καὶ *Πούντα*, ἔχων εὖρος κατά τι ἔλασσον τοῦ μιλλίου καὶ εἴσδυσιν 7 δεκάτων μιλλίου, ἔχων βολίσματα μεταξὺ 24 καὶ 29 ὀργυιῶν, βυθὸν δ' ἀμμώδη, καὶ ὢν ἀναπεπταμένος πρὸς Α' παρουσιάζει ἀγκυροβόλια καταφυγῆς μόνον εἰς δύο ὑφόρμους, τὸν μὲν εἰς τὸν ΒΔ μυχόν, τὸν δὲ τὸν καὶ μεγαλύτερον εἰς τὸν ΝΔ, ἐν οἷς τὰ βολίσματα μειοῦνται εἰς 6 ὀργυιὰς καὶ κάτω. Ὀφείλει δὲ τὴν ὀνομασίαν του εἰς φερώνυμον ἐπικίνδυνον ὕφαλον, ἐλλοχεύουσαν εἰς βάθος $1^1/_2$ ὀργ. ἀπὸ τῆς εὐθυγραμμίας νησῖδος *Ἀψηφιᾶς* καὶ ἄκρας *Πούντα*, εἰς 9 δέκατα μιλλίου ἀπὸ τῆς τελευταίας, καὶ εἰς 4 δέκατα μιλλίου ἀπὸ τῆς ἄκρας *Τράχηλος*. Ἡ δὲ ὀνομασία τῆς ὑφάλου (πλάτ. 38°20'50", μηκ. 20°23'30' Α, χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth καὶ 221: Ports Galaxidi and Itea) ὀφείλεται, λέγεται, εἰς γαλαξιδιωτικὸν μυοδρόμωνα (μπάρκο), «Ἀνδρομάχη», καταστραφέντα, πρὸ ἐτῶν, κατόπιν προσαράξεως ἐπ' αὐτῆς. Σ. Ε. Λ.

ἀνδρομαχία (ἡ) (Andromachia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *συνθέτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βερνονιδῶν*. Εἶναι πόαι ἢ δενδρύλλια ἰθαγενῆ τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Ἀνδρομαχίδης· ἀνδρικὸν ὄνομα ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφαῖς.

Ἀνδρόμαχος· ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κύριον ὄνομα ἀνδρῶν *(ἀνὴρ - ἀνδρὸς καὶ μάχομαι=ὁ κατ' ἀνδρῶν μαχόμενος)*, ἀπαντώμενον κυρίως ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχαιότητι, ἐνῷ τὸ θηλυκὸν αὐτοῦ Ἀνδρομάχη (βλ. λ.) εἶναι κοινὸν καὶ κατὰ τοὺς μ. Χ. χρόνους.

Ἐκ τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀνδρόμαχος* ἀναφερομένων ἐν τῇ ἱστορίᾳ προσώπων, σπουδαιότεροι εἶναι οἱ ἑξῆς:

— 1) Εἷς τῶν 50 υἱῶν τοῦ Αἰγύπτιου, τοῦ μυθολογικοῦ βασιλέως τῆς ὁμωνύμου χώρας, φονευθεὶς ὑπὸ τῆς Ἡροῦς, μιᾶς ἐκ τῶν 50 θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ, τὰς ὁποίας ἐκεῖνοι ζητήσαντες ἔλαβον ὡς συζύγους των (Ὑγιν. ἀπόσπ. 168)· βλ. Δαναΐδες.

— 2) Υἱὸς τοῦ Λύκτου, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Αἰνείου, ἀναφερόμενος ὑπὸ Κοΐντου τοῦ Σμυρναίου.

—3) Ὑπηρέτης τοῦ Ἀθηναίου Πολεμάρχου. Οὗτος, κατὰ πρότασιν τοῦ Πυθιονίκου, προσαχθεὶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, πρῶτος κατήγγειλε τοὺς περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην ἀσεβεῖς, οἵτινες ἐμπαικτικῶς ἐτέλουν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πλουτίωνος τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, ἔλαβε δὲ παρὰ τοῦ δήμου ὡς μήνυτρα δραχμὰς μυρίας (*Ἀνδοκ.* 1, 12—14, 28, βλ. καὶ Ἀνδοκίδης). Α. Π. Σ.

— 4) Ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ τῶν Ἠλείων κατὰ τὸ β' ἔτος τοῦ μεταξὺ Ἠλείων καὶ Ἀρκάδων πολέμου (365—364 π. Χ.), προκληθέντος ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων προσαρτήσεως εἰς τὴν χώραν των τοῦ *Λασιῶνος* καὶ ὅλης τῆς *Ἀκρωρείας*. Οἱ Ἠλεῖοι ἐπετέθησαν ὑπὸ τὸν Ἀνδρόμαχον κατὰ τῶν εἰσβαλόντων εἰς τὴν χώραν των Ἀρκάδων, ὅτε οὗτοι ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι μεταξὺ τῆς Κυλλήνης καὶ τῆς πόλεως Ἤλιδος, οἱ Ἀρκάδες ὅμως ὄχι μόνον ἀπέκρουσαν τοὺς ἐπιτεθέντας, ἀλλὰ καὶ ἐνίκησαν αὐτούς. Ἡ ἧττα αὕτη ἔγινεν αἰτία τῆς αὐτοκτονίας τοῦ Ἀνδρομάχου, ἀναγνωρίσαντος ὅτι αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ ὑπαίτιος τῆς ἥττης, ὡς προκαλέσας τὴν μάχην ἐκείνην (*Ξεν.* Ἑλλ. VII, 4, 19). Γ. Δ. ΚΑΨ.

—5) Ὁ *Ἀβδηρίτης* ἐπονομαζόμενος. Πατὴρ τοῦ ὀλυμπιονίκου ἐκείνου Πύθου, τοῦ ὁποίου δύο ἀνδριάντας εἶδεν ὁ Παυσανίας ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἔργα τοῦ Λυσίππου (*Παυσ.* 6, 14, 12).

— 6) Ὁ *Ταυρομενίτης*. Πατὴρ τοῦ ἱστορικοῦ Τιμαίου, ἐξέχων διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πλούτου του. Οὗτος μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Διονυσίου, τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν, κατασκαφὴν τῆς ἐν Σικελίᾳ Νάξου, συναθροίσας τοὺς περισωθέντας Ναξίους ἐγκατεστάθη μετ' αὐτῶν εἰς τὸν ὑπεράνω τῆς Νάξου λόφον, τὸν ὀνομαζόμενον *Ταῦρον*, ὅστις ἔκτοτε ἀπὸ τῆς ἐπ' αὐτοῦ «μονῆς» (=διαμονῆς) τοῦ Ἀνδρομάχου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ μετωνομάσθη *Ταυρομένιον*. Ἡ πόλις αὕτη τοῦ Ἀνδρομάχου ὑπὸ τὴν συνετὴν αὐτοῦ διοίκησιν ταχέως προήχθη εἰς ἀκμὴν καὶ δύναμιν (*Διοδ. Σικ.* 16, 7. *Πλουτ.* Τιμ. 10, 11).

—7) Ναύαρχος τοῦ στόλου τῶν Κυπρίων, ὅστις ἀπέκλεισε τὸν βόρειον λιμένα τῆς Τύρου, ὅτε αὕτη ἐπολιορκήθη (332 π. Χ.) ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Βραδύτερον διωρίσθη ὁ Ἀνδρόμαχος ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων τῆς σατραπείας τῆς Κοίλης Συρίας τὸ πρῶτον καὶ τῆς χώρας τοῦ Ἰορδάνου ἔπειτα (331 π. Χ.), ὅτε καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Σαμαρειτῶν.

—8) Υἱὸς τοῦ Ἱέρωνος, ἀρχηγὸς τῶν μισθοφόρων ἱππέων κατὰ τὴν ἐν Γαυγαμήλοις μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν μετὰ τοῦ ἄλλου στρατοῦ, ὅστις ἐχρησίμευεν ὡς ἐφεδρεία τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τοῦ στρατοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, κατέκοψε τοὺς Πέρσας, οἵτινες ἐπωφεληθέντες ἔκ τινος χάσματος τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ στρατοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἶχον εἰσελάσει εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ἐλαφυραγώγουν αὐτό. Κατὰ τὸ 329 π. Χ. ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ὅστις εἶχε σταλῆ ἐναντίον τοῦ ἀποστατήσαντος σατράπου τῆς Σογδιανῆς Σπιταμένους, ὅτε οὗτος εἶχε πολιορκήσει τὰ Μαράκανδα. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἠνάγκασε μὲν τὸν Σπιταμένην νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν τῶν Μαρακάνδων καὶ νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν πρὸς τὴν παρὰ τὰ ὅρια τῆς Σογδιανῆς ἔρημον τῆς Σκυθίας, παρασυρθεὶς ὅμως εἰς τὴν κατὰ τοῦ Σπιταμένους δίωξιν μέχρι τῆς ἐρήμου ἐκείνης ὑπέστη ἐπίθεσιν τῶν ἱππέων τῆς Σκυθίας καὶ ἡττηθεὶς ὑπεχώρησεν ἐν ἀταξίᾳ, κατὰ τὴν διάβασιν δὲ ποταμοῦ τινος ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν περικυκλωσάντων τὸν στρατόν του Σκυθῶν ἱππέων.

—9) Υἱὸς τοῦ Ἀχαιοῦ, ἀδελφὸς τῆς Λαοδίκης, ἥτις ἐδηλητηρίασε τὸν σύζυγόν της βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον τὸν Β', καὶ πενθερὸς τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Σελεύκου τοῦ Β'. Κατὰ τὸν γ' συριακὸν πόλεμον, μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν Σελεύκου, τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, καὶ Ἀντιόχου, ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ Σελεύκου, ὅστις καὶ γαμβρός του βραδύτερον ἔγινεν, ἐνῷ ἡ ἀδελφή του καὶ μήτηρ τῶν ἀλληλομαχούντων ὑπὲρ τοῦ νεωτέρου, τοῦ Ἀντιόχου. Κατὰ τὸν δεύτερον μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν πόλεμον (238—235 π. Χ.) ὁ Ἀνδρόμαχος, ἐνῷ κατεδίωκε μετὰ τοῦ συστρατήγου του Ἀχαιοῦ τὸν Ἀντίοχον, ὑπέστη ἧττάν τινα ὑπ' αὐτοῦ διὰ στηθείσης ἐνέδρας πρὸς τοὺς ἀποσταλέντας στρατιώτας του διὰ νὰ παραλάβωσι τὰ ὅπλα τοῦ ἀνομολογοῦντος δῆθεν τὴν ἧττάν του στρατοῦ τοῦ Ἀντιόχου, ὅστις κατὰ ψευδῆ τοῦ ἰδίου διάδοσιν εἶχε φονευθῆ. Κατὰ τὸν μεταξὺ Ἀττάλου, τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου καὶ Σελεύκου Β' πόλεμον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡττήθη ὁ στρατὸς τοῦ Σελεύκου Β', μετὰ τὸν θάνατον τούτου, ἐπελθόντα ἐκ πτώσεώς του ἀπὸ τοῦ ἵππου, ὁ Ἀνδρόμαχος συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ παρεδόθη εἰς τὸν Πτολεμαῖον. Ἀπηλευθερώθη ὅμως τῇ μεσιτείᾳ τῶν Ροδίων, οἵτινες ἠθέλησαν διὰ τῆς πράξεώς των ταύτης νὰ περιποιηθῶσι τὸν υἱόν του Ἀχαιόν, διὰ νὰ ἀποσπάσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τῆς φιλίας τῶν ἐχθρῶν των Βυζαντίων.

—10) Ὁ *Ἀσπένδιος*. Εἷς τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Δ', ἀρχηγὸς τῆς ἐξ 25 χιλ. ἀνδρῶν φάλαγγος τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ. Μετέσχε τῆς παρὰ τὴν Ραφίαν μάχης, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Πτολεμαῖος ἐνίκησε τὸν Ἀντίοχον. Μετὰ τὴν γενομένην μεταξὺ Πτολεμαίου Δ' καὶ Ἀντιόχου εἰρήνην, ὁ Ἀνδρόμαχος διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου εἰς ἀμοιβὴν τῶν κατὰ τὴν νικηφόρον πορείαν τοῦ στρατοῦ του ὑπηρεσιῶν του στρατηγὸς τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν Συρίας καὶ Φοινίκης.

— 11) Πρεσβευτὴς τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ ΣΤ' εἰς Ρώμην, ἀποσταλεὶς ὑπ' αὐτοῦ διὰ νὰ ἀναιρέσῃ τὰς ἐναντίον του κατηγορίας τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του Πτολεμαίου τοῦ Ζ' ἐπὶ ἐπιβουλῇ τῆς ζωῆς του. Ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος προκατειλημμένη ὑπὸ τῶν διαβολῶν τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ, οὐδὲ νὰ ἀκούσῃ ἠθέλησε τὴν συνηγορίαν τοῦ πρεσβευτοῦ, ἀλλὰ διέταξεν αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ τῆς Ρώμης. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Digitized by Google

—12) Ὁ *Καρρηνός*, ὅστις ἀπεδείχθη ἀπιστότατος πρὸς τὸν Ρωμαῖον αὐτοκράτορα Κράσσον, τὸν ὁποῖον ἐπρόδωσεν εἰς τοὺς Πάρθους (*Πλουτ. Κράσσ.* 29). Α. Π. Σ.

—13) Διαπρεπὴς Ἕλλην ἰατρὸς ἐκ Κρήτης καὶ ἀρχίατρος τοῦ Νέρωνος, πρῶτος τιμηθεὶς διὰ τοῦ τίτλου τοῦ *ἀρχιάτρου* (*Γαλ.* XIV, 2). Ἐγένετο γνωστὸς ἰδίᾳ διὰ τὴν θηριακὴν αὐτοῦ τὴν καλουμένην «Γαλήνην», ἧς ἡ σύνθεσις καὶ παρασκευὴ ἐν 174 ἰαμβικοῖς στιχοις διεσώθη μέχρις ἡμῶν (*Γαλην.* XIV. 3, 2)· οὗτος ἔνια προσθείς, ἔνια δ' ἀφαιρέσας ἀπὸ τῆς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Μιθριδατείου θηριακῆς, ἐποίησε τὴν θηριακὴν ταύτην, μίξας οὐκ ὀλίγην σάρκα ἐχιδνῶν, ἧς ἐστερεῖτο ἐκείνη (XIV, 2). Σημειωτέον ὅτι ἐν Ρώμῃ τὰς τοιαύτας ἀντιδότους ἐσκεύαζον οὐ μόνον οἱ τῶν ἰατρῶν ἄριστοι, ἀλλὰ καὶ οἱ μυροπῶλαι, ἐγίνετο δὲ χρῆσις τούτων ὑπὸ πολλῶν καὶ δὴ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλίου Ἀντωνίνου καὶ πολλῶν πλουσίων, κατὰ τὸ παράδειγμα τούτου, ὅπως καταστῶσιν ἀβλαβεῖς ὑπὸ τῶν θανασίμων καὶ δηλητηρίων φαρμάκων.

Ὁ Ἀνδρόμαχος οὗτος φέρεται ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*ὁ πρεσβύτερος*», κατ' ἀντιδιαστολὴν ἀπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, *Ἀνδρομάχου τοῦ νέου* ἢ *νεωτέρου*, ὅστις ἦτο καὶ αὐτὸς ἰατρὸς καὶ ἴσως καὶ ἀρχίατρος ἐν Ρώμῃ. Οὗτος ἔγραψε «φαρμακῖτιν βίβλον» ἐξ ἧς καὶ ὁ Γαληνὸς οὐκ ὀλίγα ἤντλησε (*Γαλην.* XIV, 42) πραγματευομένην περὶ τῶν «ἐντὸς (λαμβανομένων) καὶ ἐκτὸς (τοῦ σώματος ἐπιτιθεμένων) φαρμάκων». Ἐν τῷ «περὶ τῶν ἐντὸς» ἐπιγραφομένῳ βιβλίῳ τῆς φαρμακίτιδος ταύτης βίβλου ἀναγράφει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ οὗτος, ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ, θηριακὴν δι' ἐχιδνῶν, ἐν πεζῇ ὅμως λέξει ὡς κατάλληλον πρὸς πᾶν πάθος ἐντοσθίδιον, τοῦ στομάχου τὰ πάθη καὶ πρὸς τὰ θανάσιμα (*Γαλην.* XIV, 107). Τὸ τρίτον βιβλίον τῆς βίβλου, μικρότερον τῶν δύο ἄλλων, ἦτο ὀφθαλμικὸν (XIII, 463)· ἤτοι ἐπραγματεύετο περὶ τῶν κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπιτιθεμένων φαρμάκων. Ὁ Γαληνὸς ὅμως μέμφεται αὐτοῦ, ὡς μὴ προσγράφοντος τὰς σκευασίας, τοὺς τρόπους τῆς χρήσεως καὶ τὰς δυνάμεις ἢ τὰς ἐπαγγελίας τῶν φαρμάκων. ΑΡ. Π. Κ.

—14) Θεσσαλός τις ἀναφερόμενος ἐν ἐπιγραφαῖς.

—15) Νεαπολίτης σοφιστὴς ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Διοκλητιανοῦ (*Σουΐδ.*). Α. Π. Σ.

Ἀνδρομάχος. Ἕλλην ὑπάλληλος ἐν τῇ αὐλῇ Ἡρῴδου τοῦ μεγάλου (*Ἰωσήπου* Ἰουδ. Ἀρχαιολογίας ΙΣΤ' η' 3). Π. Ι. Μ.

Ἀνδρομέδα [*Μυθολ.*]. Θυγάτηρ τοῦ Κηφέως, βασιλέως τῆς Αἰθιοπίας, καὶ τῆς Κασσιεπείας, ἡ ὁποία ὀλίγον ἔλειψε νὰ γίνῃ αἰτία τοῦ ὀλέθρου τῆς κόρης της ἐκ τῆς ἑξῆς ἀφορμῆς (*Ἀπολλ.* II. 4. 3). Ἡ Κασσιέπεια ἦτο ὡραία καὶ ἐν τῇ ὑπερηφανείᾳ της διὰ τὸ κάλλος της ἐκαυχᾶτο, ὅτι ἦτο ὡραιοτέρα τῶν Νηρηΐδων· ἡ μεγαλαυχία της ὅμως προεκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Νηρηΐδων καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Ποσειδῶνος, ὅστις πρὸς ἐκδίκησιν ἐπλημμύρησε τὴν Αἰθιοπίαν καὶ ἐξαπέστειλεν εἰς τὰ παράλια αὐτῆς θαλάσσιον τέρας, τὸ ὁποῖον κατεβρόχθιζε τοὺς ἀνθρώπους τῆς χώρας καὶ τὰ ποίμνια αὐτῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς Αἰθιοπίας συνεβουλεύθησαν τότε τὸ μαντεῖον τοῦ Ἄμμωνος πρὸς ἀπαλλαγήν των ἀπὸ τῆς συμφορᾶς ἐκείνης, τὸ δὲ μαντεῖον ἀπεκρίθη ὅτι θ' ἀπαλλαγῶσι τῆς θείας μάστιγος ἂν παραδοθῇ ὡς βορὰ τοῦ κήτους ἡ κόρη τοῦ Κηφέως καὶ τῆς Κασσιεπείας Ἀνδρομέδα. Ὁ Κηφεὺς ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ νὰ γίνῃ ἡ Ἀνδρομέδα τὸ ἐξιλαστήριον θῦμα καὶ ἔδεσεν αὐτὴν εἰς ἕνα βράχον τῆς ἀκτῆς τῆς χώρας του. Κατ' εὐτυχίαν τῆς κόρης διήρχετο ἐκεῖθεν ὁ ἥρως Περσεὺς (βλ. λ.), κομίζων τὴν κεφαλὴν τῆς ὀφιοκόμου Γοργόνος, εἶδεν αὐτὴν καὶ ἐθαύμασε τὸ κάλλος της, προσεφέρθη δὲ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Ἀνδρομέδαν φονεύων τὸ κῆτος, ἂν κατανεύσῃ ὁ Κηφεὺς νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ταύτην σύζυγον. Ὁ Κηφεὺς ἐδέχθη καὶ ὁ Περσεὺς τότε, ἀφοῦ παλαίσας κατέβαλε τὸ κῆτος (τὴν πάλην περιγράφει εἰς τὸ τέλος τοῦ Δ' βιβλίου τῶν Μεταμορφώσεων του ὁ *Ὀβίδιος*), ἠλευθέρωσε τὴν Ἀνδρομέδαν καὶ ἐνυμφεύθη αὐτήν. Ἐπεβούλευσεν ὅμως τὴν ζωὴν τοῦ Περσέως ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κηφέως Φινεύς, ὅστις ἤθελεν αὐτὸς νὰ νυμφευθῇ τὴν Ἀνδρομέδαν. Ὁ Περσεὺς μαθὼν τοῦτο ἔστρεψε κατὰ τοῦ φονέως καὶ τῶν φίλων του τὴν κεφαλὴν τῆς Γοργόνος καὶ παραχρῆμα πάντες ἀπελιθώθησαν. Ἐκ τοῦ γάμου τοῦ Περσέως καὶ τῆς Ἀνδρομέδας ἐγεννήθησαν εἷς μὲν υἱὸς ἐν Αἰθιοπίᾳ, ὁ *Περσεύς*, τὸν ὁποῖον κατέλιπεν ὁ Περσεὺς πλησίον τοῦ πάππου του Κηφέως καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸν αὐτὸν μῦθον, κατήγοντο οἱ *Πέρσαι*, πέντε δὲ υἱοὶ καὶ μία κόρη ἐν Μυκήναις (*Ἀλκαῖος, Σθένελος, Ἕλενος, Μήστωρ, Ἠλεκτρύων* καὶ *Γοργοφόνη*).

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος (C. 43 καὶ 759) τινὲς ὡς Αἰθιοπίαν τοῦ μύθου τοῦ Κηφέως ἐδέχοντο τὴν Φοινίκην καὶ ὡς τόπον εἰς τὸν ὁποῖον ἐξετέθη ἡ Ἀνδρομέδα βράχον τινὰ τῆς Ἰόπης, παρὰ τὸν ὁποῖον καὶ πηγὴ ξανθοῦ (αἱματώδους δηλ.) ὕδατος ὑπῆρχε (*Παυσ.* IV. 34.9), διότι εἰς αὐτὴν ἀπένιψε τὰς αἱμοσταγεῖς ἐκ τοῦ φόνου τοῦ κήτους χεῖράς του ὁ ἥρως Περσεύς.

Ὁ μῦθος τῆς Ἀνδρομέδας ἦτο γνωστὸς ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἡροδότου (Ζ' 61 καὶ 150), ἀνέπτυξαν δὲ καὶ διερρύθμισαν αὐτὸν ἡ ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ ποίησις καὶ καλλιτεχνία καὶ οἱ Ἕλ-

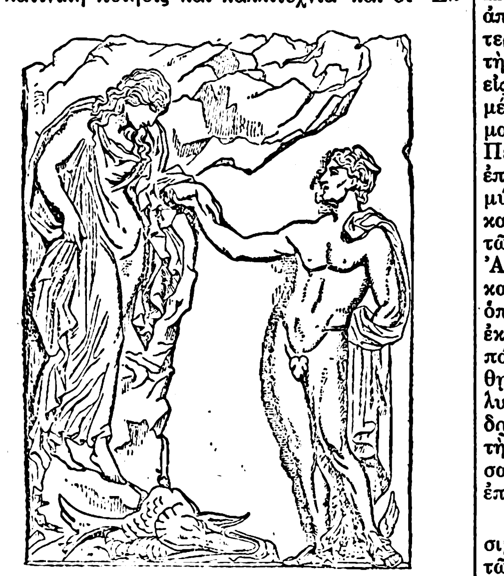

Ἀνδρομέδα καὶ Περσεύς.

(Ἀνάγλυφος ἀναπαράστασις ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Καπιτωλίου)

ληνες καὶ Λατῖνοι μυθογράφοι. Τὸν μῦθον ἐπραγματεύθησαν καὶ οἱ τραγικοὶ Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης, τοῦ ὁποίου ἡ τραγῳδία Ἀνδρομέδα ἐνεποίει βαθυτάτην ἐντύπωσιν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νέρωνος (*W. Christ.* Ἱστ. τῆς Ἑλλ. λογοτ. κατὰ μετάφρ. *Λ. Γ. Χ. Κώνστα* Α' 492). Τούτους ἠκολούθησαν οἱ Λατῖνοι τραγικοί, ὁ ἐκρωμαϊσθεὶς Ἕλλην Λίβιος Ἀνδρόνικος, καὶ ὁ Ἔννιος, οἵτινες εἶχον ὑπ' ὄψιν των τὰς διασκευασθείσας ὑπὸ μεταγενεστέρων Ἑλλήνων τραγικῶν τραγῳδίας τοῦ *Σοφοκλέους* καὶ *Εὐριπίδου*. Ἐκ τῶν ἄλλων ποιητῶν ἐκεῖνος ὅστις ἀνέπτυξεν ἀριστοτεχνικώτατα αὐτόν, παρεμβαλὼν καὶ ἓν τῶν ἐπεισοδίων τοῦ ἥρωος Περσέως, ὁ ὁποῖος εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀκτινοβολούσας μορφὰς τῶν μεταμορφώσεών του, εἶναι ὁ *Ὀβίδιος* (ὡς πηγὴν εἶχε τοὺς Καταστερισμοὺς τοῦ *Ἐρατοσθένους*). Ἐκ τῶν μυθογράφων ἀνέπτυξαν τὸν μῦθον τῆς Ἀνδρομέδας ὁ Ἕλλην Ἀπολλόδωρος καὶ ὁ Λατῖνος *Ὑγῖνος*. Ἡ Ἀνδρομέδα ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ εἶναι ἡ προσωποποίησις τῆς γυναικὸς τὴν ὁποίαν ἡ ἀδυναμία τῆς φύσεως καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ της ἐκθέτει εἰς μυρίους κινδύνους. Εἰς τὸν ἄνδρα εὑρίσκει αὕτη τὴν ἐκπροσώπησιν τῆς τόλμης καὶ τῆς δυνάμεως, τὸν φυσικὸν ὑπερασπιστήν της. Τὰ δεσμὰ τῆς Ἀνδρομέδας εἶναι τὰ δεσμὰ τοῦ παρελθόντος, ἅτινα κρατοῦσι τὴν γυναῖκα ἐν μειονεξίᾳ καὶ ἐξαρτήσει τοῦ ἀνδρός.

Ὡς προσείλκυσε τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν λογοτεχνίαν ὁ μῦθος τῆς Ἀνδρομέδας, οὕτω προσείλκυσε καὶ τὴν καλλιτεχνίαν τῶν τε Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, διότι ἐκτὸς τῆς πλαστικότητός του, κοινοῦ γνωρίσματος καὶ ἄλλων μύθων ἑλληνικῶν, εἶχεν οὗτος καὶ τὸ ἱπποτικὸν στοιχεῖον, σπάνιον εἰς τοὺς ἀρχαίους μύθους. Ἐκ τῶν διασωθέντων καλλιτεχνικῶν ἔργων τὰ ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: Ἀνάγλυφον τοῦ ἐν Ρώμῃ Μουσείου τοῦ Καπιτωλίου τὸ ὁποῖον ὑπενθυμίζει ἓν ἐπίγραμμα τοῦ Ἀντιφίλου καὶ τὴν χαρίεσσαν περιγραφὴν τοῦ ἐπεισοδίου τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἀνδρομέδας ὑπὸ τοῦ *Λουκιανοῦ* (Ἐνάλιοι διάλογοι 14), ὅτε ὁ Περσεὺς ἔλυσε τὰ δεσμὰ τῆς νεάνιδος καὶ προσφέρων τὴν δεξιὰν ἐβοήθησεν αὐτὴν νὰ κατέλθῃ ἐκ τοῦ ὀλισθηροῦ βράχου. Τρία ἄλλα ἀνάγλυφα, ἐκ μαρμάρου ἐπίσης, ὡς καὶ τὸ προμνημονευθὲν ἀπεικονίζουσι τὸ αὐτὸ θέμα.

Τούτων ἓν ἀπόκειται εἰς τὸ μουσεῖον Νεαπόλεως, τὰ δύο ἄλλα δὲ εἰς ἰδιωτικὰς συλλογάς. Ἓν ἄλλο ἀνάγλυφον ἐξ ὀπτῆς γῆς εἰς τὸ Λοῦβρον. Πολυάριθμοι εἶναι καὶ αἱ τοιχογραφίαι αἱ ἀναπαριστῶσαι διάφορα ἐπεισόδια τοῦ μύθου (εἴς τινας παρίστανται καὶ αἱ Νηρηΐδες), αἵτινες προέχονται ἐκ τοῦ Ἡρακλείου (Herculanum) καὶ τῆς Πομπηΐας. Ἐκ τῶν τοιχογραφιῶν τούτων τινὲς ἀπεικονίζουσι καὶ παραδόσεις τοῦ μύθου ὀλιγώτερον γνωστάς, π. χ. ἐμφανίζουσι τὸν Περσέα καὶ τὴν Ἀνδρομέδαν καθημένους παρά τινα πηγήν, εἰς τὸ ὑδάτινον κάτοπτρον τῆς ὁποίας ἡ Ἀνδρομέδα παρατηρεῖ τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης κρεμαμένην ἔκ τινος δένδρου ἢ κρατουμένην ὑπὸ τοῦ Περσέως. Καὶ ἀρχαῖοι ἀγγειογράφοι ἀπεικόνισαν ἐπὶ ἀγγείων ἐξ ὀπτῆς γῆς διάφορα ἐπεισόδια τοῦ μύθου. Δὲν εἶναι δὲ ὀλίγοι καὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι καὶ τὰ ἐκ πολυτίμων μετάλλων ἀντικείμενα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχει ἀπεικονισθῆ ὁ Περσεὺς καὶ ἡ Ἀνδρομέδα. Ὁ *Φιλόστρατος* εἶχε περιγράψει μίαν καλλιτεχνικὴν παράστασιν τοῦ μύθου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεικονίζετο ὁ Περσεὺς κατακεκλιμένος ἐκ τῆς ἐξαντλήσεως τῶν δυνάμεών του κατὰ τὴν πάλην του μετὰ τοῦ θαλασσίου τέρατος καὶ καθημαγμένος ἐκ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ὡς τὴν καλυτέραν πασῶν τῶν εἰκόνων τοῦ μύθου τῆς Ἀνδρομέδας. Οὕτω λογοτεχνία καὶ καλλιτεχνία κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐν εὐγενεῖ ἁμίλλῃ συνειργάσθησαν εἰς τὴν τελειοτέραν ἀπόδοσιν τῶν διαφόρων ἐπεισοδίων τοῦ πλαστικωτάτου μύθου.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων καλλιτεχνῶν ἐχρησιμοποιήθη ὁ μῦθος τῆς Ἀνδρομέδας. Μεταξὺ τῶν σχετικῶν πρὸς αὐτὸν ἔργων τὰ σπουδαιότερα εἶναι: πίναξ τοῦ Ρούμπενς, εὑρισκόμενος εἰς ἓν τῶν ἐν Μαδρίτῃ Μουσείων, πίνακες τοῦ Μπύρν-Τζόν, τοῦ Γκουΐντο καὶ τοῦ Κόϋπελ (βλ. ἑπομένην σελίδα), ἓν ἀνάγλυφον τοῦ Φρανσουὰ καὶ ἓν σύμπλεγμα τοῦ γλύπτου Πυζέ, ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Λούβρου (Παρίσιοι) ἀποκείμενον. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Ἀνδρομέδα** [*Ἄστρον.*]. Ἀστερισμὸς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου, ἐκτεινόμενος μεταξὺ τῶν ἀστερισμῶν τοῦ Περσέως καὶ τοῦ Πηγάσου. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐφέρετο τόσον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ὅσον καὶ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις. Παρὰ Μανιλίῳ ἀπαντᾷ ὡς *Κηφηΐς* καὶ παρὰ τῷ Σχολιαστῇ τοῦ Γερμανικοῦ ὡς *Περσέα*. Ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐκαλεῖτο *Ἐλ-μαρᾶ ἐλ-μουσαλσελᾶ*, ἤτοι *Γυνὴ ἁλυσόδετος* (Mulier catenata). Ἡ προέλευσις τῆς τοιαύτης ἀραβικῆς ἐπωνυμίας εἶνε βεβαίως ἑλληνική, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ χωρίου τοῦ Ἀράτου, ὅστις λέγει περὶ Ἀνδρομέδας (V, 203) ὅτι «δεσμὰ οἱ κεῖται καὶ ἐν οὐρανῷ».

Ὁ ἀστερισμὸς τῆς Ἀνδρομέδας περιλαμβάνει πολλὰ τὰ ἐνδιαφέροντα. Μεταξὺ αὐτῶν προέχει ὁ περίφημος νεφελοειδὴς τῆς Ἀνδρομέδας, ὅστις εἶναι ὁρατὸς καὶ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ὡς ἀμυδρὸν νέφος. Πότε τὸ πρῶτον παρετηρήθη ὁ νεφελοειδὴς οὗτος δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστόν. Ὁ πρῶτος ὅστις ποιεῖται μνείαν αὐτοῦ ὡς «μικροῦ οὐρανίου νέφους» εἶναι ὁ κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ἀκμάσας Πέρσης ἀστρονόμος *Σουφί*. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι καὶ οἱ Ἄραβες ἀστρονόμοι δὲν ἠγνόουν τὸν νεφελοειδῆ τῆς Ἀνδρομέδας. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ὁ ὀξυδερκὴς παρατηρητὴς *Τύχων*, ἂν καὶ ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Ἀνδρομέδας σημειοῖ τὸν ἀστέρα ν, πλησίον τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ὁ νεφελοειδής, δὲν ἀναφέρει τι περὶ αὐτοῦ. Ἐν Εὐρώπῃ ὁ νεφελοειδὴς οὗτος παρετηρήθη διὰ τηλεσκοπίου τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ *Simon*

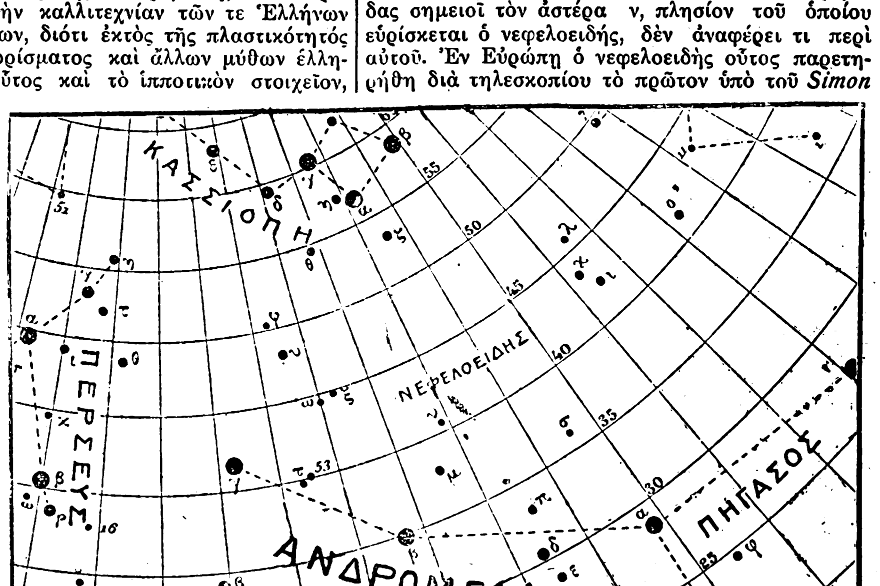

Marius τοῦ ἐκ Φραγκωνίας, ὅστις διέκρινεν αὐτὸν διὰ διόπτρας τῇ 15ῃ Δεκεμβρίου 1612.

Ὁ νεφελοειδὴς τῆς Ἀνδρομέδας καταλαμβάνει ἔκτασιν μείζονα τῆς μιᾶς τετραγωνικῆς μοίρας καὶ περίπου τετραπλασίαν τῆς φαινομένης ἐπιφανείας τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, λαμβανομένης δὲ ὑπ'

Digitized by Google

ὄψιν τῆς ἀφ' ἡμῶν ἀποστάσεώς του, ἕπεται ὅτι ἔχει τεραστίας διαστάσεις. Ἡ διάμετρός του ὑπολογίζεται εἰς 7516 δισεκατομμύρια χιλιόμετρα, ἤτοι εἶναι περίπου 800 φορὰς μεγαλυτέρα τῆς διαμέτρου τῆς τροχιᾶς τοῦ ἀπωτάτου πλανήτου τοῦ ἡμετέρου συστήματος, τοῦ Ποσειδῶνος. Τὸ φῶς χρειάζεται περὶ τὰς 300 ἡμέρας διὰ νὰ διατρέξῃ τὸν νεφελοειδῆ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου του μέχρι τοῦ ἄλλου καὶ σχεδὸν ἓν ἑκατομμύριον ἐτῶν διὰ νὰ φθάσῃ ἀπ' αὐτοῦ μέχρις ἡμῶν μὲ ταχύτητα 300 χιλ. χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον.

Ὁ νεφελοειδὴς οὗτος ἀποτελεῖ θαυμάσιον θέαμα ἐντὸς τοῦ πεδίου τοῦ τηλεσκοπίου, τὸ σχῆμά του ὅμως παραλλάσσει ἀναλόγως τῆς δυνάμεως τοῦ χρησιμοποιουμένου ὀργάνου. Μόνη ἡ φωτογραφία εἶναι ἐκείνη, ἥτις δύναται νὰ παράσχῃ πιστὴν εἰκόνα καὶ ἀκριβῆ ἰδέαν τῶν διαστάσεων καὶ τῆς μορφῆς αὐτοῦ. Οὕτως, ἐνῷ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ φαίνεται ὡς διάχυτος νεφέλη, διὰ δὲ τοῦ τηλεσκοπίου παρουσιάζει κεντρικὴν συμπύκνωσιν, διὰ τῆς φωτογραφίας φαίνεται ἀτρακτοειδὴς τὸ σχῆμα, λόγῳ τῆς πλαγιότητος τοῦ ἐπιπέδου αὐτοῦ πρὸς τὴν ὀπτικὴν ἀκτῖνα καὶ παρουσιάζει διαφόρους πλοκάμους, καμπυλουμένους περὶ τὸ κέντρον καὶ δίδοντας αὐτῷ μορφὴν σπειροειδῆ. Πρὸς εὐχερῆ ἀνεύρεσιν τοῦ νεφελοειδοῦς τῆς Ἀνδρομέδας παραθέτομεν τμῆμα τοῦ χάρτου τοῦ οὐρανοῦ, ἐν ᾧ ἐμφαίνεται ὁλόκληρος ὁ ἀστερισμός.

Ἐντὸς τοῦ νεφελοειδοῦς τούτου, ὅστις εἶναι ὁ μέγιστος τῶν σπειροειδῶν νεφελοειδῶν, ἐνεφανίσθη τῷ 1885 πρόσκαιρος ἀστὴρ εἰς ἀπόστασιν 12″—13″ ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ πυρῆνος. Ὁ ἀστὴρ οὗτος ἔφθασε μέχρις 6ου μεγέθους. Ἐμφανισθεὶς

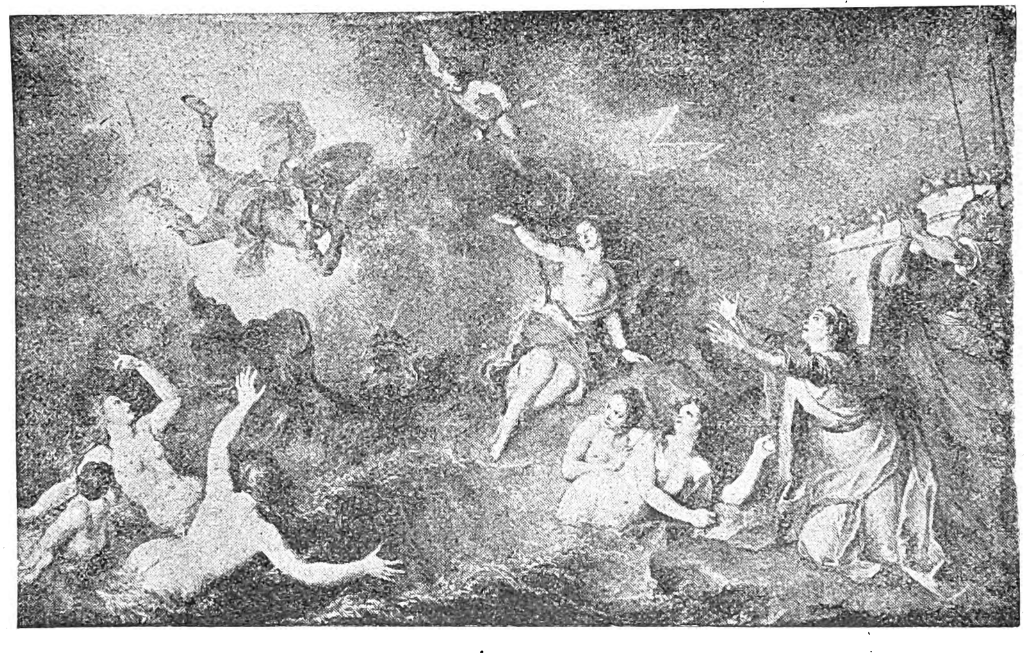

Ὁ Περσεὺς ἐλευθερώνων τὴν Ἀνδρομέδαν.
(Ἔργον τοῦ Ant. Koypel.—Μουσεῖον Λούβρου.)

ἀποτόμως, ἐξηφανίσθη βαθμιαίως ἐντὸς περίπου 6 μηνῶν, παρουσιάσας κατὰ τὰς τηλεσκοπικὰς παρατηρήσεις διαφόρους ἀποτόμους διακυμάνσεις τῆς λάμψεως αὐτοῦ.

Πλὴν τοῦ νεφελοειδοῦς φημίζεται ἐπίσης καὶ ὁ κατὰ τὸν Herschel «ὡραιότατος τῶν διπλῶν» ὁ **Ἀλαμὰκ** (βλ.λ.) ἢ γ Ἀνδρομέδας. Ἕτεροι ἐπίσης ὡραῖοι διπλοῖ ἀστέρες ὁρατοὶ διὰ τηλεσκοπίου εἶναι ὁ π καὶ ὁ 56 Ἀνδρομέδας.

Ἐν τῷ ἀστερισμῷ τῆς Ἀνδρομέδας ὑπάρχουσι καὶ πολλοὶ ἐνδιαφέροντες μεταβλητοὶ ἀστέρες, ὡς ὁ R, ὁ VZ, X Ἀνδρομέδας καὶ ἄλλοι. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

—**«Ἀνδρομέδα καὶ *Περσεύς*»**, ἱλαροτραγῳδία τοῦ Π. Ζάννου (βλ. λ. *καὶ τ.* Β′, *σ.* 260 γ′).

ἀνδρομέδα (Andromeda) *[Βοτ.]*. Γένος συμπετάλων δικοτυληδόνων φυτῶν τῆς κατηγορίας τῶν *βικόρνων* καὶ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἐρεικοειδῶν*. Πάντα εἶναι δενδρύλλια μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους καὶ ἰθαγενῆ τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀσίας. Ἔχουσι ἐναλλασσόμενα φύλλα ἅτινα δὲν φέρουσι φυλλάρια, ἄνθη ἑρμαφρόδιτα, κανονικὰ καὶ διατεταγμένα ἐν εἴδει σκιαδίου (ὀμβρέλλας). Ὁ κάλυξ αὐτῶν εἶναι γαμοπέταλος, σφαιρικοῦ ἢ κωδωνοειδοῦς σχήματος καὶ ἐρυθροῦ, λευκοῦ ἢ ὑπερύθρου χρώματος. Ἡ ᾠοθήκη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναπαραγωγῆς λαμβάνει ποικίλα σχήματα καὶ διανοίγεται διὰ πέντε βαλβίδων. Τὰ φυτὰ ταῦτα γενικῶς εἶναι καυστικῆς γεύσεως καὶ ἐπικίνδυνα διὰ τὰ βόσκοντα ζῷα. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν ἀναφέρομεν, τὴν *ἀνδρομέδαν τὴν πολύφυλλον* (Andromeda polifolia), κοινὸν φυτὸν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ καλλιεργούμενον ὡς κοσμητικόν, καθόσον φέρει ὡραιότατα ἄνθη καὶ ὁ φλοιός της περιέχει ἀρκετὴν ποσότητα ταννίνης· *ἀνδρομέδα μαριάνα* (Andromeda mariana), φυτὸν ἰθαγενὲς τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Καλλιεργεῖται ἐνίοτε καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ἰδίᾳ ἐν Ρωσίᾳ ὅπου καὶ χρησιμοποιοῦσι τὸν φλοιόν της ὡς χρωστικὴν τῶν δερμάτων οὐσίαν. Δ.Ν.Π.

— *[Παλαιοφ.]* Λείψανα ἀνθέων, ἀνθοφόρων μίσχων καὶ φύλλων τῆς Ἀνδρομέδας (Andromeda L.) εὑρίσκονται ἀπολελιθωμένα ἐντὸς τοῦ ἠλέκτρου τῆς ὀλιγοκαίνου περιόδου τῆς Σαμλάνδης καὶ ἐν Ἀμερικῇ ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς περιόδου. Οἱ καρποὶ φερόμενοι ἐπὶ ροπαλοειδῶς στρογγύλου μίσχου ἀποτελοῦνται ἐκ πέντε ἐλευθέρων καὶ κεκλιμένων φύλλων τοῦ κάλυκος, διὰ μέσου τῶν ὁποίων προέχει ἡ πεντασχιδὴς κάψα ἡ περικλείουσα τοὺς στήμονας· οἱ φυλλοφόροι κλάδοι ἔχουσι τὰ φύλλα διατεταγμένα πυκνῶς καὶ κεραμοειδῶς εἰς ἀλλεπαλλήλους τετραστοιχίας, αἵτινες προσδίδουσιν εἰς τοὺς κλάδους ὄψιν τετραγωνικήν. Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ *ἀνδρομέδα imbricata* Couwenz, *ἀνδρομέδα primaeva* Couw., *ἀνδρομέδα Göpperti* Couw., *ἀνδρομέδα glabra* Casp., *ἀνδρομέδα polytricha* Casp. καὶ *ἀνδρομέδα acherontis* ἐκ τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς Βιλίνης. Θ. Σ.

— **ἀνδρομέδας, *αἰθέριον ἔλαιον*** *[Φαρμ.]*. Εἶναι τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ ἐν ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις ἰθαγενοῦς φυτοῦ *Andromeda Leschenantii*. Τὸ ἔλαιον τοῦτο σύγκειται, κατὰ Broughton, ὡς καὶ τὸ ἔλαιον τῆς *γωλθερίας τῆς ἐπικλινοῦς*, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ σαλικυλικοῦ μεθυλεστέρος. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἄρωμα, ἔτι δὲ ἐν Ἀμερικῇ καὶ πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ σαλικυλικοῦ ὀξέος· διὰ σαπωνοποιήσεως τοῦ ἐλαίου μετὰ καλιρρύματος. Κ. Γ. Μ.

Ἀνδρομεδίδαι *[Ἀστρον.]*. Σμῆνος διαττόντων ἀστέρων, ὀνομασθέντων οὕτως, ἐπειδὴ τὸ ἀκτινοβόλον αὐτῶν εὑρίσκεται ἐν τῷ ἀστερισμῷ τῆς Ἀνδρομέδας. Οἱ Ἀνδρομεδίδαι παρατηροῦνται περὶ τὴν 27ην Νοεμβρίου καὶ φαίνονται ἀθρόοι συνήθως μὲν ἀνὰ 13, ἐνίοτε δὲ ἀνὰ 6 ἢ 7 ἔτη.

Οἱ διάττοντες οὗτοι καλοῦνται καὶ *Βιελίδαι*, ὡς προερχόμενοι ἐκ τῆς διαλύσεως τοῦ κομήτου τοῦ *Βιέλα*, ἡ δὲ ἐμφάνισις αὐτῶν εἰς ἐποχάς, καθ' ἃς ἀνεμένετο ἡ ἐπάνοδος τοῦ κομήτου τούτου, ὑπῆρξε τρανὴ ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Σκιαπαρέλλι περὶ διαλύσεως τῶν κομητῶν δὲν εἶναι ἁπλῆ ὑπόθεσις, ἀλλ' ἡ πραγματικὴ ἐξήγησις τῆς καταγωγῆς τῶν διαττόντων ἐν γένει.

Ἡ ἀπὸ τοῦ κομήτου τοῦ Βιέλα καταγωγὴ τῶν Ἀνδρομεδιδῶν ἀπεδείχθη τῷ 1867 ὑπὸ τοῦ *Weiss* καὶ τοῦ *d'Arrest*. Οὗτοι ἀπέδειξαν διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ ὅτι τὸ σμῆνος τῶν Ἀνδρομεδιδῶν διαγράφει τροχιὰν ἔχουσαν τὰ αὐτὰ στοιχεῖα μετὰ τῆς τροχιᾶς τοῦ κομήτου τοῦ Βιέλα. Ἡ τροχιὰ τοῦ κομήτου τούτου κατὰ τὸ 1872 ἔτεμνε τὴν τροχιὰν τῆς Γῆς εἰς σημεῖον, δι' οὗ θὰ διήρχετο αὕτη τὴν 27ην Νοεμβρίου. Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀνεμένετο ἡ ἐπάνοδος ἑνὸς τῶν τεμαχίων τοῦ κομήτου τοῦ Βιέλα, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1852 δὲν εἶχε παρατηρηθῆ, ἂν καὶ ὤφειλεν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἔχῃ ἐκτελέσει τρεῖς περιφοράς. Ἀντὶ ὅμως τοῦ ἀναμενομένου τεμαχίου παρετηρήθη τὴν 27ην Νοεμβρίου 1872 ραγδαία βροχὴ διαττόντων, τῶν ὁποίων τὸ ἀκτινοβόλον εὑρίσκετο ἐν τῷ ἀστερισμῷ τῆς Ἀνδρομέδας. Ἰδέαν περὶ τοῦ ὡραίου τούτου φαινομένου δύναται νὰ σχηματίσῃ τις λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τοὺς ἀριθμούς, οὓς ἐσημείωσαν διάφοροι παρατηρηταί. Ἐν τῷ Ἀστεροσκοπείῳ τοῦ Greenwich λ. χ. ἐντὸς 6ω.30λ. ἐμετρήθησαν ὑφ' ἑνὸς παρατηρητοῦ 10579 διάττοντες, ὁ δὲ Denza μετὰ τριῶν ἄλλων παρατηρητῶν ἐμέτρησαν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρονικοῦ διαστήματος 33.400 διάττοντας.

Παρομοία βροχὴ Ἀνδρομεδιδῶν παρετηρήθη τῇ 27ῃ Νοεμβρίου 1885, ὁπότε ὁ Denza μετὰ 2—4 ἄλλων παρατηρητῶν ἐμέτρησε 39.516 διάττοντας ἐντὸς 4 ὡρῶν. Ἡ βροχὴ αὕτη παρουσίασε καὶ τὸ ἑξῆς ἐξαιρετικόν. Διαρκούσης τῆς πτώσεως τῶν διαττόντων κατέπεσεν εἰς ἀπόστασιν 13 χλμ. ἀπὸ τοῦ Μαζαπίλ, ἐν Μεξικῷ, ἀερόλιθος βάρους 3864 γραμμαρίων, ὅστις ἐβυθίσθη εἰς βάθος 0μ.30 ἐντὸς τοῦ ἐδάφους. Κατά τινας τὸ γεγονὸς τοῦτο θεωρεῖται ὡς ἁπλῆ σύμπτωσις, κατ' ἄλλους ὅμως δὲν ἀποκλείεται ἡ πιθανότης τῆς κοινῆς προελεύσεως τοῦ ἀερολίθου τούτου καὶ τῶν διαττόντων ἐκ τῆς διαλύσεως τοῦ κομήτου τοῦ Βιέλα.

Ἀραιοτέρα βροχὴ Ἀνδρομεδιδῶν ὑπῆρξεν ἡ σημειωθεῖσα τὴν 23ην Νοεμβρίου 1892. Κατ' αὐτὴν ὑπολογίζεται ὅτι ἔπιπτον 6 διάττοντες κατὰ λεπτόν. Κατά τι ἰσχυροτέρα ἦτο ἡ βροχὴ Ἀνδρομεδιδῶν τῆς 24ης Νοεμβρίου 1899, καθ' ἣν ἐσημειώθη ἐν Βιέννῃ πτῶσις 90 διαττόντων κατὰ λεπτόν. Ἀπὸ τοῦ 1899, καὶ ἑξῆς παρετηρήθησαν τόσον ἀραιαὶ πτώσεις Ἀνδρομεδιδῶν, ὥστε πολλάκις ἦτο ἀδύνατος ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς θέσεως τοῦ ἀκτινοβόλου αὐτῶν. Πιθανῶς ἰσχυραὶ παρέλξεις προὐκάλεσαν τὴν μετατόπισιν τοῦ σμήνους, ἴσως δὲ καὶ τὴν ἀραίωσιν αὐτοῦ.

Οἱ Ἀνδρομεδίδαι παρουσιάζουσι τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: εἶναι βραδεῖς κατὰ τὴν πτῶσιν των καὶ συνήθως ἐρυθροὶ κατὰ τὸ χρῶμα, διαγράφουσι δὲ τὰς τροχιάς των, ἀφίνοντες ὄπισθεν βραχεῖαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὐρὰν (βλ. Βιέλα). Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

ἀνδρομεδίτης (Andromedites Etting.) *[Παλαιοφ.]*. Γένος συμπετάλων δικοτυληδόνων φυτῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἐρεικακεῶν* οὗτινος λείψανα ἀνευρέθησαν ἀπολελιθωμένα ἐντὸς τοῦ ἠλέκτρου τῆς ὀλιγοκαίνου διαπλάσεως τῆς Σαμλάνδης μετὰ τῶν λειψάνων τῆς ἀνδρομέδας. Ἐνταῦθα ὑπάγεται τὸ εἶδος *ἀνδρομεδίτης sporadum* Ettingh. Θ. Σ.

ἀνδρομεδοτοξίνη (Andromedotoxin) *[Φαρμ.]*. Δηλητηριώδης πικρὰ οὐσία ληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Plugge ἐκ τοῦ φυτοῦ Andromeda Japonica. Ὁ Bilger ὑποθέτει ὅτι ἡ οὐσία αὕτη εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Eykmann παρασκευασθεῖσαν ἀσεβοτοξίνην. Κ. Γ. Μ.

ἀνδρομεδώδη (Andromedeen Caspary) *[Παλαιοφ.]*. Ἄθροισμα *συμπετάλων δικοτυληδόνων* φυτῶν, ὅπερ ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Caspary ἐπὶ τῇ βάσει ἀπολελιθωμένων λειψάνων ἀνθέων ἀνευρεθέντων εἰς τὸ ἤλεκτρον τῆς ὀλιγοκαίνου διαπλάσεως τῆς Σαμλάνδης. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ γένη *ὀρφανιδεσίτης primaevus*, *ὀρφανιδεσία gaultherioides* Boiss., *Κασσιόπη* Don, *ἀνδρομέδα*, *ἀνδρομεδίτης*, ἐξ ὧν ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον ἦσαν τὰ φυτὰ ταῦτα ἐξηπλωμένα ἀνὰ τὴν Βαλτικὴν περιοχήν, ἔνθα σήμερον τελείως ἐλλείπουσι συνεπείᾳ τῆς ἐπιδράσεως τῆς παγετώδους ἐποχῆς ἥτις ἐπέφερε τὴν ἐξαφάνισιν αὐτῶν. Θ. Σ.

Ἀνδρομένης. Τὸ ὄνομα τοῦτο πολλοὶ ἔφερον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐν Ἑλλάδι, ἰδίως ἐν Ἀθήναις, Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ. Ὀνομαστότατος πάντων ἀπέβη ὁ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν Τυμφαίων Ἀνδρομένης, καὶ αὐτὸς οὐχὶ δι' ἑαυτὸν ἀλλὰ διὰ τοὺς υἱούς του *Ἀμύνταν*, *Συμμίαν*, *Ἄτταλον*, οἵτινες ὑπῆρξαν στρατηγοὶ τῶν φαλαγγιτῶν ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, καὶ *Πολέμωνα*, διοικητὴν ἴλης ἱππικοῦ. Καὶ οἱ τέσσαρες κατηγορήθησαν ὡς συνένοχοι τοῦ Φιλώτα κατὰ τὸ 330 π. Χ., ἀλλ' ἡ ἀπολογία τοῦ Ἀμύντα εἰς τὸ δικαστήριον ὑπῆρξε τόσον πειστική, ὥστε οἱ Μακεδόνες καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἀδελφούς του ἐκήρυξαν ἀθώους. Ἀφωσιωμένοι ὄντες κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους εἰς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον ἐτιμήθησαν ὑπ' αὐτοῦ παντοιοτρόπως. Γ. Δ. ΚΑΥ.

Ἀνδρομήδης. Πλούσιός τις Αἰγινήτης, φίλος τοῦ Τυράννου τῶν Συρακουσῶν Διονυσίου τοῦ Β′, ὅταν ὁ Πλάτων (ὡς ἐν τῇ ιγ′ ἐπιστολῇ του γράφει πρὸς τὸν Διονύσιον) πέμψας πρὸς τὸν Ἀνδρομήδην τοῦτον τὸν Ἔρασμον, ἵνα ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ ποσόν τι χρημάτων διὰ λογαριασμὸν τοῦ Διονυσίου, ἵνα δηλ. ἀγοράσῃ καὶ ἀποστείλῃ εἰς ἐκεῖνον παραγγελθέντα τινὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀντικείμενα, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπάντησιν, ὅτι δὲν δύναται νὰ δώσῃ τὰ ζητηθέντα χρήματα, διότι καὶ πρότερον ἐξοδεύσας χρήματά τινα διὰ τὸν πατέρα τοῦ Διονυσίου μετὰ μεγάλης δυσκολίας κατώρθωσε νὰ ἀπολάβῃ τὰ χρήματά του. Α. Π. Σ.

ἀνδρομήκης (ὁ, ἡ), **—ες** (τό)· ὁ ἔχων ἀνδρὸς μῆκος, ὕψος: **«ἀνδρομήκης τοῖχος»**, ἄλλως *ἀνδρομεγέθης*. Β. Φ.

ἀνδρομηρὸν (ἢ *ἀνδρομητὸν*) *ξίφος*. Οὕτως ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις εἶδος ξίφους τοῦ ὁποίου ἡ λεπὶς ὑπεχώρει εἰς τὴν λαβὴν καὶ τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιεῖτο ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου πρὸς

Digitized by Google

παράστασιν φόνων, «συσπαστὸν ἐγχειρίδιον τραγικὸν» (*Ἡσύχ.* πρβλ. *Ἀχιλλ. Τάτ.* 3.20).

ἀνδρομίδα (ἡ)· εἶδος στρώματος ἢ κλινοσκεπάσματος μαλλίνου (ἀπὸ τοῦ *ἐνδρυμίς*). Β. Φ.

Αἱ ἀνδρομίδαι κατασκευάζονται πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, εἶναι δὲ προϊόντα τῆς οἰκιακῆς βιοτεχνίας. Τὰ ἄριστα τούτων εἶναι τὰ τῆς Πελοποννήσου (ἰδίως τῆς Τριπόλεως), τῶν Τρικκάλων καὶ τῆς Μακεδονίας. *Ἀνδρομίδαι* ἢ *κιλύμια* λέγονται καὶ ἐγχώριοι τάπητες διακρινόμενοι διὰ τὴν ζωηρότητα τῶν χρωμάτων των καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν σχεδίων, τὰ ὁποῖα δὲν στεροῦνται καλαισθησίας καὶ ἰδιορρυθμίας τινός. Θ. Β.

Ἀνδρομοναστήριον. Εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ δήμου Ἰθώμης, πλησίον τοῦ χωρίου Μαγγανιακό, παρὰ τὰ βορειοδυτικὰ τοῦ ὄρους Ψωριάρη καὶ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς *Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου*. Ἡ κτίσις του ἀνάγεται εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικον τὸν Β' (1282—1328). Ἐκλήθη *ἀνδρομοναστήριον* πρὸς διάκρισιν ἀπὸ γειτονικοῦ μοναστηρίου γυναικῶν τοῦ καὶ *Σαμαρίνα* ἐπονομαζομένου, πλησίον τῆς Ἀνδρούσης. Τῷ 1769 ἡ μονὴ ὑπέστη μεγίστας ζημίας, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, διὰ πατριαρχικοῦ δὲ σιγιλλίου τῆς 15ης Ἀπριλίου τοῦ 1780, λόγῳ ἀλλεπαλλήλων βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς μονῆς τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἧς μέχρι σήμερον εἶναι μετόχιον. [Ἴδε Ἐκκλ. Φάρον 1912 σελ. 341—3 ὑπὸ *Δ. Χ. Δουκάκη*.] Δ. Σ. Μ.

Ἀνδρόμυλοι. Συνοικισμὸς τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Λιθήνων τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασηθίου. Κάτ. 80. Δ. Ε. Μ.

Ἀνδρονιάνοι *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 1247. Εἰς τὴν κοινότητα ἀριθμοῦσαν ἐν συνόλῳ 1468 κατοίκους ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Καρασαλιάνοι*. Δ. Ε. Μ.

Ἀνδρονίκειον (τουρ. *Ἐνδιρνίκ*, κοιν. *Ἐνδιρλίκ*). Κωμόπολις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κειμένη εἰς τὰς Β. Α. ὑπωρείας τοῦ ὄρους Ἀργαίου, μίαν δὲ καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχουσα τῆς πόλεως Καισαρείας. Τὸ ὄνομα αὐτῆς προῆλθεν ἐκ μάρτυρος *Ἀνδρονίκου*, τοῦ ἐξ Ἐφέσου τῆς Ἰωνίας, μαρτυρήσαντος κατὰ τὸν δέκατον, ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, διωγμόν, τῷ 303 μ. Χ. (βλ. Ἀνδρόνικος *[Μάρτυρες]*). Πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου οἱ κάτοικοί της ἀνήρχοντο εἰς 3000 Ἕλληνας καὶ 150 Τούρκους. Γλῶσσα τῶν κατοίκων ἦτο ἡ τουρκική, βαθμηδὸν ἀντικαθισταμένη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἀνδρονικείου, μεγάλη καὶ μαρμαρόκτιστος, ἦτο ἡ καλλιπρεπεστέρα ἐκκλησία τῆς ἐπαρχίας Καισαρείας, ἱδρυθεῖσα ἐπὶ παλαιοτέρας τοιαύτης, ἐπιμελείᾳ καὶ γενναίᾳ χρηματικῇ ἀρωγῇ τοῦ *Κωνσταντίνου Καρολίδου*, ἐν ἔτει 1834. Ἦτο δὲ τρισυπόστατος, καὶ ἡ μὲν πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπόστασις ἦτο ἡ τῆς Θεοτόκου, ἡ ἐν τῷ μέσῳ, ἡ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἡ δὲ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἡ τῶν τριῶν μαρτύρων Ἀνδρονίκου, Πρόβου καὶ Ταράχου. Κατὰ τὴν 12ην Ὀκτωβρίου ἑκάστου ἔτους συνέρρεεν ἐκ τῶν πέριξ πλῆθος μέγα εἰς ἑορτασμὸν τῆς μνήμης τοῦ Ἀνδρονίκου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Ἐν λαμπρῷ καὶ εὐρυτάτῳ κτιρίῳ τῆς κωμοπόλεως ἐστεγάζοντο ἡ ἑπτατάξιος Ἀστικὴ Σχολὴ ὑπὸ 3 διδασκάλους καὶ τὸ Παρθεναγωγεῖον ὑπὸ δύο διδασκαλίσσας, καὶ ὑπερδιακοσίους μαθητὰς καὶ μαθητρίας.

Εὔφορος καὶ εὐάερος πεδιὰς παρὰ τὸ Ἀνδρονίκειον φέρει τὸ ὄνομα *Αἴολος*. Πέριξ δὲ ταύτης ὑπάρχουσι πολλαὶ ὑπόγειοι στοαὶ ἢ σήραγγες, εἰς ἃς κατέφευγον οἱ Χριστιανοὶ ἐν καιρῷ διωγμῶν. Πρὸς Δ ὑπάρχει μακρὰ τοιαύτη σήραγξ ἀπολήγουσα εἰς τὸ ἁγίασμα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, πρὸς Α δὲ ἄλλη μακροτάτη σήραγξ ἀπολήγουσα εἰς τὸ ἁγίασμα τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ· ἡ ἀπὸ τῆς σήραγγος εἴσοδος εἰς τὸ ἁγίασμα τοῦτο εἶναι στενοτάτη, καὶ μόλις ἕρπων δύναταί τις νὰ εἰσέλθῃ ἐν αὐτῷ.

Τὸ κλῖμα εἶναι ὑγιεινότατον· διὸ καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν πέριξ πόλεων καὶ κωμοπόλεων παρεθέριζον ἐν Ἀνδρονικείῳ. Οἱ κάτοικοι εὔσωμοι, εὐσταλεῖς, γενναῖοι καὶ φιλόπονοι ἠσχολοῦντο περὶ τὴν ἀμπελουργίαν, ἀπεδήμουν ὅμως πολλοὶ τούτων ἐκ μικρᾶς ἡλικίας καὶ πολλοὶ ἐγκαθίσταντο ἐν τῇ ξένῃ, διαπρέποντες πανταχοῦ ἐν ταῖς τέχναις, τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῷ ἐμπορίῳ. Παροικίαι Ἀνδρονικέων ὑπῆρχον ἐν Τραπεζοῦντι, Σμύρνῃ, Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ.

Τὸ Ἀνδρονίκειον ὑπῆρξεν ἡ πατρὶς πολλῶν διαπρεπῶν ἀνδρῶν, οἵτινες μεγίστας παρέσχον ὑπηρεσίας εἴς τε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Γένος καθόλου. Μεταξὺ τούτων διέπρεψαν κυρίως: Ὁ *Ἀβραάμιος Ὁμηρόλης*, ὅστις ἐσπούδασεν ἐν τῇ περιωνύμῳ Σχολῇ τῶν Κυδωνιῶν, διετέλεσε δὲ ἐπὶ πολλὰ ἔτη Σχολάρχης τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης, ἐν ᾗ καὶ ηὐτύχησε νὰ ὑποδεχθῇ καὶ νὰ προσφωνήσῃ εἰς ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν τὸν βασιλέα Ὄθωνα, τῷ 1833, καὶ διευθυντὴς τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε. Ὁ Δημ. Μαυροφρύδης (βλ. λ.). Ὁ *Γιαννάκης Γιαγτσόγλου*, ὅστις διετέλεσεν ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν περίπου ἐθνάρχης (Μιλὲτ πασὶ) ἐν Σμύρνῃ (1820—1858), πολλὰς καὶ τιμιωτάτας παρασχὼν εἰς τὸ Γένος ὑπηρεσίας. Ἐξελέγη εἶτα ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπαρχίας Σμύρνης ἐν τῇ Ἐθνικῇ Συνελεύσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1858—1860) καὶ τέλος ἀνθηγεμὼν τῆς Σάμου (1860—1862). Ὁ *Ἰωάννης Σεραπίωνος*, ἀνὴρ εὐρυτάτης μορφώσεως, ἣν ἐκτήσατο ἐν Σμύρνῃ καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐδίδαξεν ἐν Ἀνδρονικείῳ ἐπὶ ἔτη μακρά, εἶτα δὲ ἐκλήθη καθηγητὴς ἐν τῇ κατὰ Καισάρειαν Ἱερατικῇ Σχολῇ (1882). Ὁ *Ἰορδάνης Καρολίδης*, σπουδάσας ἐν Ἀθήναις, ἐπιτυχὼν δὲ ἐν τῷ ὑπὸ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς προκηρυχθέντι διαγωνισμῷ ἀπεστάλη εἰς Γερμανίαν πρὸς εὐρυτέρας σπουδάς. Διετέλεσε τὸ πρῶτον καθηγητὴς ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ, εἶτα ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης καὶ ἐν τῷ Λυκείῳ τοῦ Γαλατᾶ, ἐν ᾧ ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Ἀραβικήν. Εὐρυμαθέστατος, πολύγλωσσος καὶ συγγραφεὺς δοκιμώτατος.

Ἐξ Ἀνδρονικείου κατάγεται καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου Παῦλος **Καρολίδης** (βλ. λ.), ἀδελφὸς τοῦ Ἰορδάνου Καρολίδου. Κ. Γ. ΛΑΜΕΡΑΣ

Ἀνδρόνικοι. Οἰκογένεια ἐκ Δημητσάνης, δράσασα πολυτίμως κατὰ τὴν προεπαναστατικὴν περίοδον. Εἷς ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης, ὁ *Γεράσιμος Ἀνδρόνικος*, ἐγένετο ἐπίσκοπος Δημητσάνης. Κόρην Ἀνδρονίκου ἔλαβε σύζυγον ὁ Ι. Φιλήμων, ὃν ἐστεφάνωσεν ὁ Πετρόμπεης. Δύο δὲ ἀδελφοὶ Ἀνδρόνικοι, ὁ *Παναγιώτης* καὶ ὁ *Γεώργιος*, ὑπῆρξαν ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων ἑταίρων τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Νέοι ἀπεδήμησαν ἀμφότεροι εἰς Βεσσαραβίαν, καταταχθέντες εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ Παναγιώτης κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας διέμενεν ἐν Κισνοβίῳ, νυμφευθεὶς ξένην σύζυγον, ἐκεῖ δὲ ἐγνώρισε καὶ τὴν οἰκογένειαν τῶν Ὑψηλαντῶν στενῶς συνδεθεὶς κυρίως μετὰ τοῦ Νικολάου. Μυηθεὶς κατὰ Φιλήμονα τῷ 1818, διέπρεψεν ἐξόχως οὐ μόνον αὐξάνων τοὺς προσηλύτους καθ' ὅλην τὴν Βεσσαραβίαν ἀλλὰ καὶ διασκεδάζων πᾶσαν ἀναφαινομένην ἐκεῖ ἀνησυχίαν μεταξὺ τῶν ἑταίρων καὶ ἐφόρων. Κατὰ τὸν Νικόλαον Ὑψηλάντην διαπνεόμενος ὑπὸ ἀκράτου ἐνθουσιασμοῦ εἶχε ζωγραφήσει ὁ ἴδιος μίαν εἰκόνα, ἐν ᾗ παρίστα τὴν Ἑλλάδα γονυκλινῆ, εἰς φυσικὸν μέγεθος, περιβεβλημένην ῥάκη καὶ κρατοῦσαν διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὴν πληγήν, ἐξ ἧς ἐχύνετο τὸ αἷμα τῆς καρδίας της, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς δεικνύουσα τὴν ἐν μέσῳ νεφῶν καὶ καταιγίδων χανομένην ἡμισέληνον. Ἐνώπιον τῆς εἰκόνος ταύτης, ὡς ἱερωτάτης ἁγιογραφίας, ὁ ἔνθους φιλικὸς ἔκαμνε τὴν προσευχήν του πρωῒ καὶ βράδυ, ἐλπίζων εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἀναγέννησιν.

Ὁ Παναγιώτης Ἀνδρόνικος εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ περιφήμου ἐθνικοῦ ἐγερτηρίου, ὅπερ ἐνωρίτατα διαδοθὲν συνεκλόνισε πᾶσαν τότε Ἑλληνικὴν καρδίαν. Φαντάζεται ὁ ποιητὴς τὴν Ἑλλάδα κράζουσαν πρὸς τὰ τέκνα της:

«Ὦ παιδιά μου,
ὀρφανά μου,
σκορπισμένα ἐδῶ καὶ κεῖ,
διωγμένα,
ὑβρισμένα
ἀπ' τὰ Ἔθνη πανοικί!
Ξυπνῆστε τέκνα!
Κ' ἦλθεν ἡ ὥρα.
Ξυπνῆστε ὅλα,
τρέξατε τώρα,
κ' ἦλθεν ὁ Δεῖπνος ὁ Μυστικός! κλπ.

Μεταβαίνων ὁ Ξάνθος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἵνα συναντήσῃ ἐν Πετρουπόλει τὸν Καποδίστριαν ἔμαθεν ὅτι δὲν ἦτο ἐκεῖ καὶ παρέμεινε καθ' ὅλην τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1819 εἰς Βεσσαραβίαν, ἐκεῖ δὲ ἐγνωρίσθη στενότατα μετὰ τοῦ Ἀνδρονίκου, ὅστις καὶ ὑλικῶς τὸν ἐνίσχυσε καὶ ἐν γένει τὸν καθωδήγησεν ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων. Ἐν τῷ ἀρχείῳ Φιλήμονος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης διεσώθη τμῆμα σχεδίων τῆς ἀλληλογραφίας των (ἀριθ. 7026—7030). Ὅταν ἀρχομένου τοῦ Αὐγούστου 1819 ἀπεφάσισεν ὁ Ξάνθος νὰ προελάσῃ εἰς Μόσχαν πρὶν μεταβῇ εἰς Δουμπασάρι διῆλθεν ἐκ Κισνοβίου ἀλλὰ δὲν συνηντήθησαν. «Χθὲς τὸ πρωί, γράφει ὁ Ἀνδρόνικος τῇ 5 Αὐγούστου, ἔτρεξα νὰ σὲ ἀσπασθῶ καὶ νὰ σοῦ προσφέρω σημεῖον ἀλλὰ ἔφθασα μετὰ μισὴν ὥραν. Ἐνῷ ἐκινδύνευε νὰ χειροτερεύσῃ ἡ ὑγεία μου, ἀπὸ τὴν χαράν μου ἔγινα καλύτερα. Χθὲς ἤμουν ὑγιέστερος ἀπὸ ὅλας τὰς ἡμέρας, περιμένω δὲ σημείωσιν ποῦ νὰ σᾶς διευθύνω τὰ γράμματά μου εἰς Μόσχαν». Ὁ Ξάνθος ὅμως πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ Καποδίστριας θὰ ἐβράδυνε νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ Παρισίων καὶ Λονδίνου εἰς Πετρούπολιν ἔμεινε χάριν οἰκονομίας εἰς Δουμπασάρι, διευθύνων ἐκεῖθεν τὰ τῆς Ἑταιρίας ἐν Ῥωσίᾳ, ἔχων σύμβουλον τὸν Ἀνδρόνικον, ὡς πιστοῦται ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας των διαρκεσάσης μέχρι Νοεμβρίου 1819. Ὁ ἀσθενῶν, ἴσως ἐκ ρευματισμῶν καὶ καρδιακοῦ νοσήματος, ποιητὴς τὸν πληροφορεῖ περὶ ἀταξιῶν τῶν ἐφόρων καὶ δὴ τοῦ Κανέλη καὶ Σοφιανοῦ, θλίβεται δὲ καιριώτατα διότι ὁ Ξάνθος μὴ προϊδὼν τὴν βραδύτητα τῆς προελάσεως διέμενεν εἰς τὸ ἔρημον Δουμποσάρι καὶ «ὄχι εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἐν Κισνοβίῳ φίλων» καὶ εὔχεται εἰς τὸν Θεὸν νὰ βραβεύσῃ τὸν Ξάνθον, παρέχων αὐτῷ ἀρεστὰ τὰ ἑπόμενα, ἤτοι νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὴν ἀνάθεσιν τῆς ἀρχηγίας εἰς τὸν Καποδίστριαν. Λίαν ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἐπιστολή του πρὸς τὸν Ξάνθον τῆς 8 Ὀκτωβρίου, εἰς ἣν ἐκεῖνος δὲν ἀπήντησε διότι ἔφθασεν εἰς Νίζναν. Μαθὼν τὴν προέλασίν του εἰς Μόσχαν ὁ Ἀνδρόνικος ἡσύχασε, γράφει δὲ ὅτι ἡ ὑγεία του παρέμενε στάσιμος. Δυστυχῶς τὴν ἄνοιξιν ἐχειροτέρευσε, τὴν τελευταίαν δὲ χαρὰν ἐδοκίμασε ὅταν διὰ τοῦ ἐκ Βουκουρεστίου ἀποστόλου Τσούνη ἐπεδόθη αὐτῷ ἐπιστολὴ τοῦ Ν. Ὑψηλάντου ἐξ ἧς ὑπώπτευσε τὴν ἀνάθεσιν τῆς ἀρχηγίας τοῦ Ἔθνους εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ὑψηλάντου, Ἀρχομένου τοῦ Μαΐου 1820 ἀπέθανεν ἐν Κισνοβίῳ «οὕτω δὲ ἐχάθη μία τῶν χρυσοτέρων ἐλπίδων τῆς πατρίδος».

Ὅταν ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης κατήρχετο ἐκ Ῥωσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, αἱ Ἑλληνίδες παρθένοι τῆς Τεργέστης κατεσκεύασαν δι' αὐτὸν χρυσοπάρυφον σημαίαν, κεντῶσαι δὲ ταύτην ἔψαλλον τὸ θούριον τοῦ Ἀνδρονίκου: «Ὦ παιδιά μου, ὀρφανά μου», ὅπερ ἀκόμη συγκινεῖ βαθύτατα τὰς ἑλληνικὰς καρδίας.

Ἡ δρᾶσις τοῦ Παναγιώτου Ἀνδρονίκου ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου, ὅστις συνδεόμενος καὶ μετὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ ἀνεδείχθη ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου τῷ 1821 εἷς τῶν ἑκατοντάρχων τοῦ Ἱεροῦ λόχου, πεσών, κατὰ τὴν ὁμόφωνον ὁμολογίαν τῶν ἱστορικῶν, ἡρωϊκῶς εἰς τὴν τρομερὰν μάχην τοῦ Δραγατσανίου (βλ. λ.). Τ. Χ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

Ἀνδρόνικος· ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κύριον ὄνομα ἀνδρῶν, (*ἀνὴρ—ἀνδρὸς καὶ νικῶ = ὁ ἐν τῇ μάχῃ νικῶν τοὺς ἄνδρας*).

ΑΡΧΑΙΑ ΕΠΟΧΗ

[Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀνδρόνικος* ἀναφέρονται πολλοὶ ἄνδρες ἀκμάσαντες ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὧν σπουδαιότεροι οἱ ἑξῆς, κατὰ χρονολογικὴν τάξιν:]

—1) Ἀθηναῖος ὑποκριτής, ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δημοσθένους (*Πλουτ.* 10 ῥήτορ. Δημοσθ. 17).

—2) Υἱὸς τοῦ Ἀγέρρου, στρατηγὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου· τοῦτον ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Δαρείου ἔταξεν ὡς ἀρχηγὸν τῶν μισθοφορικῶν στρατευμάτων, ἅτινα πρότερον ὑπηρέτουν παρ' ἐκείνῳ (*Ἀρριαν.* Ἀνάβ. 3, 23, 9). Α. Π. Σ.

—3) Ὁ ***Μακεδών***. Εἷς τῶν ἐπιφανεστάτων ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Μακεδόνων. Εἶχε νυμφευθῆ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Μέλανος Κλείτου Λανίκην, ἥτις ὑπῆρξε τροφὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἐκ τοῦ γάμου ἐκείνου εἶχε γεννηθῆ ὁ ναύαρχος Πρωτέας. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ὑρκανίαν (330 π. Χ.), ὁ Ἀνδρόνικος ἐστάλη διὰ νὰ ὁδηγήσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὸ στράτευμα τοὺς 1500 μισθοφόρους Ἕλληνας, οἵτινες ἕως τότε ὑπηρέτουν ἐν τῷ περσικῷ στρατῷ καὶ εἶχον δηλώσει ὑποταγὴν ἄνευ ὅρων μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῆς προτάσεώς των περὶ συνθηκολογίας ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, διότι παρὰ τὴν θέλησιν τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης εἶχον ἀγωνισθῆ ὑπὲρ τῶν βαρβάρων. Ἐκ τῶν μισθοφόρων τούτων ὅσοι μὲν ὑπηρέτουν ἐν τῷ περσικῷ στρατῷ πρὸ τῆς ἐν Κορίνθῳ συνθήκης ἀφέθησαν ἐλεύθεροι, οἱ ἄλλοι δὲ ἠμνηστεύθησαν δεχθέντες νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὸν μακεδονικὸν στρατὸν ὑπ' ἀρχηγὸν τὸν Ἀνδρόνικον. Τούτους ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του ὁ Ἀνδρόνικος ἐπῆλθε μετὰ τοῦ Ἀρταβάζου, Ἐριγυίου, καὶ Καράνου, κατὰ τῶν ἐν Ἀραχωσίᾳ ἀποστατησάντων Ἀρείων. Γ. Δ. ΚΑΨ.

—4) Ὁ ***Ὀλύνθιος***. Εἷς τῶν σπουδαιοτέρων στρατηγῶν τοῦ Ἀντιγόνου (τοῦ μονοφθάλμου). Κατὰ τὸ 315 π. Χ. ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σώματος τὸ ὁποῖον ὁ Ἀντίγονος ἀφῆκε νὰ πολιορκῇ τὴν Τύρον, ἐνῷ αὐτὸς προεχώρησε πρὸς κατάληψιν τῆς Ἰόπης καὶ Γάζης, καὶ συνετέλεσεν ὑπὲρ πάντα ἄλλον εἰς τὴν μετὰ 15μηνον πολιορκίαν ἅλωσιν αὐτῆς. Κατὰ τὸ 314 π.Χ. ἦτο ἓν τῶν μελῶν τοῦ πολεμικοῦ συμβουλίου τοῦ ἐν Συρίᾳ μαχομένου κατὰ τοῦ Πτολεμαίου Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ἄγοντος τότε τὸ 22ον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Κατὰ τὴν ἐν Γάζῃ μάχην (312 π. Χ.) ἦτο ἀρχηγὸς τῶν ἱππέων, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ στρατοῦ τοῦ Δημητρίου καὶ ὑπέστησαν πανωλεθρίαν κατ' αὐτήν. Φρούραρχος ὢν τῆς Τύρου, μετὰ τὴν ἐν Γάζῃ ἧτταν, ἀπέρριψε μετὰ περιφρονήσεως τὰς περὶ ἀμοιβῆς καὶ ἀπονομῆς μεγίστων τιμῶν πρὸς αὐτὸν προτάσεις τοῦ Πτολεμαίου, ἂν παρέδιδε τὴν πόλιν. Συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν προφυλακῶν τοῦ στρατοῦ τοῦ Πτολεμαίου ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Τύρου, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε καταφύγει μετὰ τὴν ἐν τῇ πόλει ἔκρηξιν ἐπαναστάσεως, ἀπήχθη εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα ἔτυχε μεγάλων τιμῶν ὑπὸ τοῦ συνετοῦ Πτολεμαίου, ὅστις ἦτο δεξιώτατος πολιτικὸς ἀνὴρ καὶ εἶχε τὴν ἱκανότητα διὰ τῆς μεγαλοψυχίας του νὰ κατακτᾷ τὰς καρδίας καὶ τῶν φανατικωτέρων ἐχθρῶν του. Γ. Δ. ΚΑΨ.

—5) ***Λίβιος Ἀνδρόνικος*** (Livius Andronicus μὲ τὸ ἀσφαλὲς θεωρούμενον praenomen L. δηλ.

Digitized by Google

Lucius· διότι παραδίδεται καὶ T(itus) καὶ M(arcus)). Ἕλλην τὴν καταγωγήν, ἐκ Τάραντος. Συλληφθεὶς αἰχμάλωτος κατὰ τὴν ἐν ἔτει 272 π. Χ. ἅλωσιν τῆς πατρίδος του, ἤχθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εἰς Ρώμην, γενόμενος κατ' ἀρχὰς δοῦλος εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ρωμαίου Λιβίου Σαλινάτωρος, καὶ ἔπειτα ἀπελευθερωθείς. Ὁ Σπ. Σακελλαρόπουλος (Ἐπιστημ. ἐπετηρὶς 1901—1902) ἀμφισβητεῖ τὴν ἀλήθειαν τῆς παραδόσεως ταύτης, ὑποστηρίζει δὲ τὴν γνώμην ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην ὡς ἐλεύθερος καὶ μὲ τὴν θέλησίν του, ὅτι ἐκεῖ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν πολλῶν Λιβίων ἔγινε Ρωμαῖος πολίτης καὶ ἔλαβε τὰ ρωμαϊκὰ ὀνόματα *L. Livius*, διατηρήσας ὅμως καὶ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομά του Ἀνδρόνικος, ὥστε τὸ πλῆρες νὰ εἶναι *L. Livius Andronicus*. Ὁμοίαν γνώμην μὲ τὸν Σακελλαρόπουλον εἶχεν ἐκφράσει πρότερον ὁ Πολωνὸς Th. Zielinski (Quaestiones comicae, 1887). Ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ ἂν ἦλθεν ὁ Ἀνδρόνικος εἰς Ρώμην, ἡ ἄφιξίς του ἐκεῖ ἐσημείωσε νέαν κατεύθυνσιν διὰ τὰ ρωμαϊκὰ γράμματα. Ἐπειδὴ ἀναφέρεται ὡς ζῶν καὶ δρῶν ἀκόμη ἐν ἔτει 207 π. Χ., συνάγεται ὅτι ἦλθεν εἰς Ρώμην πολὺ νέος. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἔγινε καὶ διδάσκαλος τῶν τέκνων τοῦ Σαλινάτωρος καὶ σχολὴν ἰδίαν ἵδρυσεν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐδίδασκεν ἀντὶ μισθοῦ τοὺς παῖδας τῶν Ρωμαίων καὶ τὴν λατινικήν, ἀλλὰ προπάντων τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς λατινικῆς γλώσσης δὲν ὑπῆρχον τότε λογοτεχνικὰ κείμενα—εἶναι ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν μόνον βραχεῖαι πεζαὶ ξηραὶ ἀναγραφαὶ τῶν γεγονότων, ὀλίγοι νόμοι (δωδεκάδελτος), ὀλίγα ἀπηρχαιωμένα καὶ ἀκατάληπτα ἱερὰ ᾄσματα καί τινα ὅμοια, ἦσαν τὰ μόνα γραπτὰ μνημεῖα τῶν Ρωμαίων, οὔτε ποιηταὶ ἀκόμη, οὔτε συγγραφεῖς ὑπῆρχον—, ὁ Ἀνδρόνικος μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν σχεδὸν κατὰ λέξιν τὴν Ὀδύσσειαν τοῦ Ὁμήρου μὲ τὸν τίτλον «Odissia», μεταχειρισθεὶς ὡς μέτρον ὄχι τὸν δακτυλικὸν ἑξάμετρον τοῦ πρωτοτύπου, ἀλλὰ τὸ ἐν χρήσει τότε παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ἐθνικὸν *κρόνιον μέτρον* (versus saturnius). Ἡ μετάφρασις ὄχι μόνον πολὺ ἀπεῖχε τοῦ νὰ ἀποδώσῃ τὴν χάριν τοῦ πρωτοτύπου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ πολλάκις διέστρεφεν· ἐν τούτοις ὄχι μόνον ἐπλήρωσε τὰς πρώτας διδακτικὰς ἀνάγκας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ δύο αἰῶνας ὅλους μέχρις ἀκόμη τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Ὁρατίου, ἐχρησίμευεν ὡς διδακτικὸν βιβλίον εἰς τοὺς παῖδας τῶν Ρωμαίων, καὶ ἀφ' οὗ δὲ ἔπαυσε—μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Βιργιλίου ποίησιν τῆς Αἰνειάδος—νὰ διδάσκεται, ἐσῴζετο καὶ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους.

Ἀλλὰ ἡ δρᾶσις τοῦ Ἀνδρονίκου καὶ ἡ μεγάλη σημασία τῆς ἐμφανίσεώς του ἐν Ρώμῃ διὰ τὰ ρωμαϊκὰ γράμματα εἶναι ἄλλη. Τῷ 240 π. Χ., ὅταν ἐπρόκειτο νὰ τελεσθοῦν ἐν Ρώμῃ οἱ ἐθνικοὶ ἀγῶνες τῶν Ρωμαίων, οἱ καλούμενοι *Ludi Romani* καὶ τελούμενοι κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον, ὁ Ἀνδρόνικος θέλων, χαριζόμενος τοῖς Ρωμαίοις, νὰ λαμπρύνῃ αὐτοὺς καὶ διὰ σκηνικῶν παραστάσεων, ἀνεβίβασεν εἰς τὴν σκηνὴν καὶ παρέστησε μίαν τραγῳδίαν καὶ μίαν κωμῳδίαν μεταφρασμένας ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Τὸ πρόσωπον τοῦ πρωταγωνιστοῦ ἀνέλαβε νὰ παίξῃ αὐτὸς ὁ Ἀνδρόνικος. Ὅσον κακὴ καὶ ἂν ἦτο ἡ μετάφρασις, ὅσον ἀτελὴς καὶ ἂν φαντασθῶμεν ὅτι ἔγινεν ἡ παράστασις, τὸ γεγονὸς αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ διὰ τὸ ἀνίδεον πρότερον τοιούτων δραματικῶν παραστάσεων ρωμαϊκὸν κοινὸν ὑπῆρξε μεγίστης σημασίας. Καὶ κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀνδρόνικος νὰ μεταφράζῃ ἑλληνικὰς τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας καὶ νὰ ἀναβιβάζῃ αὐτὰς εἰς τὴν σκηνήν.

Ἐκ τῶν τραγῳδιῶν του γνωρίζομεν τοὺς τίτλους πολλῶν, Achilles, Aiax mastigophorus, Equos Troianus, Aegisthus, Hermiona, Andromeda, Danae, Ino, Tereus, ἀλλὰ ἐξ ὅλων αὐτῶν περιεσώθησαν ὀλίγα μόνον ἀποσπάσματα (παρὰ *O. Ribbeck*, Tragicorum romanorum fragmenta, 1897 γ' ἔκδ. σελ. 1—7), ἐκ δὲ τῶν κωμῳδιῶν του γνωρίζομεν τοὺς τίτλους τριῶν μόνον, Gladiolus, Ludius, Verpus(;) καὶ ἀσήμαντα ἐντελῶς ἀποσπάσματα (παρὰ *Ribbeck*, Comicorum romanorum fragmenta 1898, σελ. 3—4). Καὶ περὶ τῶν μεταφράσεων τούτων τοῦ Ἀνδρονίκου αἱ κρίσεις τῶν παλαιῶν δὲν ἦσαν κολακευτικώτεραι· ὁ Κικέρων δὲν τὰς κρίνει ἀξίας νὰ τὰς διαβάσῃ κανεὶς καὶ δευτέραν φορὰν (Brut. 71). Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα, τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος μὲ τὰς μεταφράσεις του αὐτὰς ἔκαμε γνωστὰ εἰς τοὺς Ρωμαίους τὰ τελειότατα φιλολογικὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων, δὲν χάνει τὴν μεγίστην σημασίαν ποὺ ἔχει διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς λατινικῆς ἢ ρωμαϊκῆς φιλολογίας. Αὐτὸ τὸ γεγονὸς εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἄλλους Ρωμαίους ποιητὰς (*Ναίβιον, Πλαῦτον, Ἔννιον*) νὰ μελετήσουν εἰς τὸ πρωτότυπον τὰ ἑλληνικὰ πρότυπα καὶ νὰ μεταφράσουν ἢ μᾶλλον νὰ μεταποιήσουν ἢ καὶ πρότυπα δράματα κατὰ πρότυπα πάντοτε τὰ ἑλληνικὰ νὰ ποιήσουν. Καὶ αὐτὴ ἡ κατεύθυνσις, ποὺ ἔδωκαν αἱ μεταφράσεις τοῦ Ἀνδρονίκου, δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὰ ρωμαϊκὰ γράμματα νὰ ἐξελιχθοῦν φυσικῶς, διότι ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, τὰ ὁποῖα εἰς ὅλα τὰ εἴδη τοῦ ποιητικοῦ καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου εἶχον φθάσει πρὸ πολλοῦ τὴν μεγίστην τελειότητα (τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ ὅλας τὰς νεωτέρας φιλολογίας, αἱ ὁποῖαι ὑπέστησαν ἐμμέσως τὴν αὐτὴν ἐπίδρασιν διὰ μέσου τῆς λατινικῆς).

Τῷ 207 π. Χ. ἕνεκα ἐμφανισθέντων ἐν τῷ οὐρανῷ δυσμενῶν σημείων, προοιωνιζομένων διὰ τὴν Ρώμην μεγάλας συμφοράς, οἱ ποντίφικες προήχθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κάμουν εἶδός τι λιτανείας, πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἀπειλουμένων συμφορῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰκοσιεπτὰ παρθένοι Ρωμαῖαι, χωρισμέναι εἰς τρεῖς ἰσαρίθμους ὁμάδας (ter novenae virgines) διερχόμεναι τὰς ὁδοὺς τῆς Ρώμης νὰ ᾄδωσιν ᾆσμά τι (*παρθένιον*) ἀπευθυνόμενον εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τὴν Ἥραν εἰδικώτερον, καὶ τὸ ᾆσμα αὐτό, λυρικοῦ περιεχομένου, ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου. Εἰς ἀμοιβὴν δὲ αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὁ ἐπιδιωχθεὶς διὰ τοῦ ᾄσματος καὶ τῆς λιτανείας σκοπὸς ἐπετεύχθη, παρεχωρήθη ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας, εὐγνωμονούσης, εἰς τὸν Ἀνδρόνικον ὁ ἐπὶ τοῦ λόφου Αὐεντίνου ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ἵνα συνέρχωνται εἰς αὐτὸν καὶ συνεδριάζουν οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ ὑποκριταὶ (scribae histrionesque). Διὰ τῆς παραχωρήσεως αὐτῆς ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας ὁ ὑπάρχων ἰδιωτικῶς σύλλογος τῶν ποιητῶν (collegium poetarum), ὁ ὁποῖος διετηρήθη ἐπὶ μακρὸν χρόνον.

Οὕτω ὁ Ἀνδρόνικος διὰ τῆς δράσεώς του αὐτῆς ἔγινεν ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐντέχνου ρωμαϊκῆς φιλολογίας, καὶ εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται τὸ ὑπὸ μεταγενεστέρου Λατίνου ποιητοῦ ποιηθὲν δίστιχον:

Poenico bello secundo Musa pinnato gradu
intulit se bellicosam in Romuli gentem feram. Θ. Α. Κ.

—6) Σωματοφύλαξ τοῦ Περσέως, τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Οὗτος εἰς τὴν πόλιν τῆς Μακεδονίας Δῖον μετὰ τοῦ Περσέως εὑρισκόμενος, ἔσπευσε καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν ἐν τῷ λουτρῷ λουόμενον βασιλέα ὅτι ὁ ἐχθρικὸς τῶν Ρωμαίων στρατὸς ἐνεφανίσθη. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ ὁ Περσεὺς ταραχθεὶς καὶ τὸν μηρὸν ἰσχυρῶς διὰ τῆς χειρός του κτυπήσας, μετὰ πικρίας ἀνέκραξεν: «ὦ θεοί, τόσον ἀδόξως παραδίδετε ἡμᾶς εἰς τοὺς ἐχθρούς, χωρὶς κἂν ἀκόμη νὰ προφθάσωμεν νὰ παραταχθῶμεν εἰς μάχην;» (*Διοδ. Σικ.* 30, 13). Α. Π. Σ.

—7) Ἀξιωματικὸς τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιόχου Δ' τοῦ Ἐπιφανοῦς, τοῦ ὁποίου ἀντιπρόσωπος διατελῶν, κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ, ἔθεσε διὰ δολοφονίας ἐκποδὼν τὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τῆς παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν Δάφνης καταφυγόντα νόμιμον Ἰουδαῖον ἀρχιερέα Ὀνίαν Γ', πρὸς χάριν τοῦ παρὰ τῶν Συρίων τὴν ἀρχιερωσύνην του ἀγοράσαντος Μενελάου. Ἐπὶ τῇ πράξει του ταύτῃ ἐτιμωρήθη διὰ θανάτου ὁ Ἀνδρόνικος ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ βασιλέως (Β' Μακκαβαίων δ' 30 ἑξ.).

—8) Ἕτερος (ἢ κατ' ἄλλην γνώμην ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἀνωτέρω) ἀξιωματικὸς Ἀντιόχου Δ' τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἀρχηγὸς τῶν συριακῶν στρατευμάτων τῶν καταλαβόντων τὸ ὄρος τῆς Σαμαρείας Γαριζεὶν (Β' Μακκαβ. ε' 23· πρβλ. καὶ *Ἰωσήπου* Ἰουδ. Ἀρχαιολογίας ΙΓ' γ' 4). Π. Ι. Μ.

—9) Πρεσβευτὴς τοῦ Βασιλέως τῆς Περγάμου Ἀττάλου (*Πολύβ.*).

—10) Ὁ δολοφονήσας τὸν παῖδα τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Σελεύκου, τὴν αὐτὴν τύχην καὶ αὐτὸς κατόπιν λαβὼν (*Διόδ. Σικ.* 30, 8).

—11) Ὁ ***Ρόδιος***. Περιπατητικὸς φιλόσοφος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τῆς Α' π. Χ. ἑκατ. Οὗτος διατελέσας προϊστάμενος τῆς ἐν Ἀθήναις περιπατητικῆς σχολῆς κατὰ τὰ ἔτη 65—50 π. Χ. καὶ διδάξας ἔπειτα ἐν Ρώμῃ τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν, ἠσχολήθη κυρίως περὶ τὴν ἑρμηνείαν καὶ τὴν ἔρευναν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀριστοτέλους, ἅτινα καὶ ἐξέδωκε βοηθούμενος εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ γραμματικοῦ Τυραννίωνος (βλ. καὶ λ. Ἀθῆναι τ. Β' σ. 69 β'). Πρῶτος ὁ Ἀνδρόνικος κατέταξε καὶ διῄρεσε καθ' ὕλην τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους, ὧν τὸ «περὶ ἑρμηνείας» δὲν ἐθεώρει ὡς γνήσιον· τὴν γνώμην ὅμως ταύτην τοῦ Ἀνδρονίκου ἀνεσκεύασεν ὁ ἔξοχος τοῦ Ἀριστοτέλους ἑρμηνευτὴς *Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισιεύς*· ὡς ἔργον τοῦ Ἀνδρονίκου θεωρεῖται ὑπό τινων νεωτέρων φιλολόγων καὶ τὸ διασωθὲν σύγγραμμα «περὶ παθῶν» ὡς καὶ παράφρασίς τις τῶν «Ἠθικῶν Νικομαχείων». Πιθανωτέρα ὅμως φαίνεται ἡ γνώμη ὅτι ἀμφότερα τὰ συγγράμματα ταῦτα εἶναι ἔργα τοῦ *Ἀνδρονίκου τοῦ Καλλίστου* (βλ. κατωτ.). Α. Π. Σ.

—12) ***Μάρκος Πομπίλιος Ἀνδρόνικος*** (M. Pompilius Andronicus). Λατῖνος γραμματικός, τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, Σύρος τὴν ἐθνικότητα, ὀπαδὸς καὶ θιασώτης τῆς Ἐπικουρείου φιλοσοφίας· οὐχὶ καλὸς διδάσκαλος, ὑπερευδοκιμούμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἀντιτέχνων του καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου Γνίφωνος, παρῃτήθη τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος καὶ ἀποσυρθεὶς εἰς τὴν Κύμην τῆς Καμπανίας ἔζησεν ἐκεῖ συγγράφων φιλολογικὰς πραγματείας, ἔγραψε δὲ τοιαύτας πραγματείας πολλὰς (*Σουητών.*). Ἀλλὰ περιῆλθεν εἰς τόσην ἔνδειαν, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ εἰς κάποιον μίαν ἔξοχον φιλολογικὴν ἐργασίαν του περὶ τῶν Χρονικῶν τοῦ Ἐννίου, ἡ ὁποία ἐπεγράφετο «Ἔλεγχοι» (Annalium Ennii elenchorum liber ἢ libri), ἀντὶ 16.000 σηστερτίων (= 4.000 ἀργυρῶν δραχμῶν). Τὴν ἐργασίαν αὐτὴν ὅμως ἠγόρασε πάλιν ἄλλος σύγχρονος ἢ ὀλίγον νεώτερος αὐτοῦ γραμματικός, ὁ *Λεύκιος Ὀρβίλιος Πουπίλλος*, καὶ ἐφρόντισε νὰ τὴν ἐκδώσῃ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως (*Sueton.* de grammaticis illustribus 8). Ὁποῖοί τινες ἦσαν οἱ ἔλεγχοι τοῦ Ἀνδρονίκου δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον· ὁ ἐκδότης τῶν σῳζομένων τοῦ Ἐννίου *J. Vahlen* νομίζει ὅτι ἦσαν ἰσάριθμοι περιλήψεις (periochae) τῶν 18 βιβλίων τῶν χρονικῶν τοῦ Ἐννίου, ὁ *Ribbeck* νομίζει ὅτι ἦσαν ἱστορικαὶ ἔρευναι τῶν πηγῶν, ἐξ ὧν ἠρύσθη ὁ Ἔννιος, ὁ δὲ *Hillscher* (Fleckeisens Jahrb. Supplementb. 18, 1892, σελ. 367), συνάγει ὅτι ἦσαν ἔλεγχοι, ἤτοι μομφαὶ καὶ ἀνασκευαὶ ἀνακριβειῶν τοῦ Ἐννίου (criminationes refutationesque). Θ. Α. Κ.

—12) Ἕλλην ἰατρὸς ζήσας πρὸ τοῦ ἰατροῦ Ἀνδρομάχου (βλ. λ.), ὅστις ἀναφέρει τροχίσκους τούτου πρὸς ὀρθόπνοιαν μεταξὺ τῶν πρὸς τὰς δυσπνοϊκὰς διαθέσεις ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένων, ὧν μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Γαληνὸς (XIII, 114). Ἕκαστος τῶν τροχίσκων ἦν 3—4 γραμμάτων καὶ περιεῖχε θεῖον, ἀμμωνιακὸν θυμίαμα, ἄνισον, σμύρναν, καστόριον καὶ κύμινον, ἐλαμβάνετο δὲ πρὸ τοῦ ὕπνου μεθ' ὕδατος. Καὶ ἕτερος ἰατρὸς Ἀνδρόνικος ἀναφέρεται ἔν τινι ἐπιγραφῇ. ΑΡ. Π. Κ.

—13) Ὁ ἐπιλεγόμενος Κυρρήστης, ὅστις ἔκτισε τὸν ἐν Ἀθήναις πύργον, τὸν ἀπ' αὐτοῦ ἐπονομαζόμενον *πύργον τοῦ Κυρρήστου* κατὰ τὴν Α' μ. Χ. ἑκατ. (βλ. τ. Β', σ. 41γ', 70 γ', 232 β' καὶ λ. Ἀέρηδες).

—14) Ὁ ἐπιλεγόμενος *γραμματικός*. Ἔγραψε «περὶ τάξεως ποιητῶν»· ἡ πραγματεία αὕτη ὡς καὶ ἄλλαι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, οἷα π.χ. ἡ τοῦ Πλατωνίου «περὶ διαφορᾶς κωμῳδιῶν καὶ περὶ διαφορᾶς χαρακτήρων» καὶ ἑτέρου Ἀνωνύμου «περὶ κωμῳδίας» προτάσσονται τῶν σχολίων εἰς Ἀριστοφάνη. Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

[Οἱ κατὰ τοὺς νεωτέρους χριστιανικοὺς χρόνους ἀκμάσαντες ***Ἀνδρόνικοι*** τάσσονται κατωτέρω κατὰ τὴν ἀκόλουθον σειράν: Πρῶτοι οἱ μάρτυρες καὶ ὅσιοι τῆς Ἐκκλησίας, μετ' αὐτοὺς οἱ αὐτοκράτορες Κωνσταντινουπόλεως καὶ Τραπεζοῦντος· καὶ ἐν τέλει (κατὰ χρονολογικὴν τάξιν) αἱ ἄλλαι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο προσωπικότητες.]

— **Ἀνδρόνικος** ***(Μάρτυρες καὶ ὅσιοι)***:

—1) Τὴν μνήμην τοῦ ὁσίου ***Ἀνδρονίκου***, ὡς καὶ τῆς συζύγου του Ἀθανασίας ἐπιτελεῖ ἡ Ἐκκλησία μας τὴν 9ην Ὀκτωβρίου καὶ τὴν 2αν Μαρτίου (βλ. Ἀθανασία ἁγία ἐν τόμῳ Α' σελ. 912).

2) Τὴν 12ην Ὀκτωβρίου ἐπιτελεῖται ἡ μνήμη τοῦ μάρτυρος ***Ἀνδρονίκου***, μαρτυρήσαντος μετὰ τοῦ Πρόβου καὶ τοῦ Ταράχου ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Δ. Σ. Μ.

—3) Τὴν 17 Μαΐου ἑορτάζεται ἡ μνήμη ἑτέρου ***Ἀνδρονίκου***, Χριστιανοῦ ἐξ Ἰουδαίων, ἀδελφοῦ Ἰουνίας. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρων τὸν Ἀνδρόνικον καὶ τὴν ἀδελφήν του ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῇ (ΙΣΤ' 7) χαρακτηρίζει αὐτοὺς ὡς «συγγενεῖς καὶ συναιχμαλώτους» αὐτοῦ καὶ «ὡς ἐπισήμους ἐν τοῖς ἀποστόλοις». Κατά τινα παράδοσιν (*Ψευδοδωρόθεος* ἐν Ἑλλην. Πατρολ. Migne T. 92, 1061) ὁ Ἀνδρόνικος οὗτος ἐγένετο ἐπίσκοπος Ἱσπανίας, κατ' ἄλλην δὲ Παννονίας (αὐτ. Τ. 10, 956). Π. Ι. Μ.

—**Ἀνδρόνικος Α'** ***Κομνηνός***, αὐτοκράτωρ ***Κωνσταντινουπόλεως*** (1183—1185)· βλ. Κομνηνοί.

—**Ἀνδρόνικος Β'** ***Παλαιολόγος***, αὐτοκράτωρ ***Κωνσταντινουπόλεως*** (1282—1328)· βλ. Παλαιολόγοι.

—**Ἀνδρόνικος Γ'** ***Παλαιολόγος***, αὐτοκράτωρ ***Κωνσταντινουπόλεως*** (1328—1341)· βλ. Παλαιολόγοι.

—**Ἀνδρόνικος Δ'** ***Παλαιολόγος***, αὐτοκράτωρ ***Κωνσταντινουπόλεως*** (1376—1379)· βλ. Παλαιολόγοι.

—**Ἀνδρόνικος Α'**, αὐτοκράτωρ τῆς *Τραπεζοῦντος* (1222—1235). Γαμβρὸς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Πόντου Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ, διεδέχθη τοῦτον ἀντὶ τοῦ υἱοῦ του Ἰωάννου βασιλεύοντος ἐν Πόντῳ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνδρονίκου Α'. Κατὰ τὸ βραχὺ διάστημα τῆς βασιλείας του ἔλαβε χώραν σπουδαῖον διὰ τὴν νεαρὰν αὐτοκρατορίαν γεγονός. Ὁ προκάτοχός του Ἀλέξιος Α' εἶχε συνάψει συνθήκην συμμαχίας πρὸς τὸν σουλτᾶνον τοῦ Ἰκονίου Ἀζεδδίν, δι' ἧς ὑπεχρεοῦτο, πλὴν τοῦ φόρου, νὰ τῷ παρέχῃ καὶ στρατιωτικὴν δύναμιν χιλίων ἀνδρῶν ἐτησίως. Ὁ Ἀνδρόνικος ἐπεδίωκε νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἀτιμωτικῆς ταύτης συνθήκης, ἥτις ἐξηκολούθει νὰ ἰσχύῃ καὶ ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Ἀζεδδίν, σουλτάνου Ἀλεδδίν. Περὶ τὸ 1224, αὐτοκρατορικὸν πλοῖον ἐπιστρέφον εἰς Τραπεζοῦντα ἐκ τῶν ὑπηκόων εἰς τὸ Κράτος τοῦ Πόντου πόλεων τῆς Χερσῶνος καὶ τοῦ Καυκάσου καὶ κομίζον τοὺς ἐκεῖ εἰσπραχθέντας φόρους, ἠναγ-

Digitized by Google

κάσθη λόγῳ σφοδρᾶς τρικυμίας νὰ προσορμισθῇ εἰς Σινώπην, ἕδραν τοῦ Ἐτούμ, ἡγεμόνος ὑποτελοῦς εἰς τὸν σουλτᾶνον τοῦ Ἰκονίου. Ὁ Ἐτούμ, κατασχὼν τὸ πλοῖον, συνέλαβεν αἰχμαλώτους τοὺς αὐτοκρατορικοὺς ὑπαλλήλους καὶ ἐσφετερίσθη τὸν θησαυρόν, ἠρνήθη δὲ τὴν ἀπόδοσίν του εἰς τὸν Ἀνδρόνικον, ζητήσαντα διὰ πρεσβείας σεβασμὸν τῶν συνθηκῶν· Ὁ Ἀνδρόνικος, ἐξοπλίσας τότε στόλον καὶ στρατόν, ἐστράτευσε κατὰ τῆς Σινώπης, ἣν καὶ ἐπολιόρκησε· Καὶ ὁ μὲν στόλος τοῦ Ἀνδρονίκου κατεναυμάχησε τὸν τοῦ Ἐτούμ, αἰχμαλωτίσας πλεῖστα πλοῖα, ὁ δὲ στρατὸς ἤρχισε λεηλατῶν τὴν περὶ τὴν Σινώπην χώραν. Ὁ Ἐτοὺμ πρὸ τοῦ κινδύνου παρέσχε πλήρη ἱκανοποίησιν εἰς τὸν Ἀνδρόνικον, ἀποδόσας τὰ ἁρπαγέντα, ὁ σουλτᾶνος ὅμως Ἀλαδδίν, θεωρήσας τὴν πρᾶξιν τοῦ Ἀνδρονίκου ὡς παράβασιν τῆς συνθήκης συμμαχίας, ἐξώπλισεν ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν κατὰ τῆς Τραπεζοῦντος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ υἱοῦ του Μελίκ. Ὁ Ἀνδρόνικος, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι, λόγῳ τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀντιπάλου του, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτοῦ εἰς μάχην ἐκ παρατάξεως, περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ ὀργανώσῃ μετ' ἀξιοθαυμάστου δραστηριότητος τὴν ἄμυναν τῆς Τραπεζοῦντος, χάρις δὲ εἰς τὴν ψυχραιμίαν καὶ τὸ θάρρος του ἀπέκρουσε πάσας τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Ὁ Μελὶκ συναντήσας ἀντίστασιν, οἵαν δὲν ἀνέμενε, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ νύκτωρ κατὰ τοῦ μεσημβρινοῦ τμήματος τῶν τειχῶν, τοῦτο δὲ ἐσήμανε τὴν καταστροφήν του. Οἱ ἀμυνόμενοι, ἀναμένοντες τὴν ἐπίθεσιν, ἀπέκρουσαν ταύτην μετὰ τόσης ὁρμῆς ὥστε ἐνέβαλον τοὺς ἐπιτιθεμένους εἰς πλήρη σύγχυσιν, ἣν ἐπέτεινε ραγδαιοτάτη βροχή.

Ἐπωφελούμενος τῆς συγχύσεως ταύτης ὁ Ἀνδρόνικος ἐπιχειρεῖ ἔξοδον καὶ ἐπιπεσὼν κατὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν πολιορκητῶν συνεπλήρωσε τὴν καταστροφὴν αὐτῶν. Ἡ πανωλεθρία τῆς στρατιᾶς τοῦ Μελὶκ ὑπῆρξε πλήρης. Ὅσοι τῶν ἐχθρῶν δὲν παρεσύροντο πρὸς τὴν θάλασσαν ὑπὸ τῶν σχηματισθέντων ἐκ τῆς βροχῆς ὁρμητικῶν εἰς τὰς τάφρους ρευμάτων, κατεκόπτοντο φεύγοντες ὑπὸ τῶν ἐνεδρευόντων Ἑλλήνων, πλεῖστοι δὲ συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Μελίκ. Ὁ Ἀνδρόνικος, σωφρόνως φερόμενος, δὲν ἐπήρθη ἐπὶ τῇ νίκῃ του, ἀρκεσθεὶς εἰς τὸ νὰ συνάψῃ νέας συνθήκας ἐπωφελεῖς εἰς τὸ κράτος του καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ ἀτιμωτικοῦ φόρου, ἀπέστειλε δὲ ἀσφαλῶς εἰς τὸ Ἰκόνιον πρὸς τὸν πατέρα του τὸν Μελίκ. Οἱ κάτοικοι τῆς Τραπεζοῦντος ἀπέδωσαν τὴν περιφανῆ νίκην τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων εἰς τὸν προστάτην τῆς πόλεως Ἅγιον Εὐγένιον.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀνδρόνικος δὲν κατώρθωσε ἐπὶ μακρὸν νὰ διατηρήσῃ τὰ κερδηθέντα, νέα δὲ ἀτυχῆ γεγονότα ἠνάγκασαν καὶ πάλιν αὐτὸν νὰ συνάψῃ πρὸς τὸν Ἀλεδδὶν νέας συνθήκας, ὄχι ἐπωφελεῖς. Ὅτε ὁ μέγας σάχης τῆς Ταταρίας Ζελαλδδίν, θέλων νὰ διεκδικήσῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀλεδδίν, ὁ Ἀνδρόνικος ἔκρινε καλὸν νὰ συμμαχήσῃ μὲ τὸν πρῶτον εἰς τὸν ὁποῖον ἔστειλε στρατιωτικὴν ἐπικουρίαν ἐξ ἑνὸς συντάγματος. Ἀλλ' ὁ Ζελαλδδὶν ἡττήθη ἐν τῇ αἱματηρᾷ μάχῃ τῆς Ἀχλιᾶς τῷ 1229 καὶ μετὰ ἓν ἔτος ὑπὸ τοῦ μεγάλου χάνη τῶν Μογγόλων Οὐτάη. Ὁ Ἀνδρόνικος ἠναγκάσθη τότε νὰ συνάψῃ συμμαχίαν καὶ πάλιν πρὸς τὸν Ἀλεδδὶν ὑπὸ τοὺς προτέρους ὅρους, πληρώνων ἐτήσιον φόρον καὶ προσφέρων στρατιωτικὴν δύναμιν 1000 ἀνδρῶν.

Πλὴν τῆς ταπεινωτικῆς αὐτῆς συμμαχίας ὑπέστη καὶ ἄλλην ἀτυχίαν ὁ Ἀνδρόνικος. Ἐπειδὴ οἱ Μογγόλοι ἐξεδίωξαν ἐκ τῆς Τιφλίδος τὴν βασίλισσαν τῆς Γεωργίας Ρουσαδάναν, μερικαὶ φυλαὶ τῆς Λαζικῆς καὶ Ἰβηρίας, ἀποσπασθεῖσαι ἀπὸ τὸ κράτος τῆς Τραπεζοῦντος, ἀπετέλεσαν ἰδιαίτερον κράτος ὑπὸ βασιλέα τὸν υἱὸν τῆς Ρουσαδάνας Δαβίδ. Τὸ βασίλειον τοῦτο περιλαμβάνον ἀρκετὰς πλουσίας χώρας ὠνομάσθη *βασίλειον τῆς Κάτω Γεωργίας*. —Ω.

— **Ἀνδρόνικος Β΄** *Κομνηνός*, αὐτοκράτωρ τῆς *Τραπεζοῦντος* (1263—1266)· βλ. Κομνηνοί.

— **Ἀνδρόνικος Γ΄** *Κομνηνός*, αὐτοκράτωρ τῆς *Τραπεζοῦντος* (1330—1332)· βλ. Κομνηνοί.

— **Ἀνδρόνικος** *Κάλλιστος*. Θεσσαλονικεύς, ἀκμάσας κατὰ τὴν 15ην ἑκατ. μ. Χ. Οὗτος, διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὢν κατέφυγε μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἅλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης τὸ πρῶτον εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ἔνθα ἐδίδαξεν ἐν τῷ ἐκεῖ Πανεπιστημίῳ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Γαλλίαν. Τῷ 1476 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα μετὰ δύο ἔτη καὶ ἀπέθανεν. Εἰς τοῦτον ἀποδίδονται ὑπὸ νεωτέρων φιλολόγων τὰ περισωθέντα καὶ ἐκδοθέντα ἔργα «Περὶ παθῶν» καὶ μετάφρασίς τις τῶν «Ἠθικῶν Νικομαχείων» Ἀριστοτέλους [βλ. λ. Ἀνδρόνικος (ἀρ. 11)]. Ἄλλα συγγράμματα τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Καλλίστου μένουν ἀνέκδοτα. Α. Π. Σ.

— **Ἀνδρόνικος** *Καματερός*· βλ. Καματερὸς Ἀνδρόνικος.

— **Ἀνδρόνικος** *Ἀλέξανδρος*. Σάμιος καλλιτέχνης ζωγράφος (1798 –1866) γεννηθεὶς ἐν Καρλοβασίῳ τῷ 1798. Νεώτατος ἀνεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν πρὸς σπουδὴν τῆς ζωγραφικῆς, ἔνθα ἐπὶ μακρὸν διαμείνας κατέστη ἄριστος ζωγράφος καὶ δὴ ἁγιογράφος, κοσμήσας πολλοὺς ναούς, ἐν Σάμῳ, Χίῳ καὶ Κρήτῃ διὰ πολλῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἐδίδαξεν εἰς πολλοὺς τὴν τέχνην καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν θυγατέρα του Πηνελόπην, ἥτις κατέστη διάδοχος αὐτοῦ. Σ. ΦΩΚΑΣ

— **Ἀνδρόνικος** *Γεώργιος*. Σάμιος καλλιτέχνης ζωγράφος καὶ ἁγιογράφος. Ἐγεννήθη ἐν Μαραθοκάμπῳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος. Ἀνήγαγε τὴν ξυλογλυπτικὴν εἰς περιωπήν, ἔργα δ' αὐτοῦ κατὰ προτίμησιν θρησκευτικὰ ἐβραβεύθησαν εἰς τὰς παγκοσμίους ἐκθέσεις Παρισίων 1867 καὶ Βιέννης 1873. Καλλιτεχνήματα αὐτοῦ παριστῶντα τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον ἔφιππον, τὴν ἁγίαν Τριάδα, τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου, τὸν ἅγιον Νικόλαον, τὴν ἁγίαν Αἰκατερίνην, τὸν ἅγιον Παντελεήμονα, τὴν Σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ, τὸν Προμηθέα δεσμώτην, τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, τὸν βασιλέα Ὄθωνα, τὸν βασιλέα Γεώργιον καὶ τὰ τέκνα του, τὸν Δημ. Βούλγαρην, καθὼς καὶ ἄλλαι του προσωπογραφίαι ἐβραβεύθησαν εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν Ὀλυμπίων 1870 καὶ 1874. Ἀξιόλογον ἔργον αὐτοῦ εἶναι καὶ ὁ «Ἀπόστολος Παῦλος κηρύσσων ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ». Πιθανῶς εἰς τὸν καλλιτέχνην τοῦτον ὀφείλεται καὶ ἡ θαυμασία ξυλογλυπτικὴ τοῦ εἰκονοστασίου τοῦ παρεκκλησίου τῆς ἐν Σάμῳ Ἱ. Μονῆς Παναγίας τοῦ Βροντᾶ. Σ. ΦΩΚΑΣ

— **Ἀνδρόνικος** *(Ἀκρίτης)*. Ἥρως φερόμενος εἰς τὰ ἔπη τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου ὡς ἐκ θυγατρὸς πάππος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα. Οὕτω εἰς τὸ χειρόγραφον τῆς Ἄνδρου (Λόγος Πρῶτος, Διγενοῦς Ἀκρίτου, στίχ. 17 καὶ ἑξ.) ἀναφέρεται, ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Διγενῆ Εἰρήνη, τὴν ὁποίαν ἥρπασεν Ἀμηρᾶς ὁ μέγας, ὁ πατὴρ τοῦ Διγενῆ, ἦτο θυγάτηρ τοῦ *Ἀνδρονίκου*, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ ἴδιον πάλιν χειρόγραφον κατήγετο ἐκ βασιλικοῦ γένους:

Ἦτο δὲ ὁ Ἀνδρόνικος οὗτος κατὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν καταγωγήν:

«Πολλὰ θρασὺς καὶ πάντολμος καὶ πλούσιος ἐκ γένους
ἐκ τῆς φυλῆς δὲ τῶν Δουκῶν ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀξίαν.»

Κατὰ μαρτυρίαν δὲ τοῦ ἰδίου χειρογράφου:

«Ἀαρὼν ἐπεκλήθηκε τῇ συριστίδι γλώττῃ
Ἀνδρόνικος ἑλληνιστὶ ἐκαλεῖτο δὲ πάλιν»....
Γέγονε πᾶσι ποθεινὸς θεῷ τε καὶ ἀνθρώποις
δίκαιος, ἄμεμπτος, στερρός, ἄκακος τε τυγχάνων
συζῶν ἀεὶ κατὰ θεὸν μετὰ καὶ τῆς συζύγου
οὔσης καὶ ταύτης ἐκ φυλῆς χριστιανῶν γονέων
γένους ὡς ἐκ βασιλικοῦ ἐκ τῶν τε Μεγαστρέων».

Εἰς τὸ ἴδιον χειρόγραφον (Λόγος τέταρτος, στίχ. 1367 κ. ἑξ.) ἀναφέρεται ρητῶς διὰ τὸν Διγενῆν ὅτι:

«πάππος αὐτοῦ Ἀνδρόνικος ἀπὸ τῶν Κινναμάδων
ὃς τέθνηκεν ἐξόριστος βασιλικῇ προστάξει
Ρωμανοῦ τοῦ πανευτυχοῦς διά τινας προλήψεις,
πολὺς γὰρ κλῆρος μετ' αὐτοῦ καὶ πλῆθος πολὺ πλούτου
καὶ μέγας ὠνομάζετον ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους».

Καὶ εἰς τὴν παραλλαγὴν τῆς Κρυπτοφέρρης γίνεται ἡ ἐξιστόρησις τῆς ἁρπαγῆς τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀνδρονίκου (μητρὸς τοῦ Διγενῆ) ὑπὸ τοῦ Μουσούρ.

Εἰς ὅλας τὰς σωζομένας παραλλαγὰς τοῦ Ἀκριτικοῦ ἔπους, ὁ Ἀνδρόνικος ἀναφέρεται ὡς ὁ πάππος τοῦ Ἀκρίτου. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα τραγούδια ὑπαγόμενα εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀκριτικῶν ἀναφέρεται ὁ Ἀνδρόνικος· Ἓν ἐκ τῶν τραγουδιῶν τούτων εἶναι καὶ «Ἆσμα τῶν υἱῶν Ἀνδρονίκου», ἐκδοθὲν τῷ 1859 ὑπὸ τοῦ Ζαμπελίου, ἐκ τῶν καταλοίπων τοῦ Fauriel, ἀναγόμενον δὲ εἰς τὴν Ι΄ ἑκατονταετηρίδα· βραδύτερον τὸ ᾆσμα τοῦτο ἐξεδόθη πιστότερον ὑπὸ τοῦ Legrand ἐκ χειρογράφου τοῦ Brunet de Presle, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τοῦ Σακελλαρίου εἰς τὴν κυπριακὴν διάλεκτον, ὑπὸ τὸν τίτλον «ᾎσμα Ἀνδρονίκου» (*Σακελ.* Κυπριακὰ τ. Β΄ σελ. 9 κ. ἑξ.), ὑπὸ τοῦ Τριανταφυλλίδου εἰς τὴν Ποντικὴν καὶ ὑπὸ Ν. Βέη, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Ἀνδρονικόπουλλο» (Περιοδ. «Ἀκρίτας» τ. Α΄ 1904). Ὁ Ἀνδρόνικος εἰς τὸ τραγούδι αὐτὸ φέρεται πατὴρ τοῦ «Κωνσταντᾶ», εἰς ἄλλο τραγούδι φέρεται ὡς συναγωνιστὴς του καὶ πατὴρ ἐπίσης τοῦ «μωροῦ τ' ἀνήλικου» ἀκριτικοῦ ἥρωος, μὴ διαφέροντος καθόλου ἀπὸ τὸν Διγενῆν, ἀφοῦ,

«χρονιὸς ἔπιασε τὸ σπαθὶ καὶ διέτης τὸ κοντάρι
κι' ὅταν ἐπάτησεν τοὺς τρεῖς κρατιέται παλληκάρι.»

Τῷ 1866 ὁ Brüdinger, πραγματευθεὶς περὶ τοῦ ᾄσματος τούτου, ἐταύτισε τὸν ἥρωά του Ἀνδρόνικον πρὸς τὸν περίφημον Ἀνδρόνικον τὸν Κομνηνόν, ὅστις χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὡς πολυτάραχος αὐτοκράτωρ, ἥρως καὶ τυχοδιώκτης μαζί, καὶ ὅστις, ὅταν ἐναυάγησεν εἰς τοὺς ἀγῶνάς του κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας, ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου καὶ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του ἐρρίφθη μετὰ τῆς συζύγου του καὶ τῆς ἑταίρας του δέσμιος εἰς ἕνα πλοιάριον, διὰ νὰ μεταφερθῇ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τότε καθὼς λέγει ὁ χρονογράφος «Τρίχορδον λαβὼν περιπαθῶς θρηνῶν ᾖδεν τὰ κατ' αὐτόν, τὸ γένος, τὴν τύχην, τὴν πλάνην, τὴν πολλάκις ἀποδιδράσκων πεπλάνηται καὶ τὴν τότε κατασχοῦσαν αὐτὸν συμφοράν» (*Ἀνωνύμου*, Σύνοψις χρονική, παρὰ *Κ. Σάθα*, Μεσ. βιβλ. τ. Ζ΄ σ. 357, 24. Περὶ τούτου πρβλ. καὶ τὰ τοῦ *Χωνιάτου*, ἐκδ. Βόννης 454, 18). Τὸ χωρίον τοῦτο τῶν χρονογράφων ἐνισχύει τὴν γνώμην τοῦ Brüdinger, διότι ἦτο φυσικὸν ἐντὸς τοῦ τοιούτου βίου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου νὰ γεννηθῇ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα ᾄσματα καὶ τὸ περὶ τὸν Ἀνδρόνικον ἡρωϊκὸν ᾆσμα· ἐξ ἄλλου ὅμως γνωρίζομεν ὅτι μακρὰν τοῦ κέντρου καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας μερικοὶ ἄρχοντες τῶν ἀκριτικῶν θεμάτων ἡμιανεξάρτητοι ἔζων ἐντὸς πολυτελεστάτων αὐλῶν, τὰς ὁποίας ἐκόσμουν πολλάκις δι' εἰκόνων τῶν ἰδικῶν των ἡρωϊκῶν πράξεων· οἱ ἄρχοντες οὗτοι οὐχὶ σπανίως ἦσαν καὶ ἀποστάται, εἴτε διότι ὠρέγοντο τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, εἴτε δι' ἄλλον τινὰ λόγον· κατὰ μαρτυρίαν δὲ τοῦ Κεδρηνοῦ, ἐπὶ βασιλείας Ρωμανοῦ τοῦ γέροντος, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Σκληροῦ, Λέων ὁ αἰχμάλωτος καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Δούκα Ἀνδρονίκου τοῦ Λυδοῦ, Χριστόφορος ὁ Ἐπείκτης καὶ Βάρδας ὁ Μογγός, καταλαβόντες τὸ Ἀμαρκούριον καὶ τὴν Πλατεῖαν Πέτραν καὶ ἄλλα φρούρια ἔπραξαν πολλὰ τὰ κακὰ (*Κεδρηνός* Β΄ 434). Ἔχων τις ὑπ' ὄψιν του ταῦτα περὶ τῶν υἱῶν Ἀνδρονίκου τοῦ Δούκα, συγκρίνων δὲ καὶ τὰς διαφόρους παραλλαγὰς τῶν σχετικῶν περὶ τὸν Ἀνδρόνικον χωρίων τῶν ἀκριτικῶν ἐπῶν καὶ ᾀσμάτων καὶ λαμβάνων προσέτι ὑπ' ὄψιν καὶ σχετικὸν χωρίον τοῦ Ψελλοῦ εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος, θέλων νὰ ἐξάρῃ τὸ γένος τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου Δούκα λέγει, ὅτι «τὸ μὲν ἄνω γένος ἁβρόν τε καὶ εὐδαίμον καὶ ὁποῖον αἱ συγγραφαὶ ᾄδουσι· διὰ στόματος γοῦν καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἅπασιν ὁ Ἀνδρόνικος ἐκεῖνος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Πανθήριος, οἱ μὲν ἐξ ἄρρενος γένους, οἱ δὲ τοῦ θήλεος προσήκοντες...» (*Ψελλοῦ* Ἑκατονταετηρὶς ἐν *Κ. Σάθα*, Μεσ. Βιβλ. τ. Δ΄ σ. 260), διερωτᾶται, μή τις ἄλλος Ἀνδρόνικος ἐκτὸς τοῦ Κομνηνοῦ εἶναι ὁ ἥρως τῶν ἀκριτικῶν ἐπῶν καὶ ᾀσμάτων.

Ἐκ τῆς ἱστορίας μανθάνομεν ἐπίσης ὅτι ὁ ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Δουκῶν Ἀνδρόνικος εἶναι ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον μετὰ τοῦ Σουδάλη, τοῦ Λέοντος καὶ τοῦ Ἀργυροῦ ἀνετέθη ὑπὸ τῆς Θεοδώρας, ἡ ἐξόντωσις τῶν Μανιχαίων· ἕνεκα δὲ τῆς μεγάλης τραχύτητος τῆς ὑπ' αὐτῶν ἀσκηθείσης διώξεως, ἐξερράγη ἡ ὑπὸ τὸν Καρβέαν καὶ κατόπιν ὑπὸ τὸν Χρυσόχειρα, ἐπανάστασις τῶν Μανιχαίων (πρβλ. *Συνεχιστοῦ* σ. 165, 17 ἐκδ. Βόννης καὶ *Κεδρηνόν*, Β΄ 153, ἐκδ. Βόννης). Κατόπιν τούτων, καὶ γνωστοῦ ὄντος, ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἱστορικοὶ οἶκοι, οἷοι τῶν Δουκῶν, τῶν Ἀργυρῶν, τῶν Μαλεΐνων, τῶν Φωκάδων, κ.λ.π., οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τρόπον τινὰ τὴν στρατιωτικὴν ἀριστοκρατίαν ἐκ τῆς ὁποίας ἐξῆλθον οἱ μεγαλύτεροι καὶ ἐνδοξότεροι στρατηλάται, πολλάκις δὲ καὶ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, εὑρίσκοντο εἰς ἀδιαλείπτους ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας περὶ τὰ ἀκριτικὰ ἰδίως θέματα, καὶ συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἑνὸς ὁμηρικοῦ, οὕτως εἰπεῖν, βίου, ὁ ὁποῖος τραγουδιστὰ ἔφθανε καὶ εἰς τὸν ἀρχοντικὸν κόσμον τῶν βυζαντινῶν, ἐνισχύεται ἡ ὑπὲρ τοῦ Ἀνδρονίκου πιθανότης, κατὰ τὴν ὁποίαν μᾶλλον οὗτος πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ ἔπη καὶ τραγούδια αὐτὰ τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου, ἢ ἄλλος τις ὁμώνυμός του. Κ. Μ. ΚΑΡΑΜ.

— **Ἀνδρόνικος**, *Παναγιώτης* καὶ — *Γεώργιος*· βλ. λ. Ἀνδρόνικοι.

— «**Ἀνδρόνικος**». Θεατρικὸν ἔργον τοῦ Σ. Ξένου (βλ. λ. Ἀθῆναι καὶ τ. Β΄ σ. 260 α΄).

Ἀνδρόνικος, Ἅγιος—. Χωρίον τῆς νήσου Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀμμοχώστου καὶ τὸ διαμέρισμα Καρπασίας. Κεῖται ἐπὶ ὑψηλῆς καὶ ὡραιοτάτης τοποθεσίας, εἰς ἀπόστασιν 36½ μιλλίων ἀπὸ τῆς πρωτευούσης τῆς ἐπαρχίας, Βαρώσια. Κάτοικοι 950, ἀσχολούμενοι μὲ τὴν γεωργίαν καὶ καλλιέργειαν ἰδίως τῶν ἐλαιῶν, καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἐνταῦθα γίνεται κατ' ἔτος (1 καὶ 2 Αὐγούστου) μεγάλη ἐμποροπανήγυρις τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς. Κ. Μ. Κ.

Ἀνδρονιώτης, *Πάνος*. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἠλείας. Ἀναφέρεται ὡς ὑποχιλίαρχος τῷ 1825. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν περιελήφθη ὡς ὑπολοχαγὸς τῆς Φάλαγγος. Γ. Δ. Κ.

Ἀνδρονόπουλος, *Βασίλειος*. Ψευδώνυμον ὑπὸ τὸ ὁποῖον καὶ μόνον ἦτο γνωστὸς καθ' ὅλον τὸ μακροχρόνιον θεατρικὸν του στάδιον ὁ ἐξ Αἰγίου καταγόμενος ἠθοποιὸς *Β. Καλλιμαχόπουλος*, ὅστις κατ' ἀρχὰς τὸ μεταχειρίζετο μόνον ὁσάκις, τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐξετέλει τὴν θητείαν του ὡς στρατιώτης ἐν τῇ φρουρᾷ Ἀθηνῶν, ἐλάμβανε κρυφίως μέρος εἰς τὰς τότε (1856—57) διδομένας ἐν Ἀθήναις παραστάσεις. Μετὰ τὴν ἀφυπηρέτησίν του ὅμως ἐκ τοῦ στρατοῦ, ὅταν ἐγκατέλειψε τὴν πατρικὴν στέγην καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδοθῇ ὁριστικῶς πλέον εἰς τὸ θέατρον, παρήτησε διὰ παντὸς τὸ πατρικόν του ὄνομα, καὶ ἐκράτησε τὸ ψευδώνυμον του, δι' οὓς λόγους ὁ ἴδιος ἀναφέρει ἐν ἐπιστολῇ ἣν ἀπηύθυνεν ἐκ Πειραιῶς πρὸς τοὺς ἐν Αἰγίῳ γονεῖς του καὶ εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς λέγει:

Digitized by Google

«Ἀκατανίκητος πρὸς τὸ θέατρον κλίσις μὲ ὤθησε νὰ ἐγκαταλείψω τὸ πατρικόν μου σπίτι καὶ νὰ φύγω μακρὰν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου, ἐλπίζω, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, νὰ συνεχίσω τὸ ὡραῖον τῶν προγόνων μας ἔργον, οἵτινες διὰ τοῦ θεάτρου ἠλέκτριζον τὰς ψυχὰς τῶν συγχρόνων των. Ἐπειδὴ γνωρίζω ποίαν ἰδέαν ἔχετε σεῖς καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων περὶ θεάτρου καὶ ἠθοποιῶν, καὶ ἰδίως περὶ ἠθοποιῶν, διὰ νὰ μὴ προσβάλω τὸ οἰκογενειακόν μας ὄνομα—καίτοι ἐγὼ νομίζω ὅτι τὸ τιμῶ μᾶλλον—πρώτη μου φροντὶς ἦτο νὰ τὸ ἀλλάξω. Ἐὰν ποτὲ μάθετε, καὶ θὰ τὸ μάθετε ταχέως, εἶμαι βέβαιος, ὅτι κάποιος Ἀνδρονόπουλος δρέπει δάφνας ἀπὸ σκηνῆς, αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ υἱός σας, ὅστις διὰ τῆς παρούσης του ζητεῖ τὴν εὐχήν σας πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἔργου του».

Εἷς Κεφαλλὴν πλοίαρχος ἐδέχθη νὰ μεταφέρῃ αὐτὸν εἰς Κων)πολιν ἄνευ πληρωμῆς ναύλου, ἀντὶ τοῦ ὁποίου ὁ Ἀνδρονόπουλος ὑπεχρεώθη ν' ἀπαγγέλλῃ κατὰ τὸν πλοῦν ὅσους μονολόγους ἐκ τῶν ἡρωικῶν δραμάτων εἶχεν ἄλλοτε ἀποστηθίσει. Μετὰ δωδεκαήμερον ταξίδιον ὁ Ἀνδρονόπουλος ἐξῆλθεν εἰς Κων)πολιν, ὅπου μετ' ὀλίγον ἐπεδόθη εἰς ἀναζήτησιν τῶν μελλόντων συναδέλφων του μεθ' ὧν, φαίνεται, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ εὑρίσκετο εἰς συνεννοήσεις. Πῶς καὶ πότε τοὺς ἀνεκάλυψε δὲν περιέσωσαν τὰ χρονικά, ἐξ ὧν μόνον βεβαιοῦ-

Ἀνδρονόπουλος Βασίλειος.

ται, ὅτι τὴν πρώτην ἀπὸ σκηνῆς ἐλευθέραν πλέον ὡς τακτικοῦ ἠθοποιοῦ ἐμφάνισίν του ἔκαμεν ἐν Κων)πόλει τῷ 1858 μετ' ἄλλων ἠθοποιῶν καὶ ἐρασιτεχνῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ πρῶτον τότε ἀνελθὼν τὴν σκηνὴν Γεώργ. Νικηφόρος, ὁ Διον. Ταβουλάρης, ὁ Ἰωάν. Μαρκεζίνης, ὁ Εὐάγ. Λούντζης, ὁ Ἀνδρ. Τζάλας, ὁ Τάσης Μπαμπᾶκος καὶ ἡ Σμαράγδα Σιρμακέζη, ἡ μήτηρ τῆς Ἀρτέμ. Ζάμπου. Πάντες οὗτοι, μετ' ἄλλων τινῶν νέων, ἔδιδον τότε σποραδικῶς παραστάσεις εἰς τὸ κατὰ τὴν συνοικίαν Γαλατᾶ καφενεῖον «τῶν Πουλιῶν», κληθὲν οὕτω διὰ τὴν πληθὺν τῶν πελαργῶν καὶ ταῶν οἵτινες ἐτρέφοντο ἐν τῷ εὐρυτάτῳ αὐτῷ κήπῳ. Αἱ ἐν τῷ καφενείῳ αὐτῷ δοθεῖσαι μέχρι τοῦ 1860 παραστάσεις, καίτοι ἐκθύμως ὑπεστηρίζοντο ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, οὐχ ἧττον μόνον ὡς δοκιμαστικαὶ τοιαῦται δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσι, καθόσον τὸ ἑλληνικὸν θέατρον ἤρξατο κυρίως ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν Ἰούνιον τοῦ 1860, ὅτε, συμπληρωθεὶς ὁ ἐρασιτεχνικὸς σχεδὸν θίασος δι' ἠθοποιῶν ποιᾶς τινος πείρας, οἷοι ἦσαν τότε ὁ Μιλτ. Πανᾶς καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Σοφία, ἡ μετέπειτα σύζυγος τοῦ Διον. Ταβουλάρη, καὶ ὁ Δημοσθένης Μισιτζῆς, ἤρχισε δίδων παραστάσεις ἐν τῷ περικαλλεῖ θεάτρῳ Ναούμ. Ἡ πρώτη παράστασις τοῦ οὕτω καταρτισθέντος θιάσου ἐδόθη τὴν 14 Ἰουνίου 1860 καθ' ἣν ἐδιδάχθη ὁ «Ὀρέστης» τοῦ Ἀλφιέρη.

Μετὰ τὴν πρώτην αὐτὴν παράστασιν καθ' ἣν τὰ χειροκροτήματα τοῦ συρρεύσαντος πλήθους ἐμερίσθησαν ἐξ ἴσου ὅ τε Ἀνδρονόπουλος καὶ ὁ Πανᾶς, ὁ πρῶτος ἔπαιξε κατόπιν μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας τὸν «Ἀριστόδημον» τοῦ Μόντι καὶ οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς ἐπιτυχῆ διερμήνευσιν τῶν ἔργων τοῦ Ζωηροῦ πασᾶ: «ὁ ἀπόγονος τοῦ Τιμολέοντος» καὶ «οἱ τριακόσιοι». Ἔκτοτε ὁ Ἀνδρονόπουλος ἔμεινε μέχρι τοῦ 1863 ἐν Κ)πόλει, συμμετέχων τῶν διαφόρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θιάσων, ὧν πάντοτε ἀπετέλει ἓν τῶν κυρίων προσώπων, πλὴν βαρυνθεὶς τὰ χειροκροτήματα «τῶν αὐτῶν πάντοτε, ὡς ἔλεγε, προσώπων», ἐγκατέλειψε τὴν Κ)πολιν καὶ μετέβη εἰς Γαλάτσι τῆς Βλαχίας, ὅπου μετὰ τοῦ Διον. Ταβουλάρη ἔπαιξε τὸν ἀγαπητόν του καθ' ὅλον τὸν μετέπειτα βίον του «Σαοὺλ» τοῦ Ἀλφιέρη καὶ τὸν «Οἰδίποδα» τοῦ Βολταίρου. Ἐκεῖθεν, μὲ ἴδιον πλέον θίασον, ἐπὶ ὁλόκληρα ἔτη ἐπεσκέφθη πᾶσαν πόλιν καὶ πολίχνην τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἔνθα ἠδύνατο ν' ἀκουσθῇ ἡ ἑλληνικὴ φωνή, φθάσας καὶ μέχρι τοῦ Ἄστεως τοῦ Λονδίνου ὅπου τῷ 1879 μὲ πρόχειρον θίασον, ὃν κατήρτισεν, ὅπως αὐτὸς μόνον ἤξευρεν, ἔπαιξε τὸν «Σαοὺλ» καὶ τὸν «Ἀθανάσιον Διάκον». Ἀπὸ τὸ Λονδῖνον μετέβη εἰς Μάντζεστερ καὶ ἔπαιξε τίποτε ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν... Ὀθέλλον, καταπλήξας τοὺς Ἄγγλους, ὡς γράφει ἡ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐγχώριος ἀγγλικὴ ἐφημερὶς «Μῶμος», ἥτις καὶ ἐδημοσίευσεν ὁλοσέλιδον τὴν εἰκόνα τοῦ Ἕλληνος καλλιτέχνου, ἧς ἀντίγραφον ἐν μικρογραφίᾳ εἶναι ἡ ὧδε δημοσιευομένη.

Μετ' ὀλίγον ἡ φωνὴ τοῦ Ἀνδρονοπούλου ἠκούετο ἐν Βιέννῃ καὶ κατόπιν ἐν Τεργέστῃ. Ἐκεῖθεν ἐπεσκέφθη πᾶσαν τῆς Τουρκίας γωνίαν, καταλήξας εἰς Θεσσαλονίκην ἔνθα, θέλων νὰ ἐνθουσιάσῃ τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμόν, ὅστις οὐδὲν ἑλληνικὸν ἔργον εἶχεν ἴδει ἀπὸ σκηνῆς λόγῳ τῆς αὐστηρᾶς τουρκικῆς λογοκρισίας, κατώρθωσε νὰ μεταβάλῃ κρύφα τὰς ἀποθήκας μεγαλεμπόρου τινὸς Ἕλληνος εἰς πρόχειρον θέατρον καὶ ἐκεῖ, ἐνώπιον πλήθους Ἑλλήνων, μεταμφιεσθέντων εἰς ἐργάτας τῶν ἀποθηκῶν, ἔδωσεν ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἑβδομάδα τὸν «Ῥήγαν τὸν Φεραῖον» τοῦ Ζαμπελίου.

Ἀπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις σκηνῆς σπανιώτατα ἐνεφανίσθη ὁ Ἀνδρονόπουλος, διότι ἐφρόνει ὅτι ἡ θέσις του ἦτο ἐκεῖ ὅπου οἱ *ἀδελφοί του*, ὡς ἔλεγεν, ἐστέναζον ὑπὸ τὸν βαρὺν τῆς δουλείας ζυγόν, διὰ τοῦτο καὶ πολλάκις ἐπανελάμβανε: «ἐγὼ μαζὺ μ' αὐτοὺς θὰ πεθάνω», ὅπερ καὶ συνέβη, καθόσον ὁ πατριώτης ἠθοποιὸς ἀπεβίωσεν ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1897.

Ὁ Ἀνδρονόπουλος, ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, εὔστροφος, μὲ μακρὰν κυματίζουσαν τὴν κόμην ὑπὸ τὸν αἰώνιον ὑψηλὸν αὐτοῦ πῖλον, μὲ τὸ μειδίαμα πάντοτε εἰς τὰ χείλη, ἀνοικτόκαρδος καὶ ἀνοικτοχέρης, οὐδένα ποτὲ μισήσας καὶ παρ' ὅλων ἀγαπηθείς, δραματικὸς συγγραφεὺς κατὰ τὰς ὥρας σχολῆς του—ἔγραψε τέσσαρα δράματα: τὴν «Μακρυνίτσαν», τὸν «δολοφόνον», «τὸ φάσμα τοῦ Μοντεφόρτου» καὶ «τὸ ἔγκλημα ἐπὶ ἐγκλήματος»—δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ διεκδικήσῃ τίτλον μεγάλου ἠθοποιοῦ προαγαγόντος τὴν τέχνην ἐν Ἑλλάδι, οὐχ ἧττον ὅμως δικαιωματικῶς τοῦ ἀνήκει ὁ τίτλος τοῦ μεγάλου farceur τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς, εἰς τὴν ῥάχιν μάλιστα τοῦ ὁποίου ἐφορτώθησαν ὑπὸ τῶν συναδέλφων του καὶ ἄλλων ἀνεκδοτολόγων, ὄχι μόνον ὅσα ἀστεῖα διεπράχθησαν ὑπὸ ἠθοποιῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἄλλα ἀκόμη ἀλλόγλωσσοι ἠθοποιοὶ διέπραξαν πολὺ πρὶν γεννηθῇ ὁ Ἀνδρονόπουλος. Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

Ἀνδρόνου, Μανουήλ. Ἱερεὺς καὶ ἄριστος ἁγιογράφος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, γεννηθεὶς καὶ ζήσας ἐν Ναυπλίῳ. Οὗτος ἐζωγράφησεν ἐν ἔτει 1653 τὸν ἀνακαινισθέντα τότε ναὸν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἐν Καλαβρύτοις, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῆς σῳζομένης μέχρι σήμερον ἐπιγραφῆς ἄνωθεν τῆς μεγάλης πύλης τοῦ Νάρθηκος πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τούτου. Θ. Σ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνδροπάδαι, οἱ (Andropada) *[Ζῳολ.]*. Πτηνὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *θυμελιδῶν*, ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ ῥάμφος εἶναι πεπιεσμένον κατὰ τὴν βάσιν του καὶ ὀδοντωτὸν κατὰ τὸ ἄκρον του καὶ τὸ ἄκρον τῆς ἄνω σιαγόνος. Ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς, παρὰ τὰς ὀπὰς τῶν ῥωθώνων καὶ τῆς γωνίας τοῦ στόματος, ἐκφύονται σκληραί τινες τρίχες. Οἱ πόδες εἶναι λίαν βραχεῖς, αἱ πτέρυγες ἀπεστρογγυλωμέναι καὶ τὰ ἄκρα των φθάνουσι ἀκριβῶς μέχρι τῆς βάσεως τῆς οὐρᾶς. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ πτερώματός των εἶναι πρασινοελαιώδης μὲ φαιὰς ἀποχρώσεις. Τὰ κυριώτερα εἴδη τῆς οἰκογενείας εἶναι: *ἀνδροπάδων ὁ ἀνεπιτήδειος* (andropadus importunus), ἀπαντῶν εἰς τὰ δάση τῆς κεντρῴας Ἀφρικῆς, *ἀνδροπάδων ὁ ξανθίζων* (andropadus flavescus), ἀπαντῶν εἰς τὴν Ζανζιβάρην· καὶ *ἀνδροπάδων ὁ κυρτόρραμφος* (andropadus curvirostris) ἀπαντῶν εἰς τὸ Κογκό. Δ. Ν. Π.

ἀνδρόπαις (ὁ),—*αιδος*· παῖς ἀνδρὸς φρόνησιν ἢ ἀλκὴν ἔχων.

Ἀνδρόπλουτος. Ὁ σύγχρονος τοῦ Χρυσοστόμου Παλλάδιος ἐπίσκοπος Ἑλενουπόλεως ἐν Βιθυνίᾳ ὁμιλῶν περὶ τῶν τριῶν κυριῶν τῆς αὐλῆς, αἵτινες ἡγοῦντο τοῦ κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου πολέμου, ἤτοι τῆς Μάρσας τοῦ Προμότου, τῆς Καστρικίας τοῦ Σατορνίνου καὶ τῆς Εὐγραφίας, λέγει: «Χῆραι μέν, *ἀνδρόπλουτοι* δὲ (ἤτοι ἔχουσαι σχέσεις μετὰ πολλῶν ἀνδρῶν), ταραξάνδριαι καὶ ἀνασείστριαι». (*Παλλαδίου* Διάλογος ἱστορικὸς... περὶ βίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου ἐν *Migne* Ἑλ. Πατρ. 47, 16· πρβλ. καὶ σ. 27). Δ. Σ. Μ.

ἀνδροποιός (ὁ, ἡ),—*όν* (τό)· ὁ ποιῶν, ὁ ἀπεργαζόμενος ἄνδρας γενναίους: «ἀνδροποιὸν διήγημα», «ἀνδροποιὸς ἐκπαίδευσις». Β. Φ.

Ἀνδρόπομπος *[Μυθολ.]*. Ἀπόγονος τοῦ Νηλείδου Περικλυμένου, ἀδελφοῦ τοῦ Νέστορος, καὶ πατὴρ τοῦ Μελάνθου, ὅστις ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Δωριέων ἐκ τῆς Πύλου μετὰ τῶν ἄλλων Νηλειδῶν (οἵτινες ἐγένοντο οἱ γενάρχαι τῶν Ἀλκμεωνιδῶν καὶ Παιονιδῶν) κατέφυγε μετ' αὐτῶν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα καὶ βασιλεὺς ἔγινεν ἀφαιρέσας τὸ ἀξίωμα αὐτὸ ἀπὸ τὸν ἔσχατον τῶν Θησειδῶν βασιλέων Θυμοίτην. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνδροπρεπὴς (ὁ, ἡ),—*ές* (τό)· ὁ πρέπων εἰς ἄνδρα γενναῖον, ἀνδρικός, ἀρρενωπός.—Ἐπίρρ. *ἀνδροπρεπῶς*.

ἀνδροπώγων (Andropogon) *[Βοτ.]*. Φυτὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστιδῶν*, συγγενῆ πρὸς τὸ *σόργον*. Ἐν Ἑλλάδι ἀπαντῶνται *ἀνδροπώγων ὁ δίσταχυς*, *ἀνδροπώγων ὁ ἴσχαιμος*, *ἀνδροπώγων ὁ λάσιος* καὶ *ἀνδροπώγων ὁ γρύλλος*, κοιν. *ἀλιφάδι*, *λεμιθι*. Αἱ ῥίζαι του χρησιμοποιοῦνται πρὸς κατασκευὴν ψηκτρῶν. Ἐπίσης τὸ *σόργον* ἢ *ἀνδροπώγων ὁ χαλέπιος* (Sorghum ἢ Andropogon Halepense) κοιν. *βίλιουρας*, *καλαμάγρα*, χρησιμεῦον καὶ ὡς τροφὴ τῶν ζῴων. Εἰς πολὺ νεαρὰν ἡλικίαν εἶναι δηλητηριῶδες διὰ τοὺς βόας (*βιλιουριάζονται*). Ἕνεκα

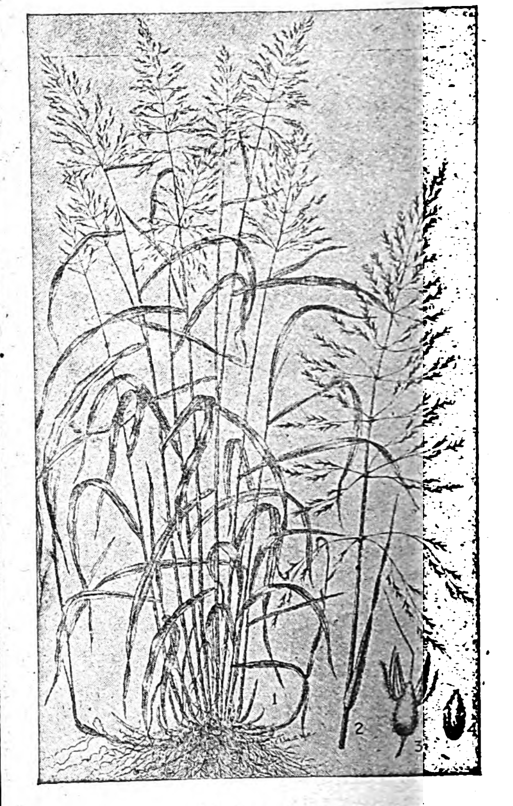

Ἀνδροπώγων.

[1) Φυτόν. 2) Στάχυς. 3) Ἔλυτρον, περιβάλλον δύο ἄνθη στεῖρα καὶ ἓν γόνιμον. 4) Ἔλυτρον γονίμου ἄνθους.]

τῶν ἰσχυροτάτων ῥιζωμάτων του ἀποβαίνει καὶ δυσεξόντωτον ζιζάνιον. Παραλλαγὴ αὐτοῦ ἄνευ ῥιζωμάτων εἰσήχθη ἐν Ἀμερικῇ ἐκ τοῦ Σουδάν, ὡς καλλιεργούμενον κτηνοτροφικὸν φυτὸν ἀντέχον εἰς τὴν ξηρασίαν. Σ. Π.

Ἄνδρος (ὁ) *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀνίου ἤ, κατ' ἄλλους, τοῦ Ῥαδαμάνθυος, περίφημος μάντις ἐλθὼν καὶ κατοικήσας εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν Ἄνδρον, κατόπιν δὲ μεταβὰς εἰς τὸ ὄρος τῆς Ἴδης, ὅπου ἔκτισε τὴν *Ἄντανδρον* (βλ. καὶ **Ἄνδρος**—*ἱστορ.*).

Ἄνδρος. Ἡ βορειοτάτη νῆσος τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Κυκλάδων, ἀναδύουσα μεταξὺ τῶν νήσων Εὐβοίας καὶ Τήνου. Ἀπὸ τῆς πρώτης μὲν χωρίζεται διὰ τοῦ διέκπλου τοῦ *Καφηρέως* (Κάβο ντ' Ὄρο), πλάτους 6 περίπου ναυτ. μιλλίων, ἀπὸ τῆς ἄλλης δὲ διὰ τοῦ διαύλου τοῦ *Στενοῦ* ἢ *Αὐλῶνος*, πλάτους $^{3}/_{5}$ τοῦ μιλλίου.

— [ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ Ἄνδρος ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες. Τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 41 χμτρ. καὶ τὸ μέγιστον πλάτος αὐτῆς τὰ 16 τοιαῦτα (κατὰ Philippson). Ἔχει ἐμβαδόν, κατὰ *Strelbitzky*, 405 τετρ. χμτρ. (κατὰ *Wisotzky* καὶ *Κοτσοβίλλην* 382) καὶ περίμετρον τῶν παραλίων, ἅτινα ἔχουσιν οὐκ ὀλίγας ἀκτογραφικὰς ἀνωμαλίας, 60 περίπου ναυτ. μιλλίων. Ἡ γεωδαισιακὴ θέσις της καθορίζεται διὰ τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τοῦ ὄρους Πετάλου (1003 μ.) ὡς ἑξῆς: Β. πλάτ. 37°51'2'' καὶ μῆκ. 1°8'32'' ἀνατολ. τοῦ Μεσημβρινοῦ τῶν Ἀθηνῶν, ἤτοι 22°34'43'' ἀνατολ. τοῦ Γρήνουϊτς.

Ἀκρωτήρια: Τὰ κυριώτερα ἀκρωτήρια τῆς νήσου εἶναι ὁ *Καμπανός*, τὸ βορειότερον πάντων, τὸ *Ἀρτεμίδι* εἰς τὸ ΒΑ μέρος, ἡ *Γρηά*, τὸ ἀνατολικώτερον, ὅπερ μετὰ τοῦ εἰς τοὺς ἐν τῇ δυτικῇ ἀκτῇ ἀντίποδάς του εὑρισκομένου τοιούτου *Διακόφτι* ἀποτελοῦσι τὰ ἄκρα τοῦ πλατυτέρου τμήματος τῆς νήσου, ὁ *Ἀκαμάτης*, ὁ *Κάτω Κόσμος*, τὸ *Στενό*, ἡ νοτιωτέρα ἐσχατιὰ τῆς Ἄνδρου, τὸ *Κακογκρέμι*, ὁ *ἅγιος Σώστης* καὶ τὸ *Περιστέρι*. ἐπὶ

Digitized by Google

τῆς δυτικῆς πλευρᾶς αὐτῆς. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι πλεῖστα ὅσα μικρότερα, ἅτινα σημειοῦνται εἰς τὸν παρατιθέμενον χάρτην τῆς νήσου. Εἰς τὰ ἀκρωτήρια *Γρηὰ* καὶ *Φάσσα* εἰσὶν ἐγκατεστημένοι φάροι, λειτουργοῦντες ὁ μὲν ἀπὸ τοῦ 1914, ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ 1856. Ὁ τῆς Γρηᾶς εἶναι περιστροφικὸς ἐρυθροῦ σταθεροῦ φωτὸς ἐναλλάσσοντος πρὸς ἐρυθρὰν ἀναλαμπὴν φωτοβολίας 14 μιλλίων, ὁ τῆς Φάσσης δ' ἐσχάτως μάλιστα ἀνανεωθεὶς εἶναι λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς διὰ πυρακτώσεως ποικιλλομένου ὑπὸ λευκῆς ἀναλαμπῆς, φωτοβολίας 60 μιλλίων.

Ὅρμοι—Λιμένες: Λιμένα φυσικὸν ἡ Ἄνδρος ἔχει μόνον τὸν τοῦ *Γαυρείου*, κείμενον πρὸς Δ τοῦ βορείου τμήματος αὐτῆς καὶ προσβαλλόμενον ὑπὸ τῶν ΝΔ ἀνέμων. Οἱ λεγόμενοι λιμένες τῆς *Ἄνδρου* (ἢ *Κάστρου*) καὶ τοῦ *Κορθίου* εἶναι ὅρμοι ἀναπεπταμένοι, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος προφυλάσσεται ἀνεπαρκῶς διὰ μικροῦ κυματοθραύστου μώλου (βλ. λ. Ἄνδρος *πόλις*), ὁ τοῦ *Μπατσίου* δὲ ἀποτελεῖ μικρὸν ἀγκυροβόλιον.

Ὄρη: Τὴν νῆσον ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον διασχίζουσι τέσσαρες σειραὶ ὀρέων, βαίνουσαι κατὰ διάταξιν σχεδὸν παράλληλον καὶ καθέτως τῷ κατὰ μῆκος ἄξονι τῆς νήσου. Τὰ ὄρη ταῦτα τερματίζοντα ἔνθεν καὶ ἔνθεν πρὸς τὴν θάλασσαν, σχηματίζουσι τὰ μεγαλύτερα τῆς νήσου ἀκρωτήρια, ἐμφανίζουσι δὲ πολλαχοῦ αἱ παραθαλάσσιαι κλιτύες αὐτῶν, ἰδίως αἱ πρὸς Β καὶ ΒΑ, ἀπόκοπα καὶ σπηλαιώδη πλήρη σπιλάδων καὶ χοιράδων, γέμοντα κρημνῶν καὶ ἀπορρώγων βράχων. Αἱ κάθετοι τῷ ἄξονι τῆς νήσου ὀροσειραὶ εἶναι αἱ:

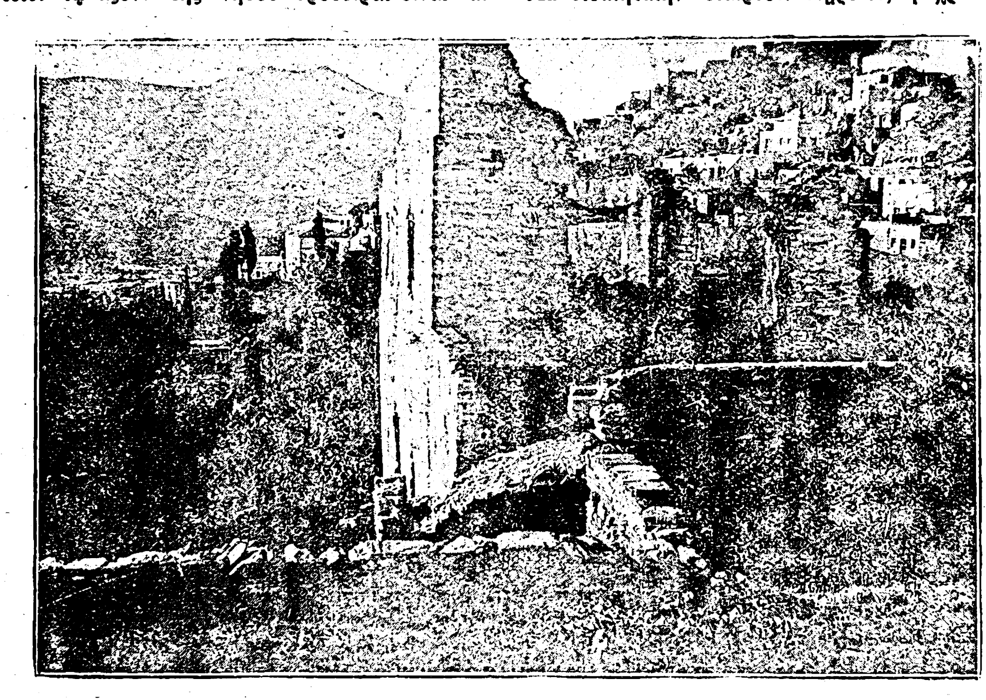

Ἡ ἐν τῇ περιφερείᾳ Κορθίου πλαγιὰ τῶν Ἀηδονίων.

[Φωτογρ. Ἀνδρ. Κακκώνη.]

Ἅγιοι Σαράντα (714 μ.), *Πέταλον* (1003 μ.) καὶ *Κουβάρα* (975 μ.), *Γερακῶνες* (760 μ.) καὶ *Ράχη* (κορυφὴ *Προφήτης Ἠλίας* 686 μ.). Μικρότερα δ' ὄρη καὶ βουνοὶ ὑπάρχουσι πολλὰ ἐν τῇ νήσῳ, σημειούμενα ἐν τῷ χάρτῃ.

Ὕδατα: Ἡ Ἄνδρος ἀρδεύεται ὑπὸ πλουσιωτάτου δικτύου ῥεόντων ὑδάτων—διὰ τοῦτο τὸ πάλαι ὠνομάζετο καὶ *Ὑδροῦσσα*—,ἀπαντωμένων πηγῶν καὶ ῥείθρων εἰς ἄπειρα σημεῖα αὐτῆς. Ποταμοὺς μεγάλους δὲν ἔχει, εἰμὴ μικρὰ ῥεύματα καὶ χειμάρρους, οἵτινες μόνον κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας διογκοῦνται. Τοιούτους σημειοῦμεν τὸν *Ἄχλαν*, πηγάζοντα ἐκ τοῦ Πετάλου καὶ ἐκχυνόμενον παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Γρηά, τὸν *Ἀρνιπόταμον*, ἐκβάλλοντα εἰς τὸν ὅρμον τῆς Λεύκας πρὸς ΒΑ, τὸν σχεδὸν παράλληλον αὐτῷ *Σεληνίτην*, τὰ περίπου παράλληλα ἀλλήλοις ῥεύματα τῶν *Λιβαδίων* καὶ *Λουριῶν*, ἐκχυνόμενα ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς πόλεως Ἄνδρου, καὶ τὰ *Διποτάματα*, ποταμίσκον σχηματιζόμενον ἐκ τῆς συμβολῆς δύο ῥευμάτων, ἐκχυνόμενον δὲ κάτωθι τοῦ χωρίου Συνετή, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Λύδι καὶ Κούρβουλο.

Τὰ πηγαῖα ὕδατα τῆς Ἄνδρου ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος εἶναι ἄριστα, ὡρισμένων δὲ πηγῶν αὐτῆς ἐνέχουσι μεταλλικὰ συστατικὰ μετὰ ἰαματικῶν ἰδιοτήτων, ὡς π. χ. τὰ τῆς *Σαρίζης*, τῆς *Ἁγ. Εἰρήνης*, τοῦ *Ζαννάκη*, τοῦ *Ἀλασᾶ* κλπ.

Νησῖδες; Περὶ τὴν Ἄνδρον ὀλίγαι νησῖδες ὑπάρχουσι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκατοίκητοι. Αἱ μεγαλύτεραι εὕρηνται πρὸ τοῦ λιμένος Γαυρείου καὶ φέρουσι τὴν γενικὴν ὀνομασίαν *Γαυρειονήσια* καὶ τὰς εἰδικὰς *Ἀλιδονῆσι, Καπητήτα, Λαγωνῆσι, Μεγάλο Νησί, Πλάτη* καὶ *Πρασονῆσι*. Παρὰ ταύτας ἀναδύουσι σκόπελοί τινες καὶ ὕφαλοι καλούμενοι *Βουβή, Ρῶσσα, Τουρλίτης* καὶ *Τουρχίνα*. Ἐπίσης σημειοῦμεν τὸ ἑνούμενον διὰ γεφύρας μὲ τὴν πόλιν Ἄνδρου νησύδριον *Μέσα Κάστρον* (βλ. καὶ λ. Ἄνδρος, *πόλις*)—περὶ τὸ ὁποῖον ὑπάρχει πλῆθος σκοπέλων καὶ ὑφάλων, ἐν οἷς ὁ *Τουρλίτης*, ἐφ' οὗ φανός,—τὴν ἔναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Γρηὰ νησῖδα *Θεοτόκον* καὶ τὰς τόσον περὶ αὐτὸ βραχονησῖδας *Τραγοπήδημα, Κέλανδρο, Γρηὰ* καὶ *Ἀγκινάρα*, ὅσον καὶ τὰς βορειότερον *Βουβὴ Ξέρα* καὶ νοτίως ἐντὸς τοῦ κολπίσκου τοῦ Κορθίου τὸ *Γρηᾶς τὸ πήδημα*. Τινὲς περιλαμβάνουσιν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἄνδρου καὶ τὴν ΒΑ αὐτῆς εἰς ἀπόστασιν 23 μιλλίων ἀπέχουσαν ἡφαιστειογενῆ μονήρη βραχονησῖδα *Καλόγερος*.

Κλῖμα: Τὸ κλῖμα τῆς Ἄνδρου εἶναι ὑγιεινότατον, εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλεται τὸ εὔρωστον καὶ μακρόβιον τῶν κατοίκων αὐτῆς. Κατὰ τὸ θέρος ἡ ἐν τῇ νήσῳ διαμονὴ εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐχάριστος καὶ τερπνή, εἰς τοῦτο δὲ συντελοῦσιν αἱ σπάνιαι φυσικαὶ καλλοναὶ τῆς νήσου. Τὸν χειμῶνα αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ τῶν ὀρέων, αἵτινες συνήθως εἶναι καὶ ὁμιχλώδεις, καλύπτονται ὑπὸ χιόνος, ἡ ὁποία ἐνίοτε καλύπτει καὶ πεδινὰ σημεῖα. Αἱ βροχαὶ εἶναι συχναί, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν γεωργίαν· χαρακτηριστικὸν ὅμως τῆς νήσου εἶναι οἱ ἄνεμοι, ἰδίως βόρειοι, οἵτινες πνέουσι τὸν χειμῶνα μετ' ἐξαιρετικῆς σφοδρότητος, τὸ δὲ θέρος οἱ ἐτησίαι, ἐνίοτε ἐπίσης ἰσχυροί.

[ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ νῆσος Ἄνδρος ἀποτελεῖ τὴν ὁμώνυμον ἐπαρχίαν τοῦ νομοῦ Κυκλάδων καὶ διαιρεῖται εἰς 24 Κοινότητας. Κατὰ τὴν πρὸ τοῦ 1912 διοικητικὴν διαίρεσιν διῃρεῖτο, μέχρι μὲν τοῦ 1878, εἰς τρεῖς δήμους, ἔκτοτε δ' εἰς τέσσαρας (βλ. κατωτέρω).

Πληθυσμός: Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 οἱ κάτοικοι τῆς Ἄνδρου ἀνήρχοντο εἰς 16895, (8168 ἄρρενες καὶ 8727 θήλεις) ἀπαρτίζοντες 4149 οἰκογενείας. Εἰς τούτους προσθετέοι ἕτεροι 875 πρόσφυγες (ἄρρενες 343, θήλεις 532) ἀπογραφέντες τῷ 1923. Συνεπῶς ὁ πραγματικὸς πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀναβιβάζεται σήμερον εἰς τοὺς 17.770 κατοίκους. Τὴν ἀπὸ τοῦ 1848 μέχρι σήμερον ἐξέλιξιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου δίδουσιν οἱ ἑξῆς ἀριθμοὶ τῶν ἐπισήμων ἀπογραφῶν.

Τῷ 1848	κάτοικοι	20.586.—		
» 1853	»	21.000.—	(διαφορὰ	+ 494)
» 1856	»	22.384.—	(»	+ 17 8)
» 1861	»	18.376.—	(»	— 4008)
» 1870	»	19.674.—	(»	+ 1298)
» 1879	»	22.562.—	(»	+ 2888)
» 1889	»	18.148.—	(»	— 4414)
» 1896	»	18.809.—	(»	+ 661)
» 1907	»	18.035.—	(»	— 774)
» 1920	»	16.895.—	(»	— 1140)
» 1923 προσθ.	προσφύγ.	17.770.—	(»	+ 875)

Ἤτοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἄνδρου ἀπὸ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1848 μέχρι τῆς τελευταίας τοιαύτης ὑπέστησαν μείωσιν κατὰ 2816 κατοίκους καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ 1856 τοιαύτην κατὰ 4614. Ἀριθμοὺς ἐπὶ τοῦ κατὰ παλαιότερα ἔτη πληθυσμοῦ τῆς Ἄνδρου δίδουσι περιηγηταί τινες τοὺς κάτωθι: τῷ 1576 *(Θεοδόσ. Ζυγομαλᾶς)* κάτ. 10.000, τῷ 1655 *(J. Thévenot)* κάτ. 6.000, τῷ 1687 *(B. Randolph)* κάτ. 3 000, τῷ 1895 *(V. Coronelli)* κάτ. 5000, τῷ 1698 *(R. Sauger)* κάτ. 6.000, τῷ 1770 *(Pasch Van Krienen)* κάτ. 10.000, τῷ 1800 *(G. Olivier)* κάτ. 12.000 καὶ τῷ 1821 κάτ. 16.000.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν νόμιμον πληθυσμὸν τῆς νήσου, οὗτος κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 ἀνέρχεται τοὺς 29733 δημότας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 13513 ἀποδημοῦσι.

Διοικητικὴ διαίρεσις: Πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς κοινοτικῆς διοικήσεως ἡ ἐπαρχία Ἄνδρου διῃρεῖτο εἰς τοὺς τέσσαρας δήμους: *Ἄνδρου, Κορθίου, Γαυρείου* καὶ *Ἄρνης*, τοῦ τελευταίου μεταγενεστέρως συσταθέντος, τέμνοντας τὴν νῆσον κατὰ ζώνας σχεδὸν παραλλήλους. Ἤδη αὕτη διαιρεῖται εἰς 24 κοινότητας, τὰς ἑξῆς (ἀναγραφομένας κατὰ περιφερείας τέως δήμων σημειουμένων ἐν παρενθέσει τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὰς συνοικισμῶν):

α') Ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἄνδρου (περιλαμβανούσῃ τὸ μεταξὺ Πετάλου καὶ Γερακώνων τμῆμα τῆς νήσου) κοινότητες: 1) *Ἄνδρου* (Ἄνδρος, Βραχνοῦ, Λιβάδια), 2) *Ἀποικίων* (Ἀπατούρια, Κατακαλαῖοι, Κατασυρτή, Σάριζα, Τρικόλι, Μονὴ Ἁγ. Νικολάου), 3) *Βουρκωτῆς* (Βουρκωτή), 4) *Λαμύρων* (Ἀψηλοῦ, Λάμυρα, Μεσαθοῦρι, Στραπουργιές), 5) *Μεσσαριᾶς* (Ἀλαδινοῦ, Ζαγανιάρι, Καψορράχες, Κουμανή, Κουρέλι, Μαίνητες, Μεσσαριά, Σασᾶ, Φάλκα, Μονὴ Παναχράντου), 6) *Παλαιοπόλεως* (Παλαιόπολις), 7) *Πιτροφοῦ* (Πιτροφός), 8) *Στενιῶν* (Στενιὲς) καὶ 9) *Συνετῆς* (Συνετή), ἔχουσαι ἐν συνόλῳ αἱ 9 αὗται κοινότητες 8.815 κατ.

β') Ἐν τῇ περιφερείᾳ *Κορθίου* (περιλαμβανούσῃ τὸ νοτιώτερον τμῆμα τῆς νήσου μὲ φυσικὸν ὅριον ἀπὸ τοῦ δήμου Ἄνδρου τοὺς Γερακῶνες), κοινότητες: 1) *Καππαριᾶς* (Ἁγ. Μαρίνα, Ἀλαμανιά, Καππαριά), 2) *Κορθίου* (Ἁγ. Ἄννα, Ἀηδόνια, Ἀϊπάτια, Ἀμοναχλειοῦ, Κόρθιον, Μοσχιῶνας, Πίσω Μεριά), 3) *Κοχύλου* (Κοχύλου), 4) *Ὅρμου Κορθίου*, (Ὅρμος, Ρογώ, Χῶνες), καὶ 5) *Παλαιοκάστρου* (Βουνί, Γιαννισαῖο, Ἐπισκοπειό, Λαρδιὰ) ἔχουσαι ἐν συνόλῳ αἱ 5 κοινότητες 4.117 κατοίκους.

γ') Ἐν τῇ περιφερείᾳ *Γαυρείου* (περιλαμβανούσῃ τὸ βορειότερον τμῆμα τῆς νήσου) κοινότητες: 1) *Ἀμολόχου* (Ἀμόλοχος, Φρουσαῖοι), 2) *Ἄνω Γαυρείου* (Ἄνω Γαύρειον, Ξηρόκαμπος, Σχόλη), 3) *Βιταλίου* (Βιτάλι, Λιβάδιζα), 4) *Γαυρείου* (Ἅγ. Πέτρος, Γαύρειον, Γίδαις, Κουμάρι), 5) *Μακροταντάλου* (Βαρίδι, Καλλιβάρι, Παλαιστοῦ, Σιδόντα, Φάσσα), 6) *Φελλοῦ* (Φελλός), ἔχουσαι αἱ 6 κοινότητες συνολικὸν πληθυσμὸν 2697 κατοίκους, καὶ

δ') Ἐν τῇ περιφερείᾳ *Ἄρνης* (περιλαμβανούσῃ τὸ μεταξὺ τῶν περιφερειῶν Γαυρείου καὶ Ἄνδρου τμῆμα τῆς νήσου) κοινότητες: 1) *Ἀπροβάτου* (Ἀπροβάτου), 2) *Ἄρνης* (Ἄρνη, Μπαλαῖοι, Ρεύματα, Τένη), 3) *Κατακοίλου* (Κατάκοιλος) καὶ 4) *Μπατσίου* (Μπατσί, Μονὴ Ἁγίας), ἔχουσαι αἱ 4 κοινότητες συνολικὸν πληθυσμὸν 2,120 κατοίκους.

Θρησκεία—Ἐκπαίδευσις: Ὅλος ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἄνδρου ἀνήκει εἰς τὴν ὀρθόδοξον χριστιανικὴν ἐκκλησίαν, οὐδὲ μιᾶς οἰκογενείας ὑπαρχούσης ἐν αὐτῇ τοῦ δυτικοῦ δόγματος. Ἐκκλησιαστικῶς ἡ νῆσος ἀνήκει εἰς τὴν Μητρόπολιν Σύρου (βλ. κατωτ. *Ἱστορία*).

Ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπαιδεύσεως ἡ Ἄνδρος εὑρίσκεται εἰς ἀρκετὰ καλὴν κατάστασιν. Συνολικῶς εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς νήσου λειτουργοῦσιν ἓν γυμνάσιον ἐν τῇ πόλει Ἄνδρῳ, τρία ἑλληνικὰ σχολεῖα ἐν Ἄνδρῳ, Κορθίῳ καὶ Γαυρείῳ καὶ 41 δημοτικὰ σχολεῖα, ὧν 18 ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἄνδρου, 11 ἐν τῇ Κορθίου, 7 ἐν τῇ Γαυρείου καὶ 5 ἐν τῇ Ἄρνης. Τὸ σύνολον τῶν εἰς τὸ Γυμνάσιον φοιτώντων μαθητῶν ἀνέρχεται τοὺς 115, τῶν εἰς τὰ ἑλληνικὰ τοὺς 298 καὶ τῶν εἰς τὰ δημοτικὰ ὑπερβαίνει τοὺς 2,500. Πρὸ ἐτῶν ἐλειτούργησεν ἐπί τι διάστημα ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ εἰς Μεσσαριάν.

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920 τὰ 62,75% τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τυγχάνουσιν ἐγγράμματοι, ἐνῷ τῷ 1907 ἦσαν τοιοῦτοι τὰ 51,15%.

Ἐπαγγέλματα: Ἐκ τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας τὰ 17% ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, τὰ 5% μὲ ναυτικὰ ἐπαγγέλματα, τὰ 2,5% μὲ τὸ πάσης φύσεως ἐμπόριον καὶ τὰ 5% εἶναι τεχνῖται ἀσχολούμενοι μὲ τὴν σιδηρουργίαν, ξυλουργικήν, οἰκοδομικήν, κλωστοϋφαντουργίαν, ῥαπτικήν, ὑποδηματοποιίαν, ἀρτοποιίαν, ἐλαιοκομίαν καὶ λοιπὰς σχετικὰς τέχνας καὶ βιοτεχνίας, ὧν πολλοὶ διατηροῦσιν ἴδια καταστήματα. Περὶ τὰ 68% τοῦ ὡς ἄνω πληθυσμοῦ ὑπολογίζονται οἱ ἄνευ δεδηλωμένου ἐπαγγέλματος, εἰς οὓς συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ εἰσοδηματίαι, συνταξιοῦχοι, σπουδασταί, μαθηταί, γυναῖκες ἀσχολούμεναι εἰς τὰ οἰκιακὰ κλπ.· οὐχ ἧττον ὅμως ἐκ τούτων οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες εἰς τὰ χωρία ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων των. Περὶ τὰ 2,5% δὲ εἶναι οἱ ἐν τῇ νήσῳ ὑπηρετοῦντες ὑπάλληλοι, στρατιωτικοί, διδάσκαλοι, οἱ ἀσκοῦντες ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα ἐπιστήμονες καὶ οἱ κληρικοί.

Μετανάστευσις: Ἀπὸ ἐτῶν, ὁτὲ μὲν λόγοι οἰκονομικοί, ὁτὲ δὲ ἐπαγγελματικοὶ ἠνάγκασαν πολλοὺς Ἀνδρίους εἴτε νὰ μετοικήσωσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, εἴτε νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς εὐρωπαϊκὰς καὶ ἀμερικανικὰς χώρας.

Digitized by Google

Digitized by Google

Οἱ ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ Ἄνδριοι ἀριθμοῦνται σήμερον εἰς πολλὰς χιλιάδας, ὧν οἱ πλεῖστοι κατέχουσιν ἀξιολόγους ἐν ταῖς ἐπιστήμαις, τῷ ἐμπορίῳ κλπ. καὶ ἐν γένει ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσεις. Ὑπὸ Ἀνδρίων κεφαλαιούχων δεκάδες πάσης φύσεως ἀνωνύμων ἑταιριῶν ἔχουσιν ἱδρυθῆ, πολυάριθμοι δ' ἐμπορικοί, ναυτιλιακοί, χρηματιστικοὶ καὶ βιομηχανικοὶ οἶκοι, ὡς καὶ μικρότερα καταστήματα εἶναι δημιουργήματα τοῦ Ἀνδριακοῦ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας. Οὐχ ἧττον πολυπληθεῖς εἶναι καὶ οἱ ἐργατικοί, διακρινόμενοι ἰδίως εἰς τὰς οἰκοδομικὰς καὶ κηπουρικὰς τέχνας. Κοινωνικαὶ ὀργανώσεις Ἀνδρίων ἀπὸ ἐτῶν ἔχουσιν οὐκ ὀλίγαι συμπηχθῆ, αἵτινες κατὰ διαστήματα ἐνεφάνισαν σημεῖα δράσεως ἐπωφελοῦς οὐχὶ μόνον διὰ τὴν παροικίαν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Ἄνδρον ἐν γένει, ὡς π. χ. ὁ Σύλλογος «*Ἡ Ἄνδρος*», ἡ ἀδελφότης «*Τὸ Κόρθιον*», ὁ «*Σύνδεσμος τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ Ἀνδρίων*», ὁ «*Σύλλογος τῶν Ἀνδρίων*», ὁ «*Σύλλογος τῶν ἐν Πειραιεῖ Ἀνδρίων*» καὶ τελευταίως ὁ «*Ψυχαγωγικὸς Σύνδεσμος Ἀνδρίων*», ὅστις εἶτα μετωνομάσθη εἰς «*Ἕνωσιν Ἀνδρίων*». Ἀξιόλογος παροικία Ἀνδρίων εἶναι καὶ ἐν Σύρῳ, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1880 εἶχεν ἱδρύσει εἰδικὸν σύλλογον διατηρήσασα ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ἐντευκτήριον.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ Ἀνδρίους, πλεῖστοι τούτων, ἰδίως ἐμπορευόμενοι, διαμένουσιν ἐν Ρουμανίᾳ, Τουρκίᾳ (ἄλλοτε πολλοὶ ἐν Κων)πόλει), Αἰγύπτῳ (ἰδίως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ), Ἀγγλίᾳ (ἐν Λονδίνῳ καὶ Κάρδιφφ, ἔνθα ὑπάρχουσι καὶ ἑταιρεῖαι διευθυνόμεναι ὑπὸ Ἀνδρίων), Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ὁλλανδίᾳ κλπ. Ἐπίσης πολυπληθεῖς εἶναι οἱ εἰς Ἀμερικὴν ἐξ Ἄνδρου μετανάσται, δημιουργήσαντες ἐκεῖ μεγάλας ἐπιχειρήσεις συναγωνιζομένας ἐπιτυχῶς ἀμερικανικὰς τοιαύτας.

Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις. — Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἐξεταζομένη ἡ νῆσος Ἄνδρος ἐμφανίζει μέγα ἐνδιαφέρον, καθόσον τυγχάνει μία τῶν ἐπαρχιῶν τῆς χώρας, αἵτινες παίζουσι σημαίνοντα ρόλον ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Ὀρυκτὸς πλοῦτος : Ἐν Ἄνδρῳ ὑπάρχουσι πλεῖστα κοιτάσματα διαφόρων ὀρυκτῶν μεταλλοφόρων καὶ μή. Μεταξὺ τούτων σπουδαιότατα εἶναι τὰ τοῦ σιδήρου καί, ἰδίως, μαγγανίου, ἅτινα καὶ ἐν μέρει διατελοῦσιν ἐν ἐκμεταλλεύσει. Ἐμφανίσεις τῶν πρώτων ἀπαντῶσι κυρίως παρὰ τὸν Ἅγιον Πέτρον, τῶν ἄλλων δ' ἐπὶ τοῦ Πετάλου (Βόρι, Πλατανιστὸς κλπ.), ἐπὶ τῆς Βίγλας—Τούρλας (Ἀψηλοῦ) καὶ παρὰ τὸ Βιτάλι. Μελέται τῶν μαγγανιούχων περιοχῶν διεπίστωσαν πλοῦτον ἐγκλειομένου μεταλλεύματος εἰς ποιότητα ἀρίστην (περιεκτικότης εἰς Mn ὑπερβαίνουσα πολλάκις τὰ 40%), προοιωνίζοντα εὐτυχὲς μέλλον διά τε τοὺς ἐκμεταλλευτὰς καὶ διὰ τὸν τόπον. Πλὴν τῶν μεταλλευμάτων τούτων ὑπάρχουσιν εἰς διάφορα σημεῖα τῆς νήσου καὶ ἐμφανίσεις χαλκούχων, μολυβδούχων καὶ νικελλιούχων μεταλλευμάτων, ἄνευ σπουδαιότητος ὅμως, ὡς καὶ πυριτικῶν ὀρυκτῶν (ἀμιάντου καὶ τάλκης), ἔτι δὲ καὶ κοιτασμάτων σχιστολίθου καλῆς ποιότητος καὶ μαρμάρου, ἀρίστης οἰκοδομικῆς χρήσεως.

Γεωργία: Καίτοι ἡ Ἄνδρος εἶναι ὀρεινὴ ἔχει ἱκανοποιητικὴν γεωργικὴν ἀνάπτυξιν. Αἱ ἀξιολογώτεραι καλλιεργούμεναι περιοχαὶ εἶναι αἱ κοιλάδες τῶν Λαμύρων καὶ τῶν Λιβαδίων, ἡ τοῦ Κορθίου καὶ ἡ τοῦ Γαυρείου. Πλὴν τούτων ὅμως ὅλαι αἱ διάρρυτοι πλαγιαὶ τῶν ὀρέων καὶ ὑψωμάτων τῆς νήσου καλλιεργοῦνται, σχηματιζομένων λόγῳ τοῦ ἐπικλινοῦς τοῦ ἐδάφους *αἱμασιῶν*. Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου ὁ καθαρῶς γεωργικὸς ὑπερβαίνει τὸ $^1/_4$ τοῦ ἄρρενος τοιούτου, ἀλλὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ ἀσκοῦσι πολλοὶ ἄλλοι ἀσχολούμενοι μὲ ἑτέρας ἐργασίας ἐν παρέργῳ. Ἡ σπορὰ τῶν δημητριακῶν ἐν Ἄνδρῳ ἔχει συστηματικὴν ἀνάπτυξιν, βαίνει δὲ σὺν τῷ χρόνῳ βελτιουμένη. Οὕτω ἐνῷ πρὸ τοῦ 1911 μόλις ἐσπείροντο 8—9000 στρέμματα καὶ παρήγοντο περὶ τὰς 600.000 ὀκ. διαφόρων καρπῶν, σήμερον σπείρονται ἄνω τῶν 20.000 στρεμ., ἡ δὲ παραγωγὴ ὑπερβαίνει τὰ 2 ἑκατομ. ὀκάδων. Κατωτέρω δίδομεν ἀριθμοὺς ἐμφαίνοντας κατὰ εἴδη καὶ ἐκτάσεις τὴν κατὰ μέσον ὅρον παραγωγὴν τῶν τελευταίων ἐτῶν:

Καρποὶ	*Στρέμματα*	*Ὀκάδες*
Σῖτος	1.700	150.000
Κριθὴ	12.000	1.200.000
Σμιγὸς	6.700	750.000
Ἀραβόσιτος	460	55.000
Βρόμη	180	15.000
Σύνολον	21.040	2.170.000

Ἐκ τῶν περιφερειῶν τῆς νήσου τὸν περισσότερον σῖτον παράγουσιν αἱ τοῦ Κορθίου (40 %) καὶ τῆς Ἄνδρου (33%) (αἱ κοινότητες Πιτροφοῦ καὶ Μεσσαριᾶς ἰδίως), εἶτα δὲ ἔρχονται αἱ τοῦ Γαυρείου (17 %) καὶ Ἄρνης (10 %). Κριθῆς ἐπίσης αἱ περιφέρειαι Ἄνδρου (47 %) καὶ Κορθίου (44 %) ἀποδίδουσι τὰς μεγαλυτέρας ποσότητας (αἱ κοινότητες Πιτροφοῦ, Μεσσαριᾶς, Συνετίου καὶ Βουρκωτῆς ἰδίως τῆς πρώτης καὶ αἱ Κορθίου, Καππαριᾶς καὶ Παλαιοκάστρου τῆς δευτέρας), εἰς πολὺ δὲ κατωτέραν μοῖραν ἔρχονται αἱ περιφέρειαι Γαυρείου (5 %) καὶ Ἄρνης (4 %), αἵτινες ὅμως παράγουσι σμιγὸν (Ἄρνης 51 % καὶ Γαυρείου 42 %), ἰδίως εἰς τὰς κοινότητας Μπατσίου, Ἄρνης, Μακροταντάλου καὶ Ἄνω Γαυρείου. Βρόμην παράγει ἡ περιφέρεια Γαυρίου, ἀραβόσιτον δὲ κατὰ 48 % ἡ τῆς Ἄνδρου, 25 % ἡ τῆς Ἄρνης, 18 % ἡ τοῦ Κορθίου καὶ 9 % ἡ τοῦ Γαυρείου.

Ἡ σπορὰ τῶν ὀσπρίων ἐκτελεῖται εἰς μεγάλην κλίμακα ἐν Ἄνδρῳ χάριν ἰδίως ἀγραναπαύσεως, σπειρομένων 3,500 περίπου στρεμμάτων μὲ ἀπόδοσιν 54,000 ὀκ. φασιόλων, 35,500 ὀκ. κυάμων, 12,500 ὀκ. ἐρεβίνθων, 3,600 ὀκ. φακῆς καὶ 72,500 ὀκ. λοιπῶν ὀσπρίων. Αἱ μεγαλύτεραι ποσότητες ὀσπρίων παράγονται εἰς τὴν περιφέρειαν Ἄνδρου (40 %) καὶ δὴ εἰς τὴν κοινότητα Πιτροφοῦ, ἔρχονται δ' εἶτα αἱ τοῦ Κορθίου (25 %), Γαυρείου (23 %) καὶ Ἄρνης (12 %).

Ἐκ τῶν προϊόντων λαχανοκήπων τὴν μείζονα θέσιν ἔχουσι τὰ κρόμμυα καὶ τὰ γεώμηλα. Διὰ τῶν μὲν καλλιεργοῦνται περὶ τὰ 2000 στρέμ. μὲ παραγωγὴν ἐτησίαν φθάνουσαν τὰ 2 ἑκατομ. ὀκάδων, διὰ τῶν δὲ 800 στρέμ. μὲ παραγωγὴν 350 000 ὀκάδων. Ἐκτὸς τούτων παράγονται καὶ 5.000 ὀκ. σκορόδων ἐτησίως.

Ἐκ τῶν βιομηχανικῶν φυτῶν εἰσήχθη ἀπὸ τοῦ 1923 χάρις εἰς προσφυγικὰς χεῖρας ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ, ἥτις ὅμως δὲν ἐγενικεύθη σημειωθείσης τῷ 1925 παραγωγῆς 2150 ὀκ. ἐπὶ καλλιεργηθείσης ἐκτάσεως 48 στρεμ. Τῷ 1926 καπνὸς δὲν ἐκαλλιεργήθη.

Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου εἶναι σημαντικῶς ἀνεπτυγμένη. Καὶ ναὶ μὲν δὲν ὑπάρχουσι μεγάλοι ἀμπελῶνες, ἀλλ' εἰς ἕκαστον κῆπον ἢ ἀγρὸν διατίθενται μικραὶ ἐκτάσεις διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ εἴδους τούτου. Γενικῶς τὰ δι' ἀμπελώνων καλλιεργούμενα στρέμματα γῆς ὑπερβαίνουσι τὰς 6.000, παράγοντα περὶ τὰς 1.500.000 ὀκάδας σταφυλῶν, ὧν τὸ μεγαλύτερον μέρος προορίζεται διὰ τὴν οἰνοποιίαν. Ἐπίσης εἰς τὴν νῆσον εὐδοκιμεῖ ἡ καλλιέργεια τῆς ἐλαίας. Οἱ ἐλαιῶνες συνήθως ἀπαντῶνται εἰς τὰς φάραγγας τῶν λόφων καὶ εἰς τὰς πλαγιὰς τῶν διαφόρων ὑψωμάτων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαιοδένδρων ὑπερβαίνει τὰς 100.000 καὶ αἱ ἐκτάσεις τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πυκνῶν ἐλαιώνων καταλαμβάνουσι 1700 στρέμματα. Ἐκ τοῦ προϊόντος αὐτῶν ἡ μεγαλυτέρα ποσότης χρησιμοποιεῖται πρὸς ἔκθλιψιν, καταναλισκομένου μικροῦ μόνον μέρους πρὸς βρῶσιν.

Ἐκ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων μᾶλλον ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ καλλιέργεια τῶν ἑσπεριδοειδῶν καὶ τῆς συκῆς. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων γεωργικῶν προϊόντων τῆς νήσου εἶναι τὰ λεμόνια (28 ἑκατομμύρια τεμ.) παραγόμενα κυρίως εἰς τὴν ὁμώνυμον τῇ νήσῳ περιφέρειαν (89%) καὶ δὴ εἰς τὰς κοινότητας Λαμύρων, Μεσσαριᾶς, Ἄνδρου, Ἀποικίων καὶ Στενιῶν. Οὐχ ἧττον ὅμως καὶ ἡ περιφέρεια Κορθίου ἀποδίδει ἀρκετὴν ποσότητα (8%) ἐκ τῆς ὁμωνύμου ἰδίως κοινότητος, αἱ λοιπαὶ δὲ σχετικῶς ἐλαχίστην (Γαυρείου 2% καὶ Ἄρνης 1%). Ἐκ τῶν λοιπῶν ἑσπεριδοειδῶν σημειοῦμεν τὴν παραγωγὴν 1200 ὀκ. κίτρων, ἐκ τῶν κοινοτήτων Μεσσαριᾶς καὶ Κορθίου, 500.000 τεμαχ. πορτοκαλλίων καὶ 500.000 μανδαρινίων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν συκῆν, αὕτη εἶναι διαδεδομένη καθ' ὅλην τὴν νῆσον. Τὰ σῦκα δὲ πλὴν τῶν ἐπιτοπίως νωπῶν καταναλισκομένων, ξηραινόμενα καὶ συσκευαζόμενα, εἴτε ὡς *τσαπέλες* εἴτε *φουρνιστά*, διατίθενται εἰς τὸ ἐμπόριον, ὑπερβαινούσης τῆς ἐτησίας παραγωγῆς των πολλάκις τὰς 500.000 ὀκ., ὧν τὰ 40 % ἀποδίδει ἡ περιφέρεια Γαυρείου, τὰ 23% ἡ Κορθίου, τὰ 24 % ἡ Ἄνδρου καὶ τὰ 10 % ἡ Ἄρνης. Πλὴν τούτων ἡ Ἄνδρος παράγει καὶ ἀπίδια (50 000 ὀκ.), μῆλα (100.000 ὀκ.), καρύδια (12.000 ὀκ.) καὶ ἀμύγδαλα (20.000 ὀκ.).

Ἡ συνεταιρικὴ ἐν τῇ γεωργίᾳ κίνησις ἐν Ἄνδρῳ δὲν ἔχει μεγάλην διάδοσιν. Τρεῖς γεωργικοὶ πιστωτικοὶ συνεταιρισμοὶ ἔχουσιν ἱδρυθῆ εἰς τὴν νῆσον ἐν Κορθίῳ, ἐν Πιτροφῷ καὶ ἐν Ἀποικίοις ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως μόνον ὁ πρῶτος ἀπὸ τοῦ 1918 ἐργάζεται ἐπωφελῶς, τόσον ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας ἐν τῇ περιφερείᾳ του ὅσον καὶ διὰ τὴν παροχὴν εὐκολιῶν εἰς τοὺς συνεταίρους του. Τῷ 1926 ἱδρύθη ἐν Ἄνδρῳ καὶ «*Ταμεῖον Προνοίας ἐλαιοπαραγωγῆς*» οὗτινος ἡ λειτουργία ἐθεωρήθη ἀναγκαία, πρὸς ἀποτελεσματικὴν καταπολέμησιν τοῦ μαστίζοντος τὰς ἐλαίας τῆς νήσου δάκου. Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐν λόγῳ ταμείου ἐπεβλήθησαν εἰδικοὶ κοινοτικοὶ φόροι.

Δάση : Δασωδῶν ἐκτάσεων στερεῖται ἡ νῆσος Ἄνδρος, κατὰ τόπους δὲ μόνον ὑπάρχουσι μεμονωμένα αὐτοφυῆ δασικὰ δένδρα καὶ δὴ δρῦς, πρῖνοι καὶ σφένδαμοι ἐντὸς γεωργικῶς καλλιεργουμένων ἐκτάσεων. Ἐπίσης ἀπαντῶνται καὶ συστάδες δένδρων τεχνικῶς φυτευθέντων (κυπαρίσσων) ἐντὸς τῶν ἀγρῶν καὶ κήπων. Κατὰ στατιστικὴν τοῦ Δασονομείου Ἄνδρου ἡ παραγωγὴ δασικῶν προϊόντων κατὰ τὸ οἰκονομ. ἔτος 1926—1927 ἀνῆλθεν εἰς τοὺς ἑξῆς ἀριθμούς:

Ξυλεία	κυβ. μέτρ.	22,540
Ξυλάνθρακες	ὀκάδες	260,699
Ἄσβεστος	στατῆρες	8,7..8
Καυσόξυλα	ζύγια	11,383
Βελανίδια	ὀκάδες	529,798

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐσημειώθη ποιά τις προσπάθεια τόσον παρὰ ὀργανώσεων καὶ ἰδιωτῶν ὅσον καὶ παρὰ τῆς δασονομικῆς ἀρχῆς πρὸς ἀναδάσωσιν ἀγόνων καὶ νοσογόνων περιοχῶν ἐν τῇ νήσῳ· χάριν εἰς τὰς προσπαθείας ταύτας ἐφυτεύθη σημαντικὸς ἀριθμὸς δασικῶν δενδρυλλίων ἐπὶ κηρυχθεισῶν ὡς ἀναδασωτέων δημοσίων ἐκτάσεων, ὅσον καὶ ἐντὸς ἰδιωτικῶν κτημάτων.

Κτηνοτροφία : Ἐκ τῶν κατοικιδίων ζῴων ἐκτρέφονται ἐν τῇ νήσῳ ἡμίονοι καὶ ὄνοι, χρησιμοποιούμενοι ὡς μέσα συγκοινωνίας καὶ ὡς ζωϊκαὶ κινητήριοι μηχαναί. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπαρίθμησιν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἵππων ἀνέρχεται τοὺς 22, ἡμιόνων τοὺς 167 καὶ ὄνων τοὺς 1341. Οἱ βόες καὶ αἱ ἀγελάδες χρησιμοποιοῦνται τὸ μὲν ὡς ἀροτῆρες, τὸ δὲ διὰ τὴν γαλακτοπαραγωγήν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βοῶν ἐν Ἄνδρῳ ἀνέρχεται εἰς 1426 καὶ τῶν ἀγελάδων εἰς 2168. Πρόβατα καὶ αἶγες τρέφονται εἰς μεγάλην κλίμακα, οὐχὶ ὅμως κατὰ ποίμνια ἀλλ' ἐντὸς τοῦ περιπεφραγμένου ἀγροῦ τοῦ γεωκτήμονος, χρησιμοποιοῦνται δὲ διὰ τὴν διατροφὴν τῶν κατοίκων εἴτε διὰ τοῦ κρέατος εἴτε διὰ τοῦ γάλακτός των. Τὰ δέρματα αὐτῶν ὡς καὶ τὰ τῶν βοῶν χρησιμοποιεῖ ἡ ἐγχώριος ἰδίως βυρσοδεψία. Τὰ ἐν τῇ νήσῳ πρόβατα ὑπολογίζονται εἰς 14500 ὧν ὑπὲρ τὰς 10.000 ἀμελγόμενα, αἱ δὲ αἶγες εἰς 12000, ὧν αἱ 10.000 γαλακτοφόροι. Ἐκ τῶν περισσότερον ὅμως τρεφομένων ἐν τῇ νήσῳ ζῴων εἶναι οἱ χοῖροι, τῶν ὁποίων τὸ κρέας καταναλίσκεται οὐχὶ μόνον νωπὸν ἀλλὰ παρεσκευασμένον διαφοροτρόπως, ἑορταζομένων μάλιστα, ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἰδίως, τῶν κατὰ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου ἑκάστου ἔτους γινομένων *χοιροσφανίων*. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ νήσῳ χοίρων ὑπολογίζεται εἰς 3000 περίπου. Εἰς τὴν νῆσον τρέφονται καὶ κατοικίδια πτηνὰ καὶ κόνικλοι, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὑπερβαίνει τὰς 25.000.

Βιομηχανία: Ἡ Ἄνδρος καίτοι δὲν ἔχει πολλὰ ἐργοστάσια ἐν τούτοις ἐμφανίζει πλοῦτον εἰς προϊόντα προερχόμενα ἐκ βιομηχανεύσεως τοῦ φυσικοῦ πλούτου αὐτῆς.

Μεταλλευτικὴ βιομηχανία ἀσκεῖται σήμερον μόνον ἐν ταῖς ΒΑ ὑπωρείαις τοῦ Πετάλου, ἔνθα ἡ νεωστὶ ἱδρυθεῖσα Ἀγγλικὴ Ἑταιρία «Andros Mining Co Ltd» ἐκμεταλλεύεται τὰ μαγγανιοῦχα κοιτάσματα τῆς περιοχῆς, ἐνεργήσασα ἀρκετὰς ἐγκαταστάσεις ἐν θέσει «*Πλατανιστός*». Πρότερον ὅμως διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐν Ἄνδρῳ μεταλλευμάτων εἰργάσθησαν καὶ ἄλλαι ἑταιρίαι καὶ ἄτομα, τόσον ἐν τῇ σιδηρούχῳ περιοχῇ τοῦ ἁγίου Πέτρου, ὅσον καὶ ἐν τῇ μαγγανιούχῳ τοῦ Πετάλου, καὶ Βίγλας Τούρλας (Ἀψηλοῦ), ἄνευ σπουδαίων ἀποτελεσμάτων. Τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου τῆς Ἄνδρου ἐκμετάλλευσις ἐγίνετο καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διατηρουμένων εἰς πλεῖστα σημεῖα τῆς νήσου ἀρχαίων στοῶν καὶ ἐκβολάδων μεταλλευτικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εὑρισκομένων μάλιστα καὶ σκωριῶν ἐξ ἐπιτοπίου καμινείας εὐτήκτων ὀρυκτῶν.

Ἐκ τῶν βιομηχανιῶν διατροφῆς ἡ ἀλευροβιομηχανία ἔχει σημαντικὴν ἀνάπτυξιν, λειτουργούντων ἐν τῇ νήσῳ 35 ὑδροκινήτων καὶ 7 ἀνεμοκινήτων ἀλευρομύλων, μικρῶν μὲν ἀλλ' ἀρκετῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν χωρικῶν, ὡς καὶ ἑνὸς μεγάλου κυλινδρομύλου ὑδροκινήτου καὶ ἀτμοκινήτου. Εἰς τοὺς μικροὺς μύλους ἡ ἐργασία ἐπιτελεῖται ἐπὶ εἰς εἶδος ἀποζημιώσει ὑπὸ τῶν κομιζόντων πρὸς ἄλεσιν τοὺς καρποὺς των χωρικῶν. Ἐκ τῶν μικρῶν ὑδρομύλων ἀνὰ 10 εὑρίσκονται ἐν ταῖς περιφερείαις Ἄνδρου (Λάμυρα, Στραπουργιές, Μαίνητες, Πιτροφός, Βουρκωτὴ) καὶ Γαυρείου (Γαύρειον, Βιτάλι, Ἀμόλοχος), 4 ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἄρνης (Κατάκοιλος) καὶ 11 ἐν τῇ Κορθίου (Πίσω Μεριά, Ἀηδόνια, Βουνί). Οἱ ἀνεμόμυλοι εὑρίσκονται ἐν τῇ περιφερείᾳ Κορθίου (Γιαννισαῖο, Ἐπισκοπειό, Πίσω Μεριά, Βουνί, Ἀηδόνια) καὶ ὁ κυλινδρόμυλος εἰς Στενιές.

Ἡ ἐλαιουργία εἶναι ἀρκετὰ διαδεδομένη χάρις εἰς τὴν εὐδοκίμησιν τῆς ἐλαίας, λειτουργούντων ἐν τῇ νήσῳ 108 ἐλαιοτριβείων, ὧν τὸ ἕν, ἐν Λιβαδίοις, ἀτμοκίνητον. Ἡ κατὰ τὸ γόνιμον ἔτος ἐλαιοπαραγωγὴ τῆς νήσου ὑπερβαίνει τὸ ἑκατομμύριον ὀκάδων. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἐλαιοτριβείων τὰ 43 εὑρίσκονται ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἄνδρου (Ἀποίκια, Στενιές, Πέρα χωριά, Βουρκωτή, Ἀλαδινοῦ, Μαίνητες, Πιτροφός, Παλαιόπολις, Στραπουργιές, Μεσσαριά, Ἀψηλοῦ, Λάμυρα), τὰ 30 ἐν τῇ τοῦ Κορθίου (Καπαριά, Ἐπισκοπειό, Ἀμοναχλειοῦ, Ἀλαμανιά, Πίσω Μεριά, Κόρθιον, Βουνί, Ρωγό, Ἀηδόνια, Ἁϊπάτια, Λαρδιά, Ἁγ. Μαρίνα, Γιαννισαῖο), 26 ἐν τῇ τοῦ Γαυρείου (Βαρίδι, Κουμάρι, Καλλιβάρι, Βιτάλι, Φελλό, Γίδες, Ἅγ. Πέτρος, Ἀτένη, Ἄνω Γαύρειον, Γαύρειον, Μακροτάνταλον) καὶ 9 ἐν τῇ τῆς Ἄρνης (Ἀπροβάτου, Μπατσί, Κατάκοιλος, Ἄρνη). Ἡ πλέον ἐλαιοπαραγωγὸς

Digitized by Google

περιφέρεια τῆς νήσου εἶναι ἡ τῆς *Ἄνδρου* (35 %) καὶ δὴ εἰς τὰς κοινότητας Λαμύρων, Πιτροφοῦ, Ἀποικίων, Στενιῶν καὶ Βουρκωτῆς, εἶτα δ' ἔρχονται αἱ τοῦ *Γαυρείου* (29 %), ὑπερισχυουσῶν εἰς ἀπόδοσιν τῶν κοινοτήτων Μακροταντάλου, Βιταλίου καὶ Ἄνω Γαυρείου, τῆς *Ἄρνης* (22 %) εἰς ἣν πᾶσαι αἱ κοινότητες, πλὴν τῆς τοῦ Μπατσίουμειονεκτούσης, ἀποδίδουσι τὴν παραγωγὴν πλεονεκτούσης τῆς Ἀπροβάτου, καὶ τοῦ *Κορθίου* (14 %), ἧς τὴν μείζονα ἀπόδοσιν ἔχουσιν αἱ κοινότητες Κοχύλου καὶ Παλαιοκάστρου.

Ἡ οἰνοποιία εἰς τὴν Ἄνδρον δὲν εἶναι συστηματοποιημένη καὶ [illegible] ὑπάρχουσιν εἰδικὰ ἐργοστάσια, τοῦ οἴνου παραγομένου ὑπὸ τῶν διαφόρων γεωκτημόνων ἐντὸς τῶν ἀποθηκῶν των. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρασκευάζονται μέλανες γλυκοὶ οἶνοι, ὡς καὶ λευκοί, ἐσχάτως δὲ εἰσήχθη καὶ ἡ παραγωγὴ ρητινίτου. Καὶ ἐνταῦθα ἐφαρμόζεται ἡ συνήθης εἰς τὰς Κυκλάδας μέθοδος τοῦ ἡλιάσματος τῶν σταφυλῶν πρὸ τῆς πιέσεως. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ οἴνου ποικίλλει μεταξὺ τῶν 500.000 καὶ τοῦ ἑκατομμυρίου ὀκάδων, τὰς μείζονας δὲ ποσότητας παρέχουν ἐξ ἴσου αἱ περιφέρειαι Ἄνδρου (29%) καὶ Κορθίου (28%) καὶ δὴ αἱ κοινότητες Ἀποικίων, Μεσσαριᾶς, Βουρκωτῆς καὶ Πιτροφοῦ τῆς μέν, καὶ αἱ Κορθίου, Παλαιοκάστρου καὶ Κοχύλου τῆς δέ, ἔρχονται δ' εἶτα αἱ περιφέρειαι Γαυρείου (24%), πλεονεκτουσῶν τῶν κοινοτήτων ὁμωνύμου καὶ Μακροταντάλου καὶ Ἄρνης (17%) ἔνθα πλείονα ἀποδίδουσιν αἱ κοινότητες Κατακοίλου καὶ Ἄρνης.

Ἡ πνευματοποιία ἐν Ἄνδρῳ εἶναι καθαρῶς οἰκοβιομηχανία, ἥτις, πρό τινων μάλιστα ἐτῶν, ἦτο διαδεδομένη τόσον, ὥστε ὁ ἄμβυξ ἦτο ἓν τῶν ἀπαραιτήτων σκευῶν τῶν ὁπωσδήποτε εὐκαταστάτων οἰκιῶν. Ἡ ἐφαρμογὴ διαφόρων περιοριστικῶν, λόγῳ τῆς φορολογίας τοῦ οἰνοπνεύματος, νομοθετημάτων περιώρισε τὴν φανερὰν ἐξάσκησιν τῆς βιοτεχνίας ταύτης· οὐχ ἧττον ὅμως καθ' ὅλην τὴν νῆσον κυκλοφοροῦσιν ἐγχώρια ποτά, προερχόμενα ἐξ ἀποστάξεως εἴτε ἁπλῆς *(τσίπουρο)* εἴτε διπλῆς *(λαμπίκος)* τῶν ἐκ τῆς οἰνοποιίας στεμφύλων καὶ τῶν μόρων (μουρόρακο).

Ἐν τῇ κωμοπόλει Ἄνδρου λειτουργεῖ ἓν πετρελαιοκίνητον μακαρονοποιεῖον, ἓν μηχανουργεῖον καὶ ἓν σαπωνοποιεῖον, ὡς καὶ ἐργοστάσιον παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Ἐπίσης λειτουργεῖ μικρὸν βυρσοδεψεῖον, ὡς καὶ δύο τοιαῦτα ἐν Γαυρίῳ, ἅτινα χρησιμοποιοῦσι τὰ ἐν αὐτοῖς κατεργαζόμενα δέρματα διὰ τὴν παρασκευὴν καὶ ἐν τοῖς χωρίοις κατανάλωσιν ἐξωρράφων ὑποδημάτων *(γεμενιῶν)*. Πρὸ 45ετίας ἐλειτούργει ἐν Ἄνδρῳ μέγα βυρσοδεψικὸν ἐργοστάσιον ἐκ τῶν μοναδικῶν τότε ἐν Ἀνατολῇ, ὅπερ κατόπιν διελύθη χρεωκοπησάντων τῶν ἰδιοκτητῶν του.

Ἐν Ἄνδρῳ λειτουργοῦσι καὶ δύο κλωστήρια νημάτων βάμβακος καὶ μετάξης, ἓν ἐν Ἀποικίοις καὶ ἓν ἐν Ἀψηλοῦ, ἀποσχολοῦντα ἑκατοντάδας ἐργατριῶν καὶ ἀποδίδοντα προϊόντα καταναλισκόμενα εἰς πολλὰς ἀγορὰς τῆς Ἑλλάδος. Ἡ μεταξουργία πρὸ δεκαετηρίδων ἠσκεῖτο εἰς μεγάλην κλίμακα ἐν Ἄνδρῳ, ἔνθα ἐλειτούργει ἐργοστάσιον Γάλλου βιομηχάνου κατεργαζόμενον κουκούλια ἐπιχωρίου παραγωγῆς, ἥτις τότε ὑπερέβαινεν ἐτησίως τὰς 7.000 ὀκάδας, ἐνῷ σήμερον εἶναι ἐλαχίστη. Ἀλλὰ καὶ πρὸ ἑκατονταετηρίδων, ὡς περιηγηταὶ τῶν ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰώνων ἀναφέρουσιν, ἐν Ἄνδρῳ παρήγοντο ἐκ βάμβακος καὶ μετάξης νήματα καὶ ὑφάσματα.

Ἐκ τῶν γαλακτοκομικῶν, τέλος βιομηχανιῶν, ἀσκοῦνται ἐν Ἄνδρῳ ἡ τυροκομία διὰ τῆς παραγωγῆς ὡραίου καὶ εὐγεύστου μαλακοῦ τυροῦ ὡς καὶ ὀλιγώτερον σκληροῦ τοιούτου, καὶ εἰς μικρὰν κλίμακα ἡ βουτυροκομία, ὑπερβαινούσης τῆς παραγωγῆς τυροῦ μὲν τὰς 250.000 ὀκάδας, βουτύρου δὲ τὰς 7.500. Ἡ μεγαλυτέρα παραγωγὴ γίνεται ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἄνδρου (52 %), κατόπιν δὲ ἐν Κορθίῳ, (25 %), Γαυρείῳ (13 %) καὶ Ἄρνῃ (10 %).

Ἄλλοτε εἶχεν ἐπιχειρηθῆ εἰς τὴν Ἄνδρον ἡ βιομηχανοποίησις τοῦ ἀξιολόγου προϊόντος της, τοῦ λεμονίου, διὰ τῆς παρασκευῆς συμπεπυκνωμένου ὀποῦ (agrocoto), κιτρικοῦ ὀξέος κλπ., ἡ ἐπιχείρησις ὅμως αὕτη ἀπέτυχε.

Ἐμπόριον : Οἱ Ἄνδριοι διακρίνονται διὰ τὸ ἐμπορικὸν πνεῦμά των, ἐπειδὴ δὲ ὁ τόπος δὲν εἶναι πρόσφορος εἰς μεγάλας ἐμπορικὰς ἐργασίας, πολλοὶ μετέφερον τὰς ἐπιχειρήσεις ἢ καὶ ἵδρυσαν νέας εἰς μεγαλυτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὅπου ἐργάζονται ἐπωφελῶς (βλ. ἀνωτ. καὶ *μετανάστευσις)*. Τὸ ἐμπόριον τῆς νήσου περιορίζεται σήμερον εἰς τὴν ἀγοραπωλησίαν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν διατροφὴν καὶ συντήρησιν τῶν κατοίκων εἰδῶν, εἴτε ἐξ ἐπιχωρίων προϊόντων, εἴτε τοιούτων κομιζομένων ἐξ ἄλλων ἀγορῶν τῆς Ἑλλάδος, μικρῶν δὲ ποσοτήτων ἔξωθεν, καὶ εἰς τὴν ἐν μικρᾷ κλίμακι ἐξαγωγὴν εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος ποσοτήτων τινῶν ἐκ τῆς ἐν γένει παραγωγῆς αὐτῆς.

Κατὰ τὰ προπολεμικὰ καὶ πολεμικὰ ἔτη ἐνηργεῖτο ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς σημαντικὴ εἰσαγωγὴ εἰς Ἄνδρον σίτου (τῷ 1910 ὀκ. 353.450 καὶ τῷ 1918 ὀκ. 724,870) καὶ ἀποικιακῶν προϊόντων (τῷ 1910 ὀρύζης 10276 ὀκ. καὶ ζακχάρεως 15233 καὶ τῷ 1918 ὀρύζης ὀκ. 58988), ἔτι δὲ καὶ λιθανθράκων (τῷ 1910 τόν. 24895 καὶ τῷ 1913 τόν. 51185)· οὐχ ἧττον ὅμως σήμερον ἡ προμήθεια τῶν ἀνωτέρω πρὸς διατροφὴν εἰδῶν ἐνεργεῖται, πλὴν ὀλίγων περιπτώσεων δι' ἀπ' εὐθείας εἰσαγωγῆς, μέσῳ ἑτέρων ἀγορῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Σύρου. Ἐπίσης προπολεμικῶς, ὁπότε καὶ ἡ παραγωγὴ ἦτο μεγαλυτέρα καὶ ἡ ἐν τῇ Χώρᾳ κατανάλωσις πολὺ ἐλάσσων, ἐνηργεῖτο ἐξ Ἄνδρου ἀπ' εὐθείας εἰς ξένας χώρας ἐξαγωγὴ λεμονίων (τῷ 1909 τεμαχ. 881031), σύκων (τῷ 1911 ὀκ. 68508), κρομμύων (τῷ 1909 ὀκ. 13120) καὶ ἰδίως βαλανιδίων (τῷ 1911 ὀκ. 847616). Ἐκ τῶν πόλεων καὶ χωρίων τῆς νήσου τὴν μείζονα ἐμπορικὴν κίνησιν ἔχουν ἡ πόλις Ἄνδρος τὸ Κόρθιον, τὸ Γαύρειον καὶ τὸ Μπατσί, ἐξ ὧν ἐνεργεῖται ἡ εἰς Σῦρον, Πειραιᾶ καὶ ἀλλαχοῦ ἐξαγωγὴ ἐμπορευσίμων ἐγχωρίων προϊόντων καὶ ζῴων.

Ναυτιλία : Ὁ σπουδαιότερος παράγων τῆς οἰκονομικῆς εὐρωστίας τῆς Ἄνδρου εἶναι ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία της. Ἡ νῆσος Ἄνδρος κατέχει σήμερον τὴν πρώτην θέσιν μετὰ τὸν Πειραιᾶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ναυτιλίᾳ, ἐξεταζομένη ἀπό τε ἀπόψεως ἀριθμοῦ καὶ χωρητικότητος ἀτμοπλοίων, ἑκατοντάδες δὲ Ἀνδρίων ναυτικῶν διαπρέπουσιν ὡς πλοίαρχοι καὶ μηχανικοὶ ἐν τῇ ναυτικῇ τέχνῃ, οὐχὶ μόνον εἰς ἀνδριακά, ἀλλὰ καὶ εἰς μὴ τοιαῦτα ἑλληνικὰ ἢ καὶ ὑπὸ ξένην σημαίαν ἀτμόπλοια. Χαρακτηριστικὸν τούτου εἶναι τὸ ἐν τῇ δημώδει μούσῃ τῆς νήσου κατωτέρω δίστιχον, δηλωτικὸν τῆς ἐν τῇ θαλασσοπλοΐᾳ κλίσεως τῶν κατοίκων της:

Ἡ θάλασσ' εἶναι μάνα μου, τὸ κῦμα ἀδερφή μου
καὶ τὰ ψαράκια τοῦ γιαλοῦ εἶν' ἀγαπητικοί μου.

Κατὰ τελευταίαν στατιστικὴν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ λιμένι Ἄνδρου νηολογημένων ἀτμοπλοίων ἀνέρχεται τὸ 64, ὁλικῆς χωρητικότητος 228301 τόννων, εἰς ἃ προσθετέα ἕτερα 15 ὁλ. χωρητικ. 18726 τόννων Ἀνδρίων ἐφοπλιστῶν νηολογημένα εἰς ἑτέρους λιμένας τοῦ Κράτους· συνεπῶς ὁ στόλος τῆς Ἄνδρου ἀπαρτίζεται ἐξ 79 ἀτμοπλοίων ὁλικῆς χωρητ. 247027 τόννων, διαρκῶς δὲ μεγεθύνεται προστιθεμένων νέων εἰς αὐτὸν ἀτμοπλοίων. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πλοίων τὰ μὲν 7 (ὁλ. χωρητ. 33040 τόν.) εἶναι ἐπιβατηγὰ καὶ δὴ τὰ 3 ὑπερωκεάνια, τὰ δὲ 71 (ὁλ. χωρητ. 213797 τόννων) φορτηγά, ὧν ἓν πετρελαιοκίνητον ἱστιοφόρον, 4 ὑδροφόρα, ἓν ἁλιευτικὸν καὶ ἓν ναυαγοσωστικόν. Πλὴν τούτων εἰς ἀνδριακὰ κεφάλαια ὀφείλεται καὶ ὁ ὑπὸ ἀγγλικὴν σημαίαν στόλος τῆς Byron Steamship Co Ltd ἀποτελούμενος ἐξ 23 ἀτμοπλοίων ὁλ. χωρητ. 76.263 περίπου τόννων.

Ἀνατρέχοντες εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνδριακῆς ναυτιλίας σημειοῦμεν ὅτι παλαιότερον, μέχρι πρὸ ἑκατονταετίας, τὸ ναυτικὸν τῆς Ἄνδρου, ἐν συγκρίσει μὲ τὸ τῶν ἄλλων ναυτικῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος, ἦτο σχεδὸν ἀσήμαντον. Μόνον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα φαίνεται ὅτι ἡ νῆσος ἀπετέλει ναυτικὴν δύναμιν, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἀποικιῶν, ἃς οἱ Ἄνδριοι εἶχον ἱδρύσει. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας οἱ περὶ τὴν ναυτιλίαν ἀσχολούμενοι Ἄνδριοι δὲν ἦσαν πολλοί, ταξιδεύοντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ *σακκολέβας* (ἱστιοφόρα πλοιάρια 50—60 τόν.), ὡς καὶ μὲ ὀλιγάριθμα μεγαλύτερα, ἕως 150 τόννων, πλοῖα τὰ ὁποῖα ὅμως ἐκυβερνῶντο συνήθως ὑπὸ ξένων πλοιάρχων, οἵτινες ἐκαλοῦντο *δελλαπαντιέρηδες* (σημαιοπλοίαρχοι), Ρώσων συνήθως ἢ Ἑπτανησίων, διὰ νὰ φέρωσιν ἐπ' αὐτῶν χάριν τῆς ἐλευθεροπλοΐας εἴτε ρωσικὴν εἴτε τῆς Ἰονίου, ὑπὸ ἀγγλικὴν κατοχήν, πολιτείας σημαίαν.

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἡ Ἄνδρος εὑρέθη μὲ μικρὸν ἀριθμὸν πλοίων, οὐχ ἧττον ὅμως παρέσχε τὴν συνδρομὴν αὐτῆς εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα καὶ εἰς μαχητὰς καὶ εἰς ὑλικόν, χρησιμοποιηθέντος μάλιστα, πλὴν ἄλλων δι' ἄλλας χρήσεις, τῷ 1823 ὡς πυρπολικοῦ τοῦ πλοίου *«Κανάρια»* τοῦ Ν. Λ. Μπειρίκου, ὑπάρχοντος διὰ τοῦτο καὶ τοῦ ἑξῆς διστίχου:

Τοῦ Μπειρίκου τὴν «Κανάρια», τὴν ἐπῆραν στὰ Ψαρὰ
Νὰ τὴν κάμουνε μπουρλότο γιὰ νὰ κάψουν τὸν πασᾶ.

Μετὰ ταῦτα ὅμως, ἐνῷ τὸ ναυτικὸν πολλῶν περιοχῶν τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἔφθινε, τῆς Ἄνδρου ἤρχισεν ἀναπτυσσόμενον. Κατὰ τὰ ἔτη 1870—1890 τὰ ἱστιοφόρα τῶν Ἀνδρίων ἔπαιξαν σημαίνοντα ρόλον οὐχὶ μόνον εἰς τὰς ἐσωτερικὰς μεταφορὰς ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς παγκοσμίους τοιαύτας, χάρις εἰς τὸν συνδυασμὸν τῶν ναυτιλιακῶν ἐργασιῶν μετὰ ἐμπορικῶν τοιούτων τῶν κυριωτέρων τότε ἐφοπλιστῶν. Κατὰ στατιστικὴν τοῦ 1880 ἡ Ἄνδρος ἠρίθμει περὶ τὰ 56 ἱστιοφόρα χωρ. 11—470 τόννων ἕκαστον, καὶ τοῦ 1890, περίπου 75 τοιαῦτα χωρητ. μέχρι καὶ 1000 τόννων. Τὰ μεγάλα ἱστιοφόρα ἐναυπηγοῦντο κυρίως εἰς Σῦρον, πολλάκις ὅμως ἐκομίζοντο τοιαῦτα καὶ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, μικρότερα ὅμως κατεσκευάζοντο καὶ ἐν Ἄνδρῳ, ἔνθα εἰργάζοντο ἐπὶ τουρκοκρατίας ναυπηγοί τινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὴ Ἄνδριοι.

Τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον εἰσήχθη εἰς τὸν ἐμπορικὸν στόλον τῆς Ἄνδρου τῷ 1882. Μετὰ ταῦτα δὲ ἤρχισαν ἀγοραζόμενα καὶ ἄλλα, ὥστε μετὰ δεκαετίαν νὰ γίνωσι 5, ὁλικ. χωρητ. 5826 τόννων, κρατούσης τότε τῆς Ἄνδρου ὡς πρὸς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ναυτιλίας τὴν πέμπτην θέσιν, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶχε μόνον τὰ 5% τοῦ ἐξ 103 ἀτμοπλοίων ἀριθμοῦ καὶ τὰ 9% τῆς ἐξ 90418 τόννων χωρητικότητος τῶν ἀπαρτιζόντων τὸν τότε ἑλληνικὸν ἐμπορικὸν στόλον ἀτμοπλοίων. Ἔκτοτε ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδριακῶν ἀτμοπλοίων ἤρχισεν ἁλματικῶς αὐξάνων μέχρι τοῦ 1914, ὁπότε τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν τῆς ναυτιλίας ἀνέκοψεν ἡ παγκόσμιος πολεμικὴ δίνη, ἥτις ἂν καὶ ἐστέρησε λόγῳ τοῦ ἀθρόου τορπιλλισμοῦ καὶ τῆς ἐκποιήσεως πολλῶν πλοίων, ἕνεκα τῶν θαλασσίων κινδύνων, μεγάλον ἀριθμὸν τοιούτων οὐχ ἧττον ἀπέδωκεν ἱκανὸν πλοῦτον τόσον εἰς τοὺς τότε ἐφοπλιστὰς ὅσον καὶ εἰς τὸν τόπον. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ 1918 ἤρχισε πάλιν ἡ Ἄνδρος ἐνισχύουσα τὴν ναυτιλίαν της, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν εὐχάριστον κατάστασιν τῆς σήμερον. Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει ἀριθμητικῶς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνδριακῆς ναυτιλίας μέχρις ἐσχάτων:

Ἔτη	*Ἀριθμ. ἀ/π*	*Ὁλ. χωρητ. τόννοι*	*Ἔτη*	*Ἀριθ. ἀ/π*	*Ὁλ. χωρητ. τόννοι*
1882	1	:48	1916	32	78.577
1892	5	5.826	1921	25	83.170
1898	8	9.391	1923	34	117.164
1904	21	31.908	1924	50	163.410
1907	34	59.588	1925	60	180.886
1911	45	77.160	1926	67	207.225
1914	60	113.407	1927	79	247.027

Δέον πρὸς τούτοις νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν ὑπερωκεάνιον ἀτμόπλοιον ἀνῆκεν εἰς τὴν τῷ 1907 ἱδρυθεῖσαν *«Ὑπερωκεάνιον Ἑλληνικὴν Ἀτμοπλοΐαν»* συγκροτηθεῖσαν δι' ἀνδριακῶν κεφαλαίων. Ὑπὸ Ἀνδρίων ἐπίσης ἐφοπλιστῶν ἱδρύθη τῷ 1908 ἡ *«Ἐθνικὴ Ἀτμοπλοΐα τῆς Ἑλλάδος»*.

Σχετικῶς μὲ τὴν ὑπὸ Ἀνδρίων χρησιμοποίησιν ἱστιοφόρων, μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀτμήρους ναυτιλίας, σημειοῦμεν ὅτι αὕτη διὰ μικρὰς μεταφορὰς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δὲν ἔπαυσε, πολλάκις μάλιστα τὰ ἱστιοφόρα προτιμῶνται, καὶ σήμερον ἀκόμη, δι' ὡρισμένας μεταξὺ τῶν νήσων μεταφοράς, εὐτελῶν ἰδίως προϊόντων. Σήμερον ἐν τῷ λιμένι Ἄνδρου φέρονται νηολογημένα 7 ἱστιοφόρα ὁλικῆς χωρητικότητος μείζονος τῶν 30 κόρων (σύνολον κόρ. 755) καὶ 15 μεταξὺ 10—30 κόρων (σύνολον 381 τόν.), ἐξ ὧν 2 ἔχουσι βοηθητικὸν ἐσωτερικῆς καύσεως κινητῆρα. Ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν ἐν Ἄνδρῳ καταγεγραμμένων λέμβων ἀνέρχεται τὰς 67 (χωρ. 218 τόν.) ὧν αἱ 14 ἔχουσι χωρητ. ἄνω τῶν 10 κόρων ἑκάστη.

Συγκοινωνίαι : Ἡ νῆσος Ἄνδρος μετὰ τοῦ Πειραιῶς συγκοινωνεῖ τακτικῶς, προσεγγιζόντων ἀτμοπλοίων τόσον εἰς τοὺς πρὸς τὰ ΒΑ λιμένας τῆς Ἄνδρου καὶ Κορθίου ὅσον καὶ τοὺς πρὸς τὰ ΝΔ τοιούτους Γαυρείου καὶ Μπατσίου. Εἰς Ἄνδρον καὶ Κόρθιον προσεγγίζουσιν ἀτμόπλοια ἐκτελοῦντα τὴν γραμμὴν Πειραιῶς—Σύρου—Τήνου—Ἄνδρου—Κορθίου, εἰς Γαύρειον δὲ καὶ Μπατσὶ τοιαῦτα μὲ δρομολόγιον Πειραιεὺς—Κέα—Κάρυστος—Γαύρειον—Μπατσὶ—Τῆνος. Κατὰ τὸ θέρος ἡ συγκοινωνία Ἄνδρου καὶ Κορθίου γίνεται σχεδὸν καθημερινῶς διὰ τῶν καλυτέρων ἀτμοπλοίων τῆς ἀκτοπλοΐας. Ἡ εἰς Ἄνδρον προσέγγισις ἀτμοπλοίου ἐν περιπτώσει πνοῆς ἰσχυρῶν βορείων ἀνέμων εἶναι πολλάκις προβληματική, καὶ δὴ παρ' ἀτμοπλοίων οὐχὶ μεγάλης ἀντοχῆς, διὸ ἐνίοτε ἀποφεύγουσι τὴν δίοδον τοῦ τρικυμιώδους *Στενοῦ*, ἀποβιβάζοντες τοὺς ἐπιβάτας εἰς τὸν ὑπήνεμον εἰς τοὺς πρὸς τὰ ΝΔ. ἀντίποδας τῆς πόλεως Ἄνδρου ὁρμίσκον *Χαλκολιμνιώνα*. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ Ἄνδριοι ἐπελήφθησαν ἐξ ἐρανικῶν χρημάτων τῆς κατασκευῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ συνδεούσης τὸν ὅρμον τοῦτον μετὰ τῆς πόλεως, ἥτις ὅμως δὲν συνετελέσθη, κατασκευασθέντος τμήματος μόνον αὐτῆς.

Ἐσωτερικῶν συγκοινωνιῶν ἡ Ἄνδρος σχεδὸν στερεῖται. Ἡ μόνη ἁμαξιτὴ ὁδὸς ἥτις εἶναι κατεσκευασμένη εἶναι τὸ ἀπὸ Ἄνδρου διὰ Μεσσαριᾶς—Κουμανῆς—Πιτροφοῦ μέχρι Μελίδας τμῆμα τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Ἄνδρου—Χαλκολιμνιώνα, ἐφ' ἧς ὅμως οὐδὲν τροχοφόρον κυκλοφορεῖ. Τῷ 1919 δαπάνῃ τοῦ Λεων. Α. Ἐμπειρίκου, εἶχον καταρτισθῆ πλήρεις μελέται μετὰ πασσαλώσεων κατασκευῆς δικτύου ἁμαξιτῶν ὁδῶν ἀπὸ Ἄνδρου διὰ Μπατσίου εἰς Γαύρειον, ἀπὸ Κορθίου εἰς Ἄνδρον, ἀπὸ Ἄνδρου εἰς Ἀποίκια, ἀπὸ Κουμανῆς εἰς Μαίνητες, ἀπὸ Μεσσαριᾶς διὰ Λαμύρων καὶ Στραπουργιῶν εἰς Ἀποίκια καὶ ἀπὸ Ἄνδρου εἰς Νειμποργιό. Ἡ ἐκτέλεσις ὅμως τῶν μελετηθέντων τούτων ἔργων δὲν ἐπραγματοποιήθη, διότι ἀπῄτει δαπάνην πολλῶν δεκάδων ἑκατομμυρίων δραχμῶν, τὸ Κράτος δὲ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιληφθῇ, καθόσον

Digitized by Google

ἡ ἐκτέλεσις τούτων παρὰ τοῦ δημοσίου δὲν προενοεῖτο διὰ νόμου. Μόνον ἡ ὁδὸς Ἄνδρου—Ἀποικίων τῷ 1926 ἐχαρακτηρίσθη ὡς δημοσία διὰ Νομοθ. Διατάγματος, ὅπερ ἐσχάτως καὶ τοῦτο κατηργήθη. Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ὅμως τοῦ νέου νόμου 3406 «περὶ κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως ὁδῶν» προβλέπεται ὅτι ἡ Ἄνδρος θ' ἀποκτήσῃ συντόμως ὁδούς, καθόσον ἐγκρίνεται ἡ κατασκευὴ ἐν αὐτῇ ἐκ τοῦ ταμείου ἐθνικῆς ὁδοποιίας μιᾶς ὁδοῦ διασχιζούσης κατὰ μῆκος τὴν νῆσον, ἤτοι ἀπὸ Κορθίου δι' αὐχένος Σταυροπέδας καὶ Μπατσίου μέχρι καὶ πέραν τοῦ Γαυρείου, συγκοινωνούσης μὲ τὴν πόλιν Ἄνδρον διὰ τοῦ ἤδη κατεσκευασμένου τμήματος τῆς ὁδοῦ Ἄνδρου—Χαλκολιμιώνα, καὶ ἐκ τοῦ ταμείου ἐπαρχιακῆς ὁδοποιίας δύο ἄλλων ὁδῶν, ἐν αἷς καὶ τῆς Ἄν δρου—Ἀποικίων, ἅτε συνδεούσης μὲ τὸν λιμένα τὴν ἐν Ἀποικίοις ἰαματικὴν πηγὴν Σαρίζης· Ἡμιονικῶν καὶ βατῶν ὁδῶν ἡ νῆσος ἔχει πυκνότατον δίκτυον, ὧν μάλιστα πολλαὶ εἶναι λιθόστρωτοι, οὐχ ἧττον ὅμως εἰς πλεῖστα σημεῖα εἶνα ἀνώμαλοι καὶ καθιστῶσι τὴν πορείαν κοπιώδη.

Ἡ Ἄνδρος ἔχει ἀρκετὰ πυκνὸν δίκτυον ἐσωτε(ρικῆς τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας. Πλὴν τῶν Ταχυδρομ. καὶ Τηλεγρ. γραφείων Ἄνδρου, Κορθίου ἐν Ὅρμῳ) καὶ Γαυρείου, τηλέφωνα εἰσὶν ἐγκατεστημένα ἐν Ἀποικίοις, Λαμύροις, Μεσσαριᾷ, Παλαιοπόλει, Πιτροφῷ, Στενιὲς καὶ Συνετῇ τῆς περιφερείας Ἄνδρου, Καππαριᾷ, Κορθίῳ καὶ Κοχύλου τῆς περιφερείας Κορθίου, καὶ ἐν Μπατσίῳ· ὑπὸ τοῦ γραφείου μάλιστα τοῦ τελευταίου ἐκτελεῖται καὶ ταχυδρομ. ὑπηρεσία, πρόκειται δὲ ἡ ἐγκατάστασις τηλεφώνων καὶ εἰς Πίσω Μεριὰ καὶ Γιαννισαῖο (περιφερείας Κορθίου), εἰς Ἄρνην καὶ εἰς Ἀμόλοχον, Βιτάλι καὶ Φελλὸ (περιφερείας Γαυρίου). Ἐν Φάσσῃ τέλος πλησίον τοῦ ὁμωνύμου φάρου ὑπάρχει ἐγκατάστασις ἀσυρμάτου τοῦ Π. Ναυτικοῦ. Τὰ κατὰ τὸ ἔτος 1926 λειτουργήσαντα Ταχ. καὶ Τηλ. ὡς καὶ Τηλεφ. Γραφεῖα παρουσίασαν κατ' αὐτὸ τὴν ἑξῆς κίνησιν:

Γραφεῖα	*Ἀντικείμ. Ἀλληλογρ.*	*Ταχ. δέματ.*	*Ταχ. Τηλ. Ἐπιτ.*		*Τηλεγρ.*
			Ἀριθ.	*Δραχμ.*	
Ἄνδρου	266.231	984	1852	2.729.520	33.477
Γαυρείου	45.043	77	551	440.695	4.931
Κορθίου	67.619	233	778	394.806	4.308
Κοχύλου	—	—	—	—	481
Μπατσίου	13.772	—	—	—	1.380
Συνετῆς	—	—	—	—	278

Τουρισμός: Ἡ Ἄνδρος ἀπὸ τουριστικῆς ἀπόψεως ἐξεταζομένη παρουσιάζει ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον, διότι ἡ φύσις ἐπροίκισεν αὐτὴν διὰ πολλῶν φυσικῶν καλλονῶν καὶ γραφικωτάτων τοπίων, τὰ ὁποῖα καθιστοῦν αὐτὴν μίαν τῶν τερπνοτέρων διαμονῶν τῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ νήσων.

Αἱ γραφικώτεραι τοποθεσίαι εὑρίσκονται εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ τέως δήμου Ἄνδρου, οὐχ ἧττον ὅμως τόσον ἐν τῇ περιφερείᾳ Κορθίου ὅσον καὶ ἐν τῇ βορείῳ Ἄνδρῳ ὑπάρχουσι τοπία μὴ ὑστεροῦντα εἰς φυσικὰς καλλονάς. Ἐκ τούτου κατὰ ἑκατοντάδας ἀριθμοῦνται οἱ συρρέοντες εἰς τὴν νῆσον πρός τε παραθερισμὸν καὶ πρὸς περιήγησιν, χαρακτηριστικαὶ δ' εἶναι αἱ ἐντυπώσεις αὐτῶν ὡς καὶ αἱ συχνότατα δημοσιευόμεναι περιγραφαὶ τῶν διαφόρων τοπίων, της συγκρινομένων μὲ τοιαῦτα τῆς Ἑλβετίας καὶ τοῦ Τυρόλου, τὰ ὁποῖα πολλάκις ἔχουσιν ἐμπνεύσει ποιητὰς καὶ ζωγράφους. Ἡ βιομηχανία τῶν ξένων ἤρχισε σημαντικώτερον ἀναπτυσσομένη περὶ τὴν Σάριζαν, ἔνθα ἡ ὁμώνυμος πηγὴ ὕδατος οὐχὶ μόνον ἀρίστου ἐπιτραπεζίου ἀλλά, διὰ τοὺς ἐπιτοπίως κάμνοντας χρῆσιν αὐτοῦ, ἰαματικοῦ δι' ὡρισμένας παθήσεις.

Δημοσία Οἰκονομία: Αἱ 24 κοινότητες τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου ἐμφανίζουσι (χρῆσις 1926—1927) εἰσπράξεις περὶ τὰς 396,732 δραχμῶν, ἃς καὶ ἐν μέρει δαπανοῦν διὰ τὰς ἀπαραιτήτους ἀνάγκας αὐτῶν καὶ δὴ εἰς ἐκτέλεσιν συγκοινωνιακῶν ἐν ταῖς περιφερείαις των ἔργων. Τὰ ταμεῖα αὐτῶν τὴν 1ην Ἰουλίου 1927 παρουσίασαν ἐν συνόλῳ περίσσευμα 143,734 δραχμῶν, εἰς ἃς προσθετέαι ἕτεραι 169,002 ἐκ τῶν προηγουμένων χρήσεων.

Αἱ διὰ τοῦ ὑποτελωνείου Ἄνδρου, τῶν τελωνοσταθμαρχείων, Γαυρείου καὶ Κορθίου καὶ τοῦ Τελωνοφυλακείου Μπατσίου εἰσπράξεις ἐξ εἰσαγωγῆς καὶ ἐξ ἐγγείων φόρων ὑπερβαίνουσιν ἐτησίως τὴν ἑκατοντάδα χιλιάδων δραχμῶν. Ἰδοὺ ἀριθμοὶ τῆς τελευταίας τριετίας:

Οἰκονομικὰ ἔτη	*Εἰσπράξεις*		*Σύνολον Δραχμαὶ*
	Ἐξ εἰσαγ. Δρχ.	*Ἐξ ἐγγ. φόρ. Δρ.*	
1924—1925	102.039	26.470	128.509
1925—1926	71 585	2.896	74.481
1926—1927	130.780	4.046	134.826

Τὰ διὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1926—1927 βεβαιωθέντα παρὰ τῆς Ἐφορείας κρατικὰ ἔσοδα ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου ἔχουσιν οὕτω:

Φόρος κληρονομιῶν, δωρεῶν καὶ προικῶν	Δρχ.	323.284
» ὑπερτιμήματος	»	349.415
» αἰγοπροβάτων	»	58,495
Τέλος ἐπιτηδεύματος	»	470.000
Φόρος συνθετικός	»	128.000
» βενζινακάτων κλπ.	»	575
» οἰκοδομῶν	»	276.000
» ἐκ γαιῶν	»	8.000
» μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν	»	450.000
» ἐλαίου	»	300.000
» κεφαλαίου	»	800.000
» οἰνοπνεύματος	»	15.000
» ποτοποιῶν	»	6 000
» μεταλλείων	»	35.000
» παιγνίων	»	11.000
» ἅλατος	»	238
» στρεμματικὸς	»	2.000
» ἐγγείου παραγωγῆς	»	260.000
Σύνολον	»	3.493.007

Εἰς τὰ ἀνωτέρω δ' ἔσοδα προσθετέα καὶ τὰ κατωτέρω βεβαιωθέντα παρὰ τοῦ Δασονομείου Ἄνδρου:

Φόρου ὑλοτομίας	Δρχ.	2.533.—
» ξυλανθρακοποιίας	»	64.210.—
» ἀσβεστοποιίας	»	24.444.—
» καυσοξύλων	»	32.260.—
» βελανιδίων	»	36.373.—
Ἀδειῶν κυνηγίου	»	30.960.—
Πρόστιμα παραβάσεων δασ. νόμων	»	800.—
Σύνολον	»	191.580.—

ΠΗΓΑΙ. Πλὴν τῶν γενικῶν γεωγραφιῶν τῆς Ἑλλάδος, ἄλλων γενικωτέρας φύσεως συγγραμμάτων, ἰδίων σημειώσεων ἐξ ἐπιτοπίων ἐρευνῶν καὶ σχετικῶν μελετῶν ὡς καὶ ἐξ ἐπιχωρίων ἀρχῶν καὶ ὀργανώσεων πληροφοριῶν, ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ ἑξῆς δημοσιεύματα: *Olfert Dapper*, Description exacte de l'Archipel (Amsterdam 1703). *J. Tournefort*, Relation d'une voyage du Levant par ordre du roi. *K. Fiedler*, Reise durch alle Theile Griechenlands (Leipzig 1840—1841). *Ἀντ. Μηλιαράκη*, Κυκλαδικὰ (Ἀθῆναι 1874). *Ἰδίου*, Ὑπομνήματα περιγραφικὰ περὶ τῶν Κυκλάδων νήσων κατὰ μέρος, Ἄνδρος-Κέως (Ἀθῆναι 1880). *Émile Legrand*, Description des Iles de l'Archipel par Christ. Buondelmonti (Paris 1897). *Alfr. Philippson*, Beiträge zur Ketnnis des Griechischen Inselwelt (Gotha 1901). *Epam. Embiricos*, La marine marchande à vapeur Grecque Athènes 1907). *Δ. Ε. Μουστάκα*, Ὁ μεταλλοφόρος ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς νήσου Ἄνδρου (Ἀθῆναι 1921). *Ἰδίου*, Ἡ βιομηχανία τῆς Ἄνδρου (ἐν «Οἰκονομολόγῳ Ἀθηνῶν», τεῦχ. 201, ἔτ. 1921). *Ἰδίου*, Ἡ μεταλλευτικὴ βιομηχανία τῶν Κυκλάδων νήσων (ἐν Δελτίῳ Ἐμπορ. καὶ Βιομηχ. Ἐπιμελητ. Ἀθηνῶν Ἰουλίου 1923). *Δ. Χατζοπούλου (Καθημερινοῦ)*, Ἡ Ἄνδρος (ἐν ἐφημ «Σκρὶπ» 2 καὶ 3 Αὐγούστ. 1924). *Δ. Ε. Μουστάκα*, Αἱ πλουτοπαραγωγικαὶ δυνάμεις τῆς νήσου Ἄνδρου (Ἀθῆναι 1924). *Ἰακ. Χ. Δραγάτση*, Ὁ πύργος τοῦ Ἁγ. Πέτρου ἐν Ἄνδρῳ καὶ οἱ 36 τῆς Σίφνου (ἐν Ἀνδριακῷ Ἡμερολογίῳ 1925). *Ἰω. Κ. Βογιατζίδου*, Μεσαιωνικὴ Ἄνδρος (Ἀθῆναι 1925). *Δ. Π. Πασχάλη*, Ἱστορία τῆς Ἄνδρου (Ἀθῆναι 1925, 1927). *Δ. Χατζοπούλου (Ἀττικοῦ)*, Τὸ ὄρος Πέταλον τῆς Ἄνδρου (ἐν ἐφημ. «Βραδυνῇ» 15,16 Ἰουλίου 1925). *Ἰδίου (Καθημερινοῦ)*, Τὸ Μπατσὶ τῆς Ἄνδρου (ἐν ἐφημ. «Σκρὶπ» 24 Ἰουλίου 1925). *Δ. Ε. Μουστάκα*, Ὁ ἐμπορικὸς στόλος τῆς Ἄνδρου (Ἀθῆναι 1925). *Δ. Χατζοπούλου (Ἀττικοῦ)*, Ἀνὰ τὴν Ἄνδρον (ἐν ἐφημ. «Βραδυνῇ» 2,11 Αὐγούστ. 1925). *Ἰδίου (Καθημερινοῦ)* Τὸ Παλαιόκαστρον τοῦ Κορθίου τῆς Ἄνδρου (ἐν «Σκρὶπ» 10 Αὐγούστ. 1925). *Ἐμμαν. Πεζοπούλου*, Τοπωνυμίαι τῆς νήσου Ἄνδρου (Ἀθῆναι 1927). *Δ. Ε. Μουστάκα*, Ἡ ναυτιλία τῆς Ἄνδρου (ἐν Ἀνδριακῷ Ἡμερολογίῳ 1927). *Θ. Κόντερη*, Ἱστορικὴ καὶ φυσιολατρικὴ διάλεξις περὶ τῆς Ἄνδρου (ἐν ἐφημ. «Σημαίᾳ» Πειραιῶς 25,27,28,31 Ἰανουαρίου 1,2,3,4,5 Φεβρ. 1927). *Δ. Ε. Μουστάκα*, Ἡ Σάριζα τῆς Ἄνδρου ὡς θερινὴ διαμονὴ (ἐν ἐφημ. «Πολιτείᾳ» 6 Νοεμβρ. 1927). *Θ. Κόντερη*, Ἄνδρος (ἐν ἐφημ. «Ἐμπρὸς» 30 Ὀκτωβρ. 6,13 Νοεμβρ. 1927). *Δ. Ε. Μουστάκα*, Ἡ Σάριζα τῆς Ἄνδρου ἀπὸ τουριστικῆς ἀπόψεως (Ἀθῆναι 1928).

ΔΙΟΝ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

—[ΓΕΩΛΟΓ.] Ἡ γεωλογικὴ κατασκευὴ τῆς νήσου Ἄνδρου εἶναι ἐκτάκτως ὁμοιόμορφος. Ὅλη ἡ νῆσος συνίσταται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων, καὶ μάλιστα ἐξ ἐπικρατούντων *πρασινωπῶν μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων*. Εἰς τοὺς τελευταίους τούτους σχιστολίθους ἢ ἐπικρατεῖ ὁ πρασινωπὸς μαρμαρυγίας ἢ εἶναι σχετικῶς ὀλιγώτερος τοῦ χαλαζίου, ὁπότε οἱ μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι μεταπίπτουν εἰς *χαλαζιακοὺς σχιστολίθους*. Ἐντὸς τῶν μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων παρουσιάζονται κοιτάσματα *πρασίνων σχιστολίθων*, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον στιφρῶν, ὅπως π. χ. μεταξὺ Γαυρείου καὶ Φελλοῦ, παρὰ τὴν Κρυόβρυσιν εἰς τὸ μεσαῖον τμῆμα τῆς νήσου, παρὰ τὴν Παλαιούπολιν (πολυάριθμα κοιτάσματα ἐναλλασσόμενα μὲ μαρμαρυγιακοὺς σχιστολίθους) καὶ εἰς ἄλλας θέσεις. Καὶ τὸ νότιον ἄκρον τῆς νήσου συνίσταται ἐκ τοιούτων πρασίνων σχιστολίθων, οἱ ὁποῖοι ἴσως νὰ ἀνήκουν εἰς τὸ σύστημα τῶν κεροστιλβικῶν ἐπιδοτικῶν σχιστολίθων τῆς Τήνου. Ἡ ἐναλλαγὴ αὐτὴ τῶν διαφόρων ποικιλιῶν τῶν σχιστολίθων εἶναι τόσῳ συχνή, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ λεπτομερὴς γεωλογικὴ χαρτογράφησις τούτων. Πολυάριθμοι φλέβες χαλαζίου διασχίζουν τοὺς σχιστολίθους, ἰδίᾳ εἰς τὰ ὑψηλότερα τμήματα τῆς νήσου, ὡς π. χ. ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ Πετάλου κλπ. Οἱ χαλαζίαι καταθρυμματίζονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς σωροὺς ὄγκων, οἱ ὁποῖοι καλύπτουν ἀρκετὴν πέριξ ἔκτασιν τῆς ὁμαλῆς ἐπιφανείας τῶν σχιστολίθων. Αἱ χαλαζιακαὶ αὗται φλέβες εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς νήσου καὶ εἰς τὴν θέσιν Ἅγιος Πέτρος καὶ Βίταλι εἶναι πλούσιαι εἰς μεταλλεύματα σιδήρου καὶ μαγγανίου.

Ἐντὸς τῶν σχιστολίθων παρεμβάλλονται εἴς τινας θέσεις κοῖται *μαρμάρων*, ὀλίγον παχεῖαι. Τὰ μάρμαρα ταῦτα εἶναι ἀρκούντως λεπτόκοκκα, γαλακτώδη, φαιόχροα ἢ κυανωπὰ ἢ λευκὰ μὲ φαιὰς ἢ κυανωπὰς ταινίας. Ἄλλοτε παρουσιάζονται κατὰ πολὺ λεπτὰ στρώματα, ἄλλοτε δὲ εἰς μεγάλας τραπέζας, μὴ παρουσιαζούσας στρῶσιν. Γενικῶς παρουσιάζουν τὴν ὄψιν καὶ ἐμφάνισιν τοῦ μαρμάρου τοῦ Ὑμηττοῦ. Τὰ μάρμαρα ταῦτα τῆς Ἄνδρου, ἂν καὶ δὲν εἶναι πρώτης ποιότητος, ἐν τούτοις ἐγένοντο ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς νήσου (οὐχὶ μακρὰν τοῦ Γαυρείου). Τὸ πάχος τῶν σειρῶν τῶν μαρμάρων εἶναι μικρόν, μὴ ὑπερβαῖνον δεκάδας τινὰς μέτρων. Μόνον εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς νήσου μεταξὺ Ἄνδρου καὶ Κορθίου, παρουσιάζονται μερικὰ τραπεζοειδῆ βουνά, ἀποτελούμενα ἐκ μαρμάρων, ἐπικαθημένων ἐπὶ τῶν σχιστολίθων. Συχνὰ ἐπίσης παρουσιάζονται καὶ ἐντελῶς λεπταὶ ἐνστρώσεις κυανοῦ ἢ λευκοῦ μαρμάρου μεταξὺ τῶν στρωμάτων τῶν μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων.

Ἐκ τῶν πυριγενῶν πετρωμάτων παρουσιάζεται μόνον ὁ *ὀφείτης*. Μία στρογγύλη μᾶζα ἐκ τοιούτου πετρώματος παρουσιάζεται ὡς ἐκρηξιγενὴς σωρὸς ἐντὸς κοιλάδος τινὸς νοτίως τοῦ Καλλιβάρι, εἰς τὸ βορειότατον τμῆμα τῆς νήσου, ἐν μέσῳ τῶν σχιστολίθων. Λευκαὶ φλέβες ἑνὸς σχιστολιθικοῦ ταλκικοῦ ὀρυκτοῦ διασχίζουν τὸν σωρὸν τοῦτον. Οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῆς θέσεως ταύτης, μεταξὺ Φελλοῦ καὶ Καλλιβαρίου, πολυάριθμοι φλέβες ὀφείτου διασχιζουν ἐπίσης τοὺς σχιστολίθους. Ἐκτὸς τούτων καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς νήσου (*Ἀλαδινοῦ*, *Κοχύλου* κτλ.) εὑρίσκονται ἐμφανίσεις ὀφείτου.

Οὐδαμοῦ μέχρι τοῦδε ἀνευρέθησαν ἐπὶ τῆς νήσου στρώματα πετρωμάτων νεωτέρας γεωλογικῆς ἡλικίας.

Ὁ ὅλος ὀρεινὸς ὄγκος τῆς Ἄνδρου ἀποτελεῖ ὀροσειρὰν πτυχωσιγενῆ. Εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς νήσου, βορείως τῆς κοιλάδος τῆς Ἄνδρου, τὰ στρώματα παρατάσσονται μὲ διεύθυνσιν βορειοανατολικὴν (ἀπὸ Β—Ν μέχρι Β—70°—Α) καὶ κλίσιν ὁμαλὴν πρὸς ΒΔ. Τὸ μέσον τῆς νήσου, παρὰ τὸ Πέταλον, φαίνεται ἀποτελούμενον ἀπὸ ἁπλᾶ τινα εὐρέα σάγματα πτυχῶν. Εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς νήσου, μεταξὺ των μεγάλων κοιλάδων τῆς Ἄνδρου καὶ τοῦ Κορθίου ἐπικρατεῖ διαφορετικὴ διεύθυνσις τῶν στρωμάτων, καὶ μάλιστα βορειοδυτικὴ (ἀπὸ Β—20°—Δ μέχρι Β—85°—Δ) καὶ κλίσις πρὸς τὰ ΝΔ. Εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ θαλασσίου στενοῦ τὰ στρώματα διευθύνονται πάλιν ΒΒΑ καὶ κλίνουν πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὴν θάλασσαν, μόνον δ' εἰς τὸ ἐξώτατον νότιον ἀκρωτήριον κάμπτονται πρὸς ἀνατολάς.

Ἐξ ὅλων τούτων συνάγεται, ὅτι ἡ διεύθυνσις τῶν στρωμάτων ἐπικρατούντως διήκει ἐγκαρσίως πρὸς τὸν μέγαν ἄξονα τῆς νήσου. Ἐν τούτοις ἡ πολύπλοκος κατὰ πτυχὰς τεκτονικὴ δομὴ τῶν στρωμάτων τῆς Ἄνδρου δὲν ἔσχε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀναγλύφου διαμορφώσεώς της. Καὶ οἱ μὲν σκληροὶ χαλαζίαι καὶ τὰ ἐκ μαρμάρου καλύμματα ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ διαμορφωθοῦν προεξοχαὶ καὶ ἐξάρματα τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους τῆς νήσου, ὡς καὶ ἀμφότεραι αἱ εὐρύταται κοιλάδες τῆς νήσου ἀκολουθοῦν ἐπίσης τὰς διαχωριστικὰς γραμμάς, τὰς διαχωριζούσας τὰς δύο περιοχὰς τῆς βορειοανατολικῆς καὶ βορειοδυτικῆς διευθύνσεως τῶν στρωμάτων, ἐν τούτοις ὅμως ἡ διεύθυνσις τῶν κοιλάδων καὶ τῶν ράχεων τῆς νήσου εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς διευθύνσεως τῶν στρωμάτων.

Συνεπείᾳ τῆς ὅλης ταύτης γεωλογικῆς της κατασκευῆς ἡ νῆσος Ἄνδρος ἀποτελεῖ μέρος τοῦ *κρυσταλλοπαγοῦς* (ἐκ κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων συνισταμένου) *Κυκλαδικοῦ ὄγκου* ἢ *ὄγκου τοῦ νοτίου Αἰγαίου*.

Γ. Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

—[ΙΣΤΟΡ.] Τὸ ὄνομα τῆς Ἄνδρου εἶναι ἀρχαιότατον, οὐδεμίαν ὑποστὰν ἀλλοίωσιν κατὰ τὴν πάροδον τοσούτων χιλιετηρίδων. Ἔφερε δὲ τὸ πάλαι ἡ Ἄνδρος πλὴν τοῦ κυρίου αὐτῆς ὀνόματος καὶ τὰς προσωνυμίας *Γαῦρος, Λασία, Νωναγρία, Ὑδροῦσα* καὶ *Ἐπαγρίς*. Τὰ ἐπίθετα ταῦτα τῆς Ἄνδρου, ἅτινα διέσωσε μέχρις ἡμῶν ὁ Πλίνιος, εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς καταστάσεως, εἰς ἣν ὑπὸ φυσικὴν ἔποψιν διετέλει ἡ νῆσος κατὰ τὴν παλαιτάτην ἐκείνην περίοδον· διότι δάση ὑλομανοῦντα καὶ λόχμαι πυκναὶ καὶ βαθύσκιοι ἐκάλυπτον τὸ πάλαι τὴν Ἄνδρον, θηρίων ἀγρίων ἔμπλεων καὶ ὑπὸ ὑδάτων ἀφθόνων καὶ ποταμῶν διαρρεομένην.

Προϊστορικοὶ χρόνοι. — Οἱ ἀρχαιότατοι τῆς Ἄνδρου κάτοικοι ἦσαν Κᾶρες, οὓς διεδέχθησαν Φοίνικες—ὁ γράφων ἀνεκάλυψεν ἐν τῷ λιμένι τοῦ Γαυρείου ἴχνη φοινικικοῦ πορφυρείου—, εἶτα δὲ Κρῆτες, μονιμώτερον τὴν νῆσον οἰκήσαντες ἐπὶ Μίνωος, ὅτε ἦρξε τῆς νήσου ὁ *Ἄνδρος*, κατὰ μίαν μὲν διάδοσιν ἐκ θεῶν ἕλκων τὴν καταγωγήν, υἱὸς τοῦ Εὐρυμάχου ἢ τοῦ Ἀνίου, κατ' ἄλλην δὲ στρατηγὸς τοῦ βασιλέως τῆς Κρήτης Ραδαμάνθυος, δωρήσαντος πρὸς αὐτὸν τὴν νῆσον. Ἐκ τοῦ ὀνόματος δ' αὐτοῦ ἐκλήθη καὶ ἡ νῆσος Ἄνδρος, καίτοι ἄλλοι ὑποστηρίζουσιν ὅτι τὸ ὄνομα τῆς νήσου εἶναι φοινικικόν. Κατὰ τοὺς παναρχαιοτάτους χρόνους ἡ Ἄνδρος κατῳκήθη καὶ ὑπὸ Πελασγῶν, τῶν ὁποίων σῴζονται ἐνιαχοῦ τῆς νήσου ἴχνη, κυρίως λείψανα ἀκροπόλεων καὶ τειχῶν· βραδύτερον, περὶ τὸ ἔτος 1000 π. Χ., ἐν Ἄνδρῳ ἐγκατεστάθησαν οἱ Ἴωνες, διὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων οἱ Ἄνδριοι ἐθεωροῦντο γενικῶς ὡς ἀποι-

Digitized by Google

κοι τῆς ἰωνικῆς φυλῆς καὶ δὴ τῶν Ἀθηναίων. Ἀρχηγοὶ δὲ τῶν ἀποικισάντων τὴν Ἄνδρον Ἰώνων ἦσαν ὁ *Εὐρύλοχος* καὶ ὁ *Κύναιθος*.

Ἡ ἀκμὴ τῆς νήσου.—Ἐνωρίτατα ἡ Ἄνδρος προήχθη εἰς ἀκμήν, δύναμιν καὶ πλοῦτον, διὸ καὶ ἡ πόλις τῆς Ἄνδρου ἔβριθε λαμπρῶν ναῶν, ἀγαλμάτων καὶ παντοίων ἄλλων καλλιτεχνημάτων, τὸ θέατρον δὲ καὶ τὸ στάδιον αὐτῆς ἦσαν μαρμάρινα. Τὸν πλοῦτον τῆς νήσου ἀποδεικνύουσι καὶ τὰ κοπέντα τότε πλεῖστα ἀργυρᾶ αὐτῆς νομίσματα, πολλὰ τῶν ὁποίων ἀνήκουσιν εἰς τὸν πρῶτον αἰῶνα τῆς εὐρωπαϊκῆς νομισματοκοπίας, ἤτοι τὸ α΄ ἥμισυ τῆς Ζ΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Εἰς 70 ἀνέρχονται αἱ κύριαι παραλλαγαὶ τῶν νομισμάτων, ἅτινα ἔκοψαν οἱ Ἄνδριοι ἀπὸ τοῦ Ζ΄ π. Χ. αἰῶνος μέχρι τοῦ 212 μ. Χ., ἤτοι ἐπὶ 900 περίπου ἔτη· Ἐκ τῶν νομισμάτων τούτων 26 εἶναι ἀργυρᾶ, τὰ δὲ λοιπὰ χάλκινα· σῴζεται δὲ καὶ χρυσοῦν τῆς Ἄνδρου νόμισμα, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ γνησιότης εἶναι ἀμφίβολος. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἀρχαϊκῶν νομισμάτων τῆς Ἄνδρου ἀπεικονίζεται ἀμφορεύς, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ὁ Διόνυσος μετὰ τῶν συναφῶν αὐτῷ παραστάσεων, ὁ Ἀπόλλων, ὁ Ζεὺς Μειλίχιος, ἡ Δημήτηρ καὶ ἡ Ἄρτεμις, καί, κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, προτομαὶ διαφόρων Ρωμαίων αὐτοκρατόρων.

Τὸ σύνολον τῶν κατὰ τύχην—διότι ἀνασκαφαὶ δὲν ἐγένοντο—εὑρεθεισῶν ἐν Ἄνδρῳ ἐπιγραφῶν ἀνέρχεται εἰς 153. Ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως σῴζεται ἱκανὸν μέρος τῶν τειχῶν, λείψανα τῆς ἀκροπόλεως κοὶ πολλῶν σπουδαίων οἰκοδομημάτων, πολυάριθμοι τάφοι, σαρκοφάγοι, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, ψηφιδωτὰ καὶ παντοῖα παλαιὰ γλυπτὰ μάρμαρα, γεισώματα, σπόνδυλοι, κιονόκρανα, ἐπιστύλια, μετόπαι, βωμοὶ καὶ πάμπολλα ἄλλα ἀρχαῖα· Ἀνὰ πᾶν δὲ σχεδὸν βῆμα εἰς τὴν παλαιὰν τῆς Ἄνδρου πόλιν προσκόπτει τις ἐπὶ συντριμμάτων ἀρχαίων μνημείων καὶ ἐρειπίων παλαιᾶς δόξης, ἅτινα κεῖνται ἠμελημένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ κατεσπαρμένα τῇδε κἀκεῖσε. Σῴζεται δὲ σχεδὸν ἀκέραιος καὶ μέγας πανάρχαιος στρογγύλος πύργος ἐν Ἁγίῳ Πέτρῳ τοῦ Γαυρείου.

Ὅ,τι γινώσκομεν περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἀνδρίων εἶναι ἡ λατρεία αὐτῶν πρὸς τὸν *Διόνυσον* ἢ *Βάκχον*, τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἐν Ἄνδρῳ καὶ μεγαλοπρεπὴς ναός, ἐν ᾧ ἐτελεῖτο καὶ τὸ θαῦμα τῆς μεταβολῆς τοῦ ὕδατος εἰς οἶνον κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν *Διονυσίων*, περιγραφὴν τῶν ὁποίων διέσωσε μέχρις ἡμῶν ὁ Φιλόστρατος εἰς τὰς Εἰκόνας του. Ἐλατρεύοντο πρὸς τούτοις ἐν Ἄνδρῳ ὁ *Ζεὺς Μειλίχιος*, ὁ *Ποσειδῶν Σωσίνεως*, ὁ *Ἀπόλλων* ὡς *Δελφίνιος*, *Μουσηγέτης* καὶ *Πύθιος*, ἡ *Δημήτηρ* καὶ *Κόρη*, ἡ *Ἄρτεμις Κυνηγέτις*, ἡ *Ἑστία Βουλαία*, ἡ *Ἀθηνᾶ Ταυροβόλος*, ἡ *Ἀφροδίτη*, ἡ *Ἑκάτη*, ὁ *Γλαῦκος* καὶ ὁ *Ἑρμῆς*, οὗτινος λαμπρὸν ἄγαλμα εὑρεθὲν ἐν Ἄνδρῳ κοσμεῖ τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον. Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν δὲ χρόνων εἰσήχθη ἐν Ἄνδρῳ καὶ ἡ λατρεία τῆς *Ἴσιδος*, ἀνευρέθη δ' ἐν Ἄνδρῳ

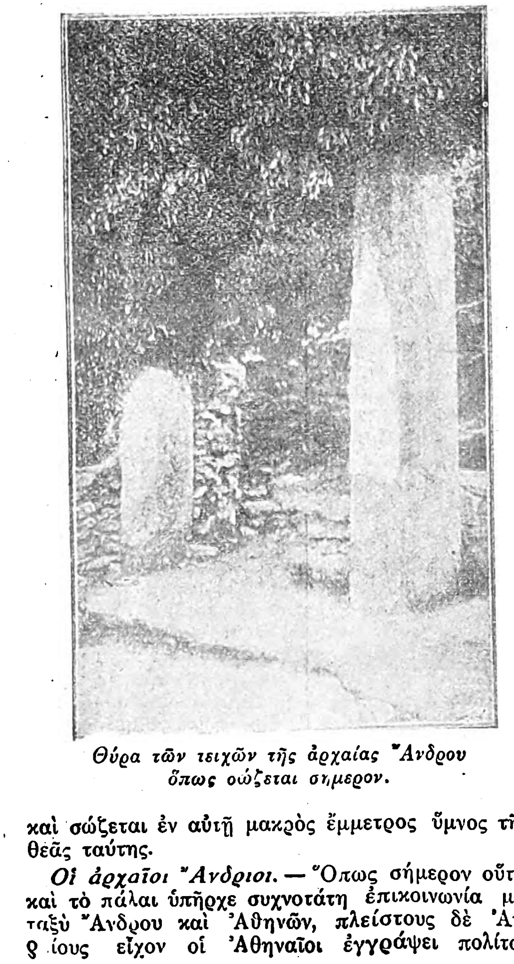

Θύρα τῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας Ἄνδρου ὅπως σώζεται σήμερον.

καὶ σῴζεται ἐν αὐτῇ μακρὸς ἔμμετρος ὕμνος τῆς θεᾶς ταύτης.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἄνδριοι. — Ὅπως σήμερον οὕτω καὶ τὸ πάλαι ὑπῆρχε συχνοτάτη ἐπικοινωνία μεταξὺ Ἄνδρου καὶ Ἀθηνῶν, πλείστους δὲ Ἀνδρίους εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι ἐγγράψει πολίτας Ἀθηνῶν. Καθ' ἃ τεκμαίρεται ἐκ τῶν γραφέντων ὑπὸ τοῦ Μενάνδρου εἰς τὴν Ἀνδρίαν του, αἱ Ἄνδριαι ἦσαν εὐγενέστεραι τὸ ἦθος καὶ ἐπαγωγότεραι τῶν γνησίων Ἀτθίδων. Ἐκ τούτου δὲ καὶ συχναὶ ἐπιγαμίαι ἐλάμβανον χώραν. Ἐν ταῖς ἀττικαῖς ἐπιτυμβίοις ἐπιγραφαῖς ρητῶς γίνεται μνεία

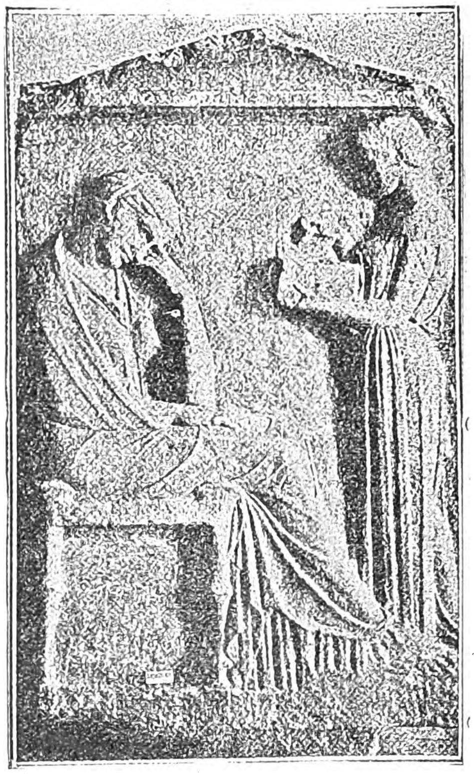

Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ἐκ Παλαιοπόλεως.
[Ἀρχαιολ. συλλογὴ Ἄνδρου.]

γυναικῶν ἐξ Ἄνδρου, συζύγων Ἀθηναίων ἀστῶν. Ἐκ τῆς Ἀνδρίας τοῦ Μενάνδρου ἐξάγεται ὡσαύτως, ὅτι οἱ Ἄνδριοι διεκρίνοντο ἐπὶ χρηστότητι καὶ ἀρετῇ καὶ περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο τῆς ἠθικῆς τῶν γυναικῶν. Τὰ ἤθη αὐτῶν ἦσαν ἁπλᾶ καὶ ἥμερα, ὡς εἶναι ἁπλῆ καὶ ἥμερος ἡ χλοανθὴς νῆσός των. Ἦσαν δὲ αὐτάρκεις, ζῶντες βίον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἄμεμπτον. Οἱ Ἄνδριοι μετεῖχον ἐνεργῶς τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ κοινῶν τῶν Ἑλλήνων ἀγώνων καὶ πολλοὶ Ἄνδριοι ἀνεδείχθησαν νικηταί, ἐν οἷς μνημονεύονται ὁ *Ἀρίσταιχμος*, ὁ *Ἱερώνυμος* καὶ ὁ *Προκλῆς*, πρὸς οὓς εἶχεν ἀπονεμηθῆ ἡ ὑψίστη τῶν τιμῶν τῆς ἀνεγέρσεως ἐν Ὀλυμπίᾳ τοῦ ἀνδριάντος αὐτῶν. Ὑπεραυξηθέντος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου οἱ Ἄνδριοι δὲν ὤκνησαν νὰ ἐξαποστείλωσι πολυαρίθμους ἀποικίας κατὰ παντοίας διευθύνσεις, εἴς τε τὴν Μακεδονίαν, Θράκην καὶ Μικρὰν Ἀσίαν. Αἱ κυριώτεραι τῶν ἀποικιῶν τῆς Ἄνδρου ἦσαν τὰ *Στάγειρα*, ἡ πατρὶς τοῦ Ἀριστοτέλους, ἡ *Σάνη*, ἡ *Ἄκανθος*, ἡ *Ἄργιλος*, ἡ *Θύσσος*, ἡ *Ἄντανδρος*, πιθανῶς δὲ καὶ τὸ *Ἀδραμύτιον*.

Ἡ Ἄνδρος μετὰ τὰ Μηδικά.—Ἐπὶ τῶν Μηδικῶν πολέμων, καὶ μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ὁ Θεμιστοκλῆς καταδιώκων τὰ φεύγοντα λείψανα τοῦ περσικοῦ στόλου κατέπλευσεν εἰς Ἄνδρον πρὸς ἀργυρολογίαν· ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἄνδριοι ἀπέκρουσαν τὰς ἀδίκους ἀξιώσεις του, ἐπετέθη μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου κατὰ τῆς νήσου. Ὁ Ἡρόδοτος ἀφηγούμενος τὸ ἱστορικὸν τοῦτο γεγονὸς διεφύλαξεν εἰς ἡμᾶς καὶ τοὺς διαμειφθέντας μεταξὺ τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τῶν Ἀνδρίων λόγους. Ζητήσας ὁ Θεμιστοκλῆς, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, χρήματα παρὰ τῶν Ἀνδρίων καὶ λαβὼν παρὰ τούτων ἀρνητικὴν ἀπάντησιν εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὅτι πρέπει νὰ δώσωσι τὰ χρήματα, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἔρχονται ἔχοντες μαζύ των δύο θεοὺς μεγάλους, τὴν *Πειθὼ* καὶ τὴν *Βίαν*. Εἰς ταῦτα οἱ Ἄνδριοι ἀπεκρίθησαν, ὅτι βεβαίως αἱ Ἀθῆναι, οὖσαι μεγάλη καὶ εὐδαίμων πόλις, ἔχουν πλησίον των θεοὺς ἀγαθούς, ἡ νῆσός των ὅμως εἶναι μικρὰ καὶ ἄφορος καὶ δύο κακοὶ θεοὶ δὲν τὴν ἀφήνουν ποτέ, ἡ *Πενία* καὶ ἡ *Ἀμηχανία*, τοιούτους δὲ θεοὺς ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ δώσουν τὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε θὰ δυνηθῇ νὰ κατισχύσῃ τῆς ἀδυναμίας των ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων. Μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἐπιτεθεὶς κατὰ τῆς Ἄνδρου ὁ Θεμιστοκλῆς εὗρεν ἀντίστασιν κρατερωτέραν τῆς ἀναμενομένης, διὸ καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ ἄπρακτος. Ἔκτοτε αἱ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Ἀνδρίων σχέσεις δὲν ἦσαν ἀπηλλαγμέναι τραχύτητος, πολλάκις μέχρις ἐχθρότητος ἐξωθουμένης. Ἐν τούτοις ἀπὸ τοῦ 476 π. Χ. ἡ Ἄνδρος συνετάχθη μετὰ τῶν Ἀθηναίων· ἀλλ' οὗτοι ὑποπτεύοντες πάντοτε τὰς διαθέσεις τῶν Ἀνδρίων καὶ πρὸς ἀποσόβησιν ἐνδεχομένης αὐτῶν ἐξεγέρσεως ἀπέστειλαν τῷ 444 π. Χ. εἰς Ἄνδρον 250 Ἀθηναίους κληρούχους. Ἐτέλει δ' ἡ Ἄνδρος φόρον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν 12 ταλάντων, βραδύτερον δὲ 15. Ἀλλ' ὑφίσταντο οἱ Ἄνδριοι καὶ ἄλλας παντοίας φορολογικὰς ἀφαιμάξεις. Τῷ 425 οἱ Ἄνδριοι ἐξεστράτευσαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῆς Κορίνθου, μετέσχον δὲ τῷ 415 καὶ 413 ἀμφοτέρων τῶν κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρατειῶν.

Ἐν τούτοις πολλοὶ ἐκ τῶν σημαινόντων Ἀνδρίων, δυσμενῶς διακείμενοι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, εἶχον ὑπὸ τούτων ἀπελαθῆ ἐκ τῆς νήσου των ἢ καὶ ἑκουσίως ἐγκατέλειψαν ταύτην. Ὁ Θουκυδίδης ἀναφέρει τὸν *Διόμιλον*, ἐξόριστον Ἄνδριον διαμένοντα εἰς τὰς Συρακούσας. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ Διόμιλος δὲν ἦτο κοινός τις πολιτικὸς πρόσφυξ, ἀλλ' ἀνὴρ σημαίνων καὶ περὶ τὰ πολεμικὰ λίαν ἔμπειρος· διὸ καὶ οἱ Συρακούσιοι ἀνέθεσαν εἰς αὐτὸν ἐπὶ κεφαλῆς ἑξακοσίων ἐπιλέκτων τὴν φρούρησιν τῆς ἐπικαιροτέρας των θέσεως, των Ἐπιπυλῶν, ἐκ τῆς ἁλώσεως τῶν ὁποίων ἤρτητο τῶν Συρακουσῶν ἡ τύχη. Διὰ νὰ ἐμπιστευθῶσιν ἄρα οἱ Συρακούσιοι θέσιν τοσοῦτον καιρίαν καὶ σημαντικὴν εἰς τὸν Ἄνδριον ἐξόριστον, ἕπεται ὅτι ὁ ἀνὴρ ἦτο ἐγνωσμένης στρατηγικῆς ἱκανότητος καὶ ἀνδρείας. Καὶ ὄντως ὁ Διόμιλος τοιοῦτον ἀνέδειξεν ἑαυτόν, διότι, καίτοι ἐγκαταλειφθεὶς μόνος καὶ ἀβοήθητος, γενναίως ἐπολέμησε κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔπεσεν ἡρωϊκῶς ἐν τῇ μάχῃ μετὰ τριακοσίων τῶν περὶ αὐτόν. Κατὰ τὴν διαρκοῦντος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κατάλυσιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Πεισάνδρου, τῷ 411 π.Χ., οἱ Ἄνδριοι ἐνόπλως ἔσπευσαν ἐπίκουροι τῶν συνωμοτῶν καὶ μετ' οὐ πολύ, τῷ 409 ἢ 408, ἀποστατήσαντες τῆς Ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας συνετάχθησαν μετὰ τῆς Σπάρτης. Τότε ὁ Ἀλκιβιάδης ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ἄνδρου, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ στόλον ἐξ 100 πλοίων, ὁπλίτας 1500 καὶ 150 ἱππεῖς καὶ πρὸς τούτοις τοὺς μετ' αὐτοῦ συνεκλεχθέντας τῇ ὑποδείξει του στρατηγοὺς Ἀριστοκράτην καὶ Ἀδείμαντον τὸν Λευκολοφίδου. Προσορμισθεὶς εἰς Ἄνδρον ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπεβίβασε τὸ στράτευμα εἰς Γαύρειον, ὅπερ τὸ πάλαι ἦτο ἐπίνειον καὶ συγχρόνως φρούριον τῆς νήσου, καὶ ὅπερ καταλαβὼν ὁ Ἀλκιβιάδης ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ ἰσχυροποιήσῃ διὰ τῆς ἀνεγέρσεως ἰδιαιτέρου τείχους. Καὶ ἐνίκησε μὲν ὁ Ἀλκιβιάδης τοὺς Ἀνδρίους εἰς τὴν ἐκ τοῦ συστάδην συγκροτηθεῖσαν μάχην, καθ' ἣν πολλοὶ ἐκ τῶν Ἀνδρίων ἔπεσον, ἀλλὰ τὴν πόλιν δὲν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ καὶ ἠναγκάσθη μετά τινας ἡμέρας νὰ ἀπέλθῃ ἄπρακτος ἐκ τῆς νήσου.

Ἀπερχόμενος ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὁλόκληρον τὸ στράτευμα, ἀλλ' ἄφησεν ἐκεῖ τὸν Κόνωνα μετὰ 20 πλοίων πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς πολιορκίας. Ἀλλὰ καὶ οὗτος οὐδὲν κατορθώσας δὲν παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ ἐν Ἄνδρῳ, εἰς ἀντικατάστασιν δ' αὐτοῦ ἐστάλη ὁ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ἀθηναίων διατελῶν Ἄνδριος στρατηγὸς *Φανοσθένης*, ὅστις διεκρίνετο διὰ τὴν σύνεσιν, τὴν περὶ τοὺς πολέμους ἐμπειρίαν καὶ τὴν στρατηγικὴν δεινότητα. Τοῦ Φανοσθένους, ὁ ὁποῖος καὶ εἰς ἄλλα ἀνῆλθεν ἐν Ἀθήναις ὑψηλὰ ὑπουρ-

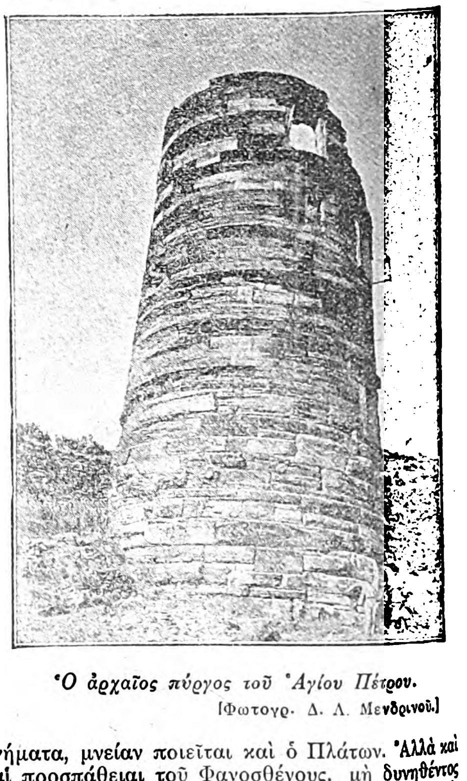

Ὁ ἀρχαῖος πύργος τοῦ Ἁγίου Πέτρου.
[Φωτογρ. Δ. Λ. Μενδρινοῦ.]

γήματα, μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Πλάτων. Ἀλλὰ καὶ αἱ προσπάθειαι τοῦ Φανοσθένους, μὴ δυνηθέντος νὰ μεταπείσῃ τοὺς συμπολίτας του, δὲν ἐτελεσφόρησαν, διὸ ἐπὶ τοσοῦτον ἐξήφθη ἡ κατὰ τῶν Ἀνδρίων ὀργὴ τῶν Ἀθηναίων, ὥστε μετὰ τὴν ἐν Ἀργινούσαις τῷ 406 νίκην των ὁ Ἀθηναῖος στρα-

Digitized by Google

τηγὸς Φιλοκλῆς συλλαβὼν τριήρη Ἀνδρίαν ἐφόνευσε πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ Ἀνδρίους. Διὰ τὴν ἀγρίαν δὲ ταύτην σκληρότητα ὁ Λύσανδρος μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν αἰχμαλωτίσας τὸν Φιλοκλέα καὶ ἐρωτήσας ποίας ποινῆς ἐθεώρει τὸν ἑαυτόν του ἄξιον, τοιαύτην ἐπιδείξας πρὸς τοὺς Ἀνδρίους ἀπανθρωπίαν, ἀπέσφαξεν αὐτὸν ἀνοικτιρμόνως.

Κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς Ἑλλάδος. — Ὑπὸ τὴν σπαρτιατικὴν ἡγεμονίαν ἡ Ἄνδρος παρέμεινε μέχρι τοῦ 393, ὅτε ὁ Κόνων καὶ ὁ Φαρνάβαζος, συντρίψαντες ἐν Κνίδῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὸν Σπαρτιατικὸν στόλον, ἔπλευσαν εἰς Ἄνδρον καὶ ἐξεδίωξαν τὸν ἐκεῖ ἁρμοστὴν τῆς Σπάρτης καὶ τοὺς Λάκωνας φρουροὺς ἄνευ τινὸς ἀντιστάσεως ἐκ μέρους τῶν κατοίκων. Ἀλλὰ μόλις τῷ 376, ὅτε ὁ Χαβρίας ἡγούμενος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου ἔθηκε τέρμα εἰς τὴν θαλασσίαν τῶν Λακεδαιμονίων δύναμιν, ἡ Ἄνδρος συνετάχθη ὁριστικῶς μετὰ τῆς δευτέρας Ἀθηναϊκῆς συμμαχίας.

Τῷ 357 ἢ ὀλίγον πρὸ τοῦ ἔτους τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν εἰς Ἄνδρον φρουράν, πιθανῶς πρὸς καταστολὴν στάσεώς τινος ἐν τῇ νήσῳ κατ᾽ αὐτῶν, ἴσως δὲ καὶ τῇ συγκαταθέσει καὶ τῶν ἰδίων κατοίκων πρὸς ἀπόκρουσιν ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν κατὰ τῆς νήσου των λόγῳ τοῦ ἐπικαίρου τῆς θέσεώς της. Τὰς διὰ τὴν φρουρὰν δαπάνας κατέβαλον κατ᾽ ἀρχὰς οἱ κάτοικοι τῆς Ἄνδρου, βραδύτερον δ᾽ ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ φρουρὰ μισθοδοτῆται ἐκ τοῦ κοινοῦ συμμαχικοῦ ταμείου πρὸς ἀνακούφισιν τῆς νήσου. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 355 τὴν Ἄνδρον διῴκει ὡς νησίαρχος Τίμαρχος ὁ Ἀριζήλου, ἐξαγοράσας τὴν ἀρχὴν ἀντὶ χρημάτων, μέχρι δὲ βδελυγμίας διεφθαρμένος καὶ αἰσχρός, καθ᾽ ἃ χαρακτηρίζεται εἰς τὸν κατ᾽ αὐτοῦ λόγον τοῦ Αἰσχίνου.

Μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην (2 Αὐγούστου 338 π. Χ.) ἡ Ἄνδρος ὑπήχθη ὑπὸ τὸν βασιλέα Φίλιππον καὶ εἶτα τὸν Ἀλέξανδρον, ἀλλὰ δὲν ἐφρουρεῖτο ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, διὸ καὶ ὁ Φαρνάβαζος, περιπλέων ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον ἵνα φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰς ἐν Ἀσίᾳ προόδους τῶν Ἑλλήνων, ὥρμησε μετὰ στόλου ἐξ 100 πλοίων, κατὰ τῆς Ἄνδρου καὶ κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ αὐτήν. Ἀλλὰ μετ᾽ ὀλίγον ἐπεδίωξαν αὐτὸν ἐκεῖθεν οἱ στρατηγοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀμφοτερὸς καὶ Ἐγήλοχος, ἐπιπεσόντες κατ᾽ αὐτοῦ τῷ 332 διὰ στόλου ἀποτελουμένου ἐξ 60 πλοίων. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔζη ὁ Ἄνδριος ποιητὴς *Ἄμφις*, τοῦ ὁποίου μνεία γίνεται ν τιμητικῷ ὑπὲρ αὐτοῦ ψηφίσματι τῶν Ἀθηναίων. Μνημονεύονται δὲ τὸ πάλαι καὶ δύο ἄλλοι Ἄνδριοι ποιηταί, ὁ *Δημοτέλης Αἰσχύλου* καὶ ὁ *Διονύσιος*. Ὁ τελευταῖος ἦτο ἐπιγραμματοποιός.

Ἡ Μακεδονικὴ ἐποχή. — Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου (323 π. Χ.) καὶ τὴν διαίρεσιν τοῦ ἀπεράντου κράτους του εἰς σατραπείας ἡ Ἄνδρος περιελήφθη εἰς τὴν σατραπείαν τῆς Μακεδονίας, τὸ πρῶτον δ᾽ ἀπεστάλη εἰς αὐτὴν μακεδονικὴ φρουρὰ καὶ στόλος τῷ 315 ἐπὶ Ἀντιγόνου, χάριν παρακωλύσεως τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας σιταγωγῶν πλοίων, ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ τῶν ὁποίων ἡ Ἄνδρος ἔκειτο. Τῷ 308 π. Χ. ὁ ἀντίπαλος τοῦ Ἀντιγόνου Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, ὁ περιώνυμος ἱδρυτὴς τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου τῆς Αἰγύπτου, πλεύσας μετὰ ἰσχυροῦ στόλου εἰς τὴν Ἄνδρον, κατέλαβε τὴν νῆσον, ἀποδιώξας τὴν ἐν αὐτῇ φρουρὰν τοῦ Ἀντιγόνου. Ἡ Ἄνδρος παρέμεινεν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν Πτολεμαίων τῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ 265 π. Χ., ἀποτελοῦσα μέρος τῆς ὑπ᾽ αὐτῶν τῷ 308 ἱδρυθείσης Κυκλαδικῆς Ὁμοσπονδίας, τῆς ὁποίας ἡ Ἄνδρος ἀπετέλει τὸ ἔσχατον πρὸς Β. ὅριον. Ἀλλὰ τὸ ἔτος 266 ἢ 265 ἐπῆλθε μικρά τις διακοπὴ τῆς ἐπὶ τῆς Ἄνδρου ἀρχῆς τῶν Πτολεμαίων, διότι ὁ Ἀντίγονος καίτοι γέρων ἤδη καταναυμαχήσας τὸν στόλον τοῦ Πτολεμαίου Β΄ τοῦ Φιλαδέλφου κατέλαβε τὴν Ἄνδρον καὶ ἐγκατέστησεν εἰς αὐτὴν μόνιμον φρουράν, ἥτις ὑπῆρχεν ἐκεῖ τῷ 251, καθ᾽ ἃ ὁ Πλούταρχος ἱστορεῖ εἰς τὸν Βίον τοῦ Ἀράτου, ὁ ὁποῖος φεύγων ἐκ Σικυῶνος ἠναγκάσθη ἕνεκα σφοδρᾶς τρικυμίας νὰ προσορμισθῇ εἰς Ἄνδρον, διὰ νὰ μὴ συλληφθῇ δὲ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ νήσῳ φρουρῶν τοῦ Ἀντιγόνου ἐκρύβη εἴς τι τῶν πολυαρίθμων τότε καὶ πυκνοτάτων τῆς νήσου δασῶν, ἔνθα κατώρθωσε νὰ διαμείνῃ ἀπαρατήρητος, ἀποδράσας κατόπιν εἰς Εὔβοιαν. Δύο καὶ εἴκοσι περίπου ἔτη διέμεινεν ἡ Ἄνδρος ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ. Τῷ 244 Πτολεμαῖος Γ΄ ὁ Εὐεργέτης κατανικήσας τὸν Ἀντίγονον ἔν τινι περὶ τὴν Ἄνδρον ναυμαχίᾳ καὶ κατασυντρίψας τὸν στόλον αὐτοῦ κατέλαβε καὶ αὖθις τὴν νῆσον, παραμείνασαν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ 202 π. Χ., ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ὁ Ε΄ κατέλαβε τὴν Ἄνδρον καὶ ἀπέστειλεν εἰς αὐτὴν ἰσχυρὰν φρουράν, ἡ ὁποία κατώρθωσε ν᾽ ἀποκρούσῃ τοὺς μετὰ δύο περίπου ἔτη ἐπελθόντας κατὰ τῆς Ἄνδρου Ροδίους, συμμάχους τοῦ βασιλέως τοῦ Περγάμου Ἀττάλου καὶ τῶν Ρωμαίων.

Κεφαλὴ τοῦ Ἑρμοῦ τῆς Ἄνδρου.
[Ἀπόκειται εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.]

Ἡ καταστροφὴ τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. — Δύο ἔτη ἀργότερον (τὸν χειμῶνα τοῦ 200 πρὸς τὸ 199 π. Χ.) οἱ Ρωμαῖοι ἑνωθέντες μετὰ τοῦ στόλου τοῦ Ἀττάλου κατέπλευσαν εἰς Πειραιᾶ καὶ μετ᾽ οὐ πολὺ ἀνήχθησαν κατὰ τῆς Ἄνδρου, προσορμισθέντες εἰς τὸν λιμένα τοῦ Γαυρείου, τὸν ὁποῖον ὁ ἀφηγούμενος ταῦτα Ρωμαῖος ἱστορικὸς Τίτος Λίβιος ὀνομάζει *Γαυρολέοντα*. Οἱ Ρωμαῖοι πρὶν ἢ ἀποβῶσιν εἰς τὴν νῆσον ἠρώτησαν τοὺς Ἀνδρίους δι᾽ ἀπεσταλμένων των, ἂν προτιμῶσιν ἑκουσίως καὶ ἀμαχητὶ νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν ἢ διὰ τῆς βίας. Οἱ Ἄνδριοι ἀπήντησαν, ὅτι οὐδεμίαν ἔχουν εἰς τοῦτο ἐξουσίαν, διότι ἡ φρουρὰ τοῦ βασιλέως Φιλίππου κατεῖχε τὴν ἀκρόπολίν των. Μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην οἱ Ρωμαῖοι καὶ ὁ Ἄτταλος ἀπεβίβασαν τὰ στρατεύματα καὶ ὅλην τὴν πολεμικήν των ἀποσκευὴν καὶ ἤρχισαν ἐκ διαφόρων σημείων προελαύνοντες κατὰ τῆς πόλεως. Οἱ Ἄνδριοι ὁπλῖται δὲν ἐδίστασαν ν᾽ ἀντιπαραταχθῶσιν ἀμέσως πρὸς τοὺς ἐπερχομένους πολεμίους· ἀλλ᾽ ἅμα ὡς εἶδαν τὰ ρωμαϊκὰ σύμβολα καὶ τὴν πολεμικὴν τακτικὴν τῶν Ρωμαίων, τὴν ὁποίαν δὲν ἐγνώριζον οἱ Ἕλληνες μέχρι τοῦδε, πρὸς δὲ καὶ τὸ θάρρος τοῦ κατὰ τῆς πόλεως ἐλαύνοντος ρωμαϊκοῦ στρατεύματος, κατεπλάγησαν καὶ μετὰ τοὺς πρώτους ἀκροβολισμοὺς ἐτράπησαν εἰς φυγήν, κλεισθέντες ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεώς των. Ἐνταῦθα ἀντέστησαν ἐπὶ δύο ἡμέρας, πεποιθότες ἐπὶ τοῦ ὀχυροῦ τῆς θέσεως μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῶν ἰδίων δυνάμεων. Τὴν τρίτην ὅμως ἡμέραν ἐξηναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι (τῷ 199 π. Χ.) διὰ συνθήκης, διὰ τῆς ὁποίας ἐπεβλήθη εἰς αὐτοὺς ὁ σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος ὅρος, καθ᾽ ὃν ἅπαξάπαντες τῆς νήσου οἱ κάτοικοι, μὲ μόνα τὰ ἐνδύματα ποῦ ἐφόρουν, ὑπεχρεοῦντο νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πατρίδα των καὶ ἐξοικισθῶσιν εἰς τὸ *Δήλιον* (σημ. *Δήλεσι*), τῆς Βοιωτίας. Γενόμενοι κύριοι τῆς Ἄνδρου οἱ Ρωμαῖοι καὶ εἰς τὰ λάφυρα μόνον ἀποβλέποντες ἐπὶ τοῦ παρόντος παρὰ εἰς τὴν κατοχὴν τῆς νήσου, εἰς μὲν τὸν βασιλέα Ἄτταλον παρεχώρησαν τὴν ἐρημωθεῖσαν ὑπ᾽ αὐτῶν νῆσον, τῆς Ἄνδρου κηρυχθείσης ἕνεκα τῆς ἀντιστάσεώς της ager publicus, αὐτοὶ δ᾽ ἐφύλαξαν δι᾽ ἑαυτοὺς τὴν λείαν καὶ τὰ καλλιτεχνήματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὴν Ρώμην ὡς ἀπαρχὴν τῶν ἐκ τῆς Ἑλλάδος λαφύρων. Ὁ Ἄτταλος παραλαβὼν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὴν Ἄνδρον καὶ μὴ θέλων νὰ ἄρχῃ νήσου ἐρήμου ἐπέτρεψε νὰ ἐπανέλθωσιν οἱ ἐκτοπισθέντες εἰς τὸ Δήλιον Ἄνδριοι. Τοσοῦτον δὲ τρομερὰ ἦτο ἡ καταστροφή, τὴν ὁποίαν ὑπέστη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἡ νῆσος καὶ οἰκτρὰ ἡ θέσις τῶν ἐπιστρεψάντων εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος Ἀνδρίων, ὥστε ἐὰν εἶναι ἀληθὲς τὸ ὑπὸ τοῦ Ἱμερίου ἀναφερόμενον, ὅτι οἱ Ἄνδριοι εἶχον

Digitized by Google

ποτε φθάσει εἰς τοσοῦτον πενίας, ὥστε εἰς τὰς πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα θυσίας των δὲν εἶχον θύματα νὰ θέσωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἀλλὰ μόνον τὴν πυρὰν ἥπαπτον, πιστεύοντες ὅτι καὶ μόνη αὕτη θὰ ἦτο εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν θεόν, ἀποβλέποντα οὐχὶ εἰς τὴν προσφερομένην θυσίαν, ἀλλ' εἰς τὴν προαίρεσιν αὐτῶν, βεβαίως εἰς τοὺς χρόνους τούτους τῆς ἁλώσεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τοῦτο ἀνάγεται.

Ἡ νῆσος ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους.— Ἡ Ἄνδρος παρέμεινεν ὑπὸ τὸ Πέργαμον μέχρι τοῦ 133 π. Χ., ὅτε διὰ διαθήκης τοῦ τελευταίου βασιλέως τοῦ Περγάμου Ἀττάλου τοῦ Γ' ἐκληροδοτήθη εἰς τοὺς Ρωμαίους. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἤκμασε καὶ διάσημος ἐξ Ἄνδρου ἥρως, ἐξόχως διαπρέψας ἐν πολεμικοῖς ἀγῶσι κατά τε τὴν Ρώμην καὶ τὴν Ἀσίαν, ὁ *Ἀβάσκαντος*, ἐκ τοῦ ἐπιφανοῦς ἐν Ἄνδρῳ γένους τῶν *Αἰακιδῶν*. Τῷ 88 π. Χ. τὴν Ἄνδρον κατέλαβεν ὁ βασιλεὺς τοῦ Πόντου Μιθραδάτης ὁ ΣΤ', ὁ ἐπιλεγόμενος Εὐπάτωρ ἢ Μέγας, περιελθὼν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Ρωμαίους. Ἀλλὰ μετὰ τὴν καταστροφὴν ἐν τέλει τοῦ Μιθραδάτου, οἱ Ρωμαῖοι ἐπανέκτησαν τὸ ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου κράτος αὐτῶν καὶ ἡ Ἄνδρος ὑπήχθη καὶ αὖθις ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν ἀποτελέσασα μέρος τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας. Τῷ 41 π. Χ. ὁ Ἀντώνιος παρεχώρησε τὴν Ἄνδρον εἰς τοὺς Ροδίους. Καὶ διῳκεῖτο μὲν ἡ Ἄνδρος ὑπὸ τὴν Ροδιακὴν κυριαρχίαν δι' ἰδίων ἀρχόντων, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐκδιδομένοις ἐπὶ διαφόρων ὑποθέσεων ψηφίσμασιν αὐτῆς ἐμνημονεύετο πάντοτε ἡ ρήτρα τῆς πρὸς τὴν Ρόδον ὑποτελείας. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀππιανοῦ οἱ Ρόδιοι, ἂν καὶ δὲν ἀφήρεσαν παρὰ τῶν Ἀνδρίων τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιοικήσεως, οὐχ ἧττον συμπεριεφέροντο πρὸς αὐτοὺς μετὰ σκληρότητος, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ὁ Ὀκτάβιος μετὰ τὴν περὶ τὸ Ἄκτιον ναυμαχίαν, καθ' ἣν κατενίκησε τὸν Ἀντώνιον, ἀφήρεσε τὴν κατοχὴν τῆς Ἄνδρου παρὰ τῶν Ροδίων, ἀρξάντων τῆς νήσου ἐπὶ μίαν περίπου δεκαετίαν, ἤτοι μέχρι τοῦ 31 π. Χ. Ἐπὶ Νέρωνος τῷ 51 μ. Χ. ἐξωρίσθησαν εἰς Ἄνδρον ὁ Πούπλιος Γλείτιος Γάλλος, ἐπιφανὴς Ρωμαῖος, καὶ ἡ σύζυγός του Ἐγνατία Μαξιμίλλα, τοὺς ὁποίους οἱ Ἄνδριοι ἀνεκήρυξαν πάτρωνας καὶ εὐεργέτας τῆς πόλεώς των. Ἤκμασε δ' ἐπὶ Ρωμαίων ἐν Ἀθήναις ὀλίγον ὕστερον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ ὁ Ἄνδριος σοφιστὴς *Ὀνόμαρχος*, τὸν ὁποῖον ὁ βιογραφήσας αὐτὸν Φιλόστρατος κατατάσσει μεταξὺ τῶν ἐπιφανεστάτων. Πολλῶν ἔτυχε ἡ νῆσος εὐεργετημάτων ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, διὸ καὶ οἱ Ἄνδριοι εὐγνωμονοῦντες διῃώνισαν τὴν μνήμην του διὰ πληθύος τιμητικῶν ἐπιγραφῶν.

Βυζαντινὴ περίοδος. — Ἐπὶ Βυζαντινῶν καὶ δὴ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου (306—337) ἡ Ἄνδρος ἀποτελοῦσα μέρος τῆς Ἐπαρχίας τῶν Νήσων ὑπήχθη εἰς τὴν *Διοίκησιν τῆς Ἀσίας*. Διαμελισθέντος δὲ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου εἰς τοὺς τρεῖς υἱούς του, Κωνσταντῖνον, Κώνσταν καὶ Κωνστάντιον, ἡ Ἄνδρος ἔλαχεν εἰς τὴν μοῖραν τοῦ τελευταίου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Ἄνδρος διετέλει ἐν σχετικῇ εὐεξίᾳ. Ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου (395—408) ἡ Ἄνδρος ἀπετέλεσε αὖθις μέρος τῆς ἀνασυσταθείσης ἐκ νέου *Ἐπαρχίας τῶν Νήσων*, ἥτις ἐξηκολούθει ὑπάρχουσα καὶ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ (527—565). Ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ὑποδιαιρεθέντος εἰς μικροτέρας διοικητικὰς περιφερείας, θέματα κληθείσας, ἡ Ἄνδρος ἀπετέλεσε μέρος τοῦ ΙΣΤ' θέματος, ὅπερ ἐκλήθη *Θέμα τοῦ Αἰγαίου Πελάγους* καὶ περιελάμβανε τὰς τε Κυκλάδας καὶ Σποράδας νήσους, πρὸς τούτοις δὲ τὴν Σάμον, Μυτιλήνην, Χίον καὶ Λῆμνον μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σάμον. Κατὰ τὸν Η' ἢ Θ' αἰῶνα ἡ Ἄνδρος ἀπετέλει ἰδίαν διοίκησιν, διεσώθη δὲ μέχρις ἡμῶν καὶ σφραγὶς διοικητοῦ τῆς Ἄνδρου τῆς ἐποχῆς ταύτης. Σῴζεται ἐπίσης καὶ μολυβδόβουλλον Λέοντος ἐπισκόπου Ἄνδρου τῆς ἰδίας περίπου ἐποχῆς ἢ κατὰ ἕνα αἰῶνα μεταγενέστερον, τῆς Θ' δηλονότι ἢ Ι' ἑκατονταετηρίδος. Σημειωτέον ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη ἐν Ἄνδρῳ λίαν ἐνωρίς, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν ἐν Παλαιοπόλει τῆς Ἄνδρου εὑρεθέντων χριστιανικῶν λειψάνων, ἀναγομένων εἰς τοὺς πρώτους τοῦ Χριστιανισμοῦ αἰῶνας. Καὶ ἐξ ἱστορικῶν δὲ πηγῶν γινώσκομεν τὸν ἐπίσκοπον Ἄνδρου Ζωΐλον, ἀκμάσαντα τὸν Δ' αἰῶνα, ὑπογεγραμμένον δ' ἐν ταῖς πράξεσι τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 362 συγκροτηθείσης Συνόδου.

Ὁ τελευταῖος ἐπίσκοπος Ἄνδρου Μητροφάνης Οἰκονομίδης.

Ταχθεῖσα βραδύτερον ἡ Ἄνδρος διοικητικῶς ὑπὸ τὴν Ρόδον, ὑπήχθη, ἴδιον πάντοτε ἔχουσα ἐπίσκοπον, καὶ ἐκκλησιαστικῶς ὑπὸ τὸν μητροπολίτην τῆς νήσου ταύτης. Μεταγενέστερον, κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, νέας ἐπελθούσης διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ τῶν Ἀθηνῶν θρόνου προαχθέντος εἰς μητροπολιτικόν, ὁ ἐπίσκοπος Ἄνδρου ἐτάχθη ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν, ὑφ' ὃν παρέμεινε μέχρι τοῦ 1207, ὅτε, τῆς νήσου καταληφθείσης ὑπὸ τῶν Φράγκων, τὸν ἐπισκοπικὸν αὐτῆς θρόνον κατέλαβε Λατῖνος ἱεράρχης.

Ἡ Ἄνδρος ἱκανὰ ὑπέστη ἐκ τῶν ἐπὶ 400 περίπου ἔτη μέχρι τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος διαρκεσασῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σαρακηνῶν, τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα μέχρι σήμερον παροιμιωδῶς ἀναφέρεται ἐν τῇ νήσῳ. Καὶ πολλὰ δὲ τοπωνυμικὰ ἐν Ἄνδρῳ σχετίζονται πρὸς τοὺς Σαρακηνούς, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ ἱκανόν, φαίνεται, χρόνον εἶχον ἐγκαταστάσεις ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς νήσου.

Ἐκ πολλῶν ἱστορικῶν μαρτυριῶν ὑποδεικνύεται ὅτι ἡ Ἄνδρος διετέλει ἐπὶ Βυζαντινῶν ἐν ἐπιζήλῳ ἠθικῇ καὶ πνευματικῇ ἀκμῇ. Οὕτως οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσιν ὅτι τὴν Θ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ὑπῆρχεν ἐν Ἄνδρῳ σπουδαιοτάτη *Σχολὴ* ἢ μᾶλλον *Φιλοσοφικὴ Ἀκαδημία*, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδασκε *Μιχαὴλ Ψελλὸς ὁ πρεσβύτερος*, ὅστις πρῶτος ἀνῆψεν ἐν Ἄνδρῳ τὸν ἀπὸ πολλοῦ ἐσβεσμένον ἐν Ἑλλάδι πυρσὸν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Μεταξὺ ἄλλων ἐμαθήτευσε τότε ἐν αὐτῇ καὶ *Λέων ὁ Φιλόσοφος*. Ἀλλὰ τὰ γράμματα ἐκαλλιεργοῦντο, φαίνεται, ἐν Ἄνδρῳ καὶ πολὺ πρότερον, διότι ἀναφέρεται ὅτι ἐκεῖ ἐδίδαξε τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα καὶ ὁ περιώνυμος νεοπλατωνικὸς φιλόσοφος *Πρόκλος*, τὸν ὁποῖον οἱ Ἄνδριοι ἀνεκήρυξαν εὐεργέτην τῆς πόλεως. Μνημονεύεται ἐπίσης ἡ ὕπαρξις τὸν Θ' αἰῶνα καὶ πλουσιωτάτων εἰς τὰς μονὰς τῆς νήσου βιβλιοθηκῶν.

Ἡ ἀκμὴ τῆς Ἄνδρου κατὰ τὸν μεσαίωνα ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἐν αὐτῇ τῆς μεταξουργίας, ἥτις ἰδίως κατὰ τὴν ΙΑ' καὶ ΙΒ' ἑκατονταετηρίδα εἶχεν ἀνέλθει εἰς μέγαν βαθμὸν ἀκμῆς. Τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγένετο σημαντικὴ ἐξαγωγὴ τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων τῆς Ἄνδρου εἰς τὴν Δύσιν, ἔνθα ταῦτα ἦσαν περιζήτητα. Πολλοὶ ἔμποροι ἐξ Εὐρώπης ἐσύχναζον τότε ἐνταῦθα ἕνεκα τῆς ἀκμαζούσης βιομηχανίας ταύτης τῆς μετάξης. Ἐν τῇ ἐμπορίᾳ τὰ ὑφάσματα τῆς Ἄνδρου ὠνομάζοντο *ἐξάμιτα* (xamita) καὶ *ζεντᾶτα* (zendata), καθ' ἃ ἐν τῷ Ὁδοιπορικῷ του ἀναφέρει ὁ ἔμπορος καὶ κατόπιν μοναχὸς γενόμενος I. Saewulfi. Τὰ ἐξάμιτα ἦσαν σηρικόχνοα ὑφάσματα ἐξ ὁλοκλήρου μεταξωτὰ (βελοῦδα ὁλοσηρικά). Περὶ τούτων ἰδιαιτέρως ὁμιλεῖ ὁ Heyd, γράφων ὅτι ἡ βιομηχανία τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος πολυτίμου ὑφάσματος ὑπῆρχεν ἰδιαίτατα προηγμένη ἀπὸ μεμακρυσμένης ἐποχῆς εἰς τὴν νῆσον, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὑφάσματα ἐκ τοῦ βαρυτίμου τούτου εἴδους ἀπεστάλησαν ὡς λίαν εὐπρόσδεκτα δῶρα εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν γερμανικὴν αὐλήν. Τὰ ζεντᾶτα ἦσαν ὅλως ἰδιάζον εἶδος βαρυτίμων καὶ τούτων μεταξωτῶν, ἐν Ἄνδρῳ κυρίως κατασκευαζομένων, ἔνθα ἡ βιομηχανία αὐτῶν εἶχεν ὡσαύτως ἀναχθῆ εἰς ἀληθῆ περιωπήν. Εἰς ἀρχοντικὰς τῆς Ἄνδρου οἰκογενείας περισῴζονται παλαιὰ βαρυτιμότατα ἀληθῶς μεταξωτά, συνυφασμένα λίαν τεχνηέντως μετὰ νημάτων ἐξ ἀπέφθου χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ταῦτα ὁσημέραι ἐκλείπουσι, περισυλλεγόμενα ἀντὶ ἁδροτάτης πληρωμῆς. Ἐὰν τὰ σπάνια ταῦτα ὑφάσματα εἶναι ἐκ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος μεσαιωνικῶν ἀγνοοῦμεν. Ἀλλὰ μνεία τῶν πολυτίμων τούτων ὑφασμάτων γίνεται καὶ εἰς δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ἄνδρου.

Τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἀνηγέρθησαν καὶ αἱ μέχρι σήμερον σωζόμεναι ἐν Ἄνδρῳ βυζαντιναὶ ἐκκλησίαι. Ἐκ τούτων ἡ καλύτερον διατηρουμένη εἶναι ὁ *Ταξιάρχης τῆς Μεσαριᾶς*, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφὴν ἀνῳκοδομήθη ἐπὶ βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἐν ἔτει ἀπὸ κοσμογονίας 6666, ἰνδικτιῶνος ἕκτης, ἤτοι τῷ 1158 μ. Χ. Ἡ *Μονὴ τῆς Παναχράντου* κατὰ τὴν ἐν αὐτῇ παράδοσιν ἀνηγέρθη τὸν Ι' αἰῶνα ἐπὶ Νικηφόρου Φωκᾶ. Ταῦτα πάντα εἶναι πρόδηλα τεκμήρια τῆς ἀκμῆς καὶ σπουδαιότητος τῆς Ἄνδρου κατὰ τοὺς δύο προηγηθέντας τῆς Φραγκοκρατίας αἰῶνας. Ἦτο δ' ἡ Ἄνδρος γνωστοτάτη κατὰ τὸν μεσαίωνα, διότι ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πάντων τῶν στόλων, οἱ ὁποῖοι μετέφερον στρατεύματα ἢ προσκυνητὰς εἰς Ἱερουσαλήμ, Κωνσταντινούπολιν, Αἴγυπτον καὶ Βαρβαρίαν, ἀποτελοῦσα τὸν κυριώτερον μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Ἑλλάδος σταθμόν. Οὕτως ἀπὸ τοῦ 1206 διέτριβεν ἐν Ἄνδρῳ, φυγαδευθεὶς ὑπὸ τῶν Φράγκων κατακτητῶν, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θηβῶν Μανουήλ, ὁ ὁποῖος ἐκ τῶν ἐκ Θεσσαλονίκης, Κωνσταντινουπόλεως καὶ Μ. Ἀσίας καταπλεόντων εἰς τὴν νῆσον πραγματευτῶν ἐμάνθανε τὰ ἑκασταχοῦ συμβαίνοντα καὶ τὰς ἐκεῖθεν κομιζομένας εἰδήσεις, ὅπως καὶ τὰς ἐξ Ἑλλάδος διὰ τῶν Καρυστινῶν πλοιαρίων μεταβιβαζομένας καὶ ἀνεκοίνου ταύτας εἰς τὸν ἐν Κέᾳ τότε παραμένοντα μητροπολίτην Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτον τὸν Χωνιάτην.

Ἐπὶ Φραγκοκρατίας. —Διαρκούσης τῆς Δ' σταυροφορίας, οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῆς κόμης τῆς Φλάνδρας Βαλδουῖνος καὶ μαρκήσιος τοῦ Μομφερράτου Βονιφάτιος, παραλαβόντες μέγα μέρος τοῦ στόλου καὶ ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν ἐπίδοξον αὐτοκράτορα Ἀλέξιον τὸν Δ' ἀπεβιβάσθησαν τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1203 εἰς Ἄνδρον, τὴν ὁποίαν οἱ ἱππόται διέτρεξαν ἔνοπλοι. Δὲν κατέλαβον ὅμως τῆς νῆσον ἀρκεσθέντες νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τοὺς Ἀνδρίους τὴν ἀναγνώρισιν ὡς αὐτοκράτορος τοῦ Ἀλεξίου Δ'. Ἁλωθείσης τῆς Κων)πόλεως τῷ 1204 ὑπὸ τῶν Φράγκων, ἡ Ἄνδρος παρεχωρήθη εἰς τοὺς Βενετοὺς καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ μεγάλου δόγη καὶ ὁμώνυμός του *Μαρῖνος Δάνδολος* κατέλαβε τὴν νῆσον τῷ 1207 ὡς ἴδιον τιμάριον καὶ ἀνήγειρε τὸ ἐπ' αὐτῆς κάστρον, τοῦ ὁποίου τὰ σκυθρωπὰ ἐρείπια σῴζονται μέχρι σήμερον. Ἐδέσποσε δὲ τῆς Ἄνδρου ὁ Μαρῖνος Δάνδολος μέχρι τοῦ θανάτου του (1233), ὅτε, τοῦ Δανδόλου ἀτέκνου θανόντος, τὴν νῆσον κατέλαβεν ὁ δοὺξ τῆς Νάξου *Ἄγγελος Σανοῦδος*. Οὗτος ἀφῆκε τὸ ἥμισυ τῆς βαρωνίας τῆς Ἄνδρου εἰς

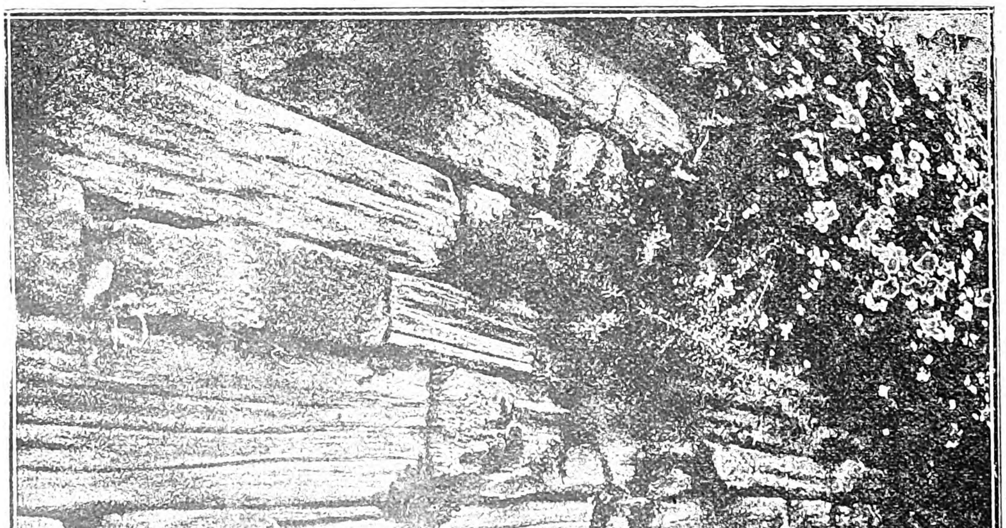

Τείχη τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἄνδρου σωζόμενα ἐν Παλαιοπόλει.

Digitized by Google

τὴν χήραν τοῦ Δανδόλου *Ἰελίζαν* ὡς ἐπίκληρον τῆς χηρείας της τίμημα, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ παρεχώρησεν εἰς τὸν *Ἰερεμίαν Γκίζην*. Ἀλλ' ὁ Γκίζης, ἀνὴρ ἰσχυρὸς καὶ ἀκάθεκτος, ἐπέβαλεν ἑαυτὸν ὡς κύριον τῆς ὅλης νήσου καὶ ἔστησε τὴν σημαίαν του ἐπὶ τοῦ κάστρου τῆς Ἄνδρου. Ἡ

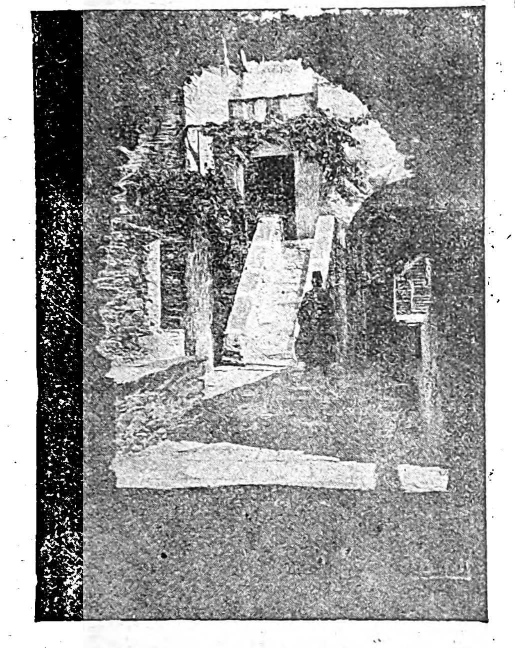

Ἡ εἴσοδος τῆς Μονῆς Ἁγίας.
(Φωτογρ. Δ. Λ. Μενδρινοῦ

χήρα βαρωνὶς τῆς Ἄνδρου ἐν τῇ ἀπογνώσει της ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ δυνάστου τῆς Ἀστυπαλαίας *Ἰακώβου Κουϊρίνη*, ὅστις ἦτο Βενετὸς εὐπατρίδης μέγα δυνάμενος καὶ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὁποίου εὗρεν αὕτη ὄχι μόνον θερμὸν ὑπέρμαχον, ἀλλὰ καὶ ἐραστήν, κατόπιν δὲ καὶ σύζυγον. Ὁ Κουϊρίνης ἀνεφέρθη εἰς τὴν Βενετίαν, ἥτις διέταξε δεσποτικῶς τὸν Γκίζην νὰ παραδώσῃ τὴν νῆσον εἰς ἐπίτροπον τῆς Βενετικῆς πολιτείας. Ἀλλ' ὁ ὑπερήφανος Γκίζης, συνδεόμενος ἄλλως καὶ διὰ στενῆς συγγενείας μετὰ τοῦ δόγη, ἠρνήθη διαρρήδην νὰ ὑποκύψῃ. Τὸ ἐπίμαχον ζήτημα παρειλκύετο, ἕως οὗ τέλος ἀπέθανον ἀμφότεροι οἱ διεκδικοῦντες τὴν νῆσον, ὅ τε Γκίζης καὶ ἡ Ἰελίζα. Διὸ καὶ ἐπωφελούμενος τῆς εὐκαιρίας ἔσπευσε νὰ καταλάβῃ τὴν φορὰν αὐτὴν ὁλόκληρον τὴν νῆσον ὁ δοὺξ τῆς Νάξου *Μᾶρκος ὁ Β'*. Οὕτως ἡ Ἄνδρος ἡνώθη μετὰ τοῦ δουκάτου τῆς Νάξου μέχρι τοῦ 1384. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ δοῦκες διέτριβον ἐναλλὰξ ὁτὲ μὲν ἐν Νάξῳ, ὁτὲ δ' ἐν Ἄνδρῳ. Τῷ 1384, δυνάστης καὶ κατόπιν δοὺξ τῆς Ἄνδρου ἐγένετο ὁ *Πέτρος Ζένος*, πρὸς ὃν παρεχώρησε ταύτην ὁ γυναικάδελφός του δοὺξ τῆς Νάξου Φραγκῖσκος Κρίσπος. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ νέου δυνάστου τῆς Ἄνδρου ἡ Βενετία εὗρε τὸν χρησιμώτατον τῶν συγχρόνων διπλωματῶν, ἄνδρα

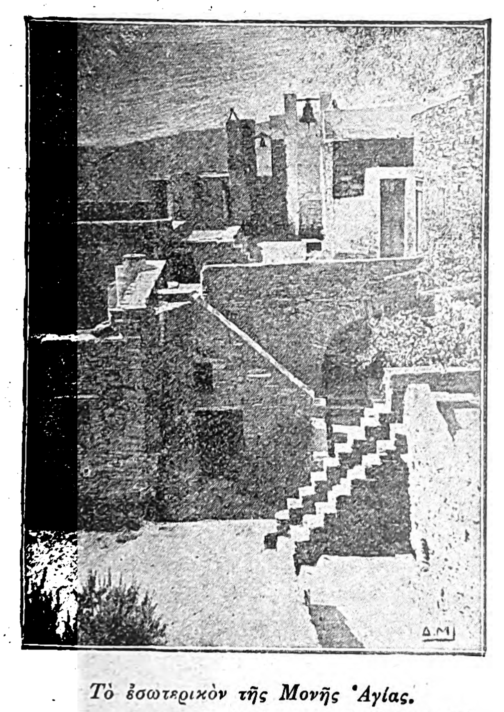

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μονῆς Ἁγίας.
(Φωτωγρ. Δ. Λ. Μενδρινοῦ.)

ἔχοντα τελείαν γνῶσιν τοῦ πολυπλόκου ἀνατολικοῦ ζητήματος, διὸ καὶ ἐχρησιμοποίησε τοῦτον ἐπιτυχῶς καθ' ὅλας τὰς ἐν Ἀνατολῇ δυσκόλους αὐτῆς διαπραγματεύσεις. Τῷ 1416, ἕνεκα παραλείψεως τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου *Ἰακώβου* νὰ μεταβῇ ὅπως χαιρετίσῃ τὸν Μωάμεθ Α' εἰς τὴν Σμύρνην, προεκλήθη ἐπιδρομὴ μεγάλου τουρκικοῦ στόλου, ὅστις ἐνεργήσας ἀπόβασιν ἀπήγαγε πολλοὺς τῶν κατοίκων τῆς Ἄνδρου. Τὸν Πέτρον Ζένον ἀποθανόντα τῷ 1427 διεδέχθη ὁ ἀσθενικὸς υἱός του *Ἀνδρέας*, ὅστις ἐκυριάρχησε τῆς Ἄνδρου ἐπὶ μίαν περίπου δεκαετίαν. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ὁ Γενουήνσιος ναύαρχος *Σπινόλας* κατέλαβεν ἐπὶ βραχὺ καὶ ἐλεηλάτησε τὴν νῆσον, ὅπως ἐκδικηθῇ τοὺς Βενετοὺς δῃώσαντας τῷ 1431 τὴν Χίον. Ἀποθανόντος τῷ 1437 τοῦ Ἀνδρέα Ζένου καὶ ἐπιδίκου οὔσης τῆς Ἄνδρου, κατέσχε ταύτην ἡ Βενετία, ἣν καὶ διῴκησε δι' ἁρμοστῶν. Τοιοῦτοι δὲ διετέλεσαν ὁ *Φραγκῖσκος Κουϊρίνης* (1437—1439) καὶ ὁ *Γεώργιος Κορνάρος* (1439—1440). Τέλος τῷ 1440 ἐξεδόθη ἀπόφασις, δι' ἧς ἀνεγνωρίζετο νόμιμος βαρῶνος τῆς Ἄνδρου ὁ *Κρουσῖνος Α' Σομμαρίπας*, δυνάστης τῆς Πάρου καὶ τρίαρχος τῆς Εὐβοίας, ὅστις καὶ κατέλαβεν εὐθὺς τὴν νῆσον ἐντειχίσας τὰ οἰκόσημα τῶν Σομμαρίπα ἐπὶ τοῦ θαλασσοπλήκτου κάστρου τοῦ Μαρίνου Δανδόλου. Τοῦτον ἀποθανόντα τῷ 1462 διεδέχθη ὁ υἱός του *Δομίνικος Σομμαρίπας* (1462—1466) καὶ τοῦτον ὁ υἱός του *Ἰωάννης Σομμαρίπας* τῷ 1466. Τῷ 1468 τέσσαρα τουρκικὰ κάτεργα προσέβαλον τὴν Ἄνδρον. Ὁ δυνάστης Ἰωάννης Σομμαρίπας γενναίως ἀντεπεξελθὼν ἔπεσε μαχόμενος καὶ οἱ ἐπιδρομεῖς ἀνεχώρησαν μετὰ τὴν δῄωσιν τῆς νήσου, συναποφέροντες πλῆθος αἰχμαλώτων καὶ λάφυρα ἀξίας 15,000 δουκάτων. Τὸν Ἰωάννην διεδέχθη ὁ ἀδελφός του *Κρουσῖνος Β' Σομμαρίπας*. Μετὰ διετίαν ὁ τουρκικὸς στόλος ἐπιστρέφων εἰς τὰ ἴδια μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Χαλκίδος προσωρμίσθη καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἄνδρον καὶ ἀπήγαγεν ἐξ αὐτῆς μέγα πλῆθος αἰχμαλώτων. Τὸν Κρουσῖνον Β' διεδέχθη τῷ 1500 ὁ νόθος υἱός του *Νικόλαος* καὶ τοῦτον τῷ 1506 ὁ *Φραγκῖσκος Σομμαρίπας*. Τοῦτον, τιτλοφορούμενον δοῦκα, οἱ Ἄνδριοι δι' ἑλληνιστὶ συντεταγμένης πρὸς τὴν Βενετίαν ἀναφορᾶς των χαρακτηρίζουσιν ὡς τύραννον ἐπὶ τοσοῦτον ὠμόν, ὥστε ὅπως ἀπαλλαγῶσιν αὐτοῦ διενοοῦντο νὰ κα-

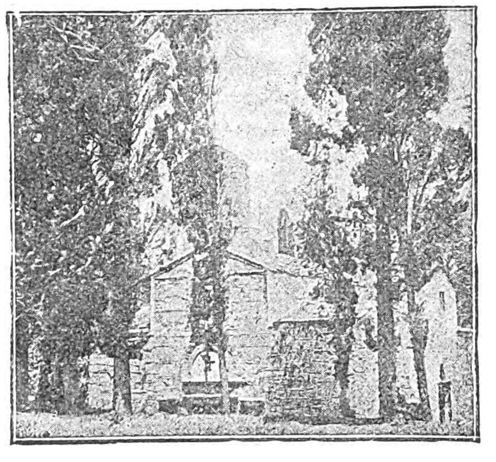

Ὁ Ταξιάρχης τῆς Μεσαριᾶς.
(Φωτογρ. Δ. Λ. Μενδοινοῦ.)

λέσωσιν εἰς τὴν νῆσον τοὺς Τούρκους. Ἡ βενετικὴ πολιτεία διὰ ν' ἀποσοβήσῃ τὸ ἐπαπειλούμενον ὄνειδος ἀνεκάλεσεν ἀμέσως εἰς Βενετίαν τὸν Φραγκῖσκον διὰ τοῦ ναυάρχου Γιρολάμου Κονταρίνη, ἐπὶ ἑπτὰ δὲ ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1507 μέχρι τοῦ 1514, ἡ Ἄνδρος διετέλεσεν ὑπὸ Βενετοὺς κυβερνήτας, τὸν *Ἀντώνιον δὲ Πέζαρον* (1507—1512) καὶ τὸν *Λουΐζην Κονταρίνην* (1512—1514). Ἐν τῷ μεταξὺ παραιτηθέντος τοῦ Φραγκίσκου Σομμαρίπα τῶν δικαιωμάτων του, δυνάστης τῆς Ἄνδρου ἀνηγορεύθη ὁ *Ἀλβέρτος Σομμαρίπας*, περιβληθεὶς ἐν Βενετίᾳ πορφυρᾶν στολὴν εἰς ἔνδειξιν τῆς ἡγεμονίας του. Τοῦτον κυριαρχήσαντα μέχρι τοῦ 1523 διεδέχθη ὁ υἱός του *Κρουσῖνος Γ'*.

Ἐπὶ Τουρκοκρατίας.— Ἀλλ' ἤδη ἀκάθεκτος ἐπεφάνη εἰς τὸ Αἰγαῖον ὁ Τοῦρκος καπουδὰν πασᾶς *Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσας*. Πλεύσας οὗτος κατὰ τῆς Ἄνδρου κατέλαβεν αὐτὴν ἀμαχητὶ τῷ 1537, μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Κρουσῖνος Γ' κατώρθωσε νὰ ἀνακτήσῃ αὐτήν, δηλώσας ὑποτέλειαν εἰς τὴν Πύλην διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Γαλλίας Rincon. Τελευταῖος Φράγκος δυνάστης τῆς Ἄνδρου ὑπῆρξεν ὁ υἱὸς τοῦ Κρουσίνου Γ' *Ἰωάννης Φραγκῖσκος Σομμαρίπας*. Πρὸς τοῦτον οἱ Ἄνδριοι διέκειντο ἔχθιστα, διὸ καὶ ἐξηναγκάσθη οὗτος, ἀπειλουμένης ὑπὸ τῶν ὑπηκόων του καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς του, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν νῆσον καταληφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Πιαλῆ πασᾶ τῷ 1566. Παρεχωρήθη δὲ τότε ἡ Ἄνδρος μετὰ τῆς Νάξου καὶ ἄλλων νήσων ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Σελὴμ τοῦ Γ' πρὸς τὸν εὐνοούμενόν του βαθύπλουτον Ἰσραηλίτην *Ἰωσὴφ Νάζην*, ὅστις ἐτιτλοφορεῖτο *Δοὺξ τῆς Νάξου* καὶ *Κύριος τῆς Ἄνδρου*. Ὑπὸ τὸν Νάζην, διοικοῦντα διὰ τοῦ τοποτηρητοῦ του *Φραγκίσκου Κορονέλλου*, ἡ Ἄνδρος παρέμεινε μέχρι τοῦ 1579, ὅτε, θανόντος τοῦ Νάζη, ἡ Ἄνδρος περιῆλθε καὶ πάλιν ἐπὶ βραχύν τινα χρόνον, τῇ αἰτήσει τῶν ἰδίων κατοίκων της, εἰς τὸν *Κρουσῖνον Σομμαρίπαν*, υἱὸν τοῦ ἐκπτώτου δυνάστου της, ἐπὶ τῇ καταβολῇ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὴν Πύλην ἐτησίου φόρου ὑποτελείας. Τελευτήσαντος τούτου μετ' ὀλίγον καὶ πιθανώ-

Παλαιὸν Εὐαγγέλιον ἐκ τῶν κειμηλίων τῆς Μονῆς Ἁγίας.
(Φωτογρ. Δ. Λ. Μενδρινοῦ.)

ιατα πρὶν ἢ ἐγκατασταθῇ ἐν Ἄνδρῳ, ἡ νῆσος παρεχωρήθη εἰς τὸν τσαούσην *Σουλεϊμὰν μπέην*, ἀναδεχθέντα τὴν εἰς τὸ σουλτανικὸν θησαυροφυλάκιον πληρωμὴν 40.000 σκούδων περιπλέον τῶν ὑπὸ τοῦ Σομμαρίπα πληρωνομένων. Ὁ πρωτονοτάριος τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Θεοδόσιος ὁ Ζυγομαλᾶς, ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἄνδρον τῷ 1577, ἀναφέρει ὡς τοπάρχην τότε τὸν *Νικόλαον Ντελλαβόϊαν*, τοῦ ὁποίου ἡ σύζυγος ὠνομάζετο *Μπατουλῖνα*. Ἐξ ἐγγράφων ἀποκειμένων παρὰ τῷ γράφοντι φαίνεται ὅτι οὗτος διῴκει τὰ βόρεια ἀλβανικὰ διαμερίσματα τῆς Ἄνδρου ἐπ' ὀνόματι τοῦ δουκὸς Ἰωσὴφ Νάζη. Ὁ προμνησθεὶς Σουλεϊμὰν μπέης, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1579 μέχρι τοῦ 1582 εἶχεν ἐκμισθώσει τὴν Ἄνδρον μετὰ τῶν νήσων Νάξου, Πάρου, Σαντορίνης, Μήλου καὶ Σύρας, ἐν ἐγγράφοις του προσαγορεύει ἑαυτὸν «Soleïman bei del ducato di Naxia, Signor di Andro». Δηλονότι φαίνεται οἰκειοποιούμενος τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς Ἰωσὴφ Νάζη. Τῷ 1581 ὁ *Ἀντώνιος Καβαλούρης* διετέλει «γοβερναδόρος καὶ ἐμίνης» τῆς Ἄνδρου, ἐκπροσωπῶν πιθανῶς ἐν τῇ νήσῳ τὸν Σουλεϊμὰν μπέην. Τὸν Σουλεϊμὰν μπέην διεδέχθη τῷ 1582 ὁ *Κων. Καντακουζηνός*, τοῦ γνωστοῦ ἐπιφανοῦς οἴ-

Ὁ τελευταῖος κοτζάμπασης Ἄνδρου Μιχαὴλ Λορέντζου Καΐρης.

κου. Κατὰ τὸ ἔτος 1598, ἤτοι εἰκοσαετίαν περίπου ὁλόκληρον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωσὴφ Νάζη (1579), παρουσιάζεται ὁ *Ἰωάννης Χωνιάτης*, ὅστις ἐτιτλοφορεῖτο «ἐλέῳ Θεοῦ δούκας Ἀξίας, Ἄνδρου καὶ τῶν ἑξῆς καὶ βοεβόδας παντὸς Αἰγαίου Πελάγους». Τὸ ὄνομα καὶ ὁ τίτλος φαίνεται ἐπ

Digitized by Google

κεφαλῆς ἐγγράφου, κάτωθεν τοῦ ὁποίου σώζεται σφραγίς, ἐν ᾗ σημειοῦται ἐπιπροσθέτως καὶ τὸ ὄνομα *Ἀκομινᾶτος*, ἤτοι *Ἰωάννης Χωνιάτης Ἀκομινᾶτος*. Βραδύτερον ἡ νῆσος διῳκεῖτο ὑπὸ Ὀθωμανοῦ μπέη, ὅστις παρεῖχεν εἰς τὸν τουρκικὸν στόλον μίαν γαλέραν, καὶ κατόπιν ὑπὸ βοεβόδα,

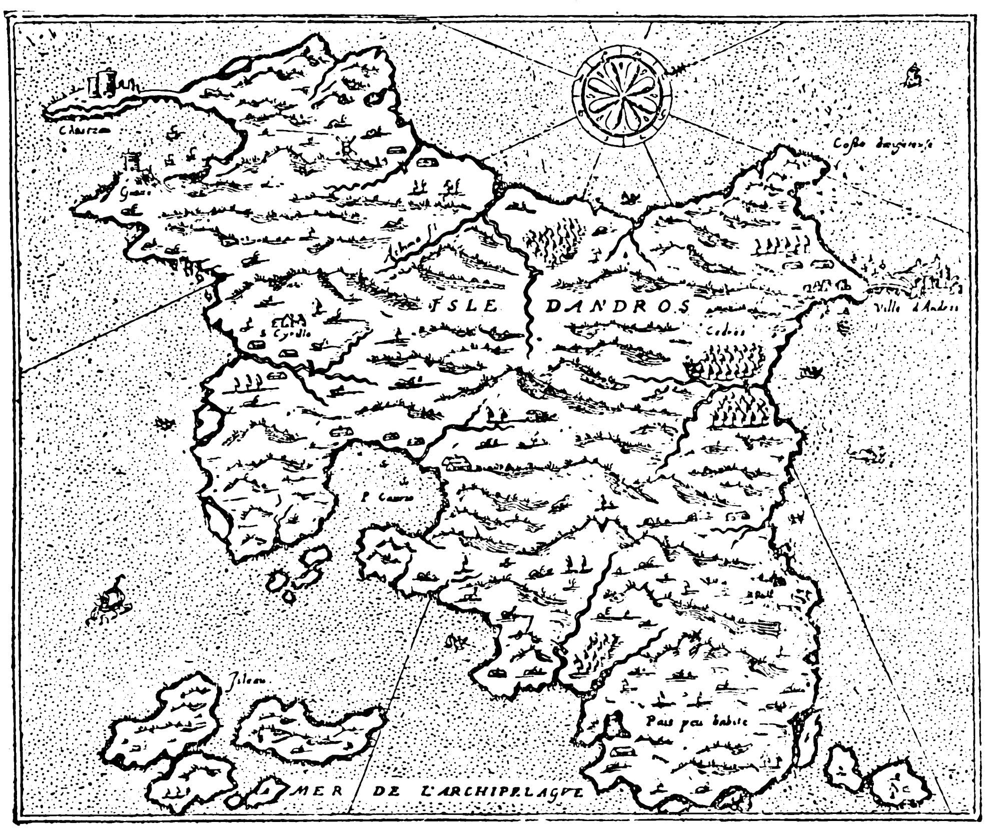

Χάρτης τῆς νήσου Ἄνδρου τοῦ 1414.
[Κατὰ τὰς περιγραφὰς τοῦ Christ. Buondelmonti].

ὅστις ἄλλοτε μὲν ἦτο Τοῦρκος, ἄλλοτε δὲ Ἕλλην, ἐνίοτε καὶ ἐκ τῶν ἐντοπίων. Χριστιανὸς βοεβόδας τῆς Ἄνδρου ἐκ τῶν ἐπιχωρίων διετέλεσεν ἐν ἔτει 1635 ὁ Μιχαὴλ Λεονάρδου Καΐρης, ὅστις ἐτιτλοφόρει ἑαυτὸν «πανάρχην», καθ' ἃ ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ γεγλυμμένῃ ἐπὶ μαρμάρου καὶ ἐντετειχισμένῃ μετὰ τοῦ οἰκοσήμου του εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ἐν Μεσαρίᾳ σῳζομένου πύργου του.

Παραχωρηθεῖσα κατόπιν ὡς ἰσόβιον τιμάριον *(μαλικιανὲς)* εἰς τὴν σουλτανομήτρα *(βαλιδὲ σουλτάναν)* καὶ μεταγενέστερον, ἀπὸ τοῦ 1774, εἰς τὴν ***Σὰχ Σουλτάναν***, ἀδελφὴν τοῦ κατόπιν σουλτάνου Σελήμ, πολλῶν καὶ ἐξαιρετικῶν ἀπέλαυεν ἡ Ἄνδρος προνομιῶν, μὴ ἐξαρτωμένη ἀπὸ τοῦ καπουδὰν πασᾶ, ὡς πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἄλλαι νῆσοι, ἀλλὰ διοικουμένη ὑπὸ ἐγχωρίων κοτζαμπάσηδων, οἵτινες καὶ εἰσέπραττον τοὺς φόρους. Κοτζομπάσηδες ἐν Ἄνδρῳ διετέλεσαν ἐκ τῶν οἰκογενειῶν ***Κωτάκη, Καμπάνη***, *Πολέμη, Καΐρη, Μπίστη*, ***Καμπανάκη*** καὶ ***Κονδύλη***. Ἡ ἀρχὴ τῶν κοτζαμπάσηδων ἦτο ἐνιαυσία, ἐξελέγοντο δὲ οὗτοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' ἡ οὕτω γενομένη ἐκλογὴ εἶχεν ἐξάψει εἰς μέγαν βαθμὸν τὰ πάθη, διὸ καὶ ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας *Ματθαῖος* (1746 - 1766) ἐπιστέλλων πρὸς τοὺς συμπολίτας του Ἀνδρίους τὴν 8 Μαΐου 1759 συνεβούλευεν αὐτοὺς νὰ ἀφήσωσι τὰς πρὸς ἀλλήλους ἔριδας καὶ τὰς διχοστασίας, αἵτινες ἐχώρουν μέχρι λιθοβολισμοῦ. Τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἤσκει ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἀγᾶς ὑπὸ διαφόρους ἑκάστοτε τίτλους, *κεχαγιᾶ, βεκίλη, βοϊβόντα, φλαμπουριάρη, μουσελίμη, ζαμπίτη* κλπ. Ὑπῆρχε δὲ καὶ *καδῆς*, ὅστις ὅμως σπανίως διέμενεν ἐν τῇ νήσῳ.

Ἐπὶ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, καὶ ἰδίως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἄνδρῳ οὐκ ὀλίγοι Τοῦρκοι, καταλαβόντες τὰ σπουδαιότερα καὶ μεγαλύτερα τῶν κτημάτων τῆς νήσου, πολλὰ τῶν ὁποίων καὶ μέχρι σήμερον διασῴζουσι τὰς τουρκικὰς ὀνομασίας των. Ἐν ἐγγράφοις τῶν ἐτῶν 1634 - 1655 ἀναφέρονται πλεῖστα ὀνόματα Τούρκων ἰδιοκτητῶν, οἱ ὁποῖοι πωλήσαντες βαθμηδὸν τὰς ἐν Ἄνδρῳ περιουσίας των ἐγκατέλειψαν τὴν νῆσον ἀνεπιστρεπτί. Ὁ ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσα ἐπιβληθεὶς εἰς τὴν Ἄνδρον τῷ 1537 φόρος ἀνήρχετο εἰς 35,000 ἄσπρα, ἤτοι 1,000 δουκᾶτα. Κατὰ τὸν Ἰάκωβον Σπόν, ἐν ἔτει 1675 ἡ Ἄνδρος ἐπλήρωνεν ἐν συνόλῳ φόρους 30,000 γρόσια περίπου, ἅτινα ἐν ἔτει 1815, ἐκπεσούσης καὶ τῆς ἀξίας τοῦ γροσίου, ἀνῆλθον εἰς 110,786.

Τῷ 1670 ἡ πόλις τῆς Ἄνδρου κατεστράφη καὶ ἐλαφυραγωγήθη ὑπὸ τοῦ Γάλλου πειρατοῦ *Οὔγου δὲ Κρεβελιέ*, κυριεύσαντος διὰ δόλου τὸ κάστρον τῆς Ἄνδρου. Καὶ παρ' ἄλλων δὲ πειρατῶν ἡ νῆσος ὑφίστατο ἑκάστοτε ἀνεκδιηγήτους καταστροφάς.

Κατὰ τὸν πρῶτον ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β' ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1768—1774) ἡ Ἄνδρος κατελήφθη τῷ 1770 ὑπὸ τῶν Ρώσων, ὑφ' ὧν κατείχετο μέχρι τοῦ 1774. Κατὰ τὸ τετραετὲς τοῦτο διάστημα ἡ Ἄνδρος διῳκεῖτο ὑπὸ ὀκτὼ Συνδίκων, ὑπῆρχε δὲ καὶ εἷς Καντζηλιέρης. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Λάμπρου Κατσώνη τὴν 6 Μαΐου τοῦ 1790 εἰς τὴν μεταξὺ Ἄνδρου καὶ Εὐβοίας ναυμαχίαν, οἱ Ἄνδριοι πολλὰ ὑπέστησαν ὑπὸ τοῦ θηριώδους Ἀλγερίνου ναυάρχου Σαὴτ Ἀλῆ πασᾶ, καταδιώκοντος τοὺς εἰς τὴν νῆσον διασωθέντας ναύτας τοῦ Κατσώνη.

Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Ἄνδρῳ ἐπὶ Τουρκοκρατίας δὲν ἦτο τοσοῦτον παρημελημένη ὅσον ἀλλαχοῦ. Ἤκμαζον ἐν Ἄνδρῳ δύο σχολαί, ἡ ἐν Κάτω Κάστρῳ σχολὴ *Ἑλληνικῶν Γραμμάτων* καὶ ἡ ἐν Κορθίῳ τῆς *Ἁγίας Τριάδος*. Εἰς τὰς σχολὰς ταύτας ἐδίδαξαν εὐδοκίμως, εἰς μὲν τὴν ἐν Κάτω Κάστρῳ

Χάρτης τῆς νήσου Ἄνδρου τοῦ 1680.
[Κατὰ τὸν Olfert Dapper.]

ὁ ἱεροδιάκονος *Ἰάκωβος*, ἀνὴρ λόγιος, τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας ἐγκρατής, ὅστις συνέταξε καὶ μικρὸν γλωσσάριον τῆς Ἄνδρου, ὅπερ ἀπέστειλε τῷ 1785 εἰς τὸν τότε περιοδεύοντα ἐν τῇ νήσῳ σοφὸν Γάλλον ἑλληνιστὴν Βιλλουαζών, ὁ ἐπίσκοπος Μελιτινῆς *Ἰωσὴφ Λεφάκης*, ὁ *Λεόντιος Γ. Καμπάνης* καὶ ὁ ἀδελφός του *Νεόφυτος*, ὁ *Μακάριος Πολέμης* καὶ ὁ *Γρηγόριος Ρυΐδης*, εἰς δὲ τὴν ἐν Κορθίῳ ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ ἱεροκήρυξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας *Σαμουὴλ Πλασίμης*, ὁ καὶ ἱδρυτὴς τῆς σχολῆς ταύτης, ὁ *Παΐσιος Κουμαριανός*, ὁ ἐπίσκοπος Χριστουπόλεως *Λεόντιος Φήφης*, ὁ *Καλλίνικος Καμπάνης*, ὁ *Ἀμφιλόχιος Γαρδέλης*, ὁ *Ζαχαρίας Μαθᾶς*, ὁ *Παγκράτιος Κουμέλης* καὶ ἄλλοι, πάντες Ἄνδριοι. Τὰς σχολὰς ταύτας διεδέχθη ἡ περίπυστος σχολὴ τοῦ *Θεοφίλου Καΐρη* (1836—1839), εἰς τὴν ὁποίαν συνέρρευσαν πανταχόθεν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπερεξακόσιοι μαθηταί. Ἐπιφανεῖς δὲ Ἀνδρίους, πλὴν τῶν ἐν τῇ ἀρχαιότητι μνημονευομένων, διαπρέψαντας ἔν τε τοῖς γράμμασι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ, σημειοῦμεν τὸν ***Νικόλαον Ἀλαμᾶνον*** (1583—1626), τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην *Διονύσιον Γ'* τὸν ἐπωνυμούμενον ***Βαρδαλῆν*** (1662—1665), τὸν πάπαν καὶ πατριάρχην Ἀλεξανδρείας *Ματθαῖον Ψάλτην* (1746—1766), τὸν *Γαβριὴλ Καλλονᾶν* (1724—1795), τὸν ἐπίσκοπον Ἀρδαμερίου *Διονύσιον Δαπόντεν*, τὸν ἱδρυτὴν τῆς Σχολῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος *Σαμουὴλ Πλασίμην* ἢ *Σκαζῆν*, τὸν *Θεόφιλον Καΐρην* καὶ τὴν ἀδελφήν του *Εὐανθίαν Καΐρη*.

Ἐκ τῆς δεκαπεντάδος τῶν ἄλλοτε ἐν τῇ νήσῳ μονῶν ὑπάρχουσι σήμερον διατηρούμεναι τρεῖς, ἡ τῆς *Ἁγίας*, ἡ τῆς *Παναχράντου* καὶ ἡ τοῦ *Ἁγίου Νικολάου*. Αἱ μοναὶ αὗται, καὶ ἰδίως ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν, ἔχουσι βιβλιοθήκας μετὰ πολλοῦ λόγου ἀξίων χειρογράφων, κωδίκων καὶ πολυτίμων ἐκκλησιαστικῶν κειμηλίων. Ἀνεδείχθησαν δ' ἐκ τῶν μονῶν διαπρεπεῖς ἱεράρχαι κοσμήσαντες τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν, πλὴν τῶν προαναφερθέντων οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν *Διονυσίου Γ'* καὶ *Μελετίου Γ'* καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας *Ματθαίου*, οἱ ἀρχιεπίσκοποι Ἄνδρου *Διονύσιος Καΐρης ὁ Α'* (1719—1748) καὶ *Διονύσιος Καΐρης ὁ Β'* (1775—1799), *Φιλόθεος* (1759—1768), *Παγκράτιος Καρκάκης* (1799—1810), *Διονύσιος Καρκάκης* (1810—1835), Μυρρίνης καὶ εἶτα Ἄνδρου *Σωφρόνιος Μπίστης* (1836—1837), Σμύρνης καὶ εἶτα Ἄνδρου *Σεραφεὶμ Γρόσος* (1837—1842), Ἀρδαμερίου *Διονύσιος Δαπόντες*, Βάρνης *Νικόδημος Μαραθᾶς*, Βάρνης *Ζαχαρίας*, Βάρνης *Φιλόθεος Καρκάκης*, Βιζύης *Ἰωάσαφ Μαρμαρᾶς*, Γάνου καὶ Χώρας *Λεόντιος* (1822—1835), Δράμας *Ἀθανάσιος Καΐρης* (1800—1830), Δράμας *Γεράσιμος* (περὶ τὸ 1780), Θήρας *Ζαχαρίας Κυριακὸς* (1814—1842), Θήρας *Ζαχαρίας Μαθᾶς* (1860—1877), Ἱεραπόλεως *Νεόφυτος Καμπάνης* (+ 1848), Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου *Γρηγόριος* (1835—1881), Καρυστίας *Νεόφυτος Γιαλινᾶς* (πρὸ τοῦ 1817), Καρπάθου καὶ Κάσου *Εὐγένιος Μαστοράκης* (1908), Κύτρους *Μελέτιος Κυριακὸς* (1812), Κορινθίας *Ἀμφιλόχιος Γαρδέλης* (1854—1875), Κορώνης *Γρηγόριος Σ. Μπίστης* (+ 1821), Κώου *Διονύσιος Μπίστης*, Λαρίσης *Νεόφυτος* (1486), Λιβύης *Ἀθανάσιος Δελλαγραμμάτικας*, Λοφτσοῦ *Ἱλαρίων Τζαβούρης* (1832—1843), Μελιτινῆς καὶ εἶτα Μεσημβρίας *Γρηγόριος Σπυρίδος* (1801—1820), Μετρῶν καὶ Ἀθύρων *Νεῖλος Μωντρινὸς* (1697), Μηδείας ***Θεοδόσιος*** (1628), Νικομηδείας *Διονύσιος* ***Κωτάκης*** (1839—1875), Ξάνθης καὶ Περιθεωρίου ***Παρθένιος***, Ξάνθης *Ναθ*-

Digitized by Google

ναὴλ Φοῦντος (1793—1806), Ξάνθης (πρώην Πρεσπῶν) *Διονύσιος Μπίστης* (—1870), Παλμύρας *Ἀθανάσιος Τζιώτης* (1840), Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γκρομηρίου *Καλλίνικος Παλαιοκρασᾶς* (1900—1906), Προύσης *Νικόδημος Καΐρης* (1824—1833), Προύσης *Κωνστάντιος Καλογερᾶς* (1846—1870), Ρόδου *Παΐσιος Καμπάνης* (1829—1836), Σισανίου καὶ Σιατίστης *Ἀθανάσιος Μπίστης* (1893—1900), Σκοπίων *Ἄνθιμος Κουμαριαιὸς* (τελευτῶντος τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος), Σταυρουπόλεως *Κωνστάντιος Μπληζιώτης* (1868—1891), Σύρας, Τζίας, Θερμίων, Τήνου *Συμεὼν* (κατὰ τὸν ΙΣΤ′ αἰῶνα), Σωζουπόλεως *Παΐσιος Νέρης* (1806—1821), Τζίας καὶ Θερμίων *Νικόδημος Ροῦσσος* (1797—1842), Τήνου *Νεῖλος Καΐρης* (1790—1798), Τριμυθοῦντος *Ἀβράμιος Κωτάκης* (1846—1852), Φαρσάλων (πρώην Τήνου) *Μακάριος Πολέμης* (1798), Χαλκίδος *Καλλίνικος Καμπάνης* (1852—1879), Χίου *Δανιὴλ* (1714—1741), Χριστουπόλεως *Λεόντιος Φήφης* (ἀπέθανε μετὰ τὸ 1827), Χριστουπόλεως *Παγκράτιος Καΐρης* († 1857) καὶ τινες ἄλλοι ἀδήλου ἐπισκοπῆς.

Ἐπὶ Τουρκοκρατίας διῃροῦντο εἰς δύο τάξεις, τοὺς ἄρχοντας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μεγάλοι γαιοκτήμονες καὶ κατεῖχον αὐτοὶ ἀποκλειστικῶς τὰ δημόσια ἀξιώματα, ὅσα, ἐννοεῖται, ἐπέτρεπεν ἡ τυραννία τῶν Τούρκων, καὶ τοὺς γεωργούς. Μέσην τινὰ τάξιν, ἀλλ᾽ οὐδαμῶς μετέχουσαν τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν, ἀπετέλουν οἱ ναυτιλλόμενοι καὶ οἱ ἔμποροι. Οἱ γεωργοὶ ἦσαν σχεδὸν δουλοπάροικοι, διότι ἐλάχιστοι ἐκ τούτων ἐκέκτηντο μικράν τινα ἀκίνητον περιουσίαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπέζων καλλιεργοῦντες ὡς κολλίγοι τὰ κτήματα τῶν ἀρχόντων. Ἀλλ᾽ ἡ μετὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας Ἀγῶνα ἐπελθοῦσα νέα κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐπέφερε πλήρη τὴν ἰσοπέδωσιν, οἱ δὲ γεωργοὶ τῆς Ἄνδρου διὰ τῆς φιλοπονίας, τοῦ λιτοδιαίτου καὶ ταμιευτικοῦ αὐτῶν ἐγένοντο βαθμηδὸν κύριοι τῶν περισσοτέρων ἀρχοντικῶν κτημάτων, εὐποροῦντες σήμερον καὶ εὐημεροῦντες.

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1821.—Κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα οἱ Ἄνδριοι προσέφερον σημαντικὰς ὑπηρεσίας. Μέλη τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ὑπῆρξαν πολλοὶ ἐκ τῶν ἐγκρίτων Ἀνδρίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ *Ἀντώνιος Φραγκόπουλος*, ὁ *Λεόντιος Καμπάνης*, ὁ ἱεροδιάκονος *Γρηγόριος Πούμπουρας*, ὁ Βάρνης *Ζαχαρίας*, ὁ Βιζύης *Ἰωάσαφ Μαρμαρᾶς*, ὁ *Παγκράτιος Κουμέλης*, ὁ *Μακάριος Μαλαξός*, ὁ *Θεόφιλος Καΐρης*, ὁ *Γιαννούλης Δημητρίου*, ὁ Μεσημβρίας *Ἰωσὴφ Λεφάκης* καὶ ὁ Σωζοαγαθουπόλεως *Παΐσιος Νέρης*, ὅστις καὶ ἀπηγχονίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων τὴν 29 Μαΐου 1821, ἐθνομάρτυς ἀναδειχθείς.

Τὴν 10 Μαΐου 1821 ὁ *Θεόφιλος Καΐρης* ὕψωσεν ἐν Ἄνδρῳ τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας, ὁ δὲ τελευταῖος Τοῦρκος ἀγᾶς τῆς νήσου Χατζῆ Ἀλῆς ηὐτοκτόνησε φοβηθεὶς ὅτι θὰ ὑπεβάλλετο εἰς βασανιστήρια καὶ οἱ παρ᾽ αὐτῷ 8 Τοῦρκοι στρατιῶται ἐπνίγησαν. Οἱ Ἄνδριοι ἐξεστράτευσαν ἐπανειλημμένως εἰς Κάρυστον καθὼς καὶ εἰς Τρίπολιν τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τὸν *Δημήτριον Γιαννούλην* καὶ ἐν γένει μετέσχον ἐνεργῶς τῶν τε κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἀγώνων, πολλοὶ ἐκ τούτων πεσόντες ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς τιμῆς, ὑποστάντες δ᾽ ἐν αὐταπαρνήσει καθ᾽ ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ὀκταετοῦς ἀγῶνος καὶ μεγίστας ὑλικὰς θυσίας, πολλάκις ἐφοδιάσαντες τὸν ἑλληνικὸν στόλον διὰ τῶν ἀναγκαίων τροφίμων καὶ διαθρέψαντες ἐπὶ μακρὸν καὶ κατ᾽ ἐπανάληψιν τὰ ἄτακτα στρατεύματα τοῦ *Γκριζιώτη* καὶ τοῦ *Βάσου*, καθὼς καὶ τὸν ὑπὸ τὸν *Φαβιέρον* τακτικὸν στρατὸν κατὰ τὴν εἰς Κάρυστον ἐκστρατείαν του, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ὁποίας τὸ στράτευμα τοῦ Φαβιέρου κατέφυγεν εἰς Ἄνδρον.

Ἡ ἀλβανικὴ ἐποίκισις.— Τὸ ἥμισυ περίπου τῆς νήσου, τὸ πρὸς Β., ἤτοι αἱ περιφέρειαι Γαυρίου καὶ Ἀρνᾶ, καθὼς καὶ τὸ εἰς τὸν δῆμον Ἄνδρου χωρίον Βουρκωτή, κατοικοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ἀλβανῶν, ὁμιλούντων πάντων καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ὁσημέραι ἐξομοιουμένων μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς νήσου κατοίκων. Ὁ Θεβενὼ ἀναφέρει ὅτι τῷ 1655 εἰς Ἀρνὰ καὶ Ἀμόλοχον κατῴκουν 1,200 Ἀλβανοί, ὁ δὲ Τουρνεφὸρ λέγει ὅτι καθ᾽ ὃν χρόνον ἐπεσκέφθη τὴν Ἄνδρον (1700) ἔφερον ἀκόμη τὸ ἀλβανικὸν ἔνδυμα, ζῶντες κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς παλαιᾶς πατρίδος των, δηλ. χωρὶς πίστιν καὶ χωρὶς νόμον, καὶ ὅτι ἀπῳκίσθησαν εἰς τὴν νῆσον ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὄντες 4000. Κατὰ τὸν ἰησουίτην Σωζέ, γράφοντα κατὰ τὴν ἰδίαν περίπου ἐποχὴν (1699), οὗτοι ἀπῳκίσθησαν ἐκ Πελοποννήσου.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ ἐν Ἄνδρῳ ἀλβανικὴ ἐποίκισις ἐγένετο πολὺ ἐνωρίτερον, ἐπὶ Φραγκοκρατίας, καὶ δὴ κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τῆς ΙΕ′ ἑκατονταετηρίδος. Ἔλαβε δὲ χώραν ἐν Ἄνδρῳ καὶ δευτέρα ἀλβανικὴ ἐποίκισις τελευτῶντος τοῦ ἰδίου ΙΕ′ αἰῶνος. Διεπεραιώθησαν δ᾽ οἱ Ἀλβανοὶ τῆς Ἄνδρου εἰς τὴν νῆσον διὰ τῆς γειτονικῆς Καρύστου, καταλαβόντες ὁλόκληρον τὸ βόρειον τῆς νήσου διαμέρισμα, τὸ ὁποῖον ἦτο σχετικῶς ἀραιότερον κατῳκημένον καὶ περιελάμβανε μεγαλυτέρας ἀσκεπεῖς καὶ πρὸς καλλιέργειαν καὶ κτηνοτροφίαν καταλλήλους ἐκτάσεις. Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δὲν ἦτο σπάνιον τὸ φαινόμενον νὰ συναντήσῃ τις ἐν Γαυρείῳ καὶ Ἀρνᾶ τῆς Ἄνδρου Ἀλβανίδας ἀγνοούσας τὴν ἑλληνικήν. Ἤδη συμβαίνει τὸ ἐναντίον, συχνὰ δὲ δύναταί τις νὰ εὕρῃ ἐν τῇ νήσῳ Ἀλβανοὺς ἐκ τῶν νέων λαλοῦντας μόνον τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἀγνοοῦντας ἢ ἐλάχιστα γινώσκοντας τὴν ἰδίαν των γλῶσσαν. Πάντες δὲ σήμερον ἀνεξαιρέτως οἱ ἐν Ἄνδρῳ Ἀλβανοὶ μετὰ τῆς ἰδίας των διαλέκτου ὁμιλοῦσιν ἐκ παραλλήλου καὶ τὴν ἑλληνικήν, εἰ καὶ εὐάριθμοί τινες ἐξ αὐτῶν μετὰ ἰδιαζούσης τινὸς βαρείας προφορᾶς. Οὐχ ἧττον ἡ ἐκπαίδευσις παρ᾽ αὐτοῖς ἐξακολουθεῖ νὰ εὑρίσκεται εἰς νηπιώδη εἰσέτι κατάστασιν, καίτοι ἐπ᾽ ἐσχάτων, βελτιωθείσης καὶ τῆς διδακτικῆς μεθόδου, ἱκαναὶ παρετηρήθησαν πρόοδοι. Ὅ,τι ἐνταῦθα δέον νὰ σημειώσωμεν εἶναι, ὅτι ἐκ τῶν τοπωνυμικῶν τῶν ἀλβανικῶν δήμων καὶ χωρίων τῆς Ἄνδρου καὶ τῶν οἰκογενειακῶν ἀκόμη ὀνομάτων τῶν αὐτόθι Ἀλβανῶν συνάγεται τὸ ἀναντίρρητον συμπέρασμα, ὅτι κατὰ τὴν ἐποίκισιν τῶν Ἀλβανῶν αὐτόσε, ἀμφότεραι αἱ περιφέρειαι τοῦ τε Γαυρείου καὶ τοῦ Ἀρνᾶ, κατῳκοῦντο ὑπὸ ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν.

Οὕτω, λαμβανομένου ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς νήσου κατοικεῖται ὑπὸ Ἀλβανῶν, αἱ ἀλβανικαὶ τοπωνυμίαι εἶναι σχετικῶς λίαν εὐάριθμοι, δηλούμεναι ἰδίως ὑπὸ τῶν ἀλβανικῶν καταλήξεων —*ιζα* καὶ —*εζα*, αἵτινες προστίθενται σχεδὸν πάντοτε εἰς ῥίζας ἑλληνικάς. Ἐλάχισται δ᾽ εἶναι αἱ τοπωνυμίαι αἱ δυνάμεναι νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀκραιφνῶς ἀλβανικαὶ ἢ τοὐλάχιστον ἠχοῦσαι ὡς τοιαῦται, ὡς *Βάθι*, *Βίλλια*, *Κιάφα*, *Λιάγγι*, *Λιόπεσι*, *Λυσίνδρα*, *Μπὶθ Πούλια*, *Ζομπόλια*, *Σκίμπι*, *Τραπιθέλα*, *Νταρδίστρα*, *Ρέθι*, *Τσούκα*, *Χούμπια* καὶ εἴ τις ἄλλη. Πᾶσαι δ᾽ ἀνεξαιρέτως αἱ λοιπαὶ ἐν τοῖς ἀλβανικοῖς διαμερίσμασι τῆς Ἄνδρου ὀνομασίαι τῶν χωρίων, ὀρέων, κοιλάδων, ρευμάτων, πηγῶν, ἀκρωτηρίων, κόλπων, νησίδων καὶ ἐν γένει πάντων τῶν τοπίων τῶν ὑπὸ Ἀλβανῶν ἤδη οἰκουμένων τμημάτων τῆς νήσου εἶναι καταδήλως ἑλληνικαί, παραμείνασαι ὡς τοιαῦται ἐκ τῶν προενοικούντων αὐτόσε Ἑλλήνων. Κατὰ τὰ ὀνόματα δὲ καὶ ἐπωνύμια τῶν Ἀλβανῶν εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἀκραιφνῶς ἑλληνοβυζαντινά, πολλὰ δὲ τούτων καὶ φραγκικά.

Ἡ ἐκκλησία Ἄνδρου.—Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀκόμη ἡ μεγάλη Ἐκκλησία προέβη εἰς τὴν ἀνασύστασιν τῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων καταργηθείσης ἐπισκοπῆς Ἄνδρου, τάξασα καὶ αὖθις αὐτὴν ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν, ἐξ ἧς ἀπεσπάσθη ἀφοῦ προήχθη εἰς ἀρχιεπισκοπὴν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1621—1622 ἐπὶ Πατριάρχου *Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως*. Εἰς τιμὴν δὲ μητροπόλεως προήχθη ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Ἄνδρου ἐν ἔτει 1810. Τῷ 1842 ἡ ἐν τῷ μεταξὺ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ὑποβιβασθεῖσα εἰς ἐπισκοπὴν ἐκκλησία τῆς Ἄνδρου συνεχωνεύθη μετὰ τῆς τῶν Κυκλάδων, ἐν ἔτει δὲ 1852 ἀνασυνεστήθη, περιληφθεισῶν ἐν αὐτῇ καὶ τῶν νήσων Κέας, Κύθνου καὶ Σερίφου. Τέλος τῷ 1900 ἡ ἐπισκοπὴ Ἄνδρου κατηργήθη καὶ αὖθις, συγχωνευθεῖσα πρὸς τὴν τῆς Σύρου, Τήνου καὶ Μήλου. Τελευταῖος αὐτῆς ἐπίσκοπος ὑπῆρξεν ὁ *Μητροφάνης Οἰκονομίδης*, ἀποθανὼν τῷ 1889.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δημητρ. Π. Πασχάλη*, Ἱστορία τῆς νήσου Ἄνδρου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ᾽ ἡμᾶς, τόμ. 1—2 (ἐν Ἀθήναις 1925 καὶ 1927). [Sauger (Robert)], Histoire nouvelle des anciens ducs et autres souverains de l'Archipel (Paris, 1698). *A. Buchon*, Excursions historiques dans les îles de Tinos et d'Andros (ἐν Revue Indépendante, t. XIII 1844, σ. 554—572). Voyages dans l'Eubée, les îles Ioniennes et les Cyclades en 1841 (Paris, 1911). *Karl Hopf*, Geschichte der Insel Andros (Wien, 1855). Urkunden und Zusätze zur Geschichte der Insel Andros. Τὸ αὐτὸ ἰταλιστί: Dissertazione documentata sulla storia dell'isola di Andros e dei suoi signori dell'anno 1207 al 1566, tradotta G. B. Sardagua (Venezia, 1859). *Θ. Ἀφεντούλη*, Ἐκδρομὴ εἰς Ἄνδρον (Σχεδίασμα χωρογραφικὸν καὶ νοσολογικόν, ἐν «Ἀσκληπιῷ», 1857, σ. 97—118). *Erhard* Fauna der Cykladen (Leipzig, 1858). *Κ. Α. Γουναροπούλου*, Ἔκθεσις ἱστορικὴ καὶ τοπογραφικὴ [περὶ] τοῦ Γαυρείου (ἐν «*Πανδώρας*» τ. ΚΒ′ 1871, σ. 178—184). *Α. Μηλιαράκη*, Κυκλαδικὰ (Ἀθ. 1874). Περὶ ἀρχαίου τινὸς πύργου τῆς νήσου Ἄνδρου (ἐν «Παρνασσοῦ» τεῦχος ΙΒ′ τοῦ ἔτ. 1879). Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων κατὰ μέρος, Ἄνδρος, Κέως (Ἀθ. 1880). Πόθεν τὸ κοινὸν γεωγραφικὸν ὄνομα Νειμποργιὸς (περὶ τούτου ἔγραψε κατόπιν καὶ ὁ *Ι. Βογιατζίδης*). Μεσσαρία, ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τοῦ ὀνόματος (ἔγραψε περὶ τούτου καὶ ὁ *Γ. Ν. Χατζηδάκις*).—*Ι. Χ. Δραγάτση*, Ὁ πύργος τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Ἄνδρῳ («Παρνασσοῦ» τ. Ε′, 1881). *Ι. Δ. Τζέτζη*, Τὰ μουσικὰ χειρόγραφα τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς τῆς Ἁγίας («Παρνασσοῦ» τ. ΙΒ′, 1888—1889). *H. Hauttecoeur*, Andros l'île des métaux (Bruxelles, 1895). *Σ. Π. Λάμπρου*, Κατάλογος τῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἄνδρον μονῇ τῆς Ἁγίας κωδίκων (Ἀθ. 1898). Κατάλογοι κωδίκων ἐν ταῖς μοναῖς τῆς νήσου Ἄνδρου Ἁγ. Νικολάῳ καὶ Παναχράντῳ καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἑλλ. σχολ. Κορθίου (Ἀθ. 1899). *Ι. Βογιατζίδου*, Νεοελληνικὰ Ἀνέκδοτα (Ἀθ. 1909 καὶ 1923). *W. Miller*, The Latins in the Levant, 1204—1566 (London, 1908. Ἐξελληνίσθη ὑπὸ *Σ. Π. Λάμπρου*).—*Ν. Α. Βέη*, Ὁ κῶδιξ τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας Ἄνδρου καὶ Σύρου («*Βυζαντινὰ χρονικὰ*» Πετρουπόλεως, ἔτ. 1914). *Theophil Sauciuc*, Andros (Wien, 1914). *Βλασίου Γαβριηλίδου*, Ἀπὸ τὸ νησὶ ποῦ δὲν ἔχει φτώχεια (Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Ἄνδρον, ἐν «Ἀκροπόλεως» ἔτ. 1915, ἀριθ. 10.022 κ. ἑ.). *Δημητρίου Π. Πασχάλη*, Ἀνδρίων Ἀποικίαι (ἐν Ἄνδρῳ 1898). Νομισματικὴ τῆς νήσου Ἄνδρου (Ἀθ. 1898). Ματθαῖος ὁ Ἄνδριος, πάπας καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, 1746—1767 (Ἀθ. 1901). Διονύσιος Καΐρης ὁ Α′, ἀρχιεπίσκοπος Ἄνδρου, 1719—1718 (ἐν «*Θεολογίας*» τ. Β′, 1924). Διονυσίου Δ′, Ἀνέκδοτον σιγίλλιον περὶ τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς Παναχράντου (ἔνθ. ἀν.). Ἐποικισμὸς ἐν Ἄνδρῳ Πελοποννησίων κατὰ τὸν ΙΗ′ αἰῶνα (ἐν «Μαλεβοῦ» ἔτ. Δ′, 1924). Χριστιανικὴ Ἄνδρος, Andros Sacra, τεύχη δύο (Ἀθ. 1924 καὶ 1926). Τοῦρκοι ἰδιοκτῆται ἐν Ἄνδρῳ (ἐν «Ἀθηνᾶς» τ. ΛϚ′ 1924). Τὸ ψάρευμα καὶ τὸ κυνήγιον εἰς τὴν νῆσον Ἄνδρον (Ἀθ. 1925). Συμεών, ἐπίσκοπος Σύρας, Τζίας, Θερμίων, Τήνου (ἐν «Θεολογίας» τ. Γ′, 1925). Τζίας καὶ Θερμίων Νικόδημος Ροῦσσος, 1797—1842 («Θεολογία», ἔνθ. ἀν.) Νομικὰ ἔθιμα τῆς νήσου Ἄνδρου (ἐν «Ἀρχείῳ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν», τ. Ε′, 1925). Λαογραφία τῆς νήσου Ἄνδρου (Ἀθ. 1926). Χοροὶ τῆς νήσου Ἄνδρου, ὁ Συρτὸς καὶ ὁ Μπάλλος (Ἀθ. 1926). Ἡ ἐν Κάτω Κάστρῳ τῆς Ἄνδρου Σχολὴ Ἑλληνικῶν Γραμμάτων καὶ ἡ ἐν Κορθίῳ τῆς Ἁγίας Τριάδος (ἐν «Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος», τ. Θ′, 1926). Ἀναγραφὴ χρονολογικὴ τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρῳ ἀπὸ Ζωΐλου (362) μέχρι Μητροφάνους († 1889) καὶ εἰδήσεις ἱστορικαὶ περὶ αὐτῶν ἐν «Θεολογίας» τ. Δ′ καὶ Ε′, 1926 καὶ 1927). Ἄνδριοι βιβλιογράφοι καὶ κωδίκων κτήτορες κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας (Ἀθ. 1927). Λατῖνοι ἐπίσκοποι Ἄνδρου (Ἀθ. 1927). Ἰάκωβος ἱεροδιάκονος [καὶ τὸ κατὰ τὸν ΙΗ′ αἰῶνα Γλωσσάριον αὐτοῦ τῆς νήσου Ἄνδρου] (ἐν «Ἡμερολογίῳ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος» ἔτ. 1925). Νεόφυτος Καμπάνης, ἐπίσκοπος Ἱεραπόλεως (ἐν «Θεολογίᾳ», τ. Β′ καὶ Γ′, 1924 καὶ 1925).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

— **Ἄνδρος** ***(πόλις)***. Πρωτεύουσα τῆς φερωνύμου νήσου, καλουμένη ἄλλως καὶ *Κάτω Κάστρον* ἢ ἁπλῶς *Κάστρο* καὶ *Χώρα*. Ἡ πόλις Ἄνδρος εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ ὀρεινῆς γλώσσης διχοτομούσης τὸν διὰ τῶν πρὸς τὸ ΒΑ τῆς νήσου μέρος νευόντων ἀκρωτηρίων *Γιάλια* καὶ *Σταρᾶς* σχηματιζόμενον ὅρμον εἰς δύο μικροτέρους τοιούτους, ὧν ὁ εἷς εἶναι ὁ κύριος λιμὴν τῆς Ἄνδρου, ὁ δ᾽ ἄλλος καλεῖται *Παραπόρτι*. Ἡ ὡς ἄνω γλῶσσα καταλήγει εἰς προσκειμένην βραχονησῖδα, μεθ᾽ ἧς συνδέεται διὰ κτιστῆς ἤδη ἐρειπωμένης γεφύρας. Ἐπὶ τῆς νησῖδος ταύτης ἦτο ἐκτισμένον τὸ Ἐνετικὸν φρούριον *(Κάστρον)*, οὗτινος μόνον τοῖχοί τινες διασῴζονται μέχρι σήμερον. Τὸ κλῖμα τῆς πόλεως εἶναι εὔκρατον, ὑγιεινόν. Κατὰ τὰς ἐν τῷ μετεωρολογικῷ σταθμῷ Ἄνδρου παρατηρήσεις ἡ ἐν τῇ πόλει μέση ἐτησία θερμοκρασία εἶναι 17^{0}, 86 (ἀπόλυτος μεγίστη 42^{0} καὶ ἐλαχίστη 2^{0} ὑπὸ τὸ μηδέν), ἡ μέση τοῦ Ἰανουαρίου 9^{0}, καὶ τοῦ Ἰουλίου 26^{0}.65. Βαρομετρικὴ πίεσις 757, 36, μέση δὲ δύναμις τῶν ἀνέμων (βορείων συνήθως) 3,1. Αἱ ἡμέραι νηνεμίας εἶναι ἐλάχιστοι. Αἱ κατ᾽ ἔτος βροχεραὶ ἡμέραι εἶναι περίπου 79, τὸ μέσον ἐτήσιον ὕψος τῆς ἐν αὐτῇ πιπτούσης βροχῆς 665,2 καὶ ἡ μεγίστη κατὰ 24ωρον ποσότης 82. Ἐκ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἔτους παρατηροῦνται αἴθριαι 133, νεφελώδεις 168 καὶ κεκαλυμμέναι 63, ἡ μέση δ᾽ ἐτησία νέφωσις εἶναι 4. Ἡ ἀπόλυτος ὑγρασία φθάνει τοὺς 10,60 βαθμοὺς καὶ ἡ σχετικὴ τοὺς 57,69.

Ἡ ὄψις τῆς πόλεως: Τὴν πόλιν διασχίζει μία κεντρικὴ ὁδὸς ἀρχομένη ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ Ἐνετικοῦ Κάστρου μικρᾶς πλατείας *Καμάρας* καὶ περατουμένη εἰς τὸ τέρμα τῆς πόλεως, ὁπόθεν συνεχίζει ταύτην ἡ πρὸς Μεσσαριὰν κλπ. ἐθνικὴ ἁμαξιτὴ ὁδός. Ἡ κεντρικὴ ὁδὸς οὖσα λιθόστρωτος μέχρι τῆς πλατείας *Θεοφίλου Καΐρη* εἶναι σκολιά πως καὶ στενή, εἶτα ὅμως μέχρι τῆς συναντήσεώς της μετὰ τῆς ἁμαξιτῆς γίνεται εὐθεῖα, ἔχει ἀρκετὸν πλάτος καὶ εἶναι μαρμαρόστρωτος. Αἱ περισσότεραι ἔνθεν κἀκεῖθεν τῆς ἐν λόγῳ ὁδοῦ πάροδοι, λόγῳ τῆς ἐπὶ ὑψώματος ἀνεγέρσεως τῆς πόλεως εἶναι κλιμακωταί. Πλὴν τῆς ἀναφερθείσης πλατείας Θ. Καΐρη ἥτις εἶναι ἡ κεντρικωτέρα τῆς πόλεως καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας εἶναι ἐστημένη ἀπὸ τοῦ 1912 προτομὴ τοῦ Καΐρη, ἔργον τοῦ γλύπτου Γ. Μπονάνου, ἑτέρα ἀξιόλογος εἶναι ἡ τοῦ *Γηροκομείου*, πρὸ τοῦ ὁμωνύμου κτιρίου, ἐν ᾗ ἔχει στηθῆ ἡ ἀναμνηστικὴ στήλη τῶν κατὰ τοὺς πολέμους ἀπὸ τοῦ 1912 καὶ ἐντεῦθεν πεσόντων Ἀνδρίων. Ἔτι δ᾽ ἄξιοι σημειώσεως εἶναι καὶ ὁ κάτωθεν τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως μικρὸς κοινοτικὸς κῆπος μετὰ μαρμαρίνου ἀναβρυτηρίου κατασκευασθεὶς τῷ 1910, ὅστις προσδίδει εὐχάριστον ὄψιν εἰς τὸ κεντρικὸν τοῦτο τμῆμα τῆς πόλεως.

Ἡ Ἄνδρος, καὶ μάλιστα τὸ νέον τμῆμα τῆς πόλεως, κοσμεῖται διὰ λαμπρῶν οἰκοδομημάτων. Ἀπὸ τοῦ 1924 εἶναι ἠλεκτροφώτιστος. Ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ κτιρίων ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν πλὴν τῶν ἐνοριακῶν ναῶν τὰ ἑξῆς: Τὴν *Καΐρειον Σχολήν*, ἐγειρομένην ἐπὶ ὑψώματος εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς πόλεως κτισθεῖσαν καὶ τὸ πρῶτον χρησιμοποιηθεῖσαν παρὰ τοῦ διαπρέψαντος Ἀνδρίου φιλοσόφου *Θεοφίλου Καΐρη* ὡς ὀρφανοτροφεῖον, ἤδη στεγάζουσαν τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ τὸ Δημοτικὸν ἀρρένων τοιοῦτον. Μία αἴθουσα τῆς σχολῆς χρησιμεύει ὡς τοπικὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, εἰς ἑτέραν δὲ τοιαύτην φυλάσσεται ἡ πολύτομος βιβλιοθήκη καὶ αἱ συλλογαὶ τοῦ Καΐρη· τὸ *Ἐμπειρίκειον Γηροκομεῖον καὶ Νοσοκομεῖον* ἀνεγερθὲν τῷ 1894 παρὰ τοῦ *Κωνστ. Γ. Ἐμπειρίκου*· τὴν *Ἐμπειρίκειον Ἐπαγγελματικὴν Σχολὴν* κτισθεῖσαν τῷ 1913 ὑπὸ τοῦ *Ἀλκιβ. Κ. Ἐμπειρίκου*, ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἐλειτούργησε λόγῳ τῆς διαρκοῦς παρὰ τοῦ δημοσίου ἐπιτάξεώς της πρὸς στέγασιν προσφύγων· τὸ Γυμνάσιον, ἀνεγερθὲν τῷ 1925 δαπάναις τοῦ *Σταμ. Γ. Ἐμπειρίκου* καὶ *Εὐγενίας Σ. Ἐμπειρίκου* καὶ πλουτισθὲν διὰ πλήρους συλλογῆς ἐπίπλων καὶ ὀργάνων διδασκαλίας. Ἤδη πρόκειται ν᾽ ἀνεγερθῇ καὶ μέγα ὀρφανοτροφεῖον ἐκ σχετικοῦ κληροδοτήματος τοῦ *Νικολ. Α. Καΐρη*.

Εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, ὅπερ ἱδρύθη

Digitized by Google

τῷ 1884 ὑπὸ τοῦ *Ἰακ. Χ. Δραγάτση*, ἐντεταλμένου ὑπὸ τῆς Πολιτείας πρὸς περισυλλογὴν τῶν ἀνὰ τὴν Ἄνδρον ἀρχαιοτήτων, μετὰ ταῦτα δὲ ἐπλουτίσθη ὑπὸ τῶν *Δημ. Π. Πασχάλη* καὶ *Ἰω. Κ. Βογιατζίδου*, διατηροῦνται ἰδίως ἀρχαῖαι ἐπιγραφαί, συλλεγεῖσαι ἐκ διαφόρων σημείων τῆς

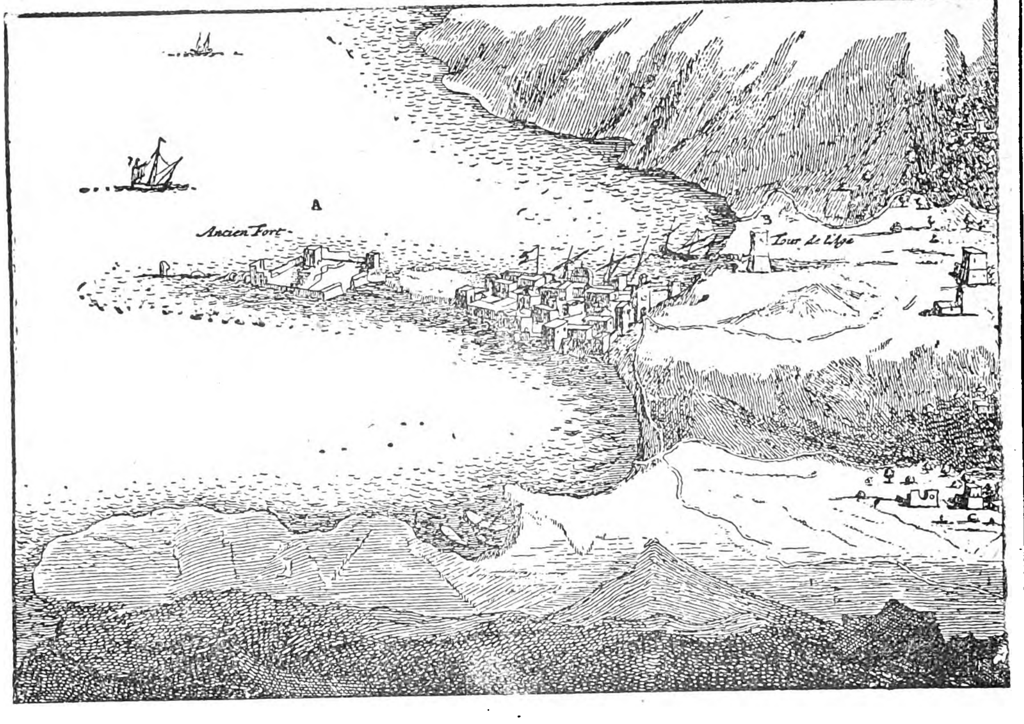

Ἡ πόλις Ἄνδρου τῷ 1700 κατὰ τὸν Tournefort.

νήσου καὶ δὴ ἐκ Παλαιοπόλεως, ἔνθα ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ἄνδρος, ἔτι δὲ καί τινα ἀνάγλυφα καὶ ἄλλα γλυπτὰ ἀρχαῖα ἀντικείμενα ὑπερβαίνοντα ἐν συνόλῳ τὰ 200 τεμάχια. Ἐσχάτως τὸ Μουσεῖον ἤρχισε συμπληρούμενον καὶ διὰ μεσαιωνικῶν κειμηλίων ἐκ διαφόρων παλαιῶν ἐκκλησιῶν τῆς νήσου.

Ναοί : Ἡ Ἄνδρος ἔχει τρεῖς ἐνοριακοὺς ναούς, τὸν τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου* τὸν καὶ μητροπολιτικόν, τὸν τῆς *Θεοσκέπαστης* καὶ τὸν τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*. Ὁ πρῶτος ἐκτίσθη πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων ἐπὶ τῶν θεμελίων παλαιοῦ βυζαντινοῦ

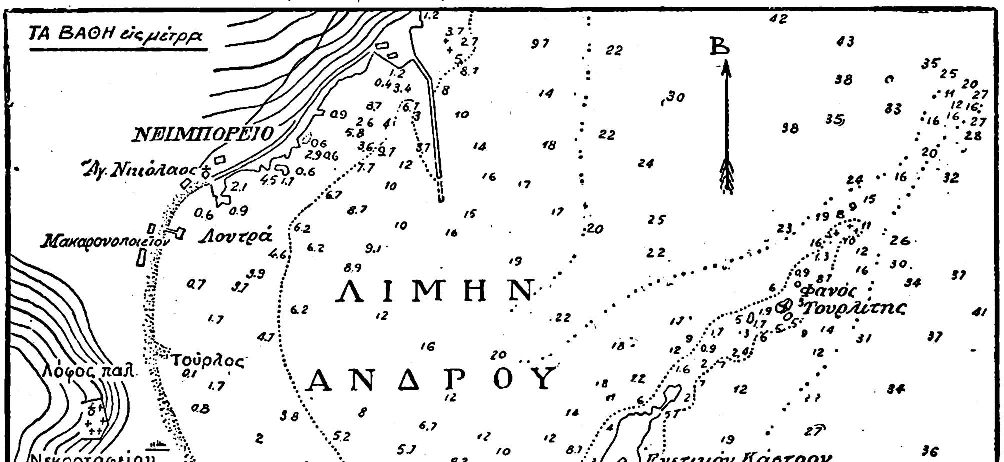

Σχεδιάγραμμα τοῦ λιμένος καὶ τῆς πόλεως Ἄνδρου.

ναΐσκου οὗτινος σῴζεται ἐπιγραφὴ μὲ τὴν χρονολογίαν 1613. Ὁ τῆς Θεοσκέπαστης, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας, εἶναι ἀρκετὰ παλαιός, διατηρουμένης ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφῆς μὲ χρονολογίαν 1555, ὑπὲρ πάντα δὲ ἄλλον ναὸν τῆς Ἄνδρου ἑλκύει τὴν εὐλάβειαν τῶν κατοίκων οἵτινες προσδίδουσι θαυματουργὸν ὑπόστασιν εἰς τὴν ἐν αὐτῷ παλαιὰν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, μετὰ τῆς εὑρέσεως τῆς ὁποίας συνδυάζεται καὶ ἡ στέγασις τοῦ ναοῦ. Οὗτος ἑορτάζει τὴν ἐπέτειον τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου, ὁπότε μετὰ τὴν λειτουργίαν ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν ἡγουμένου τοῦ μητροπολίτου Σύρου - Ἄνδρου μεθ' ὁλοκλήρου τοῦ κλήρου τῆς νήσου περιφέρεται ἀνὰ τὴν πόλιν. Κατὰ τὴν πανήγυριν ταύτην συγκεντροῦνται χιλιάδες προσκηνητῶν ἔκ τε τῆς νήσου καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος δι' εἰδικῶν ἀτμοπλοίων, συμμετέχει δὲ ἀπὸ τοῦ 1926 καὶ τὸ Κράτος, διὰ τοῦ Νομάρχου Κυκλάδων, ἀποστέλλον συνάμα ἐξ Ἀθηνῶν εἰδικὸν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα μετὰ μουσικῆς πρὸς ἀπόδοσιν τῶν τιμῶν. Ὁ ἐνοριακὸς ναὸς τῆς Κοιμήσεως εἶναι ὁ νεώτερος ὅλων, ἐκτισμένος εἰς ὑψηλὴν περίοπτον θέσιν ἐπὶ τῇ βάσει ὡραιοτάτου σχεδίου, ἔχει δὲ πλουσιώτατα διακοσμηθῆ, τοποθετηθέντος ἐσχάτως ἐν αὐτῷ μαρμαρίνου χρυσοποικίλτου εἰκονοστασίου δωρηθέντος παρὰ τοῦ *Ἰω. Π Γουλανδρῆ*. Πλὴν τῶν ὡς ἄνω ναῶν ἡ Ἄνδρος ἔχει πολλὰ παρεκκλήσια, ὧν τινα τυγχάνουσι παλαιά, ὡς ὁ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τιμώμενος ναὸς τῆς *Παλατιανῆς*, ἔχων πλούσιον διάκοσμον, ὁ ἐν τῇ συνοικίᾳ Παραπορτίου ναΐσκος τοῦ *Ἁγ. Νικολάου*, ὁ πλησίον τῆς μητροπόλεως ναὸς τοῦ *Ταξιάρχου* καὶ ὁ ἐν τῇ συνοικίᾳ Καμάρας ναΐσκος τῆς *Ἁγίας Βαρβάρας*. Ἐν τέλει σημειοῦμεν καὶ τὸν μικρὸν ναὸν τῶν καθολικῶν, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ *Ἁγ. Ἀνδρέου*. Νεκροταφεῖα ἡ Ἄνδρος ἔχει δύο, τὸ Παλαιόν, κείμενον ἐπὶ ὑψώματος εἰς τὸν μυχὸν τοῦ λιμένος, καὶ τὸ νέον ὅπερ κοσμεῖται δι' ὡραίων μνημείων, κείμενον ΝΔ τῆς πόλεως εἰς θέσιν «*Τρεῖς ἐκκλησίαι*» καὶ συνδεόμενον διὰ τῆς ἁμαξιτῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ.

Ὕδρευσις : Ἡ Ἄνδρος ὑδρεύεται ἐκ πηγαίων ὑδάτων συλλεγομένων εἰς δύο δεξαμενάς, τὴν μίαν εὑρισκομένην εἰς τὸ ΝΔ μέρος τῆς πόλεως ἐν θέσει «*Τρεῖς ἐκκλησίαι*», κατασκευασθεῖσαν τῷ 1900, τὴν ἑτέραν δὲ δυτικώτερον αὐτῆς ἐν ὑψώματι κατασκευασθεῖσαν τῷ 1926. Εἰς τὴν πρώτην συλλέγονται κυρίως τὰ ὕδατα τῶν ἐν Λαμύροις πηγῶν *Δερτούζου* καὶ *Μπούζαλη*, μεταφερόμενα διὰ σωληνωτοῦ ὑδραγωγείου κατασκευασθέντος κατ' ἀρχὰς ἐκ δημοτικῶν χρημάτων καὶ εἶτα ἐκ τοιούτων κληροδοτηθέντων παρὰ τοῦ *Γεωργ. Κ. Ἐμπειρίκου*. Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ἀντλούμενα καταλλήλως ἀναβιβάζονται τὰ ὕδατα τῆς νοτίως αὐτῆς εὑρισκομένης, ἐσχάτως ἀνακαλυφθείσης, πηγῆς *Ἀβύσσου*, ὀφειλομένων τῶν δαπανῶν ὅλων τῶν

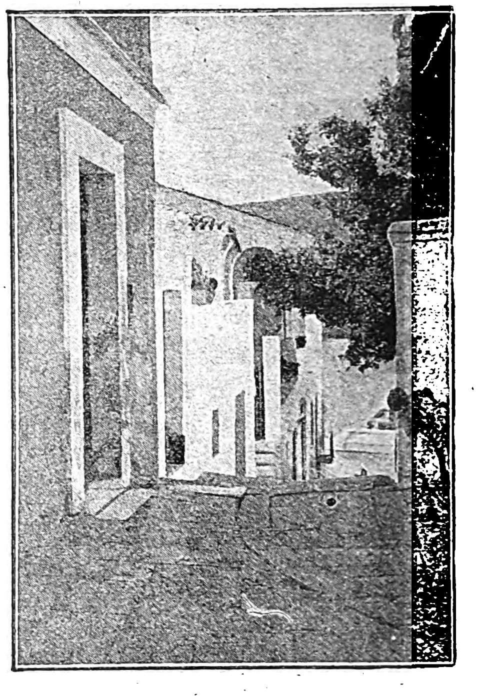

Ὁδὸς ἐν τῷ παλαιῷ τμήματι ὄπισθεν ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

[Φωτογρ. Ἀνδρ. Κοκκώνη.]

ἐγκαταστάσεων εἰς εἰδικὸν Ταμεῖον πλουτισθὲν ἐκ δωρεῶν εὐπόρων Ἀνδρίων.

Οἱ Ἄνδριοι πρὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὑδρεύοντο μεταφέροντες ὕδωρ διὰ δοχείων ἐκ πηγῆς εὑρισκομένης εἰς *Νειμποργιό*, μόλις δὲ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μετεφέρθη δι' ὑδραγωγείου ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν ἔκ τινος πηγῆς τῆς περιφερείας *Ἀψηλοῦ*, κατανεμηθὲν εἰς τρεῖς κρήνας, τῷ δὲ 1818 πρωτοβουλίᾳ τοῦ κοτζάμπαση *Δημ. Καμπάνη* ἐκομίσθη ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῆς ἐν Λαμύροις πηγῆς Δερτούζου, κατασκευασθεισῶν καὶ νέων κρηνῶν, ἐν αἷς καὶ ἡ σῳζομένη ἐν τῇ κεντρικῇ πλατείᾳ Θ. Καΐρη τετράκρουνος τοιαύτη· Τῷ 1875 δὲ μετεφέρθη τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς *Μπούζαλη*.

Ἡ πόλις ἔχει σήμερον πλούσιον ὑδρονομικὸν δίκτυον. Κρῆναι δ' εἰσὶ τοποθετημέναι εἰς πυκνότατα σημεῖα αὐτῆς, ἐξυπηρετοῦσαι τὰς ἀνάγκας τῶν μὴ εὐπορούντων κατοίκων, καθόσον ἀπὸ τοῦ 1909 ἐφηρμόσθη ἡ κατ' οἶκον ὑδροληψία ἐπὶ καταβολῇ δικαιώματος ὑπὲρ τοῦ δημοτικοῦ νῦν κοινοτικοῦ Ταμείου. Ἐσχάτως μάλιστα, κατόπιν τῆς κατασκευῆς τῆς νέας δεξαμενῆς, οἱ ἐν τῇ πόλει ὑδραγωγοὶ σωλῆνες ἀνενεώθησαν καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν.

Ὁ Λιμήν: Ὁ λεγόμενος λιμὴν τῆς Ἄνδρου εἶναι ἁπλοῦν ἀγκυροβόλιον, προφυλασσόμενον ἐν μέρει ὑπὸ τεχνητοῦ κυματοθραύστου μήκους 220 μέτ. καθιστῶντος τὴν παραμονὴν ἱστιοφόρων καὶ μικρῶν ἀτμοπλοίων ἀσφαλῆ πως ἐν περιπτώσει πνοῆς Β καὶ ἰδίως ΒΑ ἀνέμων. Ὁ ἐν λόγῳ μῶλος κατεσκευάσθη τῷ 1892 ἂν καὶ ἡ πρὸς κατασκευὴν τούτου κίνησις ἀπὸ πολλῶν προηγουμένως δεκαετηρίδων ἤρξατο, ἡ δὲ ἐργασία διήρκεσεν ἐπὶ ὀκταετίαν. Δυστυχῶς ὅμως ἡ πλημμελὴς ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου εἶχε τὸ δυσάρεστον ἀποτέλεσμα

Digitized by Google

νὰ μὴ ἀνθέξῃ τοῦτο ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν μανίαν τῶν κυμάτων, μετὰ τριετίαν δ᾽ ἀπὸ τῆς κατασκευῆς του ὑπέστη ῥήγματα, ἅτινα καίτοι ἐπισκευασθέντα μετ᾽ οὐ πολὺ πάλιν ἐνεφανίσθησαν καὶ μὲ μείζονα τάσιν, οὕτως ὥστε σήμερον ὁ μῶλος οὗτος καθίσταται ἐν μέρει ἄχρηστος καταστραφείσης καὶ τῆς κεφαλῆς του. Ἤδη ὅμως χρησιμοποιουμένης κυρίως τῆς ἀπὸ τοῦ 1924 πρὸς τὸ Λιμενικὸν Ταμεῖον δωρεᾶς τοῦ *Ἰωάννου Μ. Ἐμπειρίκου* ἐκ £ 15.000, ἡ Λιμενικὴ ἐπιτροπὴ προβαίνει εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῶν ῥηγμάτων καὶ εἰς τὴν κατὰ 36 μέτρα ἐπέκτασιν τοῦ μώλου, αἵτινες ἐργασίαι θὰ συντελέσωσι κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν καλοῦ ἀγκυροβολίου εἰς τὴν Ἄνδρον.

Ὁ λιμὴν οὗτος σήμερον φωτίζεται διὰ τοῦ ἀριστερᾷ τῷ εἰσερχομένῳ τετοποθετημένου ἐπὶ βραχονησῖδος, δεσποζούσης ὁμάδος ὑφάλων, κειμένου ΒΑ τοῦ Ἐνετικοῦ Κάστρου, *Φανοῦ Τουρλίτου*, κατασκευασθέντος τῷ 1896 καὶ ἔχοντος διαρκὲς λευκὸν σταθερὸν φῶς 10 μιλλίων. Πρὸ τῆς καταστροφῆς τῆς κεφαλῆς τοῦ μώλου ἦτο ἐπ᾽ αὐτοῦ φανὸς σταθεροῦ πρασίνου φωτὸς 6 μιλλίων.

Περὶ τῶν ἐν λιμένι Ἄνδρου νηολογημένων ἀτμοπλοίων βλ. Ἄνδρος *νῆσος [Ναυτιλία]*. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κίνησιν αὐτοῦ, αὕτη κατὰ στατιστικὴν τῆς Διευθύνσεως Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας τοῦ 1927 χαρακτηρίζεται διὰ τῶν ἑξῆς ἀριθμῶν: Κατάπλοι φορτηγῶν ἀτμοπλοίων ἰδίως ἐκ λιμένων τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐσημειώθησαν 99 (καθ. χωρητ. τόν. 177.914), ὧν τὰ 63 ἔμφορτα (τόν. 117870) καὶ τὰ 36 ἄφορτα

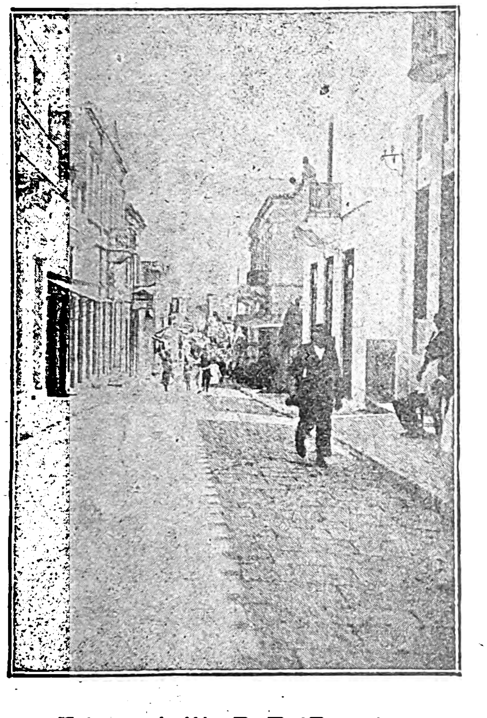

Ἡ ἐμπορικὴ ὁδὸς Γ. Κ. Ἐμπειρίκου.
[Φωτογρ. Δ. Λ. Μενδρινοῦ.]

(τόν. 60044) οὐδεμίαν πλὴν τῆς ἐπισκέψεως ἐργασίας ἐκτελέσαντα. Ἀκτοπλοϊκῶν δ᾽ ἀτμοπλοίων ἐσημειώθησαν 169 κατάπλοι (καθ. χωρ. 69459 τόν.) ἐκφορτωσάντων 100 τόν. ἐμπορευμάτων καὶ ἀποβιβασάντων 6375 ἐπιβάτας, ἰσάριθμοι δ᾽ ἀπόπλοι φορτωσάντων ἐμπορεύματα τόν. 57 καὶ ἐπιβιβασάντων 6977 ἐπιβάτας. Ἱστιοφόρα δὲ κατέπλευσαν 151 (2835 τόν.) ἐκφορτώσαντα ἐμπορεύματα 2464 τόννων καὶ ἀπέπλευσαν 154 (2950 τόν.) φορτώσαντα ἐμπορεύματα 914 τόν. Περὶ τῶν ἁλιέων καὶ τῶν ἁλιευτικῶν πλοίων τοῦ λιμένος, βλ. λ. *Ἁλιεία* Γ 792.

Διὰ τὴν ἀποβίβασιν τῶν ἐπιβατῶν καὶ τῶν ἐμπορευμάτων ὑπάρχουσιν ἐν τῷ λιμένι τέσσαρες ἀποβάθραι, αἱ τῆς *Πλακούρας*, τῆς *Ἁγίας Θαλασσινῆς*, τοῦ *Νειμποργιοῦ* καὶ τοῦ *Μώλου* (κοινῶς *τοῦ Λιμανιοῦ*) χρησιμοποιούμεναι ἀναλόγως τῶν καιρικῶν περιστάσεων. Αἱ μὲν δύο πρῶται εἶναι πλησίον τῆς πόλεως, εὐπρόσβλητοι ὑπὸ τῶν βορείων καὶ βορειοανατολικῶν ἀνέμων, ἰδίως μάλιστα ἡ τῆς Πλακούρας, ἥτις χρησιμοποιεῖται ἐν ἀπολύτῳ γαλήνῃ. Αἱ τοῦ Νειμποργιοῦ δὲ καὶ τοῦ μώλου, ἅτε προασπιζόμεναι ὑπὸ τοῦ κυματοθραύστου, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἀγκυροβολοῦσι καὶ τὰ ἀτμόπλοια, χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς κακοκαιρίας.

Διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ συντήρησιν λιμενικῶν ἔργων ὑφίσταται ἐν Ἄνδρῳ Λιμενικὸν Ταμεῖον, λειτουργῆσαν πρῶτον δυνάμει διατάξεων τῶν νόμων Ν΄ (1847) καὶ ΤΜΕ΄ (1856), ὅπερ σήμερον εἰσπράττει ἐτησίως περὶ τὰς 100 000 δραχμῶν ἐκ λιμενικῶν φόρων, οἵτινες εἶναι οἱ ἑξῆς: διὰ τὰ ἐξ ἀλλοδαπῆς προϊόντα 2 $^{0}/_{0}$ ἐπὶ τοῦ δημοσίου καὶ δημοτικοῦ φόρου, διὰ τὰ ἀτελῆ τοιαῦτα 1 $^{0}/_{0}$ ἐπὶ τοῦ δημοτ. φόρου, διὰ τὰ μεταφερόμενα δὲ 50 $^{0}/_{0}$ ἐπὶ τοῦ ἰδίου φόρου. Εἰδικῶς δὲ διὰ τὰ ἐξαγόμενα ἑσπεριδοειδῆ εἰσπράττεται 100 $^{0}/_{0}$, διὰ τὰ κρόμμυα 300 $^{0}/_{0}$, διὰ τὰ γεώμηλα 530 $^{0}/_{0}$ καὶ διὰ τὰ λοιπὰ ἐγχώρια προϊόντα 80 $^{0}/_{0}$ ἐπὶ τοῦ δημοτ. φόρου.

Ἡ Ἄνδρος διοικητικῶς: Ἡ Ἄνδρος εἶναι πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἀποτελεῖ δὲ ἕδραν ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ἀνήκουσι καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Λιβάδια* καὶ *Βραχνοῦ*. Ἡ πόλις ἀριθμεῖ 2411 κατοίκους (1068 ἄρρενες καὶ 1343 θήλεις), ἀπαρτίζοντες 567 οἰκογενείας, ἡ δὲ κοινότης 2840 (1252 ἄρρενες καὶ 1588 θήλεις), ἀπαρτίζοντες 673 οἰκογενείας. Εἰς τούτους περιλαμβάνονται καὶ οἱ τῷ 1923 ἀπογραφέντες 527 (ἄρρ. 211, θήλεις 316) πρόσφυγες. Ὁ νόμιμος πληθυσμὸς τῆς κοινότητος ἀνέρχεται τοὺς 8986 δημότας. Πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Νόμου ΔΝΖ΄ ἡ Ἄνδρος ἦτο ἕδρα ὁμωνύμου δήμου περιλαμβάνοντος τὰς περιφερείας τῶν νῦν κοινοτήτων *Ἄνδρου, Ἀποικίων, Βουρκωτῆς, Λαμύρων, Μεσσαριᾶς, Παλαιοπόλεως, Πιτροφοῦ, Στενιῶν* καὶ *Συνετῆς*.

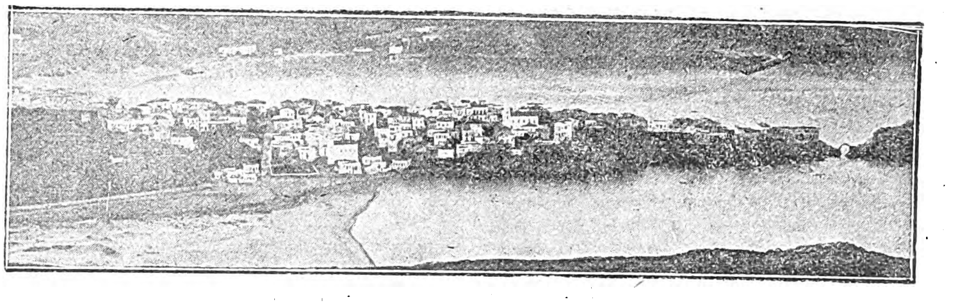

Μία ἄποψις τῆς πόλεως Ἄνδρου.
[Ἔμπροσθεν ὁ δρόμος Παραπόρτι, εἰς τὸ βάθος ὁ λιμήν.]

Ἡ Ἄνδρος εἶναι ἕδρα εἰρηνοδικείου ὑπαγομένου εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον Σύρου, Λιμεναρχείου, Ὑποδιοικήσεως Χωροφυλακῆς, ὑπαγομένης εἰς τὴν Δ. Χ. Κυκλάδων, Ὑποτελωνείου, Ἐφορείας Ταμείου καὶ Δασονομείου. Ἔχει Ταχ. Τηλεγρ. Γραφεῖον Α΄ τάξεως παρουσιάζον ἐτησίαν κίνησιν (στατιστ. 1926) 266.231 ἀποσταλέντων καὶ ἀφιχθέντων ἀντικειμένων ἐν γένει ἀλληλογραφίας, 987 ταχ. δεμάτων, 33.477 τηλεγραφημάτων, 1852 ταχυδρομ. ἐπιταγῶν διὰ ποσὰ 2.729.520 δραχμῶν.

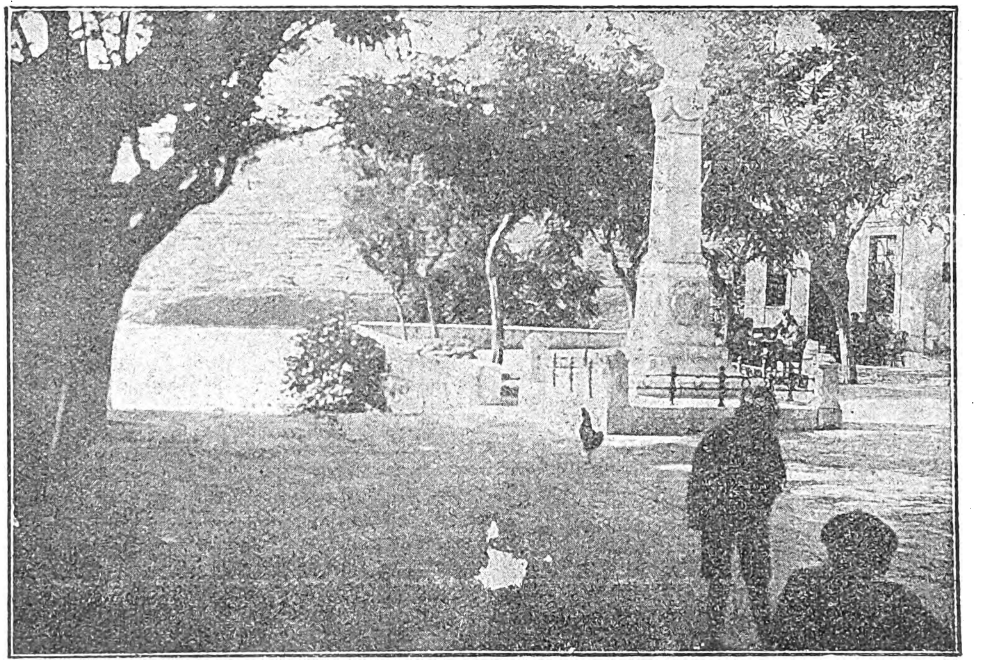

Ἡ κεντρικὴ πλατεῖα τῆς Ἄνδρου ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἐγείρεται ἡ προτομὴ τοῦ Θεοφίλου Καΐρη.
[Φωτογρ. Ἀνδρ. Κοκκώνη.]

Αἱ εἰσπράξεις δὲ τοῦ Ὑποτελωνείου αὐτῆς κατὰ τὸ οἰκονομ. ἔτος 1926—27 ἀνῆλθον τὰς 130.780 δραχμάς, προερχομένας ἐκ δασμῶν εἰσαγομένων ἐμ)των εἰς ἃς προσθετέαι 338 ἐξ ἐγγείων φόρων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ κοινοτικὸν Ταμεῖον σημειοῦμεν ὅτι τὰ κατὰ τὴν χρῆσιν 1926—1927 ἔσοδά του

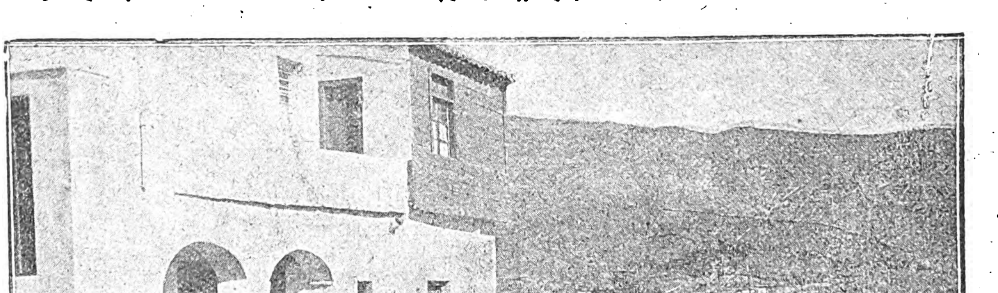

Ὁδὸς ἐν τῷ παλαιῷ τμήματι τῆς πόλεως. Εἰς τὸ βάθος ὁ λιμήν.
[Φωτογρ. Ἀνδρ. Κοκκώνη.]

Digitized by Google

ἀνῆλθον τὰς 100.031 δραχ. καὶ τὰ ἔξοδά του τὰς 90.405, μεταφερθέντος εἰς νέαν χρῆσιν τόσον τοῦ ἐκ δραχ. 9.626 ὑπολοίπου ὅσον καὶ τοῦ ἐκ δραχ. 19.132 τοιούτου παρελθουσῶν χρήσεων.

Ἐν Ἄνδρῳ λειτουργοῦσι σχολεῖα ὅλου τοῦ κύκλου τῆς στοιχειώδους καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως. Ἔχει γυμνάσιον, εἰς ὃ διδάσκεται καὶ ἡ ἀγγλικὴ γλῶσσα, ἔνθα φοιτῶσι περὶ τοὺς 115 μαθηταί, Ἑλληνικὸν σχολεῖον μὲ 185 μαθητὰς καὶ Δημοτικὰ ἀρρένων καὶ θηλέων μὲ 143 μαθητὰς εἰς τὸ ἓν καὶ 152 μαθητρίας εἰς τὸ ἄλλο.

Ἐμπορικὴ κίνησις: Ἡ ἀγορὰ τῆς Ἄνδρου ἔχει οὐχὶ ἀσήμαντον κίνησιν· ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐτησίως ἡ ἀξία τῶν εἰς αὐτὴν ἐξ εἰσαγωγῆς καὶ μεταφορᾶς καταναλισκομένων ἐμπορευμάτων ὑπερβαίνει τὰ 32 ἑκατομμύρια δραχμῶν, ἡ δὲ τῶν ἐξαγομένων ἀνδριακῶν προϊόντων τὰ 7 ἑκατομμύρια. Κατωτέρω δίδομεν πίνακα τῶν κατὰ τὸ 1927 εἰσαχθεισῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ποσοτήτων τῶν κυριωτέρων προϊόντων μετὰ τῆς ἀξίας αὐτῶν:

Προϊόντα	*Ποσότητες*	*Ἀξία δρχ.*
Σῖτος	χγρ. 510.000	3.3·5.000
Ἀραβόσιτος	» 55.000	220.000
Κριθὴ	» 100.000	380.000
Ὄσπρια	» 45.000	360.000
Ζῷα ζῶντα	κεφ. 180	540.000
Πουλερικὰ	χγρ. 1.900	57.000
Ξυλεία	κ.μ. 130	221.000
	Σύνολον ἀξίας Δρ.	5.093.000

Οἱ κάτωθι ἀριθμοὶ ἀναφέρονται εἰς τὰ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐν Ἄνδρῳ καταναλωθέντα προϊόντα:

Προϊόντα	*Ποσότητες*	*Ἀξία δρχ.*
Δημητριακ. ἐν γένει	χγρ. 600.000	2.645.000
Ἰχθύες ἁλίπαστοι	» 142.000	3.005.000
Ἄλευρα	σάκ. 22.600	13.860.000
Ὑφάσμ. βαμβακερὰ	χγρ. 21.000	2.100.000
» μάλ. καὶ μαλλοβ.	» 1.200	720.000
» μεταξωτὰ	» 200	460.000
Ψιλικὰ διάφορα	» 5.000	2.250.000
	Σύνολον ἀξίας Δρ.	25.040.000

Τὰ κατὰ τὸ ἴδιον δ' ἔτος μεταφερθέντα ἐξ Ἄνδρου καὶ πωληθέντα εἰς ἄλλας ἀγορὰς προϊόντα τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς σημειοῦνται εἰς τὸν κάτωθι πίνακα καταρτισθέντα, ὡς καὶ οἱ ἕτεροι ἀνωτέρω, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τηρουμένων ὑπὸ τοῦ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου Ἄνδρου στατιστικῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀκριβῶν:

Προϊόντα	*Ποσότητες*	*Ἀξία δρχ.*
Λεμόνια καὶ ἕτερα ἑσπεριδ.	τεμ. 7.500.000	2.250.000
Ἔλαιον	χγρ. 27.0 0	648.000
Κρόμμυα	» 6.000	600.000
Γεώμηλα	» 1.000	4.500
Ζῷα ζῶντα	κεφ. 120	360.000
Νήματα κατειργασμ.	χγρ. 2.800	3.360.000
	Σύνολον ἀξίας Δρχ.	7.222.500

Κοινωνικὴ ζωή: Ἐν Ἄνδρῳ ὑπάρχουσιν ἀρκεταὶ ὀργανώσεις ἐπιδιώκουσαι τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τόπου. Ἡ ἀρχαιοτέρα πάντων εἶναι ὁ Ἐμπορικὸς Σύλλογος «*Ἡ Ὁμόνοια*», ὅστις ἔχει ἱδρυθῆ ἀπὸ τοῦ 1897 καὶ ἔχει μέλη ὅλον τὸν ἐμπορικὸν κόσμον τῆς πόλεως, προασπιζόμενος ἰδίως τῶν ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων αὐτοῦ. Ἡ δρᾶσίς του κατὰ τὸ διάστημα 1917—1923 εἶχεν ὑποστῆ σημαντικὴν ὕφεσιν, μετὰ ταῦτα ὅμως ἐπανελήφθη ἐντονωτέρα, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας εἶναι καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ 1926 εὐδόκιμος λειτουργία νυκτερινῆς σχολῆς διὰ τοὺς ἀπόρους ἐμποροϋπαλλήλους, παρεχούσης στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν εἰς ὑπερτριάκοντα μαθητάς.

Ἕτερον δρῶν σωματεῖον εἶναι ἡ «*Λέσχη Ἀνδρίων*» ἥτις ἱδρύθη τῷ 1925, ἔχουσα ὡραῖον ἐντευκτήριον διὰ τὰ πολυπληθῆ μέλη αὐτῆς καὶ φιλολογικὸν τμῆμα, ὅπερ διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐπίτιμον προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου Σύρου-Ἄνδρου, διατηρεῖ πλουσίαν βιβλιοθήκην μετὰ ἀναγνωστηρίου καὶ διοργανώνει διαλέξεις καὶ φιλολογικὰς ἑσπερίδας, ἔτι δὲ προβαίνει εἰς ἐκδόσεις ἐνδιαφερόντων περὶ Ἄνδρου δημοσιευμάτων. Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ 1926 λειτουργεῖ ἐργαζομένη καρποφόρως καὶ ἡ «*Φιλοδασικὴ Ἄνδρου*», ἀπὸ τοῦ 1912 δὲ ἱδρυθεῖσα διατηρεῖται σήμερον καὶ ἡ «*Φιλαρμονική*», ἥτις μόνον κατὰ τὴν πρώτην τετραετίαν εἶχεν ἀξιόλογον δρᾶσιν, ἤδη εὑρισκομένη ἐν σχετικῇ ἀφανείᾳ. Παλαιότερον καὶ δὴ κατὰ τὰ ἔτη 1905—1908 ἔδρα ἐν Ἄνδρῳ ὁ «*Ψυχαγωγικὸς Ὅμιλος*», ὁμοίως δὲ κατὰ τὰ ἔτη 1904—1909 ὁ «*Φιλοπρόοδος σύλλογος*» ὅστις εἶχε βιβλιοθήκην, ἀναγνωστήριον καὶ γυμναστήριον καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1909—1910 «*Ἡ Ἐργάνη Ἀθηνᾶ*», σωματεῖον ἱδρυθὲν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐργαζομένων τάξεων. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα ἐν Ἄνδρῳ ἔχουσιν οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ οἱ κηπουροί, ἔτι δὲ καὶ παρὰ τῶν φίλων τῆς θήρας καὶ τῆς ἁλιείας πρὸ πενταετίας ἱδρύθη ὁ «*Φιλοθηραματικὸς σύλλογος*».

Ἡ Ἄνδρος ἀποτελοῦσα ὡς ἐκ τῶν κλιματικῶν συνθηκῶν της ἰδεώδη τόπον θερινῆς διαμονῆς ἐμφανίζει κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, ὁπότε κατὰ ἑκατοντάδας αὐξάνεται ὁ πληθυσμός της, κίνησιν, ἐφάμιλλον τῶν κυριωτέρων εἰδικῶν διαμονῶν καὶ λουτροπόλεων τῆς Ἑλλάδος. Οὐχ ἧττον ὅμως καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα δὲν παύει νὰ παρουσιάζῃ κοσμικὴν ζωὴν δηλωτικὴν τῆς προόδου αὐτῆς. Ὁ κύριος ἐντὸς τῆς πόλεως περίπατος τῶν Ἀνδρίων, κατὰ τὰς ἑσπερινὰς ἰδίως ὥρας, γίνεται εἰς τὴν κεντρικὴν ὁδὸν Γ. Κ. Ἐμπειρίκου ἀπὸ τῆς πλατείας Θ. Καΐρη μέχρι τῆς συναντήσεώς της μὲ τὴν ἐθνικὴν ἁμαξιτὴν τοιαύτην, χαρακτηριζόμενος μὲ τὴν ὀνομασίαν «*νυκτερινός*». Καλὰ δὲ κέντρα ἀναψυχῆς ὑπάρχουσι πολλὰ τόσον εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν πλατεῖαν ὅσον καὶ κατὰ μῆκος τῆς ὡς ἄνω ὁδοῦ καὶ δὴ πρὸ τοῦ κάτωθι τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως κήπου. Ἐπίσης ἡ Λέσχη διαθέτει ὡραῖον ἐντευκτήριον, ἔναντι τοῦ ὁποίου ὑπάρχει μικρὸς κῆπος, ἔνθα κατὰ τὸ θέρος παιανίζει ὀρχήστρα.

Ἐξοχικὰ μέρη εἰς τὰ πέριξ τῆς πόλεως διὰ περιπάτους σημειοῦμεν τὸ Β. αὐτῆς *Νειμποργιό*, ἀπέχον μόλις 15' δι' ἀμμώδους ὁδοῦ ἔνθα καὶ ὑπάρχουσι ἐγκαταστάσεις θαλασσίων λουτρῶν καὶ μικρὸν ζυθοπωλεῖον, τὴν ΝΔ τῆς πόλεως δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ συνδεομένην θέσιν «*Τρεῖς ἐκκλησίαι*», ἀπέχουσαι 10' καὶ τὴν νοτίως αὐτῆς περιοχὴν τῶν *Λιβαδίων*, ἔνθα ὑπάρχουσι θαλεροὶ κῆποι καὶ γόνιμοι ἀγροὶ πέριξ μαγευτικῶν τοπίων.

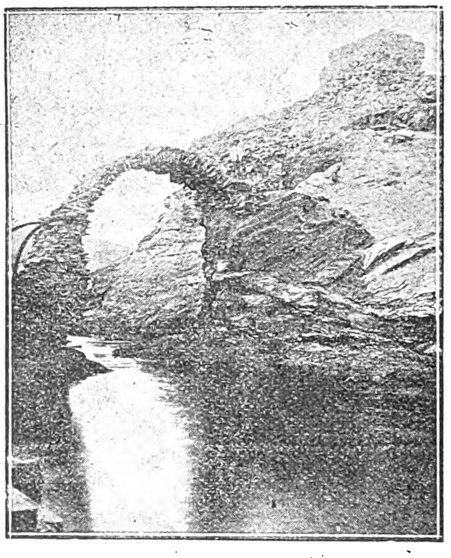

Τὸ Ἐνετικὸν κάστρον.

[Φωτογρ Δ. Λ. Μενδρινοῦ.]

Σπουδαία ἔλλειψις τῆς πόλεως εἶναι τὸ ὅτι στερεῖται ἐπαρκῶν ξενοδοχείων πρὸς διαμονὴν ξένων, λειτουργοῦντος μόνον ἑνὸς μικροῦ τοιούτου ἀρκετὰ καλοῦ καὶ ἑστιατορίων τινῶν οὐχὶ καὶ τόσον εὐπροσώπων. Δὲν εἶναι δὲ σήμερον ἡ ὡς εἴρηται ἔλλειψις ἀπολύτως αἰσθητή, καθόσον οἱ πλεῖστοι τῶν παραθεριζόντων εἶναι Ἄνδριοι διαμένοντες κατὰ τὸν χειμῶνα ἀλλαχοῦ καὶ διατηροῦντες ἐνταῦθα τὰς ἐπαύλεις των, αἵτινες κοσμοῦσι τὴν πόλιν.

Προάστεια: Ἡ πόλις Ἄνδρος ἔχει οὐκ ὀλίγα προάστεια, τόσον πλησίον αὐτῆς ὅσον καὶ ὁπωσδήποτε ἀπομεμακρυσμένα, ἔνθα συχνάκις ἐνεργοῦνται τερπναὶ ἐκδρομαί. Ἰδιαιτέρως σημειοῦμεν τοὺς ἐν τῇ καταπρασίνῃ πλαγιᾷ τῶν Λαμύρων, ἣν ὁ τῷ 1700 περιηγηθεὶς τὴν Ἄνδρον Tournefort χαρακτηρίζει ὡς «ἐκ τῶν μαγευτικωτέρων ἐξοχῶν τοῦ κόσμου», γραφικοὺς συνοικισμοὺς *Ἀψηλοῦ*, *Στραπουργιαῖς* καὶ *Λάμυρα*, ὀλιγώτερον τῆς ὥρας ἀπέχοντα ἀπὸ τῆς πόλεως. Ἐπίσης τὸ θελκτικώτατον χωρίον *Ἀποίκια* ἐπὶ ὥραν ἀπέχον, ἔνθα ἡ ἰαματικὴ πηγὴ τῆς Σαρίζης, τὴν κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ἐκτισμένην *Μεσσαριὰν* καὶ τοὺς πλησίον καταρρύτους *Μαίνητες*, ὀλιγώτερον τῆς ὥρας ἀπέχοντας. Τέλος δὲ ποιούμεθα μνείας τῆς $2^1/_2$ ὥρας ἀπεχούσης *Παλαιοπόλεως* ἔνθα σώζονται σημεῖα τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἄνδρου. Τὰ ἀνωτέρω χωρία παρουσιάζουσιν ὅλως ἐξαιρετικὴν κίνησιν κατὰ τὰς ἡμέρας ἑορτῶν διαφόρων ἐν αὐτοῖς ἐκκλησιῶν, ὁπότε λαμβάνουσιν ἐντελῶς ἀσυνήθιστον κοσμικὴν ὄψιν ὡς ἐκ τῆς διοργανώσεως ὑπὸ ὁμίλων ἐκδρομέων ἐκ τῆς πόλεως χορευτικῶν διασκεδάσεων ὑπὸ ἐντελῶς ἀθηναϊκὸν τύπον. Πρόκειται περὶ τῆς ἐξελίξεως, ἣν κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα ἔλαβον τὰ ἄλλοτε ὑπὸ τῶν χωρικῶν ὑπὸ ἐντελῶς ἐντόπιον ὄψιν ἑορταζόμενα «*πανηγύρια*».

ΔΙΟΝ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

— «**Ἄνδρος**». Ἐφημερὶς πολιτικὴ καὶ τῶν εἰδήσεων, ἐκδιδομένη ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ἐν Ἄνδρῳ. (Ἔτος Α'. - ΙΕ' : 1878—1893.)

— «**Ἄνδρος**, *Νέα* —». Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν Ἄνδρῳ. (Ἔτος Α' : 1892.)

— **Ἄνδρου**, *ναυμαχία* —. Καλεῖται ἐνίοτε «ναυμαχία τῆς Ἄνδρου» ἡ παρὰ τὸν Καφηρέα καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ὀνόματος γνωστοτέρα ναυμαχία τοῦ Μαΐου 1825 (βλ. Καφηρέως *ναυμαχία*).

Ἄνδρος (Andros). Νησὶς ἐν τῇ θαλάσσῃ τῶν Ἀντιλλῶν ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁμάδα τῶν Βαχάμων νήσων.

ἀνδρόσαιμον (τὸ) (Androsoemum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑπερικοειδῶν*. Πάντα εἶναι φυτὰ θαμνώδη. Τὰ γνωστότερα εἴδη εἶναι: α') *ἀνδρόσαιμον τὸ φαρμακευτικὸν* (Androsoemum officinalis), φυτὸν ἐτήσιον εὐδοκιμοῦν εἰς δάση καὶ ὑγρὰ καὶ σκιερὰ ἐδάφη τῆς Μέσης καὶ Νοτίου Εὐρώπης. Τὸ φυτὸν τοῦτο γενικῶς παρὰ τῷ λαῷ πιστεύεται ὅτι ἔχει πλῆθος θεραπευτικῶν ἰδιοτήτων. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ σπανίως ἐν Πελοποννήσῳ. β') *Ἀνδρόσαιμον τὸ τράγιον* (Androsoemum hircinum). Καλλιεργεῖται ὡς κοσμητικὸν φυτὸν καὶ ἀπαντᾷ παρ' ἡμῖν ἐν Κρήτῃ καὶ Λακωνίᾳ. Δ. Ν. Π.

ἀνδρόσακες (τὸ) (Androsace) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἠρανθῶν*. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ μὲ ἐναλλασσόμενα φύλλα. Τὰ ἄνθη των ἄλλοτε εὑρίσκονται κατὰ δέσμας κατὰ τὸ ἄκρον τῶν κλάδων καὶ ἄλλοτε σχηματίζουσι σκιάδιον. Ὁ κάλυξ των λαμβάνει τὴν τελείαν του ἀνάπτυξιν κυρίως μετὰ τὴν ἄνθησιν. Ὁ καρπός των εἶναι κοκκώδης κάψα, ἥτις φέρει πέντε βαλβῖδας καὶ περιέχει 3-5 σπέρματα. Εἶναι πάντα φυτὰ τῶν ψυχρῶν χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου καὶ φύονται εἰς ὑψηλὰ ὄρη. Τὰ γνωστότερα εἴδη εἶναι:

α') *Ἀνδρόσακες τὸ μέγα* (Androsace maxima). Ἐτήσιον φυτὸν φυόμενον εἰς πᾶσαν τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀνατολήν. Ἔχει διουρητικὰς ἰδιότητας.

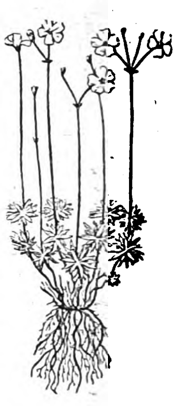

Ἀνδρόσακες τὸ γαλακτοῦχον.

β') *Ἀνδρόσακες τὸ γαλακτοῦχον* (Androsace lactea). Ἀπαντᾷ εἰς τὰ περὶ τὸν Ἰόραν ἐδάφη.

γ') *Ἀνδρόσακες τὸ τριχωτὸν* (Androsace villosa). Ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἄλπεις καὶ τὰ Πυρηναῖα καὶ καλλιεργεῖται ὡς κοσμητικὸν φυτόν. Παρ' ἡμῖν εὑρίσκεται ἐν σχετικῇ ἀφθονίᾳ εἰς τὰ ὄρη Ὄσσαν καὶ Ὄλυμπον. Δ. Ν. Π.

ἀνδροσημόφυλλα (τὰ) (Androsemophilla) *[Βοταν.]*. Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται εἰς φύλλα φυτῶν τινων προσομοιάζοντα πρὸς τὰ φύλλα τοῦ ἀνδροσαίμου. Δ. Ν. Π.

Ἀνδροσθένης. Ἐκ τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο μνημονευομένων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὀνομαστότεροι ἦσαν οἱ ἑξῆς:

—1) Υἱὸς τοῦ Λοχαίου ἐκ Μαινάλου, πόλεως τῆς Ἀρκαδίας. Τούτου ἀνδριὰς ὑπῆρχεν ἐν Ὀλυμπίᾳ—ἔργον τοῦ συμπολίτου του Νικοδάμου—, διότι δὶς εἶχε νικήσει εἰς ἀγῶνα ἀνδρῶν παγκράτιον.

—2) Ἀθηναῖος γλύπτης, μαθητὴς τοῦ Εὐκάδμου. Τοῦ Ἀνδροσθένους τούτου καὶ τοῦ συμπολίτου του Πραξίου, μαθητοῦ τοῦ Καλάμιδος, ἔργα ἦσαν ὁ γλυπτὸς κόσμος τῶν ἀετωμάτων τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος.

3) Ὁ *Θρᾷξ* καὶ *Θάσιος* καλούμενος, ὡς γεννηθεὶς ἐν τῇ νήσῳ Θάσῳ. Ἦτο οὗτος εἷς τῶν 33 ὀνομασθέντων ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, κατὰ τὸ ἐν Ἀθήναις ἔθιμον, τριηράρχων, οἵτινες ἐκ τῶν πλουσιωτάτων καὶ ἐπιφανεστάτων ἀξιωματούχων τῆς στρατιᾶς ὄντες ἀνέλαβον ἐν εὐγενεῖ μεταξύ των ἁμίλλῃ τὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ παρασκευασθέντος παρὰ τὸν Ὑδάσπην, κατὰ τὸ 326 π. Χ., στόλου. Μετέσχε τοῦ περίπλου τοῦ Νεάρχου ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τοῦ Εὐφράτου, ἐξηρεύνησε τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀραβίας καὶ ἔγραψε περὶ τῶν ἀνακαλύψεών του εἰς τὰς εἰρημένας ἀκτάς. Γ. Δ. ΚΑΤ.

4) Ὁ *Σάμιος*. Υἱὸς τοῦ Σωστράτου, πολίτης ἐπίσημος ἐν Σάμῳ, πεμφθεὶς πρεσβευτὴς πρὸς λύσιν τῆς μεταξὺ Σαμίων καὶ Πριηνέων ἔριδος περὶ τῆς Βατινήτιδος εἰς Ῥόδον (*Lebas*, voy. arch. 206). Σ. Ι. Θ.

ἀνδρόσπορον (τὸ) *[Βοτ.]*. Ζῳοσπόριον ὅπερ δίδει γένεσιν εἰς τὰ ἄρρενα ὄργανα τῆς ἀναπαραγωγῆς, τὰ ἀνθηρίδια, καὶ εἶτα εἰς τὰ ἀνθηροζωΐδια.

Τὸ ἀνδρόσπορον εἶναι βλεφαρωτὸν καὶ εὐκίνητον σῶμα καὶ ἐνδιάμεσον, λόγῳ τοῦ μεγέθους του

Digitized by Google

καὶ τοῦ χρώματός του, μεταξὺ *ζῳοσκορίου* καὶ *ἀνθηροζῳϊδίου*. Σχηματίζεται ἀναλώμασι τοῦ πρωτοπλάσματος εἴς τινα ἐκ τῶν νηματίων τοῦ *θαλλοῦ*, ἅτινα διαστέλλονται καὶ αἰχμαλωτίζουσι τὰς κινητικὰς βλεφαρίδας. Τὸ ἀνδρόσπορον ἀφοῦ ἐπί τι χρονικὸν διάστημα κυκλοφορήσῃ ἐντὸς τοῦ περικεχυμένου εἰς τὸ φυτὸν ὑγροῦ, προσκολλᾶται εἶτα ἐπὶ τῆς μεμβράνης τῶν θηλέων ὀργάνων τοῦ φυτοῦ, ἤτοι εἰς τὸ *ᾠογόνον*, ὁπότε χάνει τὰς κινητικάς του βλεφαρίδας καὶ περιβάλλεται ὑπὸ μεμβράνης, ἣν αὐτὸ τοῦτο ἐκκρίνει, ἐπιμηκύνεται διὰ πολλαπλασιασμοῦ τῶν μορίων του καὶ μετασχηματίζεται εἰς κελλία, τῶν ὁποίων τὰ δύο ἄκρα ἢ κατὰ τὸν Lanessan, τὸ ἕν, γίνονται ἀνθηρίδια. Αἱ ἄλγαι παρουσιάζουσι συνήθως τὰ φαινόμενα ταῦτα, ἅτινα καλοῦνται *γυνανδροσπορικά*. Δ. Ν. Π.

ἀνδροστάχυς (Androstachys Gr. Eury.) *[Παλαιοφ.]*. Γένος πτεριδοφύτων ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γυμνοσπέρμων ναιγγεραυθιακωδῶν*. Τούτου τὰ λείψανα τῆς ἀνθοθεσίας, τὰ περιγραφέντα ὑπὸ τοῦ Corda ὡς *ζυγόπτερις*, ὠνόμασε καὶ ἀπεικόνισεν ὁ Graud Eury ὡς *ἀνδροστάχυν* τῶν καρπῶν τῆς σχιζοπτέριδος ἀφλεβίας, ὑποθέσας ἐντεῦθεν ὡς καὶ ὁ Brongniart ὅτι ἀνήκει εἰς τὰ ναιγγεραυθιακώδη ἢ γυμνόσπερμα. Ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὁ Renault ἐκ τῆς ἀνευρέσεως τῶν λειψάνων τῶν φύλλων ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ μίσχου καὶ τῆς ἀτράκτου, ὧν ὁ ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς καὶ ἰδίως τοῦ μίσχου παρουσιάζει μορφὴν διπλῆς ἀγκύρας, συμφωνεῖ τελείως πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ζυγοπτέριδος τοῦ Corda. Θ. Σ.

ἀνδρόστεμμα (τά) (Androstemma) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *αἱμοδοραχιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, ὅπερ φύεται εἰς τὴν νότιον Αὐστραλίαν. Δ. Ν. Π.

Ἀνδρόστροβος (Androstrobus Sch.) *[Παλαιοφ.]*. Ἄρρενα ἄνθη ἀνήκοντα εἰς τὰ *κυκαδοειδῆ* ἔχουσι μορφὴν ἐπιμήκους κώνου, ὃν καλύπτουσιν ἀνθοφόρα λέπια κεραμιδοειδῶς διατεταγμένα, ἐπὶ δὲ τῆς ραχιαίας πλευρᾶς τοῦ κάτω ἡμίσεος αὐτοῦ φέρονται πυκνῶς συμπεπιεσμένοι σάκκοι γύρεως πρὸς τὰ ἄνω εἰς προεκβολὴν λοξορομβικῶς ἐξηπλωμένοι. Μέχρι τοῦδε ἀνευρέθησαν τρία εἴδη: ὁ *ἀνδρόστροβος Balduini* Sap. μήκους 15 ἑκ. μ. ἐκ τοῦ Cornbrash παρὰ τὸ Chatillon τοῦ Σηκουάνα, ὁ *ἀνδρόστροβος Guerangeri* Brgt. τῆς κρητιδικῆς παρὰ τὸ Le Mans καὶ ὁ *ἀνδρόστροβος Nathorsti* τοῦ Οὐάλδου τοῦ κάτω κρητιδικοῦ. Θ. Σ.

ἀνδροσφαγεῖον (τό)· μέρος ἔνθα σφάζονται ἄνδρες (ἐκ διορθώσεως τοῦ *Dobree* ἐν *Αἰσχύλ.* Ἀγαμ. 1092 ἀντὶ «ἀνδρὸς σφαγεῖον»).

ἀνδρόσφιγξ (ἡ)· αἰγυπτιακὴ σφίγξ, ὁ ἀρχικὸς τύπος τῆς ὁποίας ἐστερεῖτο μαστῶν καὶ ἀπεικόνιζεν ἄνδρα (*Ἡρόδ.* 2. 175).

ἀνδρότης (ἡ)· ἡ ἀνδρικὴ ἡλικία.

Ἀνδρότιμος. Κρής, πατὴρ τοῦ Νεάρχου.

Ἀνδροτίων. — 1) Ἀθηναῖος πατὴρ τοῦ Ἄνδρωνος (*Πλάτ.* Πρω. 315 c Γορ. 487 β), μαθητὴς τοῦ Ἰσοκράτους. Οὗτος παρανόμως εἰσέπραξε φόρους, δι' ὃ κατήγγειλαν αὐτὸν ὁ Εὐκτήμων καὶ ὁ Διόδωρος. Διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἔγραψε τὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ σωζόμενον λόγον ὁ Δημοσθένης, ὡς καὶ τὸν ἄλλον τὸν κατὰ τοῦ Τιμοκράτους, ἑταίρου τοῦ Ἀνδροτίωνος διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατάσχεσιν αἰγυπτιακοῦ τινος ἐμπορικοῦ πλοίου. Ἔγραψε δὲ καὶ ὁ Λυσίας ὅμοιον λόγον (Ἁρπ. ἐν Ι. Σηράγγιον. *Πλουτ* Δημοσθ. 15,1. *Ἀριστοτ.* ρητορ. 3,4). Ἀπελθὼν δ' ὁ Ἀνδροτίων εἰς Μέγαρα ἔγραψεν ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 345 π.Χ. ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀτθὶς (βλ. ἀτθιδογράφοι). — 2) Ἱστοριογράφος (*Πλουτ.* Σόλ. 15. *Αἱλ.* Π. Ἱ. 8,6. *Παυσ.* 6,7,6—10,8,1). — 3) Ὑπομνηματιστὴς τοῦ Σοφοκλέους. Καὶ ἄλλοι τινὲς ἀσήμαντοι. ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀνδροτόμα (τά) (Androtoma) *[Βοτ.]*. Οὕτω καλοῦνται φυτά τινα τῶν ὁποίων οἱ στήμονες εἶναι διῃρημένοι εἰς δύο τμήματα δι' εἴδους τινὸς ἀρθρώσεως. Δ. Ν. Π.

ἀνδρότριχα (τά) (Androtricha) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπεριδῶν* περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας. Δ. Ν. Π.

Ἀνδρούβιστα. Κοινότης ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ τέως δήμου Καρδαμύλης τῆς Λακωνικῆς, περιλαμβάνουσα τὰ χωρία Ἐξωχώριον, Χῶραι, Κολυμπετσέϊκα, Πρίπιτσα καὶ Νίκοβον· κεῖται εἰς τὰ ΝΔ κλιτὺς τοῦ Ταϋγέτου ἐπὶ ὑψιπέδου 500 περίπου μ. καὶ ἀπέχει τῆς θαλάσσης περὶ τὰ 5 χιλιόμετρα, διὰ τῶν χωρίων της δὲ διέρχεται ἡ πρὸς τὸν Ταΰγετον ἡμιονικὴ ὁδός. Ἡ κορυφὴ τοῦ Ταϋγέτου ἀπέχει ἀπὸ τῆς Ἀνδρουβίστης περὶ τὰς 8 ὥρας. Εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας πρὸς Ἀν. ὑπάρχουσι δύο διαλελυμέναι μοναί, «τοῦ Σαμουὴλ» καὶ «τῆς Βαϊδονίτσης». Ἡ κοινότης ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 1200 κατοίκους καὶ ἔχει διτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον ἀρρένων καὶ μονοτάξιον θηλέων.

Φαίνεται, ὅτι κατῳκήθη ὁ τόπος τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς Σλαυϊκῆς φυλῆς τῶν Ἐζεριτῶν (μεταξὺ τῶν ἐτῶν 842—867 ἐπὶ Μιχαὴλ Γ'), καταφυγόντων ἐκεῖ ὡς εἰς ἄσυλον ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς κυριαρχίας. Ἐκχριστιανισθέντες δὲ οὗτοι μετὰ τῶν Μανιατῶν, ἴσως ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Α' (867—886 μ. Χ.), προέβαλον ἐπίμονον ἀντίστασιν εἰς τὴν Φραγκικὴν κατάκτησιν καὶ μόλις περὶ τὸ 1250 μ. Χ. ὑπετάχθησαν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ διατηρήσωσι τὴν θρησκείαν των καὶ τὴν τοπικὴν ἀνεξαρτησίαν των. Βοηθοῦσιν ἀργότερα (1264 μ. Χ.) τὸν ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου σταλέντα ἐναντίον τῶν Φράγκων τῆς Πελοποννήσου ἀδελφόν του Μέγαν Δομέστικον τῆς Ἀνατολῆς, μετὰ τῶν ἄλλων Μανιατῶν, μεθ' ὧν ἔχουσιν τελείως ἀφομοιωθῆ, ἀφ' οὗ ἐκεῖ θὰ κατέφυγον καὶ οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς ἐρημωθείσης Καρδαμύλης.

Ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἡ Ἀνδρούβιστα εἶναι μία τῶν καπετανιῶν τῆς Μάνης. Κατὰ τὴν πρώτην ὑπὸ τὸν Κροκόδειλον Κλαδᾶν ἐπανάστασιν τῶν Μανιατῶν ἐλεηλατήθη, καταστραφέντων καὶ τῶν πύργων της ὑπὸ τοῦ Σιαντζιάκβεη Ἀχμὲτ (1480). Τότε δὲ πρῶτον ποὺς τουρκικὸς ἐπάτησεν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ταχέως ὅμως, φαίνεται, ἀνέλαβε καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος ὑπογράφουν μετ' ἄλλων 18 καπιτανέων καὶ κληρικῶν τὴν πρὸς τὸν Δοῦκα τοῦ Νεβὲρ ἐπιστολὴν καὶ ὁ «Γεώργιος Σκοῦμπλος καὶ Ταβουλλάριος Ἀ(ν)δρουβίστας» (13 Ἰουλίου 1618). Τῷ 1667 μ. Χ. κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ διαβοήτου πειρατοῦ Χασὰν Μπαμπᾶ ὁρίζεται ἡ Ἀνδρούβιστα ὡς τόπος συγκεντρώσεως τῶν Μανιατῶν καὶ τὰ μέγιστα συντελοῦσι καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἰς τὴν οἰκτρὰν τοῦ πειρατοῦ ἐκ Μάνης ἀναχώρησιν. Κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα οἱ καπιτανέοι Ἀνδρούβιστας—Σκαρδαμούλας εἶναι σύντροφοι τοῦ ἀρχικλέφτου Ζαχαριᾶ. Ὁ Θ. Κολοκοτρώνης συχνὰ ἐπισκέπτεται (1802—4 καὶ 1821, Ἰανουάριον) τὴν Ἀνδρούβισταν, ὅπως συνδιαλλάξῃ τοὺς ἐρίζοντας καπιτανέους.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἡ Ἀνδρούβιστα παρέχει σῶμα ἐκ 300 ἀνδρῶν. Ἦτο ἐπίσης ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἕδρα μιᾶς τῶν ἐν Μάνῃ ἐπισκοπῶν, ἥτις διετηρήθη μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος. Ὁ τελευταῖός της μάλιστα ἐπίσκοπος Γκιουλέας ἐπέδειξεν ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα, πολλὰ δὲ ὀφείλει αὐτῷ εἰς ἔργα κυρίως ὁδοποιίας ὁλόκληρος ἡ περιφέρεια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Παπαρρηγοπούλου*. Ἱστορικαὶ Πραγματεῖαι σελ. 364 καὶ 365. Χρονικὰ Μωρέως (Ἔκδ. *Buchon*) *I*, *XXIX* καὶ *II* στίχ. 1665 κ. ἑ, 1705—1709, 3232 καὶ 3265—68. —*Κ. Σάθα*, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλὰς σ. 11—25 καὶ σελ. 205 κ. ἑ. καὶ σ. 307. — *Δ. Καμπούρογλου*, Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες σελ. 89.—*Θ. Κολοκοτρώνη*, Διήγησις Συμβάντων Ἑλ. Φυλῆς σελ. 11. — *Ι. Φιλήμονος*, Δοκίμιον Ἑλ. Ἐπαναστάσεως Τ. Α'. — *Ν. Βέη*, Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθν. Ἑταιρείας Τόμος *VI*, σελ. 195—199.—*Ἀπ. Δασκαλάκη*, Ἡ Μάνη καὶ ἡ Ὀθωμ. Αὐτοκρατορία σελ. 30, 69, 84—5, 242 καὶ 243. Κ. Κ.

Ἄνδρους (Lancelot Andrewes). Ἄγγλος κληρικός. Ἐγεννήθη τῷ 1555 καὶ ἐσπούδασεν ἐν Καντερβουρίᾳ. Τῷ 1580 ἔγινε κληρικὸς καὶ χάρις εἰς τὰ ἐξαίρετα προσόντα του, τὸ χριστιανικώτατον ἦθός του καὶ τὴν πολυμερῆ μόρφωσίν του, τιμώμενος ὑπὸ πάντων καὶ ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῆς χώρας, Ἐλισάβετ καὶ Ἰακώβου τοῦ Α', ἀνυψώθη εἰς τὰ ὕψιστα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα· τῷ 1601 ἔγινε προϊστάμενος (dean) τῆς περιφήμου μονῆς τοῦ Οὐεστμίνστερ, τῷ 1605 ἐπίσκοπος Chichester, τῷ 1609 ἐπίσκοπος Ely καὶ τέλος τῷ 1619 ἐπίσκοπος Winchester καὶ διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου του (1626). Ἦτο περίφημος διὰ τὴν πολυμάθειάν του· ἐγνώριζε 15 γλώσσας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἄριστα καὶ τὴν ἑλληνικὴν (ἐν ᾗ ἔγραψε βιβλίον προσευχῶν), διὸ προσφυῶς ἐλέχθη περὶ αὐτοῦ ὅτι εἶχε πάντα τὰ προσόντα διὰ νὰ διωρίζετο διερμηνεὺς εἰς τὸν πύργον τοῦ Βαβέλ. Ἐφημίζετο ὡς ῥήτωρ καὶ σφοδρὸς πολέμιος τοῦ παπισμοῦ καὶ τοῦ πουριτανισμοῦ, ἔτρεφε δὲ ζωηρὰν συμπάθειαν πρὸς τοὺς θεσμοὺς τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἀποδεχόμενος τὸ κῦρος τῶν ἀρχαίων πατέρων. Ἐδημοσίευσε δύο πραγματείας διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν βασιλέα Ἰάκωβον ἐν τῇ διαπάλῃ του πρὸς τὸν παπικὸν καρδινάλιον Βελλαρμῖνον (Tortura Torti 1609 καὶ Responsio ad apologiam... Bellarmini 1610, Λονδῖνον). Ἦτο καὶ εἷς τῶν πρωτεργατῶν τῆς κατὰ διαταγὴν Ἰακώβου τοῦ Α' ἑτοιμασθείσης ἀγγλικῆς μεταφράσεως τῆς Βίβλου ἐκ τοῦ πρωτοτύπου (Λονδῖνον 1612). Μετὰ θάνατόν του ἐδημοσιεύθησαν 96 λόγοι του καὶ ἄλλα ἔργα του· τὰ ἅπαντά του δὲ ἀνεδημοσιεύθησαν ἐν Library of Anglo-Catholic Theology, Oxford 1841. Δ. Σ. Μ.

Ἀνδρουλακάκης *Νικόλαος*. Σφακιανὸς ἀγωνιστής, ἐπανειλημμένως ἀναφερόμενος καθ' ὅλην τὴν Ἐπανάστασιν, ὡς μεταχών εἰς διαφόρους ἐπιτροπάς, καὶ μάλιστα περὶ τὸ τέρμα τοῦ Ἀγῶνος. Γ. Δ. Κ.

Ἀνδρουλῆς. Ψαριανὸς πυρπολητής, διακριθεὶς εἰς πλεῖστα περιστατικά. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐτιμήθη διὰ τοῦ νομισματοσήμου. Γ. Δ. Κ.

Ἀνδρουλιδάκης *Ἰωάννης*. Ἐκ τῶν γενναιοτέρων ὁπλαρχηγῶν τῶν Σφακίων κατὰ τὸν Ἀγῶνα, διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας, ἐξελέγη ἐπανειλημμένως ἐπίτροπος, καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν, ὑπηρέτησεν ὡς ἔπαρχος. Γ. Δ. Κ.

ἀνδροῦμαι *(—όομαι)*· μεταβάλλομαι εἰς ἄνδρα, γίνομαι ἀνὴρ ἀπὸ παιδός, εἰσέρχομαι εἰς τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν.

Ἀνδροῦσα. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Μεσσηνίας, τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, πρωτεύουσα ἄλλοτε τοῦ τέως δήμου Εὔας, νῦν δὲ ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει 1000 περίπου κατοίκους. Ἡ κοινότης Ἀνδρούσης περιλαμβάνει πλὴν τῆς κωμοπόλεως καὶ τοὺς συνοικισμοὺς *Καλογερράχη* (κάτ. περίπου 300) καὶ *Βασιλᾶ* (κάτ. περίπου 200)· ἑκάτερος τῶν συνοικισμῶν τούτων ἀπέχει τῆς Ἀνδρούσης ἡμίσειαν ὥραν. Ἡ κωμόπολις κεῖται ἐπὶ ὡραίου ὀροπεδίου, δεσπόζοντος τῆς κάτω μεσσηνιακῆς πεδιάδος καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Νησίου (Νέας Μεσσήνης) εἰς Μαυρομμάτη (ἀρχαίαν Μεσσήνην) ὁδοῦ, ἀπέχουσα τοῦ μὲν Νησίου 2 περίπου ὥρας, τῆς δὲ ἀρχαίας Μεσσήνης 2 ὥρ. καὶ 45'.

Ἱστορία.—Ἡ Ἀνδροῦσα ἦτο μία τῶν ἐπισημοτάτων μεσογειακῶν πόλεων τῆς Μεσσηνίας ἐπὶ Φραγκοκρατίας, τῶν Παλαιολόγων καὶ τῆς Τουρκοκρατίας. Πότε ἐκτίσθη εἶναι ἄγνωστον. Γνωστὸν δὲ μόνον εἶναι ὅτι ἐπὶ Φραγκοκρατίας, *Δρούζα* (Druse), κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦ Μορέως, καλουμένη, ἦτο μία τῶν ἀξίων λόγου πόλεων τοῦ Μορέως (Πελοποννήσου), οὖσα, ὡς καὶ ἡ Γλαρέντζα κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα (*Ι. Μίλλερ—Σ. Λάμπρου* Ἱστορ. τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι Α 81), ἕδρα *κούρτης μπουργεζίας*, δικαστηρίου δηλ. εἰς τὸ ὁποῖον ἐδικάζοντο αἱ ὑποθέσεις τῶν κοινῶν ἀστῶν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος (1308 πιθανώτατα, ὅτε ὁ Ἀνδρόνικος Β' ἔδωκε τὴν 13ην σειρὰν ἀντὶ τῆς προτέρας 98ης εἰς τὴν μητρόπολιν Μονεμβασίας) ἡ Ἀνδροῦσα ἔγινε καὶ ἕδρα ἐπισκοπῆς Ὀρθοδόξων, ὑπαγομένης εἰς τὴν μητρόπολιν Μονεμβασίας, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἐξ Ἀνδρούσης καταγομένου καὶ δὴ (1289—1293 καὶ 1304—1310) ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχεύσαντος *Ἀθανασίου*, ὅστις κατὰ τὸν Φραντζῆν (Α' 4, σ. 25) «προστάξει βασιλικῇ καὶ ψήφῳ συνοδικῇ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα Ἀνδροῦσαν ἐπισκοπὴν ἐτίμησε καὶ τῇ μητροπόλει Μονεμβασίας προστάσσεσθαι». Κατὰ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐγκατάστασιν τῆς Ἑταιρείας τῶν τυχοδιωκτῶν Ναβαρραίων (1381—1388) ἡ Ἀνδροῦσα, ἥτις ἐλογίζετο τότε πρωτεύουσα τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας, κατελήφθη ὑπ' αὐτῶν ὡς καὶ τὸ Ναβαρῖνον.

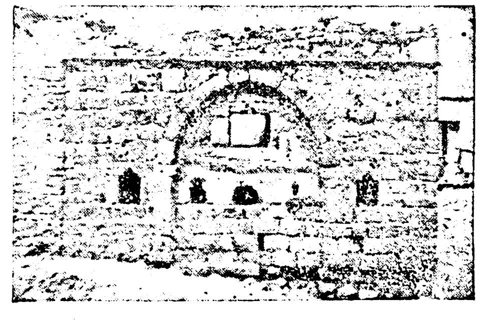

Μεσαιωνικὸν ὑδραγωγεῖον Ἀνδρούσης.

Διὰ τῆς καταλήψεως τῶν δύο εἰρημένων πόλεων οἱ Ναβαρραῖοι κατέστησαν καὶ ἀνεγνωρίσθησαν ὡς μία δύναμις τῆς Πελοποννήσου παρὰ τοὺς Ἕλληνας τοῦ Μυστρᾶ, τοὺς Βενετοὺς τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης καὶ τὸν Νέριον Ἀτζαϊόλην τῆς Κορινθίας. Μετὰ ταῦτα, ἐκδιωχθέντων τῶν Ναβαρραίων, κυρίως δι' ἐξαγορᾶς τῶν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένων μερῶν, ἀπηλλάγη αὐτῶν καὶ ἡ Ἀνδροῦσα. Κατὰ τὸ 1428, ὁπότε ἦτο πρωτεύουσα τοῦ φεούδου Καλαμῶν, τοῦ ἀρχαίου τιμαρίου τῶν Βιλλαρδουίνων, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου, συμβασιλέως τότε ὄντος τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ. Κατὰ τὸ 1432, ὅτε μετὰ παρέλευσιν διακοσίων εἴκοσιν ἑπτὰ ἐτῶν ὅλη ἡ Πελοπόννησος, πλὴν τῆς Μεθώνης, Κορώνης, τῶν ἀπ' αὐτῶν ἐξαρτωμένων ἑπτὰ κάστρων, τοῦ Ναυπλίου καὶ τοῦ Ἄργους, ὅπου ἐκυμάτιζεν ἡ βενετικὴ σημαία, εἶχε γίνει ἑλληνική, περιελθοῦσα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν τριῶν ἀδελφῶν Παλαιολόγων, Θεοδώρου, Κωνσταντίνου καὶ Θωμᾶ, ἡ Ἀνδροῦσα ὡς καὶ αἱ Καλάμαι καὶ τὸ Νησίον ἀνῆκον εἰς τὸν Κωνσταντῖνον, τὸν μετὰ ταῦτα αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὸ 1460, ὅτε ὁ Μωάμεθ ὁ πορθητὴς ἐπέδραμεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ Ἀνδροῦσα ὅπως καὶ ἡ Ἰθώμη καὶ ἡ Κυπαρισσία ἀνέῳξαν τὰς πύλας εἰς τοὺς ἐπιδρομεῖς.

Κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα τῆς Τουρκοκρατίας πλεῖσται ὅσαι ἐνδείξεις πείθουν ὅτι συνεκέντρωσε τὸ ἐμπόριον τῆς Μεσσηνίας, καὶ ὅτι κατέστη, οὕτως εἰπεῖν, τὸ κέντρον τῆς κινήσεως ἀπὸ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου καὶ τῶν πρὸς τὸ Ἰόνιον λι-

Digitized by Google

μένων. Περιεβάλλετο ἀπὸ τεῖχος πλινθόκτιστον, εἶχε πύλας, ἐμπορεῖα καὶ μεγάλην φρουράν, ἦτο δὲ πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, μιᾶς τῶν 24 ἐπαρχιῶν τοῦ Μορέως (Πελοποννήσου) καὶ ἕδρα ἐπισκοπῆς.

Ὅταν περὶ τὸ 1533 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας Κάρολος-Κουῖντος (Ε΄) ἐπεχείρησε τὴν διὰ τοῦ Ἀνδρέα Δόρια κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐπὶ πολλοὺς μῆνας εἶχεν ἐπιβληθῆ διὰ τῆς βοηθείας τῶν ἐπαναστατησάντων ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Ἁγιαποστολίτην Ἑλλήνων, ἡ Ἀνδροῦσα, μετὰ μεγάλας προσπαθείας καὶ θυσίας ἀνυπολογίστους τῶν Τούρκων, ἐγένετο τέλος τὸ ὁρμητήριον αὐτῶν.

Ἐκεῖ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1533 ἐγκατεστάθη ὁ νέος μπεϋλέρμπεης τῆς Πελοποννήσου Μεχμέτ, μὲ σημαντικὴν δύναμιν γενιτσάρων, ἀζάπηδων καὶ δελήδων. Ὁ Δόριας εἶχεν ἀποχωρήσει ἐγκαταστήσας εἰς τὴν Κορώνην τὸν Ναβαρραῖον στρατηγὸν Ματσικκάδ, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου ἐτέλει ὁ συμμαχικὸς καὶ ὁ ἑλληνικὸς στρατός. Λόγῳ τῆς ἀπραξίας ὅμως οἱ Τοῦρκοι ἐξεθρασύνθησαν, ἐπολιόρκησαν τὴν Κορώνην καί, βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν νέον στόλον τὸν ὁποῖον κατήρτισεν ὁ Τοῦρκος καπετὰν-πασσᾶς Χαϊρεδὶν Βαρβαρόσσας, ἤλπιζον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ κυριεύσουν τὸ ὀχυρὸν φρούριον. Τότε οἱ πολιορκούμενοι, παρὰ τὴν ἐναντίαν γνώμην τοῦ Ματσικκάο, ἐπεχείρησαν θηριώδη ἔξοδον, διέβησαν τὰς γραμμὰς τῶν πολιορκητῶν, ἔφθασαν εἰς τὴν Ἀνδροῦσαν καί, καταβαλόντες τὸ πλινθόκτιστον τεῖχος, ἔδωσαν ἐν αὐτῇ φονικωτάτην μάχην. Ἐνικήθησαν ὅμως. Ἄλλοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Ματσικκάο ἐφονεύθησαν, ἄλλοι δ' ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ μόλις διεσώθησαν εἰς Κορώνην. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἔπεσε καὶ ὁ μπεϋλέρμπεηςΜεχμέτ.

Βραδύτερον ἡ Ἀνδροῦσα ἀναφέρεται πολλάκις εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τουρκοκρατημένης Πελοποννήσου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀνακτήσεως, τῷ 1715, ἐγένετο αὐτοκρατορικὴ κτῆσις, *ἐμλάκιον* (ἰμλιάκι-ὑ-χουμαγιοῦν) μετὰ τῆς πλησιοχώρου περιφερείας, ἀλλὰ δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολύ, ὅπως τὰ κοινῶς καλούμενα *ἰμλάκια τῆς Τριφυλίας,* καὶ ἐδόθη εἰς τὴν ἰσχύουσαν ἐν Τριπόλει τουρκικὴν οἰκογένειαν, ἐξ ἧς κατήγετο ὁ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας διαβόητος Σὲχ Νετζήπ. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν αἱ διακόσιαι πεντήκοντα τουρκικαὶ οἰκογένειαί της κατέφυγαν, ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Κολοκοτρώνη, εἰς τὸ Νεόκαστρον, καὶ ἐκεῖ δεινὸν εὗρον τέλος.

Ἡ ἕδρα τῆς ἐπισκοπῆς Ἀνδρούσης μετετέθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας εἰς Νησίον, περιελάμβανε δὲ τότε 86 χωρία. Μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1833 γενομένην ὀργάνωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος ἡ ἐπισκοπὴ Ἀνδρούσης ἐξέλιπεν, ὑπαχθείσης τῆς περιοχῆς αὐτῆς, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἰς τὴν ἐπισκοπήν, τότε, Μεσσηνίας (Καλαμῶν).

Ἐκ τῶν ἐπισκόπων Ἀνδρούσης μνημονεύονται οἱ Παρθένιος κατὰ τὸ 1717, Εὐθύμιος ἢ Γαβριὴλ κατὰ τὸ 1718, Θεοδόσιος κατὰ τὸ 1725, Νικηφόρος κατὰ τὸ ἔτος 1756 (ἔτος θανάτου του), Δανιὴλ κατὰ τὰ ἔτη 1756 καὶ 1769, Κωνστάντιος κατὰ τὰ ἔτη 1802 καὶ 1806, Νεόφυτος, παραιτηθεὶς κατὰ τὸ 1820, τελευταῖος δὲ ὁ διαπρεπὴς ἱεράρχης Ἰωσὴφ (1833), ὅστις καὶ ὑπουργὸς ἐγένετο κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν καὶ διεκρίθη διὰ τὴν εὐφράδειαν καὶ τὰ πατριωτικὰ ἔργα του.

Μάρτυρες τῆς ἐπὶ Φραγκοκρατίας, Παλαιολόγων καὶ Τουρκοκρατίας ἀκμῆς τῆς Ἀνδρούσης εἶναι τὰ σωζώμενα ἔτι ἐρείπια τοῦ φρουρίου της, ὁ διεσκευασμένος λιθόκτιστος καὶ πλινθόκτιστος βυζαντινὸς ναός της (τοῦ Ἁγίου Γεωργίου), μνημεῖον βυζαντινὸν ἄξιον λόγου, καὶ τὰ ἐρείπια ἀρχαίου τινὸς ὑδραγωγείου.

Ἡ σημερινὴ κωμόπολις.—Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς ἀρχαιοτέρας Ἀνδρούσης, καὶ κλῖμα μὲν ἔχει ὄχι πολὺ ὑγιεινόν, ἔδαφος ὅμως ἔχει γονιμώτατον. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ κάτοικοί της ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν δενδροφυτείαν. Τὰ προϊόντα τοῦ τόπου εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα, κυριώτερα δ' ἐκ τούτων: ἡ σταφίς, τῆς ὁποίας ἡ παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 40.000 ὀκ., τὰ σῦκα, 500.000 ὀκ., ὁ οἶνος 300.000 ὀκ., οἱ δημητριακοὶ καρποὶ 50,000 ὀκ., καὶ τὸ ἔλαιον 60.000 ὀκ. Τὰ κηπουρικὰ προϊόντα καὶ τὰ προϊόντα τῶν ἑσπεριδοειδῶν εἶναι ὀλίγα, ἐλάχιστα δὲ τὰ ἐκ τῆς κτηνοτροφίας. Ἡ βιομηχανία τῆς κωμοπόλεως περιορίζεται μόνον εἰς 2 ἐλαιοπιεστήρια.

Ἡ Ἀνδροῦσα συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Μεσσήνης (Νησίου), Καλαμῶν καὶ τῶν ἄλλων γειτονικῶν κωμοπόλεων καὶ χωρίων δι' αὐτοκινήτων, ἁμαξίων καὶ φορτηγῶν ζῴων. Εἶναι ἕδρα γραφείου τῶν Τ.Τ.Τ., εἰρηνοδικείου, ὑπαγομένου εἰς τὸ πρωτοδικεῖον Καλαμῶν, ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ, ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ δύο δημοτικῶν σχολείων, ἑνὸς ἀρρένων καὶ ἑνὸς θηλέων (ὁ συνοικισμὸς *Καλογερορράχη* ἔχει ἴδιον δημοτ. σχολεῖον)· διὰ τοῦτο καὶ ἡ κοινωνία τῆς κωμοπόλεως εἶναι ἀρκετὰ προηγμένη, ἔχουσα γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ γεωργικὸν ταμεῖον.

Εἰς ἀπόστασιν 20′ τῆς ὥρας ἀπὸ τὴν Καλογερορράχην εἶναι ἡ μονὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, περὶ τῆς ὁποίας λέγεται ὅτι ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀνδρονίκου τοῦ Β΄. Ἡ μονὴ αὕτη κοινῶς καλεῖται «*Σαμαρίνα*» κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ *Santa Marina.*

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ—Γ. Δ. ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ

Ἀνδρούσης, ***Ἰωσήφ,*** βλ. Ἰωσὴφ ***Ἀνδρούσης.***

Ἀνδρούσσωφ. Μικρὰ πόλις τῆς Ρωσίας τοῦ κυβερνείου Μοχιλέφ, ἀριθμοῦσα δεκακισχιλίους κατοίκους, καταστᾶσα δὲ διάσημος, καθ' ὅσον ἐν αὐτῇ συνωμολογήθη ἡ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Πολωνίας συνθήκη τῷ 1667, δι' ἧς ἡ Πολωνία ἐξεχώρησεν εἰς τὴν Ρωσίαν τὴν Σμολένσκην, τὸ δουκᾶτον τοῦ Σεβέρ, τὸν νομὸν τοῦ Τσερνιγὼφ καὶ τὴν Οὐκρανίαν μέχρι τοῦ Βορυσθένους, καὶ διατηρήσασα μόνον τὴν Λιβονίαν καὶ τὰ παλατινᾶτα τοῦ Πολότσκη καὶ τὴν Βίτεβσκ. Θ. Β.

Ἀνδρούτζης, ***Ἀλοΐσιος.*** Ὁ Ἀλοΐσιος Ἀνδρούτζης ἐγεννήθη ἐν Κύπρῳ τῷ 1684. Μικρὸς ἔτι τὴν ἡλικίαν, μόλις δέκα καὶ τριῶν ἐτῶν, εἰσήχθη εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ γυμνάσιον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, τῷ 1697. Σπουδάσας ἐν αὐτῷ φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας. Τῷ 1704 ἔπαθεν ἐκ φθίσεως, παρὰ τὸ ἐπισφαλὲς ὅμως τῆς ὑγείας του ἐξηκολούθει μετ' ἐπιμελείας καὶ ζήλου ἐργαζόμενος καὶ ὡς καθηγητὴς ἐν Βενετίᾳ καὶ ὡς συγγραφεύς. Ἠγέρθη ἰδίᾳ δριμὺς ἐπικριτὴς τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του καὶ ἔνθερμος ὑπερασπιστὴς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, συγγράψας πλεῖστα συγγράμματα ἐναντίον τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου, τοῦ κατὰ Λατίνων συγγράψαντος. Γενόμενος διδάκτωρ τῆς θεολογίας ἐξηκολούθει διδάσκων ἐν Βονωνίᾳ ἀπὸ τοῦ 1709 μέχρι τοῦ 1732, ὅτε παραιτηθεὶς μετέβη εἰς Ρώμην, ἔνθα ἔζη ἔτι τῷ 1749 ὡς ἡγούμενος τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Μαρίας.

Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν τὰ τύποις ἐκδοθέντα εἶναι τὰ ἀκόλουθα: 1) «De simulacro quodam incerto ac de voto Melanthi, deque Asclepio cui muncupatum est votum, dissertation» (ἐν Βονωνίᾳ τῷ 1710). 2) Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1710 ἐξέδωκε «Ὁμιλίας τινὰς τοῦ πάπα Κλήμεντος ΙΑ΄» μεταφρασθείσας ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἑλληνικήν. 3) «Παλαιὰ Ἑλλὰς κλπ., ἢ πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων πατριάρχην Δοσίθεον ἀπολογία Ἀλοϊσίου τοῦ Ἀνδρούτζη, Κυπρίου, προσφωνηθεῖσα τῷ πανυπερτ. καὶ αἰδεσ. καρδινάλει Λαυρεντίῳ τῷ Κασσόνῳ» (ἐν Βενετίᾳ 1713, ἑλληνολατινιστί).

Τὸ ἔργον τοῦτο διαιρεῖ ὁ συγγραφεὺς εἰς τρία μέρη. Ἐν τῷ πρώτῳ προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Πέτρος κατέστη παρὰ τοῦ Χριστοῦ ἀρχηγὸς τῶν ἀποστόλων, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ὅτι δὲν ἔλειψεν οὔτε θέλει λείψει ὁ τοῦ Πέτρου διάδοχος καὶ οὗτος εἶναι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης καὶ ἐν τῷ τρίτῳ καταφέρεται κατὰ τοῦ Δοσιθέου. 4) «Ὁμόνοια Γραικῶν καὶ Λατίνων πατέρων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ κατὰ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων πατριάρχου» (ἐν Ρώμῃ 1716, ἑλληνολατινιστί). Τὸ ἔργον ἀφιεροῦται εἰς τὸν πάπαν Ρώμης Κλήμεντα τὸν ΙΑ΄. Ἐν αὐτῷ προσπαθεῖ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ περὶ τῆς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύσεως διδασκαλία εὕρηται καὶ παρὰ τοῖς Ἀνατολικοῖς. 5) «Perpetua ecclesiae doctrina de infallibilitate papae in decidendis ex cathedra fidei quaestionibus extra concilium oecumenicum et ante fidelium acceptionem» (ἐν Βονωνίᾳ 1720). 6) «Orazione in lode Sign. Andrea Cornaro» (ἐν Βενετίᾳ 1720). 7) «Clementina constitutio ecclesiae traditionum vindex» (ἐν Βονωνίᾳ 1723.) 8) «Peremptorium iconomachiae per Jac.Piccinum revivicendis» (ἐν Βενετίᾳ 1730). 9) «Oratio panegyrica de divo Andrea Corsino» (ἐν Ρώμῃ 1731). 10) «Vindiciae sermonis S. Ildefonsi archip. Toletani de perpetua virginitate ac parturitione dei genitricis Mariae» (ἐν Ρώμῃ 1742). 11) «Specimen philosophiae moralis expressum in praestantionibus legibus et virtutibus gentilium Graecorum» (ἐν Ρώμῃ 1744).

Περὶ τῶν μὴ τύποις ἐκδοθέντων ἔργων τοῦ Ἀνδρούτζη πρβλ. Fabricii bibl. gr. XI, σελὶς 452—3.

ΠΗΓΑΙ *Γ. Ζαβίρα,* Νέα Ἑλλάς, σ. 162 ἑ. *Κ. Σάθα,* Νεοελληνικὴ φιλολογία, σ. 466. *Α. Δημητρακοπούλου,* Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις, σ. 80.

Κ. Ι. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

Ἀνδροῦτζος· βλ. Ἀνδροῦτσος.

Ἀνδροῦτσος. Ἀνὴρ ἡρωϊκὸς καὶ ἐθνομάρτυς ἐπιφανέστατος, ἀποτελῶν τὸν χαρακτηριστικώτερον τύπον τοῦ ἁρματολισμοῦ τῆς Στερεᾶς. Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, ὀνομασθεὶς Ἀνδρέας ἐκ πατρὸς Ἀθανασίου, γεωργοῦ, ἐπονομαζομένου Βερούση, εἰς τὸ χωρίον Λιβανάτες τῆς Λοκρίδος ἀπέχον τέσσαρας ὥρας ἀπὸ τῆς Ἀταλάντης. Ἦτο λοιπὸν ὁμῆλιξ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, μεθ' οὗ ἐπέπρωτο νὰ συνδεθῇ εἰς τὸ πολυκύμαντον ρεῦμα τῆς ζωῆς στενότατα. Δεκαοκταετὴς ἐτράπη εἰς τὸν ἁρματολικὸν βίον, ἦτο δὲ τόσον εὐσταλὴς καὶ εἶχε τόσην ἀνδρικότητα παραστήματος ὥστε ταχέως, ἐπονομασθεὶς *Ἀνδροῦτσος,* μεγεθυντικῶς, ἐπεβλήθη εἰς τοὺς συναδέλφους του τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἐγένετο δὲ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ ἐκ Βουνόχωρας τῆς Φωκίδος Μήτρου Βλαχοθανάση. Ὅταν ποτὲ ὁ Ἀνδροῦτσος ἐκίνησε διὰ τὸ Μαλανδρῖνον, ὅπερ ἐτρομοκράτει, οἱ Τοῦρκοι ἀπέκλεισαν εἰς τὰ Πέντε Ὄρνια τὸν Βλαχοθανάσην καὶ τὸν ἔθεσαν ἐν κινδύνῳ. Σπεύσας ὅμως ὁ Ἀνδροῦτσος ξιφήρης ἔτρεψεν εἰς φυγὴν Τούρκους καὶ Ἀλβανούς, μετρήσας δὲ κατόπιν τὸ ἀσκέρι του εἶδεν ὅτι δὲν εἶχε κανένα νεκρόν· μόνον ὁ Μῆτρος Μιχάλης καὶ ὁ Δρόσος Ζαπαντιώτης εἶχον πληγωθῆ. Ἐπιτεθεὶς κατόπιν κατὰ τοῦ Σελὴμ μπέη, τὸν ἀπέκλεισεν εἰς ἓν ἐρημοκκλῆσι, μετὰ δέκα δὲ ἡμέρας τὸν συνέλαβεν αἰχμάλωτον, μὴ δεχθεὶς ἐξαγοράν. Εἶχε δηλ. ἐξελιχθῆ τότε ὁ Ἀνδροῦτσος εἰς ἰσχυρὸν ὁπλαρχηγὸν καὶ ἕδρα εἰς τὴν Λιάκουραν (Παρνασσόν), ἔχων ὑποτακτικούς του ἄλλους ὁπλαρχηγούς, ὅπως τὸν Ἀλέξην Καλόγηρον καὶ τὸν Καλιακούδαν. Μετά τινα χρόνον ὁ τότε διοικητὴς τῆς Ναυπάκτου Μουχτὰρ πασᾶς (προγενέστερος τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ) ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ Ἀνδρούτσου εἰς τοῦ Σκορδᾶ τὸ Χάνι, αὐτὸν μὲν ἐπλήγωσε, τὸν δὲ Βλαχοθανάσην, προβεβηκότα ἤδη, ἐφόνευσε. Εἰς τὴν μάχην ταύτην παρέστη καὶ ὁ Γιάννης Ξυλικιώτης.

Θανόντος τοῦ Βλαχοθανάση περὶ τὸ 1771 πάντες οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς ἀνεγνώρισαν ἀρχηγὸν τὸν Ἀνδροῦτσον, ἦσαν δὲ οὗτοι πλὴν τῶν μνησθέντων ὁμηλίκων του, ὁ Χρόνης, ὁ Κατσούνας, ὁ Στέργιος, ὁ Γυφτάκης, ὁ Γιῶργος Μωραΐτης, ὁ Ἀρβανιτογιάννης, ὁ Μαυροδῆμος, ὁ Ζαχαράκης, ὁ Ντελῆ Ἀχμὲτ καὶ ἄλλοι οὓς ἁδρῶς ὑμνεῖ ἡ δημοτικὴ μοῦσα. Ἐξ αὐτῆς πληροφορούμεθα ὅτι ὁ Ἀνδροῦτσος μὲ χιλίους πεντακοσίους ὀπαδοὺς καὶ τὸν Ντελῆ Ἀχμὲτ ἔκαυσέ ποτε τὸ ἥμισυ τῆς Λεβαδείας, ἔχων παράπονα κατὰ τῶν δημογερόντων καὶ ὅτι ἐπολέμησε μὲ τὸν Ἀλέξην Καλόγηρον εἰς τὰς συνοικίας τῶν Σαλώνων. Κλεισθεὶς εἰς τὸ Μέγα Μοναστῆρι ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς Εὐβοίας μὲ κανόνια, ἀλλ' ἐνεργήσας αἰφνιδίαν ἔξοδον ἐσώθη δεκατίσας τοὺς πολιορκητάς του. Ἡ ἔκτασις τῆς ἐπιρροῆς του ἔφθανε ἀπὸ Λοκρίδος μέχρις Ἐλασσῶνος καὶ Βάλτου, ὁπόθεν ἐζήτει «λουφέδες», ὡς ἀπόλυτος κύριος. Συγκεντρώνων διὰ τῶν ἑκασταχοῦ ὑπαρχηγῶν περὶ τοὺς πεντακοσίους ἄνδρας, διεχείμαζε κατὰ κανόνα ἐν Πρεβέζῃ, τὴν ἄνοιξιν δὲ εἰσβάλλων εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἐτρομοκράτει τὰς τουρκικὰς φρουράς, ἐπιπίπτων ὡς ἀετὸς καὶ ἀπωθῶν αὐτὰς μέχρι Εὐβοίας καὶ Ναυπάκτου. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι οἱ ἄνδρες του δὲν μετεχειρίζοντο τυφέκια, ἀλλὰ σπαθιά, εἰς ἔνδειξιν ἀπτοήτου παλληκαρισμοῦ· ἐφορμῶντες δέ, δὲν ἐγνώριζον τί ἐστι ὑποχώρησις. Πρωτοπαλλήκαρα εἶχε τὸν Λοῦκαν Καλιακούδαν καὶ Ι. Δυοβουνιώτην, ἀχώριστον δὲ φίλον τὸν γερο-Πανουργιᾶν τῆς Ἀμφίσσης. Ὅταν ἦτο καὶ ὁ Ἀλῆς *ζορμπᾶς,* δηλαδὴ φανερὸς ἀντάρτης κατὰ τῆς Πύλης, συνεδέθη μετὰ τοῦ Ἀνδρούτσου δι' ἀδελφοποιΐας, ἥτις δὲν ἐψυχράνθη ποτέ. Ἀμφότεροι ἐζήτουν παρὰ τῆς Πύλης τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἰσχύος αὐτῶν καὶ τὸν διορισμόν των ἐπισήμως ὡς *δερβεναγάδων,* ὁ μὲν εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ Ἀλβανίαν, ὁ δὲ εἰς ὁλόκληρον τὴν Στερεάν. Δημοτικὸν ᾆσμα περιλάλητον (ἐν Πανδώρᾳ τόμ. Ε΄ σελ. 383) ἐκδηλοῖ τὴν ἀγέρωχον ἀξίωσιν τοῦ Ἀνδρούτσου:

Παιδιά, μᾶς πῆ 'ἡ ἄνοιξι, ἐπῆρε καλοκαῖρι,
Νὰ βγοῦμε ἀπάνω στὰ βουνά, στῆς Λιάκουρας τὴ ράχι
νὰ γράψω μιὰ πικρὴ γραφὴ κ' ἕνα κομμάτι γράμμα
Νὰ στείλω μεσ' στὴ Λιβαδιὰ νὰ στείλω μέσ' στὴ Φήβα
Γρήγορα τὸν μουρασαλὴ νὰ γίνω καπετάνιος
Νὰ παραστέκω ἁρματολὸς σοῦλα τὰ βιλαέτια...

Μὴ στεργούσης τῆς Πύλης οἱ κλέφτες ἐνήργουν ἐπιδρομὰς καθ' ὅλον τὸ θέρος, τὸν δὲ χειμῶνα κατέφευγον εἰς τὴν Λευκάδα, ἐξαφανιζόμενοι ἀπροόπτως ἀπὸ τὰς ὄψεις τῆς ἐξουσίας:

Τ' Ἀνδρούτσου ἡ μάνα χαίρεται τ' Ἀνδρούτσου ἡ μάνα κλαίει·
ἔχει τοὺς γιοὺς ἁρματολοὺς καὶ καπεταναραίους.
Στὰ παραθύρια κάθεται ταῖς στράτες ἀγναντεύει,
βλέπει διαβάτες ποὔρχονται, διαβάτες ποῦ περνοῦνε.
Διαβάτες ποῦ διαβαίνετε, περάτες ποῦ περνᾶτε
Μὴν εἴδατε τσ' ἁρματολοὺς τὸν Καπετὰν Ἀνδροῦτσο,
Εἰς τὶ χῶρες εὑρίσκεται σὲ ποῖα βιλαέτια.
Ἄλλοι λὲν πάει στὴν Πρέβεζα κι' ἄλλοι λὲν πάει στὴν Πάργα,
Κι' Ἀνδροῦτσος ἐξεχείμασε στοῦ Τσαρλομπᾶ τὰ σπίτια.

Εἰς ἡλικίαν ὥριμον ὁ Ἀνδροῦτσος εἶχεν ἐπιβολὴν ἀνυπέρβλητον, τὴν δὲ καλλονήν του ἐξαίρει ὡς ἑξῆς ἓν δημοτικὸν ᾆσμα:

Ἀνδροῦτσος ἔτρωγ', ἔπινε καὶ στρίφτει τὸ μουστάκι.
Μουστάκι μου καραμπογιὰ καὶ φρύδια μου γραμμένα
Νάξερα ποιός θὰ σᾶς χαρῇ καὶ ποιὸς θὰ σᾶς γλεντήσῃ...

Εἷς τῶν εὐπορωτέρων κατοίκων τῆς Πρεβέζης, ὁ Τσαρλαμπᾶς, εἶχε θυγατέρα *Ἀκρίβων* ἢ *Ἀκριβήν,* ἥτις τὴν 13 Μαρτίου 1786 ἐγένετο σύζυγος τοῦ Ἀνδρούτσου, ἐσώζετο δὲ μέχρι τινὸς καὶ τὸ προικοσύμφωνόν των (ἀριθ. 2) ἐν τῇ Ἐθνολογικῇ Ἑταιρίᾳ. Ἡ *Ἀνδρούτσαινα* ἐπέζησε καὶ τοῦ συζύγου της καὶ τοῦ υἱοῦ της Ὀδυσσέως καὶ ἦτο ἐγκατεστημένη εἰς τὴν Βελίτσαν, ἄγνωστον δὲ εἶναι πότε ἀπέθανεν.

Ἰσχυροποιηθεὶς πλειότερον ὁ Ἀνδροῦτσος διὰ τῆς κηδεστείας ταύτης ἀνεγνωρίσθη τῷ 1787 ὑπὸ

Digitized by Google

τοῦ σουλτάνου, φοβουμένου νέον Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον, Δερβέναγας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος· συγχρόνως δὲ καὶ ὁ φίλος του Ἀλῆς τῆς δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν καὶ ὁ Μώρα-Βαλεσῆς, μὴ δυνάμενος νὰ ὑποτάξῃ ἐν Πελοποννήσῳ τὸν Ζαχαριᾶν καὶ φοβούμενος τὴν σύμπραξιν τῆς ἐκεῖ Ἀρματολικῆς Ὁμοσπονδίας μετὰ τῶν Μανιατῶν, ἀνεγνώρισε τὸν Ζαχαριᾶν ἀρχηγὸν τῶν 24 ἐπαρχιῶν, ἀναλαβὼν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρέχῃ εἰς αὐτὸν 2000 λουφέδες, ἤτοι μισθοὺς διανεμομένους ὑπὸ τῶν ὁμοτίμων ὁπλαρχηγῶν εἰς παλληκάρια, ὅπως τηρῆται ἡ τάξις ὑπ' αὐτῶν ὑπευθύνως. Εἰς τὴν Στερεὰν ὅμως ὁ ὀργανισμὸς τῶν ἀρματολικίων ἦτο ἀπὸ παραδόσεως ὅλως διάφορος. Ὑπάρχει μόνον πληροφορία (Γούδα Η' σελ. 122) ὅτι ὁ Ἀνδροῦτσος λόγῳ τῆς φήμης του καὶ τῆς ἐπιβολῆς του διώριζε ἀφ' ἑαυτοῦ τοὺς δευτερεύοντας ἀρματολοὺς εἰς τὰς ἐπαρχίας, αὐτὸς ὅμως χάριν ἀσφαλείας διέμενε κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν Πρεβέζῃ. Ἕνεκα δὲ τῆς ἀπουσίας τοῦ ἀρχηγοῦ δὲν ὑπῆρχε πνεῦμα ἀληθοῦς ἑνότητος καὶ πλήρης ἀλληλεγγύη, διὰ τοῦτο δὲ καὶ μεμονωμένα παρουσιάζονται τὰ κατορθώματα ἑκάστου ὁπλαρχηγοῦ.

Εἰς τὸ λαογραφικὸν ἀρχεῖον τοῦ Κράτους εἶναι συγκεντρωμένα εἰς μέγαν ἀριθμὸν δημοτικὰ τραγούδια ψάλλοντα τὰ ἆθλα καὶ τὴν τύχην τῶν Ἀνδρούτσων, πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἀντληθέντα ἐξ ἐντύπων καὶ ἀνεκδότων πηγῶν. Εἶναι πολὺ δύσκολον ἐκ τῶν θρύλων τούτων νὰ ἐξαχθῶσι ψήγματα ἀληθοῦς ἱστορικῆς σημασίας. Ὁπωσδήποτε κατὰ τὸ διάστημα τῆς γενικῆς ἀρχηγίας τοῦ Ἀνδρούτσου μέχρι τῆς καθόδου αὐτοῦ εἰς Πελοπόννησον δύο μέγιστα συνετελέσθησαν γεγονότα, ἡ κατὰ τὸ 1787 ἔναρξις τοῦ δευτέρου Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου καὶ ὁ κατὰ τὸ 1788 ἐξαναγκασμὸς τῆς Πύλης ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Ἀλῆ Πασᾶν τοπάρχην τῶν Ἰωαννίνων. Εἰς ἀμφότερα ταῦτα ἀνεμίχθη ὁ Ἀνδροῦτσος καὶ ἐκ τούτων ἀπέκτησε φήμην καὶ ἰσχὺν μεγαλυτέραν. Ὁ Ἀλῆς οὐδέποτε ἐλησμόνησε τὴν βοήθειαν ἣν τῷ παρέσχεν ὁ Ἀνδροῦτσος καὶ εἰς τὰ πρῶτα βήματά του ὡς ἀδελφοποιτὸς ὡς καὶ τὴν νεωτέραν προσπάθειάν του ὅπως παγιωθῇ ἡ ἐπικράτησίς του καὶ ἡ ἀνάδειξίς του ὡς Βεζύρου, σχεδὸν ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τοῦ Σουλτάνου.

Δὲν ἔχομεν μαρτυρίαν σαφῆ περὶ τοῦ χρόνου τοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ Ἀνδρούτσου εἰς τὰς βλέψεις τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης. Οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτῆς ἀπὸ τὸ 1786 προσεπάθουν νὰ παρασύρουν τοὺς Ἕλληνας τῆς Ἠπείρου, τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου, ἀλλ' οὗτοι ἐνθυμούμενοι τὰς ἐπὶ Ὀρλὼφ γενικὰς καταστροφάς, δὲν συμμετεῖχον προθύμως. Ὁ Κατσώνης κατελθὼν μετὰ στόλου ἐκ Τεργέστης παρέσυρε μετὰ τοῦ Ταμάρα πρώτους τοὺς Σουλιώτας, ἐπωφεληθέντας τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἰς τὸν Δούναβιν. Ἐκ τῶν ἄλλων ὁπλαρχηγῶν μόνον ὁ Ἀνδροῦτσος καὶ οἱ ὀπαδοί του ἐδέχθησαν τὸ μήνυμα. Κατὰ τὸν Στεφανόπολιν, σταλέντα εἰς Πελοπόννησον ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος τῷ 1797 (ἤτοι μετὰ δέκα ἔτη), ὁ Ἀνδροῦτσος «εἶχε μέγα σχέδιον νὰ ἐπαναστατήσῃ σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα» (Τόμ. Α' σελ. 220). Τοιούτους ἔχων ἀνέκαθεν σκοπούς, ἔγινε προθύμως ἐν Πρεβέζῃ ὀπαδὸς τῶν ἰδεῶν τοῦ Κατσώνη, ὅστις καὶ ἐβάπτισεν ἐκεῖ τὸ μονογενῆ υἱόν του Ὀδυσσέα, γεννηθέντα τῷ 1788 ἢ 1790. Ἡ κουμπαριὰ διηυκόλυνε καὶ τὴν συνεργασίαν, ἧς δὲν γνωρίζομεν καὶ τὴν ἔκτασιν. Ὅτι ὁ Ἀνδροῦτσος βοηθῶν μὲ ὀκτακοσίους ἀρματολοὺς Στερεοελλαδίτας τὸν Κατσώνην ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Ἄνδρου τῆς 6 Μαΐου 1790, δὲν φαίνεται πιθανὸν ἐκ τῶν ἀποκαλυφθέντων ὑφ' ἡμῶν ἐγγράφων τῆς οἰκογενείας Καΐρη, διότι ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῶν Ἀνδρίων προυχόντων δὲν γίνεται λόγος καὶ περὶ Ρουμελιωτῶν. Πιθανῶς ἡ δρᾶσις τοῦ Ἀνδρούτσου κατὰ τὸ 1790—1 περιωρίζετο εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Ὅταν ὅμως ἡ Ρωσία συνῆψε μετὰ τῶν Τούρκων τῷ 1791 ἀνακωχήν, παρασυρθεῖσα ἀπὸ τὴν εἰρήνην τῶν Αὐστριακῶν, ὁ Κατσώνης δὲν κατέθεσε τὰ ὅπλα, εἰπὼν τὸ περιλάλητον ὅτι αὐτὸς θὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον ὅστις εἶχε συμβεβλημένον μετὰ τῆς Ρωσίας σκοπὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ὁ δὲ Ἀνδροῦτσος εὑρέθη σύμφωνος νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμον καὶ ὑπεσχέθη εἰς τὸν κουμπάρον του τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ στόλου δι' ὀκτὼ ἑκατοντάδων ἀτρομήτων ἀνδρῶν. Τοῦτο καὶ ἔπραξε ἀρχομένου τοῦ 1792, ἀμφότεροι δὲ οἱ πολέμαρχοι ἐξέλεξαν ὡς ὁρμητήριον τὸν λιμένα τῆς νοτιωτάτης Μάνης «*Πόρτο Κάγιο*» ὃν ὠχύρωσαν καὶ ἐξώπλισαν.

Ἐκεῖθεν ἐξορμῶντες ἐδῄουν τὸ Αἰγαῖον καὶ κατελάμβανον μέχρι τοῦ θέρους τὰ τουρκικὰ πλοῖα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως αἱ ναυτικαὶ Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ἐκήρυξαν τὸν στόλον τοῦ Κατσώνη πειρατικόν, ἀφοῦ καὶ ἡ Ρωσία εἶχεν εἰρηνεύσει μετὰ τῆς Πύλης. Ὁ βιογράφος τοῦ Ζαχαριᾶ διηγεῖται μίαν σχετικὴν περιπέτειαν τοῦ Ἀνδρούτσου, μὴ μαρτυρουμένην ἄλλοθεν: «Ὁ Ἀνδροῦτσος, λέγει, ἀπὸ κακοφορτούναν ἄραξε στὴν Αἴγινα, οἱ δ' Αἰγινῶται τώκαμαν μεγάλη τρομάρα, κόντεψε νὰ χαθῇ μ' ὅλο τ' ἀσκέρι του καὶ σηκώθη τὸ καράβι, ἦλθε στὴ Μάνη κι' ἄραξε στὸν τόπο ποῦ λέγεται Κότρωνας». Τὴν ἐν Αἰγίνῃ παραμονὴν τοῦ Ἀνδρούτσου ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀνάργυρος, ὅστις περιγράφει καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν ναυμαχίαν μετὰ τοῦ ἐξελθόντος τουρκικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν ναύαρχον Χουσεῒν παρὰ τὸ Σούνιον, μεθ' ἣν ὁ στόλος τοῦ Κατσώνη κατέφυγεν εἰς τὸ Πόρτο-Κάγιο διὰ τελευταίαν φοράν. Ἐκεῖ ἐξῆλθεν ὁ Ἀνδροῦτσος μὲ τὰ παλληκάριά του καὶ ὠχυρώθη, ὁ δὲ Κατσώνης ἡτοίμασε τὰ πλοῖα πρὸς ἄμυναν. Ἔξω τοῦ Ταινάρου ὁ Χουσεῒν ἡνώθη μετὰ δύο γαλλικῶν πλοίων, ὅλοι δὲ μαζὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ ἐγκλείστου ἐν τῷ λιμένι στόλου, ἀλλὰ μετὰ πολύωρον μάχην, προοβληθέντες ὑπὸ τοῦ ἐν ἀσφαλείᾳ εὑρισκομένου στόλου τοῦ Κατσώνη ἀπεσύρθησαν. Τὴν ἐπομένην 6/18 Ἰουλίου 1792 πλησιάσαντες ἀπὸ τῆς πρωΐας οἱ Τουρκογάλλοι ἐκανονοβόλουν πεισματωδέστερον κατὰ τῶν ἑλληνικῶν ὀχυρωμάτων, τὸ ἓν δὲ τῶν γαλλικῶν πλοίων προσεγγίσαν ἐπυροβόλει καὶ διὰ τυφεκίων. Τότε ὁ Ἀνδροῦτχος ἀντεπυροβόλησε μὲ μπαλαρμάδες (συρματοδεμένας σφαίρας) καὶ ἐδεκάτισε τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Γάλλους, ἀπολέσαντας πολλοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας. Τὴν ἐπομένην πάλιν ἐπετέθησαν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐπεχείρησαν ἀπόβασιν. Ὁ Ἀνδροῦτσος τοὺς ἄφησε νὰ πλησιάσουν εἰς τὰ ὀχυρώματα, ἀφοῦ δὲ ἅπαξ ἐπυροβόλησαν, οἱ ἀρματολοί του ὥρμησαν μὲ αὐτὸν ξιφήρεις καὶ κατέσφαξαν πλέον τῶν τεσσάρων χιλιάδων, μόνον ἑκατὸν ναυτῶν διασωθέντων εἰς τὰ πλοῖα. Τότε ὁ Χουσεῒν ἠπείλησεν, ὡς ὑποθάλποντα τοὺς ἀντάρτας, τὸν Τζανέτον Γρηγοράκην, βέην τῆς Μάνης, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ προσέλθῃ μὲ 7 χιλιάδας Μανιατῶν εἰς βοήθειαν τῶν Τούρκων, κρυφίως ὅμως ὡδήγησε τὴν Κατσώνην νὰ σωθῇ διὰ νυκτός. Τοῦτο δὲ καὶ ἔγινε, φυγόντος τοῦ Κατσώνη εἰς Κύθηρα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰθάκην. Καὶ οἱ μὲν ναῦταί του σκορπισθέντες εἰς τὰ βουνὰ τῆς Μάνης ἐσώθησαν κατόπιν ὅλοι διὰ λέμβων εἰς τὴν Ἑπτάνησον, ὁ δὲ Ἀνδροῦτσος ἀπεφάσισε μὲ τοὺς στεριανούς του νὰ διασχίσῃ τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ φθάσῃ διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ εἰς τὴν Στερεάν.

Πρὸς τοῦτο ἐσκέφθη νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνοδείαν τῆς ὁμοσπονδίας τῶν ἀρματολῶν τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ τὸν βιογράφον τοῦ Ζαχαριᾶ «ὁ Ἀνδροῦτσος ἤκουε ἀπὸ τὸν Ὄλυμπον τὰ θαύματα τοῦ Ζαχαριᾶ, ἀλλὰ δὲν ἐπίστευε ὅτι τρέχει μὲ σημαίαν ἀνοικτὴν φέρουσαν σταυρόν». Μεσολαβήσει Μανιατῶν, θαυμαστῶν ἀμφοτέρων, προσέφυγεν εἰς τὸ Σκουφομύτη, ὅπου ἦτο τὸ ὁρμητήριον τοῦ Ζαχαριᾶ, μὲ 400 ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων ὀπαδῶν του. Ὁ Ζαχαριᾶς ἐφίλησε τὸν Ἀνδροῦτσον καὶ ἐφιλοξένησε μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ ἓξ ἡμέρας αὐτὸν καὶ τοὺς ἄνδρας του, ἐξήταζε δὲ καὶ ἐθαύμαζεν ὁ Ἀνδροῦτσος, πῶς ὁ Ζαχαριᾶς κατώρθωνε νὰ διοικῇ τόσον ἀσκέρι. Ὁ Ζαχαριᾶς καλέσας εἰς τὸ Σκουφομύτη τῆς Μάνης καὶ τὸν ὑπαρχηγὸν Θ. Κολοκοτρώνην ἐξέθεσεν εἰς τὸν ἥρωα συνάδελφον τῆς Ρούμελης τὸν ὀργανισμὸν τῶν Πελοποννησίων, καθ' ὃν ἕκαστος ἔμενεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του διωρισμένος ἀρματολός, μὲ ἀπόλυτον ὅμως ἀλληλεγγύην, διότι ἂν πασᾶς τις ἢ βοεβόδας ἐσκέπτετο νὰ προσβάλῃ ἕνα ἐξ αὐτῶν, ὅλαι αἱ ἄλλαι ἐπαρχίαι λαμβάνουσαι τὰ ὅπλα ἀνήρχοντο εἰς τὰ ὄρη καὶ ἔθετον ὁλόκληρον τὴν Πελοπόννησον ἐν ἐπαναστάσει. Πᾶσαι αἱ πρόσοδοι ἢ λουφέδες κατέληγον εἰς τὸν γενικὸν ἀρχηγὸν Ζαχαριᾶν· ὑπ' αὐτοῦ δὲ διενέμοντο ἐξ ἴσου εἰς τοὺς ἀρματολοὺς καὶ τῶν 24 ἐπαρχιῶν. Αὐτὸ τὸ σύστημα ὑπέδειξεν ὁ Ζαχαριᾶς νὰ ἀκολουθήσωσι καὶ οἱ ἐν τῇ Στερεᾷ, τὴν δὲ ἐπομένην ἄνοιξιν τοῦ 1793 νὰ καλέσουν τὴν Γαλλικὴν Δημοκρατίαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀφοῦ ἡ Ρωσία, τρὶς ἐξεγείρασα αὐτόν, κατέληγεν ἐν τέλει νὰ τὸν ἀφίνῃ ἕρμαιον τῆς τουρκικῆς θηριωδίας.

Ἐπηκολούθησεν ἡ κάθοδος πρὸς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ἥτις παρεβλήθη ὑπὸ ξένων ἱστορικῶν καὶ τῶν προξένων πρὸς τὴν κάθοδον τῶν μυρίων τοῦ Ξενοφῶντος. Ὁ Ζαχαριᾶς εὑρέθη εἰς δίλημμα, διότι κατὰ τὸν Τουρκορρωσικὸν πόλεμον ἐτήρησεν οὐδετερότητα. Χάριν ὅμως τῆς ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης ὁλοκλήρου τοῦ ἀρματολισμοῦ δὲν ἐδίστασε νὰ ῥήξῃ τὰς πρὸς τὴν Πύλην σχέσεις. Ὅταν, προελάσαντες διὰ Τεγέας, εὑρέθησαν εἰς τὰ ὅρια Μαντινείας καὶ Καλαβρύτων, ὁ πασᾶς τῆς Τριπολιτσᾶς ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν μὲ τέσσαρας ἢ ἓξ χιλιάδας στρατοῦ. Μάτην ὁ Ζαχαριᾶς παρέστησεν ὅτι διὰ τοῦ διαβήματός του δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῆς ἐξουσίας, ἀλλ' ἁπλῶς νὰ συνοδεύσῃ τοὺς συναδέλφους του πρὸς ἀσφαλῆ διάβασίν των εἰς τὴν Ρούμελην. Ὁ πασᾶς τοὺς ἐκύκλωσε πανταχόθεν, ὁ δὲ Ζαχαριᾶς θέλων νὰ ἐπιδείξῃ τὴν παλληκαριάν του, παρεκάλεσε τὸν Ἀνδροῦτσον νὰ μείνῃ ἀδρανὴς ἐκτὸς ἂν ληφθῇ ἀνάγκη βοηθείας. Ἐπέπεσε δὲ ξιφήρης μὲ τοὺς ἄνδρας τῆς ὁμοσπονδίας καὶ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ συνέτριψε τὰς τουρκικὰς δυνάμεις. Κατόπιν διετάχθη γενικὸς τῶν Τούρκων συναγερμὸς ἀπὸ ὅλας τὰς φρουράς, μέχρις ὅτου δὲ ἔφθασεν ὁ Ἀνδροῦτσος εἰς τὸν Κορινθιακὸν ἔγιναν πολλαὶ ἐνέδραι καὶ μάχαι, καθ' ἃς ἔπεσαν 1600 Τοῦρκοι καὶ μόλις 100 ἐκ τῶν Ἑλλήνων. Ὅταν ἐχωρίσθησαν ἀντήλλαξαν οἱ ἀρχηγοὶ δῶρα, ὑπεσχέθησαν δὲ μόνιμον ἀμοιβαίαν συνδρομὴν ἐκ μέρους τοῦ Μορηᾶ καὶ τῆς Ρούμελης. Ἐκ Βοστίτσης ὁ μὲν Ἀνδροῦτσος ἐπέρασεν εἰς τὰ Ἄσπρα Σπίτια τῆς Στερεᾶς μὲ τοὺς ὑπολειφθέντας ἐκ τῶν ὀπαδῶν του, ὁ δὲ Ζαχαριᾶς, ἐπιστρέψας ἀσφαλὴς εἰς Μάνην, ἐξηκολούθησε συνεννοούμενος μὲ τοὺς Γάλλους, οἵτινες ὅμως, λόγῳ τῶν περισπασμῶν των κατὰ τὸ 1793, ὅτε ἐφόνευσαν τοὺς βασιλεῖς των, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ βοηθήσουν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ζαχαριᾶς ἠρκέσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Αἰγινητῶν Τούρκων καὶ νὰ τιμωρήσῃ σκληρῶς αὐτοὺς διὰ τὴν ὕπουλον ἐπίθεσιν, ἣν ἐνήργησαν τῷ 1792 κατὰ τοῦ Ἀνδρούτσου.

Ἐπιστρέψας ὁ Ἀνδροῦτσος εἰς Ρούμελην ἔγραψε πρὸς τὸν Ζαχαριᾶν ὅτι ἐπέτυχε τὴν γενικὴν συμφιλίωσιν τῶν ἐκεῖ ἀρματολῶν καὶ ὅτι ὅλοι περιμένουν τὴν ἄνοιξιν διὰ νὰ ἐλευθερώσουν ἀρωγῇ τῆς Γαλλίας τὴν πατρίδα. Ἀλλ' ἰδοὺ ὅτι οὐδεμία θετικὴ βοήθεια ἐδίδετο ἐκεῖθεν καὶ πολὺ πιεζόμενος ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν ἀπεφάσισε κατὰ τὸ 1793 νὰ μιμηθῇ τὸν κουμπάρον του Κατσώνην καὶ μεταβαίνων εἰς Ρωσίαν νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης. Ὅταν ὅμως ἀπῆλθεν ἐκ Πρεβέζης εἰς Κάτταρον αἱ ἐκεῖ ἐνετικαὶ ἀρχαὶ δὲν τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ διέλθῃ διὰ Μαυροβουνίου καὶ νὰ μεταβῇ διὰ Σερβίας καὶ Βλαχίας εἰς Ρωσίαν, ἀλλὰ φοβηθεῖσαι ἐντόνους παραστάσεις τῆς Τουρκίας τὸν ἐκράτησαν καὶ τὸν παρέδωκαν δέσμιον εἰς τὴν Πύλην, ἀκριβῶς ὅπως μετὰ πενταετίαν ἔπραξαν καὶ οἱ Αὐστριακοὶ διὰ τὸν Ρήγαν. Ἐκ Καττάρου οἱ Τοῦρκοι τὸν ὡδήγησαν μὲ μεγάλην ἀσφάλειαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τὸν ἐνέκλεισαν εἰς τὰς τρομερὰς φυλακὰς τοῦ Ναυστάθμου (εἰς τὸ μπάνιο) βασανίζοντες ἀνηκούστως αὐτόν. Ἡ δημοτικὴ μοῦσα διὰ πλήθους ᾀσμάτων ἐθρήνησεν ὡς ἐθνικὴν συμφορὰν τὴν αἰφνιδίαν ἐξαφάνισιν τοῦ ἥρωος ἐκ τῆς πολεμικῆς σκηνῆς τῆς Στερεᾶς:

Τὸν πῆραν καὶ τὸν πήγανε στὸν Βασιληᾶ στὴν Πόλι,
Κι' ὁ Βασιληᾶς τὸν ρώτησε, κι' ὁ Βασιληᾶς τοῦ λέει:
Ἐσύ σαι ὁ Ἀνδροῦτσος ξακουστός, Ἀνδροῦτσος ξακουσμένος
ποῦ χάλασες τὴν Ρούμελη κι' οὖλα τὰ βιλαέτια;
Τώρα σ' ἔπιασαν ζωντανὸν καὶ σ' ἔφεραν σὲ μένα...
Ἀνδροῦτσο, γιὰ δὲ φαίνεσαι τοῦτο τὸ καλοκαῖρι,
Νὰ βγῇς ψηλὰ στὰ Λιάκουρα, ψηλὰ στὰ κορφοβούνια
Νὰ στείλῃς τὰ μπουλούκια σου σοῦλα τὰ βιλαέτια
Μᾶειδ' εἶναι μ'οὐδὲ φαίνεται, μ'οὐδὲ χαρτὶ τοὺς στέλνει
Θέ μου καὶ τί νὰ γίνηκεν ὁ καπετὰν Ἀνδροῦτσος;
Ὅλος ὁ κόσμος καρτερεῖ κι' ἡ μάνα του παντέχει...

Κατὰ τὸ 1797 εἰς τὸν ἐν Κερκύρᾳ στρατηγὸν τοῦ Ναπολέοντος Γεντιλλῆν ἡ σύζυγος τοῦ Ἀνδρούτσου ἐπέδωκεν ἀναφοράν, ὅπως τὸν διασώσῃ ἐκ τῶν ὀνύχων τῶν Τούρκων. Παριστάμενος Βενετὸς ἐμυκτήρισε τὸν Ἀνδροῦτσον ὡς ληστήν, ὁπλισθέντα κατὰ τοῦ κυριάρχου του. Ὁ παριστάμενος ὅμως Δῆμος Στεφανόπουλος, ὠνείδισε τὴν Βενετίαν διὰ τὴν παράδοσιν τοῦ ἥρωος, παρατηρήσας ὀρθῶς: πῶς ἡ Ἑνετία ἠνείχετο ἐπὶ 15 ἔτη τὸν Ἀνδροῦτσον διαχειμάζοντα ἐν Πρεβέζῃ ἀφοῦ ἦτο ληστής; Ὅταν ὁ ἐν Κων)λει Γάλλος πρέσβυς στρατηγὸς Ὠμπὲρ Δουβεγιὲ προσεπάθησε νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, ὁ καπετὰν πασᾶς Χουσεῒν ἀπήντησε: «Προτιμῶ νὰ σᾶς δώσω τρία ἑκατομμύρια γρόσια παρὰ νὰ σᾶς ἀπολύσω αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον». Καὶ ἵνα προλάβῃ ἡ Πύλη ἐντονωτέρας παραστάσεις τοῦ Ναπολέοντος τὸν ἐθανάτωσε διὰ βασανιστηρίων πολλῶν κ' ἔρριψε τὸ σῶμά του εἰς τὸν Βόσπορον.

Κατὰ τὸν Μένδελσων «τὰ κατορθώματα τοῦ Ἀνδρούτσου καὶ τοῦ Κατσώνη ἐπέζησαν εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἑλλ. λαοῦ τόσον ἐνδοξότερον, ὅσον αἰσχροτέρα ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τῆς Ρωσίας προδοσία αὐτῶν». Χαρακτηριστικωτάτη εἶναι καὶ ἡ περιγραφὴ τῶν κατορθωμάτων του ὑπὸ τοῦ ἀξίου υἱοῦ του Ὀδυσσέως (βλ. κατωτέρω) πρὸς τὸν Ἀναστάσιον Λόντον (τῷ 1824): «Ὁ πατέρας μου ἐν καιρῷ τῆς Τουρκίας ἐγύριζε μέσα εἰς τὰ βουνὰ καὶ ἐσκότωνε Τούρκους. Ἔτρεχεν εἰς τοὺς κάμπους καὶ εἰς τὰ ὄρη καὶ ἐθανάτωνε Τούρκους. Ἐνυκτέρευεν εἰς τὰ δάση, ἐκρύπτετο εἰς τὰ ποτάμια καὶ ἐσκότωνε Τούρκους. Ὅσες φορὲς εὑρέθη εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης Τούρκους ἔπνιγε. Καὶ εἰς ὀλιγολογίαν, ἀφοῦ ἐρήμωσε πολλὰς ἐπαρχίας τῶν τυράννων, ὡς ἀληθινὸς δαιμονισμένος ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἐμαρτύρησεν εἰς αὐτὴν τὴν καθέδραν τῶν τυράννων μας».

ΤΑΚΗΣ Χ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

—**Ἀνδροῦτσος *Ἀναστάσιος*.** Σπετσιώτης ναύαρχος δράσας κατὰ τὸν Ἀγῶνα· βλ. Κολανδροῦτσος.

—**Ἀνδροῦτσος, *Γεώργιος*.** Σπετσιώτης ναύαρχος κατὰ τὸν Ἀγῶνα· βλ. Κολανδροῦτσος.

—**Ἀνδροῦτσος, *Κωνσταντῖνος*.** Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Χιμάρας, ὅστις γεννηθεὶς περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ 18ου αἰῶνος, μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ὑπηρετήσας εἰς τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως τῶν Δύο Σικελιῶν προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου. Εὑρισκόμενος εἰς Κέρκυραν, ὅταν οἱ κατέχοντες αὐτὴν Γάλλοι ὠργάνωσαν διὰ τοῦ Μινώτου (colonel Minot), τὸ «Ἀλβανικὸν σύνταγμα» Σουλιωτῶν, Χιμαριωτῶν καὶ ἄλλων Χριστιανῶν τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας, προήχθη εἰς ἀντισυνταγματάρ-

Digitized by Google

χην καὶ ὑποδιοικητὴν τοῦ συντάγματος. Περὶ τὸ 1812 σταλεὶς εἰς Ἤπειρον διὰ νὰ ἑνώσῃ ἐναντίον τοῦ ἀγγλίζοντος Ἀλῆ πασᾶ τοὺς θέηδες τῆς Τσαμουριᾶς, συνελήφθη μετὰ τοῦ υἱοῦ του καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του ὑπὸ ἀνθρώπων τοῦ τυράννου οἵτινες, παραβιάσαντες πρὸς τοῦτο τὴν γαλλικὴν σημαίαν τοῦ πλοιαρίου ὅπερ τοὺς μετέφερε, προεκάλεσαν διπλωματικὸν ἐπεισόδιον. Κληθεὶς εἰς ἀπολογίαν ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἐδολοφόνησε τὸν Ἀνδροῦτσον εἰς τὴν φυλακήν του καὶ παρέστησεν ὅτι ὁ θάνατος οὗτος ὠφείλετο εἰς προσπάθειαν τοῦ δεσμώτου νὰ δραπετεύσῃ. Ἀπηλευθέρωσεν ὅμως τὸν υἱὸν καὶ ἀνεψιόν του, οἵτινες παραδοθέντες εἰς τοὺς Γάλλους, ἄγνωστον εἶναι τί ἀπέγιναν ἔκτοτε. Ὁ Ἀνδροῦτσος οὗτος, ὀνομαζόμενος παρὰ τῶν Γάλλων Andruzzi, δὲν φαίνεται συγγενὴς τοῦ συγχρόνου του Ἀνδρούτσου, πατρὸς τοῦ Ὀδυσσέως, κατὰ παράδοξον ὅμως συγκυρίαν ἐδολοφονήθη κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον καὶ ὁ τελευταῖος ἐφονεύθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν μετὰ δέκα τρία ἔτη. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀνδροῦτσος, *Λεωνίδας*.** Μονογενὴς υἱὸς τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου (**βλ. κατωτ.**), γεννηθεὶς ἐν Λιβανάταις τῷ 1824. Ἐβαπτίσθη οὕτω εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἐν Γραβιᾷ κατορθώματος, παραλλήλου κριθέντος πρὸς τὸ ἐν Θερμοπύλαις. Παραληφθεὶς μετ' ἄλλων παίδων Ἀγωνιστῶν ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκον εἰς Μόναχον διὰ νὰ σπουδάσῃ, ἀπεβίωσεν αὐτόθι δωδεκαετὴς μόλις, τῷ 1837. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀνδροῦτσος, *Ὀδυσσεύς*.** Μετὰ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Καραϊσκάκην, ὁ ἐπιφανέστερος τῶν πολεμάρχων τοῦ Ἀγῶνος τῆς Ἐθνεγερσίας. Ἐγεννήθη, ὀλίγον πρὸ τοῦ 1790 ἐν Πρεβέζῃ, ἔνθα καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Λάμπρου Κατσώνη. Ὅταν συνελήφθη τῷ 1793 ὁ πατήρ του καὶ ἐστάλη εἰς τὰς εἱρκτὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἦτο μόλις τετραετής, ἀνετράφη δὲ ἐν δυστυχίᾳ λόγῳ τῶν διωγμῶν τῆς Ἐνετικῆς ἐξουσίας κατὰ τῆς μητρός του Ἀκριβῆς, ἥτις ἕνεκα τῆς κατατρεχούσης αὐτὴν πενίας, ἀφοῦ τῷ 1797 ἐχήρευσε, ἦλθεν ἄγνωστον πότε εἰς δεύτερον γάμον μετὰ τοῦ Φιλίππου Καμμένου, μεθ' οὗ ἀπέκτησε τέσσαρας υἱούς, τὸν Εὐαγγέλην, τὸν Γιαννάκην, κατόπιν ἀξιωματικὸν Δ' τάξεως, τὸν Πάνον καὶ τὸν Χαρίλαον, ὡς καὶ θυγατέρα τὴν περιώνυμον *Ταρσίτσαν*, ἣν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐνύμφευσε κατὰ τὸ 1822 μετὰ τοῦ Ἄγγλου Τρελλώνυ, φρουράρχου τοῦ Κωρυκείου ἄντρου. Κατ' ἄλλους εἶχε καὶ δευτέραν θυγατέρα Ἀγγελικὴν ἢ Κόρην.

Ὁ Μένδελσων ἀναφέρει ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς νεαρὸς ὢν κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τῶν Βεχτασήδων Δερβισῶν, ἵνα δείξῃ πόσον ἀσθενὲς ἦτο τότε ἐν Ἠπείρῳ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα. Πιθανώτατα πρόκειται περὶ μύθου. Κατ' ἀσφαλεστέρας πληροφορίας ὁ Ὀδυσσεὺς πρὸ τῆς δευτέρας ὑπανδρείας τῆς μητρός του κατετάχθη ὑπ' αὐτῆς εἰς τὸ ναυτικὸν διὰ τὸ ἀτίθασον τοῦ χαρακτῆρός του. Ὅταν κατὰ τὸ 1798 ἐκυρίευσε καὶ κατέκαψεν ὁ Ἀλῆ πασᾶς τὴν Πρέβεζαν, ἐσεβάσθη τὴν σύζυγον τοῦ Ἀνδρούτσου, κατόπιν δὲ ἀνεῦρε καὶ τὸν Ὀδυσσέα εἰς τὰ πλοῖα καὶ τὸν προσέλαβεν εἰς τὴν αὐλήν του εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης διὰ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ πατρός του, ὃν ζῶντα ἀπεκάλει **«λέοντα τῆς Ρούμελης»**. Ἡ Αὐλὴ τοῦ μεγαλοπράγμονος ἐκείνου ἀνδρὸς ἦτο ἀπὸ ἐτῶν τὸ μοναδικὸν στρατιωτικὸν σχολεῖον τῆς Ἀνατολῆς, εἰς ὃ ἐξεμανθάνετο ἡ στρατιωτικὴ τέχνη, ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκεύματος μαθητῶν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ ῥαδιουργία. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐγνώρισεν ἐν Ἰωαννίνοις τοὺς ἀξιωτέρους ὁπλαρχηγοὺς τῆς Στερεᾶς Ἀλβανοὺς καὶ Ὀρθοδόξους, ἐνωτίσθη δὲ τελείως τὸ πνεῦμα, τὸ ἐκεῖ κρατοῦν, δηλ. τὴν ἀνυποταξίαν πρὸς τὸν Σουλτᾶνον, ἥτις ἦτο καὶ τὸ ἰσόβιον πρόγραμμα τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πατρός.

Ὅταν ἀνδρούμενος κατετάχθη μεταξὺ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἔνθα τὸν εἶδε τῷ 1813 ὁ Πουκεβίλ, χαιρετῶντα εὐγενῶς τοὺς Εὐρωπαίους (Α', σελ. 265), ἐδείκνυε πρὸς τὸν σατράπην πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν ἀνυπόκριτον, ἀλλ' ὑψηλοφρονῶν διὰ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ προστασίαν καὶ εὐμένειαν, ἐφέρετο ἀγερώχως πρὸς τοὺς ὁμήλικους, διηνεκῶς εἰς ἔριδας ἐμπλεκόμενος. Ὅταν δέ ποτε ἐπιστόλισε σημαντικὸν Ἀλβανόν, δὲν ἠθέλησε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν συλλαβόντα αὐτὸν ἀρχιαστυνόμον Ταχὴρ Ἀμπάζην, εἶχε δὲ τὴν τόλμην νὰ πιστολίσῃ καὶ αὐτόν, ἀποπειραθέντα νὰ τὸν ἀφοπλίσῃ. Ἐκμανεὶς ὁ Ἀλῆς διέταξε τὴν αὐστηρὰν φυλάκισίν του καὶ ἐμελέτα δεινὰ κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ σπεύσας ὁ Ἀλέξης Νοῦτσος τὸν ἔσωσε, μεσιτεύσας παρὰ τῷ σατράπῃ.

Κατόπιν ὁ Ἀλῆς τὸν μετεχειρίσθη εἰς τοὺς πολέμους, οὓς διεξήγαγε κατὰ τῶν ἀντιζήλων πασάδων τῆς Ἀλβανίας καὶ κατὰ τῶν τοπικῶν ἐχθρῶν του. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς Γαρδικιώτας, τὸν ἔταξεν ὑπὸ τὸν Θανάσην Βάγιαν εἰπών: **«Τώρα νὰ σὲ ἰδῶ ἄν** εἶσαι καὶ στὸν **πόλεμο κατὰ τῶν ἐχθρῶν** μου ἄξιος γυιὸς τοῦ **Ἀνδρούτσου ἢ ξεύρεις μόνο** νὰ πιστολίζῃς στὰ **Γιάννενα».** Εἰς τὰς μάχας κατὰ τοῦ Βερατίου καὶ Ἀργυροκάστρου ἔδειξεν ὁ Ὀδυσσεὺς ἀνδρείαν, κάποτε δὲ ἀπέσυρε καὶ τὸν ἀρχηγόν του Βάγιαν ἐκ τῆς μάχης πληγωμένον καὶ τὸν ἔσωσεν. Εἰς τὴν σφαγὴν ὅμως τῶν Γαρδικιωτῶν δὲν ἔλαβε μέρος, διότι πληγωθεὶς εἰς τὸν πόδα ἐνοσηλεύετο. μεταφερθεὶς δὲ κατόπιν εἰς τὰ Ἰωάννινα ἀπεθεραπεύθη μετὰ ἓξ μῆνας, ἀφιχθείσης ἐκ Πρεβέζης καὶ τῆς μητρός του πρὸς νοσηλείαν του.

Ἐκτιμῶν τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀξίαν του ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐσκέφθη νὰ τὸν χρησιμοποιήσῃ πρὸς ἐπέκτασιν τῆς εὐρυτάτης ἐξουσίας του καὶ τὸν διώρισε δερβέναγαν τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς μὲ τὴν διπλῆν ἐντολήν, τὸ μὲν νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς ἐν αὐτῇ κλέφτας Πανουργιᾶν, Διάκον, Γκούραν, Δυοβουνιώτην, Παπανδρέαν, Σκαλτσοδήμον, Σιαφάκαν, Μανίκαν, Παπακώσταν, Γοβρίναν κλ., οἵτινες δὲν ὑπήκουον εἰς τὰ νεύματά του, τὸ δὲ ὅπως ταπεινώσῃ τοὺς Τούρκους ἀγάδες τῆς Ἀττικῆς, ἥτις ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ Πασᾶ τῆς Εὐβοίας, μὲ τὴν ἀπωτέραν πρόθεσιν νὰ περιλάβῃ καὶ τὰς δύο ταύτας ἐπαρχίας εἰς τὸ ἡμιανεξάρτητον βασίλειόν του. Συγχρόνως διὰ νὰ τὸν κολακεύσῃ τὸν ἐμνήστευσε μετὰ τῆς ἐκ Καλαρρυτῶν εὐπόρου νεάνιδος Ἑλένης Χρήστου Καρέλη, ὑποσχεθεὶς εἰς αὐτὸν ὅτι ἐν καιρῷ, κατὰ τὸν γάμον, θὰ ὑποχρεώσῃ ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος νὰ τὸν προικίσουν διὰ συνεισφορῶν, ὅπερ καὶ ἔγινε.

Ἔκτοτε ἀρχίζει ὑπέροχος ἡ σταδιοδρομία τοῦ Ὀδυσσέως, διότι ἐξεπλήρωσε τὰς δύο ἐντολὰς τοῦ Βεζύρου συμφώνως πρὸς τὸ ἐθνικὸν πρόγραμμα. Τὰ ὅρια τοῦ παρόντος ἄρθρου δὲν ἐπιτρέπουσιν εὐρεῖαν ἀνάλυσιν τῆς δράσεως τοῦ ἀνδρός. Ὁ Κ. Σάθας, ὁ Κ. Παπαμιχαλόπουλος, ὁ Γούδας καὶ ὁ Χαρ. Ἄννινος εἰς ἰδιαιτέρας πραγματείας, ὡς καὶ ὅλοι οἱ ἱστορικοὶ τοῦ Ἀγῶνος, διὰ μακροτάτων διεξέρχονται τὰς ἐθνικάς του προσπαθείας μέχρι τῆς τραγικῆς μεταστροφῆς καὶ τοῦ οἰκτροῦ τέλους του τῷ 1825. Ἡμεῖς θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰς κυριωτέρας μόνον γραμμάς.

Ὅπως ἐσκέφθη ἀπὸ τοῦ 1818 καὶ ἡ Φιλικὴ Ἑταιρία, ὡς κύριον ὄργανον τῆς ἐθνεγερσίας ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ Ἀλῆ πασᾶς, καταλλήλως διεγειρόμενος ἵνα ἐπαναστατήσῃ κατὰ τοῦ Σουλτάνου καὶ δημιουργήσῃ εἰς τοὺς Τούρκους ἀντιπερισπασμὸν κατὰ τὴν ἐθνικὴν κίνησιν. Ἐγκαίρως μυηθεὶς καὶ ὁ Ὀδυσσεύς, ἴσως παρὰ τῶν καταφυγόντων πρὸς αὐτὸν Πετιμεζάδων τῷ 1818, ἐνωτίσθη τὴν μεγάλην του ἀποστολὴν καὶ ἐχρησιμοποίησε δεόντως τὴν ἐμπιστοσύνην, ἣν εἶχε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀλῆς. Διότι κρίνων ἀπαραίτητον τὴν συγκράτησιν τῆς ἰσχύος τοῦ ἐπιτοπίου ἀρματολισμοῦ, ἀντετάχθη ἀκάμπτως εἰς τὰς συστάσεις τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅπως ἐξοντώσῃ τοὺς ἀρματολοὺς τῆς περιφερείας του, παραστήσας τοὐναντίον εἰς αὐτόν, ὅτι ἔπρεπε νὰ τοὺς περιποιηθῶσι διὰ νὰ γίνουν ἰσχυρότεροι. Τοιουτοτρόπως οὐ μόνον ὁ Πανουργιᾶς ἔμεινεν ἥσυχος, ἀλλὰ καὶ ὁ Διάκος, ὃν ἐμύησεν εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρίαν, προσῆλθεν εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ διηλλάχθη μὲ τὸν Σατράπην, ὅστις λόγῳ καὶ ἐγγυήσει τοῦ Ὀδυσσέως, οὐδέποτε πλέον ἐξέφρασε δυσπιστίαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν, οὕτω δὲ καὶ ὁ τόπος εἰρήνευσε καὶ τὰ σχέδια τῆς μέχρις Εὐβοίας ἐπεκτάσεως τῆς ἐξουσίας του ἐφαίνοντο ἐγγίζοντα πλειότερον πρὸς τὴν πραγματοποίησίν των.

Ὄντως ὁ Ὀδυσσεὺς ἔστειλε τὸ πρωτοπαλλήκαρόν του Μανίκαν εἰς τὴν Λίμνην τῆς Εὐβοίας καὶ ἐλεηλάτησεν αὐτήν. Ἔστειλε δὲ εἰς Ἀθήνας καὶ τὸ δεύτερον πρωτοπαλλήκαρόν του τὸν Ἰ. Γκούραν, ὅστις ἐφόνευσεν ἕνα Ἀλβανόν, ἐχθρὸν τοῦ Ἀλῆ, καταφυγόντα ἐκεῖ. Ὁ Γκούρας δὲν ἠθέλησε νὰ φύγῃ, ἀλλὰ παραδοθεὶς ἀνδρικῶς ἐστάλη σιδηροδέσμιος εἰς Χαλκίδα. Σπεύδει ὅμως ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ συλλαμβάνει ἐν Λεβαδείᾳ τοὺς παρατυχόντας αὐλάρχην καὶ ὑπασπιστὴν τοῦ πασᾶ τῆς Εὐβοίας καὶ ἀπειλήσας πολλαπλᾶ ἀντίποινα καὶ ἐκστρατείαν εἰς Ἀθήνας ἠνάγκασεν ἐκεῖνον νὰ ἀπολύσῃ τὸν Γκούραν, μεσολαβήσει τῶν ἐντρόμων προκρίτων, Ὀρθοδόξων καὶ Τούρκων τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Θηβῶν.

Τὸ θάρρος τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τοῦ Γκούρα ἐξεδηλώθη καὶ διὰ ξυλοκοπήματος τοῦ ἀρχιταχυδρόμου ἑνὸς Μωρᾶ-Βαλεσῆ, διερχομένου ἐκ Λεβαδείας. Μεγαλωστὶ λοιπὸν ἐξηπλώθη ἡ φήμη του, οἱ Τοῦρκοι τὸν ἐκάλουν Γκιαούρ-πασᾶν, οἱ Ἕλληνες τὸν ἐθεώρουν μοναδικὸν στήριγμα, οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, Μουχτὰρ καὶ Βελῆς, τὸν ἐμίσουν ἀσπόνδως ἐκ φθόνου, αὐξανομένου ἐφ' ὅσον ηὔξανε καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐκτίμησις τοῦ πατρός των πρὸς αὐτόν.

Εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Ὀδυσσεὺς ἦτο μόλις τριακοντούτης, ἐμπνέων τὴν κατάπληξιν διὰ τὸ ἀρρενωπὸν τοῦ ἤθους καὶ τὴν περιλάλητον ὠκυποδίαν του, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὸ ἀδάμαστον τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τὸ ψυχικόν του θάρρος. Διότι ὁ Ἀνδροῦτσος συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ Ἀλεξίου Νούτσου, ὡσαύτως ἑταίρου, καὶ ἄλλων ἑταίρων γνωριζόντων τὰ τῆς ἐπικειμένης ἐθνεγερσίας, ἐτόλμησε νὰ προτείνῃ εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν νὰ βαπτισθῇ καὶ γινόμενος Χριστιανὸς νὰ ἡγηθῇ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἵνα καταπνίξῃ τὴν τουρκικὴν Αὐτοκρατορίαν. Ὁ Ἀλῆς ἀπεδέχθη μὲν τὴν γνώμην, ἀλλὰ δὲν ἔστεργε νὰ βαπτισθῇ. Ἐν τούτοις ἀνεξίθρησκος ὤν, δὲν δυσαρεστήθη κατὰ τῶν προτεινάντων αὐτῷ τὴν ἀλλαξοπιστίαν, ἥτις ἂν ἐπραγματοποιεῖτο θὰ ἤλλασσεν ἴσως τὴν ὄψιν τῆς Ἀνατολῆς.

Ὑπάρχουν πολλαὶ ἐνδείξεις ὅτι ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἀνεκάλυψε τὴν ὕπαρξιν καὶ λειτουργίαν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, καὶ προσεπάθει νὰ πείσῃ τὸν Ὀδυσσέα καὶ τοὺς ἄλλους ἑταίρους τῆς αὐλῆς του νὰ ὁμολογήσουν τὴν συμμετοχήν των ἵνα δῆθεν συμμετάσχῃ καὶ αὐτός. Ὁ Ἀνδροῦτσος ὅμως, γνωρίζων τὸ ἐπίβουλον τοῦ Ἀλῆ, ὑπεκρίνετο ἄγνοιαν, ἐνῷ ἑτέρωθεν ὑπερήσπιζε πάντα μεμυημένον διωκόμενον. Ἀρχομένου τοῦ 1820 εἶχε γίνει δεινὸς διωγμὸς ἐν Ἀχαΐᾳ τῶν Κουμανιωταίων καὶ τῶν Πετιμεζάδων οἵτινες, ἵνα σωθῶσι, κατέφυγον, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1820, διὰ τοῦ Αἰγίου εἰς Ἄμφισσαν, ὅπου ὁ Ὀδυσσεὺς τοὺς ἐδέχθη προθύμως καὶ τοὺς κατέταξε μεταξὺ τῶν ἐκλεκτῶν συντρόφων του ὡς ἑταίρους.

Ἀπὸ τὰ ἐμπιστευθέντα ἡμῖν ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματα τοῦ Βασιλείου Πετιμεζᾶ μανθάνομεν μίαν ὅλως ἄγνωστον σελίδα τῆς τότε δράσεως τοῦ Ἀνδρούτσου: «Μετ' ὀλίγας ὅμως ἡμέρας—γράφει—ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ τῶν ἀδελφῶν Πετιμεζαίων μετέβη εἰς Ναύπακτον πρὸς τὸν ἐκεῖ βαλῆν Βελῆν πασᾶν, ὅστις τῷ εἶπεν ἐνώπιον τοῦ Πετιμεζᾶ, ὅτι γνωρίζει τὰ καθέκαστα τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, τὴν πηγὴν αὐτῆς καὶ μέχρι ποίου βαθμοῦ εὑρίσκετο τότε ἐξηπλωμένη. Μᾶς εἶπε, ὡς ἐνθυμοῦμαι μετὰ λεπτομερειῶν ὅλας ἐν γένει τὰς συνθηματικὰς κινήσεις καὶ σχήματα, καὶ πραγματικῶς τὰ ἐγνώριζεν ὅλα ἀκριβῶς. Τότε ὁ Ὀδυσσεύς, γνωρίζων τὴν δυσμένειαν τῆς Πύλης κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, δὲν τοῦ ἠρνήθη. Μάλιστα τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι θὰ τοῦ εἶναι πιστὸς ὀπαδὸς εἰς ὅ,τι ὁ πατήρ του Ἀλῆς διατάξῃ. Τότε ἐμπιστευθεὶς ὁ Βελῆς ἔδωσεν εἰς τὸν Ὀδυσσέα τὴν ἐντολὴν νὰ μεταβῇ εἰς Αἴγιον πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἀνδρέου Λόντου, νὰ τοῦ διακοινώσῃ μυστικὰ τοὺς κατὰ τῆς Πύλης ἐπιθετικοὺς σκοποὺς τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ὁ δὲ Λόντος νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν Ἀσ. Ζαΐμην καὶ μὲ ὅλους τοὺς προύχοντας τῆς Πελοποννήσου καὶ ἅμα ἐπέλθῃ ἡ κατάλληλος στιγμή, ἔχοντες ὅλοι ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀλῆ πασᾶν, νὰ κινήσουν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Πραγματικῶς ὁ Ὀδυσσεὺς ἐξετέλεσε τὴν ἐντολὴν τοῦ Βελῆ, ἀνεκοίνωσε δ' ἐν Αἰγίῳ μυστικῶς εἰς τὸν Λόντον ὅσα εἶπεν ὁ Βελῆς. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Λεβαδείαν, ἔσπευσε καὶ πάλιν πρὸς τὸν Βελῆν, εἰς ὃν μετὰ χαρᾶς καὶ εὐχαριστήσεως ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὁ Λόντος ἐδέχθη καὶ ὅτι θὰ φροντίσῃ διὰ τὰ περαιτέρω.

Τότε ὁ Βελῆς ἔδωσε πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Ὀδυσσέα καὶ τοῦ εἶπε νὰ εἶναι πάντοτε ἕτοιμος καὶ ὅτι αὐτὸς θὰ μεταβῇ εἰς ἀντάμωσιν τοῦ πατρός του εἰς Πρέβεζαν καὶ ἐκεῖθεν θὰ τοῦ στείλῃ ἓν πλοῖον μὲ πολεμοφόδια καὶ λοιπὰ ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου, μεθ' ὃ νὰ πάρῃ τοὺς ὀπαδοὺς του ὅλους καὶ ἰδίᾳ τοὺς Πετιμεζαίους καὶ Κουμανιώτας καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Κόρινθον, ἵνα συλλάβῃ τὸν Κιαμὴλ Μπέην, οὕτω δὲ νὰ δοθῇ τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀλλ' ὁ Βελῆς δὲν ἐφάνη συνεπὴς εἰς τὰς ὑποσχέσεις του, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς καὶ Πετιμεζαῖοι καίτοι καθ' ὅλα ἕτοιμοι δὲν μετέβησαν εἰς Κόρινθον. Ἐκραγέντος μετ' ὀλίγον τοῦ πολέμου τῆς Πύλης κατὰ τοῦ Ἀλῆ, τὸ σχέδιον τοῦ Κορινθιακοῦ ἐματαιώθη. Οἱ Πετιμεζαῖοι ἔμειναν παρὰ τῷ Ὀδυσσεῖ μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1820, ὅτε ἐπανῆλθον εἰς Πελοπόννησον μετὰ τῶν Κουμανιωταίων καὶ ἐκρύφθησαν ἕκαστος εἰς τὴν ἐπαρχίαν του».

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅλοι οἱ Φιλικοί, ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἐνεργειῶν του ἕκαστος καὶ ἰδίως ὁ Ι. Παπαρηγόπουλος, εἶχον ἐπισπεύσει τὴν ῥῆξιν τοῦ Ἀλῆ μὲ τὸν Σουλτᾶνον, ἥτις ἐπῆλθε τὸν Μάρτιον τοῦ 1820, μεθ' ἣν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1820 ὁ Σουλτᾶνος ἡτοίμασε στρατεύματα ὑπὸ πολλοὺς πασάδες ἵνα τὸν καταστρέψῃ. Ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας ὡρίσθη ὁ Πασόβεης, μέχρις ὅτου δὲ αὐτὸς ἑτοιμασθῇ εἰσέβαλε εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὁ Σουλεϊμὰν πασᾶς καὶ ὁ τούτου διάδοχος Μπαμπᾶ πασᾶς, ὅστις προήλασε δι' Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Δυτικὴν καὶ τὰ Ἰωάννινα. Ὁ γραμματεὺς τοῦ Ἀνδρούτσου Ἀντώνιος Γεωργακᾶς βεβαιοῖ (Γούδαν Η', σελ. 140) ὅτι διερχομένου τοῦ Μπαμπᾶ πασᾶ ἀπεσύρθη ὁ Ἀνδροῦτσος εἰς Ἀράχωβαν καὶ ἐκεῖθεν δι' Ἀκαρνανίας κατ' εὐθεῖαν εἰς Ἑπτάνησον μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη. Τοῦτο ὅμως δὲν φαίνεται ἀληθές. Ὁ Ἀνδροῦτσος, γνωστὸς διὰ τὰς στενὰς μετὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ σχέσεις, ἵνα μὴ ἐκθέσῃ τὸν ἐντόπιον πληθυσμὸν εἰς δεινοτέρας καταστροφάς, ἀπεσύρθη αὐθορμήτως εἰς Ἰωάννινα, συστήσας ὡς διάδοχόν του τὸν Διάκον, ἐν Ἰωαννίνοις δὲ παρέμεινεν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας συμπολιορκούμενος μετὰ τοῦ Ἀλῆ, ὅταν δὲ εἶδεν ὅτι εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἐπισήμων φίλων καὶ γραμματέων του καὶ ὅτι ἡ τύχη του ἦτο προδιαγεγραμμένη, τῷ συνέστησε νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ φρούριον μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρους, ἵνα καὶ αἱ τροφαὶ καὶ τὸ πολεμικὸν ὑλικὸν ἐπαρκέσωσιν ἐπὶ μακρόν.

Ἓν τῶν σχεδίων τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας τῶν

Digitized by Google

ὁποίων ἐκτελεστὴς ἦτο ὁ Ἀνδροῦτσος, ἦτο καὶ ἡ ὅσον τὸ δυνατὸν μακροτέρα παράτασις τῆς πολιορκίας τοῦ Ἀλῆ, πρὸς μείζονα ἀντιπερισπασμὸν τῶν δυνάμεων τῆς Πύλης. Οὕτω λοιπὸν ἔπεισε τὸν Ἀλῆν νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων τοὺς 1500 Ἕλληνας ὁπλοφόρους, οἵτινες προσελθόντες καθ' ὑπόκρισιν πρὸς τοὺς βασιλικούς, ταχέως ἀπεσύρθησαν εἰς τὰς πατρίδας των, ἵνα χρησιμοποιηθῶσι κατόπιν διὰ τὴν ἐθνεγερσίαν, αὐτὸς δὲ μετὰ. τοῦ Καραϊσκάκη εὗρε τρόπον καὶ ἔφυγεν εἰς Ἑπτάνησον.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ὅμως ἐκ τῆς Ἠπείρου λέγεται ὅτι συνεκάλεσεν ἐν Ἄρτῃ τοὺς ἰσχυροτέρους ἐκ τῶν Ἀλβανῶν, οἵτινες εἶχον προσχωρήσει εἰς τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα, ἤτοι τὸν Ὀμὲρ Βρυώνην, τὸν Σιλιχτάρην Μπόταν, τὸν Ἄγον Βασιάρην, τὸν Δερβὶς Χασὰν καὶ ἄλλους καὶ ἐπρότεινεν εἰς αὐτοὺς σχέδιον παράτολμον καὶ μεγαλεπήβολον. Προβλέπων δηλαδὴ ἀσφαλῆ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τὴν κατόπιν ἀνήκουστον τουρκικὴν καταδυνάστευσιν, συνέστησε νὰ συναφθῇ συμμαχία ἑλληνοαλβανικὴ πρὸς ἄμεσον ἀπόκρουσιν τῆς τουρκικῆς ἐπικρατήσεως καὶ ἵδρυσιν κατόπιν ἑλληνοαλβανικοῦ βασιλείου. Ἐμιμήθη δηλ. τὸν Θ. Κολοκοτρώνην, ὅστις κατὰ τὸ 1809 μετὰ τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη ἐπεδίωξαν διὰ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος τὴν ἵδρυσιν ὁμοίου Βασιλείου, ὅπερ σχέδιον τότε ἐματαιώθη λόγῳ τῆς αἰφνιδίας καταλήψεως μέρους τῆς Ἑπτανήσου ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Καὶ τώρα οἱ Ἀλβανοὶ ἀπεδέχθησαν τὸ σχέδιον, ἐγκρίναντες τὴν σκοπιμότητα αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ὀμὲρ Βρυώνης ἤλλαξε γνώμην, ἐμμένων εἰς τὴν ἀφοσίωσίν του πρὸς τὸν Σουλτᾶνον, τὸ σχέδιον καὶ πάλιν ἐματαιώθη. Ὁ Ἀνδροῦτσος μὴ ἐμπιστευόμενος πλέον εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς οὔτε εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν καὶ ἔχων νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν μεγάλην διὰ τὸ ἔθνος του ἀποστολήν, μετέβη εἰς Ἰθάκην καὶ ὕστερον εἰς Παξοὺς ὅπου ἠσφάλισε τὴν οἰκογένειάν του καὶ ἀνέμενε τὸ σύνθημα τῆς ἐθνεγερσίας.

Ἐν Ἑπτανήσῳ εὑρισκόμενος ὁ Ἀνδροῦτσος, κατὰ τὸν Ἀγ. Ἀγαπητοῦ (σελ. 68) «συνεκάλεσεν ἀρχομένου τοῦ 1821 ἐν Λευκάδι συμβούλιον ἐν ᾧ παρέστησαν: ὁ Γ. Καραϊσκάκης, ὁ Γ. Βαρνακιώτης, ὁ Ζόγγας, ὁ Δ. Μακρῆς καὶ ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης ὡς καὶ ἄλλοι ὁπλαρχηγοὶ ἐκ Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς καὶ συνεσκέφθησαν περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως σχεδιάσαντες τὰ περὶ αὐτῆς». Ἐκ Λευκάδος ὁ Ἀνδροῦτσος κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1821 ἐναύλωσε πλοῖον καὶ ἀφικόμενος εἰς Πάτρας μετέβη πρὸς συνάντησιν τοῦ γεν. προξένου τῆς Ρωσίας Βλασοπούλου, ὅστις ἦτο καὶ ὁ πρόεδρος τῆς ἐφορείας τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Φιλικῶν. Ἵνα δὲ μὴ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἐκεῖ Τούρκων, ἔμενεν εἰς τὸ πλοῖον. Συγχρόνως τὴν 13 Μαρτίου 1821 ἀπεστάλη ἐξ Ἄρτης ὁ Ι. Μακρυγιάννης ἀπὸ τὸν Οἰκονόμον τῆς Ἄρτης, τὸν Γ. Μπακώλαν καὶ Σκαρμίτσον ἑταίρους, ἵνα ὑποκρινόμενος τὸν ἔμπορον διαβῇ ἐκ Πατρῶν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, πρὸς συνάντησιν τοῦ Διάκου, ὅστις ὑποδείξει τῶν Λεβαδέων εἶχε διορισθῆ ὑπὸ τοῦ Δράμαλη ἀπὸ τῆς 26 Ὀκτωβρίου 1820 εἰς τὸ ἁρματωλίκι τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ὁ Μακρυγιάννης εἶχεν ἐντολὴν νὰ συστήσῃ εἰς τοὺς ἑκασταχοῦ ἑταίρους νὰ ἐγείρουν τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀφοῦ ἐγερθῶσιν αὗται καὶ ἀπασχολήσουν μέρος τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, νὰ ἐγερθῇ κατόπιν καὶ ἡ Δυτικὴ Στερεά. Φθάσας ὁ Μακρυγιάννης ἐν Πάτραις μετὰ περιπετείας, ἃς περιγράφει εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του (σελ. 19—22), συνήντησεν εἰς τὸ πλοῖον τὸν Ἀνδροῦτσον καὶ ἐξέθεσεν εἰς αὐτὸν τὸν σκοπόν του. Ὁ Ὀδυσσεὺς τῷ ἀνεκοίνωσε ὅτι καὶ αὐτὸς συνεννοήθη ἤδη μὲ τὸν Διάκον καὶ τὸν Πανουργιᾶν καὶ ὅτι ἐκεῖνοι θὰ ἐγερθῶσιν ἐν Λεβαδείᾳ καὶ Ἀμφίσσῃ, αὐτὸς δὲ θὰ μεταβῇ μὲ πολεμοφόδια εἰς Ξηρόμερον καὶ Ζάβιτσαν καὶ ἐκάλεσε τὸν Μακρυγιάννην νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ.

Πράγματι ὁ Ὀδησσεὺς περὶ τὴν 20 Μαρτίου ἀπεβιβάσθη κρύφα εἰς τὴν Στερεάν, ἐκεῖθεν δὲ συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Γκούραν ἔγραψε τὴν 22 Μαρτίου 1821 τὴν περίφημον ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Γαλαξιδιώτας, μὴ φανερώνων τὸν τόπον τῆς διαμονῆς του καὶ συνιστῶν εἰς αὐτοὺς νὰ λάβουν τὰ ὅπλα, ὡς καὶ οἱ ἐν Πελοποννήσῳ νὰ τοῦ στείλουν καὶ ἄλλα πολεμοφόδια καὶ νὰ εἰσακούσουν εἰς τὰς ὁδηγίας τοῦ πρωτοπαλλήκαρου Γκούρα, ὃν ἔστειλε εἰς τὸ Μοναστῆρι τοῦ Γαλαξιδίου πρὸς εὐρυτέραν συνεννόησιν, καὶ νὰ μὴ προσέχουν εἰς τὰς ταλαντεύσεις τοῦ Πανουργιᾶ. Καὶ ἡ μὲν Ἀνατολικὴ Στερεὰ καὶ τὸ Γαλαξίδι ἐπανεστάτησαν εὐθύς, ὁ Ὀδυσσεὺς ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς ἁρματολοὺς τῆς Δυτικῆς νὰ ἀκολουθήσωσι τὰς συστάσεις του, ζητήσαντες προθεσμίαν. Ἐκ τούτου ἠναγκάσθη νὰ προχωρήσῃ εἰς Τατάρναν, ὅπου ἐφόνευσε τὸν δερβέναγαν καὶ 60 ὀπαδούς του Τούρκους, ἵνα ἐνοχοποιήσῃ ὁλόκληρον τὴν ἐπαρχίαν Εὐρυτανίας, ἐκεῖθεν δὲ ἔσπευσε πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐξεγείρων ὅλα τὰ χωρία δι' εἰδικῶν ἀπεσταλμένων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Διάκου εἰς Ἀλαμάναν συνεκέντρωσε περὶ ἑαυτὸν ἱκανὸν σῶμα καὶ γνωρίζων ὅτι οἱ Τοῦρκοι στρατάρχαι Κιοσὲ Μεχμὲτ Πασᾶς καὶ Ὀμὲρ Βρυώνης θὰ εἰσέβαλλον ἐκ Λαμίας εἰς τὴν Φωκίδα, κατέλαβε τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς (βλ. λ.) ἔνθα τὴν 8 Μαΐου 1821 διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς στρατηγικῆς του δεινότητος ἔγραψε μίαν ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων σελίδων τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἀνακόψας τὴν προέλασιν τῶν ταπεινωθέντων στραταρχῶν.

Ἀπὸ τῆς νίκης ταύτης ἀρχίζει τὸ πολυκύμαντον στάδιον τῆς δράσεως τοῦ Ἀνδρούτου εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ Εὔβοιαν. Κατ' οὐσίαν ὅμως ἡ ἀτομικὴ ἱστορία αὐτοῦ συνυφαίνεται ἀρρήκτως μετὰ τῆς ἐξελίξεως τοῦ Ἀγῶνος εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο. Ἑπομένως δὲν θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ ἐκθέσωμεν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὴν αὐτόθι στρατιωτικήν του δρᾶσιν. Πανθομολογούμενον εἶναι ὅτι ὁ Ἀνδροῦτσος ἤσκει ἀπαράμιλλον γόητρον ἐπὶ τῶν στρατευμάτων καὶ τῶν ὁπλαρχηγῶν τῶν ἐκεῖ κωμῶν καὶ ἐπαρχιῶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Στερεὰ ἐδέχετο πάντοτε πρώτη τὰς ἐκ Θεσσαλίας ἐτησίας ἐπιδρομὰς τῶν ἐκλεκτοτέρων στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Τουρκίας. Παραδόξως ὅμως αὗται μέχρι τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ἰμπραήμ, ἤτοι μέχρι τέλους 1824, ἐχωνεύοντο κατ' ἔτος ἐν αὐτῇ, τῶν Τούρκων στραταρχῶν ἀναγκαζομένων μετὰ τὸν Ὀκτώβριον νὰ ἐπανέρχωνται εἰς Λαμίαν ἢ Θεσσαλίαν οὕτως, ὥστε ἡ Πελοπόννησος ἔμενεν ἀπρόσβλητος. Μία μόνη ἐξαίρεσις ἔγινε κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη, τὸ θέρος τοῦ 1822, ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεύς, ἀφοῦ διῆλθεν ὁ πασᾶς τὸν Ἰσθμόν, ὑπεσχέθη εἰς τοὺς Πελοποννησίους ὅτι οὐδένα πλέον Τοῦρκον θὰ ἄφινε νὰ περάσῃ, ὅπερ καὶ κατώρθωσε.

Ὁ Ἀνδροῦτσος, παρὰ τὴν γνώμην τῶν στρατιωτικῶν, οἵτινες τὸν ἀνεκήρυξαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1821 ἀρχιστράτηγον τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ προκαλέσῃ τὴν μῆνιν τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν αὐτῆς, οἵτινες ἀπὸ τοῦ 1821 συνενωθέντες εἰς τοπικὴν Διοίκησιν, τὸν Ἄρειον Πάγον (βλ. λ.), δὲν ἀνεγνώρισαν αὐτῷ, καίτοι πληρεξουσίῳ, τὸν τίτλον τῆς ἀρχιστρατηγίας, ὃν ἀρχομένου τοῦ 1822 τῷ ἀνεγνώρισεν ἡ πρώτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις, οὐδὲ ἐπεδοκίμαζον ἀφ' ἑτέρου τὰς παρ' αὐτοῦ χρησιμοποιουμένας μεθόδους ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ Ἀγῶνος.

Διότι ὁ Ἀνδροῦτσος, συνδεόμενος ἀνέκαθεν μετὰ τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ διατελεσάντων Ἀλβανῶν καὶ ἄλλων Μουσουλμάνων στραταρχῶν, ἐνόμιζε σκόπιμον νὰ συνεννοῆται μετ' αὐτῶν, ἐκδηλῶν δῆθεν διαθέσεις ὑποταγῆς, ἵνα μετριάζῃ τὰς ἐπιδρομὰς καὶ τὰς λεηλασίας, χωρὶς ὅμως νὰ παραλείπῃ νὰ τηρῇ τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν καὶ τὸν Δημ. Ὑψηλάντην ἐνημέρους τῶν τοιούτων διαβημάτων του, ἅτινα ἐθεώρει ἀπαραίτητα πρὸς διατήρησιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ Ἀγῶνος. Ὁ Ἄρειος Πάγος ὅμως, φθονῶν τὴν δόξαν καὶ τὴν ἐπιρροὴν αὐτοῦ καὶ εὑρὼν ἀφορμὴν ἐκ στρατιωτικῆς τινος ἀποτυχίας τοῦ ἔαρος τοῦ 1822, τὸν ἤλεγξεν ἐγγράφως, ὑποδείξας, τρόπον τινά, ὅτι τὸ ἀτύχημα ἐπῆλθεν ἐξ ἀτολμίας. Ὁ Ἀνδροῦτσος, ἀτίθασος φύσει ὤν, ὑπέβαλεν εὐθὺς τὴν παραίτησίν του, ἣν ὁ Ἄρειος Πάγος ἐθεώρησε σπουδαίως ὑποβληθεῖσαν καὶ τὴν ἀπεδέχθη, ὥρισε δὲ καὶ ἀντικαταστάτας αὐτοῦ τὸν παλαιὸν φίλον καὶ προστάτην του Ἀλέξιον Νοῦτσον καὶ τὸν Λεβαδέα Χρῆστον Παλάσκαν. Τὴν ἄφρονα ταύτην καὶ ὀλεθρίαν κατὰ τοῦ Ἀνδρούτσου στάσιν ὑπεδαύλισεν ὁ τότε προσωρινὸς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Ἰωάννης Κωλέτης, ὅστις καὶ τὸν Θ. Κολοκοτρώνην, πολιορκοῦντα τὰς Πάτρας, ἠθέλησε συγχρόνως νὰ ταπεινώσῃ. Διότι ἔκτοτε συνέλαβεν ὁ Κωλέτης τὸ σχέδιον νὰ προσηλυτίσῃ στρατιωτικοὺς εἰς τὴν μερίδα του καὶ νὰ ἐξασθενήσῃ τοὺς τρεῖς ἀρχηγοὺς τῶν ὅπλων Πελοποννήσου, Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Στερεᾶς. Ὁ Ἀνδροῦτσος ὅμως δὲν ἦτο Κολοκοτρώνης, φοβηθεὶς δὲ μήπως ὁ Παλάσκας τὸν συλλάβῃ καὶ τὸν φονεύσῃ, ἠνέχθη τὸν Μάϊον τοῦ 1822 τὸν φόνον αὐτοῦ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του. Ἔκτοτε ἠνοίχθη τὸ μέγα χάσμα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἐπεκήρυξε καὶ τὴν κεφαλήν του ὡς προδότου. Ὁ στρατὸς ὅμως τῆς Στερεᾶς ἔμεινε πιστὸς εἰς αὐτὸν καὶ ὅταν κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον ὁ Δράμαλης, συνησπίσθη περὶ τὸ ἀρχηγεῖόν του, ἀποκρούσας τελεσφόρως τὴν κάθοδον καὶ ἄλλων Τούρκων.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη τὸ γόητρον τῶν στρατιωτικῶν ἀνεστηλώθη, ἐκλήθη δὲ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐξ Ἀθηνῶν, ἔνθα ἐγένετο ἀπὸ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1822 ἀρχηγός, νὰ μεταβῇ εἰς Μεσολόγγιον διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν Μαυροκορδάτον εἰς λύσιν τῆς πολιορκίας αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ὀμὲρ Βρυώνη. Διαπραγματευθεὶς καὶ τότε ὁ Ἀνδροῦτσος μετὰ τοῦ Κιοσὲ Μεχμὲτ περὶ ὑποταγῆς, τὸν ἠνάγκασεν ἐπιτηδείως νὰ κενώσῃ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1822 τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν καὶ ἐπιτυχὼν τοῦτο ἔγραψεν ἀμέσως πρὸς τὸν Μαυροκορδάτον ὅτι φθάνει εἰς Μεσολόγγι μὲ 10 χιλιάδας. Ὁ Βρυώνης συλλαβὼν τὴν ἐπιστολὴν καὶ πιστεύσας τὴν ἀπειλὴν διέλυσε καὶ αὐτὸς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, ὅταν δὲ ἔφθασεν ὁ Ὀδυσσεὺς ἔξωθεν αὐτοῦ, εἶχον φύγει πλέον οἱ Τοῦρκοι εἰς Ἤπειρον, κενωθείσης ὁλοκλήρου τῆς Στερεᾶς.

Ὁ Ἀνδροῦτσος ἐκ Μεσολογγίου κατηυθύνθη εἰς Πελοπόννησον ἵνα λάβῃ μέρος ὡς πληρεξούσιος εἰς τὴν Β' Ἐθνικὴν Συνέλευσιν τοῦ 1823 καὶ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη. Διαβὰς δὲ ἐκ Καλαβρύτων ἔμαθε τυχαίως τὴν διάβασιν τῶν λειψάνων τοῦ Δράμαλη ἐξ Ἀκράτας καὶ καταβὰς συμμετέσχε εἰς τὴν ἐξολόθρευσιν αὐτῶν τῇ 8 Ἰανουαρίου 1823. Ἐκεῖθεν ἀνῆλθε τὸν Φεβρουάριον εἰς Δημητσάναν, ὅπου συνήντησε τὸν Θ. Κολοκοτρώνην εἰς τὴν οἰκίαν τῶν Σπηλιωτοπούλων, ὡς δὲ διηγεῖται εἰς τὸ δημοσιευθὲν ὑφ' ἡμῶν σημείωμά του ὁ συνοδεύων αὐτὸν Κάρπος Παπαδόπουλος (Ἀρκαδικὴ Ἐπετηρὶς 1903) προσεπάθει ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον νύκτα νὰ τὸν πείσῃ νὰ φονεύσουν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τοὺς κυριωτέρους τῶν πολιτικῶν, διότι ἄλλως προέβλεπε τὴν ἐξόντωσιν τῶν στρατιωτικῶν ὑπὸ τοῦ Κωλέτη καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Ὁ Κολοκοτρώνης ὅμως δὲν ἀπεδέχθη τὴν γνώμην ταύτην καὶ μαζὶ κατῆλθον εἰς Ἄργος, ὅπου ἐπηκολούθησαν ἔριδες καὶ προστριβαὶ καὶ προσπάθεια ἀποσπάσεως ἀπὸ τῶν στρατηγῶν ἐπιφανῶν στρατιωτικῶν, κηρυσσομένων φίλων τοῦ νόμου. Οὕτω δὲ ἐδιχάσθη καὶ τὸ στρατιωτικὸν κόμμα, ἐποφθαλμιῶν ὠφελήματα ἐκ τῶν ἀναμενομένων δανείων.

Ἕνεκα μικροατυχιῶν ἐν τῷ πολέμῳ καὶ κατὰ τὸ 1823 ὁ Ἀνδροῦτσος διεπραγματεύθη ἐπιτηδείως ὑποταγὴν εἰς τοὺς Τούρκους, κερδίζων δὲ καιρὸν ἐδέχθη τὴν ἐκστρατείαν εἰς Εὔβοιαν ἔνθα ἀπέτυχε. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἰδίου ἔτους ἠγέρθησαν ἐν Πελοποννήσῳ ῥήξεις μεταξὺ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν στρατιωτικῶν· τὸ ἐκτελεστικὸν ἐπαύθη καὶ διωρίσθη ἕτερον ὑπὸ τῆς Βουλῆς, εἰς ὃ ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Κωλέτης. Αἱ δὲ ῥήξεις ἐπετάθησαν κατὰ τὸ 1824, ὅτε ἡ Κυβέρνησις ἔστειλε τὸν Ι. Γκούραν μετ' ἄλλων Ρουμελιωτῶν διὰ νὰ τὰς καταπνίξουν.

Ὁ Ἀνδροῦτσος, λήγοντος τοῦ 1824, ἐνῷ ἐξεπατρίζοντο οἱ συλλαμβανόμενοι, ἐφυλακίζοντο οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν τῆς Πελοποννήσου, ἐκστρατεύσαντος αὐτοπροσώπως κατ' αὐτῶν τοῦ Ι. Κωλέτη, προῃσθάνθη ὅτι θὰ ἤρχετο καὶ ἡ σειρά του, ἀφοῦ μάλιστα τὸν Νοέμβριον τοῦ 1824 ἐστάλη ἀντικαταστάτης του εἰς Λεβαδείαν ὁ Κίτσος Τζαβέλας. Βλέπων δὲ τὴν καταδρομὴν ἐπικειμένην ἐπικράνθη καὶ ὀλιγοψυχήσας ἤρχισε τῷ 1825 νὰ συνεννοῆται μὲ τὸν Ὀμὲρ πασᾶν τῆς Εὐβοίας περὶ συμπράξεως. Ὁ Χ. Ἄννινος παραθέτει ὅλας τὰς ἀποδείξεις τῶν συνεννοήσεων ἐκείνων.

Ὁ Κωλέτης διηύθυνε κατὰ τοῦ Ἀνδρούτσου τὸν Ι. Γκούραν, ἐκεῖνος δὲ χρησιμοποιήσας καὶ τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφὸν τοῦ Ὀδυσσέως Γιαννάκην Καμμένον, τὸν ἔπεισε νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν Κυβέρνησιν μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι οὐδὲν θὰ πάθῃ. Πιστεύσας παραδόξως τὸ τέως πρωτοπαλλήκαρόν του ὁ Ὀδυσσεύς, παρεδόθη, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀφέθη ἐλεύθερος, κατόπιν ὅμως περιωρίσθη εἰς τὴν μονὴν Δομοκοῦ ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος, ὁπόθεν μετεφέρθη καὶ ἐκλείσθη δέσμιος εἰς τὸν Βενετικὸν Πύργον τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Δυστυχῶς δὲ ἐκεῖ, ἐγκρίσει τοῦ Γκούρα, ὁ παλαιὸς ἐχθρός του Μῆτρος τῆς Τριανταφυλλίνας,—ὃν ἄλλοτε εἶχε ῥαπίσει—, ὁ Ἰωάννης Μαμούρης καὶ ὁ Γρ. Γακώσιας, ἀρχομένου τοῦ Ἰουλίου 1825, τὸν ἐστραγγάλισαν, ἀφοῦ ὁ πρῶτος τοῦ συνέθλιψε τὰ κρύφια μέλη. Κατόπιν ἔδεσαν ἕνα σχοινὶ καὶ τὸν ἐπέταξαν κάτω ἀπὸ τὸ παραθυράκι τοῦ πύργου, ἵνα πιστευθῇ ὅτι δῆθεν ἀπεφάσισε νὰ δραπετεύσῃ καὶ θραυσθέντος τοῦ σχοινίου ἔπεσε εἰς τὸ λιθόστρωτον τῆς Ἀπτέρου Νίκης καὶ ἐφονεύθη.

Τοιοῦτον οἰκτρὸν τέλος ἔσχεν ὁ ἐπιφανέστερος τῶν στρατιωτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἥτις δὲν εὗρεν ἔκτοτε τὸν ἄξιον διάδοχον αὐτοῦ, πλὴν μικροῦ διαλείμματος, καθ' ὃ ἔλαμψεν ἡ πολεμικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Καραϊσκάκη.

Ἐπειδὴ ὁ Ἕλλην ἔχει ἔμφυτον τὸ φίλερι, τὰς ἀπαισίας δὲ συνεπείας τοῦ ἐλαττώματος τούτου ὑπέστη ἡ χώρα κατὰ πᾶσαν ἐποχήν, εἶναι σκόπιμος ἡ μελέτη τοῦ βίου ἀνδρῶν ὡς ο πολέμαρχος Ὀδυσσεύς, ὅστις, λόγῳ τοῦ πείσματός του καὶ τῆς ἀδυσωπήτου καταδιώξεως καὶ περιφρονήσεως τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων του, οὓς δριμέως ἐπέκρινε γράφων τῷ 1824 πρὸς τὸν Ἀναστάσιον Λόντον, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῶν ἐχθρῶν. Τοῦτο παρεδέχθη, ἀποκλείουσα τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς προδοσίας, καὶ ἡ κατὰ τὸ 1872 Ἐπιτροπὴ τῶν ἐκδουλεύσεων, ἥτις δὲν ἐδίστασε νὰ τάξῃ τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον εἰς τὴν ἐξαίρετον τάξιν τῶν μεγίστων ἀνδρῶν τῆς Παλιγγενεσίας, συμφώνως πρὸς τὸ καθολικὸν λαϊκὸν αἴσθημα.

ΤΑΚΗΣ Χ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

— **Ἀνδροῦτσος, *Χρηστάκης*.** Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται ἁρματολὸς ἐκ Πρεβέζης, ἀκμάσας περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ 18ου αἰῶνος, ἄσχετος καὶ πρὸς τὸν περίφημον Ἀνδροῦτσον τὸν πατέρα τοῦ Ὀδυσσέως καὶ πρὸς τὸν ταγματάρχην Κωνσταντῖνον Ἀνδροῦτσον, τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ δολο-

Digitized by Google

φονηθέντα τῷ 1812. Θεωρεῖται πιθανὸν ὅτι διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ νοεῖται ὁ μετέπειτα δράσας εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολῆς ταγματάρχης Χρηστάκης Καλόγερος. Γ. Δ. Κ.

— **Ἀνδροῦτσος**, ***Χρῆστος***. Ἐγενήθη ἐν Κίῳ τῆς Βιθυνίας ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ τῷ 1869. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει κεντρικῇ ἱερατικῇ σχολῇ (1882-7), ἐν τῇ θεολ. σχολῇ Χάλκης (1887-1892) καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας (1893-5), ἔνθα ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας. Καθηγητὴς ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ Χάλκης (1895-7), ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Μαρασλείῳ διδασκαλείῳ (1906-1912) καὶ ἀλλαχοῦ, διωρίσθη τῷ 1912 καθηγητὴς τῆς δογματικῆς καὶ χριστιανικῆς ἠθικῆς ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Συνέγραψε διάφορα θεολογικὰ συγγράμματα, ἤτοι «Συμβολικὴν ἐξ ἀπόψεως ὀρθοδόξου» (Ἀθῆναι 1901), «Δογματικὴν τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (Ἀθῆναι 1907), «Σύστημα ἠθικῆς» (Ἀθῆναι 1925), καὶ διαφόρους θεολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς μονογραφίας καὶ διατριβάς, ὡς «Τὸ καλὸν παρὰ Πλάτωνι» (1896-7), «Τὸ κῦρος τῶν ἀγγλικῶν χειροτονιῶν» (Κωνσταντινούπολις 1903), «Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου» (Ἀθῆναι 1920).

[Ἴδε Βιογραφίαι ζώντων καθηγητῶν (Ἀθῆναι 1920) Β', 19-21.]

— **Ἀνδροῦτσος** ἢ ***Ἀνδρουτσάκης***. Ὑπὸ τὸ ὑποκοριστικὸν τοῦτο ὄνομα ἀναφέρεται εἰς ἔγγραφα τοῦ 18ου αἰῶνος ὁ πρόκριτος τῶν Καλαβρύτων Ἀνδρέας Ζαΐμης, ἀδελφὸς τοῦ Παναγιώτου Ζαΐμη, ὅστις ἐπρωτοστάτησε κατὰ τὰ Ὀρλώφεια. Ἀμνηστευθεὶς ὑπὸ τῆς Πύλης, διωρίσθη Μώρα-ἄγιανης, μετά τινα χρόνον ὅμως ἀπεκεφαλίσθη Γ. Δ. Κ.

—«**Ἀνδροῦτσος**» (τραγῳδία)· βλ. τ. Β' σ. 299α καὶ λ. Ἀντωνιάδης Ἀντ. καὶ Ζαμπέλιος Ἰωάν.

—**Ἀνδρούτσου**, ***Ἑλένη***. Σύζυγος τοῦ νικητοῦ τῆς Γραβιᾶς Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου καὶ ὡς ἐκ τούτου *Ὀδυσσέαινα*, ἢ μᾶλλον *Λυσέαινα* καλουμένη ἀπὸ τὴν γενεὰν τοῦ Ἀγῶνος. Θυγάτηρ τοῦ Χρήστου Καρέλη ἐγεννήθη εἰς Καλαρρύτας τῆς Ἠπείρου τῷ 1786 καὶ ἀνετράφη εἰς τὰ Ἰωάννινα, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἰς ἣν εἰργάζετο ὁ πατήρ της. Διακρινομένη διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀρχοντικὴν παράστασιν, ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἰς τὸν εὐνοούμενόν του Ὀδυσσέα, εἰς ἔνδειξιν στοργῆς καὶ ἐκτιμήσεως. Οἱ γάμοι ἐτελέσθησαν μεγαλοπρεπῶς. Ἔκτοτε ἠκολούθησε τὸν σύζυγόν της εἰς τὸν περιπετειώδη βίον του ἀνὰ τὴν ἀνατολικὴν ἰδίως Ἑλλάδα, ὅπου τὴν εὗρεν ἡ ἔκρηξις τοῦ Ἀγῶνος. Ἐγκατεστημένη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τῆς ὁποίας φρούραρχος εἶχεν ὁρισθῆ ὁ Ἰωάννης Γκούρας, τέως πρωτοπαλλήκαρον τοῦ συζύγου της καὶ βαρέως φέρουσα τὴν πρωτοκαθεδρίαν τῆς Γκούραινας, ἐγένετο μετ' ἐκείνης ἡ ἀληθινὴ ἀφορμὴ τῆς γεννηθείσης μεταξὺ τῶν δύο στρατηγῶν θανασίμου ἐχθρότητος ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὴν θανάτωσιν τοῦ Ὀδυσσέως.

Μετὰ τὸν φόνον τοῦ συζύγου της ἐστάθη ἀτυχὴς καὶ ὡς μήτηρ. Διότι ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκος παρέλαβε τὸν μόνον υἱόν της Λεωνίδαν, μείρακα εἰσέτι, διὰ νὰ τὸν σπουδάσῃ εἰς τὸ Μόναχον, ἐκεῖ ὅμως ὁ μικρὸς Ἀνδροῦτσος ἠσθένησε καὶ ἀπέθανε τῷ 1837. Ἔκτοτε ἡ Λυσέαινα, ἔζη σχεδὸν λησμονημένη εἰς τὰς Ἀθήνας, μὲ μόνον πόρον γλισχροτάτην σύνταξιν. Ἀπὸ τὴν λήθην ἀνεσύρθη ὅταν περὶ τὸ 1875 ἐγένετο ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων τοῦ συζύγου της. Ἐπίσης χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ πρωτοβουλία της κατὰ τὸ 1878, ὁπότε ἐπικειμένης τῆς εἰσβολῆς εἰς Θεσσαλίαν ἔξανε μοτὸν διὰ τὰ νοσοκομεῖα, καὶ παρουσιάσθη εἰς τὴν βασίλισσαν Ὄλγαν, εἰς ἣν καὶ τὸ παρέδωκε. Ἀπέθανεν ὑπερενενηκοντοῦτις τὸν Ἰούνιον 1879. Γ. Δ. Κ.

Ἀνδροφάγοι. Ἔθνος «αὐτόχθον καὶ οὐδόλως σκυθικόν»,—ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος—, ὅπερ κατῴκει πέραν τῆς σχηματιζομένης ἐρήμου καὶ μετὰ δεκαήμερον πλοῦν ἀπὸ τοῦ Βορυσθένους (τοῦ σημερινοῦ Δνειπέρου). Οἱ Ἀνδροφάγοι εἶχον τὰ ἀγριώτατα ἤθη πάντων τῶν ἀνθρώπων, μήτε δικαιοσύνην γνωρίζοντες, μήτε ἐφαρμόζοντες οἱονδήποτε νόμον. Ἦσαν νομάδες καὶ ἔφερον ἔνδυμα ὅμοιον μὲ τὸ σκυθικόν. Εἶχον ἰδικήν των γλῶσσαν καί, μόνοι αὐτοί, ἐξ ὅλων τῶν τότε γνωστῶν λαῶν, ἦσαν ἀνθρωποφάγοι.

Ὅταν ὁ Δαρεῖος ἀπεφάσισε τὴν εἰσβολὴν εἰς τὴν χώραν τῶν Σκυθῶν, οὗτοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντιπαραταχθῶσι μόνοι ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς πάντας τοὺς γείτονάς των. Οἱ βασιλεῖς τῶν χωρῶν τούτων συνελθόντες ἐβουλεύοντο, ἐνῷ ἐπροχώρει τὸ στράτευμα τοῦ ἐχθροῦ.

Εἰς τὴν διάσκεψιν ταύτην ἐκτὸς τῶν συνελθόντων βασιλέων τῶν Ταύρων, τῶν Ἀγαθύρσων, τῶν Νευρῶν, τῶν Μελαγχλαίνων, τῶν Γελενῶν, τῶν Βουδίνων καὶ τῶν Σαυρομματῶν παρέστη καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀνδροφάγων. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Σκυθῶν ἀνεκοίνωσαν εἰς τοὺς συνελθόντας ὅτι οἱ Πέρσαι, ἀφοῦ ὑπέταξαν πᾶσαν τὴν ἄλλην ἤπειρον, ἐγεφύρωσαν τὸν Ἴστρον ὅπως, καθυποτάξουν καὶ τὰ ὑπερβόρεια μέρη. Προσεκάλουν ὅθεν αὐτούς, ὅπως ἑνούμενοι μετάσχουν τοῦ πολέμου καὶ ἀντιταχθοῦν κατὰ τοῦ ἐπερχομένου πολεμίου, δηλοῦντες ὅτι ἄλλως ἢ θὰ ἐγκατέλειπον τὴν χώραν των, ἢ θὰ παρεδίδοντο διὰ συνθήκης, ὅτε θὰ ὑφίσταντο καὶ οὗτοι τὰ πάνδεινα. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀνδροφάγων μετ' ἄλλων τινῶν ἐκ τῶν συνελθόντων βασιλέων παρετήρησεν ὅτι τὸν κατὰ τῆς Σκυθίας πόλεμον προεκάλεσεν ἡ εἰσβολὴ τῶν Σκυθῶν εἰς περσικὸν ἔδαφος, ἐδήλωσε δὲ ὅτι μόνον καθ' ἣν περίπτωσιν ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἐξέτεινε τὰς ἐπιχειρήσεις του καὶ εἰς τὰς χώρας αὐτῶν δὲν θὰ ἔμενον καὶ οὗτοι ἀργοί. Οἱ Σκύθαι ἀπεφάσισαν τότε νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν χώραν παραλαβόντες τὰ ποίμνιά των καὶ συγχώνοντες κατὰ τὴν πορείαν των τὰ φρέατα καὶ τὰς κρήνας, καταστρέφοντες δὲ τὴν χλόην, ὅπως φέρωσιν εἰς δυσχέρειαν τὸν ἐχθρόν. Εἰσῆλθον οὕτως εἰς τὰς χώρας τῶν ἄλλων πλησιοχώρων ἐθνῶν. Οἱ Ἀνδροφάγοι ἀπηγόρευσαν τὴν εἴσοδον αὐτῶν εἰς τὸν τόπον των καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ὑποστηρίξουν τὴν ἀπαγόρευσιν καὶ διὰ τῶν ὅπλων· ἀλλ' οἱ Σκύθαι ὀπισθοχωροῦντες διαρκῶς, εἵλκυσαν τοὺς Πέρσας εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀνδροφάγων, οὗτοι δὲ θορυβηθέντες ἔφυγον πρὸς τὴν ἔρημον.

Ταῦτα μόνον εἶναι γνωστὰ περὶ τῆς φυλῆς ταύτης, ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου, παρ' οὗ πληροφορούμεθα ὅτι οἱ Ἀνδροφάγοι ὑπῆρχον ἀκόμη κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν Μηδικῶν πολέμων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἡροδότου* Μοῦσαι, βιβλίον Δ', 102, 106, 118 καὶ 125. ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἀνδροφάνης· ἀνδρικὸν ὄνομα, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους.

ἀνδροφθόρος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ προξενῶν φθορὰν εἰς τοὺς ἄνδρας, ὁ φονικός: «μοῖρα ἀνδροφθόρος» (*Πίνδ.* Ἀποσπ. 164).

ἀνδροφόνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἄνδρας φονεύων, ἀνθρωποκτόνος.

Ἀνδρόφορβος. Ἐφέσιός τις τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἀναγράφεται ἐπὶ εὑρεθέντος νομίσματος.

ἀνδρόφρων (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐπὶ γυναικὸς ἰδίως: ὁ ἔχων ἀνδρὸς φρόνημα, ὁ ἀνδρικῶς σκεπτόμενος, συμπεριφερόμενος.

Ἀνδρόχαρις ἀρχαῖον ἀνδρικὸν ὄνομα ἀπαντῶν ἐν ἐπιγραφαῖς.

ἀνδροχωρίστρα (ἡ)· χαρακτηριστικὸν ἀνδρὸς καὶ γυναικός: ὁ χωρίζων τὸν ἄνδρα ἀπὸ τῆς γυναικός του, ἄλλως **ἀνδρογυνοχωρίστρα** (βλ. λ.).

ἀνδρυάλη (ἡ) (Andryala) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κιχωροειδῶν*. Εἶναι θαμνώδη φυτὰ διετῆ ἢ πολυετῆ καὶ φέρουσι κίτρινα ἄνθη. Ἀπαντῶσιν ἐν τῇ ἀνατολικῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ ἡ *ἀνδρυάλη ἡ ὀδοντωτὴ* (Andryala dentata). Δ. Ν. Π.

Ἀνδρύτας· ἀρχαῖον ἀνδρικὸν ὄνομα ἀπαντῶν ἐν ἐπιγραφαῖς.

Ἀνδρὼ (ἡ)· μία τῶν Ἀμαζόνων.

Ἀνδρὼ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αἰγύπτου ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου.

ἀνδρώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ἀνδρὶ πρέπων, ἀνδρικός.

Ἄνδρων, —*ωνος*. —1) Ἀθηναῖος, πατὴρ τοῦ Ἀνδροτίωνος, εἷς τῶν τετρακοσίων (*Πλουτ.* 10 ῥητ. Ἀντιφ. 23, *Σουΐδας*).

— 2) Ἀθηναῖος υἱὸς τοῦ Ἀνδροτίωνος, σύγχρονος τοῦ Σωκράτους (*Πλάτ.* Πρωτ. 315 c. Γοργ. 487 c).

— 3) Ἀργεῖος Λιβύης περιηγητής.

— 4) Ἀρχηγὸς ὑπὸ τὸν Διονύσιον (*Πολυβ.* 5,2,4).

— 5) Καταναῖος αὐλητής. Ι. Χ. Δ.

— 6) Ἕλλην ἰατρός, γράψας περὶ φαρμάκων καὶ ζήσας πρὸ τοῦ Ταραντίνου Ἡρακλείδου (70 π. Χ.), ὅστις πραγματευόμενος περὶ φλεγμαινουσῶν κιονίδων (ἀμυγδαλῶν) μνημονεύει ἐν τοῖς πρὸς Ἀντιοχίδα βιβλίοις αὐτοῦ καὶ τοῦ τροχίσκου τοῦ Ἄνδρωνος («τῇ Ἀνδρωνείῳ δυνάμει» κατὰ *Γαλ.* XII. 984). Τὸν τροχίσκον τοῦτον ἀναφέρουσι καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι ἰατροὶ καὶ ὁ Γαληνός, ὅστις πλὴν τούτου ἀναγράφει καὶ ἄλλα φάρμακα αὐτοῦ (VI, 449, XII, 276, XI 87 κτλ.). Ὁ Ἄνδρων ἔγραψεν καὶ περὶ στεφάνων (*Ἀθήν.* XV, 680), ὑπό τινων δὲ (Schönemann) ταυτίζεται πρὸς τὸν ἰατρὸν Ἀνδρέαν (βλ. λ.). ΑΡ. Π. Κ.

—6) Ἐφέσιος συγγραφεὺς (*Δ. Λ.* 1,11, ἀρ. 6—1,1 ἀρ.7).

— 7) Τήιος γεωγράφος (*Ἀπ. Ρ.* 354.946. πρβλ. *Ἀῤῥ.* Ἰνδ. 18, 8).

— 8) Ἁλικαρνασσεύς, ἱστορικὸς συγγραφεύς, ἐκ τῶν ἀτθιδογράφων (βλ. λ.).

— 9) Ἀλεξανδρινὸς ἱστοριογράφος γράψας «χρονικὰ» (*Ἀθ.* 4,184 β).

— 10) Τὸ ὄνομα φέρεται συχνὰ ἐπὶ λαβῶν πηλίνων ἀμφορέων ἐκ Κνίδου καὶ Ῥόδου. ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀνδρών,—*ῶνος*· βλ. **ἀνδρωνῖτις**.

Ἀνδρῶν *πόλις*. Μία τῶν 13 ἐπισκοπῶν τῆς Αἰγύπτου Πρώτης, ὑπαγομένη εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀλεξανδρείας. Ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου ποταμοῦ, ἀπέχουσα τῆς Ἑρμουπόλεως 21 μίλ. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας ἐφρουρεῖτο ὑπὸ μιᾶς λεγεῶνος. Ἐκαλεῖτο καὶ ἄλλως «*Αἰλία Ἀνδρόπολις*», ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν μνημείων τηροῦν τὴν βραχυλογικὴν ὀνομασίαν *Ἀνδρῶν*. Τὸ σημερινὸν αὐτῆς ὄνομα εἶναι κοπτιστὶ μὲν *Ἀρβάτ*, ἀραβιστὶ δὲ *Χαρβατὰ* ἢ *Χαρβετά*, ὑπαγομένη εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Βεχέρας, ἥτις ἔχει ὡς πρωτεύουσαν τὴν Δαμανχούρ, τὴν ἀρχαίαν Ἑρμούπολιν. Ἔχει 4 χιλ. κατοίκων. Γνωστὸν εἶναι τὸ ὄνομα μόνον ἑνὸς ἐπισκόπου αὐτῆς, τοῦ *Ζωΐλου*, ὅστις παρέστη καὶ κατὰ τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνελθοῦσαν τῷ 362 μ. Χ. σύνοδον. Σ. Σ.

Ἀνδρῶνι *Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα· κάτ. 715. Εἶναι ἐκτισμένον παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Λάδωνος ἐπὶ ὀροπεδίου τοῦ ὄρους Φολόης. Ἀπὸ τῆς Δίβρης ἀπέχει 3 ὥρας ἔχει δὲ τηλεφωνεῖον καὶ μικρὸν δημ. σχολεῖον μὲ 60 μαθητάς. Παράγει ἐπὶ συνόλου καλλιεργουμένων 1000 περίπου στρεμμάτων ἄνω τῶν 150 ὀκ. δημητριακῶν ἐτησίως καὶ δὴ σῖτον καὶ κριθήν, ὀσπρίων περὶ τὰς 20.000 ὀκ. καὶ οἴνου περὶ τὰς 10.000, ἔχει δ' ἀνεπτυγμένην κτηνοτροφίαν, ἐκτρεφομένων 20.000 περίπου αἰγοπροβάτων. Δ.Ε.Μ.

Ἀνδρώνιος. —1) Πατρωνυμικὸν τοῦ *Ἄνδρων*. —2) Ἐπὶ παροιμίας τινὸς «Ἀνδρώνιος ὄνος», λεγομένης ἐπὶ τῶν φερόντων μεγάλα βάρη. ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀνδρωνῖτις (ἡ) καὶ ***ἀνδρὼν*** (ὁ)· τὸ διαμέρισμα τῆς ἀρχαίας οἰκίας, ἔνθα διέμενον συνήθως οἱ ἄνδρες, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *γυναικωνῖτιν*· ἦτο δὲ συνήθως τὸ μὲν κάτω ἀνδρωνῖτις, τὸ δὲ ἄνω, τὸ ὑπερῷον, γυναικωνῖτις: «οἰκίδιον ἔστι μοι διπλοῦν, ἴσα ἔχων τὰ ἄνω τοῖς κάτω, κατὰ τὴν γυναικωνῖτιν καὶ κατὰ τὴν ἀνδρωνῖτιν» (*Λυσ.* Ἐρατοσθ. Φόν. 9)· λέγεται καὶ ἀδοκίμως ***ἀνδρωνίτης*** (ὁ). Β. Φ.

ἀνδρωνύμιον (τὸ)· τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρός.

Ἀνδρωσία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλατίας ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἀναφερομένη (5.4.9.).

Ἀνδώματις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰνδικῆς, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ.

Ἀνὲ (Anet). Χωρίον τῆς Γαλλίας εἰς Eure-et-Loir, εὑρισκόμενον εἰς ἀπόστασιν 16 χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ Ντιὲ καὶ κατοικούμενον ὑπὸ 1430 ψυχῶν. Τὸ χωρίον τοῦτο κατέστη περιώνυμον, διότι πλησίον αὐτοῦ ὑπάρχουν τὰ λείψανα τοῦ πύργου, ὃν ἤγειρεν ὁ διάσημος Γάλλος ἀρχιτέκτων Φιλιμπὲρ Ντελόρμ, δαπάναις τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου Β', χάριν τῆς ἐρωμένης τούτου Ἀρτέμιδος ντὲ Πουατιέ, διακοσμηθέντα δὲ ὑπὸ τῶν Κουζόν, Ζερμαὶν καὶ Πιλόν. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ὅτε τὰ πάθη εἶχον ἐξαφθῆ εἰς τὸ κατακόρυφον, ἡ δὲ ὀργὴ τοῦ λαοῦ ἐστράφη, οὐχὶ μόνον κατὰ τῶν προσώπων, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῶν ἀκόμη τῶν κτιρίων, τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο ἀνάκτορον διηρπάγη ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος ὄχλου, ὅστις καὶ κατέστρεψε τὰ πλεῖστα τῶν ἐν αὐτῷ ἀριστουργημάτων γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς. Τὴν κεντρικὴν θύραν αὐτοῦ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις μετέφερεν εἰς Παρισίους καὶ ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν, εἶναι δὲ αὕτη ἓν ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἐποχῆς. Τὰ διασωζόμενα ἐρείπια τοῦ Πύργου τῆς Ἀρτέμιδος ντὲ Πουατιὲ παρέχουν γραφικωτάτην μελαγχολικὴν θέσιν, εἰκονίσθησαν δὲ πολλάκις ὑπὸ τῶν διασημοτέρων ζωγράφων Γάλλων καὶ ἀλλοδαπῶν. Θ. Β.

ἀνεβάζω καὶ *ἀνηβάζω*· δημοτ., *ἀόρ.* *ἀνέβασα* καὶ *ἀνήβασα*, παθ. μετοχ. *ἀνεβασμένος* καὶ *ἀνηβασμένος*· ἀναβιβάζω, ἀνάγω, φέρω, κομίζω ἄνω: «ἀνεβάζω τὰ ροῦχα 'ς τὴν ταράτσα», «ἀνέβασέ μου τὴ στάμνα», «εἶμαι ἀνεβασμένος 'ς τὰ κεραμίδια»· ‖ παροιμ. «μὴν τὸν ἀνεβάζῃς τὸν κακόσουρο παρὰ ὡς τσὶ νώμους σου, γιατὶ ἂν τὸν ἀνεβάσῃς ὡς τὴν κεφαλή σου, θὰ σὲ κατουρήσῃ», δὲν πρέπει τις νὰ τιμᾷ ὑπερβολικῶς ἄνθρωπον κακῆς σειρᾶς, εὐτελοῦς οἰκογενείας, διότι ἄλλως εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ περιυβρισθῇ ὑπ' αὐτοῦ· ‖ «ἀνεβάζω τὴ σκάλα,—τὸν ἀνήφορο κ.τ.τ.», ἀναβαίνω διὰ τῆς κλίμακος, ἀνέρχομαι τὴν ἀνωφέρειαν· ‖ «ἀνεβάζω τὴν τιμὴ τοῦ χαρτιοῦ» ἢ «ἀνεβάζω τὸ χαρτί,—τὰ ραπτικά,—τὰ μεταφορικὰ κ.τ.τ.», ἀνατιμῶ, ὑψώνω

Digitized by Google

τὴν τιμήν· || ναυτ. «ἀνεβάζω στὸν τόπο», μετεωρίζω ἐπιστήλιον. Ἀντιθ. *κατεβάζω*. Β. Φ.

ἀνεβαίνω· βλ. ἀναβαίνω.

ἀνεβασιά (ἡ)· ἰδιωματ., ἀδυναμία τοῦ στομάχου, δυσπεψία· || δύσπνοια.

ἀνέβασμα (τό)· τὸ ἀφηρημ. τοῦ *ἀνεβάζω*, ἀνάβασις.

ἀνέβαστος, —η, —ο· ἰδιωματ. ὁ μὴ ἀνεβασμένος, ἐπὶ τοῦ ἄρτου: «τὸ ψωμὶ εἶναι ἀκόμη ἀνέβαστο», δὲν ἀνέβη, δὲν ἐσηκώθη, δὲν ὑπέστη τὴν ζύμωσιν. Β. Φ.

ἀνεβατίζω ἰδιωματ., κάμνω τὴν ζύμην νὰ ἀνεβῇ, νὰ φουσκώσῃ· || ζυμώνω· παρασκευάζω ζύμην μὲ μαγιὰ καὶ μὲ ζεστὸ νερό, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ζύμωμα μὲ ψυχρὸ νερὸ καὶ χωρὶς μαγιὰ (ἄζυμο ψωμί): «θὰ σηκωθῶ δυὸ ὧρες νύχτα νὰ ἀνεβατίσω». —Ω.

ἀνεβατός, —ή, —ό· «ἀνεβατὸ ψωμί», ἄρτος ἔνζυμος, «ἀνεβατὴ κουλλούρα». Ἀντίθ. *λειψός*. Β. Φ.

ἀνέβγαλτος, —η, —ο· ἄβγαλτος, αὐτὸς ποῦ δὲν εἶναι βγαλμένος 'ς τὸν κόσμο, ποῦ δὲν ξεύρει τὸν κόσμο, ἄπειρος τῶν τοῦ κόσμου, ἀφελής, ἁπλοϊκός. Β. Φ.

ἀνεβοκατεβαίνω καὶ *ἀνηβοκατεβαίνω*· ἀνεβαίνω καὶ κατεβαίνω ἐπανειλημμένως: «ἀνεβοκατεβαίνω τὶς σκάλες ὅλη τὴν ἡμέρα». Β. Φ.

ἀνεβοκατέβασμα (τὸ) καὶ *ἀνηβοκατήβασμα*· τὸ ἀφηρημ. τοῦ *ἀνεβοκατεβαίνω*. Β. Φ.

ἀνε(β)ολιάζω καὶ *ἀνη(β)ολιάζω*· ἰδιωματ., ἀναβαίνω, παίρνω τὸν ἀνήφορο, ἀνηφορίζω. Β. Φ.

ἀνε(β)όλιασμα καὶ *ἀνη(β)όλιασμα* (τό)· ἰδιωματ., δρόμος ἀνωφερής, ἀνήφορος, ἀνηφόρισμα. Β. Φ.

ἀνεβολιὸς (ὁ)· ἰδιωμ. (Αἰτωλ.), ὁ ἀρουραῖος μῦς: «τὸν ἔσκαψε ἀνεβολιὸς τὸν κῆπο». Δ. Λ.

ἀνέγγιχτος, —η, —ο· καὶ *ἄγγιχτος*· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναται τις νὰ ἐγγίσῃ, εὔθικτος· || ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν ἤγγισέ τις, δὲν ἔθιξε, ἀκέραιος· || νέος, καινουργής. Β. Φ.

ἀνέγγυος· ὁ ἄνευ ἐγγυήσεως, ὁ μὴ παρέχων ἐγγύησιν ἢ καὶ ὁ μὴ ἠγγυημένος, ὁ ἀβέβαιος· λέγεται καὶ ἐπὶ γυναικὸς ἀγάμου καὶ ἐπὶ νόθου τέκνου.

—*[Ἀρχ. Ἑλλ. Δίκ.]*· βλ. **ἐγγυητή**.

ἀνεγείρω· ἐγείρω, σηκώνω ἀπὸ τὸν ὕπνον, ἀπὸ τὴν κλίνην· || ἱδρύω, κτίζω, οἰκοδομῶ: «ἀνεγείρω οἰκίαν, —ναόν, —διδακτήριον, —στήλην κ. τ. τ.» συνηθέστατα εἰς κτιτορικὰς ἐπιγραφάς: «ἀνηγέρθη ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος οὗτος ναὸς διὰ συνδρομῆς κτλ.», «ἀνηγέρθη δαπάναις τοῦ ...», «ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ...». Β. Φ.

ἀνέγερσις (ἡ)· ἡ ἔγερσις ἐκ τοῦ ὕπνου, ἐκ τῆς κλίνης, τὸ ξύπνημα· || ἡ ἵδρυσις, ἡ οἰκοδόμησις: «ἡ ἀνέγερσις τοῦ ναοῦ, —τῆς οἰκίας» κ.τ.τ.». Β. Φ

— «**Ἀνέγερσις**». Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν Ἀθήναις. Ἔτος Α'—Β' (1861—1862).

ἀνεγερτικός, —ή, —ό· ὁ κατάλληλος νὰ ἀνεγείρῃ, ὁ ἀνεγείρων.

ἀνέγερτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ ἐγερθείς, ἢ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐγερθῇ.

Ἀνεγκάντα (Anegada). Ἀγγλικὴ νῆσος τοῦ συμπλέγματος τῶν Ἀντιλλῶν, κειμένη βορειοανατολικῶς τῶν νήσων Παρθένων. Ἔχει ἐπιφάνειαν 35 τετρ. χλμ. καὶ 200 κατοίκους.

ἀνεγκέφαλα *[Τερατογ.]*· βλ. ἀνεγκέφαλος.

ἀνεγκεφαλία *[Τερατογ.]*. Τερατογενὴς διάπλασις, καθ' ἣν δὲν ὑφίσταται οὔτε ἐγκέφαλος οὔτε ἴχνη κἂν ἐγκεφάλου. Ἡ περὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἐπίσχεσις, ἡ πλήξασα τὴν ἀνωτέραν αὔλακα τοῦ ἐμβρύου, δὲν εἶναι μεμονωμένη, διότι ἡ ἀνεγκεφαλία συμπίπτει γενικῶς πρὸς ἄλλας ἀνωμαλίας ἑδραζομένας ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ τῶν ἄκρων. Ἡ περὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἐπίσχεσις ἐπεκτείνεται καὶ καθ' ἅπαν τὸ μῆκος τοῦ σπονδυλικοῦ σωλῆνος, ὅστις εἶναι ἠνεῳγμένος καὶ μεταμεμορφωμένος εἰς πλατεῖαν αὔλακα ἄνευ βάθους, ἐλλείποντος παντελῶς τοῦ νωτιαίου μυελοῦ.

Ἡ ἀνεγκεφαλία ἀπαντῶσα συχνότερον εἰς ἔμβρυα τοῦ γυναικείου φύλου, παράγεται ὅταν πάντα τὰ ἐγκεφαλικὰ κυστίδια συντελεσθῶσι καὶ ἀπομονωθῶσιν ἀπὸ τοῦ συστήματος τῶν αἰσθήσεων (Dareste). Τὰ νεῦρα ἀπολήγουσιν εἰς τὴν μεμβρᾶναν τὴν ἐπενδύουσαν τὴν βάσιν τοῦ κρανίου, καὶ ἐμφανίζουσι πολλάκις ἀνωμαλίας ὧν ἡ πρὸς τὴν ἀνεγκεφαλίαν σχέσις δὲν εἶναι καλῶς ἐγνωσμένη. Κατὰ τοὺς ἀσχολουμένους πρὸς τὴν τερατολογίαν, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τερατομορφίας ταύτης ὑπάρχει ὄντως πάθησίς τις ἐπιφέρουσα συσσώρευσιν ὀρώδους ὑγροῦ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ δὲ παρουσία τοῦ ὑγροῦ διενεργεῖ τὴν καταστροφὴν τῆς νευρικῆς οὐσίας. Κατ' ἄλλους ἡ ἀνεγκεφαλία εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπισχέσεως περὶ τὴν ἀνάπτυξιν κατὰ τὴν ἐμβρυογονικὴν διαμόρφωσιν, ἡ δὲ ἐπίσχεσις αὕτη εἶναι ὡσαύτως ἀποτέλεσμα πιέσεως ἐξωτερικῆς ἀσκουμένης ὑπὸ τοῦ ἀμνίου. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

— *[Ζωολ.]* *Ἡ ἀνεγκεφαλία* εἰς τὰ ζῷα χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς ὁλικῆς καὶ μερικῆς ἐλλείψεως τῶν νευρικῶν κέντρων καὶ τῆς ἐγκεφαλικῆς καὶ ραχιαίας κοιλότητος. Τὰ ἀνεγκέφαλα ζῷα παρουσιάζουσι χαρακτηριστικωτάτην μορφήν. Ἐνῷ δηλ. τὸ πρόσωπον ἔχει ὑπερβολικὴν ἀνάπτυξιν, ἡ κρανιακὴ κοιλότης παρουσιάζει ἐλαττωματικὴν διάπλασιν καὶ δὲν φέρει κρανιακὸν θόλον, ἀλλὰ μόνον ὑποτυπώδη κρανιακὴν βάσιν. Τὴν ἐγκεφαλικὴν ταύτην ἀνωμαλίαν παρουσιάζουσι κυρίως ζῷά τινα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκέρκων* καὶ ἰδίως οἱ *βάτραχοι* ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐγένοντο καὶ αἱ πρῶται παρατηρήσεις σχετικῶς πρὸς τὴν ἀνεγκεφαλίαν. Τὰ ἀνεγκέφαλα ζῷα γεννῶνται συνήθως πρὸ τῆς ὡρισμένης ἐποχῆς των, δίδουσι σημεῖα τινὰ ζωῆς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποθνήσκουσι μικρὸν μετὰ τὴν γέννησίν των. Δ. Ν. Π.

ἀνεγκέφαλος (ὁ, ἡ),—ον (τὸ)· ὁ ἄνευ ἐγκεφάλου (βλ. ἀνεγκεφαλία).

ἀνέγκλητος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ μὴ ἐγκαλούμενος, ὁ μὴ κατηγορούμενος, ἄμεμπτος, ἀθῷος.—Ἐπίρρ. *ἀνεγκλήτως*. Β. Φ.

Ἀνέγκλητος. Ἐπίσκοπος Ρώμης (βλ. Ἀνάκλητος).

ἀνεγκλιμάτιστος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ ἐγκλιματισθείς, ὁ μὴ ἐξοικειωθεὶς μὲ τὸ κλῖμα τόπου τινός Β. Φ.

ἀνεγκωμίαστος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ ἐγκωμιασθείς, ἐκεῖνος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἐλέχθη ἐγκώμιον, ἔπαινος.—Ἐπίρρ. *ἀνεγκωμιάστως*.

ἀνέγνοιαστος, —η, —ο· δημοτ. καὶ *ἄννοιαστος*· αὐτὸς ποῦ δὲν ἔχει *ἔννοιες*, φροντίδας, ἀμέριμνος, ἄφροντις, ἄλλως *ξέγνοιαστος*. Β. Φ.

ἀνεγνωμιὰ (ἡ)· ἰδιωματ., τὸ νὰ εἶναι τις ἀνέγνωμος, ἀνοησία, μωρία, ἀσυνεσία, ἀκρισία: «ἀπὸ τὴν ἀνεγνωμιά του τὰ παθαίνει». Β. Φ

ἀνέγνωμος, —η, —ο· ἀνόητος, μωρός, ἀσύνετος, ἄκριτος (ἀπὸ τοῦ ἀρχ. *ἄγνωμος—ἀνάγνωμος—ἀνέγνωμος*). Β. Φ.

ἀνε(γ)ορὰ (ἡ)· ὑπενθύμησις, ὑπόμνησις· πβλ. *ἀναγοριά*.

ἀνε(γ)ορεύω· ἰδιωματ., ἀπὸ τοῦ *ἀναγορεύω*· ὑπενθυμίζω, ὑπομιμνήσκω, ἀναφέρω· || ὑπενθυμίζω ὑπηρεσίαν τὴν ὁποίαν προσέφερα, ἐπαναλαμβάνω αὐτὴν φορτικῶς, ἄλλως *ἀποχτυπῶ*· πβλ. *ἀναγορεύω*.

ἀνέγχελον (Anenchelum Blv.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἰχθύων *σκομβριμόρφων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *τριχιουριδῶν* (βλ. λεπιδόπους). Θ. Σ.

ἀνεγωνιάζω καὶ **ἀναγωνιάζω**· ἰδιωματ., ἀροτριῶ, αὐλακίζω τὸν ἀγρὸν διαγωνίως, σταυρωτά.

ἀνεδένω καὶ **ἀναδένω**· ἰδιωματ., ὑποβάλλω ἐρίφιον ἢ ἀρνίον γαλαθηνὸν εἰς ἄλλην μητέρα καὶ ἀναγκάζω νὰ θηλάζῃ αὐτήν: «τῆς ἀνέδεσαν ἄλλο ρίφι», δηλ. ἀντὶ τοῦ ἰδικοῦ της τὸ ὁποῖον ἀπέθανεν (βλ. *Λεξ. Ἀρχ.* 5, 276). Β. Φ.

ἀνεδεσάρι ἢ **ἀνεδεσάρικο** (τό)· ἰδιωματ. (Κρητ.), τὸ ὀρφανὸν ἐρίφιον ἢ ἀρνίον τὸ ὁποῖον θηλάζει καὶ παρακολουθεῖ ἄλλην μητέρα (βλ. *Λεξ. Ἀρχ.* 5,276). Β. Φ.

ἀνεδεσαριὰ (ἡ), ἀντὶ **ἀναδεσαριά**· τὸ θῆλυ πρόβατον ἢ ἡ αἴξ, ἡ ὁποία θηλάζεται ὑπὸ νεογνοῦ ἄλλης μητρός, τρόπον τινὰ ἡ θετὴ μήτηρ (βλ. *Λεξ. Ἀρχ.* 5,276). Β. Φ.

ἀνέδην· ἐπίρρ. (ἀπὸ τοῦ *ἀνίημι*)· ἐλευθέρως, ἀπεριορίστως, ἀσυγκρατήτως: «περιφέρεται—,ὁμιλεῖ ἀνέδην». Β. Φ.

ἀνέδροσος, —η, —ο· ἰδιωμ., ὁ μὴ ἔχων δροσιάν· || μεταφ. ἄχαρις ἄνθρωπος, ὁ στερούμενος ἀνθρωπιᾶς. «Εἶναι ἀνέδροσος αὐτός». Δ. Λ.

Ἀνέζα. Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῷ νομῷ Ἄρτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 259. Εἰς τὴν κοινότητα Ἀνέζης ἀριθμοῦσαν 711 κατοίκους ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Μύτικας* καὶ *Ψαθοτόπι* (τέως *Ἀλῆ-Μπέη*). Δ. Ε. Μ.

Ἀνεζὲ (Anezès)· φυλὴ ἀραβική, εἰς ἣν ἀνῆκεν ὁ ποιητὴς Ἀμπούλ-Ἀτάχιυα Ἰσμαὴλ μπὲν Καζήμ, γεννηθεὶς τῷ 748 ἐν Χεζάζῃ. Α. Δ.

ἀνέθιστος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ ἐθισθείς, ἀσυνήθιστος.

ἀνειδοποίητος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ εἰδοποιηθείς, ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἔκαμαν γνωστὸν κάτι: «τὸν ἄφησαν ἀνειδοποίητον». Β. Φ.

ἄνειδος (ἐκ τοῦ *ἀ* στερ. καὶ *εἶδος*) *[Τερατομ.]*. Ἡ τερατομορφία τῶν *ἀνείδων* (anidiens) ἀποτελεῖ μοναδικὴν οἰκογένειαν ἀναγομένην εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐνωτικῶν ὀμφαλοσίτων τεράτων. Τὸ σχῆμα τῶν τεράτων τούτων εἶναι ἐντελῶς ἀνώμαλον, μὴ ὂν ἐν τούτοις καὶ ἀκαθόριστον. Δὲν εἶναι μόνον ἀσυμμετρικόν, ἀλλ' ᾠοειδές, ἀπιοειδές, σφαιρικὸν καὶ παραβαλλόμενον μᾶλλον πρὸς ζῷον ἀκτινωτὸν ἀσπόνδυλον ἢ πρὸς ὂν δυαδικόν. Ὅθεν ὁ κανονικὸς τύπος τοῦ σχήματος τούτου εἶναι ἠλλοιωμένος εἰς τὴν τερατομορφίαν ταύτην, ἔχει πραγματικῶς ἐξαφανισθῆ· ματαίως δὲ θὰ ἐγίνετο προσπάθεια καθορισμοῦ, διὰ τοῦ σχήματος ἀνείδους τέρατος, τοῦ εἴδους ἢ τῆς ζῳολογικῆς οἰκογενείας ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγεννήθη τοῦτο. Τὸ λίαν ἀξιοπαρατήρητον τοῦτο χαρακτηριστικὸν ὑπομιμνήσκει τὸν ἀποδεκτὸν γενόμενον ὁρισμὸν (ἄνειδος) διὰ τὴν τερατολογικὴν ταύτην ὁμάδα, καθ' ἣν ὁλόκληρον τὸ ὂν ἀποτελεῖται ὑπὸ βαρυτάτων παραμορφώσεων, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἐντελῶς ἄμορφον. Ὁ ἄνειδος φέρει εἴς τι σημεῖον οἱονδήποτε τὴν ἔμφυσιν τοῦ ὀμφαλίου χώρου· ἀνακαλύπτονται δ' ἐνίοτε παρ' αὐτῷ καὶ ἴχνη τινὰ σκελετοῦ ἐγκεκλεισμένα ἐντὸς μάζης συνδετικοῦ ἱστοῦ πλημμελοῦς ἀγγειώσεως. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

ἀνεικόνιστος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ εἰκονιζόμενος, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀπεικονισθῇ.

ἀνειλικρίνεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνειλικρινής, ἔλλειψις εἰλικρινείας, δολιότης, ὑπουλότης. Β. Φ.

ἀνειλικρινής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ μὴ εἰλικρινής, δόλιος, ὕπουλος.—Ἐπίρρ. *ἀνειλικρινῶς*. Β. Φ.

ἀνειλῶ *(—έω)*· ξετυλίγω, ἀνοίγω, ἁπλώνω.

ἀνειμένως· ἐπίρρ. (ἐκ τῆς μετοχ. *ἀνειμένος* τοῦ *ἀνίεμαι*, ὁπόθεν καὶ *ἀνέδην*)· ἐλευθέρως, ἀπεριορίστως, ἀσυγκρατήτως. Β. Φ.

ἀνειμία (Aneimia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πτερίδων*. Εἶναι φυτὰ διαφόρου μεγέθους, μὲ νηματοειδεῖς κλάδους. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη, πάντα ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν μερῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἰδίως τῆς Βραζιλίας. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοφ.]* Ἡ *ἀνειμία* ἀνευρέθη εἰς τὸ κάτω κρητιδικὸν σύστημα τῆς Βιργινίας. Ἔχει σποράγγεια ἀπτοειδῆ ἐπικαθήμενα ἢ βραχύμισχα, μίσχον φύλλων μετὰ μιᾶς ἰνοαγγειακῆς δέσμης, τὰ ἄγονα μέρη εἶναι σταχυοειδῆ καὶ φέρουσιν ἐπὶ τοῦ κάτω μέρους ἀνὰ δύο σειρὰς γυμνῶν σποραγγείων μετὰ πιλισκοειδοῦς δακτυλίου. Θ. Σ.

ἀνειμίτης (Anemites Daws) *[Παλαιοφ.]*. Γένος *κυκαδοπτερίδων* ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν *ἀρχαιοπτερίδων* (βλ. ἀδιαντίτης). Θ. Σ.

ἀνείμων (ὁ, ἡ)· ἄνευ ἐνδυμάτων, γυμνός.

ἀνείσακτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ εἰσηγμένος ἔξωθεν· || ἀρχ., ὁ μὴ εἰσαχθεὶς εἰς τὰ μυστήρια, ἀμύητος. Β. Φ.

ἀνείσοδος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ ἔχων εἴσοδον, ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον δὲν δύναταί τις νὰ εἰσέλθῃ: «ἀνείσοδος αὐλή». Β. Φ.

ἀνείσπρακτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ εἰσπραχθείς, ὁ μὴ θησαυρισθείς: «φόροι ἀνείσπρακτοι». Β. Φ.

ἀνείσφορος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ εἰσφέρων, ὁ μὴ παρέχων εἰς τὸ δημόσιον εἰσφοράς, φόρους ἐκτάκτους. Β. Φ.

ἀνέκαθεν· ἐπίρρ. χρον., ἐξ ἀρχῆς, ἀπὸ καταβολῆς, ἀφ' ὅτου ἤρχισέ τι νὰ ὑπάρχῃ: «ἀνέκαθεν δὲν ἐπλήρωναν φόρους». Β. Φ.

ἀνεκαπνιὰ (ἡ)· ἰδιωματ., ἡ ὀπὴ τῆς στέγης διὰ τῆς ὁποίας ἐξέρχεται ὁ καπνός, ἄλλως *ἀναφορέος*, *ἀναφάντης*. Β. Φ.

ἀνεκαρώνω· ἰδιωματ. καίω, φρύγω: «ἡ φωτιὰ νὰ σὲ κάψῃ καὶ νὰ σὲ ἀνεκαρώσῃ». Β. Φ.

ἀνεκβίαστος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναταί τις νὰ ἐκβιάσῃ, νὰ τὸν ἐξαναγκάσῃ νὰ πράξῃ τι.—Ἐπίρρ. *ἀνεκβιάστως*. Β. Φ.

ἀνέκδαρτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ ἐκδερόμενος, κοιν. *ἄγδαρτος*.

ἀνεκδήμητος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ μὴ ἁρμόδιος, ὁ ἀκατάλληλος πρὸς ἀποδημίαν: «τὴν μετὰ καλάνδας ἡμέραν καὶ νόνας καὶ εἰδοὺς ἀνέξοδον καὶ ἀνεκδήμητον τίθενται» (*Πλούτ.* 2.269. D).

Digitized by Google

ἀνεκδιήγητος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναται τις νὰ διηγηθῇ, ἀπερίγραπτος. Β. Φ.

ἀνεκδίκητος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν ἐξεδικήθη ἢ δὲν δύναται τις νὰ ἐκδικηθῇ, νὰ τιμωρήσῃ, ἀτιμώρητος. Β. Φ.

ἀνεκδοτικός, —*ή,*—*όν*· ὁ κατὰ τρόπον ἀνεκδότου: «ἀνεκδοτικὰ διηγήματα».—Ἐπίρρ. *ἀνεκδοτικῶς*.

ἀνεκδοτολογία· ὁ περὶ τὰ ἀνέκδοτα εἰδικὸς λόγος· || ἡ ἐπὶ ἀνεκδότων στηριγμένη γνώμη.

ἀνέκδοτος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· περὶ κόρης, ἡ μὴ ἐκδοθεῖσα, ἡ μὴ ὑπανδρευθεῖσα· || ὁ μὴ ἐκδοθείς, ὁ μὴ δημοσιευθεὶς διὰ τοῦ τύπου: «βιβλίον ἀνέκδοτον», «ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι ἀνέκδοτοι»· || τὸ οὐδ. *ἀνέκδοτον* ὡς οὐσιαστ., μικρὰ χαρίεσσα ἱστορία ἢ ἐπεισόδιον παραδιδόμενον προφορικῶς: «τὰ ἀνέκδοτα τοῦ Κολοκοτρώνη». Β. Φ.

Ἀνεκὲν ντ' Ἐγκάς· βλ. Χάντγιε *φὰν ντὲρ Ἄϋκκεν*.

ἀνεκεφαλίζω· ἰδιωματ., ἀντὶ *ἀνακεφαλίζω*· ἀνεγωνιάζω.

ἀνεκζήτητος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐκζητηθείς, ἢ ὁ μὴ ἐκζητούμενος, ἀζήτητος.

ἀνέκθλιπτος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐκθλιβείς, ὁ μὴ διὰ τῆς πιέσεως ἐκχυμωθείς: «ἀνέκθλιπτοι σταφυλαί, — ἐλαῖαι».

ἀνεκκαθάριστος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐκκαθαρισθείς: «κέρδη ἀνεκκαθάριστα» μὴ ἀπηλλαγμένα βαρῶν καὶ ἄλλων ἐξόδων. Β. Φ

ἀνεκκλησίαστος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό), κοιν. *ἀκλησίαστος*· ὁ μὴ προσελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἵνα λειτουργηθῇ. Β Φ.

ἀνέκκλητος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκκληθῇ εἰς ἀνώτερον δικαστήριον, ὁ μὴ δεκτικὸς ἐφέσεως. —Ἐπίρρ. *ἀνεκκλήτως*.

— **ἀνέκκλητοι** *ἀποφάσεις* [*Ποιν. Δικον.*]· βλ. ἔφεσις.

ἀνέκκριτος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐκκρινόμενος.

ἀνεκλάλητος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ἀνεκδιήγητος, ἀνέκφραστος.

ἀνεκμετάλλευτος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου δὲν ἔγινε ἐκμετάλλευσις.

ἀνεκπλήρωτος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐκπληρωθείς: «πόθοι ἀνεκπλήρωτοι». — Ἐπίρρ. *ἀνεκπληρώτως*.

ἀνεκποίητος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐκποιηθείς, ὁ μὴ δημευθείς. Β Φ.

ἀνεκρηκτικός, — *ή,* — *όν*· ὁ μὴ ἐκρηκτικός, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκραγῇ: «πυρῖτις ἀνεκρηκτική»· (λέξις νέα κακόζηλος). Β. Φ.

ἀνεκρίζωτος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐκριζωθείς, ἢ ὁ μὴ ἐκριζούμενος.

ἀνέκτατος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐκτεινόμενος, ὁ μὴ λαμβάνων ἔκτασιν, *ἀνέλατος*· ἀντίθ. *ἐκτατός*.

ἀνεκτέλεστος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐκτελεσθείς, ἢ ὁ μὴ ἐκτελούμενος: «ἀνεκτέλεστον ἔργον,— πρόγραμμα,—παραγγελία». Β. Φ

ἀνέκτης (ὁ)· πᾶν τὸ ἐμποδίζον τι νὰ ὑπηνεύῃ, ἐνεργοῦν δὲ δι' ἕλξεως ἐκ τῶν ἄνω καὶ οὐχὶ δι' ὑποστηρίξεως.

— [*Ναυτ.*] Ὁ *ἀνέκτης* (κοιν. *τὰ κουδέλλια* ἢ καὶ τὰ *γουρδέλλια* παρεφθαρμένως) εἶναι: 1) σχοινίον διὰ τοῦ ἑνὸς ἄκρου προσδεδεμένον εἰς τὸ στηλόκρανον τῆς στήλης τοῦ ἐπιδρόμου, τοῦ ἑτέρου ἀπολήγοντος εἰς μέγαν κρίκον σιδηροῦν, ἢ καὶ ἀνθεκτικὸν ξύλινον, δι' οὗ διείρονται οἱ ὁλκοὶ τῆς μεγίστης, ἵνα συγκρατῶνται ὑψηλὰ καὶ μὴ πλησιάζωσι τὸ κατάστρωμα δυσχεραίνοντες τοὺς χειρισμοὺς (γαλλ. les manchettes des bras, ἀγγλ. tricing line) ἐπίσης καὶ οἱ κρατοῦντες ὀρθοὺς τοὺς ὀθονίνους ἀνεμοδόχους ἀνάδεσμοι. 2) Σύστημα ἀναδέσμων ἐκ σχοινίου, δι' ὗ συγκρατεῖται εἰς πρέπουσαν θέσιν τὸ ραχιαῖον λῶμα τῶν σκηνῶν, πρὸς ἐξαφάνισιν τῆς πλαδαρότητος, ἣν λόγῳ τοῦ βάρους της παρουσιάζει ἡ ἐξ ὀθόνης ἐπιφάνεια αὐτῶν. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀνεκτικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἱκανὸς νὰ ἀνέχεται, νὰ ὑπομένῃ, ὑπομονητικός. — Ἐπίρρ. *ἀνεκτικῶς*. Β. Φ.

ἀνεκτικότης (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ ἀνεκτικοῦ, ὑπομονητικότης (βλ. καὶ ἀνοχή).

ἀνεκτίμητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐκτιμηθείς, ἢ ὁ μὴ ἐκτιμώμενος, ἄτιμητος, ὁ ἀπροσδιορίστου τιμῆς, πολυτίμητος: «ἀνεκτίμητος φίλος».— Ἐπίρρ. *ἀνεκτιμήτως*. Β. Φ.

Ἄνεκτος *μάρτυς*. Ἐμαρτύρησεν ἐν Καππαδοκίᾳ, κατὰ τὸν διοκλητιάνειον διωγμὸν (298). Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 27ην Ἰουνίου.

ἀνεκτός, —*ή,* —*όν*· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δύναταί τις νὰ ἀνεχθῇ, ὁ ἄξιος ἀνοχῆς, ὑποφερτός. — Ἐπίρρ. *ἀνεκτῶς*. Β. Φ.

ἀνέκφραστος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναταί τις νὰ ἐκφράσῃ, ἀνεκλάλητος, ἀνεκδιήγητος.— Ἐπίρρ. *ἀνεκφράστως*. Β. Φ.

ἀνεκφώνητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐκφωνηθείς, ἢ ὁ μὴ ἐκφωνούμενος· || ἐπὶ δίκης, ὁ μὴ προσκληθεὶς ὀνομαστί. Β. Φ.

Ἀνὲλ (Anel), *Δομένικος*. Γάλλος ἰατρὸς γεννηθεὶς ἐν Τουλούζῃ τῷ 1679 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1730 (;). Ἐν ἀρχῇ ὑπῆρξε στρατιωτικὸς ἰατρὸς τῶν στρατευμάτων Λουδοβίκου ΙΔ', εἶτα τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Καρόλου τοῦ ΣΤ' καὶ τέλος διαφόρων ἄλλων ἡγεμόνων, ἐν οἷς καὶ τῶν τῆς Σαβοΐας. Ἐγένετο ἰδίᾳ γνωστὸς διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκτελεσθεῖσαν καὶ ὑποδειχθεῖσαν μέθοδον πρὸς θεραπείαν τοῦ *δακρυϊκοῦ συριγγίου*. Ἡ ἐπὶ τούτῳ δημοσιευθεῖσα πραγματεία αὐτοῦ φέρει τὸν τίτλον: Nouvelle méthode de guerir les fistules lacrimales, ou Recueil de différentes pièces pour et contre et en faveur de la même méthode nouvellement inventée par *Dom. Anel,* doct. en chirurgie κτλ. (Τουρῖνον 1713). Κατὰ τῆς μεθόδου ἀντεπεξῆλθεν ὁ *Fr. Signorotti* δι' ἐκθέσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν ἰατρικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων, ἥτις ὅμως ἐδικαίωσε τὸν Anel. Εἰδικὴ σύριγξ πρὸς ἔνεσιν ἐν τῷ δακρυϊκῷ σωληναρίῳ ὑπὸ τούτου ὑποδειχθεῖσα καὶ ἐν χρήσει μέχρι τῆς σήμερον, φέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ (Σύριγξ Anel). Οὗ τος πρῶτος ὑπέδειξε (1710), καὶ τὴν διὰ περιδέσεως ἄνωθεν τοῦ σάκκου καὶ ἄνευ διανοίξεως τούτου θεραπείαν τῶν ἀνευρυσμάτων, ἥτις φέρεται ὅμως ὡς *μέθοδος Hunter*. Ὁ Anel ἔγραψε καὶ ἄλλα τινὰ συγγράμματα ἐν οἷς περὶ ποδάγρας, περὶ ἐκμυζήσεως τῶν πληγῶν κτλ. Λίαν περίεργος εἶναι ἀνακοίνωσις αὐτοῦ περὶ τεραστίου ὄγκου τῆς κοιλίας, περιέχοντος πλέον τῶν ἑπτὰ χιλιάδων ἀλλοτρίων σωμάτων. ΑΡ. Π. Κ.

ἀνέλαστα (τὰ) (Anelasta) [*Ζωολ.*].—1) Ἔντομα *κολεόπτερα* πενταμεροῦς συμμετρίας, ἰθαγενῆ τῆς Β. Ἀμερικῆς. —2) Μαλακόστρακα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑλικοπόδων*. Δ Ν. Π.

ἀνέλατος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐλατός, ὁ μὴ διὰ τῆς σφυρηλατήσεως ἐκτατός. Β. Φ.

ἀνελάττωτος (ὁ, ἡ), —*όν* (τό)· ὁ μὴ ἐλαττωθείς, ἢ ὁ μὴ ἐλαττούμενος, ἀμείωτος· Β. Φ.

ἀνέλεγκτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐλεγχθῇ, νὰ ἐξελεγχθῇ· || ὁ μὴ ἐξελεγχθείς.— Ἐπίρρ. *ἀνελέγκτως*. Β Φ

ἀνελεημοσύνη (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνελεήμων, σκληρότης, ἀσπλαχνία, ἔλλειψις ἐλεημοσύνης. Β. Φ.

ἀνελεήμων (ὁ), —*ονος*· ὁ μὴ ἐλεήμων, σκληρός, ἄσπλαχνος.—Ἐπίρρ. *ἀνελεημόνως*. Β. Φ.

ἀνελέητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐλεηθείς, ἢ ὁ μὴ ἐλεούμενος.—Ἐπίρρ. *ἀνελεήτως*. Β. Φ.

ἀνελευθερία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνελεύθερος, εὐτέλεια, μικροπρέπεια, φρόνημα δουλικόν, ἀνδραποδῶδες· || ὑπερβολικὴ φιλαργυρία, κοιν. *τσιγκουνιά*· ἀντίθ. *ἐλευθεριότης*. Β. Φ.

ἀνελευθεριότης (ἡ)· ἔλλειψις ἐλευθεριότητος, *ἀνελευθερία*.

ἀνελεύθερος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐλεύθερος, δουλικός, εὐτελής, μικροπρεπής, συνεκφέρεται μετὰ τοῦ *ἀγενὴς* καὶ *δουλοπρεπής*· || ὁ πέραν τοῦ δέοντος φιλάργυρος, κοιν. *τσιγκούνης*· || ἀγροῖκος, ἄξεστος. —Ἐπίρρ. *ἀνελευθέρως*. Β. Φ.

ἀνέλευσις (ἡ)· ἐκ τοῦ ἀνέρχομαι· ἄνοδος, ἡ ἀνάληψις: «μετὰ τὴν ἀνέλευσιν τοῦ Χριστοῦ εἰς οὐρανὸν» (*Ἰουστῖν. Μχρτ.* Ἀπολ. 1.38)· || ἄνοδος (εἰς τὸν θρόνον), ἡ ἀναγόρευσις. Α. Δ.

ἀνεληρίζω· ἰδιωματ., ἀντὶ *ἀναληρίζω* ὡς ἀπὸ τοῦ *λῆρος*· ὁμιλῶ, ἀντιλέγω χλευαστικῶς, χλευάζω, ἐμπαίζω. Β. Φ.

Ἀνελιὲ (Anelier), *Γουλιέλμος*. Γάλλος τροβαδοῦρος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, γράψας ποίημα σχετιζόμενον πρὸς τὸν πόλεμον τῆς Ναβάρρας τοῦ 1276 καὶ *σιρβάντας*, ἀπευθυνομένας πρὸς τὸν κόμητα ντ' Ἀρτανιὰκ καὶ ἀναφερομένας εἰς τὰ ἤθη τῆς ἐποχῆς. Β. Φ.

ἀνελικτής (ὁ)· ὁ ἀνελίσσων, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ξετυλίγει· || τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀνελίσσεταί τι. Β. Φ.

ἀνελικτικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἱκανὸς νὰ ἀνελίσσῃ || ὁ ἀνελισσόμενος, ὁ σχετικὸς μὲ τὴν ἀνέλιξιν.

ἀνέλιξις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνελίσσειν, τὸ ξετύλιγμα.

ἀνελίσσω· ἰδιωματ. *ἀνελίζω*· ἐκτυλίσσω, ξετυλίγω· || ἀναπτύσσω, ἐξελίσσω. Β. Φ.

ἀνελίφι (τὸ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία (Κύπρος) τοῦ *ἀνδροπώγωνος τοῦ γρύλλου* (Andropogon gryllus). Δ. Ν. Π.

ἀνελκτὴρ (ὁ), —*ῆρος*· τὸ ὄργανον δι' οὗ ἀνέλκομεν.

— **ἀνελκτὴρ** *τῶν βλεφάρων* [*Ὀφθαλμ.*]. Μῦς χρησιμεύων διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἄνω βλεφάρου. Οὗτος ἐκφύεται ἐκ τῆς ἄνω περιφερείας τοῦ ὀπτικοῦ τρήματος τοῦ κόγχου, φέρεται κατὰ μῆκος τοῦ ἄνω τοιχώματος τοῦ κόγχου ὑπεράνω τοῦ ἄνω ὀρθοῦ μυὸς καὶ ἀποσχιζόμενος εἰς δύο μέρη καταφύεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ ἄνω βλέφαρον, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ ἄνω χεῖλος τοῦ ταρσοῦ.
Ἐν τῇ ὀφθαλμιατρικῇ ὀνομάζεται «*ἀνελκτὴρ τοῦ ἄνω βλεφάρου*» καὶ τὸ ἐργαλεῖον τὸ χρησιμεῦον διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἄνω βλεφάρου. Γ. Φ. Κ.

— **ἀνελκτὴρ** *τοῦ Sayre* [*Ἰατρ.*]. Εἰδικὸν μηχάνημα δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀνάρτησις τῶν ἀρρώστων πρὸς θεραπευτικὸν σκοπόν, ἐκ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν μασχαλῶν.
Ὁ ἀνελκτὴρ τοῦ Sayre ἀποτελεῖται ἐκ σιδηρᾶς ῥάβδου, ἥτις κατὰ τὰ δύο αὐτῆς πέρατα φέρει ἀνὰ δύο ἐντομάς, αἵτινες ὑποδέχονται ἰσάριθμα ἄγκιστρα εἰς ἃ καταλήγουσιν ἀγκύλαι ἐκ τελαμώνων. Τούτων αἱ μὲν μεμακρυσμέναι ἀγκύλαι, αἱ ἐξωτε-

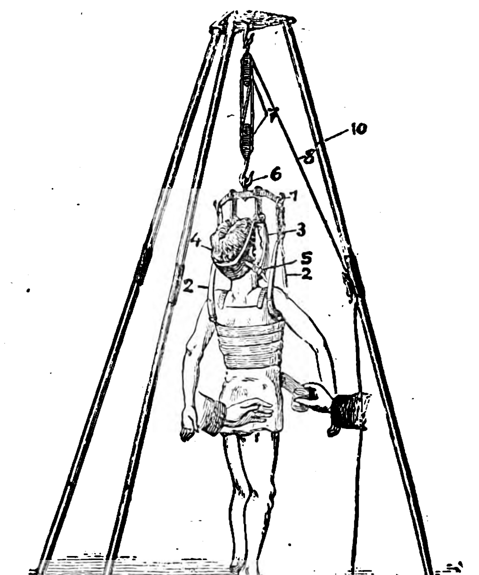

Ἀνάρτησις διὰ τοῦ μηχανήματος τοῦ Sayre.
[1=Ἐγκαρσία σιδηρᾶ ράβδος, 2=μασχαλιαία ἀγκύλη, 3=προσθία σφενδόνη, 4=ὀπισθία σφενδόνη τοῦ περιλαιμίου, 5=π.άγιος τελαμὼν μετὰ πόρπης, 6=δακτύλιον διὰ τὴν ἐξάρτησιν τοῦ μηχανήματος ἀπὸ τὸν βαρούλκου, 7-8=σχοινίον ἕλξεως τοῦ βαρούλκου, 9=δάπεδον καὶ 10=σκέλος τοῦ τρίποδος.]

ρικαί, εἶναι ἐπιμηκέστεραι καὶ χρησιμεύουσιν εἰς τὴν ἀνάρτησιν τοῦ ἀρρώστου διὰ τῶν μασχαλῶν ἐξ οὗ καὶ «*μασχαλιαῖαι ἀγκύλαι*» ὀνομάζονται. Ἵνα δ' ἡ δι' αὐτῶν ἕλξις ᾖ ἠπία, εἶναι αὗται κατὰ τὸ σημεῖον στηρίξεως τῶν μασχαλῶν παχύτεραι, ὅπερ ἐπιτυγχάνεται διὰ προσθήκης πέριξ τοῦ τελαμῶνος βάμβακος συγκρατουμένου ὑπὸ μαλακοῦ δέρματος. Ἡ δ' ἄλλη ἀγκύλη ἡ ἐσωτερικὴ εἶναι βραχυτέρα ἀποτελεῖται ἐκ διπλῆς σφενδόνης (προσθία καὶ ὀπισθία) καὶ χρησιμεύει εἰς ἀνάρτησιν τοῦ ἀρρώστου ἀπὸ τῆς βάσεως τῆς κεφαλῆς, καὶ δὴ διὰ μὲν τῆς προσθίας σφενδόνης ἀπὸ τοῦ πώγωνος, διὰ δὲ τῆς ὀπισθίας ἀπὸ τοῦ ἰνίου, ἐξ οὗ καὶ «*περιλαίμιον*» ὀνομάζεται. Αἱ δύο σφενδόναι (προσθία καὶ ὀπισθία) τοῦ περιλαιμίου ἑνοῦνται κατὰ τὰ πλάγια διὰ τελαμώνων μετὰ πόρπης, οἵτινες δύνανται νὰ συσφίγγωνται ἢ νὰ χαλῶνται κατὰ βούλησιν διὰ μετατοπίσεως τῆς πόρπης μέχρις οὗ ἐπιτύχωμεν τὴν τελείαν ἐφαρμογὴν τῆς συσκευῆς ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς κεφαλῆς.
Ἡ σιδηρᾶ ράβδος φέρει κατὰ τὸ μέσον αὐτῆς δακτύλιον, δι' οὗ τὸ σύνολον τοῦ μηχανήματος τοῦ Sayre ἐξαρτᾶται ἔκ τινος πολυσπάστου, ὅπερ στηρίζεται ἐπὶ τρίποδος εἰδικοῦ ἢ ἐπὶ τῆς ὀροφῆς δωματίου, θύρας κ.λ.π. Ὅταν ὁ ἄρρωστος λάβῃ τὴν κατάλληλον θέσιν (διαπερωμένων τῶν ἀκραίων ἀγκυλῶν ὑπὸ τὰς μασχάλας καὶ ἐφαρμοζομένης τῆς ἐσωτερικῆς τοιαύτης ἐπὶ τοῦ πώγωνος καὶ τοῦ ἰνίου τῆς κεφαλῆς), ἕλκομεν ἠπίως τὸ σχοινίον τοῦ πολυσπάστου μέχρις οὗ ἐπέλθῃ ἐπαρκὴς τάσις τοῦ

Digitized by Google

σώματος, ἀλλὰ τόση ὅση χρειάζεται, ὥστε ὁ ἄρρωστος νὰ μὴ αἰσθάνεται στενοχωρίαν, ἐφαπτομένων δηλ. τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ δαπέδου.

Πολλαπλῆ εἶναι ἡ χρησιμότης τοῦ ἀνελκτῆρος τοῦ Sayre καὶ δή: α') Ἐπὶ σπονδυλίτιδος διὰ τὴν ἀνάρτησιν τοῦ ἀσθενοῦς κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν γυψίνου στηθοδέσμου· β') ἐπὶ σκολιώσεως διὰ τὴν ἀνάρτησιν τοῦ ἀσθενοῦς κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν γυψίνου στηθοδέσμου ἢ διὰ γυμναστικὴν ὀρθοπεδικήν· γ') ἐπὶ ῥαιβοκράνου διὰ γυμναστικὴν ὀρθοπεδικήν· δ') ἐπὶ σπονδυλίτιδος, σκολιώσεως, κυφώσεως, καταγμάτων ἢ ἐξαρθρωμάτων τῆς σπονδυλικῆς στήλης κλπ. διὰ τὴν ἐφαρμογὴν συνεχοῦς ἐκτάσεως τοῦ ἀρρώστου εὑρισκομένου εἰς ὁριζοντίαν θέσιν κλπ.

ΑΘ. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

ἄνελκυσις (ἡ)· ἡ πρὸς τὰ ἄνω ἕλξις, τὸ τράβηγμα· || καθόλου, ἕλξις, τράβηγμα, οἷον πλοίου ἐξοκείλαντος.

Β. Φ.

ἀνελκυστὴρ (ὁ)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀνέλκομεν, τραβοῦμεν πρὸς τὰ ἄνω, ἀναβιβαστήρ.

— **(ΜΗΧΑΝ.)** Ὁ ἀνελκυστὴρ εἶναι μηχανικὸν μέσον κινούμενον κατὰ μῆκος ὁδηγητηρίων τροχιῶν (συνήθως κατακορύφων), δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἀνύψωσις ἢ καταβίβασις βαρῶν (προσώπων ἢ πραγμάτων).

α') ***Χειροκίνητοι ἀνελκυστῆρες***: Οὗτοι χρησιμοποιοῦνται διὰ μικρὰ βάρη καὶ ἐξυπηρέτησιν μικρῶν μεταφορικῶν ἀναγκῶν.

Εἰς τοὺς πολὺ μικροὺς ἐξ αὐτῶν, ἡ κίνησις δίδεται δι' ἀπ' εὐθείας ἐνεργείας τῆς χειρὸς ἐπὶ τοῦ καλωδίου, δεδομένου ὅτι δὲν ἀπαιτεῖται παρὰ μόνον ἡ ὑπερνίκησις τῶν τριβῶν καὶ πολὺ μικροῦ βάρους, καθόσον συνήθως οἱ ἀνελκυστῆρες οὗτοι εἶναι δίδυμοι, ἀνερχομένου ἑνὸς κιβωτίου καθ' ὃν χρόνον κατέρχεται ἕτερον (ταχυδρομεῖα, τηλεγραφεῖα, τράπεζαι κλπ.) Εἰς τοὺς μεγαλυτέρους, ἡ ἀνύψωσις τῆς φερούσης τὰ βάρη κατασκευῆς (κιβωτίου, δαπέδου ἢ θαλάμου), ἐπιτυγχάνεται τῇ βοηθείᾳ βαρούλκου εἰς τὸ τύμπανον τοῦ ὁποίου τυλίσσεται τὸ ἕλκον (χαλύβδινον συνήθως) καλώδιον.

Εἰς τοὺς χειροκινήτους ἀνελκυστῆρας τὰ ἀνυψωτέα βάρη εἶναι μικρὰ καὶ αἱ ταχύτητες μικραὶ ἐπίσης.

β') ***Μηχανοκίνητοι***: Οἱ ἀνελκυστῆρες οὗτοι χρησιμοποιοῦνται συνήθως διὰ τὴν μεταφορὰν ἀντικειμένων, σπανιώτερον δὲ προσώπων.

Ἡ ἀνύψωσις γίνεται τῇ βοηθείᾳ χαλυβδίνου καλωδίου ἑλισσομένου περὶ τύμπανον στρεφόμενον διὰ κινητηρίου μηχανῆς. Συνήθως ὁ κινητὴρ εὑρίσκεται ἐν συνεχεῖ λειτουργίᾳ, τὸ δὲ τύμπανον συνδέεται πρὸς τοῦτον διὰ λυομένου συνδέσμου. Οὕτως ἡ κινητήριος μηχανὴ δὲν εὑρίσκεται πρὸ τῆς δυσκολίας ἐκκινήσεως ὑπὸ φορτίον, κατὰ δὲ τὴν κάθοδον ἀποφεύγεται ἡ συμμετοχή της εἰς τὴν κίνησιν κατ' ἀντίστροφον φοράν. Ἐὰν ὅμως ὁ μηχανισμὸς ἀνυψώσεως κατασκευασθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ σταθερός, τότε ἀπαιτεῖται ἡ πρόσδοσις ἐνεργείας ὑπὸ τῆς κινητηρίου μηχανῆς καὶ κατὰ τὴν κάθοδον. Εἰς τὴν περίπτωσιν καθόδου λόγῳ ἰδίου βάρους, ὁ περιορισμὸς τῆς ταχύτητος ἐπιτυγχάνεται ἢ διὰ χειροκινήτου πέδης κατὰ βούλησιν, ἢ δι' αὐτομάτου ρυθμιστοῦ μὴ ἐπιτρέποντος ὑπέρβασιν ὡρισμένης ταχύτητος.

Τοιοῦτοι ἀνελκυστῆρες χρησιμοποιοῦνται συνήθως εἰς μέρη ὅπου δὲν ὑπάρχει ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια ἢ δὲν εἶναι εὔκολος ἡ προμήθειά της, ὡς π. χ. μεταλλεῖα, ὀρυχεῖα, λατομεῖα, ἀνεγειρομένας οἰκοδομάς, χωματουργικὰ ἔργα κλπ, χρησιμοποιουμένης κινητηρίου μηχανῆς μᾶλλον προσαρμοζομένης πρὸς τὰς τοπικὰς συνθήκας.

Ὅπου χρησιμοποιοῦνται οἱ ἀνελκυστῆρες οὗτοι διὰ τὴν μεταφορὰν προσώπων, λαμβάνονται διάφορα ἀσφαλιστικὰ μέτρα, ὡς κατωτέρω ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἠλεκτρικοὺς ἀνελκυστῆρας. Ἐὰν ὡς κινητήριος μηχανὴ χρησιμοποιῆται ἠλεκτροκινητὴρ μὲ μετάδοσιν κινήσεως δι' ἱμάντος ἢ καλωδίων, ὁ ἀνελκυστὴρ καλεῖται *ἐμμέσως ἠλεκτρικός*.

γ') ***Ἀνελκυστῆρες διὰ πεπιεσμένου ὕδατος***: Τοιούτων ἀνελκυστήρων ἐγένετο μεγάλη χρῆσις, τόσον διὰ πρόσωπα ὅσον καὶ διὰ πράγματα, μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, καὶ δὴ ὅπου ὑπῆρχε δίκτυον ὑδρεύσεως μὲ ὕδωρ ὑπὸ πίεσιν. Οἱ ἀνελκυστῆρες οὗτοι παρουσιάζουν μεγάλην ἀσφάλειαν, λόγῳ τοῦ ἀδυνάτου ἀποτόμου ἐκλείψεως τῆς κάτωθι εὑρισκομένης στήλης.

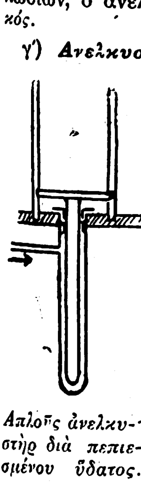

Ἁπλοῦς ἀνελκυστὴρ διὰ πεπιεσμένου ὕδατος.

1. Καθαρῶς ὑδραυλικὴ λειτουργία: Διὰ μικρὰ ὕψη ἀνυψώσεως τὸ ὑπὸ πίεσιν ὕδωρ ἐνεργεῖ ἐπὶ ἐμβόλου ἀπ' εὐθείας συνδεδεμένου μετὰ τοῦ ἀνυψωτέου δαπέδου ἢ θαλάμου. Διὰ μεγαλύτερα ὕψη καὶ μικρὰν πίεσιν τοῦ ὕδατος γίνεται χρῆσις ἐνδιαμέσου μεταβιβάσεως τῆς κινήσεως. Ἤτοι τὸ ὑπὸ μικρὰν πίεσιν ὕδωρ ἐνεργεῖ ἐπὶ μεγάλου ἐμβόλου μεταδίδοντος τὴν κίνησίν του εἰς ἔμβολον μικρότερον, πιέζον ὕδωρ εἰς ἄλλον κύλινδρον. Τὸ δεύτερον τοῦτο ἔμβολον ἐκτελεῖ τὴν ἀνύψωσιν.

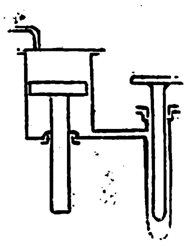

Ἀνελκυστὴρ δι' ἐμμέσου δράσεως ὕδατος ὑδραυλ. πιέσεως.

2. Μικτὴ λειτουργία: Διὰ πολὺ μεγάλα ὕψη χρησιμοποιεῖται ἡ πίεσις τοῦ ὕδατος πρὸς κίνησιν καλωδίου συνδεδεμένου μὲ τὸ κινούμενον ἔμβολον. Χρησιμοποιοῦντες μεγάλας διαμέτρους ἐμβόλων, κατορθοῦμεν ν' ἀποκτήσωμεν μικρὰς διαδρομάς, τότε ὅμως ἀπαιτεῖται ἡ χρῆσις πολυσπάστου πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἀπαιτουμένης διαδρομῆς τοῦ ἀνελκυστῆρος.

Σοβαρὸν μειονέκτημα τῶν διὰ πεπιεσμένου ὕδατος ἀνελκυστήρων, οἵτινες ὑποχωροῦν βαθμηδὸν πρὸ τῶν ἠλεκτρικῶν τοιούτων, εἶναι ἡ κατανάλωσις τῆς αὐτῆς ποσότητος ὕδατος, ἄρα καὶ ἐνεργείας, δι' οἱονδήποτε ἀνυψωτέον βάρος.

δ) ***Ἠλεκτρικοὶ ἀνελκυστῆρες***: Οὗτοι χρησιμοποιοῦνται δι' οἱανδήποτε χρῆσιν, βάρη, ὕψη ἀνυψώσεως καὶ ταχύτητας, μεταξὺ μεγάλων ὁρίων εὑρισκόμενα. Τὸ μέγιστον τῶν προτερημάτων τῶν ἠλεκτρικῶν ἀνελκυστήρων εἶναι ἡ εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἑτοιμότης πρὸς χρῆσιν καὶ τὰ μικρὰ ἔξοδα λειτουργίας, διότι ὁ ἠλεκτροκινητὴρ ἐργάζεται μόνον ὅταν κινῆται ὁ ἀνελκυστήρ, ἡ δὲ κατανάλωσίς του ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀνυψωτέου βάρους.

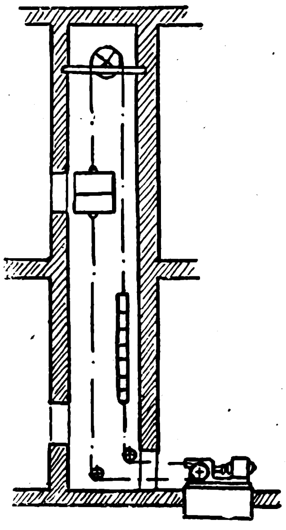

Διάταξις μικροῦ ἠλεκτροκινήτου ἀνελκυστῆρος.

Ὡς μικρότεραι μορφαὶ ἐφαρμογῆς τοιούτων ἀνελκυστήρων παρουσιάζονται οἱ προωρισμένοι δι' ἔγγραφα, βιβλία, φαγητὰ κ.λ.π. μέχρι βαρῶν 25 χιλιογράμ. Ὁ ἀπαιτούμενος κινητὴρ εἶναι τότε ἰσχύος $^1/_2$ ἵππου περίπου, καὶ συνδέεται ἄνευ ἀντιστάσεως ἐκκινήσεως πρὸς τὸ ἠλεκτρικὸν δίκτυον. Αἱ συνήθεις ταχύτητες φθάνουν μέχρι 0,5 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον. Τοιοῦτοι ἀνελκυστῆρες σχεδὸν πάντοτε δὲν ἔχουν ἀσφαλιστικοὺς μηχανισμούς. Τῇ βοηθείᾳ ἀντιβάρων ἰσοζυγίζεται τὸ νεκρὸν βάρος τοῦ κινουμένου κιβωτίου ὡς καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ὠφελίμου φορτίου. Κιβώτιον καὶ ἀντίβαρα συνδέονται σκοπίμως διὰ καλωδίου ἀποτελοῦντος κλειστὸν βρόχον.

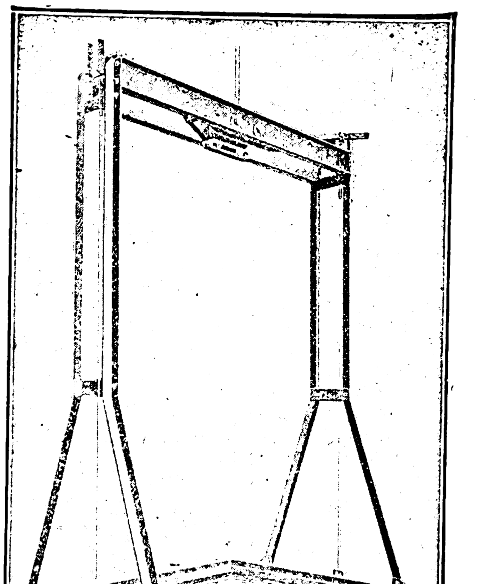

Σιδηροῦν πλαίσιον θαλάμου ἀνελκυστῆρος.

Διὰ φορτία 25 ἕως 100 χιλιογρ. εἶναι ἀναγκαῖος ἠλεκτροκινητὴρ 1 ἵππου μετὰ ἀντιστάσεως ἐκκινήσεως, διὰ μεγαλύτερα δὲ φορτία οἱ ἀνελκυστῆρες εἶναι ἐφωδιασμένοι μὲ κινούμενον θάλαμον, ἀντὶ κιβωτίου, ὥστε νὰ ᾖ δυνατὴ ἡ ἐν αὐτῷ εἴσοδος προσώπων. Οἱ ἀνελκυστῆρες οὗτοι ὑποχρεωτικῶς πρέπει νὰ εἶναι ἐφωδιασμένοι μὲ ἀσφαλιστικοὺς μηχανισμοὺς ἀποκλείοντας τὴν ἀπότομον πτῶσιν. Ἐκτὸς τοῦ νεκροῦ φορτίου ἰσοζυγίζεται δι' ἀντιβάρου καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ὠφελίμου φορτίου. ἐὰν ὅμως τὸ μέγιστον φορτίον σπανίως παρουσιάζεται, γίνεται ἰσοζύγισις μικροτέρου βάρους πρὸς οἰκονομίαν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας.

Οἱ *φορτηγοὶ ἀνελκυστῆρες* χρησιμοποιοῦνται συνήθως διὰ βάρη 500 ἕως 1500 χιλιογρ., εἰς σπανίας ὅμως περιπτώσεις (ὅπως π. χ. δι' ἀνύψωσιν σιδηροδρομικῶν ἁτμαμαξῶν) τὰ φορτία φθάνουν μέχρι 40 τόννων. Ἡ ρύθμισις ἐπιτυγχάνεται ἔξωθεν δι' ἠλεκτρικοῦ τρόπου. Συνήθεις ταχύτητες 0,1 ἕως 0,3 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον.

Οἱ *ἀνελκυστῆρες προσώπων* χρησιμοποιοῦνται συνήθως διὰ βάρη 225 μέχρι 3000 χιλιογρ. Ἡ λειτουργία τούτων εἰς ὡρισμένα οἰκήματα (π. χ. ἐμπορικὰ καταστήματα, ξενοδοχεῖα, γραφεῖα κ.λ.π.) ἀπαιτεῖ τὴν ἀπασχόλησιν ὡρισμένου προσώπου, διότι ἐκεῖ λόγῳ τῆς μεγάλης κυκλοφορίας, γίνεται συχνὰ σύγχυσις καὶ ἐπὶ πλέον κακὴ χρῆσις τοῦ ἀνελκυστῆρος. Εἰς οἰκήματα ὅμως ὅπου πάντοτε τὰ αὐτὰ πρόσωπα κυκλοφοροῦν, δὲν ἀπαιτεῖται εἰδικὸν πρόσωπον, δι' ὃ καὶ τὸ σύστημα ρυθμίσεως διαφέρει. Συνήθεις ταχύτητες 0,3 ἕως 1,5 μ. κατὰ δευτερόλεπτον, τῶν μικροτέρων ταχυτήτων χρησιμοποιουμένων εἰς ἀνελκυστῆρας ἄνευ ὁδηγοῦντος προσώπου. Γενικῶς ὑπολογίζεται ὅτι ἕκαστον ἄτομον καταλαμβάνει $^1/_4$ τετρ. μέτρου καὶ ἔχει βάρος 75 χιλιογράμμων.

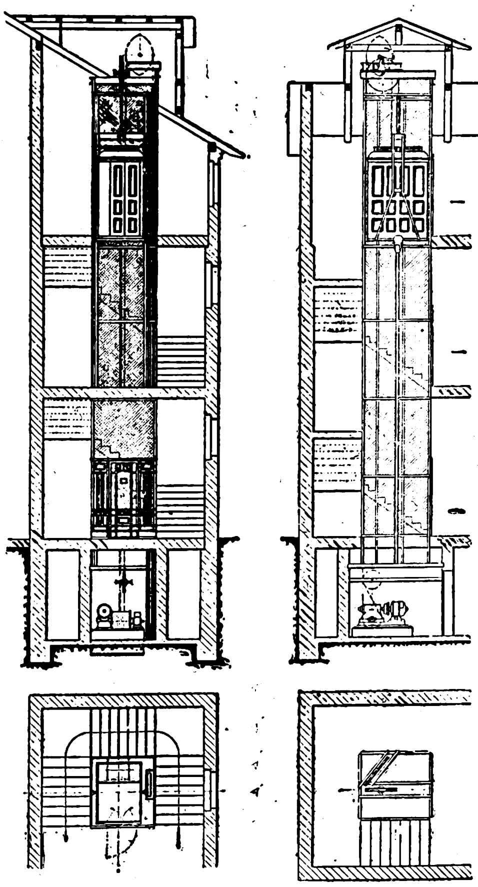

Διάταξις ἠλεκτρ. ἀνελκυστῆρος προσώπων, εἰς κλιμακοστάσιον μετὰ συρματίνου περιφράγματος.

(Ἡ μηχανὴ εἶναι τοποθετημένη κάτωθι τοῦ χώρου κινήσεώς του.)

Οἱ ἀνελκυστῆρες οὗτοι συνήθως ἐγκαθίστανται εἰς τὰ κλιμακοστάσια τῶν κτιρίων, ὅπου ἡ ὅλη κίνησις καὶ εὔκολος χρῆσις ἐξ ὅλων τῶν ὀρόφων, ὁ δὲ θόρυβος τῆς κινήσεως ἐνοχλεῖ ὀλιγώτερον τοὺς ἐνοίκους. Ἡ ἀνυψωτικὴ μηχανὴ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐγκαθίσταται εἰς τὸ ὑπόγειον ἐπὶ χωρίστῆς θεμελιώσεως, ἢ ἄνωθεν τοῦ χώρου τῆς κινήσεως τοῦ ἀνελκυστῆρος.

Ἡ *ἠλεκτρικὴ μηχανὴ ἀνυψώσεως* ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν ἠλεκτροκινητῆρα προσδίδοντα τὴν κίνησιν εἰς τὸ τύμπανον ἑλίσσεως τοῦ καλωδίου, τῇ βοηθείᾳ ἀτέρμονος κοχλίου καὶ ὀδοντωτοῦ τροχοῦ, πρὸς ὃν συνδέεται δι' ἐλαστικοῦ συνδέσμου. Ὁ ἀτέρμων κοχλίας τίθεται συνήθως κάτωθεν τοῦ ὀδοντωτοῦ τροχοῦ ἵνα λειτουργῇ ἐντὸς ἐλαίου. Ἡ μηχανὴ ἀνυψώσεως φέρει πέδην λειτουργοῦσαν μηχανικῶς ἢ ἠλεκτρικῶς (ἠλεκτρομαγνητικὴ πέδη), ἐπίσης δὲ ἀσφαλιστικὸν μηχανισμόν, ὅστις ἐπὶ ὑπερβάσει τῆς ὑψηλοτέρας ἢ χαμηλοτέρας θέσεως ἀκινητεῖ αὐτομάτως ταύτην.

Digitized by Google

Οἱ μηχανισμοὶ ἀσφαλείας. Εἰς ἀνελκυστῆρας μεθ' ἑνὸς καλωδίου ἐξαρτήσεως (διάταξις ἐπιτρεπομένη μόνον εἰς ἀνελκυστῆρας πραγμάτων ἄνευ ὁδηγοῦντος προσώπου) παρεμβάλλεται, μεταξὺ τοῦ καλωδίου καὶ τοῦ πλαισίου τοῦ θαλάμου, ἐλατήριον, εὑρισκόμενον οὕτως ἐν ἐντατικῇ καταστάσει. Ἐν περιπτώσει θραύσεως τοῦ καλωδίου τὸ ἐλατήριον, ἐπανερχόμενον εἰς τὴν φυσικήν του θέσιν, παρασύρει μοχλοὺς ἐπενεργοῦντας ἐπὶ σιαγόνων συσφιγγομένων ἐπὶ τῶν τροχῶν, ἀναστελλομένης οὕτω τῆς πτώσεως. Τοιοῦτοι μηχανισμοὶ ὑπάρχουν πλεῖστοι ὅσοι, ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὅμως ἀρχῶν πάντοτε στηριζόμενοι.

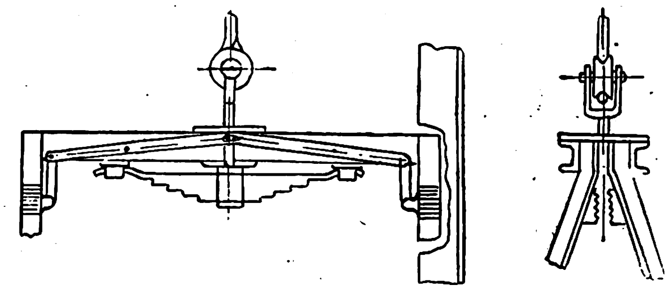

Ἀσφαλιστικὸς μηχανισμὸς εἰς ἀνελκυστῆρα μεθ' ἑνὸς καλωδίου.

Εἰς ἀνελκυστῆρας μετὰ δύο καλωδίων ἐξαρτήσεως (ἀνελκυστῆρες προσώπων ἢ πραγμάτων μετὰ ὁδηγοῦντος προσώπου) τὰ καλώδια συνδέονται πρὸς τὸ πλαίσιον τοῦ θαλάμου μέσῳ μοχλοῦ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ κατανέμηται αὐτοῖς ἐξ ἴσου τὸ βάρος. Ἐν περιπτώσει θραύσεως τοῦ ἑτέρου τῶν καλωδίων, ὁ μοχλὸς ἐκτρέπεται τῆς κανονικῆς του θέσεως ἰσορροπίας προκαλῶν τὴν δρᾶσιν τοῦ μηχανισμοῦ ἀσφαλείας. Ὅταν αἱ τροχιαὶ εἶναι σιδηραῖ, οἱ σφῆνες εἶναι κατεσκευασμένοι ἐκ σκληρανθέντος χάλυβος μὲ χονδροὺς ὀδόντας, ὅταν δὲ ξύλινοι, εἶναι συνήθως λεῖοι μὲ λεπτοὺς ὀδόντας. Ἡ ἀσφάλεια εἶναι μεγαλυτέρα ἐπὶ ἐξαρτήσεως ἐκ δύο καλωδίων, δι' ὃ καὶ ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τοῦτο γενικῶς ἐπὶ τῶν ἀνελκυστήρων προσώπων ἢ πραγμάτων μετὰ ὁδηγοῦντος προσώπου.

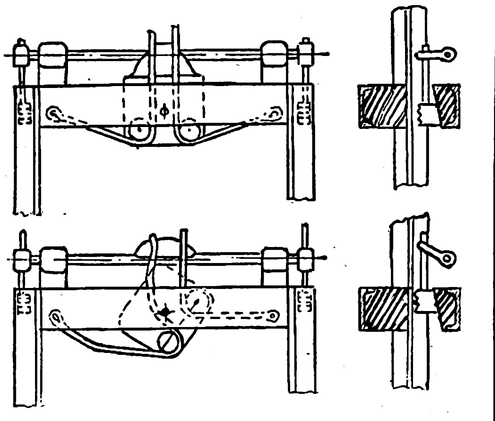

Ἀσφαλιστικὸς μηχανισμὸς εἰς ἀνελκυστῆρα μετὰ δύο καλωδίων.

Ὁ *ρυθμιστὴς* χρησιμεύει ἵνα περιορίζῃ τὴν ταχύτητα καθόδου μέχρι τοῦ ὁρίου 1,5 μ/δ. Ἡ λειτουργία του βασίζεται ἐπὶ τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως. Ἡ κίνησίς του λαμβάνεται ἐκ τῶν καλωδίων, ἐφ' ὧν καὶ δρᾷ διὰ συσφιγκτικῶν παρειῶν.

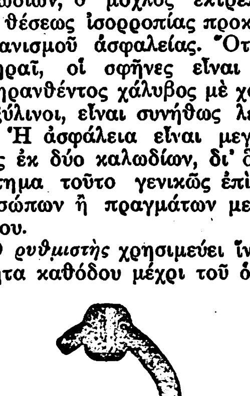

Ρυθμιστὴς ταχύτητος ἀνελκυστῆρος.

Τὰ *κλεῖθρα* καὶ αἱ *ἀσφάλειαι θυρῶν* χρησιμεύουν ἵνα ἐπιτρέπωσι τὸ ἄνοιγμά των μόνον ὅταν εὑρίσκεται πρὸ αὐτῶν ὁ θάλαμος τοῦ ἀνελκυστῆρος. Ἐπίσης δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν κίνησιν τοῦ θαλάμου ἐφ' ὅσον θύρα τις οἱαδήποτε τοῦ ὅλου συγκροτήματος εἶναι ἀνοικτή. Πρότερον ἐπετυγχάνετο τοῦτο μηχανικῶς διὰ μοχλῶν καὶ ὁδηγητηρίων τροχιῶν ἢ ῥάβδων. Νῦν, εἰς ἀνελκυστῆρας μετὰ ἠλεκτρικῆς ρυθμίσεως, εἰδικαὶ ἠλεκτρικαὶ ἐπαφαὶ τοποθετημέναι εἰς τὰς θύρας, διατηροῦσι κλειστὸν ἢ ἀνοικτὸν τὸ κύκλωμα (ἀναλόγως τοῦ συστήματος τῆς ἠλ. ρυθμίσεως), ὅταν αἱ θύραι εἶναι κεκλεισμέναι.

Εἶναι δυνατὴ ἡ χρῆσις μηχανικῶν ἢ ἠλεκτρικῶν ἀσφαλειῶν εἰς ἀνελκυστῆρας μετὰ μηχανικῆς ἢ ἠλεκτρικῆς ρυθμίσεως ἄνευ οὐδενὸς ἐμποδίου. Ἀρκετὰ εἴδη τοιούτων συστημάτων εὑρίσκονται ἐν χρήσει.

Ρύθμισις. Ἡ μεταβίβασις τῶν χειρισμῶν ρυθμίσεως πρὸς τὴν μηχανήν, δύναται νὰ ἐκτελῆται ἢ μηχανικῶς μέσῳ καλωδίων ἢ ἁλύσεων, ἢ ἠλεκτρικῶς.

1) Ρύθμισις διὰ καλωδίου. Ὁ εἷς κλάδος ἀτέρμονος καλωδίου διέρχεται διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ θαλάμου. Τὸ αὐτὸ καλώδιον συνδέεται καὶ πρὸς τὴν ἠλεκτρικὴν ἀντίστασιν, ἥτις κανονίζει αὐτομάτως τὴν ταχύτητα παρεμβολῆς της, δι' ἐπίτευξιν βαθμιαίας αὐξήσεως τῆς ταχύτητος κινήσεως. Δι' ἕλξεως τοῦ καλωδίου πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω ἐπιτυγχάνεται ὁμόρροπος κίνησις τοῦ ἀνελκυστῆρος. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐλάχιστα χρησιμοποιεῖται.

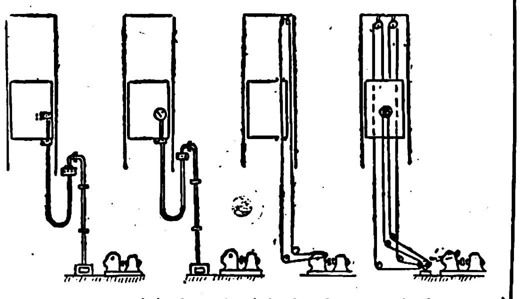

(Διὰ κομβίων) (Διὰ μοχλοῦ) (Διὰ καλωδίων) (Διὰ τροχοῦ)
Γενικὴ διάταξις ἠλεκτρικῆς ρυθμίσεως.

2) Ρύθμισις διὰ τροχοῦ. Τῇ βοηθείᾳ χειροκινήτου τροχοῦ ἢ μοχλοῦ, εὑρισκομένου ἐντὸς τοῦ θαλάμου, καὶ ἀτέρμονος καλωδίου, ἐπιτυγχάνεται, ὡς καὶ ἀνωτέρω, ἡ παρεμβολὴ τῆς ἀντιστάσεως ἐκκινήσεως.

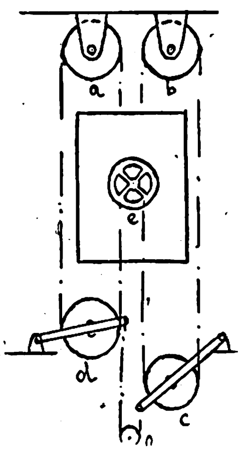

Ρύθμισις ἀνελκυστῆρος διὰ τροχοῦ.

3) Ἠλεκτρικὴ ρύθμισις διὰ μοχλοῦ. Τῇ βοηθείᾳ μοχλοῦ εὑρισκομένου ἐντὸς τοῦ θαλάμου, καὶ μέσον εὐλυγίστου ἠλεκτρικοῦ καλωδίου, κλείεται βοηθητικὸν ἠλεκτρικὸν κύκλωμα ἠλεκτρομαγνήτου ὅστις παρεμβάλλει, δι' ἕλξεως, τὴν ἀντίστασιν ἐκκινήσεως, χαλαρώνει δὲ τὴν πέδην. Κίνησις τοῦ μοχλοῦ πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην κατεύθυνσιν, προκαλεῖ ἄνοδον ἢ κάθοδον τοῦ ἀνελκυστῆρος. Ἐὰν τὸ βοηθητικὸν τοῦτο κύκλωμα συμπεριλάβῃ καὶ ἐπαφὰς εὑρισκομένας εἰς τὰς θύρας τῶν ὀρόφων, ἐπιτυγχάνεται ἡ μὴ δυνατότης κινήσεως τοῦ ἀνελκυστῆρος, ἐφ' ὅσον θύρα τις εἶναι ἀνοικτή.

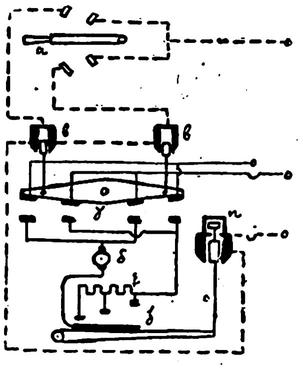

Ἠλεκτρικὴ ρύθμισις ἀνελκυστῆρος διὰ μοχλοῦ.
[α=μοχλὸς ρυθμίσεως (εἰς θάλαμον), β=ἠλεκτρομαγνῆται, γ=ἀναστροφεύς, δ=κινητήρ, ε=ἀντίστασις ἐκκινήσεως, ζ=μοχλὸς βαθμιαίας κινήσεως, η=ἠλεκτρομαγνήτης μετὰ ἀναστολέως κινήσεως. —Ἠλ. κύκλωμα κινήσεως, --- Ἠλ. κύκλωμα ρυθμίσεως.]

Ἡ ρύθμισις αὕτη δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ὑπὸ ἁπλᾶς καὶ ὑπὸ πολυπλόκους μορφάς, ἀναλόγως τῶν τιθεμένων πρὸς ἐκπλήρωσιν ὅρων.

4) Ἠλεκτρικὴ ρύθμισις διὰ κομβίων. Εἰς τὸ σύστημα τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ρύθμισις καὶ ἀπὸ τοῦ θαλάμου καὶ ἀπὸ τῶν ὀρόφων. Εἰς τὸν θάλαμον ὑπάρχει πινακίδιον μετὰ κομβίων τόσων, ὅσαι αἱ θέσεις στάσεως. Δι' ἁπλῆς πιέσεως ἐπὶ τοῦ ἀντιστοίχου κομβίου ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐκκίνησις καὶ ἡ αὐτόματος στάσις εἰς τὸν ἐπιθυμούμενον ὄροφον. Εἰς ἕκαστον ὄροφον ὑπάρχει ἀνὰ ἓν κομβίον, διὰ πιέσεως τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἡ προσαγωγὴ τοῦ ἀνελκυστῆρος εἰς τὸν ὄροφον τοῦτον. Ὅταν ἐντὸς τοῦ θαλάμου τοῦ ἀνελκυστῆρος εὑρίσκεται πρόσωπόν τι, ἡ ἐκ τῶν ἔξωθεν ρύθμισις παύει ἐνεργοῦσα, καθ' ὅσον τὸ ἀντίστοιχον κύκλωμα διακόπτεται τῇ βοηθείᾳ τοῦ κινητοῦ δαπέδου αὐτοῦ. Ἂν οἱαδήποτε θύρα εἶναι ἀνοικτή, ὁ ἀνελκυστὴρ δὲν δύναται νὰ κινηθῇ. Ἐπίσης οὐδεμία θύρα δύναται ν' ἀνοιχθῇ ἐφ' ὅσον δὲν εὑρίσκεται πρὸ ταύτης ὁ θάλαμος καὶ δὴ ἐν στάσει. Ἡ ρύθμισις αὕτη ἔχει τὴν πολυπλοκωτέραν συνδεσμολογίαν καὶ τὰς περισσοτέρας συσκευάς, ὑπάρχουν δὲ πλεῖσται ὅσαι παραλλαγαί, σύμφωνα μὲ τὰς ἀντιλήψεις τῶν κατασκευαστῶν.

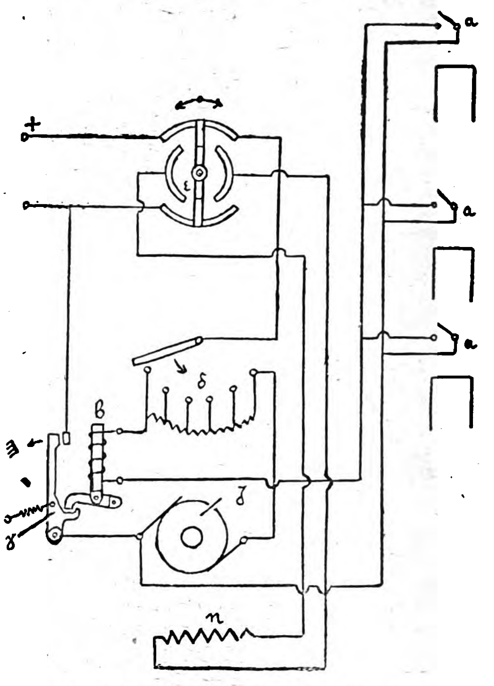

Διάταξις ἠλεκτρικῆς συνδέσεως ἀνελκυστῆρος μὲ ἠλεκτρικὴν διακοπὴν ρεύματος (ἐργαζομένης μὲ ἐπαφὰς εἰς τὰς θύρας).

[α=ἐπαφὴ θύρας (ἐπὶ κεκλεισμένης θύρας διακεκομμένη ἐπαφή), β=μαγνήτης διακοπῆς, γ=μοχλὸς διακοπῆς, δ=ἀντίστασις ἐκκινήσεως, μετὰ μοχλοῦ συνδέσεως, ε=ἀναστροφεύς, διὰ τὴν διέγερσιν, ζ=κινητήρ, η=μαγνητικὸν πεδίον τοῦ κινητῆρος.

Ἐπὶ συνδέσεως παρεμβάλλεται πρῶτον ὁ μοχλὸς ἀναστροφῆς ε πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ καὶ οὕτω διεγείρεται ὁ κινητήρ. Ἔπειτα παρεμβάλλεται ὁ μοχλὸς ἐκκινήσεως δ, οὕτως ὥστε ὁ κινητὴρ λειτουργεῖ. Ἐπὶ καλῶς κεκλεισμένων θυρῶν, αἱ ἐπαφαὶ α εἶναι διακεκομμέναι, οὕτως ὥστε ὁ κινητὴρ δύναται νὰ λειτουργῇ. Ἐὰν ὅμως θύρα τις εἶναι ἀνοικτή, τότε ἡ ἀντίστοιχος ἐπαφὴ εἶναι κλειστή, οὕτως ὥστε ἐπὶ παρεμβολῆς τοῦ μοχλοῦ δ ὁ μαγνήτης διακοπῆς διαρρέεται ὑπὸ ρεύματος, ἀνυψοῖ τὸν ὀδόντα καὶ τὸ ρεῦμα διακόπτεται διότι, ὁ μοχλὸς γ ἀπομακρύνεται ἑλκόμενος ὑπὸ τοῦ ἐλατηρίου. Ὅθεν ὅταν θύρα τις εἶναι ἀνοικτή, ὁ ἀνελκυστὴρ δὲν δύναται νὰ κινηθῇ. Ἐὰν ἀνοικτῆς οὔσης τῆς θύρας κλεισθῇ τὸ κύκλωμα, διακόπτεται τοῦτο ἀφ' ἑαυτοῦ.]

Ἀντὶ τοῦ ἠλεκτρομαγνήτου παρεμβολῆς τῆς ἀντιστάσεως ἐκκινήσεως, χρησιμοποιεῖται ἰδιαιτέρως ἐπὶ ἐναλλασσομένου ρεύματος βοηθητικὸς κινητήρ.

ε') *Ἠλεκτρικοὶ ἀνελκυστῆρες μετὰ συνεχῶν κινουμένων θαλάμων (Pater Noster).* Τοιοῦτοι ἀνελκυστῆρες εἶναι ἐνδεδειγμένοι πρὸς ἐξυπηρέτησιν μεγάλης καὶ συνεχοῦς κυκλοφορίας προσώπων μεταξὺ τῶν διαφόρων ὀρόφων, εἰς μέγαρα ὑπουργείων, τραπεζῶν κλπ. Μεγίστη ἐπιτρεπομένη ταχύτης 0,25 μ/δ.

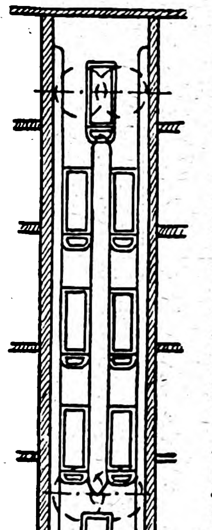

Σχηματικὴ παράστασις γενικῆς διατάξεως ἠλεκτρικοῦ ἀνελκυστῆρος μετὰ συνεχῶς κινουμένων θαλάμων. (Pater-noster).

Παρὰ τὴν μικρὰν ταχύτητα ἡ μεταφορικὴ ἱκανότης εἶναι μεγάλη (περίπου 2000 ἕως 2500 πρόσωπα εἰς 8 ὥρας), λόγῳ τῆς συντομεύσεως τοῦ χρόνου ἀναμονῆς καὶ τῆς ἀποφυγῆς τοῦ χρόνου ἐκκινήσεως. Ἐκ τῆς στατιστικῆς ἐξάγεται ὅτι τὰ ἀτυχήματα εἶναι μηδαμινὰ ἐνταῦθα ἔναντι ἄλλων ἀνελκυστήρων.

Οἱ ἀνελκυστῆρες οὗτοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ θαλάμους κρεμαμένους ἐξ ἀξονίσκων δύο ἀτερμόνων καὶ ἰσοταχῶς κινουμένων ἁλύσεων, κατ' ἀποστάσεις 4 ἕως 4 1/2 μέτρων. Αἱ ἁλύσεις ἀποτελοῦνται ἀπὸ χαλύβδινα ἐλάσματα, μὲ συνήθεις ἀποστάσεις ἀξονίσκων 170 ἕως 200 χιλιοστ. ἀποτελοῦντα μονομερῆ ἢ διμερῆ στοιχεῖα. Διέρχονται δὲ αἱ ἁλύσεις, ἄνω καὶ κάτω, δι' ὀδοντωτῶν τυμπάνων, ἐξ ὧν τὰ κάτω

Digitized by Google

λαμβάνουν τὴν κίνησιν ἐκ τῆς κινητηρίου μηχανῆς καὶ τὴν μεταδίδουν εἰς τὰς ἁλύσεις. Τὰ ἄνω τύμπανα κέκτηνται μηχανισμοὺς τανύσεως πρὸς ἐπίτευξιν διαρκοῦς τάσεως τῶν ἁλύσεων, τῶν ὁποίων τὴν συνεχῆ ἐμπλοκὴν ἐξασφαλίζουν ἰσχυροὶ ἀναβολεῖς εὑρισκόμενοι κάτωθεν τῶν τυμπάνων.

Ἐπὶ θραύσεως τῆς ἑτέρας τῶν ἁλύσεων πρέπει ἡ ἑτέρα νὰ ἐργάζεται κατὰ μέγιστον ὅρον μὲ τὸ 1/8 τοῦ φορτίου θραύσεως. Καὶ εἰς τοὺς ἀνελκυστῆρας τούτους ὑπάρχουν ἀσφαλιστικοὶ μηχανισμοί.

Οἱ θάλαμοι, ὄντες ἀνοικτοὶ ἐκ τῆς μιᾶς μόνον πλευρᾶς, ὁδηγοῦνται διὰ κατακορύφων τροχιῶν, εἰς τὸ ἀνώτατον δὲ καὶ τὸ κατώτατον σημεῖον τῆς διαδρομῆς διαπεραιοῦνται ἀπὸ τοῦ χώρου ἀνόδου εἰς τὸν χῶρον καθόδου καὶ τἀνάπαλιν, διατηροῦντες πάντοτε τὴν κατακόρυφον θέσιν των καὶ μὴ παρουσιάζοντες οὐδένα κίνδυνον διὰ τοὺς ἐπιβαίνοντας, οἵτινες δὲν ἤθελον προφθάσει νὰ ἐξέλθωσι. Τὰ συνήθη μεγέθη θαλάμων εἶναι: πλάτος 750 ἕως 950 χιλιοστά, βάθος 750 ἕως 1000 χιλ. δι' ἓν ἢ δύο ἄτομα, ὕψος δὲ 2000 ἕως 2200 χιλ.· θάλαμοι διὰ περισσότερα τῶν δύο ἀτόμων ἀπαγορεύονται.

Τὸ ὕψος διαπεραιώσεως τῶν θαλάμων δέον νὰ εἶναι ἄνω μὲν τοῦ δαπέδου τοῦ ἀνωτάτου ὀρόφου 3,6—4,1 μ., κάτω δὲ τοῦ δαπέδου τοῦ κατωτάτου ὀρόφου 5—5,5 μέτρα. Ὁ μεταξὺ δύο διαδοχικῶν θαλάμων χῶρος καλύπτεται δι' ἐλαφρῶν προπετασμάτων ὧν τὸ ἄνω ἥμισυ ἀνήκει εἰς τὸν ἀνώτερον θάλαμον, τὸ δὲ κάτω ἥμισυ εἰς τὸν κατώτερον. Αἱ εἴσοδοι πρὸς τὸν χῶρον κινήσεως τῶν θαλάμων παραμένουν πάντοτε ἀνοικταὶ καὶ μόνον

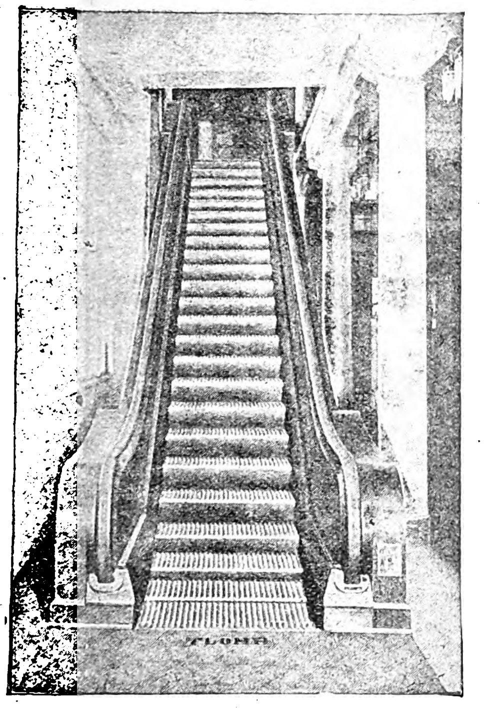

Κινουμένη κλῖμαξ μεταφορικῆς ἰσχύος 8000 προσώπων ὡριαίως.

κατὰ τὴν διακοπὴν τῆς λειτουργίας ἀποκλείονται διὰ σχοινίων.

Ἡ κίνησις τῶν ἀνελκυστήρων τούτων προκαλεῖται συνήθως ὑπὸ βραδυκινήτων ἠλεκτροκινητήρων 2 ἕως 3 ἵππων συνεχοῦς ἰσχύος, μετὰ σταθεροῦ ἀριθμοῦ περιστροφῶν—περίπου 350 ἕως 500 εἰς τὸ πρῶτον λεπτὸν—μέσῳ ἀτέρμονος κοχλίου καὶ ὀδοντωτοῦ τροχοῦ. Ἡ ἐκκίνησις προκαλεῖται ἢ ἐκ τοῦ χώρου τῆς μηχανῆς ἢ ἐκ τῶν ὀρόφων μέσῳ κομβίων μετὰ κλείθρου. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν προκαλεῖται ἡ ἐκκίνησις διὰ μικρῶν βοηθητικῶν ἠλεκτρομαγνητῶν.

Ἡ κατανάλωσις ἐνεργείας κατὰ τὴν κενὴν λειτουργίαν εἶναι 0,9 ἕως 1,1 χιλιοβὰττ δι' ἀνελκυστῆρα μὲ 12 θαλάμους δύο προσώπων. Ἡ φόρτισις ἐκ τῶν ἐπιβαινόντων προσώπων ἐλάχιστα μεταβάλλει τὸ καταναλισκόμενον ἔργον, διότι οἱ ἀνερχόμενοι συνήθως πάλιν καὶ κατέρχονται.

Οἱ ἀνελκυστῆρες μετὰ συνεχῶς κινουμένων θαλάμων παρουσιάζουν προτερήματα ἔναντι τῶν συνήθων ἀνελκυστήρων, τὴν μεγάλην μεταφορικὴν ἱκανότητα, τὰς μικρὰς φθορὰς τῶν διαφόρων μηχανισμῶν λόγῳ τῆς σταθερᾶς καὶ ὁμαλοῦς κινήσεως, τὴν ἔλλειψιν ὁδηγοῦ προσώπου, τὴν μηδαμινὴν κατανάλωσιν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τοὺς μονοθαλάμους ἀνελκυστῆρας λόγῳ τῆς ἀποφυγῆς τοῦ ἔργου ἐπιταχύνσεως κατὰ τὰς ἐκκινήσεις. Ἐν συνόλῳ οἱ ἀνελκυστῆρες οὗτοι εἶναι οἰκονομικώτεροι παρὰ τὰ μεγάλα ἔξοδα ἐγκαταστάσεως.

στ) *Ἀνελκυστῆρες κλιμακοειδεῖς (ἢ κινούμεναι κλίμακες):* Τελευταίως ἤρχισεν εὐρεῖα ἐφαρμογὴ

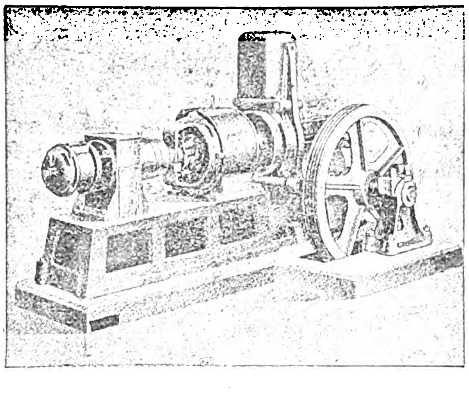

Μηχανὴ ἠλεκτρικοῦ ἀνελκυστῆρος νεωτέρας κατασκευῆς.

τούτων εἰς μεγάλα ἐμπορικὰ καταστήματα, σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς κλπ., λόγῳ τῆς μεγάλης μεταφορικῆς ἱκανότητός των (4000 — 8000 πρόσωπα ὡριαίως). Ἀποτελοῦνται ἀπὸ κλίμακα τῆς ὁποίας αἱ βαθμῖδες εἶναι συνδεδεμέναι ἐπὶ ἀτέρμονος ταινίας, κινουμένης διαρκῶς πρὸς μίαν διεύθυνσιν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὑπάρχουν δύο χωρισταὶ κλίμακες, μία διὰ τὴν ἄνοδον καὶ ἑτέρα διὰ τὴν κάθοδον. Ἐνῷ κινεῖται ἡ κλῖμαξ, δύνανται ἐπ' αὐτῆς νὰ κινῶνται ὁμορρόπως καὶ οἱ ἐπιβαίνοντες, πρὸς ἀσφάλειαν δὲ κινοῦνται ἰσοταχῶς καὶ χειρολαβαὶ ἐφ' ὧν δύνανται νὰ στηριχθῶσιν οὗτοι.

Ἑκάστη τοιαύτη κλῖμαξ ἐξυπηρετεῖ τὴν συγκοινωνίαν δύο καὶ μόνων ὀρόφων. Κ. ΚΡΙΣΠΗΣ

ἀνέλκω καὶ *ἀνελκύω*, ἀόρ. *ἀνείλκυσα*· ἕλκω πρὸς τὰ ἄνω, ἀνυψῶ· || καθόλου, ἕλκω, σύρω, τραβῶ. Β. Φ.

ἀνελλήνιστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἑλληνικός, ὁ μὴ κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς νόμους, κατὰ τὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα ὑφιστάμενος· || ὁ μὴ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰρημένος: «ἀνελλήνιστος τύπος, —χρῆσις, —σύνταξις». Β. Φ.

ἀνελλιπὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ μὴ ἐλλιπής, ὁ πλήρης, ὁ ἀκέραιος, σωστός, ὁλάκερος· || ὁ μὴ ὑστερῶν, ὁ μὴ μειονεκτῶν.—Ἐπίρρ. *ἀνελλιπῶς*. Β. Φ.

ἀνέλλο καὶ *ἀνέλο*· ὅροι τῆς κοινῆς ναυτικῆς διαλέκτου (βλ. ἄγκυρα). Σ. Ε. Λ.

ἄνελπις (ὁ), —*ιδος*· ὁ ἄνευ ἐλπίδων, ὁ μὴ ἔχων ἐλπίδας· πβλ. *ἄπελπις*. Β. Φ.

ἀνέλπιστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἰδιωματ. *ἀνόλπιστος*· ὁ μὴ ἐλπιζόμενος, ὁ παρ' ἐλπίδα λαβὼν ὕπαρξιν, ἀπροσδόκητος: «*ἀνέλπιστος ἐπιτυχία*»· || τὸ οὐδ. *ἀνόλπιστο* ὡς οὐσιαστ. ἰδιωματ. Παροιμ. «τὸν ηὗρ' ἀνόλπιστο 'ς τὴ μέση τοῦ σπιτιοῦ του», ὅτι οὐδαμοῦ εἶναι ἀσφαλὴς ὁ ἄνθρωπος· ἐνδέχεται καὶ ἐν αὐτῷ τῷ οἴκῳ του νὰ πάθῃ ἀπροόπτως κακόν τι.—Ἐπίρρ. *ἀνελπίστως* καὶ *ἀνέλπιστα*. Β. Φ.

ἀνέλυτρα (τὰ) (Anelytra) [*Ζῳολ.*]. Οὕτω καλοῦνται ἔντομά τινα φέροντα τέσσαρας πτέρυγας, ὧν αἱ ἀνώτεραι ἀμοιροῦσιν ἐλύτρων καὶ ὡς ἐκ τούτου δύνανται νὰ ἀναπτύσσωνται. Δ. Ν. Π.

ἀνεμαγροστίδαι (αἱ) (Anemagrostidae) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀγρωστιδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνεμαλαγιὰ (ἡ)· ἰδιωματ., χόρτον, βοσκὴ ἄθικτος· ἀπὸ τοῦ ἀμαλαγιὰ (βλ. λ.).

Ἀνεμαμποῦ (Anemabou)· βλ. λ. Ἀνναμάμπο.

ἀνεμάνθρωπος (ὁ)· ἰδιωματ., ἄνθρωπος τοῦ ἀνέμου, ἀκατάστατος, ἀστάθμητος, ἀσταθής, οὐτιδανός· πβλ. *ἀνεμιαῖος*. Β. Φ.

ἀνεμάρρενον (τὸ) (Anemarrhenum). Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κρινοειδῶν*, τῶν ὁποίων ἓν μόνον εἶδος εἶναι γνωστὸν φυόμενον εἰς τὰ ὄρη τῆς βορείου Κίνας. Δ. Ν. Π.

ἀνεμβολίαστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· *ἀμπόλιαστος*.

ἀνέμελος, —η, —ο· ἰδιωματ., ὁ *ἄμελος*.

ἀνεμέσητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν νεμεσᾶταί τις, δὲν φθονεῖ, δὲν βασκαίνει, ἀνεπίφθονος, ἀβάσκαντος.—Ἐπίρρ. *ἀνεμεσήτως*. Β. Φ.

ἀνεμευλογία (κοιν. *ἀνεμοβλογιὰ*) [*Ἰατρ.*]. Μολυσματικὴ νόσος χαρακτηριζομένη δι' ἐξανθήματος ἐν εἴδει φυσαλίδων, αἵτινες ἐμφανίζονται ἐπὶ τοῦ δέρματος καὶ ἐνίοτε ἐπὶ τῶν βλενογόνων. Ἡ ἀνεμευλογία δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μετὰ τῆς *εὐλογίας*, διότι εἶναι χαρακτηριστικὴ διάφορος νόσος. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ σύγχυσις αὕτη ἐγίνετο μέχρι σχεδὸν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καθόσον ὁ *Trousseau* κυρίως ἐχώρισε τὴν νόσον ταύτην ἐκ τῆς εὐλογίας διὰ σοβαρῶν ἐπιχειρημάτων, βασιζομένων ἐπὶ τῆς κλινικῆς παρατηρήσεως. Ἐν τούτοις μέχρις ἀκόμη καὶ τῶν τελευταίων ἐτῶν ἰατροί τινες, ἐλάχιστοι τὸν ἀριθμὸν (*V. Hebra, Kaposi, Kassowitz, Hochsinger, Talamon*), παρεδέχοντο τὴν ταυτότητα τῶν δύο τούτων νόσων, χαρακτηρίζοντες τὴν ἀνεμευλογίαν ὡς ἐλαφροτάτην μορφὴν εὐλογίας.

Ἡ ἀνεμευλογία εἶναι συνήθως ἐλαφρὰ νόσος, θεωρουμένη μάλιστα ὡς ἡ ἐλαφροτέρα τῶν ἐξανθηματικῶν νόσων, προσβάλλει δὲ ἰδίως τὰ παιδία ἀπὸ 3 - 12 ἐτῶν. Εἰς τὰ βρέφη τὰ ἔχοντα κάτω τῶν ἓξ μηνῶν ἡλικίαν εἶναι σπανιωτάτη, ἴσως διότι ταῦτα διατηροῦσιν ἐπί τινα χρόνον τὴν σχετικὴν ἀνοσίαν, ἥτις μεταβιβάζεται εἰς αὐτὰ διὰ τοῦ μητρικοῦ αἵματος· ἔχουσιν ἐν τούτοις περιγραφῆ καὶ περιπτώσεις ἀνεμευλογίας νεογνῶν, ἅτινα ἐμολύνθησαν ἐκ τῆς μητρὸς αὐτῶν πασχούσης κατὰ τὸν τοκετὸν ἐξ ἀνεμευλογίας (*Lereboullet* καὶ *Moricand*). Ἐπίσης ἡ νόσος αὕτη συναντᾶται σπανίως εἰς τοὺς ἐνηλίκους, διότι οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν ἤδη προσβληθῆ κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ συνήθως οἱ παθόντες ἐξ ἀνεμευλογίας δὲν προσβάλλονται καὶ αὖθις ἐκ τῆς νόσου ταύτης· σπανιώταται μόνον περιπτώσεις ἔχουσι δημοσιευθῆ, καθ' ἃς παιδία τινὰ προσεβλήθησαν δὶς ἐξ ἀνεμευλογίας.

Αἰτιολογία. — Ἡ ἀνεμευλογία εἶναι μεταδοτικὴ καὶ συνήθως ἐπιδημικὴ νόσος. Παρατηροῦνται πολλάκις μικραὶ οἰκογενειακαὶ καὶ σχολικαὶ ἐπιδημίαι. Ἡ μεταδοτικότης τῆς νόσου εἶναι μεγάλη, τίθεται δὲ εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν μὲ τὴν ἱλαρὰν καὶ κατά τινας εἰς ἀκόμη μεγαλυτέραν. Ἡ νόσος μεταδίδεται ἀπὸ τὸν ἄρρωστον εἰς ἄλλο ἄτομον, προηγουμένως ὑγιές, ἰδίᾳ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ πυρετοῦ, πρὶν ἀκόμη ἐκδηλωθῇ καθαρῶς τὸ ἐξάνθημα· δύναται ὅμως νὰ μεταδοθῇ καὶ ἀργότερον. Θεωρεῖται ἐπίσης δυνατὸν νὰ γίνῃ ἡ μεταβίβασις τῆς νόσου καὶ διὰ μέσου τρίτου, ὁπόταν ὁ τρίτος οὗτος ἔχῃ ἔλθει εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀρρώστου πρὸ μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος.

Τὸ νοσογόνον αἴτιον τῆς ἀνεμευλογίας δὲν εἶναι ἀκόμη ἐξηκριβωμένον. Παρὰ διαφόρων πειραματιστῶν (*Kling, Medin, Handrick, Rubinoff, Rutelli* κτλ.) ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναπαραχθῶσιν αἱ φυσαλίδες τῆς ἀνεμευλογίας ἐπὶ παιδίων, ἐπὶ τῶν βραχιόνων τῶν ὁποίων ἐγένοντο μικραὶ τομαὶ καὶ ἐτίθετο ἐπ' αὐτῶν λύμφη ληφθεῖσα ἐκ φυσαλίδων ἐξανθήματος ἀρρώστων πασχόντων ἐξ ἀνεμευλογίας. Κατὰ τὸ 1911 ὁ *Magnan* καὶ ὁ *de la Riboisière* ἀνεκάλυψαν βακίλλους τινὰς μὲ εἰδικοὺς χαρακτῆρας ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ τῶν φυσαλίδων τοῦ ἐξανθήματος· ἀλλ' οἱ βάκιλλοι οὗτοι δὲν μετέδωσαν τὴν ἀνεμευλογίαν διὰ τοῦ ἐμβολιασμοῦ. Τῷ 1922 ὁ *Caronia* κατώρθωσε νὰ προξενήσῃ ἐλαφρὰν μορφὴν ἀνεμευλογίας ἐπὶ πενταετοῦς παιδίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἔνεσιν αἵματος ληφθέντος ἐξ ἀρρώστου, ὅστις μόλις εἶχε προσβληθῇ ἐκ τῆς νόσου ταύτης· ἐξ οὗ καὶ συνεπέρανεν ὅτι ὁ ἰὸς τῆς ἀνεμευλογίας εὑρίσκεται ἐν τῷ κυκλοφοροῦντι αἵματι τοῦ ἀρρώστου. Τὴν γνώμην ταύτην ἐπεβεβαίωσαν, τῷ 1923, ὁ *Rivers* καὶ ὁ *Tillet* πειραματισθέντες ἐπὶ κονίκλων. Μετὰ ἓν ἔτος ὁ *Auricchio* κατώρθωσε δι' εἰδικῶν καλλιεργημάτων νὰ ἀπομονώσῃ ἓν ἰδιαίτερον μικροργανισμὸν ἐκ τοῦ αἵματος καὶ ἐκ τοῦ ὑγροῦ τῶν φυσαλίδων 20 ἀρρώστων. Τὸ μικρόβιον τοῦτο εἶναι ἐλαχίστου μεγέθους, στρογγύλον καὶ ἐμφανίζεται ἀπομεμονωμένον ἢ κατὰ δυάδας καί ποτε καθ' ὁμάδας. Ἔνεσις καλλιεργημάτων τοῦ μικροβίου τούτου γενομένη ἐπὶ νεαρῶν κονίκλων ἔδωσε ἀναλόγους ἢ καὶ ἐντονωτέρας διαταραχὰς ἐκείνων, τὰς ὁποίας προξενεῖ ἡ ἔνεσις αἵματος ἀρρώστου πάσχοντος ἐξ ἀνεμευλογίας· οὐδεμίαν ὅμως ἔδωσε δερματικὴν ἐκδήλωσιν ὑπενθυμίζουσαν τὴν νόσον ἀνεμευλογίαν. Πάντως ὅλα τὰ πειράματα ταῦτα ἔχουσιν ἀνάγκην μεγαλυτέρας ἐξακριβώσεως.

Μία ἄλλη ἄποψις ἐνδιαφέρουσα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν νόσον ταύτην, εἶναι ἡ θεωρία τοῦ συνταυτισμοῦ τῆς ἀνεμευλογίας μετὰ τοῦ *ἕρπητος ζωστῆρος*, τοῦ συνδρόμου δηλαδὴ ἐκείνου, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀναφαίνονται φυσαλίδες τύπου ἀνεμευλογίας ἐπὶ τῆς μερίδος ἐκείνης τοῦ δέρματος, ἣν παρακολουθεῖ ἡ διαδρομὴ ἑνὸς νεύρου. Ἡ θεωρία ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ἀκόμη τελείως ἀποδεδειγμένη. Ἴσως ὑπάρχει εἶδος ζωστῆρος ἀνεμευλογιοειδοῦς φύσεως, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῇ, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει ἀκόμη τελείως ἐξακριβωθῇ ποῖον εἶναι τὸ εἰδικὸν μικρόβιον τῆς ἀνεμευλογίας καὶ τοῦ ἕρπητος ζωστῆρος.

Συμπτωματολογία.—Κατὰ τὴν *περίοδον ἐπωάσεως*, διαρκοῦσαν συνήθως περὶ τὰς 14 ἡμέρας, σπανιώτατα 11 καὶ ἐνίοτε 17 καὶ 19, οὐδεμία παρατηρεῖται διαταραχὴ εἰς πλείστας τῶν περιπτώσεων· κατά τινας μόνον σπανίας περιπτώσεις ὁ ἄρρωστος αἰσθάνεται γενικὴν ἀδιαθεσίαν καὶ ἐμφανίζει καταρροϊκὰ φαινόμενα τῆς ρινὸς ἢ καὶ μικρὰν πυρετικὴν κίνησιν.

Ἡ *περίοδος εἰσβολῆς*, ἥτις διαρκεῖ μίαν ἢ δύο ἡμέρας, ἐμφανίζεται μετά τινος γενικῆς ἀδιαθε-

Digitized by Google

σίας ἢ καὶ πυρετοῦ (38⁰—38⁰ 5), ἐλαφρῶν δηλαδὴ συμπτωμάτων, ἅτινα πολλάκις προηγοῦνται τοῦ ἐξανθήματος. Ἡ περίοδος ὅμως αὕτη εἶναι πλειστάκις βραχυτάτη, δι' ὃ καὶ μένει συνηθέστατα ἀπαρατήρητος καὶ πρῶτον τὸ ἐξάνθημα ἐπισύρει τὴν προσοχὴν τοῦ περιβάλλοντος τοῦ ἀρρώστου. Πολλὰ μάλιστα παιδία ἐξακολουθοῦν καὶ νὰ φοιτῶσιν εἰς τὸ σχολεῖον μὲ τυπικὰς πλέον ἐπ' αὐτῶν φυσαλίδας ἐξανθήματος, διότι τὰ πρῶτα συμπτώματα ἦσαν τόσον ἐλαφρά, ὥστε παρῆλθον ἀπαρατήρητα. Ἐν τούτοις ἐνίοτε ἡ εἰσβολὴ ἐμφανίζεται μετὰ ρίγους, ὑπερπυρεξίας (39⁰—40⁰), παραληρήματος, κεφαλαλγίας, σπασμῶν καὶ ἐμέτων. Ἡ τοιαύτη ἐμφάνισις εἶναι πολλάκις ἀνησυχητική, διότι δύναται νὰ φέρῃ διαφόρους ἐπιπλοκάς, ἐξαρτωμένας ἐκ τῆς κακῆς γενικῶς καταστάσεως τοῦ ἀρρώστου, ἥτις πολλάκις ὀφείλεται εἴς τινα προηγουμένην νόσον ἢ καὶ εἰς συμβίωσιν μικροβίων διαφόρου φύσεως.

Κατὰ τὴν *περίοδον ἐξανθήσεως* ἀναφαίνεται τὸ ἐξάνθημα εἴτε ἐπὶ διαφόρων συγχρόνως μερῶν τοῦ σώματος εἴτε ἐν ἀρχῇ μόνον ἐπὶ τοῦ θώρακος ἢ ἐπὶ τῶν ἄκρων ἢ σπανιώτερον ἐπὶ τοῦ προσώπου. Τὸ τυπικὸν ἐξάνθημα διακρίνεται συνήθως ἐπὶ τῆς ράχεως, διότι τὸ ἐξάνθημα τῶν ἄκρων δὲν κρατεῖ ἐπὶ πολὺ τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα, τῶν παιδίων καταστρεφόντων πολλάκις τὰς φυσαλίδας διὰ τῶν ὀνύχων των. Ἐπίσης ἐπὶ τοῦ προσώπου, τὸ ὁποῖον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προσβάλλεται τελευταῖον, τὰ τυπικὰ στοιχεῖα εἶναι μᾶλλον σπάνια.

Ἐξανθηματικὰ στοιχεῖα ἐμφανίζονται ἐνίοτε καὶ ἐπὶ τῆς βλενογόνου τοῦ στόματος, ἀλλὰ πάντοτε ἐλάχιστα. Φυσαλίδες τινὲς παρατηροῦνται ἐπὶ τοῦ φάρυγγος, ἐπὶ τῆς ὑπερῴας, ἐπὶ τῆς γλώσσης, ἐπὶ τῶν οὔλων καὶ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῶν παρειῶν· προσέτι συναντῶνται εἴς τινας σπανιωτάτας περιπτώσεις ἐπὶ τῶν φωνητικῶν χορδῶν, ἐπὶ τῆς βλενογόνου τῶν γεννητικῶν ὀργάνων καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπιπεφυκότος καὶ τοῦ κερατοειδοῦς χιτῶνος τῶν ὀφθαλμῶν.

Οἱ χαρακτῆρες τοῦ ἐξανθήματος εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: Κατὰ πρῶτον ἐμφανίζονται ἐρυθραὶ κηλῖδες μόλις προέχουσαι καὶ μετά τινας ὥρας φυσαλίδες, δηλαδὴ διαφανῆ ἐπάρματα τῆς ἐπιδερμίδος, στρογγύλα ἢ ἐπιμήκη, ἐπὶ βάσεως ἐρυθρᾶς περιέχοντα ὑγρόν τι διαυγές, ὅπερ καθίσταται θολερὸν ἀπὸ τῆς δευτέρας ἡμέρας. Αἱ διαστάσεις τῶν φυσαλίδων τούτων βαίνουσιν αὐξανόμεναι μέχρι 2 χιλιοστομέτρων ἢ 2×3 ἢ καὶ 3×4 χιλιοστῶν τοῦ μέτρου· ταχέως δ' ἐπέρχεται ἡ ἀποξήρανσις αὐτῶν καὶ κατὰ τὴν 4ην ἡμέραν αἱ φυσαλίδες ἐξαφανίζονται ἢ καλύπτονται ὑπὸ μελανωπῆς *ἐφελκίδος (κρούστας)*, ἥτις ἀποσπᾶται κατὰ τὴν 7ην ἢ 8ην ἡμέραν. Τὸ ὑγρὸν τῶν φυσαλίδων, αἵτινες παρατηροῦνται ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ πέλματος τῶν ποδῶν, εὑρίσκεται ὑπὸ ἐπιδερμίδα σκληρὰν καὶ παχεῖαν, δι' ὃ καὶ ἡ περίμετρος τοῦ ἐπάρματος εἶναι ὁμαλωτέρα, μᾶλλον στρογγύλη, καὶ προσομοιάζει πολλάκις πρὸς τὴν φλύκταιναν τῆς νόσου εὐλογίας.

Αἱ φυσαλίδες τῶν ἄκρων καὶ τοῦ προσώπου ἀποσπώμεναι εὐκολώτερον σχηματίζουσιν εἰς πλείστας περιπτώσεις παχεῖαν ἐφελκίδα, ἥτις εἶναι δυνατὸν νὰ ἀφήσῃ μετὰ τὴν ἐπούλωσιν μικράν τινα οὐλήν. Ἐπὶ τοῦ τριχωτοῦ τῆς κεφαλῆς τὸ ἐξάνθημα εἶναι μᾶλλον ἀνώμαλον καὶ δὲν ἔχει πάντοτε τὰ τυπικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἄλλων φυσαλίδων, προξενεῖ δὲ πολλάκις ἀφόρητον κνησμόν, ὅστις κάμνει τὸν ἄρρωστον νὰ ξύνεται, ἐξ οὗ καὶ προέρχονται διάφοροι μολύνσεις.

Εἰς τὰς πλείστας περιπτώσεις ἡ περίοδος αὕτη τῆς ἐξανθήσεως ἐξελίσσεται ἄνευ σοβαρῶν γενικῶν συμπτωμάτων, ὁ δὲ πυρετός, ὅστις ἐμφανίζεται ἐν ἀρχῇ, ἐξαλείφεται ταχέως, ἐὰν δὲν ἀναφανῶσι νεώτεραι ἐκθύσεις. Ἡ κεφαλαλγία, οἱ ἔμετοι, ἡ δυσφορία, οἱ σπασμοί, τὰ παραληρήματα, πάντα τὰ συμπτώματα ταῦτα ἅτινα ἐμφανίζονται εἰς τὴν ἀρχήν, κατά τινας σοβαρὰς μορφὰς τῆς νόσου, ἐξαφανίζονται σχεδὸν πάντοτε συγχρόνως μὲ τὴν ἐξάνθησιν, καὶ ἡ ἀνεμευλογία θὰ ἦτο τὸ ἐλαφρότερον νόσημα, ἂν δὲν εἶχε τὰς διαδοχικὰς *ἐκθύσεις*. Πράγματι ὁ κανὼν ἐν τῇ ἀνεμευλογίᾳ εἶναι τὸ ἀλλεπάλληλον τῶν ἐκθύσεων· πολλάκις μάλιστα ἡ πρώτη ἐξάνθησις εἶναι τόσον ἐλαφρά, φυσαλίδες τόσον ἐλάχισται, ὥστε εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ γίνωσιν ἀντιληπταὶ παρὰ τῆς οἰκογενείας καὶ ὁ ἰατρὸς καλεῖται μόνον ὅταν ἔχῃ ἐμφανισθῆ ἡ δευτέρα ἐξάνθησις, ἥτις εἶναι ἀφθονωτέρα καὶ ἔχει τὰς φυσαλίδας ἀκόμη ἀθίκτους. Τότε ἂν ἐξετάσῃ τις καλῶς τὸν ἄρρωστον, θὰ εὕρῃ παλαιοτέρας φυσαλίδας ἀπεξηραμένας, αἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὴν πρώτην ἔκθυσιν τὴν μὴ προηγουμένως παρατηρηθεῖσαν. Συνήθως δ' ἑκάστη νέα ἔκθυσις σημειοῦται καὶ διὰ νέας αὐξήσεως τῆς θερμοκρασίας. Αἱ ἐκθύσεις αὗται διαδέχονται ἀλλήλας κατ' ἀνώμαλα διαστήματα καὶ δύνανται νὰ εἶναι 3—5. Ἡ τελευταία ἔκθυσις εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμφανισθῇ τὸ ἀργότερον 8 ἡμέρας μετὰ τὴν πρώτην. Πάντως ἡ ὁλικὴ διάρκεια τῆς ἐξανθήσεως δὲν ὑπερβαίνει τὰς 8 ἢ 10 ἡμέρας καὶ ἡ ἴασις ἐπέρχεται ταχέως.

Ἓν σύμπτωμα συνηθέστατον διαρκούσης τῆς ἐξανθήσεως εἶναι ὁ *κνησμὸς (φαγοῦρα)*, ὅστις εἶναι πολλάκις ἐντονώτατος, ὡς εἴπομεν καὶ προηγουμένως, καὶ φαίνεται νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀτομικῆς προδιαθέσεως ἑκάστου παιδίου πρὸς τὰς δερματικὰς ἀντιδράσεις.

Ἐπίσης δὲν εἶναι σπάνιον νὰ ἐμφανισθῇ κατὰ τὴν ἐξάνθησιν διόγκωσις τῶν ὑπογναθίων, μασχαλιαίων ἢ καὶ βουβωνικῶν ἀδένων. Ἡ ἀδενοπάθεια δὲ αὕτη παρατηρεῖται ἰδίως εἰς ἐκεῖνα τὰ παιδία, ἅτινα ἔχουσιν ἀδένας ἤδη ἠλλοιωμένους ἐκ χρονίας τινὸς παθήσεως (Merklen). Προσέτι παρατηρεῖται πολλάκις ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ ἐξανθήματος τῆς ἀνεμευλογίας καί τι ἐρύθημα ὀστρακοειδές, ὅπερ ἀναφαίνεται εἰς ἑκάστην νέαν ἔκθυσιν. Τὸ ἐρύθημα τοῦτο ἐνίοτε προηγεῖται τοῦ ἐξανθήματος καὶ εἴς τινας σπανίας περιπτώσεις ἕπεται αὐτοῦ. Παρετηρήθησαν ἐπίσης ἐρυθήματα ὑπενθυμίζοντα τὴν ἱλαρὰν ἢ τὴν πορφύραν· δέον ὅμως νὰ γνωρίζωμεν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ἐρυθημάτων τούτων συναντῶνται ἐπὶ ἀρρώστων, οἵτινες ὑπέστησαν δευτερογενῆ μόλυνσιν καὶ πρέπει νὰ εἶναί τις προσεκτικός, ὁσάκις ταῦτα ἐμφανίζονται μετὰ μεγάλης αὐξήσεως τῆς θερμοκρασίας.

Ἐπιπλοκαί.—Ἡ ἀνεμευλογία, μολονότι συνήθως δὲν εἶναι σοβαρὸν νόσημα, δύναται ἐν τούτοις νὰ παρουσιάσῃ σοβαρὰς ἐπιπλοκάς. Αἱ πλεῖσται τῶν ἐπιπλοκῶν τούτων προέρχονται ἐκ μολύνσεως τοῦ δέρματος, ὅπερ δυστυχῶς δὲν εἶναι πάντοτε καθαρόν, δι' ὃ καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ εὑρισκόμενα πολυπληθέστατα μικρόβια εἰσβάλλουσι πολλάκις διὰ τῶν φυσαλίδων, ὧν τὸ ὑγρὸν καθίσταται πυῶδες, καὶ ἐπέρχεται φλόγωσις τῆς ὅλης περιφερικῆς ζώνης ἑκάστης μεμολυσμένης φυσαλίδος. Ἡ διὰ τῶν ὀνύχων ἀπόξεσις τῶν φυσαλίδων, τὴν ὁποίαν ἐπιφέρει ὁ κνησμός, εἶναι ἡ συνήθης αἰτία τῆς μολύνσεως αὐτῶν.

Ἐκ τῆς μολύνσεως ταύτης προέρχονται αἱ διάφοροι πυοδερμίτιδες, τὰ πολυπληθῆ μικρὰ ἀποστήματα, ὡς καὶ ἐνίοτε οἱ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκτεταμένοι φλέγμονες. Ἐπίσης αἱ μεμολυσμέναι φυσαλίδες εἴς τινας περιπτώσεις ἐξελκοῦνται ἢ καταλήγουσιν εἰς γάγγραιναν καὶ τότε ἐμφανίζεται ἡ λεγομένη *γαγγραινώδης ἀνεμευλογία*, ἥτις εἶναι σοβαρωτάτη, διότι πολλάκις συνοδεύεται μετὰ γαστρικῶν διαταραχῶν καὶ βρογχοπνευμονίας. Σημειωτέον ὅτι ἡ τελευταία αὕτη μορφὴ τῆς ἀνεμευλογίας ἐμφανίζεται ἰδίᾳ ἐπὶ παιδίων ἐξησθενημένων καὶ καχεκτικῶν. Εἰς τὰς δευτερογενεῖς μολύνσεις ὀφείλονται ἀκόμη αἱ παρατηρούμεναι ἐνίοτε στοματίτιδες, φαρυγγίτιδες, λαρυγγίτιδες, ὠτίτιδες, ὡς καὶ αἱ βρογχοπνευμονίαι, αἱ πλευρίτιδες καὶ αἱ πυώδεις πολυαρθρίτιδες. Περιεγράφη ἐπίσης περίπτωσις ὀστεομυελίτιδος *(Philardeau)*. Ἡ λευκωματουρία συναντᾶται, ὅπως εἰς ὅλα τὰ μολυσματικὰ νοσήματα, χωρὶς νὰ ἐμφανίζῃ τι τὸ χαρακτηριστικόν· ἡ πραγματικὴ νεφρῖτις εἶναι σπανιωτάτη. Αἱμορραγικὴ νεφρῖτις παρετηρήθη παρὰ τοῦ *Gordon* εἴς τινα περίπτωσιν, καθ' ἣν ἐνεφανίσθησαν συγχρόνως διάφορα ἐγκεφαλικὰ συμπτώματα.

Αἱ ἐπιπλοκαὶ ἐκ τοῦ νευρικοῦ συστήματος εἶναι ἐξαιρετικῶς σπάνιαι· οἱ σπασμοὶ οἱ ἐμφανιζόμενοι κατὰ τὴν προεξανθηματικὴν περίοδον δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἐπιπλοκαὶ τῆς ἀνεμευλογίας, διότι οὗτοι ὀφείλονται μᾶλλον εἰς τὸν ἰδιαίτερον τρόπον ἀντιδράσεως τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἀτόμων τινῶν σπασμοφίλων, ἥτις προκαλεῖται ἐν περιπτώσει προσβολῆς οἱασδήποτε μολυσματικῆς νόσου. Παρειηρήθησαν ἐν τούτοις περιπτώσεις μονοπληγίας, ἡμιπληγίας καὶ ἄλλαι τινὲς νευρικαὶ ἐκδηλώσεις.

Πρόγνωσις καὶ *διάγνωσις.*—Ἡ πρόγνωσις εἶναι καλή, ἐφ' ὅσον ἡ ἀνεμευλογία ἐξελίσσεται σχεδὸν πάντοτε ὁμαλῶς· μόνον αἱ ἐπιπλοκαὶ τῆς νόσου δύνανται νὰ φέρωσι ποιάν τινα σοβαρότητα.

Ἡ διάγνωσις εἰς τὰς πλείστας περιπτώσεις εἶναι εὐκολωτάτη, ἐφ' ὅσον τὸ ἐξάνθημα εἶναι χαρακτηριστικόν. Ἡ σύγχυσις δύναται μόνον νὰ ἐπέλθῃ, ὅταν συνυπάρχῃ ἐπιδημία εὐλογίας ἢ εὐλογιοειδοῦς ἐξανθήματος. Εἰς τὰς νόσους ὅμως ταύτας ἡ ἐξάνθησις ἄρχεται συνήθως ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ προχωρεῖ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω εἰς μίαν μόνον ἔκθυσιν· δὲν ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα αἱ διαδοχικαὶ ἐκθύσεις, ὡς ἐν τῇ ἀνεμευλογίᾳ. Ἔπειτα τὸ ἐξάνθημα τῆς εὐλογίας εἶναι μᾶλλον φλυκταινῶδες, ἐμφανίζει δ' εἰς τὸ κέντρον ἑκάστης φλυκταίνης σημεῖόν τι ἐν εἴδει ὀμφαλοῦ καὶ δὲν ἔχει τὸν πολυμορφισμὸν τοῦ ἐξανθήματος τῆς ἀνεμευλογίας τὸν προερχόμενον ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν διαδοχικῶν ἐκθύσεων.

Θεραπεία.—Ὁσονδήποτε ἐλαφρὰ καὶ ἂν εἶναι ἡ νόσος, οὐδέποτε πρέπει νὰ παραλείπωνται οἱ κανόνες τῆς ὑγιεινῆς, διότι μία τοιαύτη παράλειψις δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἐνίοτε σοβαρὰς ἐπιπλοκάς. Εἶναι πάντοτε προτιμότερον νὰ παραμένῃ ὁ ἄρρωστος κλινήρης τοὐλάχιστον ἐπὶ 8 ἡμέρας καὶ ἐν περιπτώσει ἀκόμη ἀπυρεξίας.

Ἡ δίαιτα δέον νὰ εἶναι ἐλαφρά, παρεχομένης κατὰ προτίμησιν ὑγρᾶς τροφῆς, γάλακτος, ζωμοῦ καὶ διαφόρων ἀφεψημάτων καὶ ροφημάτων. Ἀπόλυτος γαλακτικὴ δίαιτα ἐν περιπτώσει λευκωματουρίας. Τὰ ἄφθονα ποτὰ εἶναι πάντοτε συμβουλευτέα. Πρέπει ἰδίᾳ νὰ προσπαθῇ τὸ περιβάλλον τοῦ παιδίου νὰ ἐμποδίζῃ τὴν ἀπόξεσιν τοῦ ἐξανθήματος, δένον ἐν ἀνάγκῃ τὰς χεῖρας τοῦ ἀρρώστου. Ἀπαγορεύονται τὰ λουτρὰ κατὰ τὴν ἐξανθηματικὴν περίοδον τῆς νόσου, ὡς καὶ αἱ διάφοροι ἀλοιφαί. Καλὸν εἶναι νὰ τίθηται ἐπὶ τοῦ ἐξανθήματος ἄφθονον μεῖγμα τάλκου καὶ βορικοῦ ὀξέος ἢ μεῖγμα ὑπεροξειδίου ψευδαργύρου, ἀμύλου, τάλκου καὶ βισμουθίου.

Μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῶν φυσαλίδων πρέπει νὰ γίνῃ χλιαρὸν λουτρὸν ἐπὶ 15—20 λεπτὰ καὶ νὰ σαπωνισθῇ ἐλαφρῶς ὁλόκληρον τὸ σῶμα. Συμβουλεύονται ἐπίσης τὰ ἀμυλοῦχα καὶ πιτυροῦχα λουτρὰ κατὰ τοῦ κνησμοῦ. Διὰ τὰς ἐπιπλοκὰς ὑπάρχουσιν ἑκάστοτε εἰδικαὶ θεραπευτικαὶ ἐνδείξεις.

Προφυλακτικῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ σχεδὸν τίποτε, ἐφ' ὅσον ἡ ἀπομόνωσις δὲν δύναται νὰ εἶναι ἔγκυρος, ἀφ' οὗ ἡ νόσος εἶναι μολυσματικὴ ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐμφανίζονται τὰ πρῶτα κλινικὰ συμπτώματα. Δέον ὅμως νὰ ἀπαγορεύεται ἡ φοίτησις εἰς τὸ σχολεῖον εἰς τὰ προσβληθέντα ἐξ ἀνεμευλογίας παιδία, ἐφ' ὅσον δὲν παρῆλθον 15 ἡμέραι ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς νόσου καὶ ἐφ' ὅσον δὲν ἔγιναν τὰ ἀπαιτούμενα λουτρὰ μέχρις ἐξαφανίσεως τῶν μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῶν φυσαλίδων ὑπολειπομένων ἐφελκίδων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Auricchio.* Pediatria 1924 p. 1305 *Condat* Bull. Soc. de Péd. de Paris 1922 pp 393 καὶ 400 Arch. de Méd. des Enf. 1923 pp. 77—83. *Gordon.* Amer. I. of. Dis. of Children. Nov. 1924.—*Hutinel.* Les maladies des Enf. 1909.t I p. 445.—*Kop'ik.* Dis of infancy and childhood. 3th edition p. 332.—*Kundratitz.* K. Zeitschr. f. Kinderheilk. 1925. Bd 39, H. 4. p. 379.—*Lereboullet* et *Mouricand.* Bull. Soc. de péd. de Paris. 1914, p. 84.—*Merklen* Bull. Soc. de péd. de Paris. 1911. p. 51.—*Nobécourt.* Précis de Méd. des Enf. Paris 1922 p. 905.—*Osler.* Principles and practice of med. 1912 8th Edition p. 332.—*Phitardeau.* Rev. Orthopédie Mai 1922 κ. ἄ.

Σ. ΒΕΡΑΣ

ἀνέμη ἢ *ἀνεμοδοῦρα.* Ὄργανον ταλασιουργικόν. Στῦλος ξύλινος ἐστηριγμένος ἐπὶ βάθρου ἔχοντος σχῆμα σταυροῦ. Περὶ τὸν ἄξονα ἐξαρτῶνται σταυροειδῶς ξύλινα πλαίσια ἀποτελοῦντα εἶδος κλωβοῦ περιστρεφομένου ὁριζοντίως ἐν εἴδει τροχοῦ. Εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς οὕτω κινουμένης συσκευῆς τανύονται τὰ *λυσίδια*, περιειλιγμένα τεμάχια νήματος. Τὸ ὄργανον τίθεται εἰς ἐνέργειαν, ἐάν τις εὕρῃ καὶ κρατήσῃ διὰ τῶν δακτύλων του τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον τοῦ λυσιδίου. Σύρων τοῦτο πρὸς ἑαυτὸν διὰ νὰ τὸ περιτυλίξῃ καὶ σχηματίσῃ τὸ νῆμα εἰς κουβάρι, θέτει εἰς περιστροφικὴν κίνησιν τὴν ἀνέμην, καὶ οὕτω ἐκτυλίσσεται ἡ κλωστή.

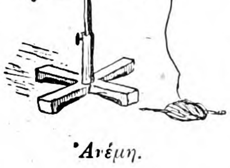

Ἀνέμη.

Ἡ ἀνέμη εἶναι πασίγνωστος εἰς τὰ ἑλληνικὰ χωριά, ὅπου ἀσκεῖται εἰσέτι ἡ κατὰ παράδοσιν ταλασιουργία καὶ ὑφαντική. Ἡ ἔναρξις τῶν περισσοτέρων ἑλληνικῶν παραμυθιῶν γίνεται μὲ τοὺς γνωστοὺς στίχους:

Κόκκινη κλωστὴ βαμμένη
στὴν ἀνέμη τυλιγμένη
δῶσ' τη κλῶτσο νὰ γυρίσῃ
παραμύθι ν' ἀρχινήσῃ.

Ἀντίστοιχον τῆς ἀνέμης ὄργανον εἶναι τὸ **ἀνεμίδι**, ὅπερ εἶναι τροχὸς ξύλινος περιστρεφόμενος

Ἀνεμίδι.

[Φωτογρ. Κ. Θεοχάρη.]

διὰ ξυλίνης λαβῆς. Λεπτὴ λωρὶς περιελίσσουσα τὸν τροχὸν συμπαρασύρει εἰς ὁριζοντίαν περιστροφὴν σιδηροῦν ἄξονα μεταξὺ καθέτων πασσάλων

Digitized by Google

ἐνσφηνωμένον. Ὁ τροχὸς καὶ οἱ πάσσαλοι στερεοῦνται ἐπὶ συγκροτήματος ξυλίνου βάθρου. Εἰς τὸν σιδηροῦν ὁριζόντιον ἄξονα διαπερῶνται τὰ *καλαμίδια*, τεμάχια σπιθαμιαῖα νεροκαλάμου. Εἰς ταῦτα ἀντιστρόφως περιστρεφόμενα περιελίσσεται τὸ ἀπὸ τῆς ἀπέναντι ἀνέμης ἀνελισσόμενον νῆμα ὑφαδιοῦ καὶ οὕτω γίνονται τὰ λεγόμενα *μασούρια*, τὰ ὁποῖα διαπερῶνται εἰς τὸ στόμα τοῦ *διασιδιοῦ* καὶ γίνεται ἡ ὕφανσις. Δ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Ναυτ.]* Ἐν τῇ κοινῇ ναυτικῇ γλώσσῃ *ἀνέμη* (ἢ καὶ *σβίγα*) καλεῖται: 1) Τὸ *«ἐξέλικτρον»* τοῦ κοινοῦ *δρομομέτρου*. 2) Πρωτογενοῦς τύπου βαροῦλκον, ξύλινον, τετράκτινον, τοποθετημένον εἰς τὴν πρύμναν σαθρωμένων μικρῶν λέμβων ἀπὸ τῶν ὁποίων, οὐσῶν ἠγκυροβολημένων, στρεφομένης τῆς ἀνέμης ἕλκεται μικρὸς γρῖπος συρόμενος εἰς τὸν βορβορώδη βυθὸν τῶν λιμένων. Διὰ τοιούτου ἐργαλείου, ἀπόκληροι ναυτικοὶ προσπαθοῦν νὰ προσπορίσωσι τὸν ἄρτον τῆς οἰκογενείας των, ἀνέλκοντες ἐκ τοῦ βυθοῦ τεμάχια γαιανθράκων, διαφυγόντα κατὰ τὰς ἐκφορτώσεις ἀπὸ τῶν ἀνθρακοφόρων εἰς τὰς φορτηγίδας, ἢ βρωμερόν τι ὄστρεον. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀνεμία (ἡ) (Anemia) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτερομερῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *διαπεριδῶν*. Ἔχουσι μικρότατον μέγεθος, χρῶμα μελανὸν ἢ ὑπέρυθρον καὶ ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Σενεγάλην, τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὴν Ἀραβίαν. Ἐν Εὐρώπῃ (Ἰταλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ) ἀπαντᾷ ἓν μόνον εἶδος, ἡ *ἀνεμία ἡ Σαρδόνειος* (Anemia sardoa). Δ. Ν. Π.

ἀνεμιαῖος —α, —ον· ὁ πλήρης ἀνέμου, κενός: «ἀνεμιαῖα φά», ἄγονα φά, ἀντίθ. *γόνιμα*· ‖ «ἀνεμιαῖον κύημα», τὸ ἀνεμογγάστρι. Β. Φ.

ἀνεμίδα (ἡ) καὶ *ἀνεμιδι*· βλ. ἀνέμη· ‖ ἐκκοκκιστήριον τοῦ βάμβακος.

ἀνεμίδια. Καλοῦνται οὕτω τὰ περιβλήματα κυρίως τῶν καρπῶν, τόσον τῶν *λεπύρων* εἰς τὰ *σιτηρὰ* ὅσον καὶ τῶν *λοβῶν* εἰς τὰ *χεδροπά*, ἅτινα λαμβάνονται ὡς ὑπόλειμμα ἐκτὸς τοῦ ἀχύρου κατὰ τὸν ἀλωνισμὸν τῶν καρπῶν. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἄνω περιβλημάτων περιέχουσι τὰ ἀνεμίδια μικρὰ φύλλα καὶ στελέχη ὡς καὶ μικροὺς καὶ ἀσθενικοὺς καρπούς, δι' ὃ καὶ ἡ θρεπτικὴ αὐτῶν ἀξία εἶναι ἀνωτέρα τῆς τοῦ ἀχύρου. Δυστυχῶς ὅμως εἰς τὰ ἀνεμίδια συσσωρεύονται πολλαὶ παντὸς εἴδους ἀκαθαρσίαι, ὡς χῶμα, κόνις, καρφία, σύρμα, σπόροι μυκήτων κλπ., αἱ ὁποῖαι πρέπει πρὸ τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτῶν νὰ ἀπομακρύνωνται. Ἐπίσης πολλάκις συναντᾶται εἰς τὰ ἀνεμίδια ὁ *νηματομύκης Actinomyces bovis*, ὁ ὁποῖος εἰσδύων εἰς τοὺς βλεννογόνους ὑμένας τῶν ζῴων προκαλεῖ τὴν *ἀκτινομύκωσιν*, ἀσθένειαν μεταδιδομένην καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐκδηλουμένην δι' οἰδημάτων εἰς τὴν γλῶσσαν, τὰς σιαγόνας, τὸν οὐρανίσκον, τὸν φάρυγγα, τὸν στόμαχον καὶ εἰς ἄλλα μέρη. Τὰ οὕτω προσβεβλημένα ἀνεμίδια δέον, πρὸς καταστροφὴν τῶν μυκήτων, νὰ βράζωνται προηγουμένως, καθ' ὅσον ἄλλως οὗτοι διατηροῦσι τὴν βλαπτικὴν αὐτῶν δύναμιν καὶ εἶτα διὰ τῆς κόπρου μεταδίδονται εἰς τοὺς ἀγρούς.

Τὰ καλύτερα ἀνεμίδια ἐξ ὅλων τῶν σιτηρῶν παρέχει ἡ *βρόμη* καὶ αἱ ποικιλίαι ἐκεῖναι τῆς *κριθῆς* αἱ ὁποῖαι εἶναι ἄνευ ἀθέρων. Κατόπιν ἔρχονται τὰ τοῦ *σίτου* καὶ τελευταίως τὰ τῆς *σικάλεως*. Τὰ λέπυρα τῆς ὀρύζης καὶ οἱ φλοιοὶ τοῦ κέχρου, ὡς ἐκ τῆς ἀποξυλώσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἐναποθέσεως εἰς αὐτὰ πυριτικοῦ ὀξέος, εἶναι ὑποδεεστέρας θρεπτικῆς ἀξίας, δι' ὃ καὶ δὲν πρέπει νὰ δίδωνται εἰς τὰ ζῷα. Ἐπίσης τὰ ἀνεμίδια τῶν σιτηρῶν, ἅτινα φέρουσιν ἀθέρας, εἶναι καλύτερον νὰ μὴ παρέχωνται εἰς τὰ ζῷα, καθ' ὅσον πληγώνουσι τοὺς βλεννογόνους ὑμένας καὶ προκαλοῦσι φλογώσεις εἰς τὸ σῶμα, φάρυγγα καὶ στόμαχον. Τὰ ἀνεμίδια τῶν *ψυχανθῶν*, εἰς ὅλα τὰ μέρη αὐτῶν, διακρίνονται διὰ τὴν μεγάλην αὐτῶν περιεκτικότητα ἀζωτούχους εἰς οὐσίας. Τὰ καλύτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐκεῖνα τῶν εἰδῶν τοῦ *τριφυλλίου* καὶ τῆς *φακῆς*. Ἐκεῖνα τῶν *πίσων*, *φασιόλων* καὶ *βίκου* περιέχουσι τόσας ἀζωτούχους οὐσίας ὡς καὶ τὸ σύνηθες χόρτον λειμώνων. Ἔτι κατωτέρας θρεπτικῆς ἀξίας εἶναι τὰ ἀνεμίδια, τοῦ *πολυγώνου*, ὁ *ἰριγανόσπορος*, τοῦ *σινάπεως*, τοῦ *λίνου* καὶ τῆς *ἐλαιοκράμβης*, ἰσοδυναμοῦντα πρὸς ἄχυρον χειμερινῶν σιτηρῶν.

Τὰ ἀνεμίδια δίδονται συνήθως εἰς τὰ μυρηκαστικὰ καὶ ὀλιγώτερον εἰς τοὺς ἵππους πρὸς μερικὴν ἀντικατάστασιν τοῦ χόρτου ἢ τοῦ ἀχύρου. Εἰς τοὺς χοίρους δίδονται μόνον ὡς ὑποβοηθητικὴ τροφὴ πρὸς πλήρωσιν τοῦ στομάχου καὶ μάλιστα ἀφοῦ προηγουμένως μαλακώσωσι ταῦτα διὰ θερμοῦ ὕδατος ἢ δι' ἀτμοῦ. Ι. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνεμίζω· ποιῶ ἄνεμον, ρεῦμα ἀέρος, ἀναψύχω, δροσίζω· ‖ ἐκθέτω εἰς τὸν ἀέρα, ἄλλως *ἀερίζω*· ‖ τὸ μέσ. *ἀνεμίσκομαι*· ἰδιωματ. (Πόντ.), ὑποφέρω ἀπὸ ἀνεμικά, ἀπὸ ρευματισμούς· ‖ πέρδομαι· ‖ ἐν τῇ ναυτικῇ διαλέκτῳ, παρακολουθῶ τὰς ἑκάστοτε ἐκκλίσεις τοῦ ἀνέμου, παίζοντος ἑκατέρωθεν τῆς κυρίας αὐτοῦ διευθύνσεως. Λέγεται ἐπὶ σημάτων, τῆς σημαίας, τοῦ ἐπισείωνος ὡρμισμένου πλοίου, ἰδίως ὅμως ἐπὶ πλοίου σαλεύοντος ἐπ' ἀγκύρας καὶ ὡς τοιούτου ἀναπρωρίζοντος ἑκάστοτε σὺν ταῖς ἐλαφραῖς μεταπτώσεσι τῆς συνισταμένης τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς τοῦ ρεύματος ἐὰν ὑπάρχει τοιοῦτον. Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὸ *ἀνεμόω*. —Α.

ἀνεμική (ἡ)· ἰδιωματ., ἰσχυρὸς ἄνεμος, θύελλα, καταιγίς.

ἀνεμικὸ (τό)· ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι τρόπον τινὰ ἄνεμος, ἀσύλληπτον καὶ ταχὺ ὡς ἄνεμος, κακοποιὸν δαιμόνιον, φάντασμα, ἄλλως *ἀερικό*· ‖ *ἀνεμικὰ* (τά)· ἰδιωματ. (Πόντ.), ρευματισμοί, ὡς ἐπήρεια δηλονότι ἀνεμικοῦ δαιμονίου. Β. Φ.

—*ἀνεμικὸ τυρί* (τό)· ἰδιωματ. (Κρήτ.), τυρὸς ἀναλογῶν πρὸς 15—30 πρόβατα, διδόμενος εἰς τοὺς ποιμένας ὡς ἀμοιβή. Β. Φ.

ἀνεμίσακας (ὁ)· ὁ εἰς τὸν ρώθωνα τῶν ζῴων ἐκκολαπτόμενος σκώληξ τοῦ οἴστρου· πβλ. καὶ *ἀνεμίστακας* (βλ. *Λεξ. Ἀρχ.* 5,306). Β. Φ.

ἀνέμισμα (τό)· ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀνεμίζειν*.

— *[Γεωργ.]*. Καλεῖται *ἀνέμισμα* ἡ μετὰ τὸν ἀλωνισμὸν διὰ τῆς χειρὸς ἢ τῶν ζῴων ἐργασία πρὸς ἀποχωρισμὸν τοῦ σπόρου ἀπὸ τοῦ ἀχύρου, τῶν λεπύρων καὶ ἄλλων μερῶν τῶν φυτῶν (βλ. ἀλωνισμός).

ἀνεμίστακας (ὁ)· ἰδιωματ. (Κρήτ.), σκώληξ εὑρισκόμενος εἰς τὴν βάσιν τοῦ κέρατος προβάτου ἢ ἄλλων ζῴων (βλ. *Λεξ. Ἀρχ.* 5,322). Β. Φ.

ἀνεμιστὴρ (ὁ), —*ῆρος*· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεμίζομεν, παράγομεν ρεῦμα ἀέρος. Β. Φ.

— **[ΜΗΧΑΝΟΛ.]** *Ἀνεμιστῆρες* λέγονται μηχαναὶ καὶ συσκευαὶ πρὸς παραγωγὴν ὑποπιέσεως ἢ ὑπερπιέσεως ἔν τινι χώρῳ καὶ πρὸς μεταφορὰν ἀέρος.

Σκοπὸς αὐτῶν εἶναι: 1) Ὁ ἀερισμὸς—ἤτοι ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ἐπιβλαβοῦς καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ διὰ νέου ἀέρος—κατοικιῶν, ἐργοστασίων, ἀποθηκῶν. Ἐπίσης ἡ ἐξωτερικὴ ψῦξις τῶν κυλίνδρων μικρῶν καὶ πολυστρόφων κινητήρων ἐσωτερικῆς καύσεως. 2) Ἡ παραγωγὴ ἑλκυσμοῦ ἢ ἡ ἐνίσχυσις αὐτοῦ προκειμένου περὶ καύσεως, ἰδίως εἰς τὰς ἑστίας τῶν ἀτμολεβήτων μετὰ τεχνητοῦ ἑλκυσμοῦ. 3) Ἡ παραγωγὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑψηλοῦ κενοῦ ἐν κλειστοῖς χώροις καὶ συσκευαῖς, π.χ. ἐν θαλάμοις διατηρήσεως τροφίμων, ἐν συσκευαῖς ἀπορροφήσεως τῆς κόνεως ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τοῦ καπνοῦ, τῶν ρινημάτων σιδήρου, τῶν πριονιδίων κ.τ.λ. 4) Ἡ παραγωγὴ πεπιεσμένου ἀέρος καὶ ἡ μεταφορὰ τούτου εἰς τὸν τόπον τῆς χρησιμοποιήσεως, π. χ. διὰ σωληνωτὰ ταχυδρομεῖα, κίνησιν ἐργαλείων, εἰς ἐγκαταστάσεις ὑψηλῶν καμίνων ἢ Bessemer, πρὸς καθαρισμὸν μεταλλικῶν κατασκευῶν ἐκ τῆς σκωρίας, πρὸς πλήρωσιν ἀεροθηκῶν κινητηρίων ἁμαξῶν ἢ συρμοκινητήρων κ.τ.λ. (βλ. μεταφορὰ ἔργου).

Λειτουργία.—α') *Χειροκίνητοι* ἀνεμιστῆρες ἀπηρχαιωμένοι, ὡς ὁ φυσητὴρ τοῦ σιδηρουργοῦ.—β') *Ἐμβολοφόροι* ἀνεμιστῆρες. Οὗτοι λειτουργοῦσι μὲ μικρὸν ἀριθμὸν στροφῶν καὶ εἶναι κατάλληλοι δι' ὅλας τὰς πιέσεις καὶ τὰς ποσότητας τοῦ ἀέρος.

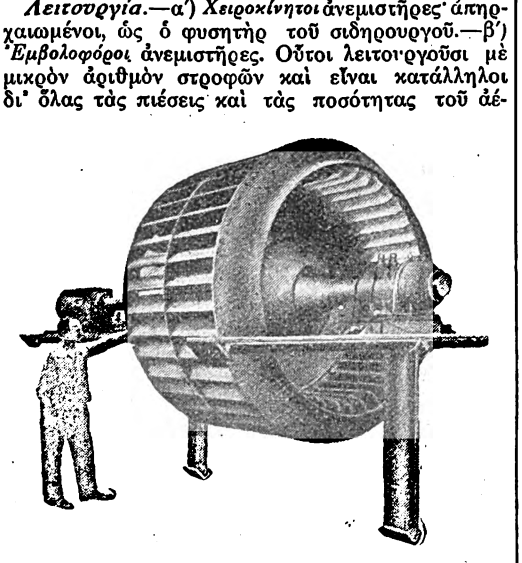

Κεντρόφυξ ἀνεμιστὴρ μεταλλείων.

Τὸ ἔμβολον δυνατὸν νὰ κινῆται παλινδρομικῶς ἢ καὶ νὰ περιστρέφηται. —γ') *Στρομβοειδεῖς ἢ κεντρόφυγες* ἀνεμιστῆρες, οἱ καὶ κυρίως ἀνεμιστῆρες. Οὗτοι στρέφονται μὲ μεγάλον ἀριθμὸν στροφῶν καὶ ὁμοιομόρφως. Ὁ ἀὴρ κινεῖται ἐν αὐτοῖς διὰ τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως τῆς ἀναπτυσσομένης λόγῳ τῆς περιστροφῆς τῶν πτερυγίων ἢ σκαφιδίων τῆς ὁποίας περιστροφῆς ἀναγκάζεται νὰ μετάσχῃ ὁ ἀήρ. Εἶναι κατάλληλοι διὰ μικρὰς ὑλιπτικὰς διαφορὰς· χρησιμοποιοῦνται διὰ μεγάλας ἐγκαταστάσεις ἀερισμοῦ. Εἰς παρατιθέμενον σχῆμα παρίσταται νεώτατος τύπος ἀνεμιστῆρος μεταλλείων τοῦ εἴδους αὐτοῦ, ὅστις ἀναρροφᾷ τὸν ἀέρα ἑκατέρωθεν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἄξονος καὶ τὸν ἐκσφενδονίζει κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀκτῖνος. —δ') *Ἑλικοειδεῖς ἀνεμιστῆρες*. Ἀποτελοῦνται οὗτοι ἀπὸ ἕνα ἄξονα ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι στερεωμέναι ἑλικοειδεῖς ἐπιφάνειαι ἐξ ἐλάσματος μὲ κεκλιμένην ὡς πρὸς τὸν ἄξονα γενέτειραν. Περιβάλλονται δὲ διὰ κυλινδρικοῦ κελύφους. Διὰ τούτων ἐπιτυγχάνεται ὅπως ὁ καταθλιβόμενος ἀὴρ κινῆται παραλλήλως ἢ σχεδὸν παραλλήλως πρὸς τὸν ἄξονα ὡς καὶ ὁ ἀναρροφώμενος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κεντρόφυγας ὅπου ὁ ἀναρροφώμενος κινεῖται κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἄξονος, ἐνῷ ὁ καταθλιβόμενος κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀκτῖνος. Οἱ ἑλικοειδεῖς χρησιμοποιοῦνται σχεδὸν ἄνευ ἐξαιρέσεως διὰ τὸν ἀερισμὸν κλειστῶν χώρων, διὰ μικρὰς ἐγκαταστάσεις λόγῳ τοῦ μικροῦ αὐτῶν βαθμοῦ ἀποδόσεως. —ε') *Ἀναρροφητῆρες* (Exhaustoren). Ἡ λειτουργία τούτων βασίζεται ἐπὶ κοινῆς ἀρχῆς μὲ τοὺς *ἐγχυτῆρας*. Ἐκμεταλλεύονται δηλαδὴ τὴν ἀναρροφητικὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσουν ὁ ἀήρ, τὸ ὕδωρ ἢ ὁ ἀτμός, καθ' ἣν στιγμὴν καὶ ἐν ᾗ θέσει ἐξέρχονται μετὰ μεγάλης ταχύτητος ἀπὸ ἀντίστοιχα ἀκροφύσια (βλ. λ.). Τὸ εἶδος τοῦτο χρησιμοποιεῖται διὰ πρόκλησιν μικρῶν διαφορῶν πιέσεως καὶ τὴν μεταφορὰν δι' ἀναρροφήσεως μικρῶν σχετικῶς ποσοτήτων ἀέρος, ὡς εἰς τὰς καπνοδόχους παγίων καὶ ναυτικῶν λεβήτων καὶ ἀτμαμαξῶν (σωλὴν ἐκροῆς), διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἑλκυσμοῦ. —στ') *Κεντρόφυγες ἀνεμιστῆρες*, ὡς οἱ προμνημονευθέντες ἀλλὰ διὰ μεγίστης ποσότητος ἀέρος καὶ πιέσεως μέχρι 3 ἀτμ. —ζ') *Κεντρόφυγες συμπιεσταὶ* διὰ μεγίστας ποσότητας καὶ μεγίστας πιέσεις.

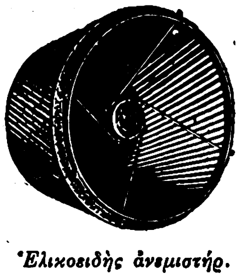

Ἑλικοειδὴς ἀνεμιστήρ.

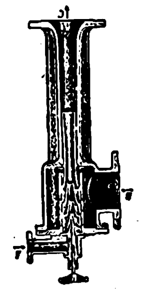

Ἀναρροφητὴρ ἀέρος δι' ἀτμοῦ.

Ὑπολογισμός. — Ἡ ἐπίτευξις εἰς εἶδος καὶ ποσὸν τῆς σκοπουμένης μετατροπῆς ἐνεργείας ἐν ἀνεμιστῆρι ἐπιβάλλει ὡρισμένην μεταβολὴν τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς καταστάσεως τοῦ ἀέρος· τουτέστι τῆς πιέσεως, τοῦ ὄγκου, τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς ταχύτητος αὐτοῦ κατὰ τὴν δίοδον διὰ τοῦ ἀνεμιστῆρος. Διὰ νὰ ἐπέλθῃ ὅμως ἡ ὡρισμένη αὕτη μεταβολή, πρέπει ὁ ἀνεμιστὴρ νὰ παρέχῃ εἰς τὸν διερχόμενον ἀέρα ὡρισμένας εἰς ἔκτασιν καὶ μορφὴν διατομὰς διόδου. Οὕτω τῇ βοηθείᾳ τῶν κανόνων τῆς Φυσικῆς, τῆς Μηχανικῆς, τῆς Ἀντοχῆς καὶ τῆς Ἀεροδυναμικῆς καταλήγομεν εἰς τὰς διαστάσεις καὶ τὰς μορφὰς τοῦ δι' ἕκαστον ὡρισμένον σκοπὸν καταλλήλου ἀνεμιστῆρος.

Προκειμένης συμπιέσεως ἀέρος, ὀνομάζομεν τὸν λόγον τῆς τελικῆς πρὸς τὴν ἀρχικὴν πίεσιν αὐτοῦ *βαθμὸν συμπιέσεως*. Προκειμένης δὲ ἀραιώσεως, καλοῦμεν τὴν διαφορὰν μεταξὺ ἀρχικῆς καὶ τελικῆς πιέσεως τοῦ ἀέρος *ὑποπίεσιν ἢ ὑπόθλιψιν* (dépression).

Εἰς τοὺς στρεφομένους ἀνεμιστῆρας διακρίνομεν *ὀγκομετρικήν*, *μανομετρικὴν* καὶ *ἐνδεικνυμένην* ἢ *ἐσωτερικὴν ἰσχὺν* καὶ ἀντιστοίχους *βαθμοὺς ἀποδόσεως*. Οὕτω ὁ λόγος τοῦ πράγματι εἰς τὴν μονάδα τοῦ χρόνου παρεχομένου ἀέρος πρὸς τὸ θεωρητικὸν ποσὸν τὸ εὑρισκόμενον ἀπὸ τὰς διαστάσεις καλεῖται *ὀγκομετρικὸς βαθμὸς ἀποδόσεως*. Ὁ λόγος τῆς πραγματικῆς ὑποπιέσεως πρὸς τὴν θεωρητικὴν καλεῖται *μανομετρικὸς βαθμός*. Τέλος ὁ λόγος τοῦ ὠφελίμου ἔργου πρὸς τὸ θεωρητικὸν *μηχανικὸς βαθμὸς ἀποδόσεως*. Εἰς τοὺς ἐμβολοφόρους ἀνεμιστῆρας καλοῦμεν *ἀδιάθερμον βαθμὸν ἀποδόσεως*, τὸ κλάσμα τοῦ ὁποίου ἀριθμητὴς εἶναι τὸ ἀδιάθερμον ἔργον καὶ παρονομαστὴς τὸ ἐνδεικνύμενον. Σπουδαιότερος εἶναι εἰς τοὺς ἐμβολοφόρους ὁ *ἰσοθερμοκρασιακὸς βαθμὸς ἀποδόσεως*, τουτέστιν ὁ λόγος τοῦ ἔργου τῆς ἰσοθερμοκρασιακῆς συμπιέσεως πρὸς τὸ διατεθὲν πρὸς τοῦτο.

Κίνησις.—Οἱ κεντρόφυγες ἀνεμιστῆρες ἀερισμοῦ κινοῦνται σήμερον σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ἠλεκτροκινητῆρος ὅστις τοποθετεῖται εἰς θέσιν προφυλαγμένην ἀπὸ τὰ ρεύματα τοῦ ἀέρος. Ἡ κατανάλωσις εἰς ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν τοιούτου ἀνεμιστῆρος προκύπτει κατὰ προσέγγισιν ἐκ τοῦ τύπου $N = \frac{L.P.}{3600.102.n}$

ἔνθα N παριστᾷ χιλιοβάττια ὡριαῖα, L τὴν ἀνὰ ὥραν μεταφερομένην ποσότητα ἀέρος εἰς κυβικὰ μέτρα, P τὴν παραγομένην ὑπὸ τοῦ ἀνεμιστῆρος ὑπερπίεσιν, δηλαδὴ πίεσιν ὑπὲρ τὴν ἀτμοσφαιρικὴν εἰς χιλιοστὰ ὑδατίνης στήλης, n τὸν ὁλικὸν

Digitized by Google

βαθμὸν ἀποδόσεως κυμαινόμενον μεταξὺ 0,4—0,6. Π. χ. διὰ L=60000 μ³ καὶ P=25 χιλιοστά, ἂν δεχθῶμεν n=0,5 εὑρίσκομεν καταναλωτέαν ἠλεκτρικὴν ἰσχὺν ἐπὶ τοῦ ἄξονος τοῦ ἀνεμιστῆρος

$$N=\frac{60000.25}{3600.102.0,5}=8,2$$ χιλιοβάττια ὡριαῖα.

Ὁ ἀπαιτούμενος πρὸς τοῦτο ἠλεκτροκινητὴρ πρέπει νὰ εἶναι 10 ΧΒ.

Αἱ κινητήριοι μηχαναὶ τῶν μεγάλων ἐμβολοφόρων ἀνεμιστήρων τῶν χρησιμοποιουμένων κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ σιδήρου διὰ τὴν διατήρησιν τῆς καύσεως τῶν ὑψηλῶν καμίνων καὶ ἐν τῷ *ἀπίῳ τοῦ Bessemer* εἶναι μεγάλαι ἐμβολοφόροι ἀεριομηχαναὶ ἢ ἀτμομηχαναί. Οἱ *ἀεροκύλινδροι* ἢ *ἀνεμοκύλινδροι* τῶν ἀνεμιστήρων τῶν συγχρόνων ὑψηλῶν καμίνων ἔχουν διάμετρον 2, 2 ½ καὶ 3 μέτρων καὶ ἴσην διαδρομὴν εἰς τὰς πλείστας τῶν ἐγκαταστάσεων. Αἱ μεγάλαι αὗται διαστάσεις ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὰ μεγάλα ποσὰ τοῦ ἀέρος, τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖ ἡ ὑψηλὴ κάμινος καὶ ἅτινα ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῆς καμίνου ἀνέρχονται εἰς 540000 μέχρι 1200000 χιλιογράμμων ἀνὰ 24 ὥρας. Ἡ ὑπερπίεσις τοῦ συμπιεζομένου ἐν τοῖς ἀνεμοκυλίνδροις ἀέρος κυμαίνεται ἀναλόγως τοῦ ὕψους καὶ τῆς πληρώσεως τῆς καμίνου μεταξὺ 0,06 καὶ 0,1 μέτρα ὑδραργ. στήλης. Ἡ ὑπερπίεσις τοῦ ἀέρος ἐν τοῖς ἀνεμοκυλίνδροις προκειμένου περὶ ἐξυπηρετήσεως τοῦ ἀπίου Bessemer ἀνέρχεται εἰς 1,5 μέχρι 2 ἀτμοσφαιρῶν, διότι τότε ὁ ἀὴρ ὀφείλει νὰ κατανικᾷ τὴν στατικὴν πίεσιν τοῦ σιδήρου καὶ νὰ διασχίζῃ τοῦτον ἐν ὑγρᾷ καταστάσει εὑρισκόμενον ἐν τῷ ἀπίῳ.

Ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ λειτουργία ὅλων τῶν ἐμβολοφόρων ἀνεμιστήρων εἶναι ὁμοία. Κύλινδρος χυτοσιδηροῦς, ὀριζόντιος ἢ κατακόρυφος, εἶναι ἐφωδιασμένος κατ' ἀμφότερα τὰ πώματα ἢ εἰς εἰδικοὺς θαλάμους, περιφερειακῶς κατ' ἀμφότερα τὰ ἄκρα τοῦ κυλίνδρου, διὰ βαλβίδων· αἱ πλειότεραι τούτων (ἀναρροφήσεως) ἀνοίγουν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κυλίνδρου, ἐνῷ αἱ ὀλιγώτεραι (καταθλίψεως) ἀνοίγουν πρὸς ἕνα συλλεκτήριον τοῦ συμπιεσθέντος ἀέρος θάλαμον, ὁπόθεν ὁ ἀὴρ ὁδηγεῖται εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον. Ἐντὸς τοῦ κυλίνδρου κινεῖται παλινδρομικῶς ἔμβολον ἀεροστεγῶς ἐφαρμόζον εἰς τὰς παρειὰς τοῦ κυλίνδρου. Τοιουτοτρόπως ὅταν ἀπὸ τὸ ἓν ἄκρον τοῦ κυλίνδρου γίνεται ἀναρρόφησις ἀέρος πρὸς τὸ ἕτερον μέρος γίνεται συγχρόνως συμπίεσις καὶ ἐκδίωξις ἀέρος ἐκ τοῦ κυλίνδρου. Ἡ κίνησις τοῦ ἐμβόλου ἐπιτυγχάνεται μέσῳ βάκτρου διαπερῶντος τὸν πυθμένα τοῦ κυλίνδρου καὶ συνδεομένου διὰ προσφόρου μηχανισμοῦ πρὸς οἱανδήποτε κινητήριον μηχανήν.

Τὸ παρατιθέμενον σχῆμα ἀνεμιστῆρος ὑψηλῆς καμίνου μετὰ κινητηρίου ἀεριομηχανῆς Oechelhäuser δίδει ἰδέαν τοῦ σημερινοῦ μεγέθους τῶν τοιούτων ἀνεμιστήρων. Τὸ βάκτρον τοῦ ἐμβόλου τοῦ ἀνεμοκυλίνδρου, ὅστις φαίνεται δεξιά, συνδέεται ἀπ' εὐθείας μὲ τὸ βάκτρον τοῦ δεξιοῦ ἐμβόλου τῆς κινητηρίου ἀεριομηχανῆς, ἥτις εἶναι μία

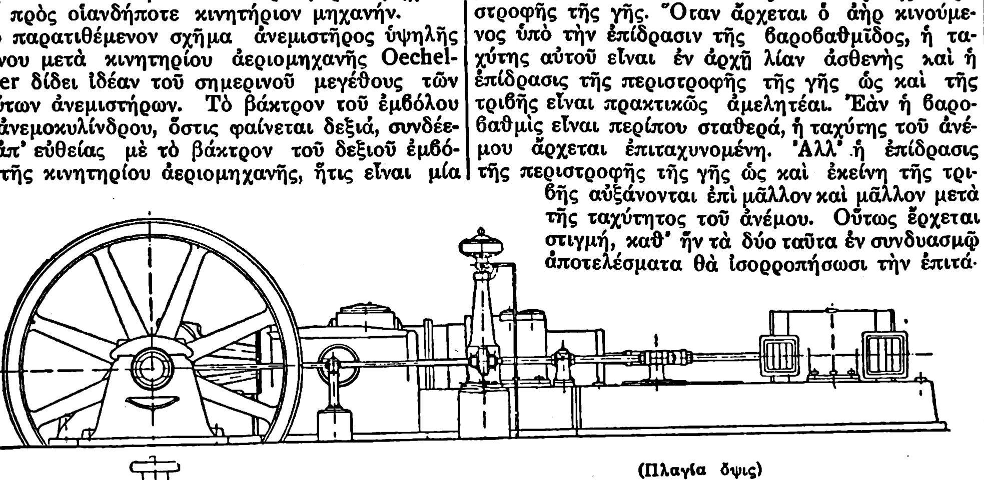

Ἐμβολοφόρος ἀνεμιστὴρ ὑψηλῆς καμίνου μετὰ διχρόνου κινητηρίου ἀεριομηχανῆς.

τῶν τελειοτέρων ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως διχρόνων ἀεριομηχανῶν καὶ ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ κινητικῆς ἀπόψεως· ἐνῷ δηλαδὴ εἶναι μονοκύλινδρος, κέκτηται δύο ἔμβολα ἅτινα κινούμενα ἀντιθέτως στρέφουσι τὸν ἄξονα διὰ τριῶν στροφάλων. Ἡ καῦσις τοῦ μίγματος γίνεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κυλίνδρου, ἐνῷ ἡ ἐκροὴ τῶν ἀερίων ἐκ τῶν πρὸς τὰ ἄκρα θυρίδων.

[Βλ. καὶ λ. ἀερισμός, ἀεριστῆρες, συμπιεσταί.] Α. Μ.

— [ΥΓΙΕΙΝΗ] Διὰ τῶν ἀνεμιστήρων, χρησιμοποιουμένων εἰς τὰ οἰκοδομήματα, ἐπιτυγχάνεται ὁ ἀερισμὸς τῶν διαμερισμάτων αὐτῶν, ὁτὲ μὲν δι' ἀπορροφήσεως τοῦ ἐντὸς δωματίου τινὸς μεμολυσμένου ἀέρος, ὁτὲ δὲ διὰ διοχετεύσεως καθαροῦ ἀέρος ἔξωθεν λαμβανομένου ἢ καὶ δι' ἀμφοτέρων τῶν τρόπων τούτων συγχρόνως. Πλὴν τοῦ ἀερισμοῦ, ἐπιτυγχάνεται διὰ τῶν ἀνεμιστήρων καταλλήλως τοποθετουμένων, ἡ ἀνακούφισις τῶν ἀνθρώπων ἐν ὥρᾳ καύσωνος, καθότι λόγῳ τῶν ἐκ τῆς κινήσεως τῶν τοιούτων μηχανημάτων σχηματιζομένων ἀερίων ῥευμάτων διευκολύνεται ἡ ἀποβολὴ ποσότητός τινος τοῦ ἐν τῷ σώματι συσσωρευομένου θερμαντικοῦ. Ἡ τοιαύτη ὅμως χρῆσις τῶν ἀνεμιστήρων ἀπαιτεῖ προσοχήν, καθότι οὐχὶ σπανίως δυνατὸν νὰ γίνῃ πρόξενος νόσου ἐκ ψύξεως. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀνεμιστήριον (τό)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεμίζεταί τις, ἀναψύχεται, ῥιπίδιον. Β Φ.

ἀνεμιστής· ἰδιωμ., κυρίως ἐν τῷ πληθυντ. *οἱ ἀνεμιστάδες*· ὁ λυχνιστὴς σίτου ἐν ἁλωνίῳ. Δ. Λ.

— *[Φυσ.-Μετεωρ.]* Καλεῖται *ἀνεμιστὴς* ὑπό τινων ἐπιστημόνων ἡ βοηθητικὴ συσκευή, ἥτις ἀπαιτεῖται εἰς τὸ *συμπυκνωτικὸν ὑγρόμετρον Alluard* πρὸς παροχὴν συνεχοῦς ῥεύματος ἀέρος διὰ τὴν ἀνατάραξιν τοῦ ἐντὸς τοῦ ὀργάνου ἀέρος. Θ. Θ. Φ.

ἀνεμίτης· ἰδιωματ., μέρος τὸ ὁποῖον κτυπᾷ ὁ ἄνεμος· ‖ τοπωνύμιον πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος.

ἀνεμοβαρικὸς *νόμος [Μετεωρολ.]*. Νόμος ἐν τῇ δυναμικῇ μετεωρολογίᾳ, δι' οὗ ἐκφράζεται ἡ σχέσις ἡ ὑφισταμένη μεταξὺ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς διανομῆς τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως. Οὗτος παρετηρήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν *Coffin* καὶ *Jerrel*, φέρεται δ' ἐν τῇ μετεωρολογίᾳ συνήθως ὡς *νόμος τοῦ Buys Ballot* (barisches Windgesetz), διατυποῦται δὲ ὡς ἑξῆς: «Ἐν τῷ Βορείῳ ἡμισφαιρίῳ, ἂν τοποθετηθῶμεν ἔναντι τοῦ ἀνέμου, ὥστε νὰ δεχώμεθα αὐτὸν ἐλευθέρως εἰς τὸ πρόσωπον, τότε αἱ χαμηλαὶ πιέσεις θὰ εὑρίσκωνται δεξιὰ ἡμῶν καὶ ὀλίγον ὄπισθεν, αἱ δὲ ὑψηλαὶ πιέσεις ἀριστερὰ καὶ ὀλίγον ἔμπροσθεν. Ἀντιστρόφως συμβαίνουσιν ἐν τῷ Νοτίῳ ἡμισφαιρίῳ». Κατ' ἄλλους διατυποῦται ὁ νόμος οὗτος ὡς ἕπεται: «Ἐὰν στρέψωμεν τὰ νῶτα πρὸς τὸν ἄνεμον, ἡ χαμηλοτέρα πίεσις εὑρίσκεται ἀριστερὰ ἡμῶν, ἐὰν εὑρισκώμεθα ἐν τῷ Β. ἡμισφαιρίῳ, καὶ δεξιὰ ἐν τῷ Νοτίῳ ἡμισφαιρίῳ».

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ἄνεμος πνέει ἐκ τῶν περιοχῶν, ἔνθα ἡ πίεσις εἶναι ὑψηλή, πρὸς ἐκείνας, εἰς ἃς ἡ πίεσις εἶναι χαμηλή, τοῦ ἀέρος κατὰ τὴν μετακίνησίν του ἀποκλίνοντος συνεπείᾳ τῆς περιστροφῆς τῆς γῆς. Ὅταν ἄρχεται ὁ ἀὴρ κινούμενος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς βαροβαθμίδος, ἡ ταχύτης αὐτοῦ εἶναι ἐν ἀρχῇ λίαν ἀσθενὴς καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς περιστροφῆς τῆς γῆς ὡς καὶ τῆς τριβῆς εἶναι πρακτικῶς ἀμελητέα. Ἐὰν ἡ βαροβαθμὶς εἶναι περίπου σταθερά, ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου ἄρχεται ἐπιταχυνομένη. Ἀλλ' ἡ ἐπίδρασις τῆς περιστροφῆς τῆς γῆς ὡς καὶ ἐκείνη τῆς τριβῆς αὐξάνονται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μετὰ τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου. Οὕτως ἔρχεται στιγμή, καθ' ἣν τὰ δύο ταῦτα ἐν συνδυασμῷ ἀποτελέσματα θὰ ἰσορροπήσωσι τὴν ἐπιτάχυνσιν τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν βαροβαθμῖδα, καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ ταχύτης τοῦ ἀέρος καθίσταται ὁμαλή.

Διὰ τὰς ταχύτητας τοῦ ἀνέμου τὰς σχετικῶς ἀσθενεῖς, ἡ τριβὴ εἶναι αἰσθητῶς ἀνάλογος τῆς ταχύτητος, καὶ ἐπομένως ἡ ἀπόκλισις τοῦ ἀνέμου ὡς πρὸς τὰς ἰσοβαρεῖς ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τοῦ συντελεστοῦ τριβῆς, οὖσα σταθερὰ διὰ σταθερὸν συντελεστὴν τριβῆς. Ἐὰν ἡ τριβὴ εἶναι μικρὰ (ὡς συμβαίνει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης) ὁ ἄνεμος θὰ εἶναι λίαν κεκλιμένος ὡς πρὸς τὴν βαροβαθμίδα, ἐὰν τοὐναντίον ὁ ἄνεμος πνέῃ ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους, τότε σχηματίζει γωνίαν λίαν μικρὰν μετὰ τῶν ἰσοβαρῶν.

Οὕτω τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἀνωτέρω νόμου καὶ τῆς παρατηρήσεως τοῦ ἀνέμου διὰ τῆς κινήσεως τῶν κατωτέρων νεφῶν δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν κατὰ ποίαν διεύθυνσιν εὑρίσκεται τὸ κέντρον ὑφέσεώς τινος, ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο, προκειμένου περὶ τοῦ Βορείου Ἡμισφαιρίου, νὰ παρατηρήσωμεν τὴν διεύθυνσιν, ἀφ' ἧς κινοῦνται τὰ νέφη, νὰ ἐκτείνωμεν τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ ἡ διεύθυνσις ταύτης θὰ δείξῃ τὸ κέντρον τῆς ὑφέσεως. Ὁ νόμος οὗτος ἐφαρμόζεται εἰς τοὺς κατωτέρους ἀνέμους, ἀλλ' εἶναι ἧττον ἀκριβής, συνεπείᾳ τῆς κλίσεως τοῦ ἀνέμου πρὸς τὴν βαροβαθμίδα, οὔσης μικροτέρας τῶν 90°· ὡς πρὸς τὴν κίνησιν τῶν ἀνωτέρων νεφῶν θυσάνων (Cirrus), ὁ νόμος οὗτος εἶναι ἀνεφάρμοστος, ἐὰν δὲ στραφῶμεν πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἀφ' ἧς κινοῦνται ταῦτα τὸ κέντρον τῆς *ὑφέσεως* εἶναι κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς παρατηρήσεως ἀλλὰ περισσότερον πρὸς τὰ δεξιά. Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

ἀνεμοβιαγράφος *[Μετεωρ.]*. Αὐτογραφικὸν ὄργανον τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου, οὗτινος τὸ μὲν ἐξωτερικὸν σύστημα εἶναι *ἀνεμόμετρον Dines*, τὸ δὲ αὐτογραφικὸν μέρος εἶναι τροποποίησις γενομένη ὑπὸ τοῦ Halliwell εἰς τὸ ἀντίστοιχον αὐτογραφικὸν σύστημα τοῦ ἀνεμογράφου Dines. Ὁ πλωτὴρ αὐτοῦ εἶναι κυλινδρικοῦ σχήματος, ἡ δὲ κίνησίς του κανονίζεται τῇ βοηθείᾳ ἐλατηρίων. Τὸ ὑγρὸν τοῦ κυλίνδρου ἀποτελεῖται ἐκ μίγματος ὕδατος καὶ γλυκερίνης μετὰ ποσότητός τινος ἐγχρώμου οὐσίας πρὸς ἀποφυγὴν τῆς πήξεως. Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

ἀνεμοβλογιά (ἡ)· δημ. τύπος τῆς ἀνεμευλογίας (βλ. λ.).

ἀνεμόβροχο (τὸ) καὶ *ἀνεμοβρόχι* (τό)· βροχὴ ἰσχυρὰ μετ' ἀνέμου, λαῖλαψ. Β Φ

ἀνεμογάμης (ὁ)· βλ. ἀερογάμης.

ἀνεμογγάστρι (τό)· καὶ *ἀνεμογγαστριά*· δημοτ., ψευδεγκυμοσύνη· ‖ ἰδεοληψία: «*αὐτὸ πια εἶναι ἀνεμογγαστριά*».

ἀνεμογενής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἐκ τοῦ ἀνέμου προελθών.

— *ἀνεμογενῆ ἀποθέματα* ἢ — *ἰζήματα* (anemogene Sedimente) *[Γεωλ.]*· βλ. αἰολικὰ ἀποθέματα. Γ. Κ. Γ.

Ἀνεμογιαννάτικα. Χωρίον τῆς νήσου Παξῶν ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα *Λογγᾶ* ἢ *Λογγοῦ*. Κάτ. 93. Τὸ χωρίον ἔχει τρεῖς ἐκκλησίας, τὴν *Ἀνάληψιν*, τοὺς *Τρεῖς Ἱεράρχας* καὶ τὴν *Ἁγίαν Κυριακήν*. Οἱ κάτοικοί του ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας καὶ τὴν ναυτιλίαν. Θ. Β.

Ἀνεμογιάννης, *Γεώργιος* (ἐπιλεγόμενος *Παξινός*). Ἐγεννήθη ἐν Γαΐῳ τῶν Παξῶν 1798 καὶ ἀνεσκολοπίσθη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἐν Ναυπάκτῳ τὴν 10 Ἰουνίου 1821. Υἱὸς τοῦ *Ἀλεξάνδρου Ἀνεμογιάννη*, ναυτικοῦ, μετήρχετο καὶ οὗτος τὸ ναυτικὸν ἐπάγγελμα ὑπηρετῶν εἰς τὸ πατρικὸν πλοῖον. Ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἔσπευσε νὰ μετάσχῃ αὐτῆς, καταταχθεὶς εἰς τὴν ὑπὸ τοὺς Δημήτριον Μιαούλην, υἱὸν τοῦ ἀρχιναυάρχου Ἀνδρέου, καὶ Νικόλαον Γκίκαν Μπότασην διοικουμένην μοῖραν, ἥτις παρέπλευσε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1821 τὰς Ἰονίους νήσους. Προσελήφθη ὡς ναύτης εἰς τὸ πλοῖον «*Οἱ Σύμμαχοι*», ἀνῆκον εἰς τὴν Λασκαρίναν Μπουμπουλίναν καὶ κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ Νικολάου Ὀρλὼφ Σπετσιώτη. Διεκρίνετο διὰ τὴν εὐτολμίαν, τὴν ὑπερφυσικὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὸ ἀνδρικὸν αὐτοῦ κάλλος. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἔπλευσεν εἰς τὴν Ναύπακτον τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκουν δισχίλιοι Δωριεῖς καὶ ἄλλοι τῶν γειτόνων ἐπαρχιῶν ὑπὸ τοὺς ὁπλαρχηγοὺς Διαμαντῆν Χορμόβαν, Κωνσταντῖνον Σαδῆμαν καὶ Γεώργιον Πιλάλαν.

Τὴν 25 Μαΐου 1821 ἤρξατο ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἐπίθεσις κατὰ τοῦ φρουρίου τῆς Ναυπάκτου, ἀλλ' ἡ ἔφοδος ἀπέτυχε φονευθέντων τοῦ Χορμόβα μετὰ τῶν ἀνελθόντων τὸ τεῖχος ὀλίγων Ἑλλήνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ ναυτικὸς Γιαννούλης Σπετσιώτης. Ὑπὸ τὸ φρούριον τῆς Ναυπάκτου εἶχον καταφύγει τουρκικὰ τινα πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἠσφαλισμένα ἀπὸ πάσης προσβολῆς τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Ἡ ἑλληνικὴ μοῖρα ἀπεφάσισε τότε νὰ μεταχειρισθῇ διὰ πρώτην φορὰν ἓν εἶδος πυρπολικοῦ, ὅπως δυνηθῇ νὰ πυρπολήσῃ ταῦτα. Ἡ τέχνη ὅμως τῆς παρασκευῆς τῶν πυρπολικῶν δὲν εἶχε τελειοποιηθῆ, ὅπως ἀργότερον κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ ἐκ Πάργας Δημουλίτσα Πατατούκου εἰς Ψαρά. Ὁ Γεώργιος Μυριαλῆς, Σπετσιώτης, ὑποπλοίαρχος τριαρμένου ναβάτας, ἀνεδέχθη νὰ χρησιμοποιήσῃ ἓν τῶν μικρῶν σκαφῶν, ἐκτιμηθὲν κατὰ τὸν καιρὸν τῶν ἀποζημιώσεων ἀντὶ 30.000 γροσίων. Ὁ μετασχηματισμὸς ὅμως τοῦ σκάφους εἰς πυρπολικὸν ἐγ-

Digitized by Google

νετο προχείρως, τοποθετηθέντων καυσίμων ὑλικῶν ἄνευ τινὸς μεθόδου. Ὁ ὑποπλοίαρχος Μυριαλῆς ἀνεδέχθη νὰ ἐπιβῇ λέμβου, ὅπως ἐν καταλλήλῳ στιγμῇ μεταδώσῃ τὸ πῦρ. Ἀλλ᾽ ἡ ἐπιχείρησις ἀπήτει κυρίως πηδαλιοῦχον τοῦ πυρπολικοῦ, ὅστις ἔμελλε νὰ ὁδηγήσῃ τοῦτο κατὰ τῶν ἐχθρικῶν σκαφῶν. Ἡ ἐπιχείρησις ἦτο ἐπικινδυνωδεστάτη καὶ ὁ ἀναλαμβάνων αὐτὴν ἐκ τῶν προτέρων προσέφερε θυσίαν τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν ὀκτακοσίων ναυτῶν τῶν πληρωμάτων οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἀναλάβῃ τὴν πηδαλιούχησιν τοῦ πυρπολικοῦ. Τότε ἐνεφανίσθη, πρὸ τῶν ἀμηχανούντων κυβερνητῶν, νεαρὸς ναύτης, εἰκοσιπενταετὴς μόλις, ἀναδεχόμενος ταύτην.

Τὸ διάβημα τοῦτο συνεκίνησε τοὺς πλοιάρχους οἵτινες ἐναγκαλισθέντες ἠσπάσθησαν αὐτόν. «Ὁ νέος οὗτος, λέγει ὁ *Ἰωάννης Φιλήμων*, ὠνομάζετο *Γεώργιος Παξινὸς* (τὸ πραγματικόν του ὄνομα ἦτο *Γεώργιος Ἀλεξάνδρου Ἀνεμογιάννης*, ὠνομάζετο δὲ *Παξινὸς* κατὰ τὴν τότε συνήθειαν ἐκ τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς του). Ἀνῆκεν εἰς τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου «Οἱ Σύμμαχοι» διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Νικολάου Ὀρλώφ. Ἦν δὲ τῇ πατρίδι αὐτοῦ τοῖς Παξοῖς μεμνηστευμένος. Οἱ πλοίαρχοι πλήρεις ἤδη χαρᾶς καὶ ἐκ περισσοῦ θαυμάζοντες τὸν νέον, ἠρώτησαν αὐτόν, τίνα ἐπεθύμει ἀμοιβήν; μειδιῶν δὲ καὶ φαιδρῷ τῷ προσώπῳ ἀπεκρίθη οὕτος: «Δὲν θέλω τώρα τίποτε· ἐὰν δώσῃ ὁ Θεὸς κ᾽ ἐπιτύχω, τότε θὰ σᾶς πάρω ἀπὸ δέκα τάλλαρα, γιὰ νὰ κάνω ἕνα χάρισμα τῆς ἀρραβωνιαστικιᾶς μου». Ἥνωνε, προσθέτει ὁ ἱστορικὸς τῆς ἐπαναστάσεως, τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἠθικὸν ἔρωτα μετὰ τοῦ φυσικοῦ πρὸς τὴν μνηστὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπεθύμει, ὅπως ἀγαπηθῇ ἔτι μᾶλλον παρ᾽ αὐτῆς ὡς ἥρως.

Ἐπεβιβάσθησαν οὕτως, ὁ μὲν Ἀνεμογιάννης ἐπὶ τοῦ πυρπολικοῦ ὡς πηδαλιοῦχος, ὁ δὲ Μυριαλῆς μεθ᾽ ἱκανῶν κωπηλατῶν εἰς τὴν ὄπισθεν τοῦ πυρπολικοῦ συρομένην λέμβον, φέρων τὸ πῦρ. Τὸ πυρπολικὸν παρηκολούθει ὁ πλοίαρχος Ἀνδριανὸς Σωτηρίου ἐπιβαίνων τοῦ πλοίου «*Λυκοῦργος*».

Ὅταν τὸ πυρπολικὸν προσήγγισεν εἰς τὴν Ναύπακτον, χάρις εἰς εὐνοϊκὸν ἄνεμον, ἤρξατο σφοδρὸς πυροβολισμὸς ἀπὸ τοῦ φρουρίου καὶ τῶν τουρκικῶν πλοίων. Ὁ Μυριαλῆς σπεύδων καὶ ἀκαίρως ὅλως ἔθεσε πῦρ εἰς τὸ σκάφος καὶ λύσας τὸν κάλων, ἀπεχώρησεν. Οὕτω παρέμεινεν ἐπὶ τοῦ φλεγομένου σκάφους μόνος ὁ Ἀνεμογιάννης, προσπαθῶν νὰ προσκολλήσῃ τοῦτο εἰς τὸν πλησίον εὑρισκόμενον τουρκικὸν δρόμωνα. Ὁ Μυριαλῆς βλέπων τὸ δυσχερὲς τοῦ πράγματος προσεκάλει αὐτὸν νὰ ριφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ σωθῇ κολυμβῶν. Οὗτος ὅμως ἠρνεῖτο. Ἤρξατο τότε ἡ ἐκτέλεσις ἡρωϊκοῦ δράματος, σπανιωτάτου εἰς τὰ χρονικὰ τῆς ἱστορίας οἱασδήποτε ἐποχῆς. «Ἐκαίοντο ἤδη, λέγει ὁ Φιλήμων, καὶ τὰ πρόσθια ἱστία, τὸ δὲ πλοῖον ἠνωρθοῦτο προσήνεμον. Ὁ Ἀνεμογιάννης κληθεὶς κατ᾽ ἐπανάληψιν ὑπὸ τοῦ στολάρχου διὰ τηλεβόα ὅπως ριφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπέμενεν ἀρνούμενος καὶ δεχόμενος ὅλον τὸ πῦρ τῶν τηλεβόλων τοῦ φρουρίου καὶ τῶν τουρκικῶν πλοίων, προσπαθῶν νὰ φέρῃ αὐτὸ εἰς τὸν πρὸς δ᾽ ὅρον. Ἐπὶ τέλους αἱ φλόγες τὸν ἐδίωξαν ἀπὸ τοῦ καταστρώματος· οὗτος ὅμως ἐμμένει καὶ πάλιν, κυβερνῶν ἐκ τῶν παραξαρτίων τὸ πηδάλιον διὰ παλάγκου. Τὸ πῦρ ἐν τούτοις προχωροῦν διώκει αὐτὸν καὶ ἐκεῖθεν· ἀλλ᾽ οὗτος καὶ πάλιν κρεμασθεὶς διὰ τοῦ αὐτοῦ παλάγκου εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τὴν κεφαλὴν μόνον ἔχων ἔξω τῆς ἐπιφανείας, κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἡρωικοῦ του σκοποῦ. Οἱ Τοῦρκοι μὴ φοβούμενοι πλέον τοῦτον ἐξαπέστειλαν λέμβους, ἀπώθησαν τὸ φλεγόμενον πυρπολικόν, καὶ ἀνήρπασαν τὸν Ἀνεμογιάννην. Οἱ πλοίαρχοι τῆς ἑλληνικῆς μοίρας ἐζήτησαν, ὅπως σώσωσι τὸν τολμηρὸν ἥρωα, δι᾽ οἱασδήποτε χρηματικῆς παροχῆς καὶ ἀνταλλαγῆς αἰχμαλώτων. Οἱ Τοῦρκοι ἐπ᾽ οὐδενὶ λόγῳ συγκατετίθεντο εἰς τὰς προτάσεις τῶν Ἑλλήνων. Ἀνασκολοπίσαντες αὐτόν, τὸν ἀνήρτησαν ἔπειτα ἐπὶ μιᾶς τῶν τηλεβολοστοιχιῶν τοῦ φρουρίου ἐπὶ ἱκανὰς ἡμέρας».

Καί, ἐπιπροσθέτει ὁ διηγούμενος τὴν ἡρωικὴν πρᾶξιν ἱστορικός: «Τίς μεγαλοψυχία συγκρίνεται πρὸς τὴν τοιαύτην τοῦ Γεωργίου; Πῶς δ᾽ οἱ Κυναίγειροι τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῶν βαρβάρων Περσῶν θαυμάζονται μόνοι, ὡς ἀπαράμιλλος γενναιότης καὶ πολεμικὴ ἐπιμονή, ὅτε οἱ Γεώργιοι Παξινοὶ ἐπὶ τῶν βαρβάρων Τούρκων διαφιλονικοῦσιν οὕτω τὰ πρωτεῖα πρὸς αὐτούς;»

Μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ Ἀνεμογιάννη οἱ πλοίαρχοι ἔθεσαν φέσια εἰς ἕκαστον τῶν πλοίων, παρὰ τὰ ὁποῖα διῆλθον ὅλα τὰ πληρώματα καὶ ἔρριπτεν ἕκαστος τὸν ὀβολόν του, ὅπως συναχθῇ τὸ ποσὸν καὶ ἀποσταλῇ πρὸς τὴν ἀρραβωνιαστικήν, κατὰ τὴν ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν του, εἰς Παξούς. Καὶ ἡ μὲν μνηστὴ τοῦ Ἀνεμογιάννη *Κωνσταντίνα Δέκκα*, καίτοι ζήσασα μέχρι τοῦ 1871, οὐδὲν οὐδέποτε ἔλαβε, καθόσον αἱ περιπέτειαι εἰς ἃς εἰσῆλθεν ἔκτοτε τὸ ἔθνος δὲν παρέσχον τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος τούτου. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἡρωϊκὴ πρᾶξις τοῦ Γεωργίου Ἀνεμογιάννη, ἡ ἀποτελοῦσα μίαν ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας σελίδας τῆς ἑλληνικῆς ἐποποιίας, θὰ εἶχε καλυφθῇ ὑπὸ τῆς λήθης, ἂν μὴ ὁ ὑποναύαρχος Ἰωάννης Σωτηριάδης, ὁ πλοίαρχος τοῦ «*Λυκούργου*» Ἀδριανὸς Σωτηρίου καὶ ὁ Ἰωάννης Θανασόπουλος, αὐτόπται μάρτυρες τῆς διεξαχθείσης τραγῳδίας, δὲν ἔφερον αὐτὴν εἰς φῶς πολλὰ ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ σημείωσις τοῦ Θανασοπούλου, τοῦ ἐπιβαίνοντος τοῦ «*Λυκούργου*», εὑρεθεῖσα ἐν τῷ τέλει χειρογράφου παλαιοῦ καὶ ρυπῶντος, περιέχοντος δὲ «ἡμερινὰ καὶ νυκτερινὰ ναυτικὰ σημεῖα συναγροικήσεως, ἢ σήματα (σενιάλα)». Ἡ σημείωσις αὕτη ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ὁ Γεώργιος Παξινὸς ἐφέρθη ὡς ἥρωας ἀπὸ κάτω εἰς τὴν Ἔπαχτον, μὲ τὸ μπουρλότο, ὅπου ἔμεινε μονάχος. Τὸ μπουρλότο ὀρτζάριζε καὶ ἡ λαύρα τῆς φωτιᾶς ἐκατζάρισεν ἀπὸ τὴν κουβέρτα· καὶ αὐτὸς μὲ τὴν τρουμπέτα: «Ἐλευθεριά, μᾶς ἔλεγε, ζητᾶτε μωρ᾽ ἀδέρφια, κ᾽ ἐγὼ διὰ τὴν πίστιν μου θέλ᾽ ἀποθάνω πρῶτος, μὰ τὴν γλυκειὰ πατρίδα μας, ἂν δὲν καῇ ὁ φλόκος». Ἀπέξω ἀπὸ τὴν κουβέρτα ἐτράβα καὶ ἐκυβέρναγε, γιὰ νὰ πέσῃ στὴν τούρκικη κουβέρτα. Μὴ δυνηθεὶς νὰ διευθύνῃ τὸ μπουρλότο, ἀπὸ τὰς λαύρας, ἔπεσε στὴ θάλασσα καὶ μὲ τὸ μαχαίρι στὸ χέρι τὸν ἔπιασαν οἱ ἄπιστοι καὶ τὸν ἐσούγλισαν. Ταῦτα ἔγραφα εὑρεθεὶς τότε ἐντός, μὲ τὸν καπετὰν Ἀδριανὸν Σωτηρίου Σπετσιώτη ὁ Ι. Θανασόπουλος».

Εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του, οἱ συμπολῖταί του ἐνεργήσαντες ἔρανον, ἐγείρουν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς Ἀναλήψεως ὡραίαν ἀναμνηστικὴν στήλην, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ χαραχθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Γεωργίου Ἀνεμογιάννη, μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν πεσόντων κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν Παξίων. ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἀνεμογιώργη *Μετόχι*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Τυλίσσου τῆς ἐπαρχίας Μαλεβυζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. 29. Δ. Ε. Μ.

ἀνεμογλέντι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς *ἐλζίνης τῆς φαρμακευτικῆς* (βλ. ἐλζίνη). Δ. Ν. Π.

ἀνεμόγραμμα *[Μετεωρολ.]*. Καμπύλη τῆς διευθύνσεως ἢ τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου, παρεχομένη ὑφ᾽ οἱουδήποτε αὐτογραφικοῦ ὀργάνου τοῦ ἀνέμου. Θ. Θ. Φ.

ἀνεμογραφία· ἡ ἐπιστήμη, ἡ τέχνη τοῦ *ἀνεμογράφου*.

ἀνεμογραφικός, *—ή, —όν*· ὁ τῆς ἀνεμογραφίας: «ἀνεμογραφικαὶ παρατηρήσεις». Β. Φ

ἀνεμογράφος *[Μετεωρολ.]*. Ὄργανον χρησιμεῦον διὰ τὴν συνεχῆ καταγραφήν, κυρίως, τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου, κατ᾽ ἐπέκτασιν δὲ τοῦ ὅρου, καὶ τῆς διευθύνσεως αὐτοῦ. Τὸ κύριον μέρος τοῦ ὀργάνου ἀποτελεῖ τὸ ἐξωτερικὸν σύστημα αὐτοῦ ὅπερ ἀνήκει εἰς εἶδός τι *ἀνεμομέτρου* τὸ δὲ λοιπὸν μέρος, τοποθετημένον εἰς κλειστὸν χῶρον ἐντὸς τοῦ μετεωρολογικοῦ Σταθμοῦ, φέρει τὸ σύστημα τοῦ τρόπου καταγραφῆς τῶν ἐνδείξεων τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ διαφέρει κατὰ τοὺς διαφόρους τύπους. Μεταξὺ τῶν λίαν διαδεδομένων εἶναι οἱ τοῦ τύπου Dines.

Ὁ *ἀνεμογράφος Dines (Ντάενς)* φέρει ὡς ἐξωτερικὸν σύστημα *ἀνεμόμετρον* διὰ πιέσεως Dines καὶ καταγράφει μεταβολὰς μικρᾶς διαρκείας ταχύτητος ἀνέμου, ἤτοι ἐκτὸς τῆς μέσης ταχύτητος παρέχει κυρίως τὰς στιγμιαίας ταχύτητας. Τὸ αὐτογραφικὸν σύστημα συνίσταται ἐξ ἑνὸς πλωτῆρος F πλέοντος ἐντὸς μεγάλου κυλινδρικοῦ δοχείου T, πεπληρωμένου ἐν μέρει δι᾽ ὑγροῦ. Ὁ σωλὴν P χρησιμεύει διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ἀέρος τοῦ εἰσερχομένου διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ συστήματος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πλωτῆρος ὅστις, ὑπὸ τὰς ὠθήσεις τοῦ ἀέρος, ἀνέρχεται μετὰ τοῦ εἰς τὸ ἄκρον αὐτοῦ προσηρμοσμένου στελέχους A τοῦ φέροντος τὴν κινουμένην ἐνώπιον τοῦ κυλίνδρου D γραφίδα. Ὁ ἄνωθεν τοῦ πλωτῆρος ἀὴρ λόγῳ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ τελευταίου ἀναγκάζεται νὰ ἐξέλθῃ διὰ τοῦ σωλῆνος S. Μεγάλην σημασίαν ἔχει τὸ σχῆμα τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας E τοῦ

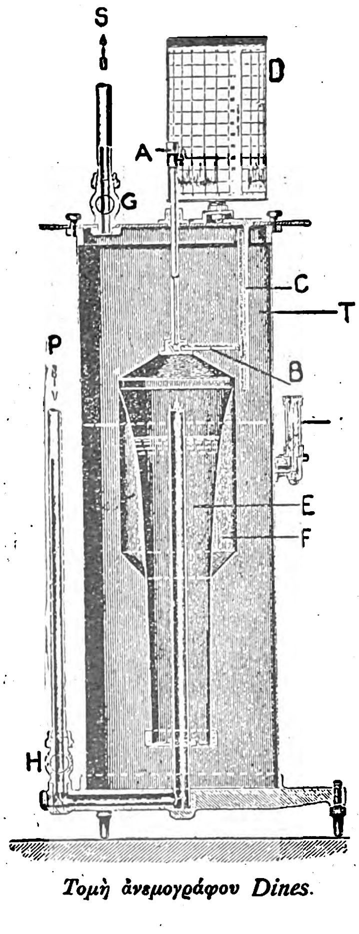

Τομὴ ἀνεμογράφου Dines.

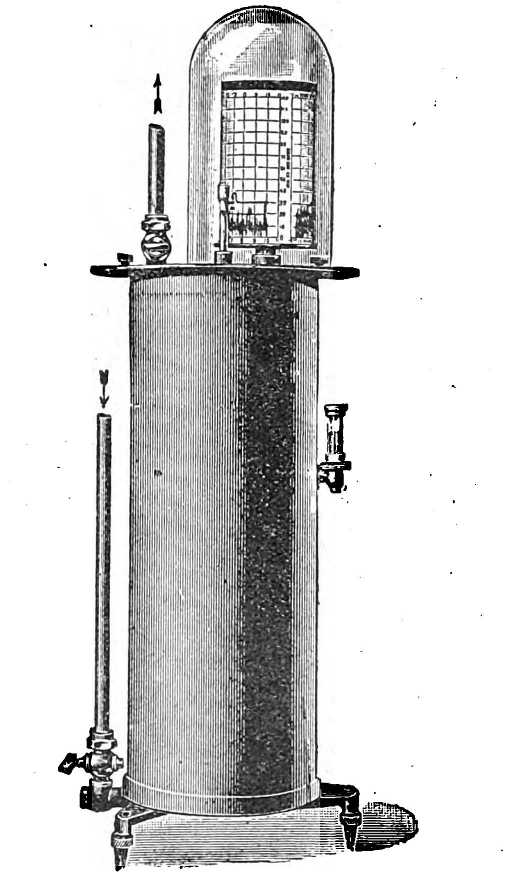
Ἀνεμογράφος Dines.

πλωτῆρος, κατασκευάζεται δὲ εἰς τρόπον ὥστε ἡ μετακίνησις τῆς γραφίδος ἀπὸ τοῦ μηδενὸς τῆς τῆς κλίμακος νὰ εἶναι ἀνάλογος τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου. Ὁ συνδυασμὸς τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν δύο πιέσεων, τῆς ἐσωτερικῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς, τοῦ πλωτῆρος αὐξάνει τὴν κίνησιν αὐτοῦ, κυρίως ὅμως συντελεῖ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀποτελέσματος τῶν μεταβολῶν τῆς πιέσεως τοῦ ἀέρος τοῦ χώρου εἰς ὃν εἶναι τοποθετημένον τὸ ὄργανον.

Τοῦ ὀργάνου τούτου ὑπάρχουσι δύο τύποι: ἀφ᾽ ἑνὸς ὁ ἀρχικὸς τοῦ *Dines* καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου τροποποίησις τούτου γενομένη ὑπὸ τοῦ *Halliwell*, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν λεγόμενον *ἀνεμοβιαγράφον*. Εἰς ἀμφοτέρους τοὺς τύπους ἡ στάθμη τοῦ ὑγροῦ ἐσωτερικῶς τοῦ πλωτῆρος πίπτει καθ᾽ ὅσον ἡ ταχύτης αὐξάνει.

Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀνωτέρω ἀνεμογράφου ἔχουσι κατασκευασθῆ πλεῖστοι τύποι ἀνεμογράφων φέροντες ἐν συνδυασμῷ ἐπὶ τοῦ ἰδίου ὀργά-

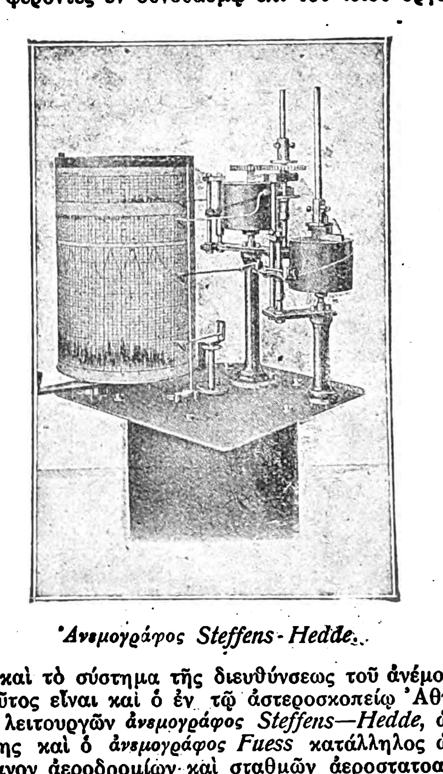
Ἀνεμογράφος Steffens-Hedde.

νου καὶ τὸ σύστημα τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου· τοιοῦτος εἶναι καὶ ὁ ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ Ἀθηνῶν λειτουργῶν *ἀνεμογράφος Steffens—Hedde*, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ *ἀνεμογράφος Fuess* κατάλληλος ὡς ὄργανον ἀεροδρομίων καὶ σταθμῶν ἀεροστατοαετῶν. Ὁ ἀνεμογράφος οὗτος φέρει ὡς ἐξαιρετικὸν

Digitized by Google

σύστημα ἀνεμόμετρον *Robinson* (2) καὶ ἀνεμοδείκτην (3) μετὰ τοῦ συστήματος ἰσορροπίας (4), στρεφόμενον πάντοτε ἀντιθέτως τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου. Ἡ στατικὴ πίεσις γίνεται δεκτὴ ὑπό τινος ειδικοῦ ὀργάνου (5) προσηρμοσμένου ἐπὶ τοῦ καθέτου σωλῆνος τοῦ ἀνεμογράφου καὶ προ-

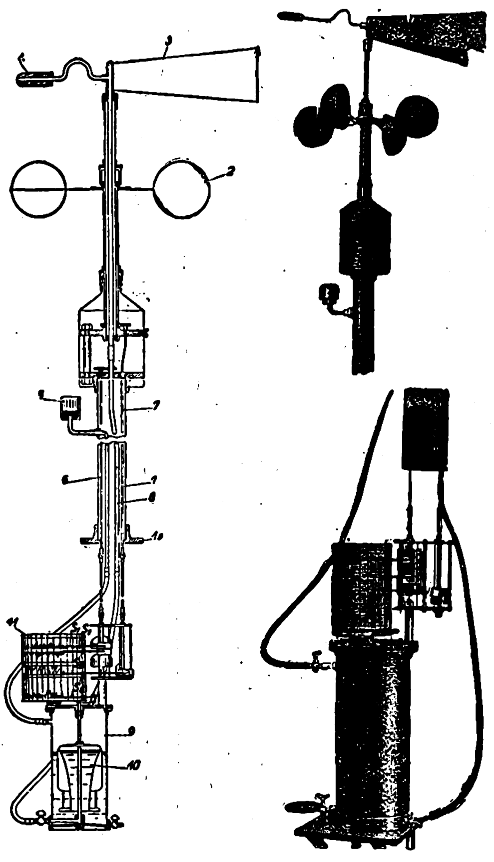

Ἀνεμογράφος Fuess.

φυλαττομένου ἀπὸ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀνέμου. Ἡ τοποθέτησις τῶν ἀνωτέρω ἀποτελούντων τὸ ἐξωτερικὸν σύστημα τοῦ ἀνεμογράφου γίνεται καταλλήλως ἐπὶ ὑψηλοῦ ἱστοῦ μακρὰν πάσης ἐπιδράσεως γειτονικῶν οἰκοδομημάτων ἢ ἄλλων ἐμποδίων. Ἡ κίνησις τοῦ ἀνεμοδείκτου (3, 4) καὶ τῶν ἡμισφαιρίων μεταδίδεται διὰ λεπτῶν ράβδων (6, 7), ἡ δὲ πίεσις τοῦ ἀνέμου διὰ τοῦ ἀγωγοῦ (8) τομῆς 11 χμ., μέχρι τῆς αὐτογραφικῆς συσκευῆς. Διὰ τὴν αὐτογράφησιν τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου ὑπάρχουσι δύο γραφίδες S_1 καὶ S_2, ἑκάστη διὰ τὸ $^1/_2$ τῶν διευθύνσεων τοῦ ἀνεμολογίου. Ἐπίσης τρίτη γραφὶς S_3 καταγράφει τὸν διανυθέντα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου δρόμον, ἀνὰ χίλια μέτρα χαρασσομένου καθέτου ἴχνους ἐπὶ τῆς ταινίας τοῦ ἀνεμογράμματος. Τέλος ἡ γραφὴ S_4 καταγράφει τὴν στιγμιαίαν ταχύτητα τοῦ ἀνέμου. Μεταξὺ τῶν λίαν διαδεδομένων, ἀλλ' ἐπὶ ἄλλης ἀρχῆς στηριζομένων, ἀνεμογράφων εἶναι καὶ ὁ *ἀνεμοκινησιογράφος Richard.* Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

ἀνεμόδαρτος, -η, -ο· ὁ εἰς τὸν ἄνεμον ἐκτεθειμένος, ὁ ὑπὸ παντὸς ἀνέμου προσβαλλόμενος.

ἀνεμοδείκτης [*Μετεωρολ.*]. Ὄργανον πρὸς ἐκτίμησιν τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου. Οἱ ἀνεμοδεῖκται σπανίως λειτουργοῦσι μόνοι των· συνήθως εἶναι συνδεδυασμένοι μετὰ τῶν *ἀνεμομέτρων* καὶ τῶν *ἀνεμογράφων*.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον ἐπινοήσει τὴν λεγομένην *ταινίαν*, δι' ἧς ἀσφαλῶς καὶ προχείρως ἠδύναντο νὰ προσδιορίζωσι τὴν ἀκριβῆ διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου. Συνίστατο δὲ ὁ ἀνεμοδείκτης οὗτος ἀπὸ μαύρην μεταξωτὴν ταινίαν μήκους 0.40—0.50 μ. καὶ πλάτους 0.02—0.03 μ. φερομένης ἐπὶ μακροῦ καὶ εὐκάμπτου κοντοῦ, τοποθετημένου ὅσον ἔνεστιν ὑψηλότερον διὰ νὰ εἶναι ἐκτεθειμένος πρὸς ὅλους τοὺς ἀνέμους. Ἡ ταινία αὕτη ὡς ἐκ τῆς μεγίστης εὐκινησίας αὐτῆς ἀποτελεῖ τὸν τελειότερον καὶ εὐαισθητότερον τῶν ἀνεμοδεικτῶν καὶ διὰ τοῦτο ἀκόμη καὶ ὅταν ὁ μετεωρολογικὸς σταθμὸς ἔχῃ ἀνεμοδείκτην, δέον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ἐλέγχωνται αἱ ἐνδείξεις αὐτοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς τῆς ταινίας.

Ἐπίσης καὶ ὁ καπνὸς ὑψηλῆς καπνοδόχου δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἔνδειξιν τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου, ἀλλὰ μόνον ὅταν ἡ ταχύτης αὐτοῦ εἶναι μικρὰ καὶ τὸ ἔδαφος ὁμαλόν. Εἰς τοὺς τόπους ἔνθα ὑπάρχουσι μεγάλαι ἀνωμαλίαι, ὡς λόφοι, ὄρη κτλ., ἡ μέθοδος αὕτη δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἀκριβῆ ἀποτελέσματα, ἕνεκα τῶν ὑπὸ τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων παρεμβαλλομένων προσκομμάτων, ἅτινα μεταβάλλουσι ποικιλοτρόπως τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου. Ἀλλ' οἱονδήποτε μέσον καὶ ἂν μεταχειριζώμεθα πρὸς ἐκτίμησιν τῆς διευθύνσεως αὐτοῦ, ὅταν τὸ ἔδαφος εἶναι ἀνώμαλον εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε νὰ δύναται νὰ μεταβάλλῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου εἰς τὸ σημεῖον ἔνθα παρατηροῦμεν, ἢ ὁ σταθμὸς περικυκλοῦται ὑπὸ οἰκοδομημάτων, δένδρων κτλ., πρέπει νὰ γίνωνται ἐνίοτε καὶ σύγχρονοι παρατηρήσεις ὑπὸ παρατηρητῶν, εὑρισκομένων εἰς ἱκανὴν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν, πρὸς εὕρεσιν τῶν ἐκ τοπικῶν αἰτίων μεταβολῶν. Ὡς διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου θεωρεῖται ἡ διεύθυνσις τῶν στρωμάτων τοῦ ἀέρος εἰς ὕψος 10—80 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους. Εἰς τὰ ἀεροδρόμια διὰ τὴν καταφανῆ ἔνδειξιν ἐκ τοῦ μακρόθεν τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου, ἐκτὸς τοῦ σημείου T τοῦ προσαρμοζομένου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ὑπάρχει καὶ σακκοειδὴς ἐξ ὑφάσματος ἀνεμοδείκτης, ὅστις, πληρούμενος δι' ἀέρος, ἀνυψοῦται λαμβάνων κωνικὴν μορφήν, δύναται δὲ νὰ στραφῇ ἐλευθέρως περὶ τὸν ἱστὸν ἐφ' οὗ στρέφεται.

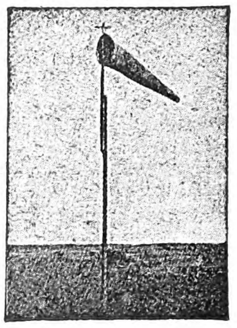

Ἀνεμοδείκτης ἀεροδρομίων.

Ἐκ τῶν μεταλλικῶν ἀνεμοδεικτῶν ἡ ἁπλουστέρα μορφὴ εἶναι ἓν ὁριζόντιον βέλος ἢ στέλεχος κινούμενον ἐλευθέρως ἔμπροσθεν δύο ράβδων καθέτως ἀλλήλων καὶ φερουσῶν εἰς τὰ ἄκρα τὰ ἀρχικὰ ψηφία τῶν τεσσάρων κυρίων σημείων τοῦ ὁρίζοντος. Ἕτερος τύπος ἀποτελεῖται ἐκ σιδηρᾶς ράβδου κατακορύφου, φερούσης πλησίον τοῦ κάτω ἄκρου αὐτῆς ὁριζόντιον ὀρειχάλκινον δίσκον ἐπὶ σφαιρῶν ἐξ ὀρειχάλκου ἢ ἀχάτου λίθου στηριζόμενον· ἵνα καταστῇ ὁ ἀνεμοδείκτης ἔτι μᾶλλον εὐκίνητος, δύναται νὰ στρέφεται οὐχὶ ὡς ἀνωτέρω ἀλλ' ἐπὶ πλωτῆρος κενοῦ κυλινδρικοῦ ἐκ χαλκοῦ καὶ πλέοντος ἐντὸς ὑγροῦ μίγματος ὕδατος καὶ γλυκερίνης, δι' οὗ πληροῦται δοχεῖον μέγα. Ὁ πλωτὴρ δύναται νὰ φέρῃ ἐξωτερικῶς πτερύγια αὐξάνοντα τὴν ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ τριβὴν αὐτοῦ. Ὁ ἀνεμοδείκτης, ὁ οὕτως εὐκόλως κατασκευαζόμενος, εἶναι εἰς ἄκρον εὐαίσθητος καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς ἀποτόμους κινήσεις, ὀφειλομένας εἰς τὴν ἀδράνειαν αὐτοῦ. Τὸ εἰς τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ κατακορύφου ἄξονος ὑπάρχον βέλος ἢ στέλεχος φέρει εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δύο κατακόρυφα ὀρθογώνια μεταλλικὰ ἐλάσματα, σχηματίζοντα δίεδρον γωνίαν περίπου 20°—30°, τὸ δὲ βάρος τοῦ βέλους ἰσορροπεῖ ἀκριβῶς τὸ βάρος τῶν δύο τούτων ἐλασμάτων. Ὁ ἀνεμοδείκτης πρέπει νὰ εἶναι λίαν εὐκίνητος καὶ νὰ φθάνῃ εἰς ὕψος 5 μέτρων περίπου ἄνωθεν τῆς στέγης, ἐφ' ἧς εἶναι τοποθετημένος, διὰ νὰ μὴ ἐπηρεάζηται ὑπὸ τῶν πλησίον οἰκοδομημάτων· Ὅταν τοποθετῆται μακρὰν αὐτῶν, δύναται νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ ἄκρον ἑνὸς ἱστοῦ κατακορύφου ὕψους οὐχὶ μικροτέρου τῶν 10 μέτρων.

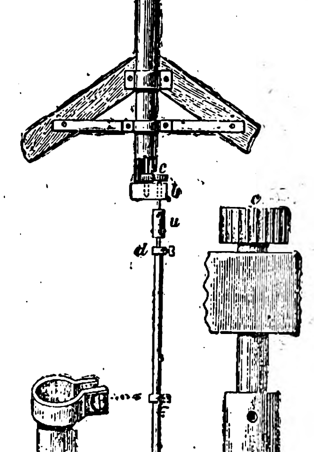

Ἀνεμοδείκτης ἐν τοποθετήσει.

Ἕνεκα τῆς ἀντιστάσεως ἣν παρέχουσι εἰς τὴν κίνησιν τοῦ ἀνέμου τὰ δύο ὀρθογώνια ἐλάσματα, ὁ ἀνεμοδείκτης λαμβάνει τοιαύτην διεύθυνσιν, ὥστε τὸ ἐπίπεδον, τὸ διερχόμενον διὰ τοῦ βέλους καὶ διχοτομοῦν τὴν δίεδρον γωνίαν τῶν ἐλασμάτων τούτων, διευθύνεται πρὸς τὸ σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος ἐξ οὗ πνέει ὁ ἄνεμος καὶ οὕτως ἔχομεν ἀνεμοδείκτην εὐσταθέστερον τοῦ ἐξ ἑνὸς μόνον ἐλάσματος κατασκευασθέντος.

Πρὸς παρατήρησιν τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου διὰ τῶν ἀνωτέρω ἀνεμοδεικτῶν τοποθετούμεθα κάτωθεν αὐτοῦ καὶ ἐκτιμῶμεν τὴν πλησιεστέραν θέσιν τοῦ βέλους ὡς πρὸς ἓν τῶν 4 κυρίων σημείων τοῦ ὁρίζοντος, ὧν ἡ τοποθέτησις ἐγένετο προηγουμένως διὰ μιᾶς γνωστῆς μεθόδου ὡς πρὸς τὸν μεσημβρινὸν τοῦ τόπου· ἐὰν δὲ ὁ ἀνεμοδείκτης φέρῃ εἰς τὸ κάτω ἄκρον βελόνην μετακινουμένην ἐνώπιον *ἀνεμολογίου*, ἀναγιγνώσκομεν ἀμέσως τὴν διεύθυνσιν τὴν πλησιεστέραν πρὸς αὐτήν.

Εἰς τὸν ἀνεμοδείκτην συστήματος *Richard* ὑπάρχουσιν εἰς μὲν τὸ ἓν ἄκρον τὰ ἐλάσματα, εἰς δὲ τὸ ἀντίθετον, ἀντὶ βέλους ἢ στελέχους, μύλος στρεφόμενος πρὸς εὕρεσιν τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου, ὁλοκλήρου τοῦ συστήματος στρεφομένου περὶ ἄξονα.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀνεμοδεικτῶν ὑπάρχουσι καὶ *αὐτογραφικοί*, οἵτινες καλοῦνται καὶ *ἀνεμοσκόπια*. Ἡ ἁπλουστέρα μορφὴ αὐτῶν κατασκευάζεται ἂν τοποθετηθῇ εἰς τὸ κάτω ἄκρον τοῦ ἄξονος τοῦ ἀνεμοδείκτου κύλινδρος φέρων ταινίαν καὶ κινούμενος ἐνώπιον γραφίδος. Τὸ αὐτογραφικὸν σύστημα δύναται νὰ συνδέεται εἴτε ἠλεκτρικῶς εἴτε

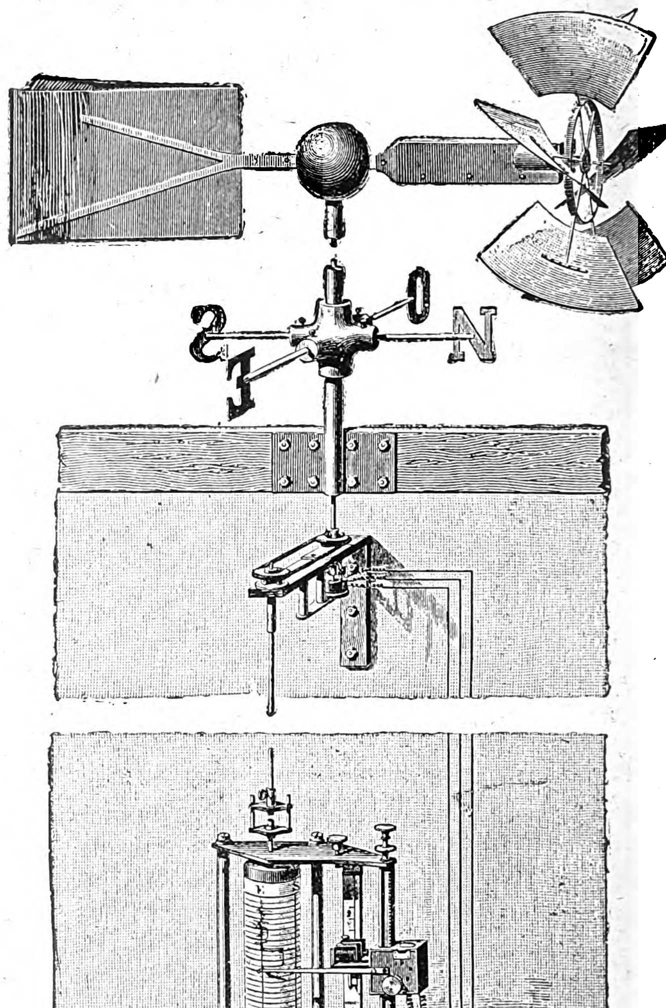

Αὐτογραφικὸς ἀνεμοδείκτης Richard·

Digitized by Google

μηχανικῶς διὰ ἁλύσεων καὶ ράβδων μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ συστήματος. Οἱ αὐτογραφικοὶ ἀνεμοδεῖκται συνδυάζονται πολλάκις εἴτε ἠλεκτρικῶς εἴτε μηχανικῶς μετὰ τῶν ἀνεμομέτρων καὶ ἀνεμογράφων· ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου καταγράφεται εἴτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς ταινίας μετὰ τῆς ταχύτητος, εἴτε ἐπὶ χωριστῆς. Τὰ ἀνεμογράμματα διὰ μηχανικῆς μεταβιβάσεως ἀνεμοδεικτῶν παρουσιάζονται συνεχῆ, ἐνῷ τὰ τῶν δι' ἠλεκτρισμοῦ λειτουργούντων διακεκομμένα.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν χρήσει αὐτογραφικῶν ἀνεμοδεικτῶν εἶναι μέγας, τελειότεροι δὲ τούτων εἶναι ὁ τοῦ *Baxendell, Beckley, Casella, Munro-Rooker, Dines, Halliwell* κ. ἄ. Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

—*[Ναυτ.]*· βλ. **ἀνεμούριον**.

ἀνεμοδέρνομαι· δέρομαι, προσβάλλομαι ὑπὸ τῶν ἀνέμων: «*ἡ θάλασσα ἀνεμοδέρνεται*» || ἡ μετοχ. *ἀνεμοδαρμένος*· ὁ ὑπὸ παντὸς ἀνέμου προσβαλλόμενος, *ἀνεμόδαρτος*. Β. Φ.

ἀνεμοδούρα (ἡ)· δημ., ἡ *ἀνέμη*· || λαϊκὸς τύπος ἀεριστῆρος· || ἡ ἀνεμοδόχος· || πρωτογενὴς τύπος *ἀνεμοστρόφου*· || χειροκίνητον ἐκκοκκιστήριον βάμβακος· || ἀνεμοδείκτης· || ἀνεμοστρόβιλος· || μεταφορ. ἐπὶ ἀνθρώπου ἀστάτου, οἱονεὶ φερομένου κατὰ τὸν ἄνεμον, ὁ ὁποῖος πνέει (ἐκ ταύτης τῆς ἐννοίας καὶ τὸ ἀρσ. *ἀνεμοδούρας*: «*αὐτὸς εἶναι γνωστὸς ἀνεμοδούρας*»). Ἐνίοτε ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς *σβούρας*: «*τί γυρίζεις ἔτσι σὰν ἀνεμοδούρα;*», ἐπὶ ἀνθρώπου ἀνησύχως καὶ καθ' ὑπερβολὴν κινουμένου, μᾶλλον δὲ ἀσκόπως («*τριγυρίστρα*»).

ἀνεμοδούρι (τό)· ἰδιωματ., τόπος προσβαλλόμενος ὑπὸ παντὸς ἀνέμου· || σφοδρὸς ἄνεμος· || ἀνεμοστρόβιλος· || ἀντὶ τοῦ *ἀνεμοδούρα*.

'Ανεμοδοῦρι. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 417. Εἰς τὴν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν ἐν συνόλῳ 597 κατοίκους, ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Ροῦτσι*. Τὸ Ἀνεμοδοῦρι ἀπέχει τρεῖς ὥρας περίπου ἀπὸ τοῦ Λεονταρίου. Δ. Ε. Μ.

ἀνεμοδόχος (ἡ)· πᾶν μέσον ὑπὸ μορφὴν κυλινδρικοῦ σωλῆνος, διὰ τοῦ ὁποίου διοχετεύεται καθαρὸς ἀὴρ εἰς διαμερίσματα, τῶν ὁποίων ὡς ἐκ τῆς τοποθεσίας των (μεταλλεῖα, τὸ κύτος τῶν πλοίων) ὁ ἀερισμὸς δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας.

—*[Ναυτ.]* Εἰς τὰ πλοῖα οἱ *ἀνεμοδόχοι* εὑρίσκονται εἰς τὸ ἀνώτερον κατάστρωμα τοῦ πλοίου, καταθλίβουσι δὲ τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα εἴτε φυσικῶς εἴτε μηχανικῶς. Πᾶν διαμέρισμα ἀεριζόμενον δι' ἀνεμοδόχου, δέον νὰ ἔχῃ καὶ *ἀεροεξαγωγόν*, ἤτοι σωλῆνα διήκοντα μέχρι τοῦ καταστρώματος ἢ ἄλλο τι ἄνοιγμα, ἵνα ἀποχετεύηται ὁ μεμολυσμένος ἀήρ. Ἡ φυσικὴ κατάθλιψις τοῦ ἀέρος γίνεται διὰ προσκρούσεως τοῦ πνέοντος ἀνέμου ἢ τοῦ προκαλουμένου λόγῳ τῆς κινήσεως τοῦ πλοίου ἐπὶ τοῦ στομίου (ἀνοίγματος) τοῦ ἀνεμοδόχου. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ὅπως τὸ στόμιον τοῦτο δύναται νὰ προσανατολίζεται πρὸς τὸν πνέοντα ἄνεμον. Ἵνα τοῦτο ἐπιτευχθῇ, τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ ἀνεμοδόχου δύναται νὰ περιστραφῇ διὰ τῶν χειρῶν ἢ διὰ χειροστροφάλου μέσῳ συστήματος ἀτέρμονος κοχλίου, ὀδοντωτῶν τροχῶν καὶ ὀδοντωτῆς στεφάνης περιβαλλούσης τὸν σωλῆνα τοῦ ἀνεμοδόχου. Εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν ὁ προσανατολισμὸς τοῦ ἀνεμοδόχου δύναται νὰ γίνῃ καὶ ἐκ τοῦ διαμερίσματος.

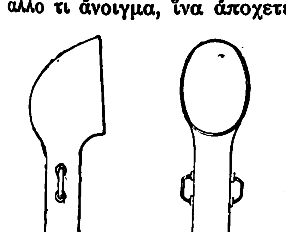

1=Πλαγία ὄψις. 2=Πρόοψις.

Ὑπάρχουσιν ὅμως διαμερίσματα, εἰς ἃ ὁ ἀὴρ μολύνεται ταχέως καὶ ἐπικινδύνως λόγῳ ἀναθυμιάσεων (πυριτιδαποθῆκαι, γαιανθρακαποθῆκαι, ἀποθῆκαι πετρελαίου, χρωμάτων), καὶ ἄλλα εἰς ἃ ἀναγκαιοῖ κατάθλιψις μεγάλης ποσότητος ἀέρος διὰ καῦσιν (λεβητοστάσια). Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ὁ φυσικῶς καταθλιβόμενος ἀὴρ εἶναι ἀνεπαρκὴς καὶ διὰ τοῦτο προκαλεῖται βεβιασμένη κατάθλιψις τοῦ ἀέρος δι' ἀνεμιστῆρος τοποθετουμένου εἰς οἱανδήποτε ἐνδιάμεσον θέσιν τοῦ σωλῆνος τοῦ ἀνεμοδόχου καὶ κινουμένου συνήθως δι' ἠλεκτροκινητῆρος. Οὕτως ἐπιτυγχάνεται ἡ σταθερὰ καὶ ἰσχυρὰ ἀνανέωσις τοῦ ἀέρος τῶν διαφόρων διαμερισμάτων, οὐδόλως δὲ ἀναγκαιοῖ προσανατολισμὸς τοῦ ἀνωτέρου ἄκρου τοῦ ἀνεμοδόχου πρὸς τὸν πνέοντα ἄνεμον.

Διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως *ἀνεμοδόχος* καλοῦνται καὶ τὰ ἐπὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων ἡμικυλινδρικὰ κοῖλα τεμάχια ἐκ λευκοσιδήρου προσαρμοζόμενα κατὰ βούλησιν ἐπὶ τῶν **παραφωτίδων** καὶ χρησιμοποιούμενα πρὸς ἀερισμὸν τῶν ἐνδιαιτημάτων τῶν ἐν ὅρμῳ πλοίων. Οἱ ἀνεμοδόχοι οὗτοι ἐξέχουσι τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου, παρουσιάζοντες δὲ τὸ κοῖλον αὐτῶν πρὸς πρῷραν ἀναγκάζουσι τὸν ἐκ τῆς διευθύνσεως ταύτης πνέοντα ἄνεμον νὰ εἰσρεύσῃ διὰ τῆς παραφωτίδος εἰς τὸ ἐνδιαίτημα. Εἰς τὰ νέου τύπου ἐπιβατηγὰ καὶ θαλαμηγὰ ἀτμόπλοια, ἀντὶ τοιούτου χρησιμοποιεῖται ὁ κρύσταλλος τῆς παραφωτίδος, στρεφόμενος περὶ τὰ ἄκρα νοητῶς κατακορύφου διαμέτρου, διὰ τὴν ἀντηνέμωσίν του. Τέλος διὰ τὰ διαμερίσματα τὰ στερούμενα μέσων ἀερισμοῦ, ἢ ἐν περιπτώσει βλάβης τῶν μέσων τούτων, χρησιμοποιοῦνται ἐπὶ τῶν πλοίων οἱ *ὀθόνινοι ἀνεμοδόχοι*. Οὗτοι εἶναι σωλῆνες ἐξ ὀθόνης ἀπολήγοντες εἰς τὸ πρὸς ἀερισμὸν διαμέρισμα. Τὸ ἀνώτερον τμῆμα αὐτῶν προσδένεται διὰ σχοινιδίων (δύο «*ποδῶν*» καὶ ἑνὸς «*ἀνέκτου*» εἰς ἀντικείμενα ὑπὲρ τὸ ἀνώτερον κατάστρωμα εὑρισκόμενα, κατὰ τρόπον ὥστε τὸ τετραγωνικὸν στόμιον τοῦ ἀνεμοδόχου, τὸ εὑρισκόμενον εἰς τὸ ἀνώτερον ἄκρον αὐτοῦ, νὰ εἶναι ἐστραμμένον πρὸς τὸν πνέοντα ἄνεμον, ὅστις πληρῶν αὐτὸ διοχετεύεται, διὰ τοῦ σωληνωτοῦ τμήματος τοῦ ἀνεμοδόχου, ὅπου ἀναγκαιοῖ. Α. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

'Ανεμόδρομοι (οἱ). Φανταστικὸν ἔθνος, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Λουκιανῷ.

ἀνεμοζάλη (ἡ)· ἡ θυελλώδης κίνησις τῆς θαλάσσης, τρικυμία, φουρτούνα: παροιμ. «*ὁ καλὸς καραβοκύρις 'ς τὴν ἀνεμοζάλη δείχνεται*», ὅτι ὁ καλὸς πλοίαρχος εἰς τὴν τρικυμίαν ἀναδεικνύεται, καὶ καθόλου, ὁ ἰσχυρὸς ἄνθρωπος εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις ἀναδεικνύεται. Β. Φ.

ἄνεμοι (οἱ)· βλ. ἄνεμος.

—«**Ἄνεμοι**». Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν Ἀθήναις. Ἔτος Α', 1875.

'Ανεμοίτας. Εἷς τῶν ἐν Θήβαις ἀρχηγῶν τοῦ μακεδονικοῦ κόμματος, ὅστις ἐφονεύθη κατὰ τὸ 335 π. Χ. ὑπὸ τῶν προσδραμόντων ἐξ Ἀθηνῶν φυγάδων Θηβαίων, ὅτε διεδόθη ἡ φήμη εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ὅτι ὁ Μ. Ἀλέξανδρος μαχόμενος κατὰ τῶν Τριβαλλῶν ἐφονεύθη. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνεμοκινησιογράφος *[Μετεωρολ.]*. Εἰδικὸς τύπος *ἀνεμογράφου* αὐτογραφικοῦ, παρέχοντος ἀμέσως τὴν μέσην ταχύτητα τοῦ ἀνέμου κατὰ δευτερόλεπτον, ἐπινοηθεὶς ὑπὸ τοῦ Richard. Τὸ ἐξωτερικὸν σύστημα τοῦ ὀργάνου τούτου εἶναι τὸ *ἀνεμόμετρον διὰ πτερυγίων Richard*. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀνεμογράφου τούτου δὲν ἀφίσταται πολὺ τῆς τῶν *φορητῶν* ὡς καὶ τῶν *ὁλοκληρωτικῶν ἀνεμομέτρων*. Εἰς τὸν ἀνεμοκινησιογράφον Richard ἡ ἀπόστασις ἣν διανύει ὁ ἄνεμος εἶναι ἀρκετὰ μικρὰ (12,50 μέτρ.) καὶ διὰ εὐφυοῦς τινος διατάξεως μετασχηματισμοῦ τοῦ αὐτογραφικοῦ ὀργάνου χαράσσεται ἐπὶ τῆς ταινίας οὐχὶ τὸ διανυθὲν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου διάστημα ἀλλ' ἀπ' εὐθείας ἡ ταχύτης αὐτοῦ εἰς μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον.

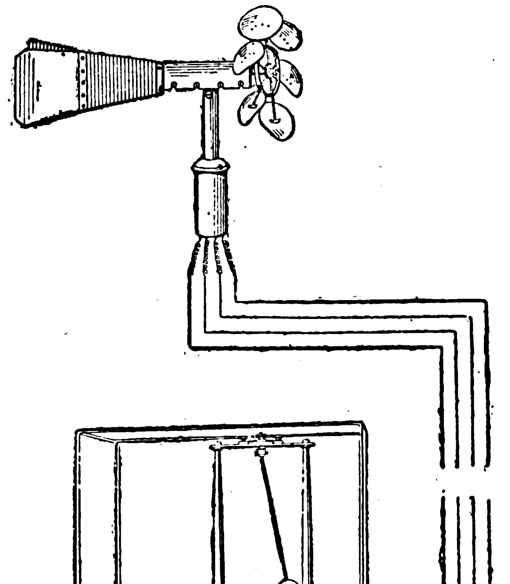

'Ανεμοκινησιογράφος Richard.

Τὸ ὄργανον ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν: τοῦ *ἐξωτερικοῦ συστήματος* καὶ τοῦ *αὐτογραφικοῦ*, ὅπερ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καθ' ἣν ἡ ταχύτης εἶναι ἴση πρὸς τὸ πηλίκον τοῦ διανυθέντος διαστήματος διὰ τοῦ χρόνου. Διὰ τοῦ ὀργάνου τούτου ἀποφεύγεται οἱοσδήποτε ὑπολογισμὸς λόγῳ τοῦ πλεονεκτήματός του νὰ παρέχῃ ἀμέσως τὴν ταχύτητα τοῦ ἀνέμου. Θ. Θ. Φ.

ἀνεμοκινητὴρ (ὁ)· ἡ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου λειτουργοῦσα κινητήριος μηχανή.

— **[ΜΗΧΑΝ.]** Οἱ ἀνεμοκινητῆρες σκοποῦσι τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς κινητικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνέμου. Ἀνήκουν συνεπῶς εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν *κινητηρίων μηχανῶν*, αἵτινες παραλαμβάνουν ἐνέργειαν εὑρισκομένην ἐν τῇ φύσει ἐλευθέραν καὶ τὴν μετατρέπουν εἰς ἔργον μηχανικόν, τουτέστι τὴν χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν κατανίκησιν ἀντιστάσεως ἐπὶ δρόμον τινά.

Ἡ πίεσις τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ ὁ ἄνεμος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας F μ^2 τῶν πτερύγων τοῦ ἀνεμοτροχοῦ εἶναι ἀνάλογος τοῦ τετραγώνου τῆς ταχύτητος αὐτοῦ (βλ. ἀνέμου πίεσις). Τὸ δὲ ἔργον τὸ ὁποῖον μᾶς παρέχει αὕτη εἰς τὸ 1'' ἢ ἡ ἰσχὺς τοῦ κινητῆρος εἰς ἵππους N μεταβάλλεται ἀναλόγως τοῦ κύβου τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου W· καὶ δὴ ἔχομεν: $N = 0{,}00088\ W^3 .\ F$, ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ὅλη ἡ κινητικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου μετατρέπεται εἰς ἔργον. Πρακτικῶς ἐπιτυγχάνεται ἡ μετατροπὴ τῶν $\frac{57}{100}$ τῆς κινητικῆς ἐνεργείας εἰς ἔργον N_π, ἤτοι ἔχομεν $N_\pi = 0{,}57\ N$. Ἐκ τοῦ ἔργου τούτου τὰ 25 ἑκατοστὰ ἀπόλλυνται εἰς τριβὰς κατὰ τὴν μεταφορὰν ἀπὸ τοῦ ἀνεμοτροχοῦ εἰς τὸν κατακόρυφον ἄξονα. Οὕτω φέρομεν εἰς σχέσιν τὸ πραγματικῶς ἀπαιτούμενον ἔργον εἰς ἵππους πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ τροχοῦ (F) καὶ τὴν κρατοῦσαν ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἐγκαταστάσεως μέσην ταχύτητα τοῦ ἀνέμου W. Α. Μ.

— **[ΤΕΧΝ.]** Τὰ προβλήματα τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν φυσικῶν δυνάμεων, — τοῦ ἀνέμου, τῶν ροῶν καὶ τῶν πτώσεων τῶν ὑδάτων, τῶν παλιρροιῶν, τῆς ἡλιακῆς θερμότητος κ.λ.π. — πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς, ἀπησχόλησαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Φυσικὸν δὲ ἦτο αἱ συναφεῖς προσπάθειαι νὰ στραφῶσι πρὸ παντὸς πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ἀνέμου, ἥτις καὶ πλέον εὐπρόσιτος τῶν ἄλλων εἶναι καὶ πλέον εὐάλωτος φαίνεται. Καὶ πράγματι ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς ἤδη ἐποχῆς, ἡ ἐπινόησις τοῦ ἱστίου ἐπέτυχε νὰ καταστήσῃ τὰς πνοὰς τῶν ἀνέμων πρακτικὸν μέσον μεταφορᾶς, εἰς χρόνους καθ' οὓς οὐδὲν ἄλλο μηχανικὸν μέσον μετατροπῆς ἐνεργείας ἦτο γνωστὸν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Τὴν πρώτην ταύτην χρησιμοποίησιν τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου ἐπηκολούθησε, μετὰ δεκάδας αἰώνων, ἑτέρα ἐκμετάλλευσις αὐτῆς, εἰς κατασκευὴν κινητηρίων μηχανῶν τώρα, μολονότι περιωρισμένης ἐφαρμογῆς, διὰ τὴν ἄλεσιν ἀποκλειστικῶς τῶν δημητριακῶν καρπῶν διὰ τῶν ἀνεμομύλων (βλ.λ.). Παρὰ τὴν προφανῆ ἐν τούτοις πρακτικότητα τῆς νέας ταύτης χρησιμοποιήσεως τοῦ ἀνέμου, παρῆλθον πολλοὶ αἰῶνες χωρὶς νὰ ἐπιχειρηθῇ, ἢ τοὐλάχιστον χωρὶς νὰ ἐπιτευχθῇ, διεύρυνσις αὐτῆς πρὸς ἄλλας χρήσεις. Ἡ μεσολαβήσασα ἄλλως τε ἀνακάλυψις τῆς κινητηρίου δυνάμεως τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ κατόπιν, ἔτι δὲ πλέον ἡ ἐπινόησις τῶν μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως, καθιστῶν κατὰ τὸ φαινόμενον περιττὴν τὴν περαιτέρω ἀπασχόλησιν πρὸς ἀπ' εὐθείας χρησιμοποίησιν τῶν φυσικῶν δυνάμεων. Ἡ λόγῳ ὅμως τῆς τεραστίας διαδόσεως τῶν μηχανικῶν κινητηρίων μέσων ἐπελθοῦσα σπάνις τῶν καυσίμων ὑλῶν ἔτρεψε καὶ πάλιν πρὸς τὴν παλαιὰν ἐκείνην κατεύθυνσιν τὰς προσπαθείας τῆς ἀνθρωπίνης ἐπινοητικότητος. Ἤδη ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ροῆς καὶ τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων καὶ τῶν παλιρροιῶν ἐπίσης πρὸς παραγωγὴν μηχανικοῦ ἔργου, ἐξειλίχθη εἰς προηγμένας μεθόδους, ἐνῷ συγχρόνως καταβάλλονται προσπάθειαι διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς δυνάμεως τῶν κυμάτων, τῆς ἡλιακῆς θερμότητος, τῆς διαφορᾶς θερμοκρασίας τῶν διαφόρων στρωμάτων τοῦ ὕδατος τῶν θαλασσῶν καὶ τοῦ γηΐνου ἐδάφους. Ὅσον ἀφορᾷ τέλος τὸν ἄνεμον, τὰ μέσα τῆς μετατροπῆς τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς μηχανικὴν κίνησιν ἐπροχώρησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πολὺ πέραν τοῦ παλαιοῦ ἀνεμομύλου.

Ἡ τοιαύτη μετατροπὴ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνέμου παρουσιάζει ἐξαιρετικὸν τὸ πλεονέκτημα ὅτι δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ σχεδὸν πανταχοῦ, ἰδίως εἰς χώρους ἀναπεπταμένους καὶ ὑψηλοὺς ἢ γειτνιάζοντας πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὸ μειονέκτημά της εἶναι ἡ ἀστάθεια τῆς ταχύτητος τῆς πνοῆς, ἐξ ἧς ἡ κανονικὴ λειτουργία τῶν οἰκείων μηχανημάτων γίνεται ὑποχείριος τῶν διαθέσεων τοῦ καιροῦ· ἀλλ' ἡ ἀνθρωπίνη ἐπινοητικότης δὲν παρέλειψε ν' ἀνεύρῃ μέσα, καὶ δὲν θὰ λείψῃ ἀπὸ τοῦ ν' ἀνεύρῃ ἀκόμη τελειότερα, καθιστῶντα, παρὰ τοῦτο, ὁμοιόμορφον τὴν λειτουργίαν τῶν ἀνεμοκινήτων μηχανῶν.

Ὡς ἀνωτέρω *[Μηχαν.]* ἐκτίθεται, ἡ ἰσχὺς τῶν ἀνεμοκινητήρων ποικίλλει οὐσιωδῶς, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς πιέσεως, ἥτις ἀσκεῖται ἐπὶ τῶν πτερύγων τοῦ ἀνεμοτροχοῦ, οὔσης ἀναλόγου πρὸς τὸ τετράγωνον τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου. Ὅταν συνεπῶς δίδεται ἡ ἰσχὺς ἑνὸς τοιούτου κινητῆρος,

Digitized by Google

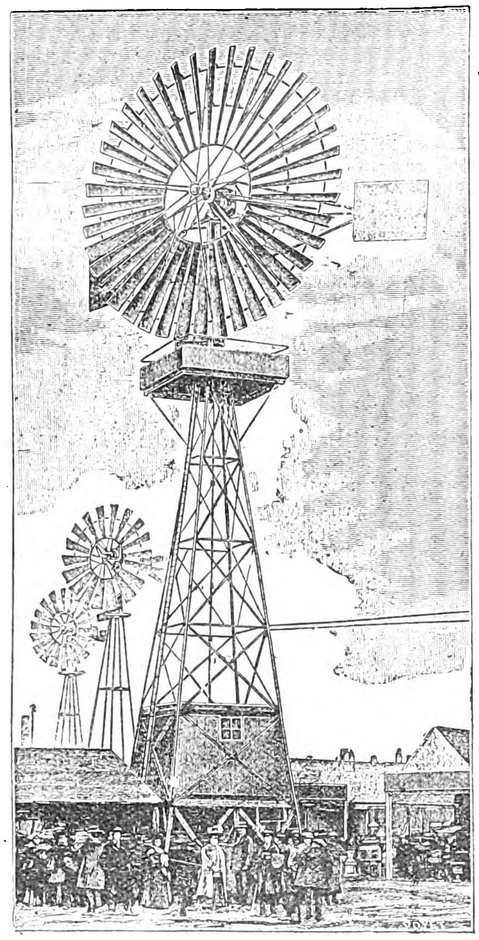

Ἄποψις ἀνεμοκινητήρων συνήθους τύπου.

πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ καθορίζεται καὶ ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου δι' ἣν αὕτη ἔχει ὑπολογισθῆ. Ἂν ἐπὶ παραδείγματι δι' ἄνεμον 4 μ. κατὰ δευτερόλεπτον, ἡ ἰσχὺς τοῦ κινητῆρος εἶναι Ν, δι' ἄνεμον 6 μ. θὰ εἶναι:

$$N\left(\frac{6}{4}\right)^2 = 2{,}25\,N$$

δι' ἄνεμον 8 μέτρων:

$$N\left(\frac{8}{4}\right)^2 = 4\,N$$

καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου μετρεῖται δι' εἰδικῶν ὀργάνων. Ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν λειτουργίαν τῶν ἀνεμοκινητήρων, ἀρκεῖ συνήθως ὁ κατωτέρω πίναξ ἐμπειρικοῦ ὑπολογισμοῦ:

Ταχύτης	*Ἐμφανῆ χαρακτηριστικὰ*	*Πίεσις κατὰ τετρ. μ.*
2 μ.	Κινεῖ τὰ φύλλα τῶν δένδρων	0.500 χιλγρ.
4 μ.	Κάμπτει τοὺς κλώνους	1.960 »
6 μ.	Κάμπτει τοὺς λεπτοὺς κλάδους	4.440 »
8 μ.	Κάμπτει τοὺς χονδροὺς κλάδους	7.840 «
13 μ.	Ἀποσπᾷ τὰ φύλλα καὶ κάμπτει τοὺς λεπτοὺς κορμοὺς	20.700 »
21 μ.	Θραύει τοὺς κλάδους	54.000 «

Σημειωτέον ὅτι ἡ συχνότης τοῦ ἀνέμου ποικίλλει πολύ, ὅπως καὶ ἡ ταχύτης του, ἀναλόγως τῆς γεωγραφικῆς θέσεως, τῆς γειτονίας τοῦ τόπου πρὸς τὴν θάλασσαν, τοῦ ὕψους κ.λ.π. Ἐν Ἑλλάδι ὁ ἄνεμος ταχύτητος 5—6 μέτρων (ἥτις ταχύτης λογίζεται ὡς βασικὴ διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν τῶν ἀνεμοκινητήρων) πνέει, κατὰ μέσον ὅρον, 120 ἡμέρας κατ' ἔτος, τῶν δὲ 4 μέτρων 200 ἡμέρας εἰς τὰς ἀναπεπταμένας μεσογείους τοποθεσίας, συχνότερον δὲ πλησίον τῆς θαλάσσης. Ὁ τῶν 10 μέτρων εἶναι σπάνιος, ἔτι δὲ μᾶλλον οἱ ἀνωτέρας ταχύτητος ἄνεμοι.

Κατασκευή.— Οἱ διάφοροι τύποι ἀνεμοκινητήρων βασίζονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν. Ἀποτελοῦνται κατὰ κανόνα ἐξ ἑνὸς *ἀνεμοτροχοῦ*, ἑνὸς *πηδαλίου*, ἑνὸς *πύργου*, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου ἐγκαθίσταται ὁ ἀνεμοτροχός, καὶ ἑνὸς *συστήματος μεταφορᾶς* τῆς κινήσεως. Αἱ μεταξὺ των διαφοραὶ εἶναι λεπτομερειακαί, ἀφορῶσι δὲ ἰδίως τὸ σχῆμα τῶν πτερύγων καὶ τὸν μηχανισμὸν τῆς ρυθμίσεως τῆς ταχύτητος, — ἥτις ρύθμισις ἔχει ἰδίως σημασίαν, ὅταν οἱ κινητῆρες χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν λειτουργίαν δυναμομηχανῶν παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος.

Ὁ ἀνεμοτροχὸς ἀποτελεῖται ἐξ ἀριθμοῦ τινος πτερύγων, εἴτε στενῶν καὶ πολλῶν, εἴτε πλατυτέρων καὶ ὀλιγαριθμοτέρων. Αἱ πτέρυγες εἶναι ἐπίπεδοι ἢ καμπυλωταὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῶν, κατασκευάζονται ἐξ ξύλου ἢ ἐκ σιδηρελάσματος ἐπιψευδαργυρωμένου καὶ εἶναι συνηρμοσμέναι, ὑπὸ κλίσιν, ἐπὶ ἑνιαίου ἄξονος διερχομένου διὰ τοῦ κέντρου τοῦ τροχοῦ καὶ καθέτου πρὸς τὸ ἐπίπεδον αὐτοῦ. Εἴς τινας νεωτέρου τύπου ἀνεμοκινητῆρας ὁ τροχὸς ἐμφανίζει μορφὴν εὐρυστόμου παραβολικῆς χοάνης, εἶναι δὲ οἱ ἀνεμοτροχοὶ οὗτοι στερεώτεροι καὶ ἀντέχουσιν εἰς τὰς θυέλλας. Ἄλλοι τύποι κινητήρων ἔχουσι τὸν πτερυγιοφόρον τροχὸν κεκλιμένον ὡς πρὸς τὸν ἄξονα, ἐξ οὗ προκύπτει πλειοτέρα μὲν ἀπόδοσις ἔργου, ἀλλὰ καὶ δυσχέρειαι περὶ τὸν χειρισμόν.

Ἡ συνηθεστέρα χρησιμοποίησις τῶν ἀεροκινητήρων γίνεται πρὸς ἄντλησιν ἢ ἀνύψωσιν ὕδατος. Εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας ὁ στρόφαλος, ὅστις περιστρέφεται μετὰ τοῦ ἀνεμοτροχοῦ ἐντὸς σφαιρωτῶν τριβέων κινεῖ, συνήθως ἀπ' εὐθείας, ἢ μέσῳ ὀδοντωτῶν τροχῶν, βάκτρον δίδον *παλινδρομικὴν* κίνησιν εἰς τὸ στέλεχος τῆς ἀντλίας. Εἰς ἄλλους ὅμως τύπους ἡ περιστροφὴ τοῦ ὁριζοντίου ἄξονος τοῦ ἀνεμοτροχοῦ μεταδίδει διὰ κωνικῶν ὀδοντωτῶν τροχῶν *περιστροφικὴν* κίνησιν εἰς ἕτερον κατακόρυφον σιδηροῦν ἄξονα προεκτεινόμενον πρὸς τὰ κάτω μέχρι τῆς βάσεως τοῦ πύργου τοῦ ἀνεμοκινητῆρος. Περὶ τῶν περιπτώσεων χρησιμοποιήσεως τούτων καὶ ἐκείνων τῶν τύπων θὰ ὁμιλήσωμεν περαιτέρω.

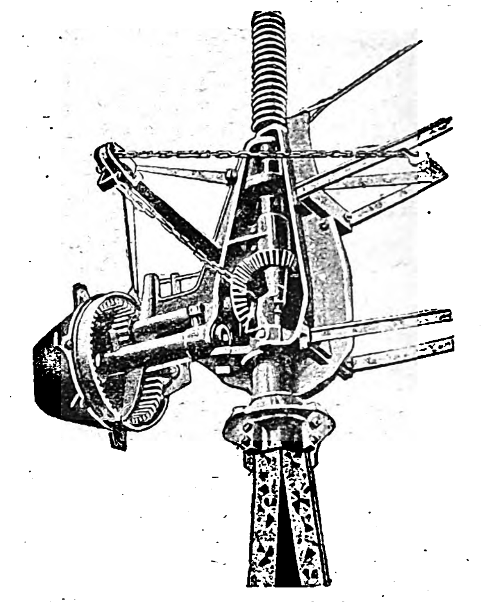

Σύστημα κωνικῶν τροχῶν διὰ τὴν μετάδοσιν περιστροφικῆς κινήσεως εἰς κατακόρυφον ἄξονα.

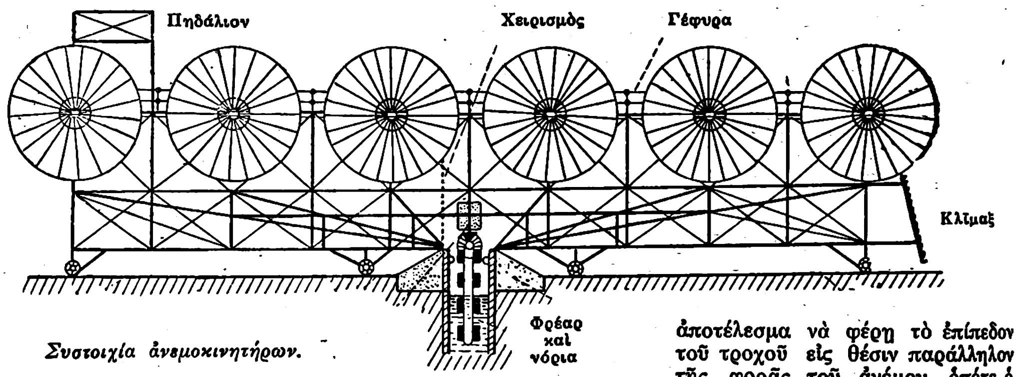

Συστοιχία ἀνεμοκινητήρων.

Διὰ νὰ ἔχῃ πάντοτε ὁ ἀνεμοτροχὸς τὴν πρέπουσαν κατεύθυνσιν ὥστε νὰ δέχεται καθέτως πρὸς τὸ ἐπίπεδον αὐτοῦ τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου, δὲν εἶναι σταθερῶς ἡρμοσμένος ἐπὶ τοῦ πύργου, ἀλλὰ περιστρεπτὸς περὶ τὸν ἄξονα τοῦ τελευταίου τούτου. Εἶναι δὲ ἐφωδιασμένος διὰ πηδαλίου (οὐρᾶς), τοῦ ὁποίου ἡ ἐνέργεια εἶναι ἀντίστοιχος πρὸς τὴν τοῦ ἀνεμοδείκτου. Τὸ πηδάλιον, τοποθετούμενον κατὰ τὴν προέκτασιν τοῦ ἄξονος τοῦ πτερυγιοφόρου τροχοῦ, δὲν εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀμετακινήτως συνηρμοσμένον πρὸς τὸ ὅλον σύστημα, ἀλλὰ δι' ἀρθρώσεως μόνον· δύναται δὲ οὕτω ν' ἀναδιπλοῦται, λαμβάνον θέσιν παράλληλον πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ τροχοῦ, ὅταν ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου ὑπερβῇ καθωρισμένον τι ὅριον. Ἡ τοιαύτη ἀναδίπλωσις τοῦ πηδαλίου, ἥτις ἐκτελεῖται αὐτομάτως χάρις εἰς εἰδικὴν διάταξιν, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ φέρῃ τὸ ἐπίπεδον τοῦ τροχοῦ εἰς θέσιν παράλληλον τῆς φορᾶς τοῦ ἀνέμου, ὁπότε ὁ τροχὸς τίθεται εἰς ἀκινησίαν. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἐξασφαλίζεται ὁ περιορισμὸς τῆς ταχύτητος περιστροφῆς τοῦ ἀνεμοτροχοῦ ἐντεῦθεν ἀνωτάτου τινὸς ὁρίου, διότι ἄλλως ἡ λειτουργία τῶν κινητήρων καὶ τῶν ἀπ' αὐτῶν ἐξαρτωμένων μηχανισμῶν θὰ ἐτίθετο ἐν κινδύνῳ εἰς ὥρας ἰσχυροτάτων ἀνέμων καὶ θυελλῶν. Πρὸς ὁλοκληρωτικὴν διακοπὴν τῆς λειτουργίας τοῦ τροχοῦ τὸ πηδάλιον δύναται νὰ ἀχθῇ εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀδρανείας δι' ἁλύσεως συρομένης εἴτε διὰ τῆς χειρὸς εἴτε διὰ μικροῦ βαρούλκου ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ πύργου.

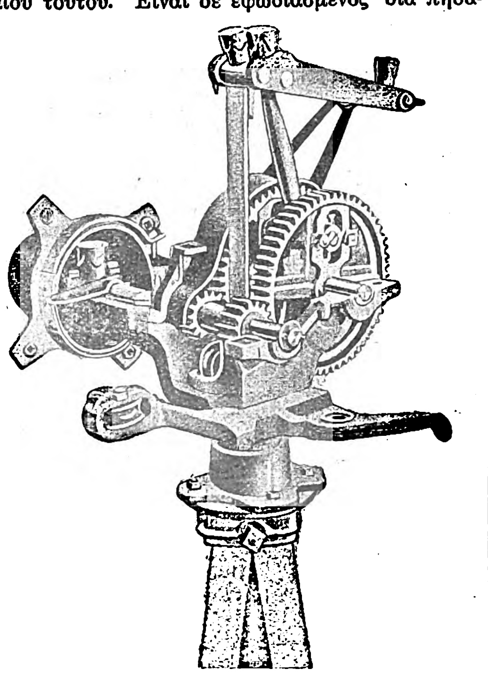

Σύστημα μεταδίδον παλινδρομικὴν κίνησιν εἰς τὸ στέλεχος τοῦ ἐμβόλου τῆς ἀντλίας.

Εἰς ἄλλους τελειοτέρους τύπους ὁ ἀνεμοτροχὸς κλίνει πρὸς τὴν φορὰν τοῦ ἀνέμου ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως τοῦ τελευταίου τούτου, κανονίζων οὕτω αὐτομάτως τὴν ἔκτασιν τῆς ἐπιφανείας ἐφ' ἧς ὁ ἄνεμος ἐπενεργεῖ, ἐξ οὗ ἡ ταχύτης τῆς περιστροφῆς παραμένει ἐντὸς κανονικῶν ὁρίων. Εἰς ἄλλους τέλος ἀνεμοκινητῆρας μεγάλων διαστάσεων ἡ κλίσις τῶν πτερύγων εἶναι μεταβλητὴ κανονιζομένη ὑπὸ φυγοκέντρου ρυθμιστοῦ ἢ ἁπλῶς ὑπὸ τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως αὐτοῦ τούτου τοῦ τροχοῦ.

Οἱ πύργοι ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζονται οἱ ἀνεμοκινητῆρες πρέπει νὰ ἔχουν ὕψος ἀντίστοιχον πρὸς τὰ πέριξ ἐμπόδια. Γενικῶς κατασκευάζονται ἀπὸ χάλυβα ἐπιψευδαργυρωμένον καὶ φέρουν κλίμακα ἐπιτρέπουσαν τὴν ἀνάβασιν διὰ τὴν ἐποπτείαν τῆς καλῆς λειτουργίας καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ κινητῆρος. Ὅταν ὁ κινητὴρ προορίζεται δι' ἄντλησιν ὕδατος, συνδυάζεται συνήθως ὁ πύργος μὲ ὑδαταποθήκην φερομένην εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους του.

Πρὸς ἀπόδοσιν μεγάλης κινητηρίου δυνάμεως χρησιμοποιοῦνται πολλάκις ἀνεμοκινητῆρες μὲ δύο ἀνεμοτροχοὺς ἐνεργοῦντας ἐπὶ τοῦ ἰδίου στροφάλου, ἐνίοτε δὲ καὶ συστοιχίαι τοιούτων τροχῶν (βλ. ἀνωτέρω εἰκόνα) ἐχόντων κοινὴν κατευθυντήριον διάταξιν καὶ ἐνεργούντων ὁμοίως ἐπὶ ἑνιαίου κινητηρίου ἄξονος.

Ἐφαρμογαί.—Ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἡ συνηθεστέρα ἐφαρμογὴ τῶν ἀνεμοκινητήρων γίνεται δι' ἄντλησιν ὕδατος ἀπὸ φρεάτων, δι' ἣν χρησιμοποιοῦνται ἀντλίαι εἰδικοῦ τινος τύπου. Τὸ ἔμβολόν των εἶναι ἐφωδιασμένον δι' ἀντιβάρου, ἵνα κατέρχεται ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἵνα τηρῇ πάντοτε τεταμένον τὸ σιδηροῦν στέλεχος δι' οὗ μεταδίδεται εἰς τὴν ἀντλίαν ἡ κίνησις ἀπὸ τοῦ ἀνεμοκινητῆρος. Γενικῶς προτιμότερον εἶναι νὰ τοποθετῆται ἡ ἀντλία εἰς τὸ στόμιον τοῦ φρέατος καὶ ὄχι εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ. Τὸ βάκτρον τῆς ἀντλίας εἶναι συ-

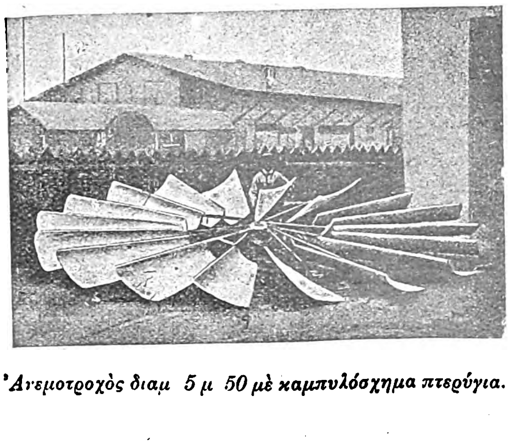

Ἀνεμοτροχὸς διαμ. 5 μ. 50 μὲ καμπυλόσχημα πτερύγια.

Digitized by Google

νήθως ἀπ' εὐθείας ἡνωμένον, μέσῳ τοῦ προαναφερθέντος σιδηροῦ στελέχους, μὲ τὸν μηχανισμὸν τοῦ ἀνεμοτροχοῦ, ὁπότε ὁ πύργος πρέπει νὰ ἐγκαθίσταται κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἄξονος τοῦ φρέατος· ἐνίοτε ὅμως ἡ διάταξις αὕτη δὲν εἶναι δυνατή, ὁπότε ὁ πύργος τοποθετεῖται εἴς τινα ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν. Τότε, ἂν ἡ στάθμη τοῦ ὕδατος δὲν εἶναι πολὺ χαμηλὴ καὶ τὸ ὕψος ἀναρροφήσεως δὲν ὑπερβαίνῃ τὰ 6 μέτρα, ἀρκεῖ νὰ συνδέσωμεν τὴν ἀναρρόφησιν τῆς ἀντλίας μὲ τὸ ὕδωρ τοῦ φρέατος διὰ σωλῆνος καὶ τὰ πάντα γίνονται ὡς ἐὰν ἡ ἀντλία ἦτο τοποθετημένη εἰς τὸ στόμιον αὐτοῦ. Ἂν ὅμως τὸ βάθος εἶναι μεγαλύτερον, τότε ἡ ἀντλία πρέπει νὰ τοποθετηθῇ ἐντὸς τοῦ φρέατος καὶ ἡ κίνησις μεταδίδεται εἰς αὐτὴν διὰ συστήματος μοχλῶν, ἢ διὰ μεταλλίνου σχοινίου. Ἡ τοιαύτη διάταξις ἀπαιτεῖ ὅπως ἡ κίνησις τοῦ ἀνεμοτροχοῦ μεταδίδεται διὰ συστήματος κωνικῶν τροχῶν εἰς κατακόρυφον ἄξονα φθάνοντα μέχρι τῆς βάσεως τοῦ πύργου, ὅπου δι' ἑτέρων ὁμοίων ὀδοντωτῶν τροχῶν μεταφέρεται εἰς ὁριζοντίους ἄξονας.

Ἡ τελευταία αὕτη διάταξις χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ὅταν ἀντὶ ἀντλιῶν πρόκειται διὰ τῶν ἀνεμοκινητήρων νὰ κινηθῶσι μηχανήματα οἱαδήποτε. Καὶ δὲν εἶναι μὲν δυνατόν, λόγῳ τῶν διαλείψεων τοῦ ἀνέμου, ν' ἀσφαλισθῇ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἡ λειτουργία σοβαροῦ μηχανικοῦ ἐργοστασίου, ἀλλ' ὅταν πρόκειται νὰ κινηθοῦν ἁπλᾶ ὄργανα μὴ ἀπαιτοῦντα πολλὴν ἐπίβλεψιν, ὁ ἀνεμο-

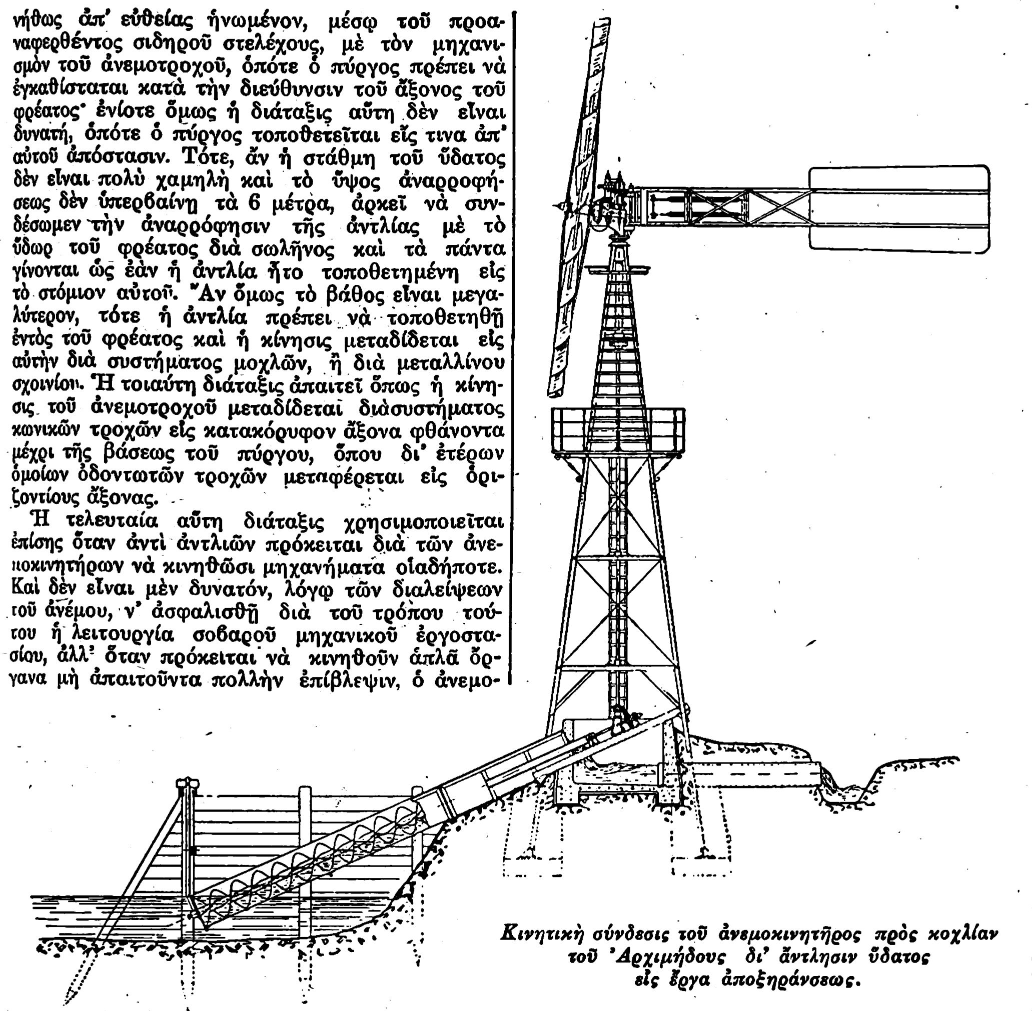

Κινητικὴ σύνδεσις τοῦ ἀνεμοκινητῆρος πρὸς κοχλίαν τοῦ Ἀρχιμήδους δι' ἄντλησιν ὕδατος εἰς ἔργα ἀποξηράνσεως.

κινητὴρ ἔχει ἐξαίρετον χρησιμότητα. Ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐπιχειρήσεις δύνανται διὰ τοῦ μέσου τούτου νὰ κινῶνται πυρηνοθραῦσται, μικροὶ μύλοι, ριζοκόπται κ.τ.τ.

Ἡ ἰδία διάταξις χρησιμοποιεῖται ἐπίσης καὶ πρὸς κίνησιν ἄλλων τύπων ἀντλιῶν, ὅπως τῆς ἀνυψωτικῆς ἁλύσεως κάδων (νόρια), τοῦ κοχλίου τοῦ

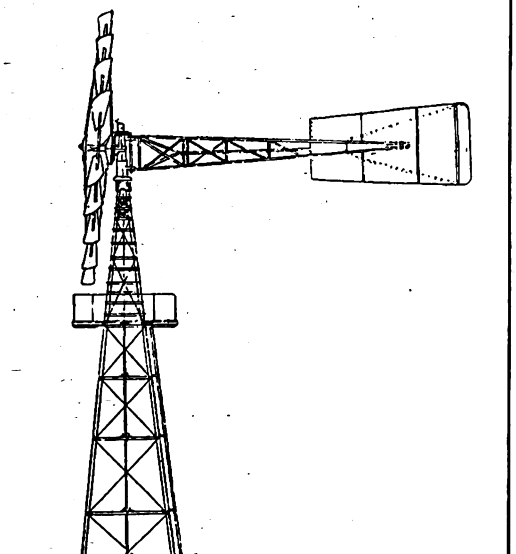

Χρησιμοποίησις τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου πρὸς κίνησιν μικροῦ ἐργοστασίου παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος.

Ἀρχιμήδους χρησιμοποιουμένου ἰδίως δι' ἀποξηράνσεις, κ.λ.π.

Προκειμένου νὰ καθορισθῶσιν ἡ δύναμις τοῦ κινητῆρος καὶ ἡ χωρητικότης τῆς ὑδαταποθήκης, αἱ ἀντιστοιχοῦσαι εἰς ὡρισμένην ἡμερησίαν κατανάλωσιν ὕδατος, λαμβάνεται ὑπ' ὄψει ὅτι κανονικὸς ἄνεμος πνέει κατὰ μέσον ὅρον 2 ἡμέρας ἐπὶ τῶν 5. Ἐν τῇ πράξει ὑπολογίζουν, διὰ τὸ ἀσφαλέστερον, 1 ἡμέραν ἐργασίας τοῦ κινητῆρος ἐπὶ 4, καθορίζεται δὲ σύμφωνα πρὸς τὴν ἀναλογίαν ταύτην ἡ δύναμις αὐτοῦ καὶ ἡ χωρητικότης τῆς δεξαμενῆς.

Φυσικὸν ἦτο ὅτι θὰ ἐπεζητεῖτο ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀνεμοκινητῆρος καὶ εἰς παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Μέχρι τινὸς ἡ ἐφαρμογὴ αὕτη δὲν ἦτο κατορθωτή, ἢ ἦτο πάντως τόσον δαπανηρὰ καὶ τόσον πολύπλοκος, ὥστε νὰ μὴ ἐμφανίζῃ πρακτικὴν χρησιμότητα. Ἤδη ὅμως ὑπάρχουν τύποι δυναμομηχανῶν μὲ αὐτομάτους ρυθμιστὰς ταχύτητος ἢ μὲ περιελίξεις τοιαύτας, ὥστε τὸ ρεῦμά των νὰ εἶναι σταθερὸν ὑπὸ οἱασδήποτε αὐξομειώσεις ταχύτητος τῆς κινητηρίου δυνάμεως. Πρόκειται ἀκριβῶς περὶ τῶν τύπων ἐκείνων, ὧν χρῆσις γίνεται διὰ τὸν ἠλεκτροφωτισμὸν τῶν σιδηροδρομικῶν ἁμαξοστοιχιῶν, ὅπου ἡ ταχύτης τοῦ κινητηρίου μέσου ἐμφανίζει ὁμοίως μεγάλας διακυμάνσεις.

Περὶ ἀπ' εὐθείας χρησιμοποιήσεως τοῦ ρεύματος δυναμομηχανῶν κινουμένων ὑπὸ ἀνεμοκινητήρων δὲν δύναται βεβαίως νὰ γίνῃ σκέψις. Ἀλλ' οἱ ἠλεκτρικοὶ συσσωρευταὶ ἀναπληρώνουν ἐν προκειμένῳ τὸ μειονέκτημα τῆς ἀκανονίστου τῶν ἀνέμων ἐντάσεως, ἐπιτρέποντες ἐξ ἄλλου τὴν χρησιμοποίησιν καὶ τῶν ἀσθενεστέρων πνοῶν, δι' ἐναποθηκεύσεως καὶ τῶν ἐλαχίστων ἔτι ποσοτήτων ἠλεκτρισμοῦ ἃς θ' ἀπέδιδεν ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν αὐτῶν ἡ δυναμομηχανή. Μία τοιαύτη ἐγκατάστασις περιλαμβάνει: Δυναμομηχανὴν ρεύματος σταθεροῦ ὑπὸ ταχύτητας μεταβλητάς. Συστοιχίαν συσσωρευτῶν τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν τάσιν τῆς ἐγκαταστάσεως (συνήθως 16—24 volts). Πίνακα διανομῆς μὲ βολτάμετρον, ἀμπερόμετρον, αὐτόματον διακόπτην καὶ αὐτόματον ρυθμιστὴν ἀνωτάτης φορτίσεως, ἐὰν χρειάζεται. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ αὐτὸς ἀνεμοκινητὴρ δύναται νὰ ἐξυπηρετῇ ταυτοχρόνως,—εἰς ὥρας διαφόρους— τὴν ἀνύψωσιν ὕδατος καὶ τὸν ἠλεκτροφωτισμόν.

Ἀνεμοστρόβιλοι.—Οἱ περὶ ὧν ἀνωτέρω τύποι ἀνεμοκινητήρων εἶναι κατ' ἀνάγκην περιωρισμένης ἰσχύος καὶ ἔχουν καλὴν ἐφαρμογὴν μόνον εἰς ἀγροτικὰς ἐγκαταστάσεις καὶ οἰκιακὰς ἐξοχικὰς χρήσεις· διότι προκειμένου περὶ χρησιμοποιήσεως περισσότερον βιομηχανικῆς, ὅπου ἀπαιτοῦνται μεγάλαι δυνάμεις, θὰ παρίστατο ἀνάγκη νὰ φθάσωμεν εἰς τροχοὺς παμμεγίστους, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ εἶναι δυσπραγματοποίητος. Ὁ μηχανισμὸς τοῦ ὑδροστροβίλου ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις διὰ νέας μελέτας. Πράγματι δὲ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ὑδροστροβίλου, — μετερρυθμισμένου καταλλήλως λόγῳ τῆς χρησιμοποιήσεώς του εἰς διάφορον ρευστόν,—ἐστηρίχθη ἡ κατασκευὴ νέου τύπου ἀνεμοκινητήρων, οἵτινες ὠνομάσθησαν *ἀνεμοστρόβιλοι*.

Εἷς ἐκ τούτων εἶναι ὁ τοῦ Escaffre (βλ. εἰκόνα) ἐκτεθεὶς δημοσίᾳ τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις τῷ 1920. Ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ἐξωτερικοῦ τμήματος σταθεροῦ καὶ ἑνὸς ἐσωτερικοῦ κινητοῦ. Τὸ σταθερὸν τμῆμα ἔχει προορισμὸν νὰ συλλαμβάνῃ τὸν ἄνεμον, ὅπως αἱ ὁδηγήτριαι πτέρυγες ἑνὸς ὑδροστροβίλου ἄγουν τὸ ὕδωρ εἰς τὰ κινητὰ σκαφίδια, ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ κλισιάδας (volets) τεταγμένας κατακορύφως, ὑπὸ κλίσιν 40° καὶ κατ' ἴσας ἀποστάσεις, ἐπὶ ὁριζοντίας στεφάνης. Χάρις εἰς τὴν διάταξιν ταύτην οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ φορὰ τοῦ ἀνέμου εὑρίσκει οὗτος πάντοτε μίαν σειρὰν κλισιάδων, εἰς τὰς ὁποίας δύναται νὰ εἰσδύσῃ, δι' ὃ καὶ τὸ σταθερὸν τοῦτο τμῆμα, εἶναι ἑδραίως τοποθετημένον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ πύργου, μὴ παρισταμένης ἀνάγκης συστήματος προσανατολισμοῦ, ὅπως εἰς τοὺς ἀνεμοτροχούς.

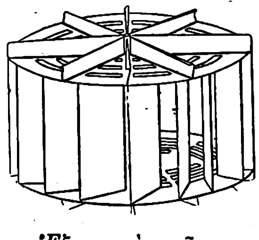

Ἐξωτερικὸν τμῆμα ἀνεμοστροβίλου.
(κλισιάδες εἰσδοχῆς τοῦ ἀνέμου)

Αἱ κλισιάδες εἶναι στερεωμέναι ἐπὶ δύο μεταλλικῶν δίσκων, ἑνὸς εἰς τὸ κάτω μέρος των καὶ ἑτέρου εἰς τὸ ἄνω, οἵτινες εἶναι διάτρητοι ἵνα ἐπιτρέπουν τὴν δίοδον τοῦ ἀέρος μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ κινητοῦ τμήματος ἐπενέργειαν αὐτοῦ.

Ἀνεμοστρόβιλος Escaffre.

Τὸ κινητὸν τμῆμα ἀπαρτίζεται ἀπὸ μίαν ἐπιφάνειαν ἐκ περιστροφῆς, ἀποτελουμένην αἰσθη-

Digitized by Google

τῶς ἀπὸ δύο κώνους συμμετρικούς, συνηνωμένους διὰ τῶν βάσεών των. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ταύτης εἶναι ἐμπεπηγμένα κυρτὰ πτερύγια (σκαφίδια) προωρισμένα διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἐπενεργείας τοῦ ἀνέμου. Τὸ πλάτος αὐτῶν βαίνει αὐξανόμενον ἀπὸ τῆς βάσεως τῶν κώνων πρὸς τὰς

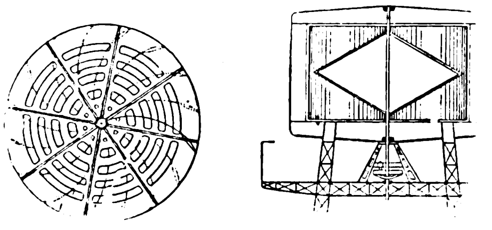

(Τομὴ ὁριζοντία) (Τομὴ κατακόρυφος)
Μηχανισμὸς τοῦ ἀνεμοστροβίλου.

βάσεις τοῦ ὅλου κυλίνδρου. Συνολικῶς δηλ. τὸ ἐσωτερικὸν τμῆμα ἔχει ὄψιν κυλίνδρου, κινητοῦ ἐντὸς τοῦ σταθεροῦ ἐξωτερικοῦ περιβλήματος. Τὸ κινητὸν τμῆμα φέρει κατὰ τὸ κέντρον ἄξονα περιστρεφόμενον μετ' αὐτοῦ ἐντὸς σφαιρωτῶν τριβέων. Τὰ σκαφίδια εἶναι κεκυρτωμένα κατὰ ἑλικοειδῆ καμπύλην, καταλλήλως ὑπολογισμένην, ὡς περίπου συμβαίνει εἰς τοὺς ὑδραυλικοὺς στροβίλους (βλ. λ. ὑδροστρόβιλοι καὶ ἀνεμοστρόβιλοι).

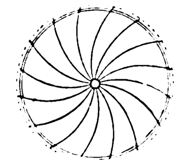

Κάτοψις τοῦ κινητοῦ τμήματος τοῦ στροβίλου.

Ἀπὸ τοῦ κατακορύφου ἄξονος ἡ κίνησις μεταδίδεται εἰς σύστημα ὑποπολλαπλασιαστικῶν ὀδοντωτῶν τροχῶν, διὰ νὰ προσδίδεται πλειοτέρα ἁπαλότης καὶ διὰ νὰ εὐχεραίνεται ἡ ἐκκίνησις καὶ ὑπὸ ἀσθενεστάτας ἐπιπνοάς. Κατακόρυφος δὲ ἄτρακτος κατερχομένη μέχρι τῆς βάσεως τοῦ πύργου μεταδίδει διὰ γωνιακῆς μεταφορᾶς τὴν κίνησιν εἰς ὁριζόντιον ἄξονα ἀπὸ τοῦ ὁποίου λαμβάνουσι ταύτην τὰ ὑπὸ κίνησιν μηχανήματα.

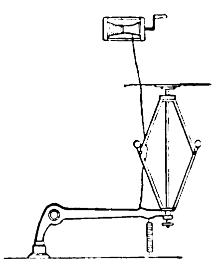

Ρυθμιστικὴ πέδη.

Εἰς περίπτωσιν αὐξήσεως τῆς ἐντάσεως τοῦ ἀνέμου ἡ ταχύτης τῆς περιστροφῆς τοῦ στροβίλου ρυθμίζεται διὰ πέδης, λειτουργούσης διὰ φυγοκέντρου ρυθμιστοῦ μετὰ σφαιρῶν. Τὴν ἰδίαν πέδην δυνάμεθα νὰ χειρισθῶμεν καὶ διὰ τῆς χειρός, ὅπως ὅταν π. χ. θέλωμεν νὰ σταματήσωμεν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν λειτουργίαν τοῦ μηχανήματος εἰς δεδομένην τινὰ στιγμήν.

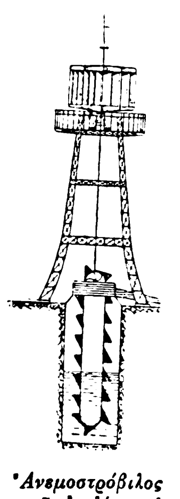

Ἀνεμοστρόβιλος κινῶν ἀντλίαν «νόρια» (ἀλύσεως κάδων).

Σημειωτέον ὅτι, λόγῳ τοῦ ἀμεταβλήτου τοῦ ἀνοίγματος τῶν κλισιάδων, ἡ χρησιμοποιουμένη δύναμις τοῦ ἀνέμου περιορίζεται μέχρις ἑνὸς ἀνωτάτου ὁρίου. Πράγματι δ' ἐκ τοῦ πειραματισμοῦ ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ταχύτης περιστροφῆς τοῦ ἀνεμοστροβίλου δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ ὅριον τοῦτο ὁσηδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου.

Οἱ ἀνεμοστρόβιλοι ἔχουν τὸ πλεονέκτημα ὅτι δὲν περιλαμβάνουν ὄργανα εὐπαθῆ καὶ ὑποκείμενα εἰς ἀνωμαλίας καὶ ὅτι δύναται νὰ κατασκευασθοῦν εἰς ὁσονδήποτε μεγάλας διαστάσεις, αὐξανομένης εἴτε τῆς διαμέτρου εἴτε ἰδίᾳ τοῦ ὕψους τῶν κυλίνδρων των. Κατεσκευάσθησαν δὲ καὶ συστήματα ἀποτελούμενα ἐκ δύο ἢ καὶ τριῶν στροβίλων ἀλλεπαλλήλως ὑπερκειμένων καὶ ἐνεργούντων ἐπὶ τῆς αὐτῆς κατακορύφου ἀτράκτου. Διὰ τοιαύτης διατάξεως δύναται ἡ δύναμις μιᾶς ἐγκαταστάσεως νὰ φθάσῃ μέχρι δυνάμεως τριακοσίων ἵππων.

Ἐπεχειρήθη ἐπίσης ἐσχάτως ἡ ἀντίστροφος χρησιμοποίησις τῆς ἕλικος τοῦ ἀεροπλάνου, ὡς ἀνεμοκινητῆρος, ἐγένοντο δὲ καὶ πειραματισμοὶ ἐφαρμογῆς τοῦ μέσου τούτου διὰ τὴν κίνησιν ἑλικοκινήτων πλοίων, ἐν τοῖς ὁποίοις ἡ ἀνεμοκίνητος ἕλιξ θὰ μετέδιδε τὴν περιστροφικὴν της κίνησιν, δι' εἰδικῶν διατάξεων, εἰς τὴν προωστικὴν ἕλικα τοῦ πλοίου. —Ω.

ἀνεμοκούνι (τό)· ἰδιωματ., ἀνεμόκουνια.

ἀνεμόκουνια (ἡ) καὶ **ἀνεμοκοῦνι**· ἰδιωματ., κούνια αἰωρουμένη, αἰώρα. Β. Φ.

ἀνεμοκυλίζομαι· ἰδιωματ. φέρομαι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὡς ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἑκάστοτε κινούμενος. Β. Φ.

ἀνεμοκυλοπόδης (ὁ)· ὁ ἔχων τοὺς πόδας ταχεῖς ὡς ὁ ἄνεμος, ταχύπους, γρήγορος: ᾆσμα «μαῦρε μου γοργογόνατε | κι' ἀνεμοκυλοπόδη». Β. Φ.

ἀνεμολογία (ἡ)· πραγματεία περὶ τῶν ἀνέμων· πβ. *ὀρυκτολογία* κ. τ. τ. Β. Φ.

ἀνεμολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀνεμολογίαν. Β. Φ.

— ἀνεμολογικὸς *σταθμὸς [Μετεωρ.]*. Σταθμὸς μετεωρολογικὸς ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκτελοῦνται εἰδικαὶ παρατηρήσεις τῆς ἀνωτέρας ἀτμοσφαίρας (βλ. ἀερολογία). Θ. Θ. Φ.

ἀνεμολόγιον *[Μετεωρολ.]*. Ὁ καθορισμὸς ἐν τῇ μετεωρολογίᾳ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου —ἥτις εἶναι ἐκείνη ἀπὸ τῆς ὁποίας ἔρχεται οὗτος καὶ οὐδέποτε πρὸς ἣν διευθύνεται—παρέχεται ὑπὸ τῆς γωνίας ἣν σχηματίζει οὗτος μετὰ τοῦ γεωγραφικοῦ Βορρᾶ· πρακτικῶς δὲ διὰ τῆς ὀνοματολογίας τῆς καλουμένης *ἀνεμολόγιον*.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἠρκοῦντο εἰς τὰς τέσσαρας διευθύνσεις τοῦ ἀνέμου, τὰς εἰς τὰ τέσσαρα κύρια σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος ἀντιστοιχούσας, τοῦ *Βορέα*, τοῦ *Εὔρου*, τοῦ *Νότου* καὶ τοῦ *Ζεφύρου*. Ἐκ τούτων αἱ δύο, αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, μετεβάλλοντο λίαν αἰσθητῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους.

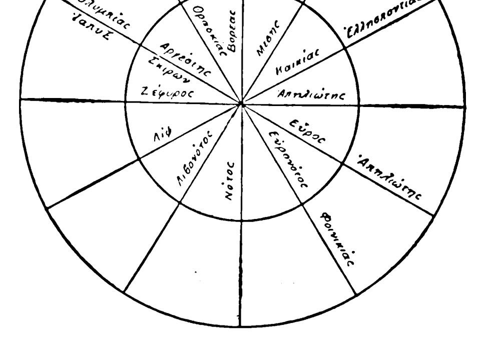

Ἀνεμολόγιον ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Ἐντεῦθεν λαβόντες ἀφορμὴν προέβησαν εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς διαιρέσεως τοῦ κύκλου τῶν διευθύνσεων τῶν ἀνέμων προσθέσαντες εἰς τὸν παλαιὸν τετράκτινον ἀστέρα τέσσαρας νέας ἀκτῖνας, ἀντιστοιχούσας εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου κατὰ τὰς τροπάς, ὁ ΒΑ ἐκλήθη *Καικίας*, ὁ ΝΑ ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ *Εὔρου*, ὁ ΒΔ ὠνομάσθη *Ἀργέστης* καὶ ὁ ΝΔ *Λίψ*, ἐνῷ ὁ Α ἐκλήθη *Ἀπηλιώτης*. Οὕτως ἡ ἀνατολικὴ καὶ ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ ὁρίζοντος ἐχωρίσθησαν εἰς τρία μέρη· ἐνῷ ὁ Β καὶ ὁ Ν ἐξετείνοντο εἰς εὐρύτερον τμῆμα. Ἡ ἀσύμμετρος αὕτη διαίρεσις τοῦ κύκλου τῶν διευθύνσεων τοῦ ἀνέμου ἐγένετο ταχέως καταφανὴς καὶ προέβησαν εἰς τὴν διαίρεσιν αὐτοῦ εἰς 8 ἴσα μέρη, θέσαντες τοὺς τελευταίους ἀνέμους εἰς τὸ μέσον ἑκάστου τῶν ἀντιστοίχων τεταρτοκυκλίων. Ἄλλοι ὅμως ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης διῄρεσαν τὸν ὁρίζοντα εἰς 12 μέρη· ἑκατέρωθεν τοῦ Β προσέθεσαν πρὸς Α τὸν *Μέσην* καὶ πρὸς Δ τὸν *Θρασκίαν*, ἑκατέρωθεν δὲ τοῦ Ν πρὸς Α τὸν *Εὐρόνοτον* καὶ πρὸς Δ τὸν *Λιβόνοτον*.

Τὰ ὀνόματα ὅμως ταῦτα τῶν ἀνέμων οὐδέποτε ἐξελαϊκεύθησαν· ὁ λαὸς δὲν εἶχε κλίσιν πρὸς τὰς οὕτω, κατὰ τὰς διευθύνσεις τοῦ ὁρίζοντος, κανονισθείσας ὀνομασίας τῶν ἀνέμων. Τοὺς ἀνέμους ἐθεώρει οὐχὶ ἀφῃρημένως ὡς διευθύνσεις τῆς κινήσεως τοῦ ἀέρος, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὰς χώρας, ἐξ ὧν ἔπνεον καὶ ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀνεζήτει τὸ αἴτιον τῆς γεννήσεώς των καὶ τὴν πηγὴν τῶν ἰδιοτήτων τοῦ χαρακτῆρός των. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ σκέπτεσθαι παρήγαγεν εἰς πολλὰς χώρας τοπικὰ ὀνόματα ἀνέμων· κατ' ἀρχάς, φυσικῶς. δι' ἐκείνους οἵτινες ὡς ἐκ τῆς συχνότητος, τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐνεργείας, ἐκίνουν ἰδιαιτέρως τὸ ἐνδιαφέρον. Ἐν τῷ παρατιθεμένῳ ἀνωτέρω σχήματι παρέχομεν τὰ ὀνόματα καὶ τὰς ἀντιστοίχους διευθύνσεις τῶν 12 κυριωτέρων ἀνέμων τῶν ἀρχαίων· καὶ ἐν μὲν τῷ ἐσωτερικῷ κύκλῳ ὑπάρχουσι τὰ ἐπικρατέστερα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὀνόματα τῶν ἀνέμων, ἐν δὲ τῷ ἐξωτερικῷ τὰ ἧττον συνήθη.

Ἡ ἀνωτέρω παράστασις τῶν ἀνέμων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ δὴ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Θεοφράστου στερεῖται τῆς ἀκριβείας ὡς σήμερον ἀντιλαμβάνεται ταύτην ἡ ἐπιστήμη, διότι ἡ μεσουράνησις τοῦ ἡλίου, ἡ ἀνατολὴ τούτου κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ θέρος καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς θέσεως τῶν ἀστέρων ἦσαν οἱ μόνοι ὁδηγοὶ τῆς ἀναπαραστάσεως τῶν διευθύνσεων. Οἱ ἀρχαῖοι ἀπεικόνισαν τὸ ὀκταμερὲς ἀνεμολόγιόν των ἐπὶ τοῦ Πύργου τῶν ἀνέμων ἐν Ἀθήναις, ὅστις εἶναι ὀκταγωνικὸς καὶ φέρει ἐφ' ἑκάστης ὄψεως τὰ ὀνόματα τῶν ἀνέμων μετὰ λελαξευμένων μορφῶν παριστανουσῶν τὸν γενικὸν χαρακτῆρα τῶν ὀκτὼ ἐκλεγέντων ἀνέμων.

Σήμερον ἀναλόγως τῆς ἐπιζητουμένης ἀκριβείας χρησιμοποιοῦνται διάφορα ἀνεμολόγια. Τὰ ἀκριβέστερα εἶναι, συμφώνως πρὸς τὸν ὁρισμόν, τὰ

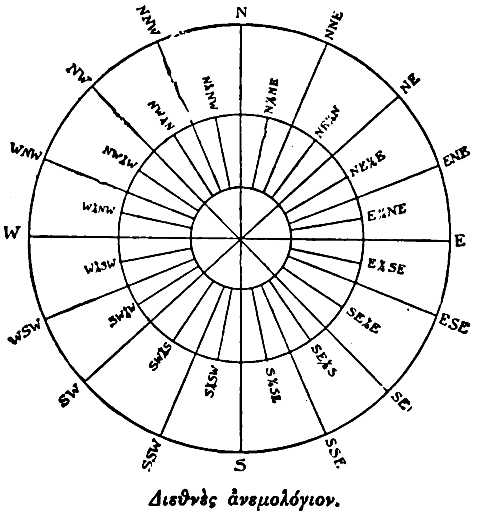

Διεθνὲς ἀνεμολόγιον.

παρέχοντα τὴν γωνίαν εἰς μοίρας ἢ βαθμοὺς μετὰ τοῦ γεωγρ. Βορρᾶ· τοιαύτας διευθύνσεις παρέχουσι κατὰ τὰς ἀεροβολίσεις οἱ θεοδόλιχοι, ὧν ὁ κύκλος τῶν ἀζιμουθίων εἶναι διῃρημένος εἴτε εἰς 360 μοίρας εἴτε εἰς 400 βαθμοὺς καὶ ἡ ἀντίστοιχος διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου παρίσταται ἐν στρογγυλῷ ἀριθμῷ διὰ τοῦ 1—36 ἢ ἀπὸ τοῦ 1—40. Ἡ ὀνοματολογία τῶν ἐν χρήσει διευθύνσεων τοῦ ἀνέμου ἀνέρχεται εἰς τὸν ἀριθμὸν 32, ἐξ ὧν γίνεται χρῆσις εἴτε τῶν 4 ἢ 8 ἢ 16 εἴτε καὶ τῶν 32, χαρακτηρίζονται δὲ διεθνῶς διὰ συμβόλων, ἅτινα εἶναι ὁ συνδυασμὸς τῶν 4 ἀρχικῶν ὀνομάτων τῶν σημείων τοῦ ὁρίζοντος. Τὰ σύμβολα ταῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς μετὰ τῆς ἑλληνικῆς ὀνοματολογίας, ὡς εἶναι παραδεδεγμένη ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ἀστεροσκοπείου.

1—N 1/4 NE—Nord 1/4 Nord Est
2—NNE—Nord—Nord—Est. Ὑποβορειοανατολικὸς (BBA)
3—NE 1/4 N—Nord—Est 1/4 - Nord
4—NE—Nord—Est. Βορειοανατολικὸς (BA)
5—NE 1/4 E—Nord Est 1/4 Est
6—ENE—Est Nord Est. Ὑπερβορειοανατολικὸς (ABA)
7—E 1/4 —NE—Est 1/4 Nord Est
8—E—Est. Ἀνατολικὸς (A)
9—E 1/4 SE—Est 1/4 Sud Est
10—ESE—Est Sud Est. Ὑπονοτιοανατολικὸς (ANA)
11—SE 1/4 S—Sud Est 1/4 Sud
12—SE—Sud Est. Νοτιοανατολικὸς (NA)
13—SE 1/4 S—Sud Est 1/4 Sud
14—SSE—Sud Sud Est. Ὑπερνοτιοανατολικὸς (NNA)
15—S 1/4 SE—Sud 1/4 Sud Est
16—S—Sud. Νότος ἢ Νότιος N
17—S 1/4 SW—Sud 1/4 Sud West
18—SSW—Sud Sud West. Ὑπονοτιοδυτικὸς (NNΔ)
19—SW 1/4 S—Sud West 1/4 Sud
20—SW—Sud West. Νοτιοδυτικὸς (NΔ)
21—SW 1/4 W—Sud West 1/4 West.
22—WSW—West Sud West. Ὑπερνοτιοδυτικὸς (ΔNΔ)
23—W 1/4 SW—West 1/4 Sud West
24—W—(Ouest). Δυτικὸς (Δ)
25—W 1/4 NW—Ouest 1/4 Nord Ouest
26—WNW—Ouest Nord Ouest. Ὑποβορειοδυτικὸς ΔBΔ
27—NW 1/4 W—Nord Ouest 1/4 Ouest
28—NW—Nord Ouest. Βορειοδυτικὸς (BΔ)
29—NW 1/4 N—Nord Ouest 1/4 Nord
30—NNW—Nord Nord Ouest. Ὑπερβορειοδυτικὸς (BBΔ)
31—N 1/4 NW—Nord 1/4 Nord Ouest
32—Nord. Βορρᾶς (B).

Συμφώνως πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῆς Διεθνοῦς

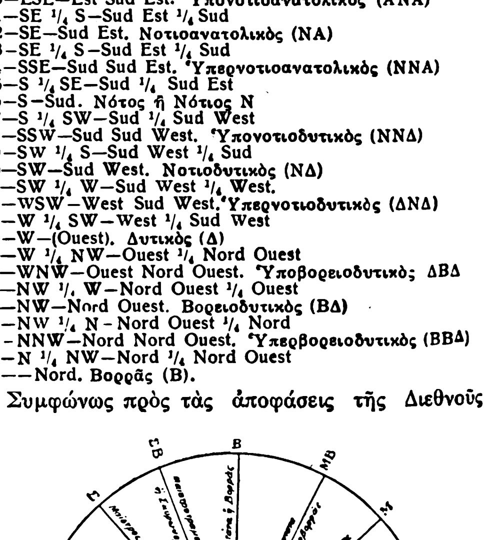

Ἀνεμολόγιον μετ' ἑλληνικῆς ὀνοματολογίας.

Μετεωρολογικῆς Ἐπιτροπῆς παρίσταται ὁ Δυτικὸς διεθνῶς διὰ τοῦ γράμματος W, πρὸς ἀποφυ-

Digitized by Google

ὴν πάσης συγχύσεως, ἐν ᾗ περιπτώσει ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ γράμμα O (ouest) πρὸς τὴν λέξιν Osten, ἥτις γερμανιστὶ σημαίνει ἀνατολικός. Εἰς τὸν διεθνῆ κώδικα τῶν μετεωρολογικῶν τηλεγραφημάτων ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου παρίσταται διὰ

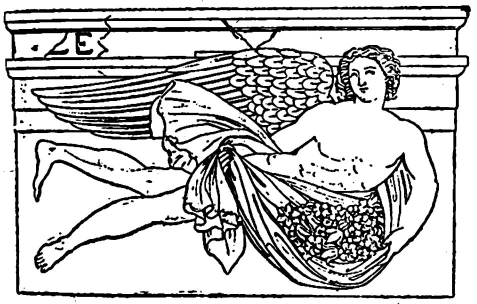

διψηφίου ἀριθμοῦ—χρησιμοποιουμένων τῶν 16 μόνον διευθύνσεων τοῦ ἀνέμου—ἀποτελοῦντος τὰ δύο τελευταῖα ψηφία τῆς αης ὁμάδος τοῦ μετεωρολ. τηλ/τος, συμφώνως τῷ κατωτέρω πίνακι, τῆς νηνεμίας παριστανομένης διὰ τῶν ἀριθμῶν 00.

02=NNE	10=ESE	18=SSW	26=WNW
04= NE	12= SE	20= SW	28= NW
06= ENE	14=SSE	22=WSW	30=NNW
08= E	16= S	24= W	32= N

Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

— [ΝΑΥΤ.] Ὁ ὅρος *ἀνεμολόγιον* ὑπάρχει εἰς τὸ ναυτικὸν ὑπὸ δύο οὐσιωδῶς διαφερούσας ἐννοίας:

1) Ἐν τῇ πυξίδι.—Κύκλος χάρτινος (κοιν. *τὸ χαρτὶ τοῦ μπούσουλα*, γαλλ. la rose de vents, ἀγγλ. compass-card) ἐπικολλημένος ἐπὶ φύλλου ἐκ λευ-

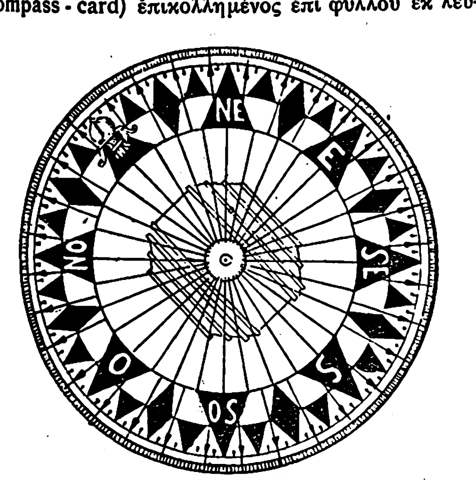

Ἀνεμολόγιον πυξίδων συστημάτων Thomson, Doignon, Cnudsen.

[Ὁ ἐν τῷ κέντρῳ μικρὸς κύκλος παριστᾷ τὴν ἄνω ὄψιν τῆς κοτύλης καὶ ὁ ἐν αὐτῷ ἔτι μικρότερος τὸν ἀχάτην της. Ἑκατέρωθεν, ἀνὰ τέσσαρες παράλληλοι μαγνητικαὶ βελόναι. Αἱ ἀκτῖνες εἶναι ἐν τῇ πραγματικότητι κλωσταὶ μετάξιναι συνδέουσαι, εἰς σύνολον, τὴν γύρω κυκλικὴν στεφάνην (ἐφ' ἧς ὁ χάρτης εἰς ὃν εἰκονίζονται αἱ διαιρέσεις εἰς ἀνεμορρόμβους καὶ μοίρας) πρὸς τὸ σύστημα τῶν μαγνητικῶν βελονῶν καὶ πρὸς τὴν κοτύλην.]

κολίθου (χαρτίνη κυκλικὴ στεφάνη, ἐπὶ τοιαύτης ἐξ ἀλουμινίου εἰς τὰς πυξίδας Thomson, Knudsen, Doignon) ἀποτελῶν ἑνιαῖον σύστημα μετὰ τῆς μαγνητικῆς βελόνης (εἰς τὰς συνήθεις πυξίδας Spencer, Santi, Bottomley, Bennet, Michel κ. ἄ.) ἢ τοῦ συστήματος τῶν μαγνητικῶν βελονῶν (Wm Thomson, White, Doignon, Knudsen) ἢ τοῦ

Αἱ ἀνάγλυφοι ἀπεικονίσεις τῶν ὀκτὼ πρωτευόντων ἀνέμων εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις περίφημον ὡρολόγιον Ἀνδρονίκου τοῦ Κηρρύστου. Τὸ ἐν λόγῳ ὡρολόγιον, τὸ λεγόμενον καὶ Πύργος τῶν Ἀνέμων («Ἀέρηδες»), ἦτο ὀκταεδρικόν, εἰς ἑκάστην ἕδραν δὲ τούτου εὑρίσκετο καὶ ἓν ἀνάγλυφον τῶν ὀκτὼ ἀνέμων, οἵτινες κατὰ σειρὰν ἦσαν: Βορέας, Καικίας, Ἀπηλιώτης, Εὖρος, Νότος, Λίψ, Ζέφυρος καὶ Σκίρων.

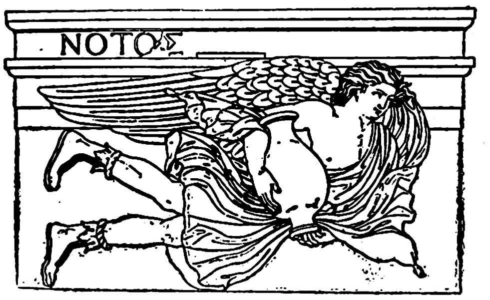

ζεύγους τῶν μαγνητισμένων ὁμοκέντρων κύκλων μετὰ (Duchemin) ἢ ἄνευ (ὑγραὶ πυξίδες Raynold's) προσθέτου μαγνητικῆς βελόνης, πάντως δὲ κατὰ τρόπον ὥστε ὁ ἄξων τοῦ μαγνητικοῦ πεδίου νὰ συμπίπτῃ πρὸς μίαν διάμετρον τοῦ χαρτίνου κύκλου, πάντοτε δὲ τὴν αὐτήν.

Εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἀνεμολογίου ὑπάρχει ἀνεστραμμένη κοτύλη, τὸν ἀχάτην τῆς ὁποίας, καὶ συνεπῶς τὸ ἀνεμολόγιον, ὑποβαστάζει ἐσκληρυμένη αἰχμὴ χαλκίνου πασσαλίσκου, περὶ ἣν ὡς πόλον δύναται τὸ ἀνεμολόγιον νὰ ἐκτελῇ τὰς μαγνητικὰς αἰωρήσεις του. Ἐπὶ δὲ τοῦ χάρτου τοῦ ἀνεμολογίου εἶναι τυπωμέναι ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν αἱ διαιρέσεις, ἥ τε εἰς *ρόμβους*, *ἡμιρρόμβια* καὶ *τεταρτορρόμβια* (βλ. ἀνεμόρρομβοι) καὶ ἡ εἰς μοίρας ἀπὸ 0° ἕως 90° καὶ ἀπὸ Βορρᾶ ἢ Νότου πρὸς Ἀπηλιώτην ἢ Ζέφυρον. Εἰς τὰ ἀνεμολόγια τῶν πυξίδων

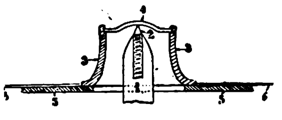

Ἡ κοτύλη δι' ἧς τὸ ἀνεμολόγιον ἐρείδεται ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ πασσαλίσκου (ἐν διατομῇ κατὰ τὸν ἄξονα).

[1=Πασσαλίσκος ἐξ ὀρειχάλκου. 2=Ἡ ἐξ ὀσμιούχου ἰριδίου αἰχμή του. 3=Ἡ ἐξ ἀλουμινίου κοτύλη. 4=Τεμάχιον ἀχάτου δι' οὗ τὸ ἀνεμολόγιον ἐπακουμβᾷ ἐπὶ τῆς αἰχμῆς τοῦ πασσαλίσκου, ἀδυνατούσης νὰ προξενήσῃ φθορὰν σὺν τῇ χρήσει, λόγῳ τῆς σκληρότητος τοῦ λίθου. 5=Τμῆμα διατομῆς τῆς μαγνητικῆς βελόνης. 6=Τμῆμα τοῦ ἐκ λευκολίθου δίσκου τοῦ ἀνεμολογίου.]

τῶν μικρῶν πλοίων ὡς καὶ τῶν λέμβων, τὸ δεύτερον εἶδος διαιρέσεως δὲν ὑπάρχει· εἰς ἄλλα πάλιν ἀνεμολόγια (τοῦ Ἰταλικοῦ Ναυτικοῦ π.χ.) ἀντὶ τῆς τεταρτοκυκλικῆς διαιρέσεως εἰς μοίρας 0°—90°, σημειοῦται ὁλοκυκλικὴ τοιαύτη, εἰς μοίρας ἐπίσης, ἀπὸ 0° εἰς 360° καὶ δεξιοστρόφως.

Πάντως, τόσον τὸ εἰς τὸν Βορρᾶν ἀντιστοιχοῦν «*μηδὲν*» ὅσον καὶ ὁ ἀνεμόρρομβος τοῦ Βορρᾶ εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀκτῖνος, τῆς ἐστερεωμένης μονίμως κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ μαγνητικοῦ πεδίου καὶ πρὸς τὸ ἄκρον αὐτοῦ τὸ ἀτενίζον τόν, λεγόμενον Βόρειον, γήϊνον μαγνητικὸν πόλον. Προφανές, ὅτι ἐὰν τὸ πλοῖον στραφῇ κατά τινα γωνίαν, τὸ ἀνεμολόγιον στερεὸν ἐπὶ τῆς μαγνητικῆς βελόνης δὲν θὰ συμπαρασυρθῇ, ἀντιθέτως πρὸς τὴν «δεικνύουσαν γραμμήν» συμπαρασυρομένην μετὰ τοῦ σκάφους, καὶ ὅτι ἡ διαίρεσις εἰς ἣν θὰ σταθῇ ἡ «δεικνύουσα γραμμὴ» δεικνύει τὴν πλεῦσιν τοῦ πλοίου, τόσον εἰς μοίρας ὅσον καὶ εἰς ρόμβους ἐκπεφρασμένην.

Ἡ ἐπινόησις τοῦ ἀνεμολογίου ἀποδίδεται γενικῶς εἰς τὸν *Φλάβιο Τζιόγια* (1302), τὸν ὁποῖον πολλοί, συγχέοντες τὰ πράγματα, θεωροῦσιν ὡς ἐφευρέτην τῆς μαγνητικῆς βελόνης, ἧς τῶν ἰδιοτήτων ἡ ἀνακάλυψις εἶχε γίνει ἀπ' αἰώνων ὑπὸ τῶν Σινῶν. Εἶχε δέ, εἰς τὰ ἀνεμολόγιά του, εἰκονίσει τὸν Βορ-

ρᾶν διὰ τοῦ κρίνου, τοῦ ἐμβλήματος τῶν Βουρβώνων, ὅπως κολακεύσῃ τὸν καπετιανὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Κάρολον τὸν Β'. Παρέμεινε δὲ τὸ ἔμβλημα τοῦτο, πρὸς παράστασιν τοῦ Βορρᾶ ἐπὶ τῶν ἀνεμολογίων, εἰς γενικὴν σχεδὸν χρῆσιν, πλὴν τῆς Γαλλίας, ὡς εἰκός, ἀντικαταστησάσης τὸ ὑπομιμνῆσκον τοὺς Βουρβώνους σύμβολον, δι' ἀστέρος συμβολίζοντος τὸν Πολικόν.

2) Ἐπὶ τῶν ναυτικῶν χαρτῶν.— Δύο κύκλοι ὁμόκεντροι, τυπωμένοι εἰς διάφορα μέρη παντὸς ναυτικοῦ χάρτου καὶ χρησιμεύοντες διὰ τὴν εὐχερῆ ἐπ' αὐτῶν χάραξιν, κατὰ τὰς πρεπούσας διευθύνσεις, ἀντιστοιχιῶν ἢ πορειῶν. Διάφοροι τύποι ἀνεμολογίων ἀντιπαρῆλθον κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς, καταλήξαντες εἰς τὸ τελευταῖον ὑπόδειγμα (Ἰούνιος 1911) τοῦ ἐπὶ τῶν ἀγγλικῶν ὑδρογραφικῶν χαρτῶν ἀνεμολογίου. Εἰς τοῦτο, ὁ

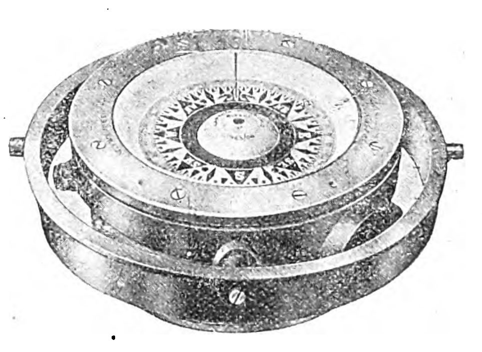

Ἀνεμολόγιον πυξίδος μικροῦ ὑποβρυχίου διὰ τὸν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας πλοῦν.

[Ἡ «δεικνύουσα γραμμὴ» δεικνύει, ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ, πλεῦσιν ἀκριβῶς Βορρᾶ.]

μὲν ἐξωτερικὸς κύκλος (ὁ λεγόμενος «*ἀληθὲς ἀνεμολόγιον*») εἶναι διῃρημένος ἀπὸ 0° ἕως 360° δεξιοστρόφως, μὲ τὴν διάμετρον 0°—180° παράλληλον πρὸς τὰ πλάγια τοῦ χάρτου περιθώρια, ἐφ' ὧν σημειοῦνται αἱ ὑποδιαιρέσεις τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους, τὴν δὲ διάμετρον 90°—270° παράλληλον πρὸς τὰ περιθώρια τοῦ μήκους, τοῦ «βορρᾶ τοῦ κόσμου» ἢ τοῦ καὶ «ἀληθοῦς βορρᾶ» λεγομένου, σημειουμένου ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κύκλου δι' ἀστέρος ὀκτακτίνου· ὁ ἐξωτερικὸς οὗτος κύκλος χρησιμοποιεῖται προκειμένου ἀποκλειστικῶς περὶ ἀληθῶν πορειῶν ἢ ἀντιστοιχιῶν. Ὁ δὲ ἐσωτερικὸς κύκλος (ὁ λεγόμενος «*μαγνητικὸν ἀνεμολόγιον*»), προωρισμένος δι' ἀποκλειστικὴν χρῆσιν μαγνητικῶν ἀντιστοιχιῶν εἴτε πλεύσεων, ἔχει διττὴν διαί-

Digitized by Google

ρεσιν πρὸς μὲν τὰ ἔξω εἰς μοίρας καὶ τερταρτοκυκλικῶς ἀπὸ Β ἢ Ν πρὸς Α ἢ Ζ, ἔνδον δὲ τῆς περιφερείας του εἰς ρόμβους, ἡμιρρόμβια καὶ τεταρτορρόμβια. Οὐσιώδης διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κύκλου, εἶναι ὅτι ἡ διάμετρος 0°—180° τοῦ πρώτου δὲν συμπίπτει πρὸς τὴν 0° (Β.) ἕως 0° (Ν.) τοῦ δευτέρου, τῆς τελευταίας ταύτης ἀποκλινούσης, ὡς πρὸς τὴν πρώτην, κατὰ τὴν γωνίαν τῆς ἀποκλίσεως· δι' ὃ καί, πρὸς διάκρισιν, ἀριστερᾷ τῆς διαμέτρου τοῦ ἐσωτερικοῦ κύκλου, εἰκονίζεται τὸ ἥμισυ τοῦ κρίνου τῶν Βουρβώνων πρὸς ἔνδειξιν τοῦ «μαγνητικοῦ» καὶ οὐχὶ τοῦ «ἀληθοῦς» Βορρᾶ, τοῦθ' ὅπερ τονίζει ἄλλως τε καὶ ἡ παραπλεύρως τῆς διαμέτρου μνεία MAGNETIC· ὑπὲρ τὴν κάθετον δὲ διάμετρον, 90° (Α)—90° (Ζ), σημειοῦται ἡ διεύθυνσις καὶ ἡ τιμὴ τῆς ἀποκλίσεως («Var n»), τὸ ἔτος (ἐντὸς παρενθέσεως), δι' ὃ δίδεται ἡ ἀπόκλισις αὕτη, τὸ ποσὸν τῆς ἐτησίας μεταβολῆς της καὶ ἂν ἡ μεταβολὴ δέον νὰ λογισθῇ προσθετικὴ (increasing), ἢ ἀφαιρετικὴ (decreasing).

Πρὸ τοῦ 1911, ἴσχυε διεθνῶς, πλὴν τῆς Ἰταλίας, ἥτις εἶχε πολὺ προηγηθῇ τῶν ἄλλων κρατῶν ὑπὲρ τοῦ ὁλοκυκλικοῦ μοιρασμοῦ, καὶ διὰ τὰς ἀληθεῖς πλεύσεις εἴτε ἀντιστοιχίας, *ὁ τεταρτοκυκλικὸς μοιρασμός*, ὅστις καίτοι μειονεκτῶν ἦτο ὅμως τόσον οἰκεῖος εἰς τοὺς ναυτικούς μας, ὥστε μόνον τῷ 1919 ἀπετόλμησεν ἡ Διεύθυνσις τῶν φάρων (ἐγκύκλ. 75/29465) νὰ καταργήσῃ τὰ διὰ τῆς ἐγκυκλίου τῆς 31 Δεκεμβρίου 1859 θεσπισμένα, πρὸς ἃ τριῶν γενεῶν ναυτικοί μας εἶχον προσοικειωθῆ, καί, συμμορφουμένη πρὸς τὰ διεθνῶς γενόμενα παραδεκτά, νὰ καθιερώσῃ τὸ ὁλοκυκλικὸν σύστημα διὰ τὰς ἀληθεῖς πλεύσεις εἴτε ἀντιστοιχίας, διατηρήσασα τὸ τεταρτοκυκλικὸν μόνον διὰ τὰς ὡς πρὸς τὸ μαγνητικὸν ἀνεμολόγιον σχετιζομένας.

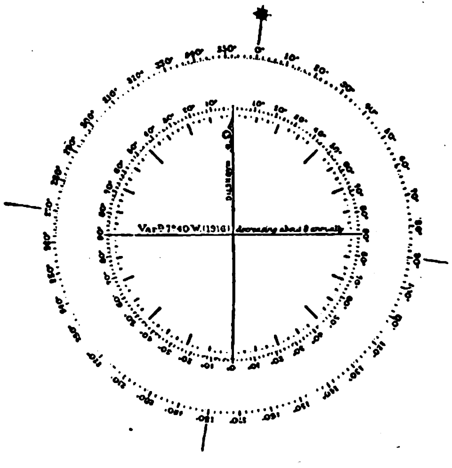

Τὸ ἀνεμολόγιον (τὸ ἐπὶ τῶν ἀγγλικῶν χαρτῶν), ὡς ἐθεσπίσθη ὑπὸ τοῦ Βρεττανικοῦ Ναυαρχείου ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1911

[Ὁ ἔξω κύκλος του, διῃρημένος ἀπὸ 0°—360° δεξιοστρόφως, διὰ τὰς ἀληθεῖς πλεύσεις εἴτε ἀντιστοιχίας. Ὁ ἔσω τοιοῦτος, ἀποκλίνων τοῦ ἀληθοῦς Βορρᾶ, ὅπου καὶ πρὸς ὃ μέρος ἡ ἀπόκλισις εἶναι διῃρημένος καὶ εἰς ρόμβους καὶ εἰς μοίρας τεταρτοκυκλικῶς. Τὸ εἰκονιζόμενον ἀνεμολόγιον, ὡς ἐκ τῆς ἐπ' αὐτοῦ μνείας ἐξάγεται, ἐλήφθη ἀπὸ χάρτην τόπου εἰς ὃν ἡ ἀπόκλισις ἦτο, τῷ 1916, 7° 40' δυτικὴ καὶ ἐλαττουμένη ἐτησίως κατὰ 8 πρῶτα λεπτὰ μοίρας.]

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ—Κ. Χ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

ἀνεμολόγος· ὁ περὶ τὴν σπουδὴν τῶν ἀνέμων εἰδικευόμενος ἐπιστήμων· || ὄργανον ἀνεμολογικόν· || ὁ περὶ ἕωλα ἀσχολούμενος (ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ καὶ ὁ τονισμ. *ἀνεμόλογος*, σημαίνων ἐνίοτε καὶ τὴν φημολογίαν τῶν τριόδων).

ἀνεμομάζωμα (τό), καὶ *ἀνεμομάζεμα*· συνήθως εἰς τὴν παροιμ. «ἀνεμομαζώματα διαβολοσκορπίσματα» ἢ «—ἀνεμοσκορπίσματα», ὅτι τὰ ἀδίκως καὶ ἀνόμως θησαυρισθέντα δὲν εἶναι παραμόνιμα, ἀλλὰ ταχέως ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διασκορπίζονται.

Β. Φ.

ἀνεμόμετρα *[Μετεωρολ.]*. Ὄργανα πρὸς μέτρησιν τῆς ταχύτητος ἢ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου. Ταῦτα δύνανται νὰ εἶναι εἴτε φορητά, εἴτε μονίμως ἐγκατεστημένα ἐπὶ καταλλήλων θέσεων. Τὰ ἀνεμόμετρα διαιροῦνται εἰς: 1) *ἀνεμόμετρα διὰ πιέσεως*, ἅτινα ὑποδιαιροῦνται εἰς ἀνεμόμετρα δι' ἐκκρεμοῦς, διὰ καθέτου πλακός, εἰς σωληνωτὰ καὶ διὰ χαλινοῦ κ. τ. λ.· 2) *ἀνεμόμετρα περιστροφῆς* ἢ *ταχύτητος*, ἅτινα ὑποδιαιροῦνται εἰς ἐκεῖνα μετ' ἄξονος παραλλήλου τῷ ἀνέμῳ καὶ εἰς ἐκεῖνα μετ' ἄξονος καθέτου πρὸς αὐτόν, καὶ 3) *ἀνεμόμετρα ψύξεως*, ἅτινα ὑποδιαιροῦνται εἰς ἀνεμόμετρα-θερμόμετρα καὶ εἰς ἀνεμόμετρα διὰ θερμοῦ σύρματος.

Ἀνεμόμετρα διὰ πιέσεως.—Ταῦτα στηρίζονται ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐξασκουμένης ὑπὸ τοῦ ἀνέμου πιέσεως ἐπὶ διαφόρων ἀντικειμένων ἐκτεθειμένων εἰς αὐτόν, μορφῆς εἴτε σφαίρας ἢ ἐλάσματος εἴτε σωλῆνος. Τὸ ἀκριβέστερον ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων εἶναι τὸ περιγραφόμενον ὑπὸ τοῦ Robert Hook (1667). Ἡ δύναμις τοῦ ἀνέμου παρείχετο ὑπὸ τῆς γωνίας ἣν ἐσχημάτιζε στέλεχος, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου εὑρίσκετο πλὰξ κινητὴ πέριξ ὁριζοντίου ἄξονος, μετὰ τῆς θέσεώς του κατὰ τὴν νηνεμίαν. Ἡ γωνία αὕτη ἐμετρεῖτο ἐπὶ διῃρημένου κύκλου ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου μετεκινεῖτο τὸ στέλεχος. Τὸ σύνολον ἐκινεῖτο περὶ κατακόρυφον ἄξονα, προσανατολιζόμενον τῇ βοηθείᾳ ἀνεμοδείκτου εἰς τρόπον ὥστε ἡ πλὰξ εὑρίσκετο πάντοτε πρὸς τὸν ἄνεμον. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόδειγμα εἰς τὰ μετέπειτα κατασκευασθέντα ἀνεμόμετρα δι' ἐκκρεμοῦς.

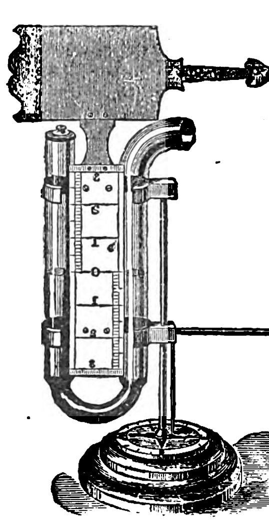

Ἀνεμόμετρον Lind.

Μεταξὺ τῶν πρώτων ἀνεμομέτρων συγκαταλέγεται καὶ τὸ σιφωνοειδοῦς τύπου *ἀνεμόμετρον τοῦ Lind* (1775). Ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ὑαλίνου σίφωνος μετὰ σωλήνων παραλλήλων καὶ τῆς αὐτῆς διαμέτρου. Τὸ ἓν ἄκρον τοῦ σίφωνος κεκαμμένον κατ' ὀρθὴν γωνίαν ἔχει τὸ ἄνοιγμα αὐτοῦ πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀνέμου, ὅπερ κατορθοῦται διὰ τοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ ἀνεμοδείκτου καὶ τῆς προσαρμογῆς ὁλοκλήρου τοῦ ὀργάνου ἐπὶ στελέχους. Ἡ παρατήρησις γίνεται ὡς ἑξῆς: Πληροῦται τὸ ὄργανον δι' ὕδατος μέχρι τοῦ μηδενὸς καὶ εἶτα ἐκτίθεται εἰς τὸν ἄνεμον· ἡ διαφορὰ τῆς στάθμης τοῦ ὕδατος παρέχει τὴν δύναμιν τοῦ ἀνέμου ἥτις ἀναγιγνώσκεται ἐπὶ τῆς κλίμακος τοῦ ὀργάνου. Ἐπίσης τὸ ὄργανον διὰ καταλλήλου διατάξεως εἰς τὴν βάσιν αὐτοῦ εὑρισκομένης παρέχει συγχρόνως καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου.

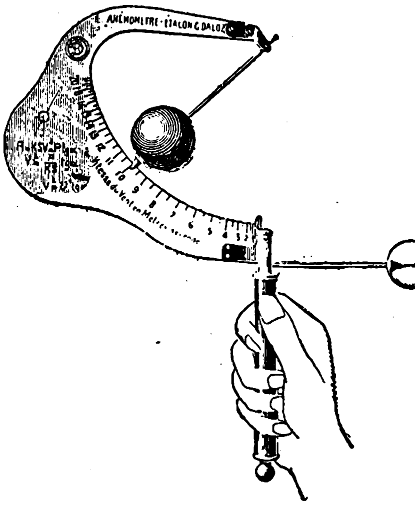

Ἀνεμόμετρον τοῦ Daloz.

Ἐκ τῶν μᾶλλον ἐν χρήσει φορητῶν ἀνεμομέτρων διὰ πιέσεως εἶναι τὸ *ἀνεμόμετρον G. Daloz*. Τὸ κύριον μέρος τοῦ ὀργάνου τούτου ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς σφαίρας ἀργιλλίου, ἐν εἴδει ἐκκρεμοῦς, ταλαντευομένης ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου βαθμολογημένου κυκλικοῦ τομέως, ἑκάστη διαίρεσις τοῦ ὁποίου παρέχει τὴν ταχύτητα τοῦ ἀνέμου εἰς μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον. Ὁ κυκλικὸς οὗτος τομεὺς εἶναι προσηρμοσμένος ἐπὶ στελέχους εἰσερχομένου ἐντὸς τῆς λαβῆς τοῦ ὀργάνου. Τὸ ὄργανον προσανατολίζεται ἀφ' ἑαυτοῦ λόγῳ τοῦ ἀνέμου καὶ τῇ βοηθείᾳ ἀντιβάρου προσηρμοσμένου ἐπὶ τοῦ στελέχους. Ἐκ τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ ὀργάνου τούτου δέον νὰ σημειωθῇ α) ὅτι ἡ βαθμολογία του δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ εἰδικόν τινα συντελεστὴν καὶ β) ὅτι αἱ ἐνδείξεις του εἶναι πάντοτε αἱ αὐταί, συγκριτέαι ἀφ' ἑνὸς μεταξύ των καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς ἐκείνας ὀργάνου κατασκευασθέντος ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἀλλὰ διαστάσεων διαφόρων.

Εἰς τὰ ἀνεμόμετρα *διὰ καθέτου πλακὸς* ἡ πίεσις ἣν ὑφίσταται ἡ πλὰξ αὕτη ἰσορροπεῖται ὑπὸ τῆς δράσεως ἑνὸς ἐλατηρίου ἢ βάρους ἐνεργοῦντος εἰς τὸ ἄκρον ἑνὸς μεταβλητοῦ μοχλοβραχίονος.

Τὰ *σωληνωτὰ ἀνεμόμετρα* δὲν δύνανται νὰ λειτουργήσωσι μεμονωμένως ἀλλ' ἐν συνδυασμῷ, ἀποτελοῦντα τὸ ἐξωτερικὸν σύστημα *ἀνεμογράφων*.

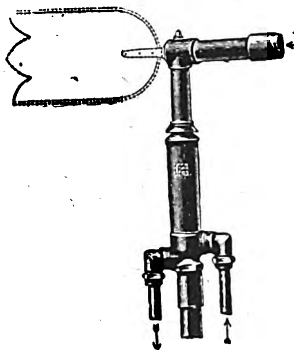

Σωληνωτὸν ἀνεμόμετρον Dines.

Διὰ τὸν ἀκριβῆ προσανατολισμὸν τοῦ στρεφομένου σωλῆνος φέρει οὗτος εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον ἓν ἢ δύο πτερύγια σχηματίζοντα γωνίαν, καὶ οὕτως διατηρεῖται οὗτος πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου. Ἡ ἐσωτερικὴ πίεσις τοῦ σωλῆνος ἡ προκαλουμένη ὑπὸ τοῦ πνέοντος ἀνέμου διὰ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ σωλῆνος μεταβιβάζεται διά τινος σωλῆνος εἰς τὸ αὐτογραφικὸν σύστημα (ὅλ. ἀνεμογράφος).

Εἰς τὰ ἀνεμόμετρα *διὰ χαλινοῦ*, τὰ προοριζόμενα διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ ἀνέμου μέρη μεταβιβάζουν εἰς τόξον τι περιστροφικὴν κίνησιν ἥτις χαλιναγωγεῖται διὰ μετρουμένης ἀντιστάσεως.

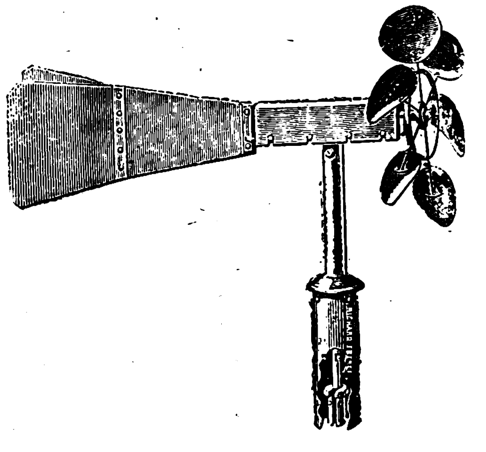

Ἀνεμόμετρον Richard.

Ἀνεμόμετρα ταχύτητος.— Ταῦτα, ὅπως καὶ τὰ τῆς πιέσεως, εἶναι λίαν διαδεδομένα· μετροῦσι τὴν ταχύτητα τοῦ ἀνέμου διὰ τῆς ταχύτητος τῆς κινήσεως συστήματος ἐπιφανειῶν (ὑπὸ μορφὴν ἡμισφαιρίων ἢ πτερυγίων) καταλλήλως τοποθετημένων, προσανατολιζομένων καὶ περιστρεφομένων περὶ ἄξονα. Ἡ κατηγορία τῶν ἀνεμομέτρων τούτων διαιρεῖται εἰς δύο ὑποκατηγορίας: εἰς ἀνεμόμετρα, ὧν ὁ ἄξων εἶναι παράλληλος πρὸς τὸν ἄνεμον, καὶ εἰς ἐκεῖνα, ὧν ὁ ἄξων εἶναι κάθετος εἰς τὸν ἄνεμον. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ὑπάγονται τὰ διὰ πτερυγίων *ἀνεμόμετρα Richard*, ἅτινα προσομοιάζουσι κατὰ τὴν κατασκευὴν πρὸς συνήθη ἀνεμόμυλον. Ἓν τοιοῦτον ἀνεμόμετρον ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ἐλαφροῦ τροχοῦ φέροντος ἀριθμόν τινα ἀκτίνων, ἐφ' ἑκάστης τῶν ὁποίων εἶναι προσηρμοσμένον ἔλασμα (πτερύγιον) κεκλιμένον ὡς πρὸς τὸ ἐπίπεδον τοῦ τροχοῦ. Ὅταν ὁ τροχὸς οὗτος εὑρίσκεται ἔναντι τοῦ ἀνέμου, στρέφεται μετὰ ταχύτητος ἀναλόγου τῆς ταχύτητος αὐτοῦ. Ὁ τροχὸς ὡς δεικνύεται ἐν τῇ εἰκόνι προσαρμόζεται δι' ἑνὸς κοχλιωτοῦ ἄξονος εἰς τὸ σύστημα τοῦ μετρητοῦ, δι' οὗ ὁ δρόμος τοῦ ἀνέμου τοῦ διελθόντος διὰ τοῦ ὀργάνου δύναται νὰ ἐξακριβωθῇ, ἐκπεφρασμένος εἰς οἱανδήποτε μονάδα μήκους. Ὁλόκληρον τὸ ὄργανον δύναται νὰ προσανατολίζεται ἐλευθέρως πρὸς τὸν ἄνεμον τῇ βοηθείᾳ ὄπισθεν αὐτοῦ εὑρισκομένων ὑπὸ γωνίαν ἐλασμάτων, ὧν τὸ βάρος χρησιμεύει ὡς ἀντίβαρον καὶ οὕτως ἡ συσκευὴ αὕτη χρησιμεύει συγχρόνως καὶ ὡς ἀνε-

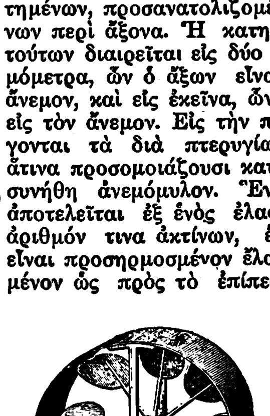

Φορητὸν ἀνεμόμετρον Richard.

Digitized by Google

μοδείκτης. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἐξωτερικὸν σύστημα τοῦ *ἀνεμογράφου* ἢ *ἀνεμοκινησιογράφου Richard*, εἰς ὃν μεταβιβάζονται ἠλεκτρικῶς αἱ κινήσεις τοῦ μύλου, τοῦ λίαν ἐλαφροῦ καὶ εὐαισθήτου εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου.

Ἐπὶ τῆς ἰδίας ἀρχῆς στηρίζονται καὶ τὰ διὰ *πτερυγίων φορητὰ ἀνεμόμετρα*. Πρὸς εὕρεσιν τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου διὰ τῆς συσκευῆς ταύτης κρατοῦμεν τὸ ἀνεμόμετρον διὰ χειρὸς τεταμένης καὶ ὑψηλά, ἀτενίζοντες τὸν μετρητὴν καὶ τὸ χρονόμετρον καὶ προσανατολίζοντες τοῦτο πρὸς τὸν ἄνεμον μὲ τὸν ἄξονα τοῦ μύλου ὁριζόντιον. Σημειοῦμεν τὸν ἀριθμὸν ν τοῦ μετρητοῦ, ἀφοῦ πιέσωμεν τὸν μοχλὸν ἐλευθερώσεως Α καὶ ἀφίνομεν νὰ λειτουργήσῃ τὸ ὄργανον ἐπὶ χρόνον t καὶ σημειοῦμεν ἐκ νέου τὴν ἔνδειξιν Ν τοῦ μετρητοῦ, τότε ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου παρέχεται ὑπὸ τοῦ τύπου $v = \frac{N - v}{t}$. Πολλάκις τὰ ἀνεμόμετρα ταῦτα φέρουσιν ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους καὶ μικρὸν ἀνεμοδείκτην διὰ τὸν καλύτερον προσανατολισμὸν τοῦ ὀργάνου πρὸς τὸν ἄνεμον, συνοδεύονται δὲ καὶ ὑπὸ πίνακος διορθώσεως τῶν ἐνδείξεων αὐτοῦ, διαφορετικῆς δι' ἕκαστον ὄργανον.

Εἰς τὰ διὰ πτερυγίων ἀνεμόμετρα ὁ προσανατολισμὸς γίνεται διὰ τῶν ὄπισθεν ἐλασμάτων· ἀλλ' ἡ διάταξις αὕτη τυγχάνει περιττὴ εἰς τὰ ἀνεμόμετρα τῆς βας κατηγορίας μὲ ἄξονα κάθετον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου. Ὁ τύπος τῶν ὀργάνων τούτων εἶναι τὸ *ἀνεμόμετρον τοῦ Dr Romney Robinson*. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων κοίλων ἡμισφαιρίων φερομένων ἐπὶ ὁριζοντίων κατ' ὀρθὴν γωνίαν μεταλλικῶν ἀξόνων, περιστρεφομένων περὶ κατακόρυφον ἄξονα. Αἱ κοιλότητες τῶν ἡμισφαιρίων τούτων εἶναι ἐστραμ-

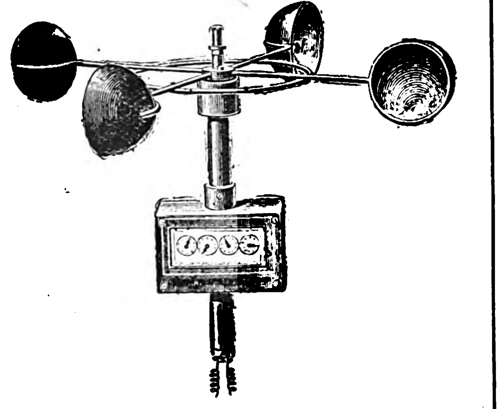

Ἀνεμόμετρον R. Robinson.

μέναι πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος, οὕτως ὥστε ὁ ἄνεμος νὰ συναντᾷ πάντοτε τὴν κοίλην ὄψιν τοῦ ἑνὸς ἡμισφαιρίου καὶ τὴν κυρτὴν τοῦ ἑτέρου, εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον τοῦ αὐτοῦ βραχίονος τοῦ σταυροῦ εὑρισκομένου. Ἐπειδὴ ἡ ἀντίστασις τῶν κοίλων ἐπιφανειῶν εἰς τὴν κίνησιν τοῦ ἀέρος εἶναι μεγαλυτέρα ἐκείνης τῶν κυρτῶν, ἡ συσκευὴ τίθεται εἰς περιστροφικὴν κίνησιν μὲ τὰς κυρτὰς ἐπιφανείας πρὸς τὰ ἐμπρός. Πρὸς εὕρεσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στροφῶν ἃς ἐκτελεῖ τὸ ἀνεμόμετρον ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ, ὑπάρχει κάτωθεν τοῦ κατακορύφου ἄξονος μετρητὴς ἢ στροφόμετρον ἐξ ἑνὸς ἢ πλειόνων ὀδοντωτῶν τροχῶν, διὰ δεικτῶν δὲ ἀριθμοῦνται αἱ ἐκτελούμεναι στροφαί. Ἡ παρατήρησις γίνεται ὡς ἑξῆς: Παρατηροῦμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν στροφῶν τοῦ ἀνεμομέτρου εἰς διάστημα ἑνὸς λεπτοῦ τῆς ὥρας, πολλαπλασιάζομεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν συντελεστὴν τοῦ ὀργάνου καὶ διαιροῦμεν τὸ γινόμενον διὰ 60, καὶ τὸ πηλίκον παριστᾷ τὴν μέσην ταχύτητα τοῦ ἀνέμου εἰς μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον, ἢ ἁπλούστερον διαιροῦμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν στροφῶν ἀμέσως διὰ τοῦ πηλίκου τῆς διαιρέσεως τοῦ συντελεστοῦ τοῦ ἀνεμομέτρου διὰ 60 ἢ διαιροῦμεν ἀπ' εὐθείας τὸν ἀριθμὸν τῶν στροφῶν διὰ 12.

Τὰ ἀνεμόμετρα ταῦτα δύνανται νὰ εἶναι εἴτε φορητὰ εἴτε αἱ ἐνδείξεις των νὰ μεταβιβάζωνται εἰς ἀπόστασιν μηχανικῶς ἢ ἠλεκτρικῶς καὶ νὰ ἀποτελοῦν οὕτω τὸ ἐξωτερικὸν σύστημα ἀνεμογράφων. Ἐκ τῶν καλυτέρων ἀνεμομέτρων Robinson θεωροῦνται ἐκεῖνα ὧν τὰ ἡμισφαίρια συνίστανται ἐξ ἀργιλλίου, ὡς ἔχοντα μικροτέραν ῥοπὴν ἀδρανείας τῶν ἐκ χαλκοῦ, ὡς τιθέμενα εὐκόλως ἐν κινήσει καὶ ὑπὸ τῶν πλέον ἀσθενῶν ἀνέμων, ἀλλ' ἡ χρησιμοποίησίς των εἶναι ἀδύνατος εἰς παρακτίους μετεωρολογικοὺς σταθμοὺς λόγῳ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἁλατούχου ὕδατος ἐπὶ τοῦ ἀργιλλίου.

Ἀνεμόμετρα διὰ ψύξεως.—Εἰς τὰ ἀνεμόμετρα ταῦτα προσδιορίζεται ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου διὰ μετρήσεως τῆς ταχύτητος μεθ' ἧς κατέρχεται ἡ θερμοκρασία θερμοῦ σώματος ἐκτεθειμένου εἰς αὐτόν. Πρὸς τοῦτο γίνεται χρῆσις εἴτε θερμομέτρων ἐχόντων μέγα δοχεῖον καὶ θερμανθέντων προηγουμένως εἰς θερμοκρασίαν ἀνωτέραν τοῦ ἀέρος *(ἀνεμόμετρα—θερμόμετρα)* εἴτε λεπτοῦ σύρματος ἐκ λευκοχρύσου ἀποτελοῦντος ἕνα τῶν κλάδων *τῆς γεφύρας τοῦ Οὐΐτστον* (Wheatstone) προσδιοριζομένης τῆς ἀπωλείας θερμότητος αὐτοῦ λόγῳ τῆς ἐκθέσεώς του εἰς τὸν ἄνεμον. Τὰ ὄργανα ταῦτα θεωροῦνται ἐπὶ τοῦ παρόντος μᾶλλον ὡς ὄργανα ἐργαστηρίου παρὰ μετεωρολογικῶν σταθμῶν.

Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

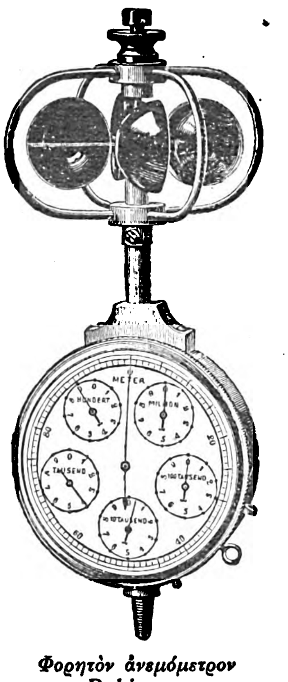

Φορητὸν ἀνεμόμετρον Robinson.

—*[Μουσ.]* Ἐν τῇ τέχνῃ τῆς κατασκευῆς τῶν μουσικῶν ὀργάνων, τὸ ἀνεμόμετρον ἀποτελεῖ συσκευήν, δι' ἧς μετρεῖται ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου, καὶ χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ ῥυθμίζεται ἡ πίεσις τοῦ ἀέρος εἰς τοὺς σωλῆνας.

Δ. Λ.

ἀνεμομετρία (ἡ)· ἡ μέτρησις τῆς ταχύτητος καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου.

Β. Φ.

ἀνεμομετρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς εἰς τὴν ἀνεμομετρίαν.

Β. Φ.

ἀνεμομετρικὴ *κλῖμαξ [Μετεωρολ.]*. Ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου προσδιορίζεται δι' ὀργάνων μεγάλης ἀκριβείας τῶν καλουμένων *ἀνεμομέτρων*, φορητῶν εἴτε μή, καὶ διὰ τῶν *ἀνεμογράφων*· οὐχ ἧττον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτιμηθῇ αὕτη καὶ ὑπὸ παρατηρητῶν στερουμένων παντελῶς ὀργάνων διὰ μόνης τῆς παρατηρήσεως τῆς ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ ἄλλων σωμάτων ἐνεργείας τοῦ ἀνέμου ἢ καὶ διὰ ἄλλων ποικίλων ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ. Ἡ προσωπικὴ ἐκτίμησις τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου οὖσα μία τῶν ἁπλουστέρων μετεωρολογικῶν μεθόδων εἶναι ἐν χρήσει εἰς ὅλους τοὺς μετεωρολογικοὺς σταθμούς, καὶ ἐκεῖνοι δὲ οἱ παρατηρηταὶ οἵτινες ἔχουσιν εἰς τὴν διάθεσίν των *ἀνεμόμετρα*, πάντοτε προσδιορίζουσι τὴν ταχύτητα τοῦ ἀνέμου καὶ κατὰ προσωπικὴν ἐκτίμησιν στηριζομένην ἐπὶ ὡρισμένης βαθμολογικῆς κλίμακος, ἐλέγχοντες ταύτην συγχρόνως πρὸς ἐκείνην τῶν ὀργάνων. Ἵνα ἡ ἐκτίμησις ἔχῃ τὴν δέουσαν ἀκρίβειαν, δέον νὰ τοποθετηθῶμεν εἰς μέρος ὑψηλὸν καὶ ἀνοικτὸν πανταχόθεν, ἵνα ὁ ἄνεμος φθάνῃ χωρὶς νὰ συναντήσῃ οὐδὲν πρόσκομμα. Αἱ οἰκίαι, τὰ δένδρα, οἱ λόφοι, καὶ ἐν γένει οἱονδήποτε ἐμπόδιον μεταβάλλουσι μεγάλως τὴν ταχύτητα τοῦ ἀνέμου. Ἐντὸς τῶν πόλεων αἱ ἀνεμομετρικαὶ παρατηρήσεις μόνον ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων σημείων αὐτῶν ἔχουσιν ἀξίαν.

Ἀνεμομετρικῶν κλιμάκων ὑπάρχουσι διάφορα εἴδη, ὧν γίνεται χρῆσις ὑπὸ τῶν ναυτικῶν καὶ μετεωρολόγων. Μέχρι πρό τινος ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἀστεροσκοπείου—διὰ τὰς ἀνεμομετρικὰς παρατηρήσεις τοῦ σταθμοῦ Ἀθηνῶν—ἡ δεκαδικὴ κλῖμαξ, ἀλλὰ τελευταῖον ἀπὸ τῆς παραδοχῆς τοῦ διεθνοῦς κώδικος τῶν μετεωρολογικῶν τηλ/των ἐγένετο δεκτὴ ἡ τοῦ Beaufort. Εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς μετεωρολογικοὺς σταθμοὺς παραμένει εἰσέτι ἡ δεκαδική, ἡ ἀξία ἑκάστης βαθμῖδος τῆς ὁποίας ὁρίζεται ἐν τῷ κατωτέρῳ πίνακι I.

Ἐκτὸς τῆς δεκαδικῆς ὑπάρχει καὶ ἡ γαλλικὴ κλῖμαξ, λίαν διαδεδομένη παρὰ τοῖς Γαλλικοῖς Σταθμοῖς καὶ ἔχουσα 7 βαθμῖδας ἐπὶ τοῦ Ο (Νηνεμία) μέχρι τοῦ 6 (Λαῖλαψ), ἑκάστη τῶν ὁποίων ἀντιστοιχεῖ εἰς δύο βαθμῖδας τῆς κλίμακος Beaufort. Χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν Σταθμῶν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς—ἐξ οὗ καὶ γήϊνος καλουμένη (terrestre)—, ἐφ' ἧς ἡ δύναμις τοῦ ἀνέμου εἶναι περισσότερον μεταβλητὴ καὶ ὀλιγώτερον εὔκολος νὰ ἐκτιμηθῇ παρὰ ἐν θαλάσσῃ. Ἡ κλῖμαξ αὕτη παρέχεται ἐν τῷ πίνακι II.

Τὰ διάφορα εἴδη τῶν ἀνεμομετρικῶν κλιμάκων ἤρξαντο ἤδη τιθέμενα κατὰ μέρος, γενομένης δεκτῆς *ἀνεμομετρικῆς κλίμακος* τοῦ *Beaufort*. Αὕτη ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ ναυάρχου καὶ ἄλλοτε ἀρχηγοῦ τῆς ὑδρογραφικῆς ὑπηρεσίας τῆς Ἀγγλίας Sir Francis Beaufort ὅστις εἰσήγαγε ταύτην εἰς τὸ Ἀγγλικὸν Ναυτικὸν ἀπὸ τοῦ 1805. Ἡ κλῖμαξ αὕτη φέρει 13 βαθμῖδας ἀπὸ τοῦ 0 μέχρι τοῦ 12, δίδεται δὲ μετὰ τῶν ἀντιστοίχων ἐνδείξεων τῆς ταχύτητος ἀνέμου, ὡς καὶ τῆς πιέσεως ἣν προκαλεῖ ἐπὶ καθέτου ἐπιφανείας, δι' ἑκάστην βαθμῖδα αὐτῆς εἰς τὸν πίνακα III.

I. ΔΕΚΑΔΙΚΗ ΑΝΕΜΟΜΕΤΡΙΚΗ ΚΛΙΜΑΞ

Βαθμοὶ	*Ὄνομα*	*Ταχύτης εἰς μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον*	*Σημεῖα*
0	Νηνεμία	ἀπὸ 0 ἕως 1	Ὁ καπνὸς ὑψοῦται κατακορύφως· τὰ φύλλα τῶν δένδρων εἶναι ἀκίνητα.
1	Ὑποπνέων	» 1 » 2	Μόλις αἰσθητὸς εἰς τὸ πρόσωπον, ταράσσει ἀσθενῶς τὰ ἐλαφρὰ φύλλα τῶν δένδρων.
2	Ἀσθενὴς	» 2 » 4	Αἰσθητὸς εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὰς χεῖρας, ταράσσει ἀσθενῶς σημαίαν καὶ ζωηρῶς τὰ ἐλαφρὰ φύλλα τῶν δένδρων.
3	Λεπτός	» 4 » 6	Κυματίζει ἀσθενῶς σημαίαν, ταράσσει τὰ φύλλα τῶν δένδρων.
4	Μέτριος	» 6 » 8	Κυματίζει ζωηρῶς σημαίαν καὶ ταράσσει τοὺς μικροὺς κλάδους τῶν δένδρων.
5	Λαμπρὸς	» 8 » 10	Ταράσσει *ἀσθενῶς* τοὺς χονδροὺς κλάδους τῶν δένδρων.
6	Ἰσχυρὸς	» 10 » 12	Ταράσσει *ζωηρῶς* τοὺς χονδροὺς κλάδους τῶν δένδρων.
7	Σφοδρὸς	» 12 » 14	Κάμπτει τοὺς χονδροὺς κλάδους καὶ τοὺς λεπτοὺς κορμοὺς τῶν δένδρων.
8	Ὁρμητικὸς	» 14 » 20	Ταράσσει ζωηρῶς ὅλα τὰ δένδρα, σπᾷ τοὺς λεπτοὺς κλάδους αὐτῶν.
9	Θύελλα	» 20 » 30	Σπᾷ τοὺς χονδροὺς κλάδους τῶν δένδρων καὶ τοὺς λεπτοὺς κορμοὺς αὐτῶν.
10	Λαῖλαψ	» 30 & ἄνω	Καταρρίπτει τὰς καπνοδόχους, ἀποσπᾷ τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν, σπᾷ καὶ ἐκριζώνει δένδρα.

II. ΓΑΛΛΙΚΗ ΑΝΕΜΟΜΕΤΡΙΚΗ ΚΛΙΜΑΞ (TERRESTRE)

Βαθμὸς	*Ὄνομα*	*Ταχύτης*		*Σημεῖα*
		εἰς μέτρ. κατὰ δευτερόλεπ.	*εἰς χιλιόμετρ. καθ' ὥραν*	
0	Νηνεμία (Calme)	ἀπὸ 0-1	ἀπὸ 0.0 3.6	Μὴ αἰσθητὸς εἰς τὸ πρόσωπον.
1	Ἀσθενὴς (Faible)	» 1-4	» 3.6-14.4	Ταράσσει τὰ μικρὰ φύλλα.
2	Μέτριος (Modéré)	» 4-8	» 14.4-28.8	Ταράσσει τοὺς μικροὺς κλάδους.
3	Λαμπρὸς (Cassez fort)	» 8-12	» 28.8-43.0	Ταράσσει τοὺς χονδροὺς κλάδους.
4	Ἰσχυρὸς (Fort)	» 12-16	» 43.0-57.0	Ταράσσει τοὺς λεπτ. κορμοὺς δένδρων.
5	Ὁρμητικὸς (Violant)	» 16-25	» 57.0-90.0	Σπᾷ τοὺς κλάδους.
6	Θύελλα (Tempête)	ἄν. τῶν 25	ἄν. τῶν 90	Ἐκριζώνει δένδρα.

Τῆς κλίμακος Beaufort γίνεται ἤδη χρῆσις εἰς τὰ ὑπὸ τῶν μετεωρολ. σταθμῶν ἀποστελλόμενα τηλ)τα καὶ δὴ μόνον τῶν βαθμίδων ἀπὸ 0 ἕως 9, εἰς τὰς περιπτώσεις δὲ καθ' ἃς ἡ δύναμις τοῦ ἀνέμου εἶναι ἀνωτέρα τῶν 9 σημειοῦται αὕτη ὁλογράφως εἰς τὸ τέλος τοῦ τηλ)του «θύελλα 10», «θύελλα 11» καὶ «λαῖλαψ 12». Ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ναυτικῷ χαρακτηρίζουσι τὸν ἄνεμον οὐχὶ μόνον ὡς δείκνυται διὰ τῆς ἐν τῇ οἰκείᾳ στήλῃ τοῦ πίνακος III ὀνοματολογίας, ἀλλά, ἀνεξαρτήτως τῆς ταχύτητος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ τρόπου μεθ' ὃν οὗτος φυσᾷ. Δυνατὸν π. χ. ὁ ἄνεμος νὰ πνέῃ ὁμαλῶς καὶ συνεχῶς, ὁπότε καλεῖται οὗτος λεῖος, δυνατὸν νὰ πνέῃ κατὰ διακεκομμένα φυσήματα (ῥιπαῖος), δυνατὸν νὰ καθίσταται διαρκῶς ἀσθενέστερος ἢ ἰσχυρότερος (ἐπακμάζων ἢ κοπάζων) κ. ο. καθεξῆς· οὕτω ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ ἀνέμου δίδεται διὰ τῶν ἑξῆς ὅρων: *Νηνεμία, Ἀπηνεμία, Παλίμπνοια, Λεῖος, Ριπαῖος, Ἐπακμάζων, Κοπάζων, Μεταπίπτων, Ἀπόγειος, Πελάγιος, Μπάτης, Μελτέμι, Ἀληγής, Μουσσών, Ριπή, Μάψαυρα* (πνοαὶ ἀνέμου ἄστατοι, διαβατικαί, ἀκαθόριστοι), *Σμώνη* (ἰσχυραὶ πνοαὶ ἀνέμου), *Στρόβιλος, Λαῖλαψ, Κυκλών*.

Εἰς τὴν κλίμακα τοῦ Beaufort τὰ διάφορα κράτη εἶχον ἐπιφέρει ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐφαρμογῆς της διαφόρους μεταβολὰς αἵτινες εἶχον καταστήσει ἀβεβαίας τὰς ἐνδείξεις αὐτῆς, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀπὸ τῆς 7ης βαθμῖδος καὶ ἄνω διὰ τοῦτο ἡ κατὰ Σεπτέμβριον 1926 συνελθοῦσα ἐν Ζυρίχῃ διεθνὴς ἐπιτροπὴ τῆς Ναυτικῆς Μετεωρολογίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸ βραδύτερον ἐν Βιέννῃ συνελθὸν Διεθνὲς Μετεωρολογικὸν Συνέδριον ἀφ' ἑτέρου κατέστησαν τὰς βαθμῖδας ταύτας σταθεράς. Αἱ δὲ διάφοροι δυνάμεις τοῦ ἀνέμου τῆς κλίμακος ταύτης ἀντεστοίχουν κατὰ τὴν διατύπωσιν ταύτης ὑπὸ τοῦ Beaufort, κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς διαφόρους ταχύτητας πολεμικοῦ πλοίου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (1800-1850) φέροντος πᾶσαν τὴν ἱστιοφορίαν αὐτοῦ ἐν θαλάσσῃ γαληνιαίᾳ· μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν ὅμως τοῦ ἀτμοῦ καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ τύπου τῶν πλοίων ἡ βάσις μετεβλήθη. Αἱ εἰς τὰς οἰκείας στήλας τοῦ πίνακος III ἀναγραφόμεναι ἰσοδύναμοι ταχύτητες τῶν ἐνδείξεων ὑπελογίσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει μεγάλου ἀριθμοῦ συγκρίσεων καὶ ἐκτιμήσεων τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου ὑπὸ λίαν πεπειραμένων παρατηρητῶν καὶ διὰ καταλλήλων καλῶς ἐκτεθειμένων ἀνεμομέτρων καὶ κατόπιν ὡρι-

Digitized by Google

III. ΑΝΕΜΟΜΕΤΡΙΚΗ ΚΛΙΜΑΞ BEAUFORT

Βαθμὶς κλίμακος Beaufort	Ὀνοματολογία: Ἀστεροσκοπείου	Ὀνοματολογία: Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος	Ὀνοματολογία: Γαλλιστί	Ὀνοματολογία: Ἀγγλιστί	Ὀνοματολογία: Γερμανιστί	Ὅρια ταχυτήτων: Ἀγγλικὰ μίλλια καθ' ὥραν	Ὅρια ταχυτήτων: Ναυτικὰ μίλλια καθ' ὥραν	Ὅρια ταχυτήτων: Πόδες κατὰ δευτερόλεπτον	Ὅρια ταχυτήτων: Μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον	Πίεσις ἀνέμου ἐπὶ καθέτου ἐπιφανείας: εἰς χιλιόγραμμα κατὰ τετραγων. μέτρον	Πίεσις: εἰς λίτρας κατὰ τετραγων. πόδα (P=0,105B³)	Πίεσις: εἰς χιλιοβαρίδας (millibars) (10³ δύναι κατα τετρ. ἑκατοστόμετρον)	Ἀντίστοιχος ταχύτης εἰς Ἀγγλ. μίλλια καθ' ὥραν (V=1,87√B³)	Ἀντίστοιχος ταχύτης εἰς χιλιόμ. καθ' ὥραν	Σημεῖα
0	Νηνεμία	Ἄπνοια	Calme	Calm	Windstille	ἔλαττον τοῦ 1	ἔλαττον τοῦ 1	ἔλαττον τῶν 2	ἔλαττον τοῦ 0,3	0,1	0	0	0	0	Πλήρης ἄπνοια.
1	Ὑποπνέων	Ὑποπνέων	Presque calme	Light air	Leiser Zug (Sehr leicht)	1—3	1—3	2—5	0,3-1,5	0,2	0,01	0,01	2	3	Ὁ καπνὸς ὑψοῦται σχεδὸν κατακορύφως.
2	Ἀσθενὴς	Λεπτὸς	Legère brise	Light Breeze	Leicht	4—7	4—6	6—11	1,6-3,3	0,7	0,08	0,04	5	8	Μόλις αἰσθητός.
3	Λεπτὸς	Ὀλίγος	Petite brise	Gentle Breeze	Schwach	8—12	7—10	12—18	3,4-5,4	1,6	0.28	0,13	10	16	Σείει ἀσθενῶς σημαίαν καὶ τὰ φύλλα τῶν δένδρων.
4	Μέτριος	Μέτριος	Jolie brise	Moderate Breeze	Mässig	13—18	11—16	19—27	5,5-8,0	3,1	0,67	0,32	15	24	Κυματίζει σημαίαν, καὶ ταράσσει τοὺς μικροὺς κλάδους τῶν δένδρων
5	Λαμπρὸς	Λαμπρὸς	Bonne brise	Fresh Breeze	Frisch	19—24	17—21	28—36	8,1-10,7	5,6	1,31	0,62	21	34	Ταράσσει τοὺς μεγάλους κλάδους τῶν δένδρων καὶ αἰσθητῶς δυσάρεστος.
6	Ἰσχυρὸς	Ἰσχυρὸς	Bon frais	Strong Breeze	Stark	25—31	22—27	37—46	10,8-13,8	7,9	2,30	1,10	27	44	Προσβάλλει τὰς οἰκίας καὶ ἄλλα μόνιμα ἀντικείμενα θορυβωδῶς. Ταράσσει τοὺς χονδροὺς κλάδους τῶν δένδρων.
7	Σφοδρὸς	Σφοδρὸς	Grand frais	Moderate Gale	Steif	32 38	28—33	47—56	13,9-17,1	11,6	3,60	1,70	35	56	Σείει τοὺς λεπτοὺς κορμοὺς τῶν δένδρων καὶ προκαλεῖ ζωηροὺς κυματισμοὺς τῆς θαλάσσης.
8	Ὁρμητικὸς	Σκληρὸς	Petit coup de vent	Fresh Gale	Stürmisch	39—46	34-40	57—68	17,2-20,7	17,6	5,40	2,60	42	68	Ταράσσει ὅλα τὰ δένδρα καὶ ἄνθρωπος δυσκόλως προχωρεῖ πρὸς τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ.
9	Θύελλα	Καταιγίζων	Coup de vent	Strong Gale	Sturm (Voller Sturm)	47—54	41—47	69—80	20,8-24,4	23,2	7,70	3,70	50	81	Ἀποσπᾷ ἀντικείμενα ἐκ τῆς θέσεώς των, π.χ. κεραμίδια κ.τ.λ.
10	Ἰσχυρὰ θύελλα	Καταιγὶς	Fort coup de vent	Whole Gale	Starker Sturm	55—63	48—55	81—93	24,5-28,4	30,8	10,50	5,00	59	96	Καταρρίπτει δένδρα.
11	Σφοδρὰ θύελλα	Βιαία καταιγὶς	Tempête	Storm	Schwerer Sturm	64—75	56—65	94—110	28,5-33,5	55,0	14,00	6,70	68	110	Προκαλεῖ σοβαρὰς καταστροφάς.
12	Λαῖλαψ	Τυφὼν	Ouragan	Hurricane	Orkam	ἄνω τῶν 75	ἄνω τῶν 65	ἄνω τῶν 110	33,6 καὶ ἄνω	ἄνω τῶν 55	ἄνω τῶν 17,00	ἄνω τῶν 8,10	ἄνω τῶν 75	ἄνω τῶν 120	Καταστροφαὶ ἐξαιρετικῶς σοβαραί.

σμένων τύπων, ὧν ἡ Ἀγγλικὴ Μετεωρολικὴ Ὑπηρεσία ἔχει δεχθῆ τὸν κατωτέρω·

$$V = 1.87\sqrt{B^3}$$

ἔνθα V ἐκφράζεται εἰς μίλλια καθ' ὥραν, τὸ δὲ B εἶναι ἡ ἀντίστοιχος βαθμὶς Beaufort, τοῦ τύπου τούτου παρέχοντος οὕτω τὴν σχέσιν τῆς δυνάμεως πρὸς τὴν ταχύτητα τοῦ ἀνέμου. Ἐπίσης ἡ αὐτὴ υπηρεσία δέχεται ὡς πρὸς τὴν πίεσιν τὴν ἐξασκουμένην ὑπὸ τοῦ ἀνέμου δεδομένης ἐντάσεως τὴν ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ σχήματος καὶ τῶν διαστάσεων τοῦ σώματος, ἐπὶ κυκλικοῦ ἢ τετραγ. ἐλάσματος 1 τετραγ. ποδὸς μέχρι 100 τετραγ. ποδῶν ἐμβαδοῦ, τὸν τύπον: $P = 0{,}003\,V^2$, ὡς σχέσιν μεταξὺ ταχύτητος καὶ πιέσεως, καὶ ἔνθα P ἐκφράζεται εἰς λίτρας κατὰ τετρ. πόδα καὶ V εἰς μίλλια καθ' ὥραν. Ἐκ τῶν δύο ἀνωτέρω σχέσεων συνάγομεν τὴν ἑπομένην σχέσιν μεταξὺ τῆς πιέσεως καὶ τῆς βαθμῖδος τοῦ Beaufort, ἤτοι: $P = 0.0105\,B^3$, προκειμένου δὲ περὶ μετρικοῦ συστήματος εἰς ὃ ἡ ταχύτης ἐκφράζεται εἰς μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον καὶ ἡ πίεσις εἰς χιλιοβαρίδας, αἱ ἀνωτέρω σχέσεις γίνονται ἀντιστοίχως

$$v = 0{,}836\sqrt{B^3}$$
$$f = 0{,}0072\,v^2$$
$$f = 0{,}005\,B^3$$

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου εἰς τὰ κατώτερα στρώματα παρὰ τὸ ἔδαφος μεγάλως ἐπηρεάζεται ὑπ' αὐτοῦ, διὰ τοῦτο αἱ ἀνωτέρω σχέσεις εὑρέθησαν δι' ἀνεμομέτρων ἐκτεθέντων εἰς ἀνοικτὸν χῶρον καὶ εἰς ὕψος 10 μ. ἄνωθεν τοῦ ἐδάφους δι' ὃ ὕψος καὶ ἰσχύουσιν.

Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

ἀνεμομετροδείκτης *[Μετεωρ.]*. Συσκευὴ ἐπινοηθεῖσα ὑπὸ τοῦ *L. Rotch*, δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀπὸ πλοίου ἐν κινήσει ἀκριβὴς μέτρησις τῆς ἀληθοῦς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου τοῦτο κατὰ τὴν ἑξῆς γραφικὴν μέθοδον:

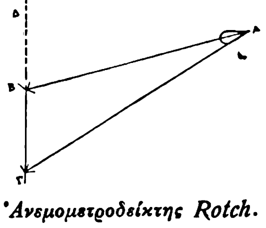

Ἀνεμομετροδείκτης Rotch.

Ἔστω ΑΒ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου, ὅστις προκαλεῖται λόγῳ τῆς κινήσεως τοῦ πλοίου καὶ πνέει ἀντιθέτως αὐτῆς, καὶ ΑΓ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου ὡς πρὸς τὸ πλοῖον (ἧς λαμβάνομεν ἀντίληψιν ἐκ τῆς διευθύνσεως τοῦ καπνοῦ τοῦ πλοίου)· διὰ τῶν δύο ἀνωτέρω διευθύνσεων σχηματίζεται ἡ γωνία ΒΑΓ. Ἂν θεωρήσωμεν τὴν γωνίαν ΔΒΑ, ἣν σχηματίζει ἡ ἀληθὴς διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου μετὰ τῆς διευθύνσεως τῆς πορείας τοῦ πλοίου, ἔχομεν τὴν τρίτην πλευρὰν ΒΓ τοῦ τριγώνου, ἧς ἡ διεύθυνσις δεικνύει τὴν ἀληθῆ διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου ὡς πρὸς τὴν πορείαν τοῦ πλοίου, τὸ δὲ μῆκος αὐτῆς παρέχει τὴν ἀληθῆ ταχύτητα τοῦ ἀνέμου. Ἡ μέθοδος αὕτη δὲν ἰσχύει εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου συμπίπτει μετ' ἐκείνης τοῦ πλοίου, καὶ δὲν εἶναι λίαν ἀκριβὴς διὰ τὰς μικρὰς γωνίας τῶν δύο τούτων διευθύνσεων. Εἰς πάσας τὰς ἄλλας περιπτώσεις— δεδομένου ὅτι ἡ διεύθυνσις καὶ ἡ ταχύτης τοῦ πλοίου εἶναι γνωσταὶ μετ' ἀκριβείας— δυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν ἀκριβέστατα τὰς γωνίας ταύτας.

Ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω ἀρχῆς στηριζόμενος ὁ Rotch ἐπενόησε τῷ 1903 τὴν φέρουσαν τὸ ὄνομά του συσκευήν, ἧς τύπον παριστῶσιν αἱ παρατιθέμεναι εἰκόνες. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ δύο δίσκων (76 χμ. διαμέτρου), ἐφ' ὧν ὑπάρχουσι τὰ τέσσαρα κύρια σημεῖα N, E, S καὶ W, ἑκάστου τε-

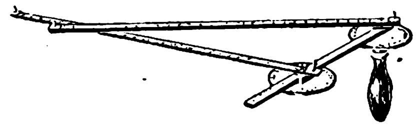
Ἀνεμομετροδείκτης Rotch.

ταρτοκυκλίου τοῦ δίσκου ὄντος διῃρημένου εἰς 90°, καὶ τῆς βαθμολογίας ἀρχομένης ἑκατέρωθεν τοῦ σημείου N (Βορρᾶς) πρὸς τὰ σημεῖα E καὶ W. Ὁ ἄξων τοῦ ἑνὸς τῶν δίσκων προσαρμόζεται εἰς τὸ ἄκρον ἑνὸς ξυλίνου ἐπιπέδου κανόνος μήκους 25 ἑκ. φέροντος δείκτην, καὶ ὅστις εἶναι διῃρημένος εἰς 30 μέρη. Ἐπὶ τοῦ κανόνος τούτου ἀνα-

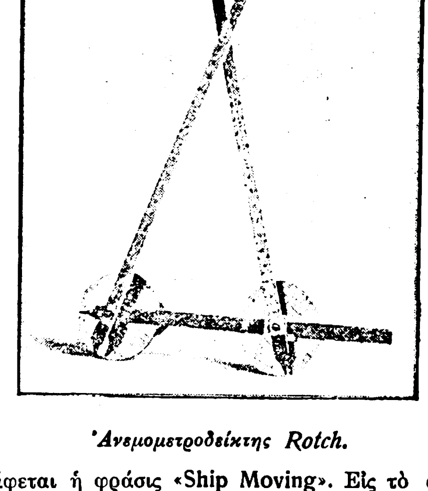
Ἀνεμομετροδείκτης Rotch.

γράφεται ἡ φράσις «Ship Moving». Εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον τοῦ δίσκου προσαρμόζεται καὶ ἕτερος κανὼν μετὰ δείκτου, μήκους 43 ἑκ. περίπου, διῃρημένος εἰς 60 ἴσα μέρη— ὡς ὁ προηγούμενος— καὶ φέρων τὴν ἔνδειξιν «True Wind». Δρομεὺς τοποθετημένος ἐπὶ τοῦ βραχυτέρου τῶν κανόνων τούτων φέρει τὸν ἕτερον καὶ κινητὸν δίσκον, μετὰ ἐπιπέδου κανόνος φέροντος ἐπίσης δείκτην, ὡς καὶ τὴν ἔνδειξιν «Resultant Wind». Εἰς τὰ σημεῖα περιστροφῆς τῶν δύο δίσκων, ὡς καὶ εἰς τὰ ἐλεύθερα ἄκρα τῶν δύο ἐπιμήκων κανόνων, ὑπάρχουσι διατάξεις σκοπεύσεως.

Πρὸς χρησιμοποίησιν τοῦ ὀργάνου τούτου, στρέφομεν τοὺς δύο δίσκους μέχρις ὅτου αἱ διαιρέσεις τῆς περιφερείας αὐτῶν δείξωσιν ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὸν κανόνα «Ship Moving», τὴν ἀληθῆ φορὰν τῆς πορείας τοῦ πλοίου, καὶ τοποθετοῦμεν τὸν δρομέα ἐπὶ τῆς ὑποδιαιρέσεως τῆς ἀντιστοιχούσης εἰς τὴν ταχύτητα τοῦ πλοίου (μίλλια καθ' ὥραν). Σκοπεύομεν διὰ τοῦ κανόνος «Ship Moving» στρέφοντες συγχρόνως αὐτὸν κατὰ τὴν φορὰν τοῦ πλοίου, ἐκ τῶν ἔμπροσθεν πρὸς τὰ ὄπισθεν, παρατηροῦντες τὴν φορὰν τοῦ δείκτου ὃν φέρει εἰς τὸ ἓν τῶν ἄκρων αὐτοῦ, εἶτα κρατοῦμεν στερεῶς τὸ ὄργανον στρέφοντες τὸν κανόνα «True Wind» μέχρις ὅτου ἡ γραμμὴ τῶν δύο σκοπευτικῶν διατάξεων καταστῇ κάθετος πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν κυματισμῶν τῆς θαλάσσης.

Διὰ τὴν ἀνωτέρω ἐργασίαν ἱστάμεθα περίπου εἰς τὸ μέσον τοῦ πλοίου μὲ τὸν κανόνα «Ship Moving» καταλλήλως τοποθετημένον καὶ σκοπεύομεν ὡς ἀνωτέρω, τότε ὁ δείκτης ὁ εὑρισκόμενος εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κανόνος «True Wind» θὰ δείξῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου. Σημειοῦμεν τὴν ὑποδιαίρεσιν τῆς θέσεως ταύτης ἢ μᾶλλον στερεοῦμεν τὸν κανόνα ἐν τῇ θέσει ταύτῃ καὶ τοποθετούμεθα εἶτα ὑπηνέμως, ὄπισθεν μιᾶς τῶν καπνοδόχων τοῦ πλοίου, καὶ ἐξακριβοῦμεν ἐὰν ἀφ' ἑνὸς ὁ κανὼν «Ship Moving» εἶναι ἀκριβῶς κατὰ τὴν φορὰν τοῦ ἄξονος τοῦ πλοίου, καὶ ἐὰν ἀφ' ἑτέρου ὁ κανὼν «True Wind» εὑρίσκεται εἰς τὴν πρότερον τεθεῖσαν θέσιν. Στρέφομεν τὸν κανόνα «Resultant Wind» μέχρις ὅτου ἡ γραμμὴ τῶν σκοπευτικῶν διατάξεων συμπέσῃ μετὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ καπνοῦ τοῦ ἐξερχομένου τῶν καπνοδόχων, τοῦ δείκτου τοῦ κανόνος τούτου δεικνύοντος ἐπὶ τοῦ ἀντιστοίχου δίσκου τὴν ἀληθῆ διεύθυνσιν ἐκ τῆς ὁποίας πνέει ὁ συνιστάμενος ἄνεμος· εἶτα λαμβάνομεν τὰ ἀναγνώσματα εἰς τὸ σημεῖον τῆς τομῆς τῶν δύο τούτων μεγάλων κανόνων καὶ ἐπὶ τῶν ἀντιστοίχων βαθμολογιῶν, ἀφ' ἑνὸς τῆς ἀληθοῦς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ συνισταμένου ἀνέμου τοῦ πνέοντος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου.

Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

ἀνεμομηχανή· βλ. ἀνεμοκινητήρ.

Ἀνεμόμυλοι. Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Ψαρὰ (βλ. Β 416 α'),

ἀνεμόμυλος (ὁ)· μύλος κινούμενος διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου.

—*[Τεχν.]* Οἱ ἀνεμόμυλοι ἀπετέλεσαν τὴν πρώτην χρησιμοποίησιν τῆς τοῦ ἀνέμου πρὸς παραγωγὴν μηχανικοῦ ἔργου, εἶναι δ' ἐν χρήσει ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς ἀπομεμακρυσμένα τῶν πόλεων χωρία, ἰδίως εἰς παραλίους τόπους, πρὸς ἄλεσιν σιτηρῶν διὰ τὰς βιωτικὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων. Οἱ ἑλληνικοῦ τύπου ἀνεμόμυλοι ἀποτελοῦνται ἐκ κυλινδρικοῦ λιθοκτίστου πυργίσκου, ἔχοντος ἐλαφρὰν κωνικὴν στέγην, τὴν ὁποίαν διαπερᾷ, πρὸς τὴν βάσιν αὐτῆς, ὁριζόντιος ξύλινος ἄξων. Ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἄκρου τοῦ ἄξονος καὶ καθέτως πρὸς τοῦτον εἶναι ἀκτινοειδῶς προσηρμοσμέναι 10—12 δοκοί, τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα συνδέονται μεταξύ των περιφερειακῶς διὰ σχοινίου· ἀποτελεῖται οὕτω ἐξ αὐτῶν ὁ ἀνεμοτροχός, ὅστις συμπληροῦται διὰ τῶν ἱστίων. Τὰ ἱστία εἶναι τριγωνικά, καὶ προσαρμόζονται ἀνὰ ἕν, ἐκ τῆς μιᾶς των ἐπιμήκους πλευρᾶς, ἐπὶ ἑκάστης δοκοῦ, διὰ καταλλήλου δὲ διατάξεως δύνανται ν' ἀναπετάννυνται ἢ νὰ συμπτύσσωνται πάντα ὁμοῦ, μέσῳ σχοινιδίου τὸ ὁποῖον χειρίζεται ὁ μυλωθρός. Ὅταν τὰ ἱστία εἶναι ἀναπεπταμένα, ὁ ἀνεμοτροχὸς περιστρέφεται ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ ὁ ἄξων, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ κίνησις μεταδίδεται εἰς τὸν ἐντὸς τοῦ πυργίσκου μύλον. Πρὸς τοῦτο τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ ἄξονος ἀπολήγει εἰς

Digitized by Google

κωνικὸν ὀδοντωτὸν τροχόν, ὅστις κατὰ τὴν περιστροφὴν κινεῖ ὑποπολλαπλασιαστικῶς ἕτερον ὅμοιον τροχὸν στερεωμένον εἰς τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ κατακορύφου ἄξονος τῶν μυλολίθων. Ἡ στέγη τοῦ πυργίσκου, τὴν ὁποίαν διαπερᾷ ὁ ἄξων τοῦ ἀνεμοτροχοῦ, εἶναι περιστρεπτή, ἐπιτρέπουσα οὕτω τὸν προσανατολισμὸν πρὸς τὴν ἑκάστοτε φορὰν τοῦ ἀνέμου. Εἰς τοὺς λεγομένους *ὀλλανδικοὺς* ἀνεμομύλους ὁ μηχανισμὸς δὲν διαφέρει κατὰ βάσιν, μολονότι ἡ διάταξις καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις αὐτῶν ἐμφανίζεται σημαντικῶς διάφορος. Ὁ πύργος ἐν αὐτοῖς εἶναι ξύλινος, σχήματος τετραπλευρικοῦ καὶ εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ του περιστρεπτὸς ἐπὶ σταθεροῦ τινος ὑποστηρίγματος. Αἱ πτέρυγες ἐξ ἄλλου, τέσσαρες ἕως ἓξ τὸ πολύ, δὲν ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἱστία ἀλλ' εἶναι κατασκευασμένα ἐξ ἐλαφροτάτων ξύλων. Ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἄγει εἰς τὴν θύραν τοῦ πυργίσκου ἐλαφρὰ κλῖμαξ, ὑπεγειρομένης δὲ ταύτης ὁ πυργίσκος δύναται νὰ περιστραφῇ εὐχερῶς διὰ τὸν προσανατολισμὸν τοῦ ἀνεμοτροχοῦ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου. —Ω.

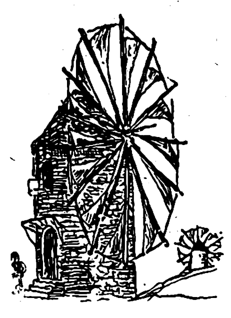

Ἀνεμόμυλος ἑλληνικοῦ τύπου.

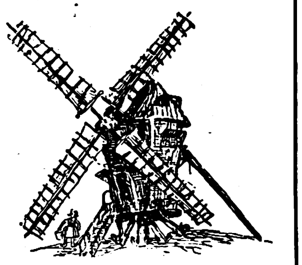

Ἀνεμόμυλος Ὀλλανδικοῦ τύπου.

Ἀνεμόμυλος. Συνήθης τοπωνυμία εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

— **Ἀνεμόμυλος.** Ἱστορικὴ θέσις τοῦ Μεσολογγίου, ἐν τῷ τέρματι τῆς περιμετρικῆς ὁδοῦ καὶ ἀφετηρία τῆς διασχιζούσης τὴν λιμνοθάλασσαν ὁδοῦ Μεσολογγίου—Τουρλίδος. Πρὸ τῆς κατασκευῆς τῶν ἀνωτέρω δύο ὁδῶν ἀπετέλει νησίδιον, ἐφ' οὗ λιθόκτιστος ἀνεμόμυλος, ἀνήκων μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τῆς πόλεως εἰς Τοῦρκον ἀγᾶν, Ἀβδοὺλ καλούμενον. Ὁ μύλος ἐλειτούργει καὶ μέχρι τῆς ἐξόδου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς πρώτης πολιορκίας εἶχε στηθῆ παρ' αὐτὸν κανονοστάσιον καὶ ἐγκατασταθῆ φρουρά.

Μετὰ τὴν ἔξοδον τῆς φρουρᾶς τὴν νύκτα τῆς 10 Ἀπριλίου 1826 καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐπικρατησάσης συγχύσεως ἐκ τῆς ἐπαράτου ἐκείνης κραυγῆς «*ὀπίσω, ὀπίσω εἰς τὰ κανόνια σας*», ὁ τελευταῖος εἰς τὴν παράταξιν τῆς φάλαγγος εὑρισκόμενος Ἐπίσκοπος Ρωγῶν *Ἰωσὴφ* κατέφυγε διὰ πλοιαρίου μετ' ὀλίγων Μεσολογγιτῶν καὶ τοῦ ὑποσωματάρχου Γεωργίου Τζαβέλλα εἰς τὸν ἀνεμόμυλον καὶ ἐνεκλείσθη μετ' ἑπτὰ ἀνδρῶν, τοῦ Τζαβέλλα θεωρήσαντος ἐν τῷ μεταξὺ ἀνωφελῆ τὴν ἄμυναν καὶ διὰ τοῦ πλοιαρίου καὶ τῶν τριῶν ἄλλων ἀνδρῶν κατευθυνθέντος εἰς τὴν νησῖδα Μολόχαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μποχῶρι.

Ὁ ἡρωϊκὸς ἱεράρχης ἠμύνθη μέχρι τῆς νυκτὸς τῆς 12 Ἀπριλίου εἰς τὸ ἔσχατον αὐτὸ προπύργιον τῆς Μεσολογγίτικης δόξης. Διαβλέπων δὲ ἄφευκτον τὴν ἅλωσιν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες λυσσωδῶς κατ' αὐτοῦ συνεκέντρωνον τὰς δυνάμεις, ἔθεσε πῦρ εἰς τὴν ἐναπομείνασαν πυρῖτιδα καὶ ἀνετίναξε τὸν ἀνεμόμυλον, τῶν πλείστων τῶν συμπολεμιστῶν του φονευθέντων, αὐτοῦ δὲ καὶ τῶν ἄλλων βαρύτατα τραυματισθέντων. Οἱ Τοῦρκοι ἐμπήξαντες ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀνεμομύλου καραμβίναν ἐκρέμασαν ἐξ αὐτῆς τὸν αἱμόφυρτον Ἐπίσκοπον καὶ ἐκ τῶν πρωταθλητῶν τοῦ Μεσολογγίτικου Ἀγῶνος Ἰωσὴφ τῶν Ρωγῶν.

Τὰ ἐρείπια τοῦ ἀνεμομύλου ἐσῴζοντο μέχρι τοῦ 1880. Ἀτυχῶς οἱ λίθοι αὐτοῦ μετεφέρθησαν ἐκεῖθεν πρὸς οἰκοδόμησιν οἰκίας ἐντὸς τῆς πόλεως. Ἐπὶ τοῦ μέρους ἐκείνου ἀνηγέρθη κατόπιν τὸ φερώνυμον παραλιακὸν καφενεῖον ὅπερ διατηρεῖται μέχρι σήμερον (1927). Ὁ Δῆμος Μεσολογγίου κατὰ τὰς ἑορτὰς ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τοῦ θανάτου τοῦ Ἄστυγκος θὰ ἐντοιχίσῃ ἀναμνηστικὴν τοῦ ἡρωϊκοῦ γεγονότος πλάκα.

ΧΡ. Γ. ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΟΣ

— **Ἀνεμόμυλος.** Μικροσυνοικισμὸς τῆς ἐν Κρήτῃ κοινότητος Γαράζου. Κάτ. 18. Δ. Ε. Μ.

— **Ἀνεμόμυλος** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Κέρκυρα.

ἀνεμόπλοιον Φλέττνερ (Flettner)· βλ. Φλέττνερ

ἀνεμόποδας (ὁ)· ὁ πούς τῆς ἀνέμης, *ἀνεμοστάτης*.

ἀνεμοπύρωμα (τό)· τὸ ἐρυσίπελας (βλ. λ.) Ἴσως ἡ λέξις πρέπει νὰ γράφεται *ἀναιμοπύρωμα* ὡς ἀπὸ τοῦ *ἔναιμον πύρωμα*. Β. Φ.

— **ἀνεμοπύρωμα** (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *βουπλεύρου τοῦ θαμνώδους* (Bupleurum fruticosum). Δ. Ν. Π.

Ἀνεμοράχη. Χωρίον τῆς Ἠπείρου ἐν τῷ νομῷ Ἄρτης ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 256. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μποῦγα* μετονομασθὲν διὰ τοῦ ἀπὸ 1 Ἀπριλίου 1927 Διατάγματος. Δ. Ε. Μ.

ἀνεμορραγίαι *[Δασολογ.]*. Καλοῦμεν ἀνεμορραγίας καὶ *ἀνεμοανατροπὰς* τὰς ζημίας, αἵτινες συχνὰ προξενοῦνται ἐκ τοῦ ἀνέμου εἰς τὴν δασικὴν βλάστησιν, ἰδίως διὰ τῆς θραύσεως τῶν κορμῶν ἢ τῶν κλάδων τῶν δένδρων ἢ ἀκόμη καὶ τῆς ἐκριζώσεως ἢ τῆς ἐντελοῦς ἀνατροπῆς τούτων. *Ἀνεμορραγίαι* εἰδικώτερον καλοῦνται αἱ ζημίαι αἱ προξενούμεναι εἰς τὰ δάση ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν ἀνέμων (θυέλλης) διὰ τῆς θραύσεως τῶν κορμῶν ἢ τῶν κλώνων τῶν δένδρων, *ἀνεμοανατροπαὶ* δέ, αἱ ζημίαι αἱ προκαλούμεναι εἰς τὰ δάση ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν καὶ πάλιν ἀνέμων διὰ τῆς ἐκριζώσεως καὶ ἀνατροπῆς τῶν συνιστώντων αὐτὰ δένδρων. Αἱ ἀνεμορραγίαι καθὼς καὶ αἱ ἀνεμοανατροπαὶ δυνατὸν μὲν νὰ περιορίζωνται εἰς δένδρα τινὰ τοῦ δάσους, δυνατὸν ὅμως καὶ νὰ καταστρέψουν ὁλοκλήρους συστάδας ἢ λόχμας ἀναλόγως τῆς ὁρμητικότητος, τῆς ταχύτητος καὶ τῆς διαρκείας τοῦ ἀνέμου.

Αἱ ἀνεμορραγίαι διακρίνονται εἰς τὰς τοῦ κορμοῦ καὶ τὰς τῆς κορυφῆς τῶν δένδρων ἢ τῶν κλώνων. Αἱ ἀνεμορραγίαι εἶναι συνηθέστεραι εἰς τὰ βαθύρριζα δένδρα καὶ εἰς τὰ βραχώδη, στερεὰ καὶ παγωμένα ἐδάφη, σπανιώτεραι δὲ τοὐναντίον ἐπὶ ἐδαφῶν ἀραιῶν καὶ χωματωδῶν. Ἐπίσης ἀνεμορραγίαι λαμβάνουν χώραν συχνότερον εἰς δένδρα καχεκτικά, ῥητινευόμενα ἢ προσβεβλημένα ὑπὸ καρκινωμάτων καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ γενικῶς ζημίαι ἐξ ἀνεμορραγιῶν λαμβάνουν χώραν, ὅταν ἡ ἀντίστασις τῶν ῥιζῶν τῶν δένδρων τοῦ δάσους εἶναι μεγαλυτέρα τῆς τοῦ κορμοῦ. Τοὐναντίον δὲ ζημίαι ἐξ ἀνεμοανατροπῶν συμβαίνουν, ὅταν αἱ ῥίζαι τῶν δένδρων ἀνθίστανται εἰς τὴν δύναμιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου ὀλιγώτερον ἢ ὁ κορμὸς τούτων.

Ἡ ἀντίστασις τῶν ῥιζῶν καὶ τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων κατὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου ἐπηρεάζεται κυρίως ἀπὸ τὸ ἔδαφος (ἤτοι τὴν συνεκτικότητα, τὴν βαθύτητα καὶ τὴν ὑγροσκοπικότητα τούτου), ἀπὸ τὴν θέσιν (ἤτοι ἂν πρόκειται περὶ πεδινοῦ ἢ λοφώδους τόπου), τὴν κλίσιν καὶ τὴν ἔκθεσιν πρὸς τὸν ὁρίζοντα, τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους κλπ. Ἐκ παραλλήλου ἡ ἀντίστασις τῶν δασικῶν δένδρων κατὰ τοῦ ἀνέμου, ἑπομένως δὲ καὶ ὁ κίνδυνος ὃν ὑφίστανται ταῦτα, εἴτε ἐκ τῶν ἀνεμορραγιῶν εἴτε ἐκ τῶν ἀνεμοανατροπῶν, ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ δένδρου, τοῦ ὕψους (μήκους) τοῦ κορμοῦ, τῆς κόμης, τῆς ὑγείας τοῦ ξύλου, τῆς θέσεως τῶν δένδρων, καὶ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἱδρύσεως, περιποιήσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν συστάδων. Αἱ ὑπὸ τῶν ἀνεμορραγιῶν καὶ ἀνεμοανατροπῶν προξενούμεναι εἰς τὰ δάση ζημίαι εἶναι μεγάλαι, διότι διὰ τούτων ἐπέρχονται ζημίαι 1ον) εἰς ξυλῶδες ὑλικόν, ἐπειδὴ καταστρέφεται μέγα μέρος χρησίμου καὶ ἐργασίμου τεχνικῆς ξυλείας· 2ον) εἰς τὴν νεαρὰν βλάστησιν διὰ τῆς καταστροφῆς ταύτης· 3ον) εἰς τὴν προσαύξησιν τῶν δένδρων, διότι συνεπείᾳ τῶν ἀνεμορραγιῶν καὶ ἀνεμοανατροπῶν ὑλοτομοῦνται πολλάκις παρακαίρως, ἄωροι πρὸς ὑλοτομίαν συστάδες· καὶ 4ον) διότι διὰ τῶν ἀνεμορραγιῶν καὶ ἀνεμοανατροπῶν διαταράσσεται ἡ κανονικότης τῆς κατὰ χῶρον, τόπον καὶ χρόνον διαιρέσεως τοῦ δάσους, ἡ κανονικότης τῶν κλάσεων ἡλικίας, ἡ κατεύθυνσις καὶ φορὰ τῶν ὑλοτομιῶν καὶ ἐν γένει ἡ ἀρχὴ τῆς συντηρητικότητος εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε πολλάκις νὰ παρουσιάζηται ἀνάγκη ἀναθεωρήσεως ὁλοκλήρου τοῦ ὑφισταμένου διαχειριστικοῦ σχεδίου. Καὶ τέλος, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, αἱ ἀνεμορραγίαι καὶ οἱ

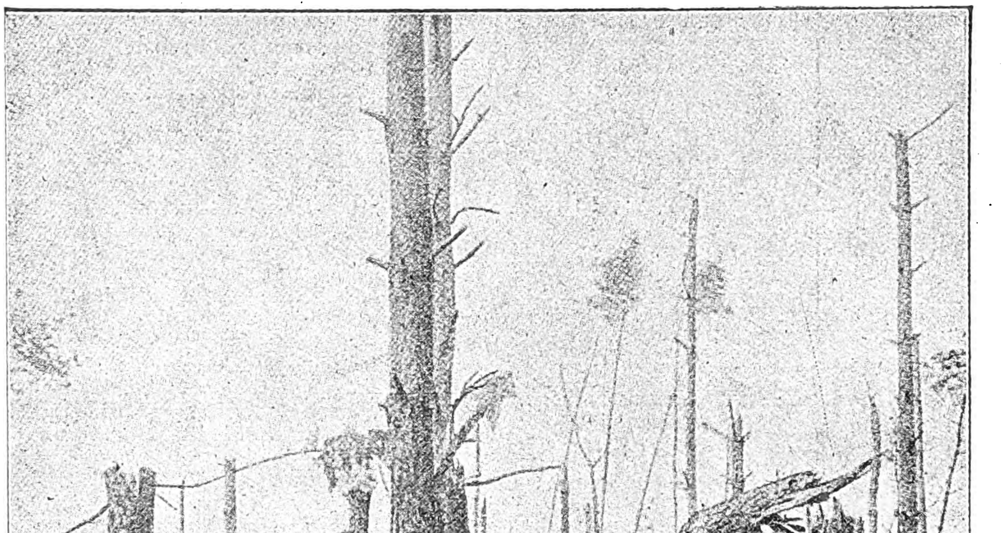

Ἀνεμορραγία δάσους ἐκ λαίλαπος
[Φωτ. τοῦ Karl Dopler.

Digitized by Google

ἀνεμοανατροπαὶ ἐπιφέρουν εἰς τὸν δασοκτήμονα καὶ σοβαρωτάτας χρηματικὰς ζημίας· διότι ὑπερπληροῦται ἡ ἀγορὰ ξυλείας ἢ ἄλλων δασικῶν προϊόντων καὶ οὕτω καθίσταται δυσχερής, ἂν μὴ καὶ δύσκολος, ἡ διάθεσις τῶν ὑπὸ τῶν ἀνεμορραγιῶν καὶ ἀνεμοανατροπῶν ἀποληψίμων καταστάντων προϊόντων τοῦ δάσους του· ἀλλὰ καὶ ἂν αὕτη εἶναι εὔκολος, ἡ τιμὴ τῶν δασικῶν προϊόντων, λόγῳ τῆς πληθώρας τοιούτων, πίπτει.

Διὰ τὴν πρόληψιν τοῦ ἐκ τῶν ἀνεμορραγιῶν καὶ ἀνεμοανατροπῶν κινδύνου, λαμβάνονται διάφορα προληπτικὰ καὶ προστατευτικὰ μέτρα δασοκομικῆς καὶ διαχειριστικῆς φύσεως. Ἐκ τῶν δασικῶν δένδρων, τὰ μᾶλλον ἐπικείμενα εἰς τὸν κίνδυνον τῶν ἀνεμορραγιῶν καὶ ἀνεμοανατροπῶν εἶναι τὰ *κωνοφόρα* καὶ τὰ ὀλιγώτερον τὰ *πλατύφυλλα*. Ἐκ τῶν κωνοφόρων δένδρων κατὰ σειρὰν ἀντέχουν περισσότερον εἰς τὸν ἄνεμον τὰ ἑξῆς. Ἡ πεύκη, ἡ λάριξ, ἡ ἐλάτη καὶ ἡ πιτελάτη, ἐκ τῶν πλατυφύλλων, ἡ δρῦς, ὁ φράξος, ἡ πτελέα, ἡ φιλύρα, ἡ ἀκακία, ἡ καριδέα, ἡ σημύδα καὶ ἡ λεύκη. Π. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνεμορρόμβιον· βλ. ἀνεμόρρομβοι.

ἀνεμόρρομβοι (κοιν. *αἱ 32 κάρτες*, γαλλ. les rhumbs ἢ quarts ἢ points, ἀγγλ. the rhumbs ἢ the points) *[Μετεωρ. Ναυτ.]*. Αἱ τριάκοντα δύο ἴσαι διαιρέσεις εἰς ἃς κατ' ἄλλο σύστημα μερίζεται ἡ περιφέρεια τοῦ ἀνεμολογίου (βλ. λ.), τῆς γωνιώδους ἀποστάσεως μεταξὺ δύο ἀναμορρόμβων οὔσης, συνεπῶς ἴσης, πρὸς 11°15′. Ὀφεί-

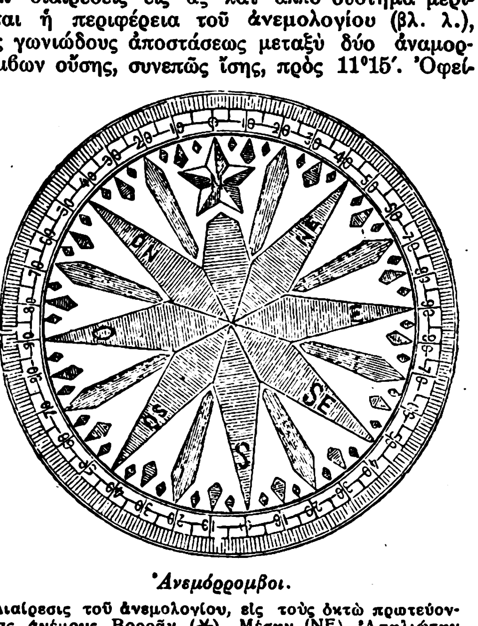

Ἀνεμόρρομβοι.

[Διαίρεσις τοῦ ἀνεμολογίου, εἰς τοὺς ὀκτὼ πρωτεύοντας ἀνέμους Βορρᾶν (✱), Μέσην (ΝΕ), Ἀπηλιώτην (Ε), Εὖρον (SE), Νότον (S), Λίβαν (SO), Ζέφυρον (Ο), Σκίρωνα (ΝΟ), εἰς τοὺς ἐνδιαμέσους ὀκτὼ δευτερεύοντας ἀνέμους, τοὺς ἐνδιαμέσους ρόμβους καὶ τὰ ἐνδιάμεσα ἡμιρρόμβια. Ἐπίσης καὶ εἰς μοίρας ἀπὸ 0 ἕως 90° καὶ ἀπὸ Βορρᾶ ἢ Νότον πρὸς Ἀπηλιώτην ἢ Ζέφυρον.]

λει δὲ τὴν ὀνομασίαν του, τὸ τοιοῦτον διαιρέσεως σύστημα, εἰς τὸ ὅτι διὰ τῆς γωνίας *ρόμβου* ἐπιμήκους ἐσημειοῦντο τὰ πέρατα τῶν τοιούτων ἐξ 11°15′ τόξων, τὴν δὲ τοιαύτην διὰ ρομβοειδῶν σχημάτων παράστασιν διετήρησαν καίτοι παρηλλαγμένην πως καὶ τῶν συγχρόνων πυξίδων τὰ ἀνεμολόγια· ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦ προσανατολισμοῦ τῶν «ρόμβων» ὁρίζεται καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ πνέοντος «ἀνέμου», ὠνομάσθησαν οἱ «ρόμβοι» παρ' ἡμῖν καὶ ἀνεμόρρομβοι.

Ὑποδιαιρεῖται δὲ ἕκαστος ἀνεμόρρομβος εἰς δύο «*ἡμιρρόμβια*» (κοιν. *μισὴ κάρτα* ἢ *μέτζο-κάρτα*, γαλλ. demi-rhumb ἀγγλ. half rhomb), ἕκαστον τῶν ὁποίων πάλιν εἰς δύο «*τεταρτορρόμβια*» (κοιν. *τσεκέκια* ἢ καὶ *κουαρτίνια*, γαλλ. le quart de rhumb, ἀγγλ. the quarter-point), τῶν πρώτων ἀντιστοιχούντων εἰς τόξον 5° 37′ 30″ καὶ τῶν δευτέρων εἰς 2° 48′ 45″. Ἔχει ἄρα ἡ ὀρθὴ γωνία 8 ἀνεμορρόμβους ἢ 16 ἡμιρρόμβια, ἢ 32 τεταρτορρόμβια. Ἦτο δὲ ἡ σκοπιμότης τῆς τοιαύτης διαιρέσεως, ἀντὶ τῆς εἰς μοίρας, αἰσθητὴ εἰς τὰ ἱστιοφόρα, τοῦ πηδαλιούχου εὐκολώτερον κανονίζοντος τὴν τήρησιν τῆς πλεύσεως, κατὰ τὰς ἐλαφρὰς παροιακίσεις τὰς τόσον ἀναποφεύκτους εἰς τὰ ἱστιοφόρα πλοῖα, ἀλλὰ καὶ τὰς λόγῳ τοῦ σάλου μαγνητικὰς αἰωρήσεις τοῦ ἀνεμολογίου, δι' ὃ καὶ τῶν μικρῶν συγχρόνων πλοίων τὰ ἀνεμολόγια ὑποδιαιροῦνται μόνον κατ' ἀνεμορρόμβους.

Ἡ τοιαύτη διαίρεσις τοῦ ἀνεμολογίου προϋποθέτει, διὰ τὸ εὐμνημόνευτον τῶν πλεύσεων, τὴν ἰδιαιτέραν ὀνοματολογίαν:

α) Ὀκτὼ «*πρωτευόντων ἀνέμων*» (*οἱ ὀχτὼ ἀκέριοι καιροί*) (γαλλ. les huit aires de vent. ἀγγλ. the principal point) ἤτοι 1) «*Βορρᾶς*» (*Τραμουντάνα*, Nord, North), 2) ὁ «*Μέσης*» (*Γραῖγος*, Nord-est προφέρεται «nordé», North-east) κατὰ 45° δεξιᾷ τοῦ Β, 3) ὁ «*Ἀπηλιώτης*» (*Λεβάντης*, Est, East) κατὰ 90° δεξιᾷ τοῦ Β, 4) ὁ «*Εὖρος*» (*Σορόκος*, Sud-Est προφερόμενον «sué», South-east) κατὰ 135° δεξιᾷ τοῦ Β, 5) ὁ «*Νότος* (*Ὄστρια*, Sud προφέρεται «su», South) ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος τῷ Βορρᾷ, 6) ὁ «*Λίψ*» (*Γαρμπῆς*, Sud-ouest, προφερόμενον surroi, South-west) εἰς 135° ἀριστερᾷ τοῦ Β, 7) ὁ «*Ζέφυρος*» (*Πουνέντης*, Ouest west) εἰς 90° μοίρας ἀριστερᾷ τοῦ Β, καὶ 8) ὁ «*Σκίρων*» (*Μαΐστρος*, Nord-ouest προφερόμενον «norroi», North-west) εἰς 45° ἀριστερᾷ τοῦ Βορρᾶ. Συντομογραφοῦνται δὲ οἱ ἄνεμοι οἱ ἀπὸ τῶν τοιούτων διευθύνσεων πνέοντες ὡς καὶ οἱ κατὰ τοὺς ρόμβους τούτους πλεύσεις ὡς ἀκολούθως δι' ἀλφαβητικῶν στοιχείων (ὧν τὸ πρῶτον ἐπίσημον ἑλληνικόν, τὸ δεύτερον κοινὸν ἑλληνικόν, τὸ τρίτον γαλλικόν, τὸ τέταρτον ἀγγλικόν, τὸ πέμπτον τῆς ἰδιωτικῆς γλώσσης):

β) *Βορρᾶς*: Β,Τ,Ν,Ν,Β—2) *Μέσης*: Μ,Γ,ΝΕ,ΝΕ, ΒΑ—3) *Ἀπηλιώτης*: Α,Λ,Ε,Ε,Α—4) *Εὖρος*: Ε,Σ, SE,SE,ΝΑ—5) *Νότος*: Ν,Ο,S,S,Ν—6) *Λίψ*: Λ,Γ, SO,SW,ΝΔ—7) *Ζέφυρος*: Ζ,Π,Ο,W,Δ—8) *Σκίρων*: Σ,Μ,ΝΟ,NW,ΒΔ.

2) Ὀκτὼ «*δευτερευόντων ἀνέμων*» (κοιν. *ὀχτὼ μισῶν καιρῶν*, vents secondaires, secondary points) οἱ ὁποῖοι παρεμβάλλονται ἀνάμεσον ἑκάστου ζεύγους πρωτευόντων ἀνέμων καὶ λαμβάνουσιν ὄνομα ἀπ' ἀμφοτέρων τούτων, ἀφ' ὧν ἀπέχουσι κατὰ 22°30′: 1) *Μισοβορρᾶς* (*Γραιγοτραμουντάνα*, Nord-Nord est, North North East, ΜΒ,ΓΤ, N·NE,NNE,ΒΒΑ), ὁ μεταξὺ Βορρᾶ καὶ Μέσου.—2) *Μεσαπηλιώτης* (*Γραιγολεβάντης*, Est Nord-est, προφέρεται «énordé», Est North East, ΜΑ,ΓΛ,ENE, ENE,ΑΒΑ).—3) *Εὐραπηλιώτης* (*Σοροκολεβάντης*, Est-Sud-est, προφέρεται «ésué», East south east, ΕΑ,ΣΛ,ESE,ΕΣΕ,ΑΝΑ.—4) *Εὐρόνοτος* (*Ὀστριασορόκος*, Sud sudest, προφέρεται «susuè» South south east, ΕΝ,ΟΣ,SSE,SSE,ΝΝΑ).—5) *Λιβόνοτος* (*Ὀστριαγάρμπης*, Sud sud ouest, προφέρεται «susuroi», South South west, ΛΝ,ΟΓ,SSO,SSW,ΝΝΔ).—6) *Λιβοζέφυρος* (*Πονεντεγάρμπης*, Ouest sud ouest προφέρεται «oisuroi», West South-west, ΛΖ,ΠΓ, OSO,WSW,ΔΝΔ) — 7) *Σκιρωνοζέφυρος* (*Πουνεντεμαΐστρος*, Ouest nord ouest προφέρεται «oinoroi» west north-west, ΣΖ,ΠΜ,ΟΝΟ,WNW καὶ 8) *Σκιρωνοβορρᾶς* (*Μαϊστροτραμουντάνα*, nord nord ouest. προφέρεται «nornoroi», North north west, ΣΒ,ΜΤ,ΝΝΟ,NNW,ΒΒΔ),ὁ μεταξὺ Σκίρωνος καὶ Β.

γ) Τὴν ὀνοματολογίαν τῶν λοιπῶν ρόμβων, ὡς καὶ τῶν ἡμιρρομβίων καὶ τεταρτορρομβίων ἐν γένει, διὰ παρεμβολῆς τῶν λέξεων: «*ἕνα*» ἢ «1» (ρόμβον δηλαδή), «*ἥμισυ*» ἢ «$^1/_2$», «*τέταρτον*» ἢ «$^1/_4$», «*τρία τέταρτα*» ἢ «$^3/_4$», «*ἓν καὶ τέταρτον*» ἢ «$1\,^1/_4$», «*ἓν καὶ ἥμισυ*» ἢ «$1\,^1/_2$», καὶ «*ἓν καὶ τρία τέταρτα*» ἢ «$1\,^3/_4$», ἃς λέξεις παρεμβάλλομεν μεταξὺ ὀνομάτων μόνον τῶν πρωτευόντων ἀνέμων, ἢ τῶν συμβόλων αὐτῶν, καὶ ἀρχόμενοι πάντοτε ἀπὸ τοῦ πλησιεστέρου. Οὕτω ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω γράφομεν: «Β $^3/_4$ Μ» καὶ ἀναγινώσκομεν «Βορρᾶς τρία τέταρτα Μέσης» ὑπονοοῦντες τὴν διεύθυνσιν τὴν σχηματίζουσαν γωνίαν 8°26′ μετὰ τῆς τοῦ Βορρᾶ καὶ ἣν εἰς τὴν κοινὴν τῶν ναυτικῶν μας γλῶσσαν λέγομεν «τραμουντάνα τρία κουαρτίνια (ἢ «τρία τσεκέκια»), Γρέγο». Ὁμοίως γράφομεν Μ 1 Β, ἀπαγγέλλοντες «Μέσης ἕνα Βορρᾶς» καὶ νοοῦντες τὴν διεύθυνσιν Β 33°45′ Α, ἣν θὰ ἐξεφράζομεν διὰ τοῦ «Γρεγο-καρτα-τραμουντάνα» διὰ τῆς κοινῆς γλώσσης. Ἡ μέθοδος αὕτη ἣν καθιέρωσεν ἡ ἀπὸ 21 Δεκεμβρίου 1859 ἰσχύουσα ἔτι ὡς πρὸς τοὺς ἀνεμορρόμβους, ἐγκύκλιος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, εἶναι εὐκολωτάτη πρὸς ἀπομνημόνευσιν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ παρ' Ἄγγλοις, Ἰταλοῖς καὶ ἰδίως Γάλλοις κρατοῦντα.

Ἐκ τῆς ἰδίας ἐγκυκλίου παραλαμβάνομεν τὸ κάτωθι πινακίδιον, ἐν ᾧ συμπυκνοῦται οἱονεὶ ἡ εἰς 128 τεταρτορρόμβια διαίρεσις τοῦ ἀνεμολογίου:

Ρόμβοι πλεύσεως			*Γωνίαι* Ἀκριβῶς	*Γωνίαι* Ὡςέγ.
Β ἢ Ν			0 00 00	0°
Β ἢ Ν...	$^1/_4$	Μ ἢ Σ ...ἢ Ε ἢ Λ	2 48 45	3
	$^1/_2$		5 37 30	6
	$^3/_4$		8 26 15	8
	1		11 15 00	11
	$1\,^1/_4$		14 03 45	14
	$1\,^1/_2$		16 52 30	17
	$1\,^3/_4$		19 41 15	20
ΜΒ ἢ ΣΒ...ἢ...ΕΑ ἢ ΛΖ			22 30 00	23
Μ ἢ Σ ἢ... Ε ἢ Λ	$1\,^3/_4$	Β ...ἢ Ν	25 18 45	25
	$1\,^1/_2$		28 07 30	28
	$1\,^1/_4$		30 56 15	31
	1		33 45 00	34
	$^3/_4$		36 33 45	37
	$^1/_2$		39 22 30	39
	$^1/_4$		42 11 15	42
Μ ἢ Σ...ἢ...Ε ἢ Λ			45 00 00	45
Μ ἢ Σ ἢ... Σ ἢ Λ	$^1/_4$	...Α ἢ Ζ	47 48 45	48
	$^1/_2$		50 37 30	51
	$^3/_4$		53 26 15	53
	1		56 15 00	56
	$1\,^1/_4$		59 03 45	59
	$1\,^1/_2$		61 52 30	62
	$1\,^3/_4$		64 41 15	65
ΜΑ ἢ ΣΖ ..ἢ ..ΕΑ ἢ ΛΖ			67 30 00	68
Α ἢ... Ζ	$1\,^3/_4$	Μ ἢ Ε ...ἢ Σ ἢ Λ	70 18 45	70
	$1\,^1/_2$		73 07 30	73
	$1\,^1/_4$		75 56 15	76
	1		78 45 0	79
	$^3/_4$		81 33 45	82
	$^1/_2$		84 22 30	84
	$^1/_4$		87 17 15	87
Α ἢ Ζ			90 00 00	90

καὶ «ὀνοματολογία τῶν καιρῶν, διὰ τὴν ὁμοιόμορφον συγγραφὴν τοῦ Ἡμερολογίου».

Ἰστέον ἐν τούτοις ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξ ὄψεως ἐκτίμησις τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου παρὰ μόνον κατὰ προσέγγισιν δύο ρόμβων, καὶ τοῦτο ὅταν ἀποφθεγγόμενος ἔχει πεῖραν τῆς τοπικῆς μετεωρολογίας, δι' ὃ καὶ οἱ τοιαύτην ἔχοντες κάτοικοι παραλίων μερῶν χρησιμοποιοῦν τὰς δεκαὲξ μόνον ὀνομασίας τῶν πρωτευόντων καὶ τῶν δευτερευόντων ἀνέμων. Προσδιορισμὸς δὲ διευθύνσεως ἀνέμου, ἐξ ὄψεως, μὲ προσέγγισιν μείζονα τῶν δύο ρόμβων, ἀποτελεῖ ἀγυρτείαν ἀποσκοποῦσαν ἐπίδειξιν ναυτικῶν γνώσεων. Μεγαλυτέρα προσέγγισις παρέχεται, ἐκτὸς τῆς διὰ τῶν ὀργάνων μετεωρολογικοῦ σταθμοῦ, ὑπὸ τῆς ἐνδείξεως τῆς *δεικνυούσης γραμμῆς* πλοίου ἀναπρώρου τῷ ἀνέμῳ καὶ ἐν ἀνυπαρξίᾳ ρεύματος, καὶ ὑπὸ τῆς πλεύσεως ἱστιοδρομοῦντος πλοίου τὴν ἐγγυτάτην ἐκ κεραίας, ὅταν γνωρίζωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ρόμβων καθ' οὓς τοῦτο δύναται νὰ προσαχθῇ τῷ ἀνέμῳ ἕως οὗ τὰ ἱστία ἄρχωνται παίζοντα.

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ—Κ. Χ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

— **ἀνεμόρρομβοι** *[Ναυτ. σημ.]*. —1) Ὁ ὅρος ὑφ' ἣν ἔννοιαν τὰ ἄρθρα «τοῦ Διεθνοῦς Κώδικος σημάτων», περιλαμβάνει τὴν σήμανσιν, διὰ τριῶν σημείων τοῦ κώδικος, τῶν τε εἰς μοίρας, τεταρτοκυκλικῶς, *μαγνητικῶν* (δηλαδὴ διωρθωμένων μόνον ἀπὸ τῆς παρεκτροπῆς) ἀντιστοιχιῶν ἢ πλεύσεων, καὶ τῶν εἰς ἀνεμορρόμβους τοιούτων «*πυξίδος*» (δηλαδὴ ἄνευ διορθώσεώς τινος τόσον διὰ τὴν ἀπόκλισιν ὅσον καὶ διὰ τὴν παρεκτροπὴν) διδομένων μὲ προσέγγισιν ἡμιρρομβίου. Διὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν, ἔχουν διατεθῇ τὰ ἄρθρα ἀπὸ ABC ἕως καὶ AQC (π.χ: APE=Β 23°Ζ μαγνητ.), διὰ δὲ τὴν δευτέραν τὰ ἄρθρα ἀπὸ AQD ἕως καὶ AST (π. χ. ASL= Σκίρων, πυξίδος) Πάντως τοῦ μὲν «συνδυασμοῦ τῶν ἀνεμορρόμβων» προηγεῖται τὸ ψαλιδωτὸν A, αἱ δὲ ἀντιστοιχίαι ὑπονοοῦνται ἀπὸ τοῦ πλοίου τοῦ σημαίνοντος τὸν ἀνεμόρρομβον. Σ. Ε. Λ

—2) Σῆμα, ἐνδεικνῦον ἀνεμόρρομβον τοῦ ἑλληνικοῦ σηματολογίου, ἄσχετον πρὸς τὸ τοῦ διεθνοῦς κώδικος περὶ οὗ ἀνωτέρω. Ἀποτελεῖται ἀπὸ σημεῖόν τι, ὅπερ καλεῖται *ἐπισείων πυξίδος*, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἐπαίρονται τρία σημεῖα, ὧν ἕκαστον παριστᾷ μονοψήφιον ἀριθμόν. Ὁ οὕτω σχηματιζόμενος τριψήφιος ἀριθμὸς παριστᾷ τὴν ἀντιστοιχοῦσαν διεύθυνσιν τοῦ ἀληθοῦς ἀνεμολογίου (ἀνεμόρρομβον) κατὰ τὴν κλίμακα 000°—360° (ὁλοκυκλικῶς καὶ δεξιοστρόφως). Α. Κ.

ἀνεμορρούφουλας (ὁ)· ἰδιωματ., ὁ ἀνεμοστρόβιλος.

ἄνεμος (ὁ)· κίνησις τοῦ ἀέρος, «ἄνεμος· ἀὴρ πολὺς ρέων καὶ ἀθρόος» (*Ἀριστοτέλ.*)· «μέγας—, πολύς—, ἰσχυρός—, ἀσθενής—, μέτριος—, ψυχρός—, θερμὸς ἄνεμος», «ἄνεμος συνεχής,—εὐθύπνους,—ἀνακαμψίπνους», «ἄνεμοι ἐαρινοὶ κ.τ.τ.», «σηκώθη ἄνεμος», «ἔπεσε ὁ ἄνεμος»· ‖ ἡ λέξις συχνὴ ἐν παροιμίαις· «Σαββατιάτικος ἄνεμος, Κυριακάτικος γάϊδαρος», λέγεται κυρίως περὶ τοῦ βορρᾶ τοῦ ὁποίου ἡ σφοδρότης δὲν διαρκεῖ πλέον τῆς ἡμέρας· «τὸν ἄνεμο κουβάρι» λέγεται ὡς ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν «τί ἔκαμε;» ἢ «τί ἔφερε;» ἐπὶ ματαιοπονοῦντος ἢ ὁπωσδήποτε ἀποτυχόντος ‖ λέγεται *ἄνεμος* εὐφημιστικῶς ἀντὶ *διάβολος*: «ἐπῆγε 'ς τὸν ἄνεμο» ἀντὶ τῆς τραχυτέρας φράσεως: «ἐπῆγε στὸ διάβολο»· «πάει τ' ἀνέμου καὶ τοῦ καπνοῦ», ἢ «πάει κατ' ἀνέμου», «πάει 'ς τὸν ἄνεμο καὶ 'ς τὴν κακὴ τὴν ὥρα»· ‖ τοπωνύμιον ράχεων ἐξαιρετικῶς πλησσομένων ὑπὸ τοῦ ἀνέμου πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Β. Φ.

—[ΜΥΘΟΛ.] Οἱ ἄνεμοι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ εἶναι δύο εἰδῶν, ἢ εἶναι αἱ τερατόμορφοι προσωποποιήσεις τῶν φαινομένων τῆς καταιγίδος, ἢ εἶναι αἱ ἀνθρωπόμορφοι προσωποποιήσεις τῶν κανονικῶν ἀνέμων. Οἱ πρῶτοι εἶναι αἱ βίαιαι καὶ ἀχαλίνωτοι δυνάμεις τῆς φύσεως, αἵτινες τρομάζουσι καὶ ἐκπλήσσουσι τὸν ἄνθρωπον· οἱ δεύτεροι εἶναι ἤρεμοι θεότητες, εὐεργετικαὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ ἄνεμοι τῆς καταιγίδος ἐπροσωποποιοῦντο συνήθως εἰς τὰ τέρατα *Τυφάωνα* ἢ *Τυφωέα*, τὴν *Ἔχιδναν*, τὴν *Χίμαιραν* καὶ τὰς *Ἁρπυίας*, οἱ κανονικοὶ εἰς τοὺς *Βορέαν*, τὸν ἰσχυρότατον ὅλων, *Νότον*, *Εὖρον* καὶ *Ζέφυρον*. Τὸν Τυφάωνα ἐγέννησε μόνη ἡ Ἥρα, ἄνευ τοῦ Διός, εἰς μίαν στιγμὴν ὀργῆς ἐναντίον του. Ἦτο λοιπὸν γέννημα τῆς διχονοίας τοῦ οὐρανίου ζεύγους, δηλ. τῆς διαταραχῆς τῆς ἀτμοσφαίρας. Διὰ τοῦτο καὶ ἐχαρακτηρίζετο οὗτος ὡς τέρας βίαιον, τρομερόν, ἀκατάβλητον. Πολλάκις ὅμως ὁ Τυφωεύς, τὸ τερατῶδες πνεῦμα τῆς λαίλαπος, ὁ δαίμων τῆς τρικυμίας, συγχέεται ἢ ταυτίζεται μὲ τὸν *Τυφῶνα*, ὅστις ἦτο ἐκ περιτροπῆς τὸ τέρας, τοῦ ὁποίου ἡ ὑγρὰ πνοὴ προεκάλει τὰς τρικυμίας, καὶ ὁ γίγας, τοῦ ὁποίου ἡ φλογερὰ πνοὴ ἐξέφευγεν ἀπὸ τὸν κρατῆρα τῶν ἡφαιστείων. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἦτο ὁ υἱὸς τῆς Γῆς καὶ τοῦ Ταρτάρου (*Ἀπολλ.* I. 6. 3.). Τὴν Ἔχιδναν (σκοτεινὸν νέφος τῆς καταιγίδος) ἐγέννησεν ἡ ὁ Χρυσάωρ (ὁ ἥρως μὲ τὸ χρυσοῦν ξίφος, δηλ. ἡ *ἀστραπή*) καὶ ἡ Ὠκεα-

Digitized by Google

νὶς Καλλιρρόη (δηλ. οἱ ἀτμοί) ἤ, ὡς καὶ τὸν Τυφῶνα, ἡ Γῆ καὶ ὁ Τάρταρος, δηλ. καὶ ἡ Ἔχιδνα, ὡς ὁ Τυφών, ἀπὸ τέρας τῆς ἀτμοσφαίρας ἔγινε τέρας ὑπόγειον. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὴν Χίμαιραν, θυγατέρα τοῦ Τυφῶνος καὶ τῆς Ἐχίδνης. Ἐνῷ ἦτο τέρας τῆς καταιγίδος, ὡς καὶ τὸ ὄνομά της δηλοῖ τοῦτο (χίμαιρα-χειμών), ἐξηρεύγετο ὅμως ἀπὸ τὸν φάρυγγα καὶ φλόγας. Καὶ αἱ Ἅρπυιαι τέλος, θυγατέρες τοῦ Τυφῶνος ἢ τοῦ Θαύμαντος καὶ τῆς Ἠλέκτρας, εἶναι προφανῶς, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῆς καταγωγῆς των καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματός των (*Ποδάργη* καθ' Ὅμηρον, *Ἀελλώ, Ὠκυπέτη* καθ' Ἡσίοδον, *Κελαινώ, Νικοθόη, Ὠκυπόδη* κ.λ.π. κατ' ἄλλους), τέρατα τῆς καταιγίδος.

Τοὺς τέσσαρας κυριωτέρους ἀνέμους, τοὺς ὁποίους καὶ μόνους γνωρίζει ὁ Ὅμηρος (βραδύτερον ἡ ὀνοματολογία τῶν ἀνέμων ἐπλουτίσθη ὑπό τε τῶν μυθογράφων καὶ τῶν ἐπιστημόνων, ὅτε ἤρχισαν αἱ περὶ αὐτῶν ἐπιστημονικαὶ μελέται, ἰδίως ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Θεοφράστου), ὁ Ἡσίοδος ἐν τῇ Θεογονίᾳ του (στ. 378) καλεῖ υἱοὺς τοῦ *Ἀστραίου* (ἀστερόεντος οὐρανοῦ) καὶ τῆς *Ἠοῦς* (αὐγῆς). Τούτων ὁ *Βορέας* πνέει πολλάκις μετὰ μανίας καὶ κάμνει τὴν γῆν καὶ τὰ δάση νὰ μυκῶνται, ἐκριζώνει τὰ δένδρα καὶ μὲ τὴν ψυχρὰν πνοήν του προκαλεῖ τὰ ρίγη ἀνθρώπων καὶ ζῴων, ἀλλ' εἶναι καὶ ὁ αἰθριογενὴς Βορέας, ὅστις διασκορπίζει τὰ νέφη, ὅπως οἱ υἱοί του διώκουσι τὰς Ἁρπυίας. Ὁ Ζέφυρος εἶναι ἄνεμος τρικυμιώδης ἐνίοτε (Ἰλ. Β' 147), ἀλλὰ πολλάκις εἶναι ἐλαφρός, δροσίζει μὲ τὴν πνοήν του, αὐξάνει τὴν βλάστησιν καὶ ὡριμάζει τοὺς καρπούς.

Οἱ ἄνεμοι ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ. — Κατανοήσαντες οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἤσκουν οἱ ἄνεμοι ἐπὶ τοῦ κλίματος καὶ τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας των καὶ ἐπὶ τῆς θαλασσοπλοΐας ἀπέδοσαν εἰς αὐτοὺς θείαν ὕπαρξιν. Ἐπεδίωκον δὲ ν' ἀποκτήσουν τὴν εὔνοιάν των ἢ ν' ἀποτρέψουν τὴν ὀργήν των (ἰδίως οἱ ναυτικοί). Ὁ Βορέας εἶχεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Μεγαλοπόλει βωμούς, εἰς τοὺς ὁποίους προσέφερον θυσίας. Ἀπὸ τοὺς μύθους περὶ τῶν ἀνέμων, ὡς θεοτήτων, ἐνεπνεύσθησαν πολλάκις οἱ καλλιτέχναι, οἵτινες ἐπεικόνισαν αὐτοὺς εἰς διάφορα ἀρχαῖα μνημεῖα. Ἡ Ἀττικὴ ἰδίως τέχνη εἶχεν ἀπεικονίσει τὸν Βορέαν μὲ χαρακτηριστικὰ ἀνδρὸς εὐρώστου, πυκνὸν γένειον καὶ μακρὰν ἄτακτον κόμην. Εἰς τοὺς ὤμους του εἶχε προσκολλήσει μεγάλας πτέρυγας, σύμβολον τῆς ὁρμῆς του, καὶ τὴν κεφαλήν του περιέστεφε πολλάκις μὲ ἀκτῖνας. Ἐκτὸς τοῦ Βορέου ἀπεικονίσθησαν εἰς ἀρχαῖα μνημεῖα αἱ ἐαριναὶ αὖραι ὡς γυναῖκες μὲ εὐκίνητον καὶ ἐλαφρὸν σῶμα καὶ μὲ τὰ ἐνδύματά των κολπούμενα ὑπὲρ τὰς κεφαλάς των ἢ καθήμεναι ἐπὶ κύκνων. Τῶν αὐρῶν τούτων ὀνομαστότεραι εἶχον ἀποβῆ ἡ θυγάτηρ τοῦ Βοιωτικοῦ Κηφισοῦ *Θυίη*, τῆς ὁποίας ὁ βωμὸς εἶχεν ἱδρυθῆ εἰς τὴν εἴσοδον τῆς χαράδρας τῶν Δελφῶν καὶ ἡ *Ὠρείθυια*, ἡ ἐρωμένη τοῦ Βορέου καὶ ἁπαχθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ὄχθων τοῦ Ἰλισοῦ. Σύμβολον τῶν ἀνέμων, ὡς γνωρίζομεν ἐκ τῶν ποιητῶν, ἦτο κυρίως ὁ ἵππος (οἱ κέλητες τοῦ Ἀχιλλέως ἦσαν υἱοὶ τοῦ Ζεφύρου· ὁ Βορέας ὑπὸ μορφὴν ἵππου ἡνώθη μὲ τας φορβάδας τοῦ Ἐριχθονίου, ἐκ τῶν ὁποίων ἐγεννήθησαν 12 πῶλοι—Ἰλ. Υ 226—) διὰ τὸ εὐκίνητον αὐτοῦ (βλ. λ. Αἴολος, Βορέας κ.λ.π.) — Γ. Δ. ΚΑΨ.

— (ΜΕΤΕΩΡΟΛ.) Καλοῦμεν *ἄνεμον* τὸ φαινόμενον τῆς μετακινήσεως μαζῶν ἀέρος ἀπὸ σημείου τινὸς τῆς ἀτμοσφαίρας εἰς ἕτερον. Ἡ μετακίνησις αὕτη δύναται νὰ εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πολύπλοκος. Κατὰ τὴν ἁπλουστέραν μορφήν τα μόρια τοῦ ἀέρος, πάντα μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος τροχιᾶς, διαγράφουσι παραλλήλους, ὁπότε ὁ ἄνεμος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο εἰμὴ κανονικὸν ρεῦμα, ὡς τὸ τοῦ ποταμοῦ. Συνήθως ὅμως δὲν συμβαίνει τοῦτο, διότι ὁ ἄνεμος πνέει εἴτε συνεχῶς εἴτε κατὰ διαστήματα, ὡς διαλείπων ἢ ὡς βίαιος. Τὴν αἰτίαν τῶν διαλείψεων τούτων δέον νὰ ἀναζητήσωμεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὰ ἐμπόδια, ἅτινα ὁ ἄνεμος συναντᾷ κατὰ τὴν πορείαν του, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν συνάντησιν πολλῶν ἀνέμων, διευθύνσεων διαφόρων, ἥτις προκαλεῖ τὸν σχηματισμὸν κυματώσεων ὁμοίων τῆς θαλάσσης. Οὕτω τὰ κινούμενα μόρια τοῦ ἀέρος ἀκολουθοῦσιν ἐν γένει τροχιὰς σχήματος λίαν ἀκανονίστου μετὰ ἀνωμαλιῶν μεγαλυτέρων πλησίον τοῦ ἐδάφους ἢ εἰς τα ὕψη, ὡς ἐπίσης μεγαλυτέρων ἄνωθεν τῶν ἠπείρων ἢ ἄνωθεν τῶν ὠκεανῶν. Ταῦτα προκειμένου περὶ τῆς σχεδὸν ὁριζοντίου κινήσεως τοῦ ἀνέμου, καθ' ὅσον, πλὴν τούτων, ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ὑπάρχουσι καὶ ρεύματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κατακόρυφα, μεγάλης σημασίας διὰ τὴν ἀεροπλοΐαν, καὶ ὧν ἡ ἀκριβὴς μέτρησις δὲν ἐπετεύχθη εἰσέτι. Ἡ κάθετος αὕτη συνιστῶσα παρετηρήθη ὅτι προκαλεῖ καθ' ἑκάστην διπλῆν κύμανσιν κατὰ τὰς αὐτὰς ὥρας τοῦ βαρομέτρου ἀλλὰ κατ' ἀντίθετον φοράν.

Οἱ ἄνεμοι ἔχουσι λίαν μεταβλητὰς ἰδιότητας, χαρακτηρίζονται δὲ ἀναλόγως αὐτῶν εἰς χαμηλῆς ἢ ὑψηλῆς θερμοκρασίας, ὑγρασίας κλπ., δι' εἰδικῶν ὀνομάτων, καὶ κατὰ συνέπειαν μεγάλη εἶναι ἡ ποικιλία τῶν ὀνομάτων τῶν διαφόρων ἀνέμων, εἴτε *γενικῶν*, εἴτε *περιοδικῶν*, εἴτε *τοπικῶν* κ.τ.λ. Σπουδαιότεροι αὐτῶν εἶναι οἱ: *ἀληγεῖς, ἀνταληγεῖς, μουσσῶνες, ἐτησίαι, πρόδρομοι, θαλάσσια καὶ ἀπόγειος αὔρα, ἄνεμοι ἀναγλύφου, αὖραι κοιλάδων καὶ ὀρέων* (μετὰ τῶν ποικιλιῶν *Thawinds, Aloups de vent, Pontias, Vesines, Solores, Rebas, Vauderons* κτλ.), *Mistral, Bora, Foen, Sirocco, Simoun Khamsin, Harmattan, Pamperos, Bursters,* ἄνεμοι *ἀναβατικοί, καταβατικοί, ἐποχικοί, περιοδικοί, γεωστροφικοί, κυκλοστροφικοί, βαθμίδος, ὀρνιθίας, λευκόνοτος, ὀλυμπίας, τσικνιᾶς, μένας σκίρων, εὐρυκλύδων, λίβας, Derecho, Baguios, Brickfielders, Minuano, Gasparin, Chinook, Buran, Purga, Blizzard, Autan, Austru, Chihili, Chergui, Chemal Norte* κτλ. κτλ.

Εἰς πάντα ἄνεμον ἐκτὸς τῶν εἰδικῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων διακρίνομεν τὰς δύο θεμελιώδεις, ἃς καὶ καλοῦμεν στοιχεῖα αὐτοῦ, τὴν *ταχύτητα* καὶ τὴν *διεύθυνσιν*. Ἡ διεύθυνσις ὁρίζεται ἐκ τῆς μέσης τροχιᾶς τῶν ἐν κινήσει μορίων ἀέρος ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ ὁρίζοντος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔρχονται ταῦτα καὶ οὐχὶ ἐκείνου πρὸς ὃ κινοῦνται. Ἡ ὀνοματολογία τῶν διευθύνσεων τοῦ ἀνέμου ἀποτελεῖ τὸ *ἀνεμολόγιον* ἢ τοὺς *ἀνεμορρόμβους*, τὰ δὲ ὄργανα τὰ παρέχοντα αὐτὴν εἶναι οἱ *ἀνεμοδεῖκται* ἢ *ἀνεμοσκόπια*. Ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου εἶναι ἡ μέση ταχύτης τῶν μορίων ἅτινα λαμβάνουσι μέρος εἰς τὴν κίνησιν ταύτην καὶ παρέχεται εἴτε κατὰ προσωπικὴν ἐκτίμησιν διὰ τῶν *ἀνεμομετρικῶν κλιμάκων*, εἴτε ἀκριβέστερον διὰ τῶν *ἀνεμομέτρων* καὶ *ἀνεμογράφων*.

Ὡς πρὸς τὴν μεταβολὴν τῶν ἄνω στοιχείων τοῦ ἀνέμου, ἡ μὲν *μέση ταχύτης* αὐτοῦ, ὑφίσταται παρὰ τὸ ἔδαφος λίαν εὐδιάκριτον ἡμερησίαν μεταβολήν, καὶ εἶναι μεγαλυτέρα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, παρὰ κατὰ τὴν νύκτα, ἰσχυροτέρα κατὰ τὸ θέρος, παρὰ τὸν χειμῶνα, καὶ μεγαλυτέρας σημασίας ὑπὸ αἴθριον οὐρανὸν ἢ ὑπὸ κεκαλυμμένον.

Ἡ μέτρησις τῶν στοιχείων τοῦ ἀνέμου μετὰ τοῦ ὕψους ἀποτελεῖ κεφάλαιον τῆς ἀερολογίας (βλ. λ.), τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου αὐξάνει γενικῶς μετὰ τοῦ ὕψους, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τρόπον ὁμαλόν. Ἡ αὔξησις αὕτη εἶναι κατ' ἀρχὰς ταχεῖα μεταξὺ τοῦ ἐδάφους καὶ ὕψους 500 μ., λόγῳ τῆς ἐλαττώσεως τῆς τριβῆς μετὰ τοῦ ὕψους, εἶτα ἡ ταχύτης καθίσταται λίαν ἀσθενὴς μεταξὺ 500 καὶ 1500 μ. αὐξανομένης ἐκ νέου ἄνωθεν συνεχῶς, μέχρι τοῦ ὁρίου τῆς *τροποσφαίρας*, ὅπου οὐχὶ σπανίως παρατηροῦνται ἄνεμοι ταχύτητος 50 μέτρων κατὰ δευτερόλεπτον, ἐνῷ τοὐναντίον ἀπὸ τῆς *στρωματοσφαίρας* ἡ ταχύτης ἄρχεται ἐλαττουμένη. Ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου αὕτη στρέφεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ Βορείῳ Ἡμισφαιρίῳ πρὸς τὰ δεξιά, ἤτοι κατὰ τὴν φορὰν τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου· οὕτως ἐὰν ὁ ἄνεμος παρὰ τὸ ἔδαφος πνέῃ ὡς νοτιοδυτικὸς ὁ τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων θὰ πνέῃ ὡς δυτικὸς ἢ βορειοδυτικός. Ἡ στροφὴ πρὸς τὰ ἀριστερὰ παρατηρεῖται συχνὰ καὶ μεταξὺ τῶν βορείων καὶ ἀνατολικῶν ἀνέμων, ἐν γένει δὲ ἐφ' ὅσον ἀνυψούμεθα οἱ ἄνεμοι τοῦ δυτικοῦ τομέως καθίστανται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συχνότεροι καὶ ἰσχυρότεροι, ἐνῷ οἱ τοῦ ἀνατολικοῦ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σπανιώτεροι καὶ ἀσθενέστεροι.

Ἀπὸ κλιματολογικῆς ἀπόψεως ὁ ἄνεμος θεωρεῖται εἷς τῶν σπουδαιοτέρων παραγόντων τοῦ κλίματος. Ἐκ τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς ἡλιακῆς θερμότητος ἢ τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους ἐξαρτᾶται κυρίως τὸ ποιὸν καὶ ὁ χαρακτὴρ τοῦ κλίματος ἑκάστου τόπου, οὗτινος αἱ κυριώτεραι κλιματολογικαὶ ἰδιότητες ἔχουσι στενὴν σχέσιν πρὸς τοὺς ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἐπικρατοῦντας ἀνέμους. Ὁ ἄνεμος ἐπιδρᾷ ποικιλοτρόπως ἐπὶ τοῦ βαθμοῦ τῶν διαφόρων κλιματολογικῶν στοιχείων τόπου τινός· ἡ κίνησις τοῦ ἀέρος δὲν κανονίζει μόνον τὴν θερμοκρασίαν καὶ τὴν ὑγρασίαν οὐδὲ προκαλεῖ ἢ ἐμποδίζει τὴν νέφωσιν καὶ τὴν βροχήν, ἀλλὰ καὶ ἐνισχύει τὴν ἐξάτμισιν καὶ ξηραίνει τὸ ἔδαφος καὶ μαραίνει τὰ φυτὰ ἐπιδρῶν ἐν γένει ἐπὶ τῶν ὀργανισμῶν. Ἐπίσης ὁ ἄνεμος σχετίζεται μεγάλως πρὸς τὴν θερμοκρασίαν, ἣν *αἰσθάνεται* τὸ σῶμα καὶ ἣν δὲν δεικνύει τὸ θερμόμετρον· οἱ ἄνεμοι ἔχουσι ψυκτικὸν ἀποτέλεσμα ἐπὶ τοῦ σώματος ἡμῶν, διότι ἀνανεοῦντες τὸν περὶ αὐτὸ ἀέρα, ὑποβάλλουσιν, ἀναλόγως τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς ὑγρότητος αὐτῶν, εἰς ἐξάτμισιν καὶ διαρκῆ ἀπώλειαν θερμότητος· ἡ χαμηλὴ θερμοκρασία, ἣν εὐκόλως ὑποφέρομεν καὶ ἥτις εἶναι μάλιστα εὐχάριστος ὅταν ὁ ἀὴρ εἶναι νήνεμος, ὡς πολυτρόπως ζωογονοῦσα τὸ σῶμα, καθίσταται ἀφόρητος ἢ τοὐλάχιστον δυσάρεστος ὅταν ὁ ἀὴρ κινῆται ζωηρῶς. Ἀφ' ἑτέρου, ὅταν ὁ ἀὴρ δὲν εἶναι πολὺ ὑγρός, αἱ λίαν ὑψηλαὶ θερμοκρασίαι γίνονται πολὺ ἀνεκτότεραι μετ' ἀνέμου· τοιοῦτος ὅμως ἄνεμος δύναται νὰ εἶναι ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν βλάστησιν ξηραίνων ταχέως τὰ εὐπαθέστερα μέρη τῶν φυτῶν.

Οἱ ἄνεμοι εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀνισότητος τῶν ἀτμοσφαιρικῶν πιέσεων, αἵτινες ἐπικρατοῦσιν εἰς τοὺς διαφόρους τόπους ἐν δεδομένῃ στιγμῇ. Ἡ ἀνισότης τῆς πιέσεως, ἡ προκαλοῦσα τοὺς ἀνέμους, ἔχει πολλαπλᾶ αἴτια ὧν τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ ἀνισότης τῶν θερμοκρασιῶν εἰς τοὺς διαφόρους τόπους, ἡ ὀφειλομένη κυρίως εἰς τὰς διαφορὰς τῆς ἱκανότητος θερμάνσεως τῶν διαφόρων ἐδαφῶν. Αἱ ἀνισότητες τῆς θερμοκρασίας προκαλοῦσι τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀνέμου διὰ τῆς τροποποιήσεως τῆς καθέτου διανομῆς τῶν ἀτμοσφαιρικῶν πιέσεων. Ἡ διαφορὰ τῶν πιέσεων εἰς δύο σημεῖα εὑρισκόμενα εἰς διάφορα ὕψη εἶναι ἴση πρὸς τὸ βάρος καθέτου στήλης ἀέρος περιοριζομένης πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ δύο διὰ τῶν σημείων τούτων διερχομένων ἐπιφανειῶν. Τὸ βάρος τοῦτο, ὡς γνωστόν, εἶναι τόσον μικρότερον, ὅσον ὁ ἀὴρ εἶναι θερμότερος καὶ ἀραιότερος, καὶ ἡ ἀπόστασις τῶν δύο ἐπιφανειῶν διαδοχικῶν ἰσοβαρῶν εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον μεγαλυτέρα ὅσον καὶ ἡ θερμοκρασία εἶναι μεγαλυτέρα.

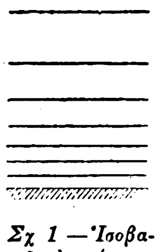

Σχ 1 — Ἰσοβαρεῖς ἐπιφάνειαι.

Τούτων τεθέντων, ἔστω ὅτι ἡ ἀτμοσφαῖρα εὑρίσκεται κατ' ἀρχὰς ἐν τελείᾳ ἰσορροπίᾳ, ἤτοι μὲ τὰς ἰσοβαρεῖς ἐπιφανείας ὁριζοντίους (σχ. 1) καὶ ὅτι ὡρισμένη τις περιοχὴ θερμαίνεται περισσότερον τῶν πέριξ ταύτης. Λόγῳ τῆς αὐξήσεως τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ τῶν ἰσοβαρῶν ἐπιφανειῶν εἰς τὴν θερμὴν περιοχήν, αἱ ἐπιφάνειαι ταύτης θὰ παύσωσι νὰ εἶναι ὁριζόντιοι καὶ θὰ καμφθῶσι πρὸς τὰ ἄνω, ὡς δεἰκνυται ἐν σχ. 2, ἐν ᾧ ΑΒ παριστᾷ τὴν θερμὴν περιοχήν. Ἡ κάμψις τῶν ἐπιφανειῶν αὐξάνει μετὰ τοῦ ὕψους, τῶν διαδοχικῶν ἐπιφανειῶν προστιθεμένων τῶν μὲν ἐπὶ τῶν δέ. Ἡ ἰσοβαρικὴ αὕτη διανομὴ ἀποτελεῖ τὸ ἐνδιάμεσον στάδιον μετασχηματισμοῦ, καὶ δὲν ἔχει ὑπόστασιν.

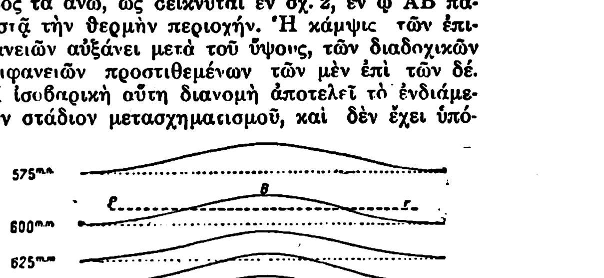

Σχ. 2.—Ἔναρξις παραμορφώσεως τῶν ἰσοβαρῶν ἐπιφανειῶν ἄνωθεν θερμῆς περιοχῆς.

Τῷ ὄντι ἐὰν θεωρήσωμεν ἓν ὁριζόντιον ἐπίπεδον ΓΓ' (σχ. 2), παρατηροῦμεν ὅτι ἡ πίεσις εἶναι μεγαλυτέρα ἐν τῇ θερμῇ περιοχῇ (ἡ πίεσις αὕτη ἐν τῷ σχ. 2 συμπεριλαμβάνεται μεταξὺ 600 καὶ 625 χμ.) παρὰ εἰς τὰς γειτονικὰς περιοχὰς (εἰς ἃς συμπεριλαμβάνεται μεταξὺ 600 καὶ 575 χμ. ἐν τῇ ἰδίᾳ εἰκόνι)· θὰ προκληθῇ ἑπομένως ἡ παραγωγὴ εἰς ἅπαντα τὰ ὕψη ἀνέμων, ἐν εἴδει ἀκτίνων πρὸς τὴν θερμὴν περιοχήν, οἵτινες θὰ προκαλέσωσι τὴν ἀραίωσιν τοῦ ἀέρος καὶ κατὰ συνέπειαν θὰ ρίψωσι τὴν πίεσιν, κάμπτοντες τὰς ἰσοβαρεῖς ἐπιφανείας πρὸς τὰ κάτω, ὡς παρίσταται ἐν τῷ σχήματι 3.

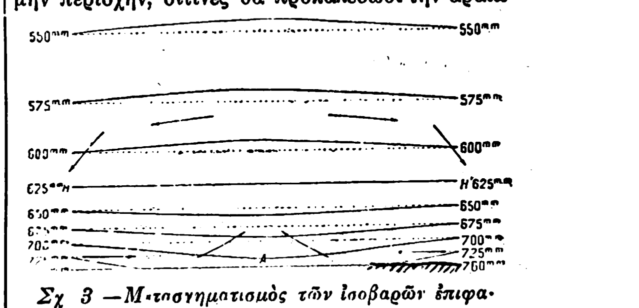

Σχ 3 — Μετασχηματισμὸς τῶν ἰσοβαρῶν ἐπιφανειῶν ἄνωθεν θερμῆς περιοχῆς.

Ἡ κάμψις αὕτη ἐλαττοῦται μετὰ τοῦ αὐξάνοντος ὕψους λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως τῶν ἰσοβαρῶν ἐπιφανειῶν καὶ εἰς ὡρισμένον ὕψος εἶναι αἰσθητῶς μηδὲν καὶ παραμένει ἔτι ὑψηλότερον ἐστραμμένη πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ ἀνωτέρω ἰσοβαρικὴ διανομή, ἥτις διαρκεῖ ὅσον καὶ ἡ θέρμανσις, προκαλεῖ δύο εἴδη ἀνέμων, παρὰ μὲν τὸ ἔδαφος ἀνέμους *κεντρομόλους*, συνεπείᾳ τῆς ἐπικρατούσης χαμηλῆς πιέσεως εἰς τὰ κατώτατα τμήματα τῆς θερμῆς περιοχῆς, εἰς ὡρισμένον δὲ ὕψος ἄνωθεν τοῦ ἐδάφους ἀνέμους *φυγοκεντρικούς*, συνεπείᾳ τῆς ὑψηλοτέρας πιέσεως, ἥτις ἐπικρατεῖ εἰς τὸ ὕψος τοῦτο ἐν τῇ θερμῇ περιοχῇ. Ἐκ τούτων οἱ μὲν κατώτεροι ἄνεμοι εἶναι ἐλαφρῶς ἀνοδικοί, τροφοδοτοῦντες τὰ ἀνώτερα ἀποκλίνοντα ρεύματα, ἐνῷ οἱ ἀνώτεροι ἄνεμοι εἶναι ἐλαφρῶς καθοδικοί, τροφοδοτοῦντες τὰ κατώτερα συγκλίνοντα ρεύματα. Ἡ ἀνωτέρω περιγραφεῖσα κίνησις τοῦ ἀέρος προκαλεῖ παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους μίαν διάταξιν ὁμοκέντρων ἰσοβαρῶν γραμμῶν, τῆς πιέσεως ἐλαττουμένης ἐκ τῆς περιφερείας πρὸς τὸ κέντρον. Ταῦτα προκει-

Digitized by Google

μένου περὶ θερμῆς περιοχῆς. Ἂν μελετήσωμεν ψυχρὰν περιοχὴν θὰ ἴδωμεν ὅτι αἱ κατώτεραι ἰσοβαρεῖς ἐπιφάνειαι κάμπτονται πρὸς τὰ ἄνω καὶ αἱ ἀνώτεραι πρὸς τὰ κάτω, καὶ αἱ ἰσοβαρεῖς καμπύλαι παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους περιβάλλουσι περιοχὴν ὑψηλῆς πιέσεως, οἱ δὲ ἄνεμοι εἶναι ἀποκλίνοντες παρὰ τὸ ἔδαφος καὶ συγκλίνοντες εἰς τὰ ἀνώτερα ὕψη, καθοδικοὶ εἰς τὸ κέντρον καὶ ἀνοδικοὶ πέραν αὐτοῦ. Οἱ ἄνεμοι οἵτινες προκαλοῦνται ὑπὸ τῶν θερμικῶν ἀνισοτήτων τροποποιοῦνται ἐπὶ τὸ πολυπλοκώτερον λόγῳ τοῦ ἀναγλύφου τοῦ ἐδάφους, τῆς συμπυκνώσεως τῶν ὑδρατμῶν τῆς ἀτμοσφαίρας ἢ τῆς διαλύσεως τῶν νεφῶν, ὡς ἐπίσης καὶ λόγῳ τῆς γειτνιάσεως ἄλλων θερμῶν ἢ ψυχρῶν περιοχῶν.

Ἡ μελέτη τῶν χαρτῶν καιροῦ παρέσχε τὴν ἀφορμὴν τῆς ἀνευρέσεως τῶν σχέσεων τοῦ ἀνέμου πρὸς τὰ λοιπὰ μετεωρολογικὰ στοιχεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπὶ τοῦ χάρτου ἢ μᾶλλον ἀντιληπτὴ εἶναι ἡ σχέσις τῆς διανομῆς τῆς πιέσεως πρὸς τὸν ἄνεμον καὶ ἥτις διατυποῦται εἰς τὸν *ἀνεμοβαρικὸν νόμον* ἢ *νόμον τοῦ Buys-Ballot.* Οἱ ἄνεμοι εἰς ἐλαχίστας περιπτώσεις εἶναι παράλληλοι πρὸς τὰς ἰσοβαρεῖς, ἤτοι κάθετοι πρὸς τὴν βαροβαθμίδα, συνήθως δὲ σχηματίζουσι μετ' αὐτῶν γωνίαν περίπου 30°—40°. Ἡ ἀκριβὴς μέτρησις τῆς γωνίας ταύτης ὡς καὶ τῆς τοῦ ἀνέμου ὡς πρὸς τὴν βαροβαθμίδα, ἔδωσε λαβὴν εἰς τὰς πολυαρίθμους ἐργασίας· ἐν τούτοις αἱ ἔρευναι αὗται δὲν κατέληξαν παρὰ εἰς μέτρια ἀποτελέσματα ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως. Συγκεκριμένως ἐκάλεσαν *ἀπόκλισιν* (Déviation, Ablekungswinkel) μέν, τὴν γωνίαν ἣν σχηματίζει — καὶ ἥτις παρίσταται διὰ τοῦ α — ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου μετὰ τῆς διευθύνσεως τῆς βαροβαθμίδος, λογιζομένης ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς διευθύνσεως αὐτῆς, καὶ *ἔγκλισιν* (Inclination) τὴν γωνίαν ἣν σχηματίζει — καὶ ἥτις παρίσταται διὰ τοῦ i — ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου μετὰ τῆς ἰσοβαροῦς καμπύλης. Τὸ ἄθροισμα τῶν δύο τούτων γωνιῶν ἰσοῦται πρὸς 90° (σχ. 4). Ἡ ἀπόκλισις τοῦ ἀνέμου εἶναι ἴση πρὸς 90°, ἐὰν ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ εἶναι κάθετος πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς βαροβαθμίδος, μικροτέρα τῶν 90° ἐὰν ὁ ἄνεμος συγκλίνῃ πρὸς τὸ κέντρον τῶν χαμηλῶν πιέσεων, καὶ μεγαλυτέρα τῶν 90° ἐὰν οὗτος ἀποκλίνῃ. Ὁ Ley παρετήρησεν ὅτι ἡ ἀπόκλισις εἶναι μικροτέρα εἰς τοὺς σταθμοὺς τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν ἠπείρων, παρὰ εἰς τοὺς παρακτίους, εἶναι δὲ 80° διὰ τὸν Βόρειον Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν, 68° διὰ τὴν Μεσημβρινὴν Εὐρώπην, καὶ 44° διὰ τὴν Κεντρικήν. Δέον ἐπίσης νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ γωνία αὕτη εἶναι συνάρτησις τῆς τριβῆς τοῦ ἀέρος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐλαττοῦται καθ' ὅσον ἡ τριβὴ αὐξάνει. Ἐὰν ω εἶναι ἡ ταχύτης τῆς περιστροφῆς τῆς γῆς, λ τὸ γεωγραφικὸν πλάτος, καὶ κ ὁ συντελεστὴς τριβῆς, τότε ἡ γωνία αὕτη παρέχεται ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$\text{ἐφ. } \alpha = \frac{2\ \omega.\ \text{ἡμ. } \lambda.}{K}$$

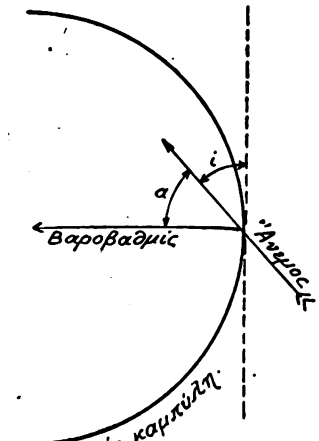

Σχ. 4 — Γωνίαι ἀνέμου μετὰ τῆς βαροβαθμῖδος καὶ τῆς ἰσοβαροῦς (i = γωνία ἐγκλίσεως α = γωνία ἀποκλίσεως).

Κατὰ τὸν Ley οἱ ἄνεμοι N, NE καὶ E ἔχουσιν ἀπόκλισιν μικροτέραν ἐκείνης τῶν ἀνέμων SW καὶ W, δυστυχῶς ὅμως πᾶσαι αἱ παρατηρήσεις δὲν συμφωνοῦσιν ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω συμπεράσματος καὶ δὲν ἐξηκριβώθη εἰσέτι τίς εἶναι ὁ τομεύς — προκειμένου περὶ ὑφέσεως — εἰς ὃν παρατηρεῖται ἡ ἰσχυροτέρα ἀπόκλισις. Ὡς πρὸς τὴν γωνίαν τῆς ἐγκλίσεως πλεῖστα ὅσα αἴτια ἐπιδρῶσιν ἐπ' αὐτῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν πρωτεύοντα ρόλον παίζουσι τὰ ἑπόμενα: α) ἡ πίεσις ἣν ἀντιπροσωπεύει ἑκάστη ἰσοβαρὴς καμπύλη ἐπὶ τοῦ χάρτου ἔχει ἀναχθῆ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἐνῷ οὐδεμία ἀντίστοιχος ἀναγωγὴ τοῦ ἀνέμου ἐγένετο, καὶ ἑπομένως οὐσιαστικῶς τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα δὲν δύνανται νὰ συγκριθῶσι μεταξύ των, διότι ἀναφέρονται εἰς διάφορα ὕψη· β) ἡ διαφορὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν διαφόρων σταθμῶν παρατηρήσεως ὡς πρὸς τὸν ἄνεμον ἔχει μεγάλην σημασίαν, ἐνῷ τοὐναντίον μικρὰν τοιαύτην διὰ τὴν πίεσιν, ἡ δὲ ἐπίδρασις τῆς τριβῆς τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν λοιπῶν ἐμποδίων εἶναι ἀβέβαιον στοιχεῖον δι' ἕκαστον σταθμὸν καὶ γ) ἡ χάραξις τῶν ἰσοβαρῶν ἐπὶ τοῦ μετ. χάρτου δὲν ἔλαβεν εἰσέτι τὸν πρέποντα βαθμὸν τῆς ἐξελίξεως, ὅπως ἡ εὕρεσις τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου εἰς τοὺς διαφόρους τόπους.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὡς πρὸς τὸν ἄνεμον, ἤτοι ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν αἰτίων αὐτοῦ, εἶχον πολλὰς καὶ ὀρθὰς ἰδέας. Τὰ κύρια αἴτια περὶ τοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς τοῦ ἀνέμου καὶ ἡ γενικὴ αὐτοῦ θεωρία δὲν διέφυγε τὴν ὀξυδερκῆ παρατήρησίν των. Ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῆς μεθόδου καθ' ἣν ἐμελέτων τοὺς ἀνέμους, οἱ ἀρχαῖοι ἠρκοῦντο εἰς ἁπλῆν παρατήρησιν ἑκάστου ἀνέμου χωριστά, ἕκαστον δὲ ἄνεμον ἐθεώρουν ὡς ἴδιον ἄτομον καὶ προσεπάθουν νὰ προσδιορίσωσιν ἐμπειρικῶς τὸν χρόνον τῆς ἐμφανίσεως καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ τοῦ ὁποίου τὴν αἰτίαν ἀνεζήτουν ἐν τῇ χώρᾳ ἐξ ἧς οὗτος ἔπνεε. Δεῖγμα τῆς παρατηρητικότητος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶναι ὁ νόμος τῆς κατὰ τὴν φορὰν τῆς ἡμερησίας κινήσεως τοῦ ἡλίου περιστροφῆς τῶν ἀνέμων. Ὁ νόμος οὗτος, ὅστις ὀνομάζεται *«νόμος τῶν θυελλῶν»* ἢ *«νόμος τῆς περιστροφῆς κατὰ Dove»* (1860) θὰ ἦτο δικαιότερον καὶ ὀρθότερον νὰ ἐκαλεῖτο *«νόμος τοῦ Ἀριστοτέλους»*, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ Μετεωρολογικὰ γράφει: «Αἱ δὲ περιστάσεις γίνονται αὐτῶν (δηλ. τῶν ἀνέμων) καταπαυομένων εἰς τοὺς ἐχομένους κατὰ τὴν τοῦ ἡλίου μετάστασιν, διὰ τὸ κινεῖσθαι μάλιστα τὸ ἐχόμενον τῆς ἀρχῆς· ἡ δὲ ἀρχὴ οὕτω κινεῖται τῶν πνευμάτων ὡς ὁ ἥλιος». Σημειωτέον ὅτι πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ὁ *Ἐκκλησιαστὴς* καὶ μετ' αὐτὸν ὁ *Θεόφραστος* καὶ ὁ *Πλίνιος* μνημονεύουσι τοῦ νόμου.

Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον τόπος τις εὑρίσκεται ἐναλλὰξ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἰσημερινοῦ ρεύματος, ὑγροῦ καὶ θερμοῦ, καὶ τοῦ πολικοῦ ρεύματος, ξηροῦ καὶ ψυχροῦ. Λόγῳ τῶν κινήσεων τῶν δύο ρευμάτων, ὁ ἄνεμος ἑνὸς τόπου θὰ στραφῇ διαδοχικῶς ἀπὸ τοῦ SW πρὸς W, εἶτα διαδοχικῶς πρὸς NW,N,NE,E,SE καὶ S, ἵνα ἐπανέλθῃ ἐκ νέου ὡς SW, ἤτοι κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀρχαίων ὁ ἄνεμος στρέφεται ὡς ὁ ἥλιος ὅστις ἀνατέλλων ἀπὸ E στρέφεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς SE,S,SW καὶ δύει ἀπὸ W, διὰ τοῦτο μάλιστα ὁ νόμος οὗτος ἐχρησίμευσε καὶ ὡς προγνωστικὸν τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δ. Αἰγινήτου*, Τὸ Κλίμα τῆς Ἑλλάδος τόμ. Α' καὶ Β'.—*Sir Napier Shaw*, Manual of Meteorology Part IV (1919) καὶ Forecasting Weather (1923).—*J. Rouch.* Les méthodes de Prevision du Temps.—*P. Klein-J. Sanson*, Météorologie et Physique agricoles (1925).—*Hann-Süring*, Lehrbuch der Meteorologie (1926).—*F. Exner*, Dynamische Meteorologie (1925).—*A. Defant*, Wetter und Wettervorhersage (1926).—*R. Börnstein-W. Brückmann*, Leitfaden der Wetterkunde (1927).

Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

ΑΝΕΜΟΙ ΣΥΝΕΧΕΙΣ. *Ἀληγεῖς ἄνεμοι.*—Οἱ ἀληγεῖς (γαλλ. Alizés καὶ παλαιότερον Alisés ἐκ τῆς παλαιᾶς γαλλικῆς λέξεως *Alis*, ἥτις σημαίνει *ὁμοιόμορφος, κανονικός*, ἀγγλ. Trade winds) εἶναι ἄνεμοι σταθεροὶ καὶ συνεχεῖς πνέοντες καθ' ὅλον τὸ ἔτος μὲ μικρὰς διακοπὰς ἐντὸς τῶν ζωνῶν τῶν περιλαμβανομένων μεταξὺ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τῶν παραλλήλων τῶν 30° Βορείου καὶ Νοτίου πλάτους. Ἡ διεύθυνσίς των εἶναι περίπου ἀπὸ ΒΑ (Μέσου) εἰς τὸ Β. ἡμισφαίριον καὶ ἀπὸ ΝΑ (Εὔρου) εἰς τὸ Νότιον. Ἡ ἔντασίς των χαρακτηρίζεται διὰ τῶν ἀριθμῶν 4—5 τῆς ἀνεμομετρικῆς κλίμακος Beaufort (ταχύτης 6—10 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον).

Κίνησις τῶν ἀνέμων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς: Ἐὰν ἐπὶ χάρτου τινὸς τῆς Ὑδρογείου σημειώσωμεν παρ' ἕκαστον τόπον τὴν ἐτησίαν μέσην τιμὴν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, εἶτα δὲ ἑνώσωμεν τοὺς τόπους τοὺς ἔχοντας τὴν αὐτὴν μέσην τιμὴν διὰ γραμμῶν, θὰ ἔχωμεν σύνολόν τι καμπύλων, ὧν ἑκάστη ἀντιστοιχεῖ εἰς μίαν τιμὴν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως. Αἱ καμπύλαι αὗται καλοῦνται *ἰσοβαρεῖς*, ὁ δὲ χάρτης οὗτος *ἐτήσιος συνοπτικὸς ἰσοβαρὴς χάρτης*. Ἐξετάζοντες τὸν χάρτην τοῦτον βλέπομεν ὅτι ἡ γηίνη ἐπιφάνεια διαιρεῖται εἰς τὰς ἑξῆς ζώνας:

α') Δύο ζώνας σχετικῶς χαμηλῶν βαρομετρικῶν πιέσεων, ὧν ἑκάστη ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ ἐκτείνεται μέχρι τοῦ παραλλήλου τῶν 30° (0°—30° Β καὶ 0°—30° Ν).

β') Δύο ζώνας σχετικῶς ὑψηλῶν βαρομετρικῶν πιέσεων περὶ τοὺς παραλλήλους τῶν 30° ἑκάστου ἡμισφαιρίου (30° Β—35° Β καὶ 30° Ν—35° Ν) καὶ

γ') Δύο ζώνας σχετικῶς χαμηλῶν βαρομετρικῶν πιέσεων ἀρχομένας εἰς ἕκαστον ἡμισφαίριον ἀπὸ τοῦ παραλλήλου τῶν 35° καὶ ἐκτεινομένας μέχρις ἑκατέρου τῶν πόλων (35° Β—90° Β καὶ 35° Ν—90° Ν).

Ἐὰν ὑποθέσωμεν τὴν Γῆν ἀκίνητον περὶ τὸν ἄξονά της, θὰ ἔπρεπε, λόγῳ τῆς γενικῆς ταύτης κατανομῆς τῆς βαρομετρικῆς πιέσεως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς Μετεωρολογίας, νὰ ἔπνεον ἄνεμοι ἐκ τῶν τόπων τῆς σχετικῶς ὑψηλοτέρας βαρομετρικῆς πιέσεως πρὸς τοὺς τόπους τῆς σχετικῶς χαμηλοτέρας τοιαύτης. Ἤτοι θὰ ἔπνεον ἄνεμοι ἀπὸ Βορρᾶ μὲν ἐκ τοῦ παραλλήλου 30° Β μέχρι τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ ἐκ τοῦ παραλλήλου 30° Ν μέχρι τοῦ Ν. πόλου (σχῆμα 1) καὶ ἄνεμοι ἀπὸ Νότου ἀπὸ τοῦ παραλλήλου 30° Ν μέχρι τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ ἐκ τοῦ παραλλήλου 30° Β μέχρι τοῦ Β. πόλου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Γῆ κινεῖται περιστρεφομένη περὶ τὸν ἄξονά της, πᾶν σῶμα κινούμενον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας της ἐκτρέπεται πρὸς τὰ δεξιὰ μὲν τῆς διευθύνσεώς του ἐν τῷ Β. ἡμισφαιρίῳ καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐν τῷ Νοτίῳ. Ἡ ἐκτροπὴ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου, λόγῳ τῆς περιστροφῆς τῆς Γῆς εἶναι περίπου 4—8 ρόμβων (45°—90°).

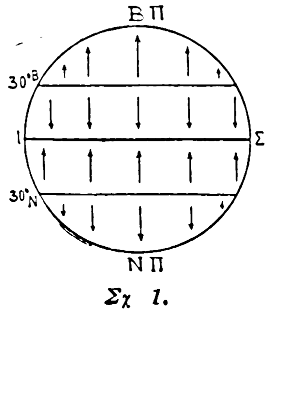

Σχ 1.

Οὕτω ἀντὶ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων ἀνέμων, θὰ ἔχωμεν τοὺς ἑξῆς (Σχῆμα 2): α') Ἄνεμον ΒΑ πνέοντα ἐκ τοῦ παραλλήλου 30°Β μέχρι τοῦ Ἰσημερινοῦ, ὅστις καλεῖται *βορειοανατολικὸς ἀληγής.* β') Ἄνεμον ΝΑ πνέοντα ἐκ τοῦ παραλλήλου 30° Ν μέχρι τοῦ Ἰσημερινοῦ, ὅστις καλεῖται *Νοτιοανατολικὸς ἀληγής.* γ') Ἄνεμον ΝΔ πνέοντα ἐκ τοῦ παραλλήλου 35° Β μέχρι τοῦ Β πόλου καὶ δ') Ἄνεμον ΒΔ πνέοντα ἐκ τοῦ παραλλήλου 35° Ν μέχρι τοῦ Ν πόλου. Οἱ δύο τελευταῖοι ἄνεμοι ἀποτελοῦσι τοὺς ἐπικρατοῦντας ἀνέμους τῶν ὑψηλοτέρων πλατῶν τῶν δύο ἡμισφαιρίων.

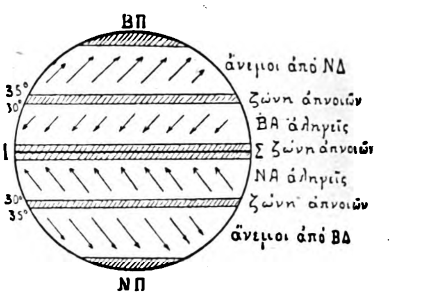

Σχ. 2.

Ἅπαντες οἱ ἄνεμοι οὗτοι ἐκτρέπονται κατὰ τὴν κίνησιν των ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Οὕτως ἡ διεύθυνσις τῶν ἀληγῶν γίνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀνατολικωτέρα, ἐφ' ὅσον πλησιάζουσι πρὸς τὸν Ἰσημερινόν, καὶ ἡ διεύθυνσις τῶν ἐπικρατούντων ἀνέμων δυτικωτέρα, ἐφ' ὅσον πλησιάζουσι τοὺς πόλους. Ἡ πραγματικὴ διεύθυνσις τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς πνεόντων ἀνέμων δεικνύεται ὑπὸ τοῦ σχήματος 3. Αἱ περιοχαὶ εἰς ἃς πνέουσιν οἱ ἄνεμοι οὗτοι χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ μικρῶν ζωνῶν παριστανομένων εἰς τὰ σχήματα 2,3 δι' ἐσκιασμένων γραμμῶν. Εἰς τὴν περὶ τὸν Ἰσημερινὸν ζώνην ἐπικρατοῦσιν ἄπνοιαι. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ ζώνη αὕτη καλεῖται *ζώνη ἀπνοιῶν Ἰσημερινοῦ.* Εἰς τὴν περὶ τοὺς παραλλήλους 30°—35° ζώνην ἐπικρατοῦσιν *ἄπνοιαι ἐναλλασσόμεναι* μετ' ἀνέμων ἐλαφρῶν καὶ ἀσταθῶν. Τέλος εἰς τὰ περὶ τοὺς πόλους σφαιρικὰ τμήματα ἐπικρατοῦσιν ἄπνοιαι, τὰ δὲ τμήματα ταῦτα καλοῦνται *ζῶναι πολικῶν ἀπνοιῶν.*

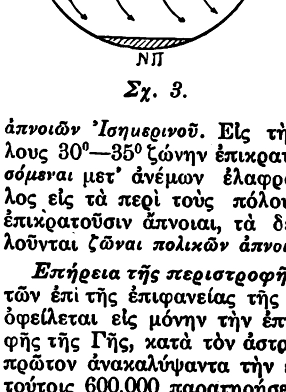

Σχ. 3.

Ἐπήρεια τῆς περιστροφῆς τῆς Γῆς: Ἡ ἐκτροπὴ τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς πνεόντων ἀνέμων ὀφείλεται εἰς μόνην τὴν ἐπήρειαν τῆς περιστροφῆς τῆς Γῆς, κατὰ τὸν ἀστρονόμον Halley (1735), πρῶτον ἀνακαλύψαντα τὴν ἐπήρειαν ταύτην. Ἐν τούτοις 600.000 παρατηρήσεις ἔδειξαν ὅτι ἡ ἐκτροπὴ τῶν ἀληγῶν μεταξὺ τῶν παραλλήλων 30° Β καὶ 25° Β ἰσοῦται ἀκριβῶς μὲ τὴν ἐκτροπὴν τὴν συμβαίνουσαν μεταξὺ τῶν παραλλήλων 5° Β καὶ 0°. Δεδομένου ὅτι εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ζώνην ἡ ἐπήρεια τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τῆς Γῆς εἶναι πολὺ μικροτέρα ἢ εἰς τὴν πρώτην, θὰ ἔπρεπεν ἡ ἐκτροπὴ νὰ εἶχεν ἐλαχίστην τιμὴν τείνουσαν εἰς τὸ μηδέν. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο δὲν συμβαίνει, συνήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐπήρεια τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τῆς Γῆς δὲν εἶναι *ἡ μόνη αἰτία* τῆς ἐκτροπῆς τῶν ἀνέμων.

Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Halley, ἡ ἐπήρεια αὕτη τῆς περιστροφῆς τῆς Γῆς θὰ ἦτο μεγαλυτέρα δι' ἀνέμους κινουμένους κατὰ μῆκος μεσημβρινοῦ τινος καὶ θὰ ἐμηδενίζετο διὰ κίνησιν κατὰ τὴν διεύθυνσιν Ἀπηλιώτης-Ζέφυρος. Ἡ Μηχανικὴ ὅμως ἀποδεικνύει, ὅτι οἱανδήποτε διεύθυνσιν καὶ ἂν ἔχῃ πᾶν σῶμα κινούμενον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ἐκτρέπεται λόγῳ τῆς περιστροφικῆς κινήσεως πρὸς τὰ δεξιὰ μὲν ἐν τῷ Β. ἡμισφαιρίῳ καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐν τῷ Νοτίῳ. Ἡ ἐκτροπὴ αὕτη δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὴν φυγόκεντρον δύναμιν, ἀλλὰ εἶναι ἁπλοῦν ἀποτέλεσμα ἀδρανείας, ἐξασκουμένης πάντοτε καθέτως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς κινήσεως τοῦ σώματος καὶ μετατρέπον συνεχῶς

Digitized by Google

τὴν διεύθυνσιν, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν ταχύτητα κινήσεως·

Ἀνταληγεῖς ἄνεμοι: Ἡ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσα κίνησις τῶν ἀνέμων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, τῶν προκυπτόντων ἐκ τῆς γενικῆς κατανομῆς τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, προέκυψεν ἐκ τῆς παρατηρήσεως. Τὸ λογικὸν συμπέρασμα τῆς ἐξετάσεως ταύτης εἶναι ὅτι τὰ ρεύματα ταῦτα τοῦ ἀέρος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς δέον νὰ ἐπιστρέφωσι, ἵνα ἀνεφοδιάζωσιν ἐκ νέου τοὺς ἀληγεῖς δι' ἀνέμου. Ἐὰν τοῦτο δὲν συνέβαινε, ταχέως θὰ ἔπαυον πνέοντες οἱ ἄνεμοι οὗτοι. Πρέπει ὅθεν νὰ ὑφίσταται σταθερὸν καὶ συνεχὲς ρεῦμα ἐπιστροφῆς, κινούμενον κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν τῆς τοῦ ἀέρος, ὃν πρόκειται νὰ ἀνεφοδιάσῃ, καὶ εὑρισκόμενον εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, τοὐλάχιστον εἰς τὴν ζώνην τῶν ἀληγῶν. Λόγῳ τῆς ἐπηρείας τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τῆς Γῆς τὸ ρεῦμα τοῦτο δέον νὰ καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀνατολικώτερον, ἐὰν κινῆται ἐκ τῶν πόλων πρὸς τὸν Ἰσημερινὸν καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δυτικώτερον, ἐὰν κινῆται ἐκ τοῦ Ἰσημερινοῦ πρὸς τοὺς πόλους. Εἰς τὸ ρεῦμα τοῦτο τῆς ἐπιστροφῆς ἐδόθη τὸ ὄνομα *ἀνταληγεῖς ἄνεμοι*.

Ἡ ὕπαρξις τῶν ἀνταληγῶν κατεδείχθη διὰ διαφόρων φαινομένων, οἷα ἡ κίνησις τῶν νεφῶν τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων (θυσάνων) εἰς τὰς ζώνας τῶν ἀληγῶν, ἡ ἐκτόξευσις τῆς σποδοῦ διαφόρων ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν τροπικῶν ἠφαιστείων κατ' ἀντίθετον ἀκριβῶς διεύθυνσιν τῆς τῶν ἀληγῶν καὶ τὸ κλασσικὸν παράδειγμα τῆς κορυφῆς τοῦ Pic de Téneriffe, ἔνθα ὁ ἄνεμος πνέει σταθερῶς μεταξὺ ΝΔ καὶ Δ, ἐνῷ εἰς τὴν βάσιν τοῦ ὄρους πνέει ὁ ΒΑ ἀληγής. Ἐν τούτοις νεώτεραι ἔρευναι γενόμεναι διὰ βολιδοαεροστάτων δὲν κατώρθωσαν νὰ φέρωσιν εἰς φῶς τὴν ὕπαρξιν τῶν ἀνταληγῶν, ἥτις ἐσχάτως ἀμφισβητεῖται. Τὸ τοιοῦτον ὑπηγόρευσε τὴν ἀνεύρεσιν νέας θεωρίας περὶ τῶν ἀληγῶν, περὶ ἧς θὰ πραγματευθῶμεν κατωτέρω.

Οἵ τε ἀληγεῖς καὶ οἱ ἀνταληγεῖς ἀποτελοῦσι τμήματα τῆς γενικῆς κυκλοφορίας τῶν ἀνέμων, ἥτις προκύπτει λόγῳ τῆς γενικῆς κατανομῆς τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Δέον, ἐν τούτοις, νὰ μὴ λησμονῆται ὅτι ἡ γενικὴ αὕτη κατανομὴ τῶν πιέσεων δὲν εἶναι εἰμὴ ἀπόρροια τῆς γενικῆς κατανομῆς τῆς θερμοκρασίας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς.

Γενικὴ κυκλοφορία τῶν ἀνέμων: Διάφοροι κατὰ καιροὺς θεωρίαι ἐξηνέχθησαν περὶ τῆς γενικῆς ταύτης κυκλοφορίας τῶν ἀνέμων, ἐξ ὧν παλαιοτέρα ἦτο ἡ τοῦ Halley. Αἱ διάφοροι αὗται θεωρίαι ἀφίστανται ἀλλήλων κατὰ τὰς λεπτομερείας, τῆς γενικῆς ἀρχῆς παραμενούσης τῆς αὐτῆς.

Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Halley, θὰ ἔπρεπε νὰ ἔπνεον ἀληγεῖς ἄνεμοι ἐκ τῶν πόλων μέχρι τοῦ Ἰσημερινοῦ, πρᾶγμα ἀντιτιθέμενον εἰς τὴν πραγματικότητα. Ὁ Maury ἐξήνεγκε τὴν πλέον ἀληθοφανῆ θεωρίαν, ἀναιρέσας τὰ σφάλματα καὶ θεωρίας τοῦ Halley καὶ βασίσας αὐτὴν ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀμέσου παρατηρήσεως. Τὴν θεωρίαν ταύτην θὰ ἀκολουθήσωμεν ἀναφέροντες εἶτα τὰς εἰς αὐτὴν ἐπενεχθείσας μεταγενεστέρας τροποποιήσεις.

Ἂς ἀκολουθήσωμεν τὴν κίνησιν ἑνὸς μορίου ἀέρος ἐκκινοῦντος ἐκ τοῦ Β. πόλου, διασχίζοντος τὸν Ἰσημερινόν, φθάνοντος εἰς τὸν Ν. πόλον καὶ ἐπιστρέφοντος πάλιν εἰς τὸν Β. πόλον: Τὸ ὑποθετικὸν τοῦτο μόριον ἐκκινοῦν ἐκ τοῦ Β. πόλου διασχίζει τὸ ἀπὸ τοῦ πόλου μέχρι τῆς ζώνης 30° Β—35°Β διάστημα κινούμενον εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας. Φθᾶνον ἄνωθεν τῆς ζώνης ταύτης συναντᾷ τὸ ὑποθετικὸν μόριον τὸ ἐρχόμενον ἐκ τοῦ Ν. πόλου καὶ μεταβαῖνον πρὸς Βορρᾶν, ἵνα λάβῃ τὴν θέσιν του. Ἄνωθεν τῆς ζώνης ταύτης τὰ δύο μόρια συγκρούονται πρὸς ἄλληλα μὲ ὅλην τὴν κινητικήν των ἐνέργειαν, προκαλοῦντα λόγῳ τούτου ἄπνοιαν καὶ συσσώρευσιν ἀέρος εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ἀπόδειξις τῆς συσσωρεύσεως ταύτης εἶναι τὸ ὅτι ἡ βαρομετρικὴ στήλη ἵσταται ὑψηλότερον εἰς τὴν ζώνην ταύτην ἢ εἰς τὰς ἑκατέρωθεν αὐτῆς περιοχάς. Λόγῳ τῆς συσσωρεύσεως ταύτης καὶ τῆς συνεχοῦς πιέσεως ὑπὸ τῶν συνεχῶς πνεόντων ἐναντίων ρευμάτων, ὁ ἀὴρ κατέρχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τείνει νὰ πνεύσῃ πρὸς τὰς δύο ἑκατέρωθεν τῆς ζώνης διευθύνσεις. Πράγματι ἐκ τῆς ζώνης ταύτης ἐκπορεύονται δύο ρεύματα ἀέρος κινούμενα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ὧν τὸ ἓν πνέει πρὸς τὸν Ἰσημερινόν, ἀποτελοῦν τοὺς ΒΑ *ἀληγεῖς* καὶ τὸ ἕτερον πρὸς τὸν Β. πόλον, ἀποτελοῦν τοὺς ἐκ ΝΔ *ἀνταληγεῖς* λεγομένους ἀνέμους.

Τὸ ὑποθετικὸν μόριον τοῦ ἀέρος, ὅπερ ἀκολουθοῦμεν, φθάνει οὕτω πλησίον τοῦ Ἰσημερινοῦ κινούμενον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, ἐντὸς τοῦ ρεύματος τῶν ΒΑ ἀληγῶν. Ἐκεῖ συναντᾷ ἓν ὅμοιον ὑποθετικὸν μόριον ἐκκινῆσαν ταυτοχρόνως μὲ αὐτὸ ἐκ τοῦ Ν. πόλου, ὅπερ ἠκολούθησε τοὺς ΝΑ ἀληγεῖς. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην συμβαίνει ἄλλη σύγκρουσις καὶ ἑπομένως ἄλλη ζώνη ἀπνοίας, δεδομένου ὅτι τὰ δύο ταῦτα μόρια ἐκινήθησαν ὑπὸ τῆς αὐτῆς εἰς ἔντασιν δυνάμεως καὶ συνεκρούσθησαν μετὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως. Τὰ δύο ταῦτα μόρια πιεζόμενα ἑκατέρωθεν ὑπὸ τῶν ἀληγῶν, θερμαινόμενα ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καὶ ὑπὸ τῆς ἐκλυομένης ὑπὸ τῶν συμπυκνουμένων ὑδρατμῶν θερμότητος, παύουσι νὰ κινῶνται μεταβατικῶς καὶ ἀνέρχονται.

Τὸ μόριον, ὅπερ ἀκολουθοῦμεν, ἀνελθὸν πάλιν εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας κινεῖται πλέον ὡς ἀνταληγὴς κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν τῶν ΝΑ ἀληγῶν, μέχρις ὅτου συναντήσῃ ἄνωθεν τῆς ζώνης 30°Ν—35°Ν ἕτερον μόριον ἐρχόμενον ἐκ τοῦ Ν πόλου. Ἄνωθεν τῆς ζώνης ταύτης συμβαίνει νέα σύγκρουσις, συσσώρευσις ἀέρος καὶ κάθοδος αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ὡς εἰς τὴν ἀντίστοιχον ζώνην τοῦ Β ἡμισφαιρίου. Ἐκ τῆς ζώνης ταύτης ἐκπορεύονται δύο ρεύματα ἀέρος κινούμενα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ὧν τὸ ἓν πρὸς τὸν Ἰσημερινόν, ἀποτελοῦν τοὺς ΝΑ ἀληγεῖς, καὶ ἕτερον πρὸς τὸν Ν πόλον, ἀποτελοῦν τοὺς ΒΔ ἀνταληγεῖς. Τοὺς τελευταίους τούτους ἀκολουθεῖ τὸ ὑποθετικὸν μόριον. Τῆς κινήσεώς του καθισταμένης ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δυτικωτέρας, λόγῳ τῆς περιστροφῆς τῆς Γῆς, εἰσέρχεται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ν πόλου τέμνον ὑπὸ μεγάλην γωνίαν τοὺς μεσημβρινούς. Συγχρόνως μὲ τὸ μόριον τοῦτο καταφθάνουσιν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ν πόλου ἀνάλογα ὑποθετικὰ μόρια ἐξ ὅλων τῶν μεσημβρινῶν. Οὕτω περὶ τὸν πόλον σχηματίζεται περιφερικὴ στροβιλοειδὴς κίνησις τῶν μορίων δίδουσα γένεσιν εἰς τὸν σχηματισμὸν σφαιρικοῦ τμήματος ἀπνοίας. Τὸ ὑποθετικὸν μόριον κινούμενον ἐντὸς τοῦ στροβίλου ἀναγκάζεται μετ' οὐ πολὺ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὰ ὑψηλότερα στρώματα, λόγῳ τῆς πιέσεως, ἣν ἐξασκοῦσιν ἐπ' αὐτοῦ τὰ διαδοχικῶς ἐξ ὅλων τῶν μεσημβρινῶν καταφθάνοντα μόρια. Νῦν ἐκκινεῖ ἐκ τοῦ Ν πόλου, ἵνα φθάσῃ εἰς τὸν Βόρειον, διανύον ἀντιστοίχους τροχιὰς καὶ δίδον γένεσιν εἰς τὰ ἀντίστοιχα φαινόμενα, ὡς κατὰ τὴν κίνησίν του, ἣν παρηκολουθήσαμεν. Ἡ στροβιλοειδὴς κίνησις εἰς τὸν Ν πόλον εἶναι κατὰ τὴν κίνησιν τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου, ἐνῷ τὸ ἀντίστροφον συμβαίνει εἰς τὸν Β. πόλον. Τὸ σχῆμα 4 παριστᾷ τὴν γενικὴν κυκλοφορίαν τῶν ἀνέμων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς ὡς καὶ τὴν κατὰ ἕνα μεσημβρινὸν συνιστῶσαν τῆς κινήσεως τοῦ ὑποθετικοῦ μορίου.

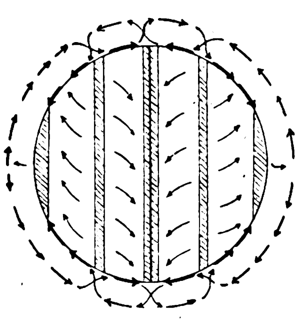

Σχ. 4.

Ἡ θεωρία αὕτη τοῦ Maury παραδέχεται, ὡς βλέπομεν, ὅτι συμβαίνει διασταύρωσις τῶν ἐναντίων ρευμάτων ὑπὲρ τὴν ζώνην ἀπνοιῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ ὑπὲρ τὰς ζώνας 30°—35°. Ἐπειδὴ ἐναντίον τούτου ἠγέρθησαν πολλαὶ ἀντιρρήσεις, ὁ Maury ἔδωσε τὴν ἐξήγησιν ὅτι δυνατὸν νὰ συμβαίνῃ τοιαύτη διασταύρωσις, ἑκάστου ρεύματος διερχομένου ὑπὸ μορφὴν τολυπῶν διὰ μέσου τοῦ ἄλλου, ὡς συμβαίνει τοῦτο ἄνωθεν θερμαινομένης ἐπιφανείας, ἔνθα ὑπάρχουσι δύο ρεύματα, ἓν ἀνερχόμενον καὶ ἓν κατερχόμενον, εἰς τὸν αὐτὸν χῶρον, χωρὶς νὰ γίνεται σύγκρουσις αὐτῶν.

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς διασταυρώσεως ταύτης ἐπικαλεῖται τὰ ἑξῆς γεγονότα: α') ὅτι ἀνελύθη μικροσκοπικῶς ὁ κονιορτὸς διαφόρων τόπων κειμένων περὶ τὸν παράλληλον 30°Β (Μάλτα-Γένουα-Λυών) καὶ εὑρέθη περιέχων μικροοργανισμοὺς εὑρισκομένους μόνον εἰς τὴν Ν Ἀμερικὴν καὶ δὴ εἰς τὰς ἐντὸς τῶν ΝΑ ἀληγῶν χώρας· β') ὅτι εἰς τὴν ζώνην 30°Β—35°Β συμβαίνουσιν ἄφθονοι βροχαί, ὧν ἡ ὕπαρξις ἀποδίδεται εἰς τοὺς ΝΑ ἀληγεῖς. Πράγματι οἱ ΒΑ ἀληγεῖς διερχόμενοι ἄνωθεν τῶν ψυχρῶν πολικῶν χωρῶν, πρὶν φθάσωσιν εἰς τὴν ζώνην ταύτην, ἐγκαταλείπουσι τοὺς ὑδρατμούς των λόγῳ συμπυκνώσεως, καὶ οὕτω γίνονται ἄνεμοι ξηροὶ μὴ δυνάμενοι νὰ προκαλέσωσι βροχάς. Ἀντιθέτως οἱ ΝΑ ἀληγεῖς διέρχονται ἄνωθεν θαλάσσης παρασύροντες μεθ' ἑαυτῶν μέγα ποσὸν ὑδρατμῶν, γινόμενοι οὕτω λίαν ὑγροὶ ἄνεμοι. Τὸ μέγιστον μέρος τῶν ὑδρατμῶν τούτων συμπυκνοῦται ἄνωθεν τῆς ζώνης ἀπνοιῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ, τὸ δ' ἀπομένον μέρος αὐτῶν παρασύρεται εἰς τὸ Β ἡμισφαίριον ὑπὸ τῶν ΝΔ ἀνταληγῶν συμπυκνούμενον ἄνωθεν τῆς ζώνης 30°Β —35°Β καὶ προκαλοῦν τὰς συμβαινούσας βροχάς.

Τροποποιημένη θεωρία τῆς γενικῆς κυκλοφορίας: Ἡ θεωρία αὕτη τῆς διασταυρώσεως τῶν ἀνέμων δὲν ἐγένετο ἀσπαστή. Ἡ θεωρία τῆς γενικῆς κυκλοφορίας τῶν ἀνέμων, ἥτις ἐγένετο δεκτή, εἶναι ἡ ἀκόλουθος: Λόγῳ τῶν κατωτέρω ἀναφερομένων αἰτίων τῆς γενικῆς κυκλοφορίας σχηματίζεται εἰς τὴν ζώνην ἀπνοιῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ ἀνοδικὸν ρεῦμα. Οἱ μέχρι τοῦ σημείου τούτου πνέοντες ἀληγεῖς παύουσι νὰ κινῶνται μεταβατικῶς καὶ ἀνέρχονται. Ἄνωθεν τῆς ζώνης ταύτης τῶν ἀπνοιῶν ὁ ἀὴρ ἑκάστου τῶν ἀληγῶν ἀποκλίνει πρὸς τοὺς πόλους. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν λόγῳ τῆς ἀνοδικῆς του κινήσεως ἀποκλίνει πνέων ἐξ Ἀπηλιώτου (σχῆμα 7), ταχέως ὅμως μεταπίπτει εἰς Ν καὶ εἶτα εἰς ΝΔ εἰς τὸ Β ἡμισφαίριον, καὶ εἰς Β καὶ εἶτα εἰς ΒΔ εἰς τὸ Ν. Ὁ ἀὴρ ὁ ἀποτελῶν τὰ ρεύματα ταῦτα, ἐφ' ὅσον φθάνει εἰς τὰ ὑψηλότερα πλάτη, ἔνθα ἡ ἐκτρεπτικὴ ἐπενέργεια τῆς Γῆς βαίνει αὐξανομένη, ἀποκλίνει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, τῆς διευθύνσεώς του προσεγγιζούσης τὸν Ζέφυρον. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ τριβὴ μεταξὺ τῶν ὑψηλοτέρων τούτων στρωμάτων τῶν ἀποτελουμένων ἀπὸ ἀραιότατον ἀέρα εἶναι ἀμελητέα, ὁ ἄνεμος τῶν στρωμάτων τούτων πνέει σχεδὸν ἐκ Ζεφύρου. Ἐφ' ὅσον πλησιάζει τὸν πόλον, κατέρχεται πρὸς τὸ ἔδαφος διατηρῶν συγχρόνως ταχεῖαν σχετικὴν κίνησιν πρὸς Ἀπηλιώτην, δηλαδὴ πρὸς τὴν ἰδίαν διεύθυνσιν, πρὸς ἣν περιστρέφεται ἡ Γῆ. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅθεν, στρέφεται πέριξ τοῦ ἄξονος τῆς Γῆς μὲ ταχύτητα μεγαλυτέραν τῆς ταχύτητος περιστροφῆς τῆς Γῆς. Τὸ ὑπερβάλλον τοῦτο τῆς ταχύτητος ἀναπτύσσει εἰς τὸν ἀέρα μεγαλυτέραν φυγόκεντρον δύναμιν, πρὸ παντὸς εἰς τὰ ὑψηλότερα πλάτη καὶ εἰς τὰ κατώτερα στρώματα τοῦ ἀέρος, ἅτινα εἶναι πυκνότερα καὶ ἀπέχουσιν ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν ἄξονα τῆς περιστροφῆς. Ἡ ἐπήρεια τῆς μεγαλυτέρας ταύτης φυγοκέντρου δυνάμεως εἶναι ἡ ἐκδίωξις τοῦ ἀέρος, ἰδίως τῶν κατωτέρων στρωμάτων, ἐκ τῶν πόλων πρὸς τὸν Ἰσημερινὸν μὲ διεύθυνσιν ΒΔ.

Οὕτως εἰς τὰ μέσα πλάτη ἑκάστου ἡμισφαιρίου εὑρισκόμεθα πρὸ μιᾶς αὐξήσεως τῆς πιέσεως προερχομένης, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς κατανομῆς τῆς θερμοκρασίας, ἕνεκα τῆς ὁποίας αἱ πιέσεις αὐξάνουσι βαθμηδὸν ἐκ τοῦ Ἰσημερινοῦ πρὸς τοὺς πόλους, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τοῦ ἐκδιωκομένου ἐκ τῶν πόλων ἀέρος ἐξ αἰτίας τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως. Ἐκ τῆς ζώνης ταύτης τῶν ὑψηλῶν πιέσεων μέχρι τῶν πόλων, ἡ πίεσις βαίνει ἐλαττουμένη λόγῳ τῆς ἐκδιώξεως τοῦ ἀέρος. Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ γενικὴ κατανομὴ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, ἥτις παρατηρεῖται ἐν τῇ πραγματικότητι. Ἐκ τῆς ζώνης ταύτης τῶν ὑψηλῶν πιέσεων ὁ συνεσωρευμένος ἀὴρ πνέει ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὸν Ἰσημερινὸν ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν *ἀληγῶν*, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τοὺς πόλους ὡς *ρεῦμα* ἐκ ΝΔ (Β ἡμισφαίριον) ἢ ἐκ ΒΔ (Ν ἡμισφαίριον) κάτωθι τοῦ ἐκ ΒΔ (Β ἡμισφαίριον) ἢ ἐκ ΝΔ (Ν ἡμισφαίριον) ρεύματος τοῦ ἐκδιωκομένου ἐκ τῶν πόλων ἀέρος.

Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην καταλήγομεν εἰς τὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

1) **Εἰς τὰ στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας τὰ γειτονικὰ πρὸς τὸ ἔδαφος** (Σχῆμα 5) θὰ ἔχωμεν εἰς τὸν Ἰσημερινὸν ζώνην ἀπνοίας, πίεσιν χαμηλὴν κα ἄνεμον ἀνερχόμενον. Ἑκατέρωθεν αὐτοῦ μέχρι τοῦ πλάτους 30° τὴν ζώνην τῶν ἀληγῶν. Εἰς τὰς ζώνας 30°—35° ἄλλας ζώνας ἀπνοίας μὲ ὑψηλὴν πίεσιν καὶ ἀνέμους κατερχομένους. Πέραν τῶν ζωνῶν τούτων μέχρι τῶν πόλων, ἀνέμους ἐκ ΝΔ (Β ἡμισφ ον) καὶ ἐκ ΒΔ (Ν ἡμισφαίριον), μεταπίπτοντα. συνεχῶς μέχρι Ζεφύρου, ἐφ' ὅσον πλησιάζουσι τοὺς πόλους.

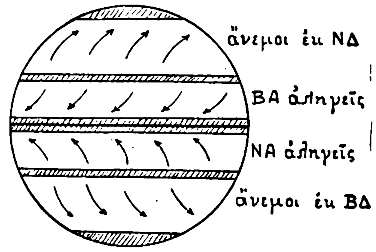

Σχ. 5.

2) **Εἰς τὰ μέσα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας** (Σχ. 6) θὰ ἔχωμεν εἰς τὸν Ἰσημερινὸν ζώνην ἀπνοίας. Ἑκατέρωθεν αὐτοῦ τοὺς ἀληγεῖς, ὡς εἰς τὰ κατώτερα στρώματα. Πέραν τῶν ζωνῶν τῶν ἀληγῶν μέχρι τῶν πόλων ρεύματα ἐπιστροφῆς ἐκ Δ

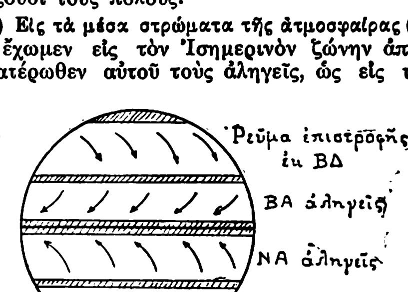

Σχ 6.

Digitized by Google

πλησίον τῶν πόλων, μεταπίπτοντα ἐλαφρῶς μέχρι ΒΔ (Β ἡμισφαίριον) και ΝΔ (Ν ἡμισφαίριον). Ἡ ὕπαρξις τῶν ρευμάτων ἐπιστροφῆς ἅτινα ὀφείλουσι νὰ πνέωσι ἐκ ΒΔ εἰς τὰ μέσα πλάτη τοῦ Β ἡμισφαιρίου διεπιστώθη εἰς ὀρεινά τινα παρατηρητήρια. Οὕτως εἰς τὴν Σκωτίαν, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ben Nevis ἡ μέση διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου εἶναι Β 60' Ζ ἐνῷ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους εἶναι καθαρῶς ΝΔ. Ἐπίσης εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Pic du Midi ἡ μέση διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου εἶναι Β 87 Ζ.

3) Εἰς τὰ ὑψηλότερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας (Σχῆμ. 7) ἔχομεν εἰς ὁλόκληρον τὸ Β. ἡμισφαί-

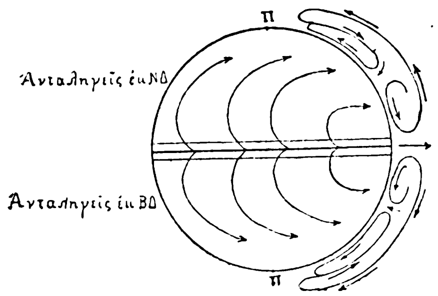

Σχ 7.

ριον ἀνταληγεῖς ἐκ ΝΔ καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸ Ν. ἡμισφαίριον ἀνταληγεῖ ἐκ ΒΔ. Οἱ ἀνταληγεῖς οὗτοι μεταπίπτουσι εἰς Ζ εἰς τὰ ὑψηλότερα πλάτη. Τὸ εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ σχήματος 7 διάγραμμα παριστᾷ τὴν κατὰ μεσημβρινόν τινα τομὴν τῆς γενικῆς κυκλοφορίας τῶν ἀνέμων εἰς τὰ διάφορα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας.

Ἀπόρριψις ἀέρος ὑπὸ τῶν ἀνταληγῶν: Ἐφ' ὅσον οἱ ἀνταληγεῖς πλησιάζουσι πρὸς τοὺς πόλους, πνέουσιν ἐντὸς ζωνῶν συνεχῶς σμικρυνομένων εἰς ἔκτασιν Θὰ ἔπρεπεν ὅθεν ἢ τὸ ρεῦμα τοῦτο νὰ ἐκταθῇ ὑψηλότερον ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ αὐξάνον συγχρόνως εἰς ταχύτητα, ἢ ποσότης τις ἀέρος νὰ ἀπορριφθῇ ἐπαναστρεφομένη, πρὶν φθάσῃ τὴν περιοχὴν τῶν πολικῶν ἀπνοιῶν. Ἐξ ἀρκετῶν παρατηρήσεων κατεδείχθη ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο συμβαίνει. Οὕτως οἱ ΝΑ ἀληγεῖς, π. χ. εἶναι ἰσχυρότεροι καὶ πνέουσιν ἐπὶ διπλάσιον σχεδὸν ἀριθμὸν ἡμερῶν ἐντὸς τῆς ζώνης 5° Ν—10° Ν ἢ ἐντὸς τῆς ζώνης 25° Ν—30° Ν. Λαμβανομένου τούτου ὑπ' ὄψιν συνάγομεν τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ποσότης τοῦ ἀέρος ἡ διερχομένη τὴν ζώνην 25 Ν—30° Ν δὲν εἶναι ἀρκετή, ἵνα πληρώσῃ τὸν χῶρον τῆς μεγαλυτέρας εἰς περιφέρειαν ζώνης 5° Ν—10° Ν. Ἡ ἀπαιτουμένη ἐπὶ πλέον ποσότης τοῦ ἀέρος λαμβάνεται ἐκ τῶν ἐπαναστρεφομένων ἀνταληγῶν.

Αἴτια τῆς γενικῆς κυκλοφορίας: Ὁ ἥλιος θερμαίνων ἀμέσως τὰς περὶ τὸν Ἰσημερινὸν χώρας προκαλεῖ ἀραίωσιν τοῦ ἀέρος καὶ ταχὺ ἀνοδικὸν ρεῦμα αὐτοῦ, τὸ δὲ οὕτω σχηματιζόμενον κενὸν σπεύδει νὰ πληρώσῃ ὁ ἄνεμος ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν ἀληγῶν. Ἐπιστεύθη ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ *μόνον* αἴτιον τῆς γενικῆς κυκλοφορίας. Ἐν τούτοις τὸ σημεῖον τὸ θερμαινόμενον περισσότερον δὲν εἶναι ὁ Ἰσημερινός, ἀλλὰ ὁ τόπος ἔνθα ὁ Ἥλιος εὑρίσκεται εἰς τὸ Ζενίθ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἔπρεπε τὸ σημεῖον συναντήσεως τῶν ἀληγῶν τῶν δύο ἡμισφαιρίων νὰ ἀκολουθῇ πολὺ κανονικώτερον τὴν κατὰ πλάτος κίνησιν τοῦ Ἡλίου· Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο δὲν συμβαίνει, συνήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἄμεσος θερμότης τοῦ Ἡλίου δὲν εἶναι τὸ μόνον αἴτιον τὸ προκαλοῦν τὴν γένεσιν τῶν ἀληγῶν.

Ἡ συνήθης θέσις συναντήσεως τῶν δύο τούτων ρευμάτων εὑρίσκεται μεταξὺ τῶν παραλλήλων 5° Β καὶ 10° - 12° Β. Ὅθεν κατὰ τὸ θέρος τοῦ Ν. ἡμισφαιρίου οἱ ἀληγεῖς αὐτοῦ οὐ μόνον παρέρχονται τὴν θερμοτέραν περιοχήν, εἰς ἣν ὁ Ἥλιος εὑρίσκεται εἰς τὸ Ζενίθ, ἀλλὰ εἰσβάλλουσι καὶ εἰς τὸ Β. ἡμισφαίριον, ἔνθα πνέουσι ἐπὶ 193 ἡμέρας μεταξὺ 0° και 5° Β. Ἕτερον αἴτιον τῆς γενικῆς κυκλοφορίας εἶναι ἡ ὕπαρξις μεγάλου ποσοῦ ὑδρατμῶν ὑπὲρ τὴν ζώνην ἀπνοιῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ. Οἱ ὑδρατμοὶ οὗτοι ἐκτοπίζουσι ἴσον ὄγκον ἀέρος προκαλοῦντες οὕτω πτῶσιν τῆς βαρομετρικῆς πιέσεως ἕνεκα τῆς ὁποίας τίθεται εἰς κίνησιν ὁ ἀὴρ ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν ἀληγῶν. Τέλος κυριώτερον αἴτιον εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν ὑδρατμῶν τούτων ἐκλυομένη κατὰ τὴν συμπύκνωσίν των θερμότης, ἥτις ἐνυπῆρχεν ἐν αὐτοῖς ὑπὸ λανθάνουσαν μορφήν.

Ἡ γενικὴ κυκλοφορία τῶν ἀνέμων εἶναι ὁμαλὴ καὶ κανονικὴ ἄνωθεν τῶν θαλασσῶν. Ἄνωθεν τῶν ξηρῶν ὑφίσταται ἐπηρείας τοπικῆς φύσεως λόγῳ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους. Οὕτω ἡ μεγαλυτέρα τριβή, ἥτις λαμβάνει χώραν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἐλαττοῖ τὴν ἔντασιν τῶν ἀνέμων, ὁ δὲ προσανατολισμὸς ἢ ὁ σχηματισμὸς τῶν ὀρέων, τῶν κοιλάδων καὶ τῶν ἀκτῶν μεταβάλλουσι τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν.

Τέλος οἱ ἄνεμοι οὗτοι ὑφίστανται τὴν ἐπήρειαν τῆς διαφορᾶς θερμοκρασίας μεταξὺ ξηρῶν καὶ θαλασσῶν, ὡς καὶ τῶν λόγῳ ταύτης σχηματιζομένων διαταραχῶν.

Νεωτέρα θεωρία τῆς γενικῆς κυκλοφορίας: Ἡ θεωρία αὕτη εἶναι τροποποίησις τῶν παλαιοτέρων θεωριῶν βασισθεῖσα ἐπὶ τῶν νεωτέρων θεωριῶν τῆς Μετεωρολογίας. Ἵνα ἀναπτυχθῇ ἡ θεωρία αὕτη, εἶναι ἀνάγκη προηγουμένως νὰ ἐκτεθῇ ἡ θεωρία τοῦ πολικοῦ μετώπου, ἥτις συχνάκις παρεμβάλλεται. Ὅταν καλῶς κατανοηθῇ τί εἶναι τὸ πολικὸν μέτωπον, ἡ θεωρια τῆς γενικῆς κυκλοφορίας ἀποβαίνει ἁπλουστάτη.

Πολικὸν μέτωπον. Πολικὸν κῦμα. Θερμικὰ μέτωπα: Ἐὰν ἡ θερμοκρασία ἠλαττοῦτο κανονικῶς ἐκ τοῦ Ἰσημερινοῦ πρὸς τοὺς πόλους, ὡς δεικνύεται ὑπὸ τοῦ ἐτησίου χάρτου τῶν ἰσοθέρμων, δὲν θὰ ἐλάμβανε χώραν ἐπὶ τῆς Γῆς οὐδεμία θύελλα. Πραγματικῶς ὅμως, ὁ ἀὴρ ὁ περιβάλλων τὴν Γῆν δὲν εἶναι θερμικῶς ὁμογενής. Ἐφ' ὅσον ἀνερχόμεθα κατὰ πλάτος, δὲν εὑρίσκομεν μάζας ἀέρος βαθμηδὸν ψυχροτέρας, ἀλλὰ μάζας διαφερούσας κατὰ θερμοκρασίαν, ὧν αἱ μὲν εἶναι θερμαὶ *(τροπικὸς ἀήρ)*, αἱ δὲ ψυχραὶ *(πολικὸς ἀήρ)*. Αἱ μᾶζαι αὗται τοῦ ἀέρος χωρίζονται ὑπὸ σαφῶν ἐπιφανειῶν ἀσυνεχείας, αἵτινες εὑρίσκονται συνεχῶς εἰς κίνησιν περὶ τοὺς πόλους. Αἱ τομαὶ τῶν ἐπιφανειῶν τούτων μετὰ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς ἀποτελοῦσι γραμμὰς ἀσυνεχείας, αἵτινες καλοῦνται *θερμικὰ μέτωπα*. Τὸ σύνολον τῶν μετώπων τούτων ἀποτελεῖ τὸ κληθὲν *πολικὸν μέτωπον* Τὸ πολικὸν τοῦτο μέτωπον εὑρίσκεται, γενικῶς πως, πλησίον τοῦ 40οῦ παραλλήλου, κατὰ μῆκος τῆς μέσης ἐτη-

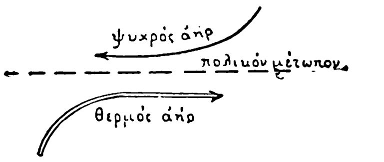

Σχ. 8.

σίας ἰσοθέρμου τῶν +10° Κ. Αἱ μᾶζαι τοῦ ἀέρος αἱ ἐρχόμεναι εἰς ἐπαφὴν ἑκατέρωθεν τοῦ πολικοῦ μετώπου ἔχουσι ἐκτραπῇ λόγῳ τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τῆς Γῆς καὶ κινοῦνται ἐξ Α μὲν αἱ βορείως αὐτοῦ καὶ ἐκ Ζ αἱ νοτίως (Β. ἡμισφαίριον. Σχῆμα 8). Ἡ τριβὴ τῶν δύο τούτων ρευμάτων μετασχηματίζει τὴν εὐθύγραμμον ὄψιν τοῦ πολικοῦ μετώπου. Οὕτω γλῶσσαι θερμοῦ ἀέρος περισφίγγονται ἐντὸς τῆς μάζης τοῦ ψυχροῦ ἀέρος (σχῆμα 9). Αὗται ἀποτελοῦσι τὰς διαταραχὰς ἐμφορουμένας ὑπὸ μεταβατικῆς κινήσεως ἐκ Δ πρὸς Α κατὰ μῆκος τοῦ πολικοῦ μετώπου. Τὸ πολικὸν μέτωπον λαμβάνει οὕτω κυματοειδῆ μορφὴν καὶ περιλαμβάνει τὰς οὕτω σχηματισθείσας ὀδοντώσεις. Αἱ διαταραχαὶ αὗται κινοῦνται κατὰ μῆκος

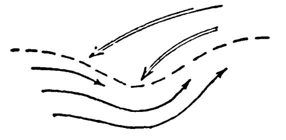

Σχ. 9.

Πολικὸν κῦμα Α μεταξὺ δύο οἰκογενειῶν κυκλώνων

Σχ. 10.

τοῦ πολικοῦ μετώπου κατὰ *οἰκογενείας*, ὧν ἑκάστη περιλαμβάνει 2—6 ἄτομα (σχῆμ. 10). Μετὰ τὴν διέλευσιν ἑκάστης οἰκογενείας διαταραχῶν παράγεται μία εἰσβολὴ ψυχροῦ ἀέρος μέχρι τῶν χαμηλῶν πλατῶν, καλουμένη *πολικὸν κῦμα* καὶ παριστωμένη ἐν τῷ σχήματι 10 ὑπὸ τοῦ φαινομένου Α. Τὸ ψυχρὸν τοῦτο κῦμα ἐκτείνεται μέχρι τῶν μέσων πλατῶν βαθμηδὸν θερμαινόμενον. Τὸ μέτωπον τῆς ἀσυνεχείας (πολικὸν μέτωπον) ἐξαφανίζεται καὶ ἐμφανίζεται ἀπωτέρω ὑψηλότερον κατὰ πλάτος, συνοδευόμενον ὑπὸ νέας οἰκογενείας διαταραχῶν καὶ ρεύματος τροπικοῦ ἀέρος πνέοντος πρὸς ΒΑ.

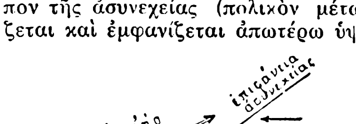

Σχ. 11.

Ἐὰν τμηθῇ ὑπὸ κατακορύφου ἐπιπέδου (σχῆμ. 11) ἡ ἐπιφάνεια ἀσυνεχείας μεταξὺ δύο μαζῶν θερμοῦ καὶ ψυχροῦ ἀέρος, παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη εἶναι κεκλιμένη πρὸς τὸ μέρος τοῦ ψυχροῦ ἀέρος σχηματίζουσα μικράν τινα γωνίαν (0°,7 κατὰ μέσον ὅρον) μὲ τὸν ὁριζοντα. Ὁ θερμὸς ἀὴρ μὴ δυνάμενος νὰ εἰσχωρήσῃ ἐντὸς τῆς μάζης τοῦ ψυχροῦ τοιούτου ὀλισθαίνει ἐπ' αὐτοῦ ἀνερχόμενος καθ' ὕψος.

Κριτικὴ τῶν προηγουμένων θεωριῶν: Αἱ προηγούμεναι θεωρίαι δέον νὰ τροποποιηθῶσι διὰ τοὺς ἑπομένους λόγους: α') Ἡ ἐκτεθεῖσα κυκλοφορία δὲν ὑφίσταται εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Γῆς. Νοτίως τῆς Ἀσιατικῆς ἠπείρου, εἰς ὁλόκληρον τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, ἡ κατάστασις εἶναι ὁλοσχερῶς διάφορος. β') Ἡ ὕπαρξις συνεχῶν ἀνταληγῶν μεταξὺ ὅλων τῶν μεσημβρινῶν εἶναι ἀνακριβής.

Πράγματι πᾶσα μᾶζα ἀέρος ὑψουμένη κατακορύφως εἰς τὰς ἰσημερινὰς περιοχὰς ψύχεται ἀδιαβατικῶς κατὰ 1° ἀνὰ 200 μέτρα, διότι εἶναι πλήρης ὑγρασίας. Ἡ μᾶζα αὕτη ψυγεῖσα κατέρχεται πάλιν εἰς τὸ ἔδαφος θερμαινομένη ἐκ νέου τάχιστα. Οὕτω δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι, διὰ κινήσεων αἰσθητῶς τοπικῶν, αἱ σφοδραὶ ἰσημεριναὶ βροχαί, ἀλλὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοήσῃ τις πῶς ὁ ἀὴρ οὗτος, παρὰ τὸ ὅτι ψύχεται, δύναται νὰ ἀνέλθῃ πολὺ ὑψηλά, ἵνα ἀποτελέσῃ ἀντίρρευμα ἐκ τοῦ Ἰσημερινοῦ, κυκλοφοροῦν ἄνωθεν τοῦ πολικοῦ ρεύματος. Εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν ἐξ ἄλλου ὑπάρχει μεταξὺ τῶν τροπικῶν ρεῦμα συνεχῶν ἀνέμων περιοδικῶν καὶ ἡ κυκλοφορία γίνεται εὐθέως ἐκ τοῦ ἑνὸς ἡμισφαιρίου εἰς τὸ ἄλλο. Αἱ παρατηρήσεις αὗται ἐλαττοῦσι κατὰ πολὺ τὴν ἀξίαν τῶν προηγουμένως ἐκτεθεισῶν θεωριῶν. Φαίνεται ὅτι οἱ μετεωρολόγοι, ἐπηρεασθέντες ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῶν ἀνέμων, εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, οὐχὶ δικαίως ἐγενίκευσαν τὰ φαινόμενα, ἅτινα δὲν λαμβάνουσι χώραν εἰμὴ εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τῆς Γῆς.

Ἐὰν εἰς ἐπίμετρον ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ πλέον πρόσφατοι ἐπιστημονικαὶ παρατηρήσεις, συνάγεται ὅτι δὲν κατωρθώθη νὰ ἔλθῃ εἰς φῶς ἡ ὕπαρξις τῶν ἀνταληγῶν καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς περιοχάς, ἔνθα ἔπρεπε νὰ εἶναι σαφεστέρα καὶ κανονικωτέρα. Πολυάριθμοι ἀεροβολίσεις ἐκτελεσθεῖσαι κατὰ τὰ ἔτη 1904 καὶ 1905 ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος τοῦ Μονακὸ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν δὲν ἔφερον εἰς φῶς οὐδὲν ἴχνος ἀνταληγῶν πέραν καὶ τῶν 14000 μέτρων ὕψους. Ἐπίσης ἀμερικανικαὶ παρατηρήσεις γενόμεναι διὰ πλοηγοαεροστάτων εἰς San Juan τοῦ Porto Rico καὶ εἰς τὸν Παναμᾶν ἔδειξαν ὅτι καὶ εἰς ὕψος 5000 μέτρων ἐπεκράτει ὁ ἀληγής, ὅπως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, ἢ εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἀντίρρευμά τι ἐκ ΝΔ, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους. Τέλος ἀεροβολίσεις γενόμεναι διὰ πλοηγοαεροστάτων εἰς τὰς νήσους Χαβάϊ κατὰ τὸ 1923 δίδουσι τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα διὰ τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν. Μέχρι 5000 μέτρων ἐπικρατοῦσι γενικῶς οἱ ἀληγεῖς. Ἐὰν καταπαύωσι, τὸ φαινόμενον παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸ ἔδαφος καὶ εἰς τὰ ὑψηλὰ στρώματα. Μεταξὺ 5000 μ. καὶ 8000 μ. αἱ παρατηρήσεις δεικνύουσιν ἀνέμους λίαν μεταβλητοὺς καὶ ἀποδεικνύουσι τὴν ἀνυπαρξίαν σταθεροῦ ἀνταληγοῦς. Πέραν τῶν 9000 μέτρων φθάνομεν εἰς τὴν στρωματόσφαιραν: εὑρίσκομεν τὴν γενικὴν ἐκ Δ κίνησιν, ὡς εἰς ὅλα τὰ πλάτη, ἀλλὰ αἱ ζῶναι αὗται δὲν ἐνδιαφέρουσι πλέον τὰς διαταραχάς.

Μία τῶν μεγάλων ἀτελειῶν τῆς παλαιᾶς Μετεωρολογίας ἦτο τὸ νὰ ἀγνοήσῃ τὴν ἐπήρειαν τῶν διαταραχῶν τῶν ὑψηλῶν πλατῶν ἐπὶ τῆς μετεωρολογικῆς καταστάσεως τῶν τροπικῶν χωρῶν. Εἰς τὴν νεωτέραν θεωρίαν τῆς γενικῆς κυκλοφορίας θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἀνταλλαγὴ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος μεταξὺ τῶν πολικῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν γίνεται διὰ συμπαγῶν κυμάτων, χωριζομένων τῶν μὲν ἀπὸ τῶν δὲ ὑπὸ ἐπιφανειῶν ἀσυνεχείας μὴ ἐκτεινομένων μέχρι τοῦ ἐδάφους εἰμὴ εἰς τὰ ὑψηλὰ πλάτη. Θὰ προσθέσωμεν ἐπίσης ὅτι δὲν ὑφίσταται εἰς τὸν Ἰσημερινὸν ταχεῖα κατακόρυφος καὶ συνεχὴς κίνησις, ἀλλὰ ἁπλῶς εἰς περιοχάς τινας βαρομετρικὸν πεδίον μὲ μικρὰν *βαροβαθμῖδα*, ἀποτελούμενον ἀπὸ μάζας ἀέρος ἀδρανεῖς καὶ λίαν ὑγρὰς ὑποκειμένας εἰς τὰς ἰδιορρυθμίας τῶν τοπικῶν μετεώρων.

Θεωρια τῆς γενικῆς κυκλοφορίας: Ἡ γενικὴ κυκλοφορία συνίσταται εἰς συνεχῆ ἀνταλλαγὴν ἀέρος μεταξὺ τῶν πολικῶν καὶ τῶν τροπικῶν περιοχῶν ἢ ἀντιστρόφως. Ἡ ἀνταλλαγὴ αὕτη λαμβάνει χώραν ὑπὸ μορφὴν κυμάτων κατὰ δύο συστήματα περιοδικότητος.

Τὸ πρῶτον σύστημα *κυμάτων βραχείας περιόδου* (6 ἡμέραι) παρατηρεῖται εἰς τὸ Β. ἡμισφαίριον εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν ὡς καὶ ἐπὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἠπείρου. Τὸ αὐτὸ σύστημα ὑφίσταται εἰς τὸ Ν. ἡμισφαίριον μὲ περίοδον περίπου 7 ἡμερῶν. Αἱ περίοδοι αὗται καθωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Defaut (1919), ὅστις ἐμελέτησε τὴν περιοδικότητα τῶν μετεωρολογικῶν στοιχείων, ἰδίως τῶν βροχῶν, εἰς ὅλην τὴν μεταξὺ τῶν τροπικῶν ζώνην. Ὁ Bjerkness ἐπανεῦρε τὴν αὐτὴν περίοδον κατὰ τὸ 1921 μελετῶν τὴν διάβασιν διὰ τοῦ πολικοῦ μετώπου τῶν οἰκογενειῶν τῶν διαταραχῶν (66 οἰκογένειαι κατ' ἔτος, ἤτοι περίοδος $5^1/_2$ ἡμερῶν).

Τὸ δεύτερον σύστημα *κυμάτων μακρᾶς περιόδου* (1 ἔτος) παρατηρεῖται εἰς τὸ Β. ἡμισφαίριον ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Εἰς τὸ Ν. ἡμισφαίριον ἡ αὐτὴ κατάστασις ἐπικρατεῖ εἰς τὸν αὐτὸν ὠκεανὸν μέχρι τοῦ Τροπικοῦ.

Ἡ ζώνη ἔνθα λειτουργεῖ τὸ πρῶτον σύστημα

Digitized by Google

εἶναι ἡ τοῦ πολικοῦ μετώπου (Εἰρηνικὸς — Ἀμερικανικὴ Ἤπειρος—Ἀτλαντικὸς—Δυτικὴ Εὐρώπη). Ἀνάλογος ζώνη ὑφίσταται εἰς τὸ Νότιον ἡμισφαίριον. Ἡ ζώνη ἔνθα λειτουργεῖ τὸ δεύτερον σύστημα εἶναι ἡ καλουμένη ζώνη τῶν μουσσώνων. Οἱ *μουσσῶνες* (βλ. κατωτέρω) εἶναι ἄνεμοι προκαλούμενοι ἐκ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν ἐποχῶν. Ἐν τοῖς πράγμασιν εἶναι κύματα ἐναλλασσομένως θερμὰ καὶ ψυχρά. Ἡ ἀλλαγὴ καταστάσεως ἀντὶ νὰ συμβαίνῃ ἀνὰ τρεῖς ἡμέρας, ὡς εἰς τὸ πρῶτον σύστημα, λαμβάνει χώραν ἀνὰ ἓξ μῆνας.

Ἡ *ἔντασις τῶν κυμάτων* μεταβάλλεται κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους. Οὕτω κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ Β. ἡμισφαιρίου αἱ ἀσυνέχειαι μεταξὺ τοῦ πολικοῦ ἀέρος καὶ τοῦ τροπικοῦ τοιούτου εἶναι ἔντονοι. Τὸ πολικὸν μέτωπον εἶναι σαφὲς καὶ τὰ ψυχρὰ κύματα λίαν ἰσχυρὰ εἰς τὴν ζώνην τοῦ Εἰρηνικοῦ μέχρι Δ. Εὐρώπης (πρὸ πάντων ἐπὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἠπείρου). Ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ὁλικὴ ποσότης τοῦ ἀνταλλακτέου ἀέρος εἶναι σταθερά, πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ μουσσὼν ἐκ ΒΑ θὰ εἶναι ἀσθενής. Ἡ παρατήρησις ἐπιβεβαιοῖ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ὁ ἐκ ΒΑ μουσσών, ὅστις γίνεται αἰσθητὸς εἰς τὸν κόλπον τῆς Βεγγάλης, τὴν θάλασσαν τῶν Ἰνδιῶν καὶ τὴν θάλασσαν τῆς Κίνας, φθάνει εἰς μέσην ἔντασιν 3—5 τῆς κλίμακος Beaufort. Ἀντιθέτως κατὰ τὸ θέρος τοῦ Β. ἡμισφαιρίου αἱ ἀνταλλαγαὶ ἀέρος κατὰ μῆκος τοῦ πολικοῦ μετώπου (Εἰρηνικὸς—Ἀτλαντικὸς) εἶναι ἀσθενεῖς λόγῳ τῶν μικρῶν διαφορῶν θερμοκρασίας. Τὸ ἀντίρροπον ὑπάρχει εἰς τὴν ζώνην τῶν μουσσώνων. Ὁ ἐκ ΝΔ μουσσὼν θὰ εἶναι πολὺ σφοδρότερος (ἄνεμοι ἐντάσεως 6—8 Beaufort).

Ἐκ τῶν δύο τούτων καταστάσεων θὰ ἀναφέρωμεν ἐν λεπτομερείᾳ μόνον τὴν κατάστασιν τοῦ πολικοῦ μετώπου, περιλαμβάνουσαν τοὺς ἀληγεῖς.

Κατάστασις τοῦ πολικοῦ μετώπου : Ὁ πολικὸς ἀὴρ ἐμφορούμενος ὑπὸ κινήσεως κατὰ τὴν διεύ-

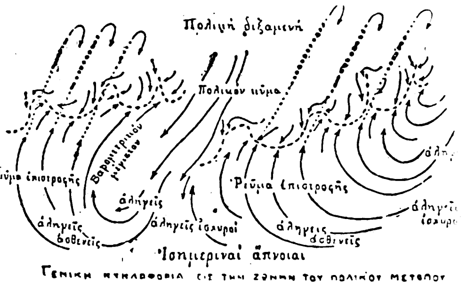

Σχ. 12.

θυνσιν Βορρᾶ—Νότου ἐκτρέπεται λόγῳ τῆς περιστροφῆς τῆς Γῆς καὶ προσκρούει εἰς τὸ πολικὸν μέτωπον. Τὰ μόρια τοῦ πολικοῦ ἀέρος ἀκολουθοῦσι οὕτω περιπεπλεγμένην τροχιὰν κατὰ μῆκος τῶν θερμικῶν μετώπων τῶν κινουμένων διαταραχῶν (σχ. 12). Μετὰ μίαν βραχεῖαν περίοδον συμβαίνει τὸ φαινόμενον τοῦ πολικοῦ κύματος : Ἡ μᾶζα τοῦ ψυχροῦ ἀέρος κατέρχεται πρὸς τὸν Ἰσημερινὸν θερμαινομένη βαθμηδὸν καὶ χάνουσα τὴν ἐνέργειάν της. Ἡ μᾶζα αὕτη ἀποτελεῖ τὸν ἀληγῆ. Ὁ ἄνεμος οὗτος, ἀρχικῶς πνέων ἐκ Β καὶ εἶτα μεταπίπτων εἰς ΒΑ ἰσχυρόν, ἐκτρέπεται λόγῳ τῆς περιστροφῆς τῆς Γῆς καὶ γίνεται ἐλαφρὸς Ἀπηλιώτης εἰς τὰ χαμηλὰ πλάτη. Πνέει παραλλήλως πρὸς τὸν Ἰσημερινὸν καὶ ἐκτονούμενος γίνεται βαθμηδὸν ἐκ νέου ρεῦμα ἐκ ΝΑ μεταπῖπτον εἰς Ν. Ἀνερχόμενος κατὰ πλάτος ἀποτελεῖ τὸ ἐκ Ν ἰσημερινὸν ρεῦμα μεταπῖπτον εἰς ΝΔ, ὅπερ προσβάλλει τὸ νότιον μέρος τῆς ἑπομένης οἰκογενείας διαταραχῶν τῆς κινουμένης ἐπὶ τοῦ πολικοῦ μετώπου.

Εἰς τὸ Ν. ἡμισφαίριον ὑφίσταται ἀνάλογος κατάστασις ἀληγῶν ἐκ ΝΑ, οἵτινες γίνονται ἐπίσης ἄνεμοι Ἀνατολικοὶ πλησίον τοῦ Ἰσημερινοῦ. Θὰ σχηματισθῇ ὅθεν εἰς περιοχάς τινας ἓν ἰσημερι-

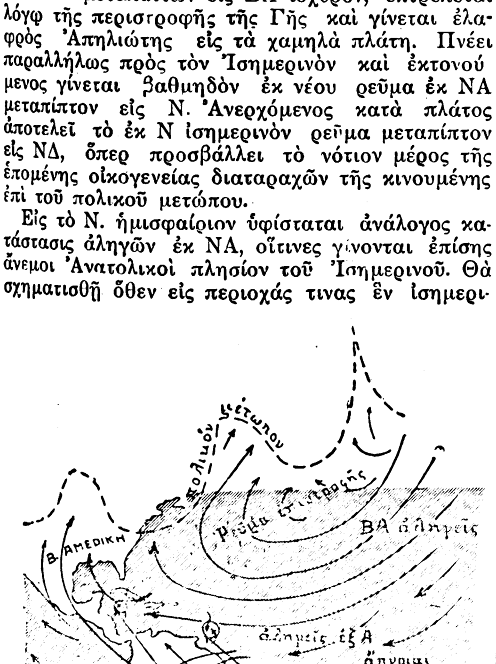

Σχ. 13.

νὸν ἀντίρρευμα ἐκ ΒΑ μεταπῖπτον εἰς Β καὶ εἶτα εἰς ΒΔ. (σχ. 13). Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ρευμάτων τῶν ἀληγῶν ἑκάστου ἡμισφαιρίου δημιουργεῖται ζώνη χαμηλῶν πιέσεων καὶ σχετικῶν ἀπνοιῶν. Εἶναι ἡ καθημερινὴ ζώνη τῶν Ἰσημερινῶν ἀπνοιῶν, ἔνθα ἐπικρατοῦσιν ἄνεμοι μεταβλητοί, πολὺ ἀσθενεῖς, καὶ συμβαίνουσι τοπικαὶ ἀνοδικαὶ κινήσεις. Εἰς τὴν ζώνην ταύτην δὲν σχηματίζεται οὐδεμία διαταραχή, διότι ἡ τριβὴ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων ρευμάτων, πολὺ ἀσθενῶν, εἶναι ἀμελητέα.

Ὁ ἐκ ΝΔ ἀὴρ φθάνων εἰς τὸ πολικὸν μέτωπον ὀλισθαίνει ἐπὶ τῆς γωνίας τοῦ πολικοῦ ἀέρος καὶ εἶτα ἐκχύνεται πρὸς τοὺς πόλους. Οὕτω τὸ ἐκ τοῦ πόλου ἀναχωρῆσαν μόριον τοῦ πολικοῦ ἀέρος ἐπανέρχεται εἰς αὐτόν, ἐφ' ὅσον δὲν εἰσέρχεται εἰς τὸ ἄλλο ἡμισφαίριον.

Εἰς τὴν πολικὴν ζώνην, βορείως περίπου τοῦ 70οῦ παραλλήλου, εὑρίσκεται σφαιρικόν τι τμῆμα ἀπνοιῶν μὲ καθοδικὰς κινήσεις, εἶδος τι δεξαμενῆς μὲ σταθερὰν ἐπιφάνειαν τοῦ περιεχομένου, ἐξ ἧς ὁ ἀὴρ ἐκδιώκεται συνεχῶς ὑπὸ τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως.

Ἀνταλλαγὴ ἀέρος μεταξὺ τῶν δύο ἡμισφαιρίων : Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι εἰς διαλείμματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κανονικὰ λαμβάνει χώραν ἀνταλλαγὴ ἀέρος μεταξὺ τῶν δύο ἡμισφαιρίων, ὄχι μόνον εἰς τὴν ζώνην τῶν μουσσώνων, ἔνθα τοῦτο εἶναι προφανές, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ζώνην τοῦ πολικοῦ μετώπου. Τὸ γεγονὸς τοῦτο καταστρέφει ἐντελῶς τὴν θεωρίαν τῆς κατακορύφου ἀνυψώσεως τοῦ ἀέρος εἰς τὸν Ἰσημερινόν. Οὕτω ὁ ἐκ ΒΑ ἀληγὴς θὰ διασχίσῃ ἐν μέρει τὸν Ἰσημερινὸν καὶ θὰ ἀναμιχθῇ μὲ τὸ ἐκ ΒΑ—Β ρεῦμα ἐπιστροφῆς τοῦ Ν. ἡμισφαιρίου ἐνισχύων αὐτό. Ἐπίσης ὁ ἐκ ΝΑ ἀληγὴς θὰ διασχίσῃ τὴν γραμμὴν τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ θὰ γίνῃ ρεῦμα ἐκ ΝΔ.

Φαίνεται ὅτι αἱ ἀνταλλαγαὶ αὗται τοῦ ἀέρος μεταξὺ τῶν δύο ἡμισφαιρίων συμβαίνουσι πρὸ πάντων ἐπὶ τῶν Ἠπείρων (Ἀφρική, Κεντρικὴ Ἀμερική) καὶ περιοδικῶς, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς. Οὕτω κατὰ τὸ θέρος ὁ ἐκ ΝΑ ἀληγὴς διασχίζων τὸν Ἰσημερινὸν γίνεται αἰσθητὸς εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀμερικὴν ὡς ἄνεμος ἐκ Ν—ΝΔ. Εἰς τὰς περιοχάς, ἔνθα θὰ συμβῇ σύγκρουσις μεταξὺ τοῦ ΝΔ τούτου ρεύματος μετὰ τοῦ κανονικοῦ ἐξ Α ρεύματος (Ἀντίλλαι), πρέπει νὰ ἀναμένωνται διαταραχαί. Αὗται εἶναι αἱ *καταιγίδες τῶν τροπικῶν*, αἱ καλούμεναι *οὐραγκὰν* εἰς τὰς Ἀντίλλας.

Ἡ ἀνταλλαγὴ αὕτη ἐξηγεῖ τὴν ἀνυπαρξίαν τῶν τροπικῶν καταιγίδων κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς τὸν Ν. Ἀτλαντικόν, ἔνθα ὁ ἀληγὴς τοῦ Β. Ἀτλαντικοῦ ἐνισχύει μόνον ἐπὶ τῆς Νοτιοαμερικανικῆς ἠπείρου τὸ ἐκ Β—ΒΔ ρεῦμα ἐπιστροφῆς.

Διαφοραὶ μεταξὺ τῶν δύο συστημάτων τῶν ἀληγῶν: Τὰ δύο συστήματα τῶν ἀληγῶν εἶναι ἄνισα εἰς διάρκειαν καὶ δύναμιν. Ἡ παρατήρησις ἔδειξεν ὅτι οἱ ΝΑ ἀληγεῖς εἶναι σφοδρότεροι κατὰ τὴν ἔντασιν καὶ πνέουσι ἐπὶ μεγαλύτερον ἀριθμὸν ἡμερῶν ἢ οἱ ΒΑ. Τὸ αἴτιον τῆς τοιαύτης διαφορᾶς ἀποδίδεται εἰς τὸ ὅτι τὸ Ν ἡμισφαίριον εἶναι γενικῶς ψυχρότερον ἢ τὸ Βόρειον.

Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ ΝΑ ἀληγεῖς εἶναι ἰσχυρότεροι, δέον καὶ οἱ ἀνταληγεῖς τοῦ Ν. ἡμισφαιρίου νὰ εἶναι ἰσχυρότεροι, ἤτοι ἡ κυκλοφορία τῶν ἀνέμων εἰς τὸ Ν ἡμισφαίριον εἶναι κανονικωτέρα καὶ ζωηροτέρα ἢ εἰς τὸ Βόρειον, ὡς ὀλιγώτεραι εἶναι καὶ αἱ συμβαίνουσαι διακοπαὶ τῆς κυκλοφορίας ἢ ἄπνοιαι.

Μεταβολαὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἀληγῶν, εἰσβολὴ τῶν ΝΑ ἀληγῶν εἰς τὸ Β Ἡμισφαίριον καὶ μετάθεσις τῆς ζώνης ἀπνοιῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ : Ἡ δύναμις τῶν ἀληγῶν μεταβάλλεται λόγῳ τῶν ἐποχῶν. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ Β ἡμισφαιρίου ὁ ἀὴρ τῶν ΒΑ ἀληγῶν ἔχει θερμοκρασίαν προσεγγίζουσαν τὴν τοῦ ἄνωθεν τῶν τροπικῶν χωρῶν ἀέρος, ἐνῷ ἡ θερμοκρασία τῶν ΝΑ ἀληγῶν ἔχει καταπέσει λόγῳ τοῦ συγχρόνου χειμῶνος τοῦ Ν ἡμισφαιρίου. Λόγῳ τούτου οἱ ΒΑ ἀληγεῖς εἶναι ἀσθενεῖς, ἐνῷ οἱ ΝΑ εἶναι ἰσχυρότατοι καὶ εἰσβάλλουσιν εἰς τὸ Β ἡμισφαίριον, ἐνίοτε φθάνοντες μέχρι τοῦ παραλλήλου 15° Β. Ἀντιθέτως κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ Β. ἡμισφαιρίου οἱ ΒΑ ἀληγεῖς σφοδρύνονται καὶ οἱ ΝΑ ἐξασθενοῦσιν. Εἰσβάλλουσι νῦν οἱ ΒΑ ἀληγεῖς εἰς τὸ Ν. ἡμισφαίριον, οὐχὶ ὅμως πέραν τοῦ παραλλήλου 5° Ν. Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι οἱ ΒΑ ἀληγεῖς εἶναι ἀσθενέστεροι κατ' Αὔγουστον καὶ Σεπτέμβριον καὶ σφοδρότεροι κατὰ Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον, τουτέστιν ἀντιστοίχως μετὰ τὴν περίοδον τοῦ μεγίστου καὶ τοῦ ἐλαχίστου τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἡμισφαιρίου των.

Ἕτερος λόγος εὐνοῶν τὴν εἰσβολὴν τῶν ΝΑ ἀληγῶν εἰς τὸ Β. ἡμισφαίριον εἶναι ὅτι αἱ ξηραὶ τούτου εἶναι περισσότερον ἐκτεταμέναι καὶ εἰς μέρη τινὰ ἀκαλλιέργητοι, ὡς εἰς τὴν Β. Ἀφρικὴν (Σαχάρα). Οἱ ΒΑ ἀληγεῖς φθάνοντες ἄνωθι τῶν ξηρῶν τούτων, ἀποτελουσῶν θερμὰ κέντρα, δὲν ἐξακολουθοῦσι τὴν κίνησίν των πρὸς τὸν Ἰσημερινόν, ἀλλὰ θερμαινόμενοι ἀνέρχονται εἰς τὰ ὑψηλότερα στρώματα. Οἱ ΝΑ ἀληγεῖς φθάνοντες εἰς τὸν Ἰσημερινὸν καὶ μὴ εὑρίσκοντες ἀντιμετώπους τοὺς ΒΑ ἀληγεῖς εἰσβάλλουσι εἰς τὸ Β. ἡμισφαίριον.

Ὡς συνάγεται ἐκ πάντων τούτων, ἡ ζώνη ἀπνοιῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ μετατίθεται πρὸς Βορρᾶν κατὰ τὸ θέρος τοῦ Β. ἡμισφαιρίου καὶ πρὸς Νότον κατὰ τὸν χειμῶνα αὐτοῦ, λόγῳ τῶν μετοβολῶν εἰς τὴν ἔντασιν, διάρκειαν καὶ ἀμοιβαίαν εἰσβολὴν τῶν ἀληγῶν.

Παρατηρηθεῖσαι διευθύνσεις καὶ ἐντάσεις τῶν ἀληγῶν: Οἱ μέσοι ὅροι χιλιάδων ὅλων παρατηρήσεων ἐπέτρεψαν νὰ καταρτισθῇ τὸ κάτωθι πινακίδιον δίδον τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀληγῶν εἰς ἕκαστον ἡμισφαίριον, ἐντὸς τῶν ζωνῶν τῶν περιλαμβανομένων μεταξὺ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τῶν παραλλήλων 30°.

Μεταξὺ	*ΒΑ ἀληγεῖς*	*ΝΑ ἀληγεῖς*
	Διεύθυνσις	
30° καὶ 25°	Β 51° Α	Ν 46° Α
25° καὶ 20°	Β 51° 30′ Α	Ν 49° 20′ Α
20° καὶ 5°	Β 53° 30′ Α	Ν 52° Α
15° καὶ 10°	Β 52° 30′ Α	Ν 49° 40′ Α
10° καὶ 5°	Β 53° 30′ Α	Ν 51° 40′ Α
5° καὶ 0°	Β 54° 30′ Α	Ν 48° 40′ Α
Μέση διεύθυνσις	Β 52° 45′ Α	Ν 49° 33′ Α

Ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὑπὸ πλοίων πλευσάντων δι' ἱστίων ἐπὶ 166000 ἡμέρας ἐντὸς τῶν ἀληγῶν ἐξήχθη ὅτι κατὰ μέσον ὅρον οἱ ΒΑ ἀληγεῖς πνέουσιν ἐπὶ 183 ἡμέρας τοῦ ἔτους καὶ οἱ ΝΑ τοιοῦτοι ἐπὶ 227 ἡμέρας. Διὰ τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν ὁ Maury ἐξετίμησε τὴν ταχύτητα τῶν ΒΑ ἀληγῶν εἰς 14—18 μίλλια καθ' ὥραν καὶ τῶν ΝΑ ἀληγῶν εἰς 25—30 μίλλια.

Μεταξὺ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τοῦ παραλλήλου 5°Β ἡ μέση ἐτησία διάρκεια τῶν ἀληγῶν εἶναι 67 ἡμέραι διὰ τοὺς ΒΑ ἀληγεῖς καὶ 193 ἡμέραι διὰ τοὺς εἰσβάλλοντας ΝΑ ἀληγεῖς, ὧν ἡ μέση διεύθυνσις εἶναι Ν 47° 30′ Α.

Τέλος αἱ ζῶναι, εἰς ἃς πνέουσιν οἱ ἀληγεῖς κατὰ τοὺς μῆνας Μάρτιον καὶ Σεπτέμβριον εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

Μάρτιος

	Ὅριον ζώνης	*Ἀτλαντικὸς*	*Εἰρηνικὸς*
ΒΑ ἀληγεῖς	Ἀνώτερον	26° Β	25° Β
ΒΑ ἀληγεῖς / Ἰσημεριναὶ ἄπνοιαι	Κατώτερον / Ἀνώτερον	3° Β	5° Β
Ἰσημεριναὶ ἄπνοιαι / ΝΑ ἀληγεῖς	Κατώτερον / Ἀνώτερον	0°	3° Β
ΝΑ ἀληγεῖς	Κατώτερον	25° Ν	28° Ν

Σεπτέμβριος

	Ὅριον ζώνης	*Ἀτλαντικὸς*	*Εἰρηνικὸς*
ΒΑ ἀληγεῖς	Ἀνώτερον	35° Β	30° Β
ΒΑ ἀληγεῖς / Ἰσημεριναὶ ἄπνοιαι	Κατώτερον / Ἀνώτερον	11° Β	10° Β
Ἰσημεριναὶ ἄπνοιαι / ΝΑ ἀληγεῖς	Κατώτερον / Ἀνώτερον	8° Β	7° Β
ΝΑ ἀληγεῖς	Κατώτερον	25° Ν	20° Ν

Σχέσεις τῶν ἀληγῶν μὲ τὰ λοιπὰ μετεωρολογικὰ στοιχεῖα : α′) Ὕψος τῆς βαρομετρικῆς στήλης ἐντὸς τῶν ἀληγῶν : Ἡ βαρομετρικὴ στήλη ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν ἀληγῶν ἔχει ὕψος 761,19 χιλιοστομέτρων ἐντὸς τῶν ΒΑ ἀληγῶν καὶ 762.58 χιλιοστομέτρων ἐντὸς τῶν ΝΑ, ἐνῷ εἰς τὴν ζώνην τῶν ἀπνοιῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ εἶναι 759,84 χμ. Ἡ πίεσις ὅθεν εἶναι ὑψηλοτέρα ἐντὸς τῶν ἀληγῶν ἢ εἰς τὴν ζώνην τῶν ἀπνοιῶν, ἡ διαφορὰ δὲ τῶν πιέσεων τούτων δίδει εἰς ἕκαστον τῶν δύο τούτων συστημάτων τὴν ἔντασίν του. Ἡ διαφορὰ τοῦ ὕψους τῆς βαρομετρικῆς στήλης μεταξὺ τῆς ζώνης ἀπνοίας καὶ τῶν ζωνῶν τῶν ἀληγῶν εἶναι 1,35 χμ. διὰ τοὺς ΒΑ ἀληγεῖς καὶ 2,74 χμ. διὰ τοὺς ΝΑ. Ὥστε, συμφώνως ἄλλως τε καὶ μὲ τὴν παρατήρησιν, οἱ ΝΑ ἀληγεῖς δέον νὰ εἶναι σφοδρότεροι τῶν ΒΑ ἀληγῶν. Κατὰ τὸν Maury τὸ βαρόμετρον ἵσταται ὑψηλότερον εἰς τοὺς ΝΑ ἀληγεῖς, διότι ἄνωθεν αὐτῶν πνέει ὁ ἐκ ΒΔ ἀνταληγής, ὅστις εἶναι ψυχρότατος, ὡς ἀποβαλὼν εἰς τὴν ζώνην τῶν ἀπνοιῶν ὅλην τὴν λανθάνουσαν θερμότητά του.

β′) *Θερμοκρασία τῶν ἀληγῶν:* Καὶ οἱ ΒΑ καὶ οἱ ΝΑ ἀληγεῖς φθάνουσιν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως, μὲ τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν εἰς τὸν Ἰσημερινόν. Ἐν τούτοις, ὅσον ἀπομακρυνώμεθα ἑκατέρωθεν αὐτοῦ, ἡ θερμοκρασία τοῦ ΒΑ ἀληγοῦς εἶναι ὑψηλοτέρα ἢ ἡ τοῦ ΝΑ ἀληγοῦς εἰς τὸν ἀντίστοιχον παράλληλον. Τοῦτο ἀποδίδεται εἰς τὸ ὅτι, ἵνα διασχίσῃ ὡρισμένον μῆκος μεσημβρινοῦ ὁ ΒΑ ἀληγής, θὰ ἀπαιτήσῃ, λόγῳ τῆς πολὺ μικροτέρας του ταχύτητος, διπλάσιον σχεδὸν χρονικὸν διάστημα ἢ ὁ ΝΑ ἀληγής, καὶ οὕτω ὑφίσταται ἐπὶ διπλάσιον σχεδὸν χρόνον τὴν ἄμεσον ἐπήρειαν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.

γ′) *Σχέσις τῶν ἀληγῶν μὲ τὴν ὑγρασίαν καὶ τὰς βροχάς:* Οἱ ἀληγεῖς παρασύρουσι τοὺς ἄνωθεν τῶν ὑγρῶν ἐπιφανειῶν ὑδρατμούς. Εἶναι ὅθεν οἱ κατ' ἐξοχὴν ἐξατμιστικοὶ ἄνεμοι. Φθάνοντες εἰς τὸν Ἰσημερινὸν καὶ ἀνυψούμενοι εἰς τὴν ζώνην τῶν ἀπνοιῶν καταλείπουσι τοὺς λόγῳ τῆς ἀδιαβατικῆς ψύξεως συμπυκνουμένους ὑδρατμούς των. Σχηματίζονται οὕτω ἄνωθεν τῆς ζώνης τῶν ἀπνοιῶν νέφη, ἅτινα ἀποτελοῦσι δακτύλιον περιβάλλοντα τὴν Γῆν. Ὁ δακτύλιος οὗτος εἶναι εὐρύτε-

Digitized by Google

ρος τῆς ζώνης ἀπνοιῶν καὶ μετατοπίζεται ἀναλόγως τῆς κατὰ κλίσιν κινήσεως τοῦ Ἡλίου, οἱ δὲ ὑδρατμοί του συμπυκνούμενοι ἐπιφέρουσι ραγδαιοτάτας βροχάς, γνωστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα *βροχαὶ τῶν τροπικῶν*.

Σχέσεις τῶν ἀληγῶν μὲ τὸν γήϊνον μαγνητισμόν: Πολλοὶ σοφοὶ νομίζουσιν ὅτι ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶναι ἡ ἕδρα τοῦ γηΐνου μαγνητισμοῦ. Εἰδικῶς ὁ Faraday παρετήρησεν ὅτι ἡ ἡμερησία κύμανσις τῆς μαγνητικῆς βελόνης, ἡ ἡμερησία κύμανσις τῆς βαρομετρικῆς πιέσεως καὶ ἡ ἡμερησία κύμανσις τῆς ἠλεκτρικῆς τάσεως τῆς ἀτμοσφαίρας ἔχουσι μέγιστον καὶ ἐλάχιστον συμπίπτοντα χρονικῶς ὡς καὶ τὴν αὐτὴν περίοδον τῶν 6 ὡρῶν. Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ὀξυγόνον, ἀποτελοῦν τὸ 1/5 τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, εἶναι εἰς ἄκρον παραμαγνητικὸν σῶμα, ἀπέδωσάν τινες τούτων τὴν ἐκτροπὴν τῶν ἀνέμων καὶ εἰς τὴν ἐπήρειαν τοῦ γηΐνου μαγνητισμοῦ ἐπὶ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος.

Ἐπήρεια τῶν ἀληγῶν ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ βάρους τοῦ θαλασσίου ὕδατος: Οἱ ἀληγεῖς εὐνοοῦντες τὴν ἐξάτμισιν τοῦ ἐντὸς τῆς περιοχῆς των θαλασσίου ὕδατος καθιστῶσι τοῦτο ἐμμέσως ἁλμυρώτερον καὶ ἐπομένως βαρύτερον. Τὸ τοιοῦτον δὲν συμβαίνει εἰς τὴν πραγματικότητα, διότι ἡ τοιαύτη ἐπήρεια ἰσοσταθμίζεται ὑπὸ τῆς λόγῳ τῆς θερμότητος διαστολῆς τοῦ θαλασσίου ὕδατος, ἥτις καθιστᾷ αὐτὸ ἐλαφρότερον.

Ἀληγεῖς καὶ Gulf-Stream. Ὁ Φραγκλῖνος ἐξήνεγκε τὴν θεωρίαν, καθ' ἣν τὸ Gulf-Stream εἶναι ἡ διέξοδος τῶν θαλασσίων ὑδάτων, ἅτινα ἐπιέσθησαν ὑπὸ τῶν ἀληγῶν ἐντὸς τῆς Carribean Sea καὶ ὅτι ἡ πίεσις τῶν ἀνέμων εἶναι ἡ θέτουσα εἰς κίνησιν τὸ ρεῦμα τοῦτο.

Ἡ θεωρία αὕτη καταπίπτει ἐξ αὐτῆς τῆς λογικῆς, δεδομένου ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν ἡ πίεσις αὕτη τῶν ἀληγῶν νὰ θέτῃ εἰς κίνησιν τοσοῦτον μέγα ρεῦμα, διανύον τόσην ἀπόστασιν. Ἐξ ἄλλου οἱ ἀληγεῖς, οἵτινες θὰ ἔδιδον τὴν ἐνέργειαν ταύτην, πνέουσι μόνον ἐπὶ 1/2 τοῦ ἔτους, ἐνῷ τὸ ρεῦμα ἐξακολουθεῖ κινούμενον μὲ τὴν αὐτὴν ἔντασιν καὶ ταχύτητα καθ' ὅλον τὸ ἔτος.

Ὁ Sir John Herschel ἐπιμένει εἰς τὸ ὅτι οἱ ἀληγεῖς εἶναι ἡ μόνη αἰτία γενέσεως τοῦ ρεύματος τούτου, ὄχι ὅμως ὡς ἐκτοπίζοντες μίαν μᾶζαν ὕδατος καὶ προκαλοῦντες τὴν γένεσιν τοῦ ρεύματος πρὸς πλήρωσιν τοῦ οὕτω σχηματιζομένου κενοῦ, ἀλλὰ διὰ κυλίσεως τῶν μορίων τοῦ ὕδατος.

Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ὅλα τὰ θαλάσσια ρεύματα θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκινοῦντο κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου.

Ἐν τούτοις οὐδὲν τῶν ρευμάτων τούτων κινεῖται συμφώνως τῷ ἀνέμῳ. Τὸ Gulf-Stream ἐπὶ ἑκατοντάδας μιλλίων κινεῖται ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἀληγεῖς. Ἐπίσης τὸ ρεῦμα τοῦ Humboldt κινεῖται ἐκ Β, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἐπικρατοῦντας εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἀνέμους τοῦ Ν ἡμισφαιρίου, ὧν ἡ διεύθυνσις εἶναι ΝΑ καὶ ἡ ἔντασις διπλασία τῆς τῶν ἀληγῶν.

Σημασία τῶν ἀληγῶν ἐν τῇ ναυτιλίᾳ: Οἱ ἀληγεῖς εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ πολλῶν ἑκατοντάδων ἐτῶν. Οἱ ἄνεμοι οὗτοι ἐνέπλησσον ἐκπλήξεως καὶ ἀνησυχίας τοὺς συντρόφους τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου κατὰ τὸν πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς πλοῦν αὐτοῦ. Ἡ σταθερὰ διεύθυνσίς των ἐφαίνετο εἰς αὐτοὺς ὡς κολοσσιαῖος φραγμὸς φράττων διὰ παντὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιστροφῆς.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ ἐμελετήθησαν ἐπακριβῶς, πᾶς δὲ ναυτιλλόμενος ἐπωφελεῖτο αὐτῶν. Εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τῆς ἀτμήρους ναυτιλίας ἐλάχιστα, ἂν μὴ οὐδόλως, ἐνδιαφέρουσι τοὺς ναυτιλλομένους, ἐκτὸς τῶν ἐπιβαινόντων τῶν σημερινῶν μεγάλων ὑπερωκεανίων ἱστιοφόρων, ἐξακολουθούντων νὰ πλέωσι δι' ἱστίων διὰ λόγους οἰκονομίας καυσίμου ὕλης.

Ταχύτης πλοίων ἱστιοπλοούντων ἐντὸς τῶν ἀληγῶν: Ἡ μέση ταχύτης πλοίων οὐριοδρομούντων ἐντὸς τῶν ἀληγῶν εὑρέθη ἐκ χιλιάδων παρατηρήσεων οὖσα:

Ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν ΒΑ ἀληγῶν τοῦ Β. Ἀτλαντικοῦ 6 1/4 μιλ. καθ' ὥραν.

Ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν ΝΑ ἀληγῶν τοῦ Ν. Ἀτλαντικοῦ 8 μιλ. καθ' ὥραν.

Ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν ΝΑ ἀληγῶν τοῦ Ν. Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ 8 μιλ. καθ' ὥραν.

Ἀναλυτικῶς ἡ μέση ταχύτης πλοίων ἱστιοδρομούντων ἐντὸς τῶν ζωνῶν τῶν ἀληγῶν τοῦ Β καὶ Ν Ἀτλαντικοῦ δίδεται ὑπὸ τοῦ πρώτου τῶν κατωτέρω δύο πινάκων δι' ἕκαστον μῆνα καὶ δι' ἑκάστην ζώνην.

Ἐπίσης ἀναλυτικῶς ἡ μέση ταχύτης πλοίων ἱστιοδρομούντων ἐκτὸς τῶν ζωνῶν τῶν ἀληγῶν τοῦ Β. Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Ν. Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ παρέχεται ὑπὸ τοῦ δευτέρου πίνακος δι' ἕκαστον μῆνα καὶ δι' ἑκάστην ζώνην.

Ἐκ παρατηρήσεως ὑπὸ πλοίων πλευσάντων δι' ἱστίων ἐπὶ 166000 ἡμέρας ἐντὸς τῶν ζωνῶν τῶν ἀληγῶν ἐξήχθη ὁ γενικὸς μέσος ὅρος, καθ' ὃν οἱ ΒΑ ἀληγεῖς προσδίδουσιν εἰς πᾶν οὐριοδρομοῦν

Μὴν	Μίλλια καθ' ὥραν μεταξὺ									
	25° καὶ 20°		20° καὶ 15°		15° καὶ 10°		Μέσος ὅρος		Τηρηθεῖσα πλεῦσις	
	ΒΑ ἀληγεῖς	ΝΑ ἀληγεῖς	ΒΑ ἀληγεῖς	ΝΑ ἀληγεῖς	ΒΑ ἀληγεῖς	ΝΑ ἀληγεῖς	ΒΑ ἀληγεῖς	ΝΑ ἀληγεῖς	ΒΑ ἀληγεῖς (Β. Ἀτλαντικός)	ΝΑ ἀληγεῖς (Ν. Ἀτλαντικός)
Ἰανουάριος	5	6	5 1/2	5 3/4	7 1/2	5 3/4	6	6	Ν 21° Α	Β 54° Ζ
Φεβρουάριος	5	4 1/2	6 1/2	5 1/2	7	6	6	5 1/4	Ν 25° Α	Β 55° Ζ
Μάρτιος	4 3/4	6 1/2	6 1/2	6	7 1/2	6	6 1/4	6	Ν 22° 1/2 Α	Β 55° Ζ
Ἀπρίλιος	5 1/2	5 1/2	6 1/2	5 1/2	7 3/4	6 3/4	6 1/2	6	Ν 22° 1/2 Α	Β 53° Ζ
Μάϊος	5	5 3/4	6 1/2	5 3/4	7	6 1/2	6	6	Ν 24° 3/4 Α	Β 55° Ζ
Ἰούνιος	6	5 3/4	6	6	5	7	5 3/4	6 1/4	Ν 28° Α	Β 55° Ζ
Ἰούλιος	7	5 1/4	7 1/2	6	4 1/2	6 1/4	6	6	Ν 27° Α	Β 55° Ζ
Αὔγουστος	5 1/2	5	6 1/2	5 3/4	4	6	5 1/4	5 3/4	Ν 28° 1/2 Α	Β 55° Ζ
Σεπτέμβριος	3 1/4	5 1/2	5 1/2	6 1/4	5	7	4 1/2	6 1/4	Ν 22° 1/2 Α	Β 55° Ζ
Ὀκτώβριος	4 1/4	5 1/4	4 1/2	6	4 3/4	5 1/4	4 1/2	5 1/2	Ν 20° Α	Β 56° Ζ
Νοέμβριος	4	6 1/2	5 1/4	6 1/2	5 3/4	6 1/4	5	6 1/2	Ν 22° 1/2 Α	Β 55° Ζ
Δεκέμβριος	4 3/4	5 1/2	6	5 3/4	7 3/4	6 1/4	5	5 3/4	Ν 23° Α	Β 55° Ζ
Μέσος ὅρος	5	5 1/2	6	5 3/4	6	6 1/4	5 3/4	6	Ν 24° Α	Β 55° Ζ

Μὴν	Μίλλια καθ' ὥραν μεταξὺ									
	10° καὶ 15°		15° καὶ 20°		20° καὶ 25°		Μέσος ὅρος		Τηρηθεῖσα πλεῦσις	
	ΒΑ ἀληγεῖς	ΝΑ ἀληγεῖς	ΒΑ ἀληγεῖς	ΝΑ ἀληγεῖς	ΒΑ ἀληγεῖς	ΝΑ ἀληγεῖς	ΒΑ ἀληγεῖς	ΝΑ ἀληγεῖς	ΒΑ ἀληγ. (Β. Ἀτλαν.	ΝΑ ἀληγ. (Ν. Ἰνδ. Ὠκ.
Ἰανουάριος	8	6 1/2	7 1/2	7	6	6	7	6 1/2	Β 4[illegible]° Ζ	Ν 69° Ζ
Φεβρουάριος	7 1/2	6	6	6 3/4	5	6	6	6	Β 46° Ζ	Ν 69° Ζ
Μάρτιος	8	7	7	7	5 1/4	6 1/2	6 3/4	6 3/4	Β 47° Ζ	Ν 69° Ζ
Ἀπρίλιος	7 1/4	7	5 3/4	7 3/4	4	6	6	6 3/4	Β 48° Ζ	Ν 70° Ζ
Μάϊος	8 1/4	8	6 3/4	7 1/2	6 1/2	6	7	7	Β 46° Ζ	Ν 70° Ζ
Ἰούνιος	9	7 1/2	8	7 3/4	5 1/4	7	7 1/2	7 1/2	Β 43° Ζ	Ν 70° Ζ
Ἰούλιος	5 1/2	8	8	8 1/4	6 1/4	[illegible]	6 1/2	7 3/4	Β 4[illegible]° Ζ	Ν 70° Ζ
Αὔγουστος	4 3/4	7 3/4	6	8 1/4	[illegible]	7 1/[illegible]	5	7 3/4	Β 40° Ζ	Ν 69° Ζ
Σεπτέμβριος	5 1/2	8 1/2	6	8	4	6 3/[illegible]	5	7 3/4	Β 50° Ζ	Ν 69° Ζ
Ὀκτώβριος	7 1/2	8 1/4	6 3/4	8	6	5 3/[illegible]	6 3/4	7 1/4	Β 45° Ζ	Ν 69° Ζ
Νοέμβριος	6	8	6	7	4 1/[illegible]	5 1/[illegible]	5 1/2	6 3/4	Β 49° Ζ	Ν 69° Ζ
Δεκέμβριος	6	6 1/2	6 3/4	6 3/4	5 1/[illegible]	5	6	6	Β 48° Ζ	Ν 69° Ζ
Μέσος ὅρος	7	7 3/4	6 3/4	7 1/2	5 1/4	6 1/4	6 1/4	7	Β 47° Ζ	Κ 69° 1/4

πλοῖον ταχύτητα 5,6 μιλλίων καθ' ὥραν, οἱ δὲ ΝΑ τοιοῦτοι ταχύτητα 8 μιλλίων καθ' ὥραν.

Ὁ κάτωθι πίναξ δίδει τὰς ταχύτητας εἰς ἑκάστην πλεῦσιν πλοίου ἱστιοδρομοῦντος, ὡς καὶ τὴν αὔξησιν τῆς ταχύτητος εἰς ἑκάστην πλεῦσιν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ταχύτητα τῆς οὐριοδρομίας. Ὁ πίναξ οὗτος συνετάχθη κατόπιν πειραμάτων γενομένων ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ Ναυτικοῦ ἐντὸς τῶν ζωνῶν τῶν ἀληγῶν.

Ταχύτης πλοίου εἰς μίλλια καθ' ὥραν μὲ τὸν ἄνεμον οὔριον (εἰς 16 ρόμβους)	Ταχύτης εἰς διαφόρους πλεύσεις καὶ αὔξησις αὐτῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ταχύτητα τῆς οὐριοδρομίας (εἰς μίλλια καθ' ὥραν).									
	Εἰς 14 ρ.		Εἰς 12 ρ.		Εἰς 10 ρ.		Εἰς 8 ρ.		Ἐγγυτ. ἱστιοδρ.	
	Ταχ.	Αὔ.	Ταχ.	Αὔ.	Ταχ.	Αὔ.	Ταχ.	Αὔ.	Ταχ.	Αὔ.
2,5	3,0	0,5	—	—	—	—	—	—	—	—
3,4	3,9	0,5	4,7	1,3	5,3	1,9	5,7	2,3	5,3	1,9
4,6	—	—	6,0	1,4	6,7	2,1	8,0	3,4	6,7	2,1
5,0	6,2	1,2	7,9	2,9	8,2	3,2	—	—	7,2	2,2
6,0	6,5	0,5	7,8	1,8	9,5	3,5	8,4	2,4	7,4	1,4
6,3	8,0	1,7	9,3	3,0	8,7	2,4	—	—	—	—
6,9	—	—	8,0	1,1	—	—	8,3	1,4	7,5	0,6
8,5	8,6	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—

Διὰ τοῦ πίνακος τούτου δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν ἐκ τῶν προτέρων προσεγγίζουσάν τινα τιμὴν τῆς ταχύτητος τοῦ πλοίου μας κατὰ μέλλοντά τινα πλοῦν ἐντὸς τῶν ἀληγῶν. Εἰσερχόμεθα εἰς τὸν πίνακα τοῦτον μὲ τὴν προσδιδομένην ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ζώνης ταχύτητα ὑπὸ τῶν ἀληγῶν εἰς πλοῖόν τι ἀκολουθοῦν ὡρισμένην πλεῦσιν (στοιχεῖον διδόμενον ὑπὸ τῶν δύο προηγουμένων πινάκων) καὶ εὑρίσκομεν τὴν ταχύτητα τοῦ πλοίου ἡμῶν εἰς τὴν πλεῦσιν, ἣν μέλλει νὰ ἀκολουθήσῃ.

Δεδομένου ὅτι καὶ οἱ ἐπικρατοῦντες ἄνεμοι τῶν ὑψηλοτέρων πλατῶν τοῦ Ν ἡμισφαιρίου εἶναι σφοδρότεροι τῶν ἀντιστοίχων ἀνέμων τοῦ Β ἡμισφαιρίου (ἀνταληγεῖς κατὰ τὸν Maury), τὰ ἱστιοδρομοῦντα πλοῖα πλέουσι ταχύτερον εἰς τὰ ὑψηλότερα πλάτη τοῦ Ν ἡμισφαιρίου ἢ εἰς τὰ ἀντίστοιχα πλάτη τοῦ Β ἡμισφαιρίου. Οὕτω ἱστιοφόρον πλοῖον πλέον ἐκ Νέας Ὑόρκης εἰς Ἀγγλίαν διανύει 150 μίλλια ἡμερησίως, ἐνῷ ἱστιοφόρον πλέον εἰς Αὐστραλίαν διανύει 200 μίλλια ἡμερησίως.

ΑΝΕΜΟΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΙ. *1. Μουσσῶνες.*— Οἱ Μουσσῶνες (γαλλ. Moussons, ἀγγλ. Monsoons, ἐκ τῆς ἀραβικῆς λέξεως *Maussim* ἥτις σημαίνει *ἐποχή*) εἶναι ἄνεμοι περιοδικοὶ πνέοντες ἐκ ΒΑ (Μέσου) κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ ἐκ ΝΔ (Λιβὸς) κατὰ τὸ θέρος. Ἡ δύναμίς των χαρακτηρίζεται διὰ τῶν ἀριθμῶν 3—5 τῆς ἀνεμομετρικῆς κλίμακος Beaufort διὰ τοὺς ΒΑ μουσσῶνας καὶ 6—8 διὰ τοὺς ΝΑ τοιούτους. Ἡ περιοχή, εἰς ἣν πνέουσιν, εἶναι κυρίως ὁ Βόρειος Ἰνδικὸς ὠκεανός, παρατηροῦνται ὅμως καὶ μουσσῶνες μικροτέρας ἐντάσεως εἰς διαφόρους ἄλλας περιοχὰς (Αὐστραλία, Δ ἀκταὶ Ἀφρικῆς, Κεντρικὴ Ἀμερική).

Αἴτια τῶν μουσσώνων: Ὡς γνωστόν, ἡ ξηρὰ θερμαίνεται ταχύτερον ἢ ἡ θάλασσα, ἀλλὰ ἐπίσης ἀκτινοβολεῖ ταχύτερον ταύτης τὴν κτηθεῖσαν θερμότητα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον κατὰ τὸν χειμῶνα ἡ θάλασσα εἶναι συνεχῶς θερμοτέρα τῆς ξηρᾶς ἐνῷ τὸ ἀντίστροφον συμβαίνει κατὰ τὸ θέρος. Ἐπίσης εἶναι γνωστὸν ὅτι ἄνωθεν θερμῆς τινος ἐπιφανείας ἐπέρχεται ἀραίωσις τοῦ ἀέρος καί, συνεπῶς, ἐλάττωσις τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως. Ὅθεν κατὰ τὸν χειμῶνα ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις εἶναι μεγαλυτέρα ἄνωθεν τῶν ἠπείρων ἢ ἄνωθεν τῶν θαλασσῶν καὶ ἀντιθέτως κατὰ τὸ θέρος ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις εἶναι μεγαλυτέρα ἄνωθεν τῶν θαλασσῶν ἢ ἄνωθεν τῶν ἠπείρων. Ἐπειδὴ δὲ δέον νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ οὕτω κλονιζομένη ἰσορροπία, θὰ πνεύσωσι, κατὰ τοὺς νόμους τῆς Μετεωρολογίας, ἄνεμοι ἐκ τῶν τόπων τῆς ὑψηλοτέρας ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως πρὸς τοὺς τόπους τῆς χαμηλοτέρας τοιαύτης, ἤτοι κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα ἄνεμοι ἐκ τῆς ξηρᾶς πρὸς τὴν θάλασσαν, κατὰ δὲ τὸ θέρος ἐκ τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν ξηράν. Οἱ περιοδικοὶ οὗτοι ἄνεμοι, οἱ πνέοντες ἐπὶ ἓξ μῆνας κατὰ μίαν διεύθυνσιν καὶ ἐπὶ ἑτέρους ἓξ κατὰ τὴν ἀντίθετον καὶ ὀφειλόμενοι εἰς τὴν ἐναλλαγὴν τῆς θερμοκρασίας, ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν, ἄνωθεν τῶν ξηρῶν καὶ θαλασσῶν ἐκλήθησαν *μουσσῶνες*.

Ἐν τούτοις οἱ ἄνεμοι οὗτοι δὲν παρατηροῦνται εἰς πάντα τὰ μέρη τῆς Γῆς λόγῳ τῆς μικρᾶς διαφορᾶς θερμοκρασίας, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν ξηρῶν καὶ τῶν θαλασσῶν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς. Ἡ μικρὰ αὕτη διαφορὰ θερμοκρασίας δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐκμηδενίσῃ τὴν γενικὴν κυκλοφορίαν τῆς ἀτμοσφαίρας (βλ. ἀνωτέρω *ἀληγεῖς*), προξενεῖ δὲ μόνον μικράν τινα παρεκτροπὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν λόγῳ τῆς γενικῆς ταύτης κυκλοφορίας πνεόντων ἀνέμων.

Οἱ μουσσῶνες ὑφίστανται μόνον εἰς ὡρισμένα τμήματα τῆς γηΐνης σφαίρας, ἔνθα συντρέχουσιν εἰδικοὶ λόγοι (διαμόρφωσις, ἔκτασις, γεωγραφικὸν πλάτος ἠπείρων) προκαλοῦντες τὴν γένεσιν αὐτῶν.

Ἡ περιοχὴ ἡ προσφορωτέρα διὰ τὴν γένεσιν μουσσώνων, εἰς ἣν οἱ ἄνεμοι οὗτοι ἐκδηλοῦνται χαρακτηριστικώτατα, εἶναι ὁ Βόρειος Ἰνδικὸς ὠκεανός. Ἐν μικροτέρᾳ κλίμακι παρατηροῦνται μουσσῶνες εἰς τὴν Αὐστραλίαν, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Γουϊνέας ἐν Ἀφρικῇ, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Βενεζουέλας ἐν Ν. Ἀμερικῇ καὶ εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ἀκτὰς τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς.

Οἱ μουσσῶνες εἶναι, κατὰ μέγα μέρος, ἀληγεῖς ἐπαναστρεφόμενοι ἢ ἐκτρεπόμενοι τῆς διευθύνσεώς των, λόγῳ τῆς ἐπηρείας, ἣν ἐξασκοῦσιν ἐπ' αὐτῶν αἱ ὑπερθερμαινόμεναι πεδιάδες καὶ ἔρημοι, αἱ γειτονεύουσαι πρὸς τὰς ἀκτάς, εἰς ἃς πνέουσι.

Μουσσῶνες Βορείου Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ: Κατὰ τὸν χειμῶνα ἡ Ἀσιατικὴ Ἤπειρος παρουσιάζει πολὺ χαμηλὰς θερμοκρασίας, ἀναλόγως τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους αὐτῆς. Ἀποτέλεσμα τῶν χαμηλῶν τούτων θερμοκρασιῶν εἶναι ἡ παρατηρουμένη ὑψηλὴ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις, ἥτις εἰς τὸ ΒΑ τμῆμα τῆς ἠπείρου ἐξικνεῖται εἰς 776 χιλιοστόμετρα. Λόγῳ τοῦ βαρομετρικοῦ τούτου μεγίστου ὁ ἄνεμος πνέει ἀποκλίνων ἐκ τοῦ ψυχροῦ τούτου κέντρου πρὸς τὰ πέριξ. Ὁ ἄνεμος οὗτος πνέων ἐκ τῆς ξηρᾶς πρὸς τὴν θάλασσαν εἰς ὅλην τὴν

Digitized by Google

ριοχὴν τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, τὴν ἑνοῦσαν τὴν Ἀφρικὴν μὲ τὰς Φιλιππίνας νήσους, ἔχει διεύθυνσιν ἐκ ΒΑ καὶ ἀποτελεῖ τὸν λεγόμενον *μουσσῶνα τοῦ χειμῶνος* ἢ *βορειοανατολικὸν μουσσῶνα.*

Ὁ μουσσὼν οὗτος, ἔχων τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν μὲ τὸν ἀληγῆ ἄνεμον, ἰσχυροποιεῖ αὐτὸν καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν ἀμφοτέρων ἡ ζώνη ἀπνοιῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ μετατοπίζεται καταλαμβάνουσα θέσιν συμπίπτουσαν περίπου μὲ τὸν παράλληλον 10° Ν. Ὁ ΒΑ μουσσὼν εἰσδύων εἰς τὸ Ν. ἡμισφαίριον ἐκτρέπεται λόγῳ τῆς περιστροφῆς τῆς γῆς καὶ πνέει, μετὰ τὴν διάβασίν του διὰ τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἀπὸ ΒΔ, μεταπίπτων συνεχῶς καὶ τείνων νὰ λάβῃ διεύθυνσιν ἀπὸ Ζ.

Ἀντιθέτως κατὰ τὸ θέρος ἡ Ἀσιατικὴ Ἤπειρος παρουσιάζει, ἰδίως ἐν Ἀραβίᾳ καὶ Ἰνδίαις, ἐξαιρετικῶς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν, ἔχουσαν ὡς ἀποτέλεσμα τὸν σχηματισμὸν βαρομετρικοῦ ἐλαχίστου ἐξικνουμένου μέχρις 748 χιλιοστομέτρων. Νῦν ὁ ἀὴρ πνέει εἰσβάλλων εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ οὕτω παρατηρεῖται εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, βορείως τοῦ παραλλήλου 10° Ν, ἄνεμος ἐκ Ν. μεταπίπτων μετὰ τὴν διάβασιν διὰ τοῦ Ἰσημερινοῦ εἰς ΝΔ, ὅστις ἀποκαλεῖ τὸν λεγόμενον μουσσῶνα τοῦ θέρους ἢ νοτιοδυτικὸν μουσσῶνα.

Ὁ μουσσὼν οὗτος ἐπιφέρει τὴν τελείαν ἐξαφάνισιν τοῦ ΒΑ ἀληγοῦς τοῦ Β. Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Ὁ ΝΑ ἀληγὴς φθάνων εἰς πλάτος 10° Ν ἐπιπροστίθεται εἰς τὸν ΝΔ μουσσῶνα, ἐκτρεπόμενος τῆς διευθύνσεώς του.

Θεωρία τοῦ Maury ἐπὶ τοῦ θερινοῦ μουσσῶνος: Κατὰ τὸν Maury, ὅταν πλησιάζῃ ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία, ἡ θερμότης τοῦ Ἡλίου ἄρχεται ἐπιδρῶσα ἐπὶ τῶν στεππῶν καὶ ἐρήμων τῆς Ἀσιατικῆς Ἠπείρου καὶ ἀραιώνει τὸν ὑπερκείμενον ἀέρα προκαλοῦσα ἀνοδικὸν ρεῦμα ἀρκετόν, ὥστε νὰ προκαλέσῃ εἰσροὴν ἀέρος ἐκ τῶν περιβαλλουσῶν περιοχῶν. Ὁ ἀὴρ ὁ πνέων μέχρι τοῦδε ὡς ΒΑ μουσσὼν ἀνακόπτεται εἰς τὰς βορειοτέρας περιοχάς, εἰς ἃς πνέει, ἐπαναστρέφεται καὶ πνέει ὡς ΝΔ μουσσὼν πρὸς τὴν περιοχὴν ταύτην τοῦ χαμηλοῦ βαρομέτρου. Αἱ πεδιάδες αὗται γίνονται ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ θερμότεραι, ἐφ' ὅσον ἡ θερμότης τοῦ Ἡλίου βαίνει αὐξανομένη καὶ τὸ ἀνοδικὸν ρεῦμα γίνεται ἰσχυρότερον. Ἡ περιοχὴ τοῦ εἰσρέοντος ἀέρος εὐρύνεται κυκλικῶς καὶ οὕτω ὁ ΝΔ μουσσὼν ἐκτείνεται βαθμηδὸν μέχρι τοῦ Ἰσημερινοῦ. Ἡ κυκλικὴ αὕτη εὔρυνσις τῆς ζώνης τῶν μουσσώνων εἶναι περίπου 15—20 μίλλια ἡμερησίως.

Νῦν ὁ ΝΔ μουσσὼν προερχόμενος ἐκ τῆς θαλάσσης μεταφέρει μέγα ποσὸν ὑδρατμῶν, οἵτινες συμπυκνούμενοι ἄνωθεν τῶν ὑψηλῶν ὀρέων (Ἱμαλάια) ἐκλύουσι θερμότητα, ἐπιπροστιθεμένην εἰς τὴν θερμότητα τοῦ Ἡλίου καὶ ἐπαυξάνουσαν τὴν πτῶσιν τοῦ βαρομέτρου. Εἰς τὴν θέσιν, ἔνθα συμβαίνει τὸ ἀνοδικὸν ρεῦμα, ἥτις εἶναι καὶ περιοχὴ ἀπνοιῶν, τὸ βαρόμετρον κατέρχεται χαμηλότερον ἢ εἰς τὴν ζώνην ἀπνοιῶν τοῦ Ἰσημερινοῦ. Οὕτω οἱ ΝΑ ἀληγεῖς φθάνοντες εἰς τὸν Ἰσημερινὸν δὲν ἀνέρχονται εἰς τὰ ὑψηλότερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, ἀλλὰ διασχίζουσι τοῦτον καὶ πνέουσι πρὸς τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν ὡς ΝΔ μουσσῶνες.

Ὁ πρῶτος ἐκφράσας παραπλησίαν θεωρίαν ἦτο ὁ Dove κατὰ τὸ 1831, ρίψας τὴν γνώμην ὅτι οἱ ΝΔ μουσσῶνες εἶναι οἱ ΝΑ ἀληγεῖς εἰσρέοντες εἰς τὸ Β. ἡμισφαίριον. Προσέθεσεν ἐν τούτοις ὅτι δὲν δύναται νὰ στηριξῃ δι' ἀμέσων ἀποδείξεων τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον.

Ἐναλλαγὴ τῶν μουσσώνων: Οἱ μουσσῶνες ἄρχονται ἐναλλασσόμενοι εἰς ἑκάστην ἰσημερίαν, ἀρχῆς γινομένης ἐκ τῶν βορείων κρασπέδων (30° Β) τῆς ζώνης, εἰς ἣν πνέουσι. Ἡ ἐναλλαγὴ γίνεται κατὰ ζώνας μετατοπιζομένας πρὸς Νότον καὶ συνοδευομένας ὑπὸ χαρακτηριστικῆς σκέπης ἐκ νεφῶν. Τὰ νέφη ταῦτα ἔχουσι βάθος 200 ἢ 300 μιλλίων καὶ ἀπαιτοῦσι ἀρκετὰς ἡμέρας, ἵνα διέλθωσι παράλληλόν τινα. Ἐφ' ὅσον ἡ σκέπη αὕτη τῶν νεφῶν σκιάζει ζώνην τινά, οἱ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐπικρατοῦντες μουσσῶνες ἐκθρονίζονται, οἱ δὲ ἀντίθετοι ἄρχονται ἐπικρατοῦντες μετὰ μίαν ἢ δύο ἑβδομάδας. Κατὰ τὸ ἐνδιάμεσον τοῦτο διάστημα ἡ ἀτμοσφαιρικὴ ἰσορροπία εἶναι λίαν ἀσταθής. Ἡ λανθάνουσα θερμότης ἡ ἐκλυομένη εἰς κάθε πτῶσιν βροχῆς ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ προκαλέσῃ θυέλλας. Διὰ τοῦτο ἡ ἐναλλαγὴ τῶν μουσσώνων χαρακτηρίζεται ὑπὸ σφοδροτάτων θυελλῶν καὶ καταιγίδων. Οἱ ναυτικοὶ λέγουσιν ὅτι, ὅταν ἐπίκειται τοιαύτη θύελλα, ἀκούουσιν εἰς τὸν ἀέρα στεναγμοὺς καὶ οἰμωγάς.

Θεωρία τῶν μουσσώνων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πολικοῦ μετώπου. Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν μουσσώνων ἡ ἀνταλλαγὴ μαζῶν ἀέρος μεταξὺ τῶν πολικῶν καὶ τῶν ἰσημερινῶν περιοχῶν λαμβάνει χώραν κατὰ τὴν μίαν διεύθυνσιν ἐπὶ ἓξ μῆνας καὶ κατὰ τὴν ἀντίθετον κατὰ τοὺς λοιπούς.

Τὸν χειμῶνα (σχ. 14) ὁ πολικὸς ἀὴρ συγκεντροῦται ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἠπείρου καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς ἐκφεύγων ἀληγὴς κατέρχεται εὐθέως πρὸς τὸν Ἰσημερινόν, ἀποτελῶν τὸν ΒΑ μουσσῶνα. Ὁ ἀληγὴς οὗτος, ἂν καὶ ὀλίγον σφοδρός, παρέρχεται τὸν Ἰσημερινὸν καὶ εἶτα ἐκτρεπόμενος πρὸς ἀριστερὰ τῆς διευθύνσεώς του, καθίσταται ἄνεμος ΒΔ μεταξὺ τῶν παραλλήλων 0° καὶ 5° Ν. Διαρ-

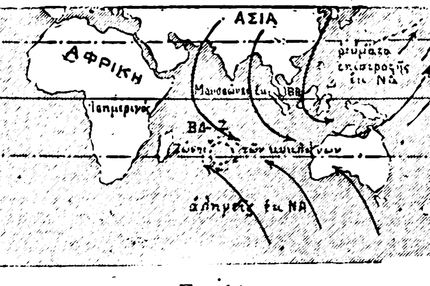

Σχ. 14.

ρέει κατὰ μῆκος τὸν παράλληλον 10° Ν βαθμηδὸν θερμαινόμενος. Ἐξακολουθῶν τὴν κίνησίν του θὰ ἀποτελέσῃ τὴν μᾶζαν τοῦ θερμοῦ ἀέρος, ὅστις ὡς ρεῦμα ἐπιστροφῆς θὰ προσβάλῃ τὸ νότιον μέρος τοῦ πολικοῦ μετώπου τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Νοτίως τοῦ παραλλήλου 10° Ν εὑρίσκομεν τὸν ΝΑ ἀληγῆ.

Ὡς βλέπομεν εἰς τὸ σχῆμα 14, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑφίσταται τριβὴ εἰς τὸν Ν. Ἰνδικὸν ὠκεανὸν μεταξὺ τοῦ ΒΔ καὶ τοῦ ΝΑ ἀληγοῦς. Εἰς τὴν ζώνην ταύτην (10° Ν—15° Ν) γεννῶνται λόγῳ τῆς τριβῆς ταύτης σφοδραὶ διαταραχαὶ καλούμεναι καταιγίδες τῶν τροπικῶν, συχναὶ πρὸ πάντων ἀπὸ Νοεμβρίου μέχρι Μαρτίου (μέγιστον κατ' Ἰανουάριον).

Κατὰ τὸ θέρος (σχ. 15) τὸ φαινόμενον λαμβάνει χώραν ἀντιθέτως. Ὁ πολικὸς ἀὴρ θερμαίνεται, πρὸ πάντων εἰς τὴν Ἀσιατικὴν Ἤπειρον (Θιβέτ), μέχρι σημείου, ὥστε ὁ τροπικὸς ἀὴρ γίνεται ψυχρότερος αὐτοῦ. Ὁ ΒΑ ἀληγὴς ἐξαφανίζεται καὶ ἐγκαθιδρύεται ρεῦμα ἀέρος ἐκ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας. Ὁ ΝΑ ἀληγής, ἀντὶ νὰ ἐκμηδενισθῇ εἰς τὸν Ἰσημερινόν, ἐξακολουθεῖ τὸν δρόμον του ἐντὸς τοῦ Β. ἡμισφαιρίου, γίνεται ἄνεμος ἐκ Ν καὶ εἶτα ἐκ ΝΔ, ἐντάσεως αὐξανούσης. Εἶναι ὁ ΝΔ μουσσών, πολὺ ἰσχυρότερος τοῦ ΒΑ τοιούτου (δύναμις 6-8 Beaufort).

Θὰ ὑπάρξωσιν ὅθεν κατ' ἔτος εἰς τὸν Β. Ἰνδι-

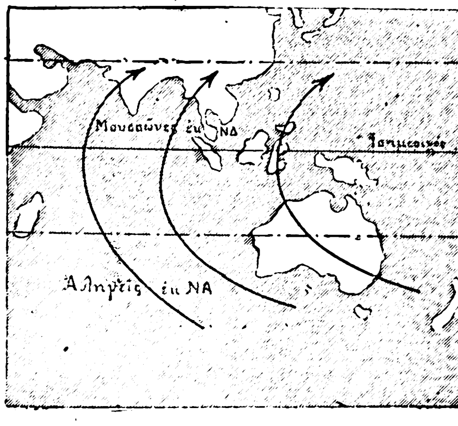

Σχ. 15.

κὸν ὠκεανὸν (Σινικαὶ θάλασσαι, κόλπος Βεγγάλης, Ὀμανικὴ θάλασσα) δύο περίοδοι ἀπνοιῶν: μία κατ' Ὀκτώβριον, ὅτε ὁ ΒΑ μουσσὼν ὑποκαθίσταται εἰς τὸν ΝΔ, καὶ ἄλλη κατ' Ἀπρίλιον - Μάϊον, ὅτε γίνεται ἡ ἀντίθετος ἐναλλαγή. Κατὰ τὰς ἐποχὰς ταύτας λαμβάνουσι χώραν τοπικαὶ συγκρούσεις μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων ρευμάτων, ὧν τὸ ἓν θνήσκει καὶ τὸ ἕτερον γεννᾶται. Ἀποτέλεσμα τῶν συγκρούσεων τούτων εἶναι κυκλωνικαὶ διαταραχαὶ μεγάλης σφοδρότητος καὶ λίαν ἐπικίνδυνοι, αἵτινες ἐκλήθησαν τυφῶνες.

Διαφοραὶ εἰς ἔντασιν μεταξὺ τῶν δύο συστημάτων τῶν μουσσώνων: Ἐκ τῶν δύο συστημάτων τῶν μουσσώνων οἱ θερινοὶ τοιοῦτοι εἶναι πολὺ σφοδρότεροι τῶν χειμερινῶν, καὶ τοῦτο, διότι ἡ διαφορὰ τῆς θερμοκρασίας μεταξὺ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης εἶναι μεγαλυτέρα κατὰ τὸ θέρος ἢ κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἐπίσης τὸ κέντρον τῶν χαμηλῶν πιέσεων κατὰ τὸ θέρος εὑρίσκεται πολὺ πλησιέστερον τῆς θαλάσσης ἢ τὸ κέντρον τῶν ὑψηλῶν πιέσεων κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἐπομένως ἡ διαφορὰ πιέσεως μεταξὺ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης κατὰ τὸ θέρος εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα ἢ κατὰ τὸν χειμῶνα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ θερινὸς μουσσὼν δέον νὰ εἶναι λίαν σφοδρότερος τοῦ χειμερινοῦ.

Βροχαὶ ἐντὸς τῆς ζώνης τῶν μουσσώνων: Ὁ θερινὸς μουσσὼν προερχόμενος ἐκ τῆς θαλάσσης εἶναι πλήρης ὑδρατμῶν. Οἱ ὑδρατμοὶ οὗτοι συμπυκνούμενοι ἄνωθεν τῶν ὑψηλῶν ὀρέων τῶν Ἰνδιῶν (Ἱμαλάια) προκαλοῦσι κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας ραγδαιοτάτας βροχάς. Εἰς τὸ ὄρος Cherrapoujie (4500 πόδες) τὸ συνολικὸν ὕψος τῆς πιπτούσης βροχῆς μεταξὺ Μαΐου καὶ Αὐγούστου εἶναι 136481,8 χιλιοστόμετρα, εἰς δὲ τὴν ζώνην τῶν Ἰνδιῶν τὴν περιλαμβανομένην μεταξὺ τῶν παραλλήλων 20° Β καὶ 34° Β ὁ μέσος ὅρος τῆς πιπτούσης βροχῆς κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας εἶναι 755,65 χιλιοστόμετρα.

Διάρκεια τῶν μουσσώνων: Ὁ κάτωθι πίναξ δίδει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν, καθ' ἃς πνέουσιν οἱ μουσσῶνες κατὰ τοὺς διαφόρους μῆνας εἰς τὰς ζώνας τὰς μεταξὺ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ 22° Β πλάτους, τὰς περιλαμβανομένας μεταξὺ τῶν μεσημβρινῶν 80° Α καὶ 85° Α.

Τὸ σημεῖον ✱ παριστᾷ τὴν ἀπαρχὴν τῶν ΝΔ μουσσώνων καὶ τὸ σημεῖον + τὸ τέλος αὐτῶν.

Μὴν	22°Β-20 Β		20 Β-15 Β		15 Β-10 Β		10 Β- 5 Β		5 Β-	
	Ἡμ	Ἡμ	Ἡμ	Ἡμ	Ἡμ	Ἡμ	Ἡμ	Ἡμ	Ἡμ	Ἡμ
	ΒΑ	ΝΔ	ΒΑ	ΝΔ	ΒΑ	ΝΔ	ΒΑ	ΝΔ	ΒΑ	ΝΔ
Ἰανουάριος	17	6	21	2	23	1	20	1	19	3
Φεβρουάρ.	11	11	13	6	19	3	22	1	16	2
Μάρτιος	4	18*	7	15	18	5	13	0	15	2
Ἀπρίλιος	2	24	2	22*	6	12	6	11	4	[illegible]
Μάϊος	1	26	1	24	3	21*	1	23*	0	[illegible]
Ἰούνιος	0	28	1	27	0	29	1	25	0	4
Ἰούλιος	2	24	1	27	0	30	0	28	0	[illegible]
Αὔγουστος	0	28	1	24	0	24	1	22	0	18
Σεπτέμβρ.	6	14	1	18	0	23	0	26	1	18
Ὀκτώβριος	9	6	12	6+	8	10	6	16	4	14
Νοέμβριος	11	6	25	2	21	2+	10	6	5	14
Δεκέμβριος	27	0	26	1	24	1	15	3+	12	11

Αἱ ἐποχαὶ τῆς ἐναλλαγῆς τῆς διευθύνσεως τῶν μουσσώνων καὶ τὰ ὅριά των κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους κατεστρώθησαν εἰς εἰδικοὺς χάρτας, ὥστε ὁ ναυτιλλόμενος νὰ δύναται νὰ προσπορισθῇ ἐξ αὐτῶν πᾶν πλεονέκτημα.

Τὸ ὕψος, εἰς ὃ φθάνουσιν οἱ μουσσῶνες ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, καθωρίσθη διὰ παρατηρήσεων ὅτι προσεγγίζει τὰ 2000 μέτρα διὰ τὸν χειμερινὸν μουσσῶνα καὶ τὰ 3500—4000 μέτρα διὰ τὸν θερινὸν τοιοῦτον.

Μουσσῶνες τῆς Αὐστραλίας, Ἀφρικῆς καὶ Ἀμερικῆς: Οἱ μουσσῶνες τῆς ἀκτῆς τῆς Γουϊνέας (Ἀφρική), τῆς Αὐστραλίας, τῆς Βενεζουέλας καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ Κεντρικῆς Ἀμερικῆς ἀποτελοῦνται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τοὺς ἀληγεῖς ἐπαναστρεφομένους ἢ ἐκτρεπομένους, ἵνα ἀποκαταστήσωσι τὴν ἰσορροπίαν, ἣν διετάραξαν αἱ ὑπερθερμανθεῖσαι πεδιάδες τῆς *Ἀφρικῆς (Σαχάρα)*, τοῦ *Ὑούταχ* (Utah), τοῦ *Τεξᾶς*, τοῦ *Μεξικοῦ* καὶ τῆς *Αὐστραλίας*.

Ἡ ἐπήρεια αὕτη τῶν ὑπερθέρμων πεδιάδων καὶ ἐρήμων ἐξικνεῖται εἰς ἀπόστασιν 1000 καὶ πλέον μιλλίων ἀπ' αὐτῶν. Οὕτως ἡ ἐπήρεια τῶν ἐρήμων τῆς Ἀραβίας ἐπὶ τῶν ἀνέμων γίνεται αἰσθητὴ εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης, ὡς ἀπέδειξαν αἱ παρατηρήσεις τῶν Kriel, Lamout καὶ ἄλλων. Τὴν αὐτὴν ἐπήρειαν ἐξασκοῦσι καὶ νῆσοί τινες. Οὕτω αἱ νῆσοι τῆς Ἑταιρίας (Iles de Société) καὶ αἱ νῆσοι Χαβάϊ εὑρισκόμεναι μακρὰν οἱασδήποτε ἐκτεταμένης ξηρᾶς ἀναγκάζουσι συχνότατα τοὺς ἀληγεῖς νὰ ἐπαναστραφῶσι, εἶναι δὲ σύνηθες τὸ φαινόμενον ΝΔ ἀνέμων εἰς τὰ συμπλέγματα τῶν νήσων τούτων. Ὑδρογράφοι τινὲς ἐξέλαβον τοὺς ἀνέμους τούτους ὡς ἐπέκτασιν τῶν μουσσώνων τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ.

Οἱ μουσσῶνες τῆς Αὐστραλίας πνέουσι καθέτως ἐπὶ τὴν ἀκτὴν αὐτῆς κατὰ τοὺς μῆνας Δεκέμβριον, Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον (θέρος Ν. ἡμισφαιρίου), ὅτε ἡ ἤπειρος αὕτη παρουσιάζει βαρομετρικὸν ἐλάχιστον ἐν σχέσει πρὸς τὰς περιβαλλούσας αὐτὴν θαλάσσας. Πᾶν πλοῖον πλησιάζον τὰς ἀκτὰς τῆς Αὐστραλίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἔχει τὸν ἄνεμον οὔριον.

Κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον, Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον (χειμὼν Ν. ἡμισφαιρίου) ἡ κυκλοφορία τῶν ἀνέμων πέριξ τῆς ἠπείρου εἶναι κανονική, διότι αὕτη μὴ θερμαινομένη δὲν ἐπηρεάζει πλέον τὴν γενικὴν κυκλοφορίαν.

Εἰς ἀνάλογα αἴτια ὀφείλονται οἱ μουσσῶνες τῆς Γουϊνέας (ἄνεμος κάθετος τῇ ἀκτῇ), τῆς Βενεζουέλας (ἄνεμος Βόρειος) καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς (ἄνεμος ΝΔ). Ἐν Εὐρώπῃ τὸ φαινόμενον τῶν μουσσώνων παρατηρεῖται ἐνίοτε εἰς τὴν Ἰσπανίαν.

Ἐτησίαι (Μουσσῶνες τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου): Κατὰ τὸ θέρος αἱ βόρειοι ἀκταὶ τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἡ Ἀραβία θερμαίνονται εἰς μέγιστον βαθμὸν προκαλοῦσαι ἀνοδικὰ ρεύματα καὶ βαρομετρικὸν ἐλάχιστον (754 χιλιοστόμετρα). Ἐξ ἄλλου τὸ βαρομετρικὸν μέγιστον τὸ καλύπτον μονίμως τὰς Ἀζόρας νήσους ἐκτείνεται πρὸς τὴν δυτικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου φθάνον μέχρι τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Αἱ συνθῆκαι αὗται προκαλοῦσι τὴν γένεσιν τῶν ἀνέμων εἰς τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου, οἵτινες καλοῦνται ἐτησίαι (κοινῶς μελτέμια ἐκ τῆς τουρκικῆς λέξεως μελτέμ). Ἡ διεύθυνσις τῶν ἀνέμων τούτων εἶναι περίπου ἀπὸ Βορρᾶ, μεταβαλλομένη ἀναλόγως τῆς διαμορφώσεως τῶν ἀκτῶν. Οὕτω εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος πνέουσι ὡς Β ἢ ΒΑ ἄνεμος, εἰς δὲ τὴν Ἀδριατικὴν καὶ τὸ Ἰόνιον πέλαγος ὡς ΒΔ τοιοῦτος. Οἱ ἄνεμοι οὗτοι παρετηρήθησαν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἀναφερό-

Digitized by Google

μενοι ὑπὸ διαφόρων ἀρχαίων συγγραφέων. Ἡ περίοδός των ἄρχεται συνήθως ἀπὸ τὰ τέλη Μαΐου καὶ διαρκεῖ μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου.

II. Θαλασσία καὶ ἀπόγειος αὔρα.—Ἄνεμοι περιοδικοὶ τοπικοὶ πνέοντες εἰς τὰς παραθαλασσίους ἀκτὰς ἐκ τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν ξηρὰν κατὰ τὴν ἡμέραν (*θαλασσία αὔρα* κοινῶς *ἐμβάτης* ἢ *μπάτης*) καὶ ἐκ τῆς ξηρᾶς πρὸς τὴν θάλασσαν κατὰ τὴν νύκτα (*ἀπόγειος αὔρα*). Ἡ ἔντασίς των ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν τοπικῶν συνθηκῶν, ἡ δὲ διεύθυνσίς των εἶναι κάθετος ἐπὶ τὸ ἴχνος τῆς ἀκτῆς.

Οἱ ἄνεμοι οὗτοι εἶναι μουσσῶνες ἐν μικρογραφίᾳ. Ὀφείλονται εἰς τὴν ἐναλλαγὴν τῆς θερμοκρασίας, τὴν συμβαίνουσαν ἄνωθεν τῶν ἀκτῶν καὶ τῶν παρακειμένων θαλασσῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἡ ξηρὰ εἶναι γενικῶς θερμοτέρα ἢ ἡ παρακειμένη θάλασσα. Ὁ ἄνωθεν τῆς ξηρᾶς ἀὴρ θερμαινόμενος ἀραιοῦται καὶ διαστέλλεται. Τμῆμά τι τοῦ οὕτω διαστελλομένου ἀέρος τρέπεται πρὸς τὴν παρακειμένην θάλασσαν κινούμενον εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα. Παράγεται ὅθεν ἄνωθεν τῆς θαλάσσης συσσώρευσίς τις ἀέρος, ὅστις εἶναι ψυχρότερος ἢ ὁ ἄνωθεν τῆς ξηρᾶς τοιοῦτος. Ἐκ τοῦ συνεσωρευμένου τούτου ἀέρος ἐκφεύγει ἡ ποσότης ἐκείνη, ἥτις κινουμένη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ διευθυνομένη πρὸς τὴν ξηρὰν ἀποτελεῖ τὴν θαλασσίαν αὔραν. Ὁ ἄνεμος οὗτος γίνεται κατὰ πρῶτον αἰσθητὸς εἰς τὴν θάλασσαν, μὴ φθάνων μέχρι τῆς ξηρᾶς, λόγῳ τῆς ἀντιστάσεως ἣν παρουσιάζει εἰς τὴν κίνησίν του ὁ διασταλεὶς ἀὴρ τῆς ξηρᾶς. Ὑπερνικωμένης βαθμηδὸν τῆς ἀντιστάσεως ταύτης ἡ θαλασσία αὔρα φθάνει μέχρι τῆς ξηρᾶς, εἰσδύουσα εἰς αὐτὴν καὶ καταρρίπτουσα τὴν θερμοκρασίαν.

Ἀντιθέτως κατὰ τὴν νύκτα ἡ ξηρὰ ἀποβάλλει δι' ἀκτινοβολίας πολὺ περισσοτέραν θερμότητα ἢ ἡ θάλασσα, καθισταμένη οὕτω ψυχροτέρα αὐτῆς. Λόγῳ τούτου προκαλεῖται ἄνεμος ἐκ τῆς ξηρᾶς πρὸς τὴν θάλασσαν, κινούμενος ἐπὶ τῆς γῆς, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν ἀπόγειον αὔραν. Εἰς τὰ ὑψηλότερα στρώματα ὑφίσταται ῥεῦμα ἀντίθετον ἐκ τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν ξηράν.

Ἡ θαλασσία αὔρα ἄρχεται πνέουσα 3 ὥρας περίπου μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, διαρκεῖ δὲ μέχρι τῆς δύσεως αὐτοῦ. Μικρὸν μετὰ τοῦτο ἄρχεται πνέουσα ἡ ἀπόγειος αὔρα διαρκοῦσα μέχρι τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου.

Ὁ Ὅμηρος ὁσάκις ἀναφέρει ἀπόπλουν δι' ἱστίων μεταχειρίζεται τὸν στίχον:

«δύσετό τ' ἠέλιος σκιόωντό τε πᾶσαι αἱ ἀγυιαί».

Ὁ στίχος οὗτος οὐδαμοῦ τῆς Ἰλιάδος ἀπαντᾷ, ἐνῷ εὑρίσκεται ἑπτάκις ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ (Β 388, Γ 487 καὶ 497, Ω 12, Ο 185, 296 καὶ 471), εἶναι δὲ χαρακτηριστικῶς δηλωτικὸς ὅτι κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τῆς ἡμέρας, ὅτε ἐχάνετο τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τὸ σκότος ἐκάλυπτε τὰς στενὰς τότε ὁδούς, τὰ πλοῖα ἀπέπλεον, ἵνα χρησιμοποιήσωσι τὴν δύναμιν τῆς ἀπογείου αὔρας, ἥτις ἤρχιζε πνέουσα. Δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ μόνη δυνατὴ ἱστιοδρομία ἦτο ἡ ἐξ οὐρίας, μόνον ἡ ὥρα ἐκείνη, καθ' ἣν ἐξεδηλοῦτο ἡ ἀπόγειος αὔρα, ἦτο κατάλληλος πρὸς ἀπόπλουν δι' ἱστίων. Ἐπίσης ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν Σαλαμῖνι ἐβάσισε τὴν ἐπὶ τὴν νίκην πεποίθησιν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν κανονικότητα τῆς ὥρας, καθ' ἣν ἤρχιζε πνέουσα ἡ θαλασσία αὔρα, ὅτε λόγῳ τοῦ στενοῦ χώρου καὶ τοῦ κυματισμοῦ θὰ ἐπήρχετο ἀταξία καὶ διάσπασις τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως, ὅπερ καὶ συνέβη.

Μεταξὺ ἑκάστης ἐναλλαγῆς μεσολαβεῖ χρονικόν τι διάλειμμα ἀπνοίας, ἀντιστοιχοῦν εἰς ἴσας θερμοκρασίας μεταξὺ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης.

Τὸ φαινόμενον τῆς αὔρας παρατηρεῖται σαφέστερον εἰς τὴν μεταξὺ τῶν Τροπικῶν ζώνην, ἔνθα δὲν διαταράσσεται ὑπὸ συχνῶν διαταραχῶν, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ ὑψηλότερα πλάτη. Ἰδίως εἶναι σαφὲς εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς καὶ εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ἀκτὰς τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Αἱ ἀκταὶ αὗται ἀποτελούμεναι ἐξ ἀγόνων καὶ ἐκτεταμένων πεδιάδων παρουσιάζουσι μέγα εὖρος τῶν ταλαντώσεων τῆς θερμοκρασίας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἡμερονυκτίου.

Ἡ διεύθυνσις τῆς αὔρας εἶναι κάθετος ἐπὶ τὴν μέσην διεύθυνσιν τοῦ ἴχνους τῆς ἀκτῆς, ἡ δὲ ἔντασις αὐτῆς ποικίλλει εἰς ἕκαστον τόπον λόγῳ τοπικῶν ἐπηρειῶν. Γενικῶς ἡ ἀπόγειος αὔρα εἶναι ἀσθενεστέρα εἰς ἔντασιν τῆς θαλασσίας τοιαύτης.

Ἐπειδὴ ἡ διάρκεια τῶν ἀνέμων τούτων εἶναι μικρά, ἡ ἔκτασις, εἰς ἣν πνέουσι, εἶναι μόνον 40—50 χιλιόμετρα ἐντὸς τῆς ξηρᾶς καὶ περὶ τὰ 20 χιλιόμετρα εἰς τὴν θάλασσαν. Καθ' ὕψος τὸ ῥεῦμα τοῦτο φθάνει περίπου εἰς 200—500 μέτρα. Πέραν τοῦ ὕψους τούτου ἀνευρίσκομεν τὸ ῥεῦμα τῆς ἐπιστροφῆς.

Ἐπήρειαι ἐπὶ τῆς αὔρας: Ἡ αὔρα πνέει κατὰ πᾶσαν ἐποχήν, εἶναι ὅμως σαφεστέρα κατὰ τὴν θερμὴν τοιαύτην. Συχνότατα ἡ ὕπαρξις αὐτῆς καλύπτεται ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἀνέμων. Ἐὰν ἡ διεύθυνσίς της συμπίπτῃ μὲ τὴν τοῦ πνέοντος ἀνέμου ἰσχυροποιεῖ τοῦτον καὶ παράγει ἄνεμον σφοδρότατον. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τὸ Βαλπαραΐζον (ἀκταὶ Χιλῆς), ἔνθα οἱ ἐπικρατοῦντες ἄνεμοι ἔχουσι διεύθυνσιν ἀπὸ Λιβός. Κατὰ τὴν νύκτα ἡ ἀπόγειος αὔρα πνέουσα ἀπὸ Μέσου ἐξουδετεροῖ ἐν μέρει τὸν ἄνεμον. Κατὰ τὴν ἡμέραν ὅμως ἡ θαλασσία αὔρα πνέουσα ἀπὸ Λιβὸς ἐπιπροστίθεται εἰς τὸν ἐπικρατοῦντα ἄνεμον καὶ προκαλεῖ τόσην σφοδρότητα τῆς ἐντάσεως αὐτοῦ, ὥστε ἡ ἐπικοινωνία τῶν πλοίων μετὰ τῆς ξηρᾶς καθίσταται ἀδύνατος, ἡ δὲ κυκλοφορία ἐν τῇ πόλει διακόπτεται.

Πᾶσα σοβαρὰ ἀτμοσφαιρικὴ διαταραχὴ ἐπιφέρει τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ φαινομένου τῆς αὔρας. Ἐπίσης τὸ αὐτὸ συμβαίνει, ὅταν ὁ οὐρανὸς εἶναι νεφοσκεπής. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ξηρὰ θερμαίνεται πολὺ ὀλιγώτερον κατὰ τὴν ἡμέραν, ἡ δὲ ἀκτινοβολία τῆς θερμότητος κατὰ τὴν νύκτα ἐμποδίζεται ὑπὸ τῶν νεφῶν. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ διαφορὰ θερμοκρασίας μεταξὺ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης εἶναι ἐλαχίστη καὶ δὲν δύναται νὰ προκαλέσῃ τὸ φαινόμενον τῆς αὔρας.

Ἐπήρειαι τῆς αὔρας: Ἡ αὔρα ἔχει εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν διαφόρων κλιμάτων, ὡς ἐλαττοῦσα τὴν ὑψηλὴν θερμοκρασίαν καὶ θέτουσα εἰς κίνησιν τὸν ἀέρα. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ θερμοκρασία εἶναι εὐάρεστος καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα δροσερὰ εἰς τὰς παραθαλασσίους ἀκτὰς κατὰ τὴν θερμὴν ἐποχήν.

Ἡ θαλασσία αὔρα παρασύρει εἰς τὴν ξηρὰν μέγα ποσὸν ὑδρατμῶν. Ὅταν ἄρχεται πνέουσα, ἡ σχετικὴ ὑγρασία τῆς ἀτμοσφαίρας αὐξάνει, ἡ δὲ θερμοκρασία ἐλαττοῦται ἀποτόμως. Οἱ μεταφερόμενοι ὑδρατμοὶ συμπυκνοῦνται εἰς νέφη καὶ ἐνίοτε προκαλοῦσι βροχάς, σπανιώτερον δὲ δύνανται νὰ προκαλέσωσι καταιγίδας.

Ὅταν ἀρχίσῃ πνέουσα ἡ ἀπόγειος αὔρα, ἡ σχετικὴ ὑγρασία τῆς ἀτμοσφαίρας ἐλαττοῦται ἀποτόμως, ἀλλ' ἡ θερμοκρασία δὲν ὑψοῦται, διότι ὁ ἀὴρ ἔχει ἀποψυγῇ λόγῳ τῆς ἀκτινοβολίας.

Ἡ θαλασσία αὔρα ἐν Ἑλλάδι: Ἡ αὔρα ἐν Ἑλλάδι πνέει καθ' ὅλον τὸ ἔτος, συνήθως ὅμως ἀποκρύπτεται κατὰ τὴν ψυχρὰν ἐποχὴν ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἀνέμων. Εἰς μέρη τινὰ (Θεσσαλονίκη, Βόλος) ἡ θαλασσία αὔρα καθίσταται λίαν ἰσχυρά.

Ἐν Ἀθήναις ἡ ἔντασις τῆς θαλασσίας αὔρας ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς ἀπὸ 5 μέτρων ἕως 8 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον, σπανίως δὲ φθάνει μέχρι 12 μέτρων. Κατὰ τὸ θέρος τὸ μέγιστον τῆς ἐντάσεως τῆς θαλασσίας αὔρας, φθάνον εἰς 8 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον, συμβαίνει περὶ τὴν 16ην ὥραν. Ὅταν πνέωσιν οἱ ἐτησίαι, ἡ θαλασσία αὔρα ἐξαφανίζεται, ἐνῷ ἡ ἀπόγειος ἰσχυροποιεῖ αὐτούς. Ἐὰν ὅμως οἱ ἐτησίαι εἶναι ἀσθενεῖς, ἡ θαλασσία αὔρα ὑπερνικῶσα αὐτοὺς ἐπιφέρει τὴν ἐξαφάνισίν των.

III. Ἄνεμοι ὀρέων καὶ κοιλάδων.—Ἄνεμοι τοπικοὶ περιοδικοὶ πνέοντες κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐκ τῶν κοιλάδων πρὸς τὰ ὄρη καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς ἐκ τῶν ὀρέων πρὸς τὰς κοιλάδας.

Οἱ ἄνεμοι οὗτοι ὀφείλονται εἰς τὴν ἐναλλαγὴν τῆς θερμοκρασίας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἡμερονυκτίου μεταξὺ ὀρέων καὶ κοιλάδων. Πνέουσιν ἰδίως κατὰ τὴν θερμὴν ἐποχήν, ἡ δὲ δύναμις αὐτῶν εἶναι μικρά.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας οἱ ἄνεμοι τῶν κοιλάδων παρασύρουσι τοὺς ὑδρατμοὺς αὐτῆς, οἵτινες συμπυκνοῦνται εἰς νέφος καλύπτον ἐνίοτε τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους.

Τὸ νέφος τοῦτο προκαλεῖ ἐνίοτε βροχὰς καὶ σπανιώτερον καταιγίδας. Ἀντιθέτως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς ἡ αὔρα τοῦ ὄρους συμπυκνοῖ τοὺς ἄνωθεν τῆς κοιλάδος ὑδρατμούς, οἵτινες ἐνίοτε ἀποτελοῦσι νέφος καλῦπτον τὴν κοιλάδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Augot*, Traité élémentaire de Météorologie. Paris 1916. *J. Bjerkuess et H. Solberg*, L'évolution des cyclones et la circulation atmosphérique d'après la théorie du front polaire. Paris 1923. *Fr. H. Bigelow*, A meteorological treatise on the circulation of the atmosphere of the earth and the sun. New-York 1915. *Blanford*, A practical guide to the climates and weather of India. London 1889. *Brillouin*, Mémoires originaux sur la circulation générale de l'atmosphère. Paris 1900. *A. Bunchau*, Report on atmospheric circulation London 1889. *Chaix*, Théorie des brises de montagne. Paris 1894. *P. Coyècque*, Météorologie générale et nautique. Paris 1925. *L. Froc*, L'atmosphère en Extrême-Orient. Son état normal, Ses perturbations. Paris 1920. *H. Hobbs*, The role of the glacial anticyclone in the air circulation of the globe. New-York 1915. *Κρητικοῦ*, Ναυτικὴ Μετεωρολογία (Λιθόγραφος). Πειραιεὺς 1917. *E. De Martonne*, Géographie physique. Tome I. Paris 1925. *M. Maury*, The physical geography of the sea and its Meteorology. London 1877. *H. Mohn*, Les phenomènes de l'atmosphère. Paris 1884. *Ν. Ι. Μπόταση*, Μαθήματα Ναυτικῆς Μετεωρολογίας (Λιθόγραφον). Πειραιεὺς 1905. *J. Rambosson*, Histoire des météores et des grands phénomènes de la nature. Paris 1877. *H. U. Sverdrup*, Der Nordatlantische Passat. Leipzig 1917. *L. Teisserenc de Bort*, Etude sur la circulation atmosphérique sur les continents. Paris 1880. *L. Teisserenc de Bort et H. Hildebrandsson*, Résultats des recherches empiriques sur les mouvements généraux de l'atmosphère. Upsala 1918. La Grande Encyclopédie. Encyclopedia Brittanica.

ΑΝΔΡ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

— [ΓΕΩΛΟΓ.] βλ. λ. αἰολικὰ ἀποθέματα.

— [ΥΓΙΕΙΝ.] βλ. λ. ἀήρ.

— [ΦΥΤΟΠΑΘΟΛ.] Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἀνέμων ἐν τῷ συνόλῳ των εἶναι μέχρις ἑνὸς βαθμοῦ εὐνοϊκὴ διὰ τὴν βλάστησιν. Ὅταν ὅμως ἡ ξηρότης καὶ ἡ σφοδρότης αὐτῶν ὑπερβῇ ὡρισμένα ὅρια, δύνανται νὰ προκληθοῦν ἐπὶ φυτῶν βλάβαι φυσιολογικαὶ ἢ μηχανικαί.

Π. Γ. Κ.

— [ΔΑΣΟΛ.] Ἡ ἐπίδρασις ἣν ἀσκεῖ ὁ ἀσθενὴς ἢ ἰσχυρὸς ἄνεμος ἐπὶ τῆς βλαστήσεως, τῆς δασικῆς κυρίως, ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ὡς ἐπὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως κινήσεως τῶν φυλλωμάτων, τῶν κλάδων καὶ τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων. Ἡ τοιαύτη κίνησις τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων, τῶν φυλλωμάτων καὶ τῶν κλάδων, προκαλεῖ ἀναλόγως τῆς σφοδρότητος καὶ ὁρμητικότητος τοῦ ἀνέμου, ἄλλοτε μὲν θραύσεις τῶν κορμῶν καὶ τῶν κλάδων (*ἀνεμορραγίας*), ἄλλοτε δὲ ἐκριζώσεις ἢ ἀνατροπὴν τῶν δένδρων (*ἀνεμοανατροπάς*). Ὁ ἐκ τοῦ ἀνέμου διὰ τὰ δένδρα κίνδυνος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ὕψος τούτων. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἰσχυρῶν καὶ σφοδρῶν ἀνέμων παραβλάπτουν τὰ δάση καὶ οἱ ἀσθενεῖς τοιοῦτοι, καθόσον παρασύρουσι τὸ φυλλόστρωμα καὶ ἀπογυμνοῦσι τὸ ἔδαφος, ὅπερ εἶτα ξηραίνεται καὶ ἑπομένως σκληρύνεται. Οἱ ξηροὶ ἄνεμοι ἐλαττοῦσι τὴν ὑγροποιητικότητα τοῦ ἐδάφους, αὐξάνουσι δὲ καὶ ἐπιταχύνουσι ἅμα τὴν ἐξάτμισιν τῶν φυτῶν. Ὁ ἄνεμος ἐπηρεάζει σοβαρῶς τὴν κυκλοφορίαν καὶ διευκολύνει τὴν ἐξάπλωσιν τῶν σπερμάτων εἰς μεγαλυτέρας ἐκτάσεις, τὴν γονιμοποίησιν τῶν ἀνθέων τῶν δασικῶν δένδρων καὶ γενικῶς ἐπιδρᾷ εἰς τὸν ἀερισμὸν τοῦ ἐδάφους, τὴν ἐξάτμισιν τῆς ὑγρασίας, ὡς καὶ τὴν θερμοκρασίαν τούτου. Οἱ διαρκῶς ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους πνέοντες ἄνεμοι ἐπηρεάζουν σοβαρῶς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δένδρων, διότι παρακωλύουν τὴν ἀνάπτυξιν κλώνων ἐπὶ τοῦ μέρους τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων, τοῦ ἐστραμμένου πρὸς αὐτούς.

Πρὸς πρόληψιν τῶν ἐκ τοῦ ἀνέμου ζημιῶν εἰς τὰ δάση, λαμβάνονται διάφορα προστατευτικὰ μέτρα, ἤτοι ἱδρύονται ἀντανεμικοὶ μανδύαι πρὸς πρόληψιν τῆς παρασύρσεως τοῦ φυλλοστρώματος καὶ προφύλαξιν τῆς νεαρᾶς βλαστήσεως. Ἐπίσης διενεργοῦνται εἰς τὰ δάση ἐπιλογικαὶ ὑλοτομίαι διὰ τὴν πρόληψιν τῆς ἀπογυμνώσεως τοῦ ἐδάφους.

Π. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΛΑΟΓΡ.] Εἰς διάφορα λαϊκὰ τραγούδια, κυρίως ὅμως εἰς παραμύθια, οἱ «*ἄνεμοι*» εἶναι ἀδελφοὶ ἄρρενες καὶ θήλεις καὶ κατοικοῦν μετὰ τῆς μητρός των εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης καὶ εἰς ἴδιον παλάτι. Πλεῖσται ἐξ ἄλλου λαϊκαὶ παροιμίαι δεικνύουν τὴν δύναμιν ἑνὸς ἑκάστου ἀνέμου.

Κ. Μ. Κ.

—**ἄνεμος ἀναβατικὸς** [*Μετεωρ.*]. Λέγεται ὁ ἄνεμος ὁ ἔχων ἀνοδικὴν συνιστῶσαν, ὀφειλομένην εἰς τὸ φαινόμενον τῆς *μεταφορᾶς*, π. χ. ἡ θαλασσία αὔρα ὅταν ἀνέρχηται μίαν πεδιάδα ὑπὸ κλίσιν καὶ ἧς τὸ ἔδαφος ὁ ἥλιος ἐθέρμανε ἰσχυρῶς, θεωρεῖται ἄνεμος ἀναβατικός. Τὸ ἀντίθετον τοῦ ἀναβατικοῦ ἀνέμου εἶναι ὁ *καταβατικὸς ἄνεμος* (βλ. κατωτέρω).

Θ. Θ. Θ.

— **ἄνεμος βαθμῖδος** [*Μετεωρ.*]. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου (ὅστις καὶ ἐσφαλμένως λέγεται ὑπό τινων *ἀνεμοβαθμίς*) ὀνομάζεται ἐν τῇ Δυναμικῇ Μετεωρολογίᾳ ἡ ἀναγκαία ῥοὴ ἀέρος διὰ τὴν ἀντιστάθμισιν τῆς *βαροβαθμῖδος*. Εἶναι γνωστὴ ἡ ὑπάρχουσα σχέσις μεταξὺ τῆς ἐντάσεως τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς διανομῆς τῶν ἰσοβαρῶν καμπύλων. Ἡ σχέσις αὕτη, ἥτις ἐκφράζεται διὰ τοῦ κατωτέρω ἀναγραφομένου μαθηματικοῦ τύπου, παρέχει τὴν ταχύτητα τῆς ἀνωτέρω ῥοῆς, ἥτις καλεῖται *ἄνεμος βαθμῖδος* (Vent du gradient, Gradient Wind). Ὁ ἐξ ὑπολογισμοῦ οὗτος ἄνεμος ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἐκεῖνον, ὃν εὑρίσκει τις—ἀναλόγως τῶν περιοχῶν—μεταξὺ 500 καὶ 1500 μ. ὕψους (500 μ. ἄνωθεν τῶν ὠκεανῶν, 1000 μ. ἄνωθεν τῶν ἀκτῶν καὶ 1500 μ. εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ξηρᾶς). Εἶναι δὲ εὔκολον γνωρίζοντες τὴν διανομὴν τῶν ἰσοβαρῶν εἴς τινα περιοχὴν νὰ ὑπολογίσωμεν τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀνέμου τούτου, ἤτοι τὴν ταχύτητά του ἀφ' ἑνὸς τῇ βοηθείᾳ τῆς βαροβαθμῖδος, καὶ τὴν διεύθυνσίν του ἀφ' ἑτέρου, ἥτις εἶναι περίπου παράλληλος πρὸς τὰς ἰσοβαρεῖς.

Θεωροῦντες τὴν κίνησιν ἑνὸς μορίου ἀέρος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, παρατηροῦμεν ὅτι τοῦτο ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τριῶν δυνάμεων: α') τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, β') τῆς κεντρόφυγος δυνάμεως λόγῳ τῆς περιστροφῆς τῆς γῆς καὶ γ') τῆς κεντρόφυγος δυνάμεως τῆς ἀναπτυσσομένης λόγῳ τῆς καμπυλότητος τῆς τροχιᾶς, ἣν διαγράφει τὸ μόριον τοῦτο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς.

Ἡ πρώτη τῶν δυνάμεων τούτων ἐκφράζεται διὰ τῆς βαροβαθμῖδος καὶ διευθύνεται καθέτως πρὸς τὰς ἰσοβαρεῖς ἐκ τῶν ὑψηλῶν πρὸς τὰς χαμηλὰς πιέσεις. Ἡ δευτέρα δύναμις συντελεῖ εἰς τὴν ἀπόκλισιν τοῦ κινουμένου μορίου πρὸς τὰ δεξιὰ μὲν ἐν τῷ Βορείῳ Ἡμισφαιρίῳ καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐν τῷ Νοτίῳ, λόγῳ τῆς περιστροφῆς τῆς γῆς, ἥτις, ἂν ἦτο ἐπίπεδος καὶ ἀκίνητος, θὰ ἔδιδεν ὡς διεύθυνσιν εἰς τὸν ἄνεμον εἰς ἕκαστον σημεῖον τὴν διεύθυνσιν τῆς βαροβαθμῖδος. Ἀποδεικνύεται ἐν τῇ Θεωρητικῇ Μηχανικῇ ὅτι ἡ ἀποκλιτικὴ αὕτη δύναμις εἶναι κάθετος εἰς τὴν ταχύτητα τοῦ κινουμένου σώματος καὶ παρέχεται ὑπὸ τοῦ τύπου

$$S_w = 2mwV\eta\mu\lambda$$

Digitized by Google

ἔνθα m ἡ μᾶζα τοῦ σώματος, w ἡ γωνιώδης ταχύτης τῆς περιστροφῆς τῆς γῆς, V ἡ ταχύτης τοῦ σώματος καὶ λ τὸ γεωγραφικὸν πλάτος. Ἡ συνιστῶσα αὕτη, ὀνομαζομένη ἄλλως καὶ *γεωστροφικὸς ἄνεμος*, μηδενίζεται παρὰ τῷ Ἰσημερινῷ καὶ αὐξάνει ἀπὸ τούτου κανονικῶς μέχρι τῶν πόλων. Τέλος ἡ τρίτη κεντρόφυξ δύναμις ἀναπτύσσεται εἰς πᾶν σῶμα κινούμενον ἐπὶ καμπύλης τροχιᾶς, λόγῳ τῆς καμπυλότητος τῆς τελευταίας, καὶ παρέχεται ὑπὸ τοῦ τύπου

$$S\varrho = \frac{mV^2}{R} \sigma\varphi.\varrho$$

ἔνθα R ἡ ἀκτὶς τῆς γῆς καὶ ρ ἡ ἀκτὶς τῆς καμπυλότητος τῆς τροχιᾶς. Ἡ συνιστῶσα αὕτη ὀνομάζεται ἐπίσης καὶ *κυκλοστροφικὸς ἄνεμος*. Ἀμφότεραι αἱ συνιστῶσαι αὗται τῆς κεντρόφυγος δυνάμεως δρῶσιν ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς βαροβαθμῖδος καὶ δὴ ἐκείνη ἡ λόγῳ τῆς καμπυλότητος ἀντιθέτως μὲν τῆς βαροβαθμῖδος ἀπὸ τῶν χαμηλῶν πρὸς τὰς ὑψηλὰς πιέσεις εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ κυκλωνικοῦ συστήματος καὶ συμφώνως πρὸς τὴν βαροβαθμῖδα εἰς τὸ ἀντικυκλωνικὸν σύστημα, εἰς

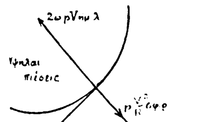

Σχ. 1.

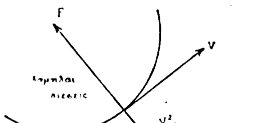

Σχ. 2.

τρόπον ὥστε εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ βαροβαθμὶς ἰσορροπεῖ τὸ ἄθροισμα τῶν δύο συνιστωσῶν τῆς κεντρόφυγος δυνάμεως, ἐνῷ εἰς τὴν δευτέραν, ἡ βαροβαθμὶς μετὰ τῆς κεντρόφυγος λόγῳ τῆς καμπυλότητος ἰσορροποῦσι τὴν συνιστῶσαν, τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν περιστροφὴν τῆς Γῆς (σχ. 1 καὶ 2). Ἑπομένως ἂν καλέσωμεν τὴν δύναμιν τῆς βαροβαθμῖδος διὰ F καὶ p τὴν πυκνότητα τοῦ ἀέρος καὶ ὑποθέσωμεν τὴν κίνησιν ὁμαλήν, δέον νὰ ὑπάρχῃ ἰσορροπία τῆς βαροβαθμῖδος ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν δύο κεντροφύγων δυνάμεων ἀφ' ἑτέρου, ἥτις θὰ παρέχεται ὑπὸ τοῦ τύπου F = Sw + Sρ ἤτοι:

$$F = 2wpV\eta\mu\lambda \pm \frac{pV^2}{R} \sigma\varphi.\varrho \qquad (1)$$

καὶ τὸ μὲν θετικὸν σημεῖον (+) τῆς κυκλοστροφικῆς συνιστώσης ἀντιστοιχεῖ εἰς κυκλωνικὸν σύστημα, τὸ δὲ ἀρνητικὸν (—) εἰς ἀντικυκλωνικὸν τοιοῦτον. Οὗτος εἶναι ὁ μαθηματικὸς τύπος, ὅστις δίδει κατόπιν ἐπιλύσεώς του τὸ V, ἤτοι τὸν ἄνεμον τῆς βαθμῖδος. Δέον νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι, ἐνῷ ἡ γεωστροφικὴ συνιστῶσα ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους, ἡ κυκλοστροφικὴ τοιαύτη οὐδόλως, καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει καταστῶσιν αὗται ἴσαι ἡ σχετική των σημασία θὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πλάτους καὶ ἐὰν λάβωμεν τρεῖς περιπτώσεις τὴν μίαν πλησίον τοῦ Ἰσημερινοῦ εἰς πλάτος 10°, ἐντὸς τῆς ἰσημερινῆς ζώνης τῶν χαμηλῶν πιέσεων, τὴν ἄλλην εἰς πλάτος 80° πλησίον τοῦ πόλου, ἀπροσδιορίστου μετεωρολογικοῦ χαρακτῆρος, καὶ τέλος μίαν τελευταίαν εἰς πλάτος 45° εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὑψηλῶν καὶ χαμηλῶν πιέσεων τῶν κινουμένων πρὸς ἀνατολὰς καὶ παραστήσωμεν διὰ V τὴν ταχύτητα τοῦ ἀνέμου, ὅταν ἡ ἀκτὶς καμπυλότητος τῆς τροχιᾶς εἶναι 120 ναυτικὰ μίλλια, τότε ἡ κυκλοστροφικὴ συνιστῶσα εἶναι ἴση τῇ γεωστροφικῇ:

εἰς πλάτ. 0° ὅταν τὸ V εἶναι ἴσον πρὸς 5 6 μ. κατὰ δευτερόλ.
» » 45° » » » » » » » » » »
» » 80° » » » » » » » » » »

Ἡ διὰ τῆς ἐπιλύσεως τῆς ἐξισώσεως (1) παρεχομένη ταχύτης V δὲν εἶναι γενικῶς ἐκείνη ἡ πραγματικῶς παρὰ τὸ ἔδαφος παρατηρουμένη, διότι δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψει ἡ τριβὴ ἐπὶ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους, ἥτις ἐλαττοῦται ἐφ' ὅσον ἀνυψούμεθα ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ καὶ ἡ ἐξ ὑπολογισμοῦ ταχύτης πλησιάζει αἰσθητῶς τὴν πραγματικήν. Ὁ ἀνωτέρω ἄνεμος τῆς βαθμῖδος παρουσιάζει μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἀεροπόρον, ἐπειδὴ οὗτος κατὰ τὰς πτήσεις ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ. Οὕτως ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ σαφὴς σχέσις ἡ ὑπάρχουσα μεταξὺ τῆς διανομῆς τῶν ἰσοβαρῶν καὶ τοῦ ἀνέμου εὑρίσκεται εἰς ὡρισμένον ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ἐνῷ ἡ σχέσις αὕτη παρὰ τὸ ἔδαφος ἐξαλείφεται λόγῳ τῆς τριβῆς. Ἐκ μιᾶς διανομῆς ἰσοβαρῶν τὸ στοιχεῖον ὅπερ συνάγεται μετὰ βεβαιότητος εἶναι ὁ ἄνεμος τῆς βαθμῖδος, ἐνῷ ὁ ἄνεμος παρὰ τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο εἰμὴ μία τοπικὴ τροποποίησις καὶ συχνάκις πολύπλοκος τοῦ ἀνέμου τῆς βαθμῖδος.

Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

— **ἄνεμος *γεωστροφικὸς*** *[Μετεωρολ.]*· βλ. ἄνεμος *βαθμῖδος*.

— **ἄνεμος *καταβατικὸς*** *[Μετεωρ.]*. Ὅρος χρησιμοποιούμενος διὰ τὰς καθοδικὰς κινήσεις τοῦ ἀέρος τὰς ὀφειλομένας εἰς τὸ φαινόμενον τῆς *μεταφορᾶς*. Ἡ ὑπάρχουσα ἁπλῆ σχέσις μεταξὺ τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς *βαροβαθμῖδος* ἐπιτρέπει τὸν κατὰ προσέγγισιν ὑπολογισμὸν τῆς διευθύνσεως καὶ ταχύτητος τοῦ ἀνέμου, ὅταν εἶναι γνωστὴ ἡ διεύθυνσις καὶ ἡ τιμὴ τῆς βαροβαθμῖδος. Ὁ καταβατικὸς ἄνεμος εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις φαίνεται μὴ σχετιζόμενος πρὸς τὴν βαροβαθμῖδα καὶ πρὸς τὴν διανομὴν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως. Εἷς τοπικὸς ψυχρὸς ἄνεμος ὀνομάζεται *καταβατικός*, ὅταν προκαλῆται ὑπὸ τῆς βαρύτητος τοῦ ψυχροῦ ἀέρος ἀπό τινος ὑψηλοῦ ἐδάφους.

Ἐὰν μία ἰσοβαρικὴ κατάστασις — *ἀντικυκλὼν* ἢ *ὕφεσις* — καλύπτῃ μίαν ἐκτεταμένην ἔκτασιν ἐδάφους, εἶναι δυνατὸν νὰ σχηματισθῶσι λόγῳ τοπικῶν συνθηκῶν ζῶναι ψύξεως ἢ θερμάνσεως ἀρκετὰ ἰσχυραί, ὥστε νὰ προκαλέσωσι περιωρισμένας κυκλοφορίας ἃς ἡ χάραξις τῶν ἰσοβαρῶν καμπύλων δὲν ἀποκαλύπτει. Π. χ. ἡ αὔρα — ἥτις ἐψύγη λόγῳ τῆς διελεύσεώς της ἄνωθεν παγετῶνος (Glacial - Breeze) ἢ συνεπείᾳ καθόδου της διὰ πεδιάδος, ἧς ἡ θερμοκρασία κατῆλθε λόγῳ τῆς νυκτερινῆς ἀκτινοβολίας (Land - Breeze) — φαίνεται συμπεριφερομένη ὡς ὑγρόν, ἔχον βάρος, ἀνεξάρτητον τῆς ἀτμοσφαίρας, ἥτις τὸ περιβάλλει καὶ ἀκολουθεῖ τὴν γραμμὴν τῆς μεγαλυτέρας κλίσεως τοῦ ἀναγλύφου τοῦ ἐδάφους, καὶ οὕτω λαμβάνομεν ἀντίληψιν τοῦ καταβατικοῦ ἀνέμου.

Εἶναι περιττὸν νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ καταβατικοὶ ἄνεμοι ὑπόκεινται — ὡς οἱ συνήθεις ἄνεμοι — εἰς τοὺς νόμους τῆς δυναμικῆς τῶν ὑγρῶν· μόνον ἡ ἄγνοια περὶ τῆς διανομῆς τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως ἐν ταῖς λεπτομερείαις καὶ ἡ δυσκολία νὰ συμπεράνωμεν πρακτικῶς τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν ταχύτητα αὐτῶν συντελοῦσιν, ὥστε νὰ τοὺς θεωρῶμεν ὡς ἀποτελοῦντας εἰδικὴν κατηγορίαν ἀνέμων, ἔξω ἐκείνων οἵτινες συνοδεύουσι τοὺς κανονικοὺς ἰσοβαρικοὺς σχηματισμούς.

Ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ κίνησίς των εἶναι ἡ συνισταμένη μιᾶς καταβατικῆς κινήσεως καὶ μιᾶς κινήσεως προκαλουμένης συνεπείᾳ τῆς κανονικῆς διανομῆς τῆς πιέσεως, τῆς τελευταίας ταύτης ἐπιδράσεως οὔσης ἀσθενεστέρας ἔναντι τῆς πρώτης. Ἐκτὸς τῆς αὔρας καὶ οἱ ἄνεμοι Bora καὶ Mistral θεωροῦνται εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις ὡς ἄνεμοι καταβατικοί.

Θ. Θ. Φ.

— **ἄνεμος *κυκλοστροφικὸς*** *[Μετεωρολ.]*· βλ. ἄνεμος *βαθμῖδος*.

— **ἄνεμος *πλάγιος*** (κοιν. *ἀέρας στὴν μπάντα*, γαλλ. le traversier ἢ vent du travers, ἀγγλ. wind a beam) *[Ναυτ.]*. Συσχετικὴ θέσις τοῦ ἀνέμου πρὸς τὸ διάμηκες τοῦ πλοίου, καθ' ἣν ἡ διεύθυνσις τοῦ πρώτου σχηματίζει μὲ τὴν τοῦ δευτέρου γωνίαν μείζονα τῶν τεσσάρων *ἀνεμορρόμβων* καὶ ἐλάσσονα τῶν δώδεκα τοιούτων. Συνεπῶς ἡ *«ἐγγυτάτη ἐκ κεραίας»* καὶ ἡ «εὔδρομος» εἶναι ἱστιοδρομίαι τοῦ πλοίου ὑπὸ ἄνεμον πλάγιον ἀρμενίζοντος, δι' ὃ καὶ χαρακτηριζομένου ὡς *«πλαγιοδρομοῦντος»* εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *«οὐριοδρομοῦντος»*.

Σ. Ε. Λ.

— **ἄνεμος *φαινόμενος*** (γαλλ. vent apparent) *[Ναυτ.]* Ἡ διεύθυνσις τῆς συνισταμένης τῆς ταχύτητος τοῦ πνέοντος ἀνέμου καὶ τῆς ταχύτητος τοῦ πλοίου, καὶ ἥτις εἶναι ἐγγυτέρα πρὸς τὴν πρῷραν τοῦ πλοίου ἢ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀληθοῦς ἀνέμου, τῆς μεταξὺ τῶν δύο τούτων διευθύνσεων σχηματιζομένης γωνίας, *«παρεκτροπῆς τοῦ ἀληθοῦς ἀνέμου»* ὀνομαζομένης, οὔσης συναρτήσεως ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς γωνίας τῆς σχηματιζομένης ὑπὸ τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου τοῦ πλοίου καὶ τῆς κατευθύνσεως τοῦ ἀληθοῦς ἀνέμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς διαφορᾶς τῶν ταχυτήτων τοῦ πλοίου καὶ τοῦ ἀνέμου.

Οὕτω προκειμένου μὲν περὶ ἀτμοπλοίου κινουμένου μετὰ ταχύτητος ΟΟ', σχετικῶς μὲ τὴν ταχύτητα ΟΑ τοῦ ἀνέμου, ὑποτιθεμένου λεπτοῦ καὶ *οὐρίου ἢ ἀπὸ τοῦ ἱστίου (κατάπρυμα ἢ ἀπ' τη φοῦσκα)*, ἡ κατεύθυνσις τοῦ φαινομένου ἀνέμου

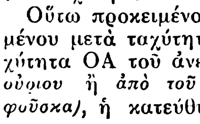

ἔσται κατὰ τὴν ΒΟ, καὶ συνεπῶς ἡ γωνία ΑΟΒ θὰ παρέχῃ τὸ μέτρον τῆς ἐκτροπῆς τοῦ ἀνέμου ἀπὸ τῆς πραγματικῆς αὐτοῦ κατευθύνσεως. Τείνει δὲ ἡ γωνία αὕτη πρὸς τὰς δύο ὀρθάς, ὡς ὅριον, ὅπερ μάλιστα καὶ φθάνει, ὅταν ὁ ἄνεμος εἶναι οὔριος καὶ ταχύτητος μικροτέρας τῆς τοῦ πλοίου. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔντασιν τοῦ ἀνέμου, παρέχει ταύτην τὸ γεωμετρικὸν μέγεθος ΟΒ μετρούμενον διὰ τῆς αὐτῆς μετρικῆς μονάδος, ἥτις παρέσχε τὰ ἐκπροσωποῦντα ταχύτητας γεωμετρικὰ μεγέθη Ο'Ο καὶ ΟΑ. Εὐνόητον δὲ ὅτι, ἐὰν Τ εἶναι ἡ ταχύτης τοῦ φαινομένου ἀνέμου, τ ἡ τοῦ ἀληθοῦς καὶ τ' ἡ τοῦ πλοίου, θὰ ὑφίσταται ἡ σχέσις:

$$\tau + \tau' \geqslant T \geqslant \tau - \tau'$$

ἔνθα τ—τ' εἶναι ἡ ταχύτης τοῦ φαινομένου ἀνέμου κατὰ τὴν ἐξ οὐρίας πλεῦσιν καὶ τ+τ' ἡ κατὰ τὴν ἀντήνεμον τοιαύτην.

Προκειμένου ὅμως περὶ πλοίου ἱστιοφόρου, οὗ ἡ ταχύτης ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τοῦ κινοῦντος αὐτὸ ἀνέμου, τόσον ἡ ἐκτροπὴ τοῦ ἀληθοῦς ἀνέμου, ὅσον καὶ ἡ διαφορὰ τῆς ταχύτητος αὐτοῦ καὶ τοῦ φαινομένου ἀνέμου δὲν ποικίλλουσιν ἐντὸς τόσον εὐρέων ὁρίων. Ἡ ἐκτροπὴ τότε παίζει μεταξὺ 1 ἕως 2½ *ἀνεμορρόμβων*, καθισταμένη τόσον μεγαλυτέρα ὅσον ἡ ἱστιοδρομία πλησιάζει τὴν ἐξ οὐρίας, καθ' ἣν τελευταίαν ὁ ἄνεμος δὲν ἐκτρέπεται τὸ παράπαν. Τοῦ μετὰ τετραγώνων ἱστίων ἱστιοφόρου πλέοντος κατὰ τὴν ἐγγυτάτην καὶ ὑπὸ καλὰς συνθήκας ἀνέμου καὶ θαλάσσης, 6 ρόμβους ὑπὸ τὸν ἀληθῆ ἄνεμον, τὰ *ἀνεμούρια*, δεικνύοντα τὴν διεύθυνσιν τοῦ φαινομένου ἀνέμου, θὰ δεικνύουσι διεύθυνσιν φαινομένου ἀνέμου σχηματίζουσαν 4—4½ ἀνεμορρόμβους πρὸς τὴν τρόπιδα· τῶν σταυρωτῶν δὲ κεραιῶν σχηματιζουσῶν γωνίαν τριῶν περίπου ρόμβων ὡς πρὸς τὸ διάμηκες, ἀπομένει εἰσέτι γωνία προσπτώσεως τοῦ ἀνέμου ἐπὶ τῶν ἱστίων ἑνὸς ἕως ἑνὸς καὶ ἡμίσεος *ἀνεμορρόμβου*, ἥτις γωνία εἶναι ὅση ἀπαιτεῖται διὰ νὰ μὴ παρακρούωνται τὰ ἱστία.

Αἱ ἐνδείξεις ἐν τούτοις τῶν ἀνεμουρίων δὲν δεικνύουσι πάντοτε ἀκριβῶς τὴν διεύθυνσιν τοῦ φαινομένου ἀνέμου, καθ' ὅσον ἐπηρεάζονται αὗται, ἐνίοτε, ἐκ τοῦ *δινεύματος*, ὅπερ ἐκδηλοῦται λόγῳ τῆς συναντήσεως τοῦ φαινομένου ἀνέμου καὶ τοῦ καταβιβαζομένου ἀπὸ τοῦ γειτονικοῦ πετάσματος *(κατεβάζουν τὰ πανιὰ)* ἀνέμου. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον συμβαίνει, ὥστε εἰς ἱστιοδρομοῦν ἱστιοφόρον, καὶ δὴ κατὰ τὴν ἐγγυτάτην ἐκ κεραίας, νὰ δεικνύωσιν ἄλλην διεύθυνσιν ἀνέμου οἱ ἐπὶ τῶν ἐπιμήλων ἀνεμοδεῖκται, μὴ ἐπηρεαζόμενοι αὐτοὶ ἀπὸ τὸ δίνευμα, καὶ ἄλλην τό, ἀπὸ παραιόνου ἢ σκηνούχου ἐγγὺς τοῦ πετάσματος προσδεδεμένου, ἀνεμούριον· ὡς εἰκός, ἡ τῶν πρώτων εἶναι ἡ πραγματικὴ τοῦ *ἀνέμου τοῦ φαινομένου* διεύθυνσις.

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **ἀνέμου *πίεσις*** *[Τεχν.]*. Προκειμένου περὶ τεχνικῶν κατασκευῶν ἡ πίεσις τοῦ ἀνέμου ἔχει σημασίαν ὡς προσθέτως ἐπιβαρύνουσα δύναμις ὅλας τὰς ἐν ἀνοικτῷ χώρῳ ἱσταμένας ἢ προεξεχούσας κατασκευάς, ἰδιαιτέραν δὲ προκειμένου περὶ στεγῶν, καπνοδόχων, πύργων, ἀεριοφυλακίων, δεξαμενῶν ὑγροῦ ὑψηλὰ τοποθετημένων, τῆς ἐπιδομῆς τῶν γεφυρῶν, τῶν σιδηρῶν ἢ ξυλίνων βάθρων αὐτῶν, τῶν συρμῶν ἐν πορείᾳ κτλ.

Ἡ ἔρευνα τῶν νόμων τῆς ἀντιστάσεως, ἣν ὑφίσταται κινουμένη ἐπιφάνεια ἐν ἠρεμοῦντι ἀέρι ἢ τῆς πιέσεως ἣν ἐξασκεῖ ὁ κινούμενος ἀὴρ ἐπὶ ἠρεμούσης ἐπιφανείας, ἀπησχόλησε ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γαλιλαίου καὶ τοῦ Νεύτωνος πλείστους συγγραφεῖς καὶ πειραματιστάς. Θεωρεῖται οὕτω σήμερον ὡς ἀσφαλές, ὅτι ἡ πίεσις P εἰς χιλιόγραμμα, ἣν ἐξασκεῖ ἄνεμος ταχύτητος v μέτρ. εἰς τὸ 1'' ἐπὶ ἐπιπέδου λεπτῆς ἐπιφανείας F τετραγ. μέτρων καθέτου ἐπὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου, δίδεται ὑπὸ τοῦ νόμου

$$P = \frac{\gamma}{g} F v^2 \qquad (1)$$

ἔνθα γ τὸ βάρος ἑνὸς κυβ. μέτρου ἀέρος καὶ g = 9,81 μ. ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς βαρύτητος. Διὰ μέσην πυκνότητα τοῦ ἀέρος καὶ ἐπὶ ἑνὸς μ^2 ἔχομεν πίεσιν $P_1 = 0{,}122\, v^2$. Ἐκ τοῦ τύπου τούτου προκύπτει ὁ κάτωθι πίναξ τῶν πιέσεων P' τῶν ἀντιστοιχουσῶν εἰς τὴν διεθνῆ διαβάθμισιν τῆς ἰσχύος τοῦ ἀνέμου:

Ἰσχὺς ἀνέμου	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
V μ/1''	0-1,3	3,6	5,8	8	10,3	12,5	15,2	17,9	21,5	25	29,1	33,5	40,2
P_1 χλγ./μ²	0,2	1,5	4,1	7,7	12,6	18,9	27,9	38,7	55,0	75,6	102,5	135,[illegible]	195,5

Ἂν ὁ ἄνεμος συναντᾷ τὴν ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν οὐχὶ καθέτως ἀλλ' ὑπὸ γωνίαν α, τότε δίδεται ὑπὸ τοῦ νόμου ἡ πίεσις

$$P' = P\, \eta\mu\alpha \qquad (2)$$

ὅστις εἶναι ὁ ἐπικρατέστερος καὶ ἁπλούστερος νόμος τῶν διατυπωθέντων ἐκ σχετικῶν πειραμάτων· ἤ, ὅπερ τὸ αὐτό, ὑπολογίζομεν τότε τὴν πίεσιν ἐκ τοῦ τύπου (1) ἀλλὰ ἀντὶ τοῦ F πρέπει νὰ τεθῇ οὐχὶ ὅλη ἡ κεκλιμένη ἐπιφάνεια f, ἀλλὰ ἡ προβολὴ ταύτης ἐπὶ ἐπίπεδον κάθετον εἰς τὴν διεύθυνσιν ἀνέμου, ἤτοι f ημα.

Τῇ βοηθείᾳ τοῦ τύπου (2) δυνάμεθα δι' ὁλοκληρώσεως νὰ εὕρωμεν τὴν πίεσιν τοῦ ἀνέμου ἐπὶ οἱασδήποτε καμπύλης ἐπιφανείας, ὡς π. χ. στεγῶν (θόλων) κυλινδρικῶν, ὑδαταποθηκῶν κτλ.

Τὰ πειράματα ὅμως, οὐδόλως συμφωνοῦντα μὲ τὰ ἐξαγόμενα τοῦ ὑπολογισμοῦ, ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ πίεσις τοῦ ἀνέμου ἐπὶ καμπύλων ἐπιφανειῶν εἶναι οὐσιωδῶς μικροτέρα, μέχρι τοῦ ἡμίσεος, τῆς προκυπτούσης ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ. Καὶ τοῦτο δικαιολογοῦν ὑποθέτοντες ὅτι περὶ τὴν προσβαλλομένην κυλινδρικὴν π. χ. ἐπιφάνειαν σχηματίζονται λόφοι ἀέρος ἢ ὄγκοι ἠρεμοῦντος ἀέρος ἐλαττοῦντες τὴν ἐπὶ ταύτης πίεσιν τοῦ ἀνέμου.

Προκειμένου περὶ ἐπιδομῆς γεφυρῶν ἢ ἐκ δο-

Digitized by Google

κῶν συντεθειμένων κατασκευῶν δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψει κατὰ κανόνα ἡ μορφὴ ἑκάστης δοκοῦ (ὀρθοστάτου, διαγωνίου κ.τ.λ.), ἀλλὰ θεωρεῖται ὡς πιεζομένη ἐπιφάνεια F, πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς ὅλης πιέσεως τοῦ ἀνέμου ἐκ τοῦ τύπου (1), ἡ ἐπιφάνεια τῆς προβολῆς τῆς ὅλης κατασκευῆς ἐπὶ ἐπίπεδον κάθετον ἐπὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου, καίτοι εἰς ὡρισμένας μεγάλας γεφύρας τὰ θλιβόμενα τεμάχια μορφῆς σωλῆνος ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει μόνον διὰ τοῦ ἡμίσεος τῆς ἐπιφανείας τῆς προβολῆς των.

Περὶ τῶν ἐν ἑκάστῳ τόπῳ κρατουσῶν μεγίστων πιέσεων ἀνέμου πληροφορούμεθα ἐκ τῶν οἰκείων μετεωρολογικῶν σταθμῶν. Τὰ σχετικὰ ὄργανα μετροῦν τὴν ταχύτητα καὶ δεικνύουν τὴν ἔν τινι χρονικῇ περιόδῳ μεγίστην πίεσιν ἀνέμων. Ἀπεδείχθη οὕτω ὅτι ἡ μεγίστη αὕτη πίεσις ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὴν ὑπολογιζομένην ἐκ τοῦ ἄνω τύπου P_1 ἐπὶ τῇ βάσει τῆς *μέσης* ταχύτητος, λαμβανομένης ἐκ τῶν παρατηρήσεων τοῦ ἀνεμομέτρου διὰ τὴν ὑπ' ὄψει χρονικὴν περίοδον. Διὰ τοῦτο ἡ ἀγγλικὴ ἐπιτροπὴ ἡ συσταθεῖσα τῷ 1881 ἐξ ἀφορμῆς τῆς πτώσεως τῆς μεγάλης γεφύρας τοῦ Tay ἐθέσπισε τὸν ὑπολογισμὸν τῆς πιέσεως τοῦ ἀνέμου ἀνὰ τετρ. μέτρον ἐπιφανείας ἐκ τοῦ $P_1=2{,}44v^2$, ἔνθα v ἡ μέση ταχύτης εἰς 1″ ἐκ τοῦ σχετικοῦ ἀνεμομέτρου· δέχονται δηλαδὴ ἔκτοτε τὴν πίεσιν τοῦ ἀνέμου διπλασίαν τῆς τοῦ ἀνωτέρω πίνακος. Ἀφ' ἑτέρου, ἐξ ἀφορμῆς διαφόρων καταστροφῶν τεχνικῶν ἔργων, ἀποσυνθέσεων οἰκοδομῶν, ἀνατροπῶν συρμῶν κτλ., ἐπεχειρήθη ἐκ τῶν ὑστέρων ὁ ὑπολογισμὸς τῆς πιέσεως τοῦ ἀνέμου. Τοιαῦτα ἐξαγόμενα δύνανται νὰ θεωρηθοῦν μόνον ὡς χονδροειδεῖς προσεγγίσεις λόγῳ τῆς ἀβεβαιότητος περὶ τῆς πιεσθείσης ἐπιφανείας.

Ἐν γένει ὅ,τι δεχόμεθα περὶ τοῦ μεγέθους τῆς πιέσεως τοῦ ἀνέμου καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπενεργείας αὐτῆς ἐπὶ τῶν διαφόρων κατασκευῶν ἐνέχει πολὺ τὸ αὐθαίρετον. Οὐδόλως δὲ εἴμεθα βέβαιοι περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀσφαλείας ἣν παρέχουν οἱαιδήποτε σχετικαὶ παραδοχαί, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι πλεῖστοι μηχανικοὶ μέχρι τοῦδε διὰ τοῦ πειράματος καὶ διὰ θεωρητικῶν ἐρευνῶν ἐπεχείρησαν νὰ καταλήξουν εἰς ὡρισμένα συμπεράσματα.

Διὰ τοῦτο ἀκολουθοῦντες τοὺς ξένους κανονισμοὺς δεχόμεθα προκειμένου περὶ στεγῶν κτλ. πίεσιν ἀνέμου 125—150 χιλιογρ. ἀνὰ $μ^2$ καὶ ἐπὶ πλέον ὑποθέτομεν ὅτι ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου σχηματίζει γωνίαν 10^0 μὲ τὸν ὁρίζοντα. Διὰ γεφύρας εἰδικῶς, λόγῳ τῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκτεθειμένης θέσεως αὐτῶν, δεχόμεθα μεγαλυτέραν πίεσιν. Ἐν Ἀγγλίᾳ δέχονται πίεσιν ἐπὶ τοῦ πρώτου φορέως τὸν ὁποῖον συναντᾷ ὁ ἀὴρ καὶ ἐπὶ τοῦ συρμοῦ 56 λίτρας ἀνὰ τετραγωνικὸν πόδα, ἤτοι 273 χιλιογρ. ἐπὶ τοῦ $μ^2$· ἐκτὸς δὲ ταύτης καὶ πίεσιν ἐπὶ τοῦ δευτέρου φορέως (δικτυώματος) ἴσην πρὸς τὸ $^1/_2$ ἢ $^3/_4$ τῆς ἐπὶ τοῦ πρώτου φορέως, ἐφόσον τὰ κενὰ τούτου ἀνέρχονται εἰς $^2/_3$ ἢ $^3/_4$ τοῦ ὅλου περιγράμματος αὐτοῦ. Τὴν πίεσιν τοῦ ἀνέμου ἐπὶ τοῦ δευτέρου φορέως τὴν δέχονται ἴσην μὲ τὴν τοῦ πρώτου, ὅταν τὰ κενὰ τούτου ὑπερβαίνουν τὰ $^3/_4$ τοῦ περιγράμματος αὐτοῦ. Ἐν Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ εἰς ἄλλα κράτη οἱ κανονισμοὶ κατασκευῆς γεφυρῶν ὁρίζουν, διὰ φορτωμένην γέφυραν, πίεσιν 150—170 χιλιογρ. ἐπὶ τοῦ $μ^2$ τῆς ἐπιφανείας ἐπιδομῆς καὶ τοῦ συρμοῦ, διὰ γέφυραν δὲ μὴ φορτωμένην 250—270 χιλ. ἐπὶ τοῦ $μ^2$ τῆς ἐπιδομῆς. Πρὸς τούτοις ἀπαιτεῖται ὅπως λαμβάνεται ἀναλόγως ὑπ' ὄψει καὶ ἡ πίεσις ἐπὶ τοῦ δευτέρου φορέως, ὅταν πρόκειται περὶ φορέων δικτυωτῶν. Α. Μ.

Ἄνεμος *[Γεωγρ.]*. Βουνὸν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Τριχωνίδος λίμνης, οὗτινος τὸ ὕψος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 500 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Κεῖται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐκ Κεφαλοβρύσου (διὰ τοῦ ἀρχαίου Θέρμου) εἰς Δερβέκισταν τῆς Αἰτωλίας, ἡ δὲ κορυφή του εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς πάντας τοὺς ἀνέμους (ἐξ οὗ *Ἄνεμος*). Εἰς ὀλίγην ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἀπόστασιν ἡ τοπωνυμία «*τοῦ Φώτη τὰ δένδρα*» ἀναμιμνήσκει ἕνα κλέφτην τουρκομάχον, τὸν *Φώτην*, περὶ τοῦ ὁποίου ἡ παράδοσις οὐδὲν περιέσωσεν ἄλλο ἢ ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὸ ἐγγὺς χωρίον Καλούδι. Δ. Λ.

ἀνεμόσκαλα (ἡ)· κλῖμαξ περιαιρετὴ καὶ ἐλαφρά, διὰ τῆς ὁποίας δύναταί τις νὰ ἀνέρχεται προχείρως καὶ ταχέως εἰς ὕψος.

—*[Ναυτ.]*· βλ. ἀναβάθρα.

ἀνεμοσκεπὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ἀπὸ τῶν ἀνέμων σκεπόμενος, ὁ προφυλαγμένος ἀπὸ τῆς προσβολῆς τῶν ἀνέμων.

—*[Ναυτ.]* Ἀνεμοσκεπὴς (γαλλ. abrité, ἀγγλ. sheltered, κοιν. *σταβέντο πόρτο* ἐκ τοῦ ἰταλ. sotto vento), λέγεται ὅρμος τις ἢ καὶ παραλία, τῶν ὁποίων ἡ τοπογραφικὴ διάταξις προστατεύει πλοῖον ἀπὸ τοῦ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς πνέοντος ἀνέμου (ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου «ἐπὶ σκέπας ἀνέμοιο»). Προκειμένου περὶ λιμένος, δύναται νὰ ᾖ οὗτος *ἀνεμοσκεπὴς* διὰ πάντα ἄνεμον, ἢ διά τινας μόνον τούτων, ὁπότε εἶναι *ἀναπεπταμένος* ὡς πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνέμους. Ῥῆμα ἐνεργητικὸν ἢ μέσον παράγωγον ἐκ τοῦ ὅρου τούτου, ὅπερ θὰ ἀνταπεκρίνετο εἰς τὰ ξένα abriter, to shelter, riparare (ἰταλ.) δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ Ναυτ. Ὀνοματολόγιον, τοῦ Παλάσκα (Γκλλ. Ἑλλ. λεξ. Ναυτ. ὅρ.) μεταχειριζομένου ἐν προκειμένῳ περίφρασιν. Σ. Ε. Λ.

ἀνεμοσκοπία· ἡ τῶν ἀνέμων παρατήρησις.

ἀνεμοσκόπιον *[Μετεωρολ.]*. Ὄργανον αὐτογραφικὸν τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνέμου, ἤτοι αὐτογραφικὸς ἀνεμοδείκτης (βλ. λ.). Θ. Θ. Φ.

ἀνεμοσκορπίζω· δίκην ἀνέμου διασκορπίζω, διαχέω· παθ. μετοχ. *ἀνεμοσκορπισμένος*.

ἀνεμοσκόρπισμα (τό)· τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου διασκορπιζόμενον: παροιμ. «διαβολομαζώματα, ἀνεμοσκορπίσματα»· πρβ. *ἀνεμομάζωμα*.

ἀνεμοσουράει· ἰδιωματ., φυσᾷ ἰσχυρὸς ἄνεμος καὶ τρόπον τινὰ σφυράει.

ἀνεμοσούρι (τό)· ἰδιωματ., ἡ μετ' ἀνέμου πίπτουσα χιών.

ἀνεμοσούρισμα (τὸ)· ἰδιωματ., τὸ ἰσχυρὸν φύσημα τοῦ ἀνέμου.

ἀνεμοστάτης (ὁ)· ὁ στῦλος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἵσταται ἡ ἀνέμη ὡς ἐπὶ ἄξονος καὶ στρέφεται.

ἀνεμοστοιβάζει· ἰδιωματ., χιονίζει καὶ φυσᾷ συγχρόνως ἰσχυρὸς ἄνεμος.

ἀνεβοστοίβασμα (τὸ) καὶ *ἀνεμοστοιβή*· τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου στοίβασμα τῆς χιόνος, χιονοστιβὰς σχηματισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου.

ἀνεμοστρόβιλος (ὁ)· στρόβιλος, συστροφὴ τοῦ ἀνέμου, δίνη τοῦ ἀέρος.

— *[Μετεωρολ.]*· βλ. στροβιλοειδὴς κίνησις.

— *[Λαογρ.]* Ὁ ἀνεμοστρόβιλος, ὁ παρ' ἀρχαίοις *πρηστὴρ* («πρηστήρων ἀνέμων» *Ἡσ.* Θεογ. 846), φέρεται ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ὡς π. χ., *ἀνεμοστρόβιλας, ἀνεμοστρόφιλος, ἀνεμοστρίφουλας, ἀνεμοστρίφτουλας, ἀνεμοστρούφιλος*, ἀλλὰ καὶ *ἀνεμογαλοῦ, ἀνεμορρούφουλας, ἀνεμοδοῦρα*, κ. ἄ. Τὸ φαινόμενον τοῦ ἀνεμοστροβίλου ἀποδίδεται εἰς τὸ πέρασμα Νεράϊδων αἱ ὁποῖαι τρέχουσι, χορεύουν, ἢ τελοῦν γάμον, καὶ ἀναρπάζουν ὅποιον συναντήσουν· πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τῆς ἐκ μέρους των ἀναρπαγῆς, ὁ βλέπων ἀνεμοστρόβιλον πίπτει κατὰ γῆς, «ἀγκαλιάζει δεντρὸ ἢ λιθάρι ριζιμιό», καὶ λέγει τὸν ἐξορκισμόν: «μέλι καὶ γάλα» ἢ καὶ ἐμπηγνύει κατὰ γῆς «μαυρομάνικο» μαχαῖρι.

— *[Μηχαν.—Τεχν.]*· βλ. ἀνεμοκινητήρ.

ἀνεμοστρούφιλας (ὁ)· ἰδιωματ., ὁ ἀνεμοστρόβιλος.

ἀνεμόστροφα. Συσκευαὶ χρησιμεύουσαι πρὸς ὑποβοήθησιν τῆς πρὸς ἀερισμὸν ἢ ἀπαγωγὴν τοῦ καπνοῦ ἐνεργείας τοῦ ἀνέμου. Τοποθετοῦνται αὗται ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῶν σωλήνων ἀπαγωγῆς τοῦ ἀέρος χώρου τινὸς ἢ ἐπὶ τῶν καπνοδοχῶν ἢ τῶν σωλήνων τῶν θερμαστρῶν καὶ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀπαγωγὴν οὐχὶ μόνον τοῦ διαφθαρέντος ἀέρος χώρου τινός, ἀλλὰ καὶ τοῦ τυχὸν ὑπάρχοντος καπνοῦ ἐκ τῶν διαφόρων θερμαντικῶν συσκευῶν. Κατασκευάζονται ἐκ λευκοσιδήρου καὶ ἔχουσι σχῆμα κυλινδρικόν, ὑπάρχουσιν ὅμως πλεῖσται ποικιλίαι τούτων, ὡς τὸ ἀνεμόστροφον τοῦ Wolpert, τοῦ Growe κ.λ.π. Ἡ ἐνέργεια τῶν τοιούτων συσκευῶν ἐπὶ τοῦ ἀπορροφητικοῦ συστήματος ἀερισμοῦ ἐξηγεῖται ὡς ἑξῆς: ὁ μεθ' ὁρμῆς πνέων ἄνεμος συμπαρασύρει τὰ μόρια τοῦ ἀέρος κατὰ τρόπον ὥστε περὶ τὸ ἀνεμόστροφον ἐπέρχεται ἀραίωσις τοῦ ὑπάρχοντος ἀέρος, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀναπτύσσεται συνεχὴς ἀπορρόφησις ἐκ τοῦ ἐν τῷ ἀεριζομένῳ χώρῳ καὶ τῷ σωλῆνι τῆς ἀπαγωγῆς ὑπάρχοντος διεφθαρμένου ἀέρος, ὅστις διοχετεύεται οὕτω πρὸς τὰ ἔξω. Εἶδος πηδαλίου, δι' οὗ τὸ ἀνεμόστροφον εἶναι ἐφωδιασμένον, στρέφει πάντοτε τὸ στόμιον αὐτοῦ κατὰ διεύθυνσιν ἀντίθετον πρὸς τὸν πνέοντα ἄνεμον. Κ. Σ.

ἀνεμόστυλος (ὁ) καὶ *ἀνεμόσταλος*· ὁ στῦλος τῆς ἀνέμης, *ἀνεμοστάτης*.

ἀνεμόσυκο (τό)· ἰδιωματ., σῦκον ἰσχνὸν ὡριμάσαν ἄνευ ἐρινοῦ.

ἀνεμότρατα (ἡ) *[Ἁλιευτ.]*· εἶδος δικτύου· βλ. λ. ἁλιεία (τ. Γ' σ. 787 γ').

ἀνεμοτρεφὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου τρεφόμενος, ἐνισχυόμενος: «κῦμα ἀνεμοτρεφές».

ἀνεμοτροχός· βλ. ἀνεμοκινητήρ.

ἀνεμουρδώνω· ἰδιωματ., μολύνω, λερώνω, μουρδώνω (βλ. λ.).

ἀνεμούριον *[Ναυτ.]*. Ὑπὸ δύο σημασίας: 1 κοινῶς *τὸ ἀνεμούρι* (γαλλ. la girouette, ἀγγλ. mast-head-vane). Συνήθης ἀνεμοδείκτης μεταλλικός, σχήματος βέλους ἢ μικρᾶς σημαίας ψαλιδωτῆς, στρέφων ἐλευθέρως περὶ τὸν ὀβελὸν τοῦ ἀλεξικεραύνου τὸν ἐμπεμπηγμένον εἰς τὸ ἐπίμηλον τοῦ ἱστοῦ. Τὰ ἀνεμούρια τῶν κλωβῶν τῶν φάρων ἔχουσι καὶ τὰ τέσσαρα κύρια σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος δεόντως προσανατολισμένα. Εἰς τὰ ἱστιοφόρα, τὸ ἀνεμούριον, προσδεδεμένον εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἀλεξικεραύνου, εἶναι συνήθως ἐξ ὑφάσματος ἐρραμμένου εἰς κῶνον ἐπιμήκη, ὃν ὁ ἄνεμος πληροῖ καὶ κατευθύνει· 2) κοινῶς *τὸ παντερόλι* (γαλλ. le penon, ἀγγλ. dog-vane), τιθέμενον μόνον εἰς τὰ ἱστιοφόρα, ὅταν εὑρίσκωνται ἐν πλῷ. Εἶναι μικροὶ ἀνεμοδεῖκται, λίαν εὐαίσθητοι, ἀποτελούμενοι ἐκ φελλοῦ, εἰς ὃν εἶναι ἐμπεπηγμένα πτερὰ καὶ ὅστις προσδένεται διὰ κλωστῆς εἰς παράτονον ἢ σχηνοῦχον, ἐγγὺς ὄντα τῆς θέσεως, ἀφ' ἧς ὁ ἀξιωματικὸς τῆς φυλακῆς ἐπισκοπεῖ τὴν ἱστιοφορίαν τοῦ ἀρμενίζοντος πλοίου. Ἄλλοτε τὰ τοιαῦτα ἀνεμούρια κατασκευάζονται τριγωνικὰ ἐπιμήκη ἐκ σακκελίδος κυανῆς τὸ πρὸς τὴν δεξιὰν τοῦ πλοίου πλευράν, ἐρυθρᾶς τὸ πρὸς τὴν ἀριστεράν. Ὡς εἰκός, τὸ τοιοῦτον ἀνεμούριον, δὲν τάσσεται κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς συνισταμένης, τοῦ πνέοντος ἀνέμου καὶ τοῦ ὑποθετικοῦ ἀνέμου, τοῦ ἔχοντος ἔντασιν ὅση ἡ ταχύτης τοῦ πλοίου καὶ φορὰν ἀντίθετον πρὸς τὴν πλεῦσιν. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἀνεμούριον. —1) Τὸ νοτιώτατον ἀκρωτήριον τῆς Κιλικίας, νῦν Ἀναμοὺρ (βλ. λ.). —2) Ἄλλο ἀκρωτήριον μεταξὺ Καλυκάδνου (νῦν *Ἑρμινὲτ-σοῦ*) τῆς Τραχείας Κιλικίας καὶ τοῦ Κωρυκίου ἀκρωτηρίου (*Στράβ.* 14, 670). ΙΑΚ. Χ. Δ.

Ἀνεμοῦτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δρακείας τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. 121. Δ. Ε. Μ.

ἀνεμοφάντης· ὁ ἐπὶ τῆς στέγης τῆς οἰκίας φεγγίτης (Ἰκαρία). Δ. Λ.

ἀνεμοφθορία (ἡ)· ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου γινομένη φθορὰ τῶν φυτῶν καὶ τῶν καρπῶν.

ἀνεμόφιλος (ὁ, ἡ)· ὁ τὸν ἄνεμον φιλῶν, ὁ εἰς τὸν ἄνεμον τερπόμενος.

— **ἀνεμόφιλα** (τὰ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται τὰ φυτὰ ἅτινα πολλαπλασιάζονται διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ ἀνέμου. Εἰς ταῦτα ὁ ἄνεμος ἀποτελεῖ τὸ μέσον μεταφορᾶς τῶν γονιμοποιῶν κόκκων τῆς γύρεως τῶν στημόνων ἐπὶ τῆς παιπαλοδόχης τῶν ὑπέρων. Τὰ ἀνεμόφιλα ἀνεφάνησαν ἐπὶ τῆς γῆς πολὺ πρὸ τῶν *ἐντομοφίλων*, δηλαδὴ ἐκείνων, ἅτινα γονιμοποιοῦνται διὰ τῆς μεταφορᾶς τῆς γύρεως ὑπὸ τῶν ἐντόμων. Τὰ ἀνεμόφιλα φυτὰ ἔχουσι μεγάλην ποσότητα γύρεως, τὴν ὁποίαν εὐκόλως ὁ ἄνεμος ἀναρπάζει καὶ μεταφέρει εἰς μακροτάτας ἀποστάσεις. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς παρετηρήθη ποτὲ ὅτι μεγάλη ποσότης γύρεως εἶχε καλύψει ἀρκετὸν τμῆμα γῆς, μεταφερθεῖσα ἐκεῖ, ὡς λέγεται, ἐξ ἀποστάσεως 160 λευγῶν.

Τὰ ἀνεμόφιλα φυτά, ὅπως τὰ *κωνοφόρα*, τὰ *κυπαρισσώδη*, τὰ *δρυώδη κτλ.*, εὐδοκιμοῦσιν εἰς ψυχρὰ κλίματα, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἐντομόφιλα φυτά, ἅτινα εὐδοκιμοῦσιν εἰς θερμὰ κλίματα. Δ. Ν. Π.

ἀνεμοφλογισμένος, —*η*, —*ο*· ὁ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου φλογισμένος, ὁ ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ ἀνέμου καείς, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν νεαρῶν βλαστῶν· ‖ μεταφ. ὡς κατάρα: «βρὲ ἀνεμοφλογισμένε»! ἄλλως «ποῦ νὰ ψυγῇς καὶ νὰ καῇς».

ἀνεμοφόρητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου διαφορηθείς, διασκορπισθείς, ἀνεμοσκορπισμένος.

ἀνεμοφράκτης *[Τεχν.]*. Οὕτω δύναται νὰ κληθῇ ὁ παρὰ τὴν θύραν τῆς εἰσόδου χῶρος τὸν ὁποῖον ἀποκλείομεν διὰ παραπετασμάτων, περιστρεφομένων ἢ ταλαντουμένων θυρῶν κ. τ. λ. ὅπως ἐμποδίζωμεν τὸ ρεῦμα τοῦ ἀέρος ἢ τὸ ψῦχος ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσέλθῃ κατὰ τὸ ἄνοιγμα τῆς ἐξωτερικῆς θύρας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν οἰκοδομημάτων. Ὁ χῶρος οὗτος δὲν πρέπει νὰ εἶναι πολὺ στενός· πρέπει δηλ. αἱ θύραι ν' ἀφίστανται ἀρκετὰ ἀπ' ἀλλήλων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ μένουν ἀμφότεραι συγχρόνως ἀνοικταὶ κατὰ τὴν διάβασιν τῶν εἰσερχομένων ἢ ἐξερχομένων. Ὁ ἀνεμοφράκτης ἐφαρμόζεται εἰς τὰς εἰσόδους οἰκιῶν, ἐκκλησιῶν, δημοσίων ἐν γένει καταστημάτων, καφενείων κτλ. —Μ.

ἀνεμοφωλιά (ἡ) *[Βοτ.]*· κοινὴ ὀνομασία (ἐν Αἰγίνῃ) τῆς *βαλλωτῆς τῆς κρατηροφόρου* (Ballota acetabulosa).

ἀνεμοχάφτω· τρώγω γρήγορα, λιμαχτικά: «ἀρρώστησε, γιατὶ ἀνεμόχαψε νὰ προφτάσῃ τὸ γάμο». (Ὀλυμπ.). Δ. Λ.

Digitized by Google

ἀνεμόχιονο· χιὼν λεπτὴ ὡς ἄλευρον περιαγομένη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἔνθεν κἀκεῖθεν (Αἰτωλ.). Δ. Λ.

ἀνεμόχορδον· βλ. αἰολικὴ ἅρπα.

ἀνεμόχορτο, ἢ *ἀνεμοχόρταρο* (τὸ) *[Βοτ.]*· κοινὴ ὀνομασία (Αἴγινα) τῆς *ἑλξίνης τῆς ἰουδαϊκῆς* (Parietaria judaica).

Ἀνεμοχωράκι *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Φρίξα.

Ἀνεμοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 508. Ἔχει μικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον. Παρὰ τὸ χωρίον τοποθετεῖται ὁ ἀρχαῖος συνοικισμὸς *Χαλκίς*, ἐπὶ τοῦ ἐκχυνομένου εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν τῆς Ἀγουλινίτσης ὁμωνύμου ῥύακος. Ἀπὸ τὸ Ἀνεμοχώρι διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Πύργου—Καλαμῶν τῶν ΣΠΑΠ, ἀπέχει δὲ τοῦτο ἀπὸ μὲν τοῦ Πύργου 18 χμτρ. καὶ ἀπὸ τῶν Καλαμῶν 118, ἤτοι ὅσην καὶ ἀπὸ τῶν Πατρῶν. Μετὰ τῆς Ἀγουλινίτσης συγκοινωνεῖ διὰ βατῆς ὁδοῦ. Δ. Ε. Μ.

ἀνεμόω (—ῶ) (κοιν. *μπουκάρω τὸ πανί*, γαλλ. éventer, ἀγγλ. to fill) *[Ναυτ.]*· κερουλκῶ ἱστίον ἀντηνεμωμένον κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ δεχθῇ τὸν ἄνεμον πρὸς τὴν ὀπισθίαν του ὄψιν. Συνώνυμον πρὸς τὸ *ἐπιτρέπω τὸ ἱστίον* καὶ *δίδωμι τῷ ἱστίῳ*. Σπανιώτερον, ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἀναφαίνεσθαι κατὰ διαλείμματα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, τὴν τρόπιδα πλοίου κατακλιθέντος, ὑπάρχοντος ἐπικρατεστέρου συνωνύμου ὅρου *(ἐξαερόω)*. Σ. Ε. Λ.

ἀνεμπαίζω καὶ ἰδιωμ. *ἀναμπαίζω*· ἐμπαίζω, ὀνειδίζω, διασύρω· παροιμ. «ἔκατσαν τ' ἀναμπαίσματα 'ς τὶς στράτες κι' ἀναμπαίζουν»· πρβλ. *ἀναγελῶ*.

ἀνέμπαισμα καὶ *ἀνάμπαισμα* (τὸ)· τὸ ἐμπαισμοῦ ἄξιον, τὸ ὄνειδος.

ἀνέμπληστος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό), ἰδιωματ. *ἀνέμπληγος*· ὁ μὴ ἐμπιμπλάμενος, ἀχόρταστος, πολυφάγος, λαίμαργος· || μεταφρ. ἄπληστος, πλεονέκτης: «ἀνέμπληστος ἄνθρωπος, ὅλου τοῦ κόσμου τὸ βιὸ νὰ 'χῃ δὲ χορταίνει», Β. Φ.

ἀνεμπόδιστος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ μὴ ἐμποδιζόμενος, ὁ ἐπιτρεπόμενος, ἀκώλυτος, ἐλεύθερος· || ἰδιωματ. *ἀμπόδιστος*, ἐπὶ ἀγρῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπιτρέπεται ἡ βόσκησις ποιμνίων· ἀντίθ. μποδισμένος.—Ἐπίρρ. *ἀνεμποδίστως*. Β. Φ.

Ἀνεμπόδιστος. Μάρτυς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Συνεμαρτύρησε μετὰ τοῦ *Ἀκινδύνου* ἐν Περσίᾳ κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα (βλ. Ἀκίνδυνος *[μάρτυρες]*, τ. Γ', σ. 103).

Ἀνεμπορίου *παραλία* *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Στύρων τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. 16. Δ. Ε. Μ.

ἀνεμώδης (ὁ, ἡ),—*ες* (τό)· ὁ πλήρης ἀνέμων, ὁ ἐκτεθειμένος εἰς τοὺς ἀνέμους, ὁ ὑπὸ τῶν ἀνέμων προσβαλλόμενος: «τόπος ἀνεμώδης»· ἀντίθ. *ὑπήνεμος*. Β. Φ.

Ἀνεμώδης *[Γεωγρ.]*. Βουνοκορυφὴ τῆς νήσου Λέσβου, ἄλλως καλουμένη *Ὀρδυμνος* καὶ *Κρυοσκόπος* (βλ. λ. Αἰγαῖον, τ. Β', σ. 416 β').

ἀνεμώλιος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· λέξις ὁμηρικὴ καταστᾶσα συνήθης ἐν τῇ φρ. «ἀνεμώλια βάζει»= λέγει λόγια τοῦ ἀέρος, ὁμιλεῖ λόγους ματαίους, ἀκαίρους, ἀνωφελεῖς. Β. Φ.

ἀνεμωνέλλα (ἡ) (Anemonella) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχοειδῶν*. Τὸ φυτὸν τοῦτο εἶναι ὁ ἐνδιάμεσος τύπος μεταξὺ *ἀνεμώνης* καὶ *βατραχίου*. Δ. Ν. Π.

ἀνεμώνη (ἡ) (Anemone) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχοειδῶν*. Εἶναι φυτὰ ποώδη ἢ πολυετῆ μὲ ῥίζας ἄλλοτε ἁπλᾶς ἐν εἴδει ῥιζιδίων καὶ ἄλλοτε φυματώδεις. Τὰ παραρρίζια φύλλα των εἶναι λοβοειδῆ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βαθέως ἐσχισμένα· τὰ παραπρέμνια φύλλα των εἶναι τριμερῆ καὶ σχηματίζουσιν *εἴλ·μα* (περίβλημα τοῦ καρποῦ) ἀπομεμακρυσμένον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τῶν ἀνθέων. Τὰ ἄνθη εἶναι λευκά, ἐρυθρὰ ἢ ἐρυθροϊώδη καὶ σπανίως κίτρινα· εὑρίσκονται δὲ εἰς τὸ ἀνώτερον ἄκρον τοῦ στελέχους τοῦ φυτοῦ. Ἕκαστον ἄνθος φέρει περιάνθιον, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ πεταλοειδῶν φυλλαρίων, ποικίλου ἀριθμοῦ, ἄλλοτε πέντε, καὶ ἄλλοτε ἓξ καὶ ἄλλοτε περισσοτέρων. Αἱ ἀνεμῶναι φύονται πανταχοῦ τῆς γῆς καὶ ἰδίως εἰς τὰς ψυχρὰς καὶ εὐκράτους ζώνας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Γνωστὰ εἴδη τῶν φυτῶν τούτων ὑπάρχουσι περὶ τὰ 80, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι:

Ἀνεμώνη ἡ πρωΐκαρπος (Anemona pulsatilla). Φύεται εἰς ἄγονα μέρη, εἰς ἀσβεστώδη ἐδάφη καὶ εἰς τὰ κράσπεδα τῶν δασῶν. Ὅταν εἶναι νωπὸν τὸ φυτὸν ἔχει ἐπισπαστικὰς καὶ καυστικὰς ἰδιότητας· ἀναμιγνυόμενον μετ' ἄλλων οὐσιῶν προκαλεῖ ἐρεθισμὸν καὶ νάρκωσιν τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Οἱ χωρικοὶ τὸ μεταχειρίζονται διὰ τὴν θεραπείαν τῶν πληγῶν τῶν ἵππων.

Ἀνεμώνη ἡ λειμώνειος (Anemona pratensis). Φύεται εἰς ξηρὰ καὶ ἀσβεστώδη ἐδάφη ἐν Γερμανίᾳ, Δανίᾳ, Ρωσίᾳ, Τουρκίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Εἶναι παραπλήσιος πρὸς τὴν πρωΐκαρπον καὶ ἔχει τὰς αὐτὰς ἰδιότητας.

Ἀνεμώνη ἡ ἀλσόφυλλος (Anemona nemorosa). Εἶναι κοινότατον φυτὸν κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ φύεται εἰς δάση καὶ γενικῶς εἰς σκιώδη μέρη. Παρ' ἡμῖν εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀγριοπαπαροῦνα* ἢ *ἀγριολαλές*. Αἱ καυστικαί της ἰδιότητες εἶναι δριμύταται. Ζῷα φαγόντα τὸ φυτὸν τοῦτο ἀποθνήσκουσιν ἐκ σπασμῶν καὶ αἱματουρίας. Τοπικῶς τὴν μεταχειρίζονται κατὰ τοῦ *ἀχῶρος* (κασίδας) καὶ τῶν ἀρθριτικῶν παθήσεων.

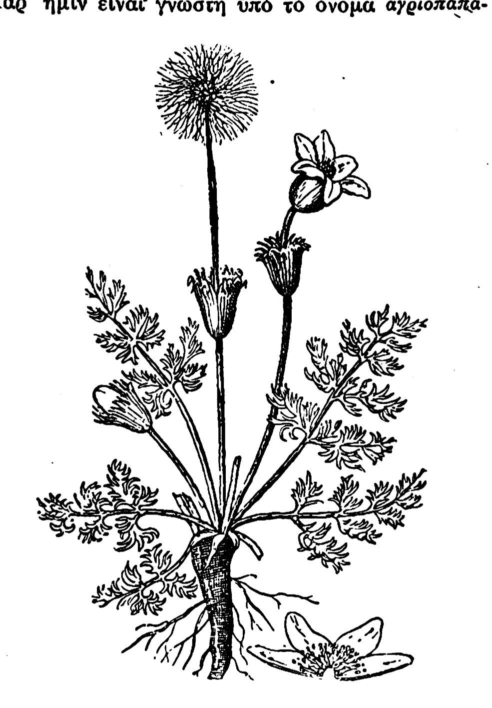

Ἀνεμώνη ἡ πρωΐκαρπος.

Ἀνεμώνη ἡ βατράχιος (Anemona ranuncula). Εὐδοκιμεῖ εἰς ὑγρὰ μέρη καὶ εἰς δασώδη ὄρη. Ἔχει τὰς αὐτὰς ἰδιότητας μὲ τὴν προηγουμένην.

Ἀνεμώνη ἡ ἡπατικὴ (Anemona hepatica). Ἀναγνωρίζεται ἐκ τῶν παραρριζίων φύλλων της, ἅτινα εἶναι τρισχιδῆ καὶ συστρεπτὰ κατὰ τὴν βάσιν. Φύεται εἰς ὀρεινὰ καὶ δασώδη μέρη. Εἶναι φυτὸν κοινότατον ἐν Εὐρώπῃ καὶ καλλιεργεῖται εἰς τοὺς κήπους ὡς κοσμητικόν. Χρησιμοποιεῖται κατὰ τῶν ἀσθενειῶν τοῦ ἥπατος.

Ἀνεμώνη ἡ στεφανηφόρος (Anemona coronaria). Εἶναι κοινὴ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀγριοπαπαροῦνα, ἀγριολαλές, ἀνεμώνη* καὶ *ἀγριοσάλακας* (ἐν Κερκύρᾳ).

Ἀνεμώνη ἡ ἐπίχαρις (Anemona blanda). Κοινοτάτη παρ' ἡμῖν ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *παπαροῦνα* καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν *σάλακας τοῦ γεφυριοῦ*.

Ἀνεμώνη ἡ κηπαία (Anemona hortensis), κοινῶς *ἄγρια παπαροῦνα* καὶ πιθανῶς *ἀνεμώνη ἡ ἀγρία* (κατὰ Διοσκορίδην).

Ἀνεμώνη ἡ παλαμόφυλλος (Anemona palmata).

Ἀνεμώνη ἡ ταώνειος (Anemona pavonina). Ἀμφότεραι κοιναὶ ἐν Εὐρώπῃ ἀφθονοῦσαι εἰς ὑγρὰ καὶ σκιερὰ μέρη.

Ἄλλα γνωστὰ εἴδη εἶναι: *ἀνεμώνη ἡ δυτικὴ* (Anemona occidentalis), *ἀνεμώνη ἡ Ἄλπειος* (Anemona Alpina) καὶ *ἀνεμώνη ἡ τοῦ Καναδᾶ* (Anemona Canadensis). Ἰδιαιτέρως κοσμητικὰ εἴδη καλλιεργούμενα ἐντατικῶς εἰς ἀνθοκήπια εἶναι: *ἀνεμώνη ἡ ἰαπωνικὴ* (Anemona Japonica) καὶ *ἀνεμώνη ἡ βιργίνιος* (Anemona virginiana). Τὰ εἴδη ταῦτα ἔχουσι διπλᾶ ἄνθη καὶ παρουσιάζουσι πλοῦτον εἰς μεγέθη καὶ χρωματισμόν.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων αἱ θεραπευτικαὶ ἰδιότητες τῶν φυτῶν τούτων ἐθεωροῦντο μεγίστης σπουδαιότητος· ἀκόμη καὶ κατὰ τὸ 1546 ὁ Bock προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν ἰατρῶν σχετικῶς μὲ τὰς δραστικὰς ἰδιότητας τῆς ἀνεμώνης. Ὁ Stork κατὰ τὸ 1771 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην περὶ ἀνεμώνης μονογραφίαν, ὑποστηρίξας ἐν αὐτῇ τὰς θεραπευτικὰς τοῦ φυτοῦ ἰδιότητας, τὰς ὁποίας ἐκάλει καθ' αὑτὸ θαυματουργούς. Ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου ὅμως αἱ δοξασίαι αὗται περὶ τῶν ἰδιοτήτων τῆς ἀνεμώνης ἐξέλιπον τελείως καὶ μόνον τοξική τις πτητικὴ οὐσία περιεχομένη ἐν αὐτῇ, ἡ ἀνεμωνίνη (βλ. λ.), χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοφ.]* Καρποὶ τῆς ἀνεμώνης (Anemone Hall.) ἀπολελιθωμένοι εὑρέθησαν μετὰ φύλλων, ἀνθέων κτλ. τῆς κληματίδος ἐντὸς τῶν στρωμάτων τοῦ Αἴνιγκεν τῆς μειοκαίνου ἐποχῆς. Θ. Σ.

— *[Φυτοπαθ.]* Ἐπὶ τῶν φύλλων τῶν ἀνεμωνῶν παρασιτεῖ ὁ μύκης Synchytrium Anemones (βλ. συγχύτριον). Ὁ μύκης Urocystis Anemones (βλ. οὐροκύστης) προκαλεῖ μικρὰς ἐξογκώσεις ἐπὶ τῶν βλαστῶν, τῶν φύλλων καὶ τῶν νευρώσεων τῶν φύλλων τῶν ἀνεμωνῶν. Ἐπὶ τῆς Anemone coronaria κατὰ τοὺς Tranzschel καὶ W. Krieg καὶ ἐπὶ τῆς Anemone hepatica κατὰ τὸν Arthur ἐμφανίζεται ἡ αἰκιδιακὴ μορφὴ τοῦ προσβάλλοντος τὰ φύλλα τῆς ῥοδακινέας, τῆς βερικοκκέας, τῆς ἀμυγδαλῆς καὶ τῆς δαμασκηνέας βασιδιομύκητος Puccinia pruni spinosae (βλ. πουκκινία). Π. Γ. Κ.

ἀνεμώνη τῆς *θαλάσσης* *[Ζῳολ.]*. Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται συνήθως εἰς ζῷά τινα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλεντερωτῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνεμωνίδιον (τὸ) (Anemonidion) *[Βοτ.]*· παραλλαγή τις τῆς ἀνεμώνης.

ἀνεμωνίνη (Anemoninum) *[Φαρμ.]*. Τὸ δραστικὸν συστατικὸν τοῦ φυτοῦ *ἀνεμώνη ἡ πρωΐκαρπος* (Anemone pulsatilla). Λαμβάνεται δι' ἀποστάξεως τῆς προσφάτου πόας μεθ' ὕδατος, μείξεως τοῦ ἀποστάγματος μετ' αἰθέρος καὶ ἐξατμίσεως τῆς ἀπὸ τοῦ ὕδατος χωρισθείσης αἰθερικῆς στοιβάδος, ὅτε λαμβάνεται ἐλαιῶδες ὑπόλειμμα ἐξ οὗ ἀποβάλλεται ἡ *ἀνεμωνίνη* εἰς κρυστάλλους. Ἄχροοι κρυσταλλικαὶ βελόναι τηκόμεναι εἰς 150°, διαλυταὶ εἰς θερμὴν ἀλκοόλην, ἀδιάλυτοι ἐν ὕδατι. Ἐνδείκνυται κατὰ τοῦ κοκκύτου, βρογχίτιδος καὶ εἰς ἄσθματα, ὡς ἀντικαταρροϊκὸν καὶ πραϋντικόν. Ἡμερησία δόσις 0,01 - 0,03· μεγαλύτεραι τοῦ 0,1 δόσεις δέον νὰ ἀποφεύγωνται. Κ. Γ. Μ.

ἀνεμωνοειδῆ (τὰ) (Anemonoidea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχοειδῶν* διακρινόμενα ἐκ τοῦ ἁπλοῦ περιανθίου των, ὅπερ ἔχει σχῆμα πεταλοειδὲς καὶ τὴν προάνθησιν τοῦ κάλυκος κατὰ κεραμωτὴν διάταξιν. Δ. Ν. Π.

ἀνεμωνόφυλλα (τὰ) (Anemonophylla) *[Βοτ.]*. Φυτὰ τῶν ὁποίων τὰ φύλλα προσομοιάζουσι πρὸς τὰ τῆς ἀνεμώνης. Δ. Ν. Π.

Ἀνεμώρεια (καὶ *Ἀνεμώλεια*). Πόλις τῆς ἀρχαίας Φωκίδος καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου μνημονευομένη (Ἰλ. Β 521). Ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τῶν καταπνεόντων εἰς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ σφοδρῶν ἀνέμων. Ἡ πόλις ἔκειτο κατὰ τὰ ὅρια τῆς Φωκίδος καὶ τῆς χώρας τῶν Δελφῶν, ὅτε οὗτοι ἐχωρίσθησαν, τῇ ἐπεμβάσει τῶν Λακεδαιμονίων, τῶν Φωκέων καὶ ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς «καθ' αὑτοὺς πολιτεύεσθαι» (*Στρ.* C. 423)· ποῦ ὅμως ἀκριβῶς ἔκειτο εἶναι ἄγνωστον. Ἴσως ὅπου ἔχει κτισθῆ νῦν ἡ κωμόπολις τῆς Βοιωτίας Ἀράχοβα. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνεμῶσα. Χωρίον τῆς ἀρχαίας Ἀρκαδίας κατὰ τὴν ἀπὸ Μεγάλης πόλεως εἰς Μεθύδριον εὐθεῖαν ὁδὸν καὶ πλησίον τοῦ ὄρους Φαλαίθου (*Παυσ.* VIII 35.9). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνεμώτια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τῆς νήσου Λέσβου ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 1800. Ἔχει διτάξια δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων. Παράγει σῖτον, κριθήν, ὄσπρια. ἔλαιον, λειτουργοῦντος καὶ ἀτμοκινήτου ἐλαιουργείου, καπνόν, τυρὸν κλπ. Ἀπέχει ἀπὸ τῆς Φίλιας 5 χμ. καὶ ἀπὸ τοῦ Σκαλοχωρίου 6 χμ. Δ. Ε. Μ.

Ἀνεμῶτις. Ἐπώνυμον τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Μεθώνῃ τῆς Μεσσηνίας. Κατὰ τὸν ἐπιχώριον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μῦθον ὁ ἥρως Διομήδης ὠνόμασεν οὕτω τὴν θεὰν Ἀθηνᾶν εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἄγαλμα ἀνέθεσε, διότι ἀφ' ὅτου ηὐχήθη εἰς αὐτὴν οὐδεμία συμφορὰ ἐκ τῶν ἀνέμων ἐπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἐνῷ πρότερον «βιαιότεροι καὶ οὐ κατὰ καιρὸν πνέοντες ἐλυμαίνοντο τὴν χώραν.» (*Παυσ.* IV. 35. 8). Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνενδεὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ μὴ ἐνδεής, ὁ οὐδενὸς ἔχων χρείαν, αὐτάρκης.—Ἐπίρρ. *ἀνενδεῶς*.

ἀνενδοίαστος (ὁ,ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐνδοιάζων, ὁ μὴ φοβούμενος· || ἐκεῖνος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἐνδοιάζει τις, δὲν φοβεῖται, δὲν ἀμφιβάλλει, ἀναμφίβολος.—Ἐπίρρ. *ἀνενδοιάστως*.

ἀνένδοτος (ὁ,ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐνδίδων, ὁ μὴ ὑποχωρῶν, ὁ μὴ καμπτόμενος, ἄκαμπτος, ἀμετάτρεπτος.—Ἐπίρρ *ἀνενδότως*.

ἀνένδυτος (ὁ,ἡ), —*ον* (τό)· κοιν. *ἄντυτος*· ὁ μὴ ἐνδεδυμένος, ὁ μὴ περιβεβλημένος τὰ ἐνδύματά του εἴτε ἐν ὅλῳ εἴτε ἐν μέρει· || ὁ μὴ ἐνδεδυμένος τὸ ἑορτάσιμον, τὸ ἐπίσημον φόρεμα· || ἐπὶ τῶν κληρωτῶν, ὁ μήπω ἐνδυθεὶς τὴν στρατιωτικὴν στολήν. Β. Φ.

ἀνενέργητος (ὁ,ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐνεργηθείς, ὁ μὴ ἐκτελεσθείς· || ὁ μὴ τεθεὶς εἰς ἐνέργειαν, εἰς

Digitized by Google

κίνησιν: «ὑπόθεσις ἀνενέργητος»· || ὁ μὴ ὑποστὰς κένωσιν.

ἀνενεργὸς (ὁ, ἡ), *—όν*· ὁ μὴ ἐνεργός, ὁ μὴ ἐπιφέρων ἀποτέλεσμα: «ἀνενεργὸν φάρμακον».

— **ἀνενεργοὶ** *ἑνώσεις [Ὀργ. Χημ.]*· βλ. στερεοχημεία.

ἀνενθουσίαστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐνθουσιασθείς, ἀσυγκίνητος, ἀπαθής.

ἀνενοικίαστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· κοιν. *ἀνοίκιαστος, —η, —ο*· ὁ μὴ ἐπὶ ἐνοικίῳ δοθείς, ἀνεκμίσθωτος, ἄλλως *ξενοίκιαστος*· || σπανιώτερον, ὁ μὴ ἐπὶ ἐνοικίῳ ληφθείς, ἀμίσθωτος.

ἀνενοχλησία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνενόχλητος, ἡσυχία, αταραξία.

ἀνενόχλητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐνοχληθεί, ἢ ὁ μὴ ἐνοχλούμενος, ἥσυχος, ἀδιατάρακτος. —Ἐπίρρ. *ἀνενοχλήτως*.

ἀνενσάρκωσις *[Πνευματ.]*. Ἡ ἐπάνοδος τοῦ πνεύματος ἐκ τῆς πνευματικῆς εἰς τὴν γηίνην αὐτοῦ ζωήν.

Ἡ θεωρία τῆς *ἀνενσαρκώσεως*, τοῦ *πολλαπλοῦ τῶν ὑπάρξεων* ἢ τῆς *παλιγγενεσίας* ἐδιδάχθη, φαίνεται, τὸ πρῶτον εἰς τὰς Ἰνδίας. Κατὰ τὰς Βέδας καὶ τὴν Bhagavad Gita ἡ ψυχὴ οὔτε γεννᾶται οὔτε ἀποθνήσκει· δὲν ἐγεννήθη καὶ δὲν θ' ἀναγεννηθῇ ἄνευ γεννήσεως καὶ ἄνευ τέλους, αἰωνία ἡ ψυχή, δὲν θνήσκει ὅταν νεκροῦται τὸ σῶμα. Οἱ Πέρσαι ἐπρέσβευον, ὅτι ἡ τελικὴ ἀποκατάστασις εἶναι μοῖρα ὅλων τῶν πλασμάτων, τὰ ὁποῖα διερχόμενα διὰ σειρᾶς ἐξιλαστηρίων δοκιμασιῶν, ἀπολαμβάνουσιν ἐν τέλει τῆς εὐδαιμονίας.

Ὁ *Πυθαγόρας* ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος εἰσαγαγὼν ἐν Ἑλλάδι τὴν θεωρίαν τῆς ἀνενσαρκώσεως, ἥτις ἐταυτίσθη μετὰ τῆς *μετεμψυχώσεως*. Ὁ *Πλάτων* στηρίζει τὴν θεωρίαν τῆς *παλιγγενεσίας* τῆς ψυχῆς εἰς τὸν συλλογισμόν, ὅτι ἐν τῇ φύσει ὁ θάνατος διαδέχεται τὴν ζωήν, συνεπῶς λογικὸν εἶναι καὶ ἡ ζωὴ νὰ διαδέχεται τὸν θάνατον, διότι τίποτε δὲν δύναται νὰ γεννηθῇ ἐκ τοῦ μηδενός. Ἐὰν ἡ ψυχή μας ἐνθυμῆται ὅτι προϋπῆρξε πρὶν ἢ ἐνσωματισθῇ, φυσικὸν εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι αὐτη, ἐγκαταλείπουσα ἓν σῶμα, δύναται νὰ ζωοποιήσῃ ἄλλο. Οἱ νεοπλατωνικοί, διὰ τοῦ *Πλωτίνου*, ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ ἁμαρτάνουσα ψυχὴ καταδικάζεται νὰ ἐξαγνισθῇ μεταβαίνουσα εἰς ἄλλο σῶμα ὑφισταμένη νέας δοκιμασίας. Οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Γαλάται ἐπρέσβευον καὶ οὗτοι τὴν θεωρίαν τῆς ἀνενσαρκώσεως.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ θεωρία αὕτη προεγράφη παρὰ τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὸν σύγχρονον πνευματισμὸν προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ εὐδαιμονία, ἡ ἐπίτευξις τῆς ὁποίας προϋποθέτει τὴν μόρφωσιν χαρακτῆρος, δηλαδὴ ἀρίστου ἠθικοῦ ποιοῦ. Ὁ χαρακτὴρ οὗτος ἀποκτᾶται διὰ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐμπειρίας. Γνῶσις ὅθεν καὶ ἐμπειρία εἶναι τὰ ἐφόδια δι' ὧν ἡ ψυχὴ κατεργάζεται διὰ μέσου τῶν αἰώνων τὴν τελείωσιν αὐτῆς. Πρέπει λοιπὸν νὰ διέλθῃ διὰ πλείστων μεταβατικῶν σταδίων ἡ ψυχή, ἵνα ἀποκτήσῃ μεγάλην πεῖραν καὶ βελτιώσῃ τὸ ποιόν της κατὰ τρόπον, ὥστε, καὶ *ἐστερημένος παντελῶς οἱασδήποτε γνώσεως* ὁ ἄνθρωπος, νὰ μὴ ὑπόκειται εἰς ἠθικὰς πτώσεις—ἐν ἄλλοις λόγοις ἀπαιτεῖται ἡ ἀνενσάρκωσις. Ὁ ἄνθρωπος μετὰ θάνατον, εὑρισκόμενος πλέον ἐν πνευματικῷ βίῳ καὶ βλέπων πρὸ ἑαυτοῦ τὴν εἰκόνα τῆς ἤδη ἐπιτευχθείσης κατεργασίας τοῦ χαρακτῆρός του, καταλαμβάνεται ὑπὸ ταραχῆς διὰ τὰς σημειωθείσας ἀποτυχίας του. Ἡ αραχὴ αὕτη ἀφυπνίζει εἰς αὐτὸν τὴν συναίσθησιν τῶν σφαλμάτων καὶ γεννᾷ τὸν πόθον νὰ ἐνσαρκωθῇ. Καὶ ἀνενσαρκοῦται, ἐστερημένος ὅμως τῶν γνώσεων ἃ ἔλαβεν ἐν τῇ ζωῇ ἵνα, εὑρισκόμενος πρὸ οἱωνδήποτε συνθηκῶν, δοκιμασθῇ ὡς πρὸς τὴν οὐσιαστικὴν βελτίωσίν του. Ἐκ τούτων συνάγουν ὅτι ἡ παροῦσα θέσις τῶν ὄντων εἶναι ἀπόρροια ἰδίας αὐτῶν ἀποφάσεως καὶ συνεπῶς δὲν δυνάμεθα νὰ καταλογίζωμεν εὐθύνην εἰς τὴν Δημιουργὸν Δύναμιν, διὰ τὰς διαφόρους δοκιμασίας ἃς ὑφιστάμεθα. Ὅπου πόνος, ὀδύνη, θλῖψις, ἐκεῖ καὶ μία ψυχὴ παλαίουσα *ἐθελουσίως* χάριν τῆς ἰδίας αὐτῆς τελειώσεως. —Ω.

ἀνενταφίαστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐνταφιασθείς, ὁ μη ἐν τῇ γῇ χωθείς, ἄταφος.

ἀνέντερα (τὰ) *[Ζωολ.]*. Ζῷα ἐγχυματικὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυγαστριδῶν* χαρακτηριζόμενα ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος. Δ. Ν. Π.

ἀνεντρανίζω καὶ *ἀναντρανίζω* ἢ *ἀνατρανίζω*· ἰδιωματ., σηκώνω τὸ κεφάλι πρὸς τὰ ἄνω, προσβλέπω (ἀπροσδιορίστου ἐτυμολογίας) (βλ. καὶ *Πολ.* Παροιμ. 2,207). Β. Φ.

ἀνεντράνισμα καὶ *ἀναντράνισμα* (τό)· τὸ ἀνάβλεμμα: παροιμ. «ἔχει καὶ τ' ἀναντράνισμα τῆς γραίας προβατίνας». Β. Φ.

ἀνέντροπος, *—η, —ον*· ἰδιωματ. (ἐν Πόντῳ), ὁ μὴ εντρεπόμενος, ὁ μὴ αἰσχυνόμενος, ἀναίσχυντος, κοιν. *ἀδιάντροπος*.

ἀνεξάγγελτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξαγγελθείς, ο μὴ κοινοποιηθείς.

ἀνεξαγόρευτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξαγορεύσας τὰς ιδιας αὐτοῦ ἁμαρτίας, ἀνεξομολόγητος.

ἀνεξαίρετος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξαιρεθείς, ἢ ὁ μὴ ἐξαιρούμενος.—Ἐπίρρ. *ἀνεξαιρέτως*.

ἀνεξακρίβωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπαληθευθείς, ἐξακριβωθεις.

ἀνεξάλειπτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξαλειφόμενος, ὁ διαρκής, ὁ παραμόνιμος· ἄλλως *ἀνεξίτηλος*.—Ἐπίρρ. *ἀνεξαλείπτως*.

ἀνεξάντλητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξαντληθείς, ἢ ὁ μὴ ἐξαντλούμενος, ὁ μὴ δαπανώμενος, ἀέναος, ἀστείρευτος· || τὸ οὐδ. *τὸ ἀνεξάντλητον* ὡς οὐσιαστ., τὸ νὰ μὴ ἐξαντλῆταί τι.—Ἐπίρρ. *ἀνεξαντλήτως*. Β. Φ.

ἀνέξαος, *—η, —ο*· λέξις τοῦ λεξιλογίου τοῦ ὑδρομύλου: «ἀνέξαο ἄλεσμα», ἄλεσμα ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν κρατεῖ ὁ μυλωνᾶς τὴν εἰς εἶδος ἀμοιβήν του, τὸ «ξάϊ».— Ἐπίρρ. *ἀνέξαα*, χωρὶς νὰ πληρώσῃ κανεὶς ξάϊ: «ὁ ἀφέντης τοῦ μύλου ἀλέθει ἀνέξαα».. Δ. Λ.

ἀνεξαργύρωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξηργυρωμένος, ὁ μὴ μεταβεβλημένος εἰς ἀργύρια, εἰς χρήματα: «ἐπιταγὴ —, γραμμάτιον ἀνεξαργύρωτον».

ἀνεξαρτησία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνεξάρτητος, ἐλευθερία.

— *[Φιλοσ.]* Ἡ ἔννοια τῆς *ἀνεξαρτησίας* προέκυψεν ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς *ἐξαρτήσεως*. Οὕτω, καθ' ὃν τρόπον δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν ἐξάρτησιν ἀποτελέσματός τινος ἀπὸ αἰτιά τινα, δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν καὶ ἀνεξαρτησίαν ἄλλου ἀποτελέσματος ἀπὸ τὰ αὐτὰ αἴτια. Καθ' ὅμοιον τρόπον νοοῦμεν ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ ἄλλο συμβάν, ἀπὸ συνθήκας κτλ. Ἡ ἀνεξαρτησία ἀπὸ τάξιν τινὰ ἐξωτερικῶν αἰτίων λέγεται *ἐλευθερία*. Οὕτως εἰς τὴν Μηχανικὴν διακρίνομεν ἐλεύθερον σημεῖον, ἐλεύθερον στερεὸν σῶμα, ἐλευθέραν κίνησιν, ἐλευθέραν πτῶσιν σώματος (=πτῶσιν ἐξαρτωμένην ἀπὸ τὴν βαρύτητα, ἀνεξάρτητον δὲ ἀπὸ πάσης ἄλλης δυνάμεως)· διακρίνομεν ἐπίσης *βαθμοὺς ἐλευθερίας* (λέγομεν π. χ. ὅτι σύστημά τι Σ ἐκ ν ὑλικῶν σημείων ἔχει Κ βαθμοὺς ελευθερίας, ὅταν ἡ θέσις του ἐξαρτᾶται ἀπὸ Κ παραμέτρους καὶ μόνον).

Μεταξὺ τῶν θεμελιωδῶν ἀξιωμάτων τῆς Μηχανικῆς εἶναι καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς *ἀνεξαρτησίας* ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῶν δυνάμεων καὶ τὴν προηγουμένως κτηθεῖσαν κίνησιν. Κυρίαν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ἀρχῆς ταύτης ἔδωκαν αἱ παρατηρήσεις τοῦ Γαλιλαίου ἐπὶ τῆς κινήσεως βλήματος, τὴν ὁποίαν ἐθεώρησεν ὡς φαινόμενον σύνθετον ἐκ δύο κινήσεων ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων. Τὸ ἀξίωμα ἢ ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς ἀνεξαρτησίας διατυποῦται ἀναλυτικῶς καὶ ὡς ἑξῆς:

Ἔστωσαν Μ, M_1, M_2,..... M_ν ὑλικὰ στοιχεῖα ἀπείρως ἀπομεμακρυσμένα πάντων τῶν λοιπῶν· ἔστω (Γ) ἡ ἀπόλυτος ἐπιτάχυνσις τοῦ Μ κατὰ τὴν στιγμὴν t καὶ (γ_1) ἡ ἐπιτάχυνσις τὴν ὁποίαν θὰ εἶχε τὴν αὐτὴν στιγμήν, ἐὰν πάντα τὰ ἄλλα στοιχεῖα πλὴν τοῦ M_1 ἦσαν ἀπείρως ἀπομεμακρυσμένα τοῦ Μ (ἐνῷ ἡ θέσις καὶ ἡ ταχύτης τοῦ Μ μένει ἡ ἰδία, ὅπως ἐπίσης μένει ἡ ἰδία ἡ θέσις τοῦ M_1 καὶ ἡ ταχύτης του)· θὰ ἔχωμεν τότε κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἀρχὴν ὅτι ἡ ἐπιτάχυνσις (Γ) εἶναι τὸ γεωμετρικὸν ἄθροισμα τῶν (γ_1), (γ_2), ... (γ_ν).

— *[Μαθ.]* Ἡ ἔννοια τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῶν διαφόρων βαθμῶν αὐτῆς διασαφηνίζεται πληρέστερον εἰς τὰ Μαθηματικά συντείνει πρὸς τοῦτο *ὁ συμβολισμὸς* τῶν Μαθηματικῶν ὁ χρησιμοποιούμενος πρὸς ἔκφρασιν ἐξαρτήσεως μεταβλητῆς τινος ἀπὸ ἄλλην μεταβλητήν, δηλ. ὁ ἀφορῶν τὴν ἔννοιαν τῆς *συναρτήσεως*. Εἰς τὸν συμβολισμὸν αὐτὸν ἐβοήθησαν ἡ Ἀριθμητική, ἡ Ἄλγεβρα καὶ ἡ Γεωμετρία, ἐπέδρασε δὲ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ ἡ μελέτη τῶν φυσικῶν φαινομένων.

Εἰς τὴν σημερινὴν ἐπιστήμην ἡ ἔννοια τῆς *συναρτήσεως (ἀνεξαρτήτου)* μεταβλητῆς συμπίπτει μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς *ἀντιστοιχίας*. Π. χ. ἔστω τὸ σύνολον τῶν θετικῶν ἀκεραίων, δηλ. τὸ

$$1, 2, 3, 4, \ldots \qquad (\Sigma_1)$$

ἔστω δὲ ὅτι δυνάμει νόμου τινὸς ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ σύνολον αὐτὸ ἄλλο σύνολον ἀριθμῶν, ἐπὶ παραδείγματι τὰ τετράγωνα τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν, δηλ.

$$1, 4, 9, 16, \ldots \qquad (\Sigma_2)$$

Τότε ἐὰν καλέσω x τὸν τυχόντα ἀριθμὸν τοῦ συνόλου (Σ_1) καὶ y τὸν ἀντίστοιχόν του εἰς τὸ (Σ_2) θὰ ἔχω προφανῶς τὴν σχέσιν

$$y = x^2 \qquad (A)$$

Ὥστε ὅταν λαμβάνεται *αὐθαιρέτως* ἀριθμὸς ἐκ τοῦ πρώτου συνόλου (δηλ. τυχοῦσα τιμὴ διὰ τὸ x) θὰ ὁρίζεται ὁ ἀντίστοιχος ἀριθμὸς τοῦ δευτέρου συνόλου (δηλ. ἡ ἀντίστοιχος τιμὴ τοῦ y) ἐκ τῆς ἐξισώσεως (Α). Ἐδῶ τὸ x εἶναι ἡ *ἀνεξάρτητος μεταβλητή*, τὸ y εἶναι *συνάρτησις* τοῦ x, ὡρισμένη εἰς τὸ σύνολον (Σ_1). Ὁ νόμος ὁ ὁρίζων τὴν ἀντιστοιχίαν δίδεται ὑπὸ τῆς ἐξισώσεως (Α). Ἐξ ἴσου ὅμως δύναμαι νὰ ὑποθέσω ὅτι λαμβάνεται *αὐθαιρέτως* ἀριθμὸς ἐκ τοῦ δευτέρου συνόλου (δηλ. ὅτι ὁρίζεται αὐθαιρέτως τὸ y) καὶ προσδιορίζεται ἐκ τῆς ἐξισώσεως (Α) ὁ ἀντίστοιχος ἀριθμὸς τοῦ πρώτου συνόλου (δηλ. ἡ ἀντίστοιχος τιμὴ τοῦ x). Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ λέγομεν ὅτι τὸ x θεωρεῖται ὡς συνάρτησις τοῦ y ὡρισμένη εἰς τὸ σύνολον (Σ_2) καὶ ὅτι τὸ y εἶναι ἡ ἀνεξάρτητος μεταβλητή.

Γενικώτερον· ἂς καλέσω (Σ_1) τὸ σύνολον τὸ περιέχον ὄχι μόνον τοὺς θετικοὺς ἀκεραίους ἀλλὰ τὸ περιέχον πάντας τοὺς πραγματικοὺς ἀριθμοὺς (δηλ. θετικοὺς καὶ ἀρνητικοὺς ἀκεραίους, κλασματικοὺς καὶ ἀσυμμέτρους καὶ τὸ 0) καὶ ἂς λάβω πάλιν ὡς νόμον ἀντιστοιχίας τὸν διδόμενον ὑπὸ τῆς ἐξισώσεως (Α)· θὰ ἀντιστοιχῇ, δυνάμει τῆς ἐξισώσεως (Α), εἰς πᾶσαν τιμὴν τοῦ x λαμβανομένην αὐθαιρέτως ἐκ τοῦ συνόλου (Σ_1) (δηλ. εἰς πᾶσαν πραγματικὴν τιμὴν τοῦ x) τιμή τις διὰ τὸ y· θὰ λέγωμεν πάλιν ὅτι τὸ y εἶναι *συνάρτησις* τῆς μεταβλητῆς x ὡρισμένη εἰς τὸ σύνολον (Σ_1) (ἐντεῦθεν σύνολον (Σ_1) εἶναι τὸ σύνολον τῶν πραγματικῶν ἀριθμῶν) καὶ ὅτι τὸ x εἶναι ἀνεξάρτητος μεταβλητή.

Ἐθεώρησα ἀνωτέρω ὅτι ὁ νόμος τῆς ἀντιστοιχίας δίδεται ὑπὸ τῆς (Α)· δύναμαι προφανῶς νὰ θεωρήσω πολὺ γενικώτερον νόμον διδόμενον ὑπὸ ἐξισώσεως τῆς μορφῆς:

$$y = \alpha_0 x^\mu + \alpha_1 x^{\mu-1} + \ldots + \alpha_{\mu-1} x + \alpha_\mu$$

ὅπου τὸ μ εἶναι θετικὸς ἀκέραιος καὶ τὰ α_0, α_1, ... α_μ εἶναι σταθεροὶ ἀριθμοί· τότε εἰς πᾶσαν πραγματικὴν τιμὴν τοῦ x αὐθαιρέτως διδομένην ἀντιστοιχεῖ πραγματικὴ τιμὴ τοῦ y ὡρισμένη· λέγομεν δι' αὐτὸ ὅτι τὸ y εἶναι συνάρτησις τῆς x ὡρισμένη εἰς τὸ σύνολον τῶν πραγματικῶν ἀριθμῶν καὶ ὅτι τὸ x εἶναι ἡ ἀνεξάρτητος μεταβλητή. Καθ' ὅμοιον τρόπον δύναμαι νὰ λάβω νόμους ἀντιστοιχίας διδομένους ὑπὸ τῶν ἐξισώσεων $y = \eta\mu x$, $y = \sigma\upsilon\nu\, x$, $y = e^x$, $y = \sigma\,(x, \eta\mu x, \sigma\upsilon\nu x, e^x)$ ὅπου εἰς τὸ σ νὰ παρουσιάζωνται μόνον προσθέσεις, ἀφαιρέσεις, πολλαπλασιασμοὶ καὶ διαιρέσεις.

Δύνανται νὰ δοθῶσι καὶ νόμοι ἀντιστοιχίας μὴ ἐπιτρέποντες νὰ δώσωμεν εἰς τὸ x πᾶσαν πραγματικὴν τιμήν, ἐὰν θέλωμεν τὸ y νὰ λαμβάνῃ μόνον πραγματικὰς τιμάς· π. χ. ἔστω $y=\sqrt{x}$, τότε δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸ x νὰ δώσωμεν ἀρνητικὴν τιμήν· ἤτοι τὸ σύνολον τῶν ἀριθμῶν, εἰς ὃ εἶναι ὡρισμένη ἡ συνάρτησις, ἐδῶ εἶναι τὸ σύνολον τῶν θετικῶν πραγματικῶν. Ἔστω ἐπίσης $y = \tau o\xi\, \eta\mu x$· τοτε δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ δώσωμεν εἰς τὸ x τιμὴν ἀπολύτως μεγαλυτέραν τῆς μονάδος· δηλ. ἡ συνάρτησις εἶναι ὡρισμένη εἰς τὸ διάστημα $(-1, +1)$ κ. ο. κ.

Δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν καὶ ἀντιστοιχίας διδομένας ὑπὸ ἐξισώσεως τῆς μορφῆς

$$y = \alpha_0 + \alpha_1 x + \alpha_2 x^2 + \ldots + \alpha_\nu x^\nu + \ldots$$

ὅπου τὸ δεύτερον μέλος εἶναι σειρά· ἐδῶ, ἐννοεῖται, ὅτι δὲν εἴμεθα βέβαιοι ὅτι διὰ πᾶσαν τιμὴν τοῦ x προκύπτει πεπερασμένη τιμὴ διὰ τὸ y ἢ καὶ ὡρισμένη τιμὴ κ.λ.π.· ἐξαρτῶνται ταῦτα ἐκ τοῦ νόμου καθ' ὃν σχηματίζονται οἱ συντελεσταὶ α_0, α_1, α_2,..... π. χ. ἡ ἐξίσωσις

$$y = \frac{x}{1} + \frac{x^2}{\underline{|2}} + \frac{x^3}{\underline{|3}} + \ldots + \frac{x^\nu}{\underline{|\nu}} + \ldots$$

διὰ πᾶσαν πραγματικὴν τιμὴν τοῦ x δίδει πραγματικὴν καὶ ὡρισμένην τιμὴν διὰ τὸ y· ἤτοι τὸ y εἶναι συνάρτησις τοῦ x ὡρισμένη εἰς τὸ σύνολον τῶν πραγματικῶν ἀριθμῶν.

Ἐνῷ ἡ ἐξίσωσις

$$y = \frac{x}{1} + \frac{x^2}{2} + \frac{x^3}{3} + \ldots + \frac{x^\nu}{\nu} + \ldots$$

ἔχει ὡς δεύτερον μέλος σειρὰν ἀποκλίνουσαν διὰ $x > 1$.

Ἕως ἐδῶ ἐθεώρησα ὅτι ὁ νόμος ὁ δίδων τὴν ἀντιστοιχίαν ἐξεφράζετο δι' ἐξισώσεως.

Γενικώτερον συμφώνως πρὸς τὰς τελευταίας προόδους τῆς ἐπιστήμης δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὅτι ὁ νόμος ὁ δίδων τὴν ἀντιστοιχίαν δυνατὸν νὰ δίδεται ὄχι μόνον ὑπὸ μιᾶς ἐξισώσεως· ἀρκεῖ ὁπωσδήποτε εἰς μίαν τιμὴν τοῦ x νὰ ἀντιστοιχῇ μία τιμὴ τοῦ y διὰ νὰ λέγωμεν ὅτι τὸ y εἶναι συνάρτησις τῆς (ἀνεξαρτήτου) μεταβλητῆς x. Π. χ. δύναμαι νὰ θεωρήσω νόμον ἀντιστοιχίας μεταξὺ τοῦ x καὶ y τὸν ἑξῆς: Εἰς πᾶσαν πραγματικὴν τιμὴν τοῦ x διάφορον τοῦ μηδενὸς ἀντιστοιχεῖ τιμὴ τοῦ y ὁριζομένη ἐκ τῆς ἐξισώσεως $y = \eta\mu \frac{1}{x}$, εἰς δὲ τὴν τιμὴν $x=0$ ἀντιστοιχεῖ ἡ τιμὴ $y = 0$· δυνατὸν ἐπίσης νὰ δίδεται συνάρτησις τοιαύτη, ὥστε εἰς ἓν σύνολον Σ_α νὰ ὁρίζεται ἀπὸ ἓν σύμβολον σ(x), εἰς ἄλλο δὲ σύνολον Σ_β νὰ ὁρίζεται ἀπὸ ἕτερον σύμβολον φ(x) ἢ ἀπὸ συμφωνίαν

Digitized by Google

τινά· π. χ. ἔστω Σ_a τὸ σύνολον τῶν ἀκεραίων καὶ Σ_β τὸ σύνολον τὸ ἀποτελούμενον ἀπὸ τοὺς κλασματικοὺς καὶ ἀσυμμέτρους· δύναμαι νὰ θεωρήσω συνάρτησιν ὁριζομένην ὡς ἑξῆς· εἰς πᾶσαν τιμὴν x τοῦ Σ_a νὰ ἀντιστοιχῇ τιμὴ τοῦ y διδομένη ἀπὸ τὴν σχέσιν $y=\frac{1}{x}$, εἰς πᾶσαν δὲ τιμὴν x τοῦ Σ_β νὰ ἀντιστοιχῇ ἡ τιμὴ $y=0$.

Εἰς πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐθεωρήσαμεν ὅτι ἡ ἀνεξάρτητος μεταβλητὴ λαμβάνει μόνον πραγματικὰς τιμάς, δηλ. συναρτήσεις πραγματικῶς μεταβλητάς. Κατ' ἀνάλογον τρόπον θεωροῦσι καὶ συναρτήσεις δύο ἢ περισσοτέρων ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν (βλ. λ. **πολλαπλότης**). Ὅπως ἐπίσης δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὅτι ἡ ἀνεξάρτητος μεταβλητὴ λαμβάνει μιγαδικὰς τιμάς, ὁπότε θὰ ἔχωμεν συναρτήσεις μιγαδικῶς μεταβλητάς, ὅπως π.χ. ἡ συνάρτησις $\omega=z^2$, ὅπου τὸ z λαμβάνει τιμὰς τῆς μορφῆς $x+iy$, ὁπότε $\omega=x^2-y^2+izxy$.

Γενικῶς, ἔστω ὅτι ἔχομεν συνάρτησίν τινα ω τοῦ $z=x+iy$· ἔστω δηλ. ὅτι εἰς ἑκάστην τιμὴν τοῦ $x+iy$ ἀντιστοιχεῖ τιμή τις διὰ τὸ ω· τότε δυνάμεθα νὰ θέσωμεν.

$$\omega=A(x.y)+iB(x,y).$$

Ἐὰν τὰ A καὶ B εἶναι ἁπλαῖ συνεχεῖς συναρτήσεις τῶν x καὶ y (βλ. λ. **συνέχεια**) θὰ εἶναι καὶ ἡ ω συνεχὴς συνάρτησις τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν μὲ σειρὰν πολυωνύμων τοῦ z· παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ω ἐξαρτᾶται καθαυτὸ ἐκ δύο πραγματικῶν μεταβλητῶν x καὶ y καὶ ὅτι δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τὰ x καὶ y τιμὰς ἐπαληθευούσας τυχοῦσαν ἐξίσωσιν $\sigma(x,y)=o$ E), δηλ. νὰ νοήσωμεν ὅτι τὸ σημεῖον (x,y) κινεῖται ἐπὶ καμπύλης τινὸς τότε θὰ ἔχωμεν διὰ πᾶν σημεῖον τῆς καμπύλης αὐτῆς ἀντίστοιχον τιμὴν (ἐν γένει μιγαδικὴν) διὰ τὸ ω· ἔστωσαν δύο σημεῖα τῆς καμπύλης (E) τὰ $M(x,y)$ καὶ $M'(x+\Delta x,\ y+\Delta y)$· θὰ ἀντιστοιχοῦν εἰς αὐτὰ δύο τιμαὶ διὰ τὴν συνάρτησιν αἱ ω καὶ $\omega+\Delta\omega$. Θεωροῦμεν τὸ $o\varrho\frac{\Delta\omega}{\Delta z}$. ἐὰν τὸ ὅριον τοῦτο εἶναι τὸ αὐτὸ (καὶ ἐννοεῖται καλῶς προσδιωρισμένον) *οἱαδήποτε* καὶ ἂν εἶναι ἡ $\sigma(x\,y)=0$ ἢ καί, ἀκριβέστερον, *καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ ἂν τείνῃ τὸ (Δz) πρὸς τὸ μηδέν*, δηλ. καθ' οἱονδήποτε τρόπον τὸ σημεῖον $B+\Delta z$ τείνει πρὸς τὸ z (ἐννοοῦμεν προφανῶς ὅτι διὰ νὰ τείνῃ τὸ (Δz) πρὸς τὸ μηδὲν τείνουσι χωριστὰ τὰ Δx καὶ Δy πρὸς τὸ μηδέν), θὰ λέγωμεν ὅτι ἡ συνάρτησις ω εἶναι *μονογενὴς* ἢ *ἀναλυτική* μονογενὴς ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Cauchy· ἀναλυτικὴ ὑπὸ τοῦ Weierstrass. Ἔστω ὅτι τὰ A καὶ B ἔχουσι μερικὰς παραγώγους πρώτης τάξεως εἰς τόπον τινὰ (T) εἰς ὃν ὁρίζεται συνάρτησίς τις ω· συνθῆκαι ἀναγκαῖαι καὶ ἐπαρκεῖς ἵνα ἡ ω εἶναι ἀναλυτικὴ συνάρτησις τοῦ z (εἰς τὸν τόπον τ) εἶναι αἱ ἑξῆς:

$$\frac{dB}{dx}=-\frac{dA}{dy}$$

$$\frac{dB}{dy}=\frac{dA}{dx}$$

Ὁ ἀνωτέρω ὁρισμὸς συνδέεται μὲ τὸν γενικώτερον ὁρισμὸν ἀναλυτικῆς συναρτήσεως πολλῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν καθ' ὅν:

Ἀναλυτικὴ συνάρτησις εἶναι πᾶσα συνάρτησις ὁσωνδήποτε μεταβλητῶν ἔχουσα τὴν ἑξῆς ἰδιότητα: Εἰς τὴν περιοχὴν σημείου τινὸς $(x_0,\ y_0,\ z_0,\dots)$ δύναται ν' ἀναπτυχθῇ εἰς ἀκεραίαν σειρὰν διατεταγμένην κατὰ τὰς δυνάμεις τῶν $x-x_0,\ y-y_0,\dots$ καὶ συγκλίνουσαν ἐφόσον αἱ ἀπόλυτοι τιμαὶ τῶν διαφορῶν τούτων δὲν ὑπερβαίνουσιν ὅριά τινα. Αἱ συναρτήσεις αὗται γεννῶνται οὕτως εἰπεῖν αἱ μὲν ἐκ τῶν δὲ ἤτοι ἀποδεικνύεται ὅτι: Δοθεισῶν μιᾶς ἢ πλειοτέρων ἀναλυτικῶν συναρτήσεων, ἡ ὁλοκλήρωσις ἢ ἡ διαφόρισις, αἱ ἀλγεβρικαὶ πράξεις, ὅπως ὁ πολλαπλασιασμός, ἡ διαίρεσις κλπ., ἄγουσιν εἰς ἀναλυτικὰς συναρτήσεις. Αἱ ἁπλούστεραι τῶν τοιούτων συναρτήσεων εἶναι τὰ πολυώνυμα, ἡ ἐκθετικὴ συνάρτησις, αἱ κυκλικαὶ συναρτήσεις καὶ ἐν γένει αἱ στοιχειώδεις συναρτήσεις αἱ πρῶτον μελετηθεῖσαι ὑπὸ τῶν μαθηματικῶν. Μερικώτερον· ἔστω συνάρτησίς τις σ(x) μιᾶς μόνον (πραγματικῆς) ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς· καὶ ἔστω ὅτι αὐτὴ εἰς τὴν περιοχὴν παντὸς σημείου περιλαμβανομένου εἰς τὸ διάστημα (α, β) ἀναπτύσσεται, συμφώνως πρὸς τὸν τύπον τοῦ Taylor, κατὰ τὰς δυνάμεις τοῦ $x-x_0$ (βλ. λ **ἀνάπτυξις**)· ἡ τοιαύτη συνάρτησις θὰ εἶναι ἀναλυτικὴ συνάρτησις τοῦ x.

Ἀναλυτικαὶ καμπύλαι· ἔστωσαν $x=\sigma(t)$, $y=\varphi(t)$, $z=f(t)$ αἱ ἐξισώσεις καμπύλης τινὸς (K). ἐὰν αἱ συναρτήσεις σ(t), φ(t), f(t) εἶναι ἀναλυτικαὶ συναρτήσεις τοῦ t εἰς τὸ διάστημα (α, β) τὸ ἀντίστοιχον τόξον τῆς (K) καλεῖται τόξον *ἀναλυτικῆς καμπύλης*· πᾶσαι αἱ καμπύλαι αἱ χρησιμοποιούμεναι εἰς τὰς συνήθεις ἐφαρμογὰς εἶναι ἀναλυτικαὶ καμπύλαι ἢ καμπύλαι ἐσχηματισμέναι ἀπὸ πεπερασμένον πλῆθος ἀναλυτικῶν τόξων διαδεχομένων ἄλληλα. καθ' ὅμοιον τρόπον ὁρίζεται ἡ *ἀναλυτικὴ ἐπιφάνεια* ἔστωσαν

$$x=\sigma(u,v),\ y=\varphi(u,v)\ z=f(u,v)$$

αἱ ἐξισώσεις ἐπιφανείας τινὸς (E)· Ἐὰν αἱ συναρτήσεις σ(u, v), φ(u, v), f(u,v) δύνανται ν' ἀναπτυχθῶσιν εἰς ἀκεραίας σειρὰς ὡς πρὸς τὰς διαφορὰς $u-u_0$, $v-v_0$ (τοῦ συστήματος u_0, v_0 ἀντιστοιχοῦντος εἰς σημεῖόν τι M_0 τῆς ἐπιφανείας) συγκλινούσας ἐφόσον αἱ διαφοραὶ $u-u_0$, $v-v_0$ δὲν ὑπερβαίνουσι ὅριά τινα ἡ ἐπιφάνεια (E') λέγεται *ἀναλυτική*. Π. ΖΕΡΒΟΣ

— [*Ἱστορ.*] Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Ἀγῶνος ἡ λέξις *ἀνεξαρτησία* ἐχρησιμοποιήθη ὡς χρονολογία. Τῷ 1821 ἐχαρακτηρίσθη ὡς πρῶτον ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας ἔτος, διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Ἀπὸ τὰ ἐπίσημα ἐν τούτοις ἔγγραφα, εἰς ἃ ἀπαντᾶται ἡ καινοφανὴς χρονολογία, δὲν παρελείπετο καὶ ἡ ἀπὸ Χριστοῦ. Γ. Δ. Κ.

—**ἀνεξαρτησίας** *ἀναγνώρισις*· βλ. πολιτειῶν ἀναγνώρισις.

—**Ἀνεξαρτησίας**· *πλατεῖα* βλ. λ. Ἀθῆναι (τ. Β' σ. 227 α').

«Ἀνεξαρτησία».—1) Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν Ἀθήναις. Ἔτος Α'—Β' 1859—1860. Περίοδος Β' ἔτος Α' 1891.

—2) Ἐφημερὶς δικαστικὴ καὶ πολιτικὴ ἐκδιδομένη ἀπὸ τοῦ 1874 ἐπὶ 48 συνεχῆ ἔτη ἐν Ναυπλίῳ ἀπὸ τὰ παλαιὰ τυπογραφικὰ καταστήματα Νικολ. Σταυριανοπούλου. Θ. Σ. Δ.

—3) Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν Λαρίσῃ — Βόλῳ. Ἔτος Α'—Δ': 1881—1885.

ἀνεξάρτητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξαρτώμενος ἀπό τινος, ὁ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὑπάρχων, ἀπόλυτος: «ἀνεξάρτητος χώρα,—κράτος κ.τ.τ.».—Ἐπίρρ. *ἀνεξαρτήτως*, ἀπολύτως, ἀσχέτως.

— ἀνεξάρτητα *κόμματα* [*Νομ.*]· βλ. κόμματα.

— ἀνεξάρτητα *πολυφασικὰ συστήματα* [*Ἠλεκτρ.*]· βλ. πολυφασικὰ συστήματα.

— ἀνεξάρτητος *γραμμὴ* [*Μαθημ.*]· βλ. ἀνεξαρτησία, μεταβλητή, πολλαπλότης, συνάρτησις.

— ἀνεξάρτητος *κίνησις* [*Ναυτ. Τακτ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ κίνησις ἡ ἐκτελουμένη κατόπιν διαταγῆς τοῦ ναυάρχου ὑπὸ πλοίου ἢ τμήματός τινος τοῦ στόλου ἀνεξαρτήτως τῶν κινήσεων τῶν λοιπῶν πλοίων καὶ τῶν πρὸς αὐτὰ διαταγῶν τοῦ ναυάρχου. Ἡ κίνησις αὕτη ἐκτελεῖται πρὸς ἐπίτευξιν στρατηγικοῦ τινος σκοποῦ, πᾶν δὲ πλοῖον ἐκτελοῦν κίνησιν ἀνεξάρτητον ἐπαίρει τὸ σημεῖον Z. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ἔλλης (3 Δεκεμβρίου 1912) ὁ «Ἀβέρωφ», ἐφ' οὗ ἐπέβαινεν ὁ ναύαρχος Κουντουριώτης, ἐξετέλεσεν ἀνεξάρτητον κίνησιν ἀποχωρισθεὶς τοῦ λοιποῦ στόλου, χρησιμοποιῶν δὲ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ εἰς ταχύτητα κατέγραψε τόξον κύκλου καὶ ὑπερεφαλάγγισε τὴν κεφαλὴν τῆς τουρκικῆς παρατάξεως διελθὸν πρὸ αὐτῆς εἰς ἀπόστασιν μικροτέραν τῶν 3000 μέτρων. Ἡ κίνησις αὕτη, ἐκτὸς τῆς στρατηγικῆς της σημασίας, τοσοῦτον ἐθορύβησε καὶ κατέπληξε τοὺς Τούρκους, ὥστε ὁ στόλος αὐτῶν ἐστράφη ἐν ἀταξίᾳ πρὸς τὴν εἴσοδον τῶν Στενῶν εἰς ἃ εἰσέπλευσε φεύγων. [Βλ. καὶ λ. ἄθρόα κίνησις]. Α. Κ.

— ἀνεξάρτητος *μεταβλητὴ* [*Μαθηματ.*]· βλ. ἀνεξαρτησία καὶ μεταβληταί.

— ἀνεξάρτητος *μετασχηματισμὸς* [*Μαθηματ.*]· βλ. μετασχηματισμός.

«Ἀνεξάρτητος» — 1) Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος. Ἔτος Α'.—ΛΔ' 1842—1858. Ἐν Ἀθήναις.

— 2) Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν Ὕδρᾳ. Ἔτος Α'. 1827—1828.

— 3) Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν Κεφαλληνίᾳ. Ἔτος Α'. 1879.

4) Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν Κερκύρᾳ. Ἔτος Α' 1849—1850.

ἀνεξάσκητος (ὁ, ἡ)· ὁ μὴ ἠσκημένος, ὁ ἀγύμναστος, ὁ ἀμαθευτος.

ἀνεξασφάλιστος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ ἀνασφάλιστος (βλ. λ.).

ἀνεξέγερτος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξεγειρόμενος, ἢ ὁ μὴ ἐξεγερθείς.

ἀνεξεικόνιστος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξεικονισθείς, ὁ μὴ ὡς ἐν εἰκόνι παρασταθείς.

ἀνεξέλεγκτος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξελεγχόμενος, ὁ μὴ ὑπέχων εὐθύνας, ἀνεύθυνος: «ἀνεξέλεγκτος διαχειριστὴς τῆς ὑποθέσεώς μου, — τῆς περιουσίας μου κττ.» ‖ ὁ μὴ ἐξελεγχθείς, ὁ μὴ ἐξακριβωθείς, ἀνεξακρίβωτος, ἀνεξέταστος.—Ἐπίρρ. *ἀνεξελέγκτως*. Β. Φ.

ἀνεξέλικτος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξελιχθείς, ὁ μὴ διελθὼν τὰ στάδια τῆς ἐξελίξεως τῆς προαγωγῆς, τῆς ἀναπτύξεως. — Ἐπίρρ. *ἀνεξελίκτως*. Β. Φ.

ἀνεξέρασμα (τό)· ἰδίωματ., τὸ ξέρασμα, ξερατό, ἔμετος.

ἀνεξέργαστος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξειργασμένος, ὁ μὴ τυχὼν ἐξεργασίας, λεπτομεροῦς τελειώσεως.— Ἐπίρρ *ἀνεξεργάστως*.

ἀνεξερεύνητος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξερευνηθείς, ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναταί τις νὰ ἐξερευνήσῃ: «χώρα ἀνεξερεύνητος», «ἀνεξερεύνητοι αἱ βουλαὶ τοῦ Κυρίου».

ἀνεξερῶ· ἰδιωματ. (ἐν Πόντῳ), ξερνῶ, ἐμῶ.

ἀνεξέταστος (ὁ,ἡ), —*ον* (τό)· ἰδιωματ. *ἀξέταστος* καὶ *ἀξέταχτος*· ὁ μὴ ἐξεταζόμενος, ὁ μὴ ἐλεγχόμενος, ἀνέλεγκτος, ἀνεύθυνος: «ἀνεύθυνον καὶ ἀζήτητον καὶ ἀνεξέταστον οὐδὲν ἐστι τῶν ἐν τῇ πόλει» (*Αἰσχίν.*)· «ὁ δὲ ἀνεξέταστος βίος οὐ βιωτὸν ἀνθρώποις»· «ἀνεξέταστον καὶ ἀβασάνιστον» (*Πλάτ.*)· ἰδιωματ. «αὐτὸς εἶναι ἀξέταστος, ὅ,τι θέλει κάμνει» ‖ ειδικώτερον ἐπὶ τῶν μαθημάτων, ὁ μὴ ἐξετασθείς, ὁ μὴ ὑποβληθεὶς εἰς ἐξέτασιν: «μαθητὴς ἀνεξέταστος», «ἀπόμεινε ἀνεξέταστος».—Ἐπίρρ. *ἀνεξετάστως*, ἰδιωμ. *ἀξέταστα* καὶ *ἀξέταχτα*: «τρώει ἀξέταχτα ὅ,τι νά'ναι». Β. Φ.

ἀνεξευμένιστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξευμενισθείς, ἢ ὁ μὴ ἐξευμενιζόμενος, ἀκαταπράϋντος, ἄτεγκτος, ἀνηλεής, ἀνοικτίρμων.

ἀνεξεύρετος (ὁ,ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐξευρεθῇ, νὰ γνωσθῇ: «ἀνεξεύρετον τῶν ἀπλανῶν τὸ πλῆθος» (*Ἀριστοτ.*).

ἀνεξήγητος (ὁ,ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξηγηθείς, ἢ ὁ μὴ ἐξηγούμενος, ἀνατανόητος, ἀνερμήνευτος: «ἀνεξήγητος λόγος,—πρᾶξις,—τρόπος,—φαινόμενον».—Ἐπίρρ. *ἀνεξηγήτως*.

ἀνεξιθρησκεία (ἡ)· τὸ νὰ ἀνέχεταί τις τὴν ἀλλοτρίαν θρησκείαν, ἤτοι τοὺς ἀλλοθρήσκους· γράφεται μὲ *ει* διότι παράγεται ἀμέσως ἀπὸ τοῦ *ἀνέχομαι* καὶ τοῦ *θρησκεία*, οὐχὶ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀνεξίθρησκος· πβλ. *ἀμπελοφυτεία*, *εἰδωλολατρεία*, *νεκρομαντεία*. Β. Φ.

— [*Συνταγμ.*] Καλεῖται *ἀνεξιθρησκεία* ἡ ἀνοχὴ τὴν ὁποίαν ἐπιδεικνύει τὸ Κράτος ἀπέναντι πάσης θρησκείας, ἥτις ὑφίσταται παρὰ «τὴν τυχὸν ἐν τῷ Κράτει ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν» καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ δικαίωμα ἑκάστου ὄχι μόνον ὅπως πρεσβεύῃ οἱονδήποτε θρήσκευμα—ἢ καὶ οὐδὲν τοιοῦτον—ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκδηλοῖ ἐλευθέρως τὰς θρησκευτικὰς του πεποιθήσεις ἐντὸς τῶν ὁρίων, τὰ ὁποῖα οἱ νόμοι ἑκάστου Κράτους ὁρίζουσι, καὶ ἐπὶ πλέον νὰ μὴ ἐξαναγκάζεται νὰ ἔχῃ ὡρισμένας θρησκευτικὰς πεποιθήσεις ἢ νὰ μετέχῃ ὡρισμένης λατρείας, γενικῶς δὲ ὅπως μὴ ὑποχρεοῦται νὰ πράττῃ τι ὅπερ ν' ἀντιβαίνῃ πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θρησκευτικὴν συνείδησιν. Ἡ ἀνεξιθρησκεία εὑρίσκει τὴν δικαίωσίν της ἐν τῷ γεγονότι ὅτι αὕτη εἴτε ἀπόρροια τῆς συνειδήσεως ἑκάστου, ἥτις οὖσά τι καθαρῶς ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε ἐντελῶς ἐλευθέρα, οὐδόλως ἀναγνωριζομένου εἰς τὴν Πολιτείαν τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπεμβάσεως. Τὴν ἐν λόγῳ ἀρχὴν εὑρίσκομεν διατυπωμένην εἰς τὸ ἄρθρ. 10 τῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789 ὡς ἑξῆς: «Οὐδεὶς ἐπιτρέπεται νὰ ἐνοχλῆται διὰ τὰς δοξασίας αὐτοῦ, οὐδὲ δι' αὐτὰς τὰς θρησκευτικάς, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ἡ ἐκδήλωσις αὐτῶν νὰ μὴ διαταράττῃ τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου καθιερωθεῖσαν δημοσίαν τάξιν». Κατὰ τὴν γενικῶς ὅμως κρατοῦσαν ἀντίληψιν τὸ ἄρθρ. τοῦτο τῆς διακηρύξεως δὲν κηρύττει τὴν *τελείαν* θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ δειλῶς τὴν «θρησκευτικὴν ἀνοχήν» (tolérence). Ἀληθῶς δέ, ἡ πλήρης θρησκευτικὴ ἐλευθερία, ἡ ἐντελὴς ἀνεξιθρησκεία ἐν Εὐρώπῃ εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ 18ου καὶ δὴ τοῦ 19ου αἰῶνος. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀμερικῇ, ἂν καὶ τὰ bills of rights πολλῶν κρατῶν ἐκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως, ἡ πλήρης καὶ τελεία ἀνεξιθρησκεία καθιερώθη μόλις κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα.

Ἐν Ἑλλάδι τὸ πρῶτον Σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου τοῦ 1822 καθιέρωσε τὴν θρησκευτικὴν ἀνοχὴν· εἰς τὸ 1 ἄρθρ., ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, προσετίθετο καὶ ἡ ἀκόλουθος φράσις: «ἀνέχεται ὅμως ἡ διοίκησις τῆς Ἑλλάδος πᾶσαν ἄλλην θρησκείαν καὶ αἱ τελεταὶ καὶ ἱεροπραγίαι ἑκάστης αὐτῶν ἐκτελοῦνται ἀκωλύτως». Ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἐν παρ. στ' τῆς «Νομικῆς διατάξεως τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος» τῆς 15 Νοεμβρίου 1821 ἀνεγράφετο: «Ὁ Ἕλλην δὲν ἐνοχοποιεῖται διὰ τὰ θρησκευτικὰ καὶ πολιτικὰ του φρονήματα.—Ὁ Ἕλλην χρεωστεῖ νὰ ὑποφέρῃ ὅλα τὰ θρησκευτικὰ καὶ πολιτικὰ φρονήματα τῶν ὁμοίων του» Ἀντιθέτως πρὸς ταῦτα τὸ Σύνταγμα τῆς Τροιζῆνος, τοῦ 1827, δὲν καθιέρου ἁπλῶς τὴν θρησκευτικὴν ἀνοχήν, ἀλλὰ τὴν πλήρη ἀνεξιθρησκείαν καὶ τὴν ἰσότητα τῶν λατρειῶν: «Καθεὶς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπαγγέλλεται τὴν θρησκείαν του ἐλευθέρως καὶ διὰ τὴν λατρείαν αὐτῆς ἔχει ἴσην

Digitized by Google

ὑπεράσπισιν» (ἄρθρ. 1). Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844 ὡς καὶ τὸ τοῦ 1864 ἐν τῷ 1 ἄρθρ. ἀναγράφουσι «...πᾶσα δὲ ἄλλη γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἀνεκτὴ καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων...». Ἡ ἔννοια τῆς λέξεως «ἀνεκτὴ» ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πλείστας συζητήσεις, ἀλλὰ καὶ παρανοήσεις, ὑποστηριχθείσης μεταξὺ ἄλλων καὶ τῆς γνώμης (*Ν. Ι. Σαρίπολος*) ὅτι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ Σύνταγμα τῆς Τροιζῆνος, τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844 καὶ τοῦ 1864 καθιέρωσαν ἁπλῶς τὴν θρησκευτικὴν ἀνοχήν, διὰ τοῦτο καὶ ἐπροτάθη κατὰ τὴν Β΄ Ἐθνοσυνέλευσιν καὶ μεταγενεστέρως ἡ ἀντικατάστασις τῆς λέξεως «*ἀνεκτὴ*» διὰ τῆς «*ἐλευθέρα*». Τὸ νῦν ἐν ἰσχύϊ Σύνταγμα ἐν ἄρθρ. 1 ἐδ. δ καθιέρωσε, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπῃ οὐδεμίαν ἀμφισβήτησιν, τὴν ἀπόλυτον ἀνεξιθρησκείαν διὰ τῆς ἀκολούθου διατάξεως: «Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως εἶναι ἀπαραβίαστος». Ἡ ἔννοια δ' αὐτῆς εἶναι ὅτι πᾶς τις εἶναι ἐλεύθερος ν' ἀσπάζεται οἱονδήποτε θρήσκευμα ἢ καὶ οὐδένα, χωρὶς οὐδὲ ἡ Πολιτεία οὐδ' ἄλλος τις νὰ δικαιοῦται νὰ ἐλέγξῃ κλπ. αὐτὸν διὰ τοῦτο. Κατὰ συνέπειαν πᾶν θρήσκευμα προστατεύεται ἀπολύτως.

Τοιαύτη τις ἀναγνώρισις καὶ καθιέρωσις τῆς ἀνεξιθρησκείας δὲν θὰ ἦτο ἀρκετὴ διὰ τὰς σημερινὰς τοῦ ἀνθρώπου ἀντιλήψεις, ἐφόσον ἀναλόγου προστασίας δὲν ἐτύγχανε καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐκδήλωσις τῆς πίστεως τῶν δογμάτων τῆς θρησκείας, αἱ πράξεις καὶ τελεταὶ ἐκεῖναι δι' ὧν ἐκδηλοῦται συνήθως τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, ἂν τουτέστιν δὲν καθιεροῦτο καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς «λατρείας» ὡς λέγει τὸ Σύνταγμα. Διὰ τοῦτο ἐν αὐτῷ τῷ 1 ἄρθρ. αὐτοῦ ἀπαντᾶται εἰς ἐδ. στ΄ ὅτι «τὰ τῆς λατρείας πάσης γνωστῆς [:ὑπαρχούσης, ὑφισταμένης, ἀριθμούσης ὀπαδούς τινας καὶ μὴ ἐχούσης κρύφια δόγματα, «*ἀνεγνωρισμένης*»] θρησκείας τελοῦνται ἐλευθέρως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων, ἐφ' ὅσον δὲν ἀντίκεινται εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ τὰ χρηστὰ ἤθη». Ὥστε, ἂν καὶ τὸ Σύνταγμα ἀναγνωρίζει τὴν κατ' ἀρχὴν ἐλευθερίαν τῆς λατρείας πάσης «γνωστῆς θρησκείας» καὶ θέτει ταύτην ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον προστασίαν τῶν νόμων, καθιεροῖ ἐν τούτοις δι' αὐτὴν ὡρισμένους περιορισμοὺς διατυπουμένους ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν νόμων, οἵτινες καθορίζουν ἀρνητικῶς «τί» δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ τὰ χρηστὰ ἤθη Πλὴν ὅμως καὶ ἕτερος περιορισμὸς τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνεξιθρησκείας καθιεροῦται διὰ τοῦ τελευταίου ἐδ. τοῦ 1 ἄρθρ., καθ' ὃ «ὁ προσηλυτισμὸς ἀπαγορεύεται». Ἡ ἀπαγόρευσις ὅμως αὕτη εἶναι γενική: δὲν ἀφορᾷ μόνον τὴν προστασίαν τῆς «ἐπικρατούσης» ἐν Ἑλλάδι θρησκείας ἀπέναντι τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ ταυτοχρόνως τούτων ἀπέναντι ἐκείνης· ὥστε ὁ περιορισμὸς εἶναι γενικὸς εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνεξιθρησκείας, μὴ καθιερωθεὶς ἐπ' ὠφελείᾳ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς θρησκείας.

Τὰ ὄργανα, «οἱ λειτουργοί», ὅπως λέγει τὸ Σύνταγμα, ὅλων τῶν θρησκειῶν, δηλ. τόσον τῆς ἐπικρατούσης ὅσον καὶ τῶν ἄλλων, «ἐν τῷ θρησκευτικῷ αὐτῶν ἔργῳ, εἶναι, συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνεξιθρησκείας, ἐλεύθεροι, πλὴν ὅμως ἡ ἐλευθερία αὐτῶν δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἐφόσον αἱ πράξεις των κλπ. ἀντιβαίνουν» εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ τὰ χρηστὰ ἤθη, καὶ «ὑπόκεινται εἰς τὴν αὐτὴν ὑπὸ τῆς πολιτείας ἐπιτήρησιν». Ἡ «ἐπιτήρησις» αὕτη, γενικὴ δι' ὅλας τὰς θρησκείας καὶ ὁμοία πρὸς ἐκείνην «εἰς ἣν ὑπόκεινται καὶ οἱ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας» κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ Συντάγματος ἔχει διπλῆν ἔννοιαν, τὴν τῆς «προστατευτικῆς» καὶ τῆς «ἀπαγορευτικῆς» ἐπιτηρήσεως, χωρὶς οὕτω πως νὰ περιορίζεται ἔτι μᾶλλον ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον τῆς ἀνεξαρτησίας. Καὶ εἶναι μὲν προστατευτική, διότι ἐφόσον ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία ἀναγνωρίζει τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως καὶ θέτει ὑπὸ τὴν αἰγίδα της τὴν ἐλευθέραν ἐκτέλεσιν τῶν τῆς λατρείας της, δέον νὰ παρέχῃ, κατὰ συνέπειαν, καὶ τὴν ἀρωγήν της εἰς τοὺς ἐντεταλμένους τὴν ἐκδήλωσιν τῆς πίστεως ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς θρησκείας. Ἀπαγορευτικὴ δὲ τυγχάνει ἡ ἐν λόγῳ ἐπιτήρησις, ἣν ἀσκεῖ ἡ πολιτεία ἐπὶ τῶν λειτουργῶν πάσης θρησκείας, καθόσον αὕτη καθιέρωσε περιορισμούς τινας παρὰ τὴν ἀναγνωρισμένην ὑπ' αὐτῆς ἀρχὴν τῆς ἀνεξιθρησκείας, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ τηρῶσι πρὸ παντὸς οἱ ἐν λόγῳ λειτουργοί.

Ὅτι ἡ ἀνεξιθρησκεία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀπόλυτος, ἔστω καὶ εἰς Κράτος ἔνθα δὲν ὑφίσταται (ὅπως ἀντιθέτως παρ' ἡμῖν) «ἐκκλησία τοῦ Κράτους» ἢ «θρησκεία τοῦ Κράτους», ὡς συμβαίνει ἐν Γερμανίᾳ κλπ., εἶναι εὐνόητον, ἐφ' ὅσον τούτου θεμέλια ἀποτελοῦν ἠθικαὶ ἀρχαί, ὧν ἡ προσβολὴ ἀπαγορεύεται, ἐφόσον ἡ εἴς τινα ἀναγνωριζομένη ἐλευθερία δύναται νὰ προσβάλῃ «τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ τὰ χρηστὰ ἤθη», καθισταμένη βάσανος καὶ δουλεία τῶν λοιπῶν. Η. Γ. Κ.

ἀνεξίθρησκος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀνεχόμενος τὴν ἀλλοτρίαν θρησκείαν, ἤτοι τοὺς ἀλλοθρήσκους.

ἀνεξικακία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνεξίκακος, συγγνώμη, ἐπιείκεια, ὑπομονή.

ἀνεξίκακος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀνεχόμενος τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων προσγινόμενα εἰς αὐτὸν κακά, ὁ μακρόθυμος, ὁ συγγνωμονικός, ὁ ἐπιεικής, ὁ ὑπομονητικός.—Ἐπίρρ. *ἀνεξικάκως*. Β. Φ.

ἀνεξικακῶ *(—έω)*· εἶμαι ἀνεξίκακος, συγγνωμονικός, ἀντίθ. *μνησικακῶ*.

ἀνεξίλαστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐξιλασθῇ, νὰ ἐξιλεωθῇ, ἀνεξευμένιστος.

ἀνεξιλέωτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξιλεωθείς, ἢ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐξιλεωθῇ, νὰ ἐξευμενισθῇ.

ἀνεξίτηλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· στερεός, ἀνεξάλειπτος: «ἀνεξίτηλος βαφή, — κηλίς, — χρῶμα».—Ἐπίρρ. *ἀνεξιτήλως*.

ἀνεξιχνίαστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξιχνιαζόμενος, ἀνεξερεύνητος, ἀνεξακρίβωτος, ἀπρόσιτος εἰς τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν.

ἀνεξόδιαστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἀξόδιαστος.

ἀνέξοδος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων ἔξοδον, ἀδιέξοδος· || ἰδιωματ. ὁ ἄνευ ἐξόδων, ἀδάπανος: «ἡ κόττα εἶναι ἀνέξοδο πρᾶγμα».—Ἐπίρρ. *ἀνεξόδως* καὶ ἰδιωματ. *ἀνέξοδα*· ἀδαπάνως, δωρεάν.

ἀνεξολόθρευτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξολοθρευθείς, ὁ μὴ ἀφανισθεὶς ἀλλ' ὑπάρχων ἔτι.

ἀνεξομολόγητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξομολογηθείς, ὁ μὴ ὑποβληθεὶς εἰς τὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως, ἀνεξαγόρευτος.

ἀνεξόφλητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐξοφληθείς, ὁ μὴ ἀποτιθείς, ἀπλήρωτος: «ἀνεξόφλητος λογαριασμός,—χρέος».

ἀνεόρταστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· κοιν. *ἀγιόρταστος* ἢ *ἀγιόρτιαστος*· ὁ μὴ ἑορτασθείς, ἐκεῖνος χάριν τοῦ ὁποίου δὲν ἐτελέσθη ἑορτή: «βίος ἀνεόρταστος». Β. Φ.

ἀνεπάγγελτος (ὁ, ἡ)· ὁ μὴ ἐπηγγελμένος, ὑπεσχημένος· || ὁ μὴ αὐτεπάγγελτος, ὁ μὴ αὐτοδικαίως ἐπαγγελλόμενος.

ἀνεπαίνετος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπαινεθείς.

ἀνεπαίσθητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ αἰσθητός, ἢ ὁ μόλις αἰσθητός, ἀσήμαντος, ἀνάξιος προσοχῆς. Ἐπίρρ. *ἀνεπαισθήτως*. Β. Φ.

ἀνεπαίσχυντος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ αἰσχυνόμενος, ἀναίσχυντος.

ἀνεπάλλακτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· «ἀνεπάλλακτα ζῷα» λέγονται ἐκεῖνα τῶν ὁποίων οἱ ὀξεῖς ὀδόντες δὲν ἐπαλλάσσουσιν, ἤτοι δὲν ἐμπίπτουσιν ἐναλλάξ, ὅταν αἱ σιαγόνες εἶναι κεκλεισμέναι, ἀλλὰ ἐπ' ἀλλήλων· τοιαῦτα εἶναι ὁ ἵππος, ὁ βοῦς κ. ἄ., διαστέλλονται δὲ τῶν *καρχαροδόντων*, τῶν ὁποίων οἱ ὀδόντες ἐμπίπτουσιν ἐναλλάξ· τοιαῦτα εἶναι ὁ λέων, ὁ κύων καὶ πάντα τὰ σαρκοφάγα *(Ἀριστοτέλ.)* Β. Φ.

ἀνεπανόρθωτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπανορθούμενος, ὁ μὴ ἀποκαθιστάμενος εἰς τὸ ὀρθόν, ἀναποζημίωτος, ἀθεράπευτος· || τὸ οὐδ. *ἀνεπανόρθωτον* ὡς οὐσιαστ. «τὸ ἀνεπανόρθωτον τῆς συμφορᾶς».—Ἐπίρρ. *ἀνεπανορθώτως*. Β. Φ.

ἀνεπάντεχος, —*η*, —*ο*· ἰδιωματ. ἀντὶ *ἀναπάντεχος*· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον κανεὶς δὲν ἀπαντέχει, κανεὶς δὲν περιμένει, ἀπροσδόκητος, ἀνέλπιστος.

ἀνεπάρκεια (ἡ)· τὸ νὰ μὴ εἶναί τις ἐπαρκής, ἔλλειψις ἐπαρκείας, ἀνικανότης.

— ἀνεπάρκεια *βαλβίδων* *[Ἰατρ.]*· βλ. καρδίας *νόσοι*.

— ἀνεπάρκεια *συνθηκῶν* *[Μαθημ.]*. Διὰ νὰ ὑπάρξῃ ἢ διὰ νὰ παραχθῇ φαινόμενόν τι ἀπαιτοῦνται ὡρισμέναι συνθῆκαι. Δυνατὸν ὅμως αἱ συνθῆκαι Α νὰ εἶναι μὲν ἀναγκαῖαι, νὰ μὴ εἶναι δὲ ἐπαρκεῖς. Τότε λέγομεν ὅτι ἔχομεν ἀνεπάρκειαν συνθηκῶν. Π. χ. ἵνα δύο τρίγωνα ὦσιν ἴσα δέον νὰ ἔχωσι δύο πλευρὰς ἴσας, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Π. Ζ.

— ἀνεπάρκεια *ᾠοθήκης* *[Ἰατρ.]*· βλ. ᾠοθήκη.

ἀνεπαρκὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ μὴ ἐπαρκής, ἐλλιπής, ἐπιδεής· || ἀνίκανος. — Ἐπίρρ. *ἀνεπαρκῶς*.

ἀνέπαφος (ὁ, ἡ,) —*ον* (τό)· ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἐφήψατο, ἄθικτος, κοιν. *ἄγγιχτος*· | ἀκέραιος, ἀβλαβής, σῶος· || τὸ οὐδ. *τὸ ἀνέπαφον* ὡς οὐσιαστικόν. Β. Φ.

ἀνεπαφρόδιτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἄνευ ἀφροδισίου χάριτος, ἄνευ θελγήτρων.

ἀνεπαχθὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ μὴ ἐπαχθής, ὁ μὴ βαρύς, ὁ μὴ ὀχληρός.—Ἐπίρρ. *ἀνεπαχθῶς*. εὐχαρίστως.

ἀνεπεξέργαστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπεξειργασμένος, ὁ μὴ τυχὼν ἐπεξεργασίας, *ἀνεξέργαστος*· || τὸ οὐδ. *τὸ ἀνεπεξέργαστον* ὡς οὐσιαστ., ἔλλειψις ἐπεξεργασίας.—Ἐπίρρ. *ἀνεπεξεργάστως*.

ἀνεπηρέαστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπηρεαζόμενος, ὁ μὴ δεκτικὸς ἐπηρείας, ἐπιδράσεως, ἐπιρροῆς, σταθερός, ἀμετάβλητος· || τὸ οὐδ. *τὸ ἀνεπηρέαστον*, ὡς οὐσιαστ. ἔλλειψις ἐπηρείας.—Ἐπίρρ. *ἀνεπηρεάστως*. Β. Φ.

ἀνεπίβατος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἐφ' οὗ δὲν ἐπέβη ἢ δὲν δύναται νὰ ἐπιβῇ τις· || ὁ ἄβατος, ὁ ἀπροσπέλαστος· || ἐπὶ θηλέων ζῴων· ἡ μὴ βατευθεῖσα.

—**ἀνεπίβατος** *ἵππος* *[Τακτ.]*. Ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος Ἑλληνικοῦ Κανονισμοῦ Ἱππικοῦ 1924 καλοῦνται *ἀνεπίβατοι ἵπποι* οἱ τῶν ἀφιππευσάντων πρὸς πεζομαχίαν ἱππέων, οἵτινες συγκεντρούμενοι ἀποτελοῦσι τὴν ὁμάδα τῶν ἀνεπιβάτων ἵππων τοῦ οὐλαμοῦ, τῆς ἴλης, τοῦ συντάγματος (βλ. λ. Ἱππικὸν *πεζῇ*). Ν. Κ.

ἀνεπίβλεπτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιβλεπόμενος, ἀνεπιτήρητος, ἀπαρακολούθητος.—Ἐπίρρ. *ἀνεπιβλέπτως*.

ἀνεπιβλεψία (ἡ)· ἔλλειψις ἐπιβλέψεως, ἀνεπιτηρησία.

ἀνεπιβούλευτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἐπιβουλεύεται, ἀδιάβλητος, ἀνεπίφθονος, «ἀνεπιβούλευτος ἀρχή,—θέσις κ.τ.τ.»— Επ. *ἀνεπιβουλεύτως*. Β. Φ.

ἀνεπίγνωστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου δὲν δύναταί τις νὰ ἔχῃ ἐπίγνωσιν, ἀγνώριστος.— Ἐπίρρ. *ἀνεπιγνώστως*· ἄνευ ἐπιγνώσεως, ἄνευ ἀκριβοῦς γνώσεως. Β. Φ.

ἀνεπίγραφος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιγεγραμμένος, ὁ μὴ φέρων ἐπιγραφήν: «ἀνεπίγραφος πλάξ, — λίθος, — νόμισμα, — φάκελος». — Ἐπίρρ. *ἀνεπιγράφως*. Β. Φ.

ἀνεπιδεὴς (ὁ, ἡ), — *ές* (τό)· ὁ μὴ ἐπιδεής, ὁ οὐδενὸς ἔχων χρείαν· || αὐτάρκης, ἀνελλιπής.

ἀνεπίδεικτος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιδεικνυόμενος, ἢ ὁ μὴ ἐπιδειχθείς· || ὁ ἄνευ ἐπιδείξεως, ὁ μὴ ἐπιδεικτικός.— Ἐπίρρ. *ἀνεπιδείκτως*.

ἀνεπίδεκτος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιδεχόμενος, ὁ μὴ ἐπιδεκτικός τινος: «ἀνεπίδεκτος συζητήσεως, — μαθήσεως,— μορφώσεως,— μεταβολῆς κ. τ. τ.». —Ἐπίρρ. *ἀνεπιδέκτως*.

ἀνεπίδετος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιδεθείς, ὁ μὴ ἔχων ἐπίδεσμον: «ἀνεπίδετον ἕλκος».

ἀνεπίδικος *[Νομ.]*· βλ. ἐπίδικος.

ἀνεπίδοτος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιδιδούς, ὁ μὴ προκόπτων, ὁ μὴ αὐξάνων· || ὁ μὴ ἐπιδοθείς, ὁ μὴ γνωστοποιηθεὶς δι' ἐπισήμου πράξεως: «ἀνεπίδοτον δικόγραφον», «ἀνεπίδοτα τηλεγραφήματα» κλπ.

ἀνεπιείκεια (ἡ)· ἡ ἔλλειψις ἐπιεικείας, αὐστηρότης, ἀκαμψία, σκληρότης.

ἀνεπιεικὴς (ὁ ἡ), —*ές* (τό)· ὁ μὴ ἐπιεικής, ὁ αὐστηρός, ὁ ἄκαμπτος, ὁ σκληρός.— Ἐπίρρ. *ἀνεπιεικῶς*.

ἀνεπιζήτητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιζητούμενος.

ἀνεπιθεωρησία (ἡ)· ἡ ἔλλειψις ἐπιθεωρήσεως.

ἀνεπιθεώρητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιθεωρηθείς, ὁ μὴ τυχὼν ἐπιθεωρήσεως.— Ἐπίρρ. *ἀνεπιθεωρήτως*. Β. Φ.

ἀνεπιθύμητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιθυμούμενος, ὁ μὴ ἐπιθυμητός, γαλλ. **indésirable**· || τὸ οὐδ. *τὸ ἀνεπιθύμητον* ὡς οὐσιαστ.— Ἐπίρρ. *ἀνεπιθυμήτως*.

ἀνεπικήρυκτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπικηρυχθείς: «ἀνεπικήρυκτος ληστής» ὁ μὴ δι' ἐπισήμου δικαστικῆς πράξεως κηρυχθεὶς ληστὴς (βλ. καὶ ἐπικηρύσσω).

ἀνεπικοινώνητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπικοινωνῶν μετ' ἄλλων, ἀκοινώνητος

ἀνεπικύρωτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπικυρωθείς, ὁ μὴ διὰ κυρώσεως ἐξασφαλισθείς.

ἀνεπίληπτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιλήψιμος, ἐκεῖνος ἐναντίον τοῦ ὁποίου δὲν δύναταί τις νὰ προσάψῃ κατηγορίαν τινά, ἄμεμπτος, ἄψογος· || τὸ οὐδ. *ἀνεπίληπτον* (τὸ) ὡς οὐσιαστ.— Ἐπίρρ. *ἀνεπιλήπτως*.

Digitized by Google

ἀνεπίλυτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιλυθείς. ἄλυτος: «ἀνεπίλυτον ζήτημα».

ἀνεπίμεικτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιμειγνύμενος, ἀκοινώνητος.

ἀνεπιμειξία (ἡ)· ἔλλειψις ἐπιμειξίας, ἀκοινωνησία.

ἀνεπιμέλητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιμεμελημένος, παρημελημένος, ἀπεριποίητος.

ἀνεπινόητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπινοηθείς, ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔφθασεν· || ὁ μὴ νοῶν, ἀνόητος (ἀρχ.). Β. Φ.

ἀνεπίπλαστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπίπλαστος, ὁ μὴ προσποιητός, ὁ εἰλικρινής.— Ἐπίρρ. *ἀνεπιπλάστως*.

ἀνεπίπληκτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιπληχθείς, ὁ μὴ ἐπιτιμηθείς.— Ἐπίρρ. ***ἀνεπιπλήκτως***.

ἀνεπισήμαντος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπισημανθείς, ὁ μὴ διὰ σημάνσεως προσδιορισθείς.

ἀνεπίσημος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπίσημος, ὁ ἰδιωτικός· || τὸ οὐδ. *ἀνεπίσημον* (τὸ) ὡς οὐσιαστ. —Ἐπίρρ. ***ἀνεπισήμως***.

ἀνεπίσκεπτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ τυχὼν ἐπισκέψεως, ἐξετάσεως, ἀνεξέταστος· || ὁ μὴ τυχὼν ἐπισκέψεως φιλικῆς.

ἀνεπισκεύαστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπισκευασθείς, ὁ μὴ τυχὼν ἐπισκευῆς, ἐπιδιορθώσεως. Β. Φ.

ἀνεπισκίαστος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπισκιαζόμενος, ὁ μὴ παρευδοκιμούμενος.

ἀνεπισκόπητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπισκοπούμενος, ὁ μὴ ἐξεταζόμενος, ἀνεπίσκεπτος.

ἀνεπιστασία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνεπίστατος, ἔλλειψις ἐπιστασίας, ἀπροσεξία· ἀντίθ. *ἐπιστασία ἢ ἐπίστασις*.

ἀνεπίστατος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ μὴ ἐφιστὰς τὴν προσοχήν του, ἀπρόσεκτος. — Ἐπίρρ. ***ἀνεπιστάτως***· ἀπροσέκτως.

ἀνεπιστημονικός, *— ή, — όν*· ὁ μὴ ἐπιστημονικός· λέξις κακῶς ἐσχηματισμένη· (εὑρίσκεται παρ' Ἀριστοτέλει *ἀνεπιστημονικῇ*, ἀλλὰ διορθοῦται εἰς *ἀνεπιστήμονι*· βλ. **ἀνεπιστήμων**). Β. Φ.

ἀνεπιστημοσύνη (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνεπιστήμων, ἔλλειψις ἐπιστήμης.

ἀνεπιστήμων (ὁ, ἡ)· οὐδ. τὸ *ἀνεπιστῆμον*· ὁ μὴ ἐπιστήμων, ὁ μὴ ἔμπειρος, ὁ ἀμαθής, ὁ ἄπειρος. — Ἐπίρρ. ***ἀνεπιστημόνως***.

ἀνεπιστρεπτί· ἐπίρρ. ἄνευ ἐπιστροφῆς ἢ ἀποδόσεως· «ἀπῆλθεν ἀνεπιστρεπτί», «λαμβάνω τι ἀνεπιστρεπτί».

ἀνεπίστρεπτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιστρεφόμενος, ἀναπόδοτος, κοιν. ***ἀγύριστος***.

ἀνεπίστροφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν.

—ἀνεπίστροφος ***λειτουργία*** *[Μηχαν.]*· βλ. **ἀλλαγὴ καταστάσεως**.

ἀνεπισφαλὴς (ὁ, ἡ), *— ές* (τό)· ὁ μὴ ἐπισφαλής, ἀσφαλής.

ἀνεπίσχετος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπισχόμενος, ἀκατάσχετος, ἀκράτητος.

ἀνεπίτακτος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιταχθείς, ὁ μὴ ὑποστὰς ἐπίταξιν.

ἀνεπίτευκτος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιτευχθείς, ἀκατόρθωτος.

ἀνεπιτέχνητος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ ἄνευ ἐπιτεχνήσεως, ἄνευ τεχνικῆς ἐξεργασίας. — Ἐπίρρ. ***ἀνεπιτεχνήτως***.

ἀνεπιτήδειος (ὁ, ἡ) καὶ ***ἀνεπιτηδεία***, *— ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιτήδειος, ἀδέξιος· || ἀνάρμοστος, ἀκατάλληλος, ἀνίκανος. — Ἐπίρρ. ***ἀνεπιτηδείως***. Β. Φ.

ἀνεπιτηδειότης (ἡ)· ἔλλειψις ἐπιτηδειότητος, ἀδεξιότης, ἀνικανότης.

ἀνεπιτήδευτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιτετηδευμένος, ὁ μὴ μετ' ἐπιτηδεύσεως κατεσκευασμένος· || ἀπροσποίητος, εἰλικρινής, ἀφελής: «ἀνεπιτήδευτοι τρόποι» «ἀνεπιτήδευτος γλῶσσα, ὁμιλία κλπ».— Ἐπίρρ. ***ἀνεπιτηδεύτως***.

ἀνεπιτηρησία (ἡ)· ἡ ἔλλειψις ἐπιτηρήσεως, ἀνεπιβλεψία.

ἀνεπιτήρητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιτηρούμενος, ἀνεπίβλεπτος, ἀπαρακολούθητος. — Ἐπίρρ. *ἀνεπιτηρήτως*.

ἀνεπιτίμητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιτιμηθείς, ὁ μὴ ἐπιπληχθείς, ἀτιμώρητος.

ἀνεπιτρόπευτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιτροπευόμενος, ὁ μὴ δι' ἐπιτρόπου ἢ δι' ἐπιτροπείας διοικούμενος.

ἀνεπιτυχὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ μὴ ἐπιτυχής, ἀτυχής, ἐσφαλμένος, σφαλερός. — Ἐπίρρ. ***ἀνεπιτυχῶς***.

ἀνεπιφανὴς (ὁ, ἡ), *- ές* (τό)· ὁ μὴ ἐπιφανής, ἀφανής, ἄσημος.

ἀνεπίφθονος (ὁ,ἡ), *—ον* (τό)· ἐκεῖνος διὰ τὸν ὁποῖον φθόνος δὲν γεννᾶται, ὁ μὴ ἐπισύρων τὸν φθόνον, ἀμίσητος.— Ἐπίρρ. *ἀνεπιφθόνως*.

ἀνεπίφοβος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπίφοβος, ἀκίνδυνος.

ἀνεπιφύλακτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιφυλασσόμενος, ὁ ἄνευ ἐπιφυλάξεως λαμβάνων ὕπαρξιν, ὁριστικός.— Ἐπίρρ. *ἀνεπιφυλάκτως*: «ὑπόσχομαι—, δέχομαι ἀνεπιφυλάκτως».

ἀνεπιχείρητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπιχειρηθείς, πᾶν ὅ,τι δὲν κατέστη ὑποκείμενον ἐπιχειρήσεως.

ἀνεπίχριστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπικεχρισμένος, ὁ μὴ ἐπηλειμμένος.

ἀνεπόλπιστος, *—η, — ο*· ἰδιωματ., ἀνέλπιστος, ἀπροσδόκητος.

ἀνεπούλωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐπουλωθείς, ἢ ὁ μὴ ἐπουλούμενος: «τραῦμα ἀνεπούλωτον», ἀθεράπευτον.

ἀνεπούμπουλος, *—η, —ο*· ὁ ἀναπούπουλος (βλ.λ.)

ἀνεπροκοπιὰ (ἡ)· ἀπροκοπιά.

ἀνεπρόκοπος, *—η, —ο*· ἀπρόκοπος.

ἀνεπτυγμένος, *—η, —ον*· παθ. μετοχ. τοῦ *ἀναπτύσσω*.

— ἀνεπτυγμένος *σχηματισμὸς [Τακτ.]*. Καλεῖται οὕτω ὁ σχηματισμὸς καθ' ὃν τὰ μαχητικὰ στοιχεῖα καὶ αἱ διάφοροι μονάδες εἶναι τεταγμέναι παραπλεύρως ἀλλήλων, καθ' ἕνα τῶν κάτωθι τρόπων:

1) *Εἰς ἀνεπτυγμένην παράταξιν* (Ἑλληνικοὶ Καν. Πεζ. 1905 § 202, 1924 § 331, Ἑλληνικοὶ Καν. Ἱππ. 1905 § 276, 1924 § 559 - 563 καὶ Ἑλλην. Καν. Πυροβολ. 1911 καὶ ἀνατύπωσις 1923 § 86).

2) Ἐν μὲν τῷ Πεζικῷ καὶ τῷ πεζῇ Ἱππικῷ *εἰς ἀκροβολιστικὸν σχηματισμὸν* (βλ. λ. **ἀκροβολιστικός**)· ἐν δὲ τῷ Πυροβολικῷ *εἰς τάξιν πρὸς πυροβόλησιν* (Καν. Πυροβολ. 1911 καὶ ἀνατύπωσις 1923 § 48). Ν. Κ.

ἀνεραϊδονήματα (τὰ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία (Κεφαλληνία) τοῦ *ἐπιθύμου* (Cuscuta). Δ. Ν. Π.

ἀνεραϊδόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία (Μεσσηνία) εἴδους τινὸς *λειχῆνος*. Δ Ν. Π.

ἀνέραστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐράσμιος, ὁ μὴ ἐμπνέων ἔρωτα, ἀγάπην, ἀντίθ. *ἀξιέραστος*· || ὁ μὴ δοκιμάσας ἔρωτα, ὁ μὴ ἱκανὸς πρὸς ἔρωτα, ὁ μὴ ἀγαπῶν, ὁ σκληρός.

ἀνέργαστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ εἰργασμένος, ἀκατέργαστος, ἀδούλευτος, ἀντίθ. *ἀπειργασμένος*: «ἀνέργαστοι λίθοι».

ἀνεργάται (οἱ) (Anergatae) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρμηκιδῶν* ἐνδιαιτώμενα συνήθως εἰς τὰς φωλεὰς τῶν κοινῶν μυρμήκων. Δ.Ν.Π.

ἀνεργία (ἡ)· δημοτ., τὸ νὰ εἶναί τις ἄνεργος, ἄνευ ἐργασίας, ἔλλειψις ἐργασίας (διάφορον τοῦ *ἀργία*). Β. Φ

— *[Κοινων. Ἐπιστ.]*. Τὴν *ἀνεργίαν* ὡς ὁμαδικὸν φαινόμενον δὲν θὰ ἐγνώρισεν ἀσφαλῶς ἐν μεγάλῳ μέτρῳ ἡ ἀρχαιότης, ἕνεκα τῆς ἐπικρατήσεως τῆς γεωργίας, τῆς μικρᾶς γενικῶς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἠθικῆς ἀξίας, ἡ ὁποία προσεμετρεῖτο εἰς τὴν χειρωνακτικὴν ἐργασίαν. Πάντως φαινόμενά τινα καὶ κατ' αὐτήν, πρὸ παντὸς ἡ ἀποικιακὴ ἐξάπλωσις τῆς τε Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρώμης, μόνον διὰ ταύτης θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξηγηθοῦν πλήρως. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἄνθησις τῆς οἰκοδομικῆς τέχνης ἐπὶ Περικλέους ἐν Ἀθήναις καὶ αἱ διάφοροι δημόσιαι παροχαὶ σκοπὸν εἶχον τὴν διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξεύρεσιν πόρου ζωῆς εἰς τὰς μάζας. Ὁ μεσαίων μὲ τὴν δουλοπαροικίαν ἀφ' ἑνὸς—ἡ ὁποία ἐδέσμευεν ἀλλὰ καὶ ἐπροστάτευε τὸν ἀγρότην—καὶ μὲ τὴν θαυμασίαν ἀστικὴν ἐπαγγελματικὴν ὀργάνωσιν, ἡ ὁποία ἐβοήθει τούς τε δεινοπαθοῦντας ἐπαγγελματίας καὶ τοὺς μαθητευομένους των, δὲν ἀπησχολήθη σοβαρῶς μὲ τὰ ζητήματα τῆς σημερινῆς ἀνεργίας.

Τὴν ἀνεργίαν ἐπροκάλεσεν ἡ προϊοῦσα οἰκονομικὴ ἐξέλιξις τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἡ ἀπὸ τοῦ 16—19 αἰῶνος συντελεσθεῖσα μεταπήδησις πρὸς τὸν σημερινὸν κεφαλαιοκρατισμόν. Ἡ ἐμποροκρατικὴ ἀντίληψις παρεμερίσθη ὑπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ του, τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐλευθερίας καὶ πρὸ παντὸς τῆς βιομηχανικῆς καὶ τεχνικῆς ἐξελίξεώς του ἐδημιούργησε τὸν ἐφεδρικὸν βιομηχανικὸν στρατὸν καὶ τὰς περιοδικὰς κρίσεις. Αὗται διαρκῶς ἐπαναλαμβάνονται—ὥστε νὰ γίνεται λόγος ὑπὸ τῶν σοσιαλιστῶν θεωρητικῶν περὶ νόμου τῶν βιομηχανικῶν κρίσεων—καταλαμβάνουν διαρκῶς εὐρυτέρας οἰκονομικὰς περιφερείας ἢ καὶ τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν καὶ ἐξελίσσονται σύμφωνα μὲ τὸν ἀναπτυσσόμενον τύπον τοῦ οἰκονομικοῦ βίου. Ἀντὶ τῶν συνήθων ἄλλοτε ἀγροτικῶν κρίσεων, ἔχομεν σήμερον πρὸ παντὸς τὰς βιομηχανικάς, ἐμπορικάς, χρηματιστηριακὰς κλπ. κρίσεις, προκαλούσας πάντοτε ὁμαδικὴν ἀνεργίαν.

Πρόξενος τῶν κρίσεων τούτων εἶναι ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξις. Ἡ οἰκονομικὴ ἐλευθερία, ἡ διάλυσις τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων, ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ἀγροτῶν, ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμός, ἡ ἐλευθερία τῆς μεταναστεύσεως καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ τοιαύτη διηυκόλυναν τὴν πρὸς τὰς πόλεις εἰσροὴν τῶν ἐργατῶν, τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐκβιομηχανώσεως. Ἡ μηχανὴ ἐθεωρήθη πρὸς στιγμὴν ὡς ὁ ἐχθρὸς τοῦ ἐργάτου, ἡ ὁποία ἐγέννησε τὸν ἐφεδρικὸν βιομηχανικὸν στρατὸν καὶ ἐπλήθυνε τὴν ἀνεργίαν. Εἰς τὴν τεχνικὴν ἐξέλιξιν προσετέθη σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἡ αὐξάνουσα ἀβεβαιότης τοῦ νεωτέρου οἰκονομικοῦ βίου. Αἱ μεγάλαι διακυμάνσεις τῆς κερδοσκοπίας. Ἡ παραγωγὴ δὲν ρυθμίζεται πλέον ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τὰς γνωστὰς εἰς αὐτήν, λόγῳ τῆς μικρᾶς ἐκτάσεως τοῦ πεδίου τῆς καταναλώσεως, ἀλλὰ ρυθμίζεται ἀπὸ τὸ κέρδος τὸ ὁποῖον ἀποφέρει. Ἡ καθοριστικὴ κινητήριος δύναμις ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς Κοινωνίας δὲν εἶναι ἡ τάσις νὰ διαμορφώσωμεν τὴν Κοινωνίαν ταύτην συμφωνότερον πρὸς τὴν κοινωνικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἡ τάσις πρὸς τὴν τεχνικὴν πρόοδον. Ἡ τεχνικὴ λοιπὸν πρόοδος εἶναι κατὰ τελευταῖον λόγον ἡ κυριωτέρα αἰτία τῶν ἑκάστοτε μορφῶν τῆς Κοινωνίας καὶ ἑπομένως καὶ τῆς σημερικῆς οἰκονομικῆς μορφῆς αὐτῆς, δηλαδὴ τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας. Ἡ παγκόσμιος ὅμως αὕτη οἰκονομία διαταράσσεται ὑπὸ κρίσεων, αἱ ὁποῖαι ἀπεδόθησαν εἰς διαφόρους γενεσιουργοὺς λόγους καὶ αἱ ὁποῖαι ἐδημιούργησαν εἰς τὴν νεωτέραν οἰκονομίαν ἀνεργίαν ἐργατικῶν μαζῶν, τὸ μέγα κακόν, τὸν καρκίνον τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομικῆς τάξεως.

Συστηματικὴ κατάταξις.— Ἡ πολιτικὴ τῆς ἀνεργίας πρέπει νὰ ἀφορμᾶται ἀπὸ λεπτομερῆ γνῶσιν τῶν ὅρων τῆς ἀνεργίας, ἰδίως μάλιστα τῶν λόγων τῆς γενέσεως αὐτῆς. Διότι εἰς τὴν γενικὴν ἔννοιαν τῆς ἀνεργίας συμπεριλαμβάνονται καὶ διάφοροι νοσηραὶ κοινωνικαὶ ἐκδηλώσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦν βεβαίως καὶ διάφορα μέσα καταπολεμήσεως. Τὸ κατωτέρω σχῆμα (ληφθὲν ἀπὸ τὸ γερμανικὸν λεξικὸν τῶν πολιτικῶν Ἐπιστημῶν), διαγράφει συστηματικήν τινα κατάταξιν τῆς ἀνεργίας. Κατ' αὐτὸ διακρίνομεν *ὑποκειμενικὴν* καὶ *ἀντικειμενικὴν* ἀνεργίαν, ἀνεργίαν δηλαδὴ τὴν ὁποίαν προκαλοῦν τὸ πρόσωπον τοῦ ἐργάτου ἢ αἴτια ἐκτὸς τοῦ προσώπου τοῦ ἐργάτου εὑρισκόμενα (ἄλλοι ὠνόμασαν τὰς δύο μεγάλας αὐτὰς διακρίσεις τῆς ἀνεργίας *ὑπαίτιον* ἢ ***ἀνυπαίτιον***, προσωπικὴν ἢ οἰκονομικὴν ἀνεργίαν).

Ἡ συστηματικὴ αὕτη κατάταξις τῆς ἀνεργίας ἔχει ἀκόμη ἀνάγκην ἀποσαφηνίσεως. Ἀνέργους ἐννοοῦμεν μόνον ἀποχειροβιώτους ἐργάτας ἢ καὶ ἰδιωτικοὺς ὑπαλλήλους ἀποζῶντας τακτικῶς ἀπὸ τὴν χειρωνακτικὴν ἐργασίαν ἢ τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας των. Δὲν δυνάμεθα ἑπομένως νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀνέργους, εἰσοδηματίας, εὐπόρους, μὴ ἐργαζομένους, δικηγόρους, ἰατρούς, ἐμπόρους κλπ. ἄνευ ἐπαρκοῦς πελατείας.

Συχνότατα ἀπαντᾶται ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν τῆς ἀνεργίας ἡ ἀνεργία ἡ ἔχουσα τὰς ἀφορμὰς αὐτῆς εἰς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν (ἡ ὑπὸ στοιχεῖον δηλαδὴ Β ΙΙ 2α). Κατ' αὐτὴν πρόκειται περὶ προσφορᾶς ἀπολύτου πλεονάσματος ἐργατικῶν χειρῶν ἔναντι τῆς ζητήσεως. Τὸ πλεόνασμα τοῦτο προέρχεται ἐκ φυσικῶν αἰτίων (ἀφορίαι, πλήμμυραι), εἴτε ἐκ κοινωνικοπολιτικῶν (ὑπερπληθυσμός), ἢ οἰκονομικῶν καὶ τεχνικῶν λόγων. Κάθε δηλαδὴ οἰκονομικωτέρα διαμόρφωσις τῆς λειτουργίας τοῦ οἰκονομικοῦ βίου (τῆς διαδικασίας τῆς ἐργασίας) δύναται νὰ θέσῃ πρὸς καιρὸν εἰς ἀνεργίαν ἐργάτας ἐργαζομένους κατ' ἀτελέστερον τρόπον· πάντως ὅμως μετὰ ταῦτα ἡ ἐργασία θέλει αὐξηθῆ διὰ τῆς τελειοτέρας ταύτης μεθόδου.

Ἀνεργία καὶ οἰκονομικὴ τάξις.— Εἶναι δύσκολον, ἂν ὄχι ἀδύνατον, νὰ ἀναγάγωμεν εἰς ἕνα μόνον λόγον τὴν ἀνεργίαν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ

Digitized by Google

- **Ἀνεργία**
  - Ὑποκειμενική
    - I. Ἕνεκα ἀνικανότητος τοῦ ἐργάτου.
      1) Ἐκ σωματικῶν λόγων.
      2) Ἐκ πνευματικῶν λογων.
      3) Ἐξ ἠθικῶν λόγων.
    - II. Ἕνεκα δυσθυμίας τοῦ ἐργάτου.
      1) Ἐξ ἀπεχθείας γενικῶς πρὸς τὴν ἐργασίαν.
      2) Ἐξ αὐτοβούλου ἐγκαταλείψεως, ἢ ἐξ ὑπαιτίου καταγγελίας τῆς συμβάσεως τῆς ἐργασίας ὑπὸ τοῦ καθ ἕκαστον ἐργάτου.
      3) Ἕνεκεν ἀπεργίας ἢ ἀνταπεργίας (ἐκ λόγων προερχομένων ἀπὸ τοὺς ἐργάτας).
  - Ἀντικειμενική
    - I. Ἕνεκα μὴ ἐξευρέσεως ἐργασίας.
      Ἀτελὴς ὀργάνωσις τῆς ἀγορᾶς τῆς ἐργασίας.
    - II. Ἕνεκα ἐλλείψεως ἐργασίας.
      1) Σχετικὴ ἔλλειψις ἐργασίας. Ὁ ἐργοδότης δὲν θέλει νὰ παράσχῃ ἐργασίαν: α) διὰ προσωπικοὺς λόγους καὶ β) δι' οἰκονομικοὺς λόγους.
      2) Ἀπόλυτος ἔλλειψις ἐργασίας. Ὁ ἐργοδότης δὲν δύναται νὰ παράσχῃ ἐργασίαν: α) ἔλλειψις ἐργασίας ἀτάκτως ἐνσκήπτουσα (ἀνεργία κερδοσκοπικῶν συγκυριῶν) καὶ προερχομένη ἐκ φυσικῶν, κοινωνικοπολιτικῶν, οἰκονομικῶν, τεχνικῶν αἰτιων ἢ καὶ ἐκ διαταράξεως τῆς λειτουργίας τῶν ἐπιχειρήσεων· β) ἔλλειψις ἐργασίας τακτικῶς (περιοδικῶς) ἐνσκήπτουσα καὶ προερχομένη ἐξ ἀνεργίας λόγῳ τῆς μόδας, τῶν ἐπαγγελμάτων ὡρισμένων ἐποχῶν, τοῦ χειμῶνος.

εὐθύνη δι' αὐτὴν εἶναι πολὺ περιπεπλεγμένη. Οὔτε μόνον οἱ ἐργάται, οὔτε μόνον οἱ ἐργοδόται εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τοῦτο, καθὼς οὔτε μόνον τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστώς, οὔτε αὐτὴ αὕτη ἡ φύσις.

Ἡ ἀνεργία εἶναι ὑπαίτιος καὶ ἀνυπαίτιος, τακτικὴ καὶ ἔκτακτος, ἀναπόφευκτος καὶ ἀποφευκτή. Πάντως δύναται νὰ λεχθῇ τοῦτο: ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ τὴν *ἀντικειμενικὴν ἀνεργίαν* ὁ κλάδος τῆς ἐξευρέσεως ἐργασίας ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ και τελειο ποιεῖται. Τὰ γραφεῖα εὑρέσεως ἐργασίας διαρκῶς ἐπεκτείνονται, ἡ δὲ προσφορὰ καὶ ζήτησις ἐργασίας ἰσοσταθμιζεται ἔν τινι μέτρῳ παντοτε προσφορώτερον. Διὰ τὸ δεύτερον εἶδος τῆς ἀντικειμενικῆς ἀνεργίας τὴν ἔλλειψιν ἐργασίας, καὶ ἐνταῦθα ἐπιτυγχάνεται βελτιωσίς τις διαρκῶς. Αἱ μέθοδοι τοῦ ἐμπορίου, τῆς στατιστικῆς, αἱ παγκόσμιοι συγκοινωνίαι ἐπιτρέπουν τὴν εἰς βαθμόν τινα πρόβλεψιν ἐπικειμένων ἐποχῶν κερδοσκοπίας. Ἡ προσφορὰ καὶ ἡ ζήτησις ρυθμίζονται καὶ ἐπισκοποῦνται καλύτερον διὰ τῶν μεγαλυτέρων οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν τῶν ἑταιριῶν, συνεταιρισμῶν καταναλώσεως, τῶν καρτέλλων, τράστ, καὶ γενικῶς οἰκονομικῶν ἑνώσεων καὶ συνεννοήσεων. Αἱ κρίσεις ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἐξελίξεως τῆς τοπικῆς οἰκονομίας εἰς τὴν ἐθνικὴν καὶ ταύτης εἰς τὴν παγκόσμιον ἔλαβον διάφορον χαρακτῆρα. Ἐνῷ δηλαδὴ αἱ παλαιότεραι κρίσεις ἦσαν τοπικῶς περιωρισμέναι, αἱ νεώτεραι, ἤτοι αἱ μετὰ τὸ 1870 περίπου, εἶναι περισσότεραι κατ' ἀριθμὸν και ἔκτασιν, ὀλιγώτερον ὅμως καταστρεπτικαί. Μέχρι και τῶν ἀρχῶν τῆς 19 ἑκατονταετηρίδος εἴχομεν κρίσεις βαρείας, σχεδὸν τακτικῶς ἐπαναλαμβανομένας. Ἔκτοτε αἱ κρίσεις διαρκοῦν μὲν μακρότερόν πως, ἐξελίσσονται ὅμως ἠπιώτερον. Καὶ μεταπολεμικῶς ἀκόμη δύναταί τις νὰ εἴπῃ ἤλλαξεν ὁ χρόνος, τὸ διάστημα τῶν κρισεων· αὗται ἐπεταχύνθησαν. Τέλος ἡ προαγομένη οἰκονομικὴ καὶ τεχνικὴ ἐξέλιξις, ἡ τελειοτέρα διαδικασία ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς ἐργασίας προκαλοῦν τελικῶς αὔξησιν τῆς ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν καὶ μεγαλυτέραν γενικῶς ζήτησιν ἐργασίας, ἑπομένως περιορισμὸν τῆς ἀνεργίας.

Ἡ μὲ τὸ σημερινὸν λοιπόν, κεφαλαιοκρατικὸν ἰδίως, οἰκονομικὸν σύστημα συμπαρομαρτοῦσα ἀνεργία εἶναι δυνατὸν νὰ μετριασθῇ και ἐν ὡρισμένῳ μέτρῳ νὰ καταπολεμηθῇ. Ὁ σοσιαλισμὸς μάλιστα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο συνεισέφερε σπουδαίως, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τοῦ αἰτήματος αὐτοῦ τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας ἡ ὁποια ἐπιτυγχανομένη ἐν εὐρείᾳ καὶ ἐπιστημονικῇ κλίμακι θὰ ἀπετέλει ἰσχυρότατον ἀντίδοτον κατὰ τῆς ἀνεργιας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς τάσεως αὐτοῦ πρὸς κοινωνικὴν ἰσοπέδωσιν. Ἡ κοινωνικὴ αὕτη ἐξίσωσις, ἡ προσπαθεια τῆς ἀπαμβλύνσεως τῶν μεγάλων διαφορῶν ἐν τῇ κατανομῇ τῆς περιουσίας καὶ τοῦ εἰσοδήματος, ἂν καὶ δὲν θὰ ἐξωστράκιζε ποτὲ τὴν ἀνεργιαν ἐντελῶς, ὡς οἰκονομικὸν φαινόμενον, ὅμως θὰ τὴν περιώριζε σπουδαιως ὡς κοινωνικὸν κακὸν καὶ θὰ τὴν κατένεμεν εἰς βάρος ὅλης τῆς κοινωνιας. Διότι ἡ κοινωνια θὰ ἀνεγνώριζε τὸ δικαιωμα πρὸς ἐργασίαν καὶ εἰς τὴν ἀνυπαιτιον ἀδυναμίαν πρὸς ἐργασιαν θὰ παρεῖχε τοὐλάχιστον δικαίωμα ἐπαρκοῦς βοηθειας δι' ἐξασφάλισιν ὑποφερτῆς ζωαρκειας.

Δικαιωμα ἐργασίας.—Τὸ πρὸς ἐργασίαν δικαιωμα τοῦ ἀτομου καταλήγει εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι το Κράτος ἢ ἡ Κοινωνια εἶναι ὑποχρεωμενα νὰ παράσχουν ἐργασίαν εἰς τοὺς ἱκανοὺς καὶ θέλοντας νὰ ἐργασθοῦν. ἐφ' ὅσον οὗτοι πρὸς στιγμὴν εὑρίσκονται ἄνευ ἐργασίας. Διὰ τὸν λόγον αὐτον τὸ Κράτος καὶ αἱ Κοινότητες προκηρύσσουν εἰς τοιαύτας περιπτώσεις γενικὰ ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ ἐργασθοῦν καὶ ἀριθμὸς μέγας ἀνέργων καὶ ποικιλων ἐπαγγελμάτων. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπετεύχθη ἡ μόρφωσις τῶν ἀνέργων εἰς ἐπαγγελματα, τὰ ὁποῖα στεροῦνται ἐργατῶν. Γενικῶς δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ πρὸς ἐργασίαν δικαίωμα συνδέεται στενῶς μὲ τὰ προβλήματα τῆς ὑποδείξεως ἐργασίας, τῆς ἀσφαλείας κατὰ τῆς ἀνεργίας, τῶν ἐργατικῶν μεταναστεύσεων κλπ., περι ὧν θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω. Πάντως ὡς δικαίωμα ὑπὸ τοιαύτην γενικὴν καὶ ἀφῃρημένην μορφήν, καίτοι περιέχει ἐν ἑαυτῷ ὀρθὴν δικαιολογικὴν βάσιν, ὅμως ἐν τῇ πρακτικῇ ἐφαρμογῇ αὐτοῦ, εἰς τὰς ἑκάστοτε εἰδικὰς περιπτώσεις, ἀποβαίνει δυσχερέστατον, ἂν ὄχι σκιῶδες, καὶ μόνον πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου περὶ ἐργασίας ζητήματος δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ.

Τὰ νεώτερα συντάγματα ἀνεγνώρισαν τὸ πρὸς ἐργασίαν δικαίωμα, καίτοι οἱ σχολιασταὶ αὐτῶν δὲν ἔπαυσαν νὰ τονίζουν τὸ κατὰ τὰ ἄνω δυσεφάρμοστον τῶν ἀπολύτων καὶ γενικῶν τούτων ἰδεωδῶν. Τὸ ἑλληνικὸν Σύνταγμα τῆς 3 Ἰουνίου 1927 θέτει ἐν τῷ 22ῳ ἄρθρῳ αὐτοῦ τὴν ἐργασίαν ὑπὸ τὴν προστασιαν τοῦ Κράτους: «Ἡ ἐργασία, ἥ τε πνευματικὴ καὶ σωματική, διατελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, μεριμνῶντος συστηματικῶς ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ἐξυψώσεως τῶν ἐργαζομένων τάξεων, ἀστικῶν καὶ ἀγροτικῶν».

Ἀσφάλεια κατὰ τῆς ἀνεργίας.— Ἡ καταπολέμησις τῆς ἀνεργίας δύναται νὰ λάβῃ χώραν κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τροπους, διότι καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ κακὸν παρουσιάζεται διαφοροτρόπως. Πάντως καὶ ἐνταυθα πρέπει νὰ διακριθῇ ἡ πρόληψις τῆς ἀνεργιας ἀπὸ τὴν καταπολέμησιν αὐτῆς. Καὶ καθοσον ἀφορᾷ μὲν τὴν ὑποκειμενικὴν ἀνεργίαν, ἔργον τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς εἶναι ἡ διὰ διαφόρων μέσων πρόληψις αὐτῆς: διὰ ἐξυψώσεως δηλαδὴ τῆς σωματικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως τῶν ἐργαζομένων τάξεων, διὰ χρησιμοποιήσεως ἀναγκαστικῶν μέσων κατὰ τῶν μὴ ἐχόντων διάθεσιν πρὸς ἐργασίαν κλπ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀντικειμενικὴν ἀνεργίαν, κατ' αὐτὴν ἔχομεν δύο σπουδαῖα προληπτικὰ μέτρα: Τὰ γραφεῖα εὑρέσεως (ὑποδείξεως) ἐργασίας καὶ τὴν παροχὴν ἐργασιας. Και καθ' ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὴν ἐξεύρεσιν ἐργασιας αἱ περὶ ταύτην προσπάθειαι εἰς τὰς κοινωνικῶς προηγμένας χώρας στέφονται διαρκῶς ὑπὸ ἐπιτυχία. Σύστημα ὀργανώσεως δημοσίων γραφείων ἐξευρέσεως ἐργασίας καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν ἑκάστης χώρας (μὲ συνήθως τρεῖς διαβαθμίσεις, τοπικα, νομαρχιακά, καὶ τὸ γενικὸν τῆς ἐπικρατείας) ἰσοσταθμιζει τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ζήτησιν τῆς ἐργασίας. Φροντίζει δηλ. ὅπως τὸ ἑκάστοτε πλεόνασμα χρησιμοποιῆται καταλλήλως. Ἀφ' ἑτέρου ἡ σκόπιμος διαρρύθμισις τῆς παροχῆς ἐργασίας προσπαθεῖ και αὕτη νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπόν της, ἀφ' ἑνὸς διὰ ἐπιταχύνσεως ἢ ἐπιβραδύνσεως τῆς ἐκτελέσεως ἐργασιας τινός, τοῦτο δὲ ἰδιως καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐργασίας νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου. Ἀναστέλλονται δηλ. ἢ ἐπιταχύνονται αὗται ἀναλόγως τοῦ οἰκονομικοῦ ὀργασμοῦ ἢ τῆς κρισεως, ὥστε νὰ μὴ δημιουργοῦν ἄμετρον ζήτησιν ἐργασιας ἢ νὰ περιορίζουν τὴν τυχὸν ὑπάρχουσαν ἀνεργίαν.

Τὰ μέτρα ὅμως ταῦτα δὲν ἀρκοῦν διὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀνεργίας ἐν τῇ σημερινῇ των τοὐλάχιστον διαμορφώσει. Μετὰ τὴν ἐξαντλητικὴν ἐφαρμογὴν ὅλων τῶν προληπτικῶν κατὰ τῆς ἀνεργιας μέτρων καὶ πάλιν 50% περιπου τῶν ἀνέργων μένουν ἀβοήθητοι. Ἡ κοινωνία δὲν δύναται νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὴν τύχην των τοὺς ἀνυπαιτίους τούτους ἀνέργους, οὔτε νὰ παραπέμψῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ταπεινωτικὴν μεσαιωνικὴν περιθαλψιν τῶν πτωχῶν. Μάλιστα σήμερον πανταχόθεν ἐξοστρακιζεται βαθμηδὸν ἡ περιθαλψις αὕτη τῶν πτωχῶν, διότι ἀναλύεται βαθύτερον ἡ ἀφορμὴ τῆς πτωχείας.

Καὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὴν ὑποκειμενικὴν ἀνεργιαν, δύναται ἴσως νὰ διαμορφωθῇ περαιτέρω ἡ περιθαλψις αὕτη, ἡ *ἀντικειμενικὴ* ὅμως *ἀνεργία* πρέπει νὰ ἐξυψωθῇ εἰς διαρρύθμισιν τελειοτέρας καὶ ἀνθρωπινωτέρας προστασίας. Ἐὰν μάλιστα ἐπρόκειτο νὰ δοθῇ εἰς τὸ μέλλον χαρακτηρισμὸς διὰ τὴν ἐποχήν μας, τότε θὰ ἥρμοζεν εἰς αὐτὴν ὁ χαρακτηρισμὸς ὅτι **αὕτη ἀνεγνώρισε καὶ ἐπραγματοποίησε τὸ δικαίωμα ἑκάστου διὰ τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ.**

Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀνεγνώρισε, καίτοι ὄχι τόσον σαφῶς, ὁ Βίσμαρκ. Οὗτος ἐπίστευεν ὅτι ὁ κυριώτερος λόγος τῆς ἀντιθέσεως κατὰ τῆς σημερινῆς οἰκονομικῆς τάξεως, εἶναι ἡ ἀβεβαιότης τῆς ὑπάρξεως τοῦ προλεταριακοῦ κόσμου. Ἐὰν λοιπὸν ἐξευρίσκετο ἓν οἱονδήποτε μέσον, τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἐξησφάλιζε σταθερότητά τινα καὶ ἀσφάλειαν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀτόμου, ἡ ὁποία σταθερότης καὶ ἀσφάλεια τῆς καταστάσεως ὑπῆρξε δι' ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ τοὺς ἀνθρωπίνους πολιτισμοὺς ἡ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις, τότε ἡ ἀντίθεσις αὕτη θὰ ἠμβλύνετο σπουδαίως.

Κατ' ἀρχὴν λοιπὸν εἶναι ἀποδεκτὴ ἡ ἀσφάλεια κατὰ τῆς ἀνεργίας, τὸ μέγα ὅμως πρόβλημα ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται ἡ ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία τῆς ἀσφαλείας ταύτης, καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον εὐλόγως ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτῆς ὅλη ἡ περὶ τῆς ἀνεργίας φιλολογία, εἶναι ὁ ἔλεγχος τῆς ἀνεργίας. Πῶς δηλαδὴ θὰ διακρίνωμεν σαφῶς καὶ ἀκριβῶς τὴν πραγματικὴν ἀντικειμενικὴν ἀνεργίαν καὶ πῶς θὰ παρακάμψωμεν κάθε κατάχρησιν τῶν ποικιλωνύμων, ὡς θέλομεν ἴδει κατωτέρω, ταμείων κατὰ τῆς ἀνεργίας. Διότι προκειμένης τῆς συνάψεως ἀσφαλείας κατὰ τῆς ἀσθενείας, ἀτυχήματος, γήρατος κλπ., ἡ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας προσπάθεια παρανόμου χρησιμοποιήσεως τῆς ἀσφαλείας εἶναι δυνατὸν νὰ διακριθῇ ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ ἰατροῦ. Δὲν εἶναι ὅμως τὸ πρᾶγμα τόσον εὔκολον προκειμένου περὶ τοῦ ἐλέγχου ἀνεργίας. Διότι τὸ πλῆθος τῶν ἀλητῶν, ἀργοσχόλων, δυστρόπων στοιχείων, τῶν ἀνησύχων, τῶν μὴ ἐχόντων διάθεσιν νὰ ἐργασθοῦν, τὸ ὁποῖον κατακλύζει τὰ ταμεῖα ἀνεργίας καὶ προσποιεῖται ἀντικειμενικὴν ἀνεργίαν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποπεμφθῇ εὐκόλως.

Διάφοροι ἀντιλήψεις ἐπεκράτησαν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀσφαλείας τῶν ἀνέργων, δηλαδὴ διὰ τοὺς φορεῖς αὐτῆς κυρίως. Αἱ ἀντιλήψεις αὗται δύνανται νὰ ἀναχθοῦν εἰς τέσσαρας μεγάλας κατηγορίας:

α) **Ἐφαρμογῆς τῆς ἀσφαλείας ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων**, δηλαδὴ *ἄμεσος ἔλεγχος*. Ἀφοῦ καὶ εἰς τὴν λοιπὴν ἀναγκαστικὴν ἐργατικὴν ἀσφάλειαν χρησιμοποιοῦνται τὰ ἐργατικὰ σωματεῖα, ἐνεργοῦντα πολλαχῶς ἔλεγχον, δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον καὶ ἐνταῦθα νὰ ἐβοήθουν διὰ τοῦ ἐλέγχου των. Μάλιστα ἐν Ἑλβετίᾳ, ὅπου ἀρχικῶς ἐπειραματίσθησαν μὲ τὴν συνεργασίαν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων, ἐπίστευσαν πρὸς στιγμὴν ὅτι ἠδύναντο νὰ ἀρκεσθοῦν εἰς μόνον τοῦτον, καὶ νὰ καθορίσουν ὡς φορεῖς μοναδικοὺς τῆς ἀσφαλείας κατὰ τῆς ἀνεργίας τὰς ἐργατικὰς ὀργανώσεις.

Ζήτημα σπουδαῖον γεννᾶται διὰ τὴν παροχὴν τοῦ βοηθήματος τῆς ἀνεργίας προκειμένων ἐρίδων ἐν τῇ ἐργασίᾳ (*ἀπεργια—ἀνταπεργια*). Βεβαίως ἡ κρίσις περὶ τῆς ὑπαιτιότητος τοῦ ἐργάτου ἢ ἐργοδότου εἶναι δυσχερεστάτη, διὰ νὰ καθορισθῇ συναφῶς καὶ τὸ ζήτημα ἂν πρόκειται περὶ ὑποκειμενικῆς ἢ ἀντικειμενικῆς ἀνεργίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ νεωτέρα νομοτεχνικὴ παρέκλινε τὸν ἀδύνατον σχεδὸν ἔλεγχον τοῦτον καὶ δὲν ἀναγνωρίζει διαρκούσης τῆς ἐργασιακῆς ἔριδος δικαιωμα βοηθήματος ἀνεργιας. Ἐὰν μετὰ τὴν λῆξιν τῆς περὶ ἐργασίας ἔριδος ὑπολειφθοῦν ἄνεργοι ἢ ἐὰν περιῆλθον διαρκούσης τῆς ἀπεργιας ἢ ἀνταπεργίας *(λοκάουτ)* ἄλλα συναφῆ ἐπαγγέλματα εἰς ἀνεργιαν, χωρὶς αὐτὰ τὰ ἴδια νὰ συμμετάσχουν τοῦ ἀγῶνος, τότε παρέχεται ἡ κανονικὴ ὑποστήριξις εἰς αὐτούς.

Ἄλλη φροντὶς τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων εἶναι ἡ μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἀνέργων ὡς τοιούτων παρακολούθησις αὐτῶν, ἂν δηλαδὴ οὗτοι δὲν ἀσχολοῦνται μὲ ἄλλα παρεπαγγέλματα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνεργίας. Διότι δυνατὸν ὁ ἄνεργος νὰ παρουσιάζεται μὲν ἡμερησίως πρὸς σφράγισιν τοῦ βιβλιαρίου του τῆς ἀνεργιας, νὰ μετέρχεται ὅμως καὶ παρεπάγγελμά τι ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀφίνουν ἀρκετὰς ἐλευθέρας ὥρας (ἀρτοποιός, πλανόδιος ἔμπορος, νυκτοφύλαξ, ἐργάτης κατ' οἶκον). Ἀλλὰ καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο λύεταί πως, διὰ εἰσαγωγῆς βιβλιαρίων ἐργασίας, τὰ ὁποῖα παρακρατοῦνται προκειμένης ἀνεργίας ὑπὸ τῶν ταμείων ἀνεργίας, προκειμένης δὲ ἐργασίας ὑπὸ τῶν ἐργοδοτῶν. Ὡσαύτως διὰ τῆς τυχὸν ὑποχρεώσεως τῶν ἐργοδοτῶν νὰ ἀναγγέλλουν κατὰ 15θήμερον τὰ ὀνόματα καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν παρ' αὐτοῖς ἐργαζομένων προσώπων.

Δεκτῆς γενομένης λοιπὸν τῆς συμπράξεως τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων εἰς τὰς διαφόρους ἀσφαλείας, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐξαίρεσις διὰ τὴν ἀσφάλειαν κατὰ τῆς ἀνεργίας, πάντως ὅμως ὡς ἐπιβοηθητικῆς διαδικασίας εἰς τὸ ὅλον σύστημα τῆς ὀργανώσεως, ὄχι δὲ ὡς ἀποκλειστικῆς. Καίτοι οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς ἀποκλειστικῆς ἁρμοδιότητος τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀνεργίας προβάλλουν σοβαρὸν ἐπιχει-

Digitized by Google

ρημα, ὅτι δηλαδὴ ἐὰν ἀπὸ τὰς ἐργατικὰς συντεχνίας ἀφῃρεῖτο ἡ σύμπραξις αὕτη, τότε δὲν θὰ ὑπελείπετο εἰς αὐτὰς οὐδὲν πεδίον εἰρηνικῆς οἰκονομικῆς δράσεως. Ὁλόκληρος τότε ὁ ὀργανισμὸς τῶν συντεχνιῶν θὰ ἀπεδεικνύετο ἀρκετὰ ἐλλιπὴς ἄνευ οὐδεμιᾶς λειτουργίας βοηθητικῶν ταμείων. Λαμβανομένου δὲ ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ συντεχνίαι εἶναι ἀναντικατάστατοι, πρὸ παντὸς διὰ τὴν προϊοῦσαν ἀνάπτυξιν τῶν μισθοδοτικῶν σχέσεων, τότε ὀφείλει τις νὰ ἀφήσῃ εἰς αὐτὰς καὶ ἐκ τοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκονομικῆς ὑποστηρίξεως τοσοῦτον, ὅσον θεωρεῖ ἀναγκαῖον διὰ τὴν ὑπόστασιν αὐτῶν. Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης δὲν θὰ ἦτο εὐκταία οὐδ' ἐπιβοηθητικὴ κρατικὴ ἀσφάλεια κατὰ τῆς ἀνεργίας. Διότι φανερὸν εἶναι ὅτι τότε θὰ ὑφίστατο εὐκαιρία, ἵνα καὶ ἐκτὸς τοῦ σωματείου ἐπιτευχθῇ ἀποτελεσματικὴ ὑποστήριξις ἐν περιπτώσει ἀνεργίας, ὁπότε θὰ ἐξησθενεῖτο σπουδαῖον δραστικὸν μέσον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων.

Τὰ κατὰ τοῦ συστήματος τοῦ ἰδίου ἐλέγχου τῶν ἀνέργων (ὑπὸ τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων αὐτῶν, ὡς ἀποκλειστικῶν φορέων τῆς ἀνεργίας), ἐπιχειρήματα εἶναι τὰ ἑξῆς: Τὸ σύστημα τοῦτο προσιδιάζει ἰδίως εἰς ὠργανωμένους ἐργάτας, ὅπου λόγῳ τῆς ἐπικοινωνίας αὐτῶν καὶ τῶν στενωτέρων πως σχέσεων μεταξύ των ὁ ἔλεγχος εἶναι εὐχερέστερος. Προσιδιάζει ὡσαύτως εἰς μικρὰς περιφερείας, ὅπως εἶναι αἱ κοινοτικαί. Διὰ γενικὴν ὅμως κρατικὴν ἀσφάλειαν κατὰ τῆς ἀνεργίας δὲν εἶναι τὸ προσφορώτερον σύστημα, δι' ἀποκλειστικὴν ὀργάνωσιν ἐπ' αὐτοῦ τῆς ἀσφαλείας κατὰ τῶν ἀνέργων. Ἄλλως τε δὲν εἶναι καὶ ὅλος ὁ ἐργατικὸς κόσμος ὠργανωμένος εἰς σωματεῖα, σοβαρὸν δὲ ποσοστὸν αὐτοῦ εὑρίσκεται ἐκτὸς ὀργανώσεως.

β') *Τὸ σύστημα τῆς Γάνδης*. Εἰς τὸ Βέλγιον ἐφηρμόσθη σύστημα κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἔλεγχος τοῦ ζητήματος τῆς ἀνεργίας ἀνατίθεται εἰς τὰς συντεχνίας, ἡ πολιτεία δὲ ἔρχεται εἰς αὐτὰς ἐπίκουρος οἰκονομικῶς. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφηρμόσθη καὶ εἴς τινας γερμανικὰς πόλεις (Στρασβοῦργον, 1906, Κολωνία). Τὸ κράτος ἢ καὶ οἱ Δῆμοι παρέχουν δηλαδὴ βοηθήματα εἰς τὰς συντεχνίας, ἐξ ἰδικοῦ κεφαλαίου ἀνεργίας τοῦ προϋπολογισμοῦ των, τιθεμένων ἐννοεῖται πάντοτε καὶ μερικῶν περιορισμῶν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν κονδυλίων τούτων.

Ἀπὸ συντεχνικῆς ἀπόψεως ὁ ἔλεγχος εἶναι εὐχερὴς καὶ ἀκριβής, ἕνεκα τῆς στενωτέρας γνώσεως τῶν προσώπων, ὁ κίνδυνος τῆς ἀνεργίας κατανέμεται ἐπιτυχῶς, διότι ἡ ἀσφάλεια ἐπεκτείνεται εἰς τὰς διαφόρους συντεχνίας καὶ συνδέσμους. Οὕτως ἐπιρρίπτεται ἀπὸ τὰς ὀργανώσεις τοῦ δημοσίου δικαίου εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς ἡ ρύθμισις τῶν ζητημάτων τῆς ἀνεργίας. Τὰ μειονεκτήματα τοῦ συστήματος τούτου εἶναι, ὅτι οἱ ἄνεργοι δὲν εἶναι ὅλοι ὠργανωμένοι. Θὰ ἦτο λοιπὸν ἀνακόλουθον τὴν μὲν ἄλλην ἀσφάλειαν κατὰ τῶν ἀσθενειῶν, ἀτυχημάτων καὶ γήρατος ἢ ἀνικανότητος νὰ ἐπεκτείνωμεν εἰς ὅλους τοὺς ἐργατικοὺς κύκλους, τὴν ἀσφάλειαν δὲ κατὰ τῆς ἀνεργίας μόνον εἰς τοὺς ὠργανωμένους. Ἡ ἀνεργία, ἄλλως τε, προσβάλλει τοὺς ἀνοργανώτους ἐργάτας συχνότερον. Ἕτερον μειονέκτημα εἶναι ὅτι αἱ συντεχνίαι εἰσπράττουν παρὰ τῶν μελῶν αὐτῶν μίαν ἑνιαίαν συνδρομήν, ἡ ὁποία εἰσέρχεται εἰς κοινόν τι ταμεῖον διὰ πᾶσαν ἀνάγκην τῆς συντεχνίας, εἶναι δύσκολον λοιπὸν κατόπιν νὰ ἀναλογισθῇ τὸ διὰ τὴν ἀνεργίαν ἐπίδομα. Τέλος καὶ αἱ διάφοροι πολιτικαὶ ἀπόψεις δὲν εὐνοοῦν τὰ τοιαῦτα ἐπιδόματα εἰς τὰς συντεχνίας. Ὑπὲρ τοῦ συστήματος τούτου τῆς Γάνδης ἦσαν κεκηρυγμένοι πολλοὶ κοινωνιολόγοι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ αἰῶνός μας μέχρι τοῦ παγκοσμίου πολέμου. Κατόπιν ὅμως ἔχασε πολὺ ἀπὸ τὴν γοητείαν του, ἐπειδὴ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Βέλγιον τὸ σύστημα τοῦτο δὲν ἐξεπλήρωσε πάσας τὰς ἐπ' αὐτοῦ στηριχθείσας ἐλπίδας. Τελευταίως (30 XII 1920) τὸ κράτος ἐρρύθμισε νομοθετικῶς τὰ τῆς ἀσφαλείας κατὰ τῆς ἀνεργίας, ἱδρύθη δὲ καὶ τὸ «Fonds National de Crise», τὸ ὁποῖον σκοπὸν ἔχει νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν κατὰ τῆς ἀνεργίας πρόνοιαν.

γ') Καὶ τὸ τρίτον σύστημα τῆς *ἀναγκαστικῆς ἀποταμιεύσεως* δὲν ἔχει πλέον παρὰ ἱστορικὴν σημασίαν. Ἐφευρέτης του εἶναι ὁ καθηγητὴς Schanz. Οὗτος κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι μόνον ἡ ἀναγκαστικὴ ἀποταμίευσις λύει τὸ ζήτημα τῆς ἀνεργίας. Εἰς τὸ σύστημά του μάλιστα τοῦτο, τὸ δυσχερὲς ζήτημα τοῦ ἐλέγχου ἐξουδετεροῦται, διότι ἕκαστος εἶναι φύλαξ τοῦ ἑαυτοῦ, ἀποκλείει δὲ καὶ τὴν φυσικὴν ὀκνηρίαν, ἐφόσον γνωρίζει ἕκαστος ὅτι δαπανᾷ τὰ ἴδια μέσα του. Τὸ σύστημα τοῦ Schanz ἐν τῇ πληρεστάτῃ αὐτοῦ διαμορφώσει ἔχει ὡς ἑξῆς: Ἕκαστος ἐργάτης ἀναγκαστικῶς ἠσφαλισμένος δι' ἀσθένειαν ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλλῃ μετὰ τῆς ἑβδομαδιαίας συμβολῆς του διὰ τὴν ἀσθένειαν καὶ ποσόν τι (20 πφένιχ) εἰς τὸ αὐτὸ ταμεῖον κατὰ τῶν ἀσθενειῶν, δι' ἀσφάλειαν κατὰ τῆς ἀνεργίας. Τὸ ἥμισυ τοῦ ποσοῦ τούτου (10 πφένιχ) καταβάλλει καὶ ὁ ἐργοδότης διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἐφόσον ἔχομεν ἐργάτας ὡρισμένης τινὸς μόνον ἐποχῆς τοῦ ἔτους, ἡ καταβολὴ αὕτη καὶ ἡ ἀνάλογος συμβολὴ τοῦ ἐργοδότου εἶναι μεγαλύτεραι. Τὰ ποσὰ ταῦτα διὰ τὴν ἀνεργίαν κατατίθενται ὑπὸ τοῦ ταμείου κατὰ τῶν ἀσθενειῶν εἰς τὸ ταμιευτήριον τῆς πόλεως καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναληφθοῦν ὑπὸ τοῦ καταθέτου ἐργάτου παρὰ μόνον ὅταν ἐνσκήψῃ ἀνεργία καὶ τότε δὲ καθ' ὡρισμένον ποσοστὸν ἑβδομαδιαίως. Ἡ ἀνεργία πιστοποιεῖται ὑπὸ τῶν ἐργοδοτῶν, οἵτινες ἀναγγέλλουν εἰς τὸ δημοτικὸν ταμιευτήριον τὴν ἔναρξιν καὶ τὴν διακοπὴν τῆς ἐργασίας τοῦ καθ' ἕκαστον ἐργάτου. Ἐὰν τὸ ἀποταμιευθὲν ποσὸν ὑπὸ τοῦ καθ' ἕκαστον ἐργάτου ὑπερβῇ τὰ 100 μάρκα, τότε διὰ τὸ ἐπιπλέον ποσὸν αἴρεται ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀναλήψεως. Ἕκαστος λοιπὸν φροντίζει ἀτομικῶς διὰ τὴν τυχὸν μελλοντικὴν ἀνεργίαν του καὶ προσπαθεῖ νὰ ἀποταμιεύσῃ τὸ ποσὸν τῶν 100 μάρκων. Ἐννοεῖται ὅτι δύνανται νὰ συνεισφέρουν εἰς τὴν κατάρτισιν τοῦ ποσοῦ τούτου, πλὴν τοῦ ἐργάτου καὶ ἐργοδότου, τὸ κράτος καὶ οἱ δῆμοι.

Τὸ σύστημα τοῦ Schanz δὲν λύει τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας παρ' ὅλην τὴν ὁμολογουμένην ἁπλότητα καὶ οἰκονομικὴν διαχείρισιν αὐτοῦ. Εἰς τὸν ἐργατικὸν κόσμον δὲν ἔτυχεν ὑποδοχῆς, διότι παραβλέπει τελείως τὴν συντεχνιακὴν ὀργάνωσιν. Ἐξασφαλίζει μὲν εἰς τὸν ἐργάτην ποσόν τι, τοῦτο ὅμως εἶναι ἐντελῶς ἀνεπαρκὲς διὰ τὴν ἀνεργίαν. Ὅλη ἡ ἀποταμίευσις ἑνὸς ἔτους δὲν ἐπαρκεῖ διὰ δύο-τρεῖς ἑβδομάδας. Παρέρχεται τὴν εὐγενῆ ἀρχὴν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, δὲν κατανέμει τὸν κίνδυνον τῆς ἀνεργίας. Ἕκαστος ἐργάζεται δι' ἑαυτόν, οὐδεὶς δι' ὅλους. Τὸ σύστημα τοῦ Schanz προσεπάθησαν νὰ βελτιώσουν ἄλλοι (Herkner, Zwiedineck), συνδέοντες αὐτὸ μὲ τὸ σύστημα τῆς Γάνδης.

δ') Ὡς τελευταῖον σύστημα ἀσφαλείας κατὰ τῆς ἀνεργίας τὸ ὁποῖον γενικῶς ἐπικροτεῖται καὶ ἐπιζητεῖται εἶναι ἡ: *δημοσία ἀναγκαστικὴ ἀσφάλεια* ὅλων τῶν ἐργατῶν. Ἀπὸ δύο ἤδη δεκαετηρίδων γίνεται συζήτησις διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοιαύτης τινὸς ἑνιαίας γενικῆς ἀσφαλείας κατὰ τῆς ἀνεργίας. Τῷ 1911 ἡ Ἀγγλία ὡρμήθη εἰς τὴν κρατικὴν αὐτῆς ἀσφάλειαν ἀπὸ τὴν νέαν ταύτην ὀργανωτικὴν ἀρχήν. Γενικῶς δὲ ἐπῆλθε συμφωνία εἰς τοῦτο, ἀφοῦ εἰς ἀρκετὰ κράτη (Γερμανία, Ἀγγλία, Αὐστρία, Ἰταλία) αἱ ὀργανώσεις ὑποδείξεως ἐργασίας ἔκαμαν σπουδαίας προόδους.

Τὸ νέον τοῦτο σύστημα, τὸ ὁποῖον φαίνεται νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν τῷ μέλλοντι, δὲν παραιτεῖται τοῦ πολυτίμου ἀπ' εὐθείας ἐλέγχου. Συμπληρώνει ὅμως τοῦτον διὰ τοῦ ἐλέγχου τῆς ὑποδείξεως ἐργασίας. Αἱ δημόσιαι ὀργανώσεις ὑποδείξεως ἐργασίας, ἐν Γερμανίᾳ π. χ., παρουσιάζουν σχεδὸν πλῆρες σύστημα ἐξευρέσεως ἐργασίας (τοὐλάχιστον διὰ τοὺς ἐργάτας ἂν ὄχι τόσον διὰ τοὺς ὑπαλλήλους). Ἐὰν λοιπὸν ἀπολυθῇ εἷς ἐργάτης, τότε ἀναζητεῖ οὗτος ἐργασίαν εἰς τὰς ὀργανώσεις ταύτας. Ἐὰν αὗται δὲν δυνηθοῦν νὰ τοῦ παράσχουν ἐργασίαν μὲ τὴν ἐπισκόπησιν τὴν ὁποίαν ἔχουν ἐπὶ πάσης τῆς ἐπιτοπίου ἀγορᾶς ἐργασίας, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἔχομεν ἀντικειμενικὴν ἀνεργίαν. Ὁ ἔλεγχος λοιπὸν εἶναι ἐν προκειμένῳ διπλοῦς: ἐκ μέρους τῆς προσφορᾶς *(ἀπ' εὐθείας ἔλεγχος)* καὶ τῆς ζητήσεως *(ἔλεγχος ὑποδείξεως ἐργασίας)*. Πάντως γεννᾶται καὶ ἐν προκειμένῳ ἓν ζήτημα, τὸ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι διὰ τὸν κοινωνιολόγον πολὺ εὐχερέστερον ἀπὸ τὸ ζήτημα τοῦ ἐλέγχου. Διότι ἂν ὁ ἐργάτης ἀποκρούσῃ ἁρμόζουσάν τινα ἐργασίαν προσφερθεῖσαν εἰς αὐτὸν χάνει τὴν ἀξίωσιν του διὰ τὸ βοήθημα τῆς ἀνεργίας.

Γενικῶς εἰς τὸ σύστημα τοῦτο ὀφείλομεν νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν μας, ὅταν προσφέρωμεν ὑποχρεωτικῶς ἐργασίαν τινά, μερικὰς γενικὰς ἀρχάς, ὡς τὴν προχωρημένην ἡλικίαν ἑνὸς ἐργάτου, ὁ ὁποῖος ἀδυνατεῖ νὰ ὑποβληθῇ εἰς βαρείας κοπώσεις, τὴν δυσχέρειαν τῆς βιομηχανίας, ἕνεκα ἐλλείψεως πρώτων ὑλῶν καὶ τόπων ἀποθέσεως, τὰς μεταβολὰς αἱ ὁποῖαι ἐπέρχονται εἰς τὴν τεχνικὴν καὶ αἵτινες καθιστοῦν περιττὰς ὡρισμένας ὁμάδας ἐργατῶν. Εἰς τὰ δυσχερῆ λοιπὸν ζητήματα τοῦ συστήματος τούτου τῆς ἀνεργίας πρέπει ἑκάστοτε νὰ ἐπιτυγχάνωμεν μᾶλλον προσωπικῶς προσιδιαζούσας λύσεις. Εἰς τὰ δύο δηλ. ζητήματα, ἂν πρόκειται ἀντικειμενικὴ ἀνεργία ἢ ἐὰν εἶναι ἁρμόζουσα ἢ μὴ ἡ προσφερθεῖσα ἐργασία, πρέπει νὰ ἀποφανθῇ τις μετὰ πολλῆς περισκέψεως καὶ εὐρείας σταθμίσεως τῶν πραγμάτων. Ὁρίζονται λοιπὸν συνήθως ἐπιτροπαὶ ἐξ ἰσαρίθμων μελῶν, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται εἰς στενὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Μάλιστα ἡ κατὰ τῆς ἀνεργίας ἀσφάλεια δὲν δύναται νὰ κάμῃ βῆμα ἐὰν δὲν συμπαρακάθηνται εἰς τὰς ἐπιτροπὰς καὶ ἄνεργοι ἐργάται. Αἱ ἐπιτροπαὶ αὗται ἀποκτοῦν ταχέως μεγάλην πεῖραν καὶ διαμορφώνουν καὶ εἰς τὸ πεδίον τοῦτο εἶδός τι κοινωνικὸν δικαίου τῶν ἐθίμων.

Διεθνὴς νομοθεσία.— Ἡ συνθήκη τῆς Εἰρήνης τῶν Βερσαλλιῶν, ἡ ὁποία εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι ἀπολύτως ὁμοιόμορφος μὲ τὰς λοιπὰς συνθήκας τοῦ μεγάλου πολέμου, περιέχει εἰδικὸν κεφάλαιον (ὑπ' ἀριθμὸν XIII ἄρθρ. 387—427), τὸ ὁποῖον εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν διεθνῆ ρύθμισιν τῶν διαφόρων σχέσεων αὐτῆς. Κατὰ τὸ κεφάλαιον τοῦτο συνιστᾶται ὀργάνωσις διαρκὴς ἐντεταλμένη τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ σχεδιαζομένου περὶ ἐργασίας προγράμματος. Ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἐλειτούργησεν ἤδη ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς συνθήκης καὶ εἰς τὴν πρώτην διεθνῆ συνδιάσκεψιν τῆς ἐργασίας ἐν Οὐασιγκτῶνι (1919) καθωρίσθησαν ἀρκετὰ ζητήματα περὶ ἐργασίας μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰ τῆς ἀνεργίας. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἐγένοντο ἀποδεκταὶ διάφοροι προτάσεις σχετικαὶ μὲ τὸ ζήτημα τῶν μέσων τῆς προλήψεως καὶ τῆς καταπολεμήσεως τῆς ἀνεργίας, διετυπώθησαν καὶ ἐν σχεδίῳ συμβάσεως τὰ κατ' αὐτήν. Αἱ γενικαὶ γραμμαὶ τοῦ σχεδίου τούτου συμβάσεως εἶναι αἱ ἑξῆς:

Πᾶν μέλος ἐπικυροῦν τὴν σύμβασιν ταύτην ἀνακοινώνει κατὰ τριμηνίαν τοὐλάχιστον πᾶσαν διαθέσιμον πληροφορίαν στατιστικὴν ἢ ἄλλης φύσεως, ἀφορῶσαν τὴν ἀνεργίαν καὶ τὰ κατ' αὐτῆς ληφθέντα μέτρα ὑπ' αὐτοῦ. Πᾶν μέλος ἐπικυροῦν τὴν σύμβασιν ὀφείλει νὰ ἱδρύσῃ δημόσια γραφεῖα δωρεὰν ἐξευρέσεως ἐργασίας, διατελοῦντα ὑπὸ τὸν ἔλεγχον κεντρικῆς τινος ἀρχῆς. Παρὰ τὰ γραφεῖα ταῦτα λειτουργοῦν ἐπιτροπαὶ συγκείμεναι ἐξ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν αἱ ὁποῖαι γνωμοδοτοῦν περὶ παντὸς θέματος, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ τὴν λειτουργίαν τῶν γραφείων τούτων. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἀμοιβαιότητος πρέπει νὰ ἀποζημιοῦνται διὰ ἀνεργίαν, ὅπου ἔχει ἤδη ἐγκατασταθῆ τοιοῦτο σύστημα ἀσφαλείας, ἀλλοδαποὶ ἐργάται ἐξ ἴσου μὲ τοὺς ἐντοπίους. Πᾶν μέλος ἐπικυροῦν τὴν σύμβασιν ταύτην δύναται νὰ τὴν καταγγείλῃ μετὰ μίαν δεκαετίαν. Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου ἐργασίας ὑποχρεοῦται ὅπως τοὐλάχιστον ἀνὰ δεκαετίαν ὑποβάλλῃ εἰς τὴν διεθνῆ Συνδιάσκεψιν ἐργασίας ἔκθεσιν περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς περὶ ἀνεργίας συμβάσεως ταύτης. Τέλος ἐλήφθη πρόνοια διὰ τὰς ἀποικίας ἢ κτήσεις τῶν μελῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν αὐτοκυβερνῶνται πλήρως. Ὀφείλουν λοιπὸν τὰ μέλη τὰ ἐπικυρώσαντα τὴν σύμβασιν ταύτην νὰ τὴν ἐφαρμόσουν καὶ εἰς τὰς ἀποικίας καὶ κτήσεις των ὑπὸ τὰς ἑξῆς δύο ἀντιθέτους πως προϋποθέσεις. Ὅτι αἱ διατάξεις τῆς συμβάσεως ταύτης δὲν εἶναι ἀνεφάρμοστοι λόγῳ τοπικῶν συνθηκῶν καὶ ὅτι δύνανται νὰ ἐπενεχθοῦν τροποποιήσεις ἀναγκαῖαι διὰ τὴν προσαρμογὴν τῆς συμβάσεως εἰς τὰς τοπικὰς συνθήκας.

Πλὴν τοῦ σχεδίου συμβάσεως τούτου, ἡ συνδιάσκεψις τῆς Οὐασιγκτῶνος ἐψήφισε μεταξὺ ἄλλων καὶ μίαν σύστασιν σχετικὴν πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀνεργίας. Ἡ πρώτη σύστασις διατυπώνει τὴν ἀξίωσιν ὅπως ἕκαστον μέλος τῆς διεθνοῦς ὀργανώσεως ἐργασίας λάβῃ μέτρα πρὸς ἀπαγόρευσιν τῆς ἱδρύσεως γραφείων ἐξευρέσεως ἐργασίας χορηγούντων προκαταβολὰς ἢ παρεχόντων ὑπηρεσίαν ἐπ' ἀμοιβῇ. Διὰ τὰ ἤδη ὑφιστάμενα γραφεῖα συνέστησεν ἡ συνδιάσκεψις, ὅπως καταργηθοῦν ταῦτα ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον. Ἐξεφράσθη κατόπιν ἡ εὐχὴ ὅπως μὴ στρατολογοῦνται ἀθρόως ἐργάται ἀπὸ μίαν χώραν διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς τὴν ἄλλην, ἄνευ προηγουμένης συνεννοήσεως τῶν ἐνδιαφερομένων κρατῶν καὶ μετὰ γνωμοδότησιν τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς σχετικὰς βιομηχανίας. Συνιστᾶται ὅπως ἕκαστον τῶν μελῶν ὀργανώσῃ ἀποτελεσματικὴν ἀσφάλειαν κατὰ τῆς ἀνεργίας εἴτε δι' ἱδρύσεως κρατικῆς ὑπηρεσίας, εἴτε διὰ παροχῆς ἐπιχορηγήσεων τοῦ Κράτους πρὸς τὰς ἐργατικὰς ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν λάβει σχετικὴν πρόνοιαν κατὰ τῆς ἀνεργίας. Τέλος καθορίζεται, ὅπως ἕκαστον κράτος κανονίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων ἀναλαμβανομένην διὰ λογαριασμὸν αὐτοῦ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ λαμβάνῃ χώραν ἡ ἐκτέλεσις αὕτη κατὰ τὸ δυνατὸν εἰς ἐποχὰς ἀνεργίας καὶ μάλιστα εἰς τὰς περιφερείας ἐκείνας αἱ ὁποῖαι θίγονται περισσότερον ὑπ' αὐτῆς.

Τὸ περὶ ἀνεργίας σχέδιον συμβάσεως τῆς Οὐασιγκτῶνος ἐπεκύρωσαν καὶ ἀνήγαγον ἐπομένως εἰς νόμον ἐσωτερικὸν μετὰ διεθνοῦς δεσμεύσεως τὰ ἑξῆς κράτη: Γερμανία, Αὐστρία, Βουλγαρία, Δανία, Ἱσπανία, Ἐσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Μεγάλη Βρεττανία, Ἑλλάς, Ἰνδίαι, Ἰρλανδία, Ἰταλία, Ἰαπωνία, Νορβηγία, Πολωνία, Ρουμανία, Σουηδία, Ἑλβετία κλπ. Τοῦτο γίνεται δι' ἀνακοινώσεως τῆς κυρώσεως πρὸς τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ τῆς καταχωρήσεως τῆς κυρώσεως ταύτης ὑπ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα μέλη-κράτη τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας (Βέλγιον, Βραζιλία, Χιλή, Οὐγγαρία, Λιθουανία, Παραγουάη, Ὁλλανδία, τὸ Βασίλειον τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων, ἡ Τσεχοσλοβακία κλπ.) κατέθεσαν πρὸς κύρωσιν εἰς τὰ οἰκεῖα νομοθετικὰ σώματα τὸ σχέδιον τῆς περὶ ἀνεργίας συμβάσεως, ἢ συνέστησαν τὴν κύρωσιν ἢ τέλος ἔλαβον μέτρα σχετικὰ πρὸς τὴν ἀνεργίαν ἢ καὶ ἐφήρμοσαν ἰδίους ἐσωτερικοὺς νόμους κατ' αὐτῆς.

Digitized by Google

Ἑλληνικὴ Νομοθεσία.— Κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1920 ἡ Ἑλλὰς ἐπεκύρωσε διὰ νόμων καὶ τὰ ἓξ σχέδια διεθνῶν συμβάσεων τὰ ψηφισθέντα ἐν τῇ διεθνεῖ συνδιασκέψει τῆς Οὐασιγκτῶνος καθὼς καὶ μίαν «Σύστασιν» ἐκ τῶν ὡσαύτως ἓξ ψηφισθεισῶν κατ' αὐτήν. Ἀνήγαγεν ἑπομένως εἰς ἐθνικὸν νόμον μετὰ διεθνοῦς δεσμεύσεως τὸ περὶ ἀνεργίας σχέδιον συμβάσεως (Νόμος 2270]1920, «Περὶ κυρώσεως τῆς περὶ ἀνεργίας διεθνοῦς συμβάσεως τῆς Διεθνοῦς Συνδιασκέψεως τῆς Ἐργασίας τῆς Οὐασιγκτῶνος»), τοῦ ὁποίου τὰ κύρια σημεῖα ἐξετέθησαν ἀνωτέρω (VI) ἤδη. Πλὴν ὅμως τοῦ διεθνοῦς τούτου νομοθετήματος ἡ Ἑλλὰς ἐκανόνισε τὰ τῆς ἀνεργίας καὶ διὰ τῶν ἑξῆς ἄλλων μέτρων.

Διὰ Β. Δ. τῆς 22 Σεπτεμβρίου 1922 (*Ἐπίσ. Ἐφημ.* Α ἀρ. 175]1922) ἱδρύθησαν τὰ κατὰ τὸν ἄνω νόμον προβλεπόμενα γραφεῖα ἐξευρέσεως ἐργασίας διατελοῦντα ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας (Διεύθυνσις Ἐργασίας καὶ Κοινωνικῆς Προνοίας). Τοιαῦτα γραφεῖα ἱδρύθησαν ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ, Πάτραις, Θεσσαλονίκῃ, Καβάλλᾳ κλπ. Παρ' ἑκάστῳ τούτων λειτουργεῖ καὶ Ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ γραφείου, ἑνὸς ἀντιπροσώπου τοῦ Βιομηχανικοῦ καὶ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου καὶ ἑνὸς ἀντιπροσώπου τῶν ἐργατικῶν Ὀργανώσεων. Ἡ ἐπιτροπὴ δύναται νὰ συμπληρωθῇ καὶ δι' ἄλλων προσώπων ἐμπειρογνωμόνων, ἀλλὰ ἄνευ ψήφου. Ἔργον τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης εἶναι ἡ ὑπόδειξις καὶ λῆψις καταλλήλων μέτρων πρὸς ἀνεύρεσιν ἐργασίας, ἡ προσήκουσα τοποθέτησις τῶν ἀνέργων εἰς ἐργασίας τῆς εἰδικότητός των καὶ γενικῶς ἡ ποδηγέτησις τοῦ Γραφείου.

Πρόνοιαν περὶ ἐξευρέσεως ἐργασίας καὶ περὶ προστασίας τῶν θυμάτων πολέμου ἔλαβε τὸ ΝΔ. τῆς 2 Ἰουνίου 1923. Κατ' αὐτὰ ἱδρύονται γραφεῖα ἐξευρέσεως ἐργασίας εἰς θύματα πολέμου καὶ διευθύνονται ταῦτα ὑπὸ ὑπαλλήλων τοῦ Ὑπουργείου Ὑγιεινῆς, Προνοίας καὶ Ἀντιλήψεως, ἐκτὸς ὅπου ἤθελον ἀναλάβει τὴν μέριμναν ταύτην τὰ γραφεῖα ἐξευρέσεως ἐργασίας τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Πάντως καὶ τὰ γραφεῖα ἐξευρέσεως ἐργασίας τοῦ Ὑπουργείου Ὑγιεινῆς κλπ. ὑπόκεινται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 2270.

Ἰδιόρρυθμον νομοθετικὴν προστασίαν τῶν ἐφέδρων ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν, ἀπορρέουσαν ἀπὸ γενικωτέραν παρ' ἡμῖν κατάστασιν ἀνεργίας, εἰσήγαγεν ἡ Ἑλλὰς διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1925 «περὶ ὑποχρεωτικῆς προσλήψεως ἐφέδρων ὡς ὑπαλλήλων ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων». Ὡς ἔφεδροι νοοῦνται οἱ ἔφεδροι ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖται οἱ ἔχοντες ἀποδεδειγμένην ὑπερτετραετῆ ἐν συνόλῳ πραγματικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἐξ ἧς ἐνιαυσίαν ἐν τῷ μετώπῳ. Ἐκ τούτων διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω νόμου ὑπὲρ αὐτῶν λαμβανομένην πρόνοιαν τοποθετήσεως προτιμῶνται κατὰ τὸ δυνατὸν α') οἱ τραυματίαι πολέμου, δι' οὓς δὲν ἀπαιτεῖται ἡ ὡς ἄνω ἐνιαυσία ὑπηρεσία μετώπου, β') οἱ ἔχοντες μείζονα ὑπηρεσίαν μετώπου καὶ γ') οἱ ἔχοντες μείζονα ἐν τῷ συνόλῳ πραγματικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν.

Ἡ μετὰ ταῦτα νομοθεσία καθὼς καὶ ἡ πρὸ τοῦ νόμου 2270 καὶ τοῦ ἄνω ἐκτελεστικοῦ αὐτοῦ Β. Δ. δὲν προέβλεψεν εἰδικῶς περὶ ταμείων ἀσφαλίσεως κατὰ τῆς ἀνεργίας. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων ναυτικοῦ ἀπομαχικοῦ ταμείου καὶ τοῦ ταμείου μεταλλευτῶν, μέχρι τῶν νεωτέρων ποικιλωνύμων ταμείων συντάξεων, ἀλληλοβοηθείας, περιθάλψεως κλπ. τῶν διαφόρων ἐπιχειρήσεων, δὲν προβλέπεται τοιοῦτο δικαίωμα ἀποζημιώσεως δι' ἀνεργίαν. Μόνον τὸ Β. Δ. τῆς 8ης Δεκεμβρίου 1923 κωδικοποιῆσαν τὸν νόμον 2868]1922 «περὶ ὑποχρεωτικῆς ἀσφαλίσεως ἐργατῶν καὶ ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων» καὶ τὰς τροποποιήσεις αὐτοῦ (Ν. Δ. 19. XII. 23) ὑπάγει μεταξὺ ἄλλων τὰ μὴ ἱδρυθέντα ταῦτα ταμεῖα ἀνεργίας ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας (ἄρθρ. 11).

Τοιοῦτον *εἰδικὸν* ταμεῖον ἀνεργίας ἱδρύθη τὸ πρῶτον διὰ τοῦ Ν.Δ. περὶ ἐπεξεργασίας τοῦ καπνοῦ καὶ ἀσφαλίσεως τῶν καπνεργατῶν τῆς 11 Ἰουλίου 1925. Διὰ τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ νομοθετήματος τούτου συνιστᾶται νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταμεῖον ἀσφαλίσεως καὶ προστασίας τῶν Καπνεργατῶν» ἕδρευον ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ὑποκείμενον εἰς τὸν ἄμεσον ἔλεγχον τοῦ κράτους, ἀσκούμενον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Μέτοχοι τοῦ Ταμείου τούτου καθίστανται ὑποχρεωτικῶς πάντα τὰ πρόσωπα ἀνεξαρτήτως φύλου, τὰ ὁπωσδήποτε κατὰ κύριον ἐπάγγελμα ἀπασχολούμενα εἰς τὰς καπνοποθήκας μὲ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν φύλλων τοῦ καπνοῦ. Μεταξὺ τῶν ἄλλων σκοπῶν τοῦ Ταμείου πρῶτος εἶναι ὁ τῆς καταπολεμήσεως τῆς ἀνεργίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. — *Arbeitslosigkeit* ε'ς H. d. St.ⁱ καὶ εἰς H. d. *Arbeitswissenschaft* 1927· Gesetzt über die Arbeitsvermittlung κλπ. (1927).—*Σωτιανοπούλου* Ι., Ἐξ ἄρθρα περὶ τῆς συνδ. τῆς Οὐασιγκτῶνος 1920.—*Herkner-Καντσούνάκι*, Εργατικὸν ζήτημα Α)Β 1919)20. Τὰ κείμενα τῶν νόμων κ π βλ. εἰς *ἐργατικὴν* καὶ κοινωνικὴν νομοθεσίαν ἐκδ. Ὑ. Ἐθν. Οἰκ. 1919)23 Δ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙΣ

—*[Ἰατρ.]* Ὁ ὅρος **ἀνεργία** εἰς τὴν ἰατρικὴν σημαίνει ἔλλειψιν **ἀλλεργίας**. Ἡ ἀλλεργία εἶναι χυμωτικὴ κατάστασις ἀσταθής, δημιουργηθεῖσα εἰς ὀργανισμόν τινα διὰ τῆς πρώτης ἐνοφθαλμίσεως ἰοῦ τινος. Κατ' ἀκολουθίαν δὲ τῆς ἀσταθείας ταύτης, δευτέρα τις ἐνοφθάλμισις τοῦ αὐτοῦ ἰοῦ παράγει φαινόμενα διαφορετικά, ὁτὲ μὲν ἀνοσίας, ὁτὲ δὲ εὐαισθητοποιήσεως, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. Ἡ ἀλλεργικὴ κατάστασις τῶν φυματικῶν, ἥτις ἀναπτύσσεται μετὰ πάροδον χρονικοῦ τινος διαστήματος (πολλῶν ἑβδομάδων μέχρι πολλῶν μηνῶν, ἀποτελούντων τὴν προαλλεργικὴν περίοδον) ἀπὸ τῆς πρώτης φυματικῆς ἐνοφθαλμίσεως, καθίσταται ἐμφανὴς διὰ τῆς φυματινοαντιδράσεως. Ὅταν ἡ ἀντίδρασις αὕτη εἶναι θετική, παραδεχόμεθα ὅτι αὕτη εἶναι τὸ σημεῖον φυματινοποιήσεως, τῆς ὁποίας τὰ συμπτώματα εἶναι ἐκ τούτου καταφανῆ ἢ λαθραῖα. Ἀλλ' ὑπάρχουσι περιπτώσεις ἐν αἷς παρὰ τοῖς ἐκδήλοις φυματιῶσιν ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἀποβαίνει ἀρνητική. Οὕτω, παρὰ τοῖς φυματιῶσι τοῖς ὑπὸ παρεμπιπτούσης λοιμώξεως προσβεβλημένοις, ἤτοι τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ἱλαρᾶς, γρίπης, ὀξέος ρευματισμοῦ τῶν ἄρθρων, κλπ., ἡ πρότερον θετικὴ φυματινοαντίδρασις ἀποβαίνει ἀρνητικὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρεμπιπτούσης νόσου, καὶ μετὰ τὴν πάροδον ταύτης ἀποκαθίσταται ἐκ νέου θετική. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς βαρυτάτας μορφὰς τῆς φυματιάσεως, μετὰ πυρετοῦ ἐκτικοῦ, καχεκτικῆς περιόδου, γενικῆς κεγχροειδοῦς καταστάσεως, ἡ φυματινοαντίδρασις ἐμφανίζεται ἀρνητική. Τὴν τοιαύτην ἔλλειψιν ἀλλεργίας, καθισταμένην ἐμφανῆ διὰ τῆς ἀρνητικότητος τῆς φυματινοαντιδράσεως, ἀπεκάλεσαν *ἀνεργίαν*

Προσεπάθησαν νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἀνεργίαν διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι αἱ ὀργανικαὶ ἀμυντικαὶ δυνάμεις εἶναι ἐξηντλημέναι, ὅτι δὲν ἀναπτύσσονται πλέον ἀντιτοξῖναι καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου μόνη ἡ ἀποτοξίνη εὑρίσκεται ἐν δράσει. Ἀλλ' ἡ ἐξήγησις αὕτη δεῖται μεγαλυτέρας καὶ πληρεστέρας σαφηνείας. Κατὰ τὸν von Pirquet, τὸ δηλητήριον ὅπερ ἀποκαλεῖται *ἀποτοξίνη*, προκύπτει ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἀλλεργίνης πρὸς ἀντίσωμά τι, τὴν ἐργίνην, ὅπερ διαφέρει τῆς ἀντιτοξίνης. Κατ' ἀκολουθίαν δὲ τῆς ὑποθετικῆς ἐξηγήσεως τῆς ἀνεργίας, ἔδει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ἀντιτοξίνη καὶ ἡ ἐργίνη ἀναπτύσσονται κεχωρισμένως, ἄνευ τῆς ἀμοιβαίας ἐπ' ἀλλήλας ἐπιδράσεως. Ἀλλ' οὐδεμία πειραματικὴ ἢ κλινικὴ βεβαίωσις ἐπιβάλλει νὰ παραδεχθῶμεν τὴν διαφορὰν ταύτην, ἣν ἐμηχανεύθησαν ἐξ ἀνάγκης τοῦ ζητήματος. Ἐν τούτοις ὅμως κατανοοῦμεν, χωρὶς νὰ προσφύγωμεν εἰς τὴν χημικὴν ὑπόθεσιν τοῦ von Pirquet, ὅτι ὀργανισμός τις ἐξηντλημένος ἐκ μακρᾶς πάλης πρὸς λοίμωξίν τινά, δὲν δύναται πλέον νὰ παράσχῃ ἀντιδράσεις ἀμύνης, οὐχὶ ὅμως ὅτι ἐλλείπει ἡ ἀντίδρασις τῆς εὐαισθητοποιήσεως ἥτις, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, δέον νὰ καταστῇ ἐμφανὴς διὰ τῆς ἐνιεμένης φυματίνης. Ἔτι σκοτεινότερος εἶναι ὁ λόγος δι' ὃν ἡ ἀλλεργικὴ κατάστασις ἐξαφανίζεται, παρά τινι φυματιῶντι, κατὰ τὴν περίοδον παρεμπιπτούσης τινὸς λοιμώξεως. Τὸ τοιοῦτον συμβαίνει ἆρά γε διότι αἱ ἀντιτοξῖναι χρησιμοποιοῦνται πᾶσαι πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἰοῦ τῆς λοιμώξεως ταύτης παραχθεισῶν τοξινῶν; Ἀλλὰ τότε αἱ ἀντιτοξῖναι αὗται δὲν εἶναι εἰδικαὶ (εἰδικῆς φύσεως) καὶ δὲν ὑπάρχει καταφανὴς ἀφορμὴ ὅπως ἡ φυματινοαντίδρασις μὴ παραμείνῃ θετική. Μήπως ἆρά γε αἱ ὀργανικαὶ ἄμυναι εἶναι ἐξηντλημέναι, καθὼς εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς καθολικῆς φυματιάσεως; Οὐχὶ βεβαίως· διότι μετὰ τὴν ἴασιν τῆς παρεμπιπτούσης λοιμώξεως, ἡ φυματινοαντίδρασις ἀποκαθίσταται ἐκ νέου θετική. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει τὰ γεγονότα τῆς ἀνεργίας εἶναι θετικά, καὶ δὲν δύναταί τις νὰ ἀρνηθῇ αὐτά· ἡ διδομένη ὅμως εἰς αὐτὰ ἐξήγησις παραμένει ἐξαιρετικῶς σκοτεινή, καὶ τοιαύτη θέλει παραμείνει, ἐφ' ὅσον ἤθελομεν ἐπιμένει νὰ παρέχωμεν ἑρμηνείαν καθαρῶς χημικὴν μεταβολῶν χυμειωτικῶν, αἵτινες κυρίως εἶναι προελεύσεως φυσικῆς, φύσεως κολλοειδοῦς. Μ. Ν. ΚΑΤΡΗΣ

ἄνεργος, —η, —ο, ἢ *ἄνεργος* (ὁ, ἡ),—*ον* (τό), ὁ μὴ ἔχων, ὁ μὴ εὑρίσκων ἐργασίαν (διάφορον τοῦ *ἀεργος*): «ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνέργων αὐξάνει».

—*[Κοιν. Ἐπιστ]*· βλ. ἀνεργία.

ἀνερεθίζω· ἐρεθίζω, ἐξερεθίζω, παροργίζω.

Ἀνερὲν (Aneurin καὶ Aneirin). Οὐαλλὸς ποιητὴς τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος· θεωρεῖται παρά τινων ὡς ὁ ποιητὴς τοῦ «*Go odin*» καὶ δωδεκάδος ἄλλων ποιημάτων.

ἀνερέται (οἱ) (Anereta) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα πενταμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λεπιδοκέρων*. Οἱ ἀνερέται εἶναι ἰθαγενεῖς τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

ἀνερεύνησις (ἡ)· ἔρευνα, ἀναζήτησις, ἀνίχνευσις.

ἀνερεύνητος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀνερευνηθείς, ἢ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀνερευνηθῇ, νὰ ἐξετασθῇ.

ἀνερευνῶ (—άω)· ἐρευνῶ μετ' ἀκριβείας, μετὰ προσοχῆς, ἀνιχνεύω, ἀναζητῶ, ἄλλως *ἐξερευνῶ*.

ἀνερίναστος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ἰδιωματ. *ἀναρίναστος* ἢ *ἀρίνιαστος*· ἄνευ ἐρινῶν: «ἀνερίναστος συκή», συκῆ εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐκρέμασαν ἐρινοὺς (ἄρρενα σῦκα) πρὸς γονιμοποίησιν τῶν σύκων της. Β.Φ.

Ἀνέριο (Anerio), **Φῆλιξ.** Ἱερεὺς τοῦ Βατικανοῦ μουσουργὸς (1560—1630). Διεδέχθη ὡς ὀργανιστὴς καὶ συνθέτης τοῦ ποντιφικοῦ παρεκκλησίου τὸν διάσημον Παλεστρίνα. Ἔγραψεν ἀποκλειστικῶς ἐκκλησιαστικὰς συνθέσεις.

—**Ἀνέριο** (Anerio), **Ἰωάννης-Φραγκῖσκος.** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ἐπίσης κληρικὸς καὶ μουσουργὸς (1567—1635). Ἔγραψε τὸ γνωστὸν «Stabat mater» διὰ δώδεκα φωνάς, ὅπερ κατὰ λάθος συμπεριελήφθη εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἀπάντων τοῦ Παλεστρίνα ὑπὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου τῆς Λειψίας Βραϊτκὸφ καὶ Χάρτελ. Συνέθεσεν ἐπίσης πολλὰς λειτουργικὰς συνθέσεις κατὰ τὸ ὕφος τοῦ Παλεστρίνα καὶ μὲ τὸ σύστημα τοῦ συνεχοῦς βασίμου (basso continuo), σωζομένας εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ, καὶ διεσκεύασε διὰ τέσσαρας φωνὰς τὴν λεγομένην λειτουργίαν τοῦ Πάπα Μαρκέλλου. Ὑπῆρξε συνθέτης γόνιμος καὶ πολυγράφος, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων του ὀλίγα ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν. Δ. ΛΑΥΡ.

ἀνερμάτιστος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ἐπὶ πλοίου, ὁ μὴ ἔχων ἕρμα· ‖ μεταφ. ὁ κλονούμενος, ὁ ἀσταθής, ὁ ἄνευ ἀρχῶν σταθερῶν: «ἀνερμάτιστος ἠθικῶς». —Ἐπίρρ. **ἀνερματίστως.** Β Φ

ἀνερμήνευτος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ ἑρμηνευθείς, ἢ ὁ μὴ ἑρμηνευόμενος, ὁ μὴ σαφῶς καὶ ἀκριβῶς ἐξηγούμενος.—Ἐπίρρ. **ἀνερμηνεύτως.**

ἀνεροϊδ (Aneroide) *[Φυσ.]*. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου (πλαοθέντος ἐκ τῶν ἑλλην. ἀ· καὶ νηρὸς =ὑγρός) χαρακτηρίζονται τὰ μεταλλικὰ βαρόμετρα, ὡς μὴ περιέχοντα ὑδράργυρον· βλ. βαρόμετρα *μεταλλικά.*

ἀνεροϊδογράφος (Anéroidographe) *[Μετεωρολ.]*. Ὀνομάζονται οὕτω οἱ μεταλλικοὶ βαρογράφοι, οἵτινες εἶναι τὰ ἀντίστοιχα αὐτογραφικὰ ὄργανα τῶν μεταλλικῶν *βαρομέτρων*, καταγράφοντες συνεχῶς τὰς μεταβολὰς τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως. Θ. Θ Φ

ἀνέροξα· ἰδιωμ ἐπίρρ , χωρὶς ὄρεξιν, ἀνόρεξα (βλ. λ.).

ἀνεροτρίβιστος, —η, —ο· ἰδιωμ. (ἐν Αἰτωλ.), ὁ μὴ τριβεὶς ἐντὸς τοῦ ὕδατος (ἐπὶ ὑφασμάτων), ἐκεῖνο ποῦ δὲν ἐμπῆκε εἰς τὴν νεροτριβιὰ διὰ νὰ βγάλῃ τὸ χνοῦδι του καὶ νὰ «ψηθῇ»: «ἀνεροτρίβιστο σκουτί δὲ βαστάει». Δ. Λ.

ἀνέρπω· ἕρπω πρὸς τὰ ἄνω, ἀνέρχομαι ἕρπων.

ἀνερρούφα (ἡ)· ἰδιωμ., ἀπὸ τοῦ *ἀναρροφῶ*· τὸ τράβηγμα τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης, ἄμπωτις· ἡ σχηματιζομένη ἐνίοτε εἰς τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης ἢ τῶν ποταμῶν δίνη (κοιν. *μάτι*): «τὸν ἔπνιξε ἢ τὸν πῆρε ἡ ἀνερρούφα».

ἀνερυθρίαστος (ὁ, ἡ) —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐρυθριῶν, ὁ μὴ κοκκινίζων ἐξ αἰδοῦς, ἀναιδής, ἀναίσχυντος.—Ἐπίρρ. **ἀνερυθριάστως.**

ἀνέρχομαι· ἔρχομαι, βαδίζω ἐκ τῶν χαμηλοτέρων πρὸς τὰ ὑψηλότερα, ἀναβαίνω: «ἀνέρχομαι ἐκ τοῦ Ἅδου,—εἰς τὴν ἀκρόπολιν,—εἰ· τοὺς οὐρανούς» ‖ αἴρομαι, ἀνυψοῦμαι: «ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὕπατα ἀξιώματα».

— **ἀνερχόμενα** *μέτωπα*· μέθοδος ἐκμεταλλεύσεως μεταλλείων (βλ. λ.).

ἀνερώτητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· καὶ ἰδιωματ. *ἀνερώτηγος*· ὁ μὴ ἐρωτηθείς, ὁ μὴ ἐξετασθείς.

ἀνερώτητα καὶ **ἀνερώτηγα·** ἐπίρρ. ἰδιωματ., ἄνευ ἐρωτήσεως: «τὸ πῆρε ἀνερώτητα», χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ κανένα.

ἀνέρωτος, —η, —ο· αὐτὸς ποῦ δὲν εἶναι νερωμένος, ὁ μὴ ἀναμεμιγμένος μεθ' ὕδατος: «ἀνέρωτο κρασί,—μέλι κ.τ.τ.» | ἐπὶ ἀγροῦ ὁ μὴ ποτισθείς ποσῶς: «τῶχω ἀνέρωτο ἀκόμα τὸ χωράφι».

ἀνερωτῶ (—άω)· ἐρωτῶ ἐπανειλημμένως, ἐξετάζω.

ἀνεσίνη (Anesine—Anéson). Ὑδρὲς διάλυμα τριχλωρο-ψευδοβουτυλοπνεύματος πρὸς 2 %. Φάρμακον ἀναισθητικὸν δραστικώτατον δυνάμενον ν' ἀντικατασθήσῃ τὴν κοκαΐνην· οὐδὲν ἐπιφέρει δυσάρεστον ἐπιφαινόμενον. Μ. Ν. Κ.

ἄνεσις (ἡ)· ἀπὸ τοῦ *ἀνίεμαι*· χαλάρωσις τῆς ἐντάσεως, οἷον τῶν χορδῶν, *ἀντίθ.* ἐπίτασις ‖ ὑφε-

Digitized by Google

σις, ἐλάττωσις, οἷον ἐργασίας, προσοχῆς, ὅθεν ἀνάπαυσις, ἀναψυχή, ἀνακούφισις, ἀναπνοή: «ἔχω ἀνάγκην ἀνέσεως», «δὲν ἔχω ἄνεσιν ἀπὸ τὴν πολλὴν ἐργασίαν»· ὑπὸ τὴν σημασίαν ταύτην λέγεται ἰδιωματ. *ἀνέσο* (τό): «νὰ πάρω λίγω ἀνέσο», «δὲν ἔχω ἀνέσο», καὶ ἀκολούθως ἔγινε ἀνάσα (βλ. λ.) =ἀναπνοή: «πῆρα μίαν ἀνάσα»· || ἐλευθερία, ἔλλειψις σπουδῆς καὶ βίας: «αὐτὴ ἡ δουλειὰ θέλει ἄνεσι», «θὰ τὸ ἐξετάσω ἐν ἀνέσει», «ἐτελείωσα τὸ ἔργον μου μὲ ὅλην μου τὴν ἄνεσιν», χωρὶς νὰ βιασθῶ, χωρὶς νὰ στενοχωρηθῶ· ἀντίθ. *σπουδή, ἔπειξις, βία*. Β. Φ.

— *[Ναυτ.]* Ἄνεσις (κοιν. *μολάρισμα τοῦ πανιοῦ*, γαλλ. le carguement d'une voile, ἀγγλ. the loosing of a sail) λέγεται τὸ σύνολον τοῦ χειρισμοῦ δι' ὧν *ἀνίεται* τὸ ἱστίον. Τὸ γενικὸν κέλευμα: «εἰς ἄνεσιν ἱστίων». Ὁ κανονισμὸς ὅμως τῆς ἐπὶ τῶν Β. πλοίων ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας, τοῦ 1889, θεωρεῖ τὴν *ἄνεσιν* ὡς ἄσχετον παντὸς ἄλλου καὶ ἀνεξάρτητον χειρισμὸν (λ.χ. πρὸς ἀερισμὸν τῶν ἱστίων ἢ στέγνωσιν τῆς ἐν αὐτοῖς ὑγρασίας, ὅταν μὴ ὄντα διαπεποτισμένα, δὲν χρήζουν πρὸς ξήρανσιν *ἀναπετάσεως*) οὐχὶ δὲ ὡς ἀποτελοῦσαν μέρος ἄλλου γενικωτέρου χειρισμοῦ (λ.χ. τῆς *ἐκπετάσεως* τῶν ἱστίων), ὁπότε ἀντι τοῦ ὅρου «ἄνεσις», ὃν μετεχειρίζοντο παλαιότερον γενικῶς, καθιεροῖ τὸν ὅρον *ἄφεσις*. Οὗτος ὅμως δὲν ἀντικαθιστᾷ τὸ «ἄνεσις», ὅταν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς «ποδώσεως» θὰ ἐκτελεσθῇ στροφὴ τοῦ *ἐργάτου* ὅπως ἔλθῃ τὸ πλοῖον εἰς τὴν «παρακάθετον». Σ. Ε. Λ.

ἀνέσπερος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων ἑσπέραν: «ἀνέσπερον φῶς» τὸ φῶς, διὰ τὸ ὁποῖον ἑσπέρα δὲν ὑπάρχει, τὸ ὁποῖον δὲν σβήνει, ἄσβεστον, διαρκές, πάντοτε φωτίζον.

ἀνέστιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων ἑστίαν ἰδικήν του, ὁ μὴ ἐγκατεστημένος ἔν τινι τόπῳ, ἀλλ' ἐδῶ καὶ ἐκεῖ περιφερόμενος, ἄοικος.

ἀνέσυρτος· βλ. ἀνάσυρτος.

ἀνέσωστος, —η, —ο· ἰδιωμ., ὁ μὴ δυνάμενος νὰ «σώσῃ», νὰ φθάσῃ κάπου· || ὁ μὴ σωσμένος, τελειωμένος (ἀπὸ ἀπόψεως σωματικῆς καὶ δυναμικῆς), ὁ ἀδύνατος, ὁ ξέψυχος: «τί περιμένεις ἀπὸ γυναῖκα μισὴ κι' ἀνέσωστη» (βλ. καὶ ἄσωστος). Δ.Λ.

ἀνετὴ (ἡ)· ἰδιωματ., ἄδεια, εὐκαιρία.

Ἀνέτο (Aneto) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Νέτου.

ἀνετοδερμία (ἡ) *['Ιατρ.]*. Καλεῖται οὕτω, ἢ καὶ *ἐρυθηματώδης ἀνετοδερμία* (ἐκ τοῦ *ἄνετος*=χαλαρὸς καὶ *δέρμα*) πάθησις δερματικὴ σπανία καὶ ἀγνώστου αἰτιολογίας, παρατηρηθεῖσα καὶ περιγραφεῖσα τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1891 ὑπὸ τοῦ Jadassohn. Ἡ ἀνετοδερμία εἶναι πάθησις ἀνήκουσα εἰς τὰς ἰδιοπαθεῖς περιγεγραμμένας δερματικὰς ἀτροφίας καὶ χαρακτηρίζεται ὑπὸ κηλίδων ἀτροφικῶν, κυκλικῶν, διαφορομεγέθων, κανονικῶν ἢ ἀκανονίστων ἐγκατεσπαρμένων εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος, ἀλλ' ἰδίως εἰς τὴν ράχιν καὶ τὴν ἐκτατικὴν ἐπιφάνειαν τῶν μελῶν, χρώματος κυμαινομένου ἀπὸ τοῦ λευκοῦ μέχρι τοῦ ἰώδους ἐρυθροῦ. Τὰ ὅρια τῶν κηλίδων οὕτων εἶναι σαφῆ λόγῳ τῆς διαφορᾶς των ἀπὸ τοῦ φυσιολογικοῦ χρώματος. Ἡ ἐπιδερμὶς πτυχοῦται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῶν, ἡ δὲ σύστασίς των παρέχει τὸ αἴσθημα τῆς μαλθακότητος, τῆς χαλαρώσεως τρόπον τινὰ τοῦ δέρματος εἰς τὰ σημεῖα ἅτινα ἀναφαίνονται, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῆς νόσου. Ἡ ἐμφάνισις τῶν ἀνετοδερμικῶν κηλίδων εἶναι ἀπότομος ἢ διαδέχεται τὴν ἔκθυσιν βλατιδωδῶν στοιχείων. Ἡ ἐξέλιξις τῆς παθήσεως ἔγκειται ὁτὲ μὲν εἰς τὴν ἐκκεντρικὴν καὶ βραδεῖαν πρόοδον ἢ πολλαπλασιασμὸν τῶν ἀνετοδερμικῶν στοιχείων ἢ εἰς τὴν αὐτόματον ἐξαφάνισιν αὐτῶν.

Ἡ δερματοπάθεια αὕτη, ἧς ἡ πρόγνωσις εἶναι ἀγαθή, δὲν εἶναι μεταδοτικὴ καὶ στερεῖται εἰδικῆς θεραπείας. Ν. Ν. ΔΡΑΚΟΥΛΙΔΗΣ

ἀνέτοιμος (ὁ,ἡ), καὶ *ἀνέτοιμη, — ον* (τό)· ὁ μὴ ἕτοιμος, ὁ μὴ παρεσκευασμένος.—Ἐπίρρ. *ἀνετοίμως*.

ἄνετος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἀνειμένος, ἀπολελυμένος, ἐλεύθερος· || εὔκολος, ἀπράγμων, ἀπηλλαγμένος στενοχωριῶν: «ἄνετος βίος»· || «ἄνετος κατοικία», εὐρύχωρος καὶ αὐτάρκης.—Ἐπίρρ. *ἀνέτως*.

— ἄνετον *ἱστίον* (κοιν. *πανὶ μολαρισμένο*, γαλλ. voile sur les cargues, ἀγγλ. sail loosed) *[Ναυτ.]*. Ἱστίον τὸ ὁποῖον ὑπέστη *ἄνεσιν*. Τῶν συστολίων ὄντων φιλημένων (μπαζαρισμένων) τόσον εἰς τὸ *ἄνετον* ὅσον καὶ εἰς τὸ *συνεσταλμένον ἱστίον*, δὲν καθίσταται ἀντιληπτὴ ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ μεταξὺ αὐτῶν τῶν ὅρων οὐσιώδης διαφορά. Οὕτω, *ἄνετον* καθίσταται τὸ ἱστίον ἀπὸ τῆς *πτύξεως* πρὸς τὴν *ἐκπέτασιν*, διαρκούσης τῆς ἐκτελέσεως τοῦ κελεύματος: «Εἰ ἐκπέτασιν ἱστίου», ἐνῷ *συνεσταλμένον* ἀπὸ τῆς *ἐκπετάσεως* πρὸς τὴν *πτύξιν* κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ χειρισμοῦ «ἐπὶ συστολὴν καὶ πτύξιν ἱστίων». Σ. Ε. Λ.

Ἀνέτου (Anethou)· βλ. λ. Νέτου.

ἀνετρομαλλίζομαι· ἰδιωματ., τρέμω ὑπὸ τοῦ ψύχους, ριγῶ.

Ἀνετσαίου. Χωρίον τῆς κοινότητος Αἰγίνης τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ Νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας ἀριθμοῦν 217 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν γεωργίαν. Πρότερον ἀπετέλει ἰδίαν κοινότητα, καταργηθεῖσαν διὰ τοῦ ἀπὸ 25—10—26 Διατάγματος. Λέγεται καὶ *Ἀνιτσάκι*. Δ. Ε. Μ.

ἀνετυμολόγητος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐτυμολογηθείς, ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου τὸ ἔτυμον δὲν ἐδόθη ἢ δὲν ἀνευρέθη: «ἡ λέξις ἄνθρωπος εἶναι ἀνετυμολόγητος».

ἄνευ· πρόθεσις καταχρηστικὴ συντασσομένη μετὰ γενικῆς, ἔχει ἔννοιαν ἀρνητικὴν καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν *δίχα, χωρὶς*: «ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ θεοῦ οὐδὲν εὐδοκιμεῖ», «ἄνευ χρημάτων», «ἄνευ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου», «ἄνευ τῆς ἐμῆς γνώμης», «ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ»· ἀντίθ. *μετά, σύν*. Β. Φ.

ἀνεύθυνον (τό)· οὐσιαστικοποιηθὲν οὐδέτερον τοῦ ἐπιθέτου· ἀνεύθυνος (βλ. λ.): «τὸ ἀνεύθυνον τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, — τοῦ βασιλέως».

—*[Συνταγμ. Δικ.]*· βλ. ἄρχων.

—*[Ποιν. Δικ.]*· βλ. καταλογισμός.

—«**Ἀνεύθυνον, τὸ**—». Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν Ἀθήναις. Ἔτος Α', 1871.

ἀνεύθυνος (ὁ, ἡ),—ον (τό)· ὁ μὴ ὑπέχων εὐθύνας, ὁ μὴ ὑποχρεωμένος νὰ δώσῃ λόγον τῶν πράξεών του, ἀντίθ. *ὑπεύθυνος*: «ἀνεύθυνος ἄρχων»· || τὸ οὐδ. ἀνεύθυνον (τὸ) (βλ. λ.) ὡς οὐσιαστ. || ἀναίτιος, ἀνυπεύθυνος: «ἀνεύθυνος διὰ τὴν κατάστασιν». —Ἐπίρρ. *ἀνευθύνως*. Β. Φ.

ἀνευκρίνιστος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ μὴ διευκρινηθεις, ὁ μὴ ἐξετασθεὶς μετ' ἀκριβείας.

ἀνευλάβεια (ἡ)· ἔλλειψις εὐλαβείας, ἤτοι προσοχῆς περὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα· || ἔλλειψις σεβασμοῦ, ἀσέβεια.

ἀνευλαβὴς (ὁ, ἡ),*—ές* (τό)· ὁ μὴ εὐλαβής, ὁ ἀπρόσεκτος περὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα· || ἀσεβής.—Ἐπίρρ. *ἀνευλαβῶς*.

ἀνευλόγητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἰδιωματ., *ἀβλόγητος*· ὁ μὴ εὐλογηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἱερέως· || ἰδιωματ., ὁ μὴ τελέσας τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, ἀστεφάνωτος: «ἐκεῖνον τὸν καιρὸ ἤμουν ἀκόμα ἀβλόγητος», «τὴν ἔχει ἀβλόγητη», τὴν ἔχει ἀστεφάνωτη, συζῇ παρανόμως. Β. Φ.

ἄνευρα (τὰ) (Aneura) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα *ἡμίπτερα* τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἑτεροπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκανδιαδῶν*. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει γηΐνους *κορέους* παραπλησίους πρὸς τοὺς *ἀραδίδας* καὶ *βραχυρρυγχίδας* καὶ ἀπαντῶνται ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

—ἄνευρα (τὰ) (Aneura) *[Ζωολ.]*. Ὁ R. Blanchard, τῷ 1886, ὠνόμασεν οὕτω ἄθροισμά τι σκωλήκων ὑποτυπώδους ὀργανισμοῦ, τοὺς ὁποίους φυσιοδίφαι τινές, ὅπως οἱ Ed. van Beneden καὶ ὁ Ch. Julin εἶχον ἐκλάβει ὡς *μεσόζωα*. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν τελευταίων τούτων τὰ μεσόζωα παρουσιάζουσι πάντοτε *ἐξώδερμα* καὶ *ἐσώδερμα*, ἀμοιροῦσι δὲ τελείως *μεσοδέρματος*, ἄρα εἶναι διβλαστικὰ καὶ χαρακτηρίζονται ὡς ἐνδιάμεσος μεταξὺ *πρωτοζώων* (ἄνευ βλαστοδέρματος) καὶ *μεταζώων* (τριβλαστοδέρμων) τύπος. Ἡ ἐπιμελημένη μελέτη τῆς ὑφῆς τῶν ζῴων τούτων ἀπέδειξεν, ὅτι μεταξὺ τοῦ ἐσωδέρματος καὶ ἐξωδέρματος ὑφίσταται λεπτότατον φλεβοφόρον στρῶμα. Ἡ ὕπαρξις τοῦ στρώματος τούτου δεικνύει τὸ τριβλαστικὸν τῶν ζῴων τούτων καὶ τὴν ὑπαγωγὴν τούτων εἰς τὴν κατωτέραν ὑποδιαίρεσιν τῶν σκωλήκων. Τὰ ἄνευρα ἔχουσι σῶμα σκωληκοειδές, πεπλατυσμένον, ἀλλὰ διαφέρουσι τῶν πλατελμύνθων σκωλήκων λόγῳ τοῦ ὑποτυπώδους ὀργανισμοῦ των καὶ κυρίως τῆς ἀπουσίας νευρικοῦ συστήματος. Τὸ ἄθροισμα περιλαμβάνει ὀλίγιστα εἴδη καὶ διαιρεῖται εἰς δύο οἰκογενείας, τὰ *ρομβοζωάρια* καὶ τοὺς *ὀρθονηκτίδας*. Τὰ πρῶτα ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν νεφρῶν τῶν *κεφαλοπόδων*, τὰ δὲ δεύτερα εἰς τὰ γεννητικὰ ὄργανα τῶν *ὀφιούρων*. Δ. Ν. Π.

— ἄνευρα (τὸ) (Aneura) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἠπατικῶν*. Τὰ φυτὰ ταῦτα στεροῦνται περιανθίου καὶ παρουσιάζουσι βραχὺ εἴλημα (περίβλημα τοῦ καρποῦ). Ὁ θαλλός των δὲν φέρει φύλλα καὶ νεῦρα. Ἡ σπερμοθήκη αὐτῶν ἔχει σχῆμα ᾠοειδὲς ἢ ἐπίμηκες καὶ εἶναι διῃρημένη μέχρι τῆς βάσεώς της εἰς τέσσαρα μέρη, ἅτινα χωρίζονται δι' ἰσαρίθμων βαλβίδων. Τῆς οἰκογενείας ταύτης δύο εἴδη εἶναι γνωστὰ ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ, *ἄνευρον τὸ πιμελὲς* (Aneurum pinguis) καὶ *ἄνευρον τὸ πολύτρητον* (Aneurum multiforus). Ἀμφότερα φύονται παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, ἢ εἰς ἄλλα ὑγρὰ καὶ σκιερὰ μέρη. Δ. Ν. Π.

ἀνεύρεσις (ἡ)· εὕρεσις ἀπολεσθέντος τινὸς ἢ ἀγνώστου, ἀνακάλυψις.

ἀνεύρετος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἀπὸ τοῦ ἀρνητ. *ἀ*— καὶ τοῦ *εὑρίσκω*· ὁ μὴ εὑρισκόμενος, ἢ ὁ μὴ εὑρεθείς.

ἀνευρίσκω· εὑρίσκω τι ἀπολεσθὲν ἢ ἄγνωστον, ἀναζητῶν εὑρίσκω, ἀνακαλύπτω: «ἀνευρίσκω θησαυρόν, μεταλλεῖον κ.τ.τ.».

ἄνευρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων νεῦρα· || μεταφ. ἄτονος, πλαδαρός.

ἀνεύρυγχον τὸ (Aneurhygchum) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα ὑμενόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀξυρρύγχων*. Εἶναι συγγενῆ πρὸς τοὺς *διαπρίδας* καὶ ἀπαντῶσι πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ.Ν.Π.

ἀνεύρυνσις (ἡ)· εὔρυνσις, πλάτυνσις, διαστολή.

ἀνευρύνω· εὐρύνω τι, καθιστῶ τι εὐρύτερον, πλατύνω.

ἀνεύρυσμα (τὸ) καὶ *ἀνευρυσμὸς* (ὁ)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀνευρύνεσθαι, πλάτυνσις.

— *['Ιατρ.]* Καλεῖται *ἀνεύρυσμα* ἡ διάτασις τοῦ αὐλοῦ τμήματος ἀρτηρίας τινός, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἱκανότητος αὐτῆς, ὅπως ἰσορροπήσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ τμήματος τούτου διὰ τῆς κυκλοφορίας ἐπιφερομένην πίεσιν. Ἡ διάτασις αὕτη, οὖσα ποικίλου σχήματος, ἐπεκτείνεται ὁτὲ μὲν καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν, ὁτὲ δὲ εἰς μικρὰν μόνον ἔκτασιν ταύτης.

Τὰ ἀνευρύσματα διακρίνονται εἰς *ἀρτηριακά*, εἰς *κιρσοειδῆ* καὶ εἰς *ἀρτηριοφλεβώδη*.

Ἀρτηριακὰ ἀνευρύσματα. Ταῦτα, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν διαιροῦνται: 1ον) εἰς *κυλινδρικὰ* ἢ *ἀτρακτοειδῆ*, ὅταν ἡ διάτασις ἀφορᾷ κυκλικὴν περιοχὴν τοῦ αὐλοῦ τῆς ἀρτηρίας· 2ον) εἰς *σακκοειδῆ*, ὁπόταν ἡ διάτασις ἀφορᾷ σημεῖόν τι τοῦ τοιχώματος τῆς ἀρτηρίας, ὅπερ βαθμιαίως ἀνευρυνόμενον σχηματίζει προέκτασιν σακκοειδῆ, συνδεομένην μετὰ τῆς ἀρτηρίας, διὰ τραχήλου, ἐνίοτε ἀρκετὰ ἐκσεσημασμένου, καὶ 3ον) εἰς *κατ' ἀποκόλλησιν ἀνευρύσματα*, ἅτινα ἀπαντῶσιν ἰδίως εἰς τὸ κύρτωμα τῆς ἀορτῆς. Ἕνεκεν διαφόρων λόγων ἐπερχομένης ρήξεως τοῦ ἔσω καὶ μέσου χιτῶνος τῆς ἀρτηρίας τὸ κυκλοφοροῦμενον αἷμα εἰσέρχεται μεταξὺ τῶν στιβάδων τούτων, ἀπωθεῖ ταύτας ἀπ' ἀλλήλων καὶ οὕτω σχηματίζεται τὸ ἀνεύρυσμα.

Τὰ σακκοειδῆ ἀνευρύσματα ἀποτελοῦσι συνήθως ἕνα σάκκον· δυνατὸν ὅμως αὐξανόμενα νὰ ἀποτελέσωσι πολύλοβον τοιοῦτον, ἀναλόγως δὲ τῆς γειτνιάσεως πρὸς παρακείμενα ὄργανα νὰ προκαλέσωσι διάφορα ἐνοχλήματα, νευραλγίας, παρέσεις καὶ παραλύσεις νεύρων, πιέσεις ἐπὶ τῶν ὀστῶν, ἀτροφίας καὶ διατρήσεις τούτων. Ὁ σάκκος οὗτος εἶναι πλήρης ἐντελῶς, ἐν μέρει αἵματος, ἐν μέρει δὲ θρόμβων, τῶν μὲν κεντρικωτέρων ὄντων μαλακῶν καὶ μελανῶν, τῶν δὲ περιφερικῶν καὶ τῶν παλαιοτέρων, ἀποκεχρωσμένων καὶ ἰνωδῶν.

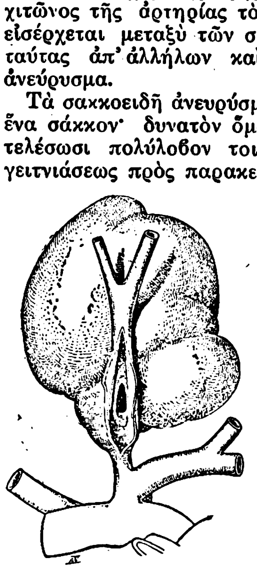

Σακκοειδὲς ἀνεύρυσμα τῆς κ. καρωτίδος.

(Ἡ ἀρτηρία ἔχει διανοιχθῆ κατὰ τὸ ὀπίσθιον τοίχωμα, ὁπόθεν εἶναι ὁρατὴ ἡ διάτρησις ταύτης μεθ' ἧς συγκοινωνεῖ πρὸς τὸν σάκκον.

Ἀνευρύσματα κιρσοειδῆ. Καλεῖται *κιρσοειδὲς ἀνεύρυσμα* ἡ διάτασις τοῦ στελέχους ἀρτηρίας τινὸς μεθ' ὅλων τῶν κλάδων αὐτῆς, μετὰ συγχρόνου ἐπιμηκύνσεως, προσλαμβανούσης ὀφιοειδῆ διάταξιν. Τὸ κιρσοειδὲς ἀνεύρυσμα, ὁτὲ μὲν ἀναφαίνεται μετὰ τραυματισμόν, ὁτὲ δὲ ἀναπτύσσεται ἐπὶ ὑπάρχοντος ἤδη ἀγγειώματος. Συνήθης θέσις τῶν κιρσοειδῶν ἀνευρυσμάτων εἶναι τὸ τριχωτὸν τῆς κεφαλῆς καὶ τὸ πρόσωπον, σπανιώτερον δὲ ἀπαντῶσι ἐπὶ τῶν δακτύλων καὶ τῆς ἄκρας χειρός.

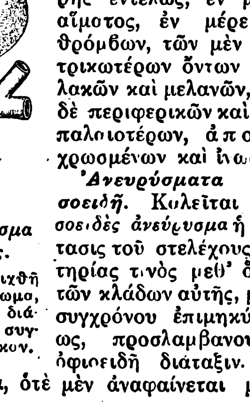

Κιρσοειδὲς ἀνεύρυσμα προσώπου.

Αἱ λειτουργικαὶ διαταραχαὶ τῶν κιρσοειδῶν ἀνευρυσμάτων ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῆς ἐνεδράσεώς των. Ἀνεύρυσμα κιρσοειδὲς τῆς κεφαλῆς προξενεῖ μεγάλας ἐνοχλήσεις διὰ τοῦ φυσήματος, ἐνῷ ἀνεύρυσμα τῆς χειρὸς προξενεῖ μόνον βάρος

Digitized by Google

καὶ παρακώλυσιν τῶν ἐλευθέρων κινήσεων τῶν δακτύλων.

Αἱ περιγραφεῖσαι μορφαὶ τῶν ἀρτηριακῶν ἀνευρυσμάτων ἀποτελοῦσι τὰ *γνήσια ἀνευρύσματα*, καθόσον τὸ τοίχωμα τούτων ἀποτελεῖται ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ τοιχώματος τῆς ἀρτηρίας. Ὅταν ὅμως ἐπὶ τοῦ τοιχώματος ἀρτηρίας τινὸς ἐπέλθῃ κάκωσίς τις δι' ὀξέος συνήθως ὀργάνου, ἢ καὶ δι' ἀμβλέος, τοιαύτη ὥστε νὰ ἐπέλθῃ ῥῆξις καὶ ἔκχυσις ἱκανῆς ποσότητος αἵματος πρὸς τὰ πέριξ, ἐξακολουθήσῃ δὲ τὸ ἐκχυθὲν αἷμα νὰ διατηρῇ τὴν συνέχειάν του πρὸς τὸν αὐλὸν τῆς ἀρτηρίας, τὸ ἐκ τούτου ἀνεύρυσμα καλεῖται *νόθον*.

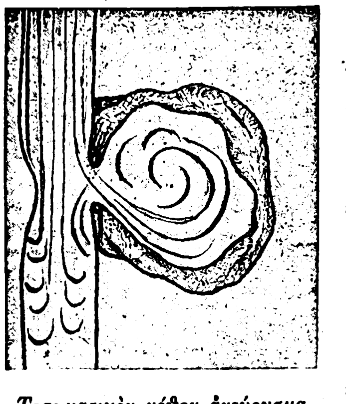

Τραυματικὸν νόθον ἀνεύρυσμα. [Κατὰ Rotter.

Τὸ ἐκχυθὲν αἷμα ἀποτελεῖ ταχέως *αἱμάτωμα* περιβαλλόμενον ὑπὸ συνεκτικοῦ ἱστοῦ, ὅστις χρησιμεύει αὐτῷ ὡς τοίχωμα· τὸ τοίχωμα τοῦτο στερεῖται ἐπιθηλιακοῦ ἐπιστρώματος. Ἐπὶ τῶν νόθων ἑπομένως ἀνευρυσμάτων δὲν πρόκειται περὶ ἀνευρύνσεως τῶν ἀρτηριῶν.

Ὡς συνηθέστερα αἴτια τῶν ἀρτηριακῶν ἀνευρυσμάτων θεωροῦνται, ἡ σύφιλις, ὁ ἀλκολισμός, ἡ ἀρτηριοσκλήρυνσις, φλεγμονώδης ἐπεξεργασία περὶ τὸ τοίχωμα ἀρτηρίας καὶ πᾶσα ἐν γένει κάκωσις ἐπιφερομένη ἐπὶ τὸ τοίχωμα ἀρτηρίας τινός. Οὕτω παρετηρήθησαν ἀνευρύσματα τῆς ὑποκλειδίου ἀρτηρίας συνεπείᾳ συνεχοῦς προστριβῆς ταύτης πρὸς ἀνώμαλον αὐχενικὴν πλευράν, ἀνεύρυσμα τῆς ἰγνυϊκῆς ἀρτηρίας συνεπείᾳ πιέσεως ἐξ ἐξοστώσεως τοῦ μηριαίου ὀστοῦ. Καίτοι δὲ εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ τὸ αἴτιον, ἐν τούτοις, κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν ἀνευρυσματικῶν σάκκων γενομένας μελέτας τῶν Recklinghausen καὶ Epinger, ὑπάρχει συνήθως ῥῆξις τοῦ ἔσω καὶ μέσου χιτῶνος τῶν ἀρτηριῶν, ὀφειλομένη πιθανῶς καὶ εἰς ἐλαφρὰν τάσιν, ἡ δὲ σύφιλις καὶ ὁ ἀλκολισμὸς χρησιμεύουσιν ὡς προδιάθεσις πρὸς ταύτην.

Ἀνευρύσματα ἀρτηριοφλεβώδη. Ταῦτα χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς ὑπάρξεως συνεχοῦς συγκοινωνίας μεταξὺ δύο παρακειμένων ἀγγείων, ἀρτηρίας καὶ φλεβός. Ἡ συγκοινωνία ἐπέρχεται συνήθως μετὰ τρῶσιν τῶν τοιχωμάτων δύο παρακειμένων ἀγγείων, διὰ νύσσοντος ὀργάνου, τοιαῦτα δ' ἀνευ-

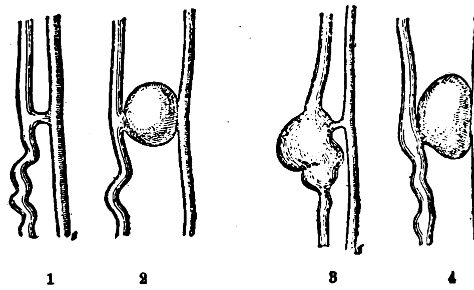

1 2 3 4

Ἀνευρύσματα ἀρτηριοφλεβώδη.

1='Ανεύρυσμα ἁπλοῦν, 2=ἀνεύρυσμα διάμεσον ἐγκεκυστωμένον, 3=ἐγκεκυστωμένον φλεβῶδες, 4=ἐγκεκυστωμένον ἀρτηριακόν.

ρύσματα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς φλεβοτομῆς ἦσαν πολὺ συχνά. Καὶ οὐ μόνον διὰ τραυματισμοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτομάτως δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ ἡ τοιαύτη συγκοινωνία τῶν ἀγγείων, πρὸς δὲ καὶ ἁπλοῦν ἀνεύρυσμα ἀρτηριακὸν ἀναπτυσσόμενον βραδέως δυνατὸν νὰ ἐπιφέρῃ τοιαύτην ἐπὶ τὴν παρακειμένην φλέβα πίεσιν, ὥστε νὰ προκαλέσῃ τὴν διάβρωσιν ταύτης κατὰ τὸ σημεῖον τῆς ἐπαφῆς καὶ τὴν γένεσιν τοῦ ἀρτηριοφλεβώδους ἀνευρύσματος. Τὰ δύο ἀγγεῖα ἄλλοτε μὲν συνδέονται στενῶς πρὸς ἄλληλα, ἄλλοτε δὲ παρεμβάλλεται μεταξὺ τούτων μικρὸς σάκκος, δυνάμενος νὰ λάβῃ διαφόρους θέσεις. Ὑπάρχουσι σπάνιαι μορφαὶ ἀνευρυσμάτων, καθ' ἃς μία ἀρτηρία συνδέεται πρὸς δύο παρακειμένας φλέβας.

Συμπτώματα τῶν ἀνευρυσμάτων. — Τὰ ἀνευρύσματα ἄρχονται ἀναπτυσσόμενα ὁμαλῶς· ἡ πορεία αὐτῶν συνήθως εἶναι βραδεῖα, ἀναφαίνονται ἐνίοτε διὰ φαινομένων πιέσεως τῶν πέριξ ὀργάνων, κυρίως ὅταν κεῖνται εἰς τὸ βάθος· ὅταν ὅμως κεῖνται ἐπιπολῆς ἀποτελοῦσι διόγκωσιν προέχουσαν, σχήματος καὶ μεγέθους ἄλλοτε ἄλλου, εὐπίεστον, ὑποχωροῦσαν εἰς τὴν πίεσιν. Ἡ διόγκωσις αὕτη παρουσιάζει σφύξεις ὁρατὰς ἢ αἰσθητὰς τῇ ψηλαφήσει, ἐπακολουθουμένας δὲ ὑπὸ διαχύτου διατάσεως. Κατὰ τὴν ψηλάφησιν τὰ ἀνευρύσματα παρέχουσι τὸν χαρακτηριστικὸν ῥοῖζον, κατὰ δὲ τὴν ἀκρόασιν φύσημα ὁτὲ μὲν συστολικὸν ὁτὲ δὲ καὶ διαστολικόν. Ἄνωθεν τῆς διογκώσεως ὁ σφυγμὸς παραμένει κανονικός, κάτωθεν ἀσθενέστερος καὶ βραδύτερον ἀντιληπτὸς ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἑτερώνυμον τμῆμα τοῦ σώματος.

Τὰ ἀνευρύσματα ἐν γένει, ἀναλόγως τῆς χώρας ἐν ᾗ ἑδράζονται, προξενοῦσιν ἀνάλογα φαινόμενα πιέσεως νεύρων, ἐξ' οὗ καὶ διαταραχαὶ αἰσθητικότητος καὶ κινητικότητος. Πιέσεις ἐπὶ σπουδαίων ἀγγείων προξενοῦσι φλεβικὰς στάσεις, οἰδήματα, θρομβώσεις, ἐπὶ ὀστῶν δὲ ἀτροφίαν, καὶ ἐνίοτε διάτρησιν τούτου (παρετηρήθη διάτρησις στέρνου ὑπὸ ἀρ. ἀνευρύσματος) ἐν γένει δὲ ἀλλοιώσεις ἀτροφικάς, φλεγμονώδεις ἢ καὶ νεκρωτικάς. Ἀπὸ ἀπόψεως συχνότητος τὰ ἀρτηριακὰ ἀνευρύσματα ἀπαντῶσι μᾶλλον ἐπὶ ἀνδρῶν καὶ μάλιστα κατὰ τὴν μέσην ἡλικίαν.

Παραγνώρισις τοῦ ἀνευρύσματος δύναται νὰ συμβῇ μόνον ὅταν κεῖται εἰς τὸ βάθος, ὁπότε ἡ παρουσία του σημαίνεται δι' ἐμμέσων τινῶν σημείων· τοῦ ἐπιπολαίου ἀνευρύσματος δυνατὸν νὰ συμβῇ σύγχυσις πρὸς ἀπόστημα, εἴτε ψυχρὸν εἴτε θερμὸν (ὅταν μάλιστα τυχαίως ἀναπτύσσεται φλεγμονὴ ἐπὶ τοῦ ἄνωθεν τοῦ ἀνευρύσματος, δέρματος). ἢ καὶ πρὸς νεόπλασμα κείμενον ἄνωθεν τοῦ στελέχους ἀρτηρίας τινός.

Θεραπεία.—Τὴν κυρίως θεραπείαν τῶν ἀνευρυσμάτων ἀποτελεῖ ἡ χειρουργικὴ ἀγωγή, συνισταμένη: 1) Εἰς τὴν ἀπολίνωσιν τῶν προσαγωγῶν ἢ ἀπαγωγῶν ἀρτηριῶν· 2) εἰς τὴν διάνοιξιν τοῦ ἀνευρυσματικοῦ σάκκου καὶ 3) εἰς τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ ἀνευρυσματικοῦ σάκκου, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἀσφαλεστέραν καὶ ῥιζικωτέραν μέθοδον, ἐφ' ὅσον οὐδὲν ἕτερον μέσον πλὴν τῆς μηχανικῆς ἐκριζώσεως δύναται νὰ ἐξαλείψῃ τοῦτο. 1) Ὅταν ἡ ἀπολίνωσις γίνεται ἀμέσως ἄνωθεν τοῦ ἀνευρυσματικοῦ σάκκου, ἀποτελεῖ τὴν μέθοδον τοῦ Anel, ὅταν δὲ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τούτου, ἐγκαταλειπομένων μεταξὺ παραπλεύρων τινῶν κλωνίων, τὴν μέθοδον τοῦ Hunter. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς μεθόδους ἡ ἀπολίνωσις γίνεται μεταξὺ σάκκου καὶ καρδίας.

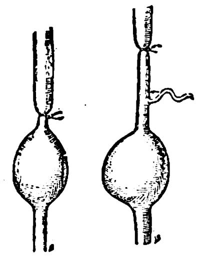

1 2

Ἀπολίνωσις τοῦ ἀνευρύσματος

1=Μέθοδος Anel.
2=Μέθοδος Hunter.

Προκειμένου ὅμως περὶ ἀνευρυσμάτων τῶν μεγάλων ἀγγείων τῆς βάσεως τοῦ τραχήλου, ὅπου ἀδύνατος ἡ ἀπολίνωσις ἄνωθεν τοῦ σάκκου, ἐφαρμόζεται αὕτη κάτωθεν τούτου, καὶ δὴ κατὰ μὲν τὸν Brasdor ἀμέσως κάτωθεν τοῦ σάκκου, κατὰ δὲ τὸν Wardrop εἰς ἀπόστασίν τινα, ἐγκαταλειπομένων παραπλεύρων τινῶν κλωνίων.

Ἡ ἄμεσος διάνοιξις του ἀνευρυσματικοῦ σάκκου μετὰ προηγουμένην ἀπολίνωσιν ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τούτου, κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Ἕλληνος ἰατροῦ Ἀντύλλου (Γ' αἰὼν) ἀποτελεῖ τὴν παλαιοτέραν χειρουργικὴν μέθοδον τῆς θεραπείας τῶν ἀνευρυσμάτων. Μετὰ τὴν διάνοιξιν ὁ σάκκος πωματίζεται. Ἡ μέθοδος αὕτη ἀφορᾷ τὰ τραυματικὰ ἀνευρύσματα. Ὁ Ἕλλην ἐπίσης ἰατρὸς Φιλάγριος (Δ' αἰὼν) φέρεται ὁ ἐπινοήσας τὴν ῥιζικὴν ἐγχείρησιν ἤτοι τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ σάκκου. Τῆς μεθόδου ταύτης γίνεται χρῆσις ὅπου δὲν

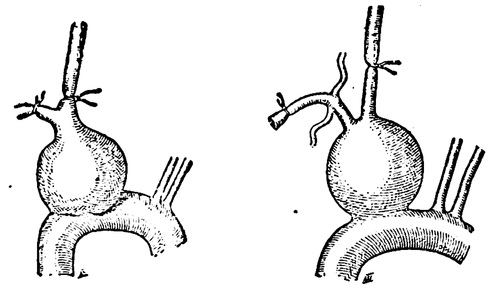

1 2

Ἀπολίνωσις ἀνευρυσμάτων τῶν μεγάλων ἀγγείων

1=Μέθοδος τοῦ Brasdor, 2=Μέθοδος τοῦ Wardrop.

ὑπάρχει φόβος νεκρώσεως τοῦ ἀντιστοίχου σκέλους ὡς ἐκ τῆς ἀπολινώσεως τῶν ἀγγείων.

Τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῶν μεθόδων τούτων πρὸς τὴν νεωτέραν θεραπευτικὴν ἀγωγήν, τὴν χαρακτηριζομένην διὰ τῆς ῥαφῆς τῶν ἀγγείων, ἀποτελεῖ ἡ μέθοδος τοῦ Matas (1893), ἡ *ἐνδοανευρυσμορραφή*, ἥτις σκοπεῖ τὴν διατήρησιν τῆς κυρίας ἀρτηρίας πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου τῆς νεκρώσεως. Ὁ Matas, εἴς τινας περιπτώσεις ἰδίως ἐπὶ σακκοειδῶν ἀνευρυσμάτων, μετὰ τὴν διάνοιξιν τούτων (ὑπὸ Esmarch) ῥάπτει διὰ σειρᾶς ῥαφῶν τὰ εἰς τὸν σάκκον ἐκβάλλοντα στόμια τῆς κυρίας ἀρτηρίας ὡς καὶ τῶν παραπλεύρων, κατόπιν δὲ δι' ἑτέρων ῥαφῶν παρακειμένων συμπτύσσει τὸ τοίχωμα τοῦ σάκκου. Εἰς ἑτέρας περιπτώσεις ῥάπτει, διὰ σειρᾶς ῥαφῶν, τὸ ἄνοιγμα τῆς ἀρτηρίας, δι' οὗ συγκοινωνεῖ πρὸς τὸν σάκκον, διατηρουμένου οὕτω τοῦ αὐλοῦ τῆς ἀρτηρίας. Τέλος εἰς ἑτέρας περιπτώσεις ἐπιδιώκει τὴν παρασκευὴν νέου αὐλοῦ τῆς ἀρτηρίας ἐκ τοῦ τοιχώματος τοῦ σάκκου, δι' ἐπανειλημμένων ῥαφῶν δι' ὧν συμπτύσσεται τὸ τοίχωμα τοῦ σάκκου. Ἡ μέθοδος ὅμως αὕτη παρέχει κινδύνους ὑποτροπῆς καὶ μετεγχειρητικῆς αἱμορραγίας ἐκ πιθανῆς διαπυήσεως τοῦ τραύματος.

Ἡ ὁλικὴ ἐκρίζωσις τοῦ ἀνευρύσματος καὶ ἡ διατήρησις τῆς κυκλοφορίας ἐν τῷ συστοίχῳ τμήματι τοῦ σώματος, ἐπετεύχθη διὰ ἀγγειορραφῆς, συνοδευομένης ἐνίοτε καὶ ὑπὸ μεταμοσχεύσεως τμήματος ἀγγείων. Τῶν μεθόδων τούτων ἐγένετο εὐρεῖα χρῆσις ἐν τῷ παγκοσμίῳ πολέμῳ.

Διὰ τῶν μεθόδων τούτων, εἰς ἃς μὲν περιπτώσεις ἐλλείπει τμῆμα τοῦ ἀγγειακοῦ τοιχώματος, ἐπέρχεται ἡ σύγκλισις δι' ἐπιμήκους ῥαφῆς. Ὅταν δ' ὅμως ἐκτέμνεται ὁλόκληρον τμῆμα τῆς ἀρτηρίας, ἐπιτυγχάνεται ἡ ἕνωσις τῶν δύο ἄκρων εἴτε διὰ κυκλικῆς ῥαφῆς, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι ἐφικτόν, ἢ ὅπου διὰ τὴν μεγάλην ἀπόστασιν ἡ συρραφὴ τῶν ἄκρων εἶναι ἀδύνατος, ἀντικαθίσταται τὸ ἐλλεῖπον τμῆμα διὰ τμήματος φλεβὸς (μεταμόσχευσις).

Αἱ πρῶται τοιαῦται ἐπιτυχεῖς ἀγγειορραφαὶ ἐγένοντο ὑπὸ τῶν Zœge. v. Manteuffel—(πλαγία ῥαφὴ ἀρτηρίας) Murphy (κυκλοτερὴς τῆς μηρ. ἀρτηρίας καὶ πλογία τῆς φλεβὸς) Carré (πλαγία ἀρτηριορραφή). Ἡ πρώτη μεταμόσχευσις φλεβὸς ἐπὶ ἀνθρώπου ἐγένετο ὑπὸ Lexer (ἀντικατάστασις τμήματος τῆς μασχαλ. ἀρτηρίας μήκους 8 ἑκ. διὰ τῆς σαφηνοῦς φλεβός).

Ἡ ἀγγειορραφὴ ἐνδείκνυται ὅταν ἡ παράπλευρος κυκλοφορία ὑστερεῖ καὶ ἡ ἔλλειψις ταύτης καθιστᾷ βεβαίαν τὴν ἐπέλευσιν νεκρώσεως. Τὰ μεμολυσμένα τραύματα ἀποτελοῦσιν ἀντένδειξιν.

Εἰς ἃς ὅμως περιπτώσεις ἡ ἐνέδρασις τοῦ ἀνευρύσματος καὶ ἡ ἐπέκτασις τούτου ὡς καὶ ἡ γενικὴ κατάστασις τοῦ ἀρρώστου ἀποτρέπουσι πᾶσιν σκέψιν περὶ ἐπεμβάσεως, γίνεται χρῆσις ἄλλων μέσων ἁπλουστέρων. Τοιαῦτα εἶναι ἡ συστηματικὴ πίεσις καθ' ἑκάστην ἐπί τινα λεπτὰ ἐπὶ τῆς προσαγωγοῦ ἀρτηρίας ἔνεσις ὑποδόριος διαλύσεως πηκτῆς ἐν φυσιολ. ὀρῷ 1—2^{0} o, γαλβανοκαυτηρίασις, ἔμπαρσις ξένων σωμάτων (βελονῶν) ἐντὸς τοῦ σάκκου κ. τ. τ.

Αὐτόματος ἴασις τῶν ἀνευρυσμάτων παρατηρεῖται πολὺ σπανίως. Τὴν τελικὴν λῆξιν τῶν ἀνευρυσμάτων τῶν μὴ ὑποβαλλομένων εἰς θεραπείαν ἀποτελεῖ ἡ ῥῆξις τοῦ σάκκου καὶ ἡ ἄφθονος ἐκ τούτου αἱμορραγία, ἥτις ἐπιφέρει καὶ τὸν θάνατον.

Ι. ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ

***ἀνευρύσματα τραυματικὰ** [Χειρουργ.].* Τὰ τραυματικὰ ἀνευρύσματα διακρίνονται· 1) εἰς ἀνευρύσματα ἐκ τρώσεως εὐμεγέθους, ὀγκώδους, ἀρτηρίας (=ἀνευρύσματα ἀρτηριακὰ ἢ ἀνευρύσματα διάχυτα ἢ ἀνευρυσματικὰ αἱματώματα διάχυτα ἢ νόθα ἀνευρύσματα)· 2) εἰς ἀνευρύσματα ἢ αἱματώματα ἁπλᾶ ἐκ τρώσεως μικρῶν τὴν διάμετρον φλεβῶν ἢ ἀρτηριῶν, καὶ 3) εἰς ἀνευρύσματα ἀρτηριοφλεβικὰ ἢ αἱματώματα ἀρτηριοφλεβικὰ ἐκ συγχρόνου τρώσεως ἀρτηρίας καὶ φλεβός.

1) Ἀνευρύσματα ἀρτηριακά. Τὰ τραυματικὰ ἀνευρύσματα ἐν γένει πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νέου ὁπλισμοῦ, ἤτοι πρὸ τοῦ 1886, ἦσαν σπανιώτατα, τόσον μάλιστα σπάνια, ὥστε ὁ περιώνυμος χειρουργὸς Pirogoff ἔγραφεν ἐν ἔτει 1864, ὅτι οὐδὲν οὐδέποτε τραυματικὸν ἀνεύρυσμα ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ, ὁ δὲ Otis ἐν τῷ ἐμφυλίῳ πολέμῳ τῆς Ἀμερικῆς ἐπὶ πλειόνων τῶν 200,000 τραυματιῶν μόλις 74 τραυματικὰ ἀνευρύσματα ἀναγράφει. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Ἱσπανοαμερικανικοῦ ὅμως πολέμου (1898—1900) καὶ μετέπειτα πᾶς χειρουργὸς πολυάριθμα ἕκαστος παρετήρησεν. Ὄντως δὲ διὰ τῶν παλαιῶν βολίδων διεπράττοντο τραύματα μετ' εὐρέος τραυματικοῦ πόρου, ἰδίως πρὸς τὸ στόμιον ἐξόδου, ἐπαγόμενα ἐπὶ τρώσεως εὐμεγέθους ἀρτηρίας τὸν διὰ ῥαγδαίας αἱμορραγίας θάνατον, ἐνῷ τὰ διὰ τῶν νέων βολίδων, ὡς καὶ τὰ διὰ τῶν νεωτάτων ἀκιδωτῶν D καὶ S παραγόμενα τραύματα ἔχουσι τὸν μὲν πόρον στενόν, ὡσεὶ διὰ τριγώνου ἀκίδος διατελεσθέντα, τὰ δὲ στόμια οὕτω μικρά, ὥστε ἀποβαίνουσι πολλάκις δυσδιάκριτα. Τραυματικὸς ἄρα πόρος καὶ στόμια διὰ τῶν νέων καὶ νεωτάτων βολίδων ἀποτελοῦσι συνθήκας λίαν εὐνοϊκὰς πρὸς ἀναχαίτισιν ἢ σπουδαῖον περιορισμὸν τῶν ἐξωτερικῶν αἱμορραγιῶν ἀπὸ τρώσεως καὶ ὀγκωδῶν ἀρτηριῶν.

Καὶ δὴ εὐθὺς ὡς τὸ αἷμα ἄρχεται ἐκρέον ἐκ τῆς τρωθείσης ἀρτηρίας, μὴ δυνάμενον νὰ ἐκχῆται ἀκωλύτως πρὸς τὰ ἔξω ἕνεκα τῆς στενότητος, πολλάκις δὲ καὶ τῆς λοξότητος τοῦ τραυματικοῦ πόρου ἢ τῆς ἐκ μεταβολῆς τῆς θέσεως τοῦ μέλους ἀπωλείας τῆς εὐθυωρίας αὐτοῦ, διαχεῖται ἐν τοῖς γείτοσι τῆς ἀρτηριακῆς τρώσεως ἱστοῖς ἀπωθοῦν καὶ συμπιέζον τὰ διάφορα ἁπαλὰ μόρια· ὁ δὲ τραυματικὸς πόρος, στενώτερος ἔτι ὡς ἐκ τούτου καθιστάμενος, ἔνθεν μὲν διευκολύνει

Digitized by Google

ἔτι μᾶλλον τὴν κατὰ τὴν διαδρομὴν αὐτοῦ πῆξιν τοῦ αἵματος, ἔνθεν δὲ ἐπίσχει ἢ ἀνακόπτει τὴν ὁρμὴν τοῦ ἐκ τοῦ τετρωμένου ἀγγείου ἐξερχομένου αἵματος, συλλεγομένου διαρκῶς ἐν τοῖς πέριξ ἱστοῖς καὶ πλάσσοντος ἐνταῦθα κοιλότητα μᾶλλον ἢ ἧττον εὐρεῖαν. Τὰς αὐτὰς δ' εὔνους διαθέσεις πρὸς πῆξιν τοῦ αἵματος καὶ ἐπίσχεσιν τῆς αἱμορραγίας ἐμφανίζουσι καὶ τὰ στενὰ στόμια εἰσόδου και ἐξόδου τοῦ τραύματος, ἅτινα πολλάκις καὶ αὐτομάτως συγκλείονται.

Τὰ τραυματικὰ διάχυτα ἀνευρύσματα, ἀπότοκα, ὡς ἐρρήθη, τρώσεων συνήθως εὐμεγέθων, ὀγκωδῶν, ἀρτηριῶν, σχηματίζονται οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἄκρων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ δὴ μετὰ συχνότητος καταπληκτικῆς, ἀποτρέποντα τὸν δι' αἱμορραγίας θάνατον, καὶ λίαν συχνῶς ἐπισυμβαίνοντα ἄλλοτε.

Ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἐμφανίζονται τὰ τραυματικὰ ἀνευρύσματα μετὰ τὴν τρῶσιν τοῦ ἀγγείου κυμαίνεται ἀπὸ ἡμερῶν τινων μέχρι πλειόνων ἑβδομάδων, ἀπὸ 4 ἡμερῶν (Nimier) μέχρι 3 (Makins) καὶ 8 ἑβδομάδων (Kütner)· ἐν γένει δὲ ἡ ἐμφάνισις τοῦ αἱματώματος συμπίπτει κατὰ μέσον ὅρον μεταξὺ τῆς 2ας καὶ 5ης ἑβδομάδος (Soubeyran). Αἰτία τούτου εἶναι ὅτι ὁ ἐκ τῆς τρώσεως τῆς ἀρτηρίας ἔκρους τοῦ αἵματος καὶ ἡ διάχυσις ἢ ἡ συλλογὴ τούτου ἐν τοῖς ἱστοῖς ἀναστέλλεται ἐν ἀρχῇ διὰ τῆς ὑπὸ τῆς ἀντιστάσεως τῶν ἱστῶν ἀσκουμένης πιέσεως καὶ διὰ τοῦ σχηματισμοῦ θρόμβου ἐμφρακτικοῦ τοῦ ἀγγείου· ἀποσπωμένου δ' εἶτα τοῦ θρόμβου τούτου νέα ἐπιγίγνεται ἔκχυσις αἵματος καὶ νέα διάτασις τῶν ἱστῶν μέχρις οὗ διὰ διαδοχικῶν αἱμορραγιῶν ἀποτελεσθῇ βαθμηδὸν τὸ αἱμάτωμα, ὅπερ ὅμως ἔν τισι περιπτώσεσι καὶ ταχέως ἀναπτύσσεται. Οὕτω τινὰ μὲν τῶν τραυματικῶν ἀνευρυσμάτων ἐμφανίζονται πρωΐμως, ἄλλα δέ, τὰ πλείονα, μᾶλλον ἢ ἧττον ὀψιγενῶς. Τὸ διακεχυμένον δὲ ἢ ἠθροισμένον ἐν τοῖς γείτοσιν ἱστοῖς αἷμα διατελεῖ ἐν κοινωνίᾳ πρὸς τὸ ἐν τῇ τετρωμένῃ ἀρτηρίᾳ ρεῦμα, σχηματίζει δὲ διόγκωσιν μᾶλλον ἢ ἧττον τεταμένην, τὰ πλεῖστα εὐπίεστον, μετὰ χαρακτηριστικῆς ὑποκυάνου χρώσεως τοῦ δέρματος, διόγκωσιν παρέχουσαν, οὐχὶ ὅμως σταθερῶς, σφύξεις διαχύτους, ροῖζον καὶ φύσημα. Καὶ ἂν μὲν τὰ ἁπαλὰ μόρια ἀνθίστανται εἰς περαιτέρω ἐπέκτασιν τοῦ ἀνευρύσματος, ἂν τὸ αἷμα θρομβοῦται ἐν μέρει τοὐλάχιστον ἐν τῷ ἀνευρυσματικῷ χώρῳ, ἂν θρόμβος ἐμφράττῃ τὸ ἀρτηριακὸν τραῦμα, ἡ ἐκ τοῦ αἱματώματος διόγκωσις μένει στάσιμος· ἂν δὲ τὸ ἐκ τῆς τετρωμένης ἀρτηρίας ἐκφεῦγον αἷμα ἐξακολουθῇ διαχεόμενον ἐν τοῖς ἱστοῖς, ἡ διόγκωσις αὐξάνει προϊόντως, ἤ, ἐπὶ ραγδαίας αἱμορραγίας, οἵα ἡ μετ' ἄρσιν τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως συμβαίνουσα, ἀποτόμως, ὅτε καὶ κίνδυνος παραγίγνεται οὐ μόνον ἐκ τῆς ἀπωλείας τοῦ αἵματος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πιέσεως, ἀπειλούσης γάγγραιναν. Κατ' ἐξαίρεσιν δὲ τὸ ὑπερτεταμένον ἀνευρυσματικὸν αἱμάτωμα δύναται νὰ ραγῇ, ὡς λ. χ. τοῦτο ἐνδέχεται νὰ συμβῇ κατὰ τὴν διακομιδὴν τοῦ τραυματίου (Follenfant). Ἄλλοτε ἡ ἀνάπτυξις τοῦ αἱματώματος τελεῖται λεληθυῖα ἐν εἴδει διηθήσεως μᾶλλον ἢ ἧττον εὐρείας μετὰ σφυγμοῦ περιφερικοῦ ἀτόνου μέν, ἀλλ' ἀντιληπτοῦ, ὅτε τὸ τοιοῦτον ἀνεύρυσμα δύναται νὰ παροραθῇ (Delorme, Laurent)· ἐπί τινων τραυματιῶν τὸ αἱμάτωμα τείνεται, ἀποβαίνει ἀλγεινόν, κλυδάζον καὶ δύναται νὰ ἐκληφθῇ πεπλανημένως καὶ ὑπὸ ἐμπείρων χειρουργῶν ὡς φλέγμων καὶ νὰ σχασθῇ (Delorme).

Ἐν γένει δὲ τὰ ἀνευρυσματικὰ αἱματώματα ἢ παύονται μεγεθυνόμενα καὶ ὑποχωροῦντα ἀπορροφῶνται τέλος, ἢ μετὰ στασιμότητά τινα, ἢ καὶ ἄνευ ταύτης, προβαίνουσιν αὐξανόμενα. Αἱ διάχυτοι σφύξεις, ὁ ροῖζος καὶ τὸ φύσημα, ὅταν ὑπάρχωσιν, ἀποτελοῦσι πολύτιμα διαγνωστικὰ σημεῖα· ἀλλὰ σημειωτέον ὅτι τὸ μὲν φύσημα εἶναι κυρίως σύμπτωμα εἰδικὸν τοῦ ἀρτηριοφλεβικοῦ ἀνευρύσματος (*ὅρα κατωτέρω*), αἱ δὲ διάχυτοι σφύξεις, ὡς καὶ ἡ ἀτονία τοῦ σφυγμοῦ κατωτέρω τοῦ ὄγκου, ἐλλείπουσι πλειστάκις. Τὰ ἄλγη ὅμως, ἀπότοκα τάσεως τῶν ὀστῶν καὶ συχνότερον συμπιέσεως τῶν μυῶν, τῶν νεύρων, ὑφίστανται σχεδὸν πάντοτε, ἔτι δὲ πολλάκις καὶ ἡ ὑποκύανος χρῶσις τοῦ δέρματος τῆς ἀνευρυσματικῆς διογκώσεως.

Μετὰ πάροδον ἑβδομάδων, μηνὸς ἢ ἔτι πλέον, ὅτε τὸ μὲν τραῦμα ἔχει ἐπουλωθῆ, ὁ δὲ κυτταρώδης ἱστὸς τοῦ μέλους, ἀπεωσμένος ὑπὸ τοῦ αἵματος, ὠργανώθη ἤδη καὶ ἀπετέλεσε θύλακον, τότε ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν ὄγκον περιωρισμένον, περίγραπτον, τὸ ἀνευρυσματικὸν αἱμάτωμα ἢ ἀνεύρυσμα ἀρτηριοφλεβικόν, ἐπίκαιρον πρὸς ἐγχείρησιν.

2) Ἁπλᾶ ἀνευρύσματα ἢ *αἱματώματα:* Ταῦτα σχηματίζονται κυρίως ἐν αἷς χώραις ὁ κυτταρώδης ἱστὸς τυγχάνει χαλαρὸς καὶ ὀφείλονται εἰς τρώσεις φλεβῶν ἢ ἀρτηριῶν μικρᾶς διαμέτρου· συνήθως μικροὶ ἢ μέτριοι τὸ μέγεθος, ἀναπτύσσονται ἐνίοτε εἰς μέγαν βαθμόν, ἀπειλοῦντα τὴν ζωτικότητα τῶν ἱστῶν (Brentano, Ferraton).

3) Ἀνευρύσματα (ἢ *αἱματώματα*) *ἀρτηριοφλεβικά:* Καὶ τὰ ἀνευρύσματα ταῦτα, λίαν σπάνια ἄλλοτε ὄντα, ἀπέβησαν ἀρκούντως συχνὰ ἐν τοῖς νεωτέροις πολέμοις. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον (1870) ἐπὶ 2000 τραυματιῶν ἀνελόγει 1 ἀρτηριοφλεβῶδες ἀνεύρυσμα, ἐνῷ ἐν Τράνσβααλ ὁ Hildebrandt ἀναγράφει τέσσαρα ἐπὶ 100 τραυμάτων ἀγγειακῶν. Ἡ αὐτὴ συχνότης παρετηρήθη καὶ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Μαρόκκου, τὸν Βαλκανικὸν καὶ τὸν μέγαν ἀλληλεθνῆ. Καὶ ὁτὲ μὲν τὸ βλῆμα (βολὶς ἢ θραῦσμα ὀβίδος) δύναται διερχόμενον ἀνὰ μέσον ἀρτηρίας καὶ φλεβός, ἐγγὺς κειμένων, νὰ διανοίξῃ ἁπλῶς τὸ τοίχωμα αὐτῶν (χωρὶς νὰ διαιρέσῃ αὐτὰς τελείως), ἐπερχομένης οὕτω συγκοινωνίας τοῦ ἀρτηριακοῦ μετὰ τοῦ φλεβικοῦ αἵματος· ἄλλοτε τὰ ἀρτηριοφλεβικὰ ἀνευρύσματα εἶναι ἔκγονα διατρήσεως διαμπεροῦς τῆς τε ἀρτηρίας καὶ φλεβὸς ἢ θλάσεως ἀμφοτέρων τῶν ἀγγείων ἢ θλάσεως τοῦ ἑνὸς μετ' ἀποτμήσεως πλαγίας τοῦ ἑτέρου ἢ μετ' ἀποτμήσεως πλαγίας ἀμφοτέρων.

Τὰ ἀνευρύσματα ταῦτα ἐμφανίζονται ὑπὸ δύο κυρίως κλινικὰς μορφάς· ὁτὲ μὲν πρόκειται περὶ ἀνευρύσματος ραγδαίως ἀναπτυσσομένου, αὐξάνοντος μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ἐπωδύνου, ἀποβαίνοντος ἐν τάχει ὀγκωδεστάτου, ἀπειλοῦντος ρῆξιν καὶ γάγγραιναν τοῦ μέλους, ἐκσημαινομένου δι' ἐντόνου φυσήματος πόρρω ἐπεκτεινομένου καὶ διὰ ροίζου, ἐξαιτοῦντος δὲ πολλάκις ἀπολίνωσιν ἄμεσον ἢ ἀκρωτηριασμόν· ὁτὲ δὲ περὶ διογκώσεως περιγράπτου, ἠρέμα προϊούσης, μετρίας τὴν ἀνάπτυξιν, ἐπιτρεπούσης δὲ προσδοκητικὴν ἀγωγήν. Ἐνίοτε τὸ αἱμάτωμα ἀναπτύσσεται βραδέως, ἄνευ προηγουμένης ἀξίας λόγου αἱμορραγίας· ἄλλοτε τέλος λαμβάνει τοῦτο τὴν μορφὴν ἀνευρυσματικοῦ κιρσοῦ.

Θεραπεία. — Ἐπὶ τῶν τραυματικῶν ἐν γένει ἀνευρυσμάτων χρησιμοποιεῖται ἐν ἀρχῇ ὡς ἄμεσος καὶ ἐπείγουσα ἐπικουρία ἡ πίεσις τοῦ κεντρικοῦ στελέχους τῆς τετρωμένης ἀρτηρίας καὶ περιείλησις τοῦ ἄκρου δι' ἐπιδέσμου μετὰ προηγουμένην περιβολὴν αὐτοῦ διὰ βάμβακος. Ἂν ὅμως τὸ ἀνεύρυσμα διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ στελέχους τῆς ἀρτηρίας πιέσεως ἀπειλῇ παῦσιν τῆς κυκλοφορίας, ἢ χωροῦν ἀεὶ εἰς αὔξησιν παρέχῃ φόβους ρήξεως ἢ τυγχάνῃ μεμολυσμένον, ἰδίως ἐπὶ τραύματος διὰ θραύσματος ὀβίδος, τότε διὰ τομῆς εὐρείας κενοῦται ἡ ἀνευρυσματικὴ κοιλότης τοῦ περιεχομένου αἵματος καὶ ἀποκαλυπτομένης τῆς ἀρτηρίας ἐμβάλλεται διπλῆ ἀπολίνωσις ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τῆς τρώσεως· ἐπὶ δὲ ἀρτηριοφλεβικοῦ ἀνευρύσματος ἐμβάλλεται, εἰ δυνατόν, διπλῆ ἀπολίνωσις καὶ τῆς φλεβός· μεθ' ὃ ἐκτομὴ τῶν τετρωμένων ἀγγειακῶν τμημάτων, ἐν ἀνάγκῃ ἐπί τινων δυσμενῶν περιπτώσεων προσφεύγομεν καὶ εἰς τὸν ἀκρωτηριασμόν. Ἀλλ' ἂν οὐδὲν τὸ ἀπειλητικὸν ὑφίσταται, προτιμητέα ἡ ἀναβολὴ τῆς ἐγχειρήσεως, ἵνα ἐν τῷ μεταξὺ ὀργανωθῇ τὸ ἀνεύρυσμα, προσλάβῃ σαφῆ ὅρια καὶ ἀφορισθῇ τῶν πέριξ ἱστῶν, συντελεσθῇ δὲ πληρεστέρα, ὡς δυνατόν, καὶ ἡ παράπλευρος κυκλοφορία.

Τότε ἐν τῇ ζώνῃ τῶν μετόπισθεν ἢ ἐν τοῖς νοσοκομείοις τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἐνεργεῖται ἡ ἐγχείρησις, δι' ἧς ἢ ἀποδέρεται τὸ ἀνεύρυσμα ὡσεὶ ἐπρόκειτο περὶ ὄγκου καὶ μετὰ διπλῆν ἀπολίνωσιν τῆς ἀρτηρίας ἐξαιρεῖται τοῦτο, ἢ διανοίγεται ὁ ἀνευρυσματικὸς σάκκος, ἀναζητεῖται ἡ ἀρτηρία ἐν τῷ βάθει αὐτοῦ καὶ μετὰ τὴν διπλῆν ἀπολίνωσιν ἐξαιρεῖται ὁ σάκκος. Ἐπὶ ὀγκωδῶν ἀγγείων (τῆς ἀορτῆς, τῆς καρωτίδος, πολλάκις δὲ καὶ τῆς μηριαίας ἀρτηρίας, τῆς ἰγνυϊκῆς) ἀντὶ τῆς ἀπολινώσεως ἐνδείκνυται ἡ συρραφὴ τοῦ ἀρτηριακοῦ τραύματος πρὸς ἀποφυγὴν ἐπακολούθων βαρειῶν διαταραχῶν ἐκ τῆς διὰ τῆς ἀπολινώσεως ἐπερχομένης ἀποτόμου καὶ ὁλικῆς ἐπισχέσεως τοῦ κυκλοφορουμένου αἵματος. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ἀνευφήμησις (ἡ)· ἐπιφώνησις χαρᾶς, ἐπαίνου.

ἀνευφημητὴς (ὁ)· ὁ ἀνευφημῶν, ὁ ἐπιφωνῶν λόγους χαρᾶς, ἐπαίνου.

ἀνευφημῶ *(—έω)*· εὐφημῶ, ἐπαινῶ τινα κραυγάζων, ἐκβάλλων ἐπιφωνήσεις χαρᾶς.

ἀνεύφραντος (ὁ, ἡ), *—ον* (τὸ) καὶ ἰδιωματ. *ἀνάφραντος,* καὶ *ἄφραντος*· ὁ μὴ εὐφραίνων, ὁ ἀηδής· || ἐπὶ φαγητοῦ ἰδίᾳ, τὸ μὴ φέρον χορτασμόν: «ἀνάφραντο φαεῖ»· || ἀκατάστατος, ἀπρόσεκτος. Β.Φ.

ἀνευχαριστησία καὶ *αὐχαριστησιὰ* (ἡ)· ἰδιωμ., τὸ νὰ μὴ εἶναί τις εὐχαριστημένος δι' ὅσα ἔλαβεν ἢ ἐκέρδισεν, ἔλλειψις εὐγνωμοσύνης, ἀχαριστία. Β. Φ.

ἀνευχαρίστητος, *—η,* *—ο*· ἰδιωματ., ὁ ἀνευχάριστος.

ἀνευχαριστιὰ καὶ *αὐχαριστιὰ* (ἡ)· ἰδιωματ., ἀνευχαριστησία.

ἀνευχάριστος καὶ *αὐχάριστος,* *—η,* *—ο*· ἰδιωμ. ὁ μὴ εὐχαριστημένος δι' ὅσα ἔλαβεν ἢ ἐκέρδισεν, ὁ μὴ ἀποδίδων εὐγνωμοσύνην, ὁ ἀχάριστος.

ἀνεφάρμοστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἐφαρμοσθείς, ἢ ὁ μὴ ἐφαρμοζόμενος, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐφαρμοσθῇ: «ὁ νόμος παρέμεινεν ἀνεφάρμοστος», «καλοὶ νόμοι εἶναι ἀνεφάρμοστοι εἰς λαὸν κακόν»· || τὸ οὐδ. *ἀνεφάρμοστον* (τό)· ὡς οὐσιαστ.: «τὸ ἀνεφάρμοστον τοῦ νόμου» Β. Φ.

ἀνέφελος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· «ἀνέφελος οὐρανός», ὁ μὴ κεκαλυμμένος ὑπὸ νεφῶν, καθαρός, ξάστερος· || μεταφ. αἴσιος, γαλήνιος: «ἀνέφελος βίος». Β. Φ.

ἀνέφικτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δυναταί τις νὰ φθάσῃ, ἄφθαστος· || ἀκατόρθωτος, ἀδύνατος.

ἀνεφοδιάζω· ἐφοδιάζω ἐκ νέου, οἷον στρατόν, φρούρια κ.τ.τ.

ἀνεφοδιασμὸς (ὁ) καὶ *ἀνεφοδίασις* (ἡ)· ὁ ἐκ νέου ἐφοδιασμός, ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἐφοδιασμοῦ.

—[ΣΤΡ. ΤΑΚΤ.] *Ἀνεφοδιασμὸς* (ἢ *ἀναχορηγία*) καλεῖται ἡ ὑπηρεσία τῆς ἀναπληρώσεως τῶν καταναλισκομένων πυρομαχικῶν, τροφίμων, νομῆς καὶ παντοειδῶν ὑλικῶν.

Ὁ ἀνεφοδιασμὸς εἶναι ὑπηρεσία τόσον σημαίνουσα, ὥστε ὁ Γερμανικὸς Κανονισμὸς 1923 γράφει: «Ἐὰν λείψῃ ὁ ἀνεφοδιασμός, δυνατὸν νὰ διακυβευθῶσιν αἱ πιθανότητες τῶν εὐνοϊκωτέρων ἐπιτυχιῶν. Ἵνα δὲ μὴ τὰ ζητήματα τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ περιορίζωσι τὴν ἐλευθερίαν τῆς στρατηγικῆς δράσεως καὶ ἴσως ἐπιφέρωσι τὴν ἀνακοπὴν ἐπιχειρήσεώς τινος, πρέπει ταῦτα νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ καταστρώσει τοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων» (§ 779). Τὸ ἀξίωμα τοῦ μὴ περιορισμοῦ τῆς στρατηγικῆς δράσεως, λόγῳ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ, ἦτο ἀνέκαθεν παραδεδεγμένον, ἀλλ' εἰς οὐδένα Κανονισμὸν εἶχε γραφῆ· διὰ πρώτην δὲ φορὰν ἀναγράφεται ἐν τῷ ἐν λόγῳ Γερμανικῷ Κανονισμῷ.

Ἡ ἀποστολὴ ἁπάντων τῶν ἀναγκαιούντων ὑλικῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας πρὸς τὴν βάσιν τῶν μετόπισθεν, καὶ ἡ ἐκ ταύτης μέχρι τοῦ ἀκραίου σταθμοῦ μιᾶς ἑκάστης μεγάλης μονάδος (Σώματος Στρατοῦ, Μεραρχίας) εἶναι ζήτημα ἐπιμελητειακόν, καὶ ὑπηρεσίας μετόπισθεν· κατόπιν, ὁ μὲν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀνεφοδιασμὸς πυρομαχικῶν εἶναι ζήτημα τακτικόν, ἡ δὲ διανομὴ τῶν τροφίμων, νομῆς καὶ λοιπῶν ὑλικῶν εἶναι ζήτημα ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας ἑνὸς ἑκάστου σώματος.

Ἀνέκαθεν, οὐδεμία γίνεται διάκρισις μεταξὺ τῶν ἐννοιῶν τῆς ἀναπληρώσεως πυρομαχικῶν καὶ τῆς τῶν τροφίμων καὶ λοιπῶν ὑλικῶν, ἀλλ' ἀμφότεραι αἱ ἀναπληρώσεις αὗται καλοῦνται ὁτὲ μὲν *ἀναχορηγία* (ravitaillement), ὁτὲ δὲ *ἀνεφοδιασμὸς* (approvisionnement). Ὁ Ἑλληνικὸς Κανονισμὸς Ἐκστρατείας 1899 ἐπέγραφε μὲν τὸ σχετικὸν κεφάλαιον «*Ἀναχορηγία πυρομαχικῶν*», οὐχ ἧττον ὅμως ἐχρησιμοποίει καὶ τὴν ἔκφρασιν «*ἀνεφοδιασμὸς πυρομαχικῶν*». Ὁμοίως ὁ Κανον. Ἐκστρατ. Πεζ. 1904. Ὁ δὲ Καν. Πυροβολικοῦ 1911 ἐπιγράφει τὸ σχετικὸν κεφάλαιον «*Ἀνεφοδιασμός*», χρησιμοποιεῖ ὅμως καὶ τὴν ἔκφρασιν «*ἀναχορηγία*». Ἐν γένει ἅπαντες οἱ σύγχρονοι Κανονισμοὶ χρησιμοποιοῦσι τὸν ὅρον *ἀνεφοδιασμός*, εἴτε πρόκειται περὶ πυρομαχικῶν, εἴτε περὶ τροφίμων καὶ λοιπῶν ὑλικῶν (Ἑλλην. Διδασκ. Μεγ. Μονάδ. 1923 § 37,233. Καν. Πεζ. 1924 § 115,159, κτλ. Καν. Ἐκστρατ. Πυροβολ. 1922 § 198. Καν. Ἱππ. 1925 § 214,254. Κανον. Ἐκστρατ. Στρατοῦ 1926 § 245).

Ἀνεφοδιασμὸς πυρομαχικῶν. — Τὸ ζήτημα τοῦ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀνεφοδιασμοῦ τῶν πυρομαχικῶν ἦτο ἀνέκαθεν ζήτημα μεγίστης σημασίας, διότι, μεθ' ὅσα καὶ ἂν ἐλέγοντο, μεθ' ὅσα καὶ ἂν ἐγράφοντο, τὰ πυρὰ ἔχουσι καταστῆ ἀπὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος περίπου αἰῶνος τὸ θεμελιῶδες καὶ βασικὸν μέσον τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος. Ἂν καὶ μέχρις ἐσχάτων ἐλέγετο ὅτι καὶ ἄνευ πυρομαχικῶν ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ μάχη. Τὸ λεχθὲν ὑπὸ Γερμανοῦ τινος στρατηγοῦ εἰς τάγμα πεζικοῦ, ὅπερ εἶχε καταναλώσει τὰ πυρομαχικά του ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Σεδὰν τῷ 1870: «Τί μὲ τοῦτο; δὲν ἔχετε τὴν λόγχην;» («Ἐπιστολαὶ Πυροβολικοῦ» *Χοενλόε* σελ. 227, Ἑλλην. μετάφρ. 1887) ἦτο θαυμάσιον μέσον ἐνθαρρύνσεως τῶν ἀνδρῶν, δὲν ἐγένετο ὅμως πράγματι καὶ ἐκτέλεσις ἀγῶνος διὰ τῆς λόγχης, ἀλλ' οἱ ἀνδρεῖοι ἐκεῖνοι πεζοὶ ἀνέμειναν ἐπὶ τόπου, μέχρις οὗ τοῖς ἐστάλησαν πυρομαχικά. Ἀπόδειξις δέ, ὅτι ὁ Χοενλόε γράφει ἐν ταῖς «Ἐπιστολαῖς Πεζικοῦ» (σελ. 214, Ἑλλην. μετάφρ. 1887): «Τὸ πρόβλημα, οὗτινος ἐν πολέμῳ ἡ λύσις εἶναι δυσκολωτάτη, εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἐν καταλλήλῳ στιγμῇ ἀναχορηγήσεως τῶν πυρομαχικῶν».

Τὸ ζήτημα τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ πυρομαχικῶν ἦτο μὲν ἀνέκαθεν σοβαρόν, ἀλλ ἡ κατανάλωσις κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς ἦτο πολὺ μικρά, τόσον μικροτέρα, ἐφ' ὅσον ὁ ὁπλισμὸς ἦτο ἀτελέστερος. Ἡ κατανάλωσις πυρομαχικῶν ἤρχισε νὰ εἶναι κάπως μεγάλη, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐπετεύχθη σχετικὴ ταχυβολία, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ὀπισθογεμοῦς ὁπλισμοῦ (1845 τοῦ τυφεκίου, 1865 τοῦ πυροβόλου).

Ὁπωσδήποτε, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ βραδυβό-

Digitized by Google

λου ὁπλισμοῦ (μέχρι τοῦ 1886 διὰ τὸ τυφέκιον, καὶ μέχρι τοῦ 1897 διὰ τὸ πυροβόλον) τὰ πυρομαχικὰ τοῦ ἀτομικοῦ ὁπλισμοῦ καὶ τὰ τοῦ τάγματος διὰ τὸ Πεζικόν, τὰ τῶν πυρβολαρχιῶν διὰ τὸ Πυροβολικὸν καὶ τὰ πυρομαχικὰ τῶν συζυγαρχιῶν δι' ἀμφότερα τὰ ὅπλα ταῦτα, ἐπήρκουν συνήθως διὰ τὰς ἀνάγκας μιᾶς μάχης· τοῦτο δὲ κατεδείχθη καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους, τοὺς διεξαχθέντας διὰ βραδυβόλου ὁπλισμοῦ, δηλαδὴ τοὺς αὐστροπρωσσικὸν 1866, γαλλογερμανικὸν 1870, ρωσοτουρκικὸν 1878, ἑλληνοτουρκικὸν 1897. Τὸ ζήτημα ὅμως ἔλαβε νέαν μορφὴν προκειμένου περὶ τοῦ συγχρόνου ἀνεφοδιασμοῦ, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἐπαναληπτικοῦ τυφεκίου καὶ τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου, διότι ἡ κατανάλωσις πυρομαχικῶν ηὔξησε καταπληκτικῶς, ὡς διὰ πρώτην φορὰν ἐμπράκτως ἀπεδείχθη κατὰ τὸν ρωσοιαπωνικὸν πόλεμον 1904—1905 καὶ ἔτι πλέον κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον 1914—1918, ὁπότε ἡ κατανάλωσις ὑπερέβη πάντα ὑπολογισμόν, φθάσασα μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε ὁ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀνεφοδιασμὸς νὰ καθίσταται πλέον προβληματικός. Οἱ πλεῖστοι ἐν τούτοις τῶν συγχρόνων συγγραφέων (ἀπὸ τοῦ 1923 καὶ ἐντεῦθεν, ἀφοῦ δηλαδὴ παρῆλθεν ἡ μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον καταλαβοῦσα τοὺς πάντας θέρμη) παραδέχονται ὅτι ἡ σπατάλη τῶν πυρομαχικῶν τοῦ πολέμου 1914—1918 δὲν θὰ ἐπαναληφθῇ ἐν τῷ μέλλοντι.

[Περὶ τῆς κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς καταναλώσεως πυρομαχικῶν, βλ. λ. ταχυβολία.]

Θὰ ἠδύνατό τις πλανώμενος νὰ ὑποθέσῃ ὅτι, ναὶ μὲν ηὔξησαν σήμερον καταπληκτικῶς αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ, ἀλλ' αὗται ὑποβοηθοῦνται, καθ' ἅπαντα τὰ στάδια τῆς μεταφορᾶς, ὑπὸ τῶν συγχρόνων τελειοποιημένων μεταφορικῶν μέσων (σιδηροδρόμων, ἀτμοπλοίων, ἀεροπλοίων κλπ.). Δι' ὃ καὶ πρέπει νὰ διευκρινισθῇ ὅτι τὰ μέσα ταῦτα ὑποβοηθοῦσι μὲν τὰ μέγιστα τὰς στρατηγικὰς μεταφορὰς (ἐπιμελητειακάς), ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τακτικὰς τοιαύτας, δεδομένου ὅτι δὲν δύνανται ταῦτα νὰ λειτουργῶσιν ἐπὶ τοῦ τακτικοῦ πεδίου. Μόνον τὸ αὐτοκίνητον ὑποβοηθεῖ κατά τι τὴν τακτικὴν ἀναχορηγίαν, ἀλλ' ὄχι μέχρι τοῦ σημείου, ὅπερ οἱ πολλοὶ φαντάζονται.

Ἀνεξαρτήτως δὲ τῶν δυσκολιῶν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ, λόγῳ τῆς ποσότητος τῶν πυρομαχικῶν, ἐπιπροσετέθησαν σήμερον καὶ ἄλλαι, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν διαφορὰν τῶν εἰδῶν τῶν πυρομαχικῶν ἐν ἑκάστῳ ὅπλῳ· ἄλλοτε τὸ Πεζικὸν εἶχεν ἑνὸς εἴδους ἀνεφοδιασμόν, σήμερον ὅμως ἔχει τὸν τοῦ τυφεκίου (χρήσιμον καὶ διὰ τ' αὐτόματα τυφέκια), τὸν τῶν χειροβομβιστῶν, τὸν τῶν ὁπλοβομβιστῶν, τὸν τοῦ πυροβόλου Πεζικοῦ, τὸν τοῦ ὅλμου· ἄλλοτε τὸ ἐπὶ τοῦ πεδίου μάχης Πυροβολικὸν ἦτο δύο ἢ τριῶν τὸ πολὺ διαμετρημάτων, ἐνῶ σήμερον τὰ διαμετρήματα εἶναι πολλά, πολλαπλᾶ δὲ τὰ δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν χρησιμοποιούμενα βλήματα.

Ὁ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀνεφοδιασμὸς εἰς πυρομαχικὰ ἁπάντων τῶν ὅπλων (Πεζικοῦ, Πυροβολικοῦ, Ἱππικοῦ), κατὰ μὲν τὰς πολὺ παλαιὰς ἐποχὰς (ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος μέχρι τοῦ 1866) ἀνετίθετο εἰς τοὺς διοικητὰς τῆς ἐφεδρείας τοῦ Πυροβολικοῦ, κατὰ τὰς μετέπειτα (ἀπὸ τοῦ 1870) εἰς τοὺς διοικητὰς Πυροβολικοῦ Σώματος, κατὰ δὲ τοὺς τελευταίους χρόνους μέχρι σήμερον ἀνατίθεται εἰς τὸν Ἀρχηγὸν Πυροβολικοῦ τῆς σχετικῆς μονάδος (Σώματος Στρατοῦ, Μεραρχίας), ἀναλαμβάνοντα ἐπὶ πλέον τὸν εἰς πυρομαχικὰ ἀνεφοδιασμὸν καὶ τῆς Ἀεροπλοΐας.

Μολονότι ἡ ποσότης τῶν καταναλισκομένων πυρομαχικῶν ηὔξησε τόσον ἁλματικῶς ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων χρόνων μέχρι σήμερον, ὁ τρόπος ἐν τούτοις τοῦ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀνεφοδιασμοῦ δὲν παρήλλαξεν οὐσιωδῶς, παραμείνας οἷος περίπου καὶ κατὰ τὰς παλαιοτέρας ἐποχάς.

Πεζικόν.— Κατὰ τοὺς μέχρι τοῦ 1916 χρόνους, ὁπότε τὸ ὅπλον (τυφέκιον) ἦτο ὁ μοναδικὸς ὁπλισμὸς τοῦ Πεζικοῦ, τὴν βάσιν τοῦ ἐφοδιασμοῦ ἀπετέλει ὁ ἀτομικὸς ἐφοδιασμὸς (περὶ τὰς 25—30 συνήθως σφαῖραι κατ' ἄνδρα διὰ τὰ ἐμπροσθογεμῆ ὅπλα καὶ περὶ τὰ 60—80 φυσίγγια διὰ τὰ ὀπισθογεμῆ, παρ' ἡμῖν δὲ 84 φυσίγγια ὅπλου Γκρᾶ), ὅστις ἀνεφοδιασμὸς ἀνεπληροῦτο, διαρκούσης τῆς μάχης, διὰ τῶν πυρομαχικῶν τῶν μεταγωγικῶν μάχης (κλιμακίου τοῦ τάγματος), καὶ ἐκ τῶν τῶν νεκρῶν καὶ τραυματιῶν. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν πολυβόλων, τῶν ἀπὸ τοῦ 1900 περίπου δοθέντων εἰς τὸ Πεζικόν, ἐγίνετο εἰδικὸς ἀνεφοδιασμός.

Ἀφ' ἧς ὅμως ἐποχῆς (1916), τ' αὐτόματα τυφέκια εἰσήχθησαν ὡς ὁ βασικὸς ὁπλισμὸς τοῦ Πεζικοῦ, ὁ ἀτομικὸς ἐφοδιασμὸς δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν τοῦ ἐφοδιασμοῦ, καθ' ὅσον ἡ σύγχρονος ταχυβολία ἐπιβάλλει συνήθως τόν, ἀπὸ τῆς πρωΐας ἑκάστης ἡμέρας, ἀνεφοδιασμὸν διὰ τῶν πυρομαχικῶν τῶν μεταγωγικῶν μάχης τοῦ Τάγματος. Ἐπειδὴ δ' αἱ ἀνάγκαι τῆς σήμερον εἶναι ὄχι μόνον μεγάλαι εἰς ποσότητας ἀλλὰ καὶ ποικιλόμορφοι, δι' αὐτὸ οἱ σύγχρονοι Κανονισμοὶ δὲν καθορίζουσιν ὡρισμένον τρόπον ἀνεφοδιασμοῦ ἐκ τῶν μεταγωγικῶν μάχης, ἀλλ' ἀφήνουσι πλήρη πρωτοβουλίαν εἰς τοὺς διοικητὰς Συνταγμάτων καὶ Ταγμάτων ὅπως κανονίζωσι τοῦτον, ἀναλόγως τῆς ἑκάστοτε τακτικῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς μάχης (Γαλλ.Καν.Πεζ. 1920. Ἑλλην.1924. § 159, 198. — Γερμαν. Καν. Διεύθυνσις ἀγῶνος 1923 § 805, 869, 872)· ἀρκοῦνται δὲ μόνον εἰς τὰς ἀκολούθους διατάξεις. Ὁ μὲν Γαλλικὸς (Ἑλληνικός): «Οἱ ἀνεφοδιασμοὶ συνήθως διεξάγονται κατὰ τὴν νύκτα. Ἐν τούτοις ἡ ἐξάντλησις τῶν πυρομαχικῶν ἀποτελεῖ κίνδυνον ἐπαυξανόμενον καὶ ἀπὸ τὸ παραγόμενον ἐξ αὐτῆς ἠθικὸν ἀποτέλεσμα, ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἡ χρησιμοποίησις πάντων των μέσων ἀνεφοδιασμοῦ ἐν πραγματικῇ ἐπειγούσῃ ἀνάγκῃ. Ὑπάρχουσι περιστάσεις, καθ' ἃς δὲν θὰ διστάσῃ τις νὰ ὠθήσῃ τὰ μεταγωγικά του μέχρις αὐτῆς σχεδὸν τῆς γραμμῆς τοῦ πυρός. Δυνατὸν νὰ διαταχθῇ ὅπως μονάς τις, ἐκ τῶν ἐν ἐφεδρείᾳ, παραχωρήσῃ εἰς ἑτέραν μονάδα, ἧς ἐξηντλήθησαν τὰ πυρομαχικά, μέρος τοῦ ἀτομικοῦ της ἐφοδιασμοῦ, ὅπερ θ' ἀναπληρωθῇ μετ' ὀλίγον». Ὁ δὲ Γερμανικός: «Δυνατὸν νὰ ἐνδείκνυται ἡ διανομὴ εἰς τοὺς ἄνδρας μέρους ἐκ τῶν πυρομαχικῶν τῶν μεταγωγικῶν μάχης, πρὶν ἢ παρέμβωσιν ἐν τῷ ἀγῶνι, ἀλλὰ πρέπει νὰ λαμβάνηται σοβαρῶς ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπιβάρυνσις μειοῖ τὴν εὐκινησίαν τοῦ πεζοῦ»,—ἣν διάταξιν διαλαμβάνει καὶ ὁ Γαλλ. Καν. Ἐκστρατ. 1924 (§ 256), χωρὶς ὅμως νὰ ὁμιλῇ περὶ τοῦ ἐκ τῆς ἐπιβαρύνσεως τοῦ πεζοῦ ἐπερχομένου μειονεκτήματος.

Ἡ μόνη διαφορὰ τοῦ νῦν ἐφαρμοζομένου τρόπου ἀπὸ τοῦ προσφάτως προγενεστέρου εἶναι, ὅτι σήμερον καθωρίσθη συγκέντρωσίς τις πυρομαχικῶν περὶ τὰ μαχόμενα στρατεύματα, ἀποτελοῦσα *ἀπόθεμα* (stock), ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται προβλέπεται μακροχρονιωτέρα κάπως παραμονὴ ἐπί τινος θέσεως. Ὁ Γαλλικὸς (Ἑλληνικὸς) Κανονισμὸς ἀποκαλεῖ τὸ ἀπόθεμα τοῦτο *προκεχωρημένην ἀποθήκην*: «πρὸ τῆς μάχης συγκροτοῦνται, ἐφ' ὅσον αἱ περιστάσεις τὸ ἐπιτρέπουσι προκεχωρημέναι ἀποθῆκαι, ὁ ἐξ ὧν ἀνεφοδιασμὸς ἐπιτρέπει ἵνα καταφεύγωμεν εἰς τὰ πυρομαχικὰ τῶν μεταγωγικῶν μάχης, ὡς οἷόν τε βραδύτερον»· ὁ δὲ Γερμανικὸς δὲν δίδει εἰς αὐτὸ ὡρισμένην ὀνομασίαν: «Διαρκούσης τῆς μάχης, μεταγωγικά τινα μάχης, συμμορφούμενα πρὸς τὰς ὁδηγίας τοῦ ἀρχηγοῦ των, τηροῦνται κατὰ τὸ δυνατὸν πλησιέστερον ὄπισθεν τῶν μαχομένων στρατευμάτων, προκεκαλυμμένα ἀπὸ τῆς ἐπιγείου καὶ ἐναερίου παρατηρήσεως, ἐν ἐπειγούσῃ δ' ἀνάγκῃ μὴ λαμβάνοντα ὑπ' ὄψει τὴν τρωτότητα». Ἐκ τῶν ὡς ἄνω διατάξεων σαφῶς καταφαίνεται ὅτι ἐνίοτε ἐγκαθίσταται, μεταξὺ τῶν μαχομένων πεζῶν καὶ τῶν μεταγωγικῶν μάχης, νέον τι κλιμάκιον ἀνεφοδιασμοῦ, διὰ πρώτην φορὰν ἀναγραφόμενον ἐν τοῖς Κανονισμοῖς.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν μαχομένων πεζῶν γίνεται διὰ προωθήσεως τῶν ἡμιόνων τῶν μεταγωγικῶν μάχης ὅσον οἷόν τε πλειότερον πρὸς τὰ ἐμπρός, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἀπομένῃ μεταφορὰ διὰ βραχιόνων τῶν πρὸς τοῦτο ὡρισμένων ἀνδρῶν, εἰμὴ ἐντὸς ἀποστάσεως ἐλαχίστης. Ἡ, διαρκούσης τῆς ἡμέρας θέσις, ἐφ' ἧς πρέπει νὰ παραμένωσιν ἑκάστοτε αἱ συζυγαρχίαι πυρομαχικῶν Πεζικοῦ, ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ, ἐν περιπτώσει ὅμως ἐλλείψεως τοιαύτης διαταγῆς οἱ διοικηταὶ τῶν συζυγαρχιῶν εἶναι ὑπεύθυνοι ὅπως παρακολουθῶσι διαρκῶς τὴν τακτικὴν κατάστασιν, καὶ διατελῶσι πάντοτε ἐν διαρκεῖ συνδέσμῳ μετὰ τῆς πρὸ αὐτῶν διοικήσεως τοῦ Πεζικοῦ (Ἀρχηγοῦ Μεραρχιακοῦ Πεζικοῦ, ἢ Διοικητοῦ Συντάγματος Πεζικοῦ), εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἑκάστοτε ἀνεφοδιασμὸς τῶν μαχομένων μονάδων ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν συζυγαρχιῶν νὰ εἶναι ἐν πάσῃ στιγμῇ δυνατός. Σημειωτέον ὅτι ἐν ἡμέρᾳ, ἀφ' ἧς ἐξαντληθῶσι τὰ πυρομαχικὰ τῶν μεταγωγικῶν μάχης, ὁ περαιτέρω ἀνεφοδιασμὸς ἐκτελεῖται ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν συζυγαρχιῶν. Καθ' ἑκάστην νύκτα ἐκτελεῖται πάντοτε ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν μαχομένων μονάδων καὶ τῶν μεταγωγικῶν μάχης (εἰδικῶς δ' ἐν Γερμανίᾳ καὶ τῶν *ἐλαφρῶν φαλάγγων*, ἤτοι κλιμακίου ἀνεφοδιασμοῦ ἐνδιαμέσου μεταξὺ μεταγωγικῶν μάχης καὶ συζυγαρχιῶν) ἐκ τῶν συζυγαρχιῶν τῶν τασσομένων, διὰ διαταγῆς τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ, εἰς κεντρικήν τινα θέσιν, εἰς ἣν γίνεται ἡ ἐπαφὴ τῶν μεταγωγικῶν μάχης τῶν διαφόρων μονάδων μετὰ τῶν ἐν λόγῳ συζυγαρχιῶν. Αἱ συζυγαρχίαι ἀνεφοδιάζονται ἐκ τῶν ὄρχων πυρομαχικῶν ἐν ἡμέρᾳ μὲν ἂν αἱ μαχητικαὶ ἀνάγκαι ἐπιβάλλωσι τοῦτο, κατὰ τὴν νύκτα δὲ πάντοτε, ἔστω καὶ ἂν αἱ εἰς πυρομαχικὰ ἐλλείψεις των δὲν εἶναι πολὺ μεγάλαι.

Πεζῇ Ἱππικόν. — Κατὰ τὰς πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου 1914 - 1918 ἐποχάς, ζήτημα ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ Ἱππικοῦ διὰ πυρομαχικῶν δὲν ἐτίθετο ποτὲ σοβαρῶς, διότι αἱ πεζομαχίαι τοῦ παλαιοῦ Ἱππικοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπετέλουν ἐξαίρεσιν τοῦ τρόπου τοῦ μάχεσθαι τοῦ Ἱππικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δ' ἦσαν μικρᾶς διαρκείας, καθ' ὅσον, πρὸ τοῦ 1917, τὸ πεζῇ Ἱππικὸν δὲν διεξῆγε πλήρη τὴν πεζικὴν μάχην. Σήμερον ὅμως, ὁπότε τὸ πεζῇ Ἱππικὸν διεξάγει πολλάκις πεζικὴν μάχην παρεμφερῶς πρὸς τὸ Πεζικόν, ὁ, διαρκούσης τῆς ἡμέρας, ἀνεφοδιασμός του τίθεται ἐπίσης ὡς ζήτημα σημαῖνον.

Περὶ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ ὅμως τοῦ Ἱππικοῦ οὐδὲν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν, διότι οὗτος ἐκτελεῖται συμφώνως ταῖς ἀρχαῖς τοῦ Πεζικοῦ.

Ἀεροπλοΐα. — Σήμερον ὑπάρχει καὶ πέμπτον ὅπλον τοῦ Στρατοῦ, ἔχον ἀνάγκην ἀνεφοδιασμοῦ διὰ πυρομαχικῶν: ἡ Ἀεροπλοΐα. Δι' αὐτό, οἱ σύγχρονοι ὄρχοι πυρομαχικῶν περιλαμβάνουσι καὶ τὰ δι' αὐτὴν χρήσιμα παντὸς εἴδους πυρομαχικά. Ἡ ἐκ τῆς θέσεως τῶν ὄρχων πυρομαχικῶν μέχρι τῶν ἀεροδρομίων, ἢ τῶν ὑποστέγων τῶν ἀεροσιάτων, μεταφορὰ τῶν πυρομαχικῶν, ἐκτελεῖται διὰ τῶν αὐτοκινήτων, δι' ὧν ἑκάστη ἀεροπλοϊκὴ μονὰς εἶναι ἐφωδιασμένη.

Πυροβολικόν. — Ἀπὸ παλαιᾶς ἐποχῆς (1870), τὸ μὲν πεδινὸν Πυροβολικὸν (ἐποχούμενον ἢ ἔφιππον) ἐχρησιμοποίει τὰ πυρομαχικὰ τῶν ἐφολκαίων τῶν βλητοφόρων τοῦ πρώτου κλιμακίου κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν παλαιῶν ἐποχῶν, τῆς πυρβολαρχίας βολῆς, κατὰ τὴν τῶν νεωτέρων, ἐν ἀπολύτῳ δ' ἀνάγκῃ τὰ τῶν προολκαίων, τηροῦν ταῦτα ὡς τελευταίαν ἐφεδρείαν κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Χοενλόε, χωρὶς ὅμως νὰ ἐγείρηται δισταγμός τις διὰ τὴν χρησιμοποίησίν των, ἐὰν ἡ ἀνάγκη ἤθελε τὸ ἐπιβάλλει. Τυγχάνων διοικητὴς πεδινῆς πυρβολαρχίας, ἠναγκάσθην νὰ χρησιμοποιήσω τὰ πυρομαχικὰ τῶν προολκαίων, κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σόροβιτς τῆς 23ης Ὀκτωβρίου 1912, διότι αἱ συζυγαρχίαι δὲν ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἅτε μόλις κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην φθάσασαι εἰς Κοζάνην· τὸ δ' ὀρειβατικὸν ἐχρησιμοποίει τὰ πυρομαχικὰ τῶν κιβωτίων τῆς πρώτης σειρᾶς (κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν παλαιῶν ἐποχῶν, τῆς πυρβολαρχίας βολῆς κατὰ τὴν τῶν νεωτέρων). Ἅμα τῇ ἐξαντλήσει τῶν πυρομαχικῶν τούτων, ἀντηλλάσσοντο τὰ κενὰ ἐφόλκαια ἢ κιβώτια διὰ πλήρων τοιούτων, λαμβανομένων ἐκ τῶν μεταγωγικῶν μάχης.

Πρὸς ἀκριβῆ καθορισμὸν τῶν ζητημάτων, προσθέτομεν ὅτι, ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ταχυβόλου ἐν Γαλλίᾳ (ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1909), καθωρίσθη νέον εἶδος ἀνεφοδιασμοῦ, διὰ πρώτην φορὰν θεσπιζόμενον καὶ καλούμενον *πρώτη ἀναχορηγία*, δηλαδὴ τὸ τῆς μεταφορᾶς πυρομαχικῶν διὰ βραχιόνων τῶν πυροβολητῶν, ἐκ τῶν ἐφολκαίων τῶν βλητοφόρων πρώτης ἀναχορηγίας (5ον στοιχεῖον) πρὸς τὰ κενὰ ἐφόλκαια τῶν βλητοφόρων τῶν τεσσάρων πρώτων στοιχείων. Τοιούτου εἴδους ἀναχορηγία δὲν ὑφίστατο ποτὲ ἐν Γερμανίᾳ.

Κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐκτελεῖται καὶ ὁ σημερινὸς ἀνεφοδιασμὸς τοῦ πυροβολικοῦ, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν τὰς ἰδίας ἀκριβῶς ἐκφράσεις, λόγῳ τῆς ἀπὸ τοῦ 1915 ἐπελθούσης διαφορᾶς εἰς τὸν τρόπον τῆς μεταφορᾶς τοῦ συγχρόνου πυροβολικοῦ. Δι' ὅ, λέγομεν ὅτι τὸ μὲν ἱπποκίνητον πυροβολικὸν (ἐποχούμενον ἢ ἔφιππον) χρησιμοποιεῖ τὰ πυρομαχικὰ τῶν ἐφολκαίων τῶν βλητοφόρων τῆς πυρβολαρχίας βολῆς, ἐν ἀπολύτῳ δ' ἀνάγκῃ τὰ τῶν προολκαίων, τὸ δ' ὀρειβατικὸν καὶ τὸ αὐτοκινήτου ἕλξεως πυροβολικὸν τὰ πυρομαχικὰ τῶν κιβωτίων τῆς πυρβολαρχίας βολῆς, τὰ πεφορτωμένα, τοῦ μὲν ὀρειβατικοῦ ἐπὶ ἡμιόνων, τοῦ δ' αὐτοκινήτου ἕλξεως ἐπὶ φορτηγῶν αὐτοκινήτων· ἅμα δὲ τῇ ἐξαντλήσει τῶν πυρομαχικῶν τούτων ἀνταλλάσσονται τὰ κενὰ ἐφόλκαια τοῦ ἱπποκινήτου, τὰ κιβώτια τοῦ ὀρειβατικοῦ καὶ τοῦ αὐτοκινήτου ἕλξεως, διὰ πλήρων τοιούτων, λαμβανομένων ἐκ τῶν μεταγωγικῶν μάχης.

Ἐν Γερμανίᾳ ἐτηρήθη καὶ σήμερον ἡ παλαιοτέρα διάταξις, καθ' ἣν τὰ προόλκαια τῶν τε πυροβόλων καὶ τῶν βλητοφόρων ἐκκενοῦνται ἐκ τῶν πυρομαχικῶν των, εὐθὺς ἅμα τῇ ἀποζεύξει κατὰ τὴν πρὸς πυροβόλησιν τάξιν, καὶ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των διὰ τὴν ὄπισθεν θέσιν των, πληροῦνται δ' ἐκ νέου ἅμα ταχθῶσιν εἰς τὴν θέσιν ταύτην (Γερμ. Καν. Πυροβ. 1907, § 443, 447. Γερμαν. Καν. Διεύθ. ἀγ. 1923 § 882). Ἡ Γερμανία δὲν χρησιμοποιεῖ βλητοφόρα πρώτης ἀναχορηγίας (5ον στοιχεῖον Γαλλικὸν καὶ Ἑλληνικόν), ἀλλὰ τηρεῖ ἀπόθεμα πυρομαχικῶν παρὰ τὰ πυροβόλα.

[Περὶ τῆς θέσεως τῶν, παντὸς εἴδους πυροβολαρχιῶν μεταγωγικῶν μάχης, κατὰ τὴν πρὸς πυροβόλησιν τάξιν, βλ. λ. Τάξις.]

Κατ' ἀρχήν, τὰ δι' ἀναχορηγίαν ἐρχόμενα, ἢ βλητοφόρα ἢ ἡμίονοι ἢ αὐτοκίνητα, πλησιάζουσιν ἐφ' ὅσον δύνανται πρὸς τὴν θέσιν πυροβολήσεως, ἵνα ἡ ἀπόστασις τῆς διὰ τῶν βραχιόνων τῶν πυροβολητῶν μεταφορᾶς τῶν πυρομαχικῶν σμικρύνηται εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Σήμερον συνιστᾶται πολὺ ὅπως τὰ βλητοφόρα, τὰ αὐτοκίνητα, οἱ ἡμίονοι τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ πυρομαχικῶν, μὴ ἀκολουθῶσι διαρκῶς τὸ αὐτὸ δρομολόγιον, διότι μετ' ὀλίγον χαράσσεται στίβος (πατημένη ὁδός), ὅστις διὰ τῆς ὑποτυπώσεώς του ἐν τῇ ἐναερίῳ φωτογραφίᾳ καταδεικνύει ἐπακριβῶς τὴν θέσιν τῶν βαλλουσῶν πυρβολαρχιῶν, καίτοι εὑρισκομένων ἴσως ὑπὸ παραλλαγὴν (camou-

Digitized by Google

flage)· τοῦτο δ' οὐχὶ μόνον ἐν στασιμότητι, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀγῶνι κινήσεων, δεδομένου ὅτι σήμερον αἱ μάχαι εἶναι μακροχρόνιοι, ἀλλαγαὶ δὲ θέσεως ἐκτελοῦνται συνήθως ὑπὸ τοῦ ἐλαφροῦ μόνον πυροβολικοῦ.

Αἱ συζυγαρχίαι πυρομαχικῶν πυροβολικοῦ, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ καὶ αἱ ἐλαφραὶ φάλαγγες, ἐνεργοῦσιν ἀπαραλλάκτως πρὸς ὅ,τι ἀνωτέρω ἐλέχθη διὰ τὰς συζυγαρχίας πυρομαχικῶν Πεζικοῦ, αὐθυπονοουμένου βεβαίως ὅτι αἱ συζυγαρχίαι καὶ αἱ γερμανικαὶ ἐλαφραὶ φάλαγγες φροντίζουσι νὰ τίθηνται ἐν ἐπαφῇ μετὰ τῶν διοικητῶν τοῦ τεταγμένου πρὸς πυροβόλησιν πυροβολικοῦ (διοικητῶν μοιρῶν ἢ πυροβολαρχιῶν). Αἱ συζυγαρχίαι ἀνεφοδιάζονται ἐκ τῶν ὄρχων πυρομαχικῶν, ἐν ἡμέρᾳ μέν, ἐὰν αἱ μαχητικαὶ ἀνάγκαι ἐπιβάλλωσι τοῦτο, κατὰ τὴν νύκτα δὲ πάντοτε, ἔστω καὶ ἂν αἱ εἰς πυρομαχικὰ ἐλλείψεις δὲν εἶναι πολὺ μεγάλαι.

Ὅ,τι ἀνωτέρω εἴπομεν περὶ Πεζικοῦ, τοῦτ' αὐτὸ ἐπαναλαμβάνομεν καὶ διὰ τὸ πυροβολικόν: ὅτι σήμερον γίνεται συνήθως συγκέντρωσίς τις πυρομαχικῶν περὶ τὰ βάλλοντα πυροβόλα, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται προβλέπεται μακροχρονιωτέρα κάπως παραμονὴ ἐπί τινος θέσεως (ὑφ' οἵους δήποτε ὅρους καὶ ἂν διεξάγηται ἡ μάχη, πάντως τὸ πυροβολικόν, ἰδίως τὸ βαρύ, παραμένει ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον ἐπὶ τῶν ἰδίων θέσεων), συγκέντρωσις ὅμως μὴ λαμβάνουσα εἰδικὴν ὀνομασίαν, ἀλλὰ θεωρουμένη ὡς *ἀπόθεμα* (stock)· διὰ τῆς ἐκφράσεως δὲ ταύτης πρέπει νὰ ὑπονοῆται τὸ ἀπόθεμα τῶν πυρομαχικῶν, τὸ ἐπὶ πλέον τοῦ ἐντὸς τῶν βλητοφόρων, ἢ τοῦ ἐντὸς τῶν κιβωτίων τῶν δυναμένων νὰ φορτωθῶσιν ἐν πάσῃ στιγμῇ ἐπὶ τῶν ἡμιόνων ἢ ἐπὶ τῶν αὐτοκινήτων.

Ὁ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀνεφοδιασμὸς τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ ἐκτελεῖται συνήθως αὐτοκινητικῶς, ἔστω καὶ ἂν τὸ ἐν λόγῳ πυροβολικὸν εἶναι ἱπποκίνητον, τοῦτο δὲ διότι ὁ ἀνεφοδιασμὸς γίνεται ταχύτερος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ζήτημα δὲ δυσκόλου προσπελάσεως τῶν θέσεων τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ δὲν ἐγείρεται, καθ' ὅσον τοῦτο τάσσεται ἀρκετὰ πρὸς τὰ ὀπίσω.

Οἱ ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ πεδίου ἀνεφοδιασμοὶ πυρομαχικῶν. — Οἱ λοιποὶ ἀνεφοδιασμοὶ πυρομαχικῶν δὲν ἐκτελοῦνται ἐπὶ τοῦ τακτικοῦ πεδίου τῆς μάχης, συνεπῶς δὲν ἀποτελοῦσι ζήτημα τακτικόν, ἀλλ' ἀφορῶσι τὰ μεγάλα Ἀρχηγεῖα Πυροβολικοῦ καὶ τὰς ἐν γένει ὑπηρεσίας τῶν Μετόπισθεν (βλ. λ. Μετόπισθεν).

Ἀνεφοδιασμοὶ τροφῶν νομῆς καὶ λοιπῶν ὑλικῶν. — Οἱ τοιοῦτοι ἀνεφοδιασμοί, ἀπὸ τῶν ἀκραίων σταθμῶν ἑκάστης μεγάλης μονάδος (Μεραρχίας, Σώματος Στρατοῦ) μέχρι τῶν σχετικῶν σωμάτων, ἐκτελεῖται τῇ φροντίδι τῶν σωμάτων τούτων, ἀποστελλόντων τὰ μεταγωγικὰ σώματος εἰς τὸν ἀκραῖον σταθμόν, συμφώνως ταῖς διαταγαῖς τοῦ Ἐπιμελητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἢ Μεραρχίας. Συνεπῶς τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν τῶν σωμάτων. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν ἀνεφοδιασμὸν μέχρι τοῦ σχετικοῦ ἀκραίου σταθμοῦ, τοῦτο εἶναι ζήτημα ἀφορῶν τὴν Ἐπιμελητείαν.

Μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ὁ ἀνεφοδιασμὸς περιωρίζετο εἰς πυρομαχικά, τροφὰς καὶ νομήν, σήμερον ὅμως αἱ ἀνάγκαι τοῦ στρατεύματος ηὔξησαν καταπληκτικῶς· δι' ὃ σήμερον ὑπάρχουσιν ἀνεφοδιασμοὶ Μηχανικοῦ, Ὑγειονομικῆς καὶ Κτηνιατρικῆς ὑπηρεσίας, Ἀεροπλοΐας, ὁπλισμοῦ, κτλ., καθ' ὅσον οἱ μὲν σημερινοὶ πόλεμοι εἶναι μακροχρόνιοι, τὸ δὲ διεξάγον τούτους στράτευμα εἶναι ἐφωδιασμένον δι' ὅλων τῶν συγχρόνων τεχνικῶν μέσων (βλ. λ. Μετόπισθεν). Ν. ΚΛΑΔΑΣ

ἀνεφόκαμα (τό)· τὸ νεφόκαμα (βλ. λ.).

ἀνέχεια (ἡ)· νέα λέξις σχηματισθεῖσα ἀπὸ τοῦ ἀρνητ. ἀ- καὶ τοῦ *ἔχω*· τὸ νὰ μὴ ἔχῃ τις τὰ ἀναγκαῖα, πενία, φτώχια, οἰκονομικὴ στενοχωρία. Β. Φ.

ἀνεχίτωμα (τό)· ἰδιωματ., ἡ ὑπὸ τοῦ ψύχους προκαλουμένη φρικίασις, ἀνατρίχιασμα· ἀγνώστου ἐτυμολογίας.

ἀνέχομαι· παρατ. *ἠνειχόμην*, ἀόρ. *ἠνέχθην*· ὑποφέρω, ὑπομένω, κοιν. *βαστῶ*: «πῶς τὰ ἀνέχεσαι αὐτὰ τὰ πράγματα», ἄλλως: «πῶς τὰ βαστᾷς...»· «δὲν ἀνέχομαι τὰς ἰδιοτροπίας του» ‖ παραβλέπω, εἶμαι συγγνωμονικός: «ἀνέχομαι καταχρήσεις.—παρεκτροπὰς κ.τ.τ.»· (ὁ ἀόρ. *ἠνέχθην* εἶναι νεώτερος ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ *ἠνεσχόμην*, τοῦ ὁποίου ἡ χρῆσις ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ εἶναι περιωρισμένη καὶ ἀρχαΐζουσα). Β. Φ.

ἀνεχόρταστος (ὁ),—η, —ον (τό)· ἀχόρταστος.

ἀνεχτίμητος (ὁ), —η (ἡ), —ον (τό)· ἰδιωματικὸς τύπος τοῦ ἀνεκτίμητος (βλ. λ.).

—«Ἀνεχτίμητο» δρᾶμα τοῦ Π. Χορν (βλ. λ.).

ἀνέψανος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ἰδιωματ. *ἀνάψανος*, —η, —ο· ἐπὶ τῶν ὀσπρίων, ὁ μὴ ἑψανός, ὁ μὴ βραστερός, δυσκολόβραστος, ἄλλως *δυσέψανος*.

ἀνέψητος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· δυσκολόβραστος, ἀνέψανος, ἄλλως *δυσεψητος*.

ἀνέψι καὶ *ἀνίψι* (τό)· πληθ. *ἀνέψια* καὶ *ἀνίψια*· οἱ ἀνεψιοί· ὑποκοριστ. *ἀνεψίδι, ἀνεψάκι*, θηλ. *ἀνεψούλα*.

ἀνέψιν (τό)· ἰδιωματ. (Πόντ.), οὐδ. ἐπιθέτου ὡς οὐσιαστικόν· πᾶν τὸ ἀνέψητον, τὸ ἄβραστον, ἢ τὸ μὴ καλῶς ἑψηθέν.

ἀνεψιὸς (ὁ), θηλ. *ἀνεψιά*· ὁ υἱὸς ἢ ἡ θυγάτηρ τοῦ ἀδελφοῦ ἢ τῆς ἀδελφῆς: «θεῖος καὶ ἀνεψιός». Παρ' ἀρχαίοις ἐκαλοῦντο ἀνεψιοὶ οἱ ἀδελφῶν παῖδες ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους σχέσει, ἤτοι οἱ σήμερον καλούμενοι ἐξάδελφοι. Β. Φ.

—«Ἀνεψιὰ τοῦ *θείου* της» κωμῳδία τοῦ Π. Ζάνου (βλ. λ.).

ἀνεψιότης (ἡ)· ἡ συγγενικὴ σχέσις ἀνεψιῶν ἤτοι ἐξαδέλφων: «ἐντὸς ἀνεψιότητος» μέχρι τοῦ συγγενικοῦ βαθμοῦ τῶν ἀνεψιῶν (ἀρχ.). Β. Φ.

ἀνέψω· ἔψω, βράζω.

Ἀνζ (Anges). Κόλπος τῆς Γαλλίας πρὸς δυσμὰς τῆς Νικαίας.

Ἀνζὰ-λὲ-*Λυγκέ* (Anzat-le-Luguet). Δῆμος ἐν τῷ γαλλικῷ νομῷ Πουὺ-ντὲ-Ντόμ, 43 χλμ. μακρὰν τοῦ Ἰσσουὰρ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Λυγκέ. Μεταλλεῖα ἀντιμονίου.

Ἀνζὰκ (Anzac) *[Στρατ. Ἱστορ.]*. Ἀκροστιχὶς τοῦ ἐξ Αὐστραλῶν καὶ Νεοζηλανδῶν συγκροτηθέντος κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1915 ἀγγλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος, τοῦ προορισθέντος διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων, καλουμένου «Australian-New Zealand-Army-Corps. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

Ἀνζὰρ (Anjar). Ὀχυρὰ πόλις τοῦ ἀγγλικοῦ Ἰνδοστάν, τοπαρχ. Βομβάης, πρωτεύουσα νομοῦ. Κάτ. 12.600.

Ἄνζελες, *Λός* βλ. Λὸς Ἄνζελες.

Ἀνζελμπὲρ (Angelbert). Συγγραφεὺς τοῦ Θ' αἰῶνος, γράψας τροχαϊκοὺς στίχους.

ἀνζελὸ (Angelot). Νόμισμα κυκλοφοροῦν ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1240 καὶ ἔχον ἀξίαν ἑνὸς χρυσοῦ σκούδου. Τὰ ἀνζελὸ ἦσαν διαφόρου βάρους καὶ διαφόρων ἀξιῶν, ἔφερον δὲ χαραγμένην τὴν μορφὴν τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ, κρατοῦντος ξίφος εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ δέσμην τριῶν κρίνων εἰς τὴν ἀριστεράν, ἐπάτει δὲ ὑπὸ τοὺς πόδας του ὄφιν. Τὸ νόμισμα τοῦτο ἐκόπη ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Βαλουᾶ, ἀλλ' ὑπῆρχον παρόμοια νομίσματα καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκου Ε'. Ταῦτα ἔφερον τὴν εἰκόνα ἀγγέλου κρατοῦντος τοὺς κρίνους τῆς Γαλλίας, ἀπετελοῦντο δὲ ἐξ $23^1/_4$ ἀργύρου, καὶ κατεσκευάσθησαν ὅταν οἱ Ἄγγλοι ἦσαν κύριοι τῶν Παρισίων. Θ. Β.

Ἀνζὲν (Anzin). Πόλις τῆς Γαλλίας εἰς τὸν νομὸν τοῦ Βορρᾶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἐσκὼν. Κάτ. 13.790, ἀσχολούμενοι ἐν μέρει εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν πλουσίων ἀνθρακωρυχείων τῆς περιφερείας ὡς καὶ εἰς μεταλλουργικὰς βιομηχανίας. Δ. Ε. Μ.

Ἀνζὲν (Angennes). Γαλλικὴ οἰκογένεια ἐκ τῆς τάξεως τῶν εὐγενῶν, γνωστὴ ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἐκ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης διεκρίθησαν:—*1) Ὁ Ἰάκωβος ντ' Ἀνζέν*, χωροδεσπότης τοῦ Ραμπουλλιέ, ἀξιωματικὸς τῆς φρουρᾶς Φραγκίσκου τοῦ Α' καὶ τῶν διαδόχων του, ὑποστράτηγος καὶ διοικητὴς τοῦ Μέτς.—*2) Ὁ Κάρολος ντ' Ἀνζέν*, καρδινάλιος τοῦ Ραμπουλλιέ, ἐπίσκοπος τοῦ Μὰνς, πρεσβευτὴς ἐν Ρώμῃ.—*3) Νικόλαος ντ' Ἀνζέν*, πρεσβευτὴς Καρόλου τοῦ Θ' ἐν Ἀγγλίᾳ.—*4) Κλαύδιος ντ' Ἀνζέν*, ἐπίσκοπος τοῦ Μάνς, πρεσβευτής, μεγιστὰν τῆς Γαλλίας. Εἶναι ὁ λαβὼν παρ' Ἐρρίκου τοῦ Γ' τὴν ἐντολὴν ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὸ Βατικανὸν τὴν δολοφονίαν τῶν Γκύζ.—*5) Λουδοβῖκος ντ' Ἀνζέν*, μαρκήσιος τοῦ Μαιντενόν, πρεσβευτὴς ἐν Ἱσπανίᾳ. Ὁ ἔγγονος αὐτοῦ *Κάρολος-Φραγκῖσκος*, ἀπὸ τοῦ 1679—1686 διοικητὴς τῆς Μαρῆ-Γκαλάντ, μιᾶς τῶν μικρῶν Γαλλικῶν Φιλιππίνων παρὰ τὴν Γουαδελούπην, ἐπώλησε τὸ μαρκησᾶτον τοῦ Μαιντενὸν εἰς τὴν Φραγκίσκαν ντ' Ὠμπινιέ.—*6) Φραγκῖσκος ντ' Ἀνζέν*, χωροδεσπότης τοῦ Ραμπουλλιέ, εὐνοούμενος τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων, πρεσβευτὴς ἐν Ἑλβετίᾳ. Ὑπηρέτησε πιστῶς Ἐρρῖκον τὸν Δ'.—*7) Κάρολος κόμης τοῦ Ἀνζέν*, ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Ἐρρίκου τοῦ Δ, πεσὼν κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Λαβὰλ (1590). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Κάρολος ντ' Ἀνζέν*, πρεσβευτὴς ἀπὸ τοῦ 1620—1624 ἐν Ἱσπανίᾳ, ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τοῦ Μονσόν.—*8) Ἰουλία ντ' Ἀνζέν*, θυγάτηρ τῆς μαρκησίας ντὲ Ραμπουλλιέ. Χάριν αὐτῆς ἐγράφη ὑπὸ τῶν ποιητῶν τῆς αὐλῆς τῶν Ραμπουλλιὲ ἡ πολυθρύλητος «Γκιρλάντ». Α. Δ.

Ἀνζερμαὶρ (Angermair), *Χριστόφορος*. Γερμανὸς γλύπτης τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, εἰδικευθεὶς εἰς τὰς ἐπὶ ἐλεφαντοστοῦ γλυφάς. Κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανοῦ κατεσκεύασε νομισματοθήκην, κοσμοῦσαν τὸ μουσεῖον τοῦ Μονάχου.

Ἀνζιβιλλὲρ (Angiviller), *Κάρολος-Κλαύδιος, κόμης ντέ*—. Γάλλος ἐπιστήμων γεννηθεὶς τῷ 1744 καὶ ἀποθανὼν εἰς Ἀλτόναν τῷ 1810. Γενικὸς διευθυντὴς τῶν δημοσίων κτιρίων καὶ κήπων ἐπὶ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΣΤ'· συνέχισε τὸν καλλωπισμὸν τοῦ Jardin des Plantes τῶν Παρισίων, εἰς αὐτὸν δὲ ὀφείλεται τὸ σημερινὸν ὡραῖον σχέδιον τοῦ κήπου τούτου. Ἐπίσης ὁ Ἀνζιβιλλὲρ ἥνωσε τὰς ζωγραφικὰς καὶ γλυπτικὰς συλλογὰς καὶ κατέστησε τὸ ἀνάκτορον τοῦ Λούβρου μουσεῖον εἰς ὃ ἐτοποθετήθησαν αὗται ἔκτοτε. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως εἶχε καταστῇ ὕποπτος, κατώρθωσεν ὅμως νὰ φύγῃ ἐκ Παρισίων τῷ 1791 καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν πρωσσικὴν πόλιν Ἀλτόνα. Διῆλθεν ἡμέρας στερήσεων καὶ συμφορῶν, δὲν ἐπέστρεψεν ὅμως εἰς Γαλλίαν οὐδὲ μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ὅστις ἐκάλεσεν αὐτὸν ὅπως καταλάβῃ τὴν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ θέσιν του, παραμείνας πιστὸς εἰς τοὺς ἐκδιωχθέντας Βουρβώνους, τοὺς παρασχόντας εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ μέσα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν φιλοτεχνικῶν του σκοπῶν. Θ. Β.

Ἀνζιλμπὲρ (Angilbert). Γάλλος συγγραφεύς, μαθητὴς τοῦ Ἀλκουΐνου καὶ μέλος τῆς σχολῆς ἢ ἀκαδημίας τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Καρλομάγνου. Ἀνῆκεν εἰς εὐγενῆ οἰκογένειαν καὶ ἀπέσπασε τὴν εὔνοιαν τοῦ Καρλομάγνου, ὅστις νυμφεύσας αὐτὸν μυστικῶς μετὰ τῆς θυγατρός του Βέρθας τὸν κατέστησε γραμματέα του. Προσβληθεὶς ὑπὸ τρομερᾶς νόσου ἔταξεν ὅπως ἐν περιπτώσει θεραπείας του ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἠσπάσθη τὸν μοναστικὸν βίον, γενόμενος ἀβ-βᾶς τοῦ ἁγίου Ρεκυὲ εἰς Ποντιέ. Παρέστη κατὰ τὴν στέψιν τοῦ Καρλομάγνου ὡς αὐτοκράτορος ἐν Ρώμῃ καὶ συνέταξε, τῷ 814, τὴν διαθήκην αὐτοῦ. Μερικὰ ἔργα του ἐκ τῶν περισωθέντων συνελέγησαν ὑπὸ τοῦ Migne καὶ εὑρίσκονται δημοσιευμένα εἰς τὴν «Πατρολογίαν» αὐτοῦ (τόμ. XCIX). Εἰς τὸν Ἀνζιλμπὲρ ἀποδίδεται ἐπίσης «Ἡ *Ἱστορία* τῶν πρώτων ἀποστόλων τοῦ Καρλομάγνου», τὴν ὁποίαν ὅμως οἱ νεώτεροι κριτικοὶ θεωροῦσιν ὡς μυθιστόρημα τοῦ *Defresne de Franceville*. Ὁ Ἀνζιλμπὲρ τιμᾶται ὡς ἅγιος, τῆς μνήμης του ἑορταζομένης παρὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὴν 18ην Φεβρουαρίου. Θ. Β

Ἄνζιρας (Angiras). Εἷς τῶν *Πρανιζάπατις* τῆς βεδικῆς θρησκείας, ταυτιζόμενος πρὸς τὸν Ἄγνι (βλ. λ.).

Ἀνζοῦ (Anjou). Παλαιὰ ἐπαρχία πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς Γαλλίας. Εἶχε πρωτεύουσαν τὴν *Ἀγκέρην* ἢ Ἀνζὲρ (Angers) καὶ ἀπετέλει δουκᾶτον. Ἐκ τῆς ἐπαρχίας ταύτης προέκυψαν οἱ σημερινοὶ νομοὶ τῆς Μαὶν-ἐ-Λουὰρ καὶ μέρος τῶν νομῶν τῆς Μαγέν, τῆς Σὰρτ καὶ Ἴντρ-ἐ-Λουάρ. Τὸ δουκᾶτον τοῦ Ἀνζοῦ ὡρίζετο πρὸς ΒΔ ὑπὸ τῆς Βρεττάνης, Β ὑπὸ τῆς Μαίν, Α ὑπὸ τῆς Λωραίνης καὶ Ν ὑπὸ τοῦ Πουατοῦ. Ἡ ἔκτασίς του ἦτο 893.838 ἑκτάρια. Ἀρχικῶς κατοικηθεῖσα ὑπὸ τῆς κελτικῆς φυλῆς τῶν Ἀνδηγαυῶν, ἀνῆκεν ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους εἰς τὴν τρίτην λουγδουνικὴν τοπαρχίαν. Ὁ Χιλδερῖκος, βασιλεὺς τῶν Φράγκων, ἀπαλλάξας τὸ Γαλατικὸν ἔδαφος ἀπὸ τῶν τελευταίων ὑπολειμμάτων τῶν ρωμαϊκῶν στρατιῶν, κατέκτησε τὴν Ἀνζοῦ καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὸ στέμμα τῶν Φράγκων βασιλέων. Ὑπὸ τοὺς οὕτω καλουμένους βασιλεῖς τῆς δευτέρας φυλῆς ἡ Ἀνζοῦ διῃρέθη εἰς δύο κομητείας, εἰς τὴν κομητείαν Οὐὲρ-Μαίν, περιλαμβάνουσαν τὸ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τῆς Μαγὲν ἔδαφος μὲ πρωτεύουσαν τὸ Σατωνὲφ καὶ τὴν κυρίως κομητείαν τοῦ Ἀνζοῦ μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἀγγέρην.

Κάρολος ὁ Φαλακρὸς παρεχώρησε τὴν κομητείαν Οὐὲρ-Μαὶν εἰς Ροβέρτον τὸν Ἰσχυρόν, δοῦκα τῆς Γαλλίας, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἐναντίον τῶν Νορμανδῶν, τὴν δὲ κυρίως κομητείαν Ἀνζοῦ εἰς τὸν Ἴγγελζερ, ἔλκοντα ἐξ ἀγροτῶν τὸ γένος, ὡς ἀμοιβὴν διὰ τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας παρέσχεν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Βρεττανῶν καὶ τῶν Νορμανδῶν. Ὁ Ἴγγελζερ ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς τοῦ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ οἴκου τῶν Ἀνζοῦ, ἐξ οὗ προῆλθεν καὶ ὁ οἶκος τῶν Πλανταζενὲ (Πλανταγενητῶν), ὁ βασιλεύσας εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπὲρ τοὺς τρεῖς αἰῶνας (1154—1483). Γοδοφρέδος ὁ Ε', ἑνδέκατος κόμης τοῦ Ἀνζοῦ, νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα Ἐρρίκου τοῦ Α', βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, παρεχώρησε τὸ Ἀνζοῦ εἰς τὸν υἱόν του Ἐρρῖκον, ὅστις τῷ 1159 ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐρρῖκος ὁ Β'. Οὕτως οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας κατεῖχον τὸ Ἀνζοῦ μέχρι τοῦ ἔτους 1203, ὁπότε ὁ Φίλιππος Αὔγουστος ἀπέσπασεν αὐτὴν ἀπὸ τὸν Ἰωάννον τὸν Ἀκτήμονος. Ἐν ἔτει 1226 ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ὁ Η' κατέλιπε τὴν Μαὶν καὶ τὸ Ἀνζοῦ εἰς τὸν ἔνατον υἱὸν αὐτοῦ

Digitized by Google

Κάρολον, ὅστις ἐγένετο ἀρχηγὸς νέου οἴκου τῶν Ἀνζοῦ καὶ κατέκτησε μετὰ τῶν Ἀγγεβίνων τὸ βασίλειον τῶν δύο Σικελιῶν (1266). Ἡ ἐγγόνη τοῦ ἡγεμόνος τούτου Μαργαρίτα ἔφερεν ὡς προῖκα τὴν Μαὶν καὶ τὸ Ἀνζοῦ εἰς τὸν Κάρολον τῆς Γαλλίας, κόμητα τοῦ Βαλουᾶ, ὁ υἱὸς τοῦ ὁποίου, γενόμενος βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, συνήνωσε τὰς δύο ταύτας ἐπαρχίας ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του (1328). Ἐν ἔτει 1360 ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Ἀγαθὸς κατέστησε τὸ Ἀνζοῦ δουκᾶτον καὶ παρεχώρησεν αὐτὸ ὡς κληροδότημα εἰς τὸν δευτερότοκον αὐτοῦ υἱὸν Λουδοβῖκον, ὅστις ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ δευτέρου κλάδου τῶν βασιλέων τῆς Νεαπόλεως. Μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1480 ἐπελθόντα θάνατον τοῦ βασιλέως Ῥενάτου, δεσπότου τοῦ Ἀνζοῦ καὶ τῆς Προβηγκίας, Λουδοβῖκος ὁ ΙΑ′ προσήρτησεν ἀμετακλήτως τὸ Ἀνζοῦ εἰς τὸ στέμμα του. Ἔκτοτε ἡ ἐν λόγῳ κομητεία δὲν ἦτο πλέον εἰμὴ ἁπλοῦν κληροδότημα, προσφερόμενον ἐνίοτε εἰς τὰ τέκνα τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας.

Τὸν τίτλον δουκὸς τοῦ Ἀνζοῦ ἔφερον οἱ ἑξῆς ἡγεμόνες: Ἑρρῖκος ὁ Γ′ πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ἀναρρήσεως αὐτοῦ, ὁ τέταρτος υἱὸς Ἑρρίκου τοῦ Β′, δοὺξ τῆς Ἀλανσόν, οἱ δύο υἱοὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ′ καὶ ὁ ἔγγονος αὐτοῦ Φίλιππος ὁ Ε′, βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας.

Ἀνζοῦ, *Λὰρς Ἀντώνιος* (1803—1884). Σουηδὸς θεολόγος, ἀπὸ τοῦ 1845 καθηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Οὐψάλας ἐν Σουηδίᾳ καὶ ἀπὸ τοῦ 1859 ἐπίσκοπος. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα ἀνσφερόμενα ἰδίως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς σουηδικῆς Ἐκκλησίας. Δ. Σ. Μ.

Ἀνζουὰν (Anjouan)· βλ. λ. Γιοχάννα.

Ἀνῆ. Ἀρχαία πρωτεύουσα τῶν βασιλέων τῆς Ἀρμενίας (τὸ *Ἄβνικον* ἢ *Ἄρνικον* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἄλλων γεωγράφων) ἐν τῷ ἄλλοτε ρωσικῷ κυβερνείῳ τοῦ Ἐριβάν, ἐν τῇ ὑπερκαυκασίῳ χώρᾳ, σήμερον δὲ παρὰ τὰ σύνορα τῆς δημοκρατίας τῆς Σοβιετικῆς Ἀρμενίας, κειμένη εἰς ὕψος 1500 περίπου μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης μεταξὺ τῶν ποταμῶν *Ἀρπᾶ-τσάϊ*, (ἀρμεν. *Ἀχουριάν*) καὶ *Ἀλατζᾶ-τσάϊ*, εἰς ἀπόστασιν 46 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς ὀχυρᾶς πόλεως τοῦ *Κὰρς* (ἀρμεν. *Γκάρς*).

Πόλις, πάλαι ποτὲ μεγάλη καὶ πλουσία, εἶναι σήμερον ἁπλοῦς σωρὸς ἐρειπίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται τὰ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ καὶ ἄλλων ἐκκλησιῶν. Ἡ ἵδρυσις τῆς Ἀνῆ ἀνάγεται εἰς τοὺς π. Χ. χρόνους· ἀλλ' ἡ κυρίως ἱστορία αὐτῆς ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ι′ μ. Χ. αἰῶνος, ὅτε οἱ Ἀρμένιοι βασιλεῖς τῆς δυναστείας τῶν Παγρατιδῶν (Παγρατουνῆ) μετέφερον εἰς αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους των. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀνῆ ἀνῆλθε τότε εἰς 100.000 καὶ πλέον κατοίκων, διατηρηθεὶς καὶ ὅταν κατόπιν κατέκτησεν αὐτὴν ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος. Ἡ ἀκμὴ τῆς πόλεως δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ, διότι τὸ 1064 ὁ Σελτζουκίδης Σουλτάνος Ἄλπ-Ἀρσλάν, κυριεύσας τὴν Ἀνῆ μετὰ 25ήμερον πολιορκίαν, ἐπυρπόλησεν αὐτὴν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον. Ὅ,τι ὑπελείφθη ἢ ὅ,τι ἀνῳκοδομήθη βραδύτερον κατεστράφη ὑπὸ τῶν Κούρδων Μπενῆ-Σεδδάς, τῶν Ἰβήρων (Γεωργιανῶν), οἵτινες ἐκυρίευσαν αὐτὴν πεντάκις, καὶ ὑπὸ τῶν ὀρδῶν τοῦ Χολαγκοῦ καὶ τοῦ Ταμερλάνου. Τὴν ἐρήμωσιν συνεπλήρωσε καταστρεπτικὸς σεισμὸς ἐπισυμβὰς τῷ 1319. Τέλος τῷ 1605 ὁ Σάχης τῆς Περσίας Ἀμπᾶς μετέφερε διὰ τῆς βίας 12.000 ἀρμενικὰς οἰκογενείας ἐξ Ἀνῆ εἰς Περσίαν, ὅπως συνοικίσωσι τὴν νέαν πρωτεύουσάν του Ἰσπαχάν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς αὐτῆς ἡ Ἀνῆ ἀπεκαλεῖτο ἡ «πόλις τῶν χιλίων ἐκκλησιῶν». Φαίνεται δὲ ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ὑπερβολή. Εἰς τὰ ἐκτὸς τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων σωζόμενα ἐρείπια—μνημεῖα σπουδῆς τῆς χριστιανικῆς τέχνης—ὑπάρχουν καὶ δύο τζαμία διακοσμητικῶς ἐφάμιλλα τῆς Ἀλάμπρας.

Εἰς τὰ πέριξ τῆς πόλεως σώζονται ἐντὸς τῶν βράχων πολλὰ σπήλαια ἀποτελοῦντα εἶδος ἀρχαίας τρωγλοδυτουπόλεως καὶ χρησιμεύσαντα ὡς καταφύγιον πτωχῶν καὶ διωκομένων.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνηβαίνω· ἰδιωματ., ἀναβαίνω.

ἄνηβος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐκ τοῦ ἀρνητ. α— καὶ τοῦ *ἥβη*· ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ἔφθασεν ἀκόμη εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ὁ ἀνήλικος· ἀντίθ. *ἔφηβος*, ἐνήλικος.

— *[Ἀστ. Δίκ.]*· βλ. ἀνήλικος.

ἀνηβῶ *(-άω)*· γίνομαι πάλιν ἔφηβος, ξανανεώνω.

ἀνηγεμόνευτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἡγεμονευόμενος, ὁ μὴ ἔχων καθηγεμόνα καὶ ὁδηγόν· ‖ ὁ μὴ ἔχων ἡγεμόνα, ἄρχοντα, ἀκυβέρνητος. Β. Φ.

ἀνηγμένος, —*η*, —*ον*· παθ. μετοχὴ τοῦ ἀνάγομαι.

— **ἀνηγμένη** ***θερμότης***· βλ. θερμότης.

— **ἀνηγμένη** *μορφὴ [Μαθημ.]*. Καλεῖται οὕτω ἁπλουστέρα τις μορφὴ προκύψασα κατόπιν *ἀναγωγῆς* (διὰ μετασχηματισμοῦ). Ἔστω, διὰ τὸ ἁπλούστερον, ἡ μορφὴ

$$(1) \qquad \alpha x^2+2\beta xy+\gamma y^2$$

καὶ ἔστω ὅτι ἀντικαθιστῶμεν τὰ x,y διὰ τῶν ἴσων των λαμβανομένων ἀπὸ τοὺς τύπους

$$(2) \qquad \begin{aligned} x&=\lambda X+\mu Y \\ y&=\nu X+\varrho Y \end{aligned}$$

ὅπου λ,μ,ν,ρ εἶναι ἀκέραιοι· θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς (1), ἐν γένει, μία μορφὴ

$$(3) \qquad AX^2+2BXY+\Gamma Y^2$$

Παρατηροῦμεν ὅτι ἐὰν $\Delta=\begin{vmatrix} \lambda & \mu \\ \nu & \varrho \end{vmatrix}=\pm 1$

θὰ ἔχωμεν ὅτι εἰς πᾶν σύστημα ἀκεραίων τιμῶν διὰ τὰ x,y θὰ ἀντιστοιχῇ σύστημα *ἀκεραίων* τιμῶν διὰ τὰ X,Y· ἐννοεῖται ὅτι δι' ἄπειρα συστήματα ἀκεραίων τιμῶν τῶν λ,μ,ν,ρ κατορθοῦται νὰ ἔχωμεν $\Delta=\pm 1$ καὶ ὅτι εἰς ἕκαστον τοιοῦτον σύστημα ἀντιστοιχεῖ μία μορφὴ (3). Πᾶσαι αἱ τοιούτου εἴδους μορφαὶ (3) (δηλ. αἱ προκύπτουσαι ὅταν $\Delta=\pm 1$) καλοῦνται *ἰσοδύναμοι* πρὸς τὴν (1).

Τὰ ἀνωτέρω ἐφαρμόζονται εἰς τὴν *θεωρίαν τῶν ἀριθμῶν*. Ἔστω ὅτι ἀκέραιός τις N δύναται νὰ παρασταθῇ ὑπὸ τὴν μορφὴν (1), δηλ. ἔστω ὅτι ὑπάρχει σύστημα ἀκεραίων τιμῶν τῶν x,y τοιοῦτον, ὥστε τὸ (1) νὰ ἰσοῦται μὲ N, τότε θὰ ὑπάρχῃ καὶ σύστημα ἀκεραίων τιμῶν τῶν X,Y τοιοῦτον, ὥστε τὸ (3) νὰ ἰσοῦται μὲ N, ὅταν ἡ (3) εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς τὴν (1)· δηλ. ὁ N θὰ παρίσταται καὶ ὑπὸ πᾶσαν μορφὴν ἰσοδύναμος πρὸς τὴν (1).

Παράδειγμα: Ἔστω ἡ μορφὴ $x^2-4xy+2y^2$· ἂν ἀντικαταστήσωμεν τὰ x καὶ y διὰ τῶν τύπων

$$\begin{aligned} x&=3X+Y \\ y&=5X+2Y \end{aligned}$$

προκύπτει ἡ ἰσοδύναμος πρὸς τὴν δοθεῖσαν μορφὴ

$$-X^2+2XY+Y^2$$

Ἐὰν θέσω εἰς τὴν πρώτην μορφὴν x=6, y=9 λαμβάνω ἐξαγόμενον —18· ἤτοι ὁ —18 παρίσταται ὑπὸ τὴν πρώτην μορφήν· ὁ —18 παρίσταται καὶ ὑπὸ τὴν δευτέραν μορφήν, ἀρκεῖ νὰ θέσω X=3, Y=—3.

Καλοῦμεν *τάξιν μορφῶν* πάσας τὰς μορφὰς τὰς παραγομένας ἐκ μιᾶς ἐξ αὐτῶν μὲ τοὺς μετασχηματισμοὺς (2), ὅταν ἡ ὁρίζουσα Δ ἰσοῦται πρὸς +1.

Ἀπὸ τὰς μορφὰς τῆς αὐτῆς τάξεως μορφαί τινες μερικωτέρου εἴδους λέγονται *ἀνηγμέναι μορφαί*. Ἡ σύγκρισις πρὸς ἀλλήλας τῶν διαφόρων αὐτῶν *ἀνηγμένων* λύει σημαντικὰ προβλήματα τῆς θεωρίας τῶν ἀριθμῶν.

Εἰς τὴν γενικὴν θεωρίαν τῶν τετραγωνικῶν μορφῶν καὶ τῶν διγραμμιῶν γίνεται συχνὴ χρῆσις τοῦ ὅρου *ἀνηγμένη μορφή*. Ἔστω ἡ γενικὴ τετραγωνικὴ μορφὴ

$$U=\sum_{i,k} \alpha_{ik}\, x_i\, x_k \qquad (i,\ k=1,2,..\nu)$$

$$(\text{ὅπου } \alpha_{ik}=\alpha_{ki})$$

Αὕτη διὰ ῥητῶν πράξεων τίθεται καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν

$$U=\lambda_1 P^2_1+\lambda_2 P^2_2+\ldots+\lambda_\mu P^2_\mu$$

ὅπου τὰ P_1, P_2,.. P_μ εἶναι διάφοροι πρὸς ἀλλήλας γραμμικαὶ μορφαὶ τῶν ν μεταβλητῶν x_1, x_2, ... xν.

Ἐὰν θέσωμεν $y_i=P_i \quad (i=1,\ 2,\ldots\mu)$

λαμβάνομεν

$$U=\lambda_1 y^2_1+\lambda_2 y^2_2+\ldots+\lambda_\mu y_\mu^{\,2} \qquad (A)$$

Ἔχομεν οὕτω ἀνηγμένην μορφὴν τῆς ἀρχικῶς δοθείσης U. Ἐὰν οἱ συντελεσταὶ τῆς δοθείσης τετρ. μορφῆς εἶναι πραγματικοὶ ἀριθμοί, ἀποδεικνύεται ὅτι δι' ὅλας τὰς ἀνηγμένας μορφὰς (A) ὁ ἀριθμὸς ὁ δεικνύων πόσοι συντελεσταὶ λ εἶναι θετικοὶ θὰ μένῃ ὁ αὐτός· ἔχομεν οὕτω τὸν καλούμενον *νόμον ἀδρανείας* τὸν δοθέντα ὑπὸ τοῦ Sylvester τῷ 1852, ἀλλὰ γνωστὸν εἰς τὸν Jacobi ἀπὸ τοῦ 1847.

Ἔστω ἤδη διγραμμικὴ μορφὴ

$$f=\sum_{i,k} \alpha_{ik}\, x_i\, y_k \qquad (i,k=1,\ 2,\ldots\nu)$$

Δυνάμεθα μὲ ἀνεξαρτήτους μετασχηματισμοὺς τῶν xi καὶ τῶν yk νὰ γράψωμεν τὴν f ὑπὸ τὴν *ἀνηγμένην μορφὴν*

$$X_1Y_1+X_2Y_2+\ldots+X_\mu Y_\mu\,.$$

Ἔχομεν ἐπίσης καὶ *ἀνηγμένας δέσμας* διγραμμικῶν μορφῶν χρησιμοποιουμένας εἰς τὰς θεωρίας ἰσοδυναμίας μορφῶν (*Weierstrass*, Werke 2, Berlin) (*Kronecker*, Sitzgsb. Acad. Berlin, 1890).

Γενικῶς εἰς πλείστας θεωρίας τῶν μαθηματικῶν χρησιμοποιοῦνται οἱ ὅροι ἀνηγμένος, ἀνηγμένη, ἀνηγμένον· οὕτως ἔχομεν *ἀνηγμένην ἐξίσωσιν*, *ἀνηγμένον κλάσμα*, *ἀνηγμένον σχῆμα* κλ. Π. ΖΕΡΒΟΣ

ἀνήδονος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἄνευ ἡδονῆς, ἀτερπής, δυσάρεστος.

ἀνήδυντος καὶ *ἀνήδυστος* (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἠρτυμένος μὲ ἡδύσματα, ὁ ἀγλύκαντος, ὁ μὴ παρέχων ἡδονήν, ἄνοστος.

ἀνήθικος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἠθικός, ὁ μὴ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἠθικῆς ὑφιστάμενος: «ἀνήθικος λόγος, —ἔργον»· ‖ ὁ μὴ κατὰ τὴν ἠθικὴν ἐνεργῶν: «ἀνήθικος ἄνθρωπος». — Ἐπίρρ. ***ἀνηθίκως*** (νέα λέξις).

— **ἀνήθικος** ***αἵρεσις*** *[Νομ.]*· βλ. αἵρεσις.

— **ἀνήθικος** ***αἰτία*** *[Νομ.]*· βλ. αἰτία δικαιοπραξιῶν.

— **ἀνήθικος** ***ἐνοχὴ*** *[Νομ.]*· βλ. ἐνοχή.

— **ἀνήθικος** ***σύμβασις*** *[Νομ.]*· βλ. σύμβασις.

ἀνηθικότης (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ἀνηθίκου· ‖ χαρακτηριστικαὶ πράξεις ἀνηθίκου: «αὐτὸ ποὺ ἔκαμες εἶναι ἀνηθικότης».

ἀνηθόλη *[Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CH_3.O.C_6H_4.CH:CH.CH_3$, ἤτοι χαρακτηρίζεται ὡς π—*μεθοξυπροπενυλοβενζόλιον*. Ἀπὸ μακροῦ χρόνου (Saussure 1820) εἶχεν ἐπιστημονικῶς μελετηθῆ ὡς συστατικὸν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου τοῦ ἀνίσου, ἀνίσου τοῦ ἀστεροειδοῦς, μαράθου κ.λ.π., παρέσχε δὲ λαβὴν εἰς τὴν μελέτην τῶν συστατικῶν τῶν αἰθερίων ἐλαίων καὶ τὴν ἀπομόνωσιν τούτων, ὥστε νὰ ἔρχωνται εἰς τὸ ἐμπόριον ἀντὶ τῶν ἀκαθαρίστων ἐλαίων τὰ πολύτιμα αὐτῶν συστατικὰ μόνον.

Ἡ ἀνηθόλη δύναται νὰ ληφθῇ διὰ ψύξεως τῶν κλασμάτων τῆς ἀποστάξεως τῶν σχετικῶν αἰθερίων ἐλαίων. Διὰ τὴν συνθετικὴν αὐτῆς παρασκευὴν ὑπάρχουσι πλείονες τρόποι, οὕτω λ. χ. δύναται νὰ ληφθῇ ἐκ τῆς ἀνισαλδεΰδης διὰ συμπυκνώσεως μετὰ α-βρωμιοπροπιονικοῦ ἐστέρος παρουσίᾳ ψευδαργύρου, πυρώσεως τοῦ προϊόντος τούτου τῆς συμπυκνώσεως μετ' ὀξίνου θειικοῦ καλίου καὶ ἀποστάξεως τοῦ οὕτω λαμβανομένου ἀνισυλο-α-μεθυλακυλοξέος. Ἐπίσης δύναται νὰ ληφθῇ ἡ ἀνηθόλη ἐξ ἀνισαλδεΰδης καὶ αἰθυλομαγνησιοβρωμιδίου. Πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ἔσχον αἱ μέθοδοι αὗται μόνον ἀφ' ὅτου ἐπετεύχθη ἡ εὐθηνὴ παρασκευὴ τῆς ἀνισαλδεΰδης.

Ἡ ἀνηθόλη κρυσταλλοῦται εἰς λευκὰ φυλλίδια ἔχουσα γεῦσιν ἐντόνως γλυκεῖαν καὶ ὑπενθυμίζουσαν τὸ ἄνισον. Τήκεται εἰς 22-23°, βράζει εἰς 233-234° καὶ ἔχει εἰδικὸν βάρος εἰς 25° 0,986. Διαλύεται διαυγῶς εἰς 3 μέρη ἀλκοόλης 90°. Φυσιολογικῶς εἶναι ὀλίγον ἐνεργός, οὕτω κατὰ τοὺς Varenne, Roussel καὶ Godefroy 39 γρ. αὐτῆς ἐπὶ 1 χιλιογρ. ζωικοῦ βάρους οὐδὲν φαινόμενον δηλητηριάσεως προκαλοῦσι.

Κατὰ τὴν μακροτέραν παραμονὴν ἀλλοιοῦται ἡ ἀνηθόλη διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ φωτὸς καὶ χάνουσα τὴν ἱκανότητα αὐτῆς πρὸς κρυστάλλωσιν καθίσταται πυκνόρρευστος μᾶζα κιτρίνου χρώματος καὶ δυσαρέστου πικρᾶς γεύσεως. Ἡ ἀλλοίωσις αὕτη ὀφείλεται πιθανῶς εἰς πολυμερισμόν.

Ἡ ἀνηθόλη χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν τῇ θεραπευτικῇ, ἀλλὰ κυρίως κατὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἡδυπότων (liqueurs), ὡς λ. χ. τὸ *ἀνιζέτ*, *οὖζον* κ.λ.π. καὶ ἐν τῇ ἀρωματοποιίᾳ. Σ. Γ.

ἄνηθον (Anethum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς τάξεως τῶν *σκιαδανθῶν* (Umbelliferae). Ἐξ αὐτῶν τὸ μᾶλλον γνωστὸν εἶδος εἶναι τὸ *ἄνηθον τὸ βαρύοσμον* (Anethum graveoleus), κοινῶς *ἄνηθο*. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἀνήθου εἶναι ἀρτυματικὸν καὶ φαρμακευτικὸν ὑπὸ μορφὴν φυτοῦ νωποῦ καὶ σπόρου. Ἡ καλλιέργεια αὐτοῦ εἶναι εὔκολος. Πολλαπλασιάζεται διὰ σπορᾶς διενεργουμένης κατὰ τὸ φθινόπωρον. Τὸ ἄνηθον εἶναι φυτὸν ἰθαγενὲς τῆς Ἀνατολῆς (Περσίας καὶ Ἰνδίας), τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς περὶ τὸν Καύκασον χώρας, ὁπόθεν μετεφέρθη εἰς Εὐρώπην. Ἔχει σπέρματα ᾠοειδῆ πεπιεσμένα ἐν σχήματι φακῆς, χρώματος φαιοῦ. Π. Θ. Λ.

Ἄνηθον τὸ βαρύοσμον.

— **ἀνήθου** ***ἔλαιον*** (Oleum anethi, Dillol essence d' aneth) *[Φαρμακογν.]*. Αἰθέριον ἔλαιον λαμβανόμενον ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ *ἀνήθου τοῦ βαρυόσμου* (Anethum graveoleus L.) κατὰ τὴν ἀπόσταξιν αὐτῶν μεθ' ὕδατος. Ἡ περιεκτικότης τῶν καρπῶν εἰς αἰθέριον ἔλαιον κυμαίνεται μεταξὺ 3—4%.

Τὸ ἀνηθέλαιον εἶναι ὑγρὸν κατ' ἀρχὰς μὲν ἄχρουν, βραδύτερον ὅμως κιτρινίζον, ἔχει τὴν χαρακτηριστικὴν ἰσχυρὰν ὀσμὴν τοῦ ἀνήθου καὶ γεῦσιν μὲν κατ' ἀρχὰς ἠπίαν, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως καθισταμένην λίαν καυστικήν. Διαλύεται εἰς 5—8 ἀλκοόλης (80%), ἔχει εἰδ. βάρος 0.895—0.915 καὶ δεικνύει στροφὴν τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως $\alpha_0=+75°$ ἕως $+80°$. Τὸ κύριον συστατικὸν αὐτοῦ εἶναι ἡ *καρβόνη* ἐνεχομένη ἀπὸ 40—60%. Πλὴν αὐτῆς ὁ Wallach ἀπεχώρισε τὸν ὑδρογονάνθρακα *ἀ-λιμονένιον* καὶ ὁ Nietzki *τερπίνην* τινὰ τοῦ τύπου $C_{10}H_{16}$. Τὸ ἐξ

Digitized by Google

Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ Ἰαπωνίας λαμβανόμενον ἔλαιον ἐκ τοῦ φυτοῦ *Anethum Sowa DC* ἀποκλίνει, τόσον κατὰ τὰς φυσικὰς αὐτοῦ σταθεράς, ὅσον καὶ κατὰ τὴν σύστασιν, ἀπὸ τοῦ ἐκ τοῦ Anethum Graveoleum λαμβανομένου ἐλαίου. Οὕτως ἔχει τὸ μὲν πρῶτον εἰδ. βάρος 0.948—0.970 καὶ $a_0 = +41.5$ ἕως $+47.5$, τὸ δὲ ἰαπωνικὸν εἰδ. βάρος 0.964 καὶ $a_0 = +50.5^0$. Κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Clamician τὸ ἰνδικὸν ἐνέχει φαινολαιθέρα τινά, τὴν διλλαπιόλην ἰσομερῆ πρὸς τὴν ἀπιόλην τοῦ τύπου δὲ $C_{12}H_{14}O_4$ καὶ πυκνὸν ἐλαιῶδες εἰς 285⁰ ζέον ὑγρόν, ὅπερ μετὰ βρωμίου δίδει τὸ διβρωμίδιον τῆς μονοβρωμιαπιόλης ($C_{12}H_{18}Br_8O_4$). Ἡ διλλαπιόλη ἀνευρέθη ὑπὸ τοῦ Schimmel καὶ ὡς ἀνηθέλαιον ἱσπανικῆς προελεύσεως, ληφθὲν δι' ἀποστάξεως πόας ἀνήθου. Τὸ ἀνηθέλαιον χρησιμοποιεῖται εἰς ἀρωματοποιίαν, ποτοποιίαν καὶ σακχαροπλαστικήν.

Κ. Γ. Μ.

— **ἀνήθου** ***σπέρματα*** (Semina anethi) *[Φαρμακογν.]*. Τὰ σπέρματα τοῦ *ἀνήθου τοῦ βαρυόσμου* ἐνέχουσι 3—4 % αἰθέριον ἔλαιον, εὕρισκον δὲ πρότερον πολλαπλῆν ἐφαρμογήν. Ἤδη χρησιμοποιοῦνται μόνον εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ aqua anethi καὶ ὡς λαϊκὸν φάρμακον καὶ πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου.

Κ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ

ἀνήκεστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἀπὸ τοῦ ἀρνητ. *α*— καὶ τοῦ *ἀκοῦμαι* (μπαλώνω)· ἀνίατος, ἀθεράπευτος, ἀδιόρθωτος, ἀνεπανόρθωτος: «ἀνήκεστος συμφορά».

Β. Φ.

ἀνηκοΐα (ἡ)· τὸ μὴ ἀκούειν, ἡ ἀπώλεια τῆς ἀκοῆς, παρακοή.

ἀνήκοος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀκούων ἢ μὴ ἀκούσας τι: «ἀνήκοος ἐπαίνου».

ἀνήκουστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἀκουσθείς, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀκουσθῇ: «ὁ μικρὸς ψόφος εἶναι ἀνήκουστος»· || χαρακτηριστικὸν παντὸς παραδόξου, ἀπιθάνου, ἀναλήθους, φοβεροῦ: «αὐτὸ τὸ ἔγκλημα εἶναι ἀνήκουστον».

Β. Φ.

ἀνήκω· σύνθετον ἀπὸ τῆς προθέσεως *ἀνὰ* καὶ τοῦ *ἥκω* (μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ *ἔρχομαι*)· ἐσήμαινε παρὰ τοῖς ἀρχ., φθάνω, ἐξικνοῦμαι, καταντῶ: «εἰς τοσοῦτον θράσους ἀνήκει», εἰς τόσον μεγάλον θράσος κατήντησεν, ἔφθασεν· || ἀκολούθως ἔλαβε τὴν σημασίαν τοῦ ἔχω σχέσιν, σχετίζομαι, «τὰ εἰς τὸν βίον ἀνήκοντα», τὰ ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν ζωὴν *(Ἀριστοτέλ.)*· || καὶ τέλος παρὰ τοῖς νεωτέροις σημαίνει, εἶμαι κτῆμα, παρακολούθημα, ἐξάρτημά τινος «τὸ βιβλίον τοῦτο ἀνήκει εἰς ἐμέ», «μοῦ ἀνήκει», «δὲν σοῦ ἀνήκει», «τὸ ἀνῆκον εἰς ἕκαστον»· πβλ. *προσήκω*.

Β. Φ.

ἄνηλα· ἐπίρρ. ἀντὶ *ἄνηλια*· ἰδιωματ., πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, «ἐφύγαμε ἄνηλα».

ἀνήλατος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ ἐλαυνόμενος, ὁ μὴ ἐλατός, «ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐλατά, οἷον χαλκός, τὰ δὲ ἀνήλατα, οἷον λίθος καὶ ξύλον» *(Ἀριστοτέλ.)*.

Β. Φ.

ἀνηλεὴς (ὁ, ἡ),—*ἐς* (τό)· ἀπὸ τοῦ ἀρνητ. *ἀ*— καὶ τοῦ *ἔλεος*· ὁ μὴ αἰσθανόμενος ἔλεον, ἄσπλαγχνος, σκληρός.—Ἐπίρρ. *ἀνηλεῶς*.

ἀνήλιαστος καὶ *ἀνήλιαγος,—η,—ο*· δημοτ., ὁ μὴ ἐκτιθέμενος εἰς τὸν ἥλιον, αὐτὸς ποῦ δὲν τὸν βλέπει ὁ ἥλιος· || ὀνομασία ὄφεως, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν, μόλις ἴδῃ τὸν ἥλιον εἰσδύει εἰς τὴν κρύπτην του καὶ τὸ δῆγμα τοῦ ὁποίου καθίσταται θανατηφόρον μόλις ὡς ὁ δηχθεὶς ἀντικρύσῃ τὸν ἥλιον.

ἀνηλικιότης (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνήλικος, ἀντίθ. *ἐνηλικιότης*.

ἀνήλικος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων τὴν νόμιμον ἡλικίαν, ὁ μὴ ἐνήλικος· || καθόλου, ὁ μικρὸς τὴν ἡλικίαν, ὁ ἄωρος ἔτι.

— *[Ἀστ. Δικ.]* Κατὰ τὰ παρ' ἡμῖν κρατοῦντα *ἀνήλικος* εἶναι ὁ μὴ συμπληρώσας ἔτι τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ—ὅστις καὶ τελεῖ ὑπὸ ἀλλοτρίαν ἐπιμέλειαν—, ἐνῆλιξ δ' εἶναι ὁ συμπληρώσας τὴν εἰρημένην ἡλικίαν, ὅστις καὶ ἀπολαύει τῆς κατὰ τὸ δίκαιον ἱκανότητος πλὴν τῶν περὶ γάμου καὶ υἱοθεσίας ὡρισμένων. Ἅμα τῇ ἐνηλικότητι ἀναιρεῖται καὶ ἡ πατρικὴ ἐξουσία, μὴ παρατεινομένη ὡς κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον καὶ πέραν τῆς εἰρημένης ἡλικίας. Συμπληροῦται δὲ τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος, ἀφ' οὗ ἄρχεται ἡ ἐνηλικότης κατὰ τὸν μαθηματικὸν λεγόμενον ὑπολογισμόν, ἤτοι ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν, καθάπερ δῆλον γίγνεται ἐκ τῆς διατάξεως καθ' ἣν ἐν τῇ ληξιαρχικῇ πράξει τῆς γεννήσεως ἀναγράφεται ταύτης οὐ μόνον ἡ ἡμέρα, ἀλλὰ καὶ ἡ ὥρα. Ὁ τὴν ἐμβόλιμον δ' ἡμέραν, ἤτοι τὴν 29 Φεβρουαρίου τεχθείς, συμπληροῖ τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος ἅμα τῇ παρόδῳ ὁλοκλήρου τῆς ὑστάτης ἡμέρας τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ κοινοῦ ἔτους, διότι ἡ ἐμβόλιμος ἡμέρα, μίαν μετὰ τῆς 28 Φεβρουαρίου ἀποτελοῦσα, δὲν ἀνευρίσκεται μετὰ πάροδον ἐτῶν εἴκοσι καὶ ἑνὸς συμπίπτοντος ἀείποτε Φεβρουαρίου κοινοῦ ἔτους.

Ἐκ τῶν ἀνηλίκων ὁ ἀχειράφετος τελῶν ὑπὸ πατρικὴν ἐξουσίαν ἢ ὑπὸ ἐπιτροπείαν δὲν δύναται ἄνευ συναινέσεως τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ ἐπιτρόπου ν' ἀναλάβῃ ὑποχρεώσεις. Πᾶσα δὲ πρὸς αὐτὸν καταβολὴ ὑποχρεοῖ μὲν αὐτὸν εἰς ἀπότισιν τοῦ ληφθέντος ἢ τοῦ ἀντιτίμου, ἀλλὰ μόνον καθ' ὅσον εἶναι ἐκ τούτου πλουσιώτερος κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς, ἂν μὴ δόλῳ ἐματαίωσε τὴν ἐκ τῆς καταβολῆς αὔξησιν τῆς περιουσίας αὐτοῦ. Νομικὴ δὲ πρᾶξις τοῦ ἀχειραφέτου ἀνηλίκου δι' ἣν ὁ νόμος πρὸς τῇ συναινέσει τοῦ ἐπιτρόπου ἀπαιτεῖ καὶ ὡρισμένας διατυπώσεις εἶναι ἄκυρος ἐν περιπτώσει μὴ τηρήσεως αὐτῶν, καίπερ δοθείσης τῆς συναινέσεως τοῦ ἐπιτρόπου. Τὸ ζήτημα ἂν καὶ ὁ διαχειρίζων τὴν οὐσίαν τοῦ ἀνηλίκου πατὴρ ὑποχρεοῦται εἰς τήρησιν τῶν τῷ ἐπιτρόπῳ ἐπιβαλλομένων διατυπώσεων ἀμφισβητεῖται, λυόμενον ὑπό τινων μὲν ἀποφατικῶς, ὑπ' ἄλλων δὲ καταφατικῶς εἴτε ἄνευ τινὸς περιορισμοῦ, εἴτε μετὰ τοῦ περιορισμοῦ καθ' ὃν ἀργοῦσι μόνον αἱ περὶ συγγενικοῦ συμβουλίου διατάξεις ὡς ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν. Ὁ συμπληρώσας τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ δύναται νὰ διαθέσῃ ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ ἐπιτρόπου τὸ ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ἐργασίας κερδαινόμενον, ὡς καὶ τὸ πρὸς ἰδίαν χρῆσιν δοθέν. Ἡ διάταξις ἐφαρμόζεται, ὡς εἰκός, καὶ ὡς πρὸς τοὺς χειραφέτους ἀνηλίκους (βλ. λ. χειράφετος).

Ἡ ὑπὸ τοῦ συμπληρώσαντος τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος ἐκμίσθωσις τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ἀδείᾳ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ ἐπιτρόπου δύναται νὰ διαρρηχθῇ ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ ἐπιτρόπου, μόνον ἕνεκα σπουδαίων λόγων. Δὲν εἶναι δ' ἀναγκαία δι' ἑκάστην ἐκμίσθωσιν ἄδεια εἰδική, ἀρκούσης τῆς γενικῆς πρὸς τοῦτο ἀδείας τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ ἐπιτρόπου. Ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἰσχύει ὡς πρὸς τὸν χειράφετον, διότι ἡ ἐκμίσθωσις τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ἀνηλίκου ἀνάγεται εἰς τὰς πράξεις διαχειρίσεως, τὰς σκοπούσας εἰς τὴν τῆς περιουσίας αὐτοῦ βελτίωσιν ἢ συντήρησιν, ἃς ἐπιχειρεῖ αὐτὸς μόνος κατὰ τὰ ἐν λέξει χειράφετος λεχθησόμενα. Ὁ συμπληρώσας τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος ἀνήλικος εὐθύνεται πλήρως ἐὰν ἀποδειχθῇ ὅτι κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν τῆς πράξεως ἔπεισε δόλῳ τὸν μετ' αὐτοῦ ἐπιχειρήσαντα ταύτην ὅτι εἶναι ἐνῆλιξ. Ἀξιώσεις κατὰ τοῦ ἀνηλίκου ἐκ γεγονότων ἀνεξαρτήτων τῆς βουλήσεως τοῦ ὑποχρέου, εἰσὶν ἰσχυραὶ καὶ κατ' αὐτοῦ, ὡς λ. χ. ἐκ διοικήσεως ἀλλοτρίων. Ὁ μὴ συμπληρώσας ἔτι τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ οὐδὲ συναινοῦντος τοῦ πατρὸς ὑφ' οὗ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τελεῖ ἢ τοῦ ἐπιτρόπου ὑφ' οὗ τὴν ἐπιμέλειαν τελεῖ δύναται νὰ συντάξῃ διαθήκην.

Ὁ δὲ συμπληρώσας τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος ἀνήλικος δὲν δύναται νὰ συντάξῃ διαθήκην κατὰ τὸν τύπον τῆς ἰδιογράφου ἢ τῆς μυστικῆς· τοῦτο δέ, διότι ἡ κατὰ τὸν τύπον τοῦτον διαθήκη τοῦ ἀνηλίκου δὲν παρέχει τῆς ἐλευθέρας καὶ ἀνεπηρεάστου ἀποφάσεως τὰ ἐχέγγυα, ἅτινα παρέχει ἡ δημοσία διαθήκη. Ἐπειδὴ δ' αἱ τοιαῦται διατάξεις ἀφορῶσιν οὐ μόνον εἰς τὸν τύπον τῆς διαθήκης ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ τῆς ἱκανότητος περιοριζομένης, ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ ἐν χώρᾳ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐπιτρεπούσῃ τῷ ἀνηλίκῳ τὴν ἰδιόγραφον ἢ μυστικὴν διαθήκην, δὲν δύναται ὁ Ἕλλην ἀνήλικος νὰ συντάξῃ τοιαύτην, εἰμὴ κατὰ τὸν ἑλληνικὸν νόμον. Γάμον δὲν δύνανται νὰ συνάψωσιν ἐκ τῶν ἀνηλίκων οὐ μόνον τὰ νήπια (infantes), ἤτοι οἱ μὴ συμπληρώσαντες τὸ ἕβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν, ἀλλ' οὐδ' οἱ ἄνηβοι (impubéres), ἤτοι οἱ μὴ συμπληρώσαντες τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος ἄνδρες, τὸ δωδέκατον δὲ γυναῖκες, τῆς πρὸς γάμον ἱκανότητος ἀρχομένης ἀπὸ τῆς ἥβης (pubertas), ἤτοι ἀπὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ δεκάτου τετάρτου ἔτους ὡς πρὸς ἐκείνους, τοῦ δωδεκάτου δ' ὡς πρὸς ταύτας. Ἡ ἐμπορικὴ ἀνικανότης τοῦ ἀνηλίκου ὡς πρὸς τὸν χειράφετον ἀνήλικον τὸν συμπληρώσαντα τὸ δέκατον ὄγδοον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος δύναται νὰ ἀρθῇ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀνηλίκου κτῆσιν τῆς τε ἐμπορικῆς ἰδιότητος καὶ τῆς ἱκανότητος πρὸς ἐνέργειαν ἀντικειμενικῶς ἐμπορικῶν πράξεων διὰ προτέρας ρητῆς καὶ ἐγγράφου ἀδείας ὡρισμένων προσώπων καὶ δι' εἰδικῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἐγγράφου τῆς ἀδείας (βλ. λ ἔμπορος καὶ ἐμπορικὴ πρᾶξις).

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ποινικὴν εὐθύνην τῶν ἀνηλίκων παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς: Κατὰ τὸν ἡμέτερον ποινικὸν νόμον (ἄρθρα 82—84) πρᾶξίς τις δὲν καταλογίζεται εἰς τοὺς μὴ συμπληρώσαντας τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἑαυτῶν ἡλικίας· σωφρονίζονται δ' οὗτοι κατ' οἶκον παρὰ τῶν ἑαυτῶν ἐπιμελητῶν· δύναται δὲ καὶ ἡ ἀστυνομία νὰ ἐπιτηρῇ αὐτούς. Ἐὰν δ' ὁ κατηγορούμενος συνεπλήρωσε μὲν τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ δέκατον τέταρτον, κριθῇ δὲ παρὰ τοῦ δικαστηρίου, ὅτι ἐνήργησεν ἄνευ διακρίσεως, ἀθῳοῦται. Διὰ τῆς αὐτῆς δ' ἀποφάσεως ὁρίζεται καὶ ἐὰν πρέπῃ οὗτος νὰ ἐπιστραφῇ εἰς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, ἢ νὰ παραδοθῇ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀνατροφὴν εἰς ἐπανορθωτικόν τι κατάστημα, ὅτε ὁρίζεται ἀκριβῶς ἡ τῆς ἐν αὐτῷ παραμονῆς αὐτοῦ διάρκεια, ἥτις δὲν δύναται ὅμως νὰ παραταθῇ πέραν τοῦ συμπεπληρωμένου δεκάτου ὀγδόου ἔτους τῆς ἡλικίας.

Ἂν δὲ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου κριθῇ ὅτι ὁ συμπληρώσας μὲν τὸ δέκατον ἔτος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ δέκατον τέταρτον, κατηγορούμενος ἐνήργησε μετὰ διακρίσεως, τότε ἐπιβάλλεται αὐτῷ ἀντὶ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου, ἢ τῶν διὰ βίου δεσμῶν, ἢ τῶν προσκαίρων δεσμῶν, ἀντὶ δὲ τῶν προσκαίρων δεσμῶν, εἱρκτή, ἀντὶ δὲ τῆς εἱρκτῆς φυλάκισις, ἀντὶ δὲ τῆς φυλακίσεως κράτησις μέχρι τριῶν μηνῶν. Ὡς πρὸς δὲ τὴν κράτησιν καὶ τὴν χρηματικὴν ποινὴν ὡς καὶ τὸ πρόστιμον, ὁρίζει ὁ νόμος, ὅτι αὗται μειοῦνται κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ὁριζομένης ποινῆς. Καὶ κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ποιναῖς ἐκκλησιαστικαῖς δὲν ὑποβάλλονται οἱ διὰ νεαρὰν ἡλικίαν μὴ ἔχοντες συνείδησιν τῶν ἰδίων πράξεων (βλ. λ. πολιτικὰ δικαιώματα καὶ ἀνατροφὴ τέκνων).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Οἰκογενειακὸν δίκαιον *Κρασσᾶ* § 241 καὶ *Μομφερράτου* § 157, *Μπαλῆ* Ἐγχειρίδιον Κληρονομικοῦ δικαίου σελ. 53 ἐπ., καὶ *Κ. Μ. Ράλλη* Ποινικὸν δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας σελ. 147. Ὅρα ὅμως καὶ σελ. 186—188.

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Ἀνήλιον. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 577. Εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ πτυχῆς τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τοῦ Πηλίου, ἐκλήθη δ' Ἀνήλιον ἐκ τοῦ ὅτι, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας τὰ πέριξ ὄρη ἀποφράσσουσι τὸν ἥλιον. Εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ζαγορὰν εἰς Κισσὸν ὁδοῦ, ἔχει δὲ δημοτικὸν σχολεῖον.

Δ. Ε. Μ.

— **Ἀνήλιον**. Οὕτως εἶχεν ὀνομασθῆ τὸ ἐν τῇ περιφερείᾳ Σαραΐου (Ἀνακτορίου) τοῦ βιλαετίου Κὶρκ-Ἰλὶ (Σαράντα Ἐκκλησιῶν) τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης χωρίον *Γκιοὺν Γκιορζέμ*. Κατὰ τὴν ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς τῷ 1920 γενομένην ἀπογραφὴν ἠρίθμει 301 κατοίκους.

Δ. Ε. Μ.

— **Ἀνήλιον** *(Μετσόβου)*· βλ. λ. Μέτσοβον.

ἀνήλιος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων ἥλιον, ὁ μὴ ἡλιαζόμενος: «ἀνήλιος οἰκία»· ἀντίθ. *εὐήλιος*.

Β. Φ.

— **ἀνήλιος** ***ἡμέρα*** *[Μετεωρ.]*. Οὕτως ὀνομάζεται ἡ ἡμέρα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ὁ ἥλιος παρέμεινε κεκαλυμμένος ὑπὸ νεφῶν καὶ δὲν ἐφάνη ποσῶς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *ἡλιοφεγγῆ* καθ' ἣν λάμπει δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἡμέρας, καθ' ἃς ὁ ἥλιος λάμπει ἐλευθέρως εἰς τὸν οὐρανὸν χωρὶς νὰ καλύπτηται ὑπὸ νεφῶν ὀνομάζεται *ἡλιοφάνεια*. Κατὰ τὸν Δ. Αἰγινήτην εἶναι σπάνιον ἐν Ἀθήναις νὰ παρέλθῃ ὁλόκληρος μὴν ἄνευ ἔστω καὶ μιᾶς πλήρους ἡλιοφεγγοῦς ἡμέρας. Ὁ ἐτήσιος ἀριθμὸς τῶν ἀνηλίων ἡμερῶν διὰ τὰς Ἀθήνας κυμαίνεται περὶ τὸν 171. Τὰς πλείονας ἐξ αὐτῶν ἔχουσι ὁ Ἰανουάριος (3.5), ὁ Δεκέμβριος (3.4) καὶ ὁ Φεβρουάριος (2.6), οἱ δὲ θερινοὶ μῆνες ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου—Σεπτεμβρίου ἔχουσιν ἐλαχίστας ἀνηλίους ἡμέρας, ὁλοκλήρου τοῦ θέρους παρερχομένου συνήθως ἄνευ οὐδεμιᾶς τοιαύτης ἡμέρας. Κατὰ τὸ 1894 ἐπὶ 5 συνεχεῖς μῆνας—ὡς γράφει ὁ Δ. Αἰγινήτης—ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου οὐδεμία ἀνήλιος ἡμέρα παρετηρήθη, κατὰ δὲ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους μία μόνον τοιαύτη.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνηλίων ἡμερῶν κατὰ μῆνα ἄρχεται αὐξανόμενος ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου, εἰς τρόπον ὥστε ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι Μαρτίου κυμαίνεται μεταξὺ 2.2—3.5 καὶ τέλος μεταξὺ τῶν μηνῶν Ἀπριλίου καὶ Μαΐου ἐλατοῦται κυμαινόμενος μεταξὺ τῶν τιμῶν 0.7—1.2 μέχρι τοῦ Ἰουνίου, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου σπανίως σημειοῦται ἀνήλιος ἡμέρα. Ὅθεν ἐν Ἀθήναις ὁ ἥλιος φωτίζει καὶ θερμαίνει ἀκωλύτως κατὰ τὴν διάρκειαν ὁλοκλήρου ἢ μέρους τῆς ἡμέρας ἐπὶ 344 ἡμέρας περίπου κατὰ μέσον ὅρον ἐτησίως, εἶναι δὲ σπάνιον νὰ παρέλθωσι 2 ἢ 3 ἡμέραι συνεχεῖς χωρὶς νὰ λάμψῃ ὁ ἥλιος εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐκ τῶν ἐποχῶν ὁ χειμὼν παρουσιάζει τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ἀνηλίων ἡμερῶν, εἶτα ἔρχονται ἡ ἄνοιξις, τὸ φθινόπωρον καὶ τέλος τὸ θέρος.

Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

Ἀνημελὲχ *[Βιβλ.]*. Εἴδωλον ἢ θεότης, ἧς τὴν λατρείαν ὁμοῦ μετὰ τοῦ *Ἀδραμέλεχ* εἰσήγαγον εἰς τὴν Σαμάρειαν οἱ ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Σαργών, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ, μεταφυτευθέντες Σεπφαουραεὶμ (Σιππάρ). Ἐλατρεύοντο δ' αἱ θεότητες αὗται διὰ προσφορᾶς εἰς τὸ πῦρ παιδίων (Δ' Βασιλειῶν ιζ' 29—41) Πολλοὶ τῶν ἀσσυριολόγων ἀνευρίσκουσιν ἐν τῷ βιβλικῷ Ἀνημελὲχ τὴν πολλάκις ἐπὶ τῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν μνημονευομένην θεότητα *Ἀὰ* ἢ *Μαλκιτού*, σύζυγον τοῦ *Ἡλίου*. Ἄλλοι δὲ ἀνευρίσκουσιν ἐν αὐτῷ τὸν θεὸν *Ἀνοὺ* μετὰ τοῦ ἐπιθέτου *μαλικοὺ* (=*ἡγεμών*) καὶ ἄλλοι ἄλλας διετύπωσαν γνώμας, ὧν πασῶν πιθανωτάτη εἶναι ἡ πρώτη, ἡ γενναίως ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Ρώλινσων ὑποστηριχθεῖσα. [Πρβλ. ἄρθρον τοῦ *E. Pannier* ἐν τῷ βιβλικῷ λεξικῷ τοῦ *Vigouroux*. ἔνθα μνημονεύονται ἱκανὰ βοηθήματα.]

Π. Ι. Μ.

ἀνήμερα· ἐπίρρ., κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέ-

Digitized by Google

ρας: «*ἀνήμερα τὴ Λαμπρή*», κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἡμέραν τῆς Λαμπρῆς, ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν τῆς Λαμπρῆς· «*θὰ φύγῃ ἀνήμερα τοῦ Χριστοῦ*», δηλ. οὐχὶ ὀλίγον πρότερον ἢ ὀλίγον ὕστερον, ἀλλ' ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν τοῦ Χριστοῦ. Β. Φ.

ἀνημέρευτος, *—η, —ον*· ὁ μὴ ἐξημερούμενος, ἀμέρωτος, αδάμαστος·

ἀνήμερος (ὁ, ἡ) καὶ *ἀνήμερη*, *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἡμερωθεὶς, ἢ ὁ μὴ ἡμερούμενος, ἄγριος, ἀδάμαστος: «*θηρίον ἀνήμερον*», συνήθης φράσις ἐπὶ ἀνθρώπου σκληροῦ, ἀτιθάσου. Β. Φ.

ἀνημέρωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἰδιωματ. *ἀμέρωτος* ὁ μη ημερωθείς, ἢ ὁ μὴ ἡμερούμενος, ἀδάμαστος.

ἀνημπόρευτος, *—η, —ο*· ἰδιωματ., ἀσθενής, ἄλλως *ἀνήμπορος*.

ἀνημπορεύω· εἶμαι ἀνήμπορος· συνήθως εἰς τὸν ἀόρ. *ἀνημπόρεψα*· ἠσθένησα.

ἀνημπόρια (ἡ)· ἰδιωματ., ἀσθένεια: «*ξοδιάστηκα 'ς τὴν ἀνημπόρια μου*».

ἀνήμπορος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἀπὸ τοῦ ἀρνητ. ἀ- και τοῦ *ἠμπορῶ* (καθὰ *ἀνήξερος*)· ἀσθενής, ἄρρωστος.

ἀνήξερος, *—η, —ο*· καὶ *ἀνήξευρος*· ἀπὸ τοῦ ἀρνητ. ἀ- καὶ τοῦ *ἠξεύρω*· ὁ μὴ γνωρίζων τι, ὁ ἀγνοῶν: «*κάμνει τὸν ἀνήξερο*», προσποιεῖται ὅτι δὲν ἠξεύρει.

ἀνήξευρος, *—η, —ο*· ἢ *ἀνήξερος*· αὐτὸς ποῦ δὲν ἠξευρει, δὲν γνωρίζει τι: «*κάμνει τὸν ἀνήξερο*», προσποιεῖται ὅτι δὲν γνωρίζει.

ἀνὴρ (ὁ), γεν. *ἀνδρός*, κλητ. *ἄνερ*· δημοτ. *ἄνδρας* (προφερεται *ἄντρας*)· ἡ κλίσις τοῦ ὀνόματος τούτου εἶναι μοναδική· ἀποβάλλεται τὸ ριζικὸν φωνῆεν ε καὶ κατὰ σύμπτωσιν τῶν συμφώνων *ν* καὶ *ρ* ἀναπτύσσεται τὸ *δ* ὡς συνοδίτης φθόγγος *(ἀνερὸς—ἀνρὸς—ἀνδρός)*· ἄνθρωπος καθόλου, ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *θηρίον*· ‖ ὁ ἄρρην ἄνθρωπος, ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν *γυναῖκα*: «*ἀνὴρ καὶ οὐ γυνή*», «*ἄνδρες καὶ γυναῖκες*» ‖ ὁ μεθ' οὗ ἡ γυνὴ συζῇ καὶ συγκοιμᾶται νομίμως, ὁ σύζυγος: «*ὁ ἐμὸς ἀνήρ*», «*ὁ ἄνδρας μου καὶ τὰ παιδιά μου*»· ‖ ὁ ἔχων τὸ κατ' ἐξοχὴν γνώρισμα τοῦ ἀνδρός, ὁ ἀνδρεῖος, ὁ γενναῖος· ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *δειλὸς* ἢ πρὸς τὸ *ἄνθρωπος*: «*ἀνὴρ καὶ οὐχ ἄνθρωπος*», «*σκόπει ὅπως ἀνὴρ ἔσει*», «*κοίταξε νὰ φανῇς ἄνδρας*»· ‖ καθόλου, ὁ διαπρέπων κατὰ τὴν δύναμιν, κατὰ τὴν ἀρετήν, καὶ κατὰ τὴν ἀξίαν: «*ἀνὴρ μᾶλλον ἔσται τοῦ πατρός*», «*ἄντρας μιὰ φορά*»· ‖ ὁ εἰσελθὼν ἤδη εἰς τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν, ὁ ἐνήλικος: «*ἀνὴρ καὶ οὐ παιδίον*», «*δὲν εἶσαι πλέον παιδί, ἔγινες ἄνδρας*».

Μεγάλην χρῆσιν ἔχει ἡ λέξις ἐν παροιμίαις καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ συζύγου: «*ἄντρα θέλω, τώρα θέλω*», ἐπὶ τῶν φορτικῶς ἀπαιτούντων νὰ γίνῃ πάραυτα τὸ θέλημά των· ‖ ἐξαίρεται ἡ σημασία καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ ἀνδρὸς ἀπέναντι τῆς γυναικός: «*ἄντρα μου, βοήθεια μου, καὶ σκέπη καὶ χαρά μου*», «*ἀπὸ ποῦ 'σαι κόρη μου; — ἀπὸ κεῖ ποῦ 'ν' ἄντρας μου*», ὅτι ἡ γυνὴ νυμφευομένη οὐδὲν κοινὸν ἔχει, οὔτε κἂν τὴν πατρίδα, μετὰ τῶν γονέων της, ἀλλ' ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ ἀνδρός της μίαν ὑπόστασιν· «*ὁ ἄντρας μου μὲ κάμνει χῶμα, κι' ἄντρας μου μὲ κάμνει εἰκόνα*», ὅτι ἡ γυνὴ διαπλάσσεται κατὰ τὸ ἦθος τοῦ συζύγου της· τὴν κακὴν δύναται νὰ σωφρονήσῃ ὁ συνετὸς σύζυγος, ὁ δὲ κακὸς διαφθείρει τὴν χρηστήν· ‖ πολλάκις εὐτελίζεται καὶ συγκαταριθμεῖται μετὰ τῶν κτηνῶν τοῦ οἴκου: «*ἐψὲς πέθανε ὁ ἄντρας μου, σήμερα ὁ γάϊδαρός μου, | ψυχομαχάει κι' ὁ χοῖρος μου, καὶ ποιὸν νὰ πρωτοκλάψω*»· «*καθὼς καταντήσαμε, ἄντρα μου, ἢ ἐσὺ νὰ πεθάνῃς ἢ ἐγὼ νὰ χηρέψω*»· ‖ καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀνδρὸς καθόλου ὡς προστάτου τῆς οἰκογενείας: «*ἄντρα θέλω, κι' ἂς εἶν' καὶ κούτσουρο*», «*ἄντρας ἂς εἶν' καὶ κερένιος*» «*—κι' ἂς εἶν' ξυλένιος*», «*—κι' ἂς εἶν' καὶ γάτος*» κ.λ.π.· «*οὔτε σπίτι χωρὶς ἄντρα, οὔτε ἄντρας χωρὶς σπίτι*»· εἰδικώτερον καὶ παιγνιωδέστερον λέγονται αἱ παροιμίαι αὗται καὶ ἐπὶ νεανίδων ἐχουσῶν σφοδρὰν πρὸς γάμον ἐπιθυμίαν. Β. Φ.

— *[Τακτ.]* Διὰ τῆς λέξεως *ἀνήρ*, ἐννοεῖται ἐν τῇ τακτικῇ εἰδικῶς ὁ στρατιώτης ὁ ἀνήκων εἰς τὸ πεζικόν, οὐχὶ δὲ εἰς ἕτερον ὅπλον, καθ' ὅσον ὁ τελευταῖος οὗτος καλεῖται *πυροβολητής, ἱππεύς, σκαπανεύς, ἀεροπόρος κ.λ.π.*

Ἐν τῇ γενικῇ στρατιωτικῇ ἐννοίᾳ, *ἄνδρες* καλεῖται τὸ σύνολον στρατιωτῶν· π.χ. «*τμῆμα στρατοῦ δυνάμεως τόσων ἀνδρῶν*» «*ἄνδρες τῆς φρουρᾶς*», «*δύναμις τοῦ Συντάγματος τόσοι ἄνδρες*» κτλ., ὁπότε, ἐν τῇ ἐκφράσει ταύτῃ, ἐννοεῖται ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν παντὸς ὅπλου στρατιωτῶν. Ν. Κ.

—*[Νομ.]*· βλ. ἄρρην καὶ σύζυγος.

Ἀνήριστος Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο μνημονεύονται δύο Σπαρτιᾶται. —1) ὁ πατὴρ τοῦ Σπερθίου καὶ—2) ὁ υἱὸς τοῦ Σπερθίου, ὅστις σταλεὶς πρεσβευτὴς μετὰ δύο ἄλλων Σπαρτιατῶν, ἑνὸς Τεγεάτου και τοῦ Κορινθίου Ἀριστέως, υἱοῦ τοῦ Ἀδειμάστου, ὅστις καὶ προΐστατο τῆς πρεσβείας, εἰς τὴν Περσίαν μὲ σκοπὸν νὰ παρορμήσωσι τὸν μέγαν βασιλέα πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Πελοποννησίων εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἀγῶνά των, συνελήφθη μετὰ τῶν συμπρέσβεων, ὅτε ἔμελλον οὗτοι νὰ διαπεραιωθῶσι τὸν Ἑλλήσποντον, διὰ τοῦ ἐπιτίμου πολίτου τῶν Ἀθηνῶν Σαδόκου, υἱοῦ τοῦ Θρᾳκὸς βασιλέως Σιτάλκου καὶ ἀπήχθη μετ' αὐτῶν εἰς Ἀθήνας. Ἡ μανία τοῦ πλήθους ἦτο τόση ἐν Ἀθήναις κατὰ τῶν Πελοποννησίων ἐν γένει καὶ τὸ μῖσός των κατὰ τοῦ Ἀριστέως (βλ. λ.) τηλικοῦτον, ὥστε ἐθανάτωσαν τοὺς πρέσβεις τούτους κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς εἰς Ἀθήνας ἀφίξεώς των ἀκρίτους. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνηρῖται (οἱ). Ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἀναφέρεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο λαὸς κατοικῶν ἐν τῇ βορείῳ Μαρμαρικῇ.

Ἀνηροέστης καὶ *Ἀνηρόεστος*. Φέρεται παρὰ Πολυβίῳ ὡς ἡγεμὼν τῶν Γαλατῶν.

ἀνήροτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἀροθείς, ἀναροτρίατος, ἀκαλλιέργητος: «*ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται*» (*Ὁμηρ.* περὶ τῆς γῆς τῶν Κυκλώπων). Β. Φ.

Ἀνησιδώρα (ἡ). Ἐπίθετον τῆς *Γαίας*, ἀποδιδόμενον εἰς αὐτὴν «*διὰ τὸ καρποὺς ἀνιέναι*» (*Ἡσυχ.* Ἀλκίφρ. 1, 3). διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐκαλεῖτο οὕτω καὶ ἡ *Δημήτηρ* (Πρβλ. *Παυσ.* 1, 31, 4, καὶ *Πλούτ.* ἠθ. σ. 745), πρὸς τιμὴν μάλιστα τῆς ὁποίας ὑπῆρχεν ἐν τῷ δήμῳ Φλυέων τῆς Ἀττικῆς βωμός. Κ. Μ. Κ.

ἀνήσκιωτος, *—η, —ο*, καὶ συνηθέστ. *ἀήσκωτος* δημοτ. αὐτὸς ποῦ δὲν ἔχει ἤσκιον, γοητείαν τινὰ και χάριν, ἄχαρις, ἀηδής· ‖ ἀσυμπαθής, ἀντιπαθητικός, ὁ ἐμπνέων ἀποστροφήν. Β. Φ.

ἀνησυχαστικός, *—ή, —όν* (ὡς ἀπὸ τοῦ *ἀνησυχάζω*)· ὀρθότερον *ἀνησυχητικός*.

ἀνησυχητικός, *—ή, —όν* (ἀπὸ τοῦ *ἀνησυχῶ*)· ὁ ἐμβάλλων ανησυχίαν: «*ἀνησυχητικὰ προμηνύματα*».

ἀνησυχία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνήσυχος, ἔλλειψις ἡσυχίας.

ἀνήσυχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἥσυχος, τεταραγμένος, τεθορυβημένος· ‖ πολυπράγμων, πολυάσχολος.— Ἐπίρρ. *ἀνησύχως*.

ἀνησυχῶ *(—έω)*· εἶμαι ἀνήσυχος, εἶμαι τεταραγμένος, τεθορυβημένος, εὑρίσκομαι ἐν συγκινήσει, ἐν προσδοκίᾳ· ‖ μεταβ., κάμνω ἄλλον νὰ ἀνησυχήσῃ, ταράσσω, θορυβῶ.

Ἀντοῦσα (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Λιβύῃ ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου·

ἀνηφοράκι (τό)· ὁ μικρὸς ἀνήφορος.

Ἀνηφοράκι. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χαϊδαρίου τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. 17. Δ. Ε. Μ.

ἀνηφοριὰ (ἡ)· τὸ ἀνωφερὲς ἔδαφος, ὁ ἀνωφερὴς δρόμος.

Ἀνηφοριά. Ἑλληνικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατ. Θρᾴκῃ καζᾶ *Λαλᾶ Πασᾶ* (Δρογγυλίου) τοῦ νομοῦ Ἐδιρνὲ (Ἀδριανουπόλεως) χωρίου *Οὐζοὺν - Μπαΐρ*, ὅπερ κατὰ τὴν γενομένην τῷ 1920 παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως ἀπογραφὴν ἠρίθμει 168 κατοίκους. Δ. Ε. Μ.

—**Ἀνηφοριά**. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Τριποτάμου (τέως Φαναρλῆ) τῆς Ὑποδιοικήσεως Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. 109. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ουδουλοῦ*, μετονομασθεὶς διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Δεκεμβρίου 1926 Διατάγματος. Δ. Ε. Μ.

ἀνηφορίζω· δημοτ., παίρνω τὸν ἀνήφορο, ἀναβαίνω προς τὴν ἀνωφέρειαν, ἀντίθ. *κατηφορίζω*.

ἀνηφορικός, *—ή, —ό*· δημοτ. ἀνωφερής, ἀνάντης: «*ἀνηφορικος δρόμος*», ἀντίθ. *κατηφορικός*.

ἀνηφοριστός, *—ή, —ό*· δημοτ. (ὡς ἀπὸ τοῦ *ἀνηφορίζω*)· ανηφορικός, ἀντίθ. *κατηφοριστός*.

Ἀνηφορίτης. Θέσις ὀχυρὰ ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Στερεᾶς ἔναντι τῆς Χαλκίδος, παρὰ τὸ ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς φρούριον *Καραμπαμπᾶν*. Οἱ Ἕλληνες, θέλοντες κατὰ τὸν Ἀγῶνα ν' ἀποκλείσωσι τὴν ἔξοδον τῶν ἐν Εὐβοίᾳ Τούρκων, πολλάκις κατέλαβον τὴν θέσιν ταύτην. Εἰς τὸ ἀρχεῖον τῶν Ἀγωνιστῶν (φάκελλος 204 καὶ 274) σημειοῦνται ἐκεῖ καὶ μάχαι ὑπὸ τὸν Διονύσιον Εὐμορφόπουλον καὶ τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον. Ὁ Γκούρας, ἀναφέρων εἰς τὸ Ἐκτελεστικὸν τὰ τῆς νικηφόρου μάχης ἐν Μαραθῶνι καὶ Καλάμῳ, ἀρχομένου τοῦ Αὐγούστου 1824, μεθ' ἣν 12 χιλιάδες Τούρκων ὑπὸ τὸν Ὀμὲρ Πασᾶν τῆς Καρύστου διῆλθον πρὸς ἐξασφάλισίν των εἰς Εὔβοιαν, ἐζήτησε παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ὅπως τὰ μὲν ἑλληνικὰ στρατεύματα τῆς Κορίνθου καταλάβωσι τὸν Ἀνηφορίτην, τιθέμενα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτοῦ τοῦ Γκούρα, ὅστις μὲ τὰ στρατεύματα τῆς Ἀττικῆς νὰ εἰσβάλῃ εἰς Εὔβοιαν καὶ νὰ κυριεύσῃ τὰ φρούρια τῆς Καρύστου καὶ τῆς Χαλκίδος, ἔχων ὑπ' αὐτὸν καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς Εὐμορφόπουλον, Κατσικογιάννην καὶ Ρούκην. Ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σχεδίου τούτου ἐξήρτα ὁ Γκούρας τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Εὐβοίας καὶ κατόπιν τῆς Θεσσαλίας, μετ' ἀσφαλοῦς προελάσεως τὸν χειμῶνα τοῦ 1824 μέχρι Θεσσαλονίκης. Ἡ Κυβέρνησις ὅμως προὐτίμησε νὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτόν, τὸν αὐτὸν χειμῶνα, κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Ζαΐμη (Ἀρχεῖον Κουντουριώτη, τόμος Γ' σελ. 110).

Μετὰ πάροδον πέντε ἐτῶν, ἐπὶ Κυβερνήτου Καποδίστρια διετάχθη ὁ στρατάρχης τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος Δημ. Ὑψηλάντης νὰ ἐκκαθαρίσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν Τούρκων, ὅπερ ἐκεῖνος κατώρθωσε περιορίσας αὐτοὺς μόνον εἰς Θήβας καὶ Ἀττικήν. Θέλων δὲ νὰ ἐξώσῃ αὐτοὺς καὶ ἐκεῖθεν, κατέλαβε τὸν Μάϊον τοῦ 1829 τὸν Ἀνηφορίτην, ἵνα διακόψῃ τὴν συγκοινωνίαν Εὐβοίας καὶ Ἀττικῆς, ἐγκατέστησε δὲ ὡς φρουρὰν ἐκεῖ ὀκτακοσίους Ἕλληνας, οἵτινες καὶ κατεσκεύασαν ἐπὶ τοῦ ὄρους μέγαν προμαχῶνα, ὡς ἱστορεῖ ὁ Τρικούπης καὶ ὁ ἀκολουθῶν αὐτὸν Οἰκονόμου. Μαθὼν τὰ τῆς ὀχυρώσεως ὁ Ὀμὲρ πασᾶς τῆς Εὐβοίας ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ἑλλήνων μὲ 1000 τακτικοὺς καὶ 500 ἀτάκτους. Τὴν 2αν Ἰουνίου οἱ Ἕλληνες κατελθόντες τοῦ προμαχῶνος, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἡττηθέντες ἀνῆλθον καὶ ἐκλείσθησαν πάλιν εἰς αὐτόν. Εὐθὺς ὅμως ἀμέσως παρακινηθέντες οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν των ἀπεφάσισαν νέαν ἔφοδον. Πρῶτος ἐξώρμησεν ἐκ τοῦ προμαχῶνος ὁ ἐξ Ὀλύμπου Ψαροδῆμος, ὃν ἠκολούθησαν ἀνδραγαθήσαντα καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, ἀναγκάσαντες τοὺς Τούρκους νὰ ὀπισθοδρομήσωσι πρὸς τὴν Εὔβοιαν, ἀφοῦ ἀπώλεσαν 40 ἄνδρας, ἔναντι ὀκτὼ Ἑλλήνων φονευθέντων. Τότε ἐπληγώθησαν καὶ οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ Μποῦσγος, Παυλ. Στεφάνου καὶ Βασίλης Λεοναρδίδης. Παρὰ τὴν νίκην ὅμως οἱ Ἕλληνες ἐγκατέλειψαν μετ' ὀλίγον τὸν Ἀνηφορίτην καὶ οἱ Τοῦρκοι τῆς Εὐβοίας ἐξορμήσαντες καὶ πάλιν ἐλεηλάτουν μετὰ τῶν Θηβαίων τὴν Ἀττικήν, μέχρις οὗ τὸν Ἰβριον διὰ τῆς μάχης τῆς Πέτρας ἐκαθαρίσθη ὅλον τὸ ἔδαφος. (Βλ. καὶ Β' 100 γ.) Τ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

ἀνηφοροκατήφορος (ὁ)· ἡ ὁδός, ἡ διαδοχικῶς ἀνωφερὴς καὶ κατωφερής· ‖ μεταφορ. ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

ἀνήφορος (ὁ)· ἀνωφέρεια, ἀνωφερὲς ἔδαφος, προκειμένου νὰ ἀνέλθῃ τις αὐτό: «*μικρὸς—, μεγάλος ἀνήφορος*». Ἡ λέξις μεταφορικῶς ἐν παροιμίαις: «*ἂ δὲ διαβοῦμε ἀνήφορο, κατήφορο δὲ βρίσκομε*», ὅτι ἀνάντης καὶ τραχεῖα εἶναι ἡ πρὸς ἐπιτυχίαν φέρουσα ὁδός· «*ἀφέντης μου εἶν' ὁ ἀνήφορος, κακοστρατιὰ ἡ κυρά μου*», εἰς δύο κυρίους δουλεύω, εἰς τὴν ἀνάντη ὁδὸν καὶ τὴν τραχεῖαν, δηλ. παλαίω πρὸς ἰσχυρὰ ἐμπόδια, ἐπὶ ἀτυχῶν. Β. Φ.

ἀνθαιμοκολλητῖναι *[Μικροβ.]*. Οὐσίαι παραγόμεναι ἐντὸς τοῦ αἵματος ζῴου τινὸς κατόπιν τῆς εἰς αὐτὸ ἐγχύσεως αἱμοκολλητινῶν καὶ ἔχουσαι τὴν ἰδιότητα νὰ ἐξουδετερῶσι τὴν κατὰ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων συγκολλητικὴν δύναμιν ὀροῦ τινος.

Ἡ παραγωγὴ τῶν ἀνθαιμοκολλητινῶν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐπανειλημμένης ἐγχύσεως εἰς ζῷα γνωστοῦ ὀροῦ περιέχοντος αἱμοκολλητίνας, ἡ διὰ τοῦ πειράματος δ' ἀνίχνευσις αὐτῶν ἐκτελεῖται ὡς ἑξῆς: Ἐντὸς δοκιμαστικοῦ σωλῆνος λαμβάνομεν ποσότητά τινα ἐκ τοῦ γνωστοῦ ὀροῦ τοῦ περιέχοντος τὰς αἱμοκολλητίνας καὶ ἴσην ποσότητα ἐκ τοῦ παρασκευασθέντος καὶ ἀνθαιμοκολλητίνας περιέχοντος ὀροῦ. Προσθέτομεν εἶτα ἐν τῷ σωλῆνι τὰ εἰδικὰ ἑκάστοτε ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια καὶ παρατηροῦμεν ὅτι οὐδεμία συγκόλλησις αὐτῶν ἐπέρχεται, καθότι αἱ ἐν τῷ πρώτῳ ὀρῷ περιεχόμεναι αἱμοκολλητῖναι ἐξουδετερώθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθαιμοκολλητινῶν, αἵτινες παρήχθησαν κατὰ τὸν ὡς ἄνω τρόπον καὶ αἵτινες εἶναι εἰδικαὶ ἑκάστοτε μόνον διὰ τὰς αἱμοκολλητίνας, αἵτινες ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν παραγωγὴν αὐτῶν. Κ. Σ.

ἀνθαιμολυσῖναι. Καλοῦνται οὕτως οὐσίαι, αἵτινες παράγονται ἐντὸς τοῦ ὀροῦ τοῦ αἵματος ζῴου τινός, κατόπιν τῆς εἰς αὐτὸ ἐγχύσεως αἱμολυσινῶν καὶ αἵτινες ἔχουσι τὴν ἰδιότητα ν' ἀναιρῶσι τὴν αἱμολυτικὴν δύναμιν αἱμολυτικοῦ τινος ὀροῦ. Ἐὰν π. χ. λάβωμεν μικρὰν ποσότητα ἐκ γνωστοῦ ἰσχυροῦ αἱμολυτικοῦ ὀροῦ Α' καὶ ἐνέσωμεν ἐπανειλημμένως εἰς κόνικλον, μετὰ τὴν πάροδον δὲ χρονικοῦ τινος διαστήματος ἀφαιμάξωμεν τὸ ζῷον καὶ παραλάβωμεν τὸν ὀρὸν αὐτοῦ Β', παρατηροῦμεν ὅτι οὗτος περιέχει μέγα πλῆθος ἀνθαιμολυσινῶν, τῶν ὁποίων τὴν ὕπαρξιν καθιστῶμεν καταφανῆ διὰ τοῦ ἑξῆς πειράματος:

Digitized by Google

Ἐντὸς δοκιμαστικοῦ σωλῆνος λαμβάνομεν ποσότητά τινα ἐκ τοῦ Α' αἱμολυτικοῦ ὀροῦ καὶ μιγνύομεν ἴσην ποσότητα τοῦ Β' ὀροῦ, προσθέτομεν δὲ καὶ τὰ εἰδικὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια ὡς και ποσότητά τινα συμπληρώματος. Παρατηροῦμεν ὅτι οὐδεμία αἱμόλυσις τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων ἐπέρχεται, καίτοι ὁ ληφθεὶς ὀρὸς Α' εἶχεν ἰσχυροτάτην αἱμολυτικὴν δρᾶσιν, καὶ τοῦτο διότι αἱ ἐν τῷ ὀρῷ Β' περιεχόμεναι ἀνθαιμολυσῖναι ἐξουδετέρωσαν τὰς ἐν τῷ ὀρῷ Α' ὑπαρχούσας αἱμολυσίνας. Αἱ ἀνθαιμολυσῖναι εἶναι εἰδικαὶ διὰ τὰς αἱμολυσίνας ἐκείνας μόνον, αἵτινες ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς παραγωγὴν αὐτῶν. Κ. Σ.

Ἀνθαῖος. Ἰατρὸς ζήσας πρὸ Σκριβωνίου Λάργου, ὅστις διέσωσε συνθέσεις φαρμάκων, ἃς ἀναφέρει καὶ ὁ Γαληνὸς (Κολλύριον τὸ χλωρὸν XII 764). ΑΡ. Π. Κ.

ἀνθαμιλλῶμαι *(—άομαι)*· ἁμιλλῶμαι, ἀνταγωνίζομαι πρός τινα.

ἀνθαξία (ἡ) (Anthaxia) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *βουπρεστιδῶν*. Τὸ ἀνάστημά των εἶναι μικρότατον, τὸ σῶμα ᾠοειδὲς καὶ κατά τι κυρτόν, οἱ ὀφθαλμοὶ μεγάλοι καὶ ᾠοειδεῖς, ὁ προθώραξ σχεδὸν τετραγωνικός, τὰ δὲ ἔλυτρα παράλληλα, ἀπεστρογγυλωμένα καὶ ὀδοντωτὰ κατὰ τὸ ἄκρον των. Αἱ κεραῖαι βραχεῖαι καὶ λεπταὶ ἐκφύονται κατὰ τὴν βάσιν τῶν σιαγόνων ἐκ μικρᾶς τινος στρογγύλης κοιλότητος καὶ φέρουσιν ἐφ' ἑκάστης ἀρθρώσεως κοιλότητας. Οἱ πόδες εἶναι λεπτοὶ καὶ φέρουσι πέντε ἀρθρώσεις. Ὁ χρωματισμός των εἶναι λαμπρῶς μεταλλικός. Τὰ ἔντομα ταῦτα ἀπαντῶσιν εἰς τὰς εὐκράτους ζώνας τῆς γῆς. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη, ὧν γνωστότερα:

Ἀνθαξία ἡ στιγματοφόρος (Anthaxia punctata). Εἶναι τὸ γνωστότερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος. Τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 6 χιλιοστόμετρα, ὁ δὲ χρωματισμός της εἶναι χαλκομέλας. Ἐπὶ τοῦ προθώρακος φέρει τέσσαρας μικρὰς κοιλότητας.

Ἀνθαξία ἡ πηρὰ (Anthaxia manca). Ἀπαντᾷ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Εὐρώπης, ἐκτεταμένη ἐπὶ τῶν πτελεῶν, τῶν πεύκων, τῶν λευκακανθῶν κτλ. Ὁ χρωματισμός της εἶναι χρυσοῦς πρασινόχαλκος, μὲ πορφυρόχροα ἔλυτρα καὶ δύο βαθέως ἰώδεις λωρίδας ἐπὶ τοῦ προθώρακος.

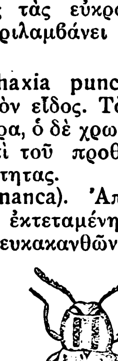

Ἀνθαξία

Ἀνθαξία ἡ κυανόκερως (Anthaxia cyanicornes). Ἀπαντᾷ εἰς μεσημβρινὰ κλίματα καὶ εἶναι τὸ ὡραιότερον ἔντομον τῆς οἰκογενείας. Τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 15 χιλιοστόμετρα, ὁ χρωματισμός της εἶναι χρυσοπράσινος πρὸς *ἡ κυανόκερως*. τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος, μὲ κυανᾶς κεραίας καὶ δύο εὐρείας κυανᾶς λωρίδας ἐπὶ τοῦ προθώρακος. Ἡ θήλεια ἔχει τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος χαλκοπορφυρῶδες. Δ. Ν. Π.

Ἄνθας *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀλκυόνης, θυγατρὸς τοῦ Ἄτλαντος, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ὑπέρητος. Ὑπῆρξεν ὁ οἰκιστὴς τῆς ἐν Τροιζηνίᾳ πόλεως Ἀνθείας, καὶ ὁ ἀδελφός του τῆς Ὑπερείας. Ἀμφοτέρους διεδέχθη ἐν τῇ ἀρχῇ ὁ υἱός τοῦ Ἄνθα *Ἀέτιος*. Κατ' ἄλλον μῦθον ὁ Ἄνθας μετῴκησεν εἰς Βοιωτίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔκτισεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μεσσαπίου τὴν πόλιν Ἀνθηδόνα, γενόμενος δυνάστης τῆς περὶ αὐτὴν χώρας.—2) Ἱερεὺς τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Ἁλικαρνασσῷ. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνθέας. Ποιητὴς ἐκ Λίνδου τῆς Ρόδου, συγγενὴς Κλεοβούλου τοῦ σοφοῦ καὶ σύγχρονος τῶν ἑπτὰ σοφῶν. Καθ' ἅπαντα τὸν βίον του ἐδιονυσίαζεν, ἐσθῆτα διονυσιακὴν φορῶν καὶ πολλοὺς τρέφων συμβάκχους. Οὗτος ποιῶν κωμῳδίας ἐξῆγεν ἡμέραν τε καὶ νύκτα *κῶμον*, οἷος περιγράφεται ἐν τοῖς Ἀχαρνεῦσι τοῦ Ἀριστοφάνους, περιτρέχων δηλ. τὴν χώραν ᾖδε σκωπτικοὺς καὶ εὐθύμους στίχους μετὰ τῶν φαλλοφορούντων ἀκολούθων αὐτοῦ. Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

Ἄνθεια *[Μυθολ.]*.—1) Μία τῶν πολλῶν θυγατέρων τοῦ Θεσπίου, τὰς ὁποίας συνεζεύχθη ὁ Ἡρακλῆς.—2) Μία τῶν Ἑσπερίδων, εἰς τὸν κῆπον τῶν ὁποίων μετέβη ὁ Ἡρακλῆς διὰ νὰ δρέψῃ τὰ χρυσᾶ μῆλα.

Ἡ λέξις *Ἄνθεια* ἦτο ἐπίσης ἐπώνυμον α') τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης ἐν Κνωσῷ τῆς Κρήτης, β') τῆς θεᾶς Ἥρας ἐν Ἄργει (*Παυσ.* II. 22.1) καὶ γ') τῶν Ὡρῶν. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἄνθεια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*.—1) Μία τῶν πόλεων τῆς ἀρχαίας Μεσσηνίας, μεταξὺ Φηρῶν καὶ Αἰπείας κειμένη (*Παυσ.* IV. 31.1), ἴσως ἡ βραδύτερον ὀνομασθεῖσα *Θουρία* (*Στρ.* C. 360). Ταύτης μνεία γίνεται παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλ. I. 151 καὶ 293), διότι ἦτο μία ἐκ τῆν ἑπτὰ πόλεων τὰς ὁποίας προσέφερε πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ὁ Ἀγαμέμνων, ἂν ἐδέχετο νὰ γίνῃ γαμβρός του καὶ ν' ἀποβάλῃ τὴν μῆνίν του. —2) Μία τῶν πόλεων τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας, ἥτις ἔκειτο παρὰ τὴν νῦν Ἐγλυκάδα. Ταύτην εἶχε κτίσει ὁ αὐτόχθων βασιλεὺς Εὔμηλος, ὁ υἱὸς τοῦ Τριπτολέμου, εἶχε δὲ ὀνομάσει ταύτην Ἄνθειαν ἀπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀνθείου, (*Παυσ.* VII. 18.3 κ ἑξ.), ὅστις εἶχε φονευθῆ πεσὼν ἀπὸ τοῦ ὑπὸ πτερωτῶν δρακόντων συρομένου ἅρματος, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀναβῆ διὰ νὰ διδάξῃ ἀφ' ὑψηλοῦ τὴν σπορὰν τοῦ σίτου εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Ἀχαΐας. —3) Μία τῶν πόλεων τῆς ἀρχαίας Τροιζηνίας (*Παυσ* II. 30.8) ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τοῦ Ἄνθα. Ταύτης τοὺς κατοίκους συνενώσας μετὰ τῶν τῆς Ὑπερείας ἔκτισεν ὁ Πιτθεὺς τὴν πόλιν Τροιζῆνα. —4) Μία τῶν παραθαλασσίων πόλεων τῆς ἀρχαίας Θρᾴκης ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, κτισθεῖσα ὑπὸ ἀποίκων τῆς Μιλήτου καὶ Φωκαίας. —5) Πολίχνη ἐν Θεσσαλίᾳ, ἴσως ἡ αὐτὴ μὲ τὴν πολίχνην τῶν Μυρμιδόνων *Ἄνθην*, δώσασα τὸ ὄνομα εἰς τὴν νεωτέραν *Ἄνθειαν* (περὶ ἧς εὐθὺς κατωτέρω). —6) Πολίχνη ἐν Λιβύῃ. Γ. Δ. ΚΑΨ

— **Ἄνθεια.** Πολίχνη τῆς ὑποδιοικήσεως Ἀλεξανδρουπόλεως τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἐκτισμένη πρὸς Ἀνατολὰς τῆς πόλεως Ἀλεξανδρουπόλεω, εἰς τὸν δῆμον τῆς ὁποίας ὑπάγεται, περὶ τὰ 9 χιλιόμετρα ἀπέχουσα αὐτῆς καὶ κειμένη παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν Ἀλεξανδρουπόλεως - Φερῶν, εἰς τὰς νοτίας ὑπωρείας γηλόφου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἐγείρεται τουρκικὸν τέμενος. Πρὸ τῆς Ἀνθείας ἐκτείνεται ἡ ἀπὸ Ἀλεξανδρουπόλεως μέχρι Φερῶν πεδιὰς καὶ τὸ ἁλίπεδον. Ἀπέχει τῆς θαλάσσης περὶ τὰ 6 χιλιόμετρα.

Ἡ Ἄνθεια, ἥτις πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαχινλὰρ (=ἀετοί)*, πρὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ 1922 κατῳκεῖτο ὑπὸ 100 τουρκικῶν οἰκογενειῶν καὶ ἦτο κατὰ μέγα μέρος κτῆμα τῆς οἰκογενείας Φιμερέλλη. Ἀπὸ τοῦ 1922 ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐτῇ 100 οἰκογένειαι προσφύγων ἐξ Ἀνατολικῆς Θρᾴκης καὶ ἐξ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Παραμένουσιν ἀκόμη 30 οἰκογένειαι Τουρκικαί. Κάτ. 1090. Ἡ Ἄνθεια στερεῖται ναοῦ, τῶν κατοίκων ἐκκλησιαζομένων εἰς μικρὸν παρεκκλήσιον, ἔχει ὅμως ὡραῖον διδακτήριον, ἀνεγερθὲν ἐσχάτως, καὶ τριτάξιον Δημοτικὸν σχολεῖον μὲ 120 περίπου μαθητὰς καὶ μαθητρίας.

Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, ὀλίγοι εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, κηπουρικὴν καὶ μελισσοκομίαν. Τὰ προϊόντα εἶναι δημητριακά, ὧν γίνεται ἀρκετὴ ἐξαγωγή. Τὸ κλῖμα εἶναι ὑγιεινόν. Οἱ κάτοικοι ἀρδεύονται ἐξ ἀρτεσιανοῦ φρέατος, διότι ἡ ὑπάρχουσα ἐν Ἀνθείᾳ πηγὴ κατὰ τὸ θέρος ξηραίνεται.

Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῆς Ἀνθείας, μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς παραλίας, κεῖται τὸ δάσος *Κουρί*, ἀποτελούμενον ἐκ πλατάνων, πτελεῶν καὶ ἄλλων ὑδροχαρῶν θάμνων. ΙΩ. ΤΕΝΤΕΣ

— **Ἄνθεια.** Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 391. Εἰς τὴν κοινότητα ἀριθμοῦσαν 656 κατοίκους ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Αἴπεια*. Ἀμφότερα τὰ χωρία ἄλλοτε ἐκαλοῦντο *Φαρμουβεΐζαγα*, μετονομασθέντα ἀπὸ ἐτῶν οὕτως ὡς ἐκ τῆς ἐγγύς των τοποθετήσεως ὁμωνύμων ἀρχαίων πόλεων. Δ. Ε. Μ.

Ἀνθείας *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Εὐμήλου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη ἡ ἐν Ἀχαΐᾳ *Ἄνθεια* (*Παυσ.* 7.18.3).

ἄνθειον (Anthion) *[Φωτογρ.]*. Οὕτω καλεῖται διάλυμα 5°/₀₀ ὑπερθειικοῦ καλίου, προταθὲν πρὸς ἔκπλυσιν τῶν στερεωθέντων φωτοτύπων (ἀρνητ. πλακῶν). Ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ ἀπομακρύνῃ διὰ διασπάσεως τὸ δυσκόλως ἀποχωριζόμενον ὑποθειῶδες νάτριον. Κ. Γ. Μ.

ἀνθεκτικός,—*ή,*—*όν*· (ὡς ἀπὸ τοῦ *ἀντέχω* κατὰ τὸ ἀνεκτικός)· ὁ ἀντέχων, ὁ ἰσχυρός.

ἀνθεκτικότης (ἡ)· ἀντοχή, ἀντίστασις.

— *[Φυσ.—Ὀρυκτολ.]*. Μὲ τὸν ὅρον *ἀνθεκτικότης* ἐννοοῦμεν τὴν ἱκανότητα τῆς ὕλης πρὸς ἀντοχήν. Ἀνθεκτικότητα ἐκδηλοῖ γενικῶς ἡ ὕλη, ὡς συνέπειαν καὶ ἀποτέλεσμα τῆς *συνοχῆς* τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν μορίων. Ἡ ἀνθεκτικότης ἐκδηλοῦται, ὁσάκις ἐξωτερική τις αἰτία τείνει νὰ διαταράξῃ τὴν κατάστασιν τῶν μορίων τῆς ὕλης, εἴτε διὰ μετατοπίσεως τούτων, εἴτε δι' ἀποχωρισμοῦ ἀπ' ἀλλήλων. Εἰς τὴν κρυσταλλικὴν ὕλην ἡ ἀνθεκτικότης παρουσιάζεται διάφορος κατὰ τιμὴν κατὰ τὰς διαφόρους διευθύνσεις της, καὶ τούτου ἕνεκα ἀποτελεῖ ἐπιβατικὴν ἰδιότητα αὐτῆς.

Ἐν τῇ ὀρυκτολογίᾳ εἰδικώτερον ἀνθεκτικότης καλεῖται ἡ ἀντίστασις, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν τὰ ὀρυκτά, ὅταν δι' ἐξωτερικῆς τινος δυνάμεως προσπαθῆται νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπ' αὐτῶν μόρια. Ἀναλόγως δὲ τῆς εὐκολίας ἢ τῆς δυσκολίας καὶ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ μόρια ἀποσπῶνται, τὰ ὀρυκτὰ διακρίνονται εἰς εὔξεστα, δύξεστα, εὔπλαστα, εὔκαμπτα (καὶ ἐλαστικῶς εὔκαμπτα) (βλ. λ. ἀντοχή). Γ. Κ. Γ.

ἀνθέλαιον *[Φαρμακογν.]*. Τὸ *ἀνθέλαιον* ἢ *αἰθαλ-ριον ἔλαιον ἀνθέων χρυσομηλέας* (Oleum aurantii florum, Oleum neroli, Oleum naphae Ess. de fleurs d'oranger amer, neroli) περιέχεται εἰς ἀναλογίαν περίπου 1°/₀ εἰς τὰ ἄνθη τῆς νεραντζέας (Citrus vulgaris, Citrus bigaradia Risso, Citrus aurantium L., Subsp. Bigaradia Duh.). Ἡ ἐξαγωγὴ τοῦ αἰθαλρίου ἐλαίου ἐκ τῶν ἀνθέων γίνεται κατὰ δύο τρόπους: εἴτε δι' ἀποστάξεως τούτων μεθ' ὕδατος, ὅτε λαμβάνεται τὸ ἔλαιον ὡς δευτερεῦον προϊὸν κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἀρωματικοῦ ὕδατος τῶν ἀνθέων *(ἀνθόνερο)*, εἴτε δι' ἐμβροχῆς τῶν ἀνθέων διὰ κεκαθαρμένου λίπους ἢ ἐλαίου ἐλαιῶν, ὑφ' ὧν ἀπορροφούμενον τὸ αἰθέριον ἔλαιον παραλαμβάνεται εἶτα διὰ καταλλήλου ἐκχυλίσεως τοῦ λίπους ἢ τοῦ ἐλαίου δι' ἀλκοόλης. Τὸ κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην μέθοδον λαμβανόμενον ἔλαιον ὑπερτερεῖ ποιοτικῶς τοῦ δι' ἀποστάξεως λαμβανομένου. Τὸ ἀνθέλαιον εἶναι ὑγρὸν κιτρινωπόν, καθιστάμενον ὑπὸ τοῦ φωτὸς ἐρυθρόφαιον, δεικνύει ἀσθενῆ φθορισμόν, ἔχει γεῦσιν πικρὰν καὶ ὀσμὴν λίαν εὐάρεστον ἀρωματικήν. Πυκνότητα ἔχει 0,870—0,890, στρέφει δὲ τὸ ἐπίπεδον τοῦ πεπολωμένου φωτὸς κατὰ γωνίαν $aD = +1°, 30'$ ἕως $+5°$. Εἶναι διαλυτὸν εἰς $1\frac{1}{2}$—2 ὄγκους ἀλκοόλης 80°/₀. Συστατικὰ ἐνέχει τὸ ἔλαιον τὰ ἑξῆς: λιμονένιον, ἀποστάζον εἰς 75° λιναλόλην, ἀποστάζουσαν μεταξὺ 88—94° ὀξικὴν λιναλόλην, ἀποστάζουσαν μεταξὺ 97—104° καὶ γερανιόλην εὑρισκομένην εἰς τὸ κλάσμα τῶν 110—120°. Ὑπὸ τῶν Schimmel & Co. ἀνευρέθη εἰς τὸ ἔλαιον ἀνθρανιλικὸς μεθυλεστὴρ ($NH_2 . C_6H_4 . COO\,CH_3$), ὅστις συμμετέχει ἰδιαιτέρως εἰς τὸ ἄρωμα τοῦ ἐλαίου.

Πλὴν τῶν ἄνω εἰς τὸ ἔλαιον ἀνευρέθη ἔτι παραφίνη τις κρυσταλλουμένη ἐν ψυχρῷ, κληθεῖσα ἀουράδη (aurade) καὶ τηκομένη εἰς 55° l-πινένιον, l-καμφένιον, διπεντένιον, δεκυλαλδεΰδη, φαινυλαιθυλαλκοόλη, φαινυλοξικὸν ὀξύ, βενζοϊκὸν ὀξύ, d-τερπινεόλη, ὑπὸ δὲ τῶν Hesse καὶ Zeitschel ἰνδόλη εἰς ἐλάχιστα ποσά. Περαιτέρω δέον ὀξικὸν ὀξύ, παλμιτικὸν ὀξὺ σεσκιτερπεναλκοόλη καὶ ἡ νερολιδόλη, ὡς καὶ ἡ ἰσομερὴς πρὸς τὴν γερανιόλην νερόλη. Τὸ αἰθέριον ἔλαιον δὲ νὰ φυλάσσηται μακρὰν τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ ἀέρος. Λόγῳ τοῦ βαρυτίμου αὐτοῦ τὸ ἀνθέλαιον νοθεύεται συχνάκις δι' ἄλλων αἰθερίων ἐλαίων, ἰδίᾳ δὲ ἑσπεριδοειδῶν, κατωτέρας ποιότητος, ὡς περγαμοτελαίου, ἐλαίου petitgrain κλπ. δι' ἀλκοόλης. Ἡ διὰ τῶν συγγενῶν πρὸς αὐτὸ ἐλαίων νοθεία εἶναι λίαν δύσκολον νὰ ἀναγνωρισθῇ, ἰδίᾳ δὲ μάλιστα ὅταν ἔχουσι προστεθῆ ταῦτα εἰς μικρὰ ποσά. Ἐκ τῶν κυριωτέρων κριτηρίων αὐτοῦ εἶναι ἡ πυκνότης καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐστέρων. Διὰ τὸν ἐξησκημένον δύναται νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἡ νοθεία καὶ ἐκ τῆς ὀσμῆς καὶ γεύσεως. Τὸ ἀνθέλαιον εὑρίσκει ἐφαρμογὴν εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν, ἰδίᾳ δὲ μάλιστα κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ὕδατος κολωνίας, οὗτινος ἀποτελεῖ συστατικόν, εἰς τὴν σακχαροπλαστικὴν καὶ εἰς τὴν φαρμακευτικήν, ὡς ἐπανορθωτικὸν τῆς γεύσεως. Ἡ κυριωτέρα παρασκευὴ ἀνθελαίου γίνεται ἰδίᾳ εἰς τὴν Grasse τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν μῆνα Μάϊον, ὅπου κατὰ τὴν μέθοδον τῆς ἐμβροχῆς διὰ λίπους ἢ ἐλαίου κατεργάζονται περὶ τὰ 3.000.000 χγρ. ἀνθέων. Κ. Γ. Μ.

ἀνθελία (ἡ) (Anthelia) *[Ζωολ.]*. Ζῷα *κοιλεντερωτὰ* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀνθοζωαρίων* ἢ *ἀνθοζῴων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀλκυονιδῶν* ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

ἀνθέλιξ *ὠτὸς* *[Ἀνατ.]*. Ἔπαρμα τοξοειδὲς τῆς ἔξω ἐπιφανείας τοῦ πτερυγίου τοῦ ὠτός, κείμενον κάτωθεν τῆς *ἕλικος*, ἀφ' ἧς χωρίζεται ὑπὸ τοξοειδοῦς αὔλακος, τοῦ *σκάφους*. Ἡ ἀνθέλιξ ἀρχομένη κατὰ τὸ ὀπίσθιον πέρας τῆς ἕλικος φέρεται πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρόσω, παραλλήλως πρὸς τὴν ἕλικα περιγράφουσα καμπύλην, ἧς τὸ κοῖλον πρὸς τὰ πρόσω, καὶ εἶτα ἀποσχίζεται εἰς τὰ *δύο σκέλη τῆς ἀνθέλικος*, τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω, ὧν μεταξὺ κεῖται ὁ *τρίγωνος βόθρος*. Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ἀνθέλκω· ἕλκω ἀντιθέτως, ἕλκω ἀνθιστάμενος κατ' ἄλλης ἕλξεως. Β. Φ.

ἀνθελμινтικός, —*ή, όν*· ὁ κατὰ τῶν ἑλμίνθων.

— *ἀνθελμινтικὰ φάρμακα* (Anthelmintica) *[Φαρμακ.]*. Οὕτω καλοῦνται τὰ φάρμακα ἐκεῖνα δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἀποβολὴ τῶν ἐν τοῖς ἐντέροις παρασιτούντων *ἑλμίνθων*. Ἐκ τῶν ἑλμίνθων κυριώτεραι εἶναι: οἱ ταινιοειδεῖς σκώληκες (ταινία ἡ μονήρης, ταινία ἡ ἄοπλος ἢ μεσοραβδωτὴ καὶ βοθριοκέφαλος ὁ πλατύς), αἱ ἀσκαρίδες καὶ οἱ ἐν τῷ ἐντέρῳ βιοῦντες ὀξύουροι. Ἔτι δὲ τὸ ἀγκυλόστομον κλπ. Τὰ παράσιτα ταῦτα δὲν εἶναι ἱκανὸν νὰ ἀποβάλῃ ἓν καὶ μόνον φάρμακον. Διότι ἐκ τούτων οἱ ταινιοειδεῖς σκώληκες ἰδίᾳ ἀντέχουσι πολὺ ἔναντι φαρμάκων, ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξασθενήσωσιν ἢ νὰ θανατώσωσιν ἄλλα παράσιτα. Ἐκτὸς τούτου ὅμως καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ γενικὰ κατὰ τῶν ταινιῶν ἐνδεικνυόμενα δραστικὰ φάρμακα δεικνύουσιν οὗτοι διάφορον ἀντοχήν: Οὕτω π. χ. διὰ τῆς ῥίζης τῆς ἀρρενοπτέριδος ἀποβάλλεται λίαν εὐκόλως ὁ βο-

Digitized by Google

θρυοκέφαλος ὁ πλατύς, ἐνῷ ταινία ἡ μονήρης ἀποβάλλεται δυσκολώτερον καὶ ἔτι δυσκολώτερον ἡ ταινία ἡ μεσορραβδωτή. Ἡ ἀνθελμινθικὴ θεραπεία ἐξαρτᾶται οὐχὶ μόνον ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν διαφόρων εἰδικῶν φαρμάκων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως αὐτῶν. Τὰ κυριώτερα κατὰ τῶν ταινιῶν φάρμακα εἶναι: *τὸ ρίζωμα τῆς ἀρρενοπτέριδος, ὁ φλοιὸς τῆς ροιᾶς, τὰ ἄνθη κούσσου* καὶ *καμάλας* (τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐνδείκνυται κατὰ τὴν ἀνθελμινθικὴν θεραπείαν τῶν παίδων) καὶ ἡ *ἀβροτονίνη* Τῶν ἀνωτέρω δρογῶν ἐδοκιμάσθη ἡ ἀντικατάστασις ὑπὸ τῶν δραστικῶν συστατικῶν των (φιλικίνης, πελλετιερίνης, κουσσίνης, ροκλερίνης) ἄνευ ὅμως πρακτικοῦ ἀποτελέσματος, διότι, ὡς ἐκ τῆς ταχείας ἀπορροφήσεως αὐτῶν, ἀντὶ νὰ δράσωσιν ἐπὶ τοῦ σκώληκος δρῶσιν ἐπὶ τοῦ πάσχοντος, ἐπιφέροντα σπουδαιοτέρας ἐνοχλήσεις. Πρὸ τῆς χορηγήσεως τῶν ἀνθελμινθικῶν φαρμάκων δέον νὰ δίδωνται 2-3 κοχλιάρια κικινελαίου πρὸς ἀποβολὴν τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῶν κοπράνων, ὧν ἡ παρουσία θὰ παρημπόδιζε τὴν δρᾶσιν τῶν ἀνθελμινθικῶν.

Καὶ μετὰ τὴν λῆψιν ὅμως καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνθελμινθικοῦ χορηγεῖται καθαρτικόν, ὡς ἔγχυμα σέννης ἢ ἄλλο τι ἐπιφέρον πολτώδεις κενώσεις, πρὸς ἀποβολὴν τῶν ἑλμίνθων, αἵτινες ἔξη σθένησαν ἐκ τῆς ἐπενεργείας τοῦ φαρμάκου. Παλαιότερον ἐπιστεύετο ὅτι ἦτο ἀναγκαία καὶ ἰδιαιτέρα ἐκλογὴ εἰς τὴν λῆψιν τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν πρὸ τῆς χορηγήσεως τῶν ἀνθελμινθικῶν. Ἐκ τῶν νεωτέρων ἀνθελμινθικῶν εἶναι ἡ *φιλμαρίνη*, τὸ *ἀνθελμινθικὸν ἔλαιον τοῦ χηνοποδίου*, τὸ *βασικὸν ὀξικὸν ἀργίλλιον* κλπ. Κ. Γ. Μ.

Ἄνθεμα *['Αρχ.]*. Ὅπως κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ πολὺ μετ' αὐτόν, καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, τὰ διάφορα σωματεῖα τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ ἄλλων ὁμάδων εἶχον τὰ δημώδη καὶ κατὰ παράδοσιν ᾄσματά των, ἅτινα ἔψαλλον εἴτε κατὰ τὰς ὥρας της ἐργασίας των, εἴτε κατὰ τὰς πανηγύρεις αὐτῶν, οὕτω καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ὑπῆρχον παρόμοια δημώδη ᾄσματα, ἴδια εἰς τὰ διάφορα ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα κτλ. Οὕτω μνημονεύονται: ὁ «*ἱμαῖος*»,ᾆσμα τῶν ἀντλούντων ὕδωρ ἀπὸ φρέατα, καθὼς ἀναφέρει καὶ ὁ Καλλίμαχος εἰς τὰ Ἀποσπάσματα τὸν ἀρχαῖον «ἀείδει καὶ πού τις ἀνὴρ ὑδατηγὸς ἱμαῖον.»—στίχον: ὁ «*ἔλινος*», ἴδιον ᾆσμα τῶν ὑφαντῶν (*Ἀθήν*. XIV 618).— τὰ «*ἐπιμύλια ᾄσματα*» τῶν μυλωθρῶν, (*Ἀθήν*. ὡς ἄνω καὶ *Αἰλιαν*. Π. Ἱστ. VII 4).— οἱ «*ἴουλοι*» τῶν ἐριουργῶν (*Ἀθήν*. ὡς ἄνω). — τῶν θεριστῶν ὁ «*λιτυέρσης*» (*Πολυδ*. IV, 7) καὶ ἄλλα τῶν βαλανέων, τῶν πτισσουσῶν κ. λ. π. Ἀκόμη καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δικασταὶ ἐν σώματι μετέβαινον τὴν πρωΐαν εἰς τὸ δικαστήριον στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν βακτηριῶν των καὶ ψάλλοντες παλαιὰ ᾄσματα ἐκ τῶν Φοινισσῶν τοῦ Φρυνίχου (*Ἀριστοφ*. Σφ. 219—221). Παρόμοιον μὲ τ' ἀνωτέρω ᾄσματα ἦτο καὶ τὸ καλούμενον *ἄνθεμα*, ἴδιον τῶν *ἰδιωτῶν*, ὡς λέγει ὁ Ἀθήναιος, τῶν ἄνευ ἐπαγγέλματος πολιτῶν, τῶν χυδαίων, ὅπως εἶναι οἱ σημερινοὶ Λαζαρῖνοι τῆς Νεαπόλεως. Τὸ ᾆσμα ἐψάλλετο ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν οἵτινες συγχρόνως ἐχόρευον ὡς μαινόμενοι τῇ συνοδείᾳ αὐλοῦ, στίχους δέ τινας αὐτοῦ διέσωσεν ὁ Ἀθήναιος (XIV, 629):

«Ποῦ μοι τὰ ρόδα, ποῦ μοι τὰ ἴα,
ποῦ μοι τὰ καλὰ σέλινα;
Ταδὶ τὰ ρόδα, ταδὶ τὰ ἴα,
ταδὶ τὰ καλὰ σέλινα».

Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

ἀνθεμίδαι (οἱ) (Anthemidae) *[Βοτ.]*. Ὁμοιογένεια φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κορυμβοφόρων*. Κυριώτερον εἶδος τῶν φυτῶν τούτων εἶναι ἡ *ἄνθεμις*. Δ. Ν. Π.

ἀνθέμιον (τὸ) *['Αρχ.]*. Σύνηθες ἀνθοειδὲς κόσμημα ἀνάγλυπτον ἢ γραπτόν· ὁ Βοίκχιος ὑποστηρίζει ὅτι τὸ ἀνθέμιον εἶναι τὸ ἐπὶ τῶν ἰωνικῶν κιόνων ἄνθος, τὸ ὁποῖον λαμβάνεται ἐκ τοῦ αἰγοκλήματος (πρβλ. *Συλλ. Ἐπιγρ*. 160 σ. 277). Κατὰ τὸν Ἡσύχιον τὸ ἀνθέμιον εἶναι: «γραμμὴ τις ἑλικοειδὴς ἐν τοῖς κίοσι» καὶ τόπος ἐν τῇ Ἀκροπόλει» κατὰ δὲ τὸν Σουΐδαν «ἀνθέμιον, τὸ χρυσίον τὸ ἐκλεκτόν». Κατά τινας, τὸ ἀνθέμιον ἦτο μετάπλασις τοῦ αἰγυπτιακοῦ λωτοῦ, τοῦ «κρίνου τοῦ Νείλου» (*Ἡροδ*. 2,92), τοῦ ὁποίου ἀριθμοῦνται τρία εἴδη: α') ὁ μετὰ μεγάλων λευκῶν ἀνθέων, β') ὁ παρ' Ἀθηναίῳ (677 Δ, Ε') φερόμενος, ὡς μετὰ ροδοχρόων ἀνθέων καὶ καρποῦ ὀσπριώδους, καὶ γ') ὁ μετὰ κυανῶν ἀνθέων (*Ἀθήν*. ἐνθ. ἀνωτ.)· ὑπὸ τῶν ὑποστηριζόντων τοῦτο λέγεται ὅτι ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἐγένετο τὸ πρῶτον χρῆσις αὐτοῦ ὡς κοσμήματος.

Τὸ ἀνθέμιον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εὑρηται ἐπὶ αἰγυπτιακῶν καὶ ἀσσυριακῶν μνημείων, κατόπιν ὅμως ἀνεπτύχθη ἐπὶ τὸ καλλιτεχνικώτερον καὶ διαφορετρόπως ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων· ἀποτελεῖται δὲ τοῦτο ἐκ δύο ἑλικοειδῶν κλάδων ἐκ τοῦ μέσου τῶν ὁποίων φύονται φύλλα σπαθοειδῆ καὶ ἔχοντα τὰς κορυφὰς ἐν σχήματι ριπιδίου· ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐχρησιμοποιεῖτο τοῦτο ποικιλοτρόπως ὡς ἀνάγλυπτον ἢ γραπτόν, ἓν μεμονωμένον ἢ καὶ πολλά, κατὰ στοίχους, διευθυνόμενα ἢ πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ πλάγια, ἄλλοτε δὲ καὶ πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω ἐναλλάξ. Ἐπίσης τὸ ἀνθέμιον ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς κοσμητικὸν τῶν ἐσθήτων, ἰδίως δὲ τῶν ταινιῶν καὶ παρυφῶν τῆς ἐσθῆτος, τῶν ταπήτων, τῶν ἀγγείων, ὅπου πολλάκις σειρὰ ἀνθεμίων ἀποτελεῖ ἢ ὅλον τὸ πλαίσιον τῆς παραστάσεως, ἢ μέρος αὐτοῦ, ἢ περιβάλλει τὰς λαβὰς αὐτοῦ. Ἀφ' ἑτέρου παραστάσεις ἀνθεμίων εὑρίσκομεν καὶ ἐπὶ ἐπιτυμβίων στηλῶν, τῶν ὁποίων ἐπιστέφει συνήθως τὸ ἄνω ἄκρον. Ἀνθέμια εὑρίσκομεν ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων τῶν ναῶν μεμονωμένα (βλ. Ἁγία Σοφία), ἐπὶ τῶν κιονοκράνων κατὰ στοίχους κλπ. Ἀπειράριθμοι καὶ ὡραιόταται πολλάκις αἱ παραστάσεις τῶν ἀνθεμίων ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Η' π. Χ. αἰῶνος καὶ φθάνουσι μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, καθ' ἃς γίνεται μεγάλη χρῆσις αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν γνώμην ἄλλων ἀρχαιολόγων τὰ ἀνθέμια εἶναι πολυπλοκώτερα κοσμήματα τὰ ὁποῖα ναὶ μὲν πηγάζουσιν ἐκ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἀπεμακρύνθησαν τῆς φύσεως γενόμενα γεωμετρικώτερα, φανταστικώτερα· χαρακτηριστικὸν τούτων εἶναι οἱ μετ' ἀνθεμίων τοῦ πρώτου εἴδους, φύλλων ἀκάνθου, ἑλικοειδεῖς κλάδοι· τοιαύτας παραστάσεις ἀνθεμίων εὑρίσκομεν ἐπὶ ἰωνικῶν κιονοκράνων, κυρίως δὲ ἐπὶ κορινθιακῶν τοιούτων. Κατόπιν, ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν καὶ ἐφεξῆς χρόνων, ἡ ἀρχικὴ παράστασις τῶν ἀνθεμίων δέχεται καὶ τὴν ἀνάμιξιν, πτηνῶν, τετραπόδων, τεράτων, ἀνθρωπίνων μορφῶν κ. τ. τ. Τὰ φανταστικὰ ὅμως ταῦτα κοσμήματα ὑπὸ τῶν ξένων καλοῦνται *ἀραβουργήματα*, διότι κατ' ἐξοχὴν οἱ Ἄραβες ἠγάπων τοὺς συνδυασμοὺς αὐτούς· (βλ. καὶ ἄνθος ἐν τῇ Τέχνῃ). Κ. Μ. Κ.

Ἀνθέμιος. Εἷς τῶν ἐξοχωτέρων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἔσχε τὸ Βυζάντιον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος. Πρεσβευτὴς ἐν Περσίᾳ, μάγιστρος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, ὕπατος ἐν ἔτει 405 ὑπὸ τὸν Ἀρκάδιον καὶ τέλος διοικητὴς τῆς Ἀνατολῆς καὶ πατρίκιος. Ὁ Ἀνθέμιος ὑπῆρξεν ἱκανώτατος καὶ ἔντιμος εἰς ὅλα τὰ ὑψηλὰ ὑπουργήματά του. Κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησιν τῆς Πουλχερίας (414) παρῃτήθη τῆς ἐξουσίας. Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιόν του. Α. Δ.

—**Ἀνθέμιος**, *Ἀντιοχείας πατριάρχης*. Ἀνὴρ εὐπαίδευτος, αὐστηρὸς τὰ ἤθη, γεννηθεὶς ἐν Κύπρῳ, ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Ἀντιοχείας Δανιήλ, ἐγένετο ἐπίσκοπος Ἐλενοπόλεως ἐν Βιθυνίᾳ, καὶ κατὰ Δεκέμβριον 1791 ἐξελέγη ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριάρχης Ἀντιοχείας. Ἠγωνίσθη κατὰ τῶν ἀπὸ Ρώμης οὐνιστικῶν προπαγανδῶν, καὶ ἀπέθανε μετὰ κοπιώδη πατριαρχίαν, διαρκέσασαν εἰκοσιδύο ἔτη (1813). Μ. Ι. Γ.

—**Ἀνθέμιος** *Προκόπιος*. Αὐτοκράτωρ τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Κατήγετο ἐκ Γαλατίας καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ στρατάρχου (magistri militum) Προκοπίου, ἔγγονος δ' ἐκ μητρὸς τοῦ περιωνύμου ὑπουργοῦ (praefecti praetorio) τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας *Ἀνθεμίου* (βλ. *ἀνωτ*.). Νεώτατος ἔτι ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καλουμένην Αἰλίαν Μαρκίαν. Ὑπερασπιστὴς τῶν παραδουναβίων μεθορίων, ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ *κόμητος*, μεθ' ὃ διαδοχικῶς ἔλαβε τοὺς τοῦ *στρατάρχου*, τοῦ *πατρικίου* καὶ τῷ 455 τοῦ *ὑπάτου*. Τοῦ Ἀνθεμίου εὑρισκομένου ἐν Κωνσταντινουπόλει, διῴκει τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τῆς 15 Σεπτεμβρίου 465, ἤτοι ἀπὸ τοῦ φόνου τοῦ Λιβίου Σεβήρου, ὁ Ρικίμερος. Ο[illegible] ς ἦτο στρατάρχης, καταγωγῆς Σουηβικῆς, κ[illegible] ᾳὶ 18 ἔτη ἀνεβίβαζε καὶ κατεβίβαζεν ἀπὸ τοῦ θρόνου κατὰ βούλησιν τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Δύσεως. Ἠναγκασμένος ἤδη νὰ ζητήσῃ νέον αὐτοκράτορα, ἀπετάθη πρὸς τὸν Λέοντα Α' ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅστις τῷ ὑπέδειξε τὸν Ἀνθέμιον Προκόπιον, δίδων οὕτω νέον ἡγεμόνα συνάρχοντα ἑαυτῷ εἰς τὸ πρὸς διάλυσιν τεῖνον Δυτικὸν Ρωμαϊκὸν Κράτος. Ἐνεργείαις τοῦ Ρικιμέρου, συζευχθέντος ἐν τῷ μεταξὺ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀνθεμίου Ἀλυπίαν, ἡ Σύγκλητος καὶ ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς ἀνηγόρευσαν ἐνθουσιωδῶς τῷ 467 τὸν ὑποδειχθέντα νέον αὐτοκράτορα τῆς Δύσεως καὶ ὠργάνωσαν αὐτῷ θερμοτάτην δεξίωσιν.

Ὁ Ἀνθέμιος ἀφίκετο εἰς Ἰταλίαν μετὰ πολλοῦ στρατοῦ· Ἀλλ' ἡ μετὰ τοῦ Ρικιμέρου φιλία του καὶ ἡ ἕνωσις δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ· διότι ὁ Ρικίμερος, συναισθανόμενος ὅτι ἤρξατο μειούμενον τὸ κῦρος, ὅπερ εἶχε πρότερον παρὰ τῷ ρωμαϊκῷ λαῷ, ἀπεφάσισε νὰ ἀνατρέψῃ τὸν Ἀνθέμιον. Οὕτως δὲ παραλαβὼν τὸν στρατόν, ὅστις ἦτο εἰς αὐτὸν ἐμπεπιστευμένος διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ὠμοῦ βασιλέως τῶν Βανδήλων Γενσερίχου, ἀπεσύρθη εἰς Μεδιόλανα, ὁπόθεν ἠπείλει νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Ρώμης, κατὰ τοῦ πενθεροῦ του. Ὁ ἐπίσκοπος τότε Παβίας Ἐπιφάνιος μεσολαβήσας, ἀποκατέστησε τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν διαμαχομένων. Ἀλλὰ ὁ Ρικίμερος δὲν παρῃτήθη ποσῶς τῶν σχεδίων του. Ἐλθὼν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐξήγειρεν ἐναντίον τοῦ Ἀνθεμίου τὸν Ἀν. Ὀλύβριον, εὐνοούμενον τοῦ Γενσερίχου. Ὁ ἐμφύλιος σπαραγμὸς ἤρξατο περὶ τὴν Ρώμην καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ρώμῃ. Πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀνθεμίου προσέδραμε τότε γαλατικὸς στρατός, ἀλλὰ προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ρικιμέρου, ἐκάμφθη παρὰ τὴν Μιλβίαν γέφυραν. Ὁ αὐτοκράτωρ, ἰδὼν ἑαυτὸν μετὰ τὴν ἧτταν ἐγκαταλειπόμενον ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του, κατέφυγεν εἴς τινα ναὸν τῆς Ρώμης, ἔνθα καὶ ἐφονεύθη τῇ 11 Ἰουλίου τοῦ 472. Ὁ Ἀνθέμιος ὑπῆρξεν εὐσεβὴς καὶ ἀνεξίθρησκος εἰς τοσοῦτον, ὥστε ὁ πάπας Ἱλάριος ἤλεγξέ ποτε δημοσίᾳ αὐτὸν ἐν τῇ βασιλικῇ τοῦ Ἁγ. Πέτρου, διότι ἔδειξεν ἐπιείκειαν πρὸς τὸν αἱρετικὸν Φιλόθεον. Καρτερικὸς δ' ἐν ταῖς ἀτυχίαις, ἐσυνήθιζε νὰ λέγῃ: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ μόνος ἄνθρωπος τῆς αὐτοκρατορίας, δι' ὃν οὐδὲν φοβοῦμαι· φοβοῦμαι μόνον διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κράτους· καὶ οὗτος εἶναι ὁ μόνος φόβος ὅστις ἐπιτρέπεται εἰς ἡγεμόνα». Διάδοχος αὐτοῦ ἐγένετο ὁ προρρηθεὶς Ὀλύβριος. ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

— **Ἀνθέμιος** *Σαλαμῖνος* (τῆς ἐν Κύπρῳ) *ἐπίσκοπος*. Ἤκμασε περὶ τὸ τέλος τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος καὶ περιῆλθεν εἰς προστριβὰς πρὸς τὸν μονοφυσίτην πατριάρχην Ἀντιοχείας Πέτρον, ζητοῦντα νὰ περιαγάγῃ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του τὴν ἐκκλησίαν Κύπρου. Εἰς τὸν Ἀνθέμιον ἀποδίδεται ἡ ἐν θέσει καλουμένῃ «τόπος τῆς ὑγιείας» ἀνεύρεσις τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Βαρνάβα, ἔχοντος κατὰ Θεόδωρον τὸν Ἀναγνώστην (ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Β'), ἐπὶ τοῦ στήθους κείμενον τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον, γεγραμμένον ἑλληνιστὶ δι' ἰδίας αὐτοῦ χειρός. Τὴν διήγησιν τῆς ἀνευρέσεως τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Βαρνάβα περιέσωσεν ἐν τῷ πρὸς τὸν μάρτυρα ἐγκωμίῳ του καὶ ὁ ἐκ Κύπρου μοναχὸς Ἀλέξανδρος, ζήσας τὸν ΣΤ' αἰῶνα. Πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Βαρνάβα ὁ Ἀνθέμιος ἀνήγειρε καὶ βασιλικὴν (βλ. Ἀμμόχωστος), καθορίσας συγχρόνως, ὅπως ἡ μνήμη του ἑορτάζηται τῇ 11 Ἰουνίου, ἡμέρᾳ τῆς ἀνευρέσεως τοῦ τιμίου λειψάνου. Σημειωτέον, ὅτι ἡ αὐθεντικότης τῆς ἀνευρέσεως ταύτης ἀμφισβητεῖται ὑπὸ πολλῶν ἱστορικῶν. ΣΤ. ΣΠΕΡ.

— **Ἀνθέμιος** ὁ *Τραλλεύς*. Ὁ περίφημος ἀρχιτέκτων τῆς Ἁγίας Σοφίας, μηχανικὸς καὶ μαθηματικὸς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος (βλ. λ. Ἁγία Σοφία). Κατήγετο ἐκ Τράλλεων τῆς Λυδίας. Ἔγραψε περὶ «παραδόξων μηχανημάτων», ἐν οἷς καὶ περὶ τῶν σφαιρικῶν κατόπτρων τοῦ Ἀρχιμήδους. Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ἀνθεμίου σῴζονται μόνον ἀποσπάσματα.

ἀνθεμιόψις (ἡ) (Anthemiopsis) *[Βοτ.]*. Παραλλαγὴ φυτοῦ τοῦ εἴδους *βολλαστονία*.

ἄνθεμις (ἡ) (Anthemis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἠριγεριδῶν* περιλαμβάνον φυτὰ γνωστὰ κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα *χαμομήλια*. Εἶναι ποώδη φυτὰ ἐτήσια ἢ πολυετῆ μὲ ἐναλλασσόμενα φύλλα βαθέως ἐσχισμένα. Ἔχουσιν ἄνθη δισκοειδῆ, ἑρμαφρόδιτα. Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει περὶ τὰ 80 περίπου εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς βορείου Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ἄνθεμις ἡ ἀρουραία (Anthemis arvensis) ἢ *χαμαίμηλον τῶν ἀγρῶν*. Εἶναι κοινοτάτη εἰς τοὺς ἀγρούς, ὅπου ἀπαντᾷ ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ. Ἔχει εὐχάριστον ἄρωμα καὶ εὑρίσκεται πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος.

Ἄνθεμις ἡ ἀραβικὴ (Anthemis arabica). Ὡραιότατον ἐτήσιον φυτὸν ἀπαντῶν εἰς τοὺς ἀγροὺς τῆς Ἀραβίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀλγερίας, καὶ καλλιεργούμενον καὶ εἰς τοὺς κήπους. Τὸ φυτὸν τοῦτο διακρίνεται ἐκ τῆς ἰδιορρύθμου διατάξεως τῶν φύλλων του.

Ἄνθεμις ἡ ὑψηλοτάτη (Anthemis altissima). Παρουσιάζει αἰχμηρὰ ἀκανθώδη φύλλα.

Ἄνθεμις ἡ βαφικὴ (Anthemis tinctoria). Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων εἰδῶν τῆς οἰκογενείας. Εἶναι ποῶδες φυτὸν ἀπαντῶν ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὰ ἀσβεστολιθικὰ ὑψώματα τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωραίνης, τὰ ἀνατολικοδυτικὰ διαμερίσματα τῆς Γαλλίας. Τὰ ἄνθη του ἔχουσιν ὡραιότατον κίτρινον χρῶμα χρησιμεῦον διὰ τὸν χρωματισμὸν ὑφασμάτων καὶ εἰς τὴν φαρμακοποιίαν.

Ἄνθεμις ἡ εὐγενὴς (ἄνθη ἁπλᾶ).

Ἄνθεμις ἡ ξενικὴ (Anthemis peregrina). Φυτὸν πολυετὲς ποῶδες ἀπαντῶν ἐν ἀφθονίᾳ ἐν τῇ νήσῳ Θήρᾳ ὅπου εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *λουλουδόχορτο*.

Ἄνθεμις ἡ Χία (Anthemis Chia). Φυτὸν ἐτήσιον παράγον πρώϊμα ἄνθη καὶ κοινότατον εἰς τοὺς ἀγροὺς τῆς Ἑλλάδος, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀγριομαργαρίτα*. Ἐν Ἀθήναις πωλοῦνται κατὰ Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον ὡς κοσμητικὰ φυτά.

Ἄνθεμις ἡ εὐγενὴς (Anthemis nobilis). Φυτὸν ἀπαντῶν

Digitized by Google

ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ ἐν Γαλλίᾳ, Ἱσπανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Φύεται εἰς ξηρὰ μέρη, παρὰ τὰς διόδους τῶν μεγάλων δασῶν. Τὰ ἄνθη της εἶναι εὔοσμα, χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν φαρμακευτικὴν καὶ φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἄνθη χαμαιμήλου* ἢ ἁπλῶς *χαμαίμηλον* (Flores chamomillae romanae). Τα ἄνθη ταύτης ἀποσταζόμενα παράγουσιν αἰθέριον ἔλαιον. *Ἀνθεμὶς ἡ ῥόδινος* (Anthemis rosea). Ἀπαντᾷ ἐν Ἀνατολῇ. Ἐν Κύπρῳ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *παπούνα*.

Ἀνθεμὶς ἡ εὐγενὴς (ἄνθη διπλᾶ).

Τὰ φυτὰ ταῦτα ὁ Διοσκορίδης ὠνόμαζε *χαμαίμηλα* «διὰ τὴν πρὸς τὰ μῆλα ὁμοιότητα τῇ ὀσμῇ» καὶ *ἠράνθεμα* «διὰ τὸ ἀνθεῖν ἐπὶ ἔαρος». Δ. Ν. Π.

Ἀνθεμὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα τῆς Σάμου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ὠνομάζετο δὲ οὕτως ἡ νῆσος, καθὼς καὶ *Ἀνθεμοῦς*, *Ἀνθεμοῦσα*, *Ἀνθεμόεσσα* ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθέων ὑφ' ὧν τὸ πάλαι ἐκαλύπτετο. Σ. Ι. Φ.

Ἀνθεμίων (ὁ), *—ωνος*. Κοινότατον ὄνομα ἀνδρῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, συχνότατα ἀπαντῶν ἐν ἐπιγραφαῖς. Μεταξὺ τούτων: —1) Τρώς τις Σιμοείσιος (Ἰλ. Δ 473). —2) Ἀθηναῖος, ἀδελφὸς τοῦ Ἀνύτου (*Πλατ.* Μεν. 90α, *Πλούτ.* Ἀλκ. 4, κατ. πρεσβ. 4. Γά. Μάρκ. 14. Ἐρωτ. 10—*Δ.Σ.* 13, 64, *Ἀριστ.* ἐν ἀπολ. Πλάτ. 330). ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀνθεμόεις, *—εσσα—εν*· ὁ πλήρης ἀνθέμων, ἀνθηρός.

Ἀνθεμοεισία *[Ἀρχ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Λύκου σύζυγος του Δασκύλου, υἱοῦ τοῦ Ταντάλου, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὠνομάσθη ἡ λίμνη *Ἀνθεμοεισίς*.

Ἀνθεμοεισίς, ἀντὶ *Ἀνθεμουσὶς* *[Ἀρχ. Γεωγ.]*. Λίμνη ἐν Βιθυνίᾳ.

Ἀνθεμόεσσα. Νῆσος τῶν Σειρήνων εἰς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος || τὸ πάλαι ἡ Σάμος (βλ. Ἀνθεμίς).

Ἀνθεμόκριτος. —1) Οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ κῆρυξ, τὸν ὁποῖον, σταλέντα ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Μέγαρα μὲ ἐπίσημον ἐντολήν, ἐφόνευσαν οἱ Μεγαρεῖς, λόγῳ τοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μίσους των. Τὸν φόνον τούτου προβαλόντες ὡς δικαιολογίαν των οἱ Ἀθηναῖοι ἐψήφισαν τὸ κατὰ Μεγαρέων ψήφισμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπεφασίζετο «ἄσπονδος καὶ ἀκήρυκτος κατ' αὐτῶν ἔχθρα» καὶ ὡρίζετο ποινὴ θανάτου κατὰ παντὸς Μεγαρέως, ὅστις ἤθελε πατήσει ἔδαφος τῆς Ἀττικῆς. Εἰς τὸν Ἀνθεμόκριτον τοῦτον ἀνήγειραν οἱ Ἀθηναῖοι μνῆμα ἐπὶ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἐλευσῖνα ἱερᾶς ὁδοῦ (Παυσ. Ι. 36 3). Γ. Δ. ΚΑΨ.

—2) Παγκρατιαστής, κόλαξ τοῦ τυράννου Ἀριστομάχου ἐν Ἄργει καὶ παράσιτος (*Ἀθ.* 6 246). ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἄνθεμον (τό)· ἄνθος· εἶδος φυτοῦ (βλ. ἄνθημα).

—*[Στρατ.]* Ἐν τῇ σαγῇ *ἄνθεμον* καλεῖται ἡ μικρὰ μεταλλικὴ πλὰξ ἡ τεθειμένη ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν ἄκρων τοῦ προμετωπιδίου τοῦ χαλινοῦ καὶ τῆς ἀψῖδος τῆς σέλλας, χρησιμεύουσα διὰ τὴν ἐπ' αὐτῆς χάραξιν τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ Συντάγματος, καὶ τοῦ κτήνους εἰς ὃ ἀνήκουσι τὰ εἴδη ταῦτα. Ν. Κ.

Ἀνθεμόνη *[Ἀρχ.]*. Γυνὴ ἐξ Ἀρκαδίας, ἐρωμένη του Αἰνείου.

Ἄνθεμος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς παρὰ τὸ Καλαύρειον ὄρος (Σχόλ. Ἰλ. Ω, 307).

Ἀνθεμοῦς (ὁ καὶ ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ἡ εὐφορωτάτη πεδινὴ χώρα τοῦ βορειοδυτικοῦ τμήματος τῆς Χαλκιδικῆς τῆς Μακεδονίας, τὸ ὁποῖον περιβάλλεται ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ἐξ ἀνατολῶν δὲ ὑπὸ τοῦ ὄρους Κισσοῦ (νῦν Χορτιάτου). Ἡ πεδιὰς τοῦ Ἀνθεμοῦντος (νῦν *Καλαμαριᾶ*:) ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης μέχρι τῆς σημερινῆς κωμοπόλεως Γαλατίσης, διερρέετο ὑπὸ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ εἶχεν ὁμώνυμον ἐπίσης πρωτεύουσαν. Τὸ ὄνομα τῆς χώρας προῆλθεν, ὡς λέγεται, ἐκ τῆς ἀφθονίας τῶν ἐν αὐτῇ φυομένων ἀνθέων, εἴτε ἐκ τῆς εὐφορίας τῶν γαιῶν της, ὅπως ἔλαβε βραδύτερον καὶ τὸ ὄνομα *Καλαμαριά* (καλὰ μέρη, καλὴ μεριά). Τὴν χώραν ταύτην καλουμένην καὶ *Ἀνθεμουσίαν*, κατέλαβεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀμύντας Α' κατὰ τὸ 540 π.Χ. καὶ προσέφερεν ὡς καταφύγιον εἰς τὸν τύραννον Ἱππίαν, ὅτε οὗτος ἐξεδιώχθη ἐξ Ἀθηνῶν. Τὴν δωρεὰν ὅμως ταύτην δὲν ἀπεδέχθη ὁ Πεισίστρατος (*Ἡρόδ.* Ε' 94, *Θουκ.* Β' 99 κ.ἄ.).

—2) Παλαιὰ ὀνομασία τῆς νήσου Σάμου (βλ. Ἀνθεμίς). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνθεμοῦσα· βλ. Ἀνθεμίς.

Ἀνθεμουσία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Χώρα τῆς Μεσοποταμίας διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀβόρρα καὶ κειμένη μεταξὺ Εὐφράτου καὶ Ἐδέσσης. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐγίνετο ἡ διάβασις τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς Συρίας εἰς τὴν Σελεύκειαν καὶ τὴν Βαβυλῶνα πορευομένων (*Στρ.* C 747). Διασωθέντα νομίσματα ἀναγόμενα εἰς τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΘΕΜΟΥΣΙΩΝ ἢ ΑΝΘΕΜΟΥΣΙΑ καὶ κεφαλὴν πόλεως πυργοστεφοῦς. Γ. Δ. ΚΑΨ.

—2) Ἀρχαία πόλις τῆς Μακεδονίας, ἄλλως Ἀνθεμοῦς (βλ. λ.).

ἀνθενωτικός, *—ή, —όν*· ὁ μὴ ἑνωτικός, ὁ ἀντίθετος τῆς ἑνώσεως: «ἀνθενωτικοὶ ἀγῶνες».

Ἄνθερμος· βλ. Ἄρχερμος.

Ἀνθεσμοῦς *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ὁ ἐν τῇ ἀρχαιότητι Ἀνθεμοῦς καλούμενος. Πηγάζων ἐκ τοῦ Κισσοῦ ἢ Χορτιάτου, διαβρέχει τὴν πεδιάδα τῆς Καλαμαριᾶς καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον, μεταξὺ τοῦ Αἰνέου (Καραμπουρνοῦ). Μ. Λ. Σ.

ἀνθεστερόλη (Anthesterol) *[Φαρμακολ.]*. Οὐσία ἐνεχομένη εἰς τὰς ἀνθούσας κορυφάδας τοῦ φυτοῦ Anthemis nobilis, λαμβανομένη δὲ ἐξ αὐτῶν δι' ἐκχυλίσεως μετὰ πετρελαϊκοῦ αἰθέρος. Μετὰ τῆς ἀνθεστερόλης λαμβάνεται καὶ ὑδρογονάνθραξ τις τοῦ τύπου $C_{30}H_{62}$. Ἡ ἀνθεστερόλη ἥτις ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν τύπον $C_{31}H_{52}O + 3H_2O$ θερμαινομένη εἰς 100° χάνει τὸ κρυσταλλικὸν της ὕδωρ καὶ εἰς 195 τήκεται. Μετ' ἀνυδρίτου ὀξικοῦ ὀξέος δίδει μεῖγμα ἀκετυλιοενώσεων τριῶν ἰσομερῶν ἀλκοολῶν, ἐξ ὧν αἱ μὲν δύο δίδουσι μονοβρωμιοπαράγωγον ὑποκαταστάσεως, ἡ δὲ τρίτη διβρωμιοπαράγωγον. Κ. Γ. Μ.

ἀνθεστήρια (τὰ) *[Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ ἐν Ἀθήναις πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου (βλ. λ. Διονύσια).

—*Ἀνθεστηρίων, πλατεῖα*. Βλ. λ. Ἀθῆναι, τ. Β'. σ. 226 γ'.

Ἀνθεστηριών, *—ῶνος* (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ὁ ὄγδοος μὴν τοῦ ἀττικοῦ ἔτους, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Φεβρουαρίου καὶ τὸ πρῶτον τοῦ Μαρτίου. Κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἐτελοῦντο τὰ *ἀνθεστήρια*.

ἀνθεσφόρια (τά) *[Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ τῶν ἀνθέων τελουμένη ἐν ἀρχῇ ἑκάστου ἔαρος πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης (Περσεφόνης) καὶ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπιστροφῆς τῆς Περσεφόνης ἐν ἀρχῇ ἑκάστου ἔαρος εἰς τὴν μητέρα της. Ἡ ἑορτὴ ἐτελεῖτο ἐν Σικελίᾳ, Πελοποννήσῳ καὶ κάτω Ἰταλίᾳ (ἰδίως ἐν Ἱππωνίῳ). Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην αἱ γυναῖκες ἐγειρόμεναι πολὺ πρωῒ ἔδρεπον ἄνθη ἐκ τῶν κήπων καὶ πλέκουσαι μὲ αὐτὰ στεφάνους περιέβαλλον τὰς κεφαλάς των, ἀπομιμούμεναι οὕτως τὴν Περσεφόνην καὶ τὰς ἀκολούθους της, αἵτινες πᾶσαι ἦσαν ἐστεμμέναι διὰ στεφάνων ἐξ ἀνθέων ὅτε ἡρπάγη ἡ Περσεφόνη ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος. Ἐν Μεγαλοπόλει ἐν τῷ ἱερῷ τῶν *Μεγάλων θεῶν* (ὡς ἐκαλοῦντο ἐν ταύτῃ ἡ Δήμητηρ καὶ ἡ Κόρη) ὑπῆρχον τὰ ἀγάλματα τούτων, μεγέθους 15 ποδῶν, ἔργα τοῦ Δαμοφῶντος, καὶ πρὸ αὐτῶν δύο μικρότερα ἀγάλματα κορῶν (ἀνθοφόρων) μὲ ποδήρεις χιτῶνας καὶ κάνιστρα (*ταλάρους*) εἰς τὴν κεφαλήν, αἵτινες ἦσαν κατά τινας μὲν αἱ κόραι τοῦ Δαμοφῶντος, κατ' ἄλλους δὲ ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ Ἄρτεμις, οἵτινες καὶ συνέλεγον μετὰ τῆς Περσεφόνης ἄνθη, ὅτε αὕτη ἀπήχθη (*Παυσ.* VIII. 31.1). Ἀνθεσφόρια ἐτελοῦντο καὶ πρὸς τιμὴν ἄλλων θεῶν (π. χ. ἐν Ἄργει πρὸς τιμὴν τῆς Ἀνθείας Ἥρας καὶ ἐν Κνωσῷ τῆς Κρήτης πρὸς τιμὴν τῆς Ἀνθείας Ἀφροδίτης). Κατὰ τὴν ἑορτὴν πρὸς τιμὴν τῆς Ἥρας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεμιμοῦντο τὴν πομπὴν τοῦ ἱεροῦ γάμου τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, νεάνιδες φέρουσαι κάνιστρα πλήρη ἀνθέων (*ἀνθεσφόροι*) ἀπετέλουν τὴν πομπήν, ἐνῷ νέοι ἔπαιζον ἱερὸν μέλος ἐπὶ τοῦ αὐλοῦ, ὅπερ ἐκαλεῖτο *ἱεράκιον* (*Πολ.* Δ. 78). Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνθεσφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων ἄνθη, ἀνθοφόρος, πλήρης ἀνθέων: «ἀνθεσφόρος σμῖλαξ» (*Εὐρ.* Βάκχ. 703). *Ἀνθεσφόροι*= αἱ τὰ ἀνθεσφόρια ἑορτάζουσαι γυναῖκες.

Ἀνθεὺς *[Ἀρχ.]*. —1) Οὕτως ἀπεκαλεῖτο ἐν Πάτραις ὁ Διόνυσος ἐκ τῆς πολίχνης Ἀνθείας (βλ. λ.), μιᾶς τῶν τριῶν πολιχνῶν ἐκ τῶν ὁποίων συνῳκίσθησαν αἱ ἀρχαῖαι Πάτραι. —2) Ἐξ Λύκτου, υἱὸς τοῦ Ἀγελάου. —3) Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀστυφίλης. —4) Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσσησοῦ ἐξ Ἁλικαρνασσοῦ.

Ἄνθη (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Μία τῶν Ἀλκυονίδων (βλ. λ.) (*Ἀποστόλ.* 2.20).

Ἄνθη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Μυρμιδόνων ἐν Θεσσαλίᾳ (*Ἡσίοδ.* Ἀσπ. Ἡρακλ. 4741).

ἄνθη (τά)· βλ. ἄνθος.

— **ἄνθη, τὰ ἑπτά**—. *[Ἀποκρυφ.]*. Οὕτως ἐν τῇ ὀγδοάδι τοῦ Μωϋσέως (*Dietrich* Abraxas) καλοῦνται οἱ πλανῆται, οἵτινες καὶ ἑπτὰ θυμιάματα ὀνομάζονται. Πάπυρος σῳζόμενος ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Leemans (σ. 83) ἀναφέρει τὰς ἀντιστοιχίας τῶν *θυμιαμάτων* καὶ τῶν *ἀνθέων* πρὸς τοὺς πλανήτας ὡς ἑξῆς: «Τοῦ μὲν χρόνου *στύραξ*, τοῦ δὲ Διὸς *μαλάβαθρον*, τοῦ δὲ Ἄρεως *κόστος*, τοῦ δὲ Ἡλίου *λίβανον*, τῆς δὲ Ἀφροδίτης *νάρδος Ἰνδικός*, τοῦ δὲ Ἑρμοῦ *κασία*, τῆς δὲ σελήνης *σμύρνα*. Ταῦτά ἐστι τὰ ἀπόκρυφα ἐπιθυμιάματα. Καὶ ταῦτα ὁ Μανέθως ἔλεγεν τὰ ἑπτὰ ἄνθη τῶν ἀστέρων,· ἅ ἐστι *σαμψουχον κοινόν*, *κήπινον*, *λώτινον*, *ἐρεφύλλινον*, *ναρκίσσινον*, *λευκόϊνον*, *ῥόδον*». Ὁ Παράκελσος ὀνομάζει ἄνθη τὰ μέταλλα δι' ὧν παράγεται ἡ πέμπτη οὐσία ἢ τὸ χρυσοφόρον ἐλιξίριον. Δ. Π. Κ.

— «**Ἄνθη νοητά**»· ἔργον τοῦ Δαπόντε (βλ. λ.).

— **ἄνθη πνευματιστικά**· βλ. προσκομίσεις.

Ἀνθηδονία (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ἡ περὶ τὴν Ἀνθηδόνα, πόλιν τῆς Βοιωτίας, χώρα. —2) τὸ ἀρχαιότερον ὄνομα τῆς Καλαυρίας (Πόρου).

Ἀνθηδὼν (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς ἀρχαίας Βοιωτίας παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Λουκίσια εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μεσσαπίου καὶ ἐπὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου. Εἰς παναρχαίους χρόνους ἦτο ἴσως ναυτικὸς σταθμὸς τῶν Φοινίκων, οἵτινες ἡλίευον τὰ ἐρυθρὰ κογχύλια ἐν τῷ Εὐβοϊκῷ. Ἡ πόλις ὠνομάσθη οὕτω, κατὰ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν, ἢ ἀπὸ τῆς νύμφης *Ἀνθηδόνος* ἢ ἀπὸ τοῦ βασιλεύσαντος ἐν αὐτῇ *Ἄνθα*, υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀλκιόνης (*Παυσ.* IX 22.5). Ἡ πόλις εἶχε καλὸν λιμένα εἰς τὴν θέσιν ἥτις καλεῖται νῦν *Λιμνιῶνα* ἢ *Σκάλα*, καὶ ἀπετέλει μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν χώρας αὐτόνομον Πολιτείαν ἥτις μετεῖχε τῆς Βοιωτικῆς ὁμοσπονδίας. Εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως ὑπῆρχε τὸ ἱερὸν τῶν Καβείρων, περιβαλλόμενον ὑπὸ ἄλσους, πλησίον δὲ αὐτοῦ ἦτο ναὸς καὶ ἀγάλματα ἐκ λευκοῦ λίθου, τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης. Πρὸ τῆς πόλεως δὲ ἱερὸν τοῦ Διονύσου καὶ τὰ μνήματα τῶν παίδων τοῦ Ἀλωέως καὶ τῆς Ἰφιμεδείας καὶ ἐν τῇ παραλίᾳ τοποθεσία τις, ἥτις ἐκαλεῖτο *Γλαύκου πήδημα*, διότι ἀπ' αὐτῆς ὁ ἁλιεὺς Γλαῦκος, ἀφοῦ ἔφαγεν ἀπὸ τὴν ἐκεῖ φυομένην πόαν, ἐπήδησεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγινε θαλάσσιος δαίμων, ὅστις προέλεγε τὸ μέλλον εἰς τοὺς ναυτικούς. Τὴν πόλιν κατέστρεψεν ὁ Σύλας, ὅτε κατεδίωξε τοὺς εἰς αὐτὴν μετὰ τὴν Ὀρχομενὸν ἡττάντων καταφυγόντας ὑπὸ τὸν Ἀρχέλαον (βλ. λ.)· ἀνεστήθη ὅμως καὶ πάλιν. Οἱ κάτοικοί της ἦσαν ἁλιεῖς. Ἐρείπια τῶν τειχῶν καὶ τῶν ἱερῶν τῆς πόλεως σῴζονται ἐπὶ τοῦ λόφου Μαγοῦλα.

—2) Πόλις τῆς Ἀργολίδος μετὰ λιμένος ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου.

—3) Πόλις τῆς ἀρχαίας Παλαιστίνης πρὸς Ν. τῆς Γάζης καὶ εἰς ἀπόστασιν 4 χιλιομέτρων ἀπ' αὐτῆς. Ὁ Ἡρώδης μετωνόμασεν αὐτὴν Ἀγριππιάδα. Ταύτης διεσώθησαν καὶ νομίσματα τῶν ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΘΗΔΟΝΟΣ, φέροντα ἔμπροσθεν μὲν εἰκόνα τῆς Ἀστάρτης ἐν ναῷ, ὄπισθεν δὲ δαίμονα πτερωτὸν μὲ βραχὺν χιτῶνα καὶ ὑψωμένην τὴν μίαν χεῖρα, τὴν ἄλλην δὲ κρατοῦσαν τροχὸν ὑπεράνω βωμοῦ. Γ. Δ. ΚΑΨ

ἀνθηδὼν (ἡ) (Anthedon) *[Ζῳολ.]*. Ἐχινόδερμα τῆς οἰκογενείας τῶν *κρινοειδῶν*, ὁμοιάζοντα πρὸς τοὺς *ἀστερίας* (κοιν. *σταυροὺς τῆς θαλάσσης*). Τὸ σῶμά των εἶναι καλυκοειδὲς ἢ κυπελλοειδὲς καὶ κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτῶν ἡλικίαν στηρίζονται διὰ μίσχου, ὅστις προσφύεται ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ σώματός των ἐπὶ στερεῶν ὑποθεμάτων. Ὅταν τὸ ζῷον ἀναπτυχθῇ τελείως νήχεται ἐλευθέρως. Ἀπαντῶσιν εἰς πάσας τὰς θαλάσσας καὶ εἰς βάθος κυμαινόμενον μεταξὺ 30—200 μέτρων. Δ Ν Π.

—*[Παλαιοζ.]* Ἡ ἀνθηδὼν (Anthedon Fleminv. συνώνυμ. Alecto Leach, Comatula Lam., Pteracoma Ag., Decacnemos Bronn., Comatulina d'Orb., Hertha Hag., Solanocrinus και Glenotremites Goldf) ζῇ ἐντὸς τῶν θαλασσῶν ἀπὸ τῆς λιασίου περιόδου μέχρι τῆς παρούσης ἐποχῆς. Τὰ ἐχινόδερμα ταῦτα ἔχουσι κάλυκα, ἔμμισχον μὲν κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτῶν ἡλικίαν, ἤτοι ὡς νύμφαι, στερρῶς προσκεκολλημένον καὶ συνιστάμενον ἐκ πέντε βασικῶν καὶ πέντε ἀκτινωδῶν πινακιδίων, ἐν ὡρίμῳ δὲ καταστάσει ἄμισχον· τότε τὰ βασικὰ πινακίδια καθίστανται ἀνάπηρα ἢ συνενοῦνται ἀποτελοῦντα ἕτερον μικρὸν πινακίδιον, τὸν τροχίσκον, ὅστις εἶναι ὑψηλός, παχύς, ἡμισφαιρικὸς ἢ πενταγωνικὸς μετὰ πολυαρίθμων ριζωμάτων καὶ κλείει τὸ κέντρον τῆς κοιλιακῆς κοιλότητος. Ὁ μίσχος κατήντησε συμπαγής, ἄναρθρος, κατέχεται ὑπὸ πολυαρίθμων περιπλοκάδων, ἡμισφαιρικῶν ἢ πενταγωνικῶν κομβίων καὶ περιέχει εἰς τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ μέρος τὸ πενταπλοῦν χιαστὸν ὄργανον, τὴν καρδίαν, παρὰ τῇ ὁποίᾳ συνήθως ὑπάρχουσι πέντε ἀκτινωταὶ κοιλότητες.

Digitized by Google

Ἐκ τῆς καρδίας ἐκφεύγουσιν ὀχετοὶ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ παράρριζα, ὧν τὰ ἀνοίγματα εἶναι ὁρατὰ ἐπὶ τῆς ἐμβεθυθισμένης προσαρμοστικῆς θέσεως τοῦ κομβίου, ἤτοι τοῦ κεντρορραχιαίου τεμαχίου. Βραχίονες εἶναι 10, 20 ἢ καὶ περισσότεροι, ἁπλοῖ ἢ σπανίως διακεκλαδισμένοι, μονόστοιχοι ἢ ἐναλλασσόστοιχοι μετὰ μακρῶν ἐναλλασ-

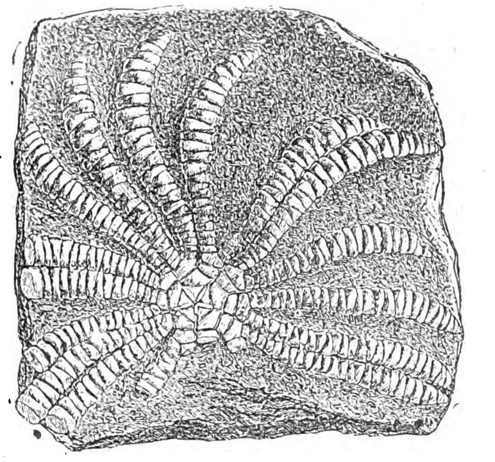

Ἀνθηδὼν imperialis Walther ἄνω ἰουρασίου περιόδου τῶν ἀσβεστολίθων τοῦ Κελχάϊμ Βαυαρίας.

σομένων κροσσῶν. Κάλυμμα κάλυκος δερματῶδες ἢ κεκαλυμμένον ὑπὸ λεπτῶν πινακιδίων. Στόμα κεντρικὸν μετὰ πλακῶν στοματικῶν, ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ, ἐν ὡρίμῳ δὲ ἡλικίᾳ ἄνευ τοιούτων. Τὸ ἐχινόζῳον τοῦτο εἶναι πρόσφορον εἰς ἐπιστημονικὰς τῶν φυσιοδιφῶν παρατηρήσεις, καθ' ὅσον βιοτεύει ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς καὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης ἀκτὰς καὶ κατ' ἀκολουθίαν πᾶν ὅ,τι περὶ τῆς ἐξελίξεως, διαιωνίσεως, βιοτεύσεως καὶ διατροφῆς τῶν κρινοειδῶν γνωρίζομεν προέρχεται ἐκ τῆς ἀνθηδῶνος. θ. ξ.

Ἀνθὶς *[Μυθολ.]*. Μία τῶν θυγατέρων τοῦ ἐν Ἀθήναις κατοικοῦντος Λακεδαιμονίου Ὑακίνθου, ἥτις μετὰ τῶν ἀδελφῶν της Αἰγληΐδος, Λυταίας καὶ Ὀρθαίας κατεσφάγη, κατὰ λόγιον παλαιόν, ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Κύκλωπος Γεραίστου πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν Ἀθηνῶν ἐκ τοῦ λιμοῦ καὶ λοιμοῦ, οἵτινες ἐνέσκηψαν, ὅτε αὗται ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τοῦ Μίνωος ἐκδικουμένου τὸν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων θάνατον τοῦ υἱοῦ του Ἀνδρόγεω (*Ἀπολλ.* III. 15.7). Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνθηκίδαι (οἱ) (Anthicidae) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρμηκιδῶν*. Διακρίνονται ἐκ τοῦ κυρτοῦ σώματος, τῆς μικρᾶς κεφαλῆς των, ἥτις λεπτύνεται ἐπαισθητῶς πρὸς τὸ ὀπίσθιον αὐτῆς μέρος, τὰς κεραίας των αἱ ὁποῖαι φέρουσι δώδεκα ἀρθρώσεις καὶ εἶναι νηματοειδεῖς κατὰ τὸ ἄκρον των. Ὁ προθώραξ εἶναι, κατὰ τὴν βάσιν του, λεπτὸς καὶ κολοβωμένος κατὰ τὸ ὀπίσθιον τμῆμά του. Οἱ πόδες εἶναι λεπτοί, τὰ ἔλυτρα ᾠοειδῆ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶναι μικροτάτου μεγέθους καὶ προσομοιάζουσι πρὸς τοὺς κοινοὺς μύρμηκας. Ὁ χρωματισμός των γενικῶς εἶναι σκοτεινῶς μέλας ἢ φαιός, ἀμυδρῶς στιλπνός. Ἀπαντῶσι πανταχοῦ τῆς γῆς καὶ κυρίως ἐνδιαιτῶνται παρὰ τὰς ἀκτὰς γλυκέων ἢ ἁλμυρῶν ὑδάτων, ἐνίοτε ὅμως καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθέων ἢ ὑπὸ ξηρὰ φύλλα. Τὰ στάδια τῆς μεταμορφώσεώς των παραμένουν ἀκόμη ἄγνωστα. Δ. Ν. Π.

ἄνθηκος (ὁ) (Anthicus) *[Ζῳολ.]*. Εἶδος ἐντόμου κολεοπτέρου τῆς οἰκογενείας τῶν ἀνθηκιδῶν (βλ. λ.). Τὸ εἶδος τοῦτο περιλαμβάνει διακοσίας περίπου παραλλαγάς. Διακρίνεται ἐκ τοῦ προθώρακός του, ὅστις εἶναι ἥκιστα ἀνεπτυγμένος κατὰ τὴν βάσιν του καὶ φέρει ἐγκαρσίας αὐλακώσεις, ἐκ τῆς τελευταίας ἀρθρώσεως τῶν σιαγονικῶν προσακτρίδων των, ἥτις εἶναι ἡμικυκλική. Ἡ

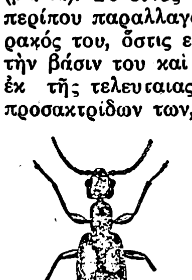

Ἄνθηκος ὁ ἀνθερινός.

προτελευταία ἄρθρωσις τῶν ποδῶν του εἶναι σχεδὸν δίλοβος. Τὸ ἔντομον τοῦτο ἀπαντᾷ ἐπὶ παντοίων φυτῶν, ὑπὸ τὰς πέτρας, ὑπὸ σεσηπότα ξύλα καὶ γενικῶς εἰς ὑγρὰ μέρη. Γνωστοτέρα παραλλαγὴ τοῦ εἴδους εἶναι ὁ *ἄνθηκος ὁ ἀνθερινὸς* (Anthicus antherinus), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν τῇ μέσῃ καὶ νοτίᾳ Εὐρώπῃ. Τὸ μῆκός του κυμαίνεται μεταξὺ 3—4 χιλιοστομέτρων. Ὁ χρωματισμός του μέλας. Τὰ ἔλυτρα του φέρουσι κατὰ τὴν βάσιν των εὐμεγέθη ἐρυθρὰν κηλῖδα. Ἐπὶ τῆς ράχεως φέρουσι τρεῖς εὐρείας καὶ λευκοῦ χρώματος λωρίδας. Δ. Ν. Π.

Ἀνθήλεια *[Μυθολ.]*. Μία τῶν 12 θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ ἐκ τῆς νύμφης Καλιάνδης, αἵτινες διὰ κλήρου ἐδόθησαν εἰς τοὺς ἰσαρίθμους υἱοὺς τοῦ Αἰγύπτου ἐκ τῆς Ναϊάδος Πολυξοῦς (*Ἀπολ.*II.1.5). Δ. Γ. ΚΑΨ.

ἀνθήλη (ἡ)· ἡ φούντα· ‖ βλ. ἄνθος.

Ἀνθήλη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ κώμη τῆς ἀρχαίας Φωκίδος παρὰ τὸν Μαλιακὸν κόλπον, μεταξὺ τοῦ Φοίνικος ποταμοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἤρχιζεν ἡ ἀπὸ δυσμῶν εἴσοδος εἰς τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, καὶ τῶν θερμῶν πηγῶν τοῦ στενοῦ (*Ἡροδ. Ζ'* 176 *καὶ* 200). Παρ' αὐτὴν ἐχύνετο ὁ Φοῖνιξ εἰς τὸν Ἀσωπὸν καὶ ὁ Ἀσωπὸς εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ περὶ αὐτὴν εὐρὺς χῶρος ἦτο ἱερώτατος ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, διότι εἶχον ἀνεγερθῆ ἐν αὐτῷ τὸ ἱερὸν τῆς ἀμφικτιονίδος Δήμητρος καὶ τοῦ Ἀμφικτίονος ὡς καὶ αἱ ἕδραι τῶν Ἀμφικτιόνων, οἵτινες συνήρχοντο ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐαρινὴν Πυλαίαν (βλ. λ. ἀμφικτιονίαι καὶ Ἀμφικτύων). Γ. Δ. ΚΑΨ.

—**Ἀνθήλη** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται νοτίως τῆς Λαμίας, ἀφ' ἧς ἀπέχει ἐπὶ δίωρον, ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Σπερχειοῦ. Κάτ. 1023. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἰμίρμπεη*, μετονομασθὲν διὰ τοῦ ἀπὸ 9 Σ)βρίου 1927 Διατάγματος. Δ. Ε. Μ.

ἀνθήλιον (τὸ) (Anthélium) *[Ζῳολ.]*. Γένος τοῦ ἀθροίσματος τῶν μαλακίων, ὀλίγον διαφέρον τῶν *λοβιοφόρων*. Δ. Ν. Π.

ἀνθήλιος (ὁ) *[Ὀπτ. Μετεωρ.]*. Σπάνιον ὀπτικὸν φαινόμενον τῆς ἀτμοσφαίρας, συνιστάμενον ἐκ ψευδοῦς ἡλίου σχηματιζομένου εἰς τὴν ἀντίθετον ἀκριβῶς θέσιν τοῦ ἀληθοῦς ἡλίου καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος ἄνωθεν τοῦ ὁρίζοντος. Ὀνομάζεται ἐσφαλμένως καὶ *ἀντήλιος* (βλ. καὶ λ. ἅλως τ. Δ', σ. 138 γ'). Θ. Θ. Φ.

ἀνθηλόφυλα (τὰ) (Anthelophila) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα ἑτερομερῆ τῆς οἰκογενείας τῶν *τραχηλιδῶν*. Τῶν ἐντόμων τούτων εἶναι γνωστὰ δύο εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Δ. Ν. Π.

ἀνθημένιον· βλ. ὑδρογονάνθρακες.

ἄνθημα (τὰ) (Anthema) καὶ *ἄνθεμα* *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μαλαχοειδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνθημόκρινος (Anthemocrinus W. καὶ Spr.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *κρινοειδῶν* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ροδοκρινιδῶν* τοῦ σιλουρίου συστήματος τῆς Γκοτλάνδης. Θ. Σ.

Ἀνθήνη καὶ *Ἀνθάνα* καὶ *Ἀθήνη* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Κυνουρίας (Κυνοσουρίας) παρὰ τὸν Ἀργολικὸν κόλπον. Τὴν ἀπόδοσιν ταύτης καὶ τῆς Θυρέας ἐζήτησαν οἱ Ἀργεῖοι κατὰ τὸ 421 π. Χ. (*Θουκ. Ε'.* 41) διὰ νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων (βλ. καὶ λ. Ἀθῆναι σ. 289 α'). Ἔκειτο πιθανῶς κατὰ τὸ Ν. χεῖλος τῆς πεδιάδος ἐπὶ τοῦ κρημνώδους καὶ ὑπεράνω ὁρμίσκου λόφου, ὅπου νῦν εἶναι ἐρείπια ὠχυρωμένης πόλεως λεγόμενα «*Παλαιόκαστρον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου*».

ἀνθὴρ (ὁ) *[Βοτ.]*· βλ ἄνθος.

ἀνθηρίδια (τὰ) (Antheridea) *[Βοτ.]*. Εἶναι πολυκύτταροι, κορυνοειδεῖς μᾶζαι, παράγουσαι κατὰ τὸ διωγκωμένον αὐτῶν ἄκρον πλεῖστα κύτταρα, ἅτινα διανοιγόμενα ἀφήνουσιν ἐλευθέρους τοὺς πυρῆνάς των ἐφωδιασμένους διὰ κινητικῶν βλεφαρίδων, αἵτινες ὀνομάζονται *σπερματοζωΐδια*.

Εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν ἀλγῶν (βλ. λ.), τὰ ἀνθηρίδια, ὅταν ὑπάρχωσιν, εἶναι διαφορωτάτης μορφῆς. Ἡ μελέτη τῶν ἀνθηριδίων τῶν φυτῶν τού-

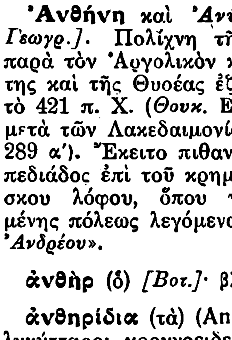

Ἀνθηρίδια φύκους.

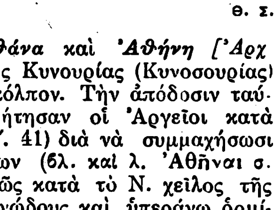

Ἐγκαρσία τομὴ ἄρρενος στοιχείου φύκους.

των εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα λόγῳ τῆς ἰδιορρύθμου μεταμορφώσεώς των. Τὸ κυριώτερον γνώρισμα τῶν ἀνωτέρω φυτῶν εἶναι ἡ ἀπουσία τῶν ὀργάνων τῆς ἀναπαραγωγῆς. Τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς τὰς κατωτέρας διαιρέσεις τῶν ἀλγῶν καὶ εἰς τὰ *κυανοφύκη*. Μεταξὺ τῶν *χλωροφυκῶν* καὶ τῶν *φαιοφυκῶν* ὑπάρχουσιν εἴδη τινά, κατωτέρων φυτικῶν βαθμίδων, ὅπου παρατηρεῖται ἡ *ἰσογαμία* καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ διάκρισις τῶν ἀρρένων ὀργάνων ἀναπαραγωγῆς ἀπὸ τῶν θηλέων τοιούτων, ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡ διάκρισις ἀνθηριδίων εἰς ταῦτα εἶναι λίαν δύσκολος, ἂν μὴ ἀδύνατος.

Γενικῶς ἐξετάζοντες κατ' ἀνιοῦσαν βαθμῖδα τὰ φυτὰ φθάνομεν εἰς τὰ κατωτέρω συμπεράσματα:

Εἰς τὰ *χλωροφύκη* καὶ εἰδικῶς εἰς τὸν κατώτερον αὐτῶν τύπον, τὰ *συζυγῆ*, παρατηρεῖται ἡ *ἐγγενὴς* γένεσις, ἥτις συντελεῖται δι' ἀναμίξεως τοῦ πρωτοπλάσματος τῶν δύο κυττάρων. Εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων, αἱ δύο αὗται πρωτοπλασματικαὶ μᾶζαι εἶναι τελείως ὅμοιαι καὶ ἐκφεύγουσιν ἐκ δύο διαφόρων διευθύνσεων ὅπως συναντήσωσιν ἀλλήλας. Ἐνίοτε ἡ μία ἐξ αὐτῶν μένει ἀκίνητος, ἐνῷ ἡ ἑτέρα διατρέχει ὁλόκληρον τὸ χωρίζον ταύτην ἀπὸ τῆς ἄλλης διάστημα καὶ γενικῶς θεωρεῖται ὡς ἄρρεν γεννητικὸν στοιχεῖον. Τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τὰ *σπειρόγυρα* (Spirogyra).

Εἰς τὰ *κοινόβια* παρατηροῦμεν μεγαλυτέρας διαφοράς. Εἴς τινα τούτων, ὡς π. χ. εἰς τὰς *ὑδροδεικτίδας* (Hydrodictidæ) ἕκαστον κύτταρον τοῦ θαλλοῦ παράγει, ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ, μέγαν ἀριθμὸν (30.000—100.000) κινητικῶν στοιχείων μὴ παρουσιαζόντων οὐδεμίαν διαφορὰν μεταξὺ ἄρρενος καὶ θήλεος· εἰς ἕτερα, ὡς εἰς τὰ *βολβιώδη* (Volviaceae), παρατηρεῖται ἄλλοτε ἀπουσία ἀναπαραγωγικῶν στοιχείων (*πανδωρίνα*) καὶ ἄλλοτε παρουσία τοιούτων (*χλαμυδομονάς*), ὅπου ἐν τέλει διαμορφοῦνται εἰς *ᾠοσφαῖραν* καὶ ἀνθηροζωΐδια (βλ. λ.), ὧν ὁ ἀριθμὸς ποικίλλει ἀπὸ 32—64.

Ἡ ἰσογαμία παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ περισσότερα εἴδη τῆς οἰκογενείας τῶν *σιφωνοειδῶν* (Siphonidae). Εἰς ταῦτα τὰ δύο στοιχεῖα τῆς ἀναπαραγωγῆς (ἄρρενα καὶ θήλεα), εἶναι ἐπίσης ὅμοια, κατ' ἀρχάς, μετά τινα ὅμως χρόνον παρουσιάζουσι διαφοράς τινας, αἵτινες ἀναφαίνονται εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματα τοῦ θαλλοῦ καὶ διαμορφοῦσι τοῦτον καταλλήλως (*ἀκεταβουλαρία*).

Εἰς τὴν *βωχερίαν* (Vaucheria) τὰ ὄργανα τῆς ἀναπαραγωγῆς ἐμφανίζονται ὑπὸ μορφὴν βραχέων διακλαδώσεων τοῦ θαλλοῦ πλησίον ἀλλήλων, ἀνὰ δύο, εὑρισκομένων· τὸ ἀνθηρίδιον ἔχει σχῆμα σωλῆνος κεκαμμένου κερατοειδῶς, ἐνίοτε εἶναι ὄρθιον ἢ σχηματίζει γωνίαν. Τὸ ἀνθηρίδιον χωρίζεται ἐκ τοῦ μίσχου δι' ἐγκαρσίου διαφράγματος, περιέχει δὲ ἀρκετὸν ἀριθμὸν ἀνθηροζωϊδίων, ἕκαστον τῶν ὁποίων φέρει δύο βλεφαρίδας.

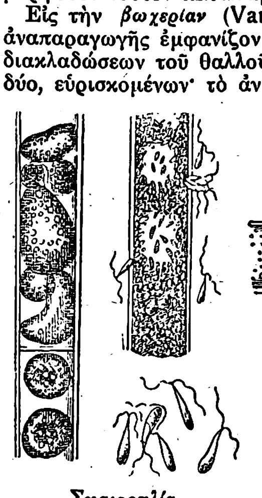

Σφαιροπλία (ἀναπαραγωγή).

Ἀνθηρίδια βωχερίας.

Εἰς τὴν *σφαιροπλίαν* (Spheroploea), πάντα τὰ κύτταρα μεταβάλλουσι σχῆμα καὶ γίνονται ἢ *ᾠογόνα* ἢ *ἀνθηρίδια*. Τὰ τελευταῖα ταῦτα περιλαμβάνουσιν ἀνθηροζωΐδια, ἅτινα σχηματίζονται διὰ καταμερισμοῦ τοῦ πρωτοπλασματικοῦ σώματος καὶ φέρουσι δύο βλεφαρίδας.

Εἰς τοὺς *κολευχαίτας* (Coleochaetae) τὰ ἀνθηροζωΐδια φέρουσι δύο βλεφαρίδας. παράγεται δὲ ἕκαστον τούτων ἐντὸς μικροῦ κυττάρου, ὅπερ ἔχει σχῆμα φιάλης καὶ παρεντίθεται μεταξὺ τῶν φυτικῶν κυττάρων.

Τὰ *μυκώδη* (Mychoidea) στεροῦνται ἀνθηριδίων καὶ τὰ κύτταρα, ἅτινα, μορφολογικῶς, ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰ ἀνθηρίδια, προσφύονται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ᾠογόνου. Ὁ πολλαπλασιασμὸς διενεργεῖται διὰ καταμερισμοῦ τοῦ πρωτοπλάσματος ἄνευ διακρίσεως στοιχείου τινός, ὅπερ νὰ ὑποδηλοῖ τὸ ἄρρεν ὄργανον.

Εἰς τὰ *χαρώδη* (Charales) ἡ *ἐγγενὴς* γένεσις συντελεῖται δι' ἀνθηριδίων καὶ ᾠογόνων, τὰ ᾠογόνα ἐμφανίζονται κατὰ τὰς μασχάλας τῶν κλάδων καὶ εἶναι ᾠοειδῆ κύτταρα, ἅτινα ἐπαναπαύονται διὰ μίσχου τινὸς μονοκυττάρου ἐπί τινος *κομβικοῦ κυττάρου*. Τὰ ᾠογόνα περιβάλλονται ὑπὸ πέντε κυλινδρικῶν κυττάρων, ἅτινα ἐκφύονται ἐκ τοῦ κομβικοῦ κυττάρου. Τὰ κύτταρα χωρίζονται κατὰ τὸ ἄνω αὐτῶν ἄκρον εἰς 5—10 βραχέα κύτταρα, ἅτινα σχηματίζουσι τὸ καλούμενον *στέμμα*.

Τὰ ἀνθηρίδια φύονται ἐπίσης ἀπὸ τῶν μασχαλῶν τῶν κλάδων διὰ βραχέος μίσχου καὶ ἔχουσι σχῆμα σφαιροειδές. Ὁ χρωματισμός των εἶναι ἐρυθρός. Εσωτερικῶς τὰ ἀνθηρίδια εἶναι κοῖλα καὶ ἀποτελοῦνται ἐξ 8 πλατέων ἀσπιδοειδῶν κυττάρων, ἅτινα φέρουσι κατὰ τὰ χείλη των ὀδοντώσεις διὰ τῶν ὁποίων συνδέονται πρὸς ἄλληλα. Ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας των ἐκφύονται αἱ *λαβαὶ* (8 προμήκη κύτταρα). Ἑκάστη λαβὴ φέρει μικρὸν ἐπάκριον κύτταρον ἐξ οὗ ἐκφύονται κυκλικῶς ἀνὰ 6 κύτταρα. Ἐξ ἑκάστου τῶν κυττάρων τούτων φύονται ἀνὰ δύο νήματα, ἅτινα διαιροῦνται διὰ καθέτων μεμβρανῶν εἰς πολυάριθμα

Digitized by Google

(100—200) κύτταρα, ἕκαστον τῶν ὁποίων παράγει ἀνὰ ἓν σπερματοζωΐδιον, σχεδὸν σπειροειδές, ὅπερ κατὰ τὸ πρόσθετον αὐτοῦ ἄκρον φέρει δύο μακρὰς βλεφαρίδας. Ἐντὸς ἑκάστου ἀνθηριδίου παράγονται 10.000—20.000 σπερματοζῳΐδια.

Εἰς τὰ *φαιοφύκη* (Phaeophyceae) ἡ γένεσις εἶναι *ἀγενὴς* (διὰ ζῳοσποριῶν) ἢ *ἐγγενὴς* (δι' ᾠογόνων καὶ ἀνθηριδίων).

Εἰς τὰς *τυλοπτερίδας* (Tilopteridae) τὰ ἀνθηρίδια καὶ τὰ ἀνθηροζωΐδια ἔχουσι τὸ αὐτὸ σχῆμα καὶ τὰ ᾠογόνα παράγουσι *κινητὰ φοσφαίρια*.

Εἰς τὰ *φλοριδοφύκη* (Florideae) τὰ ἀνθηρίδια εἶναι ἁπλουστάτης μορφῆς καὶ σχηματίζονται ὑπὸ μικροτάτου ἀχρόου κυττάρου ἀπεστρογγυλωμένου καὶ ἐπιμήκους. Ἡ διάταξις τῶν ἀνθηριδίων εἶναι διαφορωτάτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Thuret*, Sur les anthéridies des Cryptogames. *Thuret et Bornet*, Fecondation des Floridées. *Derbes et Solier*, Sur les organes reproducteurs des algues. *Brauen*, Ueber die Richtangsverhältnisse der Safistöme in den Zellen der Characeen. *Pringsheim*, Sur les cornicules des Vancheria. *Cohn*, Développement et reproduction du Sphaeroploea. *Bary*, Ueber den Befruchtung svorgang bei den Charen. *Sirodot*, Etude de la famille des Lemneacées.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνθηρίκερα (τὰ) (Anthericera) [*Ζῳολ.*]. Οὕτω καλοῦνται ἐντομά τινα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διπτέρων* ἅτινα φέρουσι τριχωτὰς κεραίας. Δ. Ν. Π.

—ἀνθηρίκερα (τὰ) (Anthericera) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κρινοειδῶν*. Χαρακτηρίζονται ὑπὸ ἰνωδῶν ῥιζῶν, λίαν ἀνεπτυγμένου περιανθίου καὶ θυλακοειδῶν καρπῶν. Δ. Ν. Π.

ἀνθηρικλεὶς (ἡ) (Anthericlis) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*· περιλαμβάνει ἓν μόνον εἶδος ἰθαγενὲς τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

ἀνθηρικὸν (τὸ) (Anthericum) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κρινοειδῶν*. Εἶναι φυτὰ μὲ ἰνώδεις ῥίζας, μὲ λογχοειδῆ ἢ νηματοειδῆ φύλλα. Τὰ ἄνθη των ἀποτελοῦσιν ἁπλοῦς ἢ συνθέτους βότρυς. Τὸ περιάνθιόν των φέρει ἓξ διαχωρίσματα. Ἡ ᾠοθήκη των εὑρίσκεται ἐπὶ νηματοειδοῦς ὑποθέματος, εὐθέος ἢ κυρτοῦ, καὶ καταλήγει εἰς τρίλοβον στίγμα. Ὁ καρπὸς ἐξωτερικῶς εἶναι μεμβρανώδης καὶ περικλείει πλῆθος λευκωματουχῶν σπορίων. Τὰ φυτὰ ταῦτα φύονται εἰς τὴν μέσην Εὐρώπην, τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Πλεῖστα εἴδη τούτων καλλιεργοῦνται εἰς θερμοκήπια καὶ χρησιμεύουσιν ὡς διακοσμητικὰ φυτά. Δ. Ν. Π.

ἀνθηρογενῆ (τὰ) ἢ *ἀνθηρόγενα* (Antherogena) [*Βοτ.*]. Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται εἰς τὰ διπλᾶ ἄνθη τῶν ὁποίων οἱ ἀνθῆρες εἶναι μεταβεβλημένοι εἰς ἑλικοειδῆ πέταλα. Δ. Ν. Π.

ἀνθηροζωάριον· βλ. γαμέτης.

ἀνθηροζωΐδια (τὰ) [*Βοτ.*]. Ἄρρενα γεννητικὰ σωμάτια ἐνίων *κρυπτογάμων* φυτῶν. Τὰ σωμάτια ταῦτα ἔχουσιν ἰδίας κινήσεις καὶ ἐπενεργοῦσι διὰ τῆς ἀναπαραγωγικῆς των ἰδιότητος ἐπὶ τῆς πλασμικῆς θηλείας μάζης ἢ φοσφαιρίου.

Τὰ ἀνθηροζωΐδια ἀναφαίνονται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἀνθήρων. Εἰς τὰ κρυπτόγαμα, τὸ κεντρικὸν κύτταρον τοῦ ἀνθῆρος διαιρεῖται διὰ ἐγκαρσίων καὶ καθέτων διαφραγμάτων εἰς μικρότερα κύτταρα, ἅτινα περιέχουσιν ὀγκώδη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πυρῆνα καὶ ὧν ἕκαστον παράγει ἀνὰ ἓν ἀνθηροζωΐδιον. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ πυρὴν κυρτοῦται τοξοειδῶς, ἐπιμηκύνεται ἑλικοειδῶς καὶ τέλος ἐκλεπτύνεται εἰς σπειροειδὲς νημάτιον. Τὸ κεντρικὸν πρωτόπλασμα, ὅπερ εἶναι περιβεβλημένον διὰ τοῦ σπειροειδοῦς νηματίου, μετατρέπεται εἰς ἀμυλώδεις κόκκους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὡριμάνσεως τὸ ἀνθηρίδιον διανοίγεται καὶ ἀφίνει νὰ ἐξαπολυθῶσι τὰ μητρικὰ κύτταρα ἅτινα δὲν βραδύνουσι νὰ ἀπελευθερώσωσι τὰ ἀνθηροζωΐδια. Τὰ μικρότατα ταῦτα σωμάτια ἔχουσι μορφὴν ἑλικοειδοῦς νηματίου λεπτοῦ κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ μέρος καὶ φέροντος πολυπληθεῖς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κινητικὰς βλεφαρίδας. Τὸ ὀπίσθιον ἄκρον του φέρει κυστίδιον περικλεῖον ἀχρόους τινὰς κόκκους.

Εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν ἀλγῶν τὰ ἀνθηροζωΐδια δὲν εἶναι πάντοτε τελείως διακεκριμένα, καὶ εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν περιπτώσεων προηγεῖται ἡ διάπλασις τοῦ ᾠοῦ τοῦ καταμερισμοῦ τῶν δύο κινητῶν πρωτοπλασματικῶν μαζῶν, τελείως ὁμοίων τὴν μορφήν, ἐξ ὧν ἡ μία ἐκτελεῖ χρέη ἀνθηροζωϊδίου καὶ ἡ ἑτέρα ᾠοσπορίου, χωρὶς ὅμως νὰ γίνηται καὶ ἐξωτερικῶς ἡ τοιαύτη διάκρισις.

Τὰ ἀνθηροζωΐδια τῶν ἀλγῶν γεννῶνται μεμονωμένα ἢ κατ' ἀθροίσματα διὰ μερικοῦ ἢ ὁλικοῦ καταμερισμοῦ τοῦ κυτταρικοῦ πρωτοπλάσματος. Ὁ Sirodot ἔδωσεν εἰς ταῦτα τὸ ὄνομα *πολύδινα*. Τὰ ἀνθηροζωΐδια τῶν ἀλγῶν ἔχουσι μεγάλην ἀναλογίαν μορφῆς μὲ τὰ ζῳοσπόρια (βλ. λ.), ἂν καὶ τὰ πρῶτα ἔχουσι μικρότερον ὄγκον.

Εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν *χαρωδῶν* τὰ ἀνθηροζωΐδια ἀποτελοῦνται ἐκ λεπτοτάτων νηματίων συσπειρουμένων, αἰσθητῶς ἐξῳγκωμένα κατὰ τὸ ὀπίσθιον ἄκρόν των. Κατὰ τὸ πρόσθιον ἄκρόν των φέρουν δύο μακρὰς κινητικὰς βλεφαρίδας.

Εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν *βρυοφύτων*, τὰ ἀνθηροζωΐδια εἶναι σπειροειδῆ λεπτότατα νημάτια, ἅτινα φέρουσι κατὰ τὸ ὀπίσθιον ἄκρον δύο μακρὰς κινητικὰς βλεφαρίδας.

Εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν *ἀκοτύλων φυτῶν* τὰ ἀνθηροζωΐδια ἔχουσι τὴν αὐτὴν σπειροειδῆ διάταξιν καὶ παρουσιάζουσι κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῶν ἄκρον πολυπληθεῖς μακρὰς καὶ παχείας κινητικὰς βλεφαρίδας. Τὸ ὀπίσθιον ἄκρον φέρει λίαν ἀνεπτυγμένον ἀσκίδιον. (Βλ. καὶ λ. γονιμοποίησις). Δ. Ν. Π.

ἀνθηρόκοκκος· βλ. κοχενίλλη.

ἀνθηρός, —ά, —όν· ὁ πλήρης ἀνθέων: «κῆπος ἀνθηρός» || μεταφ., ὁ πλήρης ἀκμῆς καὶ εὐρωστίας καὶ χάριτος, ζωηρός, λαμπρός, «ἀνθηρὰ νεότης», «ἀνθηρὸν πρόσωπον» || καθόλου, ὁ ἀκμάζων: «ἀνθηρὸν ἐμπόριον, —βιομηχανία κττ.» || «ἀνθηρὸν ὕφος λόγου» χαρίεν, τερπνόν, γραφικόν, — τὸ *διανθισμένον* ὕφος.— Ἐπίρρ. **ἀνθηρῶς**. Β. Φ.

Ἄνθηρος· βλ. Ἀντέρως.

ἀνθηροσύμφυσις (ἡ) [*Βοτ.*]. Καλεῖται ἡ ἁρμονικὴ καὶ κανονικὴ συγκόλλησις τῶν ἀνθήρων μεταξύ των, ἥτις συνήθως παρατηρεῖται εἰς τὰ *σύνθετα* ἢ *συνάνθηρα* φυτά. Δ. Ν. Π.

ἀνθηρότης (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνθηρός, ἀκμή, ζωηρότης: «ἡ ἀνθηρότης τοῦ κήπου, — τοῦ νεανίου, — τοῦ ἐμπορίου κττ.»

ἀνθήρουρα (τὰ) (Antherura) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρυθροδανοειδῶν* Δ. Ν. Π.

ἀνθηροφάγα (τὰ) (Antherophaga) [*Ζῳολ.*]. Ἔντομα κολεόπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥοπαλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιτοφαγιδῶν*. Ζῶσιν ἐπὶ τῶν ἀνθέων καὶ τρέφονται ἐκ τοῦ περιεχομένου εἰς τοὺς ἀνθῆρας νέκταρος. Δ. Ν. Π.

ἀνθηροφόρα (τὰ) (Antherophora) [*Βοτ.*]. Οὕτω καλοῦνται τὰ φέροντα ἀνθῆρας φυτά. Δ. Ν. Π.

ἀνθηρόφυλλα (τὰ) [*Βοτ.*]. Καλοῦνται τὰ φύλλα ἅτινα προῆλθον ἐκ μεταμορφώσεως τῶν ἀνθήρων. Δ. Ν. Π.

ἄνθησις (ἡ)· τὸ νὰ ἀνθῇ τις, ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀνθέων: «ἡ ἄνθησις τῆς ἀμυγδαλῆς, — τῆς ἐλαίας, — τῆς ἀμπέλου κτλ.» || μεταφ. «ἡ ἄνθησις τοῦ ἐμπορίου, — τῆς βιομηχανίας κττ.». Βλ. καὶ λ. ἄνθος.

ἀνθηστιρία (ἡ) (Anthistiria) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνδροπωγωνιδῶν*. Εἶναι ἐτήσια ἢ πολυετῆ φυτὰ ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Νέας Ὀλλανδίας.

— 2) Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστιδῶν*. Φυτὰ ποώδη, πολυετῆ, παρέχοντα χόρτον ἐκλεκτῆς ποιότητος. Περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη ὧν κυριώτερα εἶναι: *ἀνθιστηρία ἡ βρομοειδὴς* (Anthistiria avenacea) καὶ *ἀνθηστηρία ἡ βλεφαρωτὴ* (Anthistiria ciliata), ἀμφότερα ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας. Παρά τινων δίδεται εἰς αὐτὰ τὸ ὄνομα *ἀνθισταμένη*. Δ. Ν. Π.

ἀνθηφόρα (τὰ) (Anthephora) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστιδῶν*, περιλαμβάνον ἐτησίας πόας μὲ πολύκλαδον καυλόν, καὶ μὲ ῥυκανοειδῆ φύλλα. Πάντα εἶναι ἰθαγενῆ τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Ἀνθίας. Ἥρως τῆς μυθιστορίας «Τὰ κατὰ Ἀνθίαν καὶ Ἀβροκόμην» τοῦ Ξενοφῶντος Ἐφεσίου.

ἀνθιβόλιον ἢ *ἀνθίβολον*. Εἶδος ὑποδείγματος, σχεδίου διὰ τὴν ζωγραφικήν. Κοινῶς λέγεται καὶ σήμερον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ νήσοις *ἀθίβόλι* ἢ *θιβόλι* τὸ σχέδιον, τὸ ἀχνάρι (βλ. αθιβάλλω).

Τὸ ἀνθιβόλιον, φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ παρ' ἀρχαίοις εἰς βιοτεχνικὰς ἐργασίας, διὰ τὴν ζωγραφικὴν ἐπ' ἀγγείων, πινακίων, τοίχων κλπ. Τὰ ἀνθιβόλια ἐλαμβάνοντο καὶ λαμβάνονται εἴτε ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς πρωτοτύπου εἰκόνος εἴτε ἐξ ἄλλου παλαιοτέρου ἀνθιβολίου. Ὁ ἁγιογράφος ἱερομόναχος Διονύσιος (ΙΗ' αἰὼν) ἐν τῇ ἑαυτοῦ «Ἑρμηνείᾳ τῶν Ζωγράφων» διαιρεῖ ταῦτα εἰς δύο κατηγορίας, εἰς *διάτρητα* καὶ εἰς *ὑποδειγματικὰ* καὶ ἐξηγεῖ λεπτομερῶς τὸν τρόπον τῆς λήψεως αὐτῶν. Καὶ τὰ μὲν διάτρητα ἀνθιβόλια εἶναι λεπτομερέστατα μονόγραμμα σχέδια, ὧν αἱ γραμμαὶ ἀποτελοῦνται ἐκ λεπτῶν συνεχῶν ὀπῶν, γενομένων διὰ λεπτῆς βελόνης. Τὰ δὲ ὑποδειγματικὰ εἶναι δίχρωμα ἢ πολύχρωμα σχέδια, ἔχοντα τὴν μίαν ἢ καὶ ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις ἐζωγραφημένας· λαμβάνονται δὲ εἴτε διὰ διαφανοῦς χάρτου εἴτε δι' ἀδιαφανοῦς, τῇ βοηθείᾳ φωτιζομένου ὑελοπίνακος, εἴτε διὰ διαβρόχου χάρτου ἐφαρμοζομένου ἐπὶ τῆς ἀρχαιτύπου εἰκόνος, ἐφ' ἧς προηγουμένως ἐσύρθησαν *ἀνοίγματα* καὶ *λάμματα*. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν τὸ ἀνθιβόλιον ἐμφανίζεται ἀντεστραμμένον, ὡς οἱ γνωστοὶ τυπογραφικοὶ χαρακτῆρες. ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

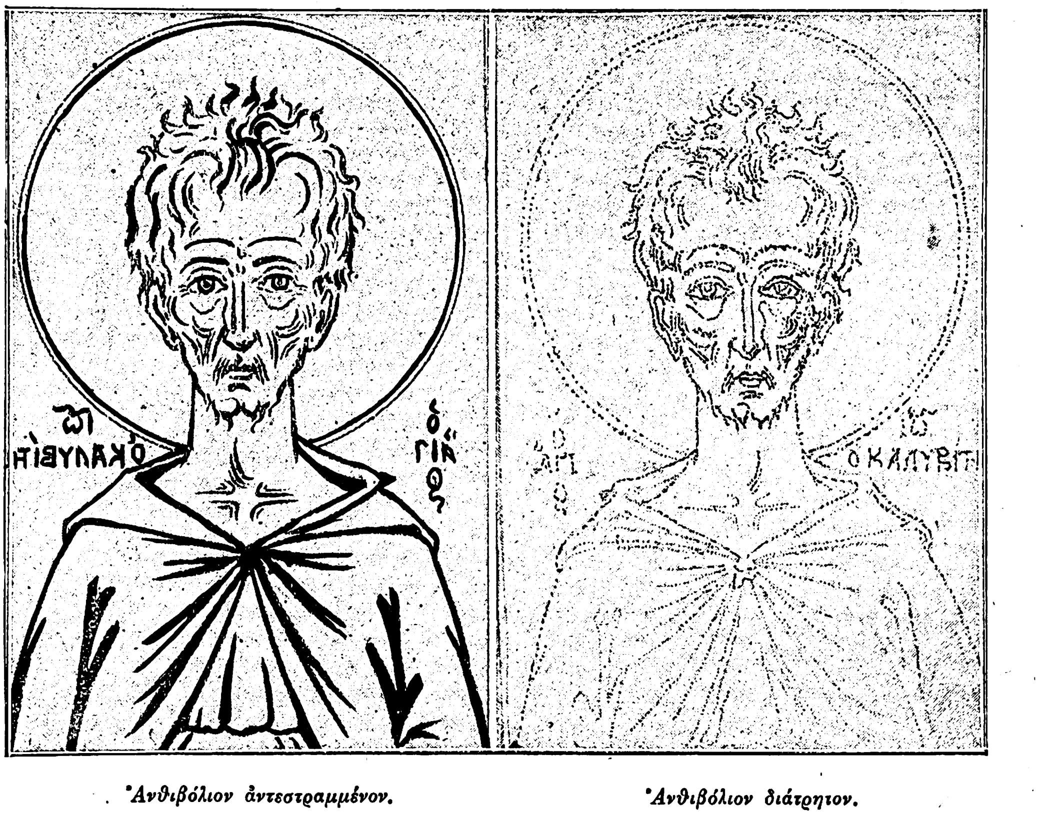

Ἀνθιβόλιον ἀντεστραμμένον. *Ἀνθιβόλιον διάτρητον.*

ἀνθιδίη, (ἡ) (Anthidie) [*Ζῳολ.*]. Ἔντομα *ὑμενόπτερα* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μελιττοφάγων*. Εἶναι παρεμφερῆ πρὸς τὰς μελίσσας. Διακρίνονται ἐκ τῶν μοναρθρωτῶν σιαγονικῶν κεραιῶν των, τοῦ ἐπιμήκους καὶ τετραγωνικοῦ χείλους των καὶ τῆς κυρτῆς κοιλίας των. Αἱ θήλειαι σκάπτουσιν ἐντὸς τῆς γῆς τὰς φωλεὰς των τὰς ὁποίας ἐπιστρώνουσι διὰ νηματοειδῶν φυλλαρίων διαφόρων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

ἀνθίδιον (τὸ) (Anthidium) [*Ζῳολ.*]. Ἔντομον ὑμενόπτερον τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀπιδῶν*. Παρομοιάζει πρὸς τὴν μέλισσαν καὶ διακρίνεται ἐκ τοῦ δασυτρίχου σώματός της, ὅπερ φέρει ἐπιξάνθους καὶ φαιὰς εὐρείας ῥαβδώσεις. Ἔχει εὐρείας καὶ ὀδοντωτὰς σιαγόνας, γλῶσσαν αἰχμηρὰν καὶ μακρυτέραν τῶν προσακτρίδων, αἵτινες ἀποτελοῦνται ἐκ μιᾶς καὶ μόνης ἀρθρώσεως. Ἡ κοιλία του εἶναι βραχεῖα καὶ σχεδὸν σφαιρική. Ἡ θήλεια φέρει ἐπὶ τοῦ κοιλιακοῦ τμήματός της καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν κοιλιακὴν ἄρθρωσίν της εἶδος χρωματοφόρου ζωγραφικῆς σανίδος (παλέττας), κεκαλυμμένης ὑπὸ λεπτῶν πυκνῶν νηματίων κατὰ σειρὰς διατεταγμένων, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουσι διὰ τὴν συγκομιδὴν τῆς γύρεως τῶν ἀνθέων. Σκάπτει εἰς ἐπικλινῆ καὶ ἀμμώδη μέρη, ἐκτεθειμένα εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, ὀπάς, καὶ ἐπιστρώνει ταῦτα διὰ λευκῶν πτίλων,

Digitized by Google

τὰ ὁποῖα ἀποσπᾷ ἐκ διαφόρων μαλλωδῶν φυτῶν. Ἐντὸς τῶν ὀπῶν αὐτῶν ἐναποθέτει τὸ μέλι, ὅπερ θὰ χρησιμεύσῃ ὡς τροφὴ τῶν νυμφῶν της. Τοῦ εἴδους τούτου ὑπάρχουσι 40 περίπου παραλλαγαὶ διεσπαρμέναι ἁπανταχοῦ. Δ. Ν. Π.

ἀνθιδρωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐμποδίζων τὸν ἱδρῶτα: «*ἀνθιδρωτικὰ φάρμακα*» (βλ. καὶ ἱδρώς). Β. Φ.

ἀνθιζηματῖναι *[Μικροβ.]*. Οὐσίαι παραγόμεναι ἐντὸς τοῦ αἵματος ζῴου τινὸς κατόπιν τῆς εἰς αὐτὸ ἐγχύσεως ἰζηματινῶν καὶ ἔχουσαι τὴν ἰδιότητα ν' ἀναιρῶσι τὴν δύναμιν τοῦ σχετικοῦ ἰζηματογόνου ὀροῦ. Ἡ παραγωγὴ τῶν ἀνθιζηματινῶν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς εἰς ζῷα ἐπανειλημμένης ἐγχύσεως γνωστοῦ ἰσχυροῦ ἰζηματογόνου ὀροῦ, ἡ διὰ τοῦ πειράματος δ' ἀνίχνευσις αὐτῶν ἐκτελεῖται ὡς ἑξῆς: Εἰς ποσότητά τινα ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἰζηματογόνου ὀροῦ προσθέτομεν τὴν αὐτὴν ποσότητα ἐκ τοῦ παραχθέντος καὶ ἀνθιζηματίνας περιέχοντος ὀροῦ καὶ μιγνύομεν μετὰ τοῦ οἰκείου ἑκάστοτε ἀντιγόνου. Παρατηροῦμεν δ' ὅτι οὐδὲν ἴζημα ἐμφανίζεται, καίτοι ὁ ἰζηματογόνος ὀρὸς εἶχεν ἰσχυροτάτην ἰζηματογόνον ἰσχύν, καὶ τοῦτο διότι αἱ ἰζηματῖναι αὐτοῦ ἐξουδετερώθησαν τῇ ἐπιδράσει τῶν ἀνθιζηματινῶν, αἵτινες ὅμως εἶναι εἰδικαὶ ἑκάστοτε μόνον διὰ τὰς ἰζηματίνας, αἵτινες ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς παραγωγὴν αὐτῶν.

ἀνθίζω· ἀναδίδω ἄνθη, ἀνθῶ (βλ. λ.).

ἀνθίη (ἡ) (Anthia) *[Ζῳολ.]*. Γένος κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνθηκιδῶν*. Τὰ ἔντομα ταῦτα εἶναι εὐμεγέθη, ὁ δὲ χρωματισμός των εἶναι μελανὸς μὲ λευκὰς κηλῖδας, αἵτινες σχηματίζονται ἐκ βραχειῶν καὶ πυκνῶν τριχῶν διεσπαρμένων εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματός των. Κεφαλὴ εὐμεγέθης, ἐπιμήκης καὶ τελείως χωρισμένη τοῦ προθώρακος, ὀφθαλμοὶ εὐκίνητοι, γλωσσὶς μακρά, σιαγόνες ἰσχυρόταται καὶ ἐν μέρει κεκαλυμμέναι ὑπὸ τῶν ὠτικῶν λοβῶν λίαν ἀνεπτυγμένων· ὁ προθώραξ καρδιόμορφος, ἐπαισθητῶς ἐστενωμένος κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτοῦ μέρος· ἔλυτρα ᾠοειδῆ, κυρτά, τελείως ἐλεύθερα· πόδες ἰσχυροὶ μετὰ πέντε ἀρθρώσεων. Τὰ ἔντομα ταῦτα ἀπαντῶσιν ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἰδίως εἰς τὰ περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος μέρη. Ἐνδιαιτῶνται εἰς ἀμμώδη μέρη οὐχὶ μακρὰν τῶν τελμάτων ἢ τῶν ὀχθῶν τῶν ποταμῶν, ὑπὸ τὰς πέτρας καὶ ὑπὸ ἐρειπωμένα κτίρια καὶ μνήματα. Εἶναι σαρκοφάγα, ἀδηφαγώτατα καὶ ὅταν ἐνοχληθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐξαπολύουσιν ὑγρόν τι δυσαρέστου ὀσμῆς. Τῶν ἐντόμων τούτων εἶναι γνωσταὶ τεσσαράκοντα περίπου παραλλαγαί, ὧν γνωστότερα εἶναι *ἀνθίη ἡ κυνηγὸς* (Anthia venator), ἥτις ἔχει μῆκος 6 περίπου ἑκατοστομέτρων, στιλπνῶς μελανὸν χρῶμα μὲ μεγάλην λευκὴν κηλῖδα ἐφ' ἑκάστης ὠμοπλάτης καὶ ἑτέραν μικροτέραν ἐφ' ἑκάστου τῶν ἐλύτρων της καὶ παρὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον του. Δ. Ν. Π.

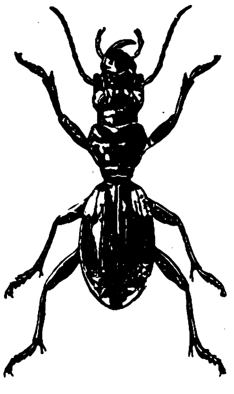

Ἀνθίη ἡ κυνηγός.

Ἄνθιμος (ὁ). Ὄνομα σύνηθες, παρὰ τοῖς κληρικοῖς ἰδίως, ἐπικρατῆσαν κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ Χριστὸν αἰῶνας.

— **Ἄνθιμος** *Ἁγιοταφίτης*. Ἱερομόναχος καὶ ἐθνομάρτυς. Εὑρισκόμενος κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος ἐν Ἀθήναις, συνελήφθη τὴν 10 Ἀπριλίου 1821 μετὰ ἕνδεκα ἄλλων προκρίτων καὶ ἐνεκλείσθη ὡς ὅμηρος εἰς τὸν Γουλᾶν τῆς Ἀκροπόλεως. Μετὰ τὴν συμπλοκὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ, εὗρεν οἰκτρὸν θάνατον, κρεουργηθεὶς μετ' ἄλλων ἑπτὰ ἐκ τῶν ὁμήρων, εἰς ἐκδίκησιν τοῦ φόνου ἑνὸς γιγαντοσώμου αἰθίοπος, κατὰ Διονύσιον Σουρμελῆν. Γ. Δ. Κ.

—**Ἄνθιμος** *Ἀθηνῶν*. Ἔχομεν πέντε μητροπολίτας Ἀθηνῶν φέροντας τὸ ὄνομα Ἄνθιμος. —1) *Ἄνθιμος Α'*, κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος (βλ. περὶ αὐτοῦ Μ. Ε. Ε. τ. Β'. σ. 181, στήλη γ'). —2) *Ἄνθιμος Β'*, ἀπὸ τοῦ 1606—1610 (αὐτ. σ 183 γ').—3) *Ἄνθιμος Γ'*, 1655—1676 (αὐτ. σ. 184 γ' κ. ἑ.).— 4) *Ἄνθιμος Δ'*, κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος (αὐτ. σ. 185 β'). —5) *Ἄνθιμος Ε'*, 1741—1763 (αὐτ. σ. 186 α').

—**Ἄνθιμος** *Ἀλεξιάδης*. Τελευταῖος Ἕλλην μητροπολίτης Βοσνίας, χειροτονηθεὶς τὸ πρῶτον Βελισσοῦ μητροπολίτης τῷ 1855 κατὰ Ὀκτώβριον. Ἐχρημάτισε Μητροπολίτης Βόσνης ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1874 ἐπὶ ἓξ ἔτη, ὅτε ἡ Αὐστριακὴ κυβέρνησις, ἥτις ἔλαβε κατοχὴν τῶν ἐπαρχιῶν Ἑρσεκίου (Ἑρζεγοβίνης), Βόσνης καὶ Σβορνικίου τῷ 1878, μετεκίνησεν αὐτόν, ὅπως χειροτονήσῃ τὸν Βόσνιον Σάβαν Κοσάνοβιτς. Ἔκτοτε ὁ Ἄνθιμος διέμενεν ἐν Βιέννῃ λαμβάνων εὐτελῆ τινα σύνταξιν ἀπὸ τῆς Αὐστρίας, μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ τῷ 1882. Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

—**Ἄνθιμος** *Ἀμασείας*· βλ. λ. Ἀλεξούδης *Ἄνθιμος* (τ. Γ', σ. 718).

—**Ἄνθιμος**, *Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος*, κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐπὶ αὐτοκρατόρων Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ καὶ Ἰωάννου Παλαιολόγου. Μετασχὼν τῆς κατὰ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Καλέκα συνόδου τοῦ 1347 ὑπογράφεται *Ἄνθιμος Ἀχριδῶν*. Ἦτο «πολυμαθὴς» καὶ συνέγραψεν ἀνέκδοτον ἀντιρρητικὸν σύγγραμμα περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. [Ἴδε *Le Quien* Oriens christianus (Παρίσιοι 1740) 2,297—298. *Ἀνδρ. Δημητρακοπούλου* ὀρθόδοξος Ἑλλὰς (Λειψία 1872) σελ. 83.] Δ. Σ. Μ.

—**Ἄνθιμος**, *Βουλγάρων ἔξαρχος*. Πρῴην ἐπίσκοπος Βυδίνης, ἦτο ὁ πρῶτος ἐκλεγεὶς ἔξαρχος τῆς κατὰ τὸ 1872, διὰ σουλτανικοῦ διατάγματος, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ φιρμανίου τοῦ 1870, συστάσης ἀνεξαρτήτου βουλγαρικῆς ἐξαρχίας. Οὗτος ἤδρευεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀφωρίσθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου· ἐπειδὴ ὅμως παρὰ τὸν ἀφορισμὸν ἐξηκολούθει δρῶν ὡς ἔξαρχος, ἠναγκάσθη ὁ Πατριάρχης Ἄνθιμος νὰ συγκαλέσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλην τοπικὴν σύνοδον, τῇ 16ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 1872, ἥτις ἐκήρυξε τὸν Ἄνθιμον καὶ τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτὸν σχισματικοὺς (βλ. βουλγαρικὸν σχίσμα). Δ. Σ. Μ.

—**Ἄνθιμος**, *Βουλγάρων στρατηγός*. Οὗτος κατὰ τὴν κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἀποστατησίαν (1040) τοῦ αὐτοχειροτονηθέντος ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Πέτρου Δελεάνου, διοικῶν τὸν Βουλγαρικὸν στρατόν, ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι, ἀφοῦ κατέβαλε ἐν Θήβαις τοὺς κατ' αὐτοῦ ἀντιταχθέντας Ἕλληνας, Θηβαίους ἰδίως, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐφονεύθησαν, ἐδήωσε καὶ διήρπασε τὴν χώραν. Γ. Κ.

— **Ἄνθιμος**, *Βυζαντίου ἡγεμονόπαις*. Τέταρτος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου Ε' τοῦ Κοπρωνύμου καὶ τῆς τρίτης αὐτοῦ συζύγου Εὐδοκίας, ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Μελισσηνῶν, ἥτις καὶ ἐστέφθη αὐτοκράτειρα μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἀνθίμου. Μετ' αὐτῆς ἐστέφθησαν καίσαρες μὲν οἱ πρεσβύτεροι τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἀνθίμου Χριστόφορος καὶ Νικηφόρος, νωβελίσσιμος δὲ ὁ Νικήτας. Ὅταν τῷ 792 ὁ ἔγγονος τοῦ Κοπρωνύμου καὶ υἱὸς τοῦ Λέοντος τοῦ Χαζάρου καὶ Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντῖνος ΣΤ' ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου ἡγεμόνος Καρδάμου, ἐξερράγη κατ' αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει στάσις, ἧς ἡγεῖτο ὁ θεῖος του καὶ ἄλλοτε Καῖσαρ Νικηφόρος. Ἡ Εἰρήνη, τότε ἡ Ἀθηναία, τῇ βοηθείᾳ τοῦ εὐνούχου Σταυρακίου συνέλαβε πάντας τοὺς ἐκ τῆς Εὐδοκιας υἱοὺς τοῦ Κοπρωνύμου, καὶ τὸν μὲν Νικηφόρον διέταξε καὶ ἐτύφλωσαν, τῶν δὲ τεσσάρων ἄλλων ἀδελφῶν Χριστοφόρου, Νικήτα, Ἀνθίμου καὶ Εὐδοκίμου ἀπέκοψαν τὰς γλώσσας. Πέντε ἔτη ἀργότερον (797) ἡ Εἰρήνη, ἀφοῦ ὅπως ἄρξῃ μόνη τοῦ βασιλείου, ἐτύφλωσε καὶ τὸν ἴδιον αὐτῆς υἱὸν Κωνσταντῖνον ΣΤ', φοβουμένη τὴν ἀντίδρασιν τῶν ὀπαδῶν τῆς Μεταρρυθμίσεως (εἰκονομάχων), εὐνοούντων τοὺς υἱοὺς τοῦ Κοπρωνύμου, ἐξώρισεν αὐτοὺς εἰς Ἀθήνας, φρονοῦσα ὅτι θὰ ἐφρούρει ἀσφαλῶς αὐτοὺς ὁ τῶν Ἀθηνῶν διοικητὴς Κωνσταντῖνος ὁ Σαραντάπηχης, ἀδελφὸς ἤ, κατ' ἄλλους, γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ αὐτῆς. Οἱ Ἑλλαδικοὶ ὅμως, οἵτινες, ἀφ' ἧς κατεστάλη ἡ κατὰ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου ἐπανάστασις αὐτῶν, δὲν ἔπαυσαν ἀντιδρῶντες κατὰ τῆς δυναστείας, ἠθέλησαν, συνεπικυροῦντος τοῦ ἄρχοντος τῶν Σλαύων τῆς Βελτητίας (μέρους τῆς Θεσσαλίας) Ἀκαμήρου, νὰ ἀνατρέψουν τὴν Εἰρήνην, ἀναβιβάζοντες ἐπὶ τοῦ θρόνου ἕνα τῶν ἐξορίστων ἀδελφῶν. Ἡ Εἰρήνη, πληροφορηθεῖσα τὰ τεκταινόμενα, ἀπέστειλε πρὸς τὸν πατρίκιον Κωνσταντῖνον τὸν Σαραντάπηχυν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν σπαθάριον Θεοφύλακτον, μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως τυφλωθῶσι πάντες οἱ ἀδελφοί, ἤ, κατά τινα ἄλλην μαρτυρίαν, νὰ φονευθῶσι. Ἡ διαταγὴ τῆς Εἰρήνης ἐξετελέσθη ἐν Πανόρμῳ τῆς Θράκης, ὅπου μετεφέρθησαν τὰ θύματα τῆς αὐτοκρατείρας. Γ. Κ.

— **Ἄνθιμος**, *Ἕλους ἐπίσκοπος*. Κατήγετο ἀπὸ τὸ χωρίον Στενὸν τῆς Μαντινείας, ἐξ οἰκογενείας Σκαλιστήρη. Κατὰ τὸν Φαντζῆν (τόμ. Δ' σελ. 96) «ἦτο ἐγκρατὴς ὀλίγον τῆς Ἑλλ. γλώσσης καὶ ἀπήλαυεν ὑπολήψεως μεγάλης διὰ τὰ σταθερὰ θρησκευτικὰ φρονήματά του». Ἄγνωστον πότε ἐγεννήθη καὶ πότε προὐχειρίσθη *Ἐπίσκοπος Ἕλους (Βάτικα)*, μικρᾶς ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας τῆς Λακωνίας, ἐν ᾗ παρήγετο ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ νίτρον, ἐπιμελείᾳ τοῦ ἱεράρχου, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐν Δημητσάνῃ πυριτιδοποιίας. Μυηθεὶς κατὰ τὸ 1819 εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἐντολῇ τοῦ Γερμανοῦ Π. Πατρῶν, συνειργάσθη ἐκθύμως μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ Ἀγῶνος μετὰ τοῦ γείτονός του Ἐπισκόπου Βρεσθένης *Θεοδωρήτου* πρὸς ἀναπτέρωσιν τοῦ φρονήματος Λακώνων καὶ Ἀρκάδων. Ὅταν προσήγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Ἕλους συνέταξεν *ἐξαποστειλάριον* καὶ *στιχηρόν*, ἅπερ παραδοθέντα εἰς τοὺς μεμυημένους ἐψάλλοντο ἐν τοῖς ναοῖς μετὰ τὴν παράκλησιν καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Φωτάκου (τ. Α' σ. 54): «Δεῦρο, μῆτερ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς κεκακωμένους, τυραννουμένους ὑπὸ τῶν τυραννικῶν ἀπειλῶν καὶ τῆς δεινῆς μανίας τῶν Ἀγαρηνῶν, ὑφ' ὧν ὡς αἰχμάλωτοι καὶ γυμνοὶ διωκόμεθα καταφεύγοντες εἰς ὄρη καὶ σπήλαια...: Ἀπάλλαξε ἡμᾶς, Θεὲ Παντοδύναμε, ἀπὸ τῆς τυραννίας τῶν Ἀγαρηνῶν, ἐνίσχυσε καὶ ἐνδυνάμωσε ἡμᾶς καὶ τοὺς εὐσεβεστάτους ἡμῶν Πρίγκιπας καὶ Ἡγεμόνας (τοὺς Ὑψηλάντας) καὶ δὸς νὰ κατατροπώσωμεν τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἁγίας Σου Ἐκκλησίας, ἀναφαινόμενοι νικηταὶ καὶ τροπαιοῦχοι, καὶ μιμηταὶ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου, ἀκούοντες τῆς οὐρανίου φωνῆς: ἐν τούτῳ τῷ σταυρῷ Νικᾶτε, ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων οἱ Χριστώνυμοι...».

Ὅταν ἤρχισεν ἡ ἑταιρία νὰ ἐπεκτείνεται καὶ θρῦλοι ἐκυκλοφόρουν, ἀνήσυχοι οἱ Τοῦρκοι, ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Χουρσὶτ εἰς Ἰωάννινα, προσπαθοῦν νὰ ἐξιχνιάσουν τὴν ἀλήθειαν. Πρὸς τοῦτο ἔστειλαν εἰς τὴν ἕδραν τοῦ Ἀνθίμου ἕνα Μουσουλμάνον γνωρίζοντα τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὸ τυπικὸν τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας, ὅστις προσπεσὼν ἐζήτησε νὰ ἐξομολογηθῇ, ἤρχισε δὲ νὰ λέγῃ ἐν κλαυθμοῖς: «Πότε θὰ ἔλθῃ, δεσπότη μου, ἡ ἁγία ἐκείνη ὥρα νὰ πάρωμεν τὰ ὅπλα καὶ νὰ σκοτώσωμεν τοὺς ἀπίστους τυράννους μας καὶ ῥουφήξουμε τὸ αἷμά τους». Ὁ Ἄνθιμος ὑποπτευθεὶς ἔκαμε τὰ σημεῖα τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, μὴ εὑρὼν δὲ ἀπάντησιν, ἐνόησεν ὅτι εἶχεν ἐνώπιόν του Τοῦρκον καὶ ἤρχισεν ἀπαθῶς νὰ τὸν συμβουλεύῃ ὡς δῆθεν Χριστιανὸν «νὰ σέβεται τὸν Σουλτάνον καὶ νὰ πείθῃ καὶ τοὺς ἄλλους νὰ εἶναι πιστοὶ ῥαγιάδες διὰ νὰ τοὺς ἀγαπᾷ ὁ Θεός», ἔπειτα δὲ τοῦ ἐδιάβασε τὴν συνήθη εὐχὴν καὶ τὸν «ἔστειλε», κατὰ Φωτάκον, «εἰς τὸ καλόν». Οὕτως οἱ Τοῦρκοι ἠπατήθησαν καὶ τὸν ἐπίστευσαν ἰδικόν των, διὰ τοῦτο τοῦ ἐπέτρεψαν, ὡς ἀσθενοῦς, νὰ μὴ μεταβῇ εἰς Τρίπολιν ὅταν ἀρχομένου τοῦ Μαρτίου ἐκλήθησαν ἐκεῖ ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ προύχοντες ὡς ὅμηροι.

Κηρυχθέντος ὅμως τοῦ πολέμου ὁ Ἄνθιμος ἔδειξεν ἀπαραδειγμάτιστον ἐνθουσιασμὸν ζωσθεὶς ἐκ τῶν πρώτων τὰ ὅπλα καὶ συμβάλλων εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ πρώτου στρατοπέδου παρὰ τὰ Βέρβαινα. Κατὰ τὸν Σπηλιάδην, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐκήρυξεν (Α' σ. 126) ὅτι, ὅσοι Χριστιανοὶ φονεύσωσι Τούρκους εἶχον τὴν ἄδειαν νὰ μεταλάβωσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων, διότι ὑπῆρχον καί τινες νομίζοντες ἐν γένει τὸν φόνον, ἔστω καὶ Τούρκου, ἁμαρτίαν. Τρέχων δὲ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν παρεκίνει τοὺς πάντας εἰς πόλεμον, προθύμως δὲ ἔσπευσε ἀρχομένου τοῦ Ἀπριλίου εἰς Ὕδραν καὶ εὑρὼν αὐτόθι ἔριδας καὶ ἀνωμαλίας κατώρθωσε νὰ τοὺς παρακινήσῃ νὰ ἐξοπλίσουν τὰ πλοῖά των (*Φωτάκου* βίοι σ. 294). Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως ἐπήγαινεν εἰς τὰ ταμπούρια τῶν μαχομένων, ἐκλείετο μετ' αὐτῶν, ἐκοιμᾶτο κατὰ γῆς ὡς στρατιώτης καὶ ὡς τοιοῦτος ἐμάχετο, ἰδίως δὲ εἰς τὰ Τρίκορφα καὶ τὸν Ἅγιον Βλάσην. Συγχρόνως ἐλειτούργει ἐν ὑπαίθρῳ καὶ μετελάμβανε τοὺς στρατιώτας τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ δεικνύων τὰ τείχη τῆς Τριπολιτσᾶς ἔλεγε πρὸς αὐτούς: «Ἰδοὺ ὁ παράδεισος καὶ ὁποῖος πάρει τὴν σκάλαν καὶ πηδήσῃ εἰς τὴν πολιορκουμένην πόλιν θὰ εὕρῃ ἀκριβῶς τὸν παράδεισον». Ἐν γένει δὲ προσεπάθει νὰ συνηθίσῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ εἶναι τολμηροὶ καὶ νὰ μὴ φοβοῦνται τὸν θάνατον, βεβαιῶν ὅτι ὅσοι ἐξ αὐτῶν πέσουν μαχόμενοι ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος θὰ εἶναι ἅγιοι ὡς καὶ ὅσοι σκοτώσουν Τούρκους.

Κατὰ τὸν Τρικούπην, τελευτῶντος τοῦ Μαΐου 1821, λαβὼν μέρος εἰς τὴν Συνέλευσιν τῶν Καλτεζῶν, ὑπέγραψε πρῶτος τὸ πρακτικόν της καὶ γενομένης δοξολογίας «ὁ ἐνάρετος, ταπεινόφρων καὶ φιλόπατρις Ἕλους Ἄνθιμος ἐπῆρεν ἐκ τῆς ζώνης τοῦ Χαραλάμπη τὰς δύο πιστόλας του, ἔκαμε δι' αὐτῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ προτείνας αὐτὰς πρὸς τοὺς παρεστῶτας εἶπεν ἐνθέως μεγαλοφώνως: Ἕλληνες! Ὁ Κύριος εὐλόγησε καὶ ἁγίασε τὰ ὅπλα σας. Οἱ λόγοι δὲ οὗτοι τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς ἠλέκτρισαν ὅλον τὸ ἀκροατήριον» (τ. Α' σ. 237). Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως εἰς τὸ θυλάκιον ἑταίρου, πεσόντος παρὰ τὴν Μπερτζοβᾶν, εὗρον τὸ δίπλωμα, δι' οὗ ὁ Βρεσθένης καὶ ὁ Ἕλους τὸν διώριζον πενταkοσίαρχον, ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀρχῆς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἅτινα ἐφάνησαν γριφώδη εἰς τοὺς Τούρκους τῆς Τριπολιτσᾶς, ὑποπτευθέντας συνεννοχὴν τῶν ἐν Εὐρώπῃ φιλελευθέρων Μασσώνων, ἐξ οὗ καὶ κατεταράχθησαν (*Δοκ. Φιλήμονος* 1834 σελ. 372). Κατὰ τὸν Φωτᾶκον εἶχεν οὗτος πάθος κατὰ τῶν Τούρκων πολὺ μεγαλύτερον τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· ἂν δὲ εἶχε δύναμιν θὰ τοὺς ἔρριπτεν ὅλους εἰς τὴν θάλασσαν καὶ θὰ ἔπιπτε καὶ αὐτὸς μαζί των διὰ νὰ τοὺς βυθίσῃ βαθύτερον. Καὶ κατὰ τὸν Φραντζῆν «ἐστάθη ἀμίμητος, περιτρέχων μὲ τὰ στρατεύματα, ὑποφέρων τὰς μεγαλυτέρας κακουχίας καὶ ταλαιπωρίας, διδάσκων καὶ ἐνθαρρύνων τοὺς στρατιώτας». Ὁ ἴδιος συγγραφεὺς (τόμ. Δ' σ. 96) μᾶς

Digitized by Google

πληροφορεῖ ὅτι μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Τριπόλεως, ἀπέθανε τῷ 1821 ἐκ τοῦ ἐκραγέντος τότε δεινοῦ τύφου. Τ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

— Ἄνθιμος *ἰατρός*. Ἕλλην τὴν καταγωγήν, ἐκδιωχθεὶς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῷ 478 ὑπὸ Ζήνωνος καὶ καταφυγὼν εἰς τοὺς Γότθους. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Ἄνθιμον ἰατρὸν τοῦ Θευδερίχου, οὗτινος διετέλεσε καὶ πρέσβυς (legetarius) καὶ ὅστις ἔγραψε πραγματείαν ὑγιεινολογικὴν περὶ δυνάμεως τροφῶν (*De observatione ciborum*, α' ἔκδοσις ἐν Βερολίνῳ 1870 ὑπὸ Val. Rose ἐν Β' τεύχει (σελ. 63—102) τῶν «Anecdota graeca et graeco-latina), ἀφιερωθεῖσαν τῷ βασιλεῖ τούτῳ (Epistula Anth. viri inlustris comitis et legatorii ad gloriosissimum Theudericum regem Francorum). Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ περιγράφονται 100 τῶν ἐν χρήσει τροφῶν (ἄρτος, κρέας, λίπος, ᾠά, ἰχθύες, πτηνά, ὄσπρια, γάλα, βούτυρον, τυρός, ὀπωρικὰ) καὶ περιγράφεται ἡ θρεπτικὴ τούτων δύναμις, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἡ θεραπευτικὴ τούτων ἀξία (ὡς τοῦ γάλακτος ἐπὶ φθίσεως). ΑΡ. Π. Κ.

— Ἄνθιμος ἐξ *Ἰβηρίας*· βλ. Ἄνθιμος *Οὐγγροβλαχίας μητροπολίτης*.

— Ἄνθιμος, *ἱεροδιάκονος*. Ἀνήκων εἰς τὴν Μονὴν Ἀσωμάτων Πετράκη, ἀναφέρεται ὡς Ἀγωνισθεὶς τῷ 1821 ἐν Ἀθήναις καὶ πεσὼν ὑπὲρ πατρίδος.

— Ἄνθιμος, *ἱερομόναχος*. Ἐπονομαζόμενος *Βρυέννιος* καὶ *Δρόσος*, καὶ καταγόμενος ἔκ τινος χωρίου τῆς ἐπαρχίας Δημητριάδος, ὑπῆρξε μοναχὸς τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου. Τῷ 1770 συνέγραψεν «Εὐαγγελικὴν Ἁρμονίαν», ἀσχοληθεὶς εἰς συγγραφὴν αὐτῆς ἔτη τριάκοντα. Εἰς τὰς ἐν Βενετίᾳ γινομένας πρὸ τοῦ 1860 ἐκδόσεις τῆς ἱερᾶς «Συνόψεως» ἐξεδίδοντο διαρκῶς εὐχαί τινες ὑπ' αὐτοῦ συντεταγμέναι (Βλ. *Ζαβίρα* «Νέαν Ἑλλάδα» σελ. 193 καὶ *Μ. Ι. Γεδεὼν* τὸν «Ἄθωνα» σελ. 224). Μ. Ι. Γ.

— Ἄνθιμος, *ἱερομόναχος*. Ἀνήκων εἰς μίαν τῶν τεσσάρων τῆς Ἀττικῆς Μονῶν, μετέσχε τοῦ ἀγῶνος κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἔπεσε μαχόμενος τῷ 1826.

— Ἄνθιμος, *Ἱεροσολύμων Πατριάρχης*. Ἐγεννήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ τῷ 1717. Ἐκ βρεφικῆς ἡλικίας στερηθεὶς τῆς μητρός του καὶ μετ' ὀλίγον καὶ τοῦ πατρός του, ἐνωρὶς κατετάχθη ὡς μοναχὸς ἐν τῇ ἐν Ἱεροσολύμοις μονῇ τῆς μεγάλης Παναγίας καὶ ἔκτοτε ἔλαβε τὸ ὄνομα *Ἄνθιμος* ἀντὶ τοῦ ἀρχικοῦ του *Ἀντώνιος*. Ἀφοῦ ἐδιδάχθη ἐν τῇ μονῇ τὰ πρῶτα γράμματα, ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ σχολῇ τῶν Ἱεροσολύμων, ἧς ἐσχολάρχει τότε Ἰάκωβος ὁ Πάτμιος· συγχρόνως δὲ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Πτολεμαΐδος Σωφρονίου, τοῦ μετὰ ταῦτα πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἐδιδάχθη τὴν ἀραβικήν, περσικὴν καὶ τουρκικήν, ἃς ἄριστα ἐξέμαθεν. Ἀποθανόντος τοῦ σχολάρχου Ἰακώβου, ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ διεδέχθη τὸν διδάσκαλόν του ἐν τῇ σχολαρχίᾳ, ὠνομάσθη δὲ καὶ πρῶτος ἱεροκήρυξ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Ἱεροσολύμων. Τῷ 1774 ἔγινε μητροπολίτης Σκυθοπόλεως ἐν Παλαιστίνῃ· ἐπειδὴ ὅμως αὕτη, ἕνεκα ἀραβικῶν ἐπιδρομῶν, ἦτο ἔρημος Χριστιανῶν, παρέμεινεν οὗτος ἐν Ἱεροσολύμοις μελετῶν καὶ κηρύττων. Τέλος ὅταν τῷ 1788 ἀπεχώρησε τῆς Πατριαρχείας ὁ *Προκόπιος Α'*, τῇ ὑποδείξει του ἐξελέγη ὁ Ἄνθιμος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, διατελέσας τοιοῦτος ἐπὶ 20 ὁλόκληρα ἔτη, μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος τῇ 10 Νοεμβρίου 1808.

Ὁ Ἄνθιμος διέπρεψεν ὡς ἱεράρχης οὐ μόνον διὰ τὴν ἀρετήν του, ἀλλὰ διὰ τὰς φροντίδας ἃς κατέβαλεν ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ποιμνίου του, διὰ τῆς ἐκδόσεως συγγραμμάτων, τῆς ἐνισχύσεως τοῦ κηρύγματος, τῆς συντηρήσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἤδη ὑφισταμένων σχολείων καὶ τῆς ἱδρύσεως νέων τοιούτων· ἐφρόντισε δ' ἐπίσης διὰ τὴν ἐπισκευὴν διαφόρων ναῶν καὶ μονῶν. Ὁ Ἄνθιμος εἶχε νὰ ἀντιπαλαίσῃ κατὰ μεγάλων δυσχερειῶν, διότι ὁ ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος (1787—1791), καὶ ἡ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰσβολὴ τῶν Γάλλων εἰς Παλαιστίνην (1799) ἠρέθιζον τοὺς Ἄραβας κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ διότι ὁ διοικητὴς Ἱερουσολύμων Ἀπουμάρακ Μεχμὲτ δεινῶς κατεπίεζε τὸν χριστιανικὸν πληθυσμόν· εἶχεν ἐπίσης νὰ ἀποκρούσῃ ἐντονωτάτην λατινικὴν προπαγάνδαν, ὡς καὶ ἀποπείρας τῶν Ἀρμενίων, οἵτινες προσεπάθουν νὰ ὑπεισέλθουν εἰς τὸ Γεθσημανῆ καὶ εἰς ἄλλα προσκυνήματα· ὁ Ἄνθιμος ἐλθὼν τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τοῦ σουλτάνου Σελὴμ β' τὴν ἔκδοσιν δύο διαταγμάτων *(χάττι-σεοὶφ)* ἐπικυρούντων τὰ ἐπὶ τῶν προσκυνημάτων δικαιώματα τῶν Ὀρθοδόξων.

Ὁ Ἄνθιμος ὑπῆρξε καὶ δόκιμος συγγραφεύς· τὰ σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: α') «ἀσφαλὴς ὁδηγία πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν», ἤτοι δογματικὴ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας· τὸ ἔργον τοῦτο γραφὲν ἑλληνιστὶ καὶ μεταφρασθὲν παρὰ τοῦ ἰδίου συγγραφέως ἀραβιστί, ἐξεδόθη ἀραβιστὶ ἐν Βιέννῃ τῷ 1792, εἰς 439 σελίδας· β') «ἑρμηνεία εἰς τοὺς ΡΝ' ψαλμούς» (ἐκδοθεῖσα ὑπὸ *Διονυσίου Κλεόπα*, εἰς τόμους δύο, Ἱεροσόλυμα 1855)· αὕτη εἶναι «ἀκριβὴς καὶ καλῶς τετεχνουργημένη ἐπιτομὴ μειζόνων καὶ ἐκτενεστέρων πραγματειῶν» ἀρχαιοτέρων ἑρμηνευτῶν καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ «νῦν μὲν συντέμνει καὶ συνοψίζει τὰ παρ' ἐκείνων πλατυτέρως ἀναπτυχθέντα, νῦν δὲ πλατύνει καὶ σαφηνίζει ὅσα τις τυχὸν ἐν ὀλίγοις συνεπτυγμένως ἐξέφρασε» (*Κλεόπα* Α', ιθ')· γ') «ἑρμηνεία εἰς τὴν ἱερὰν ἀποκάλυψιν» (ἐκθοθεῖσα κελεύσει τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων *Κυρίλλου*, Ἱεροσόλυμα 1856), περίληψις ἐπίσης ἀρχαιοτέρων ἑρμηνειῶν.

Ἡ ἀγαθὴ φήμη περὶ Ἀνθίμου ἐπεσκοτίσθη λόγῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδόσεως πραγματείας ἐξ 23 σελίδων, φερούσης τὸν ἑξῆς τίτλον: «Διδασκαλία πατρική, συντεθεῖσα παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, κὺρ Ἀνθίμου, εἰς ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, νῦν πρῶτον τυπωθεῖσα δι' ἰδίας δαπάνης τοῦ παναγίου τάφου· ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῷ τυπογράφῳ Πογῶς Ἰωάννου ἐξ Ἀρμενίων» (1798, εἰς 8ον). Τὴν πραγματείαν ταύτην συνέγραψε τῇ προτροπῇ τοῦ σουλτάνου Σελὴμ β', ὅστις ἐφοβεῖτο μήπως εὐμενῶς ἀκουσθοῦν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους αἱ ἀρχαὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ αἱ γαλλικαὶ παροτρύνσεις πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, διὰ νὰ βοηθήσῃ τοῦτο τὴν εἰς Αἴγυπτον γαλλικὴν ἐκστρατείαν. Ὁ Ἄνθιμος τρέφων καὶ αὐτὸς σφοδρὰν ἀντιπάθειαν πρὸς τοὺς Φράγκους, οὓς ἀντεπάθει πλέον ἢ τοὺς Τούρκους, καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἔγραψε προθύμως τὴν ἀτυχεστάτην ταύτην πραγματείαν, ἐν ᾗ φέρονται ἰδέαι ὅλως ξέναι καὶ ἀντίθετοι πρός τε τὰ χριστιανικὰ καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἰδεώδη. Ὁ Ἄνθιμος προβαίνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς ἔργον τῆς θείας προνοίας καὶ οἰκονομίας τὴν δεσποτείαν τῶν Τούρκων λέγων:

«Ὁ Θεὸς ἤγειρεν ἐκ τοῦ μηδενὸς τὴν ἰσχυρὰν αὐτὴν βασιλείαν τῶν Ὀθωμανῶν ἀντὶ τῆς τῶν Ρωμαίων ἡμῶν βασιλείας, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει τρόπον τινὰ νὰ χωλαίνῃ εἰς τὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως φρονήματα· καὶ ὕψωσε τὴν βασιλείαν αὐτὴν τῶν Ὀθωμανῶν περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην διὰ νὰ ἀποδείξῃ ἀναμφιβόλως ὅτι θείῳ ἐγένετο βουλήματι καὶ οὐχὶ μὲ δύναμιν τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ πιστοποιήσῃ πάντας τοὺς πιστοὺς ὅτι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον εὐδόκησε νὰ οἰκονομήσῃ μέγα μυστήριον, τὴν σωτηρίαν δηλ. εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς λαούς»! Τόσον προθύμως ἀναλαμβάνει ὁ Ἄνθιμος τὸν ρόλον τοῦ συνηγόρου τῶν Τούρκων, ὥστε ζητεῖ νὰ δικαιολογήσῃ καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν παρεμπόδισιν ἀνεγέρσεως ναῶν: «ἂς μὴ στοχασθῇ τινὰς ὅτι μὲ τὸ νὰ ἐμποδίζωνται καμμίαν φορὰν αἱ πολλαὶ οἰκοδομαὶ τῶν ἐκκλησιῶν κολοβοῦται ἡ ἐλευθερία τῆς χριστιανικῆς λατρείας· ἄπαγε! Τοῦτο εἶναι δεισιδαιμονία τινῶν τὸ νὰ λογαριάζουν μέγαν μισθὸν τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἐκκλησιῶν... Καὶ βεβαίως κατὰ θείαν συγκατάβασιν ἐμποδίζονται αἱ ὑπὲρ τὸ δέον περιφανεῖς οἰκοδομαὶ τῶν ἐκκλησιῶν»!

Ὁ Ἄνθιμος δὲν ἐδίστασε νὰ διακηρύξῃ ὅτι «ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία εἶναί τι ἀνυπόστατον» καὶ ὅτι «ὁ ἀποστάτης διάβολος, διὰ νὰ ἐκτραχηλίσῃ καὶ αὖθις καὶ φέρῃ εἰς ἀπώλειαν τοὺς ἐγκαταλειφθέντας ἐκλεκτοὺς πιστούς, ἐμεθοδεύθη εἰς τὸν τρέχοντα αἰῶνα μίαν ἄλλην πονηρίαν καὶ ἀπάτην ξεχωριστήν, δηλ. τὸ νῦν θρυλούμενον σύστημα τῆς ἐλευθερίας», τὸ ὁποῖον εὕρισκεν ὅλος ἀπᾷδον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ἀξιομίσητον· συνίστα δ' εἰς τὸ ἔθνος ὑποταγὴν εἰς τοὺς κατακτητάς, καθόσον πᾶσα ἐθνικὴ ἐξέγερσις εἶναι ἀνταρσία καὶ ἀποκρούεται ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Ἐννοεῖται ποίαν ἐπέφερε ταραχὴν εἰς τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν δημοσίευμα τόσον ἀντίθετον πρὸς τὰς μυχίας σκέψεις τοῦ δουλεύοντος Γένους, προερχόμενον μάλιστα ἐξ ἱεράρχου, ὅστις ἂν δὲν ἠδύνατο δημοσίᾳ νὰ ὑποθάλπῃ τοὺς ἐθνικοὺς πόθους, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐδικαιοῦτο καὶ νὰ τοὺς καταδικάσῃ. Διερμηνεὺς τοῦ ἐθνικοῦ σάλου ἐγένετο ὁ σοφὸς Κοραῆς, ὅστις καταληφθεὶς ὑπὸ ἱερᾶς ἀγανακτήσεως διὰ τὸ οἰκτρὸν δημοσίευμα, ἐξέδωκεν εὐθὺς εἰς ἀντίκρουσιν αὐτοῦ πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀδελφικὴ διδασκαλία πρὸς τοὺς εὑρισκομένους κατὰ πᾶσαν τὴν ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν Γραικούς, εἰς ἀντίρρησιν κατὰ τῆς ψευδωνύμως, ἐν ὀνόματι τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἐκδοθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατρικῆς διδασκαλίας» (ἐξεδόθη τῷ 1798 ἀνωνύμως μὲ τόπον ἐκδόσεως τὴν Ρώμην, ἐνῷ πράγματι ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις). Ἐν τῇ πραγματείᾳ του ταύτῃ ὁ Κοραῆς, διὰ νὰ μὴ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ πατριάρχης ἔχασεν ἐντελῶς τὰς φρένας ἢ ὅτι μετεσχηματίσθη ἐκ ποιμένος εἰς λύκον «διὰ νὰ διαταράξῃ τοῦ Χριστοῦ τὴν Ἐκκλησίαν», παραδέχεται τὸ ψευδεπίγραφον τοῦ ἔργου καὶ καταδεικνύει πασιφανῶς τὸ ὅλως ἀσύστατον τῶν περιεχομένων ἐν αὐτῷ μοριῶν. Ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι συνιστοῦν τὴν ὑπακοὴν εἰς τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ τὰς παρεχούσας «τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις», περὶ δὲ τῶν τυραννικῶν ἐξουσιαστῶν λέγει ἡ Ἁγία Γραφὴ «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις»· ἡ κατ' αὐτῶν ἐξέγερσις εἶναι αὐτόχρημα ἀνθρωπίνη ὑποχρέωσις καὶ χριστιανικὸν καθῆκον. [Ἴδε *Διονυσίου Κλεόπα* Ἑρμηνεία εἰς τοὺς ΡΝ' ψαλμούς, συνταχθ. ὑπὸ τοῦ Πατρ. Ἱεροσ. *Ἀνθίμου*, Ἱεροσόλυμα 1855, τόμ. Α' σελ. α' —κγ' βιογραφία τοῦ Ἀνθίμου.—*Δ. Θερειανοῦ*, Ἀδαμάντιος Κοραῆς τομ. Α' (Τεργέστη 1889) σελ. 307 κ. ἑ.—*Δ. Σ. Μπαλάνου*, Αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι τοῦ Ἀδ. Κοραῆ (Ἀθῆναι 1920) σ. 18—19. Πρβλ. *Κ. Σάθα* Νεοελ. Φιλολογία σ. 585.—*Ἀνδρ. Δημητρακοπούλου* Ὀρθόδ. Ἑλλὰς σ. 198—199.] Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ

— Ἄνθιμος *Κωνσταντινουπόλεως*. Ἑπτὰ Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως φέρουν τὸ ὄνομα Ἄνθιμος:

— 1) ***Ἄνθιμος Α'***, πρότερον μητροπολίτης Τραπεζοῦντος, οὐδὲ δέκα μῆνας διοικήσας τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐγένετο Πατριάρχης τῷ 535, καὶ οὐχὶ ὡς ἐσφαλμένως λέγει ὁ χρονογράφος Θεοφάνης (τ. Α', 337) τὸν Ἰούνιον τοῦ 537, καθῃρέθη τῷ 536 (καθ' ἑτέραν ἀρίθμησιν 535) ὑπὸ τοπικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου, καθὸ μονοφυσίτης αἱρετικός, ὡς ἀπεκηρύχθησαν καὶ Σεβῆρος ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας καὶ Πέτρος ὁ μητροπολίτης Ἀπαμείας τῆς Συρίας (Πατρχ. Πίνακες σ. 223—24. Μαθᾶ Κατάλογος πατριαρχῶν· α' ἔκδοσ. σ. 39).

—2) ***Ἄνθιμος Β'***. Διῴκησε τὴν ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν τότε ταραττομένην ἐκκλησίαν ἀπὸ 18 Ἰουνίου 1623, μέχρις Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, οὔτε τέσσαρας μῆνας, διότι τὸν ἡσύχιον βίον ποθήσας παρῃτήσατο τὸν θρόνον καὶ μεταβὰς εἰς Ἅγιον Ὄρος ἔζησεν ἐν τῇ μονῇ Λαύρας, ἐν ᾗ καὶ ἀπέθανε τῷ 1628. Πρότερον ἦτο μητροπολίτης Ἀδριανοπόλεως, ἀπολαύων τοῦ σεβασμοῦ τοῦ τῆς Βλαχίας ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου (1616—19), υἱοῦ τοῦ Ράδουχβοδα τοῦ Μίχνα. Ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονάζων ἔκτισεν ἕνα τῶν πύργων τῆς Λαύρας, καὶ συνδιήλλαξε τοὺς μοναχοὺς αὐτῆς, διαφερομένους περὶ παλαιᾶς καὶ νέας μονῆς (Ἄθως, ὑπὸ *Μ. Γεδεών*. Πατριαρχ. Πίν. σ. 553).

—3) ***Ἄνθιμος Γ'***. Οὗτος διῴκησε τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἔτη δύο, ἐν μέσῳ καταστάσεως ὀδυνηρᾶς (1822-24). Ἐγεννήθη ἐν Νάξῳ, ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Γρηγόριον μητροπολίτην (τῆς Σμύρνης), τὸν κατόπι πατριάρχην, καὶ ἐχειροτονήθη Σμύρνης τῷ 1797· μετὰ εἰκοσιτέσσαρα ἔτη μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Χαλκηδόνος, καὶ τῷ 1822 ἐξελέγη πατριάρχης. Εὐπαίδευτος ἄνθρωπος καὶ μουσικός, ἐτέρπετο εἰς τὸ μῆκος τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ τοῦτο. Παυθεὶς ἐξωρίσθη, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν, εἰς Καισάρειαν, καὶ ἐκεῖθεν ἔλαβεν ἄδειαν νὰ ἔλθῃ εἰς Σμύρνην, ὅπου ἀπέθανε τῇ 13ῃ Αὐγούστου 1842 (βλ. πολλὰ περὶ τοῦ *καλοῦ Ἀνθίμου*, θανόντος ἐν ἡλικίᾳ σχεδὸν 80 ἐτῶν, παρὰ *Μ. Ι. Γεδεών*, ἐν Μνημείοις πατριαρχικῆς ἱστορίας, ἐν Ἀθήναις 1922).

—4) ***Ἄνθιμος Δ'***. Διῴκησε τὴν Ἐκκλησίαν δίς, ἀπὸ 20 Φεβρουαρίου 1840—6 Μαΐου 1841 καὶ 19 Ὀκτωβρίου 1848 — τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1852. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπωνυμεῖτο *Βαμβάκης*, ἦτο ἀνὴρ πεπαιδευμένος, χρηματίσας καὶ διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸ τοῦ 1821. Κυριωτέρα πρᾶξις τῆς δευτέρας αὐτοῦ πατριαρχίας ἦτο ἡ διὰ συνόδου τοπικῆς, τῇ 29 Ἰουνίου 1850, χειραφέτησις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ τῇ 12 Ἀπριλίου 1849 πρὸς τὸν ἐξ Οἰκονόμων Κωνσταντῖνον ἐπιστολὴ ἐγκρίνουσα τὴν περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνευτῶν συγγραφήν του «ὡς ἐπὶ στερεῶν βάσεων τῆς ὀρθῆς καὶ ὑγιοῦς διδασκαλίας θεμελιουμένην». Ἀπεβίωσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1878 σχεδὸν ἐνενηκοντούτης.

—5) ***Ἄνθιμος Ε'***. Διοικήσας τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ 6 Μαΐου 1841—τῆς 12 Ἰουνίου 1842, ὅτε ἀπέθανεν. Ὑπῆρξε πρότερον μητροπολίτης Κυζίκου, ὡς ὁ Ἄνθιμος Δ' τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Νικομηδείας. Ἄνθρωπος αὐστηρὸς τὰ ἤθη, κατηγορηθεὶς ὅμως διὰ ἀδηφαγίαν, ἧς ἕνεκα, κατὰ τὸν τότε θρῦλον, νοσήσας ἀπεβίωσε.

— 6) ***Ἄνθιμος ΣΤ'*** ὁ ἀπὸ τῆς πατρίδος *(Κούταλης)* ἐπονομαζόμενος ***Κουταλιανός***. Ἐγένετο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως παραδόξως, τρεῖς φορὰς (Δεκέμβριον 1845—18 Ὀκτωβρίου 1848 τὸ πρῶτον· τὸ δεύτερον ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1853 μέχρι Σεπτεμβρίου τοῦ 1855 καὶ τὸ τρίτον ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1871 μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1873). Ἀπεβίωσε τῇ 7ῃ Δεκεμβρίου 1877, κατά τινας ἑκατοντούτης, καὶ κατὰ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ ἐνενήκοντα πέντε ἐτῶν. Ἦτο ἄνθρωπος εὐπαίδευτος, ἀλλ' οὐχὶ «χρημάτων κρείσσων» καὶ οὐδέποτε εἰλικρινής. Ἐν τῇ πρώτῃ πατριαρχίᾳ αὐτοῦ κατεδίκασε τὴν χρῆσιν τῆς τετραφώνου μουσικῆς ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ὀρθοδόξοις κοινότησι Βιέννης καὶ Τεργέστης, ἐπεκύρωσε τὴν περὶ τῶν Ἑβδομήκοντα Ἑρμηνευτῶν τετράβιβλον τοῦ ἐξ Οἰκονόμων Κωνσταντίνου «ὡς ἄχραντα καὶ ἀκήρατα τὰ τῆς εὐσεβείας διδάγματα περιέχουσαν» καὶ ἐξέδωκε κανονισμοὺς τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν (ἢ συνδιδακτικῶν) καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολείων. Ἐν τῇ τρίτῃ συνεκάλεσε τῷ 1872, κατὰ Αὔγουστον, ἐν Φαναρίῳ Κωνσταντινουπόλεως, σύνοδον τοπικὴν μεγάλην καθ' ἣν (ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ) κατεδίκασε τοὺς Βουλγάρους κληρικοὺς καὶ τὸν τούτοις ὁμοφρονοῦντα λαὸν ὡς εἰσάγον-

Digitized by Google

τας εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν τὴν ἀρχὴν τοῦ φυλετισμοῦ καὶ ὠνόμασεν αὐτοὺς σχισματικούς. Ὁ πατριάρχης Ἄνθιμος ΣΤ' καὶ κατὰ τὰς τρεῖς αὐτοῦ πατριαρχίας προέβη εἰς πολλὰς πράξεις ἀντικανονικὰς καὶ παρανόμους, ἀποβλέπων εἰς ἀργυρολογίαν.

—7) **Ἄνθιμος Ζ'**, ἐπιλεγόμενος *Τσάτσος*, Ἠπειρώτης, σπουδάσας ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ Χάλκης. Ἐγένετο μητροπολίτης 5 ἐπαρχιῶν, καὶ τῇ 20 Ἰανουαρίου 1895 ἐξελέγη Κωνσταντινουπόλεως, παυθεὶς τῇ 30 Ἰανουαρίου 1897. Ἀπεβίωσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1913 ὑπερογδοηκοντούτης. Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

— **Ἄνθιμος ἐκ *Λειβαδίου*** (τῆς Θεσσαλίας). Ἱερομόναχος, μαθητὴς τοῦ ἐν Σιατίστῃ διδάξαντος Καλλινίκου τοῦ Μπάρκοση καὶ ἐν Βιέννῃ Νικηφ. τοῦ Θεοτόκη. Ἐν Ἐλασσῶνι μονάζων, προσεκλήθη ἐφημέριος τῶν ἐν Κετζκεμὲτ τῆς Οὐγγαρίας ὀρθοδόξων καὶ ὕστερον τῶν ἐν Βιέννῃ. Ἐπανακάμψας εἰς Ἐλασσῶνα ἐξελέγη ἡγούμενος καὶ συνέστησεν ἰδίᾳ δαπάνῃ σχολὴν καὶ βιβλιοθήκην καὶ συνέγραψε λόγους ἐγκωμιαστικοὺς καὶ 24 μακαρισμοὺς εἰς τὴν Θεοτόκον (*Σάθα* νεοελ. φιλ. σ 619).

— **Ἄνθιμος, *Μεθώνης* Ἐπίσκοπος.** Ἦτο γόνος τῆς παλαιοτάτης ἐκ Δημητσάνης οἰκογενείας τῶν Καρακάλων, ἥτις ἀνέδειξε δύο πατριάρχας, τὸν Θεοφάνην Ἱεροσολύμων καὶ τὸν Κύριλλον Ε' Κωνσταντινουπόλεως καὶ πολλοὺς ἱεράρχας, προστάτας τῆς σχολῆς τῆς Μονῆς τοῦ Φιλοσόφου. Γεννηθεὶς περὶ τὸ 1725 καὶ ὢν σύγχρονος τοῦ περιβοήτου Ἀνανίου, μητροπολίτου Λακεδαιμονίας, ἐγένετο ἐπίσκοπος Μεθώνης καὶ εἶχεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ συγγενοῦς του Κυρίλλου τοῦ Ε' καὶ τοῦ Ἀνανίου, ὑφ' ὧν ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς ἐπικειμένης ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀρλώφ. Κατὰ τὸν Καστόρχην μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀνανίου ἦλθεν εἰς Δημητσάναν τὴν 5 Μαρτίου 1768 μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἀμβροσίου, ἴσως κατ' ἐντολὴν τοῦ Μπενάκη, πρὸς συνέχισιν τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν ἀπορφανισθέντων Ἀρκάδων ὁπλαρχηγῶν. Ἐλθόντος τοῦ Ὀρλὼφ τῷ 1770 καὶ ἀποτυχούσης ῥαγδαίως τῆς ἐπαναστάσεως, ἐπεβιβάσθη καὶ αὐτὸς εἰς τὰ πλοῖα μετὰ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων καὶ προυχόντων, διέμεινε δὲ προσωρινῶς ἐν Πάρῳ μέχρις οὗ, ἀπελθόντος ἐκ τῆς λεκάνης τοῦ Αἰγαίου τοῦ ῥωσικοῦ στόλου, ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς Ῥωσίαν, ὅπου ἔτυχε λαμπρᾶς δεξιώσεως καὶ τιμῶν. Μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ ζήσῃ εἰς τὸ βόρειον ἐκεῖνο κλῖμα κατῆλθεν εἰς Τεργέστην, ἔνθα εἶχον ἐγκατασταθῆ πολλοὶ συγγενεῖς του πλουτήσαντες ἐκεῖ. Ἡ αὐστριακὴ Κυβέρνησις τιμῶσα τὸν ἄνδρα τῷ ἀπένειμεν ἰσόβιον σύνταξιν, διὰ τῆς χορηγήσεως δὲ αὐτῆς καὶ τῆς ῥωσικῆς τοιαύτης ἔζησεν ἐν ἀνέσει, πάντοτε ὀνειρευόμενος τὴν ἀνάστασιν τῆς πατρίδος.

Κατά τινα παράδοσιν, ὁ Ἄνθιμος ἦλθεν εἰς συνεννοήσεις καὶ μετὰ τοῦ Ῥήγα τοῦ Φεραίου. Ἂν τοῦτο εἶναι ἀληθὲς θὰ ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν τοῦ Ἐθνομάρτυρος, κατὰ τὸ 1794, διότι οὗτος τῷ 1797 μόλις φθάσας συνελήφθη. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ῥήγα ὁ Ἄνθιμος δὲν ἔπαυσε ποτὲ χορηγῶν βιβλία δι' ἰδίων δαπανῶν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς πατρίδος του καὶ ἀλληλογραφῶν οὐ μόνον μετὰ τῶν διδασκάλων αὐτῆς ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε', ὅστις τῷ 1776 ἦτο ἀρχιδιάκονος τοῦ μητροπολίτου Σμύρνης καὶ τῷ ἐξιστορεῖ τὰ βάσανα τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ἀλβανῶν. Τῷ 1787 ὁ Ἄνθιμος ἐζήτησε παρὰ τοῦ Γρηγορίου, ὄντος τότε μητροπολίτου Σμύρνης, νὰ στείλῃ εἰς Δημητσάναν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τεργέστην τὸν ἀδελφόν του *Ἀναστον Καράκαλον*, σώζεται δ᾽ ἔτι ἐν τῇ Σχολῇ Δημητσάνης ἡ εὐλαβὴς καὶ ζωηρὰ ἀπάντησις του Γρηγορίου πρὸς τὸν Ἄνθιμον. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι συνέδραμεν οὗτος ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ στόλου ὅστις καὶ ἐναυπηγήθη καὶ παρεδόθη τότε ὑπὸ τῶν Τεργεσταίων Ἑλλήνων εἰς τὸν Λάμπρον Κατσώνην, τὸν τρομοκρατήσαντα τοὺς Τούρκους ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μεσογείῳ. Ἐν τῇ Σχολῇ Δημητσάνης σώζεται καὶ ἐπιστολὴ τῆς 13 Μαΐου 1800 τοῦ διδασκάλου τῆς Δημητσάνης Ἀγαπίου Ἀντωνοπούλου, ἀπαντῶντος εἰς ἐπιστολὴν τοῦ Ἀνθίμου διαβιβασθεῖσαν ἐκ Τεργέστης διὰ τὸν Ἀνάστον, ὅστις ἔφερε καὶ βιβλία καὶ χρήματα διὰ τὴν Σχολήν. Ἦτο ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν λόγῳ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ναπολέοντος εἰς Αἴγυπτον εἶχον ἀναπτερωθῆ, ἡγουμένου τοῦ Κοραῆ, τὰ ὄνειρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. «Περὶ δὲ τοῦ μυστικοῦ, γράφει ὁ Ἀγάπιος, ὅπως μοῦ εἶπεν ὁ κὺρ Ἀνάστος, μεγάλως ἐχάρην καὶ ἐπιθυμῶ κατὰ πολλὰ καὶ τὴν ἀπόλαυσιν καὶ ἐγὼ ..καὶ ἐνθυμούμενος ἄλλος ἐξ ἄλλου γίνομαι ἀπὸ τὴν χαράν μου. Ὅμως τὰ ἐνταῦθα περιστατικὰ (δηλαδὴ αἱ τότε καταδιώξεις ὑπὸ τῶν Τούρκων τῶν ἁρματολῶν καὶ ἡ ἄγρυπνος ἐπιτήρησις αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀπειλουμένων ὑπὸ τῆς Πύλης προεστώτων) μᾶς δειλιάζουν καὶ μᾶς ἐμποδίζουν ἀπὸ κάθε καλὴν ἀπόφασιν καὶ ἄμποτε ἡ θεία πρόνοια νὰ δώσῃ τὴν εἰρήνην διὰ τῶν ἱερῶν Σας εὐχῶν καὶ τότε, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, ἴσως πληρωθῇ ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ ἰδική μου καὶ ἡ ἰδική σας». Δυστυχῶς, ὁ Ἄνθιμος, ἓν ἔτος μετὰ ταῦτα, τῷ 1801, ἀπέθανεν ἐν Τεργέστῃ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἴδῃ πληρουμένους τοὺς πόθους του περὶ ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐγαλουχήθη καὶ ἔζησε. Ὁ ἀδελφός του Ἀνάστος ἔμενε διαρκῶς ἐν Δημητσάνῃ, ἐκεῖ δὲ ἐπανῆλθε μετὰ τὴν ἐπανάστασιν γέρων ἐκ Τεργέστης καὶ ὁ ἕτερος ἀδελφὸς των Ἰωάννης μετὰ τοῦ Δ. Κοντογόνη ἵνα ταφῶσιν εἰς τὴν ἐλευθερωθεῖσαν πατρίδα (*Οἰκονόμου* σελ. 36). Τ. ΚΑΝΔΗΛΩΡΟΣ

— **Ἄνθιμος, *Νικομηδείας ἐπίσκοπος*.** Ἤκμασε κατὰ τὰ τέλη τοῦ τρίτου αἰῶνος. Κατὰ τὸν διοκλητιάνειον διωγμὸν συλληφθεὶς ὑπὸ στρατιωτῶν ἤχθη ἐνώπιον τοῦ Μαξιμιανοῦ καὶ ἀρνηθεὶς τὴν πρότασιν τούτου νὰ θύσῃ εἰς τὰ εἴδωλα, ὑπεβλήθη εἰς μαρτύρια καὶ τέλος ἀπεκεφαλίσθη, τῇ 3η Σεπτεμβρίου τοῦ 302. Τὸν βίον του συνέγραψε Συμεὼν ὁ μεταφραστὴς (*Migne*, Ἑ. Π. 115, 171—184), ὅστις ὁμιλεῖ καὶ περὶ ἐπιστολῶν του πρὸς τὸ ποίμνιόν του (αὐτ. 116, 1073). Ἡ εὑρεθεῖσα καὶ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ Mercati (Studi et Testi 1901, τόμ. 5 σελ. 87—98) ἐπιστολὴ πρὸς Θεόδωρον ὑπὸ τὸ ὄνομά του, πραγματευομένη περὶ Ἐκκλησίας, εἶναι λίαν ἀμφιβόλου γνησιότητος, τὸ δὲ τέλος αὐτῆς, ὁμιλοῦν περὶ ἀρειανισμοῦ, πάντως νόθον. Ἡ μνήμη του ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν ἐπιτελεῖται τῇ 3η Σεπτεμβρίου καὶ ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ 27η Ἀπριλίου. [*Εὐσεβίου* ἐκκλ. ἱστ. 8, 6, 6. — 13, 1. ἐν *Migne* Ἑ. Π. 20, 297. 307 καὶ 753.— *O. Bardenhewer* Gesch. d. altk. Liter. τόμ. β', Freiburg i. B. 1914, σ. 333—4.] Δ. Σ. Μ.

— **Ἄνθιμος, *Οὐγγροβλαχίας μητροπολίτης*.** Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος ἐν Ἰβηρίᾳ, ἤτοι ἐν τῇ σημερινῇ Γεωργίᾳ, καὶ ὠνομάζετο πρὸ τῆς χειροτονίας *Ἀνδρέας*. Ἦτο λίαν πεπαιδευμένος καὶ ἐγνώριζεν ἐκτὸς τῆς ῥωσικῆς, τὴν ἑλληνικήν, ῥουμανικὴν καὶ ἀραβικὴν γλῶσσαν. Περὶ τὸ 1690 ἦλθεν εἰς τὴν Βλαχίαν καὶ ἐκεῖ ἐξέμαθε τὴν τυπογραφικὴν τέχνην, περὶ πολλοῦ δὲ ποιούμενος τοῦτο, μέχρι τῆς ἀναρρήσεώς του εἰς τὸ μητροπολιτικὸν ἀξίωμα, εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκτυπούμενα βιβλία ἐτιτλοφορεῖτο «Ἄνθιμος ἱερομόναχος ὁ ἐξ Ἰβηρίας ὁ τυπογράφος». Ἅμα ἐξέμαθε τὴν τέχνην, ὁ ἡγεμὼν Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Βραγκοβᾶνος τὸν διώρισεν ἐπιστάτην τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ τυπογραφείου, ἔνθα, ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν του, ἐτυπώθη κατ' Ἰούνιον τοῦ 1692 ἡ ἀκολουθία τῆς ὁσίας Παρασκευῆς καὶ τοῦ ὁσίου Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου, καὶ μετ' αὐτὸ ἄλλα βιβλία. Κατὰ τὰ ἔτη 1694—1696 οὐδὲν ἐξετυπώθη βιβλίον ὑπὸ τοῦ Ἀνθίμου, ὅστις πιθανῶς ἠκολούθησε τὸν προσφιλῆ του ἡγεμόνα εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν.

Τῷ 1697 εὑρίσκομεν τὸν Ἄνθιμον ἡγούμενον τῆς μονῆς τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπονομαζομένης Συναγώβου, ὅπου ἐγκατέστησε καὶ τὸ τυπογραφεῖον, ὅπερ μεταφέρει πάλιν εἰς Βουκουρέστιον τῷ 1701 μέχρι τοῦ 1704. Τῷ 1705 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Ῥιμνήκου καὶ ἐκεῖ μεταφέρει καὶ τὸ τυπογραφεῖόν του. Τῷ 1709 προάγεται εἰς μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας καὶ ἔξαρχον Πλαγηνῶν καὶ εἰς τὸ Τεργοβιστον, τὴν μητροπολιτικήν του ἕδραν, μεταφέρει τὸ ἰδιόκτητον πλέον τυπογραφεῖόν του. Συγχρόνως ὁ Ἄνθιμος ἀναμιγνύεται καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς ἐποχῆς του καὶ ἐν συμφωνίᾳ μετὰ πολλῶν Μπογιάρων, ἤτοι προυχόντων, ἐργάζεται κατὰ τῆς τουρκικῆς δεσποτείας καὶ ὑπὲρ τῶν Αὐστριακῶν. Ὅταν ὁ ἡγεμὼν Νικόλαος Μαυροκορδᾶτος ἔμαθε τὰ τεκταινόμενα, διέταξε τὴν σύλληψιν καὶ φυλάκισιν τοῦ Ἀνθίμου καὶ ἱκανῶν προυχόντων, οἵτινες μετ' ὀλίγους μῆνας ἠλευθερώθησαν ὑπὸ τοῦ διαδεχθέντος τὸν συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν Νικόλαον ἀδελφοῦ του Ἰωάννου (1717). Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης ὅμως ἐπανῆλθεν ὁ Νικόλαος ὡς ἡγεμὼν (1719) καὶ τότε κατὰ διαταγήν του συνελήφθη ὁ Ἄνθιμος καὶ ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτησιν· ἐνῷ δὲ μετεφέρετο ἐξόριστος εἰς Τουρκίαν, ἐπνίγη εἰς τὸν ποταμὸν Δούναβιν, κατὰ μυστικὴν προσταγὴν τοῦ ἡγεμόνος (1719).

Τὸ σπουδαιότερον τυπογραφικὸν ἔργον τοῦ Ἀνθίμου ἦτο ἡ δι' ἐπὶ τούτῳ χαραχθέντων ἀραβικῶν στοιχείων ἐκτύπωσις τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν ἑλληνοαραβιστί, τῷ 1701. Ἐξετύπωσεν ἐπίσης διάφορα θρησκευτικά, λειτουργικὰ καὶ θεολογικὰ βιβλία («ὀρθόδοξος ὁμολογία πίστεως» 1699, μολδοβλαχικὴ μετάφρασις τοῦ: «Ἐγχειρίδιον κατὰ τοῦ σχίσματος τῶν παπιστῶν» τοῦ *Μαξίμου Πελοποννησίου* 1699, «Δογματικὴ διδασκαλία τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» τοῦ *Κυμινήτου* 1703, «Τόμος χαρᾶς» τοῦ *πατριάρχου Δοσιθέου* 1705, «Δογματικὴ πανοπλία» τοῦ *Ἀλεξίου Κομνηνοῦ* 1710, κ.π.ἄ. Τὸ τελευταῖον τυπωθὲν βιβλίον ὑπὸ τοῦ Ἀνθίμου ἐν Τεργοβύστῳ, κατὰ τὸ 1715, ἦτο «*Χρυσάνθου* τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Συνταγμάτιον περὶ ὀφφικίων»).

Ὁ Ἄνθιμος εἶναι συγγραφεὺς τοῦ ἐκδοθέντος ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1715 βιβλίου «Χριστιανοπολιτικαὶ νουθεσίαι πρὸς τὸν ἡγεμόνα Στέφανον», καθὼς καὶ πολλῶν ἀνεκδότων ἔργων εὑρισκομένων ἐν τῇ ῥουμανικῇ ἀκαδημίᾳ. Γ. ΛΑΔΑΣ

— **Ἄνθιμος, *Σάμου ἐπίσκοπος*** (1632—1649). Ἐπωνομάζετο οὗτος καὶ ***Ἰούδας***, καθόσον τῷ 1636 κατὰ τὴν τελεσθεῖσαν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τελετὴν τοῦ Νιπτῆρος ἐξεπροσώπει τὸν Ἰούδαν. Ἦτο βίαιος, κακότροπος καὶ φιλοχρήματος. Ἄγνωστον διὰ τίνα αἰτίαν ὁ πατριάρχης Κύριλλος ὁ ἐκ Βερροίας καθῄρεσεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, ἀλλὰ τῷ 1638, δώσας αὐτῷ συγγνώμην, τὸν προήγαγεν εἰς μητροπολίτην Ἐφέσου ἀντὶ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς Μελετίου καθαιρεθέντος (Κῶδιξ ὑπομνημάτων καὶ σιγγιλίων τόμ. Δ' 1539—1674 σελ. 403). Ἀλλ' ὁ διαδεχθεὶς τὸν Κύριλλον, Παρθένιος, ἠκύρωσε τὴν πρᾶξιν ταύτην καὶ ἐπανέφερε τὸν Ἄνθιμον εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐπισκοπῆς Σάμου (*Δοσιθέου* Νομ. Συναγ. σελ. 155).

Ὁ ἐπίσκοπος οὗτος ἔλαβε μέρος κατὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 24 Σεπτεμβρίου 1638 σύνοδον, παρ' ἧς κατεδικάσθησαν αἱ καλβινικαὶ δοξασίαι τοῦ πατριαρχεύσαντος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Ἡ ἐν Σάμῳ δρᾶσις τοῦ ἐπισκόπου τούτου καταγομένου ἐκ Κίου τῆς Βιθυνίας δὲν ἦτο σύμφωνος, φαίνεται, πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀρετάς. Τῷ 1646 ἠναγκάσθησαν οἱ Σάμιοι νὰ καταγγείλωσι τὴν φιλοχρήματον καὶ πιεστικὴν διαγωγήν του πρὸς τὸν Καπετὰν πασᾶν (ἀρχιναύαρχον), παρ' οὗ τότε ἐξηρτᾶτο ἡ Σάμος. Οὗτος βεβαιωθεὶς περὶ τῆς ἀληθείας τῶν καταγγελιῶν συνέλαβε καὶ καθεῖρξε τὸν ἐπίσκοπον. Ὀλίγον ὅμως χρόνον οὗτος διέμεινεν ἐν τῇ εἱρκτῇ, καθόσον κατώρθωσε διὰ χρημάτων ν' ἀπαλλαγῇ τῆς κατηγορίας καὶ νὰ ἀναλάβῃ καὶ αὖθις τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα ἐν τῇ νήσῳ. Τὸ πάθημα τοῦτο οὐδαμῶς συνέτισε τὸν Ἄνθιμον, καθ' ὅσον ἐγένετο βιαιότερος, δι' ὃ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς νήσου τὸ 1640 σχηματίσαντες ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κληρικῶν, ἐχόντων τὸ ἀξίωμα τοῦ οἰκονόμου καὶ σακελλαρίου, καὶ ἄλλων προκρίτων καὶ γερόντων ἀπέστειλαν ταύτην εἰς Κωνσταντινούπουλιν, καὶ ἐζήτησαν τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ παρὰ τῆς Ἱ. Συνόδου. Φαίνεται ὅτι αἱ κατηγορίαι ἦσαν βάσιμοι, καθόσον καθῃρέθη οὗτος τῷ 1648, ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ σχετικοῦ ἐγγράφου τοῦ πατριάρχου Παρθενίου ἐκδοθέντος τὸ ἔτος ἐκεῖνο (*Δοσιθ.* Νομ. Συναγ. σελ. 135) καὶ ὅπερ ὀνομάζει τὸν Ἄνθιμον «τρισκατάρατον Ἰούδαν», διότι ἐνήργησε πολλὰς παρανομίας δηλ. «ἀθεμιτογαμίας, ἀδικίας, πλεονεξίας, ἁρπαγάς, συκοφαντίας τῶν χριστιανῶν, διαβολάς, πράξεις αἰσχρὰς καὶ ἐργασίας ἀτίμους καὶ ἀπρεπεῖς». Ἐν τούτοις ἐλάχιστον χρόνον παρέμεινεν ὑπὸ καθαίρεσιν, διότι τῷ 1649, τυχὼν συγγνώμης, προήχθη εἰς μητροπολίτην Καισαρείας. Εἰς τὸν ἐν τῇ κωμοπόλει Χώρᾳ (παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς νήσου) ναὸν τῆς Ἁγίας Ἄννης καὶ ὑπεράνω τῆς θύρας, εὑρίσκεται πλὰξ μετακομισθεῖσα μεταγενεστέρως, φαίνεται, ἐκ τῆς κατοικίας τοῦ Ἀνθίμου, φέρουσα τὴν ἐπιγραφήν: «Ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ἡ παροῦσα κατοικία δι' ἐξόδου τοῦ πανιερωτάτου ἀρχιεπισκόπου Σάμου κὺρ Ἀνθίμου ἐκ Κίου ἐν ἔτει αχμη' ἐν μηνὶ Μαΐῳ κ'. Τοῦτον τὸν οἶκον στερέωσον, Κύριε». Σ. Ι. ΦΩΚΟΣ

— **Ἄνθιμος *Σικοῦρτος*·** βλ. Σικοῦρτος *Ἄνθιμος*

— **Ἄνθιμος, *Τυάνων ἐπίσκοπος*** ἐν Καππαδοκίᾳ. Ἦλθεν εἰς προστριβὰς πρὸς τὸν Μέγαν Βασίλειον, ἐπίσκοπον Καισαρείας, ὅταν, διαιρεθείσης ἐπὶ Οὐάλεντος τῆς Καππαδοκίας εἰς δύο ἐπαρχίας, οἱ δύο μητροπολῖται (*Καισαρείας* καὶ *Τυάνων*) ἤριζον περὶ τῆς δικαιοδοσίας των (βλ. Βασίλειος ὁ *Μέγας*). Δ. Σ. Μ.

— **Ἄνθιμος *τυπογράφος*·** βλ. Ἄνθιμος *Οὐγγροβλαχίας*

— **Ἄνθιμος *ὑμνῳδός*.** Εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων ἐκκλησιαστικῶν ποιητῶν ἡμῶν τοῦ Ε' αἰῶνος ἀγνώστου καταγωγῆς ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β' (408-450) ἀκμάσας. Ὁ Ἄνθιμος κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπηρέτει ὡς στρατιώτης ἐν τῷ παλατίῳ, κατόπιν δ' ἐχειροτονήθη διάκονος καὶ εἶτα πρεσβύτερος. Ὅτι ὑπηρέτει ἐν τῇ αὐλῇ «πᾶσαν ἀρετὴν ἀνθῶν διὸ τὴν τοῦ τρόπου σεμνότητά τε καὶ καθαρότητα τὰς βασιλικὰς σφραγῖδας πεπίστευτο, φύλαξ τῶν βασιλείων ἐπιστολῶν καὶ ὢν καὶ λεγόμενος». κατὰ τὸν ἀνώνυμον βιογράφον του. Μετὰ τοῦ Μαρκιανοῦ καὶ Αὐξεντίου, ἐν τῇ αὐλῇ καὶ τούτων ὑπηρετούντων, μετεῖχε τοῦ θρησκευτικοῦ συλλόγου τῶν *Σπουδαίων*. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Μαρκιανοῦ ὁ Ἄνθιμος καὶ ὁ Αὐξέντιος ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης τῷ παρὰ τὴν θάλασσαν φοιτῶντες «κατεκόσμησαν καὶ ἐφίδρυναν ἐν ταῖς ὑμνῳδίαις διὰ χορῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν τὰς παννυχίδας χαμευνοῦντες καὶ ἀγρυπνοῦντες, ἐν νηστείαις καὶ εὐχαῖς διατελοῦντες», κατ' ἄλλον βιογράφον του. Ὑπέρμαχος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἀναδειχθεὶς ὁ Ἄνθιμος ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς καθολικῆς μερίδος ἐν ταύτῃ, ἀντίπαλος δ' αὐτοῦ ἐν αὐτῇ ὁ *Τιμοκλῆς*, ἐκκλησιαστικὸς καὶ οὗτος ποιητής. Ἄνθιμος καὶ Τιμοκλῆς καλοῦνται «οἱ τῶν τροπαρίων ποιηταὶ» ὑπό τε τοῦ Κεδρηνοῦ (349 c) καὶ Θεοφάνους (Α', 177) καὶ Θεοδώρου τοῦ Ἀναγνώστου (Ἐκκλ. Ἱστορία Α', 19). Ποῖα δ' ὅμως τροπάρια ἐποίησεν ὁ Ἄνθιμος εἶναι ἄγνωστον, τῶν πλείστων τῶν τροπαρίων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ὄντων

Digitized by Google

ἀνεπιγράφων. Κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα εἶχεν ἤδη καταλεχθῆ ὁ Ἄνθιμος ἐν τῷ ἑορτολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ ἡ μνήμη του ἔκτοτε ἑορτάζεται τῇ 7 Ἰουνίου.

[ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πατρολογία *Migne* τόμ. 114 σ. 1880 καὶ 136 σ. 173. *Μ. Γεδεὼν* «Βυζαντινὸν ἑορτολόγιον». Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1899 σ. 273.] Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

— «Ἀνθίμου *Χρονικόν*». Κακῶς ἀπεκλήθη οὕτω ἡ «Χρονογραφία» τοῦ Ἀθηναίου διδασκάλου *Ἰωάννου Μπενιζέλου*, ἡ δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον ὡς προσάρτημα τῆς ὑπὸ τοῦ *Χριστοφόρου Περραιβοῦ* ἱστορίας Πάργας καὶ Σουλίου, κατόπιν δὲ εἰς τὴν περὶ Καταλανῶν πραγματείαν τοῦ *Ἐπ. Σταματιάδου*. Ἐκλήθη δὲ Χρονικὸν τοῦ Ἀνθίμου ἢ τοῦ Ψευδανθίμου, διότι ἡ συγγραφὴ ἀπεδόθη εἰς φερώνυμον μοναχὸν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, μέχρις ὅτου περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ ΙΘ' διεπιστώθη ὑπὸ τοῦ Ἱστοριογράφου τῶν Ἀθηνῶν Θ. Ν. Φιλαδελφέως ἡ ταυτότης τοῦ Χρονικοῦ πρὸς τὴν «Χρονογραφίαν» τοῦ Ἰωάννου Μπενιζέλου, τὴν συνεχιζομένην διὰ τῶν «Ἐφημερίδων» τοῦ ἰδίου. Γ. Δ. Κ.

ἀνθίνη (ἡ) (Anthina) *[Βοτ.]*. Μικρὸς ὑπομύκης τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βυσσοειδῶν*, φυόμενος εἰς ὑγροὺς τόπους, ἐπὶ τῶν φύλλων ἢ ἐπὶ τῶν ξύλων. Δ. Ν. Π.

ἄνθινος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ ἐξ ἀνθέων κατεσκευασμένος: «*ἄνθινος στέφανος*».

Ἄνθινος. Ἀνδρικὸν ὄνομα, ἐπικρατῆσαν κατὰ τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους.

Ἄνθιον (τό). Φρέαρ, κατὰ Παυσανίαν (1, 39, 1, 2), εἰς τὴν ἀπὸ Ἐλευσῖνος εἰς Μέγαρα ὁδὸν (βλ. Παρθένιον).

— Ἄνθιον. Πόλις τῆς Ἰταλίας (βλ. Ἄντιον).

ἀνθιππασία· ἀντίμαχος κίνησις ἐφίππων.

Ἀνθίππη *[Μυθολ.]*. Μία ἐκ τῶν θυγατέρων τοῦ Θεσπίου, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησεν ἕνα υἱὸν ὁ Ἡρακλῆς, τὸν Ἱππόδρομον (*Ἀπολλ.* ΙΙ. 7. 8). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἄνθιππος *[Μυθολ.]*. Πατὴρ τῆς Ἱππείας καὶ πρόπαππος τῶν Ἀργοναυτῶν Καινέως καὶ Πολυφήμου.

— Ἄνθιππος. Ἀρχαῖος μουσικὸς ὅστις κατὰ τὸν Πολυδεύκη (Ὀνομ. IV X β) ἐξεῦρε τὴν λυδιστὶ αὐλητικὴν ἁρμονίαν. Τὴν πληροφορίαν ταύτην ἐπιβεβαιοῖ ὁ κῶδιξ τοῦ Valgulius τὴν ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου (περὶ Μουσ. 15): «Πίνδαρος δ' ἐν παισὶν ἐπὶ τοῖς Νιόβης γάμοις φησὶ Λύδιον ἁρμονίαν πρῶτον ὑπ' Ἀνθίππου διδαχθῆναι». Ὁ Wyttenbach ὅμως καὶ ὁ Βερναρδάκης ὀβελίζουν τὰς λέξεις «ὑπ' Ἀνθίππου» μὴ εὑρισκομένας εἰς τὰ ἄλλα χειρόγραφα. Ὁ Ἄνθιππος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα φαίνεται ὅτι ἦτο μυθικὸν πρόσωπον (βλ. καὶ Μελανιππίδης). Ω. —

Ἀνθίς. Ἑταίρα τις ἀναφερομένη παρ' Ἀθηναίῳ (17, 586 β).

ἄνθισμα (τό)· τὸ ἄνθημα, ἡ ἄνθησις, τὸ ἀποδίδειν ἄνθη, ἐπίσης τὸ ἄνοιγμα τῶν ἀνθέων. Παρ' ἀρχαίοις ἄνθισμα ἐσήμαινεν ἔνδυμα (*Κλημ. Ἀλ.* 258), ἀνθηρὸν καὶ ποικιλόχρουν (βλ. καὶ λ. ἄνθος).

— ἄνθισμα *οἴνου*· βλ. οἶνος.

ἀνθίσταμαι (*ἀόρ. ἀντέστην* καὶ *ἀντεστάθην*)· ἀντιτάσσομαι, προβάλλω ἀντίστασιν, ἀμύνομαι, *ἀντιστέκομαι*: «οὐδεμία δύναμις ἀνθίσταται εἰς τὴν ὁρμήν του», «οἱ ἐχθροὶ ἀντέστησαν ἐπὶ μακρόν», «οἱ ἀνθιστάμενοι συλλαμβάνονται». Β. Φ.

ἀνθισταμένη *[Βοτ.]*· βλ. ἀνθηστιρία.

ἀνθίτης (Anthites Sap.) *[Παλαιολ.]*. Χαρακτηρίζονται ὡς *ἀνθῖται* τὰ ἀνθικὰ ἀπολελιθωμένα ὑπολείμματα ἢ καὶ *ἀνθόλιθοι* καλοῦνται ἐκεῖνα τὰ ἀνθικὰ λείψανα ὧν ἡ συστηματικὴ κατάταξις εἶναι ἀκατόρθωτος καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἄγνωστος. Θ. Σ.

Ἀνθοατεγὶ (Anzoategui). Χώρα τῆς Βενεζουέλας ἐκτάσεως 43.300 τετρ. χμτρ. καὶ μὲ πληθυσμὸν 103573 κατοίκων, ἧς πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Βαρκελόνα* (κάτ. 14089). Δ. Ε. Μ.

ἀνθοβαφῆ (τὰ) (Anthobaphes) *[Ζῳολ.]*. Πτηνὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *νεκταριδῶν*, ἰθαγενῆ τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Ἀφρικῆς. Διακρίνονται ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των λοφίου λαμπροῦ πρασίνου χρώματος, ὅπερ ἐκτείνεται καὶ μέχρι τῆς ῥάχεως, διακοπτόμενον κατὰ τὸν λαιμὸν ὑπὸ εὐρέος περιλαιμίου σκοτεινῶς ἰώδους χρώματος. Αἱ πτέρυγες, ἡ ῥάχις καὶ ἡ οὐρὰ των εἶναι ἐλαιοπράσιναι μὲ φαιᾶς ἀνταυγείας· τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος των εἶναι κιτρινοπορτοκαλλόχρουν πρὸς τὸ ὠχρὸς κίτρινον κατὰ τὸ μέρος τῆς κοιλίας. Ὁ ἀνώτερο χρωματισμὸς τοῦ πτερώματος ἀπαντᾷ εἰς τὰ ἄρρενα, ἐνῷ τὰ θήλεα ἔχουσι πάντοτε ἀμαυρότερα χρώματα, εἰς τὰ ὁποῖα δεσπόζει τὸ πράσινον καὶ τὸ φαιόν· τὸ λαμπρότερον εἶδος εἶναι *ἀνθοβαφὲς τὸ ἰόχρουν* (Anthobapha violecea), ὅπερ ἔχει περίπου τὸ μέγεθος κορυδαλοῦ καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Ἡ θήλεια τοῦ πτηνοῦ τούτου κατασκευάζει μετὰ μεγίστης τέχνης καὶ καλαισθησίας τὴν φωλεάν της εἰς τοὺς λεπτοτέρους κλάδους τῶν δένδρων καὶ γεννᾷ 5 συνήθως ᾠὰ λευκοκιτρίνου χρώματος μὲ φαιὰ στίγματα. Τὰ ᾠὰ ἐπῳάζει μόνον ἡ θήλεια. Δ. Ν. Π.

ἀνθόβια (τὰ) (Anthobia) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα πενταμεροῦς συμμετρίας, τῆς οἰκογενείας τῶν *βραχελυτριδῶν*. Εἶναι γνωστὰ περὶ τὰ 20 εἴδη, μικροτάτου μεγέθους, ζῶντα ἐπὶ τῶν ἀνθέων. Δ. Ν. Π.

ἀνθοβόθριον (τὸ) (Anthobothrium) *[Ζῳολ.]*. Τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἔδωσεν ὁ P. van Beneden κατὰ τὸ 1861 εἰς *κεστώδη* τινὰ σκώληκα παρασιτοῦντα κυρίως εἰς ἰχθῦς τῆς οἰκογενείας τῶν καρχαριδῶν. Τὸ παράσιτον τοῦτο χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς παρουσίας τεσσάρων *σικυῶν*, αἵτινες ἔχουσι σχῆμα κάλυκος καὶ εἶναι τοποθετημέναι ἐπὶ ἐπιμήκους καὶ συσταλτοῦ ποδίσκου, ἐκφυομένου κατὰ τὸ μέσον τοῦ σώματος. Οἱ γεννητικοὶ πόροι τοῦ ζῴου εὑρίσκονται ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ σώματος. Δύο εἴδη εἶναι γνωστότερα, τὸ *ἀνθοβόθριον τὸ γιγάντιον* (anthobothrium giganteum), ὅπερ ζῇ παρασιτικῶς ἐπὶ τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου *καρχαρίου τοῦ κυνός*, καὶ τὸ *ἀνθοβόθριον τὸ ὠτοειδὲς* (anthobothrinm auriculatum), ζῶν παρασιτικῶς ἐπὶ τοῦ *καρχαρίου τοῦ ἀνθρωποφάγου*. Δ. Ν. Π.

ἀνθοβόλα (τὰ) (Anthobola) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *θυμελιδῶν*. Εἶναι δενδρύλλια μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους, ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας. Δ. Ν. Π.

ἀνθοβολὴ καὶ *ἀνθοβολία* (ἡ)· τὸ νὰ ρίπτῃ τις ἄνθη, τὸ ραίνειν μὲ ἄνθη: «κ' ἔστεκε μὲ ταπείνωσι στὴν τόση δόξα αὐτὴ | ὁλόλαμπρη, ὁλοστόλιστη ἀπ' τὴν ἀνθοβολή» (*Σολωμός*)· ‖ ἡ ἀνθοβόλησις (βλ. λ.). Β. Φ.

ἀνθοβόλησις (ἡ)· ἡ ἐξάνθησις, ἡ ἀποβολή, τὸ ρίξιμο τῶν ἀνθέων.

ἀνθοβολία (ἡ)· βλ. ἀνθοβολή.

ἀνθοβόλος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ βάλλων ἄνθη, ὁ ραντίζων μὲ ἄνθη.

ἀνθοβολῶ (— *έω*)· βάλλω ἄνθη, ραίνω μὲ ἄνθη. ‖ ἐπὶ τῶν δένδρων, ρίπτω, ἀποβάλλω τὰ ἄνθη μου, ἐξανθῶ.

ἀνθοβράγχια (τὰ) *[Ζῳολογ.]*. Ἡ ὀνομασία δίδεται εἰς *μαλάκιά* τινα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γαστεροπόδων*, ὧν τὰ βράγχια ὁμοιάζουσι πρὸς ἄνθη. Γνωστότερα εἴδη εἶναι ἡ *δορὶς* καὶ ὁ *πολύκερος*.

ἀνθόγαλα (τό)· τὸ ἄνθος τοῦ γάλακτος, τὸ ἐξανθούμενον ὑπὸ τοῦ γάλακτος, τὸ ἀφρόγαλα, ἡ κορυφή, ἀρχ. *γραῦς*, τουρκ. *καϊμάκι* (βλ. γάλα).

ἀνθογαλακτόμετρον (τό)· βλ. γαλακτόμετρον.

ἀνθογόνια (τὰ) (Anthogonia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνθογραμμίτης (Anthogrammite) *[Ὀρυκτολ.]*· συνώνυμον τοῦ ἀνθοφυλλίτου (βλ. λ.).

ἀνθογυάλι (τό)· δημοτ., τὸ ἀνθοδοχεῖον.

ἀνθόδενδρον (τὸ) (Anthodendrum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρεικοειδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνθοδέσμη (ἡ)· δέσμη ἀνθέων, κοιν. *μπουκέτο* (ἐκ τοῦ γαλλ. bouquet).

— *[Ἀνθοδετ.]* Κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἀνθοδέσμης ἐν τῇ ἀνθοδετικῇ ἐπιδιώκομεν διὰ καταλλήλου συνδυασμοῦ χρωμάτων καὶ σχήματος τὴν ἐμφάνισιν ἁρμονικοῦ συνόλου, ἱκανοποιοῦντος ἀπὸ αἰσθητικῆς ἀπόψεως. Συνεπῶς ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς ἀνθοδεσμῶν ἀπαιτεῖ πλήρη γνῶσιν τῶν ὅρων τῆς αἰσθητικῆς. Οὕτως ὁ κατασκευαστὴς μιᾶς ἀνθοδέσμης δὲν πρέπει ἐν πρώτοις ν' ἀγνοῇ τὸν νόμον τῶν ἀντιθέσεων. Τὰς ἀντιθέσεις ἀγαπῶμεν διὰ πολλοὺς λόγους, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ὁ τῆς ἀλλαγῆς. Μία παρατεταμένη ἐντύπωσις μᾶς κουράζει καὶ ἐπιθυμοῦμεν ἀντίθετον ἐντύπωσιν ἵνα ἀναπαυθῶμεν.

Εἰδικώτερον κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἀνθοδέσμης ἐπιδιώκομεν δύο τινά: 1) τὴν ἐμφάνισιν τῆς φυσικῆς ὡραιότητος τοῦ φυτοῦ καὶ 2) τὴν δημιουργίαν ὡραίας συνθέσεως ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος ἀνθοκομικοῦ ὑλικοῦ.

1) Ἡ *φυσικὴ ὡραιότης* τοῦ φυτοῦ συνδυάζει χρῶμα καὶ σχῆμα ἄνθους καὶ φύλλων. Ἐκ τῶν δύο πρέπει νὰ ἐπικρατῇ τὸ ἕν. Ἄλλοτε μὲν ἐπικρατεῖ τὸ ἄνθος, ἄλλοτε δὲ τὰ φύλλα. Ἄλλοτε συνδυάζονται καὶ τὰ δύο. Ἐν τούτοις τὰ ἄνθη καὶ τὰ φύλλα δὲν πρέπει νὰ διεκδικῶσι μεταξύ των τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ εἰκόνι. Ἄνθη διαφόρων χρωμάτων ἀλλ' οὐχὶ διαφόρων σχημάτων δύνανται ν' ἀποτελέσωσι δέσμην. Αἱ ἀνθοδέσμαι διατηροῦνται ἐντὸς τοῦ ὕδατος, περιεχομένου ἐν ἀνθοδοχείοις. Ταῦτα πρέπει νὰ παρουσιάζωνται εἰς δευτέραν γραμμήν, τῆς πρώτης γραμμῆς κατεχομένης ὑπὸ τῶν ἀνθέων. Ὑάλινα διαφανῆ δοχεῖα ἢ μετάλλινα μὴ στίλβοντα εἶναι τὰ καλύτερα ὅπως χρησιμοποιηθοῦν ὡς ἀνθοδοχεῖα. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς ὡραιότητος τοῦ φυτοῦ πρέπει νὰ χρησιμοποιῶνται ἑνὸς

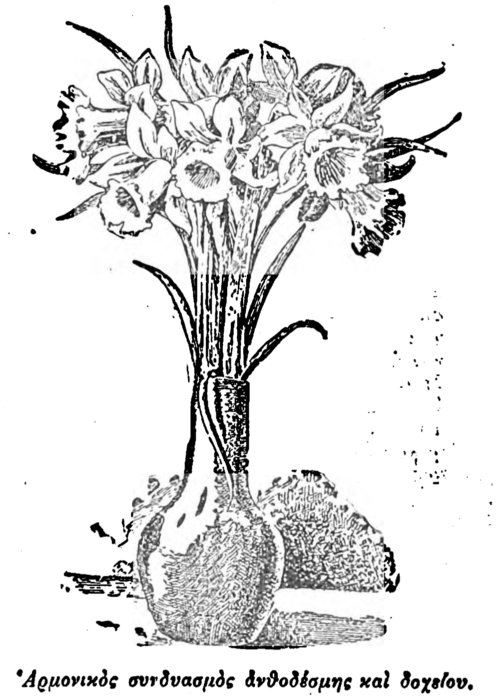

Ἁρμονικὸς συνδυασμὸς ἀνθοδέσμης καὶ δοχείου.

εἴδους ἄνθη μετὰ τῶν φύλλων των εἰς ἕκαστον ἀνθοδοχεῖον.

2) Ὡραῖαι *συνθέσεις* σχημάτων φυτῶν παρουσιάζουσι: α) ἑνότητα, β) ρυθμὸν καὶ γ) ἰσορροπίαν.

α) *Ἑνότης ἀνθοδέσμης*: Ὅλα τὰ μέρη νὰ σχετίζωνται πρὸς τὸ ὅλον διὰ κοινοῦ δεσμοῦ, ἤτοι τῆς *ὑφῆς* (texture), τοῦ *χρώματος* (colour) καὶ τῆς *γραμμῆς* (line). Τὸ ἀνθοδοχεῖον πρέπει ὡσαύτως νὰ ἔχῃ κοινόν τι μετὰ τῶν ἀνθέων. Ἂν π. χ. τὸ ἄνθος εἶναι ὑψηλόν, νὰ εἶναι ἐπίσης ὑψηλὸν καὶ τὸ ἀνθοδοχεῖον· ἢ ἂν εἶναι χαμηλὸν τὸ ἄνθος νὰ εἶναι ὡσαύτως καὶ τὸ ἀνθοδοχεῖον.

β) *Ρυθμὸς ἀνθοδέσμης*: Τοῦτο σημαίνει διάταξιν τῶν διαφόρων μερῶν εἴδους τινὸς ἄνθους κατὰ τάξιν. Οὕτω π.χ. τὰ διάφορα μεγέθη φύλλων ἑνὸς στελέχους φέροντος ἓν ἄνθος διατίθενται διὰ κλαδεύσεως κατὰ τάξιν μεγέθους, ὥστε τὸ μεγαλύτερον νὰ εὑρίσκεται πλησίον τοῦ ἄνθους καὶ τὸ μικρότερον μακρότερον· ἢ τὰ ἄνθη νὰ παρουσιάζωνται μετὰ τῶν φύλλων κατὰ τὴν τάξιν τοῦ ζεύγους· ἢ τὰ ἄνθη νὰ ἔχωσι τὴν αὐτὴν γραμμὴν τοῦ ἀνθοδοχείου· ἢ ἄνθη τοῦ αὐτοῦ εἴδους

Ἀνθοδέσμη ἐλευθέρα ἀλλ' ἰσόρροπος.

ἀλλὰ διαφόρων ἀποχρώσεων συντίθενται κατὰ τάξιν ἀποχρώσεως ἀπὸ τοῦ λευκοῦ μέχρι τοῦ σκοτεινοτέρου χρώματος.

γ) *Ἰσορροπία ἀνθοδέσμης*: Μία διάταξις ἀνθέων δὲν πρέπει νὰ εἶναι αὐστηρῶς *τυπική*. Τοὐναντίον πρέπει νὰ παρουσιάζῃ τὴν φυσικὴν ἐλευ-

Digitized by Google

θερίαν ἀλλ' ἐν ἰσορροπίᾳ. Τοῦτο κατορθοῦται ἂν ὅλα τὰ μέρη ρυθμίζωνται μεταξύ των οὕτως, ὥστε νὰ παρουσιάζωσιν ἓν σύνολον σταθερὸν ἐν σχέσει πρὸς μίαν γραμμήν, θεωρουμένην ὡς σπονδυλικὴν στήλην τῆς ἀνθοδέσμης. Ὡς τοιαύτη τοπικὴ γραμμὴ λαμβάνεται ἡ κάθετος κεντρικὴ ἡ διερχομένη διὰ τοῦ μέσου τοῦ ἀνθοδοχείου. Πέριξ τῆς γραμμῆς ταύτης διατίθενται τὰ ἄνθη ἀκανονίστως ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ἀλλ' ἰσορρόπως ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἀνθοδέσμης, ἧς ἡ ἐμφάνισις ἐπιτυγχάνεται οὕτως ἰσόρροπος καὶ οὐχὶ τυπική. Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι κατὰ τὴν ταξινόμησιν τῶν ἀνθέων πρὸς κατασκευὴν ἀνθοδέσμης δύο κύρια στοιχεῖα πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν, ἡ ὡραιότης τοῦ χρώματος καὶ ἡ ὡραιότης τοῦ σχήματος. Ἡ ὅλη ταξινόμησις παρουσιάζει ἑνότητα ρυθμοῦ κατὰ τὸ μέγεθος, τὴν γραμμὴν καὶ τὸν τόνον καὶ ἓν ἰσόρροπον σύνολον.

Ἐκτὸς τῶν ἀνθοδεσμῶν, κατασκευάζονται δι' ἀνθέων καὶ σχέδια ὡρισμένα (*ἀνθοσχέδια*, flower designs). Ταῦτα εἶναι εἰκόνες ἔχουσαι ὡρισμένον γεωμετρικὸν σχῆμα, οἷον σταυροῦ, στεφάνου ἢ διαφόρων ἄλλων ἀντικειμένων καὶ ἐμβλημάτων. Ὁ σκελετὸς τῶν σχεδίων εἶναι συρμάτινος. Ἀφοῦ πληρωθῇ οὗτος διὰ βρύων καλύπτεται διὰ μεταλλικοῦ φύλλου. Ἐπὶ τοῦ οὕτω προετοιμασθέντος ἀντικειμένου ἐφαρμόζονται φύλλα *πτέριδος* (fern), ἢ *ἀσπαράγγου τοῦ πτεροειδοῦς* (Asparagus plumosus), ἢ *ἀσπαράγγου τοῦ σπρενγέρειου* (Asparagus Sprengeri) ἢ *ἀδιάντου* (Adiantum), ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς βάθος τῆς εἰκόνος. Ἐπὶ τοῦ πρασίνου τούτου βάθους στηρίζονται τὰ ἄνθη, ἐστερημένα τῶν στελεχῶν των καὶ φερόμενα ἐπὶ σύρματος. Τὰ ἄνθη ταῦτα δὲν πρέπει νὰ παρουσιάζωνται συνωστιζόμενα ἀλλὰ διατηροῦντα τὴν ἀτομικότητά των.

Κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀνθοσχεδίων πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν μερικοὶ κανόνες: Οὕτω πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἀντίθεσις σχημάτων καὶ χρωμάτων. Ὡς κανὼν ὅμως δέον νὰ λαμβάνηται ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ ἀνθοσχεδίῳ δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχουν περισσότεραι τῶν τριῶν ἀντιθέσεις σχημάτων καὶ δύο ἀντιθέσεις χρωμάτων. Τὰ μεγαλύτερα ἄνθη τοποθετοῦνται κατὰ τὴν διάταξιν χαμηλότερον, τὰ δὲ μικρότερα ὑψηλότερον αὐτῶν. Τὸ κέντρον τοῦ σχεδίου συνήθως σχηματίζεται δι' ἑνὸς εἴδους ἄνθους, τὰ δὲ ἄκρα πληροῦνται δι' ἐλαφροτέρων ἀνθέων. Γενικῶς προτιμῶνται διὰ τὴν κατασκευὴν σχεδίου ἄνθη ἀνοικτοῦ χρώματος, καίτοι πεπειραμένος τεχνίτης δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ ζωηρῶν χρωμάτων τοιαῦτα. Ἄνθη ἐντόνου ἀρώματος ἀποφεύγονται, διότι τὰ ἀνθοσχέδια συσσωρεύονται ἐντὸς κεκλεισμένων χώρων, ὁπότε τὸ ἄρωμα εἶναι ἐνοχλητικόν. Π. Θ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνθοδετική. Ἡ τέχνη τοῦ κατασκευάζειν ἀνθοδέσμας καὶ ἀνθοσχέδια συμφώνως πρὸς ὡρισμένους νόμους διέποντας καὶ τὴν κατασκευὴν ἔργων ζωγραφικῆς (βλ. **ἀνθοδέσμη**). Π. Θ. Α.

ἀνθοδίαιτα (τὰ) (Anthodiaeta) *[Ζῳολ.]*. Πτηνὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *σπιζιδῶν*, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν μερῶν τῆς Ἀφρικῆς. Διακρίνονται διὰ τὸν λαμπρὸν χρωματισμόν των, ὅστις κατὰ τὴν κεφαλὴν εἶναι ἀνοικτῶς ἰώδης καὶ βαθύτερος κατὰ τὸν λαιμὸν καὶ τὴν κοιλίαν. Ἡ ράχις των εἶναι φαιοελαιώδης, ἡ οὐρὰ των βαθέως κυανῆ καὶ τὰ πλευρικὰ πτερά των πρασινοκίτρινα. Ὁ χρωματισμὸς τῶν θηλέων εἶναι ὀλιγώτερον λαμπρὸς καὶ σχεδὸν ὁλόκληρον τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματός των εἶναι φαιὸν καὶ τὸ κάτω κιτρινοπράσινον μὲ μεταλλικὰς ἀνταυγείας. Δ. Ν. Π.

ἀνθόδισκος (ὁ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἄνθη τὰ ἀποτελούμενα ἐκ μεγάλου ἢ μικροῦ ἀθροίσματος μικροτέρων ἀνθέων. Δ. Ν. Π.

ἀνθόδους (ὁ) (Anthodon Owen) *[Παλαιοζ.]*. Γένος θηριομόρφων ἑρπετῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *παρειοσαυριδῶν* τοῦ ἄνω περμίου συστήματος τῆς νοτίου Ἀφρικῆς. Ἔχουν ἰσχυροὺς καὶ ἐγκαρσίως συμπεπιεσμένους ὀδόντας, ὧν τὰ ζιγ-ζαγοειδῆ ἐμπρόσθια καὶ ὀπίσθια κράσπεδα ὑπερέχουσι τῆς βάσεως. Θ. Σ.

ἀνθόδους (ὁ) (Anthodus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱπποκρατιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ δώδεκα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς ἰσημερινῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

ἀνθοδοχεῖον (τό)· δοχεῖον ἀνθέων, κοιν. *βάζο* διὰ ἄνθη, ἀρχ. *ἀνθοδόκος*.

ἀνθοδόχη (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. ἄνθος.

ἀνθόζῳα (Anthozoa) *[Ζῳολ.]*· βλ. κοραλλιοειδῆ.

ἀνθοθεσία (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. ἄνθος.

ἀνθόκαρπα (τὰ) *[Βοτ.]*. Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται εἰς τοὺς καρπούς, ὁσάκις ὑπεισέρχονται ὄργανα ἄνθους ἐντὸς αὐτῶν. Οἱ κῶνοι, π.χ. τῶν κέδρων, τῶν κυπαρίσσων κ.τ.λ., εἶναι ἀνθόκαρποι. Δ. Ν. Π.

ἀνθόκερα (τὰ) (Anthocera) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡπατικῶν*. Τὰ φυτὰ ταῦτα ἀναπτύσσονται εἰς τὰ ὑγρὰ ἐδάφη. Δ. Ν. Π.

ἀνθοκερκὶς (ἡ) (Anthocercis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαλπιγγογλωσσιδῶν* περιλαμβάνον ἓξ περίπου εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας. Τὰ φυτὰ ταῦτα εἶναι κλαδώδη δενδρύλλια τῶν ὁποίων ὁ καυλὸς καλύπτεται ὑπὸ λεπτοτάτων νηματίων ἐν εἴδει τριχῶν, μὲ τέλεια φύλλα, μὲ κωδωνοειδῆ κάλυκα καὶ θυλακοειδεῖς καρπούς. Εἰς τὴν Εὐρώπην καλλιεργοῦνται δύο εἴδη τούτων ἐντὸς θερμοκηπίων, χρησιμεύοντα ὡς καλλωπιστικὰ φυτά. Δ. Ν. Π.

ἀνθόκερος (ὁ) *[Βοτ.]*. Τὸ ὄνομα τοῦτο δίδουσι οἱ βοτανικοὶ εἰς γένος τι φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνθοκερωτιδῶν*, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται ὑπὸ λίαν ἐπιμήκους *σποραγγίου* καὶ διασχίζεται ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω σχηματίζον δύο βαλβίδας.

Ὁ θαλλὸς τῶν φυτῶν τούτων εἶναι ὁμογενής, πεπλατυσμένος ἐν εἴδει ταινίας· τελείως ἀμοιρεῖ φύλλων καὶ τὰ ἀνόμοια τμήματα εἰς ἃ διαιρεῖται ἀποτελοῦσι δίσκον. Ὁ θαλλὸς οὗτος περικλείει σωμάτια σχετικῶς εὐμεγέθη πλήρη *χλωροφυλλοκόκκων*. Κατὰ τὴν βάσιν τοῦ θαλλοῦ ἐκφύονται νηματιά τινα πορώδους συστάσεως ἐκκρίνοντα γλοιώδη τινὰ οὐσίαν. Οἱ ἀνθόκεροι εἶναι μονόοικα.

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν σπορείων παρουσιάζει ἰδιορρυθμίαν τινά, δῆλον ὅτι ἡ διαίρεσις τοῦ πυρῆνος καὶ ὁ καταμερισμὸς τοῦ πρωτοπλασματικοῦ σώματος εἶναι δύο ἀνεξάρτητα φαινόμενα. Τὸ πρωτοπλασματικὸν σῶμα διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη, καθ' ὃν χρόνον ὁ πυρὴν μένει ἀμετάβλητος εἰς τὸ κέντρον τοῦ μητρικοῦ σώματος. Μετά τινα χρόνον καταμερίζεται καὶ ὁ πυρὴν εἰς τέσσαρα μέρη, ἕκαστον τῶν ὁποίων διεισδύει εἰς τὰ ἀντίστοιχα πρωτοπλασματικὰ σώματα. Εἶναι γνωστὰ περὶ τὰ 15 εἴδη ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ, Ἀφρικῇ Ἀμερικῇ, Αὐστραλίᾳ καὶ Νέᾳ Ζηλανδίᾳ. Τὰ φυτὰ ταῦτα φύονται εἰς ὑγροὺς καὶ βραχώδεις τόπους ἀργιλλώδους καὶ ἀσβεστώδους συστάσεως. Δ. Ν. Π.

ἀνθοκεροτίαι (Anthoceroteae Schimper) *[Παλαιοφ.]*· ὑποδιαίρεσις τῶν ἡπατικῶν βρυοφύτων εἰς ἃ γίνεται διάκρισις κορμοῦ καὶ φύλλων.

ἀνθοκερωτίδαι (οἱ) (Anthocerotidae) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡπατικῶν*· τὰ φυτὰ ταῦτα ἀπαντῶσι πανταχοῦ τῆς γῆς καὶ φύονται παρὰ τοὺς κορμοὺς τῶν δένδρων καὶ εἰς ξηροὺς τόπους. Δ. Ν. Π.

ἀνθοκέφαλα (τὰ) (Anthocephala) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρυθροδανοειδῶν*. Περιλαμβάνει ἓν μόνον εἶδος ἰθαγενὲς τῆς Κίνας. Δ. Ν. Π.

ἀνθοκήπιον καὶ *ἀνθόκηπος* (ἀγγλ. flower garden). Περιωρισμένος χῶρος ἐν τῷ ὁποίῳ καλλιεργοῦνται διάφορα ἄνθη πρὸς ἐκμετάλλευσιν κυρίως. Τὰ ἄνθη ταῦτα εἶναι ποώδη, ἐτήσια καὶ πολυετῆ καὶ ξυλώδεις πολυετεῖς θάμνοι ἢ δενδρύλλια. Ἐν τῷ ἀνθοκήπῳ ἡ καλλιέργεια γίνεται ἐν ὑπαίθρῳ ἢ ἐν θερμοκηπίοις (βλ. **ἀνθοκομία**). Π. Θ. Α.

ἀνθόκλειστα (Anthocleista) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἡπατικῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος ἰθαγενὲς τῆς Νέας Γουϊνέας. Δ. Ν. Π.

ἀνθοκομεῖον (τό)· ὁ τόπος ὅπου καλλιεργοῦνται ἄνθη, ὅπου τυγχάνουσιν εἰδικῆς ἐπιμελείας τὰ ἄνθη.

ἀνθοκομία (ἡ)· τὸ ἔργον τοῦ ἀνθοκόμου, ἡ καλλιέργεια καὶ ἐπιμέλεια τῶν ἀνθέων. Β. Φ.

Ἡ *ἀνθοκομία* (Floriculture) εἶναι κλάδος τῆς *κηποκομίας* (Horticulture), ἀσχολούμενος μὲ τὴν καλλιέργειαν ἐν ὑπαίθρῳ καὶ θερμοκηπίοις τῶν ποωδῶν ἀνθοκομικῶν φυτῶν καὶ τῶν ξυλωδῶν τοιούτων (θάμνων καὶ δενδρυλλίων). Πρὸς ἐπιτυχῆ καλλιέργειαν τῶν φυτῶν τούτων δέον νὰ εἶναι γνωστὰ εἰς τοὺς καλλιεργητὰς των πολλὰ πράγματα σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν ζωὴν τοῦ φυτοῦ. Ἤτοι

Διάφορα βολβώδη ἄνθη ἐν ἀνθοδοχείοις.

πρέπει νὰ γνωρίζωσι τὴν συμπεριφορὰν τῶν φυτῶν σχετικῶς μὲ τὰ ἐν τῇ γῇ θρεπτικὰ στοιχεῖα (*λιπάνσεις*), μὲ τὸ ὕδωρ (*ἀρδεύσεις*), τὴν ἀνθεκτικότητά των εἰς τὰς διαφόρους θερμοκρασίας (*χειμερινὰ ἢ θερινὰ φυτά*), τὴν ἀντοχήν των εἰς τὸ ἄμεσον ἡλιακὸν φῶς, τὴν ἀνοσίαν ἢ ἐπιδεικτικό-

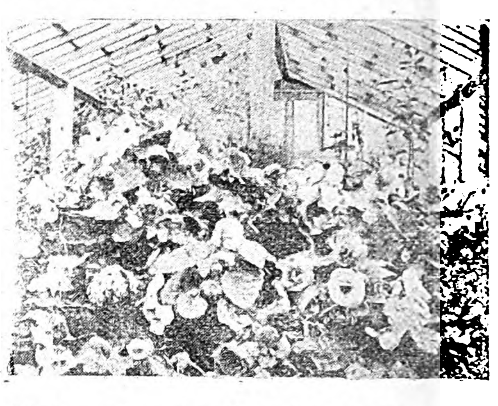

Ἀνθοκομικὰ φυτὰ καλλιεργούμενα ἐν θερμοκηπίῳ.

τητα αὐτῶν εἰς τὰς προσβολὰς ἀσθενειῶν καὶ ἐντόμων κλπ. Ἀναλόγως δὲ πρέπει νὰ φροντίζωσιν οἱ καλοὶ καλλιεργηταί, ἵνα θεραπεύωσι τὰς ἀνάγκας τῶν φυτῶν καὶ προστατεύωσι ταῦτα κατὰ πάσης προσβολῆς (ἀσθενείας, ἐντόμων, ξηρασίας, πλεοναζούσης ὑγρασίας, ἐλλείψεως τροφῶν κτλ.), ἥτις ἤθελε προκαλέσει ἀνισόρροπον βλάστησιν.

Ἐν Ἑλλάδι, ἡ καλλιέργεια τῶν ἀνθοκομικῶν φυτῶν εἶναι ἱκανῶς ἀνεπτυγμένη πέριξ τῶν μεγάλων πόλεων, αἵτινες καταναλίσκουσι τὰ προϊόντα αὐτῶν. Συνίσταται δὲ εἰς τὴν καλλιέργειαν ἐν ὑπαίθρῳ τῶν πλείστων φυτῶν, ἐτησίων καὶ πολυετῶν, καὶ ἐλαχίστων ἐν θερμοκηπίοις. Ἐν ὑπαίθρῳ καλλιεργοῦνται συστηματικῶς ἡ *ροδῆ* (τριανταφυλλέα), ὁ *διόσανθος* (γαρυφαλλιά), ἡ *δαλία*, τὰ *βολβώδη φυτὰ* (*ὑάκινθος, ἴριδες, κρίνοι, φρεσία, τουλίπη, ἀνεμώνη, βατράχιον* (κοιν. *νεραγκούλα* κτλ.).

Ἐν θερμοκηπίοις ἐκβιάζονται πρὸς ἄνθησιν κατὰ τὸν χειμῶνα ἀνθοφόρα τινὰ φυτὰ καὶ καλλιεργοῦνται ἐν αὐτοῖς δενδρύλλια καὶ θάμνοι εὐαίσθητοι εἰς τὰς χαμηλὰς θερμοκρασίας, ὡς π. χ. *κεντία, λατανία, κόκκος, ἀσπάραγγος ὁ πτεροειδής, ἀδίαντα* κοιν. *πολυτρίχια* κτλ. Εἰς εἰδικὰ θερμαινόμενα πολλαπλαστήρια - θερμοκήπια πολλαπλασιάζονται ἐντὸς ἄμμου διὰ μοσχευμάτων καὶ διὰ σπορᾶς φυτά τινα.

Εἰς τὰς πεπολιτισμένας χώρας γίνονται ἐκθέσεις ἀνθοκομικαὶ μὲ σκοπὸν τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν αὔξησιν τῶν ποικιλιῶν, ἐπίδειξιν τῆς σχετικῆς τεχνικῆς καὶ ἐνίσχυσιν τῆς ἐμπορίας τῶν ἀνθέων. Π. Θ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνθοκόμος (ὁ)· ὁ εἰδικὸς καλλιεργητὴς τῶν ἀνθέων (ἀπὸ τοῦ *ἄνθος* καὶ *κομῶ*=περιποιοῦμαι· πβλ. *γαλακτοκόμος*).

ἀνθοκόμος (ὁ) (Anthocomus) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιτοφάγων*. Τὸ μῆκος τοῦ ἀνθοκόμου δὲν ὑπερβαίνει τὰ 4 χιλιοστόμετρα. Γνωστὰ εἶναι περὶ τὰ 8 εἴδη ἀπαντῶντα καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Δ. Ν. Π.

ἀνθοκομῶ *(-έω)*· ἐκτελῶ τὸ ἔργον τοῦ ἀνθοκόμου, καλλιεργῶ εἰδικῶς ἄνθη.

ἀνθοκόπα (τὰ) (Anthocopa) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα *ὑμενόπτερα* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀπιδῶν* καὶ τῶν ὁποίων τὸ μοναδικὸν εἶδος *ἀνθοκόπον τὸ μηκωνικὸν* (Anthocopa papaveris) ἀπαντᾷ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν καὶ διακρίνεται ἐκ τοῦ μελανοῦ σώματός του, ὅπερ φέρει ὑπολεύκους ἢ ὑπερύθρους τρίχας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ στήθους ὡς καὶ λείας κοιλιακὰς ἀρθρώσεις, περιβαλλομένας ὑπὸ τεφρῶν τριχῶν. Αἱ σιαγόνες εἶναι τριοδοντωταί· αἱ σιαγονικαὶ κεραῖαι φέρουσι τέσσαρας ἀρθρώσεις καὶ αἱ ἄκανθαι τῶν ποδῶν εἶναι διχαλωταὶ εἰς τοὺς ἄρρενας καὶ ἁπλαῖ εἰς τὰς θηλείας. Τὰ θήλεα τῶν ἐντόμων τούτων σκάπτουσι εἰς ἀμμώδη μέρη, ἄγονα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, περιφερειακὰς ὀπὰς βάθους ἑκατοστομέτρων τινῶν καὶ ἐπιστρώνουσι τὰ τοιχώματα τῶν ὀπῶν τούτων μὲ πέταλα *μηκώνων* (παπαρουνῶν), ἅτινα κόπτουσιν εὐχερῶς καὶ ἐπιτηδείως διὰ τῶν ἰσχυρῶν σιαγόνων των. Ὅταν τελειώσῃ ἡ προπαρασκευαστικὴ αὕτη ἐργασία, τὸ ἔντομον ἐναποθέτει εἰς τὸ βάθος τῆς ὀπῆς ἓν ᾠὸν παρὰ τὸ ὁποῖον μεταφέρει γύριν καὶ νέκταρ ἀνθέων, ἅτινα θὰ χρησιμεύσωσι κατόπιν ὡς τροφὴ εἰς τὴν μέλλουσαν νύμφην. Μετὰ τοῦτο ἐπανακλείει τὴν ὀπὴν διὰ τῶν πετάλων τῶν μηκώνων, καὶ ἱκανῆς ποσότη-

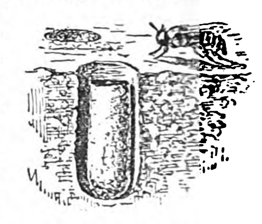

Ἀνθοκόπον τὸ μηκωνικὸν καὶ ἡ φωλεά του.

Digitized by Google

τος χώματος, οὕτως ὥστε νὰ μὴ φαίνεται ἔξωθεν οὐδὲν ἴχνος τῆς φωλεᾶς του. Τὸ ἀνθοκόπον κατασκευάζει τόσας φωλεὰς ὅσα ᾠὰ πρόκειται νὰ γεννήσῃ. Δ. Ν. Π.

ἀνθοκορὶς (ἡ) (Anthocoris) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα τοῦ ἀθροισματος τῶν *ἡμιπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνθοκοριδῶν*. Πάντα εἶναι μικροῦ μεγέθους καὶ διακρίνονται ἐκ τοῦ λίαν λεπτοῦ πρὸς τὸ ἐμπρόσθιον ἄκρον σώματός των, τῶν βραχειῶν κεραιῶν των καὶ τοῦ κωνικοῦ θώρακός των. Κατοικοῦσι τὴν Εὐρώπην. Γνωστοτέρα εἶναι ἡ *ἀνθοκορὶς ἡ ἀλσώδης* (Anthocoris nemorosa), ἥτις ἀπαντᾷ ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ εἰς ὑγρὰς καὶ ἑλώδεις ἐκτάσεις. Ἔχει λαμπρῶς μέλαν χρῶμα ἐπὶ τῆς ῥάχεως, κεραίας καὶ πόδας ἐπιξάνθους καὶ ὑπόλευκα ἔλυτρα. Δ. Ν. Π.

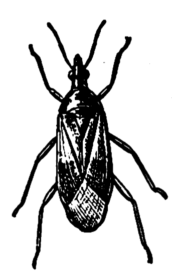

Ἀνθοκορὶς ἡ ἀλσώδης (ἐν μεγεθύνσει).

ἀνθοκορύνιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Οὕτω καλοῦσι τὰ ἐν σχήματι κορύνης βάκτρια (βλ.λ.). Δ. Ν. Π.

ἀνθοκράμβη· βλ. κράμβη ἡ *λαχανώδης*.

ἀνθόκρινος (Anthocrinus Müller) *[Παλαιοζ.]*. Γένος *κρινοειδῶν* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κροταλοκρινιδῶν* (βλ. συνώνυμ. κροταλόκρινος).

ἀνθοκυάναι *[Ὀργ. Χημ.]*. Αὗται εἶναι *γλυκοζῖται* συνιστάμενοι ἐκ σακχάρων καὶ ὀξυπαραγώγων τοῦ *φλαβυλίου*, ἀποτελοῦσι δὲ τὰ φυσικὰ χρώματα πολλῶν ἀνθέων, καρπῶν καὶ φύλλων.

Ἡ ἐξακρίβωσις τῆς χημικῆς αὐτῶν συστάσεως ὀφείλεται εἰς τὰς περιφήμους ἐργασίας τοῦ Γερμανοῦ ὀργανικοῦ χημικοῦ Willstäter.

Αἱ ἀνθοκυάναι δι' ἐπιδράσεως ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος διασπῶνται εἰς σάκχαρα καὶ χλωρίδια ὀξωνιακῶν βάσεων, τῶν *ἀνθοκυανιδινῶν*, αἵτινες εἶναι παράγωγα τοῦ φλαβυλίου.

Ἐκ τῶν φυτῶν παραλαμβάνονται αἱ ἀνθοκυάναι ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν χλωριδίων αὐτῶν διὰ κατεργασίας μετ' ἀλκοόλης πυκνῆς, περιεχούσης καὶ ὑδροχλωρικὸν ὀξύ, ἀποχωρίζονται ἐκ τοῦ διαλύματος τούτου δι' αἰθέρος καὶ κρυσταλλοῦνται ἐξ ἀραιᾶς ἀλκοόλης περιεχούσης μικρὰν ποσότητα ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος.

Τὰ χλωρίδια τῶν ἀνθοκυανῶν κρυσταλλοῦνται καλῶς ὑπὸ τὴν μορφὴν καὶ τῶν πικρικῶν ἢ διχλωριοπικρικῶν αὐτῶν ἁλάτων.

Αἱ ἀνθοκυάναι ἀπαντῶσιν εἰς τὴν φύσιν ὑπὸ τρεῖς χρωστικὰς μορφάς, ἤτοι τὴν ὑσγινέρυθρον ἕως ἰωδέρυθρον, τὴν ἰώδη καὶ τὴν κυανῆν, χημικῶς δὲ ἡ πρώτη εἶναι ὀξωνιακὸν ἅλας φυτικῶν ὀξέων, ἡ δευτέρα ἐσωτερικὸν οὐδέτερον ἅλας, φαινυλοβεταϊνικόν, σχηματιζόμενον δι' ἐξουδετερώσεως τοῦ τετρασθενοῦς ὀξυγόνου διὰ φαινυλικοῦ ὑδροξυλίου καὶ ἡ τρίτη εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ φαινυλοβεταϊνικὸν ἅλας περαιτέρω ἐξουδετερωθὲν εἰς τὰ φαινολικὰ ὑδροξύλια διὰ βάσεων. Ἑπομένως ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν τριῶν χρωστικῶν τύπων τῶν ἀνθοκυανῶν δὲν ὀφείλεται εἰς συντακτικὰς διαφορὰς ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν ἐναλλάσσουσαν ὀξύτητα ἢ ἀλκαλικότητα τοῦ φυτικοῦ χυμοῦ. Πλὴν τῶν χρωστικῶν τούτων μορφῶν ὑπάρχει καὶ ἄχρους ψευδοβάσις καρβινολικοῦ χαρακτῆρος.

Ὅλαι αἱ χρωστικαὶ μορφαὶ ὡς καὶ ἡ ἄχρους ψευδοβάσις δι' ἀνοργάνων ὀξέων παρέχουσι τὰ κανονικὰ ἐρυθρὰ ἅλατα.

Αἱ ἀνθοκυάναι εἶναι κανονικοὶ γλυκοζῖται, ἤτοι ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνώσεως ἀνθοκυανιδινῶν μετὰ ἑνὸς ἢ δύο μορίων σακχάρου ἀποσπάσει ἑνὸς ἢ δύο μορίων ὕδατος, ὡς σάκχαρον δὲ ἀπαντᾷ συνήθως γλυκόζη καὶ σπανιώτερον γαλακτόζη ἢ ῥαμνόζη.

Ἐκ τῶν ἀνθοκυανῶν ἐμελετήθησαν καλῶς μέχρι τοῦδε περὶ τὰς 21, αἱ δὲ παρατηρηθεῖσαι διαφοραὶ ἔγκεινται εἴτε εἰς τὴν διάφορον φύσιν ἢ θέσιν τῆς ῥίζης τοῦ σακχάρου εἴτε εἰς τὸν διάφορον ἀριθμὸν ἢ διάφορον θέσιν τῶν περιεχομένων μεθυλικῶν ὁμάδων· τοιουτοτρόπως μετὰ τὴν απομάκρυνσιν τοῦ σακχάρου καὶ τῶν μεθυλίων παραμένουν τρεῖς μόνον ἑνώσεις, ἡ *πελαργονιδίνη*, ἡ *κυανιδίνη* καὶ ἡ *δελφινιδίνη* ἔχουσαι κατὰ σειρὰν τοὺς τύπους:

πελαργονιδίνη :

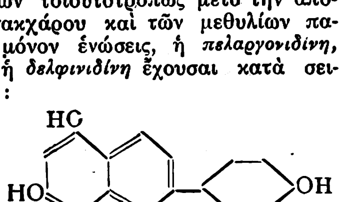

κυανιδίνη :

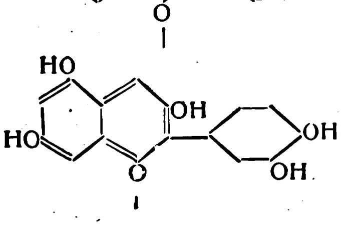

δελφινιδίνη :

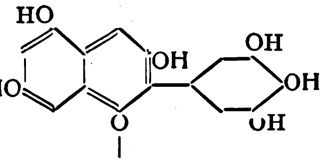

Αἱ ἀνθοκυάναι ὑπὸ τὰς τρεῖς αὐτῶν χρωστικὰς μορφὰς ὡς καὶ τὴν ἄχρουν τῆς ψευδοβάσεως μόναι ἢ ὡς μίγματα μετ' ἀλλήλων ἢ μετὰ τῶν γλυκοζιτῶν τῶν φλαβονικῶν χρωμάτων ἢ μετὰ τῶν καροτενοειδῶν ὡς καὶ μετὰ τῶν μὴ εἰσέτι ἐπακριβῶς καθορισθέντων ἐν τῷ κυτταρικῷ ὀπῷ ὑπαρχόντων χρωμάτων, τῶν *ἀνθοχλωρῶν*, ἴσως δὲ καὶ μετὰ πορτοκαλλοχρόων ἀνθοκυανῶν ἀποτελοῦν τὰ χαρακτηριστικὰ χρώματα τῶν διαφορωτάτων φυτικῶν εἰδῶν.

Αἱ ἀνθοκυανιδῖναι μάλιστα βάπτουσι τὸν βάμβακα καὶ τὸ ἔριον κατόπιν προστύψεως.

Ἀνθυκυάναι τῆς πελαργονιδίνης παρετηρήθησαν εἰς *μήκωνα τὴν ῥοιὰν* (κ. *παπαροῦνα*), εἰς *πελαργόνιον τὸ ῥυπαῖον (γεράνια)*, εἰς *ἐλελίφασκον τὸ ἐρυθρανθὲν (ἀϊγιάννης)* καὶ εἰς τοὺς *ἀστέρας (ἀστράκια)*.

Ἀνθοκυάναι τῆς κυανιδίνης ἀνευρέθησαν εἰς *μήκωνα τὸν ὑπνοποιὸν (ἀφιόνι)*, εἰς τὴν *δάλιαν*, εἰς τὸν *κύανον*, εἰς *μυρτίδιων τὸ κοινόν*, εἰς τὰ ἐρυθρᾶ *χρυσάνθεμα*, εἰς τὴν *παιωνίαν* καὶ εἰς *προύμνην τὴν ἐμβολιαζομένην (προυνελιά)*.

Τέλος ἀνθοκυάναι τῆς δελφινιδίνης παρετηρήθησαν εἰς *δελφίνιον τὸ αἰάντειον (καπουτσῖνος)*, εἰς *ἀλθαίαν τὴν ῥοδανθῆ (δενδρομολόχα)* εἰς τὴν *πετουνίαν*, εἰς τὰ *μυρτίδια* καὶ εἰς τὸ *ἴα*.

Ἡ εἰς τὰς σταφυλὰς ὑπάρχουσα ἀνθοκυάνη, *οἰνίνη* καλουμένη, εἶναι μονογλυκοζίτης τῆς *οἰνιδίνης*, ἥτις ἔχει τὸν τύπον $C_{17}H_{14}O_7$ καὶ χαρακτηρίζεται ὡς 3,4' — διμεθυλαιθὴρ τῆς δελφινιδίνης. Σ. Γ.

ἀνθοκυανιδῖναι *[Χημ.]*· βλ. ἀνθοκυάναι.

ἀνθοκυανίνη (ἡ). Ὀνομάζονται ὑπό τινων *ἀνθοκυανῖναι* αἱ ἀνθοκυάναι (βλ. λ.).

ἀνθοκύρτις (Anthocyrtis Ehrbeg.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος πρωτοζῴων *ἀκτινοζῴων*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον καὶ εὑρίσκεται ἐν παμμεγίστῃ ἀφθονίᾳ ὡς *ἀνθοκύρτις mespilus* Ehrbeg. ἀπολελιθωμένη εἰς τὰς διαπλάσεις τοῦ Βαρβάδος τῶν Ἀντιλλῶν. Θ. Σ.

ἀνθόκωνον (τὸ) (Anthoconum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἡπατικῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνθολατρεία· βλ. ἄνθος καὶ φυτολατρεία.

ἀνθόλια (τὰ) (Antholia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κωδωνοειδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνθόλιθος (Antholite) *[Ὀρυκτολ.]*· συνώνυμον τοῦ ἀνθοφυλλίτου (βλ. λ.).

ἀνθολίτης (Antholites) *[Παλαιοφ.]*. Συνολικὴ ἔκφρασις ὑπὸ τῶν παλαιοφυτολόγων διὰ τὸ σύνολον τῶν ἀνθικῶν λειψάνων διαφόρων γεωλογικῶν περιόδων, ὧν ἡ συστηματικὴ κατάταξις εἶναι ἀβεβαία. Θ. Σ.

ἀνθολογία (ἡ) καὶ ***ἀνθολόγιον*** (τὸ) καὶ ***ἀνθολόγημα*** (τό). Συλλογὴ ἀνθέων, «ἀπάνθισμα», «ἀνθοδέσμη» (florilegium, ὡς ἀπέδωκε τὴν λέξιν ὁ *Ἄλδος Μανούτιος*). Ἐκ τῆς σημασίας ταύτης ἐπεκράτησε νὰ ὀνομάζωνται οὕτως, ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, συλλογαὶ ἀποτελούμεναι ἐκ μικρῶν συνήθως ποιημάτων καὶ δὴ ἐπιγραμμάτων διαφόρων ποιητῶν, ἅτινα δίκην ἀνθέων συλλέγει ὁ ἐκδότης ἐπὶ τὸ αὐτό. Κατ' ἐπέκτασιν ὀνομάζονται ἐνίοτε ἀνθολογίαι καὶ πεζῶν τεμαχίων συλλογαί.

Τὸ περιεχόμενον ὅμως καὶ ὁ σκοπὸς τῶν ἀνθολογιῶν ἔχει μεταβληθῆ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος. Διότι αἱ ἀρχαῖαι ἀνθολογίαι, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, περιεῖχον πλεῖστα δευτερευόντων ποιητῶν ποιήματα, τῶν ὁποίων ὁ χρόνος θὰ εἶχεν ἀφανίσει τὸ ἔργον ἂν μὴ ἤρχοντο οἱ ἐκδόται τῶν ἀνθολογιῶν νὰ συλλέξουν καὶ περισώσουν τὸ ἄριστον, τὸν ἀφρὸν αὐτοῦ. Σήμερον ἀντιθέτως αἱ ἀνθολογίαι περιλαμβάνουν κατὰ κανόνα τεμάχια τῶν γνωστοτάτων ποιητῶν, εἶναι μᾶλλον—πλὴν τῶν εἰδικῶν, ὡς π. χ. ἀνθολογιῶν τῶν νέων κ.τ.λ. —συλλογαὶ πρὸς εὐκοπωτέραν γνωριμίαν μετὰ τῆς ποιήσεως ἑνὸς τόπου ἢ μιᾶς ἐποχῆς.

Ἀνθολογία Ἑλληνική.—Γνωστοτάτη καὶ σπουδαιοτάτη πασῶν τῶν ἀνθολογιῶν εἶναι ἡ καλουμένη *Ἑλληνικὴ ἀνθολογία*, ἥτις περιλαμβάνει περὶ τὰ 4500 ἐπιγράμματα καὶ ποιήματα περισσοτέρων τῶν 300 ποιητῶν καὶ ἀπετελέσθη ὡς ἑξῆς:

Συλλογὰς ἐπιγραμμάτων μόνον, ἀναγνωσθέντων ἐπὶ μνημείων, εἶχον ἐκδόσει *Πολέμων ὁ περιηγητής*, *ὁ Ἀλκέτας*, γράψας, ὡς λέγει ὁ *Ἀθήναιος*, «περὶ τῶν ἐν Δελφοῖς ἀναθημάτων», *ὁ Μενέστωρ*, *ὁ Ἀριστόδημος*, *ὁ Φιλόχωρος* κ. ἄ. Πρῶτος ὅμως ἐκδόσας ἀληθῆ ἀνθολογίαν εἶναι *Μελέαγρος ὁ Γαδαρηνός*. Βραδύτερον ἐξέδωκαν ἀνθολογίας *Φίλιππος ὁ ἐκ Θεσσαλονίκης*, *ὁ Διογενιανός*, *ὁ Στράτων*, *Διογένης ὁ Λαέρτιος* καὶ *Ἀγαθίας ὁ ἐκ Μυρίνης*. Ταύτας, ἀπολεσθείσας σήμερον, εἶχε χρησιμοποιήσει πρὸς συγκέντρωσιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀνθολογίας (τῆς γνωστῆς σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Παλατινὴ Ἀνθολογία») ὁ *Κωνσταντῖνος Κεφαλᾶς*. Ἡ «Παλατινὴ Ἀνθολογία» ἀποτελεῖ σήμερον τὴν βάσιν τῆς «Ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας» συμπληρουμένης διὰ τῆς «Ἀνθολογίας» τοῦ *Πλανούδη*, ἥτις εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἐπιτομὴ τῆς τοῦ Κεφαλᾶ. Συμπλήρωσιν τῆς «Ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας» ἀποτελοῦν ἐπίσης μικραὶ συλλογαί, οἷον ἡ Εὐφημιανή, ἡ Παρισινὴ καὶ ἄλλαι.

Ἡ «Ἑλληνικὴ Ἀνθολογία», παρὰ τὸν φόρτον τῶν κακοτέχνων ἐπιγραμμάτων, περιέχει καὶ ἀριστουργήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ μετεφράσθησαν καὶ εἰς τὴν νεοελληνικὴν ὑπὸ τῶν Γ. Δροσίνη, Σ. Μενάρδου κ.ἄ., ἀποτελεῖ δὲ πολυτιμότατον βοήθημα διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀρχαίου πνεύματος καὶ τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Ἀνθολογία Λυρική.—Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξέδωκαν συλλογὰς λυρικῶν ποιημάτων ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν ὁ Hiller (*Hiller-Crusius* Anthologia lyrica εἰς τοῦ Teubner), ὁ Buchholtz (Anthologie aus den Lyrikern, μετὰ σχολίων, εἰς τοῦ Teubner), ὁ Diehl (Anthologia lyrica, ἡ νεωτάτη πασῶν, εἰς τοῦ Teubner)

Ἀνθολογια Λατινική.—Συλλογὴν γνωμῶν ἐκ τῶν τραγῳδιῶν τοῦ *Ἐννίου* ἀναφέρει τὸ εἰς *Κικέρωνα* ἀποδιδόμενον ad Herennium libri quattuor. Ὁ *Κάτουλλος* ἀναφέρει τοιαύτην συλλογὴν ποιημάτων καὶ δὴ κακῶν. Γνωρίζομεν περὶ τοῦ *Ἰουλίου Φλώρου* ὅτι ἐξέδωκε συλλογὴν σατιρῶν. Σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Λατινικὴ Ἀνθολογία» εἶναι γνωστὸς ὁ «Παρισινὸς Κῶδιξ», ὁ ἄλλοτε καλούμενος «Κῶδιξ Σαλμασιανός», ἐκ τοῦ Γάλλου φιλολόγου *Κλ. Σαλμασίου* αὕτη ἀπετελέσθη, καθὼς φαίνεται, ἐκ παλαιοτέρων συλλογῶν, ἀνάγεται δὲ πιθανῶς εἰς τὸν 6ον π. Χ. αἰῶνα. Ἡ Λατινικὴ Ἀνθολογία συμπληροῦται διὰ τοῦ «Παρισινοῦ Κώδικος» τοῦ Πιτοῦ καὶ τοῦ Βοσσιανοῦ 86. Ἡ ἀξία τῶν ἐμπεριεχομένων ποιημάτων καὶ ἐπιγραμμάτων δὲν εἶναι μεγάλη, παρουσιάζουν ὅμως ταῦτα πολὺ ἐνδιαφέρον (βλ. λ. Ἀπουλήιος).

Νεοελληνικὴ Ἀνθολογια.—Νεοελληνικὰς ἀνθολογίας, ἤτοι συλλογὰς νεωτέρων Ἑλλήνων ποιητῶν, ἔχομεν πολλάς, ἐκδοθείσας κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου. Οὕτω ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀνθολογία» ἐξεδόθησαν συλλογαὶ ἑλληνικῶν ᾀσμάτων καὶ ποιημάτων ὑπὸ τοῦ *Ἀνέστη Κωνσταντινίδου*, ἐν Ἀθήναις, εἰς πλείστας ἐκδόσεις κατὰ τὰ ἔτη 1880 ἕως 1891, ὑπὸ τοῦ *Δημ. Κοκκινάκη*, τῷ 1899, «Δημοτικὴ Ἀνθολογία» ὑπὸ *Μιχ. Λελέκου*, τῷ 1868, «Νέα Λαϊκὴ Ἀνθολογία» ὑπὸ *Δημητρίου Ταγκοπούλου*, τῷ 1899, «Νέα Ἑλληνικὴ Ἀνθολογία», ἔκδοσις «Ἀτλαντίδος» ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, τῷ 1913, «Ποιητικὴ πολεμικὴ Ἀνθολογία» ὑπὸ *Ἀχιλ. Γ. Καραβία*, τῷ 1913, «Νεοελληνικὴ Ἀνθολογία» ὑπὸ *Ἰωάν. Ν. Σιδέρη*, τῷ 1916. «Νεοελληνικὴ Ἀνθολογία» ἔκδοσις *Μ. Ζηκάκη* ἐπιμελείᾳ *Κων. Σκώκου*, «Νέα Ἑλληνικὴ Ἀνθολογία» ἔκδοσις *Μιχαὴλ Σαλιβέρου* (1927), «Ἀνθολογία τῶν νέων ποιητῶν μας» (1900—1920) ὑπὸ *Φ. Γιοφύλλη*, ἐν Ἀθήναις 1922, ὑπὸ διαφόρους τίτλους δὲ αἱ ἑξῆς: «Ἡ Λύρα τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ ἀπάνθισμα ᾀσματίων ἐρωτικῶν, ἡρωϊκῶν καὶ βακχικῶν» ἐκ τοῦ τυπογραφείου *Κ. Ροσολύμου* ἐν Ζακύνθῳ, «Λύρα· Ἀνθολογία τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως» ὑπὸ *Ἰωάν. Πολέμη*· ἐν Ἀθήναις 1910. «Νέος ἑλληνικὸς Παρνασσός» ὑπὸ *Κωνστ Χαντζερῆ*, Ἀθῆναι 1841. «Παρνασσός» ὑπὸ *Ρ.* ἐκδοθεὶς ὑπὸ *Κ. Τσφαρίκη*, Ἀθῆναι 1868. «Παρνασσός» ὑπὸ *Π. Ματαράγκα*, Ἀθῆναι 1880. «Οἱ Νέοι. Ἐκλογὴ ἀπὸ τὸ ἔργο τῶν νέων Ἑλλήνων ποιητῶν 1910—1920, ἐπιμελείᾳ *Τέλλου Ἄγρα*», ἐν Ἀθήναις 1922· καί τινες ἄλλαι μικροτέρας σημασίας συλλογαί.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω κυκλοφοροῦν καὶ πλεῖσται ἄλλαι μικραὶ λαϊκαὶ ἀνθολογίαι, περιέχουσαι δημώδη ᾄσματα κ.λ.π. καὶ κυκλοφοροῦσαι μεταξὺ τῶν λαϊκῶν τάξεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. 1) *Ἑλλ. Ἀνθ.*: Ἔκδ. *Dübner* ἐκ τοῦ *Didot* & *Stadtmüller* εἰς τοῦ *Teubner*. Βοηθήματα: *Dilthey*, De epigrammatum syllogis quibusdam minoribus 1887. *Preisendanz*, zur griechischen Anthologie. 2) *Λατ. Ἀνθ.* Ἔκδ. *Burmann* τοῦ νεωτέρου, (1759—73) καὶ *Riese* εἰς τοῦ *Teubner*. —Ω

—«Ἀνθολογία, *Ἐθνική*—». Ποιητικὸν περιοδικὸν μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδός του ἐν Ἑλλάδι, ἐκδιδόμενον ἐν Ζακύνθῳ. Διευθυντὴς καὶ ἐκδότης Π.Δ. Ἀβούρης. Ἔτος Α΄ 1908.

—«Ἀνθολογία, *Ἰόνιος*» («Antologia Ionia»). Περιοδικὸν Σύγγραμμα ἐκδιδ. ἐν Κερκύρᾳ. Ἔτος Α΄—Β΄, 1834—1835.

—«Ἀνθολογία, *Κερκυραϊκή*—». Ἐκδιδομένη ὑπὸ τῆς «Συντροφιᾶς τῶν ἐννιὰ» ἐν Κερκύρᾳ, Τόμ. Α΄—Β΄, 1915—1917.

—«Ἀνθολογία *τῶν κοινωφελῶν γνώσεων*». Ἐξεδίδετο κατὰ Βασιλικὴν διαταγὴν καὶ διηυθύνετο παρὰ *Δ. Ἀνσέλμου*. Ἔτος Α΄—Γ΄: 1836—1838, ἐν Ἀθήναις.

ἀνθολογικός, *—ή, —όν*· ὁ εἰς τὸ ἀνθολογεῖν ἀναφερόμενος.—Ἐπίρρ *ἀνθολογικῶς*.

Digitized by Google

ἀνθολόγιον *[Λειτουργ.]*. Ἐπειδὴ τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας εἶναι πολλὰ καὶ δαπανηρὰ καὶ οἱ πτωχότεροι τῶν ἐνοριακῶν ναῶν δὲν ἠδύναντο νὰ προμηθεύωνται πάντα ταῦτα, ὡς καὶ οἱ τοῦ ἱεροῦ κλήρου πρὸς τὴν κατ' οἶκον προσευχήν, ἐγένετο πολὺ ἐνωρὶς αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐν ἑνὶ τόμῳ περιλήψεως τῶν σπουδαιοτέρων προσευχῶν καὶ ἱερῶν ἀκολουθιῶν καὶ συνετάχθη τὸ κατάλληλον πρὸς τοῦτο βιβλίον. Τὸ τοιοῦτον δὲ λειτουργικὸν βιβλίον ἐκλήθη *Ἀνθολόγιον* κατὰ μίμησιν ἄλλων παλαιοτέρων λογοτεχνικῶν βιβλίων, ἐν οἷς περιελαμβάνοντο τὰ ἄριστα τῶν προϊόντων λογοτεχνικοῦ τινος εἴδους. Τοιαῦτα λειτουργικὰ Ἀνθολόγια εὕρηνται ἐν χειρογράφοις τοῦ ΙΓ' καὶ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι θὰ ὑπῆρχον καὶ παλαιότερα. Τὸ πρῶτον ἔντυπον Ἀνθολόγιον εἶναι τὸ ἐν Βενετίᾳ τῷ 1587 ἐπιμελείᾳ *Ἐμμανουὴλ Γλυζωνίου* ἐκ Χίου ἐκδοθέν, τὸ δὲ τελευταῖον ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1882 τύποις Φοίνικος ὑπὸ *Ἀνθίμου Μαζαράκη τοῦ Κεφαλλῆνος*. Ποῖον δὲ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τούτου βιβλίου δηλοῦται ἐκ τοῦ τίτλου αὐτοῦ ἔχοντος οὕτω: «Ἀνθολόγιον περιέχον τὰς ἐν τῷ μηνολογίῳ ἀκολουθίας τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν, τὰ ἕνδεκα ἑωθινὰ εὐαγγέλια, τὰς τῆς Ὀκτωήχου ἀναστασίμους ἀκολουθίας, τὰς εἰς ἁγίους μὴ ἑορταζομένους ἀνωνύμους ἀκολουθίας, τὴν ἐν ἑκάστῃ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος παρακλητικὴν ἀκολουθίαν καὶ ἐπὶ τέλους τοὺς δύο παρακλητικοὺς Κανόνας τῆς Θεοτόκου». Ἦτο δηλαδὴ λειτουργικόν τι ἐγκόλπιον, λειτουργικός τις συνέκδημος (vademecum) χρησιμώτατος εἰς πτωχοὺς κληρικοὺς καὶ ναούς.

Ἐκτὸς τοῦ Ἀνθολογίου τούτου ὑπάρχει καὶ ἄλλο, τῷ 1598 ἐν Ρώμῃ ἐκδοθέν, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Νέον Ἀνθολόγιον πληρέστατον τε καὶ ἀκριβέστατον εἰς τὸ τὰς νυχθημέρους κανονικὰς ὥρας τε καὶ δεήσεις ἀναγινώσκειν, συνταθὲν καὶ συλλεχθὲν κατὰ τὴν τάξιν τοῦ παλαιοῦ καὶ καθολικοῦ τυπικοῦ τῆς παραδόσεως τῶν ἁγίων πατέρων τοῦ τε ἁγίου Σάββα καὶ τοῦ Στουδίτου καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ Ἁγίου Ὄρους, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ μέρος τῆς παραδόσεως τοῦ ὁσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου τῶν Κασούλων. Ἐτυπώθη ἐν Ρώμῃ ‚αφηη'. Ἐκ τῆς Βατικανῆς Τυπογραφίας». Τὸ Ἀνθολόγιον τοῦτο, τῇ προτροπῇ τοῦ καρδιναλίου Ἰουλίου Ἀντωνίου Σαντορίου ὑπὸ τοῦ ἀρχιπρεσβυτέρου τοῦ Σωλεντοῦ Ἀντωνίου τοῦ Ἀρκουδίου συντεθὲν καὶ δαπάναις τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Η' ἐκδοθὲν πρὸς προσηλυτιστικὸν σκοπόν, φαίνεται ὅτι δὲν διεδόθη ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας παρὰ τοῖς Ὀρθοδόξοις τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐξεδόθησαν ὡσαύτως καὶ *Σλαυϊκὸν Ἀνθολόγιον* κατὰ τὸ 1643 ἐν Câmpulung καὶ *Σλαυορρουμανικὸν* τῷ 1705 ἐν Rimnic καὶ ἄλλο τῷ 1738 ὑπὸ τῆς καθολικῆς προπαγάνδας. Ὁμοίου περιεχομένου εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἱερέως *Μητροφάνους Γρηγορᾶ* ἐν Tirgoviste τῷ 1709 ἐκδοθεῖσα «Βίβλος ἐνιαύσιος» καὶ τὸ δεύτερον ἐν Λειψίᾳ τῷ 1761 ἐπανεκδοθεῖσα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Leo Allatius*, «De libris ecclesiasticis Graecorum» Parisiis 1645. *E. Legrand*, «Bibliographie Hellénique des XV et XVI siècles» τόμ. Β, σελ. 117—131. *Cabrol*, «Dictionnaire de l'Archéologie chrétienne et de Liturgie» ἐν λέξει.

Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

—**Ἀνθολόγιον**· ἔργον τοῦ Στοβαίου (βλ. λ.).

ἀνθολόγος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ συλλέγων ἄνθη.

ἀνθολογῶ *(—έω)*·συλλέγω ἄνθη· ‖ μεταφ. κάμνω συλλογὴν ἐκλεκτῶν περικοπῶν ἐκ ποιημάτων ἢ πεζογραφημάτων.

ἀνθόλυζα (ἡ) (Antholyza) *[Βοτ.]*. Γένος μονοκοτυληδόνων φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰριδοειδῶν* χαρακτηριζόμενον κυρίως ὑπὸ τοῦ ἰδιορρύθμου περιανθίου του, τὸ ὁποῖον φέρει ἓξ διαιρέσεις, ὧν ἡ μεσαία καὶ ἀνωτέρα ὀρθοῦνται ὑψηλότερον τῶν λοιπῶν. Γνωστότερον εἶδος ἡ *ἀνθόλυζα ἡ αἰθιοπικὴ* (Antholyza Aetiopica), ἥτις καλλιεργεῖται ἐντατικῶς ἐν Εὐρώπῃ διὰ τὰ ὡραῖα ἄνθη της. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζ.]* Ἡ *ἀνθόλυζα ἡ αἰθιοπικὴ* ἀπαντᾷ εἰς τὰ ὀλιγοκαινικὰ στρώματα τοῦ Miltweida. Θ. Σ.

ἀνθόλυσις (ἡ) *[Βοτ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο καλοῦσιν οἱ βοτανικοὶ τὰς κατιούσας μεταμορφώσεις, ἃς ὑφίστανται τὰ διάφορα μέρη τῶν ἀνθέων, π. χ. τῆς μετατροπῆς τῶν στημόνων εἰς πέταλα, τῶν πετάλων εἰς σέπαλα καὶ τῶν σεπάλων εἰς φύλλα ἢ βράκτια. Δ. Ν. Π.

ἀνθομέδουσα (ἡ) (Anthomedusa). Κοιλεντερωτὸν τῆς ὁμοταξίας τῶν *κνιδοζώων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μεδουσῶν*. Διακρίνονται διὰ τὸ κρασπεδωτὸν σῶμά των καὶ τοὺς λεπτούς, μαλακοὺς καὶ εὐκάμπτους πλοκάμους των, οἵτινες ὡς κρόσσιον περιβάλλουσι τὸ σῶμά των καὶ δίδουσιν εἰς τὰ ζῷα ταῦτα ἰδιάζουσαν ὅλως μορφήν. Δ. Ν. Π.

ἀνθόμετρα (τὰ) (Anthometra) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα λεπιδόδερμα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτερίων*, τῆς οἰκογενείας τῶν *φαλαινιδῶν*. Ἓν μόνον εἶδος εἶναι γνωστὸν ἰθαγενὲς τῆς Ἀνδαλουσίας. Δ. Ν. Π.

ἀνθομολογεῖν *[Ἀρχ. Ἑλλ. Δίκ.]* βλ. ὁμολογία.

ἀνθομύδη (ἡ) (Anthomyda) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομον δίπτερον τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνθομυιῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνθόμυζα (τὰ) (Anthomyza) *[Ζῳολογ.]*. Πτηνὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιφαγιδῶν* ἢ *μελιτοφάγων*. Τὸ ράμφος των εἶναι λεπτόν, κατά τι κυρτὸν καὶ μακρὸν ὅσον τὸ μῆκος τῆς κεφαλῆς. Αἱ ὀπαὶ τῶν ρωθώνων καλύπτονται ὑπὸ χονδρῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεμβράνης. Αἱ πτέρυγες εἶναι ἀρκετὰ αἰχμηραί. Ἡ οὐρά των διχαλωτή. Οἱ πόδες καλύπτονται κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν ἐπιφάνειαν ὑπὸ ἀνθεκτικῶν λεπίων. Τῶν πτηνῶν τούτων εἶναι γνωστὰ δύο εἴδη τά: *ἀνθόμυζον τὸ μελάνουρον* (Anthomyza melanura) καὶ *ἀνθόμυζον τὸ μελανοκέφαλον* (Anthomyza melanocephalum). Ἀμφότερα εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Νέας Ζηλανδίας. Τρέφονται ἐξ ἐντόμων καὶ ἐκ τοῦ νέκταρος τῶν διαφόρων ἀνθέων. Δ. Ν. Π.

ἀνθομυζίδαι (οἱ) (Anthomyzidae) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιῶν* ζῶντα ἐπὶ τῶν ξύλων, τῶν χόρτων καὶ τῶν ἀνθέων. Κυριώτερα εἴδη εἶναι οἱ *καινοσίδαι* καὶ οἱ *ἐριφίδαι*. Δ. Ν. Π.

ἀνθόμυια (ἡ) (Anthomyia) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα δίπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιῶν*. Εἶναι μικρότερα τῆς κοινῆς μυίας καὶ ἀπαντῶσιν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ τῶν ἀνθέων κυρίως. Ἀναγνωρίζονται ἐκ τῶν ἰδιορρύθμων κεραιῶν των, τῶν ὁποίων ἡ τρίτη ἄρθρωσις εἶναι ἐπιμήκης. Ἡ κοιλία εἶναι στενὴ καὶ κολοβωμένη κατὰ τὸ ἄκρον της καὶ ἡ δευτέρα ἐγκαρσία νεύρωσις τῶν πτερύγων της ἄλλοτε εἶναι φοειδὴς καὶ ἄλλοτε τοξοειδής. Αἱ ἀνθόμυιαι εἶναι κοινόταται ἐν Εὐρώπῃ καὶ διαιροῦνται εἰς πλεῖστα εἴδη, ὧν ἡ κατάταξις καὶ ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς εἶναι δύσκολος. Αἱ νύμφαι των ἔχουσι διαφόρους μορφάς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως ἔχουσι πεπιεσμένον σῶμα μὲ μακρὰς καὶ πυκνὰς τρίχας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *ἀνθόμυια ἡ βροχομάντις* (Anthomyia pluvialis), ἥτις ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ ἐπιφέρει πολλὰς καταστροφὰς εἰς αὐτά. Δ. Ν. Π.

Ἀνθόμυια ἡ βροχομάντις.

ἀνθόνερο· τὸ ἀνθόσταγμα (βλ. λ.).

ἀνθονόμα (τὰ) (Anthonoma) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τετραμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *βρούχων*. Γνωστὰ εἶναι περὶ τὰ τεσσαράκοντα εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ, Ἀμερικῇ καὶ Αὐστραλίᾳ. Δ. Ν. Π.

ἀνθονόμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἄνθη νεμόμενος, ὁ καλλιεργῶν ἄνθη.

ἀνθονομῶ *(—έω)*· νέμομαι, καλλιεργῶ ἄνθη.

Ἀνθόνυ (Anthony), *Ἐρρῖκος Β.* Δημοσιογράφος καὶ πολιτικὸς Ἀμερικανός, γεννηθεὶς ἐν Κόβεντρυ (Ρόντ-Ἄϊλαντ) τῷ 1815. Ἐγένετο ἰδιοκτήτης καὶ ἀρχισυντάκτης τῆς «Providence-Journal», ἐξελέγη δὲ τῷ 1849 καὶ ἐπανεξελέγη τῷ 1850 κυβερνήτης τῆς Ρόντ-Ἄϊλαντ καὶ τετράκις γερουσιαστής. Α. Δ.

—Ἀνθόνυ (Anthony), *Σουσάννα Μπράουνελλ*. Ἀμερικανὶς κοινωνιολόγος, γεννηθεῖσα ἐν Σάουθ Ἄνταμς (Μασαχουσέττη) τῷ 1820. Ἔδρασεν ὡς διδάσκαλος ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νέας Ὑόρκης, συγχρόνως δ' ἐκήρυξεν εἰς τὰς ὁμοφύλους αὐτῆς τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν λιτότητα, ἀποκτήσασα φήμην ρήτορος. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐπεξέτεινε τὴν διδασκαλίαν της ἐπὶ πάντα τὰ πρὸς τὴν κοινωνικὴν μεταρρύθμισιν συνδεόμενα ζητήματα, καὶ τέλος ἐγένετο διαπρύσιος κήρυξ τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικός. Ἐν ἔτει 1868 ἐξέδωκεν ἐφημερίδα ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «The Revolution». Α. Δ.

— Ἀνθόνυ (Anthony), *Φράντσις*. Περιώνυμος ἀγύρτης, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ (1550—1623). Ἔγραψε διαφόρους ἰατρικὰς πραγματείας εἰς τὴν λατινικὴν καὶ τὴν ἀγγλικήν. Ἡ τελευταία ὑπὸ τὸν τίτλον «Panacea, sive tractatus duo de auro potabili» (Ἀμβ. 1619) πραγματεύεται τὴν διὰ ρευστοῦ χρυσοῦ θεραπείαν πάσης νόσου. Τὸ ἔργον τοῦτο ὑπέστη δριμύτατον ἔλεγχον παρὰ τοῦ ἰατρικοῦ συνεδρίου τοῦ Λονδίνου, ὁ δὲ συγγραφεὺς κατεδικάσθη ἐπανειλημμένως. Α. Δ.

ἀνθόνωτον (τὸ) (Anthonotum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λοβοφόρων*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος ἰθαγενὲς τῆς Ὀβάρας. Δ. Ν. Π.

ἀνθοξανθιδῖναι *[Χημ.]*· βλ. ἀνθοξανθῖναι. Σ. Γ.

ἀνθοξανθῖναι *[Χημ.]*. Φυσικοὶ *γλυκοζῖται* εὑρισκόμενοι ἐν διαλύσει εἰς τοὺς χυμοὺς τῶν φύλλων, καρπῶν καὶ ἀνθέων διαφόρων φυτῶν. Εἶναι σώματα ἀνάλογα πρὸς τὰς ἀνθοκυάνας (βλ. λ.), μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι μετὰ τοῦ σακχάρου εἶναι ἡνωμένα παράγωγα οὐχὶ τοῦ *φλαβυλίου*, ὡς ἐκεῖ, ἀλλὰ τῆς *φλαβονόλης*.

Αἱ ἐλεύθεραι σακχάρου ἑνώσεις αἱ προερχόμεναι δι' ὑδρολύσεως τῶν ἀνθοξανθινῶν καλοῦνται *ἀνθοξανθιδῖναι*. Σ. Γ.

ἀνθόξανθον (Anthoxanthum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστωδῶν*. Φυτὸν ποῶδες ἐτήσιον ἢ πολυετές. Ἐν Ἑλλάδι ἀπαντῶνται *ἀνθόξανθον τὸ λεπτὸν* καὶ *ἀνθόξανθον τὸ εὔοσμον* (A. gracile καὶ A. odoratum). Ἐν ξηρᾷ καταστάσει ἀναδίδει εὐωδίαν ξηροῦ καλοῦ χόρτου. Ἀπαντᾷ ἐν ὅλῃ τῇ Εὐρώπῃ καὶ βορείῳ Ἀμερικῇ, ἀποτελοῦν δὲ ἀρίστην βοσκὴν διὰ τὰ πρόβατα καὶ λοιπὰ ζῷα. Σ. Π.

Ἀνθόξανθον.

ἀνθόοικα (τὰ) (Anthoecia) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα λεπιδόπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτερίων ψυχῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *νυκτελιδῶν*. Εἶναι γνωστὰ δύο εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Αὐστρίας. Δ. Ν. Π.

ἀνθοπλίζω· ὁπλίζω τινὰ ἐναντίον ἄλλου ἐπίσης ὡπλισμένου.

ἀνθοποίκιλτος (ὁ,ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πεποικιλμένος, ὁ στολισμένος μὲ ἄνθη.

ἀνθοπόλεμος (ὁ)· πόλεμος διὰ βολῆς ἀνθέων, τὸ βάλλειν ἄνθη κατ' ἀλλήλων.

ἀνθοπώγων (ὁ) (Anthopogon) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λοβοειδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνθοπωλεῖον (τό)· ὁ τόπος ἢ τὸ κατάστημα ὅπου πωλοῦνται ἄνθη.

ἀνθοπώλης (ὁ)· θηλ. *ἡ ἀνθόπωλις* καὶ *ἀνθοπῶλις*· ὁ πωλητὴς ἀνθέων.

ἀνθοπωλῶ *(—έω)*· πωλῶ ἄνθη.

ἀνθόρνις (ἡ) (Anthornis) *[Ζῳολ.]*. Πτηνὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιτοφάγων*. Δ. Ν. Π.

ἀνθόρριζα (τὰ) *[Βοτ.]*. Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται εἰς φυτά τινα τῶν ὁποίων τὰ ἄνθη ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ ριζώματος ἢ τοῦ ὑπογείου καυλοῦ. Δ. Ν. Π.

ἀνθόρροια (ἡ) *[Φυτοπαθ.—Ἀμπελ.]*. Πάθησις ἐκδηλουμένη διὰ τῆς μὴ γονιμοποιήσεως τῶν ἀνθέων καὶ τῆς πτώσεως αὐτῶν.

Σχεδὸν μόνον ἡ ἀνθόρροια τῆς ἀμπέλου ἔχει μελετηθῆ καὶ διὰ τοῦτο ἡ λέξις αὕτη εἶναι γνωστὴ κυρίως εἰς τὴν ἀμπελουργίαν. Αἱ ἀνθορροοῦσαι ἄμπελοι καλοῦνται *ρυάδες*, κοινῶς δὲ *ριψῆες*. Διὰ τὰ ἄλλα φυτὰ λέγουν συνηθέστερον, ὅτι «ἡ ἄνθησις δὲν ἐγένετο καλῶς» ἢ ὅτι «ὁ καρπὸς δὲν ἔδεσε», οὐχ ἧττον πρόκειται καὶ ἐκεῖ περὶ ἀνθορροίας.

Πλεῖστα εἶναι τὰ προκαλοῦντα τὴν ἀνθόρροιαν αἴτια:

1) Κακὴ σύστασις τῶν ἀρρένων μερῶν τοῦ ἄνθους (στημόνων καὶ γύρεως). Ἐὰν οἱ στήμονες ἔχουν νῆμα βραχὺ καὶ ὡς ἐκ τούτου καθίσταται δυσχερὴς ἂν ὄχι ἀδύνατος ἡ αὐτεπικονίασις· ἄλλοτε ἡ γῦρις εἶναι ἄγονος. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ τεχνητὴ ἐπικονίασις ἐπιβάλλεται.

2) Κακὴ σύστασις τῶν θηλέων μερῶν τοῦ ἄνθους. Ὁ ὕπερος π. χ. μετατρέπεται εἰς καρπικὸν φύλλον ἢ αἱ ᾠοθῆκαι καταστρέφονται. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν ὑπάρχει μέσον θεραπείας.

3) Κλιματολογικαὶ συνθῆκαι ἐπιβλαβεῖς, εἴτε διὰ τὸ φυτὸν ἢ διὰ τὴν γῦριν, ἤτοι βροχαὶ ἢ ἀπότομος πτῶσις τῆς θερμοκρασίας τῆς ἀτμοσφαίρας κατὰ τὴν ἄνθησιν. Ἡ γῦρις δύναται νὰ παρασυρθῇ ὑπὸ τῶν βροχῶν· ἐξ ἄλλου, ὡς γνωστόν, ὁ κόκκος τῆς γύρεως βλαστάνει χάρις εἰς τὸ ἐκ τοῦ στίγματος τοῦ ὑπέρου ὑγρόν, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡρισμένην διαπιδυτικὴν δύναμιν· ἐὰν λοιπὸν κατὰ

Digitized by Google

τὴν ἄνθησιν βρέξῃ, ἡ δύναμις αὕτη θὰ καταπέσῃ ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως τῆς βροχῆς καὶ συνεπῶς ὁ κόκκος τῆς γύρεως, ἔχων κατὰ πολὺ ἀνωτέραν διαπιδυτικὴν δύναμιν θὰ ἐξογκωθῇ ὑπερβολικὰ καὶ πιθανὸν νὰ διαρραγῇ. Ἡ κατάλληλος θερμοκρασία διὰ τὴν βλάστησιν τῆς γύρεως τῆς ἀμπέλου εἶναι μεταξὺ 12° καὶ 25° C. Εἰς περίπτωσιν ἄρα ἀποτόμου πτώσεως τῆς θερμοκρασίας οἱ κόκκοι τῆς γύρεως δὲν ἀναπτύσσονται.

Ἐλάχιστα προληπτικὰ μέσα ὑπάρχουν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τῶν δυσμενῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν, καὶ δὴ μόνον εἰς τὴν μικρὰν καλλιέργειαν-καὶ εἰς τοὺς κήπους, ὅπου δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰδικὰ προφυλακτικὰ σκεπάσματα.

Οἱ κόκκοι τῆς γύρεως εὑρίσκονται ἐντὸς τῶν σάκκων τῶν ἀνθήρων ὑπὸ μορφὴν σωροῦ. Εἰς ποικιλίας τινὰς ἀμπέλου εὐκόλως διασκορπίζονται, εἰς ἄλλας μένουν συνησπισμένοι καὶ μόνον ἄνεμος δύναται νὰ τοὺς διασπάσῃ καὶ διασκορπίσῃ. Ἐὰν δὲν πνεύσῃ ἄνεμος, εἶναι δυνατὸν ν' ἀντικατασταθῇ προκειμένου περὶ τῶν τοιούτων ποικιλιῶν (ὡς π.χ. εἰς τὸ μοσχᾶτον Ἀλεξανδρείας, τὸ τσαοῦσι, κλπ.) διὰ χρωστῆρος φερομένου ἐπὶ τῶν ἀνθέων. Αἱ κατὰ τοῦ ὠϊδίου θειώσεις γινόμεναι κατὰ τὴν ἄνθησιν τῆς ἀμπέλου προκαλοῦν ῥεῦμα ἀέρος, τὸ ὁποῖον ὑποβοηθεῖ τὴν μεταφορὰν τῆς γύρεως, δηλαδὴ τὴν γονιμοποίησιν.

4) Κακὴ ἕνωσις ὑποκειμένου καὶ ἐμβολίου. Προκειμένου περὶ ἐμβολιασμένων ἀμπέλων, ἡ περίπτωσις αὕτη δύναται να προκαλέσῃ τὴν ἀνθόρροιαν. Ἐπίσης παράσιτά τινα, π.χ. περονόσπορος, ὠΐδιον, καταστρέφουν τὸ ἄνθος καὶ κατὰ συνέπειαν προκαλοῦν ἀνθόρροιαν.

5) Κακὴ διατροφὴ τοῦ φυτοῦ, ἥτις καὶ ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον αἴτιον τῆς ἀνθορροίας. Ἀνθορροοῦντες βότρυες ἔχουν κανονικὰ κύτταρα μὲ ὀγκώδεις πυρῆνας καὶ χλωροφυλλοκόκκους, ἐν ᾧ τὰ κύτταρα τῶν λοιπῶν βοτρύων ἔχουν πυρῆνας καὶ χλωροφυλλοκόκκους μικρούς, τείνοντας νὰ ἐξαφανισθοῦν. Ἡ χημικὴ ἀνάλυσις δεικνύει ὅτι βότρυς ἀνθορροῶν περιέχει περισσότερον ἄζωτον, φωσφορικὸν ὀξύ, κάλι καὶ ἄσβεστον. Ἐκ τούτου ἐξάγεται, ὅτι ἡ ἀνθόρροια εἶναι συνέπεια ὑπερβολικῆς θρέψεως. Ἡ ἀνάλυσις ὅμως δεικνύει πρὸς τούτοις, ὅτι ὡς πρὸς τὸν ἄνθρακα αἱ ἀνθορροοῦσαι ἄμπελοι ὑστεροῦν, ἡ ἔλλειψις δ' αὕτη τοῦ ἄνθρακος προέρχεται διότι τὸ ἄθροισμα τῶν καταναλισκομένων ποσοτήτων ὑδατανθράκων εἶναι μικρότερον τῶν ὑπὸ τοῦ φυτοῦ διὰ τῆς ἀφομοιώσεως παρασκευαζομένων.

Τὰ ἄκρα τῶν ἐν αὐξήσει διατελούντων βλαστῶν παράγουν ὑδατάνθρακας ἐν μικροτέρᾳ ποσότητι τῶν παρ' αὐτῶν καταναλισκομένων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀναγκάζονται νὰ συμπληρώνουν τὸ ἔλλειμμα ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τοῦ φυτοῦ, ἤτοι νὰ φέρωνται ἀπέναντι αὐτῶν ὡς παράσιτα. Καὶ ἡ ἐπιφάνεια τῶν σταφυλῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὄγκον των εἶναι περιωρισμένη καὶ δὲν δύναται νὰ παρασκευάζῃ τὴν ἀπαιτουμένην διὰ τὴν ἀνάπτυξίν των ποσότητα ὑδατανθράκων, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀναγκάζονται καὶ λαμβάνουν αὐτοὺς ἀπὸ τὰ ἐν λειτουργίᾳ φύλλα. Ἄρα καὶ ὁ βότρυς εἶναι παράσιτον, οὗτινος ἡ δρᾶσις αὐξάνει ἐφ' ὅσον γηράσκει. Ὁ συναγωνισμὸς δὲ μεταξὺ βοτρύων καὶ ἄκρων τῶν κλώνων καθίσταται ἐπὶ μεγαλύτερος ὅσον περισσότερον ἡ τιθεμένη εἰς τὴν διάθεσίν των ὑπὸ τῶν ἐφήβων ὀργάνων ποσότης ἄνθρακος ἢ ἀφομοιωθεισῶν οὐσιῶν εἶναι περιωρισμένη. Γενικῶς τὸ μᾶλλον ἰσχυρὸν παράσιτον ἀναπτύσσεται εἰς βάρος τοῦ ἄλλου, ἂν δὲ τὰ ἄκρα τῶν κλώνων ἀπορροφήσουν ὅλον τὸν ἀφομοιωθέντα ἄνθρακα, οὐδὲν ἀπομένει διὰ τοὺς βότρυς καὶ συνεπῶς οὗτοι ἀνθορροοῦν. Καὶ τὰ ἄκρα τοῦ ῥιζικοῦ συστήματος ἐνεργοῦν καθ' ὅμοιον τρόπον παρασιτικῶς.

Τὸ ὕδωρ καὶ πλεόνασμα ἀζώτου ἐν τῷ ἐδάφει τονώνουν τὴν βλάστησιν, προκαλοῦν μεγαλυτέραν κατανάλωσιν ἄνθρακος καὶ κατὰ συνέπειαν ὑποβοηθοῦν τὴν ἀνθόρροιαν, δηλαδὴ πᾶν τὸ ἐνισχῦον τὴν δύναμιν τῆς βλαστήσεως εὐνοεῖ τὴν ἀνθόρροιαν.

Ὡρισμέναι ποικιλίαι ἀμπέλων, π.χ. ἡ Κορινθιακὴ ἄμπελος (σταφιδάμπελος), ἡ σουλτανίνα, τὸ τσαοῦσι κλπ., λόγῳ τῆς φύσει ἰσχυρᾶς των βλαστήσεως ἀνθορροοῦν περισσότερον τῶν ἄλλων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων ἐξάγονται τὰ ληπτέα μέτρα πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐκ κακῆς διατροφῆς τῆς ἀμπέλου προκαλουμένης ἀνθορροίας. Ἀφοῦ τὰ ἄκρα τῶν κλώνων εἶναι παράσιτα ἀπέναντι τῶν βοτρύων, ἐὰν ἀποκοποῦν καταστρέφεται ὁ παρασιτισμὸς καὶ οὕτω οἱ βότρυες θὰ δύνανται ν' ἀναπτύσσωνται κανονικῶς. Συνεπῶς ἐπιβάλλεται ἡ ἀφαίρεσις τῶν ἄκρων τῶν καρποφόρων βλαστῶν (κορυφολόγημα). Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἐλέχθη, καὶ αἱ ῥίζαι φέρονται ὡς τὰ ἄκρα τῶν κλώνων, ἐὰν παρακωλυθῇ ἡ μετάβασις τοῦ κατειργασμένου χυμοῦ εἰς αὐτάς καταστρέφεται ὁ παρασιτισμὸς των ἀπέναντι τῶν βοτρύων καὶ συνεπῶς οὗτοι θὰ δύνανται ν' ἀναπτύσσωνται κανονικῶς. Τοῦτο κατορθοῦται διὰ τῆς *χαραγῆς* (κοινῶς *χαράκωμα, χάραγμα,* ἢ *χαράκι*). Δύναται δὲ νὰ ἐφαρμόζηται συγχρόνως χαραγὴ καὶ κορυφολόγημα πρὸς πρόληψιν τῆς ἀνθορροίας.

Καὶ ἡ μακρὰ κλάδευσις εἰς τὰς ἐξ ὑπερβολικῆς βλαστήσεως ἀνθορροούσας ἀμπέλους (*τραγώσας* καλουμένας) συνιστᾶται ὡς μετριάζουσα τὴν βλαστικὴν αὐτῶν δύναμιν. Αἱ ἀποστραγγίσεις τοῦ ἐδάφους τῶν ὑγρῶν ἀμπελώνων πρὸς μετριασμὸν τῆς ὑγρασίας, καὶ αἱ τακτικαὶ λιπάνσεις διὰ φωσφοροκαλιούχων λιπασμάτων πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ ἐν τῷ ἐδάφει ἀζώτου, ἐὰν πλεονάζῃ, καὶ ἐπίτευξιν ἰσορροπίας μεταξὺ τῶν θρεπτικῶν στοιχείων εἶναι ἀπαραίτητοι. Προκειμένου περὶ ἐμβολιασμοῦ ποικιλιῶν εὐρωπαϊκῆς ἀμπέλου ἐχουσῶν τάσιν πρὸς ἀνθόρροιαν ἐπὶ ἀμερικανικῶν, δὲν πρέπει νὰ ἐκλέγωνται ὡς ὑποκείμενα ἄμπελοι ἰσχυρᾶς βλαστήσεως, ὡς π.χ. τὸ V. Rupestris, διότι μεταδίδουν τὴν ἰσχυρὰν βλάστησιν εἰς τὸ ἐπ' αὐτῶν ἐμβόλιον καὶ συνεπῶς προκαλοῦν τὴν ἀνθόρροιαν.

Ἐπειδὴ καὶ ἡ ἔλλειψις βλαστικῆς δυνάμεως προκαλεῖ τὴν ἀνθόρροιαν διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους, ἐπιβάλλεται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἐνίσχυσις τῆς βλαστήσεως διὰ γενναίων λιπάνσεων, εἰς τὰς ὁποίας τὸ φωσφορικὸν ὀξὺ πρέπει νὰ πλεονάζῃ.

Π. Γ. ΚΟΥΤΣΟΜΗΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἄνθος (τό), *—ους*· μέρος τοῦ φυτοῦ, περιλαμβάνον τὰ ὄργανα τῆς ἀναπαραγωγῆς καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναπτύσσεται ὁ καρπός: «τὸ ἄνθος τῆς ἀμυγδαλῆς, —τῆς λεμονέας, —τῆς ἐλαίας, —τῆς ἀμπέλου κτλ.» ‖ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἄνθος καὶ ὡς ἄνθος μόνον ἐμφανιζόμενον ἢ καλλιεργούμενον, οἷον τὸ ῥόδον, τὸ χρυσάνθεμον, τὸ γαρύφαλλον, ἡ ἀνεμώνη κττ. κοιν. *λουλούδι*: «ἄνθη τοῦ κήπου,—τοῦ ἀγροῦ,—τοῦ βουνοῦ,—τοῦ κάμπου» ‖ μεταφ. τὸ κάλλιστον, τὸ ἐκλεκτότατον παντὸς πράγματος: «τὸ ἄνθος τῆς ἀνδραγαθίας,—τῆς γενναιότητος», οἱ γενναιότατοι· «τὸ ἄνθος τῆς εὐγενείας, — τῆς ἀριστοκρατίας» οἱ εὐγενέστατοι· «τὸ ἄνθος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ», οἱ ἐκλεκτότατοι, οἱ γενναιότατοι τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν· «τὸ ἄνθος τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας», τὰ ἐκλεκτότατα φιλολογικὰ ἑλληνικὰ ἔργα· ‖ «τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας,—τῆς νεότητος», τὸ χαριέστερον, τὸ λαμπρότερον σημεῖον, ἡ ἀκμή· ‖ τὸ ἐξανθοῦν, τὸ ἐπιπολάζον εἴτε ὡς ἐξαίρετον εἴτε καὶ ἄλλως: «τὸ ἄνθος τοῦ γάλακτος», ὁ ἀφρὸς τοῦ γάλακτος εἴτε ὡς τὸ κάλλιστον τοῦ γάλακτος εἴτε μᾶλλον ὡς *ἐξανθούμενον*, ἤτοι ὡς φύσει ἀνερχόμενον καὶ ἐπιπλέον· οὕτω «ἄνθος οἴνου», εἶδος εὐρῶτος τοῦ οἴνου ἐπικαθημένου εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ· ‖ «ἄνθος χαλκοῦ,—σιδήρου κττ.», ὁ εὐρὼς τοῦ χαλκοῦ,—τοῦ σιδήρου· ‖ ἐντεῦθεν τὸ ἰδίωμαι. *ἄθος* (ὁ) τέφρα, στάκτη· κατ' ἀρχὰς βεβαίως ἐλέγετο οὕτω τὸ ἐπανθοῦν εἰς τὸν πεπυρακτωμένον ἄνθρακα λεπτὸν στρῶμα τέφρας, κατόπιν δὲ ἐλέχθη καθόλου ἐπὶ τῆς τέφρας. [Βλ. καὶ ἀνθός.] Β. Φ.

— [ΒΟΤ.] Καλεῖται *ἄνθος*, εἰς τὰ φανερόγαμα φυτά, τὸ σύνολον τῶν ὀργάνων τῆς ἀναπαραγωγῆς (ἀρρένων ἢ θηλέων), ἅτινα ἄλλοτε μὲν εἶναι πλουτισμένα ὑπὸ ἐξανθισμάτων ποικίλου χρώματος *(κάλυξ, περιάνθιον)*, ἄλλοτε δὲ στεροῦνται τοιούτων· ἐπίσης καλοῦμεν ἄνθος καὶ τὴν ᾠοθήκην μόνην, καὶ ἐν ἀπουσίᾳ ἀκόμη τῶν ἀνδρικῶν ἢ θηλέων ὀργάνων.

Τὸ τέλειον ἄνθος ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων διακεκριμένων μερῶν: τοῦ *κάλυκος*, τῆς *στεφάνης*, τῶν *στημόνων* (ἄρρεν ὄργανον) καὶ τοῦ *ὑπέρου* (θῆλυ ὄργανον). Τὸ ἄνθος τὸ φέρον μόνον στήμονα καλεῖται *ἄρρεν*, τὸ φέρον μόνον ὕπερον *θῆλυ* καὶ τὸ φέρον ἀμφότερα (στήμονας καὶ ὕπερον) *ἀρρενοθῆλυ*. Τὰ μονογενῆ ἄνθη ὀνομάζονται *δίκλινα*. Φυτόν τι ὀνομάζεται *δίοικον* ἐὰν φέρῃ

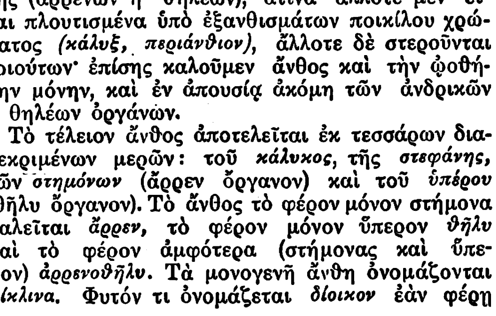

Ἀνάλυσις τοῦ ἄνθους.

1=στεφάνη (α), 2=κάλυξ (β), 3=στήμων (γ), 4=ὕπερος (δ), 5=τομὴ τοῦ ἄνθους ὅπως δείξῃ τὴν ᾠοθήκην (ε), 6=ἄρρεν ἄνθος πέπονος (ζ=στήμονες), 7=θῆλυ ἄνθος πέπονος (η=ᾠοθήκη), 8=τέλειον ἢ ἑρμαφρόδιτον ἄνθος (θ=στήμονες, ι=ὕπερος, κ=ᾠοθήκη).

μόνον θήλεα ὄργανα καὶ ἐπ' ἄλλου ὁμοειδοῦς ἄρρενα, *μόνοικον* δέ, ἐὰν φέρῃ ἀμφότερα τὰ ὄργανα (ἄρρενα καὶ θήλεα).

Ὁ ἀποτελῶν τὸν ἄξονα τοῦ ἄνθους βλαστὸς εἰς τὰ πλεῖστα τῶν φυτῶν παραμένει βραχύς, εἰς ἄλλα δὲ πλατύνεται καὶ σχηματίζει τὸν *κάλυκα*, εἶδος ὑποστρώματος δισκοειδοῦς, κωνοειδοῦς ἢ κυαθοειδοῦς σχήματος· ἐκ τοῦ οὕτω σχηματιζομένου ὑποστρώματος ἐκφύονται αἱ διάφοροι τῶν φύλλων διακλαδώσεις, αἵτινες καλοῦνται *ἀνθοδόχη* (ἢ *θάλαμος*), ἀφ' ἧς κατὰ τὴν ἐμβρυώδη των ἡλικίαν ἐμ-

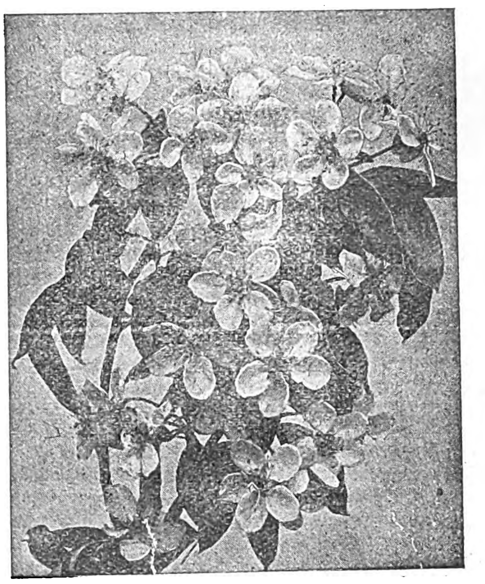

Ἄνθη ἀπιδέας (ἀχλαδιᾶς).

φανίζονται κατὰ σειρὰν τὰ διάφορα ὄργανα τοῦ ἄνθους, ἤτοι περιάνθιον, στήμονες, ὕπερος.

Ἕκαστος *στήμων* ἀποτελεῖται ἐκ νηματοειδοῦς μίσχου, ὅστις καλεῖται *νῆμα*, καὶ φέρει εἰς τὰ πλεῖστα τῶν φανερογάμων φυτῶν καὶ κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῶν ἄκρον τοὺς *ἀνθῆρας*, ἤτοι τέσσαρα ἀσκίδια, ἅτινα ἐπικρέμανται κατὰ ζεύγη ἑκατέρωθεν τοῦ νήματος. Τὸ νῆμα δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ τὸ μέσον νεῦρον τῶν φύλλων μετὰ τοῦ μίσχου των, ὅπερ παρέμεινεν ἀμετάβλητον κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν τῶν σποριοφύλλων εἰς στήμονας· τὸ πλάτυσμα τῶν μεταμορφωθέντων φύλλων ἀποτελεῖ τὰ ἀσκίδια τῶν ἀνθήρων. Ἐντὸς τῶν ἀνθήρων παράγονται τὰ *μικροσπόρια*, ἤτοι *κόκκοι τῆς γύρεως* ἢ *γῦρις*, ἥτις κατὰ τὴν ἐμφάνισίν της ἀποτελεῖται ἐκ μονοκυττάρων κόκκων, περιβαλλομένων ἐξωτερικῶς μὲν ὑπὸ μεμβράνης *(ἐξώστρωμα)*, ἐσωτερικῶς δὲ ὑπὸ πηκτωματώδους οὐσίας *(ἐνδόστρωμα)*.

Ὁ *ὕπερος* ἢ *καρπόφυλλον* (θῆλυ ὄργανον) ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ἢ πλειόνων μεταμορφωθέντων φύλλων, τοῦ ὁποίου τὸ μὲν ἀνώτερον ἄκρον, ἰδιορρύθμως ἀνεπτυγμένον, καλεῖται *στῦλος*, τὸ δὲ κάτω *ᾠοθήκη*. Τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ στύλου καλεῖται *στίγμα*. Ὁ ὕπερος κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐμφάνισιν ἔχει μορφὴν *φύματος* καὶ εἶτα, σὺν τῇ ἀναπτύξει του, ἐμβαθύνεται, ἄρα ἐν τῇ ἀρχῇ του ὁ ὕπερος εἶναι ὄργανον φυλλοειδές, ὅπερ κατόπιν συμφύεται. Ἡ κατὰ τὴν σύμφυσιν παραμένουσα ἀβαθὴς χαραγὴ καλεῖται *γαστρικὴ ῥαφή*. Ἐντὸς τῆς ᾠοθήκης ἐκρύεται ἡ *σπερματικὴ βλάστη* ἢ *σπερμοβλάστη*, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ *σπερματικοῦ πυρῆνος*, περιβαλλομένου ὑπὸ δύο *χιτώνων*. Ἡ σπερματικὴ βλάστη φύεται ἐπὶ τοῦ τοιχώματος τῆς ᾠοθήκης διὰ μίσχου, *ὀμφαλικοῦ ἱμάντος* καλουμένου. Οἱ περιβάλλοντες τὴν σπερματικὴν βλάστην χιτῶνες ἀφήνουσι κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς ἄκρον μικρὰν ὀπήν, *μικροπύλην* καλουμένην.

Ἡ μεταμόρφωσις τῶν φανερογόνων φυτῶν, πλὴν τῆς ἀλλοιώσεως ἣν προξενεῖ εἰς τὰ σποριόφυλλα, ἀλλοιοῖ καὶ τὰ ὑπόλοιπα φύλλα διὰ μεταβολῆς τοῦ σχήματος, τοῦ χρώματος καὶ τῆς ὀσμῆς ἀκόμη τούτων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σχηματίζεται τὸ περιάνθιον, ὅπερ ἐξωτερικῶς ἀποτελεῖται ἐκ δύο φύλλων τοῦ ἐξωτερικοῦ πρασίνου *(κάλυξ)* καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐγχρόου *(στεφάνη)*.

Ἡ γῦρις πίπτουσα ἐπὶ τοῦ στίγματος τοῦ ὑπέρου συνενοῦται μετὰ τῶν ᾠαρίων τῆς ᾠοθήκης ἅτινα καὶ γονιμοποιεῖ. Μετὰ τὴν γονιμοποίησιν τοῦ ᾠοκυττάρου παράγεται τὸ *ἔμβρυον*, ὅπερ πληρούμενον ἀποταμιευτικῶν οὐσιῶν σχηματίζει τὸ *σπέρμα*, ἐξ οὗ ἐκλήθησαν καὶ τὰ *φανερόγαμα* φυτὰ καὶ *σπερματόφυτα* ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ *κρυπτόγαμα* ἢ *σποριόφυτα (ἄσπερμα)*. Ἐνίοτε ἡ γονιμοποίησις δὲν περιορίζεται μόνον ἐπὶ τοῦ ἐμβρυώδους ἀσκιδίου, ἀλλ' ἀλλοιοῖ καὶ τὰ περὶ τὸ ἀσκίδιον ὄργανα. Ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει μετὰ τῶν σπερματικῶν βλαστῶν ἀλλοιοῦται ἡ ᾠοθήκη καὶ μεταβάλλεται εἰς καρπόν.

Ἐν τοῖς ἑπομένοις θέλομεν ἐξετάσει τὰ ἄνθη τῶν δύο μεγάλων ὑποδιαιρέσεων τῶν *φανερογάμων*, ἤτοι τὰ *γυμνόσπερμα* καὶ τὰ *ἀγγειόσπερμα* φυτά.

Α') ***Γυμνόσπερμα*** (Gymnosperma). Εἰς ταῦτα αἱ ἄρρενες ταξιανθίαι ἀποτελοῦνται ἐκ λεπιδοειδῶν στημόνων, οἵτινες φέρουσι δύο ἢ πλείονας ἀνθῆρας. Αἱ θήλειαι ταξιανθίαι φέρουσι συνήθως δύο σπερματικὰς βλάστας. Οἱ κόκκοι τῆς γύρεως

Digitized by Google

ἔχουσι σφαιροειδὲς σχῆμα καὶ φερόμενοι διὰ τοῦ ἀνέμου πρὸ τῆς μικροπύλης τῆς σπερματικῆς βλάστης ἐναποτίθενται ἐπὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς ἐκκρινομένου ὑγροῦ, ὅπερ ἀπορροφούμενον ὑπὸ τῆς σπερματικῆς βλάστης συμπαρασύρει καὶ τοὺς κόκκους τῆς γύρεως. Ἕκαστος τῶν ἀπορροφηθέντων κόκκων ἐκβλαστάνει μετὰ μικρὸν σωληνοειδῆ τινα ἀπόφυσιν, τὴν *προβολὴν τῆς γύρεως*, ἥτις εἰσχωρεῖ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σπερματικοῦ πυρῆνος. Κατὰ τὴν βλάστησιν τῶν κόκκων τῆς γύρεως σχηματίζεται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ των τὸ *προθάλλιον* ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν κυττάρων. Ἓν ἐκ τῶν οὕτω παραγομένων κυττάρων σχηματίζει τὸ *σπερματογενὲς κύτταρον*, ὅπερ διαμεριζόμενον παράγει δύο κύτταρα, τὸ *μητρικὸν* καὶ τὸ *ἄγονον*. Τὸ μητρικὸν κύτταρον διαμερίζεται εἰς ἕτερα δύο κύτταρα ἅτινα, *γενετήσια* ἢ *ἄρρενα* καλούμενα, εἴς τινα μὲν φυτὰ τοῦ ἀθροίσματος ἔχουσι μορφὴν σπερμοζωιδίου, εἰς ἕτερα δὲ εἶναι λεῖα καὶ ἀμοιροῦσι μεμβράνης. Παρὰ τὴν μικροπύλην ὑπάρχει κύτταρόν τι κατά τι μεγαλύτερον τῶν ἄλλων, ὅπερ καλεῖται *μητρικὸν τοῦ μακροσπορίου κύτταρον*· τοῦτο διαιρεῖται εἰς τέσσαρα θυγατρικὰ κύτταρα, ἐξ ὧν τὸ ἓν ἐξελίσσεται εἰς *ἐμβρυώδη ἀσκὸν* ἢ *μακροσπόριον*, ὅστις διὰ πολλαπλοῦ καταμερισμοῦ πληροῦται τελείως τοῦ καλουμένου *προθαλλιώδους ἱστοῦ (ἐνδοσπέρμιον)*.

Ἡ γῦρις διεισδύουσα διὰ τοῦ σχηματιζομένου σωλῆνος μέχρι τοῦ ᾠοκυττάρου συντελεῖ τὴν γονιμοποίησιν τούτου. Τὸ ἔμβρυον, ὅπερ ἀναπτύσσεται ἐν τῷ προθαλλίῳ, ἀποτελεῖται ἐκ βραχέος *βλαστιδίου* καὶ *ριζιδίου*. Τὸ βλαστίδιον φέρει κατὰ τὸ ἄκρον αὐτοῦ ζεῦγος φυλλαρίων ἰδιαζούσης μορφῆς, ἅτινα καλοῦνται *κοτύλαι*. Τὸ ὑπὸ τὰς κοτύλας μέρος τοῦ βλαστοῦ ὀνομάζεται *ὑποκοτύλιον* καὶ τὸ κατώτερον αὐτοῦ ἄκρον ἀποτελεῖ τὸ *ριζάριον*. *Φύτρον* δὲ τὸ ἐν τῇ ἐμφανίσει του βλαστίδιον.

Εἰς τὴν πρώτην ὑποδιαίρεσιν τῶν γυμνοσπέρμων, τὰ *κυκαδώδη* (Cycadinae), τὰ ἄνθη ἀναφαίνονται κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ βλαστοῦ καὶ εἶναι τελείως κεχωρισμένα τὰ ἄρρενα τῶν θηλέων. Τὰ πρῶτα ἀποτελοῦνται ἐκ πλήθους στημόνων, οἵτινες φέρουσιν ἄθροισμα ἐκ 2—5 ἀνθήρων. Τὰ δεύτερα ἀναφαίνονται ἐπὶ τῶν καρποφύλλων καὶ φέρουσιν ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτῶν σπερματικὰς βλάστας, αἵτινες ἔχουσι μέγεθος κεράσου. Εἴς τινα τῶν φυτῶν τούτων τὰ ἄνθη φύονται κατὰ στρόβιλον.

Εἰς τὰ *κωνοφόρα* (Coniferae) τὰ ἄρρενα ἄνθη ἀποτελοῦνται ἐκ βραχέος μίσχου, ἐκ τοῦ ὁποίου φύονται ἀσπιδοειδῶς στήμονες ἄμισχοι κατὰ ἰούλους καὶ φέρουσιν ἐπὶ τῶν πρανῶν των τοὺς ἀνθῆρας, ὧν ὁ ἀριθμὸς ποικίλλει ἀπὸ 2—20. Τὰ θήλεα καρπόφυλλα φύονται κατὰ δέσμας καὶ φέρουσι τὰς σπερματικὰς βλάστας ἐπὶ τῶν ὑπτίων. Τὸ σχῆμά των εἶναι διάφορον εἰς τὰ διάφορα εἴδη.

Εἰς τὰ *γνητώδη* (Gnetinae) τὰ ἄνθη εἶναι διγενῆ (ἄρρενα καὶ θήλεα) καὶ περιβάλλονται ὑπὸ περιανθίου παρομοίου πρὸς τὸ περιάνθιον τῶν ἀγγειοσπέρμων φυτῶν.

Β') *Ἀγγειόσπερμα* (Angiosperma). Ταῦτα ἀποτελοῦσι τὸ πλεῖστον τῆς γηΐνης βλαστήσεως. Τὰ ἄνθη εἰς τὰ φυτὰ ταῦτα φύονται πυκνῶς καὶ πλησίον ἀλλήλων κατὰ σπονδύλους καὶ σχηματίζουσι τὴν *ἀνθοδόχην* ἥτις ἔχει σφαιροειδὲς σχῆμα. Τὸ περιάνθιον ἀποτελεῖται ἀπὸ πέταλα εὐμεγέθη, ἅτινα φέρουσι ζωηρὰ χρώματα καὶ ἀναδίδουσιν εὐάρεστον ὀσμήν.

Ὁ χρωματισμὸς καὶ ἡ ὀσμὴ τοῦ περιανθίου ὀφείλεται εἰς οἰκονομίαν τῆς φύσεως, ὅπως προσελκύῃ τὰ ἔντομα, ἅτινα, ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, χρησιμεύουσιν ὅπως μεταφέρουσι τὴν γῦριν ἐπὶ τοῦ στίγματος τοῦ ὑπέρου, ἀκριβῶς δὲ

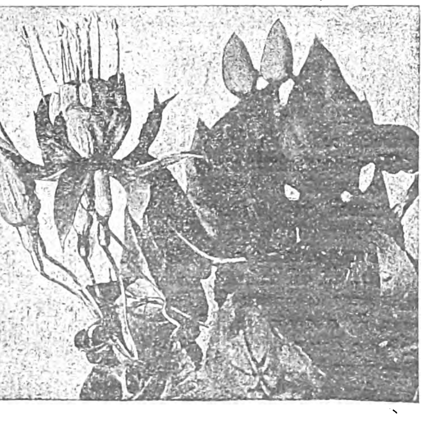

Ἄνθη φουξίας (φουξιᾶς).

οὗτος εἶναι ὁ κυριώτερος λόγος, ὅστις προεκάλεσε τὰς διαφόρους ποικιλίας τῶν ἀνθικῶν σχημάτων, διὰ νὰ διευκολύνηται ἡ διείσδυσις εἰς ταῦτα ἰδίων ζωϊκῶν ὀργανισμῶν πρὸς ἀπομύζησιν τοῦ νέκταρος καὶ μεταφορὰν τούτου εἰς ἕτερα ἄνθη. Ὑπὸ τὸ περιάνθιον συνήθως ἀναφαίνονται πράσινα φύλλα, ἰδίας μορφῆς ἅτινα *πρόφυλλα* ἢ *βράκτεια* καλοῦνται. *Ταξιανθία* καλεῖται *ἀνθικὸς ἄξων* ποικίλως διακλαδιζόμενος καὶ φέρων ἐπ' αὐτοῦ ἄθροισμα ἀνθέων.

Τινὰ τῶν ἀγγειοσπέρμων φυτῶν στεροῦνται περιανθίου, ὁπότε τὰ ἄνθη καλοῦνται *γυμνὰ* ἢ *ἀχίτωνα* ἢ *ἄχλαινα*, ἐνίοτε φέρουσιν ἓν μόνον σπονδύλωμα ἢ δύο ὁμοειδῆ καὶ ὁμοιόχρωμα, ὁπότε τὰ ἄνθη καλοῦνται *ὁμοχίτωνα* ἢ *ὁμοιοχλαμυδικά*. Τὸ περιάνθιον καὶ ὅταν τὰ ἄνθη εἶναι ἀχίτωνα καὶ ὅταν εἶναι ὁμοχίτωνα καλεῖται *περιγόνιον*.

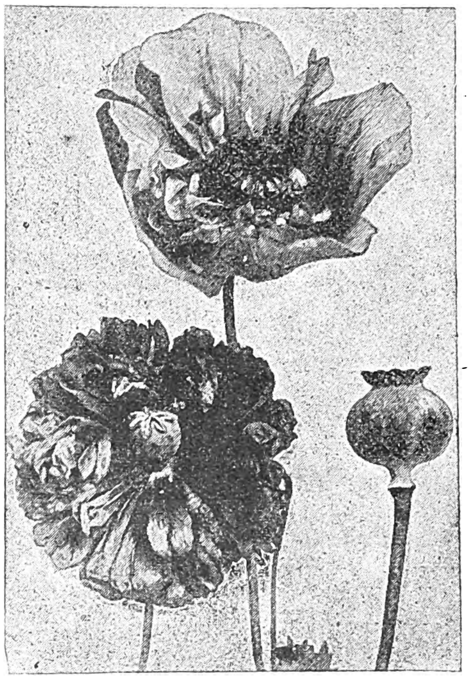

Ἄνθη μήκωνος (παπαροῦνας) τῆς κηπαίας.

Ὁ *κάλυξ* ἀποτελεῖται ἢ ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου φύλλου, ὅπερ καλεῖται *σέπαλον*, ὁπότε ὀνομάζεται καὶ *μονοσέπαλος*, ἢ ἐκ πολλῶν, ὁπότε καλεῖται *πολυσέπαλος* ἢ *χωριστοσέπαλος*. Φυτά τινα φέρουσιν ἔξωθεν ἢ κάτωθεν τοῦ κάλυκος καὶ δεύτερον τοιοῦτον, ὅστις καλεῖται *ὑποκαλύκιον*· τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ φυλλοειδῶν ἐκβλαστήσεων παρὰ τῷ κάλυκι φυομένων. Τοιοῦτον ὑποκαλύκιον παρατηρεῖται εἰς τὴν *ποτενίγγην, τὴν φραγγαρίαν* κ. τ. λ. Ὅταν ὁ κάλυξ πίπτῃ πρὸ τῆς ἐξανθήσεως, ὅπως π. χ. εἰς τὸν *μήκωνα* (παπαροῦνα) κ. τ. λ., καλεῖται *εὔπτωτος κάλυξ*· ἀντιθέτως εἰς ἄλλα φυτά, ὅπως εἰς τὴν *ροιὰν* καὶ τὰ *σύνθετα*, παραμένει πρὸς σχηματισμὸν τοῦ καρποῦ. Τέλος εἴς τινα ὁ κάλυξ πίπτει εὐθὺς ἅμα γονιμοποιηθῶσι τὰ ἄνθη. Ἡ *στεφάνη* εἶναι τὸ πλέον ἀνεπτυγμένον καὶ τὸ πλέον ἐμφανὲς τμῆμα τοῦ ἄνθους καὶ ἀποτελεῖται ἐκ μεμονωμένου τινὸς φύλλου (*μονοπέταλος* ἢ *συμπέταλος στεφάνη*), ἢ ἀπὸ κεχωρισμένα φύλλα διαφόρου ἀριθμοῦ (*πολυπέταλος* ἢ *χωριστοπέταλος στεφάνη*). Τὰ φύλλα τῆς πολυπετάλου στεφάνης εἶναι διαφορώτατα τὴν μορφήν· τὸ *πίσον*, π. χ., ὁ *φασίολος* κ. τ. λ., ἔχουσι *ψυχοειδῆ στεφάνην*, ἡ *βάτος*, τὸ *κυνόρροδον* κ. τ. λ., *ροδοειδῆ*, ἡ *μαλάχη* καὶ ἄλλα, *μαλαχοειδῆ*, ἡ *ραφανίς*, ὁ *χεῖρανθος* καὶ ἄλλα, *σταυροειδῆ*, ὁ *δίανθος* καὶ ἄλλα, *καρυοφυλλοειδῆ* κ. ο. κ. Ἡ διαφορὰ τῆς μορφῆς τῆς στεφάνης ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰς μονοπετάλους τοιαύτας, ὅπως π. χ. ἡ *τολύπη* καὶ ἡ *καμπάνουλα* ἔχουσι *κωδωνοειδῆ στεφάνην*, ἡ *ἰπομοία χοανοειδῆ*, τὸ *σύμφυτον κρινοειδῆ*, τὸ *γάλιον τροχοειδῆ*, τὸ *χαμαίμηλον σωληνοειδῆ* κ. ο. κ.

Οἱ στήμονες ἢ εἶναι κεχωρισμένοι, ἢ συμφύονται, ὁπότε ἀποτελοῦσι δέσμας, δι' ὃ καὶ οἱ στήμονες διακρίνονται εἰς *μονοδέλφους* καὶ εἰς *διδέλφους* ἢ *πολυδέλφους*. *Θαλαμοφυεῖς* καλοῦνται οἱ στήμονες οἱ ἐκφυόμενοι ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ἀνθικοῦ ἄξονος, *στεφανοφυεῖς* οἱ ἐκφυόμενοι ἀπὸ τῆς στεφάνης, καὶ *καλυκοφυεῖς* οἱ ἐκφυόμενοι εὐθέως ἀπὸ τοῦ κάλυκος.

Ἡ *ἀνθοδόχη* ἢ *θάλαμος* τῶν ἀνθέων καλεῖται *ὑπόγυνος* ἢ *ὑποφυὴς* μὲν ἐὰν εὑρίσκεται ὑπὸ τὸν ὕπερον (θῆλυ ὄργανον), *περίγυνος* δὲ ἢ *περιφυὴς* ἐὰν κεῖται ὑπὲρ τοῦτον, καὶ τέλος *ἐπιφυὴς* ἢ *ἐπίγυνος* ἐὰν συμφύεται μετὰ τοῦ ὑπέρου.

Τὰ *νεκτάρια* εἶναι κυρτώσεις ἀδενώδεις ἐκβλαστάνουσαι ἀπὸ τῆς ἀνθοδόχης, μεταξὺ στημόνων καὶ ὑπέρου, καὶ χρησιμεύουσι διὰ τὴν ἔκκρισιν τοῦ *νέκταρος*, ὅπερ εἶναι χυμὸς ζαχαρώδους συστάσεως καὶ εὐαρέστου ὀσμῆς.

Εἶδος ταξιανθίας		*Σχῆμα ἄξονος*	*Κύρια γνωρίσματα*	*Ἐπονομασία ταξιανθίας*
Βοτρυώδεις ταξιανθίαι	Α') Ἁπλαῖ	α.—Ἐπιμήκης ἄξων	Ἄνθη ἐκφυόμενα ἐκ λεπτῆς ράχεως, στερούμενα μίσχου ἢ φέροντα βραχὺν τοιοῦτον.	Στάχυς (πλαντάγινον).
			Στάχυς μὲ παχεῖαν σαρκώδη ράχιν.	Σπάδαξ (ἀρώδη).
			Ὅμοιος πρὸς στάχυν, ἀλλὰ μὲ ἄνθη μακρόμισχα.	Βότρυς (σταυρανθῆ).
		β.— Βραχὺς ἄξων	Ράχις κωνοειδής, δισκοειδὴς ἐφ' ἧς ἐκφύονται πολυάριθμα ἐπιφυῆ ἄνθη.	Κεφαλὶς (σύνθετα).
			Ἄνθη μακρόμισχα πυκνῶς διατεταγμένα.	Σκιάδιον (σέλινον, κισσός, πριμούλη).
	Β') Σύνθετοι		Αἱ φέρουσαι εἰς τὰς ράχεις δευτερευούσας διακλαδώσεις αἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν ταξιανθίαν.	Σύνθετοι: Στάχυες (κριθή, σῖτος). Βότρυες (ἄμπελος). Σκιάδια (σκιαδοφόρα κατὰ τὸ πλεῖστον).
Κυματώδεις ταξιανθίαι	Α') Ἁπλαῖ	α.—Ἄνευ ψευδάξονος	Τρεῖς ἢ περισσότεροι ἄξονες ἰσοπαχεῖς πρὸς ἀλλήλους.	Κῦμα (εὐφόρβιον, πλεῖστα εἴδη).
			Δύο ἰσοπαχεῖς ἄξονες φυόμενοι ἐκ τοῦ κυρίου ἄξονος, ὁπότε αἱ διακλαδώσεις αὐτῶν σχηματίζουσιν ὀρθὴν γωνίαν.	Διχάδιον (πλεῖστοι καρυοφυλλίδαι).
		β.—Μετὰ ψευδάξονος	Οἱ πλάγιοι κλάδοι κεῖνται πάντες ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς.	Βόστρυχος (ὑπερικόν, ἡμεροκαλλίς).
			Πλάγιοι κλάδοι ἐναλλασσόμενοι πρὸς ἀλλήλους ἀντιθέτως τῷ κυρίῳ ἄξονι.	Θύσανος (ἡλιάνθεμον).
	Β') Σύνθετοι		Θύσανοι συντεταγμένοι κατὰ βοστρύχους.	Θυσανοβόστρυχοι (ἀλχεμίλλη).
			Ἄθροισμα πλαγίων ἐναλλασσομένων κλάδων.	Σύνθετοι θύσανοι (σολανώδη τινά).
Σύνθετοι βοτρυώδεις καὶ κυματώδεις ταξιανθίαι			Ταξιανθία πυραμιδοειδοῦς μορφῆς τῆς ὁποίας οἱ πλάγιοι τῷ κυρίῳ ἄξονι κλάδοι εἶναι βοτρυωδῶς διακεκλαδισμένοι.	Φόβη.
			Ἡ ἀνωτέρω ταξιανθία ἀλλὰ λίαν πυκνή.	Θύρσος.
			Ἁπλῆ ἢ σύνθετος ταξιανθία ἀποτελουμένη ἐξ ἀφανῶν ἀνθέων κατὰ σταχυοειδῆ διάταξιν, ἥτις κρέμαται χαλαρῶς ἀπὸ τῶν κλάδων.	Ἴουλος (ἰτέα, λεύκη).
			Ταξιανθία βοτρυώδεις ἢ φοβώδης, τῆς ὁποίας αἱ διακλαδώσεις τῶν ἄκρων σχηματίζουσι σκιάδιον.	Κόρυμβος (ἀκτῆ).
			Ταξιανθία σύνθετος μὲ βραχὺν ἄξονα καὶ κλάδους.	Ἀνθήλη (σχοῖνος).

Digitized by Google

Διάταξις τῶν ὀργάνων τοῦ ἄνθους.— Τὰ διάφορα ἄνθη διαφόρως φέρουσι τὰ ὄργανά των. Ἀναλόγως τῆς διατάξεως τῶν ὀργάνων τοῦ ἄνθους, καλουμένης καὶ *ἀνθοθεσίας*, τὰ τελευταῖα φέρουσι διαφόρους ὀνομασίας, ὡς *κυκλικά, ἀκύκλια, ἡμιεγκύκλια, ἰσέγκυκλα, ἑτερόκυκλα, μονόστοιχα, δίστοιχα, ἀντιδίστοιχα* κλπ.

Κυκλικὰ ἄνθη καλοῦνται τὰ κατὰ κυκλάδας ἢ σπονδύλους διατεταγμένα· ὁ ἀριθμὸς τῶν σπονδύλων εἶναι συνήθως πέντε (2 τοῦ περιανθίου, 2 τῶν στημόνων καὶ 1 τοῦ ὑπέρου), ὁπότε καὶ καλοῦνται *πενταοπόνδυλα*· ὡς συνήθως εἶναι τὰ ἄνθη τῶν περισσοτέρων ἀγγειοσπέρμων φυτῶν (*ὀρχεοειδῆ, χειλανθῆ*). *Ἀκύκλια ἄνθη* καλοῦνται ἐκεῖνα, ὧν τὰ διάφορα ὄργανα ἐκφύονται σπειροειδῶς ἐκ τοῦ ἀνθικοῦ ἄξονος (νυμφαῖα, μαγνολία). *Ἡμιεγκύκλια ἄνθη* καλοῦνται ἐκεῖνα, ὧν τὰ πέταλα τοῦ περιανθίου εἶναι κυκλικῶς διατεταγμένα, οἱ δὲ στήμονες καὶ ὁ ὕπερος σπειροειδῶς (*ρανουγκουλίδαι*). *Ἰσεγκύκλια ἄνθη* καλοῦνται τὰ κυκλικὰ τοιαῦτα καὶ τὰ ἀποτελούμενα ἐξ ἰσομελῶν ἐναλλασσομένων σπονδυλωμάτων. *Ἑτερόκυκλα ἄνθη* καλοῦνται τὰ συνιστάμενα ἐξ ἀνισομελῶν σπονδυλωμάτων. *Μονόστοιχα ἢ ἁπλοστήμονα ἄνθη* καλοῦνται, ὅταν φέρωσιν ἓν μόνον στημονικὸν σπονδύλωμα, *δίστοιχα ἢ διπλοστήμονα*, ὅταν ἀποτελοῦνται ἐκ δύο σπονδυλωμάτων καὶ *ἀντιδίστοιχα ἢ ἀντιδιπλοστήμονα*, ὅταν ἡ πρώτη σειρὰ τῶν στημόνων εὑρίσκεται πρὸ τῶν πετάλων τῆς στεφάνης καὶ ὁ δεύτερος σπόνδυλος εἶναι ἐναλλασσόμενος.

Διαγράμματα ἀνθέων. — Ταῦτα χρησιμεύουσι διὰ τὴν παράστασιν τῆς τάξεως τῶν σπονδυλωμάτων καὶ τῶν μελῶν τούτων πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸν ἀνθικὸν ἄξονα ὡς ἐπίσης καὶ τῆς θέσεως τούτων πρὸς τὸν φυτικὸν ἄξονα. Εἰς τὰ διαγράμματα ἢ κυκλογραφήματα ταῦτα, ἅτινα σχηματίζουσι συγκεντρικοὺς κύκλους, ὁ ἐξωτερικὸς παριστᾷ τὸν κάλυκα καὶ ὁ ἐσωτερικὸς τὸν ὕπερον. Ὁ φυτικὸς ἄξων σημειοῦται διὰ παχείας στιγμῆς εὑρισκομένης ἄνωθεν τοῦ διαφράγματος. Ὀνομάζομεν διὰ διαφόρων γραμμάτων τὰ διάφορα ὄργανα τοῦ ἄνθους: K=κάλυξ, Σ=στεφάνη, Π=περιγόνιον, A=στήμονες (ἄρρεν ὄργανον) καὶ Γ=ὕπερος (θῆλυ ὄργανον). Μετὰ τὰ γράμματα γράφομεν ἀριθμόν τινα (ἐκ πόσων μερῶν ἀποτελεῖται τὸ σπονδύλωμα). Τὸ σημεῖον + ἐμφαίνει τὸν ἀριθμὸν τῶν σπονδύλων τῆς διαπλάσεως. Τὰ πολλὰ ὄργανα σημειοῦνται διὰ ∞. Αἱ συμφύσεις διὰ τοῦ σημείου ( ) καὶ μία γραμμὴ — κάτωθεν σημαίνει ἐπιφυὲς γεν. ὄργανον. Οὕτως ἔχομεν, π. χ. τὸν τύπον K2 + 2, Σ4, A2 + 2, Γ $\underline{(2)}$ = *Σταυρανθῆ*, δηλ. ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ K 2 = κάλυξ ἐκ δύο διμερῶν σπονδυλωμάτων, Σ 4=στεφάνη ἐξ ἑνὸς τετραμεροῦς σπονδυλώματος, A 2+2=ἀνθῆρες τέσσαρες ἐκ δύο σπονδυλωμάτων καὶ Γ $\underline{(2)}$=ὁ ὕπερος εἶναι ἐπιφυὴς καὶ ἀποτελεῖται ἐκ δύο συμφυῶν καρποφύλλων.

Συμμετρία ἀνθέων.—Καλοῦνται *συμμετρικὰ* τὰ ἄνθη ἅτινα διὰ μιᾶς νοητῆς τομῆς διαιροῦνται εἰς δύο ἥμισυ ὅμοια, ὅπως τοῦτο συμβαίνει εἰς τὸ *λείριον*, τὸν *μήκωνα* κ.τ.λ. *Ἀσύμμετρα* δὲ καλοῦνται τὰ ἄνθη ἅτινα δὲν τέμνονται ὁμοίως, ὅπως π. χ. ἡ *οὐαλεριάνα*· τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶναι σπάνια.

Ταξιανθίαι.—Τὰ περισσότερα φυτὰ φέρουσιν ἄνθη πολυάριθμα καὶ διαφόρου διατάξεως, δι' ὃ καὶ ἀπετελέσθησαν αἱ διάφοροι *ταξιανθίαι (ἀνθοταξίαι, ἀνθοστοιχίαι)*. Ὀλίγιστα φυτὰ φέρουσιν *ἐπάκρια* καὶ μονήρη ἄνθη φυόμενα μόνον ἐπὶ τῆς μασχάλης τῶν φύλλων.

Αἱ ταξιανθίαι διακρίνονται εἰς *βοτρυώδεις, κυματώδεις* καὶ *συνθέτους βοτρυώδεις* καὶ *κυματώδεις* (βλ. παρατιθέμενον πίνακα).

Μεταφορὰ γύρεως τῶν ἀνθέων.— Αὕτη ἐκτελεῖται α) διὰ τοῦ ἀνέμου, β) διὰ τῶν ἐντόμων

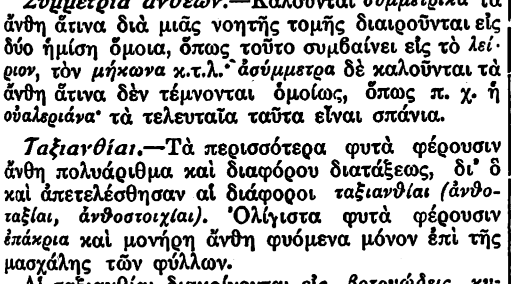

Ἄνθη ὀπουντίας (Ἰνδοσυκῆς).

καὶ γ) ὑπὸ τῶν παρακειμένων τῇ γύρει ἀνθήρων. Τὰ φυτὰ εἰς ἃ ἡ γῦρις μεταφέρεται ὑπὸ τῶν ἐντόμων καλοῦνται *ἐντομόφιλα*, εἶναι δὲ τὰ πλεῖστα καὶ ὡραιότατα τῶν ἀγγειοσπέρμων. Τὰ φυτὰ εἰς ἃ ἡ γῦρις μεταφέρεται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καλοῦνται *ἀνεμόφιλα*. Τὰ φυτὰ εἰς ἃ ἡ γῦρις μεταφέρεται διὰ τῶν ἀνθήρων καλοῦνται *ἀρρενοθήλεα*.

Δ. Ν· ΠΑΠΑΓΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΣΥΜΒΟΛ.] Τὰ ἄνθη ἔχουσιν εὐφραδεστάτην γλῶσσαν—λέγει Γάλλος ποιητής—, ἥτις ἀνυψώνει τὴν ψυχὴν μέχρι τῶν εὐγενεστάτων στρωμάτων τῆς φαντασίας, ἡ δὲ γλῶσσα αὕτη εἶναι ἀντιληπτὴ παρ' ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ἔχουσιν ἐπὶ πλέον καὶ κάτι τὸ μυστηριῶδες, ὅπερ ἀπευθύνεται κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν καρδίαν. Μετὰ τὰς πρώτας ἐκδηλώσεις τοῦ πολιτισμοῦ, λέγει ἡ Ἐλίζα Λενεβέ, ὅτε αἱ οἰκογένειαι ἐγένοντο πολυμελεῖς καὶ διεσκορπίσθησαν ἐπὶ τῆς γῆς, οἱ ἄνθρωποι ᾐσθάνθησαν ὅτι ὁ λόγος μόνον δὲν ἦτο ἐπαρκὲς μέσον συνεννοήσεως. Ἐζήτησαν τότε νὰ ἐκδηλώσουν τὴν σκέψιν των εἰς τὰ ὄμματα ὅπως τὰς ἐξεδήλουν εἰς τὰ ὦτα καὶ ἀνεκάλυψαν τὰ ἱερογλυφικὰ σχήματα. Εἰς *στάχυς* ἐν παραδείγματι ἐσήμαινε τὴν ἀφθονίαν καὶ τὸν πλοῦτον. Ἡ *ἴρα* ἐγένετο τὸ σύμβολον τοῦ πάθους, τὸ δὲ *ῥόδον*, τὸ ὡραιότερον τῶν τότε ἀνθέων, ἐσυμβόλιζε τὸ κάλλος. Ἡ Ἁγία Γραφὴ εἶναι πλήρης τοιούτων συμβολισμῶν· ὁ προοδεύων ὅμως πολιτισμὸς ἐδημιούργησε πλῆθος νέων ἀναγκῶν καὶ ἐπλούτισε τὸ λεξιλόγιον τῶν ἐκφράσεων. Τὰ ἱερογλυφικὰ σχήματα δὲν ἐπήρκουν πλέον, καὶ πρὸς τοῦτο εἰσήχθη ὁ γραπτὸς λόγος εἰς κοινὴν χρῆσιν. Οἱ Κινέζοι, ἐν τούτοις, διεφύλαξαν μίαν ἀλφάβητον, τῆς ὁποίας ὅλα τὰ γράμματα εἶναι ἄνθη.

Αἱ πρόοδοι τοῦ πολιτισμοῦ προεκάλεσαν ποικίλα πάθη. Ὁ ἐκπολιτισθεὶς ἀνὴρ κατενόησε τὴν ἰσχύν του, καὶ ἠθέλησε νὰ ὑποτάξῃ τὰ πάντα εἰς τὴν θέλησίν του, ὡς ἐκ τούτου ὑπῆρξεν ἄδικος καὶ ἐδημιούργησε θύματα. Οὕτως αἱ γυναῖκες τῆς Ἀνατολῆς ἐκλείσθησαν εἰς τοὺς γυναικωνίτας, εἰς δὲ τὴν Δύσιν ἡ θέσις των ἀπέβη χειροτέρα, ἦσαν δὲ αὗται πολλάκις πλειότερον δοῦλαι ἢ ἐν Ἀσίᾳ. Ἀλλὰ τὸ πῦρ τῆς ἐλευθερίας ἔφλεγε τὴν ψυχήν των ἢ τῶν λοιπῶν τοῦ κόσμου ὑπάρξεων.

Μὴ δυνάμεναι νὰ ἀποσείσωσι τὴν τυραννίαν διὰ τῆς βίας, ἠθέλησαν νὰ κατορθώσωσι τοῦτο διὰ τῆς λεπτότητος, καὶ συνεχῶς ὁ ἔρως ἀφώπλιζε τοὺς ἄνδρας. Ἐπεζήτησαν τότε τὴν ἐξεύρεσιν μέσων πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν σκέψεών των, χωρὶς ὁ φύλαξ τοῦ γυναικωνίτου νὰ δύναται νὰ ἀντιληφθῇ τοῦτο· οὕτω πως προῆλθεν ἡ γλῶσσα τῶν ἀνθέων. Νεαρὸς Πέρσης ἐν παραδείγματι διερχόμενος πλησίον χαρεμίου, ἔρριπτεν εἰς ὡραίαν ὀδαλίσκην ἓν ἄνθος *λειρίου*, ὅπερ ἐσήμαινεν: «Ἡ καρδιά μου εἶναι φλογισμένη σὰν τὰ φύλλα αὐτοῦ τοῦ λουλουδιοῦ· ἂν δὲν συμμερίζεται τὴν φωτιά μου, θὰ μὲ κάψῃ καὶ θὰ γίνω στάχτη». Οἱ Ἀνατολῖται δίδουν τὸ ὄνομα *σελὰμ* εἰς ἀνθοδέσμην τῆς ὁποίας τὰ ἄνθη ἐκφράζουν τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματά των πρὸς τὰς γυναῖκας τοῦ χαρεμίου. Ὁ ἱστορικὸς *Χάμερ* παρέχει ἐξηγήσεις διαφόρων μεθόδων τὰς ὁποίας μετεχειρίζοντο οἱ Ὀθωμανοὶ πρὸς ἔκφρασιν τῶν αἰσθημάτων εἰς τὰς κλεισμένας γυναῖκας τοῦ χαρεμίου. Ἡ συνεννόησις μετ' αὐτῶν ἐγίνετο διὰ τῶν ἀνθέων ἀναλόγως τοῦ εἴδους, τοῦ χρώματος, τῆς τοποθετήσεώς των. Ἡ γλῶσσα δὲ τούτων καὶ αἱ μέθοδοι τῆς δι' αὐτῶν συνεννοήσεως εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, ὅπως δὲ αἱ γυναῖκες τοῦ χαρεμίου, καὶ αἱ νεάνιδες αἱ κλεισμέναι εἰς τὰ μοναστήρια ἔρριπτον εἰς τοὺς διερχομένους νέους, ποὺ ἠγάπων, *μυοσωτίδας* βρεγμένας μὲ δάκρυα, αἵτινες ἡρμήνευον τὴν φράσιν: «μὴ μὲ λησμόνει». Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διεξήγετο κατὰ τοὺς ἱπποτικοὺς χρόνους ἐν τῇ Δύσει ἡ αἰσθηματικὴ συνεννόησις, ἐπλουτίσθη δὲ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἡ Ἐραλδική. Ἀλλὰ καὶ ἡ πολιτικὴ ἐξυπηρετήθη πολλάκις διὰ τῆς μυστηριώδους ταύτης γλώσσης. Οὕτω, ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸ *λευκὸν ῥόδον* καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ *κρίνος*. Ἐχρησίμευσε δὲ πολλάκις ἡ γλῶσσα αὕτη καὶ πρὸς σκοποὺς ἀνθρωπιστικούς. Οὕτω ὁ Πέρσης ποιητὴς *Σααδῆ*, εὑρισκόμενος αἰχμάλωτος, συνηντήθη ποτὲ μετὰ τοῦ μεγάλου κυρίου του. Τοῦ προσέφερεν ἓν ῥόδον καὶ τοῦ εἶπε: «Σπεῦσε νὰ πράξῃς τι καλόν, ὅσον ἔχεις καιρόν, διότι ἡ ἰσχὺς εἶναι ὅπως τὸ ἄνθος τοῦτο, διαρκεῖ μόνον μίαν στιγμήν». Ὁ μέγας ἡγεμὼν ἐνόησεν ὅτι ἔπρεπε νὰ τοῦ ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν του. Κατὰ τοὺς ἱπποτικοὺς χρόνους, ὅτε εὐγενὴς δέσποινα δὲν ἤθελεν οὔτε νὰ δεχθῇ, οὔτε νὰ ἀπορρίψῃ τὴν προσφορὰν ἱππότου τινός, ἔστεφε τὴν κεφαλήν της μὲ *λευκὰς μαργαρίτας*, ὅπερ ἐσήμαινε: «Θὰ σκεφθῶ». Ὡς δὲ ἀναφέρεται εἰς τὸ ἀρχαῖον ποίημα Penceforêt, ἐὰν μία δέσποινα ἔθετεν εἰς τὴν κεφαλὴν κάπελλο μὲ ῥόδα, ἔλεγε πρὸς τὸν ἱππότην της: «Ἔσει εὐτυχής». Ἡ δεσμῶτις Ὀριάνα ἐξεδήλου τὴν δυστυχίαν της εἰς τὸν Ἄμαδιν ῥίπτουσα *μαραμένον ῥόδον* ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ πύργου εἰς τοὺς πόδας του.

Ὁ Γάλλος ποιητὴς *Ρονσὰρ* εἶναι ὁ πρῶτος συνθέσας ἀνθοδέσμην ὁλόκληρον τοιούτων ἀλληγορικῶν ποιημάτων. Κατὰ τοὺς ὡραίους χρόνους τῆς γαλλικῆς φιλολογίας, ἐνεφανίσθη ἡ «Guirlande de Julie», ἔργον χαριεστάτων στίχων, εἰς ὃ ὅλοι οἱ ποιηταὶ κατέθεσαν τὸν φόρον τῆς ἐμπνεύσεώς των. Εἶναι γνωστὸν δὲ τὸ περίφημον τετράστιχον τοῦ Bonnefons, ἀποστείλαντος εἰς τὴν ἐρωμένην του δύο ῥόδα, τὸ ἓν λευκὸν καὶ τὸ ἄλλο κόκκινον, τὰ ὁποῖα παρίστων τὸ μὲν τὴν ὠχρότητά του καὶ τὸ ἄλλο τὴν φλόγα τοῦ ἔρωτός του, ἀμφότερα δὲ τὴν δυστυχίαν του.

Πλεῖστοι ἐκδόται εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην συνέλεξαν τοὺς στίχους τῆς διαλέκτου ταύτης τῶν ἀνθέων καὶ ἀπετέλεσαν πλῆρες ἐρωτικὸν λεξιλόγιον, διέγραψαν δὲ καὶ ποικίλους κανόνας κατὰ τὴν προσφορὰν ἑνὸς ἄνθους καὶ τὴν διαφορὰν σημασίας ἐκ ταύτης. Οὕτως ἐν παραδείγματι ἓν *χρυσάνθεμον* σημαίνει θλῖψιν, συνδεδεμένον ὅμως μετ' ἄλλων ἀνθέων παριστᾷ ἅλυσιν ὁλόκληρον χαρῶν καὶ θλίψεων τοῦ προσφέροντος. Ἓν μόνον ῥόδον διδόμενον ὑποδηλοῖ τὸν πόνον τοῦ ἔρωτος, συνδεδεμένον ὅμως μετὰ *μαργαριτῶν* σημαίνει: «σκέπτομαι διαρκῶς τὰς θλίψεις σου». Ἐὰν ἓν ἄνθος προσφέρεται ἁπλῶς, ἐκφράζει τὴν συνήθη σημασίαν του, ἀλλ' ἐὰν δίδεται ἀνεστραμμένον πρὸς τὰ κάτω, ἔχει τὴν ἀντίθετον ὅλως ἔννοιαν. Οὕτω δέσμη μύρτων, ἥτις σημαίνει: «Σὲ ἀγαπῶ», στρεφομένη πρὸς τὴν γῆν λέγει: «Σὲ μισῶ».

Ἐν Ἑλλάδι ἡ γλῶσσα τῶν ἀνθέων ἦτο ἄγνωστος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας. Ἅμα ὅμως ἀνέκτησε τὴν αὐτονομίαν της ἡ Ἑλλάς, εἰσήχθη αὕτη, ὁ δὲ ποιητὴς *Ἀλέξανδρος Σοῦτσος*, σατυρίζων τὴν εἰσαγωγὴν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἠθῶν, ἀναφέρει καὶ τὴν ἀρξαμένην διάδοσιν τῆς αἰσθηματικῆς ταύτης γλώσσης. Εἰς τὸ Ναύπλιον τῷ 1830 ἐξεδόθη τὸ πρῶτον βιβλίον τὸ περιέχον τὰς σημασίας τῶν ἀνθέων. Βραδύτερον ὅτε μετεφέρθη εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ πρωτεύουσα καὶ μετ' ἐπαναστατικῆς ὁρμῆς μετεβάλλοντο τὰ ἤθη, ἐξεδόθησαν πολυάριθμα τοιαῦτα βιβλία, μεταφραζόμενα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ ἰταλικοῦ, ἐγένοντο δὲ τὸ κοινὸν ἀνάγνωσμα. Κατόπιν ἐδημοσιεύοντο ταῦτα ἐν εἴδει παραρτήματος τῶν ποιητικῶν ἀνθολογιῶν, τῶν ἐκδιδομένων ὑπὸ τοῦ Ἀνέστη Κωνσταντινίδη. Ὅπως εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ποιηταὶ τῆς ῥωμαντικῆς ἐποχῆς εἰσέφερον τὸν φόρον των εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην καὶ συνέθετον δίστιχα δι' ἑκάστην σημασίαν ἄνθους. Ἀλλ' αὕτη διαφέρει καὶ κατὰ τοὺς χρωματισμοὺς τῶν ἀνθέων. Οὕτω τὸ *λευκὸν* σημαίνει τὴν ἁγνότητα καὶ τὴν εἰλικρίνειαν· τὸ *κόκκινον* τὸν ἔρωτα, τὸ *πράσινον* τὴν ἐλπίδα, τὸ *κυανοῦν* τὴν σταθερότητα καὶ τὸ *κίτρινον* τὴν ἀπιστίαν, περὶ τὰ χρώματα δὲ ταῦτα πλέκεται ἡ στιχουργία τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς συνέθεσε πολυάριθμα δίστιχα, τὰ ὁποῖα κατὰ μίαν περίοδον εἶχον καταστῆ δημοτικώτατα. Μεταφέρω τινὰ ἐκ τούτων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν τὴν ποιητικὴν ἔκφρασιν ἣν ἔδωκαν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνθέων οἱ Ἕλληνες ποιηταί. Οὕτω τὸ *ἀβρότονον (μελισσόχορτον)* ἔχει τὴν ἑξῆς σημασίαν:

«Ἡμέραν ἂν δὲν σὲ ἰδῶ, ἢ καὶ στιγμὴν ἂν μόνον,
Θαρρῶ ἡμέραν τὴν στιγμὴν καὶ τὴν ἡμέραν χρόνον».

Ἡ *λευκὴ ἄκανθα*:

«Οἱ ὀφθαλμοί σου φοβερὰς μ' ἐπέβαλον βασάνους,
Ἀλλὰ λατρεύω τοὺς διπλοῦς ὡραίους μου τυράννους.

Τὸ ἄνθος τῆς *κερασέας*:

«Καρδίας ἀνταλλάσσομεν εἰς ταύτην τὴν ἡμέραν,
Τὴν γλυκυτέραν μ' ἔδωκες κ' ἐγὼ τὴν πιστοτέραν.

Τὸ *σπαράγγι*:

«Ἐπαίρου εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ὄχι εἰς τὰ κάλλη,
αὐτὴν ὁ χρόνος ἐμπεδοῖ κ' ἐκεῖνα μεταβάλλει.

Τὸ *τριφύλλι*:

«Ἄφες νὰ λέγουν οἱ πολλοί· περίμενε καὶ σίγα.
Ἡμεῖς συνεννοήθημεν. Τὰ τῶν σοφῶν ὀλίγα.

Ἡ γλῶσσα τῶν ἀνθέων δὲν ἐξέλιπεν οὔτε ἐν τῇ Ἀνατολῇ οὔτε ἐν τῇ Δύσει· παραμένει πάντοτε μεταξὺ τῶν λαϊκῶν τάξεων, οἱ δὲ παλαιοὶ ἐκεῖνοι στίχοι ἀποτελοῦν τὴν αἰσθηματολογίαν αὐτῶν μέχρι τῆς σήμερον.

Θ. Β.

— [ΕΝ ΤΗ ΛΑΤΡΕΙΑ] Ἡ παρ' ἐθνικοῖς ἀπὸ μακροῦ κρατήσασα συνήθεια τοῦ νὰ στολίζωνται οἱ τάφοι δι' ἀνθέων καὶ χλόης, ἢ νὰ διανοίγωνται οὗτοι ἐν τῷ κέντρῳ κήπου τινός, ὡς μὴ ἐνέχουσά τι τὸ ἀντιχριστιανικόν, υἱοθετήθη ἐνωρίτατα καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν. Βλέπομεν διὰ τοῦτο ὅτι τὰ ἐν Ῥώμῃ κοιμητήρια τοῦ ἁγίου Νικομήδους, τοῦ ἁγίου Τιμοθέου, τῆς ἁγίας Ἱλαρίας εἶναι συνήθως γνωστὰ διὰ τῆς φράσεως «in horto (ἐν τῷ κήπῳ) Justi», «in horto Theonis», «in horto Hilariae». Καὶ ἀπαντῶνται μὲν λίαν ἐνωρὶς παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς συγγραφεῦσι παραινέσεις καὶ διαμαρτυρίαι κατὰ τῆς ὑπὸ τῶν ζώντων χρήσεως στεφάνων καὶ ἀνθέων (*Tertul.* de corona, *Κλημ. Ἀλεξανδρ.* Παιδαγωγός, Β' 8, *Γρηγορ. Ναζιανζ.* κατὰ Ἰουλιανοῦ λόγος β', κεφ. 35), ἀλλὰ διὰ τούτων κυρίως οἱ Χριστιανοὶ ἀπετρέποντο ἀπὸ ἐθίμων εἰδωλολατρικῶν, τῶν ὁποίων ἡ τήρησις θὰ ἐστήριζεν αὐτοὺς εἰς δεισιδαιμονίας ἀσυμβιβάστους πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Προκειμένου ἐν τούτοις περὶ τῆς διακοσμήσεως τῶν τάφων τῶν νεκρῶν καὶ μάλιστα τῶν μαρτύρων, ἀναντιρρήτως ἐχρησιμοποιοῦντο ἐξ ἐποχῆς ἀρχαιοτάτης φυτὰ καὶ ἄνθη, ὡς μαρτυρεῖται καὶ ὑπ' ἄλλων μὲν ἀρ.

Digitized by Google

χαίων συγγραφέων, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ὑπὸ τοῦ Προυδεντίου (Cathemerin. hymn. X, 167—170). Συνετέλεσε δὲ εἰς τοῦτο οὐ μόνον ἡ παρ' ἐθνικοῖς μνημονευθεῖσα συνήθεια, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὸ τῆς Γραφῆς μαρτυρούμενον, ὅτι ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον ἐτέθη πρὸς εἰρηνικὴν ἀπόλαυσιν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ὁ πρωτόπλαστος, ὑπῆρξε κῆπος καὶ παράδεισος θελκτικός, ὅστις καὶ μετὰ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἔξωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ εἰκὼν καὶ τύπος τοῦ ἐν Οὐρανοῖς μακαρίου τόπου καὶ Παραδείσου, ἔνθα θὰ ζῶσιν αἰωνίως οἱ δίκαιοι.

Ἐντεῦθεν καὶ οἱ Χριστιανοὶ γλύπται ὡδηγήθησαν φυσικῶς εἰς τὸ νὰ περικοσμῶσι τὰ κοιμητήρια καὶ τὰς κρύπτας, ὅπου ἦσαν ἀποτεθειμένα σώματα μαρτύρων ἢ καὶ ἁπλῶς πιστῶν, διὰ γλυπτῶν ὁμοιωμάτων ἀνθέων εἰς στεφάνους ἢ εἰς δέσμας ἢ εἰς δοχεῖα καὶ κάνιστρα, συμβολίζοντες οὕτω τὴν οὐρανίαν καὶ πνευματικὴν τερπνότητα, τὴν ὁποίαν ἐν οὐρανοῖς οἱ ἐν Κυρίῳ κεκοιμημένοι ἀπελάμβανον. Εἰς τὴν εἴσοδον ἐπὶ παραδείγματι τοῦ κοιμητηρίου τῆς ἁγίας Ἁγνῆς διακρίνονται γεγλυμμένοι πτερωτοὶ παῖδες φέροντες ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν κάνιστρα πλήρη ἀνθέων, ἅτινα φαίνονται σπεύδοντες, ὅπως σκορπίσωσιν ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ἐν τῷ κοιμητηρίῳ ἀναπαυομένων μαρτύρων (*Bottari*, Sculture e pitture sagre estratte dai cimiteri di Roma... tav. CXXXIX). Φυσικὸν εἶναι νὰ διαπιστώσωμεν ἐντεῦθεν, ὅτι οἱ διὰ τοιούτων γλυπτῶν περικοσμοῦντες τοὺς τάφους καὶ τὰ κοιμητήρια Χριστιανοί, πολὺ περισσότερον κατεκάλυπτον αὐτοὺς καὶ διὰ φυσικῶν ἀνθέων. Περὶ τούτου δ' ἄλλως μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐν τῇ Δύσει κρατήσασα συνήθεια τοῦ νὰ καταχοσμῶνται καὶ τὰ θυσιαστήρια τῶν Ἐκκλησιῶν δι' ἀνθέων. Διότι, ὡς γνωστόν, ἐνωρίτατα οἱ μαρτυρικοὶ τάφοι συνήγαγον περὶ αὐτοὺς τοὺς δήμους τῶν πιστῶν καὶ αἱ καταχαλύπτουσαι τοὺς τάφους τούτους πλάκες, αἱ δι' ἀνθέων ὑπὸ τῶν εὐλαβῶς συρρεόντων πιστῶν εὐτρεπιζόμεναι, ἐχρησίμευσαν ὡς θυσιαστήρια καὶ τράπεζαι ἅγιαι, ἐφ' ὧν προσεφέρετο ἡ θεία Εὐχαριστία. Αἱ μετέπειτα δ' ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς χριστιανικῆς τέχνης ἀπαντῶσαι *βασιλικαὶ* δὲν ἦσαν τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ κατὰ τὰς τότε κρατούσας ἀρχιτεκτονικὰς τάσεις διεύρυνσις τῶν ἐν ταῖς κατακόμβαις ὑπογείων αἰθουσῶν (cubicula), ἔνθα συνήγοντο ἐν καιρῷ τῶν διωγμῶν οἱ Χριστιανοὶ καὶ ὅπου ὡς ἅγιαι τράπεζαι ἐχρησιμοποιοῦντο, ὡς εἴπομεν, πλάκες ἐπιτάφιοι συχνάκις δι' ἀνθέων ὑπὸ χειρῶν εὐλαβῶν καταχοσμούμεναι. Ἐκ τούτου ὁ δι' ἀνθέων καὶ φυτῶν στολισμὸς δὲν περιωρίσθη εἰς μόνας τὰς πλάκας τοῦ θυσιαστηρίου, ἀλλ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς ὁλοκλήρους τὰς βασιλικὰς κατὰ μίμησιν τῶν ἐν ταῖς κατακόμβαις καὶ τοῖς κοιμητηρίοις τῶν μαρτύρων γενομένων (*Hieronym*. Epist. LX ad Heliodorum § 12. *Τοῦ αὐτοῦ* in Epitaph. Nepot. epist. III. *Gregor. Turon*. De glor. confess. c. L).

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἡ λειτουργικὴ χρῆσις τῶν ἀνθέων δὲν ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον ἀρχαία. Ὁ μετὰ κλάδων ἐλαίας ἢ φοινίκος ἑορτασμὸς τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, ἐπὶ παραδείγματι, μαρτυρεῖται ἤδη ὑπὸ τοῦ Ὁδοιπορικοῦ τῆς Σιλβίας (§ 31), ὅπερ ἀνάγεται εἰς τὸν τέταρτον αἰῶνα. Μέχρι δὲ σήμερον αἱ πύλαι τῶν πανηγυριζόντων ναῶν καὶ αἱ δι' ἃς ἄγεται ἑορτὴ εἰκόνες περικοσμοῦνται διὰ στεφάνων ἐκ μυρσίνης ἢ δάφνης ἢ κισσοῦ, καθὼς καὶ δι' ἀνθέων ποικίλων, ὅσα ὁ κατὰ τὴν ἀγομένην πανήγυριν φέρει καιρός. Πρὸ παντὸς ὁ διάκοσμος τοῦ ἐπιταφίου, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον καὶ ὁ τῆς ἐξέδρας, ἥτις κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανείων ἀνεγείρεται, ἀποβαίνει οὐ μόνον γενικὸς ἀλλὰ καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐπιμελημένος. Χρῆσις ἀρωματικῶν φυτῶν (βασιλικοῦ, δενδρολιβάνου ἢ καὶ ποικίλων ἀνθοδεσμῶν) γίνεται καὶ ἐν τοῖς ἁγιασμοῖς, ὅτε ἐμβαπτιζόμενα ταῦτα εἰς τὸ ἡγιασμένον ὕδωρ χρησιμοποιοῦνται ἀκολούθως ὡς ὄργανα ραντισμοῦ τῶν παρισταμένων πιστῶν.

ΠΗΓΑΙ. *Martigny*, Diction des antiquités Chret. σελ. 277. *Cabrol*, Diction. d'archéol. et de liturg. Τόμ. 5 σελ 1693. *Κ. Καλλινίκου*, Ὁ Χριστ. Ναὸς καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ σελ. 164.

Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

—[ΕΝ ΤΗ ΤΕΧΝΗ.] Ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων της ἡ Τέχνη ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὰ ἄνθη καὶ τὰ ἐχρησιμοποίησε. Μετὰ τὰς εὐθείας καὶ τεθλασμένας γραμμὰς τῆς διακοσμήσεως τῆς παλαιολιθικῆς καὶ λιθίνης ἐποχῆς, αἱ καμπύλαι καὶ αἱ σπειροειδεῖς γραμμαὶ ἀπετέλεσαν νέον σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς διακοσμήσεως, ὁ τρόπος δὲ ταύτης ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὸ φυτικὸν βασίλειον καὶ ἰδίως ἀπὸ τὰς καμπύλας καὶ σπειροειδεῖς συστροφὰς τῶν νεαρῶν βλαστῶν. Τὰ ἄνθη ὅμως, ὡς καθαρὰ μορφὴ διακοσμήσεως, εὑρίσκονται εἰς τὴν Αἰγαιακὴν καὶ Μινωϊκὴν ἐποχὴν ἐσχηματοποιημένα πολύ, ἀλλὰ ἀναγνωριζόμενα εὐκόλως. Κατὰ τὴν Μινωϊκὴν καὶ τὴν μετέπειτα Μυκηναϊκὴν ἐποχήν, τὰ κρίνα καὶ αἱ ἴριδες ἀπετέλεσαν τὰ προτιμώμενα εἴδη. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἀπεκλείσθησαν οὔτε τὰ φύλλα. Ἡ αἰγυπτιακὴ τέχνη ἄφθονα ἐδανείσθη τὰ διακοσμητικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ θέματα ἐκ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου καὶ ἀπέδωσε τὰ ἄνθη καὶ τὰ φυτὰ μὲ ἀκρίβειαν καὶ ρεαλισμόν.

Ἡ ἑλληνικὴ τέχνη, ἐκτὸς τῆς διακοσμήσεως, μετεχειρίσθη τὰ ἄνθη καὶ ὡς θέματα καλλιτεχνικῶν πινάκων, μᾶς ἔδοσε δὲ οὕτω τοὺς πρώτους ζωγράφους τῶν ἀνθέων. Ἀναφέρεται συγκεκριμένως ὁ ζωγράφος *Πανσίας*, σύγχρονος τοῦ Ἀπελλοῦ, ἐκτελεστὴς πινάκων ἀνθέων. Ἡ παράδοσις φέρει τὸν *Πανσίαν* ὡς ἀγαπήσαντα τὸ εἶδος τοῦτο τῆς τέχνης ἐκ τρυφερότητος πρὸς τὴν ἐρωμένην του Γλυκέραν ἀνθοπώλιδα, τὴν ὁποίαν ἐζωγράφησεν ἐν τῷ μέσῳ ἀνθέων.

Τὰ ἄνθη δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶναι διακοσμητικὸν θέμα κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους, ὁπότε ἡ ἰδιωτικὴ ζωή, μετὰ τὴν λιτότητα τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, ἐτράπη ἐπὶ τὸ τρυφηλότερον καὶ ἡ κατοικία ἐστολίζετο διὰ μωσαϊκῶν καὶ τοιχογραφιῶν εἰς τὰς ὁποίας τὰ ἄνθη ἀποτελοῦν τὸ κυριώτερον θέμα. Αἱ οἰκίαι ἰδίως τῆς Πομπηΐας γέμουν τοιούτων.

Ἡ ἀνατολικὴ τέχνη, ἰδίᾳ εἰς τοὺς Μουσουλμανικοὺς λαούς, ἐνεπνεύσθη πολὺ ἀπὸ τὰ ἄνθη. Ἐπειδὴ δὲ θρησκευτικοὶ λόγοι ἀπηγόρευον τὴν ἐπὶ εἰκόνων ἀναπαράστασιν προσώπων, σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐνησχολήθη μὲ τὰ ἄνθη. Ἡ Περσία ἐδημιούργησε θαυμαστοὺς διακοσμητικοὺς κύκλους ἀνθέων καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐνεπνεύσθη σχεδὸν ὅλη ἡ Ἀσιατικὴ τέχνη. Ὡς ἀνθογράφοι διεκρίθησαν οἱ Κινέζοι, οἱ Κορεᾶται καὶ ἰδίως οἱ Ἰάπωνες, ἐκτελέσαντες ἀνθογραφίας πλήρεις ποιήσεως καὶ γοητείας διὰ τοὺς λεπτοὺς χρωματισμούς των καὶ τὴν χάριν τῆς διατάξεως.

Ἡ Μεσαιωνικὴ τέχνη δὲν περιεφρόνησε τὰ ἄνθη. Εἰς τὰ μικρογραφημένα χειρόγραφα δὲν λείπουν ἄνθινοι διακοσμήσεις. Ἡ Βυζαντινὴ τέχνη μετεχειρίσθη εἰς εὐρεῖαν κλίμακα τὰ ἄνθη. Εἰς πολλὰς ἁγιογραφίας εὑρίσκομεν Ρόδον τὸ ἀμάραντον καὶ τὸν θεῖον Στάχυν ἀποβάντα σύμβολα τῆς Παρθένου καὶ τοῦ Χριστοῦ βρέφους, ὁ δὲ πλοχμὸς τῶν ἰναρίδων καὶ τῶν ὀστλίγκων τῆς ἀμπέλου ἔδωκε τὸ κύριον στοιχεῖον τῶν πλεκτῶν διακοσμήσεων τοῦ ΣΤ' αἰῶνος.

Ἡ Ἀναγέννησις ἐπίσης ἐπρόσεξε τὸν φυτικὸν καὶ ἄνθινον διάκοσμον. Ὁ *Μπενότσο Γκότζολι*, ὁ *Φρὰ Φιλίππο Λίππι*, ὁ *Μποτιτσέλι*, ὁ *Μαντένια*, ὁ *Περουτζῖνο* καὶ ἄλλοι εἰς τοὺς πίνακάς των παρενέβαλλον καὶ ἄνθη τῶν ὁποίων τὴν ἐκτέλεσιν πολλάκις ἐνεπιστεύοντο εἰς εἰδικοὺς ἀνθογράφους. Ἐξ αὐτῶν πολλοὶ ἦσαν καὶ Φλαμανδοὶ ἐγκατεστημένοι εἰς Ἰταλίαν καὶ δημιουργοὶ σχολῆς ἰδιαιτέρας ἀνθογράφων. Ὁ *Ραφαὴλ* ὁ ἴδιος ἐστόλισε μὲ ἄνθη τὰς συνθέσεις του, ἡ δὲ *Ὡραία ἀνθοκόμος* τοῦ Λούβρου ἐκ παραδόσεως παραβάλλεται πρὸς τὸν πίνακα τοῦ *Πανσίου*, τὴν «Ἀνθοπώλιδα Γλυκέραν», μὲ τὴν ὁποίαν ἔχει κοινὴν τὴν ἔμπνευσιν. Οἱ μετὰ τὸν *Ραφαὴλ* καὶ ἰδίως οἱ μαθηταί του, ὁ ἐξ Οὐντινε *Ἰωάννης* καὶ ὁ *Καραβάτζιο*, ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμά του, ὁ δὲ ἐκ Φερράρας *Μπεν(β)ενοῦτο Τίσσιο* ἐπωνομάζετο *Γκαρόφαλλο*, διότι ἐσυνήθιζε νὰ ὑπογράφῃ τὰ ἔργα του μὲ τὸ ὁμώνυμον ἄνθος, τὸν *δίανθον*.

Ἄλλος μέγας ἀνθογράφος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι ὁ μαθητὴς τοῦ Καράτσιο *Πέτρος Παῦλος Μπόντσι*, ἐπιλεγόμενος ὁ *κυφὸς* (il gobbo). Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἔχομεν τὸν *Μάριο Νούτσι τῶν Ἀνθέων* (ντεῖ φιόρε), τὴν *Μαργαρίταν Κάφι* τῆς Κρεμόνας καὶ τὴν *Ἰωάνναν Γκαρτζόνι* ἀπὸ τὸ Ἄσκολι.

Ἡ φλαμανδικὴ τέχνη ἀφειδῶς παρήγαγεν ἀνθογράφους καὶ αὐτοὶ οἱ κολοσσοὶ της ἐζωγράφησαν ἄνθη καὶ πολλάκις, μὴ θέλοντες ἢ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκτελοῦν τοὺς ἀνθίνους διακόσμους τῶν συνθέσεών των, ἐνεπιστεύοντο τὸ ἔργον τοῦτο εἰς ειδικούς. Οὕτως ὁ *Ρούμπενς* ἐνεπιστεύθη τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ εἰς τὸν *Μπρεγκὲλ ντὲ Βελοὺρ* καὶ τὸν *Σέγκερς*. Ὁ *Μπρεγκὲλ ντὲ Βελοὺρ* ἦτο φημισμένος ἀνθογράφος διὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἰδίως τὴν λεπτότητα τοῦ σχεδίου του. Ἀπετέλεσε δὲ σχολὴν κληρονομικὴν διὰ τῶν υἱῶν του Ἰωάννου καὶ Ἀμβροσίου, τῶν ἐγγόνων του Ἰωάννου Βαπτιστοῦ καὶ Ἀβραάμ, ὡς καὶ τῶν δισεγγόνων του Πομπιλίου καὶ Γκασπάρ.

Ἄλλος Φλαμανδὸς ἀνθογράφος εἶναι ὁ *Σέγκερς*, βοηθός, ὡς λέγεται, διὰ τὰ ἄνθη καὶ τοῦ Ρούμπενς, ἰησουΐτης ἐξ Ἀμβέρσας.

Οἱ δύο Φλαμανδοὶ ἀνθογράφοι ὁ *Ντὲ Βελοὺρ* καὶ ὁ *Σέγκερς* δὲν ἀφῆκαν πολλοὺς πίνακας ἀποκλειστικῶς ἰδικούς των μὲ ἄνθη συνειργάζοντο ὅμως μὲ ὅλους τοὺς ζωγράφους τῆς ἐποχῆς των. Τὴν αὐτὴν μέθοδον τῆς ἐργασίας ἐξηκολούθησαν καὶ οἱ ἀπόγονοι καὶ οἱ μαθηταί των, ὅπως ὁ *Βὰν Τιέλεν* μαθητὴς τοῦ *Σέγκερς*, ὁ *Γέραρδος Γκόσβιν*, ἐκ Λιέγης. Ὁ ἐν Γαλλίᾳ ἐγκατεστημένος καὶ ἐργαζόμενος *Ζὰν Ρὸς* καθηγητὴς τοῦ *Σναΰδερς*, καὶ ὁ *Σιμὼν Βέρελστ*, ὁ ἐξ Ἀμβέρσης, ζήσας καὶ ἐργασθεὶς ἐν Λονδίνῳ. Ὁ *Ἱερώνυμος Γκὰλ* ἦτο ἀποκλειστικῶς ἀνθογράφος, ὁ δὲ *Νικολὰς Βερενταὲλ* ἔδιδε τὰ ἔργα του εἰς τὸν *Τένιερς* πρὸς συμπλήρωσιν διὰ προσώπων. Μαθητὴς τοῦ *Βερενταὲλ* ἦτο ὁ *Νικολὰς Μορέλ*, τῶν Βρυξελλῶν.

Ἐπίσης Φλαμανδοὶ ἀνθογράφοι ἦσαν ὁ Νικόλας *Γκρεπύ*, οἱ *Σίμων* καὶ Πέτρος *Χάρντινε* τῆς Ἀμβέρσης, οἱ Ἰωάννης καὶ Φραγκῖσκος *Ὕκενς* ἢ *Ἔκενς* καὶ ἡ ἐγγονή του Φραγκίσκου *Κατερίνα*.

Κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἡ τῆς Ὁλλανδικῆς τέχνης δόξα ὑπῆρξεν ἡ ἀνθογραφία. Οἱ Ὁλλανδοὶ ἀνθογράφοι μᾶς ἐκληροδότησαν συνθέσεις ἀνθέων μοναδικὰς διὰ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ σχεδίου καὶ τοῦ χρώματος καὶ ἰδίως τὴν καλαισθησίαν, τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν διάταξιν. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων εἶναι *Δαυὶδ ντὲ Χέεμ* ὁ πρεσβύτερος. Τοῦτον ἐπέσκιασεν ὁ υἱός του *Ζὰν Δαυΐδ*, ὢν ὁ μεγαλύτερος ἀνθογράφος τῆς Ὁλλανδίας καὶ ἴσως τοῦ κόσμου.

Δὲν ἠρκεῖτο μόνον εἰς τὴν τελειότητα τοῦ σχεδίου καὶ χρώματος, ἀλλὰ ἔδιδεν εἰς τὰ ἔργα του ἕνα πλούσιον χρυσοκίτρινον φῶς. Ἐπωνομάσθη ὁ *Ρέμπραντ τῆς ἀνθογραφίας*.

Ὁ *Ζὰν Δαυὶδ ντὲ Χέεμ* ἀφῆκε πολλοὺς μαθητὰς καὶ μιμητάς, ὁλόκληρον σχολήν. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ὁ *Κορνέλιους* υἱός του καὶ ὁ ἀδελφός του ἢ ἀνεψιός του *Ζάν*, ὁ *Ζ. Ρότιους* καὶ ὁ Γερμανὸς *Ἀβραὰμ Μινιόν*, αἱ δύο θυγατέρες τοῦ Μινιὸν καὶ ἡ μαθήτριά του *Μαρία Σιβύλλα Μεριὰν* ἐκ Φραγκφούρτης.

Τὰ ἄνθη τῶν Ὁλλανδῶν ἀνθογράφων εἶναι ἡ τολύπη, τὸ σχεδὸν ἐθνικὸν ἄνθος τῆς Ὁλλανδίας, ὁ μήκων, τὸ ρόδον, ὁ δίανθος, ἡ ὀρτενσία, ἡ ἴρις, ἡ ἀνεμώνη, χωρὶς νὰ περιφρονοῦνται τὰ ἄνθη τῶν ἀγρῶν καὶ οἱ καρποί. Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ἐτοποθετοῦντο εἰς κάνιστρα, εἰς κρυστάλλινα ἢ πήλινα φαγεντιανὰ ἀγγεῖα καὶ κάποτε ἐκ χαλκοῦ.

Μετὰ τῶν ἀνθέων ἐζωγραφίζοντο ἔντομα, μυῖαι καὶ χρυσαλλίδες, πτηνά ἑρπετά, κοχλίαι καὶ μικρὰ τετράποδα, ποντικοί, σκίουροι καὶ κάποτε γαλαῖ ἢ κύνες. Μερικοὶ ἀνθογράφοι ἐζωγράφισαν ἄνθη φυσικὰ κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὴν γῆν, ἐπὶ βάθους κήπων μὲ κιγκλιδώματα καὶ δάση.

Ἡ χαλκογραφία πολλάκις ἐνησχολήθη μὲ τὰ ἄνθη. Ὁ *Βινσέσλας Χόλλαρ* ἐκ Πράγας ἐδημοσίευσεν ἐν Ἀγγλίᾳ πίνακας ἐντόμων καὶ φυτῶν. Ἐκτὸς αὐτοῦ ὁ *Ἰ. Κέμπινερ*, ὁ *Κὰρλ Φοκελάερ* (ἐργαζόμενος ἐν Ρώμῃ καὶ ἐπωνομασθεὶς *Κάρλο ντεῖ Φιόρι*), ὁ Χριστιανὸς *Μέρνετυ*, ὁ Φράντς *Βένερ Τὰμ* (ἐξ Ἀμβούργου), ἐπίσης ἐν Ἰταλίᾳ ἐργασθέντες καὶ ζήσαντες. Ὁ Ὄττο *Μέρσενες* ἐξέδωκε συνθέσεις φυσικῆς ἱστορίας καὶ περιέβαλε τὰ ὑποκείμενά του ἐντὸς πλαισίου ἀνθέων καὶ φυτῶν. Μαθητής του ὑπῆρξεν ὁ *Ματθίας Βίτχους*. Ὁ *Βαρθολομαῖος Βὰν Ντὲρ Ἀάλστ*, ὁ Λουΐ *Μιχιέλ*, ὁ Ζὰν *Ναλσκαπέλε*, ὁ *Πιὲρ ντὲ Ρίνγ*, ὁ *Ἐλιὰς Βὰν ντὲρ Μπρόκ*, ἦσαν ὀνομαστοὶ ἀνθογράφοι, ἀλλὰ πάντας ὑπερέβαλεν ὁ Ζὰν Βὰν Hῦσυμ, φημιζόμενος ἰδίως διὰ τὴν καλαισθησίαν τῶν συνθέσεών του καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῶν χρωμάτων. Τὰ ἄνθη του τοποθετούμενα εἰς βάθος κήπου, εἰς ἀγάλματα καὶ μαρμάρινα ἀνθοδοχεῖα, λάμπουν μὲ ἀστράπτοντα χρώματα εἰς τὸν ἥλιον, λουσμένα εἰς τὴν δρόσον μὲ ἀδαμαντίνας σταγόνας ἑτοίμας νὰ πέσουν· ἐλαφραὶ χρυσαλίδες, μεθυσμέναι ἀπὸ τὸ χρῶμα καὶ τὸ ἄρωμα, πετοῦν τριγύρω καὶ βαρὺς χαλκοπράσινος σκαραβαῖος κοιμᾶται εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἡμιανοιγμένων ἀνθέ ν.

Λέγεται ὅτι εἰργάζετο κρυφίως διὰ νὰ μὴ τοῦ κλέψουν τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας. Εἶχε πολλοὺς μιμητάς· μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ἀδελφούς του, τὸν *Κόνραδ Ραϊπελ* καὶ τὸν *Ζὰν Βὰν Ὃς Κέντερμαν*. Ὁ *Γεράρδος Βὰν Σπέντονκ*, ὁ *Ζὰν Φρανσοὰ Βὰν Νταέλ*, ὁ *Κρετιὰν Βὰν Πὼλ* καὶ ὁ *Ζὰν Φρανσοὰ Ἐλιάερτς*, ἦσαν Ὁλλανδοὶ ἀνθογράφοι ἐργαζόμενοι ἐν Γαλλίᾳ καὶ οἱ τελευταῖοι τῆς σχολῆς αὐτῆς.

Πρὸ αὐτῶν ἐν Γαλλίᾳ ἀνθογράφοι ὑπῆρξαν οἱ Γάλλοι, ὁ *Πέτρος Φίρενς*, ἐκδώσας χαλκογραφικοὺς πίνακας ἐν Παρισίοις, 1632, ὁ *Νικόλαος Γκυγιὸρ ντὲ λὰ Φλέρ*, ὁ *Πέτρος Ντὲ Μπιρὸ* καὶ ὁ *Ἰάκωβος Μπαιλύ*· ὁ τελευταῖος ἐφεῦρε μέθοδον ἀναπαραγωγῆς τῶν ἀνθέων του ἐπὶ τῶν ὑφασμάτων.

Ἡ ἐφεύρεσις αὕτη ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ ἐπιδοθοῦν πολλοὶ εἰς τὴν ἀνθογραφίαν, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ὑφαντικήν. Ἐπὶ *Λουδοβίκου XIV* ἀνεδείχθησαν πλῆθος ἀνθογράφων καὶ ἔγινε τοῦ συρμοῦ ἡ διακόσμησις τῶν αἰθουσῶν δι' εἰκόνων ἀνθέων. Ὁ *Ζὰν Μπατὶστ Μονουέ*, ὁ γαμβρός του *Μπλαὶν ντὲ Φιντιναλ*, ὡς καὶ ὁ Φραγκῖσκος ντὲ Πὸρτ ὁ ζωγράφος τῶν ζῴων ἐπλήρωσαν τὰ ἀνάκτορα τῶν Βερσαλλιῶν, τοῦ Τριανόν, τῆς Κομπιέννης καὶ τοῦ Φοντενεμπλώ.

Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὁ *Ζὰν Ζὰκ Μπαρσελιέ*, ὁ *Ζὰν Φιλμάν*, ὁ *Μιχαὴλ Μπελαντζέ*, ὁ *Ρολὰν ντὲ λὰ Πόρτ*, ὁ *Κρεβὼ* ὁ νεώτερος, ἡ Μαγδαληνὴ *Μπασπόρτ*, εἶναι οἱ κυριώτεροι ἀνθογράφοι.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν πολλοὶ Φλαμανδοὶ καὶ Ὁλλανδοὶ ἀνθογράφοι εἰργάζοντο εἰς Παρισίους πλουτίζοντες ἀπὸ τὰς πολλὰς παραγγελίας. Ὁ *Γεράρδος Σπεντὸνκ* ἔγινεν ἐπίσημος ζωγράφος τοῦ βασιλέως καὶ ὁ *Βὰν Νταὲλ* ἐξετέλεσε πολλὰς ἀνθογραφίας διὰ τὸν Ναπολέοντα, τὴν Ἰωσηφίναν, τὴν Μαρίαν Λουΐζαν καὶ τὸν Λουδοβῖκον ΙΗ'. Κατόπιν ἡ ἀνθογραφία ἔμεινεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν γυναικῶν, ἐκ τῶν ὁποίων πολλαὶ εἰργάζοντο εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν Σεβρῶν διακοσμοῦσαι τὰ ἐκ πορσελάνης ἀγγεῖα. Ἄλλαι ἔδιδον ὑποδείγματα εἰς τὰ μεταξουφαντήρια τῆς Λυῶνος. Καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ζωγράφων διεκρίθησαν καὶ ὡς ἀνθογράφοι. Ὁ *Σαμπάλ*, ὁ *Ἰούλιος Πετί*, ὁ *Βίκτωρ Λεκλαίρ*, ἡ *Μελανὴ Παινὲ* καὶ ἡ *Ἐριέττα Λονσάμ*.

Ἡ σύγχρονος ἑλληνικὴ τέχνη, χωρὶς νὰ ἔχ[ῃ]

Digitized by Google

ἀποκλειστικοὺς ἀνθογράφους, ἔχει νὰ δείξῃ ἐξαιρέτους πίνακας ἀνθέων. Ὁ *Γκύζης* καὶ ὁ *Λύτρας* ἀπέδωσαν μὲ πολλὴν ποίησιν τὰ ἄνθη, ὁ *Ι. Ιακωβίδης* εἰς τὰς συνθέσεις του πολλάκις παραθέτει ἄνθη ἐκτελεσμένα μὲ ἁβρότητα καὶ ἀληθινὴν τέχνην.

Ἐπίσης εἰς τὴν λαϊκὴν τέχνην τὸ ἄνθος, ἐσχηματοποιημένον ἢ μή, ἔχει παράδοσιν μακρὰν καὶ πλουσίαν. ΣΤ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

— **(ΒΙΟΤΕΧ.)** Ἀγοραὶ ἀνθέων συνεστήθησαν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, ὅπου τὸ ἐμπόριον τοῦ εἴδους τούτου ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις κατὰ τὰ ἔτη 1634 ἕως 1637, ὅτε εἶχε καταλάβει τοὺς κατοίκους τῆς χώρας ἐκείνης ἀληθὴς μανία πρὸς τὰ ἄνθη. Εἶχον ἔκτοτε συσταθῆ μεγάλαι ἐμπορικαὶ ἑταιρεῖαι ἀνθέων, τῶν ὁποίων αἱ μετοχαὶ εἰσήχθησαν καὶ εἰς τὸ χρηματιστήριον τοῦ Ἀμστερνταμ, αἱ δὲ τιμαὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν λειρίων (tulipes) εἶχον ἀνέλθει εἰς φανταστικὰς τιμάς. Ὡς ἀναφέρει ὁ V. de Moléon, ἡ ἀξία ἑνὸς μόνον εἴδους τούτων, τοῦ λεγομένου «Semper Augustus», ἀνῆλθε, κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ μοναδικοῦ ὑποδείγματος εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς 13 000 φλωρινίων.

Ἐκ τῆς Ὁλλανδίας ἐγένετο ἐπὶ μακρὰ ἔτη μεγάλη ἐξαγωγὴ ἀνθέων καὶ σπόρων τοιούτων, οὕτω πως δὲ μετεδόθη τὸ ἐμπόριον αὐτῶν εἰς διαφόρους τῆς Εὐρώπης χώρας καὶ ἱδρύθησαν εἰδικαὶ ἀγοραὶ τοιούτων, ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς ἐν Παρισίοις μεγάλων διαστάσεων, ἐξ ὧν προμηθεύονται μέχρι τῆς σήμερον τὰ φυτὰ καὶ τὰ ἄνθη των οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπίσης τὸ ἐμπόριον τοῦτο ὑπῆρξε μέγα, ὡς ἐπίσης εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ ἀλλαχοῦ.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἰδιαιτέρα καλλιέργεια ἀνθέων δὲν ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἀνεξαρτησίας της, φυσικὰ δὲ οὐδὲ ἐμπόριον τοῦ εἴδους τούτου. Ὀλίγα ὅμως ἔτη μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν, ἤρξαντο καλλιεργούμενα ῥόδα, εἰσαχθέντων πλείστων τοιούτων εἰδῶν ἐξ Ἰταλίας καὶ Γαλλίας, κατεσκευάζοντο δὲ καὶ ἀνθοδέσμαι, προσφερόμεναι εἰς τὰς καλλιτέχνιδας τῶν πρώτων ἐλθουσῶν εἰς Ἀθήνας ἀοιδῶν τοῦ ἰταλικοῦ μελοδράματος. Αἱ ἀνθοδέσμαι αὗται ἦσαν ἀπειρόκαλλοι, ὁ δὲ Ἐμμανουὴλ Ῥοΐδης ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὴν ἄφιξιν τῆς μεγάλης τραγῳδοῦ Ἀδελαΐδος Ριστόρη ἐν Ἀθήναις, ὁπότε κατὰ πᾶσαν παράστασιν ἡ σκηνὴ ἐπληροῦτο ἀνθοδεσμῶν, ἔλεγεν αὕτη εἰς τὸν Ῥοΐδην ὅτι ἐλυπεῖτο διότι δὲν εἶχε μεταφέρει εἰς τὰς Ἀθήνας μαζί της καὶ τὴν ἀγαπημένην αἶγά της, ἥτις θὰ ἐτρέφετο καλὰ μὲ τὰς προσφερομένας ἀνθοδέσμας. Ἔκτοτε ὅμως ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς ἀνθοδεσμῶν ἐβελτιώθη μεγάλως· εἰδικὸν ἀνθοπωλεῖον συνεστήθη εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τῆς ἁγίας Εἰρήνης, ἀνεφάνησαν δὲ αἱ πρῶται καλλιτεχνικαὶ ἀνθοδέσμαι περιβαλλόμεναι ὑπὸ διακεντήτου χάρτου, κατὰ τὸ ζακύνθιον σύστημα. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον διεχύθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς οἱ πρῶτοι ἀνθοπῶλαι μικρῶν ἀνθοδεσμίδων ἐξ ἴων, αἵτινες ἐτιμῶντο πρὸς δέκα λεπτὰ ἑκάστη, τότε δὲ ἤρχισαν οἱ κομψευόμενοι τῶν Ἀθηνῶν νὰ κοσμοῦν δι' αὐτῶν τὰς κομβιοδόχας των. Οὕτω τὸ αἴσθημα τῆς ἀγάπης πρὸς τὰ ἄνθη ἀνεπτύσσετο βαθμηδὸν καὶ ἡ καλλιέργεια αὐτῶν ἐλάμβανε μεγαλυτέραν ἔκτασιν.

Ἀπὸ τοῦ 1900 περίπου ἤρχισε συστηματοποιούμενον ἐν Ἀθήναις τὸ ἐμπόριον τῶν ἀνθέων, συνεστήθησαν δ' ἔκτοτε πολυάριθμα μεγάλα ἀνθοπωλεῖα, τῶν ὁποίων ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς ἀνθοδεσμῶν καὶ στεφάνων δὲν ὑπολείπεται οὐδόλως τῶν κατασκευαζομένων εἰς τὰ μεγάλα τῆς Εὐρώπης κέντρα, ἔνθα ἡ τέχνη αὕτη εἰσῆλθεν εἰς τὴν τάξιν τῆς διακοσμητικῆς καλλιτεχνίας. Ἐκτὸς τῶν ἀνθοπωλείων, συνεστήθησαν καὶ ἀγοραὶ ἀνθέων ἔχουσαι λαϊκώτερον χαρακτῆρα· μία εἰς τὴν πλατεῖαν Ὁμονοίας ἀρχικῶς, μεταφερθεῖσα εἰς τὸν κῆπον τοῦ Κλαυθμῶνος (ΚΕ' Μαρτίου), καὶ ἄλλη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λεωφόρου Κηφισίας. Ἡ ὕπαρξις τοσούτων καταστημάτων εἰς Ἀθήνας, ὡς καὶ αἱ δύο προαναφερθεῖσαι ἀγοραί, ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ ἀγάπη τῶν κατοίκων τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης πρὸς τὰ ἄνθη εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἤθη αὐτῶν καὶ ἀποτελεῖ πλέον ἀνάγκην τοῦ βίου των. Ἤδη εἰς τὰ προάστεια τῶν Ἀθηνῶν ὑπάρχουν σημαντικαὶ ἐγκαταστάσεις καλλιεργείας ἀνθέων, μετὰ μεγάλων θερμοκηπίων, πολλαὶ δ' ἐπίσης μικρότεραι διατηροῦνται ἀπὸ εὐπόρους ἰδιώτας ἐντὸς τῆς πόλεως. Κατὰ τὸ ἔαρ ἰδίως αἱ Ἀθῆναι κατακλύζονται ἀπὸ ἄνθη τὰ ὁποῖα ἀγοράζουν ὅλαι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις. Ἐπίσης μεγάλην ἐπίδοσιν ἔλαβεν ἡ καλλιέργεια τῶν φυτῶν τῶν τροπικῶν. Ἡ πρώτη εἰσαγαγοῦσα τοιαῦτα ὑπῆρξεν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Χαριλάου Τρικούπη, Σοφία, δι' αὐτῆς δὲ διεδόθησαν ταῦτα. Ὅτε ἤρξαντο ἐρχόμενοι καὶ ἐγκαθιστάμενοι εἰς Ἀθήνας ὁμογενεῖς, περιέλαβον εἰς τοὺς οἴκους των θερμοκήπια, ἔκτοτε δὲ ἐξελαϊκεύθησαν καὶ τὰ φυτὰ ταῦτα. Ὁ Νικόλαος Σπαιδωνῆς, ἐξ ἄλλου, θέλων νὰ διαδώσῃ τὴν ἀγάπην τῶν ἀνθέων εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν Ἀθηνῶν, συνέστησε τὴν «Ἑταιρίαν Ἰολήπτων», τῆς ὁποίας τὰ μέλη ὑπεχρεοῦντο νὰ φέρωσιν εἰς τὰς κομβιοδόχας των ἴον ἢ ἄλλα ἄνθη τῆς ἐποχῆς. Ὁ βίος τῆς ἑταιρείας ταύτης δὲν ὑπῆρξε μακρότερος τῆς ζωῆς τῶν ἀνθέων, ἀλλὰ τὸ αἴσθημα πρὸς τὰ ἄνθη ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἐγενικεύετο καὶ ἔφθασεν εἰς ὃ σημεῖον βλέπομεν σήμερον.

Ἀπὸ τοῦ 1877 εἰσήχθη ἐν Ἑλλάδι καὶ τὸ εἶδος τῆς καταθέσεως στεφάνων εἰς τοὺς νεκροὺς ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οἱ πρῶτοι δὲ κατατεθέντες τοιοῦτοι ἦσαν τρεῖς ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ μεγάλου πυρπολητοῦ τῆς Χίου Κωνσταντίνου Κανάρη. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸ ἔθος τοῦτο ἐξελαϊκεύθη τοσοῦτον, ὥστε καὶ εἰς τοὺς ἀσημοτέρους τῶν θνητῶν κατατίθενται δεκάδες στεφάνων. Τοῦτο δὲ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας ταύτης, ἥτις εἶναι σήμερον ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐν Ἀθήναις. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Τεχνητὰ ἄνθη. — Στέφανοι ἐκ τεχνητῶν ἀνθέων ἀπαντῶσιν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Ἑλλάδι ἤδη ἀπὸ τοῦ 350 π.Χ. Τεχνητὰ ἄνθη κατεσκευάζοντο ἐπίσης μετὰ πολλῆς δεξιότητος ἐν τῇ Ἰνδικῇ καὶ Κινᾳ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν αὐτοκρατορικῶν Ρωμαίων αἱ γυναῖκες ἔφερον ἀρωματισμένα ἄνθη ἐκ φλοιοῦ παπύρου καὶ ἐγχρώμου μετάξης. Κατὰ τὸν μεσαίωνα κατεσκευάζοντο ἄνθη τεχνητὰ εἰς ἰταλικὰ καὶ ἱσπανικὰ μοναστήρια πρὸς διακόσμησιν τῶν ἁγίων Βημάτων. Περὶ τὸ τέρμα δὲ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ τέχνη αὕτη εἰσήχθη εἰς Γαλλίαν, ἐν πρώτοις ἐν Λυών, βραδύτερον δ' ἐν Παρισίοις, ὅπου ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν.

Τὰ μεγάλα σημερινὰ κέντρα τεχνητῶν ἀνθέων εἶναι τὸ Βερολῖνον, ἡ Δρέσδη, τὸ Μόναχον, οἱ Παρίσιοι, ἡ Νεάπολις καὶ ἡ Γένουα. Ὡραῖα τεχνητὰ ἄνθη κατασκευάζονται καὶ ἐν Βραζιλίᾳ ἐκ πτερῶν. Α. Δ.

— **ἄνθος ἀμπέλου** *[Ἀμπελουργ.]*. Τὰ ἄνθη τῆς ἀμπέλου συνενοῦνται εἰς *βότρυς* (βλ. λ. ἄμπελος). Ἕκαστος βότρυς ἀναπτύσσεται, ὡς καὶ οἱ *ἕλικες*, ἔναντι τῶν φύλλων, ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἢ πέμπτου κόμπου κατὰ γενικὸν κανόνα. Εἰς τὰς γονίμους ποικιλίας ἀμπέλων σχηματίζονται καὶ 3—4 βότρυες ἐπὶ τῆς αὐτῆς κληματίδος. Ἐνίοτε καὶ οἱ ἕλικες φέρουν μικροὺς βότρυς.

Τὸ ἄνθος τῆς ἀμπέλου εἶναι μικρὸν καὶ πρασινωπόν, φέρεται ὑπὸ ποδίσκου ἔχοντος ἐξόγκωσιν παχεῖαν μὲ ῥικνώδη ἐπιφάνειαν καὶ εἶναι πενтασπόνδυλον. Ὁ κάλυξ ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε μικρὰ σέπαλα. Ἡ στεφάνη χρώματος ἀνοικτοπρασίνου ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε πέταλα συνηνωμένα εἰς τὴν κορυφὴν καὶ καλύπτοντα στήμονας καὶ ᾠοθήκην δίκην καλύπτρας. Ἐνίοτε τὸ ἄνθος ἔχει ἓξ μέρη ἀντὶ πέντε. Μεταξὺ τῶν στημόνων καὶ τῶν πετάλων ὑπάρχουν μικραὶ ἐξογκώσεις καλούμεναι *νεκτάρια*, τὰ ὁποῖα περιέχουν εὔοσμον γλυκὺ ὑγρόν.

Τὰ ἄρρενα ὄργανα ἀποτελοῦνται ἐκ πέντε στημόνων φυομένων ἔναντι τῶν πετάλων. Τὸ νῆμά των καταλήγει εἰς ἀνθῆρας περιέχοντας τοὺς κόκκους τῆς γύρεως, ἔχοντας χρῶμα ἀνοικτοκίτρινον, εὐκόλως δὲ βλαστάνοντας ἐντὸς σακχαρούχου ὕδατος δι' ἐκπομπῆς λίαν μακρᾶς ἀποφύσεως. Τὸ θῆλυ ὄργανον τοῦ ἄνθους ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν ᾠοθήκην λίαν ἐξωγκωμένην εἰς τὴν βάσιν καὶ ἀπιοειδῆ, διῃρημένην εἰς δύο θαλάμους, ὧν ἕκαστος περιέχει δύο σπερματικὰς βλάστας, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν γονιμοποίησιν θὰ δώσουν τὰ σπέρματα ἢ γίγαρτα τῆς σταφυλῆς. Ἡ ᾠοθήκη φέρει βραχὺν στῦλον ἀπολήγοντα εἰς ὑπόλευκον στίγμα, τὸ ὁποῖον ἐκκρίνει παχὺ ὑγρὸν προωρισμένον νὰ συγκρατῇ τοὺς κόκκους τῆς γύρεως καὶ νὰ προκαλῇ τὴν βλάστησίν των.

Διὰ νὰ λάβῃ χώραν κανονικῶς τὸ ἄνοιγμα τοῦ ἄνθους τῆς ἀμπέλου (ἡ ἄνθησις), ἀπαιτοῦνται ἡμέραι λίαν φωτειναὶ καὶ ἡλιόλουστοι, καιρὸς μᾶλλον ἀνεμώδης καὶ ἀτμοσφαῖρα ξηρὰ καὶ θερμή. Ἡ καλυτέρα θερμοκρασία περιλαμβάνεται μεταξὺ 12 καὶ 25° C. Ποικιλίαι ἀνθορροοῦσαι, ὡς τὸ μοσχᾶτον τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀπαιτοῦν θερμοκρασίαν 22—25°. Αἱ βροχαί, αἱ θύελλαι, αἱ καταπτώσεις τῆς θερμοκρασίας παρακωλύουν τὴν ἄνθησιν, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν γονιμοποίησιν τῆς ᾠοθήκης.

Κατὰ τὴν ἄνθησιν τῶν εἰς τὸ γένος Vitis ἀνηκόντων εἰδῶν, ἐν οἷς καὶ ἡ ἡμετέρα ἄμπελος (V. Vinifera), τὰ συνδεδεμένα κατὰ τὴν κορυφὴν πέντε πέταλα ἀνοίγονται εἰς τὴν βάσιν, ἀνυψοῦνται καὶ ἀποπίπτουν διὰ κινήσεως τῶν νημάτων τῶν στημόνων. Εἰς τὰ ἄλλα γένη τῶν ἀμπελιδῶν τὰ πέταλα ἀνοίγονται κανονικῶς ἐκ τῶν ἄνω. Συγχρόνως μὲ τὴν κίνησιν τῶν νημάτων λαμβάνει χώραν καὶ στροφὴ τῶν στημόνων κατὰ 90 μοίρας, οὕτως ὥστε τὸ ἄνοιγμα τῶν σάκκων τῶν ἀνθήρων στρέφεται πρὸς τὰ ἔξω τοῦ ἄνθους. Διὰ τοῦτο παρακωλύεται ἡ γονιμοποίησις τῆς ᾠοθήκης ὑπὸ τῆς γύρεως τοῦ αὐτοῦ ἄνθους.

Ἡ αὐτεπικονίασις ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν, ὡς ἀποδεικνύεται ἄλλως τε ἐκ τῆς μεγάλης πληθύος τῶν φυσικῶν νόθων ἀμπέλων τῶν εὑρισκομένων εἰς τὰ δάση τῆς Ἀμερικῆς.

Εἰς τὰ κανονικὰ ἄνθη οἱ στήμονες εἶναι μακρότεροι τῆς ᾠοθήκης. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχουν καὶ ἄνθη, ὧν οἱ στήμονες εἶναι βραχύτεροι, ἤτοι οἱ ἀνθῆρες κεῖνται χαμηλότερον τοῦ στίγματος. Ἡ γῦρις τῶν ἀνθέων τούτων εἶναι συνεσπειρωμένη καὶ δὲν βλαστάνει, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Rathay, συνεπῶς αἱ ἔχουσαι τοιούτου εἴδους ἄνθη ποικιλίαι (π. χ. μοσχᾶτον Ἀλεξανδρείας καὶ τινες οὑγγρικαί) πρέπει νὰ καλλιεργῶνται μετ' ἄλλων ἐχουσῶν ἄνθη μὲ γόνιμον γῦριν.

Εἰς πολλὰς ἀμερικανικὰς ἀμπέλους (π. χ. Vitis Rupestris, τὸ νόθον Aramoux Rupestris Gauzin No 1 κλπ.), μὴ παραγούσας καρπόν, ἡ ᾠοθήκη εἶναι μικροτάτη, οἱ στήμονες λίαν μακροὶ καὶ οἱ ἀνθῆρες λίαν ἀνεπτυγμένοι καὶ πλήρεις γύρεως μεγάλης γονιμοποιητικῆς δυνάμεως. Εἰς ἄλλας ποικιλίας τοὐναντίον ἡ ᾠοθήκη εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη ἀλλ' οἱ στήμονες ἐλλείπουν. Τὰ πρῶτα δύνανται νὰ ὀνομασθοῦν ἄρρενα ἄνθη, τὰ δεύτερα θήλεα· ποικιλίαι δὲ μὲ θήλεα ἄνθη φυτευόμεναι πλησίον ποικιλιῶν μὲ ἄρρενα καθίστανται λίαν καρποφόροι.

Εἴς τινας ποικιλίας ἡ στεφάνη ἀποπίπτει βραδέως· κατ' ἐξαίρεσιν τότε ἡ αὐτεπικονίασις γίνεται ὑπ' αὐτήν, ἀλλ' εἶναι ἀτελής.

Ἄνθη τινα ἀνοίγονται ἐκ τῶν ἄνω κανονικῶς. Τοῦτο δυνατὸν νὰ ὀφείλεται εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἄνθους ἢ νὰ εἶναι συμπτωματικόν, ὡς π. χ. συμβαίνει εἰς τὰς μετὰ μεγάλης βλαστικῆς δυνάμεως ἀναπτυσσομένας ποικιλίας, ὅταν φυτευθοῦν ἐπὶ ὑγρῶν καὶ πλουσίων ἐδαφῶν ἢ εἰς τὰς προσβληθείσας ὑπὸ ἄνθρακος. Εἶναι ἔνδειξις ἀνθορροίας. Τοιαῦται ποικιλίαι εἶναι ἡ *σουλτανίνα*, ἡ *κλαιρέτ* τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας κλπ. Ἄλλοτε οἱ στήμονες ἄνθους τινὸς λαμβάνουν ὅλα τὰ διάμεσα σχήματα μεταξὺ στήμονος καὶ πεταλοειδοῦς φύλλου. Ἐνίοτε παρατηροῦνται 10 στήμονες ἐξ ἐπιστροφῆς εἰς δύο κύκλους στημόνων. Ἡ ᾠοθήκη δύναται νὰ δώσῃ πέντε πέταλα. Εἴς τινας ποικιλίας μάλιστα ὅλα τὰ ὄργανα τοῦ ἄνθους δύνανται νὰ μεταβληθοῦν εἰς πεταλοειδῆ φύλλα.

Π. Γ. ΚΟΥΤΣΟΜΗΤΟΠΟΥΛΟΣ

— **ἄνθος *βενζόης*·** βλ. βενζόη

— **ἄνθος *θείου*·** βλ. θεῖον.

— **Ἄνθος *Χαρίτων*.** Οὕτως ἐπιγράφεται δημῶδες ἑλληνικόν, εἰς πεζὸν λόγον, πόνημα ἐκ 35 κεφαλαίων, δημοσιευθὲν τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ (1546). Εἶναι συλλογὴ ἀποφθεγμάτων περὶ ἀγάπης, ζηλοτυπίας, χαρᾶς, λύπης, φιλανθρωπίας κ.λπ. Ἀναφέρονται πολλάκις τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφέων ἐξ ὧν παραλαμβάνονται τὰ ἀποφθέγματα, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παραμεμορφωμένα, λ. χ. ἀντὶ *Σενέκας: Σένακας*· ἀντὶ *Ὀβίδιος: ὁ Βίδιος* (Ἴδε *Κρουμβάχερ-Σωτηριάδη* Ἱστορία βυζαντ. λογοτ. Τόμ. 3 (Ἀθ. 1900) σ. 248—249.)

ἄνθος (τὸ) (Anthus) *[Ζῳολ.]*. Πτηνὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγροδρόμων*. Κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὰ ἤθη ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς *κορυδαλλούς*. Ἔχουσι φαιὸν χρωματισμόν, ῥάμφος ἀρκετὰ λεπτὸν καὶ κεκαλυμμένας ὑπὸ λεπτῆς μεμβράνης τὰς ῥινικὰς ὀπάς. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζ.]* Λείψανα ἀπολελιθωμένα τῶν πτηνῶν τούτων εὑρέθησαν εἰς τὰ πλειοκαινικὰ στρώματα τοῦ Gabbro παρὰ τὸ Leghorn. Θ. Σ.

Ἄνθος (ὁ)· Υἱὸς τοῦ Αὐτονόου καὶ τῆς Ἱπποδαμείας κατασπαραχθεὶς ὑπὸ τῶν ἵππων τοῦ πατρός του (*Anton.* Lib. 7. 2).

— **Ἄνθος.** Ἡ λέξις ἐσήμαινε συνθηματικῶς «φίλος» κατὰ τὸ Κρυπτογραφικὸν λεξικὸν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας.

ἀνθὸς καὶ ***ἀθός***· δημοτ. τὸ ἄνθος, ἡ ἄνθησις: «ὁ ἀθὸς τῆς ἐλιᾶς,—τῆς λεμονιᾶς, κ.λ.π.»· «ἔπεσε ὁ ἀθός», «δὲν κράτησαν (τὰ δένδρα) ἀθό», «θειαφίζομε τὰ ἀμπέλια 'ς τὸν ἀθὸ» δηλ. κατὰ τὴν ἄνθησιν (ἡ μεταβολὴ τοῦ γένους καὶ ὁ καταβιβασμὸς τοῦ τόνου πιθανώτατα κατ' ἀναλογίαν τοῦ *καρπός*). Β. Φ.

ἀνθοσιδηρίτης (Anthosiderit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται ἰδίᾳ εἰς τὸ Antonio Pereira (ὀρυχεῖον Geraës) τῆς Βραζιλίας καὶ εἶναι μῖγμα ἀνδαλουσίτου μετὰ βιοτίτου. Γ. Κ. Γ.

ἀνθοσμίας (ὁ), *—ον*· ὁ εὐωδιάζων ἀπὸ ἄνθη: «ἀνθοσμίαι λειμῶνες»· || συνήθ. «ἀνθοσμίας οἶνος», ὁ εὐώδης οἶνος, «ὁ ἄνθους ὄζων οἶνος», ὁ παλαιὸς καὶ ὑγιὴς οἶνος ὁ διασῴζων τὸ ὑγιὲς αὐτοῦ ἄρωμα.

—*[Οἰνολ.]*· βλ. οἶνος.

ἀνθόσπαρτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐσπαρμένος μὲ ἄνθη, τόπος καλυπτόμενος ἀπὸ ἄνθη.

ἀνθόσπερμα (τὸ) (Anthosperma) *[Βοτ.]*. Καλεῖται ἡ συσπείρωσις τῶν γεννητικῶν σφαιροκόκκων, ἥτις ἀπαντᾷ εἰς θαλάσσιά τινα φυτά. Δ Ν Π

ἀνθόσπερμα (τὰ) (Anthosperma). Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρυθροδανοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 15 εἴδη πάντα ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

ἀνθοσπερμικὰ (τὰ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται τὰ φυτὰ ἅτινα περιέχουσι ἀνθόσπερμα. Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

ἀνθόσταγμα. Εἶναι τὸ ἀρωματικὸν ὑδατικὸν ἀπόσταγμα τὸ λαμβανόμενον κατὰ τὴν ἀπόσταξιν μεθ' ὕδατος τῶν ἀνθέων τῶν διαφόρων ἑσπεριδοειδῶν, ἰδίᾳ ὅμως τῶν τῆς νεραντζέας ἢ καὶ τῶν ἀώρων καρπῶν αὐτῆς, τὸ *ἀνθόνερο*. Εὑρίσκει ἐφαρμογὴν ἰδίᾳ εἰς τὴν σακχαροπλαστικήν. Παρ' ἡμῖν ἀνθόνερο παρασκευάζεται ἐν Χίῳ. Κ. Γ. Μ.

ἀνθόστεμμα (τὸ) (Anthostemma) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν ***εὐφορβιωδῶν***. Εἶναι δένδρα μὲ ἐναλλασσόμενα φύλλα. Γνωστὰ εἶναι δύο εἴδη: ***ἀνθόστεμμα** τὸ σενεγάλειον* (Anthostemma senegalensis), ἰθαγενὲς τῆς τροπικῆς Ἀφρικῆς, καὶ ***ἀνθόστεμμα** τὸ μαδαγασκάρειον* (Anthostemma madagascariensis), ἰθαγενὲς τῆς Μαδαγασκάρης. Δ. Ν. Π.

ἀνθοστεφὴς (ὁ, ἡ), *—ἐς* (τό)· ὁ στεφανωμένος μὲ ἄνθη, ὁ φέρων στέφανον ἐξ ἀνθέων, ἄλλως *ἀνθοστεφανωμένος*.

ἀνθοστοιχία (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. ἄνθος. Δ. Ν. Π.

ἀνθοστόλιστος (ὁ, ἡ)· ὁ στολισμένος μὲ ἄνθη.

ἀνθόστομα (τὰ) (Anthostoma) *[Ζῳολ.]*. Ζωνοσκώληκες τοῦ ἀθροίσματος τῶν πολυχαιτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀρισιδῶν*. Τὰ ἀνθόστομα δὲν φέρουσιν οὔτε κεραίας οὔτε κιρρώδεις προσακτρίδας. Τὸ ῥύγχος των εἶναι προβοσκιδοειδὲς καὶ κατὰ τὸ ἄκρον του εἶναι διῃρημένον εἰς λοβούς. Εἰς ἕκαστον μέρος τοῦ σ ώ μ α τ ο ς (πλευρικῶς) φέρει τρία βράγχια. Τὸ κυριώτερον εἶδος εἶναι, τὸ *ἀνθόστομον τὸ κλαδῶδες* (anthostoma ramosum), ὅπερ ἔχει μῆκος 5 ἑκατοστομέτρων καὶ κεφαλὴν μικροτάτην καὶ δακτυλιοφόρον. Τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ σώματος εἶναι λίαν ἐξωγκωμένον καὶ φέρει κατὰ τὸ ἀνώτερον μέρος τῆς ῥάχεως φοειδὲς ἄνοιγμα ὅπερ ἐπιτρέπει νὰ διακρίνῃ τις τὰ ἄκρα τῶν βραγχίων. Οἱ σκώληκες τοῦ εἴδους τούτου ζῶσιν εἰς τὴν Ζαμάϊκαν. Δ. Ν. Π.

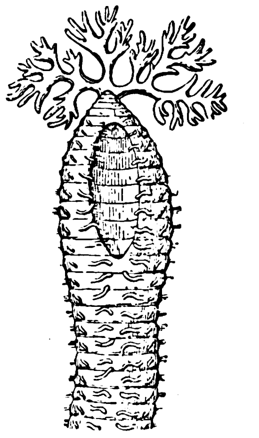

Ἀνθόστομον τὸ κλαδῶδες.

ἀνθοστομέλλα (ἡ) (Anthostomella) *[Βοτ.]*. Μύκητες τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀσκομυκήτων*. Δ.Ν.Π.

ἀνθόστρωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀνθοστρώνω*, στρώσιμο ἢ στρῶμα ἀπὸ ἄνθη, οἷον τῶν ὁδῶν.

ἀνθοστρώνω· στρώνω μὲ ἄνθη, σκορπίζω εἰς τὸ ἔδαφος ἄνθη.

ἀνθόστρωτος (ὁ, ἡ) καὶ *—η,—ον* (τό)· ὁ στρωμένος μὲ ἄνθη, ἀνθοστρωμένος.

ἀνθοσυλλέκτης (ὁ)· ὁ συλλέγων ἄνθη.

ἀνθόσωμα (τὰ) (Anthosoma) *[Ζῳολ.]*. Μαλακόστρακα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σιφωνοστόμων*. Δ. Ν. Π.

ἀνθοταξία (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. ἄνθος (σ. 728, γ').

ἀνθούλλι (τὸ) ὑποκορ. τοῦ *ἄνθος*, ἀνθάκι· || ἰδιωμ. τὰ τρίμματα τῆς ῥητίνης, τὰ ὁποῖα ἐπιπλέουν εἰς τὸν οἶνον, ὅταν ἡ ἐπιφάνειά του κατέρχεται πολὺ κάτω ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ βαρελλίου (βλ. καὶ λ. οἶνος). Ω—

ἀνθούριον (Anthurium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς τάξεως τῶν *ἀρειδῶν* (Araceae), περιλαμβάνον 600 περίπου εἴδη. Εἶναι πολυετῆ, τροπικά, χρησιμοποιούμενα ἐν ἀνθοδοχείοις ὡς καλλωπιστικά, τινὰ μὲν διὰ τὰ φύλλα των, ἄλλα δὲ διὰ τὰ ἄνθη των. Πολλαπλασιάζονται διὰ σπόρου, μοσχευμάτων καὶ παραφυάδων. Εὐδοκιμοῦσιν ἐν σκιᾷ καὶ ὑγρᾷ ἀτμοσφαίρᾳ, ὡς καὶ τὸ κοινῶς λεγόμενον *φιλόδενδρον* (Μόστερα). Τὰ γνωστότερα καλλιεργούμενα εἴδη ἀνθουρίων εἶναι: 1) Anthurium Scherzerianum, 2) Anthurium Spathiphyllum, 3) Anthurium Regnellianum, 4) Anthurium Brownii, 5) Anthurium Andraeanum, 6) Anthurium Veitchii, 7) Anthurium Crystallinum, 8) Anthurium Splendidum κ. ἄ. Π. Θ. Α.

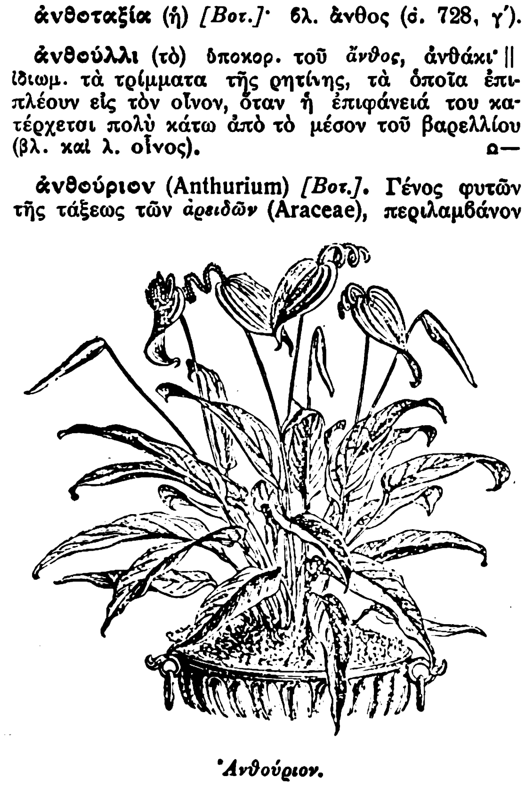

Ἀνθούριον.

Ἀνθοῦσα.—1) Μήτηρ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (βλ. λ.).—2) Ὁσία ζῶσα τὸν ὄγδοον αἰῶνα κατὰ τοὺς χρόνους Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, ἐφ' οὗ ὑπέστη πολλὰ μαρτύρια διὰ τὴν ὑπὲρ τῶν εἰκόνων ἀγάπην της. Ἡ μνήμη της ἑορτάζεται τὴν 27ην Ἰουλίου. —3) Μάρτυρες τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὧν ἡ μνήμη ἑορτάζεται τῇ 22 Φεβρουαρίου, τῇ 22 καὶ 27 Αὐγούστου, καὶ τέλος —4) Τὰ συναξάρια τὴν 12ην Ἀπριλίου ἀναφέρουν τὴν ὁσίαν Ἀνθοῦσαν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, ἥτις κατετάχθη ἐν τῇ μονῇ τῆς Ὁμονοίας καὶ ἐκεῖ ἔζη μέχρι τέλους τοῦ βίου της βίον ἀσκητικώτατον.

«Ρ.ζης δυσώδους καρπὸς εὐώδης μάλα
Ἀνθοῦσα σεμνή, γῆς ἀπανθεῖ καὶ βίου».

Ἀνθοῦσα (ἡ)· κοσμητικὸν ἐπίθετον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀναφερόμενον ὑπὸ *Στεφάνου Βυζαντίου* ἐν λέξει *Συκαί*.

—Ἀνθοῦσα. Χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ράπεζα*, μετονομασθὲν διὰ τοῦ ἀπὸ 1 Ἀπριλίου 1927 Διατάγματος. Κεῖται ΒΔ τῆς Πάργας καὶ εἰς ὥρας ἀνωφερῆ ἀπόστασιν ἐπὶ θαυμασίας καὶ ὑγιεινῆς τοποθεσίας κάτωθι τοῦ *Κάστρου τοῦ Ἀλῆ πασᾶ*. Οἱ κάτοικοί της, ἀνερχόμενοι εἰς 600 σχεδὸν μετὰ τῶν τοῦ συνοικισμοῦ *Ἄνω Μαχαλᾶς*, ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀμώμων κίτρων, τῶν ἀγοραζομένων παρὰ τῶν Ἑβραίων διὰ θρησκευτικοὺς λόγους, καὶ τῆς ἐλαίας. Ἀριθμεῖ βίον μόλις αἰῶνος καὶ συνῳκίσθη ὑπὸ κατοίκων τῆς παρακειμένης *Ἁγίας* (τέως *Ἀγυιᾶς*). Πιθανῶς ἐκεῖ ἔκειτο ἡ ἀρχαία ἠπειρωτικὴ πόλις *Ἐλαία*, ὡς δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῶν εὑρισκομένων ἑκάστοτε ἀρχαίων νομισμάτων. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, νηπιαγωγεῖον καὶ τηλέφωνον. Χ. ΣΟΥΛΗΣ

ἀνθοφάγα (τὰ) (Anthophaga) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *βραχελύτρων*. Ἅπαντα ζῶσιν ἐπὶ τῶν ἀνθέων.

ἀνθόφιλα (τὰ) (Anthophila). Ἔντομα δίπτερα ἐνδιαιτώμενα κυρίως ἐπὶ τῶν ἀνθέων, ἀλλὰ σπανίως ἀπομυζῶντα ἐκ τούτων τὸ νέκταρ. Δ. Ν. Π.

ἀνθοφόρα (τὰ) (Anthophora) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα ὑμενόπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μελισσιδῶν*. Τὰ ἀνθοφόρα εἶναι μονήρεις μέλισσαι παραπλήσιαι πρὸς τὰς κοινὰς μελιτοφόρους μελίσσας. Ἡ προβοσκὶς των εἶναι διπλασία κατὰ μῆκος ἀπὸ τὰς χειλικὰς των κεραίας. Αἱ σιαγόνες των εἶναι στεναί, αἰχμηραὶ καὶ ἐφωδιασμέναι δι' ἑνὸς μόνον ὀδόντος ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς των ἐπιφανείας. Αἱ κεραῖαι των εἶναι νηματοειδεῖς καὶ ἔχουσι μῆκος ἴσον πρὸς τὸ ἥμισυ μῆκος τοῦ σώματος. Αἱ θήλειαι φέρουσι μακρύτερον ῥύγχος τῶν ἀρρένων, ἐφωδιασμένον διὰ μακρῶν σκληρῶν τριχῶν, αἵτινες χρησιμεύουσι διὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ νέκταρος τῶν ἀνθέων. Τὰ ἔντομα ταῦτα ἀπαντῶσιν ἰδίως εἰς τὰ μεσημβρινὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς βορείου Ἀφρικῆς. Τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν εἰς τὰς παρυφὰς πεπατημένου ἐδάφους καὶ μεταξὺ τῶν λίθων τῶν τοίχων, καὶ ἄνωθεν τὴν περιβάλλουσι διὰ λάσπης ἀφίνοντα μικρὰν ὀπὴν διὰ τὴν εἴσοδον καὶ ἔξοδον. Ἐσωτερικῶς ἡ φωλεὰ φέρει στοὰς ἀψιδοειδεῖς καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιμήκεις. Αἱ στοαὶ αὗται διαιροῦνται εἰς πλεῖστα διαμερίσματα χωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων διὰ διαφραγμάτων ἅτινα κατασκευάζουσι τὰ ἔντομα ταῦτα ἐξ ἀργιλλώδους ἰλύος (λάσπης).

Ἀνθοφόρον τὸ εὐπειθές.

Εἰς ἑκάστην στοὰν ἡ θήλεια ἐναποθέτει ἀνὰ ἓν ᾠὸν καὶ παρ' αὐτῷ ποσότητα νέκταρος τῶν ἀνθέων, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς τροφὴ εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ γεννηθῇ νύμφην. Τὸ ἔντομον ἀρχίζει τὴν κατασκευὴν τῶν ὑπογείων στοῶν του ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ εἶτα βαίνει βαθύτερον, ὥστε τὸ ἐντὸς τῆς πρώτης στοᾶς εὑρισκόμενον ᾠόν, εὐθὺς ἅμα ἐκκολαφθῇ, ἐξέρχεται εὐκόλως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, διότι δὲν τὸ χωρίζει ἀπὸ ταύτης παρὰ λεπτὸν στρῶμα γῆς. Τὰ κατόπιν ἔντομα εὐθὺς ἅμα τῇ ἐκκολάψει των διατρυπῶσι τὰς προηγουμένας στοάς, μέχρις ὅτου φθάσωσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους.

Τῆς οἰκογενείας ταύτης ὑπάρχουσι πλεῖστα ὅσα εἴδη, ὧν κοινότερα καὶ γνωστότερα, ἀπαντῶντα πάντα ἐν Εὐρώπῃ, εἶναι: *ἀνθοφόρον τὸ δίστικτον* (Anthophora bimaculata) καὶ ***ἀνθοφόρον** τὸ εὐπειθὲς* (Anthophora parientium). Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ φωλεὰ τοῦ τελευταίου τούτου, τὸ ὁποῖον διὰ νὰ προστατεύσῃ ταύτην ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν του περικλείει τὴν εἴσοδόν της δι' εἴδους τινὸς ἀεραγωγοῦ, ὅστις συνήθως ἔχει ἀρκετὸν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους ὕψος. Δ. Ν. Π.

ἀνθοφορίδαι (οἱ) (Anthophoridae) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα ὑμενόπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων*. Εἶναι παραπλήσια πρὸς τὰς μελίσσας. Δ. Ν. Π.

ἀνθοφόρος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ φέρων ἄνθη, ὁ ἀνθῶν: «φυτὸν ἀνθοφόρον»· || τὸ θηλ. ὡς οὐσιαστ. *ἀνθοφόρος* (ἡ)· ἔπιπλον οἱουδήποτε σχήματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου τοποθετεῖται δοχεῖον, γάστρα εὐγενοῦς φυτοῦ πρὸς στολισμὸν αἰθούσης, οἰκίας κτπ. || «ἀνθοφόρος αἰωρητὴ ἢ αἰωρουμένη», συσκευὴ αἰωρουμένη ἐπὶ τῆς ὁποίας τοποθετεῖται γάστρα εὐγενοῦς φυτοῦ. Β. Φ.

ἀνθοφόρος (ὁ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω ὁ μίσχος ὅστις ἐκφυόμενος ἐκ τοῦ βάθους τοῦ κάλυκος προεκτείνεται ἐκτὸς τούτου καὶ φέρει τὰ πέταλα, τοὺς στήμονας καὶ τὸν ὕπερον. Δ. Ν. Π.

ἀνθοφορῶ *(—έω)*· φέρω ἄνθη, παράγω ἄνθη· πβλ. *καρποφορῶ*.

ἀνθόφυκος (Anthophycus) *[Βοτ.]*. Ἄλγαι τῆς οἰκογενείας τῶν *φαιοφυκιδῶν*, ὧν ἓν μόνον εἶδος εἶναι γνωστὸν παρεμφερὲς πρὸς τὸ *σάργασσον*. Δ. Ν. Π.

ἀνθόφυλλα (Anthophylli) *[Φαρμακογν.]*. Καλοῦνται οὕτως οἱ μὴ ὡριμάσαντες ἔτι καρποὶ *καρυοφύλλου τοῦ ἀρωματικοῦ* (Caryophyllus aromaticus L.). Παλαιότερον ἐχρησιμοποιοῦντο οὗτοι συχνάκις εἰς τὴν φαρμακευτικήν, ἤδη χρησιμοποιοῦνται ἐνιαχοῦ μόνον, ὡς λαϊκὸν φάρμακον, ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς ἄρτυμα εἰς ἀντικατάστασιν τῶν καρυοφύλλων. Εἶναι μελανόφαια μήκους 2,5 ἑκστ., πάχους 8 ἑκστ.· τὰ ἀνθόφυλλα ἔχουσι τὴν ὀσμὴν καὶ γεῦσιν τῶν καρυοφύλλων, ἐνέχουσιν ὅμως ὀλιγώτερον αἰθέριον ἔλαιον. Κ. Γ. Μ.

ἀνθοφυλλίτης (Anthophyllit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα ὀρυκτῶν τοῦ ἀμφιβόλου (βλ. λ.) καὶ μάλιστα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ῥομβικῶν ἀμφιβόλων. Παρουσιάζεται μόνον χειροπληθὴς εἰς εὐρυμισχοειδῆ, ἰνώδη συσσωματώματα, ὁμοιάζοντα πρὸς ἀμίαντον. Ἔχει σκληρότητα 5 $^{1}/_{2}$, εἰδικὸν βάρος 3,2, λάμψιν μαργαριτοειδῆ μέχρις ὑελοειδοῦς, χρῶμα κιτρινωπὸν λευκόφαιον. Εἶναι διαφώτιστος. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι πυριτικὸν ἅλας μαγνησίου καὶ σιδήρου. Ὁ μοριακός του τύπος εἶναι $(MgFe)SiO_3$. Ὁμοιάζει χημικῶς καὶ ἐξωτερικῶς μὲ τὰ ὀρυκτὰ βρονζίτην καὶ ὑπερσθενῆ καὶ συχνότατα περιπλέκεταί τις εἰς τὴν διάγνωσίν των. Ὁ ἀνθοφυλλίτης ἐμφανίζεται ἐντὸς κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων, μεταξὺ ὀφείτου καὶ ἐπίσης εἰς τὰς ἐπαφάς, προερχόμενος ἐκ μετασωματώσεως αὐγιτικῶν ὀρυκτῶν. Εὑρίσκεται ἐν Kongsberg, Boden mais, νήσους Shetland, καὶ εἰς κιτρινολευκόφαια ἀκτινωτῶς ἰνώδη κελύφη ἐντὸς «σφαιρῶν μαρμαρυγίου» εἰς τὸ Herrmannschlag τῆς Mähren. Γ. Κ. Γ.

ἀνθοφυλλιτικὸς *ἀμφιβολίτης* (Anthophyllit-amphibolit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀμφιβολίτης φέρων ἀφθονώτατα *ἀνθοφυλλίτην*. Εὑρίσκεται εἴς τινα μέρη, ὡς π. χ. εἰς τὸ Helsingfors, Μέλανα δρυμόν, Πυρηναῖα καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

— ἀνθοφυλλιτικὸς *περιδοτίτης* (Anthophyllit peridotit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα, παρουσιαζόμενον ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Γεωργίας τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν μεταξὺ τῶν κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων. Εἶναι ταλκικὸς καὶ χλωριτικὸς περιδοτίτης, περιέχων ἀντὶ κεροστίλβης *ἀνθοφυλλίτην*. Τὰ κοιτάσματά του διασχίζονται ὑπὸ ὀρυκτολογικῶν φλεβῶν, περιεχουσῶν ἄφθονον κορούνδιον ὡς καὶ τὰ ὀρυκτὰ πλαγιόκλαστον, μαργαρίτην, μέλανα κεροστίλβην καὶ ὀλίγον χρωμίτην. Γ. Κ. Γ.

ἀνθόφυσα (ἡ) (Anthophysa) *[Ζῳολ.]*. Πρωτόζῳα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαστιγοφόρων*. Σχηματίζουσιν ἀποικίας ἐκ πολυπληθῶν ζῳαρίων. Τὰ ζῳάρια ταῦτα συνδέονται διὰ μίσχου πρὸς κοινὸν κλαδίσκον ὅστις στηρίζεται ἐπὶ στερεοῦ ὑποθέματος. Ὁ πολλαπλασιασμὸς αὐτῶν γίνεται διὰ καταμερισμοῦ. Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

ἀνθόφυτα (Anthophyta Schimper) *[Παλαιοφ.]*. Κατηγορία φυτῶν, συνώνυμος ἔκφρασις τῆς κατηγορίας τῶν *φανερογάμων* ἢ *κοτυληδόνων*. θ. ε.

ἀνθοχαρὶς (ἡ) (Anthocharis) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα λεπιδόπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥοπαλοκέρων*, τῆς οἰκογενείας τῶν *πτεριδῶν*. Χαρακτηρίζονται ἐξ ἰσχυρᾶς καὶ ἀρκετὰ μεγάλης κεφαλῆς, βραχειῶν κεραιῶν καὶ λίαν διακεκριμένων ἀρθρώσεων τοῦ σώματος. Αἱ χρυσαλλίδες τῶν ἐντόμων τούτων ἔχουσι σῶμα ἀψιδοειδὲς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, καὶ αἰχμηρὸν εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα.

Τὰ ἔντομα ταῦτα ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀφρικῇ· τὸ γνωστότερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι: *ἀνθοχαρὶς ἡ χρυσόσημος* (Anthocharis auroclava), ἥτις ἀπαντᾷ ἐν ἀφθονίᾳ κατὰ τοὺς μῆνας Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ δάση. Αἱ πτέρυγές της εἶναι ἀπεστρογγυλωμέναι, λευκαὶ καὶ κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῶν ἄκρον κοσμοῦνται ὑπὸ ἰώδους κηλῖδος εἰς τοὺς ἄρρενας καὶ ὑπὸ μελαίνης εἰς τὰς θηλείας· τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματός των εἶναι πρασινοκίτρινον. Αἱ κάμπαι της ζῶσιν ἐπὶ τῶν *σταυροειδῶν φυτῶν* καὶ εἶναι πράσιναι κεκοσμημέναι διὰ λεπτοτάτων μελανῶν στιγμάτων.

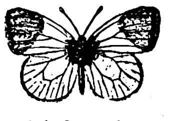
Ἀνθοχαρὶς ἡ χρυσόσημος.

Ἡ *ἀνθοχαρὶς ἡ λαμπρὰ* (Anthocharis superba) ἀπαντᾷ εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἱσπανίαν, τὴν Ἀλγερίαν καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ διακρίνεται ἐκ τῶν λευκοκιτρίνων πτερύγων της, αἵτινες κατὰ τὴν κορυφήν των φέρουσι μελανωπὰς κηλῖδας, καὶ τὴν κοιλίαν των, ἥτις εἶναι ὑποπράσινος μὲ λευκὰς κηλῖδας καὶ μεταλλικὰς ἀνταυγείας. Δ. Ν. Π.

ἀνθόχειρα (τὰ) (Anthochaera) *[Ζῳολ.]*. Πτηνὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιφαγιδῶν* (βλ. λ.). Τὸ ἀνάστημά των ποικίλλει μεταξὺ *κοττύφου* (κόσσυφα) καὶ *κολιοῦ* (καλιακούδας) καὶ τὸ πτέρωμά των εἶναι τεφρόφαιον μὲ κηλῖδας κιτρίνας καὶ λευκοαργυρώδεις ῥαβδώσεις. Τὸ ῥάμφος των εἶναι περίπου μακρὸν ὅσον καὶ ἡ κεφαλή των, ἐλαφρῶς κυρτόν, ἀρκετὰ χονδρὸν κατὰ τὴν βάσιν του καὶ τροπιδῶδες κατὰ τὴν ἀνωτέραν ἐπιφάνειάν του. Οἱ πόδες των εἶναι μᾶλλον βραχεῖς καὶ αἱ πτέρυγές των φθάνουσι περίπου τὴν βάσιν τῆς οὐρᾶς. Ἑκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ καὶ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ῥάμφους πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν ἄνοιγμα τῶν ὀφθαλμικῶν κογχῶν ἐξαρτῶνται σαρκώδεις τινὲς ἀποφύσεις ἐν εἴδει λειρίου, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνεπτυγμέναι. Τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι γνωστὰ τὰ εἴδη:

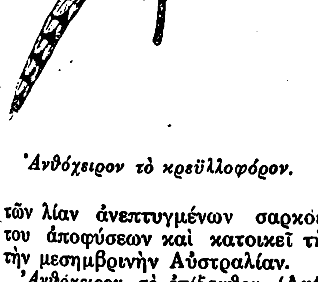
Ἀνθόχειρον τὸ κρεϋλλοφόρον.

Ἀνθόχειρον τὸ κρεϋλλοφόρον (Anthochaerum cariunculata), ὅπερ διακρίνεται ἐκ τῶν λίαν ἀνεπτυγμένων σαρκοειδῶν κεφαλικῶν του ἀποφύσεων καὶ κατοικεῖ τὴν Τασμανίαν καὶ τὴν μεσημβρινὴν Αὐστραλίαν.

Ἀνθόχειρον τὸ ἐπίξανθον (Anthochaerum rufigularis). Τοῦτο διακρίνεται ἐκ τῆς ἀπουσίας τῶν κεφαλικῶν σαρκοειδῶν ἀποφύσεων καὶ ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὴν μεσημβρινὴν καὶ ἀνατολικὴν νέαν Ὀλλανδίαν, καὶ

Ἀνθόχειρον τὸ μελιτοφάγον (Anthochaerum melivora). Ἐνδιαιτᾶται συνήθως ἐπὶ τῶν πεδιάδων καὶ διὰ τοῦ κυρτοῦ ῥάμφους τρώγει τὸ νέκταρ τῶν ἀνθέων καὶ τὰ ἐντὸς τῶν ἀνθέων τῶν διαφόρων φυτῶν διαιτώμενα ἔντομα. Ἡ φωνή του εἶναι τραχεῖα. Τὴν φωλεάν του κατασκευάζει ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ τὴν ἐπιστρώνει διὰ λεπτῶν κλάδων, λειχήνων καὶ λεπτῶν ῥιζῶν. Ἡ θήλεια γεννᾷ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον 3—4 ᾠὰ ὠχρῶς ἐρυθρὰ μὲ φαιὰς κηλῖδας. Δ. Ν. Π.

ἀνθοχλαμὺς (ἡ) (Anthochlamys) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιδῶν* περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος φυόμενον εἰς τὴν Περσίαν. Δ. Ν. Π.

ἀνθοχλόη (ἡ) (Anthochloa) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστοειδῶν* περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος *ἀνθοχλαμύδα τὴν περίφημον* (Anthochlamys mirabilis) εὐδοκιμοῦσαν εἰς τὰς Ἄνδεις τοῦ Περοῦ. Δ. Ν. Π.

ἀνθοχλῶραι *[Χημ.]*· βλ. ἀνθοκυάναι.

ἀνθόχορτον (τὸ) (Anthochortum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριοειδῶν* περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος φυόμενον εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Δ. Ν. Π.

ἀνθοχροΐτης (Anthochroïte) *[Ὀρυκτολ.]*. Ποικιλία (κατὰ τὸν de Lapparent) τοῦ ὀρυκτοῦ βιολάνου (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

Ἀνθοχώρι. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 273. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καρούμπαλι* μετονομασθὲν διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Αὐγούστου 1927 Διατάγματος. Δ. Ε. Μ.

Ἀνθοχώριον. Χωρίον τῆς ἐν Ἠπείρῳ ὑποδιοικήσεως Μετσόβου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δερβένιστα* ἢ *Ντερβένιστα* ἐσχάτως μετονομασθέν. Εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀράχθου εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Περιστέρι.

Οἱ κάτοικοί του ἀνερχόμενοι εἰς 500 ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ γεωργίαν. Παρ' αὐτὸ κεῖται ἡ ἀρχαία μονὴ τῆς Ζωοδόχου πηγῆς, ὡς καὶ τὰ ἐρείπια τουρκικῆς μονῆς (τεκὲ) κτισθείσης ὑπὸ δερβισῶν εἰς μνήμην ταφέντος ἐκεῖ Τούρκου δερβίσου. Χ. ΣΟΥΛΗΣ

ἀνθραγαλλόλη ἢ 1, 2, 3 — *τριοξυανθρακινόνη [Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀλιζαρίνης φαιὸν* τεχνητὸν χρῶμα. Σ. Γ.

ἀνθραγλυκορραμνίνη (Anthraglukorhamnin) *[Φαρμ.]*. Οὕτως ἐκάλεσεν ὁ Tschirch φαιάν τινα κόνιν, διαλυτὴν εἰς ἀλκοόλην, ἣν παρεσκεύασεν ἐκ τοῦ φυτοῦ Rhamnus frangula. Ἡ οὐσία αὕτη ἐνέχει ὅλα τὰ δραστικὰ συστατικὰ τοῦ φυτοῦ. Ταῦτα εἶναι, ὡς εἰς τὸ ῥῆον, τὴν σένην καὶ τὴν ἱερὰν κασκάραν, ὀξυμεθυλανθρακινόναι ἢ μᾶλλον γλυκοζιτοειδῆ σώματα δίδοντα κατὰ τὴν ὑδρόλυσιν ὀξυμεθυλανθρακινόνας. Τὰ γλυκοζιτοειδῆ ταῦτα σώματα παρεσκεύασεν ὁ Tschirch διὰ κατεργασίας τῶν ἀντιστοίχων δραγῶν μετ' ἀραιῶν ἀλκαλίων ἢ ἀμμωνίας, καθιζήσεως δι' ὑδροχλωρίου τοῦ κατεργάσματος, ἐκχυλίσεως δι' ἀλκοόλης ἢ αἰθεραλκοόλης τοῦ ἰζήματος καὶ τέλος ἐξατμίσεως τοῦ ἐκχυλίσματος. Κ. Γ. Μ.

ἀνθραγλυκορρεΐνη(Anthraglukorhein) *[Φαρμ.]*. Γλυκοζιτοειδὴς οὐσία ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀνθραγλυκορραμνίνην, ἐνέχουσα δὲ τὸ δραστικὸν συστατικὸν τοῦ ῥήου. Παρεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Tschirch ἐκ τοῦ ῥήου τοῦ φαρμακευτικοῦ, εἶναι δὲ κόνις σκοτεινῶς φαιὰ διαλυτὴ εἰς ἀλκοόλην. Κ. Γ. Μ.

ἀνθραγλυκοσαγραδίνη(Anthraglukosagradin) *[Φαρμ.]*. Γλυκοζιτοειδὴς οὐσία παρασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Tschirch ἐκ τῆς ἱερᾶς κασκάρας, ἐνέχουσα δὲ τὸ δραστικὸν συστατικὸν αὐτῆς. Κόνις σκοτεινῶς φαιὰ διαλυτὴ εἰς ἀλκοόλην (βλ. ἀνθραγλυκοραμνίνη). Κ. Γ. Μ.

ἀνθραγλυκοσεννίνη(Anthraglykosennin) *[Φαρμακ.]*. Οὐσία γλυκοζιτοειδὴς παρασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Iscirch ἐκ τοῦ φυτοῦ *κασσίας τῆς στενοφύλλου* (Cassia angustifolia), ἐνέχουσα δὲ τὸ δραστικὸν συστατικὸν τῆς σέννης. Κόνις σκοτεινῶς φαιὰ διαλυτὴ εἰς ἀλκοόλην (βλ. ἀνθραγλυκορραμνίνη). Κ. Γ. Μ.

ἀνθραζόλη (Anthrasol) *[Φαρμ.]*. Πίσσα λιθάνθρακος ἄχρους. Ἡ πίσσα τοῦ λιθάνθρακος ἀπαλλάσσεται τῆς ἐν αὐτῇ πυριδίνης καὶ κινολίνης καὶ τῆς πίσσης δι' ἀναμίξεως μετ' ὀξέων καὶ ἀποστάξεως, τὸ δ' ἀπόσταγμα καθαιρόμενον ἀποχρωματίζεται καὶ τέλος μίγνυται μετὰ πίσσης ἀρκεύθου καὶ μινθελαίου. Φέρεται δὲ ὡς λεπτόρρευστον ὑποκίτρινον ἔλαιον, ὅπερ δὲν βάφει τὸ δέρμα οὐδὲ τὰ λευχείματα.

Ἡ ἀνθραζόλη εἶναι φάρμακον ἀντισηπτικόν, παρασιτοκτόνον, κερατοπλαστικόν, ἀντικνησμονῶδες· κατευνάζει τὸν ἐρεθισμὸν τοῦ δέρματος ὥσπερ ἡ πίσσα, οὐδαμῶς ἐμφράσσον τὰ στόμια τῶν τριχοφόρων θυλακίων οὐδὲ συντελοῦν εἰς ἀνάπτυξιν ἀκμῆς. Λέγεται ὠφέλιμος ἡ ἀνθραζόλη πρὸς χρονίας ἢ ὑπόξεις δερματικὰς νόσους, ποικίλας μορφὰς ἐκζεμάτων ἰδίᾳ πρὸς ἀποθεραπείαν καὶ πρὸς πάσας τὰς κνησμώδεις παθήσεις· ἐπὶ νόσων τοῦ τριχωτοῦ τοῦ δέρματος ἐνδείκνυται ὡς τονωτικὸν τῆς κόμης καὶ κατὰ τῆς πιτυριάσεως τῆς κεφαλῆς.

Δόσεις Τοπικῶς χρησιμοποιεῖται ὡς χρίσμα πρὸς 5 ἕως 10 τοῖς 100 ἐν πετρελαίῳ· κατὰ τῆς κνησμονῆς εἰς μῖγμα μετὰ γλυκερίνης καὶ ἀμύλου κατ' ἀναλογίαν 10% ἢ μετὰ λανολίνης (10%)· ἐπὶ λειχῆνος, εἰς φύραμα ἢ ἀλοιφὴν πρὸς 20 ἢ 30 τοῖς 100· κατὰ παρασιτικῶν δερματοπαθειῶν τέλος ἐν συνδυασμῷ μετὰ θείου καὶ καλιούχου σάπωνος. Μ. Ν. Κ.

ἀνθρακαέριον. Ὀνομασία διδομένη ὑπό τινων εἰς τὸ ἀεραέριον (βλ. λ.)

ἀνθρακαμιδικὸν *ὀξύ*· βλ. καρβαμιδικὸν *ὀξύ*.

ἀνθρακαποθήκη (ἡ)· ἀποθήκη ἀνθράκων εἴτε ἐν τῇ ξηρᾷ εἴτε ἐντὸς πλοίου.

— *[Ναυτ.]*. Ὁ χῶρος τοῦ ἀτμοπλοίου ὁ προοριζόμενος διὰ τὴν ἀποθήκευσιν τῶν ἀνθράκων.

Αἱ ἀνθρακαποθῆκαι διατάσσονται περὶ τὸ λεβητοστάσιον οὕτως, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἄνετος μεταφορὰ τοῦ καυσίμου ἀπὸ τὰς ἀνθρακαποθήκας εἰς τὸ θερμαστήριον πρὸ τῶν ἐσχαρῶν τῶν λεβήτων. Κατὰ τὴν διάταξιν τῶν ἀνθρακαποθηκῶν ἐντὸς τοῦ πλοίου λαμβάνεται ἐπίσης ὑπ' ὄψει ἡ ταχεῖα καὶ ἄνευ οὐσιώδους ταλαιπωρίας τοῦ ἄνθρακος πλήρωσις αὐτῶν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἢ ἀπὸ ἀνθρακοφόρα πλοῖα. Αἱ ἐγκάρσιοι ἀποθῆκαι εὑρίσκουν ἐφαρμογὴν εἰς τὰ ἐμπορικὰ ἀτμόπλοια κατὰ προτίμησιν, ἐνῷ εἰς τὰ πολεμικά, διὰ λόγους ἀσφαλείας, ἀποφεύγονται, προτιμωμένης τῆς κατὰ μῆκος τοῦ λεβητοστασίου καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ τοῦ μηχανοστασίου διατάξεως τῶν ἀποθηκῶν, αἵτινες ἐξικνοῦνται καθ' ὕψος μέχρι τοῦ θωρηκτοῦ καταστρώματος. Ἕτεραι ἀποθῆκαι ὑπὲρ τὰς πρώτας διατίθενται ἐν τῷ ἐνδιαμέσῳ καταστρώματι, χρησιμεύουν δὲ ὡς ἐφεδρικαὶ καὶ συγχρόνως ὡς πρόχωμα διὰ τὴν σχετικὴν προφύλαξιν τοῦ θωρηκτοῦ καταστρώματος καὶ τῶν κάτωθι τούτου μηχανοστασίου καὶ λεβητοστασίου. Πρὸς μεταφορὰν τῶν ἀνθράκων ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν καταστρωμάτων εἰς τὰς ἀνθρακαποθήκας χρησιμεύουν εἰδικαὶ *ἀνθρακοθυρίδες* ἐν συνδυασμῷ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μὲ *ἀνθρακαγωγούς*. Εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἡ ἀνθράκευσις διευκολύνεται δι' εἰδικῶν ἐξωτερικῶν *ἀνθρακοθυρῶν*.

Ἡ συγκοινωνία τῶν ἀνθρακαποθηκῶν μὲ τὸ λεβητοστάσιον ἐπιτυγχάνεται διὰ κατακορύφως ἢ ὁριζοντίως συρομένων θυρῶν αἵτινες κλείουσιν ὑδατοστεγῶς καὶ τῶν ὁποίων ὁ χειρισμός, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μηχανικός, εἰς τὰ πολεμικὰ εἶναι δυνατὸς καὶ ἀπὸ τοῦ λεβητοστασίου καὶ ἀπὸ τοῦ ἐνδιαμέσου καταστρώματος.

Διὰ τὴν πρόληψιν αὐταναφλέξεως τῶν ἀποθηκῶν ἐφοδιάζονται αὗται διὰ συσκευῶν ἀερισμοῦ καὶ διαπερῶνται ἀπὸ κατακορύφους σωλῆνας ἐπιτρέποντας τὴν διὰ θερμομέτρου παρακολούθησιν τῆς θερμοκρασίας τῶν περὶ τούτους ἀνθράκων. Ὁ φωτισμὸς τῶν ἀποθηκῶν γίνεται ἔξωθεν μέσῳ καταλλήλων ἀναφωτίδων.

Αἱ διαστάσεις τέλος τῶν ἀνθρακαποθηκῶν ῥυθμίζονται ἀναλόγως τῆς καταναλώσεως εἰς ἄνθρακας τῶν πρὸς ἐξυπηρέτησιν μηχανῶν καὶ ἀναλόγως τῆς ἐπιδιωκομένης ἀκτῖνος ἐνεργείας τοῦ πλοίου. —Μ.

ἀνθρακαργίλλιον ἢ *ἀνθρακοῦχον ἀργίλλιον* (Al_4C_3) *[Χημ.]*. Παρασκευάζεται διὰ πυρώσεως 10 μερῶν ἀργιλλίου καὶ 2,8 μερῶν ἄνθρακος ἐν ἠλεκτρικῇ καμίνῳ, ἢ διὰ συντήξεως ἀνθρακασβεστίου μετὰ ὀξειδίου τοῦ ἀργιλλίου ἐν τῇ ἠλεκτρικῇ καμίνῳ τοῦ Moissan. Ἀποτελεῖ κιτρίνους διαφανεῖς κρυστάλλους. Τῇ ἐπιδράσει θερμοῦ ὕδατος ἢ ὀξέων ἀποσυντίθεται ὑπὸ ἔκλυσιν μεθανίου:

$$Al_4C_3+12\ H_2O=3\ CH_4+4\ Al\ (OH)_3.$$

Θερμαινόμενον ἐν ῥεύματι ἀζώτου σχηματίζε- *ἀζωτοῦχον ἀργίλλιον* (βλ. ἀζωτοῦχοι *ἐνώσεις ἀνόργανοι*). Σ. ΧΙ

ἀνθρακασβέστιον CaC_2 *[Χημ.]*. Κόνις κρυσταλλικὴ διαφανὴς (ὅταν εἶναι χημικῶς καθαρά), ἀδιάλυτος εἰς ἅπαντα τὰ διαλυτικὰ μέσα, εἰδ. βάρους 2,22. Μεθ' ὕδατος σχᾶται πρὸς ὑδροξείδιον τοῦ ἀσβεστίου $Ca\ (OH)_2$ καὶ ὀξυλένιον κατὰ τὴν ἀντίδρασιν:

$$CaC_2 + 2H_2O = Ca\,(OH)_2 + C_2H_2$$

Εἰς τὴν ἀντίδρασιν ταύτην ὀφείλεται ἀρχικῶς ἡ βιομηχανικὴ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ.

Τὸ ἀνθρακασβέστιον παρεσκευάσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Wöhler τῷ 1862 διὰ θερμάνσεως κράματος ἀσβεστίου καὶ ψευδαργύρου μετ' ἄνθρακος. Τῷ 1892 παρεσκευάσθη ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τοῦ Th. Wilson, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τοῦ Moissan διὰ θερμάνσεως μίγματος ὀξειδίου τοῦ ἀσβεστίου (ἀσβέστου) καὶ ἄνθρακος ἐν ἠλεκτρικῇ καμίνῳ, κατὰ τὴν ἀντίδρασιν: $CaO+3C=CaC_2+CO$.

Λόγῳ τοῦ ἐνδοθέρμου τῆς ἀντιδράσεως (πρὸς παρασκευὴν ἑνὸς μοριογράμμου ἀνθρακασβεστίου ἀπαιτοῦνται 105350 θερμίδες), ἀπαιτεῖται μεγάλη ποσότης θερμότητος, ἥτις καὶ προσδίδεται εἰς τὴν μᾶζαν τῶν ἀντιδρώντων σωμάτων διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ τόξου.

Κατ' ἀρχὰς ἐχρησιμοποιοῦντο κάμινοι δυνάμεως 100—300 ἵππων, διατρεφόμεναι διὰ συνεχοῦς ῥεύματος, σήμερον ὅμως χρησιμοποιοῦνται κάμινοι συνεχοῦς ἔργου, δυνάμεως πλέον τῶν 1000 ἵππων, διατρεφόμεναι δι' ἐναλλασσομένου ῥεύματος, ἀποδειχθέντος ὅτι ἡ αὔξησις τῆς δυνάμεως τῆς καμίνου ἐπιφέρει αὔξησιν τῆς εἰς ἀνθρακασβέστιον ἀποδόσεως, ἐλαττουμένων τῶν ἀπωλειῶν.

Ὡς πρῶται ὗλαι χρησιμοποιοῦνται:

1ον) Ἄσβεστος ἢ ἀσβεστόλιθοι. Οἱ ἀσβεστόλιθοι περιεκτικότητος 94—96% εἰς ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον, δέον νὰ ὦσιν ἀπηλλαγμένοι ἑνώσεων φωσφόρου καὶ ἀρσενικοῦ, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κινδύνου τῆς αὐταναφλέξεως ἐκ τοῦ φωσφορούχου καὶ ἀρσενικούχου ὑδρογόνου, παραγομένων κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὕδατος ἐπὶ τοῦ ἀνθρακασβεστίου. Ἐπίσης δέον νὰ περιέχωσι μικρὰ ποσὰ μαγνησίας καὶ ἀργίλλου, ἡ δὲ εἰς πυριτικὸν ὀξὺ περιεκτικότης αὐτῶν νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὰ 5%. Κατὰ τὴν φρῦξιν οἱ ἀσβεστόλιθοι

Digitized by Google

δέον νὰ δίδωσιν ἄσβεστον εἰς τεμάχια συμπαγῆ. 2ον) Ἄνθραξ λαμβανόμενος ὑπὸ μορφὴν ἐξανθρακώματος (κώκ), ξυλάνθραχος ἢ ἀνθρακίτου. Ἐκ τούτων χρησιμοποιεῖται κυρίως κώκ, λόγῳ τῆς εὐτελεστέρας τιμῆς αὐτοῦ, καίτοι ἡ μεγάλη εἰς τέφραν περιεκτικότης καὶ ἡ ἠλεκτρικὴ ἀγωγιμότης αὐτοῦ ἀποτελοῦσι σπουδαῖα μειονεκτήματα διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἀνθρακασβεστίου. Ἡ εἰς τέφραν περιεκτικότης τοῦ χρησιμοποιουμένου κὼκ πρέπει νὰ μὴ εἶναι ἀνωτέρα τῶν 8—10 %. Ὁ ξυλάνθραξ εἶναι τὸ καταλληλότερον εἶδος τοῦ ἄνθρακος, λόγῳ τῆς μικρᾶς εἰς τέφραν περιεκτικότητος, τοῦ πορώδους καὶ τοῦ δυσηλεκτραγωγοῦ αὐτοῦ. Ὁ ἀνθρακίτης, χρησιμοποιούμενος μόνον εἰς μεγάλας καμίνους, πρέπει νὰ μὴ περιέχῃ τέφραν ἀνωτέραν τῶν 4—5 % καὶ νὰ εἶναι, ὅσον τὸ δυνατόν, ἀπηλλαγμένος ἑνώσεων φωσφόρου, ἀρσενικοῦ καὶ θείου.

Τὰ πρὸς ἀντίδρασιν σώματα λειοτριβοῦνται ἕως μεγέθους καρύου, διότι λεπτοτέρα λειοτρίβησις δυσχεραίνει τὴν ἔξοδον τοῦ συμπαραγομένου μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, μίγνυνται καὶ εἰσάγονται ἐν τῇ καμίνῳ, ἐν ᾗ καὶ θερμαίνονται ἕως 3000° περίπου.

Τὸ ἀνθρακασβέστιον βιομηχανικῶς παρασκευαζόμενον εἶναι οὐσία τεφρόχρους, λόγῳ τῶν ἀκαθαρσιῶν ἃς περιέχει, μὲ θραῦσιν κρυσταλλικήν, χρησιμοποιεῖται δὲ κυρίως πρὸς παρασκευὴν τοῦ ὀξυλενίου (ἀκετυλενίου, βλ. λ.) καὶ τοῦ κυαναμιδικοῦ ἀσβεστίου. Ἐπίσης πρὸς παρασκευὴν αἰθάλης καὶ ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ ὡς ἀναγωγικόν. Σ.Μ.

ἀνθρακάσφαλτος· βλ. ἄσφαλτος.

ἀνθρακεία (ἡ)· τὸ ἀνθρακεύειν, ἡ κατασκευὴ ἀνθράκων, ἄλλως *ἀνθράκευσις*.

ἀνθρακεῖον (τὸ) ἢ *ἀνθρακωτήριον*· ὁ τόπος ὅπου παρασκευάζονται ἄνθρακες· κοιν. *καμίνι*.

ἀνθρακένιον [*Βιομ. Χημ.*]. Εἶναι στερεὸς ὑγρογονάνθραξ τῆς ἀρωματικῆς σειρᾶς τοῦ παραπλεύρως τύπου.

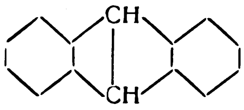

Ἀνεκαλύφθη τῷ 1832 ὑπὸ τῶν Dumas καὶ Laurent μεταξὺ τῶν εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν βραζόντων συστατικῶν τῆς πίσσης τῶν λιθανθράκων, αἱ σπουδαιότεραι δὲ ἔρευναι δι' ὧν διηυκρινίσθη ἡ φύσις, αἱ ἰδιότητες καὶ ἡ σύστασις τούτου ὀφείλονται εἰς τοὺς Fritzsche, Anderson Limpricht, Berthelot καὶ Graebe καὶ Liebermann. Ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος ὄχι τόσον ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ὅσον ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1868 ὑπὸ τῶν Graebe καὶ Liebermann γενομένη παρατήρησις ὅτι ἀνθρακένιον δύναται νὰ ληφθῇ δι' ἀναγωγῆς διὰ κόνεως ψευδαργύρου τῆς ἐκ τῶν ριζῶν τοῦ ἐρυθροδάνου παρασκευαζομένης χρωστικῆς ὕλης (ἀλιζαρίνη). Διὰ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης καὶ τῶν ἄλλων σχετικῶν ἐρευνῶν τῶν δύο τούτων ἐρευνητῶν ἱδρύθη ἡ βιομηχανία τῆς συνθετικῆς ἀλιζαρίνης καὶ κατέστη τὸ ἀνθρακένιον ἓν τῶν σημαντικωτάτων προϊόντων τῆς λιθανθρακοπίσσης.

Τὸ ἀνθρακένιον λαμβάνεται ἐκ τῆς πίσσης τῶν λιθανθράκων, καθόσον δὲν ἀπαντᾷ εἰς ἄλλας πίσσας. Τὸ ἀξιοπαρατήρητον εἶναι ὅτι ἂν καὶ χιλιάδες τόννων παρασκευάζονται ἐτησίως καὶ ἐπεξεργάζονται περαιτέρω, ἐν τούτοις ἂν ἐξαιρέσῃ τις ὀλίγα χιλιόγραμμα προοριζόμενα δι' ἐρεύνας καὶ ἐπιστημονικοὺς γενικῶς σκοπούς, τὸ ὑπόλοιπον ποσὸν ἔρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ πολὺ ἀκάθαρτον μορφήν, ἤτοι τὸ ἀνθρακένιον τοῦ ἐμπορίου ἔχει συνήθως περιεκτικότητα 40, 45 ἢ 50 % καὶ σπανιώτατα 80 % εἰς καθαρὸν ἀνθρακένιον. Τὸ ἐμπορικὸν τοῦτο ἀνθρακένιον λαμβάνεται κατὰ τὴν ἀπόσταξιν τῆς λιθανθρακοπίσσης ἐκ τοῦ ἀκαθάρτου ἀνθρακενίου τὸ ὁποῖον ἀποχωρίζεται κατὰ τὴν ψῦξιν τοῦ κλάσματος τοῦ ἀνθρακινελαίου τῆς λιθανθρακοπίσσης, ὁ δὲ ἀποχωρισμὸς ἀπὸ τῶν ἐλαίων γίνεται συνηθέστερον διὰ διηθήσεως ὑπὸ πίεσιν.

Τὸ οὕτω λαμβανόμενον ἀκάθαρτον ἀνθρακένιον περιέχει ἀναλόγως τοῦ καλυτέρου ἢ χείρονος ἀποχωρισμοῦ τῶν ἐλαίων, ἀναλόγως τῆς φύσεως τῆς πρὸς ἀπόσταξιν χρησιμοποιουμένης λιθανθρακοπίσσης ὡς καὶ ἀναλόγως τῶν ὁρίων δι' ὧν ἐλήφθη τὸ κλάσμα τῶν ἀνθρακινελαίων 12—22 % καθαρὸν ἀνθρακένιον. Τὰ συνοδεύοντα τὸ ἀνθρακένιον σώματα ἐν τῷ ἀκαθάρτῳ προϊόντι εἶναι εἰς μὲν μεγαλυτέρας ποσότητας ἀκεναφθένιον, φλουορένιον, φαινανθρένιον καὶ καρβαζόλιον, εἰς δὲ μικροτέρας μεθυλανθρακένιον, πυρένιον, χρυσένιον, διφαινοξείδιον, ἀκριδίνη, παραφίνη κλπ. Ἐπειδὴ ἡ περιεκτικότης τοῦ οὕτω λαμβανομένου ἀκαθάρτου προϊόντος εἶναι λίαν μικρὰ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐργοστασίων χρωμάτων, ἐπιτελεῖται ἐμπλουτισμὸς αὐτοῦ διὰ ψύξεως καὶ ἐκπλύσεως καὶ οὕτω λαμβάνονται τὰ ἐμπορικὰ προϊόντα μὲ 40 και 45 % περιεκτικότητα.

Τα τοιαῦτα προϊόντα δὲν εἶναι ἀκόμη κατάλληλα διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν χρωμάτων καὶ εἶναι ἀνάγκη περαιτέρω καθαρισμοῦ καὶ ἐμπλουτισμοῦ ἐπιτελουμένου κατὰ διαφόρους τεχνικὰς μεθόδους. Τὸ χημικῶς καθαρὸν ἀνθρακένιον κρυσταλλοῦται εἰς λευκὰ φύλλα παρουσιάζοντα κυανοῦν φθορισμόν. Βράζει ὑπὸ συνήθη πίεσιν εἰς 360° καὶ τήκεται εἰς 213°, εἶναι δυσδιάλυτον εἰς ὅλα τὰ διαλυτικὰ ὑγρά.

Τὸ ἀνθρακένιον δι' ὀξειδώσεως διὰ χρωμικοῦ ὀξέος παρέχει τὴν σπουδαιοτάτην ἀπὸ βιομηχανικῆς ἀπόψεως ἕνωσιν ἀνθρακινόνην (βλ. λ.) πρὸς κατασκευὴν τῆς ὁποίας κυρίως χρησιμοποιεῖται τὸ ἀνθρακένιον. Χρησιμοποιεῖται δὲ ἡ ἀνθρακινόνη εἰς κολοσσιαῖα ποσὰ πρὸς παραγωγὴν τῆς συνθετικῆς ἀλιζαρίνης καὶ ἄλλων χρωμάτων. Σ. Γ.

— [*Φαρμακ.*] Ἐν τῇ θεραπευτικῇ εὗρεν ἐφαρμογὴν τὸ ἀνθρακένιον διαλελυμένον ἐν τερεβινθελαίῳ (1:5) ἢ εἰς ἀλοιφὴν μετὰ λίπους. Κ. Γ. Μ.

— **ἀνθρακενίου** *ἐρυθρὸν* [*Βιομ. Χημ.*]. Εἶναι δευτεροταγὴς ὄξινος δισαζωχρωστικὴ παρασκευαζομένη ἐκ τῆς τετραζωενώσεως τῆς μονο-ο-νιτρο-

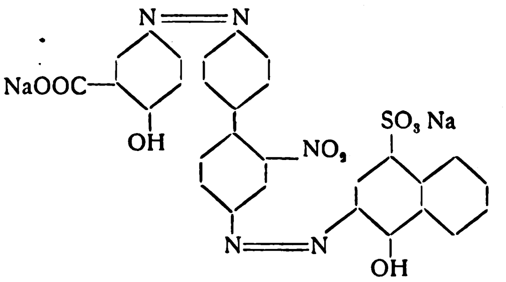

βενζιδίνης δι' ἑνώσεως μετὰ σαλικυλικοῦ ὀξέος καὶ 1-ναφθολο-4-σουλφοξέος.

Βάπτει τὸ ἔριον μετὰ ζωηρᾶς ὑποκυανιζούσης ἐρυθρᾶς χροιᾶς ἀρκούντως ἀνθεκτικῆς, ἥτις διὰ μετακατεργασίας διὰ χρωμίου καθίσταται ἀνθεκτικωτέρα. Κατάλληλος διὰ βαφὴν ὑφασμάτων στολῶν. Σ. Γ.

—**ἀνθρακενίου** *κίτρινον* [*Βιομ. Χημ.*]. Τεχνητὴ χρωστικη καὶ δὴ διοξυ-6-μεθυλοκουμαρινοδιβρωμίδιον.

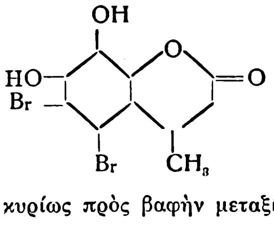

Εἶναι λευκὴ στερεὰ μᾶζα δυσδιάλυτος ἐν ὕδατι, βάπτει δὲ τὸ ἔριον ἐν λουτρῷ χρωμίου μετὰ πρασινιζούσης κιτρίνης χροιᾶς. Λόγῳ τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ τιμῆς χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς βαφὴν μεταξίνων εἰδῶν. Σ. Γ.

— **ἀνθρακενίου** *κυανομέλαν BF* [*Βιομ. Χημ.*]. Εἶναι διὰ προστύψεως βάπτουσα ἀζωχρωστικὴ

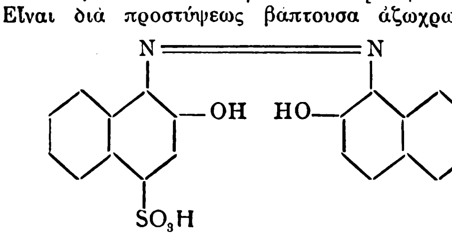

συνισταμένη ἐξ 1-ἀμινο-2-ναφθολο-4-σουλφοξέος καὶ β-ναφθόλης. Ἡ χρωστικὴ αὕτη εἶναι σκοτεινόφαιος κόνις διαλυτὴ εἰς ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην μετὰ ἰώδους χροιᾶς. Ἐν λουτρῷ ὀξικοῦ ὀξέος καὶ ἅλατος τοῦ Glauber βάπτει τὸ ἔριον διὰ χροιᾶς ἐρυθροφαίου ἥτις διὰ μεταχρωμιώσεως μετατρέπεται εἰς μέλανην ἐξόχου ἀνθεκτικότητος εἰς τὸ φῶς, τὰ ὀξέα κ.λ.π.

Ὁ παλαιότερος τύπος C ὡς καὶ ὁ νεώτερος BG ἔχουσιν ἀναλόγους ἰδιότητας. Σ. Γ.

— **ἀνθρακενίου** *κυανοῦν* [*Βιομ. Χημ.*]. Τεχνητὴ χρωστικὴ κυκλοφοροῦσα εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς διαφόρους τύπους. Ὁ τύπος SWX ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἀλιζαρινοκυανίνην WRS. Οἱ τύποι WB, WG, WGG εἶναι διὰ προστύψεως βάπτουσαι χρωστικαὶ τῆς ἀλιζαρίνης παρασκευαζόμεναι διὰ βαθμιαίας ἐπενεργείας συνήθους ἢ ἀσθενῶς καπνίζοντος θειικοῦ ὀξέος ἐπὶ 1.5-δινιτροανθρακινόνης παρουσίᾳ βορικοῦ ὀξέος καὶ ἀναγωγικοῦ τινος μέσου, ὡς π. χ. θείου. Τὰ χρώματα ταῦτα εἶναι εὐθηνὰ συναγωνιζόμενα τὸ κυανοῦν τῆς ἀλιζαρίνης. Ὁ τύπος WR εἶναι 1, 3, 4, 5, 7, 8—ἐξαοξυανθρακινόνη,

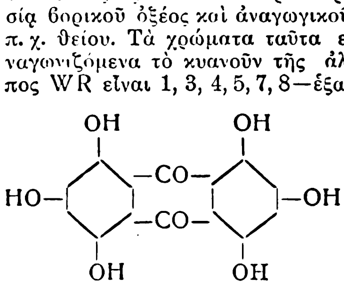

παρασκευαζεται δὲ διὰ θερμάνσεως τῆς δι' ἐπιδράσεως καπνίζοντος θειικοῦ ὀξέος μετὰ 40 % ἀνυδρίτου ἐπὶ τῆς 1,5-δινιτροανθρακινόνης λαμβανομένης εἰς ὕδωρ διαλυτῆς χρωστικῆς, μετὰ πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος εἰς 130°. Μελανόφαιος κόνις ἀδιάλυτος εἰς ὕδωρ, βάπτουσα τὸ ἔριον, κατόπιν προστύψεως διὰ χρωμικῶν ἀλάτων, μετὰ ἐρυθριζούσης κυανῆς χροιᾶς. Σ. Γ.

— **ἀνθρακενίου** *ὀξυχρώματα* [*Βιομ. Χημ.*]. Ταῦτα εἶναι διὰ προστύψεως βάπτουσαι ἀζωχρωστικαὶ τῶν μαλλίνων. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τούτων εἶναι:

1) *Ἀνθρακενίου ὀξυκυανοῦν* ἐρχόμενον εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς διαφόρους τύπους. Ἡ χρῶσις καθίσταται ἀνθεκτικωτέρα διὰ προστύψεως διὰ χρωμίου. Τὰ βαμβακερὰ παραμένουσι λευκά.

2) *Ἀνθρακενίου ὀξυφαιόν*, εἰς διαφόρους τύπους. Ἐκ τούτων ὁ τύπος B εἶναι ὄξινος τετρακισαζωχρωστική, οἱ δὲ G, R, GN, N, V, SW εἶναι πρωτοταγεῖς δισαζωχρωστικαί. Ἀρκούντως ἀνθεκτικὰ χρώματα.

3) *Ἀνθρακενίου ὀξυμέλαν*, ὁμοίως εἰς διαφόρους τύπους, εἶναι δευτεροταγεῖς δισαζωχρωστικαὶ συνισταμέναι ἐξ ἀμινοσαλικυλικοῦ ὀξέος καὶ 1-ναφθολο-5-μονοσουλφοξέος (ὀξέος τοῦ Cleve). Ἀρκούντως ἀνθεκτικὴ μέλαινα βαφὴ τῶν ἐρίων. Σ. Γ.

— **ἀνθρακενίου** *πορτοκαλλόχρουν* [*Βιομ. Χημ.*]. Διὰ προστύψεως βάπτουσα χρωστικὴ τῶν μαλλίνων. Ἡ πρόστυψις δύναται νὰ ἐπιτελεσθῇ δι' οἱασδήποτε ἐκ τῶν τριῶν διὰ χρωμίου μεθόδων. Χρῶμα λίαν ἀνθεκτικόν. Σ. Γ.

— **ἀνθρακενίου** *φαιὸν* [*Βιομ. Χημ.*]. Τεχνητὴ χρωστικὴ ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὸ *φαιὸν τῆς ἀλιζαρίνης*. Σ. Γ.

— **ἀνθρακενίου** *χρωμιοχρώματα* [*Βιομ. Χημ.*]. Ταῦτα εἶναι διὰ προστύψεως βάπτουσαι ἀζωχρωστικαὶ τῶν μαλλίνων.

Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τούτων εἶναι:

1) *Ἀνθρακενίου χρωμιοκυανοῦν* B, R, F, G, BB, FR, FD, BW, RRW. Χρώματα λίαν ἀνθεκτικά, ἐκ τούτων δὲ οἱ τρεῖς πρῶτοι τύποι δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι καὶ διὰ βαμβακερά.

2) *Ἀνθρακενίου χρωμιόφαιον* D, A, DW, DWN, SWN ἐπίσης λίαν ἀνθεκτικὰ χρώματα.

3) *Ἀνθρακενίου χρωμιερυθρὸν* A, G ὁμοίως σταθερὰ χρώματα.

4) *Ἀνθρακενίου χρωμιομέλαν* F, FE, 5B, P ὡς καὶ ἄλλοι τύποι συνίστανται ἐξ ἀμινοναφθολοσουλφοξέος R (2, 3, 6) καὶ 6 — ναφθόλης ἢ διοξυναφθαλίνης ἢ ἀλκυλιωμένων 1,8—ἀμινοναφθολοδισουλφοξέων.

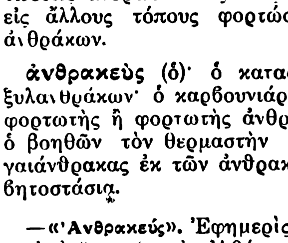

Εἶναι φαιομέλαιναι κόνεις διαλυταὶ εἰς τὸ ὕδωρ μετ' ἐρυθρᾶς χροιᾶς, ἐμφανιζόμεναι δὲ διὰ διχρωμικῶν ἀλάτων ἐπὶ ἐρίου παρέχουσιν ἐξόχως ἀνθεκτικὸν εἰς τὸ φῶς μέλαν χρῶμα, ἐπίσης σταθερὸν εἰς τὰ ὀξέα, τὴν ὕφανσιν κ.λ.π., δι' ὃ καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς βαφὴν ὑφασμάτων διὰ στολὰς κ. λ. π.

5) *Ἀνθρακενίου χρωμιοϊῶδες* B, συνιστάμενον ἐξ ο-ἀμινοφαινολο-π-σουλφοξέος καὶ β-ναφθόλης.

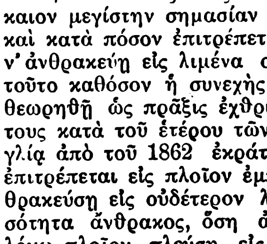

Εἶναι σκοτεινόφαιος κόνις διαλυτὴ εἰς μὲν τὸ ὕδωρ μετὰ μπορντωερυθρᾶς χροιᾶς, εἰς δὲ τὴν ἀλκοόλην μετὰ κιτρινερύθρου. Ἐμφανιζομένη διὰ χρωμίου παρέχει ἐπὶ τοῦ ἐρίου λίαν ἀνθεκτικὴν ἰώδη χρῶσιν. Σ. Γ.

ἀνθρακεργάτης (ὁ)· ὁ ἐργάτης φορτοεκφορτώσεως ἀνθράκων εἰς τοὺς διαφόρους λιμένας ἢ εἰς ἄλλους τόπους φορτώσεως ἢ ἐκφορτώσεως ἀνθράκων.

ἀνθρακεὺς (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς ἀνθράκων, ξυλανθράκων· ‖ ὁ καρβουνιάρης· ‖ ὁ ἀχθοφόρος ἐκφορτωτὴς ἢ φορτωτὴς ἀνθράκων, γαιανθράκων· ‖ ὁ βοηθῶν τὸν θερμαστὴν πλοίου, ὁ μεταφέρων γαιάνθρακας ἐκ τῶν ἀνθρακαποθηκῶν εἰς τὰ λεβητοστάσια.

— «**Ἀνθρακεύς**». Ἐφημερὶς κοινωνικὴ καὶ φιλολογικὴ ἐκδιδομένη ἐν Ἀθήναις. Ἔτος Α', 1874.

ἀνθράκευσις (ἡ)· τὸ ἀνθρακεύεσθαι, προμήθεια ἀνθράκων, ἰδίᾳ ἐπὶ ἀτμοπλοίων (βλ. γαιάνθρακες)· ‖ ἡ κατασκευὴ ἀνθράκων.

— [*Διεθν. Δικ.*] Εἰς τὸ Διεθνὲς ἐν πολέμῳ Δίκαιον μεγίστην σημασίαν κέκτηται τὸ ζήτημα ἂν καὶ κατὰ πόσον ἐπιτρέπεται εἰς πολεμικὸν πλοῖον ν' ἀνθρακεύῃ εἰς λιμένα οὐδετέρου Κράτους· καὶ τοῦτο καθόσον ἡ συνεχὴς ἀνθράκευσις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρᾶξις ἐχθρικὴ τοῦ οὐδετέρου Κράτους κατὰ τοῦ ἑτέρου τῶν ἀντιπάλων. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1862 ἐκράτησεν ἡ ἀρχὴ καθ' ἣν ἐπιτρέπεται εἰς πλοῖον ἐμπολέμου Κράτους ν' ἀνθρακεύσῃ εἰς οὐδέτερον λιμένα τόσην μόνον ποσότητα ἄνθρακος, ὅση ἀπαιτεῖται ὅπως τὸ ἐν λόγῳ πλοῖον πλεύσῃ εἰς τὸν πλησιέστερον λιμένα τῆς ἰδίας αὐτοῦ Πολιτείας ἢ ἀδιακρίτως εἰς ἄλλον τινὰ λιμένα. Πρὸς τούτοις δέον ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου νὰ δηλώσῃ, πρὶν

Digitized by Google

ἡ ἀνθρακεύσῃ τοῦτο, τὴν κατεύθυνσιν τὴν ὁποίαν θ' ἀκολουθήσῃ τὸ πλοῖόν του. Ἡ ἐν λόγῳ δήλωσις δύναται νὰ γίνῃ καὶ διὰ τοῦ λόγου τῆς τιμῆς τοῦ κυβερνήτου, ὡς ὁρίζει ἡ περὶ «οὐδετερότητος δήλωσις» τῆς Αἰγύπτου τοῦ 1904. Κατὰ τὴν δευτέραν συνδιάσκεψιν τῆς Χάγης ὑπεστηρίχθη ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας ἡ αὐτὴ ἄποψις καὶ ἐπροτάθη ἡ συνομολόγησις κοινῆς συμφωνίας. Πρὸς τὴν ἀγγλικὴν ταύτην ἄποψιν συνεφώνησε καὶ ἡ Ἰαπωνία, πλὴν ὅμως τελικῶς ἀπερρίφθη αὕτη, καθόσον οὕτω πως ὁ κυβερνήτης τοῦ πολεμικοῦ θὰ ἦτο ὑποχρεωμένος, ἀνακοινῶν τὴν ἀληθῆ κατεύθυνσιν τοῦ πλοίου του, νὰ ἀποκαλύψῃ καὶ τοὺς πολεμικούς του σκοπούς, τὰς ἐντολὰς τὰς ὁποίας θὰ εἶχε λάβει παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς του. Ἀντίθετος ἄντικρυς τῆς ἀπόψεως ταύτης ἦτο ἡ γερμανική, καθ' ἣν ἔδει ν' ἀναγνωρισθῇ εἰς τὰ οὐδέτερα Κράτη τὸ δικαίωμα νὰ προμηθεύωσιν εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἐμπολέμων Κρατῶν ὅσην καὶ ἂν ἐζήτουν ποσότητα ἀνθράκων. Ἡ ρωσική, ἐξ ἄλλου, πρότασις ἐζήτει ν' ἀνατεθῇ ἡ ρύθμισις τοῦ ζητήματος εἰς τὴν ἐσωτερικὴν νομοθεσίαν ἑκάστου Κράτους, ἀναγνωριζομένης τῆς κοινῆς ἀρχῆς, ὅτι ἔδει νὰ ἐπιτρέπεται ἡ ἀνθράκευσις πρὸς συνέχισιν τοῦ πλοῦ. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπόψεων τούτων διετυπώθη ὡς ἑξῆς τὸ ἄρθρ. 19 ἐδ. β' τῆς περὶ οὐδετερότητος συμφωνίας: «Τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἐμπολέμων Δυνάμεων ἐπιτρέπεται ν' ἀνθρακεύουν τόσην ποσότητα ἄνθρακος, ὅση ἀπαιτεῖται ὅπως πλεύσουν εἰς τὸν πλησιέστερον λιμένα τοῦ Κράτους των. Ἐπιτρέπεται ἐπὶ πλέον νὰ λαμβάνωσιν ὅσην ποσότητα ἄνθρακος ἔχουσιν ἀνάγκην, ὅπως πληρώσωσι τὰς ἀποθήκας των, ἐὰν εὑρίσκωνται εἰς οὐδέτερα Κράτη, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀποδεχθῆ τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ παραδιδομένου ἄνθρακος». Διὰ τοῦ γ' ἐδ. τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου προεβλέφθη ἡ περίπτωσις καθ' ἣν πολεμικὸν πλοῖον ἤθελεν ἀνθρακεύσει 24 ὥρας μετὰ τὴν εἰς τὸν λιμένα οὐδετέρου τινὸς Κράτους παραμονήν του, ὡρίσθη δὲ ὅτι διὰ τοῦτο παρατείνεται ἡ παραμονή του ἐν αὐτῷ ἐπὶ 24 ὥρας ἀκόμη. Διαρκοῦντος τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἡ ἐν λόγῳ ἀρχὴ σχεδὸν εἰπεῖν δὲν ἐτηρήθη. Καὶ ἡ μὲν Ἰταλία, ὅτε κατ' Αὔγουστον τοῦ 1914 τὰ γερμανικὰ πολεμικὰ Göeben καὶ Breslau ἠνθράκευον εἴς τινα ἰταλικὸν λιμένα, ἐπέτρεψε δι' ὀλίγας μόνον ὥρας τὴν παραμονήν των πέραν τοῦ 24ώρου. Ἡ Χιλὴ ὅμως, εἴς τινα λιμένα τῆς ὁποίας εἰσέπλευσε γερμανικὸν πολεμικὸν ὅπως ἀνθρακεύσῃ, ἠρνήθη νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν πέραν τοῦ 24ώρου παραμονήν του, ἂν καὶ τοῦτο λόγῳ τῆς ἑορτῆς καὶ τῆς ἀργίας δὲν ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του. Τὸ ζήτημα τῆς ἀνθρακεύσεως πολεμικῶν ἀπὸ μεταγωγικὰ πλοῖα εἰς οὐδέτερα ὕδατα ἄφησεν ἄλυτον ἡ Συνδιάσκεψις τῆς Χάγης, διὰ τοῦτο, συμφώνως πρὸς τὴν κρατήσασαν μέχρι σήμερον ἐν τῇ πολειτιακῇ πρακτικῇ ἄποψιν, δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι τοῦτο οὐδόλως ἀπαγορεύεται, ἐφόσον ἐπιτρέπουν τοῦτο οἱ κρατικοὶ νόμοι τῆς Πολιτείας, εἰς τὰ ὕδατα τῆς ὁποίας ἐνεργεῖται ἡ ἀνθράκευσις (βλ. λ. Ναυτικὸν *πολεμικὸν* [*Διεθν. Δίκ.*]).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Wehberg*: Das See Kriegsrecht σ. 432 ἑπ.

Η. Γ. Κ.

—**ἀνθρακεύσεως** ***βάσεις*** (Kohlenstation) [*Μηχαν.*]. Ὠχυρωμένον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τμῆμα λιμένος, ἐφωδιασμένον κυρίως με ἀνθρακαποθήκας καὶ μέσα μεταφορᾶς διὰ τὴν ταχεῖαν ἀνθράκευσιν τῶν πολεμικῶν πλοίων (βλ. **βάσεις**). —Μ.

— **ἀνθρακεύσεως** ***ἐξέδραι*** [*Σιδηροδρ.*]. Οὕτω καλοῦνται σιδηραῖ κατασκευαὶ ὕψους 1,10 μ. μέχρι 2,5 μ. ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τῆς τροχιᾶς τῶν σιδηρῶν ράβδων, χρησιμεύουσαι διὰ τὸν ταχὺν καὶ πρόσφορον ἐφοδιασμὸν τῶν ἀτμαμαξῶν διὰ καυσίμου ὕλης. —Μ.

—**ἀνθρακεύσεως** ***σταθμοί***. Εἰδικαὶ ἐγκαταστάσεις πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς διαμετακομίσεως μεγάλων ποσοτήτων γαιανθράκων ἀφικνουμένων διὰ τοῦ σιδηροδρόμου καὶ προωρισμένων διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν μεγάλων πόλεων καὶ βιομηχανικῶν κέντρων (βλ. σταθμοὶ **ἀνθρακεύσεως**), ἢ ἐγκαταστάσεις πρὸς μεταφόρτωσιν ἀνθράκων ἀπὸ τοῦ πλοίου εἰς τοὺς συρμοὺς καὶ τἀνάπαλιν (βλ. **λιμένες, βάσεις, πλοῖα, σταθμοί**). —Μ.

ἀνθρακεύω· παρασκευάζω ἄνθρακας· || προμηθεύομαι τοὺς ἀναγκαίους ἄνθρακας, ἐφοδιάζομαι μὲ ἄνθρακας· ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης γίνεται χρῆσις καὶ τοῦ μέσου ***ἀνθρακεύομαι***.

ἀνθράκια (Granat) [*Ορυκτολ.*]· βλ. γρανᾶται.

Ἀνθρακία [*Μυθολ.*] Μία τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ λατρευομένων νυμφῶν. Ἡ εἰκὼν αὐτῆς περιελαμβάνετο μετὰ τῶν εἰκόνων τῶν νυμφῶν Γλαύκης, Νέδας, Θεισόας, Ἴδης, Ἁγνοῦς, Ἀλκινόης καὶ Φρίξας εἰς τὸν γλυπτὸν κόσμον τοῦ βωμοῦ, ὅστις εἶχεν ἀνεγερθῆ ἐν Τεγέᾳ πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, διὰ τὰς αἱματηρὰς πρὸς τὴν θεὰν θυσίας, ὑπὸ τοῦ Μελάμποδος, κατὰ τὴν παράδοσιν. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν νυμφῶν παρίστατο ἡ Ρέα καὶ ἡ νύμφη Οἰνόη κρατοῦσα τὸν Δία νήπιον ὄντα. Ἐπίσης ἡ νύμφη Ἀνθρακία παρίστατο κρατοῦσα δᾷδα ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης ἥτις ἔκειτο πρὸ τῶν ἀγαλμάτων τῶν Μεγάλων Θεῶν (Δήμητρος καὶ Κόρης), ἅτινα ἐκόσμουν τὸν ἐν Μεγαλοπόλει ἱερὸν περίβολον αὐτῶν, μετὰ τῆς Νεδας κρατούσης τὸν Δία νήπιον ὄντα καὶ τριῶν ἄλλων νυμφῶν.

Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνθρακιὰ (ἡ)· σώρευμα ἀνημμένων ἀνθράκων καταλειπόμενον μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς φλογός· ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Ι, 211—212)· κοινῶς θράκα (βλ. λ.).

Ἀνθρακιὰ [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Αἰμιλιανοῦ (πρώην Γκριντάδων) τῆς ὑποδιοικήσεως Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. 114. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μάνες*. Δ. Ε. Μ.

ἀνθρακιάζω· ἐκτελῶ ἀνθρακίασιν (βλ. λ.), ὑποβάλλω ἀντικείμενόν τι εἰς τὴν δι' ἀνθρακιάσεως ἐπεξεργασίαν.

ἀνθρακίας (ὁ) (Anthracias) [*Ζωολ.*]. Ἔντομα κολεοπτερα ἑτερομερῆ τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρσοδακνιδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνθρακίασις (ἡ)· ἡ πρᾶξις τῆς ἀνθρακώσεως μετάλλου τινὸς (βλ. λ. **ἀνθράκωσις**)· εἰδικὴ κατεργασία τῶν ἐρίων καὶ τῶν ρακῶν (βλ. **κατωτ.**).

— [ΤΕΧΝ.] Ἀνθρακίασις (Karbonisieren) καλεῖται ἐν τῇ ὑφαντουργίᾳ ὁ χωρισμὸς τῶν ζωϊκῶν ἀπὸ τῶν φυτικῶν οὐσιῶν, ἐπιτυγχανόμενος διὰ καταστροφῆς τῶν δευτέρων Ἡ μέθοδος αὕτη βασίζεται ἐπὶ τῆς ἰδιότητος, ἣν ἔχουν ὅλαι αἱ φυτικαὶ οὐσίαι νὰ ὑφίστανται δι' ἐπιδράσεως ἀνοργάνων ὀξέων (θειικοῦ ὀξέος) ὑπό τινα θερμοκρασίαν, τοιαύτην χημικὴν καὶ φυσικὴν ἀλλοίωσιν, ὥστε νὰ εἶναι εὔκολος ἡ κονιοποίησις αὐτῶν μηχανικῶς διὰ τριβῆς, κτυπήματος κτλ., καὶ ἑπομένως ὁ χωρισμὸς αὐτῶν ἀπὸ τῶν ζωικῶν τριχῶν, αἵτινες δὲν προσβάλλονται ὑπὸ τοῦ ὀξέος, ἂν δὲν εἶναι πολὺ πυκνὸν καὶ ἂν ἀπομακρυνθῇ τοῦτο ἐγκαίρως. Ἡ τοιαύτη ἀλλοίωσις τῶν φυτικῶν οὐσιῶν ὀφείλεται εἰς μετατροπὴν τοῦ κυρίου αὐτῶν συστατικοῦ, τῆς κυτταρίνης, εἰς ὑδροκυτταρίνην.

Κατὰ τὴν συνήθη ἀνθρακίασιν τοῦ ἐρίου, πλύνεται τοῦτο καὶ κατόπιν ἐμβαπτίζεται εἰς λουτρὸν θειικοῦ ὀξέος θερμοκρασίας 3—4°, ἀφοῦ δὲ μείνῃ ἐν αὐτῷ ἐπὶ ἀρκετὰς ὥρας, ὁδηγεῖται εἰς τὸ στεγνωτήριον, ὅπου μετὰ προκαταρκτικὴν ξήρανσιν εἰς 30—40° συντελεῖται ἡ ἀνθρακίασις αὐτοῦ εἰς 70—90°. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τούτων τὸ ὑλικὸν ἀναδεύεται καταλλήλως οὕτως, ὥστε καὶ ἡ ἀνθρακίασις νὰ γείνῃ ὁμοιομερὴς καὶ πλήρης καὶ αἱ τρίχες νὰ μὴ χάσουν τὴν ὑφαντικήν των ἱκανότητα. Ἀκολουθεῖ κατόπιν τὸ κτύπημα, δι' οὗ κονιοποιοῦνται αἱ φυτικαὶ οὐσίαι καὶ τὸ φύσημα διὰ φυσητῆρος πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῆς κόνεως. Τέλος τὸ ἔριον πλύνεται ἐπιμελῶς καὶ ἐπανειλημμένως δι' ὕδατος μετὰ σόδας πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ θειικοῦ ὀξέος. Ἡ ἀνθρακίασις ἑτοίμων ὑφασμάτων ἐπιτελεῖται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον.

Μεγάλης σημασίας εἶναι ἡ ἀνθρακίασις ἡ ἐφαρμοζομένη πρὸς παραγωγὴν τοῦ λεγομένου τεχνητοῦ ἐρίου ἀπὸ ράκη. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πρόσφορον εὑρίσκουν τὴν χρησιμοποίησιν ἀερώδους ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἀντὶ θειικοῦ ὀξέος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Pinagel*, Kunstwolle und Wolle. —Μ.

—**ἀνθρακιάσεως** ***κόνις***. Ἀπόρριμμα τῶν ἐριουργείων, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς παραγωγὴν λιπάσματος, διότι ἡ κατὰ τὴν ἀνθρακίασιν τῶν ἐρίων, τῶν ὑφασμάτων, ἢ τῶν ρακῶν παραγομένη κόνις περιεχει 2—3,6 % ἄζωτον (βλ. **ράκη**). —Μ.

ἀνθρακιαστὴς (ὁ)· ὁ ἐργάτης ὁ ἐκτελῶν τὴν ἀνθρακίασιν ἢ τὴν **ἀνθράκωσιν** (βλ. λ.).

ἀνθρακίζω· βλ. **ἀνθρακιάζω**.

ἀνθρακικός, —*ή*, —*όν*· ὁ μὲ τὸν ἄνθρακα σχετιζόμενος καὶ ἰδίως ὁ ἐκ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος παραγόμενος, ἢ ὁ ἀνθρακικὸν ὀξὺ περιέχων.

— **ἀνθρακικὰ** *ἅλατα* [*Χημ.*]. Ὑπάρχουσι ταῦτα ἀφθονώτατα ἐν τῇ φύσει, τινὰ μάλιστα εἰς κολοσσιαίας ποσότητας, ὡς ὁ ἀσβεστόλιθος, ὁ δολομίτης, ὁ σιδηρίτης, ὁ μαγνησίτης κ.τ.λ.

Τὰ ἀνθρακικὰ ἅλατα παρασκευάζονται:

α') ἐκ τῶν ἀντιστοίχων βάσεων διὰ διοχετεύσεως ἐν αὐταῖς διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, π. χ.

$$2\ NaOH + CO_2 = NO_2\ CO_3 + H_2O.$$

β') δι' ἐπιδράσεως διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος ἐπὶ κυανιούχων, βορικῶν, θειούχων ἁλάτων τῶν ἀλκαλίων καὶ ἀλκαλικῶν γαιῶν.

γ') διὰ πυρώσεως τῶν ἁλάτων τῶν ὀργανικῶν ὀξέων.

δ') ἐκ τῶν χλωριούχων ἀλκαλίων, μετατρεπομένων τούτων δι' ἐπιδράσεως θειικοῦ ὀξέος εἰς θειικὰ ἀλκάλια καὶ διὰ συντήξεως τούτων μετ' ἄνθρακος καὶ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου εἰς ἀνθρακικὰ ἀλκάλια.

ε') διὰ διπλῆς ἀντικαταστάσεως ἀνθρακικῶν ἀλκαλίων καὶ διαλυμάτων τῶν ἁλάτων τῶν ἀντιστοίχων μετάλλων, ἤτοι:

$$Na_2\ CO_3 + Ba\ Cl_2 = Ba\ CO_3 + 2\ Na\ Cl$$

Δι' ὀξέων ἀποσυντίθενται τὰ ἀνθρακικὰ ἅλατα σχηματιζομένων ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ ἅλατος τοῦ ἐπιδρῶντος ὀξέος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος ἐκλυομένου. Ἐκ τῆς ἐκλύσεως ταύτης καὶ τοῦ κατὰ συνέπειαν ἀναβρασμοῦ ἀναγνωρίζονται τὰ ἀνθρακικὰ ἅλατα.

Ὑπάρχουσιν *οὐδέτερα* καὶ *ὄξινα* ἀνθρακικὰ ἅλατα. Τὰ ὄξινα σχηματίζονται ἐκ τῶν οὐδετέρων διὰ παρατεταμένης ἐπιδράσεως διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος ἐν ὕδατι:

$$Ca\ CO_3 + CO_2 + H_2O = Ca\ (HCO_3)_2$$

Τοὐναντίον σχηματιζονται ἐκ τῶν δευτέρων τὰ πρῶτα διὰ θερμάνσεως καὶ ἀπελάσεως τοῦ πλεονάζοντος διοξειδίου μετὰ τοῦ ὕδατος:

$$Ca\ (HCO_3)_2 = Ca\ CO_3 + CO_2 + H_2O.$$

Τὰ οὐδέτερα ἅλατα εἶναι συνήθως ἀδιάλυτα εἰς ὕδωρ, πλὴν τῶν ἀνθρακικῶν ἁλάτων τοῦ καλίου καὶ νατρίου. Ἐν τούτοις καὶ τὰ ἄλλα διαλύονται εἰς ὕδωρ περιέχον ἄφθονον ἀνθρακικὸν ὀξύ, δι' οὗ μετατρέπονται εἰς εὐδιάλυτα ὄξινα ἀνθρακικὰ ἅλατα.

Ἡ ἰδιότης αὕτη τῶν ἀνθρακικῶν ἁλάτων εἶναι μεγίστης σπουδαιότητος· ἕνεκα δὲ ταύτης τὰ πόσιμα ὕδατα περιέχουσι πάντοτε μικρὰν ποσότητα ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου ἐν διαλύσει καὶ ἄλλα ὕδατα ἐνέχουσι διαλελυμένον ἀνθρακικὸν σίδηρον, δι' ὃν χρησιμεύουσιν ὡς ἰαματικαὶ πηγαί. Τὰ ὄξινα ἀνθρακικὰ ἅλατα παραμένουσιν ἀναλλοίωτα μόνον ἐν ψυχρῷ, διὰ θερμάνσεως ὅμως τῶν διαλυμάτων αὐτῶν μετατρέπονται εἰς οὐδέτερα καὶ διοξείδιον ἐκλυόμενον, ἕνεκα τούτου δὲ τὰ πόσιμα ὕδατα βραζόμενα θολοῦνται, καθιζάνοντος τοῦ οὐδετέρου ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου.

Ἐξαιρέσει τῶν ἀνθρακικῶν ἁλάτων καλίου καὶ νατρίου τὰ ὑπόλοιπα ἀποσυντίθενται διὰ θερμάνσεως εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν εἰς ὀξείδια, ἐκλυομένου τοῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος ὡς:

$$Ca\ Co_3 = CaO + CO_2$$
$$Fe\ CO_3 = FeO + CO_2$$

Κ. Γ. Μ.

—**ἀνθρακικὰ** ***διαλκύλια*** [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. ἀνθρακικοῦ ὀξέος ***ἐστέρες***.

—**ἀνθρακικὰ** ***πετρώματα*** (Karbonatgesteine) [*Πετρογρ.*]. Ἡ οἰκογένεια τῶν ***ἀνθρακικῶν πετρωμάτων*** περιλαμβάνει τὰ ἰζηματογενῆ ἐκεῖνα πετρώματα, τὰ ὁποῖα συνίστανται κυρίως ἢ καὶ ἀποκλειστικῶς ἐξ ἀσβεστίτου, ἐκ δολομίτου ἢ ἐκ μηχανικῶν μιγμάτων τῶν δύο αὐτῶν ὀρυκτῶν, καὶ συγχρόνως συχνὰ περιέχουν σημαντικὰ ποσὰ ἀργίλλου, ἄμμου, πισσασφάλτου κλπ. Χαρακτηριστικὸν αὐτῶν εἶναι ὅτι γενικῶς διαλύονται ἐντὸς τοῦ ὑδροχλωρίου ὀξέος, εἴτε ψυχροῦ, εἴτε τινὰ μόνον κονιοποιούμενα ἐντὸς ζέοντος τοιούτου. Κατὰ τὴν διάλυσιν ταύτην ἀπομένουν ἀδιάλυτα τὰ ξένα μηχανικὰ προσμίγματα.

Ἡ σκληρότης τῶν ἀνθρακικῶν πετρωμάτων εἶναι κατωτέρα τοῦ 4ου βαθμοῦ.

Τὸ μᾶλλον διαδεδομένον πέτρωμα τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ὁ **ἀσβεστόλιθος** (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

— **ἀνθρακικὰ** ***ὀρυκτὰ*** (Karbonate) [*Ὀρυκτολ.*]. Εἶναι ὀρυκτὰ ἅλατα τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος (H_2CO_3), δύνανται δὲ νὰ διαιρεθοῦν εἰς δύο κατηγορίας. Ἡ μία τούτων περιλαμβάνει τὰ ἄνευ ὕδατος οὐδέτερα ἀνθρακικὰ ἅλατα, τῶν ὁποίων τὸ μέγιστον μέρος ἀντιπροσωπεύεται διὰ τῆς ἐξόχως ἰσοδιμόρφου ὁμάδος τῶν ὀρυκτῶν ἀσβεστίτου-ἀραγονίτου. Ἡ ἑτέρα τὰ μεθ' ὕδατος ἀνθρακικὰ ἅλατα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπὸ ὀρυκτολογικῆς ἀπόψεως κατατάσσονται καὶ τὰ βασικὰ ἀνθρακικὰ ἅλατα, καθόσον καὶ αὐτὰ ἀναλυόμενα δίδουν ὕδωρ.

Τὰ ἀνθρακικὰ ὀρυκτὰ εἶναι ἄχροα, ἐκτὸς τῶν ἀνθρακικῶν ὀρυκτῶν τοῦ κοβαλτίου καὶ τοῦ χαλκοῦ, ἢ λευκὰ ἢ μόνον ἑτερόχροα καὶ οὐδέποτε αὐτόχροα. Ἡ σκληρότης των δὲν ὑπερβαίνει τὸν 5ον βαθμόν. Εὐκόλως ἀναγνωριζονται, καθόσον παρέχουν ἀναβρασμόν, ὅταν κατεργασθῶσι μετὰ ὑδροχλωρίου ὀξέος, συνεπείᾳ ἐκλυομένου διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Ἡ τοιαύτη ἀντίδρασις εἰς πολλὰς περιπτώσεις γίνεται μόνον, ἂν κατεργασθῶμεν τὸ ὀρυκτὸν κονιοποιημένον μὲ θερμὸν ἢ πυκνὸν ὀξύ.

1) *Ἄνυδρα ἀνθρακικα ὀρυκτά*. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται τὰ ἀνθρακικὰ ὀρυκτά, τὰ ὁποῖα ἔχουν γενικῶς τὸν χημικὸν τύπον $R\ CO_3$, ὅπου τὸ R δύναται νὰ εἶναι τὰ διδύναμα στοιχεῖα ἀσβέστιον (Ca), μαγνήσιον (Mg), ψευδάργυρος (Zn), μαγγάνιον (Mn), σίδηρος (Fe), κοβάλτιον (Co), στρόντιον (Sr), βάρυον (Ba), μόλυβδος (Pb). Σημαντικὸν εἶναι ὅτι τινὰ ἐκ τῶν ὀρυκτῶν τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τέσσαρας μορφάς, ἐξ οὗ εἶναι δυνατὸν νὰ συναχθῇ τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ οὐσία $R\ CO_3$ γενικῶς εἶναι τετράμορφος. Ἐκ τῶν τεσσάρων αὐτῶν μορφῶν, μόνον ἡ παρουσιαζομένη εἰς ρομβοεδρικοὺς κρυστάλλους τοῦ ἑξαγωνικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος *(σειρὰ τοῦ ἀσβεστίτου)* ὡς καὶ ἡ εἰς κρυστάλλους τοῦ ρομβικοῦ συστήματος *(σειρὰ τοῦ ἀραγονίτου)* χαρακτηριζονται διὰ καλῶς διαμορφωμένων κρυστάλλων καὶ μεγαλυτέρας μονιμότητος, ἐνῷ ἡ κρυπτοκρυσταλλοφυὴς σφαιρολιθικὴ μορφὴ τοῦ

Digitized by Google

βατερίτου καὶ ἡ ἄμορφος πηκτωματώδης δὲν εἶναι μόνιμοι καὶ τὰ εἰς αὐτὰς ἀνήκοντα ἀνθρακικὰ ἅλατα δὲν διατηροῦνται ὡς ὀρυκτὰ ἐν τῇ ἀρχικῇ των καταστάσει. Αἱ κρυσταλλικαὶ μορφαὶ διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων—ἐκτὸς τῆς μορφῆς των καὶ ἐν μέρει καὶ διὰ τοῦ εἰδικοῦ των βάρους — καὶ διὰ τῆς ἀντιδράσεως τοῦ Meigen: κόνις δηλ. τῶν ρομβικῶν ἀνθρακικῶν ὀρυκτῶν καὶ τῆς μορφῆς τοῦ βατερίτου, βραζομένη μὲ διάλυσιν κοβαλτίου, χρωματίζεται ἰώδης, ἐνῷ ἡ κόνις τῶν ρομβοεδρικῶν ὀρυκτῶν μένει λευκή. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουν πολλὰ ὀρυκτά, π. χ. εἰς τὴν σειρὰν τοῦ ἀσβεστίτου, ὁ ἀσβεστίτης, ὁ δολομίτης, ὁ μαγνησίτης κ.τ.λ. καὶ εἰς τὴν σειρὰν τοῦ ἀραγονίτου, ὁ ἀραγονίτης, ὁ ἀλστονίτης, βιθερίτης κλ.

2) *Ἔνυδρα καὶ βασικὰ ἀνθρακικὰ ὀρυκτά.* Τὰ ὀρυκτὰ τῆς κατηγορίας ταύτης, ἀναλυόμενα, δίδουν ὕδωρ τὸ ὁποῖον ἐν μέρει δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς κρυσταλλικὸν ὕδωρ, καὶ δι' ἄλλα ὡς ὕδωρ χημικόν, ἐπειδὴ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ μορίου τούτων συμμετέχει καὶ ἡ ρίζα *ὑδροξύλιον* (OH), ἐκ τῆς ὁποίας προκύπτει τὸ ὕδωρ κατὰ τὴν ἀνάλυσιν. Ὀρυκτὰ τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι ἡ σόδα ἡ ὀρυκτή, ὁ μαλαχίτης, ὁ ἀζουρίτης κλπ. Γ. Κ. Γ.

— ἀνθρακικὴ *περίοδος* ἢ — *διάπλασις*, ἢ *ἀνθρακικὸν σύστημα* (Karbon) *[Γεωλογ.]*· βλ. λ. λιθανθρακοφόρος. Γ. Κ. Γ.

—ἀνθρακικὸν *αἰθυλένιον*, —*διαιθύλιον*, —*διμεθύλιον* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἐστέρες.

—ἀνθρακικὸν *ἀσβέστιον*· βλ. ἀσβέστιον.

—ἀνθρακικὸν *κάλι*· βλ. κάλιον.

—ἀνθρακικὸν *ὀξὺ* *[Χημ.]*. Εἶναι ἕνωσις τοῦ τύπου H_2CO_3 ὑφισταμένη μόνον ἐν ὑδαρεῖ διαλύματι. [Συνήθως μὲ τὸ ὄνομα ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἐννοεῖται καταχρηστικῶς τὸ *διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος* (βλ. ἄνθρακος διοξείδιον), τὸ ἀέριον δηλαδὴ τὸ παραγόμενον κατὰ τὴν τελείαν καῦσιν τοῦ ἄνθρακος, καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ *ἀνυδρίτης τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος*.]

Τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος διαλυόμενον εἰς τὸ ὕδωρ παρέχει διάλυμα δεικνῦον ἀσθενῶς ὄξινον ἀντίδρασιν. Ἂν ἐπιχειρήσωμεν ὅμως νὰ ἀποχωρίσωμεν τὸ ὀξὺ ἐκ τοῦ διαλύματός του διὰ βρασμοῦ ἢ διὰ ψύξεως τούτου, διασπᾶται ἀμέσως ἐκλυομένου ἀερίου διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος.

Εἶναι ὀξὺ ἀσθενέστατον, παρέχον ἐλάχιστα *ἀνιόντα* CO_3''. Πλεῖστα ἅλατα τούτου εἶναι γνωστά. Ἐκ τούτων τὰ τῶν ἀλκαλίων καὶ τοῦ ἀμμωνίου εἶναι εὐδιάλυτα ἐν ὕδατι, τὰ δὲ διαλύματά των παρέχουσιν ἀντίδρασιν ἀλκαλικὴν λόγῳ *ὑδρολύσεως*. Τὰ ἀνθρακικὰ ἅλατα τῶν ἄλλων μετάλλων εἶναι ἀδιάλυτα ἐν ὕδατι· τὰ ὄξινα ὅμως ἀνθρακικὰ ἅλατα (δισανθρακικὰ) εἶναι εὐδιάλυτα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὡς λ. χ. τὸ ὄξινον ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ἐν διαλύσει εἰς τὸ πηγαῖον ὕδωρ. Διὰ βρασμοῦ διαλύματος τοιούτου ὀξίνου ἅλατος ἐκλύεται τὸ πλεονάζον CO_2 καὶ ἀποβάλλεται τὸ ἀδιάλυτον οὐδέτερον ἀνθρακικὸν ἅλας. Εἰς τὴν αἰτίαν αὐτὴν ὀφείλεται ὁ σχηματισμὸς ἀδιαλύτων λευκῶν ἁλάτων κατὰ τὸν βρασμὸν πηγαίου ὕδατος *(λεβητόλιθοι)*. Σ. Χ.

— ἀνθρακικοῦ *ὀξέος, ἀμμωνιακὰ παράγωγα* *['Οργ. Χημ.]*. Ἐπὶ τοῦ μορίου τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος $C\begin{array}{l}\diagup OH\\ O\\ \diagdown OH\end{array}$ δύνανται νὰ ἐπιδράσωσιν ἕν, δύο ἢ τρία μόρια ἀμμωνίας ἀποβαλλομένων ἰσαρίθμων μορίων ὕδατος καὶ νὰ σχηματισθῶσιν αἱ κάτωθι τρεῖς τάξεις ἀμμωνιακῶν παραγώγων:

1) Ἐξ ἑνὸς μορίου ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ ἑνὸς μορίου ἀμμωνίας, ἀποβαλλομένου ἑνὸς μορίου ὕδατος, σχηματίζονται αἱ δύο ταυτομερεῖς ἑνώσεις:

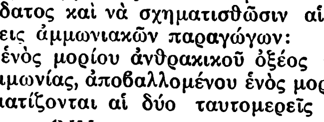

καρβαμιδικὸν ὀξὺ καρβιμιδικὸν ὀξὺ

ἔχουσαι ἀμφότεραι τὸν ἐμπειρικὸν τύπον CH_3O_2N καὶ δυνάμεναι νὰ σχηματίσωσι παράγωγα τῶν δύο τύπων.

2) Ἐξ ἑνὸς μορίου ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ δύο μορίων ἀμμωνίας, ἀποβαλλομένων δύο μορίων ὕδατος, σχηματίζονται αἱ δύο ταυτομερεῖς ἑνώσεις:

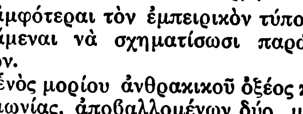

καρβαμίδιον (οὐρία) καρβισοαμίδιον (ἰσο—ἢ ψευδουρία)

ἔχουσαι ἀμφότεραι τὸν συνολικὸν τύπον CH_4ON_2 καὶ δυνάμεναι νὰ σχηματίσωσι παράγωγα καὶ ἐκ τῶν δύο ταυτομερῶν τύπων.

3) Ἐξ ἑνὸς μορίου ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ τριῶν μορίων ἀμμωνίας, ἀποσπωμένων τριῶν μορίων ὕδατος, σχηματίζεται ἡ ἕνωσις:

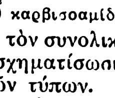

καρβαμιδικὴ ἀμιδίνη (γουανιδίνη)

ἥτις ἔχει τὸν συνολικὸν τύπον CH_5N_3. Σ. Γ.

— ἀνθρακικοῦ *ὀξέος ἐστέρες* *['Οργ. Χημ.]*. Οἱ ἐστέρες τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος διακρίνονται εἰς *οὐδετέρους* ἢ *ἀνθρακικὰ διαλκύλια* καὶ εἰς *ὀξίνους*.

Οἱ *οὐδέτεροι* ἔχουσι τὸν γενικὸν τύπον RO.CO.OR καὶ δύνανται νὰ σχηματισθῶσι τῇ ἐπιδράσει ἀλκυλιωδιδίων ἐπὶ ἀνθρακικοῦ ἀργύρου ἢ δι' ἀποσυνθέσεως τῶν ὀξαλικῶν ἐστέρων διὰ θερμάνσεως παρουσίᾳ ἀλκοολικοῦ νατρίου ἢ δι' ἀλληλεπιδράσεως χλωρομυρμηκικῶν ἐστέρων καὶ ἀλκοολικῶν νατρίων, ὡς

$$C_2H_5.O.CO.Cl+NaOC_2H_5=$$
$$=C_2H_5O.CO.OC_2H_5+NaCl$$

Οἱ ἐστέρες οὗτοι εἶναι ἄχροα ἀποστάξιμα ὑγρά, αἰθεριώδους ὀσμῆς, ἀδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ καὶ εὐκόλως σαπωνοποιήσιμα.

Οἱ *ὄξινοι* ἐστέρες RO.CO.OH δὲν ἀπεμονώθησαν εἰσέτι, τὰ ἅλατα ὅμως αὐτῶν μετ' ἀλκαλίων λαμβάνονται διὰ διοχετεύσεως διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος εἰς ἀλκοολικὸν διάλυμα ἀλκοολικῶν ἀλκαλίων, ὡς λ. χ. τὸ *αἰθυλανθρακικὸν νάτριον*,

$$C_2H_5.ONa+CO_2=C_2H_5.O.CO.ONa.$$

Τὰ ἅλατα ταῦτα διασπῶνται ὑπὸ τοῦ ὕδατος εἰς ἀλκοόλας καὶ ὄξινα ἀνθρακικὰ ἅλατα.

Ἐκ τῶν οὐδετέρων ἐστέρων σπουδαιότεροι εἶναι:

Τὸ *ἀνθρακικὸν διμεθύλιον* $CH_3.O.CO.O.CH_3$ ὑγρὸν βράζον εἰς 90⁰,6.

Τὸ *ἀνθρακικὸν διαιθύλιον* $C_2H_5.O.CO.O.C_2H_5$ ὅπερ βράζει εἰς 126—127⁰.

Καὶ τὸ *ἀνθρακικὸν αἰθυλένιον* προερχόμενον ἐκ τῆς δισθενοῦς ἀλκοόλης, γλυκόλης, καὶ ἔχον τὸν τύπον $CO\begin{array}{l}\diagup O.CH_2\\ \quad\;\;|\\ \diagdown O.CH_2\end{array}$. Εἶναι σῶμα στερεὸν κρυσταλλούμενον εἰς πρίσματα τὰ ὁποῖα τήκονται εἰς 39⁰ καὶ βράζουν εἰς 235⁰. Σ. Γ.

—ἀνθρακικοῦ *ὀξέος ὑδραζινικὰ παράγωγα* *['Οργ. Χημ.]*. Τὰ μετὰ ὑδραζίνης, $H_2N.NH_2$, παράγωγα τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος δύνανται νὰ ληφθῶσιν, εἴτε δι' ἀναγωγῆς τῶν N-νιτροπαραγώγων τῶν ἀμιδίων τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ὡς

$$H_2N.\ C(:NH).\ NH.\ NO_2+3H_2=$$
$$=H_2N.\ C(:NH).\ NH.\ NH_2+2H_2O$$

εἴτε δι' ἀλληλεπιδράσεως ὑδραζίνης καὶ ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἢ παραγώγων αὐτοῦ, ὡς

$$CO(O.\ C_2H_5)_2+2\ H_2N.\ NH_2=$$
$$=CO(NH.\ NH_2)_2+2\ C_2H_5OH$$

εἴτε τέλος δι' ἀλληλεπιδράσεως ὑδραζίνης καὶ ἑνώσεων τοῦ κυανίου, ὡς

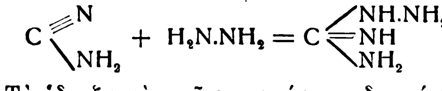

Τὰ ὑδραζινικὰ ταῦτα παράγωγα διακρίνονται εἰς δύο τάξεις, ἤτοι τὸ ὑδραζινομονοκαρβονικὸν ὀξὺ $H_2N.NH.CO.OH$ καὶ τὰ παράγωγα αὐτοῦ, καὶ τὸ συμμετρικὸν ὑδραζινοδικαρβονικὸν ὀξὺ $HO.CO.NH.NH.CO.OH$ καὶ τὰ παράγωγά του.

Αἱ πλεῖσται τῶν ἑνώσεων τοῦ δευτέρου τύπου δι' ὀξιδώσεως μετατρέπονται εἰς γνήσια ἀλειφατικὰ ἀζωσώματα δυνάμενα νὰ θεωρηθῶσιν ὡς παράγωγα τοῦ ἀγνώστου διιμιδίου, HN : NH, ὡς π. χ.

$$H_2N.\ CO.\ NH.\ NH.\ CO.\ NH_2-2H=$$
$$=H_2N.\ CO.\ N=N.\ CO.\ NH_2.$$

Αἱ ὑδραζινικαὶ ἑνώσεις τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος χρησιμοποιοῦνται κυρίως πρὸς συνθετικὴν παρασκευὴν ἑτεροκυκλικῶν ἑνώσεων, μία δὲ ἐξ αὐτῶν, τὸ *σεμικαρβαζίδιον* $H_2N.CO.NH.NH_2$ χρησιμοποιεῖται πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν καρβονυλικῶν ἑνώσεων. Σ. Γ.

— ἀνθρακικὸς *χαλκός*· βλ. χαλκός.

ἀνθρακινέλαιον *[Βιομ. Χημ.]*. Τὸ κατὰ τὴν ἀπόσταξιν τῆς λιθανθρακοπίσσης τελευταῖον, ἤτοι μεταξὺ 280 καὶ 400⁰, ἀποστάζον κλάσμα. Ἔχει εἰδικὸν βάρος περίπου 1,1, χροιὰν δὲ ἀκάθαρτον πρασινοκιτρίνην, ἥτις δι' ὀξειδώσεως καθίσταται ταχέως φαιά. Τὸ ἀκάθαρτον τοῦτο ἀνθρακινέλαιον δὲν ἔρχεται ὡς τοιοῦτον εἰς τὸ ἐμπόριον, διότι εἶναι ρευστὸν εἰς θερμοκρασίας ἀνωτέρας τῶν 60⁰, εἰς συνήθη δὲ θερμοκρασίαν δεικνύει ἰσχυρὰν ἀποβολὴν περίπου 6—10% ἀκαθάρτου ἀνθρακενίου.

Τὸ εἰς τὸ ἐμπόριον ἐρχόμενον ἀνθρακινέλαιον λαμβάνεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἀκαθαρίστου διὰ διηθήσεως· εἶναι δὲ συνήθως μῖγμα ἀνθρακινελαίου μετὰ κρεοσωτελαίου τῆς λιθανθρακοπίσσης, χρησιμοποιεῖται δὲ ὡς μέσον διαποτίσεως ἢ ἐπιχρίσεως καὶ περαιτέρω ὡς μέσον ἐκπλύσεως τοῦ φωταερίου πρὸς συγκράτησιν τῆς ὑπαρχούσης ναφθαλίνης. Τὸ διηθημένον ἀνθρακινέλαιον κέκτηται ἰσχυρὰν ἀντισηπτικὴν ἐνέργειαν.

Περὶ τῆς χημικῆς αὐτοῦ συστάσεως ἐπικρατεῖ ποιά τις ἀσάφεια. Περιέχει μέχρι 6% φαινόλας (τὰ καλούμενα ὄξινα ἔλαια), μικρὰς ποσότητας βάσεων, ὡς λ. χ. ἀκριδίνην, διαφόρους ὑγροὺς ἀρωματικοὺς ὑδρογονάνθρακας καὶ μέγαν ἀριθμὸν στερεῶν σωμάτων εὑρισκομένων ἐν διαλύσει εἰς τὰ ὑγρὰ συστατικά, ὡς λ. χ. ἀκεναφθένιον, φλουορένιον, φαινανθρένιον, ἀνθρακένιον, διφαινύλιον, χρυσένιον κ.λ.π. Σ. Γ.

β-ἀνθρακινολίνη *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_{17}H_{11}N$ περιέχουσα γωνιακῶς συμπεπυκνωμένον πυριδινικὸν πρὸς ἀνθρακενικὸν πυρῆνα. Παρασκευάζεται διὰ θερμάνσεως β-ἀνθραμίνης μετὰ γλυκερίνης καὶ θειικοῦ ὀξέος παρουσίᾳ νιτροβενζολίου. Τήκεται εἰς 170⁰ καὶ βράζει εἰς 446⁰. Σ. Γ.

ἀνθρακινόνη *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις παραχθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Laurent τῷ 1840 διὰ κατεργασίας τοῦ ἀνθρακενίου διὰ νιτρικοῦ ὀξέος καὶ ὀνομασθεῖσα τότε *ἀνθρακενούζη*. Ἀκολούθως ἠρευνήθη διεξοδικώτερον ὑπὸ τοῦ Anderson καὶ ὠνομάσθη *ὀξυανθρακένιον*, περαιτέρω οἱ Graebe καὶ Liebermann εἰσήγαγον δι' αὐτὴν τὸ ὄνομα *ἀνθρακινόνη* καὶ ἔδειξαν ὅτι αὕτη δύναται νὰ ληφθῇ προτιμότερον δι' ὀξειδώσεως τοῦ ἀνθρακενίου διὰ χρωμικοῦ ὀξέος. Ὁ ἤδη παρεχόμενος δικετονικὸς τύπος

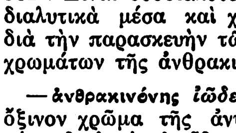

ὑπεδείχθη τὸ πρῶτον τῷ 1873 ὑπὸ τοῦ Fittig.

Περὶ τῆς βιομηχανικῆς παρασκευῆς τῆς ἀνθρακινόνης ἐκ τοῦ ἀνθρακενίου βλ. λ. ἀλιζαρίνη.

Ἡ ἀνθρακινόνη κρυσταλλοῦται εἰς κιτρίνους κρυστάλλους, τήκεται εἰς 284⁰,6 καὶ βράζει εἰς 382⁰. Εἶναι δυσδιάλυτος εἰς τὰ πλεῖστα ὀργανικὰ διαλυτικὰ μέσα καὶ χρησιμεύει ὡς πρώτη ὕλη διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν πολυαρίθμων τεχνητῶν χρωμάτων τῆς ἀνθρακινόνης. Σ. Γ.

—ἀνθρακινόνης *ἰῶδες* *[Βιομ. Χημ.]*. Τεχνητὸν ὄξινον χρῶμα τῆς ἀνθρακινόνης. Σκοτεινοϊώδης κόνις διαλυτὴ εἰς ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην βάπτουσα ἀνθεκτικῶς τὸ ἔριον καὶ τὴν μέταξαν. Σ. Γ.

—ἀνθρακινόνης *κυανοπράσινον* καὶ **— *πράσινον*** *[Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι χρώματα τῆς σειρᾶς τῆς ἀνθρακινόνης ἀναλόγων ἰδιοτήτων. Βάπτουσι τὸ ἔριον καὶ τὴν μέταξαν λίαν ἀνθεκτικῶς. Σ. Γ.

—ἀνθρακινόνης *κυανοῦν* *[Βιομ. Χημ.]*. Ὄξινον χρῶμα τῆς ἀνθρακινόνης παρασκευαζόμενον διὰ συμπυκνώσεως τετραβρωμιο-1,5-διαμινοανθρακινόνης μετ' ἀνιλίνης καὶ περαιτέρω σουλφουρώσεως τοῦ προϊόντος τούτου.

Εἶναι κυανομέλαινα κόνις διαλυτὴ εἰς ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην βάπτουσα λίαν σταθερῶς τὸ ἔριον καὶ τὴν μέταξαν. Σ. Γ.

— ἀνθρακινόνης *μέλαν* *[Βιομ. Χημ.]*. Τεχνητὴ θειοῦχος χρωστικὴ παρασκευαζομένη διὰ θερμάνσεως μίγματος 1,5-δινιτροανθρακινόνης νατριοσουλφιδίου καὶ θείου. Βάπτει ἄνευ προστύψεως τὸν βάμβακα μέλανα, δὲν χρησιμοποιεῖται ὅμως σήμερον πολύ, προτιμωμένων ἄλλων χρωμάτων. Σ. Γ.

ἀνθρακινονοκαρβονικὰ *ὀξέα ['Οργ. Χημ.]*. Ἑνώσεις ὀργανικαὶ προερχόμεναι ἐκ τῆς ἀνθρακινόνης δι' ἀντικαταστάσεως πυρηνικῶν ὑδρογόνων διὰ καρβοξυλίων. Τὰ ὀξέα ταῦτα ἔχουσι σημασίαν ὡς ἐνδιάμεσα προϊόντα τῆς παρασκευῆς τεχνητῶν χρωστικῶν τῆς σειρᾶς τῆς ἀνθρακινόνης. Παράγωγα τούτων ἀπαντῶσιν ἐν τῇ φύσει ὡς συστατικὰ διαφόρων φυσικῶν χρωμάτων. Σ. Γ.

β-ἀνθρακινονοκινολίνη *[Χημ.]*. Εἶναι ὀργανικὴ ἕνωσις καὶ δὴ κινόνη τῆς β-*ἀνθρακινολίνης*.

Σῶμα στερεὸν κρυσταλλούμενον εἰς κίτρινα πρίσματα τηκόμενα εἰς 185⁰. Σ. Γ.

ἀνθρακινονοσουλφοξέα *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι παράγωγα τῆς ἀνθρακινόνης λαμβανόμενα ἐξ αὐτῆς δι' ἐπιδράσεως καπνίζοντος θειικοῦ ὀξέος. Κατὰ τὴν τοιαύτην ἐπίδρασιν προκύπτουν κατὰ τὸ πλεῖστον μίγματα μονο— καὶ δισουλφοξέων διαφόρων ἀναλογιῶν, ἀναλόγως τῶν ποσοτήτων τῶν ἀλληλεπιδρώντων σωμάτων, τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς διαρκείας τῆς ἀντιδράσεως. Ἔχουσι σημασίαν ὡς ἐνδιάμεσα προϊόντα τῆς παρασκευῆς τῶν τεχνητῶν χρωμάτων τῆς σειρᾶς τῆς ἀνθρακινόνης. Σ. Γ.

ἀνθρακιονίτης *[Πετρογρ.]*· βλ. γρανατίτης.

ἀνθρακῖται (οἱ) *[Ναυτ.]*. Ἀνθρακῖται (κοιν. *καρβουνιέρηδες*, γαλλ. les soutiers, ἀγγλ. coal-trimmers) λέγονται οἱ ἄνδρες τοῦ προσωπικοῦ τῆς μηχανῆς οἱ ἐπιφορτισμένοι τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἐξαγωγῆς τῶν γαιανθράκων, ἐκ τῆς ἀνθρακαποθήκης διὰ μέσου τῆς ἀνθρακοθυρίδος εἰς τὸ δάπεδον τοῦ λεβητοδιασίου, καὶ θραύοντες ἐπ' αὐτοῦ τοὺς μεγάλους βώλους τῶν γαιανθράκων πρὸς εὐχερεστέραν τροφοδότησιν τῶν κλιβάνων καὶ διὰ τὴν καλυτέραν καῦσιν τοῦ καυσίμου. Οἱ ἀνθρακῖται βοηθοῦσιν, εἰς τὴν στοιβασίαν τῶν γαιανθράκων κατὰ τὰς ἀνθρακεύσεις, τοὺς ἐργάτας τῶν ἐργολάβων ἀνθρακεύσεως. Σ. Ε. Λ.

ἀνθρακίτης (Anthracit, Kohlenblende) *['Ορυκτ. Πετρογρ.]*. Ὁ πλουσιώτερος εἰς ἄνθρακα (στοι-

Digitized by Google

χεῖον), ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ὁ γεωλογικῶς ἀρχαιότατος ὀρυκτὸς ἄνθραξ. Ἡ σύστασίς του εἶναι κατὰ μέσον ὅρον ἡ ἑξῆς: ἄνθραξ 90—95%, ὑδρογόνον 2—3%, ὀξυγόνον 2—3%, τέφρα 1—2%. Εἶναι ἄμορφος καὶ ὁμογενής. Ἔχει θραῦσιν ὀστρεοειδῆ. Ἐνίοτε παρουσιάζει ῥαβδοειδῆ ἀποχωρισμὸν καὶ σπανίως ἐμφανίζεται γενρός. Ἡ σκληρότης του εἶναι 2—2½ βαθμῶν, καὶ τὸ εἰδ. βάρος 1,4—1,7. Ἔχει χρῶμα μέλαν μέχρι σιδηρομελανοφαίου, λάμψιν ὑελώδη συχνὰ κλίνουσαν πρὸς τὴν μεταλλικήν, καὶ εἶναι ἀδιαφανής. Καίεται δυσκόλως καὶ ὑπὸ προσορὴν ἰσχυροῦ ῥεύματος ἀέρος, λόγῳ δὲ τῆς μικρᾶς εἰς ὑδρογόνον περιεκτικότητός του παρέχει ἐλάχιστα πτητικὰ προϊόντα καὶ καίεται μὲ βραχεῖαν, σχεδὸν ἄχρουν, φλόγα. Χρησιμοποιεῖται κυρίως εἰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἐπιδιώκεται καῦσις ἄνευ σχηματισμοῦ καπνοῦ.

Ὁ ἀνθρακίτης παρουσιάζεται εἰς κοιτάσματα καὶ φακοειδεῖς σωροὺς ἐντὸς πετρωμάτων τῶν περιόδων σιλουρίου, δεβονίου καὶ λιθανθρακοφόρου, πολλάκις μαζὶ μὲ λιθάνθρακα. Φαίνεται δ' ὅτι προῆλθεν ἐκ λιθανθράκων διὰ μεταμορφώσεως τούτων ὑπὸ τῆς ὀρεσιγόνου θλίψεως. Ὡς ἐκ τούτου εὑρίσκεται συνηθέστερον ἐντὸς τῶν πτυχωσιγενῶν ὀρέων, ὡς π. χ. τῶν Γαλλικῶν καὶ Πεδεμοντιακῶν Ἄλπεων, Ἀλλεγανίων, κλπ. Εὑρίσκεται ὅμως καὶ μεμονωμένως παρὰ τὰς ἐπαφὰς κοιτασμάτων ὀρυκτῶν ἀνθράκων μὲ ἐκρηξιγενῆ πετρώματα.

Ἐν Ἑλλάδι δὲν εὑρέθη. Τὰ σπουδαιότερα κοιτάσματα ἀνθρακίτου ἔχουν ἡ Κίνα καὶ ἡ Β. Ἀμερική. Γ. Κ. Γ.

— ἀνθρακίτου *μέλαν [Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι ὀξίνη δισαζωχρωστικὴ παρασκευαζομένη ἐξ 1 - ναφθυλαμινο - 3,6 - δισουλφοξέος, ἀ - ναφθυλαμίνης καὶ διφαινυλο - μ - φαινυλενοδιαμίνης. Λίαν ἀνθεκτικὸν μέλαν χρῶμα διὰ τὸ ἔριον καὶ τὴν μέταξαν. Σ. Γ.

Ἀνθρακίτης, *Μεθόδιος*. Ὁ Μεθόδιος Ἀνθρακίτης ἐγεννήθη ἐν Καμνιᾷ τῆς Ἠπείρου κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Περατώσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ τὸν Γεώργιον Σουγδουρῶν μετέβη εἰς Ἰταλίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐδίδαξεν εὐδοκίμως ἐν Ἰωαννίνοις, Καστορίᾳ καὶ Σιατίστῃ. Μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν του, ἐν Καστορίᾳ, ἦτο καὶ *Ἱερόθεός τις*, διδάσκαλος τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων αὐτόθι. Οὗτος δυσαρεστηθεὶς ἕνεκα τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀνθρακίτου διδασκαλίας τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας κατηγόρησεν αὐτὸν ὡς ὀπαδὸν τῆς αἱρέσεως τοῦ *Μολίνου*. Καὶ ἐξεδιώχθη μὲν ὁ Ἱερόθεος διὰ τοῦτο ἐκ Καστορίας, ἀλλὰ καταφυγὼν εἰς τὰ πατριαρχεῖα κατήγγειλε τὸν Ἀνθρακίτην ὡς ὀπαδὸν τοῦ Ἱσπανοῦ *Μιχαὴλ Μολίνου*, ὅστις ἠρνεῖτο τὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν ἔργων. Ἡ σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως προσεκάλεσε τὸν Ἀνθρακίτην εἰς ἀπολογίαν, μὴ παρουσιασθέντα δέ, ἀλλὰ δι' ἐπιστολῆς ἀπολογηθέντα κατεδίκασεν εἰς καθαίρεσιν καὶ διέταξε τὴν καῦσιν τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Ἐκ τῆς καταδικαστικῆς ταύτης ἀποφάσεως τῆς συνόδου, τῆς ἐκδοθείσης τὸν Αὔγουστον τοῦ 1723, γίνεται δῆλον ὅτι ὁ Ἀνθρακίτης δὲν ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς λέγει ὁ Σάθας (Νεοελλ. φιλολ. σ. 435ε) ἀκολουθῶν τὸν Ἀραβαντινὸν (*Πανδώρα* τόμ. ΙΑ' σελ. 86), ἀλλὰ δι' ἐπιστολῆς ἀπελογήθη, καθηρέθη δὲ ὑπὸ τῆς συνόδου καὶ διὰ τὰς ἑτεροδιδασκαλίας καὶ τὴν ἀπείθειαν αὐτοῦ, ὡς ὀρθῶς ἀναφέρει ὁ Ζαβίρας (Νέα Ἑλλὰς σ. 419ε). Σφαλερῶς ἐπίσης ὁ Σάθας (ἔνθ. ἀν.) ἀκολουθῶν τὸν Ἀραβαντινὸν (ἔνθ. ἀν.) θεωρεῖ τὸν Ἀνθρακίτην ἀθῷον τῆς ἀποδιδομένης αὐτῷ κατηγορίας, τῆς προελθούσης ἐκ σπερμολογίας τῶν ἐχθρῶν του. Μετὰ τὴν ἀνωτέρω καταδίκην ἐλθὼν ὁ Ἀνθρακίτης εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνεκάλεσεν ἐνώπιον τῆς συνόδου τὰς ἀποδοθείσας αὐτῷ αἱρετικὰς δοξασίας καὶ ἠθῳώθη. (Πρβλ. *Καισαρίου Δαπόντε* Ἱστορ. καταλ. ἐπισήμων ἀνδρῶν παρὰ Σάθᾳ μεσ. βιβλ. σ. 112). Ἡ ἀθῴωσις αὕτη ἐγένετο πιθανῶς τῷ 1726 (*Χρυσ. Παπαδοπούλου* Μεθόδιος Ἀνθρακίτης Θεολογία τ. Δ' τεῦχ. ΙΓ' τοῦ 1926 σ. 17). Ὁ Ζαβίρας ἀναφέρει ὅτι ἔδωκε τὴν ὁμολογίαν πίστεως εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀχριδῶν Ἰωάσαφ καὶ τὴν περὶ αὐτὸν σύνοδον καὶ ἔλαβεν οὕτω συγχώρησιν διὰ πατριαρχικῶν γραμμάτων (ἔνθ. ἀν.). Μετὰ τὴν ἀθῴωσιν του ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀνθρακίτης τὸ διδασκαλικὸν του ἔργον ἀποθανὼν πάντως πρὸ τοῦ 1749.

Ὁ Ἀνθρακίτης συνέγραψε τὰ ἀκόλουθα ἔργα: 1) «Βοσκὸς λογικῶν προβάτων», ἤτοι περὶ τοῦ καθήκοντος τῶν πνευματικῶν ποιμένων καὶ πῶς δεῖ ποιμαίνειν τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ λογικὸν ποίμνιον. Ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1708. 2) «Ἐπίσκεψις πνευματική». Ἐξεδόθη τῷ 1707 ἐν Βενετίᾳ καὶ τὸ δεύτερον τῷ 1780 πάλιν ἐν Βενετίᾳ. 3) «Θεωρίαι χριστιανικαὶ καὶ ψυχωφελεῖς νουθεσίαι εἰς γλῶσσαν πεζὴν διὰ κάθε Χριστιανόν, ὁποῦ ἐπιθυμᾷ νὰ γνωρίσῃ τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν καὶ εὐαγγελικὴν ζωὴν». Ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1699.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔργων μετέφρασεν ὁ Ἀνθρακίτης, κατὰ τὰς εἰδήσεις τῶν περὶ αὐτὸν ἀσχοληθέντων τὰ συγγράμματα τοῦ Μαλεβραγχίου, Καρτεσίου καὶ ἄλλων, ἂν καὶ ὁ Ph. Meyer ἀμφισβητεῖ τοῦτο (πρβλ. Die theol. Lit. der griech. Kirche in sechsz. Jahrh. σ. 13 ε) καὶ ἐκ τῆς λατινικῆς Ὁδὸν μαθηματικῆς, ἣν βραδύτερον ἀναπτυχθεῖσαν καὶ πλουτισθεῖσαν ἐξέδωκεν ὁ μαθητής του *Μπαλάνος Βασιλόπουλος* (Ἐνετίᾳ 1749, τόμοι 4).

[Ἡ καταδικαστικὴ κατὰ τοῦ Ἀνθρακίτου ἀπόφασις τῆς συνόδου ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ *Γερμανοῦ Ἀφθονίδου* τῷ 1870 ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς δώδεκα βιβλίων Η' Θ' καὶ Ι', ἤτοι τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν», εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ *Μ. Γεδεὼν* ἐν ἰδίῳ τεύχει ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀνέκδοτος ἐγκύκλιος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Γ' νῦν πρῶτον ἐκδίδοντος Μανουὴλ Γεδεών» τῷ 1872 (πρβλ. *Μ. Γεδεὼν* Ἐκκλησία καὶ ἐπιστήμη κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐν *Ἐκκλ. Ἀλήθεια* τόμ 8 σ. 255) ὑπὸ τοῦ *Ἀγαθαγγέλου* μητροπολίτου Σισανίου (ἐν *Ἐκκλ. Ἀλήθεια* τόμ. 2 σ. 495 ἑ), τοῦ *Καλλινίκου Δελικάνη* (Πατριαρχικῶν ἐγγράφων τόμ. Γ' σ. 868) καὶ τοῦ *L. Petit* (Mansi sacrorum consiliorum nova et amplissima collectio 37, 227 κ. ἑ.]

Κ. Ι. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

ἀνθρακοβάρυον ἢ *ἀνθρακοῦχον βάριον* (BaC_2) *[Χημ.]*. Παρασκευάζεται διὰ θερμάνσεως μίγματος ὀξειδίου τοῦ βαρίου ἢ ἀνθρακικοῦ βαρίου μετ' ἄνθρακος ἐν ἠλεκτρικῇ καμίνῳ Moissan. Τῇ ἐπιδράσει ὕδατος ἐκλύει ὀξυλένιον (ἀκετυλένιον) σχηματιζομένου καὶ ὑδροξειδίου τοῦ βαρίου. Θερμαινόμενον μετ' ἀζώτου σχηματίζει κυανιοῦχον βάριον καὶ κυαναμίδην τοῦ βαρίου. Χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς παρασκευὴν ὑδροξειδίου τοῦ βαρίου. Σ. Χ.

ἀνθρακοβλαττίνα (Anthracoblattina Scudd.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἀρθροζῴων ἐκ τῆς τάξεως τῶν *βλαττοειδῶν*, ὅπερ ἔζησεν ἀπὸ τοῦ ἄνω ἀνθρακικοῦ μέχρι καὶ τοῦ περμικοῦ συστήματος ἐν Εὐρώπῃ καὶ βορείῳ Ἀμερικῇ. Θ. Σ.

ἀνθρακοβόριον (B_6C, καὶ B_2C_2) *[Χημ.]*. Σχηματίζεται διὰ πυρώσεως ἀνυδρίτου τοῦ βορικοῦ ὀξέος μετ' ἄνθρακος ἐν τῇ ἠλεκτρικῇ καμίνῳ, ἢ καὶ δι' ἀμέσου ἑνώσεως βορίου μετ' ἄνθρακος ἐν τῇ θερμοκρασίᾳ τοῦ ἠλεκτρικοῦ τόξου. Ἀποτελεῖ μέλανας κρυστάλλους μεταλλικῆς λάμψεως, καὶ εἶναι σῶμα ἐξαιρετικῶς σκληρόν. Λόγῳ τῆς μεγάλης του σκληρότητος χρησιμεύει πρὸς κοπὴν τῆς ὑάλου καὶ λίθων, πρὸς κατεργασίαν τοῦ ἀνθρακοπυριτίου καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν γεωτρυπάνων. Σ. Χ.

ἀνθρακόγουλος (Anthracojulus Fritsch) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἀρθροζῴων ἐκ τῆς τάξεως τῶν *διπλοπόδων* ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ ἄνω ἀνθρακικὸν σύστημα ἐν Εὐρώπῃ καὶ βορείῳ Ἀμερικῇ. Θ. Σ.

ἀνθρακογραφία (ἡ). Ἡ διὰ τοῦ εἰδικοῦ ἄνθρακος τῶν ζωγράφων ἰχνογράφησις ἐπὶ τοίχου ἢ ἄλλαχοῦ εἰκόνος (*Γρηγορ. Θαυματ.* εἰς Ὠριγ. 56). Ὁ εἰδικὸς ἄνθραξ τῶν ζωγράφων κατασκευάζεται δι' ἐξανθρακώσεως κλαδίσκων *εὐωνύμου*. Ἡ χρῆσις τοῦ ἄνθρακος εἰς τὴν ζωγραφικὴν εἶναι ἀρχαιοτάτη. Ἡ ἑρμηνεία τοῦ ἀπὸ Φουρνᾶ Ἀγιορείτου μοναχοῦ *Διονυσίου* ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἐξ ἄνθρακος κονδυλίων καὶ ἐξηγεῖ τὴν κατασκευὴν των ἐκ κλαδίσκων *δάφνης* ἡ ὁποία ἐπίσης παρέχει ἄνθρακα λεπτόν, μαλακὸν καὶ ὁμοιογενῆ εἰς τὸν τόνον.

Ἡ ἀνθρακογραφία βοηθεῖ πολὺ τὸν ζωγράφον εἰς ταχεῖαν ἐργασίαν τῶν προσχεδίων καὶ τῶν μελετῶν. Μαλακὸς καὶ ἐλαφρὸς δίδει, διὰ τῆς χειρὸς ἢ τοῦ εἰδικοῦ ἐκ δέρματος ἢ στυποχάρτου ἐργαλείου, πολλὰς διαβαθμίσεις καὶ τόνους εἰς τὸ μελανὸν χρῶμα. Ἡ ἀνθρακογραφία ἐκτελεῖται ἐπὶ χάρτου μὲ χονδρόκοκκον ἐπιφάνειαν διὰ τὰ σχέδια μεγάλων διαστάσεων καὶ μελετῶν. Ἡ ἀπάλειψις τοῦ ἄνθρακος πρὸς διόρθωσιν γίνεται δι' ἐλαφρᾶς προστριβῆς ὑφάσματος καὶ τελειοῦται διὰ ψύχας ἄρτου ἐλαφρῶς ζυμωμένης μεταξὺ τῶν δακτύλων καὶ ἐνεργούσης ὅπως τὸ ἐλαστικὸν κόμμι διὰ τὰ ἐκ γραφίτου σχέδια.

Ἂν καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἄνθρακος εἰς τὴν ζωγραφικὴν εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἐν τούτοις οἱ ζωγράφοι ἠναγκάζοντο διὰ τὰ λεπτὰ σχέδια νὰ μεταχειρίζωνται, πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῶν ἐκ γραφίτου γραφίδων, λίθους λιπαρᾶς καὶ ψαθυρᾶς ὑποστάσεως μελανοῦ, τεφροῦ, ἐρυθροῦ καὶ ξανθοκιτρίνου χρώματος.

Οἱ ζωγράφοι τῆς Ἀναγεννήσεως μετεχειρίζοντο πολὺ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ζωγραφικῆς, ὡς μαρτυρεῖ τὸ πλῆθος τῶν δι' ἄνθρακος ἢ σαγκίνας σχεδίων τοῦ *Ραφαήλου*, τοῦ *Μιχαὴλ Ἀγγέλου*, τοῦ *Λεονάρδου ντὰ Βίντσι* κ. ἄ.

Ἡ χρῆσις τοῦ ἐρυθροῦ λίθου, τῆς *σαγκίνας*, ἐγένετο τοῦ συρμοῦ ἐπὶ *Λουδοβίκου ΙΔ'* καὶ ὁ *Μπουσέ*, ὁ *Γκρέζ*, ὁ *Σαρντέν*, μεταξὺ ἄλλων, ἄφῆκαν πλῆθος σχεδίων ἐκτελεσμένων μὲ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ζωγραφικῆς. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ ἄλλοι ζωγράφοι, ἐπιδέξιοι χειρισταὶ τοῦ ἄνθρακος, ἐξετέλεσαν ἀξιοσημείωτα ἔργα ὅπως ὁ *Ντεκὰν* τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Σαμψὼν». Ὁ *Κορὼ* ἐξετέλεσε πολλὰ τοπία καὶ κατώρθωσε νὰ δώσῃ ὅλην τὴν ποίησιν τῶν ἐλαιογραφικῶν τοπίων του.

Ὁ *Φλαντρὲν* ἐξετέλει δι' ἄνθρακος τὰ προσχεδιάσματά του καὶ ὁ *Ἀπιὰν* μετὰ τοῦ *Μπουβὶν* θεωροῦνται οἱ εἰδικώτεροι ἀνθρακογράφοι διὰ τὰ τοπία.

Ὁ *Προυντὼν* μετεχειρίσθη πολὺ τὸν ἄνθρακα καὶ θὰ μείνῃ διάσημος ὁ πίναξ του, «*Τὸ ἔγκλημα πρὸ τῆς Δικαιοσύνης*».

Ἡ ἀνθρακογραφία ἐφαρμόζεται πολὺ εἰς τὴν τοιχογραφίαν, γίνεται ὅμως χρῆσις κοινοῦ ἄνθρακος, ὡς σκληροτέρου. Τέλος κόνις ἄνθρακος λεπτὴ ἐπιπασσομένη ἐπὶ διατρήτων σχεδίων βοηθεῖ τὴν ἀναπαραγωγὴν τῶν σχεδίων τούτων. Τὴν μέθοδον ταύτην, τὸ *σπόλβερο* τῶν Ἰταλῶν, μετεχειρίζοντο καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἁγιογράφοι, διὰ νὰ σχεδιάζουν τὰς πρώτας γραμμὰς τῶν εἰκόνων των καὶ νὰ ἀποφεύγουν τὴν ἐλευθέραν ἀντιγραφήν.

ΣΤΕΦ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνθρακοειδὴς (ὁ, ἡ) —*ὲς* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ ἄνθρακα.

ἀνθρακοθηριίδαι (Anthracotheriidae Filhol.) *[Παλαιοζ.]*. Ὁμοιογένεια τῶν *βουνοσεληνοδόντων* ἀρτιοδακτύλων θηλαστικῶν, ἥτις ἔζησε κατὰ τὴν παλαιογενῆ διάπλασιν τῆς τριτογενοῦς περιόδου. Εἶναι συνεπῶς ζῷα ἀρτιοδάκτυλα ἐκλείψαντα, μὲ πλήρη ὀδοντοστοιχίαν ἐκ τριῶν κοπτήρων, ἑνὸς κυνόδοντος, τεσσάρων προτραπεζιτῶν καὶ τριῶν τραπεζιτῶν ἑκατέρωθεν ἑκάστης σιαγόνος. Οἱ προτραπεζῖται εἶναι συνήθως βραχεῖς καὶ μονοκόρυφοι καὶ χωρίζονται τοῦ κυνόδοντος ὑπὸ κενοῦ διαστήματος καὶ οἱ τραπεζῖται τετρακόρυφοι. Τόσον τὰ καρπικὰ ὅσον καὶ τὰ ταρσικὰ ὀστᾶ καὶ τὰ μεταπόδια εἶναι κεχωρισμένα. Τὰ ἄκρα αὐτῶν εἶναι τετραδάκτυλα, ἐξ ὧν οἱ δύο ἑκατέρωθεν πλευρικοὶ δάκτυλοι εἶναι λεπτότεροι καὶ βραχύτεροι τῶν δύο κεντρικῶν. Ἡ ἀρχέγονος αὕτη ὁμοιογένεια, ἥτις κυρίως ἦτο ἐξαπλωμένη ἐν Εὐρώπῃ καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Καστροβαλᾷ τῆς Κύμης, εὑρίσκετο ἐπίσης σποραδικῶς εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικὴν καὶ βόρειον Ἀφρικὴν καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ γένη *χοιροπόταμος, λοφιόδους, ἰθυογραμμόδους, ἠλιόδους, μικροβουνόδους, ἀνθρακοθήριον, βραχυόδους, μερύκωψ, ὑοβόσωψ, ἀνθρακόμυος, ἀνθρακοχέρυξ, τελματόδους, γονότελμον, ἀγκόδους, ἐλομέρυξ, ἀρρετοθήριον, μερυκοπόταμος, ραγαθήριον, ἁπλοβουνόδους, θαυμα τόγναθος* καὶ *λοφιοβουνόδους*. Θ. Σ.

ἀνθρακοθήριον (Anthracotherium Cuv.) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἀρτιοδακτύλων θηλαστικῶν ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἀνθρακοθηριιδῶν*, ὅπερ συνήθως ἀπαντᾷ εἰς τὰ ἀνθρακοφόρα στρώματα τῆς ὀλιγοκαίνου διαπλάσεως τῆς Εὐρώπης. Εἶναι ζῷα ὧν οἱ κοπτῆρες τῆς τε ἄνω καὶ κάτω σιαγόνος εἶναι πτυοειδεῖς, οἱ κυνόδοντες ἰσχυρῶς ἀνεπτυγμένοι, τὸ δὲ κενὸν διάστημα μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν προτραπεζιτῶν σμικρόν· οἱ τραπεζῖται τῆς ἄνω σιαγόνος περισσότερον κατὰ πλάτος ἢ κατὰ μῆκος ἀνεπτυγμένοι, φέρουσι τέσσαρας ὑοειδεῖς ἢ κωνικὰς ἀκμὰς καὶ ἕνα δρεπανοειδῆ μετακωνίδιον καὶ οἱ τραπεζῖται τῆς κάτω σιαγόνος πάντοτε τετρακωνικούς. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ εἴδη *ἀνθρακοθήριον magnum* Cuv. μεγέθους ῥινοκέροτος· *A. bumbachense* Stehlin μεγάλου ἐπίσης μεγέθους, οὗτινος ὅμως οἱ πλευρικοὶ δάκτυλοι εἶναι ἐξ ἴσου ἰσχυροὶ ὡς οἱ κεντρικοί, *A. Cuvieri* Gaudry κα

A B

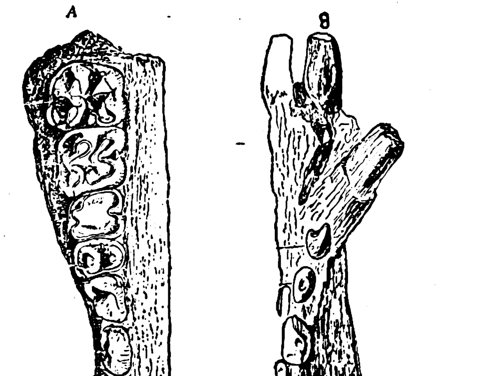

Ἀνθρακοθήριον magnum Cuv. τῆς ὀλιγοκαίνου περιόδου τῆς Ροσχέτης παρὰ τὴν Λωζάνην.
[Α=ἄνω σιαγών, Β=κάτω σιαγὼν ½ φυσ. μεγ.]

Digitized by Google

A. Kalimerianum Skuphos ἐκ τοῦ Χὲντζ τῆς Κύμης μεγέθους μεγάλου βοός. Ἐκ δὲ τοῦ μικροῦ μεγέθους τὸ *ἀνθρακοθήριον dalmatinum* v. Meyer τῆς ἠωκαίνου διαπλάσεως, *A. alsaticum* Cuv. τῆς ὀλιγοκαίνου περιόδου τοῦ Lobsann καὶ τὸ *A. bugtiense* Pilgrim εἰς τὸ κάτω μειόκαινον τῶν Ἰνδιῶν. θ. σ.

ἀνθρακόκαλι (Anthracokali) *[Φαρμ.]*. Σκεύασμα λαμβανόμενον διὰ συντήξεως 10 μ. καυστικοῦ κάλεως μετὰ 7 μ. κόνεως λιθάνθρακος. Ἀνεγράφη κατὰ τῶν λειχήνων, ἑρπήτων, λύκου, χοιράδων, ἐσωτερικῶς χορηγούμενον εἰς δόσιν 0,15—0,5 γρ. τρὶς ἢ τετράκις τῆς ἡμέρας, μετὰ κόνεως γλυκιρρίζης καὶ ἐξωτερικῶς εἰς ἀλοιφὰς (1: 10—20 λίπους) εἰς ἐντριβὰς ἐπὶ χρονίων ἐξανθημάτων. κ. γ. μ.

ἀνθρακοκαλύβη (ἡ) *[Σιδηροδρ.]*. Ἁπλοῦν στέγασμα κατασκευαζόμενον διὰ σιδηροδρομικοὺς σκοπούς, ὅπου ἡ σύστασις τῶν ἀνθράκων δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐν ὑπαίθρῳ ἀνθράκευσιν αὐτῶν. Αἱ ἀνθρακοκαλύβαι εὑρίσκονται μεταξὺ δύο σιδηροτροχιῶν, ὧν ἡ μία χρησιμεύει διὰ τὴν προσπέλασιν τῶν πρὸς ἐφοδιασμὸν ἀτμαμαξῶν καὶ ἡ ἑτέρα διὰ τὰ ἀνθρακοφόρα ὀχήματα. —μ.

ἀνθρακοκάμινος (ἡ)· κάμινος πρὸς κατασκευὴν ξυλανθράκων (βλ. λ.).

ἀνθρακόκερως (ὁ) (Anthracocerus) *[Ζῳολ.]*. Πτηνὸν τῆς οἰκογενείας τῶν *κορακιδῶν*. Τὸ μέγεθός του εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τοῦ κοινοῦ κόρακος. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ σώματός του εἶναι μελανὸς στιλπνίζων μὲ πρασίνας ἀνταυγείας. Ἡ οὐρά του εἶναι ἄλλοτε λευκομέλαινα καὶ ἄλλοτε καθολοκληρίαν λευκή. Ἐνδιαιτᾶται συνήθως εἰς ὑγρὰ καὶ τελματώδη μέρη καὶ τρέφεται ἐξ ὀπωρῶν τὰς ὁποίας κατακόπτει διὰ τοῦ ράμφους του. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν χερσόνησον τῆς Μαλάκας καὶ τὴν Ἰάβαν.

Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *ἀνθρακόκερως ὁ στεμματοφόρος* (Anthracocerus coronatus). Ἔχει σῶμα εὔρωστον καὶ βαρύ, ἀλλὰ παρὰ τὸ βάρος του πετᾷ εὐχερῶς ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον, ἐκβάλλων διαπεραστικὰς κραυγάς. Συνήθως ζῇ καθ' ὁμάδας ἐκ 10—15 πτηνῶν καὶ μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐρώτων των χωρίζονται τὰ πτηνὰ εἰς ζεύγη. Τὰ ᾠά της ἡ θήλεια ἐναποθέτει εἰς κοιλώματα δένδρων. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπωάσεως ἡ θήλεια δὲν ἐξέρχεται τῆς φωλεᾶς της καὶ ὁ ἄρρην τῆς προσκομίζει τὴν τροφήν. Δ. Ν. Π

ἀνθρακοκορούνδιον· βλ. ἀνθρακοπυρίτιον.

ἀνθρακοκροκάλαι καὶ ***ἀνθρακολατύπαι*** (Kohlengerölle καὶ Kohlenbruchstücke) *[Ὀρυκτολ.]*. Εἶναι κροκάλαι καὶ λατύπαι, συνιστάμεναι ἐξ ὀρυκτῶν ἀνθράκων, αἱ ὁποῖαι προῆλθον ἐκ τῆς καταστροφῆς (διαβρώσεως κυρίως) κοιτασμάτων ὀρυκτῶν ἀνθράκων καὶ διὰ τῶν ρεόντων ὑδάτων μετεφέρθησαν καὶ ἀπετέθησαν ἀλλαχοῦ. Τὸ εἶδος τοῦ ἄνθρακος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦνται, εἶναι σχεδὸν πάντοτε τὸ αὐτὸ μὲ τὸ τοῦ κοιτάσματος ἀνθράκων, τοῦ εὑρισκομένου ἐγγύτερον πρὸς τὴν θέσιν, ὅπου εἶναι ἀποτεθειμέναι αἱ ἀνθρακοκροκάλαι καὶ ἀνθρακολατύπαι. Συχνὰ εὑρίσκονται ἐντὸς ψαμμιτῶν ἐγκεκλεισμέναι. γ. κ. γ.

ἀνθρακόμαρτοι (οἱ) (Anthracomarti Zitt.) *[Παλαιοζ.]*. Ἄθροισμα ἐκλειψάντων παλαιοζωικῶν *ἀραχνοειδῶν*, τῆς τάξεως τῶν *ἀκαρινῶν*, οὗτινος ἡ πεπλατυσμένη ἀρθρωτὴ κοιλία προσαρτᾶται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν κεφαλοθώρακα, αἱ σιαγονικαὶ κεραῖαι στεροῦνται τῶν ψαλίδων καὶ τὸ πρῶτον ζεῦγος τῶν τεσσάρων ἄκρων διεμορφώθη εἰς βαδιστικὸν πόδα.

Ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τούτου τὸ γένος ***ἀνθρακόμαρτος*** (Anthracomartus Karsh.) ἔζησε κατὰ τὸ ἄνω ἀνθρακικὸν τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς Νοϊρόδης τῆς Σιλεσίας, τῆς Βοημίας, τοῦ Βελγίου ὡς καὶ τοῦ Ἀρκανσᾶς καὶ Ἰλλινόϊς τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Τῶν ζῴων τούτων τὰ τρία τέταρτα τοῦ σώματός των ἀποτελεῖ ἡ πεπλατυσμένη καὶ ἐξ ἑπτὰ ἄρθρων καὶ ἰσχυρῶς ἐξωγκωμένη κοιλία καὶ τὸ λοιπὸν τέταρτον ὁ τετραγωνικὸς κεφαλοθώραξ. θ. σ.

ἀνθρακομολυβδαίνιον ἢ ***ἀνθρακοῦχον μολυβδαίνιον*** *[Χημ.]*. Παρασκευάζεται διὰ πυρώσεως ἐν ἠλεκτρικῇ καμίνῳ μίγματος ὀξειδίου τοῦ μολυβδαινίου μετὰ κόνεως ἄνθρακος. Ἔχει μεγίστην σκληρότητα (9,8 βαθμοὺς σκληρότητος) καὶ ὡς ἐκ τούτου εὑρίσκει τεχνικὰς ἐφαρμογάς. Ἵνα σχηματισθοῦν ἀντικείμενα ὡρισμένου σχήματος ἐξ αὐτοῦ, πυροῦται μέχρι τήξεως λεπτοτάτη κόνις τοῦ σώματος ἐν ἀναγωγικῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἐντὸς τύπων ἐξ ἄνθρακος. σ. χ.

ἀνθρακόμυα (Anthracomya Salter) *[Παλαιοζ.]*. Γένος μαλακοζῴων ἐλασματοβραγχίων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν ***ἀνθρακοσιιδῶν*** ὅπερ ἔζησεν ἀπὸ τοῦ ἀνθρακικοῦ μέχρι καὶ τοῦ περμικοῦ συστήματος τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς Ἀγγλίας καὶ τοῦ Καναδᾶ. Ἔχει ὄστρακον λεπτόν, ἐπίμηκες, πτυχωτὸν καὶ τὸ δεξιὸν κέλυφος κατά τι μεγαλύτερον τοῦ ἀριστεροῦ, σπόνδυλον μικρόν, ἐμπρόσθιον τμῆμα ἀπεστρογγυλωμένον, ὀπίσθιον κατά τι πεπλατυσμένον καὶ δεσμὸν ἐξωτερικόν. θ. σ.

ἀνθρακόμυσις (Anthracomysis v. Straelen) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἀρθροζῴων μαλακοστράκων ἐκ τῆς τάξεως τῶν *σχιζοπόδων*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ ἄνω ἀνθρακικὸν σύστημα τοῦ Βελγίου. θ. σ.

ἀνθρακόνειλος (Anthraconeilo Ginty) *[Παλαιοζ.]*. Γένος μαλακοζῴων ἐλασματοβραγχίων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *νουκουλιδῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ ἀνθρακικὸν σύστημα. θ. σ.

ἀνθρακονήκτης (Anthraconectes Meek καὶ Worthen) *[Παλαιοζ.]*. Γένος ἀρθροζῴων *γιγαντοστράκων* ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *εὐρυπτεριδῶν* ζῆσαν κατὰ τὸ ἀνθρακικὸν σύστημα τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Ἔχει σῶμα στενὸν καὶ ἐπίμηκες ἀνεπτυγμένον, μεσαίου μέχρι σημαντικοῦ μεγέθους, καὶ κεφαλὴν τραπεζοειδῆ, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ πέμπτον τοῦ ὅλου σώματος τοῦ ζῴου. θ. σ.

ἀνθρακονικέλιον (Ni_3C) *[Χημ.]*. Παρασκευάζεται διὰ θερμάνσεως μίγματος ὀξειδίου τοῦ νικελίου μετ' ἄνθρακος ἐν τῇ ἠλεκτρικῇ καμίνῳ Moissan. σ. χ.

ἀνθρακονίτης (Anthraconit) *[Ὀρυκτολ.]*. Εἶναι ἀσβεστίτης (βλ. λ.), ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται ἀναμεμιγμένος μὲ ἄνθρακα. *Ἀνθρακονίτης* ὠνομάσθη ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Moll ἀσβεστόλιθος χρωματισμένος μέλας ὑπὸ πισσασφάλτου (μέχρις 1,5 %), παρουσιαζόμενος ὁτὲ εἰς ραβδοειδῆ, ὁτὲ εἰς κοκκώδη συσσωματώματα, ἐνίοτε δὲ καὶ στιφρός, ἐντὸς τῶν σκανδιναυϊκῶν στυπτηριατικῶν σχιστολίθων ὑπὸ μορφὴν φακῶν καὶ κονδύλων. Ἡ ὀνομασία ἐπεξετάθη κατόπιν καὶ ἐπὶ ἄλλων πισσασφαλτούχων ἀσβεστολίθων. γ. κ. γ.

ἀνθρακοξενίτης (Anthrakoxen) *[Ὀρυκτολ.]*. Εἶδος ἀσφάλτου, ἔχον θραῦσιν μικροκογχοειδῆ, χρῶμα καστανοφαιομέλαν καὶ σχηματίζον λεπτὰ κοιτάσματα μεταξὺ σχιστωδῶν ἀνθράκων εἰς τὸ Brandeisl παρὰ τὸ Schlan ἐν Βοημίᾳ. γ. κ. γ.

ἀνθρακοξυβρωμίδιον *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁμόλογον σειρὰν τῶν ἀλογονοπαραγώγων τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ἔχει τὸν τύπον $COBr_2$ καὶ παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος ἐπὶ τετραβρωμιάνθρακος εἰς θερμοκρασίαν 150—160°. Εἶναι ἄχρουν ἐλαιῶδες ὑγρὸν εἰδικοῦ βάρους 2,45 καὶ βράζει ὑπὸ ἀποσύνθεσιν εἰς 64°,5. σ. γ.

—**ἀνθρακοξυβρωμιδίου *ὀξίνη*** *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. ἰσοκυανοτετραβρωμίδιον.

ἀνθρακοξυσουλφίδιον *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου COS ἀνήκουσα εἰς τὴν σειρὰν τῶν θειούχων παραγώγων τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Δύναται νὰ παρασκευασθῇ κατὰ διαφόρους τρόπους, ὡς λ. χ. δι' ἀμέσου ἑνώσεως θείου καὶ μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, ἢ διὰ θερμάνσεως διθειάνθρακος μεθ' ὕδατος ἢ δι' ἀποσυνθέσεως θειοκυανικοῦ ἀμμωνίου διὰ θειικοῦ ὀξέος κ.λ.π.

Εἶναι ἄχρουν ἀσθενοῦς ὀσμῆς ἀέριον, ἐντόνως ἐπιδρῶν ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Καίεται μετὰ κυανιζούσης φλογός, εἶναι δὲ δυσδιάλυτον ἐν ὕδατι καὶ εὐδιάλυτον ἐν τολουολίῳ. σ. γ.

ἀνθρακοξυχλωρίδιον *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. φωσγένιον.

ἀνθρακοποιία *[Δασολ.]*· ἡ τέχνη ἥτις ἀσχολεῖται μὲ τὴν μετατροπὴν τοῦ ξύλου εἰς **ξυλάνθρακα** (βλ. λ.).

ἀνθρακοποίησις (ἡ)· ἡ εἰς ἄνθρακας μετατροπὴ τῶν ξύλων· ἐν γένει ὁ διὰ τῆς καύσεως μετασχηματισμὸς ζωϊκῆς τινος ἢ φυτικῆς ὕλης εἰς ἄνθρακα.

ἀνθρακοποῦπα (Anthracopupa Whitf.) *[Παλαιοζ.]* Γένος μαλακοζῴων γαστεροπόδων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἑλικιδῶν* ζῆσαν κατὰ τὸ ἀνθρακικὸν σύστημα τῆς βορείου Ἀμερικῆς. θ. σ.

ἀνθρακόπτερα (Anthracoptera Salter) *[Παλαιοζ.]* Γένος μαλακοζῴων ἐλασματοβραγχίων ἐκ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *μυαλινιδῶν* ζῆσαν κατὰ τὸ ἀνθρακικὸν σύστημα τῆς βορείου Ἀμερικῆς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Βεστφαλίας. Ἔχει ὄστρακον ἰσόκογχον λεπτὸν τριγωνικὸν καὶ σπόνδυλον ἀκροτελεύτιον μετὰ κλείθρου λεπτοῦ. Ἐνταῦθα ὑπάγεται τὸ εἶδος *ἀνθρακόπτερα* carbonaria Dawson sp θ. σ.

ἀνθρακοπυρίτιον (Carborundum), ἢ ***ἀνθρακοῦχον πυρίτιον*** ἢ ***ἀνθρακοκορούνδιον***. Εἶναι ἕνωσις πυριτίου καὶ ἄνθρακος (SiC), λαμβανομένη ὡς κρυσταλλικὴ ἢ καὶ ὡς ἄμορφος, ἐξόχως σκληρὰ (μεταξὺ 9 καὶ 10 βαθμῶν), πλησιάζουσα τὴν σκληρότητα τοῦ ἀδάμαντος καὶ εὑρίσκουσα ὡς ἐκ τούτου εὐρεῖαν ἐφαρμογὴν ὡς λειαντικὸν μέσον. Παρεσκευάσθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Acheson τῷ 1891. Οὗτος προσεπάθει νὰ κατασκευάσῃ κρυσταλλικὸν ἄνθρακα, σχηματίζων τόξον μέσῳ στρώματος ἐξ ἄνθρακος καὶ ἀργίλλου. Τοὺς ληφθέντας κρυστάλλους ἐξέλαβε κατ' ἀρχὰς ὡς ἕνωσιν ἄνθρακος καὶ ἀργίλλου, ἐξ οὗ ἔδωκε καὶ τὸ ὄνομα Carborundum (ἀνθρακο-κορούνδιον). Κατόπιν ἐξηκρίβωσεν ὅτι ἡ παρουσία ἀργιλλίου ἦτο περιττή, καὶ ἀντὶ τῆς ἀργίλλου ἐφήρμοσε πυριτικὸν ὀξύ, ἀντικαταστήσας συγχρόνως καὶ τὴν δι' ἠλεκτρικοῦ τόξου θέρμανσιν διὰ τῆς θερμάνσεως δι' ἀντιστάσεων, χρησιμοποιῶν ἠλεκτρόδια ἐξ ἄνθρακος κοκκώδους.

Πρὸς παρασκευὴν τοῦ προϊόντος τούτου χρησιμοποιεῖται ἐξανθράκωμα (κὸκ) περιεκτικότητος 85—90 % εἰς ἄνθρακα, καὶ ἄμμος χαλαζίου περιεκτικότητος 97—99,5 % εἰς SiO_2. Εἰς ταῦτα προστίθεται ξυλάλευρον, ὅπερ ἐξανθρακούμενον σχηματίζει διεξόδους διὰ τὰ ἀέρια, τὰ κατὰ τὴν ἀντίδρασιν παραγόμενα, καὶ μικρὸν ποσὸν χλωριούχου νατρίου χρήσιμον πρὸς ἀπομάκρυνσιν ὑπὸ μορφὴν πτητικῶν ἑνώσεων τῶν ἐνυπαρχουσῶν προσμίξεων σιδήρου καὶ ἀργιλλίου. Ἡ ἀντίδρασις βαίνει κατὰ τὴν ἐξίσωσιν:

$$SiO_2 + 3C = SiC + 2CO$$

Ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς λειτουργίας τῆς καμίνου τὰ ἐκλυόμενα μεγάλα ποσὰ τοῦ CO ἀναφλέγονται διὰ φλογός, καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς παρασκευῆς τοῦ σώματος ἡ κάμινος περιβάλλεται διὰ μικρῶν φλογῶν CO.

Τὸ ἀνθρακοπυρίτιον χρησιμοποιεῖται κυρίως ὡς λειαντικὸν μέσον, παρασκευαζομένων ἐξ αὐτοῦ ἀντικειμένων ποικίλων χρήσεων, ὡς τροχῶν, ράβδων, πλακῶν, κτλ., δι' ἀναμίξεως αὐτοῦ μετὰ καολίνου καὶ ἑψήσεως τοῦ μίγματος. Τὸ λεπτόκοκκα εἴδη τοῦ προϊόντος χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἐπάλειψιν ἐπὶ χάρτου ἢ πανίου πρὸς σχηματισμὸν εἴδους σμυριδοχάρτου. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ὡς πυρομόνιμον ὑλικὸν καὶ ὡς *φωρατὴς* εἰς τὴν ἀσύρματον τηλεγραφίαν. σ. χ.

— *[Ἐμπορευματολ.]* Κατ' ἀρχὰς τὸ ἀνθρακοπυρίτιον κατεσκευάζετο εἰς μικρὰς σχετικῶς ποσότητας καὶ ἡ ἐν τῷ ἐμπορίῳ τιμή του ἦτο ὑπέρογκος (30 δολλάρια=150 φρ. χρ. τὸ χιλιόγραμμον). Βαθμηδὸν ὅμως ἡ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐφευρέτου συσταθεῖσα ἀμερικανικὴ ἑταιρεία «Carborundum Co», ἥτις διατηρεῖ ἤδη ἐργοστάσια καὶ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, ηὔξησε τὴν παραγωγὴν αὐτοῦ, ἐνῷ παραλλήλως ἡ τιμὴ τοῦ προϊόντος ἐμειοῦτο καταπληκτικῶς. Ὁ κατωτέρω πίναξ εἶναι χαρακτηριστικὸς τῆς προόδου ἣν ἐσημείωσεν ἡ παγκόσμιος παραγωγὴ τοῦ προϊόντος τούτου:

Ἔτη	Τόννοι	Τιμὴ ἀνὰ τόννον (εἰς δολλ.)
1893	7	2429
1894	24	2292
1895	103	660
1896	539	680
1897	563	270
1898	657	250
1899	790	198
1900	1089	198
1901	1741	198

Τῷ 1908 ἡ παραγωγὴ ἀνῆλθεν εἰς 2230 τόννους.

Μολονότι ἡ τιμὴ τοῦ ἀνθρακοπυριτίου εἶναι κατὰ πολὺ ἀνωτέρα τῆς σμύριδος, ἐν τούτοις ἀποτελεῖ σοβαρώτατον αὐτῆς ἀνταγωνιστὴν ἕνεκα τῆς μεγάλης λειαντικῆς αὐτοῦ δυνάμεως· ἥμισυ χιλιόγραμμον ἀνθρακοπυριτίου λειαίνει 9 τετραγωνικοὺς πόδας γρανίτου, ἐνῷ τὸ αὐτὸ βάρος σμύριδος λειαίνει ἕνα μόνον τετρ. πόδα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐν Ἀμερικῇ ἐξετόπισε τὴν σμύριδα εἰς τὰ 60 % τῆς κατεργασίας τοῦ γρανίτου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Π. Ε. Πρωτοπαπαδάκη*, «Ναξία Σμύρις». ι. γ. μ.

ἀνθρακοπωλεῖον (τό)· κατάστημα ἔνθα πωλοῦνται ἄνθρακες· κοιν. ***καρβουνιάρικο***.

ἀνθρακοπώλης (ὁ)· ὁ πωλῶν ἄνθρακας, πωλητὴς ἀνθράκων· κοιν. ***καρβουνιάρης***.

ἄνθρακος *ἀνίχνευσις, — διοξείδιον, — μονοξείδιον, — προσδιορισμός, — ὑποξείδιον* · βλ. μετὰ τὴν λ. ἄνθραξ.

ἀνθρακόσακκος (sac à charbon) *[Ἀστρον.]*. Σκοτεινὸν καὶ μέλαν χάσμα παρατηρούμενον ἐπὶ τοῦ Γαλαξίου ἐντὸς τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Κενταύρου καὶ ὀνομασθὲν οὕτως ὑπὸ τῶν ναυτιλλομένων, οἵτινες παρετήρησαν αὐτὸ πλέοντες ἀνὰ τὰς θαλάσσας τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου. σ. π.

ἀνθρακόσαυρος (Anthracosaurus Huxby) *[Παλαιοζ.]*. Γένος τεμνοσπονδύλων ἀμφιβίων ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν *ἐμβολομερῶν*, ὅπερ ἔζησε κατὰ τὸ κάτω ἀνθρακικὸν σύστημα ἐν Σκωτίᾳ. Ἔχει χθαμαλὴν τριγωνικὴν κεφαλήν, ἧς τὸ μῆκος εἶναι 30 ἑκ. μ. καὶ τὸ πλάτος ὄπισθεν ἐξικνεῖται μέχρι 30 ἑκ. μ., τὰ κρανιακὰ ὀστᾶ ἐστολισμένα ὑπὸ βοθρι-

Digitized by Google

δίων, ὀφθαλμικὰς κοιλότητας σχήματος ἀκανονίστου τριγωνικοῦ, τοποθετημένας εἰς τὸ ὀπίσθιον ἥμισυ τῆς κεφαλῆς, ρινικὰς κοιλότητας σαφῶς καὶ μακρὰν κεχωρισμένας, μεταξυσιάγονον, ἄνω καὶ κάτω σιαγόνα φέρουσαν ἰσομεγέθεις μακροὺς ὀξυλήκτους καὶ ἐξωτερικῶς αὐλακωτοὺς ὀδόντας, ἰνιακὸν ὀστοῦν ἀπεστεωμένον, ὕννιν μικρὰν ἄνευ ὀδόντων, ὀστᾶ ὑπερωΐου πρὸς τὰ πρόσω πεπλατυσμένα, φέροντα ἔμπροσθεν μέγαν συλληπτήριον ὀδόντα καὶ πρὸς τὰ ὄπισθεν σειρὰν μικρῶν ὀδόντων, ἱστὸν πάντων τῶν ὀδόντων λαβυρινθώδη. Οἱ σπόνδυλοι φέρουσι σῶμα ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν ἐλαφρῶς κοῖλον, στεροῦνται εἰδικευμένων σπονδύλων τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ. Αἱ μακραὶ καὶ λεπταὶ πλευραὶ εἶναι δικέφαλοι. Τὸ βασισφηνοειδὲς ὀστοῦν πρὸς τὰ πρόσω κατευθυνόμενον καθίσταται λεπτόν. Φέρουσι κοιλιακὸν θώρακα λεπιδοφόρον. Ἐνταῦθα ὑπάγεται τὸ εἶδος *ἀνθρακόσαυρος Russelli* Huxby. θ. σ.

ἀνθρακόσια (Anthracosia King) *[Παλαιοζ.]*. Γένος μαλακοζῴων ἐλασματοβραγχίων ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν *ἐσωσιφωνικῶν* ὅπερ ἐμφανισθὲν κατὰ τὸ ἄνω ἀνθρακικὸν καὶ ἐξαφανισθὲν ἐντὸς τοῦ περμικοῦ συστήματος μετέστη τῆς θαλασσίας βιοτεύσεως σὺν τῇ παρελεύσει τῶν γεωλογικῶν περιόδων εἰς τὴν τῶν ὑφαλμύρων καὶ γλυκέων ὑδάτων βιότευσιν, ἤτοι ἀπὸ κάτοικος τῶν θαλασσῶν ἐγένετο τοιοῦτος τῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ τέλος τῶν λιμνῶν ἔν τε τῇ Εὐρώπῃ, Ἀφρικῇ καὶ Ἀμερικῇ.

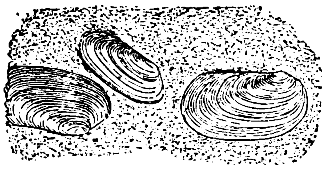

Ἀνθρακόσια carbonata Goldf. sp.
(Τοῦ ἐρυθροῦ κειμένου τοῦ Νιεδερστάουφενμπαχ τῆς Ρηνικῆς Βαυαρίας.)

Ἔχει ὄστρακον λεπτὸν μικρόν, καὶ ἐπιμήκως ᾠοειδὲς μετὰ πεπαχυσμένου χείλους κλείθρου φέρον ἑκατέρωθεν καὶ ὑπὸ τὸν σπόνδυλον ἀμβλὺν ἐπιμήκη στροφικὸν ὀδόντα καὶ ἐλασματώδεις ὀπισθίους πλευρικοὺς ὀδόντας, μυϊκὰς δ' ἐντυπώσεις οὐχὶ βαθείας. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ εἴδη *ἀνθρακόσια carbonata* Goldf. sp. τοῦ κάτω περμικοῦ καὶ *A. Lottueri* Ludw. sp. τοῦ σχιστολίθου τοῦ ἀνθρακικοῦ συστήματος. θ. σ.

ἀνθρακοσιδηρίτης ἢ *ἀνθρακοσιδηρόλιθος* (Kohleneisenstein, Blackband) *[Ὀρυκτολ.]*. Οὕτω καλεῖται ὁ μετ' ἄνθρακος (μέχρι 35%) ἀναμεμιγμένος *ἀργιλλοσιδηρίτης* ἢ *πηλοσιδηρίτης*. Τὰ πλουσιώτερα εἴδη τοῦ ὀρυκτοῦ τούτου ἔχουν εἰδικὸν βάρος 2,8—3 καὶ σκληρότητα 3—4ου βαθμοῦ. Ἡ θραῦσίς του εἶναι σχιστώδης μέχρι κογχοειδοῦς. Μεταξὺ τῶν καθαρῶν ἀνθράκων, τοῦ ἀνθρακοσιδηρίτου καὶ τοῦ καθαροῦ σιδηρίτου παρουσιάζονται ὅλαι αἱ δυναταὶ μεταβάσεις. Τὰ κατώτατα τμήματα ἑνὸς κοιτάσματος σιδηρίτου εἶναι συνήθως τὰ πλουσιώτατα. Πρὸς τὰ ἄνω ὁ σιδηρόλιθος μεταπίπτει εἰς σιδηροῦχον σχιστόλιθον. Οἱ ἀνθρακοσιδηρῖται ἔχουν πάχος κατὰ τόπους 1 μ., παρουσιάζονται δὲ εἰς πολλὰ μέρη τῆς γῆς, ὅπως π. χ. εἰς τὴν Ἀγγλίαν, Βεστφαλίαν, Βανᾶτον, Βόρ. Ἀμερικὴν καὶ ἀλλαχοῦ. γ. κ. γ.

ἀνθρακοσίδηρος ἢ *ἀνθρακοῦχος σίδηρος* (Fe_3C) *[Χημ.]*. Ἀποτελεῖ λευκοὺς στιλπνοὺς κρυστάλλους, ἀποσυντιθεμένους καὶ ὑπὸ τῆς ὑγρασίας τοῦ ἀέρος. Σχηματίζεται κατὰ τὴν διάλυσιν τοῦ ἄνθρακος ἐν τετηγμένῳ σιδήρῳ (βλ. λ. σίδηρος, μεταλλουργία). σ. χ.

ἀνθρακοσιΐδαι (Anthracosiidae Amalitzky) *[Παλαιοζ.]*. Ὁμοιογένεια τῶν *ἐσωσιφωνικῶν ἐλασματοβραγχίων μαλακοζῴων* ἐκλείψασα ἐκ τοῦ μετώπου τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ τριασίου συστήματος, ἧς τὰ λείψανα χαρακτηρίζουσι τοὺς σχηματισμοὺς τῶν ὑφαλμύρων καὶ γλυκέων ὑδάτων ἀπὸ τῆς δεβονίου περιόδου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος μέχρι τοῦ τριασίου συστήματος τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Τούτων τὸ ὄστρακον ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες ᾠοειδὲς μέχρι τριγωνικοῦ ᾠοειδοῦς καὶ εἶναι ἐξωτερικῶς λεῖον ἢ φέρει συγκεντρικὰς γραμμὰς αὐξήσεως. Φέρουσι σπόνδυλον κείμενον πρὸ τοῦ μέσου τοῦ χείλους τοῦ κλείθρου καὶ δεσμὸν ἐξωτερικόν· ὀδόντα κλείθρου ἐνίοτε μετὰ μακροῦ πλευρικοῦ ἐλασματώδους ὀδόντος ἢ καὶ ἄνευ ὀδόντων, πολλάκις ὅμως μετὰ πολυαρίθμων ἀκανονίστων συνήθως διχαζομένων ἐγκαρσίων κρυπτοδόντων. Ὄπισθεν τοῦ ἐμπροσθίου μυϊκοῦ ἐντυπώματος φέρει μικρὸν ποδικὸν μυϊκὸν ἀποτύπωμα. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ γένη *ἀμνιγένια, ἀνθρακοσία, καρπονίκολα, ἀνθρακόμυα, ἀστενοδοντα, ναγιαδίτης, παλαιαμούτελα, παλαιανόδονια* καὶ *ἀνοπλοφορα*. θ. σ.

ἀνθρακοτυπία (Kohlendruck, Pigmendruck, procédé au charbon) *[Φωτογρ.]*. Εἰδικὴ μέθοδος, δι' ἧς λαμβάνονται ἐπὶ χάρτου φωταντίτυπα, βασιζομένη ἐπὶ τῆς φωτοπαθείας τῶν χρωμικῶν ἀλάτων παρουσίᾳ ζελατίνης, κόμμεως καὶ ἄλλων τινῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν. Ἡ ἀνθρακοτυπία εἶναι παλαιὰ μέθοδος, παρουσιάζει ὅμως τὸ πλεονέκτημα τῆς ἁπαλότητος τῆς διαβαθμίσεως τῶν τόνων καὶ τῆς ἐν συνόλῳ εὐαρέστου ὄψεως, ἣν δεικνύουσιν αἱ διὰ τῆς μεθόδου αὐτῆς λαμβανόμεναι εἰκόνες. Ὁ ἀνθρακοτυπικὸς χάρτης, ἐφ' οὗ γίνεται ἡ τύπωσις τῆς εἰκόνος, παρασκευάζεται δι' ἐπικαλύψεως καταλλήλου χάρτου διὰ ζελατίνης μιχθείσης ὁμοιομερῶς μετὰ χρώματός τινος ἀδιαλύτου ἐν ὕδατι. Ἀρχικῶς ὡς τοιοῦτον χρῶμα ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ αἰθάλη· διὸ καὶ ἡ μέθοδος ἐκλήθη ἀνθρακοτυπία.

Ἀνθρακοτυπικὸς χάρτης φέρεται ἤδη εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς ὅλα τὰ χρώματα. Ὁ χάρτης οὗτος εὐαισθητοποιεῖται ἐμβαπτιζόμενος, μακρὰν τοῦ φωτὸς ἐννοεῖται, εἰς διάλυμα 3% διχρωμικοῦ καλίου, εἰς ὃ προσετέθη ὀλίγη ἀμμωνία, καὶ τέλος ξηραίνεται εἰς μέρος καλῶς ἀεριζόμενον καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς τύπωσιν. Ὁ διὰ τὴν τύπωσιν ἀπαιτούμενος χρόνος ἐξευρίσκεται διὰ καταλλήλου φωτομέτρου, ὡς π.χ. τὸ τοῦ Eder Hecht. Ἡ τυπουμένη εἰκὼν εἶναι ἀφανὴς ἢ τοὐλάχιστον ἀσθενῶς ὁρατή, χρῄζει δὲ ἐμφανίσεως. Ἡ εἰκὼν ἅπαξ τυπωθεῖσα μεταφέρεται ἐπὶ εἰδικοῦ χάρτου μεταφορᾶς. Χρησιμοποιεῖται δὲ πρὸς τοῦτο τεμάχιον τοῦ χάρτου τούτου μεγαλύτερον κατά τι τοῦ ἀνθρακοτυπικοῦ χάρτου. Ὁ χάρτης μεταφορᾶς ἐπιτίθεται ἐπὶ τοῦ ἀνθρακοτυπικοῦ χάρτου, στρῶμα πρὸς στρῶμα, καὶ ἐμβαπτίζονται ὁμοῦ ἐπὶ 1—2′ ἐντὸς ψυχροῦ ὕδατος. Μετὰ ταῦτα ἐξάγονται, πιέζονται διὰ κυλίνδρου καὶ τέλος φέρονται εἰς ὕδωρ 40—50°, ἔνθα ἀφίενται ἐπί τινα λεπτά. Εἰς τὸ θερμὸν ὕδωρ ἀποκολλᾶται ὁ ἀνθρακοτυπικὸς χάρτης, τὸ δὲ στρῶμα αὐτοῦ, τὸ φέρον τὴν εἰκόνα, προσκολλᾶται ἐπὶ τοῦ χάρτου μεταφορᾶς.

Ἡ ἐμφάνισις τῆς εἰκόνος γίνεται εἰς αὐτὸ τὸ θερμὸν ὕδωρ, εἰς ὃ διαλύονται τὰ μὴ προσβληθέντα ὑπὸ τοῦ φωτὸς μέρη τῆς ζελατίνης, παρουσιαζομένης τῆς ἐπιφανείας τοῦ χάρτου. Ἡ οὕτω λαμβανομένη εἰκὼν εἶναι τὸ εἴδωλον τοῦ φωτογραφηθέντος ἀντικειμένου. Πρὸς λῆψιν τῆς ὀρθῆς εἰκόνος αὐτοῦ εἶναι ἀναγκαία διπλῆ μεταφορά. Κατ' αὐτὴν μεταφέρεται τὸ στρῶμα τοῦ τυπωθέντος ἀνθρακοτυπικοῦ χάρτου πρῶτον ἐπὶ χάρτου κεκαλυμμένου διὰ μίγματος κηροῦ καὶ ῥητίνης, ἐφ' οὗ προσκολλᾶται καὶ ἐμφανίζεται συγχρόνως ἡ εἰκὼν καὶ εἶτα ἐπὶ χάρτου δευτέρας μεταφορᾶς, ὅστις φέρει στρῶμα μὴ σκληρυνθείσης ζελατίνης. κ. γ. μ.

ἀνθρακοῦχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ περιέχων ἐν ἑαυτῷ ἄνθρακα, ὡς συστατικόν: «ἀνθρακοῦχον μέταλλον» ‖ (ἐπὶ χώρας ἢ τοποθεσίας), ὁ περιέχων κοιτάσματα ὀρυκτῶν ἀνθράκων: «ἀνθρακοῦχος περιοχή».

—**ἀνθρακοῦχοι** *ἑνώσεις* *[Χημ.]*. Εἶναι ἑνώσεις μετάλλων ἢ μεταλλοειδῶν μετ' ἄνθρακος. Πρώτη ἐξ αὐτῶν ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Davy (1809) τὸ ἀνθρακοῦχον κάλιον, πολὺ δὲ βραδύτερον ὁ Moissan ἐμελέτησε συστηματικῶς αὐτάς, παρασκευάσας σχεδὸν ὅλας τὰς μέχρι σήμερον γνωστάς.

Παρασκευάζονται κατὰ 3 κυρίως μεθόδους:

1) Διὰ τῆς ἐπιδράσεως ὀξυλενίου (ἀσετυλίνης) ἐπὶ ἀμμωνιακῶν ἑνώσεων μετάλλων. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης παρασκευάζονται κυρίως αἱ ἑνώσεις τῶν ἀλκαλίων. Πρὸς τοῦτο διαλύεται εἰς ὑγροποιημένην ἀμμωνίαν τὸ μέταλλον καὶ ἐν τῷ διαλύματι διοχετεύεται ξηρὸν ῥεῦμα ὀξυλενίου, ὅτε καταπίπτει ὡς λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις ἕνωσις ἑνὸς μορίου ὀξυλενίου καὶ ἑνὸς μορίου ἀνθρακούχου ἀλκαλίου. Διὰ θερμάνσεως ταύτης ἀπουσίᾳ ἀέρος εἰς 300° ἐπέρχεται διάσπασις καὶ ἀπομένει ἡ ἀνθρακοῦχος ἕνωσις.

2) Διὰ θερμάνσεως τοῦ μετάλλου μετ' ἄνθρακος. Τὰ πλεῖστα τῶν μετάλλων θερμαινόμενα μετ' ἄνθρακος διαλύουσι μέρος τούτου, διὰ ψύξεως δὲ τοιούτων διαλυμάτων ἀποβάλλονται αἱ ἀνθρακοῦχοι ἑνώσεις μετάλλων τινῶν.

3) Δι' ἀναγωγῆς δι' ἄνθρακος ἀνθρακικῶν ἀλάτων τῶν μετάλλων ἢ πυρώσεως μετ' ἄνθρακος ὀξειδίων τῶν μετάλλων ἐν ἠλεκτρικῇ καμίνῳ. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἡ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα, διότι δι' αὐτῆς παρασκευάζονται αἱ πλεῖσται τῶν ἀνθρακούχων ἑνώσεων. Κατὰ ταύτην μίγνυται κόνις τοῦ ὀξειδίου ἢ τοῦ ἀνθρακικοῦ ἅλατος μετ' ἄνθρακος, καὶ θερμαίνεται τὸ μῖγμα μέχρι τήξεως μεταξὺ τῶν ἠλεκτροδίων τῆς ἠλεκτρικῆς καμίνου.

Αἱ ἑνώσεις αὗται εἶναι κρυσταλλικῆς ὑφῆς· αἱ πλεῖσται δὲ τούτων τῇ ἐπιδράσει ὕδατος ἀποσυντίθενται ὑπὸ ἔκλυσιν ὑδρογονανθράκων, ἐνῷ ἄλλαι μένουσιν ἀπρόσβλητοι ὑπὸ τοῦ ὕδατος. Οὕτω τὸ ἀνθρακασβέστιον (βλ. λ.) τῇ ἐπιδράσει ὕδατος ἐκλύει ὀξυλένιον (ἀσετυλίνην), τὸ ἀνθρακαργίλλιον ἐκλύει μεθάνιον, ἐνῷ τὸ ἀνθρακοῦχον χρώμιον καὶ τὸ ἀνθρακοῦχον βολυβδαίνιον παραμένουσιν ἀπρόσβλητα ὑπὸ τοῦ ὕδατος. σ. χ.

— **ἀνθρακοῦχοι** *σχιστόλιθοι* (Kohlenschiefer) *[Πετρογρ.]* Οὕτως ὀνομάζονται σχισταὶ ἄργιλλοι ἢ σχιστόλιθοι πλούσιοι εἰς ἀπηνθρακωμένα φυτικὰ λείψανα. Παρουσιάζονται ὁμοῦ μετὰ κοιτασμάτων ὀρυκτῶν ἀνθράκων. Γεννῶνται, διότι ὁ ὑπὸ τὸ κοίτασμα τῶν ἀνθράκων ὑποκείμενος σχιστόλιθος παραλαμβάνει περισσοτέραν ἀνθρακικὴν οὐσίαν καὶ ὁ ὑπερκείμενος τοῦ σχιστολίθου ἄνθραξ περισσοτέρας ἀνοργάνους ὕλας. γ. κ. γ.

ἀνθρακοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ περιέχων ἄνθρακας ‖ τὸ οὐδ. *ἀνθρακοφόρον* (τὸ) ὡς οὐσιαστ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *πλοῖον*· τὸ προωρισμένον ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς του νὰ μεταφέρῃ φορτίον ἀνθράκων, γαιανθράκων (βλ. πλοῖα).

ἀνθρακοχοάνη (ἡ) *[Τεχν.]*. Χοάνη χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν τῆξιν μετάλλων. Κατασκευάζεται δὲ ἐκ πυριμάχου ἀργίλλου ἀναμεμιγμένου μὲ μεγάλην ποσότητα ἄνθρακος (C) ὑπὸ μορφὴν κόνεως, ἐξανθρακώματος (κόκ), ἢ γραφίτου. —μ.

ἀνθρακόχρους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ ἄνθρακος, ὁ μέλας ὡς ἄνθραξ.

ἀνθρακυανῖναι *[Βιομ. Χημ.]*. Ὀξινοὶ χρωστικαὶ τῶν ἐρίων, ἔχουσαι, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτῶν ἀνθεκτικότητος εἰς τὸ φῶς καὶ τῆς καλῆς ὁμοιογενείας αὐτῶν, μεγίστην ἐφαρμογὴν διὰ τὴν βαφὴν γυναικείων ὑφασμάτων καὶ νημάτων ταπητουργίας. Τὰ βαμβακερὰ καὶ τὰ μετάξινα οὐδόλως βάπτονται δι' αὐτῶν.

Τὰ συνηθέστερα χρώματα εἶναι τὸ κυανοῦν, τὸ φαιόν, τὸ τεφρόν, τὸ πράσινον καὶ τὸ ἰῶδες. σ. γ.

ἀνθρακυλοχρώματα *[Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι ὄξινοι κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ προστύψεως βάπτουσαι ἀζωχρωστικαὶ τῶν μαλλίνων. Σπουδαιότεραι αὐτῶν εἶναι:

Ἀνθρακυλοχρωμιοκυανοῦν, ὅπερ ἐμφανίζεται διὰ διχρωμικῶν ἁλάτων καὶ πρὸς αὔξησιν τῆς ἀνθεκτικότητός του ὑφίσταται μετακατεργασίαν διὰ γαλακτικοῦ ὀξέος.

Ἀνθρακυλοχρωμιοφαιόν, συνιστάμενον ἐξ ο-ἀμινοφαινολο-π-σουλφοξέος καὶ μ-φαινυλενοδιαμίνης. Λίαν ἀνθεκτικὸν φαιὸν χρῶμα διὰ τὰ μάλλινα, ἐμφανιζόμενον διὰ διχρωμικῶν ἁλάτων.

Ἀνθρακυλοχρωμιοπράσινον, παρασκευαζόμενον ἐκ πικραμινικοῦ ὀξέος καὶ ναφθιονικοῦ ὀξέος. Σκοτεινόφαιος κόνις βάπτουσα τὸ ἔριον ἐν ὀξίνῳ λουτρῷ ἰωδόφαιον, διὰ μετακατεργασίας δὲ διὰ χρωμικῶν ἁλάτων μεταπίπτει τὸ χρῶμα εἰς ἐλαιόχρουν πράσινον.

Περαιτέρω ὑπάρχουσι κίτρινον, κιτρινόφαιον, πορτοκαλλόχρουν καὶ ἐρυθρὸν βάπτοντα ἐν λουτρῷ ὀξικοῦ ὀξέος δι' ἀρκούντως ἀνθεκτικῆς χροιᾶς. σ. γ.

ἀνθρακῶ *(—όω)*· μεταβάλλω τι εἰς ἄνθρακα ‖ ἀπανθρακῶ ‖ ἐμπλουτίζω ὕλην τινὰ δι' ἄνθρακος (βλ. ἀνθράκωσις).

ἀνθρακωρυχεῖον (τό)· ὀρυχεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγονται ὀρυκτοὶ ἄνθρακες.

Τὰ ἀνθρακωρυχεῖα ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῶν ἐξαγομένων ἀνθράκων καλοῦνται εἰδικώτερον *λιθανθρακωρυχεῖα, γαιανθρακωρυχεῖα, λιγνιτωρυχεῖα* κτλ.

Ἡ ὕπαρξις τῶν κοιτασμάτων ὀρυκτῶν ἀνθράκων ἀνακαλύπτεται ἀπὸ τὰς τυχὸν ὑπαρχούσας ἐπιφανειακὰς ἐμφανίσεις, ἢ διὰ γεωτρήσεων καὶ φρεάτων. Τὰ κοιτάσματα εἶναι συνήθως ὑπόγεια καὶ παρουσιάζονται διατεταραγμένα (ἐπτυχωμένα, διερρηγμένα μετὰ μεταπτώσεων, κ. τ. λ.). Ἡ ἐκμετάλλευσις γίνεται συνήθως διὰ στοῶν καὶ μετώπων ἐξορύξεως, αἵτινες διανοίγονται εἰς μεγάλα βάθη, ὑπερβαίνοντα ἐνίοτε τὰ 1000 μ. Ἀφοῦ κατ' ἀρχὰς διὰ τῶν φρεάτων γίνῃ ἡ προσπέλασις εἰς τὰ ἀνθρακοῦχα κοιτάσματα, δι' ὁριζοντίων κατόπιν διευθυντικῶν καὶ ἐγκαρσίων στοῶν ὑποδιαιροῦνται ταῦτα κατὰ πατώματα ἐξορύξεως, καὶ διὰ πλευρικῶν τέλος στοῶν, αἱ ὁποῖαι συνενώνουν ὅλας τὰς διευθυντικὰς στοὰς τῶν πατωμάτων κατὰ τὴν κλίσιν, ὑποδιαιρεῖται ἕκαστον κοίτασμα εἰς διαμερίσματα.

Εἰς ἕκαστον διαμέρισμα ἡ ἐκμετάλλευσις γίνεται διὰ μετώπων ἐξορύξεως, διευθυνομένων καὶ διευθετουμένων ἀναλόγως τοῦ πάχους καὶ τῆς κλίσεως τοῦ κοιτάσματος, καὶ λαμβανομένης ὑπ' ὄψει καὶ τῆς φύσεως τῶν ὑπερκειμένων καὶ ὑποκειμένων πετρωμάτων. Ἐν γένει λαμβάνεται φροντίς, ὅπως ἡ ὅλη διευθέτησις τῶν ἔργων διευκολύνῃ τὴν ἐξόρυξιν, τὴν ἀποκόμισιν τῶν προϊόντων, τὸν ἀερισμὸν καὶ τὴν ἄντλησιν τῶν ὑδάτων.

Ἡ ἐξόρυξις γίνεται ὡς συνήθως δι' ὑποσκαφῆς καὶ ἀποσπάσεως, τὰ ἐκ τῆς ἐξορύξεως δὲ κενὰ πληροῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ λιθογομώσεως. Ἡ ὑποστήριξις τῶν στοῶν καὶ τῶν μετώπων γίνεται διὰ ξυλοδεσιῶν. Τὰ προϊόντα τῆς ἐξορύξεως διαλέγονται ἀμέσως καὶ οἱ μὲν λίθοι (μπάζα) ῥίπτονται πρὸς λιθογομώσεις, ὁ δὲ ἄνθραξ καταβιβάζεται διὰ διαφόρων μέσων εἰς τὴν κάτω διευθυντικὴν στοὰν τοῦ πατώματος ἐκείνου, ὅπου κυκλοφοροῦν ἐπὶ σιδηροτροχιῶν βαγονέττα. Διὰ τούτων φέρεται ὁ ἄνθραξ μέχρι τοῦ πυθμένος τοῦ κυρίου φρέατος ἐξαγωγῆς, καὶ δι' ἀνελκυστήρων (κλωβῶν) ἀνελκύονται κατόπιν τὰ βαγονέττα μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.

Ὁ ἀερισμὸς γίνεται τεχνητῶς δι' ἀνεμιστήρων,

Digitized by Google

οἱ ὁποῖοι ἀναρροφοῦν τὸν ἀέρα ἀπὸ εἰδικοῦ φρέατος ἀερισμοῦ, ἐνῷ ὁ ἐκ τοῦ φρέατος ἐξαγωγῆς εἰσερχόμενος ἀὴρ ἀναγκάζεται νὰ διέλθη διὰ καταλλήλων θυρῶν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀνάγκην ἀερισμοῦ. Ἡ ἐξαγωγὴ τῶν ὑπογείως κατασταλαζόντων καὶ ἐν ταῖς ἐργασίαις συλλεγομένων ὑδάτων γίνεται δι' ἀντλήσεώς των ἐκ τῶν φρεάτων μέσῳ ἀντλιῶν.

Ἡ ἐντὸς τῶν ἀνθρακωρυχείων ἐργασία παρουσιάζει πολλοὺς κινδύνους. Ἰδίᾳ εἰς τὰ λιθανθρακωρυχεῖα ὁ σπουδαιότερος εἶναι ὁ ἐκ τῶν ἐκρήξεων τῶν ὑπογείως σχηματιζομένων μιγμάτων ἀέρος μετὰ κόνεων ἢ μετὰ τοῦ ἀερίου μεθανίου. Μῖγμα ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος μετὰ τοῦ μεθανίου, τὸ ὁποῖον ἐκλύεται ἐκ τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων πολλῶν ἀνθρακωρυχείων, ἐν ἀναλογίᾳ 6—16%, εἶναι ἐκρηκτικόν, ἡ δ' ἔκρηξίς του ἐπιφέρει μεγάλας καταστροφάς. Ἐναντίον τῶν τοιούτων ἀναφλέξεων οἱ ἐργάται προστατεύονται ἐργαζόμενοι δι' εἰδικῶν λύχνων (π. χ. τοῦ Davy), τῶν ὁποίων ἡ φλὸξ περιβάλλεται ὑπὸ μεταλλικοῦ πλέγματος. Ὅταν κάπου σχηματισθῇ τὸ ἐκρηκτικὸν μῖγμα, τότε ἡ φλὸξ τοῦ εἰδικοῦ λύχνου σβήνει χωρὶς νὰ ἀναφλεγῇ τὸ μῖγμα, καὶ οἱ ἐργάται εἰδοποιοῦνται καὶ ἀπομακρύνονται, γίνεται δὲ κατόπιν ἔντονος ἀερισμὸς πρὸς ἀποδίωξιν τοῦ ἐπικινδύνου ἐκρηκτικοῦ μίγματος. Ἐπίσης ἐφευρέθησαν καὶ ἄλλαι συσκευαί, στηριζόμεναι ἐπὶ τῆς διαπιδύσεως τῶν ἀερίων, αἵτινες, ὁσάκις παραχθῇ κάπου τὸ ἐκρηκτικὸν μῖγμα, προκαλοῦν κωδωνισμὸν εἰδοποιητικόν (βλ. καὶ ἀνθρακόκονις). Τούτων ἕνεκα καὶ ἡ χρῆσις τῶν συνήθων ἐκρηκτικῶν ὑλῶν πρὸς ἐξόρυξιν ἀπαγορεύεται καὶ χρησιμοποιοῦνται εἰδικαὶ ἐκρηκτικαὶ ὗλαι καὶ ὑπὸ ὡρισμένας μόνον προϋποθέσεις.

Ἄλλοι κίνδυνοι εἶναι οἱ ἐκ πυρκαϊῶν τῶν κοιτασμάτων, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατὸν νὰ προκληθοῦν εἴτε αὐτομάτως, εἴτε συνεπείᾳ ἐκρήξεων, εἴτε ἐξ ἀμελείας τῶν ἐργατῶν. Τὰς πυρκαϊὰς ταύτας καταπολεμοῦσι δι' ἀπομονώσεως τῆς καιομένης περιοχῆς καὶ ἀεροστεγοῦς ἐμφράξεως, ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ὅλων τῶν πρὸς αὐτὴν ὁδηγουσῶν διόδων. Ὁσάκις διὰ τῶν μέσων τούτων δὲν κατορθωθῇ ἡ κατάσβεσις τῶν πυρκαϊῶν, ἐπιβάλλεται πλέον ἡ πλήρωσις τοῦ ἀνθρακωρυχείου δι' ὕδατος τὸ ὁποῖον ἀντλεῖται κατόπιν μετὰ χρόνον ἀρκοῦντα διὰ τὴν κατάσβεσιν τῆς πυρκαϊᾶς.

Ἐπίσης εἰδικὴ ἀσθένεια, ἐκ παρασίτων προερχομένη, ἡ *ἀγκυλοστομίασις*, προσβάλλει πολλάκις τοὺς ἐργάτας τῶν ἀνθρακωρυχείων.

Ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ἄνθρακος δι' ἀνθρακωρυχείων χρονολογεῖται κυρίως ἀφ' ἧς ἐποχῆς (1827) ὁ ἀτμὸς ἐχρησιμοποιήθη ὡς κινητήριος δύναμις. Μεγάλα ἀνθρακωρυχεῖα εὑρίσκονται ἐν ἐντατικῇ ἐκμεταλλεύσει εἰς τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Βέλγιον, δυτικὴν Γερμανίαν, Ρωσίαν, Ἀμερικὴν καὶ Κίναν. Γ. Κ. Γ.

ἀνθρακωρυχία (ἡ)· τὸ ἔργον τοῦ ἀνθρακωρύχου, ὄρυξις ἀνθράκων.

ἀνθρακωρύχος (ὁ)· ὁ ὀρύσσων ἄνθρακας, ὁ ἐργάτης ἀνθρακωρυχείου.

ἀνθράκωσις (ἡ)· ἡ εἰς ἄνθρακα μετατροπὴ σώματός τινος (βλ. **ἄνθραξ**)· || ἡ ἀπανθράκωσις· || ἡ προσθήκη ἄνθρακος ὡς συστατικοῦ εἰς ἕτερον σῶμα.

— *[Βιομηχ. Χημ.]*· βλ. *ἐνανθράκωσις*.

— *[Τεχν.]* Ἀνθράκωσις (Kohlung) καλεῖται ὁ ἐμπλουτισμὸς τοῦ σιδήρου δι' ἄνθρακος (C), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *ἐξανθράκωσιν* αὐτοῦ.

Ὁ σίδηρος ἐν ἐρυθροπύρῳ καταστάσει καὶ ἰδίως ἐν ρευστῇ τοιαύτῃ ἔχει τὴν ἰδιότητα, φερόμενος εἰς ἐπαφὴν μετὰ ἀνθρακούχων οὐσιῶν, νὰ ἑνοῦται χημικῶς μὲ τὸν ἄνθρακα τούτων. Οὕτω κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ σιδήρου ἐκ τῶν μεταλλευμάτων αὐτοῦ ἐν τῇ ὑψηλῇ καμίνῳ, ὁ ἀνηγμένος σίδηρος προσλαμβάνει ἄνθρακα ἀπὸ τὴν καύσιμον ὕλην καὶ μετατρέπεται εἰς χυτοσίδηρον. Ἔλατός σίδηρος καὶ χάλυψ ἀνατηκόμενος εἰς εἰδικὰς καμίνους παρουσίᾳ ἄνθρακος μετατρέπεται εἰς ρευστοσίδηρον.

Ἰδιαιτέρας σημασίας εἶναι ἡ δι' ἀνθρακώσεως παρασκευὴ πλουσίων εἰς ἄνθρακα εἰδῶν χάλυβος ἀπὸ μαλακὸν σίδηρον πτωχόν. Ἡ ἀνθράκωσις ἐπιτυγχάνεται δι' ἀναμίξεως τοῦ μαλακοῦ σιδήρου μὲ χυτοσίδηρον ἢ μὲ κόνιν στερεοῦ ἄνθρακος. Ἀξιοσημείωτος ἐπίσης εἶναι ἡ δι' ἀνθρακώσεως παρασκευὴ τοῦ σιμεντοχάλυβος καὶ ἡ ὁμοίως ἐπιτυγχανομένη ἐπιφανειακὴ σκλήρυνσις τοῦ μαλακοῦ ἐλατοῦ σιδήρου.

Ὡς ἀνθρακοῦχοι οὐσίαι χρησιμοποιοῦνται ἐκτὸς τῶν στερεῶν καὶ ἀερώδεις. —Μ.

— *[Ἰατρ.]* Ἀνθράκωσις λέγεται νόσος ὑπαγομένη εἰς τὰς καλουμένας *νοσοκονιάσεις* ἢ κάλλιον *κονιονοσίας* (Nosokonioses). Ἐπέρχεται δ' ἐκ τῆς ἐν κεκλεισμένοις χώροις εἰσπνοῆς συντριμμάτων τοῦ ἄνθρακος, ἅτινα ἐναποτίθενται ἐν μεγάλῃ ποσότητι εἰς τοὺς πνεύμονας καὶ τὰ βρογχικὰ γάγγλια, ἐκεῖθεν δὲ δυνατὸν νὰ μετενεχθῶσιν εἰς τὸ ἧπαρ, τὸν σπλῆνα καὶ τὰ λοιπὰ σπλάγχνα. Τὸ ἐμφανέστερον τῶν ὑποκειμενικῶν συμπτωμάτων τῆς νόσου ταύτης εἶναι ὁ λίαν ἔντονος χρόνιος βρογχικὸς κατάρρους. Προσβάλλονται δὲ ὑπὸ ἀνθρακώσεως οἱ ἐργαζόμενοι ἐν τοῖς ἀνθρακωρυχείοις, ἀνθρακοπωλείοις, ταῖς ἀτμομηχαναῖς κλπ.

Ἡ προφύλαξις ἀπὸ τῆς νόσου ταύτης ὡς καὶ γενικῶς ἀπὸ τῶν *κονιονοσιῶν* εἶναι εὐχερής, διὰ χρήσεως ἀπορροφητήρων καὶ ἀναπνευστήρων (βλ. λ.). Κ. ΣΑΒΒΑΣ

— *[Φυτοπαθολ.]*· βλ. ἄνθραξ.

ἀνθρακωτὴρ (Carburateur, Vergaser) *[Μηχανολ.]*. Οὕτω θὰ ἠδύνατο νὰ κληθῇ παρ' ἡμῖν μηχανολογικὴ συσκευή, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μορφῆς ἀκροφυσίου (βλ. λ.), χρησιμοποιουμένη διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ μίγματος ἀέρος καὶ καυσίμου εἰς τὰς βενζινομηχανὰς καὶ ἐν γένει τὰς μηχανὰς ἐλαφρῶν ἐλαίων, βενζόλης, οἰνοπνεύματος, ἐλαφροῦ πετρελαίου κτλ. Ὁ ἀὴρ ἀναγκαζόμενος νὰ διέλθῃ διὰ τῆς συσκευῆς μὲ μεγάλην ταχύτητα συγκρούεται μὲ τὸ ἀντίστοιχον (ἐλάχιστον) ποσὸν τοῦ καυσίμου, ὅπερ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ἄκρου σωληνίσκου, καταλήγοντος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ρηθείσης συσκευῆς. Ἀποτέλεσμα τῆς συγκρούσεως ταύτης εἶναι ὁ ὁμοιόμορφος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐμπλουτισμὸς τοῦ ἀέρος διὰ σταγονιδίων καυσίμου, ὅπερ ἀτμοποιεῖται κατὰ τὴν περαιτέρω πορείαν τοῦ μίγματος πρὸς τὸν κύλινδρον τῆς μηχανῆς καὶ ἐν αὐτῷ. Ὁ σχηματισθεὶς οὕτω ἀνθρακοῦχος, οὕτως εἰπεῖν, ἀὴρ συμπιέζεται ἀκολούθως ὑπὸ τοῦ ἐμβόλου, ἀναφλέγεται καὶ καίεται ὑπὸ σταθερὸν περίπου ὄγκον καὶ ὑπὸ αὔξησιν τῆς πιέσεως. Ἡ πίεσις τέλος αὕτη κατανικᾷ τὴν ἀντίστασιν τοῦ ἐμβόλου, ὅπερ οὕτω κινεῖται, μεταφέρον διὰ τοῦ γνωστοῦ μηχανισμοῦ εἰς τὴν ἄτρακτον τῆς μηχανῆς ἔργον ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐν τῷ καυσίμῳ περιεχομένην θερμότητα.

Ἡ προκειμένη συσκευὴ ἐκλήθη παρ' ἡμῖν ἐπίσης *ἀναμίκτης, ἐξαεριωτήρ, ἐκνεφωτὴς* κτλ. (βλ. αὐτοκίνητον). Α. Μ.

ἀνθρακωτικός, —ή, —όν· ὁ πρὸς ἀνθράκωσιν ἁρμόδιος: «ἀνθρακωτικὸς λέβης»,—κύλινδρος». —Ἐπίρρ. **ἀνθρακωτικῶς**.

ἀνθραμῖναι *[Ὀργ. Χημ.]*. βλ. ἀμινοανθρακένια.

ἀνθρανίλη *[Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

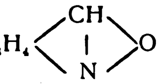

λαμβανομένη δι' ἠπίας ἀναγωγῆς τῆς 0-νιτροβενζαλδεΰδης, δι' ὃ καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνυδρίτης τῆς 0-ὑδροξυλαμινοβενζαλδεΰδης.

Εἶναι ἐλαιῶδες ἄχρουν ὑγρὸν βράζον ὑπὸ πίεσιν 15 χστ. εἰς 100°, ἐν τῷ ἀέρι ὑφίσταται βραδεῖαν ρητίνωσιν καὶ ἔχει ἰδιότητας ἀσθενοῦς βάσεως. Δι' ἐπιδράσεως ἀλκαλίων ἐπέρχεται ἐνδομοριακὴ μετατόπισις ἀτόμων καὶ λαμβάνεται ὡς τελικὸν προϊὸν τὸ ἀνθρανιλικὸν ὀξύ.

Ἡ μεθυλιωμένη ἀνθρανίλη διὰ θερμάνσεως ἰσομερίζεται πρὸς ἰνδικόν. Σ. Γ.

ἀνθρανιλιδακετονιτρίλιον *[Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$$NC.\ CH_2.\ NH.\ C_6H_4.\ CO_2H$$

παρασκευαζομένη ἐξ ἀνθρανιλικοῦ ὀξέος, φορμαλδεΰδης καὶ καλιοκυανιδίου. Σ. Γ.

ἀνθρανιλιδοξικοὶ *ἐστέρες [Χημ.]*. Εἶναι οἱ ἐστέρες τοῦ ἀνθρανιλιδοξικοῦ ὀξέος προτιμώμενοι τούτου κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ συνθετικοῦ ἰνδικοῦ.

Οἱ σπουδαιότεροι εἶναι: Ὁ *διμεθυλεστὴρ* ὅστις τήκεται εἰς 97° καὶ ὁ *διαιθυλεστὴρ* τηκόμενος εἰς 75°. Σ. Γ.

—ἀνθρανιλιδοξικὸν *ὀξὺ [Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $HO_2C.CH_2NH.C_6H_4.CO_2H$, καλουμένη καὶ *φαινυλογλυκινο-ο-καρβονικὸν ὀξύ*. Εἶναι σῶμα στερεὸν τηκόμενον ὑπὸ ἀποσύνθεσιν εἰς 215°, χρησιμοποιεῖται δὲ πρὸς παρασκευὴν τοῦ συνθετικοῦ ἰνδικοῦ. Σ. Γ.

ἀνθρανιλικὸν *ὀξὺ [Ὀργ. Χημ.]*· βλ. ἀμινοβενζοϊκὰ *ὀξέα*.

—ἀνθρανιλικὸς *μεθυλεστὴρ [Ὀργ. Χημ.]*· βλ. ἀμινοβενζοϊκὰ *ὀξέα*.

— *[Φαρμ. Χημ.]*. Ὁ ἀνθρανιλικὸς μεθυλεστὴρ (μεθυλεστὴρ τοῦ ὀρθοαμινοβενζοϊκοῦ ὀξέος

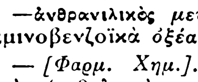

ἀποτελεῖ σπουδαῖον συστατικὸν τοῦ ἀρώματος τῶν ἀνθέων τῆς πορτοκαλλέας, ἐμπεριέχεται δ' εἰς ἀναλογίαν 5% εἰς τὸ ἔλαιον τοῦ νερολί. Κ. Γ. Μ.

ἀνθρανόλη ἢ 9—*ὀξυανθρακένιον [Ὀργαν. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

Εἶναι σῶμα στερεὸν κρυσταλλούμενον εἰς καστανοκιτρίνας βελόνας τηκομένας εἰς 120° καὶ παρουσιάζει ἔντονον φθορισμόν.

Ἡ ἀνθρανόλη εἶναι δεσμότροπος πρὸς τὴν *ἀνθρόνην* ἥτις ἔχει τὸν τύπον

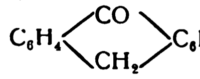

καὶ κρυσταλλοῦται εἰς ἀχρόους βελόνας τηκομένας εἰς 155° καὶ μὴ παρουσιαζούσας φθοριομόν. Τὰ παρασκευάσματα ἀμφοτέρων τῶν ἑνώσεων ἀποτελοῦν ἀλληλότροπον μῖγμα. Σ. Γ.

— **ἀνθρανόλης** *χρώματα [Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι ὄξινοι χρωστικαὶ τῶν μαλλίνων βάπτουσαι ἐν ἁπλῷ ἀσθενῶς ὀξίνῳ λουτρῷ ἄνευ προστύψεως μὲ ἀρκοῦσαν ἀνθεκτικότητα. Αἱ σπουδαιότεραι εἶναι τὸ κυανοῦν, τὸ μπορντώ, τὸ φαιόν, τὸ κίτρινον, τὸ κιτρινόφαιον, τὸ τεφρόν, τὸ πράσινον, τὸ πορτοκαλλόχρουν, τὸ ἐρυθρὸν καὶ τὸ μέλαν. Σ. Γ.

ἄνθραξ (ὁ),—*ακος*· τὸ κάρβουνο καθόλου, εἴτε ξυλάνθραξ, εἴτε γαιάνθραξ· || ἓν ἐκ τῶν χημικῶν στοιχείων· || εἶδος νόσου τῶν ζῴων καὶ τῶν φυτῶν [Βλ. *κατωτέρω εἰδικὰ ἄρθρα*].—Παροιμ. «*ἄνθρακες ὁ θησαυρός*»· ἐπὶ διαψεύσεως ἐλπίδων.

— [ΧΗΜ.] Ὁ *ἄνθραξ* (C) εἶναι στοιχεῖον, ἀτομικοῦ βάρους 12.

Πρῶτος ὁ Lavoisier ἀνεγνώρισεν ὅτι τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος τὸ ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ εὑρισκόμενον εἶναι ἕνωσις τοῦ ὀξυγόνου μετὰ ἑνὸς στοιχείου τὸ ὁποῖον περιέχεται ἐντὸς τῶν λιθανθράκων. Ὁ ἄνθραξ εἶναι ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων στοιχείων λόγῳ καὶ τοῦ πλήθους τῶν ἑνώσεων τὰς ὁποίας σχηματίζει καὶ λόγῳ τῆς σημασίας ἣν ἔχει ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν τῇ τέχνῃ. Ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον συστατικὸν ὅλων τῶν ζωικῶν καὶ φυτικῶν ὀργανισμῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἶναι ἡ κυρία πηγὴ τῆς παραγωγῆς θερμαντικῆς ἐνεργείας ἐν τῇ τέχνῃ καὶ ἐν γένει εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου.

Ἐν τῇ φύσει ἀπαντᾶται ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει ὑπὸ τρεῖς μορφάς: ὡς *ἀδάμας*, ὡς *γραφίτης* καὶ ὡς *ἄμορφος ἄνθραξ*. Τὸ μέγιστον ὅμως ποσὸν τοῦ ἐν τῇ φύσει ἀπαντωμένου ἄνθρακος εὕρηται ὡς ἡνωμένον καὶ δὴ ὑπὸ μορφὴν ἀνθρακικῶν ἁλάτων. Κατὰ τὸν Le Chatelier τὸ ποσὸν τοῦ ἄνθρακος τοῦ ἡνωμένου ὑπὸ μορφὴν ἀνθρακικῶν ἑνώσεων ἐπὶ τῆς γῆς ἀνέρχεται περίπου εἰς 800 δισεκατομμύρια τόννους, τὸ δὲ ποσὸν τοῦ ἄνθρακος τοῦ εὑρισκομένου ὑπὸ μορφὴν ἀνθρακίτου, λιγνίτου καὶ λιθάνθρακος, ἀνέρχεται περίπου εἰς 100 δισεκατομμύρια τόννων.

Μέγιστα ποσὰ ἄνθρακος εὑρίσκονται ὑπὸ μορφὴν ὀργανικῶν ἑνώσεων. Ἐὰν θερμάνῃ τις ὀργανικὰς ἑνώσεις ἀπουσίᾳ ἀέρος, λαμβάνει ὑπόλειμμα ἀποτελούμενον κυρίως ἐξ ἀμόρφου ἄνθρακος, ἐνῷ τὰ ἄλλα ἐν τῇ ἑνώσει εὑρισκόμενα στοιχεῖα καὶ κυρίως τὸ ὑδρογόνον καὶ τὸ ὀξυγόνον ἀπομακρύνονται ὑπὸ μορφὴν ὕδατος καὶ πτητικῶν ὀργανικῶν ἑνώσεων πτωχοτέρων εἰς ἄνθρακα. Εἰς τὸ ὑπόλειμμα τοῦτο τῆς πυρώσεως, εἰς τὸν ἀπομένοντα δηλαδὴ ἄνθρακα, διακρίνει τις τὴν ὑφὴν τοῦ ἀρχικοῦ ὀργανικοῦ σώματος, π. χ. κατὰ τὴν ἐξανθράκωσιν τοῦ ξύλου διατηρεῖται καλῶς ἐσχηματισμένος ὁ ἱστὸς τοῦ ξύλου. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ ἄνθραξ εἶναι σῶμα ἄτηκτον. Μόνον εἰς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἠλεκτρικοῦ τόξου ἐπέρχεται ἐξαέρωσις τοῦ ἄνθρακος.

Ὁ ἄνθραξ διαλύεται ἐντὸς τετηγμένων τινῶν μετάλλων καὶ δὴ τοῦ σιδήρου, ἀργύρου, χρυσοῦ, πλατίνης, κοβαλτίου καὶ νικελίου. Ἐν τῷ σιδήρῳ διαλύεται, καὶ ἐν μέρει μὲν ἑνοῦται πρὸς ἀνθρακοσίδηρον (βλ. λ.), τὸ πλεῖστον ὅμως κρυσταλλοῦται μετὰ τὴν ψῦξιν ὑπὸ μορφὴν γραφίτου. Ὁ ἄνθραξ ἑνοῦται ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ ὑδρογόνου ἐν τῷ ἠλεκτρικῷ τόξῳ σχηματιζομένου ὀξυλενίου (ἀσετυλίνης), καὶ ἐν ταπεινοτέρᾳ θερμοκρασίᾳ μεθανίου. Μετὰ τοῦ ὀξυγόνου ἑνοῦται πρὸς *μονοξείδιον* καὶ *διοξείδιον ἄνθρακος*, μετὰ ἀτμῶν θείου ἑνοῦται πρὸς *διθειάνθρακα* καὶ μετὰ τοῦ φθορίου σχηματίζει *τετραφθοριοῦχον ἄνθρακα*. Μετὰ πολλῶν μετάλλων καὶ μετὰ βορίου καὶ πυριτίου ἑνοῦται σχηματίζων τὰς *ἀνθρακούχους ἑνώσεις* (carbide), μετὰ δὲ τῶν ἄλλων στοιχείων μόνον ἐμμέσως ἑνοῦται.

Αἱ τρεῖς μορφαὶ τοῦ ἄνθρακος εἶναι:

1) Ὁ *ἀδάμας*, ἡ καθαρωτέρα μορφὴ κρυσταλλικοῦ ἄνθρακος, διαφανὴς καὶ μεταπίπτουσα εἰς λίαν ὑψηλὴν θερμοκρασίαν εἰς τὴν ἑτέραν κρυσταλλικὴν μορφήν, τὴν τοῦ γραφίτου (βλ. λ. ἀδάμας).

2) Ὁ *γραφίτης*, κρυσταλλικὴ μορφὴ ἄνθρακος ἀδιαφανής, κρυσταλλουμένη εἰς ἑξάπλευρα πλακίδια τοῦ ἑξαγωνικοῦ συστήματος (βλ. λ. γραφίτης). Εὑρίσκεται εἰς πλεῖστα μέρη τῆς γῆς εἰς σημαντικὰ κοιτάσματα, παρασκευάζεται δὲ καὶ τεχνητῶς κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Acheson εἰς ἠλεκτρικὰς καμίνους ὁμοίας πρὸς τὰς χρησιμοποιουμένας διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἀνθρακοπυριτίου (βλ. λ.).

3) Ὁ *ἄμορφος ἄνθραξ*, ὅστις δὲν ἀπαντᾶται ἐν τῇ φύσει ἐν καθαρᾷ καταστάσει. Τὸ καθαρώτερον

Digitized by Google

εἶδος, ὁ ἀνθρακίτης, περιέχει μέχρις 95 % ἄνθρακος, 2—3 % ὑδρογόνου καὶ 2—3 % ὀξυγόνου, ἄλλα δὲ εἴδη ἀμόρφου ἄνθρακος εἶναι πολὺ πτωχότερα εἰς περιεκτικότητα ἄνθρακος· οὕτως ἡ τύρφη περιέχει περὶ τὰ 45 % C. Ὑπὸ μορφὴν χημικῶς καθαρὰν ὁ ἄμορφος ἄνθραξ δύναται νὰ ληφθῇ διὰ κατεργασίας τῆς αἰθάλης μετ' ὀξέων καὶ εἶτα ἀλκαλίων, καὶ κατόπιν θερμάνσεως τοῦ ξηρανθέντος ὑπολείμματος εἰς ρεῦμα χλωρίου. Οὐδεμίαν ὅμως τεχνικὴν ἐφαρμογὴν εὑρίσκει ὁ τοιοῦτος ἄνθραξ.

Ἄμορφος ἄνθραξ.—Τὰ ἐν τῇ φύσει ἀπαντώμενα διάφορα εἴδη ἀμόρφου ἄνθρακος ὁ *ἀνθρακίτης*, οἱ *λιθάνθρακες*, οἱ *λιγνῖται*, ἡ *τύρφη*, ἀποτελοῦνται κυρίως ἐξ ἄνθρακος, περιέχουσι δὲ καὶ ὑδρογόνον, ὀξυγόνον, μικρὰ ποσὰ ἀζώτου, θείου καὶ ποικίλλοντα ποσὰ τέφρας, ἤτοι ἀνοργάνων προσμιξεων παντὸς εἴδους. Τὰ εἴδη ταῦτα περιγράφονται εἰς τὰ εἰκεῖα ἄρθρα, ὡς καὶ εἰς τὸ περὶ καυσίμων ὑλῶν (βλ. καὶ κατωτέρω *['Ορυκτ.—Πετρογρ.]*.

Τεχνικῶς παρασκευάζεται ὁ ἄμορφος ἄνθραξ κατὰ τρεῖς τρόπους:

α') *Διὰ θερμάνσεως ὀργανικῶν ἑνώσεων ἀπουσίᾳ ἀέρος.* Διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως, ἤτοι διὰ θερμάνσεως ἀπουσίᾳ ἀέρος, ὀργανικῶν ἑνώσεων ἀπομένει ὡς ὑπόλειμμα ἄμορφος ἄνθραξ μεμιγμένος μετὰ τῶν συστατικῶν τῆς τέφρας, ἐνῷ τὰ ἐν τῇ ὀργανικῇ οὐσίᾳ ἐνεχόμενα ἄλλα στοιχεῖα καὶ δὴ τὸ ὑδρογόνον καὶ τὸ ὀξυγόνον ἀπομακρύνονται ὑπὸ μορφὴν ὕδατος καὶ πτητικῶν ὀργανικῶν ἑνώσεων. Οὕτω διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως ξύλων ἀπομένει ὡς ὑπόλειμμα ὁ ξυλάνθραξ (βλ. λ.) καὶ διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως λιθανθράκων, λιγνίτου καὶ τύρφης ἀπομένουσι τὰ οἰκεῖα *ἐξανθρακώματα* (κοκ).

Καὶ εἰς μὲν τὰς τελευταίας περιπτώσεις αὐτὰς τῆς ξηρᾶς ἀποστάξεως ἐνδιαφέρουσι κυρίως τὰ πτητικὰ προϊόντα τῆς ἀποστάξεως, τῶν ὑπολειμμάτων (ἐξανθρακωμάτων) χρησιμευόντων ὡς καυσίμων ὑλῶν ἢ διὰ μεταλλουργικοὺς σκοπούς. Εἰς ἄλλας ὅμως περιπτώσεις, ὡς κατὰ τὴν ξηρὰν ἀπόσταξιν ὡρισμένων εἰδῶν ξύλου καὶ ζωικῶν τινων ἀπορριμμάτων, τὰ ἀπομένοντα ὑπολείμματα παρουσιάζουσιν εἰδικὰς ἰδιότητας εὑρίσκοντα βιομηχανικὴν ἐφαρμογὴν ὡς χρώματα ἢ ὡς ἀποχρωστικὴ ὕλη.

β') *Δι' ἀτελοῦς καύσεως ὑδρογονανθράκων.* Διὰ καύσεως ὑδρογονανθράκων—ἀερίων, ὑγρῶν ἢ στερεῶν—παρουσίᾳ ἀνεπαρκοῦς ποσότητος ἀέρος παράγεται ἄμορφος ἄνθραξ ἐν λεπτῷ διαμερισμῷ ὑπὸ μορφὴν αἰθάλης.

γ') *Διὰ διασπάσεως ὀργανικῶν οὐσιῶν*, ὡς διὰ τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ ὀξυλενίου (ἀσετυλίνης), δι' ἠλεκτρικῶν σπινθήρων (βλ. **αἰθάλη**).

Τὰ οὕτω παραγόμενα εἴδη ἀμόρφου ἄνθρακος χρησιμεύουσιν ὡς χρωστικαὶ ὗλαι καὶ πρὸς ἀποχρωματισμὸν διαφόρων κεχρωσμένων ὑγρῶν.

Ὡς ***χρωστικαὶ ὗλαι*** χρησιμεύουσιν:

1) Ἡ *αἰθάλη*, λεπτότατα διαμεμερισμένος ἄνθραξ, ἀπηλλαγμένος σχεδὸν τελείως ἀνοργάνων οὐσιῶν (παρέχει τὸ πολὺ 0,1 % τέφρας) χρησιμεύων κυρίως πρὸς παρασκευὴν χρωμάτων γραφικῆς. Παρασκευάζεται διὰ πυρογενοῦς διασπάσεως πλουσίων εἰς ἄνθρακα ἑνώσεων, ἢ δι' ἀτελοῦς καύσεως τῶν ἐξ αὐτῶν διὰ θερμάνσεως ἐκλυομένων ἀτμῶν ἢ ἀερίων (βλ. αἰθάλη).

2) Ἡ *τεφρομιγὴς αἰθάλη* (Schwärze). Παράγεται ὡς ὑπόλειμμα ἐξανθρακώσεως φυτικῶν ἢ ζωικῶν οὐσιῶν, καὶ περιέχει ἑπομένως ἐντὸς τοῦ ἄνθρακος σημαντικὸν ποσὸν τέφρας. Χρησιμεύει κυρίως πρὸς παρασκευὴν ὑδατοχρωμάτων καὶ ἐλαιοχρωμάτων.

Πλεῖστα εἴδη τοιούτων χρωμάτων παρασκευάζονται. Οὕτω ἐκ πισσούχων λιγνιτῶν κατὰ τὴν ξηρὰν ἀπόσταξιν αὐτῶν ἀπομένει ὑπόλειμμα, ὅπερ διὰ καταλλήλου κατεργασίας παρέχει μελανὴν κόνιν χρησιμοποιουμένην ὡς χρωστικήν. Ἐπίσης ἐκ πισσωδῶν σχιστολίθων διὰ πυρώσεως αὐτῶν ἐν κλειστοῖς δοχείοις λαμβάνεται ὡς ὑπόλειμμα μᾶζα λίαν μελανή, καίτοι περιέχει πολλάκις μέχρις 60% γαιωδῶν προσμιξεων ἀποτελουμένων ἐκ πυριτικῶν ἑνώσεων.

Πολὺ ἀνωτέρας ποιότητος μέλαιναν χρωστικὴν παρέχει ἡ ἐξανθράκωσις τῆς οἰνολάσπης. Διὰ κατεργασίας τοῦ ὑπολείμματος μεθ' ὕδατος ἀπομακρύνεται τὸ ἀνθρακικὸν κάλιον τὸ παραχθὲν ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ τρυγικοῦ καλίου καὶ ἀπομένει λίαν μελανὴ κόνις περιέχουσα ὀλίγην τέφραν (μέχρι 2%), καλουμένην *μέλαν τῆς Φραγκφούρτης*. Αὕτη ἐφαρμόζεται κυρίως πρὸς χρωματισμὸν ταπήτων, καὶ ὡς χρῶμα σφραγίδων.

Ἕτερον εἶδος μελαίνης χρωστικῆς παράγεται κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ὀστεάνθρακος, ὅτε τὰ μικρότερα τεμάχια κονιοποιούμενα φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα *μέλαν ὀστῶν*· τὸ εἶδος τοῦτο χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν μελανῶν βερνικίων ὑποδημάτων. Ἐκλεκτοτέρα ποιότης τοιούτου χρώματος παράγεται διὰ πυρώσεως ἀπορριμμάτων ἐλεφαντοστοῦ καὶ χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν ἐλαιοχρώματος ζωγραφικῆς.

Οἱ ὑπὸ τῶν ζωγράφων καὶ ἀρχιτεκτόνων χρησιμοποιούμενοι ἄνθρακες τῆς σκιαγραφίας (fusain) παρασκευάζονται δι' ἐξανθρακώσεως μαλακῶν εἰδῶν ξύλου καὶ δὴ ἐκ ξύλου φιλύρας ἢ λεπτοκαρυᾶς.

Κατὰ τὴν ἐξανθράκωσιν τῶν ὡς ἄνω περιγραφέντων εἰδῶν δέον νὰ ἀποφεύγηται ἡ μεγάλη ὕψωσις τῆς θερμοκρασίας, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει σχηματίζεται *ἐξανθράκωμα* (κὸκ) συμπαγές, δυσκόλως κονιοποιούμενον, καὶ χρώματος ἧττον μέλανος, ἀποκλίνοντος πρὸς τὸ τεφρόν. Ἐπίσης δέον νὰ λαμβάνεται ἡ πρόνοια νὰ ἀφίηται τὸ προϊὸν πρὸς τελείαν ψῦξιν ἐν τῷ κλειστῷ δοχείῳ, διότι ἐρχόμενον εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα θερμὸν ἔτι καθίσταται πυροφορικὸν καὶ αὐταναφλέγεται.

Ὡς ***ἀποχρωστικαὶ ὗλαι*** χρησιμεύουσιν ὁ ὀστεάνθραξ, ὁ αἱματάνθραξ, ὁ ζωικὸς ἄνθραξ, ὁ ξυλάνθραξ, ὁ ἄνθραξ ἐκ δέρματος, ὁ ἐκ κρέατος καὶ ὁ ἐκ σακχάρου.

1) *Ὀστεάνθραξ* Οὗτος ἔκπαλαι ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς χρωστική· αἱ ἀποχρωστικαί του ἰδιότητες παρετηρήθησαν τὸ πρῶτον τῷ 1811 ὑπὸ τοῦ Figuer, καὶ μετά τινα ἔτη ἐφηρμόσθη ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τοῦ σακχάρου καὶ εἶτα ἐν τῇ κατεργασίᾳ τῶν ὀρυκτελαίων. Ὁ πρῶτος κατορθώσας νὰ καταστήσῃ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὀστεάνθρακος βιομηχανικῶς ἐφαρμόσιμον ἦτο ὁ Dumont, ὅστις παρετήρησεν ὅτι ἡ δραστικότης αὐτοῦ καθίστατο πολὺ μεγαλυτέρα ὅταν ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς κοκκώδη μορφὴν καὶ εἰς παχὺ στρῶμα, ἐπιτυχὼν καὶ τὴν μέθοδον τῆς ἀναζωογονήσεως αὐτοῦ.

Ἡ ἱκανότης τοῦ ὀστεάνθρακος ὅπως ἀποχρωματίζῃ κεχρωσμένα διαλύματα ὀφείλεται εἰς τὴν *προσρόφησιν*, δηλαδὴ εἰς τὴν τάσιν ἣν ἔχουσιν ὡρισμέναι ἐν διαλύσει οὐσίαι—ἀέρια, ἀτμοί, χρωστικαί, ἅλατα— νὰ συμπυκνοῦνται ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας πορωδῶν σωμάτων.

Ὁ ὀστεάνθραξ παρασκευάζεται ἐκ νωπῶν ὀστῶν, τελείως ἀπολιπανθέντων, ἅτινα θραύονται εἰς τεμάχια μεγέθους φασιόλου καὶ ἐξανθρακοῦνται ἀπουσίᾳ ἀέρος. Κατὰ τὴν ἐξανθράκωσιν ταύτην παράγονται ἀμμωνία, πίσσα καὶ καύσιμα ἀέρια, ἐκτὸς τοῦ κυρίου προϊόντος, τοῦ ὀστεάνθρακος. Ἐξ 100 χγρ. ὀστῶν λαμβάνονται περὶ τὰ 60 χγρ. ὀστεάνθρακος, 8 χγρ. ἀμμωνιούχου ὕδατος ἐνέχοντος 10% NH_3, καὶ 1—2 χγρ. πίσσης, πρὸς δὲ καὶ περὶ τὰ 9 κυβ. μ. ἀερίου φωτιστικοῦ. Ἡ ἐξανθράκωσις τελεῖται εἰς στεγανῶς κεκλεισμένα σιδηρᾶ δοχεῖα, εἴτε εἰς σιδηροῦς κυλίνδρους, ὅτε εἶναι συνεχὴς καὶ δύνανται νὰ συλλεχθῶσι καὶ τὰ προϊόντα τῆς ξηρᾶς ἀποστάξεως.

Ὁ ὀστεάνθραξ ἀποτελεῖ σκληράν, λίαν πορώδη, ἀλαμπῆ, βαθέως μελανὴν μᾶζαν. Διὰ βρασμοῦ μετ' ἀλκαλικῶν ὑγρῶν δὲν χρωματίζει αὐτά. Περιέχει περίπου 10% ἄνθρακος καὶ 90% τέφρας ἀποτελουμένης κυρίως ἐκ φωσφορικοῦ ἀσβεστίου, μικροῦ ποσοῦ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου καὶ γύψου.

Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ὀστεάνθρακος πρὸς ἀποχρωματισμὸν γίνεται διηθουμένου τοῦ κεχρωσμένου ὑγροῦ διὰ στρώματος ἐξ ὀστεάνθρακος, ἐντὸς κυλίνδρου εὑρισκομένου, ὕψους μέχρις 6 μ. Ἡ προσροφητικὴ ἱκανότης τοῦ ὀστεάνθρακος ἐλαττοῦται μετὰ παρατεταμένην χρησιμοποίησιν αὐτοῦ, ὁπότε πρέπει νὰ καταστῇ ἐκ νέου δραστικός, νὰ ἀναζωογονηθῇ, δι' ἀπομακρύνσεως τῶν προσροφηθεισῶν οὐσιῶν. Πρὸς τοῦτο πλύνεται ὁ ὀστεάνθραξ καὶ ἀπομακρύνεται ἡ προσληφθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἄσβεστος διὰ κατεργασίας μεθ' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ἡ προσληφθεῖσα γύψος διὰ βρασμοῦ μετὰ διαλύματος ἀνθρακικοῦ νατρίου καὶ ἑπομένης κατεργασίας μεθ' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, αἱ ὀργανικαὶ οὐσίαι διὰ ζυμώσεως μεθ' ἣν ὁ ὀστεάνθραξ πυροῦται. Ἀντὶ τῆς ζυμώσεως δύναταί τις νὰ κατεργασθῇ τὸν ὀστεάνθρακα διὰ βρασμοῦ μὲ διάλυμα καυστικοῦ νάτρου, εἶτα ἐκπλύσεως καὶ ξηράνσεως, μεθ' ἣν τὸ προϊὸν πυροῦται οὐχὶ λίαν ἰσχυρῶς, ἵνα μὴ ἐλαττωθῇ τὸ πορῶδες αὐτοῦ.

2) Ὁ *αἱματάνθραξ*. Παρασκευάζεται δι' ἐξατμίσεως αἵματος μετὰ 15—20% ἀνθρακικοῦ καλίου, καὶ ἐξανθρακώσεως τοῦ ὑπολείμματος. Τὸ προϊὸν βράζεται μεθ' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἀνθρακικοῦ καλίου, πλύνεται εἶτα δι' ὕδατος, ξηραίνεται καὶ πυροῦται ἀπουσίᾳ ἀέρος. Ὡς ἐκ τῆς ἐξαιρετικῶς ἰσχυρᾶς ἀποχρωστικῆς του ἱκανότητος εὑρίσκει ὁ αἱματάνθραξ εὐρεῖαν ἐφαρμογήν.

3) Ὁ *ζωικὸς ἄνθραξ*. Παρασκευάζεται δι' ἐξανθρακώσεως ὑπολειμμάτων αἵματος καὶ κρέατος, ἐπίσης δὲ καὶ ὀστῶν καθ' ὅμοιον τρόπον, καθ' ὃν καὶ ὁ αἱματάνθραξ. Ἐφαρμόζεται κυρίως ἐν τῇ θεραπευτικῇ ἐσωτερικῶς πρὸς ἀπομάκρυνσιν ἐκ τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος δηλητηριωδῶν οὐσιῶν — στρυχνίνης, μορφίνης, φαινόλης— ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ περιπτώσεων χολέρας. Ταυτοχρόνως δὲ χορηγεῖται καὶ καθαρτικόν τι πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ διὰ τῶν βακτηρίων κεκαλυμμένου ἄνθρακος.

4) Ὁ *ξυλάνθραξ*. Οὗτος χρησιμοποιεῖται μεγάλως διὰ τὴν κάθαρσιν κυρίως τοῦ οἰνοπνεύματος. Ἀπορροφᾷ ἐπίσης μέγιστα ποσὰ ἀερίων (βλ. λ. ξυλάνθραξ). **Σ. ΧΟΡΣ**

— **[ΦΑΡΜ. ΧΗΜ.]** Εἰς τὴν Φαρμακευτικὴν εὗρον ἐφαρμογὴν τὰ ἀκόλουθα εἴδη τοῦ ἄνθρακος: α') ὁ *γραφίτης*, β') ὁ *λιθάνθραξ*, γ') ὁ *ξυλάνθραξ* ἢ *φυτικὸς ἄνθραξ*, δ') ὁ *ζωικὸς ἄνθραξ*, ε') ὁ *σπογγάνθραξ* καὶ στ') ἡ *αἰθάλη* (περὶ ὧν βλ. τὰς οἰκείας λέξεις). **Κ. Γ. Μ.**

— **[ΟΡΥΚΤΟΛ. ΠΕΤΡΟΓΡ.]** Οἱ ὀρυκτοὶ ἄνθρακες εἶναι καύσιμα πετρώματα, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν διὰ συσσωρεύσεως καὶ ἀποσυνθέσεως φυτικῶν οὐσιῶν.

1. Χημικὴ σύνθεσις.— Ὡς ἐκ τῶν χημικῶν ἀναλύσεων προκύπτει, εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ἀνθράκων συμμετέχουν κυρίως τὰ χημικὰ στοιχεῖα ἄνθραξ, ὑδρογόνον καὶ ὀξυγόνον. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα συμμετέχουν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν διαφόρων εἰδῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων εἰς διαφόρους ἀναλογίας. Τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ διαφόρου βαθμοῦ τῶν ἀλλοιώσεων, τὰς ὁποίας οἱ διάφοροι ἄνθρακες κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν κοιτασμάτων των ἔχουν ὑποστῆ. Διότι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διανθρακώσεως, τῆς μεταβολῆς δηλ. τῶν φυτικῶν οὐσιῶν εἰς ἄνθρακας, γίνεται πάντοτε προϊοῦσα ἐλάττωσις τῆς εἰς ὀξυγόνον καὶ ὑδρογόνον περιεκτικότητος τῶν φυτικῶν οὐσιῶν καὶ αὔξησις τοῦ ποσοῦ τοῦ ἄνθρακος. Τὸ τοιοῦτον καταφαίνεται ἐκ τοῦ ἑπομένου πίνακος, ὅπου τὰ εἴδη τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων ἀναγράφονται κατὰ τὴν σειρὰν τῆς τελειοτέρας διανθρακώσεώς των:

	Ἄνθραξ	Ὑδρογόνον	Ὀξυγόνον	Ἄζωτον
Ξύλον	50	6	43	1
Τύρφη	59	6	33	2
Γαιάνθραξ	69	5,5	25	0,8
Λιθάνθραξ	82	5	13	0,8
Ἀνθρακίτης	95	2,5	2,5	ἴχνη

Πλὴν τοῦ ἄνθρακος, τοῦ ὑδρογόνου καὶ τοῦ ὀξυγόνου ὅλοι σχεδὸν οἱ ὀρυκτάνθρακες περιέχουν θεῖον καὶ ἄζωτον εἰς μικρὰ ποσά. Ὅλα αὐτὰ τὰ συστατικὰ ἔχουν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὀργανικὴν προέλευσιν, διότι ἦσαν ἀρχικῶς συστατικὰ τῶν φυτῶν, ἐκ τῶν ὁποίων παρήχθησαν οἱ ἄνθρακες. Ἐπὶ πλέον ἑκάστη ἀνάλυσις ἄνθρακος ὀρυκτοῦ δεικνύει ἀκόμη περιεκτικότητά τινα εἰς ὕδωρ καὶ εἰς ἄκαυστον ὑπόλειμμα, τὴν τέφραν.

Ἡ ἀξία τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς περιεκτικότητός των εἰς ἄνθρακα ἀφ' ἑνὸς καὶ εἰς ὀξυγόνον καὶ ὑδρογόνον ἀφ' ἑτέρου. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἐπηρεάζουν τὴν ἐκ τῶν ἀνθράκων ἐξαγωγὴν ἀερίων καὶ κώκ, τὴν φλόγα κατὰ τὴν καῦσιν, τὰ ἐκ τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων βιομηχανικὰ παράγωγα καὶ πολλὰς ἄλλας ἰδιότητάς των.

Ἡ μικρὰ περιεκτικότης εἰς ἄζωτον προέρχεται κατ' ἄλλους μὲν ἐκ τῶν λευκωματοειδῶν οὐσιῶν τῶν φυτῶν, κατ' ἄλλους δὲ ἐκ λειψάνων ζῴων. Τὰ ζῷα ταῦτα (μικροοργανισμοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον) συνέζων μετὰ τῶν φυτῶν καὶ μετὰ τὸν θάνατόν των τὰ σώματά των ἐτάφησαν μετ' αὐτῶν καὶ ἀποσυνετέθησαν.

Τὸ θεῖον—ἂν καὶ εἰς μικρὰς ποσότητας ὑπάρχει ἐντὸς τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων—εἶναι ἐν τούτοις οὐσιωδέστατον καὶ ἐπιβλαβὲς συστατικόν. Ἐνυπάρχει εἴτε ὡς θειοῦχος ἕνωσις μετὰ διαφόρων μετάλλων (ὡς σιδηροπυρίτης, μαρκασίτης, κ.τ.λ.) εἰς ὀργανικὰς ἑνώσεις, εἴτε ὡς θειικὸν ἅλας (π.χ. γύψος), ὁπότε εἶναι καὶ ἀβλαβές, εἴτε καὶ ὡς αὐτοφυὲς θεῖον (π.χ. εἰς τοὺς γαιάνθρακας καὶ λιγνίτας).

Ἡ τέφρα ἐπηρεάζει πολὺ τὴν ποιότητα καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων. Ἐξετάζεται δὲ ὄχι μόνον ἡ ἐπὶ τοῖς % περιεκτικότης εἰς τέφραν ἀλλὰ καὶ ἡ χημικὴ σύστασις αὐτῆς. Πολλαὶ τέφραι συντήκονται καὶ σχηματίζουν σκωριοειδῆ προϊόντα, τὰ ὁποῖα προσκολλώμενα ἐπὶ τῶν ἐσχαρῶν τῶν λεβήτων στενεύουν τοὺς πόρους εἰσόδου τοῦ ἀέρος καὶ ἐμποδίζουν τὴν προσέλευσιν ἀέρος καὶ τὴν τελείαν καῦσιν τῶν ἀνθράκων. Πολλάκις πολλαὶ τέφραι ἔχουν σημασίαν ὡς περιέχουσαι σπάνια ἢ ὠφέλιμα στοιχεῖα (π.χ. βανάδιον, φωσφόρον, χρυσόν).

Ἀλλ' ἐνῷ εἶναι γνωστὰ τὰ χημικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα συμμετέχουν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων, ἀκόμη δὲν εἶναι τελείως διασαφηνισμένον τὸ ζήτημα πῶς αὐτὰ τὰ χημικὰ στοιχεῖα εἶναι μετ' ἀλλήλων συνηνωμένα, ποίας δηλ. χημικὰς ἑνώσεις ἀποτελοῦν ἐντὸς τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων. Γνωστὸν εἶναι μόνον, ὅτι οἱ ὀρυκτοὶ ἄνθρακες δὲν εἶναι ἁπλῆ χημικὴ ἕνωσις, ἀλλὰ μίγματα συνθέτων καὶ πολυπλόκων ἀνθρακούχων ἑνώσεων. Συνεπείᾳ τούτου εἶναι δυνατὸν δύο ὀρυκτοὶ ἄνθρακες, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν αὐτὴν ἐπὶ τοῖς % περιεκτικότητα εἰς ἄνθρακα, ὀξυγόνον καὶ ὑδρογόνον, νὰ εἶναι ἐντελῶς διάφοροι κατὰ τὴν εἰς ἀνθρακούχους ἑνώσεις σύστασιν καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ ἔχουν διαφόρους μεταξύ των φυσικὰς καὶ χημικὰς ἰδιότητας.

Σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο γνωρίζομεν ὅτι οἱ ὀρυκτοὶ ἄνθρακες δὲν εἶναι κρυσταλλικὰ πετρώματα, ἀλλ' ἄμορφα κολλοειδῆ. Ἐπίσης ὅτι δύο κυρίως οὐσίαι συμμετέχουν εἰς τὴν κατα-

Digitized by Google

σκευὴν τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων, ἡ πισσάσφαλτος (Bitumen), προερχομένη ἀπὸ τὰς ῥητίνας καὶ τὰ φυτικὰ λίπη τῶν φυτῶν, καὶ ἡ χουμικὴ οὐσία (Humussubstanz), προερχομένη ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν ἱστῶν τῶν φυτῶν.

II. Ἰδιότητες τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων.—Αἱ κύριαι τῶν ἀνθράκων τούτων ἰδιότητες εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

α') Θερμαινόμενοι οἱ ἄνθρακες ἐν χώρῳ κλειστῷ μακρὰν τοῦ ἀέρος ἀποδίδουν τὰ ἐντὸς αὐτῶν εὑρισκόμενα πτητικὰ συστατικά. Συγχρόνως ἢ παραμένουν ἀναλλοίωτοι κατὰ τὴν μορφὴν καὶ τὸ σχῆμά των ἢ συντήκονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τελείως (*συντηκτοὶ ἄνθρακες*). Τὸ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν πτητικῶν συστατικῶν ἀπομένον ὑπόλειμμα εἶναι τὸ *κώκ*. Τὸ ποσὸν τοῦ ὑπὸ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν ἀνθράκων ἀποδιδομένου κὼκ εἶναι πολὺ διαφορετικὸν (οἱ ἄνθρακες π. χ. τῆς λεκάνης τοῦ Saar δίδουν 56%—82%).

β') Οἱ ἄνθρακες θερμαινόμενοι ἐν χώρῳ ἀνοικτῷ παρουσίᾳ ἀέρος καίονται. Ὁ ἄνθραξ καὶ τὸ ὑδρογόνον των ἑνοῦνται μὲ τὸ ὀξυγόνον τοῦ ἀέρος εἰς διοξείδιον ἄνθρακος καὶ ὕδωρ, τὰ ὁποῖα ἀπέρχονται ὡς ἀέρια καύσεως. Τὸ μέγιστον ἐπίσης μέρος τοῦ θείου καίεται εἰς ἀέριον διοξείδιον τοῦ θείου. Καιομένου δὲ τελείως τοῦ ἄνθρακος ἀπομένει μόνον ἡ τέφρα. Κατὰ τὴν καῦσιν τῶν ἀνθράκων παράγεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φλόξ. Ἡ ποιότης τῆς φλογὸς ταύτης ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ποσὸν τῆς πίσσης καὶ τῶν καυσίμων ἀερίων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν θέρμανσίν των ἀποδίδουν οἱ ἄνθρακες. Οὕτως οἱ πλούσιοι εἰς ὑδρογόνον ἄνθρακες (π. χ. οἱ ἀεριοῦχοι ἄνθρακες, Gas—kohlen) καίονται μὲ μακρὰν καὶ φωτεινὴν φλόγα εὔκολα καὶ αἰθαλίζουν. Οἱ πτωχότεροι εἰς ὑδρογόνον ἄνθρακες καίονται δυσκολώτερον καὶ δίδουν βραχυτέραν, ὀλίγον φωτεινὴν ἀλλὰ καπνίζουσαν φλόγα. Τέλος οἱ ἀκόμη πτωχότεροι εἰς ὑδρογόνον ἄνθρακες (π. χ. οἱ ἀνθρακῖται) καίονται μὲ φλόγα ὀλίγον φωτεινὴν καὶ ὀλίγον καπνίζουσαν ἢ καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἄνευ αἰθάλης. Τὸ μῆκος καὶ ἡ διάρκεια καύσεως τῆς φλογὸς ἐξαρτᾶται εἰς ἑκάστην καῦσιν ἀπὸ τὸ ποσὸν τῶν ἐκλυομένων πτητικῶν συστατικῶν.

γ') Ἂν θερμάνωμεν ὀρυκτοὺς ἄνθρακας ἐν κλειστῷ χώρῳ, τότε λαμβάνουν χώραν τὰ ἀκόλουθα φαινόμενα:

Εἰς θερμοκρασίαν:	Ἀποχωρίζονται:	Ὀνομασία τοῦ φαινομένου:
100° 830°	ὑδρατμοί διοξείδιον ἄνθρακ. καὶ ὑδρόθειον.	Bertinierung
500°	τὸ ἀρχικὸν φωταέριον (Urgas) καὶ ἡ ἀρχικὴ πίσσα (Urteer).	Ἀρχικὴ ἀπόσταξις (Urdestillation)
800° 1000°	μεθάνιον, ὑδρογόνον, ἀμμωνία. ὑδρογόνον.	Ἐξανθράκωσις (κωκοποίησις, Verkokung)

δ') Οἱ ὀρυκτάνθρακες καιόμενοι ἀποδίδουν θερμαντικὴν δύναμιν, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν αὐτῶν χρησιμότητα. Λέγεται δὲ *θερμαντικὴ δύναμις* ἑνὸς ἄνθρακος ἡ ποσότης θερμότητος ἡ ἐκλυομένη κατὰ τὴν καῦσιν ἑνὸς χιλιογράμμου τοῦ ἄνθρακος τούτου.

Ὡς μονὰς μετρήσεως τοῦ ποσοῦ τῆς θερμότητος, τοῦ ἐκλυομένου κατὰ τὴν καῦσιν ἑνὸς σώματος, συνεπῶς καὶ τῶν ἀνθράκων, χρησιμεύει ἡ μεγάλη *θερμὶς* (calorie), τὸ ποσὸν δηλ. τῆς θερμότητος, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖται ἵνα ἀνυψωθῇ ἡ θερμοκρασία 1 χιλιογράμμου ὕδατος (περὶ τοὺς 15° περίπου) κατὰ 1° Κελσίου. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν χρησιμοποιοῦν τὴν βρεττανικὴν θερμαντικὴν μονάδα (*B. T. U*=British termal unit), ἥτις εἶναι τὸ ποσὸν τῆς θερμότητος, τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς θερμοκρασίας ἑνὸς λίτρου ὕδατος κατὰ ἕνα βαθμὸν Φαρενάϊτ.

Μεταξὺ τῆς θερμαντικῆς δυνάμεως τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων καὶ τῆς χημικῆς των συστάσεως ὑφίστανται σχέσεις. Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ θερμαντικὴ δύναμις ἑνὸς ὀρυκτοῦ ἄνθρακος εἶναι τόσῳ μεγαλυτέρα, ὅσῳ ἡ εἰς ἄνθρακα (στοιχεῖον) περιεκτικότης του εἶναι μεγαλυτέρα, ὅσῳ δηλ. ἡ ἀνθράκωσις τῶν φυτικῶν οὐσιῶν εἶναι πληρεστέρα. Ἀλλ' ὁ ὑπολογισμὸς τῆς θερμαντικῆς δυνάμεως τῶν ἀνθράκων ἐκ τῆς χημικῆς των συνθέσεως, ὅπως εἰς προγενέστερα ἔτη ἐγίνετο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τύπου τοῦ Dulong, δίδει ἀποτελέσματα κατὰ προσέγγισιν καὶ οὐχὶ ἀκριβῆ.

Ἡ θερμαντικὴ δύναμις τῶν ἀνθράκων καταπίπτει, ὅσῳ ἡ εἰς τέφραν καὶ ὑγρασίαν περιεκτικότης των αὐξάνει. Ἡ τέφρα συνεπῶς ἐπηρεάζει πολὺ πρὸ παντὸς τὴν πρακτικὴν χρησιμοποίησιν τῆς θερμαντικῆς ἱκανότητος τῶν ἀνθράκων. Ὅσῳ περισσοτέρα τέφρα ἐνυπάρχει καὶ ὅσῳ εὐκολώτερον αὕτη συντήκεται, τόσῳ μεγαλυτέρα ποσότης θερμότητος χάνεται εἰς τὰ ὑπολείμματα τῆς καύσεως. Ἡ ὑγρασία ἐπίσης παρακωλύει οὐσιωδῶς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ὅλης θερμαντικῆς ἱκανότητος, διότι αὕτη καταναλίσκεται εἰς τὸ νὰ ἐξατμίσῃ τὸ ὕδωρ τῆς ὑγρασίας εἰς ἀτμούς.

Εἰς τὸν ἑπόμενον πίνακα δίδονται αἱ θερμαντικαὶ δυνάμεις διαφόρων εἰδῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων καὶ αἱ χημικαί των συνθέσεις. Ἐκ τούτων καθίστανται φανεραὶ αἱ σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται μεταξὺ τῆς θερμαντικῆς δυνάμεως καὶ τῆς χημικῆς συνθέσεως.

Εἴδη ὀρυκτῶν ἀνθράκων καὶ τόποι προελεύσεως	*Θερμαντικὴ δύναμις ἐν φυσικῇ καταστάσει*	*Ὑγρασία* %	*Τέφρα* %	*Ἄνθραξ καθαρὸς* %	*Ἄνθραξ* % *(στοιχεῖον)*	*Ὑδρογόνον* %	*Ἄζωτον καὶ Ὀξυγόνον* %	*Πτητικὰ συστατικὰ* % *(ἐκτὸς τοῦ ὕδατος)*
Ἀνθρακίτης,— Χώρα τοῦ Ρήνου Kohlscheid	8047	0,9	3,4	95,7	88,5	3,5	8,3	5,0
Λιθάνθραξ λιπαρὸς (Fettkohle),— Βεστφαλίας	7914	0,9	3,8	95,3	82,9	5,0	6,2	23,8
Λιθάνθραξ ἀεριοῦχος φλογώδης,— Graf Moltke Βεστφαλίας	7144	3,2	8,7	88,1	75,3	4,6	7,7	28,2
Γαιάνθραξ,—Βοημίας	4892	23,8	3,8	72,4	52,4	4,3	15,2	37,5
Λιγνίτης,—Κύμη Εὐβοίας (Ἀνδρονιάνοι)	5290	13,35	10,10	—	47,3	—	—	29,25
Τύρφη,—Oldenburg	3512	26,0	5,0	69,0	—	—	—	—

ε') Θερμαντικὴ τιμὴ τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων. Ἐπειδὴ ἡ ἀξία τῶν ἀνθράκων ὡς θερμαντικῆς ὕλης ἐξαρτᾶται καὶ ἐκτιμᾶται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς θερμότητος, τὸ ὁποῖον ἐκλύεται κατὰ τὴν καῦσίν των, ἐπεχείρησαν τελευταίως νὰ χρησιμοποιήσουν τὰς θερμίδας ὡς βάσιν τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς τιμῆς τῶν ἀνθράκων. Καὶ καθώρισαν ὅτι ἡ *θερμαντικὴ τιμὴ* ἑνὸς ἄνθρακος θὰ εἶναι ἡ τιμὴ τὴν ὁποίαν θὰ ἔχῃ, ὅταν οὗτος ἔχει θερμαντικὴν δύναμιν 100.000 θερμίδων. Ὑπολογίζεται δ' ἡ θερμαντικὴ αὐτὴ τιμὴ ὡς ἑξῆς (ἐν Γερμανίᾳ π.χ.):

Ἂν ἄνθραξ τις μὲ θερμαντικὴν δύναμιν 7160 θερμίδων (κατὰ χιλιόγραμμον) ἔχῃ τιμὴν 18,75 μάρκα κατὰ τόννον, τότε ὅλαι αἱ θερμίδες, αἱ εἰς τὸν τόννον τοιούτου ἄνθρακος περιεχόμεναι (=7160×1000), στοιχίζουν 18,75 μάρκα καὶ αἱ 100.000 θερμίδες κοστίζουν [18,75: (7160×1000)] ×100.000 μάρκα, ἤτοι 26,2 πφέννιγ. Αὐτὴ εἶναι ἡ θερμαντικὴ τιμὴ τοῦ ἄνθρακος αὐτοῦ. Γενικῶς διὰ τὴν Γερμανίαν ἡ θερμαντικὴ τιμὴ ἑνὸς ἄνθρακος εὑρίσκεται διαιρουμένης τῆς κατὰ τόννον τιμῆς διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θερμίδων καὶ πολλαπλασιαζομένου τοῦ πηλίκου ἐπὶ 100 (πφέννιγ).

Προπολεμικῶς ἡ θερμαντικὴ τιμὴ διὰ τοὺς λιθάνθρακας τῆς Γερμανίας ἐκυμαίνετο μεταξὺ 20 καὶ 30 πφέννιγ.

III. Ἀπανθράκωσις τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων.—Τὰ κοιτάσματα τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἐμφάνισίν των ἢ ἄνθρακες ἐξωρυγμένοι καὶ εἰς τὸ ὕπαιθρον ἐγκαταλελειμμένοι ὑφίστανται ἀποσάθρωσιν. Οἱ ἄνθρακες χάνουν εἰς θερμαντικὴν δύναμιν, ἀπόδοσιν κώκ, εἰς ποσὸν ἀποδόσεως ἀερίων κτλ καὶ μεταπίπτουν εἰς ἄμμον καὶ κόνιν. Ἡ τοιαύτη ἀποσάθρωσις γίνεται, διότι οἱ ἄνθρακες ἀπορροφῶσιν ὀξυγόνον, τὸ ὁποῖον ἑνοῦται μὲ μέρος τοῦ ἄνθρακος (στοιχείου) καὶ τοῦ ὑδρογόνου τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων εἰς διοξείδιον ἄνθρακος καὶ ὕδωρ, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπηρεάζει ἀμέσως καὶ τὴν ὅλην σύνθεσιν τοῦ ἄνθρακος.

IV. Αὐτανάφλεξις.—Ἡ περαιτέρω ἀπορρόφησις ὀξυγόνου καὶ ἡ ἕνωσις αὐτοῦ μετὰ τῶν στοιχείων τοῦ ὀρυκτοῦ ἄνθρακος δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἐν τέλει τὴν *αὐτανάφλεξιν* τῶν ἀνθράκων. Αἱ τελευταῖαι παρατηρήσεις κατέδειξαν, ὅτι γενικῶς οἱ αὐταναφλεγόμενοι ἄνθρακες ἔχουν ἐξαιρετικῶς μικρὰν περιεκτικότητα εἰς ὑδρογόνον καὶ μεγάλην τοιαύτην εἰς ὀξυγόνον καὶ ὑγρασίαν. Ἐπίσης ὅτι εὐκολώτερον αὐταναφλέγονται οἱ ὀρυκτοὶ ἐκεῖνοι ἄνθρακες, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τάσιν νὰ σχηματίζουν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ὑγροῦ ἀέρος χουμικὰ ὀξέα.

Αὐτανάφλεξιν ἀνθράκων ὀρυκτῶν δύνανται νὰ προκαλέσουν, ἐκτὸς τῆς ἀπορροφήσεως τοῦ ὀξυγόνου, καὶ ἡ ἐπίδρασις βακτηρίων τινῶν (φυραμάτων) ὡς καὶ ἡ ἀνύψωσις τῆς ἐξωτερικῆς θερμοκρασίας. Τὰ πειράματα ἐπίσης κατέδειξαν: α') ὅτι μικρὰ ποσὰ ὑγρασίας εὐνοοῦν τὴν αὐτανάφλεξιν, ἐνῷ μεγάλη ὑγρασία τὴν ἐμποδίζει· β') ὅτι τὸ μέγεθος τῶν τεμαχίων τοῦ ἄνθρακος, ὅσῳ εἶναι μικρότερον, τόσῳ περισσότερον εὐνοεῖ τὴν αὐτανάφλεξιν.

Αὐτανάφλεξις γίνεται τέλος καὶ εἰς τὰ ἀπορριπτόμενα «μπάζα» τῶν ἀνθρακωρυχείων, ὅπου τεμαχίδια ἀνθράκων ὀρυκτῶν εἶναι ἀναμεμιγμένα μὲ τεμάχια πετρωμάτων.

V. Εἰδικὸν βάρος.—Τὸ εἰδικὸν βάρος τῶν μὲν λιθανθράκων κυμαίνεται μεταξὺ 1,16 καὶ 1,6, τῶν γαιανθράκων (λιγνιτῶν) μεταξὺ 0,8 καὶ 1,5 καὶ τῆς τύρφης περὶ τὸ 1,0. Τὸ εἰδικὸν βάρος αὐξάνει ὅσῳ ἡ εἰς τέφραν περιεκτικότης εἶναι μεγαλυτέρα. Εἰς τὰ λιθανθρακωρυχεῖα οἱ ἐργάται δύνανται νὰ διαχωρίζουν διὰ μόνου τοῦ βάρους τὸν καλὸν ἄνθρακα ἀπὸ τὸν ἔχοντα πολλὰς γαιώδεις προσμίξεις. Ἑνὸς δὲ καθαροῦ ἄνθρακος τὸ εἰδικὸν βάρος εἶναι μικρότερον, ὅσῳ ὀλιγώτερον ἄνθρακα (στοιχεῖον) περιέχει.

VI. Γένεσις τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων.—Περὶ τῆς γενέσεως τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων ἐξηνέχθησαν ἀπὸ παλαιῶν ἐποχῶν καὶ ὑπεστηρίχθησαν διάφοροι γνῶμαι. Οὕτως ὁ Agricola τῷ 1544 ἐχαρακτήρισε τοὺς λιθάνθρακας ὡς συμπεπυκνωμένον πετρέλαιον. Οἱ φυσιοδῖφαι τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος τοὺς ἐξελάμβανον ὡς προϊόντα ἢ ὡς λείψανα ὑπογείων φυτικῶν ἐμβρύων. Μόλις τῷ 1592 ὁ Baltasar Klein παρεδέχθη, ὅτι οἱ λιθάνθρακες καὶ οἱ γαιάνθρακες ἐγεννήθησαν ἐκ ξύλων.

Κατὰ τὰς σήμερον κρατούσας ἀντιλήψεις οἱ ὀρυκτοὶ ἄνθρακες γεννῶνται ἀπὸ φυτικὰς οὐσίας, ὑφισταμένας ἀποσυνθέσεις. Τοῦτο πλέον ἡ γεωλογία θεωρεῖ ὡς ἀναμφισβήτητον, καθόσον ἐντὸς τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων εὑρέθησαν πραγματικῶς ἀπηνθρακωμένα μέρη φυτῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων—ἂν τὰ ἐξετάσωμεν μικροσκοπικῶς—ἀναγνωρίζομεν τὸ καθ' ἕκαστα κύτταρα τῶν φυτῶν τόσῳ καθαρά, ὅσον καὶ εἰς τὰ μικροσκοπικὰ παρασκευάσματα ζώντων φυτῶν. Ἐπίσης διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων διὰ τοῦ μικροσκοπίου εὑρέθη, ὅτι ἐντὸς τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων περιέχονται πολυάριθμα λείψανα φυτῶν. Περαιτέρω καὶ τὸ γεγονός, ὅτι εἰς τὰ ὑπεράνω τῶν κοιτασμάτων τῶν ἀνθράκων ὑπερκείμενα πετρώματα εὑρίσκονται συχνὰ φύλλα καὶ ἄλλα μέρη φυτῶν διανεμημένα, ὅπως εἰς συλλογὴν φυτῶν, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἐκ φυτῶν καταγωγῆς τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων. Τὰ φυτὰ ταῦτα εἶναι *χερσαῖα φυτὰ καὶ φυτὰ γλυκέων ὑδάτων*.

Τὰ φυτὰ μεταβάλλονται εἰς ἄνθρακα διὰ τῆς ἀποτυρφώσεως (Vertorfung) καὶ τῆς σήψεως (Fäulnis), ἡ ὁποία γίνεται μόνον παρουσίᾳ ὕδατος καὶ εἰς χῶρον ἀποκεκλεισμένον κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ προσέρχηται ἀήρ. Ἡ ἀποτύρφωσις γίνεται πρὸ παντὸς εἰς μέρη ὅπου φύονται καὶ ἀναπτύσσονται χερσαῖα καὶ ἑλόβια φυτά, ἐνῷ ἡ σῆψις ἐντὸς στασίμων τελμάτων ὕδατος, ὅπου ἀποτίθενται τὰ διάφορα φυτικὰ λείψανα. Ὁ εἰδικώτερον τὰ θέματα ταῦτα μελετήσας Potonié ὀνομάζει τὰ τελικὰ προϊόντα τῆς ἀποτυρφώσεως καὶ σήψεως τῶν φυτικῶν οὐσιῶν *χοῦμον* (Humus) τὴν *τύρφην* (Torf) καὶ *σαπροπηλὸν* (Sapropel). Χοῦμος ἡ τύρφη, κατὰ τὸν Potonié, εἶναι τὸ προϊὸν τῆς δι' ἀποτυρφώσεως ἀποσυνθέσεως τῶν χερσαίων καὶ ἑλοβίων φυτῶν, ἐνῷ σαπροπηλὸς ἡ σηψιγενὴς πηλὸς εἶναι τὸ προϊὸν τῆς σήψεως τῶν φυτῶν τούτων. Ἐκ τῆς τύρφης δὲ καὶ τοῦ σαπροπηλοῦ γεννῶνται οἱ ὀρυκτοὶ ἄνθρακες διὰ περαιτέρω ἀποσυνθέσεως τῶν ἀποτυρφωθέντων καὶ σαπέντων φυτῶν. Ἡ περαιτέρω ἀποσύνθεσις γίνεται διὰ τῆς *διανθρακώσεως* (Inkohlung), τῆς *ἀνθρακώσεως* (Verkohlung) καὶ τῆς *πισσώσεως* (Bituminierung).

Ἡ διανθράκωσις ἀρχίζει, ὅταν τελειώσῃ ἡ ἀποτύρφωσις καὶ φυσικὰ σαφῆ ὅρια μεταξὺ τῶν δύο φαινομένων δὲν ὑπάρχουν. Κατὰ τὴν διανθράκωσιν πλουτίζεται ἡ τύρφη εἰς ἄνθρακα, ἐνῷ τὰ ἄλλα ὀργανικὰ συστατικὰ (π. χ. τὸ ὑδρογόνον, τὸ ἄζωτον, καὶ ἰδίᾳ τὸ ὀξυγόνον ἐλαττοῦνται). Ἡ ἀνθράκωσις ἐπακολουθεῖ καὶ τελειώνει, ὅταν πλέον τὸ στοιχεῖον ἄνθραξ ἀπομένῃ ὡς τὸ στερεὸν ὑπόλειμμα τῶν πρώην φυτικῶν οὐσιῶν. Διὰ τῶν φαινομένων τούτων ἐκ τῆς τύρφης γεννᾶται ὁ γαιάνθραξ, ἐξ αὐτοῦ ὁ λιθάνθραξ καὶ ἐκ τοῦ λιθάνθρακος ὁ ἀνθρακίτης. Ἡ πίσσωσις ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς σήψεως. Διακρίνεται δὲ τὸ φαινόμενον τῆς πισσώσεως ἀπὸ τὴν διανθράκωσιν, κατὰ τὸ ὅτι, κατὰ τὴν πίσσωσιν, τὸ ὑδρογόνον τῶν φυτικῶν οὐσιῶν δὲν ἀπέρχεται εἰς τόσῳ μεγάλα ποσά, ὅσα κατὰ τὴν διανθράκωσιν. Τὸ τελικὸν προϊὸν τῆς πισσώσεως εἶναι ὀρυκτὸς ἄνθραξ πλούσιος εἰς ὑδρογονάνθρακας.

Τελευταίως διὰ τοὺς τυρφώδεις ἄνθρακας οἱ Fischer καὶ Schrader ἐδέχθησαν ὅτι γίνονται ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν ὡς ἑξῆς: Ἐκ τῶν ὑλῶν τῶν φυτῶν (κυτταρίνη, λιγνίνη, κηρὸς καὶ ξύλον), ἡ κυτταρίνη σὺν τῷ χρόνῳ ἐξαλείφεται—κυρίως τῇ συνεργασίᾳ βακτηρίων— καὶ ὁ ἄνθραξ σχηματίζεται κυρίως διὰ μετατροπῆς τῆς λιγνίνης εἰς χουμινικὰς ὕλας καὶ διὰ τῶν κηρῶν καὶ ῥητινῶν τῶν φυτικῶν οὐσιῶν.

Εἰς τὰ πρῶτα φαινόμενα τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν ἀποτεθεισῶν κάπου φυτικῶν οὐσιῶν λαμβάνουν μέρος βακτήρια. Ταῦτα εἶναι ἢ ἀερόβια ἢ ἀναερόβια ἢ καὶ μερικὰ ἀερόβια καὶ ἀναερόβια,

Digitized by Google

τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ὑποφέρουν ἄνευ βλάβης των περιορισμὸν τοῦ ὀξυγόνου. Διὰ τῶν μικροσκοπικῶν ἐρευνῶν τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων τοῦ Renault ἀνευρέθησαν ἐντὸς αὐτῶν μικροσκοπικαὶ μορφαί, ὁμοιάζουσαι πρὸς μικροοργανισμούς. Τούτους ὁ Renault θεωρεῖ ὡς βακτήρια καὶ δὴ ὠνόμασε τὰς μικροσφαιρικὰς μορφὰς «*μικροκκόκους*». Συνηθεστάτη μορφὴ ἐκ τούτων—κατὰ τὸν Renault —εἶναι ὁ 0,4—0,5 *μ* διαμέτρου, «*μικρόκοκκος ὁ λιγνιτικός*». Ἐπίσης ὁ Renault ἀνεῦρε καὶ βακίλλους (*βάκιλλος ὁ ἀνθρακικός*=bacillus carbo), καὶ τὴν *κλαδότριχα τὴν ἀνθρακικὴν* (cladothryx anthracis). Ὁ Dannenberg ὅμως διατείνεται, ὅτι τὰ ὡς βακτήρια θεωρούμενα κοκκίδια καὶ οἱ βάκιλλοι πιθανὸν νὰ εἶναι ἀνόργανα συστατικὰ ἢ προϊόντα διαλύσεως καὶ ἀποσυνθέσεως τῶν φυτικῶν οὐσιῶν.

Τὴν περαιτέρω τελειοτέραν διανθράκωσιν βοηθοῦν ἐκτὸς τοῦ χρόνου καὶ ἡ αὔξησις τῆς πιέσεως ἢ τῆς θερμοκρασίας (ὀρεσιγόνος θλῖψις, ἐπαφὴ μὲ πυριγενῆ πετρώματα κ. οὕ. κ.). Οὕτω δὲ κοιτάσματα λιθανθράκων δὲν ἔχομεν μόνον κατὰ τὸν παλαιοζωϊκὸν αἰῶνα τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα, τὸν καινοζωϊκόν, σχηματισθέντα εἴτε λόγῳ τῆς ὀρεσιγόνου θλίψεως εἴτε λόγῳ ἐπιδράσεως ἐπ' αὐτῶν τῆς μεγάλης θερμοκρασίας πυριγενῶν πετρωμάτων διελθόντων πλησίον των.

VII. Αὐτόχθονα καὶ ἑτερόχθονα κοιτάσματα.— Ὡς προελέχθη, οἱ ὀρυκτοὶ ἄνθρακες εἶναι φυτικαὶ οὐσίαι ἀποσυντεθειμέναι. Ὡς ἐκ τούτου τὰ κοιτάσματα τῶν ἀνθράκων εἶναι συσσωρεύματα ἀποσυντεθειμένων φυτικῶν οὐσιῶν. Αἱ φυτικαὶ αὐταὶ οὐσίαι εἶναι δυνατὸν νὰ συνεσωρεύθησαν καὶ νὰ ἔδωσαν ἔπειτα ἀφορμὴν να γεννηθοῦν κοιτάσματα ὀρυκτῶν ἀνθράκων ἢ ἐπιτοπίως (εἰς τὸν τόπον δηλ. ὅπου αὗται ἐφύοντο ὡς φυτά) ἢ μακρὰν τοῦ τόπου τούτου. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τὰ σχηματισθέντα κοιτάσματα καλοῦνται *αὐτόχθονα*, εἰς τὴν δευτέραν *ἀλλόχθονα* ἢ *ἑτερόχθονα*. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τὰ διάφορα τμήματα τῶν φυτῶν μετεφέρθησαν ἐκ τοῦ τόπου, ὅπου τὰ φυτὰ ἐφύοντο, εἰς τὸν τόπον ὅπου συνεσωρεύθησαν καὶ ἀποσυνετέθησαν, εἴτε διὰ τῶν ἀνέμων, εἴτε διὰ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων, εἴτε διὰ τῶν κυμάτων καὶ τῶν ρευμάτων τῆς θαλάσσης, εἴτε διὰ μετακινήσεων καὶ κατολισθήσεων ἐδαφῶν.

Ἐκ τῶν διαφόρων ἐρευνῶν τῶν διαφόρων γεωλόγων προέκυψαν τὰ ἀκόλουθα ἐπίσης σπουδαιότατα συμπεράσματα ἐπὶ τῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι τυχὸν ὑφίστανται μεταξὺ τῶν μεγάλων κινήσεων τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς καὶ τοῦ σχηματισμοῦ παχέων καὶ μεγάλων κοιτασμάτων ὀρυκτῶν ἀνθράκων:

α') Τὰ κοιτάσματα τῶν ἀνθράκων ἐγεννήθησαν διὰ συσσωρεύσεων φυτικῶν οὐσιῶν.

Κατὰ τὸν Frech διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ νὰ ζήσουν τόσα πολλὰ φυτά, ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν καὶ αἱ ἀνάλογοι ποσότητες θρεπτικῶν οὐσιῶν εἰς τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἐδάφη. Τοιαῦται ποσότητες ἐγεννῶντο κατὰ τὰς ἐποχὰς τῆς γῆς, αἵτινες ἐπηκολούθουν μετὰ τὰς μεγάλας ὀρεσιγόνους κινήσεις τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Ἑκάστη ὀρεσιγόνος κίνησις, γεννῶσα νέα ὄρη, προκαλεῖ ἀνωμαλίας τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, αἱ ὁποῖαι κατόπιν ἀρχίζουν ὑπὸ τῶν διαφόρων γεωλογικῶν δυνάμεων νὰ ἰσοπεδῶνωνται. Τὰ διαβιβρωσκόμενα ὑλικὰ μεταφέρονται διὰ τῶν ρυακίων καὶ τῶν ποταμῶν καὶ ἀποτίθενται ὡς προσχώσεις εἰς τὰς κοιλάδας καὶ τὰς πεδιάδας. Εἰς αὐτὰ τὰ ὑλικὰ περιέχονται αἱ θρεπτικαὶ οὐσίαι διὰ τὰ φυτά. Πρέπει λοιπὸν—κατὰ τὸν Frech—διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ ἄφθονος καὶ δαψιλὴς φυτεία, νὰ προϋπάρξουν τοιαῦται μεγάλαι προσχωσιγενεῖς ἐκτάσεις μὲ θρεπτικὰς ὕλας. Τοιαῦται δὲ μόνον μετὰ τὰς ἐποχὰς τῶν μεγάλων ὀρεσιγόνων κινήσεων τῆς γῆς ἠδύναντο νὰ γεννηθοῦν. Τοιαῦται ἐποχαὶ εἰς τὴν γεωλογικὴν ἱστορίαν τῆς Εὐρώπης εἶναι πρὸ παντὸς ἡ *τριτογενὴς περίοδος* καὶ ἡ *λιθανθρακοφόρος* (βλ. λ. αἰῶνες). Ἀλλ' ἀκριβῶς αὗταὶ αἱ δύο περίοδοι εἶναι ἐκεῖναι καθ' ἃς εὑρίσκομεν ἐν Εὐρώπῃ τὰ μεγαλύτερα κοιτάσματα ὀρυκτῶν ἀνθράκων.

Τὴν ἄποψιν αὐτὴν τοῦ Frech ἐπιβεβαιώνουν πολλαὶ παρατηρήσεις. Κατὰ τὸν Stutzer ἡ σχέσις μεταξὺ τῆς γενέσεως ὀρέων καὶ τοῦ σχηματισμοῦ κοιτασμάτων ὑπάρχει, ἀλλ' ὄχι ὅπως τὴν ἐννοεῖ ὁ Frech. Κατ' αὐτὸν ἡ ἄφθονος δαψιλὴς βλάστησις ὡς συνέπεια τῆς γενέσεως ὀρέων, διαβρώσεως αὐτῶν καὶ προσχώσεως ἐντὸς πεδιάδων, δυνατὸν νὰ ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον μόνον, ἐὰν τὰ φυτὰ ἐφύοντο καὶ ηὐξάνοντο ἐντὸς τῶν μεταξὺ τῶν ὀρέων πεδινῶν ἐκτάσεων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἠδύναντο νὰ συσσωρεύωνται τὰ φυτικὰ λείψανα.

β') Τὸ μέγα πάχος πολλῶν κοιτασμάτων καὶ πρὸ παντὸς ἡ εἰς μερικὰ μέρη παρατηρουμένη ἀλληλοδιαδοχὴ ἑκατοντάδων κοιτασμάτων ἄγουν εἰς ἓν ἄλλο συμπέρασμα. Διὰ νὰ σχηματισθοῦν τὰ μεγάλα πάχη τῶν καθ' ἕκαστα κοιτασμάτων ἢ τὰ διάφορα πολλὰ — τὸ ἓν ὑπὲρ τὸ ἄλλο — κοιτάσματα, ἔπρεπε τὰ μέρη ὅπου αἱ φυτικαὶ οὐσίαι συνεσωρεύοντο (ἰδίως διὰ τὰ αὐτόχθονα κοιτάσματα) νὰ ὑφίστανται συνεχῆ συνίζησιν.

γ') Τὸ κλῖμα τῆς Εὐρώπης κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων ἦτο θερμόν, ὑγρόν, ὁμοιόμορφον, ἀλλ' οὐχὶ τροπικόν.

δ') Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν γαιανθράκων ἐν Εὐρώπῃ (*τριτογενὴς περίοδος*) εἶχεν ἐπέλθει ἤδη κανονομὴ τοῦ κλίματος εἰς διαφόρους κλιματικὰς ζώνας.

ε') Ὅσον ἀφορᾷ τέλος τὸν χρόνον, τὸν ὁποῖον χρειάζεται μία μᾶζα φυτικῶν οὐσιῶν διὰ νὰ σχηματίσῃ ἓν αὐτόχθον κοίτασμα ὀρυκτοῦ ἄνθρακος, αἱ γνῶμαι τῶν διαφόρων ἐπιστημόνων διίστανται. Ὁ Aschley δίδει, ὅτι διὰ νὰ σχηματισθῇ στρῶμα τύρφης πάχους 30 ἑκατοστομέτρων χρειάζεται νὰ παρέλθουν, ὑπὸ πολὺ εὐνοϊκὰς συνθήκας, τοὐλάχιστον 10 ἔτη. Κατ' ἄλλους στρῶμα 30 ἑκατοστομέτρων στερεᾶς καυσίμου τύρφης σχηματίζεται πιθανῶς ἐντὸς 100 ἐτῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν ὑποθέσεων ὁ Ashley ὑπελόγισεν ὡς ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα ἀποθέσεως διὰ τὸ κοίτασμα τοῦ Pittsburg (πάχους 2,10 μ.) 21.000 ἔτη, δι' ὅλους δὲ τοὺς ἄνθρακας (90 μ. πάχους) τῶν Appalachen ὀρέων 90 000 ἔτη.

VIII. Ταξινόμησις τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων.—Τοὺς ὀρυκτοὺς ἄνθρακας ὑποδιαιροῦν καὶ ταξινομοῦν κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ ἐπὶ διαφόρων βάσεων. Ἡ *στρωματογραφικὴ* των ταξινόμησις στηρίζεται ἐπὶ τῆς γεωλογικῆς των ἡλικίας, ἡ *γενετικὴ* ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς γενέσεώς των, ἡ *πετρογραφικὴ* ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τῶν ἐξωτερικῶν (καὶ χημικῶν) ἰδιοτήτων τῶν ἀνθράκων καὶ ἡ *φυσικοχημικὴ* ἐξετάζει τούτους ἀπὸ φυσικοχημικῆς ἀπόψεως, πρὸ παντὸς ἀπὸ ἀπόψεως τεχνικῆς χρησιμοποιήσεώς των. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι ταξινομήσεις, μικρᾶς ὅμως σημασίας.

Ἡ μᾶλλον γνωστὴ διαίρεσις εἶναι ἡ εἰς λιθάνθρακας καὶ γαιάνθρακας. (Περιγραφὴν τούτων καὶ τῶν ἰδιοτήτων των ὡς καὶ τῶν περαιτέρω ὑποδιαιρέσεών των βλ. εἰς τὰς οἰκείας λέξεις.)

Ἡ γενετικὴ ταξινόμησις —κατὰ τὸν Potonié— ὑποδιαιρεῖ τούτους εἰς σαπροπηλίτας ὀρυκτούς, τυρφάνθρακας, λιπτοβιολίθους (βλ. λ.).

IX. Περιεκτικότης τῆς γῆς εἰς ὀρυκτάνθρακας.— Κοιτάσματα ἐκμεταλλεύσιμα ὀρυκτῶν ἀνθράκων εὑρίσκονται ἐντὸς τῶν στρωμάτων τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ τῆς λιθανθρακοφόρου περιόδου μέχρι τῆς τεταρτογενοῦς. Τὸ ἐν Τορόντο τοῦ Καναδᾶ συνελθὸν τῷ 1913 διεθνὲς γεωλογικὸν συνέδριον ἀπησχολήθη καὶ μὲ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς γῆς ὑπαρχουσῶν ποσοτήτων ὀρυκτῶν ἀνθράκων, κατέληξε δὲ εἰς πορίσματα συνοψιζόμενα ἐν τῷ παρατιθεμένῳ πίνακι:

Δ) *Ἀσία :*

Κορέα	81	ἑκατομ. τόν.
Κίνα	995587	» »
Ἰαπωνία	7970	» »
Μαντζουρία	1208	» »
Σιβηρία	173879	» »
Ἰνδοκίνα	20002	» »
Ἰνδίαι	79001	» »
Περσία	1858	» »

Γ. Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

—[ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΟΛ.] Ἡ ἀξία τοῦ ὀρυκτοῦ ἄνθρακος ἐπηρεάζεται ἐκ τῶν μετ' αὐτοῦ, συνηθεστάτων ἄλλως τε, προσμίξεων διαφόρων ξένων σωμάτων, ὡς γαιωδῶν, ὑγρασίας, θείου καὶ διαφόρων μὴ καυσίμων πτητικῶν. Καθορίζεται συνεπῶς ἡ ἀξία τῶν διαφόρων ἀνθράκων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς χημικῆς ἀναλύσεως. Ἡ ἐμπορικὴ των τιμή, ἰδίᾳ τῶν λιθανθράκων, ρυθμιζομένη κυρίως ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς ἀγορᾶς, κυμαίνεται ἐλαφρῶς ἐπηρεαζομένη ἀπὸ τοὺς διαφόρους παράγοντας τῆς ἐξορύξεως καὶ τῆς ζητήσεως. Κυρίως ὅμως αὕτη κανονίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θερμαντικῆς αὐτῶν δυνάμεως, μετρουμένης εἰς μεγάλας μονάδας θερμότητος (*θερμίδας—Calories*), ἐκ τῆς ποσότητος τῆς ὑγρασίας, τῶν περιεχομένων πτητικῶν ἀερίων, τοῦ θείου καὶ τῆς τέφρας.

Σημειωτέον ὅτι ἄνθρακες ἄριστοι δι' ὡρισμένας χρήσεις εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλοι δι' ἄλλας. Οὕτω λιθάνθρακες πλούσιοι εἰς καύσιμα πτητικὰ καὶ ἑπομένως κατάλληλοι διὰ τὰ ἐργοστάσια τοῦ φωταερίου δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν τροφοδότησιν ἑστιῶν λεβήτων βραχείας φλογός, οὔτε μεταλλουργικῶν καμίνων ἐπίσης βραχείας φλογός. Λιθάνθρακες περιέχοντες θεῖον καὶ ἑπομένως μὴ χρησιμοποιήσιμοι διὰ τὴν τροφοδότησιν ἀτμογόνων λεβήτων τῶν σιδηροδρόμων δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἄριστα πρὸς τροφοδότησιν τῶν ἀεριογόνων μονίμων ἐγκαταστάσεων, ἐν αἷς ὑπάρχουσι πλυντρίδες δι' ὧν δεσμεύεται τὸ παραγόμενον θειῶδες ὀξύ. Ἐπίσης ἡ χρησιμοποίησις ἀνθράκων μὲ μεγάλην τηκτότητα τέφρας εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῆς καύσεως, ἐνῷ παρουσιάζει σπουδαῖον μειονέκτημα διὰ τὴν τροφοδότησιν ἁπλῶν ἐσχαρῶν, λόγῳ τοῦ σχηματισμοῦ πλακοῦντος ἐμποδίζοντος τὴν δίοδον τοῦ ἀέρος καὶ ἑπομένως τὴν ἐξακολούθησιν τῆς καύσεως, ἐνδείκνυται ἀπεναντίας διὰ τὴν τροφοδότησιν εἰδικῶν διπλῶν ἐσχαρῶν ἢ διὰ τὴν καῦσιν τῶν γαιανθράκων ἐντὸς ἀεριογόνων.

Εἰς τὴν ρύθμισιν ἐξ ἄλλου τῆς τιμῆς τῶν γαιανθράκων σπουδαίως συντελεῖ καὶ τὸ πάχος καὶ τὸ μέγεθος ἐν γένει ὑφ' ὃ οὗτοι φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἄνθρακες λ.χ. λεπτοὶ τιμῶνται πολὺ ὀλιγώτερον τῶν χονδρῶν τοιούτων.

ΣΥΝΟΛΙΚΑΙ ΠΟΣΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΦΛΟΙΟΥ ΤΗΣ ΓΗΣ ΟΡΥΚΤΩΝ ΑΝΘΡΑΚΩΝ

Μέρη τῆς γῆς	Ποσότητες βέβαιαι	Ποσότητες πιθαναὶ καὶ δυναταὶ	Σύνολον
Εὐρώπη	279.189 ἑκατομ. τόννοι	510 001 ἑκατομ. τόννοι	784.910 ἑκατομ. τόννοι
Ἀσία	20.502 » »	1.25 .084 » »	1.279.586 » »
Ἀφρικὴ	499 » »	57.340 » »	57.839 » »
Ὠκεανία (νῆσοι τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ Αὐστραλίας).	4.073 » »	166.337 » »	170.410 » »
Ἀμερικὴ : (Βόρειος, Μέση καὶ Νότιος).	416.891 » »	4.688.637 » »	5.105.528 » »

Εἰδικώτερον τὰ ποσὰ τῶν ὀρυκτῶν ἀνθράκων ὑπολογίζονται κατὰ κράτη ὡς ἀκολούθως (ἔτ.1913).

Α) *Εὐρώπη :*

Μ. Βρεττανία καὶ Ἰρλανδία	189533	ἑκατομ. τόν.
Πορτογαλία	20	» »
Ἰσπανία	8768	» »
Γαλλία	17583	» »
Ἰταλία	243	» »
Ἑλλὰς	40	» »
Βουλγαρία	388	» »
Δανία	50	» »
Κάτω Χῶραι	4402	» »
Βέλγιον	11000	» »
Γερμανία	423356	» »
Οὑγγαρία	1717	» »
Αὐστρία	53876	» »
Βοσνία καὶ Ἑρζεγοβίνη	3676	» »
Σερβία	529	» »
Ρουμανία	39	» »
Σουηδία	114	» »
Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία	60106	» »
Σπιτζβέργη	8750	» »

Β) *Βόρειος καὶ Μέση Ἀμερική :*

Νέα Φουντλανδία	500	ἑκατομ. τόν.
Καναδᾶς	1234269	» »
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	3838657	» »
Κεντρικὴ Ἀμερικὴ	5	» »

Γ) *Νότιος Ἀμερική :*

Κολομβία	27000	ἑκατομ. τόν.
Βενεζουέλα	5	» »
Περοὺ	2039	» »
Ἀργεντινὴ	5	» »
Χιλὴ	3048	» »

Ἡ παραγωγὴ ὀρυκτῶν ἀνθράκων καθ' ὅλον τὸν κόσμον ἔφθασε σήμερον εἰς τὸ τεράστιον ποσὸν τοῦ 1,4 δισεκατομμυρίου τόννων ἐτησίως ἀπορροφουμένη ἅπασα ὑπὸ τῆς βιομηχανίας. Θὰ ἦτο μάλιστα ἐντελῶς ἀνεπαρκὴς διὰ τὰς παρούσας ἀνάγκας τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς κινήσεως ἂν δὲν ἐχρησιμοποιοῦντο ἐκ παραλλήλου διάφοροι ὀρυκταὶ ἢ τεχνηταί, ρευσταὶ καὶ ἀέριοι καύσιμοι ὗλαι, καθὼς καὶ ὁ κληθεὶς *λευκός, κυανοῦς καὶ πράσινος* ἄνθραξ, ἡ ἐνέργεια δηλονότι τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων, τοῦ ἀνέμου καὶ τῶν παλιρροιῶν.

Ι. Γ. Μ.

—[ΟΙΚΟΝΟΜ.] Ἐξ ὅλων τῶν πρώτων ὑλῶν, αἵτινες κατέστησαν ἀντικείμενα ἐρεύνης τῶν οἰκονομολόγων, τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν ὁ ἄνθραξ καὶ ὁ σίδηρος. Ὁ ἄνθραξ εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς διαμορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως ἐντοπίου βιομηχανίας· διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἀπησχόλησε πάντοτε σοβαρῶς τοὺς οἰκονομολόγους.

Δύο τινὰ καθιστοῦν τὸν ἄνθρακα ἐνδιαφέροντα διὰ τὴν βιομηχανίαν. Ἀφ' ἑνὸς ἡ θερμαντικὴ αὐτοῦ δύναμις, ἀφ' ἑτέρου ἡ θέσις καὶ ἡ ποιότης αὐτοῦ. Διότι ἐὰν ἔν τινι χώρᾳ ὁ ἄνθραξ εὑρίσκεται εἰς μεγάλην ποσότητα κατὰ τετραγωνικὰ χιλιόμετρα, ἡ δὲ ποιότης αὐτοῦ εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ ἐπιτρέπεται ἡ ἐπίτευξις μεγάλης θερμότητος, δύναται ἡ χώρα αὕτη νὰ ἀποβλέψῃ μετὰ βεβαιότητος εἰς τὴν αἰσίαν ἐξέλιξιν τῆς βιομηχανίας της. Τοὐναντίον, ἐὰν στερῆται ἀνθρακος, δυσχερῶς θὰ δυνηθῇ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τάξιν βιομηχανικοῦ κράτους. Διότι εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, τὸ πρόβλημα τῆς προμηθείας ἄνθρακος ἡ χώρα αὕτη θὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἀντιμετωπίσῃ διττῶς, ἢ ἐπεμβαίνουσα

Digitized by Google

προστατευτικῶς χάριν τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας διὰ παραχωρήσεων πρὸς τὸ κράτος τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν ἐγχώριον ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν, καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ ζήτημα ἀνάγεται εἰς τὸν κύκλον τῆς ὅλης ἐμπορικῆς κρατικῆς πολιτικῆς, ἢ θέλει μείνει ἀμέτοχος, ἀφίνουσα ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν διὰ τὴν προμήθειαν τοῦ ἄνθρακος, ὁπότε ἡ κρίσις τῶν τιμῶν τοῦ προϊόντος τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας θὰ εἶναι προφανής.

Ἀλλ' ἐὰν ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ ἄνθησις ἐγχωρίου βιομηχανίας προϋποθέτει τὴν ὕπαρξιν ἄνθρακος, δὲν πρέπει νὰ ἀπαισιοδοξῶμεν διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς βιομηχανίας εἰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχουν δύο ἕτερα στοιχεῖα, τὸ *πετρέλαιον* καὶ ὁ *λευκὸς ἄνθραξ*.

Τὸ πετρέλαιον ὡς ἐκ τῆς μεγάλης θερμαντικῆς αὐτοῦ δυνάμεως τείνει πράγματι νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸν ἄνθρακα, διότι, ἐνῷ ὁ ἄνθραξ ἐπιδεικνύει 7,200 θερμαντικὰς μονάδας, τὸ πετρέλαιον ἐμφανίζει 10.000 τοιαύτας· ὁ οἰκονομικὸς νόμος τῆς ὑποκαταστάσεως ἐφαρμόζεται πλήρως, δὲν εἶναι δὲ ἄπορον ἐὰν τὸν ἄνθρακα ἀναμένῃ ἡ αὐτὴ τύχη, οἷα τὰς κατωτέρας αὐτοῦ ποιότητας, ἀντικαθισταμένας βραδέως ὑπὸ τῶν ἀνακαλυπτομένων καλυτέρων τοιούτων. Ἡ οὕτω ὅμως πιθανὴ ὑποκατάστασις εἶναι ζήτημα τεχνικῆς προόδου.

Οἷα ἡ σχέσις τοῦ ἄνθρακος πρὸς τὸ πετρέλαιον, παρομοία τυγχάνει καὶ ἡ σχέσις τοῦ πρώτου πρὸς τὸ ἕτερον ἀντίζηλον στοιχεῖον, τὸν λευκὸν ἄνθρακα. Λευκὸν ἄνθρακα λέγοντες ἐννοοῦμεν τὴν κινητήριον ἐν γένει δύναμιν ἥτις δύναται νὰ παραχθῇ διὰ καταλλήλου χρησιμοποιήσεως ῥεόντων ὑδάτων ποταμῶν, καταρρακτῶν κ.λ.π. Τὸ ζήτημα εἶναι ὑψίστης τεχνικῆς σημασίας, ἐνέχει δὲ μεγίστην σπουδαιότητα πρακτικὴν ἐν Ἑλλάδι, ἥτις στερουμένη ἄνθρακος, ἀποβλέπει πρὸς ἄλλα μέσα διὰ τὴν βιομηχανοποίησίν της.

Ἱστορικὴ ἐξέτασις τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ἄνθρακος: Σχετικῶς μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ λιθάνθρακος ὁ Lexis μᾶς ἀναφέρει μερικὰς λεπτομερείας. Πολλὰ σημεῖα συνηγοροῦν ὅτι ἤδη οἱ Ρωμαῖοι ἐχρησιμοποίησαν ἐν Βρεττανίᾳ τὸν λιθάνθρακα ὡς καύσιμον ὕλην. Πάντως ἦτο γνωστὴ ἐκεῖ ἡ ὕπαρξις ὀρυχείων λιθάνθρακος, μολονότι ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ὀρυχείων χρονολογεῖται ἐν Newkastle τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1240, εἰς Οὐαλίαν δὲ καὶ Σκωτίαν ἀπὸ τῆς τελευταίας δεκαετηρίδος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Σχετικῶς μεγαλυτέρας σημασίας ἐξόρυξις ἔλαβε χώραν ἐν Βελγίῳ ὅπου τὰ ὀρυχεῖα τοῦ Lüttich ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἐτέθησαν ἐν ἐνεργείᾳ. Θεωρεῖται ὡς βέβαιον ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος παρήχθησαν ἄνθρακες εἰς τὸ ὀρυχεῖον τοῦ Zuirkaw. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ροὺρ ὑπῆρξαν ἤδη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μερικὰ ὀρυχεῖα λιθάνθρακος, ἐξ ἀντιθέτου ὅμως ἡ Σιλεσία κατὰ τὸ ἔτος 1742 ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ μόνον 3 ὀρυχεῖα μετὰ 18 ἐργατῶν. Τὸ πρῶτον ὀρυχεῖον λιθάνθρακος εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Saar χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐν Γαλλίᾳ ἤρξατο ἡ ἐκμετάλλευσις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος πλησίον τοῦ St. Etienne.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ἡ εἰς εὐρεῖαν κλίμακα ἐκμετάλλευσις καὶ χρησιμοποίησις τοῦ λιθάνθρακος λίαν ἐνωρίς, παρ' ὅλας τὰς ὑπαρχούσας ἀντιδράσεις. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔλλειψιν ξύλων. Κατὰ τοὺς ὑπάρχοντας ὑπολογισμοὺς κατὰ τὸ ἔτος 1660 ἐξωρύχθησαν πλέον τῶν δύο ἑκατοντάδων ἀγγλικῶν τόννων. Ἐπίσης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐγένετο ἀπόπειρα νὰ παρασκευασθῇ ἀκατέργαστος σίδηρος ἐντὸς ὑψικαμίνων πυρακτωμένων διὰ λιθανθράκων. Ἡ παρασκευὴ ὅμως αὕτη κατωρθώθη μόνον διὰ τοῦ κὼκ καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρονολογεῖται ἡ μεγάλη κατανάλωσις ἄνθρακος ἥτις ἤρχισεν ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἡ πρώτη ὑψικάμινος ἐν Πρωσίᾳ ἐλειτούργησε τῷ 1796. Περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἡ μέθοδος αὕτη ἐν Γαλλίᾳ. Ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ ἡ κατασκευὴ τοῦ σιδήρου διὰ κὼκ ἐπεβλήθη μόλις κατὰ τὸ ἔτος 1840. Διὰ τὴν ἐν γένει χρησιμοποίησιν τοῦ ἄνθρακος μεγάλην ἐπίδρασιν ἔσχεν ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ἀτμομηχανῶν εἰς τὴν βιομηχανίαν, ὡς καὶ ἡ χρησιμοποίησίς των εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν καὶ τοὺς σιδηροδρόμους. Ἡ τελειοποίησις τοῦ μηχανικοῦ συστήματος ἐπέδρασεν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ζητήσεως ἄνθρακος διττῶς: ἀφ' ἑνὸς ἀμέσως προκληθείσης μεγάλης ζητήσεως διὰ τὴν κίνησιν αὐτῶν τούτων τῶν μηχανῶν, ἀφ' ἑτέρου ἐμμέσως, καθόσον ἡ ζήτησις τῶν μηχανῶν προὐκάλεσεν αὔξησιν τῶν μεταλλουργικῶν ἐργασιῶν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν μηχανῶν καὶ συνεπῶς αὔξησιν ζητήσεως ἄνθρακος. Οἱ λιθάνθρακες ἐχρησιμοποιήθησαν ἐπίσης, ἂν μὴ εἰς τόσην μεγάλην βαθμίδα, πάντως ὅμως οὐχὶ εἰς εὐκαταφρόνητον ποσὸν διὰ τὴν παρασκευὴν φωταερίου, τοῦ ὁποίου ἡ πρώτη πρακτικὴ χρησιμοποίησις ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος.

Ἡ σημερινὴ εὐρεῖα διάδοσις τοῦ ἄνθρακος κατέστησεν ἀναγκαίαν καὶ τὴν δημιουργίαν διαφόρων ἐμπορικῶν μορφῶν ἄνθρακος· Τοιουτοτρόπως διακρίνομεν σήμερον ἀναλόγως τοῦ μέσου μεγέθους καὶ τῆς ποιότητος τὰ ἑξῆς εἴδη: *κόνις, ὄροβος, κάριον, τεσσός*. Ἐπίσης διακρίνομεν εἰς στιλπνοὺς ἄνθρακας καὶ εἰς σκοτεινοὺς τοιούτους. Εἰς τοὺς φαιάνθρακας διακρίνομεν λιγνίτας καὶ ἀσβεστάνθρακας.

Ἀνθρακοῦχα κοιτάσματα. Ἕτερον λίαν τὴν οἰκονομίαν ἐνδιαφέρον ζήτημα εἶναι τὸ ποσὸν τῶν ὑπαρχόντων ἀνθρακούχων κοιτασμάτων τοῦ κόσμου. Διότι ὁ ἄνθραξ ὡς ὕλη, ἥτις ἀπαντᾶται δι' ἐνορύξεων, ἔχει ὡς φυσικὴν συνέπειαν ὅτι ἐλαττοῦται διαρκῶς. Ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου τὸ ἐρώτημα τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ μεγάλων ἀκόμη κοιτασμάτων ἄνθρακος ἀπησχόλησεν ὄχι μόνον τὴν βιομηχανίαν, ἀλλὰ καὶ μέγα μέρος τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου. Τὸ ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ ἐτησίως κατ' ἄτομον καταναλισκόμενον ποσὸν ἄνθρακος (ἐν ἔτει 1913) ἔχει ὡς ἀκολούθως:

1) Ἀγγλία	4,01	Τόν.	κατ' ἄτομον
2) Γερμανία	3,85	»	»
3) Βέλγιον	3.55	»	»
4) Γαλλία	19,95	»	»
5) Κάτω Χῶραι	1,93	»	»
6) Δανία	1,21	»	»
7) Ἀνατολ. Οὑγγ.	1,71	»	»
8) Νορβηγία	0,99	»	»
9) Σουηδία	0,96	»	»
10) Ἑλβετία	0,87	»	»
11) Ἱσπανία	0,87	»	»
12) Ἰταλία	0,36	»	»
13) Ρωσία	0,23	»	»
14) Βαλκάνια	0,11	»	»
15) Ἰαπωνία	0,23	»	»
16) Κίνα	0.44	»	»

Εἶναι λογικὸν ὅτι τοιαύτη κατανάλωσις ἄνθρακος ἐκ μέρους ἑκάστου κράτους προὐκάλεσε λίαν ἐνωρὶς τὸ τῆς πραγματικῆς καλύψεως τῶν ἀναγκῶν τῆς καταναλώσεως ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος ποσοῦ κοιτασμάτων. Ἑκάστη δὲ χώρα ἐζήτησεν διὰ τῆς συστάσεως ἐπιτροπῶν νὰ λύσῃ τὸ πράγματι ἀκανθῶδες ζήτημα τῆς ἀντιμετωπίσεως μιᾶς δυνατῆς ἐλλείψεως ἄνθρακος.

Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐξεφράσθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ πρῶτοι φόβοι περὶ μελλοντικῆς δυνατῆς ἐξαντλήσεως τῶν ἀγγλικῶν ἀνθρακούχων κοιτασμάτων ὑπὸ τῶν J. Williams καὶ Sir. J. Sinclair, εἶτα ἐν ἔτει 1812 ὑπὸ τοῦ R. Bald καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1830 ὑπὸ τοῦ γεωλόγου Buckland. Ὁ τελευταῖος ὑπεστήριξε τὴν γνώμην ὅτι ἡ ὑπάρχουσα ποσότης ἤθελε διαρκέσει μόνον ἐπὶ 400 ἀκόμη ἔτη. Ὁ H. Taylor ὑπελόγισε κατὰ τὸ ἔτος 1829 ὅτι ἡ ἐξάντλησις τῶν ὀρυχείων τοῦ Durham καὶ Northumberland ἤθελε συμπληρωθῇ εἰς 1727 ἔτη, ἐὰν ἤθελεν ἐξακολουθήσει ἡ κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ἐτησία ἐξαγωγή· Κατὰ τὸ ἔτος 1863 ὁ Sir William Armstrong εἰς αἴτησίν του ἀπευθυνομένην πρὸς τὴν βρεττανικὴν ἕνωσιν τοῦ Newkastle ἐκφράζεται λίαν ἀπαισιοδόξως ὡς πρὸς τὴν τύχην τῶν ἀνθρακοφόρων ὀρυχείων. Καὶ ἀπεδέχθη μὲν ὅτι τὰ βρεττανικὰ ὀρυχεῖα θὰ ἐξηκολούθουν νὰ παρέχουν ἐπὶ 930 ἔτη ἐὰν ἐξηκολούθει ἡ ἐτησία ἐξαγωγὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐξ 80 ἑκατομ., ἀλλ' ἡ ἐξάντλησις ἤθελεν ἐπέλθει ἐντὸς 212 ἐτῶν, ἐὰν ἡ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1854 παρατηρηθεῖσα μέση αὔξησις ἐκ $2^3/_4$ ἑκατομ. τόννων ἤθελεν ἐξακολουθήσει. Ἡ γνώμη τοῦ γεωλόγου Hull ὅτι μία τοιαύτη διαρκὴς αὔξησις δὲν εἶναι δυνατή, ἀλλὰ ὅτι ἐὰν ἡ ἐτησία παραγωγὴ ἔφθανε εἰς τὸ ποσὸν τῶν 100 ἑκ. τόννων ἤθελεν ἐπέλθει στασιμότης, ἀπεδείχθη εὐθὺς ἀμέσως ἐκ τῶν πραγμάτων ὡς ἀναληθής, καθόσον ἐξαγωγὴ ἡ ἔφθασε κατὰ τὸ ἔτος 1866 τὰ ὅρια ταῦτα, σήμερον δὲ ὑπερέβη αὕτη κατὰ πολὺ καὶ τὴν δευτέραν ἑκατοντάδα ἐν τῇ ἐτησίᾳ παραγωγῇ. Ἐξ ἄλλου ὁ Hull ὑπελόγιζε τὸ ὅλον ποσὸν τῶν δυναμένων νὰ ἐξορυχθῶσιν ἀνθράκων τῆς Ἀγγλίας μέχρι βάθους 4000 ποδῶν κατὰ τὸ ἔτος 1859 εἰς 80.000 ἑκ. τόν. Τὸ ἐν ἔτει 1865 ἐκδοθὲν πλῆρες σύγγραμμα περὶ ἄνθρακος τοῦ Jevons, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναφέρεται ὅτι θὰ ἐπέλθῃ ἡ ἐξάντλησις τῶν ποσοτήτων ἄνθρακος κατὰ τὸ ἔτος 1970, προὐκάλεσε τὸ ἐνδιαφέρον εὐρυτέρων κύκλων διὰ τὸ θέμα, καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1866 συνεστήθη βασιλικὴ ἐπιτροπὴ πρὸς ἔρευναν τοῦ ἀντικειμένου, ἥτις ὑπέβαλε τὸ πόρισμα τῶν ἐρευνῶν της τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1871. Τὸ ὅλον ποσὸν τοῦ ὑπάρχοντος ἄνθρακος προϋπελογίσθη εἰς 195,000 ἑκ. τόννων, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν 48,500 ἑκ. τόνων εὑρίσκονται εἰς βάθος μεγαλύτερον τῶν 4000 ἀγγλικῶν ποδῶν. Κατὰ τὸ ἔτος 1873 ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην γενομένη ὕψωσιν τῶν τιμῶν τοῦ ἄνθρακος ἐν Ἀγγλίᾳ προὐκάλεσε νέους φόβους προσεχοῦς ἐξαντλήσεως τῶν ὀρυχείων. Ἐπιτροπὴ συσταθεῖσα ἐπὶ τούτῳ ὑπέβαλεν εἰς τὴν βουλὴν τῶν λόρδων πόρισμα τῆς μελέτης της ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ἐπιζητοῦσα ὅπως καθησυχάσῃ τὴν δημοσίαν γνώμην. Μεταξὺ ἄλλων ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι ἕνεκα τῆς ἐξελίξεως τῆς βιομηχανίας τοῦ ἄνθρακος εἰς τὰς ἄλλας χώρας ἤθελε σταματήσει ἡ τότε λίαν ἐπιζήμιος ἐξαγωγὴ ἀγγλικοῦ ἄνθρακος ἐξ Ἀγγλίας. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως ἡ ἐξαγωγὴ αὕτη ἐτετραπλασιάσθη σχεδὸν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1879 μέχρι τοῦ 1900. Τοιουτοτρόπως τὸ θέμα, ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων διαψεύσεων τῶν προβλέψεων, δὲν εἶχεν ἐξαντληθῇ, νέαι δ' ἔρευναι ἐπηκολούθησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ὁ Hull ἤρχισεν ἐκ νέου ἐξέτασιν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν τὸ θεατὸν καὶ μὴ θεατὸν ποσὸν ἄνθρακος τοῦ ἡνωμένου βασιλείου, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μέχρις ἑνὸς βάθους 4000 ποδῶν, θὰ ἔφθανεν εἰς τὸ ποσὸν τῶν 81,7 δισεκατομμυρίων τόννων. Ὁ Curtney ὅμως ἐκφράζει κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν φόβους, κυρίως ἀπέναντι τοῦ συναγωνισμοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ὁ Lozé συνεκέντρωσε διὰ τὸ ἔργον του περὶ ἀγγλικοῦ ἄνθρακος ὅλον τὸ ὑλικόν, τὸ σχετιζόμενον πρὸς τὴν ἐξάντλησιν τῶν ἀνθρακούχων κοιτασμάτων, ἐπεχείρησε δὲ ὑπολογισμόν, συμφώνως πρὸς τὸν ὁποῖον οἱ καλοὶ καὶ εὐκόλως μεταφερόμενοι ἄνθρακες ἤθελον ἐξαντληθῇ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1950 καὶ 1960 Ὁ R. Nasse εἰς τὸ ἐκδοθὲν σύγγραμμά του (1893) λαμβάνει ὡς βάσιν τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον ἀπεδέχθη ἡ ἐπιτροπὴ κατὰ τὸ ἔτος 1866 καὶ προϋποθέτει, ὅτι, ἐὰν ἡ ἐλάττωσις τῆς κατὰ ποσοστὰ αὐξήσεως τῆς ἐξαγωγῆς, ὡς αὕτη κατεδείχθη κατὰ τὸ 1860, ἤθελε διαρκέσει καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἐπερχομένης μιᾶς παραγωγῆς 289 ἑκατομ., ἤθελε σταματήσει ἡ αὔξησις ἐν ἔτει 1930. Ἔκτοτε ἤθελεν ἀποδειχθῇ ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1890 τὸ ὑπάρχον ἀπόθεμα ἄνθρακος ἤθελεν ἐξαρκέσει ἀκόμη 668 ἔτη. Ἡ παραγωγὴ ὅμως ἔφθασε πραγματικῶς ἤδη τὸ προϋπολογισθὲν ἀνώτατον ποσὸν ἐν ἔτει 1907. Αὐτονόητον εἶναι ὅτι ἡ ἔλλειψις ἄνθρακος ἤθελε γίνει αἰσθητὴ πολὺ πρότερον, πρωτοῦ δηλαδὴ γίνῃ ἐξόρυξις καὶ τῶν τελευταίων κοιτασμάτων. Γενικῶς ὅμως ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ μιᾶς ἀπολύτου ἐξαντλήσεως, ἀλλὰ μόνον περὶ ἐμπορικῆς τοιαύτης τῶν ἀγγλικῶν ἀνθρακούχων κοιτασμάτων. Ἡ ἐκμετάλλευσις τούτων θὰ ἐσταμάτα βαθμιαίως, ἐὰν τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐξαγωγῆς, ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τῶν δυσχερειῶν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν νεωτέρων ὀρυχείων, δὲν θὰ ἐκαλύπτοντο διὰ τῆς τιμῆς πωλήσεως τῶν προϊόντων. Διότι παρ' ὅλην τὴν στενότητα ἄνθρακος ἡ ὁποία θὰ ἐπήρχετο, ἡ τιμὴ θὰ παρέμενε μικρά, ἕνεκα τῆς ἀμερικανικῆς καὶ πιθανῶς τῆς γερμανικῆς παραγωγῆς. Μία πλήρης ἐξάντλησις τῶν ἀνθρακούχων κοιτασμάτων γενικῶς οὐδέποτε θέλει ἐπέλθει, καθ' ὅσον ἡ χρησιμοποίησις τούτων διὰ τὴν βιομηχανίαν ἐξαρτᾶται γενικῶς ἐκ τῆς τιμῆς τῆς καυσίμου αὐτῆς ὕλης, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ ὡρισμένα ὅρια.

Ὁ δασολόγος Brown (1898) ἀποδέχεται ὅτι ἡ ἐμπορικὴ ἐξάντλησις τῶν ἀγγλικῶν ἀνθρακούχων ὀρυχείων τότε θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ, ἐὰν ἤθελε γίνει ἐκμετάλλευσις τῶν ἐκμεταλλευσίμων κοιτασμάτων μέχρι βάθους 2000 ποδῶν. Ὁ Brown συνάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐξάντλησις θὰ ἔχῃ συντελεσθῇ ἐντὸς 50—60 ἐτῶν.

Ὅ,τι συνέβη ἐν τῷ Ἡνωμένῳ Βασιλείῳ παρατηρεῖται εἰς τὰ κράτη τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης. Ἐν Πρωσσίᾳ ἔχομεν ὡς πρώτην ἀπογραφὴν τῶν ἀνθράκων της τὴν γενομένην τῷ 1890 κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ Ἐμπορίου. Ἐν Γαλλίᾳ ἔχομεν διαφόρους στατιστικὰς ἐρεύνας καὶ δὴ τὴν πρώτην κατὰ τὸ ἔτος 1870.

Σήμερον ἔτι ἡ συζήτησις δὲν ἔλαβε πέρας. Τὸ συνέδριον τῶν γεωλόγων, ἀσχοληθὲν κατὰ τὸ ἔτος 1913, προέβη εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ὑπαρχουσῶν ποσοτήτων ἄνθρακος εἰς ὅλην τὴν γῆν (βλ. ἄνθρακες *ὀρυκτοί*).

Κρατικὴ πολιτικὴ ἐπὶ τοῦ ἄνθρακος: Παραλλήλως πρὸς τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἄνθρακος βαίνει ἡ ῥύθμισις τῆς κρατικῆς ἀνθρακικῆς πολιτικῆς. Τὴν κρατικὴν πολιτικὴν ἐπὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἄνθρακος δὲν ἀπασχολοῦν μόνον οἱ τοὺς ἐργάτας τῶν μεταλλείων ἐπαπειλοῦντες κίνδυνοι ἀλλὰ καὶ κυρίως ἡ ῥύθμισις τῆς παραγωγῆς ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς καταναλώσεως.

Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς τυγχάνει ἡ Γερμανία, ἥτις διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1870—71 ἀκολουθηθείσης κρατικῆς πολιτικῆς κατώρθωσε ν' ἀνυψώσῃ εἰς ἐπίζηλον περιωπὴν τὴν βιομηχανίαν τοῦ ἄνθρακος. Ἡ χρονικὴ περίοδος 1870—71 μέχρι τοῦ 1914 σημειοῖ τὰς προτάσεις ἐν Γερμανίᾳ πρὸς ἐφαρμογὴν εὐρυτέρας κρατικῆς πολιτικῆς. Συστηματικωτέρα ὅμως γίνεται ἡ κρατικὴ πολιτικὴ ἐπὶ τοῦ ἄνθρακος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Ἡ ἀποτόμως αὐξηθεῖσα ζήτησις τοῦ ἄνθρακος διὰ στρατιωτικοὺς σκοπούς, ἡ ἕνεκα τοῦ πολέμου ἐπελθοῦσα μεταβολὴ εἰς τὴν εὐχερῆ ἐξαγωγὴν κατέστησαν τὸν ἄνθρακα περιζήτητον καὶ κατὰ συνέπειαν κατενοήθη ἐκ μέρους τοῦ Κράτους ἡ ἀνάγκη τῆς γενικωτέρας ῥυθμίσεως τῆς παραγωγῆς τοῦ ἄνθρακος·

Α. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

— **ἄνθραξ** *(νόσος)*. Ἡ ὀνομασία *ἄνθραξ* ἐδόθη εἰς νόσους τόσον τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων, ὅσον καὶ τῶν φυτῶν.

— **[ΙΑΤΡ.]** Ὁ *ἄνθραξ* ἢ *κακοήθης φλύκταινα* εἶναι νόσος κοινὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ζῷα ἐφ' ὧν ἐνσκήπτει κατὰ ἐπιζωοτίας, αἵτινες ἐπιφέρουσι μεγάλας καταστροφὰς εἰς αὐτά.

Digitized by Google

Ἡ νόσος ἀναπτύσσεται διὰ τῆς εἰσόδου τοῦ βακτηριδίου τοῦ ἄνθρακος εἰς τὸν ὀργανισμόν, τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ ζῴου. Τὸ βακτηρίδιον τοῦτο ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Davaine κατὰ τὸ ἔτος 1863, τὰ δὲ σπορίδια αὐτοῦ πολὺ βραδύτερον, τῷ 1876, ὑπὸ τοῦ Koch.

Ὁ ἄνθραξ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις δὲν εἶναι καὶ τόσον εὐπρόσβλητος, παρατηρεῖται ἐπὶ τοῦ δέρματος, καὶ ἀποτελεῖ τὸν λεγόμενον *ἐξωτερικὸν ἄνθρακα*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν *ἐσωτερικὸν ἄνθρακα*, ὅστις ἐγκαθίσταται ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν αὐτοῦ ὀργάνων. Ἡ ὀργανικὴ ἀντίστασις τοῦ ἀνθρώπου καταδεικνύεται κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ ἐμβολιασμοῦ τοῦ βακτηριδίου τούτου, ἔνθα γεννᾶται πάλη μεταξὺ τοῦ βακτηριδίου καὶ τοῦ ἀντιδρῶντος εἰς τὴν εἰσβολὴν αὐτοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ. Κατὰ τὴν χώραν ταύτην, παρουσιάζεται ἐξοίδησις, μᾶλλον ἢ ἧττον ὀγκώδης, ἥτις ἀπολήγει εἰς τὸν σχηματισμὸν φλυκταίνης, ἥτις καλεῖται *κακοήθης φλύκταινα*.

Ἡ μόλυνσις τοῦ ἀνθρώπου προέρχεται πάντοτε ἐκ τῶν ζῴων, ἡ δὲ κακοήθης φλύκταινα παρατηρεῖται κυρίως εἰς τὰς χώρας ἐκείνας, εἰς ἃς ἐπικρατοῦσιν εἰς τὰ ζῷα αἱ ἐπιζωοτίαι τοῦ ἄνθρακος, καὶ εἰς τὰ ἄτομα ἐκεῖνα ἅτινα ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν πρὸς αὐτά, ἤτοι ποιμένας, κτηνιάτρους κλπ., ὡς καὶ εἰς τοὺς χειριζομένους τὰ κρέατα αὐτῶν κρεοπώλας καὶ τοὺς μεταφορεῖς τοιούτων κρεάτων.

Τὰ βακτηρίδια καὶ ἰδίως οἱ σπόροι παραμένουσιν ἐπὶ τῶν τριχῶν ἢ τοῦ δέρματος τῶν ζῴων, ἐξ οὗ καὶ ἡ συχνότης τῆς κακοήθους φλυκταίνης εἰς τοὺς κατεργαζομένους τὰ δέρματα, τοὺς βυρσοδέψας, τοὺς ὑποδηματοποιούς, τοὺς σελλοποιούς, καὶ τοὺς ἐργαζομένους εἰς τὸν καθαρισμὸν καὶ χωρισμὸν τοῦ ἐρίου ἢ τῶν τριχῶν, στρωματοποιούς, τοὺς ξέοντας τὰ ἔρια καὶ τοὺς κατεργαζομένους τὰ κέρα τῶν ζῴων τούτων.

Τὸ βακτηρίδιον τοῦ ἄνθρακος δύναται νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ διὰ τοῦ ὑγιοῦς δέρματος (Enaux et Chaussier). Συνηθέστερον ὅμως εἰσδύει δι' ἀμυχῆς τινος αὐτοῦ, ἔνθα καὶ ἀναφαίνεται ἡ κακοήθης φλύκταινα· ἄλλοτε εἰσδύει διὰ τῶν ἀερίων ἢ γαστρικῶν ὁδῶν. Ἡ μόλυνσις διὰ τῶν μυιῶν ἢ τῶν ἐντόμων, ἂν καὶ ἀναμφισβήτητος, εἶναι ἐν τούτοις λίαν περιωρισμένη. Σπανιώτατα ἡ μόλυνσις γίνεται ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον. Τὰ ζῷα μολύνονται διὰ τοῦ πεπτικοῦ συνήθως συστήματος, ἐνῷ ὁ ἄνθρωπος σπανιώτερον μολύνεται διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης, ὁσάκις δὲ συμβῇ τοῦτο, παρουσιάζεται εἰς αὐτὸν ὁ *γαστρεντερικὸς ἄνθραξ*. Ἐν τούτοις, ἡ βρῶσις κρεῶν μεμολυσμένων δὲν παρακολουθεῖται πάντοτε ὑπὸ μολύνσεως. Τὰ πτηνὰ καὶ οἱ κύνες τρώγουσιν ἄνευ βλάβης τὰ κρέατα θνησιμαίων ζῴων, καὶ ὁ ἄνθρωπος δύναται ἐνίοτε νὰ φάγῃ κρέατα μεμολυσμένα, ἀλλὰ καλῶς ἑψημένα, ἄνευ βλάβης σοβαρᾶς. Φαίνεται ὅτι καὶ τὸ γαστρικὸν ὑγρὸν ἀσκεῖ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν βακτηριδίων καὶ ἐξουδετεροῖ τὴν νοσογόνον αὐτῶν ἐπίδρασιν. Κρέατα δμως, μὴ καλῶς ἑψημένα, μεταδίδουσι τὴν νόσον.

Τὸ ἀναπνευστικὸν σύστημα δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁδὸς μολύνσεως. Ὁ *πνευμονικὸς ἄνθραξ* παρατηρεῖται συχνότατα ἐν Ἀγγλίᾳ, ἰδίᾳ δὲ ἐν Bradford, ἔνθα ἀναπτύσσεται ἐπὶ τῶν χωριζόντων καὶ ξεόντων τὰ μεμολυσμένα ἔρια καὶ τὰς τρίχας τῶν αἰγῶν, *ἀλπαγὰ* ἢ *μοχαὶρ* (alpaga ou mochair) ἢ τὰς τρίχας τῆς καμήλου τοῦ Θιβέτ. Καὶ ἐν Ἑλλάδι παρετηρήθη καὶ περιεγράφη ὁ πνευμονικὸς ἄνθραξ ὑφ' ἡμῶν, ἐν τῇ Πανεπιστημιακῇ Κλινικῇ τοῦ καθηγητοῦ Κ. Π. Δηληγιάννη. Παρετηρήσαμεν τότε περίπτωσιν πνευμονικοῦ ἄνθρακος, ἐπὶ ἐργάτου ἐφαπλωματοποιείου, ὅστις εἶχε κύριον ἔργον ἐν αὐτῷ νὰ καθαρίζῃ ξέων τὰ ἔρια, ἅτινα μετέφερον εἰς τὸ ἐργοστάσιον πρὸς κατασκευὴν στρωμνῶν. Εἶχον δὲ εἰσαχθῇ εἰς τὸ ἐργοστάσιον ἐκεῖνο ἔρια, ἅτινα οὗτος ἀνέλαβε νὰ καθαρίσῃ, προερχόμενα ἐκ τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας, ἔνθα ἐπεκράτει ἀπὸ πολλῶν μηνῶν ἐπιζωοτία ἄνθρακος, μεγάλας καταστροφὰς προξενήσασα εἰς τὰ ποίμνια τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Ὁ πνευμονικὸς ἄνθραξ ἀναπτύσσεται συχνάκις ἐπὶ τῶν ρακοσυλλεκτῶν. Ἡ νόσος τῶν ρακοσυλλεκτῶν, εἶναι συχνοτάτη ἐν Βιέννῃ καὶ ὀφείλεται εἰς τὰ ράκη τὰ προερχόμενα ἐκ Ρωσίας.

Ὁ ἄνθραξ τῶν ζῴων, ὡς ἐπὶ μακρὸν ἐπιστεύετο, δὲν εἶναι αὐτόματος. Διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ βακτηριδίου τοῦ ἄνθρακος ὑπὸ τοῦ Davaine ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀληθὴς αἰτία τῆς μεταδόσεως του εἰς αὐτά. Τοῦτο κατεδείχθη σαφέστατα διὰ τῶν ἀξιομνημονεύτων ἐργασιῶν τοῦ Pasteur, ἐξ ὧν ἀπεδείχθη ὅτι, ἐκ ζῴων θανόντων ἐξ ἄνθρακος καὶ καλυφθέντων ὑπὸ χώματος, μετὰ τὴν ἀποσύνθεσιν αὐτῶν τὰ βακτηρίδια τοῦ ἄνθρακος, εὑρίσκοντα εἰς τὸ προσφάτως ἀνασκαφὲν ἔδαφος θερμοκρασίαν κατάλληλον καὶ ὀξυγόνον, συνθήκας δηλονότι καταλλήλους διὰ τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν καὶ τὴν παραγωγὴν σποριδίων, γίνονται ἡ αἰτία τῆς ἐμφανίσεως τῆς νόσου ὡς ἑξῆς: Τὰ σπορίδια τοῦ ἄνθρακος προσλαμβάνοντες οἱ σκώληκες τῆς γῆς, ἀνέρχονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ μολύνουσι διὰ τῶν ἐκκριμάτων αὐτῶν τὰ χόρτα, παρασυρόμενα δὲ ὑπὸ τῶν ὑδάτων μολύνουσι τὰς πεδιάδας, εἰς ἃς βόσκουσι τὰ ζῷα καὶ προκαλοῦνται οὕτω μεγάλαι ἐξ ἄνθρακος ἐπιζωοτίαι, δι' ὃ καὶ δικαίως «*κατηραμένα ἐδάφη*» (champs maudites) τὰ ἐδάφη ταῦτα ὠνομάσθησαν.

Οἱ Pasteur, Chamberland καὶ Roux, διαβρέχοντες τὰ χόρτα τῆς τροφῆς τῶν προβάτων *(τριφύλλι)* διὰ καλλιεργειῶν ἐκ βακτηριδίων καὶ σποριδίων τοῦ ἄνθρακος, παρετήρησαν ὅτι πολλὰ τούτων ἀπέθνησκον ἐξ ἄνθρακος, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν θανάτων ηὔξανεν ἐφ' ὅσον μετὰ τῶν τροφῶν ἐμιγνύοντο νύσσοντα ἰδίως χόρτα λεπτὰς ἀκάνθας φέροντα, ὡς φύλλα γνάφου ἢ στάχυες νύσσοντες κριθῆς. Ἡ εἴσοδος τῶν βακτηριδίων φαίνεται συντελουμένη διὰ τοῦ φάρυγγος, τοῦ στόματος καὶ τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος τῶν ζῴων τούτων. Ὁ Buchner κατέδειξε πειραματικῶς, ὅτι ἡ μόλυνσις ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ καὶ διὰ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων.

Βακτηριολογία : Τῷ 1850, ὁ Bayer, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Davaine, ἐξετάζοντες μικροσκοπικῶς τὸ αἷμα προβάτων θανόντων ἐξ ἄνθρακος, παρετήρησαν μεταξὺ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων μικρὰ σωμάτια, νηματοειδῆ, ἀκίνητα. Ἡ ἀνακάλυψις ὅμως αὕτη παρῆλθεν ἀπαρατήρητος. Μετὰ πέντε ἔτη, τῷ 1855, ὁ Pollender περιέγραψε τὰ σωμάτια ταῦτα, ἅτινα ἀνεῦρεν εἰς τὸ αἷμα ἀγελάδων, θανουσῶν ἐξ ἄνθρακος, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὰ νοσογόνον ἐπίδρασιν. Μετὰ δύο ἔτη, ὁ Branell παρετήρησε τὰ σωμάτια ταῦτα εἰς τὸ αἷμα ζώντων πλέον ζῴων καὶ κατεδείκνυεν οὕτω, ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι προϊόντα ἀποσυνθέσεως νεκρικῆς· ἀλλὰ καὶ οὗτος δὲν ἀπέδωκε νοσηρὰν ειδικότητα εἰς αὐτά. Ὁ Dallaford τὰ ἀποχωρίζει τῷ 1860 τῶν γνωστῶν ἤδη βακτηριδίων τῆς σήψεως (vibrions septiques), ἀλλὰ καὶ οὗτος δὲν προχωρεῖ μέχρι τοῦ νὰ χαρακτηρίσῃ αὐτὰ ὡς τὰ αἴτια τῆς νόσου.

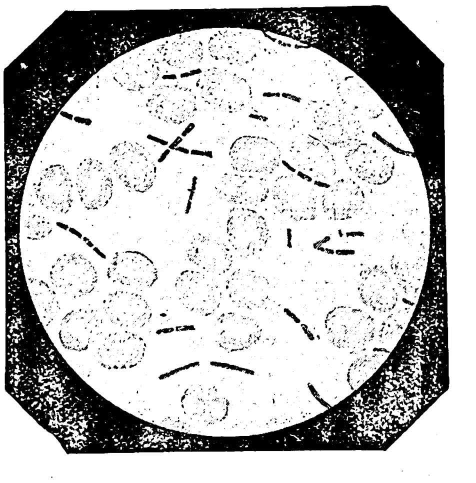

Βακτηρίδια ἄνθρακος εἰς τὸ αἷμα μυός.
[Χρῶσις κατὰ Kuhne - Weigert.]

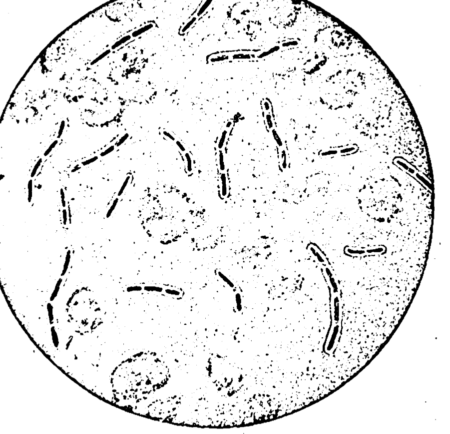

Βακτηρίδια τοῦ σπληνάνθρακος ἐν ὀπῇ σπληνὸς μυός.
[Χρῶσις τοῦ ἐλύτρου κατὰ Räbiger.]

Μόλις τῷ 1863, ὁ Davaine, βοηθούμενος ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Pasteur ἐπὶ τῆς βουτυρικῆς ζυμώσεως (ferment butyrique), ἀναγνωρίζει τὴν σπουδαιοτάτην σημασίαν, ἣν ἔχουσι τὰ σωμάτια ταῦτα τοῦ ἄνθρακος καὶ τὴν νοσογόνον αὐτῶν ἰδιότητα, τὴν ὁποίαν νεώτεραι ἐργασίαι τῶν Pasteur καὶ Roux ἐπεβεβαίωσαν. Τῷ 1884, οἱ Pasteur καὶ Roux ἔφερον εἰς πέρας καὶ παρουσίασαν μεγίστης σημασίας ἀνακάλυψιν, τὸν ἐμβολιασμὸν τῶν προβάτων κατὰ τοῦ ἄνθρακος, ἥτις συνετέλεσε εἰς τὴν ἐν γένει προφύλαξιν ἐκ τῶν λοιμωδῶν νόσων.

Μορφολογία τοῦ παρασίτου : Ἡ μορφὴ τοῦ παρασίτου διαφέρει ἀναλόγως τοῦ μέσου ἐκ τοῦ ὁποίου τὸ παραλαμβάνομεν, εἴτε ἐκ τοῦ αἵματος καὶ τῶν σπλάγχνων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν παθόντων τὸν ἄνθρακα ζῴων, εἴτε ἐκ τεχνικῶν καλλιεργειῶν τοῦ βακτηριδίου. Ἐὰν παραλάβωμεν τὸ αἷμα ζῴου πάσχοντος τὸν ἄνθρακα καὶ ἐξετάσωμεν σταγόνα τοῦ αἵματος τούτου πρόσφατον, ἄνευ χρώσεως, παρατηροῦμεν μεταξὺ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων βακτηρίδια ἐπιμήκη, εὐθέα ἢ κεκαμμένα, κυλινδρικά, διαθλαστικά, ἀκίνητα. Χρωννύμενα τὰ βακτηρίδια ταῦτα, παρουσιάζονται ἀποτελούμενα ὁτὲ μὲν ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου βακτηριδίου, ἄλλοτε δὲ ἐκ πολλῶν τοιούτων συνηνωμένων, τοῦ ἑνὸς κατ' ἀκολουθίαν τοῦ ἑτέρου, μὲ ἄκρα ἐλαφρῶς κολπώδη καὶ κεχωρισμένα διὰ διαφραγμάτων, ἀποτελοῦντα νημάτια. Εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ νημάτιον τὰ βακτηρίδια ταῦτα εἶναι ἴσα, μήκους 5—6 μ. καὶ πλάτους 1 μ. ἕως 1 μ. 5. Τὰ βακτηρίδια περιβάλλονται ὑπὸ θήκης ὑαλίνης, ἀχρόου, ἥτις συνενώνει ταῦτα μεταξύ των. Τὰ βακτηρίδια ἐν τῷ αἵματι ἀναπαράγονται διὰ διχοτομήσεως καὶ οὐδέποτε διὰ σχηματισμοῦ σποριδίων.

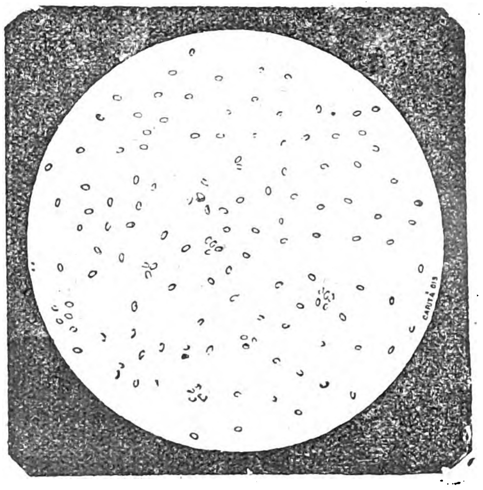

Σπόροι βακτηριδίων τοῦ ἄνθρακος.

Καλλιέργεια : Καλλιεργούμενα τὰ βακτηρίδια τοῦ ἄνθρακος παρουσιάζονται ὑπὸ τὴν μορφὴν νηματίων, πολὺ μακροτέρων, συμπεπλεγμένων καὶ ἀκινήτων. Τὰ βακτηρίδια ταῦτα χρωννύμενα παρουσιάζονται περιβαλλόμενα ὑπὸ θήκης ὑαλίνης, ἥτις περιλαμβάνει ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῆς σειρὰν μικρῶν βακτηριδίων ἴσου μήκους, κεχωρισμένων δι' ἐγκαρσίων διαφραγμάτων. Τὰ βακτηρίδια ταῦτα εἶναι βραχύτερα τῶν παρατηρουμένων ἐν τῷ αἵματι. Εἰς παλαιὰς καλλιεργείας τὰ νήματα συμπλέκονται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ προσομοιάζουσι πρὸς τὰ μυκήλια τῶν μυκήτων, βαθμηδὸν δὲ τὸ πρωτόπλασμα αὐτῶν ἐκφυλίζεται καὶ διαλύεται καὶ τὰ σπορίδια καθίστανται ἐλεύθερα. Εἰς τὰς καλλιεργείας ταύτας, μετὰ τῶν σποριδίων εὑρίσκομεν βακτηρίδια παραμεμορφωμένα, κοκκιώδη, πολύμορφα καὶ ἀτελῶς χρωννύμενα.

Ἡ ἀναπαραγωγὴ καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς αὐτῶν συντελεῖται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: Βακτηρίδια τινα μεγεθύνονται ὑπερμέτρως καὶ καταλήγουσιν εἰς νημάτια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἄρχονται ἀναφαινόμενα πολυάριθμα σωμάτια σφαιρικά, στίλβοντα καὶ διαθλαστικά, καθιστάμενα μετ' ὀλίγον ἐλεύθερα. Ταῦτα εἶναι τὰ σποριδια τοῦ ἄνθρακος προοριζόμενα νὰ μεταμορφωθῶσιν εἰς βακτηρίδα διὰ βαθμιαίας μεγεθύνσεως, διὰ καταπληκτικῆς δὲ ταχύτητος συντελεῖται ὁ πολλαπλασιασμὸς αὐτῶν.

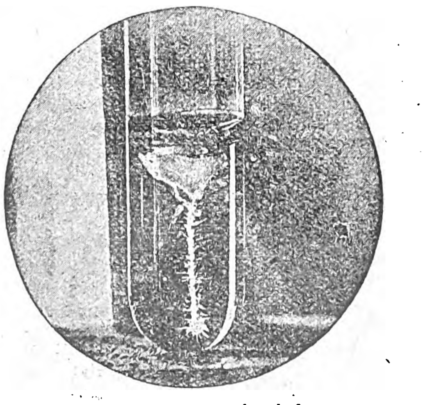

Τὸ βακτηρίδιον τοῦ σπληνάνθρακος.
[Ἐπταήμερος καλλιέργεια ἐν ζελατίνῃ νύξεως πηκτῆς.]

Μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ζῴου εὑρίσκονται ταῦτα εἰς τὸ αἷμα καὶ τὰ διάφορα ὄργανα ἐξ ὧν διασπείρονται πανταχοῦ εἰς τὰ πέριξ.

Digitized by Google

Τὰ βακτηρίδια τοῦ ἄνθρακος προσλαμβάνουσιν τὰ χρώματα τῆς ἀνυλίνης, καὶ δὲν ἀποχρωματιζονται διὰ τῆς κατὰ Gram μεθόδου. Πάσας τὰς μεταμορφώσεις τῶν βακτηριδίων τούτων δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν ἐπὶ τῶν μέσων τῆς καλλιεργείας, εἰς τὸν θρεπτικὸν ζωμόν, τὸν ὀρὸν κτλ., ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσετσι εἰς θερμοκρασίαν 37°.

Τὰ βακτηρίδια ἐμβολιαζόμενα καθέτως ἐντὸς πηκτῆς ρευστοποιοῦσι ταύτην, ἐν ἀρχῇ κατὰ τὴν ἀνωτέραν μοῖραν, βραδύτερον δὲ ἐξ ὁλοκλήρου. Μετὰ ἐμβολιασμὸν ἐντὸς ζωμοῦ, ἐνῷ οὗτος διατηρεῖται διαυγής, ἄρχονται ἐντὸς ὀλίγου σχηματιζόμεναι κροκκίδες, αἰωρούμεναι ἀρχικῶς, εἶτα δὲ καταπίπτουσιν εἰς τὸν πυθμένα τοῦ σωλῆνος, ἀποτελοῦσαι λευκὸν ἵζημα, ὅπερ, ἀναταρασσόμενον εἰς τὸ διαυγὲς ὑγρόν, διαλύεται. Εἰς τὸ γάλα ἐπιφέρουσι τὴν πῆξιν αὐτοῦ ἐντὸς τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν. Τοῦτο βραδύτερον ρευστοποιεῖται καὶ πάλιν. Ἐπὶ τῶν γεωμήλων καλλιεργοῦνται κατὰ ἀφθόνους ἀποικίας χρώματος λευκοφαίου. Τὸ βακτηρίδιον τοῦ ἄνθρακος εἶναι ἀερόβιον· Τὸ ὀξυγόνον τῆς ἀτμοσφαίρας εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ. Ἐκ τῶν καλλιεργειῶν ἀπεχώρησάν τινες τοξίνας.

Τὸ βακτηρίδιον τοῦ ἄνθρακος, ὅπως καλλιεργηθῇ, ἔχει ἀνάγκην ὑγρασίας, ἀλκαλικοῦ μέσου καλλιεργείας καὶ ὀξυγόνου. Ἡ ἀποξήρανσις, κατὰ τὸν Koch, καταστρέφει τοῦτο ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν. Ἄλλοι ὅμως παρετήρησαν ὅτι τοῦτο ἀντέχει εἰς ἀποξηρανθὲν αἷμα πλέον τῶν 50 ἡμερῶν (Momont). Ἀντιθέτως τὰ σπορίδια ἀντέχουσι καὶ ἄνευ τροφῆς καὶ εἰς τὴν ξηρασίαν ἐντὸς κεκλεισμένων ἀγγείων καὶ πλέον τῶν 25 ἐτῶν Ὅταν ἐκτιθενται εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα ἐλαττοῦται ἡ ἀντίστασις αὐτῶν, καθ' ὅσον ἐκτὸς τῆς ἀποξηράνσεως προστίθεται καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ὀξυγόνου ἐπερχομένη ὀξείδωσις αὐτῶν. Ἐν τούτοις ἡ ἀντοχὴ αὐτοῦ εἰς τὴν ἔλλειψιν τροφῆς καὶ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἐπηρείας ἀρκεῖ διὰ τὴν συντήρησίν του ἐπὶ ἑβδομάδας καὶ μῆνας οὕτως, ὥστε νὰ εἶναι ἀσφαλὴς ἡ διατήρησις τοῦ εἴδους του.

Ἡ θερμότης ἐπιδρᾷ διαφόρως ἐπὶ τοῦ βακτηριδίου τοῦ ἄνθρακος καὶ τῶν σποριδίων. Τὸ βακτηρίδιον τοῦ ἄνθρακος θνήσκει εἰς θερμοκρασίαν 50, ἐνῷ σπόροι ἀπεξηραμένοι ἀντέχουσιν εἰς θερμότητα 120—140° ἐπὶ τρεῖς ὥρας. Τὰ βακτηρίδια ἀντέχουσιν εἰς τὸ ψῦχος μέχρις 110° ὑπὸ τὸ μηδέν. Τὸ ἡλιακὸν φῶς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ βακτηριδίου τοῦ ἄνθρακος. Καλλιέργειαι ἐκτιθέμεναι εἰς τὴν θερμότητα τοῦ Ἰουλίου 35—39° ἀνακόπτουσι τὸν πολλαπλασιασμὸν αὐτῶν (Arloing). Κατὰ τὸν Roux, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὀξυγόνον τοῦ ἀέρος, ὅπερ ἐπιφέρει τὴν ὀξείδωσιν αὐτοῦ. Οὗτος ἐξέθηκεν εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας βακτηρίδια τοῦ ἄνθρακος, ἐντὸς σωλήνων, ἐπὶ 83 ἡμέρας, χωρὶς ν' ἀνακοπῇ ἡ πρόοδος τῆς καλλιεργείας τῶν βακτηριδίων τούτων.

Αἱ ἀντισηπτικαὶ οὐσίαι ἄλλην ἔχουσι τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν βακτηριδίων καὶ ἄλλην ἐπὶ τῶν σποριδίων. Τὰ μὲν βακτηρίδια καταστρέφονται εἰς τὸ οἰνόπνευμα καὶ τὸν αἰθέρα, ἐνῷ τὰ σπορίδια ἀντέχουσιν εἰς αὐτά. Τὸ φαινικὸν ὀξὺ εἰς 9% φονεύει τὰ βακτηρίδια, ἐνῷ τὰ σπορίδια ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀντέχουσιν ἐντὸς αὐτοῦ.

Μολυσματικότης. Ἐξασθένησις. Ἀντίστασις: Ἡ *μολυσματικότης* τῶν καλλιεργειῶν εἶναι τεραστία. Ὀλίγαι σταγόνες ἐξ αὐτῶν, ἐνιέμεναι εἰς ἰνδικὸν χοιρίδιον, ἐπιφέρουσι τὸν θάνατον αὐτοῦ διὰ σηψαιμίας.

Ἡ *τοξικότης* τῶν καλλιεργειῶν ἐξασθενεῖ βαθμιαίως, ἀλλ' αὗται ἀνακτῶσι τὴν τοξικότητα αὐτῶν, ἐὰν εἰς νεαρὸν ἰνδικὸν χοιρίδιον ἐμβολιάσωμεν τὸ βακτηρίδιον τοῦτο ἐκ νέου.

Θερμαίνοντες τὸ βακτηρίδιον τοῦ ἄνθρακος εἰς 42° ἀποκτῶμεν καλλιεργείας ἐπ' ἄπειρον ἐξησθενημένας, αἵτινες ἐνιέμεναι εἰς τὰ ζῷα προκαλοῦσι γενικὴν μόλυνσιν αὐτῶν ἐπίσης ἐξησθενημένην, προσδίδουσαν εἰς αὐτὰ τὴν ἀνοσίαν εἰς νέας ἐνέσεις τοξικῆς καλλιεργείας. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον στοιχεῖον τοῦ ἐμβολιασμοῦ τῶν ζῴων κατὰ τοῦ ἄνθρακος.

Ἐμβολιασμός: Ὁσάκις ἐμβολιάζομεν τὸν ἄνθρακα εἰς τὰ ζῷα, κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ ἐμβολιασμοῦ σχηματίζεται οἴδημα πηκτοειδές· εἶτα τὸ βακτηρίδιον εἰσχωρεῖ καὶ καταλαμβάνει τὰ ἀντίστοιχα γάγγλια. Βαθμηδὸν εἰσδύει εἰς τὰ τριχοειδῆ τοῦ ἥπατος, τοῦ σπληνὸς καὶ τῶν νεφρῶν, ἀνευρίσκομεν δὲ ταῦτα πολυπληθῆ μεταξὺ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Κατὰ τὸν Straus καὶ Chamberland, τὸ βακτηρίδιον τοῦ ἄνθρακος δύναται νὰ διέλθῃ τὸν πλακοῦντα, καθ' ὅσον ἀνεῦρον τοῦτο εἰς τὸ κυκλοφορικὸν σύστημα τοῦ ἐμβρύου.

Συμπτωματολογία: *Ὁ ἐξωτερικὸς ἄνθραξ, κακοήθης φλύκταινα*, συνήθως μονήρης, σπανιώτερον πολλαπλῆ ἐκ δύο ἢ τριῶν, ἐμφανιζεται κυρίως εἰς τὰ ἀκάλυπτα μέρη τοῦ σώματος, ἰδίως εἰς τὸ πρόσωπον, τὸν τράχηλον, τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἄκρας χειρός, τὸ ἀντιβράχιον, σπανιώτερον δὲ εἰς τὴν κνήμην, τὸν μηρὸν καὶ τὸν κορμόν. Μετὰ περίοδον βραχείας ἐπφάσεως, ἥτις ὅμως δύναται καὶ νὰ παραταθῇ μέχρι 10—15 ἡμερῶν, κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ ἐμβολιασμοῦ ἀναφαίνεται μικρὰ κηλίς, ἐρυθρά, ὡς δῆγμα ψύλλου, συνοδευομένη ὑπὸ κνησμοῦ. Τὴν κηλῖδα ταύτην διαδέχεται μικρὰ πεπλατυσμένη φυσαλίς, χρώματος κυανοφαίου, ἥτις περιλαμβάνει σταγονίδιον ὀρώδους ὑγροῦ. Ἡ φυσαλὶς μετ' ὀλίγον ρήγνυται, εἴτε αὐτομάτως, εἴτε διὰ ξεσμοῦ, καὶ ἀποκαλύπτει βάθος ἐρυθρόν-πελιδνόν, τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγον ἀποξηραίνεται καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν σχηματίζει ἐσχάραν. Ἡ ἐσχάρα εἶναι τὸ χαρακτηριστικώτερον σημεῖον τῆς κακοήθους φλυκταίνης. Χρώματος κιτρινωποῦ ἐν ἀρχῇ δὲν βραδύνει νὰ καταστῇ κιτρινόφαιος καὶ εἶτα βαθέως μελανή, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἄνθραξ. Αὕτη ἐπικάθηται βάσεως σκληρᾶς καὶ εἶναι βυθισμένη ἐντὸς ζώνης φλεγμονώδους οἰδηματώδους διηθήσεως ἐρυθρᾶς καὶ θερμῆς.

Ἄνθραξ ἐπὶ αὐχένος.

Μετ' ὀλίγον, πέριξ τῆς κεντρικῆς ἐσχάρας ἀναπτύσσονται κυκλοτερεῖς φυσαλίδες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κανονικαί· καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἐσχάρα ἐπεκτείνεται καὶ καταλαμβάνει τὰς ἀποτελούσας τὴν ἐσωτερικὴν μοῖραν τοῦ κύκλου φυσαλίδας, ἀναφαίνονται νέαι καὶ μεγαλύτεραι κατὰ τὴν περιφέρειαν, αἵτινες περιλαμβάνουσιν ὀρὸν κίτρινον ἢ φαιόν. Ταῦτα συμβαίνουσιν ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος ποικίλλοντος μεταξὺ μιᾶς ἕως τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν. Ἐνίοτε, τῆς κακοήθους φλυκταίνης προηγεῖται οἴδημα λεῖον, πολλὰς ἡμέρας πρότερον, ὁσάκις ἡ κακοήθης φλύκταινα ἀναπτύσσεται ἐπὶ τῶν βλεφάρων. Ὁ Bourgeois ὑπὸ τὸ ὄνομα *κακόηθες οἴδημα* (Oedème maligne) περιέγραψε τὴν μορφὴν ταύτην.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς νόσου, τὰ μαλακὰ μόρια πέριξ τῆς φλυκταίνης ἐξογκοῦνται, διηθοῦνται, προσλαμβάνουσι χρῶμα ἐρυθρόφαιον, ἐνῷ συγχρόνως ἀναφαίνονται λωρίδες λεμφαγγείτιδος καὶ φλεβίτιδος τῶν ἐπιπολαίων φλεβῶν. Ταῦτα ἀναπτύσσονται ἄνευ πόνων καὶ μετὰ μετρίου πυρετοῦ, ὅστις σπανίως φθάνει πλέον τῶν 40°. Ἐνίοτε μάλιστα καὶ ἐλλείπει κατὰ τὸν Verneil. Μετὰ πάροδον ἡμερῶν τινων, ἀναφαίνονται γενικὰ φαινόμενα, ἤτοι ἔμετοι, διάρροια, μετεωρισμὸς τῆς κοιλίας, λύγξ, ψυχροὶ ἱδρῶτες, πρόσωπον ἱπποκρατικόν, νηματοειδὴς σφυγμός, καὶ ἐν τέλει θανατηφόρον κῶμα. Ὀλίγας ὥρας πρὸ τοῦ θανάτου ὁ πυρετὸς καταπίπτει καὶ ὁ ἄρρωστος παρουσιάζει ὑποθερμίαν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, τὸ βακτηρίδιον τοῦ ἄνθρακος ἀναφαίνεται ἐν τῷ αἵματι.

Ἡ κακοήθης φλύκταινα ἀποτελεῖται ἐξ *ἰνικῆς*, ἥτις διηθεῖ τὸ δέρμα, καὶ ἐντὸς αὐτῆς βρίθουσι τὰ βακτηρίδια τοῦ ἄνθρακος. Ταῦτα ἑδρεύουσιν ἐν τῷ συνεκτικῷ ἱστῷ, μεταξὺ τῶν δεματίων ἐντὸς τῶν λυμφατικῶν ἀγγείων, εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν λιπωδῶν κυττάρων, καὶ συνοδεύονται σχεδὸν πανταχοῦ ὑπὸ μεταναστευόντων κυττάρων. Τὰ ἀντίστοιχα λυμφατικὰ γάγγλια εἶναι συμπεφορημένα, μεμαλακυσμένα, κατάμεστα βακτηριδίων. Αἱ δευτεροπαθεῖς παθήσεις τοῦ στομάχου καὶ τῶν ἐντέρων εἶναι προσόμοιαι πρὸς τὰς τοῦ ἐσωτερικοῦ ἄνθρακος. Ἡ κύστις εἶναι πεπληρωμένη οὔρων αἱματηρῶν.

Ἡ κακοήθης φλύκταινα ἀναπτύσσεται μόνον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὰ ζῶα κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ ἐμβολιασμοῦ δὲν παρατηροῦμεν εἰμὴ διήθησιν πηκτοειδῆ.

Ὁ *ἐσωτερικὸς ἄνθραξ* ὑποδύεται τὴν *γαστρεντερικὴν μορφήν*, ὁσάκις παρουσιάζεται μετὰ τὴν βρῶσιν κρεῶν μεμολυσμένων, ἄρχεται δὲ τότε διὰ καταβολῆς τῶν δυνάμεων καὶ ἐξασθενήσεως, παρακολουθουμένης ὑπὸ ναυτιάσεων καὶ ἐμέτων, πόνων κοιλιακῶν, μετεωρισμοῦ τῆς κοιλίας, διαρροίας, αἱματηρῶν κενώσεων καὶ ἐνίοτε ὑποδύεται τὴν μορφὴν χολέρας. Ὁ σφυγμὸς καθίσταται νηματοειδής, τὸ πρόσωπον κυανοῦται, τὰ ἄκρα ψύχονται καὶ ὁ ἄρρωστος θνήσκει ἐν κώματι καὶ καταψύξει. Αἱ ἐξησθενημέναι μορφαί, αἵτινες λήγουσι δι' ὑγείας, παρουσιάζουσιν ἁπλῶς τὰ συμπτώματα στομαχικοῦ φόρτου.

Κατὰ τὴν νεκροψίαν αἱ γαστρεντερικαὶ ἀλλοιώσεις εἶναι χαρακτηριστικαί. Παρουσιάζονται ὑπὸ τὴν μορφὴν προεξοχῶν δοθιηνώσεως ἢ φλυκταινωδῶν. Εἶναι ἐρυθρόφαιαι, αἱμορραγικαί, μετὰ ἐξηλκωμένης, γαγγραινώδους κορυφῆς κιτρινωπῆς (Straus). Τὸ μικροσκόπιον παρουσιάζει ταύτας βριθούσας βακτηριδίων τοῦ ἄνθρακος. Ὑπάρχει ταυτοχρόνως οἴδημα πηκτοειδὲς καὶ αἱμορραγικὸν τοῦ ὀπισθοπεριτοναϊκοῦ ἱστοῦ. Ὁ σπλὴν εἶναι μαλακός, μεμαλακυσμένος, ηὐξημένος τὸν ὄγκον ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ μεσεντερικὰ γάγγλια.

Ὁ ἄνθραξ, ἀναπτύσσεται καὶ ἐπὶ τῆς γλώσσης ἥτις ἐξηλκωμένη καὶ οἰδαλέα προβάλλει τοῦ στόματος. Αἱ ἀμυγδαλαῖ, ὁ φάρυγξ καὶ ὁλόκληρος ἡ κοιλότης τοῦ στόματος εἶναι οἰδηματώδεις. Ἐπὶ τῶν ἐξελκώσεων ἀνευρίσκομεν σωρείαν βακτηριδίων.

Ἡ *πνευμονικὴ μορφὴ* ἄρχεται συνήθως διὰ προδρομικῶν τινων φαινομένων, συνισταμένων εἰς ἐξάντλησιν τῶν δυνάμεων τοῦ ἀρρώστου, κόπωσιν γενικὴν τοῦ σώματος καὶ ἀϋπνίαν. Οἱ ἄρρωστοι ἐνίοτε ἔχουσι χαρακτηριστικὴν τάσιν εἰς ὑπνηλίαν καὶ βυθιζονται εἰς νάρκην ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐργασίας αὐτῶν, χωρὶς κατακλινόμενοι νὰ δύνανται νὰ ἀπολαύσωσιν ὕπνου ἡσύχου καὶ ἀναπαυτικοῦ. Ταυτοχρόνως ἐνοχλεῖ αὐτοὺς βὴξ ἐπίπονος, ἐνίοτε παρίσταται κόρυζα καὶ δακρυρροΐα. Ὁ βὴξ εἶναι ξηρός, συχνός, μετ' ἀποχρέμψεως πτυέλων κεχρωσμένων διὰ βαθείας μελανῆς χροιᾶς. Τὸ σύμπτωμα τὸ μᾶλλον χαρακτηριστικὸν τῆς περιόδου ταύτης εἶναι τὸ ἀνεπαρκὲς τῆς ἀναπνοῆς.

Οι ἄρρωστοι δὲν δύνανται νὰ ἐκτελέσωσιν ἀναπνοὴν πλήρη καὶ τελείαν, καὶ τοῦτο προέρχεται, οὐχὶ διότι οἱ ἄρρωστοι αἰσθάνονται πόνον τινὰ τοῦ θώρακος, ὅστις σπανίως ἀναφαίνεται κατὰ τὴν βάσιν αὐτοῦ καὶ κωλύει τὴν ἀναπνοήν, ἀλλ' ἀποδίδουσι τοῦτο εἰς αἴσθημα περισφίγξεως, ὅπερ αἰσθάνονται κατὰ τὴν βάσιν τοῦ θώρακος καὶ ἐμποδιζει αὐτοὺς νὰ ἐκτελέσωσι πλήρεις τὰς ἀναπνευστικὰς κινήσεις. Παλμοὶ τῆς καρδίας, ἀναφαίνονται ἐπιτεινόμενοι κατὰ τὴν κόπωσιν. Ἐνίοτε παρίσταται ναυτία καὶ ἔμετος, οἵτινες ἀνακουφίζουσι τὸν ἄρρωστον. Τὰ ἀρχικὰ ταῦτα συμπτώματα δυνατὸν νὰ διατηρηθῶσιν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας πρὶν ἢ ὁ ἄρρωστος εὑρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ διακόψῃ τὴν ἐργασίαν του. Παρετηρήθη μάλιστα ὑπὸ τῶν ἐργατῶν ὅτι κίνησις εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα δύναται νὰ ἐλαττώσῃ ταῦτα ἢ καὶ ἐντελῶς νὰ τὰ ἐξαφανίσῃ. Σπανιώτατα, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἀνεφάνησαν διαταράξεις τῶν ἀγγειοκινητικῶν τοῦ δέρματος, συνολικαὶ καὶ μυρμηκιάσεις. Ἐπί τινων περιπτώσεων ἀναφαίνονται ἐν ἀρχῇ κενώσεις αἱματηραί. Ἡ νόσος δύναται νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ τὰ ἀνωτέρω φαινόμενα νὰ ὑποχωρήσωσι, ὁ δ' ἄρρωστος νὰ ἀναρρώσῃ, ἐὰν διακόψῃ τὴν ἐργασίαν του καὶ δὲν ἐκτίθεται τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν παρασίτων τοῦ ἄνθρακος. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὅμως, τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐπιτείνονται καὶ ἡ νόσος διατρέχει τὰ στάδια αὐτῆς.

Ἄλλοτε ἡ νόσος εἰσβάλλει ἀποτόμως, ἄνευ τῶν προδρομικῶν τούτων φαινομένων. Τὸ αἴσθημα τῆς περισφίγξεως τοῦ θώρακος, συνοδευόμενον μετὰ πόνου, καθίσταται λίαν ἔντονον καὶ παρακολουθεῖται ὑπὸ δυσπνοίας ἐντόνου. Ἡ ἀναπνοὴ καθίσταται λίαν συχνή, 60—70 ἀναπνοαὶ κατὰ λεπτόν. Ὁ ἐν ἀρχῇ ξηρὸς βὴξ καθίσταται ὑγρὸς μετ' ἀφθόνου ἀποχρέμψεως πτυέλων ἀφρωδῶν, κολλωδῶν, σκωριοχρόων, προσομοίων πρὸς τὸν ὀπὸν τῶν δαμασκήνων καὶ περιλαμβανόντων τὸ βακτηρίδιον τοῦ ἄνθρακος. Ἄλλοτε, παρίσταται αἱμόπτυσις ἄφθονος, ἐκ μέλανος τὴν χροιὰν αἵματος. Ἡ ἐξέτασις τοῦ θώρακος παρέχει τὰ σημεῖα τῆς συμφορήσεως καὶ τοῦ οἰδήματος τῶν πνευμόνων, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ φαινόμενα πλευρίτιδος, ὡς τὰ πολλὰ διπλῆς. Διὰ τῆς ἀκροάσεως ἀνευρίσκομεν ρόγχους διαχύτους καὶ ἑστίας καθ' ἃς ἀκούονται ρόγχοι λεπτοὶ τῆς κατὰ λοβία βρογχοπνευμονίας, σπανιώτερον δὲ φύσημα ὡς ἐπὶ καθαρᾶς πνευμονίας. Ἄλλοτε τὰ φαινόμενα τὰ ἀκροαστικὰ καλύπτονται ὑπὸ τῆς παρουσίας πλευριτικοῦ ἐξιδρώματος. Ὁ πυρετὸς εἶναι συνήθως μετρίας ἐντάσεως ἢ ἐλλείπει· σπανίως ὁ πυρετὸς φθάνει μέχρι τῶν 40°.

Ἡ γενικὴ κατάστασις τοῦ ἀρρώστου εἶναι λίαν εὐμετάβλητος, παρουσιάζουσα φάσεις ἀποτόμους καὶ αἰφνιδίους. Ὁσάκις ἡ νόσος ἀπολήγει κακῶς, τὰ φαινόμενα ἐπιτείνονται. Ὁ ἄρρωστος τότε εὑρίσκεται εἰς κωματώδη κατάστασιν μὲ ὄψιν γεώδη, κυανωτικήν, τὰ ἄκρα ψυχρὰ καὶ ἐν κυανώσει, τὸ δέρμα ἐρρυτιδωμένον καὶ περιρρεόμενον ὑπὸ ἱδρώτων κακόσμων, ὀσμῆς γαγγραινώδους χαρακτηριστικῆς. Ἡ ἀναπνοὴ αὐτοῦ εἶναι ἐπίσης κάκοσμος, ἡ γλῶσσα ἐπικεκαλυμμένη ὑπὸ λευκοῦ παχέος ἐπιχρίσματος. Μετά τινα δὲ χρόνον τὰ ἀσφυκτικὰ φαινόμενα ἐπιτείνονται, τὰ ἄκρα καὶ τὸ πρόσωπον καθίστανται κυανωτικά, ἡ περιφερικὴ θερμοκρασία τοῦ σώματος καταπίπτει, καὶ ὁ θάνατος ἐπέρχεται, τοῦ ἀρρώστου εὑρισκομένου ἐν κωματώδει καταστάσει. Σπανίως παρίσταται παραλήρημα, ὁ δὲ ἄρρωστος, διατηρεῖ τὰς διανοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις. Ὁ πόνος ὁ κατὰ τὴν βάσιν τοῦ θώρακος καθίσταται ἐνίοτε ἀφόρητος.

Ἐπί τινων περιπτώσεων τὰ γαστρεντερικὰ φαινόμενα προέχουσιν, ὅπως κατὰ τὴν γαστρεντερικὴν μορφὴν τοῦ ἄνθρακος, καὶ παρίστανται τότε ἔμετοι μετὰ πόνων κωλικῶν, διαρροίας αἱματηρᾶς καὶ ἰκτερικῆς χροιᾶς τοῦ δέρματος. Τὰ οὖρα εἶναι ὀλίγον βαρύτερα, 1032, περιλαμβάνοντα λεύκωμα καὶ σπανιώτερον σάκχαρον.

Ἡ διάρκεια τῆς νόσου, ὁσάκις ἀπολήγει εἰς θάνατον, εἶναι ἀπὸ μιᾶς μέχρις ἓξ ἡμερῶν.

Digitized by Google

Ἡ ἴασις εἶναι δυνατή, ἀλλ' ὁσάκις αὕτη ἐπέρχεται, ἡ ἀνάρρωσις ἐκ τῆς νόσου εἶναι λίαν βραδεῖα. Παρετηρήθη περίπτωσις ὑποτροπῆς μετὰ πάροδον τριῶν μηνῶν καὶ ἓξ ἡμερῶν, ἥτις ἀπέληξεν εἰς θάνατον (περίπτωσις τοῦ Boll καὶ Forster).

Ὁ ἄνθραξ δύναται νὰ προσλάβῃ τὴν μορφὴν σηψαιμικῆς νόσου, τοῦ τρόπου τῆς μολύνσεως παραμένοντος ἀορίστου. Κατὰ τινας περιπτώσεις, μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γενικῶν φαινομένων, ἐμφανίζονται τοπικὰ τοιαῦτα ὑπὸ μορφὴν ὀγκιδίων, ἅτινα ὑποδύονται τὴν ὄψιν κακοήθους φλυκταίνης. Ἐπίσης νευρικαί τινες ἐξ ἄνθρακος μορφαὶ περιεγράφησαν χαρακτηριζόμεναι διὰ σκοτοδινιάσεων, τρισμοῦ, τετανικῶν καὶ σπασμωδικῶν φαινομένων μετὰ τυφώδους καταστάσεως καί, κατὰ τινας περιπτώσεις, ὑπὸ συμπτωμάτων ἀληθοῦς μηνιγγίτιδος.

Διάγνωσις: Ἡ διάγνωσις τῆς κακοήθους φλυκταίνης εἶναι σχετικῶς εὔκολος. Αὕτη διαφέρει τῆς φλυκταίνης τοῦ ἐκθύματος, ἐκ τῆς στεφάνης τῶν φυσαλίδων αἵτινες τὴν περιβάλλουσιν. Τὸ ἔκθυμα εἶναι συνήθως πολλαπλοῦν καὶ ἀπολήγει ταχέως εἰς πύησιν.

Ὁ *δοθιὴν* ἢ *ἄνθραξ* ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ἢ πλειόνων ὀγκιδίων, ἅτινα ἀπολήγουσιν εἰς κορυφὴν τεταμένην καὶ ἐπώδυνον, ἐνῷ ἡ *κακοήθης φλύκταινα* εἶναι πεπλατυσμένη. Τὸ οἴδημα τὸ προκαλούμενον ἐκ νήξεως σφηκὸς δὲν παρουσιάζει φυσαλίδα οὔτε ἐσχάραν.

Ἡ ἐξέτασις τοῦ ὀροῦ τῆς φλυκταίνης πρέπει νὰ γίνεται πάντοτε, καθ' ὅσον ἐν αὐτῷ ἀνευρίσκονται τὰ βακτηρίδια τοῦ ἄνθρακος. Ὁσάκις ὅμως δὲν ἀνευρίσκονται ἐν αὐτῷ τοιαῦτα, ἡ αἱματοκαλλιέργεια μᾶς παρέχει ἀσφαλῆ ἀποτελέσματα διὰ τὴν διάγνωσιν τῆς νόσου. Ἐπίσης, πρέπει νὰ ἐξετάζηται καὶ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀρρώστου, κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας.

Ἡ διάγνωσις τοῦ γαστρεντερικοῦ καὶ τοῦ πνευμονικοῦ ἄνθρακος εἶναι δυσχερεστέρα, ἐν ἐλλείψει τοῦ ἀναμνηστικοῦ (βρῶσις κρεῶν μεμολυσμένων καὶ ὑπόπτων κτλ.).

Ἡ ἀναζήτησις τῶν βακτηριδίων εἰς τὸ αἷμα ὡς ἀνωτέρω γράφομεν, δὲν εἶναι εὐχερής, καθ' ὅσον δὲν ἀναφαίνονται εἰς αὐτὸ ἢ ὀλίγας μόνον ὥρας πρὸ τοῦ θανάτου. Δέον ὅθεν νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὴν αἱμοκαλλιέργειαν. Τὸ αἷμα τῶν ἀρρώστων ἐμβολιαζόμενον εἰς μῦς ἐμφανίζει μετὰ πάροδον μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν οἴδημα κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ ἐμβολιασμοῦ. Ὁ σπλὴν εὑρίσκεται μεμαλακυσμένος καὶ αἱ χαρακτηριστικαὶ αἱμορραγίαι διευκρινίζουσι τὴν διάγνωσιν τῆς νόσου.

Θεραπεία: Ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῆς κακοήθους φλυκταίνης ταχεῖα ἐπιβάλλεται ἡ βαθεῖα καὶ ἐκτεταμένη καυτηρίασις διὰ τοῦ πεπυρακτωμένου σιδήρου.

Ταυτοχρόνως, πέριξ αὐτῆς, ἐκτελοῦμεν ἀντισηπτικὰς ὑποδερμικὰς ἐνέσεις βάμματος ἰωδίου 1%, ἢ φαινικοῦ ὀξέος ὑδατώδους 1%. Ἐσωτερικῶς ἐπίσης παρέχεται τὸ φαινικὸν ὀξὺ καὶ ἡ κινίνη. Τὰ μέσα ταῦτα συνήθως εἶναι ἀνεπαρκῆ διὰ τὴν ἴασιν τῆς νόσου καὶ διὰ τοῦτο ταχέως πρέπει νὰ προσφεύγωμεν εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἄνθρακος ὀροθεραπείαν.

Τελευταῖον ἔθεσαν ἐν χρήσει κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐνδοφλεβίους ἐνέσεις ἰωδιούχου διαλύσεως 1% καὶ τοπικὰ λουτρὰ ἐκ Liqueur Van Svieten.

Προφύλαξις: Διὰ τὴν προφύλαξιν ἐκ τῆς νόσου, δέον μετὰ μεγάλης προσοχῆς νὰ ἀσκῆται ὑπὸ τῶν ἐντεταλμένων ἡ ἐπίβλεψις τῶν κρεάτων, ὥστε νὰ ἀπορρίπτωνται τὰ μεμολυσμένα καὶ ὕποπτα τοιαῦτα. Ἐπίσης πρέπει νὰ λαμβάνηται αὐστηρὰ ἡ πρόνοια τῶν ἁρμοδίων τῆς ἀπολυμάνσεως τῶν ἐρίων, τῶν τριχῶν καὶ τῶν κεράτων τῶν ἐξ ἄνθρακος παθόντων ζώων, ἀτυχῶς ὅμως οὔτε εὔκολος εἶναι, οὔτε ἐκτελεῖται ἐπικαίρως. Δ. ΑΣΙΜΗΣ

—(ΚΤΗΝΙΑΤΡ.) Ὁ *ἄνθραξ* (κοιν. *ἴσχιος*, *ξωτικό*) εἶναι νόσος τῶν ζώων γνωστὴ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, κυριαρχήσασα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὑπὸ σποραδικὴν καὶ ἐπιζωοτικὴν μορφήν.

Ἐπιζωοτίαι ἄνθρακος εἰσὶν ἀναγεγραμμέναι εἰς διάφορα χωρία τῆς Βίβλου. Ὁ Μωϋσῆς, ὁμιλῶν περὶ τῆς 7ης πληγῆς τῆς Αἰγύπτου (Βίβλος ΙΙ, κεφ. 9, στίχ. 3—10) φαίνεται ὑπονοῶν τὸν ἄνθρακα, διότι τότε ὁ ἄνθραξ ἀσφαλῶς θὰ ἐμάστιζε τὰ ἐλευθέρως ζῶντα ζῷα καὶ συχνότατα θὰ μετεδίδετο καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Ὅμηρος περιέγραψε τὴν νόσον ἀναφανεῖσαν εἰς τὰ πεδία τῆς Τροίας. Ὁ Βιργίλιος καὶ ὁ Ὀβίδιος ὡμίλησαν περὶ τῆς νόσου καὶ τῶν αἰτίων αὐτῆς. Ὁ Τίτος Λίβιος ὁμιλεῖ περὶ ἐπιζωοτιῶν ἄνθρακος, λαβουσῶν χώραν κατόπιν μεγάλης ξηρασίας καὶ κυνικῶν καυμάτων μὲ συχνὰ ἀνθρώπινα θύματα. Ὁ Ἱπποκράτης ὁμιλεῖ περὶ ἀνθρακοπλήκτων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ θέρος ἦσαν εὐάριθμοι. Ὁ Κολουμέλλας, ὁ Βεγέτιος, ὁ Γαληνός, ὁ Κέλσος καὶ ὁ Πλίνιος ὁμιλοῦσιν εἰς τὰ συγγράμματα αὐτῶν διὰ τὰ κακοήθη οἰδήματα, τὰ παρουσιαζόμενα εἰς τὰ ἄκρα τῶν μεγάλων ζῴων.

Συνεχέετο ὅμως ὁ ἄνθραξ πολλάκις μὲ ἄλλας νόσους καὶ ἰδίᾳ μὲ τὴν *πανώλην τῶν βοῶν*. Τὴν διάκρισιν κατώρθωσε νὰ καθορίσῃ ὁ Ramanrini τῷ 1690.

Τῷ 1790 ἐπηκολούθησε ἡ σφαλερὰ διάκρισις τοῦ Chabert, παραδεχομένου τρεῖς μορφὰς τοῦ ἄνθρακος. Μετὰ ταῦτα ὁ Barthelemy ἀπέδειξε τὴν μεταδοτικότητα τοῦ ἄνθρακος εἰς τὸν ἵππον καὶ τὸ πρόβατον δι' ἐνοφθαλμισμῶν καὶ μεμολυσμένου αἵματος (βλ. ἄνω (*Ἰατρ.*)).

Ζῷα ἐπιδεκτικὰ μολύνσεως: Ὑπὸ τοῦ ἄνθρακος προσβάλλονται, συνήθως, τὰ πρόβατα, αἱ αἶγες, οἱ βόες, οἱ ἵπποι, οἱ χοῖροι καὶ τὰ ἄγρια μηρυκαστικά. Ἐκ τῶν ζῴων ἐκεῖνα ἅτινα προβάλλουσι σθεναρὰν ἀντίδρασιν εἰς τὴν μόλυνσιν εἶναι ὁ κύων, ἡ γαλῆ καὶ τὰ ἄγρια σαρκοφάγα (λέων, λύκος κτλ.).

Ζῷα κατάλληλα διὰ πειραματισμοὺς εἶναι ὁ ἰνδόχοιρος, ὁ κόνικλος καὶ ὁ μῦς.

Ἡ ἐπιδεκτικότης τῆς μολύνσεως εἶναι σχετικὴ μὲ τὸ εἶδος τῶν ζῴων, τῆς γενεᾶς καὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοσυγκρασίας. Εἰς τὴν Ρωσίαν, ἐκ τῶν ζῴων ἅτινα πλήσσονται συνηθέστερον ὑπὸ τοῦ ἄνθρακος εἶναι ὁ ἵππος.

Κλινικὴ μορφή: Εἰς τοὺς βόας ὁ ἄνθραξ παρουσιάζεται ὑπὸ ὀξυτάτην μορφὴν (ἀποπληκτική), ὀξεῖαν καὶ ὑποξεῖαν τοιαύτην. Εἰς τοὺς ἵππους σπανίως παρατηρεῖται ἡ ὀξυτάτη μορφή. Συνηθεστέρα εἶναι ἡ ὀξεῖα μορφή. Εἰς τὰ πρόβατα παρατηρεῖται ἡ κεραυνοβόλος μορφή. Οἱ χοῖροι σπανίως πλήσσονται ὑπὸ τοῦ ἄνθρακος. Κατὰ τὴν ὀξυτάτην μορφὴν τὰ ζῷα θνήσκουσιν ἐντὸς 10'—2 ὡρῶν, κατὰ τὴν ὀξεῖαν ἐντὸς 10—24, κατὰ τὴν ὑποξεῖαν ἐντὸς 2—5 ἡμερῶν.

Προφύλαξις: Διὰ τῆς προφυλάξεως δύο τινὰ ἐπιδιώκονται. Ἡ μὴ ἐξάπλωσις τῆς νόσου καὶ ἡ αὔξησις τῆς ὀργανικῆς ἀντοχῆς τῶν ζῴων.

Ἡ ἐξάπλωσις τῆς νόσου ἐμποδίζεται διὰ τῶν προφυλακτικῶν μέτρων, συνισταμένων εἰς τὰ κάτωθι: Ἀπομόνωσις τῶν πασχόντων ζῴων, καταστροφὴ τῆς κόπρου καὶ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς τροφῆς, ἀπολύμανσις τῶν σταύλων καὶ ἁπάντων τῶν ἀντικειμένων τῶν ἐχόντων, ὁπωσδήποτε, ἐπαφὴν μὲ τὰ ἀσθενῆ ζῷα, ἀπαγόρευσις ἐφαρμογῆς οἱασδήποτε χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως ἐπὶ τῶν πασχόντων ἢ καὶ ὑπόπτων ζῴων *(ἀφαίμαξις)* καὶ σφαγῆς αὐτῶν. Ἐνταφιασμὸς τῶν πτωμάτων εἰς βάθος 2-3 μέτρων, μακρὰν τῶν φρεάτων ἢ τῶν ρεόντων ὑδάτων, καὶ χωρὶς νὰ ἀφαιρεθῇ τὸ δέρμα. Ὄργωμα τοῦ ἐδάφους εἰς ὃ ἔβοσκον τὰ ζῷα, ἀλλαγὴ τροφῆς καὶ ποτιστηρίων, μεταστάθμευσις τῶν ὑγιῶν ζῴων κατόπιν κτηνιατρικῆς γνωματεύσεως. Ἡ αὔξησις τῆς ὀργανικῆς ἀντοχῆς τῶν ζῴων ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ ἐμβολιασμοῦ.

Ἐμβόλιον καὶ ἐμβολιασμός: Ὁ Toussaint, πρῶτος, ἀκολουθῶν τὰς μελέτας τοῦ Παστὲρ ἐπὶ τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων, παρεσκεύασεν ἐμβόλιον διὰ τοῦ ὁποίου κατώρθωσε νὰ αὐξήσῃ τὴν ὀργανικὴν ἀντοχὴν προβάτων τινῶν κατὰ τοῦ ἄνθρακος, κατώρθωσε, δηλαδή, νὰ ἀνοσοποιήσῃ τὰ πρόβατα, διὰ μεμολυσμένου αἵματος θερμανθέντος μέχρι 55°. Μετὰ ταῦτα, ὁ ἴδιος Παστὲρ παρεσκεύασε δύο ἐμβόλια· ἓν ἐξησθενημένον (πρῶτον ἐμβόλιον) ἀποτελούμενον ἐκ βακτηριδίων προερχομένων ἐκ καλλιεργιῶν ἐν ζωμῷ ὑπὸ θερμοκρασίαν 42°—43° ἐπὶ 24 ἡμέρας. Ἕτερον ἰσχυρότερον (δεύτερον ἐμβόλιον) ἀποτελούμενον ἐκ βακτηριδίων προερχομένων ἐκ καλλιεργιῶν ἐν ζωμῷ ὑπὸ θερμοκρασίαν 42°—43° ἐπὶ 12 ἡμέρας. Τὰ πειράματα ἅτινα ἐγένοντο διὰ τῶν ἐμβολίων τούτων ἐστέφθησαν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας. Ἐμβόλια παρεσκεύασαν καὶ οἱ Chauveau, Cienkowsky, Lang, Meloni καὶ Deutsche. Παρ' ἡμῖν ἀντιανθρακικὰ ἐμβόλια παρασκευάζει τὸ ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικὸν Ἰνστιτοῦτον Παστέρ.

Ὁ προληπτικὸς *ἐμβολιασμὸς* ἐνδείκνυται εἰς ζῷα ἅτινα ἐνδιαιτῶνται εἰς λειμῶνας, οἵτινες εἶναι γνωστὸν ὅτι εἶναι ἑστία μολύνσεως. Ὁ ἐμβολιασμὸς δέον νὰ λαμβάνῃ χώραν καθ' ἑκάστην ἄνοιξιν. Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πλευρὰν τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ τῶν προβάτων καὶ τῶν αἰγῶν, ὄπισθεν τῆς ἀριστερᾶς ὠμοπλάτης τῶν βοῶν καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ τραχήλου τοῦ ἵππου ἐνίεται ἐκ τοῦ πρώτου ἐμβολίου 1/8 τοῦ κυβ. ὑφεκ. ἐπὶ προβάτων καὶ αἰγῶν, καὶ 1/4 τοῦ κυβ. ὑφ. ἐπὶ βοῶν καὶ ἵππων.

Μετὰ 12 ἡμέρας ἐκτελοῦσι τὸν ἐμβολιασμὸν διὰ τοῦ δευτέρου ἐμβολίου, τὴν ἰδίαν δόσιν ἐνίεντες εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δεξιοῦ μηροῦ τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν, ὄπισθεν τῆς δεξιᾶς ὠμοπλάτης τῶν βοῶν καὶ εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ τραχήλου τοῦ ἵππου. Οὐδέποτε ἐνίεται τὸ δεύτερον ἐμβόλιον προγενεστέρως τοῦ πρώτου.

Θεραπεία: Καθ' ἃς περιπτώσεις εἴς τι ποίμνιον ἐσημειώθησαν κρούσματα ἄνθρακος, ἢ ποίμνιόν τι προέρχεται ἐξ ἀνθρακοπλήκτου περιφερείας, γίνεται χρῆσις ὀροῦ καὶ μετὰ 6—8 ἡμέρας ἐνεργοῦνται οἱ ἐμβολιασμοὶ δι' ἐμβολίου, ὡς ἀνωτέρω. Ὁ ὀρὸς οὗτος ἐξάγεται ἐξ ἵππων, ὄνων (Sclavo), βοῶν (Sobernheim), ὑποστάντων ἐπανειλημμένους ἐνοφθαλμισμοὺς καλλιεργιῶν βακτηριδίων ἄνθρακος, ἔχει δὲ τὴν δύναμιν νὰ ἀναχαιτίζῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νόσου. Ἔχει καὶ θεραπευτικὰς ἰδιότητας. Πρὸς τοῦτο ἐνίενται εἰς τὰ πάσχοντα ζῷα, ὑπὸ τὸ δέρμα, 20 κυβ ὑφ. εἰς τὰ μικρὰ καὶ 50 κ.ἑ. ὑφ. εἰς τὰ μεγάλα.

Ἄνθραξ ὁ συμπτωματικός. — Ὁ *ἄνθραξ ὁ συμπτωματικὸς* ἢ ἄλλως *πνευματάνθραξ* εἶναι νόσος τῶν βοῶν, ἑτέρα τῆς ἀνωτέρω περιγραφείσης, χαρακτηριζομένη ὑπὸ οἰδήματος μικροῦ καὶ εὐαισθήτου, κατ' ἀρχάς, αὐξανομένου, ὕστερον, ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν καὶ καθισταμένου ἐμφυσηματώδους, κροταλίζοντος καὶ ἀνωδύνου. Ὀφείλεται εἰς τὸ βακτηρίδιον *chawaei* τὸ ὁποῖον ἀνεκάλυψαν ὁ Arloing, Cornevin καὶ Thomas, τῷ 1878—9. Τοῦτο ἔχει ποικίλην μορφήν, εἶναι μήκους 3—6 μ., πάχους 0.5—0.7 μ., μεμονωμένα ἢ κατὰ ζεύγη. Σπορογονεῖ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ζῴου ἢ εἰς τὰ ἐδάφη καλλιεργίας. Εἶναι ἀναερόβιον, κινητόν, μετὰ βλεφαρίδων καὶ δυσκόλως χρώννυται κατὰ Gram.

Οἱ σπόροι εἶναι μεγάλης ἀντοχῆς, ἀφοῦ εἰς θερμοκρασίαν 100° καὶ ἐπὶ ὥραν διατηροῦσι τὴν ζωτικότητά των. Ὁ De Mattei κατώρθωσε νὰ μεταδώσῃ τὴν νόσον, κατόπιν 10 ἐτῶν, διὰ κρέατος θανόντος βοὸς ἐκ τῆς νόσου ταύτης. Τὸ βακτηρίδιον τοὐναντίον φονεύεται εἰς θερμοκρασίαν 6[illegible], διατηρουμέν[illegible] ἐπὶ 20'. Ἐπίσης διὰ διαλύσεως ἄχνης ὑδραργύρου 2‰ φονεύεται ἐντὸς 20' λεπτῶν τῆς ὥρας.

Τὸ βακτηρίδιον εὑρίσκεται ἐν ἀφθονίᾳ ἐντὸς τοῦ οἰδήματος καί, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ζῴου, ἐντὸς τοῦ αἵματος, ἥπατος, σπληνὸς (Savarese). Παράγει δηλητηριωδεστάτας τοξίνας, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸν Leclainche καὶ Vallée δὲν εἶναι παθογενεῖς διὰ τὸν ἄνθρωπον.

Ὁ ἄνθραξ ὁ συμπτωματικὸς ἐμφανίζεται συχνὰ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν, πλήσσων κυρίως τοὺς βόας ἀλλὰ καὶ τὰ πρόβατα, ἐνίοτε τοὺς βουβάλους, σπανίως δὲ τὰς αἶγας καὶ σπανιώτατα τὰ ἱπποειδῆ. Ὁ ἰνδόχοιρος εἶναι εὐαίσθητος λίαν εἰς τοὺς ἐνοφθαλμισμούς, ἐνῷ ὁ κόνικλος εἶναι σχεδὸν ἀνεπίδεκτος. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ χοῖρος, ὁ κύων, ἡ γαλῆ, ὁ κοινὸς μῦς, τὰ ὀρνιθοειδῆ δὲν πλήσσονται ὑπὸ τῆς νόσου.

Ἡ μόλυνσις λαμβάνει χώραν διὰ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος, χωρὶς νὰ ἀποκλείηται καὶ ἡ διὰ τοῦ δέρματος τοιαύτη.

Συμπτώματα: Ἡ εἴσοδος τοῦ βακτηριδίου chawaei εἰς τὸν ὀργανισμὸν ἐκδηλοῦται διὰ πυρετοῦ ἢ ἄνευ τούτου, δι' ἀδιαθεσίας, ἀνορεξίας· μετὰ ταῦτα ἄρχεται ἀναπτυσσόμενον τὸ οἴδημα εἰς τὸν ὑποδόριον συνεκτικὸν ἱστὸν ἑνὸς μέρους οἱουδήποτε τοῦ σώματος, οὐδέποτε ὅμως κάτω τῶν γονάτων, ταρσῶν καὶ οὐρᾶς. Τὸ οἴδημα μεγέθους μικροῦ καὶ εὐαίσθητον, ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν, ἐξαπλοῦται ὑπεράγαν, καθιστάμενον τυμπανικόν, λόγῳ ἀναπτύξεως ἀερίων ἐντὸς αὐτοῦ, κροταλίζον, καὶ τὸ δέρμα τοῦ κέντρου αὐτοῦ γίνεται περγαμηνοειδές.

Οἱ παρακείμενοι, τῷ οἰδήματι, λεμφικοὶ ἀδένες διογκοῦνται. Τὴν ἐξέλιξιν τοῦ οἰδήματος συνοδεύουσι πυρετὸς 42°, ἐνίοτε 42°,5—42°,8, παῦσις ὀρέξεως καὶ μηρυκασμοῦ, ἀδυναμία, ταχυπνοή, πάρεσις ἑνὸς ἢ πλειόνων ἄκρων. Ὅταν ἐπιβαρύνεται ἡ κατάστασις, ἡ ἀναπνοὴ καθίσταται δυσπνοϊκή, ὁ σφυγμὸς φθάνει 90—120 κατὰ 1', καὶ ἐκδηλοῦνται βίαιοι κωλικοί. Κατὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῆς νόσου, ὁ σφυγμὸς καθίσταται βραδύτερος, ἡ θερμοκρασία κατέρχεται καὶ τὸ ζῷον κατακλίνεται διὰ νὰ μὴ ἐγερθῇ πλέον. Ἡ ὅλη διάρκεια τῆς νόσου εἶναι συνήθως 36 ὡρῶν μέχρι 3 ἡμερῶν καὶ ἡ ἀπόληξις αὐτῆς δὲν εἶναι πάντοτε εὐνοϊκή.

Θεραπεία: Ὁ Caltier εἶναι τῆς γνώμης ὅτι, ὅταν ἐπιτυγχάνηται ἡ ἴασις τῆς νόσου, αὕτη δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀγωγὴν ἀλλὰ ὅτι ἐπέρχεται αὐτομάτως. Ἐν τούτοις ἡ ἴασις τῆς νόσου ταύτης δεν εἶναι προβληματική, διότι πολλαὶ περιπτώσεις ἰάθησαν εἴτε διὰ βαθέων καυτηριασμῶν εἴτε δι' ἁπλῆ διανοίξεως τοῦ οἰδήματος, εἰς διάφορα αὐτοῦ σημεῖα, καὶ ἐγχύσεως βάμματος ἰωδίου ἢ διαλύσεως φαινικοῦ ὀξέος, θειικοῦ χαλκοῦ κ.τ.λ. ἢ καὶ διὰ χορηγήσεως, ἐσωτερικῶς, οἰνοπνεύματος, διαλύσεως σωσικρέατος κ.τ.λ.

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω ἐκτεθείσης θεραπευτικῆς ἀγωγῆς, γίνεται χρῆσις καὶ ὀροῦ, ὁ ὁποῖος ἀναχαιτίζει τὴν νόσον μετὰ βεβαιοτέρων ἀποτελεσμάτων, ὅσον ταχυτέρα εἶναι ἡ ἐπέμβασις. Ὁ ὀρὸς ἀναπτύσσει τὰ καλὰ αὐτοῦ ἀποτελέσματα κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς νόσου. Ἐνίενται ὅθεν κατ' ἀρχὴν 60—100 κυβ. ἑκ. καὶ συνεχίζεται ἐνιέμενος οὗτος μέχρι τελείας ἰάσεως τοῦ ζῴου εἰς τὴν δόσιν 20 κυβ. ἑκ. ἀνὰ δίωρον καὶ ἀργότερον ἀνὰ τετράωρον.

Προφυλακτικὰ μέτρα: Διὰ τὴν κατάπνιξιν τῆς νόσου εἰς τὰ πρῶτα αὐτῆς βήματα, δέον νὰ ἀπομονοῦνται τὰ πάσχοντα ζῷα καὶ καταστρέφωνται πλήρως τὰ πτώματα καὶ νὰ ἐνταφιάζωνται μετὰ διατεμαχισμὸν πρῶτον τοῦ δέρματος. Ἐπίσης δέον νὰ ἐπιβάλλεται ἡ ἀπαγόρευσις πωλήσεως ἀσθενῶν ζῴων, ἐξαιρουμένων τῶν προοριζομένων διὰ τὸ σφαγεῖον, τῶν ὁποίων ὅμως τὸ κρέας δὲν χρησιμοποιεῖται πρὸς κατανάλωσιν, ἂν καὶ δὲν μεταδ.•

Digitized by Google

δεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ νόσος, ἀλλὰ διὰ βιομηχανικὴν χρῆσιν. Τὸ καλύτερον ὅμως προφυλακτικὸν εἶναι ὁ προληπτικὸς ἐμβολιασμὸς κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Arloing, τοῦ Leclainche καὶ Vallée καὶ διὰ τοῦ ὀροεμβολιασμοῦ Leclainche καὶ Vallée.

Ἐμβολιασμὸς κατὰ Arloing. Διαλύεται τὸ ἐμβόλιον, ὅπερ εἶναι εἰς κόνιν, ἐντὸς ἀποστειρωμένου ὕδατος, διηθεῖται καὶ ἐνίεται ἐξ αὐτῆς 1 κυβ. ἑκ. εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ ζῴου. Μετὰ παρέλευσιν 9—10 ἡμερῶν ἐνίεται τὸ δεύτερον ἐμβόλιον παρασκευαζόμενον ὡς τὸ πρῶτον τοιοῦτον.

Ὅταν ἡ νόσος ἔχει ἐμφανισθῆ, δέον νὰ μὴ γίνεται χρῆσις τοῦ ἐμβολίου.

Ἐμβολιασμὸς κατὰ Leclainche καὶ Vallée: Κατὰ τὸν ἐμβολιασμὸν τοῦτον γίνεται χρῆσις ἑνὸς μόνου ἐμβολίου, δίδοντος ἀνοσίαν ἑνὸς ἔτους καὶ ἐνιεμένου εἰς τὴν δόσιν 1 κυβ. ἑκ. εἰς τὴν ὠμοπλάτην. Τὰ ζῷα δέον νὰ μείνωσιν ἐν ἀναπαύσει ἐπὶ 48 ὥρας. Ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἤθελεν ἐμφανισθῆ αὐτὴ αὔτη ἡ νόσος εἰς ἐμβολιασθέντα ζῷα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι ἡ νόσος εὑρίσκετο ἐν ἐπῳάσει, γίνεται χρῆσις τοῦ ὀροῦ.

Ὀροεμβολιασμὸς κατὰ Leclainche καὶ Vallée: Ὁ ἴδιος ὡς ἄνω ἐμβολιασμός, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι λαμβάνει χώραν, ὅταν ἤδη ἡ νόσος ἐνεφανίσθη καὶ συνεπῶς γίνεται ὀρὸς πρῶτον εἰς τὴν ποσότητα τῶν 10 κυβ. ἑκ. διὰ τὰ μικρὰ ζῷα καὶ 20 κυβ. ἑκ. διὰ τὰ μεγάλα, καὶ μετὰ 4 — 5 ἡμέρας ἐπακολουθεῖ ὁ ἐμβολιασμὸς Leclainche καὶ Vallée, ὡς ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν. Δ. ΣΙΑΜΠΑΝΗΣ

— **(ΦΥΤΟΠΑΘΟΛ.)** Ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἄνθραξ* φέρονται διάφοροι νόσοι εἰς τὰ φυτὰ προκαλούμεναι ὑπὸ μυκήτων. Αἱ κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἄνθραξ ἀμπέλου ἢ ***ἀνθράκωσις*** (κοινῶς *βλογιὰ* ἢ *λόβα*). Νόσος ὀφειλομένη εἰς τὸν μύκητα *γλοιοσπόριον τὸ ἀμπελοφάγον* (Gloeosporium am-

Ἄνθραξ ἀμπέλου.

pelophagum), γνωστὴ καὶ παρ' ἀρχαίοις ὑπὸ τὸ ὄνομα *κράμβος*. Προσβάλλει ὅλα τὰ πράσινα ὄργανα τῆς ἀμπέλου, κλώνους (κληματίδας), φύλλα, σταφυλάς, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναπτύξεώς των. Ἐπὶ τῶν νεαρῶν κληματίδων ἐμφανίζονται ἀκανονίστως μικραὶ μαῦραι κηλῖδες, αἱ ὁποῖαι μεγεθύνονται κατὰ μῆκος μέχρι 1—3 ἑκμ. καὶ ἐκβαθύνονται ἐντὸς τῶν ἱστῶν μέχρι τῆς ἐντεριώνης, ἡ περιφέρεια τῶν κηλίδων ἐξογκοῦται λόγῳ ὑπερτροφίας τῶν κυττάρων καὶ σχηματισμοῦ φελλοῦ, οὕτω δὲ σχηματίζονται ἕλκη. Τὸ κέντρον τοῦ ἕλκους ἔχει χρῶμα ροδόφαιον, ἡ περιφέρεια μελαψόν. Πολλὰ ἕλκη δύνανται νὰ συνενωθοῦν καὶ νὰ καταστήσουν τὸν κλῶνον εὔθραστον. Τὰ προσβληθέντα μέρη δὲν δύνανται νὰ παρακολουθήσουν τὴν αὔξησιν τῶν ὑγιῶν, ἐξ οὗ παραμορφώσεις. Ὅμοια ἕλκη σχηματίζονται ἐπὶ τῶν μίσχων καὶ τῶν ἑλίκων. Ἐὰν ἡ προσβολὴ ἐπεκταθῇ ἐπὶ πολλῶν κλώνων, δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἀποξήρανσις τοῦ κλήματος.

Ἐπὶ τῶν φύλλων ἐμφανίζονται ἐπίσης ἀκανονίστως μικραὶ κηλῖδες ἐρυθρωπαὶ κατ' ἀρχάς, μελαψαὶ κατόπιν, τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ὁποίων ξηραινόμενον πίπτει, οὕτω δὲ ἀντὶ τῶν κηλίδων μένουν ἐπὶ τοῦ φύλλου ὀπαὶ περιβαλλόμεναι ἀπὸ περιφέρειαν μελαψήν. Ὅταν τὰ φύλλα προσβληθοῦν κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἀναπτύξεώς των παραμορφοῦνται καὶ ρικνοῦνται λόγῳ τῆς ἀνίσου αὐξήσεως *(παραμορφωτικὸς ἄνθραξ)*.

Ἐπὶ τῶν σταφυλῶν παρατηροῦνται ἀνάλογοι κηλῖδες. Τὸ κέντρον των ἔχει χρῶμα ροδόφαιον μὲ ὄψιν βαμβακώδη, ἡ περιφέρεια μελανόν. Ὁ φλοιὸς τῆς σταφυλῆς εἰς τὸ σημεῖον τῆς κηλῖδος φαίνεται φαγωμένος, σχηματίζονται δὲ καὶ σχισμαὶ δι' ὧν εἰσέρχονται ἐντὸς τῆς σταφυλῆς βακτήρια, ἀποσυνθέτοντα τὴν σάρκα.

Ὁ μύκης κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βλαστήσεως τῆς ἀμπέλου διαδίδεται διὰ τῶν κονιδίων του. Τελεία μορφὴ αὐτοῦ δὲν ἔχει παρατηρηθῆ μέχρι σήμερον, φαίνεται δὲ ὅτι διαχειμάζει ἐντὸς τῶν παθόντων κλώνων ὑπὸ μορφὴν ἐμμόνου μυκηλιακοῦ στρώματος, οὗτινος ἡ ἐπιφάνεια κατὰ τὸ ἔαρ καλύπτεται ὑπὸ πολυαρίθμων κονιδίων διὰ τῶν ὁποίων διαδίδεται ἡ νόσος. Διὰ τὴν ἀνάπτυξίν της ἡ νόσος ἔχει ἀνάγκην θερμοκρασίας καὶ ἰδίᾳ ὑγρασίας, διὰ τοῦτο εἶναι περισσότερον διαδεδομένη εἰς τὰς κοιλάδας τὰς ὑγρὰς ἢ τὰς γειτνιαζούσας μὲ ὑδροφόρα στρώματα ἢ τὰς ἐχούσας ὑπέδαφος ἀδιαπέραστον.

Ἡ καταπολέμησίς της εἶναι διττή: 1ον) τὸν χειμῶνα πρέπει κατὰ τὸ κλάδευμα νὰ κόπτωνται καὶ νὰ καίωνται ὅλοι οἱ δυνάμενοι ἀκινδύνως διὰ τὸ κλῆμα ν' ἀφαιρεθῶσι προσβεβλημένοι κλῶνοι. Πρὸς τούτοις ν' ἀλείφεται τὸ κλῆμα, πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν, διὰ νὰ καταστρέφωνται τὰ ἔμμονα μυκήλια τοῦ μύκητος μὲ τὸ ἑξῆς διάλυμα: θειικὸς σίδηρος 35—50 χιλιόγραμμα, θειικὸν ὀξὺ 1 λίτρον, ὕδωρ 100 λίτρα. Διαλύεται ὁ θειικὸς σίδηρος ἐντὸς 50 λίτρων θερμοῦ ὕδατος, κατόπιν προστίθεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ θειικὸν ὀξὺ καὶ τέλος συμπληροῦται τὸ ὅλον διάλυμα διὰ τῆς προσθήκης καὶ τῶν ἐπιλοίπων 50 λίτρων ὕδατος θερμοῦ. Ἡ ἐπάλειψις γίνεται μὲ τὸ διάλυμα τοῦτο θερμὸν 15—20 ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκβλαστήσεως τῆς ἀμπέλου δι' ὑφάσματος προσδενομένου εἰς τὸ ἄκρον ξύλου· 2ον) κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βλαστήσεως τῆς ἀμπέλου αἱ συχναὶ θειώσεις καὶ τὰ ραντίσματα διὸ βορδιγαλλείου πολτοῦ (βλ. πολτὸς βορδιγάλλειος) περιστέλλουν τὴν νόσον.

Ἄνθραξ ἀμυγδαλῆς: Ἀσθένεια προκαλουμένη ὑπὸ τοῦ μύκητος Gloeosporium amygdalinum καὶ προκαλοῦσα κηλῖδας ἐπὶ τῶν ἀμυγδάλων ἀνάλογους πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν σταφυλῶν ὑπὸ τοῦ ἄνθρακος τῆς ἀμπέλου προκαλουμένας.

Ἄνθραξ βάμβακος: Ἀσθένεια ὀφειλομένη εἰς τὸν ἀσκομύκητα Glomerella Gossypii. Ὁ μύκης οὗτος προσβάλλει τοὺς κλώνους, τὰ φύλλα καὶ ἰδίᾳ τοὺς καρποὺς (κάψας) τοῦ βάμβακος. Ἐπὶ τῶν τελευταίων τούτων προκαλεῖ κηλῖδας μικράς, ἐρυθρωπάς, διεσκορπισμένας ἢ πλησίον ἀλλήλων κειμένας. Ἐπὶ τοῦ κέντρου των, τὸ ὁποῖον ἀποχρωματίζεται, ἐμφανίζονται μικραὶ μέλαναι φλύκταιναι. Αἱ οὕτω προσβληθεῖσαι κάψαι μένουν μικραὶ καὶ ἀχρησιοποιοῦνται, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς σπέρματα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, προσβάλλονται. Ἐπὶ τῶν φύλλων καὶ τῶν κλώνων ἐμφανίζονται μελαψαὶ κηλῖδες. Ὁ μύκης οὗτος διαδίδεται διὰ τῶν κονιδίων, ἡ κονιδιακή του μορφὴ καλεῖται Colletotrichum Gossypii, περιθήκια δὲ σπανίως ἐμφανίζονται ἐπὶ τῶν νεκρῶν ὀργάνων.

Ἡ νόσος αὕτη, λίαν διαδεδομένη εἰς ὅλας τὰς χώρας, εἰς τὰς ὁποίας καλλιεργεῖται ὁ βάμβαξ, καταπολεμεῖται δυσκόλως. Ἐπιβάλλεται ἡ ἀπολύμανσις τῶν σπειρομένων σπερμάτων βάμβακος δι' ἐμβαπτίσεως αὐτῶν εἰς διάλυμα διχλωριούχου ὑδραργύρου 1 ἐπὶ τοῖς χιλίοις ἐπὶ μίαν ὥραν. Συνιστᾶται ἐπίσης ἡ καταστροφὴ διὰ τοῦ πυρὸς τῶν παθόντων ὀργάνων ἢ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ

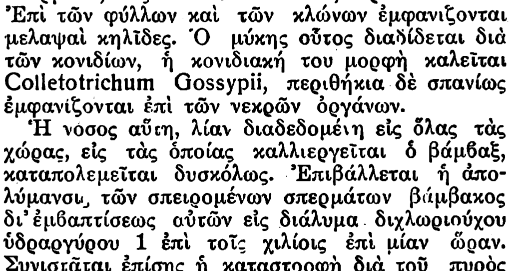

Ἄνθραξ βάμβακος.

[A=Πρῶτον στάδιον προσβολῆς, B=κάψα τελείως φθαρεῖσα ὑπὸ τοῦ ἄνθρακος.]

φυτοῦ καὶ ἡ μακρὰ ἀμειψισπορά. Τὸ ἀποτελεσματικώτερον ὅμως μέσον εἶναι ἡ διαλογὴ ἀντεχουσῶν κατὰ τῆς νόσου ποικιλιῶν βάμβακος.

Ἄνθραξ ἐλαίας: Νόσος προκαλουμένη ὑπὸ τοῦ μύκητος Gloeosporium olivarum. Ἐπὶ τῶν προσβληθεισῶν ἐλαιῶν ἐμφανίζονται κηλῖδες ἀνάλογοι πρὸς τὰς προκαλουμένας ἐπὶ τῶν σταφυλῶν ὑπὸ τοῦ ἄνθρακος.

Ἄνθραξ ἑσπεριδοειδῶν: Ἡ μᾶλλον σοβαρὰ κρυπτογαμικὴ νόσος πρὸ πάντων τῆς πορτοκαλλέας καὶ τῆς λεμονέας, ἰδίᾳ δὲ τῆς τελευταίας, ὀφειλομένη εἰς τὸν μύκητα Colletotrichum Gloeosporioides. Προσβάλλει ὅλα τὰ ἐναέρια ὄργανα εἰς πᾶσαν ἡλικίαν. Συχνὰ ἐμφανίζεται κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ φύλλα, ἅτινα καλύπτονται ὑπὸ κηλίδων ἀποχρωματιζομένων, εἰς τὸ μέσον τῶν ὁποίων σχηματίζονται μακραὶ μελαψαὶ φλύκταιναι (ἐξοιδήματα). Τὰ προσβληθέντα φύλλα ξηραίνονται, τὰ ἄνθη μολύνονται διὰ τῶν στιγμάτων των καὶ πίπτουν. Ἐὰν ἡ προσβολὴ εἶναι ὄψιμος, οἱ καρποὶ σχηματίζονται καὶ καλύπτονται ὑπὸ σκληρῶν μελαψῶν κηλίδων, ἂν δὲ λάβῃ χώραν μετὰ τὴν ὡρίμανσιν αὐτῶν σήπονται, κατὰ τὴν διατήρησιν ἢ μεταφοράν των.

Διὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς νόσου ἐπιβάλλεται ἡ ἀποκοπὴ καὶ ἡ καταστροφὴ διὰ τοῦ πυρὸς τῶν παθόντων μερῶν. Τὰ ραντίσματα διὰ βορδιγαλλείου πολτοῦ συντελοῦν πρὸς πρόληψιν τῆς νόσου, ἐπίσης ψεκασμοὶ τῶν καρπῶν πρὸ τῆς μεταφορᾶς ἢ συσκευῆς των μὲ θειοῦχον κάλι προλαμβάνουν τὴν σῆψιν αὐτῶν ἐκ τυχὸν ὀψίμου προσβολῆς των ὑπὸ τῆς νόσου.

Ἄνθραξ κρομμύου: Ἀσθένεια προκαλουμένη ὑπὸ τοῦ βασιδιομύκητος Urocystis Cepulae. Ἡ νόσος αὕτη, σπανία καὶ ἄνευ σοβαρῶν συνεπειῶν ἐν Εὐρώπῃ, εἶναι λίαν καταστρεπτικὴ ἐν Ἀμερικῇ. Ἡ ἀπολύμανσις τῶν σπερμάτων διὰ φορμόλης ἢ θειικοῦ χαλκοῦ δίδει καλὰ ἀποτελέσματα, μόνον ὅταν τὸ ἔδαφος εἰς τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ σπαροῦν δὲν φέρῃ γόνους τοῦ παρασίτου· ἄλλο μέσον δὲν ὑπάρχει.

Ἄνθραξ πέπονος καὶ ἄλλων κολοκυνθοειδῶν: Νόσος ὀφειλομένη εἰς τὸν μύκητα Gloeosporium lagenarium ἢ Colletotrichum oligochaetum. Ἐπὶ τῶν βλαστῶν, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τῶν καρπῶν τοῦ προσβληθέντος φυτοῦ σχηματίζονται μελαψαὶ κηλῖδες ἐκβαθυνόμεναι καὶ φέρουσαι ἐπὶ τοῦ κέντρου των μικρὰς ροδοχρόους φλυκταίνας (ἐξοιδήματα). Τὰ προληπτικὰ ραντίσματα διὰ βορδιγαλλείου πολτοῦ εἶναι πολλάκις ἀποτελεσματικά.

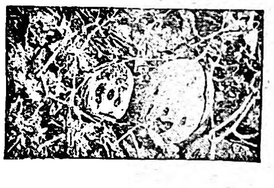

Ἄνθραξ πέπονος.

Ἄνθραξ πισου: Νόσος προκαλουμένη ὑπὸ τοῦ μύκητος Ascochyta Pisi, κληθεῖσα δὲ ἄνθραξ λόγῳ τῆς ὁμοιότητός της μὲ τὸν *ἄνθρακα τοῦ φασιόλου*. Ὁ μύκης οὗτος προσβάλλει συνήθως τὰ φύλλα, ἀναπτύσσεται ὅμως καὶ προκαλεῖ βλάβας κυρίως ἐπὶ τῶν λοβῶν τοῦ πίσου καὶ ἄλλων τινῶν ψυχανθῶν, λ.χ. φακῆς, ἐρεβίνθων, φασιόλου κ. λ. π. Ἐπὶ τῶν προσβληθέντων ὀργάνων σχηματίζονται κηλῖδες στρογγύλαι ἢ ἐλλειψοειδεῖς, κιτρινωπαί, περιβαλλόμεναι ὑπὸ ζώνης προεξεχούσης βαθυτέρου χρώματος, ἐπὶ τῶν κηλίδων παρουσιάζονται μικρὰ ὑπόξανθα ἐξοιδήματα, ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὰ πυκνίδια. Ἡ ἀλλοίωσις τῶν ἱστῶν δὲν εἶναι τόσον βαθεῖα, ὅπως ἡ ὑπὸ τοῦ ἄνθρακος τοῦ φασιόλου προκαλουμένη, οὔτε φθάνει μέχρι τῶν σπερμάτων. Τὰ ραντίσματα διὰ βορδιγαλλείου πολτοῦ εἶναι συντελεστικὰ κατὰ τῆς νόσου.

Ἄνθραξ σιτηρῶν: Βλάβη τῶν ἀνθικῶν περιβλημάτων καὶ τῆς ᾠοθήκης πολλῶν σιτηρῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδόθη τὸ ὄνομα ἄνθραξ, λόγῳ τῆς μαύρης κόνεως, τῆς ὁποίας γέμουν τὰ παθόντα ὄργανα. Ἡ κόνις αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ σπόρια *(χλαμυδοσπορια) βασιδιομυκήτων* τοῦ γένους *Ustilago*. Ἡ νόσος αὕτη (κοιν. *δαυλίτης*, ἢ *μαυροκοῦκκι*, ἢ *μαυρόκωλο*) συγχέεται μὲ ἄλλην συγγενῆ νόσον τοῦ σίτου, γνωστὴν ὑπὸ τὸ αὐτὸ κοινὸν ὄνομα τοῦ *δαυλίτου*, τὴν *τερηδόνα*, ὀφειλομένην εἰς μύκητας τοῦ γένους *Tilletia*.

Ὁ σῖτος, ἡ κριθή, ἡ βρόμη καὶ ὁ ἀραβόσιτος εἶναι τὰ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ἄνθρακος προσβαλλόμενα σιτηρά. Παλαιότερον ὅλοι οἱ ἄνθρακες τῶν σιτηρῶν συνεχέοντο ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα Ustilago segetum, νεώτεραι ὅμως ἔρευναι τοῦ Brefeld ἀπέδειξαν ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ ἴδια εἴδη ἔχοντα συγγενεῖς μορφολογικοὺς χαρακτῆρας. Οὕτως ὁ ἄνθραξ τοῦ σίτου προκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Ustilago tritici. Ὁ προσβληθεὶς στάχυς λαμβάνει κατ' ἀρχὰς χρῶμα φαιόν, ἔπειτα γίνεται μαῦρος, τὰ σταχύδια καὶ τὰ λέπυρα ἀντικαθίστανται σχεδὸν πλήρως ἀπὸ ἄοσμον κόνιν, χρωματίζουσαν τὰ δάκτυλα μελανὰ καὶ ἥτις διασκορπίζεται μὲ τὴν ἐλαχίστην κίνησιν τοῦ στάχυος.

Ἐπὶ τῆς κριθῆς ὁ ἄνθραξ προκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Ustilago nuda καὶ τοῦ Ustilago Hordei. Τὰ εἴδη ταῦτα διαφέρουν κατὰ τοὺς χαρακτῆρας, ριζικῶς δὲ κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἀναπτύξεώς των. Τὸ Ust. nuda προτιμᾷ τὴν δίστοιχον κριθήν, πολλάκις ὅμως συνυπάρχει μετὰ τοῦ Ust. Hordei ἐπὶ τῆς κοινῆς κριθῆς. Χαρακτηρίζεται λόγῳ τῆς τελείας ἀνθρακώσεως τοῦ στάχυος τὴν ὁποίαν προκαλεῖ

Digitized by Google

Ἡ διασπορὰ τῶν σπορίων του γίνεται ἐν ὑγρῷ(?) καὶ συμπίπτει μὲ τὴν ἄνθησιν τῆς κριθῆς. Ἡ προσβολὴ τοῦ στάχυος ὑπὸ τοῦ Ust. Hordei γίνεται πρὸ τῆς ἐκσταχύσεως καὶ διὰ τοῦτο ἐμφανίζεται τελείως μαῦρος. Μετά τινας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐκσταχύσεως ἡ μαύρη κόνις ἔχει παρασυρθῆ ὑπὸ τῶν ἀνέμων καὶ πολλάκις δυσκόλως διακρίνεται στάχυς παθὼν ἀπὸ ὑγιᾶ. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ τῆς βρόμης, ἥτις προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ Ustilago Avenae. Οἱ προσβληθέντες στάχυες φαίνονται κατὰ τὴν ἐκστάχυσιν μαῦροι.

Ἄνθραξ σίτου.

Εἰς τὸν ἀραβόσιτον ὁ ἄνθραξ προκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Ustilago Maydis. Τὰ ἀνθικὰ λέπια παχύνονται καὶ μεγεθύνονται δυσαναλόγως ἐπὶ κυκλικῆς κατὰ γενικὸν κανόνα ζώνης τοῦ θήλεος στάχυος, ἡ ᾠοθήκη μεγεθύνεται ἐπίσης εἰς μέγεθος ὑπερβαῖνον πολλάκις τὸ τοῦ καρύου.

Ὁ βλαστὸς τοῦ φυτοῦ, τὰ φύλλα, τὰ ἄρρενα ἄνθη καὶ αὐταὶ αἱ ῥίζαι ἐνίοτε δύνανται ἐπίσης νὰ προσβληθοῦν· παρουσιάζουν τότε ἀκανονίστους ἐξογκώσεις ὑπερβολικοῦ μεγέθους. Ὅλα αὐτὰ τὰ οἰδήματα, πυρρόχροα ἢ σταχτόχροα, μεταβάλλονται κατόπιν εἰς κύστεις πλήρεις μελαψῆς κόνεως σχεδὸν ἀόσμου. Ἡ κόνις αὕτη διαχέεται διὰ σχισμῆς, ἥτις σχηματίζεται εἰς τοὺς ἱστούς, οἵτινες τὴν περιέχουν. Οἱ στάχεις τοῦ ἀραβοσίτου δὲν καταστρέφονται πάντοτε τελείως, συμβαίνει δὲ πολλάκις νὰ φαίνωνται αἱ μᾶζαι τοῦ ἄνθρακος ἐν τῷ μέσῳ τῶν σπερμάτων, τὰ ὁποῖα ἀναπτύσσονται τελείως.

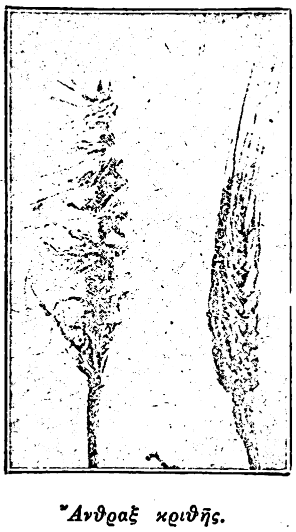
Ἄνθραξ κριθῆς.
[Ἀριστερὰ Ustilago nuda, δεξιὰ Ustilago Hordei.]

Τὰ Ustilago Sorghi καὶ Ust. cruenta προκαλοῦν πολλάκις ἐπὶ τοῦ σόργου σημαντικὰς βλάβας. Τὰ Ust. Panici miliacei καὶ Ust. Crameri προσβάλλουν τὰς ταξιανθίας τοῦ κέχρου. Καὶ ἐπὶ τοῦ σακχαροκαλάμου ἐμφανίζεται ἄνθραξ ὀφειλόμενος εἰς τὸ Ust. Sacchari.

Ἄνθραξ βρόμης.

Τὰ ἐπὶ τῶν σπερμάτων τοῦ σιτηροῦ εὑρισκόμενα σπόρια τοῦ μύκητος, ὡς καὶ τὰ εἰς τὸ ἔδαφος εὑρισκόμενα, βλαστάνοντα παράγουν *μυκήλια*, τὰ ὁποῖα εἰσδύουν ἐντὸς τοῦ σιτηροῦ, ὀλίγον τι μετὰ τὴν βλάστησίν του, διὰ τοῦ λαιμοῦ καὶ ἐξαπλοῦνται ἐντὸς τῶν ἱστῶν μέχρις οὗ φθάσουν εἰς τὰ ὄργανα, ὅπου θὰ καρποφορήσουν. Ἐντὸς τῶν τοιχωμάτων τῆς ᾠοθήκης καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ ἄνθους, μηδὲ τῶν ἐξωτερικῶν περιβλημάτων ἐξαιρουμένων, ἀναπτύσσονται τὰ σπόρια τοῦ μύκητος. Ἡ ὡρίμανσίς των γίνεται συνήθως πρὸ τῆς τοῦ προσβληθέντος σιτηροῦ, τοῦ ὁποίου τὰ σπέρματα κατὰ μέγιστον μέρος πληροῦνται τῆς χαρακτηριστικῆς τοῦ ἄνθρακος κόνεως. Τὰ πλεῖστα τῶν σπορίων τοῦ μύκητος παρασυρόμενα ὑπὸ ἀνέμων κλπ. πίπτουν ἐπὶ τοῦ ἀχύρου καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, μικρὰ δὲ ποσότης παραμένει προσκεκολλημένη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν σπερμάτων τοῦ σιτηροῦ.

Ἄνθραξ ἀραβοσίτου.

Κατόπιν νεωτέρων ἐρευνῶν τῶν Brefeld καὶ Hecke ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ ἀνωτέρω τρόπος μολύνσεως τῶν σιτηρῶν λαμβάνει χώραν μόνον προκειμένου περὶ τοῦ ἄνθρακος τῆς κοινῆς κριθῆς (Ust. Hordei) καὶ τῆς βρώμης (Ust. Avenae).

Διὰ τὸν ἄνθρακα τοῦ σίτου (Ust. Tritici) καὶ τῆς διστοίχου κριθῆς (Ust. nuda) ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ μόλυνσις γίνεται ἐντὸς τῶν ἀνθέων ἐπὶ τοῦ στίγματος τῶν ὁποίων πίπτουν μεταφερόμενα διὰ τοῦ ἀνέμου ἢ ἄλλως σπόρια ἄνθρακος καὶ βλαστάνουν, δίδοντα βασίδια τὰ ὁποῖα ἐγκαθίστανται ἐν τῇ ᾠοθήκῃ. Τὰ ἄνθη ταῦτα παρὰ τὴν παρουσίαν τοῦ μύκητος ἀναπτύσσονται καλῶς καὶ παράγουν γόνιμα σπέρματα, τὰ ὁποῖα ὅμως φυτευόμενα καὶ βλαστάνοντα θὰ δώσουν φυτὰ μολυσμένα, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοῦ μυκηλίου τοῦ μύκητος ἐντὸς τῶν ἐμβρύων τῶν σπερμάτων τούτων. Τὸ μυκήλιον τοῦτο ἀναπτύσσεται κατὰ τὴν βλάστησιν τοῦ σπέρματος καὶ ἀκολουθεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σιτηροῦ, χωρὶς οὐδὲν ἐξωτερικὸν σημεῖον νὰ μαρτυρῇ τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ καὶ χωρὶς νὰ προκαλῇ ἀξίαν λόγου βλάβην εἰς τὸ σιτηρόν. Μόνον κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ἀνθέων ἄρχεται περίοδος μεγάλης δράσεως τοῦ παρασίτου, τὸ μυκήλιον τοῦ ὁποίου ἐγκαθίσταται εἰς τὰς καταβολὰς τῶν ἀνθικῶν ὀργάνων, εἰσδύει ἐντὸς αὐτῶν καὶ παράγει κατόπιν τὰς ἐκ τῶν χλαμυδοσπορίων του ἀνθρακώδεις μάζας.

Κατὰ τὸν Brefeld οὕτω μόνον ἀναπαράγεται ὁ ἄνθραξ τοῦ σίτου, τοῦ ὁποίου τὰ σπόρια εἶναι ἀνίκανα νὰ μολύνωσι τὰ νεαρὰ φυτὰ τοῦ σίτου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς βλαστήσεώς των. Ἡ μόλυνσις τοῦ ἀραβοσίτου ὑπὸ τοῦ Ustilago Maydis γίνεται δι' ὅλων τῶν νεαρῶν ἱστῶν, καὶ τὸ ἄνθος δύναται νὰ μολυνθῇ ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ μύκητος.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἐκτεθέντος τρόπου διασπορᾶς σπορίων τοῦ μύκητος καὶ τῆς μολύνσεως τῶν φυτῶν ἐξάγεται: α) ὅτι ὁ ἄνθραξ διαφέρει τῆς *τερηδόνος* μεθ' ἧς, ὡς ἐλέχθη, συγχέεται. Τὰ σπόρια τῆς τερηδόνος εὑρίσκονται ἐντὸς τῶν σπερμάτων τοῦ σίτου, τὰ ὁποῖα παραμένουν ὁλόκληρα μέχρι τοῦ ἁλωνισμοῦ καὶ τότε ἐπικάθηνται ἐπὶ τῶν ὑγιῶν, ἐνῷ τὰ σπόρια τοῦ ἄνθρακος ἔχουν τελείως σκορπισθῆ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συγκομιδῆς, ἐλάχιστα δὲ παραμένουν ἐπὶ τῶν σπερμάτων τοῦ σιτηροῦ· β) προκειμένου περὶ τοῦ ἄνθρακος τοῦ σίτου καὶ τοῦ Ust. nuda τῆς κριθῆς καὶ ἂν ὑπάρχουν σπόρια αὐτῶν ἐπὶ τῶν σπερμάτων οὐδένα κίνδυνον ἀποτελοῦν, ἀφοῦ ἡ μόλυνσις δὲν λαμβάνει χώραν κατὰ τὴν βλάστησιν. Ὥστε ἡ ἐξωτερικὴ ἀπολύμανσις τῶν σπερμάτων δι' ἐμβαπτίσεως ἐντὸς διαλύματος θειικοῦ χαλκοῦ ἢ ἄλλως πως διὰ μὲν τὸ Ust. Hordei καὶ Ust. Avenae δὲν ἐξασφαλίζει πλήρως τὸ σιτηρὸν ἀπὸ τῆς νόσου, πάντως ὅμως δὲν πρέπει νὰ παραμελῆται, διὰ δὲ τὰ Ust. Tritici καὶ Ust. nuda οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει· καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προτιμᾶται ἡ ἐσωτερικὴ ἀπολύμανσις.

Γενικὰ μέτρα πρὸς περιστολὴν τῆς νόσου ἐνδείκνυνται: 1) Συλλογὴ καὶ καῦσις τῶν παθόντων σταχύων ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῆς νόσου, προτοῦ δηλαδὴ ἀπολυθοῦν τὰ σπόρια. 2) Ἡ μὴ χρησιμοποίησις ἀχύρων προσβληθέντων σιτηρῶν διὰ στρωμνὴν ζῴων, διότι ἀναμιγνύονται μὲ τὴν κόπρον, ἡ ὁποία δὲν καταστρέφει τὴν βλαστικὴν δύναμιν τῶν σπορίων τοῦ μύκητος, καὶ οὕτω διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς κόπρου ταύτης εἰς τοὺς ἀγροὺς δυνατὸν νὰ μεταδοθῇ ἡ νόσος. 3) Κατάλληλος ἀμειψισπορά, ὥστε μετὰ τὸ σιτηρὸν νὰ καλλιεργῆται φυτὸν μὴ ἐπιδεκτικὸν προσβολῆς ὑπὸ ἄνθρακος. Οὕτω τὰ τυχὸν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους σπόρια χάνουν ἐν τῷ μεταξὺ τὴν βλαστητικὴν των δύναμιν.

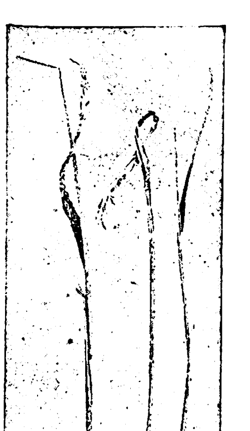
Ἄνθραξ καλάμης σικάλεως.

Ἐπὶ τῆς καλάμης τῆς σικάλεως παρουσιάζεται νόσος καλουμένη *ἄνθραξ* καὶ ὀφειλομένη εἰς τὸν μύκητα Urocystis occulta. Αὕτη ἐκδηλοῦται ὑπὸ μορφὴν μελανῶν γραμμῶν ἐπὶ τῆς καλάμης τῆς σικάλεως καὶ ἄλλων ἀγρωστωδῶν. Πρόκειται περὶ νόσου σπανίως δυναμένης νὰ ἔχῃ σοβαρὰν συνέπειαν. Καὶ ἐπὶ τοῦ σίτου μύκης τοῦ αὐτοῦ γένους (Urocystis Tritici), ἄγνωστος ἐν Εὐρώπῃ, προκαλεῖ σημαντικὰς βλάβας ἐν Αὐστραλίᾳ, τείνει δὲ νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας.

Ἄνθραξ τομάτας: Νόσος ὀφειλομένη εἰς τὸν μύκητα Gloeosporium phomoides καὶ προκαλοῦσα κηλῖδας ἐπὶ τῶν καρπῶν τῆς τομάτας.

Ἄνθραξ φασιόλου: Νόσος ὀφειλομένη εἰς τὸν μύκητα Colletotrichum Lindemuthianum. Ἐπὶ τῶν φύλλων, τῶν βλαστῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν λοβῶν ἐμφανίζονται κηλῖδες στρογγύλαι, ἄχροοι κατ' ἀρχάς, μελαψόφαιοι κατόπιν, περιβαλλόμεναι ὑπὸ περιφερείας ἐξεχούσης μελαψοερυθρᾶς. Αἱ κηλῖδες αὗται ἐντοπίζονται εἰς τοὺς ἱστοὺς τοῦ περικαρπίου, ἐνίοτε ὅμως ἐκβαθύνονται καὶ φθάνουν μέχρι τῶν σπερμάτων. Καιρὸς θερμὸς καὶ ὑγρὸς εἶναι λίαν εὐνοϊκὸς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νόσου, ἡ ὁποία διαδίδεται κυρίως διὰ τῆς σπορᾶς μολυσμένων σπερμάτων. Ἐπιβάλλεται ὅθεν πρὸς περιστολήν της ἡ σπορὰ ὑγιῶν σπερμάτων, δηλ. προερχομένων ἐκ μὴ προσβληθέντων φυτῶν, ἤ, ἐν ἀμφιβολίᾳ, ἡ ἀπολύμανσίς των δι' ἐμβαπτίσεως ἐπὶ δίωρον εἰς διάλυμα φορμόλης 5 %. Ἐν περιπτώσει ἐμφανίσεως τῆς νόσου πρέπει νὰ ῥαντίζωνται οἱ φασίολοι διὰ βορδιγαλλείου πολτοῦ, ἀλλὰ μόνον ὁσάκις δὲν πρόκειται νὰ καταναλωθοῦν οἱ πράσινοι λοβοὶ ἀλλὰ τὰ σπέρματά των ἐν ξηρᾷ καταστάσει.

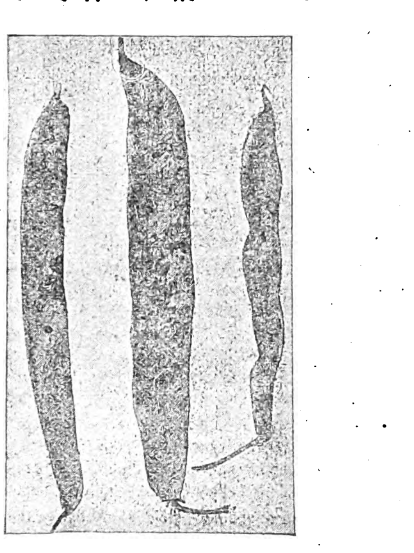
Ἄνθραξ φασιόλου.

Π. Γ. ΚΟΥΤΣΟΜΗΤΟΠΟΥΛΟΣ

— ἄνθραξ (ὁ) (Anthrax) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομον τοῦ ἀθροίσματος τῶν διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *βομβυλιδῶν*. Ἔχουσι σῶμα πεπιεσμένον κεκαλυμμένον ὑπὸ λεπτοτάτων τριχῶν. Αἱ κεφαλικαὶ προσακτρίδες εὑρίσκονται παρεντεθειμέναι κατὰ τὴν βάσιν τῆς προβοσκίδος των, ἥτις εἶναι μᾶλλον βραχεῖα. Αἱ κεραῖαί των εἶναι ἀπομεμακρυσμέναι ἀπ' ἀλλήλων. Τὸ χρῶμά των γενικῶς εἶναι μέλαν ἢ φαιὸν καὶ συνήθως κοσμεῖται ὑπὸ ἀργυροχρόων λωρίδων. Αἱ πτέρυγες εἶναι διαφόρως κεχωρισμέναι, λευκαὶ ἢ μελαναί. Ἡ πτῆσις τῶν ἐντόμων τούτων εἶναι ταχυτάτη. Τὰ ᾠά των ἐναποθέτουσι εἰς τὰς φωλεὰς τῶν ὑμενοπτέρων ἐντόμων, ὅπου καὶ διαμένουσι τὰ ἔντομα καὶ κατὰ τὸ προνυμφικόν των στάδιον. Τῶν ἐντόμων τούτων ὑπάρχουσι πλεῖστα εἴδη ἐξηπλωμένα ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ἰδίως χωρῶν τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Γνωστότερα εἶναι οἱ: *ἄνθραξ ὁ μωρὸς* (Anthrax morio) καὶ *ἄνθραξ ὁ αἰθίοψ* (Anthrax œthiopus). Ὁ πρῶτος εἶναι κοινότατος ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ. Τὸ χρῶμά του εἶναι μελανὸν καὶ ἔχει τὸ ἄνω μέρος τῆς κοιλίας καὶ τὸν προθώρακα κεκαλυμμένον ὑπὸ ἐπιξάνθων λεπτοτάτων τριχῶν. Αἱ πτέρυγες κατὰ τὴν βάσιν των εἶναι μελαναὶ καὶ κατὰ τὰ ἄκρα των λευκαὶ ὑαλώδεις. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν ἀνθέων· ζῇ παρασιτικῶς κατὰ τὸ νυμφικόν του στάδιον, ἐπὶ τοῦ *ἀνθοφόρου τοῦ εὐπαθοῦς*. Τὸ δεύτερον εἶδος ἀπαντᾷ σπανιώτερον ἐν Εὐρώπῃ.

Ἄνθραξ ὁ μωρός.

Δ. Ν. Π.

— ἄνθραξ ζωικὸς (Carbo carnis) *[Φαρμ. Χημ.]*. Κόνις μελανόφαιος, ὑπόστιλπνος, δυσκόλως καιομένη. Κατὰ τὴν πύρωσιν καίεται αὕτη ἄνευ φλογός, ἐγκαταλείπουσα σημαντικὸν ποσὸν λευκῆς τέφρας ἐκ φωσφορικοῦ ἀσβεστίου.

Παρασκευάζεται διὰ πυρώσεως μοσχείου κρέατος ἀπολιπανθέντος καὶ τμηθέντος εἰς μικρὰ τεμάχια ἐντὸς σιδηροῦ χωνευτηρίου, κεκαλυμμένου διὰ πλακὸς ἐξ ἀργίλλου. Τὸ χωνευτήριον δέον νὰ εἶναι κατὰ τὸ $^1/_3$ μόνον πεπληρωμένον διὰ κρέατος, ἡ δὲ πυρὰ νὰ εἶναι μετρία. Τὸ προϊὸν τῆς ἀπανθρακώσεως τοῦ κρέατος λειοτριβεῖται καὶ φέρεται εἰς φιάλας. Ἡ ἀπόδοσις ἀνέρχεται εἰς 7 %.

Digitized by Google

Κατὰ τὴν ἀπανθράκωσιν τοῦ κρέατος ἀποστάζει τὸ *ζωικὸν ἔλαιον* (oleum animale fœtide), ὅπερ συλλεγόμενον εὑρίσκει ἐφαρμογὴν εἰς τὴν θεραπευτικήν. Ἐκ τοῦ ὡς ἄνω παρασκευασθέντος ζωικοῦ ἄνθρακος λαμβάνεται ὁ κεκαθαρμένος τοιοῦτος διὰ κατεργασίας αὐτοῦ δι' ὕδατος καὶ ὑδροχλωρίου, καὶ τέλος διὰ καλῆς ἐκπλύσεως δι' ὕδατος. Ὁ ζωικὸς ἄνθραξ περιέχει μόλις 11 % ἄνθρακος, τὸ δὲ ὑπόλοιπον μέρος αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐξ ἀνοργάνων ἁλάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπερτεροῦσι τὸ φωσφορικὸν ἀσβέστιον καὶ μαγνήσιον. Ὁ ζωικὸς ἄνθραξ ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ ἀπορροφᾷ χρωστικὰς ἐξ ὑγρῶν, ἀποχρωματίζων ταῦτα.

Εἴδη τοῦ ζωικοῦ ἄνθρακος εἶναι ὁ *αἱματάνθραξ* (carbo animalis e sanguine), ὁ *κρεατάνθραξ* (carbo carnis) καὶ ὁ *λευκωματάνθραξ* (carbo animalis ex albuminae). Ὁ ζωικὸς ἄνθραξ χρησιμεύει πρὸς ἀπολύμανσιν, ἀπορρόφησιν ἐπιβλαβῶν ἀερίων, ὡς ἀντίδοτον ἐπὶ δηλητηριάσεις τινὰς διὰ μετάλλων καὶ ἀλκαλοειδῶν. Ἐσωτερικῶς δίδεται εἰς δόσιν 0,5—2 γρ. Ἐξωτερικῶς δίδεται ἐπὶ σηπεδονώδεις πληγὰς κλπ. κ. γ. μ.

—ἄνθραξ *ζωϊκός*· βλ. ἄνθραξ *[Χημ.]* καὶ ζωάνθραξ.

— ἄνθραξ *θειοῦχος*· βλ. διθειάνθραξ.

— ἄνθραξ *λευκός*· βλ. λ. ὑδραυλικαὶ δυνάμεις.

— ἄνθραξ *λαμπτήρων*· βλ. λ. λαμπτῆρες ἠλεκτρικοί.

— ἄνθραξ *ὀξυχλωριοῦχος*· βλ. φωσγένιον.

— ἄνθραξ *τετραχλωριοῦχος [Χημ.]*. Εἶναι ἕνωσις τοῦ τύπου CCl_4, ἄλλως ὀνομαζομένη *τετραχλωριομεθάνιον* ἢ *τετραχλωριάνθραξ*, εἰς τὸ ἐμπόριον δὲ φερομένη ὑπὸ τὰς ὀνομασίας *τέτρα* καὶ *βενζινοφόρμιον*. Εἶναι ὑγρὸν βαρύ, εὐκίνητον, ἄχρουν, ὀσμῆς προσομοιαζούσης τῇ τοῦ χλωροφορμίου. Ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ διαλύῃ εὐκόλως πλείστας ὀργανικὰς οὐσίας, ὡς λίπη, ρητίνας, αἰθέρια ἔλαια, κηρόν, παραφίνην, κηρεζίνην κ.τ.λ. καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς ἐκ τούτου ὡς διαλυτικὸν μέσον καὶ ὡς μέσον ἐκχυλίσεως. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 1,629 καὶ βράζει εἰς θερμοκρασίαν 77°. Εἶναι ὑγρὸν λίαν δύσφλεκτον καὶ οἱ ἀτμοί του δὲν σχηματίζουσιν ἐκρηκτικὰ μίγματα μετὰ τοῦ ἀέρος. Ὡς ἐκ τούτου παρουσιάζει μέγα ἐνδιαφέρον ἡ χρησιμοποίησίς του ὡς διαλυτικοῦ μέσου, πλεονεκτοῦντος ἔναντι τῶν εὐφλέκτων διαλυτικῶν, οἷα εἶναι ὁ θειοῦχος ἄνθραξ (διθειάνθραξ), τὸ βενζόλιον, ἡ βενζίνη καὶ ὁ αἰθήρ.

Ὡς μειονέκτημά του παρουσιάζεται ἡ ἰδιότης ἣν ἔχει νὰ προσβάλλῃ πολλὰ μέταλλα, καὶ δὴ τὸν σίδηρον, τὸν χαλκόν, τὸ ἀργίλλιον, εἰς πολὺ δὲ μικρότερον βαθμὸν τὸ νικέλιον, τὸν ψευδάργυρον, τὸν κασσίτερον καὶ ἰδίως τὸν μόλυβδον. Ὡς ἐκ τούτου διὰ τὰς ἐκχυλίσεις τὰς ἐπιτελουμένας διὰ τετραχλωριούχου ἄνθρακος χρησιμοποιοῦνται δοχεῖα ἐπικασσιτερωμένα ἢ ἐπιμολυβδωμένα. Ὁ τετραχλωριοῦχος ἄνθραξ δύναται νὰ παραχθῇ κατὰ τὴν χλωρίωσιν τοῦ μεθανίου καὶ τῶν χλωριοπαραγώγων τοῦ μεθανίου. Βιομηχανικῶς παρασκευάζεται κατὰ τὰς ἀκολούθους μεθόδους:

1) Δι' ἐπιδράσεως χλωρίου ἐπὶ θειούχου ἄνθρακος (*διθειάνθρακος*) διοχετευομένου μίγματος ἀτμῶν CS_2 μετὰ χλωρίου, μέσῳ διαπύρου σωλῆνος πορσελλάνης. Ἁπλούστερον παράγεται διοχετευομένου ξηροῦ χλωρίου διὰ θειούχου ἄνθρακος ἐν ᾧ προστίθεται καὶ 2—12 % ἰώδιον, χρησιμεῦον ὡς καταλύτης. Ὡς καταλύται ἐφαρμόζονται ἐπίσης πενταχλωριοῦχον ἀντιμόνιον ἢ καὶ χλωριοῦχον ἀργίλλιον· Ἡ ἀντίδρασις χωρεῖ κατὰ τὴν ἐξίσωσιν:

$$CS_2 + 6\ Cl = CCl_4 + S_2Cl_2$$

Τὸ προϊὸν τῆς ἀντιδράσεως ὑποβάλλεται εἰς ἀπόσταξιν ὅτε ἀποστάζει πρῶτον ὁ τετραχλωριοῦχος ἄνθραξ, τοῦ S_2Cl_2 ὄντος ὀλιγώτερον πτητικοῦ. Εἶτα διὰ κλασματικῆς ἀποστάξεως, πλύσεως δι' ἀλκάλεως καὶ νέας ἀποστάξεως καθαρίζεται ὁ CCl_4.

2) Δι' ἐπιδράσεως θειούχου ἄνθρακος ἐπὶ χλωριούχου θείου εἰς θερμοκρασίαν 60° παρουσίᾳ κόνεως μετάλλου ἢ χλωριούχου ἑνώσεως καὶ δὴ σιδήρου ἢ χλωριούχου σιδήρου. Ἡ ἀντίδρασις χωρεῖ κατὰ τὴν ἐξίσωσιν:

$$CS_2 + 2\ S_2\ Cl_2 = CCl_4 + 6\ S$$

παραγομένου ὡς παραπροϊόντος θείου, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ἐκ νέου πρὸς παρασκευὴν θειούχου ἄνθρακος.

3) Δι' ἐπιδράσεως χλωριούχου θείου ἐπὶ διαπύρου ἄνθρακος, κατα προτίμησιν ἐν ἀτμοσφαίρᾳ χλωρίου. Ἂν ἡ ἐπίδρασις γίνῃ ἀπουσίᾳ χλωρίου, τότε παράγεται καὶ CS_2, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἀνωτέρω μέθοδον (2) δύναται νὰ σχηματίσῃ CCl_4. Παρουσίᾳ χλωρίου σχηματίζεται καὶ S_2Cl_2, τὸ ὁποῖον λαμβάνει καὶ αὐτὸ μέρος εἰς τὴν ἀντίδρασιν. Ὁ κατα τὰς ἀνωτέρω μεθόδους λαμβανόμενος τετραχλωριοῦχος ἄνθραξ ὑποβάλλεται πρὸς καθαρισμὸν εἰς κατεργασίαν μετὰ διαλυμάτων καυστικῶν ἀλκαλίων, καὶ μετὰ ξήρανσιν ὑφίσταται κλασματικὴν ἀπόσταξιν. ε. χ.

— ἄνθραξ *τετραφθοριοῦχος* ἢ *τετραφθοριάνθραξ* (CF_4) *[Χημ.]*. Ἀέριον ἄχρουν, ὑγροποιούμενον ὑπὸ μετρίαν πίεσιν, καὶ λαμβανόμενον τῇ ἐπιδράσει φθορίου ἐπὶ αἰθάλης. ε. χ.

— ἄνθρακος *ἀνίχνευσις [Ὀργ. Χημ.]*. Ἡ ἀνίχνευσις τοῦ ἄνθρακος κέκτηται σπουδαίαν σημασίαν, διότι δι' αὐτῆς ἀκριβῶς καθορίζεται μία χημικὴ ἕνωσις ἐὰν εἶναι ἀνόργανος ἢ ὀργανική. Ὁ ἄνθραξ ἀνιχνεύεται διὰ μελανώσεως τῆς ἐξεταζομένης οὐσίας κατὰ τὴν ἀπότομον θέρμανσιν εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν ἢ ἐκ τῆς ἀναδιδομένης αἰθαλιζούσης φλογὸς μεθ' ἧς αὕτη καίεται. Ἀσφαλέστερον ὅμως καὶ δι' ὅλας τὰς οὐσίας γενικῶς ἡ ἀνίχνευσις ἐπιτελεῖται δι' ἀναμίξεως τῆς οὐσίας μετ' ὀξειδίου τοῦ χαλκοῦ καὶ διαβιβάσεως τῶν σχηματιζομένων κατὰ τὴν θέρμανσιν ἀερίων δι' ἀσβεστίου ἢ βαρύου ὕδατος, ὁπότε παρουσίᾳ ἄνθρακος τὸ ἀσβέστιον ἢ βάρυον ὕδωρ θολοῦται. ε. γ.

— ἄνθρακος *διοξείδιον* (CO_2) *[Χημ.]*. Ἕνωσις γνωστὴ συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *ἀνθρακικοῦ ὀξέος*, τοῦ ὁποίου εἶναι ἀνυδρίτης. Εἶναι ἀέριον ἄχρουν καὶ ἄοσμον, γεύσεως ἀσθενῶς ὑποξύνου.

Τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος δὲν δύναται νὰ διατηρήσῃ τὴν καῦσιν· ἡ φλὸξ ἀνημμένου κηρίου φερομένη ἐν ἀτμοσφαίρᾳ CO_2 σβέννυται. Ἐπίσης δὲν συντελεῖ εἰς τὴν ἀναπνοὴν καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἂν καὶ τὸ ἀέριον δὲν εἶναι δηλητηριῶδες, ὅταν εὑρίσκεται εἰς μεγάλα ποσὰ ἐν τῷ εἰσπνεομένῳ ἀέρι ἐπιφέρει ἀσφυξίαν.

Τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος εἶναι λίαν βαρύτερον τοῦ ἀέρος· τὸ εἰδικόν του βάρος εἶναι 1,52 καὶ δύναται νὰ ἀποχυθῇ ἀπὸ ἑνὸς δοχείου εἰς ἕτερον ὡς ἐὰν ἦτο ὑγρόν. Τὸ ἐκ φυσικῶν πηγῶν ἐκλυόμενον CO_2 παραμένει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς βαρὺ στρῶμα μικροῦ σχετικῶς ὕψους, καὶ εἰς τὰς θέσεις αὐτὰ τὰ μικρότερα ζῷα, ὡς λ. χ. οἱ κύνες ἀσφυκτιῶσιν, ἐνῷ οἱ ἄνθρωποι εἰσπνέουσιν ἐλευθέρως τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα τοῦ ἀνωτέρου στρώματος, ὡς συμβαίνει λ. χ. εἰς τὸ «σπήλαιον τοῦ κυνὸς» παρὰ τὴν Νεάπολιν.

Τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος ὑγροποιεῖται διὰ ψύξεως εἰς —87° ὑπὸ τὴν συνήθη πίεσιν, ἢ ὑπὸ πίεσιν 36 ἀτμοσφαιρῶν εἰς τὴν θερμοκρασίαν 0°, πρὸς ὑγρὸν ἄχρουν καὶ εὐκίνητον. Τὸ ὑγροποιηθὲν ἀέριον ἐξατμίζεται ταχέως ἀφιέμενον ὑπὸ τὴν ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν, ἡ δὲ ἐξάτμισις αὕτη ἐπιφέρει τοιαύτην ταπείνωσιν θερμοκρασίας, ὥστε μέρος τοῦ μὴ εἰσέτι ἐξατμισθέντος CO_2 πήγνυται πρὸς στερεὰν χιονώδη μᾶζαν. Τὸ στερεὸν CO_2 ἐξατμιζόμενον εἰς τὸν ἀέρα ταπεινοῖ τὴν θερμοκρασίαν μέχρι — 78°, μῖγμα δὲ τούτου μετ' αἰθέρος ἐξατμιζόμενον ἐν τῷ κενῷ ταπεινοῖ τὴν θερμοκρασίαν μέχρι —110°.

Τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος διαλύεται κατά τι εἰς τὸ ὕδωρ· 1 ὄγκος ὕδατος θερμοκρασίας 0° διαλύει 1,8 ὄγκους CO_2.

Προέλευσις: Ἐκλύεται ἐκ τῶν ἡφαιστείων καὶ ἐκ πολλῶν ἡφαιστειογενῶν πηγῶν, εἴτε ἀέρια μόνον ἐκλυουσῶν — ὡς ἡ παρὰ τὸ Σουσάκιον, μεταξὺ Ἁγίων Θεοδώρων καὶ Καλαμακίου θειωνεία—, εἴτε ὁμοῦ μεθ' ὕδατος. Ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι εὑρίσκεται εἰς ἀναλογίαν 0,03—0,04 %. Ἐκ τοῦ ἀέρος παραλαμβάνεται ὑπὸ τῶν φυτῶν, ἅτινα παρουσίᾳ ὕδατος ἀνάγουσιν αὐτὸ πρὸς φορμαλδεΰδην H.CHO. Ἐκ ταύτης διὰ συμπυκνώσεως σχηματίζονται τὰ σάκχαρα, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ ὑλικὸν τῶν περαιτέρω συνθέσεων ἐντὸς τῶν φυτῶν. Ἡ ἀναγωγὴ αὕτη τοῦ CO_2 ἀπαιτεῖ ἀνάλωσιν ἐνεργείας ἣν τὰ φυτὰ παραλαμβάνουσιν ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, μεσιτείᾳ τῆς χλωροφύλλης. Κατὰ τὴν ἀναγωγὴν ταύτην ἐλευθεροῦται ὀξυγόνον:

$$CO_2 + H_2O = H.\ CHO + O_2$$

Τὰ ζῷα τρώγοντα τὰς φυτικὰς οὐσίας καίουσιν αὐτὰς ἐν τῷ ὀργανισμῷ των πρὸς διοξείδιον ἄνθρακος, ὅπερ διὰ τῆς ἀναπνοῆς ἀποδίδεται καὶ πάλιν εἰς τὸν ἀέρα.

Παρασκευή: Τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος παράγεται κατὰ τὴν τελείαν καῦσιν τῶν ἀνθράκων καὶ παντὸς ὀργανικοῦ σώματος. Ἐπίσης διὰ πυρώσεως ἀνθρακικῶν ὀρυκτῶν, ὡς τοῦ ἀσβεστολίθου, τοῦ μαγνησίτου κ.ο.κ.

Ἐν τῷ χημικῷ ἐργαστηρίῳ, ἐν μικρῷ, παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως ὀξέος ἐπὶ ἀνθρακικῶν ἑνώσεων καὶ δὴ δι' ἐπιδράσεως ὑδροχλωρίου ἐπὶ μαρμάρου ἐν τῇ ἀεριογόνῳ συσκευῇ τοῦ Kipp.

Βιομηχανικῶς, ἐν μεγάλῳ, δύναται νὰ παρασκευασθῇ τὸ CO_2 κατὰ τοὺς ἑξῆς κυρίως τρόπους:

1) Τὸ ἐκ φυσικῶν πηγῶν ἐκλυόμενον CO_2 συλλέγεται ἐκ τῶν πηγῶν ἐξ ὧν ἀναπηδᾷ μεθ' ὕδατος ὑπὸ κώδωνα, εἰς οὗ τὸ ἀνώτερον μέρος ὑπάρχει ὀπὴ ἐκ ταύτης ἀποχετεύεται τὸ ἀέριον, τὸ δὲ ὕδωρ ἐκρέει ἐκ τοῦ κάτω μέρους τοῦ κώδωνος. Πρὸς καθαρισμὸν τοῦ οὕτω λαμβανομένου ἀερίου διοχετεύεται τοῦτο διὰ πλυντρίδων ἐνεχουσῶν διάλυμα ὑπερμαγγανικοῦ καλίου, εἶτα δὲ διὰ πύργων πλήρων χλωριούχου ἀσβεστίου πρὸς ξήρανσιν.

2) Κατὰ τὴν φρῦξιν τοῦ λευκολίθου πρὸς παρασκευὴν τῆς κεκαυμένης μαγνησίας παράγεται ὡς παραπροϊὸν τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, ὅπερ συλλεγόμενον ὑγροποιεῖται καὶ φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ἐντὸς χαλυβδίνων δοχείων.

3) Κατὰ τὴν φρῦξιν τοῦ ἀσβεστολίθου ἐν ταῖς ἀσβεστοκαμίνοις ἐκλύονται ἀέρια περιέχοντα 30—35 % CO_2. Τὸ τοιαύτης προελεύσεως ἀέριον χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ σακχαροποιίᾳ πρὸς κορεσμὸν τοῦ ὀποῦ τοῦ σακχάρου, καὶ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῆς σόδας κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Solvay (βλ. νάτριον ἀνθρακικόν).

4) Κατὰ τὴν οἰνοπνευματικὴν ζύμωσιν παράγεται πάντοτε CO_2 τὸ ὁποῖον διὰ καταλλήλου ἐγκαταστάσεως δύναται νὰ συλλεγῇ. Κυρίως ἐν βορείῳ Ἀμερικῇ ὑπάρχουσι μεγάλαι ἐγκαταστάσεις τοῦ εἴδους τούτου.

Ὡς κύριον βιομηχανικὸν προϊὸν λαμβάνεται τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος διὰ καύσεως *ἐξανθρακώματος* (κὼκ). Τὸ κατὰ τὴν καῦσιν ταύτην παραγόμενον CO_2 ἀπορροφᾶται ὑπὸ διαλύματος ἀνθρακικοῦ καλίου, εἶτα δὲ διὰ θερμάνσεως τοῦ παραχθέντος δισανθρακικοῦ καλίου ἐκλύεται καθαρὸν τὸ CO_2, ἐπανασχηματιζομένου τοῦ ἀνθρακικοῦ καλίου.

Ἐφαρμογαί: Τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος εὑρίσκει πλείστας ἐφαρμογὰς ἐν τῇ βιομηχανίᾳ καὶ ἐν τῷ καθημέραν βίῳ. Οὕτω χρησιμοποιεῖται ἐν μεγάλῳ εἰς τὴν σακχαροποιίαν πρὸς κορεσμὸν τοῦ ὀποῦ τοῦ σακχάρου, εἰς τὴν παρασκευὴν τῆς σόδας διὰ τῆς μεθόδου τοῦ Solvay, εἰς τὴν παρασκευὴν διαφόρων ἀνθρακικῶν ἁλάτων, ὡς τοῦ λευκοῦ τοῦ μολύβδου (στουπέτσι) —ὅτε λαμβάνεται ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν ἀερίων τῆς καύσεως—, εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου— ὅτε χρησιμοποιεῖται καθαρὸν CO_2— κ. τ. λ. Ἡ κυριωτέρα του ἐφαρμογὴ εἶναι πρὸς παρασκευὴν ἀεριούχων ποτῶν, καὶ διὰ τὴν διὰ πιέσεως ἐξαγωγὴν τοῦ ζύθου ἐκ τῶν βυτίων.

Ἐπίσης, λόγῳ τῆς ἰδιότητος ἣν ἔχει τὸ CO_2 νὰ μὴ συντελῇ εἰς τὴν καῦσιν τῶν σωμάτων, χρησιμοποιεῖται πρὸς κατάσβεσιν τῶν πυρκαϊῶν ἐν κλειστοῖς χώροις, παραγόμενον ἐντὸς εἰδικῶν δοχείων ἐν οἷς εὑρίσκονται κεχωρισμένα διαλύματα ὀξέος καὶ δισανθρακικοῦ νατρίου, ἅτινα μήγνυνται κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς συσκευῆς.

[Περὶ τοῦ *προσδιορισμοῦ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος*, βλ. χημεία ἀναλυτικὴ *(ἀνάλυσις ἀερίων)*]. ε. χ.

— [ΤΕΧΝ.] Ὅλα τὰ ἐν τῇ φύσει συναντώμενα ὕδατα περιέχουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐλεύθερον διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος ἐν διαλύσει. Πλούσιαι ἰδίως εἰς διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος εἶναι αἱ μεταλλικαὶ πηγαί. Εἰς τὰ συνήθη φυσικὰ ὕδατα ἡ περιεκτικότης εἰς ἐλεύθερον διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος εὑρίσκεται κάτω τῶν 50 χιλιοστῶν τοῦ γραμμαρίου ἀνὰ λίτρον, ὑπάρχουν ἐν τούτοις καὶ φυσικὰ ὕδατα μὲ περιεκτικότητα 100 χ. γ. ἀνὰ λίτρον, ἐνῷ εἰς τὰ μεταλλικὰ ὕδατα ἡ περιεκτικότης εἶναι συνήθως ἀνωτέρα τῶν 1000 χ. γ. ἀνὰ λίτρον.

Πλέον τῶν 99 % τοῦ ἐλευθέρου διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος τοῦ περιεχομένου ἐν τῷ ὕδατι εὑρίσκεται ἐν αὐτῷ ἐν ἀερώδει καταστάσει ὡς ἐλεύθερος ἀνυδρίτης (CO_2) καὶ μόνον τὰ 0,7 % ὡς ἔνυδρον ἀνθρακικὸν ὀξὺ (H_2CO_3). Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ ἠπία δρᾶσις ὡς ὀξέος τοῦ ἀνθρακικοῦ σχετικῶς πρὸς τὰ λοιπὰ ἀνόργανα ὀξέα, ὡς τὸ θειικὸν ὀξὺ κ. τ. τ.

Τὸ CO_2 διαλύεται εὐκόλως εἰς τὸ ὕδωρ. Ἓν λίτρον ὕδατος εἰς θερμοκρασίαν 0° διαλύει 3,6 γραμμάρ. CO_2 = 1800 ἑκ.³ ὑπὸ τὴν ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν.

Ἡ περιεκτικότης τοῦ ποσίμου ὕδατος εἰς CO_2 δὲν εἶναι ἐπιβλαβής· τοὐναντίον ὅσον περισσότερον CO_2 περιέχει, τόσῳ περισσότερον εὔγευστον εἶναι, ἀρκεῖ ἡ θερμοκρασία του νὰ εἶναι κάτω τῶν 12°.

Ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως σημασίαν ἔχει ἡ εἰς διοξείδιον ἄνθρακος περιεκτικότης τοῦ ὕδατος διὰ τὰς ὑδρεύσεις ἐν γένει. Τὸ CO_2 παρὰ τὴν ἀσθενῆ του ὀξύτητα, προσβάλλει διαλύον διάφορα μέταλλα, π. χ. τὸν μόλυβδον, τὸν χαλκόν, τὸ νικέλιον, τὸν ψευδάργυρον, τὸν σίδηρον, προσβάλλει ἐπίσης διαλύον τὸ κονίαμα.

Ὁ μόλυβδος προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἀνθρακούχου ὕδατος μόνον ἐπὶ παρουσίᾳ ὀξυγόνου· ἂν δηλαδὴ τὸ ἀνθρακοῦχον ὕδωρ δὲν περιέχει ἀέρα δὲν διαλύει τὸν μόλυβδον. Παρατηρητέον ἐπίσης ὅτι ὕδωρ περιέχον ἀέρα προσβάλλει τόσῳ ἰσχυρότερον τὸν μόλυβδον, ὅσῳ πτωχότερον εἰς διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος εἶναι. Πόσιμον δὲ ὕδωρ περιέχον μόλυβδον πλέον τοῦ 0,3 χιλιοστοῦ τοῦ γραμμαρίου ἀνὰ λίτρον εἶναι ἐπιβλαβὲς εἰς τὴν ὑγείαν.

Ὁ σίδηρος ἐν ὕδατι περιέχοντι CO_2 διαλύεται παρουσίᾳ ὀξυγόνου εἰς δισανθρακικὸν σίδηρον. Ἡ ἕνωσις αὕτη εἶναι ἀσταθὴς παρουσίᾳ ἀέρος διασπωμένη εἰς CO_2 καὶ ὑδροξείδιον σιδήρου (σκωρίαν). Πρακτικῶς εἶναι δυσμενές, ὅτι ἡ σχηματιζομένη σκωρία ἐσωτερικῶς τῶν σιδηρῶν ἀγωγῶν ὕδατος δὲν σχηματίζει συνεχὲς στρῶμα, διότι τοῦτο θὰ προεφύλασσε τοὺς σωλῆνας τῆς περαιτέρω προσβολῆς. Τοῦτο ἐπιτυγχάνομεν δι' ἐπιχρίσεως τῶν σωλήνων ἐσωτερικῶς δι' ἀσφάλτου. Ὕδωρ

Digitized by Google

ἐλεύθερον ὀξυγόνου καὶ CO_2 οὐδόλως προσβάλλει τὸν σίδηρον.

Ὁ χαλκὸς διαλύεται ἐπίσης ὑπὸ ὕδατος περιέχοντος CO_2. Ὅταν ὅμως ἐλλείπῃ τὸ ὀξυγόνον, τὸ CO_2 οὐδόλως ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς προκειμένης ἀπόψεως εἶναι προτιμητέος ὁ χαλκὸς διὰ σωληνώσεις ὑδάτων φρεάτων, ἅτινα κατὰ κανόνα εἶναι ἐλεύθερα ὀξυγόνου. Ἀφ' ἑτέρου δηλητηριάσεις ἀπὸ χαλκοῦχον πόσιμον ὕδωρ δὲν ἐσημειώθησαν μέχρι τοῦδε.

Ὁ ψευδάργυρος συμπεριφέρεται ἐν ὕδατι ὡς ὁ σίδηρος· δηλητηριάσεις δὲν παρετηρήθησαν ἐξ αἰτίας τοῦ ψευδαργύρου.

Ὁ κασσίτερος πρακτικῶς μένει ἀπρόσβλητος ἀπὸ ὕδωρ, εἴτε ὀξυγόνον εἴτε CO_2 περιέχει τοῦτο. Εἶναι δθεν τὸ μᾶλλον κατάλληλον μέταλλον διὰ ἀγωγοὺς ποσίμου ὕδατος. Ἡ χρῆσίς του, ἐν τούτοις, εἶναι περιωρισμένη λόγῳ τῆς σχετικῶς ὑψηλῆς τιμῆς τοῦ μετάλλου τούτου.

Τὸ ἐν τῷ ὕδατι ἐλεύθερον CO_2 ἐπιδρᾷ ἐπίσης ἐπὶ τῶν κονιαμάτων μετατρέπον τὴν ἐν αὐτοῖς ἀνθρακικὴν ἄσβεστον εἰς δισανθρακικὸν ἀσβέστιον $[CaH_2(CO_3)_2]$, ὅπερ διαλύεται σχετικῶς εὐκόλως. Ὁ βαθμὸς τῆς διαλυτότητος ἐξαρτᾶται ἀφ' ἑνὸς ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦ ἐν τῷ ὕδατι διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τῶν ἤδη ἐν τῷ ὕδατι διαλελυμένων τοιούτων ἁλάτων. Ὡς ἀπεδείχθη, τὸ ἐν τῷ ὕδατι δισανθρακικὸν ἀσβέστιον τότε μόνον εἶναι εὐσταθές, ὅταν ὁ σχηματισμὸς τελῆται ὑπὸ μεγάλην περίσσειαν ἐλευθέρου διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, ἐνῷ τούτου καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἀπομακρυνομένου τὸ δισανθρακικὸν ἀσβέστιον διασπᾶται εἰς ἐλεύθερον διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος καὶ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον. Ἐπὶ τούτου βασίζεται ἡ προφυλακτικὴ ἰδιότης τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιχρίσεως τῶν ὑδραγωγῶν σωλήνων δι' ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου. Διὰ τῆς ἐπιχρίσεως αὐτῆς ἀπασχολοῦμεν τὸ ἐλεύθερον CO_2 τοῦ ὕδατος πρὸς διατήρησιν τῆς χημικῆς ἰσορροπίας τῶν ἅπαξ σχηματιζομένων ἁλάτων, ἀναλώμασι τοῦ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, καὶ προφυλάσσομεν τὸν σωλῆνα τῶν περαιτέρω προσβολῶν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον κονίαι δεξαμενῶν, οἰκοδομῶν κτλ. περιέχουσαι ἀνθρακικὴν ἄσβεσον εἶναι ἀπρόσβλητοι ἀπὸ ὕδωρ περιέχον ἐλεύθερον CO_2. Πᾶσα ὅμως περίσσεια ἐλευθέρου CO_2 ὑπὲρ τὴν ποσότητα, ἥτις εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν συγκράτησιν τοῦ δισανθρακικοῦ ἀσβεστίου ἐν χημικῇ ἰσορροπίᾳ, ἐπιδρᾷ διαλύουσα τὸ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον. Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ἐν τῷ ὕδατι CO_2 γίνεται διὰ τῆς μεθόδου τοῦ C. Heyer. Πληροῦται ἀπὸ τὸ πρὸς ἔρευναν ὕδωρ μία φιάλη 300 μέχρι 500 κυβικῶν ἑκατοστῶν, μέχρι τοῦ λαιμοῦ, προστίθεται ἓν μέχρι δύο γραμμαρίων κόνεως μαρμάρου, σφραγίζεται ἡ φιάλη, καὶ ἀφίνεται ἐπὶ δύο ἡμέρας καθ' ἃς ἀναταράσσεται συχνά. Διηθοῦνται κατόπιν 100 κυβ. ἑκ. ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς φιάλης καὶ προσδιορίζεται ἀναλυτικῶς τῇ βοηθείᾳ HCl ἡ ἐν αὐτῷ τυχὸν αὔξησις τῶν ἀνθρακικῶν ἁλάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Klut H.*, Untersuchung des Wassers an Ort. und Stelle 5 Auflage Berlin 1927. —Μ.

—[ΙΑΤΡ.] Ἐπὶ πάσης καύσεως ἄνθρακος παράγονται ὀξείδια αὐτοῦ καὶ εἰδικώτερον *διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος* (CO_2) ἂν τελείως ἐκάη ὁ ἄνθραξ, *μονοξείδιον* δὲ (CO) ἂν ἡ καῦσις ὑπῆρξεν ἀτελής. Ἀμφότερα τὰ ἀέρια ταῦτα γίνονται ἀφορμὴ δηλητηριάσεων, κατὰ μηχανισμὸν διάφορον ἕκαστον τούτων. Εἰρήσθω δὲ ἐκ τῶν προτέρων ὅτι τὸ μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος (CO) εἶναι ἑξηκοντάκις δηλητηριωδέστερον τοῦ διοξειδίου.

Κατὰ τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἄτομα ἐγκλείονται ἐν χώρῳ τινὶ περιωρισμένῳ, ἔνθα ἀνάπτουσιν ἄνθρακας, τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος ἐλάχιστα συντελεῖ εἰς δηλητηρίασιν, διότι, πρὶν ἢ τοῦτο ἀθροισθῇ εἰς ποσότητα ἐπικίνδυνον, ἐπενεργεῖ τὸ μονοξείδιον, τὸ πολὺ δηλητηριωδέστερον. Συμβαίνει ὅμως εἰς ἄλλας τινὰς περιστάσεις νὰ εὑρίσκεται εἰς χῶρον τινὰ ἀποκλειστικῶς διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, οἱ δὲ εἰσερχόμενοι νὰ δηλητηριάζωνται ἐξ αὐτοῦ. Τοιοῦτοι χῶροι εἶναι:

α') Φρέατα εἰς ἃ εἶχον ῥιφθῆ φυτικαὶ ἢ ζωϊκαὶ οὐσίαι ὑποστᾶσαι σῆψιν (ὡς πτώματα ζῴων). Λόγῳ τῆς σήψεως παράγεται ἄφθονον διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, ὅπερ παραμένει εἰς τὸν βυθὸν τοῦ φρέατος.

β') Σπήλαιά τινα, ἐν οἷς ἐκ ρωγμῶν τοῦ ἐδάφους ἄφθονον ἐκλύεται τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, ὅπερ ὡς βαρύτερον τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος πληροῖ τὰ κατώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας τῶν σπηλαίων.

γ') Ὑπόγειοι τάφοι, ἐν οἷς ἀφθονεῖ τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, προερχόμενον ἐκ τῆς σήψεως τῶν πτωμάτων.

δ') Ὑπόγειοι οἰναποθῆκαι, κακῶς ἀεριζόμεναι. Ἐν αὐταῖς, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ζυμώσεως τοῦ γλεύκους, ὑπάρχει ἄφθονον διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, διότι τὸ σάκχαρον τοῦ γλεύκους μεταβάλλεται κατὰ τὴν ζύμωσιν εἰς οἰνόπνευμα καὶ εἰς CO_2.

ε') Κατὰ τὰς συναθροίσεις πολλῶν ἀτόμων ἐν περιωρισμένῳ χώρῳ (φυλακαὶ κ.λ.π.) συναθροίζεται ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἄφθονον διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, προερχόμενον ἐκ τῆς ἐκπνοῆς τῶν ἐγκλείστων. Αἱ ἐκ παρομοίων ὅμως περιπτώσεων δηλητηριάσεις ἀποδίδονται ὑπὸ πολλῶν ἐρευνητῶν μᾶλλον εἰς τὴν παρουσίαν, ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ τοῦ περιωρισμένου χώρου, δηλητηρίου τινός, προερχομένου ἐπίσης ἐκ τῆς ἐκπνοῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅπερ οἱ Arsonval καὶ Brown-Séquard ἀπεκάλεσαν *πνευμονικὸν δηλητήριον* ἢ *ἀνθρωποτοξίνην*.

Ὁ εὑρισκόμενος ἐν ἀτμοσφαίρᾳ ἐνεχούσῃ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, μετὰ χρόνον ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς ποσότητος τοῦ ἀερίου, καταλαμβάνεται ὑπὸ κακουχίας, κεφαλαλγίας, ἰλίγγων, ἐμβοῶν, ναυτίας, ἐμέτων. Ἡ ἀναπνοὴ ἐπιταχύνεται, εἶτα ἐπιβραδύνεται καὶ ἐξασθενεῖ, ἡ θερμοκρασία καταπίπτει, κυάνωσις ἐπέρχεται, ἀναισθησία, καὶ τέλος ὁ θάνατος.

Κατὰ τὴν νεκροτομήν, ἐκτὸς τῶν κοινῶν ἀλλοιώσεων τῶν ἐπὶ πάσης ἀσφυξίας παρατηρουμένων, οὐδὲν τὸ ἰδιάζον παρουσιάζουσιν οἱ ἐκ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος θανόντες, διὸ δύσκολος καθίσταται ἡ διάγνωσις καὶ βεβαίωσις τοῦ ἐκ τοιούτης αἰτίας θανάτου. Μόνον ἡ γνῶσις τῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς ἀπέθανεν ὁ ἄνθρωπος θέλει κινήσει ὑπονοίας περὶ τοῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος ὡς αἰτίου καὶ τότε ἡ χημικὴ ἐξέτασις τοῦ ἀέρος τοῦ χώρου ἀποδεικνύουσα τὴν παρουσίαν τοῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος εἰς ἱκανὴν ποσότητα θέλει καταδείξει τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου. Προχείρως δύναται νὰ ἐξετασθῇ ὁ ὕποπτος χῶρος διὰ τῆς ἐν αὐτῷ εἰσαγωγῆς εἴτε μικρῶν ζῴων (ἰδίᾳ πτηνῶν), εἴτε ἀνημμένης λαμπάδος. Ἐπὶ ὑπάρξεως διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος τὸ μὲν ζῷον θὰ ἀποθάνῃ, ἡ δὲ φλὸξ θὰ σβεσθῇ. Τὰ μέσα ταῦτα χρησιμοποιοῦμεν καὶ προφυλακτικῶς, ἂν ὑπόνοιαι ὑπάρχωσι περὶ τῆς ἐν χώρῳ τινὶ παρουσίας διοξειδίου.

Ἡ θεραπεία ἔγκειται εἰς τὴν ταχεῖαν ἀπομάκρυνσιν τοῦ παθόντος ἐκ τοῦ ἐν ᾧ ἔπαθε χώρου, τὴν ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἐπὶ μακρὸν τεχνητῆς ἀναπνοῆς. Εἰσπνοαὶ ὀξυγόνου, ἀφαιμάξεις καὶ καρδιοτονικὰ φάρμακα ἀποδεικνύονται ἐπωφελῆ.

Τοὺς μεμολυσμένους χώρους ἀποκαθαίρομεν κάλλιον μὲν δι' ἀερισμοῦ ἐπαρκοῦς, δι' ἀνεμιστῆρος εἰδικοῦ κατορθουμένου, ἐν ἀνάγκῃ δὲ διὰ χημικῶν μέσων, ὡς ἀμμωνίας, ἀσβεστούχου ὕδατος κλπ., μεθ' ὧν τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος ἑνούμενον σχηματίζει ἀβλαβεῖς ἑνώσεις. Γ. ΚΑΤΣΑΣ

—[ΥΓΙΕΙΝΗ] βλ. λ. ἀὴρ [*Ὑγιεινή*: Χημ. ἰδιότητες].

—[ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΟΛ.] Τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὡς ὑγρὸν ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἐντὸς κυλινδρικῶν δοχείων (*«φιαλῶν»*), κατασκευαζομένων ἐξ ἐλατοῦ ρευστο— ἢ χυτοχάλυβος, μήκους ἑνὸς περίπου μέτρου καὶ διαμέτρου 140 χιλιοστῶν. — Μ.

— **ἄνθρακος** *κόνις [Τεχν.].* Αὕτη ἀποτελεῖ διττὸν κίνδυνον διὰ τὰ **ἀνθρακωρυχεῖα** (βλ. λ.)· ἀφ' ἑνὸς σχηματίζει μετὰ τοῦ ἀέρος ἐκρηκτικὸν μεῖγμα καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ δι' οἱονδήποτε λόγον (ἐκ κεραυνοῦ) ἐπελθοῦσα τοπικὴ ἀνάφλεξις τοῦ μίγματος τούτου μεταδίδεται διὰ τῆς κόνεως εἰς μεγάλας ἐκτάσεις τοῦ ὀρυχείου.

Ἀπὸ τοῦ 1890 ἤρχισεν ἡ καταπολέμησις τῆς κόνεως διὰ συνεχοῦς ραντίσεως δι' ὕδατος. Ἡ μέθοδος αὕτη ἀπεδείχθη οὐχὶ ἀπολύτως ἀποτελεσματικὴ καὶ δαπανηρὰ εἰς τὴν ἐγκατάστασιν λόγῳ τῶν ἀπαιτουμένων σωληνώσεων, καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν λόγῳ τῆς συνεχοῦς ἐπιτηρήσεως. Ἀπέτυχον ἐπίσης ἐν τῇ ἐφαρμογῇ καὶ ἄλλαι διάφοροι προτάσεις πρὸς σκλήρυνσιν τῆς κόνεως διὰ χημικῶν μέσων (ὑγροσκοπικῶν ἁλάτων). Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ μέθοδος τοῦ Kruskopf, καθ' ἣν ἐντὸς ὀρθογωνίων πλαισίων τοποθετοῦνται ἐπιμήκη δοχεῖα πλήρη ὕδατος κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἂν ἐπέλθῃ ἔκρηξις ἔν τινι στοᾷ ἡ προκαλουμένη κροῦσις τοῦ ἀέρος ἀρκεῖ διὰ νὰ ἀνατρέψῃ τὰ δοχεῖα, κατακλύζεται δ' οὕτω δι' ὕδατος ὡρισμένη ζώνη τῆς στοᾶς, ἐν ᾗ ἡ φλὸξ κατασβέννυται. —Μ.

— **ἄνθρακος** *μονοξείδιον [Χημ.].* Ἕνωσις τοῦ τύπου CO. Εἶναι ἀέριον ἄχρουν καὶ ἄοσμον, ἀναφλέξιμον, ὁπότε καίεται μετὰ φλογὸς κυανῆς σχηματίζον *διοξείδιον ἄνθρακος.*

Σχηματίζεται κατὰ τὴν καῦσιν ἀνθράκων μὲ ἀνεπαρκῆ ποσότητα ἀέρος. Τὸν σχηματισμόν του δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ κατὰ τὴν καῦσιν στρώματος ἀνθράκων, ὅτε ἀφοῦ καῶσι πρῶτον οἱ εἰς τοὺς ἄνθρακας ὑπάρχοντες ὑδρογονάνθρακες καὶ καταστῇ ὅλον τὸ στρῶμα διάπυρον, καίεται τὸ κατώτερον μέρος τοῦ στρώματος πρὸς διοξείδιον ἄνθρακος· τοῦτο διερχόμενον διὰ τοῦ ἀνωτέρω στρώματος τοῦ διαπύρου ἄνθρακος ἀνάγεται πρὸς μονοξείδιον κατὰ τὴν ἐξίσωσιν:

$$CO_2 + C = 2\,CO$$

καὶ αὐτὸ πάλιν φθάνον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν εὑρίσκει τὸ ἐν περισσείᾳ ὀξυγόνον τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, καιόμενον διὰ κυανιζούσης φλογός.

Εἶναι ἀέριον λίαν δηλητηριῶδες, καθ' ὅσον ἑνούμενον μετὰ τῆς αἱμοσφαιρίνης—τῆς χρωστικῆς τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων—καθιστᾷ αὐτὴν ἀνίκανον νὰ προσλάβῃ τὸ διὰ τῆς ἀναπνοῆς εἰσαγόμενον ὀξυγόνον. Εἰς ἀτμόσφαιραν περιέχουσαν καὶ ὀλιγώτερον τοῦ 0,1 % CO δύναται νὰ ἐπέλθῃ δηλητηρίασις. Ἀὴρ δὲ περιέχων 1 % CO εἰσπνεόμενος δρᾷ θανατηφόρως.

Ἐν τῷ φωταερίῳ περιέχεται εἰς ποσότητα 10 %, εἰς αὐτὸ δ' ὀφείλεται καὶ ἡ δηλητηριώδης δρᾶσις τούτου.

Ἐπίσης εἰς τὸν σχηματισμὸν CO ὀφείλονται αἱ δηλητηριάσεις αἱ ἐπερχόμεναι ἐν δωματίοις θερμαινομένοις διὰ πυραύνων (μαγγαλίων) ἢ καὶ διὰ σιδηρῶν ἑστιῶν λειτουργουσῶν μὲ ἀτελὲς ρεῦμα ἀέρος· ὅταν π. χ. ἐλαττωθῇ ἡ ποσότης τοῦ ἀέρος διὰ κλεισίματος τῆς στρόφιγγος τοῦ καπναγωγοῦ, καὶ συγχρόνως τὰ τοιχώματα τῆς ἑστίας ἔχωσι διαπυρωθῆ, παράγεται μονοξείδιον ἄνθρακος, ὅπερ δύναται νὰ διαχυθῇ ἐν τῷ δωματίῳ εἴτε διὰ διαφυγῶν εἴτε διὰ διαπιδύσεως μέσῳ τοῦ διαπύρου σιδήρου.

Τὸ μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος διαλύεται ἐλάχιστα εἰς τὸ ὕδωρ (1 ὄγκος ὕδατος θερμοκρασίας 15° διαλύει 0,0243 ὄγκ. CO), εἰς τὸ οἰνόπνευμα δὲ διαλύεται κατὰ δεκαπλάσιον περίπου ποσόν. Δύναται νὰ ὑγροποιηθῇ εἰς τὴν συνήθη ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν ψυχόμενον εἰς τοὺς —190° πρὸς ὑγρὸν ἄχρουν καὶ διαυγές. Ἐκ τοῦ ὑγροῦ CO δι' ἐξατμίσεώς του ἐν τῷ κενῷ λαμβάνεται τὸ στερεὸν CO ὑπὸ μορφὴν χιονώδους μάζης.

Τὸ μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος θερμαινόμενον μέχρι τῶν 1200° παραμένει ἀμετάβλητον. Εἰς θερμοκρασίαν περίπου 1700° διασπᾶται ἐν μέρει εἰς ἄνθρακα καὶ διοξείδιον ἄνθρακος· ἡ διάσπασις ὅμως αὕτη, παρουσίᾳ σιδήρου ἢ ὀξειδίων αὐτοῦ, γίνεται εἰς ταπεινοτέραν θερμοκρασίαν. Ὑπὸ ἀμμωνιακοῦ διαλύματος ὑποχλωριούχου χαλκοῦ απορροφᾶται σχηματίζον τὴν ἕνωσιν $Cu\,Cl.\,CO + 2H_2O$. Ἡ ἰδιότης του αὕτη χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν ποσοτικόν του προσδιορισμὸν κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τῶν ἀερίων.

Παρασκευή: Τὸ ἀέριον δύναται νὰ παρασκευασθῇ κατὰ πολλοὺς τρόπους ὧν οἱ κυριώτεροι εἶναι:

1) Ὁ προαναφερθεὶς διὰ καύσεως ἄνθρακος μὲ ἀνεπαρκὲς ποσὸν ἀέρος.

2) Δι' ἐπιδράσεως ὑδρατμῶν ἐπὶ ἐρυθροπύρων ἀνθράκων ὅτε παράγεται μῖγμα CO καὶ ὑδρογόνου.

3) Διὰ θερμάνσεως ὀξαλικοῦ ὀξέος μετὰ πυκνοῦ θειϊκοῦ ὀξέος:

$$C_2O_4H_2 - H_2O = CO_2 + CO.$$

ὅτε παράγεται μῖγμα διοξειδίου καὶ μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος· διὰ διοχετεύσεως τοῦ μίγματος διὰ διαλύματος KOH ἢ NaOH συγκρατεῖται τὸ CO_2 καὶ ἀπομένει τὸ CO.

Εἰς μικρὰ ποσὰ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ δύναται νὰ παρασκευασθῇ τὸ ἀέριον κατὰ τὰς ἀκολούθους μεθόδους:

1) Δι' ἐπιστάξεως μυρμηκικοῦ ὀξέος ἐπὶ θερμοῦ πυκνοῦ θειϊκοῦ ὀξέος.

2) Δι' ἐπιδράσεως πυκνοῦ θειϊκοῦ ὀξέος ἐπὶ κυανιούχου καλίου.

3) Διὰ θερμάνσεως πυκνοῦ θειϊκοῦ ὀξέος μετὰ κρυσταλλικοῦ σιδηροκυανιούχου καλίου λεπτῶς κονιοποιημένου κατὰ τὴν ἐξίσωσιν:

$$K_4Fe(CN)_6,6H_2O + 6H_2SO_4 = 6CO + 2K_2SO_4 + FeSO_4 + 3(NH_4)_2SO_4$$

Ε. Χ.

—[ΙΑΤΡ.] Μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος παράγεται πανταχοῦ ὅπου ἐπῆλθεν ἀτελὴς καῦσις ἄνθρακος. Καὶ περιστάσεις τοιαῦται εἶναι πολλαί. Οὕτω παράγεται κατὰ πλείστας οἰκιακὰς χρήσεις, εἴτε ἐν τῷ μαγειρείῳ κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ φαγητοῦ, εἴτε κατὰ τὴν θέρμανσιν τῶν δωματίων δι' ἑστιῶν, πυραύνων, θερμαστρῶν κ.λ.π. Ἂν τὸ οὕτω παραγόμενον CO δὲν ἀπάγεται πρὸς τὰ ἔξω (ὡς συμβαίνει ὅταν ἐλαττωματικῶς λειτουργοῦσιν αἱ ἑστίαι ἢ αἱ θερμάστραι), μεγίστη ποσότης τοῦ ἀερίου τούτου διαχέεται ἐν τοῖς δωματίοις καὶ δύναται νὰ προκαλέσῃ δηλητηρίασιν.

Κατὰ τὰς πυρκαϊὰς ἐπίσης παράγεται μεγίστη ποσότης μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, διαχεόμενον δὲ τοῦτο εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἑστίας τῆς φλογὸς δύναται νὰ προκαλέσῃ τὸν θάνατον ἀτόμων, ἅτινα οὐδὲν ἔγκαυμα ἐκ τῶν φλογῶν ὑπέστησαν. Κατὰ τὸ κάπνισμα, καιομένης τῆς νικοτιανῆς, παράγεται ἀρκετὴ ποσότης CO ὡς καὶ CO_2, ἥτις ἀπορροφᾶται ὑπὸ τοῦ καπνιστοῦ. Κατὰ τὴν ἀνάφλεξιν πυρίτιδος καὶ ἐκρηκτικῶν ἐν γένει ὑλῶν παράγονται μέγισται ποσότητες CO, ὁμοίως δὲ κατὰ τὰς ἐκρήξεις τῶν γαιανθρακωρυχείων.

Τὰ φωτιστικὰ ἀέρια, δηλαδὴ τὸ ἀεραέριον καὶ τὸ φωταέριον, ἐνέχουσι μεγάλην ποσότητα CO, διὸ καὶ ἀποβαίνουσι κινδυνώδη εἰσπνεόμενα. Τὸ ἀεραέριον περιέχει 22—25 μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, τὸ δὲ φωταέριον ἀπὸ 3,13—18,65 τοῖς ἑκατόν· παρ' ἡμῖν ἡ ἀνωτέρα ἐπιτρεπομένη ποσότης εἶναι 13 %, ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ 20 %.

Ἐπίσης παράγεται μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος εἰς τὰς ἀσβεστοκαμίνους κατὰ τὴν παραγωγὴν τῆς ἀσβέστου ἐκ μαρμάρων ἢ ἀσβεστολίθων, ἀποτελουμένων ὡς γνωστὸν ἐξ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου ($CaCO_3$). Γενικῶς δὲ κατὰ πᾶσαν καῦσιν ἄνθρακος μονοξείδιον αὐτοῦ θέλει σχηματισθῆ.

Τὸ μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος εἰσπνεόμενον ἑνοῦται μετὰ τῆς αἱμοσφαιρίνης τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων τοῦ αἵματος, σχηματίζον μετ' αὐτῆς ἑνω-

Digitized by Google

σιν σχετικῶς σταθεράν, τὴν ἀνθρακυλαιμοσφαιρίνην (CO + αἱμοσφαιρίνη) καὶ παρεμποδίζει οὕτω τὴν μετὰ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ἕνωσιν τῆς ἀτμοσφαιρίνης, δηλαδὴ παρεμποδίζει τὸν σχηματισμὸν τῆς ὀξυαιμοσφαιρίνης. Μὴ ἐπερχομένης δὲ ὀξυγονώσεως τοῦ αἵματος προκαλοῦνται δεινὰ φαινόμενα, ἅτινα παρακατιόντες θέλομεν ἐκθέσει. Εὑρισκόμενον ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι τὸ μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος εἰς ποσότητα 5% ἐπιφέρει ἀπότομον θάνατον, εἰς ποσότητα δὲ 1% ἐπιφέρει τὸν θάνατον ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν. Ὑπὸ ἀραίωσιν 1‰ ἐπ' ἀρκετὸν εἰσπνεόμενον ἀποβαίνει ἐπίσης ἐπικίνδυνον. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀραιώσεις μείζονας ὡς 1 : 7.000 ἢ καὶ 1 : 15.000 ἢ καὶ μείζονας ἔτι παρετηρήθη ὅτι, ἐπὶ χρόνον μακρὸν εἰσπνεόμενον δύναται νὰ ἀγάγῃ εἰς κινδύνους.

Διὰ νὰ ἐπέλθῃ ὁ θάνατος, δὲν εἶναι ἀνάγκη ἅπασα ἡ ὀξυαιμοσφαιρίνη τοῦ αἵματος νὰ μεταβληθῇ εἰς ἀνθρακυλαιμοσφαιρίνην. Ὅταν τὸ ποσὸν τῆς ἀνθρακυλαιμοσφαιρίνης ἐξισωθῇ πρὸς τὸ $^1/_3$ τῆς ὀξυαιμοσφαιρίνης, ἄρχονται ἐμφανιζόμενα διάφορα φαινόμενα δηλωτικὰ τῆς δηλητηριάσεως· ὅταν ἡ ἀνθρακυλαιμοσφαιρίνη ἐξισωθῇ πρὸς τὴν ὀξυαιμοσφαιρίνην ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται ἐν κινδύνῳ, ἂν δὲ ἡ ἀνθρακυλαιμοσφαιρίνη ὑπερβῇ εἰς ποσὸν τὴν ὀξυαιμοσφαιρίνην, ἐπέρχεται ὁ θάνατος, καίτοι εἰσέτι παραμένει ποσόν τι ἱκανὸν ὀξυαιμοσφαιρίνης ἀδιάφθορον.

Κατὰ τοὺς πλείστους ὁ ἐκ μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος θάνατος ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ CO ἑνούμενον μετὰ τῆς αἱμοσφαιρίνης παρακωλύει τὴν ἕνωσιν ταύτης μετὰ τοῦ ὀξυγόνου καὶ ἐνεργεῖ οὕτως ὡς ἀσφυκτικὸν ἀέριον. Κατ' ἄλλους ὅμως τὸ CO εἶναι τοξικὸν στοιχεῖον τοῦ τε αἵματος ὡς καὶ διαφόρων ἄλλων κυττάρων τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ δὴ τῶν μᾶλλον ἐξειδικευμένων, ὁποῖα εἶναι τὰ νευρικὰ κύτταρα καὶ τὰ τῆς καρδίας.

Τὰ φαινόμενα τῆς διὰ CO δηλητηριάσεως ἐμφανίζονται ὑπὸ τὰς ἀκολούθους μορφάς:

α') *Ὑπεροξεῖα μορφή.* Ἐπέρχεται αὕτη ἂν ἄφθονον CO ἀποτόμως εἰσεπνεύσθη, παρετηρήθη δὲ ἐπὶ περιπτώσεων αὐτοκτονίας, καθ' ἃς ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ σωλῆνος εἰσεπνεύσθη φωταέριον ἢ καὶ ἐν πολέμοις ἐπὶ στρατιωτῶν παρατυχόντων εἰς ἔκρηξιν ὀβίδος, μηδαμῶς τραυματισθέντων, ἀλλὰ θανόντων λόγῳ τῆς εἰσπνοῆς τοῦ κατὰ τὴν ἔκρηξιν παραχθέντος μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας ὁ ἄνθρωπος πίπτει ὡς κεραυνόπληκτος, καταλαμβάνεται ὑπὸ σπασμῶν καὶ ἐντὸς στιγμῶν τινων θνήσκει.

β') *Ὀξεῖα μορφή.* Κατὰ ταύτην ὁ εὑρισκόμενος ἐν ἀτμοσφαίρᾳ ἐνεχούσῃ CO, ὑπὸ ἀρκετὴν μὲν ἀλλ' οὐχὶ ἀφθονωτάτην ποσότητα, καὶ εἰσπνεύσας ἐπ' ἀρκετὸν ἐξ αὐτοῦ καταλαμβάνεται ὑπὸ κεφαλαλγίας, ἰλίγγων, ἐμβοῶν, διαταραχῶν τῆς ὁράσεως καὶ ὑπνηλίας. Μυϊκὴ ἀδυναμία εἶτα μεγίστη ἐπέρχεται, μὴ ἐπιτρέπουσα τὴν ἐλαχίστην κίνησιν καὶ ἀποκαθιστῶσα τὸν εὑρισκόμενον εἰς ἣν εὑρίσκεται θέσιν, ἕνεκα τούτου δὲ διαφυγὴ τοῦ ἐκ τῆς διεφθαρμένης ὑπὸ CO ἀτμοσφαίρας ἀποβαίνει ἀδύνατος. Ἡ ἀναπνοὴ ἀποβαίνει στονόεσσα, πλάκες ἐρυθηματώδεις ἀναφαίνονται κατὰ τὸ δέρμα καὶ τέλος κῶμα, διαρκοῦν ἐπὶ 2—3 ἡμέρας, καίτοι ἐξήχθη τῆς κακῆς ἀτμοσφαίρας ὁ παθών· διακόπτεται τὸ κῶμα ἐνίοτε ὑπὸ σπασμῶν καὶ τέλος ἀπολήγει εἰς θάνατον, ἰδίᾳ ἂν μὴ χορηγηθῶσιν εἰς τὸν παθόντα αἱ δέουσαι φροντίδες.

Ἂν ὁ ἄρρωστος ἐπιζήσῃ, ἐμφανίζονται συνήθως κατὰ τὴν μορφὴν ταύτην τῆς δηλητηριάσεως διάφορα φαινόμενα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βαρέα. Οὕτω ἡ διάνοια αὐτοῦ παραμένει ἐσκοτισμένη, παραλήρημα ἐπέρχεται κατὰ παροξυσμούς, καθ' οὓς δύναται νὰ ἐνεργήσῃ πράξεις βιαίας, ὡς ἀνθρωποκτονίαν ἢ αὐτοκτονίαν. Ἐνίοτε ἐπέρχεται ἀμνημοσύνη, συνήθως τῶν ἀπὸ τῆς δηλητηριάσεως καὶ ἐντεῦθεν γεγονότων. Συνηθέστατα καταλαμβάνονται οἱ διαφυγόντες τὸν θάνατον ὑπὸ παραλύσεως, εἴτε γενικῆς, εἴτε ὑπὸ τύπον ἡμιπληγικὸν ἢ παραπληγικὸν ἢ καὶ περιοριζομένης εἰς σύστημά τι μυῶν ἢ καὶ εἰς ἕνα μόνον μῦν, ὡς τὸν δελτοειδῆ ἢ τὸν ἀνελκτῆρα τῶν βλεφάρων κλπ. Ἐπίσης διάφοροι νευραλγίαι (μεσοπλεύριοι, ἰσχίων, τριδύμου) δυνατὸν νὰ ἐπέλθωσι. Ἀπὸ τοῦ δέρματος ἐμφανίζονται διάφοροι ἐξανθήσεις, ὡς οἰδῶδες ἐρύθημα, πέμφιξ, ἕρπης ζωστὴρ κλπ.

Λίαν ἐπικίνδυνος διὰ τοὺς ἐξ ἀμέσου θανάτου ἐκ μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος διαφυγόντας εἶναι ἡ συνήθως ἐμφανιζομένη πνευμονία, ὀφειλομένη εἴτε εἰς τὴν εἴσδυσιν τροφῶν ἐντὸς τῶν βρόγχων, λόγῳ προκληθέντων ἐμέτων, εἴτε εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ζωτικότητος τοῦ πνευμονικοῦ ἱστοῦ καὶ τὴν εὐχερῆ κατάληψιν αὐτοῦ ὑπὸ μικροβίων. Σακχαρουρία ἐνίοτε ἐπέρχεται εἴτε κατὰ τὴν προσβολὴν εἴτε καὶ μετ' αὐτήν, χρησιμεύουσα πρὸς διάγνωσιν τῆς δηλητηριάσεως.

γ') *Χρονία δηλητηρίασις.* Εἰς τὴν χρονίαν διὰ μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος δηλητηρίασιν ὑπόκεινται κυρίως ἄτομα ἠναγκασμένα, λόγῳ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν, νὰ διαμένωσιν ἐν χώρῳ περιωρισμένῳ, κακῶς ἀεριζομένῳ καὶ οὗτινος ἡ ἀτμόσφαιρα ἐνέχει CO, προερχόμενον εἴτε ἐκ θερμαστρῶν, ἑστιῶν κλπ., εἴτε ἐκ διαφεύγοντος ἐκ τῶν ἀγωγῶν τοῦ φωταερίου. Τοιαῦτα ἐπαγγέλματα εἶναι τὸ τοῦ μαγείρου, ζαχαροπλάστου, ῥαπτῶν, ἐργατῶν ἀεριόφωτος κλπ. Μετὰ χρόνον ἄλλοτε ἄλλον ἐξακολουθητικῆς εἰσπνοῆς CO ὁ ἄνθρωπος προσβάλλεται ὑπὸ κεφαλαλγίας, ἰλίγγων, ἐξασθενήσεως σωματικῆς καὶ ψυχικῆς, ὡς καὶ ὑπνηλίας.

Ἂν τὸ ἄτομον παύσῃ διαμένον ἐν τῇ διεφθαρμένῃ ὑπὸ CO ἀτμοσφαίρᾳ, ἡ ὑγεία του ἀποκαθίσταται, ἐν ἐναντίᾳ ὅμως περιπτώσει θέλει καταληφθῇ ὑπὸ σοβαρωτέρων συμπτωμάτων, ἰδίᾳ νευρικῶν καὶ ψυχικῶν. Οὕτω γίνεται ἄβουλος, νωθρός, ὁτὲ μὲν κατέχεται ὑπὸ ἀϋπνίας, ἰδίᾳ κατὰ τὴν νύκτα, ὁτὲ δὲ ὑπὸ ὑπνηλίας, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἡμέραν. Προσβάλλεται ὑπὸ διαφόρων νευραλγιῶν. Ἡ μνήμη ἐξασθενεῖ ἢ καὶ τελεία ἀμνημοσύνη ἐπέρχεται. Ἀπὸ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος παρουσιάζονται διάφοροι διαταραχαὶ ὡς ναυτία, γαστραλγία, φαινόμενα ὑπερχλωρυδρίας, δυσκοιλιότης καὶ σπανιώτερον διάρροια. Τὰ οὖρα ἐνέχουσι λεύκωμα, συνήθως δὲ καὶ σάκχαρον καὶ ἀναιμία ἔντονος ἐπέρχεται.

Κατὰ τὴν διάγνωσιν οὐδεμία παρουσιάζεται εἰδικὴ ἀλλοίωσις τῶν ὀργάνων χαρακτηριστικὴ τῆς διὰ μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος δηλητηριάσεως. Ὑπονοίας δι' αὐτὴν δίδουσιν αἱ ζωηρῶς ἐρυθραὶ πλάκες, αἱ ἐπὶ τοῦ δέρματος ὑπάρχουσαι, ἡ ἐρυθρὰ χροιὰ τῶν χειλέων καὶ αἱ συνθῆκαι ὑφ' ἃς εὑρέθη ὁ ἄρρωστος ἢ τὸ πτῶμα αὐτοῦ. Τὴν βεβαιότητα τῆς διαγνώσεως δίδει ἡ ἐν τῷ αἵματι ἀναζήτησις καὶ ἀνεύρεσις τοῦ μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, ἐπιτυγχανομένη, ὀλιγώτερον μὲν διὰ χημικῶν μεθόδων, ἀσφαλῶς ὅμως διὰ τῆς φασματοσκοπικῆς ἐξετάσεως τοῦ αἵματος τοῦ παθόντος, ζῶντος ἢ τεθνεῶτος.

Ἐκ τῶν χημικῶν μεθόδων ἀρκούμεθα ἀναφέροντες τὴν μᾶλλον εὐχερῆ, τὴν τοῦ Kunkel. Κατὰ ταύτην ἐντὸς δοκιμαστικοῦ σωληνίσκου θέτομεν ἴσας ποσότητας αἵματος καὶ διαλύματος ταννίνης ἐν ὕδατι 2,50% καὶ ἀνακινοῦμεν ζωηρῶς. Μετὰ τινας ὥρας τὸ μὲν φυσιολογικὸν αἷμα δίδει ἴζημα καστανόχρουν, τὸ δὲ περιέχον μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος διατηρεῖ χροιὰν ζωηρῶς ἐρυθράν.

Ἡ φασματοσκοπικὴ ἐξέτασις ἐνεργεῖται, ὡς καὶ προκειμένου περὶ κηλίδων αἵματος, διὰ τοῦ φασματοσκοπίου, μεγάλου ἢ μικροφασματοσκοπίου (βλ. αἵματος κηλῖδες). Ἂν τὸ ἐξεταζόμενον αἷμα ἐνέχῃ ἀνθρακυλαιμοσφαιρίνην, προέρχεται δηλαδὴ ἐξ ἀτόμου δηλητηριασθέντος διὰ μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, θέλει ἐμφανισθῇ φάσμα παρόμοιον πρὸς τὸ τῆς ὀξυαιμοσφαιρίνης, ἀποτελούμενον ἐκ δύο σκοτεινῶν ταινιῶν κειμένων μεταξὺ τοῦ Δ καὶ Ε. Τὸ ἐκ δύο ὅμως ταινιῶν φάσμα τῆς ἀνθρακυλαιμοσφαιρίνης δὲν ὑφίσταται ἀναγωγήν, ἐὰν εἰς τὸ ἐξεταζόμενον διάλυμα προσθέσωμεν ἀναγωγικόν τι σῶμα, οἷον τὸ ὑδροθειοῦχον ἀμμώνιον· τοὐναντίον δὲ τὸ ἐξ ὀξυαιμοσφαιρίνης προερχόμενον φάσμα ἐκ δύο ταινιῶν καταστρέφεται τῇ προσθήκῃ ἀναγωγικοῦ μέσου καὶ προκύπτει τότε φάσμα ἐκ μιᾶς πλατείας ταινίας, ὅπερ ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀναγωγῆς τῆς ὀξυαιμοσφαιρίνης προκύψασαν αἱμοσφαιρίνην.

Ἡ διὰ τοῦ φασματοσκοπίου ἀνεύρεσις CO ἐν τῷ αἵματι δὲν ἐπιτυγχάνεται ὅταν τὸ ποσὸν τῆς ἀνθρακυλαιμοσφαιρίνης δὲν ὑπερβαίνῃ τὸ $^1/_{10}$ τοῦ ποσοῦ τῆς ὀξυαιμοσφαιρίνης. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις μικροτάτων ποσοτήτων CO ἐν τῷ αἵματι μόνον ἡ ἐξαγωγὴ τῶν ἀερίων τοῦ αἵματος, ἐπιτυγχανομένη δι' εἰδικῶν συσκευῶν καὶ δὴ τῆς τοῦ Nicloux, κατορθοῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἐν τῷ αἵματι ὕπαρξιν CO καὶ ἑπομένως τὴν λαβοῦσαν χώραν δηλητηρίασιν.

Πρὸς θεραπείαν τῆς ὀξείας δηλητηριάσεως ἀπαιτεῖται ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ παθόντος ἐκ τοῦ ὑπὸ CO μεμολυσμένου χώρου. Τὸ ἡρωϊκὸν δὲ μέσον πρὸς σωτηρίαν ἀποτελεῖ ἡ τεχνητὴ ἀναπνοή, ἐκτελουμένη καθ' οἱανδήποτε μέθοδον, ὡς καὶ κατὰ τὴν μέθοδον Laborde ἕλκυσμοὶ τῆς γλώσσης. Ἀπαραίτητος ἐπίσης εἶναι ἡ παροχὴ ὀξυγόνου, κυρίως μὲν δι' εἰσπνοῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ὑποδορίων ἐνέσεων αὐτοῦ. Ὁ αἰθὴρ εἴτε ἐσωτερικῶς εἴτε εἰς ἐνέσεις ἀποβαίνει ὠφέλιμος, ἐπίσης δὲ ἡ καφεΐνη, καφουρὰ καὶ λοιπὰ καρδιοτονικά.

Κατὰ τῆς χρονίας δηλητηριάσεως ἐνδείκνυται πρωτίστως ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ἀρρώστου ἐκ τοῦ μεμολυσμένου χώρου, τὰ δὲ διάφορα φαινόμενα, ὡς ἡ ἀναιμία, αἱ παραλύσεις κλπ., θεραπεύονται διὰ τῆς οἰκείας θεραπευτικῆς ἀγωγῆς. Γ. ΚΑΤΣΑΣ

— ἄνθρακος *προσδιορισμὸς* [*Ὀργ. Χημ.*] βλ. ὀργανικὴ ἀνάλυσις ἢ καῦσις.

— ἄνθρακος *ὑποξείδιον* ἢ *διοξοαλλένιον* ἢ *δικαρβονυλομεθάνιον* *Χημ.*]. Εἶναι ἡ ἁπλουστέρα γνωστὴ *δικετένη* καὶ ἔχει τὸν τύπον C_3O_2 ἢ ἀναλυτικώτερον OC : C : CO.

Παρασκευάζεται δι' ἀποστάξεως μίγματος ξηροῦ μηλονικοῦ ὀξέος, πεντοξειδίου τοῦ φωσφόρου καὶ ἄμμου εἰς θερμοκρασίαν 140°—150° (ὑπὸ πίεσιν 0,1—0,2 χστμ), ὡς

$$HO.CO.CH_2.CO.OH = OC:C:CO + 2H_2O$$

Τὸ ὑποξείδιον τοῦ ἄνθρακος εἶναι ἀέριον στερεοποιούμενον εἰς λίαν χαμηλὴν θερμοκρασίαν εἰς κρυστάλλους τηκομένους εἰς —107°. Τὸ οὕτω λαμβανόμενον ὑγρὸν εἶναι ἄχρουν, λίαν εὐκίνητον, ἔχει δριμεῖαν ὀσμὴν καὶ βράζει εἰς +7°. Οἱ ἀτμοὶ αὐτοῦ προσβάλλουσι τοὺς βλενώδεις ὑμένας, τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, καίονται δὲ μετὰ ἰσχυρῶς αἰθαλιζούσης φλογός, ἥτις ἐξωτερικῶς εἶναι ἐντόνως κυανῆ. Σ. Γ.

ἀνθραξόλιθος (Anthraxolite) [*Ὀρυκτολ.*]. Ποικιλία τοῦ λιθάνθρακος (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

ἀνθραπορφυρίνη ἢ *ἀνθραπουρπουρίνη* [*Βιομ. Χημ.*]. Εἶναι 1,2,6-τριοξυανθρακινόνη καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς τεχνητὸν χρῶμα καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀλιζαρίνη SX.* Σ. Γ.

ἀνθραροβίνη ἢ *1,2-διοξυανθρανόλη* ἢ *διοξυανθρανόνη* ἢ *λευκοαλιζαρίνη* [*Χημ.*]. Εἶναι ὀργανικὴ ἕνωσις λαμβανομένη δι' ἀναγωγῆς τῆς ἀλιζαρίνης διὰ κόνεως ψευδαργύρου. Ὑπεδείχθη ὡς φάρμακον κατὰ τῶν δερματικῶν παθήσεων. Σ. Γ.

— [*Φαρμ. Χημ.*] Ἡ ἀνθραροβίνη (Anthrarobinum) $C_6H_4 \left\langle \begin{matrix} C(OH) \\ CH \end{matrix} \right\rangle C_6H_2\ (OH)_2$ ἐχρησιμοποιήθη ἀπὸ τοῦ 1887 εἰς τὴν δερματολογίαν εἰς ἀντικατάστασιν τῆς χρυσαροβίνης καὶ τοῦ πυρογαλλικοῦ ὀξέος ἐπὶ δερματικὰς παθήσεις, ψωριάσεις, ἕρπητας, πιτυριάσεις, ἐρυθήματα καὶ ἐκζέματα εἰς ἀλοιφὰς (1—2: 10) ἢ διαλύματα ἐν γλυκερίνῃ ἢ κολλοδίῳ ἢ ἀλκοόλῃ. Κ. Γ. Μ.

ἀνθρασόλη (Anthrasolum) [*Φαρμ.*]. Οὕτω καλεῖται μεῖγμα ἴσων μερῶν λιθανθρακοπίσσης καὶ καὶ πίσσης ἐκ ξύλου ἀρκεύθου ληφθείσης, δι' ἰδίας μεθόδου καθαρθεισῶν, μετὰ μικρᾶς ποσότητος μίνθης τῆς πιπερώδους. Ῥοώδες ἀνοικτοκίτρινον ὑγρὸν διαλυτὸν ἐν ἀλκοόλῃ, ἀκετόνῃ, λιπαροῖς ἐλαίοις καὶ ὑγρᾷ παραφίνῃ. Εὗρεν ἐφαρμογὴν ἐπὶ δερματικὰς παθήσεις. Ἡ ὡς *ἀνθρασολίνη* (Anthrasolinum) φερομένη εἶναι σάπων γλυκερινοῦχος ἐνέχων 20% ἀνθρασόλης. Κ. Γ. Μ.

ἀνθράσωμα (τὰ) (Anthrasoma) [*Ζωολ.*]. Ἔντομα *κολεόπτερα* ἑτερομερῆ τῆς οἰκογενείας τῶν *βλαψιδῶν*. Τούτων εἶναι γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος ἰθαγενὲς τῆς Χιλῆς Δ. Ν. Π.

ἀνθραϋδροκινόνη ἢ *διοξυανθρακένιον - 9,10* [*Ὀργ. Χημ.*]. Εἶναι ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$$C_6H_4 \left\langle \begin{matrix} C(OH) \\ | \\ C(OH) \end{matrix} \right\rangle C_6H_4$$

Σῶμα στερεὸν κρυσταλλούμενον εἰς καστανερύθρους βελόνας.

Εἶναι ἕνωσις δεσμότροπος πρὸς τὴν *ὀξυανθρόνην* ἥτις ἔχει τὸν τύπον

$$C_6H_4 \left\langle \begin{matrix} CO \\ CH(OH) \end{matrix} \right\rangle C_6H_4$$

καὶ κρυσταλλοῦται εἰς ἀχρόους βελόνας. Σ. Γ.

ἀνθραφλαβόνη [*Βιομ. Χημ.*]. Τεχνικὴ χρωστικὴ τῆς ὁμάδος τῆς ἀνθρακινόνης, λαμβανομένη διὰ συμπυκνώσεως δύο μορίων, β-μεθυλανθρακινόνης.

Εἶναι πρασινοκίτρινος πόλτος ἀδιάλυτος εἰς ὕδωρ βάπτων τὸν βάμβακα μετὰ πρασινιζούσης κιτρίνης χροιᾶς. Σ. Γ.

ἀνθραχρωμικὰ *χρώματα* [*Βιομ. Χημ.*] Εἶναι διὰ προστύψεως βάπτουσαι ἀζωχρωστικαὶ τῶν μαλλίνων. Ἡ πρόστυψις ἐπιτελεῖται διὰ χρωμικῶν ἁλάτων καὶ παρέχεται χρῶμα ἀρκούντως ὁμοιογενὲς καὶ ἀνθεκτικόν.

Τὰ εἰς τὸ ἐμπόριον ἐρχόμενα χρώματα εἶναι κυρίως μπορντώ, φαιόν, τεφρὸν καὶ ἐλαιόχρουν. Σ. Γ.

ἀνθραχρωμιοῦχα *χρώματα* [*Βιομ. Χημ.*]. Εἶναι διὰ προστύψεως βάπτουσαι ἀζωχρωστικαὶ τῶν μαλλίνων ἐμφανιζόμεναι διὰ χρωμιούχου καλίου καὶ ἐξόχου ἀνθεκτικότητος.

Τὰ συνήθως ἐρχόμενα εἰς τὸ ἐμπόριον χρώματα εἶναι κυανοῦν, κυανομέλαν, μπορντώ, φαιόν, πράσινον, ἐρυθρόν, μέλαν καὶ ἰῶδες. Σ. Γ.

ἀνθρέπται (οἱ) (Anthreptes) [*Ζωολ.*]. Πτηνὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιτοφαγιδῶν*. Εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Μαλάκας καὶ τῶν Φιλιππίνων καὶ διακρίνονται ἐκ τοῦ θαυμασίου χρωματισμοῦ των. Ἡ κεφαλή των εἶναι σκοτεινῶς πρασίνη μὲ μεταλλικὰς ἀνταυγείας, ἡ ῥάχις ἔχει καστανῶδες χρῶμα, ἡ οὐρὰ εἶναι μελανοϊώδης, αἱ πτέρυγες φαιαὶ μὲ τὰ ἄκρα των ἐλαιώδη, ὁ λαιμὸς ἔχει στιλπνῶς φαιὸν χρῶμα καὶ ἡ κοιλία πράσινον. Ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τῶν ἀνθέων καὶ τρέφονται ἐκ τοῦ νέκταρος τούτων. Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

ἀνθρήνη (ἡ) (Anthrena) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *δερματοφαγιδῶν*. Ἔχουσι σῶμα ᾠοειδές, ἀρκετὰ εὔρωστον, πεπιεσμένον κατὰ τὴν ραχιαχὴν ἐπιφάνειαν καὶ κεκαλυμμένον διὰ μικρῶν ἐγχρώμων λεπίων, ἅτινα σχηματίζουσι πολυχρώμους ζωγραφίας καὶ εὐκόλως ἀποσπῶνται. Ὁ προθώραξ παρουσιάζει βοθρίον εἰς ἑκάστην προσθίαν γωνίαν του καὶ τὸ ὀπίσθιον αὐτοῦ τμῆμα προεκτείνεται κατὰ τὸ μέσον του καὶ καλύπτει σχεδὸν τελείως τὸ ἄνω κοιλιακὸν τμῆμα. Τὰ τέλεια ἔντομα ζῶσιν ἐπὶ τῶν ἀνθέων, ἀλλὰ κατὰ τὸ *προνυμφικὸν* των στάδιον κατοικοῦσιν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν καὶ ἐπιφέρουσι σημαντικὰς ζημίας ἐπὶ τῶν ὑφασμάτων καὶ δερμάτων. Αἱ νύμφαι τῶν ἐντόμων τούτων ἔχουσιν ᾠοειδὲς σχῆμα, εἶναι μαλακαὶ καὶ ὁ χρωματισμός των κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος εἶναι ὑπόφαιος καὶ κατὰ τὰ κάτω ὑπόλευκος. Φέρουσιν εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ σῶμά των τρίχας, ἐξ ὧν τινες εἶναι βραχεῖαι καὶ ἄλλαι μακραί. Αἱ δεύτεραι καλύπτουσιν ἀποκλειστικῶς τὸ κοιλιακὸν τμῆμα τοῦ ζῴου. Ἐν Εὐρώπῃ γνωστότερα εἴδη εἶναι αἱ *ἀνθρήνη ἡ πιμπινέλλα* (Anthrena pimpinella), ἥτις ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν σκιαδανθῶν φυτῶν καὶ *ἀνθρήνη ἡ τῶν μουσείων* (Anthrena museorum), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὰς οἰκίας καὶ ἐπιφέρει μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰς ζῳολογικὰς κυρίως συλλογὰς τῶν μουσείων. Δ. Ν. Π.

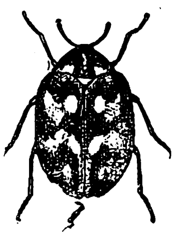

Ἀνθρήνη ἡ τῶν μουσείων.

ἀνθρήνιον (τό)· φωλεὰ σφηκῶν (*Ἀριστ.* Σφ. 1080, 1107), ἢ (κατὰ Ἡσύχιον) κηρήθρα.

ἄνθριβος (ὁ) (Anthribus) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνθριβιδῶν*. Οἱ ἄνθριβοι ἔχουσι βραχὺ ρύγχος, βαθέως ἐσχισμένον κατὰ τὴν κορυφήν του, μακροτάτας κεραίας, ὧν τὸ μῆκος εἶναι ἴσον περίπου πρὸς τὸ μῆκος τοῦ σώματος, ὁ προθώραξ αὐτῶν εἶναι μᾶλλον εὐρὺς ἢ μακρὸς καὶ κεκολοβωμένος κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ μέρος, οἱ πόδες των τελευτῶσιν εἰς κροσσοὺς οἵτινες εἶναι ἐπαισθητῶς ἐσχισμένοι κατὰ τὴν βάσιν των. Τὰ ἔντομα ταῦτα ἀπαντῶσιν εἰς τὰ θερμὰ κλίματα. Εἰς τὴν Εὐρώπην εἶναι γνωστὸς μόνον ὁ *ἄνθριβος ὁ ἄλμπινος* (anthribus albinus), ὅστις ἔχει φαιομέλαν χρῶμα μὲ λευκὴν κηλῖδα κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἐλύτρων του. Ζῇ ἐπὶ τῶν φλοιῶν, ἐπὶ σεσηπότων κορμῶν δένδρων καὶ θυσιῶν. Δ. Ν. Π.

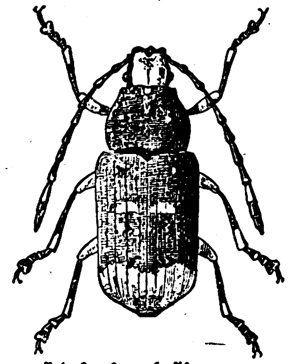

Ἄνθριβος ὁ ἄλμπινος.

ἀνθριπυριδίνη *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις προερχομένη ἐξ ὀρθοσυμπυκνώσεως τριῶν βενζολικῶν μεθ' ἑνὸς πυριδινικοῦ πυρῆνος εἰς τὴν περι-θέσιν. Ἐκ τῆς ἑνώσεως ταύτης προέρχονται διάφορα τεχνητὰ χρώματα. Σ. Γ.

ἀνθρίσκος (ὁ) (Anthriscus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*. Γνωστότερα εἴδη εἶναι οἱ: *ἀνθρίσκος ὁ κοινὸς* (Anthriscus vulgaris), *ἀνθρίσκος ὁ τῶν δασῶν* (Anthr. sylvestris) καὶ *ἀνθρίσκος ὁ χαιρέφυλλος* (Anthr. cerefolium). Δ. Ν. Π.

— *[Φυτοπαθολ.]* Ὁ ἀνθρίσκος προσβάλλεται ἀπὸ τὸν ᾠομύκητα Plasmopara nivea. Π. Γ. Κ.

ἀνθρόγλωσσα (τὰ) (Anthroglossa) *[Ζωολ.]*. Πτηνὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *ψιττακῶν*. Τὸ σῶμά των εἶναι εὔρωστον, τὸ ράμφος ἰσχυρὸν καὶ κεκαμμένον κατὰ τὸ ἄκρον καὶ κατὰ τὴν ἄνω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν *τροπιδοειδές*. Οἱ ὀφθαλμοὶ των περιβάλλονται ὑπὸ κύκλου γυμνοῦ πτερῶν. Αἱ πτέρυγες εἶναι βραχεῖαι καὶ ἀμβλεῖαι κατὰ τὸ ἄκρον των. Ἡ οὐρά των εἶναι μετρίου μεγέθους καὶ σχεδὸν τετράγωνος κατὰ τὸ ἄκρον της. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ πτερώματός των εἶναι ποικιλώτατος. Τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς, ἡ ράχις καὶ ἡ οὐρὰ εἶναι πράσινοι μὲ κηλῖδας βαθείας ἐρυθροῦ χρώματος. Τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος εἶναι ὑπόλευκον ἢ ὑποκύανον μὲ βαθέως κυανᾶς ἢ κιτρίνας κηλῖδας. Τὰ πτηνὰ ταῦτα κατοικοῦσι τὴν Ἀμερικὴν καὶ ἀπαντῶσιν ἀπὸ τῆς Κολομβίας μέχρι τῆς Ἀργεντινῆς καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Παναμᾶ μέχρι τοῦ Μεξικοῦ. Ἐνίοτε ἀπαντῶσι καὶ εἰς τὰς μεγάλας καὶ μικρὰς Ἀντίλλας. Γνωστὰ εἶναι περὶ τὰ τριάκοντα εἴδη, ἐλάχιστα διαφέροντα μεταξύ των. Τὸ γνωστότερον εἶδος εἶναι *ἀνθρόγλωσσον ἢ χρυσωτὶς* (Anthroglossum chrysotis), διακρινόμενον διὰ τὸν λαμπρὸν πράσινον χρωματισμὸν τοῦ πτερώματός του καὶ τὰς χρυσᾶς κηλῖδας τὰς ὁποίας φέρει εἰς τὰ πλάγια τῆς κεφαλῆς του καὶ παρὰ τὰ ὠτικὰ τρήματα.

Τὰ ἀνθρόγλωσσα ζῶσι καθ' ὁμάδας καὶ μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐρώτων των χωρίζονται εἰς ζεύγη. Ἐξημεροῦνται εὐκόλως καὶ μανθάνουσι νὰ προφέρωσι λέξεις τινάς. Δ.Ν.Π.

ἀνθροδάκτυλος (Anthrodactylus) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *βλαψιδῶν*, ἰθαγενῆ τῆς Μαδαγασκάρης. Δ. Ν. Π.

ἀνθρόλη. (α— καὶ β—) *[Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις τοῦ τύπου $C_6H_4[C_2H_2]C_6H_3(OH)$ δι' ὃ καὶ δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς 1- καὶ 2-*δξυανθρακένιον*. Παρασκευάζονται ἐκ τῶν ἀντιστοίχων σουλφοξέων διὰ συντήξεως μετὰ κάλεως. Χημικῶς συμπεριφέρονται μᾶλλον ὡς ναφθόλαι ἢ ὡς φαινόλαι. Σ. Γ.

ἀνθρόνη *[Χημ.]* βλ. **ἀνθρανόλη**.

ἀνθροπέταλα (τὰ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται τὰ ἄνθη, ὧν τὰ ἄρρενα ὑφίστανται *κατιούσας μεταμορφώσεις* καὶ μεταμορφοῦνται εἰς πέταλα, ἐνῷ τὰ θήλεα οὐδεμίαν μετατροπὴν παρουσιάζουσιν. Ἡ ἀνωμαλία αὕτη παρατηρεῖται συχνὰ εἰς τὰ διπλᾶ ἄνθη φυτῶν τινων. Δ. Ν. Π.

Ἀνθρώ. Ἕτερον ὄνομα τῆς νησῖδος *Μεγάλος Ἀνθρωποφάγος*, ἀνηκούσης εἰς τὴν συστάδα τῶν Φούρνων (βλ. λ. Αἰγαῖον Β' 414 β').

ἀνθρωπάκι (τό)· ὑποκορ. τοῦ ἄνθρωπος· μικρὸς ἄνθρωπος, μικρὸς τὸ ἀνάστημα· ‖ εὐτελής, ἀνάξιος προσοχῆς· ‖ μικρὰ ὁμοιώματα ἀνθρώπου (Homunculus).

ἀνθρωπάκης (ὁ)· μικρός, εὐτελὴς ἄνθρωπος, ἀνάξιος προσοχῆς· ‖ ἀγαθός, φιλήσυχος: «ἀνθρωπάκης τοῦ Θεοῦ».

ἀνθρωπάκος (ὁ)· ὑποκορ. μετὰ τῆς ἐννοίας τοῦ χλευασμοῦ, εὐτελής, ἀνάξιος προσοχῆς· ‖ μικρὸς τὸ ἀνάστημα: «ἕνας ἀνθρωπάκος τοσοσδά».

ἀνθρωπαρέσκεια (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ ἀνθρωπαρέσκου, ἡ προσπάθειά τινος νὰ ἀρέσκῃ διὰ παντὸς τρόπου, κολακεία, εὐτέλεια.

ἀνθρωπάρεσκος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ διὰ παντὸς τρόπου φροντίζων νὰ ἀρέσκῃ, ἄλλως *ἄρεσκος*· ‖ εὐτελής, κόλαξ.

ἀνθρωπάριον (τό). ὑποκορ. τοῦ ἄνθρωπος· μικρὸς ἄνθρωπος, ἀνθρωπάκος, ζαρωμένος, νάνος. Β. Φ.

ἀνθρώπειος, — α, — ον· ὁ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἰδιάζων εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀντιθ. *θεῖος*: «πάντα τὰ ἀνθρώπεια ἀδυνατεῖ συνεχῶς ἐνεργεῖν» (*Ἀριστοτέλ.*), ἄλλως *ἀνθρωπικός*, *ἀνθρώπινος*.— Ἐπίρρ. *ἀνθρωπείως*.

ἀνθρωπεύομαι· ἐνεργῶ ὡς ἄνθρωπος· ‖ ἡ παθ. μετοχ. *ἀνθρωπεμένος*· ἰδιωματ. ὁ κόσμιος τοὺς τρόπους: «ἀνθρωπεμένο παιδί».

ἀνθρωπιὰ (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ἠθικοῦ ἀνθρώπου, εὐγένεια τρόπων, λεπτὴ καὶ εὐλαβὴς συμπεριφορά, ἀντιθ. *γαϊδουριά*: «κι' ἡ ἀνθρωπιὰ συνήθεια 'ναι κι' ἡ τάξι γονικιὰ 'ναι», ὅτι ὁ ἀνθρωπισμὸς καὶ ἡ κοσμιότης τῆς συμπεριφορᾶς εἶναι ζήτημα οἰκογενειακῆς παραδόσεως καὶ ἐθισμοῦ. Β. Φ.

ἀνθρωπίδαι. Οἱ ξένοι, διὰ τὴν ὀνομασίαν τοῦ συνόλου τῶν «*ἀνθρώπων*» ἢ τῶν «*ἀνθρωπείων*» ὄντων ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ, μετεχειρίσθησαν τὴν κακόζηλον λέξιν «*Hominidae*» (Hominiden, Hominides), ὅπως μετεχειρίσθησαν ὁμοίως τὴν λέξιν *Simiidae* διὰ τοὺς *πιθήκους*. Πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ ξένου τούτου ὅρου, καὶ ἐξ ἀνάγκης, δυνάμεθα νὰ μεταχειριζώμεθα τὸν ὅρον «*ἀνθρωπίδαι*», δηλοῦντες δι' αὐτοῦ τὴν συνόλην ἐκείνην οἰκογένειαν τῶν *πρωτευόντων*, τὴν ἔχουσαν ὡς τύπον τὸ μοναδικὸν γένος «*ἄνθρωπον*». Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

ἀνθρωπίζω· φέρομαι ὡς ἄνθρωπος ἠθικός, εὐγενής, εἴτε κατὰ τὴν συμπεριφορὰν καὶ τὰς πράξεις εἴτε κατὰ τὴν περιβολὴν καὶ ἐμφάνισιν: «ντύθηκες καὶ ἀνθρώπισες». Β. Φ.

ἀνθρωπικός, —ή, —όν· ὁ κατ' ἄνθρωπον, ὁ σύμφωνος πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου: «ἀνθρωπικαὶ ἀρεταί», αἱ ἰδιάζουσαι εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀρεταί· ‖ ὁ σύμφωνος πρὸς τὸν ἠθικὸν ἄνθρωπον: «ἀνθρωπικὴ μόρφωσις», ἡ μόρφωσις ἡ ἀποβλέπουσα πρὸς τὴν ἰδεώδη μορφὴν τοῦ ἀνθρώπου· πβλ. *ἀνθρωπιστικός*. Β. Φ.

ἀνθρώπινος, —η, —ον· ὁ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου προερχόμενος: «ὁ ἔποψ τὴν νεοττιὰν ποιεῖται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης κόπρου» (*Ἀριστοτέλ.*)· ‖ ὁ σύμφωνος πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀσθενής, ἀδύνατος, ἀνεπαρκής: «ψυχὴ ἀνθρωπίνη», «ἀνθρωπίνη σοφία,—φύσις»· «μείζονος ἀρετῆς ἢ κατ' ἄνθρωπίνην φύσιν»· ‖ «τὰ ἀνθρώπινα», αἱ ἀδυναμίαι, τὰ σφάλματα τοῦ ἀνθρώπου: «τοῖς ἀνθρωπίνοις συγγιγνώσκειν» (*Ἀριστοτέλ.*), «τὸ πλανᾶσθαι εἶναι ἀνθρώπινον»· ‖ καθόλου τὰ τοῦ ἀνθρώπου ἔργα ὡς ἀτελῆ καὶ ἐφήμερα.— Ἐπίρρ. *ἀνθρωπίνως*: «θὰ πράξω ὅ,τι ἀνθρωπίνως εἶναι δυνατόν».

Τὰ ἐπίθετα *ἀνθρώπειος*, *ἀνθρωπικὸς* καὶ *ἀνθρώπινος* ἐκ τῆς καταλήξεως μὲν οὐδεμίαν διαφορὰν ἐννοίας δύνανται νὰ ἐμφαίνωσι, κατὰ δὲ τὴν χρῆσιν, ἐν ἄλλαις μὲν συμπίπτουσιν, οἷον «ἀνθρωπικόν—», ἢ «ἀνθρώπινον τὸ ἀμνημονεῖν», ἐν ἄλλαις δὲ διαστέλλονται, οἷον: «ἀνθρωπικὴ μόρφωσις» διάφορον τοῦ «ἀνθρωπίνη μόρφωσις». Β. Φ.

— **ἀνθρωπίνη** *οἰκονομία* *[Κοινων.]*. Ἡ ἐπὶ οἰκονομικοῦ πεδίου ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου τοῦ *ἐλάσσονος κόπου* (lex parsimoniae), ἤτοι ἡ προσπάθεια τῆς ἀποκτήσεως τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ διὰ τῆς καταναλώσεως ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρων ἀνθρωπίνων δυνάμεων (πβλ. *Goldscheid*, Höherenentwicklung und Menschenökonomie 1911) [βλ. καὶ Οἰκονομία]. Α. Δ.

—«Ἀνθρώπινο». Θεατρικὸν ἔργον Γρ. Ξενοπούλου (βλ. λ. καὶ τ. Β' 261γ').

— **ἀνθρώπινος** *μηχανισμός* βλ. ἄνθρωπος *[Μηχ.]*

ἀνθρωπινός, —ή, —όν· δημοτ., ὁ ἁρμόζων εἰς ἄνθρωπον, καθόλου, ἁρμόδιος, προσήκων, εὐπρεπής: «ἀνθρωπινὴ φορεσιά», «ἀνθρωπινὲς δουλειές». — Ἐπίρρ. *ἀνθρωπινά*: «ὁμιλεῖ—, φέρεται ἀνθρωπινά».

ἀνθρώπιον (τό)· χλευαστικῶς· τὸ ἀνθρωπάριον, ὁ πρόστυχος, ὁ ἐλεεινὸς ἄνθρωπος.

ἀνθρωπίσκος (ὁ)· ὑποκορ. τοῦ *ἄνθρωπος*· μικρός, εὐτελής, ἀνάξιος λόγου ἄνθρωπος· ἄλλως *ἀνθρωπάριον*.

ἀνθρωπισμός (ὁ)· παίδευσις πρὸς τὸ γενέσθαι ἄνθρωπον, μόρφωσις, ἐξύψωσις, ἐκπολιτισμός, εὐγένεια, κοσμιότης τῶν τρόπων· κοιν. *ἀνθρωπιά*.

— *[Φιλοσ.]* Τοῦ ὅρου *ἀνθρωπισμὸς* γίνεται χρῆσις ἐν τῇ Φιλοσοφίᾳ πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα Ἀναγεννήσεως. Τοῦτο δέ, διότι διὰ τῆς κινήσεως ταύτης ἀπαλλάσσεται ἡ ἀνθρωπότης τῆς μονομερείας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀγωγῆς καὶ κοσμοθεωρίας, ἀποσείει τὴν αὐθεντίαν τῆς ἐκκλησίας, ἀπομακρυνομένη τοῦ ὑπερβατικοῦ τρέπεται μᾶλλον πρὸς τὴν ἔρευναν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ διαβλέπει παρὰ τῷ ἐθνικῷ κόσμῳ ὄχι πλέον τυφλοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς εἰδωλολάτρας, ἀλλὰ φορεῖς μεγάλου καὶ μοναδικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ὁποίου κυριώτατον γνώρισμα ἡ ἐπὶ τῇ ζωῇ καὶ τῷ κόσμῳ χαρά. Ἀντὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δόγματος περιοριζομένης καὶ κατ' αὐτὸ χωρούσης ἀγωγῆς, ἀντὶ τῆς δεσμεύσεως τοῦ ἀτόμου ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας καὶ πειθαρχίας, κηρύσσεται νῦν τὸ ἰδανικὸν ἐλευθέρας ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ ὅλων τῶν ἐν αὐτῇ ἐνοικουσῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων. Ὅθεν ἀνθρωπισμὸς ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ ὑποσημαίνει τὴν τάσιν πρὸς τὴν γενικῶς ἀνθρωπίνην μόρφωσιν, τὴν καλλιέργειαν τῆς αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς, τὴν διὰ τῆς ἀγωγῆς σύμμετρον ἐξέλιξιν πασῶν τῶν δυνάμεων τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Τὸ ἰδανικὸν τοῦτο ἐπίστευον καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ πολὺ περισσότερον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ *Νέου ἀνθρωπισμοῦ*, ὅτι ἐπραγματοποίησαν παρὰ τοῖς παλαιοῖς, καὶ δὴ τοῖς Ἕλλησι. Τὸ κατ' ἀρχὰς δὲ τὴν κατόρθωσιν αὐτοῦ ἐπεδίωκον, ὡς ἦτο φυσικὸν καὶ ὡς αἱ ἐπιστημονικαὶ αἱ πνευματικαὶ καθόλου συνθῆκαι τῆς ἐποχῆς ἀπῄτουν, διὰ τῆς καλλιεργείας τῶν γλωσσῶν καὶ τῆς φιλολογίας τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ μέχρι τοῦδε προκατάληψις, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀνθρωπισμὸς συγχέεται πρὸς τὸν μονομερῆ κλασσικισμὸν καὶ τὴν εἰδολογικὴν ἁπλῶς μόρφωσιν καὶ ἀντιπαραβάλλεται πρὸς τὸ πραγματικὸν λεγόμενον ἰδανικόν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ ἀνθρωπισμός, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πραγματισμόν, ὅστις ὡς σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς προβάλλει τὴν ὑπὸ τοῦ νοῦ θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν κυριαρχίαν τῆς φύσεως, ἐπιδιώκει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἱκανότητος πρὸς κατανόησιν τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, ὡς ἐμφανίζεται οὗτος διὰ τῆς ἱστορίας. Τὴν βάσιν λοιπὸν αὐτῆς ἔχει ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν δύο ροπῶν ἐν τῇ διακρίσει τῶν δύο μεγάλων κλάδων τῆς καθόλου ἐπιστήμης. Ἀλλ' ὅπως οἱ δύο οὗτοι κλάδοι συμπληροῦσιν ἀμοιβαίως ἀλλήλους καὶ ὅπως συνδέονται εἰς ἓν διὰ τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας, τῆς ὁποίας ἀποτελοῦσιν ἐξ ἴσου ἀναγκαίαν βάσιν πρὸς ἀποτέλεσιν τῆς ἑκάστοτε κοσμοθεωρίας, τοιουτοτρόπως εἶναι δυνατὸν νὰ συνδυασθῶσι καὶ ἐν τῇ ἀγωγῇ πρὸς κατόρθωσιν τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ ἰδανικοῦ. Κατὰ τὸν 14ον καὶ 15ον αἰῶνα μόνον περὶ κλασσικῶν γλωσσῶν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ λόγος· σήμερον ὅμως ὄχι μόνον περιλαμβάνει ἡ φιλολογία τάς τε νέας καὶ τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας, ἀλλ' ἤρθη καὶ ἡ μεταξὺ φύσεως καὶ πνεύματος ἄκρα ἀντίθεσις, μὴ νοουμένου τοῦ ἑνὸς

Digitized by Google

ἄνευ τοῦ ἑτέρου. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ μεταξὺ ἀνθρωπισμοῦ καὶ πραγματισμοῦ ἀντίθεσις δὲν σημαίνει πλέον ἀποκλεισμὸν τοῦ ἑνὸς χάριν τοῦ ἑτέρου, ἀλλ' ἔξαρσιν τῆς ἑτέρας τῶν ῥοπῶν τούτων, ἀναλόγως τῆς ἐπιστήμης ἢ τῆς ψυχοσυνθέσεως ἑκάστου, ὅτε κατ' ἀνάγκην περιορίζεται κατὰ τὸ δυνατὸν ἡ ἑτέρα.

Ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἔννοιαν νοούμενος ὁ ἀνθρωπισμός, εἰς τὸ κεφάλαιον δηλαδὴ τοῦ ἀκραιφνῶς καὶ πλήρως ἀνθρωπίνου, ἀποτελεῖ ἀξίαν, κανόνα, ἰδανικόν, πρὸς τὸ ὁποῖον δέον νὰ τείνωμεν. Εἶναι ἡ ἀρχή, κατὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐκκολάπτωνται καὶ ἀναπτύσσωνται πᾶσαι αἱ ἀξιολογικαὶ δυνατότητες, οἰκονομικαί, ἐπιστημονικαί, κοινωνικαί, πολιτικαί, ἠθικαί, θρησκευτικαί, ὅσαι ἐνυπάρχουν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ. Τοῦτο εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς καί, ὡς λέγει ὁ *Herder*, ὁ σκοπός, πρὸς τὸν ὁποῖον τείνει ἡ ἱστορία. Ὁ σκοπὸς οὗτος προϋποθέτει τὴν ἠθικὴν ἀπαίτησιν, ὅπως σεβώμεθα τὸν ἄνθρωπον καὶ ὅπως βοηθῶμεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν προαγωγὴν τοῦ ἀκραιφνῶς καὶ εἰλικρινῶς ἀνθρωπίνου τόσον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ὅσον καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις. Τὸ ἄριστον πρὸς τοῦτο μέσον εἶναι ἡ ἐπαφὴ πρὸς πᾶν μέγα καὶ ὑψηλόν, ὅπερ ἐδημιούργησεν ἡ ἀνθρωπότης ἐν τῇ μακρᾷ αὐτῆς ἱστορικῇ ἐξελίξει ἔν τε τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ, ἐν τῷ πολιτικῷ καὶ τῷ κοινωνικῷ βίῳ καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ. Διὰ τῆς ἐπαφῆς καὶ τῆς ἐμβαθύνσεως ταύτης καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀφύπνισις τῶν τέως ληθαργουσῶν ἀξιῶν, ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ προσλαμβάνει μορφήν, ὁ ὁρίζων αὐτῆς εὐρύνεται καὶ ἐκκρούονται αἱ τυχὸν ὑποκρυπτόμεναι ἐν αὐτῇ σκότιαι δυνάμεις, ἀπαλλάσσεται δὲ συγχρόνως τῆς μονομερείας καὶ τῆς στενότητος.

Εἶναι φυσικὸν ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης καλλιεργείας τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ ἰδανικοῦ ἐπέρχεται σύνδεσις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν καὶ ἀποτέλεσις ἑνιαίας κοινωνίας πνευματικοῦ βίου, ἀπὸ τῆς ὁποίας δὲν ἐλλείπει ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐκ τῆς σχέσεως τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαία ἀρωγὴ καὶ φροντίς. Τὸν τοιοῦτον εὐρύτατον ἀνθρωπισμὸν κηρύττουσιν ἤδη οἱ Στωϊκοὶ (Πανούτιος, Σενέκας, Ἐπίκτητος, Μᾶρκος Αὐρήλιος), στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς πεποιθήσεως ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι συγγενεῖς, ἀδελφοὶ τῇ φύσει καὶ Διὸς ἀπόγονοι, καὶ ὁ Χριστιανισμός, ὅστις διδάσκει ὅτι ἡ ἀνθρωπότης εἶναι κοινωνία ἀδελφῶν, ἐχόντων κοινὸν πατέρα τὸν Θεόν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Λούβαρι Ν*: «Ἐκπαίδευσις καὶ ἀνθρωπισμὸς» 1927. *Spranger*: «Wilhelm von Humboldt und die Humanitätsidee» 1910. *Τοῦ αὐτοῦ*: «Lebemformen» 1924. *Τοῦ αὐτοῦ*: «Der gegenwärtige Stand der Geisteswissenschaften und die Schule» 1922.

Ν. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

ἀνθρωπιστὴς (ὁ)· μετάφρασις τοῦ γαλλ. humaniste· ὁ δεχόμενος ὡς μορφωτικὰ μέσα τὰς κλασσικὰς φιλολογίας καὶ γλώσσας, ἤτοι τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν λατινικήν.

ἀνθρωπιστικός, —*η*, —*ον*· ὁ ἱκανὸς ἢ ἁρμόδιος πρὸς τὸ ἀνθρωπίζειν, πρὸς τὸ ἐκπολιτίζειν: «*ἀνθρωπιστικὴ μόρφωσις*», «*ἀνθρωπιστικὰ παιδεύματα*» νέα λέξις, πβλ. *ἀνθρωπικός*. — Ἐπίρρ. *ἀνθρωπιστικῶς*.

—**ἀνθρωπιστικὴ** *πολιτεία* /*Κοινων*./. Ἰδεωδῶς συγκεκροτημένη πολιτεία, ἐξασφαλίζουσα μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἀπόλυτον ἰσότητα, ἴσην κατανομὴν ὑλικῶν, πνευματικῶν ἀγαθῶν κτλ. (βλ. **οὐτοπία**).

ἀνθρωποβόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ βιβρώσκων ἀνθρώπους, ἀνθρωποφάγος.

ἀνθρωπόβρωτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ὑπ' ἀνθρώπου βρωθείς.

ἀνθρωπογένεια· βλ. ἀνθρωπογονία.

ἀνθρωπογενὴς (ὁ, ἡ), —*ἐς* (τό)· καὶ *ἀνθρωπογέννητος*· ὁ ἐξ ἀνθρώπου γεννηθείς.

ἀνθρωπογεωγραφία. Κλάδος τῆς *βιογεωγραφίας*, ἐρευνῶν τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν γῆν.

Ἡ ἀνθρωπογεωγραφία ἐρευνᾷ τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ γεωγραφικὸν περιβάλλον (ἔδαφος καὶ κλίμα) ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀντιστρόφως: τὴν ἐπίδρασιν καὶ τὰς μεταβολάς, τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος πρὸς ἴδιον ἑαυτοῦ ὄφελος ἐπιφέρει εἰς διάφορα σημεῖα τῆς γῆς.

Αἱ πρῶται βάσεις τῆς ἀνθρωπογεωγραφίας ἐτέθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καὶ διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ *Κ. Ρίττερ*. Κυρίως ὅμως αὕτη ἐθεμελιώθη καὶ ᾠκοδομήθη διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ *Φρ. Ράτσελ*. Μετὰ τὸν Ράτσελ ὁ *A. Hettner* εἰς τὴν «γεωγραφίαν τοῦ ἀνθρώπου» («Die Geographie des Menschen» 1907) καθώρισεν ἀκριβέστερον τοὺς θεμελιώδεις νόμους τῆς ἀνθρωπογεωγραφικῆς μεθόδου, περιορίσας κατὰ πολὺ τὰς ὑπερβολάς, εἰς τὰς ὁποίας πολλοὶ εἶχον περιπέσει ἐν τῷ μεταξύ. Οἱ θεμελιώδεις οὗτοι νόμοι εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

1) Ἡ ἐξάρτησις τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς φύσεως, λόγῳ διαφόρων αἰτιῶν. Ἡ ἐξάρτησις αὕτη δύναται νὰ εἶναι *φυσικοχημική*, *φυσιολογική*, καὶ *ψυχολογική*· ἡ τελευταία δύναται νὰ εἶναι *παθητικὴ* καὶ *ἐνεργός*· ἐκ τῆς φυσιολογικῆς ἐξαρτήσεως προέρχονται τὰ φαινόμενα τῆς πολυμόρφου βιωτικῆς προσαρμογῆς. Ἡ ἐνεργὸς ψυχικὴ ἐξάρτησις εἶναι ἔτι μᾶλλον οὐσιώδης.

Ἐὰν παραδεχθῶμεν λέγει ὁ Hettner, ὅτι ὑπάρχει ἀναγκαιότης σχέσεων καὶ ἐξαρτήσεων, καὶ θεωρήσωμεν τὰς παρουσιαζομένας διακοπὰς τῆς ἀναγκαιότητος αὐτῆς ὡς φαινομενικάς, δηλ. ὡς κενὰ εἰς τὰς γνώσεις μας, προκύπτει ἡ δυνατότης ὑπάρξεως ἀνθρωπογεωγραφικῶν νόμων. Δὲν ἐπιτρέπεται μόνον νὰ διατυπῶνται ψευδεῖς τοιοῦτοι. Δὲν εἶναι δυνατὸν π.χ. νὰ λεχθῇ, ὅτι ὅμοιαι φυσικαὶ συνθῆκαι πρέπει νὰ ἐξασκοῦν πάντοτε καὶ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἐπίδρασιν, διότι πρέπει νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ ἀνθρωπίνου ὑλικοῦ ἐφ' οὗ ἀσκοῦνται αἱ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἐπιδράσεις.

2) Ὁ νόμος τῆς *αἰτιώδους ἐξαρτήσεως*, ὅστις δέον νὰ ἐννοῆται συνυπολογιζομένης τῆς σημασίας, ἣν ἔχουσιν οἱ *ἐνδιάμεσοι* παράγοντες. Αἱ φυσικαὶ συνθῆκαι ἐν μέρει μὲν ἐνεργοῦν ἀμέσως, ἐν μέρει δὲ ἐμμέσως. Δὲν κανονίζουν αἱ συνθῆκαι μόνον τοῦ ἐδάφους τὸν πλοῦτον πολιτείας τινός, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος τῆς διοικήσεως, ὅπερ πάλιν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ λαοῦ τινος καὶ ἐξ ἄλλων παραγόντων. Ἡ μορφολογία τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς δὲν προσδιορίζει μόνη αὐτή, οὔτε κατ' ἐπικράτησιν αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴν συνοχὴν καὶ τὰ ὅρια πολιτείας τινός, ἀλλὰ καὶ ἡ κατάστασις τῶν συγκοινωνιῶν καὶ ἄλλα πολλά.

3) Μετὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ εἴδους τῆς ἐξαρτήσεως αὐτοῦ συμμεταβάλλονται διὰ τοῦ χρόνου καὶ αἱ φυσικαὶ συνθῆκαι. Ὁ Hettner ἰσχυρίζεται ὅτι «*σὺν τῇ προόδῳ τῆς ἀνθρωπότητος μεταβάλλεται καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐξαρτήσεως αὐτῆς ἐκ τῆς φύσεως*». Ἡ Ἀγγλία π.χ. κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εὑρίσκετο εἰς τὸ περιθώριον, οὕτως εἰπεῖν, τῶν μεγάλων κρατῶν. Μὲ τὴν ἐξέλιξιν ὅμως τῆς ὠκεανοπλοΐας καὶ τὴν πολύτροπον ἀνάπτυξιν τῆς συγκεκροτημένης συμβιώσεως ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν θέσιν τῆς ἀτλῆς ἠπειρωτικῆς νήσου καὶ μετέσχεν ἐνεργῶς εἰς τὴν καθολικὴν ζωήν.

Ἐξ ὅλων τούτων συνάγεται τρίτος τις νόμος, ὁ τῆς *μεταβλητότητος τῶν σχέσεων* μεταξὺ τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Συνεπῶς ἡ σχέσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν φύσιν δέον νὰ ἐξετάζηται ἐξελικτικο-ἱστορικῶς, γενετικῶς.

4) Ἄνθρωπος καὶ πολιτισμὸς δὲν γεννῶνται αὐτοχθόνως μόνον, εἴς τινα γεωγραφικὴν περιοχήν. Σπουδαίαν ἐπίδρασιν ἀσκοῦν ἡ μετανάστευσις, ἡ μεταγωγὴ πολιτισμοῦ τινος ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἄλλον τόπον, ἡ ὁμαδικὴ μίμησις, ἐκτρεφομένη ἀπὸ πλεῖστα αἴτια.

Τέλος ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ πολιτισμὸς ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ συνόλου τῶν φυσικῶν φαινομένων. Εἰς αὐτὸν τὸν νόμον ἐγκρύπτεται καὶ ἄλλος. Ἡ ἐξάρτησις δὲν εἶναι μόνον *παθητική*, ἀλλὰ καὶ *ἐνεργός*. Ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖ ἔργα, ἅτινα, κατ' ἀντιστροφὴν τῶν ὅρων, μεταβάλλουν τὰς ἐπιδράσεις τῆς φύσεως καὶ ἐπηρεάζουν τοὺς ἐπιγιγνομένους. Ἡ ἐξάρτησις λοιπὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς φύσεως ῥυθμίζεται καὶ διὰ τῆς ἀλληλεπιδράσεως τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Εἶναι ὁ *πέμπτος* νόμος τῶν *ἀμοιβαίων ἐπιδράσεων*.

Ἐπὶ τῶν νόμων τούτων βασίζει τὰς μεθόδους ἐρεύνης αὐτῆς ἡ νεωτέρα ἀνθρωπογεωγραφία. Εἰς αὐτὴν ἀνήκουσιν, ὡς μικρότεροι κλάδοι, ἡ κατὰ φυλὰς καὶ κατὰ γλώσσας, ἡ κατὰ πολιτισμοὺς καὶ θρησκεύματα, ἡ κατὰ μορφὰς καὶ τρόπους βιώσεως ταξινόμησις τῆς καθόλου γεωγραφίας (βλ. καὶ **ἀνθρωπολογία**).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ritter K*: «Die Erdkunde im Verhältnis zur Natur und Geschichte des Menschen», 1817. *Ratzel F.* «Anthropogeographie» 1891 *Lyde L. W*: «Man in many Lands», 1910 *Semple E. C*: «Influences of Geographic Environment», 1911. *Krebs N.*: Die Verbreitung des Menschen auf der Erdoberfläche» 1921. κ. ἄ.

Γ. Κ. Γ.

ἀνθρωπογεωγραφικὸς (ὁ, ἡ), —*ὸν* (τό)· ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἀνθρωπογεωγραφίαν· ὁ προσκλίνων εἰς τὴν θεωρίαν καὶ τὰς ἀπόψεις τῆς ἀνθρωπογεωγραφίας.

ἀνθρωπογεωγράφος (ὁ)· ὁ εἰδικὸς περὶ τὴν ἀνθρωπογεωγραφίαν· ὁ ἀκολουθῶν τὴν σχολὴν τοῦ *Ράτσελ* μελετητὴς τῆς ἱστορίας καὶ δὴ τῆς γεωγραφίας τοῦ πολιτισμοῦ.

ἀνθρωπόγλωσσος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μιμούμενος τὴν ἀνθρωπίνην γλῶσσαν, οἷον ὁ ψιττακός.

ἀνθρωπογνωσία (ἡ)· αἱ περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιστημονικαὶ γνώσεις, ἡ ἀνθρωπολογία.

ἀνθρωπογνωσιακός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀνθρωπογνωσίαν, ἀνθρωπολογικός.

ἀνθρωπογονία καὶ *ἀνθρωπογένεσις*. Οὕτω καλοῦμεν τὴν ἐπιστήμην, τὴν μελετῶσαν τὴν *γένεσιν* τοῦ ἀνθρώπου, τὸ σύνολον δηλ. τῶν μεταβολῶν, δι' ὧν διῆλθε τὸ ὂν τοῦτο, ὅπως φθάσῃ εἰς τὴν τελικὴν μορφήν, βαθμιαίως καὶ μὲ τὴν πάροδον πολλῶν χιλιετηρίδων.

Τὸ ζήτημα τῆς *φυλογονίας*, δηλαδὴ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῶν «*πρωτευόντων*» καθόλου, εἶναι ἐκ τῶν δυσχερεστέρων καὶ αἱ γνῶμαι τῶν σοφῶν ποικίλλουν. Ἔτι μᾶλλον λεπτὸν καὶ πολύπλοκον εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ «*πρώτου τῶν πρώτων*», δυνάμενον νὰ ἐρευνηθῇ ἀπὸ διαφόρων ἀπόψεων. Ἡ καλυτέρα μέθοδος πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἶναι ἡ ἐντελῶς ἀντικειμενική, δηλαδὴ ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη ὅλων τῶν ἀπτῶν δειγμάτων τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου· τοῦτο μέν, τῶν πρωτογενῶν καὶ ἀμφιβόλων, ὡς εἶναι φυσικόν, ἰχνῶν τοῦ ἔργου του, ἤτοι τῶν πρώτων ἰχνῶν τῶν ἀποδιδόντων τὰς πρώτας ἐκφάνσεις τοῦ ἀναπτυσσομένου λογικοῦ του, τῶν καλουμένων «*προϊστορικῶν*» καθόλου ἐργαλείων καὶ δὴ τῶν πλέον ἀρχεγόνων, τῶν τόσων ἀμφισβητουμένων «*ἠωλίθων*», τοῦτο δέ, τῶν μεταβατικῶν μορφολογικῶν χαρακτηριστικῶν, ἅτινα εὑρίσκομεν ἐπὶ τῶν παλαιοτέρων ἰχνῶν αὐτοῦ τοῦ σώματός του, δηλαδὴ τῶν ὀστῶν τοῦ «*παλαιοῦ*» ἀνθρώπου (*Νεανδερταλίου*, *Ἁϊδελβεργίου* κ. ἄ., καὶ τοῦ *πιθηκανθρώπου* ἀκόμη).

Καὶ διὰ μὲν τὴν *γενικὴν φυλογονικὴν ἐξέλιξιν*, σχεδὸν ἔχει λυθῇ σήμερον τὸ ζήτημα τῆς ἐξελίξεως τῶν ὄντων διὰ τῶν προόδων τῆς συγκριτικῆς ζωολογικῆς ἐρεύνης καὶ τῆς παλαιοβιολογικῆς (παλαιοζωολογίας). Ἐμφανισθεῖσα τὸ πρῶτον ἡ ζωὴ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ καλουμένου παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος, ἐὰν μὴ καὶ πρότερον, αὐτομάτως ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὴν σταθερὰν ἀντίληψιν τῆς ἐπιστήμης σήμερον, ἐξελθοῦσα δηλαδὴ βαθμιαίως ἐκ τοῦ ἀνοργάνου κόσμου ἀπὸ τοῦ ἀπωτάτου παρελθόντος καὶ ὑπὸ καταλλήλους εὐνοϊκὰς συνθήκας, διὰ μετατροπῆς ὡρισμένων συνθέσεων ἄνθρακος πολυπλόκων εἰς στοιχειώδεις αὐτονόμους ὀργανικὰς συνθέσεις κολλοειδοῦς ὑφῆς, ἀνεπτύχθη βαθμιαίως. Ἡ τυχαία τῶν συνθέσεων αὐτῶν συνάντησις καὶ συμβίωσις ὑπεβοήθησε τὴν διατήρησιν αὐτῶν καὶ τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἀρχεγόνου κυττάρου, «*ἀποκτήσαντος βαθμηδὸν τὴν αἰσθητικότητα καὶ τὴν διεγερσιμότητα, δι' ἀντιδράσεως ἀνακλαστικῆς ἀσυνειδήτου*». Ἡ ἐξέλιξις τοῦ *κυττάρου*, δηλαδὴ ἡ ἀνάπτυξις αὐτοῦ διὰ τῆς θρέψεως καὶ τῆς ἀναπαραγωγῆς, συμβαδίζει εἶτα, μὲ τὴν διαρκῆ ἀπειλὴν καταστροφῆς ὑπὸ τῶν βλαβερῶν ἐπιδράσεων τοῦ περιβάλλοντος, αἵτινες ἐντείνουν ἀκριβῶς τὴν δύναμιν τῆς ἀντοχῆς καὶ διαιωνίσεως τῆς ζωῆς.

Αὐτόνομοι ὁμάδες διαρκῶς πολυπλοκώτεραι καὶ νέαι συνθέσεις διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλην καὶ ἐκ τῶν ἀρχεγόνων «*πρωτίστων*» ὀργανισμῶν γεννῶνται τὰ δύο μεγάλα βασίλεια τῶν «*φυτῶν*» καὶ τῶν «*ζῴων*». Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ζωϊκοῦ (καὶ τοῦ φυτικοῦ) βασιλείου χαρακτηρίζεται δι' ἐμφανίσεως διαρκῶς πολυπλοκωτέρας ὑφῆς, ἐφ' ὅσον βαίνομεν πρὸς τοὺς νεωτέρους χρόνους. Εἰς ἑκάστην περίοδον τοῦ παλαιοζωϊκοῦ, μεσοζωϊκοῦ καὶ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος εὑρίσκομεν καὶ νέους κλάδους ἀποσπωμένους ἐκ προγενεστέρων κορμῶν. Ἀπὸ τοῦ σιλουρείου, εὑρίσκομεν τὴν γένεσιν τῶν προδρόμων τῶν *σπονδυλωτῶν*, *ἀμφιοξοειδῶν ζῴων*, ἐξ ὧν κατὰ τὸ δεβόνειον γεννῶνται οἱ πρῶτοι *ἰχθύες* καὶ ἐξ αὐτῶν τὰ *ἀμφίβια*. Μὲ τὸ τέλος τῆς πρώτης περιόδου τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς γῆς, εὑρίσκομεν τὴν μεταλλαγὴν ἀμφιβίων τινῶν εἰς θηριόμορφα *ἑρπετὰ ἐντομοφάγα*. Ἕνεκα πιθανῶς τρομακτικῆς ἐπεκτάσεως παγετώνων καὶ μεγάλης πτώσεως τῆς θερμοκρασίας κατὰ τοὺς ἀπωτάτους ἐκείνους χρόνους, παρατηροῦμεν κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον, κυρίαν περίοδον τῆς ἀναπτύξεως τῶν σπονδυλωτῶν, μεγάλας ἀνωμαλίας περὶ τὴν ἐξέλιξιν. Μεταξὺ τῶν σειρῶν ἀνευρίσκομεν μεταλλαγὴν ἔκτακτον, καθ' ἣν πλὴν ἄλλων ἔκ τινων θηριομόρφων *ἑρπετῶν*, διαπλάσσονται ἀνώτερα ζῷα, τὰ *πρωτογενῆ θηλαστικά*, τὰ μονοτρήματα. Εἶναι ἡ γραμμὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπεμακρύνθησαν οὕτω τῆς γραμμῆς ταύτης πλαγίως τὰ ἑρπετά, μὲ τὴν κολοσσαίαν ἀνάπτυξίν των, κατόπιν τὰ πτηνά.

Μὲ τὴν τρίτην περίοδον καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν *σαυροειδῶν*, ἡ ἀνάπτυξις τῶν *θηλαστικῶν* (καὶ τῶν *πτηνῶν*) προώδευσε. Καὶ ἰδιαιτέρως, προχωρεῖ ἐνωρὶς ἡ διέγερσις τῆς ἐγκεφαλικῆς λειτουργίας ἀντεπεξερχομένης κατὰ τῶν ποικίλων περιστοιχιζόντων κινδύνων, ἐπὶ μικρῶν τινων ἀσθενῶν πλακουντοφόρων *θηλαστικῶν ἐντομοφάγων*. Ἡ διαρκὴς προσθήκη εὐφυΐας ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ ἐνστίκτου τούτων μᾶς ὁδηγεῖ, ἤδη ἀπὸ τῆς κατωτέρω τριτογενοῦς, εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν *προπιθήκων* ἢ ἡμιπιθήκων. Τινὰ τῶν ζῴων αὐτῶν μεταπίπτουν εἶτα λίαν ἐνωρὶς καὶ εἰς τοὺς πρώτους *ἀνθρωποειδεῖς πιθήκους*, διερχομένους πιθανῶς διὰ τοῦ σταδίου τῶν *ταρσιδῶν*. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ὀλιγοκαίνου, εὑρίσκομεν ἤδη παλαιοντολογικὸν ἀνθρωποειδῆ εἰς τὸ Fayoum τῆς Αἰγύπτου.

Τὸ δὲ ζήτημα τῆς γραμμῆς τῶν *σταθμῶν* τῆς ἀνθρωπογονίας μὲ ὅλας τὰς συντελεσθείσας προόδους δὲν ἐλύθη βεβαίως. Καὶ ἀναφέρομεν συνοπτικῶς ὅτι τινὲς μὲν θεωροῦσι τὸν «*προπλειοπίθηκον*» αὐτὸν ὡς τὸν κατ' εὐθεῖαν πρόγονον πιθήκων καὶ ἀνθρώπων, ἄλλοι ἄλλους ἀνθρωποειδεῖς παλαιοντολογικούς, πάντως *πρωτογενεῖς ἀνθρωπο-*

Digitized by Google

ειδεῖς. Περὶ τῶν σημερινῶν ἀνθρωποειδῶν δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος ὡς περὶ προδρόμων τυχὸν τῶν ἀνθρώπων· οὐδὲν ὂν δύναται νὰ κατάγεται ἐκ συγχρόνων αὐτοῦ ὄντων. Ἄλλοι, βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν λειψάνων τῶν *λεμουρίδων*, θέτουσι τὴν καταγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν *προπιθήκων*. Ἄλλοι ζητοῦσι τὴν καταγωγὴν καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως καὶ τῶν λοιπῶν πρωτευόντων, κατ' εὐθεῖαν ἐκ τῶν κατωτάτων θηλαστικῶν ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τῶν λοιπῶν πρωτευόντων, μεταξὺ τούτων καὶ ἐκείνου ἢ τῶν προπιθήκων.

Εἶναι πολὺ πιθανὴ ἡ θεωρία ὅτι ἡ φυλογονία τῶν πρωτευόντων, γενικῶς, χωρεῖ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ ὀπίσω, μέχρι πρωτογενοῦς τινος ὁμάδος θηλαστικῶν, ὡς εἴδομεν, ἐμφανιζόντων μάλιστα, κατὰ τὸν Klaatsch, ἰδιαιτέραν χειρόμορφον διάπλασιν τῶν ἄκρων αὐτῶν καὶ προελθόντων καὶ τούτων ἐκ πρωτογενῶν ἑρπετῶν. Ἐκ τῶν θηλαστικῶν ἐκείνων διεμορφώθησαν βαθμηδὸν πλεῖστα ἄλλα ἀνώτερα, χάνοντα ὅμως τὴν χειρόμορφον διάπλασιν τῶν ἄκρων. Μία ὁμὰς διετήρησε τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα, ἡ τῶν *«ἀρχεγόνων πρωτευόντων»*, καὶ ἐκ τούτων ἐγεννήθησαν ἀπὸ τοῦ τριτογενοῦς ἤδη καὶ τοῦ ἀπωτάτου μάλιστα, οἱ κλάδοι *«πιθήκων»*, *«ἀνθρωποειδῶν πιθήκων»* καὶ *«ἀνθρώπων»*.

Ὁπωσδήποτε, ἔχομεν μίαν συνεχῆ, καταπληκτικὴν ἐν τῇ ἁρμονίᾳ της σειρὰν ἐμβίων ὄντων, ἄνευ σημαντικῶν ἀγεφυρώτων κενῶν, ἀπὸ τῶν ἁπλουστέρων κυτταρικῶν ὀργανισμῶν μέχρι τῶν πρωτευόντων. Ἐκ τῶν ἀρχεγόνων δὲ πρωτευόντων τῆς τρίτης ἐποχῆς, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι εἷς μὲν κλάδος ἐσχημάτισε τοὺς *πλατυρρίνους πιθήκους*, ἕτερος δὲ τὴν γραμμὴν τῶν *καταρρίνων—ανθρωποειδῶν—ἀνθρώπου*. Καὶ πάλιν, οἱ μὲν ἄλλοι κατάρρινοι πίθηκοι ἔλαβον ἰδίαν κατεύθυνσιν, οἱ ἀνθρωποειδεῖς δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος κατ' ἀρχὰς μὲν ἐβάδισαν ὁμοῦ, εἶτα δέ, προσαρμοσθέντες εἰς ἰδίας ἕκαστος συνθήκας ζωῆς κ.λ.π., ἀπεμακρύνθησαν ὁλοὲν περισσότερον ἀλλήλων. Πειθόμεθα δὲ περὶ τῶν μεταβολῶν τούτων, ἐὰν λάβωμεν ὡς δεδομένον τὸ ἀναντίρρητον γεγονὸς ὅτι τὰ ὄντα γενικῶς μεταβάλλονται ἀπὸ μιᾶς γεωλογικῆς περιόδου εἰς τὴν ἄλλην, καὶ ὅτι αἱ μεταβολαὶ αὗται ἐπιτελοῦνται ταχύτερον ὅσῳ τελειότεροι οἱ ὀργανισμοί. Καὶ ἡ ἐπιστήμη εἶναι πεπεισμένη περι τῶν κρίκων τῆς ἁλύσεως ταύτης μέχρι τῶν ἀνθρωποειδῶν. Ὅπως ὅμως συνέβη καὶ κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας, προκειμένου περὶ τῆς μελέτης τοῦ ἀνθρώπου, δεδικαιολογημένως ἔστω καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπιβολῆς τῶν προλήψεων καὶ τῶν φιλοσοφικῶν ἀντιλήψεων, ἡ ἐπιστήμη χανει τὴν διαύγειαν τῆς κρίσεως κατὰ τὴν ἀναζήτησιν τοῦ συνδετικοῦ κρίκου μεταξὺ τῶν ἀνθρωποειδῶν καὶ τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ μεταξὺ τῆς ἀνωτέρας ζωώδους μορφῆς καὶ τῆς κατωτέρας ἀνθρωπείου, χάνει καὶ τὴν πεποίθησιν εἰς τὴν ἔρευνα..

Καὶ εἶναι μὲν βέβαιον ὅτι δὲν ἀνεκαλύφθησαν ὡς εἴπομεν τὰ σκελετικὰ ἴχνη τῶν ἀναζητουμένων μετὰ τόσης ἀνυπομονησιας διαμέσων ὄντων, τοῦ ἑνὸς ἢ πλειόνων κρίκων, ἔχομεν ὅμως ἀρκετὰ ὑπολείμματα σκελετῶν τοῦ *«πρωτογενοῦς»* ἢ *«παλαιοῦ»* ἀνθρώπου, διὰ νὰ μὴ ἀναφέρωμεν καὶ τὰ ἀμφισβητούμενα ἔτι τοῦ *«ἠωλιθικοῦ»* ἀνθρώπου. Ἴσως ταῦτα δὲν ἔχουν τὴν ὡραίαν διακριτικὴν διαβάθμισιν τῶν ἰχνῶν τοῦ «πολιτισμοῦ» τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ τῶν ἀμφιβόλων ἠωλίθων μέχρι τῶν θαυμασίων νεολιθικῶν κ. λ. π., δυνάμεθα ὅμως ἀναντιρρήτως, βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν τῶν *ἐξαλειφθεισῶν κυριωτερων* ἐν τῷ χρόνῳ ὁμάδων, ἐὰν ὄχι νὰ συνδέσωμεν πραγματικὴν ἅλυσιν τῆς ἀνθρωπογονίας, νὰ λάβωμεν ὅμως ἰδέαν τῶν δι' ὧν διῆλθεν ὁ ἄνθρωπος μεταβολῶν.

Τῶν πλέον πρωτογενῶν, τῶν μόλις ἀνυψωθέντων ἐκ τῆς ἀσυνειδήτου ζωότητος εἰς ἐνσυνειδητόν πως ἀνθρωπισμὸν ὄντων τούτων, ἡ ἐπιστήμη ἀναζητεῖ τὰ ἴχνη. Ἀποδίδει δ' εἰς ταῦτα καί τινας τοὐλάχιστον τῶν χονδροειδῶν *«ἠωλίθων»*, τῶν ἀτελεστάτων καὶ στοιχειώδους ἐπεξεργασίας ἐργαλείων καὶ ὅπλων ἐκ πυριτου λίθου, ἅτινα τὸ διαμορφούμενον εἰς ἄνθρωπον ἐκεῖνο ὂν ἤρξατο, περίπου ἀπὸ τοῦ πέρατος τῆς τρίτης περιόδου, νὰ χρησιμοποιῇ εἰς τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα (βλ. προϊστορία).

Συζητεῖ δ' ἀκόμη ἂν ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἀποδώσῃ τὰ ἔργα ταῦτα εἰς τὰ ὄντα ὧν ἔχομεν ὀλίγα μὲν ἀλλὰ κολοσσιαίας σημασίας λείψανα ὀστῶν, ὅπως εἶναι τὸ κρανίον τῆς Ροδεσίας τῆς Ἀφρικῆς, τὸ κρανίον τοῦ Γιβραλτάρ, ἴσως ἡ γνάθος τῆς Ἀϊδελβέργης καὶ ἄλλα τινά, ἀκόμη δὲ καὶ ὁ πιθηκάνθρωπος τῆς Ἰάβας. Καὶ ἂν μὲν ἡ συσχέτισις αὕτη τέχνης καὶ ὀστῶν δὲν εἶναι τόσον εὔκολος, ὅπως νομίζουν τινὲς (Rutot), ἡ ὕπαρξις ὅμως ὄντων μορφολογικῶς ἐν πολλοῖς, ἂν μὴ γενεαλογικῶς, διαμέσων ἀποτελούντων ἀσθενεστάτους ἴσως, ἀλλὰ ἀναντιρρήτου ἀξίας κρίκους τῆς ὅλης φυλογονικῆς ἁλύσεως, εἶναι καταφανής. Ἀληθῆ ἴχνη τριτογενοῦς ἀνθρώπου *«προανθρώπου»*, δὲν ἔχει ἡ Ἐπιστήμη, οὐδὲ ὑπάρχουν πολλαὶ ἐλπίδες ἀνευρέσεώς του, ἔχει ὅμως ἄλλα ἴχνη νεώτερα καὶ πλέον προωδευμένης διαμέσου μορφολογίας, *«πρωτογενοῦς»* ἀνθρώπου, ἐξ ὧν δύναται βασίμως νὰ κρίνῃ καὶ περὶ ἐκείνων.

Ἡ τοιαύτη μετάβασις ἀπὸ τοῦ προδρόμου τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν ἀληθῆ ἄνθρωπον ἐγένετο βαθμηδὸν καὶ μὲ μεταπτώσεις, καὶ ἡ τελεία ἐξαφάνισις τῶν προηγουμένων βαθμιδων ἐγένετο ἐπίσης κατ'ἄλλοτε ἄλλα χρονικὰ διαστήματα, πιθανῶς δὲ διετηρήθησαν ἴχνη τούτων καὶ μέχρι νεωτάτων χρόνων.

Ἄλυτον παραμένει, εἶναι ἄλλως, ὅπως λέγει ὁ Boule, ἀδιάφορον, τὸ ζήτημα, ἐὰν ἐξ ἑνὸς ἢ πολλῶν κορμῶν προῆλθον αἱ ἀνθρώπιναι ποικιλίαι. Τινὲς μὲν ὑποστηριζουσι τὴν *«πολυφυλετικὴν»* ἄποψιν, ἄλλοι δὲ τὴν *«μονοφυλετικήν»*, διά τε τὰς φυλὰς τὰς παλαιοντολογικάς, ὡς καὶ τὰς μεγάλας τῆς συγχρόνου ἀνθρωπότητος, τὴν *λευκήν*, *κιτρίνην* καὶ *μέλαιναν*.

Τρόπος ἀνθρωπογονίας.—Ὑπὸ τὴν ἀμείλικτον ἐπήρειαν τῶν γεωλογικῶν ὅρων, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀνάγκης διεμορφώθησαν *«προανθρώπεια»* καὶ *«ἀνθρώπεια»* ὄντα.

Εἶναι φανερὸν ὅτι τὸ πρῶτον ὄν, τὸ ἀποκτῆσαν ὅλως στοιχειώδη βεβαίως, ἀλλ' ἀνωτέραν τῶν λοιπῶν ὄντων καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρωποειδῶν, ἀνάπτυξιν, δὲν ἦτο τέλειος ἄνθρωπος μετὰ τῶν διανοητικῶν καὶ σωματικῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων, ἀλλὰ κατωτέρας μορφολογίας καὶ διανοητικότητος *πρόδρομος*, μεγάλως ἤδη ἀπομακρυνθεὶς τῶν λοιπῶν ἀγρίων συντρόφων του. Δὲν γνωρίζομεν ἀκόμη ἂν εἰς τοιοῦτο προανθρώπειον ὂν ἀνῆκον τὰ ἀμφισβητούμενα ἴχνη τῶν ἠωλίθων, ἢ ἀνῆκον ταῦτα εἰς τελείους ἀνθρώπους· ὡς βάσιν ὅμως τῆς περαιτέρω διαμορφώσεως θέτομεν πάντως *ἓν ὂν πρωτεῦον*, μὲ ποδας ἀναρριχητικοὺς εἰσέτι, ἡμιορθίαν στάσιν, πρωτογενῆ γνάθον πρὸς ἀπ' εὐθείας λῆψιν ἐνίοτε τῆς τροφῆς καὶ μετ' ἀτελοῦς ἀκόμη ἐγκεφαλικῆς διαπλάσεως. Τοιαύτην δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν τὴν *ἀρχικὴν μορφήν*, κατά τι συμβατικὸν ἔστω στάδιον διαπλάσεως, δεδομένης τῆς ἀδυναμίας ἡμῶν καθορισμοῦ πρὸς τὰ ὀπίσω ὁρίου σαφοῦς τοῦ *ἀνθρώπου* ἀπὸ τοῦ *μὴ ἀνθρώπου*.

Ὁπωσδήποτε, κατὰ τὸ τέλος τοῦ τριτογενοῦς πιθανῶς, ἕνεκα τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τῶν παγετώνων, καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ κινδύνου περὶ ὑπάρξεως, μεταβολῶν τοῦ ἐδάφους, ἐξαφανίσεως δασῶν κ.τ.τ., τὸ ὂν ἐκεῖνο, διὰ τῆς ἐντάσεως τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς ἀφυπνίσεως τῆς διανοητικότητός του, ἤρξατο τελειοποιούμενον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τὴν ἀνθρώπειον καὶ διὰ τοῦ συντονισμοῦ πολλῶν μεταβολῶν, ἔλαβε βαθμηδὸν τὴν μορφὴν τοῦ *ἀνθρώπου*.

Αἱ διάφοροι αὗται αἰτίαι ἠνάγκασαν τὸ ἀρχέγονον ἐκεῖνο ὂν νὰ ἐγκαταλείψῃ βαθμηδὸν τὴν ἀναρριχητικὴν ζωὴν ἐπὶ τοῦ δένδρου τελείως και νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ζωήν.

Διὰ τὴν τοιαύτην προσαρμογὴν ἐγένετο ἀνάγκη βαθμιαίων μεταβολῶν τοῦ σώματος. Καὶ τὸ πρῶτον ὅπερ ὑπέστη ἐξέλιξιν ἦτο ὁ *ἄκρος πούς*, διαπλασθεὶς βαθμηδὸν εἰς βαδιστικὸν ὄργανον καὶ ἀπολέσας τὴν συλληπτήριον λειτουργίαν αὐτοῦ. Ὁ βαδίζων ἄνθρωπος *ὠρθώθη* βαθμηδόν. Δὲν γνωρίζομεν βεβαίως διατί ἀντὶ νὰ γίνῃ τετράπους, ὁ ἡμιόρθιος ἐκεῖνος πρόγονος ἡμῶν, δηλαδὴ νὰ κατέλθῃ, οὗτος ἀνυψώθη τελείως. Αἱ μεταβολαὶ ὅμως αὗται δὲν ἔχουν τι τὸ παράδοξον καὶ παρατηροῦνται συχνὰ ἐπὶ τῶν πρωτευόντων, π. χ. οἱ *κυνοκέφαλοι*, μεταξὺ τῶν πιθήκων, ἐγένοντο ἀληθῆ πάλιν τετράποδα.

Δοθείσης τῆς ἀρχῆς ὁπωσδήποτε τῆς ὀρθίας στάσεως, ἠκολούθησεν, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, πλῆθος μηχανικῶν προσαρμογῶν, δι' ὧν ἡδραιώθη αὕτη. Ἀναπτύσσεται ἐν πρώτοις ἡ *καμάρα* τοῦ ποδὸς (*ὀπισθία, ταρσομεταταρσική*), διατηρουμένη δι' ἰσχυρῶν συνδέσμων, ἰδίᾳ τοῦ πτερνοσκαφοειδοῦς, καὶ χρησιμεύουσα, πρὸς προάσπισιν μὲν τῶν πελματιαίων ἀγγείων καὶ νεύρων, πρὸς ἀντίστασιν δὲ εἰς τὸ ἐπὶ τῶν δύο μόνον ἄκρων πίπτον βάρος τοῦ σώματος, μεριζόμενον εἰς πολλὰ ὀστᾶ. Ἡ ἀναπτυσσομένη ἐλαστικότης βοηθεῖ τὰ μέγιστα τὴν *βάδισιν*, ἐπιτελουμένην διὰ τῶν ὀπισθίων μόνον ἄκρων, ἀπολεσάντων τὴν ἀναρριχητικήν των μορφολογίαν. Τὸ ὀστοῦν τῆς *κνήμης* μετατρέπεται εἰς κύριον στήριγμα, τῆς περόνης μεταπιπτούσης εἰς δευτερευούσης σημασίας ὄργανον (ὅπως και ἐπὶ τῶν πτηνῶν).

Ἄμεσος συνέπεια τῆς ἀνορθώσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ *ὑπερτροφία τῶν μυῶν τῶν ἄκρων*, ὧν ἡ ἀνάπτυξις ὑστερεῖ λίαν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων πιθήκων. Οἱ *γαστροκνημιαῖοι* μύες καὶ οἱ μύες τῶν *γλουτῶν* παριστῶσιν ἀνθρώπεια χαρακτηριστικά. Ἡ γαστροκνημία εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτος εἰς τὸν *οὐραγγουτάγγον* καὶ ἀσθενὴς καὶ δυσανάλογος πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ θηριώδους γορίλλα. Ἡ ἀνόρθωσις τοῦ σώματος και ἡ μεταβολὴ τοῦ κέντρου τοῦ βάρους αὐτοῦ ἐπέφερε τὴν *κάμψιν*, δηλαδὴ τὸν σχηματισμὸν τῶν *τεσσάρων κυρτωμάτων, τῆς σπονδυλικῆς στήλης*, τὴν ἐλαφρὰν λόρδωσιν καὶ κύφωσιν αὐτῆς, καὶ τὴν προβολὴν ἰδίᾳ τοῦ *ἀκρωτηρίου*, χαρακτηριστικοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τούτου, ἔτι δέ, καὶ τὴν στερεωτέραν, ἢ ἐπὶ τῶν κατωτέρων ζῴων, *σύνδεσιν* σπονδυλικῆς στήλης καὶ πυέλου

Τὰ πρόσθια ἄκρα ἐλευθερωθέντα τελείως τῆς βαδίσεως διεπλάσθησαν εἰς *συλληπτήρια ὄργανα* καὶ μόνον. Βραχυνθέντα (ὅπως καὶ εἰς ἄλλα κατώτατα θηλαστικά, *μαρσυποφόρα*) καὶ ταλαντευόμενα, ἀνέπτυξαν μεγίστην ἱκανότητα, οὐ μόνον πρὸς πορισμὸν τῆς τροφῆς τοῦ ἀνθρώπου κατ' ἄλλον τρόπον ἢ διὰ τῶν ὀδόντων ἀπ' εὐθείας, καὶ πρὸς ἄμυναν, ἅτινα εὑρίσκομεν ἤδη καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν πρωτευόντων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν λεπτοτάτην ἐργασίαν, μεταβληθέντα εἰς ἐκπληκτικῆς τελειότητος ὄργανα, διὰ εἰδικεύσεως βαθμιαίας τῶν μυῶν τῆς χειρὸς καὶ ἀλλαγῆς ἀκόμη τοιούτων. Ἄμεσον ἐπακολούθημα τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἄνω ἄκρων εἶναι ἡ *εἰδικοποίησις τῶν γνάθων*, ὑποπλασία αὐτῶν, ἀλλαγὴ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀδόντων, καὶ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ μεγέθους αὐτῶν, βραδύτερον δ' ἐμμέσως, καὶ ἡ *ὑποπλασία τῶν δοφρητικῶν ὀργάνων* καὶ τοῦ γενικοῦ *τριχώματος* τοῦ σώματος.

Ἡ *ἰσορρόπησις τῆς κεφαλῆς* ἄνευ μεγάλων καὶ ἰσχυρῶν συνδέσμων καὶ μυῶν (αὐχενικῶν) ἐγένετο δυνατὴ ἐν τῇ ὀρθίᾳ στάσει, καὶ μόνον, καὶ διὰ βαθμιαίας μετατοπισεως τῶν ἰνιακῶν κονδύλων πρὸς τὰ πρόσω. Ὅσον μεταβαίνομεν εἰς ἀνώτερα πρωτεύοντα καὶ τελειοτέρας μορφὰς τοῦ ἀνθρώπου, τόσον τὸ ἰνιακὸν τρῆμα εὑρίσκεται πλέον πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἡ ἀπουσία δὲ τῶν ἰσχυρῶν ἰνιακῶν μυῶν καὶ συνδέσμων ἐπέτρεψε τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τῆς *εὐκινησίας τῆς κεφαλῆς*, ἐν μεγάλῃ κλίμακι πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν.

Καὶ ἦτο ἀναγκαία ἡ ἰσορρόπησις τῆς κεφαλῆς ἄνευ ὀγκωδῶν μυῶν περιβαλλόντων τὸ κρανίον, διότι τότε μόνον θὰ ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ ἡ *ἀνάπτυξις τοῦ κρανίου*, δηλαδὴ τοῦ *ἐγκεφάλου*. Τὸ μέγα βάρος τῆς αἰωρουμένης κεφαλῆς τῶν κατωτέρων ζῴων, ὀφειλόμενον εἰς ἄλλα αἴτια (*πελώριοι γνάθοι, ἀκρολοφίαι, κέρατα, κλπ)*, ἀντιρροπεῖται ἐν τῇ ἐγκαρσίᾳ θέσει διὰ τῶν αὐχενικῶν μυῶν καὶ συνδέσμων κυρίως, ἐμποδιζόντων ὅμως ἐκτεταμένας κινήσεις. Τοῦ ἀνθρώπου τὸ κρανίον εἶναι λεῖον, αἱ γνάθοι μικραὶ ἤδη, αὐξάνει ὅμως τὸ βάρος του ἐκ τῆς προϊούσης ἀναπτύξεως τοῦ ἐγκεφάλου. Καὶ αὕτη γίνεται ἀκωλύτως μόνον διὰ τῆς συγχρόνου ἰσορροπήσεως τῆς κεφαλῆς εἰς τὴν κάθετον θέσιν καὶ διὰ μικρῶν δυνάμεων. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐγκεφάλου κατέστη δυνατὴ μόνον μετὰ τὰς λοιπὰς ἄνω ἔξω μεταβολὰς τοῦ σώματος, τὴν ὀρθίαν στάσιν καὶ βάδισιν.

Κατὰ τὸν Schwalbe μάλιστα, τὴν θετικὴν ἀπόδειξιν τούτου μᾶς παρέχει ὁ *«πιθηκάνθρωπος»* μὲ τὸν ἀνθρώπειον μηρὸν ἀφ' ἑνός, καὶ τὴν πιθήκειον χαμαικεφαλίαν ἀφ' ἑτέρου. Ἡ αἰτία τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐγκεφάλου θὰ ἀναζητηθῇ βεβαίως, ὅπως εἴπομεν, εἰς ἐξωτερικὰς συνθήκας. Ἡ μεταβολὴ τούτων ἐπέφερε καὶ ἀλλαγὴν τῶν ἐχθρῶν καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀναζητήσεως τῆς τροφῆς· ἡ ἀνακάλυψις τῆς χρησιμότητος τοῦ πρώτου τυχαίου ἴσως ὅπλου του ἢ ἐργαλείου ἐκ ξύλου ἢ λίθου, ὤξυναν τὴν διανοητικότητά του δι' ἐντάσεως τῆς προσοχῆς, τῆς παρατηρητικότητος καὶ τῆς πονηρίας ὧν ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ πρόσκτησις τῆς τελείως *ἐνσυνειδήτου διανοητικότητος*, τῆς πραγματικῆς εὐφυΐας. Τοῦτο ἐγένετο βεβαίως κατὰ βαθμίδας, δεδομένου ὅτι ἀρχὴ διανοητικότητος ὑπῆρχεν ἤδη καὶ εἰς κατώτερα ζῷα καὶ ἰδίᾳ εἰς ὅλην τὴν τῶν πρωτευόντων ρίζαν, ὅπως μᾶς δεικνύει ἡ διανοητικότης τῶν συγχρόνων τοιούτων. Εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅμως ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐγκεφάλου ὑπερέβη τὴν τῶν ἄλλων ζῴων, μόνον μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ *ἐνάρθρου λόγου*. Μόνον διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐπιτεύξεως συνεννοήσεως ἀνεπτύχθη ἡ κρίσις, τὸ *λογικόν*, κοινὸν χαρακτηριστικόν, ἀνεξαρτήτως διαβαθμίσεων, παντὸς μέλους τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας γενικῶς, οἱασδήποτε βαθμίδος, διακρίνον τὸν ἄνθρωπον *ριζικῶς* ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὄντων. Ὅτι δὲ ὁ ἔναρθρος λόγος ἐμφανίζεται τελευταῖος εἰς τὴν φυλογονίαν τοῦ ἀνθρώπου, μᾶς τὸ καταδεικνύει και ἡ *ὀντογονία*, τοῦ κέντρου τοῦ λόγου ἀναπτυσσομένου βραδέως καὶ τῆς λαλιᾶς ἐμφανιζομένης βραδέως εἰς τὸ παιδίον, ὅπερ δι' αὐτῆς τελειοποιεῖ τὴν κρίσιν.

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν *μαστῶν* ἀνθρωπείου χαρακτῆρος, τοῦ *ἐρυθροῦ τῶν χειλέων*, τῆς *ἐξωτερικῆς ρινὸς κ.λ.π.*, ἡ μεταβολὴ τῶν *ἐνστίκτων* καὶ ἡ ὑποταγὴ αὐτῶν, ἐν μέρει τοὐλάχιστον καὶ ἀναλόγως τῆς ἀνυψώσεως τῶν ἑκάστοτε ὁμάδων, εἰς τὴν κρίσιν, εἰς τὴν βούλησιν, συμπληροῦν τὴν σειρὰν τῶν μεταβολῶν κατὰ τὴν ἀνθρωπογονίαν, καθ' ἣν ἀσφαλῶς παρέμειναν καὶ *μειονεκτήματα*, σωματικαὶ ἀτέλειαι (ἀσθενῆ κοιλιακὰ τοιχώματα κλπ.).

Ἐὰν ὄχι ἀπὸ γενεαλογικῆς ἀπόψεως, ἀσφαλῶς ὅμως ἀπὸ μορφολογικῆς, εὑρίσκομεν καθαρώτατα την ἐξέλιξιν ταύτην ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ *«πιθηκανθρώπου»*, τοῦ *«Ἀϊδελβεργίου»*, τοῦ *«Νεανδερταλλίου»* ἢ καθόλου *«παλαιοῦ»*, και τοῦ παλαιοντολογικοῦ *«νέου»* ἀνθρώπου, δι' ὧν δυνάμεθα νὰ πληρώσωμεν, εἰς μεγάλας γραμμάς, τὰ κενά, μεταξὺ τῆς *ἀρχικῆς μορφῆς*, ἀφ' ἧς ὡρμήθημεν, καὶ τοῦ *συγχρόνου* ἀνθρώπου, ὅστις χαρακτηρίζεται δι' ὀρθίας στάσεως, βαδιστικῶν κάτω ἄκρων, συλλη-

Digitized by Google

πτηρίων ἄνω, εἰδικοποιήσεως τῶν γνάθων κλπ., ἰδίᾳ δὲ τῆς κολοσσιαίας ἀναπτύξεως τοῦ ἐγκεφάλου.

Χρόνος ἀνθρωπογονίας.— Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πάντων προκύπτει καὶ τὸ ζήτημα τοῦ χρόνου τῆς ἐμφανίσεως τοῦ νέου τούτου ὄντος, τὸ ζήτημα τῆς σχετικῆς καὶ τῆς ἀπολύτου χρονολογίας. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν *σχετικὴν* χρονολογίαν, ἐκ τῆς συντόμου ἀνασκοπήσεως τῆς ἱστορίας τῆς ἐμφανίσεως τῶν πρωτευόντων καθόλου, ἐκ τῶν πρώτων ἰχνῶν τοῦ ἔργου ἀνθρωπείων ὄντων λογικῶν καὶ ἐκ τῶν ἰχνῶν τοῦ σώματος αὐτῶν, τῶν ἀμφιβόλων, ἐξάγεται ἀναντιρρήτως σήμερον, ὅτι κατὰ τὸ τέλος τῆς τρίτης ἐποχῆς ἤδη ἐνεφανίσθησαν ὄντα ἀρκούντως εὐφυῆ, ὥστε νὰ παράγωσι πῦρ, νὰ κόπτωσι λίθους καὶ νὰ χρησιμοποιῶσιν αὐτοὺς ὡς ὅπλα ἢ ἐργαλεῖα ἀναλόγως. Ὁ ἄνθρωπος, ἀποτελῶν καὶ αὐτὸς κλάδον τῶν θηλαστικῶν ζῴων, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐμφανισθῇ εἰμὴ μετ' αὐτῶν, δηλαδὴ οὐχὶ πρὸ τῆς τρίτης περιόδου, δεδομένου ὅτι τὰ θηλαστικὰ τῆς δευτέρας εἶναι κατώτατα. Ἐνεφανίσθη δ' ἀφ' ἑτέρου τελευταῖος ἢ μετὰ τῶν τελευταίων, δεδομένης τῆς τελειότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀποδεδειγμένης ἀνευρέσεως πρὸ αὐτοῦ σαφῶν τῶν ἰχνῶν τῶν λοιπῶν πρωτευόντων ζῴων.

Ἡ τετάρτη περίοδος εἶναι ὁ αἰὼν τοῦ ἀνθρώπου καὶ δικαίως, νομίζομεν, δύναται νὰ καλῆται αὕτη καὶ *«ἀνθρωποζωϊκὸς αἰών»*. Εὑρίσκομεν κατ' αὐτὸν σαφῆ ἴχνη ἀνθρώπου. Κατὰ τὴν τρίτην περίοδον καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ἀνώτατον «πλειόκαινον» ἀκόμη, βέβαια ἴχνη αὐτοῦ δὲν ὑπάρχουν, ἐνῷ ὑπάρχουν τοιαῦτα παλαιοντολογικῶν πιθήκων ἐξαλειφθέντων, εὑρίσκομεν μόνον πιθανὰ ἀκόμη ἴχνη, ἰδίᾳ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, τοῦ στοιχειώδους πολιτισμοῦ του. Ὅμως, εἶναι ἀναντίρρητον διὰ τὴν ἐπιστήμην, ὅτι κατὰ τὴν τρίτην περίυδον ἔδει νὰ ἔχῃ ἐμφανισθῇ ὁ πρόδρομος ἔστω τοῦ ἀνθρώπου, ὂν ἀνωτέρας διανοητικότητος τῶν ἀνθρωποειδῶν. Εἶναι τόσον ἀνεπτυγμένον μορφολογικῶς καὶ πνευματικῶς, ὡς δεικνύουν τὰ ἔργα του, τὸ ἀνθρώπινον ὂν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ τεταρτογενοῦς ἤδη, ὥστε νὰ καθίσταται ἀφ' ἑαυτῆς ἀσφαλὴς ἡ ὑπόθεσις τῆς προϋπάρξεως ἄλλου ὄντος, κατωτέρας ἀνθρωπείου βαθμίδος, ἀπὸ χρόνων μακρῶν. Εἶναι ἄλλως τε τὸ τριτογενές, ἡ ἐποχὴ ἐκείνη τῆς γῆς, καθ' ἣν ἡ φύσις ἐμφανίζει τὸν πλέον ἐντατικὸν ὀργασμόν, καθ' ἣν συνεπληρώθη ὅλος ὁ ὀργανικὸς κόσμος. Ἦτο, ὅθεν, λίαν εὐνοϊκὴ καὶ κατάλληλος ἐποχὴ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω, καθορισμὸς *ἀπολύτου χρονολογίας*, δηλαδὴ ὑπολογισμὸς εἰς μονάδας χρόνου τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐτοπία, δεδομένου μάλιστα, ὅτι ὅριον πρὸς τὰ ὀπίσω τῆς μορφῆς *«ἀνθρώπου»*, ὡς εἴπομεν, δὲν ὑπάρχει. Ὑπολογίζοντες τὴν τετάρτην περίοδον μεταξὺ 125 καὶ 240 χιλιάδων ἐτῶν, ἀναλόγως τῆς ἐκτιμήσεως τῶν διαφόρων συγγραφέων, καὶ ἑπομένως εἰς τόσα ἔτη καὶ τὴν ζωὴν τοῦ *«παλαιοῦ»* καὶ *«νέου»* ἀνθρώπου τοῦ τεταρτογενοῦς, συμπεραίνομεν ἁπλῶς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐμφανισθεὶς πρὸ τῆς περιόδου ταύτης, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἔχει ἡλικίαν μείζονα τῆς χρονολογίας ταύτης. Ἡ ἡλικία δ' αὕτη, κατὰ τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν τοὐλάχιστον, δέον νὰ μετρῆται μὲ ἀριθμὸν πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων ἐτῶν, ὁσονδήποτε ταχεῖαι καὶ ἂν γίνωνται αἱ μεταβολαὶ τῶν ὄντων τῶν πλέον ἀνεπτυγμένων.

Τόπος ἀνθρωπογονίας.— Διὰ σειρᾶς μεταβολῶν διεμορφώθη ἐπὶ τῆς γῆς νέον ὄν, ὁ *ἄνθρωπος*, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὅμοιος τῶν σημερινῶν.

Καὶ ἐρωτᾶται, ἆρά γε γνωρίζομέν τι περὶ τοῦ τόπου τῆς διαμορφώσεως ταύτης; Ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἐπιστήμη εὑρηται ἀκόμη ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ. Μία τόσον πολύπλοκος ἐξέλιξις προϋποθέτει βεβαίως μακρότατον χρόνον καὶ ὅρους καταλλήλους περιβάλλοντος. Ἐγένετο ἀνάγκη ἀσφαλῶς, μέρους τῆς γῆς ἡσύχου σχετικῶς, καὶ ἐν ἀρχῇ τοὐλάχιστον ἀποκεκλεισμένου ἀπὸ τοῦ λοιποῦ κόσμου καθ' οἱονδήποτε τρόπον, καὶ ἐδάφους μὴ καλυπτομένου ὑπὸ πυκνῆς βλαστήσεως, ἀλλὰ οὐδὲ ὑπὸ παγετώνων βεβαίως. Καὶ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ μέρους, ἕκαστος σοφὸς φέρει καὶ ἄλλα ἐπιχειρήματα. Πλεῖστα μέρη ἢ μᾶλλον ὅλαι αἱ ἤπειροι ὑπελήφθησαν ὡς κοιτὶς τῆς ἀνθρωπότητος, ἀναλόγως μάλιστα μὲ τὰς πεποιθήσεις ἑκάστου ὡς πρὸς τὴν σειρὰν τῶν προδρόμων τοῦ ἀνθρώπου ὄντων. Τινὲς θεωροῦσι τὴν *Ν. Ἀμερικὴν* ὡς κοιτίδα, σχετίζοντες τὸ ζήτημα μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν προπιθήκων, ἄλλοι τὴν *Αὐστραλίαν* τὴν ἀπομεμονωμένην ἀπὸ πολλοῦ καὶ εὔκρατον, ἄλλοι τὴν *Ἀφρικήν*, ὅπου εὑρέθησαν ἐπίσης τινὰ λείψανα παλαιοντολογικῶν ἀνθρωπείων ὄντων. Πλέον συζητήσιμοι εἶναι ἴσως αἱ γνῶμαι περὶ τῆς ἐμφανίσεώς μας εἰς τὴν *Ν. Ἀσίαν* ἢ τὴν ὀνομαζομένην *Gondwana*, τὴν μεταξὺ Μαδαγασκάρης καὶ Ἰνδιῶν ὑπάρξασάν ποτε χώραν, ἢ μᾶλλον τὴν *Κεντρικὴν Ἀσίαν*, ὅπως ἐσχάτως διατείνονται. Ἀλλὰ καὶ ἡ *Εὐρώπη* ἔχει τοὺς ὑποστηρικτάς της, τινῶν μὲν τοποθετούντων τὴν κοιτίδα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου, μάλιστα καθόλου, εἰς τὰς ἀρκτικὰς χώρας, θερμὰς κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον, ἄλλων δέ, βασιζομένων ἐπὶ τῆς παρουσίας ἀφθονωτέρων ἠωλίθων ἢ ὁπουδήποτε ἀλλοῦ, εἰς τὴν ἀγγλο-γαλλο-βελγικὴν λεκάνην.

Ἡ ἀναζήτησις ὅμως τόπου ἀνθρωπογονίας εἶναι πράγματι τελείως ἄσκοπος, ὅπως λέγει καὶ ὁ Darwin αὐτός. Εἶναι τόσον μακρὰν ἡμῶν ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, καὶ τόσαι πολλαὶ καὶ κολοσσιαῖαι ἔχουν ἐπέλθει μεταβολαὶ τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ἀνατρέψασαι τὴν κατανομὴν τῶν θαλασσῶν καὶ ἠπείρων ἐπανειλημμένως, ὥστε δὲν ὑπάρχουν οὐδ' ἀμυδραὶ πιθανότητες ὅτι θὰ δυνηθῇ ποτε ἡ Ἐπιστήμη νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν περιέργειαν αὐτῆς.

Διὰ σειρᾶς μεταβολῶν διεμορφώθη οὕτως ἐπὶ τῆς γῆς νέον ὄν, ὁ ἄνθρωπος, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὅμοιος τῷ σημερινῷ. Καὶ ἡ ἐμφάνισις αὐτοῦ ἀπετέλεσε συμβὰν κολοσσιαίας σημασίας διὰ τὴν ζωὴν ἐπὶ τῆς γῆς. Διότι τὸ ὂν τοῦτο, ἀφ' ὅτου ἐνόησε νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐνσυνειδήτως ἓν ἐργαλεῖον, ἤρξατο ὑποτάσσον τὴν φύσιν, διακρινόμενος τῆς λοιπῆς ζώσης φύσεως διὰ τῆς ἐνσυνειδήτου διανοητικότητος. Ἡ ἀνθρωπογονία, ἐν τῇ στενῇ ἐννοίᾳ, ἀποτελεῖ τὴν τελικὴν πρᾶξιν τῆς ὅλης ἐξελίξεως, μακρᾶς σειρᾶς μεταβολῶν τῶν ἐμβίων ὄντων ἀπὸ τῶν βιοφόρων εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἡ κατανόησις τῆς ὁποίας εἶναι δυσχερής. Μὲ τὴν ἀνεύρεσιν ὅμως τῶν παλαιοντολογικῶν ἰχνῶν καὶ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῶν ἔργων τῶν προανθρώπων καὶ παλαιῶν ἀνθρώπων, διαλύεται βαθμηδὸν ἡ ἀχλὺς ἡ καλύπτουσα τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐξέλιξιν αὐτοῦ.

Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

ἀνθρωπογονικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀνθρωπογονίαν.

ἀνθρωπογραφία· ἡ γραφή, τὸ ζωγράφισμα ἀνθρώπων· πβλ *θαλασσογραφια*.

— *[Ἀνθρωπολ.]* Ἐσφαλμένως χρησιμοποιεῖται πολλάκις ὁ ὅρος οὗτος ὡς δηλωτικὸς «τῆς περιγραφῆς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ». Τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς περιγραφικῆς ἀνατομικῆς. Διὰ τοῦ ὅρου «ἀνθρωπογραφία» ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ δηλοῦται ἓν ἐκ τῶν μεγάλων τμημάτων τῆς ὅλης *«φυσικῆς ἀνθρωπολογίας»*, περιλαμβάνον τὴν μελέτην τῶν σωματικῶν χαρακτήρων καὶ τῶν διαφορῶν αὐτῶν, ὅπως ἐμφανίζονται εἰς μίαν ἑκάστην τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν ἰδιαιτέρως. Καί, ὡς εἶναι εὐνόητον, ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν δυσχερεστέρων ἔργων ἡ μελέτη αὕτη τῶν ἀπείρων ἀνθρωπίνων ὁμάδων. Εἶναι δὲ καὶ ἀτελεστάτη ἀκόμη, μὴ συμπληρωθεῖσα ἕνεκα τῶν δυσχερειῶν ἃς παρουσιάζει ἡ ἀνθρωπολογικὴ μ ε λ έ τ η τῶν γνωστῶν καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι καθ' ἑκάστην ἀνακαλύπτονται καὶ νέαι ὁμάδες ἀνθρώπων ἄγνωστοι.

Τὴν *«ἀνθρωπογραφίαν»* δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀντίστοιχον τῆς *«ἐθνογραφίας»*, ἤτοι τοῦ κυριωτέρου κλάδου τῆς «ψυχικῆς ἀνθρωπολογίας», ὅστις μελετᾷ τὸν «πολιτισμὸν» ἑκάστου λαοῦ ἢ φυλῆς, ἤτοι τὸ σύνολον τῶν ψυχικῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν.

Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

ἀνθρωπογραφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀνθρωπογραφίαν.

ἀνθρωπογράφος (ὁ)· ὁ κατ' ἐξοχὴν ζωγράφος ἀνθρώπων· πβλ. *θαλασσογράφος*.

ἀνθρωποδαίμων (ὁ), *—ονος*· δαίμων, πονηρὸν πνεῦμα ἐν μορφῇ ἀνθρώπου.

ἀνθρωποδίδακτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ὑπ' ἀνθρώπου διδαχθείς.

ἀνθρωποειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἔχων εἶδος ἀνθρώπου, ἀνθρωπόμορφος.

—**ἀνθρωποειδεῖς** *πίθηκοι* *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια θηλαστικῶν σπονδυλωτῶν ζῴων τῆς τάξεως τῶν πρωτευόντων (ἢ τετραχείρων) καὶ τῆς ὑποτάξεως τῶν πιθήκων, καλουμένων οὕτω λόγῳ τῆς μεγάλης ὁμοιότητος αὐτῶν μὲ τὸν ἄνθρωπον κατά τε τὴν μορφολογίαν ὡς καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν.

Καὶ τῶν μὲν *παλαιοντολογικῶν ἀνθρωποειδῶν* τὴν ὕπαρξιν δὲν ἐπίστευεν ὁ Cuvier, λέγων γενικῶς ὅτι «παλαιοντολογικὸς πίθηκος δὲν ὑπάρχει». Μετὰ τὸν πρῶτον ὅμως παλαιοντολογικὸν πίθηκον, κατώτερον, ὅστις ἀπεκαλύφθη ἐν Ἑλλάδι, ἐν Πικερμίῳ, τῷ 1837, τὸν *«Μεσοπίθηκον τὸν πεντελικόν»*, ἤρξαντο ἀποκαλυπτόμενοι καὶ *ἀνθρωποειδεῖς* τοιοῦτοι. Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων παλαιοντολογικῶν πιθήκων — οἵτινες δηλαδὴ ἔζησαν κατὰ τοὺς γεωλογικοὺς χρόνους καὶ ἐξηφανίσθησαν, τῶν κατατασσομένων εἰς τοὺς *ἀνθρωποειδεῖς*— σημειοῦμεν τὸν ἐκ τοῦ ὀλιγοκαίνου τῆς Fayoum τῆς Αἰγύπτου ἀνθρωποειδῆ, τὸν κληθέντα *«προπλειοπίθηκον»* τὸν *«πλειοπίθηκον»*, ἐκ μειοκαίνου στρώματος, τὸν ἀμφίβολον *«ὀρεοπίθηκον»*, τὸν μεγαλύτερον πάντων κατὰ τὸ ἀνάστημα, ὅμοιον δὲ μορφολογικῶς πρὸς τὸν *γίββωνα «δρυοπίθηκον»*, ζῷον ἐν πολλοῖς ἀνώτερον κατὰ τὸν Gaudry, ἴσως δὲ καὶ τὸν *«σιβαπίθηκον»* ἐκ τοῦ Jiwalik τῶν Ἱμαλαίων, τὸν ὁδηγοῦντα εἰς τοὺς συγχρόνους ἀνθρωποειδεῖς κλπ. Συγκαταλέγεται δ' ὑπὸ πολλῶν ἐνταῦθα καὶ ὁ περίφημος *«πιθηκάνθρωπος ὁ ὀρθός»*, πιθανῶς μεγάλη μορφὴ *ὑλοβάτου*, ἢ κατ' ἄλλους *προανθρώπειον* ὄν.

Εἰς δὲ τοὺς *συγχρόνους ἀνθρωποειδεῖς* πιθήκους, τοὺς ζῶντας, κατατάσσομεν, κατὰ τοὺς περισσοτέρους συγγραφεῖς τέσσαρα γένη: τὸν *γίββωνα* (ἢ *ὑλοβάτην*), τὸν *γορίλλαν*, τὸν *ὀραγγουτάγγον* (ἢ *πίθηκον σάτυρον*) καὶ τὸν *χιμπαντζῆν (τρωγλοδύτην* ἢ *ἀνθρωποπίθηκον)*, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐμφανίζει διάφορα εἴδη. Τινὲς χωρίζουν τοὺς *ὑλοβάτας* εἰς ἰδίαν οἰκογένειαν, ἀνεξάρτητον τῶν *ἀνθρωποειδῶν* καὶ κατωτέραν ταύτης. Ὁπωσδήποτε καὶ οἱ ὑλοβάται εὑρηνται πολὺ πλησιέστερον πρὸς αὐτούς, παρὰ πρὸς τοὺς λοιποὺς πιθήκους.

Κυριώτερα γενικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν συγχρόνων ἀνθρωποειδῶν εἶναι τὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν *πρωτευόντων* καθόλου: ὁ μέγας ἐγκέφαλος, τὰ συλληπτήρια πρόσθια ἄκρα, οἱ πεπλατυσμένοι ὄνυχες, ἡ πλήρης ὀδοντοστοιχία, οἱ θωρακικοὶ μαστοί, τὸ σχεδὸν ἄτριχον πρόσωπον κλπ. Ἰδιαίτερα δὲ χαρακτηριστικά, ἡ ἔλλειψις τῆς οὐρᾶς, τὸ γυμνὸν πρόσωπον, ἡ ἔλλειψις διατάσεως τῶν παρειῶν (γναθοθυλάκων), τὸ μεῖζον ἀνάστημα ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς κατωτέρους πιθήκους, ἡ ἔλλειψις τῶν γλουτιαίων τύλων, τὰ μακρὰ πρόσθια ἄκρα, τὸ βάδισμα οὐχὶ διὰ τῶν παλαμῶν τῶν προσθίων ἄκρων, ἀλλὰ διὰ τῆς ράχεως τῶν κεκαμμένων δακτύλων—σπανιώτερον δὲ καὶ διὰ τῶν ὀπισθίων μόνον ἄκρων, ἐμφανιζομένης τῆς ἡμιορθίας στάσεως— οἱ σχεδὸν ἀνθρώπειοι ὀδόντες, πλὴν τοῦ κυνόδοντος, ὄντος μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ ὅπλου, τὰ σχεδὸν ἀνθρώπεια ὦτα, ὁ λίαν ἀνεπτυγμένος ἐγκέφαλος κλπ.

Εἰδικώτερον, ἐκ τούτων ὁ *γίββων* ἢ *ὑλοβάτης* (Ἀσία, Ἰνδοκίνα, Νῆσοι) εἶναι ὁ πλέον ἀπομεμακρυσμένος τοῦ ἀνθρώπου, χαρακτηριζόμενος διὸ τοῦ μικροῦ συνήθως ἀναστήματος (0,90), τῶν μακροτάτων προσθίων ἄκρων, ἅτινα φθάνουν μέχρι τοῦ ἐδάφους, ἐν τελείως ὀρθίᾳ θέσει, καὶ τῆς κατωτέρας αὐτοῦ διανοητικῆς ἀναπτύξεως, ὁ δὲ *χιμπαντζῆς* ἢ *τρωγλοδύτης*, ὁ καὶ *ἀνθρωποπίθηκος* ἐπικληθείς, εἶναι ὁ μᾶλλον ἐγγὺς τῷ ἀνθρώπῳ εὑρισκόμενος, ἀπό τε τῶν πολλῶν μορφολογικῶν χαρακτηριστικῶν, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς διανοητικῆς ὑπεροχῆς του ἔναντι τῶν ἄλλων πιθήκων (βλ. λ. γίββων, γορίλλας, ὀραγγουτάγγος καὶ χιμπαντζῆς).

Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

Σύγκρισις σκελετῶν ἀνθρωποειδῶν πιθήκων καὶ ἀνθρώπου.
[Ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά: γίββων, ὀραγγουτάγγος, χιμπατζῆς, γορίλλας καὶ ἄνθρωπος.]

— **ἀνθρωποειδεῖς** *σαρκοφάγοι*· βλ. σαρκοφάγοι.

—**ἀνθρωποειδὲς** (τὸ) (Anthropodea) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γερανιδῶν* ἀπαντώμενον εἰς τὴν μεσημβρινὴν καὶ ἀνατολικὴν Εὐρώπην. Ἐνταῦθα ὑπάγονται τὰ εἴδη:

Ἀνθρωποειδὲς τὸ παραδείσιον (Anthropodea paradisea), πτηνὸν ἰθαγενὲς τῆς μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς, οὗτινος τὸ μῆκος τοῦ σώματος (ἐν τελείᾳ ἀναπτύξει) φθάνει τὸ 1 μέτρον. Τὸ σῶμά του εἶναι κυανόφαιον, ἡ κεφαλὴ ὑπόλευκος, τὰ ἄκρα τῶν πτερύγων καὶ ἡ οὐρὰ μελανή, οἱ ὀφθαλμοὶ φαιοὶ καὶ οἱ πόδες μελανοί.

Ἀνθρωποειδὲς τὸ Νουμιδικὸν (Anthropodea Numida). Ἔχει ὑψηλότερον ἀνάστημα, ἀλλ' εἶναι λεπτότερον τοῦ προηγουμένου. Τὸ κυριαρχοῦν

Digitized by Google

χρῶμά του εἶναι φαιὸν πρὸς τὸ μέλαν κατὰ τὰ πλευρὰ καὶ τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ λαιμοῦ. Εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ λαιμοῦ του φέρει λεπτότατα λογχοειδῆ πτερὰ στιλπνοῦ μελανοῦ χρώματος, ἑκατέρωθεν δὲ τῆς κεφαλῆς καὶ ὄπισθεν τῶν ὀφθαλμῶν δέσμην ἐκ μακρῶν πτερῶν ἀνερχομένην καὶ λευκοῦ χρώματος. Τρέφεται ἐξ ἑρπετῶν, μικρῶν τρωκτικῶν καὶ ἐντόμων. Τὴν φωλεάν του κατασκευάζει εἰς στέππας καὶ γεννᾷ τὰ ᾠά του ἐπὶ χόρτων καὶ κλάδων, τὰ ὁποῖα ἐπιστρώνει ἐπὶ τῆς γῆς. Τὰ ᾠὰ ἔχουσι χρῶμα φαιὸν μὲ πυρρὰς καὶ ἰώδεις κηλῖδας. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ἔρχονται κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ Μαΐου εἰς τὴν Ρωσίαν κυρίως καὶ μεταναστεύουσιν ἐκεῖθεν κατὰ τὸν Σεπτέμβριον. Εἶναι ἥμερα πτηνὰ καὶ εὐκόλως ἐξημεροῦνται καὶ ζῶσιν ἁρμονικῶς μετὰ τῶν λοιπῶν κατοικιδίων πτηνῶν. Δ Ν. Π.

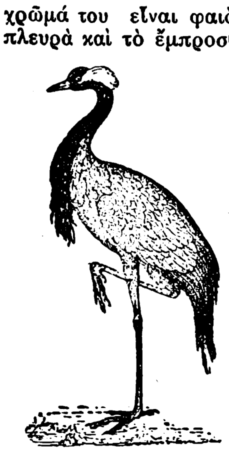

Ἀνθρωποειδὲς τὸ Νουμιδικόν.

ἀνθρωποζωϊκὸς *αἰών*· ὅρος δι' οὗ ὁ *Χαῖκελ* ὠνόμασε τὴν τεταρτογενῆ περίοδον. Α. Δ.

ἀνθρωποθάλασσα (ἡ)· θάλασσα ἀνθρώπων, ἤτοι μέγα πλῆθος ἀνθρώπων· νέα λέξις· ὁμοίως ἐλέχθη *ἀνθρωπόμαζα, ἀνθρωποπλήμμυρα, ἀνθρωποχείμαρρος* κ. ἄ.

ἀνθρωποθεϊσμός· ὅρος δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ *Μ. Πρὰτ* (*Prat*) καὶ δηλῶν τὴν προσπάθειαν τῆς ἐλλόγου βουλήσεως πρὸς ἀνωτέραν τινὰ ζωήν· ἀνθρωποθεϊσμὸς εἶναι ἡ ἀποθέωσις, ἡ πίστις εἰς τὸ ἀνθρώπινον ἰδανικὸν ὡς θεῖον. «Ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἀνθρώπου, λέγει ὁ Πράτ, εἶναι ἡ ἑκάστοτε μεγαλυτέρα τάσις αὐτοῦ πρὸς τὴν θεότητα. Εἶναι ἡ ἔλλογος πίστις, ἡ ἔλλογος θρησκεία, ὁ ἀνθρωποθεϊσμός» (*Prat*, La religion de l'harmonie σελ. 252). Α. Δ.

ἀνθρωποθεϊστὴς (ὁ, ἡ)· ὁ ἀσπαζόμενος τὸν *ἀνθρωποθεϊσμόν*· || ὁ θεοποιῶν τὴν ἀνθρωπότητα.

ἀνθρωποθεραπεία (ἡ)· ἡ θεραπεία τῶν νόσων τοῦ ἀνθρώπου.

ἀνθρωποθυσία (ἡ)· θυσία ἀνθρώπων, τὸ νὰ θυσιάζῃ τις ἀνθρώπους· || ἀνθρωποθυσία λέγεται καὶ ὁ ἐν πολέμῳ φόνος ἢ ἀφανισμὸς τῶν στρατιωτῶν.

ἀνθρωποθυσίαι [*Ἀρχ. Ἱστ.*]. Ἀπὸ τῶν μυθικῶν χρόνων, οἱ διάφοροι λαοί, πρὸς τιμήν, ἔνδειξιν εὐλαβείας, δι' ἱκεσίαν, ἐξιλασμόν, διὰ κατάπαυσιν τῆς ἀπ' αὐτῶν προκληθείσης ὀργῆς τινὸς ἐκ τῶν θεῶν, ἢ ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὰ ὑπέρτατα ὄντα, καὶ γενικῶς εἰπεῖν, ἐκ τῶν διαφόρων καὶ ποικιλομόρφων αὐτῶν δεισιδαιμονιῶν ὠθούμενοι, προσέφερον οὐχὶ σπανίως ἐπὶ τῶν ἀφιερωμένων εἰς τοὺς θεοὺς βωμῶν ἀνθρωπίνας ὑπάρξεις, πιστεύοντες οὕτω, ὅτι ἱκανοποιοῦσι τὴν θείαν βούλησιν, καὶ ὅτι θέλουσιν ἀμειφθῆ δεόντως. Ἡ βάσις τῶν ἀνθρωποθυσιῶν καθὼς καὶ τῶν παντὸς εἴδους ἄλλων θυσιῶν εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ συναίσθησις τοῦ ἀνθρώπου ὅτι ἐξαρτᾶται ἐξ ὑψηλοτέρας δυνάμεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὅμως πιστεύει ὅτι δύναται ὁ ἴδιος νὰ ἐξασκῇ ἐπιρροήν, καθιστῶν αὐτὴν εὔνουν πρὸς ἑαυτόν.

Αἱ ἀνθρωποθυσίαι ἐκτὸς τοῦ, ἱστορικῆς περιεργείας, ἐνδιαφέροντος, τὸ ὁποῖον μᾶς παρέχουν, δίδουν ἀκόμη καὶ εὐρύτατον στάδιον παρατηρήσεως καὶ μελέτης εἰς τὸν φιλόσοφον, τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ ἐρευνήσῃ τὰς πλάνας εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἤχθη ὑπὸ τὸ κράτος τῆς θρησκευτικῆς δεισιδαιμονίας.

Ἡ ***Βίβλος***, καταδικάζουσα τὰς ἀνθρωποθυσίας τὰς γινομένας πρὸς τιμὴν τῶν ψευδῶν θεῶν, δὲν ἀποδοκιμάζει ἐν τούτοις πάντοτε ἐκείνας αἱ ὁποῖαι γίνονται πρὸς τιμὴν ἢ ἐξιλασμὸν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Τοιουτοτρόπως γνωρίζομεν, ὅτι ὁ θεὸς τῶν Ἑβραίων διατάσσει τὴν καταστροφὴν τῶν ἐχθρικῶν λαῶν τῆς Παλαιστίνης, τὴν σφαγὴν ἀνδρῶν, γυναικῶν, παιδίων, γερόντων, ἀκόμη δὲ τὴν σφαγὴν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ζῴων, τῶν κυνῶν, τῶν γαλῶν κλπ., ἐνίοτε δὲ δεικνύει καὶ τὴν ὀργήν του κατ' ἐκείνων, οἵτινες, παρ' ὅλην τὴν ὑπ' αὐτοῦ ὑπόδειξιν, ἐφείσθησαν ἀνθρωπίνων θυμάτων. Ἄλλοτε πάλιν βλέπομεν αὐτὸν διατάσσοντα τὸν Ἀβραὰμ νὰ προβῇ εἰς τὴν θυσίαν τοῦ υἱοῦ του Ἰσαάκ, καὶ μόλις τὴν ὑστάτην στιγμὴν νὰ ἀποσοβῆται ἡ ἀνθρωποθυσία αὕτη, κατὰ βούλησιν πάλιν τοῦ Θεοῦ· τὸ ἴδιον ὅμως δὲν συνέβη καὶ μὲ τὸν Ἰεφθάε, ὁ ὁποῖος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ τὴν θυσίαν τῆς θυγατρός του πρὸς τὸν ἀληθινὸν Θεόν.

Ἐν ***Ἰουδαίᾳ*** ἡ πίστις αὕτη ἡ ὠθοῦσα εἰς τὴν ἀνάγκην τῶν ἀνθρωποθυσιῶν μὲ βασικὸν σκοπὸν τὸν ἐξιλεασμὸν τοῦ Θεοῦ ἦτο εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους διαδεδομένη. Ἐπὶ τοῦ πλοίου ὅπου εὑρίσκετο ὁ Ἰωνᾶ, ὁρίζεται διὰ λαχνοῦ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔπρεπε νὰ ριφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ νὰ ἐξευμενίσῃ τὴν θειαν ὀργὴν τὴν προκαλέσασαν τὴν τρικυμίαν· ἐκ τῶν πολλῶν συναφῶν πρὸς τὸ παράδειγμα τοῦτο περιπτώσεων, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ τρικυμίαι ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων λαῶν, ἰδιαίτατα δὲ ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, ὡς σημεῖα τῆς ὀργῆς τοῦ οὐρανοῦ, τὴν ὁποίαν, καθὼς ἐπίστευον, μόνον δι' ἀνθρωποθυσιῶν ἠδύναντο νὰ κατευνάσουν, πιστεύοντες συγχρόνως ὅτι ὁ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον θυσιαζόμενος θὰ ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ἀναπαυτικὴν κατοικίαν ἐντὸς θαλασσίου κήτους.

Οἱ ***Πέρσαι***, ἂν καὶ ἀπέχοντες ἀπὸ ἀνθρωποθυσιῶν ἐν τῇ χώρᾳ των, ἐν τούτοις εἰς τοὺς ὑπ' αὐτῶν κατακτωμένους τόπους προέβαινον ἐνίοτε εἰς τοιαύτας θυσίας, τὰς ὁποίας ἐτέλουν μάλιστα κατὰ σκληρότατον τρόπον. Οὕτω π.χ. γνωρίζομεν ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως Ξέρξου, Ἄμαστρις, διὰ νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν ὑπόγειον κόσμον, ἔθαψε ζῶντας δώδεκα ἄνδρας· ἀλλὰ καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Μίθρα, κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν ὁποίων τόσαι ἀνθρώπιναι ὑπάρξεις ἐθυσιάζοντο, ἐκ τῆς Περσίας προήρχοντο.

Ἐν ***Αἰγύπτῳ***, καθὼς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Μανέθων, ἐθυσιάζοντο καθ' ἑκάστην ἡμέραν τρεῖς ἄνδρες εἰς τὸν ναὸν τῆς πόλεως τοῦ Ἡλίου (Ἡλιουπόλεως), μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀμάσιος. ἐπι τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου διετάχθη ἡ ἀντικατάστασις αὐτῶν διὰ τριῶν λαμπάδων ἐκ κηροῦ.

Οἱ ***Φοίνικες***, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, πρὸς ἐξιλασμὸν τῶν θεῶν, ἐθυσίαζον κατ' ἔτος παῖδας ὁριζομένους διὰ λαχνοῦ, ὅπως ἀκριβῶς συνέβαινε καὶ παρὰ Καρχηδονίοις· ἐξ ἄλλου, ἐν καιρῷ λιμοῦ, ἐπιδημιῶν καὶ πολέμων, ἐθυσίαζον πλείστους ὅσους ἀνθρώπους. Ὁ Πορφύριος λέγει, ὅτι ὁ Σαγχονιάθων ἀναφέρει ἀναρίθμητα παραδείγματα ἀνθρωποθυσιῶν τελουμένων ὑπὸ τῶν Φοινίκων, εἰς τὰ Φοινικικὰ αὐτοῦ Χρονικά, τὰ μεταφρασθέντα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Φίλωνος Βυβλίου.

Οἱ ***Καρχηδόνιοι***, ὅταν ἐνίκησαν τὸν Σικελὸν βασιλέα Ἀγαθοκλῆν, ἐθανάτωσαν τοὺς ὡραιοτέρους ἐκ τῶν Ἑλλήνων αἰχμαλώτων· ἐξ ἄλλου δὲ ὁ Φώτιος ἀναφέρει ὅτι, εἰς τὰς ὁμαδικάς των προσευχάς, ἐτοποθέτουν ἕνα νέον ζῶντα εἰς τοὺς χαλυβδίνους πεπυρακτωμένους βραχίονας τοῦ Μολώχ, καὶ ὅτι παρηκολούθουν τὸ θέαμα τῶν ἀγωνιωδῶν κινήσεων τοῦ παιδὸς μετ' εὐχαριστήσεως καὶ ἀδιαπτώτου ἐνδιαφέροντος.

Ἐν ***Ἑλλάδι***, κατὰ τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα, αἱ ἀνθρωποθυσίαι δὲν ἦσάν τι τὸ ἀσύνηθες καὶ σπάνιον· τοὐναντίον μάλιστα τόσον ἐκ τῆς μυθολογίας ὅσον καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας μανθάνομεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐσυνήθιζον πρὸ ἑκάστης ἐκστρατείας, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιχειρήσουν, νὰ θύουν ἀνθρώπους εἰς τοὺς θεούς των. Εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἰθώμης ἐθυσιάσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀριστομένους τοῦ Μεσσηνίου εἰς τὸν Δία τριακόσιοι ἄνδρες· ἐξ ἄλλου γνωρίζομεν ὅτι εἰς τὴν Πέλλαν τῆς Θεσσαλίας ἐθυσίαζον ἀνθρώπους εἰς τὸν κένταυρον Χείρωνα καὶ εἰς τὸν Πηλέα· κατὰ τὸν Παυσανίαν ὁ Λυκαῖος Ζεὺς ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐδέχετο ἀνθρώπινα θύματα καὶ εἰς τοὺς χριστιανικοὺς ἀκόμη χρόνους· ὁ Ἐρεχθεὺς ἐθυσίασε τὴν θυγατέρα του εἰς τοὺς ὑποχθονίους θεοὺς διὰ νὰ δώσῃ τὴν νίκην εἰς τοὺς Ἀθηναίους· ὁ Θεμιστοκλῆς ἐθυσίασε τρεῖς Πέρσας αἰχμαλώτους· ἀφ' ἑτέρου ὁ Σουΐδας εἰς τὴν λέξιν «κάθαρμα» ἀναφέρει ὅτι ἐν Ἀθήναις, ἐγκληματίαι εἰς θάνατον καταδικαζόμενοι ἐστέφοντο ὡς βόες καὶ πρόβατα, κατόπιν δὲ ὡδηγοῦντο στεφανωμένοι ἐπὶ βράχου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκρημνίζοντο, ὑπὸ τύπον θυσίας. Εἰς τὴν Σπάρτην τὰς πρὸς τὴν Ταυροπόλον Ἀρτέμιδα τελουμένας ἀνθρωποθυσίας κατήργησεν ὁ Λυκοῦργος. Εἰς πάσας τὰς νήσους τῆς Μεσογείου. ἰδίως δὲ τὰς μεταξὺ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, εἶχον εἰσαγάγει τὸ ἔθιμον τοῦτο οἱ Φοίνικες. Εἰς τὴν Τένεδον καὶ τὴν Χίον κατεκερμάτιζον ἄνθρωπον ζῶντα πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου. Οἱ Φωκαεῖς ἔρριπτον ἀνθρώπους εἰς τὸ πῦρ τῆς Ταυροπόλου Ἀρτέμιδος. Οἱ Λέσβιοι ἐθυσίαζον ἀνθρώπους εἰς τὸν Διόνυσον καὶ οἱ Κρῆτες εἰς τὸν Δία. Εἰς τὴν Μασσαλίαν, ἀποικίαν τῶν Φωκαέων, ἐθυσίαζον ἐπαίτας πρὸς πρόληψιν ἐπιδημιῶν· ἀφοῦ τοὺς ἔτρεφον καλῶς μετὰ μεγάλης ἀφθονίας ἐπὶ ἓν ἔτος, τοὺς ὡδήγουν πολυτελῶς ἐνδεδυμένους διὰ μέσου τῆς πόλεως καὶ τοὺς ἔρριπτον ἀπὸ τῆς κορυφῆς βράχου. Ὁ Ἀπόλλων τῆς Λευκάδος ἠρέσκετο ἐπίσης εἰς τὰς ἀνθρωποθυσίας.

Αἱ εἰς τὴν μυθικὴν ἑλληνικὴν περίοδον τελούμεναι ἀνθρωποθυσίαι εἶχον κυριώτατα ὡς σκοπὸν τὴν ἀποτροπὴν τῆς ὀργῆς τῶν θεῶν κατὰ τῆς πατρίδος· τοὐλάχιστον οὕτω δικαιολογεῖ ἡ μυθολογία τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐρεχθέως θυσίαν τῶν θυγατέρων του, τὴν ὑπὸ τοῦ Τειρεσίου ἐντολὴν εἰς τὸν Κρέοντα ὅπως θυσιάσῃ τὸν υἱόν του Μενοικέα κ.λ. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἡ ἑλληνικὴ ἡμερότης μετερρύθμισε τὸ βάρβαρον ἔθιμον, ἀντικαταστήσασα τὰ ἀνθρώπινα θύματα μὲ ζῷα καὶ ἄλλα ἄψυχα ὄντα· τοῦτο μαρτυρεῖ εὐγλώττως ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῆς θυσίας τῆς Ἰφιγενείας, τοῦ Φρίξου κ. ἄ. Βραδύτερον, καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς εἰς θάνατον καταδικαζομένους κακούργους, καὶ διὰ τὴν θυσίαν πρὸς θεότητά τινα προοριζομένους, ἐπετράπη ἡ διὰ φυγῆς ἢ δι' ἄλλου τινὸς τρόπου σωτηρία· τοῦτο π.χ. συνέβαινε εἰς τοὺς κατ' ἔτος πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐν Λευκάδι, ριπτομένους ἀπὸ βράχου εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν τριετηρικὴν ἑορτὴν τὴν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀγριωνίου Διονύσου τελουμένην θυσίαν εἰς τὸν Ὀρχομενὸν τῆς Βοιωτίας καὶ ἀλλαχοῦ· εἰς τὰς θυσίας ταύτας ἠρκοῦντο εἰς μόνην τὴν κατάβρεξιν τοῦ βωμοῦ δι' ἀνθρωπίνου αἵματος, ὡς μαρτυρεῖ χωρίον τῆς «Ἰφιγενείας ἐν Ταύροις» τοῦ Εὐριπίδου (1457—1461).

Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀνθρωποθυσίαι ἐτελοῦντο ἐπίσης καὶ κατὰ τὰς κηδείας· εἶχον δὲ αὗται σκοπὸν τὴν ἐξιλέωσιν τῆς παρωργισμένης σκιᾶς τοῦ ἐν πολέμῳ θανόντος καὶ τὴν ἱκανοποίησιν καὶ ἐκδίκησιν τῶν ἐπιζώντων οἰκείων αὐτοῦ (Ἰλ. Φ. 26—28).

Οἱ ***Ρωμαῖοι***, ἐπίσης, προσέφερον κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους εἰς τοὺς θεοὺς ἀνθρώπινα θύματα· κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἐφεστίων (lares) θεῶν ἐθυσίαζον ζῶντα παιδία· βραδύτερον ὅμως τὰ παιδια ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ ἀνδρείκελα. Αἱ Ἑστιάδες παρθένοι καὶ οἱ ἱερεῖς ἐκρήμνιζον ἔκ τινος γεφύρας ἀνθρώπους εἰς τὰ κύματα τοῦ Τιβέρεως· ὁ Αὔγουστος Ὀκτάβιος μετὰ τὴν νίκην του κατὰ τοῦ Ἀντωνίου ἐθυσίασεν εἰς τὸν βωμὸν τοῦ θεοποιηθέντος Ἰουλίου Καίσαρος τετρακοσίους ἱππότας καὶ γερουσιαστὰς Ρωμαίους τοῦ ἐχθρικοῦ πρὸς αὐτὸν κόμματος· ἐπὶ δὲ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, οἱ ἱερεῖς τοῦ Ἄρεως ἐθυσίαζον κατ' ἔτος δύο ἄνδρας εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως. Ὁ Νέρων φοβηθεὶς κομήτην ἐθυσίασεν πολλοὺς πατρικίους Ρωμαίους· ὁ Ἀντίνοος ἐθυσίασεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ· ἐξ ἄλλου ὁ αὐτοκράτωρ Κόμμοδος ἔσφαξε διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειρῶν ἄνδρα κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν μυστηρίων τοῦ Μίθρα, ὁ δὲ Ἡλιογάβαλος ἐζήτησεν εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν παῖδας ἀριστοκρατικῆς καταγωγῆς, ὅπως τοὺς θυσιάσῃ εἰς τὴν Ρώμην κατὰ τὰ ἐκεῖ συριακὰ μυστήρια. Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας βεβαιοῦσιν ὁμοφώνως, ὅτι μέχρι τοῦ Δ΄ αἰῶνος τὸ ἀνθρώπινον αἷμα ἐξηκολούθει νὰ ρέῃ πρὸ τοῦ εἰδώλου τοῦ Λατίου Διός. Ὅπως ὅμως συνέβη παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, οὕτω καὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους, βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἡ βαρβαρότης τοῦ ἔθους τούτου ἐμετριάσθη.

Μεταξὺ τῶν χωρῶν τοῦ ***νεωτέρου κόσμου***, οὐδαμοῦ αἱ ἀνθρωποθυσίαι ἐγίνοντο εἰς τόσον μεγάλην κλίμακα ὅσον εἰς τὸ Μεξικόν· οὔτε ἡ Ἀφρική, οὔτε ἡ λοιπὴ Ἀμερική, οὔτε ἡ Ὠκεανία, παρουσιάζουν παράδοσιν τόσον φρικιαστικὴν ὅσον εἰς τὴν χώραν ταύτην· οἱ Μεξικανοὶ ἐφείδοντο κατὰ τοὺς πολέμους των τοῦ αἵματος τῶν ἐχθρῶν των καὶ κατέβαλλον προσπαθείας εἰς τὸ νὰ συλλαμβάνουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους ζῶντας αἰχμαλώτους, μὲ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν νὰ θυσιάζωσιν αὐτοὺς ἐν καιρῷ εἰρήνης εἰς τοὺς θεοὺς αὐτῶν. Ὁ Montézuma δὲν ἐδίστασε νὰ ὁμολογήσῃ εἰς τὸν Φερδινάνδον Κορτὲς ὅτι παρὰ τὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὸ νὰ κατακτήσῃ ἅπαξ διὰ παντὸς τὴν ἐπαρχίαν Tlascala, ἀπέφυγε νὰ κάμῃ τοῦτο, διὰ νὰ μὴ ἐπέλθῃ ἔλλειψις ἐχθρῶν, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ δηλαδὴ θύματα εἰς τοὺς ναούς του. Ὑπῆρχον ἑορταὶ κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἀριθμὸς τῶν θυμάτων ἔφθανε τὰς 5 χιλ., κατ' ἄλλας δὲ πάλιν πληροφορίας, εἰς τὸ Μεξικὸν ἐτελοῦντο θυσίαι στοιχίζουσαι τὴν ζωὴν εἴκοσι καὶ πλέον χιλιάδων αἰχμαλώτων διὰ μιᾶς· ἐν τούτοις ἱστορικοί τινες ἰσχυρίζονται ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐξερευνήσεως τῆς Ἀμερικῆς οἱ πλεῖστοι τῶν Μεξικανῶν δὲν ἠνείχοντο πλέον τὸ βάρβαρον αὐτὸ θρησκευτικὸν ἔθιμον.

Οἱ παλαιοὶ ἱεραπόστολοι ὁμιλοῦν περὶ βαρβάρου ἐθίμου, μάρτυρες τοῦ ὁποίου ὑπῆρξαν οὗτοι, εἰς τὰ βασίλεια τῆς Ταγκοὺτ καὶ τῆς Μπαράντολα· ἐνταῦθα εἰς ὡρισμένην ὥραν τοῦ ἔτους ἐξέλεγον ἕνα νέον ρωμαλέον καὶ ἰσχυρὸν ὅστις ἐνδεδυμένος διὰ πολυχρώμου ἐνδύματος καὶ ὡπλισμένος μὲ ξίφος, μὲ τόξον καὶ μὲ βέλη διέτρεχε τὰς ὁδοὺς ὡς μαινόμενος καὶ ἐφόνευεν ἀδιακρίτως ὅντινα ἤθελε συναντήσει ἀδιαφόρως φύλου καὶ ἡλικίας· οὐδεμία ἀντίστασις ἐπετρέπετο κατὰ τῆς ἀνθρωποσφαγῆς ταύτης. Κατόπιν περισυνέλεγον τοὺς φονευθέντας ὑπὸ τοῦ μαινομένου τούτου, τὸν ὁποῖον ἐκάλουν *δολοφόνον*, καὶ ἔφερον αὐτοὺς ἐνώπιον εἰδώλου καλουμένου *Μένιπα* (ὁ θεὸς Χοπαμὲρ) τὸ ὁποῖον, καθὼς ἐδόξαζον, θὰ ἐξησφάλιζεν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον τελείαν μακαριότητα εἰς τοὺς πρὸς τιμὴν αὐτοῦ φονευθέντας.

Οἱ *Μαζατῖκοι*, λαὸς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἐτέλουν ἐτησίως ἑορτήν, δέκα ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ὁποίας οἱ ἱερεῖς ἀνήρχοντο εἰς τὰς στέγας τοῦ ναοῦ, ὁπόθεν μὲ δαιμονιώδεις ἤχους ὀργάνων ἔδιδον εἰς τοὺς κατοίκους τὸ σύνθημα τῆς εἰς τὰς οἰκίας των καταφυγῆς· κατόπιν ἐξερχόμε-

Digitized by Google

νοι εἰς τὰς ὁδοὺς οἱ ἱερεῖς συνελάμβανον πάντας ὅσους συνήντων ἀπὸ τῆς πρωΐας μέχρι τῆς μεσημβρίας, καὶ ἐσφράγιζον αὐτοὺς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅπως χρησιμοποιηθῶσιν ὡς θύματα διὰ τὰς θυσίας αἱ ὁποῖαι ἐπρόκειτο νὰ γίνουν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς.

Οἱ λαοὶ τοῦ Benin, οἱ ὁποῖοι ἐλάτρευον ἀγαθόν τινα θεόν, τὸν ὁποῖον ὑπὸ οὐδεμίαν μορφὴν ἀπεικόνιζον, διότι ἦτο ἀόρατος, οὐδὲ ἐτίμων διότι ἦτο ἀνώτερος τῆς προσφορᾶς ἀνθρωπίνης λατρείας, οὐδὲ προσηύχοντο εἰς αὐτὸν διότι ἦτο φυσικὸν νὰ κάμνῃ οὗτος τὸ καλόν, παρεδέχοντο ἐν τούτοις καὶ κακοποιὸν θεόν, τὸν ὁποῖον προσεπάθουν νὰ ἐξευμενίσουν διὰ προσφορᾶς ἀνθρωπίνων θυμάτων.

Οἱ Bouriates δὲν ἐθυσίαζον πρὸς ἐξιλασμὸν τῶν ἁμαρτιῶν των ζῷα, ἀλλ' ἐνίοτέ τινας τῶν ἱερέων των, καὶ μάλιστα τοὺς περισσότερον ἀφωσιωμένους εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν τέλεσιν τῶν ἱερατικῶν των καθηκόντων.

Μεταξὺ τῶν λαϊκῶν δεισιδαιμονιῶν παγκοσμίου χαρακτῆρος εἶναι καὶ αἱ σχετικαὶ μὲ τὰς ἀνθρωποθυσίας. Οἱ Ἀνναμῖται Σεδάκ, προτιθέμενοι νὰ κτίσωσιν οἰκίαν, θεωροῦσι καλὸν ὅπως, ἀφοῦ ὀρύξωσι βαθὺν λάκκον ἐπὶ τοῦ τόπου ὅπου πρόκειται αὕτη ν' ἀνεγερθῇ, ρίψωσιν ἐντὸς αὐτοῦ δοῦλόν τινα, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου τούτου θύματος στηρίξουν τὸν πρῶτον θεμέλιον πάσσαλον τῆς οἰκίας· τοῦτο δὲ διότι πιστεύουν ὅτι, διὰ νὰ ἔχῃ τὸ ἔργον τοῦτο τῶν χειρῶν των διάρκειαν, πρέπει νὰ ἔχῃ ψυχήν, καί, ἀδυνατοῦντες νὰ ἐμβάλωσι ψυχὴν εἰς τὸ ἔργον των, προσαρμόζουν εἰς αὐτὸ μίαν ἀνθρωπίνην.

Ἡ δεισιδαιμονία αὕτη φαίνεται νὰ διετηρεῖτο ἀκμαία καὶ παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ. Ἀπὸ βυζαντινὰς παραδόσεις μανθάνομεν ὅτι μὲ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐγένοντο πολλάκις τοιαῦται ἀνθρωποθυσίαι. Δημοτικὸν ἑλληνικὸν ᾆσμα «Τὸ γεφύρι τῆς Ἄρτας» μαρτυρεῖ ὅτι τὸ γεφύρι τοῦτο ἐκτίσθη ἀφοῦ ἐτάφη ζῶσα ἡ σύζυγος τοῦ πρωτομάστορα εἰς τὰ θεμέλιά του:

«Ἂ δὲ στοιχειώσετ' ἄνθρωπο, τοῖχος δὲ θεμελιώνει·
καὶ μὴ στοιχειώσετ' ἀρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη
παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὥρια τὴν γυναῖκα».

Ὅπως δὲ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν λατρείαν αἱ τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἀνθρωποθυσίαι ἀντικατεστάθησαν διὰ θυσιῶν ζῴων, οὕτω, καὶ σήμερον αἱ κατὰ τὴν θεμελίωσιν τῶν οἰκοδομημάτων ἀνθρωποθυσίαι ἀντικατεστάθησαν διὰ θυσιῶν ζῴων, συνήθως δὲ ἀλέκτορος, ἐνίοτε κριοῦ (Κύπρος) τράγου ἢ καὶ κυνός· οὐχὶ σπανίως ὅμως οἱ κτίσται ἐπιθέτουσι τὸν θεμέλιον λίθον ἐπὶ τῆς σκιᾶς ἀνυπόπτου διαβάτου, κακουργοῦντες, διότι πιστεύουσιν ὅτι διαπράττουσι φόνον, καθ' ὅτι ὁ διαβάτης ἐκεῖνος θὰ ἀποθάνῃ ἐντὸς τοῦ ἔτους καὶ ὁ ἥσκιος του θὰ στοιχειώσῃ τὸ σπίτι. Ἐξακολουθοῦσι δηλαδὴ δοξάζοντες, ὅτι τελεσφορωτέρα πρὸς στερέωσιν τοῦ οἰκοδομήματος ἀπὸ τὴν θυσίαν οἱουδήποτε ἄλλου ζῴου εἶναι ἡ ἀνθρωποθυσία. Κ. Μ. Κ.

ἀνθρωποθύτης (ὁ)· ὁ θυσιάζων ἀνθρώπους, ὁ οὐδόλως ὑπολογίζων τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων.

ἀνθρωποθυτῶ *(—έω)*· εἶμαι ἀνθρωποθύτης, θυσιάζω ἀνθρώπους.

ἀνθρωποκατακλυσμός· συγκέντρωσις μεγάλου πλήθους ἀνθρώπων εἴς τινα τόπον.

ἀνθρωποκεντρικός, *—ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν *ἀνθρωποκεντρισμόν*· || ὁ ἀσπαζόμενος τὴν ἀνθρωποκεντρικὴν ἀντίληψιν.

ἀνθρωποκεντρισμὸς *[Φιλοσ.]*. Ἡ ἀντίληψις καθ' ἣν κέντρον καὶ τελικὸς τοῦ κόσμου καὶ τῆς δημιουργίας σκοπὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Ὁ ἐγωκεντρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐγένετο αἰτία, ὥστε ἡ ἀνθρωποκεντρικὴ ἀντίληψις νὰ ἐκφυλισθῇ εἰς ἀκρότητας, αἵτινες προὐκάλεσαν τὸν σαρκασμὸν τῶν φιλοσόφων. Ὁ Βολταῖρος ἔγραφε διὰ τοὺς ἐγωκεντριστὰς ὅτι ἔφθαναν νὰ ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ πόδες ἔγιναν διὰ νὰ φέρουν ὑποδήματα καὶ αἱ ρῖνες διὰ νὰ στηρίζουν τὰ ματογυάλια· ὅτι ὁ Θεὸς ἔκαμε τοὺς μεγάλους ποταμοὺς νὰ διέρχωνται διὰ τῶν μεγάλων πόλεων ἵνα τὰς δροσίζουν καὶ τὰ πλοῖα νὰ ἐξοκέλλουν εἰς τὰς πολικὰς χώρας διὰ νὰ ξυλεύωνται οἱ Γροιλανδοί· ὅτι τὰ ἡφαίστεια κεῖνται πλησίον θαλασσῶν, διὰ ν' ἀναρροφοῦν τὰς ἀποσυντεθειμένας ὕλας, τὰς ὁποίας ἔπειτα ἐκβράζουν καὶ αἱ ὁποῖαι, ἄλλως, θὰ ἐμόλυνον τὸν ἀέρα· ὅτι αἱ τρικυμίαι γίνονται διὰ ν' ἀνανεοῦν τὴν ἀτμοσφαῖραν· ὅτι οἱ ψύλλοι ἔγιναν μαῦροι διὰ νὰ τοὺς διακρίνωμεν ἐπὶ τῆς λευκῆς ἐπιδερμίδος καὶ νὰ τοὺς συλλαμβάνωμεν! Ὁ Ranke αὐτός, ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Der Mensch» γράφει ὅτι γενικῶς παραδεδεγμένη εἶναι ἡ ἀρχὴ καθ' ἣν ὁλόκληρος ὁ ζωϊκὸς κόσμος συνδέεται εἰς ἰδεατὴν ἑνότητα, ἐπὶ κορυφῆς τῆς ὁποίας εὑρίσκεται ὁ ἄνθρωπος. Κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην τὸ ζωϊκὸν βασίλειον εἶναι ὁ διηρθρωμένος ἄνθρωπος καὶ ὁ ἄνθρωπος τὸ ὑπόδειγμα ὁλοκλήρου τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου—ἐνῷ οὔτε τὸ ζωϊκὸν βασίλειον εἶναι ὁ διηρθρωμένος ἄνθρωπος, οὔτε ὁ ἄνθρωπος τὸ ὑπόδειγμα ὁλοκλήρου τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου.

Ἡ ἔννοια τοῦ ἀνθρωποκεντρισμοῦ περιέχεται εἰς πάντα τὰ εὐδαιμονιστικά, ἠθικολογικά, πραγματιστικὰ καὶ ὠφελιμιστικὰ συστήματα, ἐξεπροσωπήθη δὲ κατὰ διαφόρους τρόπους ὑπὸ τοῦ Σωκράτους, τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας κ.τ.λ. Α. Δ.

ἀνθρωποκομία· ἡ περὶ ἀγωγῆς τῶν ἀνθρώπων φροντίς· πρβλ. *ἀνθοκομία.*

ἀνθρωποκομικός, *—ή,—ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀνθρωποκομίαν, «ἀνθρωποκομικὴ τέχνη».

ἀνθρωποκόμος (ὁ)· ὁ ἐπιμελούμενος τῶν ἀνθρώπων· πβλ. *γαλακτοκόμος.*

ἀνθρωποκρατία (Hominismus). Οὕτω καλεῖ ὁ *Βιντελμπαντ* τὸν *σχετικισμὸν* ἐκεῖνον, τὸν ἀνάγοντα γνῶσιν καὶ ἀλήθειαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἤτοι τὸν ὑπὸ τοῦ *Φ. Σ. Σίλλερ* καλούμενον ἐν τῇ γνωσιολογικῇ του ἐννοίᾳ *οὐμανισμόν.* Περὶ τῶν «ἀνθρωποκρατικῶν» κοσμικῶν εἰκόνων τῆς αἰσθησιακῆς ἀντιλήψεως ὁμιλεῖ ὁ *Μάουτνερ* (βλ. *Wintelband*, Einleitung in die Philosophie» 1923, *Mauthner,* «Beiträge zu einer Kritik der Sprache» III[2] σ. VII ἑ.. Α. Δ.

ἀνθρωποκτονία *[Ποιν. Δικ.]*· ἡ προξένησις τοῦ θανάτου ἑτέρου ἀνθρώπου. Ἡ θανάτωσις ἐμβρύου ἀνθρώπου εἶναι *ἄμβλωσις*, ἡ δὲ θανάτωσις ἀνθρωπινου τέρατος εἶναι κατὰ τὸν ἡμέτερον Νόμον *τερατοκτονια.* Ἄνθρωπος εἶναι τὸ ἔμβρυον ὅταν ἐπερατώθῃ ἡ ἐξέλιξίς του ἐν τῇ μητρικῇ κοιλίᾳ καὶ ἤρξαντο αἱ ὠδῖνες τοῦ τοκετοῦ. Ὁ ὁρισμὸς οὗτος ἐξάγεται διὰ τῆς ἑρμηνείας ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ ἡμετέρου Νόμου. Ἄνθρωπος εἶναι καὶ ὁ ἑτοιμοθάνατος. Ἀνθρωποκτονία εἶναι ἡ ἀνωτέρα ἔννοια ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὑπάγεται ὁ *φόνος,* ἡ *ἀναίρεσις* καὶ ἡ *ἀνθρωποκτονία ἐξ ἀμελείας*. Ἡ *παιδοκτονία* καὶ ἡ *φαρμακεία* εἶναι μὲν καὶ ταῦτα «θανάτωσις ἀνθρώπου», ἀλλὰ λόγῳ ἰδιορρυθμιῶν τῆς ἐν τῷ νόμῳ καταστρωθείσης τυπικῆς αὐτῶν μορφῆς (τοῦ Tatbestand) ἀποτελοῦν ἰδιώνυμα ἐγκλήματα, ἐξετασθησόμενα καὶ ταῦτα ἐνταῦθα. Ἀνθρωποκτονία θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ καὶ ἡ *αὐτοκτονία.* Δὲν εἶναι ὅμως τοιαύτη κατὰ νόμον. Ἐφ' ᾧ ἡ ἀπόπειρα αὐτοκτονίας δὲν τιμωρεῖται. Ἡ νεωτέρα ἐπιστημονικὴ κίνησις τείνει εἰς τὴν τιμώρησιν τοῦ «ἠθικοῦ αὐτουργοῦ» αὐτοκτονίας, δηλαδὴ τοῦ παρακινοῦντος εἰς τοιαύτην, ὁμοίαν δὲ ἀντίληψιν δέχεται καὶ τὸ σχέδιον ἑλλην. ποιν. Κώδ. (ἄρθρ. 279), ἔνθα ὅμως κολάζεται καὶ ὁ συνεργός.

Ἡ ἀνθρωποκτονία ὡς πρᾶξις.—Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ θανάτου τοῦ ἀνθρώπου δέον νὰ προὐξενήθῃ ὑπὸ τῆς δράσεως. Τοῦτο σημαίνει ὅτι δέον νὰ ὑπάρχῃ αἰτιώδης συνάφεια μεταξὺ τῆς δράσεως καὶ τοῦ ἀποτελέσματος. Τὴν αἰτιώδη συνάφειαν εἰδικῶς καὶ μόνον προκειμένου θανάτου ἐκ σωματικῆς βλάβης κανονίζει τὸ ἄρθρον 287 τοῦ Ποιν. Νόμου. Ἡ ἀνθρωποκτονία δύναται νὰ τελεσθῇ εἴτε δι' ἐνεργείας εἴτε καὶ διὰ παραλείψεως. Π. χ. μήτηρ τις ἀφίνει τὸ βρέφος ἄνευ τροφῆς, ἐξ οὗ τοῦτο ἀποθνήσκει, ὁ κλειδοῦχος τοῦ σιδηροδρόμου παραλείπει τὴν δέουσαν μηχανικὴν κίνησιν, ἐξ οὗ ἐπέρχεται σύγκρουσις ἢ ἐκτροχιασμὸς τῆς ἁμαξοστοιχίας μὲ ἀνθρώπινα θύματα κλπ. Ἐνδιαφέρον ζήτημα ἀνθρωποκτονίας δι' ἐνεργείας ἐγεννήθη ἐσχάτως ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὸν ἀπαγχονισμὸν τοῦ Ζαριφοπούλου καὶ Δρακάτου κατόπιν διατάγματος θεσπίσαντος ἀναδρομικῶς τὴν ποινὴν τῆς ἀγχόνης. Τὸ ἀνώτατον ἀνακριτικὸν συμβούλιον ἀπεφάνθη ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ θάνατος νὰ καταλογισθῇ ὡς *πρᾶξις ἀνθρωποκτονίας* εἰς τὸν τὸ διάταγμα ἐκδόσαντα «διότι μεταξὺ τῆς ἐνεργείας τῶν καταγγελλομένων (τῆς ἀναδρομικῆς θεσπίσεως τῆς ποινῆς τῆς ἀγχόνης) καὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δικαστηρίου ἐμεσολάβησαν τὰ πρόσωπα ἐξ ὧν συνεκροτεῖτο τὸ Δικαστήριον».

Ἡ *ἀνθρωποκτονία ὡς ἄδικος πρᾶξις:* Ἡ ἀνθρωποκτονία πρέπει νὰ εἶναι *ἄδικος*· δὲν εἶναι ἄδικος ἡ *ἐν ἀμύνῃ* ἀνθρωποκτονία, ἡ *ἐν καταστάσει ἀνάγκης,* ἡ *ἐν πολέμῳ* ἀνθρωποκτονία καὶ ἡ κατόπιν τελεσιδίκου ἀποφάσεως *θανατικὴ ἐκτέλεσις.* Ἐν σχέσει πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν οὕτως ἀπεφάνθη καὶ τὸ ἀνώτατον ἀνακριτικὸν συμβούλιον ἐν τῇ ἀνωτέρῳ μνησθείσῃ ὑποθέσει τοῦ ἀπαγχονισμοῦ τοῦ Ζαριφοπούλου καὶ Δρακάτου.

Ἰδιαιτέρως ἀξιοσημείωτος περίπτωσις μὴ ἀδίκου ἀνθρωποκτονίας εἶναι ἡ λεγομένη *κοιλιομητροτομία* ἢ κοινῶς *καισαρικὴ τομή.* Ἡ χειρουργικὴ αὕτη ἐπέμβασις λαμβάνει χώραν ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως περισωθῇ τὸ τικτόμενον ἔμβρυον ἢ τὸ προώρως τεχθησόμενον βιώσιμον τοιοῦτον, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται ἐν ἀνάγκῃ νὰ θυσιασθῇ ἡ ζωὴ τῆς μητρός. Τὴν πρᾶξιν ταύτην καλύπτει ὁ ἰσχύων ἑλλην. ποιν. νόμος (ἄρθρον 106), ὡς καὶ τὴν *κρανιοτομίαν, ἐμβρυοτομίαν* κ.λ. ἔνθα πρόκειται ἡ ἀντίστροφος περίπτωσις, δηλαδὴ θυσιάζεται ὁ τικτόμενος ἄνθρωπος πρὸς σωτηρίαν τῆς μητρός. Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα κατὰ τὸ σχέδιον ἑλλ. ποιν. Κώδ. (ἄρθρ. 93).

Ἡ ἀνθρωποκτονία ὡς ἔνοχος πρᾶξις: Ἡ ἀνθρωποκτονία διαιρεῖται εἰς τοιαύτην *ἐκ δόλου* καὶ *ἐξ ἀμελείας.* Ἡ διάκρισις αὕτη λαμβάνεται ἐκ τοῦ ὑποκειμενικοῦ στοιχείου τῆς πράξεως, ἤτοι ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐνοχῆς, ἐκ τοῦ ἐλαττώματος τῆς *αἱρέσεως.* Δολία ἀνθρωποκτονία εἶναι ἡ τῶν ἄρθρων 288, 293, 295 καὶ 300 §1 (τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀμφισβητούμενον) ΠΝ, ἀμελὴς δὲ ἡ τῶν ἄρθρων 298, 300 § 2, 301 καὶ 302 ΠΝ.

Ἡ δολία ἀνθρωποκτονία διαιρεῖται εἰς *φόνον* καὶ εἰς *ἀναίρεσιν.* Ἔρις ἐπικρατεῖ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὡς πρὸς τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τοῦ φόνου καὶ τῆς ἀναιρέσεως. Κατὰ τὸ ἡμέτερον θετὸν Δίκαιον καὶ κατὰ τὴν Νομολογίαν μας τὸ ζήτημα λύεται ὅταν ἐξετασθῇ ἂν τὸ βουλητικὸν γεγονὸς (ἡ αἵρεσις) τὸ ὁποῖον προηγήθη τῆς δράσεως, καὶ τὸ ὁποῖον καταδεικνύει εὐθεῖαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἔνδικον τάξιν ἢ ἀδιαφορίαν πρὸς αὐτὴν (ὁ Α πυροβολεῖ μὲ τὸν σκοπὸν νὰ φονεύσῃ, ἢ ἀδιαφορεῖ ἂν θὰ φονεύσῃ) ἐπηρεάσθη ἢ οὐ ὑπὸ σφοδρᾶς ψυχικῆς ὁρμῆς. Ἡ *προμελέτη* καὶ τὸ *ἐσκεμμένον* τοῦ ἄρθρου 288 ΠΝ σημαίνουν ἀκριβῶς τοῦτο: ὅτι τὸ βουλητικὸν γεγονὸς τὸ ὁποῖον προηγήθη τῆς δράσεως, καὶ τὸ ὁποῖον ἡ ἔνδικος τάξις ὀνομάζει δόλιον, διότι καταδεικνύει τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα ἐλαττώματα, δὲν ἐπηρεάσθη ὑπὸ σφοδρᾶς ψυχικῆς ὁρμῆς. Ἐκρίθη ἀνεπηρεάστως ἀπὸ τοιαύτης. Ὥστε τὸ διακριτικὸν γνώρισμα μεταξὺ φόνου καὶ ἀναιρέσεως εἶναι ἡ ἐν τῇ δολίᾳ αἱρέσει τοῦ ἀνθρωποκτόνου παρουσία ἢ ἀπουσία σφοδρᾶς ψυχικῆς ὁρμῆς. Κοινὸν γνώρισμα τοῦ φόνου καὶ τῆς ἀναιρέσεως εἶναι ὅτι ἀμφότεραι εἶναι δόλιαι ἀνθρωποκτονίαι. Δόλος εἶναι καὶ ὁ λεγόμενος dolus generalis. Ἡ λεγομένη aberratio ictus δὲν ἀλλοιοῖ ἐπίσης οὔτε τὸ ἀντικειμενικὸν οὔτε τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον τῆς ἀνθρωποκτονίας. Ὁ πρὸς θανάτωσιν τοῦ Α πυροβολήσας καὶ πλήξας θανατηφόρως τὸν Β, διότι ἡ σφαῖρα παρεξέκλινε, κατέστη ἔνοχος δολίας ἀνθρωποκτονίας. «Διότι ὁ Νόμος δὲν προστατεύει ἧττον τὸν μὲν ἢ τὸν δέ», λέγει μία πολὺ παλαιὰ ἀπόφασις τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἡ πλάνη περὶ τὰ πράγματα ἀποκλείει τὸν δόλον, πλὴν μιᾶς περιπτώσεως πλάνης περὶ τὰ πράγματα, ἡ ὁποία δὲν τὸν ἀποκλείει, εἶναι ἡ λεγομένη error in objecto. Ἡ τὸν Déchanel ὡς ἕτερον ἐκλαβοῦσα Vera Gelo καὶ κατ' αὐτοῦ πρὸς θανάτωσίν του πυροβολήσασα κατέστη ἔνοχος δολίας ἀνθρωποκτονίας, μολονότι ἐκ τῆς σφαίρας ἐπλήγη ἡ φίλη της Zélenine καὶ ἀπέθανε. Ἐνταῦθα συνέτρεξε μία περίεργος σύμπτωσις: error in objesto καὶ aberratio ictus. Ἡ τῇ ἀξιώσει τοῦ θανόντος ἀνθρωποκτονία εἶναι ἐπίσης δολία ἀνθρωποκτονία, τιμωρουμένη κατὰ μὲν τὸν ἡμέτερον ποινικὸν νόμον ὡς πᾶσα δολία ἀνθρωποκτονία, κατὰ δὲ τὸν Γερμαν. Ποιν. Κώδ. καὶ τὸ σχέδιον Ἑλλην. Ποιν. Κώδ. μὲ ποινὴν σημαντικῶς ἠλαττωμένην.

Φόνος: Φόνον (288 Π Ν) τελεῖ ὅστις ἐκ προμελέτης ἀπεφάσισεν ἢ ἐσκεμμένως ἐξετέλεσε τὴν παρ' αὐτοῦ πραχθεῖσαν ἀνθρωποκτονίαν. Ὁ νόμος ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν διαύγειαν τῆς συνειδήσεως τοῦ πράξαντος κατὰ τὸ στάδιον τῆς διαδρομῆς καὶ τῆς κρίσεως τοῦ βουλητικοῦ γεγονότος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ στάδιον τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως. Κηρύσσει λοιπὸν *«φονέα»* ἐκεῖνον τοῦ ὁποίου τὸ βουλητικὸν γεγονὸς τῆς ἀνθρωποκτονίας *(ἡ αἵρεσις)* ἐκρίθη ἀνεπηρέαστος ἀπὸ σφοδρᾶς ψυχικῆς ὁρμῆς, ἐκεῖνον δηλαδὴ ὁ ὁποῖος ἀπεφάσισε νὰ φονεύσῃ χωρὶς νὰ λάβῃ τὴν ἀπόφασιν ταύτην, διότι ἐταράσσετο ὑπὸ σφοδρᾶς ψυχικῆς ὁρμῆς, ἔστω καὶ ἂν ἡ πραγματοποίησις τῆς ἀποφάσεώς του ἔλαβε χώραν ὑπὸ τὸ κράτος σφοδρᾶς ψυχικῆς ὁρμῆς. Ἀρκεῖ δηλαδὴ ἡ ἐκ προμελέτης ἀπόφασις ἀνθρωποκτονίας ἥτις ἐπραγματοποιήθη, διὰ νὰ κηρυχθῇ τις φονεύς. «Φονέα» κηρύσσει ἐπίσης ὁ Νόμος καὶ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἀπεφάσισε μὲν τὴν ἀνθρωποκτονίαν εἰς βρασμὸν ψυχικῆς ὁρμῆς, ἀλλὰ τὴν ἐξετέλεσεν ἐκ προμελέτης. Τοῦτο σημαίνει τὸ διαζευκτικὸν ἐκεῖνο «ἤ». Ἡ Νομολογία τοῦ Ἀρείου Πάγου εἶναι παγία ὡς πρὸς τοῦτο. Ἐννοεῖται de lege ferenda ἡ τοιαύτη περὶ φόνου διάταξις τοῦ ἡμετέρου νόμου δὲν δύναται νὰ ἐπιδοκιμασθῇ. Ὀρθοτέρα εἶναι ἡ διάταξις τοῦ Γερμαν. Ποιν. Κώδ. (§ 211), καθ' ἣν τὸ κριτήριον εἶναι ἡ ἐσκεμμένη *ἐκτέλεσις.* Ὁ φονεὺς τιμωρεῖται μὲ *θάνατον.* Χ. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀναίρεσις: Ἀναίρεσις, ὡς εἴρηται (ἄρθρον 293), καλεῖται, ἡ ἀνθρωποκτονία ἡ διαπραττομένη ἀπρομελετήτως εἰς βρασμὸν ψυχικῆς ὁρμῆς. Πρώτιστος λοιπὸν ὅρος τοῦ κακουργήματος τῆς ἀναιρέσεως εἶναι ἡ *ἔλλειψις προμελέτης,* ἤτοι ἡ ἔλλειψις διανοητικῆς καὶ ψυχικῆς ἠρεμίας τοῦ πράττοντος καὶ ἡ ὕπαρξις παρ' αὐτῷ βρασμοῦ ψυχικῆς ὁρμῆς, ἐξ οὗ ταράσσεται ἡ ἠρεμία καὶ γαλήνη τῆς διανοίας αὐτοῦ, κατά τε τὴν λῆψιν τῆς πρὸς διάπραξιν ἀνθρωποκτονίας ἀποφάσεως καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς. Διάφοροι καὶ ποικίλοι λόγοι εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλέσωσι τὴν ψυχικὴν ταραχήν, τὴν ψυχικὴν παραφοράν, *τὸν βρασμὸν*

Digitized by Google

τῆς ψυχικῆς ὁρμῆς, ὅπως ἐκφράζεται ὁ νόμος· προσϐολαὶ λόγῳ ἢ ἔργῳ ἀπευθυνθεῖσαι κατὰ τοῦ δράστου, φόβος, ὀργὴ καὶ οἱαδήποτε ἄλλη αἰτία σφοδρᾶς συγκινήσεως. Πρέπει δ', ὡς προείρηται, ὁ βρασμὸς τῆς ψυχικῆς ὁρμῆς νὰ ὑφίσταται καὶ κατὰ τὴν λῆψιν τῆς ἀποφάσεως καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πράξεως· εἶναι ἀδιάφορον ἂν μεταξὺ τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ἐκτελέσεως ἐμεσολάϐησε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρὸν χρονικὸν διάστημα, ἀρκεῖ νὰ βεβαιωθῇ ὅτι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ὁ ϐρασμὸς τῆς ψυχικῆς ὁρμῆς ἐξηκολούθει ὑπάρχων, διότι ἂν εἴτε κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἀποφάσεως εἴτε κατὰ τὸ τῆς ἐκτελέσεως ἐξέλιπεν ἡ ψυχικὴ ὁρμὴ καὶ ἐπανῆλθεν ἡ συνήθης ἠρεμία τῆς διανοίας, τότε ἡ πρᾶξις δὲν φέρει τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀναιρέσεως ἀλλὰ τὸν τοῦ *φόνου*.

Ὁ Ποιν. Νόμος, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκ τοῦ βρασμοῦ τῆς ψυχικῆς ὁρμῆς προερχομένην διαταραχὴν τῆς συνήθους διανοητικῆς ἠρεμίας τοῦ πράττοντος, ἐκτιμᾷ δεόντως τὰ προκαλέσαντα τὸν τῆς ψυχῆς βρασμὸν αἴτια, ὅταν ταῦτα προέρχωνται ἐκ μέρους τοῦ παθόντος, καί, ἀναλόγως τῆς σοϐαρότητος τούτων καὶ τῆς ἐντεῦθεν μείζονος ψυχικῆς διαταραχῆς τοῦ δρῶντος, παραδέχεται δύο ἐλαφρυντικὰς περιπτώσεις τῆς ἀναιρέσεως (ἐν τοῖς ἐδαφ. 2 καὶ 3 τοῦ ἄρθρου 293): 1) Ἂν ὁ παθὼν ἠρέθισε καὶ παρώργισε τὸν ἀναιρέτην, ἐπιϐάλλεται εἰς τοῦτον ποινὴ προσκαίρων δεσμῶν δέκα ἕως δέκα πέντε ἐτῶν· καὶ 2) Ἂν ἡ ἐρέθισις αὕτη ἐγένετο διὰ χαλεπῶν ὀνειδισμῶν, δεινῆς ὕβρεως ἢ βαρείας αἰτίας, ἐπιϐάλλεται ἡ ποινὴ τῆς εἱρκτῆς. Ἂν οὐδεμία τῶν περιπτώσεων τούτων συντρέχῃ, ὅταν δηλαδὴ ὁ ϐρασμὸς τῆς ψυχικῆς ὁρμῆς δὲν προῆλθεν ἐξ ἐνεργείας τινὸς τοῦ παθόντος, ἡ ἐπιβαλλομένη ποινὴ εἶναι πρόσκαιρα δεσμὰ δέκα πέντε ἕως εἴκοσιν ἐτῶν. Καὶ ἡ μὲν ἁπλῆ ἐρέθισις καὶ παρόργισις, ἡ ἀποτελοῦσα τὴν πρώτην ἐλαφρυντικὴν περίπτωσιν, δύναται νὰ γίνῃ διὰ λόγων ἢ ἐν γένει συμπεριφορᾶς ὑβριστικῶν ἢ καὶ ἁπλῶς προκλητικῶν. Ὕβρις δὲ δεινὴ ἢ χαλεπὸς ὀνειδισμὸς δύναται πολλάκις νὰ εἶναι καὶ τὸ ἁπλοῦν ῥάπισμα ἢ ἄλλη τις προσβλητικὴ χειρονομία. Βαρεῖα τέλος αἰτία εἶναι ἡ σοβαρὰ κακοποίησις τοῦ δράστου· εἶναι δ' αὕτη σοβαρά βαρεῖα, οὐχὶ πάντοτε ἀναλόγως τοῦ ἀποτελέσματος, ὅπερ ἐπήνεγκε, τῆς νόσου δηλαδὴ ἢ πρὸς ἐργασίαν ἀνικανότητος, ἀλλ' ἀναλόγως τῆς ἠθικῆς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν προὐξένησεν εἰς τὸν ὑποστάντα ταύτην, εἴτε λόγῳ τῆς ἡλικίας ἢ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ ἀδυναμίας ἢ τῆς κοινωνικῆς του θέσεως (*Chauveau-Hélie:* Théorie du Code Pénal, ἔκδ. 6η, τόμ. IV § 1434. *Garraud:* Traité, τόμ. II § 825, 3)· δι' ὃ ἐνίοτε καὶ τὸ ἁπλοῦν ῥάπισμα δύναται ἐπίσης νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς βαρεῖα αἰκία. Δὲν πρέπει ὅμως ἡ ϐαρεῖα αἰκία νὰ περιέχῃ ἄδικον ἐπίθεσιν ἡνωμένην μὲ κίνδυνον ζωῆς, ὑγείας κλπ., διότι τότε, μὴ οὖσα μόνον ἐλαφρυντικὴ περίπτωσις, παρέχει δικαίωμα εἰς ἄμυναν καὶ αἴρει τὸ ἀξιόποινον τῆς πράξεως (βλ. ἄμυνα).

Ἥ τε ἐρέθισις καὶ παρόργισις καὶ ἡ βαρεῖα αἰκία δέον πρωτίστως νὰ εἶναι ἄδικοι, παράνομοι καὶ νὰ μὴ προεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ ἐρεθισθέντος· ἂν π. χ. ὄργανόν τι τῆς δημοσίας δυνάμεως πρὸς ἐκτέλεσιν ἐντάλματος συλλήψεως ἀναγκασθῇ νὰ μεταχειρισθῇ ϐίαν κατὰ τοῦ συλληπτέου προσώπου, τοῦτο, ἀποκτεῖνον τὸ δημόσιον ὄργανον, δὲν ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ οὐδὲν τῶν ἐλαφρυντικῶν τῆς ἀναιρέσεως. Ἀμφότεραι ὅμως αἱ ἐλαφρυντικαὶ αὗται περιπτώσεις, καθ' ἃ ῥητῶς ἐκφράζεται ὁ νόμος, προϋποθέτουσιν ὅτι αἱ συνιστῶσαι ταύτας ἐνέργειαι (αἵτινες δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι σύγχρονοι ἢ ἀμέσως προηγούμεναι τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀναιρέσεως, ἀρκεῖ νὰ δύναται νὰ βεβαιωθῇ ὅτι ὁ ἐξ αὐτῶν προκληθεὶς ἐρεθισμὸς τοῦ δράστου διήρκει εἰσέτι), προέρχονται ἀποκλειστικῶς ἐκ μέρους τοῦ παθόντος καὶ οὐχὶ ἄλλου τινός, (οἷον τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Α. Π. 49 τοῦ 1868), κατευθύνονται δὲ κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ δράστου, τοῦ ἀναιρέτου. Εὐνόητον ὅμως εἶναι ὅτι προσϐολαὶ γενόμεναι ἐκ μέρους τοῦ παθόντος πρὸς πρόσωπον διὰ στενῆς συγγενείας συνδεόμενον μετὰ τοῦ δράστου, δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς κατ' αὐτοῦ τούτου πραχθεῖσαι· π. χ. προσϐάλλει τις ἀσέμνως τὴν σύζυγον ἢ τὴν θυγατέρα ἄλλου· βεβαίως ἡ τοιαύτη δεινὴ ὕϐρις ἀπευθύνεται ἐπίσης πρὸς τὸν σύζυγον ἢ τὸν πατέρα (πρβλ. καὶ *Ν. Ι. Σαριπόλου:* Σύστημα τῆς ἐν Ἑλλάδι ἰσχυούσης Ποιν. Νομοθεσίας, τόμ. Γ', σελ. 156 σημ α. *Chauveau-Hélie* αὐτόθι § 1432 *Manzini:* Trattato di diritto penale ἔκδοσ. Β', τόμ. II § 438). Τοῦτο ῥητῶς ἀναγράφει ὁ Γερμανικὸς Ποιν. Κῶδιξ (§ 213 «... oder einem Angehörigen...»), ἐνῷ ἐξ ἄλλου ἡ γενικότης τῆς ἐκφράσεως ἐν τῇ σχετικῇ διατάξει τοῦ Γαλλικοῦ Ποιν. Κώδικος (ἄρθρον 321 «... s'ils ont été provoqués par des coups ou violences graves *envers les personnes*») ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἑρμηνείαν ὅτι καὶ κατὰ τρίτων, ἀγνώστων ἔτι πρὸς τὸν ἀναιρέτην προσώπων, ἀπευθυνομένη ἡ πρόκλησις συνιστᾷ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἐλαφρυντικὴν περίπτωσιν, ὅταν, ἐννοεῖται, προὐκάλεσεν ὄντως τὸν ἐρεθισμὸν αὐτοῦ (πρβλ. *Garraud:* Traité, Ἔκδ. Γ' τόμ. II § 825, 2). Τέλος μετὰ τῶν ἐλαφρυντικῶν τούτων περιπτώσεων τῆς ἀναιρέσεως δύναται νὰ συνυπάρξῃ καὶ ἡ μετρία σύγχυσις τοῦ ἄρθρου 87 Ποιν. Νόμου. ΑΓΓ. Ν. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀνθρωποκτονία ἐξ ἀμελείας: Καλεῖται ἡ ἐξ ἀμελείας προξένησις τοῦ θανάτου ἑτέρου ἀνθρώπου. Ἡ ἀμέλεια εἶναι τὸ ἕτερον εἶδος, τὸ ὁποῖον μετὰ τοῦ δόλου συγκροτεῖ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐνοχῆς τοῦ οὐσιαστικοῦ ποιν. Δικαίου (πρβλ. ἄρθρ. 38, 39, 81 Π Ν). Ἡ ἀμέλεια διαιρεῖται εἰς ἐνσυνείδητον καὶ ἀσυνείδητον. Θεωρητικῶς ἡ διάκρισις ἐνσυνειδήτου ἀμελείας καὶ ἐνδεχομένου δόλου εἶναι σαφής. Εἰς τὴν πρακτικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνακύψουν δυσχέρειαι, διότι δὲν εἶναι πάντοτε εὔκολον νὰ διαγνωσθῇ ἂν ὁ δράστης ἠσιοδόξησεν ὅτι τὸ ἐπελθὸν ἀποτέλεσμα δὲν θὰ ἐπήρχετο ἢ ἠδιαφόρησε πρὸς αὐτό. Ὁ ἐξ ἀμελείας ἄνθρωπον ἀποκτείνων τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν τριῶν μηνῶν ἕως δύο ἐτῶν (ἄρθρ. 300 § 2 ΠΝ). Τὸ ἄρθρον 301 ΠΝ ὁρίζει ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω ποινῆς καὶ παρεπομένην τοιαύτην: τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἀδείας τοῦ ἐπιστήμονος ἢ τοῦ τεχνίτου ἢ τοῦ ἐπιτηδευματίου, ὅστις ἔπραξεν ἀνθρωποκτονίαν ὡς ἐκ τῆς ἀνεπιτηδείου ἐφαρμογῆς τῆς ἐπιστήμης του κ.λ.π. Κατὰ τὴν Νομολογίαν τοῦ *Reichsgericht* ὁ ἰατρὸς εὐθύνεται διὰ τεχνικὰ λάθη, διὰ τὰς κατὰ τὴν θεραπείαν τοῦ ἀσθενοῦς παραβάσεις ἀνεγνωρισμένων κανόνων τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης. Ἐλλιπεῖς γνώσεις καὶ ἐλλιπὴς ἱκανότης δὲν εἶναι λόγος ἀπαλλαγῆς. Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ἐξ ἀμελείας ἀνθρωποκτονίας τιμωροῦνται καὶ αἱ περιπτώσεις τοῦ ἄρθρου 302 ΠΝ, ἤτοι ἐνταφιασμὸς κυοφορούσης, ἀνατομὴ καὶ ἐνταφιασμὸς νεκροφανοῦς, καὶ σφαλερὰ ἀγγελία τοῦ χρόνου τῆς τελευτῆς. Αἱ διατάξεις αὗται συμπληροῦνται ὑπὸ τοῦ Βασ. Διατ. τῆς 28 Μαρτίου 1834 καὶ τοῦ Β.Δ. τῆς 13 Μαρτίου 1835.

Φαρμακεία: Ἐπὶ φαρμακείᾳ τιμωρεῖται (κατὰ τὰς ἐν ἀριθμοῖς 1 καὶ 2 τοῦ ἄρθρου 289 ΠΝ διαστολὰς) ὁ πρὸς θανάτωσιν ἢ σωματικὴν ϐλάϐην ἀνθρώπου δηλητήριον φάρμακον προσενεγκὼν αὐτῷ, ἢ ἄλλην οὐσίαν δυναμένην νὰ ἐπιφέρῃ θάνατον. Συνεπῶς ἔνοχος φαρμακείας καθίσταται καὶ ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου σκοπὸς ἦτο ὁ θάνατος τοῦ θύματος, καὶ ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου σκοπὸς ἦτο ἡ σωματικὴ ϐλάϐη. Ἀλλὰ ἡ ἐπέλευσις οἱουδήποτε ἀποτελέσματος δὲν ἀξιοῦται, ἤτοι ἡ φαρμακεία εἶναι τετελεσμένη ἅμ' ὡς «προσηνέχθη» τὸ δηλητήριον ἢ ἡ ἄλλη οὐσία, καὶ ἂν οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἐπέλθῃ. Ἡ φαρμακεία λόγῳ τῆς χρησιμοποιήσεως δηλητηρίου εἶναι ἔγκλημα ἰδιαζόντως ὕπουλον καὶ ἀπεχθές, προξενῆσαν πάντοτε ϐαθεῖαν ἀποστροφήν, καὶ προσιδιάζον μᾶλλον εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς γυναικός. Ἡ ἱστορία τῆς ἐγκληματικότητος γνωρίζει πολλὰς περιφήμους καταστάσας φαρμακευτρίας. Ἡ ἐπὶ φαρμακείᾳ τιμώρησις κατὰ τὸν ἡμέτερον Π.Ν. ἐπέρχεται συνδυαζομένου τοῦ σκοπουμένου ἀποτελέσματος πρὸς τὸ ἐπελθόν. Ἡ φαρμακεία δύναται νὰ τελεσθῇ μόνον δι' ἐνεργείας: «προσέφερε» (beigebracht hat), λέγει ὁ νόμος. Συνεπῶς φαρμακεία διὰ παραλείψεως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τελεσθῇ. Ὑπὸ τὴν λέξιν «προσέφερε» νοεῖ ὁ νόμος εἰσαγωγὴν τοῦ δηλητηρίου εἰς τὸ σῶμα, ἥτις δέον νὰ συμϐῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ γεννᾶται ἡ δυνατότης τοῦ θανατηφόρου ἀποτελέσματος. Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ δηλητηρίου εἰς τὸ σῶμα δύναται νὰ γίνῃ παντοιοτρόπως (εἰσπνοή, φαγητόν, ποτόν, ἔνεσις, κλυστὴρ κ.λ.π.). Κατὰ ταῦτα ἂν ὁ εἰς ὃν προσηνέχθη κύπελλον περιέχον δηλητήριον τὸ ἀπόρριψε ὁμοῦ μὲ τὸ περιεχόμενον, ὁ προσενεγκὼν δὲν κατέστη ἔνοχος φαρμακείας, ἀλλ' ἀποπείρας φαρμακείας. Διὰ νὰ εἶναι τετελεσμένη ἡ φαρμακεία, οὐδὲν ἐπελθὸν ἀποτέλεσμα ἀξιοῦται. Συνεπῶς ὁ προσενεγκὼν κλπ. τιμωρεῖται μὲ πλήρη τὴν ποινὴν τῆς φαρμακείας, καὶ ἂν ὁ εἰς ὃν προσηνέχθη τὸ δηλητήριον λαϐὼν ἀντιφάρμακον ἐσώθη. Δηλητήριον εἶναι οὐσία ἥτις εἰσαγομένη εἰς τὸν ὀργανισμὸν δρᾷ κατὰ τρόπον ἕτερον ἢ μηχανικὸν καὶ θερμικόν. Ἄλλαι δὲ οὐσίαι εἶναι αἱ δρῶσαι μηχανικῶς (καὶ οὐχὶ χημικῶς ὡς τὸ δηλητήριον), π.χ. τετηγμένος μόλυϐδος, κόνις ὑέλου, ἀδάμαντος κλπ. Εἰς παρῳχημένην ἐποχὴν καὶ σήμερον ἔτι παρατηρεῖται παρὰ τοῖς φαρμακευταῖς, ἰδίᾳ ταῖς φαρμακευτρίαις, ἰδιάζουσα προτίμησις πρὸ τὸ ἀρσενικόν. Ἡ φαρμακεία τελεῖται ἐκ δόλου (289 ΠΝ). Διάκρισιν φαρμακείας φόνου καὶ φαρμακείας ἀναιρέσεως δὲν περιέχει ὁ νόμος. Οὐδὲν ὅμως κωλύει τὸν κατηγορούμενον, μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐτυμηγορίας τῶν ἐνόρκων, νὰ ἐπικαλεσθῇ ὡς «ἐλαφρυντικὸν περιστατικὸν» τὸν βρασμὸν τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ ὁρμῆς. Κατὰ τὸ ἄρθρον 290 Π Ν τιμωρεῖται ἡ διὰ φαρμακεύσεως κατακινδύνευσις τῆς ζωῆς ἢ τῆς ὑγείας ἀορίστου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων. Κατὰ τὸ ἄρθρ. τοῦτο καταδικάζεται εἰς θάνατον (καὶ ἂν δὲν ἤθελε βλαφθῇ κανεὶς ἐντεῦθεν) ὅστις φαρμακεύει ἐπίτηδες φρέατα, δεξαμενάς, ὑδραγωγεῖα, πηγάς, ὤνια ἐπ' ἀγορᾶς ἢ ἐν γένει τοιαῦτα πράγματα δυνάμενα νὰ φέρωσιν ἀπώλειαν ζωῆς ἢ ὑγείας ἀνθρώπων. Καὶ τὸ ἔγκλημα τοῦτο εἶναι ἔγκλημα ἐκ δόλου. Ἡ πώλησις δηλητηριωδῶν μυκήτων δὲν πίπτει ἐπὶ τὸ ἔργον τοῦτο, διότι οἱ μύκητες δὲν «ἐφαρμακεύθησαν». Τὸ ἄρθρον 291 ΠΝ προϐλέπει τὴν ἐξ ἀμελείας φαρμακείαν, ἔνθα χωρεῖ καὶ ἔμπρακτός τις μετάνοια εὐμενεστέρα τῆς τοῦ ἄρθρου 113 ΠΝ. Συγγενὲς ἀδίκημα εἶναι καὶ ἡ *νοθεία* (βλ. λ. αἰσχροκέρδεια).

Παιδοκτονία: Ἡ ἰδιορρυθμία τῆς παιδοκτονίας προσδιορίζεται ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου καὶ τοῦ ὑποκειμένου τοῦ ἐγκλήματος. Αἱ πλεῖσται τῶν σήμερον ἰσχυουσῶν νομοθεσιῶν θεωροῦν τὴν παιδοκτονίαν ἐλαφροτέραν τοῦ φόνου. Τὴν ἀντίληψιν δὲ ταύτην στηρίζουν ἀφ' ἑνὸς ἐπὶ τοῦ φυσιολογικοῦ γεγονότος τοῦ τοκετοῦ καὶ τοῦ μετὰ τούτου συνδεδεμένου κλονισμοῦ τῆς ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ἰσορροπίας, ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ὀνομαζομένου «Ehrennotstand», δηλαδὴ τῆς καταστάσεως ἀνάγκης τῆς προσδιοριζομένης ὑπὸ τῆς βουλήσεως τῆς σωτηρίας τῆς τιμῆς, ἢ καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων. Ἄλλαι πάλιν νομοθεσίαι δὲν περιέχουν ἰδιαιτέρους ὁρισμοὺς περὶ παιδοκτονίας, ὡς ἡ ἀγγλικὴ π.χ. Ἡ Καρολίνα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κανονικοῦ δικαίου λόγῳ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς παιδοκτονίας μετὰ τῆς ἐξωγάμου ἐπιμιξίας τὴν ἐθεώρει ὡς ϐαρυτέραν περίπτωσιν ἀνθρωποκτονίας. Αἱ ἑκάστοτε περὶ παιδοκτονίας ἀντιλήψεις ἐπηρεάζουν τοὺς περὶ ταύτης ὁρισμούς. Ὁ ἡμέτερος ΠΝ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν ἐκ τοῦ τοκετοῦ κλονισμὸν τῆς ψυχικῆς ἰσορροπίας καὶ τὴν κατάστασιν ἀνάγκης τῆς τιμῆς. Διότι τιμωρεῖ μὲν ἐπιεικέστερον τοῦ φονέως τὴν τὸ νόθον νεογνὸν ἀποκτείνασαν μητέρα, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν κατάστασιν ἀνάγκης τῆς τιμῆς, θεωρεῖ ὅμως ὡς ἰδιαίτερον ἐπιϐαρυντικὸν τῆς παιδοκτονίας τὴν πρὸ τοῦ τοκετοῦ εἰλημμένην ἀπόφασιν, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ὅτι τὴν μετὰ τοῦ τοκετοῦ συνδεδεμένην ψυχικὴν κατάστασιν τὴν θεωρεῖ οὐσιώδη. Εἰς τρόπον ὥστε παρ' ἡμῖν ἡ παιδοκτονία εἶναι οἱονεὶ ἀναίρεσις, ἡ παιδοκτονία δὲ ὡς φόνος εἶναι ἐπιβαρυντικὴ περίπτωσις τῆς παιδοκτονίας ἀναιρέσεως, κολαζομένη αὐστηρότερον, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ ποινικοῦ πλαισίου τῆς κυρίας τυπικῆς μορφῆς. Ἐν τῇ παιδοκτονίᾳ (ὡς καὶ ἐν τῇ ἀναιρέσει) προϋποτίθεται κανονικὸς ἄνθρωπος (γυνὴ) πράξας ὑπὸ τὸ κράτος διατεταραγμένης ἰσορροπίας τῶν ψυχικῶν δυνάμεων. Ἑπομένως τὸ ἄρθρον 87 ὡς καὶ τὸ ἄρθρον 86 Π.Ν. ἔχουν ἐφαρμογήν, ἅτε τούτων θεσπιζόντων τὴν ἀτιμωρησίαν ἢ τὴν ἠλαττωμένην ποινὴν ἐπὶ πλήρους ἀνικανότητος πρὸς καταλογισμὸν ἢ ἠλαττωμένης ἱκανότητος. *Ὑποκείμενον* τοῦ ἐγκλήματος τῆς παιδοκτονίας δύναται νὰ ᾖ μόνον ἡ *μήτηρ*. *Ἀντικείμενον* δὲ μόνον τὸ *νόθον νεογνόν*. Νεογνὸν κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ νόμου εἶναι τὸ ϐρέφος ὅπερ δὲν ἔχει εἰσέτι συμπληρώσει ἡλικίαν 24 ὡρῶν, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐξῆλθεν ἐντελῶς τῆς μητρικῆς κοιλίας. Ὁ νόμος ἐνταῦθα καταστρώνει τεκμήριον διαρκείας τῆς ψυχικῆς ταραχῆς. Τὸ Σχέδ. Ἑλλ. Ποιν. Κώδ. (ἄρθρ. 281) ὁρίζει: «...ἡ...ἐφ' ὅσον ὅμως ἐξηκολούθει ἡ ἐκ τούτου (τοῦ τοκετοῦ) προκληθεῖσα διατάραξις τοῦ ὀργανισμοῦ». *Νόθον* νεογνὸν εἶναι τὸ κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ ἀστικοῦ Δικαίου τοιοῦτον. Ἀλλὰ τὰ ἐν τῷ ἀστικῷ Δικαίῳ θεσπισμένα τεκμήρια τῆς νομιμότητος δὲν ἰσχύουν ἐνταῦθα. Ἐπελθὸν ἀποτέλεσμα ἀξιοῦται ὁ θάνατος τοῦ νεογνοῦ, τὸ ἔγκλημα τελεῖται ἐκ δόλου. Ὡς δρᾶσις ἀξιοῦται ἢ 1) ἡ δι' ἐνεργείας ἢ παραλείψεως θανάτωσις τοῦ ἐλθόντος ἤδη ἐντελῶς εἰς φῶς νόθου νεογνοῦ, ἢ 2) ἡ ἐν καιρῷ τοῦ τοκετοῦ πρὶν ἢ τὸ τέκνον προαχθῇ ἐντελῶς εἰς φῶς, ἐπιχείρησις θανατηφόρων κακώσεων κατ' αὐτοῦ. Ἡ ἐν χρόνῳ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ τοκετοῦ ἐπιχείρησις θανατηφόρων κακώσεων κατὰ τοῦ ἐμβρύου εἶναι *ἄμβλωσις*. Ἡ πλάνη περὶ τὰ πράγματα δύναται νὰ ἐλαφρύνῃ μόνον τὴν θέσιν τῆς μητρός. Ἐφ' ᾧ ὡς παιδοκτόνος τιμωρεῖται καὶ ἡ τὸ γνήσιον ὡς νόθον ἐκλαβοῦσα καὶ ἡ τὸ νόθον ὡς γνήσιον. Ὅταν τὴν θανάτωσιν τοῦ νόθου νεογνοῦ ἐπιχειρῇ ἕτερος πλὴν τῆς μητρός, οὗτος εἶναι ἀνθρωποκτόνος καὶ οὐχὶ παιδοκτόνος. Ἐκτὸς τῆς παιδοκτονίας θεσπίζεται ἐν τῷ ἡμετέρῳ Νόμῳ καὶ ἕτερον ἰδιώνυμον ἔγκλημα: ἡ *ἀπόκρυψις τοκετοῦ*.

Σχέδια. —Ἡ νεωτέρα ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωποκτονίαν ἐν σχεδίοις νομοθετικὴ κίνησις καὶ αἱ νομοθεσίαι τῶν ξένων κρατῶν δὲν ἀποκλίνουν οὐσιωδῶς τοῦ ἡμετέρου ΠΝ. Διαφοραί τινες καὶ ἀποκλίσεις ἐμνημονεύθησαν ἤδη. Τὸ Σχέδιον Ἑλλην. Ποιν. Κώδ. δὲν μνημονεύει τὴν προμελέτην ἐν τῇ τυπικῇ μορφῇ τοῦ φόνου (ἄρθρ. 276), μνημονεύει ὅμως τὸν βρασμὸν ψυχικῆς ὁρμῆς ἐν τῇ τυπικῇ μορφῇ τῆς ἀναιρέσεως (ἄρθρ. 277). Τὰ ἀνωτέρω περὶ φόνου ἀναπτυχθέντα ἰσχύουν καὶ μὲ βάσιν τὸ Σχέδιον. Τὸ Σχέδιον ὅμως ἀποκλίνει τοῦ ἰσχύοντος ΠΝ. καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐπὶ φόνου μὲν ἀπειλεῖ διαζευκτικῶς θάνατον ἢ ἰσόβιον κάθειρξιν, ἐπίσης δέχεται καὶ «ἐλαφρυντικὰς περιστάσεις», ἐπὶ δὲ τῆς ἀναιρέσεως, ἀντὶ τῆς περιπτωσιολογικῆς καταστρώσεως τῶν ἐλαφρυντικῶν αὐτῆς δέχεται ἐν γένει «ἐλαφρυντικὰς περιστάσεις». Προσθέτει ἐπίσης τὸ Σχέδιον δύο νέα ἄρθρα: τὰ 278 καὶ 279, ἔνθα ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τιμωρεῖται ἠπιώτερον ὁ τῇ σπουδαίᾳ καὶ ἐπιμόνῳ ἀπαιτήσει τοῦ παθόντος καὶ ἐξ οἴκτου πρὸς αὐτὸν ἀνιάτως πάσχοντα ἄν-

Digitized by Google

θρωπον ἀποκτείνων, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τιμωρεῖ τὴν συμμετοχὴν εἰς αὐτοκτονίαν, ἀκολουθοῦν διατάξεις τεθείσας ἤδη ἐν γερμανικοῖς Σχεδίοις. Ἰδιώνυμον ἀδίκημα φαρμακείας τὸ Σχέδιον δὲν περιέχει. Χ ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνθρωποκτόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φονεὺς ἀνθρώπου· ‖ ὁ φέρων βλάβην εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου: «τροφαὶ ἀνθρωποκτόνοι».

ἀνθρωποκτονῶ *(—έω)*· εἶμαι ἀνθρωποκτόνος, φονεύω ἀνθρώπους.

ἀνθρωπολατρεία (ἡ)· ἡ λατρεία, ἡ ἀποθέωσις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ ὡς θείου ὄντος. Οὕτως ἐλατρεύοντο οἱ ἥρωες καὶ οἱ ἡμίθεοι τῆς ἀρχαιότητος, οἱ βασιλεῖς τῶν Αἰγυπτίων καὶ αὐτοκράτορες τῶν Ρωμαίων κ. λ. π., θεοποιηθέντες εἴτε ζῶντες εἴτε μετὰ πάροδον χρόνου. Λατρεία ὁμοία ἀπαντᾷ καὶ σήμερον εἴς τινας ἡμιβαρβάρους· οὕτως ἰθαγενῆ τινα φῦλα τῆς κεντρῴας Ἀμερικῆς θεοποιοῦν τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν τάξιν τῶν *μικροκεφάλων* ἀνθρώπους, ἄλλα τοὺς νεκροὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν κλπ.

Μορφὴ ὁμαδικῆς ἀνθρωπολατρείας θεωρεῖται καὶ ὁ θαυμασμὸς πρὸς ἄνδρας ἐπιφανεῖς, διακριθέντας εἰς τὴν ἐπιστήμην, τὴν τέχνην, τὴν θρησκείαν, τὴν πολιτικήν, τὴν τῶν ὅπλων σταδιοδρομίαν κλπ.

Ἡ ἐν λόγῳ λατρεία παρέσχε στάδιον εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς μυθολογίας, ἥτις καλεῖται *εὐημερισμὸς* (βλ. καὶ **ἀνθρωπολάτραι, ἀντίθεοι, ἀπολλιναρισταί, ἡμίθεοι, ἡρωολατρεία, προγονολατρεία**). Α. Δ.

ἀνθρωπολάτρης (ὁ)· ὁ τὸν ἄνθρωπον λατρεύων ὡς Θεόν· ‖ ὁ ὑπερβολικῶς ἀφωσιωμένος εἰς ἄνθρωπον.

— *[Θρησκ.]* Ἀνθρωπολάτραι ἐλέγοντο: α΄) ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν οἱ *ἐθνικοί*, ὡς λατρεύοντες μὲ θείας τιμὰς τοὺς αὐτοκράτορας καὶ θεοποιοῦντες ἀνθρώπους· β΄) ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων οἱ *Χριστιανοί*, ὡς λατρεύοντες τὸν κατ᾽ αὐτοὺς ἄνθρωπον Ἰησοῦν· γ΄) ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων οἱ *Ἀρειανοί*, ὡς λατρεύοντες τὸν Υἱόν, ὃν ὅμως δὲν ἀπεδέχοντο ὡς Θεόν, ἀλλ᾽ ὡς ἄνθρωπον. Δ.Σ. Μ.

ἀνθρωπολατρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀνθρωπολατρείαν.— Ἐπίρρ. *ἀνθρωπολατρικῶς*.

ἀνθρωπολατρῶ *(—έω)*· λατρεύω ἄνθρωπον ὡς θεόν· ‖ μεταφρ. εἶμαι ὑπερβολικῶς ἀφωσιωμένος πρὸς ἄνθρωπον.

ἀνθρωπολογία. Ὁ ὅρος *«ἀνθρωπολογία»* ὡς δηλωτικὸς ὡρισμένου κύκλου ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης ἐγένετο ἀποδεκτὸς συστηματικῶς ἀπὸ ὀλίγων μόνον δεκαετηρίδων. Πρότερον, ἐσήμαινε μὲν ἀνέκαθεν «μελέτην ἀνθρώπου», ἐχρησιμοποιήθη ὅμως ἑκάστοτε πρὸς δήλωσιν διαφορωτάτων ἐννοιῶν, τῶν μὲν παραδοξοτέρων τῶν δέ. Κατὰ πρῶτον εὑρίσκομεν τὴν φράσιν «οὐκ ἀνθρωπολόγος» παρὰ τῷ πατρὶ πάσης γνώσεως Ἀριστοτέλει, ὅστις ἐχαρακτήριζε δι᾽ αὐτῆς τὸν μὴ περιαυτολόγον, φλύαρον. Κατόπιν, δὲν ἐπανευρίσκομεν τὴν λέξιν εἰμὴ κατὰ τὴν ΙΣΤ΄ ἑκατονταετηρίδα μόνον, σημαίνουσαν γενικῶς τὴν μελέτην τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἀπὸ ἀνατομικῆς καὶ φυσιολογικῆς ἀπόψεως (Anthropologium de hominis dignitate, ὑπὸ *Magnus Hundt,* 1501), οὕτω δὲ χρησιμοποιεῖται γενικῶς, ὑπὸ ἰατρῶν κυρίως, ὡς συνώνυμος τῇ *Ἀνατομικῇ*. Κατόπιν ἀπαντᾷ συχνάκις κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας πρὸς δήλωσιν ψυχολογικῶν καὶ παιδαγωγικῶν μελετῶν. Οὕτως ὁ Kant π. χ. ἐπιγράφει ψυχολογίαν του: «Essai sur l'anthropologie». Ἄλλοτε χρησιμοποιοῦν τὴν λέξιν εἰς περιγραφὴν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου ὁμοῦ. Ἐνίοτε περιέλαβον ὑπὸ τὸν τίτλον αὐτὸν καὶ ἐγκυκλοπαιδείας τῆς ὅλης ἰατρικῆς μετὰ τῆς ἀνατομίας κλπ., ἐχρησιμοποίησαν αὐτὸν ὡς συνώνυμον τῆς ἀναπαραστάσεως ἀνθρωπείων χαρακτηριστικῶν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀγγείων. Τέλος εὑρίσκομεν κεφάλαιον εἰς τὰς «ἀνθρωπολογικὰς ἐπιστολὰς» τοῦ Schmidt, 1852, «ἡ ἀνθρωπολογία τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἢ ὁ Ἰησοῦς Χριστός»! Ἀκριβεστέρα ἐκδοχὴ τῆς λέξεως «Ἀνθρωπολογία» ἤρξατο ἐμφανιζομένη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἤδη. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἀναφέρωμεν τὴν σωρείαν τῶν ὁρισμῶν, οὓς εὑρίσκομεν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνθρωπολογικῆς κινήσεως τοῦ Ι΄ αἰῶνος, σημειοῦμεν τὸν τοῦ Topinard (1877), καθ᾽ ὃν *ἀνθρωπολογία* εἶναι «ὁ κλάδος τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ὅστις πραγματεύεται περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν», ὁρισμὸς ἁπλοῦς καὶ περιεκτικώτατος μὴ ἀπέχων πολὺ τῆς σημερινῆς ἐννοίας τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Ἔκτοτε ὁ ὁρισμὸς οὗτος ὑπέστη πλείστας τροποποιήσεις, περιστρεφομένας ὅμως πάντοτε περὶ τὴν ἔννοιαν τῆς «ἐπιστήμης» τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι σημαντικόν, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ὅρος *«ἀνθρωπολογία»* δὲν ἔχει σχέσιν πλέον μὲ τὰς παρεκτροπὰς τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ σαφεστάτην ἔννοιαν, ὑποδηλῶν μίαν «ἐπιστήμην τόσον καθωρισμένην ὅσον ἡ χημεία, ἡ ἀστρονομία κλπ.». Εἶναι ὁ σπουδαιότερος κλάδος τῆς ὅλης *Βιολογίας*. Κατὰ τὸν νεώτερον ὁρισμὸν τοῦ R. Martin, ἀνθρωπολογία εἶναι «ἡ φυσικὴ ἱστορία τῶν ἀνθρωπιδῶν ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ». Πρόκειται περὶ τῆς ἐπιστήμης ὅλων τῶν ζώντων ἢ ἐξαλειφθέντων ἀνθρωπείων τύπων, ὁλοκλήρου δηλαδὴ τῆς φυλογονικῆς σειρᾶς, τῆς ζῳολογικῆς ταύτης ὁμάδος, ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ᾽ ἣν ἤρξατο αὕτη διαπλασσομένη εἰς τὰ σκότη τοῦ παρελθόντος· περὶ ἐπιστήμης δὲ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὁμάδος καὶ οὐχὶ ὡς ἀτόμου, ὅπως μελετᾷ αὐτὸν ἡ ἀνατομικὴ π. χ. ἢ ἡ φυσιολογία κλπ. Οὕτως ἡ ἀνθρωπολογία μελετᾷ ὅλας τὰς συγχρόνους ἢ ἐξαλειφθείσας μορφάς, τὰς περιλαμβανομένας εἰς τὸν τύπον *«ἄνθρωπος»*, προσπαθεῖ νὰ διακρίνῃ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά των, νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπογενέσεως διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρωπιδῶν καθόλου πρὸς τὰ συγγενῆ ζῷα, *ἀνθρωποειδῆ* ἢ γενικῶς *πρωτεύοντα*, ἢ καὶ ἐκτὸς τούτων ἀκόμη, νὰ διακρίνῃ τὰ αἴτια καὶ τοὺς ὅρους τῆς διαδοχικῆς μεταβολῆς, καὶ τέλος νὰ σπουδάσῃ τὴν γεωγραφικὴν τῶν ἀνθρωπείων ὄντων διασπορὰν ἐπὶ τῆς γῆς, ὄχι μόνον ὡς εὑρίσκομεν αὐτὴν σήμερον, ἀλλὰ και τὴν τοῦ ἀπωτάτου παρελθόντος. Βασίζεται δηλαδὴ ἀπαραιτήτως ἐπὶ τῆς *θεωρίας τῆς ἐξελίξεως*, ἄνευ τῆς ὁποίας θὰ κατέρρεε.

Διαφωνία ὅμως ὑπάρχει ὡς πρὸς τὴν εὐρύτητα τῆς ἐκτάσεως τῆς «φυσικῆς» ταύτης ἱστορίας, χρησιμοποιεῖται δηλαδὴ ὁ ὅρος *«ἀνθρωπολογία»* εἴτε ὑπὸ εὐρεῖαν, εἴτε ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν. Οἱ μέν, ἰδίως σύγχρονοι Γάλλοι καὶ Γερμανοὶ ἀνθρωπολόγοι, περιορίζουν αὐτὴν εἰς τὴν σημασίαν τῆς μελέτης τῆς *«φύσεως»* μόνον τῶν ἀνθρώπων, τῶν σωματικῶν δηλαδὴ χαρακτήρων αὐτῶν. Πρόκειται πράγματι περὶ τῆς ἰδίως ἀνθρωπολογικῆς ἐρεύνης «ἐν τῇ στενῇ ἐννοίᾳ», ἧς τὸ κύριον ὄργανον εἶναι ἡ σωματολογία. Οἱ δέ, ὅπως εἰς πλεῖστα Πανεπιστήμια τῆς Ἀγγλίας, Ἀμερικῆς, Ἰνδιῶν, λαμβάνουσι τὸν ὅρον «ἐν τῇ εὐρείᾳ ἐννοίᾳ», περιλαμβάνοντες ἐν τοῖς πεδίοις τῆς ἀνθρωπολογικῆς ἐρεύνης καὶ τὴν *«ψυχὴν»* τῶν ἀνθρωπείων ὄντων, τὰς ἐκδηλώσεις δηλαδὴ τῆς ἀναπτυχθείσης διανοητικότητος τῆς ἀνωτάτης ταύτης ζωϊκῆς μονάδος. Ἀνήκει τότε εἰς τὴν ἀνθρωπολογίαν καὶ ἡ μελέτη τῆς ἐξελίξεως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ, τῶν ἐκδηλώσεων δηλαδὴ αὐτοῦ. Νομίζομεν ὅτι ἡ δευτέρα ἐκδοχὴ εἶναι προτιμοτέρα. Ὁ ὅρος *«ἀνθρωπολογία»* ὀφείλει νὰ ἀντιστοιχῇ πρὸς τοὺς ὁμοίους, δι᾽ ὧν δηλοῦται ἑκάστοτε ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα οἱουδήποτε ἄλλου ζωϊκοῦ γένους, τῆς μελίσσης π. χ. ἢ τοῦ μύρμηκος κ.λ.π. Ὅπως δέ, ἕκαστος τῶν ἄλλων ζῳολογικῶν κλάδων, ἑκάστη *«φυσικὴ ἱστορία»* δὲν μελετᾷ μόνον τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχήν, τουτέστι τὸν *«πολιτισμόν»*, ἐὰν δύναταί τις νὰ μεταχειρισθῇ τὴν λέξιν, τῶν ζῴων τούτων, οὕτω καὶ ἡ *«ἀνθρωπολογία»* ἐρευνᾷ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, δεδομένου ὅτι οἱ φυσικοὶ χαρακτῆρες μόνοι δὲν δίδουν ἢ ἀτελῆ ἰδέαν ἑνὸς ζωϊκοῦ εἴδους. Ἀλληλένδετος οὖσα καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ πνευματική του ἀνάπτυξις, δηλαδὴ ἡ ἔκφανσις τῆς *«ψυχῆς»* αὐτοῦ, πρὸς τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ σώματος καὶ τὴν διάπλασιν τῶν σωματικῶν καθόλου χαρακτηριστικῶν, δὲν δύναται παρὰ νὰ ἀνήκῃ εἰς κοινὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν μετ᾽ αὐτῆς. «Ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ συνόλῳ του, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς φυσικῆς καὶ ψυχικῆς του ἀπόψεως, ὅπως ἔλεγεν ὁ *W. Edwards,* ἀνήκει εἰς τὴν ἀνθρωπολογίαν. Κανεὶς δὲν θὰ ἐσκέπτετο, ἐν τῇ ζῳολογίᾳ, νὰ διαιρέσῃ τὴν ἱστορίαν ἑνὸς ζῴου εἰς δύο μέρη καὶ νὰ τὰ ἐμπιστευθῇ χωριστὰ εἰς σοφοὺς διαφόρων μεθόδων, τῶν μὲν ἐπιφορτιζομένων μὲ τοὺς ἀνατομικοὺς καὶ φυσιολογικοὺς χαρακτῆρας τοὺς ἀφορῶντας μερικὰ ὄργανα, τῶν δὲ ἄλλων μὴ ἀσχολουμένων παρὰ μὲ τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὸ νευρικὸν σύστημα. Καὶ ἡ σπουδὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν δύναται κατὰ πολὺ περισσότερον λόγον νὰ ἀκρωτηριασθῇ, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἓν ἐκ τῶν κεφαλαίων της λαμβάνει μίαν ἀνάπτυξιν μεγίστην καὶ νὰ ἐγκαταλειφθῇ τὸ μὲν ἓν ἥμισυ εἰς τοὺς σοφούς, καὶ τὸ ἕτερον εἰς τοὺς φιλοσόφους. Ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ ζῴου, ἕκαστος δύναται νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς ὡρισμένον θέμα. Ἀλλ᾽ ὁ ἀνθρωπολόγος καὶ ὁ πραγματικὸς φυσιοδίφης ὀφείλουν νὰ ἀποβλέπωσιν εἰς ὅλας τὰς φάσεις τοῦ προβλήματος, αἵτινες διευκρινίζονται ἡ μία διὰ τῆς ἄλλης... Ὁ τρόπος τοῦ ζῆν, τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ ἀπαρτίζειν κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἐπίσης σπουδαῖον νὰ γνωσθῇ, ὅσον καὶ ὁ τρόπος τοῦ βαδίζειν ἢ τοῦ ἀναπνέειν. Αἱ ἐγκεφαλικαὶ ἐκδηλώσεις εἰς τὰς ἀπείρους ποικιλίας των χαρακτηρίζουν ἐπίσης καλῶς τὰς φυλάς, ὅσον ὁ ὄγκος καὶ τὸ ποιὸν τοῦ ἐγκεφάλου διακρίνουν τὸν ἄνθρωπον τῶν ζῴων, γεγονότα ἀλληλένδετα. Ἐὰν ἡ ὑφὴ τοῦ ὀργάνου διδάσκῃ περὶ τῆς λειτουργίας, ἀμοιβαίως ἡ λειτουργία καὶ αἱ ποικιλίαι της διδάσκουν τί εἶναι τὸ ὄργανον. Τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα δὲν ἀποτελοῦν εἰμὴ ἕν, ὅπως ἡ ὕλη καὶ ἡ ἐνέργειά της, ἢ ὅπως ἔλεγόν ποτε αἱ ἰδιότητές της» *(Topinard)*

Βεβαίως ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, φθάσασα εἰς τὸ ὕψος, εἰς ὃ ἔφθασε, καὶ ἐκδηλωθεῖσα εἰς τόσον μέγαν βαθμὸν κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν, δὲν δύναται νὰ περιληφθῇ πλέον εἰς συμπαγῆ τινα ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, καθ᾽ ὃν τύπον ἡ *«μελισσολογία»* π. χ. Οὐδεὶς δέ ποτε ἐφαντάσθη νὰ ὑπαγάγῃ εἰς τὴν *«ἀνθρωπολογικὴν»* ἐπιστήμην πᾶν ὅ,τι προέρχεται ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ πρόκειται δῆθεν περὶ ζητήματος ἀφορῶντος τὸν ἄνθρωπον. Δὲν εἶναι βεβαίως ἡ ἄλγεβρα, ἢ ἡ χειροτεχνία, ἢ οἱ δογματικοὶ κανόνες, ἢ ἡ γραμματολογία κλπ. *«ἀνθρωπολογία»*, ὅπως δὲν εἶναι ἡ ἀνατομική, οὐδ᾽ ἡ φυσιολογία ἢ ἡ ψυχολογία. Βεβαίως, τὸ ἀχανές πως τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἐπιστημῶν καὶ τὸ δυσχερὲς κάπως καὶ ἀσαφὲς ἐν πολλοῖς τοῦ ἀποχωρισμοῦ αὐτῶν ἀπὸ ἄλλων ἐπιστημῶν καθιστῶσι τὸν ὁρισμὸν ἴσως δυσνόητον. Ἀλλ᾽ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου μέχρι τοῦ «ἀνταγωνισμοῦ τῆς ἐθνολογίας πρὸς τὴν ἀνθρωπολογίαν», ὅστις ἀνεπτύχθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ *Prichard* π. χ. ἡ ἀπόστασις εἶναι μεγάλη.

Ἡ ἔκτασις τοῦ ὅρου *ἀνθρωπολογία* δὲν εἶναι ἀπέραντος, οὐδ᾽ ἡ ἐπιστήμη αὕτη ἄνευ ὁρίων. Εὐρυτέρα τῶν λοιπῶν ζωολογικῶν ἐπιστημῶν κατ᾽ ἀνάγκην ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἀνθρωπολογίσ, ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν, σαφῶς καθωρισμένον καὶ περιωρισμένον σύνολον ἐπιστημῶν, περιλαμβάνον «τὰς βασικὰς μόνον ἐπιστήμας, τὰς ἐρευνώσας τὰς ἀνθρωπίνας ὁμάδας, τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον αὐτῶν, καὶ τὰς ὁμαδικὰς ἀνθρωπίνας ἐνεργείας». Ὁ ἄνθρωπος, μέλος τοῦ ὅλου ζωϊκοῦ βασιλείου καὶ αὐτός, ὅπως δεικνύουν τόσα κοινὰ χαρακτηριστικά, ἀποτελεῖ ὅμως ἀρκούντως ἰδιαίτερον τύπον, ὥστε νὰ δικαιοῦται ἰδιαιτέρας μελέτης. Τὰ καθ᾽ ἕκαστον θέματα ἡ ἀνθρωπολογία ἀρύεται ἐκ διαφόρων ἰδίων πλέον ἐπιστημῶν, τὸ σύνολον ὅμως τῶν βασικῶν στοιχείων αὐτῶν ἀποτελεῖ μίαν ἑνιαίαν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν «πρὸς κατανόησιν ὡς οἷόν τε πλήρη τῆς φύσεως, τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀνθρωπίνων ὁμάδων». Ὅτι εἶναι ὀρθοτέρα ἡ εὐρεῖα ἔννοια τῆς λέξεως ἀνθρωπολογία, καταδεικνύει αὐτὸ τὸ γεγονὸς ὅτι καλοῦνται πανταχοῦ *«ἀνθρωπολογικὰ»* τὰ συνέδρια, *«ἀνθρωπολογικαὶ»* αἱ σχολαί, *«ἀνθρωπολογικαὶ»* αἱ βιβλιοθῆκαι κλπ. αἱ περιλαμβάνουσαι ὅλας τὰς ἐπιστήμας ταύτας.

Διαίρεσις.—Λαμβανόμενος ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν ταύτην ἔννοιαν ὁ ὅρος, καθιστᾷ ἀναγκαίαν βεβαίως τὴν διαίρεσιν τῆς ὅλης ὕλης, τῆς ὅλης ἀνθρωπολογίας. Δεδομένου ὅτι ἡ μελέτη παντὸς ζωϊκοῦ ὄντος, κατ᾽ ἐξοχὴν δὲ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφορᾷ δύο τινά, ἀφ᾽ ἑνὸς τὴν *«φύσιν»* αὐτοῦ, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ τὴν *«ψυχήν»* του, δηλαδὴ τὰς ἐκφάνσεις τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ λειτουργίας, διακρίνομεν τὴν ὅλην ἀνθρωπολογίαν εἰς δύο μεγάλους κλάδους: τὴν *«φυσικὴν ἀνθρωπολογίαν»*, ἢ μελέτην τῶν ἀνθρωπίνων ὁμάδων ἀπὸ σωματολογικῆς ἀπόψεως, καὶ τὴν *«ψυχικὴν ἀνθρωπολογίαν»*, ἢ μελέτην τοῦ συνόλου τῶν ἐκφάνσεων τῆς «λαϊκῆς ψυχῆς». Ταύτην ταυτίζουσι συνήθως, ὅλως γενικῶς, πρὸς ὅ,τι καλοῦμεν κοινῇ *«ἐθνολογίᾳ»*.

Καὶ τὴν μὲν *«φυσικὴν ἀνθρωπολογίαν»* ἢ *«ἀνθρωπολογίαν ἐν τῇ στενῇ ἐννοίᾳ»* διαιροῦμεν: α΄) εἰς *γενικὴν* περιλαμβάνουσαν τὴν μελέτην ὅλων τῶν ζητημάτων καὶ προβλημάτων τῶν σχετικῶν μὲ τὴν *καταγωγὴν* καὶ τὴν *κληρονομικότητα*, τὰς *μίξεις* καὶ *διασταυρώσεις*, τὰς *παραλλαγὰς* καὶ τὴν *διαίρεσιν* τῶν ἀνθρώπων εἰς φυλάς, τὴν *ἀνθρωπογονίαν*, τὸν *χρόνον*, τὸν *τόπον* ταύτης, τὰς *ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος*, τὴν *γένεσιν* καὶ *ἐξαφάνισιν* τῶν φυλῶν, τὴν *θέσιν* τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ὁμάδι τῶν θηλαστικῶν ζῴων καὶ τὴν *σχέσιν* πρὸς τὰ λοιπὰ *«πρωτεύοντα»*, τὴν *παλαιοντολογίαν τοῦ ἀνθρώπου*, ἤτοι τὴν ἀρχαιότητα αὐτοῦ, τέλος τὴν *ἀνθρωπογεωγραφίαν*· β΄) εἰς *συστηματικήν*, περιλαμβάνουσαν τὴν σωματολογίαν, τὴν μερολογίαν (κρανιολογίαν κλπ.), τὴν φυσιολογίαν καὶ τὴν παθολογίαν ἀκόμη τῶν φυλῶν γενικῶς· γ΄) εἰς *ἀνθρωπογραφίαν*, ἤτοι τὴν σωματολογικὴν περιγραφὴν μιᾶς ἑκάστης τῶν συγχρόνων ὁμάδων τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς δὲ τὴν *«ψυχικὴν ἀνθρωπολογίαν»* ὑπάγονται αἱ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα ἐπιστῆμαι, αἱ μελετῶσαι τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ ἀπόψεως ψυχῆς, πολιτισμοῦ αὐτῆς, ὡς: ἡ προϊστορικὴ ἀνθρωπολογία (ἢ παλαιοεθνολογία), ἡ ἐθνολογία καὶ ἐθνογραφία (τῶν συγχρόνων ὁμάδων), ἡ γλωσσολογία, ἡ ἠθολογία (λαογραφία), ἡ θρησκευματολογία, ἡ εὐγονία, ἡ ἐγκληματολογικὴ ἀνθρωπολογία (αἱ δύο τελευταῖαι μετέχουσαι καὶ τῆς φυσικῆς ἀνθρωπολογίας), ἡ ψυχοκοινωνιολογία κλπ. Αἱ πλεῖσται τούτων ἀφορῶσι τὴν ἐκδήλωσιν, ὑλικῶς οὕτως εἰπεῖν ἀντιληπτήν, τῆς ψυχῆς τῶν ὁμάδων, τῆς πνευματικῆς των ἀναπτύξεως, τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπότητος.

Βοηθητικαὶ ἐπιστῆμαι.—Μία τόσον εὐρεῖα ἐπιστημονικὴ δέσμη εἶναι φυσικὸν νὰ ἔχῃ στενοτάτας σχέσεις καὶ πρὸς ἀπειρίαν ἄλλων ἐπιστημῶν. Αὗται ἐπικουροῦσιν εἰς τὴν ἀνθρωπολογικὴν ἔρευναν. Καὶ ἀναφέρομεν πρώτην ἐξ ὅλων, τὴν *Ἀνατομικὴν* τοῦ ἀνθρώπου, εἶτα τὴν *Συγκριτικὴν Ἀνατομικήν*, τὴν *Ζῳολογίαν* καθόλου, τὴν *Ἐμβρυολογίαν* ἢ *Ὀντογονίαν*, τὴν *Φυσιολογίαν* μετὰ τῆς

Digitized by Google

Ψυχολογίας, τὴν *Παθολογίαν* καὶ ἐν γένει τὴν *Ἰατρικὴν* ἐπιστήμην τοῦ ἀτόμου. Ἡ γνῶσις τῶν Ἐπιστημῶν τούτων εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὰς ἀνθρωπολογικὰς ἐρεύνας. Πολλὴν σχέσιν ἐπίσης ἔχει ἡ ἀνθρωπολογία καὶ πρὸς ἄλλας τινὰς ἀκόμη ἐπιστήμας, ὅπως τὴν *Γεωλογίαν*, τὴν *Παλαιοντολογίαν (Παλαιοβιολογίαν)* καθόλου, ἰδίᾳ δὲ τὴν *Παλαιοζῳλογίαν*, τὴν *Γεωγραφίαν* καὶ *Παλαιογεωγραφίαν*, ἀκόμη δὲ καὶ τὴν *Ἱστορίαν* καὶ *Ἀρχαιολογίαν* κλπ. Στοιχεῖα τούτων τοὐλάχιστον διευκολύνουσι τὰ μέγιστα τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἀνθρωπολογικῶν ζητημάτων.

Ἱστορία.— Ἡ Ἀνθρωπολογία ὡς ἐπιστήμη εἶναι ἐκ τῶν νεωτάτων, καλλιεργηθεῖσα μόλις ἀπό τινων δεκαετηρίδων συστηματικῶς ὡς τοιαύτη. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅστις τόσον ἐνωρίς, μόλις ἐξελθὼν τῆς νηπιακῆς αὐτοῦ καταστάσεως, ἤρξατο μελετῶν τὴν πέριξ φύσιν, τὸν ἀνόργανον καὶ ὀργανικὸν κόσμον, τὴν γῆν καὶ τὸ στερέωμα, καὶ ἔκαμε τόσον ἐκπληκτικὰς πράγματι προόδους εἰς τὴν μελέτην τοῦ σύμπαντος, ἀνακαλύψας νόμους τῆς φύσεως καὶ καθυποτάξας τὰ στοιχεῖα, βραδύτατα ὅλως ἔλαβε «γνῶσιν ἑαυτοῦ». Βεβαίως, ἡ βραδύτης τῆς συστηματοποιήσεως τῆς μελέτης τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἐξάρτησιν τῆς προόδου αὐτῆς ἐκ τῆς προόδου διαφόρων ἄλλων ἐπιστημῶν. Ὤφειλε νὰ προοδεύσῃ ἡ Ἀνατομικὴ καὶ ἡ Ἐμβρυολογία καὶ αἱ λοιπαὶ μελέται τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, γνωρίζομεν δὲ πόσον βραδέως ἤρξαντο καὶ ἐβάδισαν αὗται, ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη Βιολογία καὶ ἡ Ζῳολογία καὶ ἡ Παλαιοβιολογία, ἀκόμη δὲ καὶ ἡ Προϊστορία καὶ ἡ Γεωλογία καὶ ἡ Γεωγραφία καὶ τόσαι ἄλλαι, διὰ νὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ συστηματοποίησις τῆς ἀνθρωπολογικῆς ἐρεύνης καθόλου. Ἡ κολοσσιαία κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἰδίᾳ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει, ἡ ἀνάπτυξις τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῆς σχέσεως τῶν διαφόρων λαῶν μεταξύ των, ἡ ἀνακάλυψις νέων χωρῶν διὰ τῶν ἐξερευνητῶν καὶ ἡ συμπλήρωσις καθ' ἑκάστην τοῦ χάρτου τῆς γῆς καὶ τῶν πληροφοριῶν ἡμῶν περὶ τῶν φυσικὸν βίον διαγόντων λαῶν, ἐγέννησαν τὴν ἔφεσιν πρὸς μελέτην τῶν ἀνθρωπίνων ὁμάδων «ἐπιστημονικῶς» καὶ διέλυσαν πλάνας τῶν παλαιοτέρων, περὶ τῶν κατοικούντων τὴν γῆν ἀνθρωπείων ὄντων, ὅπως τὰ περὶ ἀνδρογύνων, μονοφθάλμων, ἀκεφάλων, ἡμιανθρώπων, ἢ ἄλλως παραμεμορφωμένων ὄντων μυθεύματα.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως αἴτιον, δι' ὃ ἐβράδυνεν ἡ μελέτη τοῦ «*ἀνθρώπου*», πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ ἄνθρωπος εἶναι μελετητὴς ἑαυτοῦ. Καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς λέγει ὁ Boule, διῆλθε καὶ πνευματικῶς ἐκ παιδικοῦ τινος σταδίου, γαλουχηθεὶς καὶ αὐτὸς μὲ μυθεύματα, μὲ ποίησιν, μὲ προλήψεις. Ἄμετρος ὑπῆρξεν ἡ ματαιοδοξία ἡμῶν ἐν τῇ μελέτῃ τῆς φύσεως ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμῶν βημάτων. Οὐδέποτε, ἀκόμη καὶ σήμερον ἔτι, ἔπαυσεν ὁ ἄνθρωπος νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν ὡς ὄν τι «ὑπέρτερον» καὶ νὰ θέτῃ μετὰ μεγίστης δυσφορίας εἰς χρῆσιν τὰ αὐτὰ μέσα ἐρεύνης κατὰ τὴν μελέτην τοῦ «προνομιούχου» ἑαυτοῦ του, ὡς ἐθεώρει αὐτόν, ἅτινα χρησιμοποιεῖ καὶ διὰ τὴν ὑπόλοιπον φύσιν. Ἡ ἐπήρεια τῶν προλήψεων, τοῦ πρὸς τὸ ὑπερφυσικόν, δηλαδὴ τὸ ἄγνωστον, φόβου, τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων καὶ τῶν φιλοσοφικῶν δογματισμῶν, ὑπῆρξε μεγίστη, περιέργως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐξοχωτέρων πνευμάτων τῶν διαφόρων αἰώνων. Ἐξέτρεπε τὴν κρίσιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀντικειμενικότητος τῆς ψυχρᾶς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, μόλις ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ σήμερον ἀκόμη μεγάλοι ἐπιστήμονες χάνουν τὴν διαύγειαν τῆς κρίσεως προκειμένου νὰ ἐρευνήσωσι τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ δυσφορίας δὲ ἀπεδέχοντο ἑκάστοτε καὶ τὰ ὀφθαλμοφανέστερα τῶν ἐπιστημονικῶν συμπερασμάτων. «Εἶναι μία ἀλήθεια ἐξευτελιστικὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι πρέπει νὰ καταταξῃ αὐτὸς ἑαυτὸν εἰς τὴν τάξιν τῶν ζῴων», ἔλεγεν ὁ μέγας *Buffon*. Σήμερον, ὡς λέγει ὁ ἐπιστήμων πρίγκιψ *Ἄλβερτος Α'* τοῦ Μονακοῦ, «πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἡ πρόοδος, ἣν ἐπέτυχε τὸ γένος μας ἐν τῷ ἀγῶνι περὶ ὑπάρξεως, μᾶς ἐξασφαλίζει τίτλον εὐγενείας ἀνώτερον τοῦ ἐκ θαύματος προνομίου, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐδώρησαν αἱ παραδόσεις, ἃς μᾶς εἶχον ἐνσταλάξει ἐν τῇ καρδίᾳ» Ἀντὶ δὲ τῶν στενῶν φιλοσοφικῶν ἀντιλήψεων, ἀνέλαβεν ἤδη τὰ σκῆπτρα, προκειμένου καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ θετικὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα.

Καὶ αἱ μέθοδοι ταύτης εἶναι αἱ αὐταὶ μὲ τὰς χρησιμοποιουμένας διὰ τὴν σπουδὴν οἱασδήποτε ἄλλης ζωϊκῆς ἢ φυτικῆς ὁμάδος, δηλαδὴ «ἐπιστημονικαί», ἄνευ ἄλλων ἐπιδράσεων, ὡς συμβαίνει ἀτυχῶς ἀκόμη. Ἡ ἀνθρωπολογία εἶναι «βιολογία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους», ἀντλοῦσα στοιχεῖα ἐρεύνης ἐκ τῶν αὐτῶν νόμων, ἐξ ὧν ἀντλεῖ τοιαῦτα προκειμένου καὶ περὶ ἐρεύνης τῶν λοιπῶν ἐμβίων ὄντων. «Πᾶσα λύσις, ἥτις τείνει νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν ἄνθρωπον ὡς ἐξαίρεσιν, νὰ παραστήσῃ αὐτὸν ὡς ἐκφεύγοντα τῶν νόμων, οἵτινες διέπουν τὰ λοιπὰ ὀργανικὰ καὶ ζῶντα ὄντα, εἶναι κακή, εἶναι ψευδής», ἔλεγεν ἤδη ὁ Quatrefages.

Ὁπωσδήποτε, δὲν δύναταί τις νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅπως διὰ τὴν λοιπὴν φύσιν, ἔλαβεν ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του ἀνέκαθεν, ἀπὸ τῶν πρώτων φωτεινῶν ἐκδηλώσεων τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ. Ἂν καὶ ὡς ἐπιστήμη ἡ «*μελέτη τῶν ἀνθρωπίνων*» ἠγνοεῖτο μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, εὑρίσκομεν ἐπανειλημμένας κατὰ τὸ παρελθὸν παρατηρήσεις ἀνθρωπολογικάς, ἀτελεῖς κατ' ἀρχάς, τελειοτέρας δὲ καὶ ἐπιστημονικωτέρας κατόπιν. Ἦτο ἀναντιρρήτως μία ἐκ τῶν πρώτων πράξεων τοῦ ἀνθρώπου νὰ ζητήσῃ νὰ λύσῃ τὸ αἴνιγμα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ φυσικὰ ἐρωτήματα: *πόθεν ἔρχεται; ποῖος εἶναι καὶ ποῦ βαδίζει;* ὅταν ἤρχισε νὰ αἴρεται ὑπεράνω τῆς στοιχειώδους φυτικῆς ζωῆς.

Ἐν πρώτοις, αἱ χονδροειδεῖς ἀναπαραστάσεις ἀνθρωπίνων μορφῶν αἱ ἀποκαλυπτόμεναι καθ' ἑκάστην ἐν σπηλαίοις καὶ χρονολογούμεναι ἀπὸ τοῦ νεωτέρου τμήματος τῶν *παλαιολιθικῶν χρόνων*, ἤτοι τῆς ἀρχαιολιθικῆς ἢ γλυπτικῆς περιόδου (*Ὠριγνακίου* καὶ *Μαγδαληναίας*) δηλαδὴ ἀπὸ δεκάδων χιλιάδων ἐτῶν, ἐμφανίζουν ἀσφαλῶς ἀπόπειραν ἀποδόσεως τῆς μορφῆς τῶν παλαιοντολογικῶν ἐκείνων λαῶν. Δυστυχῶς, ἡ γνωστὴ ἀνεπιτηδειότης τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἀνθρώπου, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐπιτυχὲς τῆς ἀποδόσεως ἄλλων ζωϊκῶν μορφῶν, ἐμποδίζει ἡμᾶς νὰ λάβωμεν ἀσφαλῆ ἰδέαν τῶν μορφῶν ἐκείνων, πολλάκις μάλιστα καὶ παραμορφουμένων. Κάπως διδακτικώτεραι εἶναι μερικαὶ ἐκφάνσεις τῆς τέχνης ἃς εὑρίσκομεν παρὰ τοῖς ἀπολιτίστοις λαοῖς, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ περίφημος τοιχογραφία τῶν *Βουσμάνων*, μάχης μεταξὺ τούτων καὶ τῶν *Καφίρ*, μὲ τὴν διαφορὰν τῶν ὅπλων κλπ., ἀλλ' ἰδίως τὴν διαφορὰν τῆς χροιᾶς τοῦ δέρματος, σημεῖα δηλαδὴ διακρίσεως φυλῶν.

Ἡ Αἴγυπτος, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, παρέσχε τὰς πρώτας πραγματικὰς φυλετικὰς παρατηρήσεις, ἀποτυπωθείσας διὰ τῆς ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς. Ἐφάνησαν ὑπέρτεροι οὗτοι καὶ αὐτῶν τῶν νεωτέρων των λαῶν τῶν κλασσικῶν χρόνων. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Γ' π. Χ. χιλιετηρίδος, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν 18ην μέχρι τῆς 21ης δυναστείας, εὑρίσκομεν σαφῆ χαρακτηρισμὸν τῶν διαφόρων φυλῶν, ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν τάφων τῶν βασιλέων, διακρινομένων, καὶ ἐκ τοῦ σχήματος τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς κομώσεως, καὶ ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ δέρματος καὶ ἐκ τῆς διακοσμήσεως κλπ. Πλὴν ἄλλων τύπων, ἔχομεν τέσσαρας κυρίως φυλάς, εἰς ἃς διῄρουν οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς ἀνθρώπους τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, ὅστις δὲν ἦτο πλέον ἐκτεταμένος τοῦ κόσμου τῆς ὁμηρικῆς ἀντιλήψεως (Νότιος Εὐρώπη, Προσθία Ἀσία, Βόρειος Ἀφρική, ἑνούμεναι μὲν διὰ τῆς Μεγάλης Θαλάσσης, περιβαλλόμεναι δ' ὑπὸ τοῦ Ποταμοῦ Ὠκεανοῦ). Τοὺς Αἰγυπτίους παρίστων μὲ χρῶμα ἐρυθρόν, τοὺς Ἀσιάτας ἢ Σημίτας κιτρίνους, τοὺς νοτίους ἢ Αἰθίοπας μαύρους, καὶ τοὺς Δυτικοὺς ἢ Βορείους λευκοὺς (Λίβυες), μὲ κυανοῦς ὀφθαλμοὺς καὶ ξανθὸν γένειον. Φαίνεται δ' ὅτι ἐπεχείρησαν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἀληθῆ ταξινόμησιν φυλετικήν, ὅπερ πιθανόν, δεδομένης τῆς ἀνωτέρας των πνευματικῆς ἀναπτύξεως. Ὁπωσδήποτε, ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων αὐτῶν χρόνων τῆς πρωτοϊστορίας χρονολογοῦνται τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα «πίνακες τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν γνωστὰ καλλιτεχνήματα». Τελευταίως ὁ Flinders Petrie ἀνεκάλυψε καὶ ἀγαλμάτια τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἐν Μέμφιδι, «*ἐμφανῶς ἀντιγράφοντα διαφόρους φυλάς*», Περσῶν, Σκυθῶν, Μογγόλων, Ἰνδῶν, Σουμερίων καὶ Ἀκκάδων κλπ. Πράγματι δέ, ἐξ ἐπιδράσεως τῶν Αἰγυπτίων, καὶ οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Πέρσαι καὶ μάλιστα οἱ Ἀσσύριοι χαρακτηρίζουν εἰς τὰ μνημεῖα αὐτῶν διαφόρους φυλὰς ἀνθρώπων, δώσαντες προσοχὴν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τὰς διαφορὰς τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου, τοῦ σχήματος τῆς κεφαλῆς, τῶν τριχῶν, τοῦ χρώματος τοῦ δέρματος κλπ., ἀλλὰ καὶ τὰς διαφορὰς τῆς ἐνδυμασίας, τοῦ ὁπλισμοῦ, τοῦ στολισμοῦ καὶ ἄλλας. Φυλετικὰς διακρίσεις ἀνακαλύπτομεν καὶ εἰς λαοὺς παλαιοὺς αὐτόχθονας τοῦ Νέου Κόσμου καὶ δὴ εἰς τοὺς πρώτους κατοίκους τοῦ σημερινοῦ Μεξικοῦ.

Κατὰ τοὺς κυρίως ἱστορικοὺς χρόνους εὑρίσκομεν φυσικὰ πλείονα προσοχὴν πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς διαφορὰς τοῦ σώματος τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Ἱπποκράτης (460—357 π. Χ.) ὁμιλεῖ περὶ τῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τῶν διαφόρων κλιμάτων διαφορῶν τοῦ σώματος, ὀφειλομένων εἰς τὸ κλῖμα, περὶ τῶν «*μακροκεφάλων*» τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πρὸς οὓς «*οὐδεμία ἄλλη φυλὴ ἀνθρώπων ὁμοιάζει*» καὶ ἀποδίδει τὸ διακριτικὸν αὐτὸ εἰς τὴν παραμόρφωσιν τεχνητήν, ἣν ἐπετύγχανον διὰ συμπιέσεων καταλλήλων τῆς κεφαλῆς τοῦ νεογνοῦ, θεωροῦντες τοῦτο ὡς γνώρισμα εὐγενείας. Ὁ Ἱπποκράτης ἐνόμιζε μάλιστα ὅτι ἡ ἰδιότης αὐτὴ ἐγίνετο κληρονομικὴ κατόπιν, ὅπως οἱ κυανοῖ ὀφθαλμοί, ἡ φαλακρότης κλπ. Ὁμιλεῖ τέλος περὶ διαφόρων φυλῶν, περὶ τῶν νομαδικῶν Σκυθῶν κ.ἄ.

Ὁ μέγας Σταγιρίτης σοφός, ὁ *Ἀριστοτέλης* (384—322 π. Χ.), ὅστις πρῶτος, ὡς εἴπομεν, ἔκαμε χρῆσιν καὶ τῆς λέξεως «*ἀνθρωπολόγος*» καὶ κατὰ κόρον ὀνομάζει τὸν ἄνθρωπον «*ζῷον*» καὶ συγκρίνει αὐτὸν πρὸς τὰ λοιπὰ τοιαῦτα, καὶ δὴ τοὺς πιθήκους, ἐμελέτησε μὲν τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐρευνῶν τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τῶν προδρόμων αὐτοῦ Ἑλλήνων σοφῶν, τοῦ Ἀναξαγόρα (500—428 π. Χ.), τοῦ Ἐμπεδοκλέους (444 π. Χ.) καὶ ἄλλων, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἡροδότου (484—408 π. Χ.) καὶ τῶν ἐντυπώσεων τοῦ Καρχηδονίου ἐξερευνητοῦ Ἄννωνος τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος, περιγράφοντος εἰς τὸν «*Περίπλουν*» αὐτοῦ τύπον ἀγρίου «*ἀνθρώπου*», πιθανῶς γορίλλα, κυρίως ὅμως ἤντλησε τὰ πορίσματα αὐτοῦ ἐκ τῶν προσωπικῶν του παρατηρήσεων, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ φίλου του καὶ μαθητοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου. Ἐτόλμησεν, ὡς εἴπομεν, οὗτος καταπατῶν τὰς θρησκευτικὰς προλήψεις καὶ τὰς φιλοσοφικὰς ἀντιλήψεις νὰ κατατάξῃ καὶ τὸν ἄνθρωπον μεταξὺ τῶν λοιπῶν ζῴων. «Ἡ ἀνθρωπολογία ἐγεννήθη πραγματικῶς ἐν Ἀθήναις τρεῖς αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους», γράφει ὁ Topinard.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι ποιηταὶ ἀκόμη, εἶχον ὁμοίως ἀσαφῆ τινα ἐκ παραδόσεων ἰδέαν περὶ πρωτογενῶν ἀνθρώπων. Ἀκόμη δὲ καὶ οἱ Ἕλληνες καλλιτέχναι τῆς ἀρχαιότητος ἀναπαριστῶσι τύπους φυλῶν ἐπὶ τῶν ἔργων τέχνης αὐτῶν. Διακρίνουν οὗτοι ἕνα «*δολιχοκέφαλον*» τύπον κρανίου, δι' οὗ χαρακτηρίζουν κατ' ἐξοχὴν τὰς θεότητας, τοὺς ἥρωας, τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς ποιητὰς τῆς Ἑλλάδος συνήθως, ὅπως τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἀφροδίτην, τὸν Μιλτιάδην, τὸν Ἀριστοτέλη, τὸν Σοφοκλέα, καὶ ἕνα «*βραχυκέφαλον*» τύπον, δι' οὗ παρίστων κατ' ἐξοχὴν πᾶν μὴ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἢ μᾶλλον μὴ ἀνῆκον εἰς τὸ «*ἔθνος*», ὡς ἐννόουν αὐτό, π. χ. τοὺς Πελασγούς, εἶτα δὲ συλλήβδην τοὺς ξένους λαούς, τοὺς βαρβάρους: Σκύθας, Φρύγας, Αἰγυπτίους κλπ. καὶ μυθολογικὰ ὄντα, ὅπως ἦσαν ὁ Ἡρακλῆς, οἱ Σάτυροι κ. ἄλ. Μεταξὺ τῆς ἀπειρίας τῶν ἔργων των, ἐμφανίζουν καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνίοτε πιστὰς ἀνθρωπογραφικὰς παραστάσεις, δηλαδὴ ἀληθεῖς «*τύπους*» καὶ τὸν αἰθιοπικὸν ἀκόμη, ἀλλὰ γενικῶς οὗτοι δὲν ἔβλεπον ἐν τῷ ξένῳ ἢ τὸν βάρβαρον καὶ ἀπεικόνισαν αὐτὸν γενικῶς τὸν ἴδιον, ἀνεξαρτήτως τῆς καταγωγῆς του.

Κάπως πιστότεροι ὑπῆρξαν βραδύτερον εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν φυλετικῶν χαρακτηριστικῶν οἱ Ρωμαῖοι καλλιτέχναι, διακρίνοντες τοὺς Γαλάτας καὶ Γερμάνους καὶ ἄλλους. Οὐδὲ πόρρωθεν ὅμως προσεγγίζουν καὶ οὗτοι τοὺς Αἰγυπτίους εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν διαφόρων φυλῶν ἐν τῇ τέχνῃ, οἵτινες εἶχον πολὺ σαφεστέραν ἰδέαν τῶν πλείστων φυλῶν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Πλίνιος (23 - 79 μ. Χ.), ὁ διάσημος Ρωμαῖος φυσιοδίφης, περιλαμβάνει μὲν ἐν τῇ Φυσικῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ καὶ ἄπειρα μυθεύματα καὶ ἀνεξελέγκτους πληροφορίας, «*μὴ ὢν οἷος ὁ Ἀριστοτέλης παρατηρητής, οὐδὲ τόσον ἱκανὸς πρὸς κατανόησιν τῶν νόμων τῆς φύσεως*», κατὰ τὸν Cuvier, παρέχει ὅμως καὶ οὗτος πολλὰς πληροφορίας περὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν χρόνων του.

Ἡ ἐν Ἰνδίαις, κατὰ τοὺς πρωτοϊστορικοὺς ἀκόμη χρόνους, γεννηθεῖσα ἴσως κατὰ πρῶτον ἀνατομία τοῦ ἀνθρώπου, βάσις πάσης προόδου τῆς μελέτης τοῦ ὄντος αὐτοῦ, καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας π. Χ. ἐν τῇ Ἀλεξανδρινῇ Σχολῇ (323 π. Χ.) ἐντόνως ἐφαρμοσθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἐρασιστράτου καὶ Ἡροφίλου, ἐγκατελείφθη ταχέως καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν προλήψεων. Ὁ πολὺς Γαληνὸς (131 - 210 μ. Χ.), ὁ περίφημος ἐκ Περγάμου Ἕλλην ἰατρὸς τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, ἐπὶ αἰῶνα ἐδίδαξε τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ, βασιζομένων ὅμως ἐπὶ τῶν ἐπὶ τῶν ζῴων κυρίως ἀνατομῶν αὐτοῦ καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν πιθήκων καὶ ἐπὶ τῆς μελέτης τοῦ σκελετοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Διήνοιξεν ὅμως τὴν ὁδὸν τῆς ἀνατομικῆς ἐρεύνης, ἧς τὴν σύγχρονον ἀνακαίνισιν εὑρίσκομεν μόνον ἀπὸ τοῦ μεγάλου Vesalius πολὺ βραδύτερον. Ὁπωσδήποτε ἐκ τῶν ἔργων τέχνης κυρίως ἐξάγομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπρόσεξεν ἤδη ἀπὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων τὰς φυσιογνωμικὰς διαφορὰς τῶν ὁμοίων του, διέκρινε μάλιστα καὶ φυλάς, βεβαίως ὅμως ἄνευ ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος. Τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους χρόνους θὰ ἠδυνάμεθα νὰ καλέσωμεν κατά τινας καὶ «καλλιτεχνικὴν περίοδον» τῆς ἀνθρωπολογίας κυρίως.

Τῆς ἱστορίας καὶ γεωγραφίας αἱ πρόοδοι μεγάλως συνέβαλον εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀνθρώπου. Μόλις ὅμως ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς *Ἀναγεννήσεως*, μετὰ μακρὰν περίοδον σκότους καὶ καταπτώσεως, ἀπὸ τοῦ ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνος δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἄρχεται ἀσαφῶς κατ' ἀρχὰς πραγματικὴ «*ἐπιστημονικὴ περίοδος*» τῆς ἐπιστήμης ταύτης, μὲ βραδέα μὲν καὶ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν κυρίως καὶ τῶν ταξιδιωτῶν ἐρασιτεχνῶν καθοδηγούμενα πρῶτα βήματα, ἀπότομον δὲ καὶ καταπληκτικὴν τὴν πρὸς τὰ πρόσω ἐξέλιξιν σχεδὸν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας.

Καὶ ἀπὸ τῶν πρώτων μεγάλων τῶν νεωτέρων χρόνων ἐξερευνητικῶν ταξιδίων ἤδη, ὅπως τοῦ Βενετοῦ *Marco Polo* (1273—1295), ἰδίᾳ ὅμως ἀπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου (1436—1506) καὶ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς, οἱ ταξιδιῶται ἐφάνη

Digitized by Google

σαν πολύτιμοι καὶ διὰ τὴν μελέτην τῶν ἀνθρώπων ὅπως καὶ διὰ τὴν Φυσικὴν Ἱστορίαν καθόλου. Τοὺς ἀρχικοὺς δὲ παντὸς εἴδους ἐρασιτέχνας διεδέχθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἐπιστήμονες οἵτινες, ἄνευ συστήματος καὶ οὗτοι ἐν ἀρχῇ, περισυνέλεξαν κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ ὑλικὸν τῆς ἐπιστήμης. Ἐξ ἐνδιαφέροντος καὶ ἐκ συμφέροντος ἀπεκαλύπτοντο νέα μέρη καὶ νέοι ἄνθρωποι, ὑπὸ τὴν κατάπληξιν τῶν φυσιοδιφῶν καὶ δὴ τῶν μοναχῶν τῶν διαφόρων ταγμάτων, εἰς οὓς ὀφείλομεν τόσας μελέτας περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων.

Ἡ εἰσαγωγὴ τῶν *μετρικῶν μεθόδων* ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ ἀνθρώπου, ὑπὸ τῶν καλλιτεχνῶν πάλιν τὸ πρῶτον, ὡς τοῦ *Bernard de Palissy*, τοῦ περιφήμου Γάλλου Οὐγενότου κεραμέως καὶ φυσιοδίφου (1510—1590) καὶ ἄλλων, καὶ ὑπὸ τῶν ἀνατόμων, ὡς τοῦ *Spiegel* (1578—1625) τοῦ ἀνακαλύψαντος τὰς «κεφαλομετρικὰς γραμμὰς» κ. ἄλ., ἔθεσεν ἐπὶ ἐπιστημονικωτέρου ἐδάφους τὴν διάκρισιν τῶν ὁμάδων. Ἀναλόγως τῆς συμπτώσεως τῶν διαμέτρων ἑνὸς κρανίου ἐπὶ τῶν τεσσάρων κεφαλομετρικῶν γραμμῶν αὐτοῦ, ὁ Spiegel, ὁ πρῶτος ἐφαρμόσας τὴν ἐπιστημονικὴν *κρανιομετρίαν*, διέκρινε τὰ κρανία εἰς *κανονικὰ* ἢ *μή*. Ἤδη ἡ διάνοιξις τοῦ πτώματος ἐπισημοποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ φυσιοδίφου αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου ΙΙ ἀπὸ τοῦ 1230, καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Mundinus τῷ 1306 ἀπετέλεσε τὴν βάσιν πάσης ἰατρικῆς καὶ ἀνθρωπολογικῆς μελέτης, κυρίως ἀπὸ τοῦ θεωρουμένου ὡς ἱδρυτοῦ τῆς ἀνατομικῆς τοῦ ἀνθρώπου Βέλγου *Vesalius* (1513—1564), ὅστις, ἐπὶ διαρκεῖ κινδύνῳ τῆς ζωῆς του, συστηματικῶς ἀνατέμνων αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, κατεδικάσθη τέλος εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ὡς δῆθεν διανοίξας ζῶντα ἀκόμη ἄνθρωπον καὶ ἀπέθανεν ἐν Ζακύνθῳ, ἐπανερχόμενος ἐκ τῶν Ἁγίων Τόπων, ὅπου εἶχε μεταβῆ πρὸς ἐξιλασμὸν μετὰ τὸν μετριασμὸν τῆς ποινῆς του ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ΙΙ. Οὗτος εἶχε διακρίνει ὅτι «τὰ κρανία τῶν Γενουηνσίων καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων εἶναι σφαιρικὰ τὴν μορφὴν», τὸ «πεπιεσμένον ἰνίον», τὴν «πλατεῖαν κεφαλὴν» τῶν Γερμανῶν καὶ ἄλλας φυλετικὰς διαφοράς. Ὁ Ἄγγλος *Edward Tyson* τῷ 1699 θέτει πρῶτος τὰς βάσεις τῆς *Συγκριτικῆς Ἀνατομικῆς* μὲ τὸ ἔργον του «Ὁ Ὀραγγουτάγγος ἢ Homo Sylvestris, ἢ ἀνατομία ἑνὸς πυγμαίου ἐν συγκρίσει πρὸς ἕνα ἀνθρωποειδῆ ἢ τὸν ἄνθρωπον». Ἂν καὶ ὁ πυγμαῖος αὐτοῦ δὲν ἦτο ἡ *χιμπατζῆς*, οὗτινος ὁ σκελετὸς φυλάττεται ἀκόμη.

Καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὸν ΙΗ' αἰῶνα, καθ' ὃν ἄρχεται πλέον συστηματικὴ ἡ μελέτη τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἔτος 1707 ἀποτελεῖ σταθμὸν σημαντικὸν τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπολογίας. Εἶναι τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως δύο κορυφῶν τῆς ἐπιστήμης, ὧν καὶ ὁ βίος καὶ αἱ ἰδέαι ἀποτελοῦν ἀντίθεσιν, τὸ ἔργον ὅμως εἶναι ὅμοιον: ἡ πρόοδος τῆς μελέτης τῶν ἀνθρώπων. Ὁ *Κάρολος Λινναῖος* (1707—1778), ὁ πτωχὸς υἱὸς σουηδικῆς κληρικῶν οἰκογενείας καὶ βιοπαλαιστὴς καθ' ὅλον τὸν βίον του, ἐπροσωποποίησε τὴν «*ταξινόμησιν*». Ἐπεχείρησε τὴν κατάταξιν τῶν ἐμβίων ὄντων, ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Systema naturae», καθορίσας καὶ τοῦ ἀνθρώπου τὴν θέσιν ἐν τῇ φύσει, μεταξὺ τῶν «πρωτευόντων». Διέκρινεν οὗτος ἀκόμη καὶ τὰς φυλὰς αὐτοῦ, ἐκ τοῦ χρώματος καὶ ἄλλων, τὴν Εὐρωπαϊκήν, τὴν Ἀφρικανικήν, τὴν Ἀσιατικὴν καὶ τὴν Ἀμερικανικὴν φυλήν. Καὶ ἡ διαίρεσις τοῦ Λινναίου παραμένει καὶ σήμερον ἐν τῇ βάσει της ἀναλλοίωτος. Ὁ *Comte de Buffon* (1707—1788) ἀριστοκρατικῆς τῆς Βουργουνδίας οἰκογενείας καὶ ὑλικῶς ἀνεξάρτητος, ὑπόδειγμα συνδυασμοῦ τῆς ἀφρόντιδος ζωῆς τῶν ἀπολαύσεων μετὰ τῆς ἀκαμάτου ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ἀντιπροσωπεύει τὴν «*περιγραφὴν*» ἐν τῇ Φυσικῇ Ἱστορίᾳ καὶ δὴ τοῦ ἀνθρώπου· ἦτο ὁ Γάλλος Ἀριστοτέλης. Ἡ «Histoire naturelle générale et particulière», ὑπῆρξε μία λάμψις νέων ἰδεῶν. Καὶ ἡ ἀνθρωπολογία, δηλαδὴ ἡ μελέτη τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὁμάδος, ὡς εἴδους καὶ οὐχὶ ὡς ἀτόμου, ἔλαβε νέαν τροπὴν καὶ ὤθησιν, ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως συγκριτικῆς ἀνατομικῆς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους.

Ἐκπνέοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, κερδίζει ὁλονὲν ἔδαφος ἡ διὰ καταμετρήσεων μελέτη τοῦ ἀνθρωπίνου κρανίου. Ὁ πανεπιστήμων Ὁλλανδὸς *Peter Camper* (1722—1789), ἀπὸ ἐνδιαφέροντος πρὸς τὴν Τέχνην καὶ αὐτὸς καὶ οὐχὶ πρὸς τὴν Ἐπιστήμην, καθορίζει τὴν περίφημον «προσωπικὴν γωνίαν» καὶ τὰς ποικιλίας αὐτῆς, τῶν συμπερασμάτων του δημοσιευθέντων μόνον μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐν τῷ ἔργῳ «Διατριβὴ ἐπὶ τῶν διαφορῶν ἃς παρουσιάζουν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν διαφόρων τόπων καὶ διαφόρων ἡλικιῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ὡραίου, ὅπερ χαρακτηρίζει τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα καὶ τὰ μνημεῖα, συνοδευομένη ὑπὸ νέας μεθόδου πρὸς σχεδίασιν παντὸς σχήματος κεφαλῶν μετὰ τῆς μεγαλυτέρας ἀκριβείας» (1791). Ἀλλ' ἐκεῖνος ὅστις λογίζεται ὡς πατὴρ τῆς κρανιολογίας, καὶ ἀκόμη ὁ κατ' ἐξοχὴν ἱδρυτὴς τῆς νεωτέρας ἐπιστημονικῆς ἀνθρωπολογίας, εἶναι ὁ καθηγητὴς τῆς Ἰατρικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Γοτίγγης *Joannes Blumenbach* (1752—1840), ὅστις ἐνωρίτατα ἐγκύψας εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀνθρώπων, ἔθεσε διὰ τοῦ ἔργου αὐτοῦ «De generis humani varietate nativa», ἀπὸ τοῦ 1775 ἤδη, καὶ τῶν «Decades collectionis suae craniorum diversarum gentium illustrate», τὰς βάσεις τῆς κρανιομετρικῆς καὶ σωματικῆς καθόλου διακρίσεως τῶν φυλῶν, μελετήσας πάμπολλα κρανία διαφορωτάτων φυλῶν ἐκ τῆς πλουσίας συλλογῆς του καὶ ἐχρησιμοποίησε τὸν ὅρον «*Ἀνθρωπολογία*» ὑπὸ τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν.

J. F. Blumenbach.

Ἡ ἀνθρωπολογία ἐξελθοῦσα τοῦ χάους, τῇ βοηθείᾳ τῶν μεγάλων αὐτῆς σκαπανέων, ὡς τοῦ *Daubenton*, συνεργάτου τοῦ *Buffon*, μὲ τὰς πρώτας σωματομετρήσεις τοῦ *White*, τοῦ *Hunter*, τοῦ *Sömmering* κλπ., τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος, ἐβάδισεν ἐπὶ στερεωτέρου ἐδάφους ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καὶ δὴ κατ' ἀμφοτέρας τὰς κατευθύνσεις, τήν τε ἔρευναν τῆς «φύσεως» τῶν ἀνθρώπων, ἀναπτυχθείσης τῆς σωματολογίας, καὶ τὴν τῆς «ψυχῆς» αὐτῶν, δηλαδὴ τοῦ πολιτισμοῦ. Τὰ μεγάλα ταξίδια προσεκόμιζον διαρκῶς πληροφορίας περὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀγνώστων μέχρις ὥρας χωρῶν καὶ συλλογὰς ὑλικοῦ, αἱ δὲ *συγκριτικοανατομικαὶ* καὶ *ἀνθρωπομετρικαὶ* καθόλου πλέον ἔρευναι (Sömmering, White κλπ.), ηὔξανον τὰς γνώσεις ἡμῶν περὶ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ τρόπου τῆς μελέτης αὐτοῦ. Ὁ Σουηδὸς *Anders Retzins* (1796—1860), τοῦ ὁποίου τὰς μετρικὰς μεθόδους σήμερον ἔχομεν σχεδὸν γενικῶς ἐν χρήσει, ὁ εἰσηγητὴς τοῦ «κεφαλικοῦ δείκτου», τῆς σχέσεως δηλαδὴ τοῦ μήκους καὶ πλάτους τῆς κεφαλῆς, τοῦ μεγαλυτέρου δηλαδὴ βοηθήματος ὅπερ διαθέτομεν πρὸς σύγκρισιν δύο ἢ πλειόνων κεφαλῶν, ὁ *John Grattam* (1800—1871) συμπληρώσας ἐν πολλοῖς τὰς καταμετρήσεις, ὁ *J. Prichard* (1785—1848) μὲ τὰς ἐρεύνας του ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου, ὁ *Th. Huxley* (1825—1895), ὁ *C. Vogt* (1817—1895), ὁ *H. Schaaffhausen* (1816—1893), ὁ *H. Welcker* (1822—1897), ὁ μέγας *R. Virchow* (1821—1902), ὁ ἀναμορφωτὴς τῆς Ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ἐγκύψας ἰδίᾳ εἰς τὴν μορφολογικὴν ἀνθρωπολογίαν καὶ τὴν προϊστορικὴν καὶ μελετήσας ἐπανειλημμένως ἑλληνικὰ κρανία, ὁ *O. Schoetensack* (1850—1912), ὁ *L. Rütimeyer* (1825—1895), ὁ *A. v. Török* (1842—1912), ὁ *J. Beddoe* (1826—1911), ὁ Βέλγος *L. Quetelet* (1796—1874), ὁ *K. v. Baer* (1792—1876), ὁ μελετητὴς τῶν σταδίων τοῦ ἐμβρύου τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων, ὁ *A. Bogdanow* (1834—1876) κλπ. ἐν Ρωσίᾳ, ἐν Ἀμερικῇ ὁ *S. Morton* (1799—1851), ὁ *D. Brinton* (1837—1899), ὁ *J. Powell* (1834—1902), ὁ Ἀργεντινὸς *F. Ameghino*, καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ *H. Klaatsch*, ὁ *F. v. Luschan*, ὁ *P. Mantegazza*, ὁ *G. Mortillet* κ.ἄ. θεωροῦνται ὡς στυλοβάται τῆς Ἐπιστήμης ταύτης τοῦ 19ου αἰῶνος.

Μεγίστην ὅμως ἐπήρειαν, διὰ τὴν πρόοδον τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἐπιστημῶν, ἔσχον αἱ ὑπὸ τοῦ *Paul Broca* (1824—1880), τοῦ διακεκριμένου χειρουργοῦ καὶ μεγάλου ἀνθρωπολόγου, ἱδρυθεῖσαι «Ἀνθρωπολογικὴ Ἑταιρία τῶν Παρισίων» (19 Μαΐου 1859) καὶ ἡ «Ἀνθρωπολογικὴ Σχολὴ τῶν Παρισίων» (1876), εἰς ἃς συνειργάσθησαν καὶ δι' ὧν ἐδίδαξαν αἱ κορυφαὶ τῆς γαλλικῆς ἀνθρωπολογικῆς ἐπιστήμης, ὡς ὁ *A. de Quatrefages* (1810—1892), ὁ *P. Topinard* (1830—1911), ὁ *E. Hamy* (1842—1908), ὁ *A. Hovelacque* (1843—1896) καὶ τόσοι ἄλλοι. Ὁ *Broca* ἐργασθεὶς ἀόκνως καὶ ὑπερπηδήσας πᾶν ἐμπόδιον καὶ πᾶσαν ἀντίδρασιν, ἀνύψωσε τὴν ἡμιεπίσημον «Ἀνθρωπολογικὴν Σχολὴν» εἰς τὴν θέσιν, ἣν σήμερον κατέχει, συνήθροισε περὶ αὐτὸν μαθητὰς καὶ φίλους διὰ τῆς δυνάμεως τῆς μεγάλης προσωπικότητός του καὶ ἐπλούτισε τὸ τεχνικὸν μέρος τῆς ἐπιστήμης διὰ πλήθους ἐργαλείων καὶ ἀνθρωπολογικῶν μεθόδων. Καὶ δὲν ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω εἰμὴ ὀλίγα ὀνόματα ἐκλιπόντων μόνον κορυφαίων ἐπιστημόνων, τῶν νεωτέρων χρόνων, οἵτινες ἔθεσαν οὕτως εἰπεῖν τὰς βάσεις τῆς νεωτάτης ταύτης ἐπιστήμης.

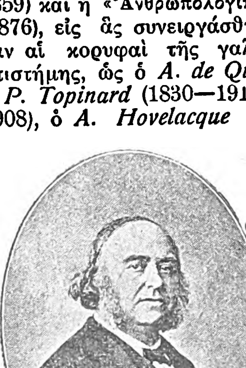

Paul Broca.

Οὐδεμία ὅμως ἐπιστήμη ἐβάδισέ ποτε μετὰ τόσου μόχθου καὶ τόσων δυσχερειῶν, ὅσον ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἀνθρώπου. Ἴσως μάλιστα, ὡς λέγουν, ἡ μεγίστη ἀντίδρασις, ἣν συνήντησεν αὕτη ἀνέκαθεν, παρακωλύσασα τὴν γέννησίν της, καὶ αἱ μακραὶ διαμάχαι ὡς ἡ περίφημος μεταξὺ *μονογενιστῶν* καὶ *πολυγενιστῶν* κλπ., ἐχρησίμευσαν ἐν τέλει ὡς τὸ ἄριστον τονωτικὸν διὰ τὴν ἁλματικὴν καὶ πληθωρικὴν ἐνίοτε ἐκ τῆς ὑπερβασίας ἐντὸς ὀλίγων δεκαετηρίδων πρόοδον.

Παρὰ τὰς συσσωρευομένας γνώσεις τοῦ κόσμου διὰ τῶν γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων, αἱ παλαιαὶ θρησκευτικαὶ προλήψεις καὶ οἱ φιλόσοφοι ἐτίθεντο πάντοτε ἀντιμέτωποι τῶν «*ἀναρχικῶν*» τάσεων, τῆς μελέτης τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῶν αὐτῶν μέσων, δι' ὧν μελετᾶται καὶ πᾶν ἄλλο ἔμβιον ὄν. Ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔκειτο πάντοτε τελείως σκοτεινὸν πρόβλημα. Πλὴν τῶν εἰκασιῶν τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὑπῆρχε πάντοτε, διότι δὲν ὑπῆρξε ποτὲ ἀρχὴ τοῦ κόσμου, ἢ ὅτι τυχαίως ἐνεφανίσθη κ. τ. τ., ἡ ἀποδοχὴ ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας τῶν μωσαϊκῶν ἰδεῶν περὶ κοσμογονίας, ἤτοι τῆς γενέσεως τῆς ἀνθρωπότητος ἐξ ἑνὸς ζεύγους καὶ εἰς ὡρισμένην ἐποχήν, πρὸ 6,000 ἐτῶν, ἐπηρέαζε καὶ μέχρι πρὸ ὀλίγου ἀκόμη τὴν ἐλευθέραν σκέψιν καὶ μεγάλων ἀκόμη διανοιῶν. Συνέτρεχε μάλιστα εἰς τοῦτο καὶ ὁ φόβος τῆς θανατώσεως διὰ τῶν φλογῶν τοῦ τυχὸν νεωτερίζοντος αἱρετικοῦ. Καὶ ναὶ μὲν εἶχε παρέλθει ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἐδιδάσκετο ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Cambridge κατὰ τὴν ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα, ὅτι «ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ὑπὸ τῆς Ἁγίας Τριάδος τὸν Ὀκτώβριον 23, τοῦ 4004 π.Χ., κατὰ τὴν 9ην ὥραν τῆς πρωίας»(!), οὐδέποτε ὅμως θὰ ἐπεβάλλοντο ὄχι μόνον ὁ προβλέψας τὴν *θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως W. Lawrence* (1783—1867) ἢ ἄλλοι, ἀλλ' οὐδὲ ὁ πρῶτος δημιουργὸς ταύτης μέγας *Lamarck* (1744—1829), μεθ' ὅλην τὴν ὑποστήριξιν τῶν προδαρβινικῶν *R. Chambers, H. Spencer* κ. ἄλ. καὶ τὴν εὐφράδειαν τοῦ κυριωτέρου του συνηγόρου *Etienne Geoffroy de Saint-Hilaire*, τοῦ *Goethe* καὶ λοιπῶν, ἐφ' ὅσον δὲν προσεκομίζοντο ἅπται ἀποδείξεις τοῦ *μεταβλητοῦ τῶν ὄντων* καὶ τῆς *παλαιότητος τοῦ ἀνθρώπου*.

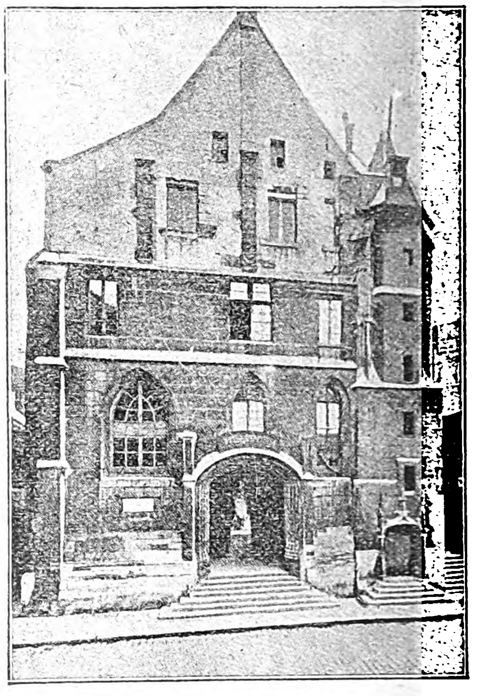

Ἀνθρωπολογικὴ Σχολὴ τῶν Παρισίων.
(Παλαιὸν μοναστήριον τῶν Cordelliers, XV αἰών.)

Τὸ ἔτος 1859 εἶναι ἡ ἄλλη ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν ἀνθρωπολογίαν χρονολογία, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ «Περὶ καταγωγῆς τῶν εἰδῶν» βιβλίου τοῦ *Ch. Darwin* καὶ τῶν ἐρευνῶν τοῦ συμπατριώτου του *Alfred Russel Wallace*, διὰ τῶν ὁποίων πειραματικῶς καὶ πειστικώτατα ἐδόθη εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἰσχυροτέρα ὤθησις, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κολοσσιαίου ἔργου τοῦ *Boucher de Perthes*, δηλαδὴ τῆς συλλογῆς τῶν *προϊστορικῶν* του ἀνακαλύψεων, καὶ τῶν ἀνακαλύψεων ἀκόμη αὐτῶν τῶν *παλαιοντολογικῶν* ἰχνῶν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τοῦ ἔργου τοῦ *Edouard Lartet* κυρίως.

Ἂν καὶ τὸ ὑλικὸν πρὸς μελέτην τοῦ ἀνθρώπου ὑφίστατο ἀνέκαθεν, ἡ ἀνθρωπολογία δὲν λογίζεται ὡς ἐπιστήμη παρὰ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἔργου τοῦ *Darwin*. Ἐξ ὅλου δὲ τοῦ ἑσμοῦ τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἐπιστημῶν, δύο κυρίως διηνύκολυναν τὸ ἔργον κατ' ἐξοχήν, ἡ *προϊστορικὴ ἀνθρωπολογία* καὶ ἡ *παλαιοντολογία τοῦ ἀνθρώπου*. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐβεβαιώθη ἡ ἀπὸ δεκάδων χιλιάδων ἐτῶν ἐπέμβασις τῆς βουλήσεως ἀνθρωπείου τινὸς ὄντος πρὸς δημιουργίαν στοιχειώδους δηλονότι

Digitized by Google

ἐργαλείου ἐκ λίθου, δι' οὗ ὥπλισε τὸ ὂν ἐκεῖνο τὰ φυσικὰ αὐτοῦ ὅπλα, τὰς χεῖρας, ἢ ἀκόμη καὶ ἀντικείμενα στολισμοῦ κ.λ.π., ἤρξατο γραφομένη μία νέα ἱστορία, ἐκτεινομένη πέραν τῆς «*ἱστορίας*» καὶ χανομένη εἰς τὰ σκότη τῶν γεωλογικῶν χρόνων. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐβεβαιώθη ἀναντιρρήτως τὸ πρῶτον λείψανον αὐτοῦ τοῦ σώματος τοῦ παλαιοτάτου ἐκείνου προγόνου, ἤ ρ ξ α τ ο γραφομένη μία νέα παλαιοβιολογικὴ ἐπιστήμη, μελετῶσα τὴν μορφολογικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἡ ἀνθρωπολογία δὲν περιορίζεται πλέον εἰς τὴν μελέτην συγχρόνου ὄντος, καὶ «ἐν παντὶ τόπῳ», ἀλλ' ἐκτείνεται καὶ «ἐν παντὶ χρόνῳ», διὰ τῆς ἀναδιφήσεως τῶν ἀπεράντων σελίδων τοῦ μεγάλου βιβλίου τῆς φύσεως, τῶν ἐπιπολῆς στρωμάτων τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Διὰ τῶν ἰχνῶν αὐτῶν διελύθησαν αἱ πλάναι καὶ τὰ μυθεύματα τῶν παλαιῶν χρόνων, δι' αὐτῶν διαλύονται βαθμηδὸν αἱ στεναὶ φιλοσοφικαὶ ἀντιλήψεις, ὀπισθοχωρούσης τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ ὄντος τούτου εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων. Γνωρίζομεν σήμερον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔζησε δεκάδας χιλιάδων ἐτῶν ὑπὸ τὴν σημερινὴν μορφὴν αὐτοῦ, ἑκατοντάδας δ' ἴσως χιλιάδων, ὡς ὂν κατωτέρου μορφολογικοῦ τύπου.

Edouard Lartet, «*πατὴρ*» *τῆς Παλαιοντολογικῆς Ἀνθρωπολογίας.*

Ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος καθ' ἑκάστην ἀποκαλύπτει εἰς διάφορα σημεῖα τῆς σφαίρας, ἣν οἰκοῦμεν, καὶ ἐντὸς τῆς ἐπιπολῆς νεωτέρων σχετικῶς στρωμάτων τῆς γῆς, τὰ διαφυγόντα ἐλάχιστα ὑπολείμματα σκελετῶν ἀνθρώπων, *ἀνθρωπείων* ὄντων, *ἀνθρωποειδῶν* πιθήκων καὶ λοιπῶν «*πρωτευόντων*», καὶ ἵσταται ἔκπληκτος πρὸ τῶν πρώτων ἰχνῶν τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ ἀναπτυσσομένου λογικοῦ τοῦ πρωτογενοῦς ἐκείνου προγόνου ἡμῶν, πρὸ τῶν ὀλίγων λίθων καὶ ὀστῶν ζῴων, ἐφ' ὧν ἀναγινώσκεται ἡ βουλητικὴ ἐργασία αὐτοῦ. Ἔκπληκτος δ' ἵσταται καὶ πρὸ καλλιτεχνικῆς ἀκόμη ἐπιδόσεως, ἀποτετυπωμένης ἐπὶ τῶν τοίχων σπηλαίων, ἢ ἐπὶ λίθων καὶ ὀστῶν ἢ καὶ πηλοῦ ἀκόμη, ἐπιδόσεως ὑπερόχου πολλάκις, ἀπιστεύτου δι' ἄνθρωπον διεξάγοντα πρὸ χιλιάδων ἐτῶν τὸν τραχύτερον περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, ἐν μέσῳ τῶν ἀγρίων παλαιοντολογικῶν συντρόφων του.

Διὰ τῶν διαρκῶς αὐξανομένων, εὐαρίθμων εἰσέτι, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀσημάντου ἀριθμοῦ, ἰχνῶν τούτων, ἅτινα ἡ μεγάλη πράγματι εὔνοια τῆς τύχης διέσωσε διὰ τὴν ἐπιστήμην, κατερρίφθησαν οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ μεγάλου Κυβιέρου, ὅτι «*παλαιοντολογικὸς ἄνθρωπος δὲν ὑπάρχει*», ὅτι «*παλαιοντολογικὸς πίθηκος δὲν ὑπάρχει*», καὶ σχηματίζεται βαθμηδὸν ἡ ἅλυσις τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῶν *ἀνθρωπιδῶν* ἐν τῷ χρόνῳ. Διὰ τῶν προόδων δὲ καὶ τῆς συγκριτικῆς ἀνατομικῆς, ὡς εἴπομεν, μελετώσης τὰς ζώσας μορφὰς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων, τὰς τελευταίας δηλαδὴ ἀπολήξεις, ἡ ἐπιστήμη ἠδυνήθη νὰ στηρίξῃ ἐπὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων τὴν αὐθαίρετον ὁπωσδήποτε σκέψιν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλὰ καὶ τοῦ Καρόλου Λινναίου, περὶ τῆς εἰς τὴν ζῳολογικὴν κλίμακα κατατάξεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἀνθρωπολογία, ἐπιστήμη ἑνὸς ἴσως αἰῶνος, εὕρηται ἀκόμη, ὡς εἶναι φυσικόν, εἰς τὰ σπάργανα. Ἔχει νὰ διανύσῃ μακρὰν εἰσέτι περίοδον ἀναπτύξεως, ἔχει ὅμως βασίμους ἐλπίδας ὅτι τάχιστα θέλει πληρώσει τὰ κενά, πρὸς διάλυσιν τῆς ἀχλύος, ἥτις ἀποκρύπτει τὸ πλεῖστον τῆς ἐπὶ τῆς γῆς μακρᾶς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως διελύθησαν καὶ αἱ καταπληκτικῶς τὴν ἀλήθειαν ἐπηρεάζουσαι προλήψεις καὶ αἱ μυθολογικαὶ παραδόσεις τοῦ παρελθόντος καὶ τὸ σκότος ὅπερ, ἐξ ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως τοῦ τόσον φυσικοῦ καὶ ἀπαραιτήτου διὰ τὸν ἄνθρωπον θρησκευτικοῦ αἰσθήματος δημιουργηθέν, εἶχεν ἐπὶ χιλιετηρίδας ἀποτρέψει τὴν ἐπὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων ἀντικειμενικὴν μελέτην ἡμῶν αὐτῶν. Ἡ μελέτη τοῦ ἀνθρώπου βασίζεται ἤδη, ὅπως καὶ ἡ τῶν λοιπῶν ζῴων, ἐπὶ καθαρῶς *ἐπιστημονικῶν* μεθόδων, αἵτινες εἶναι καὶ

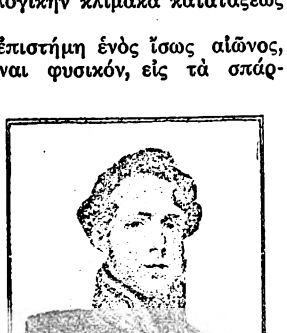

Boucher de Perthes, ὁ ἱδρυτὴς τῆς Προϊστορικῆς Ἀνθρωπολογίας.

πρέπει νὰ εἶναι αἱ αὐταὶ μὲ τὰς χρησιμοποιουμένας δι' ἐκεῖνα. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀποτελεῖ ἐξαίρεσιν, οὐδ' ἐκφεύγει τῶν νόμων, οἵτινες διέπουν τὰ λοιπὰ ἔμβια ὄντα. Καὶ ἡ ἀνθρωπολογία δὲν εἶναι πλέον «*τυχαία*» λέξις, ὅπως πρὸ ὀλίγου ἀκόμη, ἀλλὰ σαφῶς διακεκριμένον ἐπιστημονικὸν σύνολον, μὲ σαφῶς καθωρισμένον πρόγραμμα. Κα εἰς τὴν συγκέντρωσιν ταύτην, εἰς τὸν συντονισμὸν τῆς ἐργασίας, ὅπως κερδηθῇ ὁ χρόνος, ὅστις ἐπὶ τόσους μακροὺς αἰῶνας ἀπωλέσθη, καθ' οὓς δὲν ἠδύνατο νὰ πεισθῇ ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ μελετήσῃ ἑαυτόν, ὅπως οἱονδήποτε ἄλλο ὄν, χωρὶς νὰ θίξῃ θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, συνέβαλεν ἡ ἵδρυσις ἑδρῶν ἐκτάκτων ἐν ἀρχῇ καὶ τακτικῶν εἶτα εἰς τὰ πλεῖστα πανεπιστήμια σήμερον καὶ ἐπιστημονικῶν σωματείων.

Καὶ εἰς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην τὴν δᾷδα ἥναψεν ἡ γαλλικὴ ἐπιστήμη, διὰ τῆς ἱδρύσεως ἕδρας Φυσικῆς Ἱστορίας τοῦ Ἀνθρώπου εἰς τὸ «Muséum» ἐν ἔτει 1838 Μετὰ τὴν πρόδρομον δ «*Ἑταιρίαν τῶν παρατηρητῶν τοῦ ἀνθρώπου*» (1800), ἱδρύθησαν ἡ «*Ἐθνολογικὴ Ἑταιρία τῶν Παρισίων*» ὑπὸ τοῦ W. Edwards, τῷ 1839, διὰ τὴν μελέτην τῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν χαρακτήρων, τῆς γλώσσης καὶ τῶν παραδόσεων τῶν φυλῶν, ἡ «*Ἀνθρωπολογικὴ Ἑταιρία*», ὡς εἴπομεν, ὑπὸ τοῦ P. Broca, τῷ 1859, ἥτις ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς συστηματικῆς καλλιεργείας τῆς ἐπιστήμης εἰς ὅλα τὰ ἐκπολιτισμένα ἔθνη τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου κόσμου, τὸ «*Γαλλικὸν Ἰνστιτοῦτον Ἀνθρωπολογίας*» (1910). Τὴν μεγάλην δὲ σημασίαν τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης ἐρεύνης, τῆς ἀναδιφώσης τὰ κλειστὰ θησαυροφυλάκια τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων τῆς γῆς, κατανοήσας ὁ Μαικήνας τῶν ἐπιστημῶν Ἀλβέρτος Α' πρίγκιψ τοῦ Μονακοῦ, ἵδρυσε τῷ 1911 «*Ναὸν τῆς Ἀνθρωπότητος*» ἐν Παρισίοις, πρὸς στέγασιν τῆς ἐπιστήμης ταύτης, τὸ θαυμάσιον «*Ἰνστιτοῦτον τῆς παλαιοντολογίας τοῦ ἀνθρώπου*», οὐ μόνον διαθέσας κολοσσιαῖον ποσὸν διὰ τὴν οἰκοδόμησιν ἀλλὰ καὶ προικοδοτήσας αὐτὸ καταλλήλως διὰ τὸν ἐσαεὶ χρόνον πρὸς ἀνταξίαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως συντήρησιν «*διὰ τὴν ὑπερνίκησιν τῶν προσκομμάτων, ἅτινα ἐμποδίζουν τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας*», ὡς εἶπε βραχὺ πρὸ τοῦ θανάτου του, ἐν τοῖς ἐγκαινίοις.

Τὴν νεωτέραν ταύτην ἀνθρωπολογικὴν κίνησιν παρηκολούθησεν ὁλόκληρος ὁ πολιτισμένος κόσμος, διὰ τοῦ καταρτισμοῦ μουσείων φυσικῆς ἀνθρωπολογίας καὶ ἐθνογραφίας, ὅπως τὰ τοῦ Βερολίνου καὶ τῶν Παρισίων, τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον τοῦ Λονδίνου, τὸ μουσεῖον τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ πλεῖστα ἄλλα, καὶ συλλογῶν καὶ ἰνστιτούτων ὅπως ἰδίᾳ τοῦ Μονάχου.

Ἡ «*Ἀνθρωπολογικὴ Ἑταιρεία τοῦ Λονδίνου*» (1863) ὁμοῦ μετὰ τῆς παλαιοτέρας «*Ἐθνολογικῆς*» (1843), ἡνώθησαν ἐνωρίς, ἀποτελέσασαι τὸ «*Β. Ἀνθρωπολογικὸν Ἰνστιτοῦτον τῆς Μ. Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας*» (1871). Ἠκολούθησεν ἡ ἵδρυσις ὁμοίων ἱδρυμάτων ἐν Μόσχᾳ (1863), ἐν Ἰταλίᾳ (1868), ἐν Βερολίνῳ (1869, [ἡ Γερμανικὴ (1870)], ἐν Βιέννῃ (1870), ἐν Φλωρεντίᾳ (1871), ἐν Στοκχόλμῃ (1873), ἐν Τιφλίδι (1874), ἐν Οὐάσιγκτον (1879), ἐν Λυὼν (1881), ἐν Βρυξέλλαις (1882), ἐν Τόκιῳ (1884), ἐν Βομβάῃ (1886), ἐν Πετρουπόλει (1888), [ἡ Στρατιωτικὴ (1893)]. ἐν Ρώμῃ (1893), ἐν Αὐστραλίᾳ (1895), ἐν Ἄμστερνταμ (1898) κλπ. Ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως δὲ τοῦ «*Διεθνοῦς Ἰνστιτούτου Ἀνθρωπολογίας*» μὲ ἕδραν τοὺς Παρισίους, ἅμα τῇ λήξει τοῦ Μεγάλου Πολέμου (1920), ὡς διαμαρτυρίας, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τὴν ἀνήκουστον καταστροφὴν τοῦ κόσμου, καὶ τῇ προτροπῇ αὐτοῦ, ἐπροθυμοποιήθησαν καὶ τὰ λοιπὰ κράτη νὰ συγκεντρώσωσι τὰς κατεσπαρμένας δυνάμεις τῶν «*ἀνθρωπολογούντων*» πάσης φύσεως, καὶ νὰ συμπήξωσιν «*Ἐθνικὰ Γραφεῖα*» ἢ Ἑταιρείας, γενικῆς Ἀνθρωπολογίας ἢ καὶ εἰδικωτέρων σκοπῶν: Προϊστορικάς, Ἐθνογραφικάς, ἢ καὶ καθαρῶς Φυσικῆς Ἀνθρωπολογίας, ὅπως ἡ πρόσφατος Γερμανικὴ (1925). Ἀπό τινος, συμμετέχει καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐπισήμως τῆς διεθνοῦς ἀνθρωπολογικῆς κινήσεως, διὰ τῆς «*Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας*» (1924).

Σκοπός.—Τῆς συστηματικῆς ταύτης συγκεντρωμένης ἐπιστημονικῆς κινήσεως πρώτιστος εἶναι βεβαίως *θεωρητικὸς* ὁ σκοπός. Ἐπιστήμη ἐκκολαφθεῖσα, οὕτως εἰπεῖν, ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν κέντρων εἶχεν ἀπαραίτητον ἀνάγκην συστηματοποιήσεως, σχολῆς. Καὶ τοῦτο, μόνον ἡ ὁλόψυχος ἀφοσίωσις ὡρισμένων ἀνθρώπων ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ, ὅπως ἔγινε καὶ διὰ τόσας ἄλλας. Ἡ μελέτη τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελεῖ ἕνα τῶν εὐγενεστέρων σκοπῶν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης. Γενικοὶ καὶ εἰδικοὶ δι' ἕκαστον ἀνθρωπολογικὸν κλάδον σκαπανεῖς συμβάλλουν διαρκῶς εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας διὰ τῆς βαθμιαίας διαλύσεως τῆς ἀχλύος τοῦ ψεύδους, ἣν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἔσυρε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Καὶ εἶναι ἀληθὲς δυστυχῶς, ὅτι ἡ ἀνθρωπολογία θὰ εἶχε προοδεύσει πολὺ περισσότερον, ἐὰν μελετητὴς τοῦ *ἀνθρώπου* δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος.

Σήμερον ἡ πρόοδος βαίνει ἁλματικῶς, διὰ τοῦ καταρτισμοῦ εἰδικῶν ἀνθρωπολόγων, διὰ τῆς εἰδικεύσεως τῶν ἐπιστημόνων εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς ὅλης ἀνθρωπολογίας, καὶ ἰδίᾳ διὰ εἰσαγωγῆς τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος εἰς τὰ πανεπιστήμια, πρὸς διάδοσιν κυρίως τῶν στοιχείων τοὐλάχιστον τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς κοινοποίησιν καὶ τῶν βλέψεων τῆς ἐπιστήμης ταύτης εἰς ὅσον οἷόν τε εὐρύτερον κύκλον συνεργατῶν, μορφωμένων δηλαδὴ ἀτόμων καθόλου, ὑπαλλήλων, διδασκάλων, μηχανικῶν, ναυτικῶν, ταξιδιωτῶν καὶ ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τῶν κληρικῶν ἀκόμη, ἰδιαίτατα δὲ τῶν ἰατρῶν. Διότι ἐν οὐδεμιᾷ ἐπιστήμῃ ἡ ἀνάγκη τῆς συνεργασίας, τῆς βάσεως ταύτης πάσης προόδου, ἐμφανίζεται τόσον ἐπιτακτική, ὅσον ἐν τῇ ἀνθρωπολογικῇ ἐρεύνῃ καθόλου. συνεργασίας ἔστω καὶ ἐρασιτεχνικῆς. Εἰς τοὺς «*ἐρασιτέχνας*» τούτους, οὓς ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἔσκωψεν ὁ κόσμος, ἡ ἀνθρωπολογία δὲν ὀφείλει τὰς μικροτέρας αὐτῆς κατακτήσεις. Ἅπαντες οὗτοι, εἶναι ἀνάγκη νὰ κατέχωσι τὰ στοιχεῖα ὁμοιομόρφου καὶ συστηματικῆς μεθόδου ἐργασίας. ὅπως δύναται κατόπιν ἡ ἐπιστήμη νὰ λαμβάνῃ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὰ πορίσματα αὐτῶν. Ἡ ἔλλειψις τοιαύτης, ἀκριβῶς παρὰ τοῖς παλαιοτέροις, εἶναι ἡ αἰτία ἀπωλειῶν ἀνεπανορθώτων, ἀχρηστεύσεως τόσων πορισμάτων. Αἱ ζημίαι αὗται τῆς ἐπιστήμης προῆλθον καὶ ἐξ ἄλλου σπουδαιοτάτου λόγου, δι' ὃν καὶ ἡ διάδοσις τῶν ἀνθρωπολογικῶν γνώσεων τοῖς πολλοῖς εἶναι ἀναγκαία. Ἡ ἀνθρωπολογία εἶναι ἐπιστήμη, ἣν τὰ μάλιστα βοηθεῖ ἡ τύχη, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ ἔργον του. Διότι κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν (ἱστορίαν), στερούμεθα ἐν τῇ προϊστορικῇ ἐρεύνῃ καὶ τῇ παλαιοντολογίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, οὐ μόνον ἱστορικῶν σημειώσεων, ἀλλὰ καὶ παντὸς εἴδους συνήθως παραδόσεως. Αἱ πλεῖσται λοιπὸν τῶν ἀνακαλύψεων ὀφείλονται εἰς τὴν τύχην, κατὰ τὰς ἐκσκαφὰς πρὸς κατασκευὴν ἔργων συγκοινωνίας, οἰκοδομικῆς, ἐξυγιάνσεως κλπ. Χρησιμεύει δηλαδὴ ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς τοῦ νεωτέρου ἀνθρώπου πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου. Ἡ τύχη ὅμως τῆς ἀποκαλύψεως ἀσημάντου φαινομενικῶς λιθαρίου ἢ ὀσταρίου ἢ ἁπλουστάτων εἰκόνων ἢ γλυφῶν ἢ ἀγαλματίων εἰς οὐδὲν χρησιμεύει, ἄνευ τῆς ἄλλης τύχης, τῆς παρουσίας δηλαδὴ ἑνὸς πεφωτισμένου νοῦ, ὅστις ἀντιλαμβανόμενος τὴν κολοσσιαίαν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν τῶν στοιχειωδῶν γραμμῶν ἐπὶ τοῦ τοιχώματος εἰς τὰ βάθη ἑνὸς σπηλαίου ἢ τοῦ τεμαχίου τῆς γνάθου κ.τ.ό., θέλει διασώσει μὲν ταῦτα τῆς καταστροφῆς, πληροφορήσει δὲ τοὺς εἰδικοὺς πρὸς περαιτέρω τυχὸν ἐρεύνας. Ὀφείλομεν πλείστας ἀνακαλύψεις εἰς τὴν τύχην, ὅταν ὅμως ἔτεινε πρὸς ταύτην τὴν χεῖρα ἡ σχετικὴ μόρφωσις καὶ τοῦ λαοῦ ἀκόμη, σεβομένου οὐ μόνον τὴν ὑλικὴν ἀξίαν χρυσοῦ διαδήματος, ἢ μαρμαρίνης Ἀφροδίτης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν τοιαύτην ἑνὸς τεμαχίου ὀστοῦ, ἢ μιᾶς πηλίνης πλαγγόνος.

Ἡ ἔρευνα δ' αὕτη ἔχει βεβαίως θεωρητικόν, ὡς εἴπομεν, κατὰ πρῶτον, σκοπόν. Ἀλλὰ καὶ γενικῶς ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα εἶναι κατὰ βάθος ἀνιδιοτελής, μὴ ἀποβλέπουσα εἰμὴ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς φυσικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπιθυμίας, τῆς κατανοήσεως τῶν τοῦ κόσμου, τῆς λύσεως τῶν ἀπείρων προβλημάτων τοῦ κόσμου καὶ ἐνταῦθα τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ μυστικοῦ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀνθρώπου. Εἰς τὰς πλείστας δὲ μεγάλας ἀνακαλύψεις αἵτινες ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως ὠφέλησαν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς των τὴν ἀνθρωπότητα, ἤχθη ὁ ἄνθρωπος ἐρευνῶν ἄνευ ὡρισμένου σκοποῦ τοιούτου. «*Ἡ καλλιεργία μιᾶς καθαρᾶς ἐπιστήμης δὲν ἀφορᾷ εἰς ὑλικόν τι ὄφελος Ἀλλ' ἡ αὔξησις τῆς γνώσεως ἔχει ἀξίαν ἐν ἑαυτῇ, ἄμετρον ἀξίαν. Ἐπ' αὐτῆς βασίζεται ἡ ρύθμισις τοῦ μαρμαίροντος ἐκείνου φωτός, τὸ ὁποῖον καλοῦμεν λογικόν*», γράφει ὁ Zaborowsky. «*Πρῶτον φῶς, ὁ καρπὸς κατόπιν*», κατὰ τὸν Βάκωνα.

Ὁπωσδήποτε, αὐξάνονται σὺν τῷ χρόνῳ καὶ οἱ *οὐσιαστικώτεροι* σκοποὶ τῆς νέας ταύτης ἐπιστήμης. Καὶ θὰ ἐπιδράσῃ τὰ μέγιστα αὕτη ἐπὶ τοῦ καθόλου κοινωνικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὅπως εἶπεν ὁ Matiegka ἐν τῷ II Διεθνεῖ Ἀνθρωπολογικῷ Συνεδρίῳ, ἐν Πράγᾳ (1924): «*Ὑπῆρξεν ἐποχὴ καθ' ἣν τὸ πεδίον τῆς Ἀνθρωπολογίας ἦτο περιωρισμένον, καθ' ἣν ἐζήτουν νὰ καθορίσουν ἐπακριβῶς τὰ ὅρια ταύτης*». Οἱ χρόνοι οὗτοι παρῆλθον. Ἡ ἀνθρωπολογία εἰσέδυσε τόσον πολὺ πρὸς τὰ ἐμπρός, ὄχι μόνον εἰς τὸ πνευματικὸν ἔδαφος, ἀλλ' ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ὑλικὰ ζητήματα τὰ ἐνδιαφέροντα τὸν ἄνθρωπον, ὥστε νὰ μὴ δύναταί τις νὰ τὴν περιορίσῃ πλέον ἐντὸς ὀλίγων θεωρητικῶν μελετῶν. Θὰ ὑπομνήσω μόνον ὅτι τὰ πορίσματα ἅτινα προσεκόμισαν αἱ ἐπὶ τοῦ παλαιοντολογικοῦ καὶ προϊστορικοῦ ἀνθρώπου ἔρευναι ἀποτελοῦν σήμερον ἓν τῶν πλέον ἐνδιαφερόντων τμημάτων τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ τόσον βραδύνασα ἀνάπτυξις τῶν κατώτερον βίον διαγόντων λαῶν, ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς κακῆς ἐκτιμήσεως ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων τῆς ἀξίας ἐκεί-

Digitized by Google

νων, μόνον ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἑταιρειῶν προώδευσε. Αὗται συνέβαλον τὰ μέγιστα εἰς τὴν διαγραφὴν ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν τοῦ στίγματος τῶν «δούλων», ἀφοῦ πρῶτον καὶ αὐτὴ ἡ ἀνθρωπολογία ἐδικαιολόγησε κἄποτε τὴν ὕπαρξίν των (Buchanan 1854), διότι δῆθεν ἐγένετο δεκτὴ καὶ ὑπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Διὰ τῆς μελέτης τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν, τῆς ψυχῆς τῶν λαῶν κυρίως, προσπαθεῖ ἡ ἀνθρωπότης νὰ λησμονήσῃ τὰς ἀπαισιότητας τοῦ παρελθόντος, καθ' ὃ πεπολιτισμένοι λαοὶ μόνον διὰ τῆς ἐξοντώσεως ἐγίνοντο κύριοι τῶν ἀποκαλυπτομένων ἀγρίων φυλῶν, καὶ νὰ διασώσῃ ὅσον οἷόν τε περισσοτέρας, ὑπεισερχομένη εἰς τὴν ζωὴν αὐτῶν. Τὰ ζητήματα τῆς ἐγκληματίσεως μὲν εἰς τοὺς ξένους ἐκείνους τόπους τῶν μεταναστευόντων ξένων, τῆς σωτηρίας δὲ τῶν ἰθαγενῶν διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν καταλλήλων ὑγιεινῶν ὅρων, διαφόρων πολλάκις ἐπὶ τῶν διαφόρων φυλῶν, τὰ ζητήματα τῆς εὐγονίας, τῆς μετ' ἐπιλογῆς δηλαδὴ βελτιώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὅπως παντὸς ἄλλου ζωϊκοῦ ἢ φυτικοῦ ὀργανισμοῦ, δεδομένου τοῦ ἀναμφισβητήτου γεγονότος, ὅτι ὁ ἄνθρωπος διὰ καλλιεργίας καταλλήλου καὶ διασταυρώσεως μεθοδικῆς δύναται νὰ βελτιωθῇ (ὅπως καὶ τὸ ἐναντίον) τροποποιούμενος εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς σωματικῶς καὶ πνευματικῶς, ἀποτελοῦν θέματα ἀνθρωπολογικὰ κατ' ἐξοχήν. Καὶ ὁ ἄποικος καὶ ὁ βιομήχανος καὶ ὁ ἰατρὸς καὶ ὁ κοινωνιολόγος, ὁ διευθύνων τὰς τύχας μεγάλων ὁμάδων ἀνθρώπων, καὶ ὁ φιλόσοφος ἀκόμη, ἀρύονται διαρκῶς διδάγματα ἐκ τῆς προόδου τῆς Ἀνθρωπολογίας. Αἱ ὑποσχέσεις δὲ ἃς δίδει ἡ νέα αὕτη ἐπιστήμη εἶναι ἄφθονοι, ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν ἐπιστημῶν αἵτινες ἀφορῶσι καθόλου τὸν ἄνθρωπον.

Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

— *[Δογμ.]* Καλεῖται ὑπό τινων δογματικῶν *ἀνθρωπολογία* τὸ τμῆμα τῆς Δογματικῆς τὸ πραγματευόμενον περὶ ἀνθρώπου καὶ δὴ περὶ τῶν συστατικῶν αὐτοῦ, περὶ ἀρχῆς τῆς ψυχῆς, περὶ ἀρχεγόνου καταστάσεως καὶ τοῦ αὐτεξουσίου (βλ. καὶ ἄνθρωπος *[δογματικῶς]*). Δ. Σ. Μ.

— **ἀνθρωπολογία** ***ἐγκληματολογική*** βλ. ἐγκληματολογια.

ἀνθρωπολογικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος, ἢ ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἀνθρωπολογίαν: «ἀνθρωπολογικαὶ ἐπιστῆμαι».— Ἐπίρρ. ***ἀνθρωπολογικῶς.***

— **ἀνθρωπολογικὰ** ***Μουσεῖα.*** Τοιαῦτα ὑπάρχουσιν ὑπὸ διαφόρους τίτλους εἰς πολλὰ ἀπὸ τὰ μεγάλα πανεπιστημιακὰ καὶ ἄλλα κέντρα σπουδῶν καὶ πολιτισμοῦ. (Περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ «*Ἀνθρωπολογικοῦ Μουσείου*» βλ. Πανεπιστημίου Ἐθνικοῦ *Μουσεῖα*).

— **ἀνθρωπολογικαὶ** ***ἀκαδημίαι, ἑταιρεῖαι, ἰνστιτοῦτα κλπ.*** Σύλλογοι σκοποῦντες τὴν μελέτην καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς ἀνθρωπολογίας ἔχουσι πρὸ χρόνων ἱδρυθῆ καὶ συνιστῶνται διαρκῶς εἰς τὰς πρωτευούσας καὶ τὰς μεγαλοπόλεις τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν (βλ. ἀνθρωπολογία).

Ἑλληνικὴ Ἀνθρωπολογικὴ Ἑταιρεία.—Αὕτη ἱδρύθη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1924 ἐν Ἀθήναις πρωτοβουλίᾳ τοῦ *Ἰ. Κούμαρη* καὶ 50δος ἐπιστημόνων. Ἡ Ἑταιρεία ἀποτελεῖ συγχρόνως καὶ τὸ «Ἑλληνικὸν Γραφεῖον» τοῦ Institut international d'anthropologie, τοῦ ἱδρυθέντος ἅμα τῇ λήξει τοῦ παγκοσμίου πολέμου, πρὸς στενοτέραν συνεργασίαν τῶν ἐπιστημόνων τῶν διαφόρων ἐθνῶν. Σκοπὸς ταύτης εἶναι ἡ προαγωγὴ καὶ παρ' ἡμῖν τῶν ἀνθρωπολογικῶν καθόλου ἐπιστημῶν. Διὰ τῆς συγκεντρώσεως καὶ τοῦ συντονισμοῦ τῶν κατὰ πάσας τὰς κατευθύνσεις προσπαθειῶν, περί τε τὴν πρόοδον τῆς *φυσικῆς ἀνθρωπολογίας*, ὡς καὶ τῆς *ψυχικῆς τοιαύτης* (Ἐθνολογίας, προϊστορίας, ἠθολογίας, ψυχοκοινωνιολογίας, εὐγονίας κ. ἄλ.). Δι' ἀνακοινώσεων, δημοσιεύσεως πρακτικῶν, ὀργανώσεως ἀνθρωπολογικῶν ἐρευνῶν, διαλέξεων, συνεδρίων, ἐλευθέρων μαθημάτων, προκηρύξεως ἀγωνισμάτων, ἀναδιοργανώσεως καὶ τοῦ πλουτισμοῦ τοῦ Ἀνθρωπολογικοῦ Μουσείου τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου, ἀναπτύξεως ὡς οἷόν τε στενοτέρων διεθνῶν ἐπιστημονικῶν σχέσεων τῶν ἑταίρων μέσῳ τοῦ Διεθνοῦς ἀνθρωπολογικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἡ Ἑταιρεία ἔχει τακτικούς, ἀντεπιστέλλοντας καὶ ἐπιτίμους ἑταίρους, διοικεῖται ὑπὸ Συμβουλίου, γενικὸς γραμματεὺς τῆς ὁποίας εἶναι ὁ ἑκάστοτε καθηγητὴς τῆς Ἀνθρωπολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἢ ἐλλείψει τούτου ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἀνθρωπολογικοῦ Μουσείου.

Δίπλωμα ἑταίρων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας.

— **ἀνθρωπολογικὴ** ***φωτογραφία*** βλ. δικαστικὴ φωτογραφια

ἀνθρωπολογισμός. Οὕτω καλεῖται ἡ ἐπαναγωγὴ ἀξιῶν εἰς εἰδικῶς ἀνθρωπίνους ὅρους. Κατὰ τὸν *Φόϊερμπαχ*, ἡ ἀνθρωπολογία εἶναι τὸ «μυστικὸν τῆς θεολογίας». Θεὸς εἶναι ἡ ἐξιδανικευθεῖσα καὶ οἱονεὶ προεκβληθεῖσα ὀντότης τοῦ ἀνθρώπου· ἡ θρησκεία πηγάζει ἐξ ἀνθρωπίνων πόθων καὶ ἰδανικῶν. Γνωσιολογικὴ ἀρχὴ δὲν εἶναι ὁ *λόγος* αὐτὸς καθ' ἑαυτόν, ἀλλ' ἡ πραγματικὴ καὶ ὁλοκληρωτικὴ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ τὸν *Φοϊχτερσλέμπεν* ἡ γνῶσις ἡμῶν ἐν τῷ συνόλῳ της εἶναι *ἀνθρωπολογία*. Κατὰ τὸν *Μπαίρεμπαχ* ἡ φιλοσοφία καθορίζεται ἀνθρωπίνως, ἡ δὲ λογικὴ εἶναι ἡ διδασκαλία, ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν ἀνθρωπίνην νόησιν. Ὁ ἀνθρωπολογισμὸς συγγενεύει πρὸς τὸν *σχετικισμόν*, τὸν *πραγματισμόν*, τὸν *γνωσιολογικὸν οὑμανισμόν*. Καὶ ὁ *Λαβρὼφ* καλεῖ *ἀνθρωπολογισμὸν* τὴν ἄποψίν του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Feuerbach*, «Grundsätze der Philosophie». *Daumer*, «Der Anthropologismus und Kritizismus der Gegenwart». *Harms*, «Der Anthropologismus». Α. Δ.

ἀνθρωπολόγος (ὁ)· ὁ περὶ τὴν ἀνθρωπολογίαν εἰδικῶς ἀσχολούμενος ἐπιστήμων.

ἀνθρωπομαγνητισμός· βλ. μαγνητισμὸς ζωϊκός.

ἀνθρωπομαντεία (ἡ)· μαντεία ἐνεργουμένη κατὰ τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα καὶ στηριζομένη ἐπὶ τῆς παρατηρήσεως τῶν σπλάγχνων παιδὸς ἢ ἀνδρός.

ἀνθρωπομετρία *[Ἀνθρωπολ.]*. Οὕτω καλοῦμεν τὸ σύνολον τῶν μεθόδων πρὸς λῆψιν διαφόρων καταμετρήσεων τῶν μερῶν τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου ὡς καὶ τῶν μεταξὺ τῶν μερῶν τούτων ἀναλογιῶν. Ἡ ἀνθρωπομετρία εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν *ζῳομετρίαν* ἢ ἀκριβέστερον κλάδος ταύτης λίαν ἀναπτυχθείς.

Ἡ εἰσαγωγὴ τῶν μετρικῶν μεθόδων διὰ τὸν ἄνθρωπον δὲν εἶναι νέα, οὔτε ὀφείλεται ἀρχικῶς εἰς ἐπιστήμονας. Οἱ καλλιτέχναι τὸ πρῶτον, ἀπὸ τοῦ μεγάλου Παλισσὺ ἰδίᾳ, κατὰ τὸν μεσαίωνα, εἰσήγαγον ταύτας, ἀκόμη δὲ καὶ βραδύτερον ὁ Camper ἀνευρίσκων τὴν προσωπικὴν γωνίαν, δὲν ἐκινεῖτο εἰμὴ ἀπὸ ἐνδιαφέροντος πρὸς τὴν τέχνην (βλ. ἀνθρωπολογία).

Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ εἰσήχθη βραδύτερον ὑπὸ τῶν ἀνατόμων, τελευταίως δὲ ὑπὸ τοῦ Schwalbe καὶ διὰ τὴν μελέτην τῶν ἰχνῶν τοῦ παλαιοντολογικοῦ ἀνθρώπου, πρὸς ἀκριβεστέραν ἐκτίμησιν καὶ ἐπιστημονικὴν κατάταξιν τῶν ποικιλιῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν ἀποφυγὴν κατὰ τὸ δυνατὸν τῶν ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως πάντοτε ἀτελῶν πληροφοριῶν. Αὗται ἐξαρτῶνται, ὡς γνωστόν, ἐκ τῶν ὑποκειμενικῶν ἐντυπώσεων τοῦ ἑκάστοτε παρατηρητοῦ, τῆς ἀπάτης οὔσης τόσῳ μεγαλυτέρας, ὅσῳ ὀλιγωτέραν εἰδικὴν προπαίδειαν κατέχει οὗτος. Εἰς τὴν ἔλλειψιν τοιαύτης ὁμοιογενοῦς, ἐπὶ ἀκριβολόγων καταμετρήσεων βασιζομένης, ἐργασίας, ὀφείλομεν τὴν ἀχρήστευσιν καὶ τὴν ἀσυμφωνίαν τόσων παλαιοτέρων παρατηρήσεων.

Ἡ ἀνθρωπομετρία ἀνεπτύχθη σήμερον εἰς ἐπιστήμην ὁλόκληρον καὶ διακρίνει ἀκριβῶς τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ζῳολογίας π. χ., δι' ἣν ἀρκεῖ σχεδὸν ἡ ἁπλῆ περιγραφή. Καὶ τοῦτο, διὰ τὴν μελέτην τῶν λεπτοτάτων ἐκείνων διαφορῶν, ἃς ἡ ἁπλῆ ἐπισκόπησις ἀδυνατεῖ νὰ ἀποκαλύψῃ καὶ ἡ γλῶσσα νὰ περιγράψῃ. Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι ἀκριβέστεροι πάσης περιγραφῆς καὶ συντομώτεροι. Χρησιμοποιοῦμεν πρὸς τοῦτο σήμερον ὄργανα ἀκριβείας τελειότατα, ἀντικαταστήσαντα τὰ πρωτογενῆ τῶν παλαιοτέρων ἀνθρωπολόγων. Ἐν ἀνάγκῃ ὅμως, καὶ διὰ ἁδρὰν μόνον μελέτην τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν, ἀρκοῦν καὶ τὰ ἁπλούστατα τῶν ἀνθρωπομετρικῶν ἐργαλείων.

Τὰ ἀνθρωπομετρικὰ δεδομένα εἶναι πολύτιμα ἑπομένως διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν μελέτην τῶν φυλῶν καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας. Δέον ὅμως νὰ τονισθῇ ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἰδίᾳ ἐγένετο μεγίστη κατάχρησις τῆς μετρικῆς μεθόδου ἐν τῇ ἀνθρωπολογίᾳ, οὕτως ὥστε νὰ ἐπέλθῃ, ἕνεκα τῆς πληθώρας τῶν ἀριθμῶν, τὸ ἀντίθετον τοῦ ποθουμένου πολλάκις ἀποτέλεσμα. Διότι, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι γεωμετρικὸν ἀντικείμενον, κρύσταλλός τις, ὡς δικαίως ἐλέχθη, ἀλλὰ κέκτηται μεγίστην πλαστικότητα. Εἶναι ἑπομένως ἄσκοπος καὶ ἄνευ ἀξίας διὰ τὴν ἐπιστήμην, φέρει δὲ καὶ σύγχυσιν μάλιστα, ἡ ἐξεζητημένη συσσώρευσις ἀριθμῶν ἀσκόπως. Πρέπει νὰ περιοριζώμεθα εἰς ὅ,τι ἔχει πρακτικὸν ἐνδιαφέρον, εὐκόλως λαμβάνεται καὶ ταχέως. Παραμένει δὲ πάντοτε ἐν χρήσει καὶ ἡ ἀρχικὴ ἀνθρωπολογικὴ παρατήρησις, ἡ διὰ *περιγραφῆς*.

Ἡ ὅλη φυσικὴ μελέτη τοῦ ἀνθρώπου διακρίνεται εἰς τὴν μελέτην τοῦ ζῶντος καὶ τὴν τοῦ νεκροῦ, ἢ τμημάτων αὐτοῦ. Ἔχομεν δηλαδὴ *σωματολογίαν* (κυρίως τοῦ ζῶντος) καὶ *μερολογίαν* (τμημάτων τοῦ σώματος, δηλαδὴ ὀστεολογίαν, κρανιολογίαν κλπ.). Γίνεται δὲ εἴτε διὰ *περιγραφῆς*, ὁπότε καλεῖται *σωματοσκοπια*, περιγραφικὴ δηλαδὴ λῆψις, ποιοτικῶς, τῶν χαρακτηριστικῶν (χρώματος, κλπ.) καὶ *κρανιοσκοπία κλπ.*, ἀκόμη δὲ καὶ *σωματογραφία* (καὶ *κρανιογραφία*), λῆψις γεωμετρικῶν σχημάτων (*κρανιογράμμων κλπ.*), πινάκων κ.τ.ὁ., εἴτε διὰ χρησιμοποιήσεως *μετρικῶν ἐργαλείων*, ὁπότε καλεῖται *σωματομετρία* περιλαμβάνουσα τὸ σύνολον τῶν μετρήσεων, δι' ὧν καθορίζομεν ποσοτικῶς τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ σώματος. Καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν πλὴν τῆς σωματομετρίας καθόλου καὶ *ὀστεομετρίαν, κρανιομετρίαν, κεφαλομετρίαν* κλπ. Αἱ λαμβανόμεναι καταμετρήσεις εἶναι πολλαί. Αἱ κυριώτεραι *καταμετρήσεις* εἶναι τοῦ ὅλου ἀναστήματος (βλ.λ.), τοῦ κορμοῦ, τῶν ἄκρων, καὶ τῶν τμημάτων αὐτῶν, τῆς κεφαλῆς (*κεφαλομετρία*), εἶτα τῶν ὀστῶν, ἰδίᾳ τῶν μακρῶν καὶ τοῦ κρανίου πρώτιστα πασῶν (*κρανιομετρία*).

Πρὸς σύγκρισιν διαφόρων ὁμάδων ἀνθρωπείων ὄντων λαμβάνομεν τὰ σπουδαιότερα μέτρα, τὰ ἐκφράζοντα τὰ σπουδαιότερα χαρακτηριστικὰ τοῦ σώματος. Ἐπειδὴ δὲ γενικῶς ἡ ὁμοιότης τῶν χαρακτηριστικῶν ἐμφαίνει καὶ γενετικήν, φυλετικὴν ὁμοιότητα, καλοῦμεν «*φυλετικὸν χαρακτηριστικὸν*» ἐκεῖνο οὗτινος ἡ μέτρησις ὑπόκειται εἰς παραλλαγὰς ἐν περιωρισμένῳ πλάτει μεταξὺ τῶν ἀτόμων τῆς ἐξεταζομένης ὁμάδος. Μεταβολαὶ τοῦ ἑνὸς χαρακτηριστικοῦ, ἐπάγονται μεταβολὰς καὶ ἄλλων, ἐπειδὴ ὑπάρχει σχέσις μεταξύ των.

Ἡ ἀνθρωπομετρία ἐσχάτως ἐσυστηματοποιήθη λίαν. Ἑκάστη μέτρησις φέρει ἴδιον ἀριθμὸν (κατὰ R. Martin) καὶ ὑπάρχουν καὶ ποικιλίαι τούτων, χρησιμοποιούμεναι ἐνίοτε, ὅταν δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ λῆψις τοῦ τυπικοῦ μέτρου.

Τὰς μετρήσεις λαμβάνομεν κατὰ προτίμησιν ἀπὸ *ἀνατομικῶν σημείων* μονίμων, φερόντων ἀνατομικὰ ὀνόματα. Ἐν ἀνάγκῃ δὲ μόνον καὶ συμβατικῶν τοιούτων.

Τὰ λαμβανόμενα μέτρα εἶναι πρῶτον *ἀπόλυτα*. Τούτων ἔχομεν *γραμμικά*, καὶ δὴ *ἄμεσα* (ἡ συντομωτέρα ἕνωσις δύο σημείων) ἢ *ἔμμεσα*, διὰ προβολῆς ἐπὶ *ἐπιπέδου*, ἢ καὶ *τόξα*. Εἶτα ἔχομεν *μέτρα βάρους, ὄγκου κλπ.*

Ἐπειδὴ δι' ἑκάστης τῶν διαμέτρων τούτων, δὲν λαμβάνομεν εἰμὴ τὴν ἀπόστασιν δύο σημείων μόνον, διὰ τοῦτο συνδυάζομεν δύο ἢ καὶ πλείονας τοιαύτας καὶ ἔχομεν τὰ *σχετικὰ* μέτρα, γωνίας καὶ δείκτας. Ἡ ἑκατοστιαία σχέσις δύο διαμέτρων καλεῖται «*δείκτης*». Τοιοῦτος εἶναι ὁ σπουδαιότατος «*ἐγκάρσιος κεφαλικὸς*» *(κρανιακὸς) δείκτης*, δηλαδὴ ἡ σχέσις τοῦ μήκους τῆς κεφαλῆς (κρανίου) πρὸς τὸ πλάτος αὐτῆς, ἀναλόγως τοῦ ὁποίου διακρίνομεν τὴν «*δολιχοκεφαλίαν*», τὴν «*μεσοκεφαλίαν*» καὶ τὴν «*βραχυκεφαλίαν*» *(—κρανίαν)*, δηλαδὴ μορφάς, καθ' ἃς τὸ εὖρος τῆς κεφαλῆς εἶναι πολὺ μικρόν, μέτριον, ἢ μέγα, ἐν σχέσει πρὸς τὸ μῆκος. Εἶτα ὁ «*προσωπικὸς δείκτης*», «*κάθετος*» (ὕψους) τῆς κεφαλῆς, ὁ «*κογχικός*», ὁ «*ρινικὸς*» καὶ ἄπειροι ἄλλοι.

Τὰ δὲ πρὸς λῆψιν τῶν μετρήσεων *ἀνθρωπομετρικὰ ἐργαλεῖα*, τὰ κυριώτερα καὶ ἁπλούστερα, εἶναι τὸ «*ἀνθρωπόμετρον*», τὰ «*κρανιόμετρα*», τὸ «*γωνιόμετρα*», ἡ μετρικὴ «*ταινία*», ἓν «*μέτρον*» κλπ. Διὰ τούτων εὑρίσκομεν «διαμέτρους», «περιμέτρους κ.ἄ. διαστάσεις.

Ὀλίγαι ὅμως διάμετροι ἢ ὀλίγαι δεῖκται δὲν δύνανται νὰ μᾶς δώσουν ἰδέαν σαφῆ τῆς μορφολογίας ἑνὸς τμήματος τοῦ σώματος σκελετοῦ, κρανίου ἢ ἄλλου. Εἶναι ἀνάγκη νὰ συμπληρωθῇ ἡ μελέτη ἡμῶν ἢ αἱ πληροφορίαι ἃς συνάγομεν περὶ ἑνὸς λαοῦ π.χ., καὶ διὰ τῆς ἐπισκοπήσεως, ὡς εἴπομεν, καὶ διὰ σχεδιαγραμμάτων, κρανιογραμμάτων, σχημάτων, ἀπεικονίσεων, φωτογραφιῶν, πινάκων, ἐκμαγείων, ζωγραφιῶν, ἀκόμη δ' ἐν ἀνάγκῃ διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως καὶ εἰδικῶν ἐργαλείων (*κεφαλογράφου, στερεογράφου κ.π.ἄ.*).

Ἡ ἀνθρωπομετρία χρησιμοποιεῖται καὶ διὰ πρακτικωτέρους σκοπούς, π.χ. τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἱκανότητος τῶν κληρωτῶν, διὰ τῆς ἐξετάσεως συστηματικῶς ἐφ' ὅλων τοῦ ἀναστήματος, τῆς περιμέτρου θώρακος κλπ., τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων κ.ἄ.

— *[Ἰατροδ.]* Ἡ *ἀνθρωπομετρικὴ τέχνη* ἔλαβεν ἰδιαιτέραν ὅλως ἀνάπτυξιν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν σωματομετρήσεων πρὸς ἰατροδικαστικοὺς σκοπούς, κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τοῦ *Alphonse Bertillon*. Πρόκειται περὶ ὡρισμένου ἀριθμοῦ τυπικῶν μετρήσεων διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἡ βεβαίωσις τῆς ταυτότητος ἑνὸς ἀτόμου. Ὁ Bertillon, βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ δεδομένου ὅτι οὐδὲν ἄτομον ὁμοιάζει τελείως πρὸς ἄλλο ἄτομον, ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ὑπάρξεως τουτέστι εὐ-

Digitized by Google

ρυτάτης ποικιλομορφίας ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, κατέληξε μετὰ μακρᾶς μελέτας εἰς τὸν καθορισμόν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀριθμοῦ τινος *σωματοσκοπικῶν* χαρακτηριστικῶν ἢ περιγραφικῶν, π. χ. τοῦ χρώματος τῆς ἴριδος, διὰ τὴν ἐξέλεγξιν τοῦ ὁποίου ὁ Bertillon χρησιμοποιεῖ ἴδιον χρωματικὸν πίνακα μετὰ 54 διαβαθμίσεων, του σχήματος τῶν δερματικῶν ἀκρολοφιῶν τῶν δακτύλων *(δακτυλοσκοπία)*, φωτογραφίας καὶ ἰδιαιτέρων ἄλλων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς ἕνα κατ' ἐκλογὴν ὡρισμένον ἀριθμὸν *μετρήσεων*, ἕνδεκα ἐν ὅλῳ: 1) Ἀναστήματος 2) ἀνοίγματος ἀμφοτέρων τῶν ἄνω ἄκρων, 3) ὕψους καθημένου, 4) μήκους κεφαλῆς, 5) πλάτους κεφαλῆς, 6) μήκους δεξιοῦ ὠτός, 7) πλάτους δεξιοῦ ὠτός, 8) μήκους ἀριστεροῦ ποδός, 9) μήκους ἀριστεροῦ μέσου δακτύλου χειρός, 10) μήκους ἀριστεροῦ μικροῦ δακτύλου χειρός, 11) μήκους ἀριστεροῦ πήχεως.

Τὸ *τεχνικὸν* μέρος τῆς μεθόδου ταύτης δὲν διαφέρει τῆς ἀνθρωπομετρικῆς μεθόδου ἣν χρησιμοποιεῖ ἡ ἀνθρωπολογία καθόλου, δι' ἐπιστημονικοὺς σκοπούς, μελέτην φυλῶν κλπ., παρὰ μόνον ἔν τισι λεπτομερείαις. Τὴν διάμετρον μήκους τῆς κεφαλῆς ὁρίζει π. χ. ἔμπροσθεν τὸ βαθύτερον σημεῖον τῆς ρινομετωπικῆς ἐντομῆς, τοὺς δακτύλους μετροῦμεν ἐν κάμψει, ὡς καὶ τὸν πῆχυν κλπ. Ὑπάρχει δὲ ἴδιον σύστημα ἐργαλείων, ἁδρᾶς κατασκευῆς, ἐκ ξύλου, διευκολῦνον τὰ μέγιστα τὴν συστηματικὴν καὶ ὁμοιογενῆ πανταχοῦ ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου, ἐν ἀστυνομίαις, καὶ ὑπὸ ἀτόμων μὴ ἐπιστημόνων πολλάκις καὶ πρὸς κοινὴν διεθνῆ συνεννόησιν. Αἱ πλεῖσται σωματομετρήσεις λαμβάνονται διὰ ἀνθρωπομετρικῆς σανίδος στερεωμένης ἐπὶ κατακορύφου τοίχου, μὲ τὰ παραρτήματα αὐτῆς, ἰδιαιτέρων οκιμπόδων καὶ τραπεζίου, καὶ τῶν μεταλλικῶν κρανιομέτρων.

Τὴν ἀρχικὴν μέθοδον, ἣν εἰσήγαγεν ὁ Bertillon *(bertillonage)*, ἔχει ὡς βάσιν καὶ σήμερον πανταχοῦ ἡ ἔρευνα τῆς ταυτότητος, μεθ' ὅλας τὰς νεωτέρας τροποποιήσεις καὶ προσθήκας. Διὰ τῆς *«ἀνθρωπομετρικῆς σημάνσεως»* ἐξασφαλίζεται ἡ διὰ βίου ἀναγνώρισις ἐνήλικος ἀτόμου, παρὰ πᾶσαν μεταγενεστέρως τυχὸν ἐπιχειρηθεῖσαν παραμόρφωσιν αὐτοῦ. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

— *[Ἀστυνομ.]* βλ. σήμανσις.

ἀνθρωπομετρικός, *—ή, —όν* ὁ σχετικὸς μὲ τὴν ἀνθρωπομετρίαν: «ἀνθρωπομετρικὰ ἐργαλεῖα».

— ἀνθρωπομετρικὴ *τέχνη* βλ. ἀνθρωπομετρία *[Ἰατρολ.]*.

ἀνθρωπόμετρον *[Ἀνθρωπολ.]*. Πρὸς λῆψιν τῶν διαστάσεων τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος, ἰδίᾳ δὲ τοῦ ὅλου ἀναστήματος, δυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν ἐν ἀνάγκῃ ἁπλοῦν ἢ διπλοῦν μέτρον ἢ νὰ πλησιάσωμεν τὸ ἄτομον εἰς κατακόρυφον ἐπίπεδον (τοῖχον κλπ.), ἐφ' οὗ ἔχομεν σημειώσει ἓν ὕψος ἀνώτερον τοῦ συνήθους ἀνθρωπίνου καὶ διὰ δείκτου καταβιβαζομένου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς (ἢ ἄλλου μέρους τοῦ σώματος) ὁριζοντίως νὰ εὕρωμεν τὸ ζητούμενον (βλ. καὶ λ. ἀνάστημα).

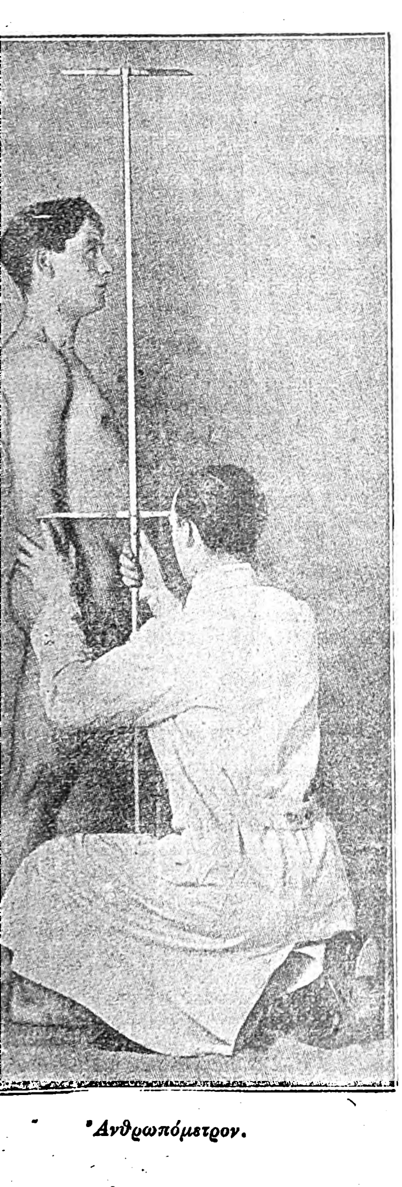

Ἀνθρωπόμετρον.

Συνήθως ὅμως κάμνομεν χρῆσιν διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν εἰδικῶν ἐργαλείων. Ἔχομεν δὲ τοιαῦτα ποικίλα, ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων ξυλίνων τοῦ Broca καὶ ἄλλων φορητῶν ἢ δι' εἰδικὴν χρῆσιν ἐπὶ τοῦ τοίχου καθηλωμένων (Bertillon), μέχρι τῶν νεωτέρων μεταλλίνων, λυομένων καὶ φορητῶν διὰ τοὺς ταξιδιώτας. Δι' ὡρισμένας καταμετρήσεις ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἔχομεν καὶ εἰδικὰ ἀνθρωπομετρικὰ ἐργαλεῖα φέροντα ἰδιαίτερα ὀνόματα (*κρανιόμετρα, κεφαλόμετρα* κλπ.). Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

ἀνθρωπόμιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τοὺς ἀνθρώπους μιμούμενος· πβλ. *γυναικόμιμος*.

ἀνθρωπόμορφα (τὰ) (Anthropomorpha) *[Βοτ.]*. Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται εἰς τὰς ῥίζας τοῦ *μανδραγόρα*. Δ. Ν. Π.

ἀνθρωπομορφία (ἡ)· βλ. ἀνθρωπομορφισμός.

ἀνθρωπομορφικός, *—ή, —όν*· ὁ σχετικὸς μὲ τὴν ἀνθρωπομορφίαν· «ἀνθρωπομορφικὰ γράμματα», γράμματα ἐμφανίζοντα μορφὴν ἀνθρώπου.

ἀνθρωπομορφισμός (ὁ) καὶ *ἀνθρωπομορφία*· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνθρωπόμορφος: «ἡ ἀνθρωπομορφία τοῦ Θεοῦ», ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ ὡς ἔχοντος μορφὴν ἀνθρώπου. Β. Φ.

[Φιλοσοφ.] Καλεῖται *ἀνθρωπομορφισμὸς* ἡ ἀντίληψις ἐκείνη, καθ' ἣν ἀποδίδονται εἰς τὴν φύσιν ἀνθρώπινοι σκέψεις, συναισθήματα καὶ ἰδιότητες, ὡς καὶ ἡ παράστασις ἀνθρωπομόρφου θεοῦ, ὅστις νοεῖ, συναισθάνεται, βούλεται καὶ δρᾷ. Πρῶτος πολέμιος τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ ὑπῆρξεν ὁ *Ξενοφάνης*, ἠσχολήθησαν δὲ μὲ αὐτὸν ὁ *Πρωταγόρας*, ὁ *Γκαῖτε*, ὁ *Φόϊερμπαχ*, ὁ *Νίτσε*, ὁ *Μάουτνερ*, ὁ *Φάϊχγερ*, ὁ *Ραῖνκε* καὶ ἄλλοι πολλοί. Τοῦ ἁπλοϊκοῦ δογματικοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ διαφέρει ὁ *συμβολικός*, ὅστις πειρᾶται νὰ φαντασθῇ τὸ θεῖον πνεῦμα κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ἀνθρώπινον. Κατὰ τὸν *Κάντιον* δύναται νὰ δικαιολογηθῇ ὁ ἰδιότυπος ἀνθρωπομορφισμὸς καθ' ὃν ὁ Θεὸς νοεῖται ὡς ὂν κεκτημένον νόησιν καὶ βούλησιν. Ὁ δογματικὸς ἀνθρωπομορφισμός, λέγει ὁ τελευταῖος οὗτος, εἶναι πηγὴ δεισιδαιμονίας, ἐνῷ ὁ συμβολισμὸς εἶναι θεμιτός. Ὁ *de Roberty* θεωρεῖ ἀκόμη καὶ τὴν ἀριστοτελικὴν θεωρίαν περὶ τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου ὡς ἀπόρροιαν τελολογικοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ. Τύπος ἀνθρωπομορφισμοῦ εἶναι καὶ ὁ *κοινωνιομορφισμός*.

Ἐπ' ἐσχάτων *ἀνθρωπομορφισμὸς* ἐκλήθη, κατὰ γενικωτέραν ἐκδοχήν, πᾶς συλλογισμὸς ἢ πᾶσα διδασκαλία, ἥτις, διὰ νὰ ἑρμηνεύσῃ ὅ,τι δὲν εἶναι ἄνθρωπος (π. χ. τὸν Θεόν, τὰ φυσικὰ φαινόμενα, τὴν συμπεριφορὰν τῶν ζῴων κτλ.), χρησιμοποιεῖ γνώσεις, ἀντληθείσας ἐκ τῆς φύσεως ἢ ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου. «Ἐὰν ἡ νόησις τῶν ζῴων ἀποκαλύπτῃ στοιχεῖα διαφέροντα κατ' οὐσίαν ἐκείνων, ἅτινα συμβάλλονται εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς ἡμετέρας νοήσεως, θὰ εἶναι σχεδὸν βέβαιον, ὅτι τὰ στοιχεῖα ταῦτα οὐδέποτε θὰ γίνουν προσιτὰ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν. Ἐν προκειμένῳ ὁ ἀνθρωπομορφισμὸς εἶναι ἀναπόφευκτος». (*Meyerson*, Le sens commun vise-t-il la connaissance? Revue de Métaph. Ἰανουάρ. 1923 σ. 19). Α. Δ.

— *[Βιβλ.]* Ἀνθρωπομορφισμὸς λέγονται αἱ μεταφορικαὶ ἐκφράσεις, αἱ χρησιμοποιούμεναι πρὸς τελειοτέραν διασάφησιν τῶν σχέσεων τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν κόσμον καὶ ἰδίᾳ τὸν ἄνθρωπον, ἐν αἷς ὁ Θεὸς παρίσταται ὑπὸ *μορφὴν ἀνθρώπου*. Τοιαῦται μεταφορικαὶ ἐκφράσεις εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι ἐν ὅλῃ μὲν τῇ Βίβλῳ, μάλιστα δ' ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Καὶ ἀλλαχοῦ μὲν ἀποδίδονται εἰς τὸν Θεὸν *αἰσθήσεις*, οἷον *ὅρασις*, δι' ἧς τὰ πάντα ἐφορᾷ (Α' Βασιλ. ιε' 19, ψαλμ. θ' 14, Ἡσαΐου λζ' 17 κ. πλ. ἄ.), *ἀκοὴ* (Δευτερονομ. λγ' 7, ψαλμ. ε' 2, Μιχ. ζ' 7 κ. π. ἄ.), *ὄσφρησις* (Γενεσ. η' 21, Ἐφεσ. ε' 2 κ. ἄ.), *ἀφὴ* (Ἰὼβ ιθ' 21, Ἱερεμ. α' 9 κ. ἄ.), ἀλλαχοῦ δὲ *μέλη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος*, οἷον *στόμα*, δι' οὗ λαλεῖ (Ἡσ. α' 20; Ἱερεμ. κγ' 16), *γλῶσσα* δίκην πυρὸς καταναλίσκοντος (Ἡσ. λ' 27), *χεῖρες* δὲ καὶ *βραχίονες*, δι' ὧν τὰ πάντα δύναται (ψαλμ. ιστ' 14, Ἡσ ιθ' 25, Ἱερεμ. κα' 5, Ἀββακ. β' 16 κ. ἄ.), *πρόσωπον* (ψαλμ. ξθ' 4 ἑξ. κ. ἄ. κτλ.), *πόδες* (Ἡσ. ξστ' 1 κ ἄ.), ἀλλαχοῦ *κινήσεις ἀνθρώπιναι* (Ὠσηὲ ια' 3, Ἡσ. στ' 1, Ἀμὼς ζ' 9, Γεν. ια' 7 κ. ἄ. π.), ἀλλαχοῦ δὲ ἀποδίδεται τῷ Θεῷ *ψυχὴ* (Ἑβρ. ι' 38) μετὰ *παθῶν ἀνθρωπίνων*, οἷον μίσους (Ἡσ. α' 14), χαρᾶς (Ἡσ. μβ' 1), λύπης (Γενεσ. στ' 6), ὀργῆς (ψαλμ. β' 12), μετανοίας (Γεν. στ' 6), τῶν τοιούτων ἀνθρωπομορφισμῶν λεγομένων καὶ *ἀνθρωποπαθισμῶν*. Τέλος ἀποδίδονται τῷ Θεῷ ἐν τῇ Βίβλῳ διάφοροι *ἐνέργειαι* ἢ *καταστάσεις διανοητικαί*, οἷον *ἀνάμνησις* (Τωβ γ' 3), *πρόβλεψις* (Δ' Βασιλ. ιθ' 27), *διαλογισμὸς* (Ἰωνᾶ α' 6, Σοφ. Σολομ. δ' 17), *λήθη* (ψαλμ. ιβ' 1).

Καὶ οἱ μὲν ἀνθρωπομορφισμοὶ στηρίζονται ἐπὶ τοῦ νόμου τῆς *ἀναλογίας* (βλ. λ. ἀναλογία-*θρησκειολογικῶς*). Δεδομένου δ' ὅτι ἡ Ἁγία Γραφὴ θεωρεῖ τὸν Θεὸν ἀναμφιβόλως ὡς πνευματικὸν ὄν, εὔδηλον ὅτι ἡ μόνη ὀρθὴ ἑρμηνεία τῶν ἀνθρωπομορφισμῶν τούτων εἶναι ἡ ἀλληγορική. Οἷον, ὅπου γίνεται λόγος περὶ βραχίονος τοῦ Θεοῦ πρόκειται περὶ τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ, ὅπου γίνεται λόγος περὶ λήθης τοῦ Θεοῦ πρόκειται περὶ τῆς μακροθυμίας αὐτοῦ, ὅπου ἀκούομεν περὶ ὀφθαλμῶν ἢ ὁράσεως τοῦ Θεοῦ, πρόκειται περὶ τῆς προγνώσεως ἢ παγγνωσίας αὐτοῦ κτλ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Krügling*, Ueber den Anthropomorphismus der Bibel (1806) καὶ ἄρθρα ἐν τοῖς βιβλικοῖς λεξικοῖς τῶν *Vigouroux, Hastings*, ὡς καὶ ἐν τοῖς θεολογικοῖς λεξικοῖς ἐν λέξει *Anthromorphismus* κ.λ.π. Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

ἀνθρωπομορφῖται· βλ. Σιδιανοί.

ἀνθρωπομορφογραφία· βλ. ἀνθρωπομορφολογία.

ἀνθρωπομορφολογία· ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἀσχολουμένη περὶ τὸ σχῆμα καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος.

ἀνθρωπόμορφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀνθρώπου μορφὴν ἔχων: «*πίθηκος ἀνθρωπόμορφος*», ὁ ἀνθρωποποιημένος· || μεταφρ. «*ἀνθρωπόμορφον τέρας*»· οὕτω χαρακτηρίζομεν ἄνθρωπον ἀγρίου καὶ ἀπανθρώπου ἤθους, οἱονεὶ θηρίον ἔχον ἀνθρώπου μορφήν.

—*ἀνθρωπόμορφοι πίθηκοι*. Ἡ λέξις χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῆς λέξεως *ἀνθρωποειδεῖς*, προτιμοτέρας. *Ἀνθρωπόμορφα* ὠνομάσθησαν ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τοῦ *Λινναίου* (Systema Naturae) τὰ ζῷα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν θηλαστικῶν, τὰ ὁποῖα ἐν νεωτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ συγγράμματός του ἐκάλεσεν ἐπιστημονικώτερον *πρωτεύοντα*. — Ω.

ἀνθρωπομορφῶ *(— όω)*· δίδω εἴς τι ἀνθρωπίνην μορφήν.

ἀνθρωπονομία (ἡ)· ἡ γνῶσις τῶν νόμων, τῶν διεπόντων τὸν σχηματισμὸν καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ.

ἀνθρωπόνους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων ἀνθρώπου νοῦν, διανόησιν: «γένος *πιθήκων ἀνθρωπόνουν*».

ἀνθρωποπάθεια (ἡ)· τὸ νὰ ὑπόκειται εἰς τὰ ἀνθρώπινα πάθη (ἰδίως προκειμένου περὶ θεοῦ τὸν ὁποῖον φαντάζεταί τις ὡς ἀνθρώπου ὀρέξεις καὶ πάθη ἔχοντα)· βλ. ἀνθρωπομορφισμός. Β. Φ.

ἀνθρωποπαθής (ὁ, ἡ), *— ές* (τό)· ὁ ὑποκείμενος εἰς τὰ πάθη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

ἀνθρωποπίθηκος *[Ζῳολ.]*. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἐδόθη εἰς τὸν *χιμπαντζῆν*, ἕνεκα τῶν μεγάλων ὁμοιοτήτων ἃς ἐμφανίζει πρὸς τὸν ἄνθρωπον, πρὸς ὃν προσεγγίζει διὰ πολλῶν χαρακτηριστικῶν, περισσότερον τῶν λοιπῶν *ἀνθρωποειδῶν*. Τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα ἔκαμον ἐντύπωσιν εἰς τοὺς παλαιοτέρους ἐρευνητὰς (Anthropopithecus sivalensis, troglodytes κ. ἄλ.).

Ὁ G. Mortillet ὠνόμασεν *ἀνθρωποπίθηκον* τὸ ὂν ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπέδιδον τὰ παλαιότατα καὶ ἀμφισβητούμενα εἰσέτι λίθινα ἐργαλεῖα, τοὺς λίθους δηλαδὴ ἐκείνους, εἰς οὓς ἀνευρίσκομεν πιθανὸν τὴν ἐπίδρασιν τῆς χειρὸς ἢ τῆς βουλήσεως ἀνθρωπείου ὄντος. Τοὺς *ἠωλίθους* τούτους, ὅπως καλοῦμεν αὐτοὺς σήμερον, ἀνευρίσκομεν εἰς πλειόκαινα τριτογενῆ στρώματα τῆς γῆς. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, τὸν ὑποθετικὸν τριτογενῆ τοῦτον ἐργάτην, θεωροῦμεν ὡς *ἄνθρωπον* κατωτάτης ἀναπτύξεως. Δηλαδή, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν ἀνθρώπειον τύπον γενικῶς, ἀδιαφόρως ἂν εὑρίσκεται ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τοῦ *προδρόμου* ἢ τοῦ *προανθρώπου* κλπ., ἢ τοῦ *τελείου ἀνθρώπου* (βλ. ἄνθρωπος, ἀνθρωπογονία).

Ὁ ὅρος *ἀνθρωποπίθηκος* δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μὲ τὸν ὅρον *πιθηκάνθρωπος*. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

ἀνθρωποποιὸς (ὁ, ἡ), *—όν* (τό)· ὁ ποιῶν ἀνθρώπους, ἀνθρώπων εἰκόνας, οἷον ὁ ἀνδριαντοποιός· πβλ. *θεοποιός* || ὁ διαπλάττων ἀνθρώπους ἠθικούς, γενναίους· πβλ. *ἀνδροποιός*.

ἀνθρωποπολίτης (ὁ)· προσηγορία τοῦ Χριστοῦ ὡς κατοικήσαντος ἐν ἀνθρώπου σκηνώματι.

ἀνθρωποπρεπὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ εἰς ἄνθρωπον πρέπων, ὁ ἁρμόζων εἰς ἄνθρωπον ἠθικόν, γενναῖον.

ἄνθρωπος (ὁ, ἡ)· κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην «ὁ ἄνθρωπος τῶν ζῴων γνωριμώτατον ἡμῖν ἐξ ἀνάγκης ἐστίν»· τὸν ὁρισμὸν τοῦτον σκώπτων τις εἶπεν: «ἄνθρωπός ἐστιν ὃ πάντες ἔσμεν», γένος μεταξὺ τῶν

Digitized by Google

ζώων· «πᾶς ἄνθρωπος ζῷον» (*Ἀριστοτέλ.*), ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἐν πάσῃ ἡλικίᾳ. || Εἰδικώτερον χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους: «ζῷον χερσαῖον, —ἀγελαῖον ἢ καὶ μοναδικόν,—πολιτικόν,— ζῳοτόκον», ἀλλαχοῦ: «ζῷον ἥμερον φύσει, ἐπιστήμης δεκτικόν» καὶ «ἄνθρωπος τὸ ἐπιστάμενον ἀριθμεῖν», καὶ «ἀνθρώποις ἴδιον τὸ δικαίου καὶ ἀδίκου αἴσθησιν ἔχειν», καὶ «ὁ ἄνθρωπος οὐ μόνον πολιτικόν, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικόν, κοινωνικόν», καὶ «τελεωθὲν βέλτιστον τῶν ζῴων ἄνθρωπος, χωρισθὲν δὲ νόμου καὶ δίκης χείριστον πάντων» || «μόνον ὀρθὸν τῶν ζῴων ἄνθρωπος» | «ἔχει ἀκριβεστέραν ἄνθρωπος τῶν αἰσθήσεων τὴν ἁφήν, δευτέραν τὴν γεῦσιν, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις λείπεται πολλῶν (ζῴων)» || «οἱ ἄνθρωποι φωνὴν τὴν αὐτὴν ἀφιᾶσι, διάλεκτον οὐ τὴν αὐτήν», «λαλεῖ οὐδὲν τῶν ἄλλων ζῴων πλὴν ἀνθρώπου, καὶ οὗτοι δὲ ὀψέ» || «ἄνθρωπος μακροβιώτατον τῶν ζῴων πλὴν ἐλέφαντος».

Ἄνθρωπος, ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαίων, σημαίνει τὸν ὡς ἀληθῶς ἄνθρωπον, τὸν αὐθέκαστον, τὸν συνετόν, τὸν εὐγενῆ καὶ γενναῖον, τὸν φιλάνθρωπον, (λατιν. humanissimum): «ὡς χαρίεν ὅταν ἄνθρωπος ἄνθρωπος ᾖ» (*Μένανδρ.*) πβ. καὶ τὸ πολυθρύλητον τοῦ Διογένους, ὅστις «λύχνον μεθ' ἡμέραν ἅψας περιῄει λέγων: ἄνθρωπον ζητῶ» (*Διογ. Λαερτ.* 9, 41)· συνηθεστάτη ἡ σημασία αὕτη καὶ σήμερον: «φρόντισε νὰ γίνῃς ἄνθρωπος», παροιμ. «Βεζίρης ἔγινες, ἄνθρωπος δὲν ἔγινες», ὅτι ἡ κατάληψις ἀνωτέρων ἀξιωμάτων δὲν σημαίνει χρηστότητα ἤθους καὶ μόρφωσιν· «σμῖξε μὲ ἄνθρωπον, νὰ γινῇς ἄνθρωπος», νὰ συναναστρέφεσαι χρηστὸν ἄνθρωπον, ἵνα καὶ σὺ ἀποβῇς χρηστός· || ἐπίσημος, ἐπιφανής: «τὸν ἐπῆρε ἀπὸ τὸ κυπάδι καὶ τὸν ἔκαμε ἄνθρωπο», τὸν ἀνέδειξεν ἀπὸ ἀσήμου καὶ ἀφανοῦς· || ὁ ἄνθρωπος ὡς ἀσθενὲς καὶ ἀτελὲς πλάσμα τοῦ Θεοῦ καὶ οὐχὶ αὐτάρκης: «ἄνθρωπος εἶναι κι' αὐτός, τί θέλεις νὰ κάμῃ;» παροιμ. «μητ' ἄνθρωπος χωρὶς ψεγάδι, μήτε δέντρο χωρὶς ξεραδι», «καταχαημένος ἄνθρωπος ἀτός του κι' ἀπατός του, κάμνει κακὸ γιὰ λόγου του, ποὺ δὲν τὸ κάμνει ὁ ὀχτρός του», ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τοῦ λογισμοῦ του δημιουργεῖ εἰς ἑαυτὸν μέγιστα δεινά· || ἐν ἀντιθέσει τοῦτο μὲν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀγγέλους, τοῦτο δὲ πρὸς τὸν διάβολον: «αὐτὸς δὲν εἶναι ἄνθρωπος, εἶναι ἄγγελος» ἢ «—ἔχει ἀγγέλου ψυχή», ἐπὶ ἀνθρώπου διακρινομένου διὰ τὴν καλοκαγαθίαν καὶ τὴν φιλαλληλίαν· καὶ ἀντιθέτως: «αὐτὸς δὲν εἶναι ἄνθρωπος, εἶναι διάβολος» ἢ «...διάβολος ἀπὸ τὸ ρέμα», ἐπὶ κακοποιοῦ καὶ μάλιστα διαβλητικοῦ· || ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ζῷα: «ἄνθρωπος εἶσαι σὺ ἢ γάϊδαρος», «...ἢ κτῆνος», ἐπὶ ἀναισθησίας ἢ θηριωδίας· καὶ ἀπὸ οἱασδήποτε ἀπόψεως: παροιμ. «ἄνθρωπο ἀπὸ σπίτι καὶ σκύλλο ἀπὸ μάντρα» δηλαδὴ καλῆς καὶ σώφρονος παραδόσεως· «ἄνθρωπος ἀνθρώπου λύκος», ὅτι εἰς περιστάσεις τὸ ἐπικινδυνότατον θηρίον διὰ τὸν ἄνθρωπον εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, πβλ. ἀνωτέρω τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ὅτι «ὁ ἄνθρωπος χωρισθεὶς νόμου καὶ δίκης χείριστον πάντων»· «ἄνθρωπος κρεμάει ἀνθρώπους καὶ μοῦ λὲς δαγκοῦν τὰ φίδια», πβλ. καὶ τὸ ἀρχ. «πολλὰ τὰ δεινὰ κοὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει»· || ὁ ἄνθρωπος καθόλου ὡς ἔννοια γένους: «αὐτὰ ἔχει ὁ ἄνθρωπος», παροιμ. «ὁ ἄνθρωπος εἶναι γλυκὸς σὰν τὸ μέλι καὶ βαρὺς σὰν τὸ μολύβι», ὅτι ὁ συγγενὴς ἢ ὁ φίλος εἶναι ποθεινὸς καὶ ἐπιδωψιλεύομεν εἰς αὐτὸν πᾶσαν περιποίησιν ἐπὶ βραχὺν χρόνον φιλοξενοῦντες αὐτόν, ἀλλὰ παρατεινομένης τῆς διαμονῆς του καθίσταται ἐπαχθέστατος· || «δὲν εἶναι ἄνθρωπος νὰ σὲ γελάσῃ», θὰ εἶναι τοιοῦτος ὥστε νὰ σὲ γελάσῃ· || ἡ κλητική: «*ἄνθρωπε*» ἐπὶ ἐλαφρᾶς ἐπιπλήξεως ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαίων: «εὐφήμει, ὦ ἄνθρωπε», «ἄνθρωπέ μου, τί εἶν' αὐτὰ ποῦ ἔκαμες!», «ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, δὲν ἤρχεσο ἐνωρίτερον;».

Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως εἶναι τῶν ἀμφιβολωτάτων: ὁ Κούρτιος ὑποθέτει ἀπὸ τοῦ *ἀνήρ* καὶ *ὤψ*· ἄλλοι ἀπὸ θέματος *ἀνθρ-* καὶ *-ωπος* καὶ ἄλλοι ἄλλως, περὶ ὧν βλ. *Boisacq*, Dictionnaire Etymologique de la langue grecque ἐν λ. Παίζων μᾶλλον παρὰ σπουδάζων καὶ ὁ Πλάτων ἐπελάβετο τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως: «ὁ ἄνθρωπος ἄνθρωπος ὠνομάσθη ἀναθρῶν ἃ ὄπωπεν» (*Κρατύλ.* 399, C) καὶ ἀλλαχοῦ: «ὁ ἄνθρωπος ἀναθρεῖ καὶ λογίζεται ἃ ὄπωπεν». Β. Φ.

—(ΑΝΘΡΩΠΟΛ.) *Ἄνθρωπον* καλοῦμεν *τὸ σύνολον τῆς ἀνωτάτης ὁμάδος τῶν «πρωτευόντων»* θηλαστικῶν ζῴων καὶ ἑπομένως καὶ ὅλου τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, μεθ' οὗ ἡ ὁμὰς αὕτη ἀποτελεῖ ἓν ὅλον. Εἶναι ὁ «πρῶτος τῶν πρώτων», ὅπως λέγομεν, ὁ ἄνθρωπος διὰ πολλοὺς λόγους, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἀλλοιοῖ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸς ἓν ζῷον, ὑπακοῦον εἰς τοὺς αὐτοὺς ἀκριβῶς βιολογικοὺς νόμους, τοὺς διέποντας ὁλόκληρον τὸ ζωϊκὸν βασίλειον. Τὴν ἁπλουστάτην ταύτην δι' ἡμᾶς ἀλήθειαν χιλιετηρίδες πολλαὶ παρῆλθον μέχρις ὅτου ἡ ἀναπτυχθεῖσα ἀνθρωπότης κατανοήσῃ καλῶς.

Εἰς τὴν παρερμηνείαν ταύτην συνέβαλον πλεῖσται αἰτίαι. Ἀνέκαθεν ὁ ἄνθρωπος, ἐξετάζων αὐτὸς ἑαυτόν, ἔσχε τὴν τάσιν νὰ ἀποχωρίζῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς λοιπῆς φύσεως. Ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀκόμη, τοῦ μελετήσαντος ἤδη τὴν στενὴν τοῦ ὄντος τούτου πρὸς τὰ λοιπὰ ζῷα σχέσιν, μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων, ἀνευρίσκομεν πάντοτε τὴν ἰδίαν βάσιν σκέψεως, ὅτι τὸ ὂν τοῦτο κατέχει ἰδίαν θέσιν ἐν τῇ φύσει, ὅτι παριστᾷ ἴδιον «βασίλειον τοῦ ἀνθρώπου» ὑπεράνω τῶν τριῶν ἄλλων, τοῦ βασιλείου τῶν ὀρυκτῶν, τῶν φυτῶν, τῶν ζῴων κλπ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι χαρακτηρισμοί, ὅπως ὅτι εἶναι «βασιλεὺς τῶν ζῴων», ἢ «ζῷον λογικόν», ἢ «ὂν ἔχον ὑλικὸν σῶμα καὶ ἄϋλον ψυχὴν» κλπ., ἂν δὲν εἶναι τελείως ἐσφαλμένοι, εἶναι ἀτελεῖς καὶ ἀκατανόητοι διὰ τὴν ψυχρὰν λογικήν, ἥτις ἐδόθη εἰς ἡμᾶς.

Καὶ εἰς μὲν τοὺς παλαιοτέρους χρόνους τοῦ μόλις ἀναπτυσσομένου λογικοῦ ἀνθρώπου ἢ καὶ κατὰ τὰς πρώτας ἐμφανίσεις τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐπιστήμης ἀκόμη, τὰ αἴτια τῆς παρερμηνείας ταύτης θὰ ἀναζητήσωμεν εἰς τὰς προλήψεις καὶ εἰς τὴν ἐκ τοῦ φόβου πρὸς τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως ἀποχὴν ἀπὸ τῆς ἐρεύνης καὶ ἡμῶν αὐτῶν, ὅπως τῶν ἄλλων ἐμβίων ὄντων, εἰς τὰς ἐσφαλμένας θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις κλπ., κυρίως δὲ εἰς τὴν ἀτελῆ γνῶσιν τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν βραδέως μόλις συστηματοποιηθεῖσαν ἀνατομικὴν μελέτην αὐτοῦ (βλ. ἀνθρωπολογία). Μέγιστον ὅμως μέρος τῆς ὀπισθοδρομικότητος ταύτης ὀφείλεται, κατὰ τοὺς νεωτέρους μάλιστα χρόνους, εἰς τὴν ματαιοδοξίαν τοῦ ἀνθρώπου, θεωροῦντος «ἀναξιοπρεπές», ὅπως ἔλεγεν ὁ Buffon, νὰ συγκρίνῃ ἑαυτὸν πρὸς τὰ λοιπὰ ζῷα, ἢ νὰ κατατάσσῃ ἑαυτὸν «εἰς τὴν σειρὰν τῶν τετραπόδων» κατὰ τὸν Daubenton.

Σήμερον, μελετῶμεν καὶ τὸ «ὑπέρτερον ὄν», ὡς κολακευόμεθα νὰ ὀνομάζωμεν τὸν ἄνθρωπον, διὰ τῶν αὐτῶν ἐπιστημονικῶν μέσων ἐρεύνης, δι' ὧν μελετῶμεν καὶ τὰ λοιπὰ ἔμβια ὄντα. Καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν βιολογικῶν μεθόδων καθορίζομεν καὶ τὴν ἐν τῇ ζῳολογικῇ κλίμακι θέσιν αὐτοῦ. Καὶ κατέχει μὲν τὴν πρώτην θέσιν πράγματι μεταξὺ τῶν λοιπῶν ζῴων, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς μορφολογικῆς αὐτοῦ τελειότητος, ὁ ἄνθρωπος, ἀποτελεῖ ὅμως μετὰ τοῦ λοιποῦ ἐμβίου κόσμου ἓν ὅλον, μορφολογικῶς καὶ λειτουργικῶς. Οὐδεμίαν βάσιν δ' ἔχομεν πρὸς δημιουργίαν τυχὸν χάσματος μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀμέσως κατωτέρων αὐτῷ ὀργανισμῶν (βλ. ἀνθρωπογονία).

Τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῇ ζῳολογικῇ κλίμακι κατέλαβεν ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ μὴ ὀπισθοχωρήσωμεν περισσότερον εἰς τὴν ἱστορίαν, ἀπὸ τοῦ *Καρόλου Λινναίου*, εἰς ὃν ὀφείλομεν τὴν πρώτην συστηματικὴν κατάταξιν τῶν ζῴων (Systema naturae 1735). Καὶ ἡ θέσις αὐτοῦ εὑρίσκεται παρὰ τοὺς συγχρόνους *πιθήκους*, τοὺς ἀμέσως ἐγγὺς αὐτῷ εὑρισκομένους ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Μετ' αὐτῶν ἀποτελεῖ τὴν πρώτην τῶν θηλαστικῶν ζῴων τάξιν, τὴν τῶν *πρωτευόντων* (ἀρχικῶς *ἀνθρωπομόρφων* κληθεῖσαν, ἡνωμένων μὲν δι' ἀπειρίας κοινῶν χαρακτηριστικῶν, διακεκριμένων δὲ ἀπ' ἀλλήλων δι' ἄλλων, κυρίως ὅμως διὰ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἀναπτύξεως τῶν κοινῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῶν.

Μεθ' ὅλας ἔκτοτε τὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν ἑδραίωσιν τῆς θέσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως καὶ διὰ τῶν προόδων τῆς παλαιοντολογίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς προϊστορίας, φιλόσοφοι ἀλλὰ καὶ φυσιοδίφαι ἀκόμη, ἐπηρεαζόμενοι ὑπὸ παλαιῶν προλήψεων καὶ ὑποκειμενικῶν συναισθημάτων, δὲν ἔπαυσαν νὰ διαμαρτύρωνται διὰ τὴν προσέγγισιν ταύτην, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀρνηθῶσι καὶ τὴν ἀλήθειαν.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐνεφανίσθη αἰφνιδίως οἷος εὑρίσκεται σήμερον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ βραδέως μόνον καὶ μετὰ πολλὰς διαδοχικὰς μεταβολὰς ἀπέκτησε πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκεῖνα, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων χαρακτηρίζει τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀνθρωπιδῶν*. Εἶναι φανερὸν ὅτι, ἀφοῦ καὶ μεταξὺ τῶν σημερινῶν φυλῶν τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχουν μεγίστου πλάτους διαφοραί, τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἦσαν τὰ αὐτὰ εἰς πάντας τοὺς σταθμοὺς τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ ἐν τῷ παρελθόντι.

Ἐκ τῆς *ἀνθρωπογονίας* γνωρίζομεν ὅτι, ὡς *ἀρχικὴν* μορφήν, πρόδρομον, ἐξ ἧς διεπλάσθη βαθμηδὸν ὁ ἄνθρωπος, θεωροῦμεν ὄν τι πρωτεῦον μὲ ἀναρριχητικὰ ἀκόμη καὶ τὰ ὀπίσθια ἄκρα, ἡμιορθίαν στάσιν, πρωτογενεῖς γνάθους (πρὸς ἀπότμησιν καὶ λέανσιν) και μήπω ἀναπτυχθέντα ἐγκέφαλον.

Διὰ τὸν *σύγχρονον* τύπον ἀνθρώπου δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ὡς κύρια χαρακτηριστικά: τὴν ὀρθίαν στάσιν, τὴν τελείαν προσαρμογὴν μόνον τῶν κάτω ἄκρων πρὸς στήριξιν καὶ βάδισιν, μὲ τὸν ἄκρον πόδα κάθετον τῷ ἄξονι τοῦ ὅλου ἄκρου καὶ ἀπώλειαν τελείαν τῆς συλληπτηρίου λειτουργίας, τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γαστροκνημιαίων καὶ γλουτιαίων μυῶν, τὰ συλληπτήρια ἄνω ἄκρα, μὲ τὴν ἄκραν χεῖρα προέκτασιν τοῦ ἄξονος τοῦ ὅλου ἄκρου, τὴν ὑποπλασίαν τοῦ γενικοῦ τριχώματος, μετὰ ἀναπτύξεως τοπικῶν καὶ δευτερογενῶν τριχωμάτων (κεφαλῆς, γενείου, μασχαλῶν, ἥβης κλπ.), τὴν ὑποπλασίαν καὶ εἰδικοποίησιν τῶν γνάθων, τὴν προβολὴν τῆς γενειακῆς χώρας τῆς κάτω γνάθου, καὶ ἄλλα δευτερεύοντα, κατ' ἐξοχὴν δὲ τὴν τυπικὴν ἀνύψωσιν τοῦ κρανίου χάριν εἰς τὴν κολοσσιαίαν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐνάρθρου λόγου.

Μεταξὺ τῆς βάσεως ἐκείνης τοῦ *ὑποθετικοῦ προανθρώπου* καὶ τοῦ γενικοῦ τούτου τύπου τῶν *συγχρόνων ἀνθρώπων* ὑπάρχει βεβαίως χάσμα μέγα. Καὶ διὰ τὴν πλήρωσιν τούτου ἡ ἐπιστήμη ζητεῖ στοιχεῖα ἐκ τῆς παλαιοντολογίας τοῦ ἀνθρώπου (βλ. λ.), ἐκ τῶν ἀνακαλυπτομένων ἰχνῶν τῶν παλαιῶν ἀνθρωπείων ὄντων. Τὰ *ἀνθρώπεια* χαρακτηριστικὰ ἀποκτηθέντα βαθμηδὸν καὶ μὲ τὴν πάροδον τῶν χιλιετηρίδων, συναντῶμεν ὁλονὲν ἀσθενέστερον ἐκδεδηλωμένα ὅσον βαίνομεν πρὸς τὰ ὀπίσω, ὅσον ἐξετάζομεν ἴχνη ἐκ παλαιοτέρων στρωμάτων τῆς γῆς. Γενικῶς δὲ ἡ ἐμφάνισις τῶν νέων χαρακτηριστικῶν τῆς ζῳολογικῆς ταύτης οἰκογενείας εἶναι σχετικὴ πρὸς τὴν προσαρμογὴν τοῦ ὀργανισμοῦ εἰς τὴν ὀρθίαν στάσιν.

Μετὰ τὴν τοιαύτην διεύρυνσιν τοῦ κύκλου τῶν ἀνθρωπείων ὄντων, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁρίσωμεν ἀκριβέστερον τὸν *ἄνθρωπον*, ὡς τὴν ἀνωτάτην ὁμάδα τῶν *πρωτευόντων*, τὴν περιλαμβάνουσαν τὸ *σύνολον* τοῦ σήμερον ζῶντος εἴδους, τοῦ κοινῇ περιλαμβανομένου ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «*ἄνθρωποι*» συλλογικῶς, συγχρόνως ὅμως καὶ *πάσας τὰς παλαιοντολογικὰς μορφὰς* τὰς εὑρισκομένας ἐγγύτερον αὐτῷ γενεαλογικῶς καὶ μορφολογικῶς (*Fischer*). Καὶ γεννᾶται ἤδη ἡ ἀπορία, ποῖα ἐξ αὐτῶν ἴχνη ἀνήκουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους; Διότι δὲν ἔχει ὁ ὅρος οὗτος τὴν αὐτὴν σημασίαν συστηματικῆς ζῳολογικῆς διακρίσεως, ὅπως ἐπὶ τῶν λοιπῶν ζῳολογικῶν εἰδῶν, γενῶν κλπ., ἀλλὰ εἶναι περιεκτικός, περιλαμβάνων καὶ μορφὰς διαμέσους ἀκόμη ἄνευ σαφῶν ὁρίων. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀδυναμίαν ἡμῶν καθορισμοῦ ὁρίου πρὸς τὰ ὀπίσω τοῦ τύπου *ἄνθρωπος*, δεδομένης τῆς βαθμιαίας διαμορφώσεως τῶν ἀνθρωπείων χαρακτηριστικῶν. Εἶναι δυσχερὲς λίαν νὰ καθορίσωμεν ἐὰν μία ἀνευρισκομένη μορφὴ εἶναι «*ἀνθρώπειος*» ἢ «*ἀρχικοῦ ἀνθρώπου*» ἢ «*προδρόμου*» ἢ «*διαμέσου*» κττ.

Πάντως, θεωροῦμεν ὡς «*ἀνθρώπους*» τὰς «*μορφολογικῶς ἐγγὺς ἡμῶν μορφάς*». Τὰ ἴχνη ταῦτα δὲν γνωρίζομεν ἂν ἦσαν τέλειοι ἄνθρωποι ἢ εὑρίσκονται ἀκόμη εἰς σταθμόν τινα γενεαλογικοῦ δένδρου τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τὴν κατάταξιν ὅμως εἶναι ἀρκετὸν ὅτι τὰ λείψανα ἐκεῖνα εἶναι πολὺ ὅμοια πρὸς τὰ ἀνθρώπεια. Διότι, μορφή τις, ὡς γνωστόν, δύναται νὰ ἀπέκτησε ἀνθρώπειά τινα χαρακτηριστικὰ π. χ. ἀνόρθωσιν τοῦ σώματος, ἀνύψωσιν τοῦ θόλου τοῦ κρανίου κλπ. καὶ νὰ μὴ προὐχώρησε περαιτέρω, ἀλλὰ εἴτε νὰ παρέμεινε μονίμως τοιαύτη, εἴτε νὰ ἐξηλείφθη οἵα ἔζησε, πρὶν προφθάσῃ νὰ ἐξελιχθῇ περαιτέρω, εἴτε νὰ ἐξειλίχθη εἰς ἄλλην ζωϊκὴν μορφήν, ἀφοῦ διέβη διὰ τοῦ σταδίου τοῦ ἀνθρωπείου. Ἅπασαι ὅμως αὗται αἱ παλαιοντολογικαὶ μορφαί, τὰς ὁποίας θεωροῦμεν ἀνθρωπείους, εἶναι μορφαὶ συγγενεῖς ἐν τῇ βάσει των, ὅμοιαι σχεδόν, μὴ διακεκριμέναι ἀκόμη, καὶ εἶναι ἄσκοπος διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ ὅρου *ἄνθρωπος* ἡ ἔρις, ἄν τις ἐξ αὐτῶν εἶναι πράγματι *ἀνθρώπειος* ἢ *πρόδρομος ἀνθρώπου* ἢ εἶναι *πίθηκος* ἢ *πρόδρομος πιθήκου* κλπ., ἀφοῦ καὶ ἡ λύσις εἶναι πολλάκις ἀδύνατος, δεδομένου ὅτι πρόκειται περὶ ἀτελεστάτων συνήθως, μονήρων μερῶν τοῦ σκελετοῦ καὶ οὐσιαστικῶς ἄνευ σημασίας, ὡς εἴπομεν.

Ὁπωσδήποτε, διακρίνομεν τοῦ ἀνθρώπου, ὑπὸ τὴν τοιαύτην εὐρεῖαν ἐκδοχὴν καὶ ἐν τῷ χρόνῳ, δύο κυρίους μεγάλους μορφολογικοὺς τύπους, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν δύο διακεκριμένα εἴδη: 1) Τὸν «*πρωτογενῆ*» ἢ «*νεανδερτάλιον*» ἢ «*παλαιόν*», ὅπως νομίζομεν προτιμότερον γενικῶς νὰ καλῆται τὸ σύνολον τοῦ ἐξαφανισθέντος ἄνευ ἴσως ἀπογόνων, ἑπομένως παλαιοντολογικοῦ μόνον ἀνθρώπου. Περιλαμβάνομεν δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον πάντα τὰ ἴχνη σκελετῶν τὰ εὑρεθέντα εἰς διάφορα μέρη τῆς γῆς καὶ εἰς στρώματα τῶν γεωλογικῶν χρόνων, ἐμφανίζοντα δὲ χαρακτηριστικὰ ὁμοιάζοντα τοῖς ἀνθρωπείοις, ἥσσονος ὅμως ἀναπτύξεως, προσεγγίζοντα τὰ τῶν κατωτέρων καὶ συγγενῶν πρωτευόντων. 2) Τὸν «*νέον*», ὅπως δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν γενικῶς τὸ σύνολον πάλιν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἐμφανίζουν τὴν τελείαν ἀνθρωπίνην μορφολογίαν, δηλαδὴ τοῦτο μὲν ἴχνη τοιούτων ἀνευρισκόμενα εἰς τὰ στρώματα τῆς γῆς καὶ παλαιοτάτων μάλιστα γεωλογικῶν χρόνων, τοῦτο δὲ τὰς συγχρόνους ὁμάδας τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ὁ *λογικὸς* ἢ «*ἔμφρων ἄνθρωπος*» (Homo Sapiens), ὅπως καλεῖται συνήθως ἡ νέα αὕτη μορφή, τῆς ὁποίας ὅμως ἀπαντῶμεν, ἐπαναλαμβάνομεν, ἴχνη καὶ παλαιοντολογικὰ ἀκόμη, δηλαδὴ ἀπαντῶντα ἐν τοῖς στρώμασι τῶν γεωλογικῶν χρόνων, μετὰ τῶν ἰχνῶν τοῦ παλαιοῦ, ὃν εὑρίσκομεν μόνον ὡς παλαιοντολογικόν, ἐξαλειφθέντα δὲ σήμερον.

Καὶ τοῦ μὲν «*παλαιοῦ*» ἀνθρώπου, τὰ διάφορα ἀποκαλυφθέντα λείψανα ὀστῶν δεικνύουν ὅλα γενικῶς μορφὴν κατωτέρου *προανθρωπείου* ἢ *ἀνθρωπείου* ὄντος, ἀναλόγως τῆς παλαιότητος αὐτῶν, ζῳώδη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, μὲ πιθήκεια χαρακτηριστικά, ἀμβλυνόμενα ὅσον μεταβαίνομεν εἰς νεωτέρους χρόνους, εἰς ἀνώτερα στρώματα τῆς γῆς. Τοῦ δὲ «*νέου*», πολλὰ παλαιοντο-

Digitized by Google

λογικὰ ἴχνη δὲν διαφέρουν περισσότερον τῶν συγχρόνων, παρ' ὅσον διαφέρουν καὶ αἱ διάφοροι φυλαὶ τῶν συγχρόνων μεταξύ των.

Αἱ ποικιλίαι αὗται, τονιζομεν, διεμορφώθησαν βαθμηδὸν κατὰ τοὺς γενικοὺς νόμους τῆς Βιολογίας. Δι' αὐτῶν πειθόμεθα, ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐξεπήδησε τυχὸν αἰφνιδίως ὑπὸ τὴν σημερινήν του μορφήν, τῆς ὑπερτέρας σωματικῆς καὶ διανοητικῆς διαπλάσεως, ἀλλὰ ὅτι διεμορφώθη βαθμηδὸν ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ ἔμβια ὄντα καὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς νόμους, ἤτοι διὰ παραλλαγῶν συνεπείᾳ ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν αἰτίων, διὰ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς κλπ., προσαρμοζομένου τοῦ ὀργανισμοῦ πρὸς τὴν ὀρθίαν στάσιν καὶ τὰς συνεπείας αὐτῆς (βλ. ἀνθρωπογονία). Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

—[ΑΝΑΤ.]· βλ. λ. ἀνατομική, τόμ. Δ', σ. 606,3.

—[ΦΥΣΙΟΛ.]· Φυσιολόγία *τοῦ ἀνθρώπου.*

—[ΜΗΧΑΝ.] Ἀπὸ μηχανολογικῆς ἀπόψεως ὁ ἄνθρωπος ὑπάγεται εἰς τὰς κινητηρίους μηχανάς, καὶ δὴ τοὺς ζωϊκοὺς κινητῆρας, ἐπειδή, ὡς γνωστόν, δέχεται ἐνέργειαν διὰ τῶν τροφῶν καὶ δύναται νὰ ἀποδώσῃ ἔργον μηχανικόν, νὰ κατανικήσῃ μίαν ἀντίστασιν εἰς ἕνα δρόμον. Τὸ ποσὸν τοῦ ἔργου τούτου κατὰ τὰ σχετικὰ πειράματα εὑρίσκεται εἰς ποικίλλουσαν σχέσιν πρὸς τὴν ἐν ταῖς τροφαῖς περιεχομένην ἐνέργειαν θερμικῆς σχεδὸν μορφῆς. Τὸ ἡμερήσιον ἔργον ἑνὸς ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀντίστασιν ἣν κατανικᾷ, τὴν ταχύτητα μεθ' ἧς τὴν κατανικᾷ καὶ ἀπὸ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας του.

Ἂν καλέσωμεν p εἰς χιλιόγραμμα τὴν δύναμιν ἣν δύναται νὰ ἀναπτύξῃ ἐν ἀκινησίᾳ ἐνεργῶν, π. χ. συγκρατῶν ἀνηρτημένον βάρος διὰ τοῦ στροφάλου βαρουλκοῦ μηχανῆς, v τὴν ταχύτητα εἰς μέτρα μεθ' ἧς θὰ ἠδύνατο νὰ κινῇ τὰς χεῖράς του χωρὶς νὰ κατανικᾷ καμμίαν ἀντίστασιν, V τὴν ταχύτητα εἰς μέτρα μεθ' ἧς περιστρέφει τὸ στρόφαλον ἐργοζόμενος καὶ κατανικῶν μίαν ἀντίστασιν P χιλιόγραμμα, τότε ἰσχυρίζονται ὅτι ἰσχύει ἡ σχέσις

$$P = p\left(-\frac{V}{v}\right)^2$$

καὶ ἑπομένως ὅτι ἡ ἰσχὺς τοῦ ἀνθρώπου ὑπολογίζεται ἐκ τοῦ τύπου

$$PV = p\left(1-\frac{V}{v}\right)^2 .V$$ χιλιογραμμόμετρα εἰς τὸ 1''.

Τὸ μέγιστον τῆς ἰσχύος ταύτης PV ἀντιστοιχεῖ εἰς $V=\frac{1}{3}v$ καὶ $P=\frac{4}{9}p$ καὶ προκύπτει (PV) μέγιστον $=\frac{4}{27}Pv$.

Ἡ ἰσχὺς (ἔργον εἰς τὸ 1'') τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται προφανῶς ἀπὸ τὴν ποιότητα καὶ τὴν ποσότητα τῶν τροφῶν δι' ὧν τρέφεται· ὑπὸ τὰς αὐτὰς δὲ ἄλλως συνθήκας ἡ ἰσχὺς ἐλαττοῦται ὅταν αὐξάνῃ ἡ θερμοκρασία τοῦ περιβάλλοντος.

Ὑπο φορτίον 150 μέχρι 200 χιλιογραμ. ὁ κανονικὸς ἄνθρωπος μόλις δύναται νὰ κινηθῇ. Ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν μεγίστην ταχύτητα τῶν 7,70 μέτρων, ἣν δύναται νὰ ἀναπτύξῃ, ἐκτὸς τῆς ἰδίας του ἀντιστάσεως, οὐδεμίαν ἄλλην δύναται νὰ κατανικήσῃ.

Ἐκτιμοῦν ὅτι ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν αὐτὴν κούρασιν ἀνερχόμενος 0,135 μέτρ. (σύνηθες ὕψος βαθμίδος) ὅσων διατρέχων ἐπὶ ὁριζοντίου ἐδάφους ἀπόστασιν 2,295 μέτρ. (δεκαεπταπλασίαν).

Ἐξ ἄλλων παρατηρήσεων συνάγεται ὅτι ἄνθρωπος μέσου βάρους (65 χιλιογρ.) δύναται νὰ ἀνέλθῃ ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας πορείας εἰς ὕψος 4320 μέτρ. ἢ νὰ διατρέξῃ ἐπὶ ὁριζοντίου ἐδάφους 54.000 μ.

Ἀνθρώπινος μηχανισμός. — Διὰ τοῦ ὅρου «*ἀνθρώπινος μηχανισμὸς*» ἢ καὶ «*ἀνθρωπίνη μηχανὴ*» νοεῖται ὁ ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς καὶ αἱ λειτουργίαι αὐτοῦ, ἐν ἀντιστοιχίᾳ πρὸς τοὺς τεχνητοὺς μηχανισμούς, τοὺς προωρισμένους διὰ τὴν βιομηχανίαν. Ὑπὸ τὴν ἄποψιν αὐτὴν ὁ ἀνθρώπινος μηχανισμὸς ἐν τῇ βάσει του παρουσιάζει καταπληκτικὰς ἀνατομικὰς καὶ λειτουργικὰς (φυσιολογικὰς) ἀναλογίας πρὸς μίαν αὐτοκίνητον μηχανήν, ἐν δὲ ταῖς λεπτομερείαις του παρουσιάζει τὴν εἰκόνα ἐργοστασίου μὲ ποικίλας ἐγκαταστάσεις διαφόρου μὲν προορισμοῦ, ἀλλ' ἀλληλενδέτους εἰς τὴν ἐπίτευξιν ἑνὸς ὡρισμένου σκοποῦ. Ἡ μόνη διαφορά, εἰς ἣν ἔγκειται καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, εἶναι τὸ στοιχεῖον *ζωή*, οὗ ἡ κυριωτέρα ἐκδήλωσις ἔγκειται εἰς τὰ μικροσκοπικὰ κύτταρα, ἅτινα κέκτηνται ἰδιότητας ἀναπαραγωγῆς καὶ λειτουργικῆς προσαρμογῆς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ νεκρὰ μεταλλικὰ μόρια τῶν μηχανῶν. Ἐκ τῶν ἀναλογιῶν τούτων συνάγεται ὅτι ἡ Μηχανικὴ βαδίσασα ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου μηχανισμοῦ τείνει νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν αὐτὴν πρὸς τοῦτον διάταξιν. Συνεπῶς ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου παραμένει ἡ τελειοτέρα ἐκδήλωσις τῆς αὐτοκινήτου μηχανῆς, παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην ἐλαχίστων συγγραφέων ἐπὶ ὡρισμένων ὀργάνων τοῦ ἀνθρώπου (ὅπως π. χ. ἡ τοῦ Helmholz τοῦ ἀποδείξαντος τὴν ἀτέλειαν τοῦ ἀνθρωπίνου ὀφθαλμοῦ καὶ ὑποδείξαντος ποῖον ἔδει εἰς τὴν ἐντέλειαν νὰ ἦτο τὸ ὀπτικὸν σύστημα τοῦ ἀνθρώπου κλπ.).

Ὁ Chauvois ἀναλύων τὰς κατὰ βάσιν ἀναλογίας τοῦ ἀνθρωπίνου μηχανισμοῦ πρὸς τὸν τεχνητὸν τοιοῦτον, εὑρίσκει τὰς κάτωθι ὁμοιότητας καὶ ἀντιστοιχίας, λαμβάνων ὡς ὑπόδειγμα συγκρίσεως τὴν μηχανὴν αὐτοκινήτου:

Ἀποθήκη βενζίνης=στόμαχος. —Τὸ ἐν συνεχείᾳ ταύτης, μεμβρανῶδες διυλιστήριον=ἔντερα.—Ὁ εἰς τὸ ἄκρον τούτου, δακτύλιος=πρωκτός. — Τὸ δοχεῖον σταθερᾶς ἐπιφανείας (cuve à niveau constant)=ἧπαρ.—Ὁ σωλὴν ὁ ὁδηγῶν τὴν βενζίνην ἐκ τοῦ μεμβρ. διυλιστηρίου εἰς τὸ δοχεῖον σταθ. ἐπιφ. = πυλαία φλέψ. —Ἀεραγωγὸς =πνεύμων. —Ἀνεφοδιαστικὸς σωλὴν (tube ravitailleur) = οἰσοφάγος. — Ἀκροφύσιον (gicleur) = ἀγγεῖα ἐκ τοῦ ἥπατος εἰς τοὺς πνεύμονας.— Σωλῆνες τῶν κυλίνδρων=ἀγγεῖα ἐκ τῶν πνευμόνων εἰς τὰ σπλάγχνα. — Ἠλεκτροπαραγωγὴ = ἐγκέφαλος, νωτ. μυελός, νεῦρα.—Ἔξοδος τοῦ ἀτμοῦ=ἐπιστροφὴ τοῦ ἀκαθάρτου αἵματος διὰ τῆς κοίλης φλεβός.—Ἔμβολα, διωστῆρες, στροφαλοφόρος ἄξων (κινητήρια ὄργανα)=μῦς, ἀρθρώσεις, σύνδεσμοι.—Σπινθηριστήρ, ἀναφλεκτῆρες (magnéto, bougies) = ἐγκεφαλονωτιαῖοι πυρῆνες κινήσεως καὶ νευρικὰ κέντρα — Κλεῖδες ρυθμίσεως=ἀδένες ἔσω ἐκκρίσεως.—Περίβλημα κυλίνδρων, θερμοστάτης=δέρμα, θερμορυθμιστικὸν ἀγγ. σύστ. τῆς ἐπιφανείας. — Ἐλατήρια καὶ σιγαστὴρ (amortisseur) = χόνδροι καὶ τένοντες.—Λίπανσις τῆς μηχανῆς=ὑγρὸν τῶν ἀρθρ. θυλάκων, λίπος.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα παραστατικὸν σχεδίασμα συντεθὲν ὑπὸ τοῦ L. Chauvois, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς ἐξομοιοῦται ὡς ἀνωτέρω πρὸς μηχανὴν ἐσωτερικῆς καύσεως (βενζινομηχανή).

Εἰς ἄλλην παρατιθεμένην ἐπίσης εἰκόνα συντεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Fr. Kahn ὁ ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς ἐξομοιοῦται πρὸς πολύπλοκον μηχανοστάσιον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *St. Léduc*: L' Energetique de la Vie (Paris, éd. Poinat 1921). *L. Chauvois*: La machine humaine

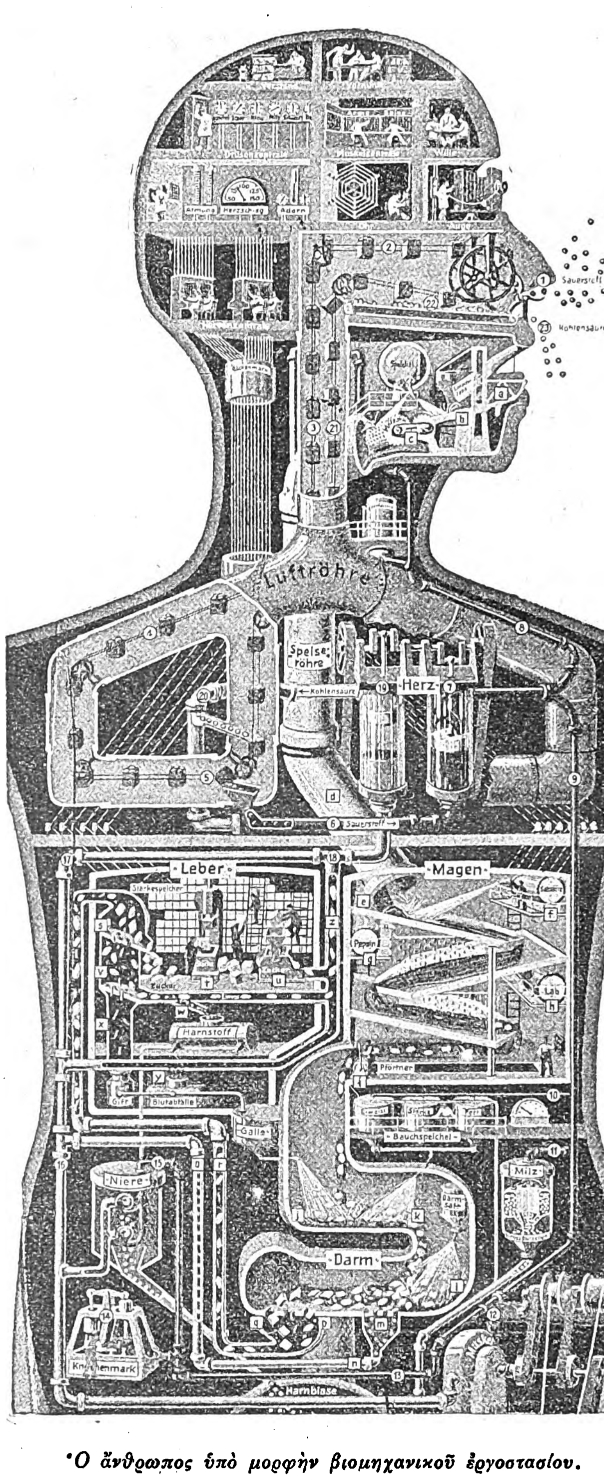

Ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ μορφὴν βιομηχανικοῦ ἐργοστασίου.
(*Dr Fritz Kahn*: Das Leben des Menschen. Stuttgart 1927)

[Κεφαλή: 1ον ἐπίπεδον (ἄνω) ὁ νοῦς (Verstand) καὶ ἡ γνῶσις (Vernunft). —2ον ἐπίπεδον (ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ) αἰσθητήρια, μυϊκὸν σύστημα, θέλησις.—3ον ἐπίπεδον, ἀναπνοή, φλέβες, ἀκοή, ὅρασις —4ον ἐπίπεδον (ἀριστερὰ) κεντρικὸν νευρικον σύστημα καὶ κάτωθι αὐτοῦ ὁ νωτ. μυελός· δεξιὰ 1 ὀξυγόνον (εἴσοδος), 23 ἀνθρ. ὀξὺ (ἔξοδος) ρὶς - στόμα.
Τράχηλος: Θυρεοειδὴς ἀδήν —Τραχεῖα ἀρτηρία (ἀναπν. σωλήν, Luftröhre).
Κορμός: 1ον ἐπίπεδον: 4 πνεύμονες, 7 καὶ 19 καρδία, εἰ τὸ μέσον οἰσοφάγος (Speiseröhre).—2ον ἐπίπεδον: ἧπαρ (Leber) (λίπος, σάκχαρον). Στόμαχος (Magen) (πεπτ. ὑγρά). Οὐσίαι οὔρων (Harnstoff). Πυλωρὸς (Pförtner). Χολὴ (Galle).—3ον ἐπίπεδον: 15 νεφροὶ 10 λευκώματα καὶ λίπη 11, σπλήν.—Κάτω μέσον ἐπίπεδον: Ἔντερα (Darm)· οὐροδόχος κύστις (Harnblase)].

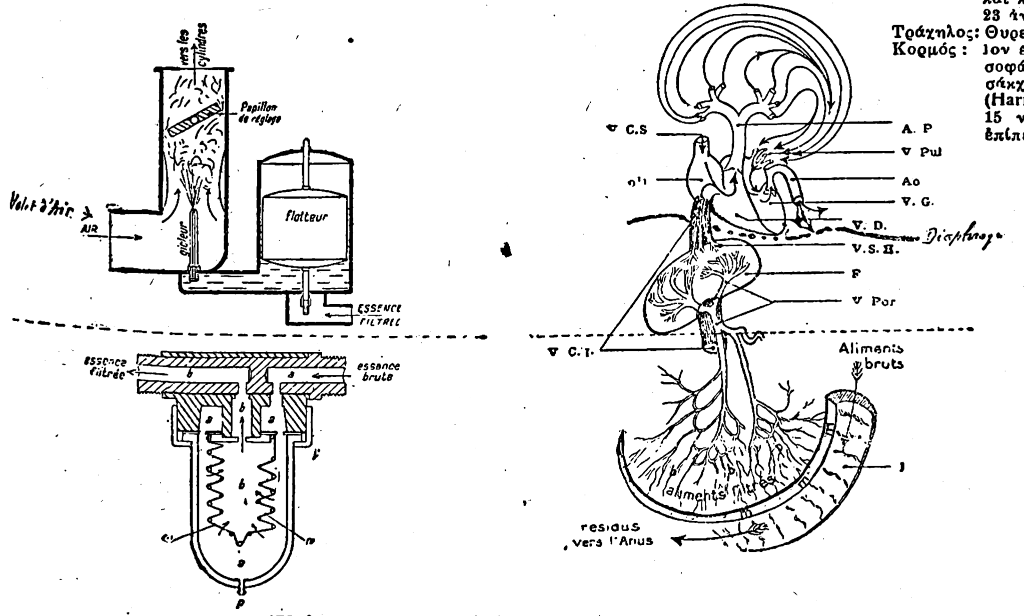

Ἡ ἀνθρωπίνη μηχανὴ (πίναξ τοῦ *Dr Chauvois*).

[*Ἄνω*—*Ἀριστερᾷ*: Ἐξαερωτὴρ (carburateur) βενζινομηχανῆς.—*Δεξιᾷ*: Τὸ ἀντιστοιχοῦν πρὸς αὐτὸν μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ (ἧπαρ, ἀγγεῖα, πνεύμονες, καρδία.)
Κάτω—*Ἀριστερᾷ*: Διυλιστήριος μεμβράνη (m) τῆς βενζινομηχανῆς· a, a, a κυκλοφορία τῆς πρὸς διήθησιν βενζίνης· b b, b κυκλοφορία τῆς βενζίνης, μετὰ τὴν διήθησιν, φερομένης πρὸς τὸν ἐξαερωτῆρα· p ἀπαγωγὴ ἀχρήστων ὑλῶν.—*Δεξιᾷ*: Τὸ διυλιστήριον τῆς ἀνθρωπίνης μηχανῆς, ἤτοι τὰ ἔντερα καὶ σπλάχνα· m διυλιστήριος μεμβράνη· bbb, κυκλοφορία διηθηθέντων θρεπτικῶν χυμῶν.]

Digitized by Google

enseignée par la machine automobile Paris, éd. Doln 1926). *Fritz Kahn*: Das Leben den Menschen (Stuttgart, 1927).

N. N ΔΡΑΚΟΥΛΙΔΗΣ

— **[ΔΟΓΜΑΤ.]** Κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου ἐγένετο διαφόρως τῆς τῶν φυτῶν καὶ ζῴων, διότι ἐνῷ τὰ φυτὰ καὶ ζῷα προέρχονται ἀμέσως ἐκ τῆς γῆς δημιουργηθέντα διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖται ἐκ χοός, ἐμφυσᾶται δ' εἰς αὐτὸν πνοὴ ζωῆς. Ἐκ τοῦ σχετικοῦ χωρίου τῆς Γενέσεως (2, 7) ἠδύνατό τις ἀπατώμενος νὰ συμπεράνῃ ὅτι πρῶτον πλάσσεται τὸ σῶμα καὶ εἶτα ἐμφυσᾶται αὐτῷ ἡ ψυχή, τὰ συμφραζόμενα ὅμως καὶ ἡ ἑρμηνεία τῶν πατέρων δεικνύουσιν ὅτι δὲν πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν ἐνέργειαν τῆς μορφώσεως τοῦ σώματος καὶ τὸ θεῖον ἐμφύσημα ὡς δύο κεχωρισμένας χρονικὰς πράξεις, ἀλλ' ὡς συγχρόνους. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τονίζεται τοσοῦτον τὸ ἐμφύσημα, ὥστε τινὲς νομίζουσιν, οὐχὶ ὀρθῶς, ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ μεταδόσεως θείας οὐσίας ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ἐκ τῆς περὶ δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου διηγήσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς γίνεται δῆλον ὅτι ὁ ἄνθρωπος συνίσταται ἐκ δύο συστατικῶν, τοῦ *σώματος* καὶ τῆς *ψυχῆς*. Καθόλου δ' εἰπεῖν ἡ Ἁγία Γραφὴ θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπον συνιστάμενον ἐκ δύο συστατικῶν, τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, διχοτομικῶς λοιπόν, εἴς τινα δὲ μόνον χωρία γίνεται λόγος περὶ τριῶν συστατικῶν τοῦ ἀνθρώπου, *σώματος, ψυχῆς* καὶ *πνεύματος*, ἀλλὰ καὶ τὰ χωρία ταῦτα, εἰ καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται τριχοτομικά, ἀνάγονται εἰς τὴν διχοτομίαν, διότι ἐν αὐτοῖς χαρακτηρίζεται ἡ πνευματικὴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ οὐσία διττῶς, ὡς ψυχὴ καὶ πνεῦμα, χωρὶς νὰ ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι τὰ δύο ταῦτα εἶναι δύο διάφορα συστατικά. Τὸ πνεῦμα δηλοῖ τὰς ἀνωτέρας δυνάμεις τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ πνευματικῆς οὐσίας καὶ μάλιστα ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεόν, ἡ ψυχὴ τὰς κατωτέρας, πολλαχοῦ δὲ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, πνεῦμα καὶ ψυχὴ δηλοῦσι τὸ αὐτό. Ὁ Αὐγουστῖνος μάλιστα ἀνάγει τὸν τριχοτομικὸν τύπον εἰς διχοτομικόν, λέγων «Tria sunt quibus homo constat, spiritus, anima et corpus, quae rursus duo dicuntur». Ἐνιαχοῦ τῆς Ἁγίας Γραφῆς πνεῦμα δηλοῖ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἥτις βεβαίως δὲν εἶναι συστατικὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ *διχοτομικὸς* τύπος ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς δυτικοῖς θεολόγοις, τῷ Λουθήρῳ καὶ τοῖς ἀρχαίοις διαμαρτυρομένοις δογματικοῖς, ὁ δὲ φαινομενικὸς *τριχοτομικὸς* παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς.

Ἀπὸ τοῦ φαινομενικοῦ τριχοτομικοῦ τύπου πρέπει νὰ διακριθῇ ὁ πραγματικὸς τριχοτομικός, ὃν εὑρίσκομεν ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ παρὰ τῷ Οὐαλεντίνῳ, Τατιανῷ καὶ Ἀπολλιναρίῳ. Ἡ τριχοτομία ὅμως παρὰ τοῖς τρισὶ τούτοις δὲν εἶναι ἡ αὐτή, ὡς συνήθως νομίζεται. Ὁ Ἀπολλινάριος διακρίνει ἄλογον καὶ λογικὴν ψυχὴν θεωρῶν τὴν σκεπτομένην ψυχήν, τὸν νοῦν, διάφορον τῆς ἐμψυχούσης τὸ σῶμα, κατὰ τὴν Πλατωνικὴν τριχοτομίαν, ἐνῷ ὁ Τατιανὸς ῥητῶς λέγει: «Δύο πνευμάτων διαφορὰς ἴσμεν, ὧν τὸ μὲν καλεῖται ψυχή, τὸ δὲ μεῖζον τῆς ψυχῆς, θεοῦ δὲ εἰκὼν καὶ ὁμοίωσις, ἑκάτερα δὲ παρὰ τοῖς πρώτοις ἀνθρώποις ὑπῆρχε, ... χρὴ σὺν ἡμᾶς, ὅπερ ἔχοντες ἀπολωλέκαμεν, τοῦτο ἀναζητεῖν, ζευγνύναι τε τὴν ψυχὴν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ». Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Τατιανοῦ φαίνεται ὅτι ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Μακράκης. Ὁ Μακράκης θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπον συνιστάμενον ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς, εἰς ἣν προστίθεται διὰ τοῦ θείου ἐμφυσήματος τὸ πνεῦμα, ὅπερ ἀφαιρεῖται διὰ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου, δίδεται δὲ πάλιν αὐτῷ διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Κατὰ ταῦτα, εἰ καὶ ὑπὸ τοῦ Μακράκη τὸ Πνεῦμα καλεῖται συστατικὸν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν θεωρεῖται ὥς τι ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς σιστατικὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς ἁπλῶς ἐνοικοῦν ἐν αὐτῷ. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δὲν εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Μακράκη αἱρετική, ὡς ἐνομίσθη, διότι ἐνοίκησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ἡμῖν δέχεται ἥ τε ἁγία Γραφὴ καὶ ἡ ἱερὰ παράδοσις. Κατὰ ταῦτα τὸ σφάλμα τῆς γνώμης τοῦ Μακράκη ἔγκειται ἰδίᾳ ἐν τούτῳ, ὅτι καλεῖ τὸ πνεῦμα συστατικὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῷ κυρίως δὲν εἶναι τοιοῦτον, καὶ νομιζει ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἄνευ τοῦ πνεύματος εἶναι θνητὴ καὶ κτηνώδης, ἐνῷ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἄνευ τοῦ Πνεύματος εἶναι λογικὴ καὶ ἀθάνατος.

Πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος σύγκειται ἐκ δύο συστατικῶν, σώματος καὶ πνεύματος, ἀντίκειται ἡ διδασκαλία τοῦ *ὑλισμοῦ* καὶ *πνευματισμοῦ* (Spiritualismus) τῶν δεχομένων ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς συστατικοῦ. Ὁ ὑλισμὸς δεχόμενος ὡς τὸ μόνον ὑπάρχον τὴν *ὕλην*, παραδέχεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἐκ μόνης τῆς ὕλης καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰς πνευματικὰς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνεργείας ἐκ τῆς ὕλης καὶ διὰ τῆς ὕλης, ὁ δὲ πνευματισμὸς δεχόμενος ὡς μόνον ὑπάρχον τὸ *πνεῦμα* θεωρεῖ τὸ σῶμα ὡς προϊὸν τοῦ πνεύματος, ὡς ἀπείκασμα αὐτοῦ.

Ἡ Ἁγία Γραφὴ πολλαχοῦ τονίζει τὴν καταγωγὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξ ἑνὸς ζεύγους. Ἡ ὁμοιότης τῶν πνευματικῶν ἰδιωμάτων, τῆς γλώσσης, τῶν παραδόσεων καὶ τῶν μύθων, ἡ παρατηρουμένη παρ' ἅπασι τοῖς ἀνθρώποις ἐπικυροῖ τοῦτο. Καὶ ἡ γονιμότης δὲ ἡ παρατηρουμένη παρὰ τοῖς ἀνθρώποις διαφόρων φυλῶν ἀποδεικνύει ὅτι αἱ φυλαὶ δὲν ἀποτελοῦσι διάφορα γένη, ἀλλ' εἴδη ἑνὸς γένους. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τοῦ Θεϊσμοῦ κατεπολεμήθη ὑπό τινων ἡ ἰδέα αὕτη καὶ ὑπεστηρίχθη ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος κατάγεται ἐκ διαφόρων προπατόρων ἀναφανέντων εἰς διάφορα μέρη τῆς γῆς. Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη μὴ δυναμένη νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν πραγμάτων εἶναι ἄτοπος.

K. I. Δ.

— **[ΑΠΟΚΡΥΦ.]**· βλ. μικρόκοσμος.

— **ἄνθρωπος *ἀϊδελβέργιος*·** βλ. ἀϊδελβέργιος.

— **ἄνθρωπος τῆς *Νεάντερταλ*·** βλ. Νεάντερταλ.

— **ἄνθρωπος *προϊστορικός*·** βλ. λ. ἀνθρωπογονία καὶ *παλαιοντολογία τοῦ ἀνθρώπου*.

— **ἄνθρωπος *οἰκονομικὸς*** *[Πολιτ. Οἰκον.]*. Ὅρος χρησιμοποιούμενος πρὸς ὀπεικόνισιν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀντιλαμβάνονται αὐτὸν ὁ Ρικάρντο, ὁ Τζὼν Στοῦαρτ Μὶλλ καὶ ἄλλοι ἐκπρόσωποι τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Ὁ οἰκονομικὸς ἄνθρωπος εἶναι πρόσωπον ἐλαυνόμενον ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ὑλικῶν ἐλατηρίων καὶ συμφερόντων καὶ κρίνων πᾶσαν συναλλαγὴν ἀναλόγως τῆς ζημίας ἢ τοῦ κέρδους, ὅπερ ἀποφέρει εἰς αὐτόν. Νεώτεροι συγγραφεῖς διεξαίρουσι μετ' ἐμφάσεως τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν διέπεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ὑλικῶν κινήτρων καὶ θέτουσιν ἐν ἀμφιβόλῳ τοῦ οἰκονομικοῦ ἀνθρώπου τὴν ὑπόστασιν.

Ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν ῥοπὴν νὰ ἐργάζηται πρὸς ἐπίτευξιν σκοπῶν ἐπακριβῶς ὡρισμένων, δηλαδὴ τείνει ν' ἀνακόπτῃ πᾶσαν μὴ ἀμειβομένην παραγωγήν. Ἐν προκειμένῳ εἴθισται νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν μέσης ἱκανότητος ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων αἱ ἀνάγκαι πληροῦνται κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἀξίαν των, ἡ ἐργασία τῶν ὁποίων γίνεται μὲ ἀνάλογον κέρδος κτλ. Τοιοῦτος φανταστικὸς οἰκονομικὸς ἄνθρωπος παρέχει εὐχερῆ ἀφετηρίαν συγκρίσεως.

Α. Δ.

— **«Ἄνθρωπος (ὁ—) *τῆς ἡμέρας*»·** Θεατρικὸν ἔργον τοῦ Τ. Μωραΐτίνη (βλ. λ. καὶ Β' 261 β).

— **«Ἄνρθωπος, *Ἐλεύθερος* —».** 1) Ἡμερησία ἐφημερίς. Ἰδιοκτήτης Μ. Κ. Ἀνδρουλιδάκης. Ἔτος Α', 1918—1919. Περίοδος Β', ἔτος 1920. Ἐν Ἀθήναις.

—2) Ἐφημερὶς πολιτικὴ ἐκδιδομένη κατὰ Κυριακὴν ἐν Τριπόλει. Ἰδιοκτήτης-Διευθυντὴς Θάνος Χρ. Θανοῦκος. 1921—1923.

—3) Λαϊκὴ ἐφημερὶς πολιτικὴ καὶ τῶν εἰδήσεων. Ἰδιοκτήτης - Διευθυντὴς Γιάννης Μελᾶς ἐκδιδ. ἐν Σύρῳ. Ἔτος Α', 1925.

—**Ἄνθρωπος *Ἐλεύθερος*** (Homme Libre). Ἡμερήσιον γαλλικὸν φύλλον ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις τῷ 1876—1877 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Λουΐ Μπλὰν μὲ συνεργάτας τὸν Φλοκέ, τὸν Κλεμανσὼ καὶ τὸν Ταλλιαντιέ. Ἡ ἐφημερὶς αὕτη, μετὰ τὸν ἀποσχισμὸν τοῦ Κλεμανσὼ ἀπὸ τῶν σοσιαλιστῶν, ἐπανεξεδόθη τῷ 1914 ὑπὸ ἄλλο πρόγραμμα, ὅταν δὲ διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου, ὁ Κλεμανσὼ ἦλθεν εἰς ῥῆξιν μετὰ τῆς λογοκρισίας, τὴν μετωνόμασεν εἰς «Homme Enchaîné» *(ἄνθρωπον δεσμώτην)* Ὑπὸ τὸν τελευταῖον αὐτῆς τίτλον ἡ ἐφημερίς, διὰ τοῦ Κλεμανσὼ καὶ Ταρντιέ, ἤσκησε σφοδρὰν καὶ ἀποτελεσματικὴν πολεμικήν, ἀπὸ ἀρχῶν ἄκρως συντηρητικῶν.

Ἄνθρωπος. Ὀλυμπιονίκης ἀναφερόμενος ὑπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀφροδισιέως (σχολ. εἰς Ἀριστ. Τοπ. 1, σελ. 61).

ἀνθρωποσκοπία (ἡ)· ἡ ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς φυσιογνωμίας τοῦ ἀνθρώπου μαντεία περὶ αὐτοῦ.

ἀνθρωποσοφία· ἡ ἀπὸ ἀνθρωπίνης ἀπόψεως φιλοσοφία· ἡ περὶ τῆς οὐσίας τοῦ ἀνθρώπου γνῶσις.

[Φιλοσ.] Ὁ Troxler πρῶτος ἐδίδαξεν ὅτι ἡ *φιλοσοφία* πρέπει νὰ γίνῃ *ἀνθρωποσοφία*, διότι αὕτη ἀφορμᾶται ἀπὸ τοῦ πρωταρχικοῦ ἀνθρώπου, προσπαθεῖ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν μυχιαιτάτην φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾗ συνενοῦνται ὁ θεὸς καὶ ὁ κόσμος, τὸ δὲ πνεῦμα ἀποκαλύπτεται καθαρόν. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀνατυπώσῃ τὰ πάντα ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ φύσει.

Ἀνθρωποσοφία εἶτα ὠνομάσθη ἡ, κατ' ἀναλογίαν καὶ εἰς ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *Θεοσοφίαν*, μορφωθεῖσα ὑπὸ τοῦ *Ρ. Στάϊνερ* ἀποκρυφιστικὴ διδασκαλία, ἡ διακρινομένη ἀπὸ ἄλλων κατὰ τὴν προσπάθειαν στηρίξεως τοῦ *ἀποκρυφισμοῦ* ἐπὶ βάσεως ἐπιστημονικῆς καὶ φιλοσοφικῆς, καὶ ἀπὸ τῆς *Θεοσοφίας* κατὰ τὴν συστηματικὴν κατάταξιν τῶν ἀποκρύφων γνώσεων, τὴν εἰς ἐννοίας λογικὰς ἐπένδυσιν αὐτῶν, τὴν προϋπόθεσιν καταστάσεως συνειδητῆς (ἂν μὴ ὑπερσυνειδητῆς) πρὸς γνῶσιν τῶν ὑπὲρ φύσιν καὶ τὴν ἀναγωγὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν κορυφὴν τῶν κοσμοϊστορικῶν γεγονότων.

Καθ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς πρώτας πηγὰς αὐτῆς, ἡ ἀνθρωποσοφία εἶναι τόσον παλαιὰ ὅσον καὶ ὁ *μυστικισμός*. Ἡ *Ἑρμητική*, ἡ *Καββαλιστική*, ἡ *Γνωστικὴ* διδασκαλία ἔχουσι πολλὰ τὰ κοινὰ μὲ αὐτήν. Ἀλλ' ἡ περισσότερον συγγενεύουσα μὲ τὴν ἀνθρωποσοφίαν σχολὴ εἶναι ἡ τοῦ νεωτέρου ἀποκρυφισμοῦ, ἡ ἀπὸ τῆς *Μπλαβάτσκυ* γνωστὴ ὡς *Θεοσοφία*. Ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ἐρυθρόχρους *κοσμικὴ ψυχὴ* ὑλοποιήθη εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον, χυθὲν ἅπαξ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπενεργεῖ ἔκτοτε ἀενάως πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, ἀποτελεῖ κοινὴν διδασκαλίαν θεοσοφιστῶν καὶ ἀνθρωποσόφων. Ὁ *Στάϊνερ*, γραμματεύσας ἐπὶ δωδεκαετίαν (1902—1913) τῆς Γερμανικῆς Θεοσοφικῆς Στοᾶς, πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς τὴν Θεοσοφίαν τὴν ἐξήγησιν τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ πρῶτος ἐξήγγειλε νέαν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ—ἐννοῶν ὅμως ταύτην καθ' ὅλως πνευματικὸν τρόπον, καὶ οὐχὶ ὡς πραγματικὴν *ἀνενσάρκωσιν*. Ἐκ τούτου ἡ ἀντιγνωμία του πρὸς τὸ *Τάγμα τοῦ Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς*, ὁ ἀποχωρισμὸς τῆς ὑπ' αὐτὸν Στοᾶς ἀπὸ τὴν Θεοσοφικὴν καὶ ἡ ἵδρυσις τῆς *Ἀνθρωποσοφικῆς Ἑταιρίας*.

Ἡ γνωσιολογία τῆς ἀνθρωποσοφίας.— Ὁ Στάϊνερ, στηριχθεὶς ἐπὶ τοῦ Γκαῖτε, εἰπόντος ὅτι ἐκτὸς τοῦ πραγματικοῦ φυτοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ ζῴου, ὑπάρχει καὶ τὸ πρό-φυτον (urpflanze) καὶ τὸ πρό-ζῳον (urtier), ὡς ἰδέαι περιέχουσαι ἐν ὑποτυπώσει πάσας τὰς μορφὰς τοῦ ἐμπειρικοῦ φυτοῦ καὶ τοῦ ἐμπειρικοῦ ζῴου, τὰς διὰ τῆς ἐξελίξεως πραγματοποιουμένας, διεκήρυξεν ὅτι εἰς πᾶν ἐμπειρικὸν ἀντικείμενον ἀνταποκρίνεται ἡ πνευματικὴ αὐτοῦ ἰδέα, μὴ ὁμοιάζουσα καὶ ἐντελῶς μὲ τὴν ἐμπειρικήν του ἀντανάκλασιν. Αἱ ἁπλαῖ δὲ ἰδέαι σχηματίζουν συνθέτους μέχρι τῶν συνθετωτάτων καὶ ἀνωτάτων. Ἡ καθόλου σκέψις εἶναι οἱονεὶ περίπατος τοῦ ἀνθρώπου ἀνὰ τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν, οὕτω δ' ἐξηγεῖται καὶ ἡ σύμπτωσις λογικοῦ καὶ πραγματικοῦ.

Κατὰ τὸν *Στάϊνερ* ἡ γνωσιολογία πρέπει νὰ ἐξετάζῃ οὐχὶ *ἐννοίας* καὶ *κατηγορίας*, οὐχὶ ἐπιφαινόμενα τῆς σκέψεως, ἀλλ' *αὐτὴν ταύτην τὴν σκέψιν ἐνεργοῦσαν*. Πρὸς τοῦτο δέον ἡ προσοχὴ νὰ συγκεντρωθῇ ἐντατικῶς εἰς μίαν σκέψιν ὡρισμένην. Οὕτω καὶ ἡ παρατήρησις τῆς ἰδίας σκέψεως ἐπιτυγχάνεται καὶ ὁ νοητὸς κόσμος καταυγάζεται κατὰ τρόπον ὥστε καὶ αἱ πλέον ἀμυδραὶ σκέψεις νὰ ἀποκτοῦν ζωηρότητα καὶ αὐτοτέλειαν, καθιστώμεναι ὁραταὶ ὅπως τὰ ἀντικείμενα.

Πρώτη καὶ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις μυήσεως εἰς τὴν ἀνθρωποσοφίαν εἶναι ἡ κατάληψις τῶν θετικῶν ἀληθειῶν, ἃς αὕτη προσφέρει καὶ αἱ ὁποῖαι περιέχουν ἐν σπέρματι τὴν ὑπερτέραν γνῶσιν. Δευτέρα εἶναι ἡ πνευματικὴ καὶ σωματικὴ βίωσις, ἀνάπτυξις καὶ καλλιέργεια ἐν ὑγείᾳ καὶ πληρότητι. Εὐθὺς ὡς αἱ ἀσκήσεις συγκεντρώσεως στεφθοῦν ὑπὸ ἐπιτυχίας, ὁ *μαθητευόμενος* ἀποκτᾷ τὴν λεγομένην *φαντασίαν*, ἤτοι τὴν *πνευματικὴν ὅρασιν*, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ νὰ βλέπῃ τὸν ὄπισθεν τοῦ φυσικοῦ κείμενον νοητὸν κόσμον. Ἐν τῇ δευτέρᾳ βαθμίδι ὁ *διαφωτισμένος* ἀποκτᾷ τὴν *ἔμπνευσιν*, ἤτοι τὴν *πνευματικὴν ἀκοήν*, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ νὰ ἀκούῃ ὑπερφυσικοὺς τόνους, νὰ αἰσθάνεται τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῶν ἄλλων, νὰ ἐννοῇ τὰ διανοήματα τῶν σκεπτομένων τὰ τοῦ κόσμου ἀνωτέρων ὀντοτήτων. Ἐν τῇ τρίτῃ βαθμίδι ὁ *μεμυημένος* ἀποκτᾷ τὴν *διαίσθησιν*, ἤτοι τὸν *πνευματικὸν λόγον*, ὅστις συνίσταται εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ νὰ ἀκούῃ τὰ αἰώνια τῶν πραγμάτων ὀνόματα, νὰ κατανοῇ τὰς θείας προθέσεις καὶ νὰ πράττῃ συμφώνως μὲ αὐτάς.

Ἐν τῇ πρώτῃ βαθμίδι ἀνέπτυξε τὴν *σκέψιν*, ἐν τῇ δευτέρᾳ τὸ *αἴσθημα*, ἐν τῇ τρίτῃ τὴν *θέλησιν*. Ἡ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην βαθμίδα ἀνάβασις τελεῖται αὐτομάτως καὶ οὐχὶ καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα. Σημαίνουσα διὰ τὸν μαθητευόμενον εἶναι ἡ ἀπόκτησις διαρκοῦς συνειδήσεως, μὴ διακοπτομένης ἀπὸ τὸν ὕπνον, οὔτε καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον, κρίσιμος δὲ εἶναι ἡ συνάντησις μὲ τοὺς *«φύλακας τοῦ κατωφλίου»*, δεδομένου ὅτι ἡ περαιτέρω ἐξέλιξίς του ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῆς συναντήσεως ταύτης, ἐπιτυχίας δι' ἣν ἀπαιτεῖται καὶ θάρρος μέγα καὶ ἔλλειψις ἐγωϊσμοῦ. Ὁ μεμυημένος γνωρίζει παρελθόντα καὶ μέλλοντα, οὐδ' ὑφίσταται ἐξάρτησιν ἀπὸ τῶν φυσικῶν νόμων. Τὰ λοιπὰ ἀδύνατον νὰ παρασταθοῦν, διότι ἡ ἀνθρωπίνη γλῶσσα εἶναι ἀνοικεία πρὸς ἔκφρασιν τοιούτων ἐννοιῶν. Ἀκόμη καὶ τὰ στοιχειωδέστερα ἐκ τῶν γραφομένων πρέπει νὰ λαμβάνωνται συμβολικῶς ὡς περισσότερον πλησιάζοντα τὴν πνευματικὴν πραγματικότητα, ποτὲ ὡς ἐκφράζοντα αὐτήν.

***Αἱ ἀνθρωποσοφικαὶ διδασκαλίαι*:** Περὶ δύο κυρίως προβλήματα στρέφονται αἱ βασικαὶ ἀνθρωποσοφικαὶ διδασκαλίαι, περὶ τὸ *πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου* καὶ τὸ *πρόβλημα τοῦ κόσμου*. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου ἡ ἀνθρωποσοφία ἀποφαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀπαρτίζεται ἐκ *σώματος, ψυχῆς* καὶ *πνεύματος*. Τὸ σῶμα εἶναι ἡ φθαρτὴ θήκη τῶν δύο ἄλλων, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον τὸ πνεῦμα, τὸ

Digitized by Google

ἐγὼ τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι αἰώνιον, τῆς ψυχῆς ἀποτελούσης ἁπλῶς μεσάζοντα μεταξὺ σώματος καὶ πνεύματος. Ἕκαστον πάλιν ἐκ τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς τρία χωριστὰ στοιχεῖα μὲ ἰδίαν λειτουργίαν καὶ φύσιν.

Μετὰ θάνατον τὸ πνεῦμα ἀποχωρίζεται τοῦ φυσικοῦ σώματος. Ἡ ψυχὴ ὅμως μένει ἐπί τινα χρόνον συνδεδεμένη μὲ τὸ *αἰθερικὸν σῶμα,* μεθ' ὃ ἀποχωρίζεται καὶ αὐτοῦ, ἑνουμένη μετὰ τῆς *αἰθερικῆς οὐσίας*, ὅτε, ἐλευθέρα πλέον παντὸς δεσμοῦ, διέρχεται διάφορα *ψυχικὰ πεδία.* Μόλις διανύσῃ τά, ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν, πεδία ταῦτα, τελειοποιουμένη διὰ τῆς γνώσεως τῆς σμικρότητος τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ καθαιρομένη ἀπὸ παντὸς τοῦ ὑλιστικοῦ, ἑνοῦται μὲ τὴν *ἀστρικὴν οὐσίαν,* ἀναμένουσα νέαν ἐνσάρκωσιν καὶ ἀφήνουσα τὸν δρόμον ἐλεύθερον εἰς τὸ πνεῦμα. Ἐὰν τοῦτο πεισθῇ ὅτι δὲν εἶναι ἀκόμη ὥριμον πρὸς περαιτέρω τελειοποιήσεις, ἀποφασίζει τὴν *ἀνενσάρκωσιν.* Αὕτη, συνισταμένη εἰς διαδοχικὴν ἀναβίωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὑποσημαίνει ὡς σκοπὸν αὐτοῦ τὴν διαρκῆ καὶ συνεχῆ τελειοποίησιν. Ἡ δὲ *κάρμα,* ἑτέρα βασικὴ ἀποκρυφιστικὴ γνῶσις, ὑποσημαίνει τὴν *αἰτιότητα,* ἥτις διέπει τὰ τοῦ κόσμου καθόλου, ἀκόμη καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι πᾶσα πρᾶξις ἀνθρωπίνη, καλὴ ἢ κακή, ἀποβαίνει γενεσιουργὸς καταστάσεως, ἣν ὑφίσταται τόσον ὁ πράξας, ὅσον καὶ οἱ συνάνθρωποί του. Ἀλλ' ἐκ τούτου συνέπεται ὅτι αἱ πράξεις πρέπει νὰ εἶναι τοιαῦται, ὥστε νὰ γεννοῦν τὰς καλυτέρας δυνατὰς καταστάσεις, μέχρις ὅτου καταστῇ δυνατὴ ἡ παῦσις τῆς ζωῆς—ὑπάτη εὐδαιμονία. Ἡ *μύησις* ἀποτελεῖ τὴν διὰ συντεταμένης ὁδοῦ διάνυσιν τῶν σταδίων τελειοποιήσεως ψυχῆς καὶ πνεύματος. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν θάνατον, οὗτος, διὰ τὸν μεμυημένον, εἶναι ἀσήμαντος ἀλλαγὴ καταστάσεως.

Ὡς πρὸς τὸ κοσμογονικὸν πρόβλημα, ἡ ἀνθρωποσοφικὴ διδασκαλία δὲν ἀφίσταται ποσῶς τοῦ περιεχομένου τῶν χρονικῶν τῆς *ἀκασά,* τῶν ὁποίων ὁ μύστης λαμβάνει γνῶσιν. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ *Κόσμου-ἀνθρώπου* εἰς *ἄνθρωπον-Ἐγὼ* ἐπάγεται τὴν θυσίαν τῶν ὄντων τῆς ἀνοργάνου, φυτικῆς καὶ ζωϊκῆς, φύσεως. Ἀλλ' ἀντὶ ὁ ἄνθρωπος νὰ φέρῃ πρὸς τὴν πνευματικότητα καὶ τὰ ἐκπεσόντα ὄντα, θὰ παρεσύρετο καὶ αὐτὸς οὗτος πρὸς τὴν ὕλην, ἐὰν δὲν ἀνεχαιτίζετο εἰς τὴν πτῶσιν ἀπὸ τὸ ἐπισυμβὰν *μυστήριον τοῦ Γολγοθᾶ.* Πράγματι *ὁ Χριστός,* ἀρχηγὸς τῶν ὑψηλῶν ἡλιακῶν ὄντων, τὰ ὁποῖα ἰθύνουν τὰς τύχας τοῦ κόσμου, κατῆλθεν ἐπὶ Γῆς, ἐνσωματώθη καί, διὰ τῆς σπονδῆς τοῦ αἵματός του, συμβόλου τῆς ἀγάπης, ἔφερεν εἰς τὸν ὑλοφρονοῦντα ἄνθρωπον τὸ πνεῦμα τῆς πνευματικῆς ἀγάπης, τὸν σπόρον τῆς ἐσωτερικῆς γνώσεως τῶν ὑπερτέρων ἀληθειῶν, τὸν κανόνα τῆς πρεπούσης εἰς τὸν ἄνθρωπον διαγωγῆς. Ζήτημα χρόνου εἶναι ἡ ὡρίμανσις καὶ καρποφόρησις τοῦ σπόρου τούτου. Τῆς δὲ ἀνθρωποσοφίας ἀποστολή: ἡ ἀνασύνδεσις τῆς Γνώσεως μὲ τὴν Πίστιν.

Χαρακτηριστικὴ τῆς κοσμογονίας ταύτης εἶναι ἡ ἰδέα ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι παλαιὸς ὅσον καὶ ὁ κόσμος, καὶ ὅτι τὰ κατώτερα ὄντα προέρχονται ἀπὸ τὰ ἀνώτερα.

Παράγωγοι διδασκαλίαι.—Παράγωγοι ἀνθρωποσοφικαὶ διδασκαλίαι ἅπτονται τοῦ *αἰσθητικοῦ,* τοῦ *κοινωνικοῦ* καὶ τοῦ *παιδαγωγικοῦ* προβλήματος. Αὗται ὅμως δὲν ἔχουσι γίνει γενικῶς ἀσπασταὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρωποσοφιστῶν, θεωρούμεναι μᾶλλον ὡς προσωπικαὶ διδασκαλίαι τοῦ *Στάϊνερ* (βλ. λ. ὡς καί: **ἀνάστασις, ἀποκρυφολογία,** γνῶσις, θεοσοφία, **μυστικισμός, τεκτονισμός,** ψυχὴ κ. ἄ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Troxler,* Bliche in das Wesen des Menschen» 1812.—*Τοῦ ἰδίου,* «Vorlesungen über Philosophie» 1835.—*Steiner,* «Die Geheimwissenschaft» 1920.—*Τοῦ ἰδίου,* «Wie erlangt man Erkentnisse der höheren Welten» 1919.—*Zimmermann,* «Anthroposophie» 1882.—*Haner,* «Werden und Wesen der Anthroposophie» 1923.—*Δ. Π. Καλογεροπούλου,* «Ἡ ἀνθρωποσοφία καὶ ὁ τεκτονισμός» 1924. —Ω

ἀνθρωποσφαγία (ἡ)· σφαγή, φόνος ἀνθρώπων.

ἀνθρωποσφαγῶ *(—έω)*· σφάζω, φονεύω ἀνθρώπους, ἀνθρωποκτονῶ.

ἀνθρωποσωματολογία (ἡ)· ἡ ἐπιστήμη ἡ ἐξετάζουσα τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον.

ἀνθρωποσωματολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σωματολογίαν τοῦ ἀνθρώπου.

ἀνθρωποσωτήριος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ σῴζων ἀνθρώπους, ὁ φέρων σωτηρίαν εἰς πάσχοντας: «ἀνθρωποσωτήριον φάρμακον».

ἀνθρωπότης (ἡ)· ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου || ὁ ἄνθρωπος ὡς ἔννοια γένους, τὸ σύνολον τῶν ἀνθρώπων || ἰδιωματ. ἀνθρωπισμός, ἀνθρωπιά: παροιμ. «δὲν τὴν πουλοῦν τὴν ἀνθρωπότη», ἡ εὐγένεια τοῦ ἤθους δὲν γίνεται κτῆμα διὰ χρημάτων. Β. Φ.

— «Ἀνθρωπότης». Μηνιαῖον εἰκονογραφημένον περιοδικόν. Διευθυντὴς Δ. Ε. Τζιάθας. Ἐν Ἀθήναις. Ἔτος Α' - Γ': 1919-1922.

— «Ἀνθρωπότης»· βλ. Ζωρές.

ἀνθρωποτοξίνη *[Μικροβ.].* Οὐσία ἀγνώστου χημικῆς συστάσεως, ἥτις ὑπό τινων ὑγιεινολόγων ἐνομίσθη ὅτι ἀναδίδεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν ἐκπνοὴν αὐτῶν ἢ ἄλλως πως καὶ εἰς ἣν ἀπεδόθησαν τὰ ἐκ τῆς συσσωρεύσεως πολλῶν ἀνθρώπων (ὡς αἰχμαλώτων ἢ ἐπιβατῶν πλοίου κλειομένων ὡς ἐκ τῆς τρικυμίας εἰς τὸ κύτος αὐτοῦ κλπ.) ἐπερχόμενα ἐνίοτε νοσηρὰ φαινόμενα, τὰ πολλάκις ἀπολήγοντα εἰς θάνατον, ὁσάκις ταῦτα δὲν προέρχονται ἐκ δηλητηριάσεως διὰ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Παρὰ πάσας ὅμως τὰς μέχρι τοῦδε ἐρεύνας δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ βεβαίωσις τῆς ὑπάρξεως τῆς τοιαύτης ἀνθρωποτοξίνης. Τὰ δὲ κατὰ τὴν συσσώρευσιν πολλῶν ἀνθρώπων ἐπερχόμενα ὡς ἄνω φαινόμενα ὀφείλονται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὴν ἐπερχομένην ἀνωμαλίαν περὶ τὴν διαρρύθμισιν τοῦ θερμαντικοῦ, οὗτινος ἡ ἐκπομπὴ ἐκ τοῦ σώματος κωλύεται. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀνθρωποφαγία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνθρωποφάγος, τὸ νὰ τρέφεταί τις μὲ ἀνθρωπίνας σάρκας.

—*['Εγκυκλ.]* Τὴν *ἀνθρωποφαγίαν* ἢ καὶ ἄλλως *«καννιβαλισμὸν»* καλουμένην, ἐκ τῶν *«Καννιβάλων»* (ὡς ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῶν πρώτων Ἱσπανῶν θαλασσοπόρων ἐν ἀρχῇ οἱ *Κάριβαλς* ἢ *Καρίβαι* ἢ *Καραΐβαι,* κάτοικοι τοῦ συμπλέγματος τῶν νήσων Ἀντιλλῶν τοῦ Νέου Κόσμου, περιώνυμοι διὰ τὴν ἀνθρωποφαγικήν των κλίσιν), ἐγνώρισε μέγα μέρος τῆς ἀνθρωπότητος, ἀνεξαρτήτως φυλετικῆς διακρίσεως. Ἠσκήθη αὕτη κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, τῶν προϊστορικῶν πιθανῶς, μέχρι τῆς σήμερον ἀκόμη, ὁπότε σποραδικῶς ἐμφανίζεται καὶ εἰς τοὺς ἀγρίους, ὅπως καλοῦμεν λαούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς πλέον πολιτισμένους, καὶ ἕνεκα ἄλλοτε ἄλλων λόγων.

Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνθρωποφαγίας εἶναι δύσκολον, ἂν μὴ ἀδύνατον, νὰ γνωρίζωμεν μετὰ θετικότητος. Ἴχνη καννιβαλισμοῦ ἐκ τῶν παλαιοτάτων περιόδων τοῦ τεταρτογενοῦς, τῆς *παλαιολιθικῆς* δηλαδὴ περιόδου τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην τοῦ C. Mortillet ἰδίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἄλλων, καὶ τοῦ δυσχεροῦς τοῦ ἐλέγχου, πιστεύεται ὅτι εὑρέθησαν εἴς τινα πραγματικῶς γεωλογικῶν χρόνων ἐκ τῶν σπηλαίων τῆς Γαλλίας καὶ ἄλλων χωρῶν. Καὶ εἶναι λίαν φυσικόν, νομίζομεν, νὰ ἠσκήθη ὁ καννιβαλισμὸς ἐνιαχοῦ τοὐλάχιστον ἔκτοτε καὶ παρ' ἡμῖν, ἀφοῦ ἐμφανίζεται καὶ κατόπιν εἰς νεωτέρους χρόνους. Πάντως, γενικὴν διάδοσιν δὲν ἀποδεικνύεται νὰ ἔσχεν ἡ ἀνθρωποφαγία. Σαφεῖς ἀποδείξεις ταύτης, δηλαδὴ συστηματικῶς ἠνεωγμένα τὰ ἐπιμήκη ἀνθρώπινα ὀστᾶ πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ τόσον ἀγαπητοῦ μυελοῦ, ἂν καὶ ἐλαχίστου ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων τοιούτων, ἀφθονίαν τεμαχισμένων μακρῶν ἀνθρωπείων ὀστῶν μεταξὺ τῶν «ὑπολειμμάτων μαγειρείου», τῶν γνωστῶν τῆς νεωτέρας λιθικῆς περιόδου Kjökkenmöddinger καὶ ἄλλων, συναντῶμεν εἰς τοὺς προϊστορικοὺς *νεολιθικοὺς* χρόνους καὶ τοὺς *μεταλλικοὺς (ὀρειχάλκου)* τῆς Εὐρώπης. Ἔκτοτε, ἐν τῇ συγχρόνῳ περιόδῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη, δὲν ἔπαυσεν ἐντελῶς νὰ ὑφίσταται ἡ ἀνθρωποφαγία.

Τὰ *αἴτια,* ἐκ τῶν ὁποίων ἤχθη ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν σκέψιν τῆς ἀνθρωποφαγίας, εἶναι ποικίλα. Γενικῶς, ἡ ἀνθρωποφαγία ἠσκήθη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἴτε ὡς συστηματικὸν ἔθιμον παρ' ὡρισμένοις λαοῖς, καὶ ταύτην δυνάμεθα, νομίζομεν, νὰ ὀνομάσωμεν *«ἀληθῆ ἀνθρωποφαγίαν»* ἢ *«καννιβαλισμόν»,* εἴτε ὡς μοναδικὸν περιστατικόν, τυχαῖον γεγονός, τὴν *«ἐκ περιστάσεων ἀνθρωποφαγίαν»,* εἰς ἣν ἤχθη ἐκ τῆς στιγμιαίας ἀνάγκης ὁ ἄνθρωπος.

Ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν διαφόρων λαῶν, παρ' οἷς παρετηρήθη κατὰ τὸ πρόσφατον ἰδίᾳ παρελθόν, βλέπομεν ὅτι ἡ *ἀληθὴς ἀνθρωποφαγία* δὲν εἶναι πάντοτε συνέπεια τῆς ἀνάγκης. Αἱ ἀντιθέσεις τῶν ἐνστίκτων, ἅτινα συναντῶμεν παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς, ἀπέχθειαν παρὰ τοῖς μὲν ἀπέναντι τῆς ἀνθρωπίνης σαρκός, κλίσιν ἄλλων μεγίστην κλπ., δεικνύουν ποικίλην πιθανῶς τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν ἑκάστοτε τοῦ καννιβαλισμοῦ, ὅπως εἶναι ποικίλα καὶ τὰ ἔθιμα τῆς ἀσκήσεως τούτου παρὰ τοῖς συστηματικῶς ἀνθρωποφάγοις λαοῖς. Πάντα ταῦτα δεικνύουν ὅτι εἶναι *«ἐπίκτητον»* τὸ ἐλάττωμα τοῦτο εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Πράγματι, ἂν καὶ «συναντωμένη ἐν τῷ λίκνῳ ὅλων σχεδὸν τῶν λαῶν» καὶ πρωτίστως χαρακτηρίζουσα τοὺς λαοὺς τοὺς ἱσταμένους εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα τοῦ πολιτισμοῦ, παντὸς χρόνου καὶ τόπου, δὲν φαίνεται νὰ παριστᾷ ἡ ἀνθρωποφαγία ἀρχικόν, φυσικὸν ἔνστικτον τῶν *ἀνθρωπιδῶν,* δὲν ἀποτελεῖ κατὰ τὴν γνώμην τῶν περισσοτέρων *«πρωτογενὲς»* ἔνστικτον αὐτοῦ, ὑπόλειμμα ἀρχικῆς τυχὸν καταστάσεως τῶν ἀνθρωπείων ὄντων.

Ὁ ἐξελισσόμενος ἄνθρωπος ἦτο φυτοφάγον ζῷον ἀρχικῶς, καὶ σήμερον δ' ἔτι ἑκατομμύρια ἀνθρώπων (Ἰνδίαι κλπ.) φυτοφαγοῦν κατὰ κανόνα. Ἐξειλίχθη δὲ βαθμηδὸν εἰς παμφάγον, ἀναγκασθεὶς ἐκ διαφόρων περιστάσεων, τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβάλλοντος ἰδίᾳ, νὰ κατέλθῃ τοῦ δένδρου καὶ νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὴν τελείως ἐδαφικὴν ζωήν, καὶ εἶτα τὴν ποικιλίαν τῆς τροφῆς, ἕνεκα τῆς ἀνεπαρκείας τῆς φυτικῆς τοιαύτης, εἰς τὰ μέρη εἰς ἃ διεπλάσσετο τὸ γένος μας. Εγενικεύθη μάλιστα ἡ κρεοφαγία μόνον, ἅμα τῇ ἀνακαλύψει τοῦ πυρός, ὅτε καὶ ἠδυνήθη ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἑψήσεως τῆς ζῳϊκῆς σαρκὸς νὰ ἐθισθῇ εἰς ταύτην, ὑπερνικήσας πιθανῶς φυσικὴν ἀντιπάθειαν.

Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ φαντασθῶμεν, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ἀχθῇ ὁ ἄνθρωπος εἶτα καὶ εἰς τὴν σκέψιν τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτοῦ τοῦ ὁμοίου του, πρὸς αὐτοσυντήρησιν, ἐν δεδομένῃ περιπτώσει. Δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς λόγος νὰ ἀμφιβάλλωμεν ἑπομένως ὅτι ἠσκήθη παρὰ πολλῶν ἀνθρώπων, ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ ἀπὸ μακρῶν χρόνων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐρεῖα ἀνθρωποφαγία. Ἐν τούτοις, ἂν καὶ ὁ ἄνθρωπος διῆλθε κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς διαπλάσεώς του σχεδόν, ὡς γνωστόν, διὰ τραχυτάτων κλιματικῶν μεταβολῶν, διὰ τῶν παγετωδῶν περιόδων καθ' ἃς ἀκριβῶς ἴσως, ἕνεκα τῆς καταστροφῆς τῆς φυτικῆς ζωῆς εἰς μεγάλην ἀκτῖνα, ἀνεπτύχθη καθόλου ἡ κρεοφαγική του τάσις, δὲν φαίνεται ἐν τούτοις νὰ κατέφυγεν οὗτος συστηματικῶς καὶ εἰς εὐρεῖαν κλίμακα εἰς τὴν χρῆσιν τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς πρὸς συντήρησίν του ἢ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ πενιχροῦ τοῦ ἐξ ἄλλων ζῴων κυνηγίου, ὡς θὰ ἦτο φυσικόν, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἀνθρωποφάγος ἐξ ἐνστίκτου. Τοῦτο ἀποδεικνύουν τὰ ἐλάχιστα ἴχνη ταύτης, ὡς εἴπομεν.

Περὶ τούτου κρίνομεν καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν συγχρόνων λαῶν. Διότι, δὲν συναντᾶται ἡ ἀνθρωποφαγία οὐδὲ εἰς τοὺς σημερινοὺς κατοίκους τῶν ἀρκτικῶν χωρῶν τῆς γῆς, οἵτινες τόσον δοκιμάζονται εἰς τὰς ἀξένους παγωμένας χώρας, ὅπου ζοῦν, τοὺς Ἐσκιμώους καὶ τοὺς Ἀλεούτας ἢ τοὺς Σιβηρίους καθόλου. Ἐπίσης, δὲν εὑρίσκομεν ἀνθρωποφαγικὰ ἔθιμα εἰς τοὺς τόσον ἀθλίαν ζωὴν διάγοντας Μπουσμάνους τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς καὶ ἄλλους λαούς.

Φαίνεται ὅτι, εἰς ἐκτάκτους μόνον περιστάσεις ἡ ἀλλοφροσύνη ἐκ τῆς πείνης ὑπερενίκησε τὴν ἔμφυτον ἀποστροφὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα καὶ κατὰ τοὺς ἀπωτάτους ἐκείνους χρόνους, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ κατέλθῃ οὕτω διὰ τῆς πράξεως ταύτης εἰς κατωτέραν βαθμίδα τῶν συγγενῶν του *πρωτευόντων,* τῶν *πιθήκων* καὶ πολλῶν ἄλλων ζῴων, φυτοφάγων, ἀλλὰ καὶ σαρκοφάγων, μεταξὺ τῶν ὁποίων σπανίως παρατηρεῖται ὁμοειδοφαγία, ἐὰν ἐπιτρέπηται ἡ λέξις.

Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἐπληθύνετο, ἑπομένως καὶ ὁ ἀγὼν περὶ ὑπάρξεως καθίστατο ἀγριώτερος, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὸ φυλετικὸν μῖσος ἐνεφανίζετο ἰσχυρότερον. Ἐπίσης, ἐφ' ὅσον ἀνεπτύσσετο ὁ ἄνθρωπος ἀνερχόμενος τὴν κλίμακα τοῦ πολιτισμοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον διεστρέφοντο καὶ τὰ ἔνστικτα αὐτοῦ. Καὶ εἶναι ταῦτα, μῖσος καὶ διαστροφή, τὰ κύρια αἴτια ἅτινα ὡδήγησαν πολλαχοῦ εἰς τὴν συστηματικὴν ἄσκησιν καννιβαλικῶν πράξεων. Ἦτο φυσικὸν δ' ἅπαξ παρεκτραπεὶς πρωτογενὴς ἄνθρωπος νὰ μὴ κάμῃ διάκρισιν μεταξὺ τοῦ ζῳϊκοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου κυνηγίου. Εἰς τὴν ἐπέκτασιν δὲ ἢ μᾶλλον τὴν μετὰ φανατισμοῦ ἑδραίωσιν τοῦ καννιβαλισμοῦ εἶτα συνέβαλεν ἡ ἀνάπτυξις τῶν προλήψεων καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ἅτινα δὲν ὑπῆρχον παρὰ τοῖς πρώτοις ἀνθρώποις, εἰς οὓς εἴπομεν ἀκριβῶς ὅτι δὲν φαίνεται νὰ ἠσκεῖτο καὶ ὁ καννιβαλισμός.

Ὁπωσδήποτε, ὁ ἄνθρωπος κατέφυγεν, οὐδεμία δ' ἀμφιβολία ὑπάρχει περὶ τούτου βεβαίως, εἰς τὴν τελευταίαν του ταύτην πηγὴν διατροφῆς, πρώτιστα πάντων, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἀνάγκης τῆς πείνης καὶ αὐτοσυντήρησιν, ἐν ἐλλείψει πάσης ἄλλης τροφῆς γενικῶς, βαθμηδὸν δὲ καὶ ἐν ἐλλείψει μόνον τῆς ζῳϊκῆς τοιαύτης. Καὶ ἡ ἀνθρωποφαγία ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἠσκήθη ὄχι μόνον ὑπὸ τῶν κατωτάτης ἀναπτύξεως ἀνθρωπίνων ὄντων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν πλέον πολιτισμένων, εἶναι δηλαδὴ ἡ αἰτία καὶ τῆς ἐκ περιστάσεων ἀνθρωποφαγίας. Ἡ αἰτία ὅμως αὕτη, ὡς εἴπομεν, δὲν εἶναι πάντοτε ἐμφανής.

Εὑρίσκομεν, εἶτα, τὴν ἀνθρωποφαγίαν εἰς εὐρυτάτην κλίμακα, παρὰ τοῖς φυσικὸν βίον διάγουσι λαοῖς, ὡς ἔθιμον *πολεμικόν,* ἐξ ἐκδικήσεως, μίσους, ἐφαρμοζόμενον μόνον ἐπὶ τοῦ ἡττημένου ἐχθροῦ, φονευομένου ἢ αἰχμαλωτιζομένου. Ἐγκρύπτει αὕτη τὸν ἐξευτελισμὸν τοῦ ἀντιπάλου καὶ τὸν ὑποβιβασμὸν αὐτοῦ εἰς τὴν τάξιν τῶν ζῴων. Ἄλλοτε, τοὐναντίον, ἀπετέλεσεν ἡ ἀνθρωποφαγία τὴν πλέον *τιμητικὴν* καὶ πλήρη σεβασμοῦ μέθοδον καταστροφῆς τοῦ πτώματος οἰκείων ὑπὸ τῆς οἰκογενείας των, παρὰ διαφόροις λαοῖς, συνδεομένη μάλιστα συχνάκις καὶ μὲ αὐτὴν τὴν θανάτωσιν τῶν γερόντων ἢ ἀσθενῶν. Τινὲς διακρίνουσι τὴν ἀνθρωποφαγίαν ταύτην ὡς *«ἐνδοκαννιβαλισμόν»,* κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν *«ἐξωκαννιβαλισμὸν»* ἀσκούμενον ἐπὶ τῶν ξένων μόνον. Εἴς τινας φυλὰς περιορίζεται εἰς τὴν πόσιν τῆς τέφρας μόνον τοῦ θανόντος, ἢ ἀλλαχοῦ τῶν προϊόντων τῆς σήψεως τοῦ πτώματος. Ὁμοίως καὶ *ποινικὴ* ἀνθρωποφαγία πρὸς τιμωρίαν, ἢ ἐκδίκησιν, καθ' ὡρισμένων ἀτόμων τῆς φυλῆς ἢ ἐκτὸς ταύτης (κλεπτῶν εἰς εἰδικὰς περιστάσεις, μοιχῶν, ἐνδογάμων κ. λ. π.) παρατηρεῖται, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων αἰτίων ἀκόμη, ἀποφασιζομένη ἐπισήμως ἀπὸ δικαστηρίου.

Digitized by Google

Ἡ ἀνθρωποφαγία διεδόθη ὅμως εἰς τὸν κόσμον κυρίως ὑπὸ τὴν προσωπίδα τοῦ θρησκευτικοῦ ἢ μαγικοῦ ἢ τελετουργικοῦ ἐθίμου Κυρία βάσις τούτου εἶναι γενικῶς ἡ *πρόληψις*. Ἰδιαιτέρως δ' ἡ ἰδέα ὅτι ἀποκτᾷ ὁ τρώγων τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς ἰδιότητας τοῦ ἐσθιομένου. Πλὴν τῆς ἐκδικήσεως καὶ τοῦ ἐξευτελισμοῦ, ὃν εἴδομεν ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ καννιβαλισμοῦ, μία αἰτία τούτου ἔγκειται καὶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀποκτήσεως τῆς ρώμης τοῦ ἀντιπάλου (καταβρόχθισις ὠμῆς τῆς καρδιας αὐτοῦ κλπ.). Εἶναι ἡ αὐτὴ πρόληψις ἣν εὑρίσκομεν προκειμένου καὶ περὶ τῆς διατροφῆς δι' ὡρισμένων ζῴων (καρδίας λέοντος κ.τ.τ.). Ἄλλοτε πιστεύεται ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη σὰρξ ἔχει θεραπευτικὰς ἰδιότητας, ἰδίως ἡ τῶν καταδίκων (ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἐν Κίνᾳ κλπ.). Ἄλλοτε, τελεῖται ὑπὸ τὸ πρόσχημα θυσίας εἰς ὡρισμένον θεόν, εἰς ὃν προσφέρεται συνήθως, ἐξαγομένη ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἡ καρδία τοῦ θυσιασθέντος ἀνθρώπου, τοῦ λοιποῦ σώματος διανεμομένου μεταξὺ τῶν παρόντων εἰς τὴν τελετήν.

Ὡς κυριωτέρα δικαιολογία τῆς θηριωδίας ταύτης ὡς ἐθίμου, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τίθεται πάντοτε βάσις τις προλήψεως οἱαδήποτε, προσήλωσις ἐπὶ τῶν ἐθίμων λατρείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων αὕτη κατεῖχε μετὰ τῆς ἀνθρωποθυσίας σπουδαίαν θέσιν εἰς τὰς συγχρόνους κατωτέρας φυλάς. Ἐπιζητεῖται ἡ μεταβίβασις τῆς δυνάμεως ἰσχυροῦ ἀντιπάλου κ.τ.τ., ἐπιζητεῖται ἡ πλήρης ἐξαφάνισις τοῦ πτώματος, φίλου ἢ ἐχθροῦ, πτώματος, τοῦ ὁποίου φοβεῖται πάντοτε ὁ πρωτογενὴς τὴν ἐπάνοδον, ἁπλοποιεῖται τέλος ἡ ταφὴ κλπ. Τὰ αἴτια ταῦτα ὑπῆρξαν τὰ κυριώτερα τῆς διαδόσεως τῆς ἀνθρωποφαγίας, *ὁλικῆς* ἢ *μερικῆς*, ὁλοκλήρου δηλαδὴ τοῦ σώματος, ἢ ὡρισμένων, ὡς εἴπομεν, τμημάτων, τῆς καρδίας, τοῦ ἥπατος, τῶν ὀφθαλμῶν ἢ καὶ μόνον τοῦ αἵματος ἢ τῶν ὑγρῶν ἐκ τῆς σήψεως τοῦ πτώματος.

Κατὰ κανόνα ὅμως, εἰς ἁπάσας τὰς ἀνωτέρω φαινομενικὰς αἰτίας, ἡ δικαιολογία δὲν χρησιμεύει εἰς τὰς ἑκάστοτε περιστάσεις, εἰμὴ πρὸς συγκάλυψιν, ἀσυνείδητον ἴσως, τῆς ἀναπτυχθείσης διαστροφῆς τῆς φυλῆς. Ἐάν, ὅπως εἴπομεν ἀρχόμενοι, δεχθῶμεν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἐνστίκτου, ἀσφαλῶς ὅμως, εἰς τὰς πλείονας περιπτώσεις, εὑρισκόμεθα πρὸ μιᾶς ἐκφάνσεως διεστραμμένης ἐπιθυμίας, γεννηθείσης ἴσως ἐκ τῶν περιστάσεων, ἀναπτυχθείσης δὲ ἐκ τῶν προλήψεων, τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως κλπ. Εἶναι, νομίζομεν, λίαν ἀμφίβολον ἐὰν ἡ λατρεία, ὁ φόβος τῆς παραβάσεως νόμων ἀνωτέρας δυνάμεως κ.τ.τ., ἀποτελοῦν πραγματικὴν αἰτίαν τῆς τόσον ἐπιμόνου καννιβαλικῆς διαθέσεως, ἢ μᾶλλον ἡ μετὰ τὴν δοκιμὴν διέγερσις ἐπιθυμίας γεύσεως ἀνθρωπίνης σαρκὸς δὲν ἔθεσεν ὡς πρόσχημα τὴν λατρείαν, πρὸς κορεσμὸν τοῦ πάθους. Εἶναι πολὺ πιθανὸν ὅτι «ἡ ὡς χάρτου τρυφερότης» τῆς ἀνθρωπίνης σαρκός, ὡς ὑποστηρίζουν οἱ ἀνθρωποφάγοι, ἐπεξέτεινε κυριώτατα τὸ ἔθιμον μεταξὺ τῶν πρωτογενῶν λαῶν, τοσοῦτον ἀγρίως πολεμούντων ἀλλήλους. Διότι εἶναι ἀναντίρρητον, ὅτι ἡ ἀνθρωποφαγία, καθὼς καὶ ἡ δουλεία βραδύτερον, ὑπῆρξαν αἱ μέγισται ἀφορμαὶ τῆς διαιωνίσεως τῶν πολέμων μεταξὺ τῶν λαῶν ἐκείνων.

Δὲν θὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὴν ἀπειρίαν τῶν *ἐθίμων*, τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς συστηματικῆς ἀνθρωποφαγίας, τοῦ ἀληθοῦς καννιβαλισμοῦ, λίαν ποικιλλόντων κατὰ φυλάς.

Ἀναφέρομεν μόνον, μεταξὺ ἄλλων, ὅτι οἱ ἀνθρωποφάγοι δεικνύουν π. χ. μεγάλην προτίμησιν γενικῶς πρὸς τὴν σάρκα τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων. ἐπίσης πρὸς τὸν μυελὸν τῶν μακρῶν ὀστῶν, ἅτινα σχίζουν κατὰ μῆκος, καὶ πρὸς τὴν ἐγκεφαλικὴν οὐσίαν, ἣν συνήθως πολτοποιοῦν διὰ μακροῦ στειλεοῦ μέσῳ ὀπῆς ἀνατρήσεως, ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμικῶν κόγχων, ἀναρροφῶντες κατόπιν ταύτην, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλα μέρη τοῦ σώματος, τὰς παλάμας, τὰ πέλματα, τοὺς γλουτοὺς κλπ. Ἡ σὰρξ τῶν λευκῶν εἶναι ὑποδεεστέρας ποιότητος διὰ πολλοὺς τῶν καννιβάλων, ὡς πλέον ἁλμυρά. Ἀποφεύγεται δὲ ὑπὸ ἄλλων (Ὠκεανία) ἐκ προλήψεως, ἐπὶ τῷ φόβῳ μήπως τὸ πνεῦμα τοῦ λευκοῦ βλάψῃ αὐτοὺς κατά τινα τρόπον.

Αἱ γυναῖκες, τὰ κύρια θύματα ἄλλως τε τοῦ πάθους, ἐλάμβανον καὶ αἱ ἴδιαι συνήθως μέρος εἰς τὰ καννιβαλικὰ γεύματα, ἀλλαχοῦ δ' ὅμως αὗται ἀπηχθάνοντο τὸ «*ἀνδρικὸν*» αὐτὸ ἔδεσμα. Ἐν τούτοις, εἴς τινας λαοὺς (Μαρκεζάναι κ. ἄλ.) ἀπεκλείετο εἰς τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιὰ καὶ τὸν πολὺν λαόν, τὸ δικαίωμα νὰ δοκιμάσωσι, κατὰ τὰ τελετουργικὰ γεύματα, τὸ ἀνθρώπινον ἔδεσμα, ἐπιφυλαττόμενον μάλιστα κατ' ἀρχὴν διὰ τοὺς ἐπισήμους, εἰς οὓς ἀναλόγως τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως διενέμοντο καὶ αἱ μερίδες ἀπὸ τῶν ἐκλεκτοτέρων εἰς τὰς κατωτέρας ποιότητας. Συνήθως οἱ ὀφθαλμοὶ ἀποτελοῦν ἐκλεκτὸν καὶ τιμητικὸν μερίδιον διὰ τὸν ἀρχηγὸν προοριζόμενον.

Ἡ ἕψησις τοῦ ἀτυχοῦς θύματος ἐγίνετο ἀκεραίου τοῦ σώματος συνήθως, καὶ πολλάκις, ἐπὶ αἰχμαλώτου, καὶ ζῶντος ἀκόμη, ἐτεμαχίζετο δὲ κατόπιν. Τινὲς ἄφινον τὸ πτῶμα ἐντὸς ὕδατος ἐπὶ μακρόν, ὅπως γίνῃ εὐγευστότερον. Ἄλλοι ἐχρησιμοποίουν καὶ τὸ λίπος τοῦ ἀνθρώπου πρὸς φωτισμὸν *(Νιὰμ-Νιάμ)*. Παρὰ τοῖς λαοῖς, ὁ ἴδιος ὁ φονεύων δὲν μετεῖχε τοῦ καννιβαλικοῦ γεύματος *(Ν. Γουϊνέα)*. Ἄλλοτε ὁ νικητὴς ἔσχιζε τὸ πτῶμα τοῦ ἀντιπάλου μὲ τοὺς ὀδόντας. Εἴς τινας δε λαοὺς *(Βαττὰκ τῆς Σουμάτρας)*, ἡ τράπεζα ἐφ' ἧς ἐτεμαχίζετο ἀνθρώπινον σῶμα, ἐστολίζετο δι' ἰδίων διαφορωτάτων ἀπεικονίσεων. Γενικῶς δὲ εἰς τοὺς πλειστους λαοὺς *(Ν Γουϊνέα, Ἀζτέκοι Ἀμερικῆς κλπ.)* ἡ ἀνθρωποφαγία ἀπετέλει ἀφορμὴν ἰδιαιτέρας τελετῆς, καθ' ἣν ἐθυσιάζετο αἰχμάλωτος παχυνθεὶς πρότερον καταλλήλως ἢ γυνὴ κλπ., καὶ ἥτις διεξήγετο καθ' ὡρισμένους τύπους. Εἴς τινας μάλιστα *(Βιττι)*, τὸ ἀνθρώπινον ἔδεσμα ἐλαμβάνετο κατὰ τὰ τοιαῦτα ἐπίσημα γεύματα διὰ περονῶν ξυλίνων, οἰκογενειακῶν κειμηλίων καὶ ὄχι διὰ τῶν δακτύλων, ὅπως τὰ συνήθη φαγητά.

Ὑπάρχει ὅμως ἀπειρία λεπτομερειῶν ἐπὶ τοῦ ἐθίμου τῆς ἀνθρωποφαγίας ἀναλόγως τῆς φυλῆς, εἰς ἃς δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπεκταθῶμεν.

Μεταξὺ τῆς συγχρόνου ἀνθρωπότητος, ἤσκουν τὴν ἀληθῆ ἀνθρωποφαγίαν, μέχρι πρὸ ὀλίγου ἀκόμη, δοκιμάζουν δ' ἀναμφιβόλως τινὲς ἐν κρυπτῷ καὶ ἐν καταλλήλῳ εὐκαιρίᾳ καὶ σήμερον ἔτι, πλεῖσται τῶν πρωτογενῶν φυλῶν τῆς Ἀφρικῆς, Ἀμερικῆς καὶ Ὠκεανίας. Δὲν ἦτο ὅμως καὶ τόσον διαδεδομένη, ὅπως κοινῶς νομίζεται, ἐξ ἐσφαλμένων ἐντυπώσεων τῶν ταξιδιωτῶν, καὶ τῆς εὐκολίας μεθ' ἧς τοιαῦται φῆμαι γίνονται πιστευταί. Καὶ πρῶτον, εὑρίσκομεν τὸν καννιβαλισμὸν κατ' ἐξοχὴν διαδεδομένον εἰς διαφόρους φυλὰς Νέγρων τῆς *Κεντρικῆς Ἀφρικῆς*, τοῦ κυριωτερου κέντρου καννιβάλων καθόλου. Τινὲς ἐξ ἀνάγκης *(Κάφροι)* ἢ προλήψεως *(Γουϊνέα)*, ἄλλοι ἐκ καθαρᾶς ἐπιθυμίας *(Ζουλοῦ, Μπαντοῦ, Νιὰμ-Νιάμ*, ὧν καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο δηλοῖ, *Νέγροι τοῦ Κογκό*, τοῦ *Σουδὰν* κλπ.) τρώγοντες κατὰ προτίμησιν τοὺς θανόντας ξένης φυλῆς ἢ τοὺς αἰχμαλώτους ἐκ τῶν πολέμων, τοὺς ὁποίους ἀκριβῶς προκαλοῦν, ὡς εἴπομεν, διὰ τὸν σκοπὸν τῆς ἀποκτήσεως θυμάτων κυρίως. Ἐν τῇ *Δυτικῇ Ἀφρικῇ* τὸ ἀνθρώπινον κρέας ἐξετίθετο πρὸς πώλησιν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὅπως οἱονδήποτε ἄλλο ἐμπόρευμα, ἢ ἐπωλοῦντο τὰ πτώματα εἰς τὸ κοινὸν πρὸς κατανάλωσιν. Εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι οἱ λαοὶ οὗτοι ζῶσιν ἐν μέσῳ ἀφθόνου βλαστήσεως καὶ συντροφεύονται ὑπὸ ποικίλης κατοικιδίου ἢ μὴ πανίσκης, μὴ δικαιολογουσῶν τὴν ἄσκησιν καννιβαλισμοῦ ἐξ ἀνάγκης.

Ἐν *Ὠκεανίᾳ* οἱ *Αὐστραλοί*, εἰς μικρὰν κλίμακα ἀληθῶς, ἤσκουν τὸν καννιβαλισμὸν καὶ δι' ἔλλειψιν τροφῆς, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν γυναικῶν των ἐν καιρῷ λιμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ προλήψεων ἐπὶ τῶν τεθνεώτων γενικῶς, ἰδιαιτέρως τῶν μάγων κ.τ.τ., πρὸς ἐκμηδένισιν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν τέκνων των, ἅτινα ἐφόνευον, ὅταν ἠσθένουν βαρέως ἢ κυρίως ὅταν ἐπλεόναζον. Ἐπίσης οἱ *Παποῦαι* τῆς *Μελανησίας* καὶ οἱ *Πολυνήσιοι* ἰδίᾳ τῆς *Ν. Γουϊνέας*, τῆς νήσου *Σολομῶντος* (ἀνθρωποφάγοι καὶ σήμερον ἔτι, ἀναζητοῦντες τὴν γυναικείαν σάρκα ὡς ἐντείνουσαν τὰς παραγωγικάς των δυνάμεις), κατ' ἐξοχὴν ὅμως οἱ *Βιττὶ* τῶν ὁμωνύμων νήσων (κοινῶς *Φιτζί*), ἐφαρμόζοντες τὸν καννιβαλισμὸν καὶ εἰς τὰ λατρείας των καὶ ἐκτὸς αὐτῶν, οἱ *Νεο Καληδόνιοι* *(Κανάκαι)* ἐκ συνηθείας ἀποκτηθείσης ἐπὶ τῇ βάσει τελετουργικῶν ἀρχικῶν ἀνθρωποθυσιῶν, ἀντιθέτως τοῦ θεωρουμένου ὡς γενικοῦ κανόνος, καθὼς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει πολεμικῶν γευμάτων, οἱ *Νεο Ζηλανδοὶ* *(Μαόρι)* ἀσκοῦντες τὴν ἀνθρωποφαγίαν φανερὰ ὑπὸ θρησκευτικὸν τύπον καὶ ἐκ καθαρᾶς ἐπιθυμίας ἀνθρωπίνης σαρκός, οἱ *Μαρκεζάνοι* ἐκ πολεμικῆς ἐκδικήσεως κλπ.

Εἴς τινας τῶν νήσων τούτων *(Βιττὶ)* ἡ ἀνθρωποφαγία ἐπὶ τοσοῦτον εἶχεν ἐξελιχθῆ ὡς καθαρὸν αἰσθησιακὸν ἔθιμον, ὥστε νὰ φυτεύωνται ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων, περὶ τοὺς εἰδικοὺς διὰ τὸν κορεσμὸν τοῦ παθους τόπους συγκεντρώσεως, καὶ ἴδια φυτὰ (π. χ. Solanum anthropophagorum καὶ ἄλλα), ἀπαραίτητα διὰ τὴν μαγειρικὴν προετοιμασίαν τῆς ἀνθρωπίνης σαρκός, τοῦ «μακροῦ χοίρου» ὡς ἐκάλουν τὸ ἀνθρώπινον σφάγιον, ὅπερ ἐπάχυνον κατὰ τὸν ἴδιον μὲ τοὺς κοινοὺς χοίρους τρόπον.

Ἐνταῦθα ὑπάγομεν καὶ τὰς νήσους τοῦ Μαλαικοῦ ἀρχιπελάγους (Ἀσιατικάς), ὡς ἐθνογραφικῶς λίαν συνδεδεμένας μὲ τὸ σύνολον Μεταξὺ τῶν αὐτοχθόνων, διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀνθρωποφαγίαν των, οἱ, τόσον ἤπιοι κατὰ τὰ ἄλλα, Βαττὰκ τῆς νήσου Σουμάτρας, θυσιάζοντες καὶ σήμερον ἔτι τοὺς γέροντας γονεῖς των, ἀλλὰ καὶ τιμωροῦντες διὰ τῆς δῆθεν ποινῆς ταύτης, τὸν μοιχόν, τὸν προδότην, τὸν ἐχθρόν, τὸν εἰς θάνατον καταδικασθέντα κ.λ.π., ὧν τὸ πτῶμα ὑποχρεωτικῶς πρέπει νὰ φαγωθῇ.

Τὸν καννιβαλισμὸν συνήντησαν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον διαδεδομένον καὶ κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς *Ἀμερικῆς*, μεταξὺ τῶν περισσοτέρων Ἰνδικῶν φυλῶν. Καὶ ἐνταῦθα δέ, μὴ δικαιολογούμενον πάντοτε ἐκ τῆς ἀνάγκης, δηλαδὴ τῆς στερήσεως ἄλλης τυχὸν ζωϊκῆς τροφῆς, ὅπως π. χ. λέγεται ἂν καὶ ἀμφισβητεῖται ὑπὸ πολλῶν, ὅτι ἔκαμνον οἱ ἀθλίαν καθόλου ζωὴν διάγοντες κάτοικοι τῆς Γῆς τοῦ Πυρὸς *(Φουέγιοι)*, τῶν νοτιωτάτων τῆς Ν. Ἀμερικῆς χωρῶν, τρώγοντες τὰς γραίας συνήθως. Κυρίως, ἠσκεῖτο ἡ ἀνθρωποφαγία ὑπὸ τῶν πλείστων αὐτοχθόνων τῆς Ἀμερικῆς, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων *(Ἀκάδιοι)*, μετὰ πολεμικὰς ἐπιτυχίας, καὶ δὴ ὑπὸ τῶν *Ἰνδῶν* τῆς Νοτίου, ἰδίᾳ τῶν Ἄνδεων *(Νορι)*, τῶν κατοίκων τῶν *Παμπάς*, τῆς *Παταγονίας*, τῶν *Βοτοκοῦτος κλπ.*, ἀλλὰ καὶ τῆς Βορείου καὶ Κεντρικῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τῶν *Καριβῶν*, ὀνομαστῶν, ὡς εἴπομεν, ἀνθρωποφάγων, ὑπὸ τῶν τόσον προηγμένων εἰς τὸν πολιτισμὸν *Μεξικανῶν*, ὧν γνωσταὶ αἱ ἀνθρωποφαγικαὶ τελεταὶ τῶν *Ἀζτέκων*, καὶ ὑπὸ πολλῶν Βορειοαμερικανικῶν φύλων, τῶν Ἰροκέζων, μὲ τὰ βάρβαρα πολεμικά των ἤθη, τῶν Ἀλγονκίνων καὶ ἄλλων. Ἐφήρμοζον δὲ κυρίως τὴν ἀνθρωποφαγίαν ἐπὶ τῶν αἰχμαλώτων, οὓς τινὲς *(Τουπὶ* τῆς Νοτίου κ. ἄλ.) ἐπεριποιοῦντο καὶ ἐπάχυνον παντοιοτρόπως ἐν εἰδικοῖς κλωβοῖς καὶ εἶτα ἐφόνευον. Ἴχνη καννιβαλισμοῦ ἀναντίρρητα εὑρίσκομεν εἰς τοὺς παλαιοὺς «*σωροὺς ὑπολειμμάτων*», τὰ ἀμερικανικὰ Kjökkenmöddingen, ἀλλὰ καὶ εἰς νεωτάτους χρόνους.

Περὶ τῆς ἀνθρωποφαγίας ἐν *Ἀσίᾳ*, ἐξαιρουμένων τῶν Μαλαικῶν νήσων, περὶ ὧν εἴπομεν, αἱ πληροφορίαι καὶ αἱ γνώσεις μας εἶναι ἀσαφεῖς λιαν. Πάντως, αἱ περιπτώσεις εἶναι ἐνταῦθα μεμονωμέναι, εἰς τὰς Ἰνδίας π. χ. καὶ ἀλλαχοῦ, πιθανῶς, δὲν εἶναι γνωστοὶ ὅμως μετὰ βεβαιότητος λαοὶ ἀσκήσαντες τὸν καννιβαλισμὸν συστηματικῶς. Ἀποδίδονται καννιβαλικαὶ ἕξεις ὑπὸ τῶν μεσαιωνικῶν ἐξερευνητῶν εἰς τοὺς πρωτογενεῖς λαοὺς τῆς Κίνας, ὡς εἴπομεν, τοῦ Θιβὲτ κλπ. καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους *Ἄϊνο* τῶν βορειοανατολικῶν νήσων, *Σαχαλίνης, Ὑεσὼ κλπ.*

Ἐν *Εὐρώπῃ* τέλος, πλὴν τῶν ἀμφιβόλων, ὡς εἴδομεν, τῶν παλαιολιθικῶν χρόνων καὶ τῶν βεβαιοτέρων ἰχνῶν τῆς ἀνθρωποφαγίας κατὰ τοὺς νεολιθικούς, εὑρίσκομεν καὶ προσφατότερα εἰσέτι ἴχνη καννιβαλισμοῦ εἰς διαφόρους νεωτέρους λαούς, φέροντας ὄνομα πλέον, εἴτε ἐξ ἀγριότητος ἀκόμη εἴτε ἐκ διαστροφῆς. Καὶ μνημονεύομεν π. χ. τοὺς νομαδικοὺς *Σκύθας (Μασσαγέτας)*, οἵτινες, καθ' Ἡρόδοτον, «*Ἀνδροφάγοι*», ἐφόνευον καὶ ἔτρωγον τοὺς ἀναπήρους γέροντας γονεῖς των, ὅπως ἀκριβῶς ἔκαμνον καὶ οἱ ἄλλοι πρωτογενεῖς λαοὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, τῶν νήσων τοῦ Εἰρηνκοῦ κλπ.· τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Ρωμαίους καὶ πολλὰς μεσογειακὰς φυλὰς λαῶν, οἵτινες εἴτε ἐπὶ θεραπευτικῷ σκοπῷ ἢ ἐκ προλήψεως ἤσκουν ἀνθρωποφαγιαν *(Γαληνός. Πλίνιος, Ἀρεταῖος*, κλπ.) διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ αἵματος, τοῦ ἐγκεφάλου, ἥπατος κλπ., ἀποδιδομένης ὑπερφυσικῆς ἰαματικῆς δυνάμεως εἰς τοὺς νεκρούς, εἴτε ἐκ διαστροφῆς, εἴτε ἐξ ἐκδικήσεως καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐνίοτε· τοὺς ἀρχαίους *Σκώτους*, εἶτα καὶ τοὺς *Ἰρλανδούς*, οἵτινες ἐξετίμων ἰδιαιτέρως, φαίνεται, κατὰ τὰς ἐπιδρομάς των εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην, τοὺς μαστοὺς τῶν κορασίδων καὶ τοὺς γλουτοὺς τῶν νεανιῶν, εἶτα τοὺς *Ρωμαίους (Γαληνός)*, τέλος δ' ἀκόμη καὶ τοὺς νεωτέρους *Σλάβους*. Πλὴν τούτων ὅμως, κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους, ἐσημειώθησαν παρὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων περιπτώσεις ἀνθρωποφαγίας ἐκ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ τῶν εἰδωλολατρῶν, ἰδίᾳ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Εἶναι ἀναμφιβόλως αἱ ἀναμνήσεις τῶν παλαιοτέρων ἐξ αὐτῶν ὡς καὶ τῶν ἀνθρωποφαγιῶν τῶν νεολιθικῶν χρόνων, αἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν πηγὴν τῶν παραδόσεων περὶ ἀνθρωποφάγων τεράτων, κυκλώπων κ.τ.τ. καὶ τῶν μύθων τοῦ παρελθόντος ἀπὸ τῶν τῆς Ὀδυσσείας μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἄλλων λαῶν, Ἑβραίων κλπ. Κατὰ τοὺς σημερινοὺς χρόνους σπανίως γίνεται λόγος περὶ ἀνακαλύψεως πράξεων καννιβαλισμοῦ, ὑπό τινων κατωτέρων λαῶν, τῆς Κεντρώας Ἀφρικῆς, τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, τῶν νήσων τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἀδιορθώτων ἀνθρωποφάγων. Τείνει δὲ νὰ ἐξαλειφθῇ τελείως ἀπὸ τῆς γῆς ἡ κηλὶς αὕτη τῶν παλαιῶν χρόνων καὶ λαῶν, χάρις εἰς τὰς ἐκπολιτιστικὰς ἀποστολὰς καὶ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν πολιτισμένων κατακτητῶν ἐπὶ τῶν πρωτογενῶν λαῶν, ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν βαρυτάτων τιμωριῶν, ἀναλόγων τοῦ ὄγκου τῶν ριζῶν τοῦ πάθους καὶ πρὸς ἀποτελεσματικὸν παραδειγματισμόν. Εἰς τὴν ἐξάλειψιν συνέβαλον κατὰ πολὺ ἀναντιρρήτως καὶ αἱ ἀπαγορευτικαὶ διατάξεις τῶν μεγάλων θρησκειῶν *(Βουδδισμοῦ, Ἰσλαμισμοῦ, Χριστιανισμοῦ κλπ.)*.

Καὶ ταῦτα μέν, ὡς πρὸς τὴν συστηματικὴν ἀνθρωποφαγίαν, τὸν ἀληθῆ καννιβαλισμόν. Μεμονωμέναι δ' ὅμως περιπτώσεις «*ἀνθρωποφαγίας ἐκ περιστάσεως*», ἐκ τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης κορεσμοῦ τῆς πείνης, ἐμφανίζονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ παρὰ τοῖς πλέον πολιτισμένοις λαοῖς, ἴσως μάλιστα ἔρχονται εἰς φῶς, πολὺ ὀλιγώτεραι τῶν πραγματικῶν. Αἰτία εἶναι ἐνταῦθα πράγματι μόνον ὁ *λιμός*. Εἶναι δὲ γνωσταὶ καὶ περιεγράφησαν καὶ μεταξὺ τῶν πρωτογενῶν λαῶν φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πολιτισμένῃ ἀνθρωπότητι, ἐπανειλημμέναι περιπτώσεις καταφυγῆς εἰς τὸ βδελυρὸν τοῦτο μέσον σωτηρίας, ἄλλοτε μὲν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν κατὰ τὰς δυστυχεῖς ταύτας στιγμὰς θνησκόντων, ἄλλοτε δὲ ἐπὶ τούτῳ θυσιαζομένων ἀτόμων. Εἰς περιπτώσεις λιμῶν ἐκ πολιορκίας εἰς

Digitized by Google

πόλεις, παραπλανήσεων ὁμάδων κλπ., κατ' ἐξοχὴν ὅμως εἰς περιπτώσεις ναυαγίων, ὑπὸ τῶν ναυτῶν ἰδίως κ.λ.π.

Καὶ εἶναι αὗται, αἱ γνωσθεῖσαι μόνον, ἐπαναλαμβάνομεν, περιπτώσεις, τῶν περισσοτέρων ἀσφαλῶς ἄλλων, οὐδέποτε ἀποκαλυπτομένων, ἅτε τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὴν φρικτὴν πανδαισίαν ἀπολλυμένων, μεθ' ὅλην τὴν χρησιμοποίησιν ἀνθρωπίνης σαρκός. Μερικαὶ τῶν περιπτώσεων τούτων τραγικῶν ἀνθρωποφαγιῶν ἔμειναν περιώνυμοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν λαῶν. Καὶ μνημονεύομεν μόνον την πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Σύλλα, τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Τίτου, τὸν λιμὸν τῆς Γαλλίας τοῦ 1030, τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων τοῦ 1590, τὸν λιμὸν τῆς Αἰγύπτου τοῦ 1200 κλπ., καὶ εἰς νεωτέρους χρόνους ἀκόμη, τὴν πολιορκίαν τῆς Μεσσήνης, τὴν μάχην τῆς Λειψίας κ. ἄλ., καθ' ἃς ἀναφέρονται ὡρισμέναι ἐκδηλώσεις καννιβαλισμοῦ. Ἀφθονώτεραι εἶναι αἱ γνωσταὶ περιπτώσεις μεγάλων ναυαγίων. Ὡς περίεργον, ἅτε ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσαν ἡμᾶς, σημειοῦμεν τὴν ἀναγκαστικὴν ἀνθρωποφαγίαν τῶν αἰχμαλώτων τοῦ αἱμοβόρου Ἀλῆ-πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ἐπιβάλλοντος εἰς αὐτοὺς τὴν καταβρόχθισιν τῆς ῥινὸς καὶ τῶν ὤτων των, ἀποκοπτομένων ὑπὸ τοῦ δημίου.

Τέλος, πλεῖσται εἶναι αἱ μεμονωμέναι περιπτώσεις τῆς *«παθολογικῆς»* ἀνθρωποφαγίας, παρατηρουμένης ἐπὶ φρενοπαθῶν, ἐπὶ ἐγκύων γυναικῶν κλπ., ἢ παρ' ἀτόμοις ἐκφύλοις, πολλὰς τῶν ὁποίων ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Προσθέτομεν τέλος καὶ τὰς *σκηνὰς ἀγριότητος* ἐν ἐμφυλίοις ἢ ἄλλοις πολέμοις.

Εἰς σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν ἀνθρωποφαγίαν εὑρηται κατά τινας καὶ ἡ ἁπλῆ *«ἀνθρωποθυσία»* πρὸς τοὺς θεούς, παριστῶσα ἴσως ὑπόλειμμα καννιβαλικῶν ἐθίμων, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πεπολιτισμένοις λαοῖς, ἀλλὰ καί τισι τῶν κατωτέρων συγχρόνων, οἵτινες ἔπαυσαν μὲν πρὸ πολλοῦ νὰ εἶναι οἱ ἴδιοι ἀνθρωποφάγοι, προσφέρουν ὅμως εἰς τοὺς θεοὺς τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα, θεωροῦντες τούτους ἀσφαλῶς ἀνθρωποφάγους. Ἀφοῦ ὡς θεοὶ ἔχουν δικαίωμα ἐπὶ παντὸς ἐκλεκτοῦ, πρέπει νὰ τρώγωσιν ἀσφαλῶς ἀνθρώπινον κρέας, δεδομένου ὅτι τοῦτο εἶναι ἐκλεκτότερον κατὰ τὴν ἀντίληψίν των (βλ. ἀνθρωποθυσια).

Ὁμοίαν ἀρχὴν ἔχουν πιθανῶς καὶ τὸ *«κυνήγιον τῶν κεφαλῶν»* και τὰ *«τρόπαια κρανίων»*, ἤτοι ὁ στολισμὸς τῶν καλυβῶν διὰ σωρῶν κρανίων καὶ ὀστῶν φονευομένων ἀνθρώπων ξένων. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅμως ὅτι πολλαχοῦ εἰς ἀμέσως γειτονικὰς ὁμάδας εὑρίσκομεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνθρωποφαγίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ κυνήγιον κεφαλῶν, κεχωρισμένως. Ἐπίσης, καὶ ἡ *πόσις διὰ τοῦ θόλου* κρανίου φονευθέντος ἀντιπάλου, ἔθιμον παραμεῖναν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας σχεδὸν καὶ ἐν Εὐρώπῃ, πιθανὸν νὰ ἐνθυμίζῃ παλαιὰν ἀνθρωποφαγίαν. Τοὐναντίον, οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς ταύτην. ἔχει τὸ ἔθιμον τῆς ταφῆς, μετὰ τοῦ ἀποθανόντος ἀρχηγοῦ, και τῆς συζύγου του (μιᾶς ἢ περισσοτέρων) θανατουμένης, ἢ τῶν δούλων του κ.τ.τ.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ «ἀληθὴς καννιβαλισμὸς» ὡς κοινωνικὸν ἔθιμον θέλει, μετὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν κατωτέρων φυλῶν, ἐξαλειφθῇ θᾶττον ἢ βράδιον τέλεον ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς.

Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

ἀνθρωποφάγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τρώγων ἀνθρώπους, ἀνθρωπίνας σάρκας: «ὁ Κύκλωψ ἦτο ἀνθρωποφάγος» (βλ. ἀνθρωποφαγια και καννίβαλος)· || μεταφ. ὁ ἀπάνθρωπος, ὁ θηριώδης, ὁ ἐκμεταλλευόμενος τὴν ζωὴν καὶ ἐργασίαν τῶν ἄλλων.

— **Ἀνθρωποφάγοι** (οἱ) *['Αρχ.]*. Σκυθικὸς λαὸς κατοικῶν ἐν τῃ ἄνω τοῦ Βορυσθένους χώρᾳ (Ἰσιγ. π. Πλιν. 7.2).

Ἀνθρωποφάγος *(Μεγάλος— καὶ Μικρὸς—)*. Δύο νησῖδες τῆς συστάδος τῶν *Φούρνων* (βλ. τ. Β' 414 β').

ἀνθρωποφθόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φθείρων, ὁ βλάπτων τοὺς ἀνθρώπους.

ἀνθρωποφοβία (ἡ)· ὁ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων φόβος, τὸ νὰ ἀποφεύγῃ τις τὴν μετὰ τῶν ἄλλων συναναστροφήν, μισανθρωπία, ἀκοινωνησία.

— *['Ιατρ.]*· βλ. ἀγοραφοβια καὶ φοβίαι.

ἀνθρωπόφοβος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φοβούμενος τοὺς ἀνθρώπους, ὁ ἀποφεύγων τὴν μετ' ἄλλων συναναστροφήν, ἀκοινώνητος, μισάνθρωπος.

ἀνθρωποχημεία Καλεῖται ἐνίοτε οὕτω τὸ μέρος τῆς χημειας, τὸ συνδεόμενον πρὸς τὴν ἀνατομίαν καὶ τὸ ὁποῖον προσδιορίζει τὰς ἀμέσους πηγὰς τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ διὰ τῆς ἀναλύσεως τῶν ἱστῶν καὶ τῶν σωματικῶν ὑγρῶν.

ἀνθυβρίζω· ἀνταποδίδω τὴν ὕβριν, ὑβρίζω καὶ ἐγὼ τον ὑβρίσαντα.

ἀνθύβρισις (ἡ)· ἡ ἀπόδοσις τῶν ὕβρεων, ἡ ἀμοιβαία ὕβρις.

ἀνθυγιεινός, *—ή, —όν*· ὁ μὴ ὑγιεινός, ὁ νοσηρός, ὁ νοσώδης: «ἀνθυγιεινὸς τόπος, — δίαιτα».— Ἐπιρρ. *ἀνθυγιεινῶς*.

ἀνθυγιεινότης (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνθυγιεινός: «ἡ ἀνθυγιεινότης τοῦ τόπου».

ἀνθυδρωπικός, *—ή, —όν*· ὁ κατὰ τῆς ὑδρωπικίας, ὁ χρησιμεύων ἐναντίον τοῦ *ὕδρωπος*.

—**ἀνθυδρωπικὰ** (Anthydropika) *φάρμακα [Φαρμ.]*. Οὕτω καλοῦνται φάρμακα ἐνδεικνύμενα κατὰ τοῦ ὕδρωπος. Εἰς ταῦτα τάσσονται ὅλα ἐκεῖνα τὰ φάρμακα τὰ ἐπιφέροντα τὴν ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ ἀποβολὴν μεγάλων ποσοτήτων ὑγροῦ, δι' ἐπαυξήσεως ἐκκρίσεών τινων, ἰδίᾳ τῆς τοῦ οὔρου καὶ τοῦ ἱδρῶτος, ἢ διὰ τῆς ἀποβολῆς ὕδατος διὰ τοῦ ἐντέρου. Τὰ ἀνθυδρωπικὰ καλοῦνται καὶ *ὑδραγωγά*, ἀνήκουσι δὲ εἰς ταῦτα διουρητικὰ καὶ ὑδρωτικὰ φάρμακα, ὡς καὶ πλεῖστα τῶν δραστικῶν καθαρτικῶν (τὰ καλούμενα *δραστικὰ ὑδραγωγά*). Κ. Γ. Μ.

Ἄνθυλλα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Αἰγύπτου αὐτονομουμένη «καθ' ἑλληνικὸν τρόπον», ἤτοι ἀποικία ἑλληνικὴ ἔχουσα ἐσωτερικὴν αὐτονομίαν καὶ ἀσκοῦσα τὰ θρησκευτικά της πάτρια ἔθιμα. Ταύτην ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος λέγων: «ἐς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης καὶ Κανώβου διὰ πεδίου πλέων ἥξεις κατ' Ἄνθυλλάν τε πόλιν καὶ τὴν Ἀρχάνδρον καλευμένην. Τούτων δὲ ἡ μὲν Ἄνθυλλα, ἐοῦσα λογίμη πόλις ἐς ὑποδήματα, ἐξαίρετος δίδοται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύπτου τῇ γυναικί. Τοῦτο δὲ γίνεται ἐξ ὅτου ὑπὸ Πέρσῃσί ἐστι Αἴγυπτος». Ἡ θέσις καὶ τῶν δύο αὐτῶν πόλεων δὲν καθωρίσθη ἀκόμη, πάντως πρέπει νὰ ζητηθοῦν ἐπὶ τοῦ Κανωβικοῦ βραχίονος τοῦ Νειλου πρὸς Β. τῆς Ναυκράτιος. Γ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ

ἀνθύλλιον (τό)· ὑποκορ. τοῦ ἄνθος, μικρὸν ἄνθος, ἀνθούλλι.

ἀνθυλλὶς (ἡ), *—ίδος*. Κηλὶς ἐκ λευκῶν τριχῶν τοῦ μετώπου τῶν ἵππων, αἱ ὁποῖαι ἀναγράφονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, ὅταν λαμβάνωνται τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ μητρῴου τῶν ἵππων.

— **ἀνθυλλὶς** (ἡ) (Anthyllis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λοβοφόρων*, περιλαμβάνον ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ φυτά, ἰθαγενῆ τῆς μεσημβρινῆς καὶ νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *Ἀνθυλλὶς ὁ πώγων τοῦ Διὸς* (Anthyllis barba Jovis), ἀειθαλὴς θάμνος, φέρων σύνθετα φύλλα καὶ κίτρινα ἄνθη· ὁ πολλαπλασιασμός του γίνεται διὰ σπορᾶς. *Ἀνθυλλὶς ἡ τραυματικὴ* (Anthyllis vulneraria), κοινότατον παρ' ἡμῖν φυτόν, ποῶδες ἢ πολυετές, χρήσιμον εἰς τὴν φαρμακευτικὴν καὶ πρὸς τροφὴν τῶν κτηνῶν· ἐν Ζακύνθῳ εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *κοκκωνόχορτο*. *Ἀνθυλλὶς ἡ ἑρμάνειος* (Anthyllis hermania), ἀκανθῶδες ποῶδες φυτὸν γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *σάρωμα* ἢ *σαρίχα* ἐν Ζακύνθῳ· συνιστᾶται ὡς διουρητικόν. Δ. Ν. Π.

Ἀνθυλλὶς ἡ τραυματική.

— *[Φυτοπαθολ.]* Ἐπὶ τῆς *ἀνθυλλίδος* παρασιτεῖ ὁ βασιδιομύκης *οὐρομύκης* (Uromyces anthyllidis). Π. Γ. Κ.

ἀνθυπάγω· καταγγέλλω εἰς τὸ δικαστήριον τὸν ἐναγαγόντα με καὶ ἀπολέσαντα τὴν δίκην (Θουκ. 3.70).

ἀνθυπακοὴ (ἡ)· ἡ ἀμοιβαία εὐπείθεια, ὑποταγή, ὑπακοή.

ἀνθυπαλλαγὴ (ἡ)· ἡ ἀμοιβαία ἀνταλλαγὴ (*Δημήτρ. Φαλ.* 60).

ἀνθυπασπιστὴς (ὁ). Βαθμοφόρος, μεσάζων μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν, μὴ ὑπαγόμενος μὲν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὁπλιτῶν, ἀλλὰ καὶ μὴ συμπεριλαμβανόμενος ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἀξιωματικῶν. Ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν Σωμάτων οὗτος ἐκτελεῖ εἰδικὴν ὑπηρεσίαν, τὴν τοῦ *ἀνθυπασπιστοῦ τῆς ἑβδομάδος*· ἐὰν δ' ὑπηρετῇ παρὰ λόχῳ, ἴλῃ ἢ πυροβολαρχίᾳ, τότε ἐκτελεῖ καθήκοντα *διμοιρίτου* ἢ *οὐλαμαγοῦ*. Ν. Κ.

ἀνθυπατεία (ἡ)· τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνθυπάτου· || ἡ παράτασις τῆς ἀρχῆς τοῦ ὑπάτου μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ὑπατικοῦ ἔτους, ὁπότε ἐκυβέρνα τὴν ἐπαρχίαν, ἡ ὁποία εἶχεν ἀνατεθῇ εἰς αὐτόν, ὡς *ἀνθύπατος*. Β. Φ.

ἀνθυπατεύω· εἶμαι *ἀνθύπατος*, κυβερνῶ ἐπαρχίαν ὡς *ἀνθύπατος*.

ἀνθύπατος (ὁ)· ὁ ἀντὶ τοῦ ὑπάτου (κυβερνῶν)· κυρίως οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ ὕπατος ὁ κυβερνῶν ἐπαρχίαν τινὰ μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ὑπατικοῦ ἔτους· διότι οἱ ἡγεμόνες τῶν ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν δὲν κατέλιπον αὐτὰς ἅμα τῇ λήξει τοῦ ὑπατικοῦ αὐτῶν ἔτους, ἀλλά, τῇ αἰτήσει τῆς συγκλήτου, ἢ διὰ δημοψηφίσματος, παρέμενον αὐτόθι μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ διαδόχου ἄρχοντος ὡς ἀντάρχοντες. Ἦτο δὲ τοῦτο οὐ μόνον δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ καθῆκον, ἵνα μὴ καταλειφθῇ τὸ ἐκεῖ εὑρισκόμενον στράτευμα ἄναρχον καὶ ἡ χώρα εἰς τὴν διάκρισιν τῶν πολεμίων. Τοιαύτη παράτασις ἐδόθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν ὕπατον Κουΐντον Πουβλίλιον Φίλωνα τῷ 327 π. Χ. Ἐντεῦθεν ἐμορφώθη βραδύτερον *ἀνθυπατικὴ* καὶ *πραιτωριανή* τις ἐξουσία (imperium), ἥτις ἐδίδετο κατὰ κανόνα εἴς τινα τῶν ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀποσυρομένων ἀρχόντων, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ καὶ εἰς ἰδιώτην, ὡς εἰς τὸν Πούβλιον Κορνήλιον Σκιπίωνα ἐν ἔτει 211 π. Χ. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους τῆς δημοκρατίας, καθ' οὓς οἱ εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἐκλεγόμενοι *πραίτωρες* διήρχοντο τὸ ἔτος τοῦ ὑπουργήματος αὐτῶν ἐν Ρώμῃ, ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια, ὅπως οὗτοι ὑπηρετῶσι, μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν ὡς πραιτώρων, εἰς τὰς ἐπαρχίας.

Βραδύτερον ἐψηφίσθη εἰδικὸς νόμος ὑπὸ τοῦ Σύλλα (82—79 π.Χ.), ὁ λεγόμενος *Κορνήλειος* (lex Cornelia), καθ' ὃν ἡ ἀρχὴ τῶν ὑπάτων, πραιτώρων καὶ στρατηγῶν παρετείνετο ἐπὶ ἓν εἰσέτι ἔτος (*ἀνθυπατεία*—pro consule), ὑπεχρεοῦτο δὲ νὰ παραμένῃ ὁ ἀνθύπατος καὶ πέραν τοῦ δευτέρου ἔτους μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ διαδόχου. Τριάκοντα ὅμως ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ τελευταίου ὤφειλε νὰ καταλίπῃ τὴν ἐπαρχίαν. Ἀπὸ τοῦ 52 π.Χ. καὶ μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ νόμου τούτου ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἔπρεπε καὶ ἐπὶ αὐτοκρατορίας νὰ παρέρχωνται ὀλίγα ἔτη μεταξὺ τῆς ὑπατείας καὶ τῆς πραιτωρίας, τῆς ἀνθυπατείας καὶ τῆς ἀντιπραιτωρίας. Κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἔφερον τὸν τίτλον τοῦ ἀνθυπάτου ἅπαντες οἱ διοικηταὶ τῶν συγκλητικῶν ἐπαρχιῶν (Provinciae senatoriae), οἱ δὲ τῶν αὐτοκρατορικῶν εἶχον τὸν τίτλον «Legati Augusti pro praetore». Ἐξαίρεσιν ἀπετέλει μόνον ἡ Αἴγυπτος, ἥτις διῳκεῖτο παρ' ἑνὸς μόνον *ἐπάρχου* praefectus) καί τινες ἄλλαι μικραὶ ἐπαρχίαι, οἱ διοικηταὶ τῶν ὁποίων ὠνομάζοντο *procuratores*. Ἀνθύπατος ἦτο ἐπίσης πολιτικὸν ἀξίωμα παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς παραληφθὲν ἀπὸ τῶν Ρωμαίων. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐδίδετο καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἀποσυρομένους τιμῆς ἕνεκεν. —Ω

ἀνθυπηρετῶ *(—έω)*· ἐπίσης ὑπηρετῶ, ὑπηρετῶ πρὸς ἀνταπόδοσιν. Ὁμοίως ἔννοιαν ἀνταποδόσεως ἔχει ἡ *ἀντὶ* καὶ εἰς τὰ ἑξῆς σύνθετα: *ἀνθυπεξάγω, ἀνθυπερβάλλω, ἀνθυπερφρονῶ, ἀνθυπέρχομαι, ἀνθυποκλεπτω, ἀνθυποκρύπτω, ἀνθυποπτεύω, ἀνθυπορύσσω κ. ἄ.* Β. Φ.

ἀνθυπίατρος *[Στρατ.-Ναυτ.]*. Ἀξιωματικὸς τοῦ ὑγειονομικοῦ κλαδου, τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς ἢ τοῦ ναυτικοῦ (βλ. ἀξιωματικός).

ἀνθυπίλαρχος *[Στρατ.]*. Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ Ἱππικοῦ (βλ. ἀξιωματικός). Ὁ ἀνθυπίλαρχος διοικεῖ ἕνα οὐλαμόν, ἐκτελεῖ δὲ καὶ τὴν παρὰ τῇ ἴλῃ καὶ τῷ συντάγματι ὑπηρεσίαν.

ἀνθυπισχνοῦμαι· ὑπόσχομαί τι εἰς ἀνταπόδοσιν ὑποσχέσεως τοῦ ἄλλου.

ἀνθύπνη (ἡ) (Anthypne) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα πενταμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *μελοΐδῶν*. Γνωστὰ εἶναι δύο εἴδη ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ τῶν ἀνθέων. Δ. Ν. Π.

ἀνθυπνωτικὸς (ὁ)· ὁ ἐνεργῶν ἐναντίον τοῦ ὕπνου, τῆς ὑπνηλίας.

ἀνθυπὸ (Anthypo) *[Φωτογρ.]*. Διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου χαρακτηρίζονται διάφοροι οὐσίαι χρησιμοποιούμεναι πρὸς ἐκδίωξιν ἐκ τῶν ἀρνητικῶν καὶ θετικῶν φωτοτύπων, κατὰ τὴν ἔκπλυσιν αὐτῶν, καὶ τῶν τελευταίων ἰχνῶν τοῦ ὑποθειώδους νατρίου. Τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χρησιμοποιούμενα σώματα εἶναι ὀξειδωτικά, ὡς π. χ. τὸ *ὑπερανθρακικὸν νάτριον*, τὸ *ὑπερμαγγανικὸν κάλιον*, κλπ. Κ. Γ. Μ.

ἀνθυποβάλλω· ὑποβάλλω ἐνστάσεις, ἐνίσταμαι, ἀντιτείνω.

ἀνθυποβρύχιον· βλ. ὑποβρύχιον.

ἀνθυποκρίνομαι· ὑποκρίνομαι καὶ ἐγώ· π. χ. πρὸς τὸν ὑποκρινόμενον φιλίαν ἢ ὀργὴν ὑποκρίνομαι καὶ ἐγὼ φιλίαν ἢ ὀργήν.

ἀνθυποκτηνίατρος *[Στρατ.]*. Ἀξιωματικὸς τοῦ κτηνιατρικοῦ κλάδου, ἰσόβαθμος πρὸς ἀνθυπολο

Digitized by Google

χαγόν. Ἐκτελεῖ συνήθως ὑποτεταγμένην κτηνιατρικὴν ὑπηρεσίαν (βλ. ἀξιωματικός).

ἀνθυπολοχαγὸς *[Στρατ.]*. Ὁ κατώτατος βαθμοφόρος ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἀξιωματικῶν. Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς διοικεῖ *διμοιρίαν* ἐν τῷ Πεζικῷ, τοῖς ἅρμασι καὶ τῷ Μηχανικῷ, *οὐλαμὸν* ἐν τῷ Πυροβολικῷ καὶ Ἱππικῷ, *ὁμάδα* ἐν τῇ Ἀεροπλοΐᾳ· ἐκτελεῖ δὲ συγχρόνως τὴν παρὰ τῷ λόχῳ, ἴλῃ, πυροβολαρχίᾳ καὶ παρὰ τῷ συντάγματι ὑπηρεσίαν (βλ. ἀξιωματικός). Ν. Κ.

ἀνθυπομοίραρχος. Ὁ τελευταῖος ἐν τῇ ἱεραρχικῇ κλίμακι τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Χωροφυλακῆς. Ὁ βαθμός του ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν τοῦ *ἀνθυπολοχαγοῦ*. Τὸ οὐσιῶδες καθῆκον αὐτοῦ εἶναι ἡ διοίκησις τῆς ὑποδιοικήσεως καὶ τοῦ ἐκ σταθμῶν τμήματος τῆς Χωροφυλακῆς. Διατίθεται πρὸς τούτοις εἰς ἐκτέλεσιν γραφικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς διοικήσεις καὶ ὑπηρεσίας τῆς Χωροφυλακῆς, ἢ πρὸς ἐκπλήρωσιν καθηκόντων ὑπασπιστοῦ καὶ διαχειριστοῦ. Εἰς τὸ Σχολεῖον τῆς Χωροφυλακῆς τοποθετεῖται συνήθως πρὸς ἐκτέλεσιν καθηκόντων οὐλαμαγοῦ καὶ προπαιδευτοῦ εἰς τὰ τμήματα.
Κατὰ τὴν Ποιν. Δικονομίαν ἔχει συνάμα τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου. Ὡς τοιοῦτος δὲ ὑπάγεται ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ παρὰ Πλημμελειοδίκαις εἰσαγγελέως. Ν. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ

ἀνθυποναυπηγὸς (ὁ) *[Ναυτ.]*. Ὁ κατώτερος βαθμὸς τοῦ ναυπηγικοῦ κλάδου, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν τοῦ *σημαιοφόρου* (βλ. ἀξιωματικός).

ἀνθυπονομευτὴς (ὁ)· ὁ ἀνθυπονομεύων, ὁ δι' ὑπονομεύσεως ἀποκρούων ἄλλον ὑπονομεύοντα.

ἀνθυπονομεύω· δι' ὑπονομεύσεως ἀποκρούω ἄλλον ὑπονομεύοντα.

ἀνθυπόνομος *[Ὀχυρ.]*· βλ. ὑπονομευτικὸς πόλεμος.

ἀνθυποπλοίαρχος *[Ναυτ.]*. Βαθμὸς τοῦ μαχίμου κλάδου τοῦ ναυτικοῦ, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ (βλ. ἀξιωματικός).

ἀνθυποπτεύω· ὑποπτεύω τινά, ὅστις ἐπίσης μὲ ὑποπτεύει.

ἀνθυπορύσσω· ἀνθυπονομεύω, ἀνοίγω ὑπόνομον πρὸς ματαίωσιν τῶν ὑπονομευτικῶν ἔργων τοῦ ἐχθροῦ: «καὶ αὐτοὶ σύριγγα ἔνδοθεν ἀνθυπώρυξαν» (*Πολύαιν*. 6,17).

ἀνθυπουργικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀντίπαλος τοῦ Ὑπουργείου, τῆς Κυβερνήσεως, ὁ ἀντικυβερνητικός, ὁ ἀντιπολιτευόμενος.

ἀνθυποφαρμακοποιὸς *[Στρατ.]*. Ἀξιωματικὸς τοῦ φαρμακευτικοῦ κλάδου ἰσόβαθμος πρὸς ἀνθυπολοχαγόν. Ἐν μὲν τοῖς στρατιωτικοῖς νοσοκομείοις ἐκτελεῖ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐφημερεύοντος φαρμακοποιοῦ, καὶ τὴν τοῦ βοηθοῦ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ φαρμακείου, ἐν δὲ τοῖς χειρουργείοις τὴν φαρμακευτικὴν αὐτῶν ὑπηρεσίαν (βλ. καὶ ἀξιωματικός). Ν. Κ.

ἀνθυποφορὰ *[Ρητορ.]*. Τὸ ρητορικὸν σχῆμα τῆς διανοίας, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ρήτωρ προβάλλει εἰς τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ ἢ τὸν ἀντίδικον ἐρωτήσεις, ἀπορίας, ἐνστάσεις—τὰς ὁποίας ὑποθέτει ὅτι εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ προβάλωσιν οὗτοι (*ὑποφορά, subjectio*)—, καὶ εἰς ἃς αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀπαντᾷ ἢ λύει ἢ ἀνασκευάζει. Π. χ. «Τίνα γὰρ καὶ ἀναβιβάσομαι δεησόμενον ὑπὲρ ἐμαυτοῦ; τὸν πατέρα; ἀλλὰ τέθνηκεν· ἀλλὰ τοὺς ἀδελφούς; ἀλλ' οὐκ εἰσιν· ἀλλὰ τοὺς παῖδας; ἀλλ' οὔπω γεγένηνται κλπ.» (*Ἀνδοκ*. λογ. I, 148). Οἱ Ἀττικοὶ συχνοτάτην τοῦ σχήματος τούτου χρῆσιν ποιοῦνται καὶ δὴ ὁ Λυσίας καὶ ὁ Δημοσθένης, ὡς: «Τί οὖν, εἴποι τις ἄν, ταῦτα λέγεις ἡμῖν νῦν; Ἵνα γνῶτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ αἴσθησθε...». Ἐπίσης καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας: «Καὶ πῶς δυνατόν, φησί, μιμήσασθαι μάρτυρας νῦν; οὐδὲ γάρ ἐστι διωγμοῦ καιρός. Οἶδα κἀγώ· διωγμοῦ μὲν καιρὸς οὐκ ἔστιν, ἀλλά....» (*Ἰωάνν. Χρυσοστ.* Ἐγκώμιον εἰς τὸν μάρτυρα Βαρλαάμ).
Ἡ ἀνθυποφορά, ἀποτελουμένη συνήθως ἐκ σειρᾶς ἐρωτήσεων καὶ ἀπαντήσεων, καθιστᾷ τὸν λόγον ζωηρότατον καὶ ἰσχυρόν, ἀρκεῖ μόνον αἱ ἀπαντήσεις νὰ εἶναι κατάλληλοι, εὔστοχοι καὶ ἀναντίρρητοι. Δ. Ι. ΚΟΥΓΙΟΥΜΟΥΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνθυποφροντιστὴς *[Ναυτ.]*. Ναυτικὸς βαθμὸς τοῦ οἰκονομικοῦ κλάδου, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν τοῦ *ὑπολοχαγοῦ* (βλ. ἀξιωματικός).

ἀνθυπωμοσία *[Ἀρχ. Ἀττ. Δίκ.]*· βλ. λ. ἀνάκρισις.

ἀνθυστερικὰ (Anthysterica) *[Φαρμ.]*. Φάρμακα ἐνδεικνύμενα κατὰ τοῦ ὑστερισμοῦ, ἀνήκοντα δὲ ὡς ὑποδιαίρεσις εἰς τὰ *ἀντισπασμωδικά*. Ὡς ἀνθυστερικὰ ἐχρησιμοποιοῦντο παλαιότερον ἡ πόα βότρυος τοῦ μεξικανικοῦ, ἡ ἀγγελική, τὸ καστόριον, ὁ μόσχος, ἡ ἄμβρα, τὸ ζιβέτ, ἡ καφουρά, ἡ γαλβάνη, ἡ ρίζα τῆς βαλεριανῆς κ.λ.π. Ἐκ τῶν φαρμάκων τῶν χρησιμοποιουμένων ἤδη εἶναι τὸ βρωμιοῦχον κάλιον, οἱ ὡς ἀντικατάστάται αὐτοῦ ἤδη χρησιμοποιούμενοι καὶ τὰ διάφορα σκευάσματα τοῦ βαλεριανικοῦ ὀξέος. Κ. Γ. Μ.

ἀνθυψίφωνος (mezzo-soprano) *[Μουσ.]*. Διάμεσος φωνὴ μεταξὺ ὑψιφώνου καὶ κοντράλτου. Ἡ ἔκτασίς της εἶναι ἀπὸ Σὶ ὑπὸ τὰς γραμμὰς εἰς γνώμονα Σόλ μέχρι Λὰ ὑπὲρ τὸ πεντάγραμμον. Ἀνθυψίφωνος λέγεται πολλάκις κατὰ συνεκδοχὴν καὶ ἡ *φωνὴ κοντράλτο*. Δ. Λ.

Ἀνθὼ *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Ἀμουλίου βασιλέως τοῦ Λατίου, φονευθέντος ὑπὸ τοῦ Ρωμύλου (Διοκλ. παρὰ Πλουτ. Ρωμ. 3).

ἀνθῶ *(—έω)*· κοιν. *ἀνθίζω*· παράγω, ἢ ἔχω ἄνθη: «ἀνθήσανε τ' ἀμπέλια, —οἱ ἐλιές, —οἱ ἀμυδαλιὲς κ.τ.τ.», «τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαδιά»· || μεταφ. ἀμετβ., ἀκμάζω, εὐδοκιμῶ, εὑρίσκομαι εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν: «ἀνθεῖ τὸ ἐμπόριον,—ἡ βιομηχανία κ.τ.τ.» Β. Φ.

ἀνθώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὁμοιάζων πρὸς τὰ ἄνθη καὶ ὁ πλήρης ἀνθέων· || *Ἀνθώδης* μετεφράσθη ὁ μὴν *Floréal* (ἐκ τοῦ λατ. *floreus*=*ἀνθώδης*) ὅστις ἦτο ὁ ὄγδοος μὴν (20 Ἀπριλ. μέχρι 19 Μαΐου) τοῦ κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν εἰσαχθέντος νέου ἡμερολογίου.

ἀνθὼν (ὁ)· μέρος, ὅπου φυτεύονται ἄνθη, κοινῶς *ἀλτάνα*.

— «Ἀνθών». Ποικίλον οἰκογενειακὸν ἀνάγνωσμα ἐκδιδόμενον ἐν Ζακύνθῳ δὶς τοῦ μηνός. Ἔτος Α'—Β': 1889—1890.

— «Ἀνθών, *Ζακύνθιος*—» Μηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα ἐκδιδόμενον ὑπὸ Ἰωάννου Τσακασιάνου. Τόμ. 1—3. 1874—1878.

—«Ἀνθών, *Ποιητικὸς*—». Κατὰ Κυριακὴν ἐκδιδόμενος ἐν Ζακύνθῳ, διευθύνοντος Ἰωάννου Γ. Τσακασιάνου. Τόμ. 1—2: 1886—1887.

ἀνθωραΐζομαι· ὡραΐζομαι, καλλωπίζομαι ἁμιλλώμενος.

Ἄνι, *πάπυρος τοῦ—*. Τὸ ἀξιολογώτατον ἀντίτυπον τοῦ «βιβλίου τῶν Νεκρῶν» (βλ. Αἴγυπτος τ. Β' σ. 547 γ'. στ. 12 κ. ἑξ.)

Ἀνὶ καὶ *Ἄνιον* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ τελευταία πρωτεύουσα τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Ἀρμενίας κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ἐν τῇ τέως ρωσικῇ ἐπαρχίᾳ Ἀραρὰτ (σήμερον Δημοκρατίᾳ τῆς Ἀρμενίας), ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ *Ἀρπὰτ-τσάϊ* (ἀρμεν. *Ἀχουριάν*). Κατὰ τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀσὰδ τοῦ Α', τῆς δυναστείας τῶν Παγρατιδῶν, ὑπῆρχεν εἰς τὴν θέσιν τῆς Ἀνὶ μόνον ἓν μικρὸν φρούριον χρησιμεῦον ὡς θησαυροφυλάκιον τῶν κοσμημάτων καὶ ἄλλων τιμαλφῶν τοῦ στέμματος καὶ φρούρησιν αὐτῶν ἐναντίον τῶν Ἀράβων, οἵτινες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχον εἰσδύσει εἰς Μικρὰν Ἀσίαν μέχρις Ἀρμενίας. Ἀσὰδ ὁ Γ' μετέφερεν εἰς Ἀνὶ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἀρμενίας (961 μ. Χ.). Ἔκτοτε ἡ Ἀνὶ ὠχυρώθη καὶ ἐξετάθη ταχέως, ἀποβᾶσα πόλις μεγάλη μὲ 100.000 κατοίκους, μὲ ἀνάκτορα καὶ 1000, ὡς λέγεται, ναούς. Τὴν ἔκτασιν καὶ σπουδαιότητα αὐτῆς δεικνύουσι τὰ σημερινὰ αὐτῆς ἐρείπια.
Τῷ 1046, ἐπὶ *Χατσὶκ* ἢ *Χαχὶκ* τοῦ Β' (ὄνομα ἀρμενικὸν ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ ἡμέτερον *Σταῦρος*, διότι *χὰτς* σημαίνει *σταυρός*), τὴν πόλιν κατέκτησεν ὁ Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Θ' ὁ μονομάχος, ὅστις εἰσήλασεν εἰς τὴν χώραν ὅπως χρησιμοποιήσῃ τὸν ποταμὸν Ἀρπὰτ-τσάϊ καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ὀχυρὰν ἐναντίον τῶν ἐξ Ἀσίας προχωρούντων Τούρκων. Ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ἡ Ἀνὶ διετήρησεν ὅλην τὴν παλαιὰν αὐτῆς αἴγλην. Μετὰ εἴκοσιν ἔτη τὴν πόλιν κατέκτησαν οἱ Σελτζουκίδαι Τοῦρκοι· τότε δὲ οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἄλλα αὐτῆς μνημεῖα κατηρειπώθησαν.
Μετά τινα ἔτη τὴν Ἀνὶ κατέλαβον οἱ Κοῦρδοι τῆς φυλῆς τῶν Μπενὶ-Σεττάτ, τῷ δὲ 1124 ὁ ἡγεμὼν τῆς Γεωργίας (Ἰβηρίας) Δαυΐδ. Τῷ 1239 ἐπῆλθον οἱ Μογγόλοι οἵτινες κατέστρεψαν τελείως τὴν ἀτυχῆ ἀρμενικὴν πρωτεύουσαν καὶ ἔσφαξαν τὰ δύο τρίτα τῶν κατοίκων αὐτῆς. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' (1319) αἰῶνος τὴν καταστροφὴν συνεπλήρωσε μέγας σεισμός. Ἔκτοτε ἡ Ἀνί, ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπὸ τῶν τελευταίων κατοίκων της, ἔμεινεν ἁπλοῦς σωρὸς ἐρειπίων. Οἱ σωζόμενοι τοῖχοι τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων δεικνύουσιν ἀρχιτεκτονικὴν τέχνην τελείαν, φέρουσι δὲ διακοσμήσεις ἐκ μωσαϊκῶν καὶ ἄλλων κομψοτεχνημάτων. Τὰ δύο σωζόμενα μουσουλμανικὰ τεμένη ἔχουσιν ἀραβουργήματα ἐφάμιλλα πρὸς τὰ τῆς Ἀλάμπρας. Ἐντὸς τῶν ἐρειπίων ἀρμενικοῦ ναοῦ σώζεται εἰκὼν τῆς εἰσόδου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ. Εἰς τὰ περίχωρα τῆς πόλεως σώζονται σπήλαια περιέχοντα ἴχνη ἀρχαίου τρωγλοδυτικοῦ συνοικισμοῦ. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

—**Ἀνὶ** (Anie). Κορυφὴ τῶν Πυρηναίων (βλ.λ.).

ἀνὶ (τὸ) (Ani) *[Ζῳολ.]*. Πτηνὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψιττακιδῶν* τῆς ὑποοικογενείας τῶν *κροτοφαγιδῶν*. Τὰ πτηνὰ ταῦτα διακρίνονται ἐκ τοῦ λαμπροῦ πτερώματός των, ὅπερ εἶναι μελανὸν μὲ ἀνταυγείας λευκὰς καὶ φαιάς, καὶ εἶναι ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν μερῶν τοῦ Νέου Κόσμου. Διακρίνονται ἐκ τοῦ χονδροῦ καὶ παμμεγίστου ράμφους των, ὅπερ κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ τμῆμα παρουσιάζει κερατώδη σύστασιν καὶ εἶναι ὑπερβολικῶς κυρτόν, κατὰ δὲ τὴν βάσιν του φέρει σκληρὰς βραχείας καὶ μελανοῦ χρώματος τρίχας. Οἱ ὀφθαλμοὶ περιβάλλονται ὑπὸ γυμνοῦ περιφερικοῦ τμήματος ὅπερ φέρει ἀραιὰς μελανὰς τρίχας. Αἱ πτέρυγες εἶναι ἀπεστρογγυλωμέναι. Οἱ πόδες εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλοί, χονδροὶ κατὰ τὸ ἄνω αὐτῶν μέρος καὶ λεπτοὶ κατὰ τοὺς δακτύλους, ὁλόκληρος δὲ ὁ ποὺς καλύπτεται ὑπὸ σκληρῶν λεπίων. Οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν φέρουσι γαμψοὺς ὄνυχας, αἱ πτέρυγες εἶναι μετρίως ἀνεπτυγμέναι καὶ ἡ οὐρὰ φέρει πυκνὰ πτερά. Τὸ γνωστότερον εἶδος εἶναι: *Ἀνὶ τὸ μέγα* (Ani mayor), ὅπερ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Γουϊάναν καὶ τὴν Βραζιλίαν. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ζῶσι κατὰ πολυπληθεῖς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὁμάδας εἰς δάση, τρέφονται ἐξ ἐντόμων, σκωλήκων καὶ ὀπωρῶν καὶ εἶναι ἡμερώτατα. Δ. Ν. Π.

ἀνία (ἡ)· λύπη, δυσθυμία, ἔλλειψις εὐαρεστήσεως, στενοχωρία.

— *[Ψυχολογ.]* Δυσάρεστος ψυχικὴ κατάστασις, ἐμφανιζομένη ὑπὸ ποικίλας μορφὰς καὶ διαβαθμίσεις ἀπὸ τῆς ἀσυνειδήτου δυσφορίας μέχρι τῆς ἐνσυνειδήτου ἀπογνώσεως, προερχομένη δὲ ἐκ καταπτώσεως τῶν ζωϊκῶν δυνάμεων.
Ἡ ἀνία διακρίνεται ἐνίοτε ἐκ τῆς καταπτώσεως τῶν χαρακτηριστικῶν, τῆς ἀτονίας τοῦ βλέμματος, τοῦ ἀσταθοῦς βαδίσματος· συνήθως ἐκδηλοῦται εἴτε διὰ σωματικῶν χαρακτηριστικῶν σημείων: χασμήματα, μορφασμοί, μυϊκαὶ συσπάσεις· εἴτε διὰ διαταραχῶν τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς θρέψεως: εὐαισθησία εἰς τὸ ψῦχος, ἀνορεξία, ἀπίσχανσις, ἀπάθεια· εἴτε καὶ διὰ πνευματικῆς ἀνωμαλίας: μονομανίαι, ὑποχονδρίαι κ. ἄ.
Ἡ ἀνία, οὖσα ἠθικὴ νόσος καὶ τροφοδοτουμένη ἐκ τῆς φαντασίας κυρίως, στρατολογεῖ τὰ θύματά της μεταξὺ τῶν ἐχόντων προδιάθεσιν, μεταξὺ τῶν καχεκτικῶν, τῶν ὑστερικῶν, τῶν νευρασθενικῶν· ρέπουν ὅμως εἰς αὐτὴν καὶ αἱ ζωηραὶ φύσεις, οἱ ὑπὸ πάθους τινὸς ἐλαυνόμενοι, οἱ ζῶντες ἔντονον αἰσθησιακὴν ἢ συναισθηματικὴν ζωήν.
Ἡ τὴν ἀνίαν προκαλοῦσα κατάπτωσις τῶν ζωϊκῶν δυνάμεων δύναται νὰ ἔχῃ ὡς ἀφορμὰς α') τὴν *ἐξάντλησιν*, σωματικήν, πνευματικὴν ἢ ἠθικήν· β') τὴν *συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἀναξιότητος* ἢ τῆς *ἀποτυχημένης ζωῆς*· γ') τὴν *μονοτονίαν*· δ') τὸν *κόρον* καὶ ε') τὴν *συναίσθησιν τῆς κενότητος τῆς ζωῆς*.

α') Ἀνία ἀπὸ ἐξάντλησιν: Αὕτη εἶναι ἡ συνηθεστέρα, ἐπιφαινομένη συνήθως εἰς ἰσχυρὰς φύσεις καὶ δὴ εἰς ἐκείνους τῶν ὁποίων αἱ φιλοδοξίαι εἶναι ὑπερβολικαὶ ἀπέναντι τῶν πνευματικῶν των ἱκανοτήτων. Ὁ ἀνιώμενος εἶναι ἀνίκανος νὰ καταβάλῃ συνεχῆ τινα προσπάθειαν. Δρᾷ ἐξ ἀνάγκης, δίχως ὄρεξιν, δίχως χαράν. Τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς καταπτώσεως διακόπτουν βίαιαι κρίσεις, κατὰ τὰς ὁποίας, ὑπὸ τὴν ὤθησιν αἰφνιδίας ἀγωνίας, ἐπιζητεῖ ἐρεθιστικήν τινα διασκέδασιν πρὸς ἀνακούφισιν ἐκ τῆς βαρυνούσης αὐτὸν ἀφορήτου καταστάσεως· ὁρμᾷ πρὸς τὰς ἰσχυροτέρας τῶν συγκινήσεων, διακυβεύει τὴν ὕπαρξίν του εἰς μηδαμινὰ καὶ ἀσήμαντα, παραδίδεται εἰς τὰς μᾶλλον ἐξεζητημένας ἀπολαύσεις.
Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἀνήκουν πολλοὶ ἐκ τῶν διασημοτέρων συγγραφέων καὶ ποιητῶν. «Θ' αὐτοκτονοῦσα ἔτσι γι' ἀστεῖο», ἔλεγεν ὁ Μωπασάν, τοῦ ὁποίου τὸ τραγικὸν τέλος ὁμιλεῖ εὐγλωττότερον τῶν συγγραμμάτων του περὶ τῆς κατατρυχούσης αὐτὸν ἀνίας. Τὸν Σατωμπριάν, ὁ Μελχιὸρ ντὲ Βογκὲ χαρακτηρίζει ὡς «ἐξηντλημένον ἐκ τοῦ πόθου καὶ τῶν ὀνείρων». Ὁ Ἀλφρέδος ντὲ Μυσέ, κατόπιν τῆς νεανικῆς ἐκρήξεώς του εἰς πλήρη πάθους ποιήματα, αἰσθάνεται αἴφνης τὴν ζωήν του διακοπτομένην, δηλητηριαζομένην ἀπὸ τὴν ἀνίαν. «Ἂν μποροῦσα, γράφει, νὰ ἀλλάξω προσωπικότητα μίαν ἢ δύο ὥρας!»

β') Ἀπὸ συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἀναξιότητος: Μετριότητες ἀνιῶνται, ὁσάκις ἀντιληφθοῦν ὅτι δὲν ἐπιτυγχάνουν ἐκεῖ ὅπου ἄλλοι τοὺς ὁποίους ἐθεώρουν ὑποδεεστέρους σημειώνουν εὐκόλους ἐπιτυχίας. Ἡ ἀνία ἐκδηλοῦται παρ' αὐτοῖς ὡς κακὴ διάθεσις, ὕπουλος κακία, φθόνος καὶ μῖσος ἐναντίον παντὸς ὅστις διά τινος ἐπιτυχίας ὑπενθυμίζει εἰς αὐτοὺς τὴν ἰδίαν ἀναξιότητα.

γ') Ἀνία ἀπὸ μονοτονίαν: Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται ἡ ἀνία ἐν τῇ ἐξασκήσει ἑνὸς ἐπαγγέλματος, ἐν τῷ γάμῳ, ἐν τῷ ἔρωτι, ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, ἡ ἀνία ἐκ παραμονῆς ἔν τινι τόπῳ, ἡ ἀνία τοῦ ἐγκλείστου ἐν γένει εἰς φυλακήν, μοναστήριον κλπ.

δ') Ἀνία ἀπὸ κόρον: Ἡ κυρία ντὲ Μαιντε-

Digitized by Google

νών, ἡ ὁποία ὑπέφερεν εἰς μέγαν βαθμὸν ἀπὸ τοῦ εἴδους τούτου τὴν ἀνίαν ἔγραφε: «Ἂς μπορούσα νὰ σᾶς δείξω ὁποία ἀνία κατατρώγει τοὺς μεγάλους καὶ πόσον κοπιάζουν νὰ πληρώσουν τὴν ἡμέραν των!» Ὁ κόρος, καθιστάμενος συνήθεια, ἐκδηλοῦται κατ' ἀρχὰς ὡς ἀηδία, κατόπιν δὲ βαθμηδόν, ἐκ τῆς κοπώσεως τῶν ὑπερφορτιζομένων ὀργάνων, καταντᾷ εἰς ἀνίαν. Αἱ κοιναὶ ἐπιθυμίαι καταστρέφονται ἀπὸ τὸν κόρον, ἡ φαντασία δὲ ἀναλαμβάνει νὰ ἐφεύρῃ ὁμοιώματα τῶν ἐξαφανισθεισῶν ἐπιθυμιῶν, ἐκδηλούμενα εἰς ἰδιοτροπίας. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, τὸν ὁποῖον θεωρεῖ ὁ κόσμος εὐτυχῆ, δὲν εἶναι καθόλου. Ἡ ζωή του εἶναι πλήρης ἀνεκπληρώτων πόθων, δημιουργούντων πτωχείαν ἐν πλήρει χορτασμῷ.

ε') Ἀνία ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῆς κενότητος τῆς ζωῆς: Οἱ ἐγωϊσταὶ ὑπόκεινται συνήθως εἰς τὸ συναίσθημα τοῦτο. Ὅλαι αἱ ἐναντιότητες τῆς ζωῆς, αἱ συνήθεις πικρίαι, θολώνουν τὴν ἀπόλυτον ἀντίληψιν περὶ εὐτυχίας, τὴν ὁποίαν ἐπιζητεῖ ὁ ἐγωϊστὴς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ δημιουργοῦν μὲ τὸν καιρὸν τὴν δυσάρεστον ἐκείνην κατάστασιν, ἥτις ἄγει εἰς τὸν πεσσιμισμὸν καὶ τὸν μηδενισμόν.

Τῆς ἀνίας ὑπάρχει καὶ πλαστὴ μορφή, συμβατικὴ ἀνία τοῦ συρμοῦ ἐμφανιζομένη καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν ὡς τάσις ὑπεραισθητική. (Βλ. ἀθυμία.) Σ. Φ.

ἀνία (ἡ) (Ania) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν Ἰνδιῶν. Δ. Ν. Π.

Ἀνία (ἑβρ. *Ἀνανιγιά*). Πόλις τῆς φυλῆς Βενιαμὶν ἐν Παλαιστίνῃ μνημονευομένη παρὰ Νεεμίᾳ (ια' 32). Πρόκειται πιθανώτατα περὶ τῆς σημερινῆς *Μπεῖτ Χανινά*, κειμένης πρὸς βορρᾶν καὶ πλησίον τῆς Ἱερουσαλήμ. Π. Ι. Μ.

Ἀνιάδα. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ἀποτελοῦν ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα. Εἶναι ἐκτισμένον εἰς τὰς βορειοανατολικὰς δασώδεις πτυχὰς τοῦ ὄρους Καλλιακούδα, οὐχὶ πολὺ μακρὰν τοῦ Καρπενησίου. Περιβάλλεται ἀπὸ ἔλατα, χάρις εἰς τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ θέρος εἶναι εὐχάριστος ἡ ἐν αὐτῷ διατριβή. Κάτ. 207, κατὰ τὸ πλεῖστον κτηνοτρόφοι. —Ω

Ἀνιάν, *Στενὸν* τοῦ — (Détroit d'Anian). Οὕτω πρὸ τῶν ἐξερευνήσεων τοῦ Bering εἶχεν ὀνομασθῆ ὁ διάπλους μεταξὺ τοῦ ΒΑ ἄκρου τῆς Ἀσίας καὶ τοῦ ΒΔ τῆς Ἀμερικῆς, ὁ καλούμενος σήμερον *Βερίγγειος πορθμός*.

Ἀνιάνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεσοποταμίας (*Πτολεμ.* 5. 18. 5).

Ἀνιάνο (Agnano)· βλ. λ. Ἀγνάνο.

Ἀνιανός ἢ *Ἀννιανός*. Μοναχὸς Αἰγύπτιος τοῦ Ε' αἰῶνος, συγγραφεὺς ἀπολεσθείσης Χρονολογίας, περὶ ἧς ἀναφέρει Γεώργιος ὁ Σύγγελος, κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα (Χρονογραφία, ἔκδ. Βόννης σ. 59—61). Δ. Σ. Μ.

Ἀνιανὸς (Anianus). Ρωμαῖος νομομαθής, νομικὸς σύμβουλος Ἀλαρίχου τοῦ Β' βασιλέως τῶν Βησιγότθων. Τὰ ἐπίσημα ἀντίγραφα τοῦ «Ἀλαρίχειου κώδικος», τοῦ καλουμένου ἄλλως καὶ «Liber Aniani» (506 μ. Χ.) φέρουσι τὴν ὑπογραφήν του.

— **Ἀνιανὸς** (Anianus). Λατῖνος ἀστρονόμος καὶ ποιητὴς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἔγραψε μνημοτεχνικοὺς στίχους ἀναφερομένους εἰς τὰ Ζῴδια:

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.

Ὁ Ἀνιανὸς συνέταξε καὶ ἀστρονομικὸν ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Computus manualis» (Στρασβοῦργον, 1488). Α. Δ.

Ἀνιαντέλλο· βλ. Ἀγνιαδέλλο.

Ἀνιαράκαι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Μηδίας (*Πτολεμ.* 5,44).

ἀνιαρός, —ά, —όν· ὁ πλήρης ἀνίας, ὁ ἐπιφέρων ἀνίαν, φορτικός: «ἀνιαρὰ ἐργασία», «ἀνιαρὸν διήγημα». Παραθ. *ἀνιαρότερος, ἀνιαρότατος*.—Ἐπίρρ. *ἀνιαρῶς*.

ἀνιαρὸς (Aniarus) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα ἑτερομε ἢ τῆς οἰκογενείας τῶν *διαπηριδῶν*. Γνωστὰ εἶναι 7 εἴδη, πάντα ἰθαγενῆ τῆς Ἰάβας. Δ. Ν. Π.

ἀνιαρότης (ἡ)· ἡ ἰδιότης τοῦ ἀνιαροῦ, ἡ ἔλλειψις διαχύσεως, ἀνία.

Ἀνιάς *[Ἀπόκρ.]*. Ὄρος τῆς σπαγυρικῆς φιλοσοφίας σημαῖνον τὰς δυνάμεις, ἰδιότητας καὶ ἐπιδράσεις τῶν ἀστέρων. Ἀνιὰς καλεῖται ἀκόμη καὶ ἡ αὐτόφωτος ψυχή, ἥτις, καθαρθεῖσα πάσης ξένης πρὸς αὐτὴν γηΐνης οὐσίας, ἀναγεννᾶται καὶ καθίσταται βαθμηδὸν πνεῦμα. Δ. Π. Κ.

ἀνίατος (ὁ, ἡ), —ον· (τό)· ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἰαθῇ, ἀθεράπευτος: «ἀνίατον νόσημα». — Ἐπίρρ. *ἀνιάτως*.

— *[Ἰατρ.]* Καλοῦνται *ἀνίατοι* οἱ ἀσθενεῖς, οὓς ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη ἀπεδείχθη ἀνίσχυρος μέχρι τοῦδε νὰ θεραπεύσῃ, ὡς ἐκ τῶν σοβαρῶν ἀνατομικῶν ἀλλοιώσεων, ἃς ὑπέστη ὁ ὀργανισμὸς αὐτῶν. Ἀνίατοι π. χ. εἶναι οἱ πάσχοντες ἐκ τυφλώσεως, ἐκ κωφαλαλίας, ἐκ χρονίων τραυματικῶν ἢ παθολογικῶν παραλύσεων τῶν ἄκρων, ἐκ ψυχοπαθείας ἢ φρενοπαθείας, καθὼς καὶ ἔκ τινων μολυσματικῶν ἢ ἄλλων νοσημάτων (φθίσεως, λέπρας, καρκίνου κλπ.) εἰς στάδιον λίαν προκεχωρηκός. *Ἀνίατα* καλοῦνται καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ νοσήματα, ἐξ ὧν οἱ ἀνωτέρω πάσχουσι, καθιστῶντα τοὺς ἐξ αὐτῶν προσβεβλημένους κοινωνικῶς ἀχρήστους καὶ ἐντελῶς ἀνικάνους ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν βιοπάλην.

Ἡ κοινωνικὴ καὶ ἰατρικὴ ἀντίληψις καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐμερίμνησαν, ὅπως τοὺς τοιούτους ἀνιάτους, ὧν τινες δυνατὸν νὰ εἶναι καὶ ἐπικίνδυνοι εἰς τὴν δημοσίαν ὑγίειαν καὶ τὴν τάξιν, περιθάλπουν καὶ προστατεύουν εἰς ἴδια ἄσυλα ἢ ἀπομονωτήρια. Καὶ τοὺς μὲν τυφλούς, παραλυτικούς, ἡμιπληγικοὺς κλπ. περιθάλπουν συνήθως εἰς τὰ λεγόμενα *ἄσυλα ἀνιάτων*. Τοιοῦτον ἄσυλον λειτουργεῖ καὶ ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὴν Ἁγίαν Ζώνην. Τοὺς δὲ ψυχοπαθεῖς ἐγκλείουν εἰς τὰ *ψυχιατρεῖα* ἢ *φρενοκομεῖα* (τὸ *Δρομοκαΐτειον*, τὸ *Αἰγινήτειον*, τὸ ἐν Κερκύρᾳ *Φρενοκομεῖον*). Τοὺς φθισικοὺς ἀποστέλλουν εἰς *Ἀσκληπιεῖα* ἢ *Σανατόρια* (τὸ Νοσοκομεῖον «*Σωτηρία*», τὸ *Φθισιατρεῖον Ἀσβεστοχωρίου* κλπ.). Τέλος τοὺς λεπροὺς ἀπομονώνουν εἰς *λεπροκομεῖα* (Κρήτης, Σάμου, Χίου, Θάσου). Διά τινας τῶν ἀνιάτων λαμβάνονται ἐπὶ πλέον εἰδικὰ νομοθετικὰ μέτρα, ἵνα παρεμποδίζηται παρ' αὐτοῖς ἡ γάμου κοινωνία, ἥτις ἄλλως θὰ ἠδύνατο νὰ μειώσῃ τὴν ζωτικότητα χώρας τινὸς καὶ ν' αὐξήσῃ τὴν θνησιμότητα ἐν αὐτῇ. Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

— *ἀνιάτων ἄσυλον*. Ἵδρυμα ἐν Ἀθήναις (βλ. τ. Β' σ. 253 γ).

ἀνιάτρευτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· κοιν. *ἀγιάτρευτος*, —η,—ο· αὐτὸς ποὺ δὲν γιατρεύεται, ἀνίατος: «ἀγιάτρευτη πληγή».

Ἀνιβὰ (Aniva). Μέγας κόλπος πρὸς νότον τῆς νήσου Σαχχαλίνης ἢ Ταρρακάης μεταξὺ τῆς θαλάσσης Ὀχότσκ καὶ τῆς Ἰαπωνικῆς.

— *[Βιβλ.]*. Τῷ 1877 μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ Ἰ. Πατῶν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἰθαγενῶν τὸ κατὰ Ματθαῖον καὶ τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον.

ἀνίβη (ἡ) (Anibe) *[Βοτ.]*. Δένδρον ἰθαγενὲς τῆς Γουϊάνας παρόμοιον πρὸς τὴν *δάφνην*. Δ. Ν. Π.

Ἀνιγραῖα (τὰ) *[Ἀρχ.]*. Ὁδὸς στενὴ καὶ δύσβατος παρὰ τὴν Λέρνην.

Ἀνιγρίδες ἢ *Ἀνιγριάδες νύμφαι* *[Ἀρχ.]*· βλ. Ἄνιγρος.

Ἄνιγρος. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Τριφυλίας πηγάζων ἐκ τοῦ ἀρκαδικοῦ ὄρους Λαπίθου, παραφυάδος τοῦ Λυκαίου, καὶ χυνόμενος εἰς τὴν θάλασσαν παρὰ τὸ Σαμικόν, τὸ ὁποῖον ἦτο πιθανώτατα ἀκρόπολις τῆς «ἐρατεινῆς», ὡς καλεῖ αὐτὴν ὁ Ὅμηρος, *Ἀρήνης*. Ὁ ποταμὸς οὗτος ἐκαλεῖτο πρότερον *Μινύειος* καὶ εἶχε παραπόταμον τὸν Ἰάρδανον, μετονομασθέντα καὶ αὐτὸν κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους Ἀκίδαντα. Τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ τούτου πολλάκις ἠμπόδιζον βιαίως πνέοντες ἄνεμοι νὰ χυθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, διότι ἐσώρευον κατὰ τὰς ἐκβολάς του πολλὴν ἄμμον καὶ μετέβαλλον οὕτω τὸν ποταμὸν εἰς βαθεῖαν λίμνην. Τὸ ὕδωρ τοῦ Ἀνίγρου ἦτο μὲν δύσοσμον ἀπ' αὐτῶν τῶν πηγῶν του καὶ καθίστα τοὺς ἐν αὐτῷ ἰχθῦς ἀβρώτους, ἐφημίζετο ὅμως ὡς ἰαματικόν, διότι ἐθεραπεύοντο λουόμενοι εἰς αὐτὸ οἱ πάσχοντες ἐξ ἀλφῶν (χηλίδων) καὶ λειχήνων. Ἡ δυσοσμία τοῦ ὕδατος προήρχετο κατά τινα μὲν μῦθον ἐκ τοῦ ἰοῦ τῆς Λερναίας Ὕδρας, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον βαφῆ τὰ βέλη τοῦ Ἡρακλέους, διὰ τῶν ὁποίων εἶχον πληγωθῆ οἱ εἰς αὐτὸ νιφθέντες Κένταυροι, κατ' ἄλλον δὲ διότι διὰ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐκάθηρεν ὁ *Μελάμπους* τὰς θυγατέρας τοῦ Προίτου.

Οὐχὶ μακρὰν τοῦ ποταμοῦ ἔκειτο τὸ ἄντρον τῶν Ἀνιγρίδων νυμφῶν, εἰς τὸ ὁποῖον εἰσήρχοντο οἱ πάσχοντες ἐκ τῶν προειρημένων νοσημάτων καὶ ἀφοῦ ηὔχοντο εἰς τὰς νύμφας καὶ ὑπισχνοῦντο οἱανδήποτε θυσίαν, ἔπλυνον ἔπειτα τὰ νοσοῦντα μέρη τοῦ σώματός των καὶ ἐγίνοντο ὑγιεῖς.

Τὰ ἰαματικὰ ὕδατα τοῦ ἄντρου τῶν Ἀνιγρίδων νυμφῶν εἶναι τὰ ἰαματικὰ ὕδατα τῆς λίμνης *Καϊάφα*. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνίδεος (ὁ,ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ ἔχων ἰδέαν, γνῶσίν τινος.

ἀνίδιον (τὸ) (Anidium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνιδιοτέλεια (ἡ)· τὸ νὰ μὴ εἶναί τις ἰδιοτελής, ἀφιλοχρηματία.

ἀνιδιοτελὴς (ὁ, ἡ),—ές (τό)· ὁ μὴ ἰδιοτελής, ὁ μὴ ἀποβλέπων εἰς τὸ ἴδιον συμφέρον πέρα τοῦ δέοντος, ἀφιλοχρήματος.—Ἐπίρρ. *ἀνιδιοτελῶς*.

ἄνιδρος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ ἱδρώνων.

ἀνίδρυσις (ἡ)· ἡ ἀφῃρημ. ἔννοια τοῦ *ἀνιδρύω*, ἵδρυσις, ἀνέγερσις, ἀνοικοδόμησις· ‖ ἀποκατάστασις.

ἀνιδρυτὴς (ὁ)· ὁ ἀνιδρύων τι.

— *[Τεκτ.]* Οἱ ἀφυπνίζοντες τεκτονικὸν ἐργαστήριον ἀδελφοί. Δ. Π. Κ.

ἀνίδρυτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ ἱδρυμένος, ὁ μὴ ἀνεγερθείς.

ἀνιδρύω· ἱδρύω, στήνω, ἀνεγείρω, κτίζω.

ἀνιδρωσία *[Ἰατρ.]*. Μία τῶν λειτουργικῶν διαταραχῶν τῆς ἐκκρίσεως τῶν ἱδρωτοποιῶν ἀδένων. Τὸ ποσὸν τοῦ ἐκκρινομένου ἱδρῶτος (περὶ τὸ 1 χιλιόγρ. εἰς 24 ὥρ.) μεταβάλλεται φυσιολογικῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θερμοκρασίας, τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως, τοῦ ποσοῦ τῶν προσλαμβανομένων ὑγρῶν καί τινων παθολογικῶν καταστάσεων. Ἡ παθολογικὴ ἐλάττωσις τῆς ἐκκρίσεως τοῦ ἱδρῶτος ἀποτελεῖ τὴν *ἀνιδρωσίαν*. Αὕτη εἶναι σύμπτωμα πλείστων νόσων, *γενικῶν*, οἷαι ὁ διαβήτης τὸ μειξοίδημα, ἡ φυματίασις (μετὰ χρονίας διαρροίας), ὁ καρκίνος (καχεξία, ἀνασάρκα) κλπ., ἢ *τοπικῶν* παθήσεων τοῦ δέρματος, οἷαι τὰ διάφορα ἐκζέματα, ἡ ψωρίασις, ἡ ἰχθύασις, ἡ μελαγχρωματικὴ ξηροδερμία τοῦ Caposi, ἡ χρονία πιτυρίασις κ. ἄ. Ἐπὶ τοῦ γεροντικοῦ δέρματος παρατηρεῖται ἐπίσης συχνὰ ἡ ἀνιδρωσία καθὼς καὶ ἐπὶ βλαβῶν τοῦ συμπαθητικοῦ. Ἐπὶ ἀνιδρωσίας τὸ δέρμα εἶναι ξηρὸν καί πως τραχύ, ἐνίοτε δὲ πιτυρυδιασικόν. Ἄλλοτε παρατηρεῖται ἐντετοπισμένη συνεπείᾳ βλαβῶν τῶν περιφερικῶν νεύρων συγχρόνως μετ' ἄλλων τροφικῶν διαταραχῶν, οἷαι αἱ ἀναισθητικαὶ πλάκες τῆς λέπρας. Ε. Γ. ΜΑΝΔΑΛΑΚΗΣ

ἀνίδρωσις (ἡ)· ἵδρωσις, ἵδρωμα ἐκ νέου.

ἀνίδρωτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ ἱδρώσας, ἄνιδρος· ‖ ὁ ἄνευ ἱδρῶτος ἀποκτηθείς.

Ἀνιέζε (Agnese) ἢ *Παλνέζε, Βαπτιστής*. Γεωγράφος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐκ Βενετίας, συντάξας τὸν χάρτην τῆς *Κύπρου*.

Ἀνιέζι· βλ. Ἀγνέζι.

Ἀνιέλλι (Agnelli), *Λαυρέντιος*. Ἰταλὸς συγγραφεὺς καὶ παιδαγωγικός, γεννηθεὶς ἐν Σανταγκάτᾳ τῷ 1830. Ἔγραψε «Φιλοσοφίαν τῆς λογοτεχνίας», ἔργον βασιζόμενον ἐπὶ τῶν θεωριῶν τοῦ Τζιομπέρτι, «Τὰ ὄρη τῆς Καλαβρίας» ποιητικὸν ἀπάνθισμα, «Διαλόγους περὶ γεωργίας» κ.τ.τ. Α. Δ.

—**Ἀνιέλλι** (Agnelli), *Σαλβατόρε*. Ἰταλὸς μουσικοσυνθέτης, γεννηθεὶς ἐν Παλέρμῳ τῷ 1817. Ἔγραψε τὰ μελοδράματα «I due pedanti» «Il Lazzarone napolitano», «La sentinella notturna», «Il Fantasma» καὶ «I due Forzati». Ἐν ἔτει 1846 ὁ Ἀνιέλλι ἐγκατεστάθη ἐν Μασσαλίᾳ, ὅπου συνέθεσε τὴν «Jacquerie», κωμικὸν μελόδραμα, τὴν «Ἐλεονώραν τῶν Μεδίκων», τοὺς «Δύο Φιλαργύρους» κωμικὸν μελόδραμα, καὶ τρία μπαλλέττα. Ὁ Ἀνιέλλι ἔγραψεν ἐπίσης ἐν «Stabat Mater», ἐν «Miserere» καὶ τὴν «Ἀποθέωσιν Ναπολέοντος τοῦ Α'», συμφωνίαν ἐκτελεσθεῖσαν ἐν Παρισίοις. Α. Δ.

—**Ἀνιέλλι** (Agnelli), *Φρὰ Γουλιέλμος*. Ἰταλὸς γλύπτης ἀνήκων εἰς τὴν Σιενναίαν σχολήν, γεννηθεὶς τῷ 1238 καὶ ἀποθανὼν εἰς Πίζαν τῷ 1312. Μαθητὴς τοῦ Νικολάου Πιζάνου, εἰργάσθη κατ' ἀρχὰς εἰς Σιέννην καὶ κατόπιν εἰς Πίζαν, ὅπου ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν γενόμενος δεκτὸς εἰς τὸ τάγμα τῶν Δομινικανῶν. Ἡ λατρεία του πρὸς τὸν Ἅγιον Δομινικανὸν τὸν ἔφερε μέχρις εὐσεβοῦς ἐγκλήματος. Κατὰ τὴν μετακόμισιν τῶν ἁγίων λειψάνων τοῦ ἁγίου εἰς Βονωνίαν, ἔκλεψε μίαν τῶν πλευρῶν τοῦ ἁγίου καὶ τὴν ἐκράτησε μέχρις τέλους τῆς ζωῆς του, ὁπότε καὶ ἀπεκάλυψε τὴν κλοπὴν δικαιολογηθεὶς ὅτι ἡ ὑπερβολικὴ λατρεία τὸν ὡδήγησεν εἰς τοῦτο. Ἔργα τοῦ Ἀνιέλλι εἶναι τὰ τέσσαρα ἀνάγλυφα τῆς ἁγίας τραπέζης τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Πίζης. Μετὰ τοῦ διδασκάλου του Νικολὸ τοῦ Πιζάνου εἰργάσθη εἰς τὰ ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου Δομινίκου ἐν Βονωνίᾳ, εἰς τὴν πρόσοψιν τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Ὀρβιέτο καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ εἰς τὸ Μπόργκο (προάστειον) τῆς Πίζης. ΣΤ. Ζ.

Ἀνιέλλο, *Θωμᾶς*· βλ. Μαζανιέλλο.

—**Ἀνιέλλο** (Agnello), *Ἰωάννης*. Ἔμπορος Ἰταλός, γενόμενος κατόπιν τύραννος τῆς Πίζης. Καταλαβὼν διὰ πραξικοπήματος τὴν ἀρχὴν κατ' Αὔγουστον τοῦ 1364 διετήρησε ταύτην μέχρι τοῦ 1368, ὁπότε ἐξεμέ ησε τὸ ζῆν, ἀκριβῶς τὴν ἡμέ-

Digitized by Google

ραν καθ' ἣν ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ τὸν τίτλον τοῦ δόγη παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Δ'.
Α. Δ.

'Ανιέλλο (Agnello). Αὐχὴν τῶν Ἄλπεων νοτίως τοῦ ὄρους Βιζο ἑνώνων τὰς κοιλάδας Ντυρὰνς (Durance) καὶ Πὸ (Pô), τὴν μὲν διὰ τοῦ Γκυὶλ (Guil), τὴν δὲ διὰ τοῦ Βαρὸς (Varoche).
Δ. Ε. Μ.

'Ανιένι (Agnieni), ***Εὐγένιος***. Ἰταλὸς ζωγράφος γεννηθεὶς παρὰ τὴν Ρώμην, εἰς τὸ Σοῦτρι, τῷ 1819 καὶ ἀποθανὼν εἰς Φρασκάτι τῷ 1878. Κατέγινεν ἰδίως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἱστορικῶν καὶ θρησκευτικῶν συνθέσεων. Ἐκόσμησε τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ θρόνου τοῦ Κυρηναλίου.

Λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 ἠναγκάσθη νὰ δραπετεύσῃ ἐκ Ρώμης καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Γένουαν καὶ κατόπιν εἰς Παρισίους. Ἐκεῖ ἔμεινε μέχρι τοῦ 1853, ὁπότε ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν ἐγκατασταθεὶς εἰς Φλωρεντίαν. Πολλὰ τῶν ἔργων του, ἰδίως τοιχογραφίαι, εὑρίσκονται ἐκεῖ.
ΣΤ. Ξ.

'Ανιὲρ (Asnieres). Πόλις τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σηκουάνα, ἕδρα ὁμωνύμου καντονίου τοῦ διαμερίσματος Σαὶν Ντενί. Ἡ κτίσις της χρονολογεῖται ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Εἶναι ἐκ τῶν κυρίων λιμένων τῶν περὶ τοὺς Παρισίους πλωτῶν ποταμῶν καὶ διωρύγων. Κάτοικοι 49.607.

ἀνίερος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἱερός, ὁ ἀνόσιος, ὁ βέβηλος, ὁ μηδὲν ἱερὸν πρεσβεύων, ὁ ἀσεβής. —Ἐπίρρ. ***ἀνιέρως***.

ἀνιέρωσις *['Αρχ. 'Ελλ. Δίκ.]*· βλ. ἱερόν.

ἀνιζὲτ ἢ ***ἀνισέττη*** (Anisette)· βλ. ἡδύποτα.

ἀνίζησις (ἡ)· ἡ ὑπὲρ τὴν κανονικὴν ἐπιφάνειαν ἀνύψωσις τμήματος ἐδάφους, τὸ ἀντίθετον τῆς καθιζήσεως (βλ. καθίζησις).

'Ανιζὺ-*λὲ-Σατὼ* (Anizy-le-Château). Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ Αἲν (Aisne). Παλαιὰ πόλις παραχωρηθεῖσα τῷ 499 ὑπὸ τοῦ Κλόβις (Χλοδοβίκου) εἰς τὸν ἅγιον Ρεμῆ. Ὀχυρωθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τοῦ Λόν, ἐλεηλατήθη τῷ 1358 ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ δελφῖνος Καρόλου, ἐν ἔτει δὲ 1424 ὑπὸ τῶν Μπουργκιντόν.

ἀνίημι (*ἀνὰ καὶ ἵημι*)· ἀφίνω τινὰ νὰ ἀνέλθῃ· || ἀφίνω τινὰ ἐλεύθερον, χαλαρόν, χαλαρώνω, ἀντίθ. ἐντείνω, ἐπιτείνω· || παθ. μετ. *ἀνειμένος*· ἐλεύθερος, χειράφετος, ἄνευ ἐπιβολῆς.

'Ανιήν, *—ῆνος* (ἢ ***'Ανιηνός***, *—οῦ* ἢ ***'Ανίης***, *—ίητος* ἢ ***Ἄνιος***, *—ου* ἢ καὶ ***'Αν(ν)ίων***, *—ωνος*· λατ. Anio, Anien, σημ. Teverone). Παραπόταμος τοῦ Τιβέρεως ἐν τῷ Λατίῳ, πηγάζων ἀπὸ τὰ Σαβινικὰ ὄρη, 1100 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, εἰς τὸ Monte Cantaro. Ὁ ροῦς του ὁρμητικώτατος, κατ' ἀρχὰς ἔχει διεύθυνσιν πρὸς Δ. μέχρι τοῦ Subiaco, ὅπου εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐσχημάτιζε, φαίνεται, σειρὰν λιμνῶν, τὰς ὁποίας διὰ τεχνητῶν ἔργων ἐπεσκεύασαν κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους. Πλησίον τοῦ Roviano στρέφεται ἀποτόμως πρὸς ΝΔ, δέχεται ἀμέσως κατόπιν ἐκ δεξιῶν τὸν ρύακα Digentia (Licenza) καὶ παρὰ τὸ Tivoli (λατ. Tibur) σχηματίζει τοὺς ὀνομαστοὺς καταρράκτας (Cascades). Ἐν καιρῷ πλημμύρας ἐπροξένει συχνὰ ζημίας, καὶ ἤδη ἀπὸ τοῦ μέσου αἰῶνος ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν πρόνοιαν, καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις πολλάκις ἐζήτησαν νὰ προλάβουν τὰς ζημίας διὰ ἀποχετεύσεως μέρους τῶν ὑδάτων του. Ἡ τρομερὰ πλήμμυρα τοῦ 1826 ἠνάγκασε τοὺς περιοίκους νὰ λάβουν ριζικώτερα μέτρα, νὰ ἀνοίξουν ὑπεράνω τῆς πόλεως Tivoli διπλοῦν ὑπόνομον (Traforo Gregoriano) εἰς τὸ Monte Catillo, νὰ διοχετεύσουν ἐκεῖσε τὰ περισσότερα ὕδατα τοῦ Ἀνίωνος καὶ τοιουτοτρόπως νὰ μεταβάλουν ριζικῶς τὸν ἀρχαῖον ροῦν τοῦ ποταμοῦ. Χαμηλότερον τοῦ Tivoli ἦτο κατὰ τὸν Στράβωνα (5 235 καὶ 238) καὶ τὸν Πλίνιον (3 54), πλωτός. Ἐχρησιμοποιήθη δὲ πολλάκις καὶ πρὸς μεταφορὰν ξυλείας. Χαμηλότερα τοῦ Tivoli εἰς τὴν πεδιάδα τὰ ἀσβεστοῦχα στρώματά του σχηματίζουν τὸν περίφημον λίθον Travertin (λατ. lapis Tiburtinus). Τὸ μῆκος τοῦ Ἀνίωνος εἶναι 118 χιλιόμετρα, ἡ δὲ ὑπ' αὐτοῦ διαρρεομένη ποταμία χώρα εἶναι 1426 τετρ. χιλιομέτρων. Εἰς τὸν Τίβεριν χύνεται παρὰ τὴν πόλιν Antemnae.
Θ. Α. Κ.

Ἄνιθα (ἡ) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πετραίας Ἀραβίας (*Πτολεμ.* 5. 17. 6).

ἀνικανοποίητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἱκανοποιηθείς, ὁ μὴ ἀποζημιωθείς, ἀδικαίωτος.—Ἐπίρρ. ***ἀνικανοποιήτως***.

ἀνίκανος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἱκανὸς πρός τι, ὁ μὴ ἐπαρκῶν, ἀβέλτερος, ἀδέξιος, ἀνεπιτήδειος: **«ἀνίκανος ἰατρός, — δικηγόρος, — ἐργάτης»· «ἀνίκανος ἄνθρωπος»** ὁ μηδεμίαν δεξιότητα ἐμφανίζων.

— *['Ιατρ.]*· βλ. ἀνικανότης.

— *[Στρατολ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *«ἀνίκανος»* χαρακτηρίζεται ἐν τῇ στρατολογικῇ ὑπηρεσίᾳ ὁ κρινόμενος ὑπὸ ἀνωτάτης ὑγειονομικῆς ἐπιτροπῆς ἀκατάλληλος δι' ὑπηρεσίαν, εἴτε ἕνεκα σωματικῆς διαμαρτίας εἴτε ἕνεκα ἀσθενείας, προβλεπομένων ὅμως ὑπὸ τῶν σχετικῶν διατάξεων.

ἀνικανότης (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνίκανος, ἀνεπάρκεια, ἀβελτερία, ἀνεπιτηδειότης: **«εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν ἔδειξεν ἀνικανότητα», «ἐπαύθη ἐπὶ ἀνικανότητι»**.

— [ΙΑΤΡ.] Ἀνικανότης καλεῖται οὐχὶ ἡ φυσιολογικὴ εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, και συγκεκριμένως εἰς τὴν κάτω τοῦ 12 ἔτους (μολονότι ἀναφέρονται παραδείγματα βιασμοῦ ὑπὸ παιδίων 6—7 ἐτῶν), ἔλλειψις τῆς πρὸς συνουσίαν ἱκανότητος, ἀλλ' ἡ λόγῳ ἀνυπαρξίας στύσεων ἢ ὑπάρξεως ἀνατομικῶν διαμαρτιῶν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων. Ἡ κατάστασις αὕτη δὲν προϋποθέτει ἔλλειψιν τῆς γενετησίου ἐπιθυμίας, ἤτοι ἀναφροδισίαν (βλ. λ. **ἀφροδισία**), πρὸς ἣν μόνον ἐμμέσως σχετίζεται, εἶναι δὲ τελείως ἀνεξάρτητος τῆς *στειρώσεως* καὶ τῆς *ἀσπερμίας*, αἵτινες μόνον τὴν γονιμοποίησιν ἐμποδίζουν. Δύναται ὅμως ἐξ αἰτιολογικῆς ἀπόψεως νὰ συνυπάρχῃ μετὰ πάντων τούτων καὶ νὰ εἶναι τελεία ἢ ἀτελής, ὁπότε παρουσιάζει χαλαρότητα στύσεων ἢ πρόωρον ἐκσπερμάτισιν ἢ βραδύτητα εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῆς γεννητικῆς ἐπιθυμίας. Ἡ ἀνικανότης παρατηρεῖται εἰς ἀμφότερα τὰ φῦλα, διαιρεῖται δὲ ἀναλόγως τῆς αἰτιολογίας της εἰς τὴν ἐξ ἀνατομικῶν διαμαρτιῶν καὶ εἰς τὴν ἐκ λειτουργικῶν διαταραχῶν.

Ἀνικανότης ἐξ ἀνατομικῶν διαμαρτιῶν: Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην περιλαμβάνονται αἱ ἐξωτερικαὶ ἀνωμαλίαι τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, αἵτινες καθιστῶσιν ἀδύνατον τὴν συνουσίαν. Εἰς ταύτην καταλέγεται καὶ τὸ μεῖζον μέρος τῆς ἀνικανότητος τῆς γυναικός, ἧς ὁ ρόλος, ὢν παθητικὸς κατὰ τὴν συνουσίαν, ἐπιφέρει ἐμπόδια μόνον ἐκ κακῆς ἀνατομικῆς διαπλάσεως τῶν γεννητικῶν αὐτῆς ὀργάνων καὶ διὰ λόγους ψυχολογικοὺς (ψυχρότης, ἀποκρουστικότης, ἕξις κλπ.). Ἐκ τῶν διαμαρτιῶν τούτων ἄλλαι εἶναι ἰάσιμοι χειρουργικῶς καὶ ἀρκετὰ συνήθεις, ἄλλαι δὲ ἀνίατοι καὶ σπάνιαι.

Παρατηροῦνται δὲ ἐπὶ μὲν τοῦ *ἀνδρός:*

α') Τελεία ἔλλειψις τοῦ πέους, περίπτωσις σπανία καὶ ἀνίατος. Τοιαύτην ἀναφέρει ὁ Fodéré ἐπὶ στρατιώτου, ὅστις εἰς τὴν θέσιν τοῦ πέους εἶχεν ἁπλῆν ὀμφαλικὴν διόγκωσιν, ἐξ ἧς ἐξέφευγον τὰ οὖρα. Ὁ Revalat ἀναφέρει περίπτωσιν τελείας ἐξαφανίσεως τοῦ πέους, καθ' ἣν τὰ οὖρα ἐξήρχοντο ἐκ τοῦ πρωκτοῦ. Ἕτερον εἶδος τοιαύτης διαμαρτίας εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Boutelier δημοσιευθέν, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ πέος δὲν ἐφαίνετο, ἀλλ' εὑρίσκετο τεθαμμένον ὑπὸ τὸ δέρμα τοῦ ὀσχέου καὶ ἀπεκαλύφθη, ἐν ὑποτυπώδει σχήματι, κατόπιν ἐγχειρήσεως.

β') Πολλαπλότης τοῦ πέους καθ' ἣν ἀπαντῶνται δύο ἢ πλείονα. Τοιαύτη περίπτωσις ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ Goré εἰς τὴν Γαλλ. Ἰατρικὴν Ἀκαδημίαν. Τὰ δύο σηραγγώδη σώματα ἦσαν κεχωρισμένα ἐντὸς ἰδίου ἕκαστον δέρματος καὶ παραπλεύρως οὕτως, ὥστε παρουσίαζον δύο πέη αὐτοτελῆ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παράπλευρον διάταξιν ὑπάρχει ἡ ὑπερκειμένη τοιαύτη, καθ' ἣν τὸ ἓν πέος ὑπέρκειται τοῦ ἑτέρου, ὅπως εἰς περίπτωσιν ἀνακοινωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Gaet Corrado (βλ. Rassegna internacionale di clinica e terapia, Ἀπρίλιος 1926). Εἰς τὸν πολυπεϊσμὸν ἀνήκει καὶ ἡ *πεόσχισις* (péneschisis), καθ' ἣν τὸ πέος εἶναι ἁπλοῦν καθ' ἅπαν τὸ μῆκός του πλὴν τῆς βαλάνου ἥτις εἶναι διπλῆ.

γ') Συγγενὴς ἀπόφραξις τῆς οὐρήθρας καθ' ἣν οὐδεμία ὀπὴ πρὸς ἔξοδον σπέρματος ἢ οὔρων παρατηρεῖται ἐπὶ τοῦ πέους.

δ') «Ἐπισπαδίας», ἤτοι ἡ περίπτωσις καθ' ἣν τὸ στόμιον τῆς οὐρήθρας εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς βαλάνου.

ε') «Ὑποσπαδίας» συνηθέστερος τοῦ «ἐπισπαδία» καὶ ἀντίθετος τούτου κατὰ τὸ ὅτι τὸ στόμιον τῆς οὐρήθρας εὑρίσκεται εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τῆς βαλάνου, ἢ τοῦ ὀσχέου ἢ τοῦ περινέου.

στ') Σμικρότης τοῦ πέους.

ζ') Ὑπερμέγεθες πέος προκαλοῦν κακώσεις κατὰ τὴν συνουσιαν καὶ καθιστῶν αὐτὴν ἐπώδυνον, λόγῳ τοῦ ὑπερβάλλοντος μήκους καὶ πάχους αὐτοῦ.

η') Ἀνώμαλον κεκαμμένον σχῆμα τοῦ πέους πρὸς τὰ ἄνω ἢ κάτω καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ ἀριστερά, λόγῳ συγγενοῦς ἢ τραυματικῆς ἐκτροπῆς τῶν σηραγγωδῶν σωμάτων.

θ') Μικραὶ ἀνωμαλίαι αἵτινες ἐμποδίζουσι τὴν συνουσίαν λόγῳ ἐπωδύνου στύσεως. Αὗται εἶναι, ἡ ὑπέρμετρος τάσις τοῦ χαλινοῦ, ἡ πρόσφυσις τοῦ δέρματος τῆς πόσθης ἐπὶ τῆς βαλάνου, ἡ παρουσία φυμάτων ἢ ὀγκιδίων κλπ. Αἱ ἀνωμαλίαι αὗται ἰῶνται διὰ μικρᾶς χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως.

ι') Ὀστεοποίησις τῶν σηραγγωδῶν σωμάτων.

Ἐπὶ δὲ ***τῆς γυναικός***, αἱ ἀνατομικαὶ διαμαρτίαι αἱ καθιστῶσαι ἀδύνατον τὴν συνουσίαν καὶ συνιστῶσαι οὕτω τὴν γυναικείαν ἀνικανότητα εἶναι:

α') Συγγενὴς (ἤτοι ἀπὸ γενετῆς) στένωσις τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου. Τοιαύτην ἀνωμαλίαν εἶχεν ἡ ἡρωὶς τῆς Γαλλίας Ἰωάννα Ντ' Ἄρκ, ἧς τὸ εὖρος τοῦ κόλπου, κατὰ τὴν ὑπὸ Ἄγγλων ἰατρῶν ἐνεργηθεῖσαν νεκροτομίαν, εὑρέθη ἔχον διάμετρον κοινοῦ μολυβδοκονδύλου.

β') Κραύρωσις τοῦ αἰδοίου, καθορισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Jayle καὶ χαρακτηριζομένη ὑπὸ σκληρώδους προοδευτικῆς ἀτροφίας τοῦ αἰδοίου, ἀγούσης εἰς ἀτροφίαν τῶν μεγάλων χειλέων, εἰς ἐξαφάνισιν τῶν μικρῶν χειλέων καὶ στένωσιν τοῦ κολπικοῦ στομίου. Ὁ βλενογόνος τῶν χωρῶν τούτων ἀπόλλυσι τὴν λείαν καὶ στιλπνὴν ὄψιν του καὶ καθίσταται λευκός, ξηρὸς καὶ σκληρός.

γ') Πρόσφυσις τῶν μεγάλων μετὰ τῶν μικρῶν χειλέων.

δ') Σκληρότης τοῦ παρθενικοῦ ὑμένος, καθ' ἣν ἡ διακόρευσις μόνον διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως εἶναι δυνατή.

ε') Ἔλλειψις κόλπου, συνεπείᾳ ἐξαιρετικῆς του βραχύτητος. Οὕτω ὁ Cruveilhier ἀναφέρει περίπτωσιν γυναικός, εἰς ἣν ὁ κόλπος δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ' ἀμέσως ὄπισθεν τοῦ αἰδοίου εὑρίσκετο ὁ τράχηλος τῆς μήτρας, τοῦ ὁποίου τὸ στόμιον εἶχε διευρυνθῆ κατόπιν πολλῶν καὶ ματαίων ἀποπειρῶν πρὸς συνουσίαν, εἰς βαθμὸν ὥστε εἰσήρχετο εὐκόλως ἐν αὐτῷ ὁ δείκτης τῆς χειρός.

στ') Ἀτρησία τοῦ κόλπου, καθ' ἣν, μὴ δυνατῆς οὔσης τῆς συνουσίας, δύναται ἐκ πλάνης νὰ ἐκληφθῇ ἡ οὐρήθρα ὡς κόλπος. Ὁ Tourdes παρετήρησε τοιαύτην περίπτωσιν, καθ' ἣν αἱ ἀπόπειραι τοῦ συζύγου εἶχον στραφῆ ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς τὴν οὐρήθραν, ἣν καὶ διέτεινον προϊόντως εἰς βαθμὸν ὥστε δι' αὐτῆς νὰ τελῆται πλήρης συνουσία. Εἰς ἑτέραν δὲ περίπτωσιν ἀτρησίας τοῦ κόλπου, ἡ γυνὴ εἶχε τὴν ἔμμηνόν της ρῦσιν ἀπὸ τοῦ στόματος.

ζ') Πρόπτωσις τῆς μήτρας ἐκ τοῦ κολπικοῦ στομίου.

η') «Κολεϊσμός», ἤτοι κατάστασις νευρικῆς εὐαισθησίας τοῦ αἰδοίου καὶ τοῦ κόλπου εἰς βαθμὸν ὥστε πᾶσα ἐπαφὴ νὰ προκαλῇ ἰσχυροὺς πόνους. Ἡ κατάστασις αὕτη συνοδεύεται πολλάκις καὶ ὑπὸ κολεοσπάσμου, ἤτοι σπασμωδικῆς συσπάσεως τοῦ κόλπου δυσκόλως λυομένης καὶ ἥτις, ἂν συμβῇ κατὰ τὴν συνουσίαν, ἐπιφέρει τὴν ἐν τῷ κόλπῳ «αἰχμαλωσίαν τοῦ πέους» μετὰ πόνων δριμυτάτων. Ὁ Tillaux ἀναφέρει λεπτομερῶς τὴν περίπτωσιν νεαρᾶς κυρίας πασχούσης ἐκ κολεϊσμοῦ καὶ ἧς ὁ σύζυγος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ καθήκοντά του ἂν δὲν παρίστατο ἰατρός, ὅστις νὰ χορηγῇ αἰθέρα εἰς τὴν κυρίαν πρὸς ἄρσιν τῶν κατὰ τὴν συνουσίαν πόνων· τοῦτο διήρκεσεν ἐπὶ πέντε ἔτη, μέχρις οὗ ὁ χειροῦργος Sims ἐπενόησε τὴν ἐγχειρητικὴν θεραπείαν τοῦ κολεϊσμοῦ.

θ') Τελεία ἔλλειψις αἰδοίου, οὐρήθρας καὶ κόλπου. Ἡ περίπτωσις αὕτη εἶναι σπανιωτάτη καὶ ἐλάχιστα παραδείγματα εἶναι γνωστά. Ὁ Lieutand ἀναφέρει κόρην, ἥτις μὴ ἔχουσα οὔτε κόλπον οὔτε οὐρήθραν, οὔρει ἐκ τοῦ ὀμφαλοῦ, καθ' ὃν τρόπον ἡ ἀτρησία τοῦ πρωκτοῦ προκαλεῖ τὴν ἐκ τοῦ αἰδοίου ἀποπάτησιν. Οἱ Morgagni καὶ Velpeau ἀνεκοίνωσαν περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ κόλπος ἠνοίγετο ἄνω τῆς ἡβικῆς συμφύσεως, τοῦθ' ὅπερ ὅμως οὔτε τὴν συνουσίαν ἠμπόδιζεν, οὔτε τὸν τοκετόν, τελεσθέντα ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους. Τέλος ὁ Barbant ἐδημοσίευσε δύο σπανιωτάτας ὅσον καὶ παραδοξοτάτας περιπτώσεις, καθ' ἃς ὁ κόλπος εὑρίσκετο εἰς τὸν πρωκτόν, ὅπου καὶ διεξήγετο ἡ συνουσία καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἤχθη εἰς πέρας φυσιολογικὸς τοκετός. Περιπτώσεις τοκετοῦ διὰ τοῦ πρωκτοῦ, ἀνεκοινώθησαν ἐπίσης ὑπὸ τῶν Bounnain, Payne, Louis κ.λ.π.

Ἀνικανότης ἐκ λειτουργικῶν διαταραχῶν: Λειτουργικαὶ διαταραχαὶ προκαλοῦσαι τὴν ἀδυναμίαν περὶ τὴν στῦσιν ὀφείλονται εἰς διαφόρους αἰτίας, ἀναλόγως τῶν ὁποιων διακρίνομεν:

α') Τὴν ***πρωτοπαθῆ ἀνικανότητα.*** Αὕτη ἀπαντᾶται κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν καὶ ὀφείλεται εἰς ἀτελῆ ἀνάπτυξιν τῶν ὄρχεων ἢ τῶν φωθηκῶν.

β') Τὴν ***κληρονομικὴν ἀνικανότητα*** καὶ ἰδίως τὴν προερχομένην ἐκ κληρονομικῆς συφίλιδος τῶν γονέων.

γ') Τὴν ***ἐξ ἐγκρατείας*** περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀνικανότητα, λόγῳ τῆς βαθμιαίας ἐξ ἀχρηστεύσεως ἀτροφίας τῶν γεννητικῶν ἀδένων. Ἡ τοιαύτη ἀνικανότης εἶναι πολλάκις ὕπουλος, διότι τὰ πάσχοντα ἄτομα δυνατὸν νὰ ἔχουν στύσεις, αὗται ὅμως ἀποδεικνύονται ἀνεπαρκεῖς πρὸς ἐνάσκησιν κανονικῆς συνουσίας κατὰ τὴν συζυγικὴν ζωήν, ὅπως ἀνεπαρκεῖς εἶναι καὶ πρὸς διακόρευσιν.

δ') Τὴν ***ἐκ καταχρήσεων*** περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀνικανότητα. Καὶ αὕτη ἐπίσης εἶναι ὕπουλος, καθ' ὅτι δυνατὸν νὰ ἐμφανισθῇ ἀποτόμως εἰς ἄτομα ἀκμαιότατα, ἅτινα πολλάκις τῆς ἡμέρας ἔθυον εἰς τὴν Ἀφροδίτην, χωρὶς νὰ αἰσθανθῶσί τι τὸ παθολογικόν.

ε') Τὴν *ἐκ γενετησίων διαστροφῶν* ἀνικανότητα

Digitized by Google

Ὡς τοιαύτας διαστροφὰς ἀναφέρομεν: τὸν αὐνανισμὸν ὅστις δημιουργεῖ τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὴν συνουσίαν ἢ τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἡ γυνὴ χρησιμοποιῆται ὡς αὐνανίζουσα χείρ· τὰς διαφόρους παρὰ φύσιν ἀσελγείας αἵτινες δημιουργοῦσι τὴν ἀδιαφορίαν πρὸς τὴν κανονικὴν συνουσίαν (ὡς ἡ ἀπὸ τοῦ στόματος ἢ διὰ τῆς γλώσσης συνουσία, ἡ ὁμοφυλοφιλία, ἡ παιδεραστία, ὁ σοδομισμός, αἱ ἀντιφυσιολογικαὶ στάσεις αἱ ἐφευρεθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἀρχαίας ἑταίρας Κυρήνης και τὰς ὁποίας, δώδεκα τὸν ἀριθμόν, ἀπηθανάτισεν εἰς ἰσαρίθμους πίνακας ζωγραφικῆς ὁ Καράτσιο κλπ.)· τὸν φετιχισμόν, καθ' ὃν ἡ γενετήσιος διέγερσις προκαλεῖται οὐχὶ ἐπὶ τῇ θέᾳ γυναικός, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῇ θέᾳ ἀντικειμένου ἀνήκοντος εἰς αὐτὴν (ὡς ὑποδήματος, ἐσωρρούχων, ἄνθους, χειροκτίου, περικνημίδος κ.ο.κ.)· τὸν σαδισμόν, καθ' ὃν ἡ διέγερσις προκαλεῖται ὅταν ἡ γυνὴ πάσχῃ ἢ ὑβρίζεται, ἢ δέρεται, ἢ εἶναι ἀκάθαρτος· τὸν μαζοχισμόν, καθ' ὃν ὁ ἀνὴρ διεγείρεται μόνον ὅταν δαρῇ ἢ ὑβρισθῇ ὑπὸ τῆς γυναικός· τὴν νεκροφιλίαν ἥτις ἔγκειται εἰς τὴν μετὰ πτωμάτων συνουσίαν· τὴν κτηνοβασίαν κλπ.

στ') Τὴν *ἐκ νευρασθενείας* ἀνικανότητα καθ' ἣν πολλάκις συγχέεται τὸ αἴτιον πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα, καθ' ὅτι τόσον ἡ νευρασθένεια ἐπιφέρει τὴν ἀνικανότητα ὅσον καὶ ἡ ἀνικανότης τὴν νευρασθένειαν.

ζ') Τὴν *ἐξ ὀργανικῶν ἀλλοιώσεων* ἀνικανότητα, ὡς ἡ ἐξ ἀναιμίας, καχεξίας, διαταραχῆς τῆς λειτουργίας τῶν ἔσω ἐκκρίσεων, ὑπερκοπώσεως, ἀλκοολισμοῦ, συφίλιδος (νωτιὰς φθίσις), σακχαρώδους διαβήτου, γονοκοκκικῆς σπερματοκυστίτιδος καὶ προστατίτιδος, νόσων τοῦ κεντρικοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου συστήματος, ἐκ χρονίας δηλητηριάσεως διὰ μολύβδου, ὀπίου, κοκαΐνης, ὑδραργύρου, μορφίνης, συνεπείᾳ ὀξειῶν λοιμωδῶν παθήσεων κλπ.

η') Τὴν *ἐκ ψυχολογικῶν αἰτίων* ἀνικανότητα ἥτις συνήθως εἶναι παροδική, ἐνίοτε δὲ καὶ ἔμμονος ὀφειλομένη εἰς συγκίνησιν, θλῖψιν, φόβον, δειλίαν, αἰδῶ, δεισιδαιμονίαν, τύψιν, ζηλοτυπίαν, ὑποψίαν, ὑποβολήν, φαντασίαν, ἀνάμνησιν, συνήθειαν, ἀηδίαν, σεβασμόν, ταραχήν, ἔρωτα, πολεμικὸν κλονισμὸν καὶ λοιπὰς ψυχικὰς καταστάσεις. Οὕτω ὁ Eysson ἀναφέρει τὸ παράδειγμα ἀκμαιοτάτου ἀνδρός, ὅστις μετὰ πολλὰς προσπαθείας πρὸς κατάκτησιν ὡραιοτάτης γυναικός, ὅταν ἐπέστη ἡ στιγμὴ νὰ δρέψῃ τοὺς καρποὺς τῶν ἐπιθυμιῶν του, ἔστη παντελῶς ἀνίκανος ἐξ ὑπερβολικῆς συγκινήσεως. Ὁ αὐτὸς ἀνὴρ μετὰ τὸ πάθημά του ἐξηκολούθει νὰ συνευρίσκεται ἐν πλήρει ἀκμῇ τοῦ ὀργανισμοῦ του μετὰ διαφόρων γυναικῶν, ὅταν δὲ ἐκ δευτέρου συνηντήθη μετὰ τῆς ἐκλεκτῆς του καὶ πάλιν ἡ ἀνικανότης τὸν ἔπληξε. Παρόμοιον συμβαίνει κατὰ τὴν «συζυγικὴν ἕξιν», ἂν καὶ ἡ αἰτιολογία ἐνταῦθα προδήλως εἶναι ἀντίθετος. Ὁ σύζυγος δύναται νὰ εἶναι ἱκανὸς διὰ τὴν ἐρωμένην, ἀνίκανος ὅμως διὰ τὴν σύζυγόν του, λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ μακρὰ πρὸς ταύτην συνήθεια ἐπιδρᾷ ὡς κατασταλτικὸν τῶν γενετησίων ἐφέσεων. Σχέσιν πρὸς ταύτην ἔχει καὶ ἡ ἐξ ἀηδίας προκαλουμένη ἀνικανότης λόγῳ δυσειδοῦς μορφῆς, ἢ ἀκαθαρσίας, ἢ πλαδαρότητος τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός, ἢ δυσοσμίας τοῦ στόματος κλπ. Ἱστορικὸν εἶναι τὸ πάθημα τοῦ Lulli (διασήμου μουσουργοῦ ἐπὶ Λουδοβίκου XIV), ὅστις προσεβλήθη ὑπὸ κεραυνοβόλου ἀνικανότητος ἀνακαλύψας αἰφνιδίως ἠλιθωμένον καρχῖνον εἰς τὸ στῆθος προσφιλοῦς ἐρωμένης. Ὁ Βασιλείδης ἀναφέρει ὅτι εἶδεν ἄνδρας νὰ πάθωσιν ἀνικανότητα, διότι κατὰ τὴν ὥραν τῆς συνουσίας ἐνεθυμήθησαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Μωϋσέως «οὐ μοιχεύσεις». Κατόπιν, νυμφευθέντες, καίτοι δὲν ἐφοβοῦντο πλέον ν' ἁμαρτήσωσιν, ἐν τούτοις παρέμενον ἀνίκανοι. Ἀπότομος θόρυβος, κωδωνισμός, πυροβολισμός, κραυγὴ ἢ καὶ ἁπλῆ ἀνάμνησις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνουσίας, δύνανται νὰ προκαλέσωσι χάλασιν τῆς στύσεως ἢ καὶ πλήρη ἀνικανότητα. Ἄτομά τινα δὲν εἶναι ἱκανά, εἰμὴ μόνον διὰ γυναῖκας ἐχούσας μαύρους ὀφθαλμούς, ἢ μεταξωτὰ ἐσώρρουχα, ἢ ὡρισμένον ἄρωμα, ὡρισμένην ἡλικίαν, ὡρισμένην φρασεολογίαν, ὡρισμένην κοινωνικὴν θέσιν. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκει ὁ ἰδιάζων ἔρως πρὸς τὰς μοναχάς. Ἄλλοι τέλος εἶναι ἱκανοὶ εἰς τὸ σκότος καὶ ἀνίκανοι εἰς τὸ φῶς, ἱκανοὶ ἐντὸς κλειστοῦ χώρου καὶ ἀνίκανοι ἐν ὑπαίθρῳ, ἱκανοὶ ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ ἀνίκανοι ἀλλαχοῦ κ.ο.κ. Ὁ πρὸς τὰ ἀφροδίσια πάθη φόβος, ἡ ὑποψία διὰ τὴν συζυγικὴν πίστιν, ἡ ζηλοτυπία πρὸς τὴν ἐρωμένην, ἢ ἡ εἰρωνεία ταύτης, ἡ εὐχέρεια καὶ μετ' ἀδιαφορίας παράδοσις τῆς γυναικός, αἱ δυσχέρειαι τῆς βιοπάλης, εἶναι λόγοι ἐξ ἴσου ἀνάλογοι, δυνάμενοι νὰ προκαλέσωσιν ἀνικανότητα. Τὸ αἴτιον ὅμως ὅπερ ἐπ' ἐσχάτων διέδωσε τὴν ἀνικανότητα, τελείαν ἢ ἀτελῆ (καὶ τὴν τελευταίαν ταύτην συγχύζουσι πολλοὶ ἰατροὶ πρὸς νευρασθένειαν, ψυχώσεις, ἀβουλίαν, ἀπώλειαν μνήμης καὶ ἐνεργείας, μελαγχολίαν, λυπομανίαν κ.λ.π.), εἶναι ἡ ἐπίδρασις τοῦ μεγάλου Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου (1914—1918), ὁ ὑπὸ τοῦ Freud ἐγκαίρως ἀναλυθεὶς *μεταπολεμικὸς συγκλονισμὸς ἢ πολεμικὴ καταπληξία* (choc de guerre). Τὸ πλεῖστον τοῦ ἀνδρικοῦ πληθυσμοῦ εὑρέθη πάσχον ἐκ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων κατὰ μεγάλην ποικιλίαν, ὀφειλομένων εἰς διαταραχὰς τοῦ διέποντος τὰς ἔσω ἐκκρίσεις νευρικοῦ συστήματος, λόγῳ τῆς ἐπιδράσεως τῶν φρικτῶν πολεμικῶν ἐντυπώσεων ἢ τῆς ἐν ταῖς πόλεσι μεταπολεμικῆς προοπτικῆς των καὶ τοῦ δημιουργηθέντος κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται, πρὸς ἃ; ἄστοχοι θεραπεῖαι ἀπευθύνονται, οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ προοίμιον ἢ ἐγκατάστασις ἀνικανότητος καὶ μόνον εἰδικὴ ταύτης θεραπεία δύναται νὰ τὰς ἐξαφανίσῃ.

θ') Τὴν *γεροντικὴν ἀνικανότητα*, ἐπερχομένην φυσιολογικῶς κατὰ τὸ γῆρας (ἀπὸ τοῦ 65ου ἔτους, μολονότι ἀναφέρονται παραδείγματα γερόντων διατηρησάντων τὴν γενετήσιον ἱκανότητά των καὶ μετὰ τὸ 80ον ἔτος), ἐξ ἐξασθενήσεως ἢ ἀτροφίας τῶν γεννητικῶν ἀδένων καὶ ἐπιταχυνομένην ἐξ ἐπιδράσεως διαφόρων ἐκ τῶν προμνημονευθέντων αἰτιολογικῶν συντελεστῶν.

Ἡ γυναικεία ἀνικανότης ὑφίσταται ἀμέσως μέν, λόγῳ τῶν ἀνατομικῶν διαμαρτιῶν, ἃς ἀνεφέραμεν, ἐμμέσως δέ, λόγῳ πάντων τῶν ἀνωτέρω προμνησθέντων αἰτίων. Ἀλλὰ τὰ λειτουργικὰ αἴτια εἰς τὴν γυναῖκα δὲν προκαλοῦσι τὴν ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως νοουμένην ἀνικανότητα, ἀλλὰ μόνον ἀναφροδισίαν. Οὕτω δέον νὰ χαρακτηρίζωνται: ἡ ψυχρότης τῆς γυναικός, ἡ ἀποστροφὴ πρὸς τὸν σύζυγον καὶ ἡ συμπάθεια πρὸς τὸν ἐραστήν, ἡ ἀηδία πρὸς τὴν φυσικὴν συνουσίαν, τὸ πάθος πρὸς τὸν λέσβιον ἔρωτα, τὸν αὐνανισμόν, ἡ τὴν ἐν γένει παρὰ φύσιν ἀσέλγειαν, ἡ ἐπαιτεία τῶν θωπειῶν, ἡ ἀμβλύτης, ἡ ἐξαφάνισις τῆς γενετησίου ἐπιθυμίας μετὰ μακρὰν ἀποχὴν λόγῳ χηρείας ἢ παραταθείσης ἐγκρατείας κλπ. Τὰ αὐτὰ ψυχολογικὰ καὶ ὀργανικὰ αἴτια τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἀνδρὸς ἰσχύουσιν ἐν γένει καὶ διὰ τὴν ἐλάττωσιν ἢ τὴν παῦσιν τῆς ἐρωτικῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ ὀργασμοῦ τῆς γυναικός.

Διάγνωσις: Ἡ διάγνωσις τῆς ἀνικανότητος ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ στηρίζεται κυρίως εἰς τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἀρρώστου, ἡ δὲ ἀντικειμενικὴ ἐξέτασις μόνον τὰς ἀνατομικὰς ἀνωμαλίας δύναται νὰ φέρῃ εἰς φῶς. Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ διάγνωσις πολλάκις καθίσταται εἰς ἄκρον λεπτή, εἰς ἃς περιπτώσεις ἡ ἀφήγησις τοῦ πάσχοντος οὐδὲν ἀναφέρει περὶ ἀνικανότητος, καθ' ὅσον δὲν ἔχει ἁπτὰ δείγματα αὐτῆς, ἀλλὰ προσέρχεται οὗτος ἄλλα αἰτιώμενος. Ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἡ μεταπολεμικὴ ἐποχὴ ἐκληρονόμησε τὴν χαλάρωσιν τῶν γεννητικῶν λειτουργιῶν, αἵτινες ἀπoτελοῦσι τὴν βιολογικὴν βάσιν τῆς κανονικῆς λειτουργίας τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ. Οὕτω ὁ ἰατρὸς εὑρισκόμενος πρὸ ἀτόμων ἅτινα ἐπ' ἐσχάτων ἔγιναν εὐερέθιστα, ἢ ἀνίκανα πρὸς ἐργασίαν, ἀπώλεσαν τὴν παλαιὰν ἐνεργητικότητα αὐτῶν, τὴν μνήμην, τὴν εὐθυμίαν, τὴν βούλησιν, τὴν ἐπιβολήν, κατέστησαν μᾶλλον εὐαίσθητα καὶ παχύσαρκα, καὶ μελαγχολοῦσιν εὐκόλως, ἔχουν πρόωρον ἐκσπερμάτισιν κ.τ.τ., δέον νὰ σκέπτεται τὴν χαλάρωσιν τῶν γεννητικῶν λειτουργιῶν. Ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἀνικανότητος συνυπάρχει ἤδη μετὰ τῶν συμπτωμάτων τούτων. Ἡ γυνὴ δὲ παρουσιάζει ἐπὶ πλέον καὶ διαταραχὰς εἰς τὴν ἡμερομηνίαν καὶ τὴν ποσότητα τῆς ἐμμήνου ρύσεως. Οὕτω ἡ διάγνωσις δέον νὰ βαδίζῃ μεθοδικῶς πρὸς συγκέντρωσιν τῶν ἁρμοδίων στοιχείων διὰ καταλλήλων πρὸς τὸν πάσχοντα ἐρωτήσεων.

Κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους ἡ διάγνωσις τῆς ἀνικανότητος ἦτο χαλεπωτέρα, καθ' ὅσον ἡ πάθησις, ἀποτελοῦσα θέμα τῆς νομικῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας, ἐκ μὲν τοῦ ἑνὸς μέρους ἀπεκρύπτετο, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου κατηγγέλλετο. Οὕτω ἡ ἰατρικὴ ἐξέτασις παντελῶς παρεκωλύετο, φοβερὰ δὲ σκάνδαλα κοινωνικὰ καὶ ἠθικὰ ἐδημιουργοῦντο. Παρέμεινε περίφημος ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Πάπα Σέξτου Κουίντου ἡ διατάσσουσα τοὺς νουντσίους του νὰ διαλύσουν πάντα γάμον τελεσθέντα μετὰ συζύγου μὴ ἔχοντος δύο ὄρχεις. Ὡς φαίνεται, αἱ φυσιολογικαὶ γνώσεις τοῦ ἱεράρχου ἦσαν λίαν περιωρισμέναι, καθ' ὅτι εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ οἱ μονόρχεις εἶναι γόνιμοι ὡς καὶ οἱ εὐνοῦχοι δύνανται νὰ ἐπιτελέσουν τὴν πρᾶξιν τῆς συνουσίας (δι' ὃ καὶ εἰς τοὺς εὐνούχους τῶν γυναικωνιτῶν ὁ εὐνουχισμὸς ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὸ πέος). Ἀλλὰ πλὴν τῆς θρησκευτικῆς ἐπεμβάσεως, ἡ νομικὴ τοιαύτη προὐκάλεσεν ἀπειρίαν σκανδάλων θεωρήσασα τὴν ἀνικανότητα ὡς λόγον διαζυγίου. Ἡ πάθησις ἔδει ν' ἀποδειχθῇ ἐνώπιον μαρτύρων. Εἰδήμονες ἐκαλοῦντο, μάγισσαι, ἐξορκίστριαι, δικαστικοί, ἰατροί, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἑτεροκλίτου τούτου συνόλου, ἐξετυλίσσοντο τὰ τραγικὰ πειράματα ἅτινα εἰς οὐδὲν συνήθως κατέληγον πλὴν τοῦ ἐξευτελισμοῦ τοῦ ἀτυχοῦς συζύγου. Αἰτήσεις τοιούτων πειραμάτων ἀναφέρονται πολλαί, ὡς π. χ. ἡ τῆς Κας de Corbis κατὰ τοῦ συζύγου της Debray, τοῦ βαρώνου de Pons ἐναντίον τῆς Κατερίνας de Parthenay κλπ. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ βαρβάρου τούτου ἐθίμου ἀνάγεται εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ μεσαίωνος καὶ ἰδίως χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν νέος τις κατηγορηθεὶς δι' ἀνικανότητα, ἐπέμεινε μετὰ κυνισμοῦ, ὅπως ἀποδείξῃ τὸ ἐναντίον ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Τὸ ἀπέδειξε καὶ ἠθῴωθη. Ὁ ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης ἔλεγχος τῆς ἀνικανότητος ἐφηρμόσθη καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Ὁ Boileau ἐγελοιοποίησε τὴν ἀπάνθρωπον αὐτὴν τακτικὴν εἰς τὴν VIII σάτιράν του, τὸ δὲ 1677 τὸ ἔθιμον κατηργήθη ὁριστικῶς ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου τῶν Παρισίων, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς δίκης τοῦ μαρκησίου de Langey ὅστις κατηγορήθη ἐπὶ ἀνικανότητι ὑπὸ τῆς συζύγου του, μετὰ τῆς ὁποίας ἔσχε, μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἑπτὰ ὅλα τέκνα.

Θεραπεία: Ἡ ἀνικανότης, ὡς πάθησις ἔχουσα ἀντίκτυπον ἐπὶ τοῦ ἀτόμου, τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, πλείστας θεραπείας καὶ μαγγανείας ἐδημιούργησεν ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων. Φίλτρα καὶ μαγικαὶ ἀλοιφαὶ ἐκυκλοφόρουν κατὰ τῆς ἀνικανότητος εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον, μέλαιναι ταινίαι δενόμεναι εἰς κόμβον καὶ ἐξορκιζόμεναι μυστηριωδῶς, ἐπέφερον τὴν ἀνικανότητα ἐκεῖ ὅπου ἐπεδιώκετο ἡ παρεμπόδισις τοῦ γάμου. Περὶ τῶν μαγγανικῶν τούτων λόγον ποιεῖται ὁ Τίβουλος εἰς τὰς ἐλεγείας του καὶ ὁ Βιργίλιος. Τὸ ἔθιμον ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμήν του κατὰ τὸν μεσαίωνα. Ἤρκει διαρκοῦντος τοῦ γάμου νὰ δέσῃ τις τρεῖς κόμβους εἰς μίαν κλωστήν, προφέρων τὰ ὀνόματα τῶν νυμφίων, διὰ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀνικανότητα τοῦ ἀνδρός. Φανταστικὴν ἔννοεῖται, ἡ ὁποία ὅμως ἐγίνετο ἐνίοτε καὶ πραγματικὴ ἐξ ὑποβολῆς. Ἀλλὰ τὸ κακὸν εἶχε λάβει τόσην ἔκτασιν χάρις εἰς τὴν τότε δεισιδαιμονίαν, ὥστε τὸ κοινοβούλιον τῶν Παρισίων ἐπέβαλεν ἐν ἔτει 1582 τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου εἰς τοὺς οὕτω κομβοδένοντας. Τὸ κομβόδεμα τοῦτο ἢ *ἀμπόδεμα* ἀκμάζει καὶ νῦν ἔτι εἴς τινα χωρία τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ φαρμακεῖαι κατὰ τῆς ἀνικανότητος ὠργίασαν ἐπίσης εἰς τοὺς Συρίους, τοὺς Χαλδαίους, τοὺς Φοίνικας, εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Τὸ γενικόν των ὄνομα ἦτο «ἀφροδισιακά» φάρμακα. Ἀπετελοῦντο δὲ ἐκ διαφόρων βοτανῶν ἐρεθιστικῶν, κόνεων γαιωδῶν, ὀστῶν βατράχων, κονιοποιημένων ἐντόμων, σεσηπότων ἐμμήνων, σπέρματος ἀνθρώπου, ἐντοσθίων ὄφεος, ὀνύχων καὶ λοιπῶν ἀποκρουστικῶν οὐσιῶν, δι' ὧν κατεσκευάζοντο τὰ μαγικὰ φίλτρα· τὰ ἀφροδισιακὰ ἐπίσης ἀρώματα μεγάλην φήμην ἔλαβον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ καὶ πολλοὺς θανάτους προεκάλεσαν. Οὕτω ἀπέθανεν ὁ Λούκουλλος καὶ ὁ ποιητὴς Λουκρήτιος ἐν μέσῳ φρενίτιδος καὶ ἡδονικῶν σπασμῶν προκληθέντων ἐξ ἐρεθιστικῶν ἀναθυμιάσεων ἀφροδισιακῶν ἀρωμάτων.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ Ἀνατολὴ ἠσχολήθη κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν ἐρεθιστικῶν τούτων σκευασιῶν, αἵτινες, καὶ μέχρι σήμερον χρησιμοποιούμεναι οὐδὲν ἄλλο προκαλοῦν εἰμὴ πρόσκαιρον ἡδονὴν καὶ βαθμιαίαν τοῦ ὀργανισμοῦ καταστροφήν. Μεταξὺ τῶν ἀφροδισιακῶν φαρμάκων ἐξέχουσαν θέσιν εἶχε κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ μυστηριῶδες ἐκ Κίνας φυτὸν «genseng» καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ διασήμου Πορτογάλου ἰατροῦ Zacutus διαδοθεῖσα καταπληκτικῶς κατὰ τὸν XVI αἰῶνα σκευασία ὑπὸ τὸ ὄνομα «cachundé», ἀποτελουμένη ἐξ 25—30 οὐσιῶν. Ἐκ τῶν φαρμάκων τοῦ κώδικος, ὁ σίδηρος, ὁ φωσφόρος, ἡ ὑοχιμπίνη κλπ. χρησιμοποιοῦνται καὶ ἤδη κατὰ τῆς ἀνικανότητος. Τὸ πάντων ὅμως ἰσχυρότερον, ἀλλὰ καὶ κινδυνωδέστερον, εἶναι τὸ ἐκχύλισμα τῶν κανθαρίδων καὶ τῶν σκαραβαίων. Ἡ κανθαριδίνη εἶναι ἰσχυρότατον γενετήσιον διεγερτικὸν καὶ ἰσχυρότατον δηλητήριον, προκαλεῖ δὲ πριαπισμόν, αἱμορραγίας καὶ θάνατον ὅταν δὲν χρησιμοποιῆται ἐν ἐλαχίστῃ δόσει.

Εἰς τὴν ἐδεσματολογίαν ἐπίσης ἔχουν καθορισθῆ αἱ εἰδικαὶ κατὰ τῆς ἀνικανότητος τροφαί. Οὕτω ὡς ἀφροδισιακὰ ἐδέσματα θεωροῦνται τὰ ὄστρεα, οἱ ἰχθύες (ἰδιαιτέρως ὁ τόνος καὶ ὁ σολωμός), τὸ αὐγοτάραχον, τὰ καρυκεύματα, ὁ λαγός, ἡ σοκολάτα, τὸ πέπερι, τὰ μανιτάρια, αἱ ἀγγινάραι κλπ. Τὰ μαργαριτάρια ἐθεωροῦντο πάντοτε ἔχοντα ἀφροδισίους ἰδιότητας, πρὸ ὀλίγων δ' ἔτι ἐτῶν ἐν Παρισίοις κατὰ τὴν διάρκειαν ἀκολάστου γεύματος, περίφημος ἑταίρα ἐθρυμμάτισε τὸ ἐκ γνησίων μαργαριτῶν περιδέραιόν της εἰς τὴν σοῦπαν τῶν συνδαιτημόνων, πρὸς πρόκλησιν ἐρωτικῶν διεγέρσεων.

Αἱ τελευταῖαι ἐπιστημονικαὶ θεραπεῖαι τῆς ἀνικανότητος στρέφονται εἰς τὴν αἰτιολογίαν ταύτης, τείνουσαι ὅπως τὴν ἄρωσιν. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἀνικανότης ὀφείλεται εἰς διαμαρτίας ἀνατομικάς, τότε ἐπεμβαίνει ὅπου δύναται ἡ χειρουργική. Ἐναντίον δὲ τῶν λειτουργικῶν διαταραχῶν ἐφαρμόζεται, ἀναλόγως τῶν διαφόρων περιπτώσεων, ἡ ψυχοθεραπεία, τὰ τονωτικὰ φάρμακα, ὁ γάμος, ἡ ἄρσις τῶν κακῶν ἕξεων, ἡ ἀλλαγὴ περιβάλλοντος καὶ τρόπου ζωῆς, ὁ ἀθλητισμός, ἡ λουτροθεραπεία, ὁ ἠλεκτρισμὸς καὶ ἡ ὀποθεραπεία. Μία ἐκ τῶν ἀρίστων μεθόδων εἶναι ὁ συνδυασμὸς μικτῆς ὀποθεραπείας μετὰ ὑψισύχνων ρευμάτων, γαλβανισμῶν θετικῶν τῆς ἱππουρίδος, μασσοθεραπείας τῆς σπονδυλικῆς στήλης ὑπὸ ρεῦμα θερμοῦ ἀέρος καὶ λουτρῶν δι' ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ἡ μέθοδος αὕτη δίδει μόνιμα ἀποτελέσματα.

Digitized by Google

Τέλος καὶ πρὸς τὴν γεροντικὴν φυσιολογικὴν ἀνικανότητα ἐστράφη κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἡ ἐπιστήμη, διὰ τῆς μεθόδου τοῦ ἰατροῦ Σεργίου Βορονὼφ σκοπούσης τὴν καθόλου ἀνανέωσιν τῶν ἐκ τοῦ γήρατος φθαρέντων ὀργανισμῶν, δι' ἐνοφθαλμισμοῦ τεμαχίων ὄρχεος ἀνθρωποειδοῦς πιθήκου εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἐγχείρησις αὕτη ἐξετελέσθη τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις ἐν ἔτει 1920 μετὰ σημαντικῶν ἀποτελεσμάτων τόσον διὰ τὴν ἐσωτερικὴν λειτουργίαν τοῦ ὀργανισμοῦ, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀτόμου. Ἤδη ἐνεργεῖται ὑπὸ πολλῶν χειρουργῶν ἐν Εὐρώπῃ. Ν. Ν. ΔΡΑΚΟΥΛΙΔΗΣ

— [ΙΑΤΡΟΔ.] Ἀπὸ ἰατροδικαστικῆς ἀπόψεως ἡ ἐξέτασις τῆς ἀνικανότητος ἀποβαίνει ἐνδιαφέρουσα, ὅταν ἀνίκανος κατηγορηθῇ ἐπὶ βιασμῷ ἢ ὅταν σύζυγος ἀνικάνου καταστῇ ἔγκυος. —Ω

— [ΝΟΜ.]· βλ. **γάμος, διαζύγιον, ἐμπορία, ἐπίτροπος, κηδεμών.**

— [ΣΤΡΑΤ.]· βλ. **στρατιωτικὴ ὑπηρεσία.**

— **ἀνικανότης** ***τῆς εἰς μείζονα ἱερατικὸν βαθμὸν προαγωγῆς*** *[Καν. Δικ.]*· βλ. **ἱερατικοὶ βαθμοί.**

ἀνίκητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ νικηθείς, ἀήττητος, ἀκατάβλητος.

Ἀνίκητος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ἥβης, τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη ὁ Ἡρακλῆς ὅτε μετὰ τὸν θάνατόν του ἔτυχεν ἀθανασίας ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ διηλλάγη μετὰ τῆς μητρός της Ἥρας. Ὁ μῦθος ἐπλάσθη ἀποσχισθείσης ἀπὸ τοῦ ἥρωος μιᾶς ἰδιότητός του καὶ προσωποποιηθείσης εἰς υἱόν του.

— **Ἀνίκητος**. Ἀπελεύθερος τοῦ Νέρωνος, πρῴην παιδαγωγός του. Οὗτος παρεσκεύασε τὸ πλοῖον διὰ τοῦ ὁποίου, καταποντιζομένου, θὰ ἐπνίγετο ἡ μήτηρ τοῦ Νέρωνος Ἀγριππῖνα καὶ ὡδήγησε πρὸς αὐτὴν τοὺς ἀποσταλέντας ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος δολοφόνους. Ἐβοήθησε προσέτι τὸν Νέρωνα νὰ καταδικάσῃ διὰ ψευδῶν μαρτυριῶν τὴν σύζυγόν του Ὀκταβίαν. Ἀπέθανεν ἐν Σαρδινίᾳ ἐξορισθεὶς ἐκ τῆς Ρώμης διὰ τὰ μυσαρὰ ἐγκλήματά του. Ὑπῆρξε καὶ ναύαρχος τοῦ ρωμαϊκοῦ στόλου (βλ. λ. **Μισηνός**).

— **Ἀνίκητος**. Ἀπελεύθερος τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Πολέμωνος. Ὅτε ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς ἀνεκήρυξεν ἐν Αἰγύπτῳ αὐτοκράτορα τὸν Βεσπασιανόν, ὁ Ἀνίκητος ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ καθαιρεθέντος ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ αὐτοκράτορος Βιτελλίου, ἐξεγείρας ἐπανάστασιν ἐν Πόντῳ ἐναντίον τοῦ Βεσπασιανοῦ, οἱ ἐν Πόντῳ ὅμως ἀφωσιωμένοι εἰς τὸν Βεσπασιανὸν συνέλαβον καὶ ἐφόνευσαν αὐτόν. Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **Ἀνίκητος**. —1) Ρώμης ἐπίσκοπος κατὰ τὰ μέσα τοῦ δευτέρου αἰῶνος· ὁ χρόνος τῆς ἀρχιερωσύνης του δὲν εἶναι ἀκριβῶς καθωρισμένος· πιθανώτερον ἦτο ἐπίσκοπος κατὰ τὰ ἔτη 157—168. Κατὰ τὸ liber pontificalis κατήγετο ἐκ Συρίας. Πρὸς τὸν πάπαν Ἀνίκητον ἦλθεν εἰς Ρώμην ὁ Σμύρνης *Πολύκαρπος* διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ χρόνου τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα. Ἡ εἴδησις τοῦ ρωμαϊκοῦ μαρτυρολογίου ὅτι ἀπέθανε μαρτυρικὸν θάνατον εἶναι ἀνεξακρίβωτος. Ἡ μνήμη του ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἑορτάζεται τὴν 17ην Ἀπριλίου. Ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομά του ἐπιστολὴ «ad Galliae episcopos» (ἐν *Migne* Ἑ. Π. 5, 1129—1134) εἶναι νόθος. —2) Μάρτυς τοῦ Χριστιανισμοῦ, μαρτυρήσας μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του Φωτίου, κατὰ τὸν διοκλητιάνειον διωγμὸν ἐν Νικομηδείᾳ. Ἡ μνήμη των τελεῖται τὴν 12ην Αὐγούστου. Δ. Σ. Μ.

Ἀνικίνι (Anichini), *Λουδοβῖκος*. Γλύπτης Ἰταλός, γεννηθεὶς ἐν Φερράρᾳ καὶ διακριθεὶς ὡς καλλιτέχνης ἐν Ἐνετίᾳ κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ´ αἰῶνος. Ὁ Ἀνικίνι ὀφείλει τὴν φήμην αὐτοῦ εἰς τὴν λεπτότητα καὶ τέχνην, μεθ' ἧς ἐπεξειργάζετο μικροσκοπικὰ ἀντικείμενα. Ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Μιχαηλάγγελος ἐξέφρασε τὸν θαυμασμόν του διὰ τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Ἀνικίνι, λελαξευμένα καθ' ὑπόδειγμα τῶν ἀρχαίων ἀναγλυφολίθων. Α. Δ.

Ἀνίκιοι (Anicii, Anicius). Μεγάλη ρωμαϊκὴ οἰκογένεια ἀπὸ τὴν πόλιν Πραινεστὸν (Praeneste) καταγομένη, ἀπὸ τοῦ Β´ π. Χ. αἰῶνος ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν (nobiles), εἰς μεγάλην δὲ λαμπρότητα φθάσασα ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς χρόνοις, ὅτε πολλὰ μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ἀνυψώθησαν εἰς τὰ ὕπατα ἀξιώματα. Διὰ τῶν μετὰ ἄλλων οἴκων (Amnii, Annii, Petronii, Pincii) συναφθέντων γάμων ἔλαβεν ἡ οἰκογένεια τῶν Ἀνικίων ἀκόμη εὐρυτέραν ἐξάπλωσιν. (Βλ. *Pauly - Wissowa* Real - Encyclop. I, 2196—2208.) Ἀπὸ τῶν Ἀνικίων τούτων ἔχουν ὀνομασθῆ τὰ *Ἀνικιανὰ λατομεῖα* (Anicianae lapidicinae ἢ lapicidinae), εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πόλεως Tarquinii τῆς Ἐτρουρίας, παρὰ τὴν λίμνην Lacus Volsiniensis, ὀνομαστὰ ἕνεκα τοῦ κατὰ τοῦ πυρὸς ἀντέχοντος ἡφαιστειώδους λίθου· ἐπίσης αἱ *Ἀνικιαναὶ σιταποθῆκαι* (Aniciana horrea), ὑπὸ τὸν Ἀβεντῖνον λόφον παρὰ τὸν Τίβεριν, καὶ ἡ *Ἀνικίων βίλλα* (Aniciana villa) σταθμὸς κατὰ τὴν παραλιακὴν ὁδὸν τῆς ἐν Ἀφρικῇ Τριπολίτιδος, εἰς ἀπόστασιν 26 ρωμ. μιλλίων πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως Sabrata *(μικρὰ Σύρτις)*. Θ. Α. Κ.

Ἀνιλαῖοι ἢ *Ἀσιναῖοι*. Δύο ἀδελφοί, αἱρετικοὶ Ἰουδαῖοι τοῦ Α´ αἰῶνος μ. Χ. Οἱ Ἀνιλαῖοι, ὑφανταὶ εἰς τὴν Νεέρντα, πλησίον τῆς Βαβυλῶνος, παρεκίνησαν συμπατριώτας των αἰχμαλώτους εἰς ἐπανάστασιν. Καταλαβόντες ὀχυρὸν φρούριον παρὰ τὸν Εὐφράτην, ἐπολέμησαν ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Πάρθων, ἀναγκασθέντων νὰ συνθηκολογήσωσι. Μικρὸν μετὰ ταῦτα χρόνον οἱ Ἀνιλαῖοι ἐδολοφονήθησαν. Α. Δ.

ἀνιλαρσενικὸν *νάτριον [Χημ.]*· βλ. **ἀτοξύλη.**

ἀνιλίδια *[Ὀργ. Χημ.]*. Οὕτω καλοῦνται αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις αἱ προερχόμεναι ἐκ τῶν ὀργανικῶν ὀξέων δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ ὑδροξυλίου αὐτῶν διὰ τῆς ρίζης C_6H_5NH—, ἤτοι δύνανται νὰ θεωρηθῶσι καὶ ὡς *φαινυλιωμένα ἀμίδια*. Τὰ ἀνιλίδια διαλελυμένα ἐν πυκνῷ θειικῷ ὀξεῖ χρώννυνται διὰ κόνεως διχρωμικοῦ καλίου ἐρυθρὰ ἕως ἰώδη. Σχηματίζουν ἅλατα μετὰ μετάλλων δι' ἀντικαταστάσεως τοῦ ἀμιδικοῦ ὑδρογόνου, διὰ ζέσεως δὲ μετ' ἀραιῶν ἀλκαλίων ἢ ἀνοργάνων ὀξέων διασπῶνται εἰς τὰ συστατικὰ αὐτῶν, ἤτοι ἀνιλίνην καὶ τὸ ἀντίστοιχον ὀξύ. Σ. Γ.

ἀνιλιδοκινονανίλαι *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ ἑνώσεις αἱ προερχόμεναι ἐκ τῶν *κινονανιλῶν* δι' ἀντικαταστάσεως πυρηνικῶν ὑδρογόνων διὰ τῆς ρίζης —$NH.C_6H_5$. Σ. Γ.

ἀνιλιδοξέα *[Ὀργ. Χημ.]*. Τὰ παράγωγα τῶν ὀξέων τὰ προερχόμενα δι' ἀντικαταστάσεως ὑδρογόνου τοῦ ἀλκυλίου τῶν ὀξέων διὰ τῆς ρίζης C_6H_5NH—

Σπουδαιότερον τούτων εἶναι τὸ *ἀνιλιδοξικὸν* ὀξὺ ἢ *φαινυλογλυκόκολλα* ἢ *φαινυλογλυκίνη* ἐπίσης καλούμενον. Ἔχει τὸν τύπον $C_6H_5\,NH.CH_2.COOH$ καὶ παρασκευάζεται δι' ἀλληλεπιδράσεως ἀνιλίνης καὶ χλωροξικοῦ ὀξέος κατὰ τὴν ἐξίσωσιν:

$$C_6H_5NH_2 + Cl.CH_2.COOH = C_6H_5NH.CH_2.COOH + HCl$$

Εἶναι σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 120°, διαλύει δὲ προσφάτως καθιζηθὲν ὑδροξείδιον τοῦ χαλκοῦ μετὰ βαθέως κυανῆς χροιᾶς. Διὰ τήξεως μετὰ καυστικοῦ κάλεος ἢ νατριοαμιδίου μετατρέπεται εἰς ἰνδοξύλην ἥτις ὀξειδοῦται εὐκολώτατα εἰς ἰνδικόν. Κατὰ τὴν ζέσιν εἰς 156° παρέχει παράγωγόν τι τῆς πιπεραζίνης. Σ. Γ.

ἀνιλιδοξικὸν *ὀξὺ [Ὀργ. Χημ.]*· βλ. **ἀνιλιδοξέα**.

ἀνιλινέλαιον *[Χημ.]*· βλ. **ἀνιλίνη.**

ἀνιλίνη ἢ ***ἀμινοβενζόλιον*** ἢ ***φαινυλαμίνη*** *[Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_6H_5.NH_2$. Ἡ ἕνωσις αὕτη ἐλήφθη τὸ πρῶτον τῷ 1826 ὑπὸ τοῦ Unverdorben κατὰ τὴν ἀπόσταξιν τοῦ ἰνδικοῦ καὶ ἐκλήθη *κρυσταλλίνη*. Κατὰ τὸ ἔτος 1834 ἀπεμονώθη ὑπὸ τοῦ Runge ἐκ τῆς λιθανθρακοπίσσης καὶ ὠνομάσθη *κυανόλιον*. Τὸ ὄνομα *ἀνιλίνη* (anil ἱσπανιστὶ καλεῖται τὸ *ἰνδικὸν* καὶ nila ἰνδιστὶ σημαίνει *κυανοῦν*) ἐδόθη τῷ 1840 ὑπὸ τοῦ Fritzsche εἰς τὸ προϊὸν τῆς ἐπιδράσεως τῶν καυστικῶν ἀλκαλίων ἐπὶ τοῦ ἰνδικοῦ, τῷ δὲ 1834 ὁ Erdmann ἀπέδειξεν ὅτι τὸ προϊὸν τοῦτο συμπίπτει πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Unverdorben ἐκ τοῦ ἰνδικοῦ παρασκευασθέν. Ὁ Zinn ἀπέδειξε κατὰ τὸ ἔτος 1842 ὅτι δι' ἀναγωγῆς τοῦ νιτροβενζολίου διὰ θειούχου ἀμμωνίου προκύπτει *βενζυδάμη*, αὕτη δὲ ἀπεδείχθη ὑπὸ τοῦ Fritzsche ὡς συμπίπτουσα μὲ τὴν ἀνιλίνην τοῦ Runge. Ἓν ἔτος βραδύτερον τέλος ἠδυνήθη τελειωτικῶς ὁ A. W. Hofmann νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὅλα τὰ ἀνωτέρω προϊόντα εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα.

Βιομηχανικὴ παρασκευή: Ὡς πρώτη ὕλη διὰ τὴν βιομηχανικὴν παρασκευὴν τῆς ἀνιλίνης χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικῶς τὸ *νιτροβενζόλιον*, ὅπερ ὑφίσταται ἀναγωγὴν κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ Brimmeyer διὰ σιδήρου καὶ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Ἡ πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένη ποσότης ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος φθάνει μόλις εἰς τὸ 1]40 τοῦ θεωρητικοῦ ποσοῦ, ἡ δὲ ἀντίδρασις βαίνει κατὰ τὰς ἀκολούθους ἐξισώσεις:

I $$C_6H_5NO_2+3Fe+6HCl = C_6H_5NH_2+3FeCl_2+2H_2O$$

II $$4C_6H_5NO_2+24FeCl_2+4H_2O = 4C_6H_5NH_2+12Fe_2Cl_4O$$

III $$12Fe_2Cl_4O+9Fe=3Fe_3O_4+24FeCl_2$$

Διὰ τὴν βιομηχανικὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀναγωγῆς αὐτῆς χρησιμοποιεῖται ἐγκατάστασις ἧς ἡ διάταξις δεικνύεται ἐν τῷ σχήματι 1. Αὕτη ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ χυτοσιδηροῦ λέβητος διὰ τὴν ἀναγωγήν, ὅστις φέρει ἀναδευτῆρα πρὸς συνεχῆ ἀνατάραξιν τοῦ μίγματος. Ὁ χρησιμοποιούμενος σίδηρος πρέπει νὰ εἶναι ὑπὸ μορφὴν λεπτοτάτων ρινημάτων. Τὸ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀντιδράσεως λαμβανόμενον προϊὸν ὅπερ εἶναι ἀκάθαρτος ἀνιλίνη καλεῖται *ἀνιλινέλαιον*, ὁ καθαρισμὸς δὲ τούτου

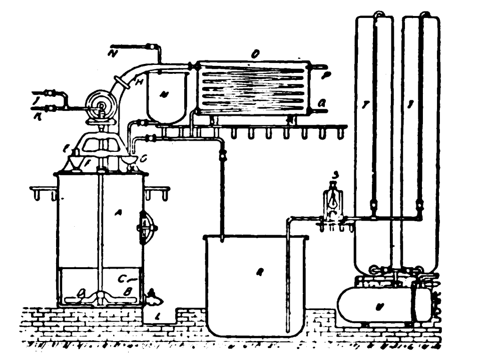

Ἐγκατάστασις παρασκευῆς ἀκαθάρτου ἀνιλίνης (ἀνιλινελαίου).

ἐπιτελεῖται περαιτέρω δι' ἀποστάξεως ἐν κενῷ. Ἐν τῷ σχήματι 2 δεικνύεται τοιαύτη ἀκριβῶς ἐγκατάστασις.

Κατὰ τὸν ἀνωτέρω ἐκτεθέντα τρόπον 100 μ.β. βενζολίου παρέχουσιν 110,85 μ.β. ἀνιλίνης, ἐνῷ ἡ θεωρητικὴ ἀπόδοσις εἶναι 119,2 μ.β.· πρέπει ὅμως νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι 100 μ.β. καθαροῦ βενζο-

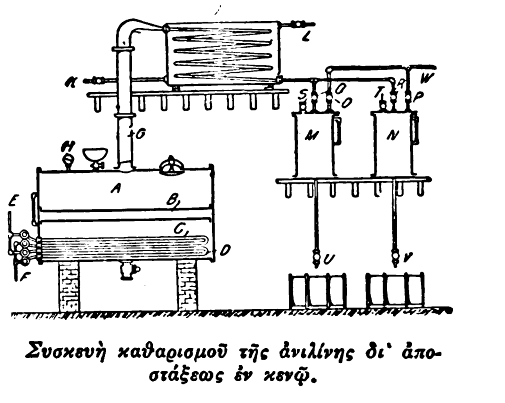

Συσκευὴ καθαρισμοῦ τῆς ἀνιλίνης δι' ἀποστάξεως ἐν κενῷ.

λίου παρέχουσιν ἀντὶ τῶν θεωρητικῶν 157,7 μ.β. νιτροβενζολίου, μόνον 154,5 μ.β.

Περαιτέρω δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ὡς τρόπους παρασκευῆς τῆς ἀνιλίνης καὶ τοὺς ἀκολούθους: Τὴν ἠλεκτρολυτικὴν ἐν πρώτοις ἀναγωγὴν τοῦ νιτροβενζολίου, τὴν ὑποδειχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Boehringer, ἥτις ὅμως δὲν ἐπεβλήθη ἐν τῇ πράξει ὡς μὴ δυναμένη νὰ συναγωνισθῇ τὴν διὰ σιδήρου καὶ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἀναγωγήν. Τὴν ὑπὸ τοῦ Kunz ὑποδειχθεῖσαν ἀναγωγὴν τοῦ νιτροβενζολίου διὰ νατριοδισουλφιδίου, ἀδυνατοῦσαν ἐπίσης νὰ συναγωνισθῇ οἰκονομικῶς τὴν πρώτην, καὶ ἄλλας τινὰς ἀκόμη, ὡς τὴν ἀναγωγὴν δι' ὑδρατμῶν παρουσίᾳ καταλυτῶν κ.λ.π., αἵτινες δὲν ἐπεκράτησαν ὁμοίως ἐν τῇ πράξει.

Ἰδιότητες: Ἡ ὑπεράνω κόνεως ψευδαργύρου ἢ ἐν κενῷ ἀποσταχθεῖσα ἀνιλίνη εἶναι ἄχρουν ἔλαιον εἰδικοῦ βάρους εἰς 4° 1,0342 καὶ εἰς 15 1,0254, ὅπερ εἰς τὸ φῶς χρώννυται ταχέως εἰς φαιόν. Στερεοποιεῖται εἰς 5,96° καὶ βράζει ὑπὸ πίεσιν 9 χστμ. εἰς 71°, ὑπὸ πίεσιν 33 χστμ. εἰς 92°,4 καὶ ὑπὸ πίεσιν 760 χστμ. εἰς 182°. 1000 κ. ἑ. ὕδατος διαλύουσι 34,81 κ. ἑ. ἀνιλίνης καὶ 1000 κ. ἑ. ἀνιλίνης συγκρατοῦσι 52,22 κ. ἑ. ὕδατος.

Ἡ ἀνιλίνη διαλύεται εὐκόλως εἰς ὑδατικὸν διάλυμα ὑδροχλωρικῆς ἀνιλίνης καὶ δὴ τόσον εὐκολώτερον ὅσον πυκνότερον εἶναι τὸ ὑδροχλωρικὸν διάλυμα. Μίγνυται δὲ μετὰ τῆς ἀλκοόλης, αἰθέρος καὶ βενζολίου εἰς πᾶσαν ἀναλογίαν.

Ἀνίχνευσις: Πρὸς ἀνίχνευσιν τῆς ἀνιλίνης χρησιμοποιοῦνται διαλύματα ὑποχλωριωδῶν ἁλάτων, τὰ ὁποῖα μετὰ ὑδατικοῦ οὐχὶ ὀξίνου διαλύματος ἀνιλίνης παρέχουσιν ἰώδη χροιάν.

Χρησιμοποίησις: Ἡ ἀνιλίνη, τῆς ὁποίας ἐν τῷ ἐμπορίῳ διακρίνονται κυρίως τρία εἴδη, ἤτοι ἡ *ἀνιλίνη διὰ κυανοῦν*, ἥτις εἶναι σχεδὸν καθαρὰ ἀνιλίνη, ἡ *ἀνιλίνη δι' ἐρυθρόν*, μῖγμα ἐξ ἑνὸς μέρους ἀνιλίνης καὶ δύο μερῶν ο— καὶ π—τολουϊδίνης, καὶ *ἀνιλίνη διὰ σαφρανίνην*, μῖγμα ἐκ 35—50 μερῶν ἀνιλίνης καὶ 50—65 μερῶν ο - τολουϊδίνης, εἶναι σπουδαιοτάτη πρώτη ὕλη διὰ τὴν παρασκευὴν χρωστικῶν ὑλῶν ἢ ἐνδιαμέσων προϊόντων τῆς παρασκευῆς αὐτῶν, ὡς λ. χ. τῶν *ἀλκυλανιλινῶν*, τῆς *διφαινυλαμίνης*, τοῦ *σουλφανιλικοῦ ὀξέος*, τῆς *φαινυλυδραζίνης*, τοῦ *ἀκετανιλιδίου* κ.λ.π. Ἐκ τῶν παραγομένων δὲ χρωμάτων ἀναφέρομεν τὸ μέλαν τῆς ἀνιλίνης, τὸ κυανοῦν τῆς ἀνιλίνης, τὴν φουξίνην καὶ πολυάριθμα ἀζωχρώματα. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐπεκράτησεν ἐν τῇ πράξει τὸ ὄνομα *χρώματα ἀνιλίνης* γενικῶς δι' ὅλα τὰ τεχνητὰ χρώματα, καίτοι πολλὰ ἐξ αὐτῶν δὲν ἔχουσιν ὡς πρώτην ὕλην τὴν ἀνιλίνην. Σ. Γ.

Digitized by Google

— *[Τοξικολ.]* Ἐν τῇ ἰατρικῇ ἐλαχίστη γίνεται χρησιμοποίησις τῆς ἀνιλίνης, ἰδίᾳ κατὰ δερματικῶν παθήσεων. Κατὰ τῶν νόσων δὲ τούτων χρησιμοποιεῖ τὴν ἀνιλίνην κυρίως ἡ δημώδης ἰατρική, ἀλλαχοῦ ἰδίᾳ. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης πρὸς καταστροφὴν ἐντόμων διαφόρων καὶ μάλιστα κορέων, ἰδίᾳ δὲ οὐχὶ αὐτὴ αὕτη ἡ ἀνιλίνη, ἀλλὰ τὸ ἔλαιον αὐτῆς, ὅπερ εἶναι μῖγμα ἀνιλίνης μετὰ παρα— καὶ ὀρθο-τολουιδίνης.

Ἡ ἀνιλίνη ἀπορροφᾶται ἀπό τε τοῦ πεπτικοῦ συστήματος καὶ τῶν πνευμόνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ δέρματος, ἔστω καὶ ὑγιοῦς. Ἀπορροφηθεῖσα δὲ ἀφ' οἱασδήποτε ὁδοῦ ἐπιφέρει δηλητηρίασιν, κυριώτατα διότι ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ αἵματος, προκαλοῦσα τὸν ἐκ τῆς αἱμοσφαιρίνης σχηματισμὸν μεθαιμοσφαιρίνης. Καὶ ἐπὶ τοῦ νωτιαίου ὅμως μυελοῦ ἐπενεργεῖ ἡ ἀνιλίνη, διεγείρουσα ἐν ἀρχῇ αὐτόν, εἶτα δὲ παραλύουσα.

Αἱ ἐξ ἀνιλίνης δηλητηριάσεις παρετηρήθησαν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς ἐργάτας ἐργαζομένους εἰς ἐργοστάσια παρασκευῆς ἀνιλινούχων προϊόντων, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατόπιν λήψεως ταύτης πρὸς αὐτοκτονίαν ἢ ἐκ λάθους. Συχνότερον παρετηρήθησαν εἰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἡ ἀνιλίνη ἐχρησιμοποιήθη ὡς φάρμακον κατὰ τῆς ψώρας ἢ φθειριάσεως, ἐπιτεθεῖσα ἐπὶ τοῦ δέρματος. Ἀρκετὰ παραδείγματα ἐξ ἄλλου ἀναφέρονται ἀτόμων δηλητηριασθέντων, διότι ὑπεδήθησαν ὑποδήματα βαφέντα δι' ἀνιλινούχου χρωστικῆς. Ἐπίσης ἀνεκοινώθησαν περιπτώσεις δηλητηριάσεων ἀτόμων κοιμηθέντων ἐν δωματίῳ οὗτινος αἱ κλῖναι καὶ τὰ λοιπὰ ἔπιπλα εἶχον ἐπαλειφθῆ δι' ἀνιλίνης, πρὸς καταστροφὴν τῶν κορέων.

Συμπτωματολογία: Ἅμα τῇ λήψει τῆς ἀνιλίνης ὁ ἄνθρωπος προσβάλλεται ὑπὸ ναυτίας, ἐμέτων, κεφαλαλγίας, ὑπνηλίας καὶ κυριώτατα ὑπὸ κοπώσεως ἐντόνου, τοῦ σώματος μὲν ὅλου ἂν ἡ ληφθεῖσα δόσις ἦτο μεγάλη, τοῦ προσώπου δὲ καὶ δὴ τῶν ὤτων καὶ τῶν χειλέων ὡς καὶ τῶν ἄκρων ἂν ἦτο μικρά. Ἡ κυανῆ δὲ αὕτη χροιὰ ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν μετατροπὴν τῆς αἱμοσφαιρίνης τοῦ αἵματος εἰς μεθαιμοσφαιρίνην, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἐν τῷ ὀργανισμῷ ὀξείδωσιν τῆς ἀπορροφηθείσης ἀνιλίνης καὶ τὸν ἐκ τούτου σχηματισμὸν οὐσίας τινὸς λίαν κυανῆς.

Τὸ αἷμα ἔχει χρῶμα σκοτεινόν, σοκολατοειδές, ἐξεταζόμενον δὲ φασματοσκοπικῶς παρουσιάζει τὸ φάσμα τῆς μεθαιμοσφαιρίνης. Τὸ δέρμα τῶν δηλητηριασθέντων εἶναι ψυχρὸν καὶ κάθιδρον. Ἡ ἀναπνοὴ συνήθως εἶναι ἀραιὰ καὶ δύσκολος, σπανιώτερον δὲ ταχεῖα καὶ ἐπιπολαία· ἡ ἀπόπνοια ἀπόζει ὡς ἀπ ἀνιλίνης. Ὑποθερμία παρατηρεῖται, κῶμα ἢ σπανιώτερον σπασμοὶ καὶ τέλος ὁ θάνατος.

Θεραπεία : Συνίσταται αὕτη εἰς τὴν ἀποβολὴν τοῦ δηλητηρίου ἀπὸ τοῦ στομάχου, ἂν διὰ τῆς πεπτικῆς ὁδοῦ εἶχε ληφθῆ, εἴτε δι' ἐμετικοῦ εἴτε διὰ πλύσεως αὐτοῦ δι' ὕδατος. Ἐξωτερικῶς ἐνεργοῦνται ἐντριβαὶ καὶ θερμαίνονται τὰ ἄκρα. Ἀπαραίτητος ἀποβαίνει ἡ τεχνητὴ ἀναπνοὴ καὶ τὰ καρδιοτονικὰ φάρμακα. Καὶ μετέγχυσις δὲ αἵματος ἐξ ἀνθρώπου ὑγιοῦς συνιστᾶται ὡς λίαν ὠφέλιμος. Γ. ΚΑΤΣΑΣ

—**ἀνιλίνη** ***θειική*** (Anilinum sulfuricum) *[Φαρμ.]*. Ἡ θειικὴ ἀνιλίνη $(C_6H_5NH_2)_2H_2SO_4$ εἶναι ἄχροα στιλπνὰ φυλλίδια ἢ βελόναι εὐδιάλυτα ἐν ὕδατι καὶ ἀλκοόλῃ, ἀδιάλυτα σχεδὸν ἐν αἰθέρι, ὑπὸ τοῦ φωτὸς δὲ προσβαλλόμενα. Ἀνεγράφη κατὰ τῆς ἐπιληψίας, χορείας καὶ νευρικῶν παθήσεων, ἐνεργεῖ δὲ ὡς παυσίπονον καὶ ἀρσικάκοσμον. Δόσις ἐφ' ἅπαξ 0.5, ἡμερησία 0,1—3 γρ.

Δέον τὸ φάρμακον νὰ δίδηται μετὰ προσοχῆς, διότι μεγαλύτεραι δόσεις χρωννύουσι χείλη καὶ ὄνυχας κυανᾶ. Κ. Γ. Μ.

— **ἀνιλίνη** ***καφουρική*** (Anilinum camphoricum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σῶμα λαμβανόμενον διὰ διαλύσεως καφουρικοῦ ὀξέος (100 μ.) ἐντὸς καθαρᾶς ἀνιλίνης (93 μ.), ἀντιστοιχοῦν δὲ εἰς τὸν τύπον $C_{10}H_{16}O_4(C_6H_5NH_2)_2$. Κρυστάλλια δυσδιάλυτα ἐν ὕδατι, εὐδιάλυτα ἐν ἀλκοόλῃ καὶ αἰθέρι, χρώματος λευκοῦ πρὸς τὸ ἐρυθρὸν ἀποκλίνοντος. Ἀνεγράφη ὡς ἀντισπασμωδικὸν ὑποδορίως ἐνιέμενον· χορηγεῖται δὲ καὶ εἰς πυκνὸν ἀλκοολικὸν διάλυμα αὐτῆς ἐντὸς πηκτοκαψακίων. Κ. Γ. Μ.

—**ἀνιλίνης** ***ἅλατα*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἡ ἀνιλίνη εἶναι ἰσχυρὰ βάσις, δι' ὃ καὶ σχηματίζει ἅλατα μετ' ἀνοργάνων καὶ ὀργανικῶν ὀξέων. Τὸ σπουδαιότερον ἐκ τῶν ἁλάτων τούτων εἶναι ἡ *ὑδροχλωρικὴ ἀνιλίνη*, ἥτις ἔχει τὸν τύπον $C_6H_5NH_2$, HCl. Εἶναι σπουδαιοτάτης βιομηχανικῆς σημασίας σῶμα, διότι χρησιμοποιεῖται εἰς παμμέγιστα ποσὰ πρὸς μελανὴν χρῶσιν τοῦ βάμβακος. Παρασκευάζεται δὲ δι' ἀπ' εὐθείας ἐπιδράσεως ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος (εἰδ. βάρ. 1,1955) ἐπὶ ἀνιλίνης. Σ. Γ.

—**ἀνιλίνης** ***κίτρινον*** *[Βιομ. Χημ.]*· βλ. ἀμινοαζωβενζόλιον.

—**ἀνιλίνης** ***λευκὸν*** *[Βιομ. Χημ.]*· βλ. ἀνιλίνης μέλαν.

—**ἀνιλίνης** ***μέλαν*** *[Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι τὸ ἀρχαιότερον γνωστὸν καὶ σταθερώτερον ἐξ ὅλων τῶν τεχνητῶν μελανῶν χρωμάτων, τῶν χρησιμοποιουμένων πρὸς βαφὴν τοῦ βάμβακος. Παρασκευάζεται δι' ὀξειδώσεως τῶν ἁλάτων τῆς ἀνιλίνης. Ἡ βαφὴ τοῦ βάμβακος δὲν γίνεται δι' ἑτοίμης χρωστικῆς, ἀλλὰ τὸ χρῶμα ἐμφανίζεται ἐπὶ τῶν ἰνῶν· οὕτω λ. χ. τὸ ὕφασμα ἐμποτίζεται ἢ τυποῦται διὰ μίγματος ἅλατος τῆς ἀνιλίνης, διχρωμικοῦ καλίου καὶ θειικοῦ ὀξέος ἢ ἄλλων ὀξειδωτικῶν σωμάτων ἀντὶ τοῦ διχρωμικοῦ καλίου καὶ ἐκτίθεται ἀκολούθως εἰς θερμὸν καὶ ὑγρὸν χῶρον, ὁπότε καὶ ἐμφανίζεται τὸ μέλαν χρῶμα. Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρεται καὶ πρὸς χρῆσιν τῆς τυποβαφικῆς καὶ ἕτοιμον μέλαν χρῶμα ὑπὸ μορφὴν πόλτου.

Κατὰ νεωτέρας μεθόδους δύναται νὰ παρασκευασθῇ τὸ χρῶμα τοῦτο καὶ δι' ἠλεκτρολύσεως ὑδατικοῦ διαλύματος ἁλάτων τῆς ἀνιλίνης. Τὸ λαμβανόμενον προϊὸν ὑφίσταται σουλφούρωσιν, ἀνάγεται εἶτα πρὸς τὸ καλούμενον *λευκὸν τῆς ἀνιλίνης* καὶ χρησιμοποιεῖται οὕτω πρὸς βαφὴν ὑφιστάμενον τὴν σχετικὴν ὀξείδωσιν ἐπὶ τῶν ἰνῶν.

Χημικῶς τὸ μέλαν τῆς ἀνιλίνης εἶναι πιθανῶς ποικίλης ἀναλογίας μῖγμα τῶν ἀκολούθων δύο ἑνώσεων:

I $C_6H_5.N:C_6H_4:N.C_6H_4.N:C_6H_4:N.C_6H_4.$
$.N:C_6H_4:N.C_6H_4.N:C_6H_4:NH$

II $C_6H_5,N:C_6H_4:N.C_6H_4.NH.C_6H_4.NH.C_6H_4.$
$.N:C_6H_4:N.C_6H_4.N:C_6H_4:NH$

Διὰ θερμάνσεως μετ' ἀραιοῦ θειικοῦ ὀξέος τὸ χρῶμα καθίσταται βαθύτερον, ἐπερχομένης ἀποσπάσεως ἀζώτου ὑπὸ μορφὴν ἀμμωνίας. Σ. Γ.

— **ἀνιλίνης** ***τεφρὸν*** *[Βιομ. Χημ.]*. Εἶναι ὀξίνη ἀζινοχρωστικὴ λαμβανομένη διὰ σουλφουρώσεως τῆς εἰς ἀλκοόλην διαλυτῆς νιγροσίνης καὶ χρησιμοποιουμένη μόνον πρὸς βαφὴν μετάξης. Σ. Γ.

— **ἀνιλίνης** ***ὕσγινον*** *[Βιομ. Χημ.]*. Βασικὴ χρωστικὴ τοῦ τριφαινυλομεθανίου. Εἶναι κεραμέρυθρος ἕως σκοτεινέρυθρος κόνις. Χρησιμοποιεῖται δὲ πρὸς βαφὴν διὰ ταννίνης ἐμποτισθέντος βάμβακος ὡς καὶ χάρτου, ἰούτης καὶ δερμάτων ἅτινα ἔχουσιν ὑποστῆ δέψιν διὰ φυτικῶν μέσων. Σ. Γ.

ἀνιλινοπυρίνη ἢ *ἀνιλοπυρίνη* (Anilinopyrinum) *[Φαρμακ. Χημ.]*. Σῶμα λαμβανόμενον διὰ θερμάνσεως 1 μ. ἀκετανιλίδης καὶ 2 μ. ἀντιπυρίνης. Κόνις ἄχρους τηκομένη εἰς 105°. Ἀνεγράφη κατὰ τῆς γρίππης, τῶν ὀξέων ρευματισμῶν τῶν ἄρθρων, καὶ κατὰ τῶν νευραλγιῶν, καὶ ἡμικρανίας. Δόσις ἐφ' ἅπαξ 0.5 γρ., ἡμερησία 1—2 γρμ. Κ. Γ. Μ.

ἀνιλινοτυπία *Φωτογρ.]*. Φωτογραφικὴ μέθοδος τυπώσεως ἐφευρεθεῖσα ὑπὸ τοῦ W. Willis (1864). Αὕτη βασίζεται εἰς τὴν ἰδιότητα τοῦ χρωμικοῦ ὀξέος νὰ δίδῃ μετὰ τῆς ἀνιλίνης ἔνχρωμον σταθερὰν ἕνωσιν. Κατὰ τὴν ἀνιλινοτυπίαν χρησιμοποιεῖται χάρτης ἐμβραχεὶς διὰ διαλύματος χρωμικοῦ ἅλατος ὀξινισθέντος. Ὁ χάρτης οὗτος φερόμενος κάτωθεν τοῦ σχεδίου, ὅπερ θὰ χρησιμεύσῃ ὡς τύπος, καὶ ἐκτιθέμενος μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ φῶς, προσβάλλεται εἰς τὰς θέσεις ἐκείνας εἰς ἃς ἠδυνήθη νὰ ἐπιδράσῃ τοῦτο, ἀναγομένου τοῦ χρωμικοῦ ὀξέος πρὸς ὀξείδιον τοῦ χρωμίου, οὕτω δὲ σχηματίζεται ἐπ' αὐτοῦ εἰκὼν μόλις ὁρατή. Ἐὰν ἡ εἰκὼν αὕτη ἐκτεθῇ εἰς ἀτμοὺς ἀνιλίνης, ἐμφανίζεται μέλαινα ἐπὶ λευκοῦ περιθωρίου. Τὸ πρὸς εὐαισθητοποίησιν τοῦ χάρτου χρησιμοποιούμενον διάλυμα ἀποτελεῖται ἐκ διχρωμικοῦ καλίου 10 γρ., φωσφορικοῦ ὀξέος (εἰδ. β. 1,124) 100 κ.ἑ. καὶ ὕδατος 100 κ. ἑ. (Vogel). Διὰ τοῦ διαλύματος τούτου εὐαισθητοποιεῖται ὁ χάρτης, εἴτε ἐμβαπτιζόμενος ἐν αὐτῷ, εἴτε ἐπιχριόμενος καταλλήλως διὰ χρωστῆρος.

Ἡ τύπωσις τῆς εἰκόνος δέον νὰ γίνεται ἀμέσως ἐν καταλλήλῳ πλαισίῳ τυπώσεως, διαρκεῖ δὲ εἰς τὸ διάχυτον φῶς, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ χάρτου ἐφ' οὗ ἔχει γίνει τὸ πρὸς τύπωσιν σχέδιον, ἀπὸ 10′ ἕως 3 ὥρας. Εἰς τὸ ἡλιακὸν φῶς ὁ χρόνος τῆς τυπώσεως διαρκεῖ κατὰ τὸ $^1/_8$ περίπου ὀλιγώτερον. Ἡ τυπωθεῖσα ἀσθενῶς ὁρατὴ εἰκὼν φέρεται πρὸς ἐμφάνισιν ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ καλύμματος κιβωτίου τινός, εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ὁποίου τίθεται δοχεῖον περιέχον 30—40 κ. ἑ. βενζολίου καὶ 30—40 σταγόνας ἀνιλίνης. Ὅπως ἐμφανισθῇ ἡ εἰκὼν μέλαινα, εἶναι ἀπαραίτητος κατὰ τὸν Maerz ὑγρασία καὶ ἡ παρουσία ἀλκαλικῆς τινος οὐσίας. Πρὸς τοῦτο τίθεται εἰς τὸν πυθμένα τοῦ κιβωτίου φύλλον χάρτου ποτισθὲν δι' ὕδατος ἐνέχοντος ἀμμωνίαν. Τὸ κιβώτιον δέον νὰ παραμένῃ κατὰ τὴν ἐμφάνισιν κεκλεισμένον διὰ νὰ μὴ ἐκφεύγωσιν οἱ ἀτμοὶ τῆς ἀνιλίνης.

Ἐὰν ἡ τύπωσις ἦτο πολὺ σύντομος, ἡ ἐμφάνισις τῆς εἰκόνος γίνεται ταχέως, ὡς ἐκ τούτου δέον νὰ ἐξάγηται ὁ χάρτης ταχέως τοῦ κιβωτίου. Ἐὰν ἡ τύπωσις ἦτο παρατεταμένη, ἡ ἐμφάνισις γίνεται βραδέως καὶ ἡ λαμβανομένη εἰκὼν εἶναι ἀσθενής. Μετὰ τὴν ἐμφάνισιν ἐκπλύνεται καλῶς ἡ εἰκὼν δι' ὕδατος. Εἰς τὸ τελευταῖον ὕδωρ τῆς ἐκπλύσεως προστίθεται ὀλίγον πυκνὸν διάλυμα σόδας, διὰ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ μεταβολὴ τοῦ χρώματος ἀπὸ μέλανος εἰς πράσινον. Κ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ

ἄνιλλος (ὁ) (Anillus) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *καράβων*. Διακρίνονται ἐκ τοῦ κιτρίνου χρώματος, τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως ὀφθαλμῶν καὶ τῆς ἀπουσίας πτερῶν· τὸ μῆκός των δὲν ὑπερβαίνει τὰ 2 χιλιοστόμετρα. Ἐνδιαιτῶνται ὑπὸ τὰς πέτρας καὶ ὑπὸ τὰ σεσηπότα ξύλα. Τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι γνωστὰ 7 περίπου εἴδη, ὧν γνωστότερα εἶναι: *Ἄνιλλος ὁ ὑπόγειος* (Anillus hypogeus), *ἄνιλλος ὁ φράτωρ* (Anillus frater), *ἄνιλλος ὁ κυρτὸς* (Anillus convexus), *ἄνιλλος* ὁ *Φλωρεντινὸς* (Anillus florentinus), καὶ *ἄνιλλος ὁ Κορσικὸς* (Anillus corsicus). Δ. Ν. Π.

ἀνιλόκρη (ἡ) (Anilocra) *[Ζῳολ.]*. Μαλακόστρακα τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀνισκιδῶν*. Χαρακτηρίζονται ὑπὸ σώματος ᾠοειδοῦς, δυσδιακρίτου κεφαλῆς καὶ μεγάλων ὀφθαλμῶν· τὸ μέγεθός των δὲν ὑπερβαίνει τὰ 5 ἑκατοστόμετρα. Γνωστὰ εἶναι τρία εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ ζῶντα παρασιτικῶς ἐπὶ ἰχθύων τινῶν. Δ. Ν. Π.

ἀνιμαλισμὸς καὶ ***ἀνιμαλιταρισμός***· βλ. ζῳολατρεία.

ἄνιμαν (animan). Λέξις σανσκριτική, δηλοῦσα τὸ μαθηματικὸν σημεῖον καὶ τὴν δύναμιν τῆς συγκεντρώσεως τῆς συνειδήσεως ἐπὶ ὡρισμένον σημεῖον.

ἀνιμάτο (animato) *[Μουσ.]*· ζωηρῶς. Τίθεται ὡς συμπληρωματικὴ ἐπεξήγησις τοῦ *ἀλέγκρο : ἀλέγκρο ἀνιμάτο=ζωηρῶς καὶ ταχέως*. Ἀντὶ τοῦ ἀνιμάτο τίθενται πολλάκις αἱ λέξεις *κὸν ἄνιμα* (con anima) δηλοῦσαι τὸ αὐτό. Δ. ΛΑΥΡ.

Ἀνιμίκιος ***βαθμὶς*** (Animikie-Gruppe) *[Γεωλογ.]*. Μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο διακρίνουν οἱ Ἀμερικανοὶ γεωλόγοι σειρὰν στρωμάτων πάχους 2000—5000 μ., ἀποτελουμένην ἀπὸ κροκαλοπαγῆ, χαλαζίτας, γραουβάκας καὶ σχιστολίθους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σκοτεινοχρώμους καὶ λιθανθρακοφόρους ὡς καὶ ἀπὸ ἡφαιστειογενῆ τινα πετρώματα (διαβάσας), καὶ ἡ ὁποία παρουσιάζεται ἐν τῇ Β. Ἀμερικῇ παρὰ τὴν νοτίαν ἀκτὴν τῆς Ἀνωτέρας Λίμνης, ὑπερκειμένη τῶν στρωμάτων τῆς *ἀνωτέρας χουρωνείου* βαθμῖδος. Ἡ σειρὰ αὕτη ἀνήκει εἰς εἰς τὸν *προτεροζωϊκὸν* αἰῶνα *(ἀλγώγκειον)* τῆς γῆς. Οἱ σχιστόλιθοι περιέχουν συχνὰ εἰς τὸ Michigan, Wisconsin καὶ Minnesota κοιτάσματα σιδηρομεταλλευμάτων, 300 μ. πάχους, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν ἰδιάζουσαν ἀποσάθρωσιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐνεπλουτίσθησαν εἰς σίδηρον. Τὰ σιδηρομεταλλεύματα ταῦτα (κυρίως *ἐρυθρὸς σιδηρόλιθος)* ἔχουν ᾠολιθικὸν ἱστόν, μικροσκοπικῶς δὲ φαίνονται ὅτι ἐσχηματίσθησαν τῇ συνεργασίᾳ φυκῶν. Τῶν μεταλλευμάτων τούτων γίνεται ἐντονωτάτη ἐκμετάλλευσις. Γ. Κ. Γ.

ἀνιμικίτης (Animikit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν χρώματος λευκοῦ μέχρις ὑποφαιολεύκου, παρουσιαζόμενον εἰς συσσωματώματα λεπτοκοκκώδη μέχρι κρυπτοκρυσταλλοφυῶν, θραύσεως ἡμιοστρεοειδοῦς. Εὑρέθη εἰς τὸ ὀρυχεῖον ἀργύρου τοῦ Islet εἰς τὴν Lake Superior τοῦ Καναδᾶ. Ἐκ τῶν χημικῶν ἀναλύσεών του προκύπτει ὅτι πρόκειται περὶ ὀρυκτοῦ ἀντιμονιούχου ἀργύρου, τοῦ ὁποίου ὁ χημικὸς μοριακὸς τύπος εἶναι Ag_9Sb. Γ. Κ. Γ.

ἀνιμισμὸς (ἐκ τοῦ λατιν. anima= *ψυχή*). Ὅρος μὲ συγκεχυμένην σημασίαν, καθόσον χρῆσις αὐτοῦ ἔγινεν ἄλλη ὑπ' ἄλλων. Ἐν τῇ ἰατρικῇ ἐχρησιμοποίησαν αὐτὴν ὅπως δηλώσουν τὴν θεωρίαν τοῦ Γερμανοῦ *Stahl*, κατὰ τὴν ὁποίαν ὡς ἀρχὴν τῆς ζωῆς καὶ πρῶτον αὐτῆς παράγοντα νοητέον τὴν λογικὴν ψυχήν. Ἐν δὲ ταῖς ἱστορικαῖς ἐπιστήμαις ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον νοοῦσι: 1) τὴν πίστιν καθόλου εἰς πνεύματα καὶ φαντάσματα· 2) τὴν πίστιν εἰς τὴν ἐμψύχωσιν τῶν πραγμάτων, τῶν ὄντων καθόλου τοῦ κόσμου τούτου, καθ' ἣν τὰ ἀντικείμενα ἔχουσι ψυχὴν καὶ τὰ φαινόμενα, ὡς λ. χ. ἡ ἀστραπή, ὁ ἄνεμος, εἶναι ἐκδηλώσεις ἐνεργείας τῶν ἐν αὐτοῖς οἰκούντων πνευμάτων· 3) τέλος, τὴν πίστιν εἰς τὴν ὕπαρξιν τῶν πνευμάτων τῶν προγόνων καὶ τὴν μετ' αὐτῆς συνδεδεμένην λατρείαν αὐτῶν. Μεταχειρίζονται λοιπὸν τὸν ὅρον *ἀνιμισμὸς* καὶ πρὸς δήλωσιν τῆς πρωτογενοῦς δεισιδαιμονίας ἁπλῶς καὶ πρὸς δήλωσιν τῆς κοσμοθεωρίας τῶν πρωτογενῶν λαῶν καὶ πρὸς δήλωσιν τῆς πρωτογενοῦς θρησκείας ἢ τοὐλάχιστον οὐσιώδους αὐτῆς γνωρίσματος. Ἐὰν εἰς ταῦτα προσθέσωμεν, ὅτι ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον νοοῦσι καὶ τὴν θεωρίαν, καθ' ἣν καὶ ἐν ταῖς ἱστορικαῖς θρησκείαις ὑφίστανται πολυάριθμα κατάλοιπα λατρείας τοῦ θείου (ἐν τῷ δόγματι, τῇ μυθολογίᾳ καὶ τῇ λατρείᾳ), τελοῦντα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀνιμισμοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ ἑρμηνευόμενα, ἡ σύγχυσις ἐπαυξάνεται. Τὸ πρᾶγμα ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι δὲν εἶναι εὔκολον νὰ σχηματίσωμεν σαφῆ ἔννοιαν τοῦ φαινομένου, ὅπερ καλοῦμεν ἀνιμισμόν, οὐδὲ νὰ ἀποχωρήσωμεν καὶ ἀπομονώσωμεν τὰ γνωρίσματα αὐτοῦ. Ἐν τῇ πρωτογενεῖ ἄλλως τε θρησκείᾳ τὰ πάντα εἶναι συγκεχυμένα ἀκόμη οὕτως, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διακρίνωμεν σαφῶς αὐτὴν ἀπὸ τῆς κυρίως δεισι-

Digitized by Google

δαιμονίας καὶ τῆς κοσμοθεωρίας. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συγχύσεως καλὸν εἶναι νὰ διακρίνωμεν τὸ φαινόμενον εἰς ἀνιμισμὸν ἐν στενοτέρᾳ καὶ εἰς ἀνιμισμὸν ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ.

Ὁ ἀνιμισμὸς ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ψυχήν, ὡς ἐμφανίζεται αὕτη παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ζῶντι ἢ τεθνεῶτι. Ἡ ψυχὴ αὕτη ἢ εἶναι κατ' ἀνάγκην συνδεδεμένη πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὰ ἐπὶ μέρους ὄργανα αὐτοῦ, ἢ πιστεύεται ὡς αὐτοτελὴς καὶ ἐλευθέρα. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν θεωρεῖται ὡς ἰδιότης τις τοῦ σώματος ἢ τῶν ὀργάνων του καὶ ὑφίσταται ἐφ' ὅσον διατηρεῖται τὸ σῶμα ἢ καὶ ἐλάχιστα κατάλοιπα αὐτοῦ (νεφροί, καρδία, διάφραγμα, αἷμα, γεννητικὰ μόρια κτλ., ἐν οἷς καὶ ἐντοπίζεται). Ἐκ τῆς πίστεως ταύτης ἐξηγεῖται ἡ ἀνθρωποφαγία (βλ. λ.)· ὁ τρώγων δηλαδὴ ἐκ τῶν εἰρημένων ὀργάνων ἢ πίνων τὸ αἷμα τοῦ σφαζομένου ἀνθρώπου πιστεύει ὅτι γίνεται μέτοχος τῆς μυστηριώδους δυνάμεως, ἡ ὁποία ἐνοικεῖ ἐν αὐτοῖς. Δι' αὐτῆς ἐξηγοῦνται ὡσαύτως τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς ἔθιμα, ὡς λ. χ. ἡ ταρίχευσις, ἥτις σκοπὸν ἔχει νὰ κρατήσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ τεθνεῶτος δεσμίαν εἰς τὸ σῶμά της, ἵνα μὴ δύναται νὰ βλάπτῃ τοὺς ζῶντας· ὁ ἐνταφιασμὸς καὶ ἡ καῦσις, διὰ τῶν ὁποίων ἐξαφανιζομένου τοῦ σώματος ἀφανίζεται καὶ ἡ ψυχὴ καὶ οὕτως ἀπαλλάσσονται αὐτῆς οἱ ζῶντες. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ ἡ χρῆσις τῶν *φυλακτῶν*, τὰ ὁποῖα περιέχοντα μέρη τοῦ σώματος τοῦ νεκροῦ (ὄνυχας, ὀδόντας, τρίχας κτλ.) παρέχουσιν εἰς τὸν φέροντα δύναμιν, ἀντλουμένην ἐκ τῆς ἐν αὐτοῖς ἐνοικούσης ψυχῆς τοῦ τεθνεῶτος.

Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἡ ψυχὴ νοεῖται ἀνεξάρτητος τοῦ σώματος, ἐλευθέρα καὶ αὐτοτελής. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτῆς φθάνει ὁ ἄγριος διὰ τοῦ φαινομένου τῆς ἀναπνοῆς, διὰ τῆς προσεκτικῆς παρατηρήσεως τῆς τελευταίας ἐκπνοῆς τοῦ θνήσκοντος, διὰ τῶν ἐν τοῖς ὀνείροις, τοῖς ὁράμασι καὶ ἐν τῇ ἐκστάσει τελουμένων. Διὰ τοῦ ὀνείρου ἰδίᾳ φαίνεται ὡσεὶ νὰ καταλείπῃ ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς· ἀλλ' ὁ πραγματικὸς ὅμως βίος αὐτῆς ἄρχεται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος. Μετὰ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος ὁριστικὸν χωρισμὸν μεταβάλλεται εἰς σκώληκα, εἰς ὄφιν, εἰς σαύραν, εἰς πτηνὸν ἢ χρυσαλίδα, ἐγκαθίσταται ἐντὸς δένδρων ἢ λίθων ἢ ἀποκτᾷ ὀλεθρίαν διὰ τοὺς ζῶντας ἐλευθερίαν. Παύει πλέον νὰ εἶναι ψυχή, μεταβαλλομένη εἰς πνεῦμα, εἰς ὃν δηλαδή, ὅπερ οὐδένα ἔχει πλέον δεσμὸν πρὸς τὸ σῶμα. Ἐκ τοῦ τοιούτου ὄντος γεννᾶται ἔπειτα φυσικῶς καὶ ἀβιάστως ὁ δαίμων, ὁπότε ὁ ἀνιμισμὸς μεταβάλλεται εἰς θρησκείαν μετὰ τῶν γνωρισμάτων τοῦ φετιχισμοῦ, τοῦ τοτεμισμοῦ, τοῦ μύθου κλπ. Συγχρόνως συνδυάζεται πρὸς τὴν μαγείαν καὶ ἀναπτύσσεται πρωτογενὴς τις ἱεραρχία.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων καταφαίνεται σαφῶς ἡ σχέσις τοῦ ἀνιμισμοῦ πρὸς τὴν θρησκείαν. Ὁ ἀνιμισμὸς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς στάδιον προηγούμενον τῆς θρησκείας, ὡς πρόδρομος αὐτῆς ἢ ὡς βάσις, ἀλλ' αὐτὸς οὗτος δὲν εἶναι ἀκόμη θρησκεία. Ἐν τῇ θρησκείᾳ ἔχομεν θετικὴν σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἀνωτέρας δυνάμεις, παρὰ ταῖς ὁποίαις ζητεῖ προστασίαν καὶ τὰς ὁποίας λατρεύει. Ὁ θρησκευόμενος ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἐξηρτημένον ἀπολύτως ἐκ τῶν δυνάμεων τούτων, ἐνῷ τοὐναντίον ἡ σχέσις πρὸς τὰς ψυχὰς ἐκείνας ἢ τὰ πνεύματα εἶναι ὅλως ἐξωτερική· διότι αἰσθάνεται μὲν φόβον καὶ ἀγωνίαν ἐνώπιον αὐτῶν, ἀλλὰ ἀποφεύγει αὐτὰ ἐσωτερικῶς. Ἔπειτα τὰ ὄντα ταῦτα εἶναι αὐθαίρετα καὶ ἄσταθῆ, ἐνῷ μετὰ τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως εἶναι συνδεδεμένη ἡ συναίσθησις σταθερῶν κανόνων καὶ διατάξεων διεπουσῶν τὴν πορείαν τῶν φαινομένων. Δέον λοιπὸν νὰ διακρίνωμεν αὐστηρῶς μεταξὺ τῆς *πίστεως* εἰς πνεύματα (*ἀνιμισμός*) καὶ τῆς *λατρείας* πνευμάτων. Ὁ ἄγριος εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀσεβής, νὰ παραμελῇ δηλαδὴ τὴν λατρείαν τῶν θείων δυνάμεων, αἵτινες παρίστανται ὑπὸ μορφὴν πνευμάτων, χωρὶς οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ παύσῃ πιστεύων εἰς τὰ ὄντα ἐκεῖνα ἢ προσπαθῶν νὰ ἐξηγήσῃ δι' αὐτῶν τὴν φύσιν.

Διάφορος τῆς θρησκείας εἶναι καὶ ὁ ἀνιμισμὸς ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ, τ. ἔ. τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ ὁ ἄνθρωπος ἐμβάλλει τὸν ἐσωτερικόν του βίον εἰς τὴν ζωὴν τῶν περὶ αὐτὸν ἀντικειμένων καὶ φαινομένων. Ὁ ἄγριος δὲν κέκτηται ἱστορίαν, ἀποτελεῖ ἀδιάσπαστον ἑνότητα πρὸς τὴν φύσιν, εἶναι μᾶλλον φυσικὸν ὄν. Ἐν τῇ συνειδήσει του δὲν διακρίνει ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς περιβαλλούσης αὐτὸν φύσεως, πρὸς τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ἑαυτὸν συγγενῆ. Πρὸς τὴν κατάστασιν ταύτην συνδέεται ἡ ἰδιότης, κατὰ τὴν ὁποίαν βλέπει τὰ πάντα ἐξ ἑαυτοῦ, μεταφέρων ἑαυτὸν εἰς τὰ ἀντικείμενα καὶ νοῶν αὐτὰ ἐπὶ τῇ βάσει ἀναλογικῶν συλλογισμῶν ἀντλουμένων ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ βίου. Πιστεύει ὅτι τὰ πάντα σκέπτονται, αἰσθάνονται καὶ ὀρέγονται ὅπως αὐτός, οὐδεμίαν διάκρισιν ποιεῖται μεταξὺ ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἄλλης φύσεως, εἴτε ἐμψύχου εἴτε ἀψύχου. Τὰ δένδρα λ. χ. ὁμιλοῦν καὶ ᾄδουν, εἶναι ἔμψυχα ὄντα ὡς αὐτός. Οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ πηγαὶ ἔχουν ψυχήν, τὰ ζῷα δὲν ὁμιλοῦν μόνον ἐκ νωθρότητος, ὁ ὠκεανὸς ἐξαγριοῦται ἐπὶ τῇ θέᾳ λευκῶν ἀνθρώπων, τὸ οὐράνιον τόξον εἶναι τέρας, ὅπερ ἁρπάζει τὰ μικρὰ παιδία κ.τ.τ.

Ἄλλαις λέξεσιν ἀνιμισμὸς ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ εἶναι πανεμψύχωσίς τις, παραπλησία πρὸς ἐκείνην τὴν ὁποίαν παρατηροῦμεν ἀσυναισθήτως μὲν τελουμένην παρὰ τοῖς παισίν, ἐνσυνειδήτως δὲ παρὰ ποιηταῖς, προσωποποιήσις τῶν πάντων, κατὰ πρῶτον μὲν λόγον τῶν κινητῶν ὄντων καὶ πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἀκινήτων. Ἰσοδυναμεῖ λοιπὸν ὁ ἀνεμισμὸς οὗτος πρὸς παιδαριώδη μεταφυσικὴν τοῦ ὄχλου καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ θεωρητικὴ βάσις τῆς τε θρησκείας καὶ τῆς φιλοσοφίας, διαφαινομένη πρὸ πάντων ἐν τοῖς πανθεΐζουσι φιλοσοφικοῖς καὶ θρησκευτικοῖς συστήμασιν. Τοὐναντίον τὸν ἀνιμισμὸν ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ ἀπαντῶμεν ἐν τοῖς περὶ τοὺς νεκροὺς ἐθίμοις τῶν ἀγρίων λαῶν καὶ ἐν τοῖς καταλοίποις τῆς δεισιδαιμονίας, τὰ ὁποῖα εὑρίσκομεν μέχρι σήμερον μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν. Ἐκ τοῦ ἀνιμισμοῦ ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ ἐγεννήθη ὁ φυσικὸς μῦθος, ὅστις ἔχει σχέσιν πρὸς τὰ μεγάλα φυσικὰ φαινόμενα· ἐκ δὲ τοῦ ἀνιμισμοῦ ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ ὁ τοτεμισμός, ἡ προγονολατρεία καὶ ἡ δαιμονολατρεία. Καὶ οἱ δύο δὲ ὁμοῦ ὡδήγησαν εἰς τὴν φυσικὴν καλουμένην θρησκείαν. Θὰ ἦτο ὅμως ὅλως ἐσφαλμένον, ἐὰν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τούτων τῆς θρησκείας ὁρμώμενοι ἠθέλομεν ἐπιχειρήσει νὰ καθορίσωμεν καὶ τὴν φύσιν ἢ τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς (βλ. καὶ θρησκεία).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Tylor*, Die Anfänge der Kultur, 1873. *Max Müller*, Natürliche Religion, 1890. *Rohde*, Psyche, 7η ἐκδ. 1907. *Wundt*, Völkerpsychologie Δ 1,2 1910. *Thiel*, Kompendium der Religionsgeschichte, ἐκδ. 4η ὑπὸ *Söderblom*, 1912. Religion in Gechischte und Gegenwart, τόμ. I. ἐν λέξει.

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΗΣ

Ἀνιμούτσια (Animuccia). —1) *Ἰωάννης*. Διάσημος φωνουργὸς καὶ συνθέτης γεννηθεὶς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐν Φλωρεντίᾳ. Ἔγραψε Μαδριγάλια Λειτουργίας διὰ πέντε, ἓξ καὶ ὀκτὼ φωνάς. Κατὰ τὸ 1555 ἐχρημάτισε μουσικοδιδάσκαλος εἰς τὸ Βατικανὸν καὶ ὀργανιστής. Ἀπέθανε τῷ 1571 ἢ κατ' ἄλλους τῷ 1569. —2) *Παῦλος*. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ἐπίσης μουσικοσυνθέτης ἧσσονος ὅμως ἀξίας. Ἔγραψεν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν.

Δ. ΛΑΥΡ.

Ἀνίμπαλη. Λόφος χαμηλὸς μεταξὺ τοῦ χωρίου Περιβολίων, προαστείου τῶν Χανίων Κρήτης, καὶ τῆς εἰς Ἀλυκιανοῦ ἀγούσης λεωφόρου εἰς ἀπόστασιν 15' περίπου ἀπὸ τῶν Χανίων δι' αὐτοκινήτου. Ὁ λόφος δεσπόζει τῆς πρὸς τὰ ΝΑ αὐτοῦ ἱστορικῆς θέσεως τῶν *Μπουτσουναρίων*, ἦτο δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἐκτισμένος τουρκικὸς *κουλές*, τοῦ ὁποίου ἐρείπια σῴζονται. Κάτωθι τοῦ πύργου εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς Δ ἦτο στρατὼν πρὸς τὸ *Χάνι τοῦ Σαράτση*.

Μετὰ τὴν νικηφόρον μάχην τῶν Λιβαδιῶν (7 Φεβρουαρίου 1897), τὴν σημαντικωτάτην, τὴν ὁποίαν συνεκρότησεν ὁ στρατὸς τῆς Κατοχῆς ὑπὸ τὸν Τ. Βάσσον, καὶ καθ' ἣν ἐφονεύθησαν οἱ νεαροὶ ἀξιωματικοὶ Δανάλης, Τριγγέτας καὶ Σαράτσογλους, ὁ πύργος οὗτος καὶ πάντες οἱ ἐκτὸς τῶν Χανίων ἐγκατελείφθησαν (βλ. Ἡμερολόγ. *Πετρ. Μαυρομιχάλη* καὶ σχεδιαγρ. ἐν αὐτῷ τῆς μάχης ὑπὸ Βλάση σ. 29 καὶ 32).

Ε. Γ.

Ἀνιμπὲρ (Anibert, *Λουδοβῖκος-Ματθαῖος*). Πολυΐστωρ καὶ ἱστορικὸς Προβηγκιανός, γεννηθεὶς ἐν Τρενκετάλλι (Μπούς-ντὺ-Ρὸν) τῷ 1742 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1782. Εἶναι συγγραφεὺς μνημειώδους τριτόμου ἔργου ὑπὸ τὸν τίτλον: «Mémoires historiques et critiques sur l'ancienne République d'Arles».

Α. Δ.

ἀνιμῶ (*—άω*)· ἀνέλκω, ἀντλῶ, τραβῶ: «ἀνιμῶ ἀπὸ τοῦ φρέατος ὕδωρ».

Ἀνίνα (Anina) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰνδικῆς.

Ἀνινάκαι [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Λαὸς τῆς Ἰνδικῆς, (*Πτολεμ.* 7.1.53).

ἀνίνγκα (ἡ) (Anhingua) [*Ζωολ.*]. Γένος πτηνῶν τῆς τάξεως τῶν *νηκτικῶν* (palmipèdes) τῆς ὑποτάξεως τῶν *πυγοποδιδῶν* (rotipalmes) καὶ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *φαλακροκοράκων*. Οἱ πόδες των φέρουσιν ἀνθεκτικὴν μεμβράναν, ἥτις περιβάλλει πλὴν τῶν προσθίων καὶ τὸν ὀπίσθιον ἔτι δάκτυλον. Ἡ οὐρὰ των ἀποτελεῖται ἀπὸ σκληρὰ πτερά, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ ἄκρον των λεπτύνονται καὶ σκληρύνονται τόσον, ὥστε τὸ πτηνὸν δύναται νὰ στηρίζεται καὶ ἐπὶ ταύτης ὅταν εὑρίσκεται ἐν τῇ ξηρᾷ. Τὸ ῥάμφος των εἶναι λεπτότατον, ὀδοντωτὸν καὶ τελευτᾷ εἰς αἰχμήν. Ὁ λαιμὸς λεπτός, μακρότατος καὶ εὐλύγιστος. Τὸ πτέρωμά των παρουσιάζει ποικιλίαν ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, τῆς ἡλικίας τοῦ ζῴου κτλ. Οὕτω τὰ τελείως ἀνεπτυγμένα πτηνὰ ἔχουσι γενικῶς ἐπίξανθον ἢ καστανὸν ἢ μελανοπράσινον χρῶμα.

Ὁ ἀνωτέρω χρωματισμὸς μεταβάλλεται ἀναλόγως καὶ ποικίλλει εἰς τὰ εἴδη *ἀνίνγκα ἡ πλωτὶς* (Anhinga plotis) τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, *ἀνίνγκα ἡ μελανογάστωρ* (Anhinga melanogaster), τῆς Ἀφρικῆς καὶ *ἀνίνγκα ἡ Νεο-Ὀλλανδικὴ* (Anhinga Novæ-Hollandiæ), τῆς Αὐστραλίας. Πλὴν τῆς διαφορᾶς τοῦ χρωματισμοῦ τὰ ἀνωτέρω πτηνὰ παρουσιάζουσι καὶ οὐσιώδεις διαφορὰς ὡς πρὸς τὸ ἀνάστημα, τὴν εὐρωστίαν καὶ τὸ μῆκος τοῦ σώματος, ἀλλὰ πάντα ἔχουσι τὰ αὐτὰ περίπου ἤθη καὶ ἔθιμα. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐρώτων τῶν πτηνῶν τούτων τὸ πτέρωμά των προσλαμβάνει λαμπρότατον χρωματισμόν. Ἐνδιαιτῶνται κατὰ προτίμησιν παρὰ τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν καὶ τῶν ποταμῶν καὶ ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν ἰχθύων τοὺς ὁποίους ἀλιεύουσιν εὐκόλως καὶ ἐπιτηδείως, χάρις εἰς τὴν πλεονεκτικὴν διαμόρφωσιν τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς κεφαλῆς των.

Ἐπὶ τῆς γῆς εὑρισκόμενα τὰ πτηνὰ ταῦτα βαδίζουσι καὶ κινοῦνται ἀδεξίως, διὰ νὰ πετάξωσι δὲ ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον, καταβάλλουσι μεγάλην προσπάθειαν καὶ ὑποβοηθοῦνται ὑπὸ τοῦ ῥάμφους των καὶ τῶν πτερύγων των. Ἀντιθέτως νήχονται μετὰ μεγίστης δεξιότητος. Ὅταν εὑρεθῶσι πρὸ κινδύνου βυθίζονται εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἀφήνουσιν ἔξω αὐτοῦ μόνον τὴν κεφαλήν των καὶ μέρος τοῦ λαιμοῦ των· εἰς τὴν στάσιν ταύτην εὑρισκόμενα ὁμοιάζουσι πρὸς ἑρπετά τινα καὶ ἰδίως πρὸς ὄφεις, δι' ὃ καὶ ἐκλήθησαν ὑπό τινων *πτηνὰ ὄφεις*. Ὅταν ἀναπαύωνται καὶ ἐξαπλοῦν τὰς πτέρυγάς των, εἶναι παρόμοια πρὸς νυκτερίδας.

Τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσιν ἀτέχνως παρὰ τὰς ὄχθας τῶν λιμνῶν καὶ ποταμῶν καὶ ἐπιστρώνουσι ταύτην διὰ διαφόρων χόρτων. Συνήθως γεννῶσιν ἓν μόνον ᾠόν τὸ ὁποῖον ἀλληλοδιαδόχως ἐπῳάζει τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ. Ὁ νεοσσὸς ἐκκολάπτεται τελείως γυμνὸς καὶ ἐπὶ ἀρκετὰς ἑβδομάδας, μέχρις οὗ ἀποκτήσῃ πτέρωμα, τρέφεται ὑπὸ τῶν γεννητόρων του. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων σχετικῶς εἰδῶν κοινότερον εἶναι ἡ *ἀνίνγκα ἡ μελανογάστωρ* (Anhinga melanogaster), ἰθαγενὲς πτηνὸν τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ ἀνάστημά της εἶναι ὑψηλόν, τὸ σῶμα λεπτὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἡ ῥάχις ὑπόφαιος μὲ λευκοαργυρώδη στίγματα, ὁ λαιμὸς λευκός, τὸ ῥάμφος καὶ οἱ πόδες κιτρινομέλανες καὶ ἡ κοιλία μελανή. Εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν τὰ πτερὰ τοῦ πτηνοῦ τούτου ἐθεωροῦντο ὡς βασιλικὰ σύμβολα καὶ οἱ Ἰνδοὶ ἱππεῖς ἐκόσμουν διὰ τούτων τὴν κεφαλήν των.

Ἀνίνγκα ἡ μελανογάστωρ.

Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀνίνητα (ἢ *Ἀνίνητος*). Ἐπισκοπὴ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, μέχρι τοῦ ΙΒ' ἢ ΙΓ' αἰῶνος ἀναφερομένη μεταξὺ τῶν ἐπισκοπῶν τῶν διατελουσῶν ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ἐφέσου. Οὐδεὶς ἀρχαῖος γεωγράφος ἀναφέρει τὴν πόλιν ταύτην, ἀγνοοῦμεν δὲ τὴν ἀκριβῆ τοποθεσίαν αὐτῆς, εἰ καὶ ὁ Head τοποθετεῖ ταύτην μεταξὺ τῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς Λυδίας *Μαστάυρας* καὶ *Ὑπαίπων*. Τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως λείψανα σῴζονται Β Δ. τοῦ σημερινοῦ Ὀδεμησίου, φέροντα τὸ ὄνομα *Ὕπιπα* ἢ *Τουρκισιὶ Ταπού*. Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως φέρεται καὶ ἄλλως *Ἀνίνετα* ἢ *Ἀνήνετα*. Τὰ δ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς αὐτοκρατορίας νομίσματα φέρουσιν «Ἀνινησίων δῆμος». Ἀπαντῶσι καὶ αἱ γενικαὶ *Ἀνηνάτων* καὶ *Ἀβνάτων*. Δύο αὐτῆς ἐπίσκοποι εἶναι γνωστοί· ὁ *Θεόδωρος*, παρακαθίσας εἰς τὴν ἐν Ἐφέσῳ Σύνοδον (431), καὶ ὁ *Μόδεστος*, παρακαθίσας εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι (451).

ΣΤ. ΣΠΕΡ.

Ἄνινος [*Γεωγρ.*]. Προέκτασις τοῦ *Παναιτωλικοῦ* ὄρους δυτικῶς τοῦ χωρίου Κόνισκα τῆς Τριχωνίας.

ἀνιξία (ἡ) (Anixia) [*Βοτ.*]. Τὸ ὄνομα τοῦτο δίδουσιν οἱ βοτανικοὶ εἰς εἶδός τι μυκήτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *περισποριδῶν*. Αἱ ἀνιξίαι χαρακτηρίζονται ὑπὸ ἀσκιδίων ἅτινα δὲν φέρουσι διαχωρίσματα καὶ περικλείουσιν ὀκτὼ κίτρινα καὶ κοκκώδους συστάσεως σπόρια. Τὸ εἶδος *ἀνιξία ἡ κυκλόσπορος* (Anixia cyclospora) φύεται ἐπὶ τῶν μασχαλῶν τῶν κλάδων τῆς δρυός.

Δ. Ν. Π.

ἀνιοδόλη (Aniodol) [*Φαρμ.*]. Γαλλικὴ «εἰδικότης» συγκειμένη, κατὰ τὸν A. Domergue, ἐξ ὑδατώδους διαλύματος τριοξυθυμεθυλενίου (1 %) εἰς ὃ προσετέθη γλυκερίνη καὶ σουλφοκυαναλλύλιον. Κατ' ἄλλους ἡ ἀνιοδόλη ἐνέχει πλὴν τῶν ἀνωτέρω καὶ αἰθέριον ἔλαιον σινάπεως καὶ ἀλκοόλην. Ἡ ἀνιοδόλη εἶναι ὑγρὸν διαυγὲς ἐλαφρᾶς σκοροδώδους ὀσμῆς μετὰ τὴν ἀραίωσιν ἐξαφανιζομένης τελείως. Ἔχει ἀντίδρασιν ὀξίνου, πυκνότητα 1.003, εἶναι δὲ ἀντισηπτικὸν καὶ ἀρσινικάκοσμον. Ἐφαρμογὴν εὑρίσκει εἰς τὴν ἀπολύμανσιν χειρῶν καὶ ἐργαλείων (1: 5000), ὡς ἀντισηπτικὸν εἰς πλύσεις πληγῶν κλπ. Ἡ ἀνιοδόλη παρηγγέλθη καὶ εἰς γαργαρισμοὺς καὶ διακλυσμούς.

Κ. Γ. Μ.

Ἀνιόλο (Agnolo) *ντὶ Βεντούρα*. Γλύπτης τῆς

Digitized by Google

Σιενναίας σχολῆς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἴσως μαθητὴς τοῦ Νικολάου Πιζάνου. Διεκδικεῖ ἀπὸ τὸν Ἀνιέλο τὰ ἀνάγλυφα τῆς προσόψεως τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Ὀρβιέτο. Βέβαια ἔργα του εἶναι τὰ ἀνάγλυφα τοῦ κενοταφίου τοῦ Γκουίντο Ταρλάτι εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἀρέτζο. Μετρίας ἀξίας ὡς ἔργα τέχνης ἔχουν ἐν τούτοις μεγάλην ἀπλότητα καὶ μίαν τάσιν ρεαλισμοῦ καὶ τὴν παράστασιν τῶν ἱστορικῶν σκηνῶν. Τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ἀκρωτηριασθέντα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ταρλάτι συνεπληρώθησαν ἀργότερα διὰ γυψίνων ἀπομιμήσεων. ΣΤ. Ξ.

— **Ἀνιόλο** (Agnolo), *Μπάτσιο ντὲ* —. Ἰταλὸς γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1460, ἀποθανὼν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν τῷ 1543. Ἔργα του εἶναι τὰ ἐν Φλωρεντίᾳ ἀνάκτορα *Μπαρτολίνι* καὶ *Ὀρσίνι*. Ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν του ᾠκοδομήθη ὁ καθεδρικὸς ναὸς τῆς Φλωρεντίας, ἐκόσμησε δὲ διὰ τῶν γλυπτικῶν ἔργων του τὸν χορὸν καὶ τὸν κλωβὸν τῶν ὀργάνων τῆς Σάντα Μαρία Νοβέλλα. Μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Κρόνακα εἰργάσθη διὰ τὰ σχέδια τῆς μεγάλης αἰθούσης τοῦ Διοικητηρίου *(Σινιορία)* καὶ ἐξετέλεσε τὸ μεγαλειῶδες ἀληθῶς πλαίσιον τοῦ πίνακος τοῦ Φρὰ Μπαρτολομέο. Ὁ Ἀνιόλο ὑπῆρξεν εἷς τῶν κυριωτέρων ἀρχιτεκτόνων τῆς Ἀναγεννήσεως, ἂν καὶ πολλοὶ τὸν κατηγοροῦν ὡς μιμητὴν τοῦ Κρόνακα· ἐνῷ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ Ἀνιόλο ἦτο ἡ ἁπλότης, τόσον ξένη πρὸς τὸ πομπῶδες ἔργον τοῦ Κρόνακα. Ἀποδίδονται εἰς τὸν Ἀνιόλο, χωρὶς ὅμως πλήρη βεβαιότητα, καὶ τὰ ἀνάκτορα Λεβι, Ροζέλι ντὲλ Τοῦρκο καὶ τὸ θαυμάσιον διὰ τὴν ἁπλότητά του μαρμαροθέτημα τοῦ δαπέδου τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Φλωρεντίας. ΣΤ. Ξ.

Ἄνιον *[Γεωγρ.]*· βλ. Ἄνι.

ἀνιὸν (τό)· οὐσιαστικοποιηθὲν οὐδέτερον τῆς μετοχῆς *ἀνιών,—οῦσα,—όν* τοῦ ῥήμ. *ἄνειμι=ἀνέρχομαι.*

— *[Ἠλεκτροχημ.]* Διεθνὴς χαρακτηρισμὸς τοῦ κατὰ τὴν ἠλεκτρολυτικὴν διάσπασιν ἀρνητικῶς πεφορτισμένου ἰόντος. Ὡς ἐκ τοῦ ἀρνητικοῦ των φορτίου ὁδεύουν τὰ ἀνιόντα κατὰ τὴν ἠλεκτρόλυσιν πρὸς τὴν ἄνοδον, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία. Θεωροῦνται ὡς αὐτὰ ταῦτα τὰ ἄτομα, τὸ ἠλεκτρικὸν φορτίον τῶν ὁποίων ἀποκτᾷ ἐνεργὸν σημασίαν κατὰ τὴν διάλυσιν (βλ. λ. ἰόν). Τὰ ἀνιόντα ἔχουν ἠλεκτρικὸν φορτίον ἀνάλογον πρὸς τὸ σθένος, τὸ ὁποῖον ἔχουν ὡς ἄτομα ἢ ῥίζαι. Παρίστανται ἑπομένως διὰ τῶν αὐτῶν συμβόλων ἢ τύπων φερόντων εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐκθέτου τόσα σημεῖα πλὴν (−), ὅσος εἶναι ὁ ἀριθμὸς ὁ ἐκφράζων τὸ σθένος των OH^-, Cl^-, SO_4^{--}. Διὰ λόγους τυπογραφικῆς εὐχερείας προτιμᾶται συνήθως ἡ γραφὴ ἰσαρίθμων τόνων, ὡς Br', S'', PO_4''', Cr_2O_7''. Α.Δ.Δ.

Ἀνιόνε (Agnone). Βιομηχανικὴ πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Καμπομπάσσο (Campobasso), ἔχουσα μεταλλουργεῖα χαλκοῦ. Κάτ. 11.000. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ Ἀνιόνε κεῖται εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς σαμνιτικῆς πόλεως *Ἀκουϊλόνια*, καταστραφείσης καὶ λεηλατηθείσης ἐν ἔτει 193 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Παπυρίου Κούρσορος. Εἰς τὰ πέριχωρα τῆς πόλεως ἀνεκαλύφθησαν ἐπιγραφαὶ εἰς ὀσκικὴν διάλεκτον, ὧν σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ῥώμης. Α. Δ.

ἀνιόντα (τά)· βλ. ἀνιόν.

ἀνιόντες (οἱ)· βλ. ἀνιών.

Ἄνιος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ῥοιοῦς (ἢ τῆς Κρεούσης), θυγατρὸς τοῦ Σταφύλου καὶ τῆς Χρυσοθέμιδος. Ὁ Στάφυλος, ὅτε ἡ Ῥοιὼ κατέστη ἔγκυος ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐξωργίσθη νομίσας ὅτι ἡ κόρη του ἐφθάρη ὑπ' ἀνθρώπου τινός· διὰ τοῦτο ἀφοῦ ἔκλεισεν αὐτὴν ἐντὸς λάρνακος ἔρριψε τὴν λάρνακα εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ λάρναξ ἐρρίφθη ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς τὴν Δῆλον, ἔνθα ἡ Ῥοιὼ ἐγέννησεν υἱόν, τὸν ὁποῖον ὠνόμασεν *Ἄνιον* καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος εὐχηθεῖσα «εἰ ἐστιν ἐξ ἐκείνου, σώζειν αὐτόν». Ὁ Ἀπόλλων, ἀφοῦ ἔκρυψε τὸ βρέφος τότε, ἀνέθρεψεν ἐπιμελῶς ἔπειτα καὶ ἐδίδαξε τὴν μαντικήν. Ὁ Ἄνιος κατέστη ὑπέροχος μάντις καὶ νυμφευθεὶς ἐγένετο ὁ γενάρχης προφητικοῦ γένους ἱερέων, οἵτινες ἔδιδον πρὸς τοὺς προσερχομένους χρησμοὺς εἰς τὸ πανάρχαιον μαντεῖον τοῦ προγόνου των.

Κατὰ τοὺς Λατίνους μυθογράφους, ὁ Ἄνιος, βασιλεὺς τῆς Δήλου, ἦτο υἱὸς τοῦ Αἰνείου καὶ τῆς Λαβινίας. Κατὰ παραλλαγὴν τοῦ μύθου ἐγεννήθη ἐν Εὐβοίᾳ καὶ ἐκεῖθεν μετεκομίσθη εἰς Δῆλον, ἔνθα ἐνυμφεύθη τὴν Δωρίππην, τὴν ὁποίαν ἠγόρασεν ἀπὸ πειρατὰς ἀντὶ ἑνὸς ἵππου. Ὁ Ἄνιος εἶχε τρεῖς θυγατέρας, τὰς *Οἰνοτρόπους*, αἵτινες παρεῖχον ἀφθόνους καρποὺς καὶ τροφὰς ἐν γένει πρὸς τοὺς προσορμιζομένους εἰς Δῆλον ἄνευ οὐδεμιᾶς καλλιεργείας τῆς γῆς. Μὲ τὰς αὐτομάτως παρεχομένας ταύτας τροφὰς ὑπεσχέθη ὁ Ἄνιος νὰ θρέψῃ καὶ τοὺς κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατεύσαντας Ἀχαιοὺς ἐπὶ ἐννέα ἔτη, ἐὰν ἤθελον νὰ παραμείνωσιν ἐκεῖ, ἀφοῦ, ὡς ἐμάντευσε, μόνον κατὰ τὸ 10ον ἔτος θὰ γίνῃ ἡ ἅλωσις τοῦ Ἰλίου. Υἱοὶ τούτου ἦσαν ὁ Ἄνδρος καὶ ὁ Μύκονος, ἐπώνυμοι ἥρωες τῶν ὁμωνύμων νήσων. Τὸ μαντεῖόν του ἦτο, πιθανώτατα, εἰς τὸ ἐν τῇ νήσῳ ἄντρον τοῦ Δράκοντος λεγόμενον. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἄνιος. Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Τιβέρεως.

Ἀνίου, *Θεόδωρος Αὐγερινός*. Χῖος ἔμπορος καὶ Φιλικός, ἐν Ὀδησσῷ, κατηχηθεὶς ὑπὸ Α. Στρατηγοπούλου καὶ πολλὰ εἰσενεγκὼν ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος. Γ. Δ. Κ.

Ἀνιοὺι (Anioui). Ὄνομα δύο μεγάλων ποταμῶν τῆς Σιβηρίας, οἵτινες πηγάζουν ἐκ τῶν ὀρέων Ζαμπλουόβοϊ, συνενοῦνται εἴς τι σημεῖον καὶ ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν Κολυμᾶ.

ἀνιοῦσα (ἡ)· βλ. ἀνιών.

Ἀνίππα (ἡ) *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Νείλου, μήτηρ τοῦ Βουσίριδος.

ἄνιππος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ ἔχων ἵππον· || «ἄνιππος τόπος», τόπος ἀνεπιτήδειος δι' ἱππασίαν, ὁ μὴ ἱππάσιμος.—Ἐπίρρ *ἀνίππως*.

— *[Στρατ. Τακτ.]* Καλεῖται ἄνιππος ἐν τῇ Τακτικῇ ὁ ἀνήρ, ὁ ἀνήκων μὲν εἰς τὸ ἱππικὸν ἢ εἰς τοὺς ἐλάτας τοῦ πυροβολικοῦ, ἀλλά, δι' οἷον δήποτε λόγον, μὴ ἔχων ἵππον, εἴτε διότι τῷ ἐφονεύθη, εἴτε διότι δὲν τῷ ἐχορηγήθη τοιοῦτος, εἴτε διότι ἀνήκει εἰς εἰδικότητα μὴ ἔχουσαν ἀνάγκην ἵππου. Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς συνεκροτήθησαν ἐνίοτε μαχητικαὶ μονάδες ἐξ ἀνίππων ἀνδρῶν· π.χ. κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 ἀπεστάλη τὸν Μάϊον εἰς Φθιῶτιδα ἓν τάγμα ἐκ τοιούτων ἀνδρῶν, ἀποκληθὲν «*τάγμα ἀνίππων ἱππέων*».

Ἡ ἀνίππως ἐκτελουμένη δρᾶσις τοῦ συγχρόνου ἱππικοῦ, εἴτε ἐν τῇ μάχῃ εἴτε ἀλλοῦ που, δὲν καλεῖται *ἄνιππος, ἀλλὰ πεζή*, τὸ δ' ἐκτελοῦν ταύτην ἱππικὸν καλεῖται *πεζῇ ἱππικόν*. Ν. Κ.

ἀνίπταμαι· ἀντὶ *ἀναπέτομαι·* πετῶ πρὸς τὰ ἄνω.

ἀνιπτόπους (ὁ, ἡ), —ουν (τό)· ὁ ἄνιπτους ἔχων τοὺς πόδας.

— *[Θρησκ.]* *Ἀνιπτόποδες* ἐλέγοντο μοναχοί, κατὰ τοὺς μέσους χρόνους, οἵτινες ἐντελῶς διαστρέφοντες τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ἐφρόνουν ὅτι δεικνύουν περιφρόνησιν πρὸς τὰ ἐγκόσμια παραμελοῦντες ἐντελῶς τοῦ σώματός των καὶ ζῶντες ῥυπῶντες, ρακένδυτοι καὶ ἀνιπτόποδες. Τοιαῦται παρεκκλίσεις ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς θρησκευτικότητος ἀπαντῶνται καὶ ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἤδη ὁ Ὅμηρος (Π, 234—5) περὶ τῶν Σελλῶν ἱερέων τοῦ Διὸς ἐν τῷ μαντείῳ τῆς Δωδώνης ἐν Ἠπείρῳ, λέγει ὅτι οὗτοι «*οἷα θεοῦ ὄντες θεραπευταί, ἁγνεύοντες, οὔτε ἐλούοντο οὔτε ἐν κλίνῃ ἐκάθευδον.... ὥς φασιν ὡς ποιητής: ἀμφὶ δὲ Σελλοὶ σοὶ ναίουσ' ὑποφῆται ἀνιπτόποδες χαμαιεῦναι*».(Πβλ. *Νόννου συναγωγὴ καὶ ἐξήγησις ἐν Migne* Ἑλ. Πατρ. 36, 996) Δ. Σ. Μ.

ἄνιπτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· κοιν. *ἄνιφτος·* ὁ μὴ νιφθείς, ὁ μὴ νιπτόμενος, ἄπλυτος· || παροιμ «ἀνίπτοις χερσὶν ἐπιλαμβάνομαί τινος»· ἀρχίζω ἐργασίαν τινὰ ἄνευ τῆς ἀναγκαίας προπαρασκευῆς.

Ἀνιράμ (Aniram) *[Μυθολ.]*. Ἄγγελος τῆς περσικῆς μυθολογίας, διευθύνων τὰς γαμηλίους ἱεροτελεστίας καὶ ἐμφανιζόμενος τῇ τριακοστῇ ἡμέρᾳ ἑκάστου μηνός.

ἀνιρίδια· βλ ἰριδερημία.

Ἀνὶς (Aniche). Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βορρᾶ ἔχουσα 8,808 κατοίκους ἀσχολουμένους εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ δὴ εἰς τὴν ἐξόρυξιν λιθανθράκων καὶ ὑαλουργίαν. Δ. Ε. Μ.

Ἀνὶς *Ζαχαρία Ἀλ-Νασούλη·* βλ. Νασούλη.

ἄνισα (τά) (Anisa) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βολβοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν μερῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀσίας. Δ. Ν. Π.

Ἀνισαῖοι· βλ. Ἀνιλαῖοι.

ἀνισάκανθος (ὁ) (Anisacanthus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιδῶν* περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος ἰθαγενὲς τῆς Αὐστραλίας. Δ. Ν. Π

ἀνισάκις· ἐπίρρ. οὐχὶ ἰσάκις, ἀνίσως.

ἀνισακτὶς (ἡ) (Anisactis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς.

ἀνισαλδεΰδη ἢ *μεθοξυβενζαλδεΰδη* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου

$$CH_3.O.C_6H_4.CHO$$

ἀπαντῶσα εἰς τὸ ἀνισέλαιον, εἰς τὸ ἔλαιον τοῦ μαράθου καὶ εἴς τινα ἄλλα αἰθέρια ἔλαια. Συνθετικῶς παρασκευάζεται κατὰ διαφόρους τρόπους, ὡς δι' ὀξειδώσεως τῆς *ἀνηθόλης* δι' ἀραιοῦ νιτρικοῦ ἢ χρωμικοῦ ὀξέος ἢ διὰ τοῦ ἀέρος παρουσίᾳ ὑπεριωδῶν ἀκτίνων ἢ δι' ὄζοντος. Ἐπίσης δύναται νὰ παρασκευασθῇ διὰ διογετεύσεως ὑδροχλωρίου εἰς μῖγμα ἀνισόλης καὶ ὑδροκυανίου. Εἶναι ἄχρουν ἔντονου χαρακτηριστικῆς ὀσμῆς ὑγρὸν βράζον εἰς 248°, εἰδικοῦ βάρους εἰς 15° 1,126-1,129, εὐδιάλυτον εἰς ἀραιὰν ἀλκοόλην. Ἡ ἀνισαλδεΰδη λόγῳ τῆς εὐχαρίστου αὐτῆς ὀσμῆς χρησιμοποιεῖται πολὺ ἐν τῇ μυροποιίᾳ. Σ. Γ.

ἀνισαλκοόλη *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις του τύπου $CH_3.O.C_6H_4.CH_2.OH$. Εἶναι σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 45°. Σ. Γ.

ἀνίσανδρος (ὁ) (Anisandrus) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *σκολιτιδῶν*. Οἱ ἀνίσανδροι ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τῶν ξύλων ὅπου καὶ ἐνσκάπτουσι ταῦτα διὰ νὰ ἐναποθέσωσι τὰ ᾠά των. Δ. Ν. Π

ἀνίσανθα (τά) (Anisantha) *[Βοτ.]*. Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται εἰς τὰ φυτὰ ὧν τὰ ἄνθη εἶναι ἄνισα. Δ. Ν. Π.

ἀνισαρθούριον (τό) (Anisarthurium) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα πενταμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *μυκητοφαγιδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνίσαρθρον (τό) (Anisarthrum). Ἔντομα κολεόπτερα τετραμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*. Τὸ ἀνίσαρθρον ἔχει σῶμα μελανὸν μὲ κιτρινωπὰ στίγματα. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν ἀνθέων. Γνωστὸν εἶναι ἓν μόνον εἶδος ἰθαγενὲς τῆς Αὐστρίας, τὸ *ἀνίσαρθρον τὸ στικτὸν*(Anisarthrum maculatum). Δ. Ν. Π.

Ἀνίσαρθρον.

ἀνισάριθμος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ κατ' ἀριθμὸν ἴσος εἴτε πρὸς ἑαυτὸν εἴτε πρὸς ἄλλους.

Ἀνισὲ *Μπουρζουᾶ* (Anicet Bourgeois), *Αὔγουστος*. Γάλλος θεατρικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1806—1871). Ἦτο ἁπλοῦς γραφεύς, ὁπότε ἡ ἐπιτυχία ἑνὸς μελοδράματός του: «Gustave ou le Napoléon», ὅπερ συνέθεσεν εἰς ἡλικίαν δέκα ἐννέα ἐτῶν, παρώτρυνεν αὐτὸν νὰ ἐπιδοθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν συγγραφὴν θεατρικῶν ἔργων. Κατὰ τὴν τριακονταετῆ λογοτεχνικὴν σταδιοδρομίαν του συνέταξε διακόσια ἔργα, ἀνήκοντα κυρίως εἰς τὸ μελόδραμα. Εἰς τὰ κωμειδύλλια «Père et parrain», «Passé minuit», «Les trois épiciers», «Le chevalier d' Essonne», «Le premier coup de canif» συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ντεκουρέλλ, τοῦ Μπριζμπὰρ καὶ τοῦ Λαμπὶς. Ἄνευ συνεργασίας συνέταξε τὰ δράματα «La Vénitienne», ἓν τῶν δοκιμωτέρων θεατρικῶν ἔργων του, «La pauvre fille» καὶ τὴν «Stella». Μετὰ τοῦ Ντυκάνζ, τοῦ Κορνύ, Λοκρουά, Ντεννερύ, Μασσόν, Πὸλ Φεβὰλ καὶ ἄλλων συνέθεσε μελοδράματα καὶ δράματα «Le couvent de Tonnington», «Le grenadier de l'île d'Elbe», «Perinet Leclerc», «Latude» κτλ. Α. Δ.

ἀνισέλαιον *[Φαρμακογν.]*. Αἰθέριον ἔλαιον λαμβανόμενον ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ φυτοῦ *Pelea madagascarica* H. Baille, τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥυτιδῶν*, οἵτινες ἐνέχουσι 4,05 % ἔλαιον. Τὸ ἔλαιον τοῦτο εἶναι κίτρινον εἰδικοῦ βάρους 0.9553, δεικνύει στροφικὴν ἱκανότητα $\alpha D = +32° 22'$ καὶ εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ ἐξ ἀνίσου λαμβανόμενον ἔλαιον, ἐνέχει ὅμως ὀλιγώτερον ποσὸν *ἀνισαλδεΰδης* ἢ *ἀνηθόλης*. Τὸ ἀνισέλαιον τοῦτο διαλύεται εἰς 4 ὄγκους περίπου ἀλκοόλης 80 %. Κ. Γ. Μ.

ἀνισιδίνη *αἰθυλομυρμηκικὴ* (Anisidin äthyformiat) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὐσία λαμβανομένη διὰ μακρᾶς ζέσεως ο-ἀνισιδίνης μετ' ὀρθομυρμηκικοῦ ἐστέρος, ἀντιστοιχοῦσα δὲ εἰς τὸν τύπον:

$$C_6H_4(N:CH\ OC_2H_5)(O.CH_3).$$

Εἶναι λίαν σταθερὰ ἕνωσις, ἀποστάζεται εἰς 253° μὴ ἀποσυντιθεμένη καὶ ἐπιφέρει κατὰ τὸν C. Goldschmidt, ὑποδορίως ἐγχυομένη, τοπικὴν ἀναισθησίαν. Κ. Γ. Μ.

ἀνισικὸν ὀξὺ *[Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $CH_3.O.C_6H_4.CO.OH$, ἤτοι εἶναι μεθυλαιθὴρ τοῦ *π-ὀξυβενζοϊκοῦ ὀξέος*.

Λαμβάνεται δι' ὀξειδώσεως τῆς ἀνηθόλης καὶ εἶναι σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 184°. Σ. Γ.

ἀνίσιλλον (τό) (Anicillum) *[Βοτ.]*. Δένδρον ὅμοιον πρὸς τὴν *ἀχλάδεαν*, ἰθαγενὲς τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Τὰ φύλλα καὶ οἱ καρποὶ τούτου ὑπενθυμίζουσι τὸ ἄρωμα καὶ τὴν γεῦσιν τοῦ *ἀνίσου*. Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

'Ανίσιος ***βαθμὶς*** **(Anisische Stufe)** *[Γεωλογ.]*. Μία ἐκ τῶν ἐξ γεωλογικῶν βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιῄρεσαν οἱ γεωλόγοι Mojsisovics καὶ Bittner τὸ *μέσον τριάσιον* (τῆς τριασίου δηλ. περιόδου τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος) σύστημα στρωμάτων τῶν Ἄλπεων ὠκεανείου ὄψεως (στρωμάτων δηλ. σχηματισθέντων ἐντὸς βαθέων θαλασσῶν). Εἰς τὴν βαθμῖδα αὐτὴν ἀνήκουν τὰ ἑξῆς στρώματα τῶν Ἄλπεων κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πρὸς τὰ νεώτερα.

1) Τὰ *στρώματα τοῦ Gracilis*, σκοτεινοὶ λεπτοπλακώδεις ἀσβεστόλιθοι, περιέχοντες κατὰ μάζας τοὺς μίσχους τοῦ ἀπολιθωμένου κρινοειδοῦς Δαδοκρίνου gracilis. Εἰς τὰς βορείους Ἄλπεις ἀντίστοιχα στρώματα εἶναι οἱ ψαμμῖται καὶ αἱ μάργαι τοῦ Reichenhaller καὶ οἱ καθαρώτεροι ἀσβεστόλιθοι τοῦ Gutenstein. 2) Οἱ εἰς τὰς νοτίους Ἄλπεις ἀναπτυσσόμενοι μαῦροι ἢ κυανόφαιοι μαργώδεις κονδυλώδεις *ἀσβεστόλιθοι τοῦ Recoaro*, περιέχοντες ὡς χαρακτηριστικὸν ἀπολίθωμα τὸ βραγχιόποδον Ρυγχονέλλα decurtata. 3) Τὰ *στρώματα τῶν σκληρῶν μαύρων ἀσβεστολίθων μὲ Trinodosus* (μὲ χαρακτηριστικὸν ἀπολίθωμα τὸν ἀμμωνίτην Ceratites trinodosus). Τὰ στρώματα ταῦτα, ἀναπτυσσόμενα εἰς τὰς νοτίους Ἄλπεις, περιέχουν πλῆθος οἰκογενειῶν, γενῶν καὶ εἰδῶν ἀπολιθωμένων ἀμμωνιτῶν. Εἰς τὴν ἀνίσιον βαθμῖδα ἀνήκουν πρὸς τούτοις καὶ διάφορα ἄλλα στρώματα, φέροντα τοπικὰ ὀνόματα, ὅπως π. χ. οἱ δολομῖται τοῦ Mendola (νότιον Τυρόλον) καὶ τοῦ Ramsau (βόρειοι Ἄλπεις), οἱ ἀσβεστόλιθοι τοῦ Schreyeralm, οἱ ἀσβεστόλιθοι τοῦ Reiflinger (ἀνατολικαὶ βόρειοι Ἄλπεις) καὶ τῆς Varenna-Perledo (δυτικὴ Λομβαρδία) κτλ.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ ἀνίσιος βαθμὶς παρουσιάζεται εἰς τὴν Ἀργολίδα ἔναντι τοῦ Ἱεροῦ Ἀσκληπιείου (τῆς Ἐπιδαύρου) καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τοῦ λόφου Θεόκαφτα μὲ ἐρυθροὺς μαγγανιομιγεῖς *ἀσβεστολίθους μὲ* Trinodosus. Οἱ ἀσβεστόλιθοι οὗτοι φέρουν πλουσίαν πανίσκην ἀμμωνιτῶν ἀπολιθωμένων (ὡς π. χ. τὸν Ceratites trinodosus, Sturia Sansovinii, Pleuronautilus Mosis, κ.τ.λ.). Ὁ τὸ πρῶτον ἀνευρὼν τοὺς ἀσβεστολίθους τούτους γεωλόγος Carl Renz παραλληλίζει τούτους πρὸς τοὺς ἀσβεστολίθους τοῦ Schreyeralm, τοῦ Schiechlingshöhe καὶ τοῦ Laerchecks (Salzkammergut) καὶ ἔτι περαιτέρω μὲ τὰ κατώτερα τμήματα τῶν ἀσβεστολίθων τοῦ Bulog τῆς Βοσνίας. Μικρὰν ἐμφάνισιν ἐρυθρῶν ἀσβεστολίθων τῆς ἀνισικῆς βαθμῖδος ἀνεῦρεν ὁ Renz καὶ δυτικώτερον τοῦ 28ου στ. τῆς ὁδοῦ Ἀσκληπιείου-Λιγουριοῦ. Οἱ ἐπίσης παρὰ τὸ Ἱερὸν τῆς Ἐπιδαύρου ὦ. καὶ εἰς τὴν νῆσον Ὕδραν παρουσιαζόμενοι πράσινοι κερατοφυρικοὶ τόφφοι ἀνήκουν κατὰ τὸν Renz εἰς τὴν βαθμῖδα ταύτην.

'Ανισὶτ ἢ ***'Ανναϊρίζι***. Ἄραψ ἀστρονόμος τοῦ Θ' αἰῶνος, ἀκμάσας ἐπὶ τοῦ καλίφου Ἀλ-Μαθαδέτ. Συνέταξεν ἀξιολόγους ἀστρονομικοὺς πίνακας.

'Ανίσκωφ, *Βίκτωρ*. Ρῶσος στρατιωτικὸς συγγραφεύς γεννηθεὶς τῷ 1830 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1904. Μετὰ μακρὰς σπουδὰς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ ἐπέστρεψεν εἰς Ρωσίαν καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ Διοικητικοῦ στρατιωτικοῦ Δικαίου. Ὑπῆρξε συνεργάτης τοῦ «Στρατιωτικοῦ Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ». Μεταξὺ τῶν συγγραφῶν του διακρίνονται ἡ «Μονογραφία περὶ τῆς μάχης τῆς Βαγράμ», «Σκιαγραφίαι τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου», «Στρατιωτικὴ οἰκονομία», «Μελέται περὶ τῶν στρατιωτικῶν ὀργανώσεων τῆς Ρωσίας, Αὐστρίας, Γαλλίας, Βελγίου καὶ Βαυαρίας». Πάντα τὰ ἔργα ταῦτα ἔχουν γραφῆ εἰς γλαφυρωτάτην γλῶσσαν, καὶ κατέταξαν τὸν στρατιωτικὸν τοῦτον συγγραφέα μεταξὺ τῶν ἀρίστων τῆς Ρωσίας καλλιτεχνῶν τοῦ λόγου. Θ. Β

ἀνισοβαρὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ μὴ ἰσοβαρής, ὁ ἔχων ἄνισον πρός τινα βάρος.—Ἐπίρρ. *ἀνισοβαρῶς*.

ἀνισοβύθιστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό) ὁ μὴ βυθιζόμενος ἐξ ἴσου.

ἀνισογόνιον (τὸ) (Anisogonium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πτεριδῶν*, περιλαμβάνον 12 περίπου εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας. Δ. Ν. Π.

ἀνισόγυνα (τὰ) (Anisogyna) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται τὰ ἄνθη τῶν ὁποίων τὰ σέπαλα εἶναι πολυαριθμότερα τῶν καρποφύλλων. Δ. Ν. Π.

ἀνισογώνιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἰσογώνιος, ὁ μὴ ἔχων ἴσας γωνίας.

ἀνισοδάκτυλα (τὰ) *[Ζφολ.]*. Πτηνὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεκραγτῶν*, ἅτινα χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς διατάξεως τῶν δακτύλων των· ταῦτα φέρουσι τρεῖς δακτύλους διευθυνομένους πρὸς τὰ ἔμπροσθεν καὶ ἕνα δάκτυλον διευθυνόμενον πρὸς τὰ ὄπισθεν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ *ζυγοδάκτυλα*.

Οἱ διάφοροι ζῳολόγοι εἰς τὰ ἀνισοδάκτυλα κατέταξαν διαφόρους οἰκογενείας πτηνῶν. Ὁ Vieillot π. χ. κατέταξεν εἰς ταῦτα εἴδη τινὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *συλβιδῶν*. Ὁ Lafresnaye καθορίζει ὅτι τὰ ἀνισοδάκτυλα εἶναι εἴδη, ἅτινα δὲν φέρουσιν ἀνὰ δύο διατεταγμένους τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν των, ὡς τὰ *ἀναρριχητικὰ πτηνά*, ἀλλ' ἔχουσιν ὁμοίως τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ ἀναρριχῶνται εὐκόλως ἐπὶ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων καὶ ἐπὶ τῶν βράχων ἢ νὰ ἀναρτῶνται ἐπὶ τῶν ἀνθοφόρων κλαδίσκων ὅπως ἀπομυζήσωσι μέλι. Εἰς τὰ ἀνισοδάκτυλα κατατάσσει ὁ Lafresnaye τοὺς *μελισσοφάγους*, τοὺς *ὀξυρρύγχους*, τοὺς *ὀρθόνυχας*, τοὺς *προμέρωπας* κ. τ. λ. Δ. Ν. Π.

ἀνισοδάκτυλος (ὁ) (Anisodactylus) *[Ζφολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*. Διακρίνονται ἐκ τῶν ποδῶν τῶν ἀρρένων, ἰδίως προσθίων καὶ ἐνδιαμέσων, οἵτινες εἶναι αἰσθητῶς διεσταλμένοι καὶ κεκαλυμμένοι κάτωθεν διὰ πυκνῶν σπογγώδους συστάσεως τριχῶν. Οἱ ἀνισοδάκτυλοι ἀπαντῶσι σπανίως ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλ' ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ ἐν βορείῳ Ἀμερικῇ. Ἐνδιαιτῶνται συνήθως εἰς ὑγρὰ μέρη ὑπὸ τὰς πέτρας καὶ τὰ σεσηπότα ξύλα. Εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπαντᾷ ὁ *ἀνισοδάκτυλος ὁ βίων* (Anisodactylus bion) εἰς ὑγρὰ μέρη, ὑπὸ πέτρας καὶ εἰς τὰς ὄχθας τῶν τελμάτων· τὸ μῆκος του φθάνει τὰ 11 χιλιοστόμετρα, τὸ χρῶμά του εἶναι μέλαν καὶ ἐπὶ τοῦ μετώπου φέρει μίαν ἢ δύο ὑπερύθρους κηλῖδας. Δ. Ν. Π.

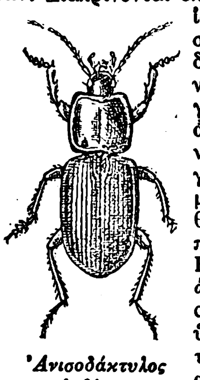

'Ανισοδάκτυλος ὁ βίων.
[Ὑπὸ μεγάλην μεγέθ.]

ἀνισόδενδρον (τὸ) (Illicium) *[Βοταν.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μαγνολιδῶν*, οὗ τὰ εἴδη *ἄνισον τὸ ἀστεροειδὲς ἢ ἄνισον τῆς Κίνας* παράγουσι τοὺς γνωστοὺς εἰς τὸ ἐμπόριον καρποὺς *ἀνίσου τοῦ ἀστεροειδοῦς (γνησίου)* (βλ. λ.).

ἀνισόδερα (τὰ) (Anisodera) *[Ζφολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τετραμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *χρυσομηλιδῶν*. Εἶναι γνωστὰ εἴδη τινὰ ζῶντα εἰς τὴν Ἰάβαν. Δ. Ν. Π.

ἀνισόδερις (ἡ) (Anisoderis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *συνθέτων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 100 περίπου εἴδη φυόμενα εἰς βόρεια καὶ εὔκρατα κλίματα. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *ἀνισόδερις ἡ ἀτημελὴς* (Anisoderis neglecta), ἥτις ἐν Ζακύνθῳ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀγριοραδίκο· ἀνισόδερις ἡ γραμμωτὴ* (Anisoderis virgata), ἡ κοινῶς ἐν Κρήτῃ *ἀγριοβύζι· ἀνισόδερις ἡ Διοσκορίδειος* (Anisoderis Dioscoridis) κοινῶς *γαλατσίδα· ἀνισόδερις ἡ ἐρυθρὰ* (Anisoderis rubra)· *ἀνισόδερις ἡ κονδυλόρριζος* (Anisoderis bulbosa) κοινῶς *περδικόχορτο* καὶ *ἀνισόδερις ἡ ὠτιδιόφυλλος* (Anisoderis auriculaefolia) γνωστὴ ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἄγριο μαρούλι*. Δ. Ν. Π.

ἀνισόδοντα (Anisodonta) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνισοδοντίδαι (οἱ) (Anisodontidae) *[Ζφολ.]*. Οὕτω ὠνόμασαν οἱ Dumeril καὶ Bibron *ὄφιδιά* τινα ἔχοντα τοὺς ὀπισθίους ὀδόντας των ἀψιδωτούς, ἀνομοιομερῶς διατεθειμένους εἰς ἑκάστην σιαγόνα καὶ ἀνισομεγέθεις. Οἱ ὄφεις οὗτοι ἐνδιαιτῶνται κυρίως ἐπὶ τῶν δένδρων. Δ. Ν. Π.

ἀνισόδους, (ὁ) (Anisodus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σολανοειδῶν*. Τὸ μόνον γνωστὸν εἶδος εἶναι ὁ *ἀνισόδους ὁ χλωρὸς* (Anisodus luridus), ὅστις εἶναι θάμνος πολυετής, μὲ διχαλωτάς, παχείας καὶ σαρκώδεις ῥίζας, μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα καὶ μὲ ἄνθη πρασινοκιτρίνου ἢ πορφυροῦ χρώματος. Δ. Ν. Π.

ἀνισοθεοβρωμίνη (Anisotheobrominum) */Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται διπλοῦν ἅλας θεοβρωμινονατρίου καὶ ἀνισικοῦ νατρίου. Κόνις λευκὴ ὀλίγον ὑγροσκοπική, δυσδιάλυτος ἐν ψυχρῷ ὕδατι, εὐδιάλυτος ἐν θερμῷ. Ἐνέχει 47.8% θεοβρωμίνης. Χορηγεῖται ὡς διουρητικὸν εἰς δόσιν 0,1 γραμ. δὶς ἢ τρὶς τῆς ἡμέρας ἐπὶ νεφρίτιδος, καρδιακῶν παθήσεων καὶ ὕδρωπος. Πλεονεκτεῖ τῆς διουρητίνης ὡς ἀπηλλαγμένον τῆς ἐπιβλαβοῦς δράσεως τοῦ σαλικυλικοῦ ὀξέος, ἣν παρουσιάζει αὕτη. Κ. Γ. Μ.

ἀνισόκερα (τὰ) (Anisocera) *[Ζφολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τετραμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *λαμιδῶν*. Εἶναι γνωστὰ ὀλίγιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

ἀνισοκορία *[Ἰατρ.]*. Διαφορὰ τοῦ εὔρους τῆς κόρης τοῦ ἑνὸς ὀφθαλμοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν κόρην τοῦ ἑτέρου ὀφθαλμοῦ. Ἡ ἀνισοκορία εἶναι ἐνίοτε φυσιολογική, συνήθως ὅμως ἐπίκτητος, ὀφειλομένη εἰς διάφορα γενικὰ νοσήματα, ὡς εἰς συφίλιδα, νοσήματα τοῦ νευρικοῦ συστήματος κλπ. Αἱ τοπικαὶ παθολογικαὶ αἰτίαι τῶν ὀφθαλμῶν αἱ προκαλοῦσαι ἀνισοκορίαν εἶναι τραύματα, ἰρίτιδες, γλαυκώματα κτλ. Διάφορα φάρμακα ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ εὔρους τῆς κόρης· οὕτως ἡ ἀτροπίνη καὶ ἐν γένει τὰ μυδριωτικὰ διαστέλλουσι τὴν κόρην *(μυδρίασις)*, ἡ δὲ ἐζερίνη καὶ ἐν γένει τὰ μυωτικὰ ἐπιφέρουσι στένωσιν ταύτης *(μύσις τῆς κόρης)*. Ἐν ᾗ περιπτώσει γίνεται χρῆσις φαρμάκου τινὸς μυδριωτικοῦ ἢ μυωτικοῦ εἰς τὸν ἕνα μόνον ὀφθαλμόν, τότε ἔχομεν ἀνισοκορίαν ὀφειλομένην εἰς ἐπίδρασιν τοῦ φαρμάκου. Γ. Φ. Κ.

ἀνισοκρεπίδαι (οἱ) (Anisocrepidae) *[Ζφολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα ἑτερομερῆ τῆς οἰκογενείας τῶν *μακροκερωτιδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνισόλαιμα (τὰ) (Anisolaema) *[Ζφολ.]*. Ζωνοσκώληκες τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀμμοδιαίτων*. Τὰ ἀνισόλαιμα δὲν ἔχουσιν ἀκόμη καταταχθῆ εἰς οὐδεμίαν διακεκριμένην οἰκογένειαν. Δ. Ν. Π.

ἀνισόλη *[Ὀργ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται συνήθως ὁ *φαινολομεθυλαιθήρ*, ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_6H_5O.CH_3$.

Εἶναι ὑγρὸν βράζον εἰς 154°,3. Σ. Γ.

ἀνισόλοβα (τὰ) (Anisoloba) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀποκυνιδῶν*. Εἶναι φυτὰ ἀναρριχητικὰ ἰθαγενῆ τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Δ.Ν.Π.

ἀνισόμαλλα (τὰ) (Anisomalla) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τερεβινθιδῶν*. Φέρουσιν ἑρμαφρόδιτα καὶ ἄνισα ἄνθη καὶ σκληρὸν καρπὸν ἀποτελούμενον ἐκ δύο ἀνομοίων μερῶν. Γνωστὸν εἶναι ἓν μόνον εἶδος ἰθαγενὲς τῆς Νέας Καληδονίας. Δ. Ν. Π.

ἀνισόμελα (τὰ) (Anisomela) *[Ζφολ.]*. Ζωνοσκώληκες τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *τερεβελλινδῶν*. Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά των γνωρίσματα, εἶναι: στόμα ἐφωδιασμένον δι' ὀκτὼ ἁπλῶν προσακτρίδων νηματίων, συλληπτικῶν καὶ κατὰ ζεύγη διατεταγμένων, βράγχια ἁπλᾶ τοποθετημένα ἐπὶ τοῦ τετάρτου προτελευταίου κρίκου τοῦ σώματος. Ὁ μανδύας των εἶναι ἀσβεστώδους συστάσεως. Ὁ χρωματισμός των εἶναι ὠχροκίτρινος. Τὰ ζῷα ταῦτα δὲν ἔχουσιν εἰσέτι τελείως καθορισθῆ. Δ. Ν. Π.

ἀνισόμελας (ὁ) (Anisomelas) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*. Τούτου εἶναι γνωστὰ ὀκτὼ εἴδη φυόμενα εἰς τὴν τροπικὴν Ἀσίαν, τὸ Ἰνδικὸν Ἀρχιπέλαγος καὶ τὴν βόρειον Αὐστραλίαν. Τὸ χαρακτηριστικώτερον εἶδος εἶναι ὁ *ἀνισόμελας ὁ θαμνώδης* (Anisomelas fruticosus) ἀπαντῶν εἰς τὰς Ἰνδίας. Ὁλόκληρον τὸ φυτὸν καλύπτεται ὑπὸ παχέος στρώματος ἐκ λευκῶν ἰνῶν καὶ ὅταν κινηθῇ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἀναδίδει ἀρωματικὴν ὀσμὴν δριμεῖαν. Τὰ ἄνθη του ἔχουσι χρῶμα ὑπέρυθρον ἢ πορφυρῶδες καὶ εἶναι διατεταγμένα κατὰ *κῦμα*. Τὰ φύλλα του ἔχουσι γεῦσιν πικρὰν καὶ τὸ ἀφέψημα τούτων ἐνδείκνυται ὡς ἄριστον στομαχικόν. Δ. Ν. Π.

ἀνισομερῆ (τὰ) (Anisomera) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδοειδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, διακρινόμενον διὰ τὰ ὡραῖά του λευκὰ ἄνθη, ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας. Δ. Ν. Π.

— ἀνισομερῆ (τὰ) (Anisomera) *[Ζφολ.]*. Καλοῦνται ζῷά τινα κυρίως τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρθροπόδων*, τῶν ὁποίων τὰ διάφορα σωματικὰ τμήματα δὲν εἶναι κανονικά. Δ. Ν. Π

ἀνισομερὴς (ὁ, ἡ), *—ἐς* (τό)· ὁ μὴ ἰσομερής, οὗτινος τὰ μέρη δὲν εἶναι ἴσα.

ἀνισόμετρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἰσόμετρος, ὁ μὴ ἔχων τὸ αὐτὸ μέτρον.

ἀνισομετρωπία *[Ἰατρ.]*. Διαφορὰ τῆς διαθλάσεως μεταξὺ τῶν δύο ὀφθαλμῶν συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ὁ πάσχων δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν ὀξυδέρκειαν καὶ ἐκ τῶν δύο ὀφθαλμῶν. Κατὰ τὴν ἀνισομετρωπίαν ἐνδέχεται ὁ εἷς ὀφθαλμὸς νὰ εἶναι περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον μύωψ ἢ ὑπερμέτρωψ τοῦ ἑτέρου, ἢ ὁ εἷς νὰ εἶναι ἐμμέτρωψ καὶ ὁ ἕτερος ὑπερμέτρωψ ἢ καὶ μύωψ. Ἡ ἀνισομετρωπία διορθοῦται δι' ἀναγραφῆς καταλλήλων ὑάλων. Γ. Φ. Κ.

ἀνισομήκης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ μὴ ἰσομήκης, ὁ ἔχων ἄνισον πρὸς ἄλλον μῆκος.

ἀνισόμορφα (τὰ) (Anisomorpha) *[Ζφολ.]*. Ἔντομα ὀρθόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *φασμιδῶν*. Ἐκ τῶν δύο εἰδῶν γνωστότερον εἶναι τὸ *ἀνισόμορφον τὸ μακρόπουν* (Anisomorphum longipes) ἰθαγενὲς τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

ἄνισον (τὸ) (Anisum) *[Ζφολ.]*. Ἔντομον κολεόπτερον τετραμεροῦς συμμετρίας, παραπλήσιον πρὸς τοὺς *κανθάρους*. Δ. Ν. Π.

ἄνισον (τὸ) (Pimpinella anisum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν* καλλιεργούμενον εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Εὐρώπης, ἀσι

Digitized by Google

εἰσήχθη ἐκ τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τὸ ἄνισον εἶναι φυτὸν ποῶδες, ἐτήσιον ἢ πολυετές· αἱ ρίζαι του εἶναι εὐθεῖαι καὶ ἀτρακτόμορφοι, ὁ κορμός του εὐθύς, κυλινδρικὸς καὶ κλαδώδης κατὰ τὸ ἀνώτερον μέρος. Ἔχει ὕψος 30—50 ἑκατοστομέτρων, φύλλα ἐναλλασσόμενα καὶ πράσινα: τὰ κατώτερα φύλλα εἶναι καρδιόμορφα, ἀπεστρογγυλωμένα καὶ ὀδοντωτῶς ἐγκεχαραγμένα· τὰ μέσα φύλλα εἶναι πτυόμορφα μὲ λογχοειδεῖς λοβούς· τέλος τὰ ἀνώτερα φύλλα εἶναι τρισχιδῆ μὲ γραμμωτὰς ὑποδιαιρέσεις. Τὰ ἄνθη εἶναι μικρά, λευκοῦ χρώματος καὶ διατεθειμένα κατὰ πετασοειδῆ διάταξιν μὲ 8—10 ἀκτῖνας. Οἱ καρποὶ ᾠοειδεῖς, ἐλαφρῶς χνοώδεις καὶ ὑπόλευκοι· εἶναι ἀρωματικοί, λίαν εὐάρεστοι τὴν ὀσμὴν καὶ ἔχουσι γεῦσιν νήσσουσαν *(πικάντ)*, καυστικήν.

Ἀνίσου διακρίνομεν πλεῖστα εἴδη, ὧν κυριώτερα εἶναι: *ἄνισον τὸ κοινὸν* (Pimpinella anisum) κοιν. *γλυκάνισον* ἢ *γλυκάντζο*. Τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι γνωστὸν ἐν Ἀνατολῇ, ἐν Ἑλλάδι δὲ κοινότατον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀναφερόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου καὶ Διοσκορίδου ὡς ἔχον φαρμακευτικὰς ἰδιότητας. Ὁ καρπός του χρησιμεύει ὡς ἄρτυμα, ἀφέψημα στομαχικόν, πρὸς ἀρωματισμὸν ποτῶν *(ἀνιζέτ)* καὶ παρασκευὴν χρησίμων εἰς τὴν φαρμακευτικήν, τὴν μυρεψικὴν καὶ τὴν ποτοποιίαν

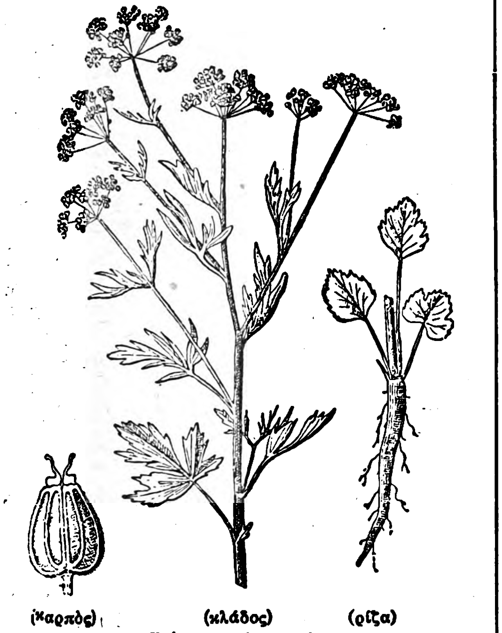

(καρπὸς) (κλάδος) (ρίζα)

Ἄνισον τὸ κοινόν.

αἰθερίων ἐλαίων, γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἔλαια τοῦ ἀνίσου* (βλ. κατωτέρω). Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἀνίσου φύεται καὶ εὐδοκιμεῖ εἰς λεπτόγεια μέρη.

Σπείρεται κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ μία περίπου ὀκὰ σπόρου ἀνίσου ἐξαρκεῖ πρὸς σπορὰν ὁλοκλήρου στρέμματος γῆς. Ὁ σπόρος βλαστάνει μετὰ ἕνα περίπου μῆνα καὶ ὡριμάζει κατὰ τὸν Ἰούλιον ἢ Αὔγουστον, ὁπότε ἐκριζοῦνται πλέον τὰ φυτὰ καὶ τοποθετοῦνται κατὰ στιβάδας. Τὸ φυτὸν θερίζεται πρὸ τῆς ἐντελοῦς ὡριμάνσεώς του, καθ' ὅσον ὁ σπόρος τινάσσεται, ὅταν ξηρανθῇ. Μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν εἰς ἁλώνια τῶν φύλλων τοῦ ἀνίσου ἀποχωρίζεται ὁ σπόρος διὰ ραβδισμοῦ. Ἡ ἀπόδοσις γλυκανίσου κυμαίνεται μεταξὺ 500—800 κοιλῶν κατὰ ἑκτάριον.

Ἄνισον τὸ τράγιον ἢ *ρηξιπετρῶδες* (Pimpinella tragium) κ. *πιπέρριζα*, εἶναι γνωστότατον ἐν Ἑλλάδι καὶ χρησιμεύει εἰς τὴν φαρμακοποιίαν. Δ.Ν.Π.

Ἀνίσου τοῦ κοινοῦ καρπὸς (Fructus anisi vulgaris).—Προέρχεται ἐκ τοῦ φυτοῦ *ἀνίσου τοῦ κοινοῦ* (Pimpinella anisum L.), εἶναι δὲ τὸ κοινῶς γλυκάνισον καλούμενον. Τὸ ἄνισον εἶναι φυτὸν ἐπέτειον τῆς Ἀνατολῆς, βορείου Ἀφρικῆς καὶ Αἰγύπτου, ἤδη δὲ καλλιεργεῖται εἰς Ἱσπανίαν. Γαλλίαν, Γερμανίαν, Ρωσίαν Τουρκίαν, Ἰνδίας παρ' ἡμῖν καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ μεγαλυτέρα καλλιέργεια τούτου γίνεται εἰς τὰς τέσσαρας πρώτας χώρας. Ὁ καρπὸς τοῦ ἀνίσου εἶναι ἀντιστρόφως ἀπιοειδής, ἑκατέρωθεν ὀλίγον πεπιεσμένος, ἔχει μῆκος 5 χσμ. καὶ πλάτος 3 χσμ., πλὴν ὅμως τούτου ἀπαντᾶται καὶ εἰς μικρότερα μεγέθη. Ἐπὶ τῆς θαμβῶς φαιοπρασίνου ἢ τεφροφαίου αὐτοῦ ἐπιφανείας ἐξέχουσιν ἐλαφρῶς δέκα ραβδώσεις ἀνοικτοτέρου χρώματος καὶ στιλπναί, ὁλόκληρος δὲ ὁ καρπὸς φέρει πυκνὰς καὶ μακρὰς τρίχας. Αἱ τρίχες αὗται ἀποτελοῦσι τὸ χαρακτηριστικώτερον στοιχεῖον τοῦ καρποῦ τοῦ ἀνίσου, καθότι ἀνευρίσκονται εὐκόλως καὶ εἰς λεπτοτάτην κόνιν αὐτοῦ. Οὕτω δὲ προκειμένου νὰ ἀναζητηθῇ ἡ παρουσία τούτου εἰς μῖγμα κόνεων δέον νὰ δοθῇ ἰδιαιτέρα προσοχὴ εἰς τὴν παρουσίαν τῶν τριχῶν αὐτῶν.

Τὸ ἐνδόσπερμα φαίνεται εἰς τομὴν ἐγκαρσίαν ἡμισεληνοειδές. Ἐπὶ τοῦ μέρους τῆς συναρμογῆς παρουσιάζει ἀνὰ δύο κολπώσεις, πρὸς τὰς δέκα δὲ ραβδώσεις ἀντιστοιχοῦσιν ἐλαφραὶ γωνίαι. Τὸ μεσόστρωμα τῶν ἀρκετὰ λεπτῶν τοιχωμάτων τοῦ καρποῦ διατρέχουσι κατὰ τὴν ἐφαπτομένην διατεταγμένοι τριάκοντα περίπου μικροὶ φαιόχροοι ἐλαιοφόροι πόροι. Ἐκτὸς τῶν πόρων τούτων εἰς ἑκάστην κυρτότητα ἀντιστοιχεῖ εἷς μεγαλύτερος πόρος. Οἱ καρποὶ τοῦ ἀνίσου ἔχουσιν ὀσμὴν ἀρωματικὴν καὶ γεῦσιν ἀρωματικήν, γλυκεῖαν καὶ καυστικήν. Ἐνέχουσιν αἰθέριον ἔλαιον, ἐξαγόμενον δι' ἀποστάξεως μεθ' ὕδατος καὶ κυμαινόμενον ἀπὸ 1,5—3,5%, ἀζωτοῦχον οὐσίαν 17—52%, λίπος 9,5%, σάκχαρον 4,21%, ἄμυλον 5,13%, μὴ ἀζωτούχους ἐκχυλισματικὰς οὐσίας 26,18%, ξυλώδεις οὐσίας 4,13%, τέφραν 8,44% καὶ ὕδωρ 12,33% (κατὰ Kônig). Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρονται συνήθως προσμεμειγμένοι λόγῳ νοθείας μετὰ μεγάλης ποσότητος, πετραδίων, ἄμμου, χώματος, ἀργίλλου, σπερμάτων ζιζανίων, καρπῶν καὶ φυτῶν Panicum Gruss galli L., Setaria glauca Beaur, Conium maculatum, ὡς καὶ μετὰ καρπῶν ἀνίσου, ἀφ' ὧν δι' ἀποστάξεως ἀφῃρέθη τὸ αἰθέριον ἔλαιον. Οἱ καρποὶ τοῦ κωνείου (Conium maculatum), οἵτινες ἀποτελοῦσι λίαν ἐπικίνδυνον πρόσμειξιν, ἀναγνωρίζονται ἐκ τῆς φαλακρότητος αὐτῶν, ἐκ τοῦ στρογγύλου σχήματος καὶ ἐκ τῶν κεχαραγμένων ραβδώσεών των. Προσέτι ἐκ τῆς βαθυτέρας ἐγκοπῆς, ἥτις σχηματίζεται εἰς τὸ ἐνδόσπερμα καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως εἰς τὸν ὥριμον καρπὸν τῶν ἐλαιοφόρων πόρων. Ἡ τυχὸν ἀνάμειξις μετὰ καρπῶν κωνείου δύναται νὰ ἐλεγχθῇ καὶ χημικῶς δι' ἀνιχνεύσεως τῆς κωνεΐνης. Οἱ καρποὶ τοῦ ἀνίσου παλαιότερον ἦσαν ἐν μεγάλῃ χρήσει· ἤδη χρησιμοποιοῦνται ὀλίγον μόνον ὡς ἄρτυμα καὶ εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Μεγάλαι ὅμως ποσότητες αὐτῶν χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου, ὅπερ χρησιμοποιεῖται εὐρέως.

Ἀνίσου ἔλαιον (Oleum anisi).—Λαμβάνεται δι' ἀποστάξεως τῶν τμηθέντων καρπῶν τοῦ φυτοῦ *ἀνίσου τοῦ κοινοῦ* (Pimpinella anisum), οἵτινες ἀποδίδουσι κατὰ μέσον ὅρον 2,5—3%. Εἰς μέσην θερμοκρασίαν εἶναι ὑγρὸν ἰσχυρῶς φωτοθλαστικόν, ἰδιαζούσης ὀσμῆς καὶ ἐντόνως γλυκείας γεύσεως. Ψυχόμενον πήγνυται πρὸς χιονόλευκον κρυσταλλικὴν μᾶζαν, ἥτις εἰς 19 — 20° ρευστοποιεῖται τελείως, παρουσιάζει δὲ εἰδ. βάρος 0,98—0,99 (15°) καὶ στροφὴν ἐπιπέδου πολώσεως $\alpha_D = -1°\,50'$. Διαλύεται εἰς ἀλκοόλην, τὸν πετρελαϊκὸν αἰθέρα, τὸν αἰθέρα κ.λ.π. Τὸ ἀνηθέλαιον ἐνέχει 80—90% ἀνηθόλην (βλ. λ.) καὶ μεθυλοκαβικόλην. Εἰς τὸ ρωσικὸν ἔλαιον ἀνευρέθη ἀνισοκετόνη (μεθοξυβενζυλομεθυλοκετόνη). Ὁ ἔλεγχος τῆς ἁγνότητος τοῦ ἀνισελαίου, ὅπερ δύναται νὰ εἶναι νοθευμένον διὰ σπέρματος κήτους, σάπωνος κ.λ.π., γίνεται διὰ προσδιορισμοῦ κυρίως τῶν φυσικῶν αὐτοῦ σταθερῶν, ἤτοι τοῦ σημείου τήξεως, σημειου στερεοποιήσεως, εἰδικοῦ βάρους, διαλυτότητος κ.λ.π. Αἱ φαρμακοποιίαι τῶν διαφόρων χωρῶν ἀναγράφουσι τὰς σταθερὰς αὐτὰς εἰς ἃς ἀνταποκρίνεται τὸ ἁγνὸν ἔλαιον. Τὸ ἀνισέλαιον δέον νὰ φυλάσσηται εἰς πεπληρωμένας καὶ καλῶς κεκλεισμένας φιάλας ἄπω τοῦ φωτὸς καὶ τῆς θερμότητος, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ γίνεται πυκνόρρευστον. Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρονται τὰ ἑξῆς ἀνισέλαια, τὸ τοῦ Tours, τὸ τοῦ Alby, ἢ τοῦ Midi, τὸ τῆς Ρωσίας, Γερμανίας, Μάλτας καὶ Ἱσπανίας ἢ τῆς Ἀλικάντης, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ κράτιστον ὅλων. Τὸ ἀνισέλαιον εὑρίσκει ἐφαρμογὴν εἰς ἀρωματισμὸν σαπώνων, παχυμύρων, ὀδοντοσκευασμάτων, ὡς ἐπανορθωτικὸν τῆς γεύσεως πρὸς παρασκευὴν τῆς ἀνισούχου ἀμμωνίας, σπανιώτερον δὲ ἐξωτερικῶς εἰς ἐντριβὰς ἢ ἀλοιφάς. Κ. Γ. Μ.

— **ἄνισον ἀστεροειδὲς** *(γνήσιον)* (Anisum Stellatum Sternanis, badian, anis étoilé) *[Βοτ. Φαρμ.]*. Ἐκλήθη οὕτω ὁ ἀστεροειδὴς καρπὸς τοῦ φυτοῦ *Illicium verum* Hook fil. (τῆς οἰκογενείας τῶν *μαγνολιιδῶν*), ὅστις ὄζει ὡς ἀπὸ ἀνήθου ἢ μαράθρου. Ὡς παραγωγὸν φυτὸν τούτου ἀναφέρεται ὑπό τινων τὸ Illicium anisatum L. ὅπερ περιεγράφη ὑπὸ τοῦ Λινναίου. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ὀρθόν, διότι τὸ περιγραφὲν ὑπὸ τοῦ Λινναίου εἶναι τὸ *ἰαπωνικὸν ἀστεροειδὲς ἄνισον* (Illicium religiosum Sieb.) καὶ οὐχὶ τὸ γνήσιον τοιοῦτον.

Τὸ γνήσιον φυτὸν εἶναι εἶδος ἰθαγενὲς τοῦ Ἀνάμ, τῆς Κίνας κλπ., καλλιεργούμενον δὲ ἤδη εἰς τὰς Φιλιππίνας καὶ τὴν Ἰαπωνίαν. Οἱ καρποὶ αὐτοῦ ἄνωθεν χαίνουσιν, ἀπολήγουσι δὲ εἰς ἄκρον ὀξὺ καὶ τὰ περικάρπια αὐτῶν εἶναι λεμβοειδῆ. Μῆκος ἔχουσι 15—20 χστμ. περίπου καὶ ὕψος 6 χστμ. Αἱ ἐξωτερικαὶ ἐπιφάνειαι τῶν καρπιδίων εἶναι ἐρρυτιδωμέναι, μόνον δὲ πρὸς τὰς ἐπιφανείας ἐπαφῆς λεῖαι. Αἱ ὀπαὶ ἐν αἷς περιέχονται τὰ σπέρματα εἶναι λεῖαι, στιλπναί, ἀνοικτῶς φαιοῦ χρώματος καὶ τελείως πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἐν αὐταῖς περιεχομένων σπερμάτων. Ἡ μικροσκοπικὴ εἰκὼν τοῦ καρποῦ εἶναι ὀλίγον πολύπλοκος. Οἱ καρποὶ τοῦ ἀστεροειδοῦς ἀνίσου ἐνέχουσι 5% αἰθέριον ἔλαιον, 22% λιπαρὸν ἔλαιον, πρωτοκατεσχικὸν ὀξὺ καὶ ὀλίγον σάκχαρον. Τὸ αἰθέριον ἔλαιον αὐτῶν ἀποτελεῖται κυρίως ἐξ ἀνηθόλης. Μεγάλαι ποσότητες σπερμάτων τοῦ ἀστεροειδοῦς ἀνίσου ἀποστάζονται ἐν Κίνᾳ, τὸ δὲ ἔλαιον αὐτῶν ἐξαγόμενον ἐκεῖθεν χρησιμεύει διὰ τὴν ποτοποιίαν. Οἱ καρποὶ τοῦ ἀστεροειδοῦς ἀνίσου ἐχρησιμοποιοῦντο παλαιότερον εὐρέως εἰς τὴν θεραπευτικήν. Ἤδη ὀλίγαι μόνον φαρμακοποιίαι ἀναφέρουσι τούτους. Ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ ἀστεροειδοῦς ἀνίσου εἶχον σημειωθῆ εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς δηλητηριάσεις, αἵτινες, ὡς ἐξηκρι-

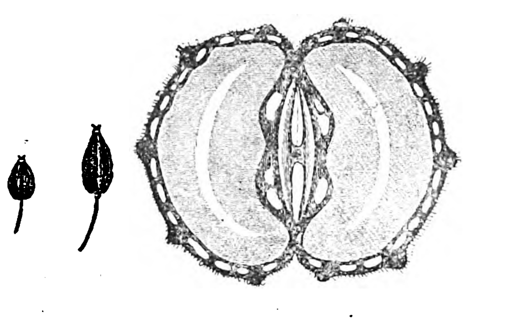

Ἄνισον τὸ ἀστεροειδές.
(Καρπὸς καὶ τομὴ αὐτοῦ ὑπὸ μεγέθυνσιν.)

βώθη, ὠφείλοντο οὐχὶ εἰς τοὺς γνησίους καρποὺς αὐτοῦ ἀλλ' εἰς τοὺς προσομοίους πρὸς αὐτοὺς καρποὺς τοῦ ἐν Ἰαπωνίᾳ φυομένου φυτοῦ Illicium religiosum. Οἱ καρποὶ τοῦ ἰαπωνικοῦ τούτου ἀστεροειδοῦς ἀνίσου εἶναι κατά τι μικρότεροι, ἔχουσι δὲ ὀσμὴν καὶ γεῦσιν ἀσθενεστέραν ὑπενθυμίζουσάν πως τὴν τοῦ καρδαμώμου. Μικροσκοπικῶς δὲν παρέχουσιν ἀσφαλῆ γνωρίσματα διακρίσεως ἀπὸ τῶν γνησίων καρπῶν. Περιέχουσιν 1% αἰθέριον ἔλαιον μὴ ἐνέχον ἀνηθόλην. Τὸ δηλητηριῶδες συστατικὸν αὐτῶν εἶναι ἡ σικιμίνη (Shikimin), τὸ ὄνομα αὐτῆς λαβοῦσα ἐκ τοῦ ἰαπωνικοῦ ὀνόματος τῆς δρόγας. Τὸ λιπαρὸν ἔλαιον αὐτῶν δὲν εἶναι δηλητηριῶδες, τὸ δὲ αἰθέριον ἔλαιον μόνον εἰς μεγάλας ποσότητας.

Ἀνίσου τοῦ ἀστεροειδοῦς ἔλαιον (Oleum Anisi Stellati, Oleum Badiani).—Αἰθέριον ἔλαιον λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως τῶν προσφάτων καρπῶν *ἀνίσου τοῦ ἀστεροειδοῦς* εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Κίνας, ἰδίᾳ δὲ εἰς Kwang-Tunz καὶ τὸ Kwanz-Si, ὡς καὶ εἰς τὰς γαλλικὰς ἀποικίας τοῦ Τογκίνου. Ἡ περιεκτικότης εἰς αἰθέριον ἔλαιον τῶν καρπῶν ἀνέρχεται εἰς 3%· ἡ ἀπόσταξις ὅμως τούτων γίνεται κατὰ πρωτόγονον ἔτι τρόπον. Τὸ ἀνισέλαιον τοῦτο εἶναι ἄχρουν ἢ κιτρινωπόν, ἰσχυρῶς φωτοθλαστικὸν ὑγρόν, ὀσμῆς ἀνίσου καὶ ἐντόνου γλυκείας γεύσεως, ἔχει δὲ εἰδικὸν βάρος 0.98—0 99. Ἡ στροφικὴ ἱκανότης αὐτοῦ εἶναι ἀσθενῶς ἀριστερὰ $\alpha_D = -2$, πήγνυται δὲ μεταξὺ +14 ἕως +18 καὶ διαλύεται εἰς 3μ ἀλκοόλης (90%).

Τὸ κύριον συστατικὸν αὐτοῦ εἶναι τὸ ἀνηθόνιον, ὅπερ εἰς καλὰ ἔλαια περιέχεται ἀπὸ 80—90%. Ἕτερα συστατικὰ τοῦ ἐλαίου εἶναι τὸ d-πινένιον καὶ l-φελλανδρένιον, μεθυλοκαβικόλη, ἀνισοκινόνη καὶ σαφρόλη. Ὁ ἔλεγχος τοῦ ἐλαίου γίνεται διὰ προσδιορισμοῦ τοῦ εἰδ. βάρους καὶ ἰδίᾳ τοῦ σημείου πήξεως. Ὅσον ὑψηλότερον εἶναι τὸ σημεῖον πήξεως τόσον πλουσιώτερον εἶναι τὸ ἔλαιον εἰς ἀνηθόλιον. Ἡ προσθήκη λιπαρῶν ἐλαίων ἀναγνωρίζεται δι' ἐξατμίσεως ὡρισμένης ποσότητος αὐτοῦ, ὅτε παρουσίᾳ τούτων αὐξάνεται τὸ παραμένον ὑπόλειμμα.

Τὸ ἀνισέλαιον χρησιμοποιεῖται κατὰ μεγάλα ποσὰ εἰς τὴν ποτοποιίαν, εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὡς ἐπανορθωτικὸν τῆς γεύσεως, σπανίως δὲ καὶ ὡς στομαχικὸν φάρμακον εἰς 2—6 σταγόνας ὡς καὶ μετὰ σακχάρου ἢ μαγνησίας μεμειγμένον.

Κ. Γ. Μ.

—**ἄνισον ἀστεροειδὲς ψευδὲς** (Fructus Illicii, faux anis étoilé) *[Φαρμακογν.]*. Εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ ἰθαγενοῦς τῆς Βεγγάλης φυτοῦ *Illicium Griffithii* Hook τῆς οἰκογενείας τοῦ *μαγνολιιδῶν*. Οὗτοι ἀποτελοῦνται ἐκ 13 καρποφύλλων ἀποληγόντων κατὰ τὰ ἀνώτερα ἄκρα αὐτῶν πρὸς ράμφος κεκαμμένον. Ἔχουν γεῦσιν δριμεῖαν πικρὰν καὶ ἀρωματικήν, ὑπενθυμίζουσαν τὴν τοῦ μυρτιδάνου καφουρᾶς καὶ δάφνης, καὶ ὀσμὴν εὐχάριστον καφουρᾶς. Χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε ἐν Βεγγάλῃ ὡς ἀντιφυσῶδες καὶ εὐστόμαχον λαϊκὸν φάρμακον. Ὅμοιοι πρὸς τοὺς ἀνωτέρω καρποὺς εἶναι καὶ οἱ τοῦ φυτοῦ Illicium Parviflorum Michx, ὅπερ εἶναι ἰθαγενὲς τῆς Γεωργίας καὶ οἵτινες εἶναι τοξικοί, ὡς καὶ οἱ τοῦ Illicium floridannum Ellis, ὅπερ εἶναι φυτὸν ἰθαγενὲς τῆς Φλωρίδος. Οἱ καρποὶ τούτου ὡς καὶ τὰ φύλλα εἶναι δηλητηριώδη. Ὁ φλοιός του χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντικαταστάτης τῆς κασκαρίλλης. Οἱ καρποὶ τοῦ Illicium major ἔχουν γεῦσιν ὑπομιμνήσκουσαν τὴν τοῦ φλοιοῦ χρυσοβοτάνου, ἀναγράφονται δὲ ἐπίσης εἰς τοὺς τόπους τῆς προελεύσεως αὐτῶν ὡς εὐστόμαχα καὶ ἀντιφυσώδη φάρμακα. Κ. Γ. Μ.

ἀνισόνημα (τὰ) (Anesonema) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιωδῶν*, περιλαμ-

Digitized by Google

βάνον ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Ἰάβαν. Δ. Ν. Π.

— **ἀνισόνημα** (τὰ) (Anisonema) [Ζῳολ.]. Ἐγχυματικὰ διακρινόμενα διὰ τὸν ἁπλούστατον ὀργανισμόν των, ὅστις εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν τῶν *ἀμοιβῶν*. Τὸ σῶμα τῶν ἀνισονήμων περιβάλλεται ὑπὸ λεπτοῦ καὶ οὐχὶ συσταλτοῦ χιτῶνος καὶ φέρει δύο ἄνισα νημάτια. Δ. Ν. Π.

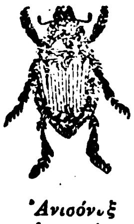
Ἀνισόνυξ ὁ κοινός.

ἀνισόνυξ (ὁ) (Anisonyx) [Ζῳολ.]. Ἔντομα κολεόπτερα πενταμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *λεπιδοχέρων*. Ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶσιν εἰς τὰ περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος μέρη, ὧν γνωστότερον ὁ *ἀνισόνυξ ὁ κοινὸς* (Anisonyx vulgaris). Δ. Ν. Π.

ἀνισόνυχα (τὰ) (Anisonycha) [Ζῳολ.]. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *μελοΐδῶν*. Εἶναι ἰθαγενῆ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Δ. Ν. Π.

ἀνισοπαχής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ μὴ ἰσοπαχής, ὁ ἔχων ἄνισον πάχος.

ἀνισοπέδωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἰσοπεδωμένος, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἰσοπεδωθῇ.

ἀνισόπελμα (τὰ) (Anisopelma) [Ζῳολ.]. Ἔντομα ὑμενόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰχνευμονιδῶν*. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα ἐν τῇ μεσημβρινῇ Εὐρώπῃ, ὧν κοινότερον εἶναι *ἀνισόπελμον τὸ θαυμάσιον* (Anisopelmum superbus). Δ.Ν.Π.

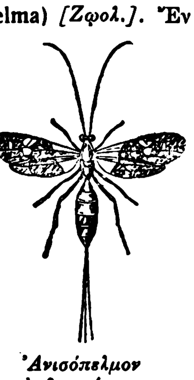
Ἀνισόπελμον τὸ θαυμάσιον.

ἀνισοπέταλα (τὰ) [Βοτ.]. Οὕτω καλοῦνται τὰ ἄνθη τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς τῶν πετάλων δὲν εἶναι ὅμοιος πρὸς τὸν τῶν σεπάλων. Ἐπίσης ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται καὶ διὰ τὸν κάλυκα τοῦ ὁποίου τὰ πέταλα εἶναι ἀνόμοια μεταξύ των. Δ. Ν. Π.

ἀνισοπέταλον (τὸ) (Anisopetalum) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιοειδῶν*. Διακρίνονται ἐκ τῶν ἰδιορρύθμων φύλλων των ἅτινα ἀποτελοῦνται ἐκ δύο ἀνομοίων λοβῶν. Δ. Ν. Π.

ἀνισοπλατής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ μὴ ἰσοπλατής, ὁ ἔχων ἄνισον πλάτος.

ἀνισόπλευρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἰσόπλευρος, ὁ ἔχων ἀνίσους πλευράς.

ἀνισοπλία (ἡ) (Anisoplia) [Ζῳολ.]. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*. Χαρακτηρίζονται ἰδίως ἐκ τοῦ στόματός των, ὅπερ ἐπιμηκύνεται καὶ σχηματίζει εἶδος βραχέος ῥύγχους. Τὸ σῶμά των εἶναι ᾠοειδές, κατά τι κυρτόν, μὲ κεκολοβωμένα ἔλυτρα. Οἱ πόδες εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυροί, ἀνεπαισθήτως πεπιεσμένοι καὶ κεκαλυμμένοι ὑπὸ σκληρῶν τριχῶν. Εἶναι ἐξηπλωμένα ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς βορείου Ἀφρικῆς. Τὰ συχνότερον ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ εἴδη εἶναι: *ἀνισοπλία ἡ Αὐστριακὴ* (Anisoplia austriaca) καὶ *ἀνισοπλία ἡ ἀγροτικὴ* (Anisoplia agricola). Ἡ τελευταία ἀπαντᾷ κυρίως ἐπὶ τῶν ἀγρωστωδῶν φυτῶν. Ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ προθώραξ αὐτῆς ἔχει μεταλλικὸν πράσινον χρῶμα, τὰ ἔλυτρα εἶναι ὠχροκίτρινα καὶ ἡ ῥάχις κοσμεῖται ὑπὸ ὑπολεύκων μικρῶν τριχῶν μὲ μελανὰς κηλῖδας. Τὸ γνωστότερον, ἀπαντῶν ἐν Ἀλγερίᾳ, εἶδος εἶναι *ἀνισοπλία ἡ σταυροφόρος* (Anisoplia crucifera). Δ. Ν. Π.

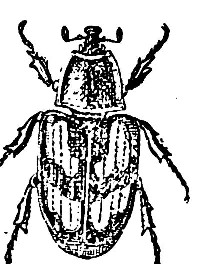
Ἀνισοπλία ἡ σταυροφόρος.

ἀνισόποδα (τὰ) (Anisopoda) [Ζῳολ.]. Μαλακόστρακα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑδραιοφθάλμων*. Εἶναι πάντα μικρότατα ζῷα τῶν ὁποίων ἡ κεφαλὴ συνδέεται ἀπ' εὐθείας μετὰ τῶν δύο ἀνωτέρων θωρακικῶν σπονδύλων σχηματίζουσα εἶδος κεφαλοθώρακος. Αἱ κεραῖαι καὶ τὰ νημάτια ἀποτελοῦνται ἐκ μοναδικῶν δακτυλίων (κρίκων) τελείως ἀνεπτυγμένων. Οἱ κοιλιακοὶ πόδες φέρουσι λεπιδώδη φ.μάτια. Δ. Ν. Π.

ἀνισόπτερα (τὰ) (Anisoptera) [Ζῳολ.]. Ἔντομα ὀρθόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκριδιδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνισοπτέρυξ (ἡ) (Anisopteryx) [Ζῳολ.]. Ἔντομα λεπιδόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *φυτομετριδῶν*. Γνωστὰ εἶναι εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα κατὰ τὸν χειμῶνα ἐντὸς τῶν δασῶν, ὧν κοινότερον *ἀνισοπτέρυξ ἡ οἰνάνθινος* (Anisopteryx œnanthinus), διακρινομένη ἐκ τοῦ καστανοῦ χρωματισμοῦ της καὶ τῶν λευκῶν ποικιλμάτων τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῶν πτερῶν της. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

Ἀνισοπτέρυξ ἡ οἰνάνθινος.

ἀνισοπώγων (ὁ) (Anisopogon) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστιδῶν* παραπλήσιον πρὸς τὴν κριθήν. Περιλαμβάνει ἓν μόνον εἶδος φυόμενον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Αὐστραλίαν. Δ. Ν. Π.

ἀνισόρραμφα (τὰ) (Anisorampha) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κιχοροειδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος ἀπαντῶν εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Δ. Ν. Π.

ἀνισορροπία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνισόρροπος, ἔλλειψις ἰσορροπίας, ἀστάθεια.

— [Ψυχοπ.] Ἐκφυλισμὸς συνιστάμενος εἰς ἄνισον καὶ γενικῶς ἐλαττωματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων (βλ. ψυχοπάθειαι ἐκφυλογενεῖς).

Αἱ ἀνισορροπίαι καθόλου κεῖνται οἱονεὶ εἰς τὸ μεταίχμιον φυσιολογικοῦ καὶ παθολογικοῦ. Ἀνισορροπία παρατηρεῖται εἰς ἀνθρώπους μὴ ἐστερημένους συνήθως εὐφυΐας, ἐνίοτε μάλιστα εἰς ὑπερφυεῖς. Πράγματι, ὄχι οἱ ὀλιγώτεροι τῶν ἀνισορρόπων ἔχουσιν εἰς μέγαν βαθμὸν ἀνεπτυγμένην τὴν δύναμιν τῆς φαντασίας, τῆς ἐφευρετικότητος, τῆς ἐκφράσεως. Εἶναι εὔγλωττοι, εὔστροφοι, πνευματώδεις, ἀλλὰ στεροῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐθυκρισίας καὶ δὴ ἀκολουθίας εἰς τὰς σκέψεις των. Διαλάμπουν ὡς πρός τινας ἀνωτέρας ἱκανότητας, εἶναι ὅμως ἀνίκανοι νὰ συμπεριφέρωνται λογικῶς κατὰ πάντα, ν' ἀσκῶσιν ἐπάγγελμά τι, νὰ προστατεύωσι πάντοτε καὶ ἴσῳ μέτρῳ φρονίμως τὰ συμφέροντα τῆς οἰκογενείας των κτλ. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγονται ὡρισμένης κατηγορίας οὐτοπισταί, ὀνειροπόλοι, θεωρητικοί, εὐεπίφοροι εἰς ὑψηλὰς ἰδέας, ἀλλ' ἀνίκανοι πρὸς θετικὴν δημιουργίαν. Εἰς τοὺς ἀνισορρόπους ἀνήκουσιν οἱ *ἐκκεντρικοί*, οἱ *ἔκφυλοι* κ. ἄ. [Πβλ. *Ritti A.* «Sémiologie psychiatrique» ἐν «*Psychiatrie*», Α' 1921]

ἀνισόρροπος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἰσόρροπος, ὁ μὴ ἐξ ἴσου ῥέπων, οἷον αἱ πλάστιγγες τοῦ ζυγοῦ.

ἀνισορροπῶ *(—έω)*· εἶμαι ἀνισόρροπος, δὲν ἔχω ἰσορροπίαν, οἷον οἰκοδόμημα, τοῖχος, στῦλος κττ. || μεταφ. εἶμαι διανοητικῶς ἀνισόρροπος, δὲν ἔχω ἰσόρροπον ἐνδιαφέρον.

ἀνισόρρυγχος (ὁ) (Anisorhynchus) [Ζῳολ.]. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιοβιδῶν*, διακρινόμενα ἐκ τοῦ μελανοῦ χρώματος καὶ τῶν μακρῶν καὶ λεπτῶν ἐλύτρων των. Γνωστὰ εἶναι δώδεκα περίπου εἴδη διεσπαρμένα εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Τὸ μᾶλλον διαδεδομένον εἶδος εἶναι ὁ *ἀνισόρρυγχος ὁ ἀγγελιαφόρος* (Anisorhynchus bajulus). Δ. . Π.

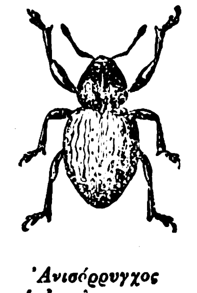
Ἀνισόρρυγχος ὁ ἀγγελιαφόρος.

ἄνισος (ὁ, ἡ), *— ον* (τό)· ὁ μὴ ἴσος, ὁ μὴ ὁ αὐτός, ὁ διάφορος· || ἀνεπιεικής, ἄδικος.— Ἐπίρρ. *ἀνίσως*.

— **ἄνισος διατίμησις προικὸς** [Νομ.]· βλ. προίξ.

Ἄνισος· βλ. Ἔννς.

ἀνισοσκέλεια (ἡ)· ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ συνήθως· ἡ μὴ ἰσοσκέλισις, ὅταν αἱ δαπάναι εἶναι μεγαλύτεραι τῶν προσόδων.

ἀνισοσκελής (ὁ, ἡ), *— ές* (τό)· ὁ μὴ ἰσοσκελής, ὁ ἔχων ἄνισα σκέλη.

— **ἀνισοσκελῆ** (τὰ) (Anisoscela) [Ζῳολ.]. Ἔντομα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥυγχωτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοριδῶν*. Διακρίνονται ἐκ τῆς τριγωνικῆς κεφαλῆς των, ἥτις φέρει λεπτὰς καὶ μακρὰς ὅσον τὸ σῶμά των κεραίας. Οἱ πρόσθιοι πόδες των κατὰ τὸ ἄκρον των καταλήγουσιν εἰς φυλλώδη φυμάτια. Εὑρίσκονται εἰς τὰς περὶ τὸν τροπικὸν χώρας. Γνωστότερον εἶναι τὸ *ἀνισοσκελὲς τὸ φυλλόπουν* (Anisoscela phyllopus). Δ. Ν. Π.

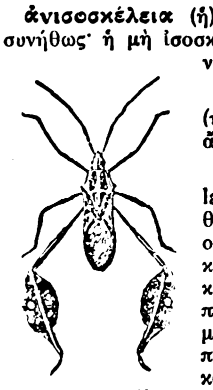
Ἀνισοσκελὲς τὸ φυλλόπουν.

ἀνισοσκιάδιον (τὸ) (Anisosciadium) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος φυόμενον ἐν Συρίᾳ. Δ. Ν. Π.

ἀνισόσπερμον (τὸ) (Anisospermum) [Βοτ.]. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔδωσεν ὁ Manso εἰς φυτόν τι τῆς Βραζιλίας, γνωστὸν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Faba San Ignacio*, τοῦ ὁποίου οἱ κόκκοι χρησιμοποιοῦνται ὡς καθαρτικόν. Δ. Ν. Π.

ἀνισοστήμονα (τὰ) [Βοτ.]. Οὕτω καλοῦνται τὰ ἄνθη τῶν ὁποίων οἱ στήμονες δὲν ἔχουσι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν μὲ τὰ πέταλα. Δ. Ν. Π.

ἀνισοστημονίδαι (οἱ) [Βοτ.]. Ὁ Brongniard ἔδωσε τὸ ὄνομα τοῦτο εἴς τινα φυτὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων-γαμοπετάλων*, χαρακτηριζόμενα ἐκ τῆς ἰδιορρύθμου διατάξεως τῶν στημόνων των. Δ. Ν. Π.

ἀνισόστικτα (τὰ) (Anisosticta) [Ζῳολ.]. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *κοχινελιδῶν*. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη ζῶντα ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ, ὧν κοινότερον τὸ *ἀνισόστικτον τὸ κυπάρισσον* (anisostictum cupressum). Δ. Ν. Π.

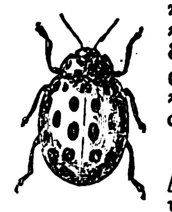
Ἀνισόστικτον τὸ κυπάρισσον.

ἀνισόστιχος (ὁ) (Anisostichus) [Βοτ.]. Φυτὸν τῆς οἰκογενείας τῶν *βιγνονιδῶν*. *Ἀνισόστιχος ὁ αἰγαγρώδης* (Anisostichus Capreolatus) εἶναι ὡραιότατον ἀναρριχητικὸν φυτὸν μὲ μακροὺς εὐλυγίστους κλάδους καὶ φέρει τοξοειδῆ ἄνθη λαμπροῦ ἐρυθροελαιώδους χρώματος καὶ ὧν τὸ κατώτατον ἐσωτερικὸν τμῆμα εἶναι κίτρινον. Τὸ φυτὸν τοῦτο καλλιεργεῖται εἰς τοὺς κήπους καὶ εὐδοκιμεῖ εἰς πάντα τὰ κλίματα. Δ. Ν. Π.

ἀνισόταρσα (τὰ) (Anisotarsa) [Ζῳολ.]. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*. Εἶναι πάντα μικροτάτου μεγέθους, ἰθαγενῆ τοῦ Μεξικοῦ. Δ.Ν.Π.

ἀνισοτάχεια (ἡ)· ἡ ἄνισος ταχύτης.

ἀνισοταχής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ μὴ ἰσοταχής, ὁ ἔχων ἄνισον τάχος.—Ἐπίρ. *ἀνισοταχῶς*.

—ἀνισοταχὴς *κίνησις*· βλ. κίνησις.

ἀνισότης (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἄνισος, ἔλλειψις ἰσότητος, ἔλλειψις ταυτότητος· || ἀνεπιείκεια, ἀδικία.

— [Μαθημ.] Ἀνισότης καλεῖται ἡ συμβολικὴ παράστασις τοῦ ἰσχυρισμοῦ μας, καθ' ὃν δύο μεγέθη δὲν εἶναι ἴσα.

Οὕτως ἡ παράστασις $α>β$ σημαίνει ὅτι τὸ α εἶναι μεγαλύτερον τοῦ β καὶ ἡ $α<β$ ἐκφράζει ὅτι τὸ α εἶναι μικρότερον τοῦ β. Ἂν $α>β$ καὶ $γ>δ$ θὰ εἶναι ἐπίσης

$$α+γ>β+δ,\ α-δ>β-γ,\ α.γ>β.δ \text{ καὶ } \frac{α}{δ}>\frac{β}{γ}$$

ἔνθα α, β, γ, δ ἀριθμοὶ θετικοί.

[Πβλ. *Tartinville*, Théorie des equations et des inequations du 1er et du 2me degré à une inconnue, Paris 1902.] —Θ

— **ἀνισότητες** [Ἀστρον.]· βλ. διατάραξις.

— **ἀνισότητος** («*Δοκίμιον περὶ τῆς — τῶν ἀνθρώπινων φυλῶν*»)· βλ. Γκομπινώ.

— **ἀνισότητος** («*Λόγος περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς αἰτίας τῆς — μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων*»)· βλ. Ρουσσώ.

ἀνισοτιμία (ἡ)· ἡ ἄνισος τιμή, ἡ ἄνισος ἀξία.

ἀνισότιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἰσότιμος, ὁ ἔχων ἄνισον πρὸς ἄλλον τιμήν.

ἀνισοτόμα (τὰ) (Anisotoma) [Ζῳολ.]. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *συλφιδῶν*. Τὸ σῶμά των εἶναι ᾠοειδὲς ἢ ἐλλειψοειδὲς καὶ σχεδὸν τελείως ἄκαμπτον, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ συσφαιρωθῇ, ὅπως συμβαίνει εἰς ἕτερα ἔντομα τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Ὁ προθώραξ εἶναι κυρτὸς κατὰ τὰ ἄκρα του. Αἱ κεραῖαι των φέρουσιν ἕνδεκα ἀρθρώσεις, ὧν αἱ πέντε τελευταῖαι σχηματίζουσιν εἶδος ἐπιμήκους ῥόπτρου. Ὁλόκληρον τὸ μεσοθωρακικὸν διάφραγμα ἢ τμῆμα τούτου καλύπτεται ὑπὸ λεπτῶν καὶ σκληρῶν τριχῶν. Οἱ ἐμπρόσθιοι πόδες φέρουσι πέντε ἀρθρώσεις καὶ οἱ ὀπίσθιοι τέσσαρας. Ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τῶν μυκήτων, τῆς χλόης καὶ σπανιώτερον ἐπὶ τῶν ἀνθέων. Γνωστὰ εἶναι ἀρκετὰ εἴδη ἅτινα διακρίνονται ἐκ τοῦ μικροτάτου μεγέθους των, ὧν κοινότερον τὸ *ἀνισοτόμον τὸ κινναμώμιον* (Anisotomum Cinnamomea). Δ. Ν. Π.

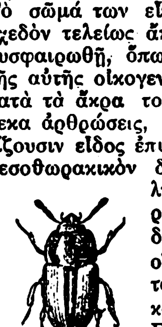
Ἀνισοτόμον τὸ κινναμώμιον.

Digitized by Google

ἀνισότονος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἄνισος ὡς πρὸς τὸν τόνον ἢ τὴν ἔντασιν (Πτολ. παρὰ Πορφ. 259).

ἀνισοτροπία (ἡ) *[Φυσ.]*. Καλεῖται ἡ καθ' ὡρισμένον νόμον μεταβολὴ τῶν ἰδιοτήτων τῶν σωμάτων μετὰ τῆς διευθύνσεως, ἥτις εἶναι χαρακτηριστικὴ εἰς τὰ κρυσταλλικὰ σώματα, ἅτινα καλοῦνται καὶ *ἀνισοτροπα* σώματα. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦσι μόνον τὰ σώματα τὰ κρυσταλλούμενα εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ἅτινα μετὰ τῶν ἀμόρφων σωμάτων, ὡς μὴ δεικνύοντα ἀνισοτροπίαν ἰδιοτήτων, ἐκλήθησαν *ἰσότροπα* σώματα. Οὕτως ἡ μορφὴ τῶν κρυστάλλων αἰτίαν ἔχει τὴν διάφορον ταχύτητα τῆς αὐξήσεως αὐτῶν κατὰ τὰς διαφόρους διευθύνσεις, ὀφειλομένην εἰς τὴν ἀνισοτροπίαν. Ὁμοίως οἱ κρύσταλλοι δεικνύουσιν ἀνισοτροπίαν ὅσον ἀφορᾷ τὰς φυσικὰς αὐτῶν ἰδιότητας. Οὕτω παρατηροῦμεν ὅτι πλεῖστοι κρύσταλλοι δεικνύουν λίαν σαφῆ τὴν ἰδιότητα τοῦ σχισμοῦ καθ' ὡρισμένην διεύθυνσιν. Κλασσικὸν παράδειγμα τούτου εἶναι ὁ μαρμαρυγίας, ἐξ οὗ δυνάμεθα διὰ σχισμοῦ νὰ ἀποσπάσωμεν φύλλα πάχους $^{1}/_{100}$ m.m. Ὁμοίως εἰς πλείστους κρυστάλλους ἡ σκληρότης αὐτῶν εἶναι διάφορος κατὰ τὰς διαφόρους διευθύνσεις. Λίαν σαφῶς δεικνύεται ἡ ἀνισοτροπία τῶν κρυστάλλων ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν ὀπτικῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν (βλ. διπλῆ διάπλασις).

Κατὰ τὰς τελευταίας ἐρεύνας ἡ ἀνισοτροπία ἐν τῇ περιπτώσει τῶν κρυστάλλων ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἰδιαζούσης ὑφῆς αὐτῶν. Πράγματι δ' ἐκ τῆς ἐρεύνης τῆς ὑφῆς τῶν κρυστάλλων τῇ βοηθείᾳ ἀκτίνων Ραῖντγκεν κατεδείχθη ὅτι τὰ τὸν κρύσταλλον ἀπαρτιζοντα ἄτομα καὶ ἠλεκτρόνια παρουσιάζουσι διάφορον διάταξιν κατὰ τὰς διαφόρους διευθύνσεις, εἰς τοῦτο δ' ὀφείλεται τὸ φαινόμενον νὰ δεικνύωσιν οὗτοι μεταβολὴν τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν κατὰ τὰς διαφόρους διευθύνσεις. Κ.Π.

ἀνισότροπος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ παρουσιάζων ἀνισοτροπίαν (βλ. λ.).

—ἀνισότροπα σώματα [Φυσ.]· βλ. ἀνισοτροπία.

ἀνισοϋψὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἔχων διάφορα ὕψη, ὁ διαφερων πρὸς ἄλλον κατὰ τὸ ὕψος.—Ἐπίρ. *ἀνισοϋψῶς*.

ἀνισόφυλλα (τὰ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ φυτὰ τα φέροντα ἄνισα φύλλα. Δ. Ν. Π.

ἀνισόφυλλον (τὸ) (Anisophyllum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ριζοφοριδῶν*. Εἶναι δένδρα ἢ δενδρύλλια ἰθαγενῆ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς τροπικῆς Ἀφρικῆς. Τὰ φύλλα των εἶναι ἐναλλασσόμενα καὶ οἱ κόκκοι των δὲν περιέχουσιν ἀλμπουμίνην. Γνωστότερον εἶναι *ἀνισόφυλλον τὸ κοινὸν* (Anisophyllum vulgaris). Δ. Ν. Π.

Ἀνισόφυλλον τὸ κοινόν.

ἀνισόφυσα (τὰ) (Anisophysa) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα δίπτερα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκαλυπτεριδῶν*. Γνωστὰ εἶναι εἴδη τινὰ διακρινόμενα ἐκ τοῦ μικροῦ ἀνασιήματός των ἀπαντῶντα εἰς Εὐρώπην καὶ ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ τῶν φύλλων τῶν καρόττων. Δ. Ν. Π.

ἀνισόχειλα (τὰ) (Anisochila) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν. Πάντα εἶναι πόαι ἐτήσιαι ἢ πολυετεῖς καὶ χαρακτηρίζονται ὑπὸ κάλυκος τοῦ ὁποίου τὸ ἄνω χεῖλος εἶναι ᾠοειδὲς ἐκτρεπόμενον πρὸς τὰ πρόσω καὶ καλύπτον τὸ κάτω χεῖλος ὅπερ εἶναι βραχὺ καὶ κολοβόν. Τὰ ἄνθη των ἔχουσι σπειροειδῆ διάταξιν. Γνωστότερον εἶναι τὸ *ἀνισόχειλον τὸ σαρκῶδες* (Anisochilum carnosum), ὅπερ χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς Ἰνδίας ὡς φάρμακον. Δ. Ν. Π.

Ἀνισόχειλον τὸ σαρκῶδες.

ἀνισόχειρα (τὰ) (Anisochira) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα ἑτερομερῆ τῆς οἰκογενείας τῶν *διαπηριδῶν*. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας. Δ. Ν. Π.

ἀνισοψηφία (ἡ)· ἀνισότης ἀριθμοῦ ψήφων.

ἀνισόψηφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων ἰσαρίθμους πρὸς ἄλλον ψήφους· || ὁ μὴ ἔχων τὰ αὐτὰ δικαιώματα.

Ἀνισσὸν (Anisson), ***Λαυρέντιος***. Διάσημος τυπογράφος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος γεννηθεὶς ἐν Λυῶνι τῷ 1613 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1679. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ἄλλων συγγραμμάτων τὰ ὁποῖα ἐξέδωκεν εἶναι καὶ «Biblioteca Patrum» εἰς 27 τόμους εἰς φύλλον.

Ὁ υἱός του *Ἰωάννης* ὑπῆρξεν ἐπίσης τυπογράφος, ἐκδόσας τὸ «Le Glossaire grec» τοῦ Ντυκὰνζ τῷ 1688. Ἐκλήθη οὗτος τῷ 1691 εἰς Παρισίους καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς Βασιλικῆς Τυπογραφίας, τῆς ὁποίας ἡ διεύθυνσις ἐπὶ μακρὰ ἔτη περιήρχετο εἰς τοὺς ἀπογόνους του. Ὁ Ἰωάννης Ἀνισσὸν ἀπέθανε τῷ 1721.

Ὁ ἔγγονος τούτου ***Στέφανος*** (*Ἀλέξανδρος-Ἰωάννης*) γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀνισσὸν Ντυππερόν*, ἐγένετο διευθυντὴς τῆς Βασιλικῆς Τυπογραφίας τῷ 1783. Ἀπολυθεὶς τῆς θέσεώς του ἐπὶ ἐπαναστάσεως ἐκαρατομήθη τῷ 1794.

Τοῦ τελευταίου τούτου ὁ υἱὸς ***Ἀλέξανδρος*** (*Ἰάκωβος-Λαυρέντιος*) γεννηθεὶς τῷ 1776 ἀπέθανε τῷ 1852. Νομάρχης ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας, ἐγένετο ἐπίσης τῷ 1814 διευθυντὴς τῆς Βασιλικῆς Τυπογραφίας. Ἀλλ' αἱ πρὸς τὴν οἰκογένειαν ταύτην κληρονομικαί, οὕτως εἰπεῖν, προνομίαι ἐπὶ τοῦ δημοσίου τούτου ἱδρύματος ἤγειραν πλείστας διαμαρτυρίας, ἠναγκάσθη δὲ ἐκ τούτου ὁ Ἀλέξανδρος τῷ 1827 νὰ παραιτηθῇ καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς διαπρέψας ὡς ρήτωρ. Θ. Β.

ἀνίστημι καὶ νεώτ. *ἀνιστῶ (—άω)*, ἀόρ. *ἀνέστησα*· ἀνεγείρω τινὰ κατακείμενον, σηκώνω, κάμνω τινὰ νὰ σηκωθῇ· || ἐγείρω νεκρόν, κοιν. *ἀνασταίνω*· || μέσ. *ἀνίσταμαι*, ἀόρ. *ἀνέστην*· ἐγείρομαι, σηκώνομαι· || ἐγείρομαι ἐκ τοῦ τάφου: «Χριστὸς ἀνέστη»· κοιν. *ἀνασταίνομαι*. Β. Φ.

ἀνιστορησία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνιστόρητος, ἄγνοια τῆς ἱστορίας, ἔλλειψις ἱστορικῆς μορφώσεως.

ἀνιστόρητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἱστορούμενος, ὁ μὴ ἀναφερόμενος ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὁ ἀγνοούμενος ὑπὸ τῆς ἱστορίας· || ὁ ἀγνοῶν τὴν ἱστορίαν, ὁ ἀμόρφωτος ἱστορικῶς· πρβλ. *ἀγεωγράφητος*.—Ἐπίρρ. ***ἀνιστορήτως***· || ὁ μὴ ἱστορημένος, ὁ μὴ ἐζωγραφημένος (ἀπὸ τοῦ *ἱστορῶ*=ζωγραφῶ): «ἀνιστόρητος ναός», ὁ ναὸς τοῦ ὁποίου οἱ τοῖχοι δὲν εἶναι κεκαλυμμένοι δι' εἰκόνων ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ ἢ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Β. Φ.

ἀνιστορικότης (ἡ)· ἀντὶ ἀνιστορησία (βλ. λ.).

ἀνιστορῶ *(—έω)*· ἐρωτῶ, ζητῶ πληροφορίας, ἐξετάζω· || ζωγραφῶ, εἰκονίζω, καλύπτω δι' εἰκόνων ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ ἢ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· ἡ σημασία αὕτη τῆς λέξεως ἤδη ἀπὸ τοῦ 9ου αἰῶνος: «καὶ πρότερον ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἀνιστορεῖσθαι ἐνομοθέτησε, ...τὴν ἐν Βηθλεὲμ γέννησιν»· συνήθης ἡ λέξις ἐν οἰκοδομικαῖς ἐπιγραφαῖς ἐκκλησιῶν: «ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος οὗτος ναὸς ἀνῳκοδομήθη καὶ ἀνιστορήθη . . .»· || ἀναπαριστῶ διὰ τῆς φαντασίας, ἀνακαλῶ ζωηρῶς εἰς τὴν μνήμην μου πρόσωπα ἢ συμβάντα.

ἀνιστῶ *(—άω)*· νεώτερος τύπος τοῦ *ἀνίστημι*.

Ἄνισφελδ, ***Βόρις Ἰσμαήλοβιτς***. Ρῶσος ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Ὀδησσῷ τῷ 1876 καὶ σπουδάσας ἀρχικῶς μὲν εἰς τὴν «Σχολὴν τοῦ Σχεδίου» τῆς πόλεως ταύτης, εἶτα δὲ συμπληρώσας τὰς σπουδάς του εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς Πετρουπόλεως. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἀκαδημίας ταύτης ἐβραβεύθη λαβὼν τὸ χρυσοῦν μετάλλιον διὰ τὸν πίνακα αὐτοῦ «Ἀδὰμ καὶ Εὔα», ὅστις θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν ὡραιοτέρων ἔργων τῆς συγχρόνου παραγωγῆς τῆς ρωσικῆς καλλιτεχνίας. ἠγοράσθη δὲ παρὰ τοῦ κράτους καὶ ἀνηρτήθη μεταξὺ τῶν ἔργων τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν τοῦ Μουσείου «Ἐρμιτάζ» τῆς Πετρουπόλεως. Ἕτερα ἔργα του κατέχουσι πλεῖστα μουσεῖα τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Σουηδίας. Τὸ ἄριστον πάντων εἶναι ὁ πίναξ του «Θὰ ἔλθῃ;» εὑρισκόμενος εἰς τὴν πινακοθήκην τοῦ Τετριακὼφ περιελθοῦσαν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ κράτους καὶ ἥτις εἶναι μία τῶν πλουσιωτέρων τῆς Εὐρώπης. Ὁ Ἄνισφελδ ἐξετέλεσεν ἐπίσης πολυαρίθμους σκηνογραφίας μελοδραμάτων καὶ μπαλέτων ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἐκ τῶν ὁποίων μεγάλην ἐντύπωσιν ἐπροξένησαν ἡ «Σιλφίς», αἱ «Αἰγυπτιακαὶ νύκτες» καὶ τὰ «Ρόδα». Θ. Β.

ἀνίσχυρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἰσχυρός, ὁ μὴ ἰσχύων, ἀσθενής, ἀδύνατος, ἀνίκανος: «εἶναι ἀνίσχυρος νὰ ἐκδικηθῇ»· || ὁ μὴ ἰσχύων νομικῶς, ὁ μὴ ἔχων κῦρος: ἀνίσχυρος διαθήκη, — δωρεά».

— ἀνίσχυρος δικαιοπραξία [Νομ.]· βλ. δικαιοπραξια.

ἀνίσως· ἐπίρρ., ὄχι κατ' ἴσον τρόπον, ὄχι κατ' ἴσον μέτρον.

— **ἀνίσως**· σύνδεσμ. ὑποθετ., ἰσχυρότερος τοῦ ἁπλοῦ *ἄν*: «ἀνίσως θέλῃ», ἢ μετὰ τοῦ *καί*: «ἀνίσως καὶ θέλῃ»· βλ. ἄν. Β. Φ.

ἀνίσωψ (ὁ) (Anisops) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα ἡμίπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *νωτονηκτιδῶν*, ἀπαντῶντα εἰς τὰ θερμὰ κλίματα τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Ἀντιοργὶς (Anitorgis) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Ἱσπανίας. Ὁ Τίτος Λίβιος (1. XXV. c. XXXII) ἀναφέρει, ὅτι οἱ δύο στρατηγοὶ Π. Κορνήλιος καὶ Π. Σκιπίων, προχωρήσαντες μὲ τὸν στρατὸν αὐτῶν, διῃρημένον εἰς δύο σώματα, μέχρι τῆς πόλεως *Ἀνιτοργίς*, ἐστρατοπέδευσαν πλησίον τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ὁποῖον ἐχώριζε ποταμός τις. Δὲν ἐξηκριβώθη εἰσέτι, ἂν ἡ Ἀνιτοργὶς εἶναι ἡ σημερινὴ *Ἀλμπαρασὶν* ἢ ἡ *Παμπελοῦνα*. Α. Δ.

Ἀντσάκι· βλ. λ. Ἀνετσαίου.

Ἀνίτσκωφ, ***Εὐγένιος Βασιλείεβιτς***. Ρῶσος ἱστορικός, φιλόλογος καὶ κριτικὸς γεννηθεὶς τῷ 1866. Διατελέσας μαθητὴς τοῦ ἱστορικοῦ Νικολάου Βασελέφσκη, διεκρίθη ἀπὸ νεανικῆς ἡλικίας ἐκ δημοσιεύσεως πραγματειῶν περὶ τῆς λαϊκῆς ποιήσεως τῆς Ρωσίας καὶ περὶ τῶν ἠθῶν τοῦ λαοῦ αὐτῆς κατὰ τὴν πρὸ Πέτρου τοῦ μεγάλου περίοδον. Ἐκ τῶν ἔργων του τούτων ἄριστον εἶναι ἡ τρίτομος «Συλλογὴ δημοτικῶν ᾀσμάτων», ἐκ τῶν ᾀδομένων εἰς πανηγύρεις ἢ εἰς γεγονότα τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου.

Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης ψυχολογικὰς καὶ γλωσσολογικὰς μελέτας σχετικὰς μὲ τὰ ἀρχαῖα ἤθη τῆς χώρας καὶ τὰ πρῶτα γλωσσικὰ ἰδιώματα αὐτῆς. Τὸ ἔργον τοῦ Ἀνίτσκωφ διακρίνει φιλελεύθερον πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐθεωρήθη ὡς συντελοῦν εἰς ὑπονόμευσιν τοῦ τότε ἀπολυταρχικοῦ καθεστῶτος. Κατηγορηθεὶς τῷ 1904 ὅτι ἀνεμιγνύετο εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν φιλελευθέρων συνδέσμων καὶ συνειργάζετο μετὰ τῶν ἐπιδιωκόντων τὴν μεταβολὴν τοῦ ἐν Ρωσίᾳ πολιτεύματος, παρεπέμφθη εἰς δίκην καὶ κατεδικάσθη εἰς δέκα τριῶν μηνῶν φυλάκισιν.

Ληξάσης τῆς ποινῆς του ἀπετέλεσε μέλος, κατὰ τὴν πρώτην ρωσικὴν ἐπανάστασιν (1905—1907), τοῦ «Συνδέσμου τῶν χωρικῶν». Ἐκ τούτου καταδιωχθεὶς ἐκ νέου κατεδικάσθη εἰς ἑνὸς ἔτους φυλάκισιν, ἀπελύθη δὲ μετὰ τὴν παραχώρησιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Β' τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ κατέκρινεν ὡς ἀτελὲς καὶ ὡς δίδον ἀφορμὰς πρὸς νόθευσιν αὐτοῦ. Ἐπεδιώχθη ἐκ νέου καταδίωξις ἐναντίον του, ἀλλὰ δὲν ἐπραγματοποιήθη αὕτη, καθόσον εὗρεν ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν ἡ καταδιωκτικὴ ἀρχὴ ἀπὸ μέρους πλήθους βουλευτῶν. Ἐξηκολούθησεν εἶτα ὑποδεικνύων ὅτι ὁ ἀτελέστατος ἐκεῖνος συνταγματικὸς θεσμὸς ἦγεν ἀσφαλῶς εἰς εὐρυτέραν ἐπανάστασιν καὶ ὅτι τὰ ἀνειλικρινῆ ἡμίμετρα εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἶναι ὀλεθριώτατα, ὤθουν δὲ κατ' ἀνάγκην τοὺς φιλελευθέρους πολίτας εἰς ἕνωσιν μετὰ τῶν ἀναρχικῶν στοιχείων. Μὴ δεχθεὶς νὰ μετάσχῃ οὕτω καταρτισθείσης Βουλῆς, ἀφωσιώθη εἰς τὰς ἱστορικὰς αὐτοῦ ἐρεύνας καὶ τῷ 1910 ἐδημοσίευσε τόμους τινὰς ἐκ τῶν ἱστορικοκριτικῶν ἔργων του. Θ. Β.

Ἄνιχ (Anich), ***Πέτρος***. Ἀγρότης ἐκ Τυρόλου, ἀστρονόμος καὶ γεωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Ὄμπερ-Φοὺς παρὰ τὸ Ἴνσμπρουκ τῷ 1723 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1766. Λαβὼν παρὰ τῆς Μαρίας Θηρεσίας τὴν ἐντολὴν νὰ συντάξῃ τὸν χάρτην τοῦ Τυρόλου, ἐξετέλεσε τὴν ἐργασίαν ταύτην, παρ' ὅλας τὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δυσκολίας, μετ' ἀκριβείας, προκαλούσης τὸν θαυμασμόν. Α. Δ.

Ἀνῖχαι (οἱ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λαὸς τῆς Ἰνδικῆς (*Πτολ.* 7.1.52).

ἀνίχνευσις (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ ἀνιχνεύειν, ἡ δι' ἰχνηλασιας ἀναζήτησις, ἀνερεύνησις ὡσεὶ διὰ θηρευτικοῦ κυνός, ἀναζήτησις, ἐξακρίβωσις.

— *[Χημ.]*· βλ. χημεία *ἀναλυτική*.

— *[Στρατηγ. Τακτ.]* Καλεῖται *ἀνίχνευσις* συνήθως τὸ ἔργον τὸ ἐκτελούμενον ὑπὸ τῶν ἀνιχνευτῶν, καίτοι ἐν τῇ στρατιωτικῇ φρασεολογίᾳ δὲν ὑπάρχει εἰδικὸς ὅρος «*ἀνίχνευσις*», καθ' ὅσον ἡ τοιαύτη ὑπηρεσία φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα «*κατόπτευσις*» ἢ «*ἀναγνώρισις*» (βλ. ἀεροπορία καὶ ἀνιχνευτής). Ν. ΚΛΑΔΑΣ

— *[Κυνηγ.]* Καλεῖται *ἀνίχνευσις* ἢ *μάστευσις* (κοιν. *ψάξιμον*), εἷς τῶν τρόπων τοῦ κυνηγίου, καθ' ὃν ὁ κυνηγὸς ἀναζητεῖ θήραμα κρυπτόμενον εἰς φωλεὰς ὑπογείους, δάση, λόχμας, θάμνους, σχισμὰς βράχων καὶ ρωγμὰς πετρώδεις.

Ὁ τρόπος τῆς ἀνιχνεύσεως ἀποτελεῖ τὸ μᾶλλον τελεσιουργὸν εἶδος τοῦ κυνηγίου, διότι ἀπαιτεῖ διηνεκῆ τοῦ κυνηγοῦ κίνησιν, σύντονον προσοχήν, ψυχραιμίαν, εὐστροφίαν καὶ ταχύτητα κινήσεων βολῆς. Ἀληθὴς κυνηγὸς εἶναι ὁ ἀσκῶν κυρίως τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἀνιχνεύσεως. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται κατάλληλος κύων, εὐάγωγος, καλῆς ὀσφρήσεως καὶ θηραματοκομιστής. Δύνανται καὶ πλείονες τοῦ ἑνὸς ν' ἀσκῶσι τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ κυνηγίου, ἀλλ' ἕκαστος δι' ἑαυτόν. Ἀπαιτεῖται τότε προσοχὴ πρὸς ἀποφυγὴν δυστυχημάτων, ὄχι ἀσυνήθων εἰς τοὺς ἀπείρους καὶ μὴ ψυχραίμους κυνηγούς, καὶ τήρησις ἀρκετῆς ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεως πρὸς ἐξουδετέρωσιν ἀτυχήματος καὶ πρὸς περιορισμὸν τῶν κυνῶν των νὰ λαμβάνωσι τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν. Φ. Δ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΑΣ

ἀνιχνευτὴρ *[Ὀδοντιατρ.]*. Μεταλλικὸν ἐργα-

Digitized by Google

λεῖον ἀπολῆγον εἰς λεπτοτάτην καὶ ὀξεῖαν βελονοειδῆ αἰχμήν, χρήσιμον τοῖς ὀδοντιάτροις, πρὸς εὕρεσιν καὶ προσδιορισμὸν τοῦ βάθους τῆς ὀδοντικῆς τερηδόνος, ἀκριβῆ διάγνωσιν τῶν ἀσθενειῶν τοῦ πολφοῦ κ.ἄ. Ἡ ποικιλία τῶν σχημάτων μας ἐξυπηρετεῖ τὰ μέγιστα καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς ἀνωμάλους ἀνατομοδοντικὰς περιπτώσεις. ΠΟΤ.

ἀνιχνευτὴς (ὁ)· ὁ ἀνιχνεύων, ὁ ἀνερευνῶν ὡσεὶ διὰ θηρευτικοῦ κυνός, ἰχνηλάτης, διερευνητής.

— *[Στρατ. Τακτ.]* Ὁ ὅρος «*ἀνιχνευτής*» χρησιμοποιεῖται ὑπὸ δύο ἐννοίας, ὀργανικὴν ἀφ' ἑνός, μαχητικὴν ἀφ' ἑτέρου.

Ὀργανικὴ ἄποψις.— Μέχρι τοῦ 1917, ὁ ὅρος «*ἀνιχνευτής*» δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο ποτὲ ἀπὸ ὀργανικῆς ἀπόψεως, διότι οὔτε μονάδες ἀνιχνευτῶν εἶχον ποτὲ ὀργανωθῆ, οὔτε εἰδικότητες ἀνιχνευτῶν ὑπὸ ὀργανικὸν τύπον ὑπῆρχον ποτέ. Σήμερον, διὰ τῶν συγχρόνων κανονισμῶν τοῦ Ἱππικοῦ, ἀνιχνευταὶ καλοῦνται οἱ ἐν ἑκάστῃ ὁμάδι μάχης ὡπλισμένοι διὰ τυφεκίου ἱππεῖς, δηλαδὴ οἱ συγκροτοῦντες τὴν ἐνωμοτίαν τῶν ἀνιχνευτῶν: «ὀνομάζονται ἀνιχνευταί, ἐκεῖνοι οἵτινες ἀνήκουσιν εἰς ἐνωμοτίαν μὴ ἐφωδιασμένην δι' ὁπλοπολυβόλου» (Ἑλλην. Καν. Ἱππ. 1924 σελ. 65). Ἡ ἐνωμοτία *ἀνιχνευτῶν* ἐν τῷ ἱππικῷ εἶναι ἀντίστοιχος τοῦ στοιχείου *ἀκροβολιστῶν* ἐν τῷ πεζικῷ. Ἐν τῷ πεζικῷ ἔχουσι σήμερον ὀργανωθῆ ὁμάδες *ἐφίππων ἀνιχνευτῶν*, ἀποτελοῦσαι ὀργανικὸν τμῆμα (Ἑλλην Καν. Πεζ. 1924 § 301).

Μαχητικὴ ἄποψις.—Ἀπὸ μαχητικῆς ἀπόψεως ἐγίνετο ἀνέκαθεν χρῆσις ἀνιχνευτῶν ὑπὸ πάντων τῶν ὅπλων, χωρὶς ὅμως οἱ ἐκτελοῦντες τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ν' ἀποτελῶσιν ὀργανικήν τινα μονάδα.

Πεζικόν: Ἐν τῷ πεζικῷ ἐγίνετο χρῆσις περιπολιῶν μάχης ἐκπεμπουσῶν ἀνιχνευτάς, ἡ συστηματικὴ ὅμως χρησιμοποίησις αὐτῶν ἐθεσπίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ Κανονισμοῦ Πεζικοῦ τοῦ 1887. Τὴν Γερμανίαν ἐμιμήθη καὶ ἡ Γαλλία τελειοποιήσασα μάλιστα οὐσιωδῶς ταύτας, θεσπίσασα (Γαλλ. Καν. Πεζ. 1894 καὶ Ἑλλ. 1895) διὰ πρώτην φορὰν τὴν ὕπαρξιν ὡρισμένου ἀριθμοῦ ἀνιχνευτῶν (24 κατὰ λόχον), μὴ ἀποτελούντων ὅμως ὀργανικὸν τμῆμα. Ἡ τακτικὴ χρησιμοποίησις τῶν ἀνιχνευτῶν τούτων δὲν ἦτο καθ' αὑτὸ *ἀναγνωριστική*, ἀλλὰ μᾶλλον *προκαλυπτική*, διότι οἱ ἀνιχνευταὶ δὲν προσηρμόζοντο πρὸς τὰς κινήσεις καὶ τὰς θέσεις τοῦ ἐχθροῦ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύνανται ν' ἀναγνωρίζωσι, δηλαδὴ δὲν ἀπελάμβανον σχετικῆς ἀνεξαρτησίας, ἀλλὰ παρέμενον στενῶς συνδεδεμένοι μετὰ τῶν ὄπισθεν αὐτῶν μονάδων, ὧν ἀπετέλουν τρόπον τινὰ τὰ πρῶτα ἀναπτυσσόμενα εἰς ἀκροβολισμὸν τμήματα. Ἕνεκα δὲ τοῦ μειονεκτήματος τούτου, ἀκριβῶς, αἱ ἀρχαὶ αὗται ὄχι μόνον δὲν ἐγένοντο ἀσπασταὶ ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Γαλλίᾳ (Γαλλ. Καν. Πεζ. 1904 καὶ Ἑλλ. 1905) κατηργήθησαν.

Ἡ κατάργησις ὅμως αὕτη ἐσήμαινεν ἁπλῶς ἐξάλειψιν τοῦ πλημμελοῦς τρόπου τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἀνιχνευτῶν, οὐχὶ δὲ καὶ αὐτῶν τούτων τῶν ἀνιχνευτῶν. Δι' ὃ (Καν. Πεζ. Γαλλ. 1904, Ἑλλ. 1905, Γερμαν. 1906, Γαλλ. 1914, καὶ Ἑλλ. 1914) ἐθεσπίσθησαν αἱ καὶ μέχρι σήμερον ἰσχύουσαι ἀρχαὶ δράσεως τῶν ἀνιχνευτῶν τοῦ Πεζικοῦ, δηλαδὴ ἡ ἐκπλήρωσις τῆς διττῆς ἀποστολῆς κατὰ μὲν τὰς πορείας τῆς καθαρῶς *ἀναγνωριστικῆς*, ἰδίως καθ' ἃς περιστάσεις Ἱππικὸν δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ φάλαγγι, ἐπικειμένης δὲ τῆς μάχης τῆς τῆς *λήψεως τῆς ἐπαφῆς*, ὁπότε ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ δίκτυον τῶν περιπολιῶν τοῦ Ἱππικοῦ ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ τοιούτου τοῦ Πεζικοῦ, διότι, καὶ ἂν ὑπάρχῃ μεραρχιακὸν Ἱππικὸν (ἡμιλαρχία παρ' ἡμῖν), ἡ ἀποστολὴ περιπολιῶν Ἱππικοῦ πρὸς ὡρισμένας κατευθύνσεις δὲν ἀπαλλάσσει τὸ Πεζικὸν ἀπὸ τοῦ νὰ μεριμνᾷ ἀφ' ἑαυτοῦ διὰ τὰς ἐνδιαφερούσας αὐτὸ ἀναγνωρίσεις, καθ' ὅσον μόνον οἱ πεζοὶ ἀνιχνευταὶ δύνανται νὰ χρησιμοποιῶσι καταλλήλως τὸ ἔδαφος, συνεπῶς νὰ πλησιάζωσιν εὐκόλως τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα ἢ τὰς ἐχθρικὰς θέσεις, χωρὶς νὰ ἑλκύωσι τὴν προσοχὴν τοῦ ἐχθροῦ, πρὸς δὲ μόνον ἄνδρες Πεζικοῦ, γνωρίζοντες τὸν τρόπον τοῦ μάχεσθαι αὐτοῦ, δύνανται ν' ἀνιχνεύωσι καλῶς ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ Πεζικοῦ.

Ἀλλ' οἱ ἀνιχνευταὶ τοῦ Πεζικοῦ ἦσαν τότε ἅπαντες πεζοί, συνεπῶς αἱ ἀναγνωρίσεις των ἐξετελοῦντο λίαν βραδέως. «Αἱ περιπολίαι τοῦ Πεζικοῦ κινοῦνται βραδέως, καὶ βραδύτατα μεταβιβάζουσι τὰς εἰδήσεις, ὧν προτρέχουσι συνήθως τὰ γεγονότα, πρὶν ἢ καταφθάσωσιν αὗται εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον» γράφει ὁ Balck (Τακτικὴ Πεζικοῦ 1907). Δι' ὃ ἤρχισε σκέψις περὶ ὀργανώσεως ἐφίππων ἀνιχνευτῶν παρὰ τῷ Πεζικῷ, πρώτη δ' ἡ Γαλλία ἐθέσπισε τῷ 1908 τὴν ὕπαρξιν ἐφίππων ἀνιχνευτῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἐν τῇ πεζῇ ἀναγνωρίσει νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἔφιππος τοιαύτη.

Ἀνάγκη νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα πρὸς ἄρσιν πάσης παρεξηγήσεως, ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἔφιπποι ἀνιχνευταὶ οὐδόλως προσομοιάζουσι πρὸς Ἱππικόν, οὔτε ἀπὸ ἀπόψεως ἵππων οὔτε ἀπὸ ἀπόψεως ἱππικῆς ἐκπαιδεύσεως, διότι εἶναι συνήθεις ἀνιχνευταὶ Πεζικοῦ καθιστάμενοι δ' ἁπλῶς ἔφιπποι. Κατὰ τῆς τοιαύτης ὀργανώσεως ἐξηγέρθησαν τότε πολλοί, καθ' ὅσον ἐφοβοῦντο μήπως οἱ ἔφιπποι ἀνιχνευταὶ ἀνελάμβανον δρᾶσιν ἀνιχνευτῶν ἱππικοῦ, ὁπότε τότε οὐδὲν ἀπολύτως θὰ προσέφερον εἰς τὸ Πεζικόν, δι' ὃ τὸ ζήτημα τοῦτο ἔμενεν ἐκκρεμές· ὁ ἐπακολουθήσας ὅμως μετὰ τινα ἔτη παγκόσμιος πόλεμος 1914—1918 δὲν ἐδικαίωσε τοὺς φόβους τούτους, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐπέρρωσε τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπάρξεως καὶ ἐφίππων ἀνιχνευτῶν ἐν τῷ Πεζικῷ. Κατὰ τὸν Μικρασιατικὸν πόλεμον 1919—1922 ὑπῆρχον ὁμάδες ἐκ 12 ἐφίππων ἀνιχνευτῶν παρ' ἑκάστῳ συντάγματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Πεζικοῦ.

Σήμερον χρησιμοποιοῦνται ἐν τῷ Πεζικῷ διὰ πᾶσαν μαχητικὴν ἐνέργειαν, πεζοὶ ἀνιχνευταί: «ὁ σταθμοφόρος καί τινες ἄνδρες βαδίζοντες ἐπὶ κεφαλῆς περιπόλου τινὸς εἰσὶν ἀνιχνευταί», πρὸς δὲ καὶ ἔφιπποι ἀνιχνευταί: «ἡ ἐφ' ἵππου μεταφορὰ τοῖς ἐπιτρέπει νὰ μεταβαίνωσι ταχύτερον καὶ μακρότερον τῶν πεζῶν τῶν οἰκείων τμημάτων» (Καν. Πεζ. 1924 § 299, 301). Οἱ ἔφιπποι οὗτοι ἀνιχνευταὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὸν οὐλαμὸν τοῦ Ἱππικοῦ τὸν χορηγούμενον σήμερον ἐν Γαλλίᾳ (ὄχι ἐν Ἑλλάδι) παρ' ἑκάστῳ συντάγματι Πεζικοῦ, διότι ὁ οὐλαμὸς τοῦ Ἱππικοῦ εἶναι ἡ ἱππικὴ μονὰς τοῦ συντάγματος, ὑφ' οἷον πνεῦμα εἶναι τὸ μεραρχιακὸν Ἱππικὸν (ἐν Ἑλλάδι ἡ ἡμιλαρχία) παρὰ τῇ μεραρχίᾳ. Τὸ ἔργον τῶν τε ἐφίππων καὶ τῶν πεζῶν ἀνιχνευτῶν δὲν εἶναι τὸ μάχεσθαι, ἀλλὰ τὸ *ἀναγνωρίζειν* καὶ τὸ *πληροφορεῖν*· δι' ὃ δὲν βάλλουσιν εἰμὴ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, ἐὰν ἀπαιτῇ τοῦτο ἡ προσωπικὴ των ἀσφάλεια (βλ. λ. ἐπαφή).

Ἱππικόν: Ἐν τῷ Ἱππικῷ ἐγίνετο ἀνέκαθεν χρησιμοποίησις περιπολιῶν ἐκπεμπουσῶν ἀνιχνευτάς, ὧν ἡ ἀποστολὴ ἦτο οἵα εἶναι καὶ σήμερον ἐν τῷ ἐφίππῳ Ἱππικῷ, δηλαδὴ κατὰ μὲν τὰς πορείας *ἀναγνωριστικὴ* τῶν ἐν γένει ἀφορώντων τὸν ἐχθρόν, ἐπικειμένης δὲ τῆς συρράξεως *μικρά τις ἀναγνωριστικὴ* τῶν ἀφορώντων τὸν ἐχθρόν, *εὐρυτάτη δ' ἀναγνωριστικὴ τῆς βατότητος τοῦ ἐδάφους*. Ἐπειδὴ δ' ἴσως ἡ τελευταία αὕτη ἀρχὴ φανῇ περίεργος εἰς τοὺς μὴ στρατιωτικούς, ἐπεξηγοῦμεν ὅτι, ἐπικειμένης τῆς συρράξεως, ἡ δι' ἀνιχνευτῶν ἀναγνώρισις δὲν εἶναι τόσον μεγάλης σημασίας (ἂν μὴ γίνηται οὐδὲ πόρρωθεν παραλληλισμὸς πρὸς τὴν ἐπαφὴν τοῦ Πεζικοῦ), διότι ὁ ἀγὼν τοῦ Ἱππικοῦ διεξάγεται καὶ σήμερον ὡς ἀκριβῶς διεξήγετο κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχάς, συνεπῶς ἡ ἀναγνώρισις ἐκτελεῖται ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἱππικοῦ· τὸ μόνον ὅπερ οἱ ἀνιχνευταὶ δύνανται νὰ πληροφορήσωσιν εἶναι περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀντιπάλου Ἱππικοῦ, ὅσον δ' ἀφορᾷ περὶ μαχητικῆς του διατάξεως (σχηματισμῶν) οὐδεὶς λόγος κἂν πρέπει νὰ γίνηται, καθ' ὅσον αὕτη μεταλλάσσεται ἀποτόμως· συνεπῶς πληροφορία περὶ σχηματισμοῦ ἀπὸ ἀποστάσεως μεγάλης (πέραν τῆς διὰ διόπτρων θέας τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἱππικοῦ) εἶναι παντελῶς ἄχρηστος· σήμερον δ' ἔτι μᾶλλον εἶναι ἄχρηστος, διότι μεγάλαι μονάδες Ἱππικοῦ δὲν ἀντιπαρατάσσονται, συνεπῶς φάσις ἐλιγμῶν δὲν ὑπάρχει.

Ἡ ἀναγνώρισις ὅμως τῆς βατότητος τοῦ ἐδάφους εἶναι καὶ σήμερον ἀκόμη ὑψίστης σημασίας, καίτοι σήμερον πρόκειται περὶ μικρῶν μόνον μονάδων Ἱππικοῦ δρωσῶν ἐφίππως ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἡ εἰς τὴν μάχην τοῦ Βατερλὼ τῷ 1815 πασίγνωστος ἐν ἐκχώματι ὁδός, ἐν ᾗ ἔπεσε τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Γάλλων θωρακοφόρων τῶν στρατηγῶν Kellermann καὶ Milhaud, ἡ εἰς τὴν μάχην τῆς Σάδοβα τῷ 1866 ἐν ἐκχώματι ὁδός, ἐν ᾗ ἔπεσε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ 4ου Συντάγματος τῶν Πρώσσων Οὐσσάρων, τὸ ἀνωφερὲς καὶ κλιμακοειδὲς ἔδαφος, τὸ ἀνακόψαν τὴν εἰς τὴν μάχην τοῦ Βελεστίνου (Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος 1897) ἐπέλασιν τοῦ τουρκικοῦ Ἱππικοῦ τοῦ Μαχμοὺτ βέη καὶ Ἰμβραὴμ βέη εἶναι ἱκανὰ παραδείγματα ὅπως καταδείξωσι τάς, λόγῳ μὴ ἀνιχνεύσεως τοῦ ἐδάφους, ἢ κακῆς τοιαύτης, συνεπείας ἐπὶ τῆς δράσεως τοῦ Ἱππικοῦ. Ὄχι δὲ μόνον ὅτι ἡ ἀνίχνευσις τοῦ ἐδάφους δὲν ἔχασε τὴν σημασίαν της ἀλλὰ τοὐναντίον κατέστη ἔτι μείζονος, λόγῳ τοῦ ὅτι τὰ μεγάλα μέσα συγκοινωνίας τῆς σήμερον (σιδηροδρομικαὶ ἢ συνήθεις ὁδοὶ ἐν ἐκχώματι ἢ ἐν ἐπιχώματι, κτλ.), τὰ διαχωριστικὰ ὅρια τῶν σημερινῶν ἰδιοκτησιῶν (φράκται, συρματοπλέγματα κτλ.) εἰς μικρὰς μάλιστα ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις—διότι αἱ σημεριναὶ ἰδιοκτησίαι δὲν εἶναι ἀπέραντοι ὡς αἱ παλαιαί—, αἱ μεγάλαι καλλιέργειαι τῆς σήμερον, τὰ διάφορα τεχνικὰ ἔργα ἀρδεύσεως τῶν καλλιεργησίμων ἐδαφῶν κτλ., καθιστῶσιν ἔτι μᾶλλον δύσκολον τὸ τακτικὸν πεδίον τοῦ ἐφίππου Ἱππικοῦ μέχρι τοῦ σημείου ὥστε ἀνὰ πᾶν βῆμα νὰ καθίσταται παγὶς εἰς τὸ Ἱππικὸν τοῦτο.

Οἱ παλαιοὶ κανονισμοὶ τοῦ τε Γερμανικοῦ καὶ τοῦ Γαλλικοῦ Ἱππικοῦ προκειμένου περὶ τῶν ἀνιχνευτῶν προέβλεπον ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνιχνευτὰς ἐκπεμπομένους ἐκ περιπόλων μάχης, στελλομένους εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν πρὸς τὰ ἔμπρός, καὶ ἀνιχνευτὰς χρησίμους διὰ τὴν παροχὴν πληροφοριῶν περὶ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν κινήσεων τοῦ ἀντιπάλου Ἱππικοῦ (ἀνίχνευσις ἐπὶ ἐκτεταμένης ἀκτῖνος κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Κανονισμοῦ), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνιχνευτὰς τοῦ ἐδάφους (ἐπὶ μικρᾶς ἀκτῖνος κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Κανονισμοῦ). Τοῦτο ὅμως δὲν ἀναγράφεται καὶ εἰς τοὺς συγχρόνους Καν. Ἱππικοῦ, διδομένης σήμερον πολὺ μεγαλυτέρας σημασίας εἰς τὸ νὰ μὴ αἰφνιδιασθῇ τὸ ἔφιππον Ἱππικόν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ ἀνιχνευταὶ διακρίνονται: εἰς *ἀνιχνευτὰς ἀσφαλείας*, ἤτοι «ἱππεῖς ἔχοντας προορισμὸν νὰ συνδράμωσιν εἰς τὴν ἄμεσον προστασίαν ἑνὸς τμήματος, πληροφοροῦντες αὐτὸ δι' ὃ ἐπιτηροῦντας τὰς ἐπικινδύνους διευθύνσεις καὶ ἐρευνῶντας τὰ κεκαλυμμένα μέρη», καὶ εἰς *ἀνιχνευτὰς τοῦ ἐδάφους*, ἤτοι «ἱππεῖς ἔχοντας ἀποστολὴν νὰ σημειῶσι τὰ ἐμπόδια, ἅτινα δύνανται νὰ παρακωλύσωσι τὴν πορείαν, ν' ἀναζητῶσι τὰς διαβάσεις, καὶ νὰ σημειῶσι τὰ δρομολόγια» (Ἑλλην. Καν. Ἱππ. 1924 σελ. 246). Ἐκ τῶν διατάξεων τούτων σαφῶς καταφαίνεται ὅτι σήμερον δὲν ὑπάρχουσιν ἀνιχνευταὶ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν δύναμιν καὶ τὰς διατάξεις τοῦ ἀντιπάλου Ἱππικοῦ, ὑπάρχουσιν ὅμως οἱ ἀσχολούμενοι εἰς τὸ νὰ μὴ προκαταληφθῇ τὸ ἔφιππον Ἱππικὸν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου, δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ αἰφνιδιασθῇ ὑπ' αὐτοῦ (δρᾶσις καθισταμένη σήμερον εὐκολωτέρα ἢ ἄλλοτε, λόγῳ τῆς μικρᾶς ἀντιπάλου ἱππικῆς δυνάμεως, τῆς δυναμένης συνεπῶς νὰ χρησιμοποιῇ καλύτερον τὸ ἔδαφος), δι' ἣν ἀποφυγὴν συντρέχουσι τὰ μέγιστα οἱ ἀνιχνευταὶ ἀσφαλείας, δηλαδὴ οἱ ἀνιχνευταὶ ὧν ἡ ἀποστολὴ καθίσταται εὐθὺς ἀμέσως γνωστὴ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ὀνομασίας των, τῆς διὰ πρώτην φορὰν δοθείσης εἰς ἀνιχνευτάς. Τὸ ὅτι ὡς ἀνιχνευταὶ χρησιμοποιοῦνται ἱππεῖς ἐκ τῶν τῆς ἐνωμοτίας τῶν ἀνιχνευτῶν ἑκάστης ὁμάδος μάχης παρέλκει καὶ μίαν κἂν λέξιν νὰ εἴπωμεν.

Ἅμα ὡς μονάς τις Ἱππικοῦ ἀφιππεύσῃ, εἴτε διότι ἔφθασεν ἐντὸς τῆς ζώνης τῆς ὁρισθείσης αὐτῇ, εἴτε διότι ἀδυνατεῖ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἔφιππον προχώρησίν της, οἱ ἀνιχνευταὶ ἀσφαλείας ἐξακολουθοῦσι τὸ ἔργον των, διότι, ναὶ μὲν τὸ Ἱππικὸν πρόκειται νὰ δράσῃ ὡς Πεζικόν, ἀλλ' ὁ κίνδυνος τοῦ αἰφνιδιασμοῦ εἶναι πάντοτε πολλῷ μείζων εἰς τὸ πεζῇ Ἱππικόν, διότι, ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦτο δὲν ἔχει ἅπαντα τὰ κλιμάκιά του ἑτοιμόμαχα ὡς τὸ Πεζικόν, καθ' ὅσον ἔχει τὴν ὁμάδα τῶν ἀνεπιβάτων ἵππων, ἀφ' ἑτέρου δ' ὑπάρχει κρισιμωτάτη στιγμὴ διὰ τὸ πεζῇ Ἱππικόν, ἡ τῆς ἱππεύσεως· δι' αὐτὸ δ' ἀκριβῶς ὁ σύγχρονος Κανονισμὸς Ἱππικοῦ 1924 ἐφιστᾷ πολὺ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἀσφαλείας τῶν ἀνεπιβάτων ἵππων καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἱππεύσεως.

Οἱ ἀνιχνευταὶ τοῦ ἐδάφους ἢ παύουσιν ὑφιστάμενοι, ὁπότε ἐπανέρχονται παρὰ ταῖς μονάσι των, ἢ χρησιμοποιοῦνται κατὰ τρόπον παρεμφερῆ πρὸς τὸν τῶν ἐφίππων ἀνιχνευτῶν τοῦ Πεζικοῦ.

Ὅπως δήποτε ἡ ὅλη περαιτέρω ἀνίχνευσις τοῦ πεζῇ Ἱππικοῦ ἐκτελεῖται παρεμφερῶς πρὸς τὴν τοῦ Πεζικοῦ.

Πυροβολικόν: Τὸ Πυροβολικὸν ἐχρησιμοποίει ἀνέκαθεν ἀνιχνευτὰς τοῦ ἐδάφους, ὅλως δ' ἰδιαιτέρως τὸ πεδινόν, διότι ἡ συνήθης ἀναγνώρισις τῆς βατότητος δὲν εἶναι ἐπαρκὴς δι' αὐτό, καθ' ὅσον πᾶν ἔδαφος κατάλληλον διὰ Πεζικὸν καὶ ὀρειβατικὸν Πυροβολικὸν δὲν εἶναι τοιοῦτον καὶ διὰ πεδινὸν (*ἐποχούμενον* ἢ *ἔφιππον*). Περὶ συνεπειῶν ἐκ τῆς μὴ ἀνιχνεύσεως τοῦ ἐδάφους ἢ τῆς πλημμελοῦς τοιαύτης κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, γράφει ἀρκετὰ ὁ Βαυαρὸς συνταγματάρχης *Sayrits* ἐν τῇ πραγματείᾳ του Feldartillerie 1898.

Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς ὅμως τοῦ ταχυβόλου πυροβόλου (περὶ τὸ 1900) ἤρχισαν παρουσιαζόμεναι ἀνάγκαι ἀνιχνεύσεως τοῦ Πυροβολικοῦ, ὄχι μόνον ἀπὸ ἀπόψεως ἐδάφους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἀσφαλείας, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Πυροβολικοῦ, ὡς καὶ καθ' ὅλον τὸν χρόνον καθ' ὃν εἶναι τεταγμένον πρὸς πυροβόλησιν.

Βεβαίως καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ βραδυβόλου πυροβόλου παρουσιάζοντο περιστάσεις, καθ' ἃς ἡ μὴ λῆψις μέτρων ἀσφαλείας ἔσχε λυπηρὰς συνεπείας διὰ τὸ Πυροβολικόν, ὡς π. χ. κατὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ 9ου Γερμανικοῦ Σώματος, τοῦ καταστραφέντος εἰς τὴν μάχην τοῦ Saint Privat τῷ 1870, λόγῳ ἀνεπαρκοῦς ἀσφαλείας, ἀλλὰ πάντως δὲν ἦτο συνήθης κατάστασις, διότι τὸ τότε Πυροβολικὸν ἠδύνατο, καθ' ὃ τεταγμένον ἀποκεκαλυμμένως, νὰ βάλῃ πάντοτε κατὰ τοῦ ἐπελαύνοντος αὐτὸ ἐχθρικοῦ στρατεύματος, ἄνευ λήψεως εἰδικῶν μέτρων. Σήμερον ὅμως τὰ πράγματα δὲν ἔχουσιν οὕτω πως, διότι τὸ Πυροβολικὸν λαμβάνει προκάλυψιν, ἐξ ἧς νὰ δύναται νὰ βάλλῃ κατὰ τοῦ ὁρισθέντος αὐτῷ στόχου, ἀλλ' ἐξ ἧς ἴσως νὰ μὴ δύναται νὰ βάλλῃ κατ' ἐχθρικοῦ τινος στρατεύματος (Πεζικοῦ ἢ Ἱππικοῦ), αἰφνιδιαστικῶς ἐμφανισθέντος καὶ ἀπειλοῦντος τὸ Πυροβολικόν. Πιθανὸν νὰ παρατηρήσῃ τις ὅτι διὰ τὴν ἀσφάλειαν ταύτην τοῦ Πυροβολικοῦ, εἶναι ἐπὶ

Digitized by Google

φορτισμένον τὸ στήριγμα τοῦ Πυροβολικοῦ, ἢ ἐν ἐλλείψει τοιούτου πᾶν παράπλευρον τμῆμα Πεζικοῦ, συνεπῶς τὸ Πεζικὸν εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ ὀφείλει νὰ πληροφορῇ τὸ Πυροβολικὸν περὶ τῶν ἀπειλούντων αὐτὸ κινδύνων· ἀναμφισβητήτως τὰ πράγματα ἔχουσιν οὕτω πως, ἀλλὰ θεωρητικῶς μόνον, καθ' ὅσον ἐν τῇ πράξει, προκειμένου περὶ ἀμέσων κινδύνων, μόνον ἄνδρες προερχόμενοι ἐκ τοῦ ἰδίου ὅπλου δύνανται νὰ ἐκτιμήσωσι τὸν κίνδυνον καὶ νὰ κρίνωσιν ἂν εἶναι σοβαρὸς ἢ ἀνάξιος λόγου. «Καίτοι εἶναι καθῆκον τῶν λοιπῶν ὅπλων τὸ νὰ προασπίζωσιν ἐξ ἰδίας των πρωτοβουλίας τὸ Πυροβολικόν, οὐχ ἧττον ὁ διοικητὴς τοῦ Πυροβολικοῦ δὲν μένει ἀνεύθυνος διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ὑπὸ τὰς διαταγάς του μονάδων» (Γερμαν. Καν. Πυροβολ. 1907 § 370).

Ἑκάστη ἱπποκίνητος ἢ ὀρειβατικὴ πυροβολαρχία ὁρίζει ἀριθμόν τινα ἐφίππων ἀνδρῶν (συνήθως τριῶν), συγκεντρουμένων κατὰ Μοῖραν καὶ ἀποτελούντων τὴν ὁμάδα τῶν ἀνιχνευτῶν (οὐχὶ βεβαίως ὀργανικῆς φύσεως). Οἱ ἐν λόγῳ ἀνιχνευταὶ χρησιμοποιοῦνται, κατανεμόμενοι, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καὶ τῶν τακτικῶν ἀναγκῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἐδάφους, ἤτοι διὰ τὴν ἱπποκίνητον βατότητα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, διὰ τὸ ὀρειβατικὸν περιωρισμένης μόνον φύσεως, καὶ διὰ τὸν στοιχισμόν, ἤτοι τὴν χάραξιν δρομολογίου—ὁπότε οἱ ἀνιχνευταὶ προπορεύονται τῆς φάλαγγος τοῦ Πυροβολικοῦ, ἐνίοτε μάλιστα συμπορευόμενοι μετὰ τοῦ μεραρχιακοῦ ἱππικοῦ (ἡμιλαρχίας παρ' ἡμῖν)—, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν ἀσφάλειαν, ἤτοι διὰ τὴν ἔγκαιρον προειδοποίησιν περὶ ἐκτάκτου κινδύνου, ὡς π. χ. αἰφνιδίας ἐμφανίσεως Πεζικοῦ ἢ ἐφίππου Ἱππικοῦ, ἀπειλοῦντος ἢ αὐτὸ τοῦτο τὸ κλιμάκιον τοῦ βάλλοντος Πυροβολικοῦ (πυροβολαρχίαι βολῆς), ἢ ἓν τῶν ὄπισθεν κλιμακίων (μεταγωγικὰ μάχης, προόλκαια ἢ ἡμίονοι), δι' ὃ οἱ ἀνιχνευταὶ τάσσονται ἐπὶ καταλλήλων σημείων περὶ τὰς θέσεις τοῦ Πυροβολικοῦ, σημείων μὴ ἀφισταμένων μὲν πολύ, ἀφ' ὧν ὅμως νὰ ὑπάρχῃ ἐκτεταμένη θέα πρὸς τὸ πέριξ ἔδαφος καὶ ἄμεσος θέα πρὸς τὸ Πυροβολικόν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ συνεννόησις νὰ ἐπιτυγχάνηται διὰ σημάτων (ταχύτης συνεννοήσεως), διότι πιθανὸν ἡ διὰ διαδρομῆς μετάβασις τῆς πληροφορίας νὰ εἶναι παράκαιρος (Ἑλλην. Καν. Πυροβολ. 1911 § 60, 72—78. Ἑλλην. Καν. Ἐκστρατ. Πυροβολ. 1922 § 185—187, 191, 192).

Προκειμένου περὶ Πυροβολικοῦ αὐτοκινήτου ἕλξεως, ζήτημα εἰδικῆς ἀνιχνεύσεως τοῦ ἐδάφους δὲν ἐγείρεται, ἐφ' ὅσον πορεύεται ἐπὶ ὁδῶν γνωστῶν, δηλαδὴ ἐπὶ ὁδῶν δι' ὧν ἐκτελεῖται ἅπασα ἡ αὐτοκίνησις τοῦ στρατεύματος, ἐγείρεται ὅμως σοβαρὸν ἅμα ὡς πρόκειται περὶ κινήσεως ἐκτὸς τῶν ὁδῶν, ὁπότε τότε ἡ ἀνίχνευσις ἐκτελεῖται δι' ἀνιχνευτῶν ἐπιβαινόντων ἢ αὐτοκινήτου-ποδηλάτου (motocyclette) ἢ ἁπλοῦ ποδηλάτου. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Πυροβολικοῦ τούτου καὶ τῶν κλιμακίων αὐτοῦ, αὕτη ἐκτελεῖται δι' ἀνιχνευτῶν ἐκτελούντων τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην εἴτε διὰ ποδηλάτου εἴτε πεζῇ. Χωρὶς βεβαίως νὰ θέλωμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι εἰς τὸ αὐτοκίνητον ἕλξεως Πυροβολικὸν περιττεύει ἡ δι' ἀνιχνευτῶν ἀσφάλεια, πάντως ὑπομιμνήσκομεν ὅτι τὸ τοιούτου εἴδους Πυροβολικόν, λόγῳ τῆς τακτικῆς βραδυκινησίας καὶ δυσκινησίας του, τάσσεται συνήθως ἐπὶ θέσεων ἀρκετὰ πρὸς τὰ ὀπίσω, συνεπῶς μὴ ὑποκειμένων εἰς κινδύνους. Συνήθως ἐπιβάλλεται ἡ χορήγησις, εἰς τὴν φάλαγγα τοῦ Πυροβολικοῦ αὐτοκινήτου ἕλξεως, μικροῦ τινος τμήματος Ἱππικοῦ, χρησιμεύοντος διὰ τὰς γενικωτέρας φύσεως ἀνιχνεύσεις (Ἑλλ. Καν. Ἐκστρατ. Πυρβ. 1922 § 186).

Ἐκτὸς ὅμως τῶν συνήθων τούτων ἀποστολῶν, ἀνατίθεται ἐνίοτε εἰς τοὺς ἀνιχνευτὰς τοῦ Πυροβολικοῦ καὶ εἰδική τις ἀποστολή, ἡ *τῆς ἐπιτηρήσεως* τοῦ πεδίου μάχης. Πολλάκις ἡ παρατήρησις τῆς βολῆς καθίσταται πολὺ δύσκολος, λόγῳ τῆς προκαλύψεως τοῦ στόχου, ἐνίοτε δὲ μόλις καθίσταται ἀντιληπτὴ ἡ θέσις τοῦ βάλλοντος ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ, καὶ δὴ λίαν ἀσαφῶς (προκάλυψις εἴτε βαθυτάτη, π. χ. περὶ τὰ 8 ἕως 10 μέτρα, εἴτε ἀρκετὰ ὄπισθεν προκαλύμματος, π. χ. περὶ τὰ 500 μέτρα ὄπισθεν δάσους, χωρίου κτλ.), ὁπότε ἐν τοιαύταις περιπτώσεσιν ἡ ἐκ τῶν συνήθων παρατηρητηρίων παρατήρησις καθίσταται ἀδύνατος· δι' αὐτὸ μέχρι τῆς ἐγγὺς χθὲς τὸ μόνον συντελεστικὸν μέσον ἦτο τὸ νὰ ἐτάσσοντο ἀνιχνευταὶ πρὸς πλευρικήν τινα θέσιν, δηλαδὴ κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἔχωσι πλευρικὴν παρατήρησιν. Εἰς ἐμέ, τυχάνοντα διοικητὴν πεδινῆς πυροβολαρχίας κατὰ τοὺς Βαλκανικούς μας πολέμους, παρουσιάσθη τοιαύτη τις περίστασις. Εἰς τὴν μάχην Καλινόβου (10η ἑλληνικὴ μεραρχία, κατὰ τὸν Βουλγαρικὸν πόλεμον 1913) ἔβαλον διὰ διαδοχικῶν ριπῶν μέχρι 300 μέτρων ἐκεῖθεν τῆς κορυφογραμμῆς, ὁπότε καὶ ἐσταμάτησα, ἀρχίσας ἀναδρομικὴν τοιούτου εἴδους βολήν, καθ' ὅσον ἐνόμισα ὅτι, προχωρήσας τόσον ἐκεῖθεν τῆς κορυφογραμμῆς, θὰ εἶχον ἤδη φθάσει τὸ ἐχθρικὸν Πυροβολικόν, ἐνῷ ὡς βραδύτερον ἐπληροφορήθην, ἐσταμάτησα εἰς ἀπόστασιν 100—150 μέτρων ἐντεῦθεν τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ. Εἶχον διαπράξει τὸ σφάλμα νὰ μὴ στείλω πλάγιον παρατηρητὴν παρὰ τὴν θέσιν πυροβολαρχίας Παπαχρήστου.

Σήμερον ὅμως, ὁπότε ὁ κανονισμὸς βολῆς κατὰ τοιούτων στόχων γίνεται πάντοτε δι' ἀεροπλάνου, ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἀνιχνευτῶν ὡς πλαγίων παρατηρητῶν ἔπαυσεν ἔχουσα ἀξίαν τινά. Δι' αὐτό, ἐνῷ οἱ παλαιότεροι Καν. Πυροβολικοῦ (οἱ μέχρι τοῦ 1910) ἔγραφον ὅτι τὸ μόνον συντελεστικὸν μέσον ἦτο ἡ κατάλληλος χρησιμοποίησις τῶν ἀνιχνευτῶν (Ἑλλ. Καν. Πυροβολ. 1900 § 452, 453, 461. Γερμαν. Καν. Πυροβολ. 1907 § 429), οἱ περὶ τὸ 1910 κανονισμοὶ (ἀφ' ἧς δηλαδὴ ἐποχῆς ἤρξατο χρησιμοποιούμενον τὸ ἀεροπλάνον διὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Πυροβολικοῦ) ἔγραφον μὲν ὅτι χρησιμοποιοῦνται ἀνιχνευταὶ ἐπὶ ὑψηλῶν παρατηρητηρίων καὶ ἐπὶ θέσεων πλευρικῶν, ἀλλὰ προσέθετον ὅτι ἐνδείκνυται ἡ συνδρομὴ ἐναερίων παρατηρητῶν (Ἑλλ. Καν. Πυροβολ. 1911 § 79). Οἱ σημερινοὶ κανονισμοὶ οὐδὲ μνείαν κἂν ποιοῦσι περὶ ἀνιχνευτῶν διὰ παρατήρησιν, ἀλλὰ στηρίζουσι τὴν παρατήρησιν ἐπὶ τοῦ ἀεροπλάνου. «Τὸ ἀεροπλάνον ἐπιτρέπει τὴν ἀναζήτησιν τῶν πληροφοριῶν εἰς τοὺς προκεκαλυμμένους χώρους, καὶ παρέχει φωτογραφίας τῶν ὁποίων ἡ σπουδὴ ἐπιτρέπει τὸν καθορισμὸν ἐνδείξεων διαφευγουσῶν τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ παρατηρητοῦ» (Ἑλλην. Καν. Ἐκστρατ. Πυροβ. 1922 § 134).

Ἐκπαίδευσις ἀνιχνευτῶν.— Κατ' ἀρχὴν οἱ χρησιμοποιούμενοι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνιχνευτῶν πεζοί, ἱππεῖς, πυροβοληταὶ πρέπει νὰ ὦσι πολὺ νοήμονες, νὰ ἔχωσι γραμματικάς τινας γνώσεις καὶ νὰ ὦσι θαρραλέοι, ριψοκίνδυνοι καὶ ψύχραιμοι, νὰ ὑποστῶσι δ' ἀπαραιτήτως εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν, περιστρεφομένην περὶ τὴν ἐκμάθησιν στοιχειωδῶν τινων γνώσεων τοπογραφίας, περὶ τὴν ἀνάγνωσιν χαρτῶν, περὶ τὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐξάσκησιν, ἤτοι προσανατολισμόν, ἐκτίμησιν ἀποστάσεων ἐξ ὄψεως, μέτρησιν ἐδαφικῶν κλίσεων διὰ *κλιτινομέτρων (σιτομέτρων)* καὶ διὰ προχείρων μέσων, περὶ τὴν στοιχειώδη ἐκμάθησιν τῆς τακτικῆς τοῦ ὅπλου των καὶ τῆς τῶν ἑτέρων ὅπλων, οἱ δὲ τοῦ Ἱππικοῦ καὶ τοῦ Πυροβολικοῦ καὶ περὶ τὴν ἱππασίαν. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

ἀνιχνευτικός, —ή, —όν ὁ ἱκανὸς ἢ ἁρμόδιος πρὸς ἀνίχνευσιν: «ἀνιχνευτικὸς κύων». —Ἐπίρρ. *ἀνιχνευτικῶς*.

--**ἀνιχνευτικὸν** *πλοῖον*· βλ. ναυτικὸν πολεμικόν.

ἀνίχνευτος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ ἀνιχνευθείς, ἢ ὁ μὴ ἀνιχνευόμενος, ἀνερεύνητος.

ἀνιχνεύω· ἀναζητῶ τὰ ἴχνη τινός, ἢ ἀναζητῶ τινα παρακολουθῶν τὰ ἴχνη αὐτοῦ, κυρίως ἐπὶ θηρευτικοῦ κυνός· || καθόλου ἀναζητῶ, ἀνερευνῶ μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιτηδειότητος. Β. Φ.

ἀνίψι (τὸ) καὶ **ἀνέψι** (τό)· δημώδης ὀνομασία τοῦ ἀνεψιοῦ.

ἀνιψιά (ἡ)· ἡ ἀπλυσιά, ἡ ἀκαθαρσία, ἡ ρυπαρότης.

ἀνιῶ *(—άω)*· ἐπιφέρω ἀνίαν, προξενῶ λύπην, δυσθυμίαν, γίνομαι βαρύς, φορτικὸς εἴς τινα· || μσο. *ἀνιῶμαι*· κατέχομαι ὑπὸ ἀνίας, ἀθυμῶ, λυποῦμαι. Β. Φ.

ἀνιωδίνη (Aniodine-Aniodon) *[Φαρμ.]*. Συσκευασία τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος. 1 γραμ. ἀνιωδίνης ἀντιστοιχεῖ πρὸς 10 γραμ. νωποῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος καὶ πρὸς 2 γραμ. τοιούτου ἀπεξηραμένου. Ἐνέχει φωσφόρον καὶ 0.4 τοῖς 100 ἰωδίου. Μ. Ν. Κ.

Ἀνίων *νέος* (Anio novus καὶ aqua Anio nova). Ὑδραγωγεῖον τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Καλιγόλα τῷ 38 μ. Χ. ἐγκαινισθὲν καὶ τῷ 52 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου τελειωθέν. Τὸ ὕδωρ διοχετεύετο ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ *Ἀνιῆνος*. Θ. Α. Κ.

—**Ἀνίων** *παλαιὸς* (Anio vetus). Ἀρχαιότατον ὑδραγωγεῖον τῆς Ρώμης, ὑπὸ τῶν τιμητῶν Μανίου Κουρίου Δεντάτου καὶ Λευκίου Παπειρίου Κούρσωρος τῷ 272 π. Χ. ἐκ τῶν ἀπὸ τοῦ Πύρρου λαφύρων (ex manubiis de Pyrrho captis) ἐγκαινισθὲν καὶ μετὰ δύο ἔτη τελειωθέν. Τὸ ὕδωρ διοχετεύετο ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ *Ἀνιῆνος*. Λείψανα αὐτοῦ σῴζονται ἀκόμη. Θ. Α. Κ.

ἀνιών, —οῦσα, —όν μετοχ. τοῦ *ἀνέρχομαι*· ὁ ἀνερχόμενος, ὁ πρὸς τὰ ἄνω βαίνων· λέγεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *κατιών*: «ἀνιοῦσα τάξις, — κατιοῦσα τάξις», «ἀνιόντες συγγενεῖς», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς *κατιόντας*, ἤτοι τὰ τέκνα, τοὺς ἐγγόνους κ.τ.λ.

—**Ἀνιόντες** *[Ἀστικ. Δικ.]*. Οἱ πρὸς τὰ τέκνα τάξιν γονέων ἔχοντες. Διακρίνονται ὡς τοιοῦτοι τῶν *ἐκ πλαγίου* καὶ τῶν *ἐξ ἀγχιστείας συγγενῶν*. Ἀνιόντες εἶναι ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, ὁ πάππος, ἡ μάμμη, ὁ πρόπαππος, καὶ ἡ προμάμμη κλπ. οὐχὶ δὲ καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν, ὡς μὴ ἀκολουθοῦντες πρὸς τὸ τέκνον εὐθεῖαν γραμμὴν συγγενείας. Οὕτως οἱ ἀδελφοὶ τοῦ πατρός, πάππου ἢ προπάππου δὲν εἶναι ἀνιόντες, ἀλλὰ συγγενεῖς ἐκ πλαγίου, ὡς καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ τέκνου ἀμφιθαλὴς καὶ ἑτεροθαλής. Πλὴν τοῦ ἀπαραιτήτου τούτου ὅρου τῆς πρὸς τὰ ἄνω κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν συγγενείας, προσαπαιτεῖται συγγένεια *ἐξ αἵματος* οὐχὶ δὲ καὶ *ἐξ ἀγχιστείας*. Ἐξαίρεσις παρουσιάζεται ἐπὶ υἱοθεσίας καὶ εἰσποιήσεως, ἐφ' ὧν οἱ θετοὶ γονεῖς ἐπέχουσι τάξιν ἀνιόντων. Κ. ΝΙΚΟΛΑΐΔΗΣ

—**ἀνιόντες** *χαρακτῆρες [Μουσ.]*· βλ. βυζαντινὴ μουσική.

—**ἀνιοῦσα** *[Μουσ.]*. Διαδοχὴ φθόγγων προχωροῦσα πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ ἀντίθετον κατιοῦσα (βλ. ἀνάβασις, ἀναφορά). Δ. ΛΑΥΡ.

—**Ἀνιοῦσα** *ἐξαλλαγή*· βλ. ἐξαλλαγή.

ἀνκαῖος (ὁ) (Anceus) *[Ζῳολ.]*. Μαλακόστρακα *ἑδραιόφθαλμα* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἰσοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνκαιδῶν*. Ὁ τύπος τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι *ἀνκαῖος ὁ σιαγωνικὸς* (anceus maxillaris)· τούτου ἡ κεφαλὴ προσφύεται μετὰ τῶν τριῶν θωρακικῶν ἀρθρώσεων, αἱ κεραῖαι εἶναι ἁπλαῖ καὶ πολυαρθρωταί, αἱ σιαγόνες ἀμοιροῦσι προσακτρίδων, οἱ πόδες εἶναι δέκα, ἐξ ὧν οἱ κοιλιακοὶ εἶναι μεταβεβλημένοι εἰς πλατέα διχαλωτὰ πτερύγια. Εἰς τὸν ἄρρενα ἡ κεφαλὴ εἶναι εὐρυτέρα, σχεδὸν τετράγωνος καὶ φέρει ἰσχυρὰς σιαγόνας ἐν εἴδει λαβίδος. Ἡ θήλεια ἔχει κατὰ πολὺ μικροτέραν κεφαλὴν καὶ μικροτέρας κεραίας. Αἱ προνύμφαι, ὅταν ἐγκαταλείπωσι τὴν ἐκκολαπτικὴν κοιλότητα τῆς μητρός των, εἶναι ἐπιμήκεις καὶ παρουσιάζουσι τὰς διαφορὰς τοῦ γένους (ἄρρενες ἢ θήλειαι). Αἱ σιαγόνες των εἶναι μεταβεβλημέναι εἰς ἀπορροφητικὰ ὄργανα. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν Μεσόγειον. Δ. Ν. Π.

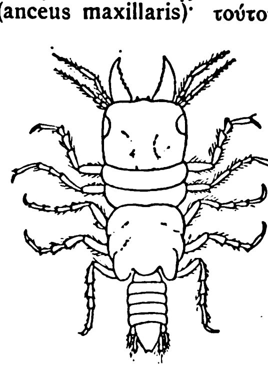

Ἀνκαῖος ὁ σιαγωνικός.

Ἀνκὰχς ἢ *Ἀνκὰς* (Ancachs) *[Γεωγρ.]*· βλ. Ἀγκάτς.

ἀνκάρα (Ankara) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Μαδαγασκάρης εἰς τὸ Β. μέρος αὐτῆς, ἔχουσα εὐφόρους ἐκτάσεις.

Ἀνκαρὰνο (Ancarano)· βλ. Τεράμο.

Ἀνκαράτρα (Ancaratra) *ὄρη*· βλ. λ. Ἀγκαράτρα.

Ἀνκαρβιλλ· βλ. Ντανκαρβίλλ.

Ἀνκαρκρόνα (Ankarkrona), *Θεόδωρος*. Ναύαρχος Σουηδὸς γεννηθεὶς τῷ 1687 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1750. Ἐξησφάλισε τὴν φυγὴν τοῦ βασιλέως Στανισλάου ἐκβληθέντος ἐκ τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦ Β'. Ἐν ἔτει 1715 ἐβοήθησε Κάρολον τὸν ΙΒ', ὅπως διαβῇ τὸ Στραλσούντ τῆς Σουηδίας ἐν μέσῳ τῶν πάγων ἐν ζοφερᾷ νυκτί. Α. Δ.

Ἀνκαρσβὲρντ (Anckarswoerd), *Κάρολος Ἐρρῖκος*. Σουηδὸς πολιτικὸς (1782—1865). Ἐν ἔτει 1809 παρέσχε τὴν βοήθειαν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπανάστασιν, δι' ἧς ἐτερματίσθη ἡ βασιλεία τῶν Βάζα. Τῷ 1813 προσελήφθη εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Βερναδόττη. Κατηγορήσας τὸν βασιλέα ὡς προσχωρήσαντα εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας συνασπισμόν, περιέπεσεν εἰς δυσμένειαν. Ἐκλεγεὶς μέλος τῆς Διαίτης ἐν ἔτει 1817, ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς πολιτικῆς, δικαιολογήσας τὴν ἀπομάκρυνσίν του ταύτην διὰ τοῦ ἔργου του: «Politisk trosbekännelse». Ἐπανεκλεγεὶς τῷ 1839 ἐπολέμησεν ἐρρωμένως τὰς προνομίας τοῦ Στέμματος.

Ἀνκαρστρὸεμ (Anckarstroem), *Ἰωάννης-Ἰάκωβος*· βλ. λ. Αγκαρστραίμ.

Ἀνκάστε *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἀργεντινῆς, ὕψους περίπου 2500 μέτρων.

Ἀνκάϋ (Ankay) *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τῆς Μαδαγασκάρης, ἀποτελοῦσα κοιλάδα κατάκλειστον εἰς ὕψος ἐννεακοσίων μέτρων μεταξὺ τῆς παρακτίου ὀροσειρᾶς καὶ τῆς κεντρικῆς τοιαύτης. Εἶναι ἡ χώρα τῶν Ἀντανκάϋς ἢ Μπεζανοζάνος, ἀποτελούντων τὸ μεταίχμιον μεταξὺ τῶν Χόβας τῆς κεντρικῆς ὀροσειρᾶς καὶ τῶν Ρετζιμιζαράκος τῶν ἀκτῶν. Α. Δ.

Ἀνκβίκ, *κόμης Σκάρμπεκ*. Πολωνὸς κλειδοῦχος τοῦ Στανισλάου-Αὐγούστου βασιλέως τῆς

Digitized by Google

Πολωνίας, ὑπογράψας ἐξ ὀνόματος τούτου τὴν συνθήκην τῆς δευτέρας διανομῆς τῆς Πολωνίας τῷ 1793. Κατὰ τὴν γενομένην ἐν Πολωνίᾳ ἐξέγερσιν τῷ 1794, μετασχὼν αὐτῆς, συνελήφθη ἐν Βαρσοβίᾳ ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ ἀπηγχονίσθη χωρὶς νὰ προηγηθῇ οὐδεμία δίκη.

Ὁ υἱός του *Ἀνδρέας*, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, περιεβλήθη τὸ ἱερατικὸν σχῆμα καὶ ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος τῆς Γαλικίας, εἶτα δὲ τῆς Πράγας, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1838. Θ. Β.

Ἄνκερ (Anker), *Ἀλβέρτος*· βλ. Ἄγκερ.

— **Ἄνκερ** (Anker), *Ματθαῖος Ἰωσήφ*. Χειρουργὸς καὶ ὀρυκτολόγος Γερμανός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Γκράτς (1771—1843). Τῷ 1811 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ μουσείου τοῦ Γκράτς, τῷ δὲ 1824 καθηγητὴς εἰς τὸ αὐτὸ ἰνστιτοῦτον. Τὸ ὄνομά του ἐδόθη εἰς ὀρυκτόν τι, τὸν *ἀγκερίτην*. Εἶναι συγγραφεὺς σοβαρῶν ὀρυκτολογικῶν ἔργων καὶ ἄρθρων. Ὁ πρῶτος γεωλογικὸς χάρτης τῆς Στυρίας εἶναι ἔργον του. Α. Δ

Ἄνκερερ (Angerer), *Ὄττμαρ*. Βαυαρὸς ἰατρὸς γεννηθεὶς ἐν Geisfeld τῷ 1850, διάδοχος τοῦ Nussbaum ἐν τῇ χειρουργικῇ κλινικῇ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου. Αἱ πλειότεραι τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν εἶναι χειρουργικαὶ καὶ ἀναφέρονται εἰς τὰς νόσους τῶν μαστῶν, τοῦ λάρυγγος κλπ. ΑΡ. Π. Κ.

Ἀνκέτα, *Μιχαὴλ* (Miguel de Ancheta). Διάσημος Ἱσπανὸς γλύπτης τῆς Ἀναγεννήσεως· ταυτίζεται πολλάκις πρὸς τὸν Juan de Ancheta, ὅστις ἐξειργάσθη τὴν «Θριαμβεύουσαν Παρθένον» τοῦ μνημειώδους καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Μπούργκος.

Ὁ Μιχαὴλ Ἀνκέτα ἐγεννήθη εἰς Παμπελοῦναν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος· ἀφοῦ ἐπεράτωσε τὴν καλλιτεχνικήν του μόρφωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν συνέρρεον παμπληθεῖς μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Νεαπόλεως οἱ Ἱσπανοὶ καλλιτέχναι, ὅπως ἄλλοτε συνέρρεον εἰς τὰς Κάτω Χώρας ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπιτευχθείσης ἱσπανικῆς διεισδύσεως εἰς αὐτάς, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἐγένετο εἷς ἀπὸ τοὺς προμάχους καὶ τοὺς ἐνθερμοτέρους εἰσηγητὰς τοῦ ἰταλικοῦ ὕφους εἰς αὐτήν. Ἐξετέλεσεν ἄφθονα ἔργα, θαυμαζόμενα διὰ τὴν ἐντέλειαν τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν ἀκρίβειαν εἰς τὰς ἀναλογίας, τόσον εἰς τὴν γενέτειράν του Παμπελοῦναν, ὅσον καὶ εἰς ἄλλας ὀνομαστὰς πόλεις τῆς Ἱσπανίας καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια τῆς Καστιλίας καὶ τῆς Ἀραγωνίας. Ἐκ τούτων μνημονεύομεν τὸν «Ἐσταυρωμένον», ὁλόκληρον ἐκ ξύλου, τῆς βασιλικῆς τῆς Παμπελούνας, τὸν «Ἅγιον Γεώργιον», ἐξ ἀλαβάστρου, τοῦ Βουλευτικοῦ μεγάρου τῆς Σαραγόσσης καὶ τὰς ἀναγλύφους ἐπὶ ξύλου ἐξ ἀγγλικῆς δρυὸς διακοσμήσεις τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Παμπελούνας ἐπίσης, εἰς τὰς ὁποίας κατηνάλωσε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ζωῆς του. Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἐπέπρωτο νὰ τὰς συμπληρώσῃ ἐξ ὁλοκλήρου· ἀπέθανε τῷ 1582 ἐν βαθυτάτῳ γήρατι ἐργαζόμενος πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς Σιλλερίας του. Ἐτάφη εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Παμπελούνας, ἐπὶ τοῦ τάφου του δὲ ὑπάρχει ἡ προτομὴ αὐτοῦ γλυφεῖσα παρ' ἑνὸς τῶν μαθητῶν του. Ὡς καλλιτέχνης καὶ ἰδίως ὡς ξυλογλύφος ὁ Ἀνκέτα θεωρεῖται εἷς τῶν μεγαλυτέρων τῶν χρόνων τῆς ἀναγεννήσεως· ἡ δὲ πατρὶς αὐτοῦ θεωρεῖ ἑαυτὴν ὑπερήφανον διὰ τὸ τέκνον της. Ὁ Ponz, εἰς τὸ περίφημον βιβλίον αὐτοῦ «Viage de Espana» σημειώνει ὅτι διὰ τοῦ Ἀνκέτα ἡ ξυλογλυφία ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀληθοῦς καλλιτεχνίας, εὗρε δὲ πλείστους μιμητάς, οἱ ὁποῖοι ἐγένοντο ἐπίσης ἔνδοξοι ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτῶν. —Ω

Ἀνκετὶλ· βλ. Ἀγκετίλ.

Ἀνκέττα (Anchetta), *Ἰωσήφ*. Ἰησουΐτης ἱεραπόστολος, ἀποσταλεὶς ἐν ἔτει 1558 εἰς τὴν Βραζιλίαν ἵνα συνδιαλλάξῃ τοὺς ἰθαγενεῖς μετὰ τῶν Πορτογάλων.

Ἄνκζυκ (Anczyk)· βλ. Ἄντσιτς.

ἀνκίλια (ancilia) *[Ἀρχ.]*. Ἱεραὶ ἀσπίδες τῶν Ρωμαίων, δώδεκα τὸν ἀριθμόν, αἵτινες ἐφυλάσσοντο ὑπὸ τῶν ἱερέων *Σαλίων*. Κατὰ τὸν μῦθον μία τῶν ἀσπίδων τούτων εἶχε πέσει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Νουμᾶ, ὅστις διέταξε νὰ κατασκευασθῶσιν ἕνδεκα ὅμοιαι, ὅπως μὴ ἀναγνωρίζηται ἡ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσοῦσα θαυματουργὸς ἀσπίς. Αἱ δώδεκα ἀσπίδες αὗται ἦσαν προφανῶς ἡ προσωποποίησις τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἔτους. Α. Δ.

ἀνκίλλα (ἡ) (Ancilla) *[Ζῳολ.]*. Μαλάκια τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γαστεροπόδων-προσωβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀλιβιδῶν*. Διακρίνονται ἐκ τοῦ ὀστράκου των, ὅπερ εἶναι ᾠοειδές, στιλπνόν, μὲ βραχείας συσπειρώσεις, αἰχμηρὸν καὶ ἐνίοτε τελείως κεκαλυμμένον ὑπὸ γλοιώδους τινὸς οὐσίας. Τὸ ἄνοιγμά του εἶναι ἐπίμηκες καὶ τὸ ἀντίθετον πρὸς τὸ ἄνοιγμα μέρος εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὀξύ. Τὸ ζῷον μέγα, σχετικῶς πρὸς τὸ περιβάλλον αὐτὸ ὄστρακον, φέρει προμήκη πόδα ὅστις εἶναι διχαλωτὸς κατὰ τὸ ἄκρον του. Ἡ κεφαλὴ καταλήγει εἰς λεπτὴν καὶ κυλινδρικὴν προβοσκίδα, δὲν φέρει ὀφθαλμοὺς καὶ περιβάλλεται ὑπὸ μικρῶν προσακτρίδων. Τὰ μαλάκια ταῦτα ἀπαντῶσι κυρίως εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν καὶ τὰς περὶ τὴν Αὐστραλίαν θαλάσσας. Γνωστὰ εἶναι περὶ τὰ τεσσαράκοντα εἴδη, ὧν κυριώτερον ἡ *ἀνκίλλα ἡ γυμνὴ* (Ancilla nuda).

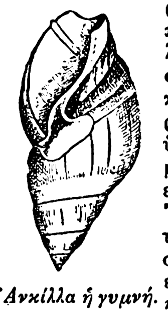

Ἀνκίλλα ἡ γυμνή.

Ἀνκὶνγκ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Νγκὰν-Κίνγκ.

Ἀνκλὰμ (Anklam)· βλ. λ. Ἀγκλάμ.

Ἀνκλεσγουὼρ (Ankleswar) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ Βομβάης, ἔχουσα κλωστοϋφαντήρια βάμβακος καὶ χαρτοποιεῖα. Κάτ. 9.500

Ἀνκόβε (Ankove) *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τῆς κεντρικῆς Μαδαγασκάρης εἰς ὕψος 1000 μ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

Ἀνκόβερ (Ankober) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἀγκοβέρ.

ἀνκολία (ἡ) (Ancolie) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχοειδῶν*. Εἶναι θάμνοι ἢ δενδρύλλια πολυετῆ καὶ φύονται εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῶν δύο ἡμισφαιρίων. Ὁ κορμός των εἶναι χονδρὸς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καὶ οἱ κλάδοι των εὐθεῖς. Τὸ ἀνάστημά των φθάνει τὰ 50—60 ἑκ. τοῦ μέτρου. Τὰ φύλλα των εἶναι ἐναλλασσόμενα. Τὸ ἄνθη ἀναφαίνονται κατὰ τὴν κορυφὴν τῶν κλάδων καὶ εἶναι μεμονωμένα ἢ ἀποτελοῦσι βόστρυχον. Ὁ κάλυξ φέρει πέντε σέπαλα ᾠοειδῆ καὶ εὔπτωτα. Ὁ ὑπερος ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε πέταλα κερατοειδῆ, καὶ φέρει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἄκρον του γλοιώδεις τινὰς ἶνας, αἵτινες ἐκκρίνουσι νέκταρ. Οἱ στήμονες εἶναι πολυάριθμοι.

Ἀνκολία ἡ κοινή.

Γνωστότερον εἶδος εἶναι: *ἀνκολία ἡ κοινὴ* (Ancolie vulgaris), φυτὸν κοινὸν ἐν Εὐρώπῃ, χρησιμοποιούμενον ἰδίως ὡς κοσμητικὸν εἶδος. Τὰ ἄνθη του ἔχουσι χρῶμα κυανοῦν, ἰῶδες, πορφυρῶδες, ὑπέρυθρον ἢ λευκὸν καὶ συνήθως εἶναι διπλᾶ. Δ. Ν. Π.

Ἀνκὸν (Ancon) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Περουβίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἀγιασοῦκο, ἔνθα σῴζονται προϊστορικὰ ἀπολιθώματα.

Ἀνκόνα (Ancona) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας· βλ. λ. Ἀγκών.

Ἀνκόνα *Ἀλέξανδρος* καὶ —*Κυριάκος*· βλ. λ. Ἀγκόνα.

Ἀνκορὰ (Ancoras)· βλ. λ. Ἄγγορας.

Ἀνκουεῖ (Ankouei)· βλ. λ. Γκανχουΐ.

Ἄνκουντ (Ancud) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Χιλῆς, ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς νήσου Χιλόε. Ὠνομάζετο πρότερον *Ντὸν Κάρλος*. Κάτ. 4300. Ἕδρα ἐπισκόπου, ἀκμαῖον ἐμπόριον ξυλείας.

Ἀνκουντίνοβ (Ancoundinov)· βλ. λ. Ἀγκουδίνωφ.

Ἄνκρ (Ancre) *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς εἰς τὰ ΒΑ τῆς Γαλλίας, χυνόμενος εἰς τὸν ποταμὸν Σόμ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον 1914—1918, ἀμφότεραι αἱ ὄχθαι τοῦ ποταμοῦ Ἄνκρ ἐχρησίμευσαν κατὰ διαφόρους χρονικὰς περιόδους ὡς πεδία μαχῶν.

Κατὰ τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον 1916 διεξήχθησαν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ὄχθης σοβαραὶ ἐπιχειρήσεις, ἀποτελέσασαι μέρος τῶν ὅλων ἐπιχειρήσεων, τῶν φερομένων ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀγγλογαλλικὴ ἐπιθετικὴ ἐπιχείρησις τοῦ Somme 1η Ἰουλίου—19η Νοεμβρίου 1916». Εἰς τὰς περὶ τὸν Ancre ἐπιχειρήσεις ταύτας ἔδρασαν τὰ ὑπὸ τὸν Ἄγγλον στρατηγὸν Douglas Haig καὶ τὸν Γάλλον στρατηγὸν Fayolle στρατεύματα ἐναντίον τῶν ὑπὸ τὸν Γερμανὸν στρατηγὸν von Einen ἐν ἀρχῇ, τὸν πρίγκιπα Ruprecht τῆς Βαυαρίας κατόπιν, στρατεύματα. Περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων βλ. λ. Σόμ.

Περὶ τὸ τέλος Αὐγούστου 1918 (περίοδος τῆς μεγάλης Ἀνταντικῆς ἐπιθέσεως) αἱ ὑπὸ τοὺς Ἄγγλους στρατηγοὺς Byng, Rawlinson καὶ Horne στρατιαὶ ἐξήσκησαν τόσην σφοδρὰν πίεσιν ἐπὶ τῆς γερμανικῆς στρατιᾶς τοῦ von Marwitz, ὥστε, παρ' ὅλην τὴν ἐρρωμένην ἀντίστασίν της, ἐπῆλθεν ἡ ἀπώθησίς της ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ὄχθων τοῦ Ancre, ὡς μοιραῖον δ' ἀποτέλεσμα τῆς ἀπωθήσεως ταύτης ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐκ τῆς Bapaume ὑποχώρησις τῆς γερμανικῆς στρατιᾶς τοῦ von Boehm Ermoli, συνεπῶς ἡ ὑπὸ τῶν Ἀνταντικῶν κατάληψις τῆς ἀρτηρίας Albert—Bapaume. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

— **Ἄνκρ** (Ancre). Οὕτως ὠνομάζετο μέχρι τοῦ 1620 ἡ ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σὸμ γαλλικὴ πόλις Ἀλμπὲρ (βλ. λ.), ἥτις πρὸ τοῦ 860 ἀνῆκεν εἰς τὸ ἀβαεῖον τοῦ Saint-Riquies, πωληθεῖσα εἶτα εἰς τὸν ἀνεγείραντα ἐκεῖ φρούριον Οὐγον Καπέτον. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἤλλαξε πολλοὺς κυρίους μέχρι τοῦ 1620, ὁπότε ὁ Λουδοβῖκος XIII τὴν ἐδώρησεν εἰς τὸν εὐνοούμενον ἀνεψιόν του Κάρολον ντ' Ἀλμπὲρ δοῦκα τοῦ Luynes, ὅστις καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομά του. Δ. Ε. Μ

Ἄνκρ (Ancre), *στρατάρχης*· βλ. λ. Κοντσίνο Κοντσίνι.

Ἀνκρὲς (Ancresse) *[Γεωγρ.]*. Κόλπος πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου Γκερνεζέ, ἀποτελῶν συνέχειαν τοῦ βαθέος κόλπου τοῦ ὀνομαζομένου «Γκρὰν-Ἄβρ» (Grand-Havre).

Ἄνκτσυτς (Anczyc), *Βλαδισλάβος-Λουδοβῖκος*. Περίφημος Πολωνὸς συγγραφεύς, κωμῳδιογράφος καὶ δραματικὸς (1823—1883). Τὰ δοκιμώτερα τῶν θεατρικῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι αἱ κωμῳδίαι: «Οἱ χωρικοὶ ἀριστοκράται», «Αἱ σχεδίαι», «Ἡ μετανάστευσις τῶν ἀγροτῶν», ὁ «Κοσιοῦσκο εἰς Ράκλαβιτς» καὶ τὸ δρᾶμα «Ἰωάννης ὁ Γ' πρὸ τῆς Βιέννης». Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης σειρὰν βιβλίων, προωρισμένων διὰ τὰ παιδιὰ καὶ συνειργάσθη εἰς πολλὰ πολωνικὰ περιοδικά. Πολλάκις ἔγραφεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Καζιμὶρσκ Γκοραλτσὶκ*.

Ἄνκχ (Ankh)· βλ. τόμ. Β' σ. 545 α'.

Ἀνκῶς, *Γεράρδος*· βλ. Παπύς.

Ἂνν (Anne), *Θεόδωρος*. Γάλλος συγγραφεὺς (1797—1869). Ἐξέδωκε σειρὰν ἱστορικῶν ἔργων, ἐξ ὧν τὰ κάλλιστα εἶναι τὰ «Ἡμερολόγιον ἀπὸ Σαὶν-Κλοῦ εἰς Χερβοῦργον», «Ἀναμνήσεις τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τοῦ Καρόλου Α'», «Ἡ αἰχμάλωτος τοῦ Blaye», ὁ «Κόμης Σαμπὸρ εἰς Βισβάδεν» κτλ. Διὰ τὸ θέατρον ἔγραψε πλεῖστα κωμειδύλλια ἢ κωμῳδύλλια, λιμπρέττα κωμικῶν μελοδραμάτων καὶ μελοδραμάτων· ἐκ τούτων τὸν «Guerillero» ἐτόνισεν ὁ Ἀμβρόσιος Τομάς, καὶ τὴν «Μαρίαν Στοϋάρτ» ὁ Νιδερμάγιερ. Ἐπίσης ἔγραψε δράματα καὶ κωμῳδίας, ὡς καὶ μυθιστορήματα. Θ.Β.

Ἂνν Ἄρμπορ (Ann Arbor) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Μίτσιγκαν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, πρωτεύουσα τῆς κομητείας Γουοστενάου (Washtenaw). Ἔχει πανεπιστήμιον, ἀστεροσκοπεῖον, μεγάλην βιβλιοθήκην καὶ ἀκμαίαν βιομηχανίαν. Κάτ. 19.516.

Ἄννα. Ἡ λέξις εἶναι σημιτικὴ καὶ σημαίνει *χαρίεσσα*. Ἦτο κοινοτάτη παρὰ τοῖς Ἑβραίοις, ἰδίως, ὡς κύριον ὄνομα, παρὰ τοῖς Καρχηδονίοις καὶ τοῖς ἄλλοις σημιτικοῖς λαοῖς. Εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ ὄνομα μετεφυτεύθη ἀπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων, διεδόθη ὅμως πρὸ πάντων, ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἐκχριστιανισθέντας λαούς, κατὰ τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους.

— **Ἄννα** *[Μυθολ.]*. —1) Ἀδελφὴ τῆς Διδοῦς, παρακινοῦσα αὐτὴν εἰς τὸν ἔρωτά της πρὸς τὸν Αἰνείαν. Ὅταν ὁ Αἰνείας ἑτοιμάζεται νὰ ἀποπλεύσῃ ἐγκαταλείπων τὴν Διδώ, ἐστάλη ὑπ' αὐτῆς πρὸς ἐκεῖνον ἡ Ἄννα διὰ νὰ τὸν μεταπείσῃ νὰ μείνῃ. Ὁ Αἰνείας ὅμως ἀκλόνητος εἰς τὴν ἀπόφασίν του νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰ θέσφατα καὶ τὸν Δία, ἀπολεῖει, ἡ δὲ Ἄννα γίνεται αὐτόπτης μάρτυς, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ τὴν σώσῃ, τῆς αὐτοκτονούσης ἀδελφῆς της Διδοῦς. Ταῦτα κατὰ τὸν Βιργίλιον (Αἰν. βιβλ. 4). Κατὰ τὸν Οὐάρρωνα οὐχὶ ἡ Διδώ, ἀλλὰ ἡ Ἄννα αὐτὴ καταλαμβάνετο ὑπὸ ἔρωτος πρὸς τὸν Αἰνείαν καὶ αὐτὴ ηὐτοκτόνει μετὰ τὸν ἀπόπλουν αὐτοῦ (Servius Αἰν. 4, 682). Μετὰ τὴν αὐτοκτονίαν τῆς Διδοῦς, ὁ Ἰάρβας ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Καρχηδόνος τὴν Ἄνναν, ἡ ὁποία ἦλθε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Μελίτην καὶ ἔπειτα εἰς τὸ Λάτιον, ὅπου τὴν ὑπεδέχθη μὲν φιλοφρόνως ὁ Αἰνείας, ἀλλ' αὐτὴ ἀπὸ τὴν θλῖψιν της ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμὸν Numicus, τοῦ ὁποίου ἔπειτα ὡς νύμφη ἐτιμᾶτο. Ἡ παραλλαγὴ αὐτὴ τῆς ἐκδι-

Digitized by Google

ξεως τῆς Ἄννης ἐκ τῆς Καρχηδόνος ὑπὸ τοῦ Ἰάρβα φαίνεται ὅτι ἐγεννήθη ἕνεκα τῆς συμπτώσεως ὑπάρξεως καὶ ἐν Ἰταλίᾳ θεότητος ὁμωνύμου, τῆς *Ἄννα Περέννα* (Anna Perenna), διὰ νὰ συνδεθοῦν εἰς ἓν πρόσωπον. Φαίνεται δὲ ὅτι κατ' ἀρχὰς *Anna* ἦτο ἄλλο τρίτον ὄνομα τῆς Καρχηδονικῆς θεᾶς *Διδοῦς (Dido, Elissa, Anna).*

—2) ***Ἄννα Περέννα*** (Anna Perenna). Ἀρχαία ρωμαϊκὴ θεότης, τῆς ὁποίας ἡ ἑορτὴ ἐτελεῖτο κατὰ μῆνα Μάρτιον μεσοῦντα εἰς τὸ ἄλσος αὐτῆς (Annae Perennae nemus), παρὰ τὴν Φλαμινίαν ὁδόν, εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς ρωμ. μιλλίου ἀπὸ τῆς Ρώμης. Ἡ ἑορτὴ εἶχεν εὔθυμον λαϊκὸν χαρακτῆρα, κατ' αὐτὴν δὲ οἱ ἑορτάζοντες ἐχόρευον ᾄδοντες εὔθυμα καὶ ἐλευθερόστομα ᾄσματα. Ἡ θεότης αὕτη φαίνεται ὅτι ἐσχετίζετο μὲ τὴν *σελήνην*, ἀλλὰ ἡ σημασία αὐτῆς πολὺ ταχέως ἐλησμονήθη, ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν πολὺν λαὸν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς σοφοὺς αὐτούς, δι' αὐτὸ δὲ καὶ ὁ Ὀβίδιος, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει τὴν ἑορτὴν λεπτομερῶς (Fast. 3,522 κ. ἑ.), ἀναφέρει πολλὰς αὐτῆς ἑρμηνείας. Θ. Λ. Κ.

—**Ἄννα** *[Βιβλ.]*. Ἔν τε τῇ Παλαιᾷ καὶ τῇ Κ. Διαθήκῃ μνημονεύονται πολλαὶ γυναῖκες φέρουσαι τὸ ὄνομα Ἄννα, ἐξ ὧν μνημονεύομεν τὰς κυριωτέρας: 1) Ἡ σύζυγος τοῦ Ἐλκανᾶ, *μήτηρ* τοῦ προφήτου καὶ τελευταίου κριτοῦ τοῦ Ἰσραὴλ *Σαμουήλ*, ὃν ἀπέκτησε μετὰ μακρὰν ἀτεκνίαν, κατόπιν πολλῶν δακρύων ἅτινα ἐπὶ τούτῳ ἔχυσε καὶ κατόπιν ἐπιμόνου δεήσεως πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὑποσχέσεως πρὸς αὐτόν, ὅτι τὸν μέλλοντα νὰ γεννηθῇ υἱόν της θὰ ἀφιέρωνεν εἰς τὴν διαρκῆ ὑπηρεσίαν αὐτοῦ. Πράγματι δὲ εὐθὺς μετὰ τὸν ἀπογαλακτισμὸν τοῦ Σαμουὴλ προσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ ἐν τῷ Σαλὼ ἱερὸν καὶ παρέδωκεν αὐτόν, νήπιον ἔτι, εἰς τὸν ἀρχιερέα Ἡλί, ἐκπληροῦσα οὕτω τὴν πρὸς τὸν Θεὸν γενομένην εὐχὴν αὐτῆς. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ ἔψαλε ὡραῖον εὐχαριστήριον πρὸς τὸν Θεὸν ὕμνον ἅμα καὶ δοξολογίαν ἀρχομένην οὕτως: «**Ἐστερεώθη ἡ καρδία μου ἐν Κυρίῳ, ὑψώθη κέρας μου ἐν Θεῷ μου, ἐπλατύνθη ἐπ' ἐχθροὺς τὸ στόμα μου**». Τὴν ἱστορίαν ταύτην ἀφηγεῖται χαριέστατα ὁ συγγραφεὺς τοῦ Α' βίβλου τῶν Βασιλειῶν (ἢ Α' Σαμουὴλ) ἐν τῷ α' κεφαλαίῳ, ἐν δὲ τῷ β' κεφ. παρατίθεται ὁ ρηθεὶς ὕμνος τῆς Ἄννης, ὅστις ψάλλεται συχνότατα ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ, συγκαταλεγόμενος μεταξὺ τῶν ἐννέα ᾠδῶν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας (γ' ᾠδή). Ἡ Θεοτόκος ἐν τῷ ὕμνῳ αὐτῆς κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν πρὸς τὴν Ἐλισάβετ (Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον) ἐδανείσθη ἰδέας τινὸς ἐκ τοῦ ὕμνου τῆς Ἄννης, ἧς ἡ μορφὴ ὑπὸ παλαιῶν ἀλληγοριστῶν ἐξηγητῶν ἐθεωρήθη ὡς τύπος ἐκείνης, ὑπὸ ἄλλων δὲ ὡς τύπος τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀφιέρωσε πέντε ἀξιολόγους ὁμιλίας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἄννης καὶ δὴ εἰς τὴν θαυμαστὴν γένναν αὐτῆς (Ἑλλ. Πατρολογίας Migne, Τόμος 54, στῆλαι 631 — 676). Ἡ μνήμη της ἐπιτελεῖται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ 9ῃ Δεκεμβρίου.

—2) ***Ἄννα ἡ προφῆτις***, θυγάτηρ Φανουήλ, χήρα, περὶ ἧς ἀναφέρει ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, ὅτι δὲν ἀπεμακρύνετο τοῦ ἱεροῦ «νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν» καὶ ὅτι παραστᾶσα, ἐν ἡλικίᾳ 84 ἐτῶν, κατὰ τὴν ὥραν τῆς ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου ἐν τῷ ναῷ ἐδοξολόγει τὸν Κύριον καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ εἰς πάντας τοὺς προσδοκῶντας τὴν σωτηρίαν ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ. (*Λουκᾶ* β' 36—38). Ἡ μνήμη της ἐπιτελεῖται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ τῆς τοῦ Συμεὼν τοῦ θεοδόχου τῇ 3ῃ Φεβρουαρίου καὶ τῇ 28ῃ Αὐγούστου. —3) Ἐνταῦθα ἂς καταλεχθῇ, ἂν καὶ δὲν μνημονεύεται ἐν τῇ Βίβλῳ, καὶ ***Ἄννα ἡ μήτηρ τῆς Θεοτόκου***, περὶ ἧς μανθάνομεν ἐκ παλαιοτάτων παραδόσεων διασῳθεισῶν ἐν τοῖς ἀποκρύφοις εὐαγγελίοις «γενέσεως τῆς Μαρίας» καὶ τῆς «νηπιότητος τοῦ Σωτῆρος» καὶ ἐν τῷ λεγομένῳ «πρωτευαγγελίῳ τοῦ Ἰακώβου» (Βλ. *Tischendorf*, Evangelia apocrypha). Ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι ἡ Ἄννα νυμφευθεῖσα μετὰ τοῦ Ἰωακεὶμ τοῦ Γαλιλαίου εἰ καὶ στεῖρα οὖσα ἀπέκτησε χάριτι θείᾳ θυγατέρα *Μαρίαν*, τὴν Θεοτόκον. Ἡ ἐκκλησία, καὶ μάλιστα ἡ Ἑλληνική, θεωρήσασα τὴν παράδοσιν ταύτην ὡς ἀξιόπιστον, υἱοθέτησεν ἐνωρὶς αὐτὴν καὶ ἀπέδωκε τιμὰς ἁγιότητος εἰς τὴν Ἄνναν ταύτην, ὡς πληροφορούμεθα ἀπό τε τῶν συγγραμμάτων Γρηγορίου τοῦ Νύσσης καὶ τοῦ Ἐπιφανίου, καὶ ἀπὸ τῆς ὑπάρξεως παλαιῶν ἑλληνικῶν ὕμνων καὶ πατερικῶν ὁμιλιῶν εἰς αὐτήν. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ἡ μνήμη αὐτῆς ἑορτάζεται α') τῇ 9 Σεπτεμβρίου ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἰωακείμ, β') τῇ 9 Δεκεμβρίου, ὅτε πρόκειται περὶ τῆς συλλήψεως τῆς Θεοτόκου καὶ γ') τῇ 25 Ἰουλίου, ἐν δὲ τῇ Δυτικῇ ἐκκλησίᾳ τῇ 26 Ἰουλίου.

Ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ βορείως τοῦ λόφου τοῦ ναοῦ καὶ παρὰ τὴν κολυμβήθραν Βηθεσδὰ λέγεται ὅτι ἤδη κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἱδρύθη ναὸς ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Εὐδοξίας ἐπὶ τοῦ τόπου, ἔνθα κατὰ παλαιὰν παράδοσιν κατῴκησαν οἱ γονεῖς τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν γεροντικήν των ἡλικίαν καὶ ἔνθα δῆθεν ἐγεννήθη καὶ ἡ Μαρία (*Σωφρονίου*, Ἀνακρεοντ. παρὰ Migne Ἑλλ. Πατρολογ. 87, 3822 καὶ *Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ* ὁμιλία α' εἰς τὴν γέννησιν τῆς Θεοτόκου Migne Ἑλλ. Πατρολ. 96, 670). Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἵδρυσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναὸν πρὸς τιμὴν τῆς ἁγίας Ἄννης ἐν ἔτει 550.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ, *Frantz*, Versucheiner Geschichte des Marien und Annen Cult 1854, Acta Sanctorum ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ τόμ. VI σ. 233—261. Βλέπε καὶ τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα ἀπόκρυφα. Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

— **Ἄννα** ***(ὅσιαι)***. Ἡ Ἐκκλησία ἐκτὸς τῶν βιβλικῶν Ἀννῶν ἐπιτελεῖ εἰς διαφόρους ἡμέρας τοῦ ἔτους τὴν μνήμην διαφόρων Ἀννῶν μαρτύρων καὶ ὁσίων. Τούτων αἱ σπουδαιότεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: —1) Τῇ 29ῃ Ὀκτωβρίου ἐπιτελεῖται ἡ μνήμη τῆς *ὁσίας Ἄννης*. Αὕτη ἐν Βυζαντίῳ γεννηθεῖσα, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η' αἰῶνος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της καὶ τῶν δύο τέκνων της, διαμοιράσασα τὰ ἀγαθά της εἰς τοὺς πτωχούς, κατετάχθη ἐνδεδυμένη ἀνδρικά, ὑπὸ τὸ ὄνομα Εὐφημιανός, εἰς κοινόβιόν τι τοῦ ὄρους Ὀλύμπου ἐν Μυσίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐκεῖθεν εἰς γειτονικὴν Λαύραν· βραδύτερον ἔζησεν εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Ἀβραμιτῶν καὶ τέλος ἀπέθανε εἰς μικρὰν μονὴν παρὰ τὸ Βυζάντιον, κατὰ τὰ μέρη τοῦ Σίγματος, ἀρχομένου τοῦ Θ' αἰῶνος. Ἐφημίσθη διὰ τὴν ὁσιότητα τοῦ βίου της (*Acta Sanct.* Ὀκτωβρίου 12, 913—917). —2) Τῇ 23ῃ Ἰουλίου ἐπιτελεῖται ἡ μνήμη ἑτέρας *ὁσίας Ἄννης* ἐκ τῆς νήσου Λευκάδος. Ζῶσα αὕτη κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα καὶ ἐνωρὶς ἀπορφανισθεῖσα, ἐπιέζετο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος νὰ νυμφευθῇ μετὰ Ἀγαρηνοῦ τινος, ἐποφθαλμιῶντος τὰ πλούτη της. Τέλος ἐλυτρώθη τῶν πιέσεων τούτων διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀγαρηνοῦ καὶ θεωρήσασα τοῦτο ὡς θείαν εὐεργεσίαν ἀφιερώθη τῷ Θεῷ, διανείμασα τὰ πλούτη της εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ὑποβληθεῖσα εἰς βίον αὐστηροτάτης ἀσκήσεως. Ἀπέθανεν ἀρχομένου τοῦ Ι' αἰῶνος (*Acta Sanct.* Ἰουλίου 5, 486—488). —3) Τῇ 28ῃ Ὀκτωβρίου τιμᾶται ἡ μνήμη τῆς *ὁσίας Ἄννης* μητρὸς τοῦ *ἁγίου Κυριακοῦ*.

—**Ἄννα** ***(βασίλισσαι καὶ πριγκίπισσαι)***. Ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἀναφέρονται αἱ κάτωθι βασίλισσαι καὶ πριγκίπισσαι ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἄννα*.

ΑΓΓΛΙΑ

—**Ἄννα**, ***βασίλισσα*** τῆς ***Ἀγγλίας***. Ἐγεννήθη τῷ 1360 καὶ ἀπέθανε τῷ 1394. Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Καρόλου Δ' τοῦ Λουξεμβούργου, βασιλέως τῆς Βοημίας καὶ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Βενσεσλάβου, βασιλέως κατόπιν τῆς Βοημίας καὶ τῶν Ρωμαίων, ἐνυμφεύθη τῷ 1382 τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ριχάρδον Β'. Ὑπῆρξεν ὀνομαστὴ διὰ τὴν καλωσύνην καὶ τὴν ἀγαθότητά της, οὐδεμίαν ὅμως ποτὲ ἠδυνήθη νὰ ἀσκήσῃ ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ συζύγου της.

—**Ἄννα** *Μπόλεϋν* (ἢ *Μπολένα), βασίλισσα τῆς* ***Ἀγγλίας***. Μία τῶν θελκτικωτέρων ἀλλὰ καὶ τραγικωτέρων γυναικῶν τῆς Ἀγγλίας. Γεννηθεῖσα τῷ 1507, ὑπῆρξε δευτέρα σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκου Η'. Θυγάτηρ τοῦ Τομὰς Μπόλεϋν, ὑποκόμητος τοῦ Ροσεφόρ, μετέβη, ἑπταέτις ἀκόμη, εἰς Γαλλίαν, μετὰ τῆς βασιλίσσης Μαρίας Τυδόρ, ὅταν αὕτη ἐνυμφεύθη τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον ΙΒ'. Ἐπιστρέψασα τῷ 1525 εἰς Λονδῖνον καὶ γενομένη κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς βασιλίσσης Αἰκατερίνης τῆς Ἀραγωνικῆς ἐνέπνευσε σφοδρότατον ἔρωτα εἰς τὸν Ἐρρῖκον Η'. Ἡ Ἄννα, θέλουσα νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν της, ἀπέκρουσεν ἐπιμόνως τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως, ἐν τέλει ὅμως ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ. Ὁ Ἐρρῖκος διεζεύχθη τὴν Αἰκατερίνην καὶ ἡ Ἄννα Μπόλεϋν ἐγένετο τῷ 1532 βασίλισσα. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐγέννησε τὴν Ἐλισάβετ.

Ἡ γέννησις ὅμως πριγκιπίσσης ὑπῆρξε βαθεῖα ἀπογοήτευσις διὰ τὸν σκληρὸν βασιλέα, ὁ πρὸς τὴν Ἄνναν ἔρως τοῦ ὁποίου ταχύτατα μετεβλήθη εἰς μῖσος. Κατηγορήσας ἀλληλοδιαδόχως τὴν σύζυγόν του ἐπὶ συνωμοσίᾳ, προδοσίᾳ καὶ μοιχείᾳ, κατώρθωσε νὰ εὕρῃ δικαστάς, οἵτινες ἐκήρυξαν τὴν τραγικὴν βασίλισσαν ἔνοχον καὶ ἐψήφισαν τὴν εἰς θάνατον καταδίκην της. Ἡ ἀτυχὴς Ἄννα μάτην διεμαρτύρετο μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς κατὰ τῶν κατ' αὐτῆς συκοφαντιῶν. Τὴν 18ην Μαΐου 1536 ἀπεκεφαλίσθη εἰς τὸν Πύργον τοῦ Λονδίνου, εἰς ἡλικίαν 31 ἐτῶν. Μετὰ τὸν θάνατόν της ὑπῆρξεν ὁ στόχος τῶν καθολικῶν συγγραφέων, οἵτινες σφοδρότατα ἐπέκριναν αὐτήν, τοῦτο ὅμως ὀφείλεται μᾶλλον εἰς τὸ ὅτι κατὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον διάστημα, καθ' ὃ ἴσχυσε, διετέθη εὐνοϊκῶς πρὸς τοὺς διαμαρτυρομένους. Ἐξ ἄλλου καὶ μόνον τὸ ὅτι ἦτο ἡ μήτηρ τῆς μεγάλης Ἐλισάβετ, ἦτο ἀρκετὸν διὰ τὴν τότε νοοτροπίαν νὰ προκαλέσῃ τὸ μῖσος τῶν φανατικῶν καθολικῶν.

— **Ἄννα** *ντὲ Κλὲβ* (de Clèves) *βασίλισσα τῆς* ***Ἀγγλίας***. Θυγάτηρ τοῦ δουκὸς Ἰωάννου ντὲ Κλὲβ καὶ τετάρτη σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκου τοῦ Η'. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἐνυμφεύθη αὐτὴν ἐπὶ τῇ θέᾳ προσωπογραφίας γραφείσης ὑπὸ τοῦ ζωγράφου Holbein. Ἐκτὸς τούτου καὶ πολιτικὰ συμφέροντα ὑπηγόρευον τὸν γάμον αὐτοῦ, ὅπως ὁ Ἐρρῖκος συνδεθῇ μετὰ τῆς Γερμανίας. Ἡ Ἄννα ἐζητήθη εἰς γάμον μετὰ τὸν θάνατον τῆς *Ἰωάννας Σεϋμούρ*, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1539. Ὁ Ἐρρῖκος Η' μεταβὰς μέχρι τοῦ Ροτσέστερ ὅπως ὑποδεχθῇ ταύτην, εἶδεν ὅτι ὁ Holbein εἶχεν ὑπὲρ τὸ δέον κολακεύσει τὴν μνηστήν του. Ἐν τούτοις τῇ προτροπῇ τοῦ Θωμᾶ Κρόμβελ ἐτέλεσε μετ' αὐτῆς τοὺς γάμους του, τὴν 6 Ἰανουαρίου 1540. Μετά τινας μῆνας ὅμως διεζεύχθη αὐτήν, ἡ δὲ Ἄννα ντὲ Κλὲβ ἔλαβε τὸν τίτλον τῆς θετῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως καὶ σύνταξιν 3000 λιρῶν. Θ. Β.

— **Ἄννα**, *βασίλισσα τῆς* ***Ἀγγλίας***. Ἐγεννήθη τῷ 1574 καὶ ἀπέθανε τῷ 1619. Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας καὶ Νορβηγιας Φρειδερίκου ἐνυμφεύθη τῷ 1589 ἐν Ὄσλο τῆς Νορβηγίας τὸν κατόπιν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας καὶ τότε βασιλέα τῆς Σκωτίας μόνον, Ἰάκωβον Α'. Ἡ Ἄννα, μετὰ τὸν γάμον της, καὶ μέχρι τοῦ θανάτου τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας Ἐλισάβετ, διέμεινεν ἐν Σκωτίᾳ, τῷ δὲ 1603 ἐστέφθη μετὰ τοῦ συζύγου της βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸ Γουΐνδσορ. Ἡ Ἄννα, ἰδιοτρόπου χαρακτῆρος, δὲν ἀνεμίχθη σοβαρῶς εἰς τὴν πολιτικήν, ἐκτὸς μικρᾶς ἐνθαρρύνσεως ἣν παρέσχεν εἰς τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ καθολικούς, τῶν ὁποίων ὅμως αἱ ἐλπίδες περὶ ἐπικρατήσεως τάχιστα διεψεύσθησαν.

— **Ἄννα** ***Στούαρτ***, *βασίλισσα τῆς* ***Ἀγγλίας***. Τελευταία ἀπόγονος τοῦ οἴκου Στούαρτ, ἐγεννήθη ἐν Twickenham, παρὰ τὸ Λονδῖνον τῷ 1665 καὶ ἀπέθανε τὴν 20 Ἰουλίου 1714. Ἡ Ἄννα ἦτο δευτερότοκος θυγάτηρ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τοῦ Ἰακώβου Β', τότε δουκὸς τῆς Ὑόρκης, καὶ τῆς Ἄννης Χύντ, θυγατρὸς τοῦ διασήμου Κλάρεντον. Ἡ Ἄννα ἀνετράφη κατὰ τὸ δόγμα τοῦ καθολικισμοῦ. Τῷ 1681 ὑπανδρεύθη τὸν πρίγκιπα Γεώργιον, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Δανιμαρκίας Χριστιανοῦ Ε'. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλέως Ἰακώβου Β' ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ του Γουλιέλμου καὶ τὴν φυγὴν αὐτοῦ εἰς Γαλλίαν ἡ Ἄννα ἠθέλησε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν πατέρα της· ὁ λόρδος ὅμως Τσῶρτσιλ παρημπόδισεν αὐτὴν καὶ τὴν ἐξηνάγκασεν ὅπως ἀσπασθῇ τὴν ἀγγλικανικὴν πίστιν, μετὰ τὸ ψήφισμα τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, καθ' ὃ πάντες οἱ πρίγκιπες καὶ οἱ λειτουργοὶ τοῦ κράτους ὑπεχρεοῦντο νὰ πρεσβεύωσι τὴν πίστιν ταύτην. Ἡ πρεσβυτέρα ἀδελφή της Μαρία, χήρα τοῦ διαδεχθέντος τὸν Ἰάκωβον Β' Γουλιέλμου Γ', ἀπέθανεν ἄνευ διαδόχου, ἡ δὲ Ἄννα ἀνηγορεύθη βασίλισσα τῷ 1702.

Ἡ πνευματική της ἀνάπτυξις ἦτο κατωτέρα τῶν μεγάλων γεγονότων, τὰ ὁποία ἠκολούθησαν κατὰ τὴν βασιλείαν της· ἀφέθη αὕτη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ λόρδου Μάλμπορω καὶ τῆς συζύγου του. Οἱ τόρεις ἔβλεπον μετὰ χαρᾶς τὸ στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς θυγατρὸς Ἰακώβου τοῦ Β', ἐλπίζοντες ὅτι θὰ ἔφερεν αὕτη εἰς τὸν κόσμον ἄρρενα διάδοχον, ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Στούαρτ, ὅπως καταλάβῃ τὸν θρόνον.

Τοὐναντίον οἱ Οὐΐγοι, πιστοὶ εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΔ', ὅστις ἐπίεζε τὴν Εὐρώπην ὁλόκληρον διὰ τῆς φιλοδοξίας του, ἀντέδρων κατ' αὐτῆς ἐπιδιώκοντες τὴν ἕνωσιν τῶν δύο στεμμάτων Ἀγγλίας καὶ Ἱσπανίας ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς. Ἐπὶ τῆς βασιλείας της οἱ Ἄγγλοι κατέλαβον τὴν Γιβραλτάρην, τὴν μόνην σπουδαίαν κατάκτησιν τὴν σημειωθεῖσαν κατὰ τοὺς περὶ διαδοχῆς πολέμους, τοὺς διαρκέσαντας ἐπὶ ἕνδεκα ἔτη. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν της ἡνώθη ἐπίσης ἡ Σκωτία μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Ὁ ἀδελφός της Ἰάκωβος Γ' τῆς Σκωτίας ἐξήγειρεν ἐν τούτοις ταύτην. ἡ δὲ Ἄννα ἐξηναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ προκήρυξιν, δι' ἧς ἐπεκηρύχθη ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀδελφοῦ της. Ἐκ τῶν δέκα ἑπτὰ τέκνων τὰ ὁποῖα ἀπέκτησε δὲν ἐπέζησεν οὐδέν, ἀπέμενε δὲ χήρα ἄγουσα τὸ τεσσαρακοστὸν τέταρτον ἔτος καὶ ἀπέρριψε τὴν εὐχὴν τοῦ Κοινοβουλίου, ὅπως ὑπανδρευθῇ ἐκ νέου. Δὲν ἐσκέπτετο ὅμως αὕτη εἰμὴ νὰ παραδώσῃ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὰς χεῖρας τῶν τόρεων, τῶν ἐχόντων τὴν πλειοψηφίαν ἐπὶ τῶν τριῶν βασιλείων. Ἡ δούκισσα Μάρλμπορω ἀπώλεσε τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐπιρροήν, οἱ δὲ Γκοντολφίν, Σούντερλανδ, Σόμμερς, Ντέβονσιρ καὶ Βάλπολ, ἀντικατεστάθησαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὑπὸ τοῦ Χάρλεϋ (κόμητος τῆς Ὀξφόρδης), Μπόλινγροκε, Ρότσεστερ, Μπούκιγκαμ, Γράνβιλλ καὶ Χάρκουρ. Ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ἀπεδέχθη τὴν μεταβολὴν ταύτην καὶ ὁ δοὺξ Μάρλμπορω, ἀπολέσας πάντα αὐτοῦ τὰ ἀξιώματα, ἀπεπέμφθη τῆς αὐλῆς. Παρ' ὅλα τὰ μέτρα ἅτινα ἐξηναγκάσθη νὰ λάβῃ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ της Ἰακώβου Γ' τῆς Σκωτίας, δὲν ἀπώλεσε τὴν ἐλπίδα νὰ ἴδῃ αὐτὸν ἐγκαθιστάμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀλλ' ἡ ἀντίδρασις, ἥτις ἠγέρθη κατ' αὐτοῦ, δὲν τῆς ἐπέτρεψε τὴν πραγματοποίησιν τοῦ πόθου της τούτου. Ἡ θλῖψις ἐκ τούτου περιήγαγεν αὐτὴν εἰς κατάστασιν μεγάλης σωματικῆς ἐξασθενήσεως, ἥτις κατέληξεν εἰς ληθαργίαν, ἐπενεγκοῦσα τὸν θάνατον αὐτῆς. Εἰς τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην της, ἐκραύγασε: «Ὢ ἀδελφέ μου, πόσον θρηνῶ τὴν τύχην σου». Αἱ λέξεις αὗται ἀπεκάλυψαν ὁλόκληρον τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς της. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ βασιλεία της

Digitized by Google

ὑπῆρξε πλήρης ταραχῶν. Κατ'αὐτὴν ὅμως ἤκμασεν ἡ ἀγγλικὴ φιλολογία, διὸ καὶ ἐκλήθη χρυσῆ ἐποχή. Ἱστορικοί τινες παραβάλλουσι ταύτην μὲ τὸν ἐν Γαλλίᾳ αἰῶνα τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. Ὁ Πράϊορ, ὁ Πώπ, ὁ Σουίφτ, ὁ Ἄντισων, ὁ Κόγγρεβ, ὁ Γκαϊϋ, ὁ Στόλ, ὁ Ἀβρουνθνότ, ὁ Γιούγγ, ὁ Θόμσων, ἡ λαίδη Μόνταγκιου, ὁ δοὺξ Ἄμιλτων, ὁ Βόλιβροκ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἔξοχοι ποιηταί, ἱστορικοὶ καὶ ῥήτορες ἤκμασαν ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς βασιλίσσης ταύτης. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ΑΥΣΤΡΙΑ

— **Ἄννα** *(τῆς Οὐγγαρίας), βασίλισσα τῆς **Αὐστρίας***. Ἐγεννήθη τῷ 1503 καὶ ἀπέθανε τῷ 1547. Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Βλαδισλάβου Β', διὰ τοῦ γάμου της μετὰ τοῦ Φερδινάνδου Β' τῆς Αὐστρίας συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς Αὐστρίας ἐν τῇ ἀνατολικῇ Εὐρώπῃ. Καίτοι Γαλλὶς τὴν καταγωγην ἀπὸ μητρός, ἥτις ἦτο ἀνεψιὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΒ' καὶ ἀδελφὴ τοῦ Γάστωνος ντὲ Φουᾶ, ἀπὸ τῆς παιδικῆς της ἡλικίας εἶχεν ὡς ὄνειρον νὰ συνδεθῇ διὰ γάμου πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν τῆς Αὐστρίας. Παρ' ὅλην τὴν ἀπέχθειαν τῆς Οὐγγρικῆς Διαίτης πρὸς πᾶσαν ξένην κυριαρχίαν, αὕτη ἐπανδρεύθη μετὰ τοῦ Φερδινάνδου Β', ὅπως ὁ ἀδελφός της Λουδοβῖκος μετὰ τῆς Μαρίας τῆς Αὐστριακῆς, τὸ δὲ περίλαμπρον μνημεῖον τοῦ Μαξιμιλιανοῦ ἐν Ἰνσμπροὺκ ὑπομιμνήσκει τὴν διπλῆν ταύτην ἕνωσιν τῶν Οὔγγρων πριγκίπων μετὰ τῆς Αὐστριακῆς δυναστείας. Ὅταν ὁ ἀδελφός της Λουδοβῖκος Β' ἐφονεύθη ἐν Mohacs τῷ 1526, ἡ Ἄννα κατώρθωσε νὰ ἀναγνωρισθῇ ὁ σύζυγός της ὑπὸ μεγάλης μερίδος τῶν Οὔγγρων μεγιστάνων βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Βοημίας. Λίαν ἀφωσιωμένη εἰς τὸν Φερδινάνδον ὑπερησπίσθη τὴν Βιέννην κατὰ τοῦ σουλτάνου Σουλεϋμὰν καὶ τοῦ βοεβόδα τῆς Τρανσυλβανίας, ὅτε ἡ ἐθνικὴ μερὶς τῶν Οὔγγρων καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Ἰωάννης Στζαπολύαι, διέπραξαν τὸ σφάλμα νὰ συμμαχήσουν μετὰ τῶν Τούρκων. Ἡ συνθήκη τοῦ 1538 παρέσχε προσωρινὴν εὔνοιαν τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν Ἰωάννην Στζαπολύαι, ἀλλὰ παρεσκεύασεν εἰς τὸ μέλλον τὴν ὑποταγὴν τῆς Οὐγγαρίας εἰς τοὺς διαδόχους τῆς Ἄννης καὶ τοῦ Φερδινάνδου Α'. Θ. Β.

ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

— **Ἄννα** ***Δαλασσηνή***. Μήτηρ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ σύζυγος τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ, ἐκ τοῦ οἴκου τῶν εὐπατριδῶν τοῦ Βυζαντίου *Δαλασσηνῶν*.

— **Ἄννα** ***Κομνηνή***· βλ. Κομνηνή.

— **Ἄννα**, *αὐτοκράτειρα τοῦ **Βυζαντίου***. Σύζυγος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, πρότερον ὀνομαζομένη *Ἀγνὴ* (βλ. λ. **Ἀγνὴ** *ἡ Φράγκα* τ. Α' σ. 427 β').

— **Ἄννα** *(τῆς Σαβοΐας), αὐτοκράτειρα* τοῦ ***Βυζαντίου***. Ἐγεννήθη τῷ 1320 καὶ ἀπέθανε τῷ 1359. Ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἀμεδαίου κόμητος τῆς Σαβοΐας (Σαβαυΐας), ὑπανδρεύθη δὲ τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον τὸν Νεώτερον, τὸν νικήσαντα τοὺς Βουλγάρους καὶ ἐξαναγκάσαντα αὐτοὺς εἰς συνθηκολόγησιν. Οὗτος παθὼν ἐξ ὀξείας νόσου καὶ νομίζων ἐγγίζον τὸ τέλος, ἐκάλεσε παρὰ τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην τὸν φίλον του καὶ ὑπουργόν του Καντακουζηνόν, τὴν αὐτοκράτειραν καὶ τοὺς μεγιστᾶνας καὶ εἶπε τὰ ἀκόλουθα: «Ἤλπιζον νὰ ἀποθάνω μὲ τὰ ὅπλα εἰς χεῖρας· ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν τὸ ἠθέλησε. Θέλει νὰ δείξῃ ἐν ἐμοὶ τὸ παράδειγμα τῆς ἀσταθείας τῆς τύχης· ὁ Καντακουζηνὸς εἶναι ἱκανὸς ὅπως κυβερνᾷ τὸ κράτος, καταλείπω λοιπὸν εἰς αὐτὸν τὴν ὑπερτάτην ἀρχήν, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἐπικυρώσητε τὴν ἐμὴν ψῆφον, διὰ τῶν ὑμετέρων». Ἔπειτα λαβὼν τὴν χεῖρα τῆς Ἄννης ἔθηκεν αὐτὴν εἰς τὴν τοῦ Καντακουζηνοῦ. «Ἡ σύζυγός μου, εἶπε, φέρει τέκνον ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς· ἐμπιστεύομαι εἰς σὲ ἀμφοτέρους, ἡ τύχη αὐτῶν καὶ τῆς αὐτοκρατορίας εὑρίσκονται τοῦ λοιποῦ εἰς χεῖράς σου». Εἷς ἐκ τῶν παρισταμένων παρεκίνει αὐτὸν ὅπως ἐκχωρήσῃ δικαιώματά τινα εἰς τὴν μητέρα του, ὅπερ ἀπέκρουσεν ὁ Ἀνδρόνικος. Ἀλλ' ὁ ἑτοιμοθάνατος ἰάθη καὶ ἀπέθανε τῷ 1341 ἀφήσας κυβερνήτην τὸν Καντακουζηνόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέθεσε τὴν τύχην τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του εἰς αὐτόν.

Ἡ Ἄννα ἀσθενοῦς χαρακτῆρος γυνὴ καὶ εὐκόλως παραπειθομένη, ἤκουσε τὰς εἰσηγήσεις τῶν αὐλικῶν καὶ κατεδίωξε τὸν Καντακουζηνόν, οὗτος ὅμως φυγὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐστέφθη ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του αὐτοκράτωρ εἰς Διδυμότειχον καὶ εἰσήλασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ Ἄννα περιέπεσεν εἰς τρόμον, ἀλλ' ὁ νέος αὐτοκράτωρ προσηνέχθη εἰς αὐτὴν μετ' ἄκρας λεπτότητος, ἀφήσας εἰς τὴν αὐτοκράτειραν πάσας τὰς βασιλικὰς τιμάς. Ἡ συμπεριφορὰ αὕτη τοῦ Καντακουζηνοῦ κατέδειξεν εἰς αὐτὴν τὰς ὀλεθρίας εἰσηγήσεις τῶν αὐλικῶν καὶ συγκατετέθη νὰ νυμφεύσῃ τὸν υἱόν της Ἰωάννην μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἑλένης τῷ 1348. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους διετάρασσον τὴν αὐτοκρατορίαν αἱ θλιβεραὶ θρησκευτικαὶ ἔριδες καὶ αἱ μεταξὺ Βαρλαὰμ καὶ Παλαμᾶ λογομαχιαι, εἰς ἃς ἀνεμίχθη μετὰ πάθους ἡ αὐτοκράτειρα Ἄννα, ἐνῷ οἱ Τοῦρκοι ὠργανοῦντο εἰς κράτος καὶ ἡ αὐτοκρατορία εἶχεν ἀπολέσει ἤδη τὴν Νικομήδειαν, τὴν Νικαίαν καὶ μέγα μέρος τοῦ Μικρασιατικοῦ κράτους. Θ. Β.

ΓΑΛΛΙΑ

— **Ἄννα** *(τῆς Ρωσίας), βασίλισσα τῆς **Γαλλίας***. Θυγάτηρ τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος τῆς Ρωσίας Ἰαροσλάβου, ἐγεννήθη ἐν Κιέβῳ περὶ τὸ 1030 καὶ ἐνυμφεύθη τῷ 1051 τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Ἐρρῖκον Α'. Ὁ γάμος οὗτος συνήφθη ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις. Ὁ πάπας κηρύξας ἀθέμιτον ἢ αἱμόμικτον τὸν γάμον τοῦ πατρὸς τοῦ Ἐρρίκου Α', Ροβέρτου Β', ὡς γενόμενον μετὰ τῆς Κωνσταντίας, συγγενοῦς του τετάρτου βαθμοῦ, κατεδίωκε καὶ ἀνεθεμάτιζε τὸν Ροβέρτον ὡς ἔνοχον. Ὁ Ἐρρῖκος διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του συνεμάχει μὲν μετὰ πάντων τῶν ὁμόρων ἡγεμόνων, φοβούμενος ὅμως μήπως ὑποστῇ τὴν αὐτὴν τοῦ πατρός του τύχην, ἐζήτησε περιφανῆ σύζυγον ἐξ ἀπωτάτων τόπων. ἡ δὲ Γαλλία, πτωχὴ καὶ ἀσθενὴς τότε, ἐσεμνύνετο συμμαχοῦσα μετὰ τῆς Ρωσίας, ὡς μεγαλυνθείσης ὑπὸ τῶν κατακτήσεων τοῦ Ὀλιέγου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Ἀρχαῖον χειρόγραφον εὑρεθὲν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ Ὁμήρου μαρτυρεῖ ὅτι ἡ ἡγεμονὶς Ἄννα ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους μετὰ τοῦ Ρογήρου, ἐπισκόπου τῶν Σαλλῶν, τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς Ἐρρῖκος ἔπεμψεν ὡς πρεσβευτὴν πρὸς τὸν Ἰαροσλάβον, ὅπως παραλάβῃ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ὡς νύμφην. Ἐν τοῖς Acta Sanctorum, εἰς τὸν βίον τοῦ φιλοσόφου Κυρίλλου, ἀναφέρεται ὅτι «Κατὰ τὸ 1048 μ. Χ. ὅτε ὁ Ἐρρῖκος ἔπεμψεν εἰς τὴν Ρωσίαν τὸν ἐπίσκοπον Σαλλῶν Ρουγῆρον διὰ τὴν νύμφην αὐτοῦ Ἄνναν θυγατέρα τοῦ αὐτόθι βασιλέως, Ὀδαλρῖκος ὁ προϊστάμενος τῆς ἐν Ρεμανσίᾳ ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Μαρίας, παρεκάλεσε τὸν ἐπίσκοπον τοῦτον νὰ πληροφορηθῇ ἂν κατὰ τὰς χώρας ἐκείνας ἦτο ἡ Χερσών, ἔνθα, ὡς λέγεται, κεῖνται τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Κλήμεντος, ὅπερ καὶ ἔπραξεν ὁ Ρουγῆρος, μαθὼν περὶ τούτου παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς χώρας ἐκεινης Ἰαροσλάβου». Οὕτω μεταβᾶσα εἰς Γαλλίαν ἡ ἡγεμονὶς Ἄννα ἀνέμιξε τὸ αἷμα τοῦ Ρανρίκου μετὰ τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας.

Ἡ βασίλισσα Ἄννα, τῆς ὁποίας τὸ κάλλος ἦτο ὑπέροχον καὶ αἱ ἀρεταί της μεγάλαι, ἀπελάμβανεν ἀληθοῦς λατρείας παρὰ τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πάπας Νικόλαος Β' κατὰ τὸ 1059 ἔν τινι ἐπιστολῇ πρὸς αὐτὴν τὴν ὀνομάζει Gloriosa Regina, ἐγκωμιάζει τὴν εὐλάβειαν καὶ τὰς ἀγαθοεργίας αὐτῆς καὶ τὴν νουθετεῖ, ὅπως διατηρῇ τὸν ζῆλον τοῦ βασιλέως «ὑπὲρ τοῦ κοινῇ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ συμφέροντος, καὶ ἀναθρέψῃ τὰ τέκνα αὐτῆς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς καθαρᾶς ἠθικῆς».

Ἀποθανόντος Ἐρρίκου τοῦ Α' τῷ 1060, ἡ βασίλισσα Ἄννα, διάσημος ἐπ' εὐσεβείᾳ, ἀπεχώρησεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σιλουανέκτου (Σενλίς)· μετὰ δύο ὅμως ἔτη ὑπανδρεύθη εἰς δεύτερον γάμον τὸν κόμητα ντὲ Κρεσπῦ, ἄκοντος τοῦ υἱοῦ αὐτῆς βασιλέως Φιλίππου. Γάλλος τις ἱστορικὸς ἀναφέρει, ὅτι χηρεύσασα ἐκ τοῦ δευτέρου καὶ προσφιλεστάτου συζύγου της, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρωσίαν. Τὸ συμβεβηκὸς ὅμως τοῦτο ἀμφισβητοῦν οἱ Ρῶσοι ἱστορικοί, ὁ δὲ Νικόλαος Καρμζῖνος ἀναφέρει ὅτι ὁ υἱὸς τῆς βασιλίσσης ταύτης Φίλιππος, βασιλεύων τότε ἐν Γαλλίᾳ, ἐσέβετο τοσοῦτον αὐτήν, ὥστε μέχρι τοῦ 1075 ἐφαίνετο κατὰ πάσας τὰς δημοσίας ὑποθέσεις ἡ ὑπογραφὴ αὐτῆς παρὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ βασιλέως. Ἀπέθανε μετὰ τὸ 1075 ὅτε εἰς οὐδεμίαν δημοσίαν πρᾶξιν φέρεται πλέον ἡ ὑπογραφὴ αὐτῆς. Θ. Β

— **Ἄννα** *(τῆς Βρεττάνης), βασίλισσα τῆς **Γαλλίας***. Μονογενὴς θυγάτηρ τοῦ Φραγκίσκου Β', δουκὸς τῆς Βρεττάνης, καὶ τῆς Μαργαρίτας ντὲ Φουᾶ, ἐγεννήθη ἐν Νάντῃ, τὴν 26 Ἰανουαρίου 1476. Ἦτο μόλις πέντε ἐτῶν ὅτε ἐμνηστεύθη τῷ 1480 τὸν Ἐδουάρδον, πρίγκιπα τῆς Οὐαλίας, υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Ἐδουάρδου Δ' βασιλέως τῆς Ἀγγλίας· ὁ μνηστὴρ ἦγε τὸ ἔνατον ἔτος, ἐδολοφονήθη δὲ μετὰ δύο ἔτη ὑπὸ τοῦ θείου του δουκὸς Γκλόστερ ὅστις κατέλαβε τὸν ἀγγλικὸν θρόνον καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Ριχάρδου Γ'. Ἡ μικρὰ πριγκίπισσα Ἄννα, μέλλουσα βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας, ἀπέμεινε οὕτω χήρα εἰς ἡλικίαν ἑπτὰ ἐτῶν.

Ὁ δοὺξ Φραγκῖσκος Β' ἀνέθεσε τὴν ἀνατροφὴν τῆς θυγατρός του εἰς τὴν κυρίαν ντὲ Λαβάλ, ἥτις ἀπέβη κατὰ πάντα ἀξία τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς. Εἰς ἡλικίαν δέκα τριῶν ἐτῶν ἐγένετο ἡ περιζήτητος νύμφη τῆς Εὐρώπης, μεταξὺ δὲ τῶν αἰτησάντων τὴν χεῖρα αὐτῆς, ἦσαν ὁ σὲρ Ἄλμπρετ, ὁ Ἀλαίν, ὁ δοὺξ τῆς Αὐρηλίας, ὁ γενόμενος εἶτα βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Λουδοβῖκος ΙΒ', ὁ Μαξιμιλιανὸς τῆς Αὐστρίας, διάδοχος τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ὁ νεαρὸς κόμης Ρισμόν, τελευταῖος γόνος τῆς δυστυχοῦς καὶ ἐνδόξου οἰκογενείας τοῦ Λανκάστερ. Ὁ δοὺξ τῆς Αὐρηλίας, πρῶτος Γάλλος πρίγκιψ, προεκρίνετο τῶν λοιπῶν, ἐὰν δὲ ἡ πριγκίπισσα Ἄννα ἐπρόκειτο νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰ αἰσθήματά της, θὰ ἀπέβλεπεν ἀφεύκτως πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Αὐρηλίας, ἀλλὰ πολιτικοὶ λόγοι ἔστρεψαν τὴν προτίμησιν πρὸς τὸν ἀρχιδοῦκα Μαξιμιλιανόν, ὅστις καὶ ἐνυμφεύθη αὐτὴν δι' ἀντιπροσώπου. Ὁ δεύτερος οὗτος δεσμὸς ἔσχε τὴν τύχην τοῦ πρώτου. Ἔμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος, ἡ δὲ Βρεττάνη διέφυγε τῶν χειρῶν τῆς Αὐστρίας.

Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Κουαρὸν καὶ τὸν θάνατον τοῦ δουκὸς Φραγκίσκου, ἡ Ἄννα εὑρέθη κυρία τοῦ δουκάτου καὶ τῆς καρδίας της. Ὁ δοὺξ τῆς Αὐρηλίας ἐν τούτοις ὑπεχρεώθη νὰ θυσιάσῃ καὶ πάλιν τὰς ὡραιοτέρας ἐλπίδας του. Κάρολος ὁ Η' τῆς Γαλλίας ἐζήτησε τὴν Ἄνναν εἰς γάμον, ὅπως καταστῇ κύριος τῆς Βρεττάνης. Ἡ ἕνωσις τῆς Βρεττάνης μετὰ τῆς Γαλλίας ἦτο εἷς ἐκ τῶν ὅρων τοῦ γάμου τούτου. Ἀλλ' ἡ Ἄννα ἦτο ὑπανδρευμένη ἤδη μετὰ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ· ἐν τούτοις ἡ ἀντιβασίλισσα τῆς Γαλλίας Ἄννα τοῦ Beaujeu ἐκήρυξεν ἄκυρον τὸν γάμον τοῦτον, καὶ ὁ νέος γάμος ἐτελέσθη μετὰ τοῦ Καρόλου Η' ἐν Λανζαὶ τῆς Τουραίνης τὴν 16 Δεκεμβρίου 1491. Ὁ γάμος οὗτος συνετέλεσεν εἰς τὴν εἰρήνευσιν τῆς Βρεττάνης καὶ ἐγέννησε τὴν ἐλπίδα αἰσιωτέρου μέλλοντος. Ἡ Ἄννα μετὰ τὸν γάμον ἠκολούθησε τὸν σύζυγόν της εἰς Πλεσσίς, ἔνθα παρέμεινεν ἐπί τινα χρόνον. Αἱ γαμήλιοι ἑορταὶ ὑπῆρξαν μακραὶ καὶ ἐνθουσιώδεις. Ἡ μετάβασις τῶν νεονύμφων εἰς Παρισίους ἐγένετο θριαμβευτική, ἡ δὲ στέψις τῶν ἡγεμόνων ἐτελέσθη εἰς τὸν Ἅγιον Διονύσιον, τὴν 8ην Φεβρουαρίου 1492. Ὁ σύγχρονος ἱστορικὸς Σαὶν-Ζελαὶ ἀναφέρει ὅτι ἡ νεαρὰ βασίλισσα ἦτο ὑψηλή, ὡραία καὶ πλήρης χαρίτων, ὥστε προσείλκυσε τὴν λατρείαν τοῦ λαοῦ. Τὴν ἐπομένην ἐγένετο ἡ εἴσοδός της εἰς Παρισίους, ὅπου ἔλαβε τὸν τίτλον τῆς βασιλίσσης. Δὲν εἶδεν ὅμως, ἀναφέρει ὁ ἴδιος ἱστορικός, ἄνευ θλίψεως τὸ πλῆθος Βρετταινῶν κατὰ τὴν γενομένην πρὸ αὐτῆς παρέλασιν. Ἡ ἕνωσις τῆς Γαλλίας μετὰ τῆς Βρετάνης εἶχεν ἐπιτελεσθῇ, ἀλλὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο τῆς ἐπροκάλει δυσφορίαν, καθ' ὅσον ἐθεώρει πάντοτε τοὺς Βρεττανοὺς φυλὴν ξένην πρὸς τὴν Γαλλίαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ της, ἡ τύχη προσήγγιζε τὸν δοῦκα τῆς Αὐρηλίας εἰς τὸν θρόνον. Τὸ γεγονὸς τοῦτο προσέβαλε πλειότερον τὴν μητρικὴν καρδίαν, προφανῶς δὲ ἡ βασίλισσα ἠπατᾶτο ὡς πρὸς τὰς διαθέσεις τοῦ δουκός, ὅστις ἦτο πλειότερον ἐπίχαρις ἢ φιλόδοξος. Αὕτη θεωροῦσα αὐτὸν ὡς ἐχθρόν της κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν παρὰ τῷ συζύγῳ της ὅπως καταστήσῃ τὸν δοῦκα ὕποπτον, ἐχαρακτηρίσθη δὲ πράγματι ὡς συνωμοτῶν κατὰ τοῦ βασιλέως, διετάχθη νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς αὐλῆς καὶ νὰ ἀποσυρθῇ εἰς Blois, δὲν ἐνεφανίσθη δὲ πλέον εἰς τὴν αὐλήν, ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ Κάρολος. Ἡ Ἄννα ἐκυβέρνησε μετ' ἐξαιρετικῆς συνέσεως τὸ βασίλειον καθ' ὅλην τὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκστρατείαν τοῦ Καρόλου Η'. Μετὰ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ βασιλέως, ἡ Ἄννα ἔμεινεν ἀπαρηγόρητος καὶ κατὰ τὰς δύο πρώτας ἡμέρας δὲν ἐδέχθη οὐδεμίαν τροφήν. Ἡ φιλοδοξία της ὑπῆρξε μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων θλίψεών της. Κατήρχετο ἑνὸς τῶν λαμπροτέρων θρόνων τῆς Εὐρώπης. Ἐθρήνει τὸν ἀγαθότερον τῶν συζύγων, τοσοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον ζῶντος τούτου, αὕτη ἦτο πλειότερον κυρίαρχος ἢ ἐκεῖνος. Δὲν ἦγε δὲ τότε εἰμὴ τὸ εἰκοστὸν ἕβδομον ἔτος καὶ ἔχανε ταυτοχρόνως τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας μετὰ τοῦ δουκάτου της τῆς Βρεττάνης. Ὁ δοὺξ τῆς Αὐρηλίας, τὸν ὁποῖον ἐμίσει, ὅσον ἄλλοτε τὸν εἶχεν ἀγαπήσει, ἐγένετο ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ κύριός της, εἰς αὐτὸν δὲ περιήρχετο τὸ στέμμα, διὰ τὸ ὁποῖον αὕτη ἐθυσίασε τὰ ὡραιότερα τῶν αἰσθημάτων της, εὑρίσκετο χήρα εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἑπτὰ ἐτῶν, οὐδέποτε δὲ ὑπῆρξεν ὡραιοτέρα. Φιλόδοξος μέχρις ὑπερβολῆς ἦτο πλειότερον θρησκόληπτος παρὰ εὐσεβής.

Τὸ αἴσθημα τῶν καινοτομιῶν ἦτο ἐκ τῶν μᾶλλον κυριαρχούντων εἰς τὴν ψυχήν της ποθῶν. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου Η' περιεβλήθη πένθιμον μελανὴν ἐσθῆτα, ἐνῷ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης αἱ χῆραι βασίλισσαι ἔφερον ὡς πένθιμον χρῶμα τὸ λευκόν, ἐξ οὗ καὶ ἐκαλοῦντο λευκαὶ βασίλισσαι (reines blanches). Διέταξεν αὕτη τὰ τῆς κηδεύσεως τοῦ βασιλέως καὶ ἤγειρεν εἰς μνήμην του περικαλλὲς μαυσωλεῖον. Ἀναλαβοῦσα τὸν τίτλον τῆς δουκίσσης μετέβη εἰς Βρεττάνην, διάγουσα ὡς ἡγεμονίς, ἔκοψεν ἴδια νομίσματα καὶ διεμαρτυρήθη ἐναντίον τῆς συνθήκης, ἥτις ἥνου τὴν Βρεττάνην μετὰ τῆς Γαλλίας. Τὸ συμβούλιον τοῦ νέου ἡγεμόνος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ ταῦτα, ἀλλ' ἡ Ἄννα ἐγνώριζε τὴν πρὸς αὐτὴν ἀδυναμίαν τοῦ Λουδοβίκου ΙΒ', ὅστις δι' αὐτὴν παρέμενε πάντοτε ὁ δοὺξ τῆς Αὐρηλίας. Λησμονήσας οὗτος τὰ χωρίσαντα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης αὐτούς, κατείχετο ἀκόμη ὑπὸ τοῦ τρυφεροῦ αἰσθήματος τῆς νεότητός του, καὶ ἡ πρώτη σκέψις του, ἅμα τῇ ἀνόδῳ του εἰς τὸν θρόνον, ἦτο νὰ διαμοιρασθῇ τοῦτον μετ' αὐτῆς. Τῆς ἐπρότεινε τὴν χεῖρά του μετὰ τοῦ στέμματος.

Ὁ Λουδοβῖκος ἦτο νυμφευμένος μετὰ τῆς πριγκιπίσσης Ἰωάννας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΑ', ἀλλ' ἠδυνήθη νὰ ἀκυρώσῃ τὸν γά-

Digitized by Google

μον τοῦτον τῇ μεσολαβήσει τοῦ Καίσαρος Βοργία παρὰ τῷ πατρί του πάπᾳ Ἀλεξάνδρῳ ΣΤ'. Ὁ γάμος ἐτελέσθη ἐν Νάντῃ τῇ 8 Ἰανουαρίου 1499. Ὁ Λουδοβῖκος παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν πάσας τὰς προσόδους τῆς Βρεττάνης, αὕτη δὲ ἐπλήρωσε διὰ δωρεῶν τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ τοὺς ἀξιωματικούς, οἵτινες εἶχον ἀπολέσει κατὰ τὸν πόλεμον τοὺς βαθμούς των. Ὁ Λουδοβῖκος ἠσθένησεν ἐπικινδύνως ἐν Βλησαῖς. Ἡ Ἄννα δὲν κατέλιπεν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τὴν κλίνην τοῦ πάσχοντος, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀπελπιστικὰς στιγμάς, ἐσκέφθη νὰ παρασκευάσῃ, ἐν ἐνδεχομένῳ θανάτῳ τοῦ συζύγου της, τὴν ἐπάνοδόν της εἰς Βρεττάνην. Ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῶν τεσσάρων πλοίων εἰς τὸν ποταμὸν Λουὰρ τοὺς ἀδάμαντάς της καὶ τὰ πολύτιμα σκεύη της, διὰ τῆς αὐτῆς δὲ ὁδοῦ ἐξαπέστειλε καὶ τὴν θυγατέρα της Ἰωάνναν εἰς Βρεττάνην.

Ὁ στρατάρχης Ζιὲ παρεκώλυσε τὴν μεταφορὰν τῶν ἀντικειμένων τούτων μεταξὺ Σωμὺρ καὶ Νάντης, ὡς ἀνηκόντων κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ γαλλικὸν στέμμα. Ὁ Λουδοβῖκος ἀνέκτησε τὴν ὑγείαν του, ἀλλ' ἡ Ἄννα οὐδέποτε ἐσυγχώρησε τὸν Ζιὲ διὰ τὴν πρᾶξίν του. Ὁ Λουδοβῖκος, καίτοι ἦτο φίλος αὐτοῦ, εἰς μίαν λέξιν τῆς συζύγου του τὸν ἐξώρισεν εἰς τὰς γαίας του, κατηγόρησεν αὐτὸν ὡς προσβολέα τῆς βασιλίσσης, κατεδικάσθη δὲ οὗτος εἰς θάνατον καὶ ἐπὶ ἔτη περιαγόμενος ἀπὸ δικαστηρίου εἰς δικαστήριον, ἔσωσε μὲν τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐστερήθη τῶν βαθμῶν καὶ τῆς περιουσίας του.

Εἰς τὸ πρόσωπον τῆς συζύγου του, ἣν ἐλάτρευεν ὁ Λουδοβῖκος ΙΒ', εὗρε τὸν χείριστον ἐχθρὸν τῆς Γαλλίας, διότι ἡ Ἄννα δὲν ἔτρεφε παρὰ μίαν ἐπιθυμίαν, πῶς νὰ χωρίσῃ τὴν Βρεττάνην τῆς Γαλλίας. Ἡ ὡραία αὐτὴ ἐπαρχία ἦτο προωρισμένη ὡς προὶξ τῆς θυγατρός της Κλαυδίας, τῆς ὁποίας ἀπέκρουσε τὸν γάμον μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Ἀγκουλέμης, τοῦ κατόπιν βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου Α', προώριζε δὲ δι' αὐτὴν ἕτερον σύζυγον, τὸν Κάρολον τῆς Αὐστρίας, τὸν κατόπιν Κάρολον Ε'. Ἐὰν τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπραγματοποιεῖτο, ἡ πολιτικὴ ὕπαρξις τῆς Γαλλίας θὰ ἠδύνατο νὰ τεθῇ ἐν ἀμφιβόλῳ. Πρὸ τῶν τοιούτων ἐνδεχομένων τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ ἔχῃ μία τοιαύτη ἕνωσις, ὁ Λουδοβῖκος ἀντέστη εἰς τὰς ζωηρὰς ἐπιθυμίας τῆς Ἄννης, καὶ τὸ πρῶτον συνοικέσιον ἐπραγματοποιήθη. Οὐδέποτε ἡ γυνὴ αὕτη ἐπέδειξεν ἀγάπην πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς τὴν ἀπεκάλει «Βρεττανίδα μου». Εἶναι ἡ πρώτη βασίλισσα ἥτις εἰσήγαγε τὰς βασιλικὰς φρουράς. Διετήρει τιμητικὴν τοιαύτην ἐξ ἑκατὸν εὐγενῶν Βρεττανῶν, παρ' ὧν ἠκολουθεῖτο πανταχοῦ. Σχεδὸν πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ πάντες οἱ θαλαμηπόλοι της ἦσαν Βρεττανοί. Περιεστοιχίζετο ὑπὸ ποιητῶν καὶ ἐνεφανίζετο ὡς σοφή, ἤρέσκετο δὲ νὰ ὁμιλῇ μετὰ τῶν ξένων πρεσβευτῶν εἰς τὴν γλῶσσάν των. Ἀσθενήσασα ἐν Βλησαῖς, τὴν 2 Ἰανουαρίου 1514, ἀπέθανε μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας εἰς ἡλικίαν τριάκοντα ἑπτὰ ἐτῶν. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Ἄννα** *(τῆς Γαλλίας ἢ τοῦ Beaujeu), ἀντιβασίλισσα τῆς Γαλλίας*. Ἐγεννήθη τῷ 1460 καὶ ἀπέθανε τῷ 1522. Πρωτότοκος θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΑ' καὶ Καρλόττας τῆς Σαβοΐας, ἐμνηστεύθη κατ' ἀρχὰς τὸν δοῦκα τῆς Καλαυρίας, ὑπανδρεύθη δὲ τὸν Πέτρον τοῦ *Beaujeu*, γενόμενον κατόπιν δοῦκα τῆς Βουργουνδίας. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΑ' ὅστις εἶχε μεγίστην ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν σύνεσιν αὐτῆς κατέστησε θνήσκων αὐτὴν ἐπίτροπον τοῦ ἀδελφοῦ της Καρόλου τοῦ Η' καὶ ἀντιβασίλισσαν κατὰ τὴν ἀνηλικιότητα αὐτοῦ. Ἀντιβασίλευσε ἀπὸ τοῦ 1483 μέχρι τοῦ 1491. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐπέδειξεν ὅτι τῷ ὄντι ἦτο ἀξία τῆς ἐμπιστοσύνης ἣν ἔτρεφε πρὸς αὐτὴν ὁ πατήρ της, καταπολεμήσασα τὰς ἀξιώσεις τῶν εὐπατριδῶν καὶ ἰδίως τοῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλίας, ὃν ἐνίκησε καὶ συνέλαβεν αἰχμάλωτον κατὰ τὴν μάχην τοῦ Saint-Aubin-du-Cormier (1488), ὅτε ἐτερματίσθη καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Συγκαλέσασα τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν (États-Généraux) τῷ 1484, παρεσκεύασε τὴν ἕνωσιν τοῦ δουκάτου τῆς Βρεττάνης μετὰ τῆς Γαλλίας διὰ τοῦ γάμου τοῦ ἀδελφοῦ της Καρόλου Η' μετὰ τῆς Ἄννης τῆς Βρεττάνης. Ἀπὸ τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ ἀδελφοῦ της Καρόλου Η' ἀπεσύρθη τοῦ πολιτικοῦ βίου καὶ διέμεναν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Σαντὲλλ ὅπου καὶ ἀπέθανε. Θ. Β.

— **Ἄννα** *(ἡ Αὐστριακή), βασίλισσα τῆς Γαλλίας*. Πρωτότοκος θυγάτηρ τοῦ Φιλίππου Γ' βασιλέως τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Μαργαρίτας τῆς Αὐστριακῆς, ἐγεννήθη τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1601 καὶ ἀπέθανε τῇ 20 Ἰανουαρίου 1666. Εἰς ἡλικίαν 13 ἐτῶν ὡδηγήθη εἰς Μπορντώ, ὅπου ἐνυμφεύθη τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον ΙΓ', ἐνῷ ὁ ἀδελφός της Φίλιππος Δ' ἐνυμφεύετο τὴν πρωτότοκον τῶν τριῶν ἀδελφῶν τοῦ συζύγου της, πριγκίπισσαν Ἐλισάβετ. Ἡ τοιαύτη ἐπιγαμία μεταξὺ τῶν οἴκων Βουρβώνων καὶ Αὐστρίας, τείνουσα εἰς πολιτικήν τινα προσέγγισιν, ἐπεδοκιμάζετο ἰδίως ὑπὸ τῆς παπικῆς ἐξουσίας, ἀποβλεπούσης εἰς διεθνῆ ἐν Εὐρώπῃ καθολικὴν πολιτικήν, ἀνησύχει ὅμως τοὺς διαμαρτυρομένους τῆς Γαλλίας. Ἀλλ' ἡ προσέγγισις αὕτη τῶν δύο οἴκων ὑπῆρξε παροδική, τοῦτο μέν, διότι ἀπεδείχθη ἐναντία πρὸς τὰ γαλλικὰ συμφέροντα, τοῦτο δέ, διότι ἡ Ἄννα οὐδεμίαν ἠδυνήθη ν' ἀσκήσῃ ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ βασιλέως, εἴτε ὡς βασίλισσα, εἴτε ὡς γυνή. Αἱ σχέσεις ἄλλως τε τῶν δύο συζύγων δὲν ἐβράδυναν νὰ καταλήξουν εἰς ψυχρότητα. Εἰς τοῦτο δὲ πολὺ συνετέλεσεν ἡ νοσηρὰ αὐτόχρημα ἐπίδρασις τῶν περὶ τὴν Ἄνναν αὐλικῶν κυριῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς Μαρίας, δουκίσσης τῆς Σεβρὲζ (Chevreuse), ἥτις κατὰ τὸν περίφημον καρδινάλιον Ρισελιὲ «*ἐγένετο ἡ καταστροφὴ τῆς ἀνάσσης*». Διότι αὐτὴ κυρίως ἐξώθησε τὴν Ἄνναν εἰς ἐρωτικὴν περιπέτειαν μετὰ τοῦ Ἄγγλου εὐπατρίδου πρεσβευτοῦ Μπούκιγκαμ (Buckingham, 1625), ἀφ' ἧς ἡ βασίλισσα ἐσώθη, συγκρατηθεῖσα μόνον ὑπὸ τῆς ἐμφύτου ἀξιοπρεπείας της. Τὴν περιπέτειαν ταύτην ζητῶν νὰ ἐπωφεληθῇ ὁ Ρισελιέ, ὅστις, φοβούμενος τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἄννης σχέσεων, κατεδίωκε πάντοτε αὐτὴν μυριοτρόπως, ἐνέπνευσεν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀσθενοῦς Λουδοβίκου ποταπὴν ζηλοτυπίαν. Ἀλλ' ἡ μεγαλυτέρα κατηγορία, ἥτις ἐπερρίφθη ἐπὶ τῆς βασιλίσσης, ἦτο ἡ ἑξῆς: Ἡ Ἄννα κατέφευγε πολλάκις εἰς τὴν μονὴν Val-de-Grâce, ἧς προϊσταμένη ἦτο Ἱσπανίς. Κατηγορήθη λοιπόν, ὅτι ἐκ τῆς μονῆς ἐπεκοινώνει διὰ ταύτης καὶ διὰ τοῦ θαλαμηπόλου της πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πολιτικῆς τοῦ Ρισελιὲ καὶ ἑπομένως ἐχθροὺς καὶ τῆς Γαλλίας. Εἰ καὶ δὲ τὰ κοινοποιούμενα μυστικὰ δὲν εἶχον μεγάλην σπουδαιότητα, ἀλλ' ὅμως παρεῖχον ἱκανὰ ὅπλα εἰς τὸν πανίσχυρον καρδινάλιον πρὸς ἀποτελεσματικὴν καταπολέμησίν της. Ἡ γέννησις Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' (τῇ 5 Σεπτεμβρίου 1638) ἀνώρθωσε τὴν ὑπόληψιν τῆς ἀνάσσης, ἥτις τῷ 1640 ἔτεκε καὶ δεύτερον υἱόν, τὸν Φίλιππον, δοῦκα τοῦ Ἀνζοῦ καὶ βραδύτερον τῆς Ὀρλεάνης. Ὁ θάνατος τοῦ Ρισελιὲ τῇ 4 Δεκεμβρίου 1642 ἀπήλλαξε τὴν Ἄνναν τοῦ πολεμίου της τούτου. Τῇ δὲ 14 Μαΐου 1643, ἀποθανόντος καὶ τοῦ βασιλέως, διὰ διαθήκης αὐτοῦ ἡ Ἄννα ἐγένετο κηδεμὼν τοῦ πενταετοῦς διαδόχου καὶ ἀντιβασίλισσα τῆς Γαλλίας.

Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ' θὰ ἐκηρύσσετο ἐνῆλιξ τῷ 1651. Ἡ ἀντιβασίλισσα, εὐθὺς ἀμέσως ἀποδίδουσα δικαιοσύνην εἰς τὰ πλεονεκτήματα τοῦ διώκτου αὐτῆς Ρισελιέ, προσέλαβεν ὡς πρωθυπουργὸν τὸν καρδινάλιον Μαζαρῖνον, ὃν εἶχεν ὑποδείξει ἐκεῖνος ἀποθνήσκων. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ βίος αὐτῆς ἀπέβη οὐχ ἧττον ταραχώδης. Πολλοὶ τῶν εὐπατριδῶν καὶ τὰ μέλη τοῦ Κοινοβουλίου, δυσηρεστημένοι διὰ τὴν πολιτικὴν τοῦ Μαζαρίνου, ὅστις, βαίνων ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ προκατόχου του, ἐνίσχυε τὴν βασιλείαν ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἀριστοκρατίας, ἐκίνησαν τὴν στάσιν, ἥτις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Σφενδόνη*» (Fronde). Ἡ Ἄννα ἀντιστᾶσα καὶ καταβαλοῦσα ἐπὶ τέλους τὴν στάσιν ταύτην, παρέδωκεν ἀνεπηρέαστον τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν εἰς τὸν υἱόν της, ἀφωσιωμένη ζωηρῶς εἰς τὸν Μαζαρῖνον, ἐγκατεστημένον ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀνακτόροις, μέχρι τοῦ θανάτου του (τῇ 9 Φεβρουαρίου 1661). Ἱστορικοί τινες ἀναφέρουν, ὅτι ὁ Μαζαρῖνος ἦτο ἐραστὴς τῆς βασιλίσσης, ἄλλοι δ' ὅτι ἦτο καὶ νυμφευμένος μετ' αὐτῆς κρύφα. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι οὗτος, ἐν συμφωνίᾳ πάντοτε πρὸς τὴν Ἄνναν, ἐνηλικιωθέντος Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', ἐνησχολήθη ἐλευθεριώτερον εἰς τὰ κατὰ τοὺς ξένους πολέμους καὶ πρὸ τοῦ 1659 ἐνύμφευσε τὸν βασιλέα μετὰ τῆς Ἰνφάντης Μαρίας Θηρεσίας, ἀνεψιᾶς τῆς Ἄννης, ἐπὶ τῇ μυχίᾳ ἐλπίδι, ὅτι ὁ βουρβονικὸς οἶκος θὰ κληρονομήσῃ ἅπασαν τὴν ἰσπανικὴν μοναρχίαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαζαρίνου, ἡ Ἄννα περιωρίσθη εἰς θρησκευτικὰς μόνον ἀσχολίας. Δὲν ἔπαυσεν ὅμως διατηροῦσα καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ της μεγάλην ἐπιρροήν, μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε ἐνίοτε νὰ συμβουλεύεται αὐτὴν ἐκεῖνος. Ἀλλ' ὅτε ὁ Λουδοβῖκος περιεπλάκη εἰς ἔρωτας, οὐ μόνον αἱ συμβουλαὶ τῆς μητρός του δὲν ἴσχυον πλέον, ἀλλ' οὐδὲ τὰ δάκρυα τῆς νεαρᾶς βασιλίσσης Μαρίας Θηρεσίας.

Ἡ Ἄννα διεκρίνετο διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν της. Ὁ Βοσσουέτος ὠνόμασεν αὐτὴν «*Ἄνναν τὴν εὐσεβῆ*». Εἶναι πάμπολλαι αἱ δωρεαὶ αὐτῆς εἰς τὰς μονὰς καὶ ἀπαράμιλλος ὁ ζῆλος αὐτῆς εἰς τὰ προσηλυτιστικὰ ἔργα. Ἡ ἵδρυσις τῆς μονῆς Val-de-Grâce καὶ τοῦ παρεκκλησίου της εἰς αὐτὴν ὀφείλεται ἐπίσης (1620—1665). Ὅμοια αἰσθήματα εἶχεν ἐμπνεύσει καὶ εἰς τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν, κατατεθλιμμένην ἐκ τῶν ἀπιστιῶν τοῦ συζύγου της. Εἰργάσθη διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀναγέννησιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀθλιότητος ἀνακούφισιν, καταπολεμήσασα μετὰ τοῦ κλήρου τὴν βλασφημίαν, τὴν μονομαχίαν κλπ. Γενομένη μέλος καὶ ψυχὴ τοῦ ὁμίλου τῶν «Εὐλαβῶν» (Dévots), ἐπροστάτευσε τούτους κατὰ πάσης ἐχθρότητος. Καὶ πρῶτον μὲν κατὰ τοῦ Μολιέρου, ὅστις διὰ τοῦ «Ταρτούφου» του ἠθέλησε νὰ γελοιοποιήσῃ αὐτούς· ὁ Λουδοβῖκος, ἐν ὅσῳ ἔζη, δὲν ἐπέτρεψε τὴν δημοσίᾳ παράστασιν τῆς κωμῳδίας ταύτης. Εἶτα δὲ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Μαζαρίνου, καθ' ὃν χρόνον ἔζη οὗτος καὶ ὁσάκις ἐβδελύσσετο τοὺς «Εὐλαβεῖς» προσβάλλοντας τὴν θρησκευτικὴν πολιτικήν του. Οὐδέποτε ἔλαβε μέτρα πιεστικὰ κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων, παρὰ τὴν δυσφορίαν τοῦ κλήρου. Ἐν τούτοις ἐπενέβη δραστηρίως κατὰ τοῦ *ἰανσενισμοῦ*, δογματικῆς αἱρέσεως τοῦ Ὁλλανδοῦ θεολόγου Jansenius (1585—1638). Αἱ ἀγαθοεργίαι αὐτῆς κατέστησαν τὴν Ἄνναν λίαν δημοφιλῆ. Ὑπεστήριξε πολλὰ φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα καὶ διένειμε μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ εἰς τοὺς πένητας τῶν Παρισίων, οἵτινες ἀπεκάλουν αὐτὴν «μητέρα». Ὅτε κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1663 ἐδοκίμασε τὰς πρώτας ἐνοχλήσεις τοῦ καρκίνου, ἐξ οὗ ἀπεβίωσεν, ἡ πρωτεύουσα ἐξεδήλωσεν ὑπὲρ αὐτῆς τὴν ζωηροτέραν ἀφοσίωσιν· καὶ ὅτε τῇ 11 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους μετέβη εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας πρὸς ἀγαθοεργίας, ὁ λαός, ὅστις ἐπίστευεν ὅτι εἶχεν ἰαθῇ ἡ βασιλομήτωρ, ἐπεδαψίλευσεν αὐτῇ ἐνθουσιώδη τεκμήρια στοργῆς καὶ λατρείας. Ἀλλὰ τὸ ἀνίατον νόσημα βραδέως ὑπέσκαψε τὴν ὑγείαν αὐτῆς καὶ ἡ Ἄννα τῇ 20 Ἰανουαρίου 1666 ἔκλεισε διὰ παντὸς τοὺς ὀφθαλμούς, συναποφέρουσα εἰς τὸν τάφον ἀνέκφραστον ὀδύνην διὰ τὰς ἀκολασίας τοῦ υἱοῦ της καὶ τὰ δάκρυα τῆς ἀνεψιᾶς της βασιλίσσης. Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΑ

— **Ἄννα**, *βασίλισσα τῆς Γεωργίας*. Θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος Ἀλεξίου Γ' Κομνηνοῦ (1349-1390). Ἐγεννήθη τὴν 6 Ἀπριλίου 1357 ἐκ τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας, ἐνυμφεύθη δὲ τὸν βασιλέα τῆς Γεωργίας Παγκράτιον ΣΤ' (1360-1397). Κατὰ τὴν μεγάλην ἐπιδρομὴν τοῦ Μογγόλου Ταμερλάνου (1386) ᾐχμαλωτίσθη μαζὶ μὲ τὸν σύζυγον καὶ τὸν υἱόν της Δαβίδ. Βραδύτερον φέρεται ὅτι ἐνυμφεύθη τὸν πρωτοβεστιάριον τῆς Τραπεζουντιακῆς αὐλῆς Ἰωάννην Μουροῦζον. Ὁ δεύτερος γάμος ἔγινε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παγκρατίου, ὅστις, ὡς φαίνεται, ἀπηλλάγη τῆς αἰχμαλωσίας μαζὶ μὲ τὴν σύζυγον. Α. Α. Π.

ΕΣΣΗ

— **Ἄννα** *Σοφία, κόμησσα τῆς Ἔσσης* (1638-1683)· ἀπέθανεν ὡς ἡγουμένη τοῦ Quedlinburg. Διεκρίθη ὡς ποιήτρια θρησκευτικῶν ποιημάτων.

ΗΠΕΙΡΟΣ

— **Ἄννα** *Ἀγγελῖνα* (ἢ *Ἀγνή*). Θυγάτηρ τοῦ Μιχαὴλ Β' Ἀγγέλου, δεσπότου τῆς Ἠπείρου, καὶ τῆς Θεοδώρας, τῆς ἀνακηρυχθείσης ὁσίας. Ὁ γάμος αὐτῆς μετὰ τοῦ περιωνύμου ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας *Γουλιέλμου Β' Βιλλαρδουΐνου*, ὁ ὁποῖος ἐγένετο εἰς τὰς Πάτρας κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1259, ἐπραγματοποίησε τὴν πολιτικὴν συνένωσιν τοῦ στρατοῦ τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου μετὰ τῶν ἱπποτῶν τοῦ Μορέα πρὸς κοινὴν ἄμυναν κατὰ τῆς αὐξούσης δυνάμεως τῶν Ἑλλήνων τῆς Νικαίας. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ γάμου τούτου ὁ πατὴρ τῆς Ἄννης Μιχαὴλ Β' ἔδιδεν ὡς προῖκα τὴν περιοχὴν τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Δημητριάδος, ὁ δὲ σύζυγος κατέγραψεν ὡς κληρονομικὸν φέουδον χηρείας (Wittum) τὰ φρούρια Καλαμάτα καὶ Χλεμοῦτσι. Τῷ 1280 ἡ Ἄννα Ἀγγελῖνα, ἀποθανόντος τοῦ συζύγου της, συνεζεύχθη μετὰ τοῦ *Νικολάου Β' Σαιντομὲρ* τῶν Θηβῶν· τῷ 1281 (25 Σεπτεμβρίου) παρεχώρησεν ἐπὶ ἀποζημιώσει εἰς τὸν Κάρολον τὰς κτήσεις αὐτῆς Καλαμάταν καὶ Χλεμοῦτσι· τῷ δὲ 1284 ἀπέθανεν ἄτεκνος. Κ. Μ. Κ.

— **Ἄννα** ἡ *Καντακουζηνή*. Θυγάτηρ τῆς ἀδελφῆς τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Μιχαὴλ Η'. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου καθυπόταξιν τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Β' (1265) καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιβληθεῖσαν τῷ δεσπότῃ ὑποχρέωσιν τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς κυριαρχίας τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ Μιχαὴλ ὁ Β' ἀναγκασθεὶς ἐπέτρεψεν ὅπως ὁ κληρονόμος αὐτοῦ Νικηφόρος Α' λάβῃ εἰς γάμον τὴν Ἄνναν Καντακουζηνήν, γυναῖκα ἀνήσυχον, φιλόδοξον καὶ μὲ ἰσχυρὰν διάνοιαν προικισμένην. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιχαὴλ Β', ἡ δεσποτεία τῆς Ἠπείρου περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Νικηφόρου Α', μαζὶ δὲ μὲ τὴν Ἤπειρον καὶ ὁλόκληρος ἡ Αἰτωλία, ἡ Ἀκαρνανία, Κέρκυρα, Ἰθάκη καὶ μέρος τῆς Κεφαλληνίας· ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Α' κυβέρνησις τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου ὑπῆρξε πάντοτε φαινομενική. Πραγματικὴ κυβερνῆτις καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ ἰδίου ἦτο ἡ σύζυγός του. Οὕτω τῷ 1290, ὅτε δηλαδὴ ἡ Ἄννα, μὲ ἀπώτερον πολιτικὸν σκοπὸν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἐπιστροφῆς ὅλων τῶν χωρῶν τοῦ οἴκου τῶν Ἀγγέλων, ἐπρότεινεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικον ὡς νύμφην διὰ τὸν υἱόν του Μιχαὴλ τὴν θυγατέρα της Θάμαρ, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἀπέρριπτε τὴν πρότασιν ταύτην, ἔκαμεν ὥστε νὰ ἐκραγῇ ὁ μεταξὺ τοῦ οἴκου τῶν Ἀγγέλων καὶ τοῦ οἴκου τῶν Παλαιολόγων πόλεμος, ὁ ὁποῖος κατέληξεν εἰς τὴν ἧτταν τῶν Παλαιολόγων, χάρις εἰς τὴν ἐκ τῆς Δύσεως βοήθειαν, τὴν ὁποίαν κατὰ παράκλησιν τοῦ Νικηφόρου ἔλαβεν ἡ Ἄννα.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικηφόρου (1296) ἡ Ἄννα, ἐκ τῆς θυγατρός της Θάμαρ πενθερὰ νῦν τοῦ

Digitized by Google

Φιλίππου τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Τάραντος, ἀνέλαβε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἀρχὴν τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου, ἐπιτροπεύουσα τὸν πενταετῆ υἱόν της Θωμᾶν. Παρ' ὅλην δὲ τὴν πρὸς τοὺς Ἀνδηγαυοὺς κηδεστίαν της, ἥτις μετ' ὀλίγον μεταβάλλεται εἰς ἔχθραν καὶ μῖσος, ἐξακολουθεῖ ἡ Ἄννα, ὡς δέσποινα τῆς Ἠπείρου, νὰ ἔχῃ τὴν ἑλληνικὴν φιλοπατρίαν τῶν Ἀγγέλων. Ὅτε ὁ Γουΐδων Β' Δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν ἠθέλησε νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ τῆς Θεσσαλίας, ἡ Ἄννα—ἡ ὁποία δὲν διετέλει πλέον ὡς πρότερον εἰς ἀγαθὰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἀνδηγαυούς, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ὁ τῆς θυγατρός της μετὰ τοῦ Φιλίππου τοῦ Τάραντος γάμος ἐταράχθη, ἐπειδὴ οὗτος ἠνάγκασε τὴν Ἑλληνίδα σύζυγόν του, τὴν ἀπὸ τοῦ 1301 «*Αἰκατερίνην τοῦ Τάραντος*» καλουμένην, νὰ δεχθῇ τὴν καθολικὴν πίστιν, καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἐπειδὴ μετὰ προσοχῆς παρηκολούθει τὰς προσπαθείας τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Καρόλου Β' καὶ τοῦ γαμβροῦ της Φιλίππου, ὅπως προσελκύσωσι τὴν συμπάθειαν τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ χρησιμοποιοῦντες τὸ μῖσος τῶν καθολικῶν Ἀλβανῶν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους Σέρβους, ἐπιτύχωσι τὴν κατάκτησιν τοῦ Δυρραχίου—ἐπειδὴ ἀπέβλεπεν εἰς κτήσεις τινὰς πρὸς ἀνατολὰς εἰς βάρος τοῦ κράτους τῆς Θεσσαλίας, ἀντέστη κατὰ τῆς προθέσεως αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1304 κατέλαβεν αἰφνιδιαστικῶς τὸ ἐν Πίνδῳ φρούριον τοῦ Φαναρίου. Ἕνεκα τούτου ὅμως ἡ Ἄννα εὑρέθη περιπεπλεγμένη εἰς δύο πολέμους. Καὶ εἰς μὲν τὴν ἐναντίον τῆς Θεσσαλίας προέλασίν της ἀπήντησεν εὐθὺς ὁ Γουΐδων διὰ φανεροῦ πολέμου, ὑποστηριζόμενος εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Νικολάου Γ' Σαιντομέρ. Στρατὸς ἀποτελούμενος ἐξ 900 Φράγκων ἱπποτῶν μετὰ 18 ταγμάτων Θεσσαλῶν ἱππέων, ἐν ὅλῳ 6 χιλιάδων ἵππων, καὶ μετὰ 30 χιλιάδων πεζῶν ἐβάδισε δι' Ὀλοοσσῶνος (Ἐλασσῶνος), Τρικκάλων καὶ Στάγων εἰς Πίνδον. Ἐκ τούτου εἰς τοιαύτην ἀγωνίαν περιῆλθεν ἡ Ἄννα, ὥστε ἐξεκένωσεν εὐθὺς τὸ Φανάριον καὶ ἐξηγόρασε τὴν εἰρήνην ἀντὶ πολλῶν χρημάτων. Εὐθὺς ὅμως μετὰ τὴν πρὸς τὸν Γουΐδωνα συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης, ἡ Ἄννα εὑρέθη περιπεπλεγμένη εἰς ἄλλον πόλεμον πρὸς τὸν Φίλιππον τοῦ Τάραντος.

Τότε, ἐν τῇ ὀργῇ της, λόγῳ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς δυνάμεως τῶν Ἀνδηγαυῶν, ἡ Ἄννα ἐζήτησε βοήθειαν ἀπὸ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ζητοῦσα καὶ τὴν χεῖρα τῆς πριγκιπίσσης Ἄννης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Μιχαὴλ Θ', διὰ τὸν υἱόν της Θωμᾶν, καὶ παραχωροῦσα συγχρόνως εἰς τὸν Ἀνδρόνικον Β' τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς προικὸς τῆς θυγατρός της Θάμαρ, τὸ ὁποῖον ἀκόμη δὲν εἶχε δώσει εἰς τὸν Φίλιππον τοῦ Τάραντος. Ὅτε ὅμως ὁ Κάρολος Β' ἐπληροφορήθη ταῦτα, προσεκάλεσεν αὐτὴν ἢ νὰ παραδώσῃ τὸ δεσποτᾶτον τῆς Ἠπείρου εἰς τὴν Νεάπολιν, ἢ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ· ἀπῄτει δὲ συγχρόνως ἵνα ὁ ἡγεμονόπαις Θωμᾶς, συμφώνως πρὸς τὴν συνθήκην τοῦ 1294, ὁμόσῃ νῦν τὸν φεουδαλικὸν ὅρκον εἰς τὸν κηδεστὴν αὐτοῦ Φίλιππον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἄννα ἀπέρριψε μετ' ἀγανακτήσεως τὰς προτάσεις αὐτάς, ὁ Κάρολος Β' ἐκήρυξε κατ' αὐτῆς τὸν πόλεμον' καὶ κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1304 ἔπεμψε τὸν Ραϋμοῦνδον Δεκανδίλλην (De Candille) μετὰ 200 ἱππέων καὶ 300 πεζῶν εἰς Βονδίτζαν (Βόνιτζαν), ὅπου ἐπρόκειτο νὰ συναθροισθῶσι τὰ ἐπικουρικὰ στρατεύματα· μετ' ὀλίγον, συναθροισθεισῶν ὅλων τῶν Φραγκικῶν δυνάμεων, προήλασαν ἀπὸ τῆς παρὰ τὴν βορειοανατολικὴν ἀκτὴν τοῦ κόλπου τῆς Ἄρτης Κοπραίνης ἐναντίον τῆς πόλεως ταύτης, τὴν ὁποίαν εὗρον ἐγκαταλελειμμένην. Ἡ Ἄννα καὶ ὁ Θωμᾶς εἶχον ὑποχωρήσει εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἀλλὰ τὸ φρούριον τῆς Ἄρτης ἠνάγκασε τοὺς Φράγκους, καὶ ἐπίμονον ἀντίστασιν τὴν ὁποίαν ἀντέταξε, νὰ ἀποχωρήσωσι κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1304, ἄπρακτοι. Κατὰ τὴν ὀπισθοχώρησιν τὴν γενομένην διὰ τοῦ Μακρυνόρους πρὸς τὴν Ἀκαρνανίαν, οἱ ὑποχωροῦντες Φράγκοι ἠναγκάσθησαν ν' ἀγωνισθῶσι πρὸς τοὺς Ἕλληνας τοξότας τοῦ πρίγκιπος Θωμᾶ.

Μετὰ ταῦτα ἡ δέσποινα Ἄννα κατώρθωσε νὰ ἐγείρῃ τὸ ἴδιον ἔτος εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας Ἠπειρωτικὰς κτήσεις τοῦ Φιλίππου ἐπανάστασιν. διὰ τὴν καταστολὴν τῆς ὁποίας ἠναγκάσθη ὁ Φίλιππος νὰ πέμψῃ τὸν Μάρτιον τοῦ 1306 ἰσχυρὸν στόλον καὶ νὰ ἐξοπλίσῃ ἀξιόμαχον στρατόν. Ἐνῷ δὲ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὁ πρίγκιψ ἀπώνας ἐν ἀρχῇ κατέκτησε τὸν Μορέαν, εἰς τὴν Ἤπειρον τοὐναντίον οὐδεμίαν ἐπέτυχε νίκην, διότι ἡ Ἄννα λαβοῦσα Βενετικάς, Βυζαντινὰς καὶ Σερβικὰς ἐπικουρίας, ἀντέστη κατ' αὐτοῦ ἐπιμόνως. Οὕτως ὁ Φίλιππος ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Τάραντα κατὰ φθινόπωρον τοῦ 1306, χωρὶς νὰ καλύψῃ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου, ἐκδικούμενος δὲ τὴν Ἄνναν, κατηγόρησε τῷ 1309 τὴν σύζυγόν του Θάμαρ ἐπὶ μοιχείᾳ καὶ διεζεύχθη ταύτην. (Βλ. καὶ τ. Β', σ. 903 α' καὶ β'). Κ. Μ. Κ.

— **Ἄννα *Παλαιολογῖνα*.** Ἐγγονὴ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' καὶ σύζυγος τοῦ Θωμᾶ Ἀγγέλου, δεσπότου τῆς Ἠπείρου, τοῦ υἱοῦ τῆς Ἄννης Καντακουζηνῆς (βλ. ἀνωτέρω). Τὸν Ἄγγελον Θωμᾶν ἐνυμφεύθη τῷ 1314, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ τοῦ συνοικεσίου τούτου, ὁ Θωμᾶς ἀναγνωρίσας τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἀνδρονίκου Β', προσεκολλήθη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τοὺς Βυζαντινούς. Τοῦ Θωμᾶ Ἀγγέλου φονευθέντος ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Νικολάου τῷ 1304, ἠναγκάσθη αὕτη νὰ νυμφευθῇ τὸν *Νικόλαον*, κόμητα τῆς Κεφαλληνίας. Ὀλίγον μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ δευτέρου της γάμου ἀπέθανε (1320). Κ. Μ. Κ.

ΝΙΚΑΙΑ

— **Ἄννα, *αὐτοκράτειρα τῆς Νικαίας*.** Θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου Β' τοῦ Οὐενσταουφανίδου καὶ τῆς Βλάγκης Λαγκίας. Ἐνυμφεύθη τῷ 1244 τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Βατάτσην, χηρεύσαντα ἐκ τῆς πρώτης συζύγου Εἰρήνης (1241). Πρότερον ὠνομάζετο *Κωνσταντία*. Ἂν καὶ ὁ Βατάτσης οὐδόλως ἦτο πιστὸς εἰς τὴν ὡραιοτάτην σύζυγόν του, ἐν τούτοις ὁ γάμος οὗτος συνέσφιξε τὰς σχέσεις τῶν δύο αὐτοκρατοριῶν, πολλάκις ἀλληλοβοηθηθεισῶν εἰς τὸν ἀγῶνα κυρίως κατὰ τοῦ ἐξ Ἰταλίας κινδύνου. Κ. Μ. Κ.

ΠΟΛΩΝΙΑ

— **Ἄννα *(Ζαξελόν), βασίλισσα τῆς Πολωνίας*.** Ἐγεννήθη ἐν Βαρσοβίᾳ τῷ 1542 καὶ ἀπέθανε τῷ 1596. Θυγάτηρ τῶν βασιλέων Σιγισμόνδου Α' καὶ τῆς Μπόνα-Μπίεν, καίτοι πολλάκις ἐζητήθη εἰς γάμον, δὲν ὑπανδρεύθη εἰμὴ εἰς ἡλικίαν τριάκοντα τεσσάρων ἐτῶν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἀδελφοῦ της Σιγισμόνδου Αὐγούστου (1548—1572) ὑπέφερε πλείστας στερήσεις ὡς ἐκ τῆς μεγάλης φιλαργυρίας αὐτοῦ, μόλις παρέχοντος εἰς αὐτὴν τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα μέσα πρὸς συντήρησιν καὶ στεροῦντος αὐτῇ πᾶσαν ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως τούτου ἐξέλιπεν ὁ τελευταῖος ἄρρην ἀπόγονος τοῦ οἴκου Ζαξελόν, ἡ δὲ Ἄννα ἦτο ἡ μόνη ἀντιπρόσωπος τῆς ἐνδόξου ταύτης δυναστείας, ἥτις παρέσχε τοσαύτας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Πολωνίαν. Ἡ ἐπιρροή της καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν γενομένων ἐνεργειῶν πρὸς ἐκλογὴν βασιλέως ηὔξανε μεγάλως, ἐν τέλει δέ, ὅτε ἐξελέγη βασιλεὺς ὁ Ἐρρῖκος τοῦ Βαλουᾶ, εἶχε τεθῆ πρὸς αὐτὸν ὅρος ὅπως νυμφευθῇ τὴν πριγκίπισσαν Ἄνναν, ἀλλ' οὗτος δὲν ἐδέχθη τὸν ὅρον τοῦτον καὶ ἀπέδρασεν ἐκ Βαρσοβίας. Τότε πολυάριθμοι μεγιστᾶνες πατριῶται ἐπρότεινον τὸ στέμμα εἰς τὴν τελευταίαν ἀπόγονον τῶν Ζαξελόν. Ἐξελέγη αὕτη βασίλισσα, ὑποχρεωθεῖσα νὰ διαμοιράσῃ τὸ στέμμα μετὰ τοῦ Τρανσυλβανοῦ βοεβόδα Στεφάνου Μπατόρυ. Ἡ βασίλισσα Ἄννα ὑπανδρεύθη τοῦτον τὴν 5 Μαΐου 1576 καὶ ἐχήρευσε μετὰ δέκα ἔτη, ὅτε ἡγεμόνευσε μόνη της μέχρι τοῦ θανάτου της.

Ἡ Ἄννα Ζαξελὸν κρίνεται ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν ὡς μία τῶν εὐγενεστάτων ἡγεμονικῶν φυσιογνωμιῶν, ἥτις διὰ τῆς λεπτότητος τῶν αἰσθημάτων της καὶ τῆς φωτεινῆς της διανοίας κατώρθωσε νὰ κατασιγάσῃ τὰ πολιτικὰ πάθη ἐν τῇ χώρᾳ καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν εἰρήνην μετὰ τῶν γειτόνων της. Ἐπὶ τῆς βασιλείας της ἡ Πολωνία εὗρεν ἡμέρας εὐτυχίας, πλεῖσται δὲ εἰσήχθησαν μεταρρυθμίσεις καὶ πρόοδοι εἰς τὴν χώραν. Ἡ βασίλισσα Ἄννα κατεῖχε τὴν συγγραφικὴν ἰδιότητα, αἱ δὲ ἐπιστολαὶ τὰς ὁποίας ἀφῆκε διακρίνονται οὐχὶ μόνον διὰ τὴν ὀρθότητα τῆς κρίσεως ἐπὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ χαριέστατον ὕφος καὶ τὴν εὐγλωττίαν αὐτῶν. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ΡΩΣΙΑ

— **Ἄννα, *μεγάλη ἡγεμονὶς τῆς Ρωσίας*.** Ἐγεννήθη περὶ τὸ 967 ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀπέθανε ἐν Κιέβῳ τῷ 1011. Ἀδελφὴ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, ἐνυμφεύθη Βλαδίμηρον τὸν μέγαν, ἡγεμόνα τῆς Ρωσίας. Ὁ Βλαδίμηρος συναθροίσας πολυάριθμον στρατὸν ἔπλευσε κατὰ τῆς πλουσίας καὶ περιφανοῦς ἑλληνικῆς πόλεως τῆς Κριμαίας Χερσῶνος, τῆς ὁποίας σώζονται ἀκόμη τὰ ἐρείπια παρὰ τὴν Σεβαστούπολιν, καὶ ἥλωσεν αὐτήν. Τὸ κατόρθωμα τοῦ μεγάλου Ρώσου ἡγεμόνος, ηὔξησε τὸ ἀγέρωχον αὐτοῦ, ἀνήγγειλε δὲ διὰ πρέσβεων του εἰς τοὺς Ἕλληνας αὐτοκράτορας, ὅτι ἤθελε νὰ συζευχθῇ τὴν ἀδελφήν των, βασιλόπαιδα Ἄνναν, ἐπαπειλῶν ἐὰν ἠρνοῦντο καὶ αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν ἅλωσιν. Τοῦτο δὲ ἔπραττεν ἐκ φιλοδοξίας, ἀναλογιζόμενος ὅτι ἔμελλε νὰ ἑνωθῇ διὰ δεσμῶν συγγενείας μετὰ τῶν ἐνδόξων Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων.

Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Τσιμισκῆ ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία εἶχε καταστῇ ἕρμαιον στάσεων καὶ διχονοιῶν. Οἱ στρατηγοὶ Σκληρὸς καὶ Φωκᾶς ἀντεποιοῦντο τὸ στέμμα, τὰ γεγονότα δὲ ταῦτα ἠνάγκασαν τοὺς αὐτοκράτορας νὰ λησμονήσουν τὴν συνήθη ὑπερηφάνειαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς εἰδωλολάτρας περιφρόνησιν τῶν Ἑλλήνων. Μὴ ἐλπίζοντες νὰ σώσουν τὸν θρόνον ἄνευ τῆς ἀρωγῆς τοῦ ἰσχυροῦ Βλαδιμήρου, ἐδέχθησαν νὰ ὑπανδρεύσωσι τὴν ἀδελφήν των μετ' αὐτοῦ, ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς ἀποδοχῆς τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ὅτε θὰ ἠξίουν αὐτὸν ὄχι μόνον τῆς βασιλόπαιδος, ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὁ Βλαδίμηρος συγκατετέθη προθύμως ὅπως βαπτισθῇ, ἤθελεν ὅμως ὡς ἀπόδειξιν πίστεως καὶ φιλίας νὰ πέμψωσι πρότερον τὴν ἀδελφήν των. Ἡ Ἄννα κατελήφθη ὑπὸ φρίκης ἀκούσασα τὴν πρότασιν ταύτην τοῦ Βλαδιμήρου. Ἐθεώρει ὡς σκληρὰν αἰχμαλωσίαν, χειροτέραν ἀκόμη καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου, τὸν γάμον μεθ' ἡγεμόνος λαῶν φημιζομένων ὡς θηριωδῶν καὶ ἀγρίων.

Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς αὐτοκρατορίας ὑπέστη τὴν θυσίαν ταύτην τῆς περικαλλοῦς ἡγεμονίδος, ἡ θυσία δὲ αὕτη ἐπεβάλλετο καὶ ἐκ θρησκευτικῶν ἀκόμη λόγων, καθ' ὅσον ἐπρόκειτο νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν οἱ ρωσικοὶ λαοί. Φέρουσα τὸν θάνατον εἰς τὴν καρδίαν της ἀπέπλευσεν ἡ Ἄννα εἰς Χερσῶνα, ἀκολουθουμένη ὑπὸ διασήμων κληρικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς πόλεως ὑπεδέχθη αὐτὴν μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὡς σωτῆρά του. Οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι Σκυλίτσης, Κεδρηνὸς καὶ Ζωναρᾶς καλοῦσι μὲν τὸν ἅγιον Βλαδίμηρον γαμβρὸν τῶν Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, ἀλλὰ δὲν ἀναγράφουσι πότε οὗτος ἐνυμφεύθη τὴν Ἄνναν, ἐνῷ οἱ Ἄραβες καὶ Γερμανοὶ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι τὸν γάμον τοῦτον, ὁ δὲ Δίτμερος ἀναφέρει πρὸς τούτοις ὅτι ἡ Ἄννα ἔπεισε τὸν Βλαδίμηρον νὰ βαπτισθῇ. Τὸ ρωσικὸν Χρονικὸν ἐξ ἄλλου σημειώνει ὅτι ὁ ἡγεμὼν κατὰ τὴν ἄφιξιν τῆς Ἄννης ἔπασχεν ὑπὸ τοιαύτης ὀφθαλμίας, ὥστε δὲν ἔβλεπε σχεδόν, πεισθεὶς δὲ παρ' αὐτῆς ὅπως βαπτισθῇ, ἀνέκτησε τὴν ὅρασιν, ὡς ἔθεσεν ἐπ' αὐτοῦ τὰς χεῖρας ὁ ἀρχιερεύς. Πρὸ τοῦ ἐπιτελεσθέντος θαύματος πάντες ἀπέμειναν κατάπληκτοι καὶ οἱ μεγιστᾶνες ἐδέχθησαν ἀμέσως νὰ βαπτισθῶσι μετὰ τοῦ Βλαδιμήρου εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, εὑρισκόμενον παρὰ τὴν μεγάλην ἀγορὰν τῆς πόλεως, μεταξὺ τῶν δύο ἀνακτόρων, ἔνθα κατῴκουν ὁ ἡγεμὼν καὶ ἡ μέλλουσα σύζυγός του. Ὁ μητροπολίτης Χερσῶνος καὶ οἱ ἱερεῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐτέλεσαν ἀλληλοδιαδόχως τὸ βάπτισμα, τοὺς ἀρραβῶνας καὶ τὸν γάμον, οὕτω δὲ διὰ τῆς Βυζαντινῆς ἡγεμονίδος Ἄννης εἰσήχθη ἐπισήμως ὁ Χριστιανισμὸς ὡς θρησκεία τοῦ κράτους. Ὁ γάμος οὗτος ὑπῆρξεν, ὡς ἀναφέρει τὸ Χρονικόν, ἡ ὁμόνοια τῆς Ρωσίας καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, καθ' ὅσον ὁ Βλαδίμηρος συνεμάχησε μετὰ τῶν αὐτοκρατόρων της καὶ ἔπεμψε στρατόν, δι' οὗ νικήσας ὁ Βασίλειος τὸν Φωκᾶν ἀποκατέστησε τὴν εἰρήνην εἰς τὴν χώραν του. Ὁ Βλαδίμηρος ἀπέδωκεν εἰς τοὺς αὐτοκράτορας τὴν ἁλωθεῖσαν πόλιν, ὡς ἐκδήλωσιν εὐγνωμοσύνης διὰ τὸν γάμον του μετὰ τῆς ἀδελφῆς των. Ἀπελθόντες οἱ ἡγεμόνες ἐκ Χερσῶνος παρέλαβον ἀντὶ αἰχμαλώτων ἱερεῖς, δύο ἀγάλματα καὶ τέσσαρας χαλκίνους ἵππους, οὓς ἔστησαν εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ Κιέβου, εἰς μαρτύριον τῆς ἀγάπης τῆς Ἄννης πρὸς τὰς καλὰς τέχνας, κατέστρεψαν δὲ πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὑπάρχοντα εἴδωλα. Ὁ Βλαδίμηρος ἐκήρυξεν ὅτι πάντες οἱ Ρῶσοι, κύριοι καὶ δοῦλοι, ὤφειλον νὰ βαπτισθῶσι, τὸ δὲ πλῆθος θελγόμενον ὑπὸ τῆς νέας ἡγεμονίδος, ἔδραμεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Βορυσθένους ἄθρόον, καὶ οἱ Ἕλληνες ἱερεῖς ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἡγεμόνων ἐβάπτιζον τὸ ἀναρίθμητον ἐκεῖνο πλῆθος.

Οὕτως ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς εἰδωλολατρείας ἐστήθησαν τὰ σύμβολα τῆς νέας θρησκείας, ἐν δὲ τῷ κέντρῳ τοῦ Κιέβου οἱ ἡγεμόνες ἤγειραν ναόν, ἐκεῖ ὅπου ἵστατο τὸ ἄγαλμα τοῦ Περούν. Ἡ συμβίωσις τῆς εὐσεβοῦς Ἄννης καὶ ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία ἐνέπνευσαν πρὸς τὸν Βλαδίμηρον τοιαύτην τάσιν πρὸς τὴν ἀγαθοεργίαν, ὥστε ἀπέφευγε τὴν καταδίκην εἰς θάνατον καὶ αὐτῶν τῶν φονέων ἀκόμη· οὕτω δὲ ὁ Βλαδίμηρος, ὅστις ὡς εἰδωλολάτρης ἦτο ἄκρον φιλέκδικος, ἀσελγής, αἱμοβόρος καὶ ἀδελφοκτόνος, ἐγένετο ὡς Χριστιανὸς νέος ἄνθρωπος. Ἡ Ἄννα μετεκάλεσεν ἐξ Ἑλλάδος ὄχι μόνον κληρικούς, ἀλλὰ καὶ καλλιτέχνας, οἵτινες εἰσήγαγον τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν γραφικὴν εἰς τὴν βάρβαρον ταύτην χώραν. Ἐκόμισεν ἐκ Βυζαντίου τὰς πρώτας ἱερὰς εἰκόνας καὶ ἐκόσμησε τὸν ναὸν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Κιέβου, ὅστις καὶ αὐτὸς ἠγέρθη λιθόδομος ὑπὸ ἀρχιτεκτόνων Βυζαντινῶν. Ἀλλ' ὁ βίος τῆς Ἄννης δὲν ὑπῆρξε μακρός. Κατὰ τὸ 1011 ἀπεβίωσεν ἡ Βυζαντινὴ αὕτη ἡγεμονίς, ἥτις ὑπῆρξε τὸ ὄργανον τῆς θείας χάριτος τῆς εἰσαγαγούσης τὴν χριστιανικὴν πίστιν εἰς τὰ ἄγρια στίφη τῶν ρωσικῶν στεππῶν. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Ἄννα *(Ἰβάνοβνα), αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας*.** Ἐγεννήθη τῷ 1693 καὶ ἀπέθανε τῷ 1740. Ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἰβὰν Ε', ἀδελφοῦ καὶ συμβασιλέως Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ὑπανδρεύθη δὲ τῷ 1710, τὸν Φρειδερῖκον-Γουλιέλμον, δοῦκα τῆς Κουρλάνδης. Ἔμεινε δὲ χήρα ἐν ἔτος μετὰ τὸν γάμον της. Ἡ νεότης της διῆλθε θλιβερὰ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Μιττάου. Κατὰ τὴν χηρείαν της πλεῖστοι ἐζήτησαν αὐτὴν εἰς γάμον, ἀλλ' αὕτη ἀπέκρουσε πάσας τὰς προτάσεις ταύτας. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1730 προσηθεὶς ἐξ εὐλογίας ἀπέθανε δεκαπενταετὴς ὁ αὐτοκράτωρ Πέτρος Β', υἱὸς τοῦ δυστυχοῦς

Digitized by Google

Ἀλεξίου, οὕτω δὲ ἐσβέσθη τὸ ἐξ ἀρρένων γένος τοῦ οἴκου Ρωμανώφ. Τρεῖς τότε ἡγεμονίδες καὶ εἷς ἡγεμονόπαις, ἐκ θήλεος, εἶχον δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ρωσικοῦ θρόνου. Καὶ ὁ μὲν ἀνήλικος ἡγεμονόπαις, ὁ μόνος ἄρρην βλαστὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς γενεᾶς, ἦτο ὁ πενταετὴς υἱὸς τοῦ δουκὸς Ὀλστάϊν καὶ τῆς πρὸ διετίας τελευτησάσης Ἄννης Πέτροβνας, αἱ δὲ ἡγεμονίδες ἦσαν ἡ Ἐλισάβετ Πέτροβνα καὶ αἱ δύο θυγατέρες τοῦ Ἰβὰν Ε', ὧν ἡ μὲν μία συζευχθεῖσα τὸν δοῦκα τοῦ Μεκλεμβούργου διεζεύχθη αὐτόν, ἡ δὲ ἦτο ἡ χήρα τοῦ δουκὸς τῆς Κουρλάνδης Ἄννα Ἰβάνοβνα.

Ὁ θρόνος φυσικῷ τῷ λόγῳ ἀνῆκεν εἰς τὸν ἀνήλικον υἱὸν τῆς Ἄννης Πέτροβνας, τὸν μόνον ἄρρενα ἀπόγονον, ἀλλ' οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Κυβέρνησιν τῆς χώρας κόμης Γολόβκιν, ὁ καγκελάριος Λούκιτς, οἱ πρίγκιπες Δολγορούκη καὶ ὁ πρίγκιψ Δημήτριος Γκάλιτσιν, τρέφοντες μεγάλην ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς ξένους καὶ φοβούμενοι μήπως ὁ πατὴρ αὐτοῦ φέρῃ κηδεμόνα ἐξ Ὀλστάϊν, δι' οὗ ἤθελεν ἐξασθενήσει ἡ δύναμις αὐτῶν, παρεῖδον τοῦτον. Ὁ αὐτὸς λόγος ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τοῦ θρόνου καὶ τὴν Ἐλισάβετ, τῆς ὁποίας ὁ μέλλων τυχὸν σύζυγος θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ πρόσκομμα εἰς τὴν φιλοδοξίαν αὐτῶν. Οἱ ἀδελφοὶ Ἰβὰν καὶ Βασίλειος Δολγορούκη, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιρροὴ ἦτο μεγίστη ἐπὶ τοῦ προκατόχου αὐτοκράτορος, συνεννοηθέντες μετὰ τοῦ Ὄστερμανν, τοῦ πρώτου διδασκάλου τῆς Ἄννης Ἰβάνοβνας, παρέσυρον τοὺς γερουσιαστὰς καὶ τοὺς μεγιστᾶνας τοὺς ἀποτελέσαντας τὴν Συνέλευσιν τῆς Μόσχας καὶ ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτειραν τὴν Ἄνναν Ἰβάνοβναν, ἥτις παρεῖχε μεγάλα ἐχέγγυα ὅτι δὲν ἔμελλε νὰ συζευχθῇ ἐκ δευτέρου. Ὁ Ἰβὰν Δολγορούκη μεταβὰς εἰς Μιττάου, προσέφερε τὸ στέμμα πρὸς τὴν Ἄνναν Ἰβάνοβναν ὑπὸ τοὺς ἀκολούθους ὅρους: Τὸ ἀνώτατον συμβούλιον θὰ συνεκροτεῖτο πάντοτε ἐξ ὀκτὼ μελῶν, ἀνανεουμένων ἑκάστοτε, ἡ δὲ αὐτοκράτειρα θὰ συνεβουλεύετο αὐτὸ περὶ ὅλων τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους. Ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τούτου δὲν θὰ συνωμολόγει εἰρήνην, οὐδὲ θὰ ἐκήρυττε πόλεμον, δὲν θ' ἀπηλλοτρίου οὐδεμίαν τοῦ στέμματος κτῆσιν, δὲν θὰ προέβαινεν εἰς οὐδένα διορισμόν, δὲν θ' ἀπένεμε βαθμὸν ἀνώτερον τοῦ συνταγματάρχου, δὲν θὰ κατεδίκαζεν, οὐδὲ θὰ ἐξετέλει ἀπόφασιν κατ' οὐδενὸς εὐπατρίδου, δὲν θὰ ἐδήμευε τὴν περιουσίαν οὐδενός, ἄνευ προηγουμένης τακτικῆς δίκης, δὲν θὰ ἐπέβαλλε φόρον καὶ δὲν θὰ συνῆπτε γάμον, οὐδὲ θὰ ἐξέλεγε διάδοχον ἄνευ τῆς γνωμοδοτήσεως τοῦ συμβουλίου, προσετίθετο δὲ εἰς τὸ ἔγγραφον «ἐν ᾗ περιπτώσει δὲν ἐξπληρῶ τὰς ὑποχρεώσεις ταύτας, θὰ ἐστερεῖτο τοῦ στέμματος τῆς Ρωσίας». Διὰ τῆς συμφωνίας ταύτης ἐπεβάλλετο εἰς τὴν αὐτοκράτειραν ἓν εἶδος συντάγματος, καθ' ὃ ἡ Ρωσία ἀπὸ ἀπολυταρχικοῦ κράτους ἀπέβαινε πολιτεία ὀλιγαρχική, οὐδὲν δὲ οὕτως ἀπέμενεν ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μεγάλου Πέτρου. Τὸ ἀνώτατον συμβούλιον προὐτίθετο νὰ καταστήσῃ ἐκ νέου πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τὴν Μόσχαν. Ἀλλ' ἡ Ρωσία δὲν ἦτο ὥριμος οὔτε πρὸς συνταγματικὴν βασιλείαν, οὔτε πρὸς ὀλιγαρχίαν καὶ οἱ περιορισμοὶ οὗτοι τοῦ στέμματος προεκάλεσαν δυσφορίαν εἰς τὸν κλῆρον καὶ τὰς λαϊκὰς τάξεις. Τὸ σύνταγμα τοῦτο ἠσφάλιζε μὲν τὸ ἀπαραβίαστον τῶν Ρώσων εὐπατριδῶν καὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν, καὶ ἀπηγόρευε τὸ αὐθαίρετον τῆς φορολογίας, δὲν προέβλεπεν ὅμως οὐδὲν περὶ τῆς ὑφισταμένης δουλοπαροικίας, οὐδὲ περὶ δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ.

Πάντα τὰ δικαιώματα, πᾶσαι αἱ ἐγγυήσεις καὶ πᾶσα ἀρχὴ ἐν συνόλῳ ἐπεφυλάσσετο εἰς τὰ μέλη τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου. Ἐθεωρήθη οὕτως ὅτι ἀντὶ ἑνὸς τσάρου ἐδημιουργοῦντο ὀκτὼ τοιοῦτοι. Ἡ δυσαρέσκεια ἐξερράγη εἰς διαδηλώσεις, τὰς ὁποίας τὸ συμβούλιον διέλυε διὰ τῆς βίας, ἐγκαινίζον κατὰ περίεργον τρόπον τὰς φιλελευθέρους ἀρχάς. Ἡ Ἄννα Ἰβάνοβνα ἀπεδέχθη προθύμως τοὺς ὅρους τούτους καὶ μετὰ τινας ἡμέρας συνεκαλεῖτο ἡ γενικὴ συνέλευσις, ὅπως ἀκούσῃ τὴν ἀπάντησιν τῆς νέας αὐτοκρατείρας. «Οὐδεὶς τῶν παρόντων, λέγει ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θεοφάνης, ὑπῆρχεν ὁ μὴ αἰσθανθεὶς φρικίασιν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἐγγράφου τούτου. Τὰ πεντακόσια παρόντα πρόσωπα ἐπέθηκαν τὰς ὑπογραφὰς αὐτῶν, χωρὶς οὐδὲ λέξιν νὰ ἀρθρώσωσι». Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θεοφάνης καὶ οἱ δυσηρεστημένοι κατὰ τοῦ συμβουλίου, ὀλίγον μετὰ τὴν ἐπίσημον εἴσοδον τῆς αὐτοκρατείρας εἰς Μόσχαν, ὑπεκίνουν τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαόν, δυνηθέντες δὲ νὰ συνεννοηθῶσι καὶ μετὰ τῆς αὐτοκρατείρας τὴν ἔπεισαν νὰ ἐνεργήσῃ εἰς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ ἐξευτελισμοῦ, εἰς ὃν τὴν ὑπέβαλε τὸ συμβούλιον.

Τὴν 25 Φεβρουαρίου τοῦ 1731, ἐνῷ συνεδρίαζον τὰ μέλη τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου, ἐκλήθησαν αἴφνης παρὰ τῇ αὐτοκρατείρᾳ, εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐκεῖ δὲ εὗρον συνηγμένα ὀκτακόσια πρόσωπα, γερουσιαστάς, κληρικούς, εὐπατρίδας καὶ ἀνωτέρους ὑπαλλήλους, οἵτινες ἐξήτουν παρὰ τῆς Ἄννης Ἰβάνοβνας νὰ ἀναθεωρήσῃ τὸ νέον πολίτευμα. Εἰς τὸ βάθος τῆς αἰθούσης παρετάσσοντο οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς, οἵτινες ἐκραύγαζον θορυβωδῶς: «Δὲν θέλομεν νὰ ἐπιβάλλωνται νόμοι εἰς τὴν αὐτοκράτειραν· τὴν θέλομεν ἀπόλυτον κυρίαρχον ὑπὸ τὸν αὐτὸν τοῖς προκατόχοις αὐτῆς τίτλον». Πολλοὶ ἐκ τούτων προσεφέροντο νὰ προσαγάγωσι πρὸ τῶν ποδῶν της τὰς κεφαλὰς τῶν ἐχθρῶν της. Ἡ Ἄννα Ἰβάνοβνα κατηύνασε τὴν θύελλαν καὶ ἀνέβαλε τὴν συνεδρίασιν διὰ τὸ ἀπόγευμα. Ἤδη οἱ συνελθόντες ἀντιπρόσωποι ἀπῄτουν τὴν παλινόρθωσιν τῆς ἀπολυταρχίας. Ἡ σκηνογραφία εἶχε παρασκευασθῆ ἀριστοτεχνικῶς. Ἡ αὐτοκράτειρα προσεποιεῖτο ἔκπληξιν καὶ εἶπε: «Πῶς λοιπόν! οἱ ὅροι τοὺς ὁποίους μοῦ ὑπέβαλον εἰς Μιττάου, δὲν ἀπετέλουν τὸν κοινὸν πόθον»; —«Ὄχι»! ἀνέκραξαν οἱ παριστάμενοι. — «Ἀλλὰ τότε, εἶπεν ἀπευθυνομένη πρὸς τὰ μέλη τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου, σεῖς μὲ ἐξηπατήσατε».

Ἡ κωμῳδία ἔληξε· ἡ πρώτη ἀπόπειρα εἰσαγωγῆς φιλελευθέρων θεσμῶν ὁπωσδήποτε ἐν Ρωσίᾳ ἐματαιώθη καὶ ἡ Ἄννα ἠδυνήθη μετὰ πανουργίας καὶ μεθοδικότητος νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἀναβιβάσαντας αὐτὴν εἰς τὸν θρόνον. Τὰ μέλη τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου καὶ οἱ ὀπαδοί των ἀπεστάλησαν εἰς ἐξορίαν εἰς Σιβηρίαν, ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς διεμαρτύρετο, τοὺς μὲν στρατάρχας Δολγορούκη καὶ Γκαλίτσιν ἔρριψεν εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου ἀπέθανον, τὸν δὲ Βασίλειον Λούκιτς καὶ τοὺς δύο ἄλλους πρίγκιπας Δολγορούκη ἀπεκεφάλισε, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τὸν ἄλλοτε εὐνοούμενον Ἰβὰν ἐθανάτωσεν ἐν Νοβογορὸδ ἐπὶ τοῦ τροχοῦ.

Ἡ Ἄννα Ἰβάνοβνα ἦγε τότε τὸ τριακοστὸν ἕβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας της. Διελθοῦσα τὴν νεότητά της εἰς τὴν ἀτερπῆ αὐλὴν τοῦ Μιττάου, περιφρονουμένη ὑπὸ τῶν λοιπῶν αὐλῶν τῆς Εὐρώπης, εἶχεν ἀποσκληρυνθῆ καὶ ἡ πικρία εἶχεν ἀποτυπωθῆ ἐπὶ τοῦ αὐστηροῦ αὐτῆς προσώπου. Ὁ ἐραστὴς αὐτῆς Μπίρων, Κουρλανδός, ὅστις ἠκολούθησεν αὐτήν, κατωτάτης κοινωνικῆς τάξεως ἄνθρωπος, ἀπορριφθεὶς ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν τοῦ δουκάτου τῆς Κουρλάνδης, καὶ τὸν ὁποῖον μετέβαλεν εἰς δοῦκα τῆς Κουρλάνδης καὶ πρίγκιπα τῆς Ἁγίας Ρωσίας ἡ Ἄννα, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξυψώσῃ αὐτὴν εἰς εὐγενέστερα στρώματα. Τῆς ἐνέπνευσε τοὐναντίον δυσπιστίαν πρὸς τοὺς Ρώσους καὶ περιεστοίχισεν αὐτὴν ὑπὸ Γερμανῶν τῆς ἀρεσκείας του.

Οὕτως εἰς τὸν Λέβενβολδ ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις τῆς αὐλῆς, εἰς τὸν Ὄστερμανν ἡ διεύθυνσις τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων, εἰς δὲ τὸν Μοῦνιχ, Λάσσεν, Βίσμαρκ, τοὺς δύο ἀδελφοὺς τοῦ Μπίρων καὶ τοὺς Τράϊντεν ἀνετέθησαν τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τοῦ στρατοῦ. Ἡ περίοδος αὕτη τῆς ρωσικῆς ἱστορίας καθ' ἣν κυριαρχοῦν οἱ Γερμανοί, ἐκλήθη ὑπὸ τῶν Ρώσων «Μπιρωνοφτσίνα».

Εἰς Γερμανίαν ἐπίσης ἐζήτησεν ἡ αὐτοκράτειρα Ἄννα τὴν διάδοχον αὐτῆς ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ἄννης πριγκιπίσσης τῆς Βρουνσβίκης καὶ τοῦ υἱοῦ της Ἰβὰν τοῦ ΣΤ'. Οἱ Ρῶσοι ἀπεκλείσθησαν τῶν ἀνωτέρων ἀξιωμάτων, ὁ δὲ Μπίρων, ὁ κατ' οὐσίαν αὐτοκράτωρ, ἄξεστος καὶ ὑβριστής, δὲν παρέλειπε περίστασιν, ὅπως ἐκδηλώνῃ τὴν πρὸς αὐτοὺς περιφρόνησίν του. Ἡ βασιλεία τῆς Ἄννης Ἰβάνοβνας ὑπῆρξεν ἡ σκληροτέρα διὰ τοὺς Ρώσους. Αἱ ἐξορίαι, αἱ προγραφαὶ καὶ θανατώσεις διασήμων ἀνδρῶν ἦσαν καθημεριναί. Ὁ Θεοφύλακτος Λοπαντίσκη, ἐκδόσας τὸ κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων σύγγραμμα τοῦ Στεφάνου Γιαβόρσκη, ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον Βυμπὸργ καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ. Ὁ Βολύνσκη, εἷς τῶν ὀπαδῶν τῆς ἀπολυταρχίας, διότι ἐψύχρανε τὸν ἐραστὴν τῆς αὐτοκρατείρας, ἐκαρατομήθη ἀφοῦ ὑπέστη προηγουμένως σκληροτάτας βασάνους.

Οἱ πρίγκιπες Δολμορούκη μετὰ ἐνναετῆ ἐξορίαν ἐπιστρέψαντες εἰς Πετρούπολιν, δυσαρεστήσαντες δὲ τὸν Μπίρων κατεδιώχθησαν ἐκ νέου καὶ κατεδικάσθησαν πατήρ, υἱός, θεῖος καὶ ἀνεψιὸς εἰς τὸν διὰ τοῦ τροχοῦ θάνατον. Τοῦ Μπίρων οὐδὲν περιώριζε τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὴν αἱμοδιψίαν. Ἐκυβέρνα τὴν χώραν ὡς δεσπότης. Εἴκοσι καὶ πλέον χιλιάδες ἐξωρίσθησαν, ὅπως οἰκήσωσι τὰς ἐρήμους τῆς Σιβηρίας, δέκα χιλιάδες δὲ ἀνῆλθον τὸ ἰκρίωμα, μεταξὺ τῶν ὁποίων γόνοι εὐγενεστάτων οἴκων τῆς Ρωσίας. Οὕτω διὰ τῶν θανατικῶν ἐκτελέσεων καὶ τῶν ἐξοριῶν ἐδεκάτισαν τὰς ἀνωτέρας τάξεις καὶ ἐστέρησαν τὴν Ρωσίαν τῶν μᾶλλον φιλελευθέρων πνευμάτων αὐτῆς. Ὁ νέος δεσποτισμὸς συνεπλήρωσε τὰ καταπιεστικὰ μέσα· ἡ αὐστηρὰ εἴσπραξις τῶν φόρων ἠρήμωσε τοὺς ἀγρούς. Εἰς δὲ τὰ νέα συσταθέντα συντάγματα τοῦ στρατοῦ ἐπολλαπλασιάσθησαν οἱ Γερμανοὶ ἀξιωματικοί. Στερεωθεῖσα οὕτως ἐπὶ τοῦ θρόνου ἡ αὐτοκράτειρα Ἄννα, δὲν ἐμερίμνα εἰμὴ πρὸς ἀποζημίωσιν αὐτῆς ἐπὶ τῇ παλαιᾷ ἀνίᾳ, ἐν ᾗ διῆλθε τὴν νεότητά της. Οἱ χοροί, οἱ μεταμφιεσμοί, αἱ ἑορταὶ διεδέχοντο ἀδιακόπως ἀλλήλας καὶ ἡ αὐλὴ παρεῖχε τὸ παράδειγμα ἀνηκούστου σπατάλης καὶ πολυτελείας. Εἰς τὰς ἑορτὰς ταύτας ἐνυπῆρχε κρᾶμα ἀρχαίας σκυθικῆς βαρβαρότητος καὶ γερμανικῆς ἀπειροκαλίας, ἥτις προεκάλει τὰ σκώμματα τῶν Εὐρωπαίων. Τὰ ἤθη ἦσαν βάναυσα ἐν τῇ αὐλῇ καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Ἄννα Ἰβάνοβνα ἐτέρπετο εἰς χυδαίους γελωτοποιούς. Ἐπιστρέψασα μετὰ τὴν στέψιν της ἐκ Μόσχας εἰς Πετρούπολιν, κατήργησε τὴν πρωτοτοκίαν καὶ ὥρισεν ὅπως πᾶς εὐπατρίδης ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους σπουδάζῃ, ἀπὸ τούτου δὲ μέχρι τοῦ τεσσαρακοστοῦ πέμπτου ὑπηρετῇ εἰς τὸν στρατόν, τῇ προτάσει δὲ τοῦ Μοῦνιχ ἵδρυσε τὸ σῶμα τῶν δοκίμων εὐγενοπαίδων, ἐκ τοῦ ὁποίου προήρχοντο οἱ στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι τοῦ κράτους.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Ἄννης Ἰβάνοβνας ἐγένοντο ἐν τούτοις καί τινες χρήσιμοι μεταρρυθμίσεις. Ἐβελτιώθη ἡ δικαιοσύνη, ἀνωργανώθη ὁ στρατός, ὅστις ἐχρησίμευεν εἰς ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως ἀπὸ τῆς λαϊκῆς ὀργῆς καὶ ἐτέθησαν αἱ βάσεις μεθοδικῆς παιδεύσεως τῆς ἀριστοκρατίας. Ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν κατὰ τὴν βασιλείαν τῆς Ἄννης διὰ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Αὐγούστου Β' προέκυψε τὸ ζήτημα διαδοχῆς. Αἱ ἐνδιαφερόμεναι Δυνάμεις ὑπεστήριζον ἑκάστη ἴδιον ὑποψήφιον. Τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Αὐστρίας ἐταυτίζοντο τὰ συμφέροντα ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ἀνασυνήφθη κατ' ἀκολουθίαν ἡ παλαιὰ μεταξὺ αὐτῶν συμμαχία. Ἡ Πρωσσία ἀποτυχοῦσα εἰς τὸν διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας, παρέμεινεν οὐδετέρα, ἤρξατο δὲ οὕτως ὁ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ρωσίας ἀγών.

Ὁ προστατευόμενος τῆς Γαλλίας Στανίσλαος μετημφιεσμένος εἰς ἐμπορικὸν πράκτορα καὶ διελθὼν τὴν Εὐρώπην, εἰσῆλθεν εἰς Βαρσοβίαν, ὅπου ἑξηκονταχισχίλιοι πολῖται ἐψήφισαν αὐτὸν ὡς βασιλέα. Ἀλλ' ὁ ρωσικὸς στρατὸς εἰσβαλὼν ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ τραπῇ εἰς Δάντζιγ, ἀναμένων ἐκεῖ γαλλικὰς ἐπικουρίας. Μετὰ τὴν ἀπέλασιν αὐτοῦ διὰ τῶν ρωσικῶν λογχῶν, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὁ Αὔγουστος Γ', ὁ δὲ Στανίσλαος πολιορκηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μοῦνιχ, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ μετημφιεσμένος εἰς χωρικόν, καὶ τὸ Δάντζιγ περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Ρώσων. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Πολωνικοῦ πολέμου ἤρξατο ὁ ἐπὶ τοῦ Ρήνου καὶ ἐν Ἰταλίᾳ νέος κατὰ τῆς Αὐστρίας. Οἱ Γάλλοι ἐξήγειραν κατ' αὐτῆς τοὺς Γερμανοὺς ἐκλέκτορας, κατέλαβον τὸ Κίελ, τὴν Φιλοσοοβούργην καὶ ἀφήρεσαν τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως καὶ τὸ δουκᾶτον τῆς Πάρμας. Ὁ Ρῶσος στρατηγὸς Λάσες διήλασε τὴν Σιλεσίαν, τὴν Βοημίαν καὶ τὴν Φραγκονίαν, διὰ πρώτην δὲ φορὰν παρουσίασεν ἐν Γερμανίᾳ ρωσικὸν στρατόν. Ἐπηκολούθησεν ἡ ἐν Βιέννῃ εἰρήνη καὶ οὕτως ἐτερματίσθη ὁ πόλεμος. Οἱ Γάλλοι ἐν τούτοις προεκάλεσαν τὴν ἐξέγερσιν τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Ρωσίας. Καὶ ἐν τῷ ἀνατολικῷ τούτῳ πολέμῳ ἡ Ρωσία εὗρε σύμμαχον τὴν Αὐστρίαν. Ὁ πόλεμος ὑπῆρξε δυσχερέστατος, καθ' ὅσον ὁ ρωσικὸς στρατὸς ὑπεχρεοῦτο νὰ διελαύνῃ διὰ μέσου τῶν ἀπεράντων καὶ ἐρήμων στεππῶν, στερούμενος τῶν πάντων.

Ἐν τούτοις ὁ Λάσες κατέλαβε τὸ Ἀζόφ, τὰς γραμμὰς τῆς Περεκόπης, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Κριμαίας Μπακσὲ-Σεράϊ καὶ ἐδῄωσε τὴν χώραν. Τῷ 1737 ἐλεηλάτησε τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου, ἐν ᾧ ὁ Μοῦνιχ νικήσας ἐν Σταβαντσάνῃ κατέλαβε τὸ Χοτὶν καὶ διελθὼν τὸν Προῦθον ἐκυρίευσε τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μολδαβίας. Οἱ Αὐστριακοὶ τοὐναντίον ἡττήθησαν ἐπανειλημμένως, φοβούμενοι δὲ πλειότερον τὴν γειτνίασιν τῶν Ρώσων ἢ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐπέσπευσαν τὴν εἰρήνην τοῦ Βελιγραδίου, παραχωρήσαντες εἰς τὴν Τουρκίαν πᾶσαν τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Βλαχίαν. Οἱ Ρῶσοι ἠκέσθησαν εἰς τὴν καταδάφισιν τοῦ φρουρίου τοῦ Ἀζόφ, ἀπέδωκαν τὰς καταληφθείσας χώρας εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ ἠρκέσθησαν εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Βούγη καὶ Δνειπέρου λωρίδα. Οὕτως ἐματαιώθη ἡ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πορεία τοῦ Μοῦνιχ, ἣν εἶχε σχεδιάσει. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἡ Ρωσία ἀπώλεσε πλέον τῶν 100.000 ἀνδρῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ βάρος τῶν φόρων καὶ αἱ συχναὶ στρατολογίαι εἶχον φέρει εἰς ἀπελπισίαν τοὺς ἀγροτικοὺς πληθυσμούς, γενικὴ δὲ ἐξεφράζετο δυσαρέσκεια, καὶ ὁ λαὸς ἀπέδιδε πάντα τὰ κακὰ ταῦτα εἰς τὴν βασιλείαν γυναικός. Ἡ ἔκρηξις ἐπαναστάσεως εὑρίσκετο ἐπὶ θύραις, ὅτε τῷ 1740 ἡ αὐτοκράτειρα Ἄννα Ἰβάνοβνα προσβληθεῖσα ἐκ λιθιάσεως καὶ αἰσθανομένη ἐγγύτατον τὸ τέλος της ὑπέγραψε, τῇ παραμονῇ τοῦ θανάτου της, ουκάζιον δι' οὗ ὥριζε τὸν ἐραστήν της Ἰωάννην-Ἐρνέστον Μπίρων ὡς ἀντιβασιλέα καὶ κηδεμόνα τοῦ διαδόχου τῆς Ἰβὰν τῆς Βρουνσβίκης. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία αὐτοκρατορικὴ τῆς πράξις.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Ἄννα** *(Πέτροβνα), πριγκίπισσα τῆς Ρωσίας.* Δευτερότοκος θυγάτηρ τοῦ μεγάλου Πέτρου γεννηθεῖσα τῷ 1708 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1728· ὑπανδρεύθη τῷ 1725 τὸν Κάρολον Φρειδερῖκον, δοῦκα τοῦ Ὀλστάϊν, μεθ' οὗ ἀπέκτησεν ἕνα υἱόν, ὅστις ἐγένετο αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Πέτρος Γ'. Ἀναγκασθεῖσα ἕνεκα τῶν ραδιουργιῶν τοῦ πρίγκιπος Μεντσικὼφ νὰ ἀπέλθῃ τῆς Ρωσίας, κατέφυγεν εἰς Κιέλ, ὅπου ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν εἴκοσι ἐτῶν. Θ. Β.

— **Ἄννα** *(Λεοπόλδοβνα), πριγκίπισσα τῆς Ρωσίας.* Ἐγεννήθη ἐν Rostock τῆς Γερμανίας τῷ

Digitized by Google

1718 καὶ ἀπέθανεν ἐν Χολμογκὸρ τῆς Ρωσίας τῷ 1746. Ἦτο αὕτη θυγάτηρ τοῦ δουκὸς Καρόλου-Λεοπόλδου τῆς Βρουνσβίκη, καὶ τῆς Αἰκατερίνης, ἀδελφῆς τῆς αὐτοκρατείρας τῆς Ρωσίας Ἄννης Ἰβάνοβνας. Ἀνατραφεῖσα ἐν Ρωσίᾳ ἠσπάσθη τὸ ὀρθόδοξον δόγμα τῷ 1733 καὶ τῷ 1739 υπανδρεύθη τὸν Ἀντώνιον Οὔλριχ, δοῦκα τῆς Βρουνσβίκης Βολφενμπούττελ, μεθ' οὗ ἀπέκτησεν ἕνα υἱόν, τὸν Ἰβάν, ὀνομασθέντα παρὰ τῆς αὐτοκρατείρας Ἄννης Ἰβάνοβνας ὡς διάδοχον αὐτῆς. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς τσαρίνας (28 Ὀκτωβρίου 1740), ὁ νεαρὸς πρίγκιψ ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ, ὁ δὲ εὐνοούμενος αὐτῆς Μπίρων εἶχε κατορθώσει τὴν προτεραίαν τοῦ θανάτου της νὰ ἀποσπάσῃ παρ' αὐτῆς τὸν διορισμόν του ὡς ἀντιβασιλέως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ μικροῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλ' οἱ Ρῶσοι κατείχοντο ἐξ ἀγανακτήσεως βλέποντες ἀνώτατον ἄρχοντα αὐτῶν ἄνδρα ξένον, αἱρετικόν, ἄνευ ἠθικῆς καὶ ἱκανότητος καὶ τοῦ ὁποίου ὁ μόνος τίτλος ἦτο ἡ ἀθέμιτος σχέσις, ἡ ἀτιμάζουσα τὴν μνήμην τῆς αὐτοκρατείρας των. Τὸ αὔθαδες καὶ ἀγέρωχον αὐτοῦ ἐπίεζε τοὺς Γερμανοὺς Ὄστερμανν καὶ Μοῦνιχ. Ὁ τελευταῖος οὗτος συνεννοηθεὶς μετὰ τῆς Ἄννης Λεοπόλδοβνας ὑπέσχετο ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὴν τῆς τυραννίας τοῦ Μπίρων.

Ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Μοῦνιχ Μπαχστάϊν παρεσκεύασε στρατιωτικὸν πραξικόπημα καὶ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 19 Νοεμβρίου 1740 ὁ Μπίρων, ὅστις εἶχεν ὀνομασθῆ δοὺξ τῆς Κουρλάνδης, μηδεμίαν ἔχων ὑπόνοιαν, συνελήφθη ἐν τῇ κλίνῃ του καὶ ἀπεστάλη μετὰ τῶν φίλων του ἐξόριστος εἰς Πέλιμ τῆς Σιβηρίας, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἡ σύζυγός του δούκισσα τῆς Κουρλάνδης, ἡμίγυμνος ἐρρίπτετο ἐκτὸς τῶν ἀνακτόρων. Οὕτως ὁ Μοῦνιχ ἀπέδωκεν εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἀνηλίκου αὐτοκράτορος τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀρχήν, ἠξίου δὲ ὡς ἀμοιβὴν τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιστρατήγου, ἀλλά, τοῦ πατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιθυμοῦντος τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ἠρκέσθη εἰς τὸν τίτλον τοῦ πρωθυπουργοῦ, τοῦ Ὄστερμανν διορισθέντος ἀρχιναυάρχου. Ἡ Ἄννα Λεοπόλδοβνα, ὁ σύζυγός της καὶ ὁ Ὄστερμανν ἀντέπραττον εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ Μοῦνιχ, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ ὑποβάλῃ παραίτησιν. Καταλαβόντες τὴν ἀρχὴν οἱ γονεῖς τοῦ Ἰβὰν ΣΤ' διεξεδίκουν ταύτην πρὸς ἀλλήλους. Ὁ Ὄστερμανν ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ δουκὸς Ἀντωνίου καὶ κατὰ τῆς Ἄννης. Ἡ ἀνικανότης τῆς ἀντιβασιλίσσης προεκάλει διαρκῶς σκάνδαλα, ἡ δὲ νωθρότης τῆς Κυβερνήσεως διηυκόλυνε τοὺς ἀντιπάλους τῶν Βρούνσβικ εἰς νέον πραξικόπημα. Ἡ θυγάτηρ τοῦ Μεγάλου Πέτρου Ἐλισάβετ ἐνθαρρυνομένη ὑπὸ τῶν ἐμπίστων αὐτῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Πέτρου Σουβάλωφ, Μιχαὴλ Βοροντζώφ, Ραζουμόφσκυ, Σφάρτς καὶ Λέστοκ, ἤρξατο καλλιεργοῦσα στάσιν μεταξὺ τοῦ στρατοῦ. Ἡ αὐλὴ ἀντελήφθη τὰς ἐνεργείας της ταύτας καὶ ἡ Ἄννα Λεοπόλδοβνα ἐπρότεινε τὴν σύλληψιν καὶ τὸν ἐγκλεισμὸν τῆς Ἐλισάβετ εἰς μοναστήριον. Ἠναγκάσθη οὕτως αὕτη νὰ ἐπισπεύσῃ τὸ πραξικόπημα καὶ τὴν νύκτα τῆς 25 Νοεμβρίου, μεταβᾶσα μετὰ τριῶν ἐμπίστων της εἰς τὸν στρατῶνα τοῦ συντάγματος Πρεομπραζέφσκυ, ἀφύπνισε τοὺς ἄνδρας καὶ εἶπεν εἰς αὐτούς: «Παιδιὰ γνωρίζετε τίνος εἶμαι θυγάτηρ». «Μητέρα, εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ φονεύσωμεν πάντας», ἀπεκρίθησαν οὗτοι. Ἡ Ἐλισάβετ ἀπηγόρευσεν εἰς αὐτοὺς τὸν φόνον οἱουδήποτε καὶ προσέθεσεν: «Ὁρκίζομαι ν' ἀποθάνω ὑπὲρ ὑμῶν· ὁρκίζεσθε ν' ἀποθάνητε καὶ σεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ»; Ὤμοσαν πάντες, ἀμέσως δὲ ἐξελθόντες οἱ στρατιῶται εἰς τὰς ὁδοὺς ἐβάδισαν κατὰ τῶν ἀνακτόρων, κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ νύκτα συνελήφθησαν ἡ Ἄννα Λεοπόλδοβνα, ὁ σύζυγός της δοὺξ Ἀντώνιος, ὁ ἀνήλικος αὐτοκράτωρ, ὁ Μοῦνιχ, ὁ Ὄστερμανν καὶ πάντες οἱ λοιποί. Ἡ Ἐλισάβετ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτειρα, οἱ δὲ μεγιστᾶνες τοῦ κράτους ἀπεδέχθησαν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ στρατιωτικοῦ ἐκείνου πραξικοπήματος. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰβὰν ΣΤ' μετηνέχθη εἰς Σλούσελβουργ, ἡ δὲ Ἄννα μετὰ τοῦ συζύγου καὶ τῶν τέκνων της ἐνεκλείσθη εἰς τὸ φρούριον Χολμογκόρ, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1746. Ὁ Μοῦνιχ καὶ ὁ Ὄστερμανν κατεδικάσθησαν ὁ μὲν εἰς τὸν διατροχισμόν, ὁ δὲ εἰς τὸν διαμελισμόν, ἀλλ' ἡ αὐτοκράτειρα Ἐλισάβετ ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς τὴν ζωὴν καὶ ἀφῆκεν αὐτοὺς ἐξορίστους εἰς Σιβηρίαν. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ΣΑΒΟΙΑ

—**Ἄννα** *(Λουζινιάν), δούκισσα τῆς* ***Σαβοΐας.*** Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου καὶ Ἀρμενίας Ἰωάννου Β'. Ἐγεννήθη τῷ 1415 καὶ ἐνυμφεύθη τὸν δοῦκα τῆς Σαβοΐας Λουδοβῖκον τῷ 1431.

ΣΑΞ-ΒΑΪΜΑΡ

—**Ἄννα** ***Ἀμαλία,*** *δούκισσα τοῦ* ***Σὰξ-Βάϊμαρ.*** Γεννηθεῖσα τῇ 24ῃ Ὀκτωβρίου 1739 καὶ ἀποθανοῦσα τῇ 10 Ἀπριλίου 1807. Θυγάτηρ τοῦ Καρόλου, δουκὸς τῆς Βρουνσβίκης-Βολφενμπύττελ καὶ τῆς Φιλιππίνας Καρλόττας, ἀδελφῆς Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου. Ἀποθανόντος ἐν ἔτει 1758 τοῦ συζύγου της Ἐρνέστου Αὐγούστου Κωνσταντίνου, ἐκυβέρνησεν ὡς κηδεμὼν τῶν δύο υἱῶν της Καρόλου Αὐγούστου καὶ Κωνσταντίνου, τὸ δουκᾶτον μετὰ μεγάλης σωφροσύνης καὶ δεξιότητος. Ὅτε ὁ υἱὸς αὐτῆς Κάρολος Αὔγουστος ἐνηλικιωθεὶς ἀνέλαβε τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας (1775), ἡ Ἄννα Ἀμαλία ἀφιερώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην, ἡ δὲ αὐλὴ αὐτῆς ἐγένετο κέντρον Γερμανῶν καὶ ξένων ποιητῶν, φιλοσόφων καὶ καλλιτεχνῶν.

ΣΕΡΒΙΑ

— **Ἄννα** *(Δούκαινα Κουνηνή), βασίλισσα τῆς* ***Σερβίας.*** Θυγάτηρ τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Θεοδώρου καὶ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας Στεφάνου Ραδοσλαύου (1228—1234). Ταύτης εὑρίσκεται ἐν Μονάχῳ ὁ δακτύλιος ἀρραβὼν φέρων τὴν ἐπιγραφὴν «Μνῆστρον Στεφάνου δουκικῆς ῥίζης κλάδου, Κομνηνοφυής τ' ἐν χερσίν, Ἄννα, δέχου». Κ. Μ. Κ.

ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ

— **Ἄννα,** *βασίλισσα τῆς* ***Τραπεζοῦντος.*** Θυγάτηρ τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος Τραπεζοῦντος Δαβὶδ Κομνηνοῦ (1458—1461), τὴν ὁποίαν ὁ κατακτητὴς Μωάμεθ Β' μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν ὅλης τῆς οἰκογενείας τοῦ Δαβὶδ ἐνέκλεισεν εἰς τὸ χαρέμιόν του, ὀλίγον δὲ ἀργότερα ἔδωσεν ὡς σύζυγον εἰς τὸν ἰδιαίτερόν του χότζαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Ἄννα δὲν ἔστερξε νὰ ἐξομόσῃ, ὁ χότζας τὴν ἀπεδίωξεν ἐκ τῆς οἰκίας του, ὁ δὲ Μωάμεθ τὴν ἄφησεν ἐλευθέραν. Τὰ γεγονότα αὐτὰ συνέβησαν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, ἐφόσον ἔμενεν ἀκόμη ἐκεῖ μετὰ τὴν ἅλωσιν ὁ Μωάμεθ, δὲν εἶναι δὲ ἀληθὲς τὸ λεγόμενον ὅτι ὁ χότζας ἐξώρισεν εἰς Πόντον τὴν Ἄνναν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου οὐδέποτε μετέβη ἡ Ἄννα.

Μόνη ἀπὸ ὅλην τὴν οἰκογένειαν τῶν Κομνηνῶν μείνασα εἰς τὸν Πόντον ἡ Ἄννα κατ' ἀρχὰς μὲν ἔμεινε περὶ τὴν Σαγγαρήν, τρεῖς ὥρας νοτιοδυτικῶς τῆς Τραπεζοῦντος, ὅπου ἐφέρετο καὶ σχετικὴ παράδοσις εἰς τὸ στόμα τῶν κατοίκων, ὕστερον ὅμως κατέφυγεν ὑπὲρ τὰ χωρία τοῦ Χαμψῆ-Κιοΐ εἰς δέκα ἓξ ὡρῶν ἀπόστασιν νοτίως τῆς Τραπεζοῦντος, ἐκεῖ δὲ ἔκτισε χωρίον ὀνομαζόμενον *Κυράννα* ἢ *Κορηάννα,* ὅπου ἐγκατεστάθη μαζὶ μὲ τοὺς ἀκολούθους της. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ δὲν ἠδυνήθη νὰ μείνῃ πολὺν καιρὸν καὶ ἐνῷ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου ἐκβιασθέντες ἐξισλαμίσθησαν, ἡ Ἄννα μὲ τοὺς ὀλίγους ἀπομείναντας πιστοὺς ὀπαδοὺς κατέφυγεν εἰς τὴν ἐκεῖθεν τοῦ Κολὰτ-Ντὰγ ὀρεινὴν καὶ φαραγγώδη περιφέρειαν τῆς Μούζαινας, ὅπου εἰς ἕνα μέρος ἀπόμερον καὶ ἀπόκρημνον ἔκτισε τὸ νέον χωρίον της. Παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον *Χάτζ* ὑπάρχει ἐκκλησία τῶν Ταξιαρχῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπὶ τοῦ τοίχου πρὸς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν ἀνεγινώσκετο πρὸ ἀρκετῶν δεκαετηρίδων ἡ ἑξῆς δυσανάγνωστος ἐπιγραφή: «Ὁρᾷς τὸ δεῖγμα τοῦ θεαρέστου βίου καὶ τῆς ἀκραιφνοῦς πίστεως. Ἡ Ἄννα ἡ Δαβίδ... σὺν τοῖς τέκνοις αὐτοῖς... εἶδον γὰρ οὗτοι τὸν ναὸν τοῦ Ταξιάρχου ἄμορφον ἀλλοίωσιν ἠλλοιωμένον ἐκκλησίας ἔνδοθεν ἠμαυρωμένης... καὶ λοιπὸν ἐφρόντισεν ἁμαρτωλῶν χάριν τε λύτρον καὶ βροτῶν σωτηρίαν... πάντων προσκυνούντων δουλικῶς... Σωφρονίου ἐξάρχου καὶ πρεσβυτέρου Νικολάου ἱστοριογράφου». Ἡ ἐπιγραφὴ αὐτὴ ἐνισχύει τὴν παράδοσιν τῶν κατοίκων τῶν μερῶν ἐκείνων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἀνάγουν τὴν καταγωγήν των εἰς τοὺς Κομνηνούς. Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἄννης,** *παράσημον* ***Ἁγίας*** —. Τὸ ρωσικὸν τοῦτο παράσημον ἀνῆκεν ἀρχικῶς εἰς τὸ γερμανικὸν δουκᾶτον τοῦ Χολστάιν. Ἱδρύθη τὴν 3 Φεβρουαρίου 1735, ὑπὸ τοῦ Καρόλου-Φρειδερίκου, δουκὸς τοῦ Χολστάϊν-Γκοττὸρπ πρὸς τιμὴν τῆς δουκίσσης συζύγου του Ἄννης, θυγατρὸς τοῦ Μεγάλου Πέτρου. Μετεβιβάσθη εἰς τὴν Ρωσίαν ὑπὸ τοῦ Πέτρου Θεοδώροβιτς, υἱοῦ τοῦ δουκὸς Καρόλου. Θ. Β.

ἄννα. Νόμισμα τῶν Ἰνδιῶν, τὸ 1)16 τῆς ρουπίας (βλ. λ.).

ἄννα-κάγυα (anna-kaya). Λέξις σανσκριτικὴ δηλοῦσα τὸ φυσικὸν σῶμα ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς *«βεδάντας».*

—***ἄννα-μάγυα*** (anna-maya). Λέξις σανσκριτική, δηλοῦσα τὸν πέπλον τῆς σαρκὸς κατὰ τοὺς Βεδαντιστάς.

Ἄννα-πούρνα-Ντέβι (Anna-purna-Devî). Θεὰ τοῦ πλούτου καὶ τῆς φιλοδωρίας τῶν Ἰνδῶν. Ἀπεικονίζεται καθημένη ἐπὶ λωτοῦ καὶ κρατοῦσα εἰς τὰς χεῖράς της κοχλιάριον.

Ἀννὰ (Annat), ***Φραγκῖσκος.*** Ἰησουΐτης, ἐξομολογητὴς Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' (1590—1670). Πολέμιος τοῦ Πὸρ-Ρουαγιάλ, κατώρθωσεν, ὥστε νὰ καταδικασθῶσιν ὑπὸ τῆς Σορβώννης αἱ δύο προτάσεις, αἱ προκαλέσασαι τὴν ὑπερορίαν τοῦ μεγάλου Ἀρνώ. Ὁ Πασκὰλ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Ἀννὰ τὴν ιζ' καὶ ιη' «ἐπαρχιακὴν» ἐπιστολήν του. Α. Δ.

ἀνναβεργίτης (Annabergit) *['Ορυκτολ.].* Ὀρυκτὸν κρυσταλλούμενον εἰς κρυστάλλους, οὐχὶ σαφεῖς, τοῦ μονοκλινοῦς κρυσταλλικοῦ συστήματος. Παρουσιάζεται συνήθως ὡς γεηρόν, κροκιδῶδες. Ἔχει σκληρότητα 1—2 ½ βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 3,—3,1, καὶ μηλοπράσινον χρῶμα. Ἐν τῇ φύσει ἀπαντᾶται ὡς ἐπάνθημα καὶ ἐπικάλυμμα ἐπὶ νικελιούχων μεταλλευμάτων (χλοανθίτου καὶ νικελίτου), συχνότερα μὲ ἄνθη κοβαλτίου καὶ φαρμακόλιθον. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι ἔνυδρον ἀρσενικικὸν νικέλιον. Ὁ μοριακὸς χημικός του τύπος εἶναι $Ni_3As_2O_8.8H_2O$. Εὑρέθη εἰς τὸ Annaberg, Riechelsdorf, Allemont καὶ ἀλλαχοῦ. Ὀνομάζεται καὶ *νικελιάνθη* (Nickelblüte). Γ. Κ. Γ.

Ἀνναῖος (Annaeus ἢ Anneus). Ρωμαϊκὸν οἰκογενειακὸν ὄνομα (nomen gentile ἢ gentilicium), π. χ. M. Annaeus Lucanus (Λουκανός), L. Annaeus Seneca (Σενέκας), L. Annaeus Cornutus (Κορνοῦτος), κ. ἄ. Θ. Α. Κ.

Ἀνναιρίζι· βλ. **Ἀνισίτ.**

Ἀνναχός. Οὕτως εἶχεν ἐξελληνισθῆ τὸ ὄνομα τοῦ βιβλικοῦ Ἐνὼχ (βλ. λ.) ἔν τινι φρυγικῇ παραδόσει (βλ. *Στέφανον Βυζάντιον* ἐν λέξει *Ἰκόνιον*). Π. Ι. Μ.

ἀννάλιθος. Μῖγμα κεκαυμένου γύψου μετ' ἄμμου καὶ σκύρων, ἢ τεμαχίων ὀπτοπλίνθων, τὸ ὁποῖον, χυνόμενον εἰς τύπους, ἀποκτᾷ ταχέως συνοχὴν καὶ ἀντοχήν. Ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τοιχοποιίαν. —Μ.

ἀνναλίνη. Μῖγμα κεκαυμένου καὶ εἰς κόνιν ἀλεσμένου γύψου μετὰ δωδεκαπλασίου βάρους ὕδατος, χρησιμοποιούμενον ἐν τῇ χαρτοβιομηχανίᾳ ὡς πρώτη ὕλη (μέχρι 30 %) διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ χάρτου. Ἡ ἀνάμιξις ὑποβοηθεῖται δι' ἀναδεύσεως, ἀκολουθεῖ ὁ διαχωρισμὸς τοῦ ὕδατος ἀπὸ τοῦ γύψου διὰ πιέσεως ἢ περιστροφῆς καὶ ἡ ξήρανσις καὶ ἡ ἄλεσις τοῦ γύψου εἰς λεπτὴν κόνιν. Ἡ ἀνναλίνη χρησιμοποιεῖται ἐπίσης πολλαχῶς εἰς τὴν παρασκευὴν χρωμάτων. —Μ

Ἀννὰμ (τὸ) (Annam). Αὐτοκρατορία ἐν τῇ ΝΑ. Ἀσίᾳ, ἀποτελοῦσα σήμερον τμῆμα τῆς γαλλικῆς Ἰνδοκίνας καὶ τελοῦσα ὑπὸ τὴν γαλλικὴν προστασίαν.

— [ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] Τὸ Ἀννάμ, καταλαμβάνον ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς χερσονήσου τῆς Ἰνδοκίνας, ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Τογκίνου, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Σινικῆς θαλάσσης, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Κάτω Κοχιγκίνας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Καμπόιζης καὶ τοῦ Λάος. Ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες (μέσον πλάτος 30 καὶ μέσον μῆκος 300 λευγῶν), καὶ καταλαμβάνει ἔκτασιν 150.000 τ. χ. περίπου. Ὁ πληθυσμός του ἀνέρχεται εἰς 5.173.000 ὡς ἔγγιστα κατοίκους (1926), ὧν 2300 Εὐρωπαῖοι, οἱ δὲ λοιποὶ αὐτόχθονες Ἀνναμῖται (βλ. λ.), ἔχοντες ὅμως γαλλικὴν ὑπηκοότητα.

Τὸ Ἀννὰμ εἶναι χώρα ὀρεινή. Μία μακρὰ ἅλυσις ὀρέων, αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ τῶν ὁποίων κυμαίνονται μεταξὺ 1000 καὶ 1500 μ. ὕψους, παραλλήλως πρὸς τὴν Σινικὴν θάλασσαν ἑλισσομένη, χωρίζει τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ἀννὰμ ἀπὸ τὸ τοῦ Μεϊκόνγκ. Τὰ κυριώτερα ὄρη τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης εἶναι ἀπὸ Ν. εἰς Β. τὰ ἑξῆς: τὸ *Ταϊ-κοΐ* (400 μ.), τὸ *Ταϊ-νε-μυΐ* (500 μ.), εἰς τὸν κόλπον τοῦ Κι-νὸν τὸ *Νουΐ-βοντούα* (565 μ.), ἡ *Στρογγύλη Τράπεζα* (670 μ.), ἡ *Διπλῆ Κορυφὴ* (700 μ.), οἱ *Μαστοὶ* (910 μ.), τὸ *Πλατὺ* (870 μ.)· πρὸς Β. τοῦ κόλπου τοῦ Τουρὰν αἱ *Σιδηραῖ Πύλαι* (1200 μ.)· ὄπισθεν τῆς πεδιάδος τῆς Οὐὲ τὰ ὄρη *Μπουόνγκτάν, Νιζὰ-χὰν* καὶ *Ὀν-τζοὺν* (416 μ.) καὶ τὸ ὄρος *Κορυφὴ τοῦ Νότου* (700 μ.)· πρὸς Δ. τὸ *Μορν-Κασαλὸ* (700 μ.), τὸ *Δόντι τῆς Τίγρεως* (1300 μ.)· μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Λάϋ καὶ Βοὺνγκ-χούα τὸ *Μέγα Ὄρος* (1660 μ.)· ἀκολουθεῖ τὸ ὀχυρὸν ὄρος *Ντζοὺν-χοΐ,* ὅπου καὶ τὰ ἀρχαῖα σύνορα μεταξὺ Ἀννὰμ καὶ Τογκίνου, καί, τέλος, τὸ *Χοάνι* (500 μ.). Οἱ ποταμοὶ τοῦ Ἀννὰμ λόγῳ τοῦ ἐπιμήκους καὶ στενοῦ σχήματος τοῦ χώρου, δὲν εἶναι ἄξιοι λόγου· μεταξὺ αὐτῶν ἀξιολογώτεροι εἶναι ὁ *Φοῦ-γιάϊ,* ὁ *Φάνρι,* ὁ *Φοὺ-γιέν,* ὁ *Φάϊ-φό,* ὁ *Τουράν,* ὁ *Οὐέ,* ὁ *Σόνγκ-τζιάνγκ.* Ἀκτογραφικῶς ἡ χώρα δὲν ἐμφανίζει ἐνδιαφέρον. Μικρὸς μόνον ἀριθμὸς κολπίσκων καί, ἐπομένως, ἀκρωτηρίων δύναται νὰ ἀριθμηθῇ κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν (βλ. ἐν λ. Ἰνδοκίνα χάρτην τῆς χερσονήσου, ἐν ᾗ καὶ τὸ Ἀννάμ). Τούτων σημαντικώτεροι εἶναι οἱ ἐν τῷ νοτίῳ τμήματι λιμένες τοῦ *Τουράν,* τοῦ *Κουάνγκ-Νγκάϊ-Τζίν,* τοῦ *Κί-νὸν* καὶ τοῦ *Νίν-δα.*

Τὸ κλίμα τοῦ Ἀννὰμ εἶναι ἀνθυγιεινόν. Καθ' ὅλον τὸ ἔτος πνέουσι μουσσῶνες, ΒΑ ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Ἀπριλίου καὶ ΝΔ ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἡ περίοδος τῶν ΒΑ εἶναι καὶ περίοδος τῶν βροχῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι καὶ ἡ αἰτία πολλῶν τοπικῶν πυρετῶν καὶ ἄλλων ἐπιδημιῶν, ἰδίως δὲ τῆς δυσεντερίας.

Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας, καθ' ὃ ὀρεινὸν καὶ μὴ ἐπαρκῶς ἀρδευόμενον, δὲν εἶναι εὔφορον. Εἰς τὰς πεδινὰς ἐκτάσεις καλλιεργεῖται κυρίως ἡ ὄρυζα,

Digitized by Google

μετ' αὐτὴν δὲ ὁ ἀραβόσιτος, τὸ σακχαροκάλαμον, ἡ μανιόκα, τὸ τέϊον, ὁ καπνός, ἡ κανέλλα κλπ. Ἐκ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων εὐδοκιμοῦν ἡ πορτοκαλλέα καὶ ὁ ἀνανᾶς. Ἡ βιομηχανία, ἀφ' ἧς ἡ χώρα διατελεῖ ὑπὸ τὴν γαλλικὴν προστασίαν, ἀνεπτύχθη σημαντικῶς, παραγομένης ἀκατεργάστου ἰδίως μετάξης, κατωτέρας ὅμως ποιότητος τῆς σινικῆς τοιαύτης. Εἰς τὰς δασώδεις ἐκτάσεις διενεργεῖται σημαντικὴ ἐκμετάλλευσις ξυλείας καὶ κόμμεως. Ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς χώρας, ὁ περικλειόμενος εἰς τὰ γρανιτώδους συστάσεως ὄρη, δὲν εἶναι τόσον σημαντικός, συνίσταται δὲ εἰς μικρὰς ποσότητας σιδήρου, χαλκοῦ καὶ ἀργύρου, ἐνιαχοῦ δὲ μαρμάρου καὶ γαιάνθρακος.

Πρωτεύουσα τοῦ Ἀννὰμ εἶναι ἡ *Οὐὲ* (Hué), κειμένη οὐ μακρὰν τῆς θαλσάσης καὶ ἔχουσα περὶ τοὺς 63.000 κατοίκους (1926), σχεδὸν πάντας Ἀνναμίτας, ἐκτὸς 200 Εὐρωπαίων καὶ 350 Κινέζων. Τὸ ὡραιότερον οἰκοδόμημα τῆς πόλεως εἶναι τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα, σινικοῦ ρυθμοῦ καὶ ἐκτισμένα ἐπὶ τῆς θέσεως, ὅπου ἄλλοτε ἦτο τὸ φρούριον τῆς πόλεως. Ἀξιομνημόνευτος εἶναι ἐπίσης ἡ ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ Οὐὲ σιδηρᾶ γέφυρα. Ἑκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ τούτου καὶ εἰς ἀπόστασιν 6000 μ. περίπου ὑπάρχουν οἱ τάφοι τῶν βασιλέων τῆς δυναστείας τῶν Νγοῦνγεν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει καὶ ὁ σημερινὸς αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀννάμ.

— [ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] Τὸ Ἀννάμ, καίπερ διατελοῦν ὑπὸ γαλλικὸν προτεκτορᾶτον, διετήρησε τὴν ἐθνικὴν δυναστείαν του. Ἐν τούτοις τὰ δικαιώματα τοῦ Ἀνναμίτου αὐτοκράτορος ἔχουν περιορισθῆ ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ 1925 αὐτοκράτωρ Βαὸ-Ντάϊ δυνάμει τῆς μετὰ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως συνθήκης τῆς 6 Νοεμβρίου 1925 δὲν διετήρησε εἰμὴ μόνον τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἐπὶ τῶν ὑπηκόων του ἐξουσίαν. Τὴν πραγματικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ ὁ ἐν Οὐὲ ἐδρεύων Γάλλος ἁρμοστὴς ἐξαρτώμενος καὶ οὗτος ἀπὸ τοῦ ἐν Ἀνόϊ ἐδρεύοντος Γάλλου γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Γαλλικῆς Ἰνδοκίνας. Ὁ ἁρμοστὴς οὗτος ἀντιπροσωπεύων τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῆς σχέσεις, κυβερνᾷ τὴν χώραν, ἔχων παρ' αὐτῷ τὸ Συμβούλιον τοῦ Προτεκτοράτου καὶ τὸ Συμβούλιον τῶν Κὸ—μάτ.

Διοικητικῶς ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς τοὺς ἑξῆς 14 νομούς: 1) *Οὐέ*, 2) *Κουάνγκ - Νάμ*, 3) *Κουάνγκ - Νγκάϊ*, 4) *Μπὶν - Τζίν*, 5) *Φοῦ - γιέν*, 6) *Μπὶν - Ὀά*, 7) *Μπὶν - Τουάν*, 8) *Κουάγκ - τρί*, 9) *Κουάνγκ - Μπίν*, 10) *Ἄ - τιν*, 11) *Νιὲ - Ἄν*, 12) *Τὰν - ὀά*, 13) *Χουμάϊ* καὶ 14) *Νταρλάκ*. Αἱ ἐπαρχίαι αὗται διοικοῦνται γενικῶς ὑπὸ ἑνὸς Ἀνναμίτου μανδαρίνου, πλὴν τῆς τελευταίας, ἡ ὁποία ἀποσπασθεῖσα τῷ 1904 ἀπὸ τοῦ Λάος καὶ κατοικουμένη ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Μόϊ, διοικεῖται ὑπὸ Γάλλου διοικητικοῦ ὑπαλλήλου ἐξαρτωμένου ἀπὸ τοῦ ἐν Οὐὲ ἁρμοστοῦ. Ὑπὸ Γάλλου ὑπαλλήλου διοικεῖται ἐπίσης ἐξαιρετικῶς καὶ ἡ Τουράν, ἡ ἀποτελοῦσα τὸν σημαντικώτερον λιμένα τοῦ Ἀννάμ· οἱ νομοὶ οὗτοι διαιροῦνται εἰς ἐπαρχίας *Φοῦ* καὶ διαμερίσματα *Οὐγιέν*.

— [ΙΣΤΟΡ.] Αἱ περὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τοῦ Ἀννὰμ πληροφορίαι βασίζονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς πληροφορίας τὰς παρεχομένας ὑπὸ τῶν σινικῶν χρονικῶν. Τὸ κράτος τοῦ Ἀννὰμ—ἡ λέξις σημαίνει «εἰρηνικὸς νότος»— δὲν περιωρίζετο εἰς τὰ σημερινὰ στενὰ ὅρια, ἀλλὰ περιελάμβανε ἐκτάσεις πολὺ μεγαλυτέρας. Οἱ Ἀνναμῖται ἀνάγουν τὴν ἵδρυσιν τοῦ κράτους των εἰς τὴν τρίτην πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδα. Ἱδρυτὴς τοῦ Ἀνναμιτικοῦ Κράτους ὑπῆρξεν ὁ ἐκ τοῦ Κινέζου πρίγκιπος *Τὰν ννόγκ* καταγόμενος Λὸκ-τούκ, ὅστις καὶ ἐγένετο πρῶτος βασιλεὺς τῆς χώρας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κὶν-ντζουὸνγκ-βουὸνγκ* (2879 π. Χ.) καὶ ἀρχηγέτης τῆς δυναστείας τοῦ *Χόνγκ-μπὰνγκ-τί*. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἱδρύθησαν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀνναμιτῶν ἀποικίαι Κινέζων, οἱ ὁποῖοι μετέδωσαν εἰς τοὺς αὐτόχθονας τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἤθη των. Ἐν τούτοις ἡ σινικὴ διείσδυσις δὲν ὑπῆρξε ποτὲ ὁριστική, διαρκεῖς δὲ πόλεμοι καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν μακρὰν ἐποχὴν διεξήγοντο μεταξὺ τῶν κατακτητῶν καὶ τῶν Ἀνναμιτῶν ζητούντων νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Ὁ κατωτέρω παρατιθέμενος πίναξ τῶν μοναρχῶν τοῦ Ἀννὰμ δεικνύει ἐπακριβῶς τὰς φάσεις, δι' ὧν διῆλθε ἡ μακραίων αὐτοκρατορία μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

I. ΑΡΧΑΙΑ ΕΠΟΧΗ

—α') ***Πρώτη δυναστεία*** : τῶν Χὸνγκ-μπὰνγκ-τί, διατηρηθεῖσα 2622 ἔτη καὶ δώσασα εἰς τὸ Ἀννὰμ 20 αὐτοκράτορας, τούς:

1) Κὶν-ντζουὸνγκ-βουόνγκ.
2) Λὰκ-λὸνγκ-κουάν.
3) Χοὺνγκ-βουὸγκ Α'.
4—20) Χοὺνγκ-βουὸγκ Β'—ΙΗ'.

—β') ***Δευτέρα δυναστεία*** τῶν Τούκ:

Ἀν-ντζουὸνγκ-βουόγκ, 50 ἔτη, 257—207 π. Χ.

—γ') ***Τρίτη δυναστεία*** : τῶν Τριεοῦ, διατηρηθεῖσα 97 ἔτη (μέχρι τοῦ 111 π. Χ.) καὶ δώσασα 5 αὐτοκράτορας, τούς:

1) Τριεοῦ-βο-ντζῆ	71 ἔτη,	207—136	π. Χ.
2) Βὰν-βουὸνγκ	12 »	136—124	»
3) Μὶν-βουὸνγκ	12 »	124—112	»
4) Ἀϊ-βουὸνγκ	1 »	113—112	»
5) Τουὰτ-ντζουὸνγκ-βουὸνγκ	1 »	112—111	»

II. ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΠΟΧΗ

(Ἀπὸ τοῦ 111 π. Χ., καθ' ὃ τὸ Ἀννὰμ κατελήφθη ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τῶν Σινῶν μέχρι τοῦ 968 μ. Χ., ὁπότε ἀπηλλάγη τῆς σινικῆς κυριαρχίας.)

—α') Πρώτη σινικὴ κατοχή, 111 π. Χ.—39 μ.Χ.

—β') Βασίλισσα Τρὲνγκ-Τράκ, 39—42 μ.Χ.

—γ') Δευτέρα σινικὴ κατοχὴ ἐπὶ 144 ἔτη, 42—186 μ. Χ.

—δ') Σὶ-βουόνγκ, 40 ἔτη, 186—226 μ. Χ.

—ε') Τρίτη σινικὴ κατοχή, παραταθεῖσα 314 ἔτη, 226—540 μ. Χ.

—στ') Δυναστεία τῶν πρώτων Λὺ ἐπὶ 62 ἔτη (541—603), εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν οἱ αὐτοκράτορες

1) Λὺ-νάμ-ντζῆ,	7 ἔτη	541—548
2) Τριεοῦ-βιὲτ-βουὸνγκ	23 »	548—571
3) Λὺ-φὰτ-τοῦ	32 »	571—603

— ζ') ***Τετάρτη σινικὴ κατοχή***, διαρκέσασα ἐπὶ 336 ἔτη (603—939).

— η') ***Δυναστεία τῶν Νγκό***, ἐπὶ 29 ἔτη (939—968), δώσασα τοὺς ἑξῆς 4 αὐτοκράτορας:

1) Τιὲν-νγκὸ-βουὸνγκ	6 ἔτη	939—945
2) Μπίνι-βουὸνγκ	6 »	945—951
3) Χάου-νγκὸ-βουὸνγκ	15 »	951—966
4) Νγκὸ-σοὺ-κουὰν	2 »	966—968

III. ΤΡΙΤΗ ΕΠΟΧΗ.

(Ἀπὸ τῆς ἀποτινάξεως τοῦ Κινεζικοῦ ζυγοῦ (968 μ. Χ.) μέχρι σήμερον.)

— α') ***Πρώτη Δυναστεία*** : τῶν Τζὶν ἐπὶ 13 ἔτη, (968—981), δώσασα δύο αὐτοκράτορας, τούς:

1) Τζὶν-τιὲν-χοὰνγκ	12 ἔτη	968—980
2) Φὲ-ντζῆ	8 μῆνας	980—981

— β') ***Δευτέρα Δυναστεία***: τῶν πρώτων Λέ, ἐπὶ 29 ἔτη (981—1010), 3 αὐτοκράτορας:

1) Λὲ-τζάϊ-χὰν	24 ἔτη	981—1005
2) Τροὺνγκ-τὸνγκ-χὰν-ντζῆ	3 ἡμέρας	1005—1005
3) Νγκόα-τριεοῦ	5 ἔτη	1005—1010

γ') ***Τρίτη Δυναστεία***: τῶν νεωτέρων Λύ, ἐπὶ 216 ἔτη (1010—1226), 9 βασιλεῖς:

1) Λύ-τάϊ-τὸ	18 ἔτη	1010—1028
2) Λύ-ταϊ-τὸνγκ	27 »	1028—1055
3) Λύ-τὰν-τὸνγκ	17 »	1055—1072
4) Λύ-νιὲν-τὸνγκ	56 »	1072—1128
5) Λύ-τάν-τὸνγκ	11 »	1128—1139
6) Λύ-ἄν-τὸνγκ	39 »	1139—1178
7) Λύ-χάο-τὸνγκ	33 »	1178—1211
8) Λύ-χούκ-τὸνγκ	14 »	1211—1225
9) Λύ-κιέου-χοὰνγκ	1 »	1225—1226

— δ') ***Τετάρτη Δυναστεία***: τῶν Τράν, 181 ἔτη (1226—1407), 14 βασιλεῖς:

1) Τρὰν-τάϊ-τὸνγκ	32 ἔτ.	1226—1258
2) Τρὰν-τάν-τὸνγκ	21 »	1258—1279
3) Τρὰν-νιὲν-τὸνγκ	14 »	1279—1293
4) Τρὰν-ἄν-τὸνγκ	21 »	1293—1314
5) Τρὰν-μίν-τὸνγκ	15 »	1314—1329
6) Τρὰν-χιὲν-τὸνγκ	12 »	1329—1341
7) Τρὰν-τζοῦ-τὸνγκ	28 »	1341—1369
8) Τρὰν-νιῆ-τὸνγκ (Ντζηένγκ-νιὲτ-Λὺ)	3 »	1369—1372
9) Τρὰν ντζουῆ-τὸνγκ	4 »	1372—1376
10) Τρὰν-φῆ-ντζῆ	12 »	1376—1388
11) Τρὰν-τουὰν-τὸνγκ	9 »	1388—1397
12) Τρὰν-τιεοῦ-τζῆ (Χὸ-κὶ-λύ, Χὸ-χὰν-σουὲνγκ)	2 »	1397—1399
13) Τζιὰν-τζίν-τζῆ	2 »	1399—1401
14) Τροὺνγκ-κιὰνγκ-τζῆ	5 »	1401—1406

—ε') ***Πέμπτη Δυναστεία***: τῶν νεωτέρων Λέ, 382 ἔτη (1407—1789), 26 βασιλεῖς:

1) Λὲ-τάϊ-τό	26 ἔτ.	1407—1433
2) Λὲ-τάϊ-τὸνγκ	9 »	1433—1442
3) Λὲ-νιὲν-τὸνγκ	17 »	1442—1459
4) Λὲ-τάν-τὸνγκ	38 »	1459—1497
5) Λὲ-χιὲν-τὸνγκ	7 »	1497—1504
6) Λὲ-τοὺκ-τὸνγκ	1 »	1504—1505
7) Λὲ ὀάϊ-νιοὺκ-τζῆ	5 »	1505—1510
8) Τουὲνγκ-τζὲχ-τζῆ	7 »	1510—1517
9) Κιέου-τὸνγκ	6 »	1517—1523
10) Χοὺνγκ-Χοὰνγκ (Μὰχ-ντὰνγκ-τζοὺγκ)	5 »	1523—1528
11) Τρὰγκ-Τὸνγκ	16 »	1528—1544
12 Τροῦγκ-Τὸνγκ (Μὰχ-Φουὲχ-ἄϊ)	8 »	1544—1552
13) Ἂν-Τὸνγκ (Μὰχ Φουὲχ-νγκού-γιεν)	16 »	1552—1568
14) Τὲ-Τὸνγκ (Μὰχ-μάου-χιὲπ)	27 »	1568—1595
15) Λὲ-Κίν-τὸνγκ	19 »	1595—1614
16) Λὲ-τὰν-τὸνγκ	42 »	1614—1656
17) Λὲ-κιὲν-τὸνγκ	7 »	1656—1663
18) Λὲ-χούγιεν-τὸνγκ	9 »	1663—1672
19) Λὲ-τζιὰ-τὸγκ	4 »	1672—1676
20) Λὲ-χὶ-τὸνγκ	27 »	1676—1703
21) Λὲ-τζοῦ-τὸνγκ	21 »	1703—1724
22) Βιν-τὰν-τζῆ	4 »	1724—1728
23) Τουὰν-τὸνγκ	4 »	1728—1732
24) Ὑ-τὸνγκ	6 »	1732—1738
25) Λὲ γιὲν-τὸνγκ	48 »	1738—1786
26) Λὲ γιὲ-τὸνγκ-τζῆ	3 »	1786—1789

—στ') ***Ἐπαναστάσεις τῶν Τάϋ-σόν***, μέχρι τοῦ 1801:

1) Τάϊ-ντζοὺκ
2) Κιὰγκ-τροὺνγκ
3) Κιὲν-τὰν

—ζ') ***Ἕκτη δυναστεία τῶν Νκοῦγεν***, ἡ ὁποία βασιλεύει ἀπὸ τοῦ 1801 μέχρι σήμερον:

1) Τζιὰ-Λὸνγκ	19 ἔτ.	1801—1820
2) Μιν-Μὰνγκ	22 »	1820—1842
3) Τιέου-Τρὶ	5 »	1842—1847
4) Τοῦ-Ντζοὺκ	36 »	1847—1883
5) Κάϊ ντζὶν	42 »	1883—1925
6) Βαὸ-ντάϊ	—	1925—

Ἡ ἱστορικὴ περίοδος τοῦ Ἀννὰμ ἄρχεται μὲ τὴν δυναστείαν τοῦ Τζὶν (368 π. Χ.). Κατά τινας ὁ ἱδρυτὴς ταύτης Τζὶν-τιὲν-χοὰνγκ ἦτο ἀρχηγὸς λῃστῶν, κατ' ἄλλους δὲ ἁπλοῦς βοσκός. Τὸ 1909—1910 τὸν θρόνον κατέλαβε ὁ Λὺ-Τάϊ-Τὸ ἱδρύσας τὴν δυναστείαν τῶν Λύ, ἣν διεδέχθη κληρονομικῷ δικαιώματι τῷ 1225 ἡ δυναστεία τῶν Τράν, τοῦ πρώτου Τρὰν κὰν νυμφευθέντος τὴν τελευταίαν ἀπόγονον τοῦ Λὺ βασίλισσαν Λὺ κιέου-χοάνγκ. Οἱ τελευταῖοι ἀπόγονοι τῆς δυναστειας ταύτης ἐφονεύθησαν πάντες κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἀνναμιτῶν πρὸς τοὺς Κινέζους, οἵτινες ἀπεπειράθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (ΙΕ' αἰὼν) νὰ καταλάβουν ἐκ νέου τὸ Ἀννάμ. Τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα ἀνέλαβεν ὁ Λὲ-λόϊ, γενόμενος τῷ 1428 ὁ ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν νεωτέρων Λέ. Ἐπὶ τῆς δυναστείας ταύτης ἔλαβε χώραν ἡ μεγάλη ἐπανάστασις τῶν Μὰκ ἢ Μόϋ, τῶν ὁποίων ὁ ἀρχηγὸς Μὰκ-ντὰγκ-ντὸνγκ ἀπέβη πανίσχυρος. Τῷ 1548 ἡ ἰσχὺς τῶν Μόϋ κατελύθη, καίτοι ὁ πρὸς αὐτοὺς ἀγὼν τῶν Λὲ παρετάθη ἐπὶ μακρὸν εἰσέτι. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀγώνων αὐτῶν προσέφερε μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Λὲ ὁ στρατηγὸς Νγκοῦγιεν, ἐκ τοῦ ὁποίου προῆλθεν ἡ σήμερον κρατοῦσα δυναστεία. Κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶν Λέ, τοῦ Λὲ-Γιὲν-Τόνγκ, καὶ πρωθυπουργεύοντος τοῦ Τζουὲ Τὸνγκ ἐξερράγη ἡ τρομερὰ ἐπανάστασις τῶν Τάϋ σὸν ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν ὀρέων εἰς τὰ ὁποῖα κατέφυγον οἱ πρῶτοι ἐπαναστάται.

Ἡ ἀδυναμία τῶν Νγκοῦγιεν καὶ ἡ ἀντιδημοτικότης τῆς κυβερνήσεώς των ἐνίσχυσαν μεγάλως τὴν ἐπανάστασιν ταύτην, ἡ ὁποία ὅμως κατέληξεν εἰς τὴν ἕνωσιν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἀννάμ. Ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη ὡς ἑξῆς: Μία Τογκινικὴ οἰκογένεια τοῦ Νῆ-ἄν, αἰχμάλωτος πολέμου, εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λέ-Τάν-τόνγκ εἰς Κὶ-νιόν. Ἓν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης, ὁ Νγκοῦγιεν Βάν-νάκ, ὑπάλληλος τοῦ τελωνείου ἐν Βάν-ντόν, θέλων νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη του, κατεχράσθη σημαντικὸν ποσόν. Φοβούμενος τὰς συνεπείας κατέφυγεν εἰς τὰ ὄρη Ταϋ-σόν, ὅπου ἐγένετο ἀρχηγὸς λῃστοσυμμορίας καὶ μετά τινας ἐπιτυχίας κατὰ τῶν τελωνοφυλάκων κατέλαβε τὴν Κὶ-νιὸν διὰ στρατηγήματος. Τὰς ταραχὸς ταύτας ἐπωφελούμενος ὁ ἡγεμὼν τοῦ Τογκίνου κατέλαβε τὴν Οὐὲ (1774), ἐνῷ ὁ Τζονέ-τὸνγκ μετὰ τοῦ υἱοῦ του κατέφυγεν εἰς τὴν Κάτω Κοχιγκίναν, ὅπου καὶ ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν Τάϋ-σόν. Ὁ ἀνεψιός του Νγκοῦγιεν-Ἄν, ὁ γνωστὸς ἀργότερον ὡς Τζιὰ Λόνγκ, ἔμεινε μόνος πλέον κληρονόμος τοῦ θρόνου. Ἐπηκολούθησε μακρὰ περίοδος ἐμφυλίων πολέμων, διαρκούντων τῶν ὁποίων ὁ Τζιὰ-Λὸνγκ ἐζήτησε διὰ τοῦ ἱεραποστόλου Πινιὼ ντὲ Μπεαὶν τὴν συνδρομὴν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΣΤ', προσφέρων ὡς ἀντάλλαγμα τὸν λιμένα τῆς Τουράν. Ἐνταῦθα δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν σχέσεις τοῦ Ἀννὰμ ἐχρονολογοῦντο ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Οἱ πρῶτοι ἐλθόντες εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς Ἀνναμίτας ἦσαν οἱ Πορτογάλοι, οἵτινες καὶ ἔδοσαν εἰς τὸ Ἀννὰμ τὴν ὀνομασίαν *Κοχιγκίνα*, ἥτις καὶ εἶχεν ἐπικρατήσει ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον.

Ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος ΙΣΤ' ἐδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ Τζιὰ-Λόνγκ καὶ διὰ τῆς συνομολογηθείσης ἐν Βερσαλλίαις συνθήκης (1787) παρεχωρήθη εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ δικαίωμα τῆς ἐπεμβάσεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ Ἀννάμ. Καὶ ναὶ μὲν ἡ μετὰ δύο ἔτη ἐκραγεῖσα ἐν Γαλλίᾳ ἐπανάστασις ἠμπόδισε ταύτην νὰ ἐπέμβῃ ἐνεργῶς ἐν Ἀννάμ, Γάλλοι ὅμως ἀξιωματικοὶ μεταβάντες παρὰ τῷ Τζιὰ-Λόνγκ ἀναδιωργάνωσαν τὸν στρατόν του καὶ συνέδραμον τοῦτον νὰ ἀνακηρυχθῇ αὐτοκράτωρ (1801). Ὁ Τζιὰ-Λόνγκ ἀποκαταστήσας τὰς σχέσεις του καὶ μετὰ τῆς Κίνας καὶ τοῦ Σιὰμ κατέγινε εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ Κράτους του. Τοῦτον ἀποθανόντα τὸ 1820 διεδέχθη ὁ Μὶν-Μάνγκ, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ἤρχισαν οἱ πρῶτοι διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν ἱεραποστόλων. Τοῦτον πεσόντα ἐκ τοῦ ἵππου του καὶ φονευθέντα τὸ 1841 διεδέχθη ὁ Τιέου-τρί, τὴν βασιλείαν τοῦ ὁποίου

Digitized by Google

ἐσημείωσεν ἑπταετὴς πρὸς τὸ Σιὰμ πόλεμος ἐξ ἀφορμῆς τῆς Καμπότζης καὶ συνέχισις τοῦ διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν. Τὸν Τιέου-τρὶ ἀποθανόντα τὸ 1847 διεδέχθη ὁ Τοῦ-Ντζούκ, ὁ ὁποῖος συνεχίζων τὴν μισόξενον πολιτικὴν καὶ τοὺς κατὰ τῶν ἱεραποστόλων διωγμούς, περιῆλθεν εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Γαλλίαν. Ἐξ ἀφορμῆς μακρᾶς σειρᾶς διωγμῶν, τελευταῖος τῶν ὁποίων ἦτο ὁ ἀποκεφαλισμὸς τὸ 1857 τοῦ ἐπισκόπου Ζοζὲ-Μαρία-Ντιάζ, ὁ Ναπολέων Γ' ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ τὸ Ἀννάμ. Ὁ ναύαρχος Ριγκὼλ ντὲ Ζενουγὶ κατέλαβε τὸ 1858 τὸν λιμένα τοῦ Τουρὰν καὶ τὸ 1859 τὴν Σαϊγκόν.

Ὁ πόλεμος ἔληξε τῷ 1862 διὰ τῆς συνθήκης τῆς Σαϊγκόν, δυνάμει τῆς ὁποίας περιήρχοντο εἰς τὴν Γαλλίαν τρεῖς τῶν νοτίων ἐπαρχιῶν (Gia-Ding, Dinh-Tuong, καὶ Bien-Hoa) ὡς καὶ τῆς νήσου Poulo Condor. Διὰ τοῦ ἄρθ. 4 τῆς αὐτῆς συνθήκης ὑπεχρεοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀννὰμ νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν Γαλλίαν, ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τρίτης δυνάμεως, ἥτις ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἤθελε ρυθμίσει ἀναλόγως τὴν στάσιν της. Διὰ τῆς ἀπὸ 11—8—1863 συνθήκης μεταξὺ Γαλλίας καὶ Cambodge, ἡ τελευταία ἀποσπασθεῖσα τοῦ Ἀννὰμ κατέστη γαλλικὸν προτεκτορᾶτον. Τῆς συνθήκης ταύτης ἐπηκολούθησε, μετὰ τὴν ἐν Tong-King καταστροφὴν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἡ ἀπὸ 15-3-1874 μεταξὺ Ἀννὰμ καὶ Γαλλίας συνθήκη, διὰ τοῦ ἄρθ. 2 τῆς ὁποίας ἀνεγνωρίζετο ἡ πλήρης κυριαρχία τοῦ Ἀννὰμ ἀπέναντι πάσης ξένης δυνάμεως, ὑποχρεουμένης τῆς Γαλλίας νὰ ἐπέμβῃ, ἐν περιπτώσει κινδύνου, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως, τοῦ δὲ Ἀννὰμ ἀναλαμβάνοντος τὴν ὑποχρέωσιν (ἄρθ.3) νὰ ρυθμίζῃ τὴν ἐξωτερικήν του πολιτικὴν συμφώνως πρὸς τὴν τῆς Γαλλίας.

Οὕτω πως ἐμμέσως ἱδρύετο ἐν Ἀννὰμ γαλλικὸν προτεκτορᾶτον. Αἱ ἐπακολουθήσασαι νέαι διώξεις τῶν Χριστιανῶν ἠνάγκασαν τὴν Γαλλίαν νὰ ἐπέμβῃ καὶ πάλιν στρατιωτικῶς, μετὰ πολλὰς δὲ περιπετείας ὁ πόλεμος κατέληξεν εἰς τὴν ἀπὸ 25-8-1883 συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας τὸ Ἀννὰμ ὑπεχρεώθη ν' ἀναγνωρίσῃ ἐπισήμως τὴν ἐπ αὐτοῦ ἐγκαθίδρυσιν γαλλικοῦ προτεκτοράτου, ὁρισθέντος ἑνὸς «*Διοικητοῦ*» ὅπως διευθύνῃ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ πολιτικήν· Ἡ συνθήκη αὕτη ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς ἐν Hué τὴν 7-1-1885 καὶ αὕτη διὰ τῆς ἀπὸ 30 7-1885 τοῦ Champeaux - Sylvestre διὰ τῆς ὁποίας τὸ Ἀννὰμ ἀποσπασθὲν τελείως τῆς ἐπικυριαρχίας τῆς Κίνας καθίστατο καθ' ὅλους τοὺς τύπους γαλλικὸν προτεκτορᾶτον, ὑπὸ τὴν διοίκησιν Γάλλου Διοικητοῦ (gouverneur). —Ω

Ἀνναμάμπο (Annamaboe). Πόλις τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ Χρυσῇ Ἀκτῇ (the Gold Coast Colony) ἀπέχουσα 16 χμτρ. ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου *Κόρς*. Ἔχει 5.000 κατ. περίπου.

ἀνναμιτειος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ τοῦ Ἀνναμίτου ἢ ὁ ἐκ τοῦ Ἀνναμίτου, ὁ ἀνναμιτικός.

— **Ἀνναμίτειον** ***ἕλκος*** ἢ ***φαγεδαινικὸν ἕλκος τῶν θερμῶν χωρῶν*** *[Ἰατρ.]*. Τὸ ἀνναμίτειον ἕλκος ἄρχεται ἀπὸ οἱουδήποτε τραύματος, τραυματικῆς ἐκδορᾶς ἢ συνεπείᾳ ξύσεως, δήγματος κώνοπος, ἀκμῆς, δοθιῆνος, συφιλιδικῆς ἐξελκώσεως. Κατ' αὐτό, τὰ χείλη τοῦ τραύματος ἐρυθραίνονται καὶ σκληρύνονται, ἡ δὲ τραυματικὴ ἐπιφάνεια ἐπεκτείνεται ἐπὶ μᾶλλον σχηματίζουσα ἕλκος, ὁ πυθμὴν τοῦ ὁποίου εἶναι ἰχωρώδης, πυορροῶν δὲ δαψιλῶς. Μετά τινα χρόνον τὰ φλεγμονώδη φαινόμενα πραΰνονται, τὸ δὲ ἕλκος ἀποβαίνει ἄτονον· δύναται ὅμως νὰ ἐπεκτείνηται ἐπὶ μᾶλλον. Τὰ χείλη τούτου εἶναι πάντοτε σκληρά, ἐνίοτε δὲ ἀποκεκολλημένα ἢ κάθετα τὴν τομήν. Ὁ πυθμὴν τοῦ ἕλκους τούτου εἶναι ἐπίσης ἰχωρώδης ἐνέχων ἐγκατεσπαρμένα τῇδε κἀκεῖσε βλαστικὰ σαρκία. Ἡ νόσος αὕτη επεκτείνεται ἐνίοτε ταχύτερον, ἀπεργαζομένη εἶδος ὀξείας γαγγραίνης ἁλισκούσης καὶ τὰ τενοντώδη ἔλυτρα, τὰ ἄρθρα καὶ αὐτὰ τὰ ὀστᾶ. Ἐπὶ τῶν περιπτώσεων τούτων, ἀληθῶς σπανίων, δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ καὶ ὁ θάνατος.

Ἡ ἐξυγίανσις τοῦ ἕλκους τούτου δυνατὸν νὰ γένηται μετὰ πάροδον πολλῶν μηνῶν· ἀλλ' ὑπόκειται τοῦτο εἰς ὑποστροφὰς ἢ ὑποτροπάς. Ἡ διαφορικὴ διάγνωσις τούτου δέον νὰ γένηται ἀπὸ τοῦ κιρσώδους ἕλκους ἰδίᾳ. Ἡ προέλευσις τοῦ ἀρρώστου καὶ ἡ ἔλλειψις κιρσῶν συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τοῦ φαγεδαινικοῦ ἕλκους τῶν θερμῶν χωρῶν.

Τὸ ἀνναμίτειον ἕλκος εἶναι νόσος πιθανῶς λοιμώδους φύσεως· ἀναπτύσσεται δὲ κατὰ προαίρεσιν ἐπὶ ἀτόμων ἀναιμικῶν, ἐξηντλημένων, καταπεπονημένων· διὰ τοῦτο, πρὸ πάσης ἄλλης θεραπείας, ἀρχόμεθα τονοῦντες τοὺς ἀρρώστους καὶ θεραπεύοντες τὸ ἕλειον μόλυσμα. Εἰς τοὺς κατοικοῦντας ἐκεῖ ἔνθα τὸ ἕλκος ἐνδημεῖ, ἀπαγορεύομεν νὰ παραμένωσι γυμνόποδες ἐν τῷ ὕδατι τῶν ριζώνων καὶ παραγγέλλομεν εἰς αὐτοὺς νὰ πλύνωνται καθ' ἑκάστην ἑσπέραν τὰς κνήμας καὶ τοὺς πόδας δι' ἀντισηπτικοῦ τινος διαλύματος.

Ἐν ἀρχῇ ὑπαρχόντων φλογιστικῶν φαινομένων, παραγγέλλομεν ἠρεμίαν ἐντελῆ μετ' ἀνυψώσεως τοῦ προσβεβλημένου μέλους, καὶ ἀντισηπτικὰ ἐπιθέματα διὰ βορικούχου γάζης ἐπικαλυπτομένης δι' ἀδιαβρόχου ὀθόνης. Τῆς φλεγμονῆς δὲ κατευνασθείσης, παραγγέλλομεν αὖθις τὴν ἀπόλυτον ἠρεμίαν καὶ τὴν θεραπείαν ἥτις ἐπιτυγχάνει τόσον κατὰ τῶν κιρσωδῶν ἑλκῶν καὶ ἥτις συνίσταται κατὰ πρῶτον μὲν εἰς πλύσεις τοῦ ἕλκους πρωίᾳ καὶ ἑσπέρᾳ διὰ βορικούχου ὕδατος ἢ δι' ὕδατος Alibour ἠραιωμένου εἰς τὸ 1/5, καὶ εἶτα ἐπιπάσεις ἐπὶ τοῦ ἕλκους παιπάλης ὑπανθρακικοῦ σιδήρου, ἐφ' ἧς ἐπιτίθεται ξηρὰ γάζα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ χείλη τοῦ ἕλκους εἶναι τυλώδη, προβαίνομεν εἰς σκαριφισμοὺς τούτων καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐπούλωσις βραδύνει καὶ ὑστερεῖ πολύ, προσφεύγομεν εἰς τὴν διενέργειαν τῶν ἐπιδερμικῶν μεταμοσχεύσεων. Μ. Ν. ΚΑ'Ι'ΡΗΣ

Ἀνναμίτης (ὁ) καὶ θηλ. ἡ *Ἀνναμῖτις*. Ὁ κάτοικος τοῦ Ἀννάμ.

— *[Ἐγκυκλ.]* Οἱ Ἀνναμῖται ὑπάγονται εἰς τὴν μογγολικὴν φυλὴν καὶ ἔχουσι πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τοὺς Κινέζους. Ἔχουσι ἀνάστημα μέσον, τὰ κάτω μέλη καλῶς συγκεκροτημένα, τὴν ὠλένην ὀλίγον ἀνεπτυγμένην, τὸν κορμὸν μακρὸν καὶ ἰσχνόν, τοὺς ὤμους εὐρεῖς, τὸ στῆθος προέχον, κεφαλὴν ἀνάλογον πρὸς τὸ ὑπόλοιπον σῶμα, ἰσχνὰς καὶ μακρὰς χεῖρας καὶ ὀζώδεις δακτύλους. Τὸ χρῶμα ποικίλλει πολὺ ἀναλόγως τῆς ἀνατροφῆς, τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος, ἀπὸ τοῦ χρώματος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κηροῦ μέχρι τοῦ νεκροῦ φύλλου τῆς ἀνακαρδίου· τὸ μέτωπον εἶναι μικρόν, γεγλυμμένον πρὸς τοὺς κροτάφους. Τὰ μῆλα τῶν παρειῶν προεξέχουσι. Οἱ ὀλίγον περιεσταγμένοι μέλανες ὀφθαλμοὶ ἔχουν γλυκεῖαν μελαγχολικὴν καὶ αἰδήμονα ἔκφρασιν. Ἡ ρὶς εἶναι πολὺ εὐρεῖα κατὰ τὸ ἄνω αὐτῆς μέρος, τὰ δὲ ἀποτελοῦντα αὐτὴν ὀστᾶ λίαν συμπεπιεσμένα. Ἡ διαμόρφωσις αὕτη εἶναι ἄλλως τε χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ προσώπου πάντων τῶν ἀσιατικῶν λαῶν. Οἱ Ἀνναμῖται στεροῦνται μύστακος καὶ γενειάδος μέχρι τοῦ τριακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ γενειὰς αὐτῶν εἶναι ἀραιὰ καὶ δὲν φθάνει εἰμὴ μέχρι τῶν χειλέων καὶ τοῦ πώγωνος. Οἱ Ἀνναμῖται ἔχουσι μακρὰν κόμην, μασῶσι δὲ διαρκῶς, καθὼς καὶ πάντες οἱ λαοὶ τῆς Μαλαισίας, οὐσίαν τινὰ ἀρωματικήν.

Οἱ λόγιοι εἶναι ὀπαδοὶ τοῦ *Κομφουκίου*, ἀλλ' ἡ κρατοῦσα θρησκεία εἶναι ὁ *Βουδισμός*. Οἱ Ἀνναμῖται λατρεύουσιν ἐπίσης πολλὰ προστατευτικὰ πνεύματα ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ *Ταοϊσμοῦ*, ἐξ ὧν κυριώτερα εἶναι *τὸ εἴδωλον τοῦ μαγειρείου, ὁ ἡγέτης τῶν τεχνῶν* καὶ ὁ *κύριος τοῦ τόπου*, εἰς ὃν κατοικοῦν. Εἰς τὴν λατρείαν ταύτην δέον νὰ προστεθῇ καὶ ἡ τῶν προγόνων, ἥτις ὑπόκειται μάλιστα ὡς βάσις τῆς κυβερνήσεως, τῆς κοινωνίας καὶ τῆς οἰκογενείας, δεδομένου ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ «*Υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ*» εἶναι ὁ πατὴρ τῶν ὑπηκόων του.

Ἡ ὁμιλουμένη γλῶσσα ὑπὸ τῶν Ἀνναμιτῶν εἶναι μονοσυλλαβικὴ καὶ προῆλθεν ἐκ τῆς συνικῆς (βλ. Ἀννάμ), ἐκ τῆς ὁποίας ἐδανείσθη καὶ τὴν γραφομένην τοιαύτην. Ἐν τούτοις ἡ Ἀνναμιτικὴ γλῶσσα ἔχει μεγαλύτερον πλοῦτον τελικῶν συμφώνων καὶ οἱ Ἀνναμῖται φαίνονται ἐν τῇ προφορᾷ των μεθοδικώτεροι τῶν Κινέζων. —Ω

ἀνναμιτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀνήκων, ὁ ἰδιάζων εἰς τὸν Ἀνναμίτην, τὸν κάτοικον τοῦ Ἀννάμ.

— **ἀνναμιτικὸν** ***θέατρον***. Ἕνα ἀπὸ τὰ περιεργότερα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι τὸ ἀνναμιτικὸν θέατρον. Διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τις μίαν θεατρικὴν παράστασιν ἐν Ἀννάμ, ὀφείλει νὰ ἔχῃ προπαιδευθῇ πρὸς τοῦτο, νὰ ἔχῃ μεγάλην φαντασίαν, νὰ εἶναι μάντις, πρὸς δὲ λύτης γρίφων καὶ αἰνιγμάτων, καθόσον πάνθ' ὅσα ἐπὶ τῆς ἀνναμιτικῆς σκηνῆς ἐκτυλίσσονται εἶναι συμβολικά, γριφώδη, μυστηριώδη. Διὰ νὰ ἐννοήσῃ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀνναμίτης θεατὴς τὶ εἴδους ρόλον παίζει ἕκαστος τῶν ἐπὶ σκηνῆς ἐμφανιζομένων ἠθοποιῶν, πρέπει ἐκ τῶν προτερων νὰ γνωρίζῃ τὰς κατὰ συνθήκην μετασκευὰς τῶν προσώπων των, καθόσον, ἀναλόγως τοῦ ρόλου ὃν ὑποδύεται ἕκαστος ἐξ αὐτῶν, μετασκευάζει ἑκάστοτε καὶ τὸ πρόσωπόν του. Οὕτως, οἱ αὐτοκράτορες, οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ πρίγκιπες ἐμφανίζονται πάντοτε ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἔχοντες τὸ πρόσωπόν των κατέρυθρον, οἱ στρατιωτικοὶ καὶ οἱ ἄλλοι τιτλοῦχοι φέρουν ἐναλλὰξ λευκὰς καὶ μαύρας γραμμάς, οἱ πολιτικοὶ δέον νὰ ἔχουν ὁλόκληρον τὸ πρόσωπόν των σταχτόχρουν καὶ οἱ ὑπηρέται μίαν ἁπλῆν μαύρην ἢ λευκὴν γραμμήν. Μόνον αἱ χορεύτριαι παρουσιάζονται ἐπὶ σκηνῆς ἄνευ οὐδεμιᾶς μετασκευῆς τοῦ προσώπου των. Ἰδιαιτέραν ἐπίσης προπαρασκευὴν χρειάζεται ὁ θεατὴς διὰ νὰ ἐννοήσῃ τὶ παριστᾷ ὁ σκηνικὸς διάκοσμος καὶ ἑπομένως εἰς ποῖον μέρος ἐκτυλίσσεται ἡ δρᾶσις τοῦ παρισταμένου ἔργου. Μία τράπεζα μετὰ τινων καθισμάτων φανερώνουν ὅτι ἡ δρᾶσις ἐκτυλίσσεται ἔν τινι ἀνακτόρῳ ἢ μεγάρῳ. Μία ψάθα παριστᾷ ποταμόν, ἐὰν δέ τις τῶν ἠθοποιῶν ἐξαπλωθῇ ἐπ' αὐτῆς, τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ ἠθοποιὸς αὐτὸς πνίγεται· ἐὰν μείνῃ ἐπί τινας στιγμὰς ἐξηπλωμένος ἐπ' αὐτῆς, σημαίνει ὅτι ἐπνίγη πλέον, οὐδ' ἔχει σημασίαν τινὰ διὰ τὸν θεατὴν ἐὰν ὁ οὕτω πνιγεὶς ἠθοποιὸς ἐγερθῇ εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὸ πνίξιμόν του καὶ ἐξέλθῃ τῆς σκηνῆς. Ἐὰν ἡ δρᾶσις ἐκτυλίσσεται ἐπὶ ὀρεινοῦ μέρους, ἕνα σκαμνάκι παριστᾷ τὸ ὑψηλότερον τῶν ὀρέων. Τὸ αὐτὸ σκαμνάκι παριστᾷ νέφος, ἐὰν ἡ δρᾶσις ἐκτυλίσσεται ἐν τῷ οὐρανῷ. Μὲ παρομοίας συμβολικάς, γριφώδεις καὶ ἀστείας παραστάσεις παρουσιάζονται ἐπὶ σκηνῆς τὰ δάση, αἱ θάλασσαι, τὰ φρούρια καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάζεται διὰ τὸν σκηνικὸν διάκοσμον.

Οἱ ἠθοποιοὶ πάντες εἶναι ἄρρενες. Τοὺς γυναικείους ρόλους ὑποδύονται πάντοτε νεανίαι. Ἐν τούτοις αἱ γυναῖκες, ἐὰν δὲν παίζουν ὡς ἠθοποιοὶ ἐπὶ σκηνῆς, ἐμφανίζονται ἐπ' αὐτῆς ὡς χορεύτριαι. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄρρενες ἠθοποιοὶ χορεύουν ὁσάκις ὑποδύονται ὑψηλὰ πρόσωπα. Συνίσταται δὲ ὁ χορός των εἰς τὸ νὰ ἵστανται ἐν ἰσορροπίᾳ, ὁτὲ μὲν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ποδός, ὁτὲ δὲ ἐπὶ τοῦ ἄλλου, νὰ στρέφωνται περὶ ἑαυτοὺς καὶ νὰ προβάλλουν τοὺς βραχίονας μὲ τὰς χεῖρας κλειστάς, πλὴν τῶν δύο δακτύλων τοῦ δείκτου καὶ τοῦ μέσου, οὓς κρατοῦν τεταμένους. Ἔστιν ὅτε, προκειμένου περὶ πολεμικοῦ χοροῦ, τερματίζεται οὗτος δι' ἐπικινδύνου πηδήματος συνοδευομένου ὑπὸ ὀξυτάτου ἀνακραυγάσματος. Ὡς πρὸς τὸν χορὸν τῶν γυναικῶν, οὗτος ἐκτελεῖται γραφικώτατα μὲ βραδείας, ἁπλᾶς καὶ ἁρμονικὰς κινήσεις.

Ἕκαστος ἠθοποιός, πρὶν ἐμφανισθῇ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, μεταβαίνει πρὸ βωμοῦ τινος ἐν τοῖς παρασκηνίοις εὑρισκομένου καὶ φέροντος τρία εἴδωλα θεοτήτων, ἀφοῦ δὲ ἑνώσῃ τὰς χεῖράς του, τὰς ἀνεβοκατεβάζει βραδέως τρίς, ἐπικαλούμενος διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τὸ θεῖον νὰ τὸν βοηθήσῃ, ὅπως τύχῃ εὐμενοῦς παρὰ τῷ κοινῷ ὑποδοχῆς. Ἐξερχόμενος ἐπὶ τῆς σκηνῆς, χαιρετᾷ πρῶτον τρὶς δι' ὑποκλίσεως τὸ ἀκροατήριον, μεθ' ὃ ἀναγγέλλει ποῖος εἶναι, πῶς ὀνομάζεται, τίνες εἶναι οἱ συγγενεῖς του καὶ τίνα σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ παριστανόμενον ἔργον. Ἐὰν ἀπουσιάσῃ κατόπιν τῆς σκηνῆς ἐπὶ μακρὸν σχετικῶς χρόνον, ἐπανερχόμενος ὀφείλει νὰ δηλώσῃ ποῦ ἦτο κατὰ τὴν ἀπουσίαν του καὶ τὶ ἔπραξε.

Τὰ θεατρικὰ ἔργα τῶν Ἀνναμιτῶν εἶναι σοβαρὰ καὶ κωμικά. Εἰς τὰ σοβαρά, ἐν οἷς ἐπικρατεῖ τὸ πεπρωμένον, ὑπάρχει πάντοτε ἐκτὸς τῶν ἄλλων προσώπων, εἷς *ραδιοῦργος*, ὅπως λέγεται παρ' ἡμῖν ὁ *κακοῦργος* ἢ *προδότης* τῶν Γάλλων, εἷς *ἀγαθὸς* καὶ εἷς *κακὸς δαίμων* καὶ μία *ἡρωῒς βασανιζομένη*. Σχεδὸν πάντοτε ἐν τέλει θριαμβεύει ἡ ἀρετὴ καὶ τιμωρεῖται ἡ κακία. Συνηθέστατα δὲ οἱ δύο προαναφερθέντες δαίμονες, ὁ ἀγαθὸς καὶ ὁ κακός, εὑρίσκονται εἰς διαρκῆ ἐμπόλεμον κατάστασιν, ἐπικρατοῦντος ἐπὶ τέλους τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἀναλαμβάνοντος πάντοτε τὴν ὑπεράσπισιν ἀδικουμένου τινὸς θνητοῦ. Τὰ κωμικά των ἔργα ὑπενθυμίζουν ἐν πολλοῖς τὰς ὠμὰς βωμολοχίας τοῦ Ἀριστοφάνους. Ἀμφότερα δὲ τὰ εἴδη, τά τε σοβαρὰ καὶ κωμικά, συνοδεύονται πάντοτε ὑπὸ ᾀσμάτων, χορῶν καὶ μουσικῆς. Ἡ συνοδεύουσα τὰ ᾄσματα καὶ τοὺς χοροὺς ὀρχήστρα, εὑρισκομένη πάντοτε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς σκηνῆς, ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ φλάουτα, κρόταλα καὶ *τάμιαμ*. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ὄργανα εἶναι μεγάλοι μετάλλινοι δίσκοι κρουόμενοι διὰ κοπάνου.

Αἱ θεατρικαὶ παραστάσεις δίδονται πάντοτε δωρεάν, τῇ χορηγίᾳ πλουσίου τινὸς ἢ ἄλλου διακεκριμένου προσώπου. Τὰ ἔξοδα καταβάλλονται διὰ τοῦ ἑξῆς περιεργοτάτου τρόπου: Εἷς τῶν ὑπαλλήλων ἢ φίλων τοῦ χορηγοῦ, διαρκούσης τῆς παραστάσεως, τοποθετεῖται ἔμπροσθεν ἑνὸς *τάμταμ*, ἔστιν ὅτε τοῦτ' αὐτὸ πράττει καί τις ἐκ τῶν διακεκριμένων θεατῶν, ἀμφότεροι δὲ οὗτοι σημειοῦν δι' ἑνὸς ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν αὐτῶν εὑρισκομένου *τάμταμ* κτυπήματος τὰ προξενοῦντα ἐντύπωσιν μέρη τοῦ ἔργου καὶ ταυτοχρόνως ρίπτουσιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀνὰ ἓν κομβολόγιον ἐκ μικρῶν χαλκίνων καὶ διατρύτων νομισμάτων. Ἐνίοτε, ἀκούονται τρία ἀλλεπάλληλα ἐπὶ τῶν *τάμταμ* κτυπήματα, συνοδευόμενα πάντοτε μὲ τρία πετάγματα κομβολογίων ἐπὶ σκηνῆς, ὅπερ σημαίνει ἀνάκλησιν ἐπὶ σκηνῆς τοῦ ἠθοποιοῦ πρὸς ἐπευφημίαν. Διαρκούσης τῆς παραστάσεως, δύο ὑπάλληλοι τοῦ θεάτρου, κυλίονται ἀφελέστατα ὑπὸ τὰ σκέλη τῶν ἠθοποιῶν καὶ συλλέγουν τὰ ἑκάστοτε ριπτόμενα ἐπὶ τῆς σκηνῆς κομβολόγια, τὰ ὁποῖα παραδίδουν κατὰ τὰ διαλείμματα εἰς τοὺς ρίψαντας αὐτά, παρ' ὧν λαμβάνουν ἰσαρίθμους *μάρκες*, τὰς ὁποίας μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως ἐξαργυρώνει ὁ διευθυντὴς τοῦ θεάτρου.

Οἱ μέλλοντες νὰ ἀνέλθουν τὴν σκηνὴν ὡς ἠθοποιοὶ ἐπιδίδονται εἰς μακροχρονίους μελέτας, αἵτινες ἔστιν ὅτε διαρκοῦν ἐπὶ δέκα ὁλόκληρα ἔτη, καθόσον ὀφείλουν νὰ γνωρίζουν κατὰ βάθος ὅλα τὰ κλασσικὰ ἔργα, νὰ τελειοποιηθοῦν εἰς τὸν χορὸν καὶ πρὸ πάντων διὰ συνεχῶν ἀσκήσεων νὰ ἐνδυναμώσουν τὴν φωνήν των εἰς ὀξυτάτην διαπασῶν, ὥστε νὰ δύνανται νὰ καλύπτουν δι' αὐτῆς τὴν θορυβωδεστάτην ὀρχήστραν των.

ΝΙΚ. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

Ἄνναμπεργ (Annaberg) *[Γεωγρ.]*. Βιομηχανικὴ πόλις τῆς ἐν Γερμανίᾳ Σαξωνίας ἐπὶ τοῦ Ἄρτς. Κάτ. 18204.

Digitized by Google

Ἄνναμπουργ (Annaburg) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις ἐν τῇ πρωσικῇ Σαξωνίᾳ, ἔχουσα 3587 κατοίκους καὶ ἐργοστάσια κατεργασίας καπνοῦ καὶ ἀγγειοπλαστικῆς.

Ἀννὰν (Annan) *[Γεωγρ.]*. Ναυτικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις τῆς Σκωτίας παρὰ τὰς ἐκβολὰς ὁμωνύμου ποταμοῦ, ἔχοντος ροῦν 55 χμτρ. Ἡ πόλις ἔχει ἀξιόλογα ναυπηγεῖα καὶ ἐργοστάσια ἁλιπάστων.

Ἀννάπολις (Annapolis). Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Μαίρυλανδ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1689. Κάτ. 11.214. Ἔχει Ἀκαδημίαν (ἧς εἰκόνα βλ. ἐν τ. Γ' σ. 26) καὶ Ναυτικὴν Σχολὴν δοκίμων.

— **Ἀννάπολις** (Annapolis). Πόλις εὐλίμενος τῆς Νέας Σκωτίας τοῦ Καναδᾶ, οἰκοδομηθεῖσα ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1604 καὶ παραχωρηθεῖσα εἰς τοὺς Ἄγγλους τῷ 1713. Πρωτεύουσα ὁμωνύμου κομητείας. Κάτ. 25.000.

— **Ἀννάπολις** (Annapolis). Ποταμὸς τῆς Νέας Σκωτίας τοῦ Καναδᾶ, ῥέων διὰ τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Ἀνναπόλεως καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον Φούντυ.

Ἀννὰρ (ὁ) (Annarr). Σύζυγος τῆς *Νὰττ* (Νυκτὸς) ἐν τῇ σκανδιναυϊκῇ μυθολογίᾳ.

Ἄνναρος (ὁ). Ἔπαρχος Βαβυλῶνος, ἀναφερόμενος ὑπὸ Κτησίου (*Ἀθην.* 12.530 d).

Ἄννας *['Ιουδ. 'Ιστ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὅπερ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου ἐξελληνίζεται *Ἄνανος*, φέρονται δύο ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, ὧν ὁ εἷς, *Ἄννας ὁ πρεσβύτερος*, μνημονεύεται ἐν τῇ Κ. Δ., ὁ δὲ ἕτερος, υἱὸς τοῦ πρώτου, μνημονεύεται παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ.

—1) ***Ἄννας ὁ πρεσβύτερος***. Υἱὸς τοῦ Σὲθ ἢ Σεθί, καταγόμενος, ὡς φαίνεται, ἐκ τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἀλεξανδρείας. Διωρίσθη ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀντὶ τοῦ ἐξωσθέντος Ἰωαζάρου, μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἀρχῆς ἔκπτωσιν τοῦ Ἀρχελάου, ἤτοι τῷ 6 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ λεγάτου τῆς Συρίας Σ. Κυρηνίου, διετήρησε δὲ τὸ ἀξίωμα τοῦτο μέχρι τοῦ 15, ὅτε ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ Ἰσμαὴλ ὑπὸ τοῦ προκατόχου τοῦ Ποντίου Πιλάτου, Ρωμαίου ἐπιτρόπου Οὐαλερίου Γράτου. Καὶ ἐκπεσὼν ὅμως τῆς ἀρχῆς ὁ Ἄννας οὗτος οὐ μόνον, διετήρησεν τὸν τίτλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀλλ' ἐξηκολούθησε ἀσκῶν μεγάλην ἐπίδρασιν ἐν τῷ μεγάλῳ λεγομένῳ συνεδρίῳ διά τε τὸν πλοῦτόν του καὶ μάλιστα διὰ τὴν οἰκογένειάν του, εὐτυχήσας νὰ ἴδῃ πέντε τῶν υἱῶν του καὶ τὸν ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρόν του Καϊάφαν περιβαλλομένους τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα καὶ ἀναδειχθεὶς οὕτως ἀρχηγὸς ἀρχιερατικοῦ γένους. Ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται τὸ γεγονός, ὅτι, καθ' ὃν χρόνον δὲν ἦτο πλέον αὐτὸς ἀρχιερεύς, ἀλλ' ὁ Καϊάφας, ἤχθη καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ πρὸς ἀνάκρισιν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ δὴ πρὸ πάσης ἄλλης διαδικασίας (Ἰωάννου ιη' 13). Ἐπίσης διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πιθανώτατα ἐμφανίζεται οὗτος ἐνίοτε συναρχιερατεύων μετὰ τοῦ Καϊάφα (Λουκ. γ' 2, πρβ. καὶ Πράξ. δ' 6). Δὲν πρόκειται δὲ οὔτε περὶ συναρχιερατείας ἀμφοτέρων οὔτε περὶ ἀλληλοδιαδόχου ἀρχιερατείας αὐτῶν, ὡς ἤκασάν τινες τῶν ἐξηγητῶν, χωρὶς αἱ εἰκασίαι αὗται νὰ εἶναι σύμφωνοι μήτε πρὸς τοὺς ἰουδαϊκοὺς θεσμοὺς μήτε πρὸς τὰ ἱστορικὰ δεδομένα. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἰώσηπος ὀνομάζει ἀρχιερεῖς οὐ μόνον τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀρχιερατεύσαντας. Ἔζησε δὲ ὁ Ἄννας οὗτος ὑπὲρ τὰ 90 ἔτη, θεωρούμενος ὡς ὁ εὐτυχέστατος ἀνὴρ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσήπου. [Βλ. καὶ *Ἰώσηπον* ἐν Ἰουδ. Ἀρχαιολογίᾳ Κ' θ 1. ἑξ.].

—2) ***Ἄννας ὁ νεώτερος***, ἐπίσης ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων, υἱὸς τοῦ πρεσβυτέρου Ἄννα, γενόμενος ἀρχιερεὺς τῷ 62, ὅτε ὁ πατὴρ αὐτοῦ διήνυε τὸ 90όν ἔτος τῆς ἡλικίας του. Διεκρίθη δὲ καὶ οὗτος διὰ τὴν θρασύτητα καὶ τὴν ὠμότητα αὐτοῦ, ἧς θῦμα φαίνεται, ὅτι ἔπεσε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος (βλ. λ.), ὁ ἐπικαλούμενος *δίκαιος*, λιθοβοληθεὶς ἐν ἔτει 62. Ὁ Ἄννας οὗτος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ κατὰ τῶν Ρωμαίων πολέμου ἐκηρύχθη μετ' ἄλλων φιλησύχων στοιχείων ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ διατηρήσεως τῆς τάξεως, ἀπειλουμένης ὑπὸ τῶν τρομοκρατικῶν σχεδίων καὶ κινήσεων τῶν ζηλωτῶν (βλ.λ.). Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν δ' ὅμως τῶν ἀτάκτων στοιχείων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Ἰωάννου τοῦ ἐκ Γισχάλων ἐτέθη καὶ οὗτος ἐκποδὼν μετ' ἄλλων ἀρχηγῶν τῆς φιλησύχου μερίδος (67/68). [Βλ. *Ἰωσήπου* Ἰουδ. Ἀρχαιολογ. Κ' θ' ἑξ. καὶ Ἰουδ. πολέμου Δ' γ' ἑξ.]

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

ἀννάτα (ἡ) (annata). Λατινικὴ λέξις ἥτις κατ' ἀρχὰς ἐσήμαινε τὸ ἐτησίως καταβαλλόμενον ποσὸν ὑπὸ τῶν ὑπηκόων εἰς τὰς ἀρχάς, ἔπειτα δὲ τὸν εἰς τὸν πάπαν καταβαλλόμενον φόρον ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων καὶ ἀξιωματούχων κληρικῶν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ διορισμοῦ των· ὁ φόρος οὗτος καταργήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος.

Ἀνναφίς. Διάσημος ἰατρὸς ἐκ Δαμασκοῦ, οὗτινος κυρίως τὸ ὄνομα ἦν *Ἴβν-ἐν Νεφίς*, γράψας διάφορα ἰατρικὰ βιβλία, ἐν οἷς περίληψιν τοῦ Κανόνος τοῦ *Ἀβικέννα* καὶ ὑπομνήματα εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο.

ΑΡ. Π. Κ.

Ἀννβάϊλερ· βλ. Ἀνβάϊλερ.

Ἀννεβὶλ (Anneville) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία διαφόρων μικρῶν χωρίων τῆς Γαλλίας.

Ἀννέζε (Annese), *Τζεννάρο*. Εἷς τῶν διαδόχων τοῦ Μανσανιέλλο εἰς τὴν ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ τῆς Νεαπόλεως κατὰ τῆς ἱσπανικῆς κατοχῆς (1647). Ἀνεκήρυξε τὴν δημοκρατίαν καὶ διεπραγματεύθη μετὰ δεξιότητος τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας, ἀναγνωρίσας τὸν δοῦκα Γκίζην ὡς στρατιωτικὸν ἀρχηγόν. Ἐν τούτοις μετ' ὀλίγον, ἐκ φθόνου πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Λωρραίνης, ἤνοιξε τῇ 6 Ἀπριλίου 1648 καὶ πάλιν τὰς πύλας τῆς Νεαπόλεως εἰς τοὺς Ἱσπανούς, ὑπὸ τῶν ὁποίων ὅμως ἐθανατώθη κατόπιν.

Α. Δ.

Ἀννεζὲν (Annezin) *[Γεωγρ.]*. Βιομηχανικὴ κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Πὰ-ντὲ-Καλαί. Ἔχει ἀξιόλογα βυρσοδεψεῖα, πλινθοποιεῖα καὶ μεταλλεῖα.

Ἀννελὲν (Annoeullin) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Λίλλης ἔχουσα ἐνδιαφέροντα πλινθοποιεῖα καὶ βυρσοδεψεῖα.

Ἀννεμπὼ (d'Annebaud) — 1) ***Κλαύδιος***. Στρατάρχης τῆς Γαλλίας τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Συνώδευσε Φραγκῖσκον τὸν Α' εἰς τὰς ἐκστρατείας του, ᾐχμαλωτίσθη ἐν Παβίᾳ, βραδύτερον δὲ διηύθυνεν ἐπιτυχῶς μετὰ τοῦ καρδιναλίου Τουρνὸ τὰ οἰκονομικὰ τῆς Γαλλίας.

— 2) *Ἰωάννης*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐφονεύθη ἐν ἔτει 1562 εἰς τὴν μάχην τοῦ Ντρέ.

Ἄννεν (Annen) *[Γεωγρ.]*. Βιομηχανικὴ πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βεστφαλίᾳ μεταξὺ τοῦ Βίττεν καὶ τῆς Ντόρτμουντ. Κάτ. 14271 ἀσχολούμενοι ἰδίως εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ δὴ τὴν χαλυβουργίαν, ἀγγειοπλαστικὴν καὶ ὑαλουργίαν. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουσιν ἀνθρακωρυχεῖα.

Δ. Ε. Μ.

Ἀννένκωφ (Annenkov), ***Μιχαὴλ-Νικολάγεβιτς***. Στρατηγὸς Ρῶσος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Πετρουπόλει (1838—1899). Ἔλαβε μέρος ἐνεργὸν εἰς τὴν κατάπνιξιν τῆς πολωνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐν ἔτει δὲ 1880 ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Τουρκομάνων. Ὁ Ἀννένκωφ ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ κασπιανοῦ σιδηροδρόμου, συνδέοντος τὴν Κασπίαν θάλασσαν μετὰ τῆς Σαρμακάνδης καὶ παρεσκεύασε τὸν ὑπερσιβηρικὸν σιδηρόδρομον.

Α. Δ.

— **Ἀννένκωφ**, ***Νικόλαος***. Ρῶσος βοτανικός, γεννηθεὶς τῷ 1819 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1891. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας, ἐγένετο δὲ κατόπιν καθηγητὴς διαφόρων κολλεγίων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ ἐξέδωκε διαφόρους μελέτας περὶ τῆς ρωσικῆς χλωρίδος. Μεταξὺ ἄλλων συγγραμμάτων ἐξέδωκε τὸ «Βοτανικὸν λεξικὸν» εἰς ὃ περιλαμβάνει τὴν ὀνοματολογίαν τῶν διαφόρων φυτῶν εἰς τὴν λατινικήν, ἑλληνικήν, ἰταλικήν, γαλλικὴν καὶ γερμανικήν, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὰς διαφόρους διαλέκτους τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὸ ἔτος 1860 ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Γεωργία».

Θ. Β.

— **Ἀννένκωφ**, ***Παῦλος Βασίλειεβιτς***. Ρῶσος συγγραφεὺς (1813—1887). Ὁ Ἀννένκωφ ἦτο υἱὸς πλουσίου γαιοκτήμονος τοῦ κυβερνείου Συμπίρσκ, ὑπηρέτησεν ἐν ἀρχῇ ὡς ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, τάχιστα ὅμως κατέλιπε τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, σπανιώτατα ἐπισκεπτόμενος ἔκτοτε τὴν Ρωσίαν. Ἤρξατο ἐκεῖθεν τοῦ φιλολογικοῦ του σταδίου· τὰ πρῶτα ὅμως ἔργα του εἶναι διηγήματα ἄνευ ἰδιαιτέρας τινὸς φιλολογικῆς ἀξίας καὶ συνήθεις ἀνταποκρίσεις εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ μέγας τῆς Ρωσίας κριτικὸς Βησσαρίων Γρηγόροβιτς Μπελίνσκη διηύθυνε τὴν φιλολογικὴν ἐπιθεώρησιν «Πατριωτικαὶ Σημειώσεις», εἰς αὐτὰς δὲ ἐδημοσίευσεν ὁ Ἀννένκωφ τὰς πρώτας φιλολογικὰς ἐπιστολάς του. Μετὰ τὸ 1842 ἡ φιλοτεχνική του δρᾶσις προσλαμβάνει χαρακτῆρα ἐνεργητικώτερον καὶ μέχρι τοῦ 1865 εὑρίσκεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν φιλολογούντων Ρώσων, ὡς κριτικός, ἰδίως δὲ ὡς βιβλιογράφος. Εἰς τὸ εἶδος δὲ τοῦτο διέπρεψε καὶ θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων βιβλιογράφων τῆς Ρωσίας.

Εὑρεθεὶς ἐν Παρισίοις κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Φεβρουαρίου 1848 περιέγραψεν αὐτὴν εἰς μακρὰν σειρὰν ἐπιστολῶν. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ρωσίαν διῆλθε τὸν Βόλγαν καὶ ἐδημοσίευσε τὰς ἐντυπώσεις του, ἀπεικονίσας ἀπαραμίλλως μίαν χώραν ἐλάχιστα γνωστὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Συγχρόνως ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ περιοδικὰ πολυαρίθμους κριτικὰς μελέτας μεταξὺ τῶν ὁποίων ζωηρὰν ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν «Ὁ Ἰβὰν Τουργκένιεφ», ὁ «Λέων Τολστόη», «Περὶ τῆς ἰδέας εἰς τὰ ἔργα τῆς καλλιτεχνικῆς φιλολογίας», ὁ «Σέργιος Ἀξάκωφ καὶ τὰ οἰκογενειακὰ χρονικά του», ἡ «Λογοτεχνικὴ χάρις ἀσθενοῦς ἀνθρώπου», «τὸ πραγματικὸν μυθιστόρημα εἰς τὴν ρωσικὴν λογοτεχνίαν» κ. ἄ. Ὁ Ἀννένκωφ εἶχεν ἤδη ἀποσπασθῆ ὁλοσχερῶς τῆς λογοτεχνίας καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν κριτικήν. Τὰ μᾶλλον ἀξιοσημείωτα τῶν μετέπειτα ἔργων του εἶναι αἱ «Ἀναμνήσεις περὶ τῆς κινήσεως τοῦ ρωσικοῦ πνεύματος καὶ τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων τῆς Δ' δεκαετίας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος», περιλαμβάνονται δὲ εἰς αὐτὰς «Οἱ ἰδεαλισταὶ τῆς τρίτης δεκαετίας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος», ἡ «Ἀξιοσημείωτος Δεκαετία», ἡ «Νεότης τοῦ Ἰβὰν Τουργκένιεφ» κ. ἄ. Τὸ ἄριστον ὅμως τῶν ἔργων του τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ἡ κριτικὴ ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Ἀλεξάνδρου Ποῦσκιν, τὴν ὁποίαν συνοδεύει βιογραφία τοῦ ἐνδόξου ποιητοῦ πλουτισμένη διὰ πολυτίμων σημειώσεων. Μὴ ἀρκεσθεὶς δὲ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην, ἣν προσέφερεν εἰς τὴν πάτριον λογοτεχνίαν καὶ τὴν μνήμην τοῦ μεγίστου τῶν Ρώσων ποιητῶν, ἐξηκολούθησε τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τοῦ Ποῦσκιν καὶ ἐδημοσίευσε νέον ἔργον ὁ «Ἀλέξανδρος Σέργιεβιτς Ποῦσκιν κατὰ τοὺς χρόνους Ἀλεξάνδρου Α'».

Τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ Ἀννένκωφ ὑπῆρξαν τὰ ἄριστα, διότι κατόπιν ἡ κριτική του ἐτράπη εἰς ἄλλα ἀποκηρύττουσα τὰς ἀρχὰς τοῦ Μπελίνσκη ὅστις, ἔλεγε, περιέβαλεν ἐντὸς στενοτάτων δεσμῶν τοὺς λογοτέχνας καὶ παρεκώλυσε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συγγραφέων. Ἐζήτουν οἱ κριτικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀννένκωφ, τὸ βιβλίον νὰ περιέχῃ ἁπλῶς τέρψιν, ὥστε ὁ ἀναγινώσκων νὰ λησμονῇ τὰς θλίψεις του. Περὶ τούτων ὅμως ὁ Μπελίνσκη εἶχεν ἐκφρασθῆ ἤδη γράφων: «λοιπὸν χάριν τῆς προσωπικῆς ἡσυχίας ἑνὸς συβαρίτου πρέπει καὶ τὰ βιβλία ἀκόμη νὰ ψεύδωνται; Πρέπει ὁ πτωχὸς νὰ λησμονῇ τὰς θλίψεις του, ὁ πεινῶν τὴν πεῖνάν του, οἱ δὲ στεναγμοὶ καὶ τὰ πάθη του νὰ φθάνωσιν εἰς τὰς ἀκοὰς ἐκείνου διὰ μουσικῶν ἤχων, ὅπως μὴ χάσῃ τὴν ὄρεξίν του καὶ μὴ ταραχθῇ ὁ ὕπνος του;» Οἱ κριτικοὶ ἐν τούτοις τῆς γραφειοκρατίας, εἰς ἣν εἶχεν εἰσέλθει καὶ ὁ Ἀννένκωφ, δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς φυσιολογικῆς σχολῆς ἀντιδρῶντες εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Γόγολ. Ἡ κριτικὴ αὕτη ὑπῆρξε πλήρης διαστροφὴ τῶν ἱστορικο-φιλολογικῶν δεδομένων. Ὁ Μπελίνσκη ὁ πάντοτε πολεμῶν τὴν διδαχὴν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ ἀπαιτῶν παρὰ τῶν συγγραφέων ζῶσαν καὶ φυσικὴν τὴν ἀντίληψιν τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων, κατετάχθη μεταξὺ τῶν διδακτικῶν καὶ παρουσιάζετο ὡς μηδένα δημιουργήσας συγγραφέα, ἐνῷ πάντες οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς Ἰβὰν Τουργκένιεφ, Ἰβὰν Γουτσαρώφ, Λέων Τολστόη, Μιχαὴλ Δοστογιέφσκη, Σ. Ἀξάκωφ καὶ ὅλοι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν μεγάλην περίοδον τῆς ρωσικῆς λογοτεχνίας προῆλθον ἐκ τῶν θεωριῶν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ ἀποκήρυξις αὕτη—λέγει ὁ Α. Σκαμπιτσέφσκη, —τῶν φιλοσοφικῶν καὶ οἵων δήποτε ἄλλων ἰδεῶν εἰς τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα καὶ ἡ ἀπαίτησις, ὅπως ἡ κριτικὴ θέσῃ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τὴν καθαρῶς αἰσθητικὴν ἀξίαν, διΐστατο πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ τὴν πραγματικὴν σημασίαν τῆς νέας λογοτεχνικῆς σχολῆς. Τὸ 1855 ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ἐπικρατήσεως τῶν καιροσκόπων κριτικῶν. Τὰ περιοδικὰ εἰς ἃ ἔγραφον κατεστράφησαν, ματαίως ἀντιπαλαίοντα πρὸς τὸ ρεῦμα τῆς ἐκ νέου ἀφυπνισθείσης ζωῆς. Οὕτω τὰ τελευταῖα κριτικὰ ἔργα τοῦ Ἀννένκωφ εὑρίσκονται εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὰ πρῶτά του τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα καὶ ἀποτελοῦσι τὴν δόξαν αὐτοῦ.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἀννένσκαγια, ***Ἀλεξάνδρα Νικήτισνα***. Ρωσὶς συγγραφεὺς παιδικῶν διηγημάτων. Ἐγεννήθη τῷ 1840. Ἀποπερατώσασα τὰς σπουδὰς αὐτῆς, κατ' ἀρχὰς ἐπεδόθη εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἠσχολήθη εἰς μεταφράσεις ξένων ἔργων διὰ παιδία. Τὰ μετέπειτα γραφέντα διηγήματα προορίζονται διὰ νεολαίαν τυχοῦσαν ἤδη μορφώσεώς τινος, εἶναι δὲ ἔργα περιεχομένου σοβαροῦ. Ἐκ τῶν μᾶλλον γνωστῶν εἶναι: «Ὁ ἀδελφὸς καὶ ἡ ἀδελφή», «ἡ Ἄννα», «Τὰ χειμωνιάτικα βράδυα», «Αἱ δύο ἀνεψιαί μου».

Π. ΛΕΦΑΣ

Ἀννένσκυ (Annensky), ***Ἰννοκέντιος***. Ρῶσος φιλόλογος καὶ λογογράφος (1855—1909). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Πετρουπόλεως καὶ ἐχρημάτισε καθηγητὴς εἰς διάφορα γυμνάσια καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν Κιέβῳ κολλεγίου. Ἀσχοληθεὶς ἰδιαιτέρως μὲ τοὺς κλασσικοὺς Ἕλληνας, ἔγραψε μελέτην περὶ τοῦ Λυκόφρονος, καὶ μετέφρασε δράματα τοῦ Εὐριπίδου, γράψας συγχρόνως καὶ πραγματείας τινὰς περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ δράματος. Ἐκ τῶν Γάλλων ποιητῶν μετέφρασε τὸν Μπωντελαίρ, τὸν Βερλαὶν καὶ ἄλλους τινάς· ἔγραψε δὲ κριτικὰς μελέτας ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ Δοστογιέφσκυ, τοῦ Τουργκένιεφ, Βάλμοντ, Λέρμοντωφ κ.ἄ.

— **Ἀννένσκυ**, ***Νικόλαος Θεοδώροβιτς***. Ρῶσος συγγραφεὺς γεννηθεὶς τῷ 1843. Σπουδάσας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Πετρουπόλεως τὰ νομικὰ καὶ τὴν

Digitized by Google

φιλολογίαν ἤρχισε συγγράφων ἀπὸ τοῦ 1867. Κατόπιν σειρᾶς μεταφράσεων ἔργων ξένων, κατὰ τὸ 1880 ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τοῦ διανοουμένου κόσμου διὰ τῶν οἰκονομολογικοῦ καὶ κοινωνιολογικοῦ χαρακτῆρος μελετῶν καὶ ἄρθρων αὐτοῦ. Ὡς συνεργάτης τῆς «Ρωσικῆς Ἀληθείας», περιοδικοῦ ἐκ τῶν πρώτων τῆς ἐποχῆς, εἰδικὸς εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ρωσικῆς Αὐτοκρατορίας ζητήματα, κατεδιώχθη ὑπὸ τῆς διοικητικῆς ἐξουσίας διὰ τὰ φιλελεύθερα αὐτοῦ φρονήματα, ἀντίθετα πρὸς τὸ ἀπολυταρχικὸν καθεστώς, καὶ κατὰ τὸ 1880 ἐξωρίσθη εἰς τὴν Δυτικὴν Σιβηρίαν. Ἐν ἐξορίᾳ διατελῶν συνέγραψε μελέτην, ἥτις ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τῶν εἰδικῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Σπουδαὶ νέων κατευθύνσεων ἐν τῇ Οἰκονομικῇ Ἐπιστήμῃ». Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων παραγόντων τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Εὐρώπης», ἑνὸς τῶν μεγαλυτέρων ρωσικῶν περιοδικῶν τῆς προμπολσεβικικῆς ἐποχῆς. Συνέγραψε καὶ ἔργα ἄξια λόγου ἐπὶ θεμάτων στατιστικῆς καὶ ἠσχολήθη λίαν ἐπιτυχῶς ἐν τῷ Δήμῳ Πετρουπόλεως ὡς πρακτικὸς στατιστικός. Διεκρίθη ἰδίᾳ ὡς δημοσιογράφος, συντάσσων τὰ ἄρθρα τῆς ἐσωτερικῆς ἐπισκοπήσεως τῆς Ρωσιας τοῦ γνωστοῦ περιοδικοῦ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ρωσικὸς Πλοῦτος». Χαρακτηρισμὸς ἰδιαίτερος τοῦ Ἀνένσκυ ὡς δημοσιογράφου εἶναι ἡ βαθεῖα γνῶσις τῶν ἀναγκῶν τοῦ ρωσικοῦ βίου καὶ ἡ ἄκρα αὐτοῦ ἀφοσίωσις εἰς τὰ ἰδανικὰ τῶν διανοουμένων τῆς Εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας.

Συνδέων τὰ ἄνω προσόντα μετὰ συγγραφικῆς δεινότητος κατέλαβε θέσιν ἐξαιρετικὴν ὡς δημοσιογράφος καὶ λογογράφος, ἀπέκτησε γνώμην αὐθεντικὴν διὰ τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν ἐπὶ τῶν κοινωνιολογικῶν ζητημάτων τῆς πατρίδος του καὶ θεωρεῖται ἐκ τῶν διακεκριμένων λογίων τῆς πρὸ τοῦ 1907, δηλ. τῆς πρὸ τῆς πρώτης Ρωσικῆς Ἐπαναστάσεως ἐποχῆς. Κατὰ τὸ 1906 ἦτο ἐκ τῶν δρώντων ὀργανωτῶν τοῦ κρύφα ἐργαζομένου κόμματος τῶν Σοσιαλιστῶν. Ἡ ἄμεμπτος συμπεριφορὰ τοῦ Ἀννένσκυ καὶ ἡ πολυετὴς αὐτοῦ δρᾶσις ὡς κοινωνικοῦ λειτουργοῦ, πρωτεργάτου τῶν φιλελευθέρων πολιτικῶν ρευμάτων, προήγαγεν αὐτὸν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν συγχρόνων αὐτοῦ διανοουμένων εἰς περιωπὴν ὑψηλήν. Διετέλεσε τιμητικῶς ἐκλεγόμενος μέλος σχεδὸν ἁπάντων τῶν σωματείων τῶν Ρώσων λογίων, ἐπιστημόνων καὶ δημοσιογράφων. Π. ΛΕΦΑΣ

Ἀννεντοὺς ἢ **Ἀντούς** (Annedouche), ***Ἀλφρέδος-Ἰωσήφ***. Περίφημος Γάλλος χαράκτης, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1833.

ἀννεροδίτης (Annerödit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν παρουσιαζόμενον εἰς κρυστάλλους τοῦ ρομβικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος. Ἔχει σκληρότητα 6ου βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 5,7, θραῦσιν ἀτελῆ ὀστρεοειδῆ, χρῶμα μέλαν, ἡμιμεταλλικὴν λάμψιν καὶ παρέχει γραμμὴν ἐπὶ ἀλαμποῦς πλακὸς πορσελλάνης φαιομέλαιναν. Εἶναι ἀδιαφανής. Εἶναι χημικῶς περίπου ὅμοιος μὲ τὸν *σαμαρσκίτην*, περιέχων ὀλίγον ὕδωρ. Εἶναι ἅλας τοῦ νιοβικοῦ ὀξέος ὑττριούχον. Περιέχει τὰ στοιχεῖα νιόβιον, ὀξυγόνον, ὕττριον, σίδηρον, ἀσβέστιον, ἔρβιον, οὐράνιον. Εὑρέθη εἰς τὸ Annerod τοῦ Moss. Γ. Κ. Γ.

Ἀννεσσὰνς (Annessence), ***Ἰωάννης Ἀνδρέας***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, διάσημος ἀρχιτέκτων, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν εἰς τὰς Βρυξέλλας (1687—1769).

—**Ἀννεσσὰνς** (Annessence), ***Φραγκῖσκος***. Εἷς τῶν ἐνδοξοτέρων ἡρώων τῆς βελγικῆς ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως τοῦ 1717. Ὁ Ἀννεσσάνς, γεννηθεὶς εἰς τὰς Βρυξέλλας τῷ 1660, ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ ἰκριώματος τῷ 1719.

Ἄννεσλυ (Annesley), ***Τζαῖϊμς***. Ἄγγλος ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ντόουν τῆς Ἰρλανδίας καὶ ἀποθανὼν ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1847. Ἐν ἔτει 1829 ἐδημοσίευσε περισπούδαστον ἔργον περὶ τῶν νόσων τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῶν θερμῶν χωρῶν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Sketches of the most prevalent diseases of India, comprising a Treatise on the epidemic cholera of the East etc.».

Ἀννεσὺ (Lac d'Annecy) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη ἐν Ἄνω Σαβοΐᾳ τῆς Γαλλίας ἐπὶ ὕψομ. 446 μ. Ἔχει μῆκος 13 χμτρ. καὶ πλάτος 3 ½ χμτρ. περίπου. Εἰς αὐτὴν ἐκχύνονται οἱ μικροὶ ποταμοὶ Bournette καὶ Eau-Morte. Τὸ ὕδωρ της διοχετευόμενον διὰ πολλῶν διωρύγων κινεῖ σειρὰν βιομηχανιῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν περὶ αὐτὴν περιοχήν.

— **Ἀννεσὺ** (Annecy). Πόλις τῆς Γαλλίας παρὰ τὴν ὁμώνυμον λίμνην ἀπέχουσα 619 χμτρ. ἀπὸ τῶν Παρισίων. Ἐν αὐτῇ λειτουργοῦσιν ἀξιόλογα ἐργοστάσια καὶ δὴ κλωστοϋφαντουργεῖα, χαρτοποιεῖα καὶ βυρσοδεψεῖα. Κάτ. 15.004. Ἔχει ὡραῖα κτίρια, τινὰ τῶν ὁποίων παλαιὰ καὶ ἀπαραμίλλου τέχνης. Εἶναι πατρὶς τοῦ Chapuis καὶ τοῦ χημικοῦ Berthollet. Ἡ κτίσις της χρονολογεῖται ἀπὸ πολλῶν αἰώνων· κατ' ἀρχὰς ἀναφέρεται ὡς γαλλορρωμαϊκὴ πολίχνη, διατελέσασα κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἕδρα τῶν κομήτων τῆς Γενεύης, περιελθοῦσα τὸν ΙΕ' αἰῶνα εἰς τοὺς δοῦκας τῆς Σαβοΐας καὶ τῷ 1860 ὑπαχθεῖσα εἰς τὴν Γαλλίαν μὲ τὴν μετ' αὐτῆς ἕνωσιν τῆς Σαβοΐας.

Εἰς ἀπόστασιν 2 χμτρ. τοῦ Ἀννεσὺ κεῖται τὸ χωρίον ***Ἀννεσὺ-λὲ-βιὲ*** (Annecy-le-vieux). Δ.Ε.Μ.

Ἀννεταὶρ (Hannetaire), ***Ἰωάννης-Νικόλαος Σερβαντῶνι***. Διάσημος Γάλλος κωμῳδὸς (1718—1780). Νόθος υἱὸς τοῦ περιφήμου ἀρχιτέκτονος Σερβαντῶνι, ἐγένετο ἠθοποιὸς καὶ διέπρεψεν εἰς τοὺς καλουμένους ρόλους à manteaux. Ἐχρημάτισε διευθυντὴς τοῦ θεάτρου τῶν Βρυξελλῶν καὶ τοῦ θεάτρου τοῦ Βορδώ· συνέγραψε δὲ ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ κωμῳδοῦ», τὸ ὁποῖον κρίνεται ὡς ἓν τῶν καλλίστων τοῦ εἴδους του καὶ ὡς συντελέσαν εἰς πλείστας μεταρρυθμίσεις τοῦ νεωτέρου θεάτρου. Θ. Β.

Ἀννεϋρὸν (Anneyron) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ντρὸμ (Drôme) ἀπέχουσα 45 χμτρ. ἀπὸ τῆς Valence. Παρ' αὐτὴν σῴζονται τὰ ἐρείπια τοῦ ἱστορικοῦ φρουρίου τοῦ Mantaille ἔνθα τῷ 879 ἀπεφασίσθη ἡ παραχώρησις τοῦ στέμματος τῆς Βουργουνδίας εἰς τὸν Μποζὸν (Boson) ἀντὶ τῶν τέκνων τοῦ Λουδοβίκου Bègue.

Ἀννία ὁδὸς (Annia via) *[Ἀρχ.]*. — 1) Ἐν τῇ χώρᾳ Βενετίᾳ, κατασκευασθεῖσα, κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ Mommsen, ὑπὸ τοῦ ἐν ἔτει 153 π. Χ. ὑπατεύσαντος Τίτου Ἀννίου Λούσκου ἢ τοῦ ἐν ἔτει 128 π. Χ. ὑπατεύσαντος Τίτου Ἀννίου Ρούφου, καὶ ἄγουσα ἀπὸ Ἀκυληίας εἰς Βίρουνον (Virunum) — 2) Ἐν Ἐτρουρίᾳ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πόλεως Falerii, μὲ ἄλλας μικροτέρας παρόδους, συνδέουσα, ὡς φαίνεται, τὴν ὁδὸν Φλαμινίαν (via Flaminia) μὲ τὴν Κασσίαν (via Cassia). Θ. Α. Κ.

Ἀννία ***Ρηγίλλα***. Σύζυγος τοῦ σοφιστοῦ Ἡρώδου, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Osann (Syll. σελ. 405).

Ἀννιανὸς· βλ. Ἀνιανός.

Ἀννιανὸς Λατῖνος ποιητὴς τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ φίλος τοῦ Γελλίου, ἐξ Ἐτρουρίας πιθανῶς καταγόμενος, ὡς ὑποδεικνύει καὶ τὸ ὄνομά του, ἐνισχύει δὲ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐν Ἐτρουρίᾳ, in agro Falisco, ὡς λέγει ὁ Γέλλιος (ὁ ὁποῖος δίδει ὅλας ὅσας ἔχομεν περὶ αὐτοῦ πληροφορίας), εἶχε κτῆμα. Ἐποίησεν ἰδίως *φεσκεννῖνα* (fescennina carmina), δηλ. ᾄσματα ἀστεῖα, διασκεδαστικά, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Γελλίου, ἦσαν θαυμαστῆς καὶ περιτέχνου κομψότητος («mira quadam et scita suavitate»). Θ. Α. Κ.

— **Ἀννιανός**. Πρῶτος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, μετὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Μᾶρκον, «ἀνὴρ θεοφιλὴς καὶ τὰ πάντα θαυμάσιος» (*Εὐσεβίου* Ἐκκλ. Ἱστ. 2, 24 ἐν Migne Ἑλλ. Πατρ. 20, 205) [Βλ. καὶ τ. Γ', σ. 544 β κ.ἑξ.] Δ. Σ. Μ.

Ἄννιβα (τά)· *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρη τῆς Συρίας, ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (6. 16. 2).

Ἀννιβαλιανός· βλ. Χαννιβαλιανός.

Ἀννίβας (Hannibal). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστοὶ πολλοὶ στρατηγοὶ καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς ἀρχαίας Καρχηδόνος. Τούτων οἱ διασημότεροι ἦσαν οἱ ἑξῆς:

— 1) Ὁ υἱὸς τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν Καρχηδονίων Ἀσδρούβα τοῦ Α', ὅστις ἔπεσε μαχόμενος ἐν Σαρδόνι, καὶ ἔγγονος τοῦ Μάγωνος τοῦ ὀργανωτοῦ τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῆς Καρχηδόνος.

— 2) Ὁ υἱὸς τοῦ Γίσκωνος καὶ ἔγγονος τοῦ Ἀμίλκα τοῦ Α', τοῦ πεσόντος ἐν τῇ παρὰ τὴν Ἱμέραν μάχῃ (480 π. Χ.). Κατὰ τὸ 410 π. Χ. ἦτο σωφέτης (κριτής) ἐν Καρχηδόνι, κατὰ δὲ τὸ 409 ἐστάλη ὡς στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων εἰς Σικελίαν διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς Ἐγεσταίους κατὰ τῶν Σελινουντίων. Οὗτος ἐξεπόρθησε τὸν Σελινοῦντα καὶ κατηδάφισε τὰ τείχη του. Μετὰ τοῦ Σελινοῦντος συνεξηφανίσθη τότε καὶ ἡ μισητὴ Ἱμέρα, καταστραφεῖσα ἐξ ἐκδικήσεως ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἧτταν τοῦ πάππου του. Διὰ τῶν νικῶν του ἔγινεν ὁ μισέλλην οὗτος Καρχηδόνιος ὁ ἱδρυτὴς τῆς καρχηδονικῆς Σικελίας μὲ πρωτεύουσαν τὸν Ἀκράγαντα (*Διοδ.* XIII. 54).

— 3) Ὁ υἱὸς τοῦ Γίσκωνος, στρατηγὸς καὶ ναύαρχος τῶν Καρχηδονίων. Κατὰ τὸ 269 π. Χ. ἠμπόδισε τοὺς Μαμερτίνους νὰ παραδώσωσι τὴν Μεσσήνην εἰς τὸν τύραννον τῶν Συρακουσῶν Ἱέρωνα τὸν Β'. Κατὰ τὸν α' καρχηδονικὸν πόλεμον ὑπερήσπισεν ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας (262 π. Χ.) τὸν Ἀκράγαντα, τὸν ὁποῖον εἶχε καταστήσει ὁρμητήριόν του, ἐναντίον τῶν Ρωμαίων. Κατὰ τὸ 260 π. Χ. κατεναυμαχήθη εἰς τὰς Μυλὰς ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου Δουϊλίου, τοῦ εὑρετοῦ τοῦ κόρακος, καὶ ἀπώλεσε πεντήκοντα πλοῖα ἐκ τῶν 130 τοῦ στόλου του. Αἱ ἠθικαὶ συνέπειαι τῆς ναυμαχίας ταύτης ὑπῆρξαν μεγάλαι, διότι ἀπὸ τότε ἡ Ρώμη συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς κυριαρχίας τῆς Μεσογείου. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ὁ Ἀννίβας κατέφυγε μὲ τὰ διασωθέντα πλοῖα του εἰς τὴν Καρχηδόνα, ὅθεν ἀπεστάλη μετὰ στόλου εἰς Σαρδόνα, εἴς τινα τῶν λιμένων τῆς ὁποίας καὶ πάλιν ἡττήθη. Ἕνεκα τῆς ἥττης του ταύτης ἐτιμωρήθη ὑπὸ τῶν διασωθέντων ναυτῶν του σταυρωθεὶς ὑπ' αὐτῶν (*Πολυβ.* I. 24 7).

— 4) Ὁ υἱὸς τοῦ προηγουμένου, τὸν ὁποῖον ὁ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων Ἱμίλκων ἐχρησιμοποίησεν ὅτε ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐν Λιλυβαίῳ διὰ νὰ μεταπείσῃ τοὺς Κελτοὺς μισθοφόρους του, εἰς τοὺς ὁποίους ἦτο γνωστὸς ἐκ προγενεστέρας συνεργασίας των, νὰ μὴ ἐγκαταλίπωσι τοὺς Καρχηδονίους δελεαζόμενοι ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις τῶν πολιορκούντων τὴν πόλιν (*Πολυβ.* I. 43. 4).

— 5) Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμίλκα καὶ φίλος τοῦ Ἀτάρβα, ὅστις προσήγαγεν ἐπικουρίαν εἰς τοὺς ἐν Λιλυβαίῳ πολιορκουμένους Καρχηδονίους, μετὰ πολλῆς τόλμης εἰσπλεύσας εἰς τὸν λιμένα καὶ ἀποπλεύσας ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐξ αὐτοῦ διὰ νὰ ἔλθῃ ἐπίκουρος εἰς τὸν ἐν Δρεπάνοις Καρχηδόνιον στρατηγὸν καὶ φίλον του Ἀτάρβαν. Συνεπολέμησεν ὡς στρατηγὸς καὶ μετὰ τοῦ *Ἀμίλκα Βάρκα* πρὸς καθυπόταξιν τῶν ἀποστατησάντων μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ α' καρχηδονικοῦ πολέμου μισθοφόρων. Συνελήφθη ὅμως ὑπ' αὐτῶν καὶ ἐσταυρώθη ζῶν (*Πολυβ.* I. 86. 6).

6) Ὁ ἐπικαλούμενος *Ρόδιος*. Τολμηρὸς καὶ δεξιὸς Καρχηδόνιος ναυτικός, ὅστις ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν πολιορκούντων τὸν λιμένα τοῦ Λιλυβαίου Ρωμαίων εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἀπέπλευσεν ἀσφαλής, κομίσας οὕτως εἰς τὴν ἀνησυχοῦσαν Καρχηδόνα εἰδήσεις περὶ τῶν ἐν Λιλυβαίῳ πολιορκουμένων. Πολλάκις ἐπαναλαβὼν τὸ παράβολον τοῦτο τόλμημα ἐπὶ τέλους ἔπεσεν εἰς τὴν ἐνέδραν τῶν Ρωμαίων καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτούς (*Πολ.* I. 46-47).

— 7) Ὁ Ἀννίβας ὁ *Μέγας* (περὶ οὗ βλ. εἰδικὸν κατωτέρω ἄρθρον).

— 8) Ὁ ἐπικαλούμενος *Μονομάχος*. Ἦτο φίλος τοῦ μεγάλου Ἀννίβα, τὸν ὁποῖον ἠκολούθησε κατὰ τὴν ἐκστρατείαν του, ἐξ Ἰβηρίας εἰς Ἰταλίαν, καὶ ὑπερέβαλλε πάντας τοὺς Καρχηδονίους κατὰ τὴν ὠμότητα ἐν Ἰταλίᾳ. Ἡ ὁμωνυμία του καὶ αἱ φιλικαὶ πρὸς αὐτὸν σχέσεις του συνετέλεσαν, πιθανώτατα, νὰ κατηγορηθῇ καὶ ὁ μέγας Ἀννίβας ἐπὶ ὠμότητι.

— 9) Τριήραρχός τις Καρχηδόνιος, ὅστις ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα τοῦ μεγάλου πρεσβευτὴς εἰς Συρακούσας διεπραγματεύθη μετὰ τοῦ μειράκος τυράννου αὐτῶν Ἱερωνύμου τοὺς ὅρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ μεταξὺ Συρακουσῶν καὶ Καρχηδονίων συμμαχία καὶ διεβίβασεν ἔπειτα αὐτοὺς εἰς τὴν πατρίδα του Καρχηδόνα, ἥτις ἔκρινε σκόπιμον ν' ἀποδεχθῇ τοὺς ὅρους ἐκείνους, τὴν μεταξὺ Καρχηδόνος καὶ Συρακουσῶν διανομὴν τῆς Σικελίας, μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ρωμαίων, μὲ ὅριον μεταξὺ των τὸν ποταμὸν Ἱμέραν. Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **Ἀννίβας ὁ Μέγας**. Υἱὸς τοῦ *Ἀμίλκα Βάρκα*, γεννηθεὶς ἐν Καρχηδόνι τῷ 247 π. Χ. ὑπῆρξεν ὁ μεγαλοφυέστερος τῶν στρατιωτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Καρχηδόνος καὶ εἷς τῶν μεγίστων στρατηγῶν τοῦ ἀρχαίου ἐν γένει κόσμου, ἀπεκαλεῖτο δὲ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα *Ἀννίβας ὁ Λίβυς*, ὁ *μέγας*, ὁ *ἀήττητος*. Λέγεται περὶ αὐτοῦ ὅτι ἦτο ἡλικίας ἐννέα ἐτῶν ὅτε ἀκούσας ὅτι ὁ πατήρ του μετέβαινεν εἰς τοὺς ναοὺς διὰ νὰ εὐχηθῇ εἰς τοὺς θεοὺς νὰ εὐνοήσωσι τὰς ἐν Ἱσπανίᾳ (ἀρχαίᾳ Ἰβηρίᾳ), πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις του, διὰ τῶν ὁποίων θὰ παρεσκεύαζε τὸν κατὰ τῶν Ρωμαίων μέλλοντα πόλεμον, ἐρρίφθη εἰς τὸν λαιμόν του καὶ ἱκέτευσεν αὐτὸν νὰ τὸν παραλάβῃ μαζί του εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην. Καμφθεὶς ὑπὸ τῶν θωπειῶν τοῦ υἱοῦ ὁ πατήρ, ὅστις μὲ τὸ πεπειραμένον βλέμμα του διέβλεπεν εἰς τὸν παῖδα ἕνα μέλλοντα ἥρωα, ἔλαβεν αὐτὸν εἰς τοὺς βραχίονάς του καὶ ἀφοῦ ἔφερεν εἰς τὸν βωμὸν τῶν θεῶν ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν νὰ ὁρκισθῇ αἰώνιον μῖσος κατὰ τῶν Ρωμαίων (*Πολυβ.* III. 11.7). Ὁ παῖς ὡρκίσθη καὶ ἀνὴρ γενόμενος ἐτήρησε τὸν ὅρκον του. Τοσοῦτον διεκρίθη ὁ Ἀννίβας εἰς τοὺς ἐν Ἱσπανίᾳ πολέμους, ὡς ἁπλοῦς ἱππεὺς ὑπὸ τὸν πατέρα του καὶ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ ὑπὸ τὸν γαμβρόν του Ἀσδρούβαν, ὥστε μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἀνεκηρύχθη στρατηγὸς τοῦ Καρχηδονικοῦ στρατοῦ (221 π. Χ.) ἂν καὶ ἦτο μόλις 26 ἐτῶν, ὅσων ἐτῶν ἦτο καὶ ὁ Ναπολέων ὅτε ἐξεστράτευσεν εἰς Ἰταλίαν.

Ἀναγνωρισθεὶς καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Καρχηδόνι ἀρχόντων, μὴ τολμώντων ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ τῶν πανισχύρων Βαρκιδῶν, ὁ Ἀννίβας ἤρχισε παρασκευαζόμενος διὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείαν, ἥτις εἶναι ἰδικόν του ἔργον, δημιούργημα τοῦ μίσους του, καὶ μεγαλούργημα τῆς μεγαλοφυΐας του, διότι ὁ γαμβρός του Ἀσδρούβας οὐδέποτε εἶχε μελετήσει τοιοῦτον πολεμικὸν σχέδιον· τοὐναντίον μάλιστα εἶχε συνάψει συνθήκην (226 π. Χ.), διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεοῦτο νὰ μὴ διαβῇ τὸν Ἴβηρα καὶ νὰ μὴ προσβάλῃ ποτὲ τὴν πόλιν Ζάκανθαν (Saguntum, νῦν Murviedro) καὶ τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς ἐν Ἱσπανίᾳ ἀποικίας.

Digitized by Google

Ὁ Ἀννίβας τότε, καὶ παρὰ τὸν διάφορον χαρακτῆρά του πρὸς τὸν τοῦ γαμβροῦ του, δὲν εἶχεν ἐναντιωθῇ εἰς τὴν συνθήκην, διότι ἐγνώριζε νὰ ὑπακούῃ, ἐφ' ὅσον δὲν εἶχεν ἔλθει ὁ καιρὸς διὰ νὰ ἄρχῃ. Ὁ Πολύβιος ὅμως ἐπίστευεν ὅτι πρῶτος αἴτιος ἦτο «ὁ Ἀμίλκου θυμὸς» καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ἐπέζη εἰς τὸν Ἀννίβαν. Διὰ νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸ ὅσον ἁπλοῦν τόσον καὶ μεγαλειῶδες καὶ τολμηρὸν σχέδιόν του, νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ πλήξῃ τὴν Ρώμην εἰς τὴν ἑστίαν της, εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἀσφαλίσῃ πρότερον τὴν κυριαρχίαν τῆς Καρχηδόνος εἰς τὴν Ἰβηρίαν διὰ νὰ μὴ ἀφήσῃ ἐχθροὺς εἰς τὰ νῶτά του (*Πολ.* III. 17.6). Πρὸς τοῦτο κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπετέθη κατὰ τῆς Ζακάνθης, κειμένης μεταξὺ Ἴβηρος ποταμοῦ καὶ Καρθαγένης καὶ θετούσης εἰς ἐπισφαλῆ θέσιν τοὺς ἐν Ἰβηρίᾳ (Ἱσπανίᾳ) Καρχηδονίους, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκυρίευσε μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν. Μετὰ ταῦτα εἰργάσθη δραστηριώτατα διὰ τὴν καθυπόταξιν τῶν Ἰβηρικῶν λαῶν καὶ τὴν συγκέντρωσιν μεγάλων στρατιωτικῶν δυνάμεων ἔκ τε τῶν Ἰβηρικῶν καὶ τῶν Ἀφρικανικῶν λαῶν εἰς τὴν Ζάκανθαν, τὴν ὁποίαν εἶχε καταστήσει τὸ κεντρικὸν στρατόπεδόν του. Αἱ ἀνδραγαθίαι τοῦ Ἀννίβα ἐθάμβωσαν τὸν φθόνον τῶν ἐν Καρχηδόνι πολιτικῶν ἀντιπάλων του καὶ ἡ πόλις σύσσωμος ἀπέρριψε τότε τὴν ἀπαίτησιν τῶν Ρωμαίων νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀννίβας διὰ νὰ μὴ ἐκραγῇ ὁ πόλεμος Ρώμης-Καρχηδόνος. Ἐκ τοῦ συγκροτηθέντος ἐξ 90 χιλ. πεζῶν καὶ 12 χιλ. ἱππέων στρατοῦ του μέρος ἱκανὸν ἀφῆκεν εἰς τὸν ἐν Ἰβηρίᾳ ἀδελφόν του Ἀσδρούβαν καί τινας εἰς τὴν Ἀφρικήν, φροντίσας Ἴβηρες μὲν νὰ ὑπηρετῶσιν ἐν Λιβύῃ, Λίβυες δὲ ἐν Ἰβηρίᾳ (*Πολ.* III. 33), μετὰ τοῦ λοιποῦ δὲ διέβη τὰ Πυρηναῖα, διῆλθε τὴν Ν. Γαλατίαν, ὑποτάσσων ἢ συμμαχῶν μετὰ τῶν λαῶν διὰ τῆς χώρας τῶν ὁποίων διήρχετο, μέχρι τῆς κοιλάδος τοῦ Ροδανοῦ, ὅπου ἔφθασε μετὰ 50 χιλ. πεζῶν καὶ 9 χιλ. ἱππέων μόνον. Διῆλθε τὸν Ροδανὸν ἐν καιρῷ νυκτὸς διὰ νὰ μὴ ἐνοχληθῇ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς χώρας. Ἀνερριχήθη ἔπειτα εἰς τὰς χιονοσκεπεῖς κορυφὰς τῶν Ἄλπεων, τὰς ὁποίας διέβη διὰ τῆς νοτιωτέρας (Genèvre), πιθανώτατα, διαβάσεως (βλ. *Βερτολίνη-Λάμπρου*-Ρωμ. ἱστορ. Α' 255, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν διαφωνιῶν τῶν ἱστορικῶν διὰ τὴν διὰ τῶν Ἄλπεων πορείαν τοῦ Ἀννίβα) ἐντὸς 15 ἡμερῶν, καὶ ἐνεφανίσθη, κατελθὼν διὰ κρημνῶν καὶ χαραδρῶν, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐδείκνυεν εἰς τοὺς στρατιώτας του τὰς ὑπὸ τοῦ Πάδου διαρρεομένας πλουσίας πεδιάδας, εἰς τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν μετὰ 5 μῆνας ἀπὸ τῆς ἐκ τῆς Ἱσπανίας ἐκκινήσεώς του.

Ἡ στρατιωτικὴ αὕτη πορεία εἶναι μία τῶν δυσχερεστέρων ἐξ ὅσων ἀναφέρει ἡ ἀρχαία ἱστορία καὶ ἡ διὰ τῶν Ἄλπεων διάβασις, ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου στρατοῦ ἕως τότε γενομένη, ἦτο ἀληθινὴ διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους θαυματουργία. Ὅτε ὁ Ἀννίβας ἔφθασεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Πάδου εἶχεν 20 χιλ. πεζῶν, 6 χιλιάδων ἱππέων καὶ 7 ἐλέφαντος μόνον (*Πολ.* III 60.5) καὶ διὰ τῆς μικρᾶς ταύτης δυνάμεως ἤλπιζε νὰ πλήξῃ τὴν Ρώμην, ἥτις ἠδύνατο ν' ἀντιτάξῃ περὶ τὰς 800000 πολεμιστῶν. Ἤλπιζε δὲ ὅτι θὰ κατισχύσῃ στηριζόμενος εἰς τὴν στρατιωτικὴν μεγαλοφυΐαν του καὶ τὸ κατὰ τῶν Ρωμαίων μῖσος τῶν κατοίκων τῆς χώρας (τῶν Γαλατῶν), εἰς τὴν ὁποίαν ἐστρατοπέδευσε. Καὶ δὲν ἐπλανήθη εἰς τὸν ὑπολογισμόν του. Τὸ μῖσος τῶν Γαλατῶν ὡπλίσθη εὐθὺς ὡς ὁ Ἀννίβας ἐκέρδησε διὰ τῶν πρώτων νικῶν του τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἐμπιστοσύνην των καὶ δι' αὐτῶν ἐνίκησεν οὗτος τὰς μεγάλας κατὰ τῶν Ρωμαίων μάχας του.

Ἀννιβαϊκὸς πόλεμος (218—201 π. Χ.).—Ὁ δεύτερος καρχηδονικὸς πόλεμος, καλούμενος *Ἀννιβαϊκὸς* (*Ἀννιβιακὸς κατὰ Πολύβιον*) ἐκ τοῦ μεγαλοφυοῦς Ἀννίβα, εἶχε μὲν ὡς προοίμιον τὴν ἅλωσιν τῆς συμμάχου τῶν Ρωμαίων Ζακάνθης (218 π. Χ.), ἥτις ἦτο παράβασις τῆς μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Καρχηδονίων συνθήκης. ἤρχισεν ὅμως κυρίως ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀννίβα εἰς τὴν Ἄνω Ἰταλίαν. Οἱ Ρωμαῖοι μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἥτις ἔγινεν ὡς προελέχθη μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῆς ἀξιώσεως τῶν Ρωμαίων νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀννίβας (*Πολ.* III 20 8), συνεκέντρωσαν δύο στρατιάς, μίαν ὑπὸ τὸν ὕπατον Τιβ. Σεμπρώνιον ἐν Σικελίᾳ, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Καρχηδόνος καὶ μίαν ὑπὸ τὸν Ποπλ. Κορνήλιον (Σκιπίωνα) ἐν Ἰταλίᾳ, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν Ἰβηρικὴν χερσόνησον. Τὰ μεγαλουργήματα ὅμως τοῦ Ἀννίβα ἀνέτρεψαν τὰς πρώτας ἀποφάσεις των. Καὶ οἱ δύο ὕπατοι, ὁ Σεμπρώνιος ἐκ τοῦ Λιλυβαίου καὶ ὁ Σκιπίων ἐκ τῆς Μασσαλίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε πλεύσει διὰ νὰ προλάβῃ τὸν Ἀννίβαν, ἠναγκάσθησαν νὰ μεταβῶσι πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν Ἄνω Ἰταλίαν.

Ἡ πρώτη μάχη ἐδόθη εἰς τὸν *Τίκινον* (νῦν Tessin) ποταμόν, παραπόταμον τοῦ Πάδου, ἔνθα ὁ Ἀννίβας προσέβαλε διὰ τοῦ Νουμαδικοῦ ἱππικοῦ του τὸν ὕπατον Σκιπίωνα καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὀπισθοδρομήσῃ ὄπισθεν τοῦ Πάδου (Pô), ἡ δευτέρα δὲ εἰς τὰς γειτονικὰς πεδιάδας τοῦ ποταμοῦ *Τρεβίου* (Trevi), ἔνθα ἐφονεύθησαν 30 χιλ. ἐκ τῶν 40 χιλ. Ρωμαίων στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν ὕπατον Σεμπρώνιον, ὅστις ἐσώθη ἐκ τοῦ θανάτου ὑπό τινος Λίγυος σκλάβου. Οἱ 10.000 σωθέντες κατέφυγον εἰς τὴν Πλακεντίαν. Ἀμφοτέρας τὰς μάχας ταύτας ἐκέρδησεν ὁ πανοῦργος Καρχηδόνιος διὰ τοῦ ἱππικοῦ του, καταλληλοτάτου διὰ τὰς συνήθεις εἰς αὐτὸν ἐνέδρας, αἵτινες διετάρασσον τὴν κανονικὴν τακτικὴν τῶν Ρωμαίων.

Μετὰ τὰς νίκας ταύτας ἡ ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατία ἀνῆκεν ὁλόκληρος εἰς τὸν Ἀννίβαν, διότι πάντες οἱ Γαλάται προσῆλθον σύμμαχοι, ἐκ θαυμασμοῦ πρὸς τὸν μεγαλοφυᾶ στρατηγόν, ὅστις ἐγίνετο τὸ ὄργανον τοῦ ὀλέθρου τῶν μισητῶν εἰς αὐτοὺς Ρωμαίων. Ὡς ἀντιστάθμισμα τοῦ ἐναντίον των θριάμβου τοῦ Ἀννίβα οἱ Ρωμαῖοι εἶχον τὰς ἐν Ιβηρίᾳ ἐπιτυχίας τοῦ Γναίου Σκιπίωνος, σταλέντος ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Κορνηλίου, ὅτε αὐτὸς μετέβη εἰς ἄνω Ἰταλίαν, ὅστις κατώρθωσε διὰ τῶν νικῶν του νὰ ματαιώσῃ τὴν ἀποστολὴν ἐπικουριῶν πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἐξ Ἰβηρίας, καὶ τὴν ἀπόκρουσιν τοῦ Καρχηδονικοῦ στόλου ἀπὸ τὰς ἀκτὰς τῆς Τυρρηνίας εἰς τὰς ὁποίας εἶχε καταπλεύσει οὗτος, ὅπως παράσχῃ βοήθειαν εἰς τὸν Ἀννίβαν. Μόλις εἶχε τελειώσει ὁ χειμών, ὅτε διῆλθε τὰ Ἀπέννινα ὁ Ἀννίβας καὶ ἠναγκάσθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἕλη τοῦ Ἄρνου διὰ νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν Ἐτρουρίαν. Ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας οἱ στρατιῶται ἐβάδιζον εἰς τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον εἶχεν αὐξηθῆ ἐκ τῆς τήξεως τῶν χιόνων, καὶ τὸν βόρβορον, βυθιζόμενοι μέχρις ὀσφύος εἰς αὐτόν, ἐνῷ ὁ Ἀννίβας φερόμενος ἐπὶ τοῦ μόνου ἐπιζήσαντος ἐκ τῶν ἐλεφάντων του ἀπώλεσε τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν ἐκ τῶν ἀγρυπνιῶν, τῶν μόχθων καὶ τῆς ὑγρασίας τῆς νυκτὸς (*Πολ.* III. 79). Εἶχεν ἐπιτύχει ὅμως, εἰς ἀμοιβὴν τῶν ταλαιπωριῶν τούτων, τοῦ σκοποῦ του. Οἱ Γαλάται ἀσυνήθιστοι εἰς τὰς κακουχίας ταύτας θὰ ἐγκατέλιπον τὸν Ἀννίβαν, ἐὰν δὲν συνεκράτει αὐτοὺς διὰ τῆς βίας ὁ ἀδελφός του *Μάγων*, τὸν ὁποῖον εἶχεν ὁρίσει ἀρχηγὸν τῆς οὐραγίας.

Ἀφήσας τὸν στρατόν του ν' ἀναπαυθῇ ἐπ' ὀλίγον εἰς εὔφορόν τινα χώραν, ἔπειτα, ἀφοῦ ἐξηπάτησε διὰ πλαστῶν στρατιωτικῶν πορειῶν τὸν ὕπατον Φλαμίνιον, διὰ τὸν ὁποῖον εἶχε μάθει ὅτι ἦτο ὀχλοκόπος καὶ τέλειος μὲν δημαγωγός, ἀνίκανος δὲ εἰς τὸν χειρισμὸν πολεμικῶν πραγμάτων, παρέσυρεν αὐτὸν εἰς στενὴν μεταξὺ ἀποκρήμνων ὀρέων καὶ τῆς λίμνης *Τρασιμένης* διάβασιν, ἔνθα ἐκέρδησε τὴν αἱμοσταγῆ ἐκείνην νίκην (217 π. Χ.), ἥτις ἤνοιξεν εἰς αὐτὸν τὴν εἰς Ρώμην ὁδόν. Καὶ οἱ δύο στρατοὶ εἶχον πολεμήσει μὲ τόσην λύσσαν κατ' ἀλλήλων, ὥστε δὲν ἀντελήφθησαν τὸν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης φοβερὸν συμβάντα σεισμόν, ὅστις καὶ πόλεις ἀνέτρεψε καὶ ὄρη διήνοιξε καὶ τὴν κοίτην πολλῶν ποταμῶν ἤλλαξε. Πολλοὶ Ρωμαῖοι (15 χιλ.) ἔπεσαν εἰς τὴν μάχην, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Φλαμίνιος, καὶ πολλοὶ (10 χιλ.) ᾐχμαλωτίσθησαν. Ἐκ τῶν αἰχμαλωτισθέντων, τοὺς μὲν Ρωμαίους πολίτας ἐκράτησε, τοὺς δὲ ἄλλους ἀφῆκεν ἐλευθέρους ἄνευ λύτρων εἰπὼν πρὸς αὐτοὺς ὅτι εἰς Ἰταλίαν ἦλθεν ὄχι διὰ νὰ πολεμήσῃ τοὺς Ἰταλιώτας, ἀλλὰ διὰ νὰ πολεμήσῃ τοὺς Ρωμαίους «ὑπὲρ τῆς Ἰταλιωτῶν ἐλευθερίας» (*Πολ.* III, 8. 4). Ἐνῷ δὲ μετὰ τὴν ἀγγελίαν τοῦ ἀποτελέσματος τῆς μάχης ἡ κατάπληξις ἐκυριάρχει εἰς τὴν Ρώμην καὶ οἱ κάτοικοι ἔντρομοι εἶχον διαλύσει τὰς γεφύρας τοῦ Τιβέρεως διὰ νὰ μὴ διαβῇ ὁ Ἀννίβας, οὗτος μετὰ καὶ τὴν γενναίαν ἄμυναν τοῦ Σπολεΐου δὲν διηυθύνθη εἰς τὴν Ρώμην, ἀλλ' ἐστράφη πρὸς τὴν Πικεντίνην, τὴν ὁποίαν καὶ ἐλεηλάτησεν. Οἱ Ρωμαῖοι ἐκ τῆς πείρας τῶν ἐπὶ δύο ἔτη πολέμων των κατὰ τοῦ Ἀννίβα κατενόησαν ὅτι ἔβλαπτεν αὐτοὺς ἡ συχνὴ ἀλλαγὴ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ καὶ ὅτι ὤφειλον νὰ ἐκλέξωσι δικτάτωρα εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην περίστασιν. Ἐξέλεξαν λοιπὸν ἀντιδικτάτορα τὸν *Κόϊντον Φάβιον Μάξιμον*, ὅστις συνετὸς ὢν ἀπέφευγε τὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην πρὸς τὸν Ἀννίβαν καὶ ἠρκεῖτο εἰς τὸ νὰ ἐνοχλῇ αὐτὸν δι' ἀψιμαχιῶν καραδοκῶν νὰ περικλείσῃ αὐτὸν εἰς φάραγγά τινα, ὡς καὶ τὸν περιέκλεισεν εἰς τὰ στενὰ τοῦ Φαλέρνου, ἀλλ' ὁ Ἀννίβας διὰ δόλου διέφυγεν. Ἡ τακτικὴ ὅμως αὕτη, ἡ τόσον δεξιὰ δι' ἕνα φοβερόν, ὡς ἦτο ὁ Ἀννίβας, πολέμιον, ἐξώργιζε τὸν ἀγέρωχον καὶ ἀλαζονικὸν λαὸν τῆς Ρώμης, ὅστις ὡς λαὸς κατακτητικὸς δὲν εἶχε τὴν ἀρετὴν τῆς μακροθυμίας· διὰ τοῦτο καθῄρεσε τὸν εἰρωνικῶς κληθέντα *Μελλητὴν* (Cunctator) Μάξιμον καὶ ἀνέθεσε τὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς τοὺς δύο νέους ὑπάτους, τὸν πληβεῖον *Τερέντιον Οὐάρρωνα* καὶ τὸν *Αἰμίλιον Παῦλον*, μὲ ἐντολὴν νὰ προσβάλωσι τὸν Ἀννίβαν, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ πορευθεὶς κατὰ μῆκος τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους εἶχε φθάσει εἰς τὴν Ἀπουλίαν.

Ἡ μάχη συνήφθη περὶ τὴν ἀκρόπολιν τῶν *Καννῶν* (216 π. Χ.), τὴν ὁποίαν εἶχε καταλάβει ὁ Ἀννίβας, διότι εἰς ταύτην ἀπεταμιεύετο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὁ σῖτος καὶ οἱ ἄλλοι καρποὶ τῆς περὶ τὴν πόλιν εὐφορωτάτης χώρας. Ὁ δαιμόνιος Ἀννίβας ἐπέτυχε κατὰ τὴν μάχην ταύτην νὰ παρασύρῃ τοὺς Ρωμαίους εἰς τὴν πεδιάδα, ὅπου τὸ φοβερὸν Νουμαδικὸν ἱππικόν του ἠδυνήθη ἐλευθέρως νὰ κινηθῇ, παρετάχθη δὲ μετὰ τόσης τέχνης, ὥστε οἱ Ρωμαῖοι εἶχον κατὰ πρόσωπον τὸν ἄνεμον, τὴν σκόνην καὶ τὸν ἥλιον. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ὑπῆρξε τρομερὸν διὰ τοὺς Ρωμαίους, ἂν καὶ ἐπετέθησαν οὗτοι κατὰ τοῦ Ἀννίβα ἔχοντος 40 χιλ. πεζῶν καὶ 10 χιλ. ἱππέων, μετὰ διπλασίας σχεδὸν δυνάμεως πεζικοῦ καὶ 6 χιλ. ἱππέων. «Εἰς ἑπτὰ μυριάδας ἀπέθανον εὐγενῶς» ὡς γράφει ὁ Πολύβιος (III. 117.4). Μεταξὺ τῶν φονευθέντων ἦσαν ὁ ὕπατος Αἰμίλιος Παῦλος, οἱ πλεῖστοι τῶν ἀξιωματικῶν καὶ 80 συγκλητικοί. Λέγεται ὅτι ὁ νικητὴς στρατηγὸς ἀπέστειλεν εἰς τὴν πατρίδα του ἕνα μέδιμνον χρυσῶν δακτυλίων ἀφαιρεθέντων ἐκ τῶν φονευθέντων Ρωμαίων συγκλητικῶν. Ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀννίβα ἐφονεύθησαν εἰς τὴν μάχην ταύτην 5.500 πεζοὶ καὶ περὶ τοὺς 200 ἱππεῖς. Ἡ νίκη ἐβραβεύθη μὲ τὴν προσχώρησιν πρὸς τὸν Ἀννίβαν πλείστων πόλεων τῆς Κάτω Ἰταλίας, μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Τάρας καὶ αὐτὴ ἡ Καπύη βραδύτερον, ἡ δευτέρα, μετὰ τὴν Ρώμην, πόλις τῆς Ἰταλίας. Οὕτως εἶχεν ἐπιτευχθῇ ὁ διαμελισμὸς τῆς Ἰταλικῆς συμμαχίας.

Ἱστορικοί τινες ψέγουν τὸν Ἀννίβαν, διότι μετὰ τὴν περιφανῆ ταύτην νίκην του δὲν ἔσπευσε κατὰ τῆς Ρώμης, ἥτις ἦτο βεβυθισμένη εἰς τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὴν φρίκην, ἐπαναλαμβάνοντες ὅ,τι εἶπε πρὸς τὸν νικητὴν στρατηγὸν ὁ ἀξιωματικός του Μαάρβας: «Γνωρίζεις νὰ νικᾷς, Ἀννίβα, ἀλλὰ δὲν γνωρίζεις νὰ ὠφεληθῇς ἐκ τῆς νίκης», οἱ δοκιμώτεροι ὅμως τούτων κρίνουσιν ὅτι ὀρθῶς ἐσκέφθη καὶ ἐνήργησεν. Ἦτο νικητὴς ὁ Ἀννίβας, ἀλλὰ νικητὴς ἐξηντλημένος ἐξ αὐτῶν τῶν νικῶν του, μετὰ δυσκολίας ἠδύνατο νὰ στρατολογῇ νέον στρατόν, ἡ Καρχηδὼν οὐδεμίαν ἐπικουρίαν ἔστελλεν εἰς αὐτόν, περιοριζομένη μόνον εἰς τὴν ἀποστολὴν ὀλίγων στρατιωτῶν εἰς τὴν Ἰβηρίαν, ἔνθα ὑφίστατο πολλὰς δοκιμασίας ὁ Ἀσδρούβας ὑπὸ τῶν Σκιπιώνων, δὲν κατεῖχεν ὀχυρὰς θέσεις ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, οὔτε λιμένας, οὔτε ἐργοστάσια πολεμικῶν ὅπλων. Πρὸς τούτοις δὲν ἤλπιζεν ὅτι μὲ ἓν πλῆγμα θὰ καταβάλῃ τὴν Ρώμην, ἥτις ἀπεῖχεν ἀπὸ τῶν Καννῶν περὶ τὰς 70 ὥρας καὶ ἐχωρίζετο αὐτῶν δι' ὀρέων, ποταμῶν, φρουρίων καὶ ἐχθρικῶν πρὸς τὸν Ἀννίβαν λαῶν καὶ ἥτις ἐξ ἄλλου ἐπροστατεύετο ὑπὸ τειχῶν καὶ βαθειῶν τάφρων καὶ ἠμύνετο ὑπὸ λαοῦ ἐνόπλου, ὅστις θὰ ἠγωνίζετο μετ' ἀπογνώσεως ὑπὲρ τῶν ἑστιῶν του. Ἕνεκα τῶν εἰρημένων λόγων διηυθύνθη εἰς τὴν Καμπανίαν καὶ διεχείμασεν ἐν Καπύῃ. Καὶ διὰ τὴν ἐνέργειάν του ταύτην ἔχει ὁ Ἀννίβας πολλοὺς τοὺς ἐπικριτάς, οἵτινες λέγουσιν ὅτι ὁ στρατός του ἐξεθηλύνθη ἐν Καπύῃ καὶ ὅτι οὐδὲν μετὰ ταῦτα μέγα καὶ ἀποφασιστικὸν ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ ἡ μομφὴ αὕτη εἶναι ἄδικος, διότι ἂν εἶχεν ἐκθηλυνθῇ δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συνεχίσῃ ἐπὶ 13 ἀκόμη ἔτη τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ πολέμους του καὶ δὲν θὰ ἔφερεν εἰς δυσχερῆ θέσιν τὴν τελευταίαν στιγμὴν τὸν στρατὸν τοῦ Σκιπίωνος ἐν Ζάμᾳ.

Ὁ Ἀννίβας ὅστις μέχρι τῆς ἐν Κάνναις μάχης ἦτο τολμηρότατος καὶ ὁρμητικώτατος, μετ' αὐτὴν ἀνέκοψε τὴν ὁρμήν του, διότι εἶχε κατανοήσει ὅτι ἡ Ρώμη θὰ ἔπιπτε μόνον μὲ πολιτικὰς ἐπιτυχίας καὶ νίκας. Ἡ ἐν Κάνναις μάχη εἶχε τερματίσει ἐπί τινα ἔτη τὸν μέγαν ἀγῶνα. Οὐδεὶς Ρωμαῖος στρατηγὸς ἐτόλμα ν' ἀντιταχθῇ εἰς τοὺς ἐκ πάσης φυλῆς μισθοφόρους τοῦ Ἀννίβα, ἡνωμένους διὰ τοῦ κύρους τοῦ ἀδαμάστου ἀρχηγοῦ των. Οἱ ἀγέρωχοι Ρωμαῖοι εἶχον συνέλθει, ἐν νηφαλιότητι καὶ ἀξιοθαυμάστῳ ὁμονοίᾳ κατεγίνοντο εἰς τὴν ὀργάνωσιν νέου στρατοῦ καὶ τὴν ὀχύρωσιν τῆς Ρώμης, ἥτις ἦτο εὐτυχής, διότι ἐν Καρχηδόνι ἐκυριάρχει ὁ φθόνος κατὰ τοῦ Ἀννίβα, ὅστις ἠμπόδιζε τὴν εἰς αὐτὸν ἀποστολὴν στρατοῦ, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τολμήσῃ τι ἀποφασιστικὸν οὗτος· διὰ τοῦτο καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ (Ἱσπανίᾳ) εἶχε βελτιωθῇ ἡ θέσις τῶν Ρωμαίων διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν τῶν ἀδελφῶν Σκιπιώνων οἵτινες εἶχον διακηρύξει ὅτι εἶχον ἔλθει ἐκεῖ ἐλευθερωταὶ τῶν ὑποταχθέντων εἰς τοὺς Καρχηδονίους λαῶν τῆς χερσονήσου, καὶ ἐν Σικελίᾳ, ἔνθα νικήσαντες τὸν στρατὸν τῶν Καρχηδονίων εἶχον ἐπιτύχει μετὰ τριετῆ πολιορκίαν τὴν ἅλωσιν τῶν *Συρακουσῶν* (212 π.Χ.), συμμάχου τότε, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἀννίβα, τῶν Καρχηδονίων. Ἐτόλμησαν μάλιστα οἱ Ρωμαῖοι κατὰ τὸ 211 π. Χ. νὰ πολιορκήσωσι τὴν Καπύην. Ἐπειδὴ δὲ πολιορκήσας ὁ Ἀννίβας τοὺς πολιορκοῦντας τὴν Καπύην δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποσπάσῃ αὐτοὺς τῆς θέσεώς των, ἔσπευσε κατὰ τῆς Ρώμης μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι καὶ ταύτην θὰ εὕρῃ ἄνευ ἐπαρκῶν ὑπερασπιστῶν καὶ τοὺς πολιορκοῦντας τὴν Καπύην θὰ ἀναγκάσῃ νὰ διαλύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ σπεύσωσι πρὸς ἄμυναν τῆς Ρώμης, ἀλλ' οὐδετέρου ἐπέτυχε. Μόνον ἐτρόμαξε τοὺς Ρωμαίους πολίτας, οἵτινες μὲ τὴν κραυγὴν «annibal ante portas» εἰς τὸ στόμα ἔτρεξαν νὰ καταλάβωσι τὰ τείχη καὶ τὰς πρὸ τῶν τειχῶν ἐπικαίρους θέσεις, καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν αἵτινες ἔσπευσαν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ ἔπλυνον

Digitized by Google

τὰ ἐδάφη των μὲ τὰς κόμας των, ὅπερ ἦτο ἔνδειξις μεγίστου κινδύνου τῆς πόλεως. Ἡ κραυγὴ ἐκείνη τοῦ τρόμου ἤρχετο εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους εἰς τὸ στόμα τῶν πολιτικῶν ρητόρων, ὁσάκις κίνδυνος ἄμεσος ἠπείλει τὴν Ρώμην (ὡς κατὰ τὴν συνωμοσίαν τοῦ Κατιλίνα), καὶ ὁσάκις αἱ μητέρες ἤθελον νὰ ἐκφοβίσωσι τὰ μικρὰ τέκνα των. Πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἡ κραυγὴ «Hannibal ante ἢ ad portas» ἠκούσθη ἐν Ρώμῃ μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ἥτις ἐπέφερε καὶ τὴν ἅλωσιν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῆς Καπύης ὁ Ἀννίβας περιωρίσθη εἰς τὴν Ἀπουλίαν, ὁπόθεν ἐνέτεινε τὰς δυνάμεις του εἰς διπλωματικὰς ἐνεργείας πρὸς συντονισμὸν τῶν κατὰ τῶν Ρωμαίων πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν Ἰταλίᾳ, Ἱσπανίᾳ (Ἰβηρίᾳ), Σικελίᾳ, Ἑλλάδι καὶ Ἰλλυρίᾳ, τῶν ὁποίων αἴτιος καὶ ψυχὴ ἦτο αὐτὸς (*Πολυβ.* IX 22. 1—6). Κατὰ τὸ 207 π.Χ. ἐμειδίασε πρὸς στιγμὴν πρὸς αὐτὸν ἡ τύχη, ὅτε ὁ ἀδελφός του Ἀσδρούβας, διαβὰς καὶ αὐτὸς τὰ Πυρηναῖα καὶ τὰς Ἄλπεις, ἔφθασεν εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν μετ' ἀξιομάχου στρατοῦ πρὸς ἐνίσχυσίν του. Ἀλλ' ὁ ὕπατος Νέρων συλλαβὼν τὸν ἀγγελιαφόρον ὅστις ἔφερε γράμματα τοῦ Ἀσδρούβα, διὰ τῶν ὁποίων ἀνεκοινώνετο πρὸς τὸν Ἀννίβαν διὰ τίνων ὁδῶν θὰ ἔσπευδε πρὸς συνάντησίν του καὶ ἑνωθεὶς μετὰ τοῦτο μετὰ τοῦ συνυπάτου Λιβίου, ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Ἀσδρούβα, ὅτε διέβαινε τὸν ποταμὸν Μέταυρον, ἐνίκησαν αὐτὸν καὶ ἐφόνευσαν, τὴν δὲ κεφαλήν του ἔρριψεν ὁ Νέρων εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀννίβα. Ἀπελπισθεὶς μετὰ τοῦτο ὁ Ἀννίβας («ἐγνώρισα τὴν τύχην τῆς Καρχηδόνος», εἶπε θρηνῶν τὴν πατρίδα καὶ οὐχὶ τὸν ἀδελφὸν) ἀπεσύρθη εἰς τὴν χώραν τῶν Βρουττίων, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπῆλθε κλαίων ἐκ λύσσης κατὰ τὸ 202 π.Χ. ἀνακληθεὶς ὡς καὶ ὁ ἀδελφός του Μάγων ἐκ τῆς ἄνω Ἰταλίας, ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῆς πατρίδος του διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτὴν ἀπὸ τὸν Σκιπίωνα. Πρὸς τοῦτον ὁ Ἀννίβας συνῆψε τὴν ἀξιομνημόνευτον μάχην τῆς Ζάμας—ἀφοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ πείσῃ αὐτὸν κατὰ τὴν συνέντευξίν των νὰ δεχθῇ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ προταθέντας ὅρους εἰρήνης—, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ μόνην ἡττήθη, ὁ ἕως τότε ἀήττητος. Ἡ μάχη αὕτη ἐτερμάτισε τὸν β' καρχηδονικὸν πόλεμον καὶ παρεσκεύασε τὴν ἐρείπωσιν τῆς Καρχηδόνος καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ρώμης, διότι ναὶ μὲν οἱ ἐν Ἰταλίᾳ ἀγῶνες τοῦ Ἀννίβα εἶχον ἐρημώσει τὴν χώραν, τῆς ὁποίας ἀνθοῦσαι πρότερον πόλεις εἶχον κατεδαφισθῆ, καὶ εἶχον ἐξολοθρεύσει μυριάδας ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ της (εἰς 300 χιλιάδας ὑπολογίζονται αἱ ἕνεκα τῶν πολέμων τοῦ Ἀννίβα ἐκλιπόντες), αἱ δὲ διπλωματικαί του ἐνέργειαι εἶχον προκαλέσει τὴν δημιουργίαν ἐχθρῶν τῆς Ρώμης, εἶχον ὅμως αὗται γίνει καὶ ἀφορμὴ νὰ διαγνώσωσιν οἱ Ρωμαῖοι τὴν ἐσωτερικὴν ἀδυναμίαν τῶν ἑλληνικῶν κρατῶν τῆς Ἀνατολῆς (Μακεδονίας, Συρίας, Αἰγύπτου), ἰδίως ὅτε ὁ Ἀννίβας κατέφυγε πρὸς τὸν Ἀντίοχον, καὶ νὰ ποθήσωσι τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν. Ἡ κατακτητικὴ ὄρεξις τῆς Ρώμης, ἥτις ἐν ἀρχῇ περιωρίζετο εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ὑποταγῆς τῶν ἐν τῇ ἰταλικῇ χερσονήσῳ λαῶν καὶ τῶν περὶ αὐτὴν νήσων ἕνεκα τῶν ὁποίων καὶ περιῆλθεν εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Καρχηδόνα, ηὔξησε μετὰ τὴν ἐπαφήν της μὲ τὰ ἀνατολικὰ βασίλεια. Ἀπὸ τότε ἐγεννήθησαν τὰ κοσμοκρατορικὰ ὄνειρα τῆς Ρώμης. Ἀπὸ τότε συνησθάνθη αὕτη τὴν δύναμίν της καὶ ἤλλαξε νοοτροπίαν. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ σημαντικώτερον ἀποτέλεσμα εἰς τὸ ὁποῖον κατέληξαν οἱ ἀγῶνες τοῦ Ἀννίβα κατὰ τῆς Ρώμης.

Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου.—Τιμηθεὶς μετὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον ὁ Ἀννίβας διὰ τοῦ ἀνωτέρου ἐν τῇ πατρίδι του πολιτικοῦ ἀξιώματος, τοῦ τοῦ σωφφέτου (βλ. λ.), μετερρύθμισε τὸ πολίτευμα αὐτῆς ἐξ ἀριστοκρατικοῦ εἰς δημοκρατικόν, ὠργάνωσε τὴν διοίκησιν, ἐτιμώρησε τοὺς καταχραστὰς τοῦ δημοσίου πλούτου καὶ ἀπησχόλει τοὺς γηραιοὺς στρατιώτας του φυτεύων ἐλαίας εἰς τὴν ἀφρικανικὴν γῆν ἐν ἀναμονῇ εκρήξεως νέου πολέμου, τὸν ὁποῖον ἤλπιζεν ὅτι θὰ προεκάλουν αἱ μυστικαὶ συνεννοήσεις του μετὰ βασιλέων καὶ ἐθνῶν, τῶν ὁποίων ἠπειλεῖτο ἡ ὕπαρξις ὑπὸ τῆς Ρώμης. Εἰς μάτην ὅμως ἤλπιζε. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Καρχηδόνι ὑπῆρχε πολιτικὸν κόμμα τὸ ὁποῖον προέδιδεν αὐτὴν καὶ τὸν μεγαλοφυᾶ κυβερνήτην καὶ ὀργανωτήν της, κόμμα, τὸ ὁποῖον ἠνάγκασε τὸν Ἀννίβαν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν πατρίδα του καὶ νὰ καταφύγῃ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας *Ἀντίοχον τὸν Γ'* καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν τηρῶν ἀδάμαστον τὸ κατὰ τῆς Ρώμης μῖσός του καὶ συνεχίζων τὰς προσπαθείας του εἰς τὸν συνασπισμὸν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων ἐθνῶν κατ' αὐτῆς. Οἱ Ρωμαῖοι ὅμως, οἵτινες ἐπίστευον ὅτι δὲν ἦσαν ἐν ἀσφαλείᾳ ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ τρομερὸς αὐτὸς ἐξόριστος, ἐζήτησαν ἀπὸ μὲν τὸν Ἀντίοχον τὴν παράδοσίν του δι' ἑνὸς τῶν ὅρων τῆς πρὸς αὐτὸν συνθήκης των, ἀλλ' ὁ Ἀννίβας προέλαβε τότε νὰ φύγῃ, ἀπὸ δὲ τὸν Προυσίαν τὴν κεφαλήν του, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ αὐτοπροαιρέτως τὴν ζωὴν πιὼν δηλητήριον, τὸ ὁποῖον ἔφερε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ ἐντὸς δακτυλιδίου «διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς Ρωμαίους, ὡς εἶπε, τοῦ τρόμου τὸν ὁποῖον ἐνέπνεεν εἰς αὐτοὺς εἷς γέρων τοῦ ὁποίου δὲν ἐτόλμων ν' ἀναμείνωσι τὸν φυσικὸν θάνατον». Ἀπέθανε κατὰ τὸ 183 π. Χ. εἰς ἡλικίαν 64 ἐτῶν, τηρήσας καθ' ὅλους τοὺς μακροὺς ἀγῶνάς του καὶ ὡς στρατηγὸς ἔνδοξος καὶ ὡς μεταρρυθμιστὴς κυβερνήτης καὶ ὡς φυγὰς εἰς ξένας αὐλάς, τὸν ὅρκον τῆς παιδικῆς ἡλικίας του, τὸ ἄσπονδον μῖσος κατὰ τῆς Ρώμης.

Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀννίβα.—Ὁ κριτικώτατος καὶ ἐμπειρότατος εἰς τὰ στρατιωτικὰ ἱστορικὸς *Πολύβιος*, ὅστις εἶναι καὶ ἡ κυριωτάτη πηγὴ (ὁ *Τ. Λίβιος* τίθεται ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ) τῆς ἱστορίας τοῦ βίου τοῦ Ἀννίβα, καὶ ὅστις μετὰ βαθείας ἐρεύνης ἀνεζήτησε πανταχοῦ τὰ ἐλατήρια καὶ τὰ αἴτια τῶν γεγονόνων, εἶναι καὶ ὁ πρῶτος ἀμερόληπτος θαυμαστὴς τοῦ Ἀννίβα. Ἐκ τῶν πολλαπλῶν στρατιωτικῶν ἀρετῶν αὐτοῦ ὁ Πολύβιος θαυμάζει τὴν προνοητικότητά του μὲ τὴν ὁποίαν κατώρθωσεν ἐπὶ δέκα ἓξ ἔτη ἐν ἐχθρικῇ χώρᾳ νὰ εἶναι πάντοτε ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ καὶ αὐτὸς καὶ τὸ στράτευμά του (*Πολυβ.* X. 33. 2 κ.ἑξ.). Ἐπίσης θαυμάζει τὴν ἀρχικότητα, τὴν ἐπιβολὴν καὶ τὸ κῦρος αὐτοῦ, διὰ τῶν ὁποίων ἐπετύγχανε τὴν ὁμόνοιαν συμβίωσιν τῶν ποικίλων στιφῶν τῶν μισθοφόρων του: «ἑκκαίδεκα πολεμήσας ἔτη διετήρησεν ἀστασίαστα τοσαῦτα πλήθη καὶ πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς ἄλληλα» (*Πολ.* XI. 19.3). Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων ἀρετῶν τοῦ Ἀννίβα ἐξαίρει ὁ Πολύβιος καὶ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ ἀγχίνοιάν του, διὰ τῶν ὁποίων ὑποστηρίζει ὅτι καὶ ἐνίκα ὁ Ἀννίβας τὸν στρατὸν τῶν Ρωμαίων, ὅστις δὲν ἦτο κατώτερος τοῦ ἰδικοῦ του, ἐστερεῖτο ὅμως στρατηγῶν τῆς μεγαλοφυΐας του (*Πολυβ.* XVIII 28.6). Αἱ ἀρεταί του αὗται ἐξεδηλώθησαν εἰς τὰ στρατηγικὰ σχέδια τῶν μαχῶν του, καταρτιζόμενα καὶ κατὰ τὴν ψυχοσύνθεσιν ἀκόμη τῶν ἀντιπάλων του στρατηγῶν, τῶν ὁποίων ἐγνώριζε τὰς ἕξεις καὶ τὸν χαρακτῆρα μὲ μεγάλην ἀκρίβειαν διὰ τῶν ἐν Ρώμῃ κατασκόπων του καὶ εἰς τὸν κατὰ τὰς μάχας δεξιώτατον χειρισμὸν ἑκάστου τῶν ὅπλων (ἰδίᾳ τοῦ ἱππικοῦ διὰ ὁποίου συνήθως ἐνίκα, ὡς ὁ Ναπολέων διὰ τοῦ πυροβολικοῦ) καὶ ἑκάστου τῶν ἀξιωματικῶν του. Ἐπικουρικαὶ τῶν μεγάλων τούτων στρατιωτικῶν ἀρετῶν του ἦσαν αἱ φυλετικαὶ ἰδιότητες αὐτοῦ, ἡ πανουργία καὶ ὁ δόλος, ἐκ τῶν ὁποίων προήρχετο ἡ συνήθης καὶ οἰκειοτάτη εἰς αὐτὸν χρῆσις ἐνεδρῶν καὶ στρατηγημάτων, καὶ αἱ ἀτομικαί, ἡ τόλμη καὶ ἡ ὁρμή, μὲ τὰς ὁποίας ἐπήρχετο κατὰ τῶν ἀντιπάλων του.

Δὲν ὑστεροῦσιν εἰς ἐγκώμια καὶ ἐπαίνους διὰ τὰς στρατιωτικὰς ἀρετὰς τοῦ Ἀννίβα καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἱστορικοὶ καὶ στρατιωτικοί· οὕτως ὁ Jules Michelet λέγει ὅτι ἦτο ἡ τρομερωτέρα πολεμικὴ μηχανή, ὁ Montesquieu ὅτι ὁ Ἀννίβας εἶναι ὁ κολοσσὸς τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Θεοδ. Μόμμσεν ὅτι συνεδύαζεν οὗτος σωφροσύνην καὶ ἐνθουσιασμόν, προνοητικότητα καὶ ἀποφασιστικότητα· ὁ Ναπολέων ἐθαύμαζε τὸ στρατηγικὸν δαιμόνιον αὐτοῦ καὶ ἐθεώρει ὡς τὸν μέγιστον στρατιωτικὸν τῆς ἀρχαιότητος. Τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἀννίβας, ὁ πρεσβύτατος τῶν τριῶν ἀδελφῶν (Ἀννίβα, Ἀσδρούβα καὶ Μάγωνος), οἵτινες ἀπετέλουν τὴν οἰκογένειαν τῶν λεόντων, ὡς ἀπεκάλει αὐτὴν ὁ πατήρ των Ἀμίλκας Βάρκας. Αἱ νῖκαί του ἦσαν ἔργα τῆς μεγαλοφυΐας του.

Ἀλλὰ καὶ ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς διπλωμάτης ἰδίως, δὲν ὑστέρησεν ὁ μέγας Ἀννίβας, ἀνακινήσας μὲ τὰς δεξιὰς διαπραγματεύσεις του τὸν κόσμον διὰ νὰ ἐξεγείρῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους ἐχθροὺς ἐναντίον τῆς Ρώμης. Εἶχε τὴν ἀτυχίαν ὅμως νὰ ἔχῃ καὶ πατρίδα καὶ συνεργάτας (Φίλιππον Ε', Ἀντίοχον Γ', Προυσίαν Βιθυνίας καὶ ἄλλους) κατωτέρους του.

Ὡς ἄνθρωπος δὲν εἶναι πολὺ γνωστὸς ὁ Ἀννίβας· ὁ στρατηλάτης ἐξηφάνισε τὸν ἄνθρωπον. Εἶναι γνωστὸν μόνον περὶ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς: ὅτι εἶχεν ἱκανὴν μόρφωσιν καὶ ἐγνώριζε τόσον καλῶς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἥτις ἐθεωρεῖτο τότε τὸ γλωσσικὸν ὄργανον τῶν ἀνωτέρας παιδεύσεως τυχόντων ἀλλοφύλων, ὥστε καὶ ἔγγραφα συνέτασσεν εἰς αὐτήν· ὅτι κατηγορεῖτο ὡς ἄπιστος, ὠμὸς καὶ φιλάργυρος, ἀλλὰ πᾶσαι αὗται, αἱ ἂν ὄχι ἄδικοι, πάντως ὅμως ὑπερβολικαὶ κατηγορίαι, ἀφορμὴν εἶχον τὸν στρατιωτικόν, οὐχὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον του. Τὸν δόλον καὶ τὴν ἀπάτην τῶν πολεμίων των μετεχειρίζοντο πάντες οἱ μεγάλοι στρατιωτικοὶ τῆς ἀρχαιότητος—δὲν ἦσαν πάντες Ἀλέξανδροι—, ὠμότερος δὲ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ Ἀννίβας (ὅστις καὶ τὸν Αἰμίλιον Παῦλον καὶ τὸν Μάρκελλον—περὶ τοῦ ὁποίου εἶχεν εἴπει, ὅτε εὗρεν αὐτὸν νεκρὸν ἐκ τραύματος τοῦ στήθους εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ὅτι ἦτο ἀνδρεῖος στρατιώτης, ἀλλὰ κακὸς στρατηγός—ἔθαψεν) τοῦ ὑπάτου Νέρωνος ὅστις ἀποκόψας τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀσδρούβα ἐπέταξεν αὐτὴν εἰς τὰς προφυλακὰς τοῦ στρατοῦ του. Τὴν κατηγορίαν τοῦ φιλαργύρου οὐδὲν δικαίωμα εἶχον οἱ ἐν τῇ πατρίδι πολιτικοὶ ἀντίπαλοί του νὰ προσάψουν εἰς τὸν μεγαλοφυᾶ στρατηγόν, ὅστις οὐδεμίαν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν ἔλαβε παρὰ τῆς πατρίδος του πρὸς συντήρησιν τοῦ στρατοῦ του κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ πολέμου του.

ΠΗΓΑΙ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ὁ *Πολύβιος* (ὅστις εἶχεν ὡς πηγὴν ὑπομνήματα αὐτοῦ τοῦ Ἀννίβα, τὰ ὁποῖα εὗρεν εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Λακινίας Ἥρας ἐπὶ χαλκοῦ πίνακος καταγεγραμμένα), ὁ *Τίτος Λίβιος* (ὅστις εἶχε τὰς πληροφορίας του ἀπὸ τὸν Ρωμαῖον αἰχμάλωτον τοῦ Ἀννίβα Cincium Alimentum), ὁ *Ἀππιανός*, ὁ *Πλούταρχος* (εἰς τὸν βίον τοῦ Μαρκέλλου καὶ τὸν τοῦ Φαβίου Μαξίμου), οἱ μεγάλοι νεώτεροι ἱστορικοὶ *J. Michelet* καὶ *Th. Mommsen* εἰς τὰ περὶ ἀρχαίας Ρώμης ἔργα των, ὁ ἱστορικὸς *Bertolini* (μετ. Σ. Λάμπρου) εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἱστορίαν του καὶ πλεῖσται μονογραφίαι καὶ εἰδικὰ συγγράμματα (ἄξιον μνείας τὸ τοῦ *Hennebert* Histoire d'Hannibal) περὶ τοῦ μεγαλοφυοῦς στρατηγοῦ.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— «Ἀννίβας *ἐν Γόρτυνι*» τραγῳδία (βλ. Βερσῆς).

Ἀννίβας *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἄννιμπαλ.

Ἀννιβιὲ (Anniviers) *[Γεωγρ.]*. Γραφικὴ κοιλὰς τῶν Ἄλπεων ἐν τῇ περιφερείᾳ Βαλὲ (Valais) τῆς Ἑλβετίας, μήκους 30 χμτρ.

ἀννιβίτης (Annivit) *[Ὀρυκτολ.]*. Παραλλαγὴ τοῦ ὀρυκτοῦ *τετραεδρίτου*, εὑρεθεῖσα εἰς τὴν κοιλάδα Annivier εἰς τὸ Ober-Wallis τῆς Ἑλβετίας.

Γ. Κ. Γ.

Ἄννιβοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς ἐν τῇ βορείῳ Σινικῇ ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (6, 16, 4).

Ἄννιγγ (Anning), ***Μαρία***. Ἀγγλὶς παλαιοντολόγος (1792—1847), γνωστὴ διὰ τὴν ὑπ' αὐτῆς ἀνακάλυψιν τῶν πρώτων λειψάνων τοῦ *ἰχθυοσαύρου*, τοῦ *πλησιοσαύρου* καὶ τοῦ *πετροδακτύλου*.

ἀννιδαλίνη *[Χημ.]*· βλ. θυμόλη.

— *[Φαρμ. Χημ.]*. Διὰ τοῦ ὀνόματος *ἀννιδαλίνη* (Annidalinum) χαρακτηρίζουσιν ἄλλοι μὲν τὴν *ἀριστόλην*, ἥτις ἔφερε κατ' ἀρχὰς τὸ ὄνομα τοῦτο, ἄλλοι δὲ τὴν *τρισιωδιοῦχον θυμόλην* καὶ τέλος ἄλλοι φέρουσιν αὐτὴν ὡς *ἰωδοφαινόλην* $C_6H_3J_2OJ$. Τὸ τελευταῖον τοῦτο σῶμα σκευάζεται διὰ μίξεως διαλύματος ἰωδίου ἐν ἰωδιούχῳ καλίῳ μετὰ διαλύματος φαινόλης. Κόνις ἄοσμος, ἐρυθροειώδης, εὐδιάλυτος ἐν ἀλκοόλῃ, αἰθέρι, χλωροφορμίῳ, ἀδιάλυτος ἐν ὕδατι. Ἀνεγράφη εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἰωδοφορμίου.

Κ. Γ. Μ.

Ἀννίκερις (ὁ), γεν. -*ιδος*. —1) Κυρηναῖός τις, ὁ *Λίβυς* ἐπικαλούμενος, ὁ ὁποῖος ἐξηγόρασε τὸν Πλάτωνα ἐκ τῆς δουλείας. Περὶ τούτου ὁ Αἰλιανὸς (2,27) λέγει ὅτι: «ἐπὶ ἱππείᾳ μέγα ἐφρόνει καὶ ἁρμάτων ἐλάσει» δι' ὃ ἐκάκισεν αὐτὸν ὁ Πλάτων συχνὰ ἐπιδεικνύμενον, εἰπών: «ἀδύνατόν ἐστι τὸν εἰς μικρὰ οὕτω καὶ οὐδενὸς ἄξια τοσαύτην φροντίδα κατατιθέμενον ὑπὲρ μεγάλων τινῶν σπουδάσαι. Πᾶσαν γὰρ αὐτῷ τὴν διάνοιαν εἰς ἐκεῖνα ἀποτεθεῖσαν, ἀνάγκη ὀλιγωρεῖν τῶν ὄντως θαυμάζεσθαι δικαίων». —2) Κυρηναῖος φιλόσοφος, περὶ οὗ ὁ Στράβων λέγει (17,837): «...Καὶ Ἀννίκερις ὁ δοκῶν ἐπανορθῶσαι τὴν Κυρηναϊκὴν αἵρεσιν καὶ παραγαγεῖν ἀντ' αὐτῆς τὴν Ἀννικερείαν». Οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐλέγοντο *Ἀννικέρειοι*, καὶ ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ *Ἀννικέρειος* καὶ *Ἀννικέρεια*. Παρεδέχετο δὲ ὁ φιλόσοφος οὗτος ὡς σκοπὸν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τὴν ἐξ ἑκάστης πράξεως προσγινομένην ἡδονὴν καὶ μάλιστα τὴν ἐκ τῆς κοινωνίας καὶ ὁμιλίας μετὰ φίλων ἀνθρώπων. Ὅθεν φιλίαν, εὐγνωμοσύνην, ἀγάπην γονέων καὶ συγγενῶν καὶ πατρίδος ἐνόμιζεν ἀναγκαῖα πρὸς εὐδαιμονίαν.

—Ω.

Ἀννινᾶτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐν Κεφαλληνίᾳ τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κραναίας κοινότητος Ἀσπρογέρακα, ἐκτισμένον ἐν μέσῳ κυπαρισσώνων. Κάτοικοι 245.

Τὸ ἴδιον ὄνομα φέρει καὶ περιοχὴ τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ χωρίου *Ἅγιος Γεώργιος* ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ἱστορικῆς οἰκογενείας Ἀννίνου.

Δ. Ε. Μ.

Ἄννινοι. Ἱστορικὴ οἰκογένεια τῆς Κεφαλληνίας. Κατά τινα παράδοσιν οἱ Ἄννινοι κατέφυγον εἰς Κεφαλληνίαν ἐξ Ἀκαρνανίας κατὰ τὸ ἔτος 1509. Κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν Miklosich καὶ Müller ὅμως ἀναφερόμενα (Acta et diplomata graeca medii aevi) φαίνεται ὅτι *Ἄνοινοι* ὑπῆρχον ἐν τῇ νήσῳ κύριοι κτημάτων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1262. Ὁπωσδήποτε ἡ οἰκογένεια εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἑλληνικῶν, ἀπαντωμένου καὶ Ἀννίνου τινὸς ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Buchon δημοσιευθέντος «Livre de la Conqueste de la princée de la Morée (σελ. 379—80), σχετιζομένου δὲ μὲ τὴν παράδοσιν τοῦ τῆς Ἀραχόβης, τῆς Τζακωνιᾶς, κάστρου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς (1294).

Οἱ Ἄννινοι, πληθυνθέντες ἐν Κεφαλληνίᾳ, διηρέθησαν εἰς διαφόρους κλάδους, ἐξ ὧν γνωστότεροι οἱ τῶν *Χωραφάδων*, *Ἀναστασάτων*, *Καβαλλεράτων*, *Ροδοθεάτων* κλπ., ἐνεγράφησαν δὲ ἐν τῇ χρυσῇ βίβλῳ τῆς νήσου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1593—1604. Εἷς ἐκ τῶν κλάδων φέρει ἀπὸ τοῦ ἔτους 1691 καὶ τὸν τίτλον τοῦ κόμητος. Ἡ οἰκογένεια ἔσχεν ἐνεργὸν μέρος εἰς κοινωνικὰς τῆς Κεφαλληνίας ἀνωμαλίας καὶ ἐμφυλίους σπαραγμούς. Οἱ διαπρεπεῖς τῆς νήσου ἀρχιερεῖς Σεραφεὶμ (1732—1745) καὶ Ἰωαννίκιος (1783—1817) ἀνῆκον εἰς τὸν

Digitized by Google

οἰκογένειαν τῶν Ἀννίνων, ὡς καὶ πλεῖστοι σύνδικοι τῆς Κεφαλληνίας. Ἔσχεν ἐπίσης ἡ οἰκογένεια ἀρκετοὺς στρατιωτικοὺς μεταξὺ τῶν ὁποίων γνωστότερος ὁ *Ἀναστάσιος*, ὅστις περὶ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τὸν Μοροζίνην, καὶ ἀλλαχοῦ, ἡγούμενος σώματος Κεφαλλήνων, ὑπερήσπισε τὰ χριστιανικὰ ὅπλα.

Ἐκ τῶν νεωτέρων Ἀννίνων γνωστότεροι οἱ *Θέμος*, ὁ ἀπαράμιλλος καλλιτέχνης γελοιογράφος, *Μπάμπης*, ὁ γλαφυρὸς λογοτέχνης, *Μιλτιάδης*, ἐκ τοῦ κλάδου τῶν Καβαλλιεράτων, πολιτευόμενος-δημοσιογράφος, κ. ἄ. Γ. Ε. Τ.

— **Ἄννινος, Ἀθανάσιος**. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Κάστρον τῆς Κεφαλληνίας (1713) καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἔρισσον (1748). Διαπρεπὴς ἁγιογράφος, διδαχθεὶς τὴν τέχνην ὑπὸ τοῦ ἀρχιπρεσβυτέρου Α. Καραντινοῦ. Ὁ συγγενὴς αὐτοῦ Ἰωάννης Σοριὰν Συρόπουλος, διαγνώσας εἰς τὸν εὐφυᾶ καὶ φιλόμουσον τοῦτον νεανίαν, φύσιν δεκτικὴν μείζονος καλλιεργείας, ἔστειλεν αὐτὸν εἰς Ἐνετίαν δι' εὐρυτέρας σπουδάς. Ἐκεῖ διδαχθεὶς ὑπὸ ἐξόχων καλλιτεχνῶν, τοῦ Longhi, Piazzetta καὶ Tiepolo, ἠκολούθησεν ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἐπαγγέλματος τὸν ἐνετικὸν κυρίως ρυθμόν. Ἐπίσης ἠσχήθη ἐπὶ ὁλόκληρον ἑπταετίαν εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὴν Φλωρεντίαν. Ἔργα αὐτοῦ, μαρτυροῦντα τὴν καλλιτεχνικὴν φύσιν καὶ ζωγραφικὴν δεινότητα τοῦ ἀνδρός, εἶναι ὁ ἐν τῇ Λατινικῇ ἐκκλησίᾳ ἁγ. Νικολάου, ἐν Ἀργοστολίῳ, Ἐσταυρωμένος, ἡ Ἁγία Τριὰς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Δημητρίου εἰς Κάστρον αἱ τρεῖς εἰκόνες τῶν διαστύλων τῆς μονῆς Δραπάνου, οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι εἰς φυσικὸν μέγεθος, εἰς τὴν μονὴν Μηλαπιδιᾶς, καὶ ἡ τοῦ Ἁγ. Χαραλάμπου εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἀρχαγγέλων ἐν Ἀργοστολίῳ. Ὑπὸ τῶν τεχνοκριτῶν ἐξαίρονται αἱ εἰκόνες τοῦ ἱεράρχου Γρηγορίου καὶ τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπου, εἰς τὴν ζωγραφικὴν τῶν ὁποίων φαίνεται ὁ καλλιτέχνης ὅτι ἐπηρεάσθη ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ ρυθμοῦ. Ἐπίσης φημίζεται καὶ ἡ προσωπογραφία τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Καραντινοῦ, ἥτις ὅμως ἄγνωστον ποῦ εὑρίσκεται.

—**Ἄννινος, Θέμος**. Ἕλλην γελοιογράφος γεννηθεὶς ἐν Πύργῳ τῆς Ἠλείας τῷ 1845 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1916. Καταγόμενος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀννίνων τῆς Κεφαλληνίας, ἐσπούδασε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Πάτραις, ἠκολούθησε δὲ μαθήματα τῆς Νομικῆς Σχολῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη δὲν εἵλκυεν αὐτὸν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, διορισθεὶς γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν. Καὶ ταύτης ὅμως ἀπεμακρύνθη μετά τινα χρόνον, τραπεὶς εἰς τὴν καλλιτεχνίαν. Μεταβὰς εἰς Παρισίους, ἐπεδόθη εἰς τὴν γελοιογραφίαν, πρὸς ἣν ἀφωσιώθη ἀποκλειστικῶς. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας ἐξέδωσε τῷ 1872 «Γελοιογραφικὸν Ἡμερολόγιον», εἰς ὃ περιέλαβε γελοιογραφίας τῶν συγχρόνων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν προσωπικοτήτων, πρὸς δὲ χαρακτηριστικὰς σκηνὰς τῶν τότε ἀθηναϊκῶν ἠθῶν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐδημοσίευσε λεύκωμα ὁμοίας φύσεως. Ἀμφότερα ταῦτα προεκάλεσαν ἀμέσως τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ καὶ ἰδίως τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων, αἵτινες διέκριναν εἰς τὸν Ἕλληνα καλλιτέχνην ἐξαιρετικὴν ἰδιορρυθμίαν καὶ ρυθμικὴν εὐγένειαν εἰς τὰς γραμμὰς αὐτοῦ. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ γελοιογραφία ὑπῆρξε βάναυσος, χρησιμοποιουμένη ὑπὸ λαϊκῶν φύλλων, μὴ δυναμένη κατ' ἀκολουθίαν νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης. Οὕτω δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀπὸ τοῦ Θέμου Ἀννίνου ἐνεφανίσθη ἐν Ἑλλάδι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς τέχνης ὑπὸ μορφὴν ὄντως καλλιτεχνικήν.

Ἐκ τῆς ὑποδοχῆς ἧς ἔτυχον τὰ δύο του ἔργα, ὁ Θέμος Ἄννινος ἀπεφάσισε τὴν ἔκδοσιν ἑβδομαδιαίας σατιρικῆς καὶ γελοιογραφικῆς ἐφημερίδος, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀσμοδαῖος» (βλ. λ.), δοθέντα ὑπὸ τοῦ Ἐμμανουὴλ Ροΐδου, ὅστις μετὰ τοῦ Ἀγγέλου Βλάχου ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι αὐτοῦ συντάκται. Οὕτως ἡ καλλιτεχνικὴ γραμμὴ τοῦ Θέμου Ἀννίνου ἐπλαισιοῦτο διὰ σατιρικῆς ὕλης, οὐδὲν τὸ τετριμμένον ἐχούσης. Ὁ «Ἀσμοδαῖος» ἐξεδόθη τὴν 5 Ἰανουαρίου 1875. Ἦτο φύλλον μικροῦ σχήματος ἐκ τεσσάρων σελίδων. Ἡ ὕλη του ἐδείκνυεν ὅτι οἱ συντάκται αὐτοῦ, ἀποφεύγοντες πᾶσαν κοινοτυπίαν, διέχεον εἰς τὰς δημοσιεύσεις των ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Σκνίπες καὶ Ἀνεμομαζώματα» ἰδιόρρυθμον σάτιραν καὶ χαριεστάτην εὐθυμολογίαν. Τὸ κύριον ὅμως στοιχεῖον τοῦ φύλλου τούτου ἦτο ἡ γελοιογραφία τοῦ Θέμου Ἀννίνου, ἡ πληροῦσα συνήθως τὰς δύο σελίδας αὐτοῦ. Ἡ ἰδιοφυΐα τοῦ Κεφαλλῆνος γελοιογράφου ἀπετύπου κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν διὰ χαρακτηριστικῶν γραμμῶν τὰ πρόσωπα καὶ τὰ κοινωνικὰ γελοῖα τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης. Εἰς τὰς σελίδας τῆς ἐφημερίδος ταύτης, ὅπως καὶ εἰς τὴν τοῦ «*Ἄστεως*», ρέει ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ τεσσαράκοντα χρόνων, μεθ' ὅλων τῶν προσώπων τῶν ἀναφαινομένων ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ἢ τῶν ποικιλοτρόπως δρώντων εἰς τὴν κοινωνίαν, τῶν τύπων καὶ τῆς ἠθογραφίας αὐτῆς. Ὁ «Ἀσμοδαῖος» ἀπέκτησε μεγίστην φήμην, ηὔξήθη δὲ καταπληκτικῶς ἡ κυκλοφορία αὐτοῦ, ὅτε ἐδημοσίευσε γελοιογραφίαν ἐπιγραφομένην τὸ «Νοόμετρον», τὴν ὁποίαν ἐνέπνευσεν ἡ περίεργος φρασεολογία τοῦ βουλευτοῦ Κυθήρων Κασιμάτη.

Ἡ ἔκδοσις τοῦ «Ἀσμοδαίου» ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς 25 Αὐγούστου 1885. Μῆνας τινὰς μετὰ τὴν διακοπήν του, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ *Μπάμπης Ἄννινος* ἤρξατο ἐκδίδων τὸ «Ἄστυ» (βλ. λ.), ἐφημερίδα σατιρικὴν ἑβδομαδιαίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Θέμος Ἄννινος ἐδημοσίευε τὰς γελοιογραφίας του. Ἀποσυρθέντος τοῦ πρώτου ἐκ τῆς διευθύνσεως τοῦ φύλλου ἀνέλαβε ταύτην ὁ Θέμος Ἄννινος, περὶ αὐτὸν δὲ συνεκεντρώθησαν συνεργασθέντες οἱ δοκιμώτεροι τῶν τότε δημοσιογράφων. Ἡ περίοδος αὕτη ὑπῆρξεν ἡ λαμπροτέρα τοῦ Ἀννίνου. Τὸ σατυρικὸν «Ἄστυ» ἐξηκολούθησεν ἐκδιδόμενον μέχρι τοῦ 1889, ὅτε μετεσχηματίσθη εἰς καθημερινὴν πολιτικὴν ἐφημερίδα τοῦ ἰδίου Θέμου Ἀννίνου καὶ τοῦ Δημητρίου Κακλαμάνου, ὑπῆρξε δὲ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Χαριλάου Τρικούπη (1896) δημοσιογραφικὸν ὄργανον ὑποστηρίζον τὰς ἀρχὰς τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἀνδρός. Καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ὅμως ταύτην ἐφημερίδα δὲν ἔλειψε τὸ γελοιογραφικὸν στοιχεῖον, ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τοῦ Θέμου Ἀννίνου. Τῷ 1903 ἡ συνεργασία τοῦ Ἀννίνου καὶ Κακλαμάνου διεσπάσθη, ἀμέσως δ' ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Κακλαμάνου τὸ «*Νέον Ἄστυ*», ἐξηκολούθησε δ' ἐπί τινα χρόνον ἐκδιδόμενον καὶ τὸ παλαιὸν τοιοῦτον. Ἔκτοτε ὁ Θέμος Ἄννινος ἀπεσύρθη τῆς ἐνεργοῦ δημοσιογραφίας, ἐδημοσίευε δὲ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν γελοιογραφίας εἰς τὸ περιοδικὸν «*Παναθήναια*» καὶ τὴν ἐφημερίδα «*Ἀθῆναι*».

Αἱ γελοιογραφίαι τοῦ Ἀννίνου ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ διάσημος γελοιογράφος *John Grand Carteret* μετέφερε συνεχῶς εἰς τὰς στήλας τοῦ παρισινοῦ «Figaro» τοιαύτας ἐχούσας διεθνῆ χαρακτῆρα. Χωριστὰ ἀνεδημοσίευσεν οὗτος εἰς τὰ ἔργα του «La caricature à l'Etranger» καὶ «La Crête devant l'image» τινὰς τῶν γελοιογραφιῶν τοῦ Ἀννίνου.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ὁ Θέμος Ἄννινος κατεγίνετο συλλέγων τὰς χαρακτηριστικωτέρας τῶν γελοιογραφιῶν του, ὅπως ἐκδώσῃ ταύτας εἰς μέγα λεύκωμα. Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ προέλαβε καὶ τὸ ὀγκῶδες τοῦτο ἔργον ἐδημοσιεύθη τῷ 1924 ὑπὸ τῶν κληρονόμων του, περιέλαβε δὲ ἐκ τοῦ πολυχρονίου ἔργου τοῦ Ἀννίνου ὅ,τι ἐνόμιζεν ἄξιον νὰ ἐπιζήσῃ ὁ καλλιτέχνης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δημ. Κακλαμάνου*, «Ἡ Γελοιογραφ α ἐν Ἑλλάδι». «Ἀσμοδαῖος» καὶ «Ἄστυ». *Παύλου Νιρβάνα*, «Ὁ Θέμος Ἄννινος καὶ ἡ ἑλληνικὴ γελοιογραφία». Πειραιεὺς 1900. *John Grand Carteret*, «La caricature à l'Etranger», Paris 1894 καὶ «La Crête, devant l'image» 1897. *Θεοδ. Βελλιανίτη*, «Προλεγόμενα εἰς τὸ ἔργον Θέμου Ἀννίνου», Ἀθῆναι 1924. ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Ἄννινος, Μπάμπης**. Ἕλλην ποιητὴς καὶ λογογράφος γεννηθεὶς τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1852 ἐν Ἀργοστολίῳ. Σπουδάσας ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς πόλεως ταύτης, ἀπῆλθεν ὡς προξενικὸς ὑπάλληλος εἰς Νεάπολιν καὶ Ρώμην, ὅπου παρέμεινεν ἐπί τινα χρόνον, εἶτα δὲ ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας, ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν. Εἰς τὸ δημόσιον ἐνεφανίσθη διὰ τῆς ἐκδόσεως συλλογῆς λυρικῶν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Λυκαυγές», εὐμενῶς κριθεῖσαν κατὰ τὸν Βουτσιναῖον διαγωνισμὸν τοῦ 1871, ἀπὸ δὲ τοῦ 1897 διετέλει γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Ἀπὸ τοῦ 1878 ἤρξατο δημοσιογραφῶν εἰς τὴν ἐφημερίδα «*Νεολόγον τῶν Ἀθηνῶν*», ὅτε δὲ ὁ Δημήτριος Κορομηλᾶς ἐξέδωκε τὴν «*Ἐφημερίδα*» προσελήφθη ὡς συνεργάτης αὐτῆς, γράφων κυρίως τὰς «Πινακίδας» τὰς ὁποίας διέκρινεν ἡ χάρις τοῦ ὕφους καὶ ἡ εὐθυμολογία. Εἶτα ἐγένετο τῷ 1889 ἀρχισυντάκτης τῆς «*Καθημερινῆς*» ἐφημερίδος ἐκδιδομένης ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Λάμπρου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1885 ἐξέδωκε τὴν σατιρικὴν ἐφημερίδα «*Ἄστυ*», περιελθοῦσαν μετά τινα χρόνον εἰς τὴν κυριότητα τοῦ ἀδελφοῦ του Θέμου Ἀννίνου, ἐξηκολούθησε δὲ γράφων εἰς αὐτήν. Ἀπὸ τοῦ 1891—1895 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ μηνιαίου περιοδικοῦ τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου «*Παρνασσοῦ*». Ἐν τῷ μεταξὺ διετέλεσεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἀνταποκριτὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδομένης ὑπὸ τοῦ Σταύρου Βουτυρᾶ ἐφημερίδος «*Νεολόγος τῆς Κωνσταντινουπόλεως*», δημοσιεύων ταυτοχρόνως ποικίλης ὕλης ἄρθρα εἰς διαφόρους ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας καὶ συγγράφων θεατρικὰ ἔργα.

Τὸν Μπάμπην Ἄννινον διέκρινε πάντοτε ἡ κομψότης τοῦ ὕφους, τὸ ἀττικὸν μέθυ καὶ ἡ εὐφυολογία. Τὰ δημοσιευθέντα ἔργα του εἶναι ποικίλα τὸ εἶδος, εἰς πάντα δὲ τηρεῖ τὴν συμμετρίαν καὶ τὴν ἀκριβολογίαν, προτιμῶν τὴν καθαρεύουσαν γλῶσσαν, ἄνευ τῶν ὑπερβολικῶν ἀρχαϊσμῶν. Τὰ ἄριστα τούτων εἶναι, ἐκτὸς τῆς ποιητικῆς συλλογῆς ἣν ἐμνημονεύσαμεν ἤδη, τὰ «Ἐδῶ καὶ Ἐκεῖ» (1884), «Ἀττικαὶ Ἡμέραι» (1894), «Ἡ νίκη τοῦ Λεωνίδα» (1895), «Ὁποίος φυλάει τὰ ροῦχα του», «Ζητεῖται ὑπηρέτης» μονόπρακτος κωμῳδία, «Ἡ οἰκογένεια Παραδαρμένου», τρίπρακτος κωμῳδία, τῷ δὲ 1925 ἐδημοσίευσεν εἰς ὀγκώδη τόμον ἱστορικὰς μελέτας, αἵτινες εἶχον δημοσιευθῆ εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Ἐκτὸς τούτων ὁ Μπάμπης Ἄννινος μετέφρασεν πλεῖστα ὅσα ἔργα τῆς νεωτέρας γαλλικῆς καὶ ἰταλικῆς λογοτεχνίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλὰ μυθιστορήματα καὶ δράματα, χάριν τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου. Ἐκτὸς τούτων μετέφρασεν ἐπίσης τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἀγγλικῆς ἐπαναστάσεως» τοῦ Γκυιζῶ καὶ τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἰταλικῆς Παλιγγενεσίας» τοῦ Βερτολίνι περιληφθεῖσαν εἰς τὴν σειρὰν τῆς Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ καὶ πλεῖστα ἄλλα ἔργα ἐπιστημονικὰ ξένων συγγραφέων, ἐν οἷς τοῦ Λομπρόζο καὶ τοῦ Ρενάν. Ἐπίσης ὁ Μπάμπης Ἄννινος, εἴτε μόνος, εἴτε μετὰ τῶν Πολυβίου Δημητρακοπούλου καὶ Γεωργίου Τσοκοπούλου συνέγραψε τὰς ἐτησίας θεατρικὰς ἐπιθεωρήσεις, αἱ ὁποῖαι προεκάλουν τὸ γενικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ. Ἀλλὰ τὸ συγγραφικόν του ἔργον δὲν περιορίζεται εἰς ὅ,τι μέχρι τοῦδε ἐξεδόθη ἢ ἀνεβιβάσθη ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Μέγα μέρος αὐτοῦ εὑρίσκεται ἐγκατεσπαρμένον εἰς περιοδικά, ἡμερολόγια καὶ ἐφημερίδας, δὲν εἶναι δὲ τοῦτο τὸ ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρον.

Ὁ Μπάμπης Ἄννινος διατελέσας ἐπὶ μακρὸν πρόεδρος τῶν ἐν Ἑλλάδι δραματικῶν συγγραφέων, συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν νέαν τροπὴν τὴν ὁποίαν ἔλαβε τὸ ἑλληνικὸν θέατρον, δὲν ἔπαυσε δὲ οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν δημοσιεύων ἱστορικὰς καὶ ἠθογραφικὰς μελέτας, ἀπομνημονεύματα, διηγήματα, καὶ σκηνικὰ ἔργα, εἶναι δὲ ἐκ τῶν πρώτων οἵτινες ἔλαβον τὸ παράσημον τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπὸ τοῦ 1889 ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ Σωτῆρος, λόγῳ τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ ἀξίας. Θ. Β.

Ἄννιοι (Annii, Annius, παλαιότ. Anius). Μεγάλη ρωμαϊκὴ οἰκογένεια τῆς τάξεως τῶν πληβείων. Ὁ Πλούταρχος (Παράλλ. 40) μνημονεύει ἀρχαῖον τῶν Τούσκων βασιλέα *Ἄννιον* ἢ *Ἄνιον*, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν λύπην του, διότι ὁ Κάθητος τοῦ ἥρπασε τὴν ὡραίαν θυγατέρα του Σαλίαν, ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμὸν Παρεούσιον, μετονομασθέντα ἔπειτα ἐξ αὐτοῦ *Ἀνι(ν)ίωνα* (βλ. Ἀνιήν). Ἂν οἱ Ἄννιοι τοῦ Λατίου καὶ τῆς Ρώμης εἶχον ἐκ τοῦ βασιλέως ἐκείνου καμμίαν συγγένειαν οὐδαμοῦ ἀναφέρεται. Ἐκ τῶν Ἀννίων ὑπῆρξαν πολλοὶ ὀνομαστοὶ ἄνδρες, μάλιστα ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἐλευθέρας πολιτείας (βλ. Μίλων, Φλῶρος, Μᾶρκος Αὐρήλιος). Θ. Α. Κ.

— **Ἄννιος Ροῦφος**. Ὁ τρίτος κατὰ σειρὰν Ρωμαῖος ἐπίτροπος τῆς Ἰουδαίας κατὰ τὴν α' περίοδον τῶν Ρωμαίων ἐπιτρόπων, ἄρξας ἀπὸ τοῦ 12—15 μ. Χ. Π. Ι. Μ.

Ἄννιστον (Anniston) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Ἀλαμπάμᾳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἔχουσα ἀξιόλογα μεταλλεῖα σιδήρου. Κάτ. 10.000, ἀσχολούμενοι ἐν μέρει εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ βάμβακος.

ἀννίτης (Annit) *['Ορυκτολ.]*. Οὕτω ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ ὀρυκτολόγου Dana λάμπουσα μέλαινα παραλλαγὴ τοῦ ὀρυκτοῦ *λεπιδομέλανος*, μὴ περιέχουσα μαγνήσιον, καὶ εὑρεθεῖσα εἰς τὰ ὀρυχεῖα γρανίτου τοῦ Rockport παρὰ τὴν ἄκραν τοῦ ἀκρωτηρίου Ann τῆς Μασσαχουσέτης. Ἡ παραλλαγὴ αὕτη εὑρίσκεται ἐκεῖ ἐντὸς φλεβῶν ἀστρίων μαζὶ μὲ σκοτεινοπράσινον χρυσοφυλλίτην. Γ. Κ. Γ.

Ἄννο, *Κολωνίας ἀρχιεπίσκοπος* (1056-1075). Πρωθυπουργὸς ἐπὶ Ἐρρίκου Γ', αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἥρπασεν ἀπὸ τῆς χήρας αὐτοκρατείρας Ἀγνῆς τὸν ἀνήλικον βασιλέα Ἐρρῖκον Δ', διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ἀξίαν βασιλέως ἀγωγήν. Ὅταν ὅμως ὁ Ἐρρῖκος, δεκαπενταέτης, ἐκηρύχθη ἐνήλικος, τὸ 1065, ἀπεμάκρυνε τὸν Ἄννο, τὸν ὁποῖον δὲν ἠγάπα λόγῳ τῆς αὐστηρότητός του, καὶ προσεκολλήθη εἰς τὸν Ἀδαλβέρτον, ἀρχιεπίσκοπον Βρέμης· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀδαλβέρτου (1072), ἀπαιτήσει τῶν ἡγεμόνων, ἀνετέθη πάλιν εἰς τὸν Ἄννο ἡ διοίκησις τῶν κοινῶν. Ὁ Ἄννο, αὐστηρὸς ἐνίοτε μέχρις ὑπερβολῆς, διεκρίθη διὰ τὸν ἐνάρετον καὶ ἀσκητικὸν βίον του, τὴν φιλοπτωχείαν του, τὴν εὐγλωττίαν του, τὴν ἀγάπην του πρὸς τὰ γράμματα. Εἰργάσθη πολὺ διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν καταπολέμησιν τῆς σιμωνείας καὶ τῆς διαφθορᾶς, ὡς καὶ διὰ τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως τῆς Κολωνίας, τῆς ὁποίας ὅμως οἱ κάτοικοι δὲν τὸν ἠγάπων. Δ. Σ. Μ.

Ἀννὸ (Anno)· *[Γεωγρ.]*. βλ. λ. Μαγγκοτοῦ

Ἀννόβερον (Hannover, Hanovre) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Γερμανίας ὁριζομένη πρὸς Β μὲν ὑπὸ τῆς Βορείου θαλάσσης, πρὸς τὰ ΒΔ ὑπὸ τῶν περιοχῶν τοῦ Χολστάϊν (Holstein), τοῦ Ἀμβούργου καὶ τοῦ Μεκλεμβούργου (Mecklemburg), πρὸς Α ἀπὸ τὰς τοῦ Βρανδεμβούργου (Brandeburg), τῆς πρωσικῆς Σαξωνίας καὶ τοῦ Μπρουνσβικ (Brunswick), πρὸς Ν ἀπὸ τὰς τῆς Σαξωνίας, τοῦ Ἀνχαλτ (Anhalt) καὶ τοῦ Ἔσσε-Νασσάου, (Hesse-Nassau) πρὸς τὰ ΝΔ ἀπὸ τὰς τῆς Βεστφαλίας καὶ Λίππης (Lippe) καὶ πρὸς Δ ἀπὸ τὴν Ὀλλανδίαν. Πρὸ τοῦ

Digitized by Google

1866 ἀπετέλει ἴδιον βασίλειον, σήμερον ὅμως εἶναι μία τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Πρωσσίας, ἡ βορειοδυτικωτάτη μάλιστα αὐτῆς.

Ἔχει ἔδαφος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πεδινὸν καὶ εὔφορον, μολονότι πολλαχοῦ ἀμμῶδες. Εἰς τὸ νότιον μέρος ἔχει ἐκτάσεις ὀρεινάς, μέχρι τῶν ὁποίων φθάνουν κλάδοι τῶν μεταλλοφόρων ὀρέων *Χάρτς* (Harz). Διαρρέεται κυρίως ὑπὸ τῶν εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν ἐκβαλλόντων ποταμῶν *Ἄλβιος* (Elbe), *Ἔμς* (Ems) καὶ *Βέζερ* (Weser) ὡς καὶ ὑπὸ ἄλλων μικροτέρων καὶ δικτύου τεχνητῶν πλωτῶν διωρύγων. Τὸ κλίμα αὐτοῦ εἶναι ὑγιεινὸν καὶ ἄκρως συντελεστικὸν εἰς τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους.

Διοικητικῶς τὸ Ἀννόβερον διαιρεῖται εἰς ἓξ διαμερίσματα ἔχοντα ἐν συνόλῳ ἔκτασιν 38584 τετρ. χμτρ. καὶ πληθυσμὸν (κατὰ στατιστικὴν τοῦ 1926) 3.188 085 κατοίκων. Εἶναι δὲ ταῦτα τά: *Ἀννοβέρου, Χιλντεσάϊμ* (Hildesheim), *Λούνεμπουργ* (Luneburg), *Στάντε* (Stade), *Ὄσναμπρουκ* (Osnabruck) καὶ *Ἄουριχ* (Aurich), ἔχοντα πρωτευούσας τὰς ὁμωνύμους πόλεις. Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν ἑκάστου διαμερίσματος ὡς καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ:

Διαμερίσματα	Ἔκτασις τ. χμτρ.	Κάτοικοι	Κάτοικοι πρωτευούσης
Ἀννοβέρου	3.784	821.944	422.435
Χιλντεσάϊμ	5.353	593 367	58.181
Λούνεμπουργ	11.343	5?7.123	28.923
Στάντε	6.788	456.283	—
Ὄσναμπρουκ	6.204	429.000	88.911
Ἄουριχ	3.112	290.368	6.121

Πλὴν τῶν πρωτευσῶν τῶν διαμερισμάτων ἐνδιαφέρουσα πόλις τῆς ἐπαρχίας εἶναι καὶ ἡ *Γοττίγγη* (Göttingen, ἐν ᾗ λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1737 πεφημισμένον Πανεπιστήμιον.

Οἰκονομικὴ κατάστασις: Τὸ Ἀννόβερον ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἔχει ἀρκετὴν σημασίαν. Διαθέτει πλούσια μεταλλοφόρα καὶ καυσίμων ὑλῶν κοιτάσματα, ὧν ἐνεργεῖται εἰς μεγάλην κλίμακα ἐκμετάλλευσις, λειτουργοῦσι δ' ἐν τῇ χώρᾳ οὐκ ὀλίγαι βιομηχανίαι κατεργασίας τῶν ἐξορυσσομένων ὑλικῶν. Εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων τόννων ὑπολογίζεται ἡ ἐτησία ἐξόρυξις λιθάνθρακος, λιγνίτου καὶ τύρφης, εἰς δεκάδας δὲ τοιούτων τῶν πλουσίων μεταλλευμάτων σιδήρου, χαλκοῦ, ψευδαργύρου, μολύβδου κλπ. ὡς καὶ ὀρυκτῆς ἀσφάλτου, ἀντιπροσωπευούσης ἐτησίως τῆς παραγωγῆς ἀξίαν πολλῶν δεκάδων ἑκατομμυρίων χρ. μάρκων. Εἰς τὰς διαφόρους βιομηχανίας τῆς χώρας, μεταλλευτικάς, μεταλλουργικάς, κλωστοϋφαντουργικὰς κλπ., ὧν τὰ μεγαλύτερα κέντρα εἶναι τὰ μεταλλεῖα τοῦ Χάρτς, ἡ πόλις Ἀννόβερον, ἡ Γοττίγγη, τὸ Ὄσναμπρουκ καὶ ἄλλα, ἀσχολοῦνται περὶ τὰ 523107 ἄτομα, τὰ δὲ μηχανοκίνητα ἐργοστάσια αὐτῆς χρησιμοποιοῦσι κινητήριον δύναμιν 786475 ἵππων. Ἱκανὴν ἀπόδοσιν ἔχει καὶ ἡ ἁλιεία, ἥτις ἔχει εἰς σημαίνοντα βαθμὸν προαχθῆ, συνδυαζομένη μὲ τὴν βιομηχανίαν τῶν προϊόντων.

Γεωργία: Καὶ ἡ γεωργία εἰς τὸ Ἀννόβερον εἶναι σημαντικῶς ἀνεπτυγμένη, ὑπολογιζομένου εἰς 1.243.568 ἐκτάρια τοῦ συνόλου τῶν ἐν αὐτῇ καλλιεργουμένων ἐκτάσεων. Τῶν δημητριακῶν ἡ σπορὰ καταλαμβάνει ἔκτασιν 801480 ἐκταρίων μὲ ἀπόδοσιν 1.313.663 τόννων διαφόρων καρπῶν, ἐν οἷς τὴν πρώτην θέσιν ἔχουσιν ἡ σίκαλις καὶ ἡ βρόμη. Κατωτέρω δίδομεν στατιστικὴν ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ 1915 παραγωγῆς:

Καρποὶ	Ἐκτάσεις (ἐκτάρια)	Παραγωγὴ (τόννοι)
Σῖτος	83 133	148 610
Κριθὴ	32 520	62 914
Σικαλις	431 080	606 244
Βρόμη	249.238	485 895
Λοιποὶ	5 509	10.000
Σύνολον	801 480	1.213.663

Ἐπίσης εἰς τὸ Ἀννόβερον σημειοῦται ἀξία λόγου καλλιέργεια ὀσπρίων ἐπὶ ἐκτάσεως 39.823 ἐκταρίων μὲ ἀπόδοσιν 50 000 περίπου τόννων. Τῶν κονδυλωδῶν καρπῶν, τῶν βιομηχανικῶν φυτῶν καὶ τῶν λαχανικῶν ἡ καλλιέργεια καταλαμβάνει ἐκτάσεις 280053 ἐκταρίων ὧν ἡ μείζων ἀπόδοσις εἶναι εἰς γεώμηλα (2.097.632 τόν. ἐτησίως) καὶ εἰς τεῦτλα (τόν. 932.635). Ἐπίσης εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη ἡ χώρα αὕτη διαθέτει ἀρκετὰς δασικὰς ἐκτάσεις λίαν προσοδοφόρους.

Κτηνοτροφία: Ἡ κτηνοτροφία ἐπίσης εἶναι πολὺ διαδεδομένη εἰς τὸ Ἀννόβερον, λίαν δὲ σημαίνουσα εἶναι ἡ διατροφὴ ἵππων. Αἱ πρὸς νομὴν τῶν ζῴων διατιθέμεναι ἐκτάσεις ὑπολογίζονται εἰς 895113 ἐκτάρια, εἰς ἃ προσθετέα περὶ τὰ 75.000 τοιαῦτα τεχνητῶν λειμώνων. Ἡ γενομένη κατὰ τὸ 1926 ἀπαρίθμησις τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ ζῴων ἔδωσε τοὺς ἑξῆς ἀριθμούς: Ἵπποι 318.122· ἡμίονοι 818· ὄνοι 248· βοείου γένους 1.359.849 κεφαλαί, ὧν αἱ 800.256 ἀγελάδες· χοῖροι 2.575.098· πρόβατα 311.522· αἶγες 230.957· πουλερικὰ διάφορα 6.109.828 καὶ κόνικλοι 65.337.

Ἐμπόριον. Συγκοινωνίαι: Ἡ περιφέρεια τοῦ Ἀννοβέρου λόγῳ τῆς παραγωγικότητός της ἔχει σημαντικὴν ἐμπορικὴν κίνησιν, ἀριθμουμένων τῶν διαφόρων ἐπιχειρήσεων, ὁμοῦ μετὰ τῶν συγκοινωνιακῶν, εἰς 72.531 εἰς ἃς ἀσχολοῦνται 247.595 πρόσωπα. Εἰς τὰς διαφόρους δὲ πόλεις αὐτῆς λειτουργοῦσι πολυάριθμα πιστωτικὰ ἱδρύματα καὶ ἀσφάλειαι.

Σχετικῶς μὲ τὰς συγκοινωνίας σημειοῦμεν ὅτι ἡ χώρα διασχίζεται ὑπὸ δικτύου 17,224 χμτρ. ἁμαξιτῶν ὁδῶν καὶ 3533 χμτρ. σιδηροδρόμων. Δ. Ε. Μ.

—**Ἀννόβερον.** Πόλις τῆς Πρωσσίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου γερμανικῆς ἐπαρχίας, ἐκτισμένη εἰς τὸ νότιον μέρος αὐτῆς ἐν κοιλάδι εὐφόρῳ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λάϊνε (Leine) παραποτάμου τοῦ Ἄλλερ (Aller), εἰς ὃν ἐντὸς τῆς πόλεως ἐκχύνεται ὁ παραπόταμος Ἴμε (Ihme), εἰς ὕψομ. 51 μ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἡ πόλις διαιρεῖται εἰς παλαιὰν καὶ νέαν, τῆς μὲν κειμένης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Λάϊνε τῆς δ' ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς. Ἡ παλαιὰ πόλις ἔχει στενὰς καὶ σκολιὰς ὁδοὺς καὶ οἰκίας μεσαιωνικάς, ἐνῷ ἡ νέα ἔχει ὡραιοτάτην ρυμοτομίαν καὶ κτίρια ἀξιολογώτατα, ὡς τὸ ἀνεγερθὲν τῷ 1439 δημαρχεῖον, τὴν βασιλικὴν βιβλιοθήκην, τὸ κτισθὲν τῷ 1852 βασιλικὸν θέατρον, τὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλέως Ἐρνέστου Αὐγούστου, ἀνεγερθέντα τῷ 1630—1640, τὴν πολυτεχνικὴν σχολήν, μουσεῖα, ὧν τὸ παλαιότερον ἠγέρθη τῷ 1856, τὸν καθεδρικὸν ναόν, τὸ ἀπὸ τοῦ 1878 κτισθὲν μέγαρον τῶν Τ. Τ. Τ. καὶ τὸν κεντρικὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν ὅστις ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῶν σιδηροδρόμων τῆς βορείου Γερμανίας.

Τὸ Ἀννόβερον εἶναι πόλις καθαρῶς ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανική. Ἐν αὐτῇ ἐργάζονται πολυάριθμοι ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις καὶ λειτουργοῦσι πάμπολλα ἐργοστάσια κλωστοϋφαντουργικά, μεταλλουργικὰ καὶ βιομηχανιῶν εἰδῶν διατροφῆς. Ἔχει δὲ κλίμα εὐχάριστον ἤτοι μέσην ἐτησίαν θερμοκρασίαν 9°,5, τῆς μεγίστης οὔσης 30°,4 καὶ τῆς ἐλαχίστης—12°,5. Δ. Ε. Μ.

—[ΙΣΤΟΡ.] Ἡ πόλις τοῦ Ἀννοβέρου, ἧς γίνεται μνεία τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1163, περιῆλθε κατὰ τὴν εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς Ἐρρίκου τοῦ Λέοντος διανομὴν τῶν βελφικῶν ἐδαφῶν εἰς τὸν κόμητα τοῦ Παλατινάτου Ἐρρῖκον, ὅστις παρεχώρησεν αὐτὴν τῷ 1223 μετὰ τῶν λοιπῶν κληρονομικῶν του κτήσεων εἰς τὸν ἀνεψιόν του Ὄθωνα, ἱδρυτὴν τῆς παλαιοτέρας δυναστείας τῶν Μπράουνσβάϊγκ. Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου Χοενστάουφεν εἰς τὴν βελφικὴν χώραν, ἀπωλέσθη καὶ τὸ Ἀννόβερον, κατακτηθὲν ὑπὸ τοῦ κόμητος Κονράδου Λαουενρόντε, ἀλλὰ τῷ 1241 παρεχωρήθη καὶ πάλιν εἰς τὸν Ὄθωνα. Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1269 ἐν Κυεδλιμβούργῳ ἐνεργηθεῖσαν διανομὴν τῶν βελφικῶν ἐδαφῶν τὸ Ἀννόβερον ἐδόθη εἰς τὸν δοῦκα Ἰωάννην, ὁ υἱὸς τοῦ ὁποίου Ὄθων ὑπῆρξεν εὐεργετικώτατος εἰς τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν περιέβαλε διὰ τείχους (1309). Κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης, ἥτις ἐτερμάτισε τὰς ἐχθροπραξίας μεταξὺ τοῦ Ὄθωνος καὶ τοῦ ἐπισκόπου Σιγκφρίδου τοῦ Β' τοῦ Χιλτεσχάϊμ, τὸ Ἀννόσεραν καὶ ὁ πύργος Λάουεν παρεχωρήθησαν εἰς τὸν δεύτερον, ἀλλ' ἐπανεδόθησαν παρ' αὐτοῦ εἰς τὸν Ὄθωνα ὡς τιμάριον, ἐν ἔτει δὲ 1369 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γουλιέλμου, τοῦ καλουμένου *Μακροσκελοῦς*, εἰς τὸν δοῦκα Μάγκνους.

Κατὰ τὸν πόλεμον τῆς διαδοχῆς μετὰ τοῦ Ἀλμπρέχτου τῆς Σαξωνίας ὁ πύργος Λαουενρόντε ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τούτου μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἀννοβερανῶν, οἵτινες τὸν κατηδάφισαν. Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1388 συναφθεῖσαν εἰρήνην ἡ πόλις ἐγένετο ὑποτελὴς εἰς τοὺς δοῦκας τοῦ Λυνεμπέργ Βερνάρδον καὶ Ἐρρῖκον. Τῷ 1481 εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀνσεατικὸν σύνδεσμον καὶ ἀπέκρουσεν ἐν ἔτει 1490 ἐρρωμένως τὴν ἐπίθεσιν τοῦ δουκὸς Ἐρρίκου τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ Μπραουνσβάϊγκ. Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν ἐδαφῶν τοῦ ἔτους 1495 περιῆλθεν εἰς τὸν δοῦκα Ἔριχ τὸν πρεσβύτερον τῆς Γοτίγγης, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ὁποίου εἰσήχθη εἰς τὸ Ἀννόβερον ὑπὸ τοῦ Οὐρμπάνους Ρέγκιους ὁ προτεσταντισμός.

Ἐν ἔτει 1636 ἡ πόλις τοῦ Ἀννοβέρου ἐγένετο πρωτεύουσα ὑπὸ τοῦ δουκὸς Γεωργίου φὸν Τσέλλε καὶ διετηρήθη ὡς τοιαύτη μέχρι τοῦ ἔτους 1714, καθ' ὃ ὁ δοὺξ Γεώργιος ὁ Α' ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας. Ὅτε κατὰ τὸ 1837 ἔπαυσεν ἡ «προσωπικὴ ἕνωσις» μετὰ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τὸ Ἀννόβερον ἐγένετο ἐκ νέου ἕδρα βασιλέων, ἅμα δὲ τῇ ἐνάρξει τοῦ Γερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1866 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Πρώσσων καὶ προσηρτήθη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Πρωσσίας, γενόμενον πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἀννοβέρου. Α. Δ.

—[ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] Τὸ Ἀννόβερον παρουσιάζει σπουδαιότητα λόγῳ τῆς «*προσωπικῆς ἑνώσεως*» αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις συνετελέσθη διὰ τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας, μετὰ τὸν θάνατον τῆς βασιλίσσης Ἄννης (1714), τοῦ βασιλέως τοῦ Ἀννοβέρου Γεωργίου Λουδοβίκου, ὑπὸ τὸ ὄνομα Γεώργιος Α'. Ἡ ἐν λόγῳ ἕνωσις, διαρκέσασα ἐπὶ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα, διελύθη ὅτε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γουλιέλμου Δ', ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας ἡ ἀνεψιὰ αὐτοῦ Βικτωρία, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ καὶ τὸ στέμμα τοῦ Ἀννοβέρου ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ ἀπεκλείοντο αἱ γυναῖκες, ἐν περιπτώσει ὑπάρξεως ἄρρενος συγγενοῦς ἔστω καὶ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένου. (Βλ. λ. *προσωπικὴ ἕνωσις*.) Η. Γ. Κ.

— **Ἀννοβέρου συνθήκη.** Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὴ ἡ μεταξὺ Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Πρωσσίας συνομολογηθεῖσα τὴν 3ην Σεπτεμβρίου 1725 συνθήκη, καθαρῶς ἀμυντικοῦ χαρακτῆρος, διὰ τῆς ὁποίας αἱ τρεῖς Δυνάμεις, ἐπιτευχθείσης ἤδη τῆς ἐκδιώξεως τῶν Σουηδῶν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ἐδάφους, ἠγγυῶντο ἀμοιβαίως τὰς «ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης» κτήσεις των καὶ τὰ δικαιώματά των. Ἡ διάρκεια αὐτῆς ὡρίζετο δεκαπενταετής.

Ἐκτὸς τῆς συνθήκης ταύτης συνωμολογήθη ἐν Ἀννοβέρῳ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1745 συμφωνία μεταξὺ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου Β' μὲ τὸν πρίγκιπα τοῦ Ἀννοβέρου Φρειδερῖκον, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Ἀγγλία ἀνεγνώριζε καὶ αὖθις τὴν συνθήκην τοῦ Βρεσλάου, ἡ δὲ Πρωσσία, ἐξ ἄλλου, παρῃτεῖτο πάσης ἐδαφικῆς ἐπεκτάσεως, ὑποσχομένη ταυτοχρόνως ἐπισήμως ὅτι δὲν θὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὸν θρόνον τὸν Φραγκῖσκον Α'. Η. Γ. Κ.

Ἀννομπὸν (Annobon) *[Γεωγρ.]*. Ἡ νοτιωτάτη ἐκ τῶν 4 νήσων τῆς Γουϊνέας παρὰ τὴν Δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Ἀφρικῆς τυγχάνουσα ἀπὸ τοῦ 1778 κτῆσις τῆς Ἱσπανίας. Πρότερον ἦτο ὑπὸ τοὺς Πορτογάλους, ἀνακαλυφθεῖσα παρὰ τοῦ Fern. Poo τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1471, δι' ὃ καὶ ὠνομάσθη Anno Bon (=εὐτυχὲς ἔτος). Ἔχει περὶ τοὺς 3000 κατοίκους. Ἡ πρωτεύουσά της ὀνομάζεται San-Antonio de Prata. Δ. Ε. Μ.

Ἀννοναὶ (Annonay) *[Γεωγρ.]*. Ἐν ἐκ τῶν βιομηχανικῶν κέντρων τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Ἀρντὲς (Ardèche) ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Κὰνς καὶ Ντόμ. Ἔχει ἀξιόλογα χαρτοποιεῖα, μεταξουργεῖα καὶ βυρσοδεψεῖα. Κάτ. 15032. Εἶναι πατρὶς τῶν ἀδελφῶν Montgolfier, οἵτινες πρῶτοι ἀνυψώθησαν δι' ἀεροστάτου. Δ. Ε. Μ.

Ἄννος. Αἰγύπτιος, ἐφευρὼν τὸν *κρίβανον* (κλίβανον)· ὅθεν ἡ παροιμία «*Ἄννος κρίβανον*» (Σχολ.) Ἀριστ. 86).

Ἄννουβις· βλ. Ἄνουβις.

Ἀννουντσιάτα *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πόλις (πλάτ. 40° 45', μηκ. 14° 27', χάρται ἀγγλ. 1728: Gulf ot Nap'es καὶ 1400 *: Castellamare bay*, Port Torre Annunziata)**, ἐν τῷ βορείῳ μυχῷ τοῦ κόλπου *Καστελλαμάρε ντὶ Στάμπια*, ἐλάσσονι ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Νεαπόλεως, οὗ ἀποτελεῖ τὸν ἀνατολικὸν μυχόν. Ὁ πλησιέστερος πρὸς τὰ ἐρείπια τῆς Πομπηΐας λιμήν, ἀπέχων μόλις 3 χιλιόμετρα Α.ΝΑ τῆς πόλεως.

Καὶ ὁ μὲν λιμὴν λεγόμενος *Τόρρε* ὑπὸ τῶν παλαιῶν ναυτικῶν μας, τῆς πόλεως ὀνομαζομένης καὶ *Torr'Annunziata*, ἀπέχει $12\frac{1}{2}$ μίλλια ἀπὸ τοῦ ΝΑ κέρατος τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως (*Capo Campanella*, ἀρχ. *Ἀθήναιον*) καὶ 17 μίλλια ἀπὸ τοῦ Δ.ΒΔ (Capo Miseno, ἀρχ. *Μισηνός*) καὶ ἴσην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς γραφικωτάτης νήσου Κάπρι. Ἔχει δύο κυματοθραύστας· καὶ ὁ μὲν δυτικός, Molo di Ponente ὀνομαζόμενος, ἐκτείνεται πρὸς νότον τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς πόλεως κατὰ τεθλασμένην ἐκ τριῶν τμημάτων στρέφουσαν τὰ κυρτὰ πρὸς δυσμὰς καὶ ἔχουσαν ὁλικὸν ἀνάπτυγμα 800 μέτρων, ὁ δὲ ἀνατολικὸς Molo del Carbone ἢ Molo di Levante προέχει ἐπὶ 350 μέτρα ἀπὸ τοῦ ΝΑ τερματισμοῦ τῆς πόλεως. Ἀμφότεροι οἱ κυματοθραῦσται καθὼς καὶ ἡ μεταξὺ αὐτῶν προκυμαία εἶναι πλακόστρωτοι, σιδηροδρομικὴ δὲ γραμμὴ διήκει κατὰ μῆκος τῆς ΝΑ προκυμαίας καὶ τοῦ δευτέρου κυματοθραύστου. Τὰ βάθη τηροῦνται διὰ βαθυκόρων εἰς $3\frac{1}{4}$ ὀργ. ἐν τῷ λιμένι, πλὴν τοῦ ΒΔ αὐτοῦ τμήματος ὅπου μειοῦνται λόγῳ τῶν ἀπὸ τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως ἰλύων. Εἷς φανὸς σκαρδαμύσσοντος ἐγείρεται εἰς ἑκάτερον τῶν ἀκροχηλίων, πρασίνου εἰς τὸ δεξιὰ τῷ εἰσπλέοντι καὶ ἐρυθροῦ εἰς τὸ ἀριστερᾷ, τοῦ δευτέρου φανοῦ ἔχοντος καὶ τομέα λευκοῦ σκαρδαμύσσοντος διὰ τὴν προσγείωσιν. Πρὸ τοῦ ἀνατολικοῦ κυματοθραύστου ἀβαθῆ σημαινόμενα διὰ κωνικοῦ μέλανος σημαντῆρος, δυτικῶς τοῦ ὁποίου δέον νὰ διέρχωνται τὰ πλοῖα. Αἱ ἐνοχλητικώτεραι κακοκαιρίαι διὰ τὸν λιμένα εἶναι αἱ ἀπὸ Εὔρου (ΝΑ) καταπονοῦσαι πολὺ τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα καὶ αἱ ἀπὸ Λιβὸς (ΝΔ). Αἱ πρῶται διαρκοῦν ὀλίγας ὥρας μεθ' ἃς ὁ ἄνεμος ὑψοῦται εἰς βορειον· κατὰ τὰς δευτέρας τὰ κύματα ὑπερλούουν κυρώδη τὸν δυτικὸν κυματοθραύστην.

Ἡ πόλις (23.000 κάτ.) **ἐκτισμένη εἰς τὸν μυ-**

Digitized by Google

χὸν τοῦ λιμένος, συνδέεται διὰ σιδηροδρομικῆς μὲν παραφυάδος πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ Σαλέρνο, δι' ἁμαξιτῆς δὲ ὁδοῦ πρὸς Καστελλαμάρε ντὶ Στάμπια καὶ Πομπηΐαν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς Τόρρε ντὲλ Γκρέκο, Ρεζίνα, Πόρτιτσι καὶ Νεάπολιν, ἐκ τρίτου δὲ διὰ τοπικῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρός τε τὸ Καστελλαμάρε καὶ τὴν Νεάπολιν. Ἔχει μεγάλην βιομηχανίαν ἀλεύρων, μακαρονίων καὶ ἀμυλωδῶν φυραμάτων, προνομιακῶν καυσίμων ὑλῶν, ἐπίσης δὲ καὶ ὁπλουργεῖον μικρῶν ὅπλων (ἀγχεμάχων) καὶ χυτήρια σιδήρου καὶ χάλυβος. Ἐγγὺς τῆς πόλεως, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν λαβῶν τοῦ Βεζουβίου Β μὲν τὸ χωρίον Μπόσκο Τρὲ Κάζε, ΒΑ δὲ τὸ Μπόσκο Ρεάλε, εἰς ἃ εὑρέθησαν σπουδαιότατα εὑρήματα, εἰς καταχωσθείσας ὑπὸ τῶν λαβῶν τοῦ 79 π. Χ. οἰκίας. Τὰ περίκομψα λείψανα κλίνης τὰ εὑρεθέντα μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ βυθοῦ τῶν Ἀντικυθήρων, εἶναι ὡς τὰ τῶν κλινῶν (*Στάη*, Τὰ ἐξ Ἀντικυθήρων εὑρήματα) αἵτινες εὑρέθησαν κατὰ τὰς εἰς τὸ δεύτερον τῶν χωρίων ἀνασκαφάς.

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

—**Ἀννουντσιάτα** (ἢ καὶ ***Καστέλλο Ντὲλ Ἀννουντσιάτα***). Γραφικὸν χωρίον τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως, ἄσχετον προς τὴν πόλιν Torre Annunziata παρὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς χερσονησιζούσης προβολῆς τῆς ἀποτελούσης τὸ νότιον τοῦ κόλπου κέρας. Κεῖται εἰς τὴν κορυφὴν μαστοῦ ὕψους 735 ποδῶν, ἀπολήγοντος εἰς τὸ ἀκρωτήριον Corbo (πλάτ. $40^0 36'10''$, μῆκ. $14^0 30'00''$) εἰς 2 μίλλ. ΝΑ τοῦ Σορρεντο (Sorrento: χάρτης ἀγγλικὸς 1728: Gulf of Naples). Εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ χωρίου μέγας κυλινδρικὸς πύργος ἀνάμεσον δένδρων, ἄλλοτε φρυκτωρικὸς καὶ ἀμυντικός, ἤδη δὲ ἀποτελῶν μόνον σημεῖον ἀναγνωρίσεως.

Σ. Ε. Λ.

—**Ἀννουντσιάτα** *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Πυροβολεῖον ἐπὶ τῆς ἄκρας Πούντα ντὲ λὰ Ρότσια ἐγγὺς καὶ ΝΔ τῆς πόλεως Βεντιμίλλια (Ventimiglia) βορείως καὶ ἀμέσως ὑπὲρ τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν τὴν παραθέουσαν τὴν Κυανῆν Ἀκτὴν (πλάτ. $43^0 47'45''$, μῆκ. $7^0 35'45''$, Ἀνατ. χάρτης ἀγγλ. 3220: Cape Ferrat to Bordighera).

Σ. Ε. Λ.

—**Ἀννουντσιάτα**. Ποταμὸς τῆς ΝΔ ἐσχατιᾶς (Καλαβρίας, Calabria) τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὀροπεδίου Aspromonte (4282 ποδ.) καὶ τοῦ ὄρους Basilico (5578 ποδ.) καὶ ἐκβάλλων ἐν τῷ στενῷ τῆς Μεσσήνης παρὰ τὸ βόρειον τμῆμα τῆς πόλεως Ρέτζιο (ἀρχ. *Ρήγιον*). Βορείως τῶν ἐκβολῶν (πλάτ. $38^0 07'10''$, μῆκ. $15^0 39'45''$, χάρτης ἀγγλικὸς 188: Catania to Cefalù) μεγάλη κωμόπολις Santa Caterina. Ἀμέσως πρὸς νότον τοῦ ποταμοῦ τὸ ἀγκυροβόλιον Τζιούνκι (Giunchi), ἄριστον ἀλλὰ μόνον διὰ ἀνατολικοὺς ἀνέμους, μὲ βυθοὺς 16 ὀργ. εἰς 100 μέτρα ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, ἐφωδιασμένον δὲ διὰ ναυδέτου.

Σ. Ε. Λ.

Ἀννουντσιάτας *Μαρίας τάγματα*. Διάφορα ἱπποτικὰ καὶ μοναχικὰ τάγματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἱδρύθησαν φέροντα τὸ ὄνομα τῆς εὐαγγελισθείσης Παρθένου Μαρίας (Maria Annunciata). —1) Τὸ ἀρχαιότερον τούτων εἶναι ἱπποτικὸν τάγμα ἱδρυθὲν περὶ τὸ 1360 ὑπὸ τοῦ κόμητος τῆς Σαβοΐας Ἀμαδαίου Δ', οὗτινος μέλη ἦσαν μόνον εὐγενεῖς. —2) Τῷ 1460 ἱδρύθη ἀδελφότης τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου ἐν Ρώμῃ πρὸς ἀποκατάστασιν ἀπόρων νεανίδων. —3) Τῷ 1408 ἱδρύθη ἐν Γενούῃ τάγμα γυναικεῖον μοναχῶν, πρὸς ἐξάσκησιν ἔργων φιλανθρωπίας. Εἰς τὸ τάγμα τοῦτο ἀνῆκεν ἡ περίφημος Αἰκατερίνη ἐκ Γενούης (βλ. καὶ τόμ. Β' σελ. 683). —4) Τῷ 1500 ἱδρύθη γυναικεῖον τάγμα μοναχῶν ἐν Γαλλίᾳ (religieuses Annonciades) ὑπὸ τῆς Ἰωάννας, τῆς διαζευχθείσης συζύγου τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΒ', ὅπερ διελύθη κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν, ἀριθμοῦν τότε περὶ τὰ 45 μοναστήρια. —5) Τὸ σπουδαιότερον τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ταγμάτων εἶναι τὸ ὑπὸ τῆς Μαρίας Φορνάρι τῷ 1602 ἱδρυθὲν τάγμα τῶν οὐρανοκυάνων Ἀννουντσιατῶν (Coelestes), οὕτως ὀνομασθὲν ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ ἐπενδύτου τῆς ἱδρυτρίας, συμβολίζοντος προφανῶς τὸν οὐρανόν. Βαθμηδὸν ἱδρύθησαν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἄνω τῶν 50 μοναστηρίων τοῦ τάγματος τούτου, ἰδίως ἐν ἄνω Ἰταλίᾳ. Αἱ μοναχαί, φέρουσαι λευκὰ ἐνδύματα μὲ οὐρανοκυάνους ἐπενδύτας, ζοῦν ὑπὸ αὐστηροτάτην εὐταξίαν ἐργαζόμεναι ἰδίως ἐργόχειρα διὰ πτωχὰς ἐκκλησιας. Ἡ Φορνάρι ἐκηρύχθη τῷ 1828 ὑπὸ τοῦ πάπα μακαρία καὶ ἡ μνήμη της ἐπιτελεῖται τὴν 12ην Σεπτεμβρίου ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Δ. Σ. Μ.

Ἀννούντσιο (Annunzio) ***Γαβριὴλ ντ'***—. Ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς Ἰταλός. Ἐγεννήθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1863 ἐντὸς τοῦ πλοίου «*Εἰρήνη*», ἔξωθεν τῆς Φραγκαβίλλας πλησίον τῆς Πεσκάρας. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Λύκειον Τσικονιόνι εἰς Πράτον τῆς Τοσκάνης. Τὸ ποιητικόν του τάλαντον ἐξεδηλώθη ὅτε ἀκόμη ἦτο μαθητής, κατὰ δὲ τὸ 1879 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην του ποιητικὴν συλλογὴν «Primo Vere». Εἰς τὸ πρῶτόν του τοῦτο ἔργον ὁ ντ' Ἀννούτσιο δὲν ἐχρησιμοποίησε τ' ἀρχαϊκὰ μέτρα μόνον τῶν «Βαρβάρων ᾠδῶν» τοῦ Καρντούτσι ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικώτερα στοιχεῖα, συγγενῆ θέματα καὶ τεχνοτροπίαν. Ἐν τούτοις τὸ ἔργον εἶχε τὴν σφραγῖδα τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ προσωπικότητος, ἥτις ἔγκειται κυρίως εἰς τὸν πλατὺν καὶ πλούσιον λυρισμόν, ἀντιθέτως πρὸς τὸν συγκρατημένον λυρισμὸν καὶ τὸ ρωμαλέον ὕφος τοῦ Καρντούτσι. Ἡ συλλογὴ ἐκείνη ἐγένετο δεκτὴ μετὰ πολλοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ὀλίγον βραδύτερον ἐδημοσίευσεν εἰς Πιστόγιαν τὸ δεύτερον αὐτοῦ ποιητικὸν ἔργον, ἐπιγραφόμενον «In Memoriam», καὶ κατὰ τὸ 1882, μεταβὰς εἰς Ρώμην, ἐδημοσίευσεν ἐκεῖ τὸ «Canto Nuovo», ἥτις εἶναι μία τῶν ὡραιοτέρων αὐτοῦ συλλογῶν. Ἔκτοτε ἐστερεώθη ἡ φήμη του ὡς ποιητοῦ. Ὁ ντ' Ἀννούντσιο ἐξέδωσε κατὰ σειράν: τῷ 1883 τὸ «Intermezzo di rime», τῷ 1886 τὸ «Isotteo», τῷ 1888 τὸ «Chimera», τῷ 1892 τὸ «Elegie romane», τῷ 1893 τὸ «Poema Paradisiaco» καὶ κατὰ τὸ 1901 ἐδοκίμασε τὴν σύμμιξιν τοῦ ἐπικοῦ καὶ λυρικοῦ στοιχείου εἰς τὸ «Canzone di Garibaldi», ὅπου ζωγραφίζει τὸν Γαριβάλδην εἰς τὰς δύο αὐτοῦ φύσεις: τὸν ἥρωα τοῦ Ἀσπρομόντε καὶ τὸν ἐρημίτην τῆς Καπρέρας. Τὸ ποιητικὸν ὅμως ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύεται κυρίως ὁ ντ' Ἀννούντσιο, εἶναι οἱ «Laudi del Cielo del Mare, della Terra, degli Eroi» («Ψαλμοὶ τοῦ Οὐρανοῦ, τῆς Θαλάσσης, τῆς Γῆς, τῶν Ἡρώων»).

Τὸ πρῶτον μέρος τῆς συλλογῆς ταύτης ἐξεδόθη ὑπὸ τὸν τίτλον «Laus vitae» τῷ 1903, τὸ δὲ δεύτερον ὑπὸ τὸν τίτλον «Laudi» τῷ 1904. Ἐν τῇ ποιήσει τοῦ Ντ' Ἀννούντσιο ζῇ μία ζωὴ τεταραγμένη, ὀργιαστικὴ δύναταί τις νὰ εἴπῃ, πλουσία εἰς ἐξωτερικὰς ἐντυπώσεις· πλοῦτος φραστικὸς καὶ λεπτότης καλλιτεχνικῶν ἐπινοήσεων ἀποτελοῦν τὰ οὐσιώδη στοιχεῖα αὐτῆς καὶ καθορίζουσι τὴν προσωπικότητα τοῦ ποιητοῦ. Ὁ ἄφθονος καὶ χειμαρρώδης λυρισμός, ἡ πληθὺς τῶν εἰκόνων, ἡ λεπτειργασμένη παράστασις αὐτῶν καὶ ἡ καθόλου θαυμαστὴ περιγραφικότης εἶναι τὸ οὐσιῶδες χαρακτηριστικὸν καὶ τῶν πεζῶν αὐτοῦ ἔργων, πλὴν τῶν πρώτων αὐτοῦ διηγημάτων, τῶν γνωστῶν ὑπὸ τῶν τίτλον «Novelle della Pescara» καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἐπικρατεῖ τὸ ἠθογραφικὸν καὶ ρεαλιστικὸν στοιχεῖον. Τὰ διηγήματα ταῦτα ἐξεδόθησαν ὑπὸ διαφόρους τίτλους ἀπὸ τοῦ 1882 μέχρι τοῦ 1886, καὶ περιγράφουν ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ τῆς Πεσκάρας, τῆς πατρίδος τοῦ ποιητοῦ, καὶ γενικώτερον τοῦ λαοῦ τῆς κάτω Ἰταλίας μὲ τὴν εἰδωλολατρικὴν αὐτοῦ ἰδιοσυγκρασίαν. Κατόπιν ἐξέδωσε κατὰ σειρὰν τὰ ἀκόλουθα μυθιστορήματα: Τῷ 1889 τὸ «Il Piacere» ὅπερ εἰς τὴν γαλλικὴν αὐτοῦ μετάφρασιν εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «L'enfant de volupté». Τῷ 1892 ἐδημοσίευσε τὸ «Giovanni Episcopo e Sia» καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐδημοσίευσε τὸ «L' Inocente». Δύο ἔτη ἀργότερον τὸ «Vergini delle rocche», εἰς ὃ ἀναπτύσσει τὰ ἀριστοκρατικὰ αὐτοῦ ἰδανικά, καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος τὸ «Trionfo della morte», τὸ ἐξοχώτερον τῶν μυθιστορημάτων του, ὅπερ ἐπεξειργάσθη ἀπὸ τοῦ 1889 μέχρι τοῦ 1894. Τῷ 1899 ἐξέδωσε τὸ «Fuoco» καὶ κατόπιν τὸ «Forse che sì, forse che no», καὶ τὸ «La Leda senza cigno». Τὰ ἔργα ταῦτα χωρίζονται εἰς τρεῖς κύκλους, εἰς τὰ μυθιστορήματα τοῦ ρόδου, τοῦ κρίνου καὶ τοῦ ροδιοῦ, συμβολιζόντων τὴν διάβασιν ἀπὸ τῆς ἡδονοπαθοῦς ζωῆς (rosa—ρόδον) εἰς τὴν αἰσθηματικὴν (giglio—κρίνον) καὶ τὴν πνευματικὴν (melagrana—ρόδι). Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων τούτων μεταφρασθέντα εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ τοῦ Hérelle ἐξετιμήθησαν μεγάλως καὶ ἀνεγνώσθησαν εὐρέως. Περὶ αὐτῶν ἔγραψεν ἐκτεταμένως καὶ ὁ *Βογκέ*. Τὸ ὕφος τῶν ἔργων τούτων ἔχει ἀξιοθαύμαστον λαμπρότητα καὶ καθαρότητα, καθὼς καὶ πλουσιώτατον χρῶμα κατὰ τὴν λέξιν καὶ τὴν ἔκφρασιν, καί, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ἀνατολικὸν πλοῦτον. Ἐν τούτοις δὲν λείπει ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἡ βαθεῖα ψυχολογικὴ ἀνάλυσις, ἣν ὁ Ντ' Ἀννούτσιο ἐδιδάχθη παρὰ τῶν Γάλλων καὶ Ρώσων μυθιστοριογράφων. Συνεχίζων τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ ἔργον ὁ Ντ' Ἀννούντσιο ἐξέδωσε βραδύτερον τὴν τρίτην σειρὰν τῶν «Laudi» καὶ μετὰ τὸ 1912, ἀφοῦ ἐκυκλοφόρησε κεχωρισμένως τὰ διάφορα ποιήματα αὐτῆς, ἐξέδωσε τὴν τετάρτην σειρὰν ὑπὸ τὸν τίτλον «Le Canzoni della gesta d'oltremare». Ἐκτὸς τοῦ κυρίου αὐτοῦ ποιητικοῦ ἔργου ὁ Ντ' Ἀννούντσιο κατὰ τὸ 1901, ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ μουσουργοῦ Βέρντι, ἐδημοσίευσεν ὁμώνυμον ᾠδήν, τὴν ὁποίαν μόλις ἀνέγνωσεν ὁ Καρντούτσι, ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν ποιητὴν ἐνθουσιώδη χαιρετισμόν.

Γαβριὴλ ντ' Ἀννούντσιο.

Κατὰ τὸ 1902 ἔγραψεν ὁμοίως ἐπὶ τῇ πρώτῃ ἑκατονταετηρίδι ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Βίκτωρος Οὐγκὼ ἑτέραν ᾠδὴν καὶ τρίτην ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἰωσία Καρντούτσι κατὰ τὸ 1907. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔγραψε καὶ σειρὰν ὁλόκληρον θεατρικῶν ἔργων, μερικὰ τῶν ὁποίων, κυρίως ἐκ τῶν πρώτων, χάριν τῆς φίλης του ἠθοποιοῦ Ἐλεωνόρας Ντοῦζε. Οὕτω τῷ 1897 ἔγραψε τὸ «Sogno d'un mattino di Primavera» καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὸ «Sogno d'un tramonto d'Autuno». Ὁμοίως τῷ 1897 ἔγραψε τὴν παραβολὴν τῶν «Μωρῶν Παρθένων» καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὴν παραβολὴν τοῦ «Πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου». Τῷ 1898 ἔγραψε τὸ «La Città morta», τραγῳδίαν εἰς πέντε μέρη, καὶ τῷ 1899 τὴν τετράπρακτον τραγῳδίαν «La Gioconda», καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος τὴν πεντάπρακτον τραγῳδίαν «La Gloria». Τῷ 1902 ἔγραψε τὴν πεντάπρακτον ἔμμετρον τραγῳδίαν «Francesca da Rimini», καὶ τῷ 1904 ἀνεβίβασεν εἰς τὸ θέατρον τοῦ Μιλάνου τὴν τρίπρακτον ἔμμετρον ποιμενικὴν τραγῳδίαν του «La figlia di Jorio». Ἡ τραγῳδία αὕτη, ζωηροτάτη εἰκὼν τῆς ζωῆς, τῶν προλήψεων καὶ παθῶν τοῦ λαοῦ τῆς Ἀμβρουζίας, εἶναι ἡ τελειοτέρα τοῦ ποιητοῦ καὶ ἀσφαλῶς μία ἐκ τῶν καλυτέρων τοῦ ἰταλικοῦ θεάτρου. Συνεχίζων τὸ θεατρικὸν ἔργον του, ἔγραψεν ὁ Ντ' Ἀννούντσιο τῷ 1905 τὴν τετράπρακτον τραγῳδίαν «La fiaccola sotto il moggio», καὶ κατὰ συνέχειαν τὴν «Più che l'amore», τὴν ἔμμετρον «La Nave», εἰς τὴν ὁποίαν ὑποστηρίζει τὰ κατακτητικὰ ἰδανικὰ τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς' καὶ τὴν «Fedra», τρίπρακτον τραγῳδίαν. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔγραψε τὴν τρίπρακτον κωμῳδίαν «La Pisanella» καὶ τὸ τρίπρακτον δρᾶμα «Il Ferro», καὶ τέλος τὸ «Μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ» τὸ ὁποῖον συνέθεσε γαλλιστί. Τὸ λυρικὸν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον διεπιστώσαμεν εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὰ μυθιστορήματα τοῦ Ντ' Ἀννούντσιο, ὑπάρχει ἄφθονον καὶ εἰς τὰ θεατρικὰ αὐτοῦ ἔργα καὶ τὸ στοιχεῖον αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μειώνει τὴν δρᾶσίν των, καὶ τὰ καθιστᾷ μᾶλλον δι' ἀνάγνωσιν παρὰ διὰ τὴν σκηνήν. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἔγραψε καὶ ἄλλα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ ἱστορικὸν «La vita di Cola di Rienzo» καὶ τὸ «Per la più grande Italia», τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐκ τῶν λόγων τοὺς ὁποίους ἐξεφώνησε πρὸς τὸν ἰταλικὸν λαὸν κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ντ' Ἀννούντσιο ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος. Καὶ πρῶτον, ἀφοῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔξοδον τῆς Ἰτολίας παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ, κατετάγη εἰς τὸ ἀεροπορικὸν σῶμα καὶ ἐπολέμησεν ὡς ἀεροπόρος ἀξιωματικός. Κατόπιν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Φιοῦμε, σχηματίσας ἐκεῖ προσωρινὴν κυβέρνησιν, κατώρθωσε νὰ λυθῇ αὕτη ὑπὲρ τῶν βλέψεων τῆς Ἰταλίας. Σήμερον ἀποχωρήσας τῆς δράσεως, συνεχίζει τὸ συγγραφικὸν αὐτοῦ ἔργον, ἡ δὲ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις πρὸς τιμήν του ἀπεφάσισε νὰ ἐκδώσῃ ἰδίαις δαπάναις ὁλόκληρον τὸ ἔργον του εἰς σειρὰν τόμων.

Ὁ Ντ' Ἀννούντσιο, κατὰ τὰς κοινωνικὰς αὐτοῦ ἰδέας, εἶναι ἀριστοκρατικὸς καὶ ἰμπεριαλιστής· τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀναβιώσεως τῆς ἀρχαίας ρωμαϊκῆς κυριαρχίας τὸν ἀπησχόλησε ζωηρῶς. Εἰς τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις, ἐπίστευσεν εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ὑπερανθρώπου τοῦ Νίτσε καὶ τὴν ὑπεστήριξε διὰ τῶν ἔργων του. Κατὰ τὸ 1899, ταξιδεύων εἰς τὴν Ἑλλάδα, διῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ ὡμίλησεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Παρνασσοῦ.

Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ Ἄθῶος» ὑπὸ Π. Πικροῦ, «Οἱ Παρθένες τῶν Βράχων» ὑπὸ Α. Μουτζουρίδου. «Οἱ δύο Παρθένες» ὑπὸ Γ. Σπαταλᾶ. «Ἱστορίες τῆς Πεσκάρας» ὑπὸ Γ. Σπαταλᾶ, «Ἡ Λήδα χωρὶς κύκνο», τὸ πρῶτον μέρος μόνον ὑπὸ Κ. Κόκκαλη. Ἐκ δὲ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ σχεδὸν ὁλόκληρον τὸ «Primo Vere», ὅπερ συμπεριλαμβάνεται εἰς τὴν «Ἀνθοδέσμην ἀπὸ τὴν Ρώμην καὶ τὴν Ἰταλίαν» ἐμμέτρως ὑπὸ Γερ. Σπαταλᾶ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *V. M. Crawford* «G. D'Annunzio», Cosmopolis, 1898.—*L. G. Pelissier* «Sur le théâtre de G. D'Annunzio» Revue des lettres françaises et étrangères, 1900. —*G. A. Borghese* «L'opera poetica di G. D'Annunzio». Nuova Antologia, 1903.—*J. Dornis* «Le théâtre de G. D'Annunzio». Revue des deux Mondes, 1904.—*André Geiger* «G. D'Annunzio», Paris.

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

Ἀννὼ (Hannaux), ***Ἐμμανουήλ***. Γάλλος γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1855 ἐν Μέτς. Εἶναι ὁ σμι-

Digitized by Google

λεύσας τὰ δύο γνωστὰ ἀριστουργήματα τὸν «Θνήσκοντα Ὀρφέα» καὶ «Τὸν ποιητὴν καὶ τὴν Σειρῆνα».

Ἄννων. Ἀποδίδεται οὕτω εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸ παρὰ Καρχηδονίοις σύνηθες ὄνομα, ὅπερ οἱ Λατῖνοι συγγραφεῖς ἀποδίδουσι διὰ τοῦ ψιλουμένου Anno ἢ τοῦ δασυνομένου Hanno: «Ἔοικε δ' ἡ λέξις αὕτη παρῆχθαι ἀπὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ (παραφυὰς γὰρ τῆς Ἑβραϊκῆς ἢ τῶν Φοινίκων) *ἀννάν*, ὃ δηλοῖ τὸ χαρίζεσθαι ἢ εὐεργετεῖν, ὅθεν μεθερμηνευομένη ἂν τὸ Ἄννων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον *Εὐεργέτης*» (*Ζωσιμαδ*. Συλλ. Γεωγρ. Ι, 261, ὑποσ.). Σ. Ε. Λ.

— **Ἄννων ὁ *θαλασσοπόρος*.** Βασιλεὺς τῶν Καρχηδονίων, ὃν ὁ Πλίνιος ἀλλοῦ ὀνομάζει imperator (=*αὐτοκράτορα*· V, 31) καὶ ἀλλοῦ dux (=*ἡγεμόνα*· V, I, 1), ὁ, μετὰ τοὺς κατὰ διαταγὴν τοῦ Νεχὼ θρυλλικοὺς περίπλους, πρῶτος γνωστὸς θαλασσοπόρος, ἀποτολμήσας εἴσπλουν εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, οὗτινος ἐξηρεύνησε τὰς μέχρι τῆς Sierra Leone ἀκτάς, πρὸς ἵδρυσιν *ἐμπορείων*. Ἡ ἐποχή του ἀμφισβητεῖται· γενικῶς ὅμως πιστεύεται (*Bunbury*: History of Ancient geography I, 3—322) ὅτι ὁ Ἄννων οὗτος ὑπῆρξεν εἴτε ὁ πατὴρ εἴτε υἱὸς τοῦ Ἀμίλκα (τοῦ φερομένου καὶ ὡς υἱοῦ Μάγωνος) τοῦ ἡγηθέντος τῆς κατὰ τῆς Σικελίας Καρχηδονικῆς στρατείας, ἡττηθέντος δὲ ἐν Ἱμέρᾳ ὑπὸ Γέλωνος τοῦ Δεινομένους (480 π. Χ.), ὅπου καὶ ἐφονεύθη. Κατὰ τὴν πρώτην τῶν ἐκδοχῶν, ἡ χρονολογία τοῦ περίπλου συμπίπτει περὶ τὸ 520, ὀλίγον δηλαδὴ μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Κυρήνης ὑπὸ Καμβύσου καὶ τὴν ἀποτυχίαν του εἰς τὴν κατὰ τῆς Καρχηδόνος προέλασίν του. Κατὰ τὴν δευτέραν ὁ περίπλους ἐγένετο περὶ τὸ 470, ὁπότε ἡ Καρχηδὼν εἶχε καταστῆ τὸ πλουσιώτερον ἐν τῇ Μεσογείῳ κράτος καί, ἀσφυκτιῶσα εἰς τὰ στενὰ τῆς θαλάσσης ταύτης ὅρια, ᾐσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ διέξοδον τοῦ ἐμπορίου της πρὸς δυσμάς, διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ· τὴν δευτέραν ταύτην ἐκδοχὴν δέχεται καὶ ὁ C. Müller (ἐν τῇ πλουσιωτάτῃ εἰς σχόλια ἐκδόσει τῶν Ἐλασσόνων Ἑλλήνων Γεωγράφων ὑπὸ *Didot*) κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Vivien de St Martin, δεχόμενον χρονολογίαν συμπίπτουσαν (570 π. Χ.) πρὸς τὴν τῆς ἐπεκτάσεως τῶν καρχηδονικῶν κτήσεων πρὸς τὴν ἀφρικανικὴν ἀκτήν, τὴν Σαρδὼ καὶ τὴν Σικελίαν, καὶ τὴν χρονολογίαν δέχεται καὶ ὁ Bongainville (Mem. de l' Acad. des inscr. XVIII, 287). Τὸ γεγονὸς εἶναι, ὅτι ὁ περίπλους οὗτος, ὡς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ (ἐν τοῖς Ἰνδικοῖς), τοῦ Ἀριστείδου τοῦ ῥήτορος (ἐν Αἰγυπτιακῷ), τοῦ Ἀριστοτέλους (περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων § 37) καὶ ὑπὸ Μαρκιαννοῦ τοῦ Ἡρακλεώτου (ἐν ἐπιτομαῖς Ἀρτεμιδώρου καὶ Μενίππου), ἐξετελέσθη πάντως μὲν πρὸ τοῦ 410 π. Χ., οὐχὶ ὅμως καὶ τόσον ἀπώτατα ὅσον ὁ Gosselin (Récherches sur la Géogr. des Anc.) φρονεῖ, δηλαδὴ ἥμισυ αἰῶνα πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡσιόδου, τ. ἔ. περὶ τὸ 1000 π. Χ.

Τὰς ἀπὸ τοῦ μεγάλου ναυτικοῦ του ἐγχειρήματος ἐντυπώσεις συνέγραψεν ὁ Ἄννων εἰς ὀλίγας ὀλιγοστίχους παραγράφους καὶ εἰς ἐγκυκλοπαιδικὸν μᾶλλον ὕφος, πιθανῶς, ὡς φρονεῖ ὁ G. Contesse (La Marine d'Autrefois, 78), τῆς φαινομενικῆς ταύτης συντομίας καὶ ἀποκρύψεως πάσης λεπτομερείας ὑπαγορευθεισῶν ἐκ λόγων δημοσίου συμφέροντος τῆς πατρίδος του, μὴ ἀποκλειομένης τῆς ὑπάρξεως καὶ λεπτομεροῦς ἐκθέσεως τῶν τοῦ πλοῦ του, ἀποτελεσάσης ἐμπιστευτικὸν ἔγγραφον καὶ μὴ διασωθείσης. Δὲν θὰ ὑπῆρχε δὲ οὐδ' αὐτὸ τὸ διασωθὲν κείμενον, ἐὰν ἄγνωστος Ἕλλην, πιθανῶς Σικελός, μεταβὰς κατ' ἄγνωστον ἐποχὴν εἰς Καρχηδόνα, δὲν παρελάμβανε μεθ' ἑαυτοῦ μετάφρασιν ἑλληνιστὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ «περίπλου», ὡς τοῦτο εἶχεν ἐγχαραχθῆ ἐν τῷ τεμένει τοῦ Βάαλ (ἐν ᾧ ὁ ναὸς τῆς Ἥρας-Ἀστάρτης κατὰ Πλίνιον V, 36 καὶ Σολῖνον I, 1) καὶ ἂν δὲν ἀνευρίσκετο μοναδικὸν ἀντίγραφον τῆς μεταφράσεως ταύτης ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ (Cod. Pal. Graec. 398) τῆς Ἀϊδελβέργης. Ἔχει δὲ ἡ ἐν ἑλληνικῇ μεταφράσει ἀφήγησις τοῦ περίπλου, τίτλον μὲν «Ἄννωνος, Καρχηδονίων βασιλέως, περίπλους τῶν ὑπὲρ τὰς Ἡρακλείους στήλας Λιβυκῶν τῆς γῆς μερῶν, ὃν καὶ ἀνέθηκεν ἐν τῷ τοῦ Κρόνου τεμένει δηλοῦντα τάδε», περὶ ἧς ἐπικεφαλίδος ἐν τούτοις φρονεῖ ὁ Letronne (poèmes géographiques), ὅτι ἀποτελεῖ προσθήκην ὑπὸ τοῦ μεταφράσαντος τὸ κείμενον Ἕλληνος γενομένην. Ὡς κείμενον δέ, τὸ ὡς κάτωθι, ποῦ μὲν ἐν πρωτοτύπῳ, ποῦ δὲ ἐν μεταφράσει παρατιθέμενον:

—1) «Ἔδοξε Καρχηδονίοις Ἄννωνα πλεῖν ἔξω Στηλῶν Ἡρακλείων καὶ πόλεις κτίζειν Λιβοφοινίκων. Καὶ ἔπλευσε πεντηκοντόρους ἑξήκοντα ἄγων, καὶ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν εἰς ἀριθμὸν μυριάδων τριῶν, καὶ σῖτα καὶ τὴν ἄλλην παραπομπήν». —2) Διαπλεύσαντες τὰς Στήλας καὶ παραλλάξαντες αὐτάς, ἐπλεύσαμεν ἐπὶ δύο ἡμέρας καὶ ἐκτίσαμεν τὴν πρώτην πόλιν, «ἥν τινα ὠνομάσαμεν *Θυμιατήριον*· πεδίον δ' αὐτῇ μέγα ὑπῆν». —3) Καὶ ἔπειτα πλεύσαντες πρὸς δυσμάς, συνεκεντρώθημεν εἰς *Σολόεντα*, Λιβυκὸν ἀκρωτήριον, πυκνότατα δασωμένον. —4) Ἀφοῦ ἠγείραμεν ἐκεῖ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ἐπλεύσαμεν πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ ἡμίσειαν ἡμέραν καὶ ἐφθάσαμεν εἰς λίμνην, οὐχὶ μακρὰν τῆς θαλάσσης κειμένην, ἔχουσαν εἰς τὰς ὄχθας της πυκνοὺς καὶ ὑψηλοὺς καλαμῶνας· «ἐλέφαντες καὶ ἄγρια ζῷα νεμόμενα ἐνδιαιτῶντο εἰς αὐτὴν πάμπολλα. —5) Προχωρήσαντες ἐκεῖθεν τῆς λίμνης, ἐπὶ ἡμέρας διάστημα, ἱδρύσαμεν παραλίους πόλεις, ὀνομάσαντες αὐτὰς *Καρικὸν τεῖχος*

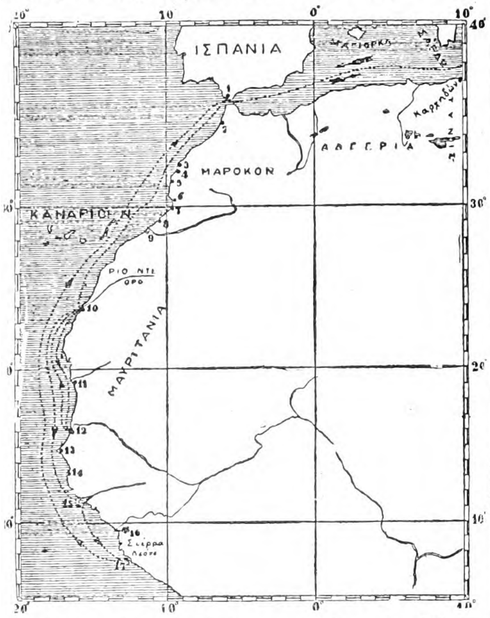

Χαρακτηριστικὸν σκαρίφημα τοῦ ἔξω τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν περίπλου Ἄννωνος τοῦ Καρχηδονίου.

(1=Ἡ ἀκτὴ *Κάλπη* τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν. 2=Τὸ *Θυμιατήριον*. 3=Τὸ ἀκρωτήριον *Σολόεις* ἐφ' οὗ ἀνιδρύθη ὁ βωμὸς τοῦ Ποσειδῶνος. 4=Ὅπου εὗρον τὴν λίμνην μὲ τοὺς καλαμῶνας της καὶ τοὺς ἐλέφαντας. 5=Προσεγγίζουσα θέσις τοῦ *Καρικοῦ Τείχους* καὶ τῆς *Γύττης*. 6=Ὁμοίως τῆς *Ἄκρας*. 7=Ὁμοίως τῆς *Μελίττας*. 8=Ὁμοίως τῆς *Ἀράμβυος* 9=Ὁ ποταμὸς *Λίξος*. 10=Ἡ στομαλίμνη ὅπου ἡ μικρὰ νῆσος *Κέρνη*. 11=Ὁ ποταμὸς *Χρέτης*. 12=Ὁ μέγας ποταμὸς ὃν εὗρον βρίθοντα ἱπποποτάμων καὶ κροκοδείλων. 13=Ὅπου εὗρον τὰ μεγάλα ἐπὶ τῶν ὀρέων δάση (σημ. Πράσινον Ἀκρωτήριον). 14=Ἡ συνέχεια τῆς αὐτῆς ὀρεινῆς καὶ δασώδους ἀκτῆς. 15=Τὸ «ἀμέτρητον θαλάσσης χάσμα» ἡ στομαλίμνη τοῦ συγχρόνου Γαμβία ποταμοῦ καὶ ὑπ' αὐτὴν ὁ κόλπος *Ἑσπέρου Κέρας*. 16=Τὸ ὄρος *Θεῶν Ὄχημα*. 17=Ἡ νῆσος τῶν γοριλλῶν», ἡ σύγχρονος Sherboro Sound.)

καὶ *Γύττην* καὶ *Ἄκραν* καὶ *Μέλιτταν* καὶ *Ἄραμβυν*. —6) Ἀποπλεύσαντες καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐφθάσαμεν εἰς τὰς ἐκβολὰς μεγάλου ποταμοῦ *Λίξου*, ῥέοντος ἀπὸ τῆς Λιβύης· παρ' αὐτὸν δὲ ἦσαν νομάδες Λιξῖται βόσκοντες ποίμνια· ἐμείναμεν ἐπί τινα χρόνον μετ' αὐτῶν, φιλικώτατα. —7) Ὑπεράνω τῆς χώρας τοῦ λαοῦ τούτου, εἰς τὴν μεσογαίαν, οἰκοῦσι φυλαὶ Αἰθιόπων ἀφιλοξένων, νεμόμεναι χώραν βρίθουσαν θηρίων καὶ διατεμνομένην ὑπὸ ὀρέων ἀφ'

Ἡ πάλη τῶν ναυτῶν τοῦ Ἄννωνος πρὸς τοὺς γορίλλας, οὓς ὠνόμαζον «ἀνθρώπους δασεῖς», ἐπὶ τῆς νήσου τῆς ἀνηκούσης σήμερον εἰς τὴν Βρεττανικὴν ἀποικίαν τῆς Sierra Leone καὶ ὀνομαζομένης Sherboro Sound.

ὧν λέγεται ὅτι πηγάζει ὁ Λίξος· περὶ δὲ τὰ ὄρη οἰκοῦσιν ἄλλης μορφῆς ἄνθρωποι, Τρωγλοδύται, τοὺς ὁποίους οἱ Λιξῖται περιγράφουσιν ὡς ταχυτέρους ἵππων. —8) Ἀφοῦ δὲ παρελάβομεν Λιξίτας διερμηνεῖς παρεπλέομεν ἐπὶ διήμερον ἔρημον ἀκτήν, ἐπέχοντες πρὸς νότον, μεθ' ὃ πάλιν πρὸς ἀνατολάς, ἐπὶ μίαν ἡμέραν. Ἐκεῖ εὑρέθημεν πρὸ μιᾶς νήσου, ἐχούσης διάμετρον ἡμίσεος μιλίου, ἣν κατῳκίσαμεν, ὀνομάσαντες αὐτὴν *Κέρνην*. Ἐτεκμαιρόμεθα δὲ ἐκ τῶν διαρμάτων τοῦ περίπλου, ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἔδει νὰ εὑρίσκεται κάπου ὑπὸ τὴν Καρχηδόνα, διότι ὅσος ἦτο ὁ πλοῦς ἀπὸ Καρχηδόνος εἰς Στήλας, ἄλλος τόσος ἦτο καὶ ὁ ἀπὸ τῶν Στηλῶν εἰς Κέρνην.— 9) Ἐκεῖθεν δέ, ἀφοῦ διεπλεύσαμεν μέγαν ποταμόν, ὀνομαζόμενον *Χρέτην*, ἐφθάσαμεν εἰς λίμνην, ἔχουσαν τρεῖς νήσους μεγαλυτέρας τῆς Κέρνης. Ἀπ' αὐτῶν, μετὰ πλοῦν μιᾶς ἡμέρας, ἐφθάσαμεν εἰς τὸν μυχὸν τῆς λίμνης, ὅπου μεγάλα ὄρη κατοικούμενα ἀπὸ ἀγρίους ἀνθρώπους, ἐνδεδυμένους δορὰς θηρίων, οἱ ὁποῖοι λιθοβολοῦντες ἡμᾶς μᾶς ἠνάγκασαν νὰ ἀπάρωμεν, ἀφοῦ δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἀποβιβασθῶμεν. —10) Ἐκεῖθεν κατεπλεύσαμεν εἰς μέγαν καὶ πλατὺν ποταμόν, γέμοντα κροκοδείλων καὶ ἱπποποτάμων· καὶ ἐκεῖθεν, πάλιν, ἐπανεπλεύσαμεν εἰς τὴν Κέρνην. —11) Ἐκεῖθεν ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας, ἐπέχοντες πρὸς νότον, παρεπλέομεν τὴν ἀκτήν, ἣν πᾶσαν κατῴκουν Αἰθίοπες ἀποφεύγοντες ἡμᾶς, λαλοῦντες δὲ γλῶσσαν ἀκατάληπτον εἰς τοὺς Λιξίτας διερμηνεῖς μας. —12) Τὴν δὲ δωδεκάτην ἡμέραν, προσωρμίσθημεν πρὸ ὀρέων μεγάλων καὶ δασωδῶν· ἦσαν δὲ τὰ ξύλα τῶν δένδρων ποικίλα καὶ εὐώδη. —13) Παραπλέοντες δὲ τὰ ὄρη ταῦτα ἐπὶ δύο ἡμέρας, εἰσεπλεύσαμεν ἀχανῆ κόλπον «ἐν θαλάττης χάσματι ἀμετρήτῳ» οὗ αἱ ἑκατέρωθεν ἀκταὶ ἦσαν πεδιναί. Ἐκεῖθεν ἐβλέπομεν ἐν νυκτὶ πυρὰς ἐπὶ τῶν παραλιῶν, πότε ἀναλαμπούσας, πότε ἐξασθενούσας. —14) Ἀφοῦ ὑδρεύσαμεν ἐκεῖ, παρεπλέομεν τὴν ἀκτὴν ἐπὶ τετραήμερον, ἕως οὗ κατεπλεύσαμεν εἰς μέγαν κόλπον, περὶ οὗ οἱ διερμηνεῖς μας εἶπον ὅτι ὀνομάζεται *Ἑσπέρου Κέρας*. Ἐν τούτῳ δὲ ἦτο νῆσος μεγάλη καὶ ἐν τῇ νήσῳ λίμνη θαλασσώδης, ἐν ταύτῃ δὲ ἑτέρα νῆσος. Εἰς ταύτην ἀποβάντες ἐν ἡμέρᾳ, οὐδὲν ἄλλο εἴδομεν εἰ μὴ δάση πυκνά· τὴν νύκτα ὅμως ἐβλέπομεν πυρὰς πολυαρίθμους καὶ ἠκούομεν ἤχους αὐλῶν, κυμβάλων καὶ τυμπάνων, καὶ θόρυβον καὶ ἰαχάς. Φόβος κατέλαβεν ἡμᾶς καὶ οἱ μάντεις μᾶς παρεκίνουν νὰ ἐγκαταλίπωμεν τὴν νῆσον. —15) Ταχέως δὲ ἀποπλεύσαντες, παρεπλέομεν χώραν διάπυρον «θυμιαμάτων μεστὴν» (ἡ ἔννοια αὐτοῦ ἀμφισβητεῖται· καθ' ἡμᾶς «καπνῶν»)· μέγιστοι δὲ πυρώδεις ῥύακες ἐξέβαλον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἡ γῆ ἦτο ἄβατος ἐκ τῆς μεγάλης θερμότητος. —16) Ταχέως λοιπὸν ἀπεπλεύσαμεν καὶ ἀπεκεῖ, φοβηθέντες· καὶ ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας παραπλέοντες, ἐπεσκοποῦμεν ἐν νυκτὶ τὴν παραλίαν, κατάμεστον πυρῶν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἐφαίνετο ὑψηλὰ πῦρ, ἐντατικώτερον εἰς φέγγος τῶν ἄλλων, καὶ φαινόμενον ὡσανεὶ ἁπτόμενον τῶν ἄστρων· γενομένης ἡμέρας, ἀνεγνωρίσαμεν ὅτι τοῦτο ἦτο ὄρος πανύψηλον, ὀνομαζόμενον «*Θεῶν ὄχημα*». —17) Τρεῖς δὲ ἡμέρας μετὰ τὸν παράπλουν τῶν πυρωδῶν ῥυάκων, κατεπλεύσαμεν εἰς κόλπον *Νότου Κέρας* λεγόμενον. —18) Ἐν δὲ τῷ μυχῷ του ἦτο νῆσος ὁμοιάζουσα τὴν ἀνωτέρω μνησθεῖσαν, καὶ ἔχουσα ἐπίσης λίμνην, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἄλλη νῆσος μεστὴ ἀνθρώπων ἀγρίων «πολὺ δὲ πλείους ἦσαν γυναῖκες, δασεῖαι τοῖς σώμασιν, ἃς ἑρμηνέες ἐκάλουν Γορίλλας». Τοὺς κατεδιώξαμεν χωρὶς νὰ δυνηθῶμεν νὰ συλλάβωμεν οὐδένα ἄνδρα, διότι ἀνερριχῶντο εἰς τοὺς κρημνοὺς καὶ ἠμύνοντο λιθοβολοῦντες· συνελάβομεν ὅμως τρεῖς γυναῖκας «αἳ δάκνουσαί τε καὶ σπαράττουσαι τοὺς ἄγοντας οὐκ ἤθελον ἕπεσθαι. Ἀποκτείναντες μέντοι αὐτὰς ἐξεδείραμεν καὶ τὰς δορὰς ἐκομίσαμεν εἰς Βαβυλῶνα. Οὐ γὰρ ἔτι ἐπλεύσαμεν προσωτέρω, τῶν σίτων ἡμᾶς ἐκλιπόντων.»

Ἡ Γεωγραφία τοῦ περίπλου.— Παραθέτομεν κατωτέρω γεωγραφικὰς ἐπεξηγήσεις τοῦ «Περίπλου» τοῦ Ἄννωνος, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συγχρόνου γεωγραφίας. (Κατά: *Carol. Müller* εἰς Geographi Graecis Minores ἔκδ. Didot, the Periplus of Hanno ὑπὸ Wilfred Schoft Φιλαδέλφεια 1913 καὶ Voyageurs Anciens et Modernes ὑπὸ Edouard Charton Παρίσιοι 1854.) Εἰς τὰς ἐπεξηγήσεις μας ταύτας οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουσιν εἰς τὰς προηγουμένας παραγράφους τοῦ κειμένου τοῦ περίπλου: —1) Αἱ «Ἡράκλειαι Στῆλαι» εἶναι ὡς γνωστὸν τὸ *Στενὸν τοῦ Γιβραλτάρ*, δηλαδὴ ἡ Κάλπη τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς (τανῦν Γιβραλτὰρ) καὶ ἡ Ἄβολλα (τανῦν Χέουτα) τῆς Ἀφρικανικῆς. —2) Ἡ πρώτη οἰκισθεῖσα πόλις, «Θυμιατήριον» ἐν τῷ κειμένῳ ὀνομαζομένη, ταυτίζεται πρὸς τὴν σύγχρονον *Μεχεντία* (Mehedia) εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Sbou river παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Spartel περίπου εἰς 34°20' Β. «Θυμιατήριον» δὲ μετεποίησεν ὁ μεταφράστης τοῦ Περίπλου τὴν βαρβαρικὴν ὀνομασίαν «Δουμαθίρια», σημαίνουσαν ἀραβιστὶ πεδιάδα· τὸ ὅτι δὲ οὕτω ὠνόμασται ἡ πόλις ἐκ τοῦ ὑποκειμένου πεδίου, μαρτυροῦσι καὶ αὐταὶ τοῦ Ἄννωνος αἱ λέξεις «πεδίον δ' αὐτῇ μέγα ὑπῆν», τοῦ «δὲ» ἐνταῦθα αἰτίαν δηλοῦντος. —3) Τὸ ἀκρωτ. «Σολόεις» ταυτίζεται πιθανοφανῶς πρὸς τὸ σύγχρονον *Cape Cantin* εἰς 32°30' Β. —4) Ἡ «ἑλοθάλασσα» δέον πιθανῶς νὰ ἀναζητηθῇ εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἀκτὰς τοῦ ἀκρωτ. *Safi*. —5) Ὡς πρὸς τὰς ταυτότητας τῶν ἐν τῇ παραγράφῳ ταύτῃ ἀναφερομένων ἀποικιῶν, αἱ γνῶμαι διΐστανται· κατὰ τὰς μᾶλλον ὅμως ἐπικρατούσας, τὸ «Καρικὸν Τεῖχος» ἔκειτο ὅπου τὸ

Digitized by Google

ἐρείπια τοῦ *Agouz* 32°05′ Β εἰς τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ *Tensift River*· τῆς «Γύττης» τὴν θέσιν ἐπέχει τὸ σύγχρονον *Mogador* 31°30′ Β· τῆς «Ἄκρας», τὸ περιώνυμον *Agadir* 30°25′ Β· ἡ «Μέλιττα» ἔκειτο εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ *Messa River* 30°05′ Β· ὡς πρὸς τὴν «Ἄραμβυν» ὑπάρχει ἀμφιβολία 10 μιλλίων, τῶν μὲν τοποθετούντων αὐτὴν εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ *Gueder River* 29°10′ Β, τῶν δὲ εἰς *Araouas* 29°00′ Β. —6) Ὁ μέγας ποταμὸς «Λίξος» εἶναι ἀναμφισβητήτως ὁ σύγχρονος *Wadi Draa*, ἐκβάλλων εἰς τὸν ὠκεανὸν κατὰ 28°30′ Β. —8) Η εἰς τὸν μυχὸν κόλπου νῆσος «Κέρνη» εἶναι ἀναμφισβητήτως ἡ σύγχρονος Ἕρνε *(Herne island)* ἐν τῇ στομαλίμνῃ τῆς ἀκτῆς *Rio de Oro*, περίπου εἰς πλάτος 23°45′· ἡ ἰσότης δὲ τῶν διαρμάτων, ἣν ἀναφέρει ὁ Ἄννων, μεταξὺ Καρχηδόνος καὶ Γιβραλτὰρ ἀφ' ἑνὸς καὶ Γιβραλτὰρ καὶ νήσου Ἕρνε ἀφ' ἑτέρου, ἐλέγχεται μετὰ μεγίστης προσεγγίσεως ἀκριβής. — 9) Ὁ ποταμὸς «Χρέτης», ὃν ὁ Ἀριστοτέλης φέρει ὡς Χρεμέτην (Μετεωρ. Α, ιγ) ταυτίζεται πρὸς τὸν σύγχρονον *St Jean* ἐκβάλλοντα εἰς 19°25′ Β πλάτους καὶ εἰς οὗ τὴν στομαλίμνην ὑπάρχουσιν αἱ τρεῖς νῆσοι, ὧν τὸ κείμενον ποιεῖται μνείαν. —10) Ὁ πλήρης ἱπποποτάμων καὶ κροκοδείλων ποταμὸς ταυτίζεται πρὸς τὸν σύγχρονον *Senegal*, ἐκβάλλοντα εἰς 16°30′ Β. —12 καὶ 13). Τὸ μέγα δασῶδες ὄρος, ὅπερ παρέπλεεν ὁ Ἄννων, εἶναι ἀναμφισβητήτως ἡ πρὸς τὸν ὠκεανὸν προβολὴ τῶν ὀρέων τῆς συγχρόνου πορτογαλικῆς ἀποικίας *Cabo Verde*, τὸ δὲ ἀμέτρητον χάσμα τῆς θαλάσσης ἡ μεγίστη στομαλίμνη τοῦ ποταμοῦ *Gambia River* εἰς 13°30′ Β. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς παντοχόθεν καὶ κατ' ἀποστάσεις, ἐπὶ τῆς ἠπείρου, φαινομένας πυράς, ἃς οἱ ἀπὸ τῶν γραφείων ἑρμηνευταὶ τοῦ κειμένου τοῦ Ἄννωνος, ἀπέδιδον εἰς ἡφαίστεια σβεσθέντα, ἐξηγήθησαν αὗται κατόπιν τῶν δημοσιεύσεων τῶν Bruce καὶ Mungo Park (Trav. in the inter. distr. of Africa): ἐπρόκειτο ἁπλῶς, περὶ πυρκαϊῶν ἃς ἔθετον οἱ ἄγριοι εἰς τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τῶν θάμνων, ἃς ξηραίνουσιν ἐτησίως οἱ ἀπὸ τῆς Σαχάρας πνέοντες *τορνάδος* εὐθὺς ὡς παρέλθῃ ἡ ἐποχὴ τῶν βροχῶν· ἡ ταχύτης τῆς διαδόσεως τῶν φλογῶν εἰς τὴν κατάξηρον βλάστησιν εἶναι καταπληκτική, φθάνουσα δὲ μέχρι τοῦ ὠκεανοῦ ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν πυρίνων ποταμῶν, ἐνῷ τὸ στερέωμα φαίνεται ὑπὸ τῶν φλογῶν τὴν ἀντανάκλασιν οἱονεὶ πυρπολούμενον καὶ παρέχον «θέαμα τρομακτικοῦ μεγαλείου» («a scene of terrific grandeur») πυκνοὶ δὲ καπνοὶ (τὰ «θυμιάματα» καθ' ἡμᾶς) διακρίνονται ἀπὸ πολὺ μακρὰν ἐν ἡμέρᾳ. Εἰς αὐτὸ ἀφεώρων «οἱ πυρώδεις ρύακες» καὶ τὸ «ἠλίβατον πῦρ ἁπτόμενον τῶν ἄστρων», τὰ ὁποῖα ὁ Στράβων ἐθεώρει τερατολογίας, ἐνῷ ἐπρόκειτο περὶ πυρκαϊῶν, ἃς οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι Ἀφρικανοὶ ἄγριοι ἥναπτον, διὰ νὰ ἀναβλαστήσουν παχύτεραι αἱ βοσκαί, ὅπως πράττουσι καὶ οἱ σύγχρονοι ἡμέτεροι τοιοῦτοι, καταστρέφοντες τὰ δάση μας διὰ νὰ παραγάγουν «*καψάλαις*». —14) Ὁ κόλπος «Ἑσπέρου Κέρας» ἐκτείνεται μεταξὺ 11 καὶ 12 παραλλήλων βορείου πλάτους, αἱ δὲ νῆσοι εἶναι αἱ σύγχρονοι τοιαῦται *Bissagos*: τὴν ἡμέραν οἱ ἄγριοι φεύγοντες τὸν αὐχμόν, κατέφευγον εἰς τὰ δάση, τὴν δὲ νύκτα ἐξερχόμενοι τούτων, ἥναπτον πυρὰς πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν θηρίων· ἀγαπῶντες δὲ μανιωδῶς τὸν χορόν, ὠρχοῦντο ὑπὸ τοὺς ἤχους ἀσκαύλων καὶ κυμβάλων, τοῦ θορύβου συμβάλλοντος καὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν θηρίων (*Ed. Charton*, αὐτόθι) —15) ὅρα 13. — 16) Τὸ ὄρος «Θεῶν ὄχημα» ταυτίζεται πρὸς τὸ ὄρος Kakulima εἰς πλάτος 9°30′ Β. — 17—18) Ἡ νῆσος ἡ ὁποία ἀναφέρεται ὡς κειμένη ἐν τῷ κόλπῳ Νότου Κέρας, εἰς ἣν ὁ Ἄννων εὗρε τοὺς γορίλλας, οὓς ἐξέλαβεν ὡς ἀνθρώπους, καὶ ἥτις ἀπετέλεσε τὸ τέρμα τοῦ περίπλου του, εἶναι, κατὰ τὴν ὁμόφωνον πάντων τῶν σχολιαστῶν γνώμην, ἡ σύγχρονος *Sherboro Sound*, ἐν τῇ Βρεττανικῇ ἀποικίᾳ *Σιέρρα Λεόνε*, εἰς πλάτος 7°30′ βόρειον.

Ἡ συνταύτισις αὕτη τῶν ἐν τῷ κειμένῳ ἀναφερομένων θέσεων ἐκτείνει τὸν περίπλουν τοῦ Ἄννωνος εἰς 29 μοίρας πλάτους, κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς Ἀφρικανικῆς ἀκτῆς, ἤτοι εἰς δίαρμα 2600 περίπου ὅλων μιλλίων, ἔξω καὶ νοτίως τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρ, παραλλήλως δὲ τῇ ἀκτογραμμῇ τῆς ἠπείρου.

Τὸ ἔργον τοῦ Ἄννωνος. — Τὸ περιεχόμενον τοῦ «περίπλου» τοῦ Ἄννωνος εἶχε θεωρηθῆ ὑπὸ τῶν κλασσικῶν τῆς ἀρχαιότητος γεωγράφων ὡς συνονθύλευμα μύθων. Ὁ Στράβων, πνεῦμα ἀνυπόφορον πρὸς τὸ δυσπιστεῖν, ὑπαινισσόμενος τὸν Ἄννωνα ἐκφράζεται βαρύτατα: «Πλεῖστα δὲ πλάσματα» γράφει «τῇ Λιβυκῇ παραλίᾳ τῇ ἐκτὸς προσεψεύσαντο οἱ συγγραφεῖς· περὶ ὧν, ἐμνήσθημέν που καὶ πρότερον, καὶ νῦν δὲ λέγομεν, συγγνώμην αἰτούμενοι τῆς τερατολογίας, ἐάν που βιασθῶμεν ἐκπεσεῖν εἴς τι τοιοῦτο, φεύγοντες τὸ πάντα σιγῇ παραπέμπειν καὶ τρόπον τινὰ πηροῦν τὴν ἱστορίαν» (Didot ΙΣΤ', δ' 3). Ἡ τοιαύτη δὲ δυσπιστία παρετείνετο, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, μέχρι τοῦ 1550, ὅτε ἐδημοσιεύθη ἐν Ἑνετίᾳ ἔργον συγγραφὲν ὑπὸ *Ramusio* καὶ ὑπὸ τίτλον «Navigations et voyages»· ἐν αὐτῷ ἐγένετο σύγκρισις τοῦ περιεχομένου τοῦ περίπλου, ὅπως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἶχε τὸ πρῶτον ἐκδοθῆ, πρὸς ἀφηγήσεις Πορτογάλων θαλασσοπόρων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν οἱ παλαιότεροι ἐξερευνηταὶ τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, συμφωνούσας καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν πρὸς τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἄννωνος.

Παρὰ τὴν σταθερῶς ἐνισχυομένην πεποίθησιν, περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἄννωνος καὶ τῆς ἀκριβείας τῆς ἀφηγήσεώς του, ὁ πολὺς Dodwell, ὁ βαθὺς γνώστης τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας Βρεττανὸς ἀρχαιολόγος, ἐξηκολούθει νὰ ἐμμένῃ, διὰ τοῦ ἔργου του «Geographiae veteris scriptores Graeci minores», εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν ὡς μύθου παντὸς τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὸν Ἄννωνα· ἀνεξῆλθεν ὅμως δι' ἀκαταμαχήτων ἐπιχειρημάτων ἐν περισπουδάστῳ ἔργῳ του ὁ Βρεττανὸς ὡσαύτως Thomas Falconer (1797), ἔκτοτε δὲ οὐδεὶς ἀμφιβάλλει διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τῆς ἀφηγήσεως. «Εἶναι ἓν τῶν ὡραίων μνημείων τῆς ἀρχαιότητος, γράφει ὁ Montesquiè, ἡ ἀφήγησις τοῦ Ἄννωνος· αὐτὸς ὁ ἐκτελέσας ὑπῆρξε καὶ ὁ συγγραφεύς: οὐδεμίαν παρενθέτει μεγαλαυχίαν εἰς τὰς διηγήσεις του. Πᾶν ὅ,τι γράφει περὶ τοῦ κλίματος, τῶν ἐδαφῶν, τῶν ἠθῶν καὶ τῶν τρόπων τῶν κατοίκων προσαρμόζει πλήρως πρὸ ὅ,τι παρατηρεῖται εἰς τὴν ἀκτὴν ἐκείνην τῆς Ἀφρικῆς· νομίζεις ὅτι εὑρίσκεσαι πρὸ ναυτικοῦ ἡμερολογίου συγχρόνου θαλασσοπόρου».

Ἡ περὶ γοριλλῶν ἀφήγησις ὑπῆρξεν ὡσαύτως ἀφορμὴ ὡς μύθου τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ περίπλου. Ἀντιθέτως μετὰ εἴκοσι τρεῖς αἰῶνας, ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη, εἰς ἀπαθανάτισιν τοῦ χωρίου τοῦ Ἄννωνος, ἐδανείζετο ἀπὸ τοὺς Λίξιτας διερμηνεῖς του τὴν ὀνομασίαν, διὰ νὰ τὴν δώσῃ εἰς τὸ τρομερὸν εἶδος τῶν ἀνθρωποειδῶν πιθήκων, τὸ ὁποῖον εὑρέθη εἰς τὴν δυτικὴν Ἀφρικήν. Ἡ ἐκ θεμελίων κατασκαφὴ τῆς Καρχηδόνος ὑπὸ Σκιπίωνος (146 π. Χ.) δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φεισθῇ τοῦ τεμένους τοῦ Βάαλ, τῆς ἐν αὐτῷ ἐπιγραφῆς καὶ τῶν δερμάτων τῶν γοριλλῶν ἅτινα εἶχον κατατεθῆ ὡς ἀναθήματα.

Ἡ πρώτη δημοσίευσις τοῦ «Περίπλου τοῦ Ἄννωνος» ἐγένετο ἐν Basel (Βασιλεία) τῷ 1533, ὡς προσάρτημα τοῦ περίπλου τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης τοῦ Ἀγαθαρχίδου. Ἔκτοτε ἐγένοντο πλεῖσται ἐκδόσεις, μετὰ σχολίων καὶ συγκρίσεων πρὸς ἀφηγήσεις νεωτέρων θαλασσοπόρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπερέχουν αἱ τοῦ Falconer (Λονδῖνον 1797) καὶ ἡ τοῦ Klüge (Λειψία 1829), χωρὶς ὅμως νὰ φθάνουν τὴν τελειότητα τῆς ἐκδόσεως Didot (1853 Παρίσιοι) ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην πλουτισμένην εἰς σχόλια, χάρις εἰς τὸν Car. Müller. Πάντως, ἐλάχιστα ἀρχαῖα συγγράμματα ἔτυχον τοσαύτης ἐξονυχίσεως καὶ προσεκτικῆς προσαρμογῆς πρὸς τὸν συγχρονισμόν, ὅσον αὐτό, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν τοῦ τοσοῦτον περιωρισμένου τῆς ἐκτάσεώς του. Εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας ἔχει μεταφρασθῆ καὶ σχολιασθῆ. Δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἰδιαιτέραν ἔχει σημασίαν ἡ λιτὴ τις ἔκδοσις ἔχουσα τίτλον καὶ λέγοντα καὶ ὑπενθυμίζοντα πολλά: «Συλλογῆς τῶν ἐν ἐπιτομῇ τοῖς πάλαι γεωγραφηθέντων, τύποις ἐκδοθέντων φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῶν ἐξ Ἰωαννίνων φιλογενεστάτων ἀδελφῶν Ζωσιμαδῶν, χάριν τῶν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἐφιεμένων Ἑλλήνων. Τόμοι δύο. Ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας ἐκ τῆς Σχραιμβλικῆς τυπογραφίας, ΑΩΖ» (1807).

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **Ἄννων**. Υἱὸς τοῦ Ἀμίλκα (τοῦ υἱοῦ τοῦ Μάγωνος), ὅστις ἐξηφανίσθη κατὰ τὴν ἐν Ἱμέρᾳ μάχην (480 π. Χ.). Οὗτος ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Ἀμίλκωνος καὶ Γίσκωνος νὰ διοικήσῃ τὰς ἐν τῇ Ἰβηρικῇ χερσονήσῳ ἀποικίας των διεκρίθη διὰ τὴν στρατηγικήν του ἱκανότητα εἰς τοὺς κατὰ τῶν ἐγχωρίων ἀγῶνάς του. Ὑπέταξε τὴν Λουσιτανίαν καὶ ὑπεχρέωσε διὰ συνθήκης τοὺς κατοίκους της ν' ἀποστέλλωσι κατ' ἔτος 8000 νεοσυλλέκτους εἰς τὸν ἐν Σικελίᾳ στρατὸν τῶν Καρχηδονίων.

— **Ἄννων**. Ὁ στρατηγήσας τῶν Καρχηδονίων ἐναντίον τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Διονυσίου. Πλουσιώτατος καὶ ἰσχυρότατος ὢν ἐν Καρχηδόνι, ἐμελέτησε νὰ γίνῃ ἀπόλυτος κύριος αὐτῆς. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ δὲ τοῦτο, ἀπεφάσισε τὴν δηλητηρίασιν τῶν μελῶν τῆς γερουσίας εἰς ἓν συμπόσιον, ἀποκαλυφθέντος ὅμως τοῦ σχεδίου ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ Καρχηδόνος καὶ νὰ καταλάβῃ ἓν φρούριον μὲ 20.000 δούλους ἢ μισθοφόρους. Μετὰ τούτων ἔπειτα, ἀφοῦ ἐξήγειρεν εἰς ἐπανάστασιν καὶ τοὺς Μαύρους, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Καρχηδόνος, ἀλλ' ἀποτυχὼν εἰς τὴν ἐκστρατείαν του συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη μετὰ τῶν τέκνων του καὶ τῶν συγγενῶν του εἰς τὸν διὰ τοῦ σταυροῦ θάνατον (350 π. Χ.).

— **Ἄννων**. Ὁ ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων μετὰ τοῦ συστρατήγου του καὶ πολιτικοῦ ἀντιπάλου του Βομίλκα ἐναντίον τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἀγαθοκλέους, ὅστις εἶχεν ἀποβιβασθῆ μετὰ τῆς τυχοδιωκτικῆς στρατιᾶς του εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς (εἰς τὰς Λατομίας) καὶ ἠπείλει αὐτὴν τὴν Καρχηδόνα. Ὁ Ἄννων οὗτος ἔπεσε κατὰ τὴν συναφθεῖσαν μάχην (309 π. Χ.) πρὸς τὸν Ἀγαθοκλέα.

— **Ἄννων**. Ὁ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 264 π. Χ. καταλαβὼν τὴν ἐν Σικελίᾳ Μεσσήνην Καρχηδόνιος στρατηγὸς μετὰ πρόσκλησιν τῆς φίλα φρονούσης πρὸς τοὺς Καρχηδονίους πολιτικῆς φατρίας τῶν ἐν αὐτῇ Μαμερτίνων πρὸς ματαίωσιν τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως φρουρᾶς τῶν Ρωμαίων, οἵτινες εἶχον προσκληθῆ ὑπὸ τῆς ἀντιπάλου πολιτικῆς φατρίας πρὸς βοήθειαν τῶν Μαμερτίνων ἐναντίον τοῦ πρώτου πολιορκήσαντος τὴν Μεσσήνην τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἱέρωνος. Ὁ Ἄννων ἀπέκρουσε τὸν θελήσαντα νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν Μεσσήνην στόλον τῶν Ρωμαίων καὶ γενναιοφρόνως μάλιστα φερόμενος ἀπέδωκεν εἰς τὸν Ρωμαῖον στρατηγὸν Κλαύδιον τὰ ὑπὸ τῶν ἀνέμων παρασυρθέντα μέχρι τοῦ καρχηδονικοῦ στόλου πλοῖά του. Ὁ Κλαύδιος ἐν τούτοις κατώρθωσε νὰ προσεγγίσῃ καὶ νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Μαμερτίνους ἐναντίον τοῦ ἐν τῇ πόλει διατρίβοντος Ἄννωνος, τὸν ὁποῖον καὶ συνέλαβον καὶ ἔκλεισαν εἰς τὸ δεσμωτήριον οἱ Μαμερτῖνοι. Ἠλευθέρωσαν δέ, μόνον ὅταν ἐδέχθη νὰ διατάξῃ τὴν ἐν τῇ ἀκροπόλει καρχηδονικὴν φρουρὰν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Μεσσήνην. Ἐπανελθὼν εἰς Καρχηδόνα ὁ Ἄννων δὲν ἠδυνήθη νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀσύνετον εὐπιστίαν του καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ τοῦ σταυροῦ θάνατον.

— **Ἄννων**. Υἱὸς τοῦ Ἀννίβα, Καρχηδόνιος στρατηγός, ὅστις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς ἐν Μεσσήνῃ ἐγκαταστάσεως ρωμαϊκῆς φρουρᾶς ἐπεχείρησε μετ' ἀξιολόγου στρατοῦ, ἐκ Λιλυβαίου ὁρμηθείς, τὴν ἀνακατάληψιν τῆς Μεσσήνης, τῇ βοηθείᾳ καὶ τοῦ μετ' αὐτοῦ συμμαχήσαντος τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἱέρωνος. Οἱ σύμμαχοι ἀπέκλεισαν τὴν Μεσσήνην τότε πανταχόθεν, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ καταλάβωσιν αὐτήν, διότι ὁ ἐν καιρῷ νυκτὸς διαπεραιωθεὶς εἰς αὐτὴν ἐκ Ρηγίου Ἄππιος Κλαύδιος, μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν περὶ συμβιβασμοῦ προτάσεών του, κατανοήσας ὅτι μόνον δι' ἀπέλπιδος ἀγῶνος ἠδύνατο νὰ εὕρῃ διέξοδον, ἐπετέθη μετὰ λύσσης πρῶτον μὲν κατὰ τῶν Συρακουσίων καὶ ἀφοῦ ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ ἐξηνάγκασε τὸν Ἱέρωνα νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν Ρωμαίων (263 π. Χ.), ἔπειτα καὶ κατὰ τῶν Καρχηδονίων, τοὺς ὁποίους ὡσαύτως ἐνίκησε καὶ περιώρισεν εἰς τὰ ὀχυρὰ παράλια φρούρια μόνον (262 π. Χ.) τῆς Σικελίας.

— **Ἄννων**. Στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων, ὅστις ἐστάλη πρὸς βοήθειαν τοῦ ἐν Ἀκράγαντι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων πολιορκουμένου *Ἀννίβα* τῷ 262 π. Χ. Εἶχε κατ' ἀρχὰς ἐπιτυχίας τινάς, διότι καὶ τὴν πόλιν Ἑρβησὸν κατέλαβε καὶ εἴς τινας ἀψιμαχίας ἐνίκησεν, ἡττήθη ὅμως βραδύτερον καὶ ὁ στρατός του ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς· διὰ τοῦτο δὲ καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς γερουσίας εἰς πρόστιμον. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ *Ἐκνόμου*, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡττήθησαν οἱ Καρχηδόνιοι, τῶν ὁποίων 30 μὲν πλοῖα κατεστράφησαν, 64 δὲ περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων, ὁ Ἄννων ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ δεξιοῦ κέρατος. Βραδύτερον ἡττήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ παρὰ τὴν νῆσον Αἰγοῦσαν, πρὸ τοῦ Λιλυβαίου κειμένην· ἀπέθανε σταυρωθεὶς ὑπὸ τῶν μισθοφόρων του ἐν Σαρδηνίᾳ, οἵτινες εἶχον ἀποστατήσει ἀπὸ τῆς Καρχηδόνος.

— **Ἄννων**. Ὁ ναύαρχος τῶν Καρχηδονίων κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῶν *Αἰγουσῶν* (Aegates), εἰς τὴν ὁποίαν ὁ στόλος τῶν Καρχηδονίων ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Λ. Κατούλου ὑπέστη μεγάλην φθοράν, διότι 70 πλοῖα συνελήφθησαν καὶ 50 ἐβυθίσθησαν. Ὁ Ἄννων ἐπανελθὼν εἰς Καρχηδόνα μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ στόλου του κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ τοῦ σταυροῦ θάνατον.

— **Ἄννων ὁ *μέγας***. Καρχηδόνιος πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς γεννηθεὶς κατὰ τὸ 270 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν κατὰ τὸ 190. Ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Καρχηδόνι ἀριστοκρατικοῦ κόμματος καὶ πολιτικὸς τοῦ *Ἀμίλκα Βάρκα* ἀντίπαλος. Ἦτο τόση ἡ παρὰ τῷ λαῷ τῆς Καρχηδόνος ἀντιδημοτικότης του, ὥστε, ὅτε ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ ἀρχηγία τοῦ κατὰ τῶν στασιασάντων μετὰ τὸν α' καρχηδονικὸν πόλεμον μισθοφόρων πολέμου, ἠπείλησεν οὗτος στάσιν ἂν δὲν διωρίζετο συναρχηγὸς καὶ ὁ Ἀμίλκας Βάρκας. Ἡ ἕνεκα τῶν διαφωνιῶν τῶν συναρχηγῶν κατίσχυσις τῶν μισθοφόρων ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου ἠνάγκασε τοὺς δύο ἀντιπάλους νὰ ὁμονοήσωσι καὶ ὡμονόησαν ἕως ὅτου κατέβαλον τοὺς ἐπαναστάτας. Ἂν καὶ ἀνίκανος καταδειχθεὶς ὡς στρατιωτικὸς ὁ Ἄννων, ὡς πολιτικὸς ἤσκησε πάντοτε μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὰ πράγματα τῆς πατρίδος του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του. Οὗτος ἠμπόδισε κατ' ἐπανάληψιν τοὺς Καρχηδονίους ν' ἀποστείλωσιν ἐνισχύσεις κατὰ τὸν β' καρχηδονικὸν πόλεμον εἰς τὸν Ἀννίβαν. Τὸ κατὰ τῶν Βαρκιδῶν πολιτικὸν πάθος του εἶχε παρασύρει αὐτὸν μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε ἀσυναισθήτως ἴσως ἐγένετο δουλοπρεπὲς ὄργανον τῆς πολιτικῆς τῶν Ρωμαίων καὶ τῆς ἀπληστίας τοῦ βασιλέως τῆς Νουμιδίας *Μασσανάσσου*, ὅστις ἦτο οἱονεὶ ὁ ἐντεταλμένος ὑπὸ τῆς Ρώμης παρατηρητὴς τῶν ἐν Καρχηδόνι γινομένων.

Digitized by Google

— **Ἄννων.** Καρχηδόνιος στρατηγὸς τὸν ὁποῖον ἀφῆκεν ὁ Ἀννίβας ἐν Ἰσπανίᾳ ὡς ἀρχηγὸν τῆς μεταξὺ Ἴβηρος καὶ Πυρηναίων χώρας μετὰ 10 χιλ. πεζῶν καὶ 1000 ἱππέων διὰ νὰ ὑπερασπίζῃ τὴν χώραν ταύτην ἀπὸ πάσης ἐπιθέσεως τῶν Ρωμαίων. Προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀναλαβόντος τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Ἰβηρικῇ χερσονήσῳ πολέμου κατὰ τῶν Καρχηδονίων Γναίου Σκιπίωνος ὁ Ἄννων παρὰ τὴν πόλιν Κίσσαν ἡττήθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος ὡς καὶ ὁ σύμμαχος αὐτοῦ ἀρχηγὸς τῶν Ἰβήρων Ἀνδοβάλης.

— **Ἄννων.** Υἱὸς τοῦ Βοδμίλκου (ἢ Βομίλκα) τοῦ βασιλέως. Συνώδευσε τὸν Ἀννίβαν εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἰταλίας ἐκστρατείαν του καὶ ὑπῆρξε κατ' αὐτὴν εἷς τῶν καλυτέρων ἀξιωματικῶν του. Ἐξεβίασε τὴν διάβασιν τοῦ Ροδανοῦ ὑπερασπιζομένην ὑπὸ τῶν Γαλατῶν καὶ μετέσχε τῆς ἐν Κανναις μάχης. Συνῆψε πολλὰς ἐν Ἰταλίᾳ μάχας, εἴς τινας τῶν ὁποίων δὲν ἦτο ὅμως καὶ ὁ νικητής. Οὕτως ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Σεμπρωνίου ἐν Γκραμέντῳ (216 π.Χ.), κατέλαβεν ὅμως τὴν πόλιν Κρότωνα, ὑπέστη δευτέραν ἧτταν πλησίον τοῦ Βενεβέντου (214 π. Χ.), ἐνίκησεν ὅμως τὸν Λ. Πομπώνιον κατὰ τὸ 213 π. Χ., ὑπέστη βαρείας ἀπωλείας κατὰ τὴν εἰς Καπύην μεταφορὰν τροφίμων διὰ τὴν παραχειμάζουσαν ἐν αὐτῇ στρατιὰν τοῦ Ἀννίβα (212 π.Χ.), ἐπηνώρθωσεν ὅμως τὸ ἀτύχημά του ἐκεῖνο μὲ τὴν κατάκτησιν τῶν Θουρίων. Κατὰ τὸ 204 ἐγκατέλιπε τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Ἀφρικῇ στρατοῦ τῶν Καρχηδονίων, ἀντικαταστήσας τὸν Ἀσδρούβαν. Κατέθεσεν ὅμως τὴν ἀρχηγίαν μετὰ τὴν εἰς Καρχηδόνα ἀνάκλησιν τοῦ Ἀννίβα.

— **Ἄννων.** Καρχηδόνιος στρατηγὸς ἀναλαβὼν τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Καπύης κατὰ τὸ 212 π. Χ. Πολιορκηθεὶς ἐν αὐτῇ μετὰ τοῦ Βώσταρος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων δὲν ἠδυνήθη νὰ διασπάσῃ τὴν γραμμὴν τῶν πολιορκητῶν παρὰ τὰ ἐπιδειχθέντα κατὰ τὰς ἀποπείρας του θαύματα ἀνδρείας καὶ ἠναγκάσθη ὑπὸ τῆς πείνης τῆς φρουρᾶς του νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν διὰ συνθηκολογίας.

— **Ἄννων.** Καρχηδόνιος στρατηγὸς ὅστις ἐπεφορτίσθη μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατάληψιν τῶν Συρακουσῶν (212 π. Χ.) νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ καταλάβωσιν ὁλόκληρον τὴν Σικελίαν. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀκράγαντι ὑπέστη τὴν ἀγρίαν ἐπίθεσιν τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Μαρκέλλου καὶ καθῃρέθη τῆς ἀρχῆς ἀναλαβόντος τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα ἀποσταλέντος εἰς Ἀκράγαντα ἀρχηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ τῶν Νομάδων Μεντίνου, ἀνδρὸς ζηλοτύπου, εὐερεθίστου καὶ στενοκεφάλου, ὅστις καὶ παρέδωκε τὴν πόλιν εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ ἠμείφθη διὰ τοῦτο ἀνακηρυχθεὶς Ρωμαῖος πολίτης. Ὁ Ἄννων ἐσώθη κατὰ τὴν παράδοσιν προφθάσας νὰ διαπλεύσῃ διὰ πλοιαρίου εἰς Καρχηδόνα. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Ἀννὼν ἢ ***Ἀνὼν*** ἢ ***Ἀνὰν*** (ἑβρ. *Χανοὺν*) *[Βιβλ.]*. Υἱὸς τοῦ Νάας, βασιλέως τῶν Ἀμμωνιτῶν, ὃν συνελυπήθη δι' ἀπεσταλμένου του ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὁ Δαβίδ. Ἐκεῖνος ὅμως ἐκλαβὼν τοὺς ἐν λόγῳ ἀπεσταλμένους ὡς κατασκόπους μετεχειρίσθη κακῶς αὐτούς, ἐξ ἧς ἀφορμῆς ὁ Δαβὶδ ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ πόλεμον, ὅστις καὶ ἔληξε δι' ἥττης τοῦ Νάας, παρὰ τὴν πρὸς αὐτὸν συνδρομὴν τῶν Συρίων (Β' Βασιλειῶν ι' ἑξῆς Α' Παραλειπομ. ιθ' 1 ἑξῆς). Π. Ι. Μ.

ἀννῶνα. Λέξις λατινικὴ (*annona ἀπὸ τὸ annus =ἔτος*), συνώνυμος μὲ τὴν ἑλλην. *εὐθηνία*, ἡ ὁποία καὶ εὑρίσκεται εἰς ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς ἀντὶ τοῦ *ἀννῶνα*. Ἡ λέξις annona ἔχει πολλὰς σημασίας. Κυρίως σημαίνει τὴν ἐσοδείαν (μικρὰν ἢ μεγάλην) τοῦ ἔτους, τόσον εἰς ξηρούς, ὅσον καὶ εἰς ὑγροὺς καρπούς (πρβλ. annona vini ἢ musti, lactis κ.ἄ.), ἔπειτα τοὺς ἀποταμιευμένους καρπούς, ἰδίως σιτηρά, τοὺς ἐν καιρῷ ἐλλείψεως εἰσκομιζομένους ἔξωθεν καρπούς. Ἡ εἰσκομιδὴ τῶν καρπῶν ἔξωθεν καὶ ἡ διάθεσις αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ εἰς τιμὰς μικρὰς ἢ καὶ δωρεάν, ἦτο ἔργον τῶν Ρωμαίων ἀρχόντων (cura annonae). Εἰσεκόμιζον ὅμως σιτηρὰ καὶ ἰδιῶται, ἔμποροι, ἐπιχειρηματίαι. Ἡ λέξις annona ἐσήμαινε ἀκόμη καὶ τὴν ἀγοραίαν τιμὴν τῶν καρπῶν, ἰδίᾳ τῶν σιτηρῶν, ἡ ὁποία ἐποίκιλλεν, ἀναλόγως τῆς ζητήσεως ἢ τῆς προσφορᾶς. Ἀλλὰ τὴν τιμὴν αὐτὴν δὲν ἐπέτρεπον οἱ ἄρχοντες νὰ εἶναι πολὺ μεγάλη ἐν καιρῷ μεγάλης ἐλλείψεως, ἐφρόντιζον δὲ αὐτοὶ νὰ κομίζεται ἔξωθεν σῖτος ἀρκετός, διὰ νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἔλλειψις. Annona ἐσήμαινεν ἐπίσης καὶ τὴν ὑπὸ ἑκάστης ἐπαρχίας παρεχομένην ποσότητα σιτηρῶν πρὸς διατροφὴν τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ καὶ τῶν κτηνῶν αὐτοῦ, καθὼς καὶ τῶν Ρωμαίων ἀρχόντων (annona militaris), καὶ τὴν ἐπιβαλλομένην εἰς ἑκάστην ἐπαρχίαν ποσότητα καρπῶν, τὴν ὁποίαν ὤφειλον ν' ἀποστέλλουν εἰς Ρώμην καθ' ἕκαστον ἔτος (annona civica), καὶ ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς χρόνοις τὴν ποσότητα τὴν ἀποστελλομένην διὰ τοὺς αὐλικοὺς τοῦ αὐτοκράτορος. Πολλάκις ἐσήμαινε καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν σιτηρῶν. Εἶναι δὲ πάμπολλαι αἱ φράσεις μὲ τὴν λέξιν annona: (annonae pretium, an. caritas-vilitas, annona cara—carior, annona premens, acris, annona gravis, annonam incendere, excandefacere, levare, laxare κ.λ.π.).

Ὅπως καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀφῃρημέναι ἔννοιαι, εἶχε θεοποιηθῆ καὶ ἡ annona καὶ ἐλατρεύετο ὡς θεὰ τῆς ἐσοδείας τοῦ ἔτους (*Annona Sancta*). Θ. Α. Κ.

Ἀννωνία· βλ. λ. Ἐννώ.

Ἀνξούρ. *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ναυτικὴ πόλις τοῦ ἀρχαίου Λατίου, ἀπέχουσα 100 χμτρ. τῆς Ρώμης ἐν ᾗ θέσει σήμερον εὑρίσκεται ἡ *Τερρασίνη*.

Ἀνὸ (Hanot), ***Βίκτωρ-Κάρολος***. Ἰατρὸς γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1844, ἰατρὸς τοῦ νοσοκομείου St. Antoine, ὑφηγητὴς τῆς Γενικῆς Παθολογίας καὶ ἀρχισυντάκτης τῶν Archives générales de médecine. Ἔγραψεν οὐκ ὀλίγας ἐργασίας, ἰδίᾳ περὶ τῶν νόσων τοῦ ἥπατος. Ηὐτοκτόνησε τῇ 28 Ὀκτωβρίου 1896.

— **Ἀνό,** ***νόσος τοῦ—***. Ἡ ὑπερτροφικὴ κίρρωσις τοῦ ἥπατος μετὰ χρονίου ἰκτέρου (βλ. λ. κίρρωσις). ΑΡ. Π. Κ.

ἀνόα (ἡ) (Anoa) *[Ζῳολ.]*. Θηλαστικὸν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μηρυκαστικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοιλοκέρων*. Τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἔδωσεν ὁ Σμὶθ εἰς ζῷόν τι τῆς νήσου Κελέβης τὸ γνωστὸν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Sapi Outan* (*ἀγελὰς τῶν δασῶν*). Τὸ ἀνάστημά του εἶναι ὅμοιον πρὸς μικρὸν μόσχον, ἡ κεφαλή του φέρει κέρατα διευθυνόμενα πρὸς τὰ ὄπισθεν καὶ ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανοεπίξανθος. Ἐπὶ πολὺν χρόνον οἱ ζῳολόγοι κατέτασσον τοῦτο εἰς τὰς *ἀντιλόπας*, ἀλλὰ τελευταίως κατατάσσουν τοῦτο εἰς τοὺς *βόας*, λόγῳ τῆς κατασκευῆς τοῦ κρανίου του. Δ. Ν. Π.

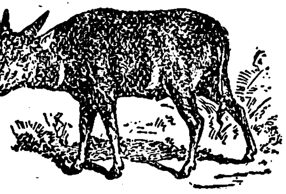

Ἀνόα.

Ἀνόβερον· βλ. λ. Ἀννόβερον.

ἀνοβιίδαι (οἱ) (Anobiides) *[Ζῳολ.]*. Ἔντομα κολεόπτερα τῆς οἰκογενείας τῶν *ξυλοφαγιδῶν*. Εἶναι κοινότατα εἰς τὰς οἰκίας καὶ προξενοῦσι πλείστας ζημίας, ὠνομάσθησαν δὲ οὕτω διότι καὶ εἰς τὸν ἐλάχιστον κίνδυνον προσποιοῦνται τὰ νεκρά. Γενικῶς τὰ ἔντομα ταῦτα ἔχουσι χρωματισμὸν σκοτεινῶς φαιόν. Τὸ σῶμά των εἶναι σχεδὸν κυλινδρικόν, ἡ κεφαλὴ μικρά, ἀλλὰ διακρινομένη ἀπὸ τοῦ προθώρακος, αἱ κεραῖαι ἐκφύονται πλησίον τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τελευτῶσιν εἰς ροπαλοειδῆ ἄκραν, οἱ πόδες εἶναι βραχύτατοι. Κατὰ τὸ φθινόπωρον αἱ θήλειαι ἐναποθέτουσι τὰ ᾠά των ἐντὸς ἰδιορρύθμων στοῶν, τὰς ὁποίας κατασκευάζουσιν ἐντὸς κορμῶν ξηρῶν, καὶ σπανίως χλωρῶν δένδρων. Εἰς τὰς στοὰς ταύτας αἱ ἐκκολαπτόμεναι προνύμφαι ὑφίστανται πάσας τὰς μεταμορφώσεις των. Τὰ τέλεια ἔντομα ἐξερχόμενα τῶν ξύλων, προκαλοῦσιν ἰδιορρύθμους καὶ ρυθμικοὺς κρότους ὁμοίους πρὸς τοὺς τοῦ ὡρολογίου, λόγῳ τῆς προστριβῆς τῆς κεφαλῆς των πρὸς τὸ ξύλον. Ἁπλοϊκοί τινες ἐκλαμβάνουσι τοὺς κτύπους τούτους ὡς κακὸν οἰωνὸν καὶ ὀνομάζουσι τὰ ἔντομα ταῦτα «*ὡρολόγιον τοῦ θανάτου*». Τὰ ἔντομα ταῦτα εὑρίσκονται εἰς τὰ ἔπιπλα τῶν οἰκιῶν, τὰ κατασκευαζόμενα ἐκ κορμῶν δένδρων, εἰς τοὺς ὁποίους ἔχουσιν ἤδη ἐγκατασταθῆ ταῦτα.

Τὰ ἔντομα ταῦτα διατρυπῶσι πᾶν εἶδος ξύλου καὶ προσβάλλουσιν ἀδιακρίτως πάσας τὰς νωπὰς ἢ ξηρὰς τροφάς, βιβλία, χάρτην, διαφόρους συλλογὰς μουσείων κτλ. Δ. Ν. Π.

ἀνόβιον (τό) (Anobium) *[Ζῳολ.]*. Γένος κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνοβιιδῶν*. Γνωστὰ εἶναι πλεῖστα εἴδη, ὧν κοινότερα τά:

Ἀνόβιον τὸ στικτὸν (Anobium tessellatum). Εἶναι τὸ μεγαλύτερον πάντων· τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 7 χιλιοστόμετρα· τὸ σῶμά του εἶναι φαιοκάστανον καὶ καλύπτεται ὑπὸ χρυσῶν λεπτοτάτων τριχῶν μὲ πολυαρίθμους μελανὰς κηλῖδας. Ἡ προνύμφη ζῇ ἐντὸς τῶν κατειργασμένων ξύλων. Τὸ τέλειον ἔντομον ἀναφαίνεται κατὰ Μάϊον ἢ Ἰούνιον, ὁπότε καὶ παράγει ἐντὸς τῶν ξύλων ξηροὺς κρότους.

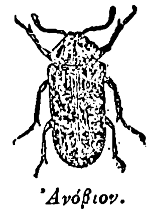

Ἀνόβιον.

Ἀνόβιον τῶν τραπεζῶν (Anobium striatum). Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 4 χιλιόμετρα· ὁ χρωματισμός του εἶναι σκοτεινῶς φαιὸς καὶ ἡ ράχις του καλύπτεται ὑπὸ λεπτοτάτων ἐπιξάνθων τριχῶν. Τὰ ἔλυτρά του εἶναι σπειροειδῆ. Ὅταν αἰσθάνηται πλησιάζοντα τὸν κίνδυνον, προσποιεῖται τὸ νεκρόν. Εἶναι κοινότατον ἔντομον τῶν οἰκιῶν καὶ προσβάλλει πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἔπιπλα, ὀροφάς, πατώματα κ.τ.λ.

Ἀνόβιον τοῦ ἄρτου (Anobium paniceum). Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 3 περίπου χιλιοστόμετρα· τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματός του εἶναι φαιοϋπέρυθρον καὶ τὸ κάτω σκοτεινῶς καστανόχρουν. Ἕκαστον ἔλυτρον φέρει πέντε αὐλακώσεις αἵτινες καλύπτονται ὑπὸ λιπώδους τινὸς ἐπιξάνθου οὐσίας. Δὲν ζῇ μόνον ἐπὶ τοῦ ἀλεύρου καὶ τοῦ ἄρτου, ὡς τὸ ὄνομά του δεικνύει, ἀλλὰ προσβάλλει ἐπίσης καὶ τὰς φυτικὰς οὐσίας, τὸ ξύλον, τὸν χάρτην, τὰ βιβλία, τοὺς ξηροὺς καρπούς, τὰς ρίζας κ.τ.λ.

Ἡ ἐκ τῶν ἀνοβίων καταστροφὴ τῶν ἐπίπλων προλαμβάνεται ἐὰν χρωματίσωμεν ταῦτα. Διὰ νὰ ἐκδιώξωμεν τὰ τυχὸν εὑρισκόμενα ἐντὸς ἔντομα ἐπαλείφομεν τὸ ξύλον διὰ τερεβινθίνης καὶ φράσσομεν διὰ στόκου ἢ διὰ κηροῦ τὰς ὀπάς. Δ.Ν.Π.

ἀνογόνον (Anogon) *[Φαρμ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ ὑδραργυροένωσις τοῦ διιωδοπαραφαινυλοσουλφοξέος (ἡ ὑδραργυροένωσις εἶναι γνωστὴ ὡς σφξοϊωδολικὸς ὑδράργυρος). Θειοκιτρίνη μικροκρυσταλλικὴ κόνις, ἐνέχουσα 48,5% ὑδράργυρον καὶ 30,7% ἰώδιον. Ἐν ὕδατι, ἀλκοόλῃ καὶ αἰθέρι εἶναι ἀδιάλυτος. Ἀνεγράφη εἰς ὑποδορίους ἐνέσεις, εἰς ἐλαιώδη ἀπαιωρήματα 10%, ἤδη εἶναι ἀπόθετον φάρμακον. Κ. Γ. Μ.

ἀνόδεσις (ἡ) (Anodesis). Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρωδιδῶν*.

ἀνοδήγητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ὁδηγηθείς, ἀχειραγώγητος.— Ἐπίρρ. *ἀνοδηγήτως*.

ἀνοδικός, *—ή, —όν*· ὁ τῆς ἀνόδου, ὁ ἀνερχόμενος.

— ἀνοδικὰ *ρεύματα* *[Ἠλεκτρ. καὶ Μετεωρ.]*· βλ. ἠλεκτρικὰ ρεύματα.

— ἀνοδικαὶ *ἀκτῖνες* *[Φυσ.]*· βλ. ἀκτῖνες ἀνοδικαί.

ἀνόδιον (τό)· βλ. ἄνοδος.

ἀνόδοντος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων ὀδόντας.

— ἀνόδοντα (τὰ) (Anodonta) *[Ζῳολ.]*. Γένος *πεταλοβραγχίων μαλακίων* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσιφωνοφόρων*, τῆς οἰκογενείας τῶν *τερηδονιδῶν*. Διακρίνονται ἐκ τοῦ λεπτοῦ ὀστράκου των. Ζῶσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα. Γνωστὰ εἶναι ὑπὲρ τὰ 150 εἴδη, διεσπαρμένα εἰς πάσας τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους χώρας τῆς γῆς. Τὰ συχνότερον ἀπαντῶντα εἶναι τὰ εἴδη: *ἀνόδοντον τὸ κύκνειον* (Anodontum cygnea) καὶ *ἀνόδοντον ἡ ἀνατίνη* (Anodontum anatina). Τὸ πρῶτον φθάνει τὸ μῆκος τῶν 20 ἑκατοστομέτρων καὶ ἀπαντᾷ συνήθως ἐντὸς τελμάτων. Τὸ δεύτερον δὲν ὑπερβαίνει τὰ 12 ἑκ. τοῦ μέτρου καὶ ἀπαντᾷ εἰς ρύακας καὶ ποταμούς. Τὴν διάκρισιν τῶν δύο τούτων εἰδῶν ἔκαμεν ὁ Λινναῖος, ἀλλ' ὁ Draparnaud κατὰ τὸ 1801 ἐθεώρησε τὰ δύο ταῦτα εἴδη ὡς παραλλαγὴν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ εἴδους, τοῦ *ἀνόδοντος τοῦ ποικιλομόρφου* (Anodontum variabilis). Τὴν παρατήρησιν ταύτην τοῦ Draparnaud υἱοθέτησε κατὰ τὸ 1876 καὶ ὁ Clessin.

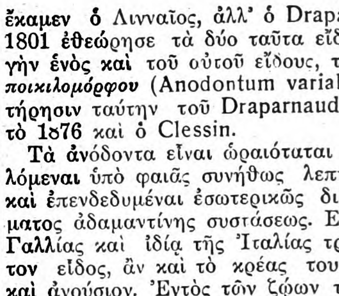

Ἀνόδοντον τὸ κύκνειον.

Τὰ ἀνόδοντα εἶναι ὡραιόταται κόγχαι περιβαλλόμεναι ὑπὸ φαιᾶς συνήθως λεπτῆς ἐπιδερμίδος καὶ ἐπενδεδυμέναι ἐσωτερικῶς διὰ παχέος στρώματος ἀδαμαντίνης συστάσεως. Εἴς τινα μέρη τῆς Γαλλίας καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἰταλίας τρώγουσι τὸ πρῶτον εἶδος, ἂν καὶ τὸ κρέας του εἶναι σκληρὸν καὶ ἀνούσιον. Ἐντὸς τῶν ζῴων τούτων ζῇ παρασιτικῶς εἶδός τι ἀκάρεως, ὁ *ἄταξ ὁ ὑψήλοφος* (Atax ypsilophorus). Δ. Ν. Π.

ἀνοδόντουρα (τὰ) (Anodontura) *[Ζῳολ.]*. Γένος ὑμενοπτέρων ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *σκολιδῶν*. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος ἀπαντῶν εἰς τὴν Χιλήν. Δ. Ν. Π.

ἄνοδος (ἡ)· τὸ ἀφῃρημ. τοῦ *ἀνέρχομαι*, ἡ πρὸς τὰ ἄνω ὁδός, ἡ ἀνάβασις, κοιν. τὸ *ἀνέβασμα*, ἀντίθ. *κάθοδος*: «ἡ ἄνοδος εἰς τὸ ὄρος,— εἰς τὴν ἀκρόπολιν»· ‖ καθόλου, ἡ μετάβασις εἰς τόπον κείμενον ὑψηλότερα: «ἡ ἐκ Πειραιῶς ἄνοδος εἰς Ἀθήνας» ἐν ἀντιθέσει πρὸς τό: «ἡ ἐξ Ἀθηνῶν κάθοδος εἰς Πειραιᾶ»· ‖ «ἡ ἄνοδος εἰς τὸν θρόνον, — εἰς τὴν ἀρχήν, — εἰς τὴν ἐξουσίαν», ἡ κατάληψις τοῦ θρόνου, τῆς ἀρχῆς, τῆς ἐξουσίας.

— *[Ἠλεκτρ.]* Ἄνοδος (ἢ καὶ *ἀνόδιον*) καλεῖται τὸ ἠλεκτρόδιον συσκευῶν ἠλεκτρολύσεως τὸ συνδεόμενον πρὸς τὸν θετικὸν πόλον τῆς πηγῆς τοῦ ρεύματος. Τὸ ἕτερον ἠλεκτρόδιον καλεῖται *κάθοδος*, ὀφείλονται δ' αἱ ὀνομασίαι αὗται εἰς τὴν κρατοῦσαν ἀντίληψιν ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα ρέει ἐκ τοῦ θετικοῦ πόλου πρὸς τὸν ἀρνητικόν.

Digitized by Google

Βραδύτερον ἐπεκράτησεν ἡ ὀνομασία ἄνοδος διὰ παντὸς εἴδους θετικὸν πόλον. Οὕτω χαρακτηρίζεται ὡς *ἄνοδος* ὁ πόλος γαλβανικοῦ λουτροῦ, ὁ ὁποῖος βυθιζόμενος ἐντὸς διαλύματος περιέχοντος ἰόντα τοῦ αὐτοῦ μετάλλου καθίσταται διαλυόμενον ἠλεκτρόδιον, ὁ πόλος ἀεροκένου σωλῆνος, ὁ ὁποῖος ἐκπέμπει τὰς ἀνοδικὰς ἀκτῖνας, τὸ ἠλεκτρόδιον σφαίρας ἀκτίνων Ραῖντγκεν, τὸ συνδεόμενον πρὸς τὸν θετικὸν πόλον τοῦ ἐπαγωγικοῦ πηνίου κλπ. [Βλ. ἠλεκτρόλυσις καὶ ἠλεκτρόδιον] Α. Α. Δ.

— *[Ρητορ.]* Ὅταν ὁ ῥήτωρ μετὰ μακρὰν παρέκβασιν, ἢ σειρὰν μικροτέρων παρεκβάσεων, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ ἑαυτοῦ θέμα, ἀφ' οὗ τόσον διὰ τῆς παρεκβάσεως ἀπεμακρύνθη, μεταχειρίζεται συνήθως στερεότυπόν τινα φράσιν, δι' ἧς ἐπανέρχεται εἰς τὸ προκείμενον· ἡ φράσις αὕτη, χρησιμεύουσα ὡς κλῖμάξ τις ἄνετος, διὰ τῆς ὁποίας ἀνάγονται οἱ ἀκροαταὶ ἐπὶ τὸ θέμα, καλεῖται *ἄνοδος* (μολονότι, κατά τινας, «*ἡ λέξις κεῖται ἐκ διορθώσεως ἀντὶ τοῦ: ἄφοδος*»). Ὁ Κοϊντιλιανὸς ἐπανάγει τοὺς ἀκροατάς του ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου διὰ τῆς ἑξῆς τυπικῆς φράσεως: «longius evectus sum, sed redeo ad propositum» (*Quintil.* IX, 3, 87), ὁ δὲ Ἰσοκράτης: «Ὑπὲρ μὲν οὖν τῆς τῶν λόγων τραχύτητος ...ταῦτα ἔχω λέγειν πρὸς ὑμᾶς *ὅθεν δὲ ἀπέλιπον πάλιν ποιήσομαι τὴν ἀρχήν*». Ἀλλὰ καὶ οἱ πεζοὶ (*Ξενοφῶν, Πλάτων*), ἔτι δὲ καὶ ὁ προφορικὸς κοινὸς λόγος ἔχει ἐν χρήσει τοιαύτας ἀνόδους· λ. χ. τὸ τῆς ὁμιλουμένης: «λοιπόν, ἂς ἔλθουμε στὸ θέμα μας» ἤ: «λοιπόν, τί λέγαμε ἀπ' τὴν ἀρχή;» κλπ.

Δ. Ι. ΚΟΥΓΙΟΥΜΟΥΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνόδους (ὁ) (Anodus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βρύων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βαϊσιδῶν*. Εἶναι φυτὰ μικρότατου μεγέθους καὶ φύονται ἐπὶ τῶν πετρῶν. Ὁ μίσχος των εἶναι ἁπλοῦς ἢ κλαδώδης· καὶ φέρει λογχοειδῆ φυλλάρια. Τὰ ἄνθη των εἶναι μικροσκοπικά. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς Βρεττανικὰς νήσους, τὴν Ἑλβετίαν καὶ τὴν Σουηδίαν. Δ. Ν. Π.

—**ἀνόδους** (ὁ) (Anodus) *[Ζωολ.]*. Γένος κολεοπτέρων εντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχελύτρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σιαφυλιδῶν*. Γνωστὰ εἶναι τρία εἴδη ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ Δ. Ν. Π.

ἀνοδόχειλα (τά) (Anodocheila) *[Ζωολ.]*. Γένος κολεοπτέρων ἐντόμων πενταμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδροκανθαριδῶν*. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος ἰθαγενὲς τῆς Βραζιλίας. Δ. Ν. Π.

ἀνοδύνη (Anodyne) *[Φαρμ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ *φαινοξυ-προπανεδιόλη* (phénoxypropanediol). Κρύσταλλοι εὐδιάλυτοι ἐν ὕδατι καὶ ταῖς συνήθεσι διαλυτικοῖς μέσοις. Τὸ φάρμακον τοῦτο, οὐδόλως ὂν τοξικόν, συνιστᾶται κατὰ πασῶν τῶν ἐπωδύνων ἐκδηλώσεων τῶν παρακολουθουσῶν τὰς μιασματικὰς νόσους, οἷαι ὁ τυφοειδὴς πυρετός, ἡ πνευμονία, ἡ φυματίασις, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὰς ρευματικὰς παθήσεις. Μ. Ν. Κ.

ἀνόδων (ὁ) (Anodon) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μαλαχοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τοῦ Μεξικοῦ. Πλεῖστα τούτων καλλιεργοῦνται ὡς καλλωπιστικὰ φυτά. Δ. Ν. Π.

ἀνοζόλη (Anozol) *[Φαρμ.]*. Μῖγμα ἰωδοφορμίου μετὰ 10—20% θυμόλης.

ἀνοησία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνόητος, ἄνους, ἔλλειψις νοημοσύνης, ἀλογιστία, ἀπερισκεψία: «*ἀπὸ τὴν ἀνοησίαν του τὰ παθαίνει*» || πρᾶξις ἀνόητος: «*αὐτὸ ποῦ κάμνεις εἶναι ἀνοησία*».

—*[Ψυχοπαθολ.]*· βλ. ἄνοια.

ἀνοηταίνω· εἶμαι ἀνόητος, λέγω ἢ πράττω ἀνοησίας.

ἀνόητος (ὁ, ἡ) καὶ *ἀνόητη*,—*ον* (τό)· ὁ μὴ νοῶν, ὁ μὴ νοήμων, ἄνους, ἀλόγιστος, ἀπερίσκεπτος, ἄφρων: «*ἀνόητος λόγος, — συμπεριφορά, — γάμος*» || ὁ μὴ νοούμενος, ἀκατανόητος, ἀδιανόητος, ἀντίθ. *νοητός*.—Ἐπίρρ. *ἀνοήτως*.

—**Ἀνόητος**. Ἐγράφετο οὕτως ὁ *Π. Πᾶνος*, ἐν τῷ Κρυπτογραφικῷ Λεξικῷ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας.

ἀνόθευτος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ νοθευθείς, ὁ μὴ διὰ νοθείας ἀλλοιωθείς, ἀπαραποίητος, γνήσιος, καθαρός, ἄδολος: «*ἀνόθευτοι ἐκλογαί*», «*ἀνόθευτο κερί,—βούτυρο,—μέλι κ.τ.τ.*» || τὸ οὐδ. *ἀνόθευτον* (τό) ὡς οὐσιαστ. ἔλλειψις νοθείας, γνησιότης, καθαρότης.—Ἐπίρρ. *ἀνοθεύτως*.

Ἀνόϊ (Hanoi). Πρωτεύουσα τοῦ ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἰνδοκίνᾳ γαλλικοῦ προτεκτοράτου Τογκίνου. Κάτ. 100.000 περίπου ἀσχολούμενοι εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἡ πόλις κατελήφθη τὸ πρῶτον τῷ 1873 ὑπὸ τοῦ Francis Garnier (βλ. καὶ λ. Τογκῖνον). Δ. Ε. Μ.

ἄνοια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἄνους, ἔλλειψις νοῦ, ὀρθῆς νοήσεως, μωρία, βλακία, ἀνοησία.

—*[Ψυχοπαθολ.]* Καλεῖται «*ἄνοια*» ἡ ἐπίκτητος, μόνιμος διανοητικὴ ἐξασθένησις ποικίλης ἐκτάσεως καὶ διαφόρου βαθμοῦ, ἐπεκτεινομένη εἴτε εἰς τὸ σύνολον τῶν διανοητικῶν δυνάμεων (κρίσις, μνήμη, κίνησις παραστάσεων, συναίσθημα, προσανατολισμὸς κ.τ.λ.) εἴτε πλειότερον εἴς τινας τούτων, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς προκαλούσης αἰτίας· ἕνεκα τούτου ὁ ὅρος «*ἄνοια*» δὲν ἐκδηλοῖ ἑνιαίαν τινὰ κατάστασιν, ἀλλά, χάριν πρακτικῶν λόγων, χρησιμοποιεῖται διὰ τὰς διαφόρων εἰδῶν διανοητικὰς ἐξασθενήσεις ποικίλων μορφῶν καὶ αἰτιῶν· ἐπομένως ἐπιστημονικῶς ἡ διάγνωσις «ἄνοια» δὲν εἶναι ἀρκετή, εἰμὴ μόνον ὅταν συγχρόνως καθορίζεται καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀνοίας. Οὕτως ἔχομεν ἄνοιαν *πρωτόγονον*, ἄνοιαν *ὀργανικήν*, *παραλυτικήν*, *γεροντικήν*, *ἀρτηριοσκληρωτικήν*, *ἐπιληπτικήν*, ἄνοιαν *ἐπακόλουθον χρονίων φρενοπαθειῶν*, ἄνοιαν *ἀλκοολικήν*, *τοξικὴν* κ.τ.λ.

Ἡ *πρωτόγονος ἄνοια*, ἀποχωρισθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Kraepelin ἐκ τῶν λοιπῶν φρενοπαθειῶν καὶ ὀνομασθεῖσα οὕτω κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰς λοιπὰς δευτερογόνους ἀνοίας, ἐμφανίζεται προώρως, συνήθως ἄνευ καταδήλου τινὸς προηγουμένης αἰτίας, κατὰ τὴν ἐφηβικήν, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἡλικίαν, δι' ὃ καὶ ὠνομάσθη καὶ *ἡβοφρενία*. Ὁ Bleuler προτιμᾷ τὸν ὅρον *σχιζοφρενία*. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἥβης ἐμφάνισιν διανοητικῶν διαταραχῶν, αἵτινες, ὑπὸ ποικίλας μορφάς, ἐκδηλοῦνται ὡς διανοητικὴ ἐξασθένησις ἔχουσα ἰδίους χαρακτῆρας· οἱ χαρακτῆρες οὗτοι ποικίλλουσιν εἰς μεγάλην ἔκτασιν, ἀναλόγως δὲ τῆς προεξοχῆς τῶν μὲν ἢ τῶν δὲ ἔχομεν τὰς μορφὰς τῆς ἀνοίας ταύτης, αἵτινες κυρίως ὑπάγονται εἰς τὰς τρεῖς ὑποδιαιρέσεις: τὴν *κυρίως ἡβοφρενίαν* ἢ *ἡβοφρενικὴν* μορφήν, τὴν *κατατονίαν* καὶ τὴν *παρανοϊκὴν* μορφὴν τῆς πρωτογόνου ἀνοίας.

Γενικῶς ἐν τῇ πρωτογόνῳ ἀνοίᾳ ἡ συνείδησις, ἡ μνήμη, ὁ προσανατολισμός, ἡ ἀντίληψις καὶ πρόσληψις τῶν παραστάσεων δὲν προσβάλλονται βαθέως, ἐξαιρουμένων μορφῶν τινων ταύτης ὡς καὶ ἐπεισοδιακῶν τινων καταστάσεων, ὡς καὶ ἐκείνων καθ' ἃς εἶναι προσβεβλημένη ἡ προσοχὴ συνεπείᾳ διαφόρων αἰτίων. Κατ' αὐτήν, βαθύτερον συνήθως προσβάλλεται ἡ κρίσις καὶ λογικὴ κίνησις τῶν παραστάσεων ὡς καὶ τὰ συναισθήματα, τοῦ πάσχοντος ἐμφανιζομένου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ στερουμένου παντὸς ἐνδιαφέροντος τῶν πέριξ, εἴτε πρόκειται περὶ προσώπων, εἴτε περὶ πραγμάτων, ἐργασίας κτλ. Συνήθως ὑπάρχουσι ψευδαισθήσεις, παραληρητικαὶ ἰδέαι (καταδιώξεως, μεγαλείου) κυρίως εἰς τὴν παρανοϊκὴν μορφὴν ταύτης· εἰς ἄλλας μορφὰς συνυπάρχουσι διαταραχαὶ τῆς κινητικότητος ἢ τῶν πράξεων ἐν γένει, ἐν συνδυασμῷ ἐνίοτε μετ' ἀπαθείας ἢ πλήρους ἀποκλεισμοῦ ἐπικοινωνίας τοῦ πάσχοντος πρὸς τὸ περιβάλλον, ἐξικνουμένου μέχρις *ἀρνητισμοῦ* (negativismus) ὁμιλίας, φαγητοῦ καὶ ἐν γένει ἀρνήσεως τούτου ὅπως μεταβάλῃ τήν, ἐνίοτε, μέχρις εἴδους καταπληξίας ἐξικνουμένην συμπεριφοράν του· πολλάκις ποικίλλεται ἡ κατάστασις αὕτη ὑπὸ ἰδιορρύθμων κινήσεων, συνήθως στερεοτύπων, παραδόξων καὶ ἐπιμόνων στάσεων, μορφασμῶν καὶ ἐν γένει κινήσεων εἴτε αὐτομάτων εἴτε ὑποβολιμαίων, καθ' ἃς ὁ πάσχων οἱονεὶ καθηλοῦται εἰς τάς, ἃς δίδομεν αὐτῷ, θέσεις καὶ στάσεις τῶν ἄκρων ἢ τοῦ σώματος ἐν γένει (*κηρώδης εὐκαμψία*). Αἱ διαταραχαὶ αὗται τῆς κινητικότητος χαρακτηρίζουσι κυρίως τὴν κατατονικὴν μορφὴν τῆς πρωτογόνου ἀνοίας. Ἐπίσης παρατηροῦνται καταστάσεις, καθ' ἃς ὁ πάσχων ἐπαναλαμβάνει, ἐν εἴδει ἠχοῦς, τὰς πρὸ αὐτοῦ ἐκτελουμένας κινήσεις (*ἠχοπραξία*) ἢ προφερομένας λέξεις καὶ πράξεις (*ἠχολαλία*).

Ἐκ τῶν μᾶλλον χαρακτηριστικῶν τῆς νόσου εἶναι ἡ ἔλλειψις παραλληλισμοῦ καὶ συνοχῆς τῶν ψυχικῶν αὐτοῦ λειτουργιῶν, ἀσυναρτησίαν καὶ διάσχισιν τούτων, ἓν εἶδος ἀταξίας ἐνδοψυχικῆς (κατὰ Stransky)· εἴς τινας μορφὰς τῆς πρωτογόνου οὐσίας προεξέχει ἡ ψυχικὴ αὐτῶν διαταραχή, συνυπάρχουσα πολλάκις μετὰ ὑπομανιακῶν ἢ μανιακῶν ἢ μελαγχολικῶν καὶ ὑποχονδριακῶν συμπτωμάτων, τῶν διαφόρων κινητικῶν καὶ λοιπῶν ἐκδηλώσεων ἐλλειπόντων ἢ ἀσαφῶς ἐκδηλουμένων· εἰς τὴν σχετικῶς ἁπλουστέραν ταύτην μορφὴν ἀνήκει ἡ *ἡβοφρενία* ἢ *ἡβοφρενικὴ μορφὴ* τῆς πρωτογόνου ἀνοίας· ἐννοεῖται ὅτι καὶ εἰς ταύτην εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσι παρανοϊκαὶ ἰδέαι ὡς καὶ χαρακτῆρές τινες τῆς κατατονικῆς μορφῆς, ἐν γένει δὲ νὰ ὑπάρχωσι μικταὶ καταστάσεις ἢ μεταβατικαὶ τοιαῦται πρὸς ἀλλήλας. Παθολογοανατομικαὶ ἀλλοιώσεις τοῦ ἐγκεφάλου οὐχὶ πάντοτε παρατηροῦνται, κυρίως εἰς τὰς χρονίας καταστάσεις.

Ἡ αἰτιολογία τῆς πρωτογόνου ἀνοίας εἶναι ἄγνωστος· τινὲς ἀποδίδουσι ταύτην εἰς συγγενῆ ἀτελῆ διάπλασιν τοῦ ἐγκεφάλου, ὥστε οὗτος νὰ εἶναι προωρισμένος μέχρις ἡλικίας τινός, κυρίως τῆς ἥβης, νὰ διακρατῇ ἰσορρόπους τὰς διανοητικὰς δυνάμεις καὶ προσαρμόζηται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς διανοητικῆς ζωῆς, μετὰ τοῦτο δὲ νὰ καταρρέῃ· ἄλλοι ἀποδίδουσι τὴν αἰτίαν εἰς διαταραχὰς τῶν ἐνδοκρίνων ἀδένων, ἰδίως τοῦ ὄρχεος καὶ τῶν ὠοθηκῶν (*ὁρμονικὴ ἀνεπάρκεια*) καὶ ἄλλοι εἰς ἄλλας αἰτίας. Ἔχουσι γίνει θεραπευτικαὶ ἀπόπειραι διὰ πρωτεϊνοθεραπείας κτλ., μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐνδιαφέρουσαι εἶναι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ αἱ διὰ ἰσχυρῶν δόσεων ὁρμονῶν τοῦ ὄρχεος (testogan fort) ὑπὸ τοῦ Dr Kauders, ὡς καὶ ovarine κτλ.

Ἐκτὸς τῆς πρωτογόνου ἀνοίας ἔχομεν κατ' ἀντιδιαστολὴν τὰς *δευτερογόνους* ἢ *δευτεροπαθεῖς ἀνοίας* ὀφειλομένας εἰς προηγουμένας αἰτίας. Οὕτως ἔχομεν τὰς *ὀργανικὰς ἀνοίας* ὀφειλομένας εἰς προηγηθεῖσαν ὀργανικὴν πάθησιν τοῦ ἐγκεφάλου (*αἱμορραγίαν*, *ἐμβολήν*, *μηνιγγίτιδα*, *ἐγκεφαλίτιδα ληθαργικὴν* ἢ *λοιμώδους αἰτίας*, *τῦφον* κτλ.). Εἰς ταύτας δύνανται νὰ ὑπαχθῶσι καὶ ἡ *ἀρτηριοσκληρωτικὴ* καὶ *γεροντικὴ ἄνοια*, καθ' ὅτι καὶ εἰς ἀμφοτέρας πρόκειται περὶ ὀργανικῆς, συνεπείᾳ ἀρτηριοσκληρώσεως, βλάβης τοῦ ἐγκεφάλου· ἐπίσης εἰς ἀναλόγους βλάβας, δι' οἰνοπνεύματος ἢ διαφόρων τοξικῶν οὐσιῶν, ὀφείλονται καὶ αἱ *ἀλκοολικαὶ* καὶ ἐν γένει, συνεπείᾳ χρονίας χρήσεως δηλητηριωδῶν οὐσιῶν, *τοξικαὶ ἄνοιαι*, καθ' ὅτι καὶ εἰς αὐτὰς ἢ ἐπέρχονται ἄμεσοι ὀργανικαὶ βλάβαι ἐπὶ τῶν κυττάρων τοῦ ἐγκεφάλου (*ἀτροφία ἢ ἐκφυλιστικαὶ ἀλλοιώσεις*) ἢ ἔμμεσοι βλάβαι αὐτῶν συνεπείᾳ ἐπιδράσεως τῶν οὐσιῶν τούτων ἐπὶ τῶν ἀγγείων αὐτοῦ. Ἐπίσης μέγα μέρος τῶν *ἐπιληπτικῶν ἀνοιῶν* εἶναι ὀργανικῆς αἰτίας, καίτοι θεωρητικῶς πᾶσαι αἱ *ἐπιληπτικαὶ ἄνοιαι* ὡς καὶ αἱ *ψυχωτικαὶ* ἢ *φρενοπαθητικαί*, αἱ κατόπιν προηγουμένης μακρᾶς περιόδου φρενοπαθείας ἐπερχόμεναι ἄνοιαι, δέον ἅπασαι νὰ θεωρῶνται ὡς ὀργανικαί· οὐχ ἧττον διακρίνομεν ταύτας εἰσέτι τῶν καθαρῶς ὀργανικῶν, καθ' ὅτι εἰς ἀριθμόν τινα τούτων δὲν εὑρίσκομεν πάντοτε διὰ τῶν ὑπαρχόντων μέσων ἐρεύνης καταδήλους ὀργανικὰς ἀλλοιώσεις. Οἱ διαγνωστικοὶ χαρακτῆρες ἑκάστης τῶν ἀνοιῶν τούτων εἶναι, ἐκτὸς τῶν τῆς ἐν γένει διανοητικῆς ἐξασθενήσεως, καὶ οἱ χαρακτῆρες οἱ διακρίνοντες τὴν πρωτοπαθῆ νόσον, ἐξ ἧς δευτεροπαθῶς ἐπῆλθεν ἡ ἄνοια.

Ἰδιαιτέρας ὅλως περιγραφῆς χρήζει ἐνταῦθα ἡ ἐπίσης ὀργανικὴ καί, κατὰ τὰ νῦν παραδεδεγμένα, εἰς τὴν συφιλίδα ὀφειλομένη *παραλυτικὴ ἄνοια* ἢ *γενικὴ προϊοῦσα παράλυσις* καλουμένη. Αὕτη, ἐπερχομένη ἐπὶ ἀτόμων ἀπὸ μακροῦ χρόνου συφιλιδικῶν καὶ ἀτελῶς θεραπευθέντων, ἐμφανίζει, ἐκτὸς τῶν γενικῶν χαρακτήρων τῆς ἀνοίας, καὶ ἰδιαιτέρους τοιούτους, οἵτινες εἶναι παθογνωμονικοὶ τῆς νόσου. Κατ' αὐτὴν ἡ συνείδησις, προσοχή, πρόσληψις παραστάσεων καὶ ἀφομοίωσις, προσανατολισμὸς τόπου καὶ ἰδίως χρόνου κτλ., εἶναι συνήθως βαθέως προσβεβλημέναι, ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἡ κρίσις καὶ ἡ λογικὴ κίνησις, ἰδίως τῶν ἀφῃρημένων παραστάσεων. ὑφίστανται τὴν βαθυτέραν προσβολήν· ἐπίσης ὑπάρχουσι καὶ εἰς αὐτὴν ψευδαισθήσεις καὶ *παρανοϊκαὶ ἰδέαι (καταδιώξεως, μεγαλείου, ὑποχονδριακαὶ κτλ.)*, *μελαγχολικαὶ* ἢ *μανιακαὶ ἰδέαι* ὡς ἐπίσης καὶ πλήρης ἐρήμωσις τῶν συναισθημάτων, οὕτως, ὥστε να ἀλλοιῶται κατὰ τρόπον κατάδηλον ἡ ὅλη διανοητικὴ καὶ ψυχικὴ προσωπικότης τοῦ ἀτόμου, ἐπερχομένης πλήρους διαλύσεως ταύτης. Ἀλλὰ παραλλήλως πρὸς τὰς ψυχικὰς καὶ διανοητικὰς ταύτας διαταραχὰς συνυπάρχουσι χαρακτηριστικὰ σωματικὰ συμπτώματα παθογνωμονικὰ διὰ τὴν νόσον ταύτην. Ἐκτὸς τῶν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς νόσου, ἐμφανιζομένων ἐπιληπτικῶν ἀφαιρέσεων ἢ καὶ ἐπιληπτικῶν προσβολῶν, εἰς ἃς ἐνίοτε ἐπακολουθοῦσιν ἡμιπληγικαὶ ἢ παραπληγικαὶ παραλύσεις καὶ ἀφασία, ἐμφανίζονται, ἐνίοτε πολὺ ἐνωρίς, διαταραχαὶ τῶν κορῶν εἴτε ὡς ἀνισοκορία εἴτε ὡς ἔλλειψις ἀντιδράσεως τούτων πρός τε τὸ φῶς καὶ τὴν προσαρμοστότητα ἢ μόνον πρὸς τὸ φῶς, διατηρουμένης τῆς πρὸς τὴν προσαρμοστότητα (*σημεῖον Argyll-Robertson*) διαταραχαὶ τῆς λαλιᾶς (*εἰδικὴ παραλυτικὴ δυσαρθρία*), τῆς γραφῆς ὡς καὶ τῶν ἐν γένει κινητικῶν πράξεων (*ἀπραξία*), τρόμος τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἄκρων, ἐνίοτε ἀτροφία τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, πάρεσις τῶν ὀφθαλμικῶν μυῶν, τοῦ προσωπικοῦ, αὔξησις τῶν ἀντανακλάσεων, ἐξαιρέσει μόνον τῶν μορφῶν καθ' ἃς συνδυάζεται αὕτη μετὰ τῆς νωτιάδος φθίσεως (*taboparalyse*), ἐξασθένησις τῆς λειτουργίας τῆς κύστεως, ἐλάττωσις μέχρις ἐξαλείψεως τῆς γεννητικῆς λειτουργίας καὶ ἐν γένει πλήρης σωματικὴ κατάπτωσις. Σὺν τούτοις εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων ἡ ἀντίδρασις κατὰ Wassermann εἰς τὸ αἷμα εἶναι θετικὴ διὰ συφιλίδα καὶ ἰδίως εἰς τὸ ἐγκεφαλονωτιαῖον ὑγρόν, ἔνθα ὑπάρχει καὶ αὔξησις τοῦ λευκώματος καὶ τῶν λευκοκυττάρων. Εἰς τὴν νόσον ταύτην παρατηροῦνται παθολογοανατομικῶς ὀργανικαὶ ἀλλοιώσεις τοῦ ἐγκεφάλου. Θεραπευτικῶς μέχρι τοῦδε ἐκτὸς τῆς ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας, ἐλάχιστα μόνον ἐπιδώσεως, οὐδὲν ἕτερον ἠδύνατο νὰ παράσχῃ ἡ ἐπιστήμη· ἤδη κατόπιν τῶν ἀπὸ τοῦ 1890 καὶ ἐντεῦθεν ἐργασιῶν τοῦ ἐν Βιέννῃ καθηγητοῦ τῆς νευρολογίας *Wagner-Jauregg*, ἐπιτυγχάνεται εἰς ἀριθμόν τινα πασχόντων ἡ θεραπεία ἢ μᾶλλον βελτίωσις διὰ τῆς δι' ἑλονοσίας θεραπείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Kraepelin*, «Psychiatrie». *Ziehen*, «Psychiatrie». *Bleuler*, «Lehrbuch der Psychiatrie». *Karl Jaspers*,

Digitized by Google

«Allgemeine Psychopathologie». *Oerstmann*, «Die Malariabehandlung der progr. Paralyse». *Kemders*, «Dosierungsfrage der Keimdrüsentherapie. Sonderabdruck der Wiener Klinischen Wochenschrift. Γ. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

ἀνοιγάρι (τό)· ἰδιωμ. (Πόντ.), τὸ κλειδί, (ἐκ τοῦ *ἀνοίγω*). Ε. Ι. Χ.

ἄνοιγμα (τό)· ἡ πρᾶξις τοῦ *ἀνοίγω*: «τὸ ἄνοιγμα τῆς πόρτας, —τοῦ καταστήματος,—τοῦ βαρελιοῦ,—τοῦ σπιτιοῦ» καὶ ἐν γένει παντὸς ὅ,τι νοεῖται τέως κεκλεισμένον· || ἡ ἔναρξις: «τὸ ἄνοιγμα τῆς θερινῆς περιόδου, «—τοῦ τριῳδίου»· «ἄνοιγμα λογ)σμοῦ» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ «κλείσιμον λογ)σμοῦ»· || «τὸ ἄνοιγμα τῶν δένδρων,—τῶν ἀμπελιῶν», ἡ πρώτη βλάστησις· || τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀνοίγω*, τὸ μὴ κεκλεισμένον, τὸ ἐπιτρέπον εἴσοδον ἢ ἔξοδον, ἡ ὀπή: «τὸ ἄνοιγμα τοῦ σπηλαίου»· || «τὸ ἄνοιγμα τοῦ διαβήτου, —τῆς γεφύρας,—τῆς γωνίας,—τοῦ θόλου κ. τ. τ.», ἡ ἀπόστασις τῶν σκελῶν· || εἰς τὸν πληθ. *ἀνοίγματα* (τά)· ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων καὶ τὸ συναφὲς μνημόσυνον: «σήμερα ἔχομε τὰ ἀνοίγματα τοῦ πάππου μου»· || ἐκχέρσωσις, νέος ἀγρὸς ἀπὸ ἐκτάσεως δασώδους ἢ θαμνώδους, κοιν. *ἄνοιμα*, ἄλλως *ἄγρεμα* [βλ. καὶ ἀνοίγω.]

— *[Τεχν.]* Καλοῦμεν *ἄνοιγμα* ἐπιπέδου δοκοῦ, καλωδίου, γεφύρας, ζευκτοῦ στέγης, ἐν γένει ἐπιμήκους πως κατασκευῆς, τὴν ὁριζοντίαν ἀπόστασιν μεταξὺ δύο διαδοχικῶν ὑποστηριγμάτων, τουτέστι τὸ τμῆμα τῆς ὑπ' ὄψει κατασκευῆς, καθ' ὃ αὕτη, μόνη, χωρὶς τὴν ὑποστήριξιν βάθρου ἢ ἑδράνου, ἀντιμετωπίζει τὰ ἐπ' αὐτῆς βάρη καὶ ἐν γένει τὰς ἐπ' αὐτὴν ἐνεργούσας δυνάμεις. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι σὺν τῷ ἀνοίγματι αὐξάνουν καὶ αἱ δυσκολίαι τῆς κατασκευῆς. Κεφαλαιώδους σημασίας εἶναι τὸ ἄνοιγμα διὰ τὰς γεφύρας καὶ τὰς στέγας, τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὸ δεσπόζον χαρακτηριστικὸν (βλ. γέφυραι, δοκοί, στέγαι κ.τ.λ.) Α.Μ.

—**ἄνοιγμα** *[Χρηματιστ.]*. Ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ χρησιμοποιεῖται ἡ ἔκφρασις «ὑπάρχει ἄνοιγμα», π. χ. 10000 τίτλων Α, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ὑπάρχουσι πωληταὶ διὰ 10000 τίτλους Α, οἵτινες δὲν κατέχουσι τούτους (πωλήσαντες *εἰς τὰ ἀνοικτὰ*) καὶ εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ προβῶσιν εἰς ἀγορὰν ἰσαρίθμων τοιούτων τίτλων ἵνα *κλεισθῶσιν* (βλ. ἀνοίγω). ΤΡ. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

—**ἄνοιγμα** *[Εἰκονογρ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ διὰ καστανοῦ ἢ μέλανος χρώματος σχεδίασμα ἐπὶ τῶν εἰκόνων. Ὁ τεχνικὸς οὗτος ὅρος ἀναφέρεται εἰς τὴν «Ἑρμηνείαν τῶν Ζωγράφων», ὅπερ εἶναι ἔργον τοῦ ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγράφων Διονυσίου, τοῦ ἱερομονάχου καὶ ἁγιογράφου, ἀκμάσαντος περὶ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος (βλ. ἀνθιβόλιον). Σ. ΣΠ.

—**ἄνοιγμα** ***ἀντικειμενικοῦ φακοῦ***· βλ. φακὸς ἀντικειμενικός.

— **ἄνοιγμα** ***πιστώσεως***· βλ. πίστωσις.

— **ἄνοιγμα** ***τηλεσκοπίου*** *['Αστρονομ.]*· βλ. τηλεσκόπιον.

ἀνοιγοκλείνω· ἀνοίγω καὶ κλείνω ἐπανειλημμένως: «μὴν ἀνοιγοκλείνεις τὴν πόρτα, —τὰ παράθυρα»· || «δυο νὰ ἀνοιγοκλείσω τὰ μάτια μου νά 'ρθῃς», δηλ. τάχιστα, ἐν μιᾷ στιγμῇ.

ἀνοιγοκλείσιμον (τό)· ἡ πρᾶξις τοῦ ἀνοίγειν καὶ κλείειν διαδοχικῶς.

ἀνοίγομαι *(εἰς τὸ πέλαγος) [Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς διαλέκτου παραμερίσας ἐν τῇ χρήσει τὸν ἐπίσημον τοιοῦτον «*ἀνάγομαι*» (γαλλ. s'élever au large, ἀγγλ. to bear off) καὶ σημαίνων: περατῶ τὰς μικρὰς ἀλλαγὰς πορείας πρὸς ἔκπλουν ἀπὸ ὅρμου ἢ λιμένος καὶ λαμβάνω τὴν πελαγίαν πλεῦσιν. Οἱ ὅροι οἱ χαρακτηρίζοντες τὰς διαδοχικὰς φάσεις τοῦ πλοῦ ἀπὸ τοῦ λιμένος μέχρι τῆς πελαγοδρομίας, συμπεριλαμβανομένης, ἐκφράζονται διὰ τῶν *ἀπαίρω, ἐκπλέω, ἀνοίγομαι* (ἢ *ἀνάγομαι*), *μετεωρίζομαι, πελαγίζω*, καὶ ἐνδεχομένως *ἀποκρύπτω γῆν* (βλ. τὰς οἰκείας λέξεις). Σ. Ε. Λ.

ἀνοιγοσφαλῶ καὶ ***ἀνοιγοσφαλνῶ***· ἀνοίγω καὶ κλείω διαδοχικῶς.

ἀνοίγω· *ἀόρ. ἤνοιξα*, κοιν. *ἄνοιξα*, παθ. μετοχ. *ἠνοιγμένος*, κοιν. *ἀνοιγμένος*· ἀποφράττω, ἀποβάλλω ἢ διαλύω τὸ φράγμα, ἀποσύρω τὸ κάλυμμα, καθιστῶ ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον ἢ τὴν ἔξοδον, τὴν εἰσαγωγὴν ἢ τὴν ἐξαγωγήν· ἡ χρῆσις τοῦ ῥήματος συνήθως καὶ μεταβατικὴ καὶ ἀμετάβατος: «ἀνοίγω τὴν πόρτα» καὶ «ἀνοίγει ἡ πόρτα»· «ἀνοίγω τὸ ἀπόστημα», σχάζω, καὶ «ἄνοιξε τὸ ἀπόστημα», ἐσχάσθη ἀφ' ἑαυτοῦ· || «ἀνοίγω τὴ ζύμη», ἁπλώνω τὴ ζύμη καὶ τὴν κάμνω φύλλα, καὶ «ἀνοίγει ἡ ζύμη» εἶναι τοιαύτη ὥστε εὐκόλως νὰ γίνεται φύλλα· || «ἀνοίγω τὴν ὄρεξιν», προκαλῶ τὴν ὄρεξιν, καὶ «ἀνοίγει ἡ ὄρεξις», ἔρχεται ἀφ' ἑαυτῆς ὄρεξις· || «μοῦ ἄνοιξε τὴν καρδιὰ ἡ καλή σου συντροφιὰ» μὲ εὐχαρίστησες, μὲ ἔκαμες νὰ εὐφρανθῶ, καὶ «ἀνοίγει ἡ καρδιά μου, ὅταν σὲ βλέπω», εὐφραίνομαι, χαίρω· || «ἀνοίγω δρόμο», κατασκευάζω ὁδὸν ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει, δηλ. κόπτων δένδρα, θάμνους, σκάπτων κ.τ.τ., καὶ «ἄνοιξε ὁ δρόμος», ηὐρύνθη· || «ἀνοίγω τὰ μάτια μου», μεταφ. προσέχω, καὶ «τοῦ ἀνοίγω τὰ μάτια», τὸν κάμνω νὰ προσέξῃ· || «ἄνοιξε ἡ μύτη μου», αἱμορροεῖ, καὶ «τοῦ ἄνοιξα τὴ μύτη μὲ μιὰ γροθιά», τὸν ἔκαμα νὰ τρέχῃ ἡ μύτη του αἷμα· || «ἀνοίγω τὸ χρῶμα», κάμνω τὸ χρῶμα ὀλιγώτερον ἔντονον: «εἶναι πολὺ σκοῦρο καὶ θὰ τ' ἀνοίξω», καὶ «ἄνοιξε τὸ φόρεμά μου», ξεθώριασε. Πολλάκις γίνεται χρῆσις τοῦ ῥήματος μόνον μεταβατικῶς ἢ μόνον ἀμεταβάτως, ὁσάκις ἡ φύσις τοῦ πράγματος δὲν παρέχει ἀφορμὴν πρὸς ἀντίθετον χρῆσιν· π. χ. μόνον μεταβ. «ἀνοίγω πηγάδι», ὀρύσσω φρέαρ, ὁμοίως «—λάκκον,—τάφρον κττ.»· || «ἀνοίγω χωράφι» παρασκευάζω ἀγρὸν σπόριμον ἀπὸ θαμνώδους ἐκτάσεως, δηλονότι ἐκκόπτων δένδρα καὶ θάμνους, ἐκβάλλων λίθους κ. τ. τ. || «ἀνοίγω κρασί,— τυρί,— σαρδέλλες κ. τ. τ.», κατὰ βραχυλογικὴν ἔκφρασιν ἀντὶ «ἀνοίγω νέο βαρέλλι κρασιοῦ,— τυριοῦ κ. τ. τ.».—Ἄλλοτε μόνον ἀμεταβ. «ἄνοιξε ὁ καιρός», διεσκορπίσθησαν τὰ σύννεφα, ἔγινε εὐδία· || «ἀνοίγουν οἱ βρύσες», τρέχει νερὸ ἀπὸ τὰς πηγὰς αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ θέρος ἐστείρευσαν· || «ἄνοιξαν οἱ ἐλιές,— τὰ ἀμπέλια,— οἱ ἀμυγδαλιές, —οἱ τριανταφυλλιὲς κ. τ. τ.», ἤνθησαν, ἀνέδωκαν τὸν ἀνθοφόρον βλαστόν, τὸ ἄνθος· || «ἀνοίξανε τὰ οὐράνια» ἢ «ἄνοιξε ὁ οὐρανός», ἐπὶ ῥαγδαίας βροχῆς, ἀντὶ «ἄνοιξαν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ». || Ἀναπτύσσω, διαπτύσσω, ξεδιπλώνω: «ἄνοιξε τὸ δέμα νὰ ἰδῶ τί ἔχει» || μεταφ. «θὰ σοῦ ἀνοίξω τὴν καρδιά μου», θὰ σοῦ ἐμπιστευθῶ τὰ ἀπόρρητά μου, τοὺς μυχίους πόθους μου· || Ἀνορύσσω τὸν τάφον χάριν ἀνακομιδῆς τῶν ὀστῶν: «σήμερο θὰ ἀνοίξωμε τὸν πατέρα μου». || Ἀνοίγω διὰ ῥήξεως, βιαίως: «ἀπόψε μᾶς ἀνοίξανε τὸ σπίτι καὶ μᾶς ἔκλεψαν». || Τὸ μέσ. ***ἀνοίγομαι***· ἁπλώνω τὰς ἐργασίας μου, ἀσχολοῦμαι περὶ πολλὰ καὶ ἀνώτερα τῶν δυνάμεών μου: «ἀνοίχτηκα πολὺ νὰ ἰδοῦμε πῶς θὰ τὰ βγάνω πέρα». Β. Φ.

—*[Χρηματιστηρ.]* Εἰς τὸ Χρηματιστήριον κρατοῦσιν αἱ ἑξῆς ἐκφράσεις: 1) «Τὸ Χρηματιστήριον *ἤνοιξε*» ἢ «τὸ Χρηματιστήριον *ἀνοίγει*», ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἄρχεται ἡ συνεδρίασις τοῦ Χρηματιστηρίου. 2) Ἐπειδὴ ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ εἴθισται νὰ γίνωνται αἱ ἐπὶ διαφόρων κατηγοριῶν χρηματιστηριακῶν πραγμάτων πράξεις, καθ' ὡρισμένας ὥρας τῆς συνεδριάσεως αὐτοῦ, λέγουσι π. χ. «τὰ δάνεια *ἤνοιξαν*», ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἤδη ἐν τῇ συνεδριάσει ἤρχισε ἡ διαπραγμάτευσις τῶν δανείων. 3) «Ὁ τίτλος Α *ἤνοιξεν* (ἐπὶ παραδείγματι) εἰς τὰ 80», ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἤρχισεν ἡ διαπραγμάτευσις τοῦ τίτλου Α μὲ ἀγοραστὰς εἰς τὴν τιμὴν αὐτήν. 4) «Ὁ Χ εἶναι *ἀνοικτός*», ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ὁ Χ ἔχει πωλήσῃ τίτλους χωρὶς νὰ τοὺς κατέχῃ ἵνα δύναται νὰ τοὺς παραδώσῃ εἰς τὸν ἀγοραστὴν ἢ καὶ ἄλλως «ἐπώλησεν εἰς *τὰ ἀνοικτὰ*» (βλ. καὶ λ. ἄνοιγμα). ΤΡ. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

— **ἀνοίγω** ***τὸ πέτασμα*** (κοι. *ἀνοίγω τὸ βελάγιο*, γαλλ. ouvrir les bras, ἀγγλ. to brace up). *[Ναυτ.]*. Κερουλκῶ τοὺς ὑπηνέμους ὁλκούς, ὅπως παρουσιάσω μεγαλυτέραν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πετάσματος πρὸς τὸν ἄνεμον. Τὸ ἄνοιγμα πετάσματός τινος εἶναι τὸ καλύτερον μέσον πρὸς κανονισμὸν τῆς διαγωγῆς ἱστιοφοροῦντος πλοίου καὶ δὴ κατὰ τὴν ἐγγυτάτην ἐκ κεραίας ἱστιοδρομίαν. Οὕτω, ὅταν τὸ πλοῖον ἀποδεικνύεται *ὁρμητικόν*, ἀνοίγεται τὸ πρωραῖον πέτασμα καί, ἐλαττουμένου τοῦ ζεύγους τῆς προσαγωγῆς, δυνατὸν νὰ ἰσορροπηθῇ τὸ πλοῖον καὶ νὰ οἰακίζηται ἀκόπως· ἀντιθέτως, προκειμένου περὶ πλοίου *ὀκνοῦ*, τὸ ἄνοιγμα τοῦ πρυμναίου πετάσματος ἀντιδρᾷ εἰς τὸ ζεῦγος τῆς ἐπιδόσεως. Πάντως, ὅταν, διὰ τοιούτων συμπτωματικῶν χειρισμῶν, ἐπιτευχθῇ ἰσορροπία τῶν ζευγῶν προσαγωγῆς καὶ ἐπιδόσεως, θεωροῦνται τὰ πετάσματα *ηὐθετισμένα* (κοιν. *βαλμένα 'στὸν τόπο*). Τὸ ἀντίθετον, *κλείω τὸ πέτασμα*. Ὡς εἰκός, τὰ πετάσματα δὲν δύνανται, πέραν ὡρισμένου ὁρίου, οὔτε νὰ ἀνοιχθῶσι, καθ' ὅσον αἱ κεραῖαι ἅπτονται τότε τῶν ἐπιτόνων, οὔτε καὶ νὰ κλεισθῶσι διότι ἐνδέχεται τὰ ἱστία νὰ *σβεσθῶσι* ἢ καὶ νὰ *ἀντηνεμωθῶσιν* ἀκόμη (βλ. τὰς λ.). ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀνοίδησις (ἡ)· ἡ ἐξόγκωσις, ἡ οἴδησις: «—τῶν μαστῶν» (*Ἀριστ.* Ἱστ. Ζ. 6. 207)· «—τῆς θαλάσσης» (*Ἀριστ.* π. Κόσμ. 6. 21).

ἀνοιδῶ *(—άω)*· φουσκώνω, ἐξογκοῦμαι· (παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκλίνετο κατὰ τὰ εἰς—*άω*, παρὰ δὲ τοῖς μεταγενεστέροις κατὰ τὰ εἰς —*έω*).

ἀνοίκειος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ οἰκεῖος, ὁ μὴ φιλικός, ἀλλότριος, ξένος· || ἀνάρμοστος, ἀκατάλληλος, ἀπρεπής: «ἀνοίκειος συμπεριφορά».—Ἐπίρρ. *ἀνοικείως*.

ἀνοικειότης (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνοίκειος, ἀναρμοστία, ἀπρέπεια.

ἀνοικείωτος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ γενόμενος οἰκεῖος, ὁ μὴ προσκτηθεὶς ὑπό τινος· || ὁ μὴ συνδεθεὶς διὰ δεσμοῦ οἰκειότητος, συγγενείας, φιλίας.

ἀνοίκιαστος,—*η*,—*ο*· ἀντὶ ἀνενοικίαστος (βλ.λ.)

ἀνοικίζω· πάλιν οἰκίζω, πόλιν καταστραφεῖσαν πάλιν κτιζω, ἀνιδρύω· || μεταφέρων ἀνθρώπους εἰς ἄλλον τόπον νέαν πόλιν κτίζω.

ἀνοίκισις (ἡ) καὶ ***ἀνοικισμὸς*** (ὁ)· ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀνοικίζω*, ἡ κτίσις νέας πόλεως.

ἀνοικιστὴς (ὁ)· ὁ ἀνοικίζων.

ἀνοικοδόμησις (ἡ)· οἰκοδόμησις, κτίσις· || ἐκ νέου οἰκοδόμησις, ἀνίδρυσις, ξανακτίσιμο: «ἡ ἀνοικοδόμησις τῶν τειχῶν».

— *[Νομ.]*· βλ. οἰκοδόμησις.

ἀνοικοδόμητος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ οἰκοδομηθείς, ἄκτιστος.

ἀνοικοδομῶ *(— έω)*· οἰκοδομῶ, ἀνεγείρω, κτίζω· συνήθης ἡ λέξις εἰς ἐπιγραφὰς βυζαντ.: «ἀνοικοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος...»· || οἰκοδομῶ ἐκ νέου, ξανακτίζω: «ἀνοικοδομεῖται ἡ καταστραφεῖσα πόλις».

ἀνοικοκύρευτος,—*η*,—*ο*· ὁ μὴ φροντίζων διὰ τὸ νοικοκυριό του· ὁ διοικῶν κακῶς τὴν οἰκίαν του· ὁ μὴ νοικοκυρευμένος, ἀνύπανδρος.

ἀνοικονόμητος (ὁ, ἡ) καὶ —*η*, —*ον* (τό)· ὁ μὴ οἰκονομούμενος, ὁ μὴ εὐθετούμενος, αὐτὸς τὸν ὁποῖον δὲν ἠμπορεῖ τις νὰ οἰκονομήσῃ, νὰ εὐθετήσῃ, νὰ βολέψῃ· || μεταφ., ἀφόρητος, ἀνυπόφορος, βαρύς, ἐπαχθής.

— **ἀνοικονόμητον** *[Ρητορ.]*. Λέγεται ἐν τῇ Ρητορικῇ *ἀνοικονόμητον* ἡ κακὴ ἐν γένει οἰκονομία τοῦ λόγου, συνισταμένη εἴτε εἰς τὴν κακὴν διαίρεσιν τοῦ λόγου καὶ τὴν ἐλαττωματικὴν διάθεσιν τῶν μερῶν αὐτοῦ, εἴτε εἰς τὴν ἄστοχον καὶ ἀπροσδιόνυσον χρῆσιν τῶν ῥητορικῶν σχημάτων τῆς λέξεως ἢ τῆς διανοίας (ἐλάττωμα τὸ ὁποῖον *ἀσχήματον* ἢ *ἀσχημάτιστον* οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν), εἴτε εἰς τὴν κακήν, ἀνακριβῆ καὶ ἀπρόσφορον χρῆσιν καὶ τοποθέτησιν τῶν λέξεων καὶ φράσεων (τὸ *κακοσύνθετον* λεγόμενον) ἐξ ἧς προέρχεται τοῦτο μὲν κακοφωνία τις, τοῦτο δὲ ἀσάφεια, τὸ ὅλον τοῦ λόγου νόημα ἐπισκοτίζουσα καὶ τὴν εὔκολον αὐτοῦ κατανόησιν δυσχεραίνουσα.

Εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ *ἀνοικονόμητον* σημαίνει βασικὴν τοῦ λόγου ἀποτυχίαν, προερχομένην ἐξ ἀστοχίας ἢ ἀπειρίας ἢ ἀκρισίας ἢ καὶ ἐξ ἐλλείψεως τῆς αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ παρὰ τῷ ῥήτορι, δεινῶς δὲ κατακρίνεται παρὰ τῶν ῥητορικῶν παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων. Ὁ Κουιντιλιανὸς λέγει: «nobis prima sit virtus, perspicuitas, propria verba, rectus ordo, non in logam dilata conclusio» (*Quintil.* lib. VIII)· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης: «ὁ λόγος, ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον» (Ρητορ. βιβλ. γ' κεφ. β'). Ἡ ὀρθὴ τοῦ λόγου διαίρεσις καὶ ἡ κανονικὴ τῶν μερῶν αὐτοῦ διάθεσις, ἡ εὔστοχος τῶν ῥητορικῶν σχημάτων χρῆσις καὶ ἡ ἀκριβὴς καὶ πρόσφορος τῶν λέξεων μεταχείρισις, ἡ *καθαρότης* δηλ. καὶ ἡ *καταλληλία* αὐτῶν, εἶναι αἱ ἀρεταὶ τοῦ λόγου, αἱ ἀντίθετοι τῷ ἀνοικονομήτῳ (Βλ. καὶ *Ν. Βάμβα* Ρηρορική, Ἀθ. 1856 σελ. 70 καὶ ἑφ.). Δ. Ι. ΚΟΥΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνοικτά· ἐπίρρ. ἀφράκτως, οὐχὶ κλειστά: «κοιμᾶται ἀνοικτά», χωρὶς νὰ κλείνῃ τὰ παράθυρα ἢ τὴν θύραν, «ἔχω τὸ σπίτι μου ἀνοικτά», «τὸ ἄφησα ἀνοικτά», οὐχὶ κλεισμένον καὶ ἠσφαλισμένον· || εἰς ἀπόστασιν: «τὸ βαπόρι ἐπέρασε ἀνοικτά», μακρὰν τῆς ἀκτῆς· «τράβα ἀνοιχτὰ» ἢ ἁπλῶς «ἀνοιχτά», μὴ πλησιάσῃς, δὲν σὲ δεχόμεθα.

ἀνοικτάγγεια (τὰ) (Anoectagia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βρύων* καὶ τῆς οἰκογενείας τῶν *βαϊσιδῶν*. Φύονται ἐπὶ τῶν Ἄλπεων. Τὰ ἄρρενα ὄργανά των εἶναι σπερματοφόρα καὶ εἶναι διατεταγμένα καθ' ὁμάδας ἐπὶ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κλάδου. Δ. Ν. Π.

ἀνοικτίρμων (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ οἰκτίρμων, ὁ μὴ αἰσθανόμενος οἶκτον ἢ ἔλεον διὰ τοὺς πάσχοντας, ἄσπλαγχνος, ἀδυσώπητος.— Ἐπίρρ. *ἀνοικτιρμόνως*.

ἀνοικτόκαρδος· δημοτ., αὐτὸς ποὺ ἔχει ἀνοικτὴ καρδιά, εὔθυμος, διαχυτικός, φιλόγελως, κοιν. *πρόσχαρος*.

ἀνοικτομμάτης (ὁ), θηλ. *ἀνοικτομμάτα*· δημοτ., αὐτὸς ποῦ ἔχει τὰ μάτια ἀνοικτὰ καὶ προσέχει, ὁ μὴ εὐαπάτητος, εὐφυής, ἔξυπνος.

ἀνοικτός,—*ή*, —*όν*, κοιν. *ἀνοιχτός*· ὁ ἠνοιγμένος, ὁ μὴ κεκλεισμένος: «ἀνοικτὴ πόρτα, — παράθυρο κ.τ.τ.»· «στέκει μὲ ἀνοικτὸ στόμα», ἔκπληκτος· || ὁ ξεσκέπαστος, ὁ φανερός: «παίζω μὲ ἀνοικτὰ χαρτιά», δὲν κρύβω τὰ χαρτιά μου· μεταφ. δὲν ἀποκρύπτω τοὺς σκοπούς μου || «ἔχει ἀνοικτὸ σπίτι» δέχεται συχνὰ ξένους, κάμνει συναναστροφὰς καὶ συγκεντρώσεις· || «ἀνοικτὴ θάλασσα,—πεδιάς», ἁπλωμένη εἰς μεγάλην ἀπόστασιν, ἐκτεταμένη· || «ταξιδεύω στ' ἀνοικτά», εἰς τὸ πέλαγος, μακρὰν τῆς ἀκτῆς· || «ἀνοικτὸς ἄνθρωπος», εὔθυμος, γελαστός, ἀνοικτόκαρδος· || «ἀνοικτὸ χρῶμα», ἄτονον, ἀντίθ

Digitized by Google

βαθύ, σκοῦρο: «ἀνοικτὸ κόκκινο, — πράσινο κ.τ.λ.»· || *ἀνοικτὸς* ἢ *ἀνοιγμένος* ἁπλωμένος εἰς τὰς ἐργασίας του, μὲ πολλὰς ὑποχρεώσεις· || «πωλῶ εἰς τ' ἀνοικτά», ἔκφρασις χρηματιστηριακή (βλ. ἀνοίγω). —Ἐπίρρ. ἀνοικτὰ (βλ. λ.).

—ἀνοικτὴ *θάλασσα*· βλ. θάλασσα.

—ἀνοικτὸν *ἀσφαλιστικὸν* *[Δικ.]*· βλ. ἀσφαλιστικόν.

—ἀνοικτὸν *διάστημα*· βλ. διάστημα.

—ἀνοικτὸν *κύκλωμα* *['Ηλεκτρ.]*· βλ. κύκλωμα.

—ἀνοικτὸς *λογαριασμὸς* *[Λογιστ.]*· βλ. λογαριασμο..

—ἀνοικτὸς *πρός*.... *[Ναυτ.]*· βλ. ἀναπεπταμένος·

—ἀνοικτὸς *χῶρος*· βλ. χῶρος.

ἀνοικτόχειλος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἔχων τὰ χείλη ἀνοικτὰ ἢ ἐκτεινόμενα πρὸς τὰ ἔξω.

ἀνοικτοχέρης (ὁ), θηλ. *ἀνοικτοχέρα*· δημοτ., αὐτὸς ποὺ ἔχει τὸ χέρι του ἀνοικτό, ὁ ἐλευθέριος, ὁ ἀγαπῶν νὰ δαπανᾷ ἢ καὶ νὰ σπαταλᾷ.

ἀνοικτόχρους (ὁ, ἡ), —*ουν* (τὸ) καὶ *ἀνοικτόχρωμος*, —*η*, —*ον*· ὁ ἔχων ἀνοικτὰ χρώματα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *βαθύχρους* (—*ωμος*).

ἀνοιμώζω· οἰμώζω, φωνάζω οἴμοι οἴμοι, ἀναστενάζω.

ἄνοιξι (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Κερκύρᾳ τοῦ φυτοῦ *λευκανθὲς* (Bellis annua). Δ. Ν. Π.

Ἀνοιξιὰ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀσκοῦ (τέως Γιακινίων) τῆς ὑποδιοικήσεως Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κάντσια* μετονομασθεὶς διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Δεκεμβρίου Διατάγματος. Δ. Ε. Μ.

Ἀνοιξιάτης (ὁ)· ὁ Μάρτιος, ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν μὴν τῆς ἀνοίξεως.

ἀνοιξιάτικος, —*η*, —*ο*· ὁ τῆς ἀνοίξεως, ὁ ἐαρινός· ὁ εἰς τὴν ἄνοιξιν ἁρμόζων ἢ προσαρμοζόμενος: «ἀνοιξιάτικος καιρός», «ἀνοιξιάτικες μέρες, — βραδειές», «ἀνοιξιάτικα τριαντάφυλλα».

ἀνοιξιοῦθε (ἰδιωματ. ἐν Αἰτωλ.)· ἐπίρρ., κατὰ τὴν ἄνοιξιν, ἅμα ἀρχίσῃ ἡ ἄνοιξις: «ἀπ' ἀνοιξιοῦθε θὰ σπείρω καλαμπόκι». Δ. Λ.

ἄνοιξις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *ἀνοίγω*: «ἡ ἄνοιξις τῶν πυλῶν, — τῆς θύρας, — τοῦ στόματος, — τῶν πίθων κ. τ. τ.»· || τὸ ἔαρ (ἰδιωμ. *ἄναξι*)· ἀπὸ τῶν ἐσχάτων βυζαντιακῶν χρόνων: «κεντρῶνται καὶ οὐ μόνον τὴν ἄνοιξιν, ὡς τὰ ἄλλα δένδρα, ἀλλὰ καὶ τὸ θέρος ἕως τὸν Σεπτέμβριον» (*Δουκάγγ.* ἐν λ.)· ὠνομάσθη δὲ τὸ ἔαρ *ἄνοιξις*, εἴτε διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνοίγουν τὰ δένδρα, ἤτοι ἀναδίδουν τοὺς πρώτους βλαστούς, εἴτε διότι ἀνοίγει ὁ καιρός, ἤτοι ἀρχίζει νὰ εὐδιάζῃ· ἤδη παρὰ Πορφυρογεννήτῳ: «εἰς τὰ ὄρη αὐτῶν κόπτουσι τὰ μονόξυλα ἐν τῷ τοῦ χειμῶνος καιρῷ καὶ ... τοῦ καιροῦ *ἀνοιγομένου*, ἡνίκα λυθῇ ὁ παγετός, εἰς τὰς πλησίον οὔσας λίμνας εἰσάγουσιν αὐτά» (*Δουκάγγ.*). [Βλ. ἔαρ καὶ ὧραι.] Β. Φ.

— ἀνοίξεως *σῖτος*· βλ. σῖτος.

ἀνόκαρπα (τὰ) (Anocarpa) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀνοκωχὴ (ἡ)· βλ. ἀνακωχή.

ἀνόλβιος καὶ *ἄνολβος* (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ὄλβιος, δυστυχής, πτωχός, ἄπορος.

ἀνόλη ἡ *π-προπενυλοφαινόλη* *[Όργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $HO.C_6H_4.CH:CH.CH_3$ ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν μονοσθενῶν φαινολῶν μετ' ἀκορέστου πλευρικῆς ἁλύσεως. Εἶναι σῶμα στερεὸν τηκόμενον εἰς 93°. Ὁ μεθυλαιθὴρ αὐτῆς εἶναι ἡ **ἀνηθόλη** (βλ. λ.). Σ. Γ.

ἀνολὶς (ἡ) (Anolis) *[Ζωολ.]*. Ἑρπετὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαυρωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μεγαλοραυρωδῶν*. Τὸ σῶμά των γενικῶς εἶναι ἐπίμηκες καὶ ἡ οὐρά των μακροτάτη. Συνήθως φέρουσι κατὰ μῆκος τῆς ράχεως καὶ τῆς οὐρᾶς ὀδοντωτὴν σκληρὰν κυρβασίαν. Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ σχηματισμὸς τῶν δακτύλων των, οἵτινες φέρουσιν ἰσχυροὺς ὄνυχας καὶ κατὰ τὸ ἄκρον των πλατύνονται καὶ σχηματίζουσι δίσκον ᾠοειδῆ ἐφωδιασμένον διὰ κερατοειδῶν κεκολοβωμένων λεπίων. Τὰ πρόσθια ἄκρα εἶναι πάντοτε μακρότερα τῶν ὀπισθίων. Ὁ οὐρανίσκος συνήθως φέρει ὀδόντας. Οἱ ἄρρενες ἔχουσιν ὑπὸ τὸν λαιμὸν μεμβρανώδη ἀπόφυσιν ἥτις δύναται νὰ ἐκδιπλοῦται ἐν εἴδει ριπιδίου. Τὰ ἑρπετὰ ταῦτα ἔχουν λαμπρὸν χρωματισμόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναμιγνύονται ἁρμονικῶς τὸ ἐρυθρόν, τὸ πορτοκαλλιόχρουν, τὸ ἰῶδες καὶ τὸ χρυσοκίτρινον χρῶμα.

Αἱ ἀνολίδες ἀρέσκονται νὰ ἀναπαύωνται εἰς εὐήλια μέρη, εἶναι λίαν εὐκίνητοι καὶ καταδιώκουσιν ἐπιτηδείως τὰ ἔντομα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὴν κυριωτέραν τροφήν των. Ἡ θήλεια μὲ τοὺς προσθίους πόδας της σκάπτει ἀβαθῆ ὀπὴν ἐπὶ τῆς γῆς πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν ᾠῶν της, τὰ ὁποῖα ἐγκαταλείπει εἰς τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου, διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὁποίου ἐκκολάπτονται.

Τὰ σαυρώδη ταῦτα κατοικοῦσι τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὰς Ἀντίλλας νήσους, περιλαμβάνει δὲ ἡ οἰκογένεια τεσσαράκοντα περίπου εἴδη ὧν γνωστότερα τὰ ἑξῆς:

1) *Ἀνολὶς ἡ καρολίνειος* (Anolis carolinensis). Τὸ λαμπρὸν τοῦτο εἰς χρωματισμὸν ἑρπετὸν ἔχει

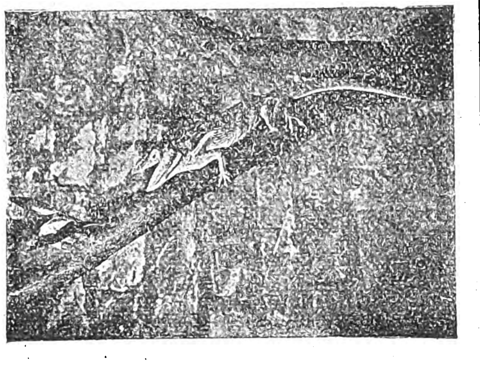

Ἀνολὶς ἡ καρολίνειος.

μῆκος 25 ἑκ. τοῦ μέτρου καὶ διακρίνεται ἐκ τῆς πρασίνης ράχεως, τῆς λευκῆς κοιλίας καὶ τοῦ ἐρυθροῦ λαιμοῦ του. Τὸ σῶμά του εἶναι εὐκίνητον, ἡ κεφαλὴ ἐπιμήκης, ἡ οὐρὰ μακροτάτη καὶ οἱ δάκτυλοι κατὰ τὸ ἄκρον των λίαν πεπλατυσμένοι. Εἶναι γνωστότατον ἑρπετὸν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς βορείου Ἀμερικῆς.

Ἀνολὶς ἡ ἀμερικανική.

2) *Ἀνολὶς ἡ ἀμερικανικὴ* (Anolis americanus). Διακρίνεται ἐκ τοῦ χαρακτηριστικοῦ λοφίου, ὅπερ φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της, ὅπερ εἶναι μεμβρανώδης τριγωνικὴ ἀπόφυσις. Ἡ ραχιαία κυρβασία εἶναι ὑψηλὴ καὶ συγκρατεῖται ὑπὸ σκληρῶν ἀκανθῶν, αἵτινες ὑπενθυμίζουσι τὰ ραχιαῖα πτερύγια τῶν ἰχθύων· ἡ κυρβασία αὐτὴ ἐξαπλοῦται καὶ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς, ἀλλὰ δὲν φέρει ἀκάνθας. Τὸ ζῷον τοῦτο ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν δένδρων συνήθως καὶ τὸ μῆκος τοῦ σώματός του φθάνει τὰ 65 ἑκατοστόμετρα. Ἀπαντᾷ ἰδίως ἐν Βραζιλίᾳ.

Ἀνολὶς ἡ λοφιοφόρος.

3) *Ἀνολὶς ἡ λοφιοφόρος* (Anolis cristatus). Διακρίνεται ἐκ τῆς χονδρῆς καὶ βραχείας κεφαλῆς της. Ὁ λαιμὸς καὶ ἡ ράχις καλύπτεται ὑπὸ σκληρῶν πλακῶν. Ἡ οὐρὰ εἶναι πεπλατυσμένη ἐκ τῶν πλαγίων. Τὸ μῆκός της φθάνει τὸ 1 μέτρον. Κολυμβᾷ εὐχερέστατα.

4) *Ἀνολὶς ἡ ἀμβλύρρυγχος* (Anolis amblyrynchus). Ἔχει περίπου τὸ αὐτὸ πρὸς τὴν προηγουμένην μῆ-

Ἀνολὶς ἡ ἀμβλύρρυγχος.

κος ἀλλ' εἶναι εὐρωστοτέρα κατὰ τὸ σῶμα. Ἐνδιαιτᾶται εἰς παραθαλάσσια μέρη καὶ τρέφεται ἐκ διαφόρων φυτικῶν οὐσιῶν. Ἡ θήλεια ἐναποθέτει τὰ ᾠά της ἐπὶ τῆς ἄμμου. Δ. Ν. Π.

ἀνολκὴ (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ *ἀνέλκω*, τὸ τράβηγμα πρὸς τὰ ἐπάνω, οἷον λίθων, τοῦ πλοίου πρὸς τὴν ξηρὰν κ.τ.τ.

Ἀνόλτ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. Ἀνχόλτ.

Ἀνολυμπιάδες *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Ἠλείων αἱ ὀλυμπιάδες τὰς ὁποίας οὗτοι δὲν περιελάμβανον εἰς τὸν ἰδικόν των κατάλογον, διότι δὲν ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἀγωνοθέται. Τοιαῦται ἦσαν ἡ 8η, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸν Ὀλυμπικὸν ἀγῶνα ἔθεσαν ἀντὶ τῶν Ἠλείων οἱ Πισαῖοι (κάτοικοι τῆς Πίσης) καὶ ὁ τύραννος τῶν Ἀργείων Φείδων, ἡ 34η κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Πισαῖοι μόνοι ἦσαν οἱ ἀγωνοθέται, ἡ 104η κατὰ τὴν ὁποίαν ἔθεσαν οἱ Πισαῖοι μετὰ τῶν Ἀρκάδων καὶ 211η. Τὰς ἀνολυμπιάδας ἐκάλουν οἱ Ἠλεῖοι καὶ *κιβδήλους ὀλυμπιάδας*. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνομαλίτης (Anomalite). *[Ὀρυκτολ.]*. Προϊὸν ἀλλοιώσεως κατὰ τὸν de Lapparent τοῦ ὀρυκτοῦ ἰεφφερσονίτου (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

ἀνομβρία (ἡ)· ἔλλειψις ὄμβρου, βροχῆς· κοιν. *ἀναβροχιά*.

—*[Μετεωρολ.]* Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ὀνομάζεται τὸ χρονικὸν διάστημα καθ' ὃ παρετηρήθη ἡ παντελὴς ἔλλειψις πτώσεως βροχῆς ἢ τὸ ποσὸν τῆς πεσούσης ἦτο ὑπερβολικῶς κατώτερον τοῦ κανονικοῦ· οὕτω σαφὴς ὁρισμὸς τοῦ ὅρου τούτου δὲν ὑπάρχει ἀπὸ μετεωρολογικῆς ἀπόψεως, τούτου καθοριζομένου ἀναλόγως τοῦ τόπου ἢ ὁλοκλήρου περιοχῆς τινος. Αὐτονόητον τυγχάνει ὅτι ὁ ὁρισμὸς τῆς ἀνομβρίας προϋποθέτει γνωστὸν τὸν βροχομετρικὸν χαρακτῆρα τοῦ τόπου, καὶ δὴ τὰ κανονικὰ ὕψη τῆς πιπτούσης ἐν αὐτῷ βροχῆς δι' ἑκάστην χρονικὴν περίοδον.

Διὰ τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην ἔτος τι θεωρεῖται ἄνομβρον ἐὰν τὸ ὕψος τῆς πεσούσης βροχῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τούτου ἀνῆλθε εἰς τὰ 54% τοῦ κανονικοῦ, καὶ πολύομβρον ἐκεῖνο κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου ἔπεσαν τὰ 152% τοῦ κανονικοῦ. Διὰ τοὺς ξηροὺς τόπους τὰ ὅρια διαφέρουσι πολὺ μεταξὺ των παρὰ διὰ τοὺς ὑγρούς· οὕτω π. χ. διὰ τὰς Ἰνδίας παρέχουσι 10 ὑγροὶ τόποι (μὲ ἐτήσιον ὕψος 343 ἑκ.) ὅρια 65% καὶ 140%, καὶ 10 ξηροὶ (μὲ ἐτήσιον ὕψος 52 ἑκ.) ὅρια 37% καὶ 214%.

Τὰ ξηρὰ ἔτη εἶναι γενικῶς συχνότερα τῶν ὑγρῶν (τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ διὰ τοὺς μῆνας) καὶ τὸ ἀπολύτως μέγιστον τῶν ὑγρῶν ἐτῶν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τοῦ κανονικοῦ περισσότερον παρ' ὅσον τὸ ἀπόλυτον ἐλάχιστον τῶν ξηρῶν ἐτῶν.

Κατὰ τὰς ἀνομβρίας καὶ δὴ τοῦ θέρους ἡ βαρομετρικὴ πίεσις εἶναι πολὺ ἀνώτερα τῆς κανονικῆς, ἡ θερμοκρασία λίαν ὑψηλή, ὡς πρὸς τὴν ἐποχήν, καὶ μετὰ μεγάλης ἡμερησίας κυμάνσεως, ἡ νέφωσις μικρὰ καὶ ἡ ἡλιοφάνεια μεγάλη, κατὰ δὲ τὰς χειμερινὰς ἀνομβρίας, ἡ πίεσις εἶναι ὡσαύτως ὑψηλή, ἀλλὰ ἡ θερμοκρασία χαμηλὴ μετὰ συχνῆς ὁμίχλης καὶ ἀχλύος.

Τόποι τινὲς τῆς ὑδρογείου εἶναι ὀνομαστοὶ διὰ τὰς σχεδὸν μονίμους ἀνομβρίας των, ὅπως ἡ ἐκτεταμένη περιοχή, ἡ ἀρχομένη ἀνατολικῶς τῆς Σαχάρας διὰ τῆς Ἀραβίας μέχρι τῆς Περσίας, ἡ ἔρημος τοῦ Gobi ἐν Κεντρικῇ Ἀσίᾳ, ἡ μεγάλη ἔρημος Kalahari ἐν Νοτίῳ Ἀφρικῇ καὶ ἡ περιοχὴ τῆς Great Salt Lake ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ.

Παρ' ἡμῖν, ἐν Ἀθήναις, ἡ ξηροτέρα ὥρα τοῦ ἔτους εἶναι τὸ θέρος, ἡ δὲ διανομὴ τῆς βροχῆς κατὰ τοὺς διαφόρους μῆνας τοῦ ἔτους εἶναι λίαν ἀνώμαλος παρουσιάζουσα μεγάλας παραλλαγάς, μεταπίπτουσα ἀπὸ τῆς ἀνομβρίας εἰς τὴν πολυομβρίαν. Ἡ ἀνωμαλία αὐτὴ εἶναι γενικὴ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀνὰ τὴν Μεσόγειον, ἔνθα πολλαὶ βροχαὶ πίπτουσι κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ ἐλάχισται ἢ μηδαμιναὶ κατὰ τὸ θέρος. Τὸ ἐτήσιον κανονικὸν ὕψος βροχῆς ἐν Ἀθήναις ἀνέρχεται εἰς 400 χλμ. περίπου κυμαινόμενον μεταξὺ εὐρέων ὁρίων· οὕτως ἐπέρχονται πολλάκις ἔτη καθ' ἃ τὸ ἐτήσιον ὕψος βροχῆς ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὴν κανονικὴν τιμὴν αὐτοῦ καὶ ἄλλα καθ' ἃ τοὐναντίον ὑπολείπεται μεγάλως αὐτῆς. Οὕτω κατὰ τὸ 1883 παρετηρήθη ποσότης πεσόντος ὀμβρίου ὕδατος 864.5 χλμ., τὸ δὲ 1898 ὅτε ἔπεσεν ἡ ἐλαχίστη βροχὴ ἔχει ὕψος μόνον 115.7 χλμ.· τοσοῦτον εὐρεῖα εἶναι ἡ κύμανσις ἣν δύναται νὰ λάβῃ ἐν Ἀθήναις τὸ ἐτήσιον ὕψος τῆς βροχῆς.

Ἡ ἄνομβρος ἐποχὴ διαρκεῖ συνήθως ἐν Ἑλλάδι ὡς καὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐπὶ 4 σχεδὸν μῆνας (Ἰουνίου ἕως Σεπτεμβρίου), ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ 8 σχεδὸν μῆνας (τέλος Μαρτίου μέχρι μέσων Νοεμβρίου), ἐν Παλαιστίνῃ ἐπὶ 6—7 μῆνας (τέλη Ἀπριλίου μέχρι Ὀκτωβρίου), ἐν Συρίᾳ ἐπὶ 4—5 μῆνας κ. λ. π.

Ἐνῷ ἡ ἀνομβρία τοῦ θέρους εἶναι σχεδὸν ἡ αὐτὴ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὰς λοιπὰς ὥρας τοῦ ἔτους παρατηροῦνται σπουδαῖαι βροχομετρικαὶ διαφοραὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον· γενικῶς δὲ ἡ ἀνατολικὴ Ἑλλὰς εἶναι ἀνομβροτέρα τῆς Δυτικῆς, λόγῳ τῆς διευθύνσεως (ἀπὸ ΒΒΔ πρὸς ΝΝΔ) τῶν ὀρέων τῆς τελευταίας, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ θέρος ἡ ἀνομβρία εἶναι ἧττον αἰσθητὴ εἰς τὴν Δ. ἢ εἰς τὴν Α. Ἑλλάδα. Ἡ ὀμβρομετρικὴ αὐτὴ ἀντίθεσις τῶν δύο τούτων περιοχῶν ἀντικατοπτρίζεται εἰς τὴν μεγάλην διαφορὰν τῆς βλαστήσεως τῆς Α. καὶ Δ. Ἑλλάδος.

Ἀλλ' ὅπως τὸ ἐτήσιον ποσὸν τῆς βροχῆς ἐν Ἑλλάδι κατέρχεται πολλάκις πολὺ ὑπὸ τὸ μέσον ὕψος αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἡ ἄνομβρος περίοδος τοῦ ἔτους παρατείνεται ἐνταῦθα ἐνίοτε πολὺ πέραν τῶν συνήθων ὁρίων της· ἐπέρχονται ἔτη καθ' ἃ ἐπὶ πολλοὺς συνεχεῖς μῆνας δὲν βρέχει, τὸ δὲ ἐτήσιον ὕψος τῆς βροχῆς κατέρχεται ὑπὸ τὰ 0μ. 10 Τοιαῦτα ἔτη μεγάλης ἀνομβρίας παρετηρήθη-

Digitized by Google

σαν ἤδη πολλάκις ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Ἀριστοτέλης γράφει περὶ τούτων: «ὁτὲ μὲν ἔπομβρα τὰ ἔτη γίνεται καὶ ὑγρά, ὁτὲ δὲ ἀνεμώδη καὶ αὐχμοί». Ὁ Μᾶρκος Ἀντωνῖνος ἀναφέρει εὐχὴν τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Δία παρακαλούντων αὐτὸν νὰ καταπαύσῃ τὴν ἀνομβρίαν: «Ὗσον, ὗσον, φίλε Ζεῦ, κατὰ τῆς ἀρούρης τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων». Ὁ δὲ Παυσανίας σημειοῖ ὅτι ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ὑπῆρχεν ἄγαλμα τῆς Γῆς, ἱκετευούσης τὸν Δία νὰ βρέξῃ, ἀφιερωθὲν εἰς τὸν θεὸν εἰς ἐποχὴν μεγάλης ἀνομβρίας, ὅπως καὶ τώρα πολλάκις, εἰς ὁμοίας ἐποχάς, τελοῦνται λιτανεῖαι καὶ ἀφιεροῦνται εἰς τὸ θεῖον ἀναθήματα ὑπὸ τῶν ἡμετέρων γεωργῶν. Ἐπίσης ὁ αὐτὸς ἀναγράφει ὅτι: «αὐχμοὶ τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ χρόνον ἐπίεζε καὶ οὔτε τὴν ἐκτὸς Ἰσθμῶν χώραν οὔτε Πελοποννησίοις ὗεν ὁ θεός», μέχρις ὅτου διὰ θυσιῶν καὶ εὐχῶν τοῦ Αἰακοῦ, τῇ συμβουλῇ τῆς Πυθίας πρὸς τὸν Δία, ἔβρεξεν. Καὶ ὁ Ξενοφῶν εἰς τὰ Οἰκονομικά του γράφει: «Ἐπειδὰν ὁ μετοπωρινὸς χρόνος ἔλθῃ, πάντες που οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸν θεὸν ἀποβλέπουσι, ὁπότε βρέξας τὴν γῆν ἀφήσει αὐτοῖς σπείρειν». Ἐπίσης ὁ Παυσανίας ἀναφέρει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἱδρύσει εἰς τὰ πέριξ τῶν Ἀθηνῶν βουνὰ βωμοὺς τοῦ *ὀμβρίου Διός*, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔθυον, ἱκετεύοντες αὐτὸν νὰ βρέξῃ.

Ἔκτακτος ἀνομβρία καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἀφορία ἐπέσκηψεν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1075, ὡς γνωρίζομεν ἐκ περιγραφῆς τοῦ τότε Μητροπολίτου τῶν Ἀθηνῶν Μιχαήλ. Ἡ ἐκ τούτου ἐπελθοῦσα σιτοδεία ἦτο τόση, ὥστε οἱ πλεῖστοι τῶν πτωχοτέρων κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν μετῴκησαν καὶ ἡ πόλις ἀπέμεινε σχεδὸν ἔρημος. Μεγάλη ἀνομβρία ἐπίσης συνέβη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1690, ὡς γνωρίζομεν ἐκ περιγραφῆς τοῦ Ἀθηναίου διδασκάλου Ἀργυροῦ Βενάλδη ἐν ἀναφορᾷ τῶν κατοίκων πρὸς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως.

Μεταξὺ τῶν ἐτῶν ἀνομβρίας τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων—ἐκτὸς τοῦ 1898—ἐν Ἀθήναις συγκαταλέγεται καὶ τὸ ἔτος 1926, παρουσιάσαν ἐξαιρετικὴν ξηρασίαν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα (μὲ ἐτήσιον ὕψος βροχῆς 289.2 χλμ.) ἥτις ἐξηκολούθησε συνεχὴς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου, ἤτοι ἐπὶ 9 ὁλοκλήρους μῆνας, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων ὀλίγαι μόνον ψεκάδες ἀσήμαντοι ἔπεσαν· μόνον κατὰ τοὺς δύο πρώτους μῆνας τοῦ ἔτους ἔπεσε ποσὸν βροχῆς ὕψους 88 χλμ., ἤτοι ὀλιγώτερον τοῦ ποσοῦ 93 χλμ., ὅπερ ἔπεσε κατὰ τὴν καταιγίδα τοῦ Νοεμβρίου 1923 ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν καὶ σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ ποσοῦ 150 χλμ. ὅπερ ἔπεσε κατὰ τὴν μεγάλην καταιγίδα τῆς 18 Νοεμβρίου 1899.

Τὰ ἔτη ἀνομβρίας καὶ πολυομβρίας ἐν Ἀθήναις δὲν ἀκολουθοῦν ὡρισμένην περίοδον, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐπέρχονται ἄνευ τάξεώς τινος, οὐχὶ ὅμως ἐντελῶς κανονικῶς· συνήθως παρατηροῦνται ὁμάδες 4 ἢ 5 καὶ 6 ἐνίοτε ἐτῶν σχετικῆς ἀνομβρίας, χωριζόμεναι ἀπ' ἀλλήλων δι' ἑνὸς ἢ δύο ἐτῶν πολυομβρίας. Τὸ γενικὸν αἴτιον τῆς κρατούσης ἐν Ἑλλάδι ἐνίοτε μακρᾶς ἀνομβρίας πρέπει νὰ ἀποδοθῇ κυρίως εἰς τὴν ἐπικράτησιν ἐν αὐτῇ κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἀνομβρίας, *ἀντικυκλωνικῆς* καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαίρας· παρετηρήθη δὲ ὅτι κατὰ τὰ ξηρὰ ἔτη ἡ ἐτησία ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις καὶ ἰδίως ἡ τῶν ἀνόμβρων μηνῶν εἶναι ἀνωτέρα τῆς κανονικῆς, ἐνῷ ἀντιθέτως κατὰ τὰ ἔτη πολυομβρίας, ἡ ἐτησία πίεσις καὶ ἰδίᾳ ἡ τῶν πολυόμβρων μηνῶν εἶναι κατωτέρα τῆς κανονικῆς.

[ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δ. Αἰγινήτου*: Κλῖμα τῆς Ἑλλάδος Α' καὶ Β'.—*Δ. Αἰγινήτου*: Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. 1926 Α'. τεῦχος Γ'.—*Hann-Süring*: Lehrbuch der Meteorologie κ. τ. λ.]

Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ.

ἄνομβρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ στερούμενος ὄμβρων, ὁ μὴ διαβρεχόμενος ὑπὸ τοῦ ὄμβρου: «χώρα ἄνομβρος».

ἀνομήλικον *δάσος [Δασολ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ δάσος ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου αἱ συστάδες, αἱ λόχμαι, αἱ συδδενδρίαι κλπ. ἀποτελοῦνται ἀπὸ δένδρα διαφόρου καὶ οὐχὶ τῆς αὐτῆς ἡλικίας. Ἡ προέλευσις ὅμως τῶν ἀτόμων τούτου δύναται νὰ εἶναι σπερμοφυὴς ἢ καὶ πρεμνοφυής. Καὶ ἀπὸ ἀπόψεως δὲ διαχειριστικῆς λέγεται ἀνομήλικον τὸ δάσος ἐκεῖνο εἰς ὃ ἀντιπροσωπεύονται ὀλίγον ἢ πολὺ σχεδὸν πᾶσαι αἱ κλάσεις ἡλικιῶν ἢ καλύτερον εἰπεῖν δὲν παρουσιάζεται μία καὶ μόνον κλάσις ἡλικίας ἀλλὰ καὶ περισσότεραι. Π. Μ.

ἀνόμημα (τό)· πρᾶξις ἄνομος, ἔκνομος, ἁμάρτημα, ἀδίκημα.

ἀνομία· ἡ ἔλλειψις νόμων, τάξεως ἐννόμου, δικαιοσύνης,—ἡ ἀναρχικὴ κατάστασις· || ἡ ἐν ἀπουσίᾳ ἐξωτερικοῦ ῥυθμιστοῦ ξένη πρὸς πᾶσαν ἔννοιαν δικαίου κρίσις, στάσις, πολιτεία ἐν γένει· || ἡ μὴ κατὰ νόμους καὶ κοινωνικὰς ἐπιταγὰς διαβίωσις· ὁ τρόπος ζωῆς τοῦ *μποέμ*, τοῦ πλάνητος, τοῦ ἀλήτου, τοῦ *τρομοκράτου*, τοῦ *μηδενιστοῦ*—ὁ πρωτόγονος, ἐγωπαθής, ἀντικοινωνικός, ἔξω ἠθικῆς βίος.

—[ΚΟΙΝΩΝ.] Ἀνομιῶν διακρίνομεν πλείστας μορφάς. Τὴν ἠπιωτέραν, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν μὴ ἀποδοχὴν τοῦ κύρους ὡρισμένων νόμων, καὶ τὴν βαρυτέραν, ἥτις ἐκφαίνεται ὡς ἄρνησις παντὸς νόμου ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ—αὐτῆς τῆς ἰδέας τοῦ νόμου· τὴν ἀτομικὴν καὶ τὴν ὁμαδικὴν ἢ κοινωνικὴν ἀνομίαν· τὴν ἐνσυνείδητον ἢ ἀσυνείδητον *(«ἀμοραλικήν»)*· τὴν παθητικὴν ἢ ἐνεργόν. Ἐπίσης αἱ ἀνομίαι διακρίνονται κατὰ τὸ περιεχόμενον: εἰς ἰδεολογικὰς καὶ μή· κατὰ τὰ ἐπακόλουθά των (ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως): εἰς ἐπικινδύνους καὶ μὴ *(«ἀσκητικὴ ἀνουία»)*· καὶ κατὰ τὴν ἀφετηρίαν: εἰς ἀνομίας διανοητικῆς, μυστικῆς, ἠθικῆς ἢ ἐκφυλογενοῦς προελεύσεως.

Μορφὴ ἰδεολογικῆς ἀνομίας εἶναι ἡ τῶν κοινωνικῶν ἐπαναστάσεων, μάλιστα δὲ ὀλίγον πρὸ τῆς ἀνατροπῆς καὶ κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τοῦ ἔργου των, τὸ *«καταστροφικόν»*. Ὡς «ἄνομος περίοδος» δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ἐκείνη τὴν ὁποίαν διανύει ἀναγκαίως ὁ ῥιζοτόμος νομοθέτης, κοινωνικὸς φιλόσοφος, ἢ δημιουργὸς θρησκείας, κατὰ τὴν ἐν ἑαυτῷ συντελουμένην προεργασίαν καὶ ὡρίμανσιν νέων *ἀξιῶν*.

Πληθὺς ἀνομιῶν ἔχει γενετησιακὴν ἢ θρησκευτικὴν τὴν προέλευσιν καὶ ἔκφανσιν (περὶ τούτων ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἄρθροις οἷον: Ἀδαμῖται, ἀντινομισμός, ἀντιτάκται, γνωστικοὶ κτλ.). Ἄλλαι, ἀντιθέτως, ἐπιφαίνονται ὡς σύνδρομα *ἀθρησκίας* καὶ διανοητικῆς ὑπερτροφίας, πρωΐμου δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Εἰδικώτερον ἀξίζει νὰ γίνῃ μνεία τῆς εἰς τὰ ἀναρχικὰ καὶ ἀτομιστικὰ κηρύγματα ἀνομίας. Κατὰ τοὺς Armand, Garraud, Lenz, Palante, Reichesberg, Stammler, Tripels κ.ἄ., εἰς τὴν ἀναρχίαν ὑπόκειται σχεδὸν πάντοτε ἀνομία. Ἀλλ' ὡς παρατηρεῖ ὁ Eltzbacher, ἂν τοῦτο ἦτο ἀκριβές, οὔτε τοῦ Προυντών, οὔτε τοῦ Μπακοῦνιν, οὔτε τοῦ Κροπότκιν, οὔτε τοῦ Τάκερ <οὔτε τοῦ Νῖτσε> τὰς διακηρύξεις θὰ ἐδικαιούμεθα νὰ χαρακτηρίζωμεν ὡς ἀναρχικὰς ἢ ἀτομιστικάς. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Ἀναρχισμοῦ» μόνον τοὺς Γκόντουϊν, Στίρνερ, Τολστόϊ, ἐκ τῶν κορυφαίων, θεωρεῖ *«ἀνομιστάς»*, δηλονότι ἀρνουμένους, ὄχι μόνον διὰ τὸ παρὸν ἀλλὰ δι' ἐσαεί, πᾶσαν νομικὴν μορφὴν δικαίου· τοὺς ἄλλους ὀνομάζει, κατ' ἀντιδιαστολήν, *«νομιστάς»*. Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς τὴν *ἀνομίαν* (illegalismus) ὑπὸ τὸ ὑπάρχον καθεστώς, καὶ δὴ ὡς τακτικήν· ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην οὐδεὶς ἀντιτείνει ὅτι ἡ ἀνομία ἀποτελεῖ τὴν φυσικὴν συνέπειαν τῆς καθαρᾶς ἀναρχίας, καὶ ὅτι ὁ ἄνομος βίος εἶναι ὁ προσιδιάζων εἰς τὸν ἀτομικιστὴν τρόπος ζωῆς. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι καὶ ὁ Πλάτων συνάπτει τὴν ἀνομίαν μετὰ τῆς ἀναρχίας. Ὁμιλῶν ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» (Θ' 575a) περὶ ἀνθρώπου κατεξουσιασθέντος ὑπὸ πάθους ἐπάγεται: «τυραννικῶς ἐν αὐτῷ ὁ ἔρως ἐν πάσῃ ἀναρχίᾳ καὶ ἀνομίᾳ ζῶν, ἅτε αὐτὸς ὢν μόναρχος», τουτέστι μὴ ἀφήνων θέσιν εἰς ἀρχὴν ἢ νόμον ἄλλον ἐκτὸς αὐτοῦ. Ὄντως δὲ μία μορφὴ ἀνομίας, ἡ καὶ πλέον συνήθης, εἶναι ἡ ἐκ πάθους καὶ αὐταρχίας ἀπορρέουσα. Ὁ αὐτὸς Πλάτων ἐν τῇ Ζ' Ἐπιστολῇ (336 b) συνάπτει τὴν ἀνομίαν πρὸς τὴν *«ἀθεότητα»*, εἰς ἀμφότερα δὲ τὰ χωρία θεωρεῖ τὸν ἄνομον ἱκανὸν πρὸς πᾶσαν τόλμην.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Armand*: «Initiation à l'Individualisme anarchiste» καὶ ἐν ἐφημ. «Anarchie 20-12-1906. *Garraud*: «L'Anarchie et la répression». *Lenz*: «Der Anarchismus und das Strafrecht». *Lombroso*: «Gli anarchici». *Prolo*: «Les anarchistes». *Reichesberg*: «Sozialismus und Anarchismus». *Siliô*: «El Anarquismo y la defensa social». *Tripels*: Compte rendu» καὶ τὰ ἐν τῷ ἄρθρ. *ἀναρχισμὸς* ἀναφερόμενα ἔργα τινῶν ἐκ τῶν προμνημονευθέντων συγγραφέων.

Η. Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ἀνομίλητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ὁμιλῶν, ὁ μὴ συναναστρεφόμενος, μὴ ἐπικοινωνῶν μετ' ἄλλων· || δημοτ. *ἀμίλητος*.

ἀνομιμοποίητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ νομιμοποιηθείς, ὁ μὴ περιβληθεὶς τοὺς κατὰ νόμον τύπους.

ἀνομίτης (Anomit) *[Ὀρυκτολ.]*. Παραλλαγὴ τοῦ ὀρυκτοῦ *βιοτίτου*, διαφέρουσα αὐτοῦ κατὰ τὴν θέσιν τῶν ὀπτικῶν ἀξόνων, ὡς καὶ διότι ἔχει μεγαλυτέραν περιεκτικότητα εἰς διδύναμα μέταλλα. Ὁ ἀνομίτης καθ' ὅλας τὰς ἄλλας ἰδιότητας ὁμοιάζει πρὸς τὸν βιοτίτην μερόξενον (βλ. λ.). Ἀποτελεῖ σπανιώτερον συστατικὸν τῶν πετρωμάτων, εὑρέθη δὲ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Βαϊκάλης λίμνης, παρὰ τὴν Monroe εἰς τὴν New-York, ἐντὸς γνευσίου εἰς τὸ Krems τῆς Κάτω Αὐστρίας, ἐντὸς τραχειτῶν τοῦ ὄρους Amiata, καὶ ἀλλαχοῦ.

Γ. Κ. Γ.

ἀνομόβρυον (τὸ) (Anomobryum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βρύων* θεωρούμενον ὡς ἐνδιάμεσος τύπος μεταξὺ τῶν *βρύων* καὶ τῶν *ὑπνιδῶν*. Εἶναι φυτὰ δίοικα καὶ διακρίνονται ἐκ τοῦ μικροῦ ἀναστήματός των, τοῦ πολυκλαδώδους πρέμνου των καὶ τῶν ὁμοίων φύλλων, ἅτινα εἶναι κεκολοβωμένα κατὰ τὰ ἄκρα των. Φύονται ἐπὶ τῶν πετρῶν ἢ ἐπὶ τοῦ κατωτέρου μέρους τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων καὶ ἀπαντῶσιν εἰς τὰ παρὰ τὰς Ἄλπεις μέρη, τὴν Σκανδιναυϊκὴν χερσόνησον καὶ τὰ Πυρηναῖα. Δ. Ν. Π.

ἀνομογενής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ μὴ ὁμογενής, ὁ ἑτερογενής.

ἀνομοειδής καὶ *ἀνομοιοειδής* (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ μὴ ὁμοειδής, ὁ ἑτεροειδής.

ἀνομοθέτητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ νομοθετηθείς, ὁ μὴ διὰ νόμου θεσπισθείς.

ἀνομόθηκα (τὰ) (Anomotheca) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰριδοειδῶν*. Εἶναι ἰθαγενῆ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Διακρίνονται ἐκ τῶν ὡραίων ζωηρῶς ἐρυθρῶν ἀνθέων των. Ἐνίοτε καλλιεργοῦνται καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ὡς φυτὰ καλλωπιστικά. Δ. Ν. Π.

ἄνομοι *[Βιβλ.]*· βλ. ἄνομος.

ἀνομοιογενής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ μὴ ὁμοιογενής, ὁ ἑτερογενής.—Ἐπίρρ. *ἀνομοιογενῶς*.

ἀνομοιογένεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνομοιογενής, ἑτερογένεια.

ἀνόμοιοι *[Ἐκκλ.]*· βλ. ἀνόμοιος.

ἀνομοιοκατάληκτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ὁμοιοκατάληκτος, ὁ μὴ ἔχων ὁμοιοκαταληξίαν: «ποίημα ἀνομοιοκατάληκτον».— Ἐπίρρ. *ἀνομοιοκαταλήκτως*.

— *[Μετρ.]* Καλεῖται *ἀνομοιοκατάληκτος* ὁ στίχος ὁ μὴ ὁμοίως πρὸς ἄλλον καταλήγων. Οἱ ἀρχαῖοι στίχοι εἶναι πάντοτε ἀνομοιοκατάληκτοι πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. Ἐπίσης καὶ τὰ δημοτικὰ λαϊκὰ ᾄσματα ἔχουσι συχνότατα ἀνομοιοκαταλήκτους δεκαπεντασυλλάβους. Ἐκ τῶν νεωτέρων τὸν ἀνομοιοκατάληκτον στίχον μετεχειρίσθη ὁ *Σολωμὸς* καὶ δὴ λαμπρῶς κατὰ τὴν ὡριμότητά του καὶ ὁ *Βαλαωρίτης* εἰς μιμήσεις δημοτικῶν ᾀσμάτων. Ὅλως ἰδιόρρυθμος ἀνομοιοκατάληκτος στίχος εἶναι ὁ τοῦ *Α. Κάλβου*. Οἱ σύγχρονοι ποιηταὶ συχνάκις μεταχειρίζονται τὴν ἀνομοιοκαταληξίαν καὶ μάλιστα συνδυάζοντες ταύτην μετὰ τοῦ *ἐλευθέρου στίχου*. Ἡ ἀνομοιοκαταληξία εἰς τὴν ἔντεχνον στιχουργικὴν προσιδιάζει εἰς τὸν ἑνδεκασύλλαβον καὶ τὸν δεκατρισύλλαβον. Παρέχων μείζονα ἐλευθερίαν εἰς τὸν στιχουργὸν ὁ ἀνομοιοκατάληκτος στίχος δὲν εἶναι εὐκολώτερος τοῦ ὁμοιοκαταλήκτου, δημιουργεῖ δὲ ἐξαιρετικὰς ὑποχρεώσεις εὐρυθμίας καὶ τεχνικότητος· βλ. λ. μετρικὴ καὶ παρήχησις. —Ρ

ἀνομοιοκαταληξία (ἡ)· ἔλλειψις ὁμοιοκαταληξίας, ἑτεροκαταληξία.

ἀνομοιομερής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ μὴ ὁμοιομερής, ὁ συγκείμενος ἐξ ἀνομοίων μερῶν.

ἀνομοιομορφία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνομοιόμορφος, ἔλλειψις ὁμοιομορφίας.

— *[Μηχαν.]* Ὅλαι σχεδὸν αἱ κινητήριοι μηχαναὶ καταλήγουν εἰς τὸ νὰ περιστρέψουν μίαν ἄτρακτον ἢ ἕνα ἄξονα. Τὸ ἔργον δηλαδὴ τὸ ὁποῖον παράγουν ἀπὸ μετατροπὴν ἄλλου εἴδους ἐνεργείας, ἐξωτερικεύεται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν δυνάμεως περιφερειακῆς, ἥτις διὰ μοχλοῦ τινος (ὡς τὸ στρόφαλον) περιστρέφει ἕνα ἄξονα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπίσης ἐφαρμόζεται ἡ κατανικητέα ἀντίστασις, π.χ. διὰ τροχαλίας ἐνσφηνωμένης εἰς τὸν ἄξονα καὶ ἱμάντος, μεταφέροντος τὸ ἔργον εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον. Ἐνεργεῖ οὕτω ἐπὶ τοῦ ἄξονος μία δύναμις κινητήριος καὶ μία ἀντίστασις τείνουσα νὰ περιστρέψῃ τὸν ἄξονα ἀντιθέτως, τῆς μηχανῆς δὲ λειτουργούσης ὁ ἄξων μετὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ μαζῶν δέχεται *ἔργον κινητήριον* (δύναμις×δρόμον) καὶ δίδει *ἔργον ἀνθιστάμενον* (ἀντίστασις×δρόμον).

Ὅταν ἀνὰ χρονικήν τινα περίοδον, π.χ. ἀνὰ πρῶτον λεπτόν, τὰ ἔργα ταῦτα εἶναι ἴσα, ἡ κινητικὴ κατάστασις τοῦ ἄξονος μένει, ἀνὰ λεπτὸν ἐπίσης, ἡ αὐτή, ὅ ἐστι ὁ ἀριθμὸς τῶν στροφῶν εἰς τὸ 1' μένει σταθερός. Ἀντιστρόφως ἂν ὁ ἄξων τῆς μηχανῆς περιστρέφεται μὲ σταθερὸν ἀριθμὸν στροφῶν εἰς τὸ 1', τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ κινητήριον ἰσοῦται πρὸς τὸ ἀνθιστάμενον ἔργον ἀνὰ 1'. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν λέγομεν ὅτι ἡ μηχανὴ εὑρίσκεται εἰς τὴν κατάστασιν τῆς *ἐμμονῆς*. Εἰδικὸν ὄργανον ἢ μηχανισμός, ὁ λεγόμενος ῥυθμιστὴς (βλ. λ.), φροντίζει περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς καταστάσεως τῆς ἐμμονῆς. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀρκεῖ. Πολλάκις π.χ. εἰς τὰς ἐμβολοφόρους ἀτμομηχανὰς καὶ μηχανὰς ἐσωτερικῆς καύσεως, διὰ λόγους θερμοδυναμικούς, δηλ. οἰκονομικῆς λειτουργίας, αἱ ἐπὶ τοῦ ἐμβόλου πιέσεις κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς ἐμβολισμοῦ μεταβάλλονται μεταξὺ εὐρέων ὁρίων· ἐπὶ πλέον ἡ γεωμετρικὴ σύνθεσις τοῦ μηχανισμοῦ, δι' οὗ μεταφέρονται αἱ πιέσεις αὗται εἰς τὸ στρόφαλον, αὐξάνει ἔτι μᾶλλον τὰ ὅρια μεταβολῆς τῆς ἐπὶ τοῦ στροφάλου ἐνεργούσης κινητηρίου δυνάμεως κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς περιόδου. Οὕτω καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι ἡ ἀντίστασις μένει σταθερὰ (ὡς εἶναι συνήθως) κατὰ τὴν ὑπ' ὄψει περίοδον (μίαν ἢ ἡμίσειαν στροφὴν) καὶ ὅτι ἡ μηχανὴ εὑρίσκεται εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἐμμονῆς, θὰ ἔχωμεν, λόγῳ τῶν μνημονευθεισῶν μεταβολῶν τῆς κινητηρίου δυνάμεως, διαφο-

Digitized by Google

ρὰς θετικὰς ἢ ἀρνητικὰς μεταξὺ κινητηρίου καὶ ἀνθισταμένου ἔργου· συνεπῶς αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν τῆς κινητικῆς ἐνεργείας τοῦ ἄξονος κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς περιστροφῆς, καὶ ἑπομένως τῆς ταχύτητος περιστροφῆς αὐτοῦ διὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα. Τὰς μεταβολὰς ταύτας τῆς ταχύτητος περιστροφῆς τοῦ ἄξονος, ἤ, ὅπως λέγομεν, τῆς *γωνιακῆς ταχύτητος* τοῦ ἄξονος, δυνάμεθα νὰ περιορίσωμεν ὅσον θέλομεν, ἀρκεῖ νὰ προσθέσωμεν μάζας περιστρεφομένας μετὰ τοῦ ἄξονος.

Πράγματι, ὡς διδάσκει ἡ Μηχανική, ἂν καλέσωμεν P τὴν κινητήριον δύναμιν εἰς χιλιόγραμμα, Q τὴν ἀντίστασιν ἀνηγμένην εἰς τὸν αὐτὸν μοχλοβραχίονα μὲ τὴν δύναμιν, S τὸν κοινὸν δρόμον τῆς P καὶ Q εἰς μέτρα καὶ εἰς χρόνον ὁσονδήποτε μικρὸν (ἢ μεγάλον), M τὴν περιστρεφομένην μᾶζαν τοῦ ἄξονος, v_0 τὴν ταχύτητα περιστροφῆς εἰς μέτρα καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θεωρουμένου χρόνου καὶ v τὴν ταχύτητα εἰς τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ χρόνου, θὰ ἔχωμεν:

$$P.\,S - Q.\,S = M.\frac{v^2 - v_0^2}{2}$$

Ἐκ τοῦ τύπου τούτου, ὅστις ἐκφράζει τὸ διατηρητὸν τῆς ἐνεργείας, φαίνεται ὅτι, οἱασδήποτε οὔσης τῆς διαφορᾶς μεταξὺ κινητηρίου ἔργου (P. S) καὶ ἀνθισταμένου (Q. S), τὴν ἀντίστοιχον αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν τῆς ταχύτητος περιστροφῆς τοῦ ἄξονος δυνάμεθα νὰ κάμωμεν τόσῳ μικροτέραν, ὅσῳ περισσότερον αὐξήσωμεν τὸν παράγοντα M, δηλαδὴ τὰς μάζας, αἵτινες περιστρέφονται μετὰ τοῦ ἄξονος. Τοῦτο ἐπιδιώκομεν καὶ ἐπιτυγχάνομεν διὰ τῶν λεγομένων *σφονδύλων*

Ἀλλ' ὁ σφόνδυλος, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὴν ἄνω ἐξίσωσιν, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἄπειρον μᾶζαν διὰ νὰ ἐξουδετερώνῃ ἐντελῶς τὰς διαφορὰς τῆς ταχύτητος τοῦ ἄξονος. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο προφανῶς δὲν συμβαίνει, ἔχομεν εἰς τὰς μνημονευθείσας μηχανάς, παρὰ τὴν προσθήκην τοῦ σφονδύλου, ταχύτητα ἄξονος μεταβαλλομένην κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς περιόδου καὶ ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἐμμονῆς. Ἂν καλέσωμεν w_1 τὴν μεγίστην ἐκ τῶν ταχυτήτων τῆς περιόδου, w_τ τὴν ἐλαχίστην καὶ w_0 τὴν μέσην, τὸν λόγον $\frac{w_1 - w_\tau}{w_0}$ καλοῦμεν *βαθμὸν ἀνομοιομορφίας* τοῦ σφονδύλου ἢ καὶ *ἀνομοιομορφίαν τῆς μηχανῆς*. Α. Μ.

—ἀνομοιομορφία *ρυθμιστοῦ*· βλ. ρυθμισταί.

ἀνομοιόμορφος· ὁ μὴ ὁμοιόμορφος, ἀνόμοιος.

ἀνόμοιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ὅμοιος, διάφορος, διαφορετικός, ἄνισος, συνάπτεται μετὰ τοῦ *ἐναντίος, ἑτεροῖος*.— Ἐπίρρ. *ἀνομοίως*.

— **Ἀνόμοιοι** *[Ἐκκλ. Ἱστ.]*. Οὕτως ἐλέγοντο οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ἀρειανοῦ *Ἀετίου*, κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, ὅστις ἀπεριφράστως ἐκήρυττε τὸν Υἱὸν ἀνόμοιον πρὸς τὸν Πατέρα (βλ. καὶ λ. Ἀέτιος). Δ. Σ. Μ.

ἀνομοιόστροφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό). Ὁ συγκείμενος ἐκ στροφῶν ἀνομοίων (*Ἡφαιστ.* 9. 3)· || ὁ ἀνομοιομόρφως περιστρεφόμενος.

ἀνομοιόσχημος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ἀνόμοιον πρὸς ἄλλον σχῆμα· ὁ μὴ ἔχων τὸ ἴδιον σχῆμα καθ' ὅλα τὰ μέρη του.

ἀνομοιότης (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀνόμοιος, ἀνισότης, διαφορα, ἐναντιότης.

ἀνομοιῶ *(—όω)*· καθιστῶ τι ἀνόμοιον πρὸς ἄλλο· || μσσ. *ἀνομοιοῦμαι*· γίνομαι ἀνόμοιος.

ἀνομοίωσις (ἡ)· ἡ μεταβολὴ τῆς ὁμοιότητός τινων, ὥστε νὰ καταστῶσιν ἀνόμοια.

— *[Γλωσσολογ.]* Ὑπὸ τὸν ὅρον *ἀνομοίωσις* ἐννοοῦμεν τὸ γλωσσικὸν φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀντὶ νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν ἄρθρωσιν φθόγγου τινός—συνήθως ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ λέξει—, ἀρθρώνομεν αὐτὸν ἅπαξ μόνον, ἢ ἀντὶ νὰ ἐκφωνήσωμεν δύο συγγενεῖς—ἤτοι διὰ τῶν αὐτῶν σχεδὸν φωνητικῶν ὀργάνων καὶ εἰς τὴν αὐτὴν περίπου στοματικὴν χώραν σχηματιζομένους—φθόγγους, ἐκφωνοῦμεν μόνον τὸν ἕτερον. Ταῦτα ἐπιτυγχάνομεν διὰ τῶν ἑξῆς τριῶν κυρίως τρόπων:

1) Διὰ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἑτέρου ἐκ τῶν αὐτῶν φθόγγων: *δίκ·σκος* (δικεῖν)—*δισκος*, *δρύφρακτος*—*δρύφακτος*, *εἴκ·σκω*—*εἴσκω*, τοῖς *μάρτυρσι*— τοῖς *μάρτυσι*, *ῥόπτρον*—*ῥόπτον*, ἡ *φρατρία*—*φατρία*, *φλαῦλος*—*φαῦλος*, *ἐκπλαγλως* (ἐκπλαγ—, ἐκπλήττομαι)—*ἐκπάγλως*, *ἀγήγοχα* (ἄγ·ω)—*ἀγήοχα*, *γίγνομαι*—*γίνομαι*, *πτίτυρον* (πτίσσω, πτισάνη)—*πίτυρον* κ.λ.· καὶ εἰς τὴν νεοελληνικήν: (πεντήκοντα) *πεντήντα*—*πενήντα*, (καφτάνι-ον) *Καφτεντάρης*—*Καφαντάρης*, (χάϊδι, ἀλλὰ πληθ.) *χάδια* ἀντὶ *χάιδια*, (ρόιδι, ἀλλὰ πληθ.) *ρόδια* ἀντὶ *ρόιδια* κ.λ. Οὕτω καὶ εἰς τὴν λατινικήν: (spondeo) *spospondi*—*spopondi* κ.λ. [Περὶ τῆς ἀποβολῆς ὁλοκλήρου συλλαβῆς χάριν ἀνομοιώσεως βλ. λ. ἀπλολογία.]

2) Διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ ἑτέρου τῶν αὐτῶν φθόγγων τῆς λέξεως δι' ἄλλου συγγενοῦς: *ἀναχανιάζω*—*λαχανιάζω*, *βλασφημῶ*,—*βλαστημῶ*, (ἐκλείχω) *γλείχω*—*γλείφω*, *γρήγορα*,—*γλήγορα*, *γογγύζω*—*βογγῶ* ἀντὶ *γογγῶ*, *Γρηγόρης*—*Γληγόρης*, *μηνίγγι*—*μηλίγγι*, κ.λ. εἰς δὲ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν: *ἀνεμώνιος*—*ἀνεμώλιοι*, *νάρναξ*—*λάρναξ*, *ναύκραρος*—*ναύκληρος*, *φάναινα*—*φάλαινα*, *(θάπτω,* ἀλλὰ) *τάφος* ἀντὶ *θάφος*, (*θρίξ*, ἀλλὰ) *τρίχες*, ἀντὶ *θρίχες*, (*θρύπτω*, *θρέψω*, ἀλλὰ) *τρυφή*, *τροφή*, *τρέφω*, ἀντὶ τῶν *θρυφή*, *θροφή*, *θρέφω*, καὶ εἰς τὴν προστακτικὴν τοῦ παθητ. ἀορ. κ.λ. *σώθητι*, *τιμήθητι* ἀντὶ *σώθηθι*, *τιμήθηθι*· εἰς ὅσας ὅμως προστακτικὰς δὲν προηγεῖται ἄλλο δασὺ ἡ κατάληξις —*θι* μένει ἀμετάβλητος: *βῆθι*, *ἕσταθι*, *ἴθι*, *ἴσθι*, *κλῦθι*, *πῖθι*, *φάνηθι* κ.λ. Συνήθης ἦτο ἡ ἀνομοίωσις κατὰ τὸν ἀναδιπλασιασμόν: (φύομαι) *πέ·φυκα* ἀντὶ *φέ φυκα*, (τίθημι, -εμαι) *τέ-θεικα*, *τέ-θειμαι* ἀντὶ *θέ·θεικα*, *θέ·θειμαι*, καὶ ἐνεστ. *τί-θημι* ἀντὶ *θί-θημι*, (φαίνομαι) *πέ·φηνα*, (θύω) *τέ-θυκα*, (ἀποθνήσκω) *τέ-θνηκα*, (χέω) *κέ-χυκα* κλπ. Οὕτω καὶ εἰς τὴν Λατινικήν: (*caelum*, ἀλλὰ) *caeruleus* ἀντὶ *caeluleus*, *lympha* ἀντὶ *nympha* (ἑλλην. *νύμφη*) κ.λ. *lucrum*, *sepulcrum*, *simulacrum* παρὰ τὰ *oraclum*, *periclum* κλ. κλ. καὶ τὰ *consularis*, *lunaris*, *militaris*, *singularis* κλ. παρὰ τά: *animalis*, *muralis*, *naturalis*, *navalis*, *pluralis* κ.λ. Καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν διὰ λόγους ἀνομοιώσεως προσελαμβάνοντο πρὸς σχηματισμὸν παραγώγων ὀνομάτων ἄλλοτε μὲν αἱ καταλήξεις *-ικὸς* καὶ *-ύφιον*, ἄλλοτε δὲ ἡ *-ιος* καὶ *-άφιον* ἀναλόγως τῆς ἐλλείψεως ἢ ὑπάρξεως εἰς τὴν προηγουμένην συλλαβὴν τῶν φθόγγων *κ* καὶ *υ*: *ἀνδρικός*, *Βοιωτικός*, *Μακεδονικός*, ἀλλὰ *γυναικεῖος*, *Κιλίκιος* κ.λ., *ὀρνύφιον*, *τεχνύφιον*, *ὠύφιον*, ἀλλὰ *ἀργυράφιον*, *ξυλάφιον*, *ξυράφιον*, *χρυσάφιον* κλ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Χατζιδάκη*, Ἀνομοίωσις ἐν τῇ Ν. Ἑλληνικῇ (=Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. Η', 43 κ ἑξ.) καὶ Ἀκαδημεικῶν Ἀναγνωσμάτων Α', 511 κ ἑξ. *Grammont*. La dissimilation consonantique dans les langues indoeuropéennes, et dans les langues romanes, Dijon 1895. *Solmsen* Ueber Dissimilations – und Assimilationserscheinungen bei den altgr. Gutturalen, Warschau 1903 *K. Brugmann*, Das Wesen der lautlichen Dissimilation (=Abhandl. d. Sächs. Ges. d. Wiss., Philol. hist. Klasse, 27 σ. 139 κ. ἑξ).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνομολόγητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ λεγόμενος, ὁ μὴ ὀνομαζόμενος, ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον διστάζει τις ἢ αἰδεῖται νὰ ὀνομάσῃ, ἀνέκφραστος, αἰσχρός: «πρᾶξις ἀνομολόγητος», «αἱ σχέσεις των εἶναι ἀνομολόγητοι» (ἡ σημασία αὕτη τῆς λέξεως δὲν εἶναι ἐτυμολογικὴ οὐδὲ προῆλθε κατ' ἐξέλιξιν ἀπὸ τῆς ἐτυμολογικῆς· εἶναι μετάφρασις τῆς γαλλικῆς *inavouable*). Β. Φ.

ἀνομολογῶ *(—έω)*· ὁμολογῶ ἀπεριφράστως, ἀναγνωρίζω, δέχομαί τι ὡς ἀληθές, ὡς πραγματικόν.

ἄνομος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ παραβαίνων τοὺς νόμους, ὁ ἄδικος· || ἀσεβής, ἀνόσιος· || ὁ παρὰ τοὺς νόμους ὑφιστάμενος, ἀντίθ. *νόμιμος*.—Ἐπίρρ. *ἀνόμως*.

— **Ἄνομοι** *[Βιβλ.]*. Οὕτως ἀποκαλοῦνται ἐν τῇ ἑλληνικῇ Βίβλῳ, κυρίως δὲ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, οἱ ἔξω ἢ μακρὰν τοῦ μωσαϊκοῦ κείμενοι εἴτε εἰδωλολάτραι εἴτε Ἰουδαῖοι. Εἰδικώτερον δὲ ἄνομοι καὶ παράνομοι λέγονται ἐν ταῖς βίβλοις τῶν *Μακκαβαίων* οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἑλληνόφιλον μερίδα ἐν Ἱερουσαλήμ, ἥτις συνετάχθη μετὰ τῶν Ἑλλήνων κυριάρχων τῆς Παλαιστίνης καὶ εἰδικώτερον μετὰ τοῦ *Ἀντιόχου Δ' τοῦ Ἐπιφανοῦς* καὶ ἧς ἀντίπαλος μερὶς ἐμφανίζεται ἡ μερὶς τῶν ἀφωσιωμένων εἰς τὸν πάτριον νόμον, τῶν λεγομένων *Ἀσιδαίων*. Π. Ι. Μ.

ἀνομφαλία· ἔλλειψις ὀμφαλοῦ (βλ. λ.), ἡ κατάστασις τοῦ *ἀνομφάλου*.

ἀνόμφαλος· ὁ ἄνευ ὀμφαλοῦ, ὁ Πρωτόπλαστος.

Ἀνόν. Ποταμὸς τῆς βορείου Ἀσίας ἔχων ροῦν 750 χμτρ. Οὗτος μετὰ τοῦ ποταμοῦ Ἰνγκόντα σχηματίζει τὸν ἐκ τῶν κυριωτέρων παραποτάμων τοῦ *Ἀμοὺρ* ποταμὸν *Σίλκαν*. Λέγεται ἄλλως καὶ *Ὀιόν*.

ἀνοξυαιμία *[Ἰατρ.]*. Ἡ ἀνεπαρκὴς χορήγησις ὀξυγόνου εἰς τοὺς ἱστούς. Αὕτη ἐμφανίζεται εἰς παθολογικάς τινας καταστάσεις (πνευμονία κλπ.) καθ' ἃς ὁ κορεσμὸς δι' ὀξυγόνου τοῦ ἀρτηριακοῦ αἵματος εἶναι ἠλαττωμένος *(Stadie* καὶ *Meakins)*.

Τὸ ποσὸν τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀρτηριακοῦ αἵματος ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς αἱμοσφαιρίνης τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων ἥτις δεσμεύει αὐτό. Ἐπίσης καὶ ἐκ τῆς μερικῆς τάσεως τοῦ ὀξυγόνου εἰς τὸν εἰσπνεόμενον ἀέρα· οὕτω δι' εἰσπνοῆς ἀέρος πλουσίου εἰς ὀξυγόνον ὁ κορεσμὸς τοῦ ἀρτηριακοῦ αἵματος δι' ὀξυγόνου αὐξάνει. Ἀλλὰ καὶ τὸ ποσὸν τοῦ CO_2 τοῦ αἵματος ἐπηρεάζει τοῦτο. Ὅσῳ μεῖζον τὸ ποσὸν τοῦ CO_2 τοῦ αἵματος, τοσούτῳ ὀλιγώτερον ὀξυγόνον δεσμεύεται. Καὶ ἀντιθέτως ὅσῳ ὀλιγώτερον τὸ CO_2, τοσούτῳ αὐξάνει ἡ ἱκανότης τῆς αἱμοσφαιρίνης νὰ δεσμεύῃ ὀξυγόνον, πρᾶγμα δυνάμενον ἐπίσης νὰ προκαλέσῃ στέρησιν τῶν ἱστῶν εἰς ὀξυγόνον *(ἀνοξυαιμίαν)* λόγῳ τῆς στενῆς ταύτης δεσμεύσεως. (Βλ. καὶ λ. ἀὴρ *[Ὑγιειν.]*.) Ι. Λ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

ἄνοος (ὁ) (Anous) *[Ζῳολ.]*. Πτηνὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *λαριδῶν*, γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *θαλάσσιοι χελιδῶνες*. Διακρίνονται ἐκ τοῦ μακροτάτου ράμφους των, ὅπερ εἶναι εὐθὺ κατὰ τὴν βάσιν του καὶ ἐλαφρῶς κυρτὸν κατὰ τὸ ἄκρον του. Ἡ οὐρά του εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη καὶ ἀπεστρογγυλωμένη κατὰ τὸ ἄκρον της. Ὁ χρωματισμός των εἶναι σκοτεινός, κυριαρχεῖ ὁ ὑπόφαιος καὶ ὁ φαιοϋπομέλας. Τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς του εἶναι φαιόλευκον ἢ λευκόν. Γνωστὰ πέντε εἴδη ὧν κοινότερον ὁ *ἄνοος ὁ λευκοκέφαλος* (Anous leucocapillus). Δ. Ν. Π.

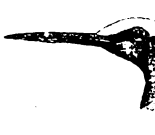

Ἄνοος ὁ λευκοκέφαλος.

Ἀνόπαια. Τοποθεσία τις ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Οἴτης. Διὰ ταύτης διήρχετο ἡ ἀτραπός, διὰ τῆς ὁποίας ὡδήγησεν ὁ προδότης Ἐφιάλτης τοὺς ὑπὸ τὸν Ὑδάρνη Πέρσας, οἵτινες κατέλαβον τὰ νῶτα τοῦ ἐν Θερμοπύλαις μαχομένου ὑπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Λεωνίδαν στρατοῦ. Πιθανώτατα εἶναι τὸ περὶ τὴν σημερινὴν *Δαμάσταν* μέρος τῆς Οἴτης. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀνόπλιστος (Anoplistus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*. Τὸ μῆκος τοῦ σώματός των φθάνει τὰ 15 ἑκατοστόμετρα καὶ διακρίνονται ἐκ τῶν σμηριγγοειδῶν κεραιῶν των αἵτινες ἀποτελοῦνται ἐκ 12 ἀρθρώσεων. Δ. Ν. Π.

ἀνοπλοκεφαλίδαι (οἱ) (Anoplocephalidae) *[Ζῳολ.]*. Σκώληκες τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατυελμινθων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ταινιαδῶν*. Εἶναι ἀτελέστατα ζῷα· τὸ σῶμά των εἶναι πλατύ, ἐπίμηκες καὶ φέρει μυζητικὰς ἀγκιστροειδεῖς σιαγόνας. Ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος ἰδίως, τῶν μηρυκαστικῶν ζῴων (βοῶν, προβάτων, αἰγῶν). Τὸ μῆκός των φθάνει τὰ 5 μέτρα. Δ.Ν.Π.

ἀνοπλοκέφαλοι (οἱ) (Anoplocephala) *[Ζῳολ.]*. Γένος σκωλήκων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνοπλοκεφαλιδῶν*. Ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν περιττοδακτύλων ζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἱππιδῶν* ἢ *μονόπλων* (ἵππου, ἡμιόνου, ὄνου). Δ. Ν. Π.

ἀνόπτησις (ἡ)· ἡ ἐκ νέου ὄπτησις, ξαναψήσιμο.

— *[Μεταλλουργ.]* Ἡ ἀνόπτησις (recuit), δηλ. ἡ μετρία ἀναθέρμανσις ἀκολουθουμένη ὑπὸ βραδείας ἀποψύξεως χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ κατεργασίᾳ τῶν μετάλλων. Πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς μοριακῆς ἰσορροπίας αὐτῶν, ἣν τυχὸν ἀπώλεσαν λόγῳ διαφόρων ἐργασιῶν ἐκτελεσθεισῶν ἐπ' αὐτῶν ἐν ψυχρῷ ἢ ἐν χαμηλῇ θερμοκρασίᾳ, οἷα ἡ ἔλασις, ἡ συρματοποίησις, διάτμησις, ἢ μετασχηματισμὸς οἱοσδήποτε. Ἀποβλέπει ὅθεν ἡ ἀνόπτησις εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ψυχρελατήσεως (écrouissage).

Ἡ ἀνόπτησις τῶν λεπτῶν ἐλασμάτων ἢ τῶν μεταλλικῶν συρμάτων πραγματοποιεῖται, γενικῶς, ἐν κιβωτίοις ἑρμητικῶς κλειστοῖς, ἅτινα θερμαίνουσι, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μέχρις ἐρυθροπυρώσεως. Τῶν χονδρῶν ἐλασμάτων ἐκτελοῦσι τὴν ἀνόπτησιν εἰς κλιβάνους ἐκ τῶν προτέρων θερμανθέντας καὶ ἀποψυχομένους βραδέως ὑπὸ στρῶμα τέφρας. Ὁ εἰς τὸ ἀνώτατον ὅριον βεβαμμένος χάλυψ διὰ ταχείας ἀποψύξεως ὑφίσταται σχεδὸν πάντοτε ἀνόπτησιν πρὸς μείωσιν τῆς εὐθραστότητος αὐτοῦ. — Μ.

ἄνοπτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ καλῶς ὀπτηθείς, ἄψητος: «ἄσβεστος ἄνοπτος».

ἀνοπτῶ *(—άω)*· ὀπτῶ πάλιν, ξαναψήνω.

ἀνόργανος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ στερούμενος ὀργάνων· κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *ὀργανικὸς* ἢ *ἐνόργανος*.

—*[Φυσ. Ἐπιστ.]* Ὡς γνωστὸν αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, περιλαμβανομένης καὶ τῆς Χημείας, εἶναι ἐκεῖναι εἰς ἃς ἔχει ἀναθέσει ὁ ἄνθρωπος ἀφ' ὅτου ὑπάρχει τὴν ἔρευναν τῶν ὑπαρχόντων καὶ τῶν συμβαινόντων πέριξ του. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑποδιαιρέσεων, εἰς ἃ. κατέταξαν αἱ ἐπιστῆμαι αὗται τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐρεύνης των, ὑπάρχει καὶ ἡ ὑποδιαίρεσις τοῦ κόσμου τῶν ὄντων εἰς *ἀνόργανον* καὶ *ἐνόργανον* (ἢ *ὀργανικόν*). Ἀπὸ ἐνεργητικῆς ἀπόψεως θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι *ἀνόργανος* εἶναι ὁ κόσμος ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ συμβαίνοντα ἢ αἱ μεταβολαὶ ὑπακούουν εἰς τὸν δεύτερον μεγάλον νόμον τῆς θερμοδυναμικῆς, τὸν νόμον τῆς *σκεδάσεως*, *ὀργανικὸς* δὲ ὁ κόσμος τοῦ ὁποίου αἱ χαρακτηριστικαὶ μεταβολαὶ ἔχουν ἐναντίαν διεύθυνσιν· τὰ ὀργανικὰ ὄντα παραλαμβάνουσιν *ἐσκεδασμένην* ἐνέργειαν καὶ ἀνυψοῦσι τὴν στάθμην αὐτῆς (βλ. λ. ἐντροπή). Α. Μ.

— ἀνόργανα ἅλατα, —*ὀρυκτὰ* κλ.· βλ. λ. ἅλατα, ὀρυκτὰ κλ.

Digitized by Google

—*ἀνόργανα φυσικοχημικὰ ἰζηματογενῆ πετρώματα [Ἰσωλογ.]*· βλ πετρώματα. Γ.Κ.Γ.

— **ἀνόργανος** *γυμναστική*· βλ. γυμναστική.

— **Ἀνόργανος** *Χημεία*· βλ. Χημεία.

ἀνοργάνωτος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ μὴ ὠργανωμένος, συγκεκροτημένος.

ἀνοργίαστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ μεμυημένος εἰς τὰ ὄργια, ὁ ἀμύητος, ἄπειρος τῶν μυστηρίων· || ὁ θεὸς ἐκεῖνος πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου δὲν γίνονται ὄργια: «ἀνοργιάστους τε ὄντας.... καὶ τιμὰς μὴ δεχομένους τὰς προσηκούσας αὐτοῖς» (*Πλάτ.* Ἐπινομ. 985 Δ).

ἀνορεκτικὰ (τά)· τὰ μὴ ὀρεκτικά, τὰ κωλυτικὰ τῆς ὀρέξεως, τὰ ἐμποδίζοντα τὴν ὄρεξιν πρὸς τὴν τροφήν, οἷον ὁ καπνὸς κ.τ.τ.

ἀνόρεκτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων ὄρεξιν, ὁ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ λάβῃ τροφήν.—Ἐπίρρ. *ἀνορέκτως*, κοιν. *ἀνόρεχτα*.

ἀνορεξία (ἡ), κοιν. *ἀνορεξιά*· τὸ νὰ εἶναί τις *ἀνόρεκτος*, ἔλλειψις ὀρέξεως ἰδίᾳ πρὸς τροφήν.

—*[Ἰατρ.]* Ἡ *ἀνορεξία* εἶναι ἡ ἐλάττωσις ἢ ἡ παντελὴς ἔλλειψις τῆς ὀρέξεως. Ταύτης δὲ διακρίνομεν δύο μορφάς:

1) Τὴν *παροδικην ἀνορεξίαν*, ἐμφανιζομένην ἕνεκα γαστρικοῦ φόρτου ἔχοντος ὡς αἰτίαν τὰς περὶ τὴν δίαιταν τῶν τροφῶν καταχρήσεις, τὴν κατάχρησιν τοῦ καπνοῦ, τὴν νευρικὴν συγκίνησιν, τὰς πυρετικὰς νόσους. Ἡ ἀνορεξία πολλάκις ἐλλείπει εἰς τοὺς ἐξ ἀγνώστου εἰσέτι αἰτίου πυρετιῶντας ἀρρώστους, ὁπότε ὑποπτεύομεν τὴν ὕπαρξιν τῆς φυματιάσεως.

2) Τὰς *ἐμμόνους ἀνορεξίας*, ὀφειλομένας εἰς γαστροπάθειαν, εἰς καρκίνον τοῦ στομάχου, εἰς χρονίαν τοξικὴν δηλητηρίασιν (καπνός, οἰνόπνευμα, μορφίνη, κοκαΐνη, κλπ.), εἰς καθολικὴν νόσον, εἰς νευρικὴν ἐπίδρασιν. Ἡ ἀνορεξία τῶν δυσπεπτικῶν εἶναι συχνὴ ἰδίως εἰς τὴν ὑποπεπτικὴν γαστρίτιδα ἢ τὴν ἀπεψίαν· κατ' αὐτὴν ἡ γλῶσσα εἶναι συνήθως ἐπίχριστος· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γαστρουεντερικὴν ἀτονίαν ἀπαντᾷ αὕτη.

Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ διάφοροι τύποι *νευρικῆς ἀνορεξίας*, ἡ τῶν *νευρασθενικῶν* λ. χ., εὑρισκομένη ἐν σχέσει πρὸς τὴν γενικὴν καὶ ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ ἀρρώστου· διὰ τῆς ψυχοπαθείας δὲ καὶ τῶν γενικῶν ἐπὶ τούτῳ μέσων κατορθοῦται νὰ καταπεισθῇ ὁ πάσχων ὅπως διατραφῇ, ἀφοῦ βεβαιωθῇ ὅτι δὲν πάσχει ἐκ σοβαρᾶς δυσπεψίας οὔτε ἐκ καρκίνου τοῦ στομάχου. *Ἡ ἀνορεξία τῶν ψυχοπαθῶν* ὑπόκειται εἰς πολλὰς ποικιλίας· χαρακτηρίζεται δὲ ὑπὸ τῶν διαφόρων φόβων ἢ φοβιῶν, τῶν ἀγχωδῶν καταστάσεων, τῶν ἀνεξαντλήτων ἀντιρρήσεων, τῆς ἀδικαιολογήτου καὶ ἀδιαπαύστου μερίμνης, κλπ., ἅτινα πάντα ὑποβάλλει εἰς τοὺς πάσχοντας ἡ ψυχικὴ αὐτῶν διαταραχὴ ἡ ἀποδίδουσα εἰς τὸν στόμαχον τὸ αἴτιον πασῶν τῶν ἀδιαθεσιῶν αὐτῶν· εἰς ταῦτα δέον νὰ προσθέσωμεν τὴν συνήθως ἔντονον νευρικὴν κληρονομικότητα τῶν ἀτόμων τούτων· δι' ὃ καὶ δυσχερῶς ἰᾶται. *Ἡ ὑστερικη ἀνορεξία* προέρχεται ἐκ τῆς ἰδιαζούσης εἰς τὸ ἄτομον ψυχικῆς καταστάσεως, ἐκ τῆς ἐπιμονῆς του εἰς τὴν πρὸς διατροφὴν ἄρνησιν· ἐν τέλει ὅμως ἰᾶται αὕτη διὰ τῆς ὑποβολῆς τῆς ἀντιτασσομένης εἰς τὴν αὐθυποβολὴν τοῦ πάσχοντος ἀτόμου. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ μορφαὶ ταύτης βαρεῖαι, δυσίατοι, ἐπιφέρουσαι πολλάκις τὸν θάνατον (βλ. δυσπεψία νευρική).

Ἡ ὑστερικὴ ἀνορεξία εἶναι σοβαρωτάτη· ἔχει ὡς ἀφετηρίαν τὴν ἐπίδρασιν προγενεστέρας δυσπεψίας, παρὰ ταῖς γυναιξὶν ἰδίως ἢ ταῖς νεάνισιν, αἵτινες περιορίζουσιν ἢ ἐλαττοῦσι τὴν διατροφὴν αὐτῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀπισχνάνσεως. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν θεραπείαν τοῦ ἀρχικοῦ αἰτίου ἡ ἀνορεξία παραμένει. Ἡ πάσχουσα ἀνθίσταται εἰς πάσας τὰς παροτρύνσεις καὶ προτροπάς, περιοριζομένη εἰς τὸ νὰ γεύηται μόνον τὰ ἐδέσματα· ἡ ἐπιμονὴ τῶν περὶ αὐτὴν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀντιστάσεως· ὅσῳ δὲ περισσότερον ἀσχολοῦνται περὶ τῆς ἀνορεξικῆς ὑστερικῆς, τοσοῦτον αὕτη ἀντιτάσσει πεισμονὴν ἀρνουμένη νὰ λάβῃ τροφήν, ἐκδηλοῦσα οὕτω νοσηρὰν ἱκανοποίησιν ὅτι ἀποβαίνει ἀντικείμενον ἀσχολίας καὶ μερίμνης τοῦ οἰκογενειακοῦ αὐτῆς περιβάλλοντος. Ἡ ἀνορεξία καθίσταται ἀνεκτὴ ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα· ἐφ' ὅσον ἡ οἰκογένεια ἀνησυχεῖ, κατὰ τοσοῦτον ἡ πάσχουσα παραμένει ἥρεμος καὶ ἀπαθής· ἡ παθολογικὴ αὐτῆς ἱκανοποίησις εἶναι ὁ παθογνωμονικὸς χαρακτὴρ τῆς παθήσεως. Ἐν τούτοις ἡ αἰσιοδοξία καὶ ἡ καλὴ γενικὴ κατάστασις τοῦ ἀτόμου δὲν διαρκοῦσιν ἐπ' ἄπειρον· μετ' οὐ πολὺ ἄρχεται ἐκδηλουμένη ἡ ἀπίσχνανσις μετ' ἀνησυχητικῶν φαινομένων, ὁ σφυγμὸς ἐπιταχύνεται, ἡ καρδία ἐκδηλοῖ ἀνωμαλίας, ἐπακολουθεῖ κόπωσις καὶ ἐξάντλησις ὀργανική, ἡ γενικὴ κατάστασις ἀποβαίνει ταχέως ἀνησυχητικὴ καὶ ἐν τέλει δυνατὸν νὰ ἐπακολουθήσῃ ὁ θάνατος, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ πάσχουσα, ἀντιλαμβανομένη τὴν κατάστασιν αὐτῆς, ἐγκαταλείπει πᾶσαν πείσμονα ἀντίστασιν καὶ ἐπιζητεῖ τὴν διατροφήν. Ἡ ἀπομόνωσις τοῦ πάσχοντος, ἐγκαίρως ἐπιβαλλομένη, δύναται νὰ κατισχύσῃ τῆς ὑστερικῆς ἀνορεξίας καὶ νὰ θεραπεύσῃ αὐτήν.

Θεραπεία.—Αὕτη δέον νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν γενικὴν καὶ εἰς τὴν νευρικὴν κατάστασιν τοῦ ἀτόμου. Ὅθεν χρησιμοποιοῦνται μέσα φυσικὰ καὶ μέσα ὑγιεινῆς, ἡ ψυχοθεραπεία καὶ τὰ ἐναντίον τῶν νευρικῶν διαταραχῶν. Εἰς δὲ τὰς γαστροπαθείας, πλὴν τῆς εἰδικῆς φαρμακευτικῆς θεραπείας, ἐπιβάλλεται ἡ κατάργησις τῶν ἐρεθιστικῶν φαρμάκων, τοῦ οἰνοπνεύματος ἐν γένει καὶ τοῦ καπνοῦ. Ὡς ὀρεκτικὰ φάρμακα θὰ ἀναγράψωμεν τὰ πικρὰ ἐν γένει καὶ τὰ ἅλατα τοῦ νατρίου (δισανθρακικόν, φωσφορικόν, χλωριοῦχον), ἅτινα, λαμβανόμενα νήστεως τοῦ ἀτόμου καὶ κατὰ μικρὰς δόσεις, προκαλοῦσι τὴν ἐκκριτικὴν διέγερσιν τοῦ στομάχου. Εἰς τὰς γαστρικὰς ὅμως ἀτονίας, οἱ χημικοὶ οὗτοι παράγοντες ἀντικαθίστανται διὰ τῆς χειρομαλαξίας (massage) ἢ τῆς μηχανικῆς μαλάξεως, τῆς σπλαγχνικῆς γυμναστικῆς καὶ τῆς ὑδροθεραπείας, μέσα ἅτινα ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν κινητικὴν διαταραχὴν τοῦ στομάχου. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

ἀνόρεξος, —*η*, —*ο*· ἰδιωματ., ὁ μὴ ἔχων ὄρεξιν, ὁ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ φάγῃ: «ἤμουν ἀνόρεξος καὶ δὲν ἔφαγα».— Ἐπίρρ. *ἀνόρεξα*· χωρὶς ὄρεξιν.

ἀνορθίτης (Anorthit) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν *ἀστρίων* καὶ μάλιστα τῶν *πλαγιοκλάστων* ἢ *πλαγιοσχίστων*. Εὑρίσκεται εἰς ὡραίους ἐπιπεφυκότας κρυστάλλους, ἔχοντας μορφὴν ἀναπτύξεως ἀνάλογον πρὸς τοὺς κρυστάλλους τοῦ *ἀλβιτου*. Εἶναι ἄχρους καὶ διαφανὴς ἢ λευκὸς καὶ ἀδιαφανής. Ἔχει λάμψιν ὑαλώδη ἢ μαργαριτώδη καὶ εἰδικὸν βάρος $= 2{,}76$. Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι πυριτικὸν ἀργίλλιον μὲ πυριτικὸν ἀσβέστιον μὲ χημικὸν τύπον $Ca\,Al_2\,Si_2\,O_8$. Ἡ ἀνορθιτικὴ αὐτὴ οὐσία παρίσταται συμβολικῶς ἐν τῇ ὀρυκτολογίᾳ διὰ τοῦ συμβόλου A.ι.

Ὁ ἀνορθίτης ἐκτὸς τῆς ἀνορθιτικῆς του οὐσίας ἐμπεριέχει καὶ ἀλβιτικὴν (ἀλβίτην Ab) κατὰ τὰς ἀναλογίας $Ab_1\,An_8 - Ab_0\,An_1$. Ὑπὸ τῶν ὀξέων ἀποσαθροῦται τελείως.

Παρουσιάζεται ἐπιπεφυκὼς ἐπὶ ἀδένων τῶν ἡφαιστείων ἀναβλημάτων τοῦ Somma καὶ εἰς τὸ Monzoni. Ἐπίσης ἐμπεφυκὼς ὡς συστατικὸν ἐντὸ ἐντελῶς βασικῶν ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων, ὅπως εἰς τοὺς ὀλιβινοφόρους γάββρους καὶ νορίτας, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν διὰ μεταμορφώσεως παραγομένους κρυσταλλοπαγεῖς σχιστολίθους. Σπανίως ἐπίσης ἐντὸς διοριτῶν, διαβασῶν, πορφυριτῶν καὶ τεσχενιτῶν, ὡς καὶ ἐντὸς βασαλτῶν καὶ μετεωριτῶν λίθων.

Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθη ὡς κύριον συστατικὸν τῶν ἐνδοπολυγενῶν ἐγκλεισμάτων τῶν *σαντορινιτῶν* τῆς *Σαντορίνης* ὡς καὶ τῶν λαβῶν τῶν δύο τελευταίων ἐκρήξεων τοῦ ἡφαιστείου τῆς νήσου ταύτη (τοῦ Γεωργίου 1866—1870 καὶ τῆς Δάφνης 1925—1926), μὲ φασσαΐτην, ὀλιβίνην, μαγνητίτην, τιτανίτην καὶ βολλαστονίτην. Τὰ ἐγκλείσματα ταῦτα εἶναι τμήματα λάβας, τὰ ὁποῖα ἔπαθον *ἐνδομορφισμόν*, συμπαρέσυραν δηλ. κατὰ τὴν ἀνέξοδόν των τεμάχια ἀσβεστολίθου ἀπὸ τὸ ὑπόβαθρον τοῦ ἡφαιστείου. Τὰ τεμάχια ταῦτα ἀπερροφήθησαν κατόπιν ὑπὸ τῶν τμημάτων τῆς λάβας καὶ ἐσχηματίσθησαν οὕτω τὰ ἀνωτέρω συσσωματώματα τῶν ὀρυκτῶν, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι πλούσια εἰς ἀσβέστιον. Γ. Κ. Γ.

ἀνορθιτῖται (Anorthitfelse) *[Πετρογρ.]*. Πετρώματα ἐκ τῆς Minnesota χαρακτηριζόμενα διὰ τῆς ἀφθονίας τοῦ ἀνορθίτου. Ὠνομάσθησαν οὕτω ὑπὸ τοῦ Irving. Γ. Κ. Γ.

ἀνορθογραφία (ἡ)· τὸ νὰ μὴ ὀρθογραφῇ τις τὰς λέξεις, ἡ ἐσφαλμένη γραφὴ τῶν λεξεων· || τὸ ὀρθογραφικὸν λάθος.

ἀνορθόγραφος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· παθητ. ὁ μὴ ὠρθογραφημένος, ὁ μὴ γεγραμμένος κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὀρθογραφίας: «ἀνορθόγραφος ἐπιστολή».

ἀνορθογράφος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ὀρθογραφῶν τὰς λέξεις, ὁ σφαλλόμενος περὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων. (Θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν προπαροξύτονον τονισμὸν ὡς συνθέτου λέξεως ἀπὸ τοῦ ἀρνητικοῦ *ἀν—*· ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ κανόνα τὰ μεταβατικῆς σημασίας σύνθετα εἰς —*ος* μὲ τὸ δεύτερον συνθετικὸν ῥῆμα παροξύνονται, μετὰ τούτων συνεξέδραμε καὶ τὸ προκείμενον, οὗτινος ἡ σημασία εἶναι ἐπίσης μεταβατική.) Β. Φ.

ἀνορθογραφῶ *(—έω)*· εἶμαι ἀνορθογράφος, κάμνω ὀρθογραφικὰ σφάλματα.

ἀνορθοΐτης (Anorthoït) *[Ὀρυκτολ.]*. Κίτρινοι κρύσταλλοι τοῦ τρικλινοῦς συστήματος ἐντὸς ἐρυθροῦ ἀσβεστολίθου παρὰ τὸ Sillböle εἰς τὸ Helsinge τῆς Φινλανδίας, θεωρούμενοι ὑπὸ τοῦ Wilk ὡς *ἀνορθίτης*, ὅστις διὰ «μοριακῆς μεταβολῆς» μετεμορφώθη εἰς τὸ ἰσομερὲς πρὸς αὐτὸν ὀρυκτὸν «*σκαπόλιθον*». Γ. Κ. Γ.

ἀνορθόκλαστον (τὸ) (Anorthose, Anorthoklas, Natronmikroklin, Mikloklinalbit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περιλαμβάνονται ὅλοι οἱ *ἄστριοι*, οἱ ὁποῖοι κρυσταλλοῦνται κατὰ τὸ τρικλινὲς κρυσταλλικὸν σύστημα, καὶ παράγονται ἐκ τῆς ἰσομόρφου παραμίξεως ἀλβιτικῆς οὐσίας (Ab) καὶ ὀρθοκλάστου. Ἡ ἀνλογία τοῦ Ab πρὸς τὸ ὀρθόκλαστον ποικίλλει ἀπὸ 2: 1 μέχρι 4, 5: 1, πάντοτε ὅμως ἐνυπάρχει καὶ ὀλίγη ἀνορθιτικὴ οὐσία (An), συνεπῶς ὀλίγον ἀσβέστιον. Χημικῶς ἐξεταζόμενον τὸ ὀρυκτὸν τοῦτο εἶναι πυριτικὸν ἀργίλλιον μὲ πυριτικὸν νάτριον καὶ κάλιον, ἔχει δὲ χημικὸν μοριακὸν τύπον (Nak) $Al\,Si_3\,O_8$.

Οἱ κρύσταλλοι τοῦ ἀνορθοκλάστου φαινομενικῶς εἶναι ἁπλοῖ. ὁμοιάζοντες πρὸς τοὺς τῶν ἄλλων ἀστρίων. Πραγματικῶς ὅμως εἶναι πολύδυμοι κατὰ τοὺς νόμους διδυμίας τοῦ ἀλβίτου καὶ περικλινοῦς. Τὸ εἰδικὸν βάρος του εἶναι 2,58—2,6.

Τὸ ἀνορθόκλαστον εἶναι γνωστὸν μέχρι τοῦδε μόνον ἐντὸς ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων καὶ δὴ ἐντὸς ἐκχύτων πετρωμάτων καταγομένων ἐκ φογαϊτικῶν μαγμάτων Ἀνορθόκλαστον ἐπίσης εἶναι οἱ ὅμοιοι πρὸς *σανίδινον* κρύσταλλλοι ἐκ τῶν λαβῶν τῆς νήσου Παντελλερίας καὶ οἱ ἄστριοι μὲ ῥομβικὴν ἢ φακοειδῆ διατομὴν τῶν ῥομβοπορφυρῶν τῆς νοτίου Νορβηγίας. Γ. Κ. Γ.

ἀνορθοσῖται (Anorthosite) *[Πετρογρ.]*. Οἱ ἀνορθοσῖται ἀποτελοῦν οἰκογένειαν πετρωμάτων πλουτωνείων ὑπιδιομόρφως κοκκωδῶν,, τὰ ὁποῖα συνίστανται κυριολεκτικῶς ἐκ μεσοξίνων μέχρι βασικῶν ἀσβεστονατρούχων ἀστρίων. Πολὺ συχνὰ εἶναι γεωλογικῶς συνδεδεμένα μὲ διοριτικὰ γαββροειδῆ καὶ ἰδιαιτέρως νοριτικὰ πετρώματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται δι' ἐλαττώσεως τῶν ἐγχρόων συστατικῶν. Σπανιώτερον πολὺ συναντῶνται καθ' ὅμοιον τρόπον μὲ βασικὰ ἀλκαλικὰ πετρώματα, ὡς π. χ. ἐσσεξίτας, σογκινίτας καὶ θεραλίθους (π. χ. εἰς τὸ ὄρος Brome, Monteregian Hills). Ἀφ' ἑτέρου παρουσιάζονται ἀνορθοσῖται εἰς γεωλογικῶς αὐτοτελεῖς μάζας μεγάλης ἐκτάσεως. Εἰς τὴν περιοχὴν Morin βορείως τοῦ Montreal κατέχουν ἔκτασιν 2500 τετρ. χιλιομέτρων καὶ εἰς τὸ Saguenay river καὶ Λίμνην Ἁγ. Ἰωάννου βορείως τῆς Queber περίπου 30.000 τετραγ. χιλιομ.

Τὸ κυριαρχοῦν εἶδος ἀστρίου εἶναι ὁ λαβραδορίτης ἢ ὁ βυτοβνίτης (σπανιώτερον ἀνορθίτης ἢ ἀνδεσίνης). Ὡς πρόσθετα συστατικὰ παρουσιάζονται κατὰ πρῶτον μονοκλινεῖς καὶ ῥομβικοὶ πυρόξενοι (πυροξενικοὶ ἀνορθοσῖται), κατόπιν κεροστίλβη (κεροστιλβικοὶ ἀνορθοσῖται) καὶ σπανιώτατα βιοτίτης. Ὅταν ὑπάρχῃ καὶ ὀλιβίνης γίνονται οἱ *ὀλιβινικοὶ ἀνορθοσῖται*, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν μετάβασιν εἰς τοὺς *ἀττακεολιθους*. Ἐπίσης σποραδικῶς παρουσιάζεται τιτανιοσίδηρος, ἐρυθρὸς κοινὸς γρανάτης καὶ ζιρκόνιον.

Οἱ ἀνορθοσῖται ἔχουν μεγάλην ἐξάπλωσιν κατὰ μῆκος τοῦ ἀνατολικοῦ κρασπέδου τῆς *καναδικῆς ἀσπίδος* (Kanadischer Schild). Ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τοῦ Labrador, κάτω τῶν 52° βορ. πλάτους, μέχρι τοῦ Montreal παρουσιάζεται σειρὰ ἐμφανίσεων, αἵτινες ἔχουν συνέχειαν εἰς τὴν βορειοανατολικὴν ἀκτὴν τῆς Huronsee καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Rainy Lake παρὰ τὰ σύνορα τῆς Μιννεσότας καὶ τῆς Ὀντάριο. Ἐπίσης εἶναι ἐξηπλωμένοι εἰς τὰ ὄρη Adirondak καὶ παρὰ τὴν λίμνην Champlain εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἐπίσης εὑρίσκονται εἰς τὰς Ἰνδίας μαζὶ μὲ *σαρνοκίτας*, εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν Νορβηγίαν ὅπου ὀνομάζονται *λαβραδοριτῖται* (Labradorfelse). Εἰς τὴν περιοχὴν Zitomir καὶ Owrucz (Wolhynien) εὑρίσκονται ὀλιβινιοῦχοι ἀνορθοσῖται *(περθιτοφυραι)*.

Μαζὶ μὲ τοὺς ἀνορθοσίτας παρουσιάζονται μᾶζαι μεταλλευμάτων, ἐχόντων σημαντικὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιεκτικότητα τιτανίου. Οὕτω παρὰ τὸ Ruoutevare εἰς τὴν Σουηδίαν Λαπλανδίαν παρουσιάζονται ἐντὸς τοῦ ἀνορθοσίτου μᾶζαι σιδηρομεταλλευμάτων, σχεδὸν ἐλεύθεραι πυριτικῶν ἁλάτων. Τὰ μεταλλεύματα ταῦτα συνίστανται κυρίως ἐκ μαγνητίτου καὶ ἰλμενίτου. Ἐπίσης ἐντὸς τῶν ἀνορθοσιτῶν τοῦ St. Urbain εἰς τὸ Quebec παρουσιάζονται φλέβες καὶ φακοὶ μὲ αἱματίτην, ἰλμενίτην καὶ ἄλλα ὀρυκτὰ (οἱ καλούμενοι *οὐρμπαινῖται*). Γ. Κ. Γ.

—**ἀνορθοσιτικὰ**—*γαββροειδῆ μάγματα [Πετρογρ.]*. Ταῦτα χαρακτηρίζονται—κατὰ τὸν Niggli—διὰ τῶν ἀκολούθων χημικῶν μεγεθῶν: si $= 130 \pm 50$ τὸ al καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ τὸ c μεγαλύτερα τοῦ 30· τὸ fm κυμαίνεται περὶ τὸ 20· τὸ alk ὀλίγον μεγαλύτερον τοῦ 10, ἀλλὰ καὶ συχνὰ πολὺ κατώτερον. Ἐνταῦθα ὑπάγονται εἴδη τινὰ γάββρων καὶ πυροξενικῶν ἀνορθοσιτῶν. Γ. Κ. Γ.

— **ἀνορθοσιτικὴ** *πλευρικὴ σειρὰ μαγμάτων* (Anorthositische Zweigreihe) *[Πετρογρ.]*. Οὕτω καλεῖται—κατὰ τὸν Niggli—σειρὰ μαγμάτων, ἀνηκόντων εἰς τὰ μάγματα τῆς *ἀσβεστο-αλκαλιούχου σειρᾶς*. Εἰς τὴν σειρὰν ταύτην ὑπάγονται δύο κατηγορίαι μαγμάτων: τὰ *ἀνορθοσιτικὰ-γαββροειδῆ*,

Digitized by Google

καὶ τὰ *ἀνδεσινιτικὰ* μέχρι *λαβραδοριτικὰ* (Andesin-bis labradorfelsitische Magmen). Γ. Κ. Γ.

— **ἀνορθοσιτικὸς** *γνεύσιος* (Anorthosit gneis) *[Πετρογρ.]*. Πετρωμα γνωστὸν ἐκ τῶν See Alpen μεταξὺ τοῦ Rocca Miana καὶ Vallarso. Γ. Κ. Γ.

ἀνορθῶ (*—όω*)· παρατ. *ἠνώρθουν* ἀόρ. *ἠνώρθωσα*· τὶ κατακείμενον καθιστῶ ὀρθόν, ἀναστηλώνω, ἀνεγείρω· || μεταφ. ἀποκαθιστῶ τι, ἐπανορθῶ: «προσπαθῶ νὰ ἀνορθώσω τὰ οἰκονομικά μου»· || μεσ. *ἀνορθοῦμαι*· ἀνεγείρομαι: «ἀνορθοῦνται αἱ τρίχες μου ἀπὸ τὴν φρίκην».

ἀνόρθωσις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *ἀνορθῶ*· ἀναστήλωσις, ἀνέγερσις, ἀποκατάστασις, ἐπανόρθωσις.

— **ἀνόρθωσις** *[Γεωγρ.]*. Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ γεωλογίᾳ το φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον στρώματα πετρωμάτων, ἀρχικῶς ὁριζοντίως ἐστρωμένα, ἀνυψώθησαν κατὰ τὸ ἓν ἄκρον των συνεπείᾳ θλίψεων ὑπ' ὀρεσιγόνων δυνάμεων. Γ. Κ. Γ.

—«**Ἀνόρθωσις**».—1) Ἐφημερὶς πολιτικὴ καὶ τῶν εἰδήσεων ἐν Καλάμαις. Ἔτος Α'—Β', 1882—1886.

—2) Ἐφημερὶς πολιτική, δικαστικὴ καὶ τῶν εἰδήσεων τοῦ νομοῦ Ἀργολιδοκορινθίας. Ἰδιοκτήτης Γ. Δ. Γρυβάκης. Ἔτος 1911—1917. Ἐν Ναυπλίῳ.

—3) Εφημερὶς καθημερινή, ὄργανον τῶν ἐφέδρων Κρήτης. Διευθυντὴς Α. Μ. Ζωγράφου. Ἡράκλειον. Ἔτος 1916—1926.

ἀνορθωτὴς (ὁ)· ὁ ἀνορθῶν, ὁ ἀναστηλωτής, ὁ ἀποκαταστατης.

— *[Ἠλεκτρολ.]* Ἀνορθωταὶ (redresseur, Gleichrichter) ὀνομάζονται ἐν τῇ ἠλεκτροτεχνίᾳ συσκευαὶ αἵτινες χρησιμεύουσι διὰ τὴν μετατροπὴν τοῦ ἐναλλασσομένου ρεύματος εἰς συνεχές. Ὡς γνωστὸν τὰ ἐναλλασσόμενα ρεύματα εἶναι ἀκατάλληλα διὰ τὴν φόρτισιν συσσωρευτῶν, δεδομένου ὅτι ταῦτα, ἕνεκα τῆς περιοδικῶς μεταβαλλομένης φορᾶς τοῦ ρεύματος, δὲν δύνανται νὰ προκαλέσωσιν ἠλεκτρόλυσιν. Παρίσταται συνεπῶς ἡ ἀνάγκη, ἐν περιοχαῖς ἐν αἷς τὸ δίκτυον τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας τροφοδοτεῖται δι' ἐναλλασσομένου ρεύματος, νὰ μετατρέπωμεν τοῦτο εἰς ρεῦμα τῆς αὐτῆς φορᾶς, ὅπερ νὰ δύναται νὰ προκαλέσῃ φαινόμενα ἠλεκτρολύσεως καὶ ἑπομένως νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ δι' αὐτοῦ φόρτισις τῶν συσσωρευτῶν. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ἐν τῇ πράξει διὰ τῶν *ἀνορθωτῶν*.

Ὡς γνωστὸν ἡ παραγωγὴ ὑψηλῆς συνεχοῦς τάσεως, τάξεως μεγέθους 10.000 Volt καὶ ἄνω, διὰ συνήθους δυναμοηλεκτρικῆς μηχανῆς προσκρούει εἰς σοβαρὰς τεχνικὰς δυσχερείας. Ἐν τούτοις ὅμως τὸ πρόβλημα τοῦτο δύναται νὰ λυθῇ ἐπιτυχῶς διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ἐναλλασσομένου ρεύματος ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἀνορθωτάς. Πράγματι ἡ παραγωγὴ ἐναλλασσομένης ὑψηλῆς τάσεως εἶναι σήμερον εὐχερεστάτη, δεδομένου ὅτι ἡ χαμηλὴ ἐναλλασσομένη τάσις, ἣν παρέχουσιν οἱ ἐναλλακτῆρες δύναται εὐκόλως νὰ μετατραπῇ εἰς ὑψηλὴν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως μετατροπέως (transformateur). Ἀκολούθως δὲ ἡ ὑψηλὴ ἐναλλασσομένη τάσις μετατρέπεται εἰς ὑψηλὴν συνεχῆ τάσιν τῇ βοηθείᾳ ἀνορθωτῶν.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ τελειοποίησις τῶν ἀνορθωτῶν ἔφθασεν εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε σήμερον κατὰ πάσας τὰς ἀνωτέρω ἐνδιαμέσους μετατροπὰς πρὸς παραγωγὴν συνεχοῦς ὑψηλῆς τάσεως αἱ ἀπώλειαι, αἵτινες λαμβάνουσι χώραν, εἶναι λίαν μικραὶ εἰς τρόπον, ὥστε ἡ διάταξις τοῦ ἀνορθωτοῦ λειτουργεῖ ὑπὸ λίαν μεγάλην οἰκονομικὴν ἀπόδοσιν. Ἀνορθωτῶν χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ πράξει ἐπιτυχῶς διάφοροι τύποι. Οὕτω διακρίνομεν ἀνορθωτὰς μηχανικούς, ἀνορθωτὰς ἠλεκτρολυτικούς, ἀνορθωτὰς ἠλεκτρονικούς, ἀνορθωτὰς κρυσταλλικούς, ἀνορθωτὰς δι' ὑδραργύρου.

α') ***Μηχανικοὶ ἀνορθωταί***: Οὗτοι χρησιμοποιοῦνται εὐρύτατα εἰς ἐγκαταστάσεις ἀκτίνων Ραῖντγκεν ὡς καὶ εἰς ἐγκαταστάσεις φορτίσεως

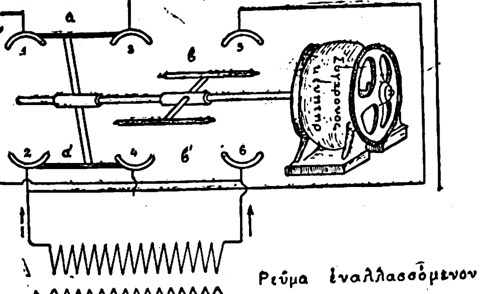

Ανορθωτὴς μηχανικός.

συσσωρευτῶν. Ἐν παρατιθεμένῃ εἰκόνι δεικνύεται λίαν εὔχρηστος τύπος τοιούτου ἀνορθωτοῦ δι' ἐγκατάστασιν ἀκτίνων Ραῖντγκεν, τροφοδοτουμένην δι' ἐναλλασσομένου ρεύματος ὑψηλῆς τάσεως, μέσῳ μετατροπέως (βλ. *ἀκτῖνες* ***Ραῖντγκεν***). Ἀποτελεῖται ἐκ δύο ζευγῶν μεταλλικῶν στελεχῶν αα' καὶ ββ', διατεταγμένων καθέτως πρὸς ἄλληλα. Τὰ μεταλλικὰ στελέχη ὡς ἐκ τῆς περιστροφῆς τοῦ ἄξονος ἐφ' οὗ εἶναι προσηρμοσμένα, καὶ εἰς ὃν ἡ κίνησις μεταδίδεται τῇ βοηθείᾳ συγχρόνου ἐναλλακτῆρος τροφοδοτουμένου ὑπὸ τῆς πηγῆς τοῦ ἐναλλασσομένου ρεύματος, ἀποκαθιστῶσιν ἐπαφὴν τὸ μὲν α μετὰ τῶν μεταλλικῶν στελεχῶν 1 καὶ 3, τὸ δὲ α' μετὰ τῶν 2 καὶ 4, ὅτε τὸ ρεῦμα ὁδεύει ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κυκλώματι κατὰ τὴν φορὰν τοῦ βέλους. Καθ' ἣν ὅμως στιγμὴν τὸ ρεῦμα πρόκειται νὰ ἀλλάξῃ φοράν, διακόπτεται ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐπαφῆς μεταξὺ 1—3 καὶ α', 2—4 καὶ α καὶ ἀποκαθίσταται ἐπαφὴ τοῦ β πρὸς τὸ 3 καὶ 5 καὶ τοῦ β' πρὸς τὰ 4 καὶ 6, ἐξ οὗ εὐκόλως καταφαίνεται ὅτι τὸ ρεῦμα ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κυκλώματι διατηρεῖ πάλιν τὴν αὐτὴν φορὰν ὡς καὶ προγενεστέρως. Διὰ τῆς τοιαύτης διατάξεως, ἥτις ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν μηχανικὸν ἀντιστροφέα τῆς φορᾶς τοῦ ρεύματος, παρατηροῦμεν ὅτι κατορθοῦμεν ὥστε ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κυκλώματι νὰ κυκλοφορῇ πάντοτε ρεῦμα τῆς αὐτῆς φορᾶς.

Ἕτερος τύπος μηχανικοῦ ἀνορθωτοῦ ἢ μᾶλλον ἠλεκτρομαγνητικοῦ εἶναι ὁ καλούμενος *ταλαντευόμενος ἀνορθωτὴς* (Pendelgleichrichter). Ἀποτελεῖται οὗτος (βλ. εἰκόνα) ἐξ ἠλεκτρομαγνήτου Η, ὅστις κατὰ τὸ ἓν ἄκρον φέρει ὁπλισμὸν δυνάμενον νὰ ταλαντεύεται περὶ τὸν ἄξονα Δ καὶ ἔναντι τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἐλατηριοειδὴς ἐπαφὴ Γ. Ἡ διάρκεια ταλαντώσεως τοῦ κινητοῦ ὁπλισμοῦ δύναται νὰ μεταβάλληται ἐντὸς ὡρισμένων ὁρίων διὰ τῶν ἐλατηρίων ε ε. Τὸ ἐναλλασσόμενον ρεῦμα διαβιβάζεται διὰ τῆς πρωτευούσης περιελίξεως μετατροπέως, ἐνῷ ἡ δευτερεύουσα περιέλιξις περιλαμβάνουσα καὶ τὴν πρὸς φόρτισιν συστοιχίαν συσσωρευτῶν συνδέεται πρὸς τὸν ἀνορθωτὴν

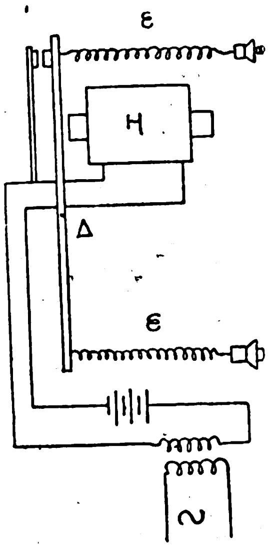

Ταλαντευόμενος ἀνορθωτής.

ὡς δεικνύεται ἐν τῇ εἰκόνι. Τὸ ρεῦμα διέρχεται τὴν ἐλατηριοειδῆ ἐπαφὴν Γ καὶ ἐφ' ὅσον ὁ κινητὸς ὁπλισμὸς εὑρίσκεται ἐν ἐπαφῇ πρὸς αὐτὴν τὸ ρεῦμα φορτίζει τὸν συσσωρευτήν. Ἡ ἐπαφὴ αὕτη ἀποκαθίσταται καθ' ἑκάστην ἡμιταλάντωσιν τοῦ κινητοῦ ὁπλισμοῦ, ἐὰν ἡ περιέλιξις τοῦ ἠλεκτρομαγνήτου διαρρέεται μόνον ὑπὸ τοῦ ἐναλλασσομένου ρεύματος· διὰ καταλλήλου ὅμως συνδεσμολογίας ἡ περιέλιξις τοῦ ἠλεκτρομαγνήτου διαρρέεται ταυτοχρόνως ὑπό τε τοῦ συνεχοῦς ρεύματος τῆς ὑπὸ φόρτισιν συστοιχίας καὶ ὑπὸ τοῦ ἐναλλασσομένου. Ὡς ἐκ τούτου ἡ μία τῶν ἐναλλαγῶν, ἡ ἔχουσα τὴν φορὰν τοῦ συνεχοῦς ρεύματος τῆς συστοιχίας προκαλεῖ ἰσχυρότερον μαγνητικὸν πεδίον ἢ ἡ ἑτέρα. Ὡς ἐκ τούτου κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ ἠλεκτρομαγνήτης ἕλκει ἰσχυρότερον τὸν ὁπλισμὸν ἢ κατὰ τὴν δευτέραν. Διὰ καταλλήλου ρυθμίσεως τῆς διατάξεως ἐπιτυγχάνομεν τὴν χρησιμοποίησιν, ἐν τῷ κυκλώματι φορτίσεως, τῆς μιᾶς μόνον τῶν ἐναλλαγῶν, ἤτοι ρεύματος τῆς αὐτῆς φορᾶς. Ἡ ἐπαφὴ εἰς Γ δέον νὰ ἀποκαθίσταται κατὰ τοιαύτας στιγμὰς ὅταν ἥ τε συστοιχία καὶ τὸ ρεῦμα παρουσιάζουσι τὴν αὐτὴν τάσιν. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἐπιτύχωμεν ἀκριβῶς, ἐπιτυγχάνομεν διὰ καταλλήλου πεδήσεως τοῦ ταλαντευομένου ὁπλισμοῦ τὴν ἄρσιν τοῦ ἀνωτέρω μειονεκτήματος.

Παρομοία συσκευὴ πρὸς τὴν ἀνωτέρω περιγραφεῖσαν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς παραγωγὴν ἐναλλασσομένου ρεύματος ἐκ συνεχοῦς τοιούτου. Ἡ συσκευὴ αὕτη (βλ. εἰκόνα) ἀποτελεῖται ἐκ σιδηροῦ πυρῆνος 3 φέροντος δύο περιελιξεις, μίαν ἐκ λεπτοῦ καὶ ἑτέραν ἐκ παχέος σύρματος. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ σιδηροῦ πυρῆνος ὑφίστανται δύο ἰσχυρὰ ἐλατήρια μετ' ἐπαφῶν 7, 7, μεταξὺ τῶν ὁποίων δύναται νὰ κινῆται ὁ ταλαντευόμενος ὁπλισμός, ὅστις ἀποτελεῖται ἐξ ὁριζοντίου βραχίονος 5, 5 καὶ ἐκ τοῦ καθέτου στελέχους 6. Ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου βραχίονος περιελίσσονται δύο πηνία, ὧν ἡ περιέλιξις διαρρέεται ὑπὸ τοῦ συνεχοῦς ρεύματος εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀναπτύσσωνται εἰς 5. 5 δύο βόρειοι πόλοι. Τὸ συνεχὲς ρεῦμα εἰσάγεται ἀπὸ τοῦ κάτωθεν καὶ δεξιόθεν ἀκροδέκτου καὶ ὁδεύει ἐκ τοῦ θετικοῦ πόλου πρὸς τὴν ἐπαφὴν 4,

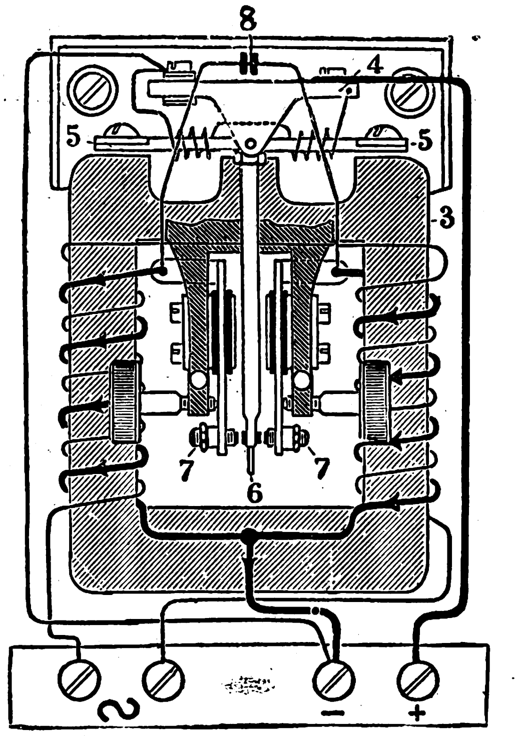

Ἀνορθωτὴς μετατρέπων συνεχὲς ρεῦμα εἰς ἐναλλασσόμενον.

ἔνθα διαχωρίζεται εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ ἓν μὲν ὁδεύει μέσῳ τῶν πηνίων 5, 5 πρὸς τὸν ἀρνητικόν, ἐνῷ τὸ ἕτερον μέρος διέρχεται μέσῳ τοῦ καθέτου στελέχους 6 καί,—ἐφ' ὅσον τοῦτο εὑρίσκεται εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην τῶν ἐπαφῶν 7, 7, —φέρεται πρὸς τὸν ἀρνητικὸν πόλον. Κατὰ τὴν θέσιν ἰσορροπίας ἀμφότερα τὰ ἄκρα τοῦ ὁριζοντίου στελέχους 5, δὲν ἀφίστανται ἀκριβῶς ἐξ ἴσου ἀπὸ τοῦ σιδηροῦ πυρῆνος καὶ συνεπείᾳ τούτου ἅμα τῇ διεγέρσει τοῦ ὁριζοντίου στελέχους τὸ ἓν τῶν σκελῶν, π. χ. τὸ ἀριστερόν, ἕλκεται ἰσχυρότερον. Ὡς ἐκ τούτου τὸ στέλεχος 6 τίθεται εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὴν δεξιόθεν τῶν ἐπαφῶν 7, οὕτω δὲ ἡ δεξιὰ πλευρὰ τῆς συσκευῆς διαρρέεται ὑπὸ συνεχοῦς ρεύματος, ὅπερ δεξιόθεν ἀναπτύσσει νότιον μαγνητικὸν πόλον καὶ ἀριστερόθεν βόρειον. Τότε ὅμως τὸ κινητὸν στέλεχος μετατίθεται ἀντιθέτως καὶ ἀποκαθίσταται οὕτως ἡ ἐπαφὴ μεταξὺ 6 καὶ 7, οὕτω δὲ ἀριστερόθεν ἀναφαίνεται νότιος καὶ δεξιόθεν βόρειος μαγνητισμός. Τὰ δύο σκέλη ὅθεν ὑφίστανται διαρκῆ ἀπομαγνήτισιν καὶ συνεπείᾳ τούτου γεννᾶται ἐν τῇ περιελίξει διὰ λεπτοῦ σύρματος, ὅταν αὕτη κλεισθῇ εἰς κύκλωμα, ρεῦμα ἐναλλασσόμενον. Ἡ συχνότης τοῦ ρεύματος εἶναι ἴση πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν παλμῶν τοῦ ταλαντευομένου στελέχους. Ἐκ τῆς πρωτευούσης περιελίξεως λαμβάνεται διακλάδωσις πρὸς συμπυκνωτήν, ὅστις σκοπὸν ἔχει νὰ ἐξουδετεροῖ τὸν σπινθῆρα τὸν προερχόμενον ἐκ τῆς διακοπῆς τοῦ ρεύματος.

Ἠλεκτρολυτικοὶ ἀνορθωταί: Κατὰ τὴν ἠλεκτρόλυσιν ὡρισμένου διαλύματος συμβαίνει πολλάκις τὸ ἀποτιθέμενον προϊὸν τῆς ἠλεκτρολύσεως ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῶν ἠλεκτροδίων νὰ σχηματίζῃ μετὰ τούτου ἕνωσιν τοιαύτην, ἥτις νὰ εἶναι κακὸς ἀγωγὸς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ὅτε ἡ δίοδος τοῦ ρεύματος διακόπτεται. Λέγομεν δ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὅτι ἀνεπτύχθη εἰς τὴν ἐν λόγῳ περιοχὴν *μεγάλη ἀντίστασις διαβάσεως* (Uebergangs widerstand) τοῦ ρεύματος.

Πρότυπον παράδειγμα τοῦ ἀνωτέρω φαινομένου τούτου ἀποτελεῖ ἡ ἠλεκτρόλυσις διττανθρακικοῦ νατρίου ὅταν ὡς θετικὸν ἠλεκτρόδιον χρησιμεύῃ ἀργίλλιον. Ἐκ τῆς ἠλεκτρολύσεως ἀποχωρίζεται ὀξυγόνον ὅπερ ἐπικαθήμενον ἐπὶ τοῦ ἀργιλλίου σχηματίζει μετὰ τούτου ἕνωσιν, ἥτις προβάλλει εἰς τὴν δίοδον τοῦ ρεύματος τόσον μεγάλην ἀντίστασιν, ὥστε ἐπέρχεται ἀπότομος διακοπὴ τούτου. Ἐὰν ἡ ἐφαρμοζομένη ἠλεκτρεγερτικὴ δύναμις δὲν εἶναι ἀνωτέρα τῶν 100 volt καὶ ὡς ἄνοδος χρησιμοποιῆται ἀργίλλιον, διὰ τοῦ ἀνωτέρω ἠλεκτρολυτικοῦ δοχείου διέρχεται λίαν ἀσθενὲς ρεῦμα, ὀλίγων μόλις χιλιοστοαμπέρ, ἐνῷ δι' ἐφαρμογῆς μεγαλυτέρας τάσεως παρατηρεῖται ἡ δίοδος ἰσχυροτέρου ρεύματος. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ὁσάκις ὡς ἄνοδος χρησιμοποιεῖται ἀργίλλιον ἐν διαλύματι διττανθρακικοῦ νατρίου, παρακωλύεται ἡ δίοδος τοῦ ρεύματος, ἐφ' ὅσον ἡ τάσις δὲν εἶνε ἀνωτέρα τῶν 100 volt· τοὐναντίον ἐὰν τὸ ἀργίλλιον συνδεθῇ πρὸς τὸν ἀρνητικὸν πόλον, τὸ ρεῦμα διέρχεται εὐχερῶς χωρὶς νὰ συναντᾷ ἀντίστασιν. Κατὰ συνέπειαν στοιχεῖον ἀποτελούμενον ἐκ θετικοῦ ἠλεκτροδίου ἀργιλλίου, καὶ ἀρνητικοῦ ἐξ οἱασδήποτε ὕλης (π. χ. σιδήρου, ἄνθρακος κ.λ.π.) ἐν διαλύματι διττανθρακικοῦ νατρίου, ἐπενεργεῖ ὡς βαλβὶς (Ventil) τοῦ ρεύματος, ἤτοι ἐπιτρέπει τὴν δίοδον αὐτοῦ μόνον κατὰ τὴν

Digitized by Google

φορὰν ἐκείνην, καθ' ἣν τὸ ἠλεκτρόδιον ἀργιλλίου εἶναι θετικὸς πόλος. Ἐὰν διὰ τῆς ὡς ἀνωτέρω ἠλεκτρολυτικῆς βαλβίδος διαβιβάσωμεν ἐναλλασσόμενον ρεῦμα, παρατηροῦμεν ὅτι διέρχεται διὰ τοῦ κυκλώματος μόνον ἡ μία τῶν ἐναλλαγῶν αὐ-

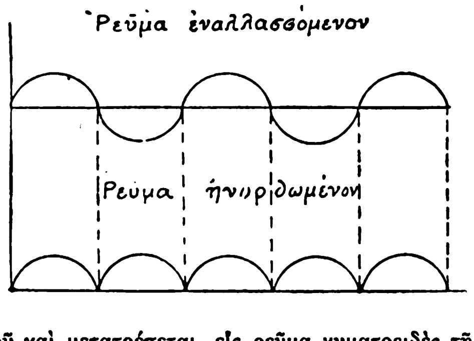

τοῦ καὶ μετατρέπεται εἰς ρεῦμα κυματοειδὲς τῆς αὐτῆς φορᾶς (βλ. σχῆμα).

Ἡ ὡς ἀνωτέρω περιγραφομένη ἀνόρθωσις τοῦ ἐναλλασσομένου ρεύματος δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐν τῷ κυκλώματι χρησιμοποίησιν καὶ τῶν δύο ἐναλλαγῶν καὶ ἑπομένως οὕτω ἐν τῷ κυκλώματι ἀπολαμβάνομεν τὸ ἥμισυ τῆς ἰσχύος. Ὅπως ἐπιτύχωμεν ἐν τῷ κυκλώματι τὴν χρησιμοποίησιν τῶν δύο ἐναλλαγῶν, ἐφαρμόζομεν εἰδικὴν διάταξιν

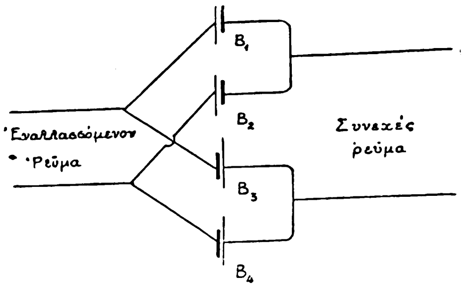

Σύνδεσις ἀνορθωτῶν.

ἥτις καλεῖται διάταξις Graetz καὶ δεικνύεται σχηματικῶς ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι, ἔνθα B_1, B_2, B_3, B_4 παριστῶσι τέσσαρα στοιχεῖα βαλβίδων.

Ὡς προανεφέραμεν, τὸ ρεῦμα τὸ προκῦπτον διὰ τῆς ἀνορθώσεως ἐναλλασσομένου ρεύματος δὲν εἶναι ἀπολύτως συνεχὲς ἀλλὰ κυματοειδὲ, ἤτοι ἡ ἔντασις αὐτοῦ εἶναι μεταβλητή. Ὅπως ἄρωμεν τὰς ἀνωμαλίας τῆς ἐντάσεως, χρησιμοποιοῦμεν εἰδικὰς ἐξομαλυντικὰς διατάξεις ἀποτελουμένας ἐκ συνδυασμοῦ συμπυκνωτῶν καὶ πηνίων αὐτεπαγωγῆς καταλλήλων μεγεθῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι *κυκλώματα φίλτρα*, δι' ὧν διερχόμενον τὸ κυματοειδὲς ρεῦμα ὑφίσταται ἐξομάλυνσιν εἰς τρόπον, ὥστε τὸ ἐξερχόμενον ἐκ τούτων ρεῦμα νὰ θεωρῆται καὶ πρακτικῶς συνεχές. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξομαλύνσεως στηρίζεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἐξ ἀνορθώσεως ἐναλλασσομένου ρεύματος προκῦπτον ρεῦμα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτελούμενον ἐκ δύο συνιστωσῶν, μιᾶς συνεχοῦς καὶ ἑτέρας ἐναλλασσομένης, ἡ δὲ χρησιμοποίησις τῶν κυκλωμάτων-φίλτρων ἀποσκοπεῖ τὴν ἀπομόνωσιν τῆς συνεχοῦς συνιστώσης εἰς τὸ κύκλωμα καταναλώσεως.

Ἡ ἀνωτέρω περιγραφεῖσα διάταξις ἀνορθώσεως ἐναλλασσομένου ρεύματος ἀναφέρεται εἰς τὴν περίπτωσιν μονοφασικοῦ ρεύματος. Διὰ καταλλήλου διατάξεως ἐκ στοιχείων βαλβίδων δυνά-

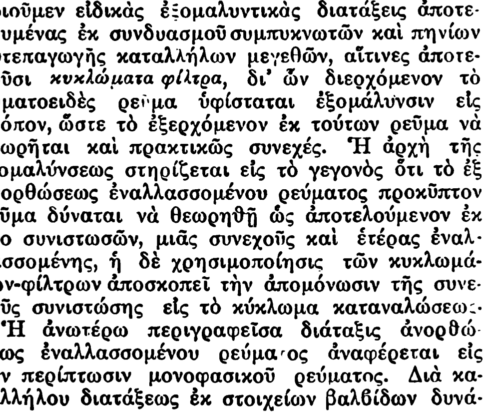

Σύνδεσις ἀνορθωτῶν διὰ τριφασικὸν ρεῦμα.

μεθα νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀνόρθωσιν τριφασικοῦ ἐναλλασσομένου ρεύματος, ἤτοι νὰ μετατρέψωμεν τριφασικὸν ἐναλλασσόμενον ρεῦμα εἰς συνεχὲς τοιοῦτον. Ἡ πρὸς τοῦτο χρησιμοποιουμένη διάταξις δεικνύεται ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι.

Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

— **ἀνορθωτὴς** ***ἠλεκτρονικός***· βλ. ἠλεκτρονικοὶ σωλῆνες, ἠλεκτρονικοὶ ἀνορθωταί.

— **ἀνορθωτὴς** ***κρυσταλλικός***· βλ. φωραταί.

— **ἀνορθωτὴς** ***ὑδραργυρικός***· βλ. τόξον βολταϊκόν, ὑδραργυρικοὶ ἀνορθωταί.

ἀνορθωτικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἱκανὸς ἢ ἁρμόδιος πρὸς ἀνόρθωσιν: «ἀνορθωτικαὶ προσπάθειαι», «ἀνορθωτικὰ μέσα».—Ἐπίρρ. *ἀνορθωτικῶς.*

ἀνόρκιστος, —*η,* —*ο*· ἰδιωματ., ὁ μὴ ὁρκισθείς, ὁ μὴ ὀμόσας, ἀνώμοτος.

ἀνορμήνευτος, —*η,* —*ο*· ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἐδόθη παρά τινος συμβουλή, ὁδηγία (*ὁρμηνειά*).

ἀνόρμιστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ προσορμισθεὶς εἰς ὅρμον, εἰς λιμένα.

ἄνορμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων ὅρμον ἢ ὅρμους, ἀλίμενος: «ἄνορμος παραλία, — νῆσος, — χώρα».

ἀνορτὴρ [*Τακτ.*]. Ἡ συνδετικὴ τοποθεσία ἀποκαλεῖται ἐνίοτε *ἀνορτήρ*, κατὰ πιστὴν μετάφρασιν τοῦ γαλλικοῦ bretelle. Ὁ ὅρος ἀνορτήρ, προκειμένου περὶ ἀμυντικῆς ὀργανώσεως, διὰ πρώτην φορὰν εἰσήχθη ἐν τῇ στρατιωτικῇ φρασεολογίᾳ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παγκοσμίου πολέμου 1914—1918. Ν. Κ.

ἀνόρυξις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *ἀνορύσσω*, ἡ ἐκσκαφή, ἄνοιγμα: «ἀνόρυξις τάφρου, — θεμελίων, — ὀχετοῦ κ.τ.τ.».

— [*Μεταλλευτ.*] Ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται ἀναφερόμενος εἰς τὰ ἔργα κατασκευῆς φρεάτων καὶ στοῶν· βλ. ἐξόρυξις.

ἀνορύσσω· ὀρύσσω, σκάπτω, ἀνοίγω: «ἀνορύσσω φρέαρ, — τάφρον, — θεμέλια κ.τ.τ.».

ἀνορχία ἢ *ἀνορχιδία* (γαλλ. anorchidie). Ἡ συγγενὴς ἔλλειψις ἀμφοτέρων τῶν ὄρχεων, ἡ κατάστασις τοῦ *ἀνόρχου* ἢ *ἀνόρχεω*. Ὅταν ἐλλείπῃ μόνον ὁ ἕτερος τῶν ὄρχεων, ἡ κατάστασις καλεῖται *μονορχία*. Ἡ ἀνορχία καὶ ἡ μονορχία πρέπει νὰ διαστέλλωνται τῆς *κρυψορχίας*, καθ' ἣν ὁ ὄρχις ἐπίσχεται ἐντὸς τῆς κοιλίας, ἔν τινι θέσει ἀπὸ τῆς ὀσφυϊκῆς χώρας, ἔνθα διαπλάσσεται, μέχρις ἐντὸς τοῦ βουβωνικοῦ πόρου. Ὁ *εὐνουχισμὸς* ἀποτελεῖ ἐπίκτητον ἀνορχίαν. Ἡ ἀνορχία καταργεῖ οὐ μόνον τὴν γεννητικὴν λειτουργίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἐκείνην ἔκκρισιν, ἐξ ἧς ἐξαρτῶνται ἡ γεννητικὴ διαφοροποίησις, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ὀργανισμοῦ, ἡ ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης καὶ ἡ διαμόρφωσις τῆς προσωπικότητος. Πειραματικὰ γεγονότα ἀλλεπάλληλα ἀρκούντως ἐπεβεβαίωσαν πάντα ταῦτα, οὐ μόνον ἐπὶ ζῴων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων (Bouin καὶ κυρίως Steinach). ΣΤ. ΣΠΕΡ.

ἀνοσήλευτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μὴ νοσηλευθείς, ὁ μὴ τυχὼν κατὰ τὴν ἀσθένειάν του ἰατρικῆς περιθάλψεως.

ἀνοσία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἄνοσος, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ νόσου, ὑγεία.

— [ΙΑΤΡ.] Καλοῦμεν *ἀνοσίαν* τὴν ἰδιότητα ἐκείνην, καθ' ἣν ἄτομα ἢ τάξεις ζῴων, ἐκτιθέμεναι εἰς τὴν ὑπὸ ὡρισμένου μικροβίου μόλυνσιν, δὲν ὑφίστανται ταύτην, ἐνῷ ἕτερα ζῷα ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους ὑποκύπτουσιν εἰς αὐτὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐκόλως. Ἡ τοιαύτη πρὸς τὰ παθογόνα μικρόβια ἀνοσία εἶναι *φυσικὴ* (ἢ *συγγενής*) καὶ *ἐπίκτητος*.

α΄) Φυσικὴ ἢ συγγενὴς ἀνοσία: Ἀπαντᾶται αὕτη ἐπὶ διαφόρων εἰδῶν ζῴων, ἐπὶ διαφόρων φυλῶν, ὡς καὶ ἐπὶ μεμονωμένων ἀτόμων. Ὑπὸ λοιμωδῶν τινων νόσων π. χ. προσβάλλονται μόνον οἱ ἄνθρωποι (*ἰλαρά, ὀστρακιὰ κλπ.*), ἀφ' ἑτέρου δὲ μόνον τὰ ζῷα (*πανώλης βοῶν, κλπ.*) καὶ ἐξ αὐτῶν μάλιστα ὡρισμένα μόνον εἴδη (π. χ. τὰ ἀναμηρυκαστικὰ εἶναι ἄνοσα πρὸς τὴν *μᾶλιν*, οἱ κύνες πρὸς τὸν *σπληνάνθρακα*, αἱ ὄρνιθες πρὸς τὸν *τέτανον* κ.λ.π). Οὐδὲν παθογόνον μικρόβιον ἔχει τὴν δύναμιν νὰ παράγῃ νοσηρὰ φαινόμενα ἐφ' ὅλων τῶν εἰδῶν τῶν ζῴων, ἐνῷ δὲ ἐπὶ τοῦ Α εἴδους ἀναπτύσσει τὸν μέγιστον βαθμὸν τῆς παθογόνου αὐτοῦ δυνάμεως, ὡς πρὸς τὸ Β εἶδος εἶναι τελείως ἀβλαβές. Ἀκόμη καὶ ἐλάχισται διαφοραὶ περὶ τὴν φυλὴν τῶν ζῴων ἔχουσι πολλάκις μεγάλην σημασίαν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἀνοσίαν. Ἀλλὰ συναντῶμεν πολλάκις διαρκούσης ἐπιδημίας τινὸς ἄτομα τοῦ αὐτοῦ εἴδους πεπροικισμένα διὰ μείζονος ἀντοχῆς πρὸς τὴν ἐπιδημοῦσαν νόσον. Οὕτω πλῆθος ἀνθρώπων εἶναι τελείως ἄνοσοι πρὸς τὴν ἰλαράν, ὀστρακιὰν καὶ τὴν εὐλογίαν, καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιδημιῶν δ' ἔτι τῆς χολέρας δὲν πάσχει ὑπ' αὐτῆς πᾶς ὁ φέρων τὸ χολερικὸν δονάκιον ἐν τῷ ἐντέρῳ αὐτοῦ, ἀλλὰ μέρος μόνον τῶν μολυνθέντων. Ἀλλ' ὅμως ἡ φυσικὴ ἀνοσία δὲν εἶναι ἀπόλυτος ἀλλὰ σχετικὴ (οὕτω τὰ νεαρὰ ἄτομα προσβάλλονται εὐκολώτερον ὑπὸ λοιμώξεώς τινος, πρὸς ἣν οἱ ἐνήλικες δείκνυνται ἄνοσοι), μειοῦσι δ' αὐτὴν ποικιλώτατα αἴτια, ὡς ἡ ἀσιτία, ἡ δίψα, ἡ ὑπερκόπωσις, ἡ κατάχρησις τοῦ οἰνοπνεύματος, ἡ ἀπότομος μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος καὶ ἄλλοι τινὲς λόγοι.

Πρὸς ἐπέλευσιν τῆς φυσικῆς ἀνοσίας συντελοῦσι τὰ *ἀμυντήρια* τοῦ σώματος, τά τε ἐξωτερικὰ καὶ τὰ ἐσωτερικὰ κυρίως, τ. ἔ. ἰδιά τινα κύτταρα τοῦ σώματος, ἔχοντα τὴν ἰδιότητα τῆς *φαγοκυτταρώσεως*, καὶ αἱ φυσιολογικῶς ἐν τῷ ὀρῷ τοῦ αἵματος ὑπάρχουσαι μικροβιοκτόνοι οὐσίαι, δηλ. αἱ *ἀλεξῖναι* καὶ αἱ *ὀψωνῖναι*.

β΄) Ἐπίκτητος ἀνοσία: Καλεῖται οὕτω ἡ ἀνοσία ἡ ἀποκτωμένη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἢ τῶν ζῴων μετὰ τὴν πάροδον λοιμώδους τινὸς νόσου, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν. Ἡ διάρκεια ταύτης ποικίλλει μεγάλως ἀναλόγως τῶν νοσημάτων. Ἐπὶ ἐνίων νόσων, ὡς βλενορροίας, διφθερίτιδος, ὑποστρόφου πυρετοῦ, πνευμονίας κ.λ.π., οὐδεμία ἀνοσία καταλείπεται, τέλος δὲ τὸ ἐρυσίπελας οὐ μόνον δὲν καταλείπει ἀνοσίαν, ἀλλὰ καὶ καθιστᾷ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ προσβληθέντας εὐπαθεστέρους πρὸς νέας προσβολὰς τῆς νόσου ταύτης. Ὑπὸ τοῦ Metschnikoff ἀπεδόθη ἡ ἐπέλευσις καὶ τῆς ἐπικτήτου ἀνοσίας εἰς τὴν φαγοκυττάρωσιν, καθότι κατ' αὐτὸν ὡς ἐκ τῆς ἐπελεύσεως τῆς νόσου αὔξεται ἡ μικροβιοβόρος δύναμις τῶν εἰδικῶν κυττάρων τοῦ σώματος, ἅτινα προσβάλλουσι τὰ ἔξωθεν εἰσδύομενα παθογόνα μικρόβια καὶ πέπτουσιν αὐτὰ μετὰ μείζονος ἐντάσεως ἢ πρὸ τῆς προσβολῆς τῆς νόσου. Φαίνεται ὅμως ὅτι σπουδαιότερον μέρος ἐν τῇ ἐπελεύσει τῆς ἐπικτήτου ἀνοσίας διαδραματίζουσιν αἱ ἐν τῷ αἵματι καὶ τοῖς ὑγροῖς ἐν γένει τοῦ σώματος, κατόπιν τῆς ἐπιδράσεως τῶν μικροβιακῶν ἀντιγόνων, παραγόμεναι εἰδικαὶ ἀμυντήριοι οὐσίαι, ἃς ἐκάλεσαν *ἀντισώματα*. Πολλάκις ὅμως ἡ ἐπίκτητος ἀνοσία δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὰ οὕτω παραγόμενα ἀντισώματα, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ εἰς εἰδικὴν ἀλλοίωσιν τῶν ἱστῶν ἢ συμπλεγμάτων τῶν κυττάρων αὐτῶν, ὅτε καλεῖται *τοπικὴ ἀνοσία τῶν ἱστῶν* ἢ *ἱστογενής*.

Ὡς ἐπίκτητος ἀνοσία θεωρεῖται καὶ ἡ διὰ τῆς τέχνης ἐπιτυγχανομένη *ἀνοσοποιία* ἢ *προφυλακτικὸς ἐμβολιασμὸς* (βλ. ἀνοσοποιία). Κ. ΣΑΒΒΑΣ

— [ΦΥΤΟΠΑΘΟΛ.] Καὶ ὁ φυτικὸς ὀργανισμὸς προβάλλει μέσα ἀμύνης κατὰ τῶν προσπαθειῶν τῶν διαφόρων παρασίτων πρὸς μόλυνσιν τῶν ἱστῶν του. Ὅταν ἡ ἀντίστασις αὕτη τοῦ φυτοῦ ὑπερνικήσῃ τὴν μιασματικὴν δύναμιν τοῦ παρασίτου, ἔχομεν *ἀνοσίαν*, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει *προδιάθεσιν*.

Τὰ τῆς ἀνοσίας εἰς τὴν φυτοπαθολογίαν δὲν ἔχουν εἰσέτι ἐντελῶς διευκρινισθῆ. Εἰς τὰ φυτὰ διακρίνομεν τὴν *ἐνεργὸν* ἀνοσίαν, ἀποτέλεσμα τῶν προστατευτικῶν ἀντιδράσεων τοῦ φυτοῦ, τὰς ὁποίας προκαλεῖ ὁ κίνδυνος μολύνσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν *παθητικήν*, λανθάνουσαν κατάστασιν ἀντιστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ.

Ἐνεργὸς ἀνοσία. Εἰς τὰ φυτὰ δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχουν πολύπλοκοι μηχανισμοὶ αὐτοπροστασίας ἀνάλογοι πρὸς τὴν φαγοκύττωσιν τῶν ζῴων. Παρατηροῦνται περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας μυκηλιακαὶ ὑφαὶ περιβάλλονται καὶ ἀπορροφῶνται ὑπὸ κυτταρικῶν πυρήνων ἢ εἰς ἐπαφὴν μετὰ ζώντων κυττάρων πλασμολύονται καὶ εἶτα καταστρέφονται, ἀλλ' αἱ ἀντιδράσεις αὗται δὲν συνεπάγονται τὴν ἔκκρισιν προστατευτικῶν δηλητηρίων ἀναλόγων μὲ τὰς ἀντιτοξίνας τῶν ζῴων, παραμένουν δ' ἐντελῶς τοπικαὶ καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν ἡ κεκτημένη ἀνοσία νὰ μεταδοθῇ εἰς ἄλλους ἱστούς, κατὰ μείζονα δὲ λόγον εἰς ἄλλα ἄτομα. Συνεπῶς ἡ ὀροθεραπεία πρέπει ν' ἀποκλεισθῇ εἰς τὴν φυτοπαθολογίαν.

Ἐν τούτοις εἰς τὰ φυτὰ παρατηροῦνται ἄλλου εἴδους ἐκδηλώσεις τῆς ἐνεργοῦ ἀνοσίας: π. χ. ἡ διείσδυσις εἰς τὸ ξύλον ὑφῶν μυκήτων τινῶν (π.χ. τῶν Stereum purpureum, Phomes igniarius) προκαλεῖ τὴν ἔκκρισιν ὑπὸ τοῦ ξυλώδους παρεγχύματος κόμμεως, παρακωλύοντος τὴν περαιτέρω ἐξάπλωσιν τοῦ παρασίτου. Καὶ ὁ σχηματισμὸς φελλώδους ἱστοῦ ἀποτελεῖ πολλάκις προστατευτικὸν σῶμα κατὰ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ παρασίτου. Ποικιλίαι σιτηρῶν ἀντέχουσαι κατὰ τῆς μελανῆς σκωριάσεως (Puccinia graminis) ἰδίᾳ, ὀφείλουν τὴν σχετικὴν ταύτην ἀνοσίαν εἰς τὴν ὑπερευαισθησίαν των ἔναντι τοῦ παρασίτου τούτου, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐν περιπτώσει μολύνσεως οἱ παρὰ τὸ σημεῖον εἰς ὃ ἔλαβε χώραν αὕτη ἱστοὶ νεκροῦνται εἰς ἱκανὴν ἔκτασιν καὶ οὕτω καθίσταται ἀδύνατος ἡ περαιτέρω ἐπέκτασις τῆς νόσου.

Παθητικὴ ἀνοσία: Συνηθέστερον ὅμως τὸ φυτὸν προβάλλει καθαρῶς παθητικὴν ἔναντι τοῦ παρασίτου ἀντίστασιν. Μεταξὺ τῶν ἐν ἔργῳ τιθεμένων μέσων, τινὰ εἶναι *μηχανικὰ* ἢ *ἀνατομικά*, ἄλλα *χημικὰ* ἢ *φυσιολογικά*.

Τὸ πάχος τῶν ἐφυμενίδων καὶ τῶν ἐπιδερμικῶν μεμβρανῶν, ὁ βαθμὸς τῆς ἀποξυλώσεώς των, ὁ χαρακτὴρ τῶν στοματίων, ἐξάσκουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀντοχῆς τοῦ φυτοῦ. Ἐπίσης ἡ ἀκεραιότης τῆς μεμβράνης. Οὕτω ὡρισμένα παράσιτα (*παράσιτα πληγῶν*) μόνον ὅταν, ἐν περιπτώσει τραύματος, παύσῃ ὑφισταμένη ἡ συνέχεια τῶν ἐξωτερικῶν προστατευτικῶν ἱστῶν δύνανται νὰ προσβάλλουν τὸ φυτόν.

Σπουδαιοτέρας ὅμως σημασίας εἶναι τὰ χημικὰ μέσα. **Ἔχει ἀποδειχθῆ διὰ τῶν πειραμάτων τοῦ**

Digitized by Google

Laurent καὶ ἰδίᾳ τῶν τοῦ Massee, ὅτι ὀργανισμός τις παρασιτεῖ ἀποκλειστικῶς ἐπὶ ὡρισμένου εἴδους ἢ ποικιλίας, διότι εὑρίσκει εἰς τοὺς ἱστοὺς τοῦ εἴδους ἢ τῆς ποικιλίας αὐτῆς ἀρεστὸν εἰς αὐτὸν χημικὸν περιβάλλον, δηλαδὴ ὅτι σώματά τινα ἐν διαλύσει ἐν τῷ κυτταρικῷ χυμῷ προσελκύουν τὸ παράσιτον (προκαλοῦν θετικὴν χημοτακτικὴν κίνησιν τοῦ παρασίτου) καὶ συνεπῶς δύνανται νὰ προκαλέσουν τὴν ἐξαφάνισιν τῆς φυσικῆς ἀνοσίας. Ἐκ τούτου ἐξάγεται, ὅτι ἡ ἀπουσία τῶν οὐσιῶν τούτων δύναται νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀνοσίαν.

Ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παρασίτου ἐπιδρώντων στοιχείων τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ φυτοῦ εἶναι ἡ χημικὴ ἀντίδρασις τῶν κυτταρικῶν χυμῶν ἢ ὡς λέγεται σήμερον ὁ βαθμὸς τῆς συγκεντρώσεως ἰόντων ὑδρογόνου ἢ ἁπλούστερον τὸ pH. Τὸ φυτικὸν περιβάλλον δὲν παρουσιάζει τὴν κανονικότητα τῆς χημικῆς ἀντιδράσεως, ἥτις χαρακτηρίζει τοὺς ζωϊκοὺς χυμούς, καὶ δὴ τὸ αἷμα. Ἡ ἀντίδρασίς του ποικίλλει ὄχι μόνον μὲ τὴν φύσιν τῶν ἱστῶν ἀλλά, ἰδίᾳ, μὲ τὴν ἡλικίαν. Οὐδέτερον εἰς τοὺς νεαροὺς ἱστοὺς γίνεται κατόπιν ὄξινον καὶ ἡ ὀξύτης του ἐπαυξάνει ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ἡ αὔξησις αὐτῶν, ὅταν δὲ ἐξασθενίζῃ ἡ κυτταρικὴ ζωή, ἡ ἀντίδρασις μετριάζεται ἐνίοτε ἐλαφρῶς καὶ τότε τὸ φυτὸν καθίσταται εὐκολώτερον εὐπρόσβλητον. Οὕτω τὰ πλεῖστα τῶν προκαλούντων κηλῖδας ἐπὶ τῶν φύλλων παρασίτων προσβάλλουν τὰ ὄργανα ταῦτα, ὅταν ἀρχίζῃ νὰ παύῃ ἡ μεγάλη ἀφομοιωτική των δρᾶσις.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀντιδράσεως ἐπὶ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀνοσίας ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τούτου· τὰ βακτήρια, προτιμῶντα ἀλκαλικὸν περιβάλλον, δυσκόλως παρασιτοῦν ἐπὶ φυτικῶν ὀργανισμῶν, ἐν ᾧ πολλοὶ μύκητες, ὡς ἀγαπῶντες ὄξινον περιβάλλον, παρασιτοῦν κατὰ προτίμησιν ἐπ' αὐτῶν. Συμβαίνει δηλαδὴ τὸ ἀντίθετον ἀπὸ ὅ,τι παρατηρεῖται εἰς τὰ ζῷα, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ ὑπὸ βακτηρίων προκαλούμεναι νόσοι εἶναι πολλαί, ἐνῷ αἱ ὑπὸ μυκήτων ἐλάχισται.

Ἀνεξαρτήτως τῶν πραγματικῶν αἰτίων τῆς ἀνοσίας, παρατηροῦνται εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος μικρότεραι ὑποδιαιρέσεις, ποικιλίαι ἢ καὶ ὑποποικιλίαι ἀκόμη, ὅλως διαφοροτρόπως πεπροικισμέναι μὲ τὰ μέσα προστασίας, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, καὶ κατὰ συνέπειαν αἱ μὲν ἀντέχουν κατὰ ὡρισμένου παρασίτου, αἱ δὲ προσβάλλονται ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ ἀντοχὴ δὲ δὲν δύναται νὰ ἐπεκτείνηται ἐπὶ ὅλων ἐν γένει τῶν παρασίτων, διότι οἱ συντελεσταὶ τῆς ἀνοσίας δὲν εἶναι γενικῶς πολυδύναμοι, δηλαδὴ δὲν προφυλάσσουν τὸ φυτὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐχθρούς του, ἀλλὰ ἀπὸ ἕνα ἢ τινας μόνον. Συχνὰ μάλιστα λαμβάνουν χώραν ἀληθεῖς ἀνταγωνισμοί, ἀφοῦ συνθῆκαί τινες (π. χ. ὀξύτης τοῦ κυτταρικοῦ χυμοῦ) ἐνισχύουν τὴν ἀντοχὴν ἔναντι τῶν βακτηρίων - παρασίτων, ἀλλ' ἐξασθενίζουν αὐτὴν ἔναντι τῶν πλείστων μυκήτων.

Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὰς σχέσεις της μὲ ὡρισμένον παράσιτον ἐξεταζομένη ἡ ἀνοσία εἶναι πάντοτε σχετική, διότι δὲν δημιουργεῖ κατάστασιν τελείως ἀνεπίδεκτον μολύνσεως. Ἐν τούτοις ὑπάρχουν ποικιλίαι γεωμήλων ἀληθῶς μὴ ἐπιδεκτικαὶ προσβολῆς ὑπὸ τοῦ παρασίτου Synchitrium endobioticum, πεπροικισμέναι ἀνοσίας, ἥτις διατηρεῖται ἐπὶ πολλὰς γενεὰς καὶ ὑπὸ λίαν διαφορετικὰς συνθήκας. Ἐξαιρέσει ὅμως τοῦ ἀνωτέρω παραδείγματος αἱ προστατευτικαὶ ἀντιδράσεις ἐξαρτῶνται πολὺ ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦ περιβάλλοντος. Τοῦτο ἄλλως τε εἶνε εὐεξήγητον, διότι τὰ προκαλοῦντα τὴν ἀνοσίαν συνδέονται μὲν μὲ γενετικοὺς κληρονομικοὺς παράγοντας, ἀλλ' ὡς ὅλοι οἱ ἄλλοι χαρακτῆρες τοῦ φυτοῦ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς συνδυασμένης ἐνεργείας κληρονομικῶν παραγόντων καὶ περιβάλλοντος. Γενικῶς ἡ ἀνωτάτη ἔντασις τῆς ἀνοσίας παρατηρεῖται, ὅταν τὸ φυτὸν εὑρίσκηται ὑπὸ τὰς καλυτέρας διὰ τὴν ὕπαρξίν του συνθήκας. Φυσιολογικαὶ διαταράξεις προδιαθέτουν τὰ φυτὰ ἔναντι ὡρισμένων παρασίτων, τῶν λεγομένων παρασίτων ἐξασθενήσεως, τὰ ὁποῖα προσβάλλουν μόνον φυτὰ ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας ὑπάρξεως εὑρισκόμενα. Θρέψις τοῦ φυτοῦ δι' ἀζώτου μὴ ἰσορροπημένη δι' ἀναλόγου ποσότητος φωσφορικοῦ ὀξέος καὶ καλίου προδιαθέτει αὐτὸ διὰ πολλὰ παράσιτα.

Αἱ διάφοροι θρεπτικαὶ οὐσίαι διὰ τοῦ ἐδάφους δύνανται νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τῆς ἀντιδράσεως τῶν ἱστῶν τῶν φυτῶν, ἥτις, ὡς ἐλέχθη, ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ὀργανισμοῦ. Βεβαίως τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖ πολύπλοκον χημικὸν σύνολον, οὗτινος ἡ ἀντίδρασις δὲν εἶναι εὔκολον νὰ μεταβληθῇ διὰ τῆς προσθήκης οὐσιῶν ἀλκαλικῶν ἢ ὀξίνων, ἐν τούτοις τὸ pH ἐδάφους τινὸς ποικίλλει ἐντὸς ὡρισμένου ὁρίου ὑπὸ διαφόρους ἐπιδράσεις καὶ δὴ μετὰ προσθήκην μεταπλασμάτων ἢ λιπασμάτων. Οὕτω προσθήκη ἀσβεστούχων μεταπλασμάτων, λίαν βασικῶν φωσφορικῶν ἀλάτων, νιτρικοῦ νατρίου, νωπῆς κόπρου, κοπρουδάτων, τείνει νὰ καταστήσῃ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ ἐδάφους περισσότερον ἀλκαλικήν, ἐνῷ προσθήκη θειικοῦ ἀμμωνίου, ὑπερφωσφορικῶν ἀλάτων, καλῶς χωνευμένης κόπρου, χλωρῶν λιπασμάτων, ὀξίνον. Τὸ ἔδαφος ἐπιδρᾷ ὡσαύτως διὰ τῆς εἰς ὕδωρ περιεκτικότητός του καὶ διὰ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων. Πολλὰ παράσιτα προσβάλλουν τὰ φυτὰ κατὰ προτίμησιν εἰς τὰ ὑγρὰ καὶ συμπαγῆ ἐδάφη, τὰ ὁποῖα δυσχεραίνουν τὴν καλὴν ἀνάπτυξιν καὶ λειτουργίαν τοῦ ῥιζικοῦ συστήματος. Τὸ κλῖμα καὶ αἱ μετεωρολογικαὶ συνθῆκαι ἐπιδροῦν ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν παρασίτων, οὐδεμίαν δὲ σχεδὸν ἐξασκοῦν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς ἀντοχῆς τοῦ ξενίζοντος τὰ παράσιτα φυτοῦ. Τὸ φῶς φαίνεται ὅτι εἶναι συντελεστὴς αὐξάνων τὴν ἀντοχὴν τῶν φυτῶν ἔναντι τῶν παρασίτων. Π. Γ. ΚΟΥΤΣΟΜΗΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνόσιος (ὁ, ἡ) καὶ —α, —ον (τό)· ὁ μὴ ὅσιος, ἀνίερος, ἀσεβής, ἄδικος, ὁ μὴ τηρῶν τοὺς θείους νόμους, ὁ κατὰ παράβασιν τῶν θείων νόμων γενόμενος.— Ἐπίρρ. *ἀνοσίως.*

ἀνοσιότης (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ ἀνοσίου, ἀσέβεια, ἀδικία.

ἀνοσιούργημα (τό)· ἔργον ἀνόσιον, ἀσεβές, ἔγκλημα.

ἀνοσιουργία (ἡ)· ἀνοσιούργημα.

ἀνοσιουργὸς (ὁ, ἡ), —ὸν (τό)· ὁ ἀνόσια ἐργαζόμενος, ὁ ἀνοσίους πράξεις ἐκτελῶν.

ἀνοσιουργῶ *(—έω)*· εἶμαι ἀνοσιουργός, πράττω ἀνόσια ἔργα.

Ἀνοσὸβ (Anosov), *Παῦλος-Πέτροβιτς.* Ῥῶσος μηχανικός, ἀποθανὼν τῷ 1851. Τὴν φήμην αὐτοῦ ὀφείλει εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν μεθόδων τῆς κατεργασίας τοῦ χάλυβος καὶ τῆς ἐξορύξεως τοῦ χρυσοῦ. Α. Δ.

ἀνοσοποιία [*Ἰατρ.*]. Καλεῖται οὕτως ἡ διὰ τῆς τέχνης ἐπαύξησις τῆς ἀντοχῆς τοῦ σώματος κατὰ τῶν λοιμωδῶν νόσων. Εἶναι δ' ἡ ἀνοσοποιία αὕτη διττή: εἴτε ἀναφέρεται εἰς τὴν προφύλαξιν ἀπὸ πάσης λοιμώδους νόσου (*γενικὴ ἀνοσοποιία*), εἴτε εἰς τὴν ἄμυναν ἐναντίον ὡρισμένης μόνον λοιμώδους νόσου (=*εἰδικὴ ἀνοσοποιία ἢ προφυλακτικὸς ἐμβολιασμός*).

Α'. Γενικὴ ἀνοσοποιία: Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν πειραμάτων ἐπὶ ζῴων τοῦ ἐργαστηρίου, δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ αὕτη διὰ πολλῶν μέσων, ὧν κυριώτερα εἶναι: 1) ἡ διὰ τῆς τέχνης ἐπερχομένη αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῷ σώματι λευκῶν αἱμοσφαιρίων, ἅτινα κατατρώγουσι τὰ παθογόνα μικρόβια· 2) ἡ αὔξησις τῆς ἀλκαλικῆς ἀντιδράσεως τοῦ αἵματος τῇ χρήσει ἀνθρακικοῦ νατρίου καὶ ἄλλων ἀλκαλίων· 3) ἡ τεχνητὴ συσσώρευσις αἵματος ἐν χώρᾳ τινὶ τοῦ σώματος. Τοιαύτη φλεβικὴ ὑπεραιμία ἐπιτυγχάνεται κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Bier τῇ χρήσει ἐλαστικῶν ἐπιδέσμων καὶ 4) σπουδαίως συντελεῖ πρὸς αὔξησιν τῆς φυσικῆς ἀντοχῆς ἡ ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν βελτίωσις τῆς γενικῆς καταστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ, ἥτις ἐπιτυγχάνεται δι' ἐπαρκοῦς διατροφῆς καὶ διὰ τηρήσεως τῶν ἐν γένει ὑγιεινῶν ὅρων.

Β'. Εἰδικὴ τεχνητὴ ἀνοσοποιία. Λαβοῦσα αὕτη μεγάλην σπουδαιότητα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, διακρίνεται εἰς:

1) *Ἐνεργητικὴν ἀνοσοποιίαν*, ἥτις προκαλεῖται διὰ τῆς εἰς τὸν ὀργανισμὸν ἐγχύσεως μικροβίων ἢ τῶν προϊόντων αὐτῶν καὶ ἥτις δηλοῦται διὰ τῆς ἐν τῷ σώματι τοῦ ἐμβολιασθέντος παραγωγῆς τῶν εἰδικῶν ἀντισωμάτων. Μετὰ πᾶσαν εἰσαγωγὴν τῶν μικροβίων ἐπέρχεται ἡ *ἀντίδρασις* καὶ ἀναπτύσσονται νοσηρὰ φαινόμενα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σφοδρὰ (πυρετός, καχουχία, κλ.), ταυτοχρόνως δ' ἄρχονται παραγόμενα ἐν τῷ ὀργανισμῷ τ' ἀντισώματα, ὧν ἡ ποσότης μόνον μετὰ τὴν παρέλευσιν 5-10 ἡμερῶν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἐπιδιωκομένην ἀνοσίαν. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα τῶν ἀμέσως μετὰ τὸν ἐμβολιασμὸν 10 ἡμερῶν, ὁ ὀργανισμὸς εὑρίσκεται ἐκτεθειμένος εἰς τὴν λοίμωξιν περισσότερον τοῦ συνήθους, διότι εὐθὺς ἅμα τῇ εἰσαγωγῇ τῶν μικροβίων ἢ τῶν προϊόντων αὐτῶν τὸ ποσὸν τῶν ἐν τῷ αἵματι φυσιολογικῶς ὑπαρχουσῶν ἀμυντηρίων οὐσιῶν ἐλαττοῦται μεγάλως (*ἀρνητικὴ φάσις τοῦ ἐμβολιασμοῦ*), εἶτα δ' ὅμως αὔξεται μικρὸν κατὰ μικρὸν (*θετικὴ φάσις*) καὶ διατηρεῖται ηὐξημένον ἐπὶ μακρὸν χρόνον, τοὐλάχιστον ἐπὶ μῆνάς τινας, διότι ὁ ὀργανισμὸς ἐθίζεται εἰς τὴν παραγωγὴν τοιούτων ἀντισωμάτων καὶ ἐν πάσῃ νέᾳ λοιμώξει παράγει ποσὸν αὐτῶν μεῖζον τοῦ ἀναπτυσσομένου ὑπὸ ζῴων μηδέποτε ὑποβληθέντων εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν σχετικῶν μικροβίων. Ἐνίοτε δυνατὸν νὰ ἐξαφανίζωνται τ' ἀντισώματα ταῦτα ἐκ τοῦ αἵματος, ἄνευ ὅμως ἀπωλείας τῆς προφυλακτικῆς τῶν ζῴων ἰσχύος. Τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἱστογενοῦς ἀνοσίας. Αἱ πρὸς ἐπέλευσιν τῆς ἐνεργητικῆς ἀνοσοποιίας χρησιμοποιούμεναι μέθοδοι εἶναι αἱ ἑξῆς: *α') Προφυλακτικὸς ἐμβολιασμὸς διὰ ζώντων παθογόνων μικροβίων*, ἐφαρμοζόμενος ἐπί τινων ζῳονοσιῶν (πανώλους τῶν βοῶν, κλπ.). *β') Προφυλακτικὸς ἐμβολιασμὸς διὰ ζώντων παθογόνων μικροβίων τεχνητῶς ἀσθενωθέντων*, δι' οὗ ἀποφεύγονται τὰ ἐπικίνδυνα ἀποτελέσματα, ἅτινα πολλάκις ἐπέρχονται ἐκ τῆς ἐνέσεως παθογόνων μικροβίων, ἐχόντων πλήρη τὴν λοιμώδη αὐτῶν δύναμιν. Ἡ τεχνητὴ ἐξασθένησις τῶν μικροβίων ἐπιτυγχάνεται: εἴτε δι' ὑψηλῆς θερμοκρασίας τοσαύτης ὥστε νὰ μὴ φονεύῃ αὐτά, ἀλλὰ μόνον νὰ ἐξασθενῇ, διὰ τοῦ τρόπου δὲ τούτου παρασκευάζονται τὰ προφυλακτικὰ ἐμβόλια κατὰ τοῦ σπληνάνθρακος καὶ τοῦ πνευματάνθρακος· εἴτε διὰ τῆς διόδου τῶν μικροβίων διὰ τοῦ σώματος δυσπαθῶν ζῴων, ἐφ' οὗ στηρίζεται ὁ ὑπὸ τοῦ Jenner ἀνακαλυφθεὶς δαμαλισμός, ὁ ὑπὸ τοῦ Pasteur ἐφαρμοσθεὶς ἐμβολιασμὸς κατὰ τῆς ἐρυθρᾶς τῶν χοίρων καὶ ὁ κατὰ τῆς φυματιώσεως τῶν βοῶν ὑπὸ τοῦ Behring συνιστώμενος ἐμβολιασμός· εἴτε διὰ τῆς ἀποξηράνσεως, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὁ κατὰ τῆς λύσσης προφυλακτικὸς ἐμβολιασμός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὅμως προηγεῖται δίοδος διὰ τῶν εὐπαθῶν πρὸς αὐτὸν κονίκλων. *γ) Προφυλακτικὸς ἐμβολιασμὸς δι' ἀπονεκρωθέντων μικροβιακῶν καλλιεργημάτων*, ὅστις ἀποτελεῖ τὸν συνηθέστερον τρόπον, δι' οὗ κατορθοῦται ἡ ἐπέλευσις εἰδικῆς τεχνητῆς ἀνοσοποιίας ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων (βλ. ἐμβόλιον). *δ) Προφυλακτικὸς ἐμβολιασμὸς δι' ἐκχυλισμάτων μικροβίων*, καθ' ὃν χρησιμοποιοῦμεν πρὸς ἀνοσοποιίαν τὰς ἐν τοῖς κυττάροις τῶν μικροβίων περιεχομένας ἀνοσιογόνους οὐσίας, ἃς ἐξάγομεν ἐκ τῶν μικροβιακῶν σωμάτων κατὰ ποικίλους τρόπους, π.χ. δι' αὐτολύσεως, διὰ χημικῶν τινων μέσων καὶ διὰ μηχανικῆς ἐπιδράσεως. *ε) Ἀνοσοποιία διὰ τῶν προϊόντων τῆς ἐναλλαγῆς τῆς ὕλης τῶν μικροβίων*, ἥτις ἐφαρμόζεται εὐρέως κατὰ τὴν παρασκευὴν τῶν διαφόρων ἀντιτοξικῶν ὀρῶν, ἐσχάτως δὲ μόνον κατέστη δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, διὰ τῶν τροποποιηθεισῶν τοξινῶν (*ἀτοξινῶν*).

2) *Παθητικὴν ἀνοσοποιίαν*, ἥτις ἐπέρχεται διὰ τῆς ἐνέσεως εἰδικοῦ θεραπευτικοῦ ὀροῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι τὰ εἰδικὰ ἑκάστοτε ἀντισώματα. Ἡ τοιαύτη ἀνοσία εἶναι ἄμεσος, ἐπερχομένη ἅμα τῇ ἐνέσει τοῦ ὀροῦ καὶ ἄνευ τῆς ἐπελεύσεως νοσηρῶν φαινομένων. Ἡ προφυλακτικὴ ὅμως ἰσχὺς αὐτῆς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν τῆς ἐνεργητικῆς διαρκεῖ ἐπὶ βραχὺν χρόνον, καὶ δὴ μόνον ἐφ' ὅσον ὁ ἐγχυθεὶς ἄνοσος ὀρὸς κυκλοφορεῖται ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἐμβολιασθέντος ἀτόμου (*αἱματογενὴς ἀνοσία*), ἐξαφανιζομένης τῆς τοιαύτης ἀνοσίας εὐθὺς ὡς αἱ ἐν τῷ ὀρῷ περιλαμβανόμεναι οὐσίαι ἀποβληθῶσι τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἐξαρτᾶται ὅμως ἡ διάρκεια τῆς παθητικῆς ἀνοσοποιίας καὶ ἐκ τῆς βιολογικῆς σχέσεως τοῦ εἴδους τοῦ ζῴου, ἐξ οὗ λαμβάνεται ὁ ἄνοσος ὀρός, πρὸς τὸ εἶδος τοῦ ζῴου εἰς ὃ ἐγχύνεται οὗτος. Π. χ. ἐὰν ἀντιδιφθεριτικὸν ὀρὸν προερχόμενον ἐξ ἵππων ἐνέσωμεν εἰς ἄνθρωπον, ἐπέρχεται παθητικὴ ἀνοσοποιία διαρκοῦσα 21—28 ἡμέρας. Ἐὰν ὅμως ἐνέσωμεν εἰς ἵππον ἀντιτετανικὸν ὀρὸν προερχόμενον ἐξ ἀτόμων τοῦ αὐτοῦ εἴδους, δηλαδὴ ἐξ ἵππου, ἡ ἐπιτυγχανομένη ἀνοσία εἶναι πολλῷ μακροτέρας διαρκείας, πάντως ὅμως βραχυτέρας ἢ τῆς ἐνεργητικῆς ἀνοσοποιίας. Ἐξηγεῖται δ' ἡ τοιαύτη διαφορὰ τῆς διαρκείας τῆς ἀνοσίας ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐπὶ ἐγχύσεως ὀροῦ ξένου εἴδους ζῴου προσάγονται εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἐμβολιαζομένου ἀτόμου ξέναι οὐσίαι, αἵτινες ταχέως ἀποβάλλονται ἐκ τούτου. Ἡ παθητικὴ ἀνοσοποιία διεδόθη μεγάλως ἐν τῇ πρακτικῇ ἐφαρμογῇ κατ' ἐξοχὴν πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς διφθερίτιδος, τοῦ τετάνου καὶ τῆς πανώλους.

3) *Μικτὴν ἢ ὁμόχρονον ἀνοσοποιίαν*, ἥτις ἐπέρχεται διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς ἀνοσοποιίας, τ.ἔ. διὰ τῆς ταυτοχρόνου ἐγχύσεως ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ εἰδικοῦ ἀνόσου ὀροῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ εἰδικοῦ μικροβίου (*ἐμβολίου*). Διὰ τῆς μικτῆς ἀνοσοποιίας ἐπιτυγχάνομεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνοσίαν ἄμεσον, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοιαύτην μακρᾶς διαρκείας. Διὰ τῆς ἐγχύσεως δηλονότι τοῦ ἀνόσου ὀροῦ εἰσάγομεν εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ζῴου ἕτοιμα τὰ εἰδικὰ ἀντισώματα, ἅτινα προασπίζουσι τὸ ζῷον ἐπὶ χρονικὸν διάστημα μέχρις 20 ἡμερῶν κατὰ μέσον ὅρον. Κατὰ τὸ διάστημα ὅμως τοῦτο ἀναπτύσσονται ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ ζῴου τὰ συνεπείᾳ τῆς ἐνέσεως τοῦ ἐμβολίου ἀναφαινόμενα εἰδικὰ ἀντισώματα, ἅτινα συνεχίζουσιν εἶτα τὴν τοιαύτην προφύλαξιν οὕτως, ὥστε πρωτοῦ ἔτι ἐξαφανισθῇ ἡ παθητικὴ ἀνοσία, ἐπέρχεται ἡ ἐνεργητικὴ τοιαύτη. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐστέφθη ὑπὸ μεγάλης ἐπιτυχίας ἐπὶ τῆς πανώλους τῶν βοῶν. Ἐπὶ ἀνθρώπων χρησιμοποιεῖται πρὸς πρόληψιν τῆς ἀναπτύξεως πανώλους εἰς τοὺς ἐλθόντας εἰς ἐπαφὴν πρὸς πανώλωντα, εἰς οὓς ἐγχύνομεν ταυτοχρόνως ἀντιπανωλικὸν ὀρὸν καὶ ἐμβόλιον. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἄνοσος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ μὴ νοσῶν, ὁ ἀπηλλαγμένος νόσου: «*ἄνοσος ἄνθρωπος*» || «*ἄνοσον ἔτος*», ἔτος καθ' ὃ δὲν συνέβησαν πολλαὶ νόσοι, ὑγιεινόν.

ἀνοστάλγητος (ὁ, ἡ), — ον (τό)· ὁ μὴ προσβαλλόμενος ὑπὸ νοσταλγίας || ὁ μὴ ἐμπνέων νοσταλγίαν.

ἀνοστένω· *ἀόρ. ἀνόστεινα καὶ ἀνόστησα* γίνομαι,

Digitized by Google

ἀποβαίνω ἄνοστος: «ὅταν πολυβράσῃ τὸ φαὶ ἀνοστένει» || μεταφ. γίνομαι ἄχαρις, ἀηδής, ἄσχημος: «τὴν πήρανε τὰ χρόνια κι' ἀνόστεινε», «ὅσο πάει κι' ἀνοστένει». Ἄλλως *ἀνοστεύω*.

ἀνόστεος (ὁ, ἡ), — **ον** (τό)· ὁ μὴ ἔχων ὀστᾶ: «πολύποδες—,σκώληκες ἀνόστεοι».

ἀνοστιὰ (ἡ)· δημοτ., τὸ νὰ εἶναί τι ἄνοστον, ἀηδές, ἀπρεπές: «ἄφησέ τες τὶς ἀνοστιές», δηλ. τοὺς ἀηδεῖς λόγους ἢ τρόπους.

ἀνοστίζω· γίνομαι ἄνοστος, ἀηδής, ἄσχημος: «ἀνόστισε τὸ φαΐ», «ὅσο πάει κι' ἀνοστίζει».

ἀνοστίμευτος,—η,—ο· ἐκεῖνος ποῦ δὲν δύναται νὰ γίνῃ νόστιμος καὶ ἐπιθυμητός.

ἄνοστος,—η,—ο· ἐπὶ φαγητοῦ καὶ ἐν γένει ἐπὶ ἐδωδίμου, ὁ μὴ νόστιμος, ὁ μὴ ἔχων εὐχάριστον γεῦσιν, ἀρχ. *ἀηδής*· || μεταφ. ἄχαρις, ἀτερπής, ψυχρός: «ἄνοστος ἄνθρωπος», «ἄνοστο κορίτσι»· || ἀπρεπής: «ἄνοστοι τρόποι», «ἄνοστα φερσίματα»· (ἡ λ. ἐφ' ἧς καὶ παρ' ἡμῖν σημασίας ἤδη παρὰ Θεοφράστῳ).

ἀνοστόστομα (τὰ) (Anostostoma) *[Ζῳολ.]*. Γένος ὀρθοπτέρων ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν γρυλλιδῶν. Κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν τοῦ σώματος ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς κοινοὺς γρύλλους. Εἴδη τινὰ τῶν ἐντόμων τούτων εἶναι πτερωτά, ἕτερα δὲ ἄπτερα. Γενικῶς διακρίνονται ἐκ τῆς ἐξωγκωμένης κεφαλῆς των, τῶν δυσαναλόγως μεγάλων,σχετικῶς πρὸς τὸ μέγεθός των, σιαγόνων, αἵτινες παρομοιάζουσι πρὸς λεπίδας. Αἱ κεραῖαί των εἶναι μακρόταται καὶ αἱ σιαγονικαὶ προσακτρίδες λίαν ἐπιμήκεις. Ἐκ τῶν ὀλίγων εἰδῶν γνωστότερον εἶναι τὸ *ἀνοστόστομα τὸ τερατόμορφον* (Anostostomum monstrosa), ἰθαγενὲς τῆς Κεϋλάνης. Δ. Ν. Π.

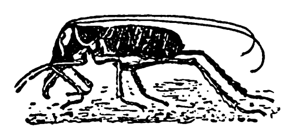

Ἀνοστόστομον τὸ τερατόμορφον.

ἀνοσφρησία *['Ιατρ.]*. Ἐλάττωσις ἢ ἔλλειψις παντελὴς τῆς ὀσφρητικῆς αἰσθητικότητος, ἄλλως λεγομένη καὶ *ἀνοσμία*. Ὀσφρητικὸν ὄργανον εἶναι κυρίως τὸ ἄνω τριτημόριον τῆς ῥινός, ἔνθα ὁ βλενογόνος φέρει εἰδικά τινα κύτταρα, τὰ «*ὀσφρητικά*», εἰς ἃ καταλήγουν οἱ ἀκρεμόνες τοῦ ὀσφρητικοῦ νεύρου. Αἱ ὀσμηραὶ οὐσίαι παράγουν ἐπὶ τῶν κυττάρων τούτων τὰς ἐντυπώσεις τῶν διαφόρων ὀσμῶν, ἔστω καὶ ἂν τὸ ποσὸν τῶν οὐσιῶν τούτων εἶναι οὕτως ἐλάχιστον, ὥστε μήτε χημικῶς μήτε ἄλλως πως νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνακάλυψις αὐτῶν. Ἡ ἐλάττωσις ἢ ἡ κατάργησις τῆς ὀσφρητικῆς αἰσθητικότητος ἀποτελεῖ σύμπτωμα ὡρισμένων ἀλλοιώσεων, ὀξειῶν, ἢ χρονίων, τοῦ ῥινικοῦ βλενογόνου ἢ παθήσεων τῶν ἐννευρούντων αὐτὸν περιφερειακῶν νεύρων, ἔτι δὲ σύμπτωμα παθήσεών τινων τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος (ὄγκων τοῦ ἐγκεφάλου κ.λ.π.) καὶ τινων νευρώσεων (ὑστερίας κλπ.). Τὴν ὀσφρητικὴν δύναμιν ἐξετάζομεν διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Zwaardemaker ἐπινοηθέντος ὀργάνου, τοῦ *ὀσφρησιομέτρου*. ΣΤ. ΣΠΕΡ.

ἀνότιστος (ὁ, ἡ) καὶ—η,—ον (τό)· ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ἐνότισε, δὲν ὑγράνθη, ξηρός, στεγνός.

Ἀνοτῶ (Hanotaux), *Ἀλβέρτος-Αὔγουστος-Γαβριήλ*. Γάλλος πολιτικὸς καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1853. Ἀρχειοφύλαξ κατ' ἀρχὰς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐγένετο τῷ 1881 πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως, τῷ 1885 σύμβουλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας, τῷ 1886—89 βουλευτὴς (δημοκρατικός), τῷ 1892 γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, τῷ 1897 μέλος τῆς Ἀκαδημίας, τῷ 1921 ἀντιπρόσωπος τῆς Γαλλίας παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν. Συγγραφεὺς πολλῶν ἱστορικῶν ἔργων. Α. Δ.

— **Ἀνοτῶ** (Hanotaux), *Ἕκτωρ*. Γάλλος ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Ντεσίζ (Nievre) τῷ 1823 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μπιὲ τῷ 1890. Κατέγινεν ἰδίως εἰς ἀπεικόνισιν τοπίων, τὰ δὲ ἔργα του διακρίνει ζωηρὸν αἴσθημα πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἄκρα ἐπιμέλεια περὶ τὴν ἐκτέλεσιν. Θ. Β.

— **Ἀνοτῶ** (Hanotaux), *Λουδοβῖκος - Ἰωσήφ*. Γάλλος στρατηγὸς καὶ ἱστοριοδίφης (1814—1897), συγγραφεὺς περισπουδάστων πραγματειῶν περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐθίμων τῶν Καβύλων. Α.Δ.

Ἄνου (Anu). Εἶναι ἓν τῶν ὀνομάτων τοῦ Βράχμα. Ἡ λέξις εἶναι σανσκριτικὴ καὶ σημαίνει τὸ ἄτομον. Ἐν τῇ χαλδαϊκῇ *ἄνου* σημαίνει τὴν πρωταρχικὴν αἰτίαν καὶ τὸ πρῶτον πρόσωπον τῆς Τριάδος.

—**Ἄνου** (Anou). Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Ὕβατι, βασιλέως τῶν Πρατιστάνας (Ἰνδίαι).

— **Ἄνου-γκῖτα** (Anu-gita)· μία τῶν Οὐπανισάδων, πραγματευομένη περὶ ἀποκρυφισμοῦ.

— **Ἄνου-γκράχα** (Anu-graha). Ἡ ὀγδόη δημιουργία κατὰ τὸν Βισνοῦ—Πουράνα.

— **Ἄνου-κραμάνι** (Anou-cramani). Γενικὸς πίναξ τῆς συλλογῆς τῶν ὕμνων (Rig-veda) ἀποδιδόμενος εἰς τὸν Çatyana καὶ ἀναγράφων τὰς πρώτας λέξεις ἑκάστου ὕμνου, τὸν ἀριθμὸν τῶν στίχων, τὸ μέτρον των, τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας τῶν ποιητῶν, τὴν γενεαλογίαν αὐτῶν καὶ τὰς πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς πολυσυνθέτου μονάδος προσπαθείας. Ὡς στοιχεῖα ἐν αὐτῷ ἀναφέρονται τρία (ἡ γῆ, ὁ ἀὴρ καὶ ὁ οὐρανός), αἱ δὲ ἀντιστοιχοῦσαι αὐτοῖς θεότητες Ἄγνι (Agni), Βάγιου (Vayou) καὶ Σούρυ (Soury) σημειοῦνται ὡς ποικίλαι ἐκδηλώσεις τῆς ψυχῆς πάντων τῶν ὄντων τοῦ ἡλίου. Δ. Π. Κ.

—**Ἄνου-λόμα** (Anu-loma). Τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον στάδιον τῆς δοκιμασίας παρὰ τοῖς Βουδδισταῖς.

—**Ἄνου-νάκι** (Anu-naki). Πνεύματα τῆς γῆς εἰς τὴν κοσμογονίαν τῶν Χαλδαίων.

— **Ἄνου-παντάκα** (Anu-padaka). Τὸ δεύτερον κοσμικὸν σχέδιον, τὸ παρανιρβανικόν.

Ἀνού. Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ τῶν ἀρχαίων Βαβυλωνίων· ἀπετέλει μετὰ τοῦ *Μπέλ*, θεοῦ τῆς γῆς, καὶ τῆς *Ἕα*, θεᾶς τῆς ἀτμοσφαίρας, τὴν πρώτην τριάδα τοῦ βαβυλωνιακοῦ Πανθέου (βλ. Ἀνημελὲχ καὶ βαβυλωνιακὴ θρησκεία). Δ. Σ. Μ.

Ἀνοῦ. Λαὸς αἰγυπτιακὸς (βλ. Ἀναμιείμ).

Ἀνοὺβ *(ἀββᾶς)*. Ἀσκητής, περὶ οὗ ἱστορεῖ ὁ Παλλάδιος ἐν Λαυσαϊκῇ ἱστορίᾳ κεφ. νη' (*Migne* Ε.Π. 34,1156). Δ. Σ. Μ.

Ἀνουβίδειον (τό). Ναὸς τοῦ Ἀνούβιδος, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ.

Ἄνουβις. Νεκρικὸς θεὸς τοῦ φαραωνικοῦ πανθέου. Προΐστατο κυρίως τῆς ταριχεύσεως τῶν νεκρῶν, αὐτὸν δὲ ἐπικαλοῦνται οἱ ζῶντες ὑπὲρ τῶν θανόντων συγγενῶν των. Ὁ Ἄνουβις ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ὀσίριδος, ὅταν οὗτος ἐκρεουργήθη ὑπὸ τοῦ Τυφῶνος, καὶ ἠκολούθησε πρόσφυγα τὴν Ἶσιν εἰς τὰ ἕλη τοῦ Δέλτα. Κατόπιν ἐταρίχευσε τὸν Ὄσιριν, αὐτὴ δὲ εἶναι ἡ πρώτη μουμία (βλ. καὶ τ. Β', σ. 617 β' καὶ 620 γ', εἰκόνας δὲ ἐν σ. 545,580).

—**Ἄνουβις** (Anubis) *['Ἀστρον.]*. Διώρυξ τοῦ Ἄρεως πρὸς Δ. τῆς Μεγάλης Σύρτεως (Syrtis Major) ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀερίας (βλ. Ἄρης) Σ. Π.

Ἀνουβίων (ὁ)· Ἀνδρικὸν ὄνομα ἀναφερόμενον εἰς αἰγυπτιακὰς ἐπιγραφάς.

ἀνουζόλη (Anusol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ ἰωδορεσορκινοσουλφονικὸν βισμούθιον. Τὸ σκεύασμα τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντισηπτικὸν τῶν ἐντέρων καὶ κατὰ τῶν αἱμορροΐδων ὑπὸ μορφὴν ὑποθέτων. Τὰ ὑπόθετα ταῦτα κατασκευάζονται ἐξ 7.5 μ. ἀνουζόλης, 6 μ. ὀξειδίου ψευδαργύρου, 1,5 μ. βαλσάμου Περοῦ, 19 μ. βουτύρου κακάου καὶ 2,5 μ. κηραλοιφῆς (διὰ 12 ὑπόθετα). Κ. Γ. Μ.

ἀνουθέτητος (ὁ, ἡ), —**ον** (τό)· ὁ μὴ νουθετηθείς, ὁ μὴ διδαχθείς, ὁ μὴ διὰ συμβουλῶν καθοδηγηθείς· || ὁ μὴ νουθετούμενος, ὁ μὴ δεκτικὸς νουθεσίας, συμβουλῶν.

Ἀνούκι (Anouki) καὶ *Ἀνουκέ*. Αἰγυπτία θεὰ τῆς ζωῆς. Μία τῶν μορφῶν τῆς Ἴσιδος (βλ. *εἰκόνα ἐν τ. Β', σ. 576*).

ἀνούμβιος (ὁ) (Anumbius) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀναβατιδῶν*. Τὸ σῶμά των φθάνει τὰ 25 περίπου ἑκ. τοῦ μέτρου συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς οὐρᾶς. Τὸ ῥάμφος των εἶναι βραχὺ καὶ πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων. Ἡ οὐρά των εἶναι ἀπεστρογγυλωμένη κατὰ τὸ ἄκρον της. Γνωστὰ εἶναι ἐλάχιστα εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Βραζιλίας. Δ. Ν. Π.

Ἀνοὺν ἢ *Ἀνοὺμ* (ἑβρ. *Χανοὺν*) *[Βιβλ.]*. Ὄνομα διαφόρων Ἰσραηλιτῶν μνημονευομένων ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ.

Ἀνοὺντ (Anud) *ὁ Α'*. Βασιλεὺς τῆς Σουηδίας, ὁ ἐπονομαζόμενος Μπράντ. Καίτοι ἀναφέρεται μόνον εἰς τοὺς θρύλους, δύναται ὅμως νὰ θεωρηθῇ ὡς εἷς τῶν πρώτων βασιλέων, οἵτινες ἕδρασαν ἐκπολιτιστικῶς κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα εἰς τὴν σκανδιναυϊκὴν χερσόνησον. Α. Δ.

— **Ἀνοὺντ** (Anud) *ὁ Β'*, *Ἰάκωβος*. Βασιλεὺς τῆς Σουηδίας, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του Ὀλὰφ τῷ 1024. Πρῶτος Χριστιανὸς βασιλεύς, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὴν χώραν του. Ὁ Ἀνοὺντ ἐφονεύθη τῷ 1051 εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Κανούτ, βασιλέως τῆς Δανίας. Α.Δ.

Ἀνούρ· βλ. Ὄνουρις.

Ἄνουρα. Ἀγκάλη τῆς νήσου Ἰκαρίας (βλ. λ. Αἰγαῖον Β' 414 α').

ἄνουρα (τὰ) (Anura) *[Ζῳολογ.]*. Ζῷα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χειροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νυκτερίδων*. Διακρίνονται ἐκ τῆς παντελοῦς ἀπουσίας τῆς οὐρᾶς καὶ τῆς ἰδιορρύθμου ῥινός των, ἥτις περιβάλλεται ὑπὸ φυλλοειδῶν ἀποφυάδων. Εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Βραζιλίας. Δ. Ν. Π.

—**ἄνουρα** (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀμφιβίων τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχιδῶν* (βλ. *ἄκερκα καὶ ἀμφίβια*). Δ. Ν. Π.

Ἀνουρανταπούρα (Anurâdapura) *['Ἀρχ. Γεωγραφ.]* Ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Κεϋλάνης, τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας ἠλλοιώθη κατὰ πολλοὺς τρόπους ὑπὸ τῶν γεωγράφων καὶ τῶν περιηγητῶν. Εὑρίσκομεν τοὺς τύπους *Ἀναρογκμποῦρρο, Νουρατζαπούρρα, Ἀμαρατζαπούρα κ.τ.λ.* Ἡ πόλις ἔκειτο πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου, εἰς τὴν θέσιν δ' αὐτῆς ὑπάρχει σήμερον μικρὸν χωρίον, ἀλλὰ τὰ ἐρείπια, τὰ καλύπτοντα τὸ ἔδαφος εἰς μεγάλην ἀκτῖνα, μαρτυροῦσι περὶ τοῦ παρελθόντος μεγαλείου της. Α. Δ.

ἀνούραφις (ὁ) (Anuraphis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων *ἡμιπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀφιδιδῶν*. Γενικῶς εἶναι ἔντομα ἐπιβλαβῆ εἰς τὰ ὀπωροφόρα δένδρα καὶ δὴ τὰς *ῥοδακινέας*, τῶν ὁποίων κατατρώγει τὰ φύλλα καὶ τοὺς βλαστούς. Δ. Ν. Π.

ἀνουρητικός,—ή,—όν· ὁ κατάλληλος πρὸς ἀνουρίαν, ὁ προξενῶν ἀνουρίαν: «ἀνουρητικὰ φάρμακα».

ἀνουρία *['Ιατρ.]*. Καλεῖται ἡ παντελὴς ἔλλειψις οὔρων ἐκ τῆς οὐροδόχου κύστεως, ἀνθρώπου, μὴ οὐρήσαντος ἐπὶ ἱκανὸν χρονικὸν διάστημα. Τῆς ἀνουρίας διακρίνομεν τρία εἴδη: *γνησίαν, ψευδῆ* καὶ *ἀνακλαστικὴν ἀνουρίαν*.

Ἡ ἔλλειψις αὕτη τῶν οὔρων δυνατὸν νὰ ὀφείληται τὸ μὲν εἰς αὐτοὺς τοὺς νεφρούς, εἰς τὴν ἄρσιν δηλονότι τῆς λειτουργικῆς ἱκανότητος αὐτῶν πρὸς ἀπέκκρισιν οὔρων, τὸ δὲ εἰς ἔμφραξιν τῶν οὐρητήρων, ἥτις δύναται νὰ λάβῃ χώραν εἰς οἱονδήποτε τμῆμα τούτων. Καὶ ἡ μὲν πρώτη κατάστασις καλεῖται *γνησία ἀνουρία*, ἡ δὲ δευτέρα *ψευδὴς ἀνουρία*. Κατ' ἀμφοτέρας ταύτας τὰς ἀνουρίας, ἡ οὐροδόχος κύστις ἐξεταζομένη διὰ καθετῆρος εὑρίσκεται κενή.

Εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων τῆς *γνησίας ἀνουρίας* ἡ παντελὴς ἔλλειψις τῆς ἀπεκκρίσεως τῶν οὔρων ὀφείλεται εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ νεφρικοῦ παρεγχύματος. Τοιαῦται ἀνουρίαι παρατηροῦνται κατὰ τὸ τελικὸν στάδιον ἀμφοτεροπλεύρων ὑδρονεφρώσεων, πυονεφρώσεων, ἐπὶ φυματιώσεων τῶν νεφρῶν, αἵτινες προκαλοῦσι βαρείας καταστροφὰς τοῦ νεφρικοῦ παρεγχύματος (*ἐκτεταμένα σπήλαια*) ἐπὶ τῶν κυστικῶν ἀλλοιώσεων καὶ ἐπὶ τῶν προκεχωρημένων καὶ ἐκτεταμένων νεοπλασματικῶν ἐπεξεργασιῶν τῶν νεφρῶν (*σάρκωμα, καρκίνωμα, ὑπερνέφρωμα*). Ἐπίσης παρατηροῦνται τοιαῦται ἀνουρίαι ἐπὶ τῶν μολυσματικῶν νοσημάτων (*ὀστρακιά, διφθερῖτις, τύφος*), ἐπὶ τῶν δηλητηριάσεων δι' ἄχνης ὑδραργύρου, στρυχνίνης, ὀπίου, ἐπὶ τῆς διὰ χλωροφορμίου ναρκώσεως καὶ ἐπὶ ἐκτεταμένων ἐγκαυμάτων (*τοξικὴ νεφρῖτις*). Εἰς πάσας ταύτας τὰς παθήσεις ἡ ἀνουρία δὲν ἀναφαίνεται ἀποτόμως ἀλλὰ βαθμιαίως δι' ὀλιγουρίας.

Σπανιώτερον ἡ ἀνουρία ἐπέρχεται ἀποτόμως ἐπὶ ἀτόμων, ἅτινα μέχρι τοῦδε οὐδὲν φαινόμενον ἀνεπαρκοῦς λειτουργίας τῶν νεφρῶν παρουσίασαν. Τοιαύτη ἀνουρία δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ: 1) Ἐπὶ ἀποκλεισμοῦ ἀμφοτέρων τῶν νεφρῶν ἐκ τῆς γενικῆς κυκλοφορίας, εἴτε διὰ ῥήξεως τῶν νεφρικῶν ἀρτηριῶν, εἴτε ἐμφράξεως τούτων διὰ θρόμβων ἢ ἐμβολῆς, εἴτε τέλος ἁπλῆς συσπάσεως τούτων. 2) Ἐπὶ ἐρεθισμοῦ τῶν νεφρικῶν κλώνων τοῦ σπλαγχνικοῦ, οἵτινες ἐπιδρῶσιν ἀνασταλτικῶς ἐπὶ τῆς ἐκκρίσεως τῶν οὔρων, ἐκτὸς ὅμως τούτων καὶ ἐλάττωσις τῆς ἀρτηριακῆς πιέσεως συνεπείᾳ καρδιακῆς παθήσεως δυνατὸν νὰ ἐπιφέρῃ ἀνουρίαν.

Ἡ *ψευδὴς ἀνουρία*, ἤτοι ἡ παρακώλυσις τῆς ἐκροῆς τῶν οὔρων ἐκ τῆς νεφρικῆς πυέλου διὰ τῶν οὐρητήρων εἰς τὴν οὐροδόχον κύστιν ὀφείλεται: 1) Εἰς τὴν ἔμφραξιν τῶν οὐρητήρων διὰ μικροῦ λίθου καὶ 2) εἰς πίεσιν ἐξασκουμένην ἐπὶ τούτων ἐκ τῶν παρακειμένων ὀργάνων, ὡς π. χ. ὑπὸ τῆς διωγκωμένης μήτρας (*κύησις, νεοπλασία*), ὑπὸ ἀδένων ἢ καὶ νεοπλάσματος τοῦ προστάτου.

Κατὰ τὴν *ἀνακλαστικὴν ἀνουρίαν*, καίτοι εἷς μόνον οὐρητὴρ εἶναι ἀποπεφραγμένος, ὁ δ' ἕτερος νεφρὸς μετὰ τοῦ οὐρητῆρος εἶναι ὑγιὴς καὶ ἱκανὸς πρὸς ἀπέκκρισιν καὶ παροχέτευσιν τοῦ οὔρου, ἐν τούτοις παρατηρεῖται τελεία ἔλλειψις τοῦ οὔρου. Ἡ ὕπαρξις τῆς τοιαύτης ἀνουρίας ἠμφισβητήθη ἐπὶ πολύ. Ἀφ' ἧς ὅμως ἐποχῆς ἐγνώσθησαν τὸ μὲν οἱ νεφρικοὶ κλῶνοι τοῦ σπλαγχνικοῦ, οἵτινες δρῶσιν ἀνασταλτικῶς ἐπὶ τῆς οὐρήσεως, τὸ δὲ οἱ νεφρικοὶ κλάδοι τοῦ πνευμονογαστρικοῦ,

Digitized by Google

οἵτινες προκαλοῦσι τὴν ἀπέκκρισιν, πᾶσα ἀμφιβολία ἐξέλιπεν.

Τοιαῦται ἀνακλαστικαὶ ἀνουρίαι παρατηροῦνται μετὰ τραῦμα ἢ ἐγχείρησιν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς νεφροῦ, μετὰ ἀπότομον ἔμφραξιν τοῦ οὐρητῆρος, εἴτε δι' ἐνσφηνώσεως λίθου, εἴτε διὰ κάμψεως τούτου εἰς μέγαν βαθμὸν ἐπὶ κινητοῦ νεφροῦ, ἐπὶ ἀπολινώσεως τοῦ οὐρητῆρος κτλ.

Πρόγνωσις τῆς ἀνουρίας: Ἐὰν ἡ ἀνουρία παρουσιασθῇ ἐπὶ ἀτόμου, ἐπὶ μακρὸν χρόνον παρουσιάζοντος ἐλλιπῆ τὴν ἀπέκκρισιν τῶν νεφρῶν, ἐν τῷ αἵματι δηλονότι τούτου ὑπάρχει ἀρκετὴ κατακράτησις τῆς οὐρίας, ἡ τοιαύτη ἀνουρία καταλήγει εἰς διάστημα 2-3 ἡμερῶν εἰς θάνατον. Τοὐναντίον συμβαίνει ἐπὶ ἀτόμων, ὧν ἡ ἀπέκκρισις τῶν οὔρων μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀνουρίας, ὑπῆρξε κανονική. Ἡ κατακράτησις τῶν οὔρων εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀνεκτὴ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, καὶ μάλιστα ἄνευ ἐκδηλώσεων καταφανῶν τοξικῶν φαινομένων.

Ἀναφέρονται περιπτώσεις, καθ' ἃς ἀσθενεῖς καταληφθέντες ὑπὸ ἀνουρίας διαρκεσάσης 10-14 ἡμέρας, ἠδύναντο νὰ περιφέρωνται, παρετηρήθη δὲ καὶ ἴασις μετὰ ἀνουρίαν 20 ἡμερῶν. Τὰ σοβαρὰ κλινικὰ φαινόμενα τῆς κατακρατήσεως ἄρχονται συνήθως 6-8 ἡμέρας μετὰ τὴν ἔναρξιν ταύτης, εἰς ἃς περιπτώσεις οἱ νεφροὶ πρότερον ἐλειτούργουν κανονικῶς. Ταῦτα εἴς τινας μὲν περιπτώσεις, ἰδίως μετεγχειρητικάς, ἐκδηλοῦνται διὰ μεγάλης κοπώσεως καὶ τάσεως πρὸς ὑπνηλίαν, εἰς ἑτέρας δὲ τοὐναντίον, διὰ μεγάλης διεγέρσεως, συχνότητος ἀναπνοῆς καὶ σφυγμοῦ, συσπάσεως τῶν ἄκρων, τῶν μυῶν τοῦ προσώπου, καὶ δι' ἐλαφρᾶς κυανώσεως μετὰ οἰδημάτων. Ἐλλείπουσιν ἐνταῦθα οἱ μεγάλοι κλωνικοὶ σπασμοὶ καὶ ἡ μεγάλη δύσπνοια τῆς οὐραιμίας τῶν νεφριτιδων. Τὴν διέγερσιν καὶ τὰ λοιπὰ φαινόμενα ἀκολουθεῖ βαθεῖα ὑπνηλία καὶ ἀναισθησία μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ τέλους.

Θεραπεία: Αὕτη δέον νὰ ἀπευθύνηται πρὸς τὸ προκαλέσαν ταύτην αἴτιον.

Ἐπὶ γνησίων ἀνουριῶν ἡ ἀποφλοίωσις τοῦ ἑνὸς νεφροῦ δίδει ἐνίοτε καλὰ ἀποτελέσματα, ἰδίως ἐπὶ τῶν νεφριτίδων ἐκείνων, εἰς τὰς ὁποίας δὲν πρόκειται περὶ μεγάλης καταστροφῆς τοῦ νεφρικοῦ παρεγχύματος. Προκειμένου ὅμως περὶ μεγάλης ἀλλοιώσεως τοῦ νεφρικοῦ παρεγχύματος, ὡς π. χ. ἐπὶ συρρικνωμένων νεφρῶν, ἢ ἐπὶ φυματιώσεως ἀμφοτέρων τῶν νεφρῶν, πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς θεραπείαν ἀποβαίνει ἄσκοπος.

Κατὰ τὰς ψευδεῖς ἀνουρίας, δέον τὸ κώλυμα τῆς ἐκροῆς τῶν οὔρων νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τοὺς οὐρητῆρας ἢ, τούτου ἀδυνάτου ὄντος, νὰ δίδεται διέξοδος εἰς τὰ οὖρα διὰ πυελοτομῆς ἢ νεφροτομῆς. Συνήθως ἡ ψευδὴς ἀνουρία ὀφείλεται εἰς λίθους ἐνσφηνωμένους εἰς τοὺς οὐρητῆρας. Μεγίστην ἀρωγὴν πρὸς ἐντοπισμὸν τῶν τοιούτων λίθων παρέχει ὁ καθετηριασμὸς τῶν οὐρητήρων καὶ ἡ ἀκτινογραφία. Ἡ θέσις τῶν τοιούτων λίθων εἶναι συνήθως εἴτε ἀμέσως μετὰ τὴν νεφρικὴν πύελον, εἴτε ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκβολῆς τῶν οὐρητήρων εἰς τὴν οὐροδόχον κύστιν.

Ἐν ᾗ δ' ὅμως περιπτώσει τὸ αἴτιον τῆς παρακωλύσεως τῆς ἐκροῆς τῶν οὔρων δὲν καθορίζεται, τότε καταφεύγουσι εἰς τὴν πυελοτομὴν τοῦ ἑνὸς ἢ καὶ τοῦ ἑτέρου νεφροῦ. Ι. ΚΑΛΛΑΝΤΖΗΣ

ἀνουροσόρεξ (Anurosorex) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐντομοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*. Διακρίνονται ἐκ τῆς βραχυτάτης οὐρᾶς των, ἥτις σχεδὸν κρύπτεται ὑπὸ τὰς τρίχας τοῦ σώματός των καὶ τῶν λεπιδωτῶν ποδῶν των. Φέρουσι 12 ὀδόντας εἰς ἑκάστην σιαγόνα. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *ἀνουροσόρεξ ὁ λεπιδόπους* (Anurosorex squamipus) ἀπαντῶν εἰς τὴν Κίναν. Δ. Ν. Π.

Ἀνουροσόρεξ ὁ λεπιδόπους.

ἄνους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό), γεν. τοῦ *ἄνου*· ὁ μὴ ἔχων νοῦν, ἀνόητος, μωρός· (παραθετ. *ἀνούστερος, ἀνούστατος*).

ἀνούσιος (ὁ, ἡ) καὶ *—α, —ον* (τό)· ὁ μὴ ἔχων οὐσίαν, νοστιμάδα, ἄνοστος, ἀηδής.—Ἐπίρρ. ***ἀνουσίως***

ἀνουσιότης (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι ἀνούσιον, ἀνοστιά.

Ἀνούτσιν, ***Δημήτριος Νικολάγιεβιτς.*** Ρῶσος ἐπιστήμων, ἀνθρωπολόγος, ἐθνογράφος, γεωγράφος καὶ ἀρχαιολόγος (1843—1923). Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἐπιστημονικοῦ του σταδίου ἠσχολήθη εἰς τὴν ζῳολογίαν καὶ τὴν ἀνθρωπολογίαν, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὸν γενεαλογικὸν πίνακα τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Αἱ δημοσιευθεῖσαι δὲ ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων μελέται του προσείλκυσαν τὴν προσοχὴν ἔν τε τῇ Ρωσίᾳ καὶ καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἡ φυσικο-μαθηματικὴ σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μόσχας ἐζήτησε παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τὴν ἵδρυσιν ἀνθρωπολογικῆς ἕδρας, χάριν αὐτοῦ, ταύτην δὲ κατεῖχε μέχρι τοῦ θανάτου του. Τῷ 1880 ἐδημοσίευσε τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ «*περὶ ἀνωμαλιῶν τινων τοῦ ἀνθρωπίνου κρανίου κατὰ φυλάς*», οὕτω δὲ ἤρξατο τὰς περὶ κρανιοσκοπίας μελέτας του, αἵτινες ἀπησχόλησαν αὐτὸν καθ' ὅλην του τὴν ζωήν, ὡς καὶ αἱ γεωγραφικαὶ καὶ ἐθνογραφικαὶ τοιαῦται.

Τὰ δημοσιευθέντα ἔργα του εἶναι ἀπειράριθμα, ἐκτὸς δὲ τούτων πολυάριθμοι μελέται ἔχουν δημοσιευθῇ καὶ εἰς εἰδικὰ περιοδικά, ρωσικά, γερμανικά, γαλλικὰ καὶ ἀγγλικά. Θ. Β.

ἀνοφθαλμία *[Ιατρ.]*. Συγγενὴς ἔλλειψις τοῦ ὀφθαλμικοῦ βολβοῦ. Ἂν καὶ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἐξετάσεως οὐδὲν ἴχνος ὀφθαλμοῦ παρατηρεῖται, οὐχ ἧττον ὅμως μικροσκοπικῶς ἐξετάζοντες τὸ περιεχόμενον τοῦ κόγχου ἀνευρίσκομεν ὑπολείμματα διαπλασθέντος ὀφθαλμοῦ, ἀτροφήσαντος ὅμως κατόπιν. Ἀνοφθαλμία ἑπομένως ὑπὸ αὐστηροτάτην ἔννοιαν δὲν ὑφίσταται, ἐπέρχεται δὲ αὕτη συνήθως, ὅταν συνεπείᾳ ἐνδοφλεγμονῆς τοῦ ὀφθαλμοῦ κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ζωὴν ἐπέρχεται ἀτροφία τούτου. Γ. Φ. ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΣ

ἀνόφθαλμος (ὁ, ἡ), *—ον*, (τό)· ὁ ἀόμματος, ὁ μὴ ἔχων ὀφθαλμούς.

— **ἀνόφθαλμος** (ὁ) (Anophalmus) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα *κολεόπτερα* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*. Κύριον χαρακτηριστικόν των εἶναι ἡ παντελὴς ἀπουσία τῶν ὀφθαλμῶν. Τὸ σῶμά των εἶναι εὐκίνητον, αἱ κεραῖαι καὶ οἱ πόδες των μακροί. Ἐπὶ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματός των φέρουσιν ἰδιόρρυθμα μεταξοειδῆ νημάτια, ἅτινα θεωροῦνται ὡς ὄργανα ἁφῆς. Γνωστὰ εἶναι περὶ τὰ τεσσαράκοντα εἴδη ἐνδιαιτώμενα εἰς σπήλαια, ὑπὸ τὰς πέτρας καὶ τὸ ὑγρὸν χῶμα. Μέγιστος πάντων εἶναι ὁ *ἀνόφθαλμος ὁ βιλιμέκειος* (Anophtalmus Bilimeki), τοῦ ὁποίου τὸ μῆκος φθάνει τὰ 8 χιλιοστόμετρα καὶ ζῇ ἐντὸς σκοτεινῶν καὶ ὑγρῶν σπηλαίων. Δ. Ν. Π.

Ἀνόφθαλμος ὁ βιλιμέκειος.

ἀνόχανος (ὁ) (Anochanus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐχίνων τῆς οἰκογενείας τῶν *σπαταγγιδῶν*. Διακρίνεται ἐκ τῆς ἁπλουστάτης πεπτικῆς συσκευῆς του. Δ.Ν.Π.

ἀνοχεὺς (ὁ)· ὁ ἀνέχων, ὁ κρατῶν, ἐκεῖνο ἀπὸ τοῦ ὁποίου κρατεῖταί τι, βαστάζεται, οἷον κρίκος, πόρπη κ.τ.τ.

ἀνόχευτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ὀχευθείς, ὁ μὴ συνουσιασθείς.

ἀνοχεύω· ἰδιωμ. (Αἰτωλ.), πάσχω ἀφορίαν: «*ἀνόχεψαν καὶ τὰμπέλια φέτος*». Δ. Λ.

ἀνοχὴ (ἡ)· τὸ *ἀνέχειν*, ἀναστολή, σταμάτημα, ἄλλος τύπος τοῦ *ἀνοκωχή*· ‖ τὸ *ἀνέχεσθαι*, τὸ νὰ βαστάζωμέν τι ὡς βάρος, ὑπομονή, συγκατάβασις: «*ὑπερέβη πᾶν ὅριον ἀνοχῆς*»· ‖ ἰδιωμ., σιτοδεία, ἀφορία: «*μεγάλη ἀνοχὴ στὰ γεννήματα*». Δ. Λ.

— *[Τεχν.]* Καλεῖται *ἀνοχὴ* ἡ ἐπιτρεπομένη κύμανσις πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω ἑνὸς μεγέθους, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν *συγγραφὴν ὑποχρεώσεων* πρέπει νὰ χαρακτηρίζῃ κατασκευήν τινα ἐν γένει μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ κατὰ τὴν παραλαβὴν αὐτῆς. Μ.

— *[Συντ. Δικ.]*· βλ. **ἀνεξιθρησκεία.**

— **ἀνοχῆς** ***οἶκοι***· βλ. **πορνεῖα.**

ἀνοχύρωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ μὴ ὀχυρωθείς, ὁ μὴ δι' ὀχυρώματος ἀσφαλισθείς: «*ἀνοχύρωτος πόλις, —λιμήν, —χώρα*».

ἄνπανσις *[Ἀρχ. Ἑλλ. Δίκ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ υἱοθεσία, ἡ εἰσποίησις (Νόμος Γόρτυνος, Χ 33—53, ΧΙ. 1—23). Ι. Δ. Ζ.

Ἄνρα-*Μαίνιου*· βλ. **Ἄγγρα-Μαίνιου.**

Ἀνράαντ, ***Πέτρος βὰν—.*** Ὀλλανδὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἄγνωστον πότε εἰς Ντεβαντὲρ καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1681. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Μπόρχ, καὶ μετέβη εἰς Ἀμστερδάμην. ὅπου ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ ποιητοῦ Βὰν ντὲρ Βέεν. Οἱ πίνακές του, ἐν οἷς εἷς παριστῶν τοὺς ἓξ διευθυντὰς τοῦ Γηροκομείου τοῦ Ἄμστερνταμ καὶ ἕτερος τῆς διευθυντρίας τοῦ Οἴκου τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ὡς καὶ ἄλλα ἔργα αὐτοῦ, ἀνήκοντα εἰς τὰ μουσεῖα τῆς Ἀμστερδάμης καὶ τοῦ Βερολίνου, δεικνύουσιν ὅτι ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Φραγκίσκου Χάλς. Ἡ ἐκτέλεσίς του εἶναι δεξιωτάτη καὶ ἡ ἔμπνευσις εὐφυής, στερεῖται ὅμως τῆς δυνάμεως τῆς ἀναπαραστάσεως.

Ἀνρὲπ (d'Anrep). Ρῶσος στρατηγὸς ἀκμάσας περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἑπτανήσου εἰς αὐτόνομον Πολιτείαν, ὑπὸ τὴν ρωσικὴν προστασίαν, ἐστάλη τῷ 1801 διὰ νὰ ὀργανώσῃ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας καὶ τὴν ἐθνοφυλακὴν τῶν καλουμένων «*Τσερνίδων*». Ἀντιληφθεὶς μετ' ὀλίγον ὅτι ἠδύνατο νὰ μετατρέψῃ εἰς χρήσιμον πολεμικὴν δύναμιν τὸ φιλοτάραχον μένος τῶν ἐν Κερκύρᾳ Σουλιωτῶν καὶ ἄλλων Ἠπειρωτῶν προσφύγων, ὠργάνωσεν ἐξ αὐτῶν τακτικὸν σῶμα τὸ ὁποῖον διετήρησε μὲν τὴν παλαιὰν μορφὴν τῆς «*Φάρας*», ἐχρησιμοποίει ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ τὰ νεώτερα τῆς πολεμικῆς ἐφόδια. Εἰς τὸ τάγμα τοῦτο ὑπηρέτει ὡς ταγματάρχης, ὑπὸ ἀνδρικὸν ἔνδυμα, καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Φώτου Τζαβέλλα. Μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1805 ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος, ὁ στρατηγὸς δ' Ἀνρὲπ παρέλαβε τὸ σῶμα ὁλόκληρον καὶ τὸ μετέφερεν εἰς Νεάπολιν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Βουρβώνων. Μετὰ τὴν μάχην ὅμως τοῦ Ἄουστερλιτς (1806), μὴ δυνάμενος ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν ὁρμητικὴν κάθοδον τοῦ Μασσένα, ἠναγκάσθη μετὰ τῶν ἄλλων νὰ καταφύγῃ εἰς Σικελίαν, ὁπόθεν ἐπέστρεψεν εἰς Κέρκυραν. Ἐκεῖ ἐζήτησε νὰ ὀργανώσῃ ἐκστρατείαν εἰς Θεσσαλίαν καὶ Πελοπόννησον, ὑποστηριζομένην θαλασσίως ἀπὸ τὸν ρωσικὸν στόλον τοῦ ναυάρχου Σενιάβιν. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη δὲν ἀπεφασίσθη. Ἄλλωστε μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Τιλσίτ, δι' ἧς παρεδόθη ἡ Ἑπτάνησος εἰς τοὺς Γάλλους, ὁ Ἀνρὲπ ἀνεκλήθη εἰς Ρωσίαν. Γ. Δ. Κ.

Ἀνρίκε (Anrique). Γλύπτης Ἰσπανὸς ἀκμάσας κατὰ τὸ τέρμα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἐσμίλευσε τὰ ἀνάγλυφα τοῦ τάφου τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τῶν Νέων Βασιλέων τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Τολέδου. Α. Δ.

Ἀνρικὲζ (Henriquez), ***Ἰωάννης.*** Γάλλος νομομαθὴς (1728—1800).

Ἀνρικὲλ (Henriquel-Dupont), ***Λουδοβῖκος-Πέτρος.*** Γάλλος χαλκογράφος γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1797—1892). Τὰς πρώτας σπουδάς του ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἱστορικὴν γραφικήν, διελθὼν τρία ἔτη εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Πέτρου Γκερέν. Ἐκεῖ ἐδιδάχθη τὴν κομψὴν ἐκείνην ἀκρίβειαν, τὸν ὡραῖον ρυθμόν, τὴν πιστότητα τοῦ σχεδίου καὶ τὴν πλήρη καλαισθησίαν· λιτότητα, ἀρετάς, αἱ ὁποῖαι μέχρι βαθυτάτου γήρατος δὲν ἐγκατέλιπον αὐτόν. Ἀλλὰ μὴ αἰσθανόμενος τὴν δύναμιν νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ἱστορικὴν γραφικὴν καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Δαβίδ, ὁ Γρό, ὁ Γκερέν, ὁ Ζερὰρ καὶ ὁ Ζιροντὲ κατέκτων τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου δι' ἀριστουργημάτων, ὁ νεαρὸς Ἀνρικὲλ προετίμησε νὰ ἀκολουθήσῃ ἁπλούστερον στάδιον καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ διασήμου χαλκογράφου Μπερίκ, εἰς ὃ παρέμεινε σπουδάζων τὴν τέχνην ἐπὶ τρία ἔτη. Ὁ Ἀνρικὲλ ἤρξατο τοῦ σταδίου του εἰκονογραφῶν ὡραίας ἐκδόσεις τῶν μεγάλων τῆς Γαλλίας συγγραφέων. Ἓν τῶν ἀρίστων ἔργων του ἦτο ἡ χαλκογράφησις τῆς προσωπογραφίας γυναικὸς τοῦ Βὰν Ντάϊκ, εἰς ὃ ὅλαι αἱ θελκτικαὶ χάριτες τοῦ μεγάλου ζωγράφου μετεδόθησαν μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας ὥστε προεκάλεσαν τὸν γενικὸν θαυμασμόν. Τὰ μετέπειτα ἔργα του δὲν στεροῦνται τῆς χάριτος τοῦ πρώτου, εἶναι δὲ ταῦτα προσωπογραφία τοῦ Γουστάβου Βάζα, τοῦ Παστορέ, τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου-Φιλίππου, ὁ «*Παρήγορος Χριστὸς*» καὶ πλεῖστα ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξαν αὐτὸν ἕνα τῶν μεγαλυτέρων καλλιτεχνῶν τοῦ εἴδους του. Ἐξελέγη ὡς μέλος τοῦ τμήματος τῆς χαρακτικῆς ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῶν Καλῶν Τεχνῶν καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ μαθήματος τούτου εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῶν Παρισίων. Θ. Β.

Ἀνριὸ (Hanriot ἢ Henriot), ***Φραγκῖσκος.*** Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς φρουρᾶς τῶν Παρισίων τῷ 1793 καὶ 1794, διαρκούσης τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐγεννήθη ἐν Ναντὲρ τῷ 1761 καὶ ἐκαρατομήθη ἐν Παρισίοις τῷ 1794. Ἀνῆκεν εἰς πτωχὴν οἰκογένειαν γεωργῶν. Ὁ πατήρ του, παρ' ὅλην τὴν πενίαν του, παρέσχεν εἰς αὐτὸν τὴν προκαταρκτικὴν παίδευσιν, τὴν ὁποίαν συνεπλήρωσεν οὗτος αὐτοδιδάκτως. Ἐγνώριζε νὰ ἐκφράζηται μετὰ πολλῆς εὐχερείας, ὡς καὶ νὰ γράφῃ ἐπίσης. Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθεν ἐν πτωχίᾳ καὶ στερήσει. Ὑπηρέτησε παιδίον εἰς ἐκκλησιαστικὴν χορῳδίαν, ὡς θαλαμηπόλος, ὡς ἱπποκόμος, ὡς καὶ εἰς ἄλλα τοιαῦτα ἐπαγγέλματα. Ὅταν ἤρξατο τῷ 1789 ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις, εὑρέθη κατέχων τὴν θέσιν δημοτικοῦ εἰσπράκτορος. Τὴν 12 Ἰουλίου τοῦ ἔτους τούτου ὁ Ἀνριὸ ἐξώθησε τὸν ὄχλον, ὅπως πυρπολήσῃ τὰ διαφράγματα ὅπου ἐπληρώνοντο τὰ διόδια. Συνελήφθη ἕνεκα τούτου καὶ δὲν ἀπεφυλακίσθη παρὰ κατὰ τὸ 1790, τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Μαρᾶ. Ἔκτοτε ἐξηφανίσθη εἰς τὸ πλῆθος τῶν διαφόρων ἐπαναστα-

Digitized by Google

τικῶν ὁμάδων, περιορισθεὶς νὰ ὑποθάλπῃ τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου, εἰς ἣν κατῴκει. Δὲν διεκρίθη ὅμως οὐδαμοῦ καὶ ἔζη, ὅπως τόσοι ἄλλοι, δαπάναις τῶν πολιτικῶν μερίδων. Τὴν 10 Αὐγούστου τοῦ 1792 ἐπέδειξε μεγάλην δραστηριότητα καὶ διεκρίθη κατὰ τὴν ἅλωσιν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κεραμεικοῦ. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης κατετάχθη εἰς τὴν πολιτικὴν μερίδα τοῦ Ροβεσπιέρρου, ἐκλεγεὶς στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τῆς μερίδος τῶν Ἀβρακώτων. Τὴν 30ὴν Μαΐου 1793 ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τοῦ γενικοῦ συμβουλίου τῆς Κομμούνας (Commune), ὅπως ἀναλάβῃ προσωρινῶς τὴν γενικὴν διοίκησιν ὅλων τῶν παρισινῶν τμημάτων· εἰς τὴν ἐνέργειαν δὲ αὐτοῦ ὀφείλεται ἡ κατενεχθεῖσα νίκη κατὰ τῶν Γιρονδίνων τὴν 31 Μαΐου καὶ τὴν 3 Ἰουνίου.

Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἡμέραν, ἡ Συνέλευσις, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶχον κυριαρχήσει πρὸς στιγμὴν οἱ Γιρονδῖνοι, ἐκυκλώθη ὑπὸ ὀγδοήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν τῶν διαφόρων διαμερισμάτων τῆς πόλεως, διοικουμένων ὑπὸ τοῦ Ἀνριό, μετὰ ἑκατὸν ἑξήκοντα τριῶν τηλεβόλων. Ὁ Μπαρρὲρ ἐπρότεινεν εἰς τοὺς συναδέλφους του νὰ μεταβῶσι καὶ νὰ συνεδριάσωσιν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λαοῦ. Ἡ πρότασις ἐγένετο ἀποδεκτὴ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας. Ἡ Συνέλευσις σύμπασα, ἡγουμένου τοῦ προέδρου αὐτῆς Ἐρὼλ ντὲ Σασέλ, ἐξῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Κεραμεικοῦ. Οἱ φρουροὶ ἀφῆκαν τοὺς πληρεξουσίους νὰ διέλθωσιν, ἀλλ' ὅταν οὗτοι ἔφθασαν πρὸ τῶν τηλεβόλων τοῦ Ἀνριό, καὶ ὁ Ἐρὼλ διέταξεν αὐτὸν νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέραν τὴν διάβασιν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, ὁ Ἀνριὸ ἀπήντησεν ἀσυγκίνητος καὶ ψυχρῶς: «Ὁ λαὸς δὲν ἐξηγέρθη ὅπως ἀκούσῃ φράσεις· αὐτὸς ζητεῖ τὴν σύλληψιν τῶν προδοτῶν». «Συλλάβετε τὸν ἐπαναστάτην αὐτόν», ἐφώνησεν ὁ Ἐρὼλ πρὸς τοὺς στρατιώτας. «Πυροβοληταὶ εἰς τὰς θέσεις σας!» ἀπήντησεν ὁ Ἀνριὸ δι' ἰσχυρᾶς φωνῆς. Πρὸ τῆς ἀπειλῆς ἡ Συνέλευσις ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν Γιρονδίνων ἐπετελέσθη. Ὁ Ἀνριὸ ἔλαβε τότε τὸν τίτλον τοῦ σωτῆρος τῆς πατρίδος, αἱ δὲ ὑπηρεσίαι αὐτοῦ πρὸς τὴν μερίδα τῶν Ἀβρακώτων τὸν ἀνήγαγον εἰς τὴν θέσιν τοῦ διοικητοῦ τῆς ἐθνικῆς φρουρᾶς τῶν Παρισίων· ἔλαβε κατὰ τὴν ἐκλογὴν ταύτην 9,084 ψήφους, ἐνῷ ὁ ἀντίπαλός του Ραφφὼ δὲν συνεκέντρωσεν εἰμὴ 6.095.

Ἔκτοτε ὁ Ἀνριὸ ἐγένετο ὄργανον τῆς Παρισινῆς Κομμούνας καὶ φίλος ἐπιστήθιος τοῦ Ροβεσπιέρρου. Τὴν 9 Θερμιδὼρ (27 Ἰουλίου) 1794, τὰ ληφθέντα ὑπ' αὐτοῦ στρατιωτικὰ μέτρα ἦσαν ἀσήμαντα, ἀπώλεσε δὲ τὸ πᾶν, διότι εἶχε τὴν αὐταρέσκειαν νὰ πιστεύῃ ὅτι διέθετε τὸν παρισινὸν λαὸν κατὰ βούλησιν. Διαρκούσης τῆς ἱστορικῆς καὶ θορυβωδεστάτης συνεδριάσεως τῆς Συνελεύσεως, καθ' ἣν, μετὰ τὰς κατὰ τοῦ Ροβεσπιέρρου κατηγορίας τοῦ Ταλλιέν, ἀντήχησαν αἱ κραυγαὶ κατὰ τοῦ τυράννου, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ροβεσπιέρρου συνήρχοντο εἰς τὸ δημαρχεῖον καὶ εἰς τὴν λέσχην τῶν Ἰακωβίνων. Ἐλπίζοντες εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Ροβεσπιέρρου ὁ δήμαρχος Φλωριό, ὁ ἐθνικὸς ἐπίτροπος Παιγιάν, ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου Κοφινὰλ καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐνόπλου δυνάμεως Ἀνριὸ εἶχον καλέσει ἐκεῖ τὸ ἐκτελεστικὸν τοῦ δήμου συμβούλιον.

Μετ' ὀλίγον ὅμως κλητὴρ τῆς Συνελεύσεως μεταβὰς εἰς τὸ Δημαρχεῖον ἐκάλεσε τὸν δήμαρχον Φλωριό, ὅπως ἐμφανισθῇ ἐνώπιον αὐτῆς καὶ δώσῃ λόγον περὶ τῆς κρατούσης καταστάσεως ἐν τῇ πρωτευούσῃ. «Ὕπαγε νὰ εἴπῃς εἰς τοὺς κακούργους, ποῦ σὲ ἀπέστειλαν, ἀπεκρίθη ὁ Ἀνριό, ὅτι ἡμεῖς συσκεπτόμεθα ἐδῶ διὰ νὰ τοὺς καθαρίσωμεν». Μετ' ὀλίγον ἐγνώσθη ἡ σύλληψις τοῦ Ροβεσπιέρρου καὶ ὁ Ἀνριὸ διέταξε νὰ σημάνωσιν οἱ κώδωνες, νὰ κλεισθῶσιν οἱ φραγμοί, νὰ συγκληθῇ τὸ γενικὸν συμβούλιον καὶ νὰ συνέλθωσι τὰ τμήματα. Τούτων γενομένων ὁ Ἀνριὸ περιήρχετο τὰς ὁδούς, ὅπως ἐξεγείρῃ τὸ πλῆθος, κρατῶν πιστόλιον καὶ κραυγάζων: «Εἰς τὰ ὅπλα! εἰς τὰ ὅπλα!».

Συναντήσας καθ' ὁδὸν ἁμάξας καταδίκων, τὰς ὁποίας ὁ λαός, μαθὼν τὴν ἧτταν τοῦ Ροβεσπιέρρου, ἠμπόδιζε νὰ συνεχίσουν τὸν δρόμον των, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ πλήθους καὶ διασκορπίσας αὐτὸ ἀπέστειλε τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους εἰς τὴν λαιμητόμον. Μετ' ὀλίγον ὅμως δύο ἐκ τῶν πληρεξουσίων συναντήσαντες τοῦτον εἰς τὴν ὁδὸν Ἁγίου Ὀνωρίου, διέταξαν τοὺς χωροφύλακας νὰ συλλάβουν αὐτόν. Οὗτοι ὑπήκουσαν καὶ ὁ Ἀνριὸ ἀπήχθη δέσμιος εἰς τὴν ἐπὶ τῆς γενικῆς ἀσφαλείας ἐπιτροπήν. Ἀλλ' ἐν ᾧ μετεφέρετο ὁ Ροβεσπιέρρος εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ Λουξεμβούργου, στρατιῶται τοῦ δημαρχείου ἀπηλευθέρωσαν τοῦτον. Κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ὁ Κοφινὰλ βιάσας τὰ γραφεῖα τῶν ἐπιτροπῶν ἠλευθέρωσε τὸν Ἀνριό, ὅστις πηδήσας ἐπί τινος ἵππου διέταξε πυροβολαρχίαν τινὰ νὰ βάλῃ κατὰ τῆς Συνελεύσεως. Οἱ πυροβοληταὶ ὅμως δὲν ὑπήκουσαν, καὶ ἡ ἄρνησις αὕτη ἔκρινε τὴν τύχην τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Ὁ Ἀνριὸ κατέφυγεν εἰς τὸ Δημαρχεῖον ὅπου εὑρίσκετο ὁ Ροβεσπιέρρος. Ἀλλ' ἡ Συνέλευσις ἐστράφη κατὰ τοῦ Δημαρχείου, ἡγουμένου τοῦ Λεονάρδου Μπουρντών, καὶ οἱ τρομοκράται μετὰ τοῦ Ροβεσπιέρρου ἐπολιορκήθησαν. Εἰς τοὺς πρώτους ἀνταλλαγέντας πυροβολισμούς, ὁ Λεμπὰ σύρας τὸ πιστόλι του ηὐτοκτόνησεν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ροβεσπιέρρου ἐρρίφθη ὅπως αὐτοκτονήσῃ ἀπὸ τοῦ παραθύρου, ὁ δὲ Κοφινὰλ συναντήσας εἰς τὸν προθάλαμον τὸν Ἀνριὸ ἐν μέθῃ διατελοῦντα, τὸν ἥρπασε καὶ τὸν ἐσφενδόνισεν ἀπὸ τοῦ παραθύρου εἰς τὴν αὐλὴν κραυγάζων ἐν ὀργῇ: «Ὕπαγε εἰς τὸν διάβολον, πανάθλιε μπεκρῆ, σὺ δὲν ἀξίζεις τὴν γκιλοτίναν». Ὁ Ἀνριὸ κατέπεσεν ἐπὶ σωρείας κόπρου, πρὸ ἀνοικτοῦ τινος ὀχετοῦ, ἐκεῖ δὲ συνέλεξαν αὐτὸν ἠκρωτηριασμένον καὶ ἀναίσθητον. Κατ' ἄλλους ὅμως ὁ Ἀνριό, ἀφ' οὗ ἠγωνίσθη καὶ ἐτραυματίσθη, κατέφυγεν εἰς μικρὰν αὐλὴν τοῦ Δημαρχείου, ὅπου καὶ συνελήφθη τὴν 10ην Θερμιδώρ. Τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Ἀνριό, μετὰ τοῦ Ροβεσπιέρρου καὶ τῶν ἄλλων τρομοκρατῶν, ἐκαρατομήθη. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἀνριὸν (Henrion), *Διονύσιος*. Γάλλος μαθηματικὸς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Εἶναι ὁ πρῶτος δημοσιεύσας ἐν Γαλλίᾳ πίνακα λογαρίθμων καὶ εἷς τῶν πρώτων μεταφραστῶν τοῦ Εὐκλείδου. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα συνδεόμενα πρὸς τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν κοσμογραφίαν. Λ. Δ.

— **Ἀνριὸν ντὲ Πανσὲ** (Henrion de Pansey), *Πέτρος - Παῦλος - Νικόλαος*. Περίφημος Γάλλος νομομαθὴς (1742—1829).

Ἀνρὺ (Henry), *Βίκτωρ*· Γάλλος γλωσσολόγος (1850—1907), συγγραφεὺς δοκίμων ἔργων συγκριτικῆς γραμματικῆς, ἐν οἷς διακρίνεται τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Précis de grammaire comparée du grec et du latin».

— **Ἀνρὺ** (Henry) *Λουδοβῖκος*. Βέλγος χημικός, γεννηθεὶς ἐν Μὰρς τῷ 1834 Ὑπῆρξε καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λουβαὶν καὶ μέλος τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βελγίου. Εἶναι συγγραφεὺς πολλῶν ἔργων, ἐν οἷς διακρίνεται τὸ «Precis de chimie générale».

— **Ἀνρὺ** (Henry), *Ματθαῖος-Προσπέρ*. Γάλλος ἀστρονόμος, ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω, γεννηθεὶς ἐν Νανσύ, τῷ 1849, γνωστὸς διὰ τὰς πολυτίμους συμβολὰς αὐτοῦ εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν ἀστρονομικῶν φωτογραφικῶν ὀργάνων.

— **Ἀνρὺ** (Henry), *Παῦλος*. Γάλλος ἀστρονόμος (1848—1905), γνωστὸς διὰ τὰς ἀνακαλύψεις αὐτοῦ τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν μέθοδον τῆς φωτογραφήσεως μικρῶν πλανητῶν.

— **Ἀνρὺ** (Henry), *Πέτρος-Φραγκῖσκος*. Γάλλος δημοσιολόγος (1759—1833).

— **Ἀνρὺ** (Henry), *Στέφανος - Οσσιάν*. Γάλλος χημικός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1798—1873).

ἄνς *[Γεωμετρ.]*. Ὀνομασία ἣν οἱ παλαιοὶ μαθηματικοὶ (*Κυπάρισσος Στέφανος, Ἀνάργυρος, Κλαυδιανὸς* κ.ἄ.δ.) ἔδιδον, κατ' ἐπικράτησιν τῆς γαλλικῆς ὀνομασίας anse, εἰς καμπύλην ψευδοελλειπτικήν, δηλαδὴ προσομοιάζουσαν μὲν πρὸς ἔλλειψιν, χωρὶς ὅμως οὐδὲν τμῆμα αὐτῆς νὰ ᾖ τόξον ἐλλείψεως, ἀφοῦ ἡ γραφικὴ κατασκευή της συνίσταται εἰς συνένωσιν τόξων περιφερειῶν κύκλων. Δύο δὲ κατηγορίαι τοιούτων ὑπάρχουσιν, ἔχουσαι ἡ μὲν «τυπικὸν» βέλος, ἡ δὲ «αὐθαίρετον» τοιοῦτον. Αἱ τοιαῦται καμπύλαι χρησιμοποιοῦνται διὰ τὰς χαράξεις τόξων γεφυρῶν, τῶν ὑπὲρ τὰς παραστάδας τῶν θυρῶν καμπύλων πλαισιωμάτων καὶ εἰς πολλὰς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς περιπτώσεις.

Πλεῖστοι ὑποχρεωμένοι νὰ χαράξωσιν ἔλλειψιν καὶ στερούμενοι ἐλλειψογράφου ἢ θέλοντες νὰ ἀποφύγωσι τὴν διὰ κλωστῆς, ἢ σημείου πρὸς σημεῖον, χάραξιν, χαράσσουσιν ἀντὶ ἐλλείψεως κλειστὴν *ἄνς* ἑκατέρωθεν τῆς χορδῆς της. Εἶναι ἐν τούτοις ἀληθές, ὅτι, προκειμένου περὶ τοιαύτης μικρῶν διαστάσεων, αἱ διαφοραὶ τῆς πρὸς πραγματικὴν ἔλλειψιν δὲν εἶναι ἀντιληπταί, καὶ δὴ ὅταν ὁ λόγος τοῦ βέλους πρὸς τὴν χορδὴν πλησιάζῃ πρὸς τὸ $^1/_2$. Ω.—

Ἂνς-ντ-Ἀρλὲ (Anses d' Arlet). Πολίχνη τῆς Μαρτινίκας (τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Ἀντιλλῶν) ἐπὶ τῆς ΝΔ πλευρᾶς τῆς νήσου, ἔχουσα γόνιμον περιφέρειαν ἀποδίδουσαν καφέ.

— **Ἂνς-Γκρὰντ** (Anse Grande) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ ἀγκυροβόλιον (πλάτος 41°24'30" Β μῆκος 9° 05' 45" Α, χάρτης ἀγγλικὸς 1189: Bonifacio strait) ἐπὶ τῆς Κορσικανῆς ἀκτῆς τοῦ δυτικοῦ στομίου τοῦ πορθμοῦ τοῦ Μπονιφάτσιο, εἰς ἥμισυ μίλλιον ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου Cap Feno N. ΝΑ τῆς Κορσικῆς ἐσχατιᾶς, ἐφ' οὗ ὁ φάρος. Πρὸ τῶν κεράτων τοῦ ὅρμου καὶ πρὸ τοῦ προμνησθέντος ἀκρωτηρίου του ὑφαλοι ἐπικίνδυνοι. Σ.Ε.Λ.

Ἄνσα (Ansa). Ποταμὸς ἐν Βισκαΐᾳ τῆς Ἱσπανίας ἐκχυνόμενος μετὰ ροῦν 85 χμτρ. εἰς τὸν κόλπον τῆς Γασκώνης.

Ἄνσα· βλ. *Ἀνσεατικὴ ἕνωσις*.

Ἀνσάλδι (Ansaldi Casto Innocente). Δομινικανὸς Ἰταλὸς θεολόγος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐκ Πλακεντίας ὁρμώμενος (1710—1779), ἀσχοληθεὶς εὐδοκίμως περὶ τὰς ἁγίας γραφὰς καὶ περὶ τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, διδάξας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Νεαπόλεως, τῆς Φερράρας, τοῦ Τουρίνου, τῆς Βρεσκίας κ. ἄ. καὶ καταλιπὼν πολυάριθμα συγγράμματα, ὧν πλεῖστα ἀναφέρονται εἰς ζητήματα βιβλικά. [Βλ. ἐν *Dictionnaire de Théologie catholique*, ἐν τῷ βιβλικῷ λεξικῷ τοῦ *Vigouroux* κ. ἄ.] Π. Ι. Μ

Ἀνσάλντο (Ansaldo), *Ἀνδρέας*. Ἰταλὸς ζωγράφος γεννηθεὶς εἰς Βόλτρι τῷ 1584 καὶ ἀποθανὼν ἐν Γενούῃ τὴν 20 Αὐγούστου 1638· ἐσπούδασε πλησίον τοῦ Καμπιάτο, κατόπιν δὲ μεταβὰς εἰς Βενετίαν εἰσήχθη εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Παύλου Βερονέζε, τοῦ ὁποίου ἐμελέτησεν εἰδικῶς τὰ ἔργα καὶ ἀντέγραψε πλεῖστα τούτων. Ἡ γονιμότης του ὑπῆρξε καταπληκτική· ἐζωγράφησε πολυαρίθμους τοιχογραφίας εἰς ἐκκλησίας καὶ παλάτια, ἰδίως δὲ διακρίνονται ἐκ τούτων αἱ τοιχογραφίαι τοῦ παλατίου τοῦ μαρκησίου Φρειδερίκου Σπινόλα. Μεταβὰς εἰς Ἱσπανίαν ἐζωγράφησεν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Brignole—Sersale τὴν ἱστορίαν τοῦ Σαμψῶνος, τοῦ δὲ παλατίου Ἰμπεριάλι διεκόσμησε τὴν πρόσοψιν δι' ὡραιοτάτων τοιχογραφιῶν. Ἐν Ἰταλίᾳ διασῴζονται πλεῖσται εἰκόνες του εἰς διαφόρους ἐκκλησίας, προκαλοῦσι δὲ τὴν προσοχὴν ἰδίως ὁ «Ἅγιος Ἀμβρόσιος μεταλαμβάνων τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον» ἐν Βόλτρι καὶ «Ἡ ἀποκαθήλωσις», γραφεῖσα κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Βὰν Ντάϋκ. Θ. Β.

Ἀνσαρῖται (οἱ). Λαὸς τῆς Συρίας, κατοικῶν εἰς τὴν ὀροσειράν, τὴν κειμένην μεταξὺ τοῦ Ἀντακιὲ καὶ τοῦ Νάχρ-ἐλ- Κεμπὶρ ἢ μεγάλου ποταμοῦ (τοῦ *Ἐλευθέρου* τῶν ἀρχαίων).

Ἄνσγκαρ (Ansgar ἢ Anskar ἢ καὶ Anschar). Ὁ καλούμενος *ἀπόστολος τοῦ βορρᾶ*. Ἐγεννήθη τῷ 801 ἐν Ἀμιένῃ τῆς Πικαρδίας καὶ ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ περιφήμῳ τότε σχολῇ τῶν Βενεδικτίνων ἐν Corvey τῆς Πικαρδίας. Τῷ 818, μόλις δεκαεπταέτης, ἐγινε διδάσκαλος τῆς σχολῆς ταύτης καὶ ἀπὸ τοῦ 822 διδάσκαλος καὶ ἱερεὺς ἐν Νέᾳ Corvey. Ἡ φήμη του διεδόθη τόσον, ὥστε ὅταν ὁ ἐν Ἰγγελχαῖμ νεοβαπτισθεὶς βασιλεὺς τῆς Ἰουτλανδίας Χάραλδ, τῷ 826, ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα του, ἐζήτησε νὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ Χριστιανοὺς ἱεραποστόλους, διὰ νὰ κηρύξουν τὸ εὐαγγέλιον, τοῦ ὑπεδείχθησαν ὁ *Ἄνσγκαρ* καὶ ἕτερός τις μοναχὸς *Ὠιμπέρ*. Οἱ δύο ἱεραπόστολοι ἤρχισαν ἔντονον δρᾶσιν ἐν Ἰουτλανδίᾳ καὶ δὴ τὸ πρῶτον ἐν τῇ κωμητείᾳ Riustri, ὅπου ἵδρυσαν καὶ σχολεῖον. Διωχθέντος ὅμως μετ' ὀλίγον ἐκ τῆς χώρας του τοῦ βασιλέως Χάραλδ, ἠναγκάσθη ὁ Ἄνσγκαρ νὰ φύγῃ καὶ αὐτὸς ἐκ Δανίας, τοῦ συντρόφου του ἀποθανόντος ἐν τῷ μεταξύ.

Τῷ 830, τῇ προσκλήσει τοῦ βασιλέως Bjoern, ἦλθεν ὡς ἱεραπόστολος εἰς Σουηδίαν, ὅπου εἶχεν ἤδη γνωσθῆ ὁ Χριστιανισμὸς δι' ἐμπόρων καὶ αἰχμαλώτων. Ἐκεῖ μετ' ἀόκνου δραστηριότητος εἰργάσθη ὁ Ἄνσγκαρ μετὰ τοῦ φίλου του Βίτμαρ. Μετ' ὀλίγον ἐπιστρέψας εἰς Γερμανίαν, ἐξελέγη πρῶτος ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἄρτι ἱδρυθείσης ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμβούργου, τῷ 831, καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν του ἐλθὼν εἰς Ρώμην ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ πάπα ἀποστολικὸς ἔξαρχος διὰ τοὺς ἐκχριστιανισθέντας Δανούς, Σουηδούς, Νορβηγοὺς καὶ Σλαύους. Ἐν Ἀμβούργῳ ἵδρυσε μητροπολιτικὸν ναόν, μοναστήριον καὶ βιβλιοθήκην καὶ ἦτο ὑπόδειγμα ἐπισκόπου. Κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀμβούργου ὑπὸ Νορμαννῶν πειρατῶν, τῷ 837, ἐγκαταλειφθεὶς σχεδὸν ὑπὸ πάντων, κατέφυγεν οὐ μακρὰν τοῦ Ἀμβούργου, εἰς Ράμσλο, κτῆμα, ὅπερ τοῦ ἐδώρησεν εὐσεβὴς γυνή, Ἴκια καλουμένη. Ἐκεῖ ἵδρυσε μοναστήριον, ὅπου κατέφυγον οἱ ὀλίγοι ἀπομείναντες φίλοι του. Βραδύτερον ὁ Ἄνσγκαρ ἐξελέγη ἀρχιεπίσκοπος Βρέμης μεθ' ἧς μετ' ὀλίγον ἡνώθη καὶ ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμβούργου. Ἐλθὼν εἰς Δανίαν συνεδέθη μετὰ τοῦ ἔτι ἐθνικοῦ βασιλέως Ἔρικ Α' καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ ἱδρύσῃ τὸν πρῶτον χριστιανικὸν ναὸν ἐν Σβέσβιγ. Τῷ 853 ἐπανῆλθεν εἰς Σουηδίαν καὶ ἀφοῦ ὑπερενίκησε πολλὰς δυσχερείας ἔλαβε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ βασιλέως Ὄλαφ νὰ κηρύξῃ τὸ εὐαγγέλιον. Μετὰ καρποφόρον ἐκεῖ δρᾶσιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐπισκοπήν του, ζῶν βίον αὐστηρὸν ἀσκητοῦ καὶ δεικνύων ὅλως χριστιανικὴν φιλανθρωπίαν. Ἀπέθανεν ἐν Βρέμῃ τῷ 865. Ταχέως ἐκηρύχθη ἅγιος καὶ ἡ μνήμη του ἑορτάζεται ἐν τῇ Δυτικῇ ἐκκλησίᾳ τὴν 9ην Φεβρουαρίου. Ὁ Ἄνσγκαρ εἶναι καὶ συγγραφεὺς τὸ γνωστότερον ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον Πιγμέντα (τ. ἔ. βάλσαμον) εἶναι συλλογὴ συντόμων προσευχῶν.

Πρῶτός του βιογράφος ἦτο ὁ διάδοχός του *Rimbert* μεθ' ὃν πλεῖστοι ἔγραψαν περὶ αὐτοῦ.

[Βλ. *Tappehorn* Leben Ansgars (Muenster 1863). *Hauck* ἐν Realenc. f. pr. Th. u. Kirche 573—577 καὶ Kirchengesch. Deutschlands τόμ. β' Λειψία 1890 σ. 617 κ. ἑ. *Berlage* ἐν Wetzer u. Welte's Kirchenlexicon 1,902—906 κ.τ.λ.] Δ.Σ.Μ.

Digitized by Google

Ἀνσγκάριος (Ansgarius) *[Ἀστρον.]*. Κρατὴρ τῆς Σελήνης κειμενος εἰς τὸ ΔΝΔ χεῖλος τοῦ δίσκου αὐτῆς. Αἱ σεληνογραφικαὶ συντεταγμέναι αὐτοῦ εἶναι κατὰ προσέγγισιν αἱ ἑξῆς: Μῆκος 180° Δ καὶ Πλάτος—12°,5. Σ. Π.

Ἀνσγκάρντ (Ansgarde). Ἡ πρώτη σύζυγος Λουδοβίκου τοῦ Τραυλοῦ, βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ὑπανδρεύθη τὸν ἡγεμόνα τοῦτον εἰς ἡλικίαν δέκα ὀκτὼ ἐτῶν (862), παρὰ τὴν θ λησιν τοῦ πατρός της Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ, καὶ ἔσχε δύο υἱούς, τὸν Λουδοβῖκον καὶ τὸν Καρολομάγνον, οἵτινες καὶ οἱ δύο ἐβασίλευσαν. Βραδύτερον ἡ Ἀνσγκάρντ ἀπεδιώχθη ὑπὸ τοῦ συζύγου της, ἐλθόντος εἰς γάμου κοινωνίαν μετὰ τῆς Ἀγγλίδος πριγκιπίσσης Ἀδελοΐδος. Ἡ ἀποδίωξις αὐτὴ ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ Η', ὅστις ἠρνήθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν νέαν βασίλισσαν. Α. Δ.

Ἀνσὲ (Ancey), ***Ματεβὸν ντὲ Κυρνιέ***. Γάλλος θεατρικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1860—1917). Τὰ σημαντικώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι τὰ ὑπὸ τὸν τίτλον «L' Ecole des veufs», «La Dupe», «L' Avenir» καὶ «Ces Messieurs». Α. Δ.

Ἀνσεὲλ (Anseele), ***Ἐδουάρδος***. Βέλγος σοσιαλιστής, γεννηθεὶς τῇ 25 Ἰουλίου 1856. Εἶναι εἷς τῶν πρωτοστατησάντων εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐν Γάνδῃ συνεργατικῶν ἑταιρειῶν, προωρισμένων νὰ παρέχωσιν ἄρτον, ἐνδύματα, φάρμακα κ.τ.λ. εἰς τιμὴν κόστους.

Ἀνσεατικαὶ ***πόλεις*** *[Ἱστορ.]*. Ὀνομάζονται οὕτως ἐν τῇ ἱστορίᾳ αἱ πόλεις, αἱ μετασχοῦσαι εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ΙΓ' μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀκμάσασαν «*Ἀνσεατικὴν ἕνωσιν*» ἢ «*Hansa Teutonica*». Ἡ λέξις *hansa*, ἀπαντῶσα ἤδη ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Οὐλφίνα γενομένῃ μεταφράσει τῆς Βίβλου, σημαίνει *ἕνωσιν, σύνδεσμον, ὁμοσπονδίαν*. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐκάλουν οὕτω τὰς ἐν τῇ ξένῃ ἑνώσεις Γερμανῶν ἐμπόρων, αἵτινες ἐσκόπουν τὴν ἀμοιβαίαν τῶν συμφερόντων των ὑποστήριξιν. Ἀργότερον, κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ἡ ὀνομασία ἐδόθη εἰς τὴν *πολιτικὴν* καὶ *ἐμπορικὴν ἕνωσιν* ἣν αἱ πόλεις τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης ἵδρυσαν πρὸς προστασίαν τῶν συμφερόντων των.

Αἰτία τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἀνσεατικῆς Ἑνώσεως ὑπῆρξεν ἡ ἀποσύνθεσις τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἡ ἐκ τούτου κρατοῦσα ἐν Γερμανίᾳ ἀναρχία, τὰς συνεπείας τῆς ὁποίας ὑφίσταντο, ὡς ἦτο φυσικόν, αἱ ἀστικαὶ τάξεις τῶν μεγάλων πόλεων καὶ ἰδίως οἱ ἔμποροι. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἀντελήφθησαν ὅτι μόνον μία ἰσχυρὰ κυβέρνησις ἦτο δυνατὸν νὰ προστατεύσῃ τὰ συμφέροντά των. Ἐκ τούτου προέκυψαν αἱ μεταξὺ τῶν ἐμπορικῶν πόλεων ἑνώσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ κληθεῖσα Ἀνσεατικὴ ὑπῆρξεν ἡ σπουδαιοτέρα καὶ ἰσχυροτέρα, καθ' ὅσον ἡ δρᾶσις της δὲν περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν Γερμανίαν, ἀλλ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας, περιέλαβε δὲ σὺν τῷ χρόνῳ ὑπερπεντήκοντα πόλεις καὶ ἐκυριάρχησεν ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας τῆς Βορείου καὶ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης.

Ἡ πρώτη τοιαύτης μορφῆς ἕνωσις ὑπῆρξεν ἡ μεταξὺ Ἀμβούργου καὶ Λύμπεκ (1241-1250) ἕνωσις πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ἐν Ὁλστάϊν ἐμπορικῆς ὁδοῦ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν. Τῷ 1259 ἡ Λύμπεκ, ἡ Ροστὸκ καὶ ἡ Βίσμαρ ἐσχημάτισαν ἕνωσιν πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν λῃστῶν καὶ πειρατῶν. Σχεδὸν ταυτοχρόνως αἱ Βεστφαλικαὶ πόλεις Μύνστερ, Ντόρτμουντ, Λίπποσταντ καὶ Σοέστ ἐσχημάτισαν παρομοίαν ἕνωσιν. Οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἔμποροι, ἐπιδιώκοντες πλὴν τῆς ἀσφαλείας των καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἐξασφάλισιν προνομίων εἰς τὰ ξένα κράτη, ἐζήτησαν τὴν ὑποστήριξιν τῶν μητροπόλεών των, αἵτινες ἀνῆκον εἰς τοιούτας ἑνώσεις. Πράγματι δὲ αἱ ἑνώσεις παρέσχον εἰς αὐτοὺς τὴν προστασίαν των, εἴτε διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ καὶ εἰδικῶν συνθηκῶν, εἴτε, ἐν ἀνάγκῃ, καὶ διὰ πολέμου. Οἱ πόλεμοι οὗτοι τῆς Ἀνσεατικῆς Ἑνώσεως διεξήγοντο ἰδίως πρὸς τὰς Σκανδιναυϊκὰς χώρας. Οὕτω τῷ 1284—5 αἱ πέντε πόλεις Λύμπεκ, Βίσμαρ, Ροστόκ, Στράλσουντ καὶ Γκράϊφσβαλντ ἀπέσπασαν σημαντικὰ προνόμια παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Ἐρρίκου. Τῷ 1311 ἡ Ἕνωσις διεξήγαγε πόλεμον, οὐχὶ τόσον εὐτυχῆ, ἐναντίον τοῦ Ἐρρίκου Μάνβεντ τῆς Δανίας. Τῷ 1361 ἡ καταστροφὴ τοῦ Βίσμπυ ὑπὸ τοῦ Βαλδεμὰρ Δ' τῆς Δανίας προυκάλεσε νέον πόλεμον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ Ἀνσεατικὴ Ἕνωσις προσεκόμισε μεγάλα ὀφέλη, καθ' ὅσον διὰ τῶν συνθηκῶν τοῦ 1370 καὶ 1376 ἡ Δανία καὶ ἡ Νορβηγία παρεχώρησαν νέα προνόμια εἰς τὰς Ἀνσεατικὰς πόλεις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Ἀλβέρτος τοῦ Μεκλεμβούργου, γενόμενος βασιλεὺς τῆς Δανίας χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἀνσεατικῆς Ἑνώσεως, παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν τὸ σημαντικὸν προνόμιον τοῦ 1368. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχεται ἡ λαμπροτέρα περίοδος διὰ τὴν Ἀνσεατικὴν Ἕνωσιν, ἥτις καθίσταται κυρία πλέον τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης καὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἐμπορίου τῆς Βορείου Εὐρώπης.

Εἰς τὴν Ἀνσεατικὴν Ἕνωσιν προσῆλθον βαθμηδὸν ὅλαι σχεδὸν αἱ ἐμπορικαὶ πόλεις τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης αἱ περιλαμβανόμεναι εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Ἄμστερνταμ καὶ τοῦ Φιλλανδικοῦ κόλπου ζώνην. Πρωτεύουσα τῆς Ἑνώσεως ἦτο ἡ Λύμπεκ, ἔνθα συνήρχοντο ἑκάστοτε οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἀνσεατικῶν πόλεων καὶ συνεσκέπτοντο ἐπὶ τῶν γενικῶν ζητημάτων. Ἐν τούτοις αἱ ἀποφάσεις τῶν ἀντιπροσώπων δὲν ἦσαν ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὰς μητροπόλεις των καὶ ἀπῃτεῖτο ἡ ἐπικύρωσις αὐτῶν ὑπὸ τῶν οἰκείων κυβερνήσεων.

Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἤρχισαν αἱ προστριβαὶ μεταξὺ τῶν Ἀνσεατικῶν πόλεων, λόγῳ κυρίως τῆς κυριαρχίας ἣν ἐζήτει νὰ ἐξασκῇ ἡ Λύμπεκ ἐπὶ τῶν ἄλλων πόλεων. Ἀποτέλεσμα τούτου ἦτο νὰ ἀποσυρθοῦν τῆς ἑνώσεως αἱ Ὁλλανδικαὶ πόλεις (1425). Καὶ ἀπεκλείσθη μὲν τὸ Ὁλλανδικὸν ἐμπόριον ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς, ἀλλὰ τῷ 1525 ἡ Λύμπεκ ἠναγκάσθη νὰ ἄρῃ τὸν ἀποκλεισμόν. Νέος πόλεμος ἔλαβε χώραν κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνα πρὸς τὰ Σκανδιναυϊκὰ κράτη. Τελευταία ἐπιτυχία τῆς Ἑνώσεως ὑπῆρξεν ἡ πτῶσις τοῦ βασιλέως Χριστιανοῦ Β' καὶ ἡ διάλυσις τῆς Σκανδιναυϊκῆς ὁμοσπονδίας (1523), ἐπιτευχθεῖσα χάρις εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Λύμπεκ καὶ τοῦ Ντάντσιγ, ὑποστηριζομένων ὑπὸ τῆς Σουηδίας καὶ τοῦ Σλέβινγκ-Ὁλστάϊν. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1534—36 ὅμως αἱ δύο αὗται σκανδιναυϊκαὶ χῶραι ὑπεστήριξαν τὴν Δανίαν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Λύμπεκ παρέμειναν μόνον ἡ Βίσμαρ, ἡ Ροστὸκ καὶ τὸ Στράλσουντ. Αἱ θρησκευτικαὶ ἔριδες ἐξησθένησαν ἔτι πλέον τὴν Ἕνωσιν, ἀπολέσασαν τὴν ἐν τῇ Βαλτικῇ κυριαρχίαν, ἣν δὲν ἀνέκτησεν οὐδὲ κατὰ τὸν μεταξὺ Δανίας καὶ Σουηδίας πόλεμον τοῦ 1563—70, καθ' ὃν συνεμάχησαν μετὰ τῆς πρώτης. Ἐκτὸς τούτου ἤρχισεν ἀκμάζον πλέον καὶ τὸ Ὁλλανδικὸν καὶ τὸ Σκανδιναυϊκὸν ἐμπόριον, αἱ Ἀνσεατικαὶ δὲ πόλεις ἔχανον βαθμηδὸν τὰ ἐν τῇ ξένῃ προνόμιά των.

Ὁ τριακονταετὴς πόλεμος, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε καταστρεπτικὸς δι' ὅλας τὰς γερμανικὰς πόλεις, ἔδωσε τὸ τελευταῖον κτύπημα κατὰ τῆς Ἀνσεατικῆς Ἑνώσεως. Ἡ Ἱσπανία προσεπάθησε τῷ 1627—29 νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν τὴν παλαιὰν ἀκμήν, ἀλλ' αἱ προτεσταντικαὶ πόλεις τῆς Γερμανίας ἠρνήθησαν νὰ συνεργασθοῦν μετὰ καθολικῶν. Τῷ 1629 αἱ τρεῖς πόλεις Λύμπεκ, Ἀμβοῦργον καὶ Βρέμη, ἐπεφορτίσθησαν νὰ ἐπαγρυπνοῦν ἐπὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων καὶ τῷ 1630 συνῆψαν στενὴν συμμαχίαν μεταξύ των, ἀνανεωθεῖσαν τῷ 1641. Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Βεστφαλίας ἐγένετο μία ἀκόμη ἀπόπειρα ἀνασυστάσεως τῆς Ἑνώσεως τῷ 1669. Ἡ Λύμπεκ, ἡ Βρέμη, τὸ Ἀμβοῦργον, ἡ Βρουνσβίκη καὶ τὸ Ντάντσιγ ἀντεπροσωπεύθησαν ἐν τῇ πρὸς τοῦτο συνελεύσει, ἥτις ὅμως εἰς οὐδὲν κατέληξεν ἀποτέλεσμα. Ἔκτοτε τὸ ὄνομα τῶν «*Ἀνσεατικῶν πόλεων*» διετηρήθη μόνον διὰ τὰς πόλεις *Λύμπεκ, Βρέμη καὶ Ἀμβοῦργον*. Γ. Κ.

— [ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] Αἱ γερμανικαὶ πόλεις, Ἀμβοῦργον, Βρέμη καὶ Λύμπεκ, αἱ καλούμεναι *Ἀνσεατικαί*, γνωσταὶ δὲ ὡς «ἐλεύθεραι καὶ ὁμόσπονδοι» πόλεις τῆς Γερμανίας, τυγχάνουσιν ἰδίου ἐνδιαφέροντος, ὡς διατηρήσασαι παλαιόθεν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς λοιπὰς γερμανικὰς πόλεις, τὴν πολιτειακὴν των ἀνεξαρτησίαν, ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Πολιτείας τῆς Γερμανίας. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὸ πολίτευμα αὐτῶν ἦτο «reichsstaedtische», ἡ «κυριαρχία» δὲ ἐπὶ τῆς πόλεως Ἀμβούργου κλπ. συνεκεντροῦτο εἰς τὸ «Συμβούλιον» τὸ ὁποῖον ἦτο ἀριστοκρατικῷ συστήματι διωργανωμένον. Παρὰ δὲ τὰ ἑκάστοτε ἐπικρατήσαντα δημοκρατικὰ ρεύματα, οὐδόλως μετεβλήθη ὁ πολιτειακὸς χαρακτὴρ τῶν ἐν λόγῳ πόλεων, αἱ δὲ μετὰ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς πολέμους παρατηρηθεῖσαι τάσεις περὶ συνταγματικῶν μεταρρυθμίσεων προσέκρουσαν εἰς τὴν ἐπίμονον ἀντίδρασιν ἥτις προεβλήθη ἐκεῖθεν. Ἡ ἐπανάστασις ὅμως τοῦ 1848 μοιραίως ἀνεκίνησεν εἰς τὰς ἐν λόγῳ πόλεις συνταγματικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον, μετὰ πολλὰς παρεκκλίσεις ὡδήγησεν εἰς τὴν ψήφισιν ἰδιαιτέρου Συντάγματος δι' ἑκάστην τούτων: τὸ Σύνταγμα τοῦ Ἀμβούργου τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1860, τὸ Σύνταγμα τῆς Βρέμης τῆς 1 Ἰανουαρίου 1894, τὸ Σύνταγμα τῆς Λύμπεκ τῆς 27 Δεκεμβρίου 1851. Κατὰ τὰ Συντάγματα ταῦτα, ἅτινα ἀνεθεωρήθησαν κατὰ τὸ μεσολαβῆσαν μέχρι τοῦ 1919 διάστημα, αἱ Ἀνσεατικαὶ πόλεις ἀπετέλουν ἐλευθεροπολιτείας (Republiken). Ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἠσκεῖτο ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Βουλῆς, οὕτω δὲ πως ἀπετέλουν μικτὸν τύπον ἀριστοκρατικῆς καὶ δημοκρατικῆς ἐλευθεροπολιτείας. Ἡ μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἐκραγεῖσα ἐν Γερμανίᾳ ἐπανάστασις ἀνέτρεψε τὰ Συντάγματα ταῦτα, τὴν θέσιν τῶν ὁποίων κατέλαβον τὰ ψηφισθέντα ὑπὸ συνελεύσεων τῶν πόλεων, διὰ τῶν ὁποίων ἱδρύθη ἡ ἀμιγὴς Δημοκρατία, καὶ δὴ τὸ Σύνταγμα τοῦ Ἀμβούργου τῆς 7 Ἰανουαρίου 1921, τὸ Σύνταγμα τῆς Βρέμης τῆς 18 Μαΐου 1920, τὸ Σύνταγμα τῆς Λύμπεκ τῆς 23 Μαΐου 1920. Τὸ ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικὸν τῶν Ἀνσεατικῶν πόλεων εἶναι ὅτι ἐκ τῆς διπλῆς αὐτῶν ἰδιότητος ὡς πόλεων-Πολιτειῶν, ἀδύνατος εἶναι ὁ πλήρης χωρισμὸς τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας τῶν τῆς πόλεως. Οὕτως ἐν Ἀμβούργῳ καὶ Λύμπεκ οὐδὲ διάκρισις τῶν οἰκονομικῶν τῆς Πολιτείας ἀπὸ τῶν τῆς πόλεως ἐπετεύχθη. Τὸ Σύνταγμα τῆς Βρέμης προβλέπει διοικητικὴν καὶ οἰκονομικὴν διάκρισιν, πλὴν ὅμως οὐδὲν ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως σχετικῶς ἐπετεύχθη. Η. Γ. Κ.

Ἀνσελὲ (Ancelet), ***Γαβριὴλ-Αὔγουστος***. Γάλλος ἀρχιτέκτων, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1829—1895). Τῷ 1892 ἐξελέγη μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου. Ὁ Ἀνσελὲ ἀνεστήλωσε τὰ ἀνάκτορα τῆς Πὼ καὶ τῆς Κομπιένης.

Ἀνσελὲν (Anselin), ***Ἰωάννης - Λουδοβῖκος***. Γάλλος χαλκογράφος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τὴν 26 Μαΐου 1754 καὶ ἀποθανὼν εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν τὴν 15 Μαρτίου 1823. Ὑπῆρξεν ὁ ἄριστος τῶν μαθητῶν τοῦ Ὠμπέν, ὑπὸ τὰς ὁδηγίας δὲ αὐτοῦ ἐχάραξε τὸ πρῶτον ἔργον του, τὸν «Ἀνυπόμονον Σάτυρον». Εἶτα ἐξέδωκε πλεῖστας ἄλλας χαλκογραφίας ἐκ τῶν ἡμιερωτικῶν ἔργων τοῦ Μπορέλ, Σαὶν-Κεντὲν καὶ Μουσέ. Παραιτηθεὶς τῶν τοιούτων ἐλαφρῶν ἔργων ἐπεδόθη εἰς σοβαρωτέραν ἐργασίαν, ἰδίως τὴν προσωπογραφίαν, κατάπληξιν δὲ παρήγαγεν ἡ εἰκὼν τῆς μαρκησίας Πομπαντούρ, ἐρωμένης Λουδοβίκου ΙΕ' καὶ τῆς «Ὡραίας κηπουροῦ» τοῦ Βαλόα. Ταύτην ἠκολούθησεν ἡ χάραξις σειρᾶς ὁλοκλήρου προσωπογραφιῶν διασήμων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν μνημονεύομεν τὰς τῶν Βουαλῶ, Ρουσσῶ καὶ Μιρομενίλ. Ἐπίσης συνέθεσε καὶ ἐχάραξε τὴν «Πολιορκίαν τοῦ Καλαί», δι' ἣν συνεχάρη αὐτὸν ἡ Ἐθνικὴ τῶν Γάλλων Συνέλευσις τῷ 1789. Βραδύτερον ἐκυκλοφόρησε τὸν «Μολιέρον ἀναγιγνώσκοντα τὸν Ταρτοῦφόν του» καὶ εἰκονογράφησε τὰ ἔργα τῶν Ρουσσῶ, Μπερτέν, Παρνῦ, Ντελὶλλ καὶ Μισῶ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Βουρβώνων ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ χαλκογράφου τοῦ βασιλέως. Τὰ ἔργα τοῦ Ἀνσελὲν διακρίνει ἡ λεπτότης τῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἡ χάρις ἥτις κατέστησεν αὐτὸν ἕνα τῶν διασημοτέρων τεχνιτῶν τοῦ κόσμου. Θ. Β.

Ἄνσελλ (Ancell), ***Ἐρρῖκος***. Ἄγγλος ἰατρὸς (1802 - 1863). Τῷ 1852 ἐδημοσίευσε περισπούδαστον πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον «A treatise on tuberculosis, the constitutional origin of consumption and scrofula».

Ἀνσὲλμ (Anselme). Βέλγος χρονογράφος τοῦ ὁποίου ὁ βίος εἶναι γνωστὸς μόνον ἔκ τινων λεπτομερειῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ σύγγραμμα. Ἐγεννήθη πιθανώτατα τὴν πρώτην δεκαετίαν τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν τότε περίφημον Ἐπισκοπικὴν Σχολὴν τῆς Λιέγης. Βραδύτερον ὁ Ἀνσὲλμ ἐγένετο ἐφημέριος τοῦ Saint-Lambert, καὶ ἐπιστήθιος φίλος τῶν ἐπισκόπων Βαζὸν καὶ Ἐριζέ. Ἀπέθανε τῷ 1075. Τὸ ἔργον του ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐπισκόπων τῆς Λιέγης, κυβερνώντων τότε τὴν χώραν ταύτην, κρίνεται δὲ παρὰ τῶν νεωτέρων κριτικῶν καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἱστορικῆς ἀλλὰ καὶ ὡς καθαρῶς λογοτεχνικόν, ὡς ἓν τῶν ἀρίστων τὰ ὁποῖα παρήγαγεν ἡ ἐποχὴ ἐκείνη. Τῷ 1883 ὁ Βάϊτς μετέγραψε μέγα μέρος τοῦ «Χρονικοῦ τοῦ Ἀνσὲλμ» εἰς τὸ σύγγραμμά του «Monumenta germanice historia Scriptorum» (τομ. ΙΔ'). Θ. Β.

— **Ἀνσὲλμ** (Anselme), ***Ἰάκωβος - Βερνάρδος - Μόδεστος***. Γάλλος στρατηγὸς (1740 - 1812). Ἀποσταλεὶς εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Βάρ, ἐκυρίευσε τὴν Νίκαιαν καὶ τὴν Βιλλαφράγκα. Διορισθεὶς ἀρχιστράτηγος τῆς ἐν Ἰταλίᾳ στρατιᾶς, κατέλαβε τὸ Σοσπέλλο καὶ τὸ Ὀνέλλιο. Ἀλλ' ἡ μεγάλη ἔλλειψις τροφίμων ἐν τῷ στρατεύματι ἐγένετο ἀφορμή, ὥστε νὰ ἐξαφανισθῇ ἡ πειθαρχία. Ὁ στρατηγὸς θεωρηθεὶς ὑπεύθυνος, ἐφυλακίσθη ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1793. Ἀπεφυλακίσθη τὴν 9ην Θερμιδὼρ 1794 καὶ ἔζησεν ἰδιωτεύων. Α. Δ.

— **Ἀνσέλμ**, ***Ἰωάννης-Βαπτιστὴς-Εὐγένιος***. Γάλλος ἠθοποιὸς (1820—1858). Κατ' ἀρχὰς ἔπαιξε κωμικὰ πρόσωπα εἰς τὸ θέατρον «Odéon» τῶν Παρισίων, εἶτα δὲ ὑπεδύθη διάφορα πρόσωπα κωμῳδιῶν τοῦ Μολιέρου, εἰς τὴν Γαλλικὴν Κωμῳδίαν, παρουσιάσας ἔκτακτον ἰδιοφυΐαν. Ἀπέθανεν ἀκριβῶς ὅτε τὸ τάλαντον αὐτοῦ εὑρίσκετο εἰς τὸ στάδιον τῆς δημιουργίας νέων θεατρικῶν προσώπων. Θ. Β.

— **Ἀνσέλμ**, ***κόμης ντὲ Ριβεμόν***. Γάλλος χρονογράφος γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ Θ' αἰῶνος καὶ φονευθεὶς κατὰ τὴν πρώτην σταυροφορίαν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἄρκου. Ἔγραψε δύο περιγραφὰς τῶν συμβάντων τῆς σταυροφορίας, ἐξ ὧν περιεσώθη μόνον ἡ δευτέρα, δεικνύουσα τὴν ἐξαιρετικὴν ἰδιοφυΐαν τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὸ εἰκονίζειν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα. Θ. Β.

Ἀνσέλμι *[Ναυτ Γεωγρ.]*. Τὸ ἀνατολικὸν κέρας τοῦ ἐπὶ τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς νήσου Ἔλβας

Digitized by Google

(βλ. Αἰθαλία) ὅρμου, ἐν ᾧ ἡ μεγάλη τῆς νήσου κωμόπολις *Μαρτσιάνα* (Marciana Marina: πλάτ. 42°48'30'' Β, μῆκ. 10°11'45'', χάρτης ἀγγλικὸς 158: Cape Cavallo to Civita Vecchia and adjacents islands). Ἀφετηρία τηλεγραφικοῦ καλωδίου. Σ.Ε.Λ.

Ἀνσέλμι (Anselmi), *Γεώργιος*. Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Βερόνῃ ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1797, ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἀρίστων διακοσμητῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἡ διακόσμησις τοῦ θόλου τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τῆς μητροπόλεως τῆς Μαντούης, ἔνθα παριστᾷ τὴν πόλιν ταύτην ὡς πριγκίπισσαν ἐν μέσῳ πατριαρχῶν, προφητῶν καὶ ἀγγέλων, προεκάλεσε τὴν γενικὴν προσοχήν. Εἰς τὸ Δουκικὸν ἀνάκτορον τῆς Βενετίας ὑπάρχει ἐπίσης ἀξιόλογος πίναξ του ἀλληγορικός. Θ. Β.

— **Ἀνσέλμι** (Anselmi), *Ἰωσήφ*. Περίφημος ὀξύφωνος καὶ βιολιστὴς Ἰταλός. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸν ὀπερεττικὸν θίασον τοῦ Γονζάλες εἰς ἐπαρχιακήν τινα πόλιν τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ ὀλίγον κατόπιν ἐν Ἀθήναις ὡς πρῶτος ὀξύφωνος τοῦ Ἰταλικοῦ Μελοδράματος ἐν τῷ Δημοτικῷ Θεάτρῳ, ὅπου ἡ ἐπιτυχία του ὑπῆρξεν ἐξαιρετική. Ἐτραγούδησε μετὰ ταῦτα εἰς τὰ κυριώτερα θέατρα τῆς Εὐρώπης (Σκάλαν Μιλάνου, Φενίτζε Βενετίας, Λύκειον Βαρκελώνης) καὶ τῆς Ἀμερικῆς μὲ αὔξουσαν πάντοτε ἐπιτυχίαν, ἀλλ' ἡ λαμπρὸ αὕτη σταδιοδρομία του ἀνεκόπη ἐνωρίς. Ἀσθενήσας ἠναγκάσθη νὰ παύσῃ ἐμφανιζόμενος ἐπὶ σκηνῆς, περιορισθεὶς ἔκτοτε εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ᾄσματος ἐν Μιλάνῳ ὅπου καὶ μονίμως ἐγκατεστάθη. Δ. ΛΑΥΡ.

— **Ἀνσέλμι** (Anselmi), *Μιχαὴλ-Ἄγγελος*. Ἰταλὸς ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Λούκκᾳ τῷ 1491 καὶ ἀποθανὼν ἐν Πάρμᾳ τῷ 1554. Μεταβὰς εἰς τὴν Σιένναν εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Σόδομα, ἐπιστρέψας δὲ εἰς Πάρμαν ἐπεφορτίσθη, ὅπως τοιχογραφήσῃ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ τὰς παραδόσεις τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου καὶ πίνακα παριστάνοντα τὸν «Χριστὸν φέροντα τὸν σταυρόν του». Τῷ 1522 ἐκλήθη μετὰ τοῦ Κορρεγίου, τοῦ Παρμιτζιάνο καὶ τοῦ Ἀράλδι, ὅπως διακοσμήσουν τὴν μητρόπολιν τῆς Πάρμας, κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος συνεβλήθη ἀντὶ 300 χρυσῶν δουκάτων νὰ ζωγραφήσῃ τὸν θόλον τοῦ παρεκκλησίου Μοντίνι. Τῷ 1526 ἐζωγράφησε διὰ τὴν μητρόπολιν τὴν «Ἁγίαν Ἁγνὴν» καὶ τὴν «Θεοτόκον μετὰ τοῦ θείου παιδίου» ὡς καὶ πλείστας ἄλλας εἰκόνας διὰ τοὺς ναοὺς τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τοῦ Ποάτο, τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου. Ἡ «Ἀειπάρθενός» του, εἰκὼν ἥτις ἐκόσμει ἄλλοτε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, εὑρίσκεται σήμερον εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Εἰς διαφόρους Ἐκκλησίας τῆς Ἰταλίας ὑπάρχουσι πλεῖστα ἔργα τοῦ Ἀνσέλμι, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται «Τὸ προσκύνημα τῶν Μάγων» εὑρισκόμενον εἰς τὸν ναὸν τῆς Madonna della Steccata καὶ ἡ «Στέψις τῆς Παρθένου» εἰς τὸν αὐτὸν ναόν. Κατὰ τὴν τοπικὴν παράδοσιν εἰς ἑκάστην τῶν πολυπροσώπων εἰκόνων ἣν συνέθετεν εἰσῆγεν ὁ Ἀνσέλμι καὶ τὴν ἰδικήν του μορφήν. Ἡ ἀκαδημία τῆς Πάρμας κατέχει δύο αὐτοῦ ἔργα, τὴν «Βάπτισιν τοῦ Ἰησοῦ» καὶ τὴν «Ἁγίαν Οἰκογένειαν». Θ. Β.

Ἀνσέλμο *ὁ ἐκ Πάρμας* (Anselmo di Parma), ὀνομαστὸς μαθηματικός. Ἔζησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἔγραψε τοὺς «De Harmonia dialogi». Τὸ χειρόγραφον εὕρηται ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ βιβλιοθήκῃ. Δ. ΛΑΥΡ.

— **Ἀνσέλμο** *ὁ ἐκ Φλάνδρας*. Περιώνυμος μουσουργὸς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἔγραψεν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν. Δ. ΛΑΥΡ.

Ἄνσελμος, *Ἀβελμπεργκ ἐπίσκοπος* (Havelberg ἐν Βρανδενβούργῳ). Τοιοῦτος διετέλεσε κατὰ τὰ ἔτη 1129—1155 καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1155 μέχρι τοῦ θανάτου του, τῷ 1158, ἀρχιεπίσκοπος Ραβέννης, μὲ τίτλον ἐξάρχου. Λόγῳ κυρίως τοῦ ὅτι ἐγνώριζε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λοθαρίου Β', μεθ' οὗ συνεδέετο διὰ συγγενικῶν δεσμῶν, τῷ 1135 εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἀντιπρόσωπός του καὶ ἐπωφελούμενος τῆς ἐκεῖ διαμονῆς του συνεζήτησε μετὰ τῶν ὀρθοδόξων καὶ μάλιστα μετὰ τοῦ Νικήτα τοῦ Νικομηδείας καὶ Βασιλείου τοῦ Θεσσαλονίκης περὶ τῶν ἐπιμάχων σημείων μεταξὺ Ἀνατολικῶν καὶ Δυτικῶν. Τῷ 1136 ἐπιστρέψας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εὗρε τὴν ἐπαρχίαν του ἐρημωθεῖσαν ὑπὸ τῶν Βενδῶν. Ἕνεκα τούτου διέμεινεν ἔτη τινὰ εἰς Ρώμην καὶ μόλις τῷ 1142 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, ἔκτοτε δὲ ἀνεμίχθη πολὺ εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς ἐποχῆς του. Τῷ 1153 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ φίλα αὐτῷ φρονοῦντος αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν χεῖρα τῆς πριγκιπίσσης Μαρίας.

Τὸ σπουδαιότερον ἔργον του εἶναι «Dialogorum libri tres», ἐν τῷ ὁποίῳ, ἐπιθυμίᾳ τοῦ πάπα Εὐγενίου Γ', κατέγραψε, τῷ 1150, τὰ κατὰ τὰς συζητήσεις μετὰ τοῦ Νικήτα Νικομηδείας ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μετὰ πρόλογον πρὸς τὸν πάπαν Εὐγένιον, ἐν τῷ α' βιβλίῳ ὁμιλεῖ περὶ ἑνότητος τῆς πίστεως, ἐν τῷ β' περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐν τῷ γ' περὶ θείας Εὐχαριστίας, βαπτίσματος καὶ τοῦ πρωτείου. Ἔγραψεν ἐπίσης «Liber de ordine Canonicorum regularium S. Augustini» καὶ «Epistola apologetica pro ordine canonicorum regularium».

[Τὰ ἔργα πάντα ταῦτα τοῦ Ἀνσέλμου εὑρίσκονται ἐν *Migne* Λατιν. Πατρ. 18, 1087—1252. Περὶ τῶν συζητήσεών του μετὰ τοῦ Βασιλείου Θεσσαλονίκης ἴδε *Schmidt* Des Basilius aus Achrida Erzbischof von Thessalonich, 1145, Bisher unedirte Dialoge. Muenchen 1901]. Δ. Σ. Μ.

— **Ἄνσελμος** *Καντερβουρίας* (Canterbury). Καταγόμενος οὗτος ἐξ εὐγενοῦς καὶ πλουσίας οἰκογενείας τῆς Λομβαρδίας ἐγεννήθη τῷ 1033 ἐν Ἀόστῃ. Ἡ μήτηρ του Ermemberge, γυνὴ εὐσεβής, ἀνέθρεψεν αὐτὸν ἐν φόβῳ Κυρίου. Μικρὸς ἔτι τὴν ἡλικίαν, δεκαπενταετής, ἐζήτησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς μονὴν θεωρῶν τὸν μοναχικὸν βίον ὡς τὸν ἰδεώδη. Ἡ ἐπιθυμία του ὅμως αὕτη ἀπεκρούσθη, ἀντιταχθέντος εἰς τοῦτο τοῦ πατρός του. Τοῦτο ἐλύπησε σφόδρα τὸν Ἄνσελμον καὶ συνείργησεν ὥστε κατ' ὀλίγον νὰ ἀπολέσῃ τὰς πρώτας ὁρμὰς τοῦ ἁγίου αὐτοῦ ζήλου, νὰ λησμονήσῃ τὰς θερμὰς αὐτοῦ προσευχὰς καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός, ἥτις ἵστατο πάντοτε παρ' αὐτῷ ὡς φύλαξ ἄγγελος, νὰ περιπέσῃ εἰς διαφθοράν. Ἀφοσιωθεὶς εἰς τὰς ἀπολαύσεις τοῦ κόσμου ἀπώλεσε τὴν πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἐπιστήμην ἀγάπην. Ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν ἐγκατέλιπεν αὐτόν. Ἐλθὼν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν πατέρα του ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν πατρικὸν οἶκον. Ἐπὶ τρία ἔτη διέμεινεν ἐν μέρει ἐν Βουργουνδίᾳ, ἐν μέρει ἐν Γαλλίᾳ. Ὅτε τέλος ἤκουσεν ὅτι ἐν Νορμανδίᾳ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Bec ὑπῆρχεν εὐσεβής τις καὶ πεπαιδευμένος μοναχός, ὁ Lanfranc, ὅστις διετήρει σχολεῖον, εἰς ὃ ἐσύχναζον πλεῖστοι νέοι, ἦλθε πρὸς αὐτὸν καὶ ἐζήτησε νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Lanfranc. Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἶχεν ἔλθει πάλιν ἐπ' αὐτὸν καὶ αἱ πρόοδοι αὐτοῦ ἐν τῷ σχολείῳ ἦσαν μεγάλαι, ἐνῷ συγχρόνως ἐνεφανίζετο καὶ πάλιν ἡ τάσις νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν κόσμον καὶ ἐν τῇ ἀπομονώσει νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὸν Θεόν.

Ὅτε ἀπέθανεν ὁ πατήρ του καὶ ἐκληρονόμησε μεγάλην περιουσίαν, ἐσκέπτετο ἐὰν ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἐν τῷ κόσμῳ κρατῶν αὐτὴν ἢ ἀφοῦ μοιράσῃ αὐτὴν εἰς τοὺς πτωχοὺς νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὸν Χριστόν. Ἀμφιβάλλων ἐὰν ἔπρεπε νὰ εἰσέλθῃ εἰς μονὴν ἢ νὰ ζήσῃ ὡς ἐρημίτης, ἀπεφάσισε τέλος νὰ εἰσέλθῃ εἰς μονὴν καὶ οὕτω τῷ 1060 εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν ἐγένετο μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν Βενεδίκτων, εἰσελθὼν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Bec. Ὅτε μετὰ τρία ἔτη ὁ Lanfranc ἐξελέγη ἡγούμενος τοῦ Caen κατέλαβε τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Bec. Ἂν καὶ νέος, κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν μοναχῶν καὶ τῶν νέων τῶν φοιτώντων ἐν τῇ σχολῇ. Ἦτο πλήρης ἀγάπης πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους προσεπάθει νὰ διορθώσῃ οὐχὶ διὰ βιαίων καὶ αὐστηρῶν μέσων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης βαθμηδόν, ἔχων τὴν πεποίθησιν ὅτι δι' αὐτῆς καὶ μόνης δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἀληθὴς παιδαγώγησις τῶν νέων.

Ἡ φήμη τῆς πολυμαθείας του διεδόθη εἰς τὰ περίχωρα καὶ πλῆθος μαθητῶν συνέρρευσεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Bec, ὅπως παρακολουθῇ τὴν ζῶσαν καὶ διαυγῆ διδασκαλίαν του. Παρὰ τὰς ἐπιπόνους ἐργασίας, ἃς εἶχεν ἐν τῇ μονῇ, εὕρισκε πάντοτε χρόνον νὰ ἀσχολῆται καὶ περὶ τὴν ἐπιστήμην, ὡς δεικνύουσιν αἱ πολλαὶ φιλοσοφικαὶ καὶ θεολογικαὶ πραγματεῖαι αὐτοῦ, ἃς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ζωῆς του ἔγραψεν. Ὅτε τῷ 1078 ἀπέθανεν ὁ ἡγούμενος τοῦ Bec Herdouin ἐξελέγη ὁ Ἄνσελμος διάδοχός του. Ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας τοῦ Ἀνσέλμου ἤκμαζεν ἡ μονὴ τοῦ Bec ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις. Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ὑλικῆς εὐημερίας τῆς μονῆς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μετέβαινεν ὁ Ἄνσελμος εἰς Ἀγγλίαν ἔνθα ὑπῆρχον μεγάλα κτήματα τῆς μονῆς. Εἰς τοὺς κόπους τῶν ταξιδίων τούτων ὑπεβάλλετο εὐχαρίστως ὁ Ἄνσελμος καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ εὑρίσκετο ὁ διδάσκαλός του Lanfranc ὡς ἀρχιεπίσκοπος τῆς Καντερβουρίας, ὃν μεγάλως ἠγάπα καὶ ὃν ἐπεσκέπτετο ὁσάκις εὑρίσκετο ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐτιμᾶτο παρὰ πάντων ὁ Ἄνσελμος καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ τρομεροῦ διὰ τοὺς ὑπηκόους του βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γουλιέλμου Β'. Ὁ Γουλιέλμος κατεῖχεν ὡς ὁ πατήρ του Γουλιέλμος ὁ Α' τὰς ἐπισκοπὰς διὰ Νορμαννῶν κληρικῶν, οἵτινες ὤφειλον νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸν ὅρκον πίστεως καὶ νὰ λάβωσι παρ' αὐτοῦ δακτύλιον μετὰ ράβδου. Ὁ Lanfranc εἶχεν ἀναγνωρίσει τὰ δίκαια ταῦτα τοῦ στέμματος καὶ ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ Ζ' δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀντιστῇ κατὰ τοῦ Γουλιέλμου Α'. Ὁ Γουλιέλμος Β' ἦτο, ὡς ὁ πατήρ του, αὐταρχικὸς καὶ πλεονέκτης ἡγεμών, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Lanfranc ἀφῆκεν ἐπίτηδες ἐπὶ πέντε ἔτη τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Καντερβουρίας κενήν, ὅπως οὕτω καρποῦται τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἐκκλησιῶν. Αἱ προτροπαὶ τῶν διασημοτέρων ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας ὅπως ἐπιτρέψῃ τὴν ἐκλογὴν ἀρχιεπισκόπου ἔμενον ἄνευ ἀποτελέσματος. Ὅτε ὅμως περιέπεσεν εἰς βαρεῖαν ἀσθένειαν καὶ ἐφοβήθη τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ὑπεσχέθη ὅτι, ἐὰν ἴᾶτο, θὰ διώρθου τὰ κακὰ καὶ θὰ ἀπεδίδε τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν ἐλευθερίαν. Ἀπαρχὴ τῆς ὑποσχέσεως ταύτης ἦτο ἡ πρότασις τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἀνσέλμου ὡς ἀρχιεπισκόπου Καντερβουρίας. Ὁ Ἄνσελμος μετά τινας ἀντιρρήσεις συγκατετέθη τῇ κοινῇ ἀπαιτήσει, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ὁ βασιλεὺς θὰ ἀπέδιδεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰ ἁρπαγέντα αὐτῆς κτήματα καὶ θὰ ἀνεγνώριζεν ὡς κανονικὸν πάπαν τὸν Οὐρβανὸν τὸν Β'. Τοῦ ὅρου τούτου γενομένου δεκτοῦ ἐχειροτονήθη τῇ 6 Μαρτίου τοῦ 1093 ἀρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας. Ὅταν ὁ Ἄνσελμος ἐνεφανίσθη εἰς τὴν αὐλήν, ὁ βασιλεὺς ἠγέρθη ἐκ τοῦ θρόνου του, ἔσπευσεν εἰς προϋπάντησίν του, τὸν ἐνηγκαλίσθη, τὸν ἠσπάσθη καὶ τὸν ὡδήγησεν εἰς τιμητικὴν θέσιν. Ἔπειτα ὅμως μετέβαλε τὴν πρὸς αὐτὸν συμπεριφοράν του. Ὁ βασιλεὺς ὠργίσθη, διότι ὁ Ἄνσελμος δὲν ἔφερεν εἰς αὐτὸν πολύτιμα δῶρα καὶ προέτρεψεν αὐτὸν νὰ διορίσῃ εἰς τὰς μονὰς πάλιν προϊσταμένους καὶ μὴ ἐμποδίζῃ τοὺς ἐπισκόπους νὰ συνέρχωνται εἰς συνόδους πρὸς παρεμπόδισιν τῶν ἀταξιῶν καὶ καταχρήσεων καὶ ἐξεδίωξεν αὐτὸν τῆς αὐλῆς. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ πείσῃ πολλοὺς ἐπισκόπους ἀφωσιωμένους εἰς τὴν αὐλὴν νὰ μὴ ἀναγνωρίζωσι τὸν Ἄνσελμον ὡς ἀρχιεπίσκοπον Καντερβουρίας, προσεπάθησε δὲ νὰ στρέψῃ καὶ τοὺς εὐγενεῖς καὶ αὐτὸν τὸν πάπαν Οὐρβανόν, ὃν ἐξ ἰδιοτελῶν σκοπῶν ἀνεγνώριζεν, ἐναντίον τοῦ Ἀνσέλμου, ἀλλ' εἰς μάτην. Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα ὁ Ἄνσελμος ἐξηκολούθει ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῶν κτημάτων καὶ τῆς περιουσίας τῆς ἐκκλησίας, ἅτινα ἐθεώρει ἀνήκοντα εἰς τοὺς πτωχούς. Ὁλονὲν ὅμως αἱ πιέσεις ἐγίνοντο μεγαλύτεραι καὶ αἱ ἁρπαγαὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιουσιῶν συχνότεραι. Τέλος ὁ Ἄνσελμος ἀπεφάσισε τῷ 1097 νὰ ἔλθῃ εἰς Ρώμην, ὅπως ζητήσῃ συμβουλὴν καὶ βοήθειαν παρὰ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ. Τοῦτο ὅμως ἐθεώρησεν ὁ βασιλεὺς ὡς καταπάτησιν τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ καὶ ἐξώρισε τὸν Ἄνσελμον. Ὅτε ὅμως ὁ Ἄνσελμος ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην, ἐγένετο δεκτὸς μετὰ μεγάλων τιμῶν ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ ἐφιλοξενήθη ἐν τοῖς παπικοῖς ἀνακτόροις. Ἀλλ' ὁ πάπας Οὐρβανὸς δὲν ἐτόλμα νὰ ἀφορίσῃ τὸν βασιλέα, διότι οὗτος εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ προσελκύσει τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς εὐγενεῖς τοῦ κράτους του. Τέλος ὁ Ἄνσελμος, βλέπων ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου του, πλήρης λύπης ἐζήτησε παρὰ τοῦ πάπα νὰ δεχθῇ τὴν παραίτησίν του ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Καντερβουρίας. Ἀλλ' ὁ Οὐρβανὸς προέτρεψεν αὐτὸν νὰ διατηρήσῃ τὸ ἀξίωμα, εἰς ὃ ἔταξεν αὐτὸν ἡ θεία Πρόνοια, καὶ ὁ Ἄνσελμος ὑπήκουσεν.

Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγένετο ἡ σύνοδος ἐν Βάρῃ, ἐν ᾗ συνεζητήθη τὸ ζήτημα τῆς ἑνώσεως. Εἰς τὴν σύνοδον ταύτην παρευρεθεὶς ὁ Ἄνσελμος ὑπεστήριξε διὰ μακρῶν τὴν ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διακριθεὶς καὶ ἐκτιμηθεὶς ὑπὸ πάντων διά τε τὴν παιδείαν καὶ τὴν εὐγλωττίαν. Τέλος ἐγκαταλιπὼν τὴν Ρώμην ἦλθεν εἰς τὴν Λυών, ἔνθα ὁ ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς Hugo ἐδέχθη αὐτὸν μετὰ μεγάλων τιμῶν.

Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1100 ἀπέθανεν ὁ Γουλιέλμος καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀδελφός του Ἐρρῖκος, ὅστις προσεκάλεσε τὸν Ἄνσελμον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Ἀνσέλμου προὐξένησε μεγάλην χαρὰν εἰς ὅλην τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ὁ Ἐρρῖκος ἐδέχθη αὐτὸν μετὰ μεγάλων τιμῶν καὶ ἐγκαρδιότητος. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Ἐρρῖκος ἤγειρεν ἀξιώσεις, τὰς ὁποίας δὲν ἠδύνατο νὰ δεχθῇ ὁ Ἄνσελμος, οὕτω δὲ ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἤρχιζον πάλιν αἱ ἔριδες μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ αὐλὴ εἶχε περιέλθει εἰς περιπλοκάς. Ὁ Ροβέρτος, δοὺξ τῆς Νορμανδίας, ἐπιστρέψας ἐκ τῆς ἁγίας Γῆς καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι προεκρίθη ἑαυτοῦ ὁ ἀδελφὸς εἰς τὸν θρόνον, συνέλεξε μέγαν στρατὸν καὶ ἀπεφάσισε διὰ τῶν ὅπλων νὰ διεκδικήσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματά του. Ὁ Ἐρρῖκος εὑρισκόμενος ἐν κινδύνῳ, καθ' ὅσον πολλοὶ τῶν εὐγενῶν ἠκολούθουν τὸν Ροβέρτον, διεβεβαίωσε τὸν ἀρχιεπίσκοπον ὅτι ἐὰν ἔμενεν ἐπὶ τοῦ θρόνου θὰ παρεῖχεν αὐτῷ ἀπόλυτον ἐλευθερίαν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς. Καὶ ὁ Ἄνσελμος ἐβοήθησε τὸν βασιλέα μέχρις οὗ ἐκλείσθη συμφωνία μετὰ τοῦ Ροβέρτου ὑποχρεωθέντος νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ἀγγλίαν. Οὕτως ἐστερεώθη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ἀνσέλμου ὁ Ἐρρῖκος, ὅστις ὅμως, εὐθὺς ὡς παρῆλθεν ὁ κίνδυνος, ἐλησμόνησε τὰς δοθείσας τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ὑποσχέσεις καὶ ἐπίεζε τάς τε μονὰς καὶ τὰς ἐπισκοπάς. Ὁ Ἄνσελμος ἀντέστη ἀτρόμητος εἰς τὰς πιέσεις ταύτας καὶ ἠρνήθη νὰ χειροτονήσῃ νέους ἐπισκόπους. Τῷ 1103 ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην πρὸς τὸν πάπαν Pascal τὸν Β', ὅστις ἀπεφάνθη κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ ἐπέβαλε τὸν ἀφορισμὸν εἰς ἐκείνους, οἵτινες θὰ ἐδέχοντο τοὺς ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐγκαθιδρυομένους εἰς πνευματικὰ ἀξιώματα. Τοῦτο ἐξηρέθισε τὸν Ἐρρῖκον, ὅστις εἰδοποίησε τὸν Ἄνσελμον, εὑρισκόμενον τότε εἰς Λυών, νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν πρὸ τοῦ ἀποφασίσῃ νὰ ὑποταχθῇ ὑπὸ τὴν θέλησιν

Digitized by Google

του. Ὅτε ὅμως ὁ πάπας τῷ 1105 ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Λατερανοῦ ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Ἄνσελμον νὰ δεχθῇ εἰς κοινωνίαν τοὺς ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐγκατασταθέντας εἰς ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, ηὐχαριστήθη τόσον ὁ βασιλεύς, ὥστε ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Ἄνσελμον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Οὕτω τῷ 1106 ἐπέστρεψεν ὁ Ἄνσελμος εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπήν του γενόμενος δεκτὸς μετὰ μεγίστης τιμῆς καὶ χαρᾶς ὑπὸ πάντων. Ἔκτοτε ἐπῆλθε συμφιλίωσις μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ἥτις διήρκεσε μέχρι τοῦ θανάτου τούτου. Ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του, κατελήφθη ὁ Ἄνσελμος ἐξ ὑπερβολικῆς ἀδυναμίας τοσαύτης, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ βαδίσῃ. Ἐν τούτοις καθ' ἑκάστην κατὰ διαταγήν του ἐφέρετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔνθα ἔμενεν ἀκροώμενος τὴν θείαν λειτουργίαν. Τέλος τῇ 21 Ἀπριλίου τοῦ 1109 ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 76 ἐτῶν καὶ ἐτάφη ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς Καντερβουρίας.

Συγγράμματα: Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀνσέλμου τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ ἀκόλουθα·

1) De grammatico (*Migne* 158, 557—584). Τὸ ἔργον τοῦτο ἦτο προωρισμένον πρὸς ἄσκησιν τῶν μαθητῶν, τῶν μελλόντων νὰ διδαχθῶσιν ἔπειτα τὴν θεολογίαν. 2) Monologium (*Migne* 158, 141—224). Ἐξεδόθη κατ' ἀρχὰς μετὰ τοῦ Proslogion ἀνωνύμως ὑπὸ τὸν τίτλον Exemptum meditanti de ratione fidei, ἐκλήθη δ' οὕτως ἐν σχέσει πρὸς τὸ Proslogion. ἔπειτα τῇ προτροπῇ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Λυῶν ἐξεδόθησαν ἀμφότερα τὰ ἔργα φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνσέλμου. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἐξετάζει ὁ Ἄνσελμος τὴν οὐσίαν καὶ τὰ ἰδιώματα τοῦ Θεοῦ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἄνευ παραμελήσεως τῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων καὶ δὴ τοῦ Αὐγουστίνου, ὃν ἰδίᾳ ἀκολουθεῖ. 3) Proslogium (*Migne* 158, 223—242). Καλεῖ τὸ ἔργον οὕτω, διότι ἐν θερμῇ πρὸς τὸν Θεὸν προσευχῇ ἀναπτύσσει τὰς ἑαυτοῦ ἰδέας. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἀναπτύσσει ὁ Ἄνσελμος τὴν ὀντολογικὴν περὶ τοῦ Θεοῦ ἀπόδειξιν, ἐν ᾗ ὁρμώμενος ἐκ τῆς ἰδέας τοῦ Θεοῦ ὡς τελείου προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. 4) De veritate (*Migne* 158, 467 486). Τὸ ἔργον συνδέεται πρὸς τὸ Monologium, ἐν τῷ 18ῳ κεφαλαίῳ τοῦ ὁποίου ἐξετάζων ὁ Ἄνσελμος τὴν ἀλήθειαν ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις εἶναι ἡ Summa veritas, εὑρίσκει ὅτι αὕτη εἶναι ἄπειρος ἐν τῷ Θεῷ καὶ ἐρευνᾷ ἐὰν καὶ πῶς τοῦτο ἰσχύει διὰ πάσας τὰς ἀληθείας. Ὁ Ἄνσελμος προσπαθεῖ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ὑπάρχουσι πολλαὶ ἀλήθειαι, ἀλλὰ μία ὑψίστη ἀλήθεια, ἥτις δὲν εἶναι ἀλήθεια τοῦ μὴ ὑπάρχοντος, ἐξ αὐτῆς δ' ἐξαρτᾶται ἡ ὕπαρξις τῶν ἄλλων ἀληθειῶν. 5) De libero arbitrio (*Migne* 158, 489 506). Μετὰ τὸν ὁρισμὸν τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως ἐξετάζει ὁ Ἄνσελμος τὴν ἐλευθερίαν ἐν τῷ Θεῷ, τοῖς ἀγγέλοις πρὸ τῆς πτώσεως καὶ μετ' αὐτήν, ὡς πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς καὶ κακοὺς ἀγγέλους, καὶ τοῖς ἀνθρώποις πρὸ τῆς πτώσεως καὶ μετ' αὐτήν. 6) De casu diaboli (*Migne* 158, 325-360). Ἐξετάζει τὴν πτῶσιν τῶν ἀγγέλων καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ, ἣν συνδέει πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. 7) Cur Deus homo (*Migne* 158, 359-432). Εἰς δύο βιβλία ὑπὸ μορφὴν διαλόγου μεταξὺ τοῦ Ἀνσέλμου καὶ τοῦ νεαροῦ αὐτοῦ μαθητοῦ καὶ φίλου Boson. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὁ Ἄνσελμος τὴν ἀπόλυτον ἀναγκαιότητα τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. 8) De fide Trinitatis et incarnatione Verbi (*Migne* 158, 259-284). Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, ὅπερ ἀφιεροῦται εἰς τὸν πάπαν Οὐρβανὸν Β', ἐξετάζει ὁ Ἄνσελμος τὸ τριαδικὸν τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἐν τῷ Monologium ἐξήτασε τὸν Θεὸν καθόλου. Τὴν περὶ τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν ἀναπτύσσει ἐνταῦθα ὁ Ἄνσελμος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Roscelin, τοῦ διισχυριζομένου ὅτι ἐὰν τὰ πρόσωπα ἐν τῷ Θεῷ δὲν εἶναι τρία διακεκριμένα πράγματα, πρέπει νὰ δεχθῇ τις ὅτι καὶ ὁ πατὴρ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐνηνθρώπησαν. Ὁ Ἄνσελμος ἀποκρούει τὸ συμπέρασμα τοῦτο ὑποδεικνύων ὅτι ἐν τοῖς θείοις δὲν πρέπει νὰ γίνεται χρῆσις τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἀλλὰ τῆς πίστεως καὶ ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ διάκρισις μεταξὺ προσώπου καὶ φύσεως, τὰ δὲ τρία πρόσωπα τῆς ἁγίας τριάδος διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ ἑνοῦνται οὕτως, ὥστε ὁ Λόγος ἐνηνθρώπησεν ἐν τῇ ἑνότητι τῶν προσώπων καὶ οὐχὶ τῶν φύσεων. 9) De conceptu virginali et originali peccato (*Migne* 158, 431—464). Ἀναπτύσσει ἐνταῦθα διὰ μακρῶν πῶς ἐνηνθρώπησεν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἄνευ ἁμαρτίας. 10) De processione Spiritus sancti contra Graecos (*Migne* 158, 280—326). Ἐν τῷ περὶ ἁγίας Τριάδος ἔργῳ αὐτοῦ δὲν ἐξήτασε τὸ ζήτημα τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ μακρῶν, ὅπως μὴ διαταράξῃ τὴν συνέχειαν τοῦ ὅλου. Ἐνταῦθα ἐξετάζει διὰ μακρῶν τὸ ζήτημα ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν καὶ ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Bari ἀντέκρουσε, προσπαθῶν νὰ δείξῃ ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. 11) De azymo et fermentato and De sacramentorum diversitate (*Migne* 158, 541—548 καὶ 551—554). Δύο διατριβαὶ πραγματευόμεναι λειτουργικὰς διαφορὰς μεταξὺ ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Ἐκκλησίας. 12) De concordia praescientiae et praedestinationis nec non gratiae Dei cum libero arbitrio (*Migne* 158, 507—542). Διαιρεῖ τὸ ὅλον εἰς τρία μέρη ἐν οἷς ἐξετάζει τὰ δυσχερῆ ζητήματα τῆς προγνώσεως, τοῦ προορισμοῦ καὶ τῆς θείας χάριτος.

Ἐκτὸς τῶν ἔργων τούτων ἔγραψεν ὁ Ἄνσελμος σκέψεις, ὁμιλίας, προσευχὰς καὶ ἐπιστολάς. Αἱ ἐπιστολαί του, αἵτινες ἀποτελοῦσι τέσσαρα βιβλία, διακρίνονται διὰ τὴν ἁπλότητα τῆς ἐκθέσεως καὶ τὴν θερμότητα τοῦ αἰσθήματος, αἱ δὲ σκέψεις, προσευχαὶ καὶ ὁμιλίαι δεικνύουσι τὸν πλοῦτον καὶ τὴν θερμότητα τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ Ἀνσέλμου καὶ εἶναι πολύτιμα ὑποδείγματα τοῦ ζῶντος θρησκευτικοῦ αἰσθήματος.

Διεσώθησαν ἔτι ποιήματά τινα φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνσέλμου. Τὰ ποιήματα ταῦτα, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων δὲν ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἀνσέλμου, δὲν ἔχουσιν ἀξίαν ποιητικήν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔργων ἀποδίδονται εἰς τὸν Ἄνσελμον καὶ πολλὰ ἄλλα τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα εἶναι νόθα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἔργων τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 1—6 ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἀνσέλμου, ἐφ' ὅσον διετέλει προϊστάμενος καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Bec (1063—1093), τὰ δὲ ὑπ' ἀριθμὸν 7—12 μετὰ τὴν ἀνύψωσίν του εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Καντερβουρίας (1093—1109).

Τὰ ἔργα τοῦ Ἀνσέλμου ἐξεδόθησαν ὁμοῦ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Picardus ἐν Κολωνίᾳ τῷ 1612, ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Gerberon ἐν Παρισίοις 1675 καὶ ἐν δευτέρᾳ ἐκδόσει διωρθωμένῃ καὶ ἐπηυξημένῃ τῷ 1712. Τέλος ἐν Βενετίᾳ τῷ 1744 καὶ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Migne ἐν τοῖς τόμοις 158 καὶ 159 τῆς λατινικῆς πατρολογίας.

Διδασκαλία: Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται δῆλον ὅτι ὁ Ἄνσελμος δὲν ἔγραψε συστηματικὸν ἔργον, ἐν ᾧ νὰ ἐκθέσῃ τὸ σύνολον τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ὡς ἄλλοι σχολαστικοὶ θεολόγοι, ἀλλ' ἐν διατριβαῖς ἐξήτασε διάφορα θεολογικὰ ζητήματα. Ἡ ἐξέτασις ὅμως τῶν ζητημάτων τούτων γίνεται πάντοτε ἐν συναφείᾳ πρὸς τὸ ὅλον σύστημα, ὅπερ, εἰ καὶ δὲν ἐγράφη ὡς τοιοῦτον, ὑπῆρχεν ἐν τῷ νῷ τοῦ Ἀνσέλμου ρυθμίζον τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατὰ μέρος ἐν ἰδιαιτέραις διατριβαῖς ἀναπτυσσομένων διδασκαλιῶν. Ἐν τοῖς κατωτέρω ἐξετάζομεν τὰς κυριωτέρας τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Ἀνσέλμου.

α') Περὶ τῆς σχέσεως τῆς πίστεως πρὸς τὴν γνῶσιν: Ἡ πίστις εἶναι ἡ βάσις, ἐφ' ἧς ἑδράζεται ἡ γνῶσις, ἥτις δὲν δύναται νὰ παράγῃ τὴν πίστιν. Κατὰ ταῦτα πρέπει τις νὰ πιστεύσῃ ἵνα ἐννοήσῃ καὶ οὐχὶ νὰ ἐννοήσῃ ἵνα πιστεύσῃ «credo ut intelligam» καὶ οὐχὶ «intelligo ut credam», ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον δὲν πιστεύει τις δὲν ἐννοεῖ «quid non crederit non intelligit». Ἡ ἐν τῇ ἀποκαλύψει ἀλήθεια εἶναι ὑψηλοτέρα τῆς ἐκ τοῦ νοῦ, εἶναι δ' ἀνόητος ὑπερηφάνεια νὰ ἀρνῆταί τις τὰ δόγματα, ἐπειδὴ δὲν νοεῖ αὐτά. Αἱ τὰ μάλιστα ἰσχυραὶ λογικαὶ ἀποδείξεις πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς ἁπλαῖ θεωρίαι, ἐφ' ὅσον δὲν προέρχονται καὶ δὲν στερεοῦνται ἐπὶ μείζονός τινος αὐθεντίας, τῆς πίστεως. Ἡ πίστις ὅμως, ἥτις εἶναι καὶ βάσις τῆς γνώσεως καὶ ἡ ἀναγκαία αὐτῆς προϋπόθεσις, πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς γνῶσιν. Διὰ τῆς ἀναγωγῆς ταύτης δύναταί τις νὰ πείσῃ τοὺς μὴ πιστεύοντας εἰς τὴν αὐθεντίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς πιστεύοντας, ὥστε νὰ φαίνεται εἰς αὐτοὺς ἡ ἀπιστία ἀνοησία.

β') Περὶ Θεοῦ: Κατὰ τὸν Ἄνσελμον, ὅστις διὰ τοῦ Αὐγουστίνου ἀκολουθεῖ τὸν Πλάτωνα, αἱ γενικαὶ μορφαὶ τῶν πραγμάτων (τὸν πλατωνικὸν ὅρον «ἰδέα» δὲν μεταχειρίζεται ὁ Ἄνσελμος) ἔχουσι τὴν ἑαυτῶν ὕπαρξιν ἐν τῷ νῷ τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ λόγῳ, τοῦτο δὲ εἶναι τὸ προηγούμενον τῆς ὑπάρξεως τοῦ καθ' ἕκαστον καὶ ἡ βάσις αὐτοῦ. Ὁ nominalismus, ὅστις δέχεται τὴν πραγματικότητα ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον, εἶναι κατ' αὐτὸν νοητικὸς περιορισμὸς ἀνεπιστημονικός, ἄγων εἰς αἵρεσιν. Πάντα τὰ πράγματα ἔχουσιν ἐν τῷ Θεῷ οὐ μόνον τὴν αἰτίαν ἀλλὰ καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ὑψίστη ὕπαρξις καὶ ἡ τελειοτάτη ἀλήθεια, ἡ δὲ γνῶσις τῶν καθ' ἕκαστον εἶναι ἀληθής, ἐὰν γίνεται ἐν τῷ Θεῷ. Ὅλαι αἱ καθ' ἕκαστον ἐκδηλώσεις εἶναι ἀναγκαίως ἀτελεῖς, ὅλα δὲ τὰ ἀνθρώπινα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ἐκφράζουσι τὸ εἶναι, τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀληθὲς δεικνύουσι μόνον τὸ μέρος, ὅπερ ἔχει δοθῇ εἰς τὰς πραγματικότητας ταύτας. Κατὰ ταῦτα ὁ Ἄνσελμος δέχεται τὸν realismus, ἀποκρούων τὸν nominalismus.

Ἐν τῷ Monologium ἐξετάζει ὁ Ἄνσελμος τὰ περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῶν ἰδιωμάτων τοῦ Θεοῦ. Ὁρμώμενος ἐκ τῶν σχετικῶν ὄντων, ὧν ἡ τελειότης εἶναι ἀνωτέρα καὶ κατωτέρα, συμπεραίνει ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἀπόλυτόν τι ὄν, ἐξ οὗ πάντα τὰ λοιπὰ ἔχουσι τὴν ἑαυτῶν ὕπαρξιν.

Οὕτως ἐν τῷ Monologium ἀποδεικνύει ὁ Ἄνσελμος τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς κοσμολογικῆς ἀποδείξεως, ἥτις εἶναι διάφορος τῆς ἐν τῷ Proslogium ἀναπτυσσομένης ὀντολογικῆς ἀποδείξεως. Αὕτη συμπεραίνει ἐκ τῆς νοήσεως τοῦ ἀπολύτου («quo majus cogitari non potest») τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ὑπάρξεως τούτου, διότι τοῦτο δὲν θὰ ἦτο τὸ ὕψιστον, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν. Τὴν ὀντολογικὴν ἀπόδειξιν ἐδέχθη ὁ Θωμᾶς ὁ Ἀκινᾶτος, ἡ σχολὴ τοῦ Λεϊβνιτίου καὶ τοῦ Wolf, ἐνῷ ὁ Kant ἀπέρριψεν αὐτὴν ὑποδείξας ὅτι ἐκ τῆς ἁπλῆς ἐννοίας πράγματός τινος δὲν δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ.

γ') Περὶ τοῦ τριαδικοῦ τοῦ Θεοῦ: Τὴν περὶ τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν ἀναπτύσσει ὁ Ἄνσελμος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διδασκαλίας τοῦ Αὐγουστίνου, μεταχειριζόμενος ὡς ἐκεῖνος τὴν ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἀναλογίαν (memoria intelligentia-amor) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν τριθεϊσμὸν τοῦ Roscelin, ὃν ἀποκρούων τονίζει τὴν ἑνότητα τῶν τριῶν προσώπων καὶ μάλιστα ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἀποφεύγει καὶ τὸν ὅρον «tres personae» διδάσκων «tres nescio quid».

δ') Περὶ τῆς ἁμαρτίας, χάριτος καὶ προορισμοῦ: Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ περὶ τῆς ἁμαρτίας, χάριτος καὶ προορισμοῦ ἀκολουθεῖ ὁ Ἄνσελμος τὸν Αὐγουστῖνον, διαφέρων τούτου κατὰ τὸ ὅτι, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ περὶ τοῦ κακοῦ ὡς μὴ ὄντος, εἶναι συνεπέστερος ἐκείνου. Ἐπίσης ὁρίζει τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως ὡς τὴν δύναμιν τῆς λογικῆς φύσεως νὰ διατηρήσῃ τὴν μεταδοθεῖσαν αὐτῇ rectitudo voluntatis. Κατὰ ταῦτα διὰ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπωλέσθη μὲν ἡ rectitudo voluntatis, μένει ὅμως ἡ ἐλευθερία, ὡς μένει ἡ δύναμις τοῦ ὁρᾶν εἰς τὸν ἐν τῷ σκότει πλανώμενον.

ε') Περὶ τῆς Θεοτόκου: Θεωροῦσι τὸν Ἄνσελμον ὡς ὑπερασπιστὴν τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου, ἀλλὰ τὰ χωρία, ἐφ' ὧν στηρίζουσι τὴν θεωρίαν ταύτην, εἶναι εἰλημμένα ἐκ μὴ γνωστῶν ἔργων τοῦ Ἀνσέλμου, ὅστις ἐν τῷ γνησίῳ αὐτοῦ ἔργῳ Cur Deus homo δέχεται ὅτι καὶ ἡ Θεοτόκος ὑπόκειται εἰς τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα. Βεβαίως ὁ Ἄνσελμος ἐξαίρει τὴν ἁγνότητα καὶ καθαρότητα τῆς Θεοτόκου, ἀλλ' ἡ ἔξαρσις αὕτη, ἣν ἀπαντῶμεν καὶ εἰς πλείστους τῶν ἀνατολικῶν, δὲν συνεπάγεται καὶ τὴν παραδοχὴν τῆς ἀσπίλου συλλήψεως αὐτῆς.

στ') Περὶ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ: Τὴν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ γενομένην ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἥτις ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ δὲν εἶχεν ἀναπτυχθῇ λεπτομερῶς, ἀναπτύσσει διὰ μακρῶν ὁ Ἄνσελμος ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Cur Deus homo». Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη, ἥτις ἀναμφιβόλως ἐπέδρασε μεγάλως ἐν τῇ μετὰ ταῦτα ἐποχῇ, εἶναι ἀξία ἰδίας προσοχῆς καὶ ἐρεύνης. Ἰδοὺ αἱ κυριώτεραι ἰδέαι τοῦ Ἀνσέλμου ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο:

Διὰ τῆς ἁμαρτίας διετάραξεν ὁ ἄνθρωπος τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διαταχθεῖσαν ἁρμονίαν τοῦ κόσμου καὶ προσέβαλε τὴν τιμὴν τοῦ Θεοῦ, ματαιώσας τὸ σχέδιον αὐτοῦ νὰ ἀντικαταστήσῃ τοὺς πεσόντας ἀγγέλους διὰ τῶν ἀνθρώπων. Οὕτως ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἐπισύρει εἰς ἑαυτὸν βαρεῖαν ἐνοχήν, ἣν ὁ Θεὸς δὲν δύναται ἄνευ ἑτέρου νὰ συγχωρήσῃ. Πρέπει νὰ ἀποκατασταθῇ κατ' ἀρχὰς ἡ προσβληθεῖσα τιμὴ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ κατὰ δύο τρόπους, ἢ πρέπει ὁ ἁμαρτωλὸς νὰ ὑποστῇ τὴν πρέπουσαν ποινήν, τὴν αἰώνιον δηλαδὴ καταδίκην, ἢ νὰ παράσχῃ ἱκανοποίησιν τῷ Θεῷ, ἥτις ὅμως νὰ εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν προσβληθεῖσαν τιμὴν τοῦ Θεοῦ. Ἐκ τῶν δύο τούτων προέκρινεν ὁ Θεὸς τὸ δεύτερον τοσοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον διὰ τοῦ πρώτου θὰ ἐματαιοῦτο ὁ σκοπὸς τῆς δημιουργίας, ἡ ἀντικατάστασις δηλαδὴ τῶν πεσόντων ἀγγέλων διὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλ' ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν ἠδύνατο νὰ παράσχῃ τοιαύτην ἱκανοποίησιν, διότι καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος ἔκαμε πάντα, ὅσα ἠδύνατο νὰ κάμῃ, θὰ ἔκαμε μόνον ἐκεῖνο, ὅπερ ἔπρεπε νὰ κάμῃ. Ἤδη ἡ μικροτέρα ἁμαρτία περικλείει ἄπειρον ἐνοχήν, ἥτις ὑπερβαίνει τὴν ἀξίαν τοῦ ὅλου κόσμου. Ἄπειρος ὅμως ἐνοχὴ ἀπαιτεῖ ἄπειρον ἀξίαν πρὸς ἱκανοποίησιν, ἣν μόνον τὸ ἄπειρον δύναται νὰ προσφέρῃ. Κατὰ ταῦτα τὴν ἱκανοποίησιν ταύτην οὐδεὶς ἄλλος ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ εἰ μὴ ὁ Θεὸς («non ergo potest hanc facere nisi Deus»). Ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν ἔπρεπε νὰ προσφέρῃ ταύτην ἄνευ τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ ταῦτα τὴν ἱκανοποίησιν ταύτην ἔπρεπε νὰ προσφέρῃ ὁ Θεάνθρωπος. Ὁ Θεάνθρωπος, ὡς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὀφείλει ὑπακοὴν ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ ὑπομείνῃ τὸν θάνατον, ἀφοῦ ἐγεννήθη ἄνευ ἁμαρτίας. Προσενεγκὼν ἑκουσίως τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν ἐθυσίασεν εἰς τὸν Θεὸν ἀγαθὸν ἀπείρου ἀξίας, ἥτις ὑπερβαίνει ὅλας τὰς ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τῆς θυσίας λοιπὸν ταύτης ἀπέκτησεν ἰδίαν ἀξιομισθίαν, ἣν δὲν ἔλαβε δι' ἑαυτόν, ἀλλ' ἀφῆκε πρὸς τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Οὕτως ἀποκαθίσταται ἡ προσβληθεῖσα τιμὴ τοῦ Θεοῦ καὶ συγχωρεῖται ἡ ἁμαρτία.

Ἡ ἀξία τῆς θεωρίας ταύτης τοῦ Ἀνσέλμου ἔγκειται ἰδίᾳ ἐν τούτῳ, ὅτι ἀποκρούει τὴν ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ διαδεδομένην γνώμην τῆς ἀναγκῆς τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς

Digitized by Google

ἐξουσίας τοῦ διαβόλου· τὸ δὲ σφάλμα ὅτι τονίζει ὑπερβαλλόντως τὴν τιμὴν τοῦ Θεου, ἣν ἐκφαίνει ἐν καθαρῶς νομικῇ ἐννοίᾳ, ὑποδεικνύων ὅτι αὕτη δύναται νὰ ἱκανοποιηθῇ διὰ τῆς προσφορᾶς πολυτίμου τινὸς καὶ παραδέχεται ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ἐκπεσόντων ἀγγέλων.

Χαρακτηρισμός: Ὁ Ἄνσελμος ἐν τῇ μοναχικῇ αὐτοῦ εὐσεβείᾳ, ἣν ἐξυμνεῖ ὡς τὸν μακαριώτατον τρόπον τῆς ζωῆς, παρέχει ἡμῖν τὴν εἰκόνα μιᾶς ἀληθῶς εὐγενοῦς προσωπικότητος, ἥτις εὐχαρίστως ὑποτάσσει τὴν ἰδίαν βούλησιν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ. Ἡ σωματικὴ αὐτοῦ καὶ ψυχικὴ ἐγκράτεια ἦσαν ἀπόρροια τῆς πεφωτισμένης διανοίας καὶ σκέψεως αὐτοῦ. Αὐστηρὸς δι' ἑαυτόν, ἦτο ἐπιεικὴς διὰ τοὺς ἄλλους, τὴν ἐπιείκειαν δὲ ταύτην ἐδείκνυε πάντοτε καὶ πρὸς τοὺς ἐχθρούς του, πρὸς τοὺς ὁποίους ἦτο πάντοτε πρόθυμος νὰ παρέχῃ καλὸν ἀντὶ κακοῦ. Ἡ ἐπιείκεια αὕτη δὲν εἶχε περιορισμούς, εἰ μὴ μόνον ὅταν ἐπρόκειτο περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ παπισμοῦ, ἅτινα ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε καθῆκον παντὶ τρόπῳ νὰ ὑποστηρίξῃ. Ἡ ἀγάπη αὐτοῦ πρὸς πάντας, ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ παιδευομένην νεότητα, ἦτο μεγάλη. Ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης καὶ σκοπὸς τῆς σκέψεως αὐτοῦ ἡμέραν καὶ νύκτα ἦσαν τὰ οὐράνια, τὰ ὁποῖα ἐπλήρουν πάντοτε τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ ψυχὴν καὶ τὸ εὔγλωττον αὐτοῦ στόμα. Τὸ πνεῦμά του διακαιόμενον ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς αἰσθήματος, τοῦ ῥέποντος πρὸς τὸν μυστικισμόν, ἐγνώριζε νὰ κερδίζῃ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες μεγάλως ἠγάπων καὶ ἐξετίμων αὐτὸν καὶ εὐχαρίστως ἀνεγίνωσκον τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἀναμφιβόλως ὁ Ἄνσελμος εἶναι μία τῶν εὐγενεστέρων μορφῶν τῆς ὅλης χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ὁ Ἄνσελμος ἦτο καὶ διαπρεπὴς ἐπιστήμων. Συνενῶν μετὰ τῆς εὐσεβείας μεγάλην λογικὴν καὶ διαλεκτικὴν ἱκανότητα καὶ ὀξύνοιαν καὶ ἀκολουθῶν τὸν Lanfranc καὶ ἰδίᾳ τὸν Αὐγουστῖνον, ἀπετέλεσεν ἴδιον σύστημα ἄξιον πολλῆς προσοχῆς καὶ διεχάραξε νέας ὁδοὺς ἐν τῇ σχολαστικῇ θεολογίᾳ. Κατ' αὐτὸν τὸ ἔργον τῆς σχολαστικῆς θεολογίας εἶναι ἡ λογικὴ ἔκθεσις τοῦ παραδεδομένου ἐκκλησιαστικοῦ συστήματος καὶ ἡ διὰ διαλεκτικῆς μεθόδου ἀπόδειξις αὐτοῦ. Στηριζόμενος ἐπὶ τῆς πίστεως προσεπάθησε νὰ ἀποδείξῃ λογικῶς τὸ περιεχόμενον αὐτῆς καὶ ἐν τῇ προσπαθείᾳ ταύτῃ ἔδειξε μεγίστην ὀξύνοιαν καὶ φιλοσοφικὴν ἱκανότητα. Οὕτως ἀπετέλεσε πρωτοτύπους θεωρίας καὶ ἀποδείξεις, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία εἶναι μεγάλη καὶ αἱ ὁποῖαι ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν μετ' αὐτὸν σπουδαίως. Διὰ τοῦτο ὁ Ἄνσελμος εἶναι συγχρόνως καὶ εἷς τῶν διαπρεπεστέρων θεολόγων τῆς ὅλης χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

ΠΗΓΑΙ. Σπουδαιοτέρα πηγὴ ὡς πρὸς τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ἀνσέλμου εἶναι τὰ συγγράμματα τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ *Eadmer*, Historia novorum καὶ Vita Anselmi ἀμφότερα παρὰ *Migne* 158, 49—120 καὶ 347 524). Ἐκ τῶν νεωτέρων ἠσχολήθησαν πολλοὶ περὶ τὸν βίον καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀνσέλμου, ἰδίᾳ ὁ *Möhler*, ὁ *Frank*, ὁ *Harze*, τὸ δίτομον τοῦ ὁποίου ἔργον ἔχει μεγάλην ἀξίαν, ὁ *Remusat*, ὁ *Rule*, ὁ *Ragey* καὶ ἄλλοι. Ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ παράβαλε τὰς ἱστορίας τῶν δογμάτων καὶ τῆς φιλοσοφίας καὶ τὰς εἰδικὰ διατριβάς. Διὰ τὴν καθόλου φιλολογίαν πρβλ. *Chevalier*, Repertoir des sources historiques du moyen âge (Παρίσιοι 1877—86) καὶ τὴν Histoire litteraire de la France (τ. 9 σ. 398—465). Κ. Ι. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

— **Ἄνσελμος** ***ἐκ Λαὸν*** (ἐν Γαλλίᾳ). Μαθητὴς τοῦ περιφήμου ***Ἀνσέλμου τοῦ Καντερβουρίας*** κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ἦτο ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων θεολόγων τοῦ μεσαίωνος ἐν τῇ Δύσει. Ἀπὸ τοῦ 1076 διδάσκων ἐν Παρισίοις, προσείλκυε πλῆθος μαθητῶν· τελευτῶντος δὲ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἐγκατέστη ἐν τῇ πατρίδι του Λαόν, ὅπου ἔδρασεν ὡς ἀρχιδιάκονος καὶ προϊστάμενος περιφήμου Θεολογικῆς σχολῆς ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθείσης, εἰς τὴν ὁποίαν προσήρχοντο πλεῖστοι πανταχόθεν, ἐν οἷς καὶ ὁ περίφημος ***Ἀβαιλάρδος***, διὰ νὰ ἀκροασθοῦν τὸν περίφημον διδάσκαλον. Ἀφωσιωμένος ὁλοψύχως εἰς τὸ διδασκαλικόν του ἐπάγγελμα, ἀπέκρουσεν ἐπανειλημμένας προτάσεις πρὸς ἀνύψωσίν του εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του (1117) διδάσκων ἐν Λαόν. Διεκρίθη κυρίως ὡς ἑρμηνευτὴς καὶ πολὺ ἐξετιμᾶτο καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα τὸ ἔργον του Glossa interlinearis, δηλ. ἡ ἁγία Γραφὴ ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει Βουλγάτᾳ, μεταξὺ τῶν στίχων τοῦ κειμένου τῆς ὁποίας παρέθετε συντόμους ἑρμηνευτικὰς σημειώσεις (ἀρίστη ἔκδοσις ἐν Ἀντβέρπῃ 1634). Ὀλιγώτερον ἄξιαι λόγου εἶναι αἱ ἑρμηνεῖαί του εἰς τὰ καθ' ἕκαστον βιβλία τῆς Γραφῆς. Τὰ ἔργα του εὑρίσκονται ἐν *Migne* (Λατ. Πατρ. 162, 1187—1660). Δ. Σ. Μ.

Ἀνσελὸ (Ancelot), ***Ἰάκωβος-Ἀρσένιος-Φραγκῖσκος***. Γάλλος φιλόλογος γεννηθεὶς ἐν Χάβρῃ (1794—1854). Ἐνεφανίσθη εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον τῷ 1819 διὰ τῆς τραγῳδίας του «Λουδοβῖκο Θ'», ἥτις ἔσχε λαμπρὰν ἐπιτυχίαν. Ἕνεκα ταύτης ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ΙΗ' παρέσχεν εἰς αὐτὸν σύνταξιν μετὰ τοῦ τιμητικοῦ τίτλου τοῦ βιβλιοθηκαρίου ἐν Meudon. Τῷ 1824 ἀνεβιβάσθη εἰς τὴν σκηνὴν ἑτέρα τραγῳδία του ὁ «Φιέσκη», ἥτις εἶναι καλλίστη ἀπομίμησις τοῦ ὁμωνύμου δράματος τοῦ Σίλλερ. Στερηθεὶς τῆς συντάξεως καὶ τῆς θέσεώς του ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830, ὁ Ἀνσελὸ ἀφιέρωσεν ἑαυτὸν εἰς ἔργα ἥττονος ἀξίας. Ἀπὸ τοῦ 1830 μέχρι τοῦ 1840 συνέθεσε μόνος ἢ μετὰ διαφόρων συνεργατῶν πλεῖστα κωμειδύλλια καὶ ἱστορικὰ δράματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀπέκτησαν ἱκανὴν φήμην: ὁ «Ἀντιβασιλεύς», ἡ «Νεότης τοῦ Καρδιναλίου Ρισελιέ», ἡ «Madame du Châtelet», ἡ «Κυρία ντὺ Μπαρύ», «Ὄλγα ἢ ἡ ὀρφανὴ Ρωσίς», ἡ «Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας», ἡ «Μαρία Παντίλλα» καί τινα ἄλλα. Ἐπὶ ἓν ἔτος ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ παρισινοῦ θεάτρου Vaudeville, ἀλλ' ἀποσυρθεὶς ἐπανέλαβε τὴν συγγραφὴν διαφόρων ἔργων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ τὸ μυθιστόρημα αὐτοῦ ὁ «Ἄνθρωπος τοῦ Κόσμου», «Ἓξ μῆνες ἐν Ρωσίᾳ» καὶ μία συλλογὴ λυρικῶν ποιημάτων. Τῷ 1841 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας.

— **Ἀνσελὸ** (Ancelot), ***Μαργαρίτα-Βιργινία***. Σύζυγος τοῦ ἀνωτέρω, μεθ' οὗ συνέθεσε δραματικά τινα ἔργα. Τὰ ἔργα αὐτῆς εἶναι πολλὰ καὶ ἀναβιβασθέντα εἰς διάφορα θέατρα τῶν Παρισίων ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν, μεταξὺ αὐτῶν εἶναι: «Le Mariage raisonnable», «Marie ou les Trois Époques», «Le Château de ma nièce», «Isabelle», «Les Femmes de Paris», «L'Hôtel de Bambouillet» καὶ «Les deux Impératrices». Ἡ Ἀνσελὸ εἶναι γνωστὴ ἐπίσης ὡς συγγραφεὺς διαφόρων μυθιστορημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἡ «Γαβριέλλα», πολλάκις ἀνατυπωθεῖσα καὶ μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν ἑλληνικήν. Καταγινομένη συγχρόνως καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν συνέθεσε πίνακας τινάς, ἔγραψε δὲ καλλιτεχνικὰς κριτικὰς καὶ ἐδημοσίευσε τὰς ἐντυπώσεις της περὶ διαφόρων πολιτικῶν αἰθουσῶν τῶν Παρισίων, μετὰ εἰκόνων τῶν συχναζόντων εἰς αὐτάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν αἱ τοῦ Γαμβέττα καὶ τοῦ Σιένταλ. Θ. Β.

Ἀνσενὶ (Ancenis). Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Κάτω Λείγηρος (Loire Inferieur), ἀπέχουσα 38 χμτρ. ΒΔ τῆς Νάντης, ἐκτισμένη εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Λείγηρος. Ἔχει 5.000 κατοίκους ἀσχολουμένους εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Ἐνταῦθα ὁ Λουδοβῖκος ΙΑ' ὑπέγραψε τῷ 1468 συνθήκην εἰρήνης μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Βρεττάνης Φραγκίσκου Β'. Δ. Ε. Μ.

Ἀνσεντόνια (Ansendonia) [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΔ Ἰταλίας εἰς 30 μίλλια ΒΔ τῆς Τσιβίτα Βέκκια καὶ 5 μίλλια Α. ΒΑ τῆς νοτίας ἐσχατιᾶς (punta Avortore) τῆς χερσονήσου Argentario, μεθ' ἧς χερσονήσου σχηματίζει τὸ εὐρύτατον, ὅσον καὶ σωτήριον διὰ τὰ ὑπὸ βορείους ἀνέμους χειμαζόμενα πλοῖα, ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς. Τὸ ἀκρωτήριον δὲ Ἀνσεντόνια ἑνοῦται πρὸς σχηματισμὸν τῆς προμνησθείσης χερσονήσου, ἥτις ἦτό ποτε νῆσος, διὰ τοῦ «Τόμπολο ντὶ Φενίλια», ὄντος ἑνὸς τῶν κλασσικωτέρων ἐν τῷ κόσμῳ παραδειγμάτων προσχωματικοῦ βέλους τοῦ τύπου *τόμπολο*. Εἰς 2 μίλλια ΝΑ τοῦ ἀκρωτηρίου ὕφαλος ἐπικίνδυνος Formica di Burano, ἀφ' ἧς, οὔσης καθαρᾶς πέριξ, προφυλάσσεταί τις ἐν νυκτὶ μὲν χάρις εἰς τὸ φῶς τοῦ φάρου Ἔρκολε, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ βλέπῃ λευκὸν καὶ οὐδέποτε ἐρυθρόν, ἐν ἡμέρᾳ δὲ χάρις εἰς τὸν πύργον Torre Ansedonia, ἐγειρόμενον ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου (πλ. 42° 24' 30'' Β, μῆκ. 11° 17' 00'', χάρτης ἀγγλικὸς 158: Cape Cavallo to Civita Vecchia) ὅστις δέον νὰ διοπτεύηται πρὸς τοῦτο κατὰ τὰς ἐν τῷ Mediter. Pilot, II ὑποδείξεις. Σ. Ε. Λ.

Ἄνσερ (Anser). Λατῖνος ποιητὴς τοῦ αἰῶνος τοῦ Αὐγούστου, ὀπαδὸς τοῦ Ἀντωνίου, ὅστις ἐδώρησεν εἰς αὐτόν, ὡς ἀναφέρει ὁ Σέρβιος, ἀγροτικὸν κτῆμα ἐν Παλέρμῳ. Ὁ Ὀβίδιος συγκαταλέγει τὸν Ἄνσερ μεταξὺ τῶν ἰταμωτέρων ἐρωτικῶν ποιητῶν (Trist. II 435). Α. Δ.

— **Ἄνσερ**, ***Ἰωάννης*** βλ. Σελάντρ.

— **Ἄνσερ** (Ancher), ***Μιχαήλ***. Δανὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Μπόρνχολμ τῷ 1849. Μαθητὴς τοῦ Roed καὶ τοῦ Vermehren, ἐγκατεστάθη μετὰ τὸ τέρμα τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐν Σκάγκεν (Γιούτλαντ), ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀπεικόνισιν θαλασσίων σκηνῶν, τὰς ὁποίας τῷ ἐνέπνεον τὰ τοπία καὶ οἱ κάτοικοι τῶν ἀγρίως γραφικῶν τούτων μερῶν. Ἡ σύζυγος τούτου *Ἄννα*, τὸ γένος *Μπρένιουμ*, γεννηθεῖσα ἐν Σκάγκεν τῷ 1859, ὑπῆρξεν ἐπίσης ζωγράφος μαθητεύσασα παρὰ τῷ Kyhn καὶ τῷ Puvis de Chavannes. Α. Δ.

«**Ἄνσερς**» («Answers»). Λαϊκὸν ἑβδομαδιαῖον περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ἐν Λονδίνῳ, ἱδρυθὲν τῷ 1889 ὑπὸ τοῦ Ἀλφρέδου Χάρμσγουορθ, τοῦ μετέπειτα ὑποκόμητος Νόρθκλιφ.

Ἀνσεσσὶ (Ansessi), ***Βίκτωρ-Ἀντώνιος***. Γάλλος παπικὸς ἱερεὺς (1844—1878) καταλιπὼν ἀξιοσπουδάστους ἀρχαιολογικὰς καὶ γλωσσολογικὰς ἐργασίας ἀναφερομένας κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὴν βιβλικὴν ἱστορίαν, αἵτινες ἐμφανίζουσιν αὐτὸν ὡς δόκιμον ἀνατολιστήν. (Βλ. *Vigouroux* ἐν τῷ βιβλικῷ αὐτοῦ λεξικῷ.) Π. Ι. Μ.

Ἀνσιβὰλ (Ensival). Βιομηχανικὴ κωμόπολις τοῦ Βελγίου ἐν τῷ νομῷ τῆς Λιέγης παρὰ τὸν ποταμὸν Βέσδραν, ἀριθμοῦσα 6.489 κατοίκους. Δ. Ε. Μ.

Ἀνσιλλιὸν (Ancillon). Παλαιὰ γαλλικὴ οἰκογένεια τοῦ Μετς, ἀποδημήσασα εἰς Πρωσσίαν ἅμα τῇ ἀνακλήσει τοῦ ἐδίκτου τῆς Νάντης. Οἱ Ἀνσιλλιὸν προσχωρήσαντες εἰς τὴν Μεταρρύθμισιν, ὑπῆρξαν ἱδρυταὶ καὶ προστάται τῆς ἐκκλησίας τῶν Μεταρρυθμιστῶν τοῦ Μέτς.

— **Ἀνσιλλιόν**, ***Ἰωάννης-Πέτρος-Φρειδερῖκος***. Θεολόγος (1756—1837), διαπρέψας ὡς ἱεροκήρυξ. Εἰς τοῦτον ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἀνέθηκε τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Βραδύτερον ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Βερολίνου. Ἔγραψεν ἀξιολόγους πραγματείας.

— **Ἀνσιλλιὸν** (Ancillon), ***Ἰωσήφ***. Περίφημος Γάλλος νομομαθής, γεννηθεὶς ἐν Μέτς τῷ 1629 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βερολίνῳ τῷ 1749. Ὁ μέγας ἐκλέκτωρ διώρισεν αὐτὸν ἀνώτερον δικαστὴν ὅλων τῶν ἐν Πρωσσίᾳ γαλλικῶν παροικιῶν. Συνέγραψε πολλὰ νομικὰ ἔργα.

— **Ἀνσιλλιόν**, ***Κάρολος***. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, γεννηθεὶς ἐν Μετς τῷ 1659 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βερολίνῳ τῷ 1715. Ὑπῆρξε σύμβουλος τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας καὶ ἀνώτερος δικαστικὸς διὰ τοὺς Γάλλους πρόσφυγας. Κατὰ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ ἐδίκτου τῆς Νάντης ἔγραψε: «L'Etablissement des Français réfugiés dans les Etats de Brandebourg, (1690) κ.τ.λ.

— **Ἀνσιλλιόν**, ***Λουδοβῖκος-Φρειδερῖκος***. Διεκρίθη ὡς ἱεροκήρυξ ἐν Βερολίνῳ καὶ ἔγραψε συγγράμματά τινα (1767—1814). Π. Ι. Μ.

Ἀνσιὼ (Ansiaux), ***Ἰωάννης-Ἰωσήφ***. Βέλγος ζωγράφος ἱστορικῶν πινάκων (1764—1840). Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι «Ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἀσώτου υἱοῦ», «Ὁ Μωϋσῆς σωζόμενος ἐκ τῶν ὑδάτων», «Ὁ ἅγιος Παῦλος εἰς τὰς Ἀθήνας» καὶ «ὁ Ρισελιὲ παρουσιάζων τὸν Πουσσὲν εἰς τὸν Λουδοβῖκον τὸν ΙΓ'». Α. Δ.

— **Ἀνσιὼ** (Ansiaux), ***Νικόλαος-Ἰωσήφ-Βίκτωρ***. Ἰατρὸς γεννηθεὶς εἰς Λιέγην τοῦ Βελγίου (1802—1882). Ὑπῆρξε καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς καταλαβὼν ἐκ περιτροπῆς διαφόρους ἕδρας. Συγγράμματα αὐτοῦ ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: «Ἐγχειρίδιον ἐπιδεσμολογίας καὶ χειρουργικῶν μηχανημάτων» (1827). «Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς θέσεως εἰς τὰς χειρουργικὰς νόσους» (1852). Μ. Ν. Κ.

— **Ἀνσιὼ** (Ansiaux), ***Νικόλαος-Κάρολος-Ἀντώνιος-Ἰωσήφ***. Ἰατρὸς Βελγος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Λιέγῃ (1780—1834). Ἵδρυσε σχολὴν χειρουργικῆς καὶ ἐγένετο καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς τὸ Βέλγιον τὴν ἰατροδικαστικήν. Ἔργα αὐτοῦ κύρια εἶναι: «ἡ Χειρουργικὴ Κλινική» (1819), «Ζητήματα Ἰατροδικαστικῆς» (1821), κ.λ.π. Μ. Ν. Κ.

Ἄνσλο (Anslo). Παλαιὰ πόλις τῆς Νορβηγίας, ἤδη συνοικία τοῦ Ὄσλο.

Ἄνσμπαχ (Ansbach ἢ Anspach). Πόλις τῆς Βαυαρίας, πρωτεύουσα τοῦ ἄλλοτε *πριγκιπάτου τοῦ Ἄνσμπαχ*, ἐκτισμένη παρὰ τοὺς ποταμοὺς Rezat καὶ Holzbach. Ἔχει 21923 κατοίκους ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ δὴ τὴν κλωστοϋφαντουργίαν βάμβακος, ἐρίου καὶ μετάξης.

Ἄνσμπαχ ***Ἐλισάβετ*** βλ. Κράβεν.

Ἄνσντελλ (Ansdell), ***Ριχάρδος***. Ἄγγλος ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Λιβερπούλῃ (1815—1897). Τὰ πρῶτά του ἔργα ὑπῆρξαν κυνηγετικὰ συνθέματα, εἶτα ἐτράπη εἰς ἕτερον εἶδος τῆς γραφικῆς τέχνης καὶ τῷ 1847 ἐξέθεσε τὸν πίνακα αὐτοῦ «ὁ θάνατος τοῦ σὲρ Γουλιέλμου Λάμπτων ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Μάρστου Μοῦρη», ὅστις προεκάλεσε τὴν γενικὴν προσοχὴν ἐν Λονδίνῳ.

Τῷ 1850 ἐξέθεσεν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Ἀκαδημίαν τοὺς «Ἀντιζήλους». Κατὰ τὸ ἔτος 1856 ἠκολούθησε τὸν Τζὼν Φίλιππον εἰς Ἰσπανίαν, διέτριψε δὲ ἐπὶ μακρὸν εἰς Σεβίλλην, ὁπόθεν ἐκόμισεν εἰς Ἀγγλίαν πολυάριθμα σχέδια, τὰ ὁποῖα τοῦ ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν σύνθεσιν ποικίλων πινάκων, ὡς «Τὸ πότισμα τῶν ἡμιόνων», ὁ «Νεροκουβαλητής», ὁ «Ἰσπανὸς βοσκός». Ἡ δεξιότης του εἰς τὸ σχέδιον καὶ ὁ ὡραῖος χρωματισμός του εἵλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ, τῷ δὲ 1871 ἐξελέγη μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἔργων του θεωροῦνται «Αἱ βόσκουσαι αἶγες τῆς Ἀλάμπρας», ἡ «Ἀνήσυχος μήτηρ» καὶ πλεῖσται ἄλλαι ἀνήκουσαι εἰς διαφόρους ἰδιωτικὰς συλλογάς. Ὁ Ἄνσντελλ εἶναι ὁ ἄριστος τῶν Ἄγγλων ζωγράφος ἐκ τῶν εἰκονισάντων ζῷα, μετὰ τὸν Landseer. Θ. Β.

Ἀνσοχτεγκὶ (Anzoategui). Πολιτεία ἐν Βενεζουέλᾳ. Κάτ. 103.573. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ Βαρκελώνη.

Digitized by Google

'Ανσονία (Ansonia). Πόλις ἐν Connecticut τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς παρα τὸν ποταμὸν Nangatuck ἔχουσα 17.643 κατοίκους, ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τὴν μεταλλουργίαν.

"Ανστεντ (Ansted), *Δαβὶδ-Θωμᾶς*. Ἄγγλος γεωλόγος (1814–1880), καθηγητὴς τῆς Γεωλογίας ἐν τῇ Σχολῇ τῶν πολιτικῶν μηχανικῶν τοῦ Λονδίνου. Συγγραφεὺς γεωλογικῶν καὶ γεωγραφικῶν ἔργων. Ὁμετώνυμος καὶ συγγενὴς τοῦ ἀνωτέρω εἶναι ὁ διευθύνας τῷ 1873 τὴν ἑταιρείαν Λαυρίου καὶ γράψας τὴν μελέτην «On the solfataras and deposits of sulfur at Kalamaki». κ. γ. κ.

'Ανστέττ, *Ἰωάννης*. Ρῶσος διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Στρασβούργῳ (1760—1835). Εἰσῆλθεν εἰς τὴν ρωσικὴν ὑπηρεσίαν τῷ 1789 καὶ μετέσχε τοῦ ἐναντίον τῆς Σουηδίας πολέμου τῷ 1790. Μετὰ τέσσαρα ἔτη διωρίσθη πρεσβευτὴς παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Βερολίνου καὶ μετέσχε τῶν διαπραγματεύσεων κατὰ τὴν διανομὴν τῆς Πολωνίας. Τῷ 1801 μετατεθεὶς εἰς Βιέννην ἀνέλαβε τὸν διακανονισμὸν τῶν Ρωσοαυστριακῶν συνόρων. Τῷ 1812 διηύθυνε τὸ στρατιωτικὸν γραφεῖον τοῦ στρατάρχου Κουτούζωφ, τῷ δὲ 1813 καὶ 1814 ἠκολούθησε τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον Α΄ εἰς τὰς κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ἐκστρατείας. Μεθ' ὃ ἔφερεν εἰς πέρας τὰς διατραγματεύσεις μετὰ τῆς Πρωσσίας ὑπογράψας τὴν συνθήκην τοῦ Κάλιτς. Ἀντεπροσώπευσεν ἐπίσης τὴν Ρωσίαν εἰς τὴν Γερμανικὴν Δίαιταν. θ. β.

'Ανσὺ-*λὲ-Φρὰν* (Ancy-le-Franc). Τὸ ἀρχαῖον Anciacum· πολίχνη ἐπὶ τοῦ Ἀρμανσὸν ἀριθμοῦσα 3 000 κατοίκους. Ἡ πολίχνη αὕτη εἶναι περιώνυμος διὰ τὸν σωζόμενον περίφημον πύργον της, ὅστις ἤρξατο οἰκοδομούμενος ὑπο τοῦ Ἀντωνίου ντὲ Κλερμόν, ἐπὶ σχεδίου τοῦ Πριματίς, καὶ ἐπερατώθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Σερλιὸ τῷ 1546. Ἀποτελεῖται οὗτος ἐκ τεσσάρων πλευρῶν μετὰ τεσσάρων εἰς τὰς γωνίας του ὡραιοτάτων περιπτέρων. Ἡ ἐσωτερική του αὐλὴ διακοσμεῖται ὑπὸ περιστυλίων, εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ διακρίνονται ἡ αἴθουσα τῆς Ἠχοῦς, ἡ στοὰ τῶν Φαρσάλων, ἡ αἴθουσα τῶν Ἀνθέων, ὁ κοιτὼν τοῦ Καρδιναλίου, τὸ γραφεῖον τοῦ Πάστορος Φιντό, καὶ τὸ παρεκκλήσιον, μετὰ εἰκόνων τοῦ Μανεσσιέ, σπανιωτάτων καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ. θ. β.

'Ανσὼμ (Anseaume), *Λουδοβῖκος*. Γάλλος δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1721—1784). Ὑποβολεὺς κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ θέατρον τῆς Ἰταλικῆς Κωμῳδίας, ἔγραψε πλεῖστα ἔργα σχόντα ἐπιτυχίαν, ἰδίως δὲ μελοδράματα ἐκ τῶν ὁποίων ὁ «Peintre amoureux de son modèle» τονισθεὶς ἀπὸ τοῦ Duni καὶ «le Tableau parlant», ἐπὶ μουσικῆς τοῦ Γκρετρύ, ἐσημείωσαν ἐποχὴν ἐν Παρισίοις. θ. β.

"Αντα *[Θρησκειολ.]*. Αἰγυπτιακὴ θεότης μεταφυτευθεῖσα ἐκ τῆς Ἀσίας κατὰ τὴν ΙΗ΄ πιθανῶς δυναστείαν.

ἄντα· προστακτ. (ἰδιωματ.), κοίτα, ἰδέ, παρατήρησον: «ἄντα κεῖ πάνου», κοίταξε ἐκεῖ ἐπάνω, «ἄντα 'ς τὸ βουνό», κοίταξε 'ς τὸ βουνό, «ἄντα δῶ», «ἄντα κεῖ»· λέγεται καὶ ξάντα (βλ. λ.).

"Αντα (Ada —, Adda, Addah)· βλ. **"Αδα** ἢ **"Αδδα**

'Ανταβὰντ *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Μικρασιατικῆς Τουρκίας ἐν τῷ νομῷ Ἰκονίου τοῦ καζᾶ Νίγδης. Κατῳκεῖτο ὑπὸ σημαντικοῦ ἀριθμοῦ Ἑλλήνων πρὸ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν.

ἀνταγανακτῶ ἐπίσης ἀγανακτῶ, ἀπαντῶ δι' ἀγανακτήσεως πρὸς τὸν ἀγανακτοῦντα.

ἀνταγαπῶ *(—άω)*· ἐπίσης ἀγαπῶ, ἀνταποδίδω τὴν ἀγάπην· || παθ *ἀνταγαπῶμαι*· ἀγαπῶμαι ὑπ' ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἀγαπῶ || εἰς τὸν πληθ. ἀλληλοπαθῶς: *«ἀνταγαπῶνται»* ἀγαπῶσιν ἀλλήλους, κοιν. *ἀναπειοῦνται*.

ἀνταγοράζω· ἀμοιβαίως ἀγοράζω, ἐπίσης ἀγοράζω: «ὄνους ἀλέτας ἐπώλουν καὶ ἀνταγοράζοντες σῖτον ἔζων» (Ξενοφ. Ἀνάβ. 1,5,5).

'Ανταγόρας (καὶ κατὰ Ἰωνικὸν τύπον ***'Ανταγόρης***). —1) Ποιμήν τις ἐκ Κῶ κατὰ τοῦ Ἡρακλέους παλαίσας, ὅτε οὗτος ἔφθασεν εἰς Κῶ δι' ἑνὸς πλοίου ἐκ Τροίας, ἀπολέσας τὰ λοιπὰ πέντε, καὶ μόνον τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἄνδρας περισώσας. Συναντήσας δὲ ποίμνιον προβάτων ἐζήτει ἕνα κριὸν παρὰ τοῦ ποιμένος, τοῦ Ἀνταγόρου δηλαδή, ἀλλ' οὗτος, ἀκμαῖος τὰς δυνάμεις, εἶπεν, ὅτι θὰ ἔδιδε τὸν κριὸν ἐὰν κατέβαλλεν αὐτὸν εἰς πάλην μετ' αὐτοῦ. Συνεπλάκησαν λοιπὸν καὶ τὸν μὲν Ἀνταγόραν ἐβοήθησαν οἱ Μέροπες τῆς Κῶ, τὸν δὲ Ἡρακλέα οἱ Ἕλληνες. Λέγεται δὲ ὅτι ἐν τῇ κραταιᾷ ταύτῃ μάχῃ κατεπονήθη ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἐνδυθεὶς γυναικείαν ἐσθῆτα κατέφυγε διαλαθὼν πρὸς γυναῖκα Θρᾶσσαν (*Πλουτ.* ζητ. Ἑλλ. 58).

—2) Ποιητὴς ἐκ Ρόδου, συγγράψας «Θηβαΐδα» καὶ ἐπιγράμματα τῷ 277 π. Χ. Περὶ τούτου ὁ Πλούταρχος (Συμπ. 4,4,2) λεγει: «Ἀνταγόρᾳ δὲ ὁ βασιλεὺς Ἀντίγονος ἐν τῷ στρατοπέδῳ λοπάδα γόγγρων ἕψοντι, περιεζωσμένῳ παραστάς· Ἆρά γε (εἶπε) τὸν Ὅμηρον οἴει τὰς τοῦ Ἀγαμέμνονος πράξεις ἀναγράφειν γόγγρους ἕψοντα; Κἀκεῖνος οὐφαύλως. Σὺ δ' οἴει, ἔφησε, τὸν Ἀγαμέμνονα τὰς πράξεις ἐκείνας ἐργάσασθαι πολυπραγμονοῦντα εἴ τις γόγγρους ἕψει ἐν τῷ στρατοπέδῳ;» (Πρβλ. καὶ *Παυσ.* 1 2,3— Ἀποφθ. βασ. Ἀντιγόνου 17.—*Αἰλ.* Π. Ἰ. 14, 26.— *Ἀθ.* 8, 240). ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀνταγωγὴ *[Πολ. Δικ.]*. Ἡ κατὰ τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἐνάγοντος στρεφομένη ἀγωγὴ καλεῖται *ἀνταγωγή*.

Ἡ ἀνταγωγὴ ἐπετράπη εἰς τὸν ἐναγόμενον, ἵνα ἔχῃ εὐρεῖαν τὴν ὑπεράσπισιν, διότι οὕτω θὰ ἦτο ἄδικον ἐναγόμενος ὑπὸ τοῦ ἐνάγοντος νὰ μὴ ἠδύνατο νὰ προτείνῃ κατ' αὐτοῦ ἃς τυχὸν ἔχῃ ἀνταξιώσεις. Ταύτας δύναται βεβαίως νὰ προτείνῃ κατὰ τοῦ ἐνάγοντος ὑπὸ τύπον ἐνστάσεως συμψηφισμοῦ, ἀλλὰ πολλάκις δὲν ἔχει εὐχέρειαν πρὸς ὑποβολὴν τῆς ἐνστάσεως ταύτης, διότι, ἵνα προταθῇ ὁ συμψηφισμός, δέον νὰ συντρέχωσιν αἱ προϋποθέσεις τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, ἤτοι ἡ ἀνταπαίτησις τοῦ ἐναγομένου νὰ εἶναι ὁμοειδὴς πρὸς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἐνάγοντος κλπ., αἵτινες προϋποθέσεις δὲν ἀπαιτοῦνται ἐπὶ ἀνταγωγῆς, ἀλλὰ καὶ ταύτης ὡς ἐπὶ συμψηφισμοῦ ἡ ἀπαίτησις δέον νὰ ᾖ κεκτημένη καὶ ληξιπρόθεσμος, διότι καὶ ἡ ἀνταγωγὴ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀγωγή, ἥτις ἐγείρεται περὶ κεκτημένων ἤδη δικαίων (Πολ. Δικ.). Ἐπὶ ἀνταγωγῆς ὅμως δὲν ἀπαιτεῖται τὸ ὁμοειδὲς τῶν ἀνταπαιτήσεων, ἀλλὰ δύναται νὰ προταθῇ ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου ἀνταπαίτησις κατὰ τοῦ ἐνάγοντος ἐντελῶς ἄσχετος πρὸς τὴν ἀπαίτησιν τῆς ἀγωγῆς.

Τὸ Δικαστήριον τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἁρμόδιον πρὸς ἐκδίκασιν τῆς ἀνταγωγῆς, μὴ ἐξῃρημένης ἀπολύτως τῆς ἁρμοδιότητος αὐτοῦ, ὅπερ συμβαίνει π. χ. ἐάν, ἀγωγῆς ἐγερθείσης ἐνώπιον τοῦ εἰρηνοδικείου, δὲν δύναται νὰ ἐγερθῇ ἀγωγὴ τῆς ἁρμοδιότητος τῶν πρωτοδικῶν, ὡς καὶ ἐὰν ὡμολογήθη ἐντελῶς ἡ ἀγωγὴ (Πολ. Δικ. 564 ἐδ. 2 καὶ 3). Τὸ πρὸς ἀνταγωγὴν δικαίωμα τοῦ ἐναγομένου ἄρχεται ἀπὸ τῆς πρὸς τοῦτον ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς, δὲν καταργεῖται δὲ διὰ τῆς ἐκ μέρους τοῦ ἐνάγοντος παραιτήσεως τῆς ἀγωγῆς ἡ ἐγερθεῖσα ἀνταγωγή, διότι ἄλλως ὁ ἐνάγων, βλέπων ἐγειρομένην κατ' αὐτοῦ ἀνταγωγήν, ἤθελε ματαιοῖ τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ ἐναγομένου. Παύει ὅμως ἡ πρὸς ἐκδίκασιν τῆς ἀνταγωγῆς ἁρμοδιότης τοῦ δικαστηρίου, ἐὰν τοῦτο κηρυχθῇ ἀναρμόδιον ὅπως δικάσῃ τὴν ἀγωγήν, ἢ ἀκυρώσῃ αὐτὴν ὡς δικόγραφον, οὐχὶ δὲ ἐὰν ἀπορρίψῃ ταύτην ὡς νόμῳ ἢ κατ' οὐσίαν ἀβάσιμον.

Ἡ ἀνταγωγὴ δέον νὰ εἰσαχθῇ ἐγκαίρως, ἤτοι ἐπὶ μὲν συνήθων ὑποθέσεων διὰ τοῦ ἀπολογητηρίου, ἢ καὶ δι' ἑτέρου ἐγγράφου, ἀλλ' ἐντὸς τῆς πρὸς ἀπολογίαν προθεσμίας (Πολιτ. Δίκ. 543 ἐδ 3), ἐπὶ δὲ συνοπτικῶν ὑποθέσεων μέχρι καὶ τῆς πρώτης ἐπ' ἀκροατηρίου συζητήσεως δι' ἰδιαιτέρου ἐγγράφου ἢ καὶ διὰ τῶν προτάσεων καὶ ὅταν ὑπάγεται εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος τῆς διαδικασίας (Πολ. Δίκ ἄρθρ. 633 ἐδ. 1). Συνεκδικάζεται δὲ μετὰ τῆς ἀγωγῆς καὶ ἀκριβῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐγείρεται, ἀλλὰ παραπέμπεται εἰς ἰδιαιτέραν συζήτησιν ἐὰν ἔχῃ καταστῇ πρότερον ὥριμος ἡ ἐκδίκασις τῆς ἀγωγῆς, ἡ δὲ ἀνταγωγὴ χρῄζει μακρᾶς διαδικασίας. Σφαλερὸν τὸ γινόμενον ἐνίοτε ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, διατασσόντων μὲν ἀποδείξεις ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς, ἐπιφυλασσομένων δὲ ὡς πρὸς τὴν ἀνταγωγήν, ἐνῷ ἠδύναντο κανονικῶς νὰ τάξωσιν ἐπ' ἀμφοτέρων ἀποδείξεις ἵνα μὴ ἐκ τῶν ὑστέρων καθίσταται ἐπιβεβλημένη ἡ παραπομπὴ τῆς ἀνταγωγῆς εἰς ἰδιαιτέραν συζήτησιν.

Ἀνταγωγὴ δὲν συγχωρεῖται ποτὲ ἐπὶ τῶν περὶ διακατοχῆς διαφορῶν (Πολ. Δίκ. 633), εἰς δὲ τὰ προφυλακτικὰ μέτρα μόνον ἐπὶ παροχῇ ἀσφαλείας χάριν τῆς ἐκτελέσεως τῆς περὶ κυρίας ὑποθέσεως ἀποφάσεως (Πολ Δίκ. 633) καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρου 561, ἐπὶ προσεπικλήσεως τουτέστιν ὁμοδίκων καὶ ἐγγυητῶν δὲν συγχωρεῖται εἰμὴ κοινὴ μόνον καθ' ὅλων τούτων ἀνταγωγή, ἡ δὲ κατά τινος μόνον ἐξ αὐτῶν τοιαύτη ἐστὶν ἀπαράδεκτος, κατὰ δὲ τὸν Οἰκονομίδην δύναται νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς χωρισμὸν τῆς διαδικασίας. Ὡσαύτως δὲν συγχωρεῖται ἀνταγωγὴ κατ' ἀνταγωγῆς κατὰ τὸν κανόνα reconventio reconventionis non datur (Πολ. Δίκ. 568 ἐδ. 3).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Οἰκονομίδου* Πολ. Δίκ. § 40 καὶ 107. *Εὐκλείδου* § 157. *Μ. Λιβαδᾶ* περὶ Ἀνταγωγῆς. *Dalloz*. Demandes Incidentes. Κ. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ἀνταγωνίζομαι· ἀγωνίζομαι κατά τινος, ἀντιμάχομαι· || εἶμαι ἀνταγωνιστής, ἀντίπαλός τινος, ἁμιλλῶμαι. [Ἀπὸ τῆς ἐννοίας τῆς ἔριδος καὶ τῆς ἐναντιότητος εὐκόλως προκύπτει ἡ ἔννοια τῆς ἁμίλλης· ὅθεν τὸ ρῆμα τοῦτο παραλαμβάνεται καὶ ἀντὶ τοῦ διαγωνίζομαι (βλ. λ.).] Β. Φ.

ἀνταγώνισμα (τό)· ἀγώνισμα, ἡ πρᾶξις αὐτὴ τοῦ ἀνταγωνίζεσθαι, ἔρις, ἅμιλλα.

ἀνταγωνισμὸς (ὁ)· τὸ ἀνταγωνίζεσθαι, ἡ ἔρις, ἡ ἐναντιότης· || διαγωνισμός, ἅμιλλα.

— [ΟΙΚΟΝΟΜΙΚ.] Ὁ ἀνταγωνισμὸς ὡς ἔννοια οἰκονομικὴ ἀπετέλεσε τὸ κέντρον πέριξ τοῦ ὁποίου διεμορφώθησαν πλεῖσται θεωρίαι πολιτειακο-κοινωνικῶν συστημάτων. Ἑπομένως ἡ ἀξία τὴν ὁποίαν ἐνέχει ἡ ἔννοια τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἐπιστήμῃ εἶναι μεγάλη καὶ ἡ σπουδὴ αὐτῆς δίδει τὴν λύσιν τῶν νεωτέρων κοινωνικῶν προβλημάτων. Διότι ἡ παραδοχὴ τῆς ἰσχύος τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου κοινωνικοῦ συστήματος εἶναι ἀποδοχὴ ἑτέρου βασικωτέρου ἐρωτήματος: πρέπει νὰ ἰσχύῃ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς ἐν τῇ κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ, τ. ἔ. εἶναι ἐλεύθερον τὸ ἄτομον ἐν τῇ οἰκονομίᾳ; ἢ πρέπει νὰ τεθοῦν ὅρια καὶ φραγμοὶ ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ οἰκονομικοῦ ἀτόμου; Ἡ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπάντησις ποικίλλει ἀναλόγως τῆς κλίσεως τοῦ ἐρευνητοῦ πρὸς ἕτερα φιλοσοφικὰ συστήματα, τοῦ *ἀτομισμοῦ* καὶ *συλλεκτισμοῦ*, ἤ, ὡς ὀρθότερον ἀποκαλεῖται ὑπὸ νεωτέρων κοινωνιολόγων, *οὐνιβερσαλισμοῦ*.

Διὰ τὴν θεωρίαν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἀπεδέχθησαν οἱ οἰκονομολόγοι ἐλευθέραν πολιτείαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ καθῆκον τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας περιορίζεται ἐν τῇ ἐπιτηρήσει ἁπλῶς τῆς οἰκονομίας, ἀπέχοντος τοῦ κράτους πάσης ἀναμίξεως. Τὸ ἄτομον, κινούμενον ἐλευθέρως ἐν τῷ οἰκονομικῷ πεδίῳ συμφώνως πρὸς τὰ οἰκονομικά του ἔνστικτα, προσπαθεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ κατὰ τὸ δυνατὸν μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐνστίκτων του. Τοιουτοτρόπως δημιουργεῖται ἐν τῇ πρακτικῇ ἐκπληρώσει τῶν οἰκονομικῶν ἐνστίκτων μία ἀκατάπαυστος σειρὰ ἀλληλοσυγκρουομένων συμφερόντων, εἷς πόλεμος τοῦ ἑνὸς ἀτόμου πρὸς τὸ ἕτερον, μία οἰκονομικὴ διαμάχη. Ὅ,τι παρατηρεῖται ἐν τῇ φύσει, ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ ὑδατίνου βασιλείου, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ ὀργανικῶς ἰσχυρότερον ὂν καταβάλλει τὸ ἀσθενέστερον, τὸ αὐτὸ ἐφαρμόζεται καὶ ἐν τῇ οἰκονομικῇ διαπάλῃ. Κατὰ ταύτην ὁ οἰκονομικῶς ἰσχυρότερος καταβάλλει τὸν οἰκονομικῶς ἀσθενέστερον ἐφαρμοζομένου καὶ ἐνταῦθα τοῦ δόγματος τοῦ Hobbes «*Bellum omnium contra omnia*». Ἑπομένως ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς ὑφίσταται ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐκείνῃ οἰκονομίᾳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ κράτος ἀφίσταται πάσης ἐν αὐτῇ ρυθμιστικῆς σχέσεως, ἀφῆνον τὸ ἄτομον ἐλεύθερον ἐν τῇ οἰκονομικῇ του δράσει ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν αὐτοῦ ἐνστίκτων.

Φιλοσοφικὴ βάσις.—Ἀνεφέραμεν ὅτι ἡ ἀποδοχὴ ὡς οἰκονομικοῦ συστήματος τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ προϋποθέτει τὴν κριτικήν μας θέσιν ἀπέναντι τῶν δύο ὡρισμένων φιλοσοφικῶν συστημάτων, τοῦ *ἀτομισμοῦ* καὶ τοῦ *οὐνιβερσαλισμοῦ*. Ἀποδεχόμενοι τὸ ἕτερον τῶν συστημάτων τούτων κατ' ἀνάγκην γινόμεθα ὀπαδοὶ τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ ἢ ἀναγνωρίζομεν εἰς τὸ κράτος τὸ δικαίωμα τῆς ρυθμίσεως τῆς οἰκονομίας δι' ἐφαρμογῆς προστατευτικῆς πολιτικῆς. Ἐὰν δεχθῶμεν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ὡς κυρίαν οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ ἐγώ, ἐξ αὐτοῦ δημιουργούμενον καὶ διαπλασσόμενον, ὡς δέχονται οἱ ἀτομισταὶ-φιλόσοφοι, τότε κατ' ἀνάγκην δέον νὰ δεχθῶμεν ἐλευθερίαν εἰς τὸ ἄτομον ἐν τῇ οἰκονομικῇ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ. Ἐὰν ὅμως ἀποδεχθῶμεν ὅτι τὸ πνεῦμα ἀναπτύσσεται ἐν τῇ ἐπικοινωνίᾳ μετ' ἄλλων πνευμάτων, τότε ἀναγνωρίζομεν ὑπερατομικὸν δικαίωμα, κοινωνικὴν ἐπιβολὴν ρυθμίζουσαν τὰς οἰκονομικὰς ἐνεργείας τῶν καθ' ἕκαστον ἀτόμων. Τοιουτοτρόπως παρατηροῦμεν ὅτι ἀτομισμὸς-ἐλεύθερος ἀνταγωνισμός, οὐνιβερσαλισμὸς-προστατευτικὸν σύστημα, εἶναι ἔννοιαι συγγενεῖς καὶ ἔχουσαι ἀμοιβαίαν ἀλληλεπίδρασιν. Καθορίζοντες ὅμως ἐνταῦθα τὴν φιλοσοφικὴν βάσιν ἐφ' ἧς ἵδρυσαν οἱ οἰκονομολόγοι τὸ οἰκοδόμημα τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, παρατηροῦμεν ὅτι ὅσον οἱ οἰκονομολόγοι ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὀρθοδόξους ὀπαδοὺς τοῦ ἀτομικιστικοῦ συστήματος, ἐπὶ τοσοῦτον ὑπῆρξαν φανατικώτεροι ὀπαδοὶ τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ.

Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις. — Προτοῦ δώσωμεν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ ὡς ὑπεστηρίχθη οὗτος ὑπὸ τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν σχολῶν, θέλομεν συντόμως ἀνασκοπήσει τὰ στάδια τὰ ὁποῖα διέτρεξεν ἡ παγκόσμιος οἰκονομία, διὰ τούτου δὲ θέλομεν μορφώσει γνώμην περὶ τοῦ πρακτικῶς ἐφαρμοσίμου τῶν ἰδεῶν τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ.

Ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῆς νεωτέρας οἰκονομίας παρουσιάσθη τὸ Κράτος ὡς ρυθμιστὴς τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς πρακτικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, τῆς γνωστῆς ὡς «ἐμποροκρατίας», παρατηροῦμεν τὴν κρατικὴν ἐπέμβασιν. Τὸ κράτος ἐρρύθμιζε τὰ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐπαγγέλματος, αὐτὸν τὸν ἀριθμὸν τῶν γεννήσεων, ἐν γένει ἐκανόνιζε τὴν ὅλην οἰκονομίαν. Εὐθὺς ἀμέσως κατενοήθη τὸ σφαλερὸν τῆς τοιαύτης πολιτειακῆς ἐπεμβάσεως καὶ ἀνεγνωρίσθη παρὰ τῇ κυριαρχίᾳ τοῦ κράτους ἡ ὕπαρξις φυσικῶν νόμων, τῆς φυσικῆς τάξεως τῶν πραγμάτων ἡ ὁποία διέπει τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην κατὰ τὴν περίοδον τῶν φυσιοκρατῶν καὶ κλασσικῶν. Κατὰ

Digitized by Google

τὴν ἐποχὴν ὅμως τῆς μεσουρανήσεως τῆς ἱστορικῆς οἰκονομικῆς σχολῆς τὸ βλέμμα τῶν ἐπιστημόνων συγκεντροῦται ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ σημείου. Ἡ ἱστορία—διδάσκουσιν οἱ ὀπαδοὶ τῆς σχολῆς ταύτης — μᾶς παρουσιάζει ἀτελεύτητον σειρὰν συγκρούσεων δυνάμεων ἐν τῇ οἰκονομίᾳ. Ἀποτέλεσμα τῶν τοιούτων οἰκονομικῶν ἀγώνων εἶναι ἡ διανομὴ τοῦ πλούτου. Τοιουτοτρόπως ἀναγνωρίζεται ὅτι ἔναντι τῆς κρατικῆς κυριαρχίας ἵσταται πληθὺς ἀλληλοσυγκρουομένων ἰδιωτικῶν δυνάμεων. Ἐπομένως ἀντὶ τῶν πρὶν φυσικῶν νόμων, δύναμις ἰδιωτική. Ἡ τοιαύτη οἰκονομικὴ κοσμοθεωρία ἀναγνωρίζει κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ κράτος τὸ δικαίωμα τῆς ἐπεμβάσεως.

Μεταβολὴν εἰς τὰς κατευθύνσεις τῆς οἰκονομίας ἐπέφερεν ὁ παγκόσμιος πόλεμος. Ἂν καὶ δὲν ἔχομεν κατὰ τὴν τελευταίαν ἐποχὴν νὰ σημειώσωμεν ἰδιαιτέραν σχολὴν ἀντιπροσωπεύουσαν ὡρισμένας κατευθύνσεις, ὡς πρὸς τὸν ἐλεύθερον ἀνταγωνισμὸν ἢ μή, ἐν τούτοις ὅμως παρατηροῦμεν ὡρισμένην πρακτικὴν διαμόρφωσιν τῆς οἰκονομίας. Διάφοροι σοσιαλιστικαὶ θεωρίαι ἀναπτυχθεῖσαι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ὡς καὶ πολεμικαὶ ἀνάγκαι ἐδημιούργησαν ἔδαφος πρόσφορον διὰ κρατικὰς ἐπεμβάσεις. Ἡ αὔξησις τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως κατέστησε πλείστας ἐπιχειρήσεις μὴ ἀξίας συναγωνισμοῦ, ἐδημιούργησε δὲ τὴν ἀνάγκην ὅπως ἡ οἰκονομία ἀντεπεξέλθῃ δι' ἰδίων μέσων ἐναντίον τῆς μαστιζούσης κρίσεως. Αἱ ἰδέαι τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ ἐγκατελείφθησαν ἐν τῇ πρωταρχικῇ των μορφῇ καὶ ἐπεζητήθη ἐν τῇ ἑνώσει ἡ ἐκπλήρωσις τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν.

Ἐξ ὅλων ὅθεν τῶν βαθμίδων τῆς ἐξελίξεως τῆς νεωτέρας οἰκονομίας, παρατηροῦμεν ὅτι μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν φυσιοκρατῶν-κλασσικῶν ἐδιδάχθη καὶ ἐφηρμόσθη ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμός.

Ἴδωμεν ἤδη τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ ἐν τῇ θεωρίᾳ.

Φυσιοκράται.—Τὴν πρώτην κύρωσιν ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἐπιστήμῃ λαμβάνει ὁ ἀνταγωνισμὸς διὰ τῆς σχολῆς τῶν φυσιοκρατῶν ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ θεωρία τῶν φυσιοκρατῶν συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τὸ ἄτομον εἶναι ἐλεύθερον νὰ διαθέτῃ τὰ ἐκ τῆς ἐργασίας του παραγόμενα ἀγαθά, ἢ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπιτυγχάνει ν' ἀποκτήσῃ διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς. Διὰ τῆς ἐλευθέρας ἀποκτήσεως ἐπιτυγχάνεται ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς τῆς διαβιώσεως καὶ διατροφῆς ἐξ ἰδίων κόπων. Ἡ αὐτοσυντήρησις ἀποτελεῖ κατὰ τοὺς φυσιοκράτας ἀνώτερον φυσικὸν δίκαιον, δικαίωμα τοῦ ὑποκειμένου ὅπως προπαρασκευάζῃ τὸ μέλλον του κατὰ τὸν δυνατὸν εὐνοϊκὸν τρόπον. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐκάλεσαν οἱ φυσιοκράται *«οἰκονομικὸν ἐγωϊσμόν»*. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην τὸ ἄτομον εἶναι ἐλεύθερον ἐν τῇ δράσει αὐτοῦ καὶ ἐνεργεῖ συμφώνως πρὸς τὸν οἰκονομικόν του ἐγωϊσμόν, ὅστις ἐν εἴδει κινοῦντος ἐλατηρίου ὠθεῖ τὸ ἄτομον πρὸς τὰ πρόσω. Λογικὴν συνέπειαν τοῦ ἄνω δόγματος τῶν φυσιοκρατῶν ἀπετέλεσαν τὰ αἰτήματά των περὶ προσωπικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐλευθερίας, ἐλευθέρας καταναλώσεως καὶ δικαιώματος ἰδιοκτησίας. Τὸ κράτος κατὰ τοὺς φυσιοκράτας δέον νὰ ἀφίσταται πάσης ἀναμίξεως εἰς τὴν οἰκονομίαν, ν' ἀφήνῃ δὲ ἀνενόχλητον αὐτὴν ἐν τῇ φυσικῇ ἐξελίξει της, κινουμένης ἄλλως τε αὐτῆς διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἐγωϊσμοῦ ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς «φυσικῆς τάξεως» τῶν πραγμάτων.

Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος τὸ περίφημον δόγμα τῆς «οἰκονομικῆς ἐπιστήμης» «Laissez-faire, laissez aller, le monde va de lui-même», τὸ ὁποῖον ἐκράτησε ὁλόκληρον τὸν 18ον καὶ 19ον αἰῶνα καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου πλεῖστα ὅσα κράτη ἐβάσισαν τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν εὐτυχίαν.

Οἱ κλασσικοί.—Τὴν θεωρίαν τῶν φυσιοκρατῶν παραλαμβάνει καὶ ἀναπτύσσει ὁ πατὴρ τῆς νέας οἰκονομικῆς ἐπιστήμης καὶ ἀρχηγὸς τῆς κλασσικῆς σχολῆς *Adam Smith*. Ὡς ἀφετηρίαν πάσης οἰκονομικῆς πράξεως ἀποδέχεται ὁ Σμίθ, ὡς καὶ οἱ φυσιοκράται, τὸν ἐγωϊσμόν. Διὰ νὰ ὑπάρξῃ λαϊκὴ οἰκονομία ἐν ἁρμονικῇ ἐξελίξει, πρέπει νὰ ἰσχύσῃ ἀπόλυτος ἐλεύθερος ἀνταγωνισμός. Ἐνῷ τὸ ἄτομον ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῶν οἰκονομικῶν σκοπῶν του παρακολουθεῖ τὰς ὑποδείξεις τοῦ οἰκονομικοῦ ἐγωϊσμοῦ, παρεμποδίζεται ὑπὸ τοῦ ἐγωϊσμοῦ τῶν ἄλλων συνατόμων του ἐν τῇ ὁλοκληρωτικῇ ἱκανοποιήσει τούτου, ἐπερχομένης οὕτω μιᾶς φυσικῆς ἁρμονίας τῶν πραγμάτων. Ὁ ἐγωϊσμὸς διὰ τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ μετατρέπεται πρὸς τὸ καλὸν τοῦ ὅλου. Ὁ ἀνταγωνισμὸς ἐξαναγκάζει ἕκαστον εἰς ἐντατικωτέραν παρακολούθησιν τῶν οἰκονομικῶν του σκοπῶν, συναφῶς δὲ εἰς πλήρη ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεών του καὶ εἰς εὐθηνοτέραν παραγωγήν. Διὰ τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ ὁ εἷς γίνεται φρουρὸς τοῦ ἑτέρου, ἀλλὰ συγχρόνως κινοῦν ἐλατήριον διὰ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἑτέρου. Τοιουτοτρόπως κατορθοῦται νὰ ἱκανοποιοῦνται τὰ συμφέροντα ὅλων τῶν τάξεων τῆς κοινωνίας. Οἱ καταναλωταὶ δύνανται νὰ ἱκανοποιηθῶσι πλήρως διὰ τῶν ἐθνικῶν προϊόντων, οἱ ἐπιχειρηματίαι χρησιμοποιοῦν ἀβιάστως τὰς δυνάμεις των, καὶ οἱ ἐργάται ἐργάζονται ἐκεῖ ὅπου ἀπολαμβάνουν μεγαλυτέραν πρόσοδον.

Ἕκαστος ἀσχολεῖται κατὰ ταῦτα κατὰ τρόπον ἀνταποκρινόμενον περισσότερον εἰς τὴν ἱκανότητά του, ἐπιτυγχάνεται δ' οὕτω κοινωνικὴ ἁρμονία. Τὸ κράτος ὀφείλει νὰ μὴ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὴν οἰκονομίαν. Εἰς τὸ δόγμα τῆς μὴ ἀναμίξεως τοῦ κράτους ἐν τῇ οἰκονομικῇ ζωῇ, —ὅπερ ἀποτελεῖ μίαν τῶν θεμελιωδῶν θεωριῶν του—, φθάνει ὁ Smith δι' ἐπιστημονικωτέρου τρόπου ἀφ' ὅ,τι οἱ φυσιοκράται: «Δὲν ὑπάρχουν, γράφει ὁ Smith, ὀλιγώτερον συναντώμενοι χαρακτῆρες ἀφ' ὅ,τι ὁ χαρακτὴρ ἑνὸς ἐμπόρου καὶ ἑνὸς πρίγκιπος. Αἱ κυβερνήσεις εἶναι πάντοτε ἄνευ ἐξαιρέσεως τὰ πλέον σπάταλα δημιουργήματα ἐν τῇ κοινωνίᾳ... Ἡ κυβέρνησις ἵσταται πολὺ μακρὰν ἀπέναντι τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ δώσῃ τὴν πρὸς προϊοῦσαν ἐξέλιξίν των ἀναγκαιοῦσαν προσοχήν. Εἰς τὸ Κράτος ἐναπόκειται μόνον ἡ δικαιοσύνη, ἡ προστασία τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους καὶ ἡ διατήρησις ὡρισμένων ἱδρυμάτων, ὧν ἡ ἵδρυσις καὶ διατήρησις δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸ συμφέρον ἑνὸς ἰδιώτου. Αἱ ἀρχαῖαι φεουδαρχικαὶ σχέσεις, αἱ ἑνώσεις εἰς σωματεῖα, οἱ ἄλλοτε ἰσχύσαντες ἐμποροκρατικοὶ περιορισμοί, τὰ μονοπώλια καὶ ὁ διακανονισμὸς τῆς παραγωγῆς πρέπει νὰ ἐκλείψουν».

Ὁ Smith ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου. Διὰ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου καὶ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ θὰ παράγῃ ἑκάστη χώρα ἐκεῖνα τὰ ἐμπορεύματα τὰ ὁποῖα θὰ δύναται συμφώνως πρὸς τοὺς φυσικοὺς ὅρους παραγωγῆς νὰ παράγῃ εὐθηνότερα. Τοιουτοτρόπως θὰ ἐπέλθῃ φυσικὸς καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας μεταξὺ τῶν κρατῶν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἕκαστος λαὸς θέλει εὕρει τὸ συμφέρον του, διότι θὰ δύναται ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας ἀγορᾶς ν' ἀγοράζῃ εὐθηνότερα, ἐνῷ θὰ δύναται νὰ πωλῇ τὰ εὐθηνὰ ἐμπορεύματά του ὑπὸ καλυτέρους ὅρους. Εἰς τὰς περὶ ἐλευθέρου ἐμπορίου ἰδέας του ὁ Smith ὑπῆρξε συντηρητικός. Ἐθεώρησε τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον οὐχὶ ὥς τι τὸ ἀπολύτως ἰδεῶδες, ὡς ἐκ τούτου δὲ εἰς τὰς πρακτικάς του ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου δὲν ὑπῆρξε δογματιστής. Τοὐναντίον ἐθεώρησεν ὅτι τὰ κράτη ἐφαρμόζοντα ἐν τῇ πρακτικῇ των πολιτικῇ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου εἶναι ἀνάγκη νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὰς ἱστορικῶς δεδομένας σχέσεις. Ἡ πλήρης ἐφαρμογὴ συστήματος ἐλευθέρου ἐμπορίου ἀποτελεῖ οὐτοπίαν κατὰ τὸν Smith καὶ ἀντιτίθεται καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα.

Ἂν καὶ θεωρίαι τινὲς τοῦ Smith διεψεύσθησαν ὑπὸ τῶν πραγμάτων, ἐν τούτοις ὅμως τὸ μεγαλύτερον μέρος τούτων εὗρε τὴν πρακτικήν των ἐφαρμογὴν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἔδωκε τὴν δέουσαν κατεύθυνσιν εἰς τὴν ἐμπορικὴν πολιτικήν της, μέχρις ὅτου ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐκηρύχθη τὸ δόγμα τοῦ *οἰκονομικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ*.

Φανατικώτερος ὀπαδὸς τῆς θεωρίας περὶ ἐλευθέρου ἐμπορίου ὑπῆρξεν ὁ *D. Ricardo*. Εἰς τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον ἀπέβλεπεν ὡς πρὸς τὸν συντελεστήν, ὅστις ἐπρόκειτο νὰ ῥυθμίσῃ διὰ τῶν ἀντιθέτως ἐνεργουσῶν δυνάμεων τὴν πτῶσιν τοῦ κέρδους καὶ τὴν αὔξησιν τῶν προσόδων. Διὰ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου καὶ τοῦ ἐπερχομένου μεγαλυτέρου καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας θὰ ἐπέλθῃ μεγαλυτέρα οἰκονομικὴ ἀπόδοσις τῆς ἐργασίας. Ἡ μεγάλη ἐπιτυχία τοῦ Ricardo ἐν συναφείᾳ τῶν ὡς ἄνω ἀναπτυσσομένων γνωμῶν του ὑπῆρξεν ἡ ἐκ μέρους του διατύπωσις τῶν νόμων περὶ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου.

Αἱ θεωρίαι τοῦ Smith καὶ τοῦ Ricardo εὑρίσκουν ὀπαδοὺς καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης. Ὁ *J. B. Say* ἐν Γαλλίᾳ ἀναπτύσσει τὰς θεωρίας περὶ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πρακτικῇ πολιτικῇ ὁ κόμης *Stein* καὶ ὁ *Hardenberg* ἐν Γερμανίᾳ, ὡς καὶ ὁ Κάϊζερ Ἰωσήφ, ἐν Αὐστρίᾳ, κηρύσσονται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς οἰκονομίας. Ἀφ' ὅτου ὅμως ὁ *List* ἀναπτύσσει τὰς ἀρχὰς περὶ δασμῶν προστασίας, εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους ἀρχίζει νὰ μειοῦται ὁ πρὸς τὸν ἐλεύθερον ἀνταγωνισμὸν ἐνθουσιασμός. Αἱ θεωρίαι περὶ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ θεωροῦνται ὡς ἰδέαι ἐφαρμόσιμοι ἐν ὡρισμένῳ τόπῳ καὶ δι' ὡρισμένας χρονικὰς περιόδους. Τοιουτοτρόπως ἐθεωρήθη ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς ὡς σύστημα καθαρῶς ἀγγλικῆς προελεύσεως. Τὰς δυσαρέστους συνεπείας τὰς ὁποίας εἶχεν ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς κατανοοῦσι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ σήμερον, εὑρίσκονται δὲ καὶ θεωρητικοὶ οἵτινες ζητοῦν τὴν κατάργησίν του.

Συγχρόνως ὅμως πρὸς τὰς τάσεις πρὸς κατάργησιν τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, ἐπισήμως ἠκούσθη ἐκ μέρους θεωρητικῶν ἐν τῇ διεθνεῖ οἰκονομικῇ συνδιασκέψει τῆς Γενεύης ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐπανόδου εἰς τὸ προπολεμικῶς ἰσχῦσαν οἰκονομικὸν σύστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς ἀπετέλεσε τὸ ἔμβλημα τῆς πρακτικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. M. Keynes*, Das Ende des laissez-faire 1926.—*Δ. Καλιτσουνάκι*, Πολιτικὴ Ἐπιστήμη 1925.

Ε. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

— **ἀνταγωνισμὸς *ἀθέμιτος***· βλ. ἀθέμιτος ἀνταγωνισμός.

—**ἀνταγωνισμὸς *τῶν μικροβίων*** *[Μικροβ.]*. Ἀποτελεῖ οὗτος ἓν ἐκ τῶν πολυαρίθμων μέσων, δι' ὧν ἡ φύσις ἀποσκοπεῖ τὴν καταστροφὴν τῶν μικροβίων καὶ τὴν παρακώλυσιν τῆς ἀφθόνου αὐτῶν ἀναπτύξεως. Ἐν τῷ περιβάλλοντι ἡμῶν, ὅπερ ἀποτελεῖ καταλληλότατον θρεπτικὸν ὑπόστρωμα διὰ τὴν ζωὴν τῶν μικροβίων, συζῶσιν ἀναμεμιγμένα πλείονα τούτων εἴδη. Ἀλλ' ὁ πολλαπλασιασμὸς αὐτῶν δὲν βαίνει ἐκ παραλλήλου, ὑπερνικᾷ δὲ συνήθως τὸ εἶδος ἐκεῖνο, ὅπερ εὑρίσκει ἐν τῷ ὑποστρώματι τοὺς εὐνοϊκωτέρους πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτοῦ ὅρους. Ἡ τοιαύτη ἀνταγωνιστικὴ ἐπίδρασις τῶν μικροβίων ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν τελείαν ἐξάντλησιν τοῦ θρεπτικοῦ ὑλικοῦ ὑπό τινος εἴδους ἄλλοτε ἄλλου, ἀναλόγως τοῦ θρεπτικοῦ τούτου ὑλικοῦ, καὶ εἰς τὴν διὰ τῶν προϊόντων τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης μικροβίων τινῶν ἀλλοίωσιν αὐτοῦ, οὕτως ὥστε νὰ καταστῇ ἄχρηστον καὶ ἐπιβλαβὲς ἔτι δι' ἑτέρους μικροργανισμούς. Οὕτως ἐπὶ ὀξίνων θρεπτικῶν ὑποστρωμάτων βλαστάνουσιν ὑπερμέτρως οἱ νηματομύκητες, ἐπὶ ἀσθενῶς δ' ἀλκαλικῶν οἱ σχιζομύκητες.

Ὁ ἀνταγωνισμὸς οὗτος τῶν μικροβίων εἶναι λίαν ὠφέλιμος διὰ τὸν ἄνθρωπον, καθότι ἀφορᾷ οὐχὶ μόνον τὰ ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ ἐν τῷ περιβάλλοντι ἡμῶν διαβιοῦντα σαπρόφυτα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ παθογόνα. Οὕτω λ. χ. τὸ βακτηρίδιον τοῦ κοιλιακοῦ τύφου ἐξαφανίζεται, μετὰ χρόνον διάφορον ἑκάστοτε, ἐκ τῶν κοπράνων τῶν ἐκ τῆς νόσου ταύτης ἀναρρωννυόντων, κατανικώμενον ὑπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς λοιπῶν σαπροφυτικῶν μικροβίων. Ὡσαύτως τὸ βακτηρίδιον τῆς πανώλους ὑποκύπτει ταχέως ἀνταγωνιζόμενον πρὸς τοὺς στρεπτοκόκκους κ.λ.π. Τὸν τοιοῦτον ἀνταγωνισμὸν τῶν μικροβίων ἐπιβεβαιοῦμεν καὶ διὰ τῆς τέχνης ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις, καλλιεργοῦντες ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὑποστρώματος πλείονα τοῦ ἑνὸς εἴδους μικροβίων, ὅτε τὰ ἐξ αὐτῶν εὐπαθέστερα ὑποκύπτουσιν.

Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀνταγωνιστὴς (ὁ)· ὁ ἀνταγωνιζόμενος, ὁ ἀντιμαχόμενος, ὁ ἀντίπαλος, ἀντίζηλος (καὶ ἐπὶ ἐννοίας ἔριδος καὶ ἐπὶ ἐννοίας ἁμίλλης).

ἀνταγωνιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἁρμόδιος, ὁ κατάλληλος πρὸς ἀνταγωνισμόν.

—**ἀνταγωνιστικὰ *φάρμακα***· βλ. λ. ἀντίδοτα.

ἀνταδίκημα (τό)· ἀδίκημα ἀντὶ ἄλλου ἀδικήματος, ἀντίποινον, ἀντεκδίκησις.

— *[Νομ.]*· βλ. ἀντίποινον.

ἀνταδικῶ *(—έω)*· ἀδικῶ τὸν ἀδικήσαντά με, ἀνταποδίδω τὴν ἀδικίαν, ἐκδικοῦμαι.

Ἄνται (οἱ). Σλαβικὴ φυλὴ ἥτις κατῴκει μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῆς ***Σκλαβηνῶν*** τὴν μεταξὺ τοῦ Δνειστέρου καὶ τοῦ Δουνάβεως παράλιον περιοχήν. Ὁ Προκόπιος ἀναφέρει ὅτι οἱ Ἄνται μετὰ τῶν Σλάβων εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν ἔφερον τὸ ὄνομα ***Σπόροι***. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ κράτους τῶν Ὀστρογότθων ἐν Παννονίᾳ καὶ τὴν ὑποχώρησιν αὐτῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Θεοδωρίχου, ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν ὅτι νέαι εἰσορμήσεις ἀπὸ τοῦ Ταναΐδος ἤρχισαν εἰς τὸ Βυζαντιακὸν κράτος, διαφόρων σλαβικῶν φυλῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ Ἄνται, οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ διέβησαν τὸν Αἷμον (527) εἰσέβαλον τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 540· τὰ τείχη ὅμως τοῦ ἰσθμοῦ ἀντέταξαν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν καὶ ἔδοσαν τέρμα εἰς τὰς ληστρικὰς αὐτῶν ἐπιδρομάς. Διαρκοῦντος τοῦ ΣΤ' αἰῶνος οἱ Ἄνται μετ' ἄλλων σλαβικῶν λαῶν ἐξεχύθησαν ἐκ τῆς Σκυθικῆς χώρας παρὰ τὸν Βορυσθένην καὶ ἀπὸ τῆς Μαιώτιδος καὶ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Σαρματίας κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, κατόπιν δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας Μοισίαν, Θρᾴκην καὶ Ἤπειρον, τῷ δὲ 551 ἐπολιόρκησαν καὶ αὐτὴν τὴν Θεσσαλονίκην. Ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ Α' καὶ Ἰουστῖνος ὁ Β' ἐκ τῶν κατὰ τῶν Ἀντῶν πολλῶν ἀγώνων των ἐκλήθησαν «*Ἀντικοί*». Τῷ 602 ὁ χαγάνος τῶν Ἀβάρων ἐξαπέστειλεν ἐναντίον τῶν Ἀντῶν, συμμάχων τότε τοῦ Βυζαντίου, τὸν Ἀψὼχ μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ, ὁ ὁποῖος ἐνίκησεν αὐτοὺς κατὰ κράτος ἔκτοτε δὲ οἱ Ἄνται δὲν ἀναφέρονται πλέον εἰς τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν.

Κ. Μ. Κ.

Ἀνταία *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τῶν θεῶν Ῥέας, Κυβέλης, Δήμητρος καὶ Ἑκάτης, ὡς ἐπακουουσῶν εὐμενῶς τὰς ἱκεσίας. Ἀνταία ἐκαλεῖτο καὶ θεότης τις οὖσα συνοδὸς τῆς Ἑκάτης, ἥτις ἐπιστεύετο ὅτι ἔστελλεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους φαντάσματα τρομερά, τὰ ὁποῖα μόνον δι' ἐξαγνισμῶν ἀπεμακρύνοντο. Εἴς τινα τῶν ἀπολεσθεισῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σοφοκλέους ἐγίνετο ἐπίκλησις πρός τινα θεὸν «*Ἀνταῖον*», ὄντα ὁμοίας φύσεως πρὸς τὴν συνοδὸν τῆς Ἑκάτης Ἀνταίαν.

Γ. Δ. ΚΑΡ.

Digitized by Google

ἀνταιδοῦμαι· ἐπίσης καὶ ἐγὼ αἰδοῦμαι, αἰδοῦμαι πρὸ ἄλλου αἰδουμένου.

Ἀνταιόπολις ἢ *Ἀνταιούπολις [Ἀρχ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου (Θηβαΐδος), ἀρχαία, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου. Τόπος θρυλικὸς διὰ τὴν ἐν αὐτῷ νίκην τῆς Ἴσιδος καὶ τοῦ υἱοῦ της Ὥρου ἐναντίον τοῦ Τυφῶνος, ἀδελφοῦ καὶ φονέως τοῦ συζύγου της Ὀσίριδος. Τὸ ὄνομά της ὤφειλεν εἰς τὸν ἐν αὐτῷ λατρευόμενον θεόν, ὅστις ἐταυτίζετο πρὸς τὸν Ἀνταῖον (βλ. λ.) τῶν Ἑλλήνων. Τοῦ θεοῦ τούτου ὑπῆρχε ναὸς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, τῆς ὁποίας ἐρείπια σώζονται σήμερον παρὰ τὸ Gau-el-Kébir. Ὑπῆρξε πρωτεύουσα τοῦ Ἀνταιοπολίτου νομοῦ καὶ εἶχον κοπῆ ἐν αὐτῇ (ἢ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ) κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους νομίσματα, φέροντα τὴν εἰκόνα θεᾶς (τῆς Ἴσιδος) κρατούσης σκῆπτρον καὶ νίκην ἢ κροκόδειλον ἢ μόνον τὴν εἰκόνα κροκοδείλου. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀνταῖος *[Μυθολ.]*. Τερατόμορφος γίγας, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Γῆς. Ἦτο βασιλεὺς τῆς Λιβύης καὶ ἐξηνάγκαζε πάντας τοὺς ξένους οἵτινες προσωρμίζοντο εἰς τὰ παράλια τῆς χώρας του νὰ παλαίωσι πρὸς αὐτόν. Ἐπλήρωνον δὲ ὅλοι τὴν βεβαίαν ἧτταν των μὲ τὴν ζωήν των. Μὲ τὰ ὀστᾶ τῶν θυμάτων του εἶχεν ἀνεγείρει ἱερὸν εἰς τὸν πατέρα του (τὸν Ποσειδῶνα). Ὁ Ἡρακλῆς, τοῦ ὁποίου ἀποστολὴ ἦτο νὰ καθαρίζῃ τὸν Κόσμον ἀπὸ τὰ λυμαινόμενα αὐτὸν τέρατα, ἐπάλαισε μὲ τὸν Ἀνταῖον, ὅτε διῆλθε διὰ τῆς Λιβύης μεταβαίνων διὰ τὰ χρυσᾶ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων, καὶ κατέρριψεν αὐτὸν τρίς, καὶ ἐν τούτοις δὲν τὸν ἐνίκησε κατ' ἀρχάς, διότι ὁ Ἀνταῖος ὁσάκις ἤγγιζε τὴν γῆν ἀνελάμβανε νέας δυνάμεις. Παρετήρησεν ὅμως τοῦτο ὁ Ἡρακλῆς καὶ τὸν ἀπεμόνωσε τοῦ μητρικοῦ κόλπου τῆς Γῆς καὶ ἀφοῦ τὸν ὕψωσε μὲ τοὺς βραχίονάς του τὸν ἔπνιξεν ἐπὶ τοῦ στήθους του.

Ὁ Ἀνταῖος κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς τοῦ μύθου τούτου εἶναι τὸ μαῦρον νέφος τῆς καταιγίδος, τὸ ὁποῖον σχηματίζεται μὲ τοὺς ἀτμοὺς τῆς θαλάσσης καὶ κρέμαται βαρὺ ἐπὶ τῶν παραλίων, χωρὶς νὰ διαλύεται ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, παρὰ ὅταν ὑψωθῇ πολὺ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους.

Ἡ θαυμασία αὐτὴ ἰδιότης τοῦ Γίγαντος, νὰ ἐνισχύῃ τὰς δυνάμεις του εἰς πᾶσαν ἐπὶ τῆς γῆς πτῶσίν του, κατέστη διὰ τοὺς συγγραφεῖς τῆς λογοτεχνίας γονιμωτάτη πηγὴ μεταφορικῶν ἐκφράσεων. Οὕτως ἐλέχθη περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅτι μεθ' ἕκαστον διωγμὸν ἀνελάμβανεν ὡς ὁ Γίγας τοῦ μύθου νέας δυνάμεις, ἐνῷ ἐπιστεύετο ὅτι εἶχε συντριβῆ. «Ἡ δυστυχία εἶναι δι' ἐμέ, ἔλεγεν ὁ Chateaubriand, ὅ,τι ἡ γῆ διὰ τὸν Ἀνταῖον: ἀναλαμβάνω δυνάμεις εἰς τὸν κόλπον τῆς μητρός μου· ἂν ποτε ἡ εὐτυχία ἤθελε μ' ἀνυψώσει εἰς τοὺς βραχίονάς της, θὰ μ' ἔπνιγε».

Ὁ ἀγὼν Ἡρακλέους καὶ Ἀνταίου εἶχε γίνει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκ τῶν δημοφιλεστέρων ἐπεισοδίων τοῦ ἥρωος διὰ τοὺς καλλιτέχνας. Ὁ Πολύκλειτος εἶχεν ἀπαθανατίσει τὸν μῦθον εἰς ἓν σύμπλεγμά του, τὸ ὁποῖον μετεφέρθη, μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν Ῥώμην (*Plin.* XXXIV 19.2). Ὁ Πραξιτέλης ἐνεπνεύσθη καὶ ἀπὸ τὸν μῦθον τοῦτον εἰς τὰ γλυπτὰ ἔργα του μὲ τὰ ὁποῖα κατεκόσμησε τὰ ἀετώματα τοῦ ἐν Θήβαις ναοῦ τοῦ Ἡρακλέους (*Παυσ.* IX. 11. 6). Δὲν ὑπῆρξε δὲ μόνον τὸ μάρμαρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔλαβε ζωὴν ὁ μῦθος, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ὕλη εἰς τὴν ὁποίαν ἐνεφυσήθη καλλιτεχνικὴ πνοή. Οὕτω χαλκὸς (ἄριστον εἶναι ἓν ἐτρουσκικὸν κάτοπτρον), πολύτιμοι λίθοι, νομίσματα, ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἀγγεῖα, πίνακες (ἕνα περιέγραφεν ὁ Φιλόστρατος) ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ ὡραίου μύθου. Τὰ θέματα τῶν παραστάσεων εἶναι δύο εἰδῶν· ἢ κρατεῖ τὸν Ἀνταῖον μετέωρον ὁ Ἡρακλῆς σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσιν, ἢ Ἡρακλῆς καὶ Ἀνταῖος παλαίουσιν ὡς οἱ παλαισταὶ τῆς παλαίστρας. Ἐν ἀγγεῖον τοῦ Λούβρου εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζονται ὁ Ἀνταῖος, ὁ Ἡρακλῆς καὶ δύο ἄλλαι μορφαὶ εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα τῆς ἑλληνικῆς ἀγγειογραφίας τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος.

Ὁ μῦθος τοῦ Ἀνταίου ἐτοποθετεῖτο εἰς τὴν Ταγγέρην ἢ τὴν Μαυριτανίαν ἢ τὴν πόλιν τῆς Κυρηναϊκῆς Ἴρασα, ὅπου κατὰ τὸν ἐγχώριον μῦθον ἐλέγετο πατὴρ τῆς Βάρκης, τὴν ὁποίαν ὑπισχνεῖτο σύζυγον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε νικήσει αὐτὸν εἰς τὸν δρόμον. Ὁ Πλούταρχος διηγεῖται ὅτι ὁ Σερτώριος ἤνοιξε τάφον ἐν Λιβύῃ εἰς τὸν ὁποῖον εὗρε σκελετὸν 60 πήχεων καὶ διεπίστωσεν οὕτως τὰ περὶ Ἀνταίου ᾀδόμενα. Οἱ βασιλεῖς τῆς χώρας ἰσχυρίζοντο, κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ὅτι κατήγοντο ἐκ τῆς κόρης τοῦ Ἀνταίου Τίγγης, τὴν ὁποίαν ὁ Ἡρακλῆς μετὰ τὴν νίκην του εἶχεν ἑνώσει μετὰ τοῦ Σούφακος.

Κατὰ τὴν αἰγυπτιακὴν μυθολογίαν (*Διοδ.* I. 17 κ. ἑξ.) ὁ Ἀνταῖος ὡς καὶ ὁ Βούσιρις ἦσαν ἐπιμεληταὶ τῆς Αἰγύπτου, τῆς ὁποίας τὴν ἡγεμονίαν ὁ Ὄσιρις (ταυτιζόμενος πρὸς τὸν Διόνυσον τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας) ἀφῆκεν εἰς τὴν σύζυγόν του Ἴσιδα δώσας εἰς αὐτὴν σύμβουλον μὲν τὸν Ἑρμῆν, στρατηγὸν δὲ τὸν Ἡρακλέα καὶ ἐπιμελητὰς τοὺς προειρημένους, Ἀνταῖον Αἰθιοπίας καὶ Λιβύης, καὶ Βούσιριν Φοινίκης. Οὗτοι κατέστησαν θεοί. Ὁ Ἀνταῖος ἐλατρεύετο εἰς τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου Ἀνταιόπολιν (βλ. λ.), εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρχεν ὁ ναός του. Ἐκ ταύτης προέρχονται δύο ἀνάγλυφα, εἰς τὰ ὁποῖα παρίσταται ὁ Ἀνταῖος κρατῶν ξίφος καὶ ἀκόντιον, φορῶν διάδημα κεκοσμημένον διὰ δύο πτερῶν καὶ σκιαζόμενος ὑπὸ δάφνην, ἥτις ἦτο, φαίνεται, τὸ ἱερὸν φυτόν του. Εἰς τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα παρίσταται καὶ ἡ Αἰγυπτία θεὰ Νεῦθρυς. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνταίου γράφεται ἑλληνιστί, ἄγνωστον δὲ ἔτι μένει τὸ αἰγυπτιακόν του ὄνομα. Γ. Δ. ΚΑΨ.

—**Ἀνταῖος** (Antaeus) *[Ἀστρονομ.]*. Διώρυξ τοῦ Ἄρεως διατέμνουσα τὴν περιοχὴν τῆς Αἰολίδος.

—**Ἀνταῖος** *[Ἀρχ.]*. Ἕλλην καλλιτέχνης ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Βιργιλίου (Aen. 10, 561)· συνετέλεσε τὰ μέγιστα μεταξὺ ἄλλων Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν εἰς τὴν ἐν Ῥώμῃ παντελῆ ἐπικράτησιν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.

—**«Ἀνταῖος»**. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται παρὰ Meineke (1, 312) κωμῳδία τις τοῦ Ἀντιφάνους.

— **Ἀνταῖος** ***Μόδεστος***· βλ. Μόδεστος.

Ἀνταιούπολις· βλ. Ἀνταιόπολις.

Ἀντάιρ (Sir William Adair). Ἄγγλος ἀπεσταλμένος εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1806—1809, ὅστις ἠγωνίσθη μεγάλως νὰ ἰσορροπήσῃ παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ τὸν ἔχοντα παρ' αὐτῇ μεγίστην ἰσχὺν Γάλλον πρεσβευτήν, στρατηγὸν Σεβαστιανί, καὶ τὸν διάδοχόν του ἐπιτετραμμένον τῆς Γαλλίας Μαρκήσιον ντελλὰ-Τοὺρ Μωμπούρ. Ἐπέτυχε δ' ἐν τέλει ὁ Ἀντάιρ τὴν ὑπογραφὴν τῆς Ἀγγλοτουρκικῆς συνθήκης τῆς 5 Ἰανουαρίου 1809, διὰ τῆς ὁποίας ἐπανελήφθησαν αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο Δυνάμεων, ἀπὸ τριετίας ἤδη διακεκομμέναι. Ἐνεργὸν ἐπίσης μέρος ἔλαβεν εἰς τὸν ἐναντίον τῶν Γάλλων ἀγγλικὸν ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις ἀγῶνα, μετὰ τὴν παραχώρησιν αὐτῶν εἰς τὴν Γαλλίαν δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Τιλσίτ. Αἱ προσπάθειαί του ὅμως ἀπέτυχον, καὶ ἡ Ἰόνιος Γερουσία ἠναγκάσθη νὰ ἀποκηρύξῃ τὸν Κερκυραῖον Δενδρινὸν τὸν ὁποῖον ὁ Ἀντάιρ εἶχε διορίσει αὐθαιρέτως «καντζιλιέρην» (ἐπίτροπον τῆς Ἰονίου Πολιτείας ἐν Κωνσταντινουπόλει). Γ. Δ. Κ.

ἀνταίτησις (ἡ)· αἴτησις πρὸς λῆψιν ἀνταλλάγματος διὰ τὸ δοθὲν ἢ αἰτηθέν.

ἀνταιτιῶμαι *(—άομαι)*· αἰτιῶμαί τινα ἐναντίως, ἀνταποδίδω κατηγορίαν ἀντὶ ἐκείνης ἥτις εἰς ἐμὲ ἀποδίδεται.

ἀνταιτῶ *(—έω)*· αἰτῶ, ζητῶ τι ἀντὶ ἄλλου, τὸ ὁποῖον παρέχω.

ἀνταιχμαλωτίζω· αἰχμαλωτίζω πρὸς ἐκδίκησιν δι' αἰχμαλωτισθέντα ἡμέτερον.

ἀντακαῖος (ὁ)· κητώδης ἰχθὺς τῶν ποταμῶν, ἀναφερόμενος ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων (*Ἡροδ.* 4, 53. *Ail.* Ζ. Ί. 14, 23), πιθανῶς ὁ σημερινὸς *ὀξύρρυγχος*. Ὁ Ἀθήναιος (3, 118) ὀνομάζει *ἀνταкαῖον τάριχος* τὸ χαβιάρι.

ἀντάκανθα (ἡ) (Antacantha) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρυθροδανοειδῶν*, περιλαμβάνον δενδρύλλια ἰθαγενῆ τῶν Ἀντιλλῶν. Δ. Ν. Π.

ἀντακανθόσπερμα (τὰ) (Antacanthosperma). Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἠριγεριδῶν*. Φύονται εἰς τὸ Μεξικόν. Δ. Ν. Π.

Ἀντακιγιὲ (Antakiyè). Ἀραβικὴ ὀνομασία τῆς *Ἀντιοχείας τῆς ἐπὶ Ὀρόντου*, ὑφ' ἣν ἡ πόλις αὕτη φέρεται ἐπὶ τῶν ἀγγλικῶν χαρτῶν καὶ ναυτιλιακῶν ὁδηγιῶν. Σ. Ε. Λ.

ἀντακοντίζω· ἀκοντίζω κατά τινος, ὅστις ἀκοντίζει κατ' ἐμοῦ.

ἀνταλγικὰ *φάρμακα*· βλ. λ. ἀνώδυνα.

ἀνταλγίνη (Antalginum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σκεύασμα χρησιμοποιούμενον πρὸς ἐντριβάς, συγκείμενον δὲ ἐξ 941 μ. χρίσματος συνθέτου καψικοῦ (Linimentum capsici compositum), 50 μ. σάπωνος στεαρίνης, 3 μ. μενθόλης, 5 μ. εὐκαλυπτόλης καὶ 1 μ. ἐκχυλίσματος ἰνδικῆς καννάβεως. Κ. Γ. Μ.

Ἀνταλγκίζ. Βασιλεὺς τῶν Λομβαρδῶν, υἱὸς τοῦ Ντιντιὲ καὶ γυναικάδελφος τοῦ Καρλομάγνου ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἐξεθρονίσθη τῷ 775. Ἀπέθανε τῷ 788.

ἀνταληγεῖς *ἄνεμοι*· βλ. λ. ἄνεμος.

ἄνταλης (*ἀδδαλῆς*, ἐκ τοῦ τουρκ. *ἀδᾶ*=νῆσος). νησιώτης· ὁ καταγόμενος ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἢ ἐκ τῆς ἐν τῇ Προποντίδι Πριγκήπου.

Ἀνταλκίδας. Λακεδαιμόνιος, υἱὸς τοῦ Λέοντος, ἀρχηγὸς τῆς ἀντιθέτου πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Ἀγησίλαον πολιτικῆς φατρίας. Ἦτο πανοῦργος ὡς ὁ Λύσανδρος καὶ διάδοχος τῆς πολιτικῆς ἐκείνου, δι' ὃ καὶ *νέος Λύσανδρος* ἐκλήθη.

Ὁ Ἀνταλκίδας ἦτο ὀπαδὸς τῆς *φιλειρηνικῆς* πολιτικῆς, μιᾶς πολιτικῆς δηλ. διὰ τῆς ὁποίας, ἐνῷ θὰ κατέπιπτεν ἐκ θεμελίων ἡ δύναμις τῶν πολεμίων τῆς Σπάρτης (Ἀθηναίων, Βοιωτῶν, Κορινθίων, Ἀργείων), θὰ κατέπαυε καὶ ὁ πόλεμος, ὅστις καθίστα τὸν Ἀγησίλαον ἐνδοξότατον καὶ μέγιστον (*Πλουτ.* Ἀγησ. 23) ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐν Σπάρτῃ ὀλιγαρχίας. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ αὐτὴ ἠδύνατο ν' ἀποδώσῃ καρποὺς μόνον διὰ συνδιαλλαγῆς καὶ νέας συμμαχίας μεταξὺ Σπάρτης καὶ Περσῶν. Πρὸς ἐπιτυχίαν μιᾶς τοιαύτης συμμαχίας ἐκρίθη σκόπιμον ἀπὸ τοὺς ἐφόρους νὰ σταλῇ εἰς Μ. Ἀσίαν ὁ Ἀνταλκίδας διαρκοῦντος ἔτι τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου (392 π. Χ.). Ὁ Ἀνταλκίδας ἐν τῇ πανουργίᾳ του ἐσκέφθη ὅτι αἱ προτάσεις του ἔπρεπε νὰ εἶναι τοιαῦται, ὥστε νὰ εἶναι προφανὲς μὲν ἀπ' αὐτῶν τὸ συμφέρον τῶν Περσῶν, νὰ μὴ διαφαίνεται δὲ ἡ διὰ τῆς συμμαχίας ἀνόρθωσις τῆς Σπάρτης εἰς μεγάλην δύναμιν, διότι οἱ Πέρσαι ἔχοντες πρόσφατα τὰ πικρὰ διδάγματα ἐκ τῆς εἰς Μ. Ἀσίαν ἐκστρατείας τοῦ Ἀγησιλάου δὲν θὰ ἦσαν πρόθυμοι νὰ παρασκευάσωσιν οἱ ἴδιοι νέους κινδύνους διὰ τὴν χώραν των. Διὰ τοῦτο προέτεινεν εἰς τὸν σατράπην καὶ ἀρχιστράτηγον τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων Τιρίβαζον, ὅστις εἶχε διαδεχθῆ τὸν πολλὰ ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου παθόντα Τισσαφέρνην, τὴν παράδοσιν εἰς τὸν βασιλέα ἁπασῶν τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων, ὅ,τι ἀκριβῶς ἤθελον καὶ ἐπεδίωκον πάντοτε οἱ Πέρσαι, καὶ τὴν αὐτονομίαν ὅλων τῶν ἄλλων ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι πόλεων· καὶ ἀνέπτυξεν εἰς αὐτὸν ὅτι τοῦτο ἦτο συμφορώτερον διὰ τοὺς Πέρσας, οὐδεμία δηλ. ἑλληνικὴ πόλις νὰ εἶναι ἰσχυρά, ὥστε νὰ φέρῃ εἰς κίνδυνον αὐτούς, ἢ ὅ,τι εἶχε συμβουλεύσει πρὸ ἐτῶν ὁ **Ἀλκιβιάδης** (βλ. λ.), τὴν καταπολέμησιν δηλ. ἑκάστοτε τῆς ἰσχυροτέρας ἑλληνικῆς πόλεως διὰ τῆς συμμαχίας των πρὸς τὴν ἀντίπαλόν της, διότι διὰ τῆς πολιτικῆς των ἐκείνης ἐδημιούργουν πάντοτε ἰσχυρὸν ἓν κράτος ἑλληνικόν, τὸ ὑπ' αὐτῶν ὑποστηριζόμενον. Εἰς τὴν δευτέραν πρότασιν ἐλάνθανεν ἡ ἐνίσχυσις τῆς Σπάρτης, διότι ἂν περιωρίζοντο αἱ Ἀθῆναι εἰς τὴν Ἀττικὴν μόνον, οἱ Θηβαῖοι ἐστεροῦντο τῆς ἡγεμονίας τῆς Βοιωτίας καὶ τὸ Ἄργος ἐγκατέλειπε τὴν Κόρινθον, ἡ Σπάρτη, ἄρχουσα Λακωνικῆς καὶ Μεσσηνίας, τῶν ὁποίων ἦρχε καὶ πρὸ τῶν μηδικῶν πολέμων, θὰ ἦτο πανίσχυρος ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι. Αἱ δύο ὅμως αὗται προτάσεις κατ' ἀνάγκην θὰ εἶχον ὡς συμπλήρωμά των, καὶ ἂν δὲν ἐτίθετο ἐν τῇ συνθήκῃ ὡς ὅρος αὐτῆς, ὅτι πρὸς τήρησιν τοῦ θεσμοῦ τούτου θὰ ἔπρεπε ν' ἀνατεθῇ ἡ ἐποπτεία τῆς ἐφαρμογῆς του εἰς μίαν ἰσχυρὰν τὴν Ἑλλάδος πόλιν καὶ αὕτη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν σύμμαχον τῶν Περσῶν Σπάρτην.

Αἱ προτάσεις τοῦ Ἀνταλκίδα, ἂν καὶ ὑποστηριχθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Τιριβάζου, φίλου τῶν Λακεδαιμονίων, δὲν ἐνεκρίθησαν ἐν ἀρχῇ (392 π. Χ.) ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος, ἐξ ἀντιδράσεως τῶν ἀντιπάλων τῆς Σπάρτης, οἵτινες ἔστειλαν καὶ αὐτοὶ πρέσβεις πρὸς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀθηναίου Κόνωνος εἰς τὴν ἐν Σάρδεσιν αὐλὴν τοῦ σατράπου Τιριβάζου καὶ ὑπέμνησαν εἰς τοὺς Πέρσας ὅσα δεινὰ ὑπέστησαν ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου. Εἶχον ἐπιτύχει μάλιστα οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀντιπάλων τῆς Σπάρτης, ὑποστηριχθέντες ὑπὸ τοῦ φίλου τοῦ Φαρναβάζου Στρούθα, καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ φυλακισθέντος ὑπὸ τοῦ Τιριβάζου Κόνωνος, διότι δῆθεν εἶχε κάμει κατάχρησιν τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ βασιλέως καὶ τὰ περσικὰ χρήματα διέθεσεν ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπεδέχθησαν ὅμως τὰς προτάσεις τοῦ Ἀνταλκίδα οἱ Πέρσαι, κατὰ τὸ 387 π. Χ., ὅτε οὗτος ὡς ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων, τῶν ὁποίων τὸν στόλον εἶχεν ἐνισχύσει καὶ ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος, ἐδέσποζε τοῦ Αἰγαίου μετὰ στόλου 80 τριήρων. Τότε ἀνεγνώσθη ἐν Σάρδεσιν ἡ συνθήκη, ἥτις ἦτο πρόσταγμα, ὡς ὀρθῶς ἀπεκάλεσεν αὐτὴν ὁ Ἰσοκράτης (Πανηγ. 34), κομισθεῖσα ἐκ Σούσων ὑπὸ τοῦ Τιριβάζου.

Τὸ κείμενον τῆς εἰρήνης διετυπώθη ὡς ἑξῆς: «Ἀρταξέρξης βασιλεὺς νομίζει δίκαιον τὰς μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις ἑαυτοῦ εἶναι καὶ τῶν νήσων Κλαζομενὰς καὶ Κύπρον, τὰς δὲ ἄλλας ἑλληνίδας πόλεις καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας αὐτονόμους ἀφεῖναι πλὴν Λήμνου καὶ Ἴμβρου καὶ Σκύρου· ταύτας δὲ ὥσπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι Ἀθηναίων. Ὁπότεροι δὲ ταύτην τὴν εἰρήνην μὴ δέχονται, τούτοις ἐγὼ πολεμήσω μετὰ τῶν ταὐτὰ βουλομένων καὶ πεζῇ καὶ κατὰ θάλατταν καὶ ναυσὶ καὶ χρήμασιν» (*Ξεν.* Ἑλλ. V. 1. 31). Ἡ αὐθάδης αὕτη διά τε τὸ περιεχόμενόν της καὶ τὸ ὕφος της ἐπιταγή, ἦτο, κατὰ

Digitized by Google

τὸν Πλούταρχον (Ἀρταξ. 21), ὕβρις καὶ προδοσία τῆς Ἑλλάδος ἡ εἰρήνη, διότι ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς αὐτονομίας τῶν πόλεων ἐξεμηδενίζετο πᾶσα πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἐν Ἑλλάδι δύναμις διὰ τῆς διαλύσεως τῶν ὁμοσπονδιῶν· ἀλλ' ἦτο ἐν τούτοις καὶ ἓν ἀριστοτεχνικὸν διπλωματικὸν ἔγγραφον δι' ἕνα ὀξυδερκῆ πολιτικὸν ἄνδρα, διότι ἐνῷ παρεῖχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐξησφάλιζε τὴν αὐτονομίαν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἀπὸ τῆς τυραννίας τῆς Σπάρτης, τοὐναντίον ἐνίσχυε τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπιβολὴν τῆς Σπάρτης μὲ τὴν εἰς αὐτὴν ἀνάθεσιν τῆς ἐκτελέσεως τῆς εἰρήνης, ὡς κατεδείχθη τοῦτο εἰς τὸ ἐν Σπάρτῃ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος συγκροτηθὲν συνέδριον καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, ὅτε ἑκόντες ἄκοντες καὶ Θηβαῖοι καὶ Ἀργεῖοι ἐνέδοσαν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς συνθήκης, ἀπειληθέντες διὰ πολέμου ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν. Αὐτὸς ὁ Ἀγησίλαος, ἀναγνωρίσας πόσον ἐνίσχυσε τὴν Σπάρτην ἡ εἰρήνη τοῦ Ἀνταλκίδα, διηλλάγη πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τοὺς κατηγοροῦντας τοὺς Λακεδαιμονίους ὅτι διὰ τῆς εἰρήνης ἐκείνης ἐμήδισαν ἀπήντα ὅτι οἱ Μῆδοι ἐλακώνισαν *(Πλουτ. Ἀγησ. 23)*.

Οὕτω διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Ἀνταλκίδα οἱ μὲν Πέρσαι ἐπέτυχον ἀναιμωτὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἑλληνίδων πόλεων, διὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν ὁποίων εἶχον χύσει ποταμοὺς αἱμάτων καὶ εἶχον ὑποστῆ τὰς μεγίστας τῶν ταπεινώσεων ἄνευ ἀποτελέσματος, οἱ δὲ Ἕλληνες ἀπώλεσαν τὸ ὕψιστον τῶν ἀγαθῶν των, τὴν ἐλευθερίαν των, χάριν τῆς ὁποίας εἶχον στήσει τὰ ἀθάνατα κατὰ τῶν Περσῶν τρόπαιά των, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν παρέδιδον εἰς τὴν δουλείαν τὰς ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ ἑλληνικὰς πόλεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνεγνώριζον καὶ τὴν ἀπὸ τῆς περσικῆς αὐλῆς ἐξάρτησιν τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Ἔνδειξις τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως τῶν ἀνθρώπων τῶν χρόνων ἐκείνων εἶναι καὶ ἡ μεγάλη διάδοσις τῆς παροιμίας «**ἐν βασιλεῖ τὰ τῶν Ἑλλήνων**». Εὐτυχῶς οἱ Πέρσαι ἐφάνησαν ἀνίκανοι νὰ διατηρήσωσιν ὅ,τι ὁ ἀμοιβαῖος φθόνος καὶ τὰ ἀμοιβαῖα μίση καὶ πάθη τῶν ἑλληνικῶν κρατῶν παρεχώρησαν εἰς αὐτούς. Ὁ Ἀνταλκίδας ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξου καὶ κατὰ τὸ 372 π. Χ. καὶ κατὰ τὸ 371, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις ἧτταν τῶν Λακεδαιμονίων, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομήν του κατὰ τῶν Θηβαίων, ἀλλ' ἀπεπέμφθη μετὰ περιφρονήσεως, διότι οἱ Πέρσαι εὐχαρίστως ἔβλεπον τὴν ταπείνωσιν τῆς Σπάρτης. Κατὰ τὸ ἔτος 370—369 π. Χ. ὅτε εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικὴν ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὁ Ἀνταλκίδας, ἂν καὶ ἔφορος ἐν Σπάρτῃ, ἐφυγάδευσεν ἐξ αὐτῆς τὰ τέκνα του ἀποστείλας αὐτὰ εἰς Κύθηρα. Καὶ διὰ τὴν πρᾶξίν του ταύτην καὶ πρὸ πάντων διότι ὑπῆρξεν ὁ πρωταίτιος τῆς προρρηθείσης ἀτιμωτικῆς διὰ τὴν Ἑλλάδα εἰρήνης, περιεφρονήθη τόσον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Σπάρτῃ βραδύτερον, ὥστε κατεδίκασεν αὐτὸς ἑαυτὸν εἰς τὸν ἐξ ἀσιτίας θάνατον. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Ἀνταλκίδειος *εἰρήνη*. Οὕτως ἐκλήθη ἡ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν συναφθεῖσα κατὰ τὸ 387 π. Χ. εἰρήνη, ἐκ τοῦ διαπραγματευθέντος τοὺς ὅρους αὐτῆς μετὰ τῶν Περσῶν ἀντιπροσώπου τῆς Σπάρτης ναυάρχου Ἀνταλκίδα (βλ. λ.). Ἡ εἰρήνη αὕτη κοινῶς μὲν ἐλέγετο «**ἡ ἐπὶ Ἀνταλκίδου εἰρήνη καλουμένη**», ἐπισήμως δὲ «**ἡ βασιλέως εἰρήνη**» ἢ «**ἡ εἰρήνη ἣν βασιλεὺς κατέπεμψεν**». Ὁ Πλάτων εἶχεν ἀποκαλέσει αὐτὴν «**ἔργον αἰσχρὸν καὶ ἀνόσιον**» (βλ. καὶ τ. Β', σ. 56α'). Δ. Γ. ΚΑΨ.

ἀνταλλαγή (ἡ)· ἀμοιβαία ἀλλαγή, ἡ ἀπόληψις πράγματος ἀντὶ ἄλλου παρεχομένου, συνήθως ἐπὶ ὁμοίων συγγενῶν πραγμάτων· κοιν. *ἀλλαξιά*.

— [ΟΙΚΟΝΟΜ.] — Ι. Ἡ ἔννοια τῆς *ἀνταλλαγῆς* ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν οἰκονομικῶν ἐκείνων ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπέκτησαν μεγίστην σημασίαν κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς διαμορφώσεως τῶν οἰκονομικῶν σπουδῶν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐπιστήμης, τῆς μορφώσεως νεωτέρων φιλοσοφικοκοινωνικῶν ἐννοιῶν ἢ ἄλλων αἰτίων ἐξελίξεως ἡ ἔννοια τῆς ἀνταλλαγῆς διαμορφοῦται διαρκῶς. Ἐνῷ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος ἡ ἀνταλλαγὴ παρεῖχε τὴν ἔννοιαν τῆς γνωστῆς συμβάσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου Permutatio, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἐκ τῶν συμβαλλομένων ὑπόσχεται νὰ δώσῃ πρᾶγμα εἰς τὸν ἕτερον ἀντὶ ἑτέρου πράγματος, εἶτα ηὐρύνθη ὁ κύκλος τῆς ἐννοίας τοῦ ὅρου, ἥτις σήμερον περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ σύστημα τῆς νεωτέρας οἰκονομίας.

Ὁμιλοῦντες ὅθεν περὶ ἀνταλλαγῆς, δέον νὰ περιλάβωμεν εἰς τὴν ἔρευνάν μας καὶ αὐτὴν τὴν *ἀνταλλακτικὴν οἰκονομίαν*. Ὡς ἀνταλλακτικὴ δὲ οἰκονομία θεωρεῖται *(W. Sombart)* «ἡ οἰκονομία ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἀνάγκη ἀποκτήσεως οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἐκ μέρους πολλῶν κατ' ἰδίαν οἰκονομιῶν καλύπτεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἡ μία οἰκονομία ἀποδέχεται αὐτοβούλως ἀντὶ ὡρισμένου ἀντιτίμου προϊόντα τῆς ἄλλης, εἰσάγουσα ταῦτα εἰς τὴν οἰκονομικήν της κίνησιν». Ἡ ἀνταλλακτικὴ οἰκονομία περιλαμβάνει ὅθεν ὅλας ἐκείνας τὰς οἰκονομικὰς ἐνεργείας τῶν ἀτόμων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν σκοπὸν μόνον τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐνεργοῦντος προσώπου.

Εἰς τὴν νεωτέραν ἀνταλλακτικὴν οἰκονομίαν ἀπέβαλεν ἡ ἀνταλλαγὴ τὸν παλαιότερον προσωπικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα. Ἐνῷ πρὶν διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἀνταλλαγῆς ἀπῃτοῦντο ἐκτὸς τῆς παρουσίας τῶν ἐνδιαφερομένων προσώπων καὶ ὡρισμένοι πανηγυρικοὶ τύποι, σήμερον, χάριν τῆς εὐκολίας καὶ ταχύτητος τοῦ ἐμπορίου, ἀρκεῖ ἁπλῆ συμφωνία μεταξὺ παρόντων ἢ ἀπόντων διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἀνταλλαγῆς. Εἰς τὴν τελευταίαν διαμόρφωσιν τῆς ἀνταλλαγῆς μεγίστην ἐπίδρασιν ἔσχεν ἡ ἀνάπτυξις τῆς πίστεως.

Πρὸ πάσης ὅμως ἀναπτύξεως τῆς ἐννοίας τῆς ἀνταλλαγῆς ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῆς ἐξελίξει, δὲν εἶναι ἄσκοπον νὰ καθορισθῶσι σαφῶς τὰ ὅρια ἐννοιῶν τινων, συγγενῶν πρὸς τὸ παρὸν θέμα, αἱ ὁποῖαι ἕνεκα τοῦ ἀκαθορίστου αὐτῶν προκαλοῦσιν ἐνίοτε ἀσάφειαν.

Ἐν τῇ πολιτικῇ οἰκονομίᾳ ἀπαντῶσι συνήθως οἱ ὅροι: *ἀνταλλακτικὴ οἰκονομία, χρηματικὴ οἰκονομια, αὐτοοικονομια* καὶ *εἰς εἶδος οἰκονομία*. Εἰς ἀντίθεσιν τῆς ἀνταλλακτικῆς οἰκονομίας, ἧς ἡ ἔννοια ἀνεπτύχθη ἀνωτέρω, εὑρίσκεται ἡ αὐτοοικονομία ἢ ὡς συνήθως καλεῖται *οἰκιακὴ οἰκονομία*. Ὡς οἰκιακὴ οἰκονομία θεωρεῖται ἡ οἰκονομία ἐκείνη εἰς τὴν ὁποίαν ἡ παραγωγὴ ρυθμίζεται οὐχὶ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἀγορᾶς, ἀλλὰ χάριν ὡρισμένου κύκλου προσώπων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συνδεομένων. Συνήθως ὅμως ταυτίζονται αἱ ἄλλαι δύο ἔννοιαι τῆς εἰς εἶδος οἰκονομίας μετὰ τῆς οἰκιακῆς τοιαύτης. Τοῦτο εἶναι σφάλμα. Ἡ οἰκιακὴ οἰκονομία δὲν προϋποθέτει πάντοτε τὴν εἰς εἶδος ἀνταλλαγήν. Τοὐναντίον εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῇ οἰκιακὴ οἰκονομία καὶ ἐν πλήρει μεσουρανήσει τοῦ χρήματος. Ὡς καὶ τἀνάπαλιν ὑπάρχει ἀνταλλακτικὴ οἰκονομία καίτοι ἡ ἀνταλλαγὴ διενεργεῖται εἰς εἶδος. Ἀκριβῶς δὲ ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀνταλλακτικῆς οἰκονομίας συνίσταται εἰς ἣν διαδρομὴν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἑνὸς πόλου τῆς εἰς *εἶδος οἰκονομίας* μέχρι τοῦ ἑτέρου τῆς *χρηματικῆς οἰκονομίας*, ἥτις συνεπλήρωσε μετὰ τῆς πίστεως τὴν ἀνταλλακτικὴν οἰκονομίαν. Εἰς τὴν διαδρομὴν ταύτην συνετέλεσαν πλεῖστα αἴτια. Τοιουτοτρόπως, ἡ εἰδικοποίησις τῶν ἀτόμων εἰς ὡρισμένα ἐργασίας, ἡ ἀνάπτυξις τῶν πόλεων καὶ ἡ γενίκευσις τῆς χρήσεως τῶν εὐγενῶν μετάλλων ὡς ἀνταλλακτικῶν μέσων, ἀπετέλεσαν, συντρεχουσῶν καὶ νέων φιλοσοφικῶν κατευθύνσεων, τὰς πρωταρχικὰς αἰτίας τῆς ἐπελθούσης μεταβολῆς.

— ΙΙ. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς ἡ ἀνταλλαγὴ ἔφθασεν εἰς μέγαν βαθμὸν ἐξελίξεως. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰς ρωμαϊκὰς χώρας, καὶ τὴν Αἴγυπτον ἀπαντῶμεν πλήρη χρηματικὴν οἰκονομίαν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι διέκρινον ἤδη τὰς βαθμίδας ἐξελίξεως τῆς ἀνταλλαγῆς. Οὕτω ὁ Ἀριστοτέλης ὁμιλεῖ περὶ *οἰκονομικῆς* καὶ *χρηματιστικῆς*, τ. ἔ. περὶ φυσικῆς καὶ τεχνικῆς οἰκονομίας. Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς εἰς εἶδος ἀνταλλαγῆς καὶ τῆς χρηματικῆς οἰκονομίας ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἑκάστου προηγμένου λαοῦ μετὰ μαθηματικῆς κανονικότητος.

Ἂν καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ ἀνεπτύχθη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἐν τούτοις ἐν τῇ ἱστορικῇ ἡμῶν ταύτῃ ἀνασκοπήσει ἐλήφθη κυρίως ὑπ' ὄψιν ἡ ἔννοια τῆς ἀνταλλαγῆς παρὰ τοῖς νεωτέροις λαοῖς, οἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς νεωτέρας οἰκονομίας. Κατὰ τοὺς πρώτους ἱστορικοὺς χρόνους τῶν λαῶν τούτων ἡ ἀνταλλαγὴ ἦτο ἄγνωστος. Αἱ ὀρδαί, τὰ πατριαρχικὰ ἢ μητριαρχικὰ γένη ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ ἄγριαι ἢ ἡμιάγριαι ὁμάδες δὲν ἔζων ὑπὸ σύστημα οἰκονομιῶν. Ἕκαστος ἐφρόντιζε περὶ τῆς αὐτοσυντηρήσεώς του. Ἡ ἰδιοποίησις ἀγαθῶν ἀλλοτρίων οἰκονομιῶν, χάριν τῆς καλύψεως τῶν ἰδίων ἀναγκῶν, ἐλάμβανε χώραν εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς ἁρπαγῆς εἴτε ὑπὸ τὸν τύπον τῶν δωρεῶν, μέχρις ὅτου οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν ἀποκτῶντες παραστάσεις τῆς ἀντικειμενικῆς ἀξίας τῶν ἀγαθῶν, ὡς καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα συναλλακτικῆς των δυνάμεως. Ὁ Bücher λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῶν ἐπικρατουσῶν ἀκόμη παρὰ τοῖς λαοῖς συνηθειῶν ἀποδέχεται ὅτι διὰ τῶν ἀνταποδοτικῶν δωρεῶν εἶχε συντελεσθῆ τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν ἀνταλλαγήν.

Τὰς πρώτας ἀρχὰς μιᾶς οἰκονομικῆς ὀργανώσεως παρὰ τοῖς νεωτέροις λαοῖς παρατηροῦμεν μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς μεγάλης οἰκογενείας εἰς τὰς γερμανικὰς χώρας. Ἡ μεγάλη οἰκογένεια συγκεντρώνει ὑπὸ ἑνιαίαν δεσποτικὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς ἅπαντα τὰ μέλη μιᾶς οἰκογενείας. Ἡ θέλησις αὕτη ἐπιβάλλει τὸν πρῶτον καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας. Οἱ ἄνδρες ἀσχολοῦνται μὲ τὸν πόλεμον, τὴν κτηνοτροφίαν, τὸ κυνήγιον καὶ ἄλλας δυσχερεστέρας ἀσχολίας, ἐνῷ αἱ γυναῖκες ἀναλαμβάνουν τὴν συλλογὴν τοῦ καρποῦ ἢ τὴν διατήρησιν τῆς οἰκιακῆς εὐκοσμίας καὶ τάξεως. Ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῶν τέκνων, δούλων καὶ συγγενῶν. Ὁ καθεὶς ἀναλαμβάνει τὴν ἐκτέλεσιν ὡρισμένου ἔργου. Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἡ παραγωγὴ εἶναι παραγωγὴ τοῦ οἴκου ὑπὸ γενικωτέραν ἔννοιαν. Τὴν παραγωγὴν τῶν μελῶν ἐπακολουθεῖ ἡ κατανάλωσις ὑπὸ τῶν μελῶν. Τὸ ὑπὸ τῶν ἐλευθέρων μικροϊδιοκτητῶν ἢ χωρικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παραγόμενον δὲν ἐξαρκεῖ εἰς τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν ἄλλων οἰκονομιῶν. Ἡ ἀνταλλαγὴ γίνεται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς οἰκογενείας καὶ δὴ εἰς εἶδος. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου ἡ μεγάλη πατριαρχικὴ οἰκογένεια ἐλάμβανε πολὺ μεγάλας διαστάσεις, οἱ δὲ δοῦλοι ἢ οἱ ἀκόλουθοι δὲν ἠδύναντο νὰ λαμβάνωσι τροφήν, ἐνδύματα, ἐδίδετο εἰς αὐτοὺς ἀγρός. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργοῦντο ἰδιαίτεραι οἰκιακαὶ οἰκονομίαι. Ὁ πατὴρ εἰργάζετο εἰς τὸ κυρίαρχον φέουδον. Τὸ εἰσόδημα τῶν νέων οἰκιακῶν οἰκονομιῶν, συνιστάμενον εἴτε εἰς εἶδος, εἴτε εἰς ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐδάφους, εἴτε εἰς χρῆμα καὶ τὸ ὁποῖον ἀπεκτᾶτο ἢ ἐκ μέρους τοῦ πατρὸς μόνον ἢ ἐκ δύο ἢ περισσοτέρων μελῶν τῆς οἰκογενείας, ἀπετέλεσεν ἓν ἀκόμη βῆμα πρὸς τὴν ἀνταλλακτικὴν οἰκονομίαν.

Ἤδη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἐπέλθει ἡ διαμόρφωσις ἐξισωτικῶν συγκρίσεων, οὐ μόνον τῶν ἀγαθῶν πρὸς ἄλληλα ἀλλὰ καὶ πρὸς ὡρισμένα τυπικὰ ἀγαθὰ ὧν παραδείγματα μᾶς παρέχουν συγγραφεῖς δι' ἄλλας χώρας. Σχετικοὺς πίνακας μᾶς δίδουν ὁ Schurtz καὶ ὁ Helfferich. Οὕτω εἰς τοὺς μαύρους τοῦ Bondou ἐξισοῦντο:

1 δοῦλος μὲ 1 δίκανον καὶ 2 φιάλας πυρίτιδος.
1 » » 5 βόας.
1 » » 100 τεμάχια ὑφάσματος.
1 ὁρμαθὸς ψευδομαργαριτ. μὲ 1 δοχεῖον ὕδατος.
1 » » 1 δοχεῖον γάλακτος.
1 » » 1 δέμα ξηροῦ χόρτου.
2 ὁρμαθοὶ » » μὲ ποσόν τι κέγχρου.

Μὲ τὴν διαμόρφωσιν τοιούτων ἐξισωτικῶν συγκρίσεων ὡς καὶ τὴν ὑπαγωγὴν τῶν διαφόρων ἀντικειμένων ὑπὸ ἑνιαίαν τιμολογιακὴν κλίμακα, ἡ ἀνταλλαγὴ ἐγένετο εὐχερεστέρα.

Τὸ κύριον βῆμα ὅμως πρὸς τὴν ἀνταλλακτικὴν οἰκονομίαν γίνεται διὰ τῆς διαμορφώσεως τῶν πόλεων. Ἡ νεωτέρα πόλις θεωρεῖται καὶ δικαίως ὡς μήτηρ τῆς ἀνταλλακτικῆς οἰκονομίας. Ἀφ' ὅτου εἰς τὰ μέρη τῶν πρὶν ἀγορῶν δημιουργοῦνται οἱ ἐκπολιτιστικοὶ συνοικισμοὶ τῶν πόλεων, δίδεται τὸ σύνθημα πρὸς τὴν νέαν τάσιν. Εἰς τὴν διαμόρφωσιν ταύτην συντελεῖ καὶ πλῆθος ἄλλων γεγονότων. Ἡ κατὰ τὸν 11ον καὶ 12ον αἰῶνα παρατηρουμένη τάσις τῶν εὐγενῶν πρὸς πολυτελεστέραν διαβίωσιν—ἥτις εἶχεν ὡς αἰτίαν τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αὔξησιν τοῦ πλούτου, τὴν σύσφιγξιν τῶν σχέσεων μετὰ τῆς Ἀνατολῆς, τὴν κοσμικοποίησιν τοῦ κλήρου διὰ τῆς καταργήσεως τῆς ἀρχαίας «Vita communis» καὶ τέλος τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς παραγωγῆς τῶν εὐγενῶν μετάλλων—συντελεῖ μὲ τὴν δημιουργίαν τῶν πόλεων, νὰ δοθῇ τὸ τελευταῖον κτύπημα ἐναντίον τῆς ἀσκουμένης μικρᾶς ἀνταλλαγῆς καὶ νὰ διανοιχθῇ ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν νεωτέραν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν ἥτις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ *κεφαλαιοκρατισμοῦ*. Εἰς τὰς πόλεις δημιουργοῦνται ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα, ἡ κατανομὴ τῆς ἐργασίας δὲν γίνεται ἐν τῷ κύκλῳ τῆς οἰκογενείας, ἀλλὰ μεταξὺ μιᾶς οἰκογενείας καὶ τῶν ὑπολοίπων κοινωνικῶν ὀργανισμῶν. Ἐφ' ὅσον δὲ τὰ μέλη μιᾶς ἀρχικῆς οἰκογενείας ἀπεμακρύνοντο αὐτῆς ἀποτελοῦντα ἰδίας οἰκογενείας, ἐπὶ τοσοῦτον ἐδυσχεραίνετο ἡ εἰς εἶδος ἀνταλλαγή, ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἡ ἀνάγκη ἑνὸς τρίτου ἀγαθοῦ μᾶλλον εὐπροσίτου εἰς τὴν ἀγορὰν καθίστατο αἰσθητοτέρα καὶ συνεπῶς ἡ χρῆσις τῶν εὐγενῶν μετάλλων γενικωτέρα. Ἡ αὔξησις τοῦ ποσοῦ τῶν εὐγενῶν μετάλλων συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀντικατάστασιν ἄλλων χρηματικῶν ἀντικειμένων διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ὡς μᾶλλον εὐπροσίτων ἕνεκα τῶν ἰδιοτήτων των, τὸ δὲ χρῆμα κατέστη διαρκές, ὑψηλοτιμώμενον, κινητόν, χρησιμοποιούμενον εἰς μακρινὰς ἀγοράς. Ὅσον δὲ μεγαλύτερον εἶναι τὸ διά τινα οἰκονομίαν χρησιμοποιούμενον ποσὸν εὐγενῶν μετάλλων, τόσον εὐρύτερον γίνεται τὸ ἔδαφος τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνταλλακτικῆς οἰκονομίας. Τὰ εὐγενῆ μέταλλα ἐπέδρασαν ὅμως κατ' ἄλλον τρόπον ἐπὶ τῆς ὅλης ἀνταλλακτικῆς οἰκονομίας. Κατὰ τὸν 10ον—11ον αἰῶνα παρῆγον ταῦτα ζήτησιν εἰς ὡρισμένα μέρη μιᾶς χώρας, πραγμάτων ἅτινα ἔπρεπε ν' ἀποκτηθῶσι δι' ἀγορᾶς. Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ἔπρεπε νὰ παράγωνται πλέον χάριν τῆς ἀνταλλαγῆς. Ἡ ζήτησις ἀκριβῶς ἐπεξετείνετο ἐπὶ ἀντικειμένων τὰ ὁποῖα προήρχοντο ἐκ μερῶν μᾶλλον πολιτισμένων, ἔπρεπε δὲ νὰ μεταφερθῶσιν εἰς μέρη ὀλιγώτερον προηγμένα· τοιαῦτα ἀγαθὰ ἦσαν τὰ ἀγαθὰ τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ μεταβολὴ τῆς πληρωμῆς τοῦ τόκου εἰς χρῆμα, ἀποτέλεσμα καὶ αὐτὴ τῆς ἐξαπλώσεως τῶν εὐγενῶν μετάλλων, ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς τελειοποιήσεως τῶν συναλλακτικῶν σχέσεων. Τὴν αὐτὴν ἐπίδρασιν εἶχε καὶ ἡ μεταβολὴ τῶν μισθῶν καὶ δασμῶν ἀπὸ τῆς εἰς εἶδος τοιούτων εἰς μισθοὺς καὶ δασμοὺς εἰς χρῆμα· τέλος ἡ ἀρχὴ τῆς καταβολῆς τῶν φόρων εἰς χρῆμα συμπληροῖ τὴν χρηματικὴν οἰκονομίαν.

Ὡς παρατηροῦμεν, μεταξὺ ἀνταλλακτικῆς οἰκονομίας καὶ χρήματος ὑπῆρξε σχέσις ἀλληλεξαρ-

Digitized by Google

τήσεως. Ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ χρῆμα ἐπέφερεν ἐπέκτασιν τῆς ἀνταλλαγῆς, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀνταλλαγὴ ἐδικαιολόγησε καὶ προῆγε τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ χρήματος. Διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς παραγωγῆς τῶν εὐγενῶν μετάλλων ηὔξησεν ὁ δανεισμὸς εἰς χρῆμα. οὗτος δ' ἐπέδρασεν ὥστε νὰ ἐκλείψωσι καὶ αἱ τελευταῖαι φεουδαρχικαὶ σχέσεις τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας. Τοιουτοτρόπως ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀνταλλακτικῆς οἰκονομίας ἀπὸ τῆς εἰς εἶδος ἀνταλλαγῆς εἰς τὴν χρηματικὴν οἰκονομίαν ἦτο γεγονὸς συντετελεσμένον. Ἀντὶ τοῦ πρὶν ρυθμοῦ τοῦ *παραπλησίου* ὁ ὁποῖος ἴσχυεν ἐν τῇ οἰκιακῇ οἰκονομίᾳ εἰσάγεται ὁ ρυθμὸς τῆς *ἀλληλεξαρτήσεως*. Αἱ ἀνταλλακτικαὶ σχέσεις εἰς τὰς πόλεις αἱ ὁποῖαι πρὶν ἦσαν δευτερευούσης γίνονται ἤδη πρωτευούσης σημασίας. Καὶ ἐὰν παρέμενεν εἰς τὰς πόλεις ἀκόμη μέγα μέρος οἰκιακῆς οἰκονομίας, πάντως τὸ περισσότερον μέρος τῆς παραγωγῆς διενηργεῖτο χάριν τῆς καταναλώσεως.

Τὴν ἄνω εἰκόνα παρουσιάζει ἡ ἀνταλλαγὴ κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσαίωνος. Ἀφ' ἧς ὅμως ἐποχῆς ἡ ἀνθρωπότης ἐγκατέλιπε τὸ στάδιον τῆς προκεφαλαιοκρατικῆς ἐποχῆς εἰσελθοῦσα εἰς τὴν καθαρῶς καπιταλιστικὴν περίοδον ἡ ἀνταλλαγὴ προσλαμβάνει τὴν τελευταίαν της μορφήν. Ἡ ἀνταλλαγὴ γίνεται νῦν τελείως ἀπρόσωπος καὶ διενεργεῖται εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα. Αἱ νεώτεραι ἐφευρέσεις ἐπιφέρουν τὴν σύνδεσιν μεμακρυσμένων ἐθνικῶν οἰκονομιῶν, καθισταμένης δυνατῆς τῆς ἀνταλλαγῆς μεταξὺ αὐτῶν. Ὅσον δὲ ἡ οἰκονομία ἐπεκτείνεται πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἐθνικῆς ἢ λαϊκῆς τοιαύτης μεταβαλλομένη εἰς παγκόσμιον οἰκονομίαν, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ ἐπεκτείνεται.

Νεώτεραι θεωρίαι σοσιαλιστικῆς μορφῆς τείνουν εἰς τὴν ἐνάσκησιν κριτικῆς ἐναντίον τῆς ἀνταλλακτικῆς οἰκονομίας καὶ δὴ ὑπὸ τὴν μορφήν της ὡς χρηματικῆς οἰκονομίας. Ἐν Ρωσσίᾳ μάλιστα ἐγένοντο καὶ προσπάθειαι πρὸς περιορισμὸν ἢ καὶ τελείαν κατάργησιν τῆς χρηματικῆς οἰκονομίας, αἵτινες ὅμως δέον νὰ θεωροῦνται ὡς ἀποτυχοῦσαι ἕνεκα τοῦ ἀκράτου δογματισμοῦ των.

Ε. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

— (ΑΣΤ. ΔΙΚ.) Ἀνταλλαγὴ καλεῖται ἡ σύμβασις δι' ἧς ἑκάτερος τῶν συμβαλλομένων ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὸν ἕτερον τὴν κυριότητα πράγματός τινος ἀντὶ τῆς κυριότητος ἑτέρου πράγματος.

Ι. Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου ἐξάγεται ἡ ἀπὸ τῆς ἀγοραπωλησίας κατ' ἔννοιαν διαφορὰ τῆς ἀνταλλαγῆς. Ἡ διαφορὰ αὕτη κυρίως εἶναι διττή, διότι:

Α) Ἐν τῇ ἀνταλλαγῇ δὲν μεσολαβεῖ τὸ χρῆμα ὡς μέτρον ἀξιῶν οὕτως, ὥστε νὰ γεννᾶται ἡ διάκρισις μεταξὺ πράγματος καὶ τιμήματος, καὶ

Β) Ἐν τῇ ἀνταλλαγῇ ἡ ὑποχρέωσις ἑκάστου συμβαλλομένου συνίσταται εἰς τὴν μεταβίβασιν τῆς κυριότητος τοῦ ἀνταλλασσομένου πράγματος, ἐνῷ ἐπὶ τῆς ἀγοραπωλησίας κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῦον ρωμ. δίκαιον ὁ πωλητὴς δὲν ὑποχρεοῦται νὰ μεταβιβάσῃ τὴν κυριότητα τοῦ πράγματος εἰς τὸν ἀγοραστήν.

ΙΙ. Κατὰ τὸ ρωμ. δίκαιον ἐγεννήθη ἀμφισβήτησις ἂν ἡ ἀνταλλαγὴ δημιουργῇ ἑκατέρωθεν ὑποχρεώσεις καὶ δικαιώματα διὰ τῆς ἁπλῆς συμφωνίας τῶν μελῶν ἢ ἂν πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται παράδοσις τοῦ πράγματος. Οἱ Σαβινιανοὶ ἐφρόνουν τὸ πρῶτον, θεωροῦντες τὴν ἀνταλλαγὴν *διπλῆν ἀγοραπωλησίαν*, καθ' ἣν τὰ συμβαλλόμενα μέρη πωλοῦσιν ἀμοιβαίως ἀνὰ ἓν πρᾶγμα συμψηφίζοντες τὸ τίμημα. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐτάχθη πρὸς τὴν ἀντίθετον ἐκδοχὴν τῶν Προκουλιανῶν, καθ' ἣν ἡ ἀνταλλαγὴ ἀποτελεῖ ἀνώνυμον συνάλλαγμα, σύμβασιν διάφορον τῆς ἀγοραπωλησίας, ἐφ' ὅσον ἐν ταύτῃ δὲν ἐμφαίνεται τίς ὁ πωλητὴς καὶ τίς ὁ ἀγοραστής, ποῖον τὸ πρᾶγμα καὶ ποῖον τὸ τίμημα (Πρβλ. Π. 18,1,1,1 καὶ Π. 19,4,1 pr. καὶ 1—2). Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἐκδοχὴν μόνον ὁ καταβαλὼν ἐδικαιοῦτο νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ἑτέρου τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑποχρεώσεώς του, δυνάμενος οὐχ ἧττον ν' ἀναζητήσῃ τὸ καταβληθὲν διὰ τῆς condictio ob causam datorum, ἔχων τὸ λεγόμενον *δικαίωμα μετανοίας* (jus paenitentiae).

Κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον ἡ ἀνταλλαγὴ συνάπτεται ὡς ἡ ἀγοραπωλησία δι' ἁπλῆς συμφωνίας τῶν μελῶν (solo consensu), χωρὶς νὰ ἀπαιτῆται ἰδιαίτερός τις τύπος, ἐκτὸς προκειμένου περὶ ἀνταλλαγῆς ἀκινήτων, ὅτε ἀπαιτεῖται συμβολαιογραφικὸν ἔγγραφον (ἄρθρ. 48 νόμου ΑΧΚΕ'). Ἡ ἀγωγὴ τίκτεται ἐκ τῆς συμβάσεως χωρὶς ν' ἀπαιτῆται πρὸς τοῦτο παράδοσις τοῦ πράγματος καὶ μόνον κατὰ τῆς ἀγωγῆς δύναται ν' ἀντιταχθῇ ἡ ἔνστασις τῆς μὴ ἐκπληρώσεως τῆς συμβάσεως (exceptio non adimpleti contractus) ἐν περιπτώσει μὴ καταβολῆς ὑπὸ τοῦ ἐνάγοντος τοῦ πράγματος κατὰ τὰ γενικῶς ἐν ταῖς ἀμφοτεροβαρέσι συμβάσεσιν ἰσχύοντα, καθ' ἃ ὡσαύτως δύναται νὰ χωρήσῃ ὑπαναχώρησις (βλ. λ.) ἐκ τῆς συμβάσεως, οὖσα ὅλως διάφορος τοῦ δικαιώματος μετανοίας.

ΙΙΙ. Ἐπὶ τῆς ἀνταλλαγῆς γενικῶς ἰσχύουσιν αἱ περὶ ἀγοραπωλησίας διατάξεις ἐκτὸς τῶν ἑξῆς κυρίως σημείων:

Α) Ἐπὶ ἀγοραπωλησίας ἡ κυριότης τοῦ πράγματος δὲν μεταβιβάζεται εἰς τὸν ἀγοραστήν, ἂν ὁ πωλητὴς δὲν εἰσέπραξε παρ' αὐτοῦ τὸ τίμημα ἢ τοὐλάχιστον δὲν ἐπίστωσεν αὐτὸν μὲ τοῦτο. Τοὐναντίον ἐπὶ ἀνταλλαγῆς ἡ κυριότης τοῦ ἀνταλλασσομένου πράγματος μεταβιβάζεται εἰς τὸν ἀντισυμβαλλόμενον καὶ ἂν ἔτι οὗτος δὲν ἐξεπλήρωσε τὴν ὑποχρέωσίν του.

Β) Ἐπὶ τῆς ἀνταλλαγῆς δὲν ἰσχύουσι κατὰ τὴν κρατήσασαν παρ' ἡμῖν γνώμην αἱ περὶ *ὑπερόγκου βλάβης* (lesio enormis) διατάξεις, ἐπὶ ἀγοραπωλησίας ἰσχύουσαι.

Γ) Ἡ ἀγοραπωλησία ἀλλοτρίου πράγματος εἶναι ἔγκυρος, ἐνῷ τοὐναντίον ἡ ἀνταλλαγὴ τοιούτου πράγματος ἄκυρος (πρβλ Π. 19,4,3). Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει δύναται νὰ ζητηθῇ τὸ διαφέρον (βλ. λέξιν) κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην καὶ ἄνευ ἐκνικήσεως (βλ. λέξιν), ἐνῷ τοὐναντίον λαμβάνει χώραν ἐπὶ ἀγοραπωλησίας.

Δ) Τέλος ἐπὶ ἀνταλλαγῆς δὲν χωρεῖ ἀγωγὴ ἀνάλογος τῆς *ἐπὶ μειώσει τοῦ τιμήματος* τοιούτης (actio quanti minoris).

IV Ἡ μεταξὺ ἀγοραπωλησίας καὶ ἀνταλλαγῆς διαφορὰ βαίνει μᾶλλον μειουμένη εἰς τοὺς νεωτέρους κώδικας.

Α) Συγκεκριμένως ἡ διδασκαλία τοῦ γαλλικοῦ ἀστικοῦ δικαίου δέχεται ὅτι καὶ ἐπὶ ἀγοραπωλησίας ἡ ὑποχρέωσις τοῦ πωλητοῦ συνίσταται εἰς τὴν μεταβίβασιν τῆς κυριότητος τοῦ πράγματος, οὕτω δὲ αἱ ἀπὸ τῆς ἀγοραπωλησίας διαφοραὶ τῆς ἀνταλλαγῆς περιωρίσθησαν εἰς τινα σημεῖα ὀφειλόμενα εἰς τὴν ἐπὶ τῆς τελευταίας ἀνυπαρξίαν τιμήματος (πρβλ. c. c. ἄρθρα 1704—1707 κλπ.).

Β) Καὶ αἱ τελευταῖαι αὗται κατὰ τὰς συνεπείας διαφοραὶ ἐξηλείφθησαν ἐν τῷ γερμανικῷ κώδικι. Κατὰ τοῦτον καὶ ἐπὶ ἀγοραπωλησίας ἡ ὑποχρέωσις τοῦ πωλητοῦ συνίσταται εἰς τὴν μεταβίβασιν τῆς κυριότητος τοῦ πράγματος, κατὰ δὲ τὴν § 515 ἐπὶ τῆς ἀνταλλαγῆς ἐφαρμόζονται αἱ περὶ ἀγοραπωλησίας διατάξεις, καίτοι δ' ἐν ἐκείνῃ ἐλλείπει τὸ τίμημα, οὐχ ἧττον τὸ γερμανικὸν ἀκυρωτικὸν δέχεται ὅτι καὶ ἐπὶ ἀνταλλαγῆς ἰσχύουσι διατάξεις ἀνάλογοι πρὸς τὰς περὶ μειώσεως τοῦ τιμήματος τοιαύτας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν συστημάτων τοῦ ρωμ. δικαίου κυρίως τὰ ἔργα: *Damm de Seydewitz*, De permutatione, 1868. *Siefert*, De permutatione, 1873. *Seeger*, Ueber den Tausch, 1890. *Lucas*, Ueber den Tausch, 1899.

Δ. Φ. ΠΑΠΑΜΗΤΡΟΣ

—(ΜΕΤΕΩΡ.) βλ. ἀτμόσφαιρα.

— *ἀνταλλαγὴ πληθυσμῶν*. Μετὰ τὴν ἐν Μυκάλῃ ναυμαχίαν, καθ' ἣν τῶν μὲν Πελοποννησίων ἡγεῖτο ὁ Λεωτυχίδης, τῶν δὲ Ἀθηναίων ὁ Ξάνθιππος, οἱ σύμμαχοι στόλοι Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων ἀνέλαβον τὴν προστασίαν τῶν ἐκεῖ νησιωτῶν Χίων, Σαμίων, Λεσβίων καὶ λοιπῶν. Ὡς πρὸς τὰς ἐπὶ τῆς Στερεᾶς ὅμως πόλεις Πελοποννήσιοι καὶ Ἀθηναῖοι διεφώνησαν, διότι οἱ Πελοποννήσιοι ἀμφέβαλλον, ἂν ἠδύναντο νὰ προστατεύσωσιν αὐτάς, ἀφοῦ ἔπρεπε νὰ διατηρῶσιν ἐκεῖ στρατὸν πεζικὸν πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν Περσῶν. Προέτεινον λοιπόν, νὰ μεταφέρωσι τοὺς κατοίκους τῶν ἐπὶ τῆς Στερεᾶς πόλεων εἰς τὴν ἐνταῦθα Ἑλλάδα, νὰ ἐκτοπίσωσι δὲ ἐκ τῆς ἐντεῦθεν Ἑλλάδος τοὺς μηδίσαντας εἰς τὴν Ἀσίαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἀντέτειναν, διότι ἡ πρότασις ἀντετίθετο εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἤθη. Ν. Λ.

— (ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.) Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον ἐννοεῖται ἡ ὑποχρεωτικὴ ἢ ἐλευθέρα ἀνταλλαγὴ πληθυσμῶν κατοικούντων ἐν ξένῳ τινὶ Κράτει μετὰ πληθυσμῶν ἄλλου συνδεομένου μετ' αὐτοῦ διὰ τῆς κοινότητος τῆς καταγωγῆς, τῆς γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας, ἢ ἄλλως ἡ ἐξάλειψις τῶν μειονοτήτων Πολιτείας, διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς αὐτῶν μετ' ἄλλων ἰδίων ὑπαγομένων εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ξένου Κράτους.

Τοιαύτην ὑποχρεωτικὴν τῶν τουρκικῶν καὶ ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἀνταλλαγὴν ὥρισεν ἡ ΣΤ' σύμβασις τῆς Λωζάννης τῆς 30—1—1923 μετὰ τοῦ εἰς αὐτὴν τῆς ἰδίας ἡμερομηνίας προσηρτημένου πρωτοκόλλου. Ὡς χρόνος ἐνάρξεως ὡρίζετο ἡ 1 Μαΐου 1923, ἀπαγορευομένου εἰς τοὺς οὕτω ἀνταλλαξίμους νὰ ἐπιστρέψουν εἰς Τουρκίαν ἢ Ἑλλάδα ἄνευ ἀδείας τῆς ἁρμοδίας Κυβερνήσεως. Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀνταλλαξίμων περιελαμβάνοντο πάντες οἱ «ἐγκατεστημένοι» ἐπὶ τουρκικῶν ἐδαφῶν Τοῦρκοι ὑπήκοοι ἑλληνικοῦ ὀρθοδόξου θρησκεύματος καὶ ἀντιστρόφως οἱ «ἐγκατεστημένοι» ἐπὶ ἑλληνικῶν ἐδαφῶν Ἕλληνες ὑπήκοοι μουσουλμανικοῦ θρησκεύματος, ἐξαιρέσει τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῶν «ἐγκατεστημένων» ἐκεῖ πρὸ τῆς 30 8/βρίου 1918 καὶ τῶν Μουσουλμάνων κατοίκων τῆς Δυτικῆς Θράκης, «ἐγκατεστημένων» ἐν τῇ περιοχῇ ἀνατολικῶς τῆς μεθορίου γραμμῆς τῆς καθορισθείσης τῷ 1913 διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου. Εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν περιλαμβάνονται οἱ Ἕλληνες καὶ Ὀθωμανοὶ (καὶ νομικὰ πρόσωπα) οἱ ἐγκαταλείψαντες πρὸ τῆς 12 8)βρίου 1912 τὰ Ἑλληνικὰ ἢ Τουρκικὰ ἐδάφη, τὰ μὴ ὡς ἄνω ἐξαιρούμενα. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἀνταλλάξιμος ἔχει τελεσιδίκως καταδικασθῇ εἰς ἐπανορθωτικὴν ποινὴν ἢ ἐν περιπτώσει μὴ ὁριστικῆς καταδίκης ἢ ποινικῆς διώξεως, οὗτος θέλει παραδοθῇ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς μιᾶς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἑτέρας, διὰ νὰ ἐκτίσῃ τὴν ποινήν του ἢ δικασθῇ. Οἱ ἀνταλλάξιμοι («μετανάσται») ἀποκτῶσι τὴν ἰθαγένειαν τῆς Πολιτείας εἰς ἣν μεταναστεύουσιν ἅμα τῇ ἀφίξει των, οἱ δὲ προηγουμένως μεταναστεύσαντες, ἀπὸ τῆς 30 Ἰανουαρίου 1923. Οἱ μετανάσται (φυσικὰ καὶ νομικὰ πρόσωπα) δικαιοῦνται νὰ συναποκομίσωσι μεθ' ἑαυτῶν ἢ νὰ μεταφέρωσιν ἀτελῶς πᾶσαν τὴν κινητὴν αὐτῶν περιουσίαν. Διὰ τὴν ἐγκαταλειπομένην κινητὴν περιουσίαν δέον αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ νὰ καθορίσωσι, παρισταμένου καὶ τοῦ μετανάστου, τὴν ἀξίαν αὐτῆς, συντασσομένου πρωτοκόλλου εἰς τετραπλοῦν, τοῦ ἑνὸς φυλασσομένου ὑπὸ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, τοῦ δευτέρου λαμβανομένου ὑπὸ τοῦ μετανάστου, τοῦ τρίτου παραδιδομένου εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς χώρας εἰς ἣν μεταναστεύει καὶ τοῦ τετάρτου παραδιδομένου εἰς τὴν «Μικτὴν Ἐπιτροπήν», ἥτις σύγκειται ἐκ τεσσάρων μελῶν διοριζομένων παρ' ἑκάστης τῶν ἐνδιαφερομένων Πολιτειῶν καὶ τριῶν οὐδετέρων Κρατῶν διοριζομένων παρὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Κ. Τ. Ε. καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀνετέθη νὰ κανονίζῃ ἀνεκκλήτως πᾶν ζήτημα ἀναφυόμενον ἐπὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν, ὡς καὶ πᾶν ζήτημα σχετικὸν μὲ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν περιουσιακῶν αὐτῶν δικαιωμάτων, σχετικῶν μὲ τὴν ἀκίνητον περιουσίαν τῶν μεταναστῶν, ἢ τὴν μὴ συναποκομισθεῖσαν κινητήν, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας τῶν εὐαγῶν καθιδρυμάτων τῶν Κοινοτήτων, αἵτινες θεωροῦνται ὡς μεταναστεύουσαι. Ἡ ἐγκαταλειπομένη περιουσία μένει εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Κυβερνήσεως τῆς χώρας ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν τῆς ὁποίας εὑρίσκεται. Ἡ ὡς ἄνω μικτὴ ἐπιτροπὴ προβαίνει εἰς τὴν εἰς χρυσὸν ἐκτίμησιν τῶν ἐγκαταλειφθεισῶν κινητῶν ἢ ἀκινήτων, ἀφοῦ δὲ ἀκούσῃ τοὺς ἐνδιαφερομένους, δέον νὰ παραδώσῃ εἰς ἕκαστον τούτων δήλωσιν ἐν ᾗ ἀναγράφεται τὸ ὀφειλόμενον ποσὸν ἐκ τῆς στερήσεως τῆς περιουσίας του, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν ὀφειλὴν τῆς Πολιτείας ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει ἡ περιουσία πρὸς τὴν ἑτέραν εἰς ἣν ἀνήκει ὁ μετανάστης. Τῶν οὕτω πως ἑκατέρωθεν ὀφειλομένων ποσῶν ἐπέρχεται συμψηφισμός, ἐὰν ὅμως Πολιτεία τις εἶναι ὀφειλέτις ἀπέναντι τῆς ἑτέρας, τὸ ὑπόλοιπον καταβάλλεται εἰς αὐτὴν τοῖς μετρητοῖς ἢ ὑπὸ ὡρισμένους ὅρους, ἐντὸς προθεσμίας τὴν ὁποίαν ὁρίζει ἡ Μικτὴ Ἐπιτροπή. Οἱ μετανάσται δικαιοῦνται, κατ' ἀρχήν, νὰ λάβωσιν ἐν τῇ χώρᾳ εἰς τὴν ὁποίαν μεταναστεύουσι καὶ διὰ τὰ ὀφειλόμενα αὐτοῖς ποσά, περιουσίαν ἴσης ἀξίας καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως πρὸς τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν.

Αὐτὰ διαλαμβάνει ἡ ἀναφερθεῖσα σύμβασις τῆς Λωζάννης ἐν τῇ ἐφαρμογῇ της ὅμως προσέκρουσεν, ἐκτὸς ἄλλων λόγων, ἀλλὰ καὶ ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου «ἐγκατεστημένος» (établi), καὶ τοῦτο διότι ἡ Τουρκία ἠρνεῖτο ν' ἀποδεχθῇ ὡς ἐγκατεστημένους, ἐν Κων)πόλει, ἀλλ' ἀντιθέτως ὡς ἀνταλλαξίμους, τοὺς μὴ ἐγγεγραμμένους εἰς τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία τῆς Κων)πόλεως συμφώνως πρὸς τὸν τουρκ. νόμον τοῦ 1914. Τὸ ζήτημα ἐτέθη ὑπ' ὄψει τοῦ Διεθνοῦς Δικαστηρίου τῆς Διεθνοῦς Δικαιοσύνης τῆς Χάγης, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς ἀπὸ 21 Φεβρουαρίου 1925 ἀποφάσεώς του δὲν ἀπεδέχθη τὴν τουρκικὴν ἄποψιν, θεωρῆσαν καὶ τοὺς μὴ ἐγγεγραμμένους εἰς τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία τῆς Κων)πόλεως ὡς πράγματι «ἐγκατεστημένους» καὶ συνεπῶς μὴ ἀνταλλαξίμους.

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὡς ἄνω συμβάσεως ἐξεδόθησαν παρ' ἡμῖν πλεῖστοι νόμοι καὶ διατάγματα ἐξ ὧν ἀναφέρομεν τὸ ἀπὸ 3/3 Μαΐου 1924 Δ. «περὶ συστάσεως Γεν. Διευθύνσεως Ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν» εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας «μὲ σκοπὸν ὅπως ἐπιμεληθῇ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τῆς συμβάσεως τῆς Λωζάννης...καὶ νὰ ὑποβοηθῇ τὸ ἔργον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀντιπροσωπείας παρὰ τῇ Μικτῇ Ἐπιτροπῇ», ἐπίσης τὸ ἀπὸ 13/3 Ἰουνίου 1924 Δ. «περὶ ὀργανώσεως ἐξωτερικῆς ὑπηρεσίας Γενικῆς Διευθύνσεως Ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν», τὸ Δ. τῆς 4/9 Ἰουλίου 1924 «περὶ συστάσεως Ἐπιτροπῶν καὶ λειτουργίας γραφείων ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν», τὸν Ν. 3120 τῆς 30/30 Ἰουλίου 1924 «περὶ καταργήσεως τῶν κτηματικῶν γραφείων καὶ συστάσεως Κεντρικοῦ Γραφείου Ἀνταλλαγῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ», τὸ ψήφισμα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τῆς 3/15 Ἀπριλίου 1925 «περὶ ἱδρύσεως διοικητικῶν Ἐπιτροπῶν πρὸς ἔλεγχον δηλώσεων ἐγκαταλειφθεισῶν ἐν Τουρκίᾳ περιουσιῶν ὑπὸ ἀνταλλαξίμων ὁμογενῶν καὶ καταβολῆς ποσοστοῦ», τὸν ἀπὸ 30/30 Αὐγούστου 1924 Ν. (ὑπ. ἀριθ. 3221) «περὶ κτηματικῶν Τραπεζῶν» κλπ. κλπ.

Ἐκτὸς τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ὑφίσταται καὶ ὁ θεσμὸς τῆς ἑκουσίας μεταναστεύσεως, ὡς τοιοῦτον προεβλέφθη ἡ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας τὴν 14)27 Ὀκτωβρίου 1919 συνομολογηθεῖσα συνθήκη ἐν Νεϊγύ. Ἡ

Digitized by Google

ἑκουσία μετανάστευσις εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ «ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν», μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν εἶναι αὕτη ὑποχρεωτική ἀλλὰ προαιρετική, ἐρείδεται δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμοιβαιότητος. Οὕτω διὰ τῆς ὡς ἄνω συνθήκης τοῦ Νεϊγὺ «περὶ ἀμοιβαίας καὶ ἑκουσίας μεταναστεύσεως τῶν φυλετικῶν μειονοτήτων» ἀνεγνώριζον τὰ συμβαλλόμενα μέρη εἰς τοὺς ἀνήκοντας εἰς φυλετικάς, θρησκευτικὰς καὶ γλωσσικὰς μειονότητας ὑπηκόους αὐτῶν, τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρας μεταναστεύσεως εἰς τὴν χώραν τοῦ ἄλλου. Ἡ τοιαύτη μετανάστευσις ἤρχισε συντελουμένη ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τετραμελοῦς ἐπιτροπῆς τῆς ὁποίας τὰ δύο οὐδέτερα μέλη ἐξελέγησαν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Κ. Τ. Ε., τὰ δὲ ἕτερα δύο, ἕκαστον ὑπὸ ἑκατέρας τῶν ἐνδιαφερομένων Πολιτειῶν. Οἱ οὕτω πως μεταναστεύοντες ἀποκτῶσιν αὐτοδικαίως τὴν ἰθαγένειαν τῆς Πολιτείας εἰς τὴν ὁποίαν καταφεύγουσι, δικαιούμενοι νὰ συναποκομίζωσιν ὄχι μόνον ἀκωλύτως καὶ ἀτελῶς τὴν κινητὴν αὐτῶν περιουσίαν, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποζημιωθῶσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀξίας τῶν ἐγκαταλειπομένων παρ' αὐτῶν ἀκινήτων, εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ὁποίων προβαίνει ἡ προμνημονευθεῖσα Μικτὴ Ἐπιτροπή. Η. Γ. Κ.

— **ἀνταλλαγὴ** *τῆς ὕλης [Φυσιολ.].* Ἡ ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης εἶναι τὸ κριτήριον τῶν ζώντων ὀργανικῶν ὄντων· συνίσταται δ' αὕτη εἰς διηνεκῆ ἀποσύνθεσιν καὶ ἀναγέννησιν τῆς ζώσης ὕλης, καὶ ἰδίᾳ τῶν λευκωμάτων. Τὰ ζῶντα δηλαδὴ ὀργανικὰ ὄντα ἀποσχίζουσι τὰς ὀργανικὰς ἑνώσεις ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται τὸ σῶμα αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦ εἰσαγομένου ὀξυγόνου ὀξειδοῦσιν αὐτάς, ὅτε γεννῶνται ἁπλούστεραι ἑνώσεις (διοξείδιο τοῦ ἄνθρακος, ὕδωρ, ἀμμωνία). Τὰ προϊόντα ταῦτα τῆς ἀποσυνθέσεως ὁ ὀργανισμὸς ἀποβάλλει πρὸς τὸν ἐκτὸς κόσμον, τὴν φθορὰν δὲ ταύτην ἀναπληροῖ ἐκ τῶν ἔξωθεν εἰσαγομένων θρεπτικῶν οὐσιῶν, καθιστῶν αὐτὰς ὁμοίας πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα, καὶ οὕτω γεννᾶται νέα ζῶσα ὕλη. Καὶ αἱ μὲν ἐπεξεργασίαι τῆς ἀποσυνθέσεως καλοῦνται *ἀνάλυσις*, αἱ δὲ ἐπεξεργασίαι τῆς ἀναγεννήσεως *ἀφομοίωσις*. Ἤτοι φθορὰ καὶ γένεσις χαρακτηρίζουσι τὸν ζῶντα ὀργανισμόν.

Ἡ ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης τελεῖται εἰς πάντα τὰ κύτταρα τῶν ὀργανισμῶν. Εἶναι ὅμως διάφορος ἐπὶ τῶν διαφόρων κυττάρων. Οὕτως, ἄλλως τελεῖται ἐπὶ τῶν φυτικῶν κυττάρων, καὶ ἄλλως ἐπὶ τῶν ζωϊκῶν.

Ἐπὶ τῶν κυττάρων τῶν φυτῶν τῶν ἐμπεριεχόντων χλωροφύλλην, ἡ ζῶσα ὕλη ἀναγεννᾶται ἐξ ἁπλουστάτων ἑνώσεων, ἤτοι τοῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, τοῦ ὕδατος καὶ ἀνοργάνων τινῶν ἁλάτων. Τούτου ἕνεκεν ἡ ἀφομοιωτικὴ ἐπεξεργασία πρὸς παραγωγὴν τοῦ λευκώματος διαρκεῖ πολὺν χρόνον. Τὰ φυτὰ τῇ ἐπιδράσει τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀποσχίζουσι τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος εἰς ἄνθρακα, ὅστις παραμένει ἐν τοῖς φυτοῖς, καὶ εἰς ὀξυγόνον, ὅπερ ἀποδίδουσιν εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν. Εἶτα διὰ τῶν ῥιζῶν παραλαμβάνουσιν ὕδωρ ὅπερ ἑνούμενον μετὰ τοῦ ἄνθρακος σχηματίζει τὴν *φορμαλδεΰδην* (CH_2O), ἥτις εἶναι τὸ πρῶτον προϊὸν τῆς συνθέσεως.

Ἓξ μόρια ταύτης ἑνούμενα σχηματίζουσι τὸ σταφυλοσάκχαρον ($C_6H_{12}O_6$). Ἐξ αὐτοῦ δὲ γεννᾶται τὸ ἄμυλον διὰ τῆς ἑνώσεως πολλῶν μορίων σταφυλοσακχάρου τῇ ἀφαιρέσει ἐξ ἑνὸς ἑκάστου ἑνὸς μορίου ὕδατος. Ἐκ τοῦ ἀμύλου παράγονται αἱ φυτικαὶ λιπαραὶ οὐσίαι καὶ τέλος τὰ λευκώματα. Τὰ τελευταῖα ταῦτα πλὴν τῶν στοιχείων τοῦ ἄνθρακος, τοῦ ὑδρογόνου καὶ τοῦ ὀξυγόνου ἐμπεριέχουσι καὶ ἄζωτον καὶ θεῖον καὶ φωσφόρον. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα τὰ φυτὰ παραλαμβάνουσι διὰ τῶν ῥιζῶν ἐκ τῶν νιτρικῶν, θειικῶν καὶ φωσφορικῶν ἁλάτων. Ταῦτα λοιπὸν ἑνούμενα μετὰ τῶν ὑδατανθράκων σχηματίζουσι τὸ λεύκωμα. Πρὸ τοῦ σχηματισμοῦ ὅμως τοῦ λευκώματος ἐμφανίζονται διάμεσοι μορφαί, ὡς ἀμινοσάκχαρον, ἀμινοαλδεΰδαι καὶ ἀμινοξέα. Ἐκ τούτων λοιπὸν γίνεται φανερὸν ὅτι αἱ χημικαὶ ἐπεξεργασίαι διὰ τῶν ὁποίων ἀνοικοδομεῖται ἡ ζῶσα ὕλη ἐπὶ τῶν φυτικῶν κυττάρων διαρκοῦσιν ἐπὶ πολύ, διότι τὸ φυτὸν ἐκ τῶν ἁπλουστάτων ἑνώσεων τοῦ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος, τοῦ ὕδατος καὶ τῶν ἁλάτων, σχηματίζει τὸ λεύκωμα ὅπερ εἶναι σύνθεσις πολυπλοκωτάτη, συνάμα δὲ καὶ τὸ οὐσιωδέστατον συστατικὸν τῆς ζώσης ὕλης. Ἐπὶ τῶν ζῴων ὅμως, ἔνθα ἡ τροφὴ ἀποτελεῖται ἐξ ἐπιπλόκων ὀργανικῶν ἑνώσεων (λευκωμάτων, ὑδατανθράκων, λιπαρῶν οὐσιῶν) γίνεται μόνον μετασχηματισμός, καὶ ἑπομένως αἱ ἐπεξεργασίαι τῆς ἀφομοιώσεως πρὸς παραγωγὴν τῆς ζώσης ὕλης διαρκοῦσιν ὀλίγον.

Ἡ ἀνταλλαγὴ ὅμως τῆς ὕλης δὲν διαφέρει μόνον μεταξὺ τῶν φυτικῶν καὶ ζωϊκῶν κυττάρων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ πάντων τῶν κυττάρων, τῶν τε φυτικῶν καὶ τῶν ζῳϊκῶν, ἀναλόγως τῆς μορφῆς αὐτῶν. Οὕτως ἐπὶ τῶν πολυκυττάρων ὀργανισμῶν τῶν ἀποτελουμένων ἐκ πολλῶν εἰδῶν κυττάρων μεταπεπλασμένων, ἕκαστον εἶδος κυττάρων διάφορον ἔχει ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης.

Ἡ ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης ἐπὶ τοῦ πολυκυττάρου ὀργανισμοῦ γίνεται μεταξὺ τῶν διαφόρων κυττάρων καὶ τοῦ ὑγροῦ ὅπερ περικλύζει αὐτά. Ἤτοι ἐκ τοῦ ὑγροῦ προσλαμβάνουσι τὰ κύτταρα χρησίμους οὐσίας, καὶ εἰς αὐτὸ ἀποδίδουσι τὰς ἀχρήστους, ἤτοι τὰ προϊόντα τῆς ἀναλύσεως. Τὸ ὑγρὸν δὲ τοῦτο καλεῖται *λέμφος*. Ι. ΜΕΝΕΓΑΚΙΣ

— **ἀνταλλαγὴ** *ῥάβδων [Δομικ.].* Εἰδικὴ μέθοδος ὑπολογισμοῦ τῶν *δικτυωμάτων*, προταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Hennemberg καὶ καλουμένη παρ' ἡμῖν *μέθοδος ἀνταλλαγῆς ῥάβδων*.

Ἡ αὐτὴ μέθοδος ἐκλήθη παρ' ἡμῖν καὶ *μέθοδος προσθαφαιρέσεως ῥάβδων*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Müller-Breslau, Die Statik der Baukonstructionen. —Μ.

ἀντάλλαγμα (τό)· τὸ ἀντηλλαγμένον, ἐκεῖνο ὅπερ ἔλαβέ τις ἀντὶ ἄλλου παραχωρηθέντος, ἀμοιβή, ἀποζημίωσις.

ἀνταλλακτήριος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δι' οὗ ἀνταλλάσσει τις.

— **ἀνταλλακτήρια** *ταχυδρομικὰ γραφεῖα*· βλ. ταχυδρομεῖα.

ἀνταλλακτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος, ὁ χρησιμεύων εἰς τὴν ἀνταλλαγήν· ὁ εἰς ἀντάλλαγμα διδόμενος· || ὁ χρησιμεύων πρὸς ἀντικατάστασιν ἄλλου ἐν περιπτώσει ἀπωλείας τούτου ἢ φθορᾶς: «τὰ ἀνταλλακτικὰ τῆς μηχανῆς», τεμάχια προοριζόμενα διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τμημάτων μηχανισμοῦ τινος, ὑποκειμένων εἰς φθοράν, ἀπώλειαν ἢ βλάβην, γαλλ. pièces de rechange (βλ. λ. ἀμοιβός).

—**ἀνταλλακτικαὶ** *ἰδιότητες [Μαθημ.]*· βλ. ἀντιμετάθεσις.

— **ἀνταλλακτικαὶ** *συμβάσεις [Νομ.]*· βλ. συμβάσεις.

— **ἀνταλλακτικὴ** *ἀξία*· βλ. ἀξία.

— **ἀνταλλακτικὸν** *ἐμπόριον*· βλ. ἐμπόριον.

ἀνταλλάξιμος (ὁ, ἡ), *—ον*, (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ ἀνταλλαχθῇ, ὁ ὑποκείμενος εἰς ἀνταλλαγήν.

— **ἀνταλλάξιμοι** *[Νομ.]*· βλ. ἀνταλλαγὴ πληθυσμῶν.

ἀνταλλάσσω· ἀλλάσσω τι, λαμβάνω τι ἀντὶ ἄλλου παρεχομένου· || «ἀνταλλάσσω μαθήματα» π.χ. διδάσκω Ἄγγλον τινὰ τὴν ἑλληνικὴν καὶ διδάσκομαι παρ' αὐτοῦ τὴν ἀγγλικήν· || «ἀνταλλάσσω ἀρραβῶνα» ἢ «δακτύλιον ἀρραβῶνος», ἐπὶ τῶν μνηστήρων τῶν ὁποίων ἑκάτερος φορεῖ δακτύλιον φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ ἑτέρου.

Ἄνταλλος (ὁ). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται ἐν ἐπιγράμματι (*Curt.* A. D. 90) Δελφός τις.

Ἀνταλὸ (Antalo). Ἐρειπωθεῖσα πόλις τῆς Ἀβησσυνίας, κειμένη ἐπὶ ὀροπεδίου, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Τακαζὲ ὑπῆρξεν ἀρχαία πρωτεύουσα τοῦ Τιγρὲ ἀκμάσασα πρὸ τοῦ 1868.

Ἀνταλὸν (Antalons). Πεδιὰς τῆς Ἀλγερίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ὀράν, ὀνομασθεῖσα οὕτω διότι εὗρον εἰς αὐτὴν ἄσυλον οἱ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐξ Ἀνδαλουσίας ἐξορισθέντες Μαῦροι. Τὸ ἴδιον ὄνομα φέρει καὶ παράλιον χωρίον τοῦ ἰδίου νομοῦ. Δ. Ε. Μ.

ἀντάμα· ἐπίρρ. ὁμοῦ, μαζί, ἡνωμένοι: «ἀντάμα τρῶν' καὶ πίνουνε, ἀντάμα τραγουδοῦνε»· || «πάνε—, ἔρχονται—, κοιμοῦνται ἀντάμα», «κάθισε νὰ πάμε ἀντάμα»· || μετὰ τῆς προσωπ. ἀντωνυμίας: «ἀντάμα μου, —σου, —του»: «θὰ τὸν πάρω ἀντάμα μου». (Ἀπὸ τῆς μεσαιωνικῆς φρ. *ἐν τῷ ἅμα=ὁμοῦ*, προῆλθε τὸ *ἐντάμα*, τὸ ὁποῖον εὑρίσκομεν εἰς ᾄσματα τῶν τελευταίων βυζαντιακῶν χρόνων, καὶ ἀπὸ τούτου τὸ σημερινὸν *ἀντάμα*.) Β. Φ.

Ἀνταμὰν *[Γεωγρ.].* Ὁμὰς ὀρεινῶν νησίδων ἐντὸς τοῦ ἐν Ἰνδίαις κόλπου τῆς Βεγγάλης (Β. πλάτ. 10—14 καὶ Α. μῆκ. 92°60'—93°60'), ἔχουσα ἔκτασιν 5358 τετρ. χμτρ. Ἀπὸ τοῦ 1858 αἱ νῆσοι ἀποτελοῦν ἀποικίαν ἀγγλικὴν καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς τόπος ἐξορίας βαρυποινιτῶν καταδίκων. Κάτ. 26.833, ἐξ ὧν ἐλάχιστοι αὐτόχθονες τῆς φυλῆς *Μινκοπί*, ἥτις τείνει νὰ ἐξαλειφθῇ. Διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Ζεγγρὰδ χωρίζονται ἀπὸ τὰς νοτιώτερον εὑρισκομένας *Νικοβάρας* νήσους, διοικητικῶς ὑπαγομένας εἰς τὰς Ἀνταμὰν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῶν ὁποίων *Πὸρτ Μπλαὶρ* (κάτ. 15713) ἑδρεύουσιν αἱ σχετικαὶ ἀρχαί. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ὑφίσταται ἀπὸ τοῦ 1866 Στοὰ ἐλευθέρων τεκτόνων, τελοῦσα ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Μεγάλης Στοᾶς τῆς Ἀγγλίας.

Οἱ αὐτόχθονες τῶν ἀνωτέρω νησίδων ἀνήρχοντο τῷ 1911 εἰς 1.315· ἔχουν μέλαν δέρμα, κόμην οὐλότριχα καὶ ἀνάστημα περὶ τοὺς 4 πόδας καὶ $10^1/_2$ ἴντσας κατὰ μέσον ὅρον. Χρησιμοποιοῦν ὡς ὅπλα καὶ μέσα θήρας τόξα καὶ κάμακας. Τὰ σκεύη των κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀπὸ ὄστρακα, αἱ καλύβαι των καλαμοσκεπεῖς. Διάγουν γυμνοί, φέροντες μόνον περὶ τὴν ὀσφὺν στενὴν καλύπτραν, καὶ ὡς στολισμὸν περὶ τὸν τράχηλον περιδέραιον ἀπὸ κρανία τῶν συγγενῶν των. Ἀπαρτίζουν δώδεκα φυλάς, κατανεμομένας εἰς δύο ὁμάδας, τοὺς ζῶντας εἰς τὰς ἀκτὰς καὶ τοὺς δασοβίους. Οἱ κάτοικοι τῶν νησίδων τούτων ὁμιλοῦν διαλέκτους ἀρχαιοτάτης καταγωγῆς. —Ω.

ἀνταμείβω· ἀμείβω, παρέχω τι ὡς ἀμοιβήν, ὡς ἀποζημίωσιν, ὡς βραβεῖον ἀντὶ προσενεχθείσης ὑπηρεσίας.

ἀντάμειψις (ἡ)· ἀνταπόδοσις, ἀντισήκωμα, ἀνταμοιβή.

ἀντάμης (ἐκ τοῦ τουρκ. *ἀντὲμ* ἢ *ἀντάμ*, *ἀδάμ= ἄνθρωπος*). Ἔλαβε παρ' ἡμῖν τὴν σημασίαν τοῦ ἄνθρωπος εὐθύς, ἀκέραιος καὶ θαρραλέος, παλληκαρᾶς, κατὰ παρεξήγησιν δὲ καὶ μαχαιροβγάλτης (βλ. καὶ τ. Β', σ. 154 γ')· ὁ πληθ. *ἀντάμηδες*.

ἀνταμοιβὴ (ἡ) ἀμοιβή, ἀποζημίωσις, ἀντιστάθμισμα ἀντὶ προσενεχθείσης ὑπηρεσίας.

Ἀνταμπέργκερ (Adamberger), ***Μαρία - Ἄννα***. Αὐστριακὴ κωμῳδὸς γεννηθεῖσα ἐν Βιέννῃ (1752-1804) καὶ χρηματίσασα ἐπὶ πολλὰ ἔτη μέλος τοῦ θεάτρου τῆς βασιλικῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης. Ἡ κόρη της *Ἀντωνία* ἦτο μνηστὴ τοῦ περιφήμου ποιητοῦ *Καίρνερ*, φονευθέντος τῷ 1813 κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον. Χ. Δ.

ἀνταμύνομαι· ἀμύνομαί τινα, ἀποκρούω τινὰ ἐπιτιθέμενον· || ἀνταποδίδω τὸ κακόν, ἐκδικοῦμαι.

ἀνταμώνω (ἀπὸ τοῦ *ἀντάμα*)· δημοτ. συνήθως ἀμεταβ.· συναντῶμαι μετά τινος, συναντῶ: «τὸν ἀντάμωσα σ' τὴν Ἀθήνα», «ὅταν ἀνταμώσωμε θὰ τὰ εἰποῦμε»· || μεταβ. κάμνω νὰ συναντηθοῦν: «τοὺς ἀντάμωσα σ' τὸ σπίτι μου καὶ τοὺς συνεβίβασα»· || τὸ μέσ. *ἀνταμώνονται* ἀλληλοπαθῶς· συναντῶνται: «ἀνταμώνονται κρυφά», «τὰ κυπαρίσσα, ὅταν φυσᾷ, ἀνταμώνονται», «μὲ τὸ καλὸ ν' ἀνταμωθοῦμε» ἢ «— ν' ἀνταμώσωμε». Β. Φ.

ἀντάμωσι (ἡ)· συνάντησις: «καλὴν ἀντάμωσι», ἢ «καλὲς ἀνταμώσες».

Ἀντάμωσι *[Ναυτ. Γεωγρ.].* Οἱ παλαιοὶ ναυτικοὶ ἐκάλουν «*πρώτη ἀντάμωσι*» τὸν φάρον τῶν *Οἰνουσῶν* τῆς Μεσσηνίας (κοιν. *Σαπιέντζας*)· τὸν αὐτὸν φάρον ὠνόμαζον καὶ «*στερνὸ κατευόδιο*». Διότι, ἐκ τῆς δυτικῆς Μεσογείου πρὸς τὴν Ἑλλάδα πλέοντες, πρῶτον τὸν φάρον της αὐτὸν ἀνεγνώριζον πλέοντες δὲ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πρὸς δυσμάς, ἔχανον τὴν ὄψιν τῶν ἀκτῶν τῆς Πατρίδος, ὅταν τὸν φάρον τοῦτον ἀπέκρυπτεν, ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα, τῆς γῆς ἡ σφαιρικότης. Σ. Ε. Λ.

ἀντανάγω ἢ *ἀντανάγομαι*· ἐκπλέω ἀπὸ τοῦ λιμένος ἀντεπεξερχόμενος κατά τινος.

ἀντανάκλασις (ἡ)· ἀνάκλασις, ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω ἐπιστροφή: «ἡ ἀντανάκλασις τοῦ φωτός,—τοῦ ἤχου»· || «κατ' ἀντανάκλασιν» ἀντανακλαστικῶς, ἐμμέσως, οὐχὶ κατ' εὐθεῖαν.

—*[Ἐγκυκλ.]*· βλ. ἀνάκλασις.

ἀντανακλαστής (ὁ)· ἀντανακλῶν τὸν ἦχον ἢ τὸ φῶς, τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀποδίδεται δι' ἀντανακλάσεως ὁ ἦχος ἢ τὸ φῶς.

ἀντανακλαστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἁρμόδιος πρὸς ἀντανάκλασιν: «ἀντανακλαστικὸν κάτοπτρον».—*Ἐπίρρ. ἀντανακλαστικῶς*· κατ' ἀντανάκλασιν, ἐμμέσως.

— **ἀντανακλαστικὰ** ἢ *ἀνακλαστικὰ φαινόμενα [Φυσιολογ.]* Καλοῦμεν *ἀντανακλαστικὸν* ἢ *ἀνακλαστικὸν φαινόμενον* ἢ καὶ ἁπλῶς *ἀ(ντα)νάκλασιν* τήν, κατόπιν ἐρεθισμοῦ τινος περιφερικοῦ αἰσθητικοῦ ἢ αἰσθητηριακοῦ, παραγωγὴν κινητικῆς, ἐκκριτικῆς ἢ ἀγγειοκινητικῆς ἐκδηλώσεως, πάντοτε τῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐρεθισμοῦ παραγομένης, ἄνευ συμμετοχῆς τῆς βουλήσεως καὶ ἐν γένει τῆς συνειδήσεως. Ἑπομένως πρὸς παραγωγὴν ἑνὸς ἀ(ντα)νακλαστικοῦ φαινομένου ἀπαιτεῖται ὅπως ἐρεθισμός τις, συνήθως περιφερικός, διαβιβασθῇ διὰ τῆς κεντρομόλου ἀγούσης προσαγωγοῦ ὁδοῦ (*αἰσθητικῆς*) εἰς τὸ κέντρον (κεντρικὸν νευρικὸν σύστημα, *συμπαθητικόν*), ὁπόθεν μεταβιβάζεται διὰ τῆς φυγοκέντρου ἀπαγωγοῦ ὁδοῦ (περιφερικὸν κινητικόν, ἐκκριτικὸν ἢ ἀγγειοκινητικὸν νεῦρον) εἰς τὸ περιφερικὸν ὄργανον (μῦν, σπλάγχνον, ἀδένα, ἀγγεῖον κ.τ.λ.), ἔνθα παράγεται ἡ ἀντίστοιχος κίνησις. Ἡ τὴν τοιαύτην διαδρομὴν τοῦ ἐρεθισμοῦ ἀπὸ τῆς περιφερείας πρὸς τὸ κέντρον καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τὴν περιφέρειαν, ἄνευ ἐπεμβάσεως τῆς βουλήσεως, ἐξυπηρετοῦσα ὁδὸς καλεῖται *ἀ(ντα)νακλαστικὸν τόξον*.

Τὰ ἀντανακλαστικὰ φαινόμενα, ὄντα ἀπειράριθμα, τελοῦνται διαρκῶς σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ συστήματα τῆς φυτικῆς ἡμῶν ζωῆς καὶ ἀποτελοῦσι τοὺς σπουδαιοτέρους καὶ κυρίους μηχανισμοὺς τῶν λειτουργιῶν ταύτης (σπλάγχνων, ἀδένων, ἀγγείων), καὶ ἐν γένει τῶν λειτουργιῶν τῶν διεπομένων ὑπὸ τοῦ συμπαθητικοῦ καὶ παρασυμπαθητικοῦ νευρικοῦ

Digitized by Google

συστήματος). Ἐπίσης τὰ φαινόμενα ταῦτα εἶναι συνυφασμένα πρὸς τὴν πολύπλοκον λειτουργίαν τῆς κινητικότητος ἡμῶν χρησιμεύοντα ἄλλα μὲν πρὸς προάσπισιν τοῦ ὀργανισμοῦ ἐκ τυχὸν παραγομένου βλαβεροῦ ἐρεθισμοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον οὗτος, εἴτε διότι ἄλλως δὲν προλαμβάνει, εἴτε πρὸς ταχυτέραν ἄμυναν καὶ ἐξοικονόμησιν χρόνου, ἀντιδρᾷ ἄνευ ἐπεμβάσεως τῆς βουλήσεως καὶ ἐν γένει πρὶν ἢ ἡ συνείδησις ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἐρεθισμὸν ἐκεῖνον (ἀντανακλαστικὰ ἀμύνης, φυγῆς ἢ ἀποτροπῆς κινδύνου κ.τ.λ.), ἄλλα δὲ χρησιμεύουσι πρὸς σκοπιμωτέραν προσαρμογὴν τῆς ἐν γένει θέσεως καὶ κινήσεως ἡμῶν ἐν τῷ περιβάλλοντι, μεταβληθέντα διὰ τῆς χρήσεως καὶ ἐξασκήσεως εἰς τοιαῦτα, μηχανικὰ οὕτως εἰπεῖν, φαινόμενα, ἀφοῦ προηγουμένως ὑπῆρξαν ἐνσυνείδητα, ψυχικὰ τοιαῦτα.

Ἕνεκα τῶν ἀνωτέρω διαφέρουσι τὰ ἀ(ντα)νακλαστικὰ φαινόμενα τῶν ψυχικῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν καὶ κυρίως διότι εἰς τὰ τελευταῖα συμμετέχει ἡ συνείδησις, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι εἰς ταῦτα εἶναι μεγίστη ἡ ποικιλία, ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς, τῶν ἀντιδράσεων εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐρεθισμόν, ἐνῷ εἰς τὰ ἀντανακλαστικὰ φαινόμενα παράγεται εἰς ἕνα ἕκαστον ἐρεθισμὸν πάντοτε ἡ αὐτὴ καὶ ἰδία ἀντίδρασις, καίτοι ἀπὸ ἀπόψεως τῆς μορφῆς τοῦ μηχανισμοῦ τῆς παραγωγῆς των ἔχουσιν ὁμοιότητά τινα πρὸς ἐκεῖνα· ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ ἄλλαι διαφοραί, οἷαι ἡ ποιότης τοῦ ἐρεθισμοῦ (ἐντυπώσεις, μνημονικαὶ εἰκόνες κτλ.) οὕτως, ὥστε σαφῶς νὰ διακρίνωνται πρὸς ἄλληλα· ὁπωσδήποτε ὅμως τελοῦνται, μηχανικῶς πως καὶ παρεμβλήτως, καὶ ἐντὸς τῶν ψυχικῶν φαινομένων τοιαῦτα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐλλείπει ἡ βούλησις καὶ τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀντανακλαστικὰ φαινόμενα.

Τὰ διάφορα ἀντανακλαστικὰ ὑπάρχοντα ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει ὑπὸ ὡρισμένην μορφὴν καὶ ἐκδήλωσιν, ἀποτελοῦσιν ἐν τῇ διαγνωστικῇ ἐρεύνῃ σπουδαίους ὁδηγοὺς πρὸς ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως τοῦ νευρικοῦ συστήματος.

Ἐν τῇ Φυσιολογίᾳ κατατάσσομεν τὰς διαφόρους ἀντανακλάσεις εἰς τρεῖς κατηγορίας: Εἰς τὰς τενοντίους ἢ ὀστεοπεριοστικὰς ἀντανακλάσεις, εἰς τὰς δερματικὰς ἀντανακλάσεις καὶ εἰς τὰς συμπαθητικὰς (σπλαχνικὰς κτλ.) ἀντανακλάσεις.

Αἱ *τενόντιοι* ἢ *ὀστεοπεριοστικαὶ ἀντανακλάσεις* παράγονται δι' ἐρεθισμοῦ διὰ πλήξεως ἢ ἐπικρούσεως ἐπὶ τῶν τενόντων τῶν μυῶν ἢ ἐπὶ τῶν ὀστῶν (περιοστέου)· πρὸς τοῦτο συνήθως χρησιμοποιοῦμεν τὸ σφυρίον ἐπικρούσεως, ἐπιτάσσοντες εἰς τὸν ἐξεταζόμενον ὅπως ἀποστρέφῃ τὴν προσοχήν του καὶ οὕτω δυνηθῶμεν να ἀποκλείσωμεν ἐν τῇ ἐκδηλώσει τοῦ φαινομένου τὴν συμμετοχὴν τῆς βουλήσεως. Ὡς πρότυπον τενοντίου ἀντανακλάσεως, δυναμένης νὰ δώσῃ τὴν εἰκόνα τῶν ἐν γένει ἀντανακλάσεων, εἶναι ἡ ἐπιγονάτιος τοιαύτη· διὰ πλήξεως τοῦ τένοντος τοῦ τετρακεφάλου μυός, ἀμέσως ἄνωθεν τῆς ἐπιγονατίδος, παράγεται συστολὴ τοῦ τετρακεφάλου μυός, ἐκδηλουμένη δι' ἐκσφενδονήσεως τῆς κνήμης καὶ ἄκρου ποδὸς πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἄνω. Ὁ ἐν τῷ τένοντι τοῦ τετρακεφάλου μυὸς ἐκ τῆς πλήξεως διὰ τοῦ σφυρίου παραγόμενος ἐρεθισμὸς μεταφέρεται διὰ τῆς προσαγωγοῦ αἰσθητικῆς ὁδοῦ (αἰσθητικαὶ ἶνες μηριαίου νεύρου) εἰς τὸ κέντρον κείμενον ἐν τῇ ὀσφυϊκῇ μοίρᾳ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ (2ος—4ος ὀσφυϊκὸς νευροτομεύς), ὁπόθεν διαβιβάζεται διὰ τῆς ἀπαγωγοῦ, κινητικῆς ὁδοῦ (κινητικὸς κλάδος μηριαίου νεύρου) εἰς τὸν τετρακέφαλον μῦν, ὅστις, συστελλόμενος, παράγει τὴν ἀνωτέρω κίνησιν. Ὁμοίως γίνεται καὶ ἡ ἀντανάκλασις τοῦ Ἀχιλλείου τένοντος διὰ πλήξεως τούτου καὶ ἐπακολούθου συστολῆς τῶν γαστροκνημιαίων μυῶν, ὁπότε, συστελλομένων τούτων, παράγεται πελματιαία κάμψις τοῦ ἄκρου ποδός· τὸ κέντρον τοῦ ἀντανακλαστικοῦ τόξου ταύτης εἶναι οἱ νευροτομεῖς ἀπὸ τοῦ 3ου ὀσφυϊκοῦ μέχρι τοῦ 2ου ἱεροῦ νευροτομέως τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Ἀνάλογα ἀντανακλαστικὰ εἶναι: τὸ τοῦ δικεφάλου βραχιονίου μυὸς (κέντρον 5ος καὶ 6ος θωρακικὸς νευροτομεύς), τὸ τοῦ τρικεφάλου μυὸς (κέντρον 6ος καὶ 7ος θωρακικὸς νευροτομεύς), τὸ τοῦ μασητῆρος (κέντρον πυρὴν τοῦ τριδύμου νεύρου ἐν τῇ γεφύρᾳ καὶ μέσῳ ἐγκεφάλῳ) κ.τ.λ. Ἐπίσης καθ' ὅμοιον τρόπον παράγονται καὶ αἱ ὀστεοπεριοστικαὶ ἀντανακλάσεις, οἷαι εἶναι: ἡ κερκιδικὴ ἀντανάκλασις (κέντρον 7ος καὶ 8ος θωρακικὸς νευροτομεύς), ἡ ὠμοπλατιαία (κέντρον κατώτεροι αὐχενικοὶ νευροτομεῖς), ἡ πλευρικὴ (κέντρον θωρακικοὶ νευροτομεῖς) κ.τ.λ.

Αἱ δερματικαὶ ἀντανακλάσεις προκαλοῦνται δι' ἐρεθισμοῦ ὃν παράγομεν ἐπισύροντες ἐλαφρῶς ἐπὶ τοῦ δέρματος τὸ ἄκρον καρφίδος ἢ ἄλλου τινὸς ὀξέος ἀντικειμένου, ἕνεκα τῶν ὁποίων προκαλεῖται συστολὴ μυὸς ἢ ὁμάδος μυῶν. Ὡς πρότυπον δερματικῆς ἀντανακλάσεως ἔχομεν τὸ κοιλιακὸν ἀντανακλαστικὸν καθ' ὃ, δι' ἐρεθισμοῦ τοῦ δέρματος εἰς τὰ πλάγια τοῦ ὑπογαστρίου καὶ τῆς λαγονίου ἐπιφανείας, παράγεται σύσπασις τῶν κοιλιακῶν μυῶν (κέντρον 8ος—12ος θωρακικὸς νευροτομεύς). Ἀνάλογον ἀντανακλαστικὸν εἶναι καὶ τοῦ κρεμαστῆρος τοῦ ὄρχεος, ὅπερ συνίσταται εἰς συστολὴν τοῦ κρεμαστῆρος μυὸς τοῦ ὄρχεος καὶ ἀνύψωσιν αὐτοῦ κατόπιν ἐρεθισμοῦ τοῦ δέρματος τῆς ἔσω ἐπιφανείας τοῦ μηροῦ (κέντρον 1ος καὶ 2ος ὀσφυϊκὸς νευροτομεύς)· ἕτερον δερματικὸν ἀντανακλαστικὸν εἶναι τὸ τοῦ σφιγκτῆρος τοῦ δακτυλίου, καθ' ὃ ἐπέρχεται σύσπασις τοῦ δακτυλίου (συστολὴ τοῦ σφιγκτῆρος μυὸς τοῦ δακτυλίου) κατόπιν ἐρεθισμοῦ τοῦ παρακειμένου δέρματος (κέντρον 5ος ἱερὸς νευροτομεύ.). Ἓν τῶν σπουδαιοτέρων ἐν γένει ἀντανακλαστικῶν εἶναι τὸ δερματικὸν ἀντανακλαστικὸν τοῦ πέλματος καθ' ὅ, συνεπείᾳ ἐρεθισμοῦ τούτου, ἐπέρχεται κάμψις τῶν δακτύλων τοῦ ἄκρου ποδὸς (κέντρον 5ος ὀσφυϊκὸς νευροτομεύς)· ἡ ἔλλειψις καὶ ἰδίως ἡ ἀναστροφὴ τούτου, τουτέστιν ἡ παραγωγὴ ἐκτάσεως, ἀντὶ κάμψεως, τῶν δακτύλων δι' ἐρεθισμοῦ τοῦ πέλματος, τὸ λεγόμενον παθολογικὸν πελματιαῖον ἢ ἀντανακλαστικὸν Babinski, χρησιμεύει ὡς ἓν τῶν κυρίων διαγνωστικῶν συμπτωμάτων τῆς βλάβης τοῦ πυραμιδικοῦ δεματίου, καίτοι εἶναι δυνατόν, ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας, νὰ παραχθῇ τοῦτο καὶ ἄνευ τῆς βλάβης τοῦ δεματίου τούτου.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω κυρίων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα τενόντια καὶ δερματικὰ ἀντανακλαστικὰ ἢ τροποποιήσεις τῶν ἀνωτέρω, ὡς εἶναι τὸ τῆς τριπλῆς κάμψεως, τὸ τῶν προσαγωγῶν κτλ., τῶν ὁποίων τόσον αἱ προσαγωγοὶ καὶ ἀπαγωγοὶ ὁδοὶ ὅσον καὶ τὰ κέντρα εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον γνωστά.

Ἐκεῖνα ὅμως τὰ ἀντανακλαστικά, τῶν ὁποίων τόσον αἱ διάφοροι ὁδοὶ (προσαγωγοὶ καὶ ἀπαγωγοί), ὅσον κυρίως τὰ κέντρα δὲν ἔχουσιν ἀκόμη ὅλως ἐξακριβωθῆ ἢ ἐν μέρει μόνον εἶναι γνωστά, εἶναι τὰ *ἀντανακλαστικὰ τοῦ συμπαθητικοῦ* καὶ *παρασυμπαθητικοῦ* συστήματος. Γενικῶς αἱ ἀντανακλάσεις αὗται τελοῦνται διὰ τόξων εὐρυτέρας ἢ καὶ βραχυτέρας, τοπικωτέρας, ἐκτάσεως, προκαλούμεναι ἐκ ποικίλων ἐρεθισμῶν ἐξωτερικῶν τε καὶ ἐσωτερικῶν, φυσικῶν, χημικῶν καὶ ψυχικῶν ἔτι, καὶ αἵτινες ἐκτελοῦνται διὰ λείων μυϊκῶν ἰνῶν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς λοιπὰς ἀντανακλάσεις, αἵτινες τελοῦνται διὰ τῶν γραμμωτῶν μυϊκῶν ἰνῶν. Εἰς ταύτας ὑπάγονται αἱ διάφοροι ἀντανακλάσεις τῶν σπλάχνων (καρδίας, πνεύμονος, στομάχου, ἐντέρων κ.τ.λ.), ἀδένων, ἀγγείων κ.τ.λ., καὶ ἐν γένει τῶν ὀργάνων τῶν ἐννευρουμένων ὑπό τε τοῦ συμπαθητικοῦ καὶ παρασυμπαθητικοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ἐκ τούτων αἱ μᾶλλον θεωρούμεναι ὡς ἐξηκριβωμέναι ἀπὸ ἀπόψεως τῶν κέντρων αὐτῶν εἶναι: ἡ τοῦ διαστολέως τῆς κόρης (κέντρον 8ος αὐχενικὸς καὶ 1ος θωρακικὸς νευροτομεύς), ἡ τῆς κύστεως καὶ ὀρθοῦ (κέντρον εἰς τοὺς ὀσφυοϊεροὺς νευροτομεῖς), ἡ τῆς γεννητικῆς λειτουργίας τῆς στύσεως καὶ ἐκσπερματώσεως παρὰ τῷ ἀνδρὶ (κέντρον κατὰ τὸν 2ον καὶ 3ον ἱερὸν νευροτομέα) κ.τ.λ. καίτοι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐντόπισιν τῶν κέντρων τῶν διαφόρων ἀντανακλάσεων τῶν σπλάχνων, ἀδένων καὶ ἀγγείων ἔχουσι γίνει ἀπειράριθμοι καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσαι σχετικαὶ ἐργασίαι, οὐχ ἧττον ἐπικρατεῖ εἰσέτι δι' αὐτὰς διχογνωμία καὶ ἀσάφεια ἐν πολλοῖς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Lehrbuch der Nervenkrankheiten von *Pr Oppenheim* 1913. Nervenkrankheiten (Pathol und Therapie) von *Pr Krause und Brugsch* 1924. Lehrbuch der Nervenkrankheiten von *Curschmann und Kreemer* 1925. Lehrbuch der Psychiatrie, *Bleuler* 1923. Pathologie du sympathique, *Lavastine* 1924.

Γ. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

ἀντανακλῶ *(—άω)*· ἀποδίδω δι' ἀνακλάσεως· ‖ τὸ μέσ. *ἀντανακλῶμαι*· ἀποδίδομαι, ἐπιστρέφω δι' ἀντανακλάσεως: «ἀντανακλᾶται τὸ φῶς, —ὁ ἦχος» ‖ τὸ ἐνεργ. ἀμεταβ. ἐπιστρέφω, ἀποδίδομαι ἐμμέσως: «ἡ ἀρετὴ ἢ ἡ κακία ἑνὸς μέλους τῆς οἰκογενείας ἀντανακλᾷ εἰς ὅλην τὴν οἰκογένειαν».

— **ἀντανακλώμενα** *ῥήματα*· βλ. αὐτοπαθῆ.

— **ἀντανακλώμεναι** *ἀντωνυμίαι*· βλ. αὐτοπαθεῖς.

ἀντανάπαιστος *[Μετρ.]*. Ἡ ὀνομασία αὕτη δίδεται, ὑπὸ τῶν Λατίνων γραμματικῶν ἰδίως, εἰς πόδα συντεθειμένον ἐκ δύο μακρῶν συλλαβῶν καὶ μιᾶς βραχείας — — ⏑, ἀντιθέτως δηλαδὴ πρὸς τὸν *ἀνάπαιστον*, ὅστις ἔχει δύο βραχείας καὶ μίαν μακρὰν ⏑ ⏑ —. Ὁ ἀντανάπαιστος καλεῖται ὡσαύτως καὶ *ἀντιβάκχειος*, καθ' ὅσον ὁ *βάκχειος* διαιρεῖται, εἰς μίαν βραχεῖαν καὶ δύο μακρὰς συλλαβάς ⏑ — —.

Ἀντανὰρ (Adanar)· βλ. Ἀδενάρ.

Ἀντανασιώτης *Ἀντώνιος* (ἢ *Σταματάκης*). Ἀγωνιστὴς γεννηθεὶς ἐν Κρήτῃ, ἔνθα καὶ διεκρίθη εἰς πολλὰς μάχας. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ βασιλείου διωρίσθη ὑπολοχαγὸς τῆς Φάλαγγος.

Γ. Δ. Κ.

Ἀντάνασσος *[Γεωγρ.]*· βλ. Παντάνασσα.

Ἀντανδρὶς (ἡ). Ὄνομα ἀμαζόνος φερομένης παρὰ Κοΐντῳ Σμυρναίῳ (1,43.531).

Ἀντανδρίδης (ὁ). Ὄνομα Βοιωτοῦ τινος φερομένου ἐν ἐπιγράμματι (Inscr. 1570, β).

Ἄντανδρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις ἐν Μυσίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἴδης. Λελεγικὴ κατὰ τὸν Ἀλκαῖον, Κιλικικὴ κατὰ Δημήτριον τὸν Σκήψιον (*Στράβ.* XIII, 606) καὶ Πελασγικὴ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην, οἱ Αἰολεῖς διώξαντες πιθανῶς τοὺς Πελασγούς, κατῴκησαν ἀργότερον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Εἰς τὸ ἀμέσως ὑπερκείμενον τῆς Ἀντάνδρου ὄρος, ὅπερ ἦτο καὶ ἡ ἀκρόπολις τῆς πόλεως, εὑρίσκετο ἡ περίφημος θέσις Ἀλεξάνδρεια, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου Πάρις ἢ Ἀλέξανδρος ἔκρινε τὰς περὶ κάλλους ἐριζούσας τρεῖς θεάς, δώσας τὸ μῆλον εἰς τὴν Ἀφροδίτην.

Ἡ ἀρχαία παράδοσις ζητεῖ διαφόρως νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ ὄνομα τῆς Ἀντάνδρου. Οὕτω κατά τινας ὁ υἱὸς τοῦ Αἰνείου Ἀσκάνιος, περιπεσὼν εἰς χεῖρας τῶν Πελασγῶν, παρέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν πόλιν ὡς λύτρον· ἐντεῦθεν δ' ἐκλήθη αὕτη Ἄντανδρος, ὡς ἀποδοθεῖσα *ἀντὶ ἀνδρός*. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Κόνωνα καὶ τὸν Πομπώνιον Μέλαν, ἡ πόλις ἐθεμελιώθη ὑπὸ Ἀνδρίων ἐξορισθέντων ἐκ τῆς πατρίδος των ἕνεκα ἐμφυλίων σπαραγμῶν· οὗτοι δ' ἐκάλεσαν ταύτην Ἄντανδρον, οἱονεὶ *ἀντὶ τῆς Ἄνδρου*. Κατὰ τὴν γνώμην νεωτέρων συγγραφέων, τὰ ὑπὸ τοῦ Κόνωνος περὶ Ἀντάνδρου ἱστορούμενα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον μυθώδη, πλασθέντα μᾶλλον πρὸς ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως, περὶ τῆς ὁποίας διεφώνουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι. Καὶ ὁ Χίρσφελδ δὲ θεωρεῖ τὴν παραγωγὴν ταύτην ὡς ἁπλοῦν λογοπαίγνιον. Οὐχ ἧττον ἄλλοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Γάλλος ἀρχαιοδίφης Φίλιππος Le Bas, συμφωνοῦσι πρὸς τὴν παλαιὰν ἐκδοχήν, ἀποδεχόμενοι τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ Κόνωνος. Καὶ ἀληθῶς ἡ ὁμόφωνος μαρτυρία πλείστων συγγραφέων, ὅτι ἡ Ἄνδρος καὶ ἡ Ἄντανδρος ἀπῳκίσθησαν ἀμφότεραι ὑπὸ Πελασγῶν, καθιστᾷ τὴν ὑπὸ τοῦ Κόνωνος διασωθεῖσαν παράδοσιν οὐχὶ τόσον φανταστικήν, οὐδὲν δὲ κωλύει να παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ Ἄντανδρος ἀπῳκίσθη ὑπὸ Πελασγῶν ἐκ τῶν ἐν Ἄνδρῳ ἐγκατεστημένων. Ἄλλως περισωθὲν ἐν Ἄνδρῳ ψήφισμα τῶν Ἀδραμυτηνῶν ἀποδεικνύει πόσον στενοὶ καὶ ἐγκάρδιοι ὑπῆρχον οἱ δεσμοί, δεσμοὶ αἵματος καὶ φιλίας οἱ ἑνοῦντες τὴν νῆσον Ἄνδρον πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ δὴ πρὸς τὸν Ἀδραμυτηνὸν κόλπον, παρὰ τὸν ὁποῖον ἡ Ἄντανδρος ἔκειτο.

Κατὰ τὴν παρὰ Βιργιλίῳ (Aen. III 6) παράδοσιν, ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἥτις καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἦτο ἀξιόλογον ἐμπορεῖον οἰκοδομήσιμου ξυλείας, ἐναυπήγησεν ὁ Αἰνείας τὸν στόλον του, ὅτε ἐγκατέλιπε τὴν Τροίαν. Ἀπὸ ταύτης, τῆς Ἄσσου καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου πόλεων, Ἀχιλλείου καὶ Σιγείου, ὥρμησαν οἱ Αἰολεῖς πρὸς κατάκτησιν τῆς Τροίας καὶ ἀπώθησιν τῶν Δαρδάνων ἐπὶ τῆς Ἴδης. Ταύτην κατέστησαν ὁρμητήριόν των καὶ οἱ Κιμμέριοι κατὰ τὸν Ζ' π. Χ. αἰῶνα πρὸς δῄωσιν τῆς Λυδίας ἐπὶ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Γύγου. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν κατάκτησιν τῆς Λυδίας κατελήφθη καὶ ἡ Ἄντανδρος ὑπ' αὐτῶν. Ἀπὸ τούτων δὲ περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὡς πόλις ὑποτελής. Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἐν ταύτῃ, δαπάναις τῶν Περσῶν, ἐναυπήγησε στόλον ἀξιόμαχον ὁ Λύσανδρος, ὅτε ἀνήγειραν καὶ τὰ τείχη της οἱ Συρακόσιοι, τιμηθέντες διὰ τοῦτο ὑπὸ τῆς πόλεως διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως εἰς αὐτοὺς πολιτικῶν δικαιωμάτων ἐν αὐτῇ (Ξεν. Ἑλλ. I. 1. 26). Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος ἦτο ἐλευθέρα. Ἡ πόλις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο καὶ *Κιμμερίς, Ἀδωνίς, Ἄσσος, καὶ Ἀπολλωνία*. Ἡ Ἄντανδρος κατὰ τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους ὑπῆρξεν ἕδρα ἐπισκόπου.

Ἡ ἀκριβὴς τοποθεσία, ἐφ' ἧς ἠγείρετο ἡ Ἄντανδρος, δὲν εἶναι τελείως ἐξηκριβωμένη, γνωστὸν δὲ εἶναι μόνον ὅτι ἔκειτο παρὰ τοὺς προπόδας τοῦ ὄρους Ἀσπανέως, διακλαδώσεως τῆς Ἴδης. Ἐν τούτοις εἰς ἀπόστασιν μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῆς σήμερον ὀνομαζομένης *Σκάλας τοῦ Παπασλί* καὶ πρὸς ἀνατολὰς ταύτης σῴζεται τοποθεσία ἀρχαίας πόλεως, ἡ ὁποία ἐκτείνεται περὶ τὰ χίλια βήματα καὶ φθάνει μέχρι τῆς παραλίας. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς πλευρᾶς ὑψοῦται μικρὸς λόφος μετὰ λειψάνων ἀρχαίων τειχῶν. Καίτοι ἡ θέσις αὕτη εἶναι κατάφυτος ὑπὸ μεγάλων ἐλαιοδένδρων καὶ οὐδεμία ὑπάρχει πλησίον αὐτῆς ἀνθρωπίνη κατοικία, ἐν τούτοις ὀνομάζεται *Δεβρέντ*, ὅπερ οὐδόλως δύναται να παράγηται ἐκ τοῦ τουρκικοῦ, φαίνεται δὲ νὰ εἶναι παραφθορὰ τοῦ *Ἄντανδρος*, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ἐν ἐπιγραφῇ ἐντετειχισμένῃ ἀντιστρόφως ἔν τινι τζαμίῳ τοῦ ἀμέσως πλησίον κειμένου χωρίου *Ἀβγιλὰρ* ἀναφέρονται *Ἄντανδρος* καὶ *Πέλται* ὡς γείτονες πόλεις διχονοοῦσαι περὶ ὁρίων. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τὸν ποταμὸν *Μοναστὶρ - Τσάϊ*, πλησίον τοῦ Ἀβγιλάρ, εἶναι ὁμοίως ἡ τοποθεσία ἀρχαίας τινὸς πόλεως, δυνάμεθα μετὰ πολλῆς τῆς πιθανότητος να εἰκάσωμεν ὅτι τὸ Δεβρέντ εἶναι ἡ Ἄντανδρος καὶ ἡ τοποθεσία τοῦ Μοναστὶρ - Τσάϊ αἱ Πέλται. Τὸ προμνημονευθὲν χωρίον Ἀβγιλὰρ κεῖται 144 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἀναφερθεῖσαν ἐπιγραφήν, τὴν ἐντετειχισμένην ἐπὶ

Digitized by Google

τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ζαμίου, ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα τῶν διαιτητῶν, οἵτινες μετεκλήθησαν ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς ἐξομάλυνσιν τῆς μεταξὺ Ἀντάνδρου καὶ Πελτῶν διχονοίας ἕνεκα τῆς ἀμφισβητουμένης ὁροθετικῆς αὐτῶν γραμμῆς. Ἐκαλοῦντο δ' οὗτοι Σατύριος καὶ Δημήτριος καὶ ἐχώρισαν τόσον ἀκριβοδικαίως τὰ ὅρια, ὥστε ὁ λαὸς ἀμφοτέρων τῶν πόλεων ἀνήγειρεν εἰς αὐτοὺς ἀνδριάντας καὶ βάθρα χαλκᾶ μετ' ἐπιγραφῆς τιμητικῆς.

Ἐκτὸς τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἔν τινι αὐτόθι πηγῇ σῴζεται ἐντετειχισμένον μαρμάρινον ἀνάγλυφον, ἐφ' οὗ εἰκονίζονται δύο καθήμενα πρόσωπα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν ἐγείρει ζῷόν τι, πρὸς δὲ τὰ δεξιὰ ἵσταται ἀνήρ, ὅστις φαίνεται κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ κύπελλον, καλύπτεται δὲ τὸ ἔδαφος τῆς Ἀντάνδρου μέχρι σήμερον ὑπὸ θραυσμάτων ἑλληνικῶν ἀγγείων, καθὼς καὶ μεσαιωνικῶν. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ἡ πόλις κατῳκεῖτο μέχρι τῶν μεταγενεστέρων χρόνων. Ἐπίσης κατὰ τὴν ὁροτρίωσιν τοῦ ἐδάφους ἀνευρίσκεται πλῆθος ἀρχαίων νομισμάτων, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων εἶναι μακεδονικὰ καὶ ρωμαϊκὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ. Ἐκτὸς αὐτῶν ἀνευρίσκονται καὶ χάλκινα νομίσματα μεσαιωνικά. Τὰ σῳζόμενα παλαιότερα νομίσματα τῆς Ἀντάνδρου εἶναι τῶν ἐτῶν 350—300 π. Χ. Καὶ ἐπὶ μὲν τινων ἀργυρῶν νομισμάτων εἰκονίζεται κεφαλὴ γυναικεία, ἀναδεδεμένη διὰ ταινίας διασταυρουμένης, ἑτέρωθεν δὲ τετράγωνον ἔγκοιλον, ἡ ἐπιγραφὴ ΑΝΤΑΝ καὶ αἲξ πρὸ πίτυος, ἐπὶ ἄλλων δὲ κεφαλὴ λέοντος. Ἐπὶ δὲ τῶν χαλκῶν, ἔνθεν μὲν κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, ἑτέρωθεν δ' ἡ ἐπιγραφὴ ΑΝΤΑΝ μετὰ κεφαλῆς λέοντος. Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν τῆς Ἀντάνδρου νομισμάτων φέρεται μὲν ἡ ἐπιγραφὴ ΑΝΤΑΝΔΡΙΩΝ, εἰκονίζονται δ' ἐπ' αὐτῶν Ἀσκληπιὸς καὶ Ἀπόλλων, πρὸς δὲ καὶ Ἄρτεμις τῶν Ἀστύρων, μικρᾶς πόλεως μεταξὺ Ἀντάνδρου καὶ Ἀδραμυτίου, ἔνθα ὑπῆρχε περιώνυμος ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος. Ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων τῆς Ἀντάνδρου παράστασις εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος.

Ἡ Ἄντανδρος εἶχε κάλλιστον λιμένα, τὸν καλούμενον νῦν *Λιτζά*. Ὁ λιμὴν οὗτος εἶναι ὁ μόνος σχεδὸν λιμὴν τοῦ Ἀδραμυτηνοῦ κόλπου, ἀρχομένου κυρίως ἔνθεν μὲν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Γάργαρα, ἔνθεν δὲ ἀπὸ τῆς Πυρρᾶς ἄκρας. [Βλ. καὶ Β' 390 γ'.]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἡροδ.* VII, 42. *Θουκυδ.*, VIII, 108. *Στράβ.*, Γεωγρ φ., XIII, 606. *Pomp. Mela*, 1,18. *Virgil.*, Aeneid, 3 5 κ. ἑ. καὶ σχόλια εἰς Βιργιλίου Αἰνειάδα, III 6. *Στέφανος Βυζάντιος* (ἐν λ.). *Ph. Le Bas*, Inscriptions Grecques et Latines, 5e cahier, îles de la mer Égée, Paris, 1839 (ἐν ἐπιγραφαῖς Ἄνδρου). *Raoul Rochette*, Hist. critique des colonies Grecques, τ. Α' σ. 290 καὶ 293. *Hirschfeld* ἐν τῇ Real-Encyclopädie Paulys-Wissova. Stuttgart, 1894, 1, 2346. *B. V. Head*, Historia numorum, τ. Β, σ 41 ἑλλην. μετάφρ. *Ιω. Ν. Σβορώνου*. *Ἐρρίκου Σχλεῖμαν*, Περιήγησις ἀνὰ τὴν Τρῳάδα κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1881, μετάφρ. *Π. Γ. Καστριώτου*. *Michaelis Le Quien*, Oriens Christianus, τ. Α', Parisiis 1740, σ. 943. *Hergenrather*, Photius σ. 85. *Σ. Ἀριστάρχου*, Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Φωτίου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Λόγοι καὶ Ὁμιλίαι, τ. Α', ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1901, σ. ξγ'.

Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ—Δ. Π ΠΑΣΧΑΛΗΣ

Ἄντανδρος. —1) Στρατηγὸς τῶν Μεσσηνίων κατὰ τὸν α' μεσσηνιακὸν πόλεμον. Μετέσχε τῆς παρὰ τὴν Χαράδραν μάχης ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ κατὰ τὸ α' ἔτος τοῦ πολέμου καὶ ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ δεξιοῦ κέρατος κατὰ τὰς μάχας τῶν ἄλλων ἐτῶν ὑπὸ ἀρχηγὸν αὐτὸν τὸν βασιλέα Εὐφάην, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου προκινδυνεύων ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τῇ αὐτῇ μάχῃ κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπεσε καὶ ὁ *Εὐφάης*.

—2) Ἀδελφὸς τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἀγαθοκλέους. Ἦτο ὁ στρατηγὸς τῶν Συρακοσίων κατὰ τὸν ἐναντίον τῶν Βρεττίων πόλεμον (320 π. Χ.). Τοῦτον μὲ ἱκανὴν φρουρὰν ἀφῆκε νὰ φυλάττῃ τὰς Συρακούσας ὁ Ἀγαθοκλῆς, ὅτε κατὰ τὸ θέρος τοῦ 310 π. Χ ἔπλευσεν ἐναντίον τῆς Καρχηδόνος (βλ λ. Ἀγαθοκλῆς). Ὁ Ἄντανδρος εἶναι γνωστὸς ἰδίᾳ ὡς ἱστορικός, ἐξιστορήσας τὰ τῆς βασιλείας τοῦ ἀδελφοῦ του. Τὰ σχετικὰ ἀποσπάσματα συνεκέντρωσε καὶ ἐξέδωκεν ὁ Μύλλερος ἐν τοῖς Ἀποσπάσμασι τῶν Ἑλλήνων Ἱστορικῶν (F. H. G, II 382 κ. ἑξ.).

—3) Δύο Ἀθηναῖοι, εἷς Ἀραφήνιος καὶ εἷς Ἀναφλύστιος τὸν δῆμον. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀντανεμικός, *—ή, —όν*· ὁ κατὰ τοῦ ἀνέμου, ὁ προφυλάσσων ἀπὸ τοῦ ἀνέμου.

— **ἀντανεμικὰ δασικὰ μέτρα** *[Δασολ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἀπὸ δασονομικῆς καὶ ὑλωρικῆς ἀπόψεως λαμβανόμενα μέτρα κατὰ τοῦ ἀνέμου, πρὸς προφύλαξιν καὶ διάσωσιν τῶν δασῶν ἀπὸ τῶν ἀνεμορραγιῶν καὶ ἀνεμοανατροπῶν. Τὰ μέτρα ταῦτα κυρίως εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Διατηροῦμεν τὰς συστάδας τοῦ δάσους κλειστάς, ἤτοι πολὺ πυκνάς. 2) Εἰς τὰ μαστιζόμενα ὑπὸ τῶν ἀνέμων δάση δὲν διεξάγομεν ὑλοτομίας ἀλλ' ἐπιδιώκομεν τὴν ἀνανέωσιν καὶ ἀναγέννησιν τῶν συστάδων ἢ ἐν γένει τὴν ἀνανέωσιν καὶ ἀναγέννησιν ὁλοκλήρου τοῦ δάσους διὰ τῆς διεξαγωγῆς βαθμιαίων καὶ διαδοχικῶν ὑλοτομιῶν ἢ τοιούτων κατ' ἐπιλογήν. 3) Διατηροῦμεν πέριξ τῶν νεαρῶν συστάδων ἀντανεμικοὺς μανδύας. 4) Ἱδρύομεν μικτὰς ἐκ κωνοφόρων καὶ πλατυφύλλων δένδρων συστάδας. 5) Διεξάγομεν τὴν ὑλοτομίαν εἰς τὰ δάση τὰ ἀπειλούμενα ὑπὸ τῶν ἀνέμων κατὰ ζώνας. Καί, τέλος, λαμβάνομεν γενικώτερα προφυλακτικὰ μέτρα, ἤτοι: α) ἀποστραγγίζομεν τὰ ὑγρὰ ἐδάφη· β) φυτεύομεν, προκειμένου περὶ φυομένης φυτείας, δυνατὰ καὶ ἰσχυρὰ φυτά· γ') κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν φυτειῶν φυτεύομεν ἀναμὶξ βαθύρριζα καὶ ἐπιπολαιόρριζα φυτὰ ἐκ κωνοφόρων καὶ πλατυφύλλων δένδρων, δηλ. ἐγκαθιστῶμεν ἀντανεμικοὺς μανδύας· δ') ἀραιώνομεν ἐνωρὶς τὰς συστάδας καὶ ἀποκλαδοῦμεν προσεκτικὰ τὰ δένδρα τῶν ἀντανεμικῶν φυτειῶν ε') τὴν ὑλοτομίαν τῶν ὡρίμων πρὸς ὑλοτομίαν συστάδων διεξάγομεν πάντοτε ἐναντίον τῆς φορᾶς τοῦ ἀνέμου καὶ στ') προσπαθοῦμεν ὥστε αἱ κλάσεις ἡλικιῶν τοῦ δάσους νὰ εἶναι εἰ δυνατὸν κανονικῶς τεταγμέναι, δηλαδὴ ἡ ἡλικιωμένη νὰ προέχῃ τῆς ἀμέσως νεωτέρας καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς· ὅπου τὸ τοιοῦτον δὲν ὑπάρχει προσπαθοῦμεν νὰ διανοίξωμεν διαχωριστικὰς λωρίδας πλάτους 12—15 μέτρων, 20 ἢ 30 ἔτη πρὸ τῆς τελικῆς ὑλοτομίας τῆς ἡλικιωμένης συστάδος καὶ ἰδίως πρὸς ἀνατολάς, ἵνα προστατεύσωμεν τὴν νεωτέραν συστάδα τῶν κειμένων πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τὴν ἀπότομον ἀπελευθέρωσίν της πρὸς δυσμάς. Διὰ τῆς διανοίξεως τῶν τοιούτων διαχωριστικῶν ζωνῶν τὰ μὲν ἀκμαῖα δένδρα τῆς νεωτέρας συστάδος ὠθοῦνται εἰς τὸ νὰ δημιουργήσουν ἀντανεμικοὺς μανδύας, ἡ δὲ καλλιεργηθεῖσα συστὰς μεταβάλλεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς προστατευτικὸν μανδύαν (βλ. καὶ ἀνεμορραγίαι). Π. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ἀντανέμιος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· ὁ ἐναντίον τοῦ ἀνέμου, ὁ ἀντανεμικός.

— **ἀντανέμιος σύνδεσμος** *[Δομικ.]*. Εἶναι σπουδαιότατον μέρος τῆς κατασκευῆς μιᾶς στέγης ξυλίνης ἢ σιδηρᾶς ἢ μιᾶς γεφύρας. Ἔχει σκοπὸν νὰ συνδέσῃ πρὸς ἄλληλα τὰ ζευκτά, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν γεωμετρικὴν στερεότητα τῆς κατασκευῆς ἐν τῷ χώρῳ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ παραλάβῃ τὰς δυνάμεις αἵτινες δρῶσι καθέτως τῷ ἐπιπέδῳ τῶν ζευκτῶν. Ἐπίσης χρησιμεύουν καὶ διὰ τὴν ἀκριβῆ τοποθέτησιν τῆς κατασκευῆς (πρβλ. γέφυραι, στέγαι κλπ.).

Εἰς τὰς στέγας κατὰ κανόνα τοποθετεῖται ὁ ἀντανέμιος σύνδεσμος παρὰ τὸ ἄνω πέλμα ἔνθα ἡ πίεσις τοῦ ἀνέμου ἄμεσος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει διαμορφοῦται δικτύωμα, ἐν ᾧ αἱ τεγίδες τῆς στέγης ἀποτελοῦν τοὺς ὀρθοστάτας, αἱ δὲ διαγώνιοι προστίθενται ἰδιαιτέρως, κατασκευαζόμεναι ἐξ ἐλασμάτων κυκλικῆς, ὀρθογωνίου ἢ γωνιακῆς διατομῆς.

Εἰς τὰς γεφύρας οἱ ἀντανέμιοι σύνδεσμοι ἐλαττοῦσι καὶ τὸ μῆκος λυγισμοῦ ἐνίων θλιβομένων μερῶν. Πᾶς κόμβος ἀνήκων εἰς τὸ θλιβόμενον πέλμα καὶ πᾶς κόμβος ὑποκείμενος εἰς ὁριζοντίους δυνάμεις καθέτως τῷ ἄξονι τῆς γεφύρας στερεοῦται καταλλήλως διὰ τῶν ἀντανεμίων συνδέσμων ἢ ἄλλων ὁριζοντίων τοιούτων. Αἱ μεγαλύτεραι ὁριζόντιοι δυνάμεις προκαλοῦνται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, τῆς λοξοειδοῦς κινήσεως τῶν ὀχημάτων καὶ τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως. Ἡ διάταξις τῶν ἀνταγεμίων συνδέσμων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θέσεως τοῦ καταστρώματος ὡς πρὸς τὰς κυρίας δοκοὺς καὶ ἐκ τοῦ ὕψους αὐτῶν. Οὕτω δύναται νὰ τεθῇ εἷς ἢ δύο ἀντανέμιοι. Συνηθέστατα συνοδεύονται ὑπὸ ἐγκαρσίων συνδέσμων (κατακορύφων).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Foerster*, Die Eisenkonstrucktionen Kap. III § 49, 52, 70. *Kersten*, Eisenhochbau σελ. 243 κ.ἑ. *Schaper*, Eiseme Brücken bcsh. XI *Müller Breslau*, Gr. Statik II B. 2 Absch. X καὶ Hütte III ἔκδ. 24 σελ. 1158 ἕως 1 63.

Κ. ΔΙΓΚΑΣ

Ἀντανκάρα *[Γεωγρ.]*· βλ. Ἀνκάρα.

Ἀντανκάραι (Antankares). Λαὸς τῆς Μαδαγασκάρης κατοικῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀνκάρα καὶ ἔχων μεγάλην συγγένειαν πρὸς τοὺς Κάφφρους.

Ἀντανορίδαι· βλ. Ἀντηνορίδαι.

Ἀντανόσσαι (Antanosses). Λαὸς τῆς Μαδαγασκάρης κατοικῶν τὴν περιοχὴν Ἀνόσσι (βλ. λ.)

Ἀντὰνς (Andance). Πολίχνη τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἀρντὲς (Ardèche) ἐπὶ τοῦ Ροδανοῦ, ἔχουσα ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν.

Ἀντὰντ *[Διεθν.]*· βλ. Συνεννόησις.

Ἀνταντὰ (Ras Andaddà) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Τὸ νοτιοανατολικὸν κέρας (πλάτ. 15° 01' Β, μῆκ. 40° 31' Ἀν., χάρτης ἀγγλικὸς 164: Massawa channel) τοῦ μεγάλου ὅρμου *Χαουακὶλ* (Howakil) τῆς ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ ἰταλικῆς ἀποικίας τῆς Ἐρυθραίας. Σ. Ε. Λ

ἀντάντε (andante) *[Μουσ.]*. Προσδιορισμὸς ρυθμικῆς ἀγωγῆς=*μετρίως, ἀργά* Τὸ ὑποκοριστικὸν *ἀνταντίνο* (andantino) δηλοῖ ἀγωγὴν ταχυτέραν. Πολλάκις ἡ λέξις αὕτη χρησιμεύει ὡς τίτλος εἰδικοῦ τινος συνθέματος: *Andante in fa* (op. 53 *Μπετόβεν*).

Ἀντάνωρ (ὁ). Ὄνομα Ἠλείου τινὸς φερομένου παρὰ Πολυβίῳ (5, 94, F).

ἀντάξιος, *—α, —ον*· ἄξιος, ἁρμόζων, πρέπων: «ἀντάξιος τοῦ πατρός,—τῶν προσδοκιῶν μας» || ἰσότιμος, ἰσοδύναμος: «πᾶς ὁ ἐπὶ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸς ἀρετῆς οὐκ ἀντάξιος».—Ἐπίρρ. **ἀνταξίως**: «κερδίζει ἀνταξίως τῶν κόπων του». Β. Φ.

Ἀντάπ. Ὑποδιοίκησις *(καζᾶς)* τοῦ τουρκικοῦ Νομοῦ *Ἐρζερούμ*, ὑπαγομένη εἰς τὴν διοίκησιν *Βαγιαζίτ*, ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων τῆς Τουρκίας διεκδικηθείσῃ χώρᾳ. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς ὑποδιοικήσεως Ἀλασκερδ, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς ὑποδιοικήσεως Διαδίν, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Βὸν καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς διοικήσεως Ἐρζερούμ. Εἶναι χώρα ὀρεινὴ ἔχουσα ὑψηλὰ ὄρη, προεκτάσεις τοῦ Ἀλᾶ-δὰγ καὶ τοῦ Μπὶν-γκιὸλ-δάγ. Τὰ ἐκ τούτων καταφερόμενα ὕδατα χύνονται εἰς τὸν Μουρὰτσοῦ (Ἀνατολικὸν Εὐφράτην), ὅστις διασχίζει τὴν ὑποδιοίκησιν ἐκ ΒΑ πρὸς τὰ ΝΔ. Ὁ καζᾶς οὗτος διαιρεῖται εἰς 3 δήμους καὶ ἀριθμεῖ 79 χωρία μὲ 6500 κατοίκους, ὅλους σχεδὸν Μουσουλμάνους ἐκτὸς ὀλίγων (ἄλλοτε) Ἀρμενίων. Ἕδρα τοῦ καϊμακάμη (ὑποδιοικητοῦ) εἶναι ἡ *Τουλάχ*, ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου. Οἱ κάτοικοι καλλιεργοῦσι σιτηρὰ καὶ λαχανικά, ἀσχολοῦνται δὲ καὶ εἰς τὴν ἐκτροφὴν ἵππων, βοῶν καὶ προβάτων, διότι ὑπάρχουσιν ἐν τῇ χώρᾳ πολλὰ λιβάδια. Ν. Μ.

ἀνταπαίτησις (ἡ)· ἀντίθετος ἀπαίτησις, ἀπαίτησις ἀνατρέπουσα ἀντίθετον ἀπαίτησιν.

— *[Νομ.]*· βλ. ἀπαίτησις.

ἀνταπαιτῶ· ἀπαιτῶ ἀντιθέτως, ἀπαιτῶ παρ' ἐκείνου ὅστις ἀπαιτεῖ παρ' ἐμοῦ.

ἀνταπάντησις (ἡ)· ἀπάντησις πρὸς ἀπάντησιν.

ἀνταπαντῶ· ἀπαντῶ εἰς ἄλλην ἀπάντησιν. ὑπαντῶ μὲ τὴν σειράν μου.

ἀνταπειλῶ *(—έω)*· ἐπίσης ἀπειλῶ, ἀπειλῶ τὸν ἀπειλοῦντά με.

ἀνταπεργία· ἡ εἰς ἀπόκρουσιν ἢ πρόληψιν ἀπεργίας διακοπὴ ἐργασιῶν. Ἀπεδόθη οὕτω τὸ *lock aout*. (Βλ. ἀνεργία, ἀπεργία.)

ἀνταπεργιακός· ὁ ἐναντίον τῆς ἀπεργίας κατάλληλος: «ἀνταπεργιακὴ δύναμις», «ἀνταπεργιακὰ μέσα».

ἀνταπεργὸς (ὁ, ἡ)· ὁ ἐναντίον τοῦ ἀπεργοῦ (ἐννοεῖται: ἐργάτου) ὁ ἀναλαμβάνων τὴν ἐργασίαν ἀπεργοῦ ἑτεροεπαγγελματίας || ἐναλλάσσεται ἐνίοτε μὲ τό: ἀπεργοσπάστης (βλ. λ.).

ἀντάπηξ (Antapex) *[Ἀστρ.]*· βλ. ἀντικόρυμβος.

ἀνταποδεικνύω· ἀποδεικνύω τὸ ἐναντίον τινός.

ἀνταπόδειξις (ἡ)· ἡ ἀπόδειξις τοῦ ἐναντίου πρός τι.

— *[Νομ.]*· βλ. ἀπόδειξις.

ἀνταποδίδω· καὶ ἀρχ. *ἀνταποδίδωμι, ἀόρ. ἀνταπέδωκα* ἢ *ἀνταπέδωσα*· ἀποδίδω τὰ ὅμοια: «ἀνταποδίδω τὴν εὐεργεσίαν,—τὴν φιλανθρωπίαν,—τὴν ὕβριν,—τὸν χαιρετισμόν»· «ἀνταποδίδω τὴν ἐπίσκεψιν», ἀντεπισκέπτομαι || ἀνταμείβω, βραβεύω: «ὁ θεὸς νὰ σοῦ τὸ ἀνταποδώσῃ». Β. Φ

ἀνταπόδοσις (ἡ)· ἀπόδοσις τῶν ὁμοίων: «ἡ ἀνταπόδοσις τῆς εὐεργεσίας,—τοῦ χαιρετισμοῦ» || ἀνταμοιβή, ἀντεκδίκησις.

— [ΡΗΤΟΡ.] Ἐν τῇ ρητορικῇ καλεῖται *ἀνταπόδοσις* τὸ σχῆμα λόγου, καθ' ὃ τὰ μέρη ἢ κῶλα τῶν χάριν τῆς ἐνεργείας τοῦ λόγου χρησιμοποιουμένων εἰκόνων καὶ παραβολῶν, ἀνταποκρίνονται πλήρως πρὸς τὰ μέρη ἢ κῶλα τῶν πραγμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐλήφθησαν αἱ εἰκόνες ἢ παραβολαὶ αὗται. Τοιοῦτο σχῆμα εἶναι ἐπὶ παραδείγματι, τὸ τοῦ Αἰσχύλου: «Ὥσπερ γὰρ τὴν μέλιτταν ὁρῶμεν ἐφ' ἅπαντα μὲν τὰ βλαστήματα καθιζάνουσαν, ἀφ' ἑκάστου δὲ τὰ βέλτιστα λαμβάνουσαν, οὕτω δεῖ καὶ τοὺς παιδείας ὀρεγομένους μηδενὸς μὲν ἀπείρως ἔχειν, πανταχόθεν δὲ τὰ χρήσιμα συλλέγειν» (*Αἰσχ.* κατὰ Κτησιφῶντος 199. Δημ. λόγ. 1, 15).

—[ΗΘΙΚ.] Ἀνταπόδοσις εἶναι ἡ ἀμοιβὴ διὰ γενομένην εὐεργεσίαν καὶ ἡ τιμωρία διὰ πραχθεῖσαν κακοποιίαν. Ἡ ἰδέα τῆς ἀνταποδόσεως εἶναι ἀρχαία· ὡς λαϊκὴ δοξασία ἦτο στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνταποδόσεως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀντελαμβάνοντο ὡς νόμον τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, διὸ καὶ τὴν ἐθεοποίησαν, λατρεύσαντες αὐτὴν ὡς *Δίκην*, ὡς *Νέμεσιν*, ὡς *Χάριτας* (βλ. *Ἀριστ.* Ἠθ. Νικ. Ε' 5, 10). Ἐν τῇ ἐρεύνῃ τῆς ἐννοίας τῆς ἀνταποδόσεως προβάλλουν τὰ ζητήματα:

Α') Ὑπὸ τίνος πρέπει νὰ γίνηται ἡ ἀνταπόδοσις;

α) Ἀνταπόδοσις εὐεργεσίας: Κατὰ τὴν ἀνέκαθεν κρατοῦσαν ἠθικὴν ἀντίληψιν, πᾶσαν εὐεργεσίαν ὀφείλει νὰ **ἀνταποδίδῃ** αὐτὸς ὁ εὐεργετηθείς, ἐφ'

Digitized by Google

όσον δύναται. Τὴν εὐεργεσίαν δύναται νὰ ἀνταποδίδῃ καὶ τρίτος τις ἢ καὶ ἡ κοινωνία, ὅταν ταύτην δὲν δύναται νὰ ἀνταποδώσῃ ὁ εὐεργετηθείς. Οὕτω τὸ κοινὸν πολλάκις ἀμείβει τὸν μετὰ κινδύνου τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς σπεύσαντα εἰς σωτηρίαν κινδυνεύσαντος.

β) Ἀνταπόδοσις κακοποιίας: Ἡ ἀνταπόδοσις τῆς κακοποιίας δύναται νὰ γίνηται 1) ὑπὸ τοῦ ἀδικηθέντος, 2) ὑπὸ τοῦ ἀδικήσαντος, 3) ὑπὸ τρίτου τινός.

1) Κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἠθικοθρησκευτικὴν ἀντίληψιν ἡ ἀνταπόδοσις τῆς κακοποιίας ἔπρεπε νὰ γίνηται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κακῶς παθόντος. Οὕτως οἱ Πυθαγόρειοι ἐδίδασκον «δίκαιον εἶναι ἅ τις ἐποίησεν, ταῦτ' ἀντιπαθεῖν», ὁ δὲ Μωσαϊκὸς νόμος ἀπῄτει «ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος». Πρῶτος ὁ Σωκράτης ἐδίδαξεν, ὅτι καὶ ἀδικούμενός τις δὲν πρέπει νὰ ἀνταδικῇ, διότι καὶ τὸ ἀνταδικεῖν εἶναι ἀδικεῖν, ὅπερ οὐδαμῶς ἐπιτρέπεται (*Πλάτ.* Κριτ.). Εἰς τὴν ὑψίστην βαθμίδα προήγαγε τὴν ἠθικὴν ἀντίληψιν ὁ Χριστιανισμός, διδάξας, ὅτι οὐ μόνον «κακὸν ἀντὶ κακοῦ» δὲν πρέπει νὰ ἀνταποδίδωμεν ἀλλὰ καὶ «καλὸν ἀντὶ κακοῦ» νὰ κάμνωμεν.

Κατὰ ταῦτα ἡ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀδικηθέντος γινομένη ἀνταπόδοσις ἀποδοκιμάζεται, διότι λαμβάνουσα τὴν μορφὴν *ἐκδικήσεως*, ἀντιστρατεύεται εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τοῦ δικαίου· διότι, μετὰ πάθους γινομένη, ὑπερβαίνει τὸ προσῆκον μέτρον, ἐμφανιζομένη ὡς *ἀδικία*, ἥτις νέαν θὰ ἀπῄτει ἀνταπόδοσιν. Οὕτως ἡ ἐκδίκησις καὶ ἡ ἀντεκδίκησις θὰ ἠδύνατο νὰ διαιωνίζεται, ἐν δὲ τῇ κοινωνίᾳ οὐχὶ τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἀγάπη, ἀλλὰ τὸ μῖσος καὶ ἡ βία θὰ ἐβασίλευον.

2) Ἐν τῇ περιπτώσει καθ' ἣν ἡ ἀνταπόδοσις τῆς κακοποιίας γίνεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀδικήσαντος, ἐμφανίζεται αὕτη ὑπὸ δύο μορφάς, ὡς *ἱκανοποίησις* καὶ ὡς *ἐξαγνισμός*.

α) Ἱκανοποίησις. Πολλάκις ὁ ἀδικήσας, συναισθανόμενος λύπην διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ διαπραχθέν, μεταμελεῖται καί, πρὸς ἐξουδετέρωσιν αὐτοῦ, κάμνει εἰς τὸν ἀδικηθέντα ἀγαθόν τι, ἴσον πρὸς τὴν προτέραν ἀδικίαν· ἡ τοιαύτη ἀνταπόδοσις καλεῖται *ἱκανοποίησις*. Διὰ ταύτης ἡ μεταξὺ τῶν δύο προσώπων σχέσις ἐπανέρχεται εἰς τὴν προτέραν της ἰσορροπίαν. Διὰ τοῦτο ἡ ἱκανοποίησις συμφωνοῦσα μᾶλλον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Χριστιανικῆς ἠθικῆς, ἥτις στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀγάπης, εἶναι ἡ ἀρίστη μορφὴ τῆς ἀνταποδόσεως.

β) Ἐξαγνισμός. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ μεγάλα ἀδικήματα, ἐν οἷς οὐδεμία ἱκανοποίησις χωρεῖ διότι οὐδὲν ἀγαθὸν δύναται νὰ ἀντισταθμίσῃ τὸ ἐξ αὐτῶν προκῦψαν κακόν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἀδικήσας, μεταμελούμενος καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν ἀδικηθέντα, ἀποφασίζει νὰ ἀνταποδόσῃ αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν τὸ ἀντίρροπον τοῦ διαπραχθέντος ἀδικήματος κακόν. Ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην ἡ ἀνταπόδοσις ἐμφανίζεται ὡς *ἐξαγνισμός*. Οὗτος συμφωνεῖ μᾶλλον πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ καὶ Ρωμαϊκοῦ κόσμου καὶ ἀπαντᾷ ἰδίως εἰς τὴν τραγικὴν ποίησιν. Ὁ τοιοῦτος ἐξαγνισμὸς διεγείρει ἐν τῇ ψυχῇ μικτὸν συναίσθημα: χαίρομεν διὰ τὴν μεταμέλειαν τοῦ θύματος, ἀλλὰ καὶ λυπούμεθα διὰ τὸν τραγικὸν τοῦ ἐξαγνισμοῦ τρόπον. Διὰ τοῦτο ὁ τοιοῦτος ἐξαγνισμὸς δὲν ἱκανοποιεῖ τελείως τὴν ἠθικὴν συνείδησιν. Πολὺ ὀλιγώτερον ἱκανοποιεῖ ταύτην ὅταν ὁ ἀδικήσας εἶναι κοινὸς ἐγκληματίας, ὅστις, ἀφοῦ πολλὰ ἁμαρτήματα διέπραξε, θέτει τέρμα εἰς τὸν βίον του ἀποστρεφόμενος τὸ ζῆν (βλ. *Ἀριστ.* Ἠθ. Νικ. Θ' 4, 40).

3) Ἐπειδὴ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα ἡ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀδικηθέντος γινομένη ἀνταπόδοσις ἀποδοκιμάζεται, ἡ ἱκανοποίησις δὲν εἶναι πάντοτε δυνατή, ὁ δὲ ἐξαγνισμὸς δὲν ἱκανοποιεῖ τελείως τὴν ἠθικὴν συνείδησιν, παραμένει δὲ ἡ ἠθικὴ ἀπαίτησις τῆς ἀνταποδόσεως, ἀναγκαία ἀποβαίνει ἡ ἐπέμβασις τρίτου προσώπου, τὸ ὁποῖον, ἀμερολήπτως κρῖνον, θὰ ὁρίσῃ ποία καὶ πόση βλάβη πρέπει νὰ ἀνταποδοθῇ. Τὸ τρίτον τοῦτο πρόσωπον εἶναι *ὁ δικαστής*, ὅστις, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, «οἷον δίκαιον ἔμψυχον ὤν» ὁρίζει κατὰ τὸ ἰσχῦον δίκαιον τὴν προσήκουσαν εἰς τὸν ἀδικήσαντα *ποινήν*.

Β') Πῶς, ἤτοι διὰ ποίας πράξεως πρέπει νὰ γίνεται ἡ ἀνταπόδοσις; Ἀκριβὴς καθορισμὸς τῆς πράξεως, διὰ τῆς ὁποίας ἑκάστοτε πρέπει νὰ γίνεται ἡ ἀνταπόδοσις δὲν δύναται νὰ γίνῃ. Τοῦτο μόνον ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι προκειμένου μὲν περὶ κακοποιίας, ὁ καθορισμὸς τῆς *ποινῆς* πρέπει νὰ ἀφήνεται εἰς τρίτον πρόσωπον, εἰς τὸν ἁρμόδιον δικαστήν. Προκειμένου δὲ περὶ εὐεργεσίας, ἡ ἐκλογὴ τῆς πράξεως διὰ τῆς ὁποίας αὕτη θὰ ἀνταποδοθῇ, πρέπει νὰ ἀφήνεται εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ εὐεργετηθέντος. Οἱ Πέρσαι οὐχ ἧττον οὐ μόνον ἠθικῶς ἀπεδοκίμαζον «τὸν δυνάμενον χάριν ἀποδιδόναι μὴ ἀποδιδόντα δὲ» (*Ξεν.* Κυρ. Παιδ.) ἀλλὰ καὶ ἐτιμώρουν αὐτὸν αὐστηρῶς. Περὶ ὑψίστων ἠθικῶν ἀγαθῶν προκειμένου, τῶν ὁποίων ἀντάξια ἄλλα ἀγαθὰ δὲν ὑπάρχουν, ἀπομένει ἡ ἀγάπη διὰ τῆς ἀγάπης καὶ ἡ πίστις διὰ τῆς πίστεως νὰ ἀνταποδίδηται. Α. Π. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

— [ΠΟΙΝ. ΔΙΚ.] Ἐν ταῖς περὶ τῆς ποινῆς θεωρίαις, ἔνθα ἀνήκει καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν λεγομένων «ἀπολύτων» θεωριῶν (absolutio ab effectu), ἡ σκέψις τῆς *ἀνταποδόσεως* ἀνακύπτει ἐπανειλημμένως ὡς θεία, ἠθικὴ καὶ νομικὴ τοιαύτη. Κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς θείας ἀνταποδόσεως, ἧς κυριώτερος ἀντιπρόσωπος ὁ Stahl (die Philosophie des Rechtes 1878), ἡ Πολιτεία, ἥτινι τὸ δικαίωμα τοῦ κολασμοῦ εἶναι δεδομένον ἄνωθεν, ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἐγκληματίαν, ἐγείραντα θρασεῖαν τὴν κεφαλὴν κατὰ τῆς αὐθεντίας αὐτῆς, σωματικόν τι κακὸν οὐχὶ πρὸς ἐκδίκησιν, ἀλλὰ διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ἀκαταλύτου καὶ αἰωνίας ἠθικῆς τάξεως, ἥτις δὲν ἀνέχεται τὴν νίκην τῆς παρανόμου βουλήσεως. Ἡ ἀνταποδίδουσα δικαιοσύνη εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῆς αὐθεντίας τῆς ἠθικῆς ἐξουσίας διὰ τῆς ἐκμηδενίσεως ἢ ἐπιβολῆς κακοῦ εἰς τὸν ἀντάρτην, διότι νόμος αἰώνιος τῆς δικαιοσύνης εἶναι ὅπως τὸ κακὸν ἐπακολουθῇ ἀπαρεγκλίτως ἡ ποινή. Τῆς σκέψεως τῆς ἠθικῆς ἀνταποδόσεως κυριώτερος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ Κάντιος ἐν τῇ κριτικῇ τοῦ πρακτικοῦ λόγου (1788), ἔνθα διδάσκεται ὅτι ἡ ποινὴ ὡς συνέπεια τῆς παραβιάσεως τοῦ ἠθικοῦ νόμου εἶναι κατηγορηματικὴ προσταγὴ τοῦ πρακτικοῦ λόγου. Ὡς ἀποδοκιμασίαν ἐκ μέρους τοῦ ἠθικοῦ νόμου θεωρεῖ τὴν ἀνταπόδοσιν καὶ ὁ v. Bar. Ἀντιπρόσωπος τῆς νομικῆς ἀνταποδόσεως εἶναι ὑφ' ἑνὸς πάλιν ὁ Κάντιος, διδάξας ἐν Metaph. Anfangsgr. der Rechtsl. (1797), ὅτι ἡ δικαστικὴ ποινὴ (poena forensis), ἥτις διακρίνεται τῆς φυσικῆς ποινῆς, οὐδέποτε δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον τῆς προαγωγῆς συμφερόντων εἴτε αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐγκληματίου εἴτε τῆς κοινωνίας. Ὁ ποινικὸς νόμος εἶναι κατηγορηματικὴ προσταγὴ τοῦ πρακτικοῦ λόγου, ἡ δὲ δημοσία δικαιοσύνη λαμβάνει ὡς ἀρχὴν καὶ μέτρον τὴν ἀνταπόδοσιν, ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ Jus talionis. Ἡ δικαστικὴ ποινὴ πρέπει νὰ ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ἐγκληματίαν, διότι ἐγκλημάτησε. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Hegel, καθ' ὃν ὁ ἐγκληματίας προσβάλλει τὸ Δίκαιον ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ, ἀσκῶν καταναγκασμόν, καὶ ταυτοχρόνως ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτόν, ἀξιῶν ἐλευθερίαν ἣν ἀρνεῖται παρὰ τοῖς λοιποῖς. Πρὸς τὴν ἄρνησιν ταύτην τοῦ ἐγκληματίου ἀνταποκρίνεται ἡ ἄρσις τοῦ καταναγκασμοῦ διὰ καταναγκασμοῦ, ἡ ἀνταπόδοσις. Ὁ ποινικὸς καταναγκασμὸς ἀρνεῖται τὴν ἐν τῷ ἐγκλήματι περιεχομένην ἄρνησιν καὶ ταυτοχρόνως καταφάσκει τὴν οὐσίαν τοῦ Δικαίου. Ἐν τῷ νεωτέρῳ ποινικῷ Δικαίῳ ἡ σκέψις τῆς νομικῆς ἀνταποδόσεως προσλαμβάνει ἑτέρας μορφάς. Οὕτω π. χ. κατὰ Binding ὁ ἐγκληματίας θέτει κατέναντι τοῦ νόμου ζήτημα δυνάμεως. Ὁ νόμος τῷ ἀπαντᾷ διὰ τοῦ καταναγκασμοῦ, ὅπως ὑποταχθῇ εἰς τὴν βούλησιν ἢ τὴν αὐθεντίαν του. Ἡ ποινὴ εἶναι ἀνταπόδοσις τοῦ κακοῦ διὰ κακοῦ, νίκη τῆς δυνάμεως τοῦ νόμου κατὰ τοῦ ἐνόχου, θρίαμβος αὐτοῦ διότι αἴρει κατὰ προσέγγισιν μίαν προσβολήν. Ἡ ἔννοια τῆς ἀνταποδόσεως, παρὰ τὰς ποικίλας περὶ αὐτῆς ἀντιλήψεις, ἀναγνωρίζεται σήμερον γενικῶς ὅτι ἐξηγεῖ τὴν οὐσίαν τῆς ποινῆς. Ἡ ποινὴ εἶναι ἀνταπόδοσις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Kant*, ἐκδ. *Kirchmann* τόμ. III Metaphysik der Sitten 172 ἑπ. *Hegel*, Philosophie des Rechtes 91 ἑπ. Berlin 1821. Ἐπίσης πρβλ. ἰδίως *Binding*, Grundriss 213 ἑπ., καὶ v. *Bar*, Handbuch I 201 ἑπ. Ἐπίσης *Τζωρτζόπουλος*, περὶ τῆς ἐνοχῆς 25. Χ. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] Μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῶν διεθνῶν ἐθίμων ἐπιτρεπομένων μέσων ἥσσονος βίας, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ Κράτος τι κατ' ἄλλου, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ἀνόρθωσιν προσγενομένης αὐτῷ βλάβης ἢ ἄλλης ζημίας, ἐκτὸς τῆς *ἀντεκδικήσεως* συγκαταλέγεται καὶ ἡ *ἀνταπόδοσις*. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον ἐννοεῖται τὸ μέσον ἐκεῖνο τῆς ἥσσονος βίας, διὰ τοῦ ὁποίου Κράτος τι ἀπαντᾷ ἐφ' ὡρισμένων πράξεων τοῦ ἄλλου δι' ἀναλόγων τῆς αὐτῆς φύσεως, μὲ σκοπὸν ὅπως στερήσῃ τὸ ἀντίπαλον Κράτος προνομίων τινῶν ἀναλόγων πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τοῦτο ἐστερήθη ἐξ αἰτίας τοῦ ἑτέρου, ἢ προξενήσῃ αὐτῷ ζημίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν ὑπὸ τούτου εἰς αὐτὸ προξενηθεῖσαν. Ἡ ἀνταπόδοσις δύναται ν' ἀφορᾷ εἴτε τὸ ἀντίπαλον Κράτος ὡς τοιοῦτον, εἴτε τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ, ἀναλόγως πάντοτε πρὸς τὴν φύσιν, τὸ εἶδος τοῦ μέτρου ἐκείνου, λόγῳ τοῦ ὁποίου προκαλεῖται ἡ ἀνταπόδοσις. Οὕτως ἡ ἀνταπόδοσις δυνατὸν νὰ ἐκδηλωθῇ εἴτε: α') διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Κράτους, μεθ' οὗ ἡ ἔρις ἡ προκαλέσασα τὴν ἀνταπόδοσιν, β') διὰ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ ἐκτελεστηρίου τῶν διαφόρων προξένων, γ') διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ δασμολογίου δυνάμει τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου παρὰ τὰς ὑφισταμένας ἐμπορικὰς κλπ. συνθήκας, τῶν ὁποίων ἡ ἰσχὺς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἀτονεῖ, καὶ δ') διὰ τῆς ἀπελάσεως τῶν ὑπηκόων τοῦ Κράτους ἐκείνου μεθ' οὗ ἡ διένεξις. Η. Γ. Κ.

— «Ἀνταπόδοσις». Ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν Ἀθήναις. Ἔτος Α' 1872—1873.

ἀνταποδοτικός, *—ή, —όν*· ὁ τοιοῦτος ὥστε νὰ ἀνταποδίδῃ ἢ νὰ ἀνταποδίδεται, ὁ ἀνταποδίδων ἢ ὁ ἀνταποδιδόμενος. —Ἐπίρρ. **ἀνταποδοτικῶς**· κατ' ἀνταπόδοσιν.

ἀνταποκρίνομαι· ἀποκρίνομαι, ἀπαντῶ, ἀνταπαντῶ || συνηθ. ἀντιστοιχῶ, εἶμαι ὁμόλογος, εὑρίσκομαι ἐν ἀκολουθίᾳ, ἐν συμφωνίᾳ: «ὁ υἱὸς ἀνταπεκρίθη εἰς τοὺς κόπους καὶ τὰς προσπαθείας τοῦ πατρός;», «ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων δὲν ἀνταποκρίνεται πάντοτε εἰς τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν προαίρεσιν τοῦ νομοθέτου»· || καθόλου, εὑρίσκομαι εἰς ἀναλογίαν πρός τινα. Διὰ τοῦ ῥήματος τούτου ἀποδίδονται τὰ γαλλ. *répondre* καὶ *correspondre*. Β. Φ.

ἀνταπόκρισις (ἡ)· τὸ νὰ ἀνταποκρίνεταί τις, τὸ νὰ ἀπαντᾷ προκαλούμενος, ἀλληλογραφία· || εἰδικῶς *ἀνταποκρίσεις* λέγονται αἱ περιγραφικαὶ ἐπιστολαὶ περὶ προσώπων ἢ πραγμάτων, αἱ ὁποῖαι ἀποστέλλονται πρὸς τὸ κέντρον ἐκ διαφόρων τόπων· ἀπόδοσις τῆς γαλλ. *correspondance*. Β. Φ.

— ἀνταπόκρισις *[Μαθημ.]*· βλ. ἀντιστοιχία.

— *[Στρατηγ. Τακτ.]*. Ὁσάκις ἡ ἀπόστασις μεταξὺ δύο σημαινόντων κέντρων (π. χ. σταθμοῦ διοικήσεως μονάδος τινὸς ἀπὸ τοιούτου ἑτέρας μονάδος, ἢ σταθμοῦ διοικήσεως μονάδος τινὸς ἀπὸ κλιμακίου τινὸς τῆς μονάδος ταύτης, κτλ.) εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη, σχετικῶς πρὸς τὸν ἐκτελοῦντα τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν κέντρων τούτων ἔμψυχον σύνδεσμον, ἐγκαθίστανται ἐνδιάμεσοι σταθμοὶ ἀντικαταστάσεως τοῦ ἐμψύχου τούτου συνδέσμου, καλούμενοι *σταθμοὶ ἀνταποκρίσεως*.

Ἐπειδὴ ὁ ἔμψυχος σύνδεσμος εἶναι ἢ ἀνὴρ ἔφιππος ἢ δρομεὺς ἢ ποδηλάτης, δι' αὐτὸ οἱ σταθμοὶ ἀνταποκρίσεως ἐγκαθίστανται εἰς ἀποστάσεις ἀναλόγους πρὸς τὴν ἀντοχὴν τοῦ ἵππου, ἢ τοῦ δρομέως, ἢ τοῦ ποδηλατοῦντος ἀνδρός. Εἰς τὰς παλαιὰς ἐποχάς, καθ' ἃς τὸ μόνον μέσον συνδέσμου ἦτο τὸ ἔμψυχον, ἡ ἐγκατάστασις σταθμῶν ἀνταποκρίσεως ἦτο συνηθεστάτη. Ἐξαίρεσιν ἀπετέλεσεν ὁ Μέγας Ναπολέων ὅστις οὐδέποτε ἐγκατέστησε σταθμοὺς ἀνταποκρίσεως, ἀλλ' ἔστελλε πάντοτε ἐφίππους διαγγελεῖς ἀξιωματικοὺς ἀνταλλάσσοντας τὸν ἵππον κατὰ τὴν διὰ διαφόρων μονάδων διέλευσίν των, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἡ μεταβίβασις ἐγίνετο ἀρκετὰ ταχέως. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς μετέπειτα ἐποχάς, καθ' ἃς εἰσήχθη ἡ χρῆσις τοῦ τηλεγράφου ὡς μέσου συνδέσμου, οἱ σταθμοὶ ἀνταποκρίσεως δὲν ἔπαυσαν ἔχοντες μεγάλην χρησιμοποίησιν, καθ' ὅσον ὁ τηλέγραφος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξυπηρετῇ τὰς πολλαπλᾶς ἀνάγκας τῆς συνεννοήσεως. Διὰ τοῦτο κατὰ τοὺς πολέμους, Αὐστροπρωσσικὸν 1866 καὶ Γαλλογερμανικὸν 1870, καίτοι ὁ τηλέγραφος ἦτο ἐν εὐρυτάτῃ χρήσει, μολαταῦτα σταθμοὶ ἀνταποκρίσεως ἐγκαθίσταντο συχνότατα μεταξὺ τῶν γερμανικῶν μονάδων, τοῦτο δὲ διότι αἱ τηλεγραφικαὶ συγκοινωνίαι μόλις ἐπήρκουν διὰ τὴν συνεννόησιν μεταξὺ στραταρχείου (Μόλτκε) καὶ τῶν μεγάλων μονάδων (στρατιῶν, σωμάτων στρατοῦ).

Οἱ σταθμοὶ ἀνταποκρίσεως ἐξηκολούθησαν χρησιμοποιούμενοι καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη (Ἑλλ. Καν. Ἐκστρ. Ἱππ. 1906 § 8. Γερμαν. Καν. Ἐκστρ. Στρατ. 1908 § 91—94). Ἐπειδὴ ὅμως διαρκοῦντος τοῦ παγκοσμίου πολέμου, 1914—1918, ἐπῆλθε ραγδαία ἡ τελειοποίησις τῶν τεχνικῶν μέσων συνδέσμου (τηλέφωνον, ἀσύρματος, αὐτοκίνητον, ἀεροπλάνον, ταχυτηλέγραφος, ἅρμα ἀσυρμάτου κτλ.) τίθεται, κατὰ φυσικὴν συνέπειαν, ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ σήμερον ἡ δι' ἐμψύχου συνδέσμου συνεννόησις· ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ οἱ διὰ ταύτην σταθμοὶ ἀνταποκρίσεως. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ τεχνικὰ ταῦτα μέσα εἶναι πολύτιμα ἐφ' ὅσον ἡ τεχνική των λειτουργία δὲν διακόπτεται, εἴτε ἕνεκα αὐτομάτου προσωρινῆς βλάβης (ἀσύρματος, ἀεροπλάνον, κτλ.), εἴτε ἕνεκα βλάβης προελθούσης ἐκ βλημάτων ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ (κοπὴ συρμάτων τηλεφώνου, κτλ.), διὰ τοῦτο καὶ σήμερον ἀκόμη παρίσταται ἐνίοτε ἀνάγκη τῆς δι' ἐμψύχου συνδέσμου συνεννοήσεως, συνεπῶς δὲ καὶ τῶν διὰ ταύτην σταθμῶν ἀνταποκρίσεως, ὡς ἄλλως τε πολλάκις συνέβη κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον. Οἱ σύγχρονοι κανονισμοὶ (Γαλλ. Ἱππ. 1923 § 280, 284. Γερμαν. τοῦ ἀγῶνος 1923 § 629), ποιοῦνται μνείαν περὶ σταθμῶν ἀνταποκρίσεως δι' ἐφίππους, διὰ δρομεῖς καὶ διὰ ποδηλάτας. Καὶ ναὶ μὲν οἱ σταθμοὶ οὗτοι ὑποβοηθοῦσι τὰ μέγιστα τοὺς ἐμψύχους συνδέσμους, παρουσιάζουσιν ὅμως καὶ μειονεκτήματα, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι ὅτι ἐξασθενίζουσι τὸ ἱππικὸν καὶ ὅτι ἐν ἐδάφοις κατοικουμένοις ὑπὸ πληθυσμοῦ ἐχθρικῶς διακειμένου εἶναι δύσκολος ἡ ἐγκατάστασίς των.

Συγγραφεῖς τινες τῆς πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐποχῆς δὲν συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῶν σταθμῶν ἀνταποκρίσεως, ἅτε προτιμῶντες τὴν διὰ τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συνεννοήσεως, ἀρκουμένου εἰς τὴν ἐν ἀνάγκῃ ἀλλαγὴν τοῦ ἵππου (Ναπολεόντειος μέθοδος), ἐνισχύονται δ' εἰς τὴν γνώμην ταύτην ἐκ τοῦ ὅτι ὑπὸ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου ἐξετελέσθησαν πλεῖσται συνεννοήσεις τόσον κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 (παραδείγματα τοιαῦτα ἀρκετὰ παρέχει ὁ *Balck* ἐν τῇ *Τακτικῇ* του,—τόμος περὶ Ὑπηρεσίας πληροφοριῶν), ὅσον καὶ κατὰ τοὺς ἄλλους μεγαλυτέρους πολέμους. Ἀλλὰ καὶ οἱ Βαλκανικοί μας

Digitized by Google

πόλεμοι 1912—1913 παρέχουσιν ἀρκετὰ παραδείγματα συνεννοήσεως ἄνευ σταθμῶν ἀνταποκρίσεως, ὧν σπουδαιότερον τὸ ἑξῆς: Τὴν 25ην Ὀκτωβρίου 1912 ἡ Ταξιαρχία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἱππικοῦ διετάχθη νὰ πορευθῇ ἐκ Τεκελὶ πρὸς τὴν ὁδὸν Θεσσαλονίκης—Σερρῶν, ἵνα ἀποκόψῃ τὴν πρὸς Σέρρας ὑποχώρησιν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ τοῦ Χασὰν Ταξὶν πασᾶ· ἀναγνώρισίς τις ὅμως τῆς Ταξιαρχίας, σταλεῖσα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Σαριπαζάρ, συνηντήθη μετ' ἀποσπάσματός τινος ἐκ μιᾶς Σερβικῆς καὶ μιᾶς Βουλγαρικῆς ἴλης, παρ' οὗ ἐπληροφορήθη ὅτι διὰ τῆς ὁδοῦ Σερρῶν πορεύεται πρὸς Θεσσαλονίκην ἰσχυρὸν Βουλγαρικὸν στράτευμα. Ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ, ἐπισπεύσασα τότε τὴν πορείαν της, ἔφθασε τὴν ἑσπέραν τῆς 26ης Ὀκτωβρίου εἰς Γκιουβέσναν, ἔνθα εὗρεν ἐγκατεστημένον Βουλγαρικὸν στράτευμα. Ὁ διοικητὴς τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, θελήσας νὰ εἰδοποιήσῃ ἐσπευσμένως τὸν ἐν Τοψιν εὑρισκόμενον ἀρχιστράτηγον Διάδοχον Κωνσταντῖνον περὶ τῆς δολίας ταύτης προελάσεως τῆς 7ης Βουλγαρικῆς Μεραρχίας τοῦ Θεοδωρώφ, περὶ ἧς τὸ Ἑλληνικὸν Στρατηγεῖον εὑρίσκετο μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ, ἀνέθεσεν εἰς τὸν τότε ὑπίλαρχον *Στᾶμον Στάϊκον* τὴν μεταβίβασιν τῆς πληροφορίας ταύτης, μὲ τὴν ἐντολὴν ν' ἀκολουθήσῃ τὸ ἴδιον δρομολόγιον ὅπερ ἠκολούθησεν ἡ ταξιαρχία κατὰ τὴν πρὸς Γκιουβέσναν προχώρησίν της. Ὁ ὑπίλαρχος οὗτος διήνυσε κατὰ τὴν νύκτα 26—27 Ὀκτωβρίου, καὶ δὴ ὑπὸ ραγδαιοτάτην βροχήν, τὸ ἀπὸ Γκιουβέσνας μέχρι Τοψὶν διάστημα μετ' ἐπιστροφῆς, εὑρεθεὶς τὴν χαραυγὴν τῆς 27ης Ὀκτωβρίου εἰς Γκιουβέσναν κομιστὴς διαταγῶν τοῦ ἀρχιστρατήγου πρὸς τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ. Συνεπῶς ὁ ὑπίλαρχος Στάϊκος διήνυσεν ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς καὶ μόνης ἄνω τῶν 120 χιλιομέτρων, μὲ ἀλλαγὴν ἵππου ἐφ' ἅπαξ, εἰς Τοψίν.

Οἱ σταθμοὶ ἀνταποκρίσεως, ἅτε μὴ ἀποτελοῦντες τμήματα ἑτοιμόμαχα, καθ' ὃ ἔχοντες ἄνδρας καὶ ἵππους κεκμηκότας καὶ ἀναπαυομένους, ἔχουσι τὸ μέγα μειονέκτημα ὅτι καθίστανται σημεῖα εὐπρόσβλητα ὑπὸ τῶν ἀτάκτων τμημάτων τοῦ ἐχθροῦ, ὡς π. χ. συνέβη τῷ 1870—1871, ὁπότε πολλάκις αἰφνιδιάσθησαν Γερμανικοὶ σταθμοὶ ἀνταποκρίσεως ὑπὸ Γάλλων ἐλευθέρων σκοπευτῶν. Ἐὰν πρόκειται περὶ ἐγκαταστάσεως τοιούτων σταθμῶν ἐπὶ ἐδάφους κατοικουμένου ὑπὸ πληθυσμοῦ ἐχθρικῶς διακειμένου, τότε τὰ πράγματα δυσκολεύονται ἔτι περισσότερον· π. χ. ἡ παρ' ἡμῶν ἐγκατάστασις σταθμῶν ἀνταποκρίσεως ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ θὰ ἦτο πολὺ παρακεκινδυνευμένη, καθ' ὅσον εἰς τοὺς *Τσέτας* θὰ προσετίθεντο καὶ οἱ κάτοικοι.

Ἡ ἐγκατάστασις σταθμῶν ἀνταποκρίσεως γίνεται ὡς ἑξῆς: Σταθμοὶ ἐγκαθίστανται ἀνὰ ἀποστάσεις διαφερούσας, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ ἐμψύχου μέσου συνεννοήσεως καὶ τῆς καταστάσεως τῶν ὁδῶν. Διὰ τοὺς ἐφίππους σταθμοὺς ἡ ἀπόστασις κυμαίνεται, ἐν μὲν τῇ Γερμανίᾳ περὶ τὰ 15 ἕως 20 χιλιόμετρα, ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ περὶ τὰ 10 ἕως 12 (ληπτέα ὑπ' ὄψει ἡ κολοσσιαία ποιοτικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἵππου τοῦ Γερμανικοῦ Ἱππικοῦ ἀπέναντι τοῦ τοῦ Γαλλικοῦ)· διὰ τοὺς τῶν ποδηλατῶν, ἡ ἀπόστασις κυμαίνεται περὶ τὰ 30 ἕως 40 χιλιόμετρα· διὰ τοὺς τῶν δρομέων, περὶ τὰ 200 ἕως 250 μέτρα. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν δύναμιν ἑνὸς ἑκάστου σταθμοῦ ἀνταποκρίσεως, δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμέν τι τὸ καθωρισμένον, διότι αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς χρονικῆς διαρκείας τῆς λειτουργίας τῶν σταθμῶν, ἐκ τοῦ προϋπολογιζομένου πιθανοῦ ἀριθμοῦ μεταβιβαστέων διαταγῶν, ἀναφορῶν, πληροφοριῶν, καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς τοπικῆς ἀσφαλείας. Πάντως, ἐγκατάστασις σταθμῶν ἀνταποκρίσεως παρ' ἡμῖν ἰσοδυναμεῖ πρὸς ὑπέρμετρον διασκόρπισιν δυνάμεων, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν κολοσσιαίων μετώπων καὶ ἀποστάσεων, καί, συνεπῶς, τῆς ἀπαιτουμένης ποσότητος σταθμῶν.

Ἡ θέσις ἑνὸς ἑκάστου σταθμοῦ κανονίζεται κατὰ τρόπον, ὥστε: ν' ἀνευρίσκηται εὐκόλως, πρᾶγμα δυσεφάρμοστον ἐν τῇ πράξει, διότι τὸ καταφανὲς δίδει λαβὴν εἰς τὴν ἐναέριον παρατήρησιν καὶ ἴσως εἰς βομβαρδισμόν· νὰ δύναται νὰ παρέξῃ ἄμυνάν τινα, συνεπῶς νὰ εὑρίσκηται ἐγγὺς ἐδαφικοῦ κωλύματος, κορυφογραμμῆς κτλ., πρὸς δὲ νὰ ἐξυπηρετῇ τὸν ἀπὸ διαφόρων κατευθύνσεων σύνδεσμον, δηλαδὴ νὰ τάσσηται ἐπὶ διασταυρώσεως ὁδῶν, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐπέρχηται ἐξοικονόμησις ἀριθμοῦ σταθμῶν. Εἷς ἢ πλείονες ἱππεῖς, ποδηλάται ἢ δρομεῖς εἶναι πάντοτε ἕτοιμοι, ἵνα αὐτοστιγμεὶ ἀναλάβωσι τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ καταφθάνοντος συνδέσμου. Οἱ σταθμοὶ ἀνταποκρίσεως εἶναι συνήθως μόνιμοι, ἀλλ' ἐνίοτε δυνατὸν νὰ ὦσι κινητοί, π. χ. πρὸς καλυτέραν ἐξυπηρέτησιν τῆς συνεννοήσεως στρατευμάτων εὑρισκομένων ἐν πορείᾳ.

Κατ' ἐπέκτασιν, λέγεται ὅτι ἐγκαθίστανται σταθμοὶ ἀνταποκρίσεως ἀσυρμάτου, τηλεφώνου, ὀπτικοῦ τηλεγράφου, σημάτων, πυροτεχνημάτων, κτλ., τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ μεταβίβασις διαταγῆς ἢ ἀναφορᾶς ἢ πληροφορίας γίνεται διά τινος τῶν ἀνωτέρω τεχνικῶν μέσων μέχρι τοῦ ὁρίου τῶν κυμάτων (δύναμις ἐκπομπῆς τοῦ μηχανήματος τοῦ σχετικοῦ ἀσυρμάτου), τοῦ ἤχου (δύναμις τοῦ σχετικοῦ τηλεφώνου, τρόπος ἐγκαταστάσεως τῶν συρμάτων, κτλ.), τῆς ὁράσεως (δύναμις προβολῆς τοῦ ὀπτικοῦ τηλεγράφου, εἶδος πυροτεχνημάτων, κτλ.), ἐκεῖθεν δ' ἀναλαμβάνεται νέα μεταβίβασις, εἴτε ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν παραλήπτην εἴτε πρὸς ἕτερον ἐνδιάμεσον σταθμὸν ἀνταποκρίσεως.

Ν. ΚΛΑΔΑΣ

—*['Εμπορ.]* καὶ *[Δημοσιογρ.]*· βλ. ἀνταποκριτής.

— «'Ανταπόκρισις». Ἑλληνικὴ ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐν Ἀθήναις ἔτος Α', 1875—1876.

ἀνταποκριτὴς (ὁ)· ὁ ἀνταποκρινόμενος, ὁ συμφώνως πρὸς τὰς διαταγὰς ἢ ὁδηγίας τοῦ κέντρου ἀναφερόμενος εἰς αὐτό: «ἀνταποκριτὴς ἐμπορικός, —βιομηχανικός,—δημοσιογραφικός», ὁ κρατῶν ἐνήμερον τὸ κέντρον περὶ τῆς καταστάσεως ἑνὸς τόπου ἀπὸ ἀπόψεως ἐμπορικῆς, βιομηχανικῆς, δημοσιογραφικῆς κ.τ.λ.· ἐπιτυχὴς μετάφρασις τῆς γαλλ. correspondant.

Β. Φ.

—[ΕΜΠΟΡ.] Ὁ τίτλος τοῦ ἀνταποκριτοῦ δίδεται εἰς τοὺς ἐγκατεστημένους εἰς ἀγοράς, τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐμπορευομένους ἢ ἀντιπροσώπους, μὲ τοὺς ὁποίους ἀλλαχοῦ δρῶντες ἔμποροι εὑρίσκονται εἰς ἀλληλογραφίαν, ταχυδρομικήν, τηλεγραφικὴν ἢ ἄλλην, πρὸς πραγματοποίησιν ἀγορῶν ἢ πωλήσεων, ἢ κανονισμὸν ἐμπορικῶν διαφορῶν ἐπὶ προσυμφωνηθείσῃ προμηθείᾳ ἢ ἀμοιβῇ.

Πᾶς τις ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δύναται νὰ ἐπαγγέλλεται τὸν ἀνταποκριτὴν ὑπ' εὐθύνην του, ἐφόσον ἡ πολιτεία δὲν ἀξιοῖ ἰδιότητά τινα πρὸς τοῦτο. Οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀνταποκριταὶ εἶναι συνήθως ἔμποροι, ἐμποροπαραγγελιοδόχοι ἢ καὶ ἁπλῶς παραγγελιοδόχοι, συνήθως ὁμοεθνεῖς, ἐγκατεστημένοι μονίμως εἰς διαφόρους ἀγοράς, γνῶσται τῶν ἀναγκῶν τῶν πελατῶν των.

Ὁ ἀνταποκριτής, εἰς τὸν ὁποῖον εἰσαγωγεὺς πελάτης ἔχει ἐμπιστευθῇ τὰ συμφέροντά του, ἐνεργεῖ διὰ τὴν ὅσον ἔνεστι καλυτέραν ἐξυπηρέτησίν του, φροντίζων νὰ κρατῇ τοῦτον ἐνήμερον τῆς προόδου τῆς βιομηχανίας, σχετικῶς μὲ τὸν κλάδον του, τῆς ἐμφανίσεως νέων ἐμπορευμάτων τοῦ ἐν ζωηρότητι συρμοῦ, ὑποβάλλων τακτικῶς προσφορὰς καὶ δείγματα, ἐπιτυγχάνων τὴν διὰ λογαριασμόν του ἀγορὰν τῶν ἐκλεκτοτέρων εἰς ποιότητα εἰδῶν ἑκάστης ἐποχῆς, εἰς τὰς ἐλαχιστοτέρας δυνατὰς τιμάς, ὑπὸ τοὺς εὐνοϊκωτέρους δυνατοὺς ὅρους παραδόσεως καὶ τὴν ταχεῖαν καὶ τακτικὴν ἀποστολήν των ὅπως τὰ ἐμπορεύματα καταφθάσωσιν ἐγκαίρως εἰς τὸν προορισμόν των διὰ τὴν ἐποχὴν τῆς καταναλώσεως.

Ὁ ἀνταποκριτής, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ἐξαγωγεὺς πελάτης ἔχει ἐμπιστευθῇ τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων, εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τῶν ὁποίων καταγίνεται, φροντίζει νὰ κρατῇ τοῦτον διαρκῶς ἐνήμερον τῆς καταστάσεως τῆς ἀγορᾶς διαβιβάζων τηλεγραφικῶς πᾶσαν σημαντικὴν αὐξομείωσιν τιμῶν, γνωματεύων ἐπὶ τῆς καταλληλοτέρας στιγμῆς πωλήσεως καὶ ἐνεργῶν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν μεγαλυτέρων τιμῶν κατὰ τὴν πώλησιν. Ὁ ἀνταποκριτὴς εἰς τὸν ὁποῖον ἀνατίθεται, λόγῳ ἀνεγνωρισμένης ἐντιμότητός του καὶ ἐμπορικῆς πείρας, ὁ κανονισμὸς διαφορᾶς, ἐμπορικῆς πάντοτε φύσεως, ἔχει καθῆκον νὰ μελετήσῃ τὴν ἀνατιθεμένην αὐτῷ ὑπόθεσιν, νὰ κατατοπισθῇ ἐπακριβῶς ἐπὶ τῶν ἀφορμῶν τῆς προκυψάσης διαφορᾶς καὶ νὰ ἐπιμεληθῇ ἀκριβοδικαίαν λύσιν, ἐπισπεύδων ὅσον δύναται τὸν κανονισμὸν πρὸς καλυτέραν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τοῦ ἐντολοδότου πελάτου, διὰ τὸν ὁποῖον πᾶσα βραδύτης ἀποβαίνει ἐπιζήμιος.

Ἡ ἀμοιβὴ διὰ τὰς παρὰ τῶν ἀνταποκριτῶν παρεχομένας ὑπηρεσίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μορφῆς τῆς συναλλαγῆς, ἐκ τῶν διαπραγματευομένων εἰδῶν, ἐκ τῶν συμφωνιῶν ἀγορᾶς ἢ πωλήσεως, παραδόσεως δηλαδὴ καὶ πληρωμῆς. Διὰ τὴν ἀνάθεσιν κανονισμοῦ διαφορῶν ἡ ἀμοιβὴ εἶναι εἰδικὴ καὶ ποικίλλει πολὺ περισσότερον κανονιζομένη ἐκ τῶν προτέρων, ἀναλόγως τῆς φύσεως καὶ τῆς σοβαρότητος τῆς διαφορᾶς.

Ὁ ἀνταποκριτὴς δεχόμενος τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ πελάτου ἀναλαμβάνει τὴν καθοδήγησίν του εἰς τὰς καλυτέρας πηγάς, ἐργοστάσια, μεγάλους οἴκους ἐμπορευομένους εἰς ποσότητας τὰ εἴδη του, εἰς τυχὸν ἐμποροβιομηχανικὰς ἐκθέσεις, εἰς τυχὸν δημοσίας ἢ ἰδιωτικὰς πωλήσεις ἐμπορευμάτων ἐν πλειοδοσίᾳ καὶ ἐνεργεῖ ἐπὶ τόπου τὰς διὰ λογαριασμὸν καὶ ἐπὶ τῇ ὑποδείξει τοῦ πελάτου ἀγοράς. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἴθισται νὰ παραχωρῆται παρὰ τῶν ἐργοστασίων καὶ ἐμπορικῶν οἴκων εἰς τὸν ἀνταποκριτήν, δι' οὗ ἐνεργεῖται ἡ ἀγορά, προμήθεια ποικίλλουσα πάντοτε ἀναλόγως τοῦ εἴδους. Ἀνταποκριταί τινες, ἀναλαμβάνοντες ἐπ' ὀνόματί των καὶ ὑπ' εὐθύνην των ἁπάσας τὰς πράξεις τὰς ἀπορρεούσας ἐκ τῶν ἐντολῶν τῶν πελατῶν των, δὲν ἐνεργοῦσιν ἐπὶ προμηθείᾳ ἀλλὰ δι' ἴδιον λογαριασμόν, κανονίζοντες τὸ κέρδος των ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν προμηθευομένων εἰδῶν, ἀρκούμενοι ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον, λόγῳ συναγωνισμοῦ, εἰς τὴν προμήθειαν τὴν παρεχομένην ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἰδιότης των ὡς ἀνταποκριτῶν εἶναι γνωστή.

Ὁ ἐπὶ ὡρισμένῳ μισθώματι ἀνταποκριτὴς ἐπέχει θέσιν ὑπαλλήλου ὑποχρεωτικῶς συμμορφουμένου εἰς τὰς διδομένας ὁδηγίας μὲ ἐντελῶς περιωρισμένην πρωτοβουλίαν.

Εἴς τινας ἀγορὰς δι' ὡρισμένα εἴδη εἶναι προτιμητέα ἡ ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην συναλλαγὴ μετὰ τοῦ ἀνταποκριτοῦ, ἰδίως προκειμένης πωλήσεως προϊόντων μεγάλου συναγωνισμοῦ ἢ δυσκόλου καταναλώσεως.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ ἀνταποκριταὶ ἑδρεύοντες εἰς διαφόρους μεγάλους λιμένας καὶ πληροφοροῦντες τοὺς πελάτας των περὶ τῶν ἀπόπλων ἀτμοπλοίων ἢ ἱστιοφόρων μὴ ἀνηκόντων εἰς ἀντιπροσωπευομένην ἑταιρείαν, τῶν ὁποίων ἔχουν φροντίσει τὴν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ πελάτου των σύστασιν. Ἡ ἀμοιβὴ τούτων ποικίλλει ἐπίσης καὶ εἶναι ἀντίστοιχος πρὸς τὰς παρεχομένας ὑπηρεσίας.

Ἀνταποκριταὶ Τραπεζῶν.— Προκειμένων τραπεζικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀνταποκριταὶ εἶναι συνήθως τράπεζαι ἐν τῷ ἐξωτερικῷ αἱ ὁποῖαι πληρώνουσι τὰς τηλεγραφικὰς ἐντολάς, πιστωτικὰς ἐπιστολὰς κλπ. τῶν ἐντολέων των.

Ὁ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ διαμένων ἀνταποκριτὴς μιᾶς ἢ καὶ πλειοτέρων τραπεζῶν ἐνεργεῖ διὰ λογαριασμόν των τὰς αὐτὰς ἐργασίας τῆς τραπέζης τῆς ὁποίας τὰ συμφέροντα διὰ τὴν ἀγοράν του καὶ δι' ὡρισμένην περιοχὴν τῷ ἔχουσιν ἀνατεθῆ ὑπὸ περιορισμοὺς διαβαθμιζομένους ἀναλόγως τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ὑποστάσεώς του καὶ τοῦ μετὰ τῆς τραπέζης συνδέσμου του.

Ἡ ἐνέργειά του περιορίζεται συνήθως εἰς τὴν τρέχουσαν ἐργασίαν τῶν τραπεζῶν, εἴσπραξιν γραμματίων, συναλλαγματικῶν, τραβηκτικῶν, φορτωτικῶν, ἔκδοσιν καὶ πληρωμὴν πιστωτικῶν ἐπιταγῶν, ἐπιστολῶν, ἐντολῶν πληρωμῆς, ἀγοραπωλησίαν συναλλάγματος, νομισμάτων, ξένων τραπεζογραμματίων, ἐκτέλεσιν ἐντολῶν χρηματιστηρίου. Εἰς ἀνταποκριτάς τινας δεδοκιμασμένης ἐντιμότητος καὶ πείρας παραχωρεῖται προσέτι τὸ δικαίωμα τῆς ἐνεργείας προεξοφλήσεων, ἀνοίγματος πιστώσεων ἔναντι φορτωτικῶν, ἀποδοχῆς καταθέσεων, παροχῆς δανείων ἐπὶ ἐμπορευμάτων, ἐπὶ ἐνεχύρῳ τίτλων. Ἡ διὰ τὴν διενέργειαν τῶν ἐργασιῶν τούτων παραχωρουμένη ἐπὶ προσυνεννοήσει προμήθεια δὲν εἶναι γενικὴ δι' ὅλας τὰς ἄνω ἀναφερομένας ἐργασίας ἀλλὰ ποικίλλει.

Ὁ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀνταποκριτὴς μιᾶς τραπέζης εἶναι συνήθως τράπεζα ἐπίσης ἢ τραπεζιτικὸς οἶκος. Ἡ μεταξύ των συναλλαγὴ γίνεται ἀμοιβαίως ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅρους ἀμοιβῆς διὰ περιωρισμένον ἀριθμὸν τραπεζικῶν ἐργασιῶν ὡς ἡ πληρωμὴ τηλεγραφικῶν ἐντολῶν, πιστωτικῶν ἐπιστολῶν, συναλλαγματικῶν κ. λ. π. Ἐνίοτε ὅμως χρέη ἀνταποκριτοῦ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐκτελεῖ καὶ ἔμπορος ἢ παραγγελιοδόχος εὐφήμως ἀποκατεστημένος, διαθέτων τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια καὶ μέσα πρὸς διενέργειαν, διὰ λογαριασμὸν τῆς τραπέζης ἡ ὁποία τῷ ἐμπιστεύεται τὰ συμφέροντά της, τῶν τραπεζικῶν ἐργασιῶν καὶ ἀνατιθεμένων αὐτῷ ἐντολῶν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ ἀνταποκριτὴς ἐνεργῶν εἰδικῶς διὰ τὴν τράπεζάν του καὶ ἐπ' ὀνόματί της ἀμείβεται συνήθως μὲ μίσθωμα, τῷ ἀναγνωρίζονται διάφορα ἔξοδα, καὶ ἐπὶ ὡρισμένων ἐργασιῶν ἀπολαμβάνει προσυμπεφωνημένα ποσοστά.

Οἱ ἀνταποκριταὶ τραπέζης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καταθέτουν ἐγγυήσεις πρὸς τὴν τράπεζαν, ἧς τὰ συμφέροντα τοῖς ἀνατίθενται, ἐκτὸς ἂν εἶναι τράπεζα ἢ ἀνεγνωρισμένος τραπεζικὸς οἶκος.

Ι. Γ.

— [ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦ.] Ἀνταποκριτὴς εἶναι ὁ ἐκτὸς τῆς ἕδρας μιᾶς *ἐφημερίδος*, ἑνὸς *περιοδικοῦ*, ἢ ἑνὸς *πρακτορείου* συνεργάτης· ὁ διὰ δημοσιευμάτων τροφοδοτῶν τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον, ὁ τόπος τῆς διαμονῆς ἢ τῆς διελεύσεώς του διεγείρει εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν τοῦ ἐν ἄλλῳ τόπῳ ὀργανισμοῦ τὸν ὁποῖον ὑπηρετεῖ. Ἴδιον τοῦ ἀνταποκριτοῦ εἶδος εἶναι ἡ *ἀνταπόκρισις* — δημοσιογραφικὴ δημιουργία ἀπὸ τὰς παλαιοτέρας, ἐφ' ὅσον εἰς τὰς ἀπαρχάς της συγχέεται μὲ τὴν ἐπιστολιμαίαν ἀλληλογραφίαν καὶ τὴν χρονογραφίαν.

Ἀπὸ τῶν παμπαλαίων χειρογράφων φύλλων μέχρι τῆς εὑρέσεως τῆς τυπογραφίας· ἀπ' αὐτῆς μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν πρώτων ὑποδειγματικῶν ἀνταποκρίσεων εἰς τὴν «Niewe Tizdingen» τῆς Ἀμβέρσης, καὶ ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μέχρι τῆς σήμερον, ὅτε ὑπάρχουν καὶ ἐφημερίδες ἀνταποκρίσεων μόνον — τῆς ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς «Hamburgischer Correspondent»—, ἡ ἱστορία τῆς ἀνταποκρίσεως εἶναι περίπου ἡ αὐτὴ μὲ τῆς δημοσιογραφίας τὴν ἱστορίαν.

Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ περὶ τῶν ἀνταποκριτῶν. Οἱ κατὰ τόπους χρονικογράφοι τῶν ἀλεξανδρινῶν «βασιλείων ἐφημερίδων», οἱ ἐπαρχιακοὶ ἀνταποκριταὶ τῶν ρωμαϊκῶν «acta diurna», οἱ μεσαιωνικοὶ ἀγγελιοδόται τῶν «ὀρδιναρίων», οἱ «ἐπιστολεῖς» τῶν μεγάλων ἐμπορικῶν οἴκων τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος, ὑπῆρξαν οἱ κοινοὶ πρό-

Digitized by Google

δρομοι τῶν πάσης μορφῆς ἀνταποκριτῶν τῆς σήμερον—συνεπῶς καὶ τῶν δημοσιογράφων. Ἄλλωστε δὲν εἶναι δημοσιογράφοι πάντοτε οἱ ἀνταποκριταί. Τῶν περιοδικῶν *συνήθως* δὲν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν πρακτορείων ἐνίοτε. Ὁ *Στάνλεϋ*, ὁ *Ράτσελ*, ὁ *Ἀμοῦνσδεν* δὲν ἦσαν δημοσιογράφοι, ὅταν ὡς «ἀπεσταλμένοι» ἐφημερίδων ἀνεδείχθησαν. Ἀναμφισβητήτως σήμερον ἡ δημοσιογραφία προσφεύγει ὀλιγώτερον ἢ ἄλλοτε εἰς μὴ δημοσιογράφους. Ἐξαιρέσει τῶν δι' *ἐκτάκτους ἀποστολὰς* στρατευομένων εἰδικῶν (ἐπιδημιολόγων, ἀεροπόρων, σεισμολόγων, ἐξερευνητῶν, στρατιωτικῶν κλπ), οἵτινες καὶ πάλιν συνοδεύονται, ὅταν εἶναι δυνατόν, ἢ βοηθοῦνται, κατὰ σταθμούς, ὑπὸ δημοσιογράφων, δὲν χρησιμοποιοῦνται πλέον μὴ τοιοῦτοι ὡς ἀνταποκριταί, εἰ μὴ ἀπὸ οἰκονομικάς, ἐργατικάς, ἐπαναστατικὰς (ἐν Ἀμερικῇ καὶ θρησκευτικὰς) ἐφημερίδας.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κρατήσασαν ἀρχὴν ταύτην, μεγάλη εἰς τὴν Ρωσίαν καταβάλλεται προσπάθεια ἐξασκήσεως εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀνταποκριτοῦ μὴ δημοσιογράφων, καὶ δὴ τῆς μεγάλης μάζης τῶν ἐργατῶν καὶ σπουδαστῶν. Ἱδρύθη πρὸς τοῦτο «*Σχολὴ ἀνταποκριτῶν*» καὶ ἐξεδόθησαν πλεῖστα μέχρι τοῦδε ἐγχειρίδια, βιβλία καὶ μελέται διὰ τοὺς «*ἐργατοανταποκριτάς*». Ἐν τούτοις, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Τρότσκυ, ὁ Μπουχάριν, ὁ Στάλιν, αὐτὸς ὁ Λένιν, ἐνδιεφέρθησαν, ἔγραψαν καὶ ἐθεσμοθέτησαν σχετικῶς, ἀριθμοῦνται μὲν ἤδη κατὰ ἑκατοντάδας χιλιάδων οἱ νεόφυτοι ἀνταποκριταί, ἀλλ' εἴτε ἕνεκα τῆς ποιότητος τῆς ἐργασίας των, εἴτε δι' ἄλλους λόγους, πρόοδος ἀπὸ εἰδησεογραφικῆς ἀπόψεως δὲν ἐσημειώθη εἰς τὸν σοβιετικὸν τύπον ἀνάλογος.

Ὁ ἀνταποκριτὴς δύναται νὰ εἶναι *ἔκτακτος* ἢ *τακτικός, περιοδεύων* ἢ *μονίμως* που *ἐγκατεστημένος—μόνιμος*. Κατ' εἰδικότητα δέ: *πολιτικός, οἰκονομικός, πολεμικὸς* καὶ ὅπως ἄλλως δύναται νὰ διακριθῇ.

Ὡς πρὸς τὰ εἴδη τῶν ἀνταποκρίσεων, ταῦτα δὲν περιορίζονται, οὐδὲ καθορίζονται ὅσον ἄλλοτε ἀπὸ τὰ μέσα συγκοινωνίας. Σήμερον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου τοῦ κόσμου εἰς τὸ ἄλλο διαβιβάζονται ὄχι μόνον βραχύλογα τηλεγραφήματα, ἀλλ' ἀνταποκρίσεις μακραὶ πάσης φύσεως, ἀκόμη καὶ εἰκονογραφημέναι, διὰ τῆς ἀσυρμάτου φωτογραφίας. Αἱ πρόοδοι αἱ σημειωθεῖσαι ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν τηλεγραφίαν, τὴν τηλεφωνίαν καὶ τὴν ἀεροπορίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὰς κρατικὰς περὶ τῆς σημασίας τοῦ Τύπου ἀντιλήψεις, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἁλματώδη οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐφημερίδων, ὑπερενίκησαν τὰς ἀποστάσεις καὶ ἐπλήθυναν τὰ μέσα διαβιβάσεως τῶν ἀνταποκρίσεων. Ἐννοεῖται ὅτι τῶν μέσων τούτων δὲν γίνεται ἀδιακρίτως εἰς ὅλους τοὺς τόπους, ὅλας τὰς περιστάσεις καὶ παρ' ὅλων τῶν ἐφημερίδων ἐν ἴσῳ μέτρῳ χρῆσις. Ἡ ταχυδρομικὴ ἀνταπόκρισις καὶ ἡ μόνον τῶν σοβαρῶν νέων ὀλιγόλεξος τηλεγραφικὴ διαβίβασις διατηρεῖ ἀκόμη τὸ κράτος της. Ἐπίσης γράφονται ἀκόμη εἰς τὰ γραφεῖα τῶν ἐφημερίδων ἀνταποκρίσεις ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, χρησιμοποιουμένων πρὸς τοῦτο πληροφοριῶν εἴτε τοῦ ἐπιτοπίου ρεπορτάζ, εἴτε τοῦ προσφάτως ἐπανελθόντος «*ἀπεσταλμένου*», εἴτε τῶν ὁμογλώσσων ἢ ξένων ἐφημερίδων, περιοδικῶν, δελτίων, ἐκθέσεων πάσης μορφῆς. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην συντάκτης τοῦ γραφείου προχειρίζεται εἰς ἀνταποκριτήν, εἰς δὲ τὴν περίπτωσιν «*ἀναπτύξεως*» συνεπτυγμένου τηλεγραφήματος ἢ τηλεφωνήματος, συντάκτης καὶ πάλιν τοῦ γραφείου γίνεται, κατ' ἀνάγκην, *συνεργάτης τοῦ ἀνταποκριτοῦ*. Ἀντιθέτως πρὸς ταῦτα, εἰς τὰς προηγμένας δημοσιογραφίας, ὁ ἀνταποκριτής, μάλιστα ὅταν ἔχῃ ἀναχθῇ εἰς ἰδίαν προσωπικότητα, ὁρίζει τηλεγραφικῶς καὶ τὰ σημεῖα στίξεως καὶ τοὺς τίτλους καὶ τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα ἀκόμη.

Ὁ ἀνταποκριτὴς εἶναι εἰδησεοδότης κυρίως, μολονότι δὲν ὑπάρχει σχεδὸν εἶδος ἐφημεριδογραφικόν, ἀπὸ τοῦ ἁπλουστέρου μέχρι τοῦ συνθετωτέρου, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ὑπεισέρχηται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ ἀνταποκριτοῦ. Τοῦτο ἀκριβῶς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπαιτουμένη ἄκρα ἱκανότης προσαρμογῆς, αὐτοβουλίας, εὐτολμίας, εὑρέσεως και διεκπεραιωτικότητος τοῦ ἀνταποκριτοῦ, ἀνύψωσαν αὐτὸν εἰς «*ὑπερσυντάκτην*», δεδομένου ὅτι καὶ κατ' ἀνάγκην οὗτος ἀποβαίνει δεύτερος, οὕτως εἰπεῖν, διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδος εἰς τὴν χώραν ἢ τὸν τόπον, ἔνθα τὴν ἀντιπροσωπεύει. Τοῦτο ἐξηγεῖ καὶ τὸ διατὶ μεγάλοι δημοσιογράφοι, ὅπως ὁ *Μπλόβιτς* π. χ., περιωρίσθησαν εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἀνταποκριτοῦ καὶ ἀνεδείχθησαν μὲ μόνον αὐτό. Αἱ ἐπιτυχίαι των συγκαταριθμοῦνται καὶ συνεξετάζονται μὲ τὰς τοῦ γενικοῦ ρεπορτὰζ (βλ. δημοσιογραφία).

Ὁ ἀνταποκριτὴς οὔτε «ἀπεσταλμένος», οὔτε ὁ αὐτός, οὔτε γνωστὸν πρόσωπον εἶναι πάντοτε. Δυνατὸν ὑπὸ ψευδώνυμον νὰ εἶναι μία ὑπηρεσία, ἓν πρακτορεῖον, μία ἐφημερὶς—διότι καὶ ἐφημερίδες καὶ οἱ ἀνταποκριταὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐφημερίδος ἢ συνασπισμοῦ ἐφημερίδων, ἀνταλλάσσουν ἐνίοτε μεταξύ των ἀνταποκρίσεις. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἔχομεν τοὺς μονίμους ἔν τινι τόπῳ ἀνταποκριτὰς (ἐν Ἑλλάδι, Σερβίᾳ κλπ.) καὶ τὸν διευθύνοντα-ἀνταποκριτὴν μιᾶς ἰδιομόρφου πολιτικῶς περιοχῆς (τῆς Βαλκανικῆς π. χ.)—τοῦτον ἄνευ μονίμου ἕδρας, ὄχι ὅμως δι' αὐτὸ καὶ «*ἔκτακτον*».

Οἱ ἀνταποκριταὶ δὲν ἀσκοῦν πάντοτε οὔτε τὴν κρατοῦσαν ἐθνικήν, οὔτε τῆς ἐφημερίδος των τὴν πολιτικήν, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον τὴν τοῦ ξένου κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκονται. Δι' ὃ καὶ κρίνονται ἑκάστοτε αὐστηρῶς—μέχρι τοῦ νὰ χαρακτηρίζωνται ὡς «πολιτικοὶ κατάσκοποι». Οὐχ ἧττον, ἀκριβῶς διότι δὲν θέτουν πολλοὺς περιορισμοὺς εἰς τὸ καθῆκον διαφωτίσεως καὶ προειδοποιήσεως, τὸ ἔργον των, ἐν τῷ συνόλῳ του λαμβανόμενον καὶ κρινόμενον ἐν ὄψει γενικωτέρων ἀνθρωπίνων συμφερόντων, ἀναγνωρίζεται ὡς ἀγαθοποιόν. Τὸ πρᾶγμα διαφέρει πως ἐν πολέμῳ ἢ ἐπαναστάσει, ὁπότε ἡ πρώτη ἐντύπωσις, καὶ καλοπίστως ὅταν μεταδίδεται, δυνατὸν νὰ μὴ ἀνταποκρίνηται πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ μολοντοῦτο νὰ ἀσκήσῃ κακὴν ἢ ἀσύμφορον ἐπίδρασιν.

Εἰς τοὺς ἀνταποκριτὰς τὰ πεπολιτισμένα κράτη ἀναγνωρίζουν κατ' ἔθος, δικαιώματα πολλὰ ὑπὲρ τὰ ἀπορρέοντα ἐκ τῆς ξένης ὑπηκοότητός των, οἷαν ἄλλως τε δὲν κέκτηνται καὶ πάντοτε. Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τοὺς *πολεμικοὺς (ἢ στρατιωτικοὺς)* ἀνταποκριτάς, ἐνιαχοῦ στρατιωτικοὶ κανονισμοί, συνηθέστερον ὅμως εἰδικαὶ διαταγαὶ καθορίζουν τὰ κατ' αὐτούς.

Σύνδεσμοι («ξένων») ἀνταποκριτῶν ὑπάρχουν σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ μεγάλα δημοσιογραφικὰ κέντρα —εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τοῦ 1913. Οἱ πλεῖσιοι τῶν συνδέσμων τούτων ἀνήκουν εἰς τὴν δύναμιν τῆς «*Διεθνοῦς Ὁμοσπονδίας Δημοσιογράφων*». Η.Ν.Α.

ἀνταποκτείνω· ἀποκτείνω, φονεύω πρὸς ἐκδίκησιν ἄλλου φόνου.

ἀνταπολογοῦμαι *(—έομαι)*· ἀπολογούμενος λέγω τὰ ἐναντία τῶν ἀποδιδομένων εἰς ἐμέ, ἀντιλέγω εἰς τὰς κατηγορίας.

ἀνταποστέλλω· ἀποστέλλω τινὰ ἀντ' ἄλλου ἀνακαλουμένου.

ἀνταποφαίνω· ἀνταποδεικνύω, ἀποδεικνύω τὸ ἐναντιον· || μεσ. *ἀνταποφαίνομαι*· ἀποφαίνομαι ἐναντίαν γνώμην.

ἀνταπωθῶ *(—έω)*· ἀπωθῶ ἀντιθέτως, ἀπωθῶ τὸν ἀπωθοῦντα.

ἀντάπωσις καὶ ***ἀνταπώθησις*** (ἡ)· ἀντίθετος ἄπωσις, ἀντίστασις πρὸς τὴν ἄπωσιν.

Ἀντάρ. Ἄραψ πολεμιστὴς τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος, υἱὸς ἀρχηγοῦ ἀραβικῆς φυλῆς καὶ δούλης τινὸς ἐξ Ἀβησσυνίας, ἐξετέλεσεν ἐπικινδυνωδεστάτας πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, ὅπως δυνηθῇ νὰ νυμφευθῇ τὴν ἐξαδέλφην του Ἴμπλαν, την ὁποίαν κατέκτησεν ἐπὶ τέλους διὰ τοῦ θάρρους του. Αἱ ἐκστρατεῖαί του, μᾶλλον θρυλικαὶ ἢ ἱστορικαί, ἐχρησίμευσαν ὡς ὑπόθεσις τοῦ «Μυθιστορήματος τοῦ Ἀντάρ», ἱπποτικοῦ ποιήματος, εἰς πεζὸν καὶ εἰς στίχους, τοῦ ὁποίου συγγραφεὺς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ὁ Ἄραψ ἰατρὸς Ἀμποὺλ ἶμπν Ἀλσαγιέχ, ἀκμάσας τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Θ. Β.

— «**Ἀντὰρ**» (Antar) *[Μουσ.]*. 1) Συμφωνικὴ σειρὰ (suite) δι' ορχήστραν τοῦ Ρίμσκυ-Κορσακώφ. Εἰκόνες μουσικαὶ χρωματισμέναι μέ τινα βιαιότητα ἀπὸ ζωηρὰν ἐνορχήστρωσιν εἴς τινα σημεῖα. — 2) Μελόδραμα λυρικὸν τοῦ Γαβριὴλ Δυπὸν (1878—1914). Ἡ μουσική του εἶναι ἀνόμοιος πολλαχοῦ κατὰ τὸ ὕφος, μεστὴ ὅμως δραματικοῦ πάθους καὶ λυρισμοῦ. Δ. ΛΑΥΡ.

ἀντάρα (ἡ)· θόρυβος, ταραχὴ σύμμικτος, ἀκαθόριστος: «ἀντάρα ἀκούω 'ς τὸ κατώγι· μήπως μπῆκε κανείς;» || ὁμίχλη, καταχνιά· || φρ. «φάγαμε καὶ πῆγε ἀντάρα», «ἔγινε διασκέδασις ποῦ πῆγε ἀντάρα» δηλ. ἐξαίρετος, περίφημος. (Ὁ Κοραῆς ἐτυμολογεῖ ἀπὸ τοῦ *ἀνταρία*· πιθανώτερον ὁ Ν. Δεκαβάλας ἀπὸ τοῦ *ἀναταράσσω—ἀνταράσσω* ἢ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ *ἐνταράσσω—ἐντάρα*, τὸ ὁποῖον καὶ εὑρίσκεται εἰς βυζαντιακὰ ᾄσματα, καὶ ἀπὸ τούτου *ἀντάρα*). Β. Φ.

Ἀντάραδος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία παραλιακῆς πόλεως τῆς Συρίας, ἧς τὴν θέσιν ἐπέχει τανῦν τὸ χωρίον *Ταρτοὺσζ* (πλάτ. 34°53' 30'', μῆκ. 35°52'30'', χάρται ἀγγλικοὶ 2633: Markhàb to Ras En Nakùra καὶ 2765 * Ruad island). Εὑρισκομένη ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς ἔναντι τῆς νήσου *Ἀράδου* (τανῦν *Ρουάντ*), οὗ ἕνεκα καὶ ἡ ὀνομασία αὐτῆς, ἀπέχει τοῦ ἀκρωτ. Ἐλ Μίνα τῆς Τριπόλεως 26 μίλλια, βορειοανατολικῶς.

Δὲν εἶναι γνωστὸν ἀκριβῶς πότε ἐκτίσθη ἡ πόλις αὐτη· πάντως ὅμως ἐκτίσθη πρὸ τοῦ Β' αἰῶνος μ. Χ., ἀφοῦ ποιεῖται αὐτῆς μνείαν ὁ Πτολεμαῖος, ὡς πόλεως τῆς *Κασσιώτιδος* (l. V, c. 15 § 16, 19). Πιστεύεται δέ, ὅτι ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, τῷ 436, ὀνομασθεῖσα διὰ τοῦτο καὶ *Κωνσταντίνα*. Ἴσως ἐν τούτοις νὰ πρόκειται περὶ παρανοήσεως, διότι, ἐνῷ παρὰ Λέοντι τῷ Σοφῷ καὶ Φωτίῳ φέρεται ἡ Ἀντάραδος ὡς «ἐπισκοπὴ Φοινίκης Παραλίας» ὑπὸ τὴν μητρόπολιν τῆς Τύρου («τάξις προκαθεδρίας μητροπολιτῶν καὶ αὐτοκεφάλων καὶ ἐπισκόπων, τελούντων ὑπὸ τὸν ἀποστολικὸν θρόνον ταύτης τῆς θεοφυλάκτου καὶ βασιλίδος» not. 1, 967), ἐν τῷ Ἱεροκλέους Γραμματικοῦ «συνεκδήμῳ» βλέπομεν (§ να') «ἐπαρχία Φοινίκης ὑπὸ Κονσουλάριον, πόλεις ιδ'» καί, μεταξὺ τῶν δεκατεσσάρων αὐτῶν, τὴν *Ἀντάραδον* (ὑπ' ἀριθ. 716,6) καὶ χωριστὰ αὐτῆς τὴν *Κωνσταντίναν* (716,7).

Ἐπελθόντων τῶν Σταυροφόρων, ἡ Ἀντάραδος ἐγένετο φραγκικὴ ἐπισκοπή, ὡς καὶ αἱ ἐπισκοπαὶ τῶν ἐγγὺς αὐτῇ, *Ὀρθωσίας* πόλεως καὶ *Ἀράδου* τῆς νήσου· δὲν ἐβράδυναν ὅμως αἱ τρεῖς αὗται ἐπισκοπαὶ νὰ συγχωνευθῶσι, διὰ τὴν πτωχείαν τῶν πόρων των, εἰς μίαν, τὴν τῆς Ἀνταράδου, πρὸς ἣν κατόπιν συνεχωνεύθη καὶ ἡ τῆς Μαρακλείας (Liber censuum 1191)· ἀφ' ἧς δὲ ἡ Ἀντάραδος ὑπήχθη εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας (βλ. *Le Quien*: Oriens Christianus IV, 1169—74), ἤρχισεν ἐπικρατοῦν τὸ εἰς Tortosa παραφθαρὲν ὄνομά της. Μετὰ τὴν ἀνακατάληψιν τῆς Ἁγίας Γῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἡ Ἀντάραδος ὑπήχθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Φαμαγούστας (*Ἀμμοχώστου* τῆς Κύπρου De Mas Latrie: Trésor de chronologie d'Histoire et de Geographie pour l'étude et l'emploi de documents du moyen âge). Ἰστέον ἐν τούτοις ὅτι οὐχὶ ὡς Tortosa ἀλλ' ὡς Antarado (ἀρ. 148) καὶ ὡς Antaradus (ἀρ. 582) σημειοῦται εἰς τὸ Itinerarium Antonini Augusti et hierosolymitanum, καθὼς καὶ εἰς τὸν περιώνυμον χάρτην tabula Peutingerianna. Τῷ 1188 ὑπέστη τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Σαλαδίνου, καταλαβόντος τὸ ἓν τῶν φρουρίων της, τῷ δὲ 1191 ἡ Tortosa, τελευταῖον προπύργιον τῶν Χριστιανῶν, ἔπιπτε, παρὰ τὴν ἐρρωμένην ἄμυναν τῶν Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν, εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων ὁριστικῶς. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ἐκείνης ἤρξατο παραφθειρομένη ἡ ὀνομασία, καταλήξασα εἰς *Ταρτούσζ*, ἥτις ἐπικρατεῖ καὶ ἕως σήμερον.

Τὰ εἰσέτι διατηρούμενα ὀχυρωτικὰ ἔργα μαρτυροῦσι τὴν ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως σημασίαν ἣν οἱ Σταυροφόροι εἶχον δώσει εἰς τὴν Ἀντάραδον. Τὸ τεῖχος, τὸ ὁποῖον προήσπιζε τὴν πόλιν ἀπὸ ξηρᾶς, ἔχει περίμετρον 1500 περίπου μέτρων, ἀποτελούμενον ἐκ διπλοῦ τειχίσματος μετὰ πύργων, προασπιζόμενον γύρω ἀπὸ τάφρον λαξευθεῖσαν ἐν τῷ βραχώδει ἐδάφει. Ἡ σύγχρονος κωμόπολις περιλαμβάνεται ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ παλαιοῦ τούτου φρουρίου (διὰ τὸ ὁποῖον φρονοῦν τινες, ὅτι δὲν ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἁλωθὲν ὑπ' ἐκείνων), διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ὁποίου ἐχρησιμοποιήθη, ὡς δομικὸν ὑλικόν, μεγάλη ποσότης λειψάνων ἀρχαίων μνημείων. Ἡ κυρία πύλη τοῦ φρουρίου εὑρίσκεται εἰς τὴν ΒΑ πλευράν του, καὶ ἀπ' αὐτῆς κατεβιβάζετο ὑπὲρ τὴν τάφρον ἡ παρανεύουσα γέφυρα δι' ἧς ἡ ὀχυρὰ πόλις ἐπεκοινώνει πρὸς τὴν περαν αὐτῆς ἔκτασιν. Ἔσωθεν τῆς πύλης συναντᾷ τις αἴθουσαν ὑψηλὴν γοτθικοῦ ρυθμοῦ μετὰ στέγης λιθίνης, εἰς δὲ τὴν ἐσωτερικὴν αὐλὴν ἄλλην αἴθουσαν μεγίστην (47×17 μέτρα) μεταγενεστέρως τοῦ φρουρίου κτισθεῖσαν καὶ ἧς ἡ θολωτὴ στέγη ὑποβαστάζεται διὰ πέντε ἐξ ἐρυθροῦ γρανίτου κιόνων ἐχόντων κιονόκρανα μιμήσεως ρυθμοῦ κορινθιακοῦ· ἐπί τινος τῶν κιονοκράνων εἶναι γεγλυμμένη προτομὴ ἐστεμμένου ἡγεμόνος, ἄνωθεν δὲ ἑνὸς τῶν παραθύρων της ἀνάγλυφον εἰκονίζον τὸν συμβολικὸν ἀμνόν. Ἔξω τοῦ περιβόλου τοῦ τείχους, εἰς 90 μέτρα ΝΑ, μέγας ναὸς (40×28 μέτρα), ὑψηλὸς (37 μέτρα), καλλιτεχνικωτάτης ἁρμονίας γραμμῶν, ρυθμοῦ γοτθικοῦ, περίοπτος εἰς τοὺς προσπλέοντας.

Δὲν εἶναι ἀκριβὲς τὸ νομιζόμενον ὅτι ἡ Ἀντάραδος ὑπῆρξε τῆς κατέναντι νήσου *Ἀράδου* ὁ λιμήν· ἀντιθέτως, ἡ μὲν νῆσος Ἄραδος εἶχέ ποτε (ὅπως καὶ σήμερον ἀσφαλέστατον ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς) λιμένα ἀσφαλῆ, τῶν λιμενοβραχιόνων τοῦ ὁποίου τὰ ἴχνη εἶναι εἰσέτι καταφανῆ, ἐνῷ ἡ Ἀντάραδος οὐδεμίαν κόλπωσιν σχηματίζει, πλὴν τινος ἀναξίου λόγου αὐλῶνος (τῆς ἀρχαίας *Κάρνου*) εἰς 1 χιλιόμ. περίπου. Ἡ σύγχυσις προέρχεται ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Στράβωνος «Κάρνος ἐπίνειον Ἀραδίων λιμένιον ἔχον» (Didot 641,32), ἥτις ὅμως δὲν ὑπονοεῖ τὴν Κάρνον ὡς λιμένα τῆς Ἀράδου, ἀλλ' ὡς λιμενίσκον εἰς ὃν προσωρμίζοντο τὰ ἀπὸ τοῦ λιμένος τῆς Ἀράδου πλοῖα ὅταν ἐπεκοινώνουν πρὸς τὴν συριακὴν ἀκτήν.

Ἡ σύγχρονος Ἀντάραδος, ἡ *Ταρτούσζ*, ἔχει πληθυσμὸν 3000 κατοίκων, καλλιεργούντων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν γῆν, ἣν ἀρδεύουσιν ὁ *Νὰχρ-ἐλ-Χουσσεΐν* καὶ ἡ πηγὴ *Ἀϊν ἐλ-Τὶν (νᾶμα τῶν σύκων)*. Ἐξάγει ὡραιότατα ἑσπεριδοειδῆ καὶ δέρματα ἀκατέργαστα. Εἶναι δὲ πολὺ γνωστὴ εἰς τοὺς σπογγαλιεῖς μας, τοὺς Αἰγινήτας ἰδίως, ἁλιεύοντας τοὺς πολυτιμοτέρους τῶν σπόγγων, διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ποιότητα τοῦ ὑφάσματός των, τοὺς καλουμένους «*χονδρὰ Συρίας*». ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἀντάρας. Ἄσημος Ἀθηναῖος οἰνοπώλης, ἀποκαλούμενος ἐμπαικτικῶς *Καπετὰν-Ἀντάρας*, διὰ τὸ πολυτάραχον αὐτοῦ, πολὺ πρὸ τῆς Επαναστάσεως τοῦ 1821. Κατ' αὐτὴν ὅμως, ὥριμος πλέον, διεκρίθη, πολεμήσας ἡρωϊκῶς ὑπὸ τὸν Ν. Ἀρ-

Digitized by Google

γύρην. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Βασιλείου, ἀπέθανε πενέστατος και ἐγκαταλελειμμένος. Γ.Δ.Κ.

—**Ἀντάρας, *Ἀθανάσιος*.** Λεβαδεὺς ἀγωνιστὴς ὅστις μεταξὺ τῶν πρώτων ἐφονεύθη εἰς την ἐναντίον τοῦ φρουρίου τῆς Ὥρας ἐν Λεβαδείᾳ, ἐπίθεσιν τῆς 29 Μαρτίου 1821, τὴν διευθυνομένην ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου Διάκου. Ἔπεσε δὲ καθ' ὃν χρόνον ἐξεπόρθει τὴν ὀχυρὰν οἰκίαν τοῦ Τούρκου Σουλεϋμάναγα, τοῦ ἐπιλεγομένου Ποταμᾶ, ἐνῷ εἰς τὸ πλευρόν του ἐτραυματίζετο ὁ Βασίλειος Βοῦσγος. Γ. Δ. Κ.

Ἀνταρέμπ (Adareb). Φυλὴ Ἀβησσυνιακή· βλ. Ἀβησσυνία.

ἀνταρεύω· ἰδιωματ., κάμνω ἀντάρα, θορυβῶ: «μὴν ἀνταρεύῃς, κάθισε καλά»· ‖ ταράσσω, ἐνοχλῶ φέρω σύγχυσιν, περιπλέκω: «ἦρθε αὐτὸς καὶ μᾶς ἀντάρεψε»· ‖ μέσ. *ἀνταρεύομαι*· κάμνω ἀντάρα, μικρὸν θόρυβον: «τὴν ἀκούω κι' ἀνταρεύεται· φαίνεται πῶς συγυριέται». Β. Φ.

Ἀντάρης (Antares) *['Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ λαμπρότατος τῶν ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ *Σκορπίου*, ὁ ἄλλως λεγόμενος α *Σκορπίου*. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἥτις ἀπαντᾶται ἐν τῇ Μεγάλῃ Συντάξει καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἀστρολογικοῖς ἔργοις τοῦ Πτολεμαίου, ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὸ ζωηρὸν ἐρυθρὸν χρῶμα τοῦ ἀστέρος τούτου, ὅστις ἀνταγωνίζεται, οὕτως εἰπεῖν, εἰς ἐρυθρότητα τὸν πυρόχρουν πλανήτην *Ἄρην*. Ἡ παρὰ Χρυσοκόκκῃ ἀπαντῶσα ἐπωνυμία «*Καρδία τοῦ Σκορπίου*» ἀποτελεῖ μετάφρασιν τοῦ ἀραβικοῦ *Κὰλμπ ἀλ-Ἀκρὰμπ* (οὐχὶ *Calbalatrab*, ὡς φέρεται εἰς τοὺς ἀλφονσείους πίνακας καὶ εἴς τινα ἄλλα παλαιὰ συγγράμματα) ἢ τοῦ ταυτοσήμου λατινικοῦ *Cor Scorpionis*. Διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ὁ Ἀντάρης φαίνεται ὡς ἀστὴρ περίπου πρώτου μεγέθους (1,22), διὰ τηλεσκοπίου ὅμως ἐλέγχεται διπλοῦς, συγκείμενος ἐξ ἑνὸς ἐρυθροῦ ἀστέρος μεγέθους 1,2 καὶ ἑτέρου κυανοῦ μεγέθους 7 περίπου. Ὡς ἀπεδείχθη ἐκ φασματοσκοπικῶν παρατηρήσεων, τὸ δεύτερον τοῦτο μέλος τοῦ ἀστρικοῦ ζεύγους ἀποτελεῖ φασματοσκοπικῶς διπλοῦν ἀστέρα. Ὁ Ἀντάρης ἀπέχει ἀφ' ἡμῶν πλέον τῶν 100 ἐτῶν φωτός, συνεχῶς ὅμως πλησιάζει πρὸς τὸ ἡμέτερον σύστημα μετὰ ταχύτητος 100 μιλλίων κατὰ λεπτόν. Ἀπὸ ἀπόψεως συστάσεως ἀποτελεῖ τύπον τῶν λίαν προκεχωρημένων ἐν τῇ ἐξελίξει ἀστέρων.

Εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ Ἀντάρεως ἀπόστασιν καὶ πρὸς τὰ ΒΔ αὐτοῦ εὑρίσκεται νεφελοειδὴς συστροφή, ὁμοιάζουσα κατὰ τὴν ὄψιν πρὸς τηλεσκοπικὸν κομήτην, τὴν ὁποίαν ὁ Herschel περιγράφει ὡς «τὸ πλουσιώτατον καὶ πυκνότατον σμῆνος ἀστέρων». Τῷ 1860 τὸ σμῆνος τοῦτο ἐκίνησεν ἔτι ζωηρότερον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀστρονόμων, λόγῳ τῆς εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ ἐμφανίσεως νέου τινὸς ἀστέρος. (Βλ. Σκορπίος.) Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

ἀνταρθριτικός, —ή, —όν· ὁ κατὰ τοῦ ἀρθριτισμοῦ: «ἀνταρθριτικὴ θεραπεία» — μελέτη, —φάρμακον».

ἀνταρθριτικὰ (Antarthritika) *[Φαρμ.]*. Φάρμακα ἀναγραφόμενα κατὰ τοῦ ἀρθριτισμοῦ. Ταῦτα ἐκλήθησαν ἐπίσης καὶ *ἀντιποδαγρικά*, ὡς θεραπευτικὰ τοῦ κυριωτέρου εἴδους τοῦ ἀρθριτισμοῦ, τῆς ποδάγρας, συμπίπτουσι δὲ οὐσιωδῶς πρὸς τὰ κατὰ τῶν ρευματισμῶν συνιστώμενα φάρμακα. Τὰ παλαιότερον χρησιμοποιούμενα ἀνταρθριτικὰ εἶναι τὰ ἀλκόλια (κάλι, νάτριον, ἀνθρακικὸν λίθιον) καὶ τὸ ἰωδιοῦχον κάλιον. Νεωστὶ χρησιμοποιοῦνται οὐσίαι ἔχουσαι τὴν ἰδιότητα νὰ δρῶσι διαλυτικῶς ἐπὶ τὸ οὐρικὸν ὀξύ. Ἐκ τούτων διάφορα σκευάσματα προέρχονται ἐκ τοῦ κινικοῦ ὀξέος (οὐρόλη, οὐροκόλη, οὐροσίνη, οὐρισεδίνη). Ἑτέρα εἶναι ἡ πιπεραζίνη καὶ τὰ σκευάσματα ταύτης σιδονάλη καὶ νεο-σιδονάλη, ἡ κιταρίνη, ἡ οὐροτροπίνη, ἡ κολχικίνη, ἡ ἀτοφάνη, ἀρταμίνη καὶ διάφορα λιθιοῦχα σκευάσματα. Πρὸς τούτοις κατὰ τοῦ ἀρθριτισμοῦ ἀναγράφονται καὶ διάφορα ἰαματικὰ ὕδατα πρὸς ποσιθεραπείαν καὶ λουτροθεραπείαν, ἰδίᾳ δὲ τὰ ἀλκαλικὰ καὶ ἐκ τούτων τὰ ἐνέχοντα ἑνώσεις λιθίου. Κ. Γ. Μ.

ἀνταριάζω· ἰδιωματ.· καλύπτομαι ἀπὸ ἀντάραν, ἀπὸ ὁμίχλην: «ἀντάριασε τὸ βουνό»· ‖ πληροῦμαι καπνοῦ: «ἀντάριασε τὸ σπῆτι». Β. Φ.

ἀνταρκτικός, —ή, —όν· ὁ ἀντικρὺ τῆς ἄρκτου, τοῦ βορρᾶ, ο μεσημβρινός, ὁ νότιος: ὁ «ἀνταρκτικὸς πόλος», «ἀνταρκτικὴ θάλασσα» κ.τ.τ.· ‖ τὸ θηλ.

—**Ἀνταρκτικὴ ἢ *Ἀνταρκτίς*.** Ὠνομάσθη οὕτως ἡ νέα ἤπειρος τῶν νοτίων πολικῶν χωρῶν, κατ' ἀντίθεσιν τῆς *Ἀρκτίδος*, δηλαδὴ τῆς περιοχῆς τῶν βορείων πολικῶν χωρῶν.

Πρὸ ἑκατονταετηρίδος οὐδεὶς ἴσως ὑπώπτευεν ὅτι ἐν τῇ ἀνταρκτικῇ περιοχῇ ὑπάρχει καὶ ἕκτη

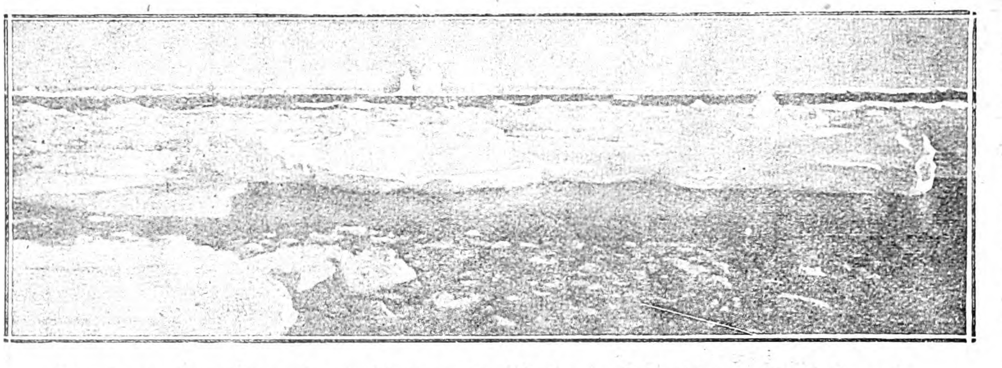

Ὀγκόπαγοι ἀποσπώμενοι ἐκ τῆς Ἀνταρκτικῆς Ἠπείρου καὶ ἐπιπλέοντες εἰς τὸν ὠκεανόν.

ἤπειρος, μάλιστα διπλασία σχεδὸν τῆς Αὐστραλίας κατὰ τὸ μέγεθος. Σειρὰ ἀνακαλύψεων μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1819 καὶ 1842 περὶ τὸν νότιον πολικὸν κύκλον ἀπέδειξαν τὴν ἐνταῦθα ὕπαρξιν ἐκτεταμένων ἀκτῶν, αἵτινες ἐγέννων τὴν ὑπόθεσιν τῆς ὑπὸ τούτων συγκροτήσεως ἰδίας ἠπείρου. Συστηματικαὶ καὶ συνεχεῖς ἔρευναι ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 1898 καὶ ἑξῆς ὑπὸ ἀποστολῶν δανικῶν, σουηδικῶν, γερμανικῶν καὶ ἀγγλικῶν, αἵτινες ἀπέδειξαν πραγματικῶς τὴν ὕπαρξιν τῆς ἠπείρου. Ἐν τούτοις μικρὸν μόνον μέρος αὐτῆς ἔχει ἐξερευνηθῆ.

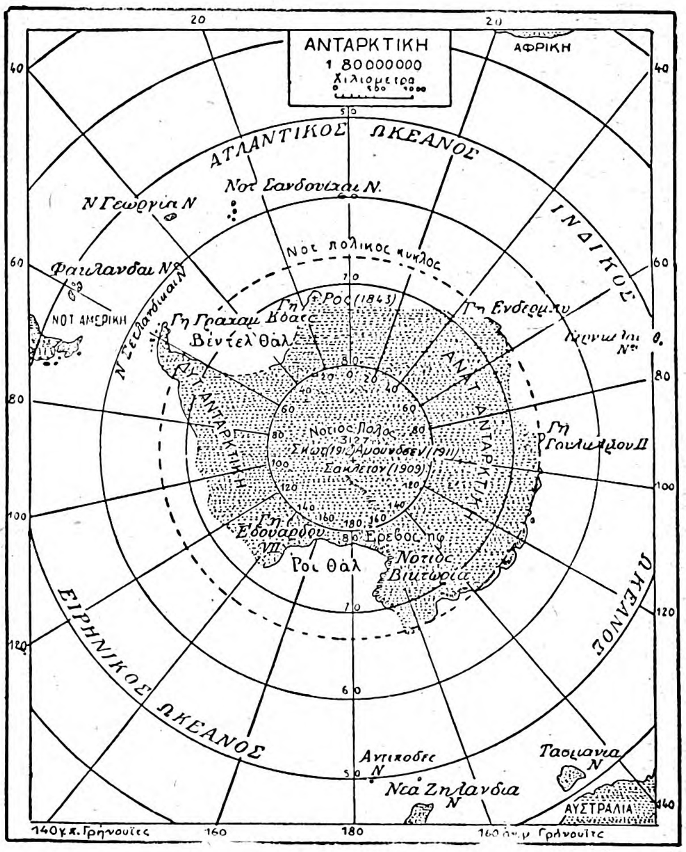

Ἡ Ἀνταρκτικὴ περιβάλλεται ὑπὸ τριῶν μεγάλων ὠκεανῶν τῆς γῆς. Κατὰ πρόχειρον ἐκτίμησιν κατέχει ἐπιφάνειαν 14 ἑκατ. τετραγ. χιλιομ. (τὰ $^{8}/_{4}$ τῆς Νοτ. Ἀμερικῆς). Δύο εὐρεῖαι θάλασσαι, ἡ μὲν ἐκ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ἡ τοῦ Βέντελ, ἡ δ' ἐκ τοῦ μέσου Εἰρηνικοῦ, ἡ τοῦ Ρός, διαιροῦσι τὴν ἤπειρον εἰς δύο τμήματα, τὸ μὲν πρὸς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν μεῖζον, καλούμενον *Ἀνατολικὴ Ἀνταρκτική*, τὸ δὲ πρὸς τὴν νότιον Ἀμερικὴν ἔλασσον, καλούμενον *Δυτικὴ Ἀνταρκτική*. Καὶ τὸ μὲν μέγεθος τῆς πρώτης ὑπολογίζεται ὑπὲρ τὰ 10 ἑκατ. τετρ. χιλιόμ., τὸ δὲ τῆς Δυτικῆς 3—4 ἑκατ. Κατὰ τοὺς κόλπους τούτους περιορίζονται καὶ αἱ ἐξερευνήσεις.

Ἐξ ὅλης τῆς ἐκτάσεως τῆς Ἀνταρκτικῆς ἐλάχιστον μόλις παράκτιον μέρος (1 ἑκατ. τ.χ.) εἶναι ἐλεύθερον τοῦ πάγου, ὅστις καλύπτει ὁμοιομόρφως τὴν ἤπειρον ὡς παγετώδη ἔρημον. Ἡ γεωλογικὴ τῆς ἠπείρου σύστασις φαίνεται ὅτι εἶναι ὁμοία πρὸς τὰς πρὸ ταύτης κειμένας (Ἀφρικήν. Αὐστραλίαν, Νότιον Ἀμερικήν). Ἡ Ἀνατολικὴ Ἀνταρκτικὴ συνίσταται κυρίως ἐξ ἀρχαϊκῶν καὶ παλαιοζωϊκῶν πετρωμάτων, ἅτινα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων γεωλογικῶν περιόδων οὐδεμίαν στολίδωσιν ὑπέστησαν. Ἀλλ' ἡ πρὸς τὴν Ἀμερικὴν χερσόνησος τῆς Δυτικῆς Ἀνταρκτικῆς εἶναι πλήρης ἀγρίων, νεωτέρου σχηματισμοῦ στολιδωσιγενῶν ὀροσειρῶν, προεκτάσεως τῶν νοτίων Ἄνδεων. Πρὸς τὴν Ἀτλαντικὴν πλευρὰν ὑπάρχουσιν ἔτι καὶ ἡφαίστεια ἐνεργὰ ὡς τὸ *Ἔρεβος* καὶ ὁ *Τρόμος*.

Τὸ μέσον ὕψος τῆς Ἀνταρκτικῆς, ὑπολογιζομένης τῆς ἐπιφανείας τοῦ πάγου, μετρεῖται 2000 μ., ἐνῷ τῆς ὑψίστης τῶν ἄλλων ἠπείρων, τῆς Ἀσίας, εἶναι 970 μ. (τῆς Εὐρώπης 300 μ.). Τὸ σημεῖον τοῦ νοτίου πόλου, περὶ τὸ μέσον τῆς ἠπείρου κείμενον, εὑρίσκεται εἰς ὕψος 3127 μ. Εἰς τοῦτο κατώρθωσε νὰ φθάσῃ ὁ Νορβηγὸς Ρ. Ἀμοῦνδσεν (βλ. λ. Πόλος Νότιος) τὴν 15 Δεκεμβρίου 1911 καὶ ὁ Ἄγγλος Σκὼτ τὴν 18 Ἰανουαρίου 1912, ὅστις κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἀπέθανε μετὰ τῶν συντρόφων του.

Τὸ κλῖμα τῆς Ἀνταρκτικῆς χαρακτηρίζεται διὰ τὴν λίαν ταπεινὴν θερμοκρασίαν καὶ τὴν γενικῶς μικρὰν ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν. Ἡ διακύμανσις τῆς θερμοκρασίας μεταξὺ χειμῶνος καὶ θέρους εἶναι μικρά, λαμβανομένης δ' ὑπ' ὄψιν τῆς μέσης ἐτησίας θερμοκρασίας, ἡ Ἀνταρκτικὴ εἶναι ἡ ψυχροτάτη χώρα τῆς γῆς, καίτοι αἱ μέχρι σήμερον παρατηρηθεῖσαι ἐλάχισται θερμοκρασίαι ἀνήκουσιν εἰς τὴν βορειοανατολικὴν Σιβηρίαν. Εἰς παράλιον σταθμόν, τὸν Δισκοβερὺ (77° 51′ ν. γ. π.) ἡ μέση θερμοκρασία τοῦ Ἰουλίου ἐμετρήθη —27°. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ μικρὰ διακύμανσις τῆς θερμοκρασίας, ὡς καὶ οἱ ἐπικρατοῦντες βορειοδυτικοὶ ἄνεμοι, οἵτινες φέρουσι πυκνὴν χιόνα. Κατὰ τὰς παρατηρήσεις τῆς βελγικῆς καὶ ἀγγλικῆς ἀποστολῆς, ἐν ἔτει 1898—1900 ἔγινε παραδεκτὸν ὅτι εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀνταρκτικῆς γεννᾶται ἀντικυκλών, οὗτινος τὸ κέντρον κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα μετακινεῖται εἰς τὸν Ἰνδικόν, τὸ δὲ θέρος μετατίθεται εἰς τὸν Νότιον πόλον. Μακροὶ δὲ καὶ ἄγριοι εἶναι οἱ λαίλαπες οἵτινες ἐγείρονται κατὰ ὡρισμένας παρακτίους περιοχάς.

Ὁ καταλύπτων τὴν ἤπειρον πάγος εἰς πολλὰς θέσεις ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὅπου αὕτη εἶναι ἀβαθής, προεκτείνεται ὡς φράκτης εἰς ὕψος 20—25 μ. Ἡ τοιαύτη ἐν τῇ θαλάσσῃ παγετώδης μορφὴ καθιστᾷ τὴν χώραν ἀπροσπέλαστον, δεικνύει δὲ κατὰ κανόνα ὅτι τὸ ὅριον τῆς ἀνεκλείπτου χιόνος κατέρχεται ἐνταῦθα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τὰ ἐντεῦθεν ἀποσπώμενα καὶ πλέοντα παγόβουνα διευθύνονται κατὰ διαφόρους διευθύνσεις εἰς τοὺς ὠκεανούς.

Ὑπὸ τοιαύτας δυσμενεστάτας συνθήκας ἡ βλάστησις διατελεῖ ἐν πλήρει πενιχρότητι. Εἴδη βρύων μικρὸς ἀριθμὸς λειχήνων καὶ εὐάριθμά τινα ἀνθοῦντα φυτὰ ἐγνώσθησαν μόνον, καὶ ταῦτα ἐντεῦθεν τοῦ πολικοῦ κύκλου. Ἡ μὴ τελεία ἔλλειψις τῆς βλαστήσεως προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου κατὰ τὸ θέρος φέρουσι θερμότητα ὑψηλοτέραν τῶν ὑπὸ τὴν σκιὰν μετρουμένων θερμοκρασιῶν.

Ζῷα θηλαστικὰ τῆς ξηρᾶς ἐλλείπουν παντελῶς. Τοὐναντίον ἡ θάλασσα εἶναι πλήρης φωκῶν, φαλαινῶν καὶ θαλασσίων λεοπαρδάλεων. Ἐκ τῶν πτηνῶν χαρακτηριστικοὶ εἶναι οἱ πιγκουῖνοι, ὡς καὶ πλῆθος θαλασσίων πτηνῶν, ἐν οἷς οἱ λαρίδαι καὶ ὁ ἄλβατρος. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, μὴ ὑπαρχούσης τροφῆς, τὰ πτηνὰ ἐλλείπουσιν. Ἀξιομνημόνευτοι εἶναι ἔτι οἱ κάνθαροι καὶ αἱ μύες, ἔχοντες προσαρμοσθῆ εἰς τὸ παγερὸν τῆς χώρας κλῖμα.

Ἀνθρώπιναι ἐγκαταστάσεις λόγῳ τοῦ ἀξένου τῆς χώρας εἶναι ἐλάχισται, καὶ αὗται ἐν νήσοις, κειμέναις ἐντεῦθεν τοῦ πολικοῦ κύκλου. Ἐν τῇ συστάδι τῶν νήσων Νοτίων Σετλανδῶν, αἵτινες εὑρίσκονται κατὰ τὸ βορειότατον καὶ μᾶλλον εὐπρόσιτον ἄκρον τῆς Δυτικῆς Ἀνταρκτικῆς, συναθροίζεται κατὰ πᾶν θέρος (τοὺς ἐν τῷ ἡμετέρῳ κλίματι χειμερινοὺς μῆνας) στόλος ἐκ δεκάδων τινῶν ἀτμοπλοίων, χάριν τῆς ἐπικερδοῦς ἁλιείας φαλαινῶν (βλ. ἁλιεία τ. Γ′, σ. 804 β′). Ὁ πλοῦτος οὗτος τῆς ἁλιείας συνετέλεσεν, ὥστε ἡ ἤπειρος νὰ μὴ μένῃ πολιτικῶς τελείως ἄνευ κατόχων. Ἔκτασις ἐνταῦθα, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς Εὐρώπης κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, ἀνήκει εἰς τοὺς Ἄγγλους, περιέχουσα τοὺς τομεῖς τῶν

Digitized by Google

δύο θαλασσῶν, τοῦ Ρὸς καὶ Βέντελ, μετὰ τῶν παρακειμένων νήσων καὶ τῆς νήσου Γεωργίας. Ὁ μὲν εἷς τομεύς, ὁ τοῦ Ρός, ἐξαρτᾶται διοικητικῶς ἐκ τῆς Νέας Ζηλανδίας, ὁ δὲ τοῦ Βέντελ ἐκ τῶν Φαλκλανδικῶν νήσων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Balch*, Antarktika (1902). Von *Richthofen*, Ergebnisse und Ziele der Südpolarforschung (1905) *Scotts* letzte Fahrt Reisen und Abenteuer, Brochaus 3 και 6). *E. Shakleton*, Im sechsten Erdteil (R. u. A.), 13. *Mawson*, Tod und Leben am Südpol (R. u. A.), 26 *Borchgrevink*, Festes Land und Südpol (K. Schaffsteins Grüne Bänden, Koln. *R. Amundsen*, Ueber den Teufelsglestscher zum Südpol. *E. v. Drygalski*, Antarktische Schneestürme. *R. Amundsen*, Antarktische Kalte. *A. Aenicke*, Um den Südpol, Reisebeschreibungen, Stuttgart, Steinkopf, 1926. ΙΩ. ΣΑΡΡΗΣ

— **ἀνταρκτικὸν** ***τέμαχος*** *[Γεωλογ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ εἰς τὴν ἀνταρκτικὴν περιοχὴν παρουσιαζόμενον μέγα τέμαχος ἐκ παναρχαίων ἐρειπωμένων ὀροσειρῶν. Γ. Κ. Γ.

— **ἀνταρκτικὸς** ***κύκλος***. Κύκλος τῆς οὐρανίου ἢ τῆς γηΐνης σφαίρας, ἀπέχων ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου πόλου κατὰ 23° 27′. Ἡ ἐντὸς τοῦ κύκλου τούτου σφαιρικὴ ζώνη τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς ἀποτελεῖ τὴν καλουμένην *νοτίαν* ἢ *ἀνταρκτικὴν κατεψυγμένην ζώνην*. Σ. Π.

— **ἀνταρκτικὸς** ***πόλος***. Καλεῖται οὕτω κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν *ἀρκτικὸν* ἢ *βόρειον* ὁ νότιος πόλος τῆς οὐρανίου σφαίρας ἢ τῆς Γῆς. Σ. Π.

— **Ἀνταρκτικὸς** ***(ἢ Νότιος) παγωμένος ὠκεανός***· βλ. λ. ὠκεανός.

ἀνταρκτικὸς (ὁ) (Antarcticus) *[Ζωολ.]*. Γένος *κολεοπτέρων* ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους ζώνας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καὶ τῆς Γῆς τοῦ Πυρός. Δ. Ν. Π.

ἀνταρσία (ἡ)· ἀπὸ τοῦ *ἀντάρτης*· ἐξέγερσις, ἐπανάστασις, ἄρνησις τῆς νομιμοφροσύνης καὶ τῆς πειθαρχίας: «*ἀνταρσία ἐν τῷ στρατῷ*,—*ἐν τῷ ναυτικῷ*», «*ἀνταρσία πολίτου ἢ πολιτῶν κατὰ τοῦ κράτους*». Β. Φ.

ἀντάρτης (ὁ)· ὁ ἀνταίρων χεῖρα ἢ ἀνταιρόμενος κατὰ τοῦ κράτους, κατὰ τῆς νομιμοφροσύνης καὶ τῆς πειθαρχίας, ὁ στασιαστής. Β. Φ.

— *[Ἐγκυκλ.]* Κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν τὸν «ἀντάρτην»—τὸν «νεωτεροποιόν», κατὰ τοὺς ἀρχαίους (Θουκ. Ἀριστ.), τὸν «Τύραννον ἀντιβαίνοντα Βασιλεῖ»—οἱ Ἕλληνες εἰς τὰ ἔγγραφά των ὀνομάζουν μὲ τὴν τουρκικὴν λέξιν «*ζορμπᾶς*», τὴν περιλαμβάνουσαν τὴν ἔννοιαν τῆς βίας, τὸ «*ζόρι*». Μολονότι δέ, ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος, ἐπεδιώχθη ἕτερος χαρακτηρισμὸς τῶν ἀγωνιζομένων, καὶ ἄλλοι μὲν *ἀποστάτας*, ἄλλοι δὲ *ἐπαναστατας*, τέλος δὲ *ἀγωνιστὰς* ἐπεζήτουν νὰ ἐπονομάσουν αὐτούς, ἡ λέξις «*ἀντάρτης*» δὲν ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην. Ἀντιθέτως, τὴν λέξιν «*ἀντάρτης*» πρῶτος μετεχειρίσθη ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἐναντίον τοῦ Ἀκαρνᾶνος ὁπλαρχηγοῦ Βαρνακιώτου, τῷ 1822. Ἔκτοτε ἐπεκράτησε νὰ ἐπονομάζωνται ἀντάρται οἱ μὴ ὑπακούοντες εἰς τὰ κελεύσματα τῆς Κυβερνήσεως, γενικώτερον δὲ οἱ ἀκολουθήσαντες τὸν Κολοκοτρώνην κατὰ τὸν πρῶτον ἐμφύλιον πόλεμον τοῦ 1824 καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συναγωνισθέντες κατὰ τὸν δεύτερον ἐμφύλιον τοῦ 1825. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις οἱ «ἀντάρται» ἔτυχον εἰδικῆς ἀμνηστείας. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν εἶχεν ἐπίσης καὶ ἡ ἐπωνυμία τοῦ «ἀντάρτου» ἡ δοθεῖσα εἰς τοὺς μετασχόντας εἰς τὸ κίνημα τοῦ 1836 κατὰ τῆς Ἀντιβασιλείας.

Ἔκτοτε ἡ λέξις ἐχρησιμοποιήθη διὰ νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν ὑπὲρ πατριωτικῶν μὲν σκοπῶν ἀλλὰ οὐχὶ ἐξ ὀνόματος τοῦ Κράτους ἀγωνιζόμενον. Εἰδικώτερον δὲ ὠνομάσθησαν «*ἀντάρται*» οἱ ἐν τῷ ἐλευθέρῳ Κράτει ὀργανούμενοι καὶ ἀποστελλόμενοι εἰς τὰς ὑποδούλους ἐπαρχίας, ὅπως κατὰ τὰς γενομένας ἐπαναστάσεις ὑποβοηθοῦν τοὺς κατοίκους ἢ καὶ ἐγείρουν αὐτοὺς εἰς ἐπανάστασιν ἄτακτοι πολεμισταί. Τοιοῦτοι ἀντάρται εἰσέβαλον κατὰ πρῶτον εἰς Θεσσαλίαν καὶ Ἤπειρον ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, εἶτα ὠργανώθησαν καὶ ἀπεστάλησαν εἰς Κρήτην τῷ 1867, πολυπληθεῖς δὲ τοιοῦτοι διήλθον τὰ ἑλληνικὰ σύνορα διαρκοῦντος τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου τῷ 1877 καὶ συνεκρότησαν πλείστας μάχας κυρίως ἐν Θεσσαλίᾳ. Ω—

Ἀντάρτης *[Ἀστρον.]*. Ὀνομασία τοῦ ἀστέρος α Σκορπίου, παρατιθεμένη ὑπὸ τοῦ Bayer παρὰ τὴν ἐπωνυμίαν *Ἀντάρης* τοῦ ἰδίου ἀστέρος. Σ. Π.

Ἀνταρτικὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης τοῦ ὁμωνύμου ἐν Δ. Μακεδονίᾳ νομοῦ, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 1350. Εἶναι ἐκτισμένον εἰς τὰς κλιτῦς προβούνου τοῦ ὄρους *Γκολίνα*, κάτωθεν δὲ τούτου μόλις εἰς ἀπόστασιν 100 μέτρων διέρχεται παραπόταμος τοῦ Ἁλιάκμονος γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μεγάλο ποτάμι*. Πρότερον τὸ χωρίον ὠνομάζετο *Ζέλοβον*, μετωνομάσθη δὲ διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Αὐγούστου 1927 Διατάγματος. Ἀρχικῶς εἶχε κτισθῆ εἰς τὰς κλιτῦς τῆς Γκολίνας, εἰς ἀπόστασιν 15′ τῆς σημερινῆς θέσεως, θεωρουμένου ὡς ἱδρυτοῦ Τούρκου τινὸς Τζέλο ὀνόματι. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως οἱ κάτοικοι μετῴκησαν συνεπείᾳ καταστροφῆς τῶν οἰκιῶν, ὧν ἐρείπια σήμερον σῴζονται, λόγῳ κατακρημνίσεων ὀγκολίθων ἐξ ὑψηλοτέρων σημείων τοῦ ὑπερκειμένου ὄρους. Ἡ νέα ὀνομασία ἐδόθη ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καταλήψεως τοῦ χωρίου (1912) καὶ συγκεκριμένως κατὰ τὰ ἔτη 1903—1908 περὶ τὸ χωρίον τοῦτο ἔδρασαν τὰ περισσότερα ἀνταρτικὰ σώματα. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀνταρτικοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἔλαβον χώραν πολλαὶ συγκρούσεις μεταξὺ Γάλλων καὶ Βουλγάρων. Τὸ χωρίον ὡς ἐκ τῆς ὀρεινῆς καὶ ἐν μέσῳ δασῶν θέσεώς του ἔχει κλῖμα εὔκρατον.

Τὸ Ἀνταρτικὸν ἔχει τριτάξιον μικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον μετὰ νηπιαγωγείου καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, παρ' οὗ ἐκτελεῖται καὶ ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία. Δικαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὸ Εἰρηνοδικεῖον καὶ Πρωτοδικεῖον Φλωρίνης, ἀστυνομικῶς δὲ εἰς τὸν Σταθμὸν Πισσοδερίου, τῆς Δ. Χ. Φλωρίνης. Ἐκ τῶν κατοίκων οἵτινες ὅλοι εἶναι σήμερον Ἕλληνες καὶ ὁμιλοῦσι τὴν ἑλληνικήν, κατ' ἔτος ἀρκετοὶ ἀποδημοῦσιν εἰς Ἀμερικήν, ἀνερχομένων τῶν εἰς αὐτὴν μεταναστῶν περὶ τοὺς 350. Τὸ χωρίον ὑδρεύεται ἐκ πηγαίων ὑδάτων μεταφερθέντων ἐντὸς αὐτοῦ.

Τὰ κύρια προϊόντα τῆς περιφερείας τῆς κοινότητος εἶναι γεωργικὰ καὶ δασικά, μόλις ἐπαρκοῦντα διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων. Αἱ πέριξ δασικαὶ ἐκτάσεις ἀποτελοῦνται ἀπὸ δρῦς καὶ ὀξυάς, ἐξ ὧν, ἰδίως τῶν τελευταίων, λαμβάνεται οἰκοδομήσιμος ξυλεία καὶ καυσόξυλα. Κτηνοτροφία, προβάτων ἰδίᾳ, ἀσκεῖται εἰς μικρὰν σχετικῶς κλίμακα. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἀνταρτικοῦ ἀπαντῶνται καὶ ἄγρια ζῷα καὶ δὴ ἄρκτοι, λύκοι, ἀλώπεκες, λαγωοὶ καὶ αἴλουροι.

Τὸ Ἀνταρτικὸν συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Φλωρίνης (25 χιλμ.) δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ. Δ. Ε. Μ.

ἀνταρτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς ἀντάρτας: «*ἀνταρτικὰ κινήματα*», «*ἀνταρτικὰ σώματα*», ὁμάδες ἀνταρτῶν.—Ἐπίρρ. *ἀνταρτικῶς*.

Ἀνταρτομάνα. Ἀπεκλήθη οὕτω κατὰ τὸν Ἐμφύλιον πόλεμον τοῦ 1824 ὑπὸ τῶν ἀντιθέτων του ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, διότι ἐθεωρεῖτο ὡς ὑποκινητὴς τῶν ἀνταρτῶν. Γ. Δ. Κ.

ἀντάρχων (ὁ)· ἰδίως εἰς τὸν πληθ. *ἀντάρχοντες*· ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οἱ pro magistratu ἄρχοντες Ρωμαῖοι, ἐκεῖνοι δηλ. οἱ ἄρχοντες οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀρχῆς διετήρουν αὐτὴν ἀναγκαίως μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ διαδόχου των. Ἀντάρχοντες ἦσαν οἱ ἀνθύπατοι (pro consule), οἱ ἀντιστράτηγοι (pro praetore) καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ παράτασιν ἄρχοντες. Β. Φ.

ἀντασεδίνη (Antacedinum)· βλ. *ἀσβέστιον σακχαρικόν*.

ἀντάσης (κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ *ἀρκαντάσης*)· σύντροφος.

ἀντασθματικός,*—ή,—όν*· ὁ κατὰ τοῦ ἄσθματος.

—*ἀντασθματικὰ φάρμακα* (Antasthmatica) *[Φαρμακ.]*. Ὁ ὅρος οὗτος ἐν τῇ εὐρείᾳ μὲν ἐννοίᾳ του περιλαμβάνει τὰ κατὰ τῶν ἀναπνευστικῶν παθήσεων γενικῶς δρῶντα φάρμακα, ἐν τῇ στενῇ δὲ μόνον τὰ χρησιμοποιούμενα κατὰ τοῦ ἄσθματος. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην ἔννοιαν τὰ ἀντασθματικὰ φάρμακα ἀποτελοῦν ὑποδιαίρεσιν τῶν *ἀντισπασμωδικῶν* καὶ περιλαμβάνουν φάρμακα ἢ ὑποβιβάζοντα τὴν εὐαισθησίαν τῆς βλενομεμβράνης, ὡς ἡ ἀτροπίνη καὶ τὰ ἀτροπινοῦχα φάρμακα, ἢ μειοῦντα τὸ εὐερέθιστον τοῦ ἀναπνευστικοῦ κέντρου, ὡς τὰ ναρκωτικὰ καὶ τὰ ἀέρια τοῦ καιομένου νιτροχάρτου, ἢ τέλος καταπαύοντα τοὺς προκαλοῦντας τὰ ἀσθματικὰ συμπτώματα σπασμοὺς τῶν ἀγγείων, ὡς τὸ δηλητηριῶδες νιτρῶδες ἀμύλιον καὶ ἡ δηλητηριωδεστέρα νιτρογλυκερίνη. Εἰς τὰ ἀντασθματικά, ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν αὐτῶν ἔννοιαν λαμβανόμενα, περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἀποχρεμπτικά, ὡς π. χ. σκευάσματα τοῦ ἀντιμονίου, ἡ ἰπεκακουάνα, τὸ ἰωδιοῦχον κάλιον κλπ. Ἕτερα φάρμακα δοῶντα κατὰ τοῦ ἄσθματος εἶναι ἀντισηπτικά, ὡς τὸ ἀρσενικόν, ἡ εὐκαλυπτόλη κλπ. Κ. Γ. Μ.

ἀντασπάζομαι· ἐπίσης ἀσπάζομαι, ἀνταποδίδω τὸν ἀσπασμόν.

ἀντασφάλεια, *ἀντασφάλισις* καὶ *ἀντασφαλιστής*· βλ. ἀσφάλεια.

ἀντατροφικός,*—ή,—όν*· ὁ κατὰ τῆς ἀτροφίας.

—*ἀντατροφικὰ φάρμακα* (Antatrophika) *[Φαρμ.]*. Φάρμακα χρήσιμα κατὰ τῆς ἀτροφίας τῶν παίδων. Συνώνυμα τῶν ἀτροφικῶν εἶναι τὰ *πλαστικά*. Ἡ κατηγορία τῶν ἀντατροφικῶν περιλαμβάνει εὐπέπτους καὶ εὐκόλως ἀφομοιωσίμους μεγάλης θρεπτικῆς ἀξίας οὐσίας. Κ. Γ. Μ.

ἀντατικιστής (ὁ)· καὶ ὀλιγώτερον ὀρθῶς *ἀντιατικιστής*· ὁ ἐλέγχων τοὺς ἀττικιστὰς ὡς ἐσφαλμένως χειριζομένους τὴν γλῶσσαν (βλ. ἀττικισμός).

— «*Ἀντατικιστής*» τίτλος βιβλίου συνταχθέντος ὑπ' ἀνωνύμου παλαιοῦ γραμματικοῦ. Τὸν τίτλον τοῦτον ἔδωκεν εἰς τὸ ἀνώνυμον καὶ ἀνεπίγραφον βιβλίον, ὁ φιλόλογος *Ρουγκήνιος* (Ruhnken) ἀποβλέψας εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ συντάξαντος τὸ βιβλίον, ὅστις ἦτο ἐλεγκτικὸς τῶν κανόνων τῶν Ἀττικιστῶν καὶ μάλιστα τοῦ Φρυνίχου. Ὁ ἀνώνυμος οὗτος γραμματικὸς ἐλέγχεται πολλάκις ψευδολόγος καὶ ἀμαθής· διδάσκει π. χ. «*λείψας* ἀντὶ τοῦ *λιπών*, Ἀριστοφάνη: Ἀνδρομέδα», «*ἐωνηκὼς* Λυσίας ἀντὶ τοῦ *ἐωνημένος*» καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ὁ «Ἀντατικιστής» ἐξεδόθη ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Βεκκήρου ἀπὸ τῆς 75 σελίδος κ. ἑ. τοῦ πρώτου τόμου. Β. Φ.

Ἀνταῦ (Andaye)· βλ. Χενταῦ (Hendaye).

Ἀνταῦα (Andayha). Ποταμὸς τῆς Βραζιλίας, πλούσιος εἰς πολυτίμους λίθους.

ἀνταυγάζω· ρίπτω ὀπίσω τὴν αὐγήν, τὴν λάμψιν, ἀκτινοβολῶ κατ' ἀντανάκλασιν· ‖ λαμπρύνω.

ἀνταυγαστὴρ (ὁ)· στιλπνὴ ἐπιφάνεια, συνήθως σφαιρικὴ ἢ παραβολική, χρησιμεύουσα διὰ τὴν ἀνάκλασιν τοῦ φωτὸς λυχνίας τινὸς πρὸς ὡρισμένην κατεύθυνσιν.

ἀνταύγεια (ἡ)· λάμψις ἐξ ἀντανακλάσεως, ἐκ διαχύτου φωτός.

Ἀνταφτέμο (Hadaftemo)· βλ. λ. Ἀδαφτέμο.

ἀνταφυλαξία *[Ἰατρ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ κατάστασις καθ' ἣν ζῷα, ὑποστάντα τὴν *ἀφυλακτικὴν προσβολὴν* χωρὶς αὐτὴ ν' ἀπολήξῃ εἰς θάνατον, δύνανται ν' ἀνεχθῶσιν ἐκ τρίτου ἔνεσιν τοῦ αὐτοῦ ἀντιγόνου (λευκώματος), οὐδενὸς νοσηροῦ φαινομένου ἐμφανιζομένου (βλ. καὶ ἀφυλαξία).

Ἀντάχα (Adaja). Ποταμὸς τῆς κεντρικῆς Ἱσπανίας διαβρέχων τὴν Ἀβίλα. Ἔχει ροῦν 180 χμτρ. περίπου.

Ἀντβάϊτα (Advaita). Μία τῶν κυριωτέρων αἱρέσεων τῆς Βεδάντας, παραδεχομένη μόνον τὸ ἀπόλυτον καὶ θεωροῦσα πάντα τὰ εἰς τὴν αἰσθησιακὴν ἀντίληψιν προσιτὰ φαινόμενα ὡς προϊὸν παρακρούσεως.

Ἀντβαρανὼτρ *[Σκανδιναυ. Μυθολ.]*. Μαγευμένος δακτύλιος ἀνήκων εἰς τὸν *Ἀντβαρὶ* καὶ φέρων δυστυχίαν εἰς τοὺς κατόχους του, μέχρις ὅτου ἐρρίφθη εἰς τὸν Ρῆνον. Ἀναφέρεται συχνὰ εἰς τὰ ποιήματα τῶν Νιμπελοῦγκεν. Ω—

Ἀντβαρὶ *[Σκανδιναυ. Μυθολ.]*. Νάνος υἱὸς τοῦ Οὐάνν, κάτοχος μυθικῶν πλούτων. Ὁ Λόκις τοῦ ἥρπασεν ὅλον τὸν χρυσόν του διὰ νὰ πληρώσῃ λύτρα εἰς τὸν Χρέϊντμαρρ, τοῦ ὁποίου εἶχε φονεύσει τὸν υἱόν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων θησαυρῶν ἦτο καὶ ὁ δακτύλιος *Ἀντβαρανὼτρ* τὸν ὁποῖον ὁ Ἀντβαρὶ κατηράσθη. Χ. Δ.

Ἀντεβόρτα· βλ. λ. Πρόρσα.

ἀντεγγράφειν *[Ἀρχ. Ἑλλ. Δίκ.]*· βλ. δομολογία.

ἀντέγγραφον· βλ. ἔγγραφον.

ἀντεγγύησις (ἡ)· ἐγγύησις παρεχομένη πρὸς ἐξασφάλισιν ἑτέρας ἐγγυήσεως.

ἀντεγείρω· ἐγείρω, οἰκοδομῶ τι εἰς τὴν θέσιν ἄλλου.

ἀντεγκαλῶ *(—έω)*· ἐγκαλῶ τὸν ἐγκαλοῦντά με· ‖ μέσ. *ἀντεγκαλοῦνται*· ἐγκαλοῦσιν ἀλλήλους, κάμνουν μηνύσεις ἐναντίον ἀλλήλων.

ἀντέγκλημα *[Ρητορ.]*. Τὸ relatio criminis τῶν Λατίνων· ἐναντία ἔγκλησις· ἔγκλημα ἀντ' ἐγκλήματος· κατηγορία (*Κοϊντιλ.* 7, 5, *Βαλτζ.* ρητ. τ. 4, σ. 647). Σχῆμα λόγου, κατὰ τὸν *Ἑρμογένην* (Rh. Gr. τ. 2, σ. 140, ἐκδ. *Spengel*), καθ' ὃ «*ὁμολογῶν ὁ φεύγων πεποιηκέναι τι ὡς ἀδίκημα ἀντεγκαλεῖ τῷ πεπονθότι ὡς ἀξίῳ παθεῖν ἃ πέπονθεν*». Τὸ ἀντέγκλημα ὑπάγεται εἰς τὸ λογικὸν γένος τῆς *στάσεως*, τὸ ὁποῖον λέγεται *ποιότης*, *δικαιολογία*. Ὁ Ὀρέστης (*Εὐριπίδ.* Ὀρέστ. 500 κ. ἑξ.), ὁμολογῶν ὅτι ἐφόνευσε τὴν μητέρα του, τὴν φόνισσαν τοῦ πατρός του, εἶναι παράδειγμα *ἀντεγκλήματος*. Κ. Μ. Κ.

ἀντεγκληματῶ *(—έω)*· κάμνω ἔγκλημα ἐκδικούμενος ἄλλο ἔγκλημα.

ἀντέγκλησις (ἡ)· κατηγορία κατὰ τοῦ κατηγοροῦντος, ἀντικατηγορία: «*ἀντηλλάγησαν ἀντεγκλήσεις*» ἐλέχθησαν, ἐπερρίφθησαν ἀμοιβαῖαι κατηγορίαι.

ἀντεγκύκλιος (ἡ)· ἐγκύκλιος ἀναιροῦσα προγενεστέραν ἐγκύκλιον.

Digitized by Google

ἀντέδων (ὁ) (Antedon) *[Ζῳολ.]*. Γένος *ἐχινοδέρμων*, τῆς οἰκογενείας τῶν *κρινοειδῶν*. Τὸ στέλεχος ἢ μίσχος τῶν ζῴων τούτων ἀποτελεῖται ἐκ κεντρορραχιαίας πλακός, φερούσης διακλαδώσεις. Οἱ ἀντέδοντες ἀπαντῶσι σήμερον εἰς μέτρια βάθη καὶ ὁμοιάζουσι κατὰ τὴν ἐμβρυακήν των ἡλικίαν πρὸς τοὺς πεντακρίνους. Κατὰ τὴν ἐνηλικίωσίν των ἀποβάλλουσι τὸν μίσχον ἢ στέλεχος, ἀλλὰ ζῶσιν ἀκίνητα ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μέρους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πολλάκις προσκολλῶνται διὰ τῶν κηροειδῶν ἀποφύσεων τῆς κεντρορραχιαίας πλακός. Ὑπὸ τὴν τελικὴν ταύτην μορφὴν ὁμοιάζουσι πρὸς ἐχινοειδῆ τινα. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *ἀντέδων ὁ μεσόγειος* (Antedon mediterranea), ὅστις εἶναι ἀξιοπαρατήρητος διὰ τὰς ἰδιορρύθμους μεταμορφώσεις του, αἵτινες ἐμελετήθησαν ὑπὸ τῶν Thompson καὶ Carpanter. Τὸ νεαρὸν ζῷον ἐξέρχεται τοῦ ᾠοῦ ὑπὸ μορφὴν ἐμβρύου καὶ ἀμέσως νήχεται ἐλευθέρως τῇ βοηθείᾳ τῶν βλεφαρίδων του.

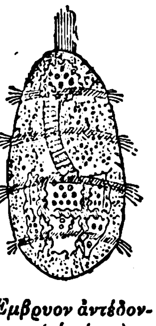
Ἔμβρυον ἀντέδοντος (α' φάσις).

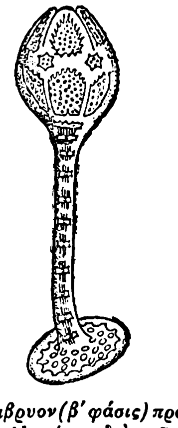
Ἔμβρυον (β' φάσις) προσκεκολλημένον διὰ τοῦ μίσχου του ἐπὶ στερεοῦ ὑποθέματος

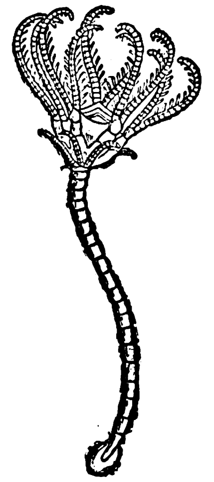
Ἔμβρυον (γ' φάσις).

Μετὰ βραχὺ χρονικὸν διάστημα ἀναφαίνεται κατὰ τὴν βάσιν τοῦ ζῴου ὁ ποδίσκος, ὅστις ἐπιμηκύνεται μικρὸν κατὰ μικρόν. Τὸ ἔμβρυον τελικῶς προσκολλᾶται διὰ τοῦ ποδίσκου τούτου καὶ λαμβάνει πενταχρινοειδῆ μορφήν. Τέλος, μετὰ πάροδον πέντε ἢ ἓξ μηνῶν, ὁ δίσκος ἀποχωρίζεται τοῦ μίσχου (ἐπιμηκυνθέντος ποδίσκου), καὶ τὸ ζῷον νήχεται ἐλεύθερον τῇ βοηθείᾳ τῶν βραχιόνων του. Τὸ τέλειον ζῷον φέρει 6 βραχίονας καὶ 30 κηροειδεῖς ραχιαίας ἀποφύσεις. Ὁ χρωματισμός των εἶναι ζωηρῶς ἐρυθρός, κυανοῦς ἢ κίτρινος. Οἱ ἀντέδοντες ἀπαντῶσιν εἰς πάντας τοὺς ὠκεανοὺς καὶ εἰς μικρὸν βάθος. Δ. Ν. Π.

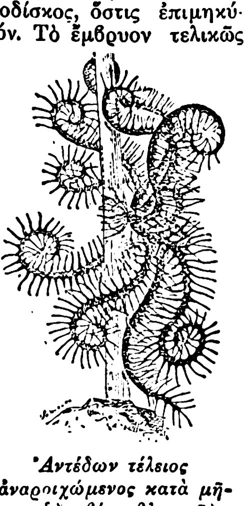
Ἀντέδων τέλειος (ἀναρριχώμενος κατὰ μῆκος ὑδροβίου βλαστοῦ).

Ἄντεερ (Andeer). Πολίχνη τῆς Ἑλβετίας ἐν τῷ καντονίῳ Γκριζὸν παρὰ τὴν ὁποίαν ἡ σιδηροῦχος πηγὴ *Πινιέ*.

ἀντεθνικός, *—ή, —όν*· ὁ κατὰ τῆς ὑποστάσεως ἢ τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους, ὁ ἐχθρικὸς πρὸς τὸ ἔθνος: «ἀντεθνικὴ ἐνέργεια,—προπαγάνδα κττ.». —Ἐπίρρ. **ἀντεθνικῶς.**

Ἄντεια. —1) Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Λυκίας Ἰοβάτου καὶ σύζυγος τοῦ Προίτου, ὅστις ἐνυμφεύθη ταύτην ὅτε ἐξηλάθη ἐξ Ἄργους ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀκρισίου. Ἡ Ἄντεια ἠκολούθησε τὸν σύζυγον ἐπανελθόντα εἰς Ἀργολίδα καὶ καταλαβόντα τῇ βοηθείᾳ τοῦ πενθεροῦ του τὴν Τίρυνθα, τὴν ὁποίαν καὶ ὠχύρωσε διὰ τῶν ἐκ Λυκίας κληθέντων Κυκλώπων. Ἡ Ἄντεια κατέστη περιβόητος διὰ τὴν ἐναντίον τοῦ ἥρωος Βελλεροφόντου συκοφαντίαν της, ὅτι ἤθελε δῆθεν νὰ διαφθείρῃ αὐτήν, ὅτε ἐφιλοξενεῖτο ἐν Τίρυνθι, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε μεταβῆ διὰ νὰ καθαρθῇ ὑπὸ τοῦ Προίτου διὰ τὸν ἀκούσιον φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐνῷ τοὐναντίον ὁ Βελλεροφόντης εἶχεν ἀρνηθῆ τὰς περὶ συνουσίας ἀνηθίκους προτάσεις της. Ἡ ἀνάμνησις τῆς συκοφαντίας της διηωνίσθη διὰ τῶν στίχων τοῦ θείου Ὁμήρου «τεθναίης Προῖτε ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην ὅς μ' ἔθελε φιλότητι καὶ εὐνῇ μιγῆναι οὐκ ἐθελούσῃ». Ὁ Προῖτος πεισθεὶς εἰς τὰς διαβολὰς τῆς Ἀντείας ἀπέφυγε μὲν νὰ φονεύσῃ ὁ ἴδιος τὸν ἥρωα ὡς ξένον του, ἔστειλεν ὅμως εἰς Λυκίαν πρὸς τὸν πενθερόν του μὲ μυστικὰς ὁδηγίας «λυγρὰ γράμματα» διὰ νὰ τὸν φονεύσῃ αὐτὸς (βλ. λ. Βελλεροφόντης). Παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἡ διαβαλοῦσα τὸν Βελλεροφόντην γυνὴ καλεῖται *Σθενέβοια*. —2) Μία ἑταίρα, φίλη τῆς Λαΐδος. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀντείας ἢ ***Ἀντίας*** ἢ ***Ἄντιος*** *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ. —2) Υἱὸς τοῦ Ὀδυσσέως τῆς Κίρκης καὶ ἐπώνυμος τῆς ἐν τῷ ἀρχαίῳ Λατίῳ ὁμωνύμου του πόλεως Ἀντίου (βλ. λ.). Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀντεισαγγελεύς· βλ. εἰσαγγελεύς.

ἀντεισάγω· εἰσάγω τι ἀντ' ἄλλου ἐξαγομένου: «ἡ Ἑλλὰς ἐξάγει καπνὸν καὶ ἀντεισάγει σῖτον».

ἀντεισαγωγή (ἡ)· εἰσαγωγὴ πράγματός τινος ἀντ' ἄλλου ἐξερχομένου.

ἀντεισέρχομαι· εἰσέρχομαι εἰς τὸν τόπον ἄλλου ἐξαγομένου.

ἀντεισηγητής· βλ. ναυτικὴ καὶ στρατιωτικὴ δικαιοσύνη.

ἀντεισφέρω· ἀντιθέτως εἰσφέρω, εἰσφέρω τι νέον ἀντὶ ἄλλου ἀπορριπτομένου: «ἀντεισφέρω καινὰ δαιμόνια».

ἀντεκδίκησις (ἡ)· ἔγκλημα γενόμενον πρὸς ἐκδίκησιν ἄλλου ἐγκλήματος ἐπίσης πρὸς ἐκδίκησιν γενομένου: «αἱ ἀντεκδικήσεις δὲν παύουν μεταξύ των», τὰ κατ' ἀλλήλων πρὸς ἐκδίκησιν γινόμενα ἐγκλήματα. Β. Φ.

—*[Διεθν. Δικ.]* Ὑπὸ τὸν ὅρον *ἀντεκδίκησις* ἐννοεῖται οἱονδήποτε μέσον ἥσσονος βίας τὸ ὁποῖον λαμβάνει Κράτος τι κατ' ἄλλου πρὸς ἐξαναγκασμὸν τούτου πρὸς λύσιν διπλωματικῆς ἢ ἄλλης τινὸς φύσεως διαφορᾶς χωρὶς νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ ὅπλα. Ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν ἀντεκδίκησιν δικαιολογεῖται μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν καταδειχθῶσιν ἀνωφελεῖς αἱ διεξαγόμεναι διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ διαπραγματεύσεις πρὸς ἐπίλυσιν τῆς διαφορᾶς. Δὲν ἐπιτρέπεται δὲ ἡ ἐξακολούθησις τῶν ἐν λόγῳ μέτρων τῆς ἀντεκδικήσεως ἐφόσον γνωστοποιηθῇ ὑπὸ τοῦ καθ' οὗ ἡ ἀντεκδίκησις Κράτους ὅτι εἶναι πρόθυμον νὰ παράσχῃ τὴν ὀφειλομένην ἱκανοποίησιν. Σκοπὸς τῆς ἀντεκδικήσεως εἶναι ἡ κατάπαυσις τῆς ἐπιζημίου καταστάσεως τὴν ὁποίαν παρήγαγεν ἡ αὐθαίρετος πρᾶξις τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἑτέρου Κράτους καὶ ὁ ἐξαναγκασμὸς αὐτοῦ ὅπως παύσῃ νὰ ἐνεργῇ ὅπως προηγουμένως, ὅ,τι προὐξένησε τὴν ζημίαν. Δὲν ἐπιτρέπεται δὲ ὅπως ἡ ἀντεκδίκησις ὑπερβαίνῃ, εἴτε ὡς πρὸς τὴν καταβαλλομένην ἐνέργειαν, εἴτε ὡς πρὸς τὴν προσγινομένην ζημίαν, τὴν ἔκτασιν τῆς προσβολῆς τῆς ὁποίας ἡ ἀνόρθωσις ἐπιζητεῖται. Τὴν ἀντεκδίκησιν διακριτέον εἰς τοιαύτην ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ τοιαύτην ἐν καιρῷ πολέμου. Καὶ ἐν καιρῷ μὲν εἰρήνης ἡ ἀντεκδίκησις εἶναι ἁπλοῦν μέσον ἐξαναγκασμοῦ τοῦ ἑνὸς κατὰ τοῦ ἄλλου Κράτους πρὸς ἐπίλυσιν διπλωματικῆς διαφορᾶς, ἀποφευγομένης τῆς χρήσεως τῶν ὅπλων. Ἐν καιρῷ δὲ πολέμου τῆς ἀντεκδικήσεως ἡ ἔννοια εἶναι ἢ ἡ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὰς πράξεις τοῦ ἀντιπάλου (χρῆσις ἀσφυξιογόνων ἀερίων κλπ.) ἢ ὁ ἐξαναγκασμὸς τοῦ ἀντιπάλου ν' ἀπόσχῃ τῆς παραβιάσεως τῶν διεθνῶν κανόνων διὰ τῆς κατασχέσεως ἐμπορικῶν πλοίων τοῦ ἐχθροῦ εὑρισκομένων εἰς τοὺς ἰδίους λιμένας κλπ. Ἡ ἀντεκδίκησις δέον νὰ στρέφεται κυρίως κατὰ παντὸς (ἐμψύχου ἢ μὴ) ἀνήκοντος εἰς τὸ ἀντίπαλον Κράτος, ὡς λ.χ. ἡ ἀπέλασις τῶν ὑπηκόων τοῦ ἀντιπάλου Κράτους ἢ ἡ ἐκδίωξις αὐτῶν, ἡ ὑπαγωγὴ αὐτῶν εἰς αὐστηρὰ μέτρα σχετικῶς μὲ τὴν διαμονήν των, τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός των, ἡ ἀστυνομικὴ παρακολούθησις αὐτῶν, ἡ διακοπὴ τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, ἢ τῆς τηλεγραφικῆς κλπ. ἐπικοινωνίας, τὸ κλείσιμον ἑνὸς ἢ πλειόνων ἐμπορικῶν λιμένων καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐξαγωγῆς εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης ὧν στερεῖται τὸ ἀντίπαλον Κράτος, ἡ ἀναστολὴ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν περὶ ἐμπορίου καὶ ναυτιλίας συνθηκῶν καὶ ἡ διὰ τῆς ἐσωτερικῆς νομοθεσίας ἐπαύξησις τοῦ τελωνειακοῦ δασμολογίου κλπ. (βλ. ἀνταπόδοσις). Η. Γ. Κ.

ἀντεκδικοῦμαι *(—έομαι)*· ἐπίσης ἐκδικοῦμαι, λαμβάνω ἐκδίκησιν· βλ. **ἀντεκδίκησις.**

Ἀντεκέρα (Antequera) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ ἐν Ἱσπανίᾳ βορείως τῆς πόλεως Μάλαγκα, ἀκολουθοῦσα παραλλήλως, εἰς εἴκοσι περίπου μίλλια ἔνδον, τὴν ἀκτογραμμήν. Αἱ χαρακτηριστικαὶ κορυφαί της βοηθοῦσι πολὺ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀκτῆς εἰς τοὺς μακράν πως αὐτῆς πλέοντας, λαμπουσῶν τῶν ἀενάων χιόνων των.

—**Ἀντεκέρα.** Πόλις τῆς ἐπαρχίας Μάλαγκα τῆς Ἱσπανίας ἔχουσα 29.000 κατ. ἀσχολουμένους εἰς τὴν ἐριουργίαν καὶ μεταξουργίαν. Σ. Ε. Λ.

ἀντέκτασις (ἡ) *[Γλωσσολ.]*. Καλεῖται *ἀντέκτασις* ἢ *ἀναπληρωτικὴ ἔκτασις* τὸ γλωσσικὸν φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον φωνῆεν βραχὺ ἐκτείνεται, ἀποβαλλομένου τοῦ ἑπομένου ἡμιφώνου (ἐνρίνου, ὑγροῦ, συριστικοῦ κ. λ.). τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἴτε εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἐκτεινομένην συλλαβήν, εἴτε εἰς τὴν ἀμέσως ἑπομένην. Ὁ ὅρος *ἀναπληρωτικὴ ἔκτασις* ὀφείλεται εἰς μετάφρασιν τοῦ λατ. productio suppletoria, τοῦ πλασθέντος ὑπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς διαλεκτολογίας Ahrens. Νέος εἶναι ὡσαύτως καὶ ὁ ὅρος *ἀντέκτασις*. Ἀλλὰ τὸ ὑπὸ τούτων δηλούμενον γλωσσικὸν φαινόμενον παρετηρήθη ἤδη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ὁ Αὖλος Γέλλιος, 2, 17, 8 τὸ χαρακτηρίζει ὡς ἑξῆς: «detrimentum litterae productione syllabae compensatur».

Ἡ ἀναπληρωτικὴ ἔκτασις δὲν γίνεται σκοπίμως, ἤτοι δὲν ἀφορᾷ ὄντως εἰς τὴν ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀποβαλλομένου φθόγγου. Καὶ τοῦτο καθίσταται εὐκόλως νοητόν, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἔκτασις τοῦ φωνήεντος δὲν συνέβη μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἑπομένου εἰς αὐτὸ συμφώνου, ἀλλ' ἀμφότεραι ἥ τε ἀποβολὴ καὶ ἡ ἔκτασις ἐτελοῦντο βαθμιαίως καὶ συγχρόνως. Ἤτοι καθ' ὃν χρόνον τὸ ἀποβαλλόμενον σύμφωνον ἐξησθένει καὶ ἔτεινεν ὁλονὲν εἰς τὴν ἐξαφάνισίν του, ἐνισχύετο ἀντιστρόφως ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ πρὸ αὐτοῦ φωνῆεν, μὲ ἄλλην λέξιν *ἐξετείνετο*. Αἱ διάφοροι βαθμῖδες τῆς τοιαύτης βαθμιαίας μειώσεως μὲν τοῦ ἑνός, ἐνισχύσεως δέ, ἤτοι ἐκτάσεως, τοῦ ἑτέρου τῶν φθόγγων τούτων δὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς γνωσταί, διότι ἡ γραφὴ παριστᾷ συνήθως τὸ *ἀποτέλεσμα* τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων, οὐχὶ δὲ καὶ τὰς διαμέσους βαθμῖδας, τὰς προηγηθείσας τῆς τελικῆς μεταβολῆς. Μόνον εἰς ἐπιγραφὴν τῆς Νεμεας ἀπαντᾷ ὁ τύπος *ἀγώνσας* (=ἀγούσας), εἰς τὸν ὁποῖον παρατηροῦμεν καὶ τὴν ἔκτασιν τοῦ *ο* εἰς *ω* καὶ τὴν διάσωσιν ἀκόμη τοῦ *ν (ἀγόνσας — ἀγώνσας)*, πάντως ὅμως ἐξησθενωμένου καὶ ἐγγίζοντος πρὸς τὴν πλήρη σίγησίν του, ἤτοι εἰς τὸν τύπον *ἀγώσας*.

Ἡ ἀναπληρωτικὴ ἔκτασις ἢ ἀντέκτασις ἐγίνετο, ὅτε μετὰ βραχὺ φωνῆεν ἠκολούθει:

1) ἔνρινον μετὰ συριστικοῦ ἢ ἀντιστρόφως συριστικὸν μετ' ἐνρίνου: **ἔπλυνσα — ἔπλυννα — ἔπλυνα*· (φάος) **φασενός — φαεννός — φαεινός, *ἐσμί — ἐμμί — εἰμί.*

2) συριστικὸν μετὰ τοῦ F + φωνήεντι: (τέλος) **τέλεσ-Fος — τέλει-ος, σέ-σFωθα — σέ-σωθα* κλ.

3) συριστικὸν μετὰ ὑγροῦ καὶ τἀνάπαλιν: **χέσλιοι — χέλλιοι* (αἰολικῶς) — *χείλιοι* (ἰωνικῶς) = χίλιοι κλ. *ἔστελ-σα — ἔστελλα — ἔστειλα* κλ.

4) *λ* πρὸ τοῦ *ν*: ** στάλ-να — στάλλα* (αἰολικῶς) — *στάλα* (δωρικῶς) = στήλη.

5) *ν, ρ* πρὸ τοῦ *j*: ** κτέν-jω — κτέννω* (αἰολικῶς) — *κτείνω* (ἰωνικῶς καὶ ἀττικῶς)· ** φθέρ-jω — φθέρρω* (αἰολικῶς) — *φθείρω* (ἀττικῶς) κ.λ.

6) ὑγρὸν ἢ ἔνρινον πρὸ τοῦ *F*: ** ξέν-Fος — * ξέννος — ξεῖνος* (ἰωνικῶς) = ξένος. ** κόρFα — *κόρρα — κώρα* (δωρικῶς) ἢ *κούρη* (ἰωνικῶς) = κόρη κ.λ.

Ἡ ἀντέκτασις τῶν φωνηέντων *ε* καὶ *ο* διέφερε κατὰ διαλέκτους. Εἰς μὲν τὴν Ἀττικήν, τὴν Ἰωνικήν, εἰς τὴν καλουμένην ἀνειμένην Δωρικὴν—ἤτοι τὴν ὁμιλουμένην κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐν Ἀργολίδι, Κορίνθῳ, Αἰγίνῃ, Μεγάροις, Θήρᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς δωρικαῖς νήσοις καὶ ἐν τῇ δωρικῇ Ἑξαπόλει τῆς Μ. Ἀσίας κ.λ. — καὶ εἰς τὰς βορειοδυτικάς, ἤτοι τὰς διαλέκτους τῆς δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τὰ ῥηθέντα φωνήεντα ἐξετείνοντο ἀναπληρωτικῶς εἰς *ει* καὶ *ου*· εἰς δὲ τὴν Βοιωτικήν, τὴν Ἀρκαδικήν, τὴν Ἠλειακήν, τὴν *ἄκραν* ἢ *αὐστηρὰν* λεγομένην Δωρικὴν—ἤτοι τὴν ὁμιλουμένην τὸ πάλαι εἰς τὴν Λακωνικήν, τὴν Κρήτην κ.λ. — ἴσως δὲ καὶ εἰς τὴν Κυπριακὴν τὰ φωνήεντα *ε* καὶ *ο* ἐξετείνοντο ἀναπληρωτικῶς εἰς *η* καὶ *ω*:

** ἐσμὶ — ἐμμὶ* (αἰολ.) — *εἰμὶ* (ἀττικ. ἰων. κ.λ.) *ἠμί* (ἀρκαδ. λακων. κ.λ.) **ἕνς — εἷς* (ἰων. ἀττ.) — *ἧς* (λακων. κ.λ.).

(*βολν—) *βόλλα* (λεσβιακῶς) — *βουλὴ* (ἀττικῶς κ.λ.) — *βωλὰ* (βοιωτικῶς, κρητικ. λακων. κ.λ.).

Ἐπίσης διέφερον αἱ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ διάλεκτοι καὶ ὡς πρὸς τοὺς ὅρους, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐγίνετο ἡ ἀντέκτασις. Εἰς τὴν Λεσβιακὴν λ. χ. καὶ τὴν Θεσσαλικὴν τὰ διπλᾶ *λλ, μμ, νν, ρρ*, ἐφυλάττοντο καὶ ἑπομένως δὲν ἐγίνετο ἀντέκτασις τοῦ πρὸ αὐτῶν φωνήεντος: *ἔμεννα, ἔστελλα, ἔφθερρα* (ἀλλὰ ἀττικῶς *ἔμεινα, ἔστειλα, ἔφθειρα* κ.λ.). Τὸ σύμπλεγμα *νσ* ἐφυλάττετο εἰς τὴν Κρητικὴν καὶ Ἀργολικήν: *τὸνς ὀβολὸνς* = τοὺς ὀβολούς, *πάνσα* = πᾶσα, *τὰνς δραχμὰνς* = τὰς δραχμὰς κ.λ. Εἰς τὴν Θεσσαλικὴν καὶ Ἀρκαδικὴν τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ἐφυλάττετο μὲν ἐν μέσῳ λέξεως (*πάνσα, ἱερομνάμονσι* κ.λ.), ἡπλοποιεῖτο δὲ εἰς *σ* ἐν τέλει λέξεως ἑπομένης ἄλλης ἀρχομένης ἀπὸ συμφώνου ἄνευ ἀναπληρωτικῆς ἐκτάσεως τοῦ προηγουμένου *φωνήεντος* (τὸνς ταγόνς) — *τὸς ταγός*, (τὸνς θρόνονς) — *τὸς θρόνος* = τοὺς θρόνους κ.λ. κ.λ. Εἰς δὲ τὴν Λεσβιακὴν ἀντὶ τοῦ συμπλέγματος *νσ* ἀπαντῶμεν *ισ*: (τὸνς ἀνθρώπονς) *τοὶς ἀνθρώποις* = τοὺς ἀνθρώπους, (λέγοντι — λέγονσι) *λέγοισι* = λέγουσι κ.λ. (πάνσα) *παῖσα* = πᾶσα, (*μόντ-ια, *μόνσα) *μοῖσα* = μοῦσα κ.λ. Ὁμοία μεταβολὴ παρατηρεῖται καὶ

Digitized by Google

εἰς ἐπιγραφὰς ἠλειακάς, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἕνεκα τοῦ ἠλειακοῦ ρωτακισμοῦ ἀντὶ τοῦ (—νς) —ις ἀπαντᾷ ἐν αὐταῖς —ιρ (τὸνς ἄλλονς) *τοίρ ἄλλοις*=τοὺς ἄλλους κλ.

Ἡ ἀντέκτασις εἰς τὴν Λατινικὴν ἐγίνετο ἀποβαλλομένου: α) τοῦ *s*(='z πρὸ τῶν συμφώνων b, g d, m, n, l, r, v, j : *pesnis—penis, (ἵζω) *sisdo—sido κ.λ. β') τοῦ *n*, ὡς λ.χ. εἰς τὴν αἰτιατικὴν πληθυντικὴν τῶν ὀνομάτων: (tabulans) tabulas, pedens) pedes, (portuns) portus κ.λ. 3) ἐνίοτε τοῦ *r*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Χατζιδάκι*, 'Ακαδημεικ. 'Αναγνώσμ.[2] Α', 323 κ. ἑξ. *Γ. Τσερέπη*, 'Η πλοκὴ *νσ, μσ* και *σν, σμ* (='Αθηνᾶς Γ', 129 κ.ἑξ.). Γ. Π. Α.

'Αντελάμι (Antelami), ***Βενέδικτος***. 'Αρχιτέκτων καὶ γλύπτης 'Ιταλὸς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ἐκ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων τοῦ 'Αντελάμι γνωστὸν εἶναι μόνον τὸ βαπτιστήριον τῆς Πάρμας, ὡς δεικνύει λατινικὴ ἐπιγραφή, χαραγμένη ἐπ' αὐτοῦ. Τὸ μέγεθος τοῦ οἰκοδομήματος τούτου, ἡ ἐξωτερικὴ αὐτοῦ διακόσμησις, ὁ πλοῦτος, ὁ ρυθμός, ὅστις χαρακτηρίζει τὴν μεταβατικὴν ἐποχὴν τῆς ἰταλικῆς τέχνης καὶ τὰ πολυάριθμα ἔργα τῆς γλυπτικῆς, γραφικῆς καὶ μωσαϊκῶν, τὰ ὁποῖα κοσμοῦσι τοῦτο, καθιστοῦν τὸ βαπτιστήριον τῆς Πάρμας ἓν τῶν περιωνύμων μνημείων τῆς ἰταλικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν μέσων χρόνων. Τοῦ μνημείου τούτου ἡ οἰκοδόμησις ἤρξατο κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑπάτου τῆς Πάρμας τῷ 1196 καὶ ἐπερατώθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ 'Αντελάμι, πάντως ὅμως οἱ γράψαντες περὶ αὐτοῦ θεωροῦν ὅτι τό τε γενικὸν σχέδιον καὶ αἱ λεπτομέρειαι διακοσμήσεώς του ὀφείλονται εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα καὶ γλύπτην τοῦτον. Τὸ βαπτιστήριον τῆς Πάρμας ἐξωτερικῶς εἶναι κτίριον ὀκταγώνου σχήματος. Ἐσωτερικῶς εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ ὑπάρχει κολυμβήθρα χρησιμεύουσα διὰ τὰς βαπτίσεις. Αἱ γωνίαι εἶναι κοσμημέναι διὰ χωριστῶν στηλῶν ἐκ διαφόρων χρωμάτων μαρμάρου ἑκάστη, αὗται δὲ ὑποβαστάζουσι τὸν θόλον. Ὁ 'Αντελάμι καὶ πρὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἔργου τούτου ἦτο γνωστὸς ὡς γλύπτης, εἰς δὲ τὴν Μητρόπολιν τῆς Πάρμας ὑπάρχει θαυμάσιον ἀνάγλυφόν του ἡ «'Αποκαθήλωσις ἐκ τοῦ Σταυροῦ» χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 1178. Ἐπίσης ἔργον αὐτοῦ εἶναι τὰ δέκα τέσσαρα μαρμάρινα ἀγάλματα, τὰ κοσμοῦντα τὸ βαπτιστήριον καὶ εἰκονίζοντα τοὺς δώδεκα μῆνας τοῦ ἔτους ὁδηγουμένους ὑφ' ἑνὸς γέροντος συμβολίζοντος τὸν χειμῶνα τῆς ζωῆς καὶ ὑπὸ νεαρᾶς παρθένου συμβολιζούσης τὴν ἄνοιξιν αὐτῆς. Θ. Β.

'Αντελὶ (Adélie) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἀνταρκτικῶν χωρῶν ἀνακαλυφθεῖσα τὴν 3 Φεβρουαρίου 1840 παρὰ τοῦ Dumont - Durville. Νοτίως αὐτῆς καὶ δυτικῶς τῆς χώρας Βικτώρια εὑρίσκεται ὁ νότιος μαγνητικὸς πόλος.

'Αντὲλλ (Andelle). Ποταμὸς τῆς Γαλλίας ἐκχυνόμενος μετὰ ροῦν 45 χμτρ. εἰς τὸν Σηκουάναν. Δ. Ε. Μ.

'Αντὲλμ (Anthelme), ***Παῦλος***. Ψευδώνυμον τοῦ Γάλλου δημοσιολόγου Π. Μπούρντ (βλ. λ.)

'Αντελὸ (Antelot), ***συνθήκη τοῦ***—. Συνήφθη αὕτη τὴν 28 Νοεμβρίου 587 ἐν τῇ ὁμωνύμῳ πολίχνῃ τῇ γνωστῇ κατὰ τοὺς γαλατικοὺς χρόνους ὑπὸ τὸ ὄνομα Andelaus, μεταξὺ τῶν Φράγκων βασιλέων Χιλδεμπὲρ Β' καὶ τοῦ Γκοντράν, βασιλέως τῆς Βουργουνδίας, ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς βασιλίσσης Μπρυνώ, γήρας τοῦ βασιλέως Σιζεμπὲρ καὶ μητρὸς τοῦ Χιλδεμπέρ. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἐκανονίσθησαν διάφοροι ἀντιγνωμίαι μεταξὺ τῶν δύο τούτων βασιλέων, ὡς πρὸς τὴν διαδοχὴν τοῦ Καριμπὲρ καὶ τοῦ Σιζεμπέρ. Οὕτως ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ πόλις τῶν Παρισίων, ἥτις ἀπὸ τοῦ 567 μέχρι τοῦ 575 ἀπετέλει μέρος τῆς Αὐστρασίας, ἐκχωρηθῇ εἰς τὸν Γκοντρὰν μετὰ τῶν πόλεων Σατωντὲν καὶ Βανδόμης καὶ ἑνὸς τμήματος τῆς Σάρτρης, αἱ δὲ πόλεις Μῶ, Σανλὶς μετὰ τῶν διαμερισμάτων τῶν Τούρ, Ποατιέ, 'Αβράνς, Αἴρ, Κοσεράν, Βαϋὸνης καὶ "Αλβες παραμείνωσιν εἰς τὸν Χιλδεμπέρ, συνεφωνήθη δὲ ὅπως ὁ ἐπιζήσων τοῦ ἄλλου κληρονομῇ τὸ βασίλειόν του, καθ' ἣν περίπτωσιν δὲν ἄφινεν οὗτος υἱὸν πρὸς διαδοχήν, ἀλλ' αἱ ἰδιοκτησίαι, αἱ παρεχόμεναι ὑπὸ τοῦ Γκοντρὰν πρὸς τὴν θυγατέρα του ἀνεγνωρίζοντο ὑπὸ τοῦ κληρονόμου του, αὕτη δὲ ἐτίθετο ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βουργουνδίας ἀφ' ἑτέρου ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν τῆς προστασίας τῶν τέκνων τοῦ Χιλδεμπέρ, τῆς μητρός του Μπρυνώ, τῆς συζύγου του Φαιλιμπὲρ καὶ τῆς ἀδελφῆς του Κλοδοσίνδης. Αἱ πόλεις Βορδώ, Λιμὸζ, Καόρ, Μπεάρν καὶ Ταρμπέ, αἱ ἀνήκουσαι ἄλλοτε εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς βασιλίσσης Μπρυνώ, ἀφίνοντο εἰς αὐτὴν καὶ τοὺς κληρονόμους της. Περιελήφθησαν ἐπίσης διάφοροι διατάξεις εἰς τὴν συνθήκην ταύτην, ἐξασφαλίζουσαι τὴν θέσιν τῶν πιστῶν ἀκολούθων τῶν δύο βασιλέων, τῶν καλουμένων leydes. Ἕκαστος τῶν δύο βασιλέων ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἀποσπᾷ πρὸς τὸ μέρος του τοὺς πιστοὺς ὀπαδοὺς τοῦ συμμάχου του, αἱ διατάξεις δὲ αὗται περιελήφθησαν, καθ' ὅσον κατὰ τοὺς ἀνωμάλους ἐκείνους χρόνους οἱ leydes τῶν ἡγεμόνων τῆς Γαλλίας μετὰ πάσης εὐκολίας μεθίσταντο ἀπὸ τοῦ ἑνὸς βασιλείου εἰς τὸ ἕτερον. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἀποκαθίστατο τάξις πραγμάτων ἤρεμος, ἐκανονίζετο ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐξωμαλύνετο ἡ ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη διαίρεσις καὶ ἐχθρότης καὶ συνωμολογεῖτο συμμαχία ἀπέναντι ἐνδεχομένης ἐξωτερικῆς εἰσβολῆς. Ἐπίσης ἤρθησαν ὅλα τὰ ζητήματα τῆς διαδοχῆς, τὰ ὁποῖα προεκάλουν τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, οἵτινες ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη ἐμάστιζον τὴν χώραν. Τὸ σπουδαιότερον εἰς τὴν συνθήκην ταύτην ἦτο ἡ καθιερωθεῖσα κληρονομικότης τῶν τιμαρίων, ὑπῆρξε δὲ αὕτη τὸ πρῶτον βῆμα τὸ ὁδηγῆσαν εἰς τὸ φεουδαλικὸν σύστημα, ὅπερ ἐπεκράτησεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἔν τε τῇ Γαλλίᾳ καὶ ἐν ἄλλαις χώραις. Ὁλόκληρον τὸ κείμενον τῆς συνθήκης ταύτης διέσωσεν ὁ Γρηγόριος τοῦ Τοὺρ εἰς τὸ περίπυστον σύγγραμμα αὐτοῦ «Historia Francorum». Θ. Β.

ἀντελόνικα (τὰ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Νάξῳ τῆς *συκῆς τῆς κοινῆς* ἢ *χαρικῆς* (Ficus carica). Δ. Ν. Π.

'Αντελὺ (Andelys) *[Γεωγρ.]*. Δύο συνεχόμεναι κωμοπόλεις τῆς Γαλλίας *(Μικρὸν* καὶ *Μέγα 'Αντελύ)* ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἒρ (Eure) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σηκουάνα. Ἔχουσι πληθυσμὸν 5.750 κατοίκων ἀσχολουμένων εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Δ. Ε. Μ.

— *['Ιστορ.]*. Τὸ χωρίον *Μέγα 'Αντελύ*, ἐπὶ τοῦ Γκαμπὸν ἐσχηματίσθη περὶ τὴν ὁμώνυμον ἐπισκοπήν, ἠγέρθη δὲ ἐπὶ τῆς βασιλίσσης Κλοτίλδης περὶ τὸ 526. Ἡ πολίχνη αὕτη εἶναι διάσημος διὰ τὰ ὑπάρχοντα ἐν αὐτῇ μνημεῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἱστορικὴ ἐκκλησία ἐγερθεῖσα κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα καὶ κοσμουμένη ὑπὸ στοῶν, διατηροῦσα δὲ τὴν περιώνυμον πύλην αὐτῆς, ὁ πύργος, ὅστις ὑψοῦται ἐπὶ τοῦ διασταυρώματος, τοῦ ἀποχωρίζοντος τὸν νάρθηκα ἀπὸ τοῦ χοροῦ καὶ ἀνήκοντος εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, τὰ δύο παρεκκλήσια τοῦ ΙΣΤ' καὶ τὸ ἕτερον τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Τῷ 1860 ὁ Ναπολέων Γ' διέταξε τὸν ἀνακαινισμὸν τοῦ οἰκοδομήματος, οὕτω δὲ ἀνέκτησε τοῦτο τὴν προτέραν αὐτοῦ λαμπρότητα. Πλεῖστα ἔργα τέχνης, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μαρμάρινον σύμπλεγμα τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετεφέρθησαν ἀλλαχοῦ. Εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἀγορᾶς ἐγείρεται ὁ ἀνδριὰς τοῦ ζωγράφου Νικολάου Πουσέν, ἐνταῦθα γεννηθέντος, τὸ δὲ δημαρχεῖον, ἐγερθὲν ἐπὶ τοῦ γηπέδου ἔνθα ὑπῆρχεν ἡ οἰκία τοῦ Κορνηλίου, διασῴζει ἕνα ἐκ τῶν πυργίσκων του, ἐν αὐτῷ δὲ ὑπάρχει εἰς πρωτότυπος ὡραῖος πίναξ τοῦ Πουσὲν καὶ πλεῖστα ἀντίγραφα ἄλλων πινάκων του. Θ. Β.

'Αντελύας *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τῆς Συρίας βορείως τῆς Βηρυττοῦ εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχει παλαιοτάτη χριστιανικὴ ἐκκλησία, ἥτις κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν κατοίκων ὑφίσταται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος. Παρὰ τὸ χωρίον ὑπάρχει μέγα βραχῶδες σπήλαιον παρουσιάζον ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν.

'Αντελχόλζεν (Adelholzen). Πηγὴ μεταλλικοῦ ὕδατος παρὰ τὸ Μπέργχεν τῆς Βαυαρίας εἰς ὕψόμ. 657 μ., ἔνθα ὑπάρχουσι λουτρικαὶ ἐγκαταστάσεις. Δ. Ε. Μ.

'Αντεμάχη ἢ ***Χελώνα***. 'Ακρωτήριον τῆς νήσου Κῶ (βλ. λ. Αἰγαῖον Β' 411β).

ἀντεμετικός, ***—ή, —όν*** ὁ κατὰ τοῦ ἐμέτου, ὁ προφυλάσσων ἀπὸ τοῦ ἐμέτου.

— ***ἀντεμετικὰ φάρμακα*** (antemetika) *[Φαρμακ.]*. Φάρμακα δρῶντα κατὰ τοῦ ἐμέτου καὶ κατὰ τῆς τάσεως πρὸς ἔμετον (βλ. λ.).

ἀντέμι (ἐκ τοῦ ἀραβ. *ἀντέμ*=*βῆμα*). Εἰς τὰ τουρκοκρατούμενα ἑλληνικὰ ἐδάφη ἐλέγετο οὕτω τὸ παιγνίδιον τοῦ πηδήματος, ἡ *πιλάλα*.

"Αντεμνα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Λατίου (*Στράβ.* Ε 230).

'Αντενὰκ (Antenac) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἄνω Γκαρὸν τῆς Γαλλίας (ὕψ. 1990 μ.).

ἀντεναντίωσις (ἡ) *[Ρητορ.]*. Σχῆμα λόγου, κατὰ τὸν ὁποῖον διὰ τῆς ἀρνήσεως μιᾶς ἐννοίας φθάνομεν εἰς τὴν ὅλως ἀντίθετον αὐτῆς ἔννοιαν: οὐκ ὀλίγα=πολλὰ κ.τ.τ. Δηλαδὴ ὅταν μέγα τι, παρουσιάζωμεν διὰ τῶν λέξεων μικρότερον τοῦ πραγματικοῦ, ἡ ἀντιθέτως (βλ. καὶ λ. λιτότης).

ἀντενδεικνύω· παρέχω ἐναντίαν ἔνδειξιν· || τὸ μέσ. *ἀντενδείκνυται (ἰατρ.)*, ἐπιβάλλεται ἀποχή· ἀντίθ. *ἐνδείκνυται*.

ἀντένδειξις *['Ιατρ.]*· βλ. ἔνδειξις.

ἀντενέδρα (ἡ)· ἐνέδρα κατ' ἄλλης ἐνέδρας.

ἀντενεδρεύω· ἐνεδρεύω κατ' ἄλλου ἐνεδρεύοντος.

ἀντενέργεια (ἡ)· ἐνέργεια πρὸς ματαίωσιν ἄλλης ἐνεργείας, ἀντίδρασις, ἀντίπραξις.

ἀντενεργῶ ***(—έω)***· ἐνεργῶ πρὸς ματαίωσιν ἄλλων ἐνεργειῶν, ἀντιδρῶ, ἀντιπράττω.

ἀντένζυμα *[Μικροβ.]*. Οὐσίαι ὑπαγόμεναι εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἀντιτοξινῶν*, καὶ παραγόμεναι ἐν τῷ ὀρῷ τοῦ αἵματος ζῴων κατόπιν ἐγχύσεως διαφόρων ἐνζύμων, ὡς λ. χ. πεψίνης, θρυψίνης κ.λ.π. Ἡ δρᾶσις τῶν τοιούτων ἀντενζύμων εἶναι ειδική, τουτέστιν ἡ κατόπιν ἐνέσεως θρυψίνης εἰς ζῷόν τι παραγομένη ἀντιθρυψίνη ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ ἐξουδετεροῖ τὴν ἐνέργειαν μόνον τῆς ἐξ ἧς παρήχθη θρυψίνης οὐχὶ δὲ καὶ τὴν τῶν λοιπῶν ἐνζύμων. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

'Αντενιάτι (Antegnati). Οἰκογένεια μουσικῶν καὶ κατασκευαστῶν ὀργάνων ἐκ Βρεσκίας, ἀκμάσασα τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα.

— **'Αντενιάτι** (Antegnati), ***Ματθαῖος***. Ἰταλὸς γλύπτης γεννηθεὶς εἰς Βρέσκιαν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ γνωστὰ εἶναι ἡ πλαστικὴ διακόσμησις τῆς προσόψεως τῆς Santa-Maria dei Miracoli τῆς Βρεσκίας, τῆς ὁποίας τὰ ἀραβουργήματα κρίνονται ὡς ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τῆς διακοσμητικῆς τέχνης τῶν χρόνων τῆς 'Αναγεννήσεως. Ἐπίσης χαριεστάτη εἶναι καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη διακόσμησις τοῦ Δημαρχείου τῆς Βρεσκίας. Θ. Β.

ἀντέννα ἢ ***ἀντένα*** *[Ναυτ.]*. Ὠνομάζοντο οὕτω αἱ κεραῖαι τῶν λατινίων, ἅτινα ἀνεπετάννυον αἱ *γαλέραι* ὅταν ὁ ἄνεμος ὑποβοήθει τὴν ἐρεσίαν, ἀλλὰ καὶ ὅταν, ἀντιθέτως, σφοδρυνόμενος καὶ ὑπεγείρων κύματα, καθιστα τὴν χρῆσιν τῶν κωπῶν ἀδύνατον· αἱ κεραῖαι τῶν γαλερῶν ἐν ὅρμῳ εἴτε ἐν ἐρεσίᾳ ὑπὸ γαλήνην (*βογκάρισμα*, vogua) ἦσαν καθῃρημέναι ὑπὲρ τοὺς *διαδρόμους* (coursives)· πιθανῶς ἡ ἐτυμολογία τῆς ὀνομασίας δέον νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν λατινικὴν λέξιν ante διὰ τὸ εἶναι τὰς ἀντέννας «πρόσθεν» τῶν ἱστῶν κατὰ τὰς ἐξ οὐ-

Γαλέρα μὲ τὰς ἀντέννας ἀνηρτημένας.

ρίας πλεύσεις. Τοῦ ναυτικοῦ τῶν γαλερῶν κληροδοτήσαντος τὸ πλεῖστον τῶν ὅρων του εἰς τὸ ἄλλοτε Ναυτικόν μας, παρέλαβε τὸ τελευταῖον τοῦτο καὶ τὸν ὅρον *ἀντέννα* πρὸς καταδήλωσιν παντὸς εἴδους *κεραίας* πλὴν τῶν *κεραιῶν* τοῦ τε ἐπιδρόμου καὶ τῶν ἡμιολίων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται ἐν τῇ κοινῇ τῶν ναυτικῶν μας γλώσσῃ *πίκια* καὶ ὄχι *«ἀντέννας»*. Κατ' ἐπέκτασιν, παντὸς εἴδους, πάσης χρήσεως κεραῖαι τόσον ἐν τῷ ναυτικῷ (ἀσυρμάτου τηλεγρ. κεραῖαι), ὅσον καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ (κεραῖαι διοχετεύσεως ρεύματος εἰς ἠλεκτροκίνητα τροχιοδρομικὰ ὀχήματα). ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀντενναρία (ἡ) (Antennaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *συνθέτων*, τῆς οἰκογενείας τῶν *κορυμβοφόρων*. Φυτὰ ποώδη ἐτήσια, διετῆ ἢ πολυετῆ, ἀπαντῶντα σχεδὸν πανταχοῦ. Γνωστὰ εἶναι περὶ τὰ ἑκατὸν εἴδη, τινὰ τῶν ὁποίων καλλιεργοῦνται καὶ ὡς καλλωπιστικὰ φυτά. Τὰ συνηθέστερον ἀπαντῶντα εἶναι αἱ: *ἀντενναρία ἡ δίοικος* (Antennaria dioicum), ἰθαγενὴς τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Εἶναι φυτὸν πολυετὲς καὶ διακρίνεται ἐκ τοῦ κλαδώδους κορμοῦ του, εὐθέως πρὸς τὰ ἄνω διευθυνομένου, τῶν ἐναλλασσομένων φύλλων, ἅτινα κατὰ τὴν ἄνω αὐτῶν ἐπιφάνειαν εἶναι πράσινα καὶ κατὰ τὴν κάτω ὑπόλευκα. Φύεται εἰς ἀγόνους τόπους· εἰς τὸ ἐμπόριον εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἄνθη τοῦ γναφάλου* (Flores gnaphalii) καὶ τὸ ἀφέψημα τούτων ἐνδείκνυται κατὰ τοῦ βηχὸς καὶ τοῦ χρονίου κατάρρου. *'Αντενναρία ἡ ὠχρόλευκος* (Antennaria luteo album), ἀπαντῶσα εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, παρ' ἡμῖν καὶ ἐν 'Αμερικῇ. *'Αντενναρία ἡ ἀγρία* (Antennaria sylvaticum), φύεται εἰς ὀρεινοὺς τόπους. *'Αντενναρία ἡ μαργαριτώδης* (Antennaria margaritacea), ἰθαγενὴς τῆς βορείου 'Αμερικῆς. Καλλιεργεῖται ὡς κοσμητικὸν φυτὸν καὶ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀμάραντον*. Δ. Ν. Π.

— ***ἀντενναρία*** *[Φυτοπαθολ.]*. Γένος *περισποριωδῶν ἀσκομυκήτων* ἀποχωρισθὲν τοῦ γένους *ἀπιοσπόριον*, εἰς τὸ ὁποῖον πρότερον περιελαμβάνετο

Digitized by Google

λόγῳ τῶν σφαιροειδῶν περιθηκίων του καὶ τῶν ἐγκαρσίων τετραχυττάρων ὑσκοσπορίων του. Περιλαμβάνει τὸ εἶδος Antennaria elaeophila, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὴν νόσον *καπνίαν (καπνιά)* ἐπὶ τῆς ἐλαίας. Π. Γ. Κ.

ἀντεννάτουλα (ἡ) (Antennatula) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυκήτων*. Τὰ φυτὰ ταῦτα ὁμοιάζουσι κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν των μορφὴν πρὸς τοὺς *περισποριακοὺς ἀσκομύκητας* καὶ ἀναπτύσσονται ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ ἢ τοῦ ξύλου τῆς *ἀπιδέας τῆς καρδιοφύλλου* (Pirus cardata). Δ.Ν.Π.

Ἀντέννη (Andenne) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Βελγίου ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ναμούρ, ἕδρα καντονίου ἐκ 18 κοινοτήτων καὶ 21177 κατοίκων. Κάτ. 7485 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν βιομηχανίαν. Εἶναι πόλις παλαιοτάτη, καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Λιεγιωτῶν τῷ 1151. Κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἀπὸ τῆς 20 Αὐγούστου 1914 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ὑποστᾶσα μικρὰν καταστροφὴν ἐκ πυρκαϊᾶς. Δ. Ε. Μ.

ἀντεννοκάταρτο *[Ναυτ.]*. Ὁ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τῶν ναυτικῶν μας ὅρος, ὁ ἀνταποκρινόμενος πρὸς τὸν ὅρον *σφηκίσκος* τοῦ ἐπισήμου ὀνοματολογίου. Σ. Ε. Λ.

ἀντένστασις *[Δικονομ.]*· βλ. ἔνστασις.

Ἀντενχὰμ (Hadenham)· βλ. Ἄδενχαμ.

ἀντεξάγω· ἐξάγω τι ἀντὶ ἄλλου εἰσαγομένου: «ἡ Ἑλλὰς εἰσάγει σῖτον καὶ ἀντεξάγει καπνόν».

ἀντεξαγωγὴ (ἡ)· ἐξαγωγὴ πράγματός τινος ἀντὶ ἄλλου εἰσαγομένου.

ἀντεξεγείρω· ἐξεγείρω τινὰ ἐναντίον ἄλλου ἐξεγερθέντος κατ᾽ αὐτοῦ.

ἀντεξέγερσις (ἡ)· ἐξέγερσίς τινος πρὸς ἀπόκρουσιν ἐπίσης ἐξεγερθέντος.

ἀντεξετάζω· ἐξετάζω τι παραβάλλων αὐτὸ πρὸς ἄλλο, παραβάλλω, *ἀντιβάλλω*.

ἀντεξέτασις (ἡ)· ἐξέτασις ἐν παραβολῇ, *ἀντιβολή*.

ἀντέξοδος (ἡ)· ἀντίπαλος ἔξοδος, ἔξοδος στρατοῦ ἀπὸ ὀχυρώματος πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ἐξόδου τῶν ἀντιπάλων.

ἀντεξοπλίζω· ἐξοπλίζω τινα ἐναντίον ἄλλου ἐξοπλιζομένου ἐπὶ σκοπῷ ἐπιθέσεως.

Ἀντεοντάτο (Adeodato). Ἀρχιτέκτων καὶ γλύπτης Ἰταλὸς ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κοσμάτες.

ἀντεπάγω· ἀντιθέτως ἐπάγω: «ἀντεπάγω ὅρκον» ἐπάγω ὅρκον ἀντιθέτως, ἤτοι εἰς τὸν ἐπάγοντα εἰς ἐμὲ ὅρκον.

ἀντεπαγωγὴ (ἡ)· ἡ ἀντίθετος ἐπαγωγή.

—*ἀντεπαγωγὴ ὅρκου*· βλ. ὅρκος.

ἀντεπαινῶ *(—έω)*· ἐπαινῶ τὸν ἐπαινοῦντά με, ἀνταποδίδω τὸν ἔπαινον.

ἀντεπανάστασις (ἡ)· ἀντίπαλος ἐπανάστασις, ἐπανάστασις πρὸς ἐξουδετέρωσιν ἐπαναστάσεως.

ἀντεπαναστάτης· ὁ ἐναντίος τῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ μὴ ἐπαναστατικός· ὁ «*ἀντιδραστικός*» ‖ ὁ μετέχων *ἀντεπαναστάσεως*.

ἀντεπαναστατικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἀντεπανάστασιν, ὁ κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως: «ἀντεπαναστατικὰ μέτρα», «ἀντεπαναστατικαὶ τάσεις».—Ἐπίρρ. *ἀντεπαναστατικῶς*.

ἀντεπαναστατῶ *(—έω)*· κάμνω ἀντεπανάστασιν.

Ἀντέπαρχος. Βαθμὸς διοικητικῆς ἀρχῆς, συσταθεὶς κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Ἀγῶνος, διατηρηθεὶς δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν. Γ. Δ. Κ.

ἀντεπεμβαίνω· ἐπεμβαίνω πρὸς ματαίωσιν ἄλλης ἐπεμβάσεως, ἀντενεργῶ.

ἀντεπεξέρχομαι· ἐξέρχομαι πρὸς ἐχθρικὴν συνάντησιν, ἐπίσης ἐξέρχομαι.

ἀντεπερώτησις (ἡ)· ἡ πρὸς ἀνατροπὴν ἄλλης ἐπερωτήσεως γινομένη ἐπερώτησις (βλ. λ.).

ἀντεπερωτῶ *(—άω)*· ἐπερωτῶ ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι ἄλλος τις ἐπερωτᾷ, κάμνω ἐπερώτησιν πρὸς ἀνατροπὴν ἄλλης ἐπερωτήσεως.

ἀντεπεύχομαι· ἐπίσης εὔχομαι, ἀνταποδίδω ὁμοίαν εὐχήν.

ἀνεπιδεικνύω· ἐπίσης ἐπιδεικνύω ‖ ἐπιδεικνύω πρὸς διαβολὴν ἢ παρευδοκίμησιν ἄλλου ἐπιδεικνύοντος.

ἀντεπίθεσις (ἡ)· ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον ἐπιτιθεμένου.

—**(ΣΤΡΑΤΗΓ.-ΤΑΚΤ.)** Ἀντεπίθεσις καλεῖται ἡ δι᾽ ἐλιγμοῦ τῶν ἐφεδρειῶν ἀναλαμβανομένη ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ καὶ χώρῳ ἐπίθεσις ἐκ μέρους τῆς ἀμύνης κατὰ τοῦ ἐπιτιθεμένου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀνακοπῆς τῆς προχωρητικῆς του ὁρμῆς.

Διὰ τῆς ἀντεπιθέσεως διεξάγεται ἡ ἐνεργὸς ἄμυνα *(ἐπιθετικὴ ἄμυνα)*, στρατηγικὴ τε καὶ τακτική, ἤτοι ὁ εἷς τῶν τρόπων τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἀμύνης, ὁ σχεδὸν πάντοτε ἐνδεδειγμένος (βλ. λ. ἄμυνα).

Στρατηγικὴ ἀντεπίθεσις.—Ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς Στρατηγικῆς, ἡ ἀντεπίθεσις διεξάγεται κατὰ διαφόρους περιστάσεις, πάντοτε ὅμως ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου προμελετηθέντος καὶ καλῶς προπαρασκευασθέντος.

1) Πρὸς ἀντιμετώπισιν ὑπερκερωτικοῦ τινος ἐλιγμοῦ τοῦ ἐπιτιθεμένου. Πρὸς τοῦτο ἐνδείκνυται ἡ ὑποχώρησις ἐκ τοῦ πεδίου, ἐφ᾽ οὗ ἐξεπέμφθη ὁ ὑπερκερωτικὸς ἐλιγμὸς τοῦ ἐπιτιθεμένου, δηλ. ἐκτέλεσις συμπτύξεως τοῦ μετώπου, κατὰ τὴν σύγχρονον ἔκφρασιν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρασχεθῇ χῶρος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μονάδων τῆς ἀντεπιθέσεως, συγχρόνως δ᾽ αἱ ἐπιζητοῦσαι τὴν ὑπερκέρωσιν μονάδες τοῦ ἐπιτιθεμένου παρουσιάσωσι πλευρὸν καὶ νῶτα εἰς τὴν ἀντεπίθεσιν. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ὅμως τῆς ἐνεργείας ταύτης, ἡ ὑποχώρησις πρέπει νὰ εἶναι προμεμελετημένη, μὲ ὅρια σαφῶς προδιαγεγραμμένα ἐκ τῶν προτέρων, καὶ μὲ ὥραν ἐκτελέσεως σαφῶς καθωρισμένην. Τότε μόνον δὲν παρίσταται ἀνάγκη ὑποχωρήσεως, ὅταν ὑπάρχωσιν ὄπισθεν καὶ πρὸς τὰ πλευρὰ μονάδες καταλλήλως διατεταγμέναι ὡς ἀμυντικαὶ *ἐπικαμπαί*, διότι τότε αἱ μονάδες αὗται ἀναλαμβάνουσιν ἀμέσως τὴν ἀντεπίθεσιν ἐντὸς τοῦ πεδίου ἐφ᾽ οὗ ἐξεπέμφθη ὁ ὑπερκερωτικὸς ἐλιγμὸς τοῦ ἐπιτιθεμένου. Ὁ τρόπος οὗτος εἶναι πλεονεκτικώτατος, ἅτε μὴ συνεπιφέρων ὑποχώρησιν (σύμπτυξιν), μ᾽ ὅλα ταῦτα παρουσιάζει ἐνίοτε τὸ μειονέκτημα τῆς ἐγκαταστάσεως ἀμυντικῶν ἐπικαμπῶν πρὸς κατεύθυνσιν μὴ ἀπειλουμένην ὑπὸ τοῦ ἐπιτιθεμένου, ἢ παύουσαν ν᾽ ἀπειλῆται ἀφ᾽ ἧς στιγμῆς ἀντιληφθῇ ὁ ἐπιτιθέμενος ὅτι εὑρίσκεται πρὸ δυνάμεων τοῦ ἀμυνομένου, συνεπῶς ἔχει τὸ μειονέκτημα τῆς ἀποστερήσεως δυνάμεων ἐκ τῆς ἀπειλουμένης κατευθύνσεως.

2) Κατά τινος τῶν πλευρῶν ἢ καὶ κατ᾽ ἀμφοτέρων τοῦ ἐπιτιθεμένου. Ὁ τρόπος οὗτος δὲν παρέχει πολλὰς ἐλπίδας ἐπιτυχίας, ἐφ᾽ ὅσον ὁ ἐπιτιθέμενος διαθέτει ἐφεδρείας, καὶ δὴ ἐν καταλλήλῳ θέσει διατεταγμένας. Ὁπωσδήποτε δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ τοιοῦτος τρόπος ἀντεπιθέσεως, ἅτε ἀποτελῶν ὑπερκερωτικὸν ἐλιγμὸν κατὰ τοῦ ἐπιτιθεμένου, ὑπόκειται εἰς ἀντεπίθεσιν ἐκ μέρους αὐτοῦ.

3) Κατὰ τῶν ἐφεδρειῶν τοῦ ἐπιτιθεμένου. Πρὸς τοῦτο πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ προηγηθῇ κατατριβὴ (*φθορά, usure*) τῶν δυνάμεων τοῦ ἐπιτιθεμένου. Ὁ τοιοῦτος τρόπος χρησιμοποιεῖται, ἵνα ἀπασχοληθῶσιν αἱ ἐφεδρεῖαι τοῦ ἐπιτιθεμένου πρός τινα κατεύθυνσιν καὶ εὑρεθῶσι, συνεπῶς, ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ προστρέξωσιν ἀλλαχοῦ.

4) Πρὸς ἀνακοπὴν τῆς περαιτέρω προχωρήσεως τοῦ ἐντὸς τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας εἰσδύσαντος ἐπιτιθεμένου (μετὰ τὴν παραγωγὴν εὐρέων ρηγμάτων ἐν ταῖς ἀμυντικαῖς γραμμαῖς). Ὁ τρόπος οὗτος παρέχει ἐλπίδα ἐπιτυχίας, ἐφ᾽ ὅσον τὸ ρῆγμα εἶναι στενόν, διότι τότε ὁ διεισδύων ἐπιτιθέμενος σχηματίζει ἐξέχουσαν, συνεπῶς παρουσιάζει πλευράν. Πρέπει ἄλλωστε νὰ ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι κατὰ τῆς τοιούτου εἴδους ἐνέργειαν, ὁ μὲν ἀμυνόμενος δρᾷ κατὰ γραμμὰς συγκλινούσας (ἀντεπιθέσεις πρὸς τὰ πλευρὰ τοῦ εἰσδύσαντος ἐπιτιθεμένου), ἐνῷ ὁ ἐπιτιθέμενος κατ᾽ ἀποκλινούσας (ἐπιζήτησις διευρύνσεως τοῦ ρήγματος).

Αἱ στρατηγικαὶ ἀντεπιθέσεις χρησιμοποιοῦνται πολὺ κατὰ τὴν προκάλυψιν, διαρκούσης τῆς στρατηγικῆς συγκεντρώσεως (εὑρεῖαν ἀνάπτυξιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου βλ. ἐν τῇ «Stratégie» τοῦ *Culmann*, 1924, σελ. 564).

Κατ᾽ ἀρχήν, πᾶσα στρατηγικὴ ἀντεπίθεσις εἶναι *ἐλιγμὸς μεγάλης εὐρύτητος* (manoeuvre de grande envergure), ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῶν δράσεων. «Ἀφ᾽ οὗ ἡ ἄμυνα ὑπέστη ἐπὶ χρόνον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακρὸν τὰς ἐπιθέσεις ἀντιπάλου ἔχοντος τὴν πρωτοβουλίαν τῶν ἐλιγμῶν, ἤδη πρόκειται νὰ τὸν ἐξαναγκάσῃ εἰς τὸ νὰ περιπέσῃ εἰς ἄμυναν καὶ ν᾽ ἀποδεχθῇ τὸν ἀγῶνα ὑφ᾽ ἃς περιστάσεις τῷ τὸν ἐπιβάλλει... Ἐκ τῆς ἀξίας τοῦ ἀρχηγοῦ ἐξαρτᾶται τὸ νὰ ἐκτελεσθῇ ὁ ἐλιγμὸς οὗτος ἐν καταλλήλῳ στιγμῇ. Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, συμφέρει τὸ νὰ προκαταληφθῇ ὁ ἐπιτιθέμενος πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ ἐγκατασταθῇ ἐπὶ τοῦ καταληφθέντος ἐδάφους. Ἡ ἀντεπίθεσις χαρακτηρίζεται διὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν ἀναλαμβανομένων ἐφ᾽ ὅλου τοῦ μαχητικοῦ μετώπου, καὶ διὰ τῶν ἀποπειρῶν ὑπερκερώσεως τῶν πλευρῶν ἢ τῶν ἐκτεθειμένων τμημάτων τῆς ἐπιθετικῆς διατάξεως. Ἡ ἀντεπίθεσις δυνατὸν νὰ ἐπιφέρῃ μεγάλα ἀποτελέσματα, καὶ νὰ περαιώσῃ δι᾽ ἐπιτυχίας μάχην ἀρξαμένην ὑπὸ ὅρους δυσμενεῖς» (*Miquel*, Enseignements stratégiques et tactiques, 1926, σελ. 334).

Τακτικὴ ἀντεπίθεσις. — Ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς Τακτικῆς, ἡ ἀντεπίθεσις εἶναι ἡ δρᾶσις ἐκείνη τῆς ἀμύνης, καθ᾽ ἣν ἡ ἐπὶ τοῦ ἐπιτιθεμένου ἐπικράτησις ἐπιζητεῖται, ὄχι μόνον διὰ τοῦ πυρός, ἀλλὰ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ ἐλιγμοῦ (κινήσεως) μετὰ τοῦ πυρός· ἐν ἄλλαις λέξεσιν εἶναι δρᾶσις καθ᾽ ἣν ἐπιζητεῖται ἡ πρὸς ὡρισμένην κατεύθυνσιν μεταφορὰ τοῦ πυρός. Ὁ ἐλιγμὸς ὅμως ἐν τῇ Τακτικῇ εἶναι μικρᾶς εὐρύτητος. Ἡ ἀντεπίθεσις δὲν ἀποτελεῖ ἰδίαν φάσιν τῆς ἀμυντικῆς μάχης, ἀλλὰ δρᾶσιν δυναμένην νὰ διεξαχθῇ ἐν πάσῃ στιγμῇ, δι᾽ ὃ καὶ λαμβάνει χώραν πολλάκις.

Ἡ ἀντεπίθεσις ἐκπέμπεται σχεδὸν πάντοτε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ πλευροῦ τοῦ ἐπιτιθεμένου, σπανιώτατα δὲ πρὸς τὴν τοῦ μετώπου του. Ἡ κατὰ τοῦ πλευροῦ ἀντεπίθεσις εἶναι καλυτέρα, διότι προκαταλαμβάνεται ὁ ἐπιτιθέμενος ἀπὸ κατευθύνσεως μὴ ἀναμενομένης, συνεπῶς ἀπὸ κατευθύνσεως καθ᾽ ἣς δὲν ἔχει ὀργανώσει πλήρη καὶ βαθεῖαν διάταξιν. Ἀντεπίθεσις κατὰ τοῦ μετώπου δὲν ἔχει σημασίαν, εἰμὴ ὅταν εἶναι γενική. Ἄλλως τε ληπτέον ὑπ᾽ ὄψει ὅτι ἡ κατὰ τοῦ πλευροῦ ἀντεπίθεσις ἐπιφέρει ἠθικὸν κλονισμὸν (ψυχολογικὸν συναίσθημα) ἐπὶ τοῦ ἐπιτιθεμένου, ὃν δὲν ἐπιφέρει ποτὲ ἡ κατὰ τοῦ μετώπου του, τοῦτο δὲ διότι πρόκειται περὶ ἐπιθέσεως ἀπὸ κατευθύνσεως μὴ ἀναμενομένης. Ἡ πλευρικὴ ἀντεπίθεσις ἔχει ἐπὶ πλέον τὸ μέγα πλεονέκτημα ὅτι δύναται νὰ καταλήξῃ εἰς ὑπερκέρωσιν τοῦ ἐπιτιθεμένου, ἐὰν δ᾽ ἐκπέμπωνται πλευρικαὶ ἀντεπιθέσεις ἐναντίον ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τοῦ ἐπιτιθεμένου, δυνατὸν αἱ ἀντεπιθέσεις αὗται νὰ καταστῶσιν ὑπερκερωτικαί, καὶ τέλος κυκλωτικαί.

Ἡ ἀντεπίθεσις εἶναι ἢ *μερικὴ* ἢ *γενική*. Μερικὴ (*τοπικὴ*) ἀντεπίθεσις θεωρεῖται ἡ ἐκπεμπομένη καθ᾽ ὡρισμένου σημείου τῆς ἐπιθετικῆς διατάξεως, δηλαδὴ ἡ ἐκπεμπομένη τῇ πρωτοβουλίᾳ παντὸς διοικητοῦ μικρᾶς τινος πεζικῆς μονάδος διαθέτοντος ὅμως ἐφεδρείας (διοικητοῦ Τάγματος ἢ Συντάγματος ἢ μεραρχιακοῦ πεζικοῦ· ὁ λοχαγὸς διαθέτει ἐνισχύσεις καὶ οὐχὶ ἐφεδρείας, συμφώνως τῷ πνεύματι τοῦ συγχρόνου Κ. Πεζ. 1924), ἔστω καὶ ἂν ἡ μονὰς τοῦ διοικητοῦ τούτου εἶναι ἐντεταγμένη· ἐφ᾽ ὅσον ἐπιτρέπεται ὁ παραλληλισμός, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι, ὅπως ἐν τῇ ἐπιθέσει πᾶσα πεζικὴ μονὰς ὀφείλει ν᾽ ἀποβλέπῃ εἰς ἐλιγμόν, παρεμφερῶς ἐν τῇ ἀμύνῃ πᾶσα πεζικὴ μονὰς ὀφείλει ν᾽ ἀποβλέπῃ εἰς ἀντεπίθεσιν, διότι αὕτη δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἐλιγμός. *Γενικὴ ἀντεπίθεσις* (*ἀντεπίθεσις συνόλου* κατὰ τὴν ἔκφρασιν Καν. Πεζ. 1924) θεωρεῖται ἡ ἐκπεμπομένη ἐναντίον εὐρείας ἐκτάσεως τῆς ἐπιθετικῆς διατάξεως, δηλαδὴ ἡ ἐκπεμπομένη τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ διοικητοῦ μεγάλης τινος μονάδος (Μεραρχίας συμπεριλαμβανομένης καὶ ἄνω).

Τοῦθ᾽ ὅπερ εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ ἀντεπίθεσις κατὰ μετώπου δὲν ἔχει σημασίαν εἰμὴ ὅταν εἶναι γενική, δὲν σημαίνει βεβαίως ὅτι ἡ γενικὴ ἀντεπίθεσις θὰ εἶναι πάντοτε μετωπική· ἡ γενικὴ ἀντεπίθεσις εἶναι συνήθως πλευρική, ὡς εἶναι καὶ ἡ μερική. Τὸ ὅτι διὰ νὰ δίδῃ ἐλπίδας ἐπιτυχίας μετωπική τις ἀντεπίθεσις πρέπει νὰ εἶναι γενική, τοῦτο εἶναι ἄλλο ζήτημα.

Ἡ μετωπικὴ ἀντεπίθεσις εἶναι δρᾶσις λίαν δυσκατόρθωτος· ἐκ τούτου ὅμως δὲν συμπεραίνεται ὅτι ἡ πλευρικὴ ἀντεπίθεσις εἶναι εὔκολος πάντοτε, διότι τὸ νὰ λέγωμεν θεωρητικῶς «κατὰ τοῦ πλευροῦ» εἶναι ἁπλοῦν, ἀλλ᾽ ἐν τῇ πράξει τὸ νὰ ἐξευρεθῇ πλευρὸν εἶναι δυσκολώτατον, διότι διὰ τῆς πλαγιοφυλάξεως πλευρὸν ἀκάλυπτον δὲν ὑπάρχει.

Τὸ ἂν ἡ ἀντεπίθεσις εἶναι μερικὴ ἢ γενική, τοῦτο οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν ἢ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς διεξαγωγῆς της. Γίνεται ἁπλῶς ἡ διάκρισις αὕτη, διότι κατὰ φυσικὸν λόγον ἐφ᾽ ὅσον ἡ ἀντεπίθεσις εἶναι γενικωτέρα, ἐπὶ τοσοῦτον τ᾽ ἀποτελέσματά της εἶναι σοβαρώτερα καὶ ὁριστικώτερα. Κατ᾽ ἀρχὴν ἀπαράβατον, διὰ νὰ προσδώσῃ οἱαδήποτε ἀντεπίθεσις εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα πρέπει νὰ ἐνέχῃ ἐν ἑαυτῇ τὰ στοιχεῖα τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, διότι ἅμα ταῦτα ἐλλείπωσιν ἡ ἀντεπίθεσις δὲν θὰ εὕρῃ πρὸ ἀνοργανώτου διατάξεως, ἔστω καὶ ἐκπεμπομένη κατὰ πλευροῦ. Διὰ νὰ δύναται ὅμως ἡ ἀντεπίθεσις νὰ ἐνέχῃ τὰ στοιχεῖα τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, πρέπει, ἐφ᾽ ὅσον εἶναι γενικωτέρα, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ μὲν προπαρασκευὴ της νὰ γίνηται μετ᾽ ἄκρας μυστικότητος, ἡ δὲ συγκέντρωσίς της εἰς τὴν βάσιν ἐξορμήσεως μετὰ τελείας προκαλύψεως ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, εἰ δυνατὸν δὲ κατὰ τὴν νύκτα.

Διὰ νὰ ἔχῃ ἐλπίδας ἐπιτυχίας ἀντεπίθεσίς τις, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ὑπάρχῃ ὄπισθεν ταύτης *βάσις* κατάλληλος δι᾽ ὀργάνωσιν πυρός, δυναμένη ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν νὰ ὑποστηρίζῃ τὴν ἀντεπίθεσιν κατὰ τὴν προχώρησίν της, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ νὰ τὴν ὑποδέχηται ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τῆς ἐπιθέσεως καὶ συνεπῶς ἀναστροφῆς της ἢ ἴσως ὑποχωρήσεώς της. Ἂν τοιοῦτόν τι δὲν συμβαίνῃ, ἡ ἀντεπίθεσις ἐκπέμπεται τρόπον τινὰ εἰς τὸ κενόν, καὶ

Digitized by Google

παραμένει διαρκῶς ἄνευ συνοχῆς τινος μετὰ τῶν ἐπιλοίπων στρατευμάτων τῆς ἀμύνης (παραμένει *décousue*, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν συγχρόνων Γάλλων συγγραφέων). Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον 1914—1918, οἱ Γερμανοὶ οὐδέποτε ἀνελάμβανον ἀντεπίθεσιν ἄνευ καταλλήλου βάσεως. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τίς πρέπει νὰ ᾖ ἡ δύναμις τῆς ἀντεπιθέσεως, οὐδὲν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν, διότι ἡ δύναμις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐπιζητουμένου ἀποτελέσματος. Τοῦθ' ὅπερ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν εἶναι ὅτι μερικὴ ἀντεπίθεσις δὲν δύναται συνήθως νὰ προσδώσῃ ὁριστικὰ ἀποτελέσματα. Προκειμένου περὶ ἀντεπιθέσεως μεγάλης σημασίας (ἐπιζητήσεως σοβαροῦ ἀποτελέσματος), χορηγοῦνται συνήθως καὶ ἅρματα ἐφόδου εἰς τὰ στρατεύματα τῆς ἀντεπιθέσεως· εἶναι δὲ αὕτη ἡ μοναδικὴ περίπτωσις, καθ' ἣν ἡ ἄμυνα χρησιμοποιεῖ ἅρματα.

Τὸ κλιμάκιον ὅπερ χορηγεῖ τὸ στράτευμα τῆς πάσης φύσεως ἀντεπιθέσεως εἶναι αἱ ἐφεδρεῖαι. Τὸ νὰ ληφθῇ τὸ στράτευμα τῆς ἀντεπιθέσεως ἐκ τῶν πρώτων κλιμακίων τῆς ἀμύνης θὰ ἦτο δρᾶσις αὐτόχρημα σφαλερά, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἐξέλειπε σχετικόν τι τμῆμα ἐκ τοῦ μετώπου τῆς ἀμύνης, συνεπῶς δὲ θὰ ἐπήρχετο διακοπὴ ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ πυρός.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν πρέπει νὰ ἐκπεμφθῇ ἡ ἀντεπίθεσις, ἐπικρατοῦσι σήμερον ἀντιλήψεις κατὰ πολὺ διάφοροι τῶν ἄλλοτε κρατουσῶν. Ἄλλοτε, ἡ κατάλληλος στιγμὴ διεβλέπετο ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ νὰ ἔχῃ προχωρήσει ἐπαρκῶς ὁ ἐπιτιθέμενος, ἵνα τοιουτοτρόπως ἔχῃ κλιμάκωσιν κατὰ βάθος μικροτέραν, ἅτε χρησιμοποιήσας ἤδη τὰς ἐφεδρείας του (φθορὰ τῶν ἐφεδρειῶν διὰ τροφοδότησιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς γραμμῆς μάχης, συμφώνως ταῖς παλαιαῖς ἀντιλήψεσι, συνεπῶς ἀνυπαρξία ἐχθρικῶν δυνάμεων πρὸς ἀντίκρουσιν τῆς ἀντεπιθέσεως), ἀδιαφόρως τοῦ ἂν ὁ ἐπιτιθέμενος κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐτήρει ἢ μὴ σχετικὴν ῥώμην καὶ ἀντοχήν. Δι' ὃ ὁ μὲν Καν. Πεζ. 1905 ἔγραφεν (§ 270): «Ἐὰν ὁ ἐπιτιθέμενος καθίσταται λίαν πιεστικὸς καὶ ἀπειλῇ νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν ἀμυνομένων, ἀκμαῖαι δυνάμεις συγκεντρούμεναι ἀθέατοι ἐπιτίθενται κατ' αὐτοῦ σθεναρῶς, ἐνῷ τὰ ἐμπλακέντα στρατεύματα ἐπαυξάνουσι τὴν ἔντασιν τοῦ πυρός των. Ἡ ἐνεργητικὴ καὶ αἰφνιδία αὕτη ἀντεπίθεσις ἐπιφέρει σύγχυσιν εἰς τὸν ἐχθρὸν κτλ», ὁ δὲ Καν. Πεζ. 1914 ἔγραφε (§ 261): «Ἡ εὐνοϊκωτέρα στιγμὴ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἀντεπιθέσεώς τινος εἶναι ἐκείνη, καθ' ἥν, τοῦ ἀντιπάλου προχωρήσαντος εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, τὸ πυροβολικόν του εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ παύσῃ ἢ νὰ μηκύνῃ τὴν βολήν του». Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς κατὰ τὰς πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου 1914—1918 ἐποχάς, ἐπεκράτουν αἱ ἀρχαὶ ὅτι πρόωρος μὲν ἐκπομπὴ τῆς ἀντεπιθέσεως δὲν παρουσίαζεν ἐλπίδας ἀνακοπῆς τῆς προχωρήσεως τοῦ ἐπιτιθεμένου, βραδεῖα δὲ πιθανὸν νὰ μετέστρεφε τὴν ἐξέλιξιν τῆς μάχης προσωρινῶς ὑπὲρ τοῦ ἀμυνομένου, ἀλλὰ πάντως χωρὶς νὰ δύναται νὰ προσδώσῃ ὁριστικὰ ἀποτελέσματα.

Κατὰ τὰς σήμερον κρατούσας ἀντιλήψεις ἡ στιγμὴ τῆς ἐκπομπῆς τῆς ἀντεπιθέσεως διαβλέπεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐπιτυχίας, δι' ὃ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ ἂν ὁ ἐπιτιθέμενος ἔχασε τὴν ῥώμην του (τῷ ἐθραύσθη ἡ ὁρμή του). Τοιαύτη τις ἀντίληψις εἶναι φυσικὴ διὰ τὴν σήμερον, ἐνῷ μέχρι τῆς ἐγγὺς χθὲς δὲν ἠδύνατο νὰ συλληφθῇ διότι μέχρι τοῦ 1916 ἡ ἐπίθεσις διέθετε: πῦρ μὲν Πεζικοῦ (ἐκ τυφεκίων), πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς προχωρήσεώς της (κατὰ τοῦ μετώπου τοῦ ἀμυνομένου) καὶ πρὸς πᾶσαν ἐπικίνδυνον κατεύθυνσιν, ἐπιφυλασσομένη ν' ἀντιτάξῃ πῦρ (διὰ μετακινήσεως στρατεύματος) κατὰ πάσης ἑτέρας κατευθύνσεως, ἀφ' ἧς στιγμῆς καθίστατο αὕτη ἐπικίνδυνος, διότι συνέχεια πυρὸς δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἐπιθετικῇ διατάξει (συνέχεια πυρὸς ἐσυστηματοποιήθη μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1916 ὀργάνωσιν τῆς ὁμάδος μάχης)· πῦρ δὲ Πυροβολικοῦ, δυνάμενον νὰ κατευθυνθῇ ὁπουδήποτε παρίστατο ἀνάγκη (ἀλλαγὴ στόχου καὶ χρησιμοποίησις τοῦ μακροῦ βεληνεκοῦς), ἀλλ' ἀδυνατοῦν νὰ ἐκπεμφθῇ συγχρόνως καθ' ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ ἀμυνομένου, λόγῳ τῆς ποσοτικῆς ἀνεπαρκείας του (δὲν ὑπῆρχε δηλ. συνέχεια πυρὸς Πυροβολικοῦ ἐν τῇ ἐπιθετικῇ διατάξει)· ἐνῷ σήμερον, ὁπότε ἐν πάσῃ ἐπιθετικῇ διατάξει ὑπάρχει ὀργάνωσις πυρὸς Πεζικοῦ τε καὶ Πυροβολικοῦ, πρὸς ἁπάσας τὰς κατευθύνσεις (συνέχεια πυρός), συνεπῶς δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη οὔτε μετακινήσεως πεζικῶν στρατευμάτων οὔτε ἀλλαγῆς στόχου ὑπὸ τοῦ Πυροβολικοῦ, φυσικὴ συνέπεια ἐπέρχεται ὅτι ἀντεπίθεσις ἐν στιγμῇ πλήρους ῥώμης τῆς ἐπιθέσεως εἶναι δρᾶσις μὴ δίδουσα ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Τὸ ν' ἀναληφθῇ δ' ἀντεπίθεσις ἄνευ ἐλπίδων ἐπιτυχίας εἶναι ὄχι μόνον ἄσκοπον, ἀλλ' ἐπιβλαβές, διότι, ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν κατορθοῦται ἡ ἀνακοπὴ τῆς προχωρήσεως τῆς ἐπιθέσεως, ἀφ' ἑτέρου δέ, τὸ καὶ κυριώτερον, ἀφαιροῦνται στρατεύματα ἐκ τῶν ἐφεδρειῶν τῆς ἀμύνης, ἅτινα, ἂν παρέμενον εἰς τὰς θέσεις των (αἱ ἐφεδρεῖαι σήμερον δὲν παραμένουσι συγκεντρωμέναι ὄπισθεν τῶν πρώτων κλιμακίων τῆς ἀμύνης, ἀλλὰ καταλαμβάνουσι καὶ αὗται θέσεις ἐν πεσσοειδεῖ διατάξει ὄπισθεν τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως καὶ ὀργανοῦσι δίκτυον πυρῶν, Καν Πεζ. 1921 § 379), πολὺ πιθανὸν νὰ κατώρθουν διὰ τῶν πυρῶν των ν' ἀνέκοπτον τὴν περαιτέρω προχώρησιν τοῦ ἐπιτιθεμένου, ἔστω καὶ βραδέως. Ἡ ἀντίληψις ὅτι, διὰ ν' ἀναληφθῇ ἀντεπίθεσις, πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν ἐλπίδες ἐπιτυχίας, ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ τελευταῖον στάδιον τοῦ πολέμου ὑπὸ τοῦ Ludendorff, θεσπίσαντος ἐν ταῖς ὁδηγίαις του τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1918 ἐπὶ λέξει: «Δὲν ἀναλαμβάνεται ἀντεπίθεσις, εἰμὴ ἐὰν ὑπάρχωσιν ἐλπίδες ἐπιτυχίας», οἱονεὶ ὡς συνέχειαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ θεσπισθέντων διὰ τῶν ὁδηγιῶν του τῆς 22ας Ἰουλίου 1918: «Τὸ ν' ἀντιτάσσωνται στρατεύματα ὑπὸ συνθήκας δυσμενεῖς, εἰς οὐδὲν ἄλλο συντρέχει εἰμὴ εἰς ἀσκόπους ἀπωλείας». Δι' ὃ ὁ σύγχρονος Καν. Πεζ. 1924 γράφει (§ 405): «Ἡ καταλληλοτέρα στιγμὴ διὰ τὴν ἐκδήλωσιν ἀντεπιθέσεως εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ἡ ἐχθρικὴ ἐπίθεσις θραυσθεῖσα ἀνακόπτεται».

Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἐπικρατοῦσι σήμερον αἱ ἀρχαὶ ὅτι ἡ ἐκπομπὴ τῆς ἀντεπιθέσεως εἶναι πρόωρος, ἐφ' ὅσον ὁ ἐπιτιθέμενος εὑρίσκεται ἀκόμη ἐν πλήρει ἐπιθετικῇ προχωρήσει, ἤτοι τηρεῖ ἀκόμη πλήρη τὴν ῥώμην καὶ ἰσχύν του (κατὰ τὰς πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐποχὰς πρόωρον ἐθεωρεῖτο τὸ νὰ εὑρίσκετο ἡ ἐπίθεσις μακρὰν τοῦ μετώπου τῆς ἀμύνης, σήμερον πρόωρον θεωρεῖται τὸ νὰ διατηρῇ ὁ ἐπιτιθέμενος πλήρη τὴν ῥώμην του, ἀδιαφόρως τῆς χωριζούσης αὐτὸν ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς ἀμύνης), βραδεῖα δ' ὅταν ὁ ἐπιτιθέμενος ἔχει ἀνακόψῃ τὴν προχώρησίν του πρὸ πολλοῦ χρόνου (κατὰ τὰς πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐποχὰς ἐθεωρεῖτο ἀργὰ τὸ νὰ ἔχῃ πλησιάσει ὑπερμέτρως ὁ ἐπιτιθέμενος· σήμερον θεωρεῖται ἀργὰ ὅταν ἡ ἀνακοπὴ τῆς προχωρήσεως ἔχει ἐπέλθει πρὸ πολλοῦ χρόνου, ἀδιαφόρως τῆς χωριζούσης αὐτὸν ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς ἀμύνης)· ἐν ἄλλαις λέξεσι, συμφώνως ταῖς πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀρχαῖς, ἡ ἀντεπίθεσις ἐξεπέμπετο ἵνα περιαγάγῃ τὸν ἐπιτιθέμενον εἰς δύσκολον θέσιν, ἐνῷ, συμφώνως ταῖς συγχρόνοις, ἐκπέμπεται ἡ ἀντεπίθεσις, ὅταν ὁ ἐπιτιθέμενος ἔχῃ ἤδη περιέλθει εἰς δύσκολον θέσιν.

Θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀπορίαν ὅτι τὸ ν' ἀναμένηται ἡ στιγμὴ καθ' ἣν ὁ ἐπιτιθέμενος θὰ ἔχῃ περιέλθει εἰς δύσκολον θέσιν (ἐθραύσθη ἡ ὁρμή του) ἀποτελεῖ ἐπικίνδυνον ἀργοπορίαν. Τοιαύτη τις ὅμως ἀντίληψις εὕρισκεν ἐφαρμογὴν μέχρι τῶν πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐποχῶν, ὁπότε συνέχεια πυρὸς δὲν ὑπῆρχε, συνεπῶς ἔπρεπεν ἐγκαίρως νὰ προλαμβάνηται πᾶν ῥῆγμα ἐν τῷ ἀμυντικῷ μετώπῳ· σήμερον ὅμως, ὁπότε ὑπάρχει συνέχεια πυρός, ὑπὸ δὲ τοῦ Πεζικοῦ καὶ τοῦ Πυροβολικοῦ ἐκτελοῦνται φραγμοὶ πυρός, δὲν σημαίνει ἂν ἡ ἐκπομπὴ τῆς ἀντεπιθέσεως γίνῃ κάπως βραδύτερον, διότι ὁ ἐπιτιθέμενος δὲν δύναται σήμερον νὰ θέσῃ πόδα τόσον ταχέως ἐπὶ τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας, καθ' ὅσον, ἂν μή τι ἄλλο, πάντως ἡ κατὰ μῆκος τοῦ ἀμυντικοῦ μετώπου πλευροκοπικὴ βολὴ θὰ τὸν ἐπιβραδύνῃ ἐπ' ἀρκετόν· ἔστω δ' εἰς γνῶσιν πάντων ὅτι πλευροκοπικὴ βολὴ ὀργανοῦται καὶ κατὰ τὸν ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου ἀγῶνα (πλευροκοπικὴ βολὴ κατὰ μῆκος τοῦ μετώπου τῆς ἀμυντικῆς διατάξεως).

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα, τοῦ ἂν ἐπιτρέπηται νὰ ἐπέλθῃ ῥῆγμα ἐν τῷ ἀμυντικῷ μετώπῳ, εἴτε τῆς ὠργανωμένης τοποθεσίας εἴτε τῆς ἀμυντικῆς διατάξεως (ἀγὼν ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου), ἢ πρέπει νὰ προληφθῇ δι' ἐγκαίρου ἐκπομπῆς ἀντεπιθέσεως, ἡμεῖς ἀδιστάκτως φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ προλαμβάνηται. Καίτοι πολλοὶ Γάλλοι συγγραφεῖς τῆς μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον 1914—1918 ἐποχῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ γνωστοὶ Culmann καὶ Alléhaut, πρὸς δὲ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Καν. Πεζ. 1924, ἀποδέχονται ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπερβάλληται ὁ κίνδυνος ἐξ ἑνὸς κενοῦ (ῥήγματος) παραγομένου ἐν τῇ ἀμυντικῇ τοποθεσίᾳ ἢ τῇ ἀμυντικῇ διατάξει, ἡμεῖς διαφωνοῦμεν πλήρως πρὸς αὐτούς, ἅτε διαβλέποντες τὰ ζητήματα οὐχὶ ἀπὸ θεωρητικῆς μόνον ἀπόψεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πρακτικῆς τοιαύτης, ἰδίως ὅταν ὑπεισέρχηται ὁ ψυχολογικὸς παράγων, διότι τότε οἱ Κανονισμοὶ καὶ αἱ ἐν γένει διαταγαὶ καὶ διατάξεις τίθενται δυστυχῶς ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ πάντοτε. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡμεῖς ἀποφαινόμεθα ἀπεριφράστως ὅτι ἡ ἐκπομπὴ τῆς ἀντεπιθέσεως δὲν πρέπει ποτὲ νὰ βραδύνῃ μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ κατορθώσῃ ὁ ἐπιτιθέμενος νὰ πατήσῃ τὸν πόδα του ἐπὶ τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας.

Αἱ τακτικαὶ ἀντεπιθέσεις δὲν πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ χάνωσι τὴν μετὰ τῶν λοιπῶν στρατευμάτων τῆς ἀμύνης ἐπαφήν των, συνεπῶς δὲν πρέπει νὰ ἐξέρχωνται τοῦ ὁρίου τῆς δραστικῆς βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ πεδίου (7 ἕως 8 χιλιόμετρα), ἐν ἄλλαις λέξεσι πρέπει νὰ δρῶσι πάντοτε ἐντὸς τοῦ τακτικοῦ πεδίου. Κατ' ἀρχὴν εἰς πᾶσαν ἀντεπίθεσιν πρέπει νὰ δίδηται περιωρισμένος καὶ σαφῶς καθωρισμένος ἀντικειμενικὸς σκοπός. Πρέπει νὰ ἐννοηθῇ καλῶς ὅτι ἡ ἀντεπίθεσις εἶναι βεβαίως ἐπίθεσις, ἀλλὰ μὴ προωρισμένη νὰ διεξαχθῇ μέχρις ἐσχάτων (à fond), διότι τὰ μέσα της εἶναι περιωρισμένα, καὶ συνεπῶς πᾶσα ὑπέρμετρος ἐνέργεια πιθανὸν νὰ διακυβεύσῃ τὴν ὅλην ἀμυντικὴν διεξαγωγήν.

Πᾶσα ἀντεπίθεσις διεξάγεται συμφώνως ταῖς περὶ ἐπιθέσεως ἀρχαῖς. Ἡ προμελέτη καὶ ἡ προπαρασκευὴ τῆς βάσεως ἐξορμήσεως, καθὼς καὶ ἡ ἐν αὐτῇ συγκέντρωσις τῶν μονάδων τῶν μελλουσῶν νὰ διεξαγάγωσι τὴν ἀντεπίθεσιν, ἐκτελοῦνται ἀπαραλλάκτως ὡς διὰ πᾶσαν ἐπίθεσιν. Ἡ μόνη διαφορὰ εἶναι, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς κατανομῆς τῶν στρατευμάτων ἐν τῇ ἐπιθετικῇ διατάξει· διότι ἐν τῇ ἀντεπιθέσει τάσσονται πλείονες δυνάμεις εἰς τὸ κλιμάκιον πυρός, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι ἡ πυκνότης τοῦ πυρὸς (δασύτης) εἶναι μείζων, ἀφ' ἑτέρου δ' ὅτι ἡ κατὰ βάθος κλιμάκωσις εἶναι μικροτέρα. Ἐπιζητεῖται δὲ τοῦτο ἐν τῇ ἀντεπιθέσει, διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς διασταυρώσεως τοῦ πυρὸς (πλαγιοφυλάξεως) εἰς μικροτέραν ἀπόστασιν (τὸ μεταξὺ τῶν αὐτομάτων ὅπλων διάστημα εἶναι μικρόν, λόγῳ τῶν μεγάλων δυνάμεων τῶν διατιθεμένων ἐν τῷ κλιμακίῳ πυρός), τοῦθ' ὅπερ εἶναι ἀπαραίτητον ἐν τῇ ἀντεπιθέσει, καθ' ὅσον αὕτη διὰ νὰ ἐνέχῃ τὰ στοιχεῖα τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, καλὸν εἶναι νὰ ἐκπέμπηται ἀπὸ μικρᾶς ἀποστάσεως, ὁπότε, ἂν ἡ διασταύρωσις τοῦ πυρὸς ἐπήρχετο εἰς ἀπόστασιν μείζονα, τότε συνέχεια πυρὸς πρὸ τοῦ μετώπου δὲν θὰ ὑπῆρχε καὶ συνεπῶς ἡ διὰ τῶν διακένων διολίσθησις ἐχθρικῶν τμημάτων θὰ ἦτο εὔκολος. Ἐξ ἄλλου, τὸ ὅτι ἡ τάξις πλειόνων δυνάμεων ἐν τῷ κλιμακίῳ πυρὸς ἀφαιρεῖ δυνάμεις ἐκ τῶν ἐφεδρειῶν (ἡ κατὰ βάθος κλιμάκωσις εἶναι μικροτέρα), τοῦτο δὲν ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἀντεπίθεσιν, καθ' ὅσον ἀγὼν μέχρις ἐσχάτων δὲν θὰ διεξαχθῇ, συνεπῶς ἐνισχύσεις καὶ ἀντικαταστάσεις θὰ ἐκτελεσθῶσι πολὺ περιωρισμέναι.

Πᾶσαι αἱ ἀντεπιθέσεις πρέπει νὰ ἔχωσι προβλεφθῇ καὶ προμελετηθῇ, τὸ δὲ σχέδιον ἀμύνης νὰ ποιῆται σαφῆ περὶ τούτων μνείαν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν προπαρασκευήν των, τὴν κατεύθυνσίν των, τὴν στιγμὴν τῆς ἐκπομπῆς των κ.τ.λ. Ἀντεπιθέσεις ἐκτελούμεναι ἐκ τοῦ προχείρου, ὡς ἐγίνοντο μέχρι τῆς ἐγγὺς χθές, δὲν δύνανται σήμερον νὰ ἔχωσιν οὐδεμίαν ἀξίαν.

Ἐπιθετικὴ ἐπιστροφή: Προκειμένου περὶ ἀντεπιθέσεως πρὸς ἀνακατάληψιν ἀμυντικῶν γραμμῶν, ἄρτι καταληφθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐφ' ὧν οὗτος δὲν ὠργανώθη ἀκόμη ἀμυντικῶς, οὔτε ἀνασυνετάχθη, οἱ σύγχρονοι Κανονισμοὶ δὲν ποιοῦνται διάκρισιν, ἀλλὰ θεωροῦσι καὶ τὸ εἶδος τοῦτο ὡς συνήθη ἀντεπίθεσιν. Μέχρι τῶν πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐποχῶν, οἱ Γαλλικοὶ Κανονισμοί, συνεπῶς καὶ οἱ Ἑλληνικοί, ἀπεκάλουν *ἐπιθετικὴν ἐπιστροφὴν* τὴν ἀντεπίθεσιν τὴν ἐκτελουμένην ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἀποδιωχθῇ ὁ ἐπιτιθέμενος ἐκ τοῦ ἐδάφους, ὅπερ πρὸ μικροῦ κατέλαβεν (Καν. Πεζ. 1905 § 270, 1914 § 262). Οἱ Γερμανικοὶ Κανονισμοὶ δὲν ἐποίουν ποτὲ τοιαύτην διάκρισιν. Ἡ τοιούτου εἴδους ἀντεπίθεσις στηρίζει τὰς ἐλπίδας ἐπιτυχίας της ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἐπὶ τῆς ἐπικρατούσης ἀταξίας καὶ τῆς ἐξαντλήσεως καὶ τῆς ἐκνευρίσεως, ὑφ' ὧν κατέχεται ὁ ἐπιτιθέμενος κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐπὶ τῆς ἀμυντικῆς θέσεως ἀφίξεώς του, ὁπότε ἀκριβῶς ἕνεκα τῶν λόγων τούτων δὲν δύναται ν' ἀντιμετωπίσῃ ἐπίθεσίν τινα. Ἡ τοιαύτη δ' ἀντεπίθεσις εἶναι πάντοτε μετωπική. Ὁ Καν. Πεζ. 1924 ὁμιλεῖ περὶ ἀντεπιθέσεως πρὸς ἀνακατάληψιν σημείων, ἐφ' ὧν ὁ ἐχθρὸς ἔθεσε πόδα, ὡς περὶ συνήθους ἀντεπιθέσεως.

Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ καταλαβὼν τὰς ἀμυντικὰς θέσεις ἐπιτιθέμενος ἐγκατασταθῇ ὁριστικῶς ἐπ' αὐτῶν (ἀνασυνταχθῇ, καὶ ἄρξηται τῆς ἀμυντικῆς ὀργανώσεως τῶν καταληφθεισῶν θέσεων), ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης πᾶσα δρᾶσις τοῦ ἀμυνομένου πρὸς ἀνακατάληψιν αὐτῶν δὲν ἀποκαλεῖται ἀντεπίθεσις, διότι εἶναι συνήθης ἐπίθεσις ἔχουσα ὡς τακτικὴν ἀποστολὴν τὴν ἀνάκτησιν τῶν ἀπωλεσθεισῶν θέσεων.

Ἀντεπίθεσις κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐφόδου: Ὑπάρχει ἀντεπίθεσις, ἐκτελουμένη τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ὁ ἐπιτιθέμενος ἐπίκειται ν' ἀναλάβῃ τὴν ἔφοδον, ἥτις ὅμως δὲν φέρεται ὑπὸ ἰδιαίτερον ὄνομα.

Ἡ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐφόδου ἐκπεμπομένη ἀντεπίθεσις στηρίζει τὰς ἐλπίδας ἐπιτυχίας της ἐπὶ τοῦ ψυχολογικοῦ συναισθήματος ὑφ' οὗ καταλαμβάνεται ὁ ἐπιτιθέμενος ἅμα ὡς ἴδῃ ὅτι, καθ' ἣν στιγμὴν ἀναλαμβάνει τὴν ἔφοδον, δέχεται ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τοῦ ἀμυνομένου. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἀντεπίθεσις πρέπει νὰ ἐκπεμφθῇ κατὰ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς καθ' ἣν ἐπίκειται ἡ ἐκ μέρους τοῦ ἐπιτιθεμένου ἔφοδος, δηλαδὴ οὔτε πρὸ τῆς ἐκπομπῆς ταύτης, διότι τότε δύναται ὁ ἐπιτιθέμενος ν' ἀναστείλῃ προσωρινῶς τὴν ἔφοδον καὶ ν' ἀντιταχθῇ, οὔτε μετὰ τὴν ἐκπομπήν, διότι τότε εἶναι δύσκολον ν' ἀνακοπῇ ἡ ὁρμὴ τοῦ ἐφορμῶντος, ἐν ἄλλαις λέξεσι πρέπει νὰ ἐκλεγῇ ἡ κατάλληλος ψυχολογικὴ στιγμή, καθ' ἣν εἶναι μὲν ὁ ἐπιτιθέμενος ἕτοιμος

Digitized by Google

πρὸς ἔφοδον, ἀλλὰ πάντως τὴν προτεραιότητα τῆς ὁρμῆς τῆς ἐφόδου ἔχει ὁ ἀντεπιτιθέμενος ἀμυνόμενος. Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι ἡ τοιούτου εἴδους ἀντεπίθεσις εἶναι πάντοτε μερική, διότι ἔφοδος γενικὴ σπανιώτατα ἐκτελεῖται σήμερον, καθ' ὅσον ἐκτελοῦνται πάντοτε πάμπολλαι τοπικαὶ ἔφοδοι, διεξαγόμεναι ἐν χώροις καὶ χρόνοις διαφόροις ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων πεζικῶν μονάδων. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

ἀντεπιθετικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἁρμόδιος ἢ κατάλληλος πρὸς ἀντεπιθεσιν· || ὁ πρὸς ἀντεπίθεσιν προωρισμένος.—Ἐπίρρ. *ἀντεπιθετικῶς*.

—*[Ὀχυρωτ.]*· βλ. πολιορκητικός, φρουριακὸς πόλεμος.

ἀντεπικουρῶ *(—έω)*· ἀνταποδίδω τὴν ἐπικουρίαν, βοηθῶ τὸν βοηθήσαντά με.

ἀντεπικρίνω· ἐπικρίνω τὸν ἐπικρίναντα, ἐλέγχω ἄδικον ἢ ἐσφαλμένην τὴν γενομένην ἐπίκρισιν.

ἀντεπίκρισις (ἡ)· ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀντεπικρίνειν*, ἔλεγχος τῆς ἐπικρίσεως.

ἀντεπικριτὴς (ὁ)· ὁ ἀντεπικρίνων, ὁ ἐλέγχων ἄδικον ἢ ἀμαθῆ τὸν ἐπικρίναντα: «οἱ ἐπιστήμονες ἀντὶ δημιουργῶν καὶ μελετητῶν κατέστησαν ἐπικριταὶ καὶ ἀντεπικριταὶ ἀλλήλων».

ἀντεπιληπτικὰ (Antepileptika) *[Φαρμ.]*. Ὡς φάρμακα κατὰ τῆς ἐπιληψίας ἐχρησιμοποιοῦντο ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων πλεῖσται οὐσίαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀηδέσταται, hingericheten, μηδεμίαν ἀξίαν ἔχουσαι, ἁπλῶς δὲ εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν τῶν χρόνων ἐκείνων βασιζόμεναι, ὡς π. χ. τὸ νωπὸν αἷμα καρατομηθέντος, ἑψημμένα νεογνὰ ποντικῶν, ὀφθαλμοὶ κίσσης κλπ. Πραγματικῶς ὠφέλιμα ἀντεπιληπτικὰ φάρμακα εἰσήχθησαν εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀφ' ἧς ἐγνώσθη ὅτι ὁ ἐρεθισμὸς ὡρισμένων θέσεων ἐν τῷ κεντρικῷ νευρικῷ συστήματι προκαλεῖ τὸν ἐπιληπτικὸν σπασμόν. Τὰ καλύτερα τῶν φαρμάκων τούτων εἶναι τὰ βρωμιοῦχα, ὡς π. χ. τὸ βρωμιοῦχον κάλιον κλπ. Πλείονα περὶ τούτων βλέπε εἰς τὸ ἄρθρον ἐπιληψία. Κ. Γ. Μ.

ἀντεπίρρημα *[Δραματ.]*. Τὸ ἕβδομον τῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ κωμῳδίᾳ *παραβάσεως* (βλ. λ.) μέρος («τῆς μέντοι παραβάσεως τῆς κωμικῆς ἑπτὰ ἂν εἴη μέρη, κομμάτιον, παράβασις, μακρόν, ᾠδή, ἐπίρρημα, ἀντῳδή, ἀντεπίρρημα» *Πολυδ.* IV. 112), διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ποιητὴς ἐπανέρχεται ἀντιστροφικῶς εἰς τὸ αὐτὸ θέμα τοῦ *ἐπιρρήματος*, τοῦ πέμπτου δηλονότι μέρους τῆς παραβάσεως, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ποιητὴς σκώπτει καὶ λοιδορεῖ τοὺς πολιτικοὺς ἢ ἄλλους συγχρόνους του ἄνδρας ἢ σατιρίζει τὰ δημόσια ἤθη: «Καὶ τῆς ἀντιστρόφου τῇ στροφῇ ἀνταισθείσης, τὸ ἀντεπίρρημα τελευταῖον ὃν τῆς παραβάσεώς ἐστι τετράμετρα οὐκ ἐλάττω τὸν ἀριθμὸν τοῦ ἐπιρρήματος» (*Πολυδ.* IV. 112). Σημειωτέον, ὅτι τὸ *ἐπίρρημα* καὶ *ἀντεπίρρημα*, ὡς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ αὐτῶν *ρῆμα*, γραφόμενα σχεδὸν πάντοτε εἰς τροχαϊκοὺς τετραμέτρους, δὲν ἐψάλλοντο, ἀλλ' ἀπηγγέλλοντο. Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

ἀντεπισκέπτομαι· ἐπίσης ἐπισκέπτομαι, ἀποδίδω τὴν γενομένην εἰς ἐμὲ ἐπίσκεψιν.

ἀντεπίσκεψις (ἡ)· ἡ ἀπόδοσις τῆς γενομένης ἐπισκέψεως.

ἀντεπισκοπευμένος, —*η*, —*ον*· ἀπηλλαγμένος τῆς ἐπι σκοπὸν θέσεως στρατιωτικοῦ τινος σημείου ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ· πβλ. *ἀντεπισκοπεύω*.

ἀντεπισκόπευσις, —*εως* (ἡ) *[Στρατιωτ. Τεχν.]*. Ὅρος τῆς ὀχυρωτικῆς καὶ τῆς βλητικῆς, συνώνυμος τοῦ ὅρου *ἀδιασκόπευσις, ἀνεπιβλέπτωσις, ἀβλήτωσις*, σημαίνων τὸν βαθμὸν τῆς παρεχομένης προκαλύψεως ἢ προστασίας ἐκ τῶν βολῶν τοῦ ἐχθροῦ παρὰ τῶν κατατομῶν τοῦ ἐδάφους ἢ τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων (défilement d'un ouvrage). Ὁ ὅρος οὗτος δὲν εἶναι δόκιμος. Ὁ Χατζερῆς (Ὀνομ. τεχνικῶν ὅρων) παραδέχεται τὸν ὅρον *ἀνεπιβλέπτωσις*, συνάγων τοῦτο ἐκ τοῦ *ἀνεπίβλεπτον ὀχυρὸν* (ouvrage defilé), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἀρχαῖον ὅρον (καθ' Ὅμηρον) *εὐεπίβλεπτον ὀχυρόν*, ἤτοι εὐεπιβούλευτον, ἁλώσιμον (*Πολυδεύκους* Ὀνομαστικόν, Α, 170, 171, 172) Ἐν τῇ ὀχυρωτικῇ ἡ ἀντεπισκόπευσις ἐπιτυγχάνεται εἴτε χρησιμοποιουμένων τῶν διακυμάνσεων τοῦ ἐδάφους, εἴτε διὰ τῆς διατάξεως τῶν ὀχυρωμάτων, εἴτε διὰ διαχωμάτων.

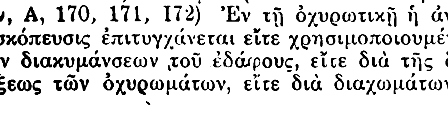

Σχ. 1.—Τάφρος συγκοινωνίας ἀντεπισκοπευμένη ἐκ τῶν τροχιῶν τῶν βλημάτων.

Καλεῖται ζώνη *ἀντεπισκοπευμένη, ἄβλητος* ἢ *ἀνεπίβλεπτος* προκαλύμματός τινος, δι' ὡρισμένην ἀπόστασιν ἡ ἔκτασις τοῦ ἐδάφους ἣν τὸ προκάλυμμα τοῦτο φυλάσσει ἀπὸ τὰ βαλλόμενα βλήματα ἐκ τῆς ἀποστάσεως ταύτης. Ἡ ζώνη αὕτη ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ποδὸς τῆς ἐσωτερικῆς κλίσεως τοῦ προ-

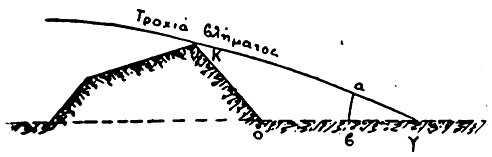

Σχ. 2.—ογ=ζώνη ἀντεπισκοπευμένη.
οβ=ζώνη προστατευτικὴ ἀπόλυτος.)

καλύμματος (σχ. 2) μέχρι τοῦ σημείου πτώσεως τῆς τροχιᾶς τῆς διερχομένης διὰ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ Κ (ὀφρύος). Ἐὰν ἐκ τῆς ἀντεπισκοπευμένης ζώνης ἀφαιρεθῇ τὸ ἐν ταύτῃ περιλαμβανόμενον μέρος τῆς ἐπικινδύνου ζώνης διὰ στόχον ὡρισμένου ὕψους υ, ἤτοι ἡ βγ, ἡ μένουσα ζώνη οβ καλεῖται ζώνη ἀπολύτως ἀντεπισκοπευμένη ἢ προστατευτικὴ ἀπόλυτος διὰ τὸν στόχον υ. Εὐνόητον εἶναι ὅτι αἱ ἀντεπισκοπευμέναι ζῶναι αὐξάνονται ἢ μειοῦνται κατὰ συνθήκας ἀναλόγους ταῖς μεταβαλλούσαις τὴν ἔκτασιν τῶν ἐπικινδύνων ζωνῶν· ὅθεν ἡ ἀντεπισκόπευσις μειοῦται αὐξανομένης τῆς ἀποστάσεως (αὔξησις τῆς καμπυλότητος τῆς τροχιᾶς) καὶ αὐξάνεται αὐξανομένου τοῦ ὕψους τοῦ προκαλύμματος. Ἐν τῇ βολῇ τοῦ πυροβολικοῦ αὕτη ἐξουδετεροῦται, ἐκλεγομένης τῆς καταλλήλου γωνίας πτώσεως τοῦ βλήματος, διὰ τῆς χρήσεως μικρῶν γεμισμάτων, δι' αὐξήσεως δηλονότι τῆς καμπυλότητος τῆς τροχιᾶς. Ἀλλ' εἰς τὰ τυφέκια, ἐπειδὴ τὸ γέμισμα εἶναι σταθερόν, ἡ προσβολὴ τοῦ στόχου ὀπίσω τοῦ προκαλύμματος εἶναι δυνατὴ μόνον διὰ καταλλήλου ἐκλογῆς τῆς ἀποστάσεως, ἵνα ἡ τροχιὰ ἀποκτήσῃ ἀρκοῦσαν καμπυλότητα, εἴτε διὰ βολῆς πλευροκοπικῆς, ἵνα ἐλαττωθῇ ἡ ὀπίσω τοῦ προκαλύμματος ὑπάρχουσα ἀντεπισκοπευμένη ἢ ἄβλητος ζώνη.

Ἐν τῇ διὰ τυφεκίων βολῇ σκοπεύεται ἡ κορυφὴ τοῦ προκαλύμματος διὰ τῆς εἰς τὴν ἀπόστασιν αὐτοῦ ἀνταποκρινομένης ὑψώσεως ηὐξημένης κατὰ 25 ἢ 50 μέτρα, ἵνα ὁ ἄξων τῆς δέσμης τῶν τροχιῶν (μέση τροχιὰ) διέρχηται κατά τι ὑπεράνω τῆς ὀφρύος. Εἰς τοὺς Πίνακας Βολῆς τῶν τυφεκίων περιλαμβάνεται συνήθως εἰδικὸς Πίναξ, ἐν ᾧ ἀναγράφεται εἰς μέτρα ἡ ἔκτασις τῆς ἀντεπισκοπευμένης ἢ ἀνεπιβλέπτου ζώνης δι' ἑκάστην ἀπόστασιν καὶ δι' ὡρισμένον ὕψος προκαλύμματος. Τοιοῦτος εἶναι ὁ Πίναξ Μ τοῦ Κανονισμοῦ Βολῆς τοῦ τυφεκίου 1874 (gras), παρέχων τὴν ἀντεπισκοπευμένην ζώνην διὰ πάσας τὰς ἀποστάσεις καὶ δι' ὕψος προκαλύμματος μέχρι 20 μέτρων. Γ. Ν. ΣΟΛΙΩΤΗΣ

ἀντεπισκοπευτικός, — *ή*, — *όν*· ὁ ἱκανὸς ἢ ἁρμόδιος πρὸς ἀντεπισκόπευσιν· || τὸ θηλ. *ἀντεπισκοπευτικὴ* ὡς οὐσιαστ. κατὰ παράλειψιν τοῦ *τέχνη* ἢ *ἐπιστήμη*· ἡ ἐνασχόλησις, ἡ μελέτη τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀντεπισκόπευσιν.

ἀντεπισκοπεύω· ὅρος στρατιωτ., καθιστῶ τι ἀόρατον, ἀφανὲς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, οἷον διὰ προπετασμάτων ἢ ἄλλων μέσων. (Λέξις νέα σχηματισθεῖσα ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς φράσεως: *ἐπὶ σκοπὸν* καὶ τῆς προθέσεως *ἀντὶ* μετὰ ἐννοίας ἀρνητικῆς κατὰ τὸ ρῆμα *σκοπεύω*, τοῦ ὁποίου ἡ σημασία *στοχάζομαί τινος* εἶναι ἐπίσης νέα· ὁ σχηματισμὸς τῆς λ. ἀξιοσημείωτος.) Β. Φ.

ἀντεπισταλίαι *[Νομ.]*· βλ. σταλίαι.

ἀντεπιστέλλω· ἐπιστέλλω πρὸς ἀπάντησιν, ἀπαντῶ δι' ἐπιστολῆς εἰς ἄλλην ἐπιστολήν, ἀνταποκρίνομαι· || «ἀντεπιστέλλον μέλος» ἀκαδημίας, ἑταιρείας, σωματείου τινὸς κττ. λέγεται μέλος τοῦ σωματείου μὴ ἑδρεῦον ἐν τῷ τόπῳ ὅπου εἶναι ἱδρυμένον τὸ σωματεῖον· π. χ. Ἕλληνες ἐπιστήμονες εἶναι μέλη ἀντεπιστέλλοντα Εὐρωπαϊκῶν ἀκαδημιῶν, καὶ ἀλλοδαποὶ ἐπιστήμονες εἶναι μέλη ἀντεπιστέλλοντα τῆς ἀκαδημίας Ἀθηνῶν· προσφυὴς μετάφρασις τῆς γαλλικῆς membre correspondant. Β. Φ.

ἀντεπιστημονικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἐναντίος πρὸς τὴν ἔννοιαν, πρὸς τοὺς τρόπους ἐργασίας καὶ ἐρεύνης τῆς ἐπιστήμης, ὁ μὴ ἐπιστημονικός.—Ἐπίρρ. *ἀντεπιστημονικῶς*.

ἀντεπιστρέφω· ἐπιστρέφω, ἀποδίδω εἴς τινα ὅ,τι αὐτὸς εἰς ἐμὲ ἀποδίδει, ἀντεπιρρίπτω.

ἀντεπιστροφὴ (ἡ)· ἡ κατόπιν προσκρούσεως ἐπιστροφὴ πρὸς τὰ ὀπίσω· «πλῆγμα ἐξ ἀντεπιστροφῆς».

ἀντεπιταγὴ (ἡ)· ἀντίθετος ἐπιταγή, ἐπιταγὴ καταργοῦσα ἄλλην ἐπιταγήν.

ἀντεπιτάσσω· ἀντιθέτως ἐπιτάσσω, διατάσσω τὸν διατάξαντά με.

ἀντεπιτίθεμαι, ἀόρ. *ἀντεπετέθην*· ἐπιτίθεμαι κατὰ τοῦ ἐπιτεθέντος, κάμνω ἀντεπίθεσιν.

ἀντεπίτροπος (ὁ)· ὁ ἀντικαθιστῶν τὸν ἐπίτροπον, τρόπον τινὰ δεύτερος ἐπίτροπος (βλ. λ.).

ἀντεπιχειρῶ *(—έω)*· ἐπιχειρῶ ἐναντίον ἄλλης ἐπιχειρήσεως, ἀντεπιτίθεμαι.

ἀντεπιχείρημα (τό)· ἀντίπαλον ἐπιχείρημα, ἐπιχείρημα πρὸς ἀνατροπὴν ἄλλου ἐπιχειρήματος.

ἀντεπιχείρησις (ἡ)· ἀντίπαλος ἐπιχείρησις, ἀντεπίθεσις.

Ἀντεράμπ (Anterab)· βλ. λ. Ἰντεράμπ.

Ἀντεράρ. Ὀρεινὴ ἐπαρχία τῆς νοτίας Σαχάρας μεταξὺ τοῦ Νίγηρος πρὸς Β, τοῦ Τομπουκτοῦ πρὸς Α, τῆς ὀάσεως τοῦ Ἀΐρ πρὸς Δ καὶ τοῦ Ἀσσαουὰντ πρὸς τὰ ΝΑ. Εἶναι κέντρον τῆς ἰσχυρᾶς φυλῆς τῶν *Ἀουελιμμιδῶν*. —Ω.

Ἄντερας. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 462. Πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' ὑπήγετο εἰς τὸν δῆμον Θερμοπυλῶν. Μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ Μώλου πιθανολογεῖται ὅτι ἔκειτο ἡ ἀρχαία *Σκάρφεια*. Δ. Ε. Μ.

ἀντεραστὴς (ὁ)· ὁ ἀντίπαλος ἐραστής· θηλ. *ἀντεράστρια*.

ἀντεργάτης (ὁ)· ὁ ἐναντίος τῶν ἐργατῶν ἢ τῶν κρατουσῶν ἐργατικῶν ἀντιλήψεων.

ἀντεργατικός,—*ή*.—*όν*· ὁ δρῶν ἢ διακείμενος ἐναντίον τῶν ἐργατῶν ἢ τῆς ἐργατικῆς κινήσεως: «ἀντεργατικοὶ νόμοι» «ἀντεργατικαὶ ὀργανώσεις».

ἀντεργολαβῶ *(— έω)*· εἶμαι ἀντίπαλος ἐργολάβος, ἀνταγωνίζομαι ἄλλον ἐργολάβον διὰ τὴν ἀνάληψιν ἔργου τινός.

ἀντερείδω· ἐρείδω, στηρίζω, ὑποστηρίζω τι τὸ ὁποῖον κλείνει ἢ σαλεύει.

ἀντέρεισις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀντερείδειν, στήριξις.

ἀντέρεισμα (τό)· ἔρεισμα, στήριγμα, ὑποστήριγμα· (βλ. καὶ ἀντηρίς).

— *[Στρατ. Τεχν.]*. Εἰς πᾶσαν ὀρεινὴν περιοχὴν ἀδιακρίτως τοῦ ὄγκου αὐτῆς, εἴτε δηλαδὴ πρόκειται περὶ τοῦ συνόλου μεγάλης ὀρεινῆς μάζης εἴτε περὶ οἱουδήποτε τμήματος ἢ κλάδου ταύτης, διακρίνομεν τὴν κυρίαν κορυφογραμμὴν καὶ τὰς δευτερευούσας τοιαύτας. Αἱ δευτερεύουσαι αὗται κορυφογραμμαὶ καλοῦνται καὶ *ἀντερείσματα* ἢ καὶ *ἀντιστηρίγματα* τῆς κυρίας κορυφογραμμῆς. Φ.

Ἀντερὲρ (Aderer), ***Ἀδόλφος-Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Γάλλος λογοτέχνης καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς γεννηθεὶς ἐν Ρὸς-σὺρ-Ὑὸν τῷ 1855. Ἐδημοσίευσε πολλὰ φιλολογικὰ καὶ δραματικὰ ἔργα τὰ ὁποῖα εἶχον μεγάλην ἐπιτυχίαν.

ἀντερὶ (τὸ) (τουρκ. *ἰνταρὶ* ἢ *ἐντερί*)· φόρεμα ἀσιατικόν, ὁ κάνδυξ τῶν ἀρχαίων Περσῶν. Χιτὼν νυκτικός.

Ἄντερ-Λένκ (Ander-Lenk). Πολίχνη τῆς Ἑλβετίας ἐν τῷ καντονίῳ τῆς Βέρνης, γνωστὴ διότι κατὰ τὸν πόλεμον μεταξὺ Βέρνης καὶ Βαλαί, ὅτε οἱ κάτοικοι τοῦ Βαλαὶ ἐπολιόρκησαν αὐτήν, αἱ γυναῖκες, ἐν ἀπουσίᾳ τῶν ἀνδρῶν, ὡπλισμέναι δι' ἀξινῶν ἐνίκησαν καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς πολιορκητάς.

Ἀντερλέντυ (Anderledy), ***Ἀντώνιος***. Ἀρχηγὸς τῶν Ἰησουιτῶν γεννηθεὶς ἐν Μπρίγκᾳ τῆς Πρωσσίας τῷ 1819 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1892. Εἰσαχθεὶς ὡς δόκιμος εἰς τὴν Ἑταιρίαν τοῦ Ἰησοῦ δέκα ἐννέα ἐτῶν, διωρίσθη ὀλίγον μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φριβούργης, καὶ συνελήφθη μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ Σούντερμπουντ· ἀπολυθεὶς μετέβη εἶτα εἰς Τσάμπερυ καὶ κατόπιν εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν, ὅπου γενόμενος ἱερεὺς διηύθυνε τὴν εἰς τὴν λίμνην Ἐριὲ ἀποστολὴν τοῦ Γκρεμπάῦ. Μετακληθεὶς εἰς Εὐρώπην τῷ 1858 διωρίσθη πρύτανις τῶν ἐν Κολωνίᾳ ἱερατικῶν σχολῶν, εἶτα δὲ εἰς τὰ τοῦ Πάντερμπορν, ὅπου ἵδρυσε τὸ Κολλέγιον Μαρία Λέχ. καὶ μετέσχε τοῦ ἀνωτέρου συμβουλίου τοῦ σώματος τῆς ἀμύνης τῶν γερμανικῶν ἐπαρχιῶν, τῷ 1876. Τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς του διῆλθεν εἰς τὴν ἐν Φιεζόλῳ μονὴν τῶν ἐρημιτῶν, ὅπου συνέγραψε τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του περὶ τῆς Ἑταιρίας τοῦ Ἰησοῦ. Θ. Β.

Ἄντερλεχτ (Anderlecht). Προάστειον τῶν Βρυξελλῶν.

Ἀντερλίνι (Anderlini), ***Λουκᾶς-Φραγκῖσκος***. Χειρουργὸς ἐκ Βολωνίας, γράψας ἀνατομίαν ἐν ποιήμασιν, ὑπὸ τὸ τίτλον: L'anatomico in Parnasso (Pesario 1739). ΑΡ. Π. Κ.

Digitized by Google

Ἀντερλόνι (Anderloni), *Πέτρος*. Ἰταλὸς χαλκογράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἁγίᾳ Εὐθυμίᾳ τῷ 1784 καὶ ἀποθανὼν τὴν 13 Ὀκτωβρίου 1849 ἐν τῇ ἐξοχῇ τοῦ Καπιάτε, παρὰ τὸ Μιλάνον. Μαθητὴς τοῦ ἀδελφοῦ του Φαουστίνου (βλ. κατωτ.), εἰργάσθη βραδύτερον παρὰ τῷ καθηγητῇ Λόγγι, ὃν ἀντικατέστησε τῷ 1831 ἐν τῇ σχολῇ τῆς χαλκογραφίας τοῦ Μιλάνου. Εἰς τοῦτον ἀνήκουσι δέκα ἑπτὰ χαλκογραφίαι πινάκων διαφόρων ζωγράφων, ἐν οἷς ἡ Κρίσις τοῦ Σολομῶντος, τὸ δρᾶμα τοῦ Ἰεζεκιήλ, ἡ Ἐξορία τοῦ Ἡλιοδώρου, ἡ Ἁγία Οἰκογένεια, ἡ Παναγία τοῦ Μπελβεντέρε τῆς Βιέννης, ὁ Ἀττίλας καὶ ὁ πάπας Λέων Γ΄ τοῦ Ραφαήλ, ἡ Παναγία μετὰ τῶν ἀγγέλων καὶ τὴν μοιχαλίδα τοῦ Τισιανοῦ, εἰκόνες τινὲς τοῦ Νικολάου Πουσὲν καὶ αἱ προσωπογραφίαι τοῦ Κανόβα, τοῦ Λόγγι, τοῦ μαρκησίου Σὰν-Μαφφεΐ, τοῦ Μεγάλου Πέτρου, τοῦ Σαίξπηρ καὶ τοῦ Λεονάρδου ντὰ Βίντσι. Πᾶσαι αἱ χαλκογραφίαι αὗται θεωροῦνται ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τῆς ἐποχῆς του, αἱ πλεῖσται δὲ τούτων διασῴζονται σήμερον μόνον εἰς διάφορα μουσεῖα τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Θ. Β.

— **Ἀντερλόνι** (Anderloni), *Φαουστῖνος*. Ἰταλὸς χαλκογράφος γεννηθεὶς ἐν Βρεσκίᾳ τῷ 1766 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παυίᾳ τὴν 9 Ἰανουαρίου 1847. Διδαχθεὶς τὸ σχέδιον παρὰ δύο διδασκάλων, τοῦ Καρλόνι καὶ Μπενέτσι, ἀπῆλθε δεκαοκταετὴς εἰς Παυΐαν, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ διασήμου καθηγητοῦ Σκαρπέα, ὅπως ἐκτελέσῃ τοὺς ὀφθαλμολογικοὺς πίνακας διὰ τὸ σύγγραμμά του. Τῷ 1795 μετέβη εἰς Μιλᾶνον πρὸς τελειοποίησιν εἰς τὴν τέχνην, τῷ δὲ 1801 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ σχεδίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Παυΐας, θέσιν ἣν διετήρησεν ἐπὶ τριάκοντα ἔτη. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἐχαλκογράφησε πλείστας εἰκόνας διασήμων ζωγράφων, ἐν αἷς τὴν «Παναγίαν» τοῦ Ραφαήλ, τὴν «ἁγίαν οἰκογένειαν» τοῦ Νικολάου Πουσέν, τὴν «Μαγδαληνὴν» τοῦ Κορρεγίου καὶ ἄλλας, πρὸς δὲ τὰς προσωπογραφίας τοῦ Ἀλφιέρι, τοῦ Μπρέρα, τοῦ Σίλλερ, τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ Α΄ κτλ. Εἰς ἡλικίαν ἑβδομήκοντα ἓξ ἐτῶν ἐπεράτωσε τὴν «Ἀνάληψιν» τοῦ Γουΐδο Ρένι, διεκρίθη δὲ πάντοτε διὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν σταθερότητα τῆς ἐκτελέσεως. Θ. Β.

Ἀντερλὺ (Anterlues). Κοινότης τοῦ Βελγίου ἐν τῷ νομῷ τοῦ Αἰνὼ (Hainaut) καὶ ἐπαρχίας Τυὲν (Thuin), ἔχουσα ἔκτασιν 1703 ἑκταρίων καὶ 11371 κατοίκους ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τὴν βιομηχανίαν. Δ. Ε. Μ.

Ἀντερμὰττ (Andermatt). Χωρίον τῆς Ἐλβετίας ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Οὐρὶ παρὰ τὸ ὁποῖον ὑπάρχει ἡ θαυμαστὴ *Γέφυρα τοῦ διαβόλου*. Δ. Ε. Μ.

Ἀντερμπαϊτζὰν (Anderbaidjan)· βλ. λ. Ἀζερμπαϊτζάν.

Ἀντερμπάλ· βλ. Ἀδέρβαλος.

Ἄντερναχ (Andernach). Παλαιὰ πόλις τῆς Πρωσσίας παρὰ τὸν Ρῆνον. Κάτ. 10374. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ σῴζονται μνημεῖά τινα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται ὁ ἐνοριακὸς ναὸς μὲ τοὺς τέσσαρας πύργους του, οἰκοδομηθεὶς κατὰ τὸν ΙΓ΄ αἰῶνα. Τὸ Ἄντερναχ εἶναι τὸ ρωμαϊκὸν Castellum ante Nacum, ὅπερ προσβληθὲν ὑπὸ τοῦ Δρούζου τῷ 12 π. Χ. ἐγένετο ὀχυρὸν φρούριον κατὰ τὸν Γ΄ αἰῶνα μ. Χ. Λουδοβῖκος ὁ Β΄ ἐνίκησεν ἐν Ἄντερναχ Κάρολον τὸν Φαλακρὸν (876), ἐν ἔτει δὲ 933 Ὄθων ὁ Μέγας κατετρόπωσε τὰς στρατιὰς τῶν δουκῶν τῆς Φραγκωνίας καὶ τῆς Λωραίνης. Ἡ πόλις ἀνῆκεν εἰς τὸ ἀρχιεπισκοπᾶτον τῆς Κολωνίας. Ἀκμαιοτάτη κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὑπέστη μεγάλας κατὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον καταστροφάς. Ἐν ἔτει 1801 κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ ἐπανεκτήθη ὑπὸ τῶν Πρώσσων τῷ 1815. Σήμερον ἔχει σημαντικὴν βιομηχανίαν ἰδίως χημικῶν εἰδῶν καὶ ἀκμαῖον ἐμπόριον οἴνων. —Ω

Ἀντέρνο (Aderno)· βλ. λ. Ἀδερνόν.

ἄντερο (τό)· δημοτ. ἀντὶ ἔντερον (βλ. λ.).

ἀντεροβγάλτης (ὁ)· ὁ ἐξάγων τὰ ἔντερα, πλήττων τὴν κοιλίαν διὰ φονικοῦ ὀργάνου· παρωνύμιον ἀπαισίου τινος κακούργου ὅστις εἶχε γίνει διαβόητος ἐν Εὐρώπῃ διὰ πολυάριθμα ἐγκλήματά του τοιαύτης μορφῆς, διαπραττόμενα κατὰ γυναικῶν ἰδίως || ὁ συνταράσσων τὰ σπλάγχνα εἴτε ἐκ γέλωτος, εἴτε καὶ ἐνοχλητικῶς || εἶδος ἀκάκου παιγνιδίου τῆς τράπουλας προκαλοῦντος ἀσβέστους γέλωτας, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα || χαρακτηριστικὸν παντὸς ἐπιβατικοῦ μέσου, τὸ ὁποῖον ταράσσει τοὺς ἐπιβαίνοντας: «αὐτὸ τὸ ἄλογο, — ἡ ἅμαξα εἶναι ἀντεροβγάλτης».

Ἀντερὸς *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτηριάζουσα γλῶσσα Λοκρίδος (βλ. λ. Αἰγαῖον, τ. Β΄, σ. 383 β΄).

—*[Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὁ μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Δομοκοῦ συγκεντρωθεὶς εἰς Μαλιακὸν στόλος εἶχεν ἀγκυροβολήσει, διαρκούσης τῆς ἀνακωχῆς, κατὰ τὴν εὐθυγραμμισιν Ἁγίας Μαρίνας-ἄκρα Ἀντέρου, ὅπως προστατεύσῃ ἐνδεχομένην ἐχθρικὴν προέλασιν, βάλλων κατὰ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τῆς ὁδοῦ Δαμάστας, ἐὰν αἱ ἐχθροπραξίαι ἐπανελαμβάνοντο.

Ἄντερς (Andersch). Γερμανὸς ἀνατόμος τοῦ τέλους τῆς ΙΗ΄ ἑκατοντ. Τὸ ὄνομα τούτου φέρουσι 1) τὸ *πυραμιδοειδὲς* ἢ λιθοειδὲς βοθρίον τοῦ *κροταφικοῦ* (Depréssion d'Andersch) *ὀστοῦ*· 2) τὸ *λιθοειδὲς γάγγλιον* (Ganglion d'A.· βλ. γλωσσοφαρυγγιαῖον νεῦρον) καὶ 3) τὸ μικρὸν *ἀντιαδικὸν νευρικὸν πλέγμα* (Plexus tonsillaire d'A.) τὸ ἐπὶ τῆς ἔξω ἐπιφανείας τῶν ἀμυγδαλῶν σχηματιζόμενον ἐκ κλάδων τοῦ γλωσσοφαρυγγιαίου νεύρου. ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἄντερς** (Anders), *Γοδεφρεῖδος-Ἀγκιλβέρτος*. Μουσικὸς γεννηθεὶς ἐν Βόννῃ (1795—1866). Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς. Χ. Δ.

Ἄντερσεν (Andersen) *Λάρς*, *Ἀνδρέας-Λαυρέντιος*. Σουηδὸς κληρικὸς (περὶ τὸ 1480—1552), διατελέσας καὶ καγκελλάριος τοῦ βασιλέως Γουσταύου Βάσα, συντελέσας πολὺ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Λουθήρου ἐν Σουηδίᾳ, μάλιστα διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθείσης τῇ συνεργασίᾳ τοῦ Ὀλὰφ Πέρσον μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τὴν σουηδικὴν (1526), εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς ὁποίας ἐπηκολούθησε καὶ ἡ ἔκδοσις ὁλοκλήρου τῆς Βίβλου σουηδιστὶ (1541). Ἐκπεσὼν τῆς βασιλικῆς εὐνοίας κατεδικάσθη εἰς θάνατον, χαρισθείσης δ' ὅμως αὐτῷ τῆς ποινῆς ἀπέθανεν ὁ Ἄντερσεν ἐν ἔτει 1552. Π. Ι. Μ.

— **Ἄντερσεν** (Andersen), *Χὰνς-Χριστιανός*. Ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων λογοτεχνῶν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος καὶ ὁ μᾶλλον γνωστὸς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν συγγραφεὺς τῆς Δανίας. Ἐγεννήθη τῇ 2 Ἀπριλίου 1805 ἐν τῇ μικρᾷ πόλει Ὄδενσε τῆς νήσου Φύεν, ἐκ πατρὸς σανδαλοποιοῦ. Οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ἦσαν μὲν ἄλλοτε εὔποροι, ἀλλὰ βραδύτερον κατεσπατάλησαν τὴν περιουσίαν των. Ἐξ οὗ καὶ ὁ πατήρ του εἶχεν ἀναγκασθῆ νὰ τραπῇ εἰς τὸ χειρωνακτικὸν ἐκεῖνο ἐπάγγελμα, εἰς ὃ καὶ πενόμενος ἐτελεύτησε τὴν ζωὴν ἐν τῇ ἀκμῇ ἔτι τῆς ἡλικίας του. Ὁ μικρὸς Χάνς, μείνας ὀρφανὸς εἰς τὸν κόσμον, μὲ μόνην τὴν προστασίαν τῆς πτωχῆς μητρός του, ἐνωρὶς ἔδειξε κλίσιν ἀκαταμάχητον πρὸς τὰς πνευ-

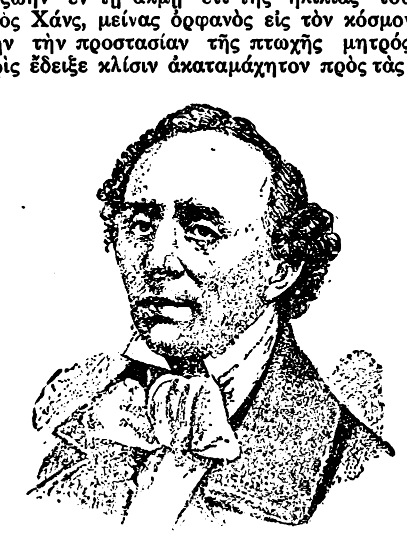

Χριστιανὸς Χὰνς Ἄντερσεν.

ματικὰς ἐνασχολήσεις καὶ τὴν ποίησιν, τοὐναντίον δ' ἀποστροφὴν πρὸς τὰ χειρωνακτικὰ ἐπαγγέλματα. Ἐντεῦθεν εἰς ἡλικίαν 12 ἐτῶν ἔγραφε στίχους, συμπαθῶς ἀναγινωσκομένους ὑπὸ τῶν γνωστῶν του, οὐδαμῶς δ' ηὐδοκίμησε τοποθετηθεὶς ὡς μαθητευόμενος εἴτε εἰς ραφεῖον εἴτε εἰς ἄλλα ἐργαστήρια. Μόνην τέρψιν εἶχε νὰ δανείζηται βιβλία καὶ νὰ μελετᾷ. Ἠγάπα δ' ἐξαιρετικῶς τὸ θέατρον καὶ διὰ τοῦτο ἀπεστήθιζε διάφορα ἀποσπάσματα κωμῳδιῶν ἢ μελοδραμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπήγγελλεν ἢ ἔμελπεν ἐνώπιον τῶν φίλων του. Παραθαρρυνθεὶς ἐκ τῶν ἐνθουσιωδῶν ἐπιδοκιμασιῶν τῶν ἀκροατῶν του, ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν γενέτειράν του καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Κοπεγχάγην, πρὸς ἀναζήτησιν κρείττονος τύχης. Ἡ μήτηρ του συγκατετέθη εὐχερῶς εἰς τοῦτο, κατανοήσασα, ὅτι ὁ Ἄντερσεν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ ἀποχειροβίωτος, ἐπὶ πλέον δὲ παραπεισθεῖσα ἐκ τῶν λόγων πλανοδίου μάντεως, λαμπρὰ προοιωνισθείσης περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ παιδίου.

Ὁ Ἄντερσεν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ὡς ὑλικὰ ἐφόδια μόνον περὶ τὰ 33 φράγκα, ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἄγων τὸ 14ον ἔτος τῆς ἡλικίας του περίπου, ἀκολουθῶν δὲ τὴν κλίσιν του ἐδοκίμασε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Βασιλικὸν θέατρον, ἀλλὰ δὲν ἐγένετο δεκτός, ὡς καθ' ὑπερβολὴν ἰσχνὸς καὶ ἀκατάλληλος διὰ τὴν σκηνικὴν ἐμφάνισιν. Ἐπειδὴ ὅμως εἶχεν ἱκανῶς ὡραίαν φωνήν, ταχέως εὗρε μεταξὺ τῶν μουσικῶν προστάτας τινάς, οἵτινες προθύμως ἀνέλαβον νὰ διδάξουν αὐτὸν τὴν μουσικήν, πολλὰ παρ' αὐτοῦ ἐλπίζοντες. Ἀλλ' ἐνῷ κατεγίνετο εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φωνητικῆς μουσικῆς, αἴφνης ἀσθενήσας, ἀπώλεσε καὶ τὴν φωνὴν καὶ τοὺς προστάτας. Ἄπελπις τότε ἐτράπη πρὸς τὴν ποίησιν, γράψας πολλὰ δοκίμια. Ἡ ποίησις ἔσωσεν αὐτόν. Ἐκ τῶν δοκιμίων του τὸ πρῶτον, ὅπερ ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν διανοουμένων, ἦτο τὸ λυρικὸν ποίημα «Τὸ θνῆσκον παιδίον» (Det döende Barn), τρὶς ἀλλεπαλλήλως ἐκδοθέν. Τῇ μερίμνῃ τότε πολλῶν λογίων, εἰσῆλθεν εἴς τι γυμνάσιον ἐν ἡλικίᾳ 19 ἐτῶν, ἵνα συμπληρώσῃ τὰς μέχρι τοῦ χρόνου ἐκείνου ἀτελεῖς γραμματικὰς γνώσεις του. Ἀποφοιτήσας ἐπέτυχε κυβερνητικῆς ὑποτροφίας καὶ εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Κοπεγχάγης. Μετ' ὀλίγον, τῷ 1829, προέβη εἰς τὴν ἔκδοσιν φιλολογικῆς σατίρας, ὑπὸ τὸν τίτλον «Πεζοπορία εἰς Ἀμάκ», τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην του ποιητικὴν συλλογήν, ἥτις ἔσχε λαμπρὰν ἐπιτυχίαν. Μετὰ ἓν ἔτος πάλιν ἐξέδωκε τὰς «Φαντασιογραφίας καὶ Σκιαγραφίας», αἵτινες ἀνέδειξαν τὸν Ἄντερσεν ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων ποιητῶν τοῦ Βορρᾶ καὶ προὐκάλεσαν ὑπὲρ αὐτοῦ βασιλικὴν ἐπιχορήγησιν πρὸς περιηγήσεις ἀνὰ τὴν Εὐρώπην. Οὕτως ὁ ποιητὴς ἠδυνήθη νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Γερμανίαν, ἔνθα ἐγνωρίσθη μετὰ πολλῶν λογοτεχνῶν, οἵτινες πρῶτοι διέδωκαν ἀνὰ τὴν Γερμανίαν τὰ ἔργα του. Εἶτα μετέβη εἰς Ἐλβετίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν. Μετά τινα δ' ἔτη ἐταξίδευσε μέχρις Ἀνατολῆς, προσφιλοῦς χώρας τῶν ὀνειροπολημάτων του. Πικρανθεὶς ἐκ τῶν φιλολογικῶν διαμαχῶν πρὸς ἄλλους Δανοὺς συγγραφεῖς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἠναγκάσθη μετὰ μικρὰν ἐν αὐτῇ διαμονὴν ν' ἀναχωρήσῃ καὶ πάλιν καὶ νὰ ταξιδεύσῃ ἀνὰ τὴν Γερμανίαν, τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Σουηδίαν, διακόψας τὰς περιηγήσεις μόνον, ἵνα προβῇ εἰς τὴν ἔκδοσιν ἔργων του. Διὰ τὴν μεγάλην του λογοτεχνικὴν ἀξίαν ἐτιμήθη καὶ διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ Τάγματος τοῦ Danebrog.

Ὁ Ἄντερσεν ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, διηγήματα, παραμύθια, δράματα κλπ., ἀποτελέσαντα πεντηκοντάδα περίπου τόμων. Ἐκ τῆς ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν περιηγήσεως ἀπεκόμισε τὸ θέμα τῆς καλλίστης τῶν μυθιστοριῶν του, τοῦ «Αὐτοσχεδιαστοῦ» (Improvisatoren), ἐν ᾧ περιγράφει θαυμασίως τὴν ἰταλικὴν φύσιν καὶ τὴν ζωήν, ὡς ᾐσθάνθη ταύτην ἡ ποιητική του ψυχή, ἐν μέρει δ' ἐκθέτει καὶ τὰς ἰδίας αὐτοῦ περιπετείας. Μεγάλην ἐπιτυχίαν ἔσχε καὶ τὸ τετράπρακτον δρᾶμά του «Μιγὰς» (1840), ὡς καὶ τὸ «Βιβλίον εἰκόνων χωρὶς εἰκόνας». Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐγένετο δημοφιλέστατον, περιλαβὸν σειρὰν συνεντεύξεων τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὴν Σελήνην, ἥτις ἐπεσκέπτετο αὐτὸν καθ' ἑσπέραν εἰς τὸ ὑπερῷόν του καὶ τῷ περιέγραφεν ὅσα τοπία εἶδεν ἀπὸ Κοπεγχάγης μέχρι Γάγγη καὶ ἀπὸ Γροιλανδίας μέχρι Σαχάρας. «Ζωγράφησον, τῷ εἶχεν εἴπει ἐν τέλει ἡ Σελήνη, ὅσα σοὶ διηγήθην καὶ θὰ ἔχῃς ἓν ὡραῖον βιβλίον εἰκόνων». Ὁ ποιητὴς ἠκολούθησε τὴν συμβουλὴν καὶ ἀπέδωκεν ἔργον πλῆρες ζωῆς, χρώματος, χάριτος ποιητικῆς καὶ κομψότητος. Ἐκ τοῦ ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν ταξιδίου του ἐνεπνεύσθη τὴν «Ἀγορὰν τοῦ ποιητοῦ» (1842), ἐν ᾗ ἐκθέτει τὰς ἀναμνήσεις του. Ἐκ τῶν λυρικῶν δὲ ποιημάτων του διακρίνονται ὅσα ἀναφέρονται εἰς οἰκογενειακὰ καὶ πατριωτικὰ συναισθήματα, λ. χ. τὸ προρρηθὲν «Θνῆσκον παιδίον», τὰ «Δύο πτηνά», «Ἐγεννήθην ἐν Δανίᾳ», «Μήτηρ καὶ παιδίον» κλπ.

Ἀλλ' ὅμως ὁ λογοτεχνικὸς κλάδος, ἐν ᾧ ἰδίως ὁ Ἄντερσεν διέπρεψεν ἢ μᾶλλον ὃν αὐτὸς πρῶτος ἐδημιούργησεν, εἶναι τὰ «Παραμύθια» (Eventyr), τὰ ὁποῖα τῷ 1842 ἐδημοσίευσεν εἰς τρεῖς τόμους. Τὰ παραμύθια ταῦτα, μαρτυροῦντα γόνιμον φαντασίαν, εἶναι ἀληθῆ ἐντρυφήματα μικρῶν καὶ μεγάλων. Οὐδόλως ὁμοιάζουν πρὸς τὰ γνωστὰ καὶ συνήθη παραμύθια, οἷα τοῦ Grimm ἢ τοῦ Bechstein κλπ., τὰ ὁποῖα εἶναι αὐτόχρημα παιδαριώδη. Τὰ παραμύθια τοῦ Ἄντερσεν ὑπὸ τὸν παιδικὸν πέπλον κρύπτουν βαθυτάτην φιλοσοφίαν, ἅπαντα δὲ τὰ διαπνέει μελαγχολία τις, οὐχὶ ὅμως ἡ πικρὰ καὶ συνηγὴ τοῦ Σοπενχάουερ, ἀλλ' ἡ γλυκεῖα μελαγχολία τῆς περιλύπου παιδικῆς ψυχῆς. Πολλὰ ἐκ τῶν παραμυθίων του ἔχουν βάθος τραγικόν, ὡς ἡ «Ἱστορία μητρός», ἡ «Ἐλάτη», ἡ «Καμπάνα» καὶ ἄλλα. Πολλὰ δὲ πάλιν ἔχουν σατιρικὴν χροιάν, ἀλλ' ἀβλαβῆ καὶ ταύτην· ἰδίως ὁ συγγραφεὺς σατιρίζει τὰς γελοιότητας τῶν μεγάλων καὶ τῶν πλουσίων, ὡς εἰς τὴν «Βασιλοπούλαν ἐπάνω εἰς τὸ πίσον», ἐν ᾗ σατιρίζει τὴν ψευδῆ εὐγένειαν, εἰς τὰ «Νέα φορέματα τοῦ αὐτοκράτορος», ἐν οἷς μαστίζει τὴν πνευματικὴν ὑποτέλειαν κλπ. Ἀλλαχοῦ εἶναι χαριέστατος εὐθυμογράφος, ὡς εἰς τὸν «Χοιροβοσκόν» κλπ. Εἰς τὸ «Ἀσχημόπαπον» περιγράφει πως ἑαυτὸν ἐκ τῆς δικαίας ἐγωϊσμῷ τῆς ἐσωτερικῆς συνηγλῆς ἀξίας, τῆς παραγνωριζομένης ὑπὸ τῶν πολλῶν. Τὴν νέαν ταύτην ὁδὸν τοῦ ψυχολογικοῦ παραμυθιοῦ πολλοὶ ἐπιχείρησαν ν' ἀκολουθήσουν κατόπιν κατὰ μίμησιν τοῦ Ἄντερσεν, ἀλλ' οὐδεὶς ἔφθασεν αὐτόν, καθόσον τὰ παραμύθια τοῦ Ἄντερσεν εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἡ ἀπήχησις τῶν συναισθημάτων τῆς ἀθῴας καὶ γλυκείας παιδικῆς ψυχῆς.

Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ἄντερσεν, κατ' ἐκλογὴν μεταγλωττισθέντα, ἐδημοσιεύθησαν εἰς εὐρωπαϊκὰς

Digitized by Google

γλώσσας πολλά. Τὰ ἐν Λειψίᾳ ἐκτυπωθέντα τῷ 1848 ἀπετέλεσαν 35 τόμους. Ἑλληνιστὶ ἐδημοσιεύθησαν κυρίως παραμύθιά του εἰς συλλογὰς ἢ καὶ μεμονωμένα εἰς περιοδικά, ἡμερολόγια, ἐφημερίδας ἢ ἀναγνωστικὰ βιβλία. Οὕτως ἐν τῶν ὡραιοτέρων παραμυθίων του, ἡ «Ἱστορία μητρός», ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἐφημερίδα «Εὐνομίαν» τῷ 1865 ὑπὸ τοῦ Δανοῦ Ἰωάννου Πίου, ὅστις ὡμίλει καὶ ἔγραφεν ἀπταίστως τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τῷ δὲ 1881 ἡ «Δ.άπλασις τῶν Παίδων» ἐξέδωκε τομίδιον παραμυθίων κατὰ μετάφρασιν τοῦ *Αἰμιλίου Εἱμαρμένου ('Αρ. Κουρτίδου)*. Ὁμοίαν συλλογὴν ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Δανικὰ παραμύθια» καὶ ὁ *Δημ. Βικέλας*, ἐπ' ἐσχάτων δὲ καὶ ἄλλοι ἐκδόται.

Ὁ Ἄντερσεν ὑπῆρξε πτωχὸς καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν βίον του, πτωχὸς εἰς χρυσίον, ἀλλὰ καὶ εἰς δόξαν· διότι ἐπὶ πολὺ κατεκρίνοντο τὰ ἔργα του ὑπὸ τῶν φθονερῶν λογοτεχνῶν τῆς πατρίδος του ὡς «ἀτελῆ τὴν μορφήν». Μόνον βραδύτερον, ὅτε ἤρχισαν νὰ μεταγλωττίζωνται ταῦτα εἰς τὴν γερμανικήν, τὴν γαλλικὴν κλπ. καὶ νὰ ἐκτιμῶνται, ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐν Δανίᾳ ἡ ἀξία τοῦ ποιητοῦ, δι' ὃ καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα του ἔτη ἔζησεν οὗτος τιμώμενος παρὰ πάντων, μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος ἐν Κοπεγχάγῃ τῇ 5ῃ Αὐγούστου 1875. Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του οἱ θαυμασταὶ τοῦ διαπρεποῦς ἀνδρὸς ἐδημοσίευσαν τιμητικῶς ἐν Κοπεγχάγῃ τὴν «Ἱστορίαν μητρός», συνοδευομένην ὑπὸ μεταφράσεων εἰς 15 γλώσσας. Τὴν ἑλληνικὴν ἐλευθέραν μετάφρασιν ἐφιλοτέχνησεν ὁ ποιητὴς Σπυρ. Βασιλειάδης. Παρομοίαν μετάφρασιν ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ περιοδικῷ του «Λύχνῳ» καὶ ὁ ποιητὴς *Ἀνδρέας Λασκαράτος*. Ἐν τῷ Ἄντερσεν ἀνευρίσκει ὁ ἀναγνώστης τὴν εὐφυΐαν, τὸ εἰρωνικὸν καὶ τὸ σαρκαστικὸν τοῦ Βολταίρου, τὸ εὐαίσθητον καὶ τὸ ρεμβῶδες τῶν λαῶν τοῦ Βορρᾶ καὶ τὸ εὐφάνταστον τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Ἄντερσεν ὑπῆρξε καρδία πλήρης ἀγάπης· ἀλλ' ἡ νέα, ἧς νέος ἠράσθη, δὲν ἀνταπεκρίθη εἰς τὰ αἰσθήματά του, δι' ὃ καὶ ἔμεινεν ἄγαμος καθ' ὅλον τὸν βίον· τὴν ἐχχειλίζουσαν δ' ἀγάπην του ἔστρεψεν ὅλην πρὸς τοὺς μικρούς, τοὺς ἀδυνάτους, τοὺς πάσχοντας, καὶ πρὸ πάντων πρὸς τὰ παιδία, ὧν εἶχε τὴν ἄθφαν καρδίαν. Τῇ 2 Ἀπριλίου 1905 ὁλόκληρον τὸ Δανικὸν ἔθνος ἑώρτασε μεγαλοπρεπῶς τὴν ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ποιητοῦ, ὁμοῦ δὲ μὲ τὴν Δανίαν μυριάδες παιδίων ὅλων τῶν ἐθνῶν συνεώρτασαν τὴν μνήμην του. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἤρξατο ἐν Δανίᾳ καὶ ἡ πανηγυρικὴ ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου συγγραφέως, κεκοσμημένων δι' εἰκόνων τῶν ἐπιφανεστέρων ζωγράφων τῆς χώρας. ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Ἄντερσον (Anderson) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐπὶ τοῦ White River, ἔχουσα πηγὰς φυσικῶν ἀερίων καὶ μεταλλουργεῖα. Κάτ. 29767.

— **Ἄντερσον** (Anderson). Ποταμὸς τοῦ Καναδᾶ ἐκχυνόμενος εἰς τὸν Βόρειον παγωμένον ὠκεανόν.

Ἄντερσον (Anderson), *Ἀδάμ*. Σκῶτος οἰκονομολόγος (1692—1765). Ἔγραψε δίτομον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Historical and Chronological Deduction of the Origin of Commerce from the Earliest Accounts to the present time».

— **Ἄντερσον**, *Ἀλέξανδρος*. Σκῶτος μαθηματικὸς (1582—1620). Ἔγραψε πολλὰς πραγματείας συναφεῖς πρὸς τὴν γεωμετρίαν καὶ τὴν ἄλγεβραν.

— **Ἄντερσον**, *Ἀλέξανδρος*. Ἀμερικανὸς χαράκτης γεννηθεὶς ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ (1775—1870). Ἐξετέλεσε νεώτατος διαφόρους ἀνατομικὰς ξυλογραφίας. Ὁ πατήρ του ἐπέμεινεν, ὅπως σπουδάσῃ ἰατρικήν, καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ, ἀλλὰ ταχέως τὴν ἐγκατέλειψε καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν χαρακτικήν. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι αἱ ἐπικεφαλίδες καὶ αἱ προσωπογραφίαι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Καρόλου Ε' τοῦ Ρόμπερτσον, μέγας ἀριθμὸς ἀνατομικῶν πινάκων τοῦ Μπέλλ καὶ ἡ εἰκονογράφησις τῶν δραμάτων Σαίξπηρ. Ὁ Ἄντερσον εἶναι ὁ εἰσηγητὴς τῆς ξυλογραφίας ἐν Ἀμερικῇ. Θ. Β.

— **Ἄντερσον**, *Ἄντερς*. Καθηγητὴς τῆς Μαιευτικῆς καὶ Γυναικολογίας ἐν Στοκχόλμῃ, γεννηθεὶς τῷ 1822 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1892. ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἄντερσον**, *Ἀρθοῦρος*. Ἄγγλος οἰκονομολόγος (1792—1868).

— **Ἄντερσον**, *Γουλιέλμος*. Ἄγγλος φυσιοδίφης, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Συνώδευσεν ὡς ἰατρὸς τὸν Κοὺκ εἰς τὴν περιήγησίν του (1772—1775). Ὁ Ρόμπερτ Μπρόουν ὠνόμασεν *ἀντερσόνια* εἶδος τῆς οἰκογενείας τῶν ἐπακριδιδῶν.

— **Ἄντερσον**, *Γουλιέλμος*. Ἄγγλος ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1842 ἐν Λονδίνῳ καὶ ἀσχοληθεὶς ἰδίᾳ περὶ τὴν Ἀνατομίαν καὶ τὴν Χειρουργικήν, εἰς ἃ: ἀναφέρονται καὶ αἱ πλεῖσται τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν. ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἄντερσον**, *Ἐδμόνδος*. Ἄγγλος νομομαθὴς (1530—1605).

— **Ἄντερσον**, *Ἐλισάβετ Γκάρρεττ*. Ἡ πρώτη Ἀγγλὶς διδάκτωρ τῆς Ἰατρικῆς (1836—1917), διδάξασα τὴν ἐπιστήμην ταύτην εἰς τὴν ἐν Λονδίνῳ Ἰατρικὴν Σχολὴν ἐπὶ τριάκοντα ὅλα ἔτη.

— **Ἄντερσον**, *Ἐρρῖκος*. Ἀμερικανὸς γεωμέτρης καὶ γεωλόγος (1799—1875). Ἐδίδαξεν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ μέχρι τοῦ 1843 καὶ κατόπιν ἐπεσκέφθη τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀνατολήν, τὰς Ἰνδίας κλπ. Χ. Δ.

— **Ἄντερσον**, *Θωμᾶς*. Καθηγητὴς τῆς Δερματολογίας ἐν Γλασκώβῃ, ἔνθα καὶ ἐγεννήθη τῷ 1836. Ἔγραψε πολλὰς δερματολογικὰς καὶ συφιλιδολογικὰς πραγματείας.

— **Ἄντερσον**, *Ἰάκωβος*. Σκῶτος γεωπόνος γεννηθεὶς πλησίον τοῦ Ἐδιμβούργου (1739—1808)· ἐφεῦρε τὸ λεγόμενον σκωτικὸν ἄροτρον. Χ. Δ.

— **Ἄντερσον**, *Ἰάκωβος*. Ἄγγλος συγγραφεὺς (1684—1738). Σπουδάσας φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν ἔγραψε πολλὰ συγγράμματα, ὡς τὸ περὶ τῶν «Βασιλικῶν γενεαλογιῶν», ἀνέδειξαν ὅμως αὐτὸν αἱ ἀπὸ τοῦ 1723—1738 ἐργασίαι του ἐπὶ τῶν ἀρχαίων συνταγμάτων καὶ τῶν παλαιῶν καθηκόντων τῆς ἐλευθέρας τεκτονικῆς. Ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς μιᾶς τῶν τεσσάρων πρώτων στοῶν τοῦ Λονδίνου, αἵτινες βαθμηδὸν καλύτερον ὀργανωθεῖσαι ἀπετέλεσαν τῷ 1717 τὴν *Μεγάλην Στοὰν τῆς Ἀγγλίας*. Δ. Π. Κ.

— **Ἄντερσον**, *Ἰωάννης*. Νομομαθὴς καὶ γεωγράφος Γερμανός, γεννηθεὶς ἐν Ἀμβούργῳ (1674—1743). Τὸ σπουδαιότερον ἔργον του εἶναι «Φυσικὴ ἱστορία τῆς Γροιλανδίας καὶ Ἰσλανδίας». Χ.Δ.

— **Ἄντερσον**, *Ἰωάννης*. Ἄγγλος ἰατρὸς (1726—1796), διατελέσας καθηγητὴς τῆς Παθολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Γλασκώβης καὶ γράψας θεωρήματα τῆς Ἰατρικῆς (Institutes of Physic). ΑΡ.Π.Κ

— **Ἄντερσον**, *Μαίρυ*. Περίφημος Ἀμερικανὶς ἠθοποιός, γεννηθεῖσα ἐν Σακραμέντῳ τῆς Καλιφορνίας τῷ 1859.

— **Ἄντερσον**, *Πατρίκιος*. Σκῶτος ἰατρὸς τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, οὗ τὸ ὄνομα φέρουσι καταπότια καθαρτικὰ ἢ καὶ καταπότια *σκωτικὰ* (1635) καλούμενα. ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἄντερσον**, *Ράσμους Β.* Ἀμερικανὸς σκανδιναυολόγος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς εἰς Ἀλβιῶνα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῷ 1846. Καθηγητὴς τῶν σκανδιναυϊκῶν γλωσσῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βίσκονσιν, ἔγραψε πολλὰ ἔργα εἰς τὴν νορβηγικὴν καὶ ἀγγλικήν: «Den norske Maalsag», «Norse mythology» κ.τ.λ.

— **Ἄντερσον**, *Ροβέρτος*. Σκῶτος συγγραφεὺς καὶ κριτικὸς (1750—1830). Εἶναι συγγραφεὺς πολλῶν ἔργων συνδεομένων πρὸ παντὸς πρὸς τὴν ἀγγλικὴν λογοτεχνίαν.

— **Ἄντερσον**, *Σέργουντ*. Ἀμερικανὸς μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς ἐν Κάμντεν τῇ 13 Σεπτεμβρίου 1876.

— **Ἄντερσον**, *Τζαίμς*. Ἄγγλος ἀρχαιοδίφης καὶ ἱστορικὸς (1662—1728). Ἔγραψε τὰ κάτωθι ἔργα: «Selectus Diplomatum et Numismatum Scotiae Thesaurus», «An Historical Essay showing that the Crown and Kingdom of Scotland is Imperial and Independent», «Collections relating to the History of Mary Queen of Scotland».

—**Ἄντερσον** *μῖγμα ἰωδίου* (Anderson mixtura jodi). Σύγκειται ἐξ 1 μ. ἰωδίου, 2 μ. ἰωδιούχου καλίου, 20 μ. ὕδατος καὶ 50 μ. σιροπίου κερασίων. Χορηγεῖται κατὰ τῆς ἑλονοσίας ἐν κοχλιάριον σούπας ἐν ποτηρίῳ οἴνου πλήρει ὕδατος. Κ. Γ. Μ.

Ἀντερσονβὶλλ (Andersonville). Χωρίον τῆς Γεωργίας τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Κατέστη γνωστὸν διότι ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους ὡς φυλακὴ αἰχμαλώτων τῶν ὁμοσπονδιακῶν.

Ἄντερσσεν (Anderssen). Περίφημος σκακιστὴς γεννηθεὶς ἐν Μπρεσλάου (1818—1879). Ἐνίκησε τοὺς μεγάλους παίκτας Κιεσερίτσκυ καὶ Στάουντον, ἀλλ' ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Μόρφυ. Εἰς τὸν διεθνῆ διαγωνισμὸν τῆς Βιέννης (1873) ἦλθε τρίτος. Χ. Δ.

Ἄντερσσον (Andersson), *Κάρολος-Ἰωάννης*. Σουηδὸς γεωγράφος (1827—1867), ἐξηρεύνησεν ἐκ τῶν πρώτων τὴν νοτιοδυτικὴν Ἀφρικήν. Α. Δ.

— **Ἄντερσσον**, *Νὶλς-Ἰωάννης*. Σουηδὸς βοτανικὸς (1821—1880). Ἔλαβεν ἐν ἔτει 1851 μέρος εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου «Εὐγενία» ἐκτελεσθέντα περίπλουν τῆς γῆς, τὸν ὁποῖον καὶ περιέγραψεν.

ἀντερῶ *(—άω)* καὶ *ἀντερῶμαι*, *ἀόρ. ἀντηράσθην·* ἀνταγαπῶ, εἶμαι ἀντεραστής· || *ἀντερῶμαι* ἀμετβ. ἀνταγαπῶμαι, ἀγαπῶμαι ὑπ' ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἀγαπῶ: «ὁ ἐρῶν ἀντερᾶται».

ἀντέρως (ὁ)· ἡ διάθεσις τοῦ ἀντερᾶσθαι, ὁ ἀμοιβαῖος ἔρως.

Ἀντέρως *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἄρεως καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἔρωτος. Διὰ τῶν δύο τούτων δαιμόνων ἡ ἀρχαιότης ἠθέλησε νὰ συμβολίσῃ τοὺς εὐτυχεῖς καὶ τοὺς ἀτυχεῖς ἔρωτας. Ὁ Ἔρως εἶναι ὁ εὐτυχὴς ἔρως· διὰ τοῦτο ἀπεικονίζετο μὲ ξανθοὺς βοστρύχους, ἐνῷ ὁ Ἀντέρως, ὡς ἔρως ἀτυχής, ἀπεικονίζετο μὲ βοστρύχους μέλανας. Καὶ ὁ Ἔρως καὶ ὁ Ἀντέρως ἐκόσμουν μὲ τὰς εἰκόνας των, ὅπως καὶ ὁ Ἡρακλῆς καὶ ὁ Ἑρμῆς, τὰ ἀρχαῖα γυμνάσια (γυμναστήρια) καὶ τὰς παλαίστρας. Εἰς τὸ ἐν Ἤλιδι γυμναστήριον ὑπῆρχε βωμὸς τοῦ τε Ἔρωτος καὶ τοῦ Ἀντέρωτος, εἰς μίαν δὲ τῶν παλαιστρῶν τῆς αὐτῆς πόλεως ἀπεικονίζετο ὁ Ἔρως κρατῶν κλάδον φοίνικος, τὸν ὁποῖον προσεπάθει ν' ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ ὁ Ἀντέρως. Βωμὸς τοῦ Ἀντέρωτος ὑπῆρχε καὶ ἐν Ἀθήναις (*Παυσ*. I. 30 1), ὅστις ἐπιστεύετο ὅτι ἦτο ἀνάθημα τῶν μετοίκων. Ὅμοιον ἀνάγλυφον τοῦ Ἔρωτος καὶ Ἀντέρωτος πρὸς τὸ τῆς παλαίστρας τῆς ἀρχαίας Ἤλιδος εἶναι καὶ τὸ τοῦ μουσείου τῆς Νεαπόλεως, εἰς τὸ ὁποῖον αἱ πτέρυγες τοῦ Ἀντέρωτος εἶναι κυρτότεραι. Εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ Palazzo Colona δύο πτερωτοὶ δαίμονες διαγωνίζονται λαμπαδηφοροῦντες· εἶναι, πιθανώτατα, ὁ Ἔρως καὶ ὁ Ἀντέρως. Ἡ αὐτὴ παράστασις ὑπάρχει εἰς πλῆθος ἀναγλύφων καὶ δακτυλιολίθων. Εἴς τινας περιπτώσεις ὁ Ἀντέρως εἶναι ὁ δαίμων ὁ ἐκδικητὴς καὶ τιμωρὸς ἑνὸς καταφρονηθέντος ἔρωτος, ὁ Deus ultor τοῦ Ὀβιδίου. Κατά τινα ἀλληγορικὸν μῦθον, ὅταν ὁ Ἀντέρως συνέπαιζε μετὰ τοῦ Ἔρωτος, ὁ Ἔρως ἀνεπτύσσετο εἰς μέγεθος, ὅταν δὲ ἐχωρίζοντο, ἐφθινεν. Ἡ ἑρμηνεία εἶναι εὐχερής. Διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ ὁ ἔρως πρέπει νὰ εἶναι ἀμοιβαῖος μεταξὺ τοῦ ἐραστοῦ καὶ ἐρωμένης. Γ. Δ. ΚΑΡ.

Ἀντέρως, *πάπας*. Ἐπάπευσε μόλις ἕνα μῆνα καὶ 4 ἡμέρας (21 Νοεμβρίου 235—3 Ἰανουαρίου 236), διαδεχθεὶς τὸν *Ποντιανόν*. Ἦτο Ἕλλην· περὶ τῆς ἐπισκοπικῆς του δράσεως οὐδὲν γνωρίζομεν· ἡ εἴδησις περὶ μαρτυρίου του εἶναι ὅλως ἀπίθανος, τοὐλάχιστον ἡ ἐπιτύμβιος πλὰξ ἐπὶ τοῦ τάφου ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ ἁγίου Καλλίξτου, ἡ τῷ 1854 ἀνακαλυφθεῖσα, ἐφ' ἧς φέρονται αἱ λέξεις: «ΑΝΤΕΡΩΣ ΕΠΙ» οὐδὲν ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ ὡς μάρτυρος. Ἡ μνήμη του ἐπιτελεῖται ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν 3ην Ἰανουαρίου. *[Liber pontificalis*. ἐκδ Duchesne, Α' τόμ. (Παρίσιοι 1886) σ. 147. *Εὐσεβίου* Ἐκκλ. Ἱστορ. 6,29 ἐν Migne Ἑλλ. Πατρ. 20,588. Ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομά του φερομένη ἐπιστολὴ (Epistola de mutatione episcoporum, ἐν *Migne* Ἑ. Π. 10,167—174) εἶναι νόθος.] Δ. Σ. Μ.

ἀντερωσιά (ἡ)· ἰδιωμ., τὰ ἔντερα τοῦ σφαγίου κατὰ τὸ *συκωταριά*. Δ. Λ.

Ἄντες *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ πόλις τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας, 6 χμτρ. νοτίως τῆς Μαντούης ἔνθα ἡ νῦν *Πιετόλα* (Pietola). Λέγεται ὅτι ἦτο πατρὶς τοῦ Βιργιλίου.

ἀντέτι (τό)· (λ. τουρκ.)· συνήθεια, ἔθιμον· παροιμ. «κάθε τόπος καὶ ζακόνι, κάθε μαχαλᾶς κι' ἀντέτι», ὅτι τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα εἶναι διάφορα κατὰ τόπους.

ἀντευεργέτημα (τό)· εὐεργέτημα πρὸς ἀπόδοσιν εὐεργετήματος.

ἀντευεργέτης (ὁ)· ὁ εὐεργετῶν τὸν εὐεργέτην.

ἀντευεργετικός, *—ή, —όν·* ὁ τοιοῦτος ὥστε ν' ἀντευεργετῇ, ὁ ἀνταποδοτικὸς τῶν εὐεργεσιῶν.

ἀντευεργετῶ *(—έω)·* ἀνταποδίδω τὴν εὐεργεσίαν, εὐεργετῶ τὸν εὐεργετήσαντά με.

ἀντευκλείδειος *γεωμετρία·* βλ. γεωμετρία.

ἀντευχαριστῶ *(—έω)·* ἐπίσης εὐχαριστῶ, ἀνταποδίδω τὰς εὐχαριστίας.

Ἀντέφ (Antef). Ὄνομα τεσσάρων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, τῆς ΙΑ' δυναστείας. Φαίνεται ὅτι ἦσαν ἀσήμαντοι ἡγεμονίσκοι, ὑποτελεῖς τῶν βασιλέων Ἡρακλεουπόλεως.

ἀντέφεσις *[Δικονομ.]·* βλ. ἔφεσις καὶ ἔνδικα μέσα.

ἀντεφορμῶ *(—άω)·* ἐφορμῶ κατὰ τοῦ ἐφορμῶντος, ἀντεπιτίθεμαι.

Ἀντὲχ-Τζεμπὲλ (Addeh-gebel)· βλ. Αἰθιοπία, Αὐξούμη.

ἀντεχῖνος (ὁ) (Antechinus) *[Ζῳολ.]*. Θηλαστικὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαρσυποφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *διδελφιδῶν*. Εἶναι μικροῦ μεγέθους ζῷα ἐκδιαιτώμενα ἰδίως ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ τρεφόμενα σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐξ ἐντόμων. Κατοικοῦσι τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὰς περὶ ταύτην νήσους. Λόγῳ τοῦ μικροῦ μεγέθους των καὶ

Digitized by Google

τῆς διαπλάσεως τοῦ σώματός των ὁμοιάζουσι καταπληκτικῶς πρὸς τοὺς *ἀρουραίους*. Κύρια χαρακτηριστικά των γνωρίσματα εἶναι ἡ ὀδοντοφυΐα των· φέρουσιν ὀκτὼ κοπτῆρας εἰς τὴν ἄνω σιαγόνα καὶ ἓξ εἰς τὴν κάτω ἀντιθέτως πρὸς ἄλλα ζῷα τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἅτινα φέρουσιν ἀνὰ τρεῖς κοπτῆρας εἰς ἑκάστην σιαγόνα. Γνωστότερα εἴδη εἶναι οἱ *ἀντεχῖνος ὁ λευκογάστωρ* (Antechinus leucogaster), ὁ *ἀντεχῖνος ὁ μέλας* (Antechinus niger), ὁ *ἀντεχῖνος ὁ μάκρουρος* (Antechinus macrurus) καὶ ὁ *ἀντεχῖνος ὁ μικρὸς* (Antechinus minor). Δ. Ν. Π.

Ἀντεχῖνος ὁ μικρός.

ἀντέχω, παρατ. *ἀντεῖχον*, ἀόρ. *ἀντέσχον*· καὶ δημοτ. παρατ. *ἄντεχα*, ἀόρ. *ἄντεξα*, μέλλ. *θὰ ἀντέξω* (ἡ δύσκολος ὁμολογουμένως χρῆσις ἐν τῇ λαλουμένῃ τοῦ *ἀντέσχον* ἔγινεν αἰτία νὰ σχηματισθῇ ὑπὸ ἀμαθεστέρων ἀόρ. *ἀνθεῖξα* καὶ μέλλ. *θὰ ἀνθέξω*, τύποι κακόζηλοι καὶ φευκταῖοι)· ἔχω ἀντοχήν, παρέχω ἀντίστασιν, δὲν ὑποχωρῶ, δὲν κάμπτομαι: «ἀντέχει τὸ ξύλον,—ὁ τοῖχος,—ὁ στῦλος, —ἡ γέφυρα, —ὁ λέοης,—ὁ ἄξων κ.τ.τ.»· || ἠθικῶς: «ἀντέχω εἰς τοὺς κόπους,—εἰς τὰς λύπας,—εἰς τὸ ψῦχος,—εἰς τὸ θάλπος —εἰς τὴν πεῖναν,—εἰς τὴν δίψαν κ.τ.τ.»· συνών. *ὑπομένω, ἐγκαρτερῶ*. | Μέσ. *ἀντέχομαί τινος*· κρατιοῦμαι ἀπὸ κάτι: «ἀντέχομαι τοῦ τοίχου,—τοῦ δένδρου». Β. Φ.

ἄντζα (ἡ)· τὸ γαστροκνήμιον καὶ καθόλου ἡ κνήμη. Ἡ λέξις αὕτη, μελετηθεῖσα ὑπὸ δοκίμων ἐρευνητῶν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, ἀνάγεται ὑπ' ἄλλου μὲν εἰς τὸ λατ. *anta* = παραστάς, ὑπ' ἄλλου εἰς τὸ *ἀντί* (ἀντίον τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ), ὑπὸ δὲ τοῦ Γ. Χατζιδάκη (ἐν περιοδικῷ «Ἀθηνᾶ» τόμ. 36 σελ. 184 κ. ἑ.) εἰς τὴν λέξιν *ἀντικνήμιον* (πβλ. κα. ἀφιέρωμα εἰς Χατζ. σελ. 33 κ. ἑ. Λεξ. Ἀρχεῖον 6,110 κ. ἑ.). Β. Φ.

ἀντζάκ· βλ. ἀνζάκ.

Ἀντζελέρι (Angeleri), ***Ἀντώνιος***. Καθηγητὴς ὀνομαστὸς τοῦ κλειδοκυμβάλου εἰς τὸ Κονσερβατόριον τοῦ Μιλάνου, γεννηθεὶς τῷ 1801 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1880. Ὑπῆρξε καθηγητὴς τῶν περιφήμων ἀδελφῶν Φουμαγκάλλι, τῶν ἀδελφῶν Ἀνδρεόλι, τοῦ Σαγκάλλι καὶ πολλῶν ἄλλων διασήμων κλειδοκυμβαλιστῶν. Ἔγραψεν ἓν καὶ μόνον ἔργον, «Τὸ κλειδοκύμβαλον» (Il piano forte), διδακτικὸν ποίημα, ἀκόμη ἐν χρήσει εἰς τὸ Κονσερβατόριον τοῦ Μιλάνου. Δ. ΛΑΥΡ.

Ἄντζελες (Angeles) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Χιλῆς πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας τοῦ Μπιόμπιο (Biobio). Κάτ. 13.274.

— **Ἄντζελες, *Λὸς*—** (Los Angeles) /*Γεωγρ.*/. Πόλις ἐν Καλλιφορνίᾳ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν (βλ. Ἄγγελες, Λός—). Τὸ αὐτὸ ὄνομα φέρει καὶ ὁ παρὰ τὴν πόλιν διερχόμενος ποταμός, ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανόν.

Ἀντζελετάκης, ***Ἰωάννης***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κρήτης. Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Ἀνδρεαδάκην, Δημήτριον Καλλέογην καὶ Χατζῆ-Χρῆστον. Εἰς τὴν μάχην τοῦ Ναυαρίνου (1825) ἐτραυματίσθη εἰς τὸν πόδα, ὑπῆρξε δὲ εἷς τῶν γενναιοτέρων μαχητῶν εἰς τὴν τραγικὴν μάχην τοῦ Φαλήρου (1827), καθ' ἣν ἐζωγρήθη. Δραπετεύσας τὴν ἑπομένην κατώρθωσε νὰ σωθῇ εἰς Πειραιᾶ, ἔκτοτε δ' ἐτάχθη παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ι. Κολοκοτρώνη (Γενναίου). Ἐφονεύθη τῷ 1857, κατά τινα συμπλοκὴν ἐν Χανίοις. Γ. Δ. Κ.

Ἀντζελέτος, ***Ἀναγνώστης***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Δωρίδος. Ἠνδραγάθησεν εἰς τὰς μάχας Μαυρολιθάρου, Ἀμπλιανης καὶ Ἀραχόβης. Εἰς τὰ Βασιλικὰ ἐτραυματίσθη. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἔλαβε τὸ χαλκοῦν ἀριστεῖον.

— **Ἀντζελέτος, *Γεώργιος***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Γεννηθεὶς τῷ 1798 ὑπηρέτησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα ὑπὸ τὸν Τριαντάφυλλον Ἀποκορίτην, καὶ ἀπέθανε τῷ 1848, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς χωροφυλακῆς. Γ. Δ. Κ.

Ἄντζελι (Angeli). Οὔγγρος ζωγράφος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, μαθητὴς τῶν Ἀκαδημιῶν τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Μονάχου. Περίφημος εἶναι ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἡ παριστῶσα τὴν Μαρίαν Στιούαρτ, ἀκροωμένην τῆς ἀποφάσεως, δι' ἧς καταδικάζεται εἰς θάνατον. Ἐπανελθὼν εἰς Βιέννην διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ζωγραφικῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ. Ὁ Ἄντζελι διεκρίθη ἰδίως ὡς προσωπογράφος.

— **Ἄντζελι** (Angeli), ***Ἰάκωβος***. Ἰταλὸς φιλόλογος, ἄγνωστον πότε καὶ ποῦ γεννηθείς, ἀποθανὼν δὲ ἐν Πίζῃ περὶ τὸ 1410. Ὁ Ἄντζελι ὑπῆρξεν εἷς τῶν ὀνομαστοτέρων ἑλληνιστῶν τῆς ἐποχῆς του, προτοῦ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα λάβωσι τὴν βραδύτερον ἐπὶ τῶν Μεδίκων διάδοσιν αὐτῶν εἰς Ἰταλίαν. Μετέφρασε τὴν Γεωγραφίαν του Πτολεμαίου καὶ τοὺς πλείστους τῶν παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου εἰς τὴν λατινικὴν καὶ ἰταλικήν. Θ. Β.

— **Ἄντζελι** (Angeli), ***Μποναβεντούρα***. Ἰταλὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν δουκῶν τῆς Φερράρας, συνέταξε δι' αὐτοὺς σοφάς τινας πραγματείας. Βραδύτερον ἐγκατεστάθη ἐν Πάρμῃ, ἔνθα ἠσχολήθη μὲ τὴν σύνταξιν τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως: Istoria della città di Parma e descrizione del fiume Parma (1591).

Ἀντζέλι (Angeli)· βλ. λ. Ἀγγέλι.

Ἀντζέλικο, *Φρὰ*—. Φλωρεντῖνος ζωγράφος, ὀνομαζόμενος κυρίως ***Γκουΐντο***, υἱὸς Πέτρου τινὸς τοῦ ὁποίου δὲν γνωρίζομεν τὸ ἐπώνυμον. Ἐγεννήθη εἰς τὴν κώμην Βίκιο τῆς ἐπαρχίας Μον-

Φρὰ Ἀντζέλικο: Ἡ στέψις τῆς Παναγίας.
[Μουσεῖον Φλωρεντίας.]

τζέλλο πλησίον τῆς Φλωρεντίας τῷ 1387. Λίαν ἐνωρὶς ἔδειξεν ἰδιαιτέραν κλίσιν πρὸς τὴν ζωγραφικὴν καὶ φαίνεται ὅτι μάλιστα ἐπέδιδεν εἰς τὴν μικρογραφίαν, τὴν ὁποίαν ἤσκησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μανθάνων συγχρόνως καὶ τὴν ζωγραφικήν. Μεταξὺ τῶν πρώτων του διδασκάλων εἶναι πιθανώτατα ὁ ἐκ Φλωρεντίας Γεράρδος Σταρνίνα, τὸν ὁποῖον ἠκολούθησεν ἴσως μετὰ τοῦ Μαζολίνο,

Φρὰ Ἀντζέλικο: Ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος.
[Μονὴ Ἁγίου Μάρκου—Φλωρεντία.]

ὅστις τόσην συγγένειαν ἔχει πρὸς τὸν Φρὰ Ἀντζέλικο. Γλυκέος καὶ ἠρέμου χαρακτῆρος ἠσθάνετο ἀκατανίκητον ἕλξιν πρὸς τὸν θρησκευτικὸν μυστικισμόν, ὅπου εὕρισκε τὴν ὑπερτάτην ἡδονὴν ἡ ἐκστατική του ψυχή, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλει καὶ τὴν προσωνυμίαν του *Ἀντζέλικο* (ἀγγελικός). Ὁλόκληρος ὁ βίος του δὲν εἶναι παρὰ μία ἀέναος προσευχὴ πρὸς τὸν Θεόν, ὑπόδειγμα ἀνυποκρίτου αὐταπαρνήσεως καὶ ὁλοψύχου ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ θεῖον. Ἵνα δὲ ἐμπράκτως καὶ ἐνεργότερον ὑπηρετήσῃ αὐτό, εἰσῆλθεν ἐν στιγμῇ ἐξάλλου ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Δομινικανῶν ἐν Φιέζολε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ *Μπενεντέιτο* τῷ 1407 λαβὼν τὸ ὄνομα *Τζιοβάννι*. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Κορτώναν, ὅπου διῆλθε τὸν χρόνον τοῦ δοκίμου, καὶ φαίνεται ὅτι τῷ 1409 ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Φιέζολε. Ἕνεκα ὅμως τοῦ σχίσματος τῶν μοναχῶν τοῦ Φιέζολε, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀνεγνώρισαν τὸν ἐκλεγέντα πάπαν Ἀλέξανδρον τὸν Ε', ἐξεδιώχθη μετ' αὐτῶν καὶ κατέφυγεν εἰς Φολίνιο, ὅπου ἔγινε δεκτὸς ὑπὸ τῶν ὁμοφρονούντων ἀδελφῶν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐνσκηψάσης τῆς ἐπιδημίας τῆς πανώλους οἱ μοναχοὶ ἠναγκάσθησαν τῷ 1414 νὰ φύγουν εἰς Κορτώναν, ὅπου ἔμειναν μέχρι τοῦ 1418. Τέλος τότε, κατόπιν ἐπανειλημμένων παρακλήσεων τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ἐν Φιέζολε μονῆς τῶν Δομινικανῶν, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Φιέζολε ἐπέτρεψε τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν πατρίδα τῶν ἐξορίστων μοναχῶν, μετὰ τῶν ὁποίων συγχρόνως ἢ ὀλίγον βραδύτερον ἐπανῆλθε καὶ ὁ Φρὰ Ἀντζέλικο εἰς τὴν μονήν του, ἥτις ἔλαβε σημαντικὴν ἐπέκτασιν διὰ μεγάλης δωρεᾶς κληροδοτηθείσης εἰς αὐτὴν ὑπὸ πλουσίου Φλωρεντίνου ἐμπόρου. Τὴν μονὴν ταύτην δὲν ἐγκατέλειψεν ὁ Φρὰ Ἀντζέλικο μέχρι τοῦ 1436, ὁπότε μετεκομίσθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἐν Φλωρεντίᾳ, τὴν ὁποίαν ἀνήκουσαν πρότερον εἰς τοὺς Σιλβεστρίνους παρεχώρησαν οἱ Κόζιμος καὶ Λαυρέντιος τῶν Μεδίκων εἰς τοὺς Δομινικανούς, ἀναθέσαντες μάλιστα τὴν ἀνακαίνισιν αὐτῆς εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα Μικελότσο. Τὴν διακόσμησιν αὐτῆς ἀνέλαβεν ὁ Φρὰ Ἀντζέλικο γεμίσας τοὺς τοίχους καὶ τὰ κελλία της μὲ τὰς ὑπερκοσμίους μορφὰς τῆς ἀγγελικῆς φαντασίας του.

Ἐν Φλωρεντίᾳ ἐργαζόμενον εἶχε γνωρίσει αὐτὸν ὁ πάπας Εὐγένιος ὁ Δ' καὶ εἶχεν ἐκτιμήσει τὴν καλλιτεχνικήν του δύναμιν καὶ τὸ ἅγιον ἦθος, διὰ τοῦτο ἐκάλεσεν αὐτὸν τῷ 1445 εἰς Ρώμην, ἵνα διακοσμήσῃ ἓν παρεκκλήσιον τοῦ Βατικανοῦ. Τῷ 1446 ὁ πάπας ἀπέθανε, δὲν ἐματαιώθη ὅμως ἡ ἐργασία, διότι ὁ διάδοχός του Νικόλαος ὁ Ε' ἐκράτησε τὸν καλλιτέχνην καὶ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν νὰ ζωγραφήσῃ καὶ ἐκεῖνο τὸ παρεκκλήσιον, τοῦ ὁποίου οὐδὲν πλέον σώζεται, καὶ ἕτερον (capella Niccolina). Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ πρὶν φέρῃ εἰς πέρας τὴν διακόσμησιν αὐτοῦ ἐκλήθη εἰς Ὀρβιέτο καὶ ἀνέλαβε νὰ ζωγραφήσῃ ἓν παρεκκλήσιον τῆς μητροπόλεως κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας κατόπιν συμφωνίας κατὰ τὴν ὁποίαν αὐτὸς μὲν θὰ ἐλάμβανε διακόσια χρυσᾶ δουκᾶτα ἐτήσιον μισθόν, διατροφήν, χρώματα καὶ τὰ ἔξοδα τῶν ἰκριωμάτων, ὁ μεγαλύτερος βοηθός του ἑπτὰ δουκᾶτα, δύο δὲ δουκᾶτα ὁ νεώτερος. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ γνωστὸς *Μπενότσο Γκότσολι*. Ὡς πρὸς τὰς συνθήκας τῆς καλλιτεχνικῆς ἐργασίας τῶν χρόνων ἐκείνων μᾶς διαφωτίζει καὶ ἄλλο συμβόλαιον, τὸ ὁποῖον συνῆψεν ὁ Φρὰ Ἀντζέλικο ἤδη πρότερον μετὰ συντεχνίας ὑφασματεμπόρων (Arte della lana), πρὸς ζωγράφησιν μιᾶς Παναγίας. Τοῦτο ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ὁ ἀδελφὸς Γκουΐντο, ὀνομαζόμενος Frate Giovanni, τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Δομινίκου ἐν Φιέζολε, ἀναλαμβάνει καὶ δέχεται τὴν παραγγελίαν διὰ τὴν συντεχνίαν τοῦ λίνου (Arte della lana) νὰ ζωγραφήσῃ ἓν σκήνωμα Παναγίας καὶ δὴ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν μὲ τὰ ποικιλώτερα, ὡραιότερα καὶ λεπτότερα χρώματα τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο νὰ εὕρῃ καὶ μὲ τὸν γνησιώτερον χρυσὸν καὶ ἄργυρον. Τὴν ἐργασίαν ταύτην ὀφείλει νὰ ἐκτελέσῃ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν καὶ ἐπιμέλειαν. Διὰ τὸ ἔργον τετελειωμένον πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ κόπου καὶ τῆς ἰδιοχείρου ἐργασίας του λαμβάνει ἑκατὸν ἐνενήκοντα χρυσᾶ φιορίνια, ἀφαιρουμένου τοῦ ποσοῦ τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ ἀφήσῃ μετὰ εὐσυνείδητον τελικὸν λογαριασμόν. Βάσις τῆς συνθέσεως θὰ ληφθῇ τὸ σχέδιον... (τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐκπονηθῆ ὑπὸ τοῦ Γκιμπέρτι καὶ παρεδόθη ἀμέσως εἰς τὸν ζωγράφον).»

Τὴν ἐν Ὀρβιέτῳ ὅμως ἐργασίαν δὲν ἀπετελείωσε καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ρώμην ἐπανέλαβε τὴν διακοπεῖσαν διακόσμησιν τῆς capella Niccolina τοῦ Βατικανοῦ, ὅπου φαίνεται ὅτι εἰργάζετο μέχρι τοῦ 1449. Μετὰ ταῦτα βλέπομεν αὐτὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς τοῦ Φιέζολε, ὁπότε μετέβη εἰς Ρώμην ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1455, γαλήνιος καὶ εὐτυχής, μὲ τὴν συναίσθησιν ὅτι ἐπετέλεσε πλήρως τὸ πρὸς τὸν Θεὸν καθῆκον, ὑμνήσας εἰς ἀθανάτους μορφὰς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν του. Οὗτος εἶναι ὁ ἁπλοῦς βίος τοῦ θεοσεβοῦς μοναχοῦ, τοῦ ὁποίου αἱ περιπέτειαι πε

Digitized by Google

ριορίζονται εἰς τὰς βαθείας συγκινήσεις τὰς ὁποίας ἐπροξένουν εἰς αὐτὸν τὰ ἑκάστοτε νέα ἔργα του. Ἀξίζει νὰ παραθέσωμεν ὀλίγας λέξεις ἀπὸ τὸν Βαζάρι, ὁ ὁποῖος μὲ συγκινητικὴν εὐλάβειαν περιγράφει τὸν ἐξαιρετικὸν αὐτὸν ζωγράφον καὶ ἄνθρωπον. «Ὁ Φρὰ Τζιοβάννι, λέγει, ὑπῆρξεν ἁπλοῦς ἄνθρωπος καὶ ἁγιώτατος τὰ ἤθη καὶ ἰδοὺ ἕνα δεῖγμα τῆς ἀγαθότητός του: Ὅταν ὁ πάπας Νικόλαος Ε΄ ἠθέλησε νὰ τοῦ προσφέρῃ τὸ γεῦμα, ἐκεῖνος ἀπεποιήθη νὰ φάγῃ κρέας χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ ἡγουμένου του, οὐδόλως λαμβάνων ὑπ᾽ ὄψιν τὸ κῦρος τοῦ ποντίφικος... Διηνεκῶς κατεγίνετο εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ ἐργασθῇ ἄλλο ἐκτὸς ἁγίων. Ἠδύνατο νὰ εἶναι πλούσιος καὶ δὲν ἐφρόντισε περὶ αὐτοῦ λέγων ὅτι ὁ ἀληθινὸς πλοῦτος ἔγκειται εἰς τὸ νὰ εὐχαριστῆταί τις εἰς τὸ ὀλίγον. Ἠδύνατο νὰ διατάσσῃ πολλοὺς καὶ δὲν τὸ ἠθέλησε, λέγων ὅτι ἦτο ὀλιγώτερος κόπος καὶ μικρότερον σφάλμα νὰ ὑπακούῃ τις εἰς ἄλλον. Ἀπὸ αὐτὸν ἐξηρτᾶτο νὰ ἔχῃ ἀξιώματα καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς μονῆς καὶ δὲν τὰ ἔλαβε ὑπ᾽ ὄψιν, διαβεβαιῶν ὅτι δὲν ἐπεζήτει ἄλλα ἀξιώματα ἀπὸ τὸ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν κόλασιν καὶ νὰ βαδίζῃ πρὸς τὸν παράδεισον... Ἦτο πολὺ φιλάνθρωπος καὶ ἐγκρατής, ζῶν δὲ ἁγνῶς διέφευγε τὰς παγίδας τοῦ κόσμου καὶ συνήθιζε νὰ λέγῃ ὅτι ὅστις ἐξασκεῖ τὴν τέχνην τῆς ζωγραφικῆς ἔχει ἀνάγκην γαλήνης καὶ ζωῆς χωρὶς σκέψεις, καὶ ὅτι ὅστις κατασκευάζει τὰ πράγματα τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸν Χριστὸν πρέπει πάντοτε νὰ εἶναι. Οὐδέποτε ἐθεάθη μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ἐν ὀργῇ, τὸ ὁποῖον μοῦ φαίνεται πολὺ δύσκολον καὶ σχεδὸν ἀδύνατον νὰ τὸ πιστεύσῃ τις. Μόνον δὲ μὲ τὸ μειδίαμα συνήθιζε νὰ ἐπανευρίσκῃ τοὺς φίλους του. Πάντα ζητοῦντα ἔργον του παρέπεμπε μὲ ἀπίστευτον γλυκύτητα εἰς τὸν ἡγούμενον νὰ συμφωνήσῃ περὶ αὐτοῦ, λέγων ὅτι ἔπειτα χωρὶς ἄλλο θὰ τὸ ἐξετέλει. Ἐν συντόμῳ, ὁ πατὴρ οὗτος, τὸν ὁποῖον δὲν θὰ κατορθώσῃ τις νὰ ἐπαινέσῃ ποτὲ ἐπαξίως, ἦτο εἰς ὅλους τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις του ταπεινότατος καὶ μετριόφρων, εἰς δὲ τὰ ζωγραφικά του ἔργα ἀφελὴς καὶ εὐλαβὴς καὶ οἱ ἅγιοι, τοὺς ὁποίους ἐζωγράφησεν, ἔχουν τὸν ἀέρα καὶ τὴν ὁμοιότητα ἁγίων περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἁγίους παντὸς ἄλλου. Εἶχε τὴν συνήθειαν νὰ μὴ ἐπεξεργάζεται ποτὲ μηδὲ νὰ ἐπιδιορθώνῃ κανὲν ἔργον του, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀφήνῃ πάντοτε ἀκριβῶς ὅπως τὸ πρῶτον τοῦ ἦλθον, διὰ νὰ πιστεύσῃ (ὅπως ἔλεγεν) ὅτι αὐτὸ ἦτο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Μερικοὶ λέγουν ὅτι ὁ Φρὰ Τζιοβάννι δὲν ἔβαζε χέρι στὰ πινέλα, ἂν πρῶτον δὲν προσηύχετο. Δὲν ἐζωγράφησε δὲ ποτὲ ἐσταυρωμένον χωρὶς νὰ βρέξῃ τὸ πρόσωπον μὲ δάκρυα: ἐκ τούτου γνωρίζει τις εἰς τὰ πρόσωπα καὶ τὰς στάσεις τῶν μορφῶν του τὴν ἀγαθότητα τῆς εἰλικρινοῦς καὶ μεγάλης του ἀγάπης πρὸς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν».

Τὴν καλλιτεχνικὴν δρᾶσιν τοῦ Φρὰ Ἀντζέλικο δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν ἀπὸ τὴν δευτέραν του μακροτέραν ἐν Κορτώνᾳ διαμονὴν ἀπὸ τοῦ 1414, καθόσον οὐδὲν προγενέστερον ἔργον του μᾶς εἶναι γνωστόν, ταύτην δὲ νὰ διακρινωμεν εἰς τέσσαρας περιόδους κατὰ τοὺς τόπους τῆς διαμονῆς του: ἐν Κορτώνᾳ ἀπὸ τοῦ 1414—1418, ἐν Φιέζολε 1419—1436, ἐν Ἁγίῳ Μάρκῳ 1436—1445 καὶ ἐν Ρώμῃ 1445—1455. Ἡ ἐξέλιξις τῆς τέχνης του βεβαίως ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας περιόδου εἶναι καταφανής, διότι παρὰ τὴν αὐθόρμητον καὶ μονοκόμματον, οὕτως εἰπεῖν, ἔμπνευσιν τοῦ ζωγράφου, ἥτις παρέμεινεν ἡ αὐτὴ μέχρι τέλους τοῦ βίου του, ἀπαραγνώριστος εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ καὶ ἡ ἐπίδρασις τῶν μεγάλων τεχνικῶν προόδων, τὰς ὁποίας ἐπετέλεσεν ἡ τέχνη ἐν Φλωρεντίᾳ κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ καὶ κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος καὶ τὰς ὁποίας ὁ καλλιτέχνης μὲ συμπάθειαν καὶ προσοχὴν παρηκολούθησε. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ὅτι ἡ ἀτομικότης τοῦ Φρὰ Ἀντζέλικο ἐξεδηλώθη εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων του ἔργων σαφὴς καὶ ἀπηρτισμένη, συνεχίζουσα τὴν περιπαθῆ καὶ πλήρη μυστικισμοῦ τέχνην τοῦ μεσαίωνος καὶ ἐγκλείουσα ὅλον τὸ βάθος τῆς αἰσθηματικῆς ζωῆς καὶ τὸ ἀφελὲς θέλγητρον ἐκείνης.

Κατ᾽ ἀρχὰς φαίνεται ὅτι κατεγίνετο εἰς τὴν μικρογραφίαν διακοσμῶν τὰ ἱερὰ βιβλία τῶν μοναστηρίων, ὅπου ἐν προσευχῇ διῆλθε τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ βίου του. Τὰ πρῶτά του ἔργα τῆς ζωγραφικῆς εἶναι ὅσα ἐζωγράφησεν ἐν Κορτώνᾳ, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν ἓν πολύπτυχον μὲ τὴν Παναγίαν καὶ τέσσαρας ἁγίους, ἕνα Εὐαγγελισμὸν καὶ δύο πρεντέλλας (ταινίας ὑπὸ τὸν μέγαν πίνακα ὡς βάσεις). Πρὸς τούτοις εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνήκει καὶ πίναξ βωμοῦ ἐν Περουτζίᾳ, νῦν εὑρισκόμενος ἐν τῇ πινακοθήκῃ Βανοῦτσι. Περισσότερα ἔργα ἔχομεν τῆς ἐν Φιέζολε διαμονῆς του. Ἐκεῖ πρῶτον ἔχομεν νωπογραφίας ἐν τῇ μονῇ, ὅπου ἐζωγράφησε τὸν Ἐσταυρωμένον καὶ γονυπετοῦντα τὸν ἅγιον Θωμᾶν μεταξὺ τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἰωάννου, τὴν Παναγίαν μεταξὺ τοῦ ἁγίου Δομινίκου καὶ τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου, ἔπειτα τὸν βωμὸν διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς μονῆς μὲ τὴν Παναγίαν, τοῦ ὁποίου ἡ πρεντέλλα εὑρίσκεται ἐν τῇ Ἐθνικῇ Πινακοθήκῃ τοῦ Λονδίνου.

Φρὰ Ἀντζέλικο: Ἡ φυγὴ εἰς τὴν Αἴγυπτον.
[Μονὴ Ἁγίου Μάρκου—Φλωρεντία.]

Τὸν βωμὸν τοῦτον ἐπιδιώρθωσε τῷ 1501 ὁ Λορέντσο ντὶ Κρέντι. Σύγχρονος εἶναι καὶ ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Μαδρίτης, ὡς καὶ αἱ δύο περίφημοι Στέψεις τῆς Παναγίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία εὑρίσκεται ἐν Λούβρῳ, ἡ δὲ ἄλλη ἐν Uffizi τῆς Φλωρεντίας. Εἰς τὴν πρώτην, ὑψηλά, κάτω ἀπὸ Γοτθικὸν σκήνωμα, κάθηται ὁ Χριστός, πρὸς τὸν ὁποῖον διευθύνεται ἀναβαίνουσα τὰς πλήρεις πολυτίμων λίθων βαθμῖδας ἡ μικρὰ καὶ τρυφερὰ μορφὴ τῆς Παναγίας, διαγραφομένη εἰς λεπτότατον καὶ χαριέστατον προφίλ. Γεμάτη κατάνυξιν δέχεται τὸ στέμμα, τὸ ὁποῖον ἐπιθέτει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της ὁ Χριστός. Πέριξ συνωθοῦνται αἱ στρατιαὶ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων μὲ τὰ φωτεινὰ πρόσωπα καὶ τὴν θείαν ἀγαλλίασιν πλημμυροῦσαν ὅλην τὴν ὕπαρξίν των. Συμμετρικὴ ἀναπτύσσεται ἡ σύνθεσις, ἡ δὲ ἀπόδοσις τῶν μορφῶν εἶναι ἀκριβής, τὸ χρῶμα διαυγὲς καὶ καθαρόν, τὸ σύνολον δὲ πλέει εἰς μίαν ὑπερκόσμιον ἀτμόσφαιραν θείας γαλήνης καὶ χαρᾶς. Ἡ Στέψις τῆς Παναγίας τῶν Uffizi γίνεται εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐπάνω εἰς νέφη πλημμυρισμένα ἀπὸ θεῖον φῶς κάθηνται ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Παναγία πρὸ χρυσοῦ βάθους ἀκτίνων. Ὁλόγυρα ἵστανται ἢ γονατίζουν αἱ χορεῖαι τῶν μακάρων καὶ χορεύουν οἱ ἄγγελοι. Καὶ ἐδῶ τὰ πάντα μεταρσιώνει τὸ θεῖον φῶς, τὰ δὲ χρώματα εἶναι τόσον ἁγνὰ καὶ διαφανῆ ὥστε εἶναι σχεδὸν ἄϋλα.

Διὰ τοὺς Καμαλδουλίτας ἐζωγράφησε τὴν Δευτέραν Παρουσίαν, μέγαν πίνακα, ὅπου φαίνεται ἀκόμη ἡ ἀνάμνησις τοῦ Ὀρκάνια. Ἄγγελοι περιστοιχίζουν τὸν Χριστὸν κριτὴν ὑψηλά, ἐνῷ παραπλεύρως εἶναι ἡ Παναγία καὶ ὁ Ἰωάννης. Ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν ἐπάνω εἰς νέφη ἵστανται εἰς δύο σειρὰς οἱ ἅγιοι, οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πατριάρχαι. Κάτω τῆς σκηνῆς ταύτης οἱ νεκροὶ ἔχουσιν ἀναστῆ ἐκ τῶν κενῶν τάφων καὶ προχωροῦν καὶ οἱ μὲν ἁμαρτωλοὶ καταδιώκονται ὑπὸ τῶν διαβόλων, οἱ δὲ ἀγαθοὶ γίνονται δεκτοὶ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων. Ὀλίγον ἀριστερὰ ἁπλοῦται ἡ χαρὰ τοῦ παραδείσου, μικρὰ πηγὴ χύνει τὰ κρυστάλλινα νερά της εἰς δροσερὰν καὶ ἀνθόσπαρτον χλόην, ὅπου μὲ ἐλαφρὸν πόδα καὶ σεμνὸν κίνημα χορεύουν ἄγγελοι, ἐνῷ ἄλλοι ἐναγκαλίζονται τὰς ἐρχομένας ψυχὰς καὶ ὁδηγοῦν αὐτὰς διὰ πύλης ἄνω ἀριστερὰ εἰς τὸ αἰώνιον φῶς, τὸ ὁποῖον ἐκχειλίζει ἐκεῖθεν. Παραπλήσιος πρὸς τὸν πίνακα τοῦτον εἶναι καὶ ὁ τοῦ Βερολίνου εἰς τρία μέρη, ἁπλούστερον ὅμως καὶ διάφορον εἴς τινα μέρη τὸ τρίπτυχον τῆς Galleria Corsini. Θαυμάσιος εἶναι καὶ ὁ Εὐαγγελισμὸς ἐν Κορτώνᾳ, τὸν ὁποῖον πολλάκις ἐπανέλαβεν ὁ ζωγράφος. Κατὰ τὸ 1433 κατὰ παραγγελίαν τῶν ὑφασματεμπόρων, τῆς ὁποίας παραγγελίας τὸ συμβόλαιον παρεθέσαμεν ἀνωτέρω, κατεσκεύασε μίαν Παναγίαν. Ἂν καὶ εἰς τὸν πίνακα τοῦτον εἶναι συντηρητικὸς εἰς τὴν τεχνικὴν ἐκτέλεσιν, ὅπως εἰς τὴν δυσανάλογον μορφὴν τῆς Παναγίας καὶ τὴν ἄνευ βάθους καὶ μικρογραφικὴν ἐν γένει παράστασιν, οἱ ἄγγελοι ὅμως, οἱ ὁποῖοι ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνῳ αἰνοῦν τὴν Παναγίαν, εἶναι ἀπὸ τὰ γλυκύτερα καὶ τελειότερα δημιουργήματα τοῦ καλλιτέχνου.

Νέαν περίοδον παρουσιάζουν αἱ τοιχογραφίαι του ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Μάρκου, ὅπου ἐπρόκειτο τὰς προτέρας του μικρογραφικὰς συνθέσεις νὰ μεταφέρῃ εἰς μεγάλην κλίμακα, ἔχων ἀνάγκην μεγάλων μορφῶν καὶ λεπτομερεστέρας ἀποδόσεως τῶν καθ᾽ ἕκαστα καὶ τῆς ἐκφράσεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κατώρθωσε χωρὶς οὐδὲ κατ᾽ ἐλάχιστον νὰ θυσιασθῇ ἡ ἀνέκφραστος χάρις καὶ τὸ βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα τῶν ἀγγελικῶν του προσώπων. Ἀλλὰ τώρα καὶ τὴν τεχνικήν του ἐτελειοποίησε παρακολουθῶν καὶ ἐπωφελούμενος ὅλων τῶν τεχνικῶν προόδων τῆς τέχνης ἐν Φλωρεντίᾳ.

Οὕτω κατεκόσμησε μετὰ τῶν μαθητῶν του τοὺς διαδρόμους καὶ τὰ κελλία τῆς μονῆς μὲ ὁράματα οὐρανίας ἁγνότητος, γεννήματα βαθείας ἐκστάσεως τῆς ἰσαγγέλου του ψυχῆς. Ποία γαλήνη πλήρης κατανύξεως καὶ εὐλαβείας γεμίζει τὴν μορφὴν τῶν δύο μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ὑποδέχονται τὸν Ἰησοῦν ὡς προσκυνητὴν καὶ καλοῦν αὐτὸν νὰ μείνῃ! Ποία θεία γλυκύτης, ἀφελὴς χάρις καὶ ἱερὰ ἔκστασις ἁπλοῦται εἰς τοὺς τοίχους, ὅπου εἰκονίζεται ὁ ἁπλούστατος καὶ βαθύτατος Εὐαγγελισμὸς (κελλίον ἀρ. 3, βλ. εἰκ. ἐν λ. ἀναγέννησις, τ. Δ΄, σ 440), ἡ Στέψις τῆς Παναγίας (ἀρ. 9), ἡ Προσκύνησις τῶν Μάγων (ἀρ. 39), ὁ Ἐπιτάφιος Θρῆνος (βλ. εἰκ. ἐν σ. 841) κτλ. Ἀλλὰ τὸ κύριον ἔργον του ἐδῶ εἶναι ἡ μεγάλη Σταύρωσις εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου (sala del capitolo), ὅπου κάτωθεν τοῦ Σταυροῦ ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ ἐκκλησία μετὰ τῶν ἁγίων καὶ προφητῶν θρηνεῖ τὸν πάσχοντα Θεὸν εἰς ποικίλας στάσεις καὶ ἐκδηλώσεις τοῦ πόνου. Ὁποίαν συντριβὴν θὰ ᾐσθάνετο ὅταν ἐκτελῶν τὴν ἀπεικόνισιν τοῦ θείου δράματος ἀνεμίγνυε καὶ αὐτὸς ὁ καλλιτέχνης τὰ θερμά του δάκρυα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα φαίνεται ποτισμένη ἡ τοιχογραφία!

Διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς μονῆς ἐζωγράφησε καὶ πίνακα μὲ τὴν Παναγίαν καὶ τοὺς μάρτυρας ἰατροὺς Κοσμᾶν καὶ Δαμιανόν, τοὺς προστάτας τῆς

Digitized by Google

Μεδίκων. Πρὸ τόξου μὲ κλασσικὴν διακόσμησιν κάθηται ἐπὶ θρόνου ἡ Παναγία, ἐνῷ διάφορα δένδρα θαλλομανοῦν ὀπίσω παραπετάσματος. Τμήματα τῆς πρεντέλλας εὑρίσκονται ἐν Μονάχῳ, ὅπου εἰκονίζονται τὰ θαύματα καὶ τὸ μαρτύριον τῶν ἁγίων, ὅπως εἰς τὴν σκηνὴν ὅπου οἱ ἅγιοι μὲ τοὺς τρεῖς ἀδελφούς των κατακρημνισθέντες εἰς τὴν θάλασσαν διασῴζονται ὑπὸ ἀγγέλων.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐζωγράφησε καὶ ἄλλο ἀριστούργημα, τὴν Ἀποκαθήλωσιν, ὅπου οἱ μαθηταὶ μὲ ἄρρητον εὐλάβειαν κρατοῦν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον καταβιβάζουν ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ ὑψωμένου ἐπὶ θαυμασίου τοπίου μὲ δένδρα οἰκίας καὶ ἀγγέλους διασχίζοντας τὸν οὐρανόν, ἐνῷ κάτω ὁ ἄγονος καὶ βραχώδης τόπος τοῦ Γολγοθᾶ γεμίζει ἀπὸ ἄνθη. Ἐν ἁγίῳ Μάρκῳ εὑρισκόμενος ἐζωγράφησε διὰ τὸν Κόζιμον τῶν Μεδίκων τριάκοντα πέντε μικρὰς σκηνάς, ἀνίσου ἀξίας, πρὸς διακόσμησιν θήκης βωμοῦ διὰ τὴν Annunziata ἐκ τοῦ βίου καὶ τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται ὁ Εὐαγγελισμός, ἡ Γέννησις, ἡ Προσκύνησις τῶν μάγων, ἡ Φυγὴ εἰς Αἴγυπτον (βλ. εἰκ. ἐν σ. 842) κτλ., καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, μικρογραφίαι τῶν μεγάλων τοιχογραφιῶν του. Πάντα τὰ ἔργα ταῦτα καὶ ἄλλα, ὡς ἡ Μνηστεία καὶ ὁ θάνατος τῆς Παναγίας, ἡ Σταύρωσις, ἡ Παναγία τῶν ἀστέρων κτλ., εὑρίσκονται σήμερον εἰς τὸ μικρὸν Μουσεῖον τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐν Φλωρεντίᾳ.

Εἰς τὴν τελευταίαν του περίοδον ἀνήκουν αἱ ἡμιτελεῖς τοιχογραφίαι τοῦ Ὀρβιέτο μὲ τὸν Χριστὸν ὡς κριτὴν ἐν μέσῳ ἀγγέλων, ἁγίων καὶ προφητῶν (prophetarum laudabilis numerus κατὰ σχετικὴν ἐπιγραφὴν) καὶ αἱ περίφημοι τῆς capella Niccolina ἐν Ρώμῃ, ὅπου ἐκτὸς τοῦ βαθέος αἰσθήματος, τὸ ὁποῖον ἐνεφύσησεν εἰς τὰ πρόσωπα, ἔχει ἐπιτύχει μίαν μεγαλοπρεπῆ καὶ μνημειώδη ἀπόδοσιν τῶν σκηνῶν ἐνθυμιζουσαν τὸν Μαζάτσιο. Εἰς ταύτας εἰκόνισε τὸν βίον καὶ τὸ μαρτύριον τῶν ἁγίων Στεφάνου καὶ Λαυρεντίου, ἐπαναλαβὼν δὶς τὸ αὐτὸ θέμα, ἀλλὰ θαυμασίως ἐπινοήσας διάφορον διάταξιν καὶ μορφὴν δι' ἑκάτερον.

Τοῦτο ἦτο ἡ ἐπισφράγισις τοῦ ἔργου του, ἔργου μακροῦ ἀφιερωμένου ὁλοκλήρου εἰς τὸν ὕμνον καὶ τὴν δόξαν τοῦ θείου. Διότι ἡ τέχνη του ὑπῆρξε μακρὰν τοῦ κόσμου τούτου, βαθέως ἐρριζωμένη εἰς τὴν μεσαιωνικὴν ἀντίληψιν, τῆς ὁποίας ἀπαραμίλλως ἐξέφρασε τὸ ἀνεξάντλητον θέλγητρον ἐν μέσῳ τοῦ ἀφυπνιζομένου καὶ ὀργῶντος ρεαλισμοῦ. Ἀποτραβηγμένος εἰς τὴν βαθεῖαν γαλήνην τοῦ μικροῦ του κελλίου διήρχετο τὴν ἡμέραν ἐν μέσῳ τῶν θείων ὁραμάτων, τὰ ὁποῖα μὲ ἀγάπην και κατάνυξιν ἀπετύπωνεν εἰς τοὺς τοίχους, τὴν δὲ νύκτα ἐκοιμᾶτο τὸν ὕπνον τοῦ δικαίου, λικνιζόμενος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐλαφροὶ καὶ πλημμυρισμένοι ἀπὸ φῶς ἐζωγράφουν τοὺς θείους πίνακάς του. Καὶ εἶναι αἰώνιαι αἱ μορφαί, μάλιστα τῶν ἀγγέλων του, λεπταί, παρθενικαί, ἀέριναι, τῶν ὁποίων ἡ ἐλαφρὰ στάσις καὶ τὸ ροδόχρουν φωτεινὸν χρῶμα μᾶς κάμνει νὰ λησμονῶμεν τὸ γήϊνόν των περίβλημα. Ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ βαθύτης τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ἡ ὁποία ἀναδιδεται ἀπὸ ὅλον τὸ ἔργον του καθιστοῦν αὐτὸν τὸν μεγαλύτερον ἐκκλησιαστικὸν ζωγράφον, ὅστις ἐνεσάρκωσε τὰς ἐκστατικὰς ὀπτασίας τοῦ Χριστιανοῦ καὶ ἔχυσε τὴν θείαν ἀτμόσφαιραν παραδεισίου φωτὸς καὶ ὑπεργείου ποιήσεως εἰς τὰς σκηνὰς τῶν χριστιανικῶν δραμάτων. Δικαίως δὲ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ἀναγνωρίζουσα τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου του ἀνεκήρυξεν αὐτὸν *μακάριον* (beato) καὶ ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν ταύτην ἔγινε λαϊκώτατον τὸ ὄνομά του. [Βλ. καὶ λ. Ἀναγέννησις τ. Δ' σ. 442γ', 458γ'.]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Supino*, Beato Angelico, Firenze, 1898. —*Douglas*, Fra Angelico, London, 1902.—*Schottmüller*, Fra Angelico, Stuttgart, 1911.—*Fichon*, Fra Angelico, Paris 1912. —*J. Strunk*, Fra Angelico, 1916. Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Ἀντζελίνι (Angelini)· βλ. Ἀγγελίνης.

— **Ἀντζελίνι** *Μποντέμπι* (Angelini Bontempi). Ἀοιδὸς σοπρανίσταλ (ἐκτομίας) ἐκ Περουγίας, συνθέτης, θεωρητικὸς καὶ συγγραφεὺς σοφώτατος (1614—1705). Ἐχρημάτισε κατὰ πρῶτον ὡς μουσικοδιδάσκαλος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐρνέστου τοῦ Βρανδεμβούργου εἶτα δὲ κατὰ τὸ 1662 εἰς τὴν τοῦ ἐκλέκτορος Γεωργίου Β' τῆς Σαξωνίας ἐν Δρέσδῃ. Ἔγραψε μελόδραμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Πάρις», ὅπερ παρεστάθη πρώτην φορὰν εἰς τὸ θέατρον τῆς αὐλῆς Δρέσδης τῷ 1662. Ἔγραψεν ἀκόμη «Μέθοδον» δι' ἧς διδάσκεται ἡ μουσικὴ σύνθεσις διὰ μηχανικοῦ τινος τρόπου τῆς ἐφευρέσεώς του, ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ «Μουσικὴ Ἱστορία δι' ἧς μανθάνεται ἐπακριβῶς ἡ θεωρία καὶ ἡ πρακτικὴ τῆς ἁρμονικῆς μουσικῆς» (Historia musica nella quale si ha piena cognizione della teoria e della pratica della musica armonica, Perugia 1695). Μεθ' ὅλην τὴν δυσμενῆ περὶ αὐ ῆς κριτικὴν τοῦ Lichtenthal ἡ «Μουσικὴ Ἱστορία» εἶναι ἔργον περισπούδαστον, ὅπερ ἀκόμη δύναταί τις νὰ συμβουλευθῇ μετ' ὠφελείας. Ὑπῆρξε δὲ εἰς τὴν ἐποχήν του ὅ,τι δι' ἡμᾶς σήμερον ἡ «Ἱστορία τῆς μουσικῆς τῶν ἀρχαίων» τοῦ *Γκεβάρτ*. Δ. ΛΑΥΡ.

Ἄντζελλ (Angell), *Σαμουήλ*. Ἄγγλος ἀρχαιολόγος καὶ ἀρχιτέκτων, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ (1800—1866). Ὠκοδόμησεν ἐν τῷ ἄστει τοῦ Λονδίνου τὴν πολυθρύλητον Clothworkers-Hall, μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα ἑνετικῆς αἰσθητικῆς. Ἐπισης διεκρίθη διὰ τὰς ἀνασκαφάς, ἃς διενήργησεν ἐν Ἑλλάδι και Σικελίᾳ μετὰ τοῦ *Χάρρις*.

Ἀντζελόνι (Angeloni), *Κάρολος*. Συνθέτης καὶ θεωρητικὸς ἐκ Λούκκᾳ τῆς Τοσκάνης (1835-1901). Ἔγραψε τὰ μελοδράματα «Κάρολος Βιάνα», «Il popolano di Loudva», «Asraele degli Abenseragi». Ἐπίσης λειτουργίας, stabat κλπ. καὶ ἀφῆκεν ἀνέκδοτον μελόδραμα «Dramma in montagna». Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του συγκαταλέγονται οἱ συνθεται Ἀλφρέδος Καταλάνι καὶ Ἰάκ. Πουτσίνι. Δ. ΛΑΥΡ.

— **Ἀντζελόνι** (Angeloni), *Λουδοβῖκος*. Πατριώτης καὶ δημοσιογράφος Ἰταλὸς (1759-1813). Μέλος τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαστηρίου ὑπὸ τὴν δημοκρατικὴν κυβέρνησιν τοῦ 1798, ἔμεινεν ἀκλόνητος εἰς τὰς δημοκρατικὰς πεποιθήσεις του, ἀποκρούων δελεαστικὰς προσφορὰς τῆς ἀντιπάλου μερίδος καὶ ἀδιαφορῶν διὰ τοὺς ἐναντίον του διωγμούς. Ἀπέθανεν ἐξόριστος ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς τὴν ἐσχάτην ἔνδειαν.

— **Ἀντζελόνι** (Angeloni), *Μπαρμπιάνι-Ἀντώνιος*. Ἰταλὸς ποιητὴς (1822-1897), ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς κατὰ τοὺς ἐναντίον τῆς Αὐστρίας πολέμους καὶ ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἔργα πλήρη εὐρυθμίας καὶ αἰσθήματος. Τὰ ἄριστα αὐτοῦ εἶναι «Mezzanotte», «La nuova poesia», «il Gestemani» κτλ. Ἐπισκεφθεὶς κατὰ τοὺς χρόνους τῶν καταδιώξεων τὴν Ἑλλάδα, ἐδημοσίευσεν ἀναμνήσεις περὶ αὐτῆς καὶ τὸ λίαν ἐνδιαφέρον ἔργον «Dei sentimenti di famiglia nella comedia nuova dei Greci». Θ. Β.

— **Ἀντζελόνι** (Angeloni), *Φραγκῖσκος*. Φιλόλογος καὶ ἀρχαιοδίφης Ἰταλὸς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Γραμματεὺς τοῦ καρδιναλίου Ἀλντομπραντίνι καὶ ἀποστολικὸς πρωτονοτάριος, κατήρτισε πλουσιωτάτην συλλογὴν ἀντικειμένων τέχνης, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «μουσεῖον τῆς Ρώμης». Ὁ μαρκήσιος Βικέντιος Τζουστινιάνι ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν σύνταξιν καταλόγου τῶν νομισμάτων τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων.

Ἀντζελοῦτσι (Angelucci), *Ἀρνόλδος*. Ἰατρὸς Ἰταλὸς γεννηθεὶς τῷ 1856, καθηγητὴς τῆς ὀφθαλμολογίας ἐν Παλέρμῳ. Αἱ ἐπιστημονικαὶ αὐτοῦ ἐργασίαι ἀναφέρονται εἰς τὸν κλάδον τοῦτον τῆς ἰατρικῆς, δημοσιευθεῖσαι, ὡς τὰ πολλά, ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένῳ περιοδικῷ «Archivio di Ophtalmologia». ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἀντζελοῦτσι** (Angelucci), *Θεόδωρος*. Ἰατρὸς καὶ λογοτεχνης Ἰταλὸς (1540—1600). Ἀπέκτησε μεγάλην φήμην ὡς ἰατρός, κατέστη δὲ περιώνυμος διὰ τὴν λογομαχίαν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Πατρίτσι ἐν σχέσει πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἔργα: «Sententia quod metaphysica sit eaden quae physica» (1584). «Exercitationum cum Patricio liber» (1585) κ.τ.λ.

— **Ἀντζελοῦτσι** (Angelucci), *Λιμπόριο*. Ἰταλὸς ἰατρὸς και πολιτικὸς (1746—1811). Ὅτε ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις εὗρεν ἀντίκτυπον ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ Ἀντζελοῦτσι ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος ἐν Ρώμῃ. Ριφθεὶς ἐν ἔτει 1793 καὶ 1796 εἰς τὰς φυλακάς, ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν του τῇ μεσολαβήσει τοῦ Βοναπάρτου. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς παπικῆς κυβερνήσεως ὑπῆρξεν εἷς τῶν πέντε ὑπάτων, τῶν διοικησάντων τὴν δημοκρατίαν. Μετὰ τὴν ἐκ Ρώμης ἀπομάκρυνσιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἀπεσύρθη ἐν Παρισίοις, βραδύτερον δὲ προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Ἰταλίας. Α. Δ.

Ἀντζεμὶρ (Adjemir καὶ Ajmir)· βλ. Ἀδζεμίρ.

Ἄντζερ (Anjer) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Ἰάβας τοῦ μεγάλου Ἀσιατικοῦ Ἀρχιπελάγους.

Ἀντζερῖκο *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Οὕτω νομίζουσι πολλοὶ ὀνομαζόμενον ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς εἰς τὴν νοτιαν ἀκτὴν τῆς Ἰκαρίας, ἕνεκα ἀκουστικῆς πλάνης τοῦ συντάξαντος τὸν ναυτικὸν τῆς νήσου ταύτης Ἀγγλικὸν χάρτην ἀναγράψαντες αὐτὸ Angeriko. Δὲν εἶναι ὅμως τοῦτο ἢ ὁ *Ἅγιος Κηρύκος* (βλ. Αἰγαῖον). Εἰς τοὺς νεωτάτους χάρτας ἐτέθη καὶ ἡ ὀρθὴ ὀνομασία ἐν παρενθέσει, τῶν ξένων ναυτικῶν ὄντων ἐθισμένων πρὸς τὴν ἐσφαλμένην. Σ. Ε. Λ.

Ἀντζεροὺντ (Anjeroud)· βλ. Ἀδζερούδ.

Ἀντζὶ (Anzi) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς νοτίου Ἰταλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ποτέντζας. Κάτ. 4500.

Ἀντζιγκοὺρχ (Anjigurh)· βλ. Ἀδζυγκούρχ.

ἀντζινάρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Κρήτῃ τῆς *κυνάρας τῆς σιβθορπείου* (Cynara sibthorpiana) κοινῶς *ἀγριαγκυνάρα*· βλ. κυνάρα. Δ.Ν.Π.

Ἄντζιο (Anzio) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Δ Ἰταλίας, 24 μίλλια ΒΔ τοῦ ἀκρωτηρίου *Μόντε Τσιρτσέο* (βλ. λ. Αἰαίη). Καίτοι χθαμαλὸν εἶναι εὐαναγνώριστον ἀπὸ τὸν ὑψηλόν του φάρον (30 μέτρ., πλ. 41°26'42"Β, μῆκ. 12°37'24", χάρτ. ἀγγλ. 1841: Civita Vecchia to Naples καὶ 160* Port Anzio). Ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο ὑπῆρχεν ἡ πόλις *Ἄντιον*, εἰς παραφθορὰν τῆς ὀνομασίας τῆς ὁποίας ὀφείλει τὴν ὀνομασίαν καὶ τὸ ἀκρωτήριον καὶ ἡ σύγχρονος πόλις, ἥτις κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος ἦτο «ἀλίμενος καὶ αὐτὴ πόλις» (Didot 193.25). Ὁ Νέρων ὅμως κατεσκεύασεν ὡραῖον λιμένα, ἐκ δύο λιμενοβραχιόνων, ὧν ὁ δυτικὸς ἐξετείνετο ἐπὶ 1/4 τοῦ μιλλίου ΝΑ τοῦ φάρου, καὶ οὗ τὰ ἴχνη διατηροῦνται εἰσέτι ὕφαλα, σχηματίζοντα λιμένα φέροντα εἰσέτι τὴν ὀνομασίαν Porto di Nerone. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐπιφορὰ τῶν ἀπὸ τοῦ Εὔρου τρικυμιῶν κατέστρεφε τὸ ὡραῖον αὐτὸ ἔργον, ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ ΙΒ' διέταξε τὴν κατασκευὴν ἄλλου λιμένος, παραπλεύρως τοῦ λιμένος τοῦ Νέρωνος καὶ ἀνατολικῶς, χρησιμοποιηθέντος, ὡς δυτικοῦ κυματοθραύστου του, τοῦ ἀνατολικοῦ κυματοθραύστου τοῦ λιμένος τοῦ Νέρωνος, μετωνόμασε δὲ τὸν κυματοθραύστην ἀπὸ Molo Neroniano εἰς Molo Sant Antonio, ὀνομάσας τὸν νέον λιμένα Porto di Innocenzo XII καὶ Molo Innocenziano τὸν ἀνατολικὸν αὐτοῦ κυματοθραύστην. Εἶναι δὲ μικρὸς ἀλλὰ καλὸς λιμὴν βάθους 12 ποδῶν, ἔχων ἐπὶ τοῦ ἀκροχηλίου τοῦ λιμενοβραχίονος Ἰννοτσεντζιάνο ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι ἐρυθρὸν σταθερὸν φῶς 6 μιλλίων καὶ διὰ τὴν προσγείωσιν τὸν προμνησθέντα φάρον ἐκπέμποντα φῶς λευκὸν σκαρδαμύσσον 17 μιλλίων.

Ἡ σύγχρονος πόλις Ἄντζιο, εἰς ἣν τὸ θέρος κατέρχονται οἱ πλούσιοι τῆς Ρώμης πρὸς παραθερισμόν, ἔχει πληθυσμὸν (1921) 4500 κατοίκων, ἐγκαταστάσεις θερινῶν λουτρῶν, πλουσίας ἐπαύλεις ὧν προέχει ἡ ἔπαυλις Μποργκέζε, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Ἄντζιο πρὸς τὴν γείτονα πόλιν Νεττοῦνο. Σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν πρὸς μὲν Ρώμην ἀπ' εὐθείας, πρὸς δὲ Νεττοῦνο διὰ τοπικῶν συρμῶν. Ἡ ἀπόστασις δὲ τοῦ Ἄντζιο ἀπὸ τῆς *Ἴζολα Σάκρα* (ἐκβολαὶ Τιβέρεως) εἶναι ἀκριβῶς ὅση καὶ ἡ πρὸς τὸ *Μοντε Τσιρτσέο*.

ΣΓ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἀντζιούλλι (Angiulli), *Ἀνδρέας*. Ἰταλὸς φιλόσοφος τοῦ ΙΘ αἰῶνος. Ὑπῆρξε καθηγητὴς τῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως καὶ ὀπαδὸς τῆς θετικιστικῆς φιλοσοφίας τοῦ Αὐγούστου Κάντ, καίτοι δὲν ἀποκλείει τὸ δυνατὸν τῶν μεταφυσικῶν ἐρευνῶν, ὡς πράττουσιν οἱ Γάλλοι θετικισταί. Ὁ Ἀντζιούλλι ἐξέθηκε τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ εἰς ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον «La filosofia e la ricerca positiva». Κατόπιν ἐδημοσίευσε τὰς «Questioni di filosofia contemporanea» καὶ βραδύτερον τὴν «Pedagogia lostato e la famiglia». Σκοπὸς τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ φαίνεται, ὅτι ἦτο ἡ ἀνακάλυψις οὐδετέρου ἐδάφους εἰς τὸ μεταίχμιον μεταξὺ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἑγέλου καὶ τοῦ θετικισμοῦ, καίτοι ὁ θετικισμὸς ὑπῆρξεν ἑκάστοτε ἡ ἀφετηρία τῆς διδασκαλίας του. Αἱ ἰδέαι τοῦ Ἀντζιούλλι παρέσχον στάδιον λίαν ἐνδιαφερουσῶν μελετῶν, θεωρεῖται δὲ ὡς εἷς τῶν ἐμβριθεστέρων καὶ βαθυτέρων ἐκπροσώπων τοῦ ἐμπειρισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ. Α. Δ.

Ἀντζολιέρι (Angiolieri), *Τσέκκο*. Ἰταλὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Σιέννῃ κατὰ τὸ 1258. Τὰ ποιήματά του, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σοννέτα, ὡς θέμα ἔχοντα τὴν γυναῖκα, τὸ καπηλεῖον καὶ τοὺς κύβους, εἶναι κατὰ τοῦτο ἐνδιαφέροντα, ὅτι ἀπεικονίζουσι τὴν κοινωνίαν τῆς Σιέννης κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Τὰ ποιήματα τοῦ Ἀντζολιέρι εἶναι κατεσπαρμένα εἰς διαφόρους ἀνθολογίας. Α. Δ.

Ἀντζολοποῦλα *(Θανάσω, χήρα—)*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται μία ἡρωῒς κατὰ τὴν τελευταίαν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου. Αἰχμαλωτισθεῖσα κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ 1826, παρέμεινεν ἐγκεκλεισμένη εἰς τουρκικὸν χαρέμιον ἐν Ἀντιρρίῳ. Τῷ 1829 κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ μετὰ συμπλοκὴν αἱματηράν, καθ' ἣν ἐφονεύθη ἡ συναιχμαλωτισθεῖσα μήτηρ της, αὕτη δ' ἀπώλεσε τὸν ἀριστερὸν ὀφθαλμόν. Ἔζη μέχρι τοῦ 1875 χάρις εἰς μικρὰν σύνταξιν. Γ. Δ. Κ.

Ἄντζουλας *(ἢ Ἀγγέλου), Γεώργιος*. Τήνιος ἀγωνιστής, ἐπανειλημμένως διακριθεὶς εἰς πλείστας μάχας καὶ ναυμαχίας. Ὑπηρετῶν εἰς τὸ σῶμα τοῦ καπετὰν-Χαλεπᾶ ὅπερ ἐστάλη νὰ τηρήσῃ τὴν τάξιν εἰς Τῆνον, ἔνθα εἶχον συρρεύσει πλεῖστοι πρόσφυγες, ἐξελέγη ἀρχηγὸς τῶν ἑξήκοντα ἀνδρῶν οἵτινες ἀπετέλουν αὐτὸ μετὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ Χαλεπᾶ. Γ. Δ. Κ.

Ἀντζουλῖνος, *Φραγκῖσκος*. Λομβαρδὸς φιλέλλην γεννηθεὶς τῷ 1796. Κατελθὼν ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως εἰς Ἑλλάδα, μετέσχεν εἰς τὰ σώματα τῶν φιλελλήνων ὡς ὑπαξιωματικὸς

Digitized by Google

τοῦ πεζικοῦ μέχρι τοῦ 1825, ὁπότε ἐγένετο ἀξιωματικός, ὑπηρετήσας ἔκτοτε εἰς τὸ τακτικὸν πυροβολικόν. Διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας καὶ δὴ εἰς τὸ Ναύπλιον, τὸ Πέτα, Τρίπολιν, Μεθώνην, Χαϊδάρι καὶ Χίον, τραυματισθεὶς ἐπανειλημμένως, ἐπέδειξε δὲ πάντοτε ἐξαίρετον διαγωγήν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν παρέμεινεν ὡς λοχαγὸς εἰς τὸν τακτικὸν στρατόν, ἀπεβίωσε δὲ τῷ 1854 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου. **Γ. Δ. Κ.**

'Αντζούλλι (Angiulli), *'Ανδρέας*. Φιλόσοφος καὶ ἐπιστήμων Ἰταλὸς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως διαδώσῃ εἰς τὴν πατρίδα του τὰ παρ' αὐτοῦ ἐν πολλοῖς προπονηθέντα δόγματα τῆς θετικιστικῆς φιλοσοφίας, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ μᾶλλον διακεκριμένος ἐκπρόσωπος ἐν Ἰταλίᾳ. Κατ' αὐτὸν ἡ μεταφυσικὴ δέον ν' ἀκολουθῇ τὰς μεθόδους τῶν θετικῶν καλουμένων ἐπιστημῶν. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Φιλοσοφία καὶ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα», «Προβλήματα τῆς συγχρόνου φιλοσοφίας», «Παιδαγωγική, Πολιτεία καὶ Οἰκογένεια». Ὁ Ἀντζούλλι ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς φιλοσοφικοῦ καὶ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «La Rassegna critica». **Α. Δ.**

ἀντζουλόβατος (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Κύπρῳ τῆς *σμίλακος τῆς τραχείας* (Smilax aspera)· βλ. λ. σμῖλαξ. **Δ. Ν. Π.**

ἀντζουριά (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *πέπονος τοῦ ἡμέρου* (Cucumis sativus)· βλ. λ. πέπων. **Δ. Ν. Π.**

ἀντήλι (τό)· ἰδιωματ., τὸ ἀντήλιον, πᾶν προφυλάσσον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τὸν ἥλιον: «*βάνει συχνὰ τὸ χέρι ἀντήλι*» ‖ ἡ ἀντηλιά.

ἀντηλιά (ἡ)· δημοτ., ἡ κατ' ἀντανάκλασιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀκτινοβολία: «*πέφτει ἀπάνω μας ἡ ἀντηλιὰ τοῦ δρόμου, —τοῦ τοίχου*».

ἀντήλιος *[Μετεωρ.]*· βλ. λ. ἅλως καὶ ἀνθήλιος.

ἀντήνεμον (κοιν. *τὸ πανὶ τοῦ μανεριοῦ*, γαλλ. le masque, ἀγγλ. the smoke sail) *[Ναυτ.]*. Κατασκεύασμα ἐξ ὀθόνης ἀνατεινόμενον πρὸ μέρους τὸ ὁποῖον θέλομεν νὰ προφυλάξωμεν ἀπὸ τὸν ἄνεμον. Τὸ ἀντήνεμον τοποθετεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προσηνέμως τῶν μαγειρείων τοῦ πλοίου καὶ τῶν καπνοδόχων των πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐκφυγῆς τοῦ καπνοῦ. **Σ. Ε. Λ.**

ἀντηνεμῶ *(—όω)*· θέτω τι ἄντικρυς τοῦ ἀνέμου.

— *[Ναυτ.]* 'Αντηνεμῶ (κοιν. *σοπράρω*, mettre sur le mât ἢ masquer, to back ἢ to lay aback a sail) σημαίνει ἕλκω τοὺς προσηνέμους ὁλκοὺς καὶ παρεῶν τοὺς ὑπηνέμους τοιούτους τετραγώνου ἱστίου φέρω αὐτὸ εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε νὰ κολπωθῇ ἐκ πρώρας πρὸς πρύμναν, δεχόμενον τὸν ἄνεμον ἐκ τῆς προσθίας ὄψεώς του καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ὀπισθίας (πρυμναίας) καθὼς τὸ κανονικόν. 'Αντηνεμοῦται τὸ ἱστίον κατὰ τὰς ἀνακωχάς. Διαφέρει δέ πως ὁ ὅρος τοῦ *προλαμβάνω*, καθ' ὅσον *προλαμβάνειν τὸ ἱστίον* (δηλ. τὸν ἄνεμον) σημαίνει καὶ τὴν ἔναρξιν τῆς ἀντηνεμώσεως, ἀλλά, κάποτε, καὶ ἀντηνέμωσιν ἀκουσίαν εἴτε λόγῳ αἰφνιδίας μεταπτώσεως τοῦ ἀνέμου, εἴτε λόγῳ παροιακίσεως ἕνεκα ἀπροσεξίας. **Π. Σ. ΑΓΓΕΛΗΣ**

ἀντηνέμωσις (ἡ) *[Ναυτ.]*· βλ. ἀντηνεμῶ.

'Αντήνωρ (*ἀντὶ+ἀνήρ=ὁ κατ' ἀνδρῶν ἀντιτασσόμενος*). —1) Τρώς, υἱὸς τοῦ Αἰσυήτου ἢ τοῦ Ἱκετάονος ἢ τοῦ Λαομέδοντος, καὶ τῆς Κλεομήστρας, σύζυγος δὲ τῆς Θεανοῦς ἱερείας τῆς Ἀθηνᾶς, θυγατρὸς τοῦ Κισσέως, ἀδελφῆς τῆς Ἑκάβης, καὶ πατὴρ πολλῶν ἀρρένων τέκνων. Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει ἕνδεκα: τὸν Κόωνα, πρεσβύτερον πάντων, τὸν 'Αρχέλοχον, τὸν 'Ακάμαντα, τὸν Πόλυβον, τὸν 'Αγήνορα, τὸν Ἑλικάονα, τὸν Ἰφιδάμαντα, τὸν Δημολέοντα, τὸν Λαόδοκον, τὸν Λαομέδοντα καὶ τέλος τὸν νόθον Πηδαῖον), τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ἐφονεύθησαν κατὰ τὰς πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Τροίας γενομένας μάχας. Μεταγενέστεροι ἀναφέρουν καὶ ἄλλους 'Αντηνορίδας: τὸν Ἱππόλοχον, τὸν Ἀνθέα, τὸν Πολυδάμαντα, τὸν Γλαῦκον, τὸν Μέδοντα, τὸν Θερσίλοχον, τὸν Εὐρύμαχον καὶ μίαν θυγατέρα, τὴν Κρινώ. Κατὰ τὸν Ὅμηρον ὁ 'Αντήνωρ ἦτο ὁ «πεπνυμένος» σύμβουλος τῶν Τρώων, ὁποῖος παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς ὁ Νέστωρ. Κατὰ τὴν τειχοσκοπίαν, ὁ 'Αντήνωρ παρακάθηται πλησίον τοῦ Πριάμου μετὰ τῶν ἄλλων Τρώων δημογερόντων, ἐξ ἀφηγήσεως δὲ αὐτοῦ, γενομένης κατὰ τὴν κατόπτευσιν ἐκείνην τοῦ στρατοῦ τῶν 'Αχαιῶν, μανθάνομεν, ὅτι οὗτος εἶχε δεχθῆ καὶ φιλοξενήσει ἐν τῇ οἰκίᾳ του τὸν Μενέλαον καὶ τὸν 'Οδυσσέα, ἐλθόντας εἰς τὴν Τροίαν, ἵνα ζητήσουν τὴν ἀπόδοσιν τῆς Ἑλένης ('Ιλ. Γ. 205 κ. ἑ.). 'Ομοίως συνώδευσε τὸν Πρίαμον μεταβαίνοντα ἐφ' ἁμάξης εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ὅπως, πρὸ τῆς μονομαχίας τοῦ 'Αλεξάνδρου καὶ Μενελάου, κυρώσῃ δι' ὅρκων τοὺς ὅρους τῆς γενομένης συμφωνίας. Ὅτε δέ, συνεχιζομένου τοῦ πολέμου μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τρώων παράβασιν τῶν ὅρκων, συνεκάλεσεν ὁ Πρίαμος τοὺς Τρῶας εἰς ἀγορὰν ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Τροίας, ὅπως συσκεφθοῦν περὶ τοῦ πρακτέου, πρῶτος ὁ 'Αντήνωρ ὁμιλήσας συνεβούλευσε νὰ δώσουν εἰς τοὺς 'Αχαιοὺς τὴν Ἑλένην καὶ τοὺς θησαυροὺς αὐτῆς, ἵνα οὕτως ἀπαλλαγῶσι φοβεροῦ πολέμου. 'Αλλὰ τὴν περὶ ἀποδόσεως τῆς Ἑλένης συμβουλὴν τοῦ 'Αντήνορος μετὰ πείσματος ἀπέκρουσεν ὁ 'Αλέξανδρος καὶ οὕτως ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησεν ('Ιλ. Η., 347 κ. ἑ.).

Κατὰ μεθομηρικὴν παράδοσιν ὁ 'Αγαμέμνων κατὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Τροίας ἐνθυμηθεὶς τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας φιλικὴν τοῦ 'Αντήνορος διάθεσιν ἀνήρτησε πρὸ τῆς θύρας τῆς οἰκίας του δέρμα παρδάλεως, σύνθημα διὰ τοὺς Ἕλληνας, ὅπως μὴ καταστρέψωσιν αὐτήν. Ὁ δὲ ποιητὴς τῆς Μικρᾶς Ἰλιάδος *Λέσχης* ἀνέφερε, κατὰ τὸν Παυσανίαν (Χ, 26, 8), ὅτι ὁ 'Οδυσσεὺς ἐν τῇ κατὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Τροίας γενομένῃ νυκτομαχίᾳ, ἀναγνωρίσας πληγωμένον τὸν υἱὸν τοῦ 'Αντήνορος Ἑλικάονα (κατὰ τὸν 'Απολλόδωρον, τὸν Γλαῦκον), ἔσωσεν αὐτόν, ἐξαγαγὼν ζῶντα ἔξω τῆς *μάχης*. Τὸν ποιητὴν τῆς Μικρᾶς Ἰλιάδος εἶχεν ὑπ' ὄψει καὶ ὁ Πολύγνωτος ζωγραφίζων ἐν τῇ ἐν Δελφοῖς Λέσχῃ τὰς κατὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Τροίας διαδραματισθείσας σκηνάς. Ἐν μιᾷ τῶν σκηνῶν τούτων ἔβλεπέ τις τὴν οἰκίαν τοῦ 'Αντήνορος μὲ τὸ πρὸ τῆς θύρας κρεμάμενον δέρμα τῆς παρδάλεως, πρὸ δὲ τῆς οἰκίας τὴν οἰκογένειαν τοῦ 'Αντήνορος ἑτοιμαζομένην πρὸς ἀποδημίαν. Πρώτη ἐν τῇ εἰκόνι παρίστατο ἡ σύζυγος τοῦ 'Αντήνορος, μετ' αὐτὴν οἱ δύο ἐπιζῶντες υἱοί της, ὁ Γλαῦκος, καθήμενος ἐπὶ θώρακος, καὶ ὁ Εὐρύμαχος, καθήμενος ἐπὶ πέτρας· παρὰ τὸν Εὐρύμαχον ὁ 'Αντήνωρ, μετ' αὐτὸν ἡ θυγάτηρ του Κρινὼ κρατοῦσα εἰς τὰς χεῖρας νήπιον, ὑπηρέται δὲ ἐφόρτωνον εἰς ὄνον κιβώτιον καὶ ἄλλα οἰκιακὰ σκεύη, μικρὸν παιδίον ἐκάθητο ἐπὶ ὄνου καὶ εἰς πάντων τὰ πρόσωπα καταφαίνεται ἡ λύπη διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν συμφοράν.

Ἐκ τῆς παρ' Ὁμήρῳ ὑποφαινομένης εὐμενοῦς πρὸς τοὺς Ἕλληνας διαθέσεως τοῦ 'Αντήνορος νεώτεροι συγγραφεῖς (*Λυκόφρων, Δίκτυς, Δάρης*) ἔπλασαν τὴν μεταγενεστέραν παράδοσιν, καθ' ἣν ὁ 'Αντήνωρ, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς Ἑλένης καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ δυσμενῶς πρὸς τὸν Πρίαμον διακειμένου Αἰνείου, προέδωκε τὴν πατρίδα του εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀνοίξας εἰς τὸν Νεοπτόλεμον, κατόπιν προηγηθείσης συνεννοήσεως, τὰς Σκαιὰς πύλας, τῇ βοηθείᾳ δὲ τῆς συζύγου του ἐπρομήθευσεν εἰς τὸν 'Οδυσσέα καὶ Διομήδη τὸ Παλλάδιον (*Σουΐδ.* ἐν λ. παλλάδιον).

Διάφοροι ἐπίσης παραδόσεις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐφέροντο περὶ τῆς μετὰ ταῦτα τύχης τοῦ 'Αντήνορος καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Καὶ κατά τινα μὲν παράδοσιν οἱ 'Αντηνορίδαι, μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Τροίας, συναπελθόντες μετὰ τῆς Ἑλένης καὶ τοῦ Μενελάου ἦλθον εἰς Κυρήνην καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸν ἀπ' αὐτῶν ἐπονομασθέντα *λόφον τῶν 'Αντηνοριδῶν*. Κατ' ἄλλην δὲ παράδοσιν, ἡ ὁποία παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ἰδίᾳ ἐπεκράτει, ὁ 'Αντήνωρ μετὰ τῶν υἱῶν του καὶ τῶν ἐκ Παφλαγονίας Ἐνετῶν, οἵτινες φονευθέντος τοῦ Πυλαιμένους ὑπὸ τοῦ Μενελάου ('Ιλ. Ε, 576) ἔμειναν ἄνευ ἀρχηγοῦ, ἦλθεν εἰς Θρᾴκην ἢ 'Ιλλυρίαν, ἐκεῖθεν δὲ ἔπειτα, περιπλανηθείς, ἔφθασεν εἰς τὴν παρὰ τὸν 'Αδρίαν χώραν τῆς Ἰταλίας, τὴν ἔκτοτε ἐπονομασθεῖσαν Ἐνετίαν, ἔνθα ἔκτισε τὸ Παταύϊον (*Στράβ.* V, 21. XIII, 608). Κατὰ δὲ τὸν Δίκτυν ὁ 'Αντήνωρ, παραμείνας ἐν Τροίᾳ, ἵδρυσεν αὐτόθι νέον βασίλειον, ἀλλ' ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ Αἰνείου ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ Τροίας καί, μετὰ μακρὰν περιπλάνησιν διὰ πολλῶν βαρβάρων λαῶν, ἔφθασεν εἰς τὴν παρὰ τὸν 'Αδρίαν χώραν, ἔνθα ἵδρυσε τὴν Μέλαιναν Κόρκυραν· ἐκεῖ μετ' ὀλίγον πρὸς τὸν 'Αντήνορα συνέρρευσαν πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ πολέμου καὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Τροίας περισωθέντες Τρῶες (Dict. Ephemer. bell. Troj 5,17).

— 2) Εἷς τῶν μνηστήρων τῆς Πηνελόπης, Ζακύνθιος τὴν πατρίδα (*'Απολλόδ.*).

— 3) Κεφαλλὴν τις, ὅστις, φονεύσας τὸν τύραννον τῆς Κεφαλληνίας Πρόμνησον, ἀνηγορεύθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ διάδοχός του (*'Ηρακλ. Ποντ.* Ἱστορ. ἀποσπ. III, 222).

— 4) 'Αθηναῖος ἢ Μιλήσιος ὀλυμπιονίκης, νικήσας κατὰ τὴν 118ην Ὀλυμπ. (308 π. Χ.) εἰς τὸ παγκράτιον (*'Αθήναιος*).

— 5) Υἱὸς τοῦ Διοφάντους, Ἴασιος τὴν πατρίδα, ἀκμάσας κατὰ τὸ 188—146 π. Χ. καὶ διαπρέψας ὡς ἀγωνοθέτης.

— 6) Πρεσβευτὴς τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως, ἀποσταλεὶς εἰς Ρόδον, ἵνα πείσῃ τοὺς Ροδίους, ὅπως συμπράξουν μετὰ τοῦ Περσέως ἐναντίον τῶν Ρωμαίων (*Πολύβ.*).

— 7) Κρὴς συγγραφεὺς ἱστορικός, ὅστις, ἀκμάσας πιθανῶς κατὰ τὴν 2αν π. Χ. ἑκατοντ., ἔγραψε σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «*Κρητικά*».

— 8) Ὀνομαστὸς 'Αθηναῖος γλύπτης καὶ ἀνδριαντοποιὸς τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος, υἱὸς τοῦ ζωγράφου Εὐμάρους, ὁ κατασκευάσας τοὺς ἀνδριάντας τῶν τυραννοκτόνων 'Αρμοδίου καὶ 'Αριστογείτονος. (Βιβλ. βλ. ἐν Real. Encyclop. I, 2351—3.) **—Ω**

ἀντηρίς (ἡ),—*ίδος*· ἀντέρεισμα, στήριγμα, τὸ ἀντερεῖδον ξύλον, λίθινον ἢ σιδηροῦν κατασκεύασμα κ. τ. τ. Παρὰ *Θουκυδ.* (7. 36) *ἀντηρίδες* καλοῦνται αἱ δοκοί, αἱ τοποθετούμεναι ἐντὸς τῆς πρῴρας πλοίου καὶ χρησιμεύουσαι πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἐπωτίδων. Παρὰ *Σουΐδᾳ*, σημαίνει τὴν θυρίδα, τὸ παράθυρον.

—*[Δομικ.]* Εἰς τὰς ξυλίνας στέγας (contrefiche) εἰδικὴ πλαγία ῥάβδος τοῦ ζευκτοῦ. Εἰς τὴν τοιχοποιίαν: προεξοχαὶ ἐπὶ τοίχων ἐπιμήκων, ὑψηλῶν ἢ ὑφισταμένων πλαγίας ὠθήσεις πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀνατροπῆς. Ἐν τῇ οἰκοδομικῇ τῶν θόλων, ἰδίᾳ τῶν μεσαιωνικῶν ἐκκλησιῶν, ἐγένετο μεγίστη χρῆσις ἀντηρίδων (arcs - boutants καὶ contreforts)· πρὸς μεταβίβασιν τῆς ὠθήσεως τῶν θόλων εἰς τὸ ἔδαφος. **Κ. Α.**

— *[Σιδηροδρ.]* Ὄγκοι ξηρολιθοδομῆς οἰκοδομούμενοι ἐντὸς τῶν πρανῶν ἀσταθῶν χωμάτων παρὰ τὰς σιδηροδρομικὰς γραμμὰς πρὸς ὑποστήριξιν καὶ ἀποξήρανσιν τούτων. **Κ. ΔΙΓΚΑΣ**

—*[Ναυτ.]* 'Αντηρὶς (κοιν. τὸ γκιοστέκι, γαλ. le poulain, ἀγγλ. the carley of the stern - post) λέγεται ὁ στῦλος ὁ ἀντερειδὼν τὸ ποδόστημα ναυπηγουμένου πλοίου, ἐφ' ὅσον τοῦτο εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς ναυπηγικῆς κοιτίδος. Κατὰ τὴν καθολκὴν τοῦ πλοίου, ἡ ἀντηρὶς εἶναι ὁ τελευταῖος ἀφαιρούμενος στῦλος. **Π. Σ. ΑΓΓΕΛΗΣ**

ἄντησις *['Ηλεκτρ.]*. Δίκτυον ἀγωγῶν χρησιμεῦον διὰ τὴν ἐναέριον ἐκπομπὴν καὶ παραλαβὴν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων (κοιν. *ἀντένα*). **—Ω**

ἀντηχεῖον (τὸ) ἢ *ἀντηχητὴς* (ὁ) (Resonator, resonateur) *[Φυσ.]*. Τὸ ὄνομα τοῦτο δίδεται γενικῶς ἐν τῇ ἀκουστικῇ εἰς τὰς συσκευὰς ἐκείνας αἵτινες χρησιμεύουσι διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἤχου καὶ τῶν ὁποίων ὁ τρόπος τῆς λειτουργίας ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ φαινομένου τοῦ ἀκουστικοῦ συντονισμοῦ (résonance acoustique). Εἰς τὰς παρατιθεμένας εἰκόνας ἀναπαρίστανται οἱ συνηθέστεροι τύποι ἀντηχείων. Ἐν τῇ μιᾷ τούτων δεικνύεται διαπασῶν μετὰ τοῦ ἀντηχείου του, ἀποτελουμένου ἐκ ξυλίνου κιβωτίου (Resonanzkasten), οὗτινος αἱ διαστάσεις ἐκλέγονται ἀναλόγως τοῦ ὕψους τοῦ ἤχου τοῦ χρησιμοποιουμένου διαπασῶν.

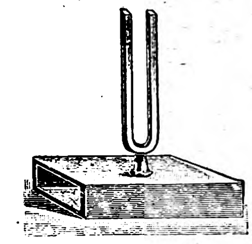

Διαπασῶν μετ' ἀντηχείου.

Ἐν τῇ ἑτέρᾳ τῶν εἰκόνων δεικνύεται σφαιρικὸν μετάλλινον ἀντηχεῖον τύπου Helmholtz. 'Αντηχεῖα τοῦ τελευταίου τύπου ἐχρησιμοποίησεν ὁ Helmholtz κατὰ τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς συνθέσεως τῶν διαφόρων συνθέτων ἤχων καὶ τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν ἐν αὐτοῖς συνυπαρχόντων ἁρμονικῶν ἢ ἀνωτέρων ἤχων.

'Αντηχεῖον Helmholtz.

Αἱ ἰδιότητες τῶν ἀντηχείων ἦσαν γνωσταὶ καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους, οἵτινες ἐχρησιμοποίουν ταῦτα εἰς τὰ θέατρα ἢ ἐν ἄλλοις χώροις πρὸς βελτίωσιν τῆς ἀκουστικῆς αὐτῶν (βλ. ἀκουστικὴ χώρου). **Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ**

ἀντήχησις (ἡ)· ὁ ἐξ ἀνακλάσεως ἦχος.

— *[Φυσικ.]* Ὁσάκις ἔν τινι χώρῳ περιωρισμένῳ παράγομεν ἦχον, τότε τὰ οὕτω προκαλούμενα ἠχητικὰ κύματα προσπίπτοντα ἐπὶ τῶν πέριξ τοῦ χώρου κωλυμάτων ἀνακλῶνται, ἡ δὲ σύμπτωσις τῶν ἀνακλωμένων ἠχητικῶν κυμάτων μετὰ τῶν ἀπ' εὐθείας προκαλεῖ ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας ἐνίσχυσιν τοῦ ἤχου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο καλοῦμεν *ἀντήχησιν*. Ὅπως ὅμως παραχθῇ τὸ φαινόμενον τῆς ἀντηχήσεως δέον νὰ πληροῦται ὡρισμένη συνθήκη, ἤτοι ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῆς ἠχογόνου πηγῆς καὶ τοῦ ἀνακλῶντος κωλύματος νὰ εἶναι μικροτέρα τῶν 17 μετρ. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἀντὶ τῆς *ἀντηχήσεως* παράγεται ἠχὼ (βλ. λ.). Τὸ γεγονὸς τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἰδιότητα τοῦ αἰσθητηρίου τῆς ἀκοῆς νὰ διατηρῇ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἤχου ἐπὶ $^1/_{10}$ τοῦ δευτερολέπτου εἰσέτι, ἀφ' ἧς στιγμῆς οὗτος ἔπαυσεν ὑφιστάμενος. Λαμβανομένου δὲ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἦχος διανύει 340 μετρ. κατὰ δευτερόλεπτον ἕπεται ὅτι εἰς $^1/_{10}$ δευτερ. διανύει 34 μετρ. Ὅθεν ἐὰν ἔν τινι περιωρισμένῳ χώρῳ ἱστάμενοι ἀπό τινος θέσεως φωνήσωμεν ἰσχυρῶς, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ κωλύματος εἶναι μικροτέρα τῶν 17 μέτρ., τότε ὁ ἐξ ἀνακλάσεως ἦχος καταφθάνει (17μ. × 2) πρὶν ἢ ἀκόμη ἐπέλθῃ ἡ ἐξάλειψις τῆς ἐντυπώσεως ἀπὸ τοῦ ἀπ' εὐθείας

οὕτω δ' ἐπέρχεται ἡ ἐκ τῆς τοιαύτης συμπτώσεως τοῦ ἐξ ἀνακλάσεως μετὰ τοῦ ἀπ' εὐθείας ἤχου ἐνίσχυσις αὐτοῦ.

Τὸ φαινόμενον τῆς ἀντηχήσεως παρατηροῦμεν συχνότατα ἐν κεναῖς αἰθούσαις, ἔχει δὲ μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἀκουστικὴν τῶν χώρων. Ἡ νεωτέρα ἀρχιτεκτονικὴ λαμβάνει εἰδικὰ μέτρα ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν μεγάλων αἰθουσῶν, π. χ. θεάτρων, ἀμφιθεάτρων κ.λ.π. πρὸς ἐπιτυχίαν εὐνοϊκῶν φαινομένων ἀντηχήσεως, ἵνα μὴ ἐπέρχεται ἰσχυρὰ ἐνίσχυσις καὶ διαστροφὴ τῆς φωνῆς ἢ ὁμιλίας (βλ. ἀκουστικὴ χώρου).

Ὑπό τινων χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ὁ ὅρος *ἀντήχησις* ἀντὶ τοῦ ὅρου *συνήχησις*, ἢ *συντονισμός*, ἐξ οὗ καὶ ἐπεκράτησε ἐν τῇ ἀκουστικῇ ὁ ὅρος ἀντηχεῖον (βλ. λ.). Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

ἀντηχῶ (—έω)· ἀνακλῶ τὸν ἦχον, ἀποδίδω ἠχώ· κοιν. *βοΐζω*.

Ἄντι ἢ *Κάμπα*. Φυλὴ ἐρυθροδέρμων τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς τοῦ γένους τῶν *Ἀδακάν*, κατοικοῦσα ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τῆς Οὐκαγιάλη πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Κούσκο. Α. Δ.

ἀντί· πρόθ. Συντάσσεται ἀνέκαθεν μετὰ γενικῆς καὶ σημαίνει ἀντικατάστασιν καὶ ἀλλαγήν: «εὗρεν ἄνθρακας ἀντὶ θησαυροῦ», «βασιλεύει ἀντὶ τοῦ πατρός», «ἀντὶ τιμωρίας, τιμῆς ἠξίωσαν τὸν φονέα», «ἀντὶ τοῦ μάννα χολήν. ἀντὶ τοῦ ὕδατος ὄξος» || ἐντεῦθεν προκύπτει ἡ ἔννοια τῆς προτιμήσεως καὶ τῆς συγκρίσεως: «προτιμότερος εἶναι ὁ τίμιος θάνατος ἀντὶ τοῦ αἰσχροῦ βίου», καθὼς καὶ τῆς ἀμοιβῆς καὶ τιμῆς: «ἀντὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας ἔλαβον παρὰ σοῦ θὰ ἀποδώσω ἀξίαν χάριν», «τὸ βιβλίον πωλεῖται ἀντὶ δέκα δραχμῶν». Ἀντὶ τῆς γενικῆς, ὅταν ὁ λόγος τὸ ἀπαιτῇ, τίθεται τελικὴ πρότασις, διὰ τοῦ *νὰ* εἰσαγομένη: «ἀντὶ νὰ κερδίζῃ τὸν ἄρτον του ἐργαζόμενος προτιμᾷ νὰ ἐπαιτῇ», «θὰ σοῦ στείλω τὸν υἱόν μου ἀντὶ νὰ ἔλθω ὁ ἴδιος».

Ἰδιωματικῶς λέγεται συνήθως ὑπὸ τὸν τύπον *ἀντίς*: «ἀντὶς ἀπὸ τὸ κόκκινο, πῆρα ἀπὸ τὸ πράσινο» ἢ «ἀντὶς νὰ πάρω κόκκινο, πῆρα πράσινο», «ἀντὶς ὁ Γιάννης ἦρθ' ὁ Κώστας» ἢ «ἀντὶς νά 'ρθῃ ὁ Γιάννης ἦρθ' ὁ Κώστας».

Ἐν συνθέσει ἡ πρόθεσις *ἀντὶ* εἶναι πολύχρηστος καὶ πολυσήμαντος· ἀπὸ τῆς θεμελιώδους ἐννοίας της ἀντικαταστάσεως (οἷον ἀντιβασιλεύς, ἀντιστράτηγος, ἀντεπίτροπος) προκύπτει ἡ ἔννοια τῆς ἐναντιότητος (οἷον ἀνταμύνομαι, ἀντιβαίνω, ἀντιφρονῶ, ἀντιλέγω, ἀντίδικος, ἀντιδιαδήλωσις, ἀντιδημοτικός, ἀντίχριστος), ἢ τῆς ἀμοιβαιότητος (ἀνταγαπῶ, ἀντασπάζομαι, ἀντεπεύχομαι, ἀντευεργετῶ, ἀντικακολογῶ, ἀντικακοποιῶ, ἀντικαλησπερίζω, ἀντιχαιρετῶ κτλ.). Πλὴν τῶν ὑπὸ τὰς ἐννοίας ταύτας συνθέτων, τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ τὰ συνηθέστερα, σχηματίζονται σύνθετα μετὰ τῆς προθέσεως *ἀντὶ* ὑπὸ σπανιωτέρας ἐννοίας, οἷον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς συγκρίσεως (ἀντιβάλλω, ἀντεξετάζω, ἀντιπαραβάλλω)· τῆς ἀνταποδόσεως καὶ τιμωρίας (ἀνταποκτείνω, ἀνταποθνήσκω)· τῆς ἀντιθέσεως καὶ ἀρνήσεως (ἀντεπιστημονικός, ἀντεπισκοπευτικός)· τῆς ἰσότητος (ἀντάξιος, ἀντίθεος)· τοῦ ἀνταγωνισμοῦ (ἀντιδιδάσκω, ἀντιδιδάσκαλος, ἀντίτεχνος. || Εἰς τοπικὰ ὀνόματα ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ *ἀπέναντι* (Ἀντίρριον, Ἀντιλίβανος, Ἀντικύθηρα, Ἀντίπαρος, κ. τ. λ. || Ἰδιωματικῶς λαμβάνεται καὶ μετὰ χρονικῆς ἐννοίας: ἀντίχρονον =τὸ τρίτον ἀπὸ τοῦ τρέχοντος ἔτος «τοῦ χρόνου καὶ τ' ἀντιχρόνου», ἀντιμεθαύριο=τὴν τετάρτην ἀπὸ σήμερον ἡμέραν. Β. Φ.

ἀντὶ (τό). Ἓν ἀπὸ τὰ 72 τεμάχια, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ὁ ἑλληνικὸς ἀργαλειός. Εἶναι παχὺ ὁπωσοῦν ξύλον μήκους ἑνὸς περίπου μέτρου πρισματικὸν κατὰ τὰ δύο ἄκρα του, ἅτινα εἶναι καὶ σταυροειδῶς διάτρητα καὶ κυλινδρικὸν ἐν τῷ μεταξύ. Ἐγκοπὴ στενή, τὸ μῆκος τοῦ κυλίνδρου διήκουσα διαπερᾷ τοῦτον μέχρι τῆς ἀντιστοίχου ἐπιφανείας και χρησιμεύει, ἵνα ἐνσφηνοῦται τὸ ἄκρον τοῦ ὑφαινομένου ὑφάσματος εἰς τὸν ἀργαλειόν.

Εἰς τὸ ἓν ἀπὸ τὰ δύο ἀντιά, τὸ ὁποῖα πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ ἀργαλειὸς περιελίσσεται τὸ ἰδιασίδι καὶ τοποθετεῖται ἀπέναντι τῆς ὑφάντρας· εἰς τὸ ἄλλο περιτυλίσσεται βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τὸ ὕφασμα. Τὸ περιτύλιγμα γίνεται διὰ «ξυλίνου χεριοῦ» ἐνσφηνουμένου ἐκ περιτροπῆς εἰς τὰς ὀπὰς τοῦ δεξιοῦ πρισματικοῦ ἄκρου. Δ. Λ.

Ἀντία (ἡ) [*Ἀρχ.*]. Τὸ Ρωμαϊκὸν Ἄντιον (*Δίων Ἀλ.* 5. 36. 8. 86).

Ἀντιὰ [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κομήτου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἐκτισμένος παρὰ τὸ ὄρος *Ὄχη* εἰς τὸ ΝΑ ἄκρον τῆς μεγαλονήσου. Κάτ. 286. Δ. Ε. Μ.

Ἀντιάδης [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ἀγλαΐας, θυγατρὸς τοῦ Θεσπίου.

ἀντιαεροπορικός, —ή, —όν· ὁ προοριζόμενος πρὸς ἄμυναν ἀπὸ ἀεροπορικῶν ἐπιθέσεων.

— **ἀντιαεροπορικά, *πολυβόλα*** καὶ —***πυροβόλα***· βλ. λ. ἀεροπλοΐα [*Στρατ.*].

— **ἀντιαεροπορικὴ *ἄμυνα*** βλ. λ. ἀεροπλοΐα.

— **ἀντιαεροπορικὴ *στρατηγικὴ* καὶ *τακτική*** βλ. λ. ἀεροπλοΐα [*Στρατ.*].

Ἀντιαλκίδας. Βασιλεὺς τῆς ἐν Βακτριανῇ ἑλληνικῆς δυναστείας, τῆς ὁποίας ἡ ἐν τῇ χώρᾳ ἐπιρροή, εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν καὶ τοὺς πολιτικοὺς θεσμούς, διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μέχρι τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος, ὅτε ἀπεσβέσθη πᾶσα ἑλληνικὴ ἐπιρροὴ διὰ τῆς εἰς τὴν χώραν εἰσβολῆς τῶν Σκυθῶν. Τοῦ βασιλέως τούτου, διαδόχου, πιθανώτατα, τοῦ Ἀντιμάχου, διεσώθησαν νομίσματα (ἀττικὰ τετράδραχμα καὶ ἰνδικοὶ στατῆρες), κοπέντα περὶ τὸ 150 π. Χ. Ταῦτα φέρουσιν ἔμπροσθεν μὲν προτομὴν βασιλέως φέροντος διάδημα, ὄπισθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΑΝΤΙΑΛΚΙΔΟΥ περὶ τὴν εἰκόνα Διὸς καθημένου ἐπὶ θρόνου καὶ κρατοῦντος Νίκην καὶ προτομὴν ἐλέφαντος, ἐγείροντος τὴν προβοσκίδα πρὸς τὴν Νίκην. Τὰ χαλκᾶ φέρουσιν ἔμπροσθεν μὲν προτομὴν Διός, ὄπισθεν δὲ τοὺς πίλους τῶν Διοσκούρων ἢ προτομὴν βασιλέως ἢ ἐλέφαντος εἰκόνα, εἶναι δὲ συνήθως δίγλωσσα. Διεσώθησαν καὶ νομίσματα τοῦ Ἀντιαλκίδου κοινὰ μετὰ τοῦ Λυσίου, δίγλωσσα καὶ αὐτά. Ταῦτα φέρουσιν ἔμπροσθεν μὲν τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΙΚΗΤΟΥ ΛΥΣΙΟΥ καὶ προτομὴν Ἡρακλέους, ὄπισθεν δὲ ἀριανὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀντιαλκίδου καὶ πίλους Διοσκούρων. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀντιαλκοολικός, —ή, —όν· ὁ ἐναντίον τοῦ *ἀλκοολισμοῦ* κατάλληλος: «ἀντιαλκοολικὰ *μέτρα*», «ἀντιαλκοολικὴ δίαιτα» || ὁ ὀπαδὸς τοῦ *ἀντιαλκοολισμοῦ*.

ἀντιαλκοολισμὸς (ὁ)· ἡ ἐναντίον τοῦ ἀλκοολισμοῦ ἐκστρατεία (βλ. ἀλκοολισμός, τόμ. Γ', σ. 895 κ.ἑ.).

ἀντιαλῶϊκαὶ *πλάκες* (plaques antihalo, Lichthofreien, isolarplatten κλπ.) [*Φωτογρ.*]. Οὕτω καλοῦνται φωτογραφικαὶ πλάκες ἐνδεικνυόμεναι διὰ τὰς φωτογραφήσεις ἀντικειμένων, ἅτινα παρουσιάζουν ἰσχυρὰς ἀντιθέσεις φωτὸς καὶ σκιῶν, ἰδίᾳ δὲ διὰ τὰς καλουμένας *ἐναντιοφώτους* φωτογραφήσεις. Αἱ ἀντιαλωϊκαὶ πλάκες δὲν παρουσιάζουσι τὸ φαινόμενον τῆς ἅλω (βλ. λ.), ὅπερ εἶναι ἀναπόφευκτον κατὰ τὰς ὡς ἀνωτέρω περιπτώσεις εἰς τὰς κοινὰς φωτογραφικὰς πλάκας. Ἀντιαλωϊκῶν πλακῶν διακρίνομεν τρία εἴδη: τὰς καλουμένας πλάκας Sandel, τὰς ἐχούσας κεχρωσμένον τὸ φωτοπαθὲς αὐτῶν στρῶμα καὶ τὰς ἐχούσας ἐπικεχρισμένην τὴν ὀπισθίαν αὐτῶν πλευράν. Αἱ ἀντιαλωϊκαὶ πλάκες μετὰ τὴν ἐμφάνισιν ἀπαλλάσσονται τοῦ ἀντιαλωϊκοῦ μέσου, δι' ἐμβαπτίσεώς των εἰς κατάλληλον λουτρόν. Κ. Γ. Μ.

ἀντιαναφυλαξία [*Ἰατρ.*]· βλ. ἀφυλαξία.

Ἀντιάνειρα [*Μυθολ.*]. —1) Βασίλισσα τῶν Ἀμαζόνων, πεφημισμένη διὰ τὴν ἀνδρείαν της. Ἔπεσε μαχομένη κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Τροίᾳ. Εἶναι προσωποποίησις τοῦ ἀποδιδομένου εἰς τὰς Ἀμαζόνας ὁμηρικοῦ ἐπιθέτου «*ἀντιάνειρα*», ὅπερ σημαίνει τὴν ἴσην πρὸς τοὺς ἄνδρας, τὴν ἰσόπαλον, τὴν πολεμικήν.

— 2) Θυγάτηρ τοῦ Μενητίου καὶ μήτηρ τῶν ἀργοναυτῶν Εὐρύτου καὶ Ἐχίονος, τοὺς ὁποίους ἐγέννησε συνελθοῦσα μετὰ τοῦ Ἑρμοῦ.

— 3) Θυγάτηρ τοῦ Φέρητος καὶ μήτηρ τοῦ ἀργοναύτου Ἴδμωνος, τὸν ὁποῖον ἐγέννησε συνελθοῦσα μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος. Κατ' ἄλλον μῦθον ὁ Ἴδμων εἶχε μητέρα τὴν Ἀστερίαν, θυγατέρα τοῦ Κορώνου. Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **«Ἀντιάνειρα».** Σπετσιώτικον πλοῖον κατὰ τὸν Ἀγῶνα, ἀνῆκον εἰς τὸν *Ν. Γιάννοζαν*. Γ. Δ. Κ.

Ἀντιάνωρ. Ἐπώνυμος πρύτανις ἐν Μυτιλήνῃ κατὰ τὴν προρρωμαϊκὴν ἐποχήν. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀντιαρίνη (Antiarin) [*Φαρμ.*]. Εἶναι τὸ δηλητηριῶδες συστατικὸν τοῦ γαλακτώδους ὀποῦ τοῦ φυτοῦ Antiaris toxicaria (βλ. ἀντιαρίς) τοῦ καλουμένου ἐν Ἰάβᾳ «δηλητηριώδους δένδρου». Εἰς τὸν γαλακτώδη ὀπὸν τοῦτον ἐνέχονται ἔτι *ἀντιαρογονίνη*, *ἀντιαρόλη* καὶ ἄλλαι τινὲς οὐσίαι εἰς ἀναλογίαν 4 % περίπου. Ἡ ἀντιαρίνη κρυσταλλοῦται εἰς ἄχροα καὶ ἄοσμα στιλπνὰ φυλλίδια, τηκόμενα εἰς 225⁰, δυσδιάλυτα εἰς ὕδωρ καὶ αἰθέρα, διαλυτὰ εἰς ζέον ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην. Εἶναι ἰσχυρῶς δηλητηριώδης, κατὰ τὴν ζέσιν δὲ μετ' ἀραιοῦ ἀλκοολικοῦ διαλύματος ὑδροχλωρίου διασπᾶται εἰς *ἀντιαρογονίνην* καὶ *ἀντιαρόζην*. Ἡ ἀντιαρογονίνη κρυσταλλοῦται εἰς στιλπνὰς βελόνας τηκομένας εἰς 180⁰. Ἡ ἀντιαρόζη εἶναι σιροπιώδης. Κ.Γ.Μ.

ἀντιαρὶς (ἡ) (Anthiaris) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀρτοκαρπιδῶν*. Εἶναι δένδρα ἢ δενδρύλλια μὲ γαλακτώδη χυμόν, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ὠκεανίας. Τὰ φύλλα των εἶναι ἁπλᾶ καὶ ἐναλλασσόμενα. Τὰ ἄνθη των εἶναι μονόοικα. Τὰ ἄρρενα ὄργανα τοῦ ἄνθους ἀποτελοῦνται ἐκ μεγάλου ἀριθμοῦ κεκολοβωμένων βρακτίων καὶ ἔχουσι κάλυκα ἀποτελούμενον ἐκ τεσσάρων σεπάλων καὶ ἡνωμένον κατὰ τὴν βάσιν του μὲ τέσσαρας ἀνθῆρας οἵτινες ὑπέρκεινται τῶν σεπάλων. Τὰ θήλεα ἄνθη συνενοῦνται εἰς ἐσωτερικὴν φωθήκην ἐκ τοῦ κέντρου τῆς ὁποίας λαμβάνουσι τὴν ἀρχήν των δύο λεπτότατα νημάτια, τὰ φέροντα τὰ στίγματα. Ὁ καρπὸς εἶναι ξηρός, ἔχει λεπτὸν πυρῆνα καὶ περιλαμβάνει σπέρμα ἀμοιρον ἀλμπουμίνης.

Ἀντιαρὶς ἡ τοξική.

Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει πέντε εἴδη, ὧν γνωστότερα ἡ *ἀντιαρὶς ἡ τοξικὴ* (Antiaris toxicaria), ἰθαγενὲς φυτὸν τῆς Ἰάβας, τοῦ ὁποίου ὁ γαλακτώδης χυμός, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἰὸς τῆς καρδίας* (Upas antiar), εἶναι θανατηφόρον δηλητήριον· εἰς αὐτὸν οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Ἰάβας ἐμβαπτίζουσι τὰ βέλη, ἅτινα χρησιμοποιοῦσιν ἢ διὰ τὸν πόλεμον ἢ διὰ τὸ κυνήγιον. Δ. Ν. Π.

ἀντιάρμα [*Στρ. Τακτ.*]. Ἀντιάρμα πυροβόλον ἢ πολυβόλον καλεῖται, ἐν τῇ Τακτικῇ, παντὸς εἴδους πυροβόλον ἢ πολυβόλον, τεταγμένον ἐπὶ καταλλήλου θέσεως, ὥστε νὰ δύναται νὰ βάλλῃ ἐναντίον ἅρματος ἀπὸ μικρᾶς ἀποστάσεως, ἢ δι' ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἅρματος σκοπεύσεως. Εὑρίσκεται δὲ πάντοτε τὸ ἀντιάρμα ὑπὸ παραλλαγὴν (camouflage), ἵνα τοιουτοτρόπως μὴ παρέχῃ καταφανῆ στόχον εἰς τὸ ἀντίπαλον Πυροβολικόν.

Κατὰ τῶν ἁρμάτων δυνατὸν νὰ βάλλῃ πᾶν πυροβόλον, ἀλλὰ τὸ μὴ βάλλον ὑπὸ τοὺς ἄνω ὅρους δὲν καλεῖται ἀντιάρμα. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

— [*Τεχν.*]· βλ. ἅρμα.

ἀντιαρογονίνη, *ἀντιαρόζη, ἀντιαρογηνίνη* βλ. ἀντιαρινη.

ἀντιαρόλη (Antiarol) [*Φαρμακογν.*]. Εἶναι συστατικὸν τοῦ γαλακτώδους ὀποῦ τοῦ φυτοῦ Antiaris toxicaria (βλ. ἀντιαρίνη). Φυλλίδια ἄχροα τηκόμενα εἰς 140⁰, διαλυτὰ ἐν ἀλκοόλῃ, δυσδιάλυτα ἐν ὕδατι καὶ αἰθέρι. Ἡ ἀντιαρόλη θεωρεῖται ὡς τριμεθυλοτετραοξυβενζόλιον $(C_6H_2)(OH)(O.CH_3)_3$. Κ. Γ. Μ.

ἀντιαρχικός, —ή, —όν· ὁ ἐναντίος τῆς ἀρχῆς (ἀπόδοσις τοῦ γαλλ. antiautoritaire)· λέγεται ἐπίσης καὶ *ἀντίαρχος* || ὁ μὴ αὐταρχικός.

ἀντίαρχοι (Antiarchi) [*Παλαιοζῳολ.*]. Τάξις ἀπολιθωμένων ἰχθύων, ἀνήκουσα—κατὰ τὸν Zittel —εἰς τὴν ὑπο-κλάσιν τῶν παλαιοδέρμων ἰχθύων.

Ἡ τάξις αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ θωρακισμένους ἰχθῦς, τῶν ὁποίων κύριος ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος εἶναι ὁ *πτεριχθύς*. Ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τοῦ σώματός των ἐκαλύπτετο ὑπὸ κλειστοῦ θώρακος, ἀποτελουμένου ἀπὸ μεγάλας ὀστεώδεις πλάκας (Knochenplatten), συμμετρικῶς διατεταγμένας καὶ συνηνωμένας πρὸς ἀλλήλας. Τὸ ὀπίσθιον τμῆμα ἔφερε λέπια, ἢ ἦτο γυμνόν, ἐν μικρὸν τριγωνικὸν ραχιαῖον πτερύγιον καὶ ἑτερόκερκον οὐραῖον πτερύγιον. Ἐπὶ τῆς ἀνωτέρας πλευρᾶς τῆς κεφαλῆς εὑρίσκοντο οἱ δύο ὀφθαλμοί, κατεσκευασμένοι σύμφωνα μὲ τὰς ἀνάγκας τῆς βενθονικῆς ζωῆς τῶν ζῴων αὐτῶν, πολὺ πλησίον ἀλλήλων. Τὸ ἄνοιγμα τοῦ στόματος εὑρίσκετο εἰς τὴν κατωτέραν πλευρὰν τῆς κεφαλῆς.

Εἰς τοὺς ἰχθῦς τούτους δὲν ὑπῆρχον τὰ κατὰ ζεύγη πτερύγια, ἀλλ' εἶχον διαμορφωθῆ μόνον δύο ἰδιάζοντα «πλευρικὰ ὄργανα» συλληπτήρια, τὰ ὁποῖα ἦσαν θωρακισμένα μὲ ὀστεΐνας πλάκας καὶ προσηρθρωμένα κινητῶς εἰς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τοῦ κοιλιακοῦ τμήματος τοῦ θώρακος. Τὰ ὄργανα ταῦτα μορφολογικῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραβληθοῦν πρὸς πτερύγια. ἀλλ' εἰργάζοντο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὅπως οἱ συλληπτήριοι πόδες τῶν φασμιδῶν ἀκρίδων ἢ τοῦ δεκαπόδου ζῴου Squilla. Κατὰ τὸν Zittel τὰ ὄργανα ταῦτα ἐχρησίμευον εἰς τὰ ζῷα ὡς ὄργανα στηρίξεως, ὅταν ἤθελον νὰ ἀνεγερθοῦν ὑπὲρ τὸν πυθμένα.

Τὰ κυριώτερα γένη τῆς τάξεως τῶν ἀντιάρχων ἰχθύων εἶναι ὁ *πτεριχθύς*, ὁ *βοθριολέπις* καὶ ὁ *ἀστερολέπις*. Γ. Κ. Γ.

Ἀντίας, γεν. —ου καὶ —α. —1) Ἀθηναῖος κατὰ τοῦ ὁποίου ἔγραψε λόγον ὁ Ὑπερείδης. — 2) Ἕτερος ἐξ Ἀκραιφίας τῆς Βοιωτίας. ἄρχων, ἐν ἐπιγρ. 1587. — 3) Valerius Antias, Ρωμαῖος χρονογράφος (*Πλουτ.* Ρω. 14—Τι. 18)· οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ὀνομάζονται «οἱ περὶ Ἀντίαν» (*Πλουτ.* Νου. 22.—Περὶ τ. Ρ. τύ. 10). Ι. Χ. Δ.

ἀντιὰς (ἡ) [*Ἀνατομ.*]. Συνήθως ἐν τῷ πληθυντικῷ «*αἱ ἀντιάδες*». «Τὰ παρίσθμια... ἐξ ἐναντίας ἀλλήλων τεταγμένα ἀντιάδες ἐκλήθησαν» (*Γαλην.*) «Ἀντιάδες... ἀπὸ τοῦ ἀλλήλαις ἐναντίας φαίνεσθαι»

Digitized by Google

(*Π. Αἰγιν.*). Σύρροια ἀδένων λεμφοειδῶν ἐπὶ τῶν παρισθμίων καὶ τοῦ φάρυγγος. «Τῶν τοίνυν ἐντὸς ἀπὸ τῶν μετὰ τὴν ἐπιγλωττίδα τόπων αἱ μὲν ἑκατέρωθεν προῦχουσαι σάρκες *ἀντιάδες* καὶ *παρίσθμια* καλοῦνται» (*Πολυδ.* Β, 201).

Ἀντιὰς γλωσσική ἢ τοῦ Lacauchie. Ἄθροισμα λεμφοειδῶν ἀδένων ἢ θυλακίων κείμενον ἐν τῷ καθέτῳ, τῷ πρὸς τὸν φάρυγγα, μέρει τῆς βάσεως τῆς γλώσσης, ὄπισθεν τοῦ τυφλοῦ τρήματος αὐτῆς.

Ἀντιάδες τῶν παρισθμίων. Αἱ ἐκ τοῦ σχήματός των κληθεῖσαι καὶ ἀμυγδάλαι (βλ. λ.). Αὗται κεῖνται ἑκατέρωθεν ἐν τῷ μεταξὺ τῶν δύο παρισθμίων καμαρῶν ὑπάρχοντι βόθρῳ, ἐλάχιστον προέχουσαι αὐτῶν. Ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει ἔχουσιν ὕψος μὲν ἐν τῇ καθέτῳ διατομῇ περὶ τὰ 2 ἑκ., πλάτος δὲ περὶ τὸ 1,5 καὶ πάχος περὶ τὸ 1 ἑκ. Ἀλλ' ὁ ὄγκος αὐτῶν ὑφίσταται πολλὰς μεταβολάς, οὐχὶ δὲ σπανίως προέχουσι μεγάλως τῶν παρισθμίων καμαρῶν. Ἡ *ἔσω ἐπιφάνεια* ἑκατέρας ἀντιάδος, ἡ ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ φάρυγγος μεταξὺ τῶν δύο παρισθμίων καμαρῶν προέχουσα, ἔχει πολλαπλᾶ, περὶ τὰ 12—15, σμικρὰ στόμια, ὁρατὰ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, ἄγοντα εἰς κοιλώματα κείμενα ἐν τοῖς ἐντὸς αὐτῆς. Ἡ δὲ *ἔξω ἐπιφάνεια*, ἀντιστοιχοῦσα τῷ πλαγίῳ τοιχώματι τοῦ φάρυγγος, συνάπτεται μετ' αὐτοῦ· ἐπὶ τὰ ὀπίσω δὲ τῆς ἐπιφανείας ταύτης διαπορεύεται ἀνιοῦσα ἡ ἔσω καρωτὶς ἀρτηρία, ἀπέχουσα τῆς προκειμένης ἐπιφανείας περὶ τὰ 10—15 χμ. Τὸ μεταξὺ τοῦ κάτω ἄκρου ἑκατέρας ἀντιάδος καὶ τῆς βάσεως τῆς γλώσσης μικρὸν διάστημα καταλαμβάνεται ὑπὸ λεμφοθυλακίων, συνεχιζομένων μέχρι τῆς γλωσσικῆς ἀντιάδος ἢ τοῦ Lacauchie.

Αἱ ἀντιάδες τῶν παρισθμίων εἶναι τὰ μέγιστα τῶν λεμφοειδῶν ὀργάνων τοῦ κοίλου τοῦ στόματος. Ἐπὶ τῆς ἐπιπολῆς ἐπιφανείας αὐτῶν πρὸς τὸ μέρος τοῦ φάρυγγος ὑπάρχουσιν ὀπαὶ ἢ τρήματα, ἄγοντα εἰς κοιλότητας, τὰ *ἀντιαδικὰ ἀραιώματα*, εἰς ἃ εἰσδύεται ὁ βλενογόνος ὑμὴν περισκέπων αὐτὰ ἔνδοθεν. Ἀπαντῶσι λοιπὸν ἐκ τῶν ἔνδον πρὸς τὰ ἔξω αἱ ἑξῆς στιβάδες· α') ἐπιθήλιον στρωτόν· β') θηλαὶ τοῦ βλενογόνου ὑμένος· γ') λεμφαδενοειδὴς ἱστός, ἀποτελῶν τὸ τοίχωμα τῶν ἀραιωμάτων, ἐν ᾧ κατασκηνοῦσι βλενογόνα ἢ κεκλεισμένα θυλάκια, καὶ δ') τὸ περίβλημα τῆς ἀντιάδος ἐξ ἰνώδους συνδετικοῦ ἱστοῦ. Αἱ ἀντιάδες λοιπὸν εἶναι ὄργανα, ἀποτελούμενα ἐξ ἀθροίσματος λεμφοειδῶν ἀδένων ἢ θυλακίων, ὧν ἡ κοιλότης κοινωνεῖ πρὸς τὸν φάρυγγα.

Ἀντιὰς σαλπιγγική ἢ τοῦ *Gerlach*. Ἄθροισμα λεμφοειδῶν ἀδένων ἢ θυλακίων περὶ ἑκάτερον τῶν φαρυγγικῶν στομίων τῆς Εὐσταχιανῆς σάλπιγγος.

Ἀντιὰς φαρυγγική ἢ τοῦ *Luschka*. Ἄθροισμα λεμφοειδῶν ἀδένων ἢ θυλακίων ἐπὶ τοῦ ἄνω τοιχώματος ἢ τῆς ὀροφῆς τοῦ φάρυγγος, ἀποτελούντων μᾶζαν. Ἡ ὑπερτροφία τῶν ἀδένων τούτων ἀποτελεῖ συχνὴν πάθησιν τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ἀντιασφυξιογόνος (ὁ, ἡ), — *ον* (τό)· ὁ παρεμποδίζων τὴν δηλητηριώδη ἐνέργειαν τῶν ἀσφυξιογόνων ἀερίων: «προσωπὶς ἢ συσκευὴ ἀντιασφυξιογόνος» (βλ. λ. ἀέρια).

Ἀντιάτις. Ὄνομα τῆς θεᾶς Τύχης (Fortuna), ἥτις εἶχεν εἰς τὸ Ἄντιον περίφημον ναόν.

Ἀντιάτλας (Anti - Atlas)· βλ. Ἄτλας.

ἀντιαττικιστής· βλ. ἀνταττικιστής.

ἀντιβαθμὶς (ἡ). Ἡ ποδιὰ τοῦ σκαλοπατιοῦ· τὰ κατακόρυφα τεμάχια ξύλων, τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὴν βαθμῖδα κλίμακος.

ἀντιβαδιασμὸς [*Νομ.*]· βλ. ἀπάτη.

ἀντιβαίνω· βαίνω, βαδίζω ἐναντίως, ἐναντιοῦμαι, ἀντιτίθεμαι, ἀντίκειμαι: «τοῦτο ἀντιβαίνει εἰς τὸν νόμον,—εἰς τὴν ἠθικήν,—εἰς τὴν λογικὴν κτλ.».

ἀντιβακτηρίνη (Antibakterin) [*Φαρμ.*]. Ἀντισηπτικὸν πρὸς εἰσπνοήν, συγκείμενον κατὰ τὸν Aufrecht ἐκ 6,25 μ. βορικοῦ ὀξέος, 1,5 διαλύματος ὑπερχλωριούχου σιδήρου καὶ ἀλκοόλης μετὰ χλωριούχου αἰθυλίου.

Κ. Γ. Μ.

ἀντίβακτρον (τὸ) [*Μηχαν.*]. Εἰς τὰς ἐμβολοφόρους μηχανὰς καλοῦμεν ἀντίβακτρον τὴν προέκτασιν τοῦ κυρίου βάκτρου (βλ. λ.) πρὸς τὸ πῶμα τοῦ κυλίνδρου. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ κύριον βάκτρον λέγεται *διαμπερές*, ὡς διαπερῶν τὸν κύλινδρον, καὶ διὰ τοῦ πυθμένος ὡς συνήθως καὶ διὰ τοῦ πώματος, πρὸς ἀσφαλεστέραν ὁδηγίαν τοῦ ἐμβόλου.

—Μ.

—[*Πυροβολ.*] Χαλυβδίνη ῥάβδος, ἐγκαθημένη ἐντὸς τοῦ βάκτρου τῶν ταχυβόλων πυροβόλων, φέρουσα δὲ διατομὴν καθ' ὅλον τὸ μῆκός της. Τὸ ἀντίβακτρον χρησιμεύει διὰ τὴν τήρησιν σταθερᾶς ἐντάσεως καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ὀπισθοδρομήσεως τοῦ πυροβόλου. (Βλ. λ. χαλινωτήριον.)

Ν. Κ.

ἀντιβάκχειος ἢ *παλιμβάκχειος* [*Μετρ.*]. Ὁ ποὺς — — ⏑, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν βακχεῖον ⏑ — —. Λέγεται καὶ ἀντανάπαιστος (βλ. λ.)

Ἀντιβάκχου *νῆσος*. Νῆσος ἐν τῷ Ἀραβικῷ Κόλπῳ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμ. (4, 7, 38).

Ἀντιβαλιανός. Ἔπαρχος Πόντου κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα διαμένων εἰς τὴν Τραπεζοῦντα. Οὗτος γενόμενος Χριστιανὸς ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν Φλαβίαν Ἰουλίαν Κωνσταντίαν θυγατέρα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἄλλως πολὺ ἐτιμήθη. Ὁ Ἀντιβαλιανὸς ἔκτισε τὸν μεγαλύτερον ναὸν τῆς Τραπεζοῦντος εἰς τὸ ὄνομα τῆς Θεοτόκου, τὸν ὁποῖον ἀνακαινίσαντες ἀργότερα οἱ αὐτοκράτορες Κομνηνοὶ ὠνόμασαν ναὸν τῆς *Χρυσοκεφάλου*.

Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ἀντιβάλλω· βάλλω κατὰ τοῦ βάλλοντος· || παραβάλλω, συγκρίνω, ἰδίως ἐπὶ ἀντιγράφων, ἄλλως *ἀντεξετάζω, ἀνταναγινώσκω*· || ἀνταλλάσσω λόγους, συνομιλῶ: «τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες;» (Κ. Δ. Λουκ. 24,17). Ἀπὸ τούτου ἴσως προῆλθε καὶ τὸ *ἀθιβάλλω*= ἀναφέρω, κάμνω λόγον, ὁμιλῶ (βλ. ἀναβάλλω καὶ ἀντιβολή).

— [*Ναυτ.*] Ἀντιβάλλω (κοιν. *τραβερσάρω*, γαλ. traverser, προκειμένου περὶ ἀρτέμονος ἢ border προκειμένου περὶ ἐπιδρόμου, ἀγγλ. to flat in) σημαίνει φέρω τὸ κάτω λῶμμα τοῦ ἱστίου (ἐπιδρόμου, ἀρτέμονος, ἡμιολίου, ψαθωτοῦ ἢ λατινίου) κατὰ τὸ διάμηκες ἐπίπεδον τοῦ πλοίου. Οἱ ἐπίδρομοι ἀντιβάλλονται κατὰ τὰς *ἀναστροφάς*, ἀντιβαλλομένης τῆς κέρκου διὰ τῶν κερκοπόδων, οἱ δὲ ἀρτέμονες, παρεωμένου τοῦ ποδὸς καὶ ἑλκομένου τοῦ πρόποδος, κατὰ τὰς ἐπιδόσεις (ποδίσματα) τῶν πλοίων.

Π. Σ. ΑΓΓΕΛΗΣ

Ἀντίβαρι [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος (πλάτ. 42° 06' Β, μῆκ. 19° 05' Α) καὶ πολίχνη 7.000 κατοίκων, ἀνήκουσα ἤδη εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν. Ἄλλοτε ἦτο τὸ σύνορον τῆς αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ βασιλείου τοῦ Μαυροβουνίου, τῆς μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν τούτων μεθορίου κατατεμνούσης τὸν ὅρμον εἰς τὸ μέσον τῆς ἀκτῆς του, ἀλλ' ἀφινούσης τὸ Ἀντίβαρι εἰς τὸ Μαυροβούνιον (βλ. λ. Ἀδριατικὸν VII α).

Σ. Ε. Λ.

— [*Διεθν*] Ἀπὸ τοῦ 1573, ὁπότε κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ Ἀντίβαρι, παρέμεινεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Τουρκίας μέχρι τῆς 28 Δεκεμβρίου 1877, ὁπότε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Μαυροβουνίων. Ἡ ἐπακολουθήσασα συνθήκη τοῦ Βερολίνου τῆς 13 Ἰουλίου 1878 κατεκύρωσε τοῦτο εἰς τὸ Μαυροβούνιον (ἄρθρ. 29 § 1), πλὴν ὅμως ὡρίσθη ἐν τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ (§ 6) ὅτι «ὁ λιμὴν τοῦ Ἀντιβάρεως ὅσον καὶ αἱ λοιπαὶ θάλασσαι αἱ παραχωρούμεναι εἰς τὸ Μαυροβούνιον θέλουν παραμείνει κεκλεισμέναι εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα ὅλων τῶν κρατῶν». Ἐν § 8 δὲ ὡρίσθη ὅτι ἡ ἐν αὐτῷ ὑγειονομικὴ ἀστυνομία ὡς καὶ ἡ τῆς ναυσιπλοΐας τόσον εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀντιβάρεως ὅσον καὶ κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τοῦ Μαυροβουνίου θ' ἀσκῆται ὑπὸ τῆς Αὐστρίας.

Ἡ ἐξαιρετικὴ θέσις εἰς ἣν κεῖται τὸ Ἀντίβαρι καὶ ἡ φυσικὴ διάπλασις τοῦ λιμένος του ἠδύναντο καταλλήλως ἐκμεταλλευόμενα νὰ δημιουργήσουν λιμένα ἰδιαζούσης σπουδαιότητος ἀπὸ ναυτικῆς ἀπόψεως. Τὸ Μαυροβούνιον ὅμως πολὺ βραδύτατα κατενόησε τὴν σημασίαν αὐτοῦ, μόλις δὲ τὴν 23 Μαρτίου 1905 ἀπεφασίσθη ἡ ἀνακαίνισις τοῦ λιμένος. Τέσσαρα ἔτη μετὰ ταῦτα ἐπραγματοποιήθη ἡ λειτουργία τῆς ἀπὸ τοῦ λιμένος τούτου μέχρι τοῦ Βιρμπατζὰρ ἀγούσης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μήκους 45 χιλ., τὴν ὁποίαν κατεσκεύασεν ἰταλικὴ ἑταιρία, ἀπεφασίσθη δὲ καὶ ἡ προέκτασις τῆς σιδηροδρομικῆς ταύτης γραμμῆς μέχρι τῆς Ποδγορίτσας, ἥτις προέκτασις ὅμως δὲν ἐπραγματοποιήθη. Ἐπίσης, ἐγένετο σκέψις ὅπως τὸ Ἀντίβαρι καταστῇ τὸ τέρμα τοῦ σιδηροδρόμου Δουνάβεως—Ἀδριατικῆς θαλάσσης, μεταβαλλόμενον εἰς ἐλεύθερον λιμένα.

Τὸ γεγονὸς τῆς κατασκευῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀντίβαρι—Βιρμπατζὰρ ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς ἑταιρίας, ἀποτελοῦν ἀπόδειξιν τῆς διεισδύσεως τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Βαλκανικήν, ἐπροκάλεσε πολλὰς διαμαρτυρίας τῆς Δυαδικῆς Μοναρχίας, ἥτις διισχυρίζετο ὅτι οὕτω πως παρεβιάζετο ῥητὴ διάταξις τῆς Βερολινείου συνθήκης (ἄρθρ. 29 § 10), καθ' ἣν τὸ Μαυροβούνιον ὤφειλε νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῆς Οὐγγαρίας «περὶ τῆς κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως διὰ μέσου τοῦ νέου μαυροβουνιωτικοῦ ἐδάφους ἁμαξιτῆς ὁδοῦ καὶ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς». (Βλ. λ. **Ἀλβανία** καὶ **Ἰταλία**.)

Η. Γ. Κ.

ἀντίβαρον (τό)· βάρος χρησιμοποιούμενον πρὸς ἰσορροπίαν τῆς ἐνεργείας ἄλλου βάρους ἢ δυνάμεων ἐν γένει· τοιοῦτον εἶναι τὸ *ἀντιζύγιον* (κοιν. *βαρίδι*) τῆς συνήθους ζυγαριᾶς (μπαλάντζας), ὡς καὶ τὰ βάρη τὰ χρησιμοποιούμενα εἰς ἄλλας συσκευὰς πρὸς αὐτόματον ἐπαναφορὰν τούτων εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀδρανείας κ.λ.π.· || μεταφ. ἀντισήκωμα, ἀντιστάθμισμα.

— [*Μηχαν.*] Τὰ ἀντίβαρα χρησιμεύουν διὰ τὴν ἰσορρόπησιν σταθερῶν ἢ μεταβλητῶν δυνάμεων, καὶ δρῶσι διὰ τοῦ βάρους αὐτῶν ἢ διὰ τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει δρᾷ ἐκτὸς τοῦ βάρους καὶ ἡ ἀντίστοιχος ἐπιταχυντικὴ δύναμις, ὁσάκις τὰ ἀντίβαρα κινοῦνται (βλ. ἰσορρόπησις μαζῶν).

Ὡς ἀντίβαρα χρησιμοποιοῦνται σφαῖραι, δίσκοι ἢ πλάκες ἐκ χυτοσιδήρου. Διὰ λόγους τοπικοὺς χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης τεμάχια μολύβδου, ἢ μόλυβδος χυτὸς ἐντὸς σιδήρου. Εἰς τοὺς κινητηρίους τροχοὺς τῶν ἀτμαμαξῶν τὰ ἀντίβαρα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τομεῖς ἐξ ἐλατοῦ σιδήρου. Εἰς ὑδραυλικοὺς συσσωρευτὰς ἐνεργείας χρησιμοποιοῦνται δοχεῖα ἐξ ἐλάσματος περιέχοντα τεμάχια σιδήρου καὶ ἄμμου. Εἰς δὲ τοὺς περιστρεφομένους γερανοὺς ὡς ἀντίβαρα χρησιμεύουν κιβώτια μὲ πλήρωσιν ἐκ λίθων ἢ ὕδατος.

Α. Μ.

— [*Στρατ.*]· βλ. χιτώνιον.

— **ἀντίβαρον** ***ὑδραυλικόν.*** Καλεῖται οὕτω ἡ δρᾶσις πεπιεσμένου ὕδατος ἐπὶ ἐμβόλου, τὸ ὁποῖον μεταδίδει ταύτην συνεχῶς, ἀντιθέτως πρὸς τὴν δρᾶσιν τοῦ κυρίου ἐμβόλου ὑδραυλικοῦ πιεστηρίου (βλ. λ.).

Α. Μ.

ἀντιβασιλεία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀντιβασιλεύς, ἡ ἀντὶ τοῦ βασιλέως ἄσκησις ὑπό τινος ἢ ὑπό τινων τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας· || παρὰ Ρωμαίοις, τὸ δικαίωμα τῆς Συγκλήτου τοῦ ἀσκεῖν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐκλιπόντος τοῦ βασιλέως μέχρι τῆς ἐκλογῆς διαδόχου λατ. interregnum, ἄλλως μεσοβασιλεία (βλ. λ.).

Β. Θ.

— [*Συντ Δικ.*] Οὕτω καλεῖται ἡ ἄσκησις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου ὑφ' ἑνὸς ἢ πλειόνων προσώπων. Οἱ λόγοι οἵτινες προκαλοῦν τὴν σύστασιν τῆς Ἀντιβασιλείας εἶναι: α') Ἀνικανότης τοῦ βασιλέως, ὅπως ἀσκήσῃ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν προερχομένη εἴτε λόγῳ ἀνηλικιότητος, εἴτε λόγῳ διαρκοῦς, μακρᾶς ἀσθενείας. β') Ἔλλειψις διαδόχου, δηλ. προσώπου ὅπως ἀνέλθῃ εἰς τὸν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ προηγουμένου βασιλέως κενωθέντα θρόνον.

Κατὰ τὸ πρῴην Ἑλληνικὸν Σύνταγμα διακριτέον: ά) τὴν κυρίως Ἀντιβασιλείαν· β') τὴν λεγομένην Ἀντιβασιλείαν καὶ γ') τὴν Μεσοβασιλείαν, ἂν καὶ τὸ Σύνταγμα ἐποιεῖτο χρῆσιν τῶν λέξεων «*Ἀντιβασιλεία*» καὶ «*Ἀντιβασιλεὺς*» ἐπὶ περιπτώσεων ὅλως διαφόρων. Ἡ κυρίως ἀντιβασιλεία καθιεροῦτο: α') Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ Διάδοχος ἦτο ἀνήλικος, ἢ ἐνήλικος μὲν ἀλλ' ἀπουσίαζεν, ὁπότε ἀνετίθετο εἰς τὴν Βασιλομήτορα ἐμμένουσαν ἐν τῇ χηρείᾳ, ἄλλως περιήρχετο εἰς τὸν ἐνήλικον ἰθαγενῆ, τὸν κεκτημένον κατὰ τὸ Σύνταγμα δικαίωμα ἐνδεχομένης διαδοχῆς καὶ προηγούμενον ἐπὶ ταύτην μεταξὺ τῶν ἐχόντων τὰ εἰρημένα προσόντα· ἄλλως ὁ Ἀντιβασιλεὺς ἐξελέγετο ὑπὸ τῆς κατὰ τὸ ἄρθ. 50 τοῦ Συν/τος. συνερχομένης Βουλῆς (ἄρθ. 9 τοῦ Ν. ΑΥΛΗ΄)· κατὰ τὸ μεσολαβοῦν διάστημα τὴν συνταγματικὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐξήσκει ἡ Κυβέρνησις ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως. β') Ἐὰν (ἄρθ. 53 § 1 ἐδ. 2 τοῦ Συν.) ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ βασιλεύῃ, ἕνεκα βαρείας, ἔστω καὶ προσωρινῆς, νόσου, ὁπότε συγκαλουμένη ἡ Βουλὴ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀποφαίνεται διὰ πλειοψηφίας $^3/_4$ τῶν ψηφοφορησάντων περὶ τῆς ἀνάγκης συστάσεως Ἀντιβασιλείας, ὁπότε ἐκλέγει Ἀντιβασιλέα ἢ καὶ ἐπίτροπον. Δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς, βεβαιούσης τὴν θεραπείαν τοῦ βασιλέως, λήγει ἡ τοιαύτη Ἀντιβασιλεία. Ἡ λεγομένη Ἀντιβασιλεία διορίζεται ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὄντος ἐνηλίκου καὶ ἱκανοῦ νὰ βασιλεύσῃ, ἐπέχει δὲ θέσιν ἐντολοδόχου (ἄρθρ. 50 καὶ 53 § 128,2), εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν οὗτος νοσοῖ, σχεδὸν κωλυόμενος ν' ἀσκήσῃ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ὁπότε «συγκαλεῖ τὴν Βουλὴν καὶ προκαλεῖ διὰ τοῦ ὑπουργείου περὶ τούτου εἰδικὸν νόμον». Ἡ τοιαύτη Ἀντιβασιλεία—ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κυρίως—δύναται ν' ἀνατεθῇ εἰς πλείονα πρόσωπα, ὁ δὲ Ἀντιβασιλεὺς εἶναι ὑπεύθυνος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν κυρίως Ἀντιβασιλέα. Ἡ λεγομένη Ἀντιβασιλεία ὑφίστατο καὶ ἐν περιπτώσει ἀποδημίας τοῦ βασιλέως, ὁπότε αὕτη ἀνατίθεται τῷ ἐνηλίκῳ διαδόχῳ, τούτου δὲ κωλυομένου τῷ ἐπιδόξῳ διαδόχῳ, ἐν ἐλλείψει δὲ καὶ τούτου εἰς τὸ Ὑπουργ. Συμβούλιον (ἄρθρ. 2 τοῦ Ν. 190 τοῦ 1914), τὸ ὁποῖον ἀσκεῖ τὴν Ἀντιβασιλείαν ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως, ὑπό τινας περιορισμούς, οὓς ὁρίζει τὸ αὐτὸ ἄρθρ. 2 τοῦ ὡς ἄνω νόμου.

Ἡ περίπτωσις τῆς Μεσοβασιλείας ὑφίσταται ἂν ὁ βασιλεὺς ἀποθάνῃ ἢ παραιτηθῇ, δὲν ὑπάρχει δὲ διάδοχος, πρόκειται τουτέστιν περὶ χηρείας τοῦ θρόνου, ὁπότε (ἄρθρ. 52 ἐδ. 1 τοῦ Συντ.) ἡ Βουλὴ συνερχομένη, καὶ ἂν ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, ἐκλέγει διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας τὸν Μεσοβασιλέα. Κατὰ τὸ μεταξὺ διάστημα τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην «ἐν ὀνόματι τοῦ Ἔθνους» (ἄρθρ. 52 τοῦ Συντ.). [Βλ. καὶ λ. **Ἀθῆναι** (τ. Β', σ. 138 γ' κ.ἑ.), **Ἑλλὰς** καὶ **Ὄθων**.]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ν. Ν. Σαριπόλου*, Ἑλληνικὸν Συνταγματικὸν Δίκαιον τ. Α' (1915) σ. 165 ἑπ. καὶ 16[illegible].

Η. Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Digitized by Google

ἀντιβασιλεὺς (ὁ)· ὁ ἀντὶ τοῦ βασιλέως προσωρινῶς ἀσκῶν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν.

ἀντιβασιλεύω· εἶμαι ἀντιβασιλεύς, ἀσκῶ προσωρινῶς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν.

ἀντιβασιλικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐναντιούμενος, ὁ ἀντιτασσόμενος εἰς τὸν θεσμὸν τῆς βασιλείας· ‖ ὁ τοῦ ἀντιβασιλέως.

ἀντιβασίλισσα (ἡ)· ἡ βασίλισσα ἀσκοῦσα προσωρινῶς τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως· ‖ ἡ σύζυγος τοῦ ἀντιβασιλέως·

ἀντιβεριβερίνη (Antiberiberin) *[Φαρμ.]*. Ἐκχύλισμα τῶν πιτύρων τῆς ὀρύζης, διαλυτὸν εἰς ἀπόλυτον ἀλκοόλην. Τὸ ἐκχύλισμα τοῦτο χρησιμεύει κατὰ τὸν Tsuzuki ἐπιτυχῶς ὡς προφυλακτικὸν καὶ θεραπευτικὸν μέσον κατὰ τῆς ἀσθενείας *βεριβέρι*. Κ. Γ. Μ.

ἀντιβηχίνη (Antitussine - Διφθωριο - διφαινύλη). Κόνις κρυσταλλικὴ καὶ λευκή, διαλυτὴ ἐν οἰνοπνεύματι καὶ αἰθέρι, ἀδιάλυτος δ' ἐν ὕδατι. Εὔχρηστον, ὡς φάρμακον, εἰς ἐπιχρήσεις ὑπὸ μορφὴν ἀλοιφῆς πρὸς 5 % ἐπὶ κοκκύτου βηχός. Μ. Ν. Κ.

Ἀντιβία καὶ *Ἀρτιβία*. Θυγάτηρ τοῦ Ἀμφιδάμαντος (Σχολ. ΙΙ. 19. 116).

Ἀντίβιος. Στωϊκὸς φιλόσοφος ἐξ Ἀσκάλωνος, ἀναφερόμενος ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου.

ἀντιβλενορροϊκός, *—ή, —όν*· ὁ κατὰ τῆς βλενορροίας, ὁ πρὸς θεραπείαν αὐτῆς χρήσιμος.

— **ἀντιβλενορροϊκά** (antiblennorrhagika) *[Φαρμακ.]*. Φάρμακα χορηγούμενα ἐσωτερικῶς γενικῶς κατὰ τῆς ἐκκρίσεως βλένης καὶ ἰδίᾳ τῆς τῶν γεννητικῶν ὀργάνων. Πληθὺς φαρμάκων ἀναγράφεται κατὰ τῆς βλενορροίας, τὸ μέγιστον ὅμως μέρος ἀποτελοῦσιν εἰδικότητες ἐν πολλοῖς παρουσιάζουσαι ἀμφίβολον δρᾶσιν. Τὰ φάρμακα ταῦτα χορηγοῦνται κατὰ τὸ πλεῖστον τοπικῶς εἰς πλύσεις, ὡς π. χ. τὸ ὑπερμαγγανικὸν κάλιον, ἢ ἐνσταλάξεις, ὡς ὁ νιτρικὸς ἄργυρος καὶ διάφορα σκευάσματα τοῦ ἀργύρου ὡς κολλαργόλη, πρωταργόλη, ἀργενταμίνη, ἀκτόλη, ἀλβαργίνη, ἀργονίνη κλπ., ὁ θειικὸς χαλκός, ψευδάργυρος κλπ. Πλὴν τούτων χορηγοῦνται καὶ ἐσωτερικῶς κατὰ τῆς βλενορροίας διάφορα φάρμακα ὡς διουρητικὰ καὶ ἀλκαλικὰ καὶ διάφορα σκευάσματα τοῦ σανταλελαίου κυρίως, ὡς ἡ ἀλοσάνη, γονορόλη, σαντόλη κλπ. Ἔτι δὲ εἰς ἐνδομυϊκὰς ἐνέσεις ἀναγράφονται διάφορα ὀργανοσκευάσματα, ὡς ὁ ἀντιγονοκοκκικὸς ὀρὸς κλπ. Κ. Γ. Μ.

ἀντιβλέπω· βλέπω τινὰ κατανττικρύ: «ἀντιβλέπω εἰς τὸν ἥλιον». ‖ βλέπω τινὰ κατάμματα: «ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον φοβεῖταί τις δὲν δύναται νὰ ἀντιβλέπῃ».

ἀντιβοηθῶ *(—έω)*· βοηθῶ τινα ἀντὶ τῆς ληφθείσης βοηθείας, ἀνταποδίδω τὴν βοήθειαν.

ἀντιβόλαιον (τό)· βλ. ἀντίβολον.

ἀντιβολὴ (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ ἀντιβάλλειν, παραβολή, σύγκρισις, οἷον ἀντιγράφων ἵνα ἐξελεγχθῇ ἡ ἀκρίβεια τῆς ἀντιγραφῆς.

— **ἀντιβολή** (ἡ)· ἀπὸ τούτου ἰδιωματ. *ἀθιβολή* καὶ *ἀνθιβολή*· ὁμιλία, συνδιάλεξις· κοιν. *κουβέντα*: «ἀθιβολὴ δὲν εἴχαμε κι' ἀθιβολὴ ἐπιάσαμε»· ᾆσμ. «ἀνθιβολὴν δὲν εἴχανε, ἀνθιβολὴν ἐφέραν | γιὰ τς δμορφες γιὰ τσὶ ξανθὲς καὶ γιὰ τσὶ μαυρομμάτες» (βλ. καὶ ἀντιβάλλω).

ἀντιβόλι (τὸ) καὶ *ἀντιβόλιν*· βλ. ἀντίβολον.

ἀντίβολον (τὸ) καὶ *ἀντιβόλαιον* καὶ *ἀντιβόλιν*· ἰδιωματ. *θιβόλι*· τὸ πρὸς ὃ γίνεται ἡ ἀντιβολὴ ἀντιγράφου. Κατὰ τοὺς πρὸ τῆς τυπογραφίας χρόνους, πρὸς ἐξακρίβωσιν ἂν ἀντίγραφον βιβλίου τινὸς εἶναι ἀκριβές, ἀντιπαρεβάλλετο πρὸς τρίτον κώδικα θεωρούμενον ἄριστον καὶ κατὰ τοῦτο διωρθοῦτο, συνεπληροῦτο ἢ καὶ μετερρυθμίζετο· ὁ τρίτος οὗτος κῶδιξ ἐκαλεῖτο *ἀντίβολον* κτλ.· ἐννοεῖται ὅτι ὁ ἄριστος οὗτος θεωρούμενος κῶδιξ δὲν ἀπεκλείετο νὰ εἶναι μέτριος ἢ καὶ μετριώτατος (βλ. ἀνθ βολον καὶ ἀντιγραφεύς). Β. Φ.

ἀντιβολῶ *(—έω)*· ἱκετεύω, παρακαλῶ.

ἀντιβράχιον (τὸ) ἢ *ἀντιβραχίων* (ὁ) *[Ἀνατ.]*. Τὸ τμῆμα τοῦ ἄνω ἄκρου τοῦ σώματος (τῆς χειρός), τὸ μεταξὺ τοῦ ἀγκῶνος καὶ τῆς πηχυοκαρπικῆς ἀρθρώσεως περιλαμβανόμενον, τὸ ἄλλως καλούμενον καὶ πῆχυς (βλ. λ.).

ἀντιβραχίων *[Λιμεν. Ἔργ.]*. Εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν λιμένων προτιμᾶται εἰς τὰς συνήθεις περιπτώσεις τύπος τις λιμένος, ὅστις σχηματίζεται ἐκ δύο μώλων, ἑνὸς προσηνέμου ἐκτεθειμένου εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν καὶ ἑτέρου ὑπηνέμου ἐκτεθειμένου μόνον εἰς τοὺς ἐκ τῆς γειτονικῆς ἀκτῆς ἀσθενεῖς κυματισμούς. Ὁ ὑπήνεμος οὗτος μῶλος καλεῖται *ἀντιβραχίων*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Α. Γκίνη*, Λιμενικά (Ἀθῆναι, 1928). —Μ

— *[Ἱππολ.]* Εἰς τὸν ἵππον τὸ ἀντιβράχιον ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος καὶ καταλήγει εἰς τὸ πρόσθιον γόνυ. Ἡ πρὸς τὸν κορμὸν ἔσω ἐπιφάνεια τοῦ ἀντιβραχίου διατρέχεται ὑπὸ ὑποδορίου φλεβός, ἐπὶ τῆς ὁποίας συνήθως διενεργεῖται καὶ ἡ φλεβοτομία. Οἱ ἔχοντες βραχὺ ἀντιβράχιον ἵπποι κάμνουσι βραχέα βήματα, ἀντιθέτως οἱ ἔχοντες μακρὸν διακρίνονται διὰ τὰ μεγάλα αὐτῶν βήματα, διότι ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει πᾶσαι αἱ μυϊκαὶ δυνάμεις τοῦ ζῴου συντελοῦσιν εἰς τὸ βάδισμα. Ἀδιαφόρως τοῦ μήκους του, τὸ ἀντιβράχιον δέον πάντοτε νὰ ἔχῃ λίαν ἀνεπτυγμένους τοὺς κινητικοὺς μῦς, ὁπότε διακρίνεται εἰς *μυώδες ἀντιβράχιον* ἢ *ἁδρὸν* ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *λεπτὸν ἀντιβράχιον*, ὅπερ φέρει ἐλαχίστους καὶ ἀτροφικοὺς μῦς. Δ. Ν. Π.

Ἀντιβρότη (ἡ) *[Μυθολ.]*. Μία τῶν Ἀμαζόνων.

ἀντιγαλακταγωγὰ ἢ *ἀντιγαλακτικά*. Καλοῦνται οὕτω τὰ φάρμακα τὰ κατάλληλα πρὸς περιστολὴν τῆς ἐκκρίσεως τοῦ γάλακτος (βλ. ἀπογαλακτισμός, γάλα, γαλακταγωγά).

Ἀντ γένης. —1) Γνωστὸς ὡς ποιητὴς διθυράμβων ἐκ τοῦ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ (XIII, 28) ἐπιγράμματος, ὅπερ πρὸς διαιώνισιν τῆς νίκης αὐτοῦ ἐπέγραψεν ἐπὶ τοῦ τρίποδος, ὃν ἀνέθηκεν εἰς τὸν Θεόν· ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ ἐπιγράμματι μνημονεύεται παρὰ τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ διδασκάλου καὶ τὸ τοῦ αὐλητοῦ Ἀρίστωνος τοῦ Ἀργείου, φαίνεται, ὅτι ἔζησεν οὐχὶ πρὸ τῶν μέσων τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. Γ. Κ. Γ.

—2) Μακεδὼν στρατηγός. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Περίνθου (340 π. Χ.) ἀπέβαλε τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν. Κατὰ τὴν παρὰ τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν μάχην (326 π. Χ.) ἐναντίον τοῦ Πώρου ἦτο ἀρχηγὸς τῶν ὑπασπιστῶν. Κατὰ τὴν ἐκ τῶν Ἰνδιῶν ἐπιστροφὴν ἦτο ἀρχηγὸς μιᾶς τῶν φαλάγγων, αἵτινες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κρατέρου διὰ τῆς Ἀραχωσίας καὶ Δραγγιανῆς ἔφθασαν εἰς τὴν Καρμανίαν. Ἦτο ἐκ τῶν ἀνδρειοτέρων στρατηγῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, διακριθεὶς διὰ τὴν τόλμην του εἰς πολλὰς μάχας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν φιλοχρηματωτέρων· διὰ τοῦτο καὶ ἐστερήθη τῆς ἀρχηγίας τῆς φάλαγγος ἐν Σούσοις, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἔμαθεν ὅτι προσῆλθε μετὰ πλαστῶν χρεωστικῶν συμβολαίων διὰ νὰ λάβῃ χρήματα, πρὸς πληρωμὴν δῆθεν τῶν χρεῶν του, ἐκ τινος τῶν ἱδρυθεισῶν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου τραπεζῶν διὰ τὴν δωρεὰν παροχὴν χρημάτων πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς του πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν των. Συνεχωρήθη ὅμως ταχέως ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, φοβηθέντος μήπως αὐτοκτονήσῃ ἐκ τῆς λύπης του. Κατὰ τὸ 324 ἦτο εἷς τῶν στρατηγῶν οἵτινες ὑπὸ τὸν φιλάσθενον Κράτερον ὡδήγησαν τοὺς παλαιμάχους εἰς τὴν Μακεδονίαν. Κατὰ τὸ 321 π. Χ., ἀρχηγὸς ὢν τῶν *ἀργυρασπίδων*, πρῶτος ἔπληξε τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους *Περδίκκαν*, ὅτε εἰσώρμησεν εἰς τὴν σκηνήν του μετὰ τοῦ Σελεύκου καὶ ἄλλων ἑταίρων, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς κατὰ τοῦ Πτολεμαίου ἐκστρατείας του. Κατὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ διανομὴν τῶν ἀξιωμάτων καὶ σατραπειῶν ὁ Ἀντιγένης ἔλαβε τὴν σατραπείαν τῆς Σουσιανῆς καὶ τὴν ἐντολὴν νὰ μετακομίσῃ, συνοδευόμενος ὑπὸ 3000 ἀργυρασπίδων, ἐκ Σούσων τὰ συνειλεγμένα ἐκεῖ χρήματα εἰς τὰ παράλια. Εἰς τοὺς μεταξὺ *Ἀντιγόνου* καὶ *Εὐμένους* πολέμους ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ Εὐμένους, ἂν καὶ διὰ διαφόρων προτάσεων καὶ ὑποσχέσεων προσεπάθησε νὰ δελεάσῃ αὐτὸν ὁ Ἀντίγονος. Μετὰ τὴν ἐν Παραιτακηνῇ ὅμως μάχην συνώμοσε μετ' ἄλλων σατραπῶν καὶ στρατηγῶν ἐναντίον τοῦ Εὐμένους, ἀλλ' ἀπεφάσισαν νὰ φονεύσωσιν αὐτόν, ἀφοῦ νικήσῃ πρότερον τὸν Ἀντίγονον. Δὲν ἐφόνευσαν ὅμως τὸν Εὐμένη, ἀλλὰ παρέδοσαν δέσμιον, κατόπιν διαπραγματεύσεων, πρὸς τὸν Ἀντίγονον μετὰ τὴν ἐν Γαβιηνῇ μάχην (316 π. Χ.) Ὁ Ἀντίγονος μετὰ τὴν εἰς αὐτὸν παράδοσιν τοῦ Εὐμένους καὶ τὴν προσχώρησιν τῶν ἀργυρασπίδων, γενόμενος κύριος τῆς καταστάσεως, συνέλαβε τὸν Ἀντιγένην μετὰ τινων ἄλλων ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ τοῦ Εὐμένους καὶ ἐφόνευσεν αὐτούς. Γ. Δ. ΚΑΨ.

—3) Ἰατρὸς τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, μαθητὴς τοῦ Κλεοφάντου, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ μεταξὺ τῶν παλαιῶν ἀνατομικῶν (XV, 135) καὶ συγγραφεὺς κατὰ Καίλιον Αὐρηλιανὸν βιβλίου περὶ πυρετῶν καὶ ὄγκων (*Acut.* Lib. II, Cap. X), ἐν ᾧ τὴν κατάληψιν *ἀναυδίαν* ἐκάλεσεν. ΑΡ. Π. Κ.

—4) Ἐκ τῶν πρωτευόντων καὶ τῶν τῆς ἀνωτέρας τάξεως ἐν Ῥώμῃ ἰατρῶν, σύγχρονος τοῦ Γαληνοῦ (XIV 613) καὶ μαθητὴς τοῦ Κοΐντου καὶ τοῦ Μαρίνου. Οὗτος μετὰ θεραπείαν, ἣν ἐπέτυχεν ὁ Γαληνός, «μονονοὺ κατὰ γῆς ἐδύετο». ΑΡ. Π. Κ.

Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων μνημονεύονται καὶ ἄλλοι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν οἷς:—5) Ὁ ἐπώνυμος ἐν Ἀθήναις ἄρχων κατὰ τὸ 22ον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. —6) Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμφιδάμου, στρατηγὸς τῶν Φωκέων. — 7) Ὁ υἱὸς τοῦ Κριτολάου, Βοιωτός, ὅστις μετέσχε τῶν ἐν Δελφοῖς σωτηρίων ὡς παῖς χορευτής. — 8) Εἷς ἄρχων ἐν Δελφοῖς. — 9) Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰάσονος, Ἠλεῖος. — 10) Ὁ υἱὸς τοῦ Μενεκλέους, ἀγωνοθέτης ἐν Ἰάσῳ κατὰ τὸ 188 π. Χ. — 11) Ὁ υἱὸς τοῦ Ἑρμαγόρα, Κυζικηνός. — 12) Εἷς Ἀθηναῖος χοροδιδάσκαλος, ἐκ τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς. — 13) Ἰατρὸς ἐκ Χίου (Εὐρ. Ἐπιστ. 2) κ. ἄ. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀντιγενίδης καὶ *Ἀντιγενίδας*. —1) Θηβαῖος, υἱὸς τοῦ Διονυσίου ἢ κατά τινας τοῦ Σατύρου, περίφημος αὐλητής, διδάσκαλος τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ὁ Πλούταρχος (Δημ. Ι.) λέγει περὶ αὐτοῦ ὅτι ἐνόμιζεν, ὅτι μετὰ πλείονος εὐχαριστήσεως ἀκούουσιν οἱ νέοι τοὺς καλοὺς αὐλητάς, ἂν ἔχωσι γνῶσίν τινα καὶ τῶν κακῶν, ὅπως καὶ ὁ ἄλλος περίφημος αὐλητὴς ὁ Ἰσμηνίας ὁ Θηβαῖος, ὁ ὁποῖος δεικνύων καλὸν αὐλητὴν ἔλεγεν εἰς τοὺς νέους: «Οὕτω πρέπει νὰ αὐλῆτε», δεικνύων δὲ πάλιν κακὸν ἔλεγε: «Οὕτω πρέπει νὰ μὴ αὐλῆτε». Οὗτος ἐτελειοποίησε τὸν αὐλὸν ὡς μουσικὸν ὄργανον, πολλαπλασιάσας τοὺς τόνους αὐτοῦ διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν ὀπῶν. Συνώδευε συνηθέστατα διὰ τοῦ αὐλοῦ του τὸν ποιητὴν διθυράμβων Φιλόξενον ἀπαγγέλλοντα στίχους του. Τὸ σύστημα αὐτοῦ ἐλέγετο *Ἀντιγενίδειος τρόπος (Πλουτ. π. μουσ. 21)*, οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ *Ἀντιγενίδειοι* (Πλουτ. ἔ. ἀ.). —2) Ἀθηναῖός τις ἐκ τοῦ δήμου Φλύας (Ἐπιγ. 172). —3) Υἱὸς τοῦ Εὐκρατίδα, πολέμαρχος ἐν Ὀρχομενῷ κατὰ τὰ μέσα τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος. —Ω.

Ἀντιγκεράτ ἢ *Ἀντικράτ*. Πόλις τῆς Ἀβησσυνίας ἐν Τιγκρέ, ἐκτισμένη εἰς ὕψος 2400 μέτρων περίπου. Εἶναι σπουδαῖον κέντρον πολλῶν ἐμπορικῶν ὁδῶν. —Ω.

Ἀντιγκὸν (Antigon). Περίφημος γίγας ἀναφερόμενος εἰς τοὺς θρύλους τῆς Ἀμβέρσης. Κατά τινα εἰς τὰς φλαμανδικὰς πόλεις τοῦ Βελγίου τελουμένην ἐτησίαν πανήγυριν, περιφέρουν, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γίγαντος, εἰς τὰς ὁδοὺς δύο ἀνδρείκελλα ὕψους ἑπτὰ μέτρων, συνοδευόμενα ὑπὸ ἄλλων μικροτέρων. Τὰ ἀνδρείκελλα ταῦτα συμβολίζουν τὸν Ἀντιγκόν, τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του. Μετὰ τὴν περιφορὰν κόπτουν τὰς χεῖρας τῶν ἀνδρεικέλλων καὶ τὰς ρίπτουν εἰς τὸν ποταμὸν Ἐσκώ. Ἡ τελετὴ αὕτη εἶναι ὑπαινιγμὸς τῶν καταστροφῶν, τὰς ὁποίας ὁ ὑπὸ τοῦ γίγαντος ἐκπροσωπούμενος ποταμὸς οὗτος ἐπέφερεν εἰς τὴν χώραν. Α. Δ.

Ἀντίγκουα (Antigua). Νῆσος τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Ἀντιλλῶν κειμένη μεταξὺ τῆς πρὸς Β. Μπαρμπουντ καὶ τῆς πρὸς Ν. Γουαδελούπης, ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1493 ὑπὸ τοῦ Χριστοφ. Κολόμβου, ὁ ὁποῖος καὶ τῆς ἔδωσε τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ ἐν Σεβίλλῃ ναοῦ τῆς Ἁγ. Μαρίας τῆς Ἀντίγκουα. Ἔχει ἐμβαδὸν 442 τετρ. χμτρ. καὶ τυγχάνει ἀπὸ τοῦ 1666 ἀγγλικὴ κτῆσις ἀριθμοῦσα 29.767 κατοίκους. Πρωτεύουσα καὶ κύριος λιμὴν αὐτῆς εἶναι ὁ *Ἅγιος Ἰωάννης* (St. John) ἀριθμῶν 9997 κατοίκους. Δ. Ε. Μ.

ἀντιγκριζουτικαὶ *ἐκρηκτικαὶ ὗλαι*. Ἐκρηκτικαὶ ὗλαι μὲ βάσιν τὸ νιτρικὸν ἀμμώνιον, συνθέσεως δὲ τοιαύτης ὥστε ἡ ἔκρηξις αὐτῶν νὰ ἀναπτύσσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν μικροτέραν θερμοκρασίαν καὶ νὰ διαρκῇ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον χρόνον. Χάρις εἰς τὰς τοιαύτας ἰδιότητας τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, ἡ χρησιμοποίησίς των εἰς τὰς ἐργασίας τῆς ἐξορύξεως τῶν γαιανθράκων δὲν συνεπάγεται κινδύνους ἀναφλέξεως ἐκρηκτικοῦ ἀερίου τῶν ἀνθρακωρυχείων (grisou), ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά των.

Ἀντίγνωτος. Ἀθηναῖος γλύπτης ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου. Ἔργα αὐτοῦ ἦσαν ὁ ἀνδριὰς τοῦ βασιλέως τῆς Θρᾴκης Κότυος, ὁ τοῦ βασιλέως τῆς αὐτῆς χώρας Ρασκουπόριδος, καὶ ὁ ἀνδριὰς Ρωμαίου τινός, ὡς ἐξάγεται ἐκ τριῶν ἐνεπιγράφων λίθων, οἵτινες ἐχρησίμευον ὡς βάσεις τῶν ἀνδριάντων τῶν εἰρημένων. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀντιγόνεια. Ἑορτὴ τελουμένη ὑπὸ τοῦ Κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν καὶ ὑπὸ ἑκάστης τῶν πόλεων τῆς Ἀχαϊκῆς ὁμοσπονδίας, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ἀράτου, πρὸς τιμὴν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας *Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος*, ὅτε οὗτος κατέστη σύμμαχος τῶν Ἀχαιῶν. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐτελοῦντο θυσίαι, ἐγίνοντο ἀγῶνες καὶ ᾖδοντο ᾄσματα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀντιγόνου, ὡς ἐὰν ἦτο θεός (*Πολυβ.* II 70).

Ἀντιγόνεια ἢ *Ἀντιγονία* (κατὰ Στράβωνα) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις ἐν τῇ Δυτικῇ Βιθυνίᾳ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τῆς Ἀσκανίας λίμνης. Συνῳκίσθη ὑπὸ *Ἀντιγόνου τοῦ Μονοφθάλμου* ἢ ἑτεροφθάλμου, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς προπύργιον τῆς Μακεδονικῆς ὑπεροχῆς ἐπὶ τῶν δυναστῶν τῆς Βιθυνίας, πρὸς οὓς ὁ Ἀντίγονος οὗτος εἶχε διεξαγάγει σκληροὺς ἀγῶνας. Πρότερον ἡ πόλις αὕτη ἐκαλεῖτο *Βοττίαιον* ἀπὸ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Βοττιαίων, οἱ ὁποῖοι πρῶτοι ἀπῴκισαν αὐτὴν συνε-

Digitized by Google

νωθέντες μετὰ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς Ὀλβίας καὶ τῶν Φρυγῶν ἢ Βεβρύκων τῆς Ποσειδωνίας Ἀγκώρης. Ἡ νέα πόλις, ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου συνοικισθεῖσα, εἶχε κατὰ τὸν Στράβωνα (XII, C 565) περίβολον τετράγωνον δεκαεξαστάδιον· ἦτο τετράπυλος καὶ ἐρρυμοτομημένη πρὸς γωνίας ὀρθὰς εἰς τρόπον, ὥστε ἠδύνατο κανεὶς ἀπό τινος λίθου κατὰ τὸ μέσον τοῦ *Γυμνασίου* κειμένου νὰ βλέπῃ καὶ τὰς τέσσαρας πύλας τῆς πόλεως. Μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην (301), ἔνθα ἔπεσεν ὁ Ἀντίγονος, ἡ πόλις περιῆλθεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Θρᾴκης Λυσίμαχον, ὅστις μετωνόμασεν αὐτὴν *Νίκαιαν* ἀπὸ τοῦ ὀνόματος μιᾶς τῶν συζύγων αὐτοῦ, θυγατρὸς τοῦ Ἀντιπάτρου.

— 2) Κατὰ Στέφανον Βυζάντιον ὑπῆρχεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο «πόλις τῆς Βιθυνίας πρὸς τῷ Δασκυλίῳ» καὶ ἑτέρα «φρούριον τῆς Κυζικηνῆς χερσονήσου ἀπέχον τῆς προσεσπέρου θαλάσσης ὡς σταδίους πεντήκοντα», ἀλλ' ἀμφότεραι δὲν μνημονεύονται ἀλλαχοῦ. Πιθανῶς ἐκτίσθησαν καὶ αὗται, ἂν ἡ μαρτυρία τοῦ Βυζαντίου θεωρηθῇ ἀληθής, ὑπὸ Ἀντιγόνου τοῦ Μονοφθάλμου.

—3) Ἀρχαία ἐν Τρῳάδι πόλις, ἧς τὴν θέσιν ἐπέχει σήμερον τὸ χωρίον *Ταλιὰν* ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἐσκῆ Σταμποὺλ (πλάτ.=39°45'25" μῆκ.=26°08'50". Χάρτ. Ἀγγλ. 1599: Cape Eski Stamboul to Kum-Kale). Ἐκτίσθη ὑπὸ *Ἀντιγόνου τοῦ Μονοφθάλμου* τῷ 313 π.Χ., ὅτε οὗτος διατρίβων ἐνταῦθα ἐμελέτα νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὴν ἀπέναντι εὐρωπαϊκὴν ἀκτήν. Διὰ τὸν συνοικισμὸν τῆς πόλεως ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ κάτοικοι τῶν παρακειμένων ἀρχαίων πόλεων *Κεβρῆνος* καὶ *Σκήψιος*. Μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην ἡ πόλις, καθὼς καὶ ἡ παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον χώρα, περιῆλθον εἰς τὸν Λυσίμαχον, οὗτος δὲ μετωνόμασεν αὐτὴν εἰς *Ἀλεξάνδρειαν* «ἔδοξε γὰρ εὐσεβὲς εἶναι τοὺς τὸν Ἀλέξανδρον διαδεξαμένους ἐκείνου πρότερον κτίζειν ἐπωνύμους πόλεις, εἶθ' ἑαυτῶν» (*Στράβων* C. 593,597). Ἐν τῇ μετονομασθείσῃ Ἀλεξανδρείᾳ παρέμειναν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος οἱ Κεβρηνεεῖς, ἐνῷ οἱ κάτοικοι τῆς Σκήψιος ἐπανῆλθον εἰς τὴν πόλιν των. Ἡ Ἀλεξάνδρεια διετηρήθη καὶ ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ ἦτο πόλις ἀξιόλογος (βλ. καὶ λ. Ἀϊβατζίκ).

—4) Πόλις τῆς Συρίας ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἀντιγόνου μεταξὺ τοῦ 308—306 π.Χ. πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐπιδρομῶν. Ὀλίγῳ βραδύτερον ὁ Νικάνωρ ὑπεχρέωσε τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως νὰ μετοικήσωσιν εἰς τὴν πλησίον συνοικισθεῖσαν Ἀντιόχειαν (*Στράβ*. C. 750, *Διόδ. Σικελ*. XX 47).

— 5) Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο μνημονεύονται τρεῖς πόλεις ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μακεδονίᾳ, κτισθεῖσαι ἅπασαι ὑπὸ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ. Ἡ μία τούτων ἔκειτο ἐν τῇ Κροσσαίᾳ ἢ Κρουσίδι, χώρᾳ ἐκτεινομένῃ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ἐπὶ τῆς δυτικῆς Χαλκιδικῆς. Ἦτο πόλις ἀξιολογωτάτη, ἐπισκιάσασα ἐπὶ τῶν Ἀντιγονιδῶν τὴν πρὸς νότον αὐτῆς κειμένην Ποτείδαιαν. Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Λιβίου (XLIV, 10) καὶ τοῦ Πτολεμαίου (III, 13. 38). Ἡ αὐτὴ ὀνομάζεται καὶ *Ἀντιγόνη Ψαφαρὰ* (*Leake* North. Greech. III, σ. 460).

— 6) Ἑτέρα πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ Μυγδονίᾳ κατὰ τὴν ὁδὸν ἀπὸ Στόβων πρὸς Θεσσαλονίκην καὶ περὶ τὰ 12 μίλλια νοτίως τῶν Στόβων. Ἦτο πόλις ὀχυρὰ καὶ ἀπετέλει σπουδαιότατον προπύργιον τῆς μακεδονικῆς ἐπικρατείας κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν. Τινὲς τοποθετοῦσιν αὐτὴν παρὰ τὸ σημερινὸν *Δεμὶρ-Καποῦ*, ἄλλοι δὲ παρὰ τὸ χωρίον *Σόποτ*, ἔνθα ἀνευρέθησαν ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ καὶ κορμοὶ ἀγαλμάτων, καὶ ἄλλοι παρά τι ἄγνωστον χωρίον *(Τίκβες)* πλησίον τοῦ Ἀξιοῦ.

— 7) Πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ Κρηστωνικῇ, χώρᾳ πρὸς βορρᾶν τῆς Μυγδονίας ἐκτεινομένῃ. Μνημονεύεται ὑπὸ Πτολεμαίου (III, 13, 36) καὶ Πλινίου (IV, 10, 77) καὶ ἔκειτο πιθανῶς κατὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἐχεδώρου ποταμοῦ (Γαλλικοῦ).

— 8) Πόλις ἐν Ἠπείρῳ κατὰ τὰ στενὰ τοῦ Ἀῴου. Τινὲς ὑποθέτουσιν ὅτι ἡ πόλις ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Πύρρου τῷ 274 π. Χ. εἰς μνήμην τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀντιγόνης, ἀλλ' ὁ Δρόϋσεν ἔχων ὑπ' ὄψει τὰς ὁριογραφικὰς σχέσεις Ἠπειρωτῶν καὶ Μακεδόνων καί τινα μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου (ἐν βίῳ Πύρρου 6) ὑποστηρίζει ὅτι τὴν πόλιν ταύτην ἔκτισεν Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς περὶ τὸ 263 π. Χ., ἵνα παρεμποδίσῃ τὰς συχνὰς ἐξ Ἠπείρου εἰσβολὰς εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ θέσις τῆς πόλεως δὲν ἔχει ἐξακριβωθῆ. Τινὲς τοποθετοῦσιν αὐτὴν παρὰ τὸ σημερινὸν Τεπελένι, ἄλλοι δὲ παρὰ τὸ Ἀργυρόκαστρον.

— 9 Εἰς *Ἀντιγόνειαν* μετωνομάσθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας Ἀράτου καὶ ἡ Μαντίνεια τῆς Ἀρκαδίας τῷ 222 π. Χ. Ἡ μετονομασία ἐγένετο εἰς ἔνδειξιν τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονον τὸν Δώσωνα διὰ τὰς πολλαπλᾶς αὐτοῦ πρὸς τὴν Συμπολιτείαν ὑπηρεσίας (*Πλουτ*. βίος Ἀράτου 45, *Παυσ*. VIII, 8, 11). Ἡ Ἀντιγόνεια - Μαντίνεια ἐπὶ μακρὸν χρόνον μετὰ ταῦτα ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν, ὑπάρχουν δὲ καὶ νομίσματα αὐτῆς μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΧΑΙΩΝ ΑΝΤΙΓΟΝΕΩΝ. Ἡ ὀνομασία παρέμεινε μέχρι τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ (117 - 138), ὅστις καὶ αὖθις μετωνόμασεν αὐτὴν εἰς Μαντίνειαν.

Ε. Ν. Μ.

— **Ἀντιγόνεια** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 566. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μοράφτσα*. Εἰς τὴν κοινότητα ἀριθμοῦσαν ἐν συνόλῳ 1598 κατοίκους ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Ἀλέξια, Γαβ ια* (τέως *Ἰσμαηλῆ*), *Λαγκαδάκι* (τέως *Οὐλασλῆ*), *Μονολιθι* (τέως *Ράμνα*) καὶ *Χωριουδάκι* (τέως *Γιααπλῆ*).

Δ. Ε. Μ.

Ἀντιγόνη. —1) Θυγάτηρ τοῦ Φέρητος, υἱοῦ τοῦ Κριθέως, καὶ μήτηρ, κατὰ τὸν Ὑγῖνον, τοῦ Θεσσαλοῦ Ἀργοναύτου Ἀστερίωνος. — 2) Θυγάτηρ τοῦ Οἰδίποδος (βλ. εἰδικὸν ἄρθρον κατωτέρω).—3) Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Φθίας Εὐρυτίωνος. Ταύτην ἐνυμφεύθη ὁ υἱὸς τοῦ Αἰακοῦ Πηλεύς, ὅτε, φυγὰς ἐξ Αἰγίνης διὰ τὸν τοῦ ἀδελφοῦ του Φώκου φόνον, ἦλθε πρὸς τὸν Εὐρυτίωνα διὰ νὰ καθάρῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ μιάσματος. Ἐκ τοῦ μετὰ τοῦ Πηλέως γάμου της ἡ Ἀντιγόνη ἀπέκτησε μίαν κόρην, τὴν Πολυδώραν. Ἡ Ἀντιγόνη ἀπηγχονίσθη πιστεύσασα εἰς τὰς διαβολὰς τῆς Ἀστυδαμείας, συζύγου τοῦ Ἀκάστου, ὅτι ὁ Πηλεύς, ὅστις εἶχε καταφύγει πρὸς τὸν Ἄκαστον, μετὰ τὸν ἀκούσιον φόνον τοῦ πενθεροῦ του Εὐρυτίωνος κατὰ τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου διὰ νὰ καθαρθῇ ὑπ' αὐτοῦ, ἔμελλε νὰ νυμφευθῇ τὴν κόρην τοῦ Ἀκάστου Στερόπην. Ἡ διαβολὴ εἶχε γίνει, διότι ὁ Πηλεὺς εἶχεν ἀπορρίψει τὸν ἔρωτα τῆς Ἀστυδαμείας (*Ἀπολλ*. III. 13.1.1). — 4) Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Λαομέδοντος. Καυχηθεῖσα ὅτι ἦτο ὡραιοτέρα τῆς Ἥρας προεκάλεσε τὴν ὀργὴν τῆς μεγάλης θεᾶς, ἥτις μετεμόρφωσεν αὐτὴν εἰς λευκὸν πελαργὸν διὰ νὰ αὐτοεπαινῆται κροτοῦσα τὸ ράμφος της, ἢ κατ' ἄλλον μῦθον μετέβαλε τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς της εἰς δράκοντας. Τὴν τιμωρίαν ταύτης εἶχεν ἀπεικονίσει, κατὰ τὸν μῦθον, εἰς τὸν ἱστόν της ἡ Ἀθηνᾶ, ὅτε διηγωνίσθη πρὸς τὴν Ἀράχνην εἰς τὴν ὑφαντουργικὴν τέχνην (*Ovid*. Metam. VI. 93 κ. ἑξ.). — 5) Ὡραία ἑταίρα ἐκ Πύδνης. Εὑρεθεῖσα αὕτη μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ἐν Δαμασκῷ κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἔγινεν ἑταίρα τοῦ *Φιλώτα*, ἀρχηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ τῶν ἑταίρων καὶ υἱοῦ τοῦ Παρμενίωνος. Ἦτο αὕτη μεταξὺ τῶν καταγγειλάντων τὸν Φιλώταν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ὅτι ἐμελέτα συνωμοσίαν κατ' αὐτοῦ. — 6) Θυγάτηρ τοῦ Κασσάνδρου, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἐνυμφεύθη τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἐορδαίας τῆς Μακεδονίας Λάγον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔγινε μήτηρ τῆς Βερενίκης, ὁμοπατρίου ἀδελφῆς καὶ ἔπειτα συζύγου Πτολεμαίου τοῦ Α'. — 7) Θυγάτηρ τῆς Βερενίκης (ἐγγονὴ τῆς ὁμωνύμου της συζύγου τοῦ Λάγου, μητρὸς τῆς Βερενίκης) καὶ ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως τῆς Κυρήνης Μάγα. Αὕτη ἐνυμφεύθη τὸν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Πτολεμαίου διατρίβοντα κατὰ τὸ 295 π. Χ. Πύρρον, ὅστις ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου βοηθηθεὶς κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Ἠπείρου. Διὰ τῆς Ἀντιγόνης εἰσήχθησαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πύρρου τὰ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Πτολεμαίου ἤθη.

Γ. Δ. ΚΑΨ

— **Ἀντιγόνη** ***Οἰδίποδος*** *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Οἰδίποδος καὶ τῆς Ἰοκάστης (Ἐπικάστης καθ' Ὅμηρον) καὶ ἀδελφὴ τοῦ Ἐτεοκλέους, τοῦ Πολυνείκους καὶ τῆς Ἰσμήνης. Κατ' ἄλλον μῦθον καὶ αἱ δύο ἀδελφαὶ ὡς καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ ἦσαν τέκνα τοῦ Οἰδίποδος καὶ τῆς Εὐρυγανείας, κόρης τοῦ Ὑπέρφαντος, τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη ὁ Οἰδίπους μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἰοκάστης. Ὁ μῦθος τῆς Ἀντιγόνης εἶναι ἓν ἐπεισόδιον τοῦ πλήρους περιπετειῶν μύθου τοῦ οἴκου τῶν *Λαβδακιδῶν*, μύθου, ὅστις ὑπῆρξεν ἐκλεκτὸς σπόρος διὰ τὴν γόνιμον φαντασίαν τῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἰδίως δὲ τῶν μεγάλων τῆς τραγικῆς τέχνης διδασκάλων.

Ο ΜΥΘΟΣ ΕΝ ΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ.—Τὰ πρῶτα στοιχεῖα τοῦ μύθου εὑρίσκονται παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλ. Ψ' 679, Ὀδυσ. λ'. 271), ὅστις γνωρίζει μὲν τὸν ὑπὸ τοῦ *Οἰδίποδος*, ἐν ἀγνοίᾳ του, φόνον τοῦ πατρός του *Λαΐου*, τὸν ἄνομον μετὰ τῆς μητρὸς Ἐπικάστης γάμον του καὶ τὴν ἀπαγχόνησιν αὐτῆς μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἀνοσιουργήματος, ἀγνοεῖ ὅμως τὴν τύφλωσιν τοῦ Οἰδίποδος, τὰς περιπλανήσεις του, μετὰ τὴν ἐκ Θηβῶν ἐκδίωξίν του, καὶ τὸν ἐν Ἀττικῇ θάνατόν του, ἀφοῦ κατὰ τὸν θεῖον τοῦτον ποιητὴν ὁ Οἰδίπους ἀπέθανε βασιλεὺς ἐν Θήβαις καὶ πρὸς τιμήν του ἔγιναν ἐπικήδειοι ἀγῶνες, εἰς τοὺς ὁποίους ἐνίκησεν ὁ υἱὸς τοῦ Μηκιστέως *Εὐρύαλος*. Τὸν μῦθον τῶν Λαβδακιδῶν ἀνέπτυξαν εὐρύτερον καὶ διερρύθμισαν μετὰ ταῦτα οἱ ἐπικοὶ ποιηταὶ εἰς τὰ ἀποτελοῦντα τὸν θηβαϊκὸν κύκλον ἔπη των, τὴν *Οἰδιπόδειαν*, τὴν *Θηβαΐδα* καὶ τοὺς *Ἐπιγόνους*.

Ἀττικὴ τραγῳδία.—Ἐκ τοῦ ἔπους μετεφύτευσαν τὸν μῦθον εἰς τοὺς γονίμους ἀγροὺς τῆς ἀττικῆς τραγῳδίας οἱ τρεῖς μεγάλοι τραγικοὶ (*Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης*), οἵτινες καὶ ἐκαλλιέργησαν αὐτὸν κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν καὶ δεξιότητα ἕκαστος. Ὁ Αἰσχύλος ἐνεπνεύσθη ἐκ τοῦ μύθου τῶν Λαβδακιδῶν τὴν τριλογίαν του Λαΐος - Οἰδίπους - Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας καὶ τὸ σατυρικὸν δρᾶμα Σφίγξ. Ἐκ τῆς τριλογίας ὅμως ταύτης, ἥτις ὑπῆρξε μία ἀναδημιουργία τοῦ ὅλου μύθου τῶν Λαβδακιδῶν, διεσώθη μόνον ἡ τραγῳδία Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. Ὁ Σοφοκλῆς ἐκ τοῦ αὐτοῦ μύθου ἐκληροδότησεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὡσαύτως τρεῖς τραγῳδίας, τὸν Οἰδίποδα Τύραννον, τὸν Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ καὶ τὴν Ἀντιγόνην, διασωθείσας, εὐτυχῶς, καὶ τὰς τρεῖς. Εἰς τὴν πρώτην μικρὰ ἔτι ἡ Ἀντιγόνη οὖσα δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τοὺς λόγους τοῦ πατρός της, εἰς τὴν δευτέραν, νεᾶνις πλέον, εἶναι ἡ ὁδηγὸς τοῦ τυφλοῦ γέροντος πατρός της, ὅστις διὰ τὸν ἀνόσιον μετὰ τῆς μητρός του, ἐν ἀγνοίᾳ του, γάμον εἶχεν ἐκδιωχθῆ ὑπὸ τῶν Θηβαίων. Συμμερίζεται πασας τὰς θλίψεις του καὶ μετέχει πασῶν τῶν πικριῶν καὶ ταλαιπωριῶν τοῦ πλάνητος βίου του. Εἶναι ἡ βακτηρία ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται περιπλανώμενος, ὁ ὀφθαλμὸς διὰ τοῦ ὁποίου βλέπει βαδίζων τὸν δρόμον τῆς ἐξορίας του, καὶ ὁ παρήγορος ἄγγελος, ὅστις διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς του ἀνακουφίζει τὴν ψυχικὴν ὀδύνην του, μέχρις ὅτου ὁ τυφλὸς οὗτος ἥρως εὑρίσκει ἀνάπαυσιν καὶ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν δεινῶν τοῦ βίου, κατὰ μυστηριώδη τρόπον, εἰς τὸ ἐν Ἀττικῇ ἱερὸν ἄλσος τῶν Εὐμενίδων. Εἰς τὴν τραγῳδίαν ταύτην ἡ Ἀντιγόνη εἶναι τὸ σύμβολον καὶ ἡ ζῶσα τελεία εἰκὼν τῆς υἱϊκῆς εὐσεβείας. Εἰς τὴν τρίτην τραγῳδίαν, ἥτις φέρει τὸ ὄνομα τῆς ἡρωΐδος (βλ. κατωτέρω) ὁ Σοφοκλῆς συνεχίζει τὸν ἀναπτυσσόμενον εἰς τὰς δύο ἄλλας τραγῳδίας του μῦθον τοῦ γένους τῶν Λαβδακιδῶν.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν Κρέων μετὰ τὸν ἐπελθόντα ἐν τῇ μονομαχίᾳ θάνατον τῶν δύο ἀδελφῶν, Ἐτεοκλέους καὶ Πολυνείκους (υἱῶν τῆς ἀδελφῆς του Ἰοκάστης), ἀπαγορεύει ἐπὶ ποινῇ θανάτου τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ Πολυνείκους, προδότου γενομένου τῆς πατρίδος του διὰ τοῦ ἐναντίον της πολέμου του. Ἡ διαταγὴ αὕτη ἀντίκειται πρὸς τὸν ἄγραφον ἠθικὸν νόμον τοῦ ὀφειλομένου σεβασμοῦ πρὸς τοὺς νεκρούς, ἀλλ' αἱ Θῆβαι ἔχουσι πεισθῆ καὶ οὐδεὶς τολμᾷ νὰ παραβῇ τὴν διαταγὴν τοῦ τυράννου. Τότε ἡ Ἀντιγόνη, ἥτις ἠψήφησε τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ταλαιπωρίας τοῦ πλάνητος βίου τοῦ πατρός της κρατυνομένη εἰς τὰς κακουχίας της ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν τυφλὸν πατέρα στοργήν της, περιεφρόνησε καὶ τὴν ἄδικον διαταγὴν τοῦ σκληροῦ τυράννου, μὴ φοβηθεῖσα τὸν ἀπειλούμενον θάνατον, διότι τὴν εὐγενῆ φύσιν αὐτῆς ἐγιγάντωσε τὸ φιλάδελφον συναίσθημα καὶ ὁ βαθὺς πρὸς τοὺς θείους νόμους σεβασμός. Παρὰ τὴν ἔμφυτον ἀδυναμίαν τοῦ φύλου της, παρὰ τὰς φιλαδέλφους συμβουλὰς τῆς Ἰσμήνης, ὅτε ἀνεκοίνωσε πρὸς αὐτὴν τὸν σκοπόν της, ἡ Ἀντιγόνη ἐτόλμησε τὴν ταφὴν τοῦ ἀδελφοῦ της. Ὁ Κρέων τότε ἐπέβαλε τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου μὴ καμφθεὶς οὔτε ἀπὸ τὴν ὀδύνην τοῦ υἱοῦ του Αἵμονος, ὅστις σφοδρῶς ἠγάπα αὐτήν, οὔτε ἀπὸ τὰς ἀπειλὰς τοῦ μάντεως Τειρεσίου.

Ἡ Ἀντιγόνη ἀπέθανεν ἐντὸς σπηλαίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔκλεισεν αὐτὴν ἡ ἀπανθρωπία τοῦ Κρέοντος, ὁ δὲ θάνατός της ἔγινεν αἰτία τῆς αὐτοκτονίας τοῦ Αἵμονος, ὅστις δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιζήσῃ μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἀντιγόνης, καὶ τῆς αὐτοκτονίας τῆς Εὐρυδίκης, συζύγου τοῦ Κρέοντος, ὅτε αὕτη ἔμαθε τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ υἱοῦ της. Κατὰ τὸν Χῖον ὅμως Ἴωνα ἡ Ἀντιγόνη ἐκάη μετὰ τῆς Ἰσμήνης ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἥρας ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἐτεοκλέους Λαοδάμαντος. Εἰς τὴν τραγῳδίαν ταύτην ἡ Ἀντιγόνη δὲν εἶναι μόνον τὸ σύμβολον τῆς μέχρις αὐτοθυσίας ἀφοσιώσεως εἰς τὰ μεγάλα ἔμφυτα συναισθήματα τῆς στοργῆς πρὸς τὰ μέλη τοῦ πατρικοῦ οἴκου, ἀλλ' εἶναι αὐτὴ ἡ κραυγὴ τῆς φύσεως, ἥτις ἐπαναστατεῖ κατὰ τῆς ἐπιβολῆς τυραννικῶν ψηφισμάτων, ἅτινα προσβάλλουσι τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐνῷ ὅμως ἐξυψοῦται μὲ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς πράξεις της, γινομένη ἓν ὂν ἀνώτερον τῶν ἀδυναμιῶν τοῦ φύλου της, δὲν παύει νὰ ἔχῃ ἀνοικτὴν τὴν καρδίαν της εἰς τὴν ὀδύνην καὶ τὴν ἐλπίδα. Κλαίει, ὅτε ἀκούει ὅτι ἡ εἰς θάνατον καταδίκη της εἶναι ἀνέκκλητος, διότι ἀποθνῄσκει νέα, διότι φεύγει ἀπὸ τὸν κόσμον χωρὶς να δοκιμάσῃ τὰς ἀγνώστους εἰς αὐτὴν χαρὰς τοῦ ὑμεναίου καὶ τῆς μητρότητος, διότι στερεῖται τῆς ζωῆς καὶ τῶν θελγήτρων τῆς φύσεως. Οὕτω, παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ, ἡ Ἀντιγόνη κατέστη ὁ τύπος τῆς φιλοστόργου κόρης καὶ ἀδελφῆς.

Μετὰ τὸν Σοφοκλέα, τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἐπραγματεύθη ὁ Εὐριπίδης εἰς τὴν τραγῳδίαν του «Ἀντιγόνη», ἐκ τῆς ὁποίας διεσώθησαν μόνον ἀποσπάσματά τινα. Ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τούτων γίνεται κατάδηλον ὅτι ὁ Εὐριπίδης εἶχεν ἐπιφέρει σημαντικὰς μεταρρυθμίσεις εἴς τε τὰ ἤθη τῶν προσώπων καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς τραγῳδίας, κατά τε τὴν ἰδίαν φύσιν καὶ τὰς νεωτεριστικὰς τῶν

Digitized by Google

χρόνων του ἀντιλήψεις. Αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται εἰς τὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα ἀφορῶσι τὸ ἦθος τοῦ Αἵμονος ἰδίως, τοῦ ὁποίου τὸ σφοδρὸν πάθος τοῦ ἔρωτος δὲν ἐκδηλοῦται μόνον δι' ἔργων, ὡς παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ (διὰ τῆς αὐτοκτονίας), ἐξ αἰδημοσύνης, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγων. Καὶ τῆς Ἀντιγόνης ἀκόμη τὸ ἦθος παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ ὑφίσταται ἀλλοίωσίν τινα. Δὲν εἶναι αὕτη πλέον τὸ ἐνεργὸν ὄργανον τῶν κοινωνικῶν καὶ ἠθικοθρησκευτικῶν ἰδεῶν τῶν χρόνων της, ἀλλὰ τῶν ἠθικοφιλοσοφικῶν, τὰς ὁποίας ἤρχισε νὰ εἰσάγῃ εἰς τὰς τραγῳδίας του ὁ Εὐριπίδης. Εἰς δὲ τὴν ὑπόθεσιν εἶχε μεταρρυθμίσει τὰ τῆς λύσεως τοῦ μύθου διὰ γάμου τοῦ Αἵμονος μετὰ τῆς Ἀντιγόνης, διὰ τῆς οἰκείας εἰς αὐτὸν παρεμβάσεως τοῦ ἀπὸ μηχανῆς θεοῦ, τοῦ Βάκχου. Ἐκ τοῦ γάμου των εἶχε γεννηθῆ ὁ Μαίων.

Ἐκ τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων τραγικῶν ἐπραγματεύθη τὸν μῦθον τῆς Ἀντιγόνης ὁ *Ἀστυδάμας*· δὲν εἶναι γνωστὸν ὅμως τίς ἦτο ἡ ἀξία τῆς τραγῳδίας ταύτης.

Ἡ «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους. — Ἡ τραγῳδία αὕτη τοῦ μεγάλου τραγικοῦ εἶναι ἡ τρίτη ἐξ ἐκείνων ἃς ἐνεπνεύσθη ἐκ τοῦ μύθου τοῦ Οἰδίποδος.

Ὁ πρόλογος τῆς τραγῳδίας: Ἐν τῷ προλόγῳ ἡ Ἀντιγόνη μὲ ἐκφράσεις παλλομένας ἀπὸ συγκίνησιν, ἐκδηλούσας ὅλην τὴν ἀνδρικὴν εὐστάθειαν τῆς ἡρωΐδος εἰς τὴν ἀπόφασίν της καὶ χρωματισμένας ὁτὲ μὲν μὲ εἰρωνείαν, ὁτὲ δὲ μὲ τὴν κληρονομικὴν ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀγερωχίαν, ἀναγγέλλει εἰς τὴν Ἰσμήνην ὅτι ἐκάλεσεν αὐτὴν ἐκτὸς τῶν ἀνακτόρων διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομήν της εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ συγγενικοῦ καθήκοντος, τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ Πολυνείκους. Ἔντρομος ἡ Ἰσμήνη ἀκούει τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀδελφῆς της καὶ ἀρνεῖται πᾶσαν συνδρομήν, ὄχι διότι λείπει ἀπὸ αὐτὴν ἡ ἀδελφικὴ στοργὴ καὶ εἶναι ὀλιγώτερον εὐλαβὴς πρὸς τοὺς ἀγράφους τῶν θεῶν νόμους, ἀλλὰ διότι συναισθάνεται τὴν ἰδίαν ἀδυναμίαν καὶ ὑποκύπτει στενάζουσα εἰς τὴν βίαν τοῦ τυράννου. Ἡ ἄρνησις τῆς Ἰσμήνης προκαλεῖ τότε σφοδρὰν ἔριν μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν, ἡ ὁποία εἰς διάλογον σφοδρὸν καὶ ὁρμητικὸν διαβαθμίζει τὴν δύναμιν τῶν συναισθημάτων καὶ διακρίνει τὸν χαρακτῆρα ἑκατέρας. Ἡ Ἀντιγόνη, ὑψηλόφρων διὰ τὴν αὐτοθυσίαν, δὲν ὑπολογίζει τὸν κίνδυνον, δὲν σταθμίζει τὰς συμβουλὰς τῆς μετριοπαθείας· ἐπιτελεῖ τὰ ὑψηλὰ καθήκοντά της μὲ ἐνθουσιασμόν, συγκεκερασμένον μὲ δόσιν παραφορᾶς. Ἡ Ἰσμήνη, εὐλαβὴς καὶ στοργικὴ εἰς τὰ καθήκοντα καὶ συναισθήματά της, ἀλλ' ὀλιγώτερον γενναία, ὑποτάσσεται εἰς τὴν πιέζουσαν αὐτὴν τυραννίαν καὶ ἀντιτίθεται μὲ ἓν τρυφερὸν παράπονον εἰς τὰς μομφὰς τῆς ἀδελφῆς, ἥτις καταφρονεῖ αὐτήν. Οὕτως ἀπὸ τοῦ προλόγου διαλάμπει ἡ ὑπέροχος τοῦ ποιητοῦ δύναμις διὰ τῆς ἀντιθέσεως τῶν χαρακτήρων τῶν δύο ἀδελφῶν καὶ τῆς διαφορᾶς βαθμῖδος τῶν εὐγενῶν συναισθημάτων καὶ τῶν ὑψηλῶν ἀρετῶν ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν. Ὁ πρόλογος λήγει μὲ τὴν ἀποχώρησιν τῆς Ἀντιγόνης, ἀκάμπτου εἰς τὴν ἀπόφασίν της, καὶ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς Ἰσμήνης, τεθλιμμένης διὰ τὴν τύχην ἥτις ἀνέμενε τὴν γενναίαν ἀδελφήν της.

Ἡ πάροδος: Εὐπειθεῖς εἰς τὰ βασιλικὰ ἐπιτάγματα εἰσέρχονται διὰ τῆς δεξιᾶς παρόδου ἐστεφανωμένοι καὶ περιχαρεῖς οἱ γέροντες τῶν Θηβῶν. Ἡ βασίλειος θύρα τῶν ἀνακτόρων εἶναι ἀκόμη κλειστὴ καὶ ἡ βραδύτης τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Κρέοντος, ἥτις εἶναι καὶ ἡ οἰκονομία τοῦ τμήματος τούτου τῆς τραγῳδίας, γίνεται ἀφορμὴ νὰ ἐκχυθῇ ὁ χείμαρρος τῶν συναισθημάτων, ἅτινα κατέκλυζον τὴν ψυχὴν τῶν εὐγενῶν γερόντων. Ψάλλεται τότε ὁ ἐπινίκειος παιὰν μὲ προοίμιον ἕνα ὑπέροχον χαιρετισμὸν πρὸς τὸν πρῶτον ἄγγελον τῆς φυγῆς τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον. Ἀλλεπάλληλα κύματα χαρᾶς, ἐκχυνόμενα ἐκ τῆς εὐγνώμονος ψυχῆς των, εἶναι οἱ πρῶτοι εὔρυθμοι στίχοι τοῦ χορικοῦ ᾄσματος, κατάφορτοι ἀπὸ πλούσια καὶ πολύτιμα ἐκ τολμηρῶν μεταφορῶν, γραφικῶν καὶ πλαστικῶν ἐπιθέτων, ζωντανῶν προσωποποιιῶν καὶ μουσικῶν παρηχήσεων, κοσμήματα. Τὴν πλήμμυραν ταύτην τοῦ πνευματικοῦ φωτὸς πρὸς χαιρετισμὸν τοῦ οὐρανίου φωτὸς ἐν τῷ προοιμίῳ ἐπακολουθεῖ ὁ καθ' αὑτὸ ἐπινίκειος παιάν, ὅστις εἶναι μία ὑπέροχος λυρικὴ ἀφήγησις, μὲ εἰκόνας καὶ περιγραφὰς πλήρεις ζωῆς καὶ δυνάμεως, τῶν αἰτίων τοῦ πολέμου Ἀργείων καὶ Θηβαίων, τῆς διεξαγωγῆς αὐτοῦ καὶ τῆς φυγῆς τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τελευτᾷ μὲ ἓν εὐλαβὲς θυμίαμα πρὸς τὸν προστάτην θεὸν τῆς τραγῳδίας, τῆς ἀθανάτου ταύτης Ἀτθίδος νύμφης, τὴν λατρείαν τῆς ὁποίας ἐκληροδότησεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἡ μεγάλη τῶν Ἀθηνῶν δημοκρατία.

Αἱ πρῶται σκηναὶ τῆς τραγῳδίας: Ἐμφανίζεται ὁ Κρέων καὶ προκηρύσσει τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐρειδόμενος θὰ κυβερνήσῃ τὴν χώραν. Μὲ τὴν συνήθη εἰς τοὺς τυράννους τέχνην ὁ Κρέων συγκιρνᾷ τὸ σόφισμα μὲ τὴν βίαν, καὶ τὴν ὠμότητα καὶ μοχθηρίαν κρύπτει μὲ τὸ προσωπεῖον τῆς δικαιοσύνης, καὶ καλύπτει μὲ τὸ ἔνδυμα τῆς νομιμότητος, εἰς ἕνα λόγον πομπωδῶς γνωμολογικόν. Ὁ Χορὸς τῶν γερόντων ἐπιδοκιμάζει τὸν βασιλικὸν λόγον μὲ τὴν συνήθη εὐπείθειαν καὶ προθυμίαν τῆς δειλῆς κοινῆς γνώμης πρὸς τοὺς ἰσχυρούς. Μετὰ ταῦτα ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου ἐπισπεύδεται, τεχνικώτατα ἀπὸ τοῦ προλόγου παρασκευασθεῖσα. Ἡ διαταγὴ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ταφῆς τοῦ Πολυνείκους παραβαίνεται καὶ τὴν παράβασιν ἀναγγέλλει πρὸς τὸν Κρέοντα εἷς τῶν φυλάκων, ὅστις, ἀπειληθεὶς ὅτι θὰ κρεμασθῇ, ἐὰν δὲν συλλάβῃ τὸν ἔνοχον, ἀπέρχεται ἔντρομος, ἀλλ' ἐπιστρέφει πολὺ ταχέως φέρων πρὸς τὸν τύραννον τὴν ἔνοχον τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ Πολυνείκους, τὴν Ἀντιγόνην. Ἡ οἰκονομία τῆς μεταξὺ τῶν δύο σκηνῶν διακοπῆς τῆς πορείας τοῦ μύθου γίνεται διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ παρεμβολῆς ἑνὸς ὕμνου τοῦ Χοροῦ πρὸς τὴν ἐφευρετικότητα καὶ τόλμην τοῦ ἀνθρώπου, κατακτήσαντος γῆν καὶ θάλασσαν καὶ δαμάσαντος πᾶσαν τὴν ἔμψυχον φύσιν. Ὁ φύλαξ, ἀκόλουθος πρὸς τὴν φύσιν του, ἐκδηλώνει τὴν λύπην του, διότι ἐκθέτει εἰς κίνδυνον τὴν Ἀντιγόνην, ἀλλὰ καὶ τὴν χαράν του, διότι ἀπέσπασεν ἑαυτὸν τοῦ θανάτου.

Οὕτω δεξιώτατα ὁ ποιητὴς ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης τῆς ἠθικῆς κλιμακός του βαθμῖδος, ἐπὶ τῆς ὁποίας διαλάμπει ἡ ἀφοσίωσις τῆς ἡρωΐδος καὶ τὰ ἁγνότερα τῶν συναισθημάτων, καταβιβάζει ἡμᾶς βαθμιαίως διὰ τῆς δειλῆς ἀρετῆς τῆς Ἰσμήνης, τῆς ὑποκριτικῆς ἀρετῆς τοῦ τυράννου, τῆς κολακευτικῆς δουλοφροσύνης τῶν γερόντων, εἰς τὴν κατωτάτην βαθμῖδα, τὸν ἀτομικὸν ἐγωϊσμὸν τοῦ φύλακος. Ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς αὐτοθυσίας εἰς τὸν ταπεινότατον ἐγωϊσμόν. Ἀναμένεται ἡ ἐμφάνισις τοῦ Κρέοντος διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἡ μονομαχία, ἀναπόφευκτος, σύμφωνα μὲ τὸν διαπλασθέντα ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ χαρακτῆρα τῆς Ἀντιγόνης καὶ τοῦ Κρέοντος. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀξίζει νὰ προκαλέσῃ τὰ βλέμματα ὁ προβαλλόμενος εἰς τὴν σκηνὴν πίναξ, πολυσύνθετος εἰς ψυχικὰς ἐκδηλώσεις. Προέχει τῆς ὅλης συνθέσεως ἡ ἀγέρωχος μορφὴ τῆς Ἀντιγόνης. Παρ' αὐτὴν ἵστανται οἱ γέροντες τῶν Θηβῶν ἔκπληκτοι, διότι μία γυνὴ ἐτόλμησεν ὅ,τι δὲν θὰ ἐτόλμων αὐτοί, καὶ τεθλιμμένοι διὰ τὴν πρὸς τὴν ἡρωΐδα συμπάθειάν των, καὶ ὁ φύλαξ μὲ ἀνάμεικτα συναισθήματα χαρᾶς καὶ λύπης. Ὁ πίναξ ἀλλοιοῦται μὲ τὴν ἐμφανισθεῖσαν στυγνὴν ὄψιν τοῦ τυράννου.

Κρέων καὶ Ἀντιγόνη: Ἀνακρινομένη ὑπὸ τοῦ τυράννου ἡ Ἀντιγόνη ὁμολογεῖ ὅτι ἐν γνώσει τῆς ἀπαγορευτικῆς διαταγῆς του ἔθαψε τὸν Πολυνείκην, ἡ δὲ ὁμολογία της εἶναι ἔντονος, κατηγορηματική, καὶ ὁμόλογος πρὸς τὴν ὑψηλὴν φύσιν της καὶ τὸν ἄτεγκτον χαρακτῆρά της. «Καὶ φημὶ δρᾶσαι κοὐκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μή». Ὁ τύραννος τότε ἐπιδιώκων καὶ νὰ ταπεινώσῃ αὐτὴν πρὸ τοῦ θανάτου της ἐλέγχει δριμύτατα τὴν συμπεριφοράν της. Ἡ Ἀντιγόνη ὅμως τολμηρὰ καὶ ὑπερήφανος ἐν τῇ συναισθήσει τῆς ἱερότητος τῆς πράξεώς της ἀπὸ ἐλεγχομένης, κατηγορουμένης καὶ ἐνόχου, μεταβάλλεται εἰς κατήγορον, ἀπαγγέλλουσα δριμὺ κατὰ τοῦ τυράννου κατηγορητήριον, ἐμπεποτισμένον καὶ μὲ εἰρωνείαν, διότι ἐτόλμησε, κοινὸς ἄνθρωπος ὤν, νὰ ἔχῃ τὴν ἀξίωσιν αἱ θελήσεις του νὰ κατισχύσωσι τῶν αἰωνίων, ἀγράφων, ἀλλ' ἀνεξαλείπτων θείων νόμων. Διὰ νὰ ἐξευτελίσῃ δὲ τὸν τύραννον καὶ νὰ στερήσῃ αὐτὸν καὶ τῆς μόνης χαρᾶς, ἥτις τῷ ἀπέμεινεν, ὅτι ἡ ἔνοχος θὰ πληρώσῃ μὲ τὸν θάνατόν της τὴν πρὸς αὐτὸν στάσιν της, προσθέτει ὅτι ὁ θάνατος δι' αὐτὴν μετὰ τὰς τόσας συμφοράς της δὲν εἶναι τιμωρία.

Ἀντιγόνη καὶ Ἰσμήνη: Τὴν σκηνὴν Ἀντιγόνης-Κρέοντος διαδέχεται ἡ σκηνὴ Ἀντιγόνης - Ἰσμήνης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ δειλὴ καὶ ἄτολμος πρότερον παρθένος, ἐκ τῶν τρυφερῶν φιλαδέλφων συναισθημάτων της ἐμψυχουμένη, ὅτε ἔμαθεν ὁποία τύχη ἀναμένει τὴν ἀδελφήν της, ἐξαίρεται εἰς Ἀντιγόνην κατὰ τὸ ἠθικὸν σθένος καὶ καταδίδει ἑαυτὴν ὡς συνένοχον. Ἡ Ἀντιγόνη ὅμως ἀποκρούει μετὰ σκληρότητος τὴν συνενοχήν της, διὰ νὰ κατέλθῃ ἐκ τῆς θείας τελειότητος εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀνέλθει καὶ πάλιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν της. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν της νὰ συμμερισθῇ τὴν τύχην τῆς ἀδελφῆς της ἡ φιλάδελφος Ἰσμήνη προσπαθεῖ νὰ κάμψῃ τὸν Κρέοντα, ὑπενθυμίζουσα ὅτι ἡ Ἀντιγόνη εἶναι ἡ μελλόνυμφος τοῦ υἱοῦ του Αἵμονος. Ὁ τύραννος ὅμως εἶναι ἄκαμπτος καὶ διατάσσει τὴν κάθειρξιν ἀμφοτέρων εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅτε πάλιν κενοῦται ἡ σκηνὴ καὶ ὁ Χορὸς ἐκ τῆς νέας συμφορᾶς τοῦ οἴκου τοῦ Οἰδίποδος λαμβάνων ἀφορμὴν οἰκτίρει εἰς ἓν χορικὸν ᾆσμα τὴν τύχην τοῦ γένους τῶν Λαβδακιδῶν. Μὲ τὴν προρρηθεῖσαν ἱκεσίαν τῆς Ἰσμήνης πρὸς τὸν Κρέοντα νὰ φεισθῇ τῆς ζωῆς τῆς μελλονύμφου τοῦ Αἵμονος παρεσκεύασεν ὁ ποιητὴς τὴν ἐμφάνισιν τούτου ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

Κρέων καὶ Αἵμων: Δειλὸς καὶ μὲ τὸν προσήκοντα σεβασμὸν προσέρχεται ὁ σεμνὸς νεανίας πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πατέρα του καὶ προσπαθεῖ νὰ σώσῃ τὴν περιπαθῶς ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπωμένην μνηστὴν ἀνακοινώνων πρὸς αὐτὸν ὅτι ἡ Κοινὴ γνώμη ἀποδοκιμάζει τὴν αὐστηρὰν διαταγήν του, ἀγωνίζεται ὅμως εἰς μάτην. Ὁ τύραννος εἶναι ἄκαμπτος καὶ τὸ διαφέρον τοῦ μνηστῆρος ἐξοργίζει αὐτὸν ἔτι μᾶλλον· ἀπειλεῖ ὅτι θὰ θανατώσῃ τὴν Ἀντιγόνην ἐνώπιόν του. Πλήρης ἀπελπισίας τότε ὁ φιλότιμος νεανίας ἀπέρχεται χωρὶς νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ τρυφερὸν συναίσθημά του, ἀπειλῶν ὅτι δὲν θὰ ἐπανίδῃ πλέον αὐτὸν ὁ βασιλεὺς πατήρ του. Ἡ τραχεῖα μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ σκηνὴ προεκάλεσεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἄμεσον διαταγὴν τοῦ τυράννου νὰ ἐγκλεισθῇ ζῶσα ἡ Ἀντιγόνη ἐντὸς σπηλαίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν πρὸς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Ἔρωτος ὕμνον τοῦ Χοροῦ.

Ἀντιγόνης θρηνῳδίαι: Ἐνῷ ᾄδει ἔτι ὁ Χορός, ἐμφανίζεται καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἡ Ἀντιγόνη ἀπαγομένη ὑπὸ τῶν φυλάκων πρὸς τὸν θάνατον. Εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ἡ ἡρωίς, ἥτις μετὰ τόλμης εἶχεν ἐπιτελέσει τὸ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὸν ἀδελφὸν καθῆκον, ἄφοβος εἶχε περιφρονήσει τὴν ἀπειλὴν τοῦ κινδύνου, μὲ ἀγερωχίαν εἶχε ταπεινώσει τὴν τύραννον, λαμβάνει πλήρη συνείδησιν τί θὰ στοιχίσωσιν εἰς αὐτὴν ἡ ὑψηλοφροσύνη της καὶ αἱ πράξεις της. Τὸ φάσμα τοῦ θανάτου ἔχει κλονίσει τὸ ψυχικὸν σθένος της καὶ κλαίει διὰ τὸν πρόωρον θερισμὸν τῆς νεότητός της, διότι θὰ παύσῃ νὰ βλέπῃ τὸ φῶς, διότι θὰ χάσῃ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς, διότι δὲν θὰ δοκιμάσῃ τὴν χαρὰν τοῦ γάμου καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῆς μητρός.

Ἡ ὀδύνη τῆς ψυχῆς της εἶναι τόση, ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θεῶν ἀκόμη, ὡς νομίζει, ὥστε καταπίπτει εἰς τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν. Μία ἀπειλὴ ὅμως τοῦ Κρέοντος πρὸς τοὺς φύλακας, διότι δὲν ἀπάγουσιν αὐτὴν τὸ ταχύτερον, ἀναγεννᾷ εἰς τὴν ψυχὴν τῆς ἡρωΐδος τὸ πρότερον σθένος της. Ἐρευνᾷ τότε καὶ κρίνει τὰς πράξεις της καὶ εὑρίσκει ταύτας ὀρθὸς καὶ δικαίας, τὴν δὲ καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τοῦ τυράννου ἄδικον καὶ ἀπάνθρωπον. Ἐξαιρομένη τότε εἰς ἄφθαστον ἠθικὸν μεγαλεῖον ἀποφαίνεται ὅτι ὑψίστη εὐτυχία διὰ τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἡ ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος προερχομένη ἠρεμία τῆς συνειδήσεώς του. Ἡ Ἀντιγόνη εἶναι ὁ θῆλυς Αἴας (βλ. λ.). Θρηνεῖ ὡς ἐκεῖνος διὰ τὴν στέρησιν τῆς χαρᾶς τῆς ζωῆς καὶ τὴν στέρησιν τῆς χαρᾶς τῆς φύσεως, ἀλλὰ δὲν σταματᾷ εἰς τὸν δρόμον της. Βαδίζει ὡς βασίλισσα εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ μαρτυρίου. Ἡ γενναία ψυχή της ἐθριάμβευσε κατὰ πάσης ὀδύνης. Ὁ θρίαμβος ὅμως ἐστοίχισεν εἰς αὐτὴν δάκρυα, ἀλλὰ διὰ τὰ δάκρυά της, τὰ ὁποῖα, ὡς ἄνθρωπος, χύνει, γίνεται περισσότερον ἀγαπητή, χωρὶς νὰ παύῃ νὰ προκαλῇ τὸν θαυμασμόν.

Τειρεσίας καὶ Κρέων: Ἡ ὑπὸ τῆς Ἀντιγόνης

Ἡ Ἀντιγόνη κατὰ μεταγενεστέρους δραματικούς.
[Ἀναπαράστασις ἐξ ἀγγείου τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, 100ή—120ή Ὀλυμπιάς.]

Digitized by Google

ἐκφρασθεῖσα ἀμφιβολία περὶ τῶν θεῶν, ὅτε αὕτη ἐπιτελέσασα τὸ ἱερώτατον τῶν καθηκόντων εὑρέθη ἔρημος καὶ ἀπροστάτευτος, ἀμφιβολία, ἥτις θὰ συνετάραξε καὶ τὰς ψυχὰς τῶν εὐλαβῶν θεατῶν, ταχέως διελύθη διὰ τῆς δεξιᾶς τέχνης τοῦ εὐσεβοῦς ποιητοῦ. Ἐνῷ ἀπάγεται ἡ Ἀντιγόνη πρὸς θάνατον καταφθάνει ὁ μάντις Τειρεσίας διὰ νὰ ἀναγγείλῃ τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν, τῶν ὁποίων οἱ βωμοὶ ἐπληρώθησαν ἀπὸ τὰς σάρκας τοῦ ἀτάφου Πολυνείκους. Αἱ ἀπειλαὶ τοῦ Τειρεσίου κατὰ τοῦ ἐνόχου τῆς ὀργῆς τῶν θεῶν ἐν ἀρχῇ μὲν ἐξοργίζουσι τὸν Κρέοντα, ὅστις ὑβρίζει καὶ αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς μάντεις καὶ ἱερεῖς τῶν θεῶν, ἔπειτα ὅμως, συνελθόντα, ταράσσουσιν αὐτὸν εἰς τοσοῦτον βαθμόν, ὥστε σπεύδει αὐτοπροσώπως πρὸς ἀποφυλάκισιν τῆς Ἀντιγόνης. Εἶναι ὅμως πλέον ἀργά. Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸ σπήλαιον εὗρε τὴν Ἀντιγόνην νεκράν, ἡ δὲ ψυχή του ἐδοκίμασε τὴν σκληροτέραν ὀδύνην τὴν ὁποίαν εἶναι δυνατὸν νὰ δοκιμάσῃ ἡ καρδία πατρός, εἶδε μὲ τοὺς ὀφθαλμούς του τὸν υἱόν του αὐτοκτονοῦντα ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς Ἀντιγόνης (οὕτως ἀπεκαλύφθη ἡ ἐνέργεια τοῦ πρὸς αὐτὴν σφοδροῦ ἔρωτός του) καὶ ἐπιρρίπτοντα εἰς αὐτὸν τὴν ἐνοχὴν τοῦ ὀλέθρου του. Τὴν τιμωρίαν ταύτην τῆς Θείας Δίκης ἐπακολουθεῖ ἡ αὐτοκτονία τῆς Εὐρυδίκης, συζύγου τοῦ Κρέοντος καὶ μητρὸς τοῦ Αἵμονος, ὅτε αὕτη ἔμαθε τὸν ὀδυνηρὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ της, καὶ ἡ τραγῳδία τελευτᾷ μὲ τοὺς θρήνους τοῦ Κρέοντος, οἵτινες εἶναι ἡ ἐξιλεωτικὴ ἀπόδοσις, ἡ ὀφειλομένη εἰς τὴν παράφρονα ἀσέβειάν του καὶ τὴν ἀθωότητα τοῦ θύματός του, τῆς Ἀντιγόνης, καὶ μὲ μίαν ὀρθὴν παρατήρησιν τῶν πολυπείρων γερόντων, ὅτι τὸ πρῶτον στοιχεῖον τῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ φρόνησις: «πολλῷ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας πρῶτον ὑπάρχει».

Αὐτὸ εἶναι τὸ περιεχόμενον τῆς τραγῳδίας ἥτις εἶναι δημιούργημα τῆς συμπλοκῆς τῶν συναισθημάτων, παθῶν καὶ ἤθους τῶν ἐν αὐτῇ δρώντων προσώπων. Προέχει τῶν ἄλλων μορφῶν ἡ θεία μορφὴ τῆς Ἀντιγόνης, ὄχι μόνον διότι εἶναι ἡ προφῆτις ἡ εὐαγγελιζομένη τὴν ἐπικράτησιν ὑψηλοτέρων περὶ θρησκείας ἀντιλήψεων, ἡ ἐπαναστᾶτις ἡ κρημνίζουσα τὸ εἴδωλον τῆς Εἱμαρμένης καὶ ἐλευθερώνουσα τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν παντὸς φόβου ἀπὸ οἱασδήποτε βίας, ἀλλὰ καὶ διότι αὕτη εἶναι ἡ κυρία φυσιογνωμία τῆς ὅλης συνθέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν συγκεντρώνονται ἡ προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πάντων τῶν θεατῶν. Ὁ Σοφοκλῆς συγκεντρώνει τὰ βλέμματα πάντων εἰς τὴν ὑπὸ ἀπλέτου φωτὸς φωτιζομένην μορφήν. Τὸ ὑπέροχον κάλλος τῆς τραγῳδίας προκύπτει ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἤθους τῆς Ἀντιγόνης. Αἱ ποικίλαι ἀποχρώσεις του, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἐναλλαγὴν τῆς ζωογόνου ἀκτινοβολίας τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου τῆς ψυχῆς της καὶ τὴν σκιὰν τῶν σαρκικῶν ἀδυναμιῶν της, παρήγαγον τὴν ἰδεώδη ἀναπαράστασιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ὁ χαρακτὴρ τῆς ἡρωΐδος κατέστη ὁ ὑψηλότερος, θελκτικώτερος καὶ συγκινητικώτερος τύπος τῆς ἀρχαίας τραγῳδίας. Αἱ περὶ τὴν ἡρωΐδα φυσιογνωμίαι ἀντὶ νὰ διασκεδάσωσι τὴν προσοχὴν καὶ τὸ διαφέρον τῶν θεατῶν καὶ νὰ διαταράξωσι τὸ κάλλος τῆς ὅλης συνθέσεως τοὐναντίον χρησιμεύουσι πρὸς ἔξαρσιν τῆς ἐκ τῆς κεντρικῆς μορφῆς ἐντυπώσεως. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι μεγάλαι ἀρεταὶ τῆς τραγῳδίας, τὸ ὕψος τῶν ἐν αὐτῇ ἰδεῶν, ἡ ἀλήθεια τῶν χαρακτήρων τῶν προσώπων της, τὸ κάλλος τῆς μορφῆς αὐτῆς καὶ ἡ δύναμις τῆς ἐκφράσεως, καθίστων ταύτην τὸν τελειότερον τύπον τραγῳδίας διὰ τὸ εὐαίσθητον καὶ νοῆμον κοινὸν τοῦ κλεινοῦ ἄστεως. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἐκπληκτικὸν ὅτι ἐτίμησε τὸν διδάσκαλον τῶν μεγάλων τούτων μαθημάτων διὰ τοῦ ὑψίστου τῶν ἀξιωμάτων τῆς Πολιτείας, τῆς στρατηγίας (βλ. λ. Σοφοκλῆς).

Κατὰ τοὺς νεωτέρας χρόνους ἁμιλλῶνται τὰ γυμνάσια πασῶν τῶν χωρῶν νὰ διδάσκωσι τὴν Ἀντιγόνην ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ ἡ μετάφρασις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Böckh καὶ ἡ μουσικὴ σύνθεσις τῶν χορικῶν ᾀσμάτων της ὑπὸ τοῦ Mendelson κατέστησαν ταύτην ἔργον δημοφιλέστατον εἰς τὰ γερμανικὰ θέατρα καὶ τὰς συναυλίας.

Ἐν τῇ λατινικῇ λογοτεχνίᾳ.—Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας μετεφύτευσε τὸν μῦθον τοῦ Οἰδίποδος εἰς τὴν λατινικὴν λογοτεχνίαν ὁ *Ἄττιος*, ὁ ὁποῖος ὑπὸ κοινήν, πιθανώτατα, ἐπιγραφὴν «Θηβαΐς» ἔγραψε τρεῖς τραγῳδίας, Φοινίσσας, Ἀντιγόνην καὶ Ἐπιγόνους ἢ Ἐριφύλην. Εἰς τὴν Ἀντιγόνην του ἐμιμήθη τὴν τραγῳδίαν τοῦ Σοφοκλέους μεταρρυθμίσας σκηνάς τινας μόνον καταλλήλως πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν σκηνήν, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν σωζομένων ἀποσπασμάτων, ὑπέστη δὲ ἐν ταῖς ἰδέαις τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐπικουρείου φιλοσοφίας. Ἡ Ἀντιγόνη τοῦ Ἀττίου φαίνεται ὅτι εἶχε προξενήσει σημαντικὴν ἐντύπωσιν, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Βιργίλιος ἐμιμήθη ἀποσπάσματά τινα αὐτῆς. Μετὰ τὸν Ἄττιον, ὁ *Σενέκας* ἐπραγματεύθη τὸν μῦθον τοῦ Οἰδίποδος εἰς δύο ἢ τρεῖς τραγῳδίας του καὶ μετὰ τοῦτον ὁ *Στάτιος* εἰς μακρὸν ἐπικὸν ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Θηβαΐς» διασωθὲν ἄρτιον. Ἀμφότεροι εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς τραγῳδίας τῶν τριῶν μεγάλων Ἑλλήνων τραγικῶν, ἐπραγματεύθησαν ὅμως τὸν μῦθον ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τὴν τέχνην τοῦ Σοφοκλέους. Καὶ αἱ τραγῳδίαι τοῦ Σενέκα καὶ ἡ Θηβαΐς τοῦ Στατίου δὲν δύνανται νὰ συγκριθῶσιν πρὸς τὰς τοῦ Σοφοκλέους. Τὰ ἔργα ταῦτα ἔγιναν κακοὶ πρόδρομοι τῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους γραφεισῶν τραγῳδιῶν τοῦ μύθου τούτου, εἰς τὰς πλείστας τῶν ὁποίων συμφύρονται αἱ ὑποθέσεις δύο ἢ καὶ τριῶν τοῦ αὐτοῦ μύθου προγενεστέρων τραγῳδιῶν. Ὡς ἐνεπνεύσθη ἡ ρωμαϊκὴ ποίησις ἀπὸ τὸν μῦθον τῆς Ἀντιγόνης, οὕτω ἀπησχολήθη μὲ αὐτὸν καὶ ἡ ρωμαϊκὴ μυθολογία. Κατὰ τὸν Ὑγῖνον ἡ Ἀντιγόνη ἔθαψε τὸν Πολυνείκη βοηθουμένη ὑπὸ τῆς συζύγου του Ἀργείας, ἀλλ' αὕτη μὲν ἐξέφυγεν, ἡ δὲ Ἀντιγόνη συλληφθεῖσα παρεδόθη εἰς τὸν Αἵμονα διὰ νὰ φονευθῇ ὑπ' αὐτοῦ. Οὗτος ὅμως διέσωσε καὶ συνεζεύχθη αὐτήν, ἀποκαλυφθείσης δὲ μετὰ ταῦτα τῆς πράξεώς του ἐφόνευσεν ἑαυτὸν καὶ τὴν σύζυγόν του Ἀντιγόνην. Ἐκ τῶν τοῦ αὐτοῦ μύθου (τῆς Ἀντιγόνης ἰδίως) νεωτέρων τραγῳδιῶν ἄξιαι μνείας ἰδίως εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ λογοτεχνίᾳ.—Ἡ «*Ἀντιγόνη*» τοῦ *Alamanni*. Ὁ Ἰταλὸς οὗτος τραγικὸς ἠρκέσθη εἰς τὴν δόξαν ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν ὅσον τὸ δυνατὸν πληρέστερον τὸ ἀθάνατον ἔργον τοῦ Σοφοκλέους. Ἠκολούθησε τὴν πορείαν τοῦ Ἕλληνος τραγικοῦ σκηνὴν πρὸς σκηνὴν συμπτύξας ἐλάχιστα μόνον μέρη αὐτῆς. Ἡ ἀξία τοῦ ἔργου τούτου ἔγκειται κυρίως εἰς τὸ ὕφος του.

Ἡ «*Ἀντιγόνη*» τοῦ *Garnier*. Οὗτος τὴν Ἀντιγόνην του εἶχεν ἐμπνευσθῇ κυρίως ἀπὸ τὴν Θηβαΐδα τοῦ Στατίου εἴς τε τὸν μῦθον καὶ τὸ ἦθος τῆς ἡρωΐδος.

Ἡ «*Ἀντιγόνη*» τοῦ *Rotrou*. Ὁ Γάλλος οὗτος τραγικὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἀντιγόνης του ἤντλησε, κατὰ τὸ κακὸν παράδειγμα τῶν Ρωμαίων ποιητῶν, ἔκ τε τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους, τῶν Φοινισσῶν τοῦ Εὐριπίδου καὶ τῆς Θηβαΐδος τοῦ Σενέκα. Ἐκτὸς τούτου, ἠλλοίωσε καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν ἡρώων τοῦ μύθου. Οὕτως ἐνῷ εἰς τὰς Φοινίσσας τοῦ Εὐριπίδου οἰκτίρει τις τὸν Πολυνείκη, εἰς τὴν Ἀντιγόνην τοῦ Rotrou μισεῖ αὐτόν.

Ἡ «*Ἀντιγόνη*» τοῦ *Alfieri*. Ὁ Ἰταλὸς τραγικὸς ἀπομιμεῖται τὸν Σοφοκλέα, ἀλλ' ἐξαφανίζει ἐκ τῆς τραγῳδίας του τὰ κατώτερα πρόσωπα, ἅτινα τόσον χρησιμεύουσι διὰ τὴν ἔξαρσιν τῶν κυρίων ἡρώων εἰς τὰς ἑλληνικὰς τραγῳδίας. Διὰ τὸν Alfieri ἀρκοῦσι τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα πρόσωπα Κρέων, Αἵμων καὶ Ἀντιγόνη. Ἀπὸ τὴν τραγῳδίαν του ὅμως δὲν λείπουσιν οὔτε αἱ ἰσχυραὶ ἀντιθέσεις, οὔτε ἡ δύναμις καὶ ἡ ζωὴ εἰς τὸν διάλογον.

Ἀπὸ τὸν μῦθον τῆς Ἀντιγόνης ἐνεπνεύσθη τὴν τραγῳδίαν του «Οἱ ἐχθροὶ ἀδελφοί» (Les frères ennemis) καὶ ὁ Ρακίνας. Εἰς τὰ ἤθη τῶν προσώπων τῆς τραγῳδίας του εἶναι προφανὴς ἡ ἐπίδρασις τῶν χριστιανικῶν ἀντιλήψεων.

Ἡ «*Ἀντιγόνη*» τοῦ *Ballanche*. Συμβολικὸν ποίημα ποιηθὲν ἐν Ρώμῃ (1813) ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ἐξορίστου φίλης τοῦ Γάλλου ποιητοῦ ὡραίας Récamier. Ὁ ἀνόσιος τοῦ Οἰδίποδος καὶ τῆς Ἰοκάστης γάμος ἐπιστεύετο ὅτι ἐσυμβόλιζε τὴν ἀπορρόφησιν τοῦ λαοῦ ὑπὸ τῆς βασιλείας, ὁ Λάϊος τὸν δεσποτισμὸν τοῦ παρελθόντος καὶ ἡ Ἰοκάστη τὴν ἁρμονίαν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Ἡ Ἀντιγόνη ἦτο ἡ εἰκὼν τῆς ἐκπτώτου ἀνθρωπότητος, ἥτις ἀνυψοῦται διὰ τοῦ μαρτυρίου. Τὸ ἔργον εἶναι μία συγκινητικὴ διήγησις ὑποθέσεως εἰδωλολατρικῆς συμφυρομένης μὲ δοξασίας νεωτέρας. Ἡ Ἀντιγόνη εἶναι Χριστιανὴ τὴν σκέψιν. Εἶναι, ὡς προσφυῶς ἐλέχθη, ἡ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου μὲ φυσιογνωμίαν Παναγίας τοῦ Rafaello. Τὴν τυφλὴν Μοῖραν τῶν ἀρχαίων ἔχει ἀντικαταστήσει ἐν αὐτῷ ἡ Νέμεσις, ἡ ἐκδικουμένη, ἡ ἀνταποδίδουσα εἰς ἕκαστον τὸ ἀνῆκον εἰς αὐτόν. Ἡ κυριαρχοῦσα ἰδέα εἶναι ὅτι ὁ θεὸς δὲν ἐγκαταλείπει τὸ δημιούργημά του· διὰ τοῦτο παραπλεύρως μὲ τὰς πλάνας, τὰς δυστυχίας, τὰ αἴσχη, τοποθετεῖται ἡ ἀθωότης, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἀφοσίωσις, καὶ τὸν ἐξόριστον Οἰδίποδα συνοδεύει ἡ ἀπεσταλμένη ὑπὸ τοῦ θεοῦ Ἀντιγόνη. Εἰς τὴν λύραν τοῦ Ὁμήρου προσηρμόσθη, ὡς προσφυῶς ἐλέχθη, μία χορδὴ τῆς ἅρπας τοῦ Δαυΐδ καὶ τοῦ Ἡσαΐα.

Ἡ «*Ἀντιγόνη*» τοῦ *Zingarelli*. Μελόδραμα, τοῦ ὁποίου τοὺς μὲν στίχους ἔγραψεν ὁ Marmontel, μουσουργὸς δὲ ὑπῆρξεν ὁ Zingarelli. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Ἀντιγόνη *(Ναυτ. Γεωγρ.)*. Μία τῶν ἐν τῇ Προποντίδι Πριγκηπονήσων (πλάτ. 40° 52′ 30″, μῆκ. 29° 01′ 00″Α, χάρτης ἀγγλικὸς 2286: Princes islands) κειμένη ἐγγὺς καὶ Δ.ΒΔ τῆς Χάλκης. Τετραγώνου περίπου σχήματος, 535 πόδας ὑψηλή, καὶ ³/₄ μιλλίου μήκους, παρουσιάζει ἀκτὰς ὑποκρήμνους πανταχόθεν, πλὴν τῆς νοτίας πλευρᾶς της οὔσης μεγαλοπρεποῦς ἀπορρῶγος ὕψους 500 ποδῶν, καὶ ἐμφανίζεται βραχώδης καὶ ἄδενδρος πλὴν μικροῦ πευκῶνος εἰς τὴν κορυφὴν ὁ «Χριστός», ὁπόθεν ἡ θέα εἶναι μαγευτικωτάτη, καὶ ἑτέρου ἀραιοῦ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ ἀκρωτηρίου ὅπερ εἰς ὀξὺ τερματίζει τὴν νοτίαν ἀκτήν της. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου καὶ ἀκριβῶς ὑπὸ τὸ χωρίον κακότεχνος μῶλος προφυλάσσει τὸν τόπον τῆς ἀποβιβάσεως «Μαρμαράκι» ἀπὸ τῶν ἀπὸ λιβὸς κακοκαιριῶν. Μία μικρὰ νησίς, ἡ *Πίτυς* ἢ *Πιτα (Πήτα)* (βλ. περὶ αὐτῆς: *Μ. Χουρμούζη* «ἡ νῆσος Ἀντιγόνη» Κωνσταντινούπολις 1869, σελ 49) μεταξὺ Χάλκης καὶ Ἀντιγόνης 60 πόδας ὑψηλή, σχηματίζει ἀγκυροβόλιον καὶ πλωΐμους πόρους κατὰ μῆκος ἑκατέρας τῶν ἀκτῶν της· ὁ μεταξὺ τῆς νοτίας της ἄκρας καὶ τοῦ ἀπὸ τῆς Ἀντιγόνης μώλου πόρος ἔχει πλάτος 300 μέτρων καὶ βάθος ὀκτὼ ὀργυιῶν· ὁ δὲ μεταξὺ τῆς Χάλκης πρὸς Εὖρον καὶ τῆς Ἀντιγόνης καὶ τῆς Πιτας πρὸς Σκίρωνα, 450 μέτρων εὖρος καὶ βάθος 8 ἐπίσης ὀργ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι σπουδαιότατον ἀγκυροβόλιον, καὶ ἦτο πολὺ γνώριμον εἰς τὰ πλοῖά μας, κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἱστιοφόρου ναυτιλίας μας, διότι ἐκεῖ ἠγκυροβόλουν ἐν ἀναμονῇ εὐνοϊκοῦ καιροῦ πρὸς εἴσπλουν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπέχουσαν 9 περίπου μίλλια διὰ περαιτέρω πρὸς Εὔξεινον πλοῦν.

Ἡ αἰτιολογία τῆς ὀνομασίας της εἶναι ἀμφίβολος· ὡς *Πάνορμον* τὴν ἀναφέρει ὁ Ζωναρᾶς, ὡς Ἀντιόχειαν ὁ Πλίνιος, ἐκ παραδρομῆς τοῦ ἀντιγραφέως τοῦ ἀρχαίου χειρογράφου — κατὰ τὴν ὑπόνοιαν τοῦ Pierre Gilles (βλ. *Schlumberger: Les îles des Princes*)—γράψαντος *Ἀντιόχεια* ἀντὶ *Ἀντιγόνεια*. Κατὰ Σκαρλάτον τὸν Βυζάντιον (Κωνσταντινούπολις) δὲν εἶναι παράδοξον νὰ ὠνομάσθη οὕτω ἀπὸ Ἀντιγόνου πατρὸς Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὅτε τῷ 311 π. Χ. ἐστράτευσε κατὰ Κασσάνδρου καὶ Λυσιμάχου πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ Βυζαντίου. «Σημειωτέον» προσθέτει ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος, «ὅτι Ἀντίγονος ὠνομάζετο ὁ υἱὸς τοῦ Καίσαρος Βάρδα, ἔχοντος ἴσως κτῆμα αὐτοῦ τὴν Πάνορμον»—ὀνομασθεῖσαν οὕτω ἐκ τοῦ μικροῦ ἀλλὰ πάντοθεν ἠσφαλισμένου λιμένος αὐτῆς, οὗτινος σώζονται ἴχνη. Πάντως ὡς νῆσος Ἀντιγόνου ἀναφέρεται εἰς τὰ Πατριαρχικὰ σιγίλλια. Οἱ Τοῦρκοι πάλιν, τὴν ὀνομάζουν *Μπουργὰς ἀδασῆ*, ἤτοι «*νῆσον τοῦ πύργου*», ἀπὸ φρουρίου Castrum Panormum κατὰ Hammer, ἀπὸ ἐκκλησίας τῆς Μεταμορφώσεως κατὰ Χουρμούζην, διατεινόμενον ὅτι ὁ πρῶτος ἐσύγχυσε τὴν Πάνορμον-Ἀντιγόνην πρὸς τὴν ἄσχετον πλὴν συνώνυμον ὑπὸ τοῦ Κωδηνοῦ ἀναφερομένην. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι ὑπῆρχε πάλαι ποτὲ ἐν αὐτῇ ἐρυμνὸν φρούριον, ἡ βορεία πύλη τοῦ ὁποίου ἐκοσμεῖτο διὰ δικεφάλου ἀγάλματος γυναικὸς ἐκ τῶν στομάτων τοῦ ὁποίου ἐξήρχετο, ὡς μυθολογεῖται, πνοὴ ἀνέμου ἀπομακρύνουσα τὰς φλόγας μέχρις ἀποστάσεως 18 μέτρων. Τὸ φρούριον τοῦτο ἐπολιορκήθη τῷ 615 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ βραδύτερον καὶ τὴν Χαλκηδόνα κυριεύσαντος στρατοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Χοσρόου.

Οἱ Πέρσαι πυρπολήσαντες τὸ φρούριον κατέστρεψαν ὅλα τὰ μέρη αὐτοῦ μέχρι ἀποστάσεως 18 μ. ἀπὸ τοῦ ἀγάλματος, τέλος δὲ ἐκυρίευσαν καὶ τὸν ἐφ' οὗ τὸ ἄγαλμα πύργον, ἀφαιρέσαντες δὲ αὐτὸ ἀπέστειλαν εἰς Περσίαν ὅπου ἐγένετο ἀντικείμενον λατρείας. Ἐνίοτε ὠνομάζετο ἡ νῆσος ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ «*Μπογὰζ-ἀδασῆ*» *(νῆσος τοῦ στενοῦ)*, ἀπὸ τοῦ διαύλου τοῦ χωρίζοντος αὐτὴν ἀπὸ τῆς Χάλκης, ἔχοντος εὖρος 700 μέτρων.

Τὸ μεγαλύτερον μῆκος τῆς νήσου εἶναι 1900 μ., τὸ δὲ μεγαλύτερον πλάτος 1300 μ. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀποτελούσης δῆμον *(ναχιέ)* τῆς ὑποδιοικήσεως Πριγκηπονήσων, ἀνέρχονται εἰς 1500 περίπου, μέχρι πρό τινος ἀποκλειστικῶς Ἕλληνας. Ἄξιον μνείας εἶναι ἡ μεγάλη τῶν κατοίκων τῆς νήσου μακροβιότης. Τὸ θέρος ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ηὐξάνετο διὰ τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως παραθεριζόντων ὁμογενῶν τῆς μεσαίας τάξεως. Τὸ χωρίον τῆς νήσου κεῖται ἐπὶ τῆς πρὸς Α. πεδινῆς παραλίας. Ἔχει πρὸ αὐτοῦ τὴν μικρὰν καὶ ἀκατοίκητον νησῖδα Πήταν, ἥτις, ἐπιπροσθοῦσα, ἀποκρύπτει τὴν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ἀσιατικῆς παραλίας κώμην Μάλτεπε, ἀφ' ἧς ἡ νῆσος ἀπέχει 3½ μίλλια.

Ὁ ἐν τῷ χωρίῳ ναὸς τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τιμίου Προδρόμου, εἶναι δὲ ἐκτισμένος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων βυζαντινοῦ ναοῦ, κτίσματος τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας, χήρας τοῦ εἰκονοκλάστου αὐτοκράτορος Θεοφίλου. Ἀνηγέρθη κατὰ παράκλησιν Μεθοδίου τοῦ Ὁμολογητοῦ ἐπὶ τοῦ τόπου ὅπου ὑπῆρχεν ὑπόγειος τάφος, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ τολμηρὸς οὗτος εἰκονολάτρης διέμεινεν ἐπὶ ἑπταετίαν ὅλην μετὰ δύο ληστῶν, ἐγκλεισθεὶς ἐκεῖ ἀφοῦ ὑπέστη φρικώδη βασανιστήρια. Τοῦ ἀρχαίου τούτου ναοῦ, κρημνισθέντος μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἐσώζετο τὸ ἱερὸν Βῆμα.

Πρὸς Β τοῦ χωρίου κεῖται τὸ μονύδριον τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Καρίπη*, ὀνομασθὲν οὕτως ἐκ τῆς τουρκικῆς λέξεως *καρίπ*, ἣν Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος («Κωνσταντινούπολις» Β′ 296) ἑρμηνεύει ὡς σημαίνουσαν «πτωχός» ἢ «πενιχρός», διὰ τὸ πτωχὸν τοῦ μονυδρίου, ἐνῷ *καρίπ* σημαίνει «συγγενής». Τὸ Καρίπης τοῦτο ὁ περὶ Κωνσταντινουπόλεως πολλὰ γαλλιστὶ γράψας Λιβαντῖνος Τιμώσης ἐξέλαβεν ὡς σημαῖνον «*σημαιοφόρος*» (τρα-

Digitized by Google

παιοφόρος). Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι τὸ μονύδριον, ἀνῆκον, δυνάμει πατριαρχικοῦ σιγιλλίου ἀπὸ Ἰουνίου 1786, ὡς μετόχιον, εἰς τὴν ἱστορικὴν μονὴν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου τῶν Καλαβρύτων, δὲν εἶναι καὶ τόσον πτωχόν, διότι ἔχει ὡς ἰδιοκτησίαν σειρὰν οἰκιῶν, ἐνοικιαζομένων τὸ θέρος εἰς τοὺς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως παραθερίζοντας.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ τῆς νήσου σώζονται, ἀνακαινισθέντα πρό τινων ἐτῶν, τὰ ἐρείπια ναοῦ τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος — «*τοῦ Χριστοῦ*» — ὡς καὶ αἱ πλινθόκτιστοι καὶ θολογύριστοι αὐτοῦ κινστέρναι, ἔχουσαι ὕδωρ εὐγευστότατον. Ὁ ναός, κτίσμα Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ὑφιστάμενος μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, καὶ μετονομασθεὶς εἰς «*Θεοκορύφωτον*», κατηδαφίσθη κατὰ διαταγὴν τοῦ σουλτάνου (ἴσως Μουρὰτ τοῦ Δ'), διότι περιαγομένου κάποτε τοῦ Ἐπιταφίου ὑπὸ συνοδείαν πολλοῦ λαμπαδηφοροῦντος πλήθους, ἐφοβήθησαν οἱ ἐν τῇ πόλει Τοῦρκοι καὶ ἐξηρέθισαν τὸν σουλτάνον κατὰ τῆς μονῆς. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἐκλείσθη τῷ 921 ὑπὸ Ρωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ ὁ μάγιστρος Στέφανος ὁ Καλόμερος, ἀφοῦ ἐκάρη μοναχός, κατηγορηθεὶς ὡς συνωμοτῶν πρὸς σφετερισμὸν τοῦ θρόνου. Εἰς τὴν Ἀντινόνην ἀπεχώρουν συνήθως ἔκπτωτοι Πατριάρχαι, ὧν διασημότερος, ὁ συγγραφεὺς τῆς «Κωνσταντινιάδος», Κωνσταντῖνος Α' ὁ ἀπὸ Σιναίου (1830—35).

Ὁ Χουρμούζης ἀναφέρει δύο ἄξια μνείας γεγονότα. Τῷ 1818 ἦσαν ἠγκυροβολημένα τὸ τρίστιον «Θεμιστοκλῆς» τοῦ Γιακουμάκη Ν. Τομπάζη καὶ βρικιόν τι ὑδραϊκὸν ἐπίσης κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ Πέτρου Βούλγαρη· ἐπὶ τοῦ πρώτου τῶν δύο, κατόπιν εὐθυμίας, λόγῳ γεύματος πρὸς ἐντοπίους κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καθ' ἣν καὶ οἱ Τοῦρκοι ἑώρταζον τὸ Ραμαζάνι ἔθεσαν, πῦρ εἰς τὰ πρωραῖα τοῦ πλοίου πυροβόλα καὶ λόγῳ τούτου κορβέττα καταπλεύσασα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπήγαγε τὸν κυβερνήτην τον εἰς τὸν ναύσταθμον τοῦ Κερατίου ὅπου ἀπηγχονίσθη. Τῷ 1819 πάλιν κατέπλευσε μαρτῖγον, ὑπὸ ρωσικὴν σημαίαν, ἀποβιβάσαν τὸν Κεφαλλῆνα Σφαέλλον, ἐνταλέντα παρὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας νὰ φονεύσῃ τὸν ἐκεῖ Ἀναγνώσιην Δεληγιάννην, ὅστις ἐσυκοφαντήθη ὡς ἀντιπράττων εἰς τὰ σχέδιά της· ὄντως ὁ Σφαέλλος ἐξετέλεσε τὴν ἐντολήν του δι' ἐγχειριδίου, προσποιηθεὶς ὅτι ἤθελε νὰ παραδώσῃ ἐπιστολὴν ἧς ἦτο κομιστής. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ - Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

— **Ἀντιγένη**. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἑπταλόφου (τέως *Τοῦρναλάκ*) τῆς ὑποδιοικήσεως Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. 86. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ραχμανλῆ*. Δ. Ε. Μ.

Ἀντιγονία· βλ. Ἀντιγόνεια.

Ἀντιγονίδαι. Οὕτως ἐκλήθησαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ *Ἀντιγόνου τοῦ μονοφθάλμου*, πρώτου γενομένου βασιλέως καὶ διὰ τοῦτο ἱδρυτοῦ καὶ γενάρχου θεωρουμένου τῆς δυναστείας, ἥτις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Μακεδονίᾳ. Τὰ ὑπεροχώτερα τῶν μελῶν τῆς δυναστειας ταύτης ὑπῆρξαν ὁ ἱδρυτὴς αὐτῆς Ἀντίγονος, βασιλεὺς τῆς Ἀσίας, ὁ υἱός του Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, πρῶτος γενόμενος βασιλεὺς ἐν Μακεδονίᾳ, ὁ υἱὸς τοῦ Δημητρίου Ἀντίγονος Γονατᾶς, ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ἀντιγόνου Δημήτριος, ὁ διάδοχος καὶ πρωτεξάδελφος τοῦ Δημητρίου Ἀντίγονος Δώσων, ὁ υἱὸς τοῦ Δημητρίου Φίλιππος Ε' καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου καὶ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Περσεύς. Τὸ οἰκογενειακὸν δένδρον τῆς δυναστείας ἔχει ὡς ἑξῆς:

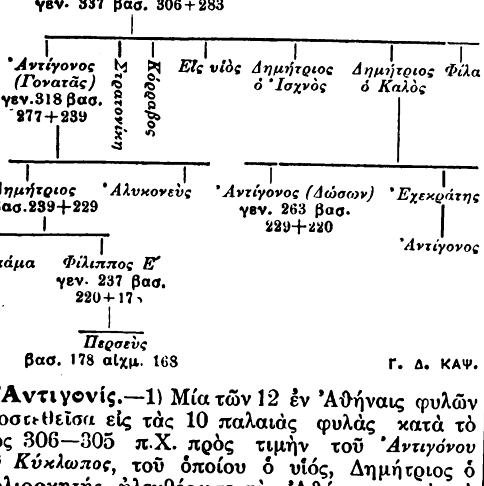

Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀντιγονίς.—1) Μία τῶν 12 ἐν Ἀθήναις φυλῶν προστεθεῖσα εἰς τὰς 10 παλαιὰς φυλὰς κατὰ τὸ ἔτος 306—305 π.Χ. πρὸς τιμὴν τοῦ *Ἀντιγόνου τοῦ Κύκλωπος*, τοῦ ὁποίου ὁ υἱός, Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, ἠλευθέρωσε τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ προρρηθὲν ἔτος ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τοῦ Κασσάνδρου. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος προσετέθη καὶ ἡ Δημητριὰς πρὸς τιμὴν τοῦ ἐλευθερωτοῦ Δημητρίου. Ἡ Ἀντιγονὶς ἐτάχθη πρώτη εἰς τὰ δημόσια γράμματα καὶ ἡ Δημητριὰς δευτέρα. Τὰς φυλὰς ταύτας, καταργηθείσας κατὰ τὸ 200 π.Χ., ἀντικατέστησεν ἡ Πτολεμαΐς, ἥτις εἶχε προστεθῆ πρὸ τοῦ 200 π. Χ. ὡς 13η, καὶ ἡ Ἀτταλὶς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀττάλου τοῦ Α' καὶ οὕτως ἔμειναν πάλιν αἱ φυλαὶ τῶν Ἀθηνῶν 12. —2) Μία τῶν ἓξ ἱερῶν δημοσίων τριήρεων τῶν Ἀθηνῶν (αἱ λοιπαὶ ἦσαν ἡ Ἀμμωνιάς, ἡ Δημητριάς, ἡ Πτολεμαῒς καὶ αἱ δύο παλαιότεραι Πάραλος καὶ Σαλαμινία), τῶν ὁποίων τὰ πληρώματα ἐμισθοδοτοῦντο καὶ ἐν εἰρήνῃ, διότι αὗται ἦσαν πάντοτε ἐξωπλισμέναι. —3) Εἶδος χρυσοῦ ποτηρίου ὀνομασθὲν οὕτως ἀπό τινος τῶν Ἀντιγόνων. Αἱ Ἀντιγονίδες μνημονεύονται μετὰ τῶν Σελευκίδων καὶ Θηρικλείων, πολυτίμων σκευῶν ἐπίσης, ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου (Αἰμ Παῦλ. 33), ὅτε περιγράφεται ὁ ἐν Ρώμῃ τελεσθεὶς θρίαμβος τοῦ Αἰμιλίου Παύλου, νικητοῦ τοῦ Περσέως, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐπεδείχθησαν πάντα τὰ ἐκ τοῦ κατὰ τῶν Μακεδόνων πολέμου ἀποκομισθέντα πολύτιμα λάφυρα. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀντιγονον (Antigene) *[Μικροβ.]*. Καλεῖται ἐν τῇ μικροβιολογικῇ τέχνῃ πᾶσα οὐσία, ἥτις ἐπιδρῶσα ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ προκαλεῖ τὴν γένεσιν ἀντισωμάτων. Ὡς ἀντίγονα ἄρα θεωροῦνται οὐχὶ μόνον οἱ ἐν τῷ σώματι εἰσδυόμενοι διάφοροι μικροοργανισμοὶ καὶ τὰ προϊόντα αὐτῶν (τ. ἔ. τοξῖναι, βακτηριοπρωτεῖναι κλπ.), ἀλλὰ καὶ πᾶσα λευκωματοειδὴς οὐσία, ἥτις εἰσάγεται εἰς τὸν ὀργανισμὸν *διὰ πάσης ἄλλης ὁδοῦ* (π. χ. ἐνδοφλεβίως, ὑποδορίως κ. λ. π.) *πλὴν τῆς τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος*. Ἡ ἐπίδρασις οἱουδήποτε ἀντιγόνου προκαλεῖ τὸ φαινόμενον τῆς *ἀλλεργίας*. Διὰ τῆς τέχνης δυνάμεθα νὰ παρασκευάσωμεν διάφορα ἀντίγονα, ἅτινα χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὰς βιολογικὰς ἀντιδράσεις (Wassermann, Weimberg κλπ.), ὡς θέλει ἐκτεθῆ ἐν τοῖς σχετικοῖς ἄρθροις.

— **ἀντίγονον** (τὸ) (Antigonum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς τάξεως τῶν *ἀναρριχητικῶν*, τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυγονιδῶν*. Εἶναι θάμνοι ἢ δενδρύλλια ἰθαγενῆ τῆς κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Ἱ νωστότερα εἶναι τά: *ἀντίγονον τὸ ἔξοχον* (Antigonum insignum) καὶ *ἀντιγονον τὸ ἐράσμιον* (Antigonum amabile)· ἀμφότερα καλλιεργοῦνται ὡς κοσμητικὰ φυτά Δ. Ν. Π.

ἀντιγονορροϊκά (Antigonorhoika) *[Φαρμ.]*. Φάρμακα χρήσιμα κατὰ τῆς ρύσεως τοῦ βλενογόνου τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, τῆς ὀφειλομένης εἰς τὸν γονόκοκκον Neisser.

Ἀντίγονος *[Μυθολ.]*. —1) Ὁ υἱὸς τοῦ Ἐπιγόνου, ὅστις ἐτιμᾶτο ὡς ἥρως ἐν Κνίδῳ, ἔνθα εἶχον ἀνεγείρει καὶ ἡρῷον εἰς αὐτόν. —2) Ὁ ἐκ Δουλιχίου, ἀδελφὸς τῆς συζύγου τοῦ Ὀδυσσέως Πηνελόπης. Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **Ἀντίγονος** *ὁ μονόφθαλμος ἢ Κύκλωψ*. Ὁ περικλεὴς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στρατηγὸς καὶ γενάρχης τοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν Ἀντιγονιδῶν, ὁ καὶ μονόφθαλμος, ἕνεκα παθήσεως τοῦ ἑτέρου τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ Κύκλωψ καλούμενος. Εἶλκε τὴν καταγωγὴν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Ἐλυμιώτιδος τῆς Μακεδονίας, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 384 π.Χ. ἐκ πατρὸς Φιλίππου, καὶ ἐθεωρεῖτο εἷς τῶν ἱκανωτέρων στρατηγῶν τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Β', διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ στρατιᾷ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν συμμάχων. Μετὰ τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ 333 π. Χ. κατάληψιν τῆς Μεγάλης Φρυγίας, ὁ Ἀντίγονος προεχειρίσθη εἰς σατράπην αὐτῆς, κριθεὶς ὡς ὁ καταλληλότερος πάντων διὰ τὴν δυσκυβέρνητον ἐκείνην χώραν, ἥτις περιεστοιχίζετο ἀπὸ ληστρικὰ ὀρεινὰ φῦλα καὶ ἀνεξαρτήτους συμμάχους (τοὺς Πισίδας, τοὺς Ἰσαύρους, τὸν δυνάστην τῆς πρὸς τῷ Πόντῳ Καππαδοκίας Ἀριαράθην, καὶ τοὺς Παφλαγόνας). Ὡς σατράπης τῆς Μεγάλης Φρυγίας, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ σατράπου τῆς Μικρᾶς Φρυγίας Κάλα κατετρόπωσε καὶ διεσκόρπισε τοὺς εἰς Καππαδοκίαν καὶ Παφλαγονίαν καταφυγόντας φυγάδας Πέρσας μετὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην καὶ ἐξησφάλιζε τὰ νῶτα τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω χωρούσης μεγάλης στρατιᾶς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (323 π.Χ.) ὁ Ἀντίγονος ἔλαβε καὶ πάλιν κατὰ τὴν διανομὴν τῶν ὑποταχθεισῶν χωρῶν τὴν σατραπείαν τῆς Μεγάλης Φρυγίας, διετάχθη δὲ ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ μακεδονικοῦ κράτους Περδίκκα νὰ βοηθήσῃ τὸν Καρδιανὸν Εὐμένη πρὸς κατάληψιν τῆς Παφλαγονίας καὶ μεγάλης Καππαδοκίας, αἵτινες θ' ἀπετέλουν τὴν σατραπείαν τούτου. Ὁ Ἀντίγονος ὅμως δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὸ πρόσταγμα ἐκεῖνο τοῦ Περδίκκα καὶ διότι οὐδὲν εἶχε νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῶν ἐπιπόνων ἀγώνων κατὰ ὀρεινῶν πολεμικῶν φύλων, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν ἤθελε νὰ φαίνεται ὅτι ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν διαταγῶν τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους.

Ὁ Περδίκκας ἐνόμισε τότε ὅτι ἠδύνατο δι' αὐστηροῦ παραδειγματισμοῦ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ἐπὶ τῶν σατραπῶν κῦρος τοῦ κράτους καὶ διέταξεν ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων (Ἀλεξάνδρου υἱοῦ καὶ Ἀρριδαίου Φιλίππου) τὸν ἀγέρωχον σατράπην νὰ ἀπολογηθῇ ἐνώπιόν του, ἐπειδὴ δὲ ἦτο βέβαιος ὅτι δὲν θὰ προσήρχετο, συνεκέντρωσεν ἔνοπλον δύναμιν καὶ παρεσκεύασε τὴν εἰς τὴν Φρυγίαν εἰσβολὴν ταύτης διὰ τῆς καταλήψεως, μετὰ πείσμονα ἀντίστασιν τῶν ἕως τότε ἀνυποτάκτων Ἰσαύρων, τῶν πόλεων Λαράνδων καὶ Ἰσαύρων. Ὁ Ἀντίγονος κατ' ἀνάγκην τότε κατέφυγεν εἰς Μακεδονίαν πρὸς τὸν Ἀντίπατρον καὶ Κράτερον, οἵτινες ἔκπληκτοι ἤκουσαν ὅσα ἀνήγγελλεν οὗτος περὶ καταδιώξεώς του καὶ περὶ ἀποπομπῆς τῆς Νικαίας, κόρης τοῦ Ἀντιπάτρου, ὑπὸ τοῦ Περδίκκας, διὰ νὰ νυμφευθῇ τὴν κόρην τῆς Ὀλυμπιάδος Κλεοπάτραν Διέκοψαν εὐθὺς οὗτοι τὸν πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς πόλεμον καὶ ἡτοιμάσθησαν νὰ διαπεραιώσωσι τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ὁ Περδίκκας εἶχε περιέλθει τότε εἰς πόλεμον καὶ πρὸς τὸν σατράπην τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖον, ὅστις δὲν εἶχε σεβασθῇ τὰς διαταγάς του περὶ τῆς ταφῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Ἀντίγονος, Ἀντίπατρος, Κράτερος καὶ Πτολεμαῖος κατὰ Περδίκκα καὶ Εὐμένους.— Κατὰ τὸ ἔαρ λοιπὸν τοῦ 321 π. Χ. μακεδονικὸς στρατὸς ἡτοιμάζετο νὰ διαβῇ τὸν Ἑλλήσποντον ὑπὸ τὸν Κράτερον, ὅστις κατὰ τὴν μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου συμφωνίαν του θ' ἀνελάμβανε τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἀσίας, ἐνῷ ὁ Ἀντίπατρος θὰ διετήρει τὴν τῆς Εὐρώπης, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ στόλου, οὗτινος τὴν ἡγεμονίαν εἶχεν ἀναλάβει ὁ Ἀντίγονος. Κατὰ τῆς στρατιᾶς τῶν τριῶν τούτων συμμάχων, μεθ' ὧν συνεμάχει καὶ ὁ Πτολεμαῖος, θ' ἀντετάσσετο ὁ φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ Περδίκκα Εὐμένης, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε παραχωρηθῇ ὑπὸ τοῦ Περδίκκα μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ἀντιγόνου καὶ ἡ σατραπεία τῆς Μεγάλης καὶ Μικρᾶς Φρυγίας, ἐν ᾧ θὰ ἐξηκολούθει τὴν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου ἐκστρατείαν του ὁ Περδίκκας.

Καὶ ὁ μὲν ἐμπειροπόλεμος καὶ συνετὸς Εὐμένης ἀποσυρθεὶς ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἀναμείνας τοὺς ἐχθροὺς ἐν Καππαδοκίᾳ κατήγαγε κατ' αὐτῶν περιφανῆ νίκην εἰς τὴν συναφθεῖσαν μάχην, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπεσεν ὁ Κράτερος, ὁ δὲ Περδίκκας ἀποτυχὼν κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Νείλου προεκάλεσεν ἐναντίον του τὴν ὀργὴν τοῦ στρατοῦ, ὅστις δὲν ἐδίστασε καὶ νὰ φονεύσῃ τὸν ἀρχηγόν του. Μετὰ τὸν οἰκτρὸν θάνατον τοῦ Περδίκκα καὶ τὴν κατάθεσιν τῆς ἀρχῆς εἰς τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ὀρόντου συνέλευσιν τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τῶν ἐπιμελητῶν Πείθωνος καὶ Ἀρριδαίου ἐξελέγη ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους ὁ Ἀντίπατρος (βλ. λ.), ὅστις εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκλογήν του διέτρεξε μέγαν κίνδυνον ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἀπαιτοῦντος τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς αὐτὸν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος πρὸς ἀμοιβήν. Τὸν Ἀντίπατρον διέσωσε τότε μὲ κίνδυνον τῆς ἰδίας ζωῆς του ὁ Ἀντίγονος, ἀπομακρύνας τὸν περικυκλοῦντα τὸν Ἀντίπατρον στρατὸν καὶ διὰ δημηγορίας πρὸς αὐτὸν ὑποσχεθεὶς πολλὰ καὶ παραινέσας τὰ πρέποντα. Πρὸς στιγμὴν ἠπειλήθη τότε σύγκρουσις μεταξὺ πεζῶν καὶ ἱππέων, ἀλλὰ τῇ ἐπεμβάσει τῶν διαλλακτικωτέρων ἀξιωματικῶν προελήφθη αὕτη καὶ ἀνεγνωρίσθη καὶ πάλιν ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους ὁ κατὰ τὴν στάσιν κηρυχθεὶς ἀνάξιος Ἀντίπατρος, ὑποχωρήσαντος καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ ἀντιδρώσης φιλάρχου συζύγου τοῦ Φιλίππου Ἀρριδαίου Εὐρυδίκης. Τὴν ἐπελθοῦσαν διαλλαγὴν ἐπηκολούθησε διανομὴ τῶν ἀξιωμάτων καὶ σατραπειῶν. Κατὰ τὴν διανομὴν ταύτην ὁ Ἀντίγονος ἔλαβε πλὴν τῆς σατραπείας τῆς Μεγάλης Φρυγίας, Λυκίας, Λυκαονίας καὶ Παμφυλίας καὶ τὴν ἀρχηγίαν τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς, ἥτις θὰ ἐξηκολούθει τὸν κατὰ τῶν λειψάνων τῆς φατρίας τοῦ Περδίκκα πόλεμον, ἰδίως κατὰ τοῦ Εὐμένους, λαβὼν τὸ ἀξίωμα τοῦ αὐτοκράτορος στρατηγοῦ. Οὕτως ἡ εἰς χεῖρας τοῦ Περδίκκα συγκεντρωμένη πρότερον ἐξουσία διενεμήθη μεταξὺ Ἀντιπάτρου καὶ Ἀντιγόνου. Παρὰ τῷ Ἀντιγόνῳ ἔμεινεν ὡς ὑπαρχηγὸς (χιλίαρχος) τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου Κάσσανδρος, ὅστις ἀγέρωχος ὢν συνεκρούσθη πρὸς τὸν Ἀντίγονον, τὸν ὁποῖον καὶ κατηγόρησε πρὸς τὸν πατέρα του. Ὁ Ἀντίγονος ὅμως ἔπεισε τὸν Ἀντίπατρον ὅτι ἦτο ἀφωσιωμένος πρὸς αὐτόν.

Ἀγῶνες Ἀντιγόνου κατὰ Εὐμένους.— Μετὰ τὴν ἐξ Ἀσίας ἀναχώρησιν τοῦ Ἀντιπάτρου ἤρχισαν καὶ αἱ μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Εὐμένους περὶ τὰ μέσα τοῦ 320 π. Χ. ἐχθροπραξίαι. Ἦτο δὲ ἀξία θαυμασμοῦ ἡ τόλμη καὶ ἡ ὁρμητικότης μεθ' ἧς ἐπῆλθεν ὁ Ἀντίγονος κατὰ τοῦ μεγαλοφυοῦς ἀντιπάλου του, ὅστις εἶχε πολὺ ὑπερτέρας δυνάμεις. Ἡ πρώτη μεταξὺ των μάχη συνῆφθη ἐν τῇ Ὀρκυνίᾳ (*Πλουτ. Εὐμ. Θ'*, *Διοδ. ΙΗ'*. 40) καὶ ἀπέβη ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόνου, διότι ὁ ἵππαρχος τοῦ Εὐμένους Ἀπολλωνίδης ηὐτομόλησε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἱππέων εἰς κρίσιμον στιγμὴν τῆς μάχης πρὸς τὸν Ἀντίγονον. Δι' εὐφυῶν καὶ δεξιῶν ὅμως ἑλιγμῶν ὁ Εὐμένης ἐπέστρεψεν εἰς αὐτὸ τὸ πεδίον τῆς μάχης διαφυγὼν τὴν καταδίωξιν. Ἠδυνήθη δὲ ἀκόμη νὰ συλλάβῃ τὸν προδότην Ἀπολλωνίδην, τὸν ὁποῖον ἀπηγχόνισε, καὶ νὰ καύσῃ τοὺς νεκρούς, 8000, τῶν πεσόντων ἐκ τοῦ στρατοῦ του κατὰ τὴν μάχην. Μετὰ θαυμασμοῦ ἐξεφράσθη διὰ

Digitized by Google

τὴν τόλμην καὶ στρατηγικότητα τοῦ ἀντιπάλου του ὁ Ἀντίγονος. Διωκόμενος κατὰ πόδας ὁ Εὐμένης καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ φθάσῃ εἰς Ἀρμενίαν, διότι ὁ οὐδόλως ὑπολειπόμενος αὐτοῦ εἰς τόλμην καὶ δεξιότητα Ἀντίγονος εἶχε φράξει πᾶσαν δίοδον, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ἀπόρθητον κατὰ τὰ ὅρια Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας φρούριον Νῶρα. Πολιορκηθεὶς εἰς τὴν πετρώδη ἐκείνην φωλεὰν ὁ Εὐμένης μετ' ἀπορίας ἤκουσεν ἐξ ἀπεσταλμένου τοῦ Ἀντιγόνου προτάσεις περὶ συμφιλιώσεως. Οὔτε ὅμως αἱ διαπραγματεύσεις, οὔτε ἡ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Ἀντιγόνου συνάντησις τῶν δύο ἀντιπάλων ἐπήνεγκον ἀποτέλεσμά τι, διότι ὁ Εὐμένης ἀπήντησεν εἰς τὸν φιλόδοξον Ἀντίγονον (ὅστις κατενόει ὅτι ἡ στρατιωτικὴ εὐφυΐα καὶ πολιτικὴ σύνεσις τοῦ Εὐμένους πολὺ θὰ ὑπεβοήθουν τὰ φιλόδοξα σχέδιά του), ὅτι θὰ ἐδέχετο συνεργασίαν μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου ἂν παρεχωροῦντο εἰς αὐτὸν αἱ σατραπεῖαί του. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν διαπραγματεύσεων ὁ Ἀντίγονος ἐπῆλθε κατὰ τῶν ἐν Πισιδίᾳ στρατευμάτων τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Περδίκκα Ἀλκέτα καὶ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Ἀττάλου, τὰ ὁποῖα καὶ κατετρόπωσεν ἐν Κρητοπόλει καὶ Τερμησσῷ, ἔνθα ηὐτοκτόνησεν ὁ Ἀλκέτας διὰ νὰ μὴ παραδοθῇ ζῶν εἰς τὸν Ἀντίγονον. Μετὰ τὰς λαμπρὰς ταύτας νίκας ἐπανῆλθεν ὁ Ἀντίγονος, πανίσχυρος πλέον καταστάς, εἰς Μ. Ἀσίαν, ἔνθα ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἀντίπατρος εἶχεν ἀποθάνει καὶ ὅτι πρὸ τοῦ θανάτου του εἶχε διορίσει ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους καὶ διάδοχόν του ἐν Μακεδονίᾳ τὸν Πολυσπέρχοντα, τὸν δὲ υἱόν του Κάσσανδρον εἶχεν ἀφήσει χιλίαρχον.

Ἀντίγονος, Κάσσανδρος καὶ Πτολεμαῖος κατὰ Πολυσπέρχοντος καὶ Εὐμένους.— Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν εἰς Μ. Ἀσίαν πρὸς τὸν Ἀντίγονον αὐτὸς ὁ Κάσσανδρος προσφέρων τὴν συμμαχίαν του καὶ ζητῶν τὴν συνδρομὴν τοῦ Ἀντιγόνου κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ μαθὼν τὴν εἰς Μ. Ἀσίαν φυγὴν τοῦ Κασσάνδρου καὶ λαβὼν γνῶσιν τῶν ἐναντίον του τεκταινομένων ὑπὸ τῶν συμμαχησάντων Κασσάνδρου, Ἀντιγόνου, καὶ Πτολεμαίου, ἔστειλεν ἀπεσταλμένους πρὸς τὸν Εὐμένη παρακαλῶν αὐτὸν νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὴν βασιλείαν καὶ προτείνων εἰς αὐτὸν νὰ ἐκλέξῃ ἂν θέλῃ νὰ μείνῃ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ὡς στρατηγὸς αὐτοκράτωρ, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ματαίωσιν τῶν ἐγκληματικῶν σχεδίων τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τῶν συμμάχων του, ἢ νὰ ἔλθῃ εἰς Μακεδονίαν καὶ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος νὰ ἀσκῇ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ κράτους. Πρὶν ἢ λάβῃ ἀκόμη τὰς προτάσεις τοῦ Πολυσπέρχοντος ὁ Εὐμένης εἶχε δεχθῆ προτάσεις νέας καὶ τοῦ Ἀντιγόνου περὶ συμβιβασμοῦ των, ἀλλὰ καὶ αὗται ἀπεκρούσθησαν. Ὁμοίως ἀπέτυχον αἱ ραδιουργίαι τοῦ Ἀντιγόνου καὶ παρὰ τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν *ἀργυρασπίδων*, ἐν Κιλικίᾳ τότε ὄντων, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶχε καταφύγει ὁ Εὐμένης διὰ νὰ λάβῃ χρήματα κατ' ἐντολὴν τοῦ Πολυσπέρχοντος. Ἂν ἀπέτυχεν ὅμως ὁ Ἀντίγονος νὰ προσεταιρισθῇ ἢ νὰ ἐξοντώσῃ τὸν Εὐμένη, ἐπέτυχεν ὅμως νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τῶν σατραπειῶν τὸν Ἀρριδαῖον ἐκ τῆς ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγίας, ἥτις ἐχρησίμευεν εἰς αὐτὸν διὰ τὴν εἰς Εὐρώπην διάβασίν του, καὶ τὸν Κλεῖτον ἐκ τῆς Λυδίας μετὰ λαμπρὰν νίκην παρὰ τὸ Βυζάντιον, ἔνθα κατέστρεψε τὸν στόλον αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ὁ Ἀντίγονος ἦτο κύριος τῆς θαλάσσης καὶ ἠδύνατο νὰ διαπεραιώσῃ τὰ στρατεύματά του εἰς Εὐρώπην ἐναντίον τοῦ Πολυσπέρχοντος. Δὲν ἔπραξεν ὅμως τοῦτο, διότι ἔμαθεν ὅτι ὁ Εὐμένης διὰ τοῦ ἐν Κυΐνδοις θησαυροῦ τὸν ὁποῖον παρέδοσαν εἰς αὐτὸν οἱ ἀργυράσπιδες καὶ πεζικὰς δυνάμεις ἐστρατολόγει καὶ στόλον ἡτοίμαζεν ἐν Φοινίκῃ, διὰ τοῦ ὁποίου ἤλπιζε νὰ γίνῃ κύριος τῆς θαλάσσης, νὰ διαπεραιωθῇ εἰς Εὐρώπην, νὰ καταβάλῃ τὸν Κάσσανδρον, καὶ ἔπειτα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Μ. Ἀσίαν μεθ' ἱκανῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ ἐναντίον του. Μαντεύων ὅμως τὰς σκέψεις τοῦ ἀντιπάλου του ὁ Ἀντίγονος ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ αὐτοπροσώπως μετὰ τοῦ νικηφόρου στόλου του ἐστεφανωμένου καὶ ἠδυνήθη διὰ μόνης τῆς ἐμφανίσεώς του εἰς τὰ παράλια τῆς Συρίας ν' ἀναγκάσῃ τὸν Εὐμένη νὰ τραπῇ πρὸς Ἀνατολὰς πρὸς τὸν Εὐφράτην καὶ Τίγρην διὰ νὰ ζητήσῃ συμμάχους ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου. Τὸν Εὐμένη ἠκολούθησεν εἰς Μεσοποταμίαν καὶ ὁ Ἀντίγονος, καλούμενος ὑπὸ τοῦ Σελεύκου, καὶ ἐκεῖθεν (317 π. Χ.) ἐστράτευσεν εἰς Σοῦσα, ἔνθα ὁ Εὐμένης εἶχε συνενωθῆ μετὰ τῶν φίλων του σατραπῶν. Τὸν Ἀντίγονον ἠκολούθησαν καὶ τὰ στρατεύματα τῶν συμμάχων του Σελεύκου, Πείθωνος καὶ Νεάρχου.

Παρὰ τὸν Κοπράταν ὅμως ποταμὸν ὑπέστη ὁ Ἀντίγονος τοιαύτην ἧτταν ὑπὸ τοῦ Εὐμένους, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν πόλιν Βαδάκην (*Διόδ.* ΙΘ', 19). Ἐκ ταύτης δὲ διὰ νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς σατράπας νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸν Εὐμένη σπεύδοντας πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν βορειοτέρων τῆς Μηδίας σατραπειῶν των, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μηδίαν, ἔνθα ἦτο βέβαιος ὅτι θὰ εὕρῃ καὶ πολλοὺς εἰς τὰ Ἐκβάτανα θησαυρούς. Κύριος γενόμενος τῆς Μηδίας ὁ Ἀντίγονος ἐστράτευσεν ἔπειτα κατὰ τῆς Περσίδος. Ἐνῷ ὅμως ἐπορεύετο κατ' αὐτῆς ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ τὴν ἐν Παραιτακηνῇ πρὸς τὸν Εὐμένη μάχην, ἥτις ἠθικῶς ἀπέβη ὑπὲρ αὐτοῦ, ἂν καὶ ὑπέστη πολλὰς ζημίας ὁ στρατός του, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως πειθαρχίας εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Εὐμένους. Ἐκ τῆς Παραιτακηνῆς ὁ Ἀντίγονος διηυθύνθη εἰς Γαδάμαρτα, διῆλθεν ἔπειτα μετὰ τοῦ στρατοῦ του, ὅστις ἐπὶ πέντε ἡμέρας ὁδοιπορῶν πολλὰς ταλαιπωρίας ὑπέστη, τὴν ἀλατοῦχον ἔρημον καὶ προκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Εὐμένους συνῆψε τὴν ἐν Γαβιηνῇ μάχην, ἥτις θ' ἀπέβαινεν ὑπὲρ τοῦ Εὐμένους, διότι ἐμειονέκτει μὲν οὗτος κατὰ τὸ ἱππικόν, ἔχων 6500 ἱππεῖς ἀπέναντι 9000, ἐπλεονέκτει ὅμως κατὰ τὸ πεζικὸν ἔχων 36000 ἀπέναντι 22000, καὶ κατὰ τοὺς ἐλέφαντας ἔχων διπλασίους (114) σχεδὸν τοῦ ἀντιπάλου του, ἂν δὲν ὑπεχώρει παρὰ τὴν διαταγήν του ὁ Πευκέστας. Μετὰ τὴν μάχην οἱ μὲν ἀργυράσπιδες, ἀπολέσαντες τὰς ἀποσκευάς των καὶ τὰς γυναῖκάς των, ἦλθον εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ὅστις ἦτο πρόθυμος νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτοὺς τοὺς θησαυρούς των καὶ τὰς ἀποσκευάς των, ἂν παρέδιδον εἰς αὐτὸν τὸν Εὐμένη, ὁ Πευκέστας μετὰ τῶν 10.000 ὑπ' αὐτὸν Περσῶν ηὐτομόλησε πρὸς τὸν Ἀντίγονον καὶ οἱ προδόται σατράπαι Ἀντιγένης καὶ Τεντάμας παρώρμων τοὺς ἀργυράσπιδας εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ Εὐμένους, ἥτις καὶ ἐξετελέσθη.

Ὁ Εὐμένης ἤχθη δέσμιος πρὸς τὸν Ἀντίγονον καὶ οὕτως ἐξέλιπε τὸ τελευταῖον στήριγμα τῆς βασιλείας. Ὁ Ἀντίγονος, γενόμενος οὕτω παρ' ἐλπίδα κύριος τῆς Ἄνω Ἀσίας, ἐσκέφθη νὰ καταστήσῃ τὸν Εὐμένη κοινωνὸν τῶν σχεδίων του καὶ νὰ βοηθηθῇ εἰς τὸν σκοπόν του ὑπὸ τῆς εὐφυΐας καὶ δόξης του, τὸ μῖσος ὅμως πολλῶν ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν του ἦτο τοσοῦτον, ὥστε ἠναγκάσθη, παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Νεάρχου, τοῦ γνωστοῦ ναυάρχου τοῦ στόλου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, καὶ τοῦ υἱοῦ του Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὅστις ἀπ' ἐκείνης τῆς μάχης ἤρχισε τὸ πολυθρύλητον πολεμικὸν στάδιόν του, νὰ διατάξῃ τὸν θάνατόν του. Τὸν θάνατον τοῦ Εὐμένους ἐπηκολούθησεν ὁ θάνατος τῶν προδοτῶν τοῦ Εὐμένους Ἀντιγένους καὶ Εὐδήμου καὶ τοῦ συνεργάτου τοῦ Ἀντιγόνου σατράπου Πείθωνος εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὅπου εἶχεν ἐπανέλθει ὁ Ἀντίγονος, διότι ἀπεκαλύφθη ὅτι παρεσκεύαζεν ἐξέγερσιν τῶν σατραπῶν ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου.

Ὁ Ἀντιγονος κύριος πάσης τῆς Ἀσίας. — Οὕτω κατὰ τὸ 316 π. Χ. ὁ Ἀντίγονος ἦτο κύριος πάσης τῆς Ἀσίας, εἶχεν ἀφθόνους οἰκονομικοὺς πόρους, ἀνερχομένους εἰς 11,000 τάλαντα ἐτησίως (εἶχε καὶ ἀπόθεμα 40.000 τάλαντα), καὶ ἐμπειροπόλεμον στρατὸν μὲ ἄφθονα τὰ πολεμικὰ ἐφόδια καὶ μέσα. Συγχρόνως εἶχον κατισχύσει μὲν τῶν ἀντιπάλων των καὶ οἱ σύμμαχοί του Κάσσανδρος, κατισχύσας τοῦ Πολυσπέρχοντος, καὶ Πτολεμαῖος συμπήξας ἐν Αἰγύπτῳ κράτος ἰσχυρὸν πολεμικῶς, εὔπορον ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς καὶ ὠργανωμένον ἀπὸ πάσης ἄλλης ἀπόψεως, εἶχεν ἐκλίπει ὅμως καὶ πᾶσα σχεδὸν ἐλπὶς περὶ διατηρήσεως ἑνότητος ἐν τῇ διοικήσει τοῦ ἀπεράντου μακεδονικοῦ κράτους μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως (ἦτο κατὰ τὸ 316 ἑπταετής) τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ υἱοῦ τοῦ μεγάλου βασιλέως, καὶ παραδόσεως αὐτοῦ εἰς τὰς χεῖράς του, ὡς μόνου νομίμου κληρονόμου, διὰ τοῦ θανάτου πάντων τῶν στηριγμάτων τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, καὶ ἰδίως τῆς *Ὀλυμπιάδος* καὶ τοῦ *Εὐμένους*. Ἡ τοιαύτη κατάστασις τῶν πραγμάτων ἦτο φανερὸν ὅτι ἐξώθει τοὺς πρὸς ἀνατροπὴν τῆς βασιλικῆς δυνάμεως συμμαχήσαντας εἰς πόλεμον κατ' ἀλλήλων, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν φιλοδόξων σκοπῶν των. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀντίγονος ἦτο ὁ ἰσχυρότερος πάντων καὶ ὁ ἐπιφοβώτερος, ἑπόμενον ἦτο ὅτι κατ' αὐτοῦ θὰ ἐστρέφοντο οἱ ἄλλοι, συμμαχοῦντες μεταξύ των. Τοῦτο καὶ συνέβη. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 315 π. Χ. συνεμάχησαν κατὰ τοῦ γηραιοῦ τῆς Ἀσίας στρατηγοῦ ἀναφανδὸν πάντες οἱ ἐχθροί του. Ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ ἑξῆς: ὁ πρῴην φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ Ἀντιγόνου καὶ ὑπ' αὐτοῦ κατασταθεὶς ὡς σατράπης τῆς Βαβυλῶνος *Σέλευκος*, ὅστις μὴ ἀνεχθεὶς ἀνάμειξιν τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῆς σατραπείας του καὶ φοβηθεὶς μήπως πάθῃ ὅ,τι καὶ ὁ Πείθων, ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον καὶ ἔγινεν ὁ πρωταίτιος τοῦ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου πολέμου, πείσας νὰ μετάσχῃ αὐτοῦ τὸν *Πτολεμαῖον*, ὅστις ἔγινεν ὁ δεύτερος, καὶ ἰσχυρότερος ἴσως, πολέμιος τοῦ Ἀντιγόνου· τρίτος πολέμιος αὐτοῦ ἔγινεν ὁ τῆς Θρᾴκης δυνάστης *Λυσίμαχος*, καὶ τέταρτος ὁ *Κάσσανδρος*, ὅστις ἐφιλοδόξει, ὡς καὶ ὁ Ἀντίγονος, νὰ ἑνώσῃ ὑφ' ἑαυτὸν ἅπαν τὸ κράτος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Εἰς τούτους προσετέθη καὶ ὁ σατράπης τῆς Καρίας *Ἄσανδρος*, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀντίγονος εἶχε καταλίπει ἐπίτροπον τοῦ κράτους του ἀπερχόμενος κατὰ τὸ 318 κατὰ τοῦ Εὐμένους.

Ὁ τετραετὴς κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου πόλεμος (315—311).— Ὁ πόλεμος κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου διήρκεσε τέσσαρα ἔτη, διεξήχθη ἐν Ἀσίᾳ, Εὐρώπῃ καὶ Ἀφρικῇ καὶ παρέσχε πολλὰς περιπετείας εἰς τοὺς ἀντιμαχομένους. Τὸ πρῶτον ἔτος ἔληξε μὲ ἀποτυχίαν τῶν πολεμικῶν σχεδίων τοῦ Ἀντιγόνου, διότι μολονότι κατήρτισεν ἰσχυρὰν ναυτικὴν δύναμιν διὰ ναυπηγήσεως πολλῶν πολεμικῶν πλοίων ἐν Ρόδῳ, ἐν Κιλικίᾳ καὶ Φοινίκῃ καὶ ἐπετέθη, ὀρθῶς, κατὰ τοῦ ἐπικινδυνοτέρου τῶν ἐχθρῶν του Πτολεμαίου τὸ πρῶτον καὶ ἤλπισε νὰ κατισχύσῃ αὐτοῦ κατὰ θάλασσαν, δὲν ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του, διότι καὶ ἡττήθη κατὰ θάλασσαν, συλληφθέντος καὶ αὐτοῦ τοῦ ναυάρχου τοῦ στόλου του Θεοδότου, καὶ ἡ Κύπρος μὲ τὴν ἀξιόλογον ναυτικὴν δύναμίν της περιῆλθε διὰ τοῦ ἀποσταλέντος εἰς αὐτὴν Σελεύκου εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἡ ἐπὶ ὀκτάμηνον πολιορκηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ Τύρος, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν αἰγυπτιακὴ φρουρά, δὲν ἐκυριεύθη. Ἀτυχεῖς ὑπῆρξαν αἱ πολεμικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Ἀντιγόνου καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὅπου ὁ υἱὸς τοῦ συμμάχου του Πολυσπέρχοντος προσεχώρησε πρὸς τὸν Κάσσαδρον, ὑποσχεθέντα εἰς αὐτὸν τὴν στρατηγίαν τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὅπου ὁ ἀνεψιός του Πτολεμαῖος δὲν ἐτόλμησε νὰ προσβάλῃ τὸν σατράπην τῆς Καρίας Ἄσανδρον. Εἰς μάτην λοιπὸν προεκάλεσε κατὰ τοῦ Κασσάνδρου ἐν τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν τῷ στρατοπέδῳ του ἐκκλησίᾳ δόγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Κάσσανδρος κατηγορεῖτο ὅτι ἐσκόπει νὰ ἁρπάσῃ τὴν βασιλείαν ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ αὐτὸς καθίστατο, κατὰ παραχώρησιν τοῦ Πολυσπέρχοντος, ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους (*Διοδωρ.* Ιθ. 61). Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου ὁ Ἀντίγονος ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος, διότι καὶ τὴν Τύρον ἐκυρίευσε καὶ ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἰδίως ἐν Πελοποννήσῳ, εἶχε κατισχύσει τοῦ Κασσάδρου ὁ ὑπ' αὐτοῦ ἀποσταλεὶς εἰς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους Μιλήσιος Ἀριστόδημος συμμαχήσας μετὰ τῶν Αἰτωλῶν. Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου (313π.Χ.), παρὰ τὴν μεγαλουργὸν δρᾶσιν, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξε κατ' αὐτὸ ὁ Ἀντίγονος, δὲν ἐπέτυχε πλήρως εἰς τοὺς σκοπούς του, διότι κατέβαλε μὲν τὸν σατράπην τῆς Καρίας Ἄσανδρον καὶ ἀπησχόλησε κατ' αὐτὸ τὸν Λυσίμαχον μὲ τὴν ἀποστασίαν τῶν εἰς τὴν σατραπείαν του Ἑλληνίδων πόλεων, κηρυχθεισῶν αὐτονόμων ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τὸν ἐναντίον του πόλεμον τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν Σεύθου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπέστειλε καὶ στρατιωτικὴν ἐπικουρίαν, δὲν ηὐτύχησαν ὅμως οὔτε αἱ εἰς Ἑλλάδα ἀποσταλεῖσαι στρατιωτικαὶ ἐπικουρίαι του καὶ ὁ κατὰ τοῦ Κασσάνδρου πόλεμος τῶν Ἠπειρωτῶν νὰ ἐμποδίσωσι τὸν Κάσσανδρον ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἕτοιμος πρὸς ἀπόκρουσίν του, ἂν ἐπεχείρει νὰ διαπεραιωθῇ εἰς Εὐρώπην, οὔτε οἱ ἐν Κυρήνῃ καὶ Κύπρῳ ὑποκινηθέντες ὑπ' αὐτοῦ εἰς στάσιν νὰ κατισχύσωσι τοῦ Πτολεμαίου. Κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου ἡ ἀλλοπρόσαλλος νίκη ἔφερε τὰ πράγματα εἰς τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν καὶ πρὸ τοῦ τετραετοῦς πολέμου, κατὰ τὸ 315, διότι ἐνίκησε μὲν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους (312 π. Χ.) ὁ Πτολεμαῖος, εἰσβαλὼν εἰς τὴν Συρίαν, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιγόνου Δημήτριον, ἀλλ' οὗτος ἐξεδικήθη κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ἔτους 312, νικήσας τὸν στρατηγὸν τοῦ Πτολεμαίου Κίλλην, τὸν ὁποῖον καὶ ἐζώγρησε, περὶ τὸν Μυοῦντα. Ἐμειώθη μὲν τὸ κράτος τοῦ Κασσάνδρου διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀποσπάσεως τῆς Ἠπείρου καὶ πολλῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος, εἶχεν ὅμως ἐξεγείρει εἰς ἀποστασίαν τὰς ἀνατολικωτέρας σατραπείας τοῦ κράτους τοῦ Ἀντιγόνου ὁ Σέλευκος μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατάληψιν τῆς Βαβυλῶνος, ἀνακτηθείσης καὶ πάλιν ἐν τῷ μεταξὺ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου.

Οὕτω καὶ κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ τετάρτου ἔτους ὁ Ἀντίγονος ἦτο κύριος τῆς Ἀσίας, ὁ Πτολεμαῖος τῆς Αἰγύπτου, ὁ Λυσίμαχος τῆς Θρᾴκης καὶ ὁ Κάσσανδρος τῆς Μακεδονίας. Αἱ ζημίαι καὶ τὰ κέρδη τῶν ἀλληλομαχομένων ἦσαν ἐν ἰσοζυγίᾳ. Ὁ ἀγὼν ἀπέβη ἄκριτος καὶ οἱ ἀνταγωνιζόμενοι συνῆψαν πρὸς ἀλλήλους εἰρήνην ὑπὸ τοὺς ἑξῆς θεμελιώδεις ὅρους: «Οἱ περὶ Κάσσανδρον καὶ Πτολεμαῖον καὶ Λυσίμαχον διαλύσεις ἐποιήσαντο πρὸς Ἀντίγονον καὶ συνθήκας ἔγραψαν· ἐν δὲ ταύταις ἦν Κάσσανδρον μὲν εἶναι στρατηγὸν τῆς Εὐρώπης, μέχρι ἂν Ἀλέξανδρος ὁ ἐκ Ρωξάνης εἰς ἡλικίαν ἔλθῃ, καὶ Λυσίμαχον μὲν τῆς Θρᾴκης κυριεύειν, Πτολεμαῖον δὲ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν συνοριζουσῶν ταύτῃ πόλεων κατά τε τὴν Λιβύην καὶ τὴν Ἀραβίαν, Ἀντίγονον δὲ ἀφηγεῖσθαι τῆς Ἀσίας πάσης· τοὺς δ' Ἕλληνας αὐτονόμους εἶναι» (*Διόδ.* ΙΘ' 105). Ἡ ἐν τῇ συνθήκῃ ἀναγραφὴ τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ Κασσάνδρου νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὴν Μακεδονίαν, ὅταν ἐνηλικιωθῇ, ἐνῷ καὶ οἱ δύο σύμμαχοί του, Πτολεμαῖος καὶ Λυσίμαχος, καὶ ὁ ἀντίπαλός των Ἀντίγονος οὐδεμίαν μείωσιν τῆς ἰσχύος των θὰ ὑφίσταντο, ἡ ἀναγραφὴ τῆς ὑποχρεώσεως πάντων νὰ ἀφήσωσιν αὐτονόμους πάσας τὰς Ἑλληνίδας πόλεις (ὑπῆρχον δ' Ἑλληνίδες πόλεις εἰς τὰς σατραπείας πάντων) καὶ ἡ ἀποφυγὴ πάσης μνείας τοῦ Σελεύκου, ὅστις ἐν τούτοις ἐκυριάρχει, ὅτε ἐγένετο ἡ συνθήκη, τῶν ἀνατολικωτέρων σατραπειῶν τοῦ κράτους τοῦ Ἀντιγόνου, ἦσαν ἐνδείξεις ὅτι ἡ εἰρήνη δὲν θὰ διήρκει πολύ.

Digitized by Google

Παρασπονδίαι.—Καὶ τῷ ὄντι ὁ μὲν Κάσσανδρος κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς συνθήκης ἀπηλλάγη τῆς πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὑποχρεώσεώς του, δολοφονήσας τὸν παῖδα Ἀλέξανδρον (βλ. λ.), καὶ βραδύτερον καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἀνακηρυχθέντα βασιλέα Ἡρακλέα τὸν ἐκ τῆς Βαρσίνης υἱὸν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἤρχισε τὰς κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου ἐχθροπραξίας του ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν εἰς τὸ κράτος τούτου ἑλληνίδων πόλεων κατὰ τὰ παράλια τῆς Κιλικίας καὶ Λυκίας—προσέβαλε μάλιστα καὶ τὴν ὀχυρὰν Ἁλικαρνασσόν, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ προσδραμόντος πρὸς αὐτὴν Δημητρίου. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πρόσχημα ἤρχισε τὰς ἐχθροπραξίας του ἐναντίον τοῦ Κασσάνδρου καὶ ὁ Ἀντίγονος, ἀφοῦ συνεβιβάσθη, φαίνεται, πρὸς τὸν Σέλευκον διὰ τῆς εἰς αὐτὸν παραχωρήσεως τῆς σατραπείας τῆς Βαβυλῶνος, ἀποστείλας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν τῇ μητροπόλει Ἑλλάδι πόλεων τὸν υἱόν του Δημήτριον. Οὕτως αἱ ἀτυχεῖς ἑλληνικαὶ πόλεις ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα κατὰ τὸ μεταξὺ τοῦ 311—302 π. Χ. χρονικὸν διάστημα ὑπὸ τῶν ἀγωνιζομένων, ὡς ἰσχυρίζοντο, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των σατραπῶν, Πτολεμαίου, Κασσάνδρου, Ἀντιγόνου, πράγματι δὲ μαχομένων πρὸς ἀλλήλους πρὸς ὑποδούλωσίν των. Ἐν Ἀθήναις δέ, ὡς εἶναι γνωστόν, προσηγορεύθησαν ὅ τε Ἀντίγονος καὶ ὁ υἱός του Δημήτριος βασιλεῖς.

Ἀγῶνες Ἀντιγόνου κατὰ Πτολεμαίου καὶ Κασσάνδρου. — Τέλος ἐξερράγη μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Πτολεμαίου ἐπισήμως ὁ πόλεμος (306 π. Χ.) καὶ ὁ Δημήτριος ἐγκαταλιπὼν τὰς Ἀθήνας ἔσπευσεν εἰς Κύπρον, ἔνθα κατήγαγε τὴν λαμπρὰν νίκην τῆς Σαλαμῖνος, τῆς ὁποίας ἡ ἐπίσημος ἀγγελία πρὸς τὸν Ἀντίγονον, κτίζοντα τότε τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὀρόντου πόλιν Ἀντιγόνειαν, ἐπανηγυρίσθη διὰ τῆς στέψεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν φίλων μὲ τὸ βασιλικὸν διάδημα. Ὁ γέρων πατὴρ ηὐχαρίστησε τὸν νικητὴν υἱὸν δι' ἀποστολῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς, φερούσης τὴν ἐπιγραφὴν «τῷ βασιλεῖ Δημητρίῳ», (*Πλουτ. Δημητρ. ΙΗ'*) καὶ βασιλικοῦ διαδήματος. Τῆς νίκης ταύτης ἐνθύμια εἶναι τὰ λαμπρὰ τετράδραχμα μετὰ τοῦ μαχομένου Ποσειδῶνος καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως καὶ τῆς Νίκης ὀρθίας ἐπὶ τῆς πρῴρας τριήρους σαλπιζούσης καὶ ὁρμώσης πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἐπὶ τῆς ἑτέρας. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (306 π. Χ.), ὅπερ ὠνομάσθη ἔτος βασιλέων, ἀνεκήρυξαν ἑαυτοὺς βασιλεῖς καὶ οἱ Κάσσανδρος, Λυσίμαχος, Σέλευκος καὶ Πτολεμαῖος. Καὶ οὕτω τὸ κραταιὸν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κράτος κατενεμήθη εἰς πέντε βασίλεια. Ἀτυχῶς διὰ τὸν Ἀντίγονον τὴν λαμπρὰν νίκην τῆς Σαλαμῖνος ἐπηκολούθησεν ἡ ἀποτυχία τῆς ἐκστρατείας του κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν μετὰ ἀξίων λόγου πολεμικῶν δυνάμεων (80.000 πεζῶν, 8.000 ἱππέων, 83 πολεμικῶν ἐλεφάντων, 150 πολεμικῶν πλοίων καὶ 100 φορτηγῶν) ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου, διότι ὁ Πτολεμαῖος εἶχεν ὀχυρώσει ἀσφαλῶς τήν τε παραλίαν τῆς Αἰγύπτου καὶ τὴν πρὸς τὴν Ἀσίαν ὄχθην τοῦ Νείλου, καὶ πρὸ πάντων διότι ὁ ὀγδοηκοντούτης πλέον Ἀντίγονος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ τὴν τόλμην καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῶν χρόνων τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας του καὶ ἡ ἄδικος καὶ ἄστοχος, ἂν καὶ ἀναδείξασα τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Δημητρίου, πολιορκία τῆς οὐδετέρας μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων Ῥόδου, κατὰ τὸ 305 π. Χ., τῆς ὁποίας ἡ ἀποτυχία κατέστησεν ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ Ἀντίγονος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κυριαρχήσῃ τῆς θαλάσσης.

Κατὰ τὰ ἔτη 304 καὶ 303 π. Χ. ὁ Δημήτριος ἐξεδίωξε τῆς κυρίως Ἑλλάδος τὸν Κάσσανδρον, κατὰ δὲ τὸ 302 ἡτοιμάσθη καὶ ἐπέλθῃ κατ' αὐτοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἔντρομος τότε ὁ Κάσσανδρος ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Ἀντίγονον τὴν διάλυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ὁ ἀγέρωχος ὅμως γέρων ἀπήντησεν ὅτι μίαν γνωρίζει διάλυσιν, τὴν πλήρη τοῦ Κασσάνδρου ὑποταγήν. Ἡ ἀπάντησις αὕτη (*Διοδ. Κ. 106*) ἐθεωρήθη ὡς ὕβρις καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων βασιλέων, διότι ἐμαρτύρει ὅτι ὁ Ἀντίγονος ἐθεώρει ἑαυτὸν ὡς τὸν μόνον κληρονόμον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τοὺς δὲ ἄλλους ὡς ὑποτελεῖς του· διὰ τοῦτο συνησπίσθησαν καὶ συνεκρότησαν τετραπλῆν συμμαχίαν μὲ σκοπὸν τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις ἦτο ἡ διαρκὴς ἀνησυχία των.

Ἡ ἐν Ἴψῳ μάχη (301 π. Χ.).—Οἱ σύμμαχοι ἀπεφάσισαν νὰ πλήξωσι τὸν Ἀντίγονον ἐν Ἀσίᾳ· διὰ τοῦτο ἔσπευσαν ἀπὸ Νότου μὲν ὁ Σέλευκος, ἀπὸ Βορρᾶ δὲ ὁ Λυσίμαχος μὲ μικρὰς τινας μόνον ἐπικουρίας ἐκ μέρους τοῦ Κασσάνδρου, διότι τοῦτον ἠπειλεῖτο ὑπὸ τοῦ ἐπερχομένου ἐναντίον του ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος Δημητρίου. Ὁ Ἀντίγονος βλέπων ἑαυτὸν πανταχόθεν ἀπειλούμενον μετεκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τὸν Δημήτριον, ὅστις ἔπλευσε ταχέως εἰς Ἔφεσον. Τότε ὅμως καὶ ὁ Κάσσανδρος ἠδυνήθη ν' ἀποστείλῃ καὶ νέας ἐπικουρίας πρὸς τὸν Λυσίμαχον ὑπὸ τὸν ἀδελφόν του Πλείσταρχον. Οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατοὶ εὑρέθησαν ἀντιμέτωποι ἀλλήλων κατὰ τὸ θέρος τοῦ 301 π. Χ. περὶ τὴν Ἴψον τῆς Φρυγίας, ὅπου καὶ συνεκροτήθη ἡ κρίσιμος μάχη. Ἐκ τῶν συμμάχων μετέσχον τῆς μάχης μετὰ τῶν στρατευμάτων των ὁ Σέλευκος, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κασσάνδρου Πλείσταρχος (τοῦ Κασσάνδρου παραμείναντος ἐν Μακεδονίᾳ). Ἀπὸ μέρους τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις εἶχεν εἰσβάλει εἰς τὴν Συρίαν, μετεῖχεν ὅμως τοῦ πολέμου οὐχὶ μετὰ πολλοῦ φαίνεται ζήλου, οὐδεμία δύναμις εἶχεν ἀποσταλῆ.

Ὁ Ἀντίγονος μετὰ τοῦ Δημητρίου παρέταξαν εἰς τὴν μάχην ταύτην 70.000 πεζῶν, 10.000 ἱππέων καὶ 75 ἐλέφαντας, ἐνῷ οἱ σύμμαχοι παρέταξαν 64,000 πεζῶν, 10.500 ἱππέων καὶ 400, ἢ 480 κατά τινας, ἐλέφαντας. Ἡ ἀσύγκριτος ὑπεροχὴ τῶν συμμάχων εἰς ἐλέφαντας, ἥτις καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν νίκην (Διόδ. ΚΑ' 2), παραδόξως δὲν ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ συνετωτάτου καὶ στρατηγικωτάτου Ἀντιγόνου οὐδένα ἐνδοιασμὸν περὶ ἀποφυγῆς τῆς ἐκ τοῦ συστάδην μάχης, μολονότι καὶ σύννους καὶ δύσθυμος πρὸ τῆς μάχης ἦτο ὁ ἀείποτε εὔθυμος καὶ ταχὺς εἰς τὰς σκέψεις του αὐτὸς στρατηγός. Ἡ σύγκρουσις ἐπῆλθε κατ' ἀρχὰς μεταξὺ τῶν ἱππέων ἑκατέρου στρατοῦ καὶ ἀπέβη ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόνου, διότι ὁ Δημήτριος ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς ἱππεῖς τῶν συμμάχων διοικουμένους ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σελεύκου Ἀντιόχου. Ὁ ὁρμητικὸς ὅμως Δημήτριος παρεσύρθη εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου καταδίωξίν του καὶ οὕτως ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τὸν Σέλευκον νὰ περισφίγξῃ τὴν γυμνὴν ἱππέων φάλαγγα τοῦ Ἀντιγόνου διὰ τῶν ἐλεφάντων του. Περιβληθέντες ὑπὸ τοῦ ἐμψύχου ἐκείνου τείχους οἱ στρατιῶται τοῦ Ἀντιγόνου κατελήφθησαν ὑπὸ φόβου καὶ ἄλλοι μὲν ηὐτομόλησαν, ἄλλοι δὲ ἔσπευσαν νὰ φύγωσιν ὅπου ἠδύναντο. Εἰς μάτην ἐγκαρτερῶν ὁ Ἀντίγονος ἀνέμενε μετ' ἐλπίδος τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ υἱοῦ, ἐνῷ χάλαζα βελῶν καὶ λίθων ἐσύριζε περὶ αὐτόν. Ὅτε ἐπέστρεψεν ὁ Δημήτριος, ὁ Ἀντίγονος εἶχε πέσει νεκρός, παρὰ τὸν νεκρὸν του δὲ εἶχε μείνει μόνον ὁ Λαρισαῖος Θώραξ (*Πλουτ. Δημ. ΚΘ'*). Τὸν νεκρὸν τοῦ Ἀντιγόνου ἔθαψαν οἱ νικηταὶ μετὰ βασιλικῶν τιμῶν. Διὰ τῆς ἐν Ἴψῳ μάχης ἐλύθη ὁριστικῶς καὶ τὸ μέγα πρόβλημα τῶν χρόνων τῶν Διαδόχων. Ἡ δύναμις ἐκείνη, ἥτις ἠθέλησε καὶ μετὰ τὸ οἰκτρὸν τέλος τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τοῦ Φιλίππου καὶ Μ. Ἀλεξάνδρου νὰ ἑνώσῃ πάλιν ὑπὸ μίαν ἀρχὴν τὸ κράτος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἐξηφανίσθη. Αἱ διανεμηθεῖσαι μεταξὺ τῶν συμμάχων χῶραι ἔγιναν κληρονομικὰ βασίλεια (βλ. λ. Ἴψος).

Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀντιγόνου.— Ὁ Ἀντίγονος ὑπῆρξε μία ἐξαιρετικὴ φύσις καὶ ὡς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς ἀνήρ, καὶ ὡς ἄνθρωπος. Ἦτο εὔρωστος καὶ ἐκτάκτου σωματικῆς ὑγείας· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἠδυνήθη καὶ εἰς γεροντικὴν ἀκόμη ἡλικίαν πολλὰς πολεμικὰς δάφνας νὰ δρέψῃ καὶ νὰ πέσῃ εἰς ἡλικίαν 81 ἐτῶν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τοῦ ἄθλου τῆς μονοκρατορίας εἰς τὸ ἀπέραντον μακεδονικὸν κράτος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἱδρύσει ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Ἀλεξάνδρου· Ἦτο δὲ ἡ ὑγεία του ἀποτέλεσμα τοῦ νηφαλίου βίου του, τῆς ἀποχῆς του ἀπὸ παντὸς εἴδους ἀσωτείας. Πλὴν τῆς σωματικῆς εὐεξίας εἶχε προικισθῆ μὲ πνεῦμα λεπτόν, εὔθυμον καὶ εὔστροφον, ἀρεσκόμενον εἰς χαριεντισμοὺς καὶ σκώμματα, ἅτινα ἐσκόρπιζεν ἰδίως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ταῦτα ἀκούοντες ἀπὸ τὸν γηραιὸν στρατηγόν των οἱ στρατιῶται καὶ ἐπαναλαμβάνοντες ἐνεθουσιάζοντο, ἀνακουφιζόμενοι δι' αὐτῶν ἀπὸ τὸ βάρος τῆς αὐστηρᾶς πειθαρχίας, ἥτις ἐπεκράτει εἰς τὸν στρατόν του. Εἶχε μεγάλην μόρφωσιν, ὀφειλομένην εἰς τὴν φιλομάθειαν καὶ ὀξύνοιάν του καὶ τὴν μετὰ σοφῶν καὶ λογίων ἀναστροφήν του. Εἶχε νοῦν θετικὸν καὶ προετίμα τὴν πραγματικὴν δύναμιν ἀπὸ τὴν λάμψιν τῆς δυνάμεως. Ἐνήργει πάντοτε ἐξ ἰδίας ἀποφάσεως καὶ ἦτο κύριος πάντοτε τῶν ἀπορρήτων του, διὰ τοῦτο καὶ πολλάκις ἀπέσπα τὴν νίκην ἀπὸ ἱκανοὺς καὶ ἰσχυροτέρους του ἀντιπάλους, πολυγνωμοῦντας καὶ ἀκριτομυθοῦντας. Μόνον τὸν υἱόν του Δημήτριον ἐνεπιστεύετο καὶ καθίστα μέτοχον τῆς δυνάμεώς του. Διεξήγε καὶ τὰς ἐλαχίστας ὑποθέσεις του μὲ τάξιν καὶ περίσκεψιν καὶ εἶχεν ὑπομνήματα ἀκριβῆ πασῶν τῶν διαπραγματεύσεών του. Ἐμερίμνα πάντοτε νὰ ἔχῃ ἄριστα οἰκονομικά, διότι εἶχε κατανοήσει ὅτι ἡ στερεωτέρα βάσις τῆς δυνάμεως μιᾶς χώρας εἶναι ἡ οἰκονομικὴ εὐρωστία της καὶ ὅτι ὁσάκις σιγῶσιν αἱ μεγάλαι ἰδέαι καὶ λείπουσι τὰ ἐθνικὰ ἐλατήρια, τὸ χρῆμα εἶναι ὁ ἰσχυρότερος μοχλὸς πάσης πολεμικῆς κινήσεως. Εἰς τὸν εἰπόντα ποτὲ πρὸς αὐτὸν ὅτι ὁ Μ. Ἀλέξανδρος δὲν ἐμερίμνα διὰ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους του ὅσον αὐτός, ἀπήντησε μὲ τὸ σύνηθες εὔθυμον πνεῦμά του «Ἐκεῖνος ἐθέριζε τὴν Ἀσίαν, ἐγὼ δὲ καλαμῶμαι». Ἂν καὶ φειδωλὸς εἰς τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, δὲν ἀπέφευγε νὰ εἶναι πολλάκις μεγαλόδωρος καὶ κατὰ χαρίεντα μάλιστα τρόπον. Ὡς στρατιωτικὸς εἶχε τόλμην, σύνεσιν, δραστηριότητα καὶ ἐπιμονὴν μεγάλην. Διὰ τῶν τοιούτων πλεονεκτημάτων του ἀνεδείχθη εἷς τῶν ὑπεροχωτέρων στρατηγῶν ἐκ τῶν Διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Πλεῖστα εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενα ἀποφθέγματα, ἅτινα τὸ ὀξὺ καὶ εὔστροφον πνεῦμά του μαρτυροῦσιν. Ἠρέσκετο νὰ εὐφυολογῇ καὶ νὰ ἀκούῃ εὐφυολογίας. Μόνον εἰς βάρος τῆς παθήσεως τοῦ ἑτέρου τῶν ὀφθαλμῶν του, κατά τινα μάχην, οὐδεμίαν ἐδέχετο εὐφυολογίαν· διὰ τοῦτο καὶ διέταξε τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ Χίου Θεοκρίτου, ὅστις εἶχεν εἴπει πρὸς τὸν μάγειρον τοῦ Ἀντιγόνου, ὅτε δι' αὐτοῦ προσεκλήθη νὰ προσέλθῃ ἐνώπιόν του: «Εὖ οἶδα ὅτι ὠμόν με θέλεις τῷ Κύκλωπι παραθεῖναι» (*Πλουτ. Περὶ παίδων ἀγωγῆς 11 c.*). Τοιοῦτος γενόμενος ὁ Ἀντίγονος, ὀρθῶς καὶ δικαίως, ἐὰν δὲν ἠτύχει ἐν Ἴψῳ, θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ὀνομασθῇ Μέγας.

Νομίσματα τοῦ Ἀντιγόνου.— Τὰ ἐν Ἀσίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου (ἀναγορευθέντος μὲν βασιλέως τῆς Ἀσίας κατὰ τὸ 311 π. Χ. προσλαβόντος ὅμως τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως κατὰ τὸ 306) κοπέντα νομίσματα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἦσαν τοῦ αὐτοῦ τύπου μὲ τὰ νομίσματα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, φέροντα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοὺς τύπους τῶν νομισμάτων αὐτοῦ ἀμεταβλήτους, ὅμοια ἰδίως μὲ τὰ τῆς IV κλάσεως, ὡς κατέταξεν αὐτὰ ὁ *M. Müller* (B Head Ἱστορ. τῶν Νομισμάτων κατὰ μετάφρ. *Ι. Σβορώνου* Α' 295) καὶ περιέγραψε διὰ τῶν ἑξῆς: «Κατασκευὴ ὀλίγον παχεῖα, τεχνοτροπία ὡραία, ἐργασία (συνήθως) ἐπιμεμελημένη, ὁ δεξιὸς ποὺς τοῦ Διὸς συνε-

Ἀργυροῦν τετράδραχμον (306—301 π. Χ.).

σταλμένος ὄπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ». Ὑπάρχουν ἐν τούτοις ὀλίγοι χρυσοῖ στατῆρες, κοπέντες ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, μὲ τὰς ἑξῆς διαφορὰς πρὸς τὰ νομίσματα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου: ἡ Νίκη κρατεῖ μὲ τὴν δεξιὰν ἀκροστόλιον ἀντὶ στεφάνου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔχει ἀντικατασταθῆ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀντιγόνου, καί τινα τετράδραχμα, κοπέντα ἐν Πελοποννήσῳ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, κατὰ τὸ 303 π. Χ., ἅτινα ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας μὲν ὄψεως φέρουσι κεφαλὴν Ἡρακλέους, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ καὶ τὸν Δία ἀετοφόρον. Τὰ νομίσματα ταῦτα μνημονεύονται ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν κτημάτων τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀσκληπιείου ὑπὸ τὸ ὄνομα τέτραχμα ἀντιγόνεια (*Head*, ἔνθ. ἀνωτ. Α' 298). Γ. Δ. ΚΑΨ.

— *Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς.* Υἱὸς Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ἐκ τῆς κόρης τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ ἀδελφῆς τοῦ Κασσάνδρου Φίλας, καὶ ἔγγονος Ἀντιγόνου τοῦ μονοφθάλμου ἢ Κύκλωπος. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 318 π.Χ. ἐν Γόνοις τῆς Θεσσαλίας, κατέλαβε τὸν θρόνον τοῦ βασιλείου τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸ 277 καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 239 π.Χ., βασιλεύσας οὕτω 38 ἔτη. Γονατᾶς ἐκλήθη ἢ διότι ἐγεννήθη ἐν Γόνοις ἢ διότι ἔφερε πάντοτε πρὸς προφύλαξιν σιδηρᾶν πλάκα ἐπὶ τοῦ γόνατος.

Ὡς παῖς διέτριβε παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ μεγάλου πάππου του, ὑπὸ τοῦ ὁποίου περιεβάλλετο διὰ μεγάλης στοργῆς, ὅτε δὲ ἐνηλικιώθη ἠκολούθει τὸν πατέρα του εἴς τε τὰς ἐκστρατείας καὶ μάχας του, εἰς τὰς ὁποίας διεκρίνετο γενόμενος ἀντάξιος τοῦ διδασκάλου του πατρὸς μαθητής, καὶ τὸν ἄλλον περιπετειώδη βίον του. Ὅτε ὁ πατὴρ του κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας (294 π.Χ.), ὁ Ἀντίγονος εἶχε διακριθῆ εἰς τὰς μάχας, διὰ τοῦτο μετ' ἐμπιστοσύνης καὶ ἀγάπης προσέβλεπον αὐτὸν οἱ Μακεδόνες. Κατὰ τὴν ἑπταετῆ βασιλείαν τοῦ πατρός του (294—287 π.Χ.) προσέφερε τὰς ἑξῆς ὑπηρεσίας πρὸς αὐτόν. Κατὰ τὸ 290 π.Χ. ὑπέταξε τοὺς ἀποστατήσαντας Βοιωτοὺς καὶ ἐπολιόρκησε τὰς Θήβας, τῶν ὁποίων διέσωσε τοὺς κατοίκους μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἐνῷ ἐφοβοῦντο οὗτοι, ἐνθυμούμενοι τοὺς λόγους σοφοῦ τινος ἀνδρός, ὅτι ὁ Κάσσανδρος ἀνῳκοδόμησε τὰς Θήβας χάριν ἄλλου τινὸς Ἀλεξάνδρου (ὡς γνωστὸν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος εἶχε κατεδαφίσει τὰς Θήβας), τὴν τελείαν ἐξόντωσίν των, πείσας τὸν πατέρα του νὰ δειχθῇ ἠπιώτερος καὶ μετριοπαθέστερος πρὸς αὐτούς. Κατὰ τὸ ἔτος 288 π. Χ., ὅτε διὰ τῆς διαδόσεως ὅτι ὁ πατήρ του παρεσκεύαζε μεγάλας δυνάμεις διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἀσίαν, μὲ σκοπὸν νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἀποτυχόντων διὰ τῆς ἐν Ἴψῳ ἥττης σχεδίων τοῦ πατρός του Ἀντιγόνου, προεκλήθη ἡ ἐναντίον του συμμαχία τοῦ Λυσιμάχου, Σελεύκου καὶ Πτολεμαίου, οἵτινες εἶχον ἐπιτύχει καὶ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἀντιγόνου, ὁ Ἀντίγονος Γονατᾶς ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ ὑποτεταγμένην τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πατρός του. Πρὸς τοῦτον δὲ καὶ κατέφυγεν ὁ πατήρ του, ὅτε ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, οἵτινες προσεχώρησαν πρὸς τὸν

Digitized by Google

Πύρρον, συμμαχήσαντα μετὰ τῶν τριῶν ἄλλων ἐχθρῶν τοῦ Δημητρίου Πολιορκητοῦ, ἠναγκάσθη νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Βέρροιαν στρατοπέδου του. Ἀλλὰ δὲν ἔμεινε πολὺν χρόνον τότε μετὰ τοῦ υἱοῦ του ὁ Δημήτριος. Ἔφερε βαρέως τὴν ἀπώλειαν τῆς Μακεδονίας, τὴν ὁποίαν διένειμαν μεταξύ των οἱ νικηταὶ ἀντίπαλοί του, Πύρρος καὶ Λυσίμαχος, καὶ δὲν ἐλησμόνει τὰ περὶ μονοκρατορίας ὄνειρα τοῦ πατρός του, ἅτινα ἔγιναν καὶ ἰδικά του ὄνειρα· διὰ τοῦτο διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν, αἵτινες μόναι ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι κτήσεών του ἐκ τοῦ φανεροῦ εἶχον ἀποστατήσει, καὶ ἀπέπλευσε, μετὰ μυστικὴν συνθήκην πρὸς τὸν ἐρχόμενον πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀθηνῶν Πύρρον, εἰς Ἀσίαν μετὰ 11.000 πεζῶν καί τινων ἱππέων πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ὀνείρων του, ἐγκαταλιπὼν τὸν ἀνδρεῖον υἱόν του Ἀντίγονον κύριον τῶν ἐν Ἑλλάδι κτήσεών του.

Ἀτυχεῖς ἦσαν οἱ ἀγῶνες τοῦ τε Δημητρίου ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ τοῦ υἱοῦ του Ἀντιγόνου ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ ἔτη 287 καὶ 286 π. Χ., διότι ὁ μὲν Δημήτριος μετὰ ἀτυχεῖς ἀγῶνας κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Λυσιμάχου Ἀγαθοκλέους ἠναγκάσθη εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν περιελθὼν νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν ἔλεον τοῦ Σελεύκου ὅστις παρέσχε μὲν εἰς αὐτὸν πᾶσαν περιποίησιν, ἐκράτησεν ὅμως καὶ αἰχμάλωτον ἐν Ἀπαμείᾳ, ἕως ὅτου ἀπέθανεν ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ 286 π. Χ., ὁ δὲ υἱός του Ἀντίγονος ἐν ἀρχῇ μὲν (287 π. Χ.) ἀπώλεσε τὴν Θεσσαλίαν, πλὴν τῆς Δημητριάδος, ἀποστατήσασαν τῇ ὑποκινήσει τοῦ Πύρρου, ὅστις ἠθέτησε τοὺς ὅρους τῆς πρὸς τὸν Δημήτριον συνθήκης (ἦσαν δέ, φαίνεται, οὗτοι ἡ παραίτησις πάσης ἀξιώσεως τοῦ μὲν Δημητρίου ἐπὶ τῆς Μακεδονίας, τοῦ δὲ Πύρρου ἐπὶ τῆς Θεσσαλίας), κατὰ δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος (286) ἡττήθη μετὰ τοῦ συμμαχοῦντος μετ' αὐτοῦ Πύρρου ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου. Τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ πατρός του βαρέως ἔφερεν ὁ Ἀντίγονος καὶ κατέφυγεν εἰς πᾶν μέσον διὰ νὰ πείσῃ τὸν Σέλευκον ν' ἀφήσῃ αὐτὸν ἐλεύθερον, μὴ διστάσας μάλιστα καὶ ἑαυτὸν νὰ προσφέρῃ ὡς ὅμηρον Ἀλλ' οὐδὲν ἠδυνήθη πρὸς σωτηρίαν του, ἀπέμεινε δὲ εἰς αὐτὸν ὡς καθῆκον φιλοστόργου υἱοῦ μόνον ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐν Κορίνθῳ ἐπικήδειος τελετὴ καὶ ἐν Δημητριάδι, τὴν ὁποίαν εἶχε κτίσει ὁ ἴδιος, ταφὴ αὐτοῦ. Ἀτυχὴς ὑπῆρξεν (ἡττήθη κατά τινα ναυμαχίαν 280 π. Χ.) ὁ Ἀντίγονος, ἂν καὶ εἶχε συμμάχους τοὺς Αἰτωλούς, καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνάς του κατὰ τοῦ *Πτολεμαίου Κεραυνοῦ*, ὅστις, ἀφοῦ ἐδολοφόνησε τὸν *Σέλευκον*, νικητὴν τοῦ ἐν τῇ μάχῃ τοῦ *Κόρου* πεσόντος *Λυσιμάχου*, ἥρπασε τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης, διότι ὑπεστήριζε τοῦτον ὁ ἀδελφός του Πτολεμαῖος ὁ φιλάδελφος, ὑποκινήσας εἰς πολεμον κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἄλλους τῆς κυρίως Ἑλλάδος Ἕλληνας. Ἐνῷ δὲ τοιαύτη εἶχε δημιουργηθῆ κατάστασις εἰς τὰ ἑλληνικὰ κράτη τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἐνεφανίσθη πρὸ αὐτῶν ἀλλόφυλος πολέμιος ἀπειλῶν νὰ ἐξοντώσῃ τὸν ἑλληνισμόν. Οἱ πολέμιοι οὗτοι ἦσαν οἱ Κελτοὶ ἢ Γαλάται, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ των Βολγίου. Ἡττῶνται κατὰ κράτος εἰς τὴν κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 280 π. Χ. συγκροτηθεῖσαν κατὰ τῶν Γαλατῶν μάχην οἱ Μακεδόνες καὶ πίπτει νεκρὸς κατ' αὐτὴν ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος Κεραυνός. Ἐπακολουθεῖ διαρπαγὴ τῆς χώρας τότε, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ διασώσῃ ὁ ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς αὐτῆς Μελέαγρος, ἀδελφὸς τοῦ Πτολεμαίου Κεραυνοῦ, οὔτε ὁ διαδεχθεὶς τοῦτον, ἀποβληθέντα, Ἀντίπατρος. Ἐπιτυγχάνει ὅμως τὴν ἐκδίωξίν των ὁ εὐπατρίδης Μακεδὼν Σωσθένης, ὅστις καὶ ἀρχηγὸς τῶν Μακεδόνων ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ στρατηγοῦ, διότι ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὴν ἀνακήρυξίν του ὡς βασιλέως. Κατὰ τὸ τέλος ὅμως τοῦ ἐπιόντος ἔτους (279) ἀπέθανεν ὁ Σωσθένης καὶ τότε προέκυψε μία ἀναρχία ἐν τῇ χώρᾳ, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπωφελήθη ὁ Ἀντίγονος, ὅστις εἶχε συνεισφέρει τὴν συμβολήν του εἰς τὸν κοινον ἐθνικὸν κατὰ τῶν ἐπιδρομέων Γαλατῶν ἀγῶνα ἀποστείλας 500 ἄνδρας εἰς Θερμοπύλας, ἔνθα καὶ ἔφραξαν τὴν εἰσβολὴν τοῦ χειμάρρου τῶν βαρβάρων, καὶ δὲν εἶχε παραιτηθῆ ποτὲ τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας ἀξιώσεών του. Τοὐναντίον μάλιστα εἶχεν ἐπιτύχει τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου διὰ συνθήκης, μετὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφήν του Φίλαν.

Ὁ Ἀντίγονος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. — Τῶν ἀνταπαιτητῶν τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας (Ἀντιπάτρου, ἀνεψιοῦ τοῦ Κασσάνδρου, Πτολεμαίου, υἱοῦ τοῦ Λυσιμάχου, καὶ Ἀρριδαίου) εἶχε κατισχύσει ὁ Ἀντίγονος διὰ τῶν μισθοφόρων του Γαλατῶν ὑπὸ τὸν ἀρχηγόν των Βιδόριον, οἵτινες εἶχον προτιμήσει νὰ ὑπηρετῶσιν ὑπ' αὐτόν, διότι εὗρον τοῦτον ἰσχυρότερον καὶ φοβερώτερον τῶν ἀντιπάλων του, μετὰ τὴν πανωλεθρίαν, τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν εἰς τοὺς ὑπὸ τὸν Κομοντόριον ὁμοφύλους των ἐν Λυσιμαχείᾳ. Εὐθὺς μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας ὁ Ἀντίγονος εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παλαίσῃ πρὸς νέας δυσχερείας· ἐπάλαισεν ὅμως κατ' αὐτῶν μετὰ τόσης συνέσεως καὶ εὐσταθείας, ὥστε ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς ἐστερεώθη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας καὶ διὰ τοὺς ἀπογόνους του παρεσκεύασεν ἀναμφισβήτητον τὴν κατοχὴν αὐτοῦ. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του (278—274 π. Χ.) ηὐτύχησε μὲν μετ' ἐπίμονον πολιορκίαν τῆς Κασσανδρείας ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὴν τοῦ τυράννου της Ἀπολλοδώρου καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ οὕτως εἰς τὴν Χαλκιδικὴν τὸ κράτος του, ἠτύχησεν ὅμως εἰς τὸν κατὰ τοῦ ἐπανελθόντος ἐξ Ἰταλίας βασιλέως τῆς Ἠπείρου Πύρρου πόλεμόν του. Ἠτύχησε δὲ ὁ Ἀντίγονος, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι οἱ σύμμαχοι τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου Β' Λακεδαιμόνιοι ἐξεδίωξαν ἐκ τῶν πλείστων πόλεων τῆς Πελοποννήσου τὰς μακεδονικὰς φρουράς, ἐπωφελούμενοι τῆς ἐξ αὐτῆς ἀπουσίας του, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ὁ Πύρρος δὶς ἐνίκησεν αὐτόν, μίαν φορὰν αὐτοπροσώπως, κατὰ τὴν διάβασιν τῶν ἀπὸ Ἠπείρου εἰς Μακεδονίαν στενῶν (πιθανώτατα τῶν τοῦ Πηλουσίου, οὐχὶ μακρὰν τῆς σημερινῆς πόλεως Κορυτσᾶς), καὶ μίαν διὰ τοῦ υἱοῦ του Πτολεμαίου, τολμηροῦ ὡς ὁ πατήρ του ἀνδρός, ὅτε οὗτος (ὁ Ἀντίγονος) ὥρμησεν ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Μακεδονίας, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχε καταφύγει, πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Ἐδέσσης (Αἰγῶν), τῆς ὁποίας ἡ διαρπαγὴ ὑπὸ τῶν μισθοφόρων τοῦ Πύρρου (Γαλατῶν) εἶχε προκαλέσει τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Μακεδόνων (*Διοδ.* XXII. 12). Ὁ συνετὸς Ἀντίγονος, πεπροικισμένος μὲ τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν καρτεροθυμίαν τοῦ τε πρὸς πατρὸς πάππου του Ἀντιγόνου (τοῦ μονοφθάλμου) καὶ τοῦ πρὸς μητρὸς Ἀντιπάτρου καὶ μὲ κρίσιν μὴ ἐπισκοτιζομένην ὑπὸ τῶν ἀποτυχιῶν, δὲν ἀπεγοητεύθη, ἀλλ' ἀνέμενε τὴν εὐκαιρίαν τὴν ὁποίαν θὰ ἔδιδεν εἰς αὐτὸν ὁ παράτολμος χαρακτὴρ καὶ τὸ ἀνήσυχον πνεῦμα τοῦ Πύρρου, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐξωθεῖτο οὗτος εἰς ἀγῶνας μακρὰν τῆς Μακεδονίας. Ἡ εὐκαιρία ἐδόθη εἰς τὸν Ἀντίγονον κατὰ τὸ ἔτος 272 π. Χ., ὅτε ὁ Πύρρος ἐπῆλθε κατὰ τῆς Σπάρτης. Ἠδυνήθη τότε ὁ Ἀντίγονος ὄχι μόνον ν' ἀνακτήσῃ τὴν Μακεδονίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ δράμῃ μετὰ στρατοῦ πρὸς βοήθειαν τῆς Σπάρτης, φυσικῆς συμμάχου τότε, ἂν καὶ πρότερον ἐχθρᾶς.

Ὁ Πύρρος μαθὼν ὅτι ἐπήρχετο κατ' αὐτοῦ ὁ Ἀντίγονος καὶ ὅτι εἶχε καταλάβει τὴν Κόρινθον, διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Σπάρτης καὶ ἔδραμεν εἰς Ἄργος διὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὸν Ἀντίγονον πρὶν ἢ προλάβῃ οὗτος νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἔδραμον ὅμως κατόπιν αὐτοῦ καὶ οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οὕτως ὁ Πύρρος ἐπολεμήθη ἐν Ἄργει, ἔνθα καὶ ἐφονεύθη, ὑπό τε τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ θάνατος τοῦ Πύρρου ἐπέφερε τὴν λῆξιν τῶν μεταξὺ Ἠπειρωτῶν καὶ Μακεδόνων ἀγώνων, τὴν στερέωσιν τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν κατίσχυσίν του ἐν Πελοποννήσῳ, ἔνθα ἡ μακεδονικὴ δύναμις ὑπερεῖχε καὶ τῆς δυνάμεως τῆς Σπάρτης καὶ τῆς δυνάμεως τῆς ἀσήμου ἔτι, ὡς εὑρισκομένης εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς συγκροτήσεώς της, *Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας.*

Ὁ Χρεμωνίδειος πόλεμος.—Δὲν παρῆλθον ὅμως πολλὰ ἔτη καὶ νέαι δυσχέρειαι ἐνεφανίσθησαν διὰ τὸν Ἀντίγονον, καὶ ὑπῆρξαν τὰ ἔτη τῶν δυσχερειῶν αὐτῶν τὰ κρισιμώτερα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἀντιγόνου. Ἐξερράγη ὁ *Χρεμωνίδειος* πόλεμος (266—263 π.Χ.), κληθεὶς οὕτως ἀπὸ τοῦ Ἀθηναίου *Χρεμωνίδου*, πολιτικοῦ συμβούλου τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Β'. Ὁ πόλεμος οὗτος ὑπῆρξεν ἡ τελευταία προσπάθεια τῶν Ἀθηνῶν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των ἀπὸ τῶν Μακεδόνων. Ἐπολέμησαν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι κατ' αὐτὸν τὸν πόλεμον μὲ τὸ αὐτὸ θάρρος καὶ τὴν αὐτὴν καρτερίαν, μετὰ τῶν ὁποίων ἐπολέμησαν καὶ εἰς εὐκλεεστέρους διὰ τὰς Ἀθήνας χρόνους, ὅτε τὸ πολεμικὸν μένος των ἔτρεφε βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα (κατὰ τοὺς Μηδικοὺς πολέμους) ἢ ὑπερήφανος, ἐκ συναισθήσεως τῆς ὑπεροχῆς των, φιλοπατρία (ἐπὶ τοῦ Περικλέους) ἢ φιλοδοξία πρὸς ἀνάκτησιν ἀπολεσθείσης προτέρας εὐκλείας (ἐπι Δημοσθένους). Τὸ θάρρος καὶ τὴν καρτερίαν ἐνέπνεε κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ μεγαλοψυχία τῶν μᾶλλον ἀνεπτυγμένων πολιτῶν, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς Στωϊκῆς σχολῆς, πρὸς τοὺς ἱδρυτὰς τῆς ὁποίας (Ζήνωνα καὶ Κλεάνθην) ἦσαν οἰκειότατα συνδεδεμένοι καὶ ὁ Χρεμωνίδης καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀνεπτυγμένοι Ἀθηναῖοι πολῖται. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ὁ Ἀντίγονος, ὅστις μετὰ στρατοῦ καὶ στόλου ἐπολιόρκησε τὰς Ἀθήνας, ἠναγκάσθη νὰ πολεμήσῃ συγχρόνως καὶ κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες ἔσπευσαν πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀθηνῶν (*Παυσ* III. 6. 9) καὶ κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις ἔστειλε πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῶν Ἀθηναίων πολεμικὸν στόλον ὑπὸ τὸν ναύαρχον Πάτροκλον, καταλαβόντα τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν *νῆσον τοῦ Πατρόκλου* εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς, καὶ κατ' ἄλλων ἀκόμη ἑλληνίδων πόλεων (C. I. A. ἀρ. 332). Εὐτυχῶς διὰ τὸν Ἀντίγονον οἱ σύμμαχοι, παρὰ τὴν προθυμίαν των νὰ παράσχωσι τὴν βοήθειάν των εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οὐδεμίαν ἀξίαν λόγου βοήθειαν παρέσχον εἰς αὐτοὺς ἐν καιρῷ, φανέντες ἀνίκανοι ἀκόμη νὰ ἐπωφεληθῶσι καὶ τῆς ἐν Μεγάροις γενομένης στάσεως τῶν μισθοφόρων Γαλατῶν τοῦ Ἀντιγόνου, τὴν ὁποίαν κατέπνιξεν οὗτος μετὰ ταχύτητος μοναδικῆς. Ἔτι κρισιμωτέρα ἔγινεν ἡ θέσις τοῦ Ἀντιγόνου, ὅτε εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ προσετέθησαν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου Ἀλέξανδρος, υἱὸς τοῦ Πύρρου, ἕνεκα τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ ὁποίου ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν Ἀττικὴν καὶ νὰ σπεύσῃ εἰς Μακεδονίαν ὁ Ἀντίγονος, καὶ ὁ ἀνεψιός του Ἀλέξανδρος, υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ του Κρατέρου, ὅστις ἦτο κύριος τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Εὐβοίας ὡς ἐπίτροπος τοῦ θείου του Ἀντιγόνου. Διὰ τῆς προσθήκης καὶ τούτων εἰς τοὺς ἐχθρούς του, ὁ Ἀντίγονος εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ ἔχῃ ἀποκεχωρισμένον τὸ ἐν Μακεδονίᾳ βασίλειόν του τῶν ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι κτήσεών του, διότι ἡ Θεσσαλία εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τῆς Ἠπείρου καὶ ἡ Εὔβοια ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην περίστασιν διὰ τὸν Ἀντίγονον ἀνεμένετο ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του νέα ναυτικὴ ἐνίσχυσις ἐξ Αἰγύπτου πρὸς τὸν ναύαρχον Πάτροκλον διὰ νὰ κατενεχθῇ καὶ τὸ τελευταῖον πλῆγμα κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Οὗτος ὅμως καὶ κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην περίστασιν δὲν ἀπώλεσε τὴν ψυχραιμίαν του, ἀλλὰ κατέστρωσε τὸ πολεμικὸν σχέδιόν του καὶ ἔσπευσε πρὸς ἐφαρμογήν του.

Διεῖδε μὲ τὴν ἐξαιρετικὴν εὐθυκρισίαν του, ὅτι πρώτη πολεμικὴ πρᾶξίς του ὤφειλε νὰ εἶναι ἡ καταπολέμησις τῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Πατρόκλου ἀποστελλομένων ἐξ Αἰγύπτπυ ναυτικῶν δυνάμεων, πρὶν ἢ αὗται συνενωθῶσι μετ' αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἔσπευσε πρὸς συνάντησίν των εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Συνεκρούσθη πρὸς αὐτὰς παρὰ τὴν νῆσον Κῶν καὶ κατήγαγε περιφανῆ νίκην. Μὲ ἀκμαῖον τὸ ἠθικὸν τοῦ στρατοῦ του ἔσπευσεν ἔπειτα κατὰ τοῦ Πατρόκλου, ἀλλ' οὗτος εἶχεν ἐγκαταλίπει ἐν τῷ μεταξὺ τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς μαθὼν τὴν νίκην τοῦ Ἀντιγόνου, εὐθὺς ἀμέσως εἰς Κόρινθον, ἔνθα ἐνίκησε καὶ ἐφόνευσε τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης *Ἄρεα* καὶ μετὰ ταῦτα κατέβαλε τὸν ἀνεψιόν του Ἀλέξανδρον. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἀδελφός του *Δημήτριος* (πιθανώτατα οὐχὶ ὁ ἐπικαλούμενος *Ἰσχνός*, ἀλλ' ὁ ἐπικαλούμενος *Καλὸς*) ὄχι μόνον εἶχε νικήσει τὰ στρατεύματα τοῦ βασιλέως τῶν Ἠπειρωτῶν Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' εἶχε καταλάβει καὶ τὸ βασίλειον αὐτοῦ. Οὕτως ἀνθίσταντο ἀκόμη μόνον αἱ Ἀθῆναι, ἀλλὰ καὶ αὗται, ἐξαντληθεῖσαι ἐκ τῆς μακρᾶς πολιορκίας των καὶ τῆς ἐλλείψεως πόρων, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὸν Ἀντίγονον. Οὕτως ἐσβέσθη ὁ λύχνος τῆς ἐλευθερίας τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, τοῦ ὁποίου τελευταία ἀναλαμπὴ ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸν Χρεμωνίδειον πόλεμον ἡρωϊκὴ ἀντίστασις. Μετὰ τῆς ἐλευθερίας συναπῆλθον τότε καὶ αἱ Μοῦσαι κατὰ τὴν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ κωμικοῦ *Φιλήμονος* παράδοσιν, ὅστις εἶδε καθ' ὕπνον κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐννέα παρθένους ἐξερχομένας τοῦ οἴκου του, ὅτε δὲ ἠρώτησεν αὐτὰς διατι ἐξῆλθον ἔλαβε τὴν ἀπόκρισιν: «Οὐ γὰρ εἶναι θεμιτὸν ἀκοῦσαι αὐτὰς ἁλῶναι τὰς Ἀθήνας» (*Ι. Δρόυσε* — κατὰ μετάφρ. Ἰ. Δελλίου—Ἱστορ. τῶν Ἐπιγόνων Α' 302). Ὁ Ἀντίγονος ἐγκατέστησε μετὰ τὴν παράδοσιν φρουρὰν εἰς τὸν λόφον τοῦ Μουσείου, εἰς τοὺς λιμένας καὶ τὸ Σούνιον, ἀπέσυρε δὲ ταύτας μετὰ 8 μόνον ἔτη· ἐσεβάσθη ὅμως τὴν ἀστικὴν ἐλευθερίαν των.

Η Μακεδονία μεγάλη δύναμις.— Ἐκ τοῦ Χρεμωνιδείου πολέμου ἐξῆλθεν ἡ Μακεδονία ἰσχυρὰ ἠθικῶς, ὀργανωθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἐσωτερικῶς ἀπέβη μεγάλη δύναμις, γενομένη ἓν τῶν τριῶν ἰσχυροτέρων ἑλληνικῶν κρατῶν κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους (αἱ τρεῖς μεγάλαι δυνάμεις τοῦ ἑλληνισμοῦ ἦσαν τότε τὰ τρία δυναστικὰ κράτη, τὸ τῶν Πτολεμαιων, τὸ τῶν Σελευκιδῶν καὶ τὸ τῶν Ἀντιγονιδῶν ἢ τῆς Μακεδονίας). Ἐκ τῶν πολεμικῶν γεγονότων ἅτινα ἀπησχόλησαν τὸν Ἀντίγονον εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους πρῶτον ἦτο ὁ συριακὸς πόλεμος (258—248) εἰς τὸν ὁποῖον ἀνεμίχθη ἐξ ἀφορμῆς τῆς διαθήκης τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας *Λυκομήδους*, ἐκ τοῦ διακανονισμοῦ τῆς ὁποίας ηὔξησεν ἡ ἐν Μ. Ἀσίᾳ διπλωματικὴ καὶ ἐμπορικὴ ἐπιρροὴ τοῦ Πτολεμαίου Β' συνεκτελεστοῦ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου τῆς διαθήκης. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἔπληξε μὲν ὁ Ἀντίγονος καιριώτατα τὸν ἀντίπαλόν του Πτολεμαῖον, διότι ὁ ἀδελφός του Δημήτριος ὁ Καλὸς κατέλαβε τὴν Κυρήνην καὶ τὴν Λιβύην, δὲν ἀπεκόμισεν ὅμως οὐδὲν κέρδος, διότι δολοφονηθέντος ἐν τῷ μεταξὺ ἐν Κυρήνῃ τοῦ Δημητρίου ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ συνθήκην μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, πιεζόμενος ν' ἀπασχοληθῇ μὲ τὴν Πελοπόννησον, ἔνθα ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία παρηνώχλει τὰς κτήσεις του. Πρὸς τὸν Πτολεμαῖον περιῆλθεν εἰς πόλεμον καὶ μετὰ δύο ἔτη, ὅτε ὑπῆρξεν ἀτυχέστερος ἀκόμη, διότι ἡ ἐν Ἄνδρῳ (245 π. Χ.) κατὰ θάλασσαν ἧττά του ἔδωκε τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης, ἐπὶ τριακονταετίαν ἀμφισβητηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, εἰς τὸν Πτολεμαῖον. Κατὰ τὸν νέον τοῦτον πόλεμον ἐπωφελήθησαν καὶ οἱ σύμμαχοι τοῦ Πτολεμαίου Ἀχαιοὶ νὰ καταλάβωσι τὴν Κόρινθον, παραδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ διὰ δευτέραν φορὰν γενομένου προδότου ἀνεψιοῦ

Digitized by Google

του Ἀλεξάνδρου. Ἠδυνήθη ὅμως ν' ἀνακαταλάβῃ ταύτην ὁ Ἀντίγονος καὶ νὰ ἑδραιώσῃ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ θέσιν του, ἀλλ' ὅτε ὁ Ἆγις, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, συνεμάχησε μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ὁ *Ἄρατος* ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ τὴν Κόρινθον. Ἡ συμμαχία αὕτη ἠνάγκασε τὸν Ἀντίγονον νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες ἐπέδραμον τότε εἰς τὴν Λακωνικήν. Τὴν θέσιν ὅμως τοῦ Ἀντιγόνου ἠσφάλισε κυρίως καὶ πάλιν ἐν Πελοποννήσῳ ἡ ἀνατροπὴ τοῦ Ἄγιδος, διότι πάντες οἱ ἐν Πελοποννήσῳ πολέμιοι τῶν νεωτερισμῶν τοῦ Ἄγιδος ἐτάχθησαν μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Μετὰ τὴν νέαν τροπὴν τῶν πραγμάτων ὁ γέρων Ἀντίγονος ἔκρινε σκόπιμον διὰ συνθήκης πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς νὰ θέσῃ φραγμὸν εἰς τὴν περαιτέρω πορείαν των καὶ συνῆψε συνθήκην, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐτελεύτησεν ἐν βαθεῖ γήρατι (ὀγδοηκοντούτης) κατὰ τὸ 239 π. Χ.

Ὀργάνωσις τῆς Μακεδονίας.—Τὸ μακεδονικὸν βασίλειον, ὅτε κατέλαβε τὸν θρόνον αὐτοῦ ὁ Ἀντίγονος, ἦτο εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν. Ἡ χώρα εἶχεν ἐρημωθῆ καὶ οἱ ὀλιγάριθμοι κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ. Ἀπὸ πεντηκονταετίας καὶ πλέον ἡ χώρα ἔπασχεν ἀπὸ συνεχῆ αἱμορραγίαν, διότι τοὺς πολέμους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου διεδέχθησαν οἱ ἐμφύλιοι ἀγῶνες οἱ ἀπολήξαντες εἰς τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ γένους τοῦ μεγάλου ἐκείνου βασιλέως, συνέχεια δὲ τούτων ἦσαν οἱ μεταξὺ τῶν υἱῶν τοῦ Κασσάνδρου ἀδελφικοὶ πόλεμοι, τοὺς ὁποίους διεδέχθη ἡ δεσποτικὴ τοῦ Δημητρίου (Πολιορκητοῦ) βασιλεία, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔγιναν τεράστιοι ἐξοπλισμοὶ πρὸς ἵδρυσιν μονοκρατορίας εἰς τὸ ἀπέραντον κράτος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Τοὺς ἐξοπλισμοὺς τοῦ Δημητρίου ἐπηκολούθησαν οἱ πόλεμοι Πύρρου καὶ Λυσιμάχου καὶ τούτους ἡ φρικαλέα ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν καὶ ἡ ἐκ ταύτης προελθοῦσα ἀναρχία. Τὰ ἀλλεπάλληλα ταῦτα γεγονότα εἶχον μεταβάλει τὴν χώραν εἰς σωροὺς ἐρειπίων. Ἐκ τῶν ἐρειπίων λοιπὸν τούτων ἀνέλαβεν ὁ Ἀντίγονος νὰ γίνῃ ὁ δημιουργὸς μιᾶς καλυτέρας τύχης τῆς χώρας, μιᾶς καλυτέρας ζωῆς τῶν κατοίκων της. Εἶχε δὲ ὁ Ἀντίγονος καὶ ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς κυβερνήτης τῆς χώρας πάσας τὰς ἀρετὰς διὰ τῶν ὁποίων διαπαιδαγωγούμενοι οἱ λαοὶ εὐημεροῦσι καὶ κυβερνώμεναι αἱ χῶραι εὐδαιμονοῦσιν. Εἶχε τὴν ὑγιᾶ ἀντίληψιν ὅτι ὁ ἡγεμὼν ὀφείλει νὰ εἶναι τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἀρετῆς εἰς τοὺς ὑπηκόους του, ὡς προσφυέστατα διετύπωσεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν πρὸς τὸν φιλόσοφον Ζήνωνα ἐπιστολήν του, ὅτε ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν «ὁ γὰρ τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας παιδεύων καὶ ἄγων ἐπὶ τὰ κατ' ἀρετὴν φανερὸς ἐστι καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους παρασκευάζων πρὸς εὐανδρίαν· οἷος γὰρ ἂν ὁ ἡγούμενος ᾖ, τοιούτους εἰκὸς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεσθαι καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους» (*Διογ. Λαερτ.* Ζ'. 1. 7). Εἶχε μίαν ἀκαταπόνητον δραστηριότητα, διὰ τῆς ὁποίας ἔφερεν εἰς πέρας ὅ,τι ἀπεφάσιζεν, ἔχων τὴν δεξιότητα καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἐκτοπίζῃ πᾶν ἐπιπροσθοῦν ἐμπόδιον. Εἶχε κρίσιν ἀσφαλῆ, διὰ τῆς ὁποίας ἐπετύγχανε πάντοτε εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν μέσων διὰ τῶν ὁποίων ἐπεδίωκε τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ του. Εἶχε μόρφωσιν βαθεῖαν καὶ ἐξετίμα πολὺ τοὺς ἔχοντας ἀνωτέραν μόρφωσιν ὑπηκόους του.

Παρὰ τὴν ἀγάπην του ὅμως πρὸς τὰ γράμματα καὶ φιλοσοφίαν ἐδείκνυεν ἐξαιρετικὸν διαφέρον καὶ διὰ τὴν πρόοδον τῆς γεωργίας, τὴν ὁποίαν ἀνεγνώριζεν ὡς τὸν σπουδαιότερον παράγοντα τῆς εὐημερίας μιᾶς χώρας. Οὔτε ἐνεθουσιάζετο, οὔτε ἀπεγοητεύετο εὐκόλως, ἦτο νηφάλιος πάντοτε. Ἦτο ἀπηλλαγμένος καὶ τῶν θρησκευτικῶν προλήψεων καὶ τῶν φαντασιοπληξιῶν. Εἰς τὰς πράξεις του ἠκολούθει ὡρισμένα ἀξιώματα καὶ εἶχε βαθύτατα ἀναπτυγμένην τὴν συναίσθησιν τῶν καθηκόντων του· διὰ τοῦτο καὶ τὸ πρὸς τὸν πατέρα του καθῆκον ἔφθασε μέχρι τῆς αὐτοθυσίας νὰ προτείνῃ νὰ δοθῇ αὐτὸς ὅμηρος διὰ νὰ ἀφεθῇ ἐλεύθερος ἐκεῖνος. Ἐξ ἴσου ὑψηλὴν εἶχε τὴν ἀντίληψιν τῶν καθηκόντων του πρὸς τὰ τέκνα του, τὰ ὁποῖα ἀνέθρεψε μετ' ἐπιμελείας, ἀλλὰ καὶ αὐστηρότητος. Εἶχε τὴν ὀξύνοιαν νὰ διακρίνῃ τὰ καθήκοντα τὰ ἰδιώτου ἀπὸ τῶν καθηκόντων του ὡς πολιτικοῦ ἀνδρός, καὶ διὰ τοῦτο ἐφρόντιζεν εἰς τὰς ἰδιωτικὰς του μὲν ἐνεργείας καὶ πράξεις σκοπὸς καὶ μέσα νὰ εὑρίσκωνται ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν ἠθικήν, εἰς τὰς κυβερνητικὰς δὲ πράξεις του νὰ βλέπῃ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸν σκοπόν. Τὸ ἀξίωμα τοῦ βασιλέως δὲν ἐθεώρει ὡς μίαν ἱκανοποίησιν φιλοδοξίας, ἀλλ' ὡς ἓν καθῆκον εἰς τὸ ὁποῖον ὤφειλε νὰ εἶναι ἀφωσιωμένος, «εἶναι τὸ βασιλεύειν, ἔλεγε, μία λαμπρὰ δουλεία» (*Αἰλ. Ποικ. Ἱστ.* II. 20). Ἦτο μετριοπαθὴς καὶ ἐπιεικὴς καὶ συνεπόνει εἰς τὰς δυστυχίας καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν του, ὡς ἔδειξε τοῦτο κατὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Θηβῶν (290 π.Χ.) καὶ κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Πύρρου Ἑλένου (272 π.Χ.), τὸν ὁποῖον ἀφῆκεν ἐλεύθερον καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἤπειρον μετὰ δώρων. Τοιαύτας ἀντιλήψεις καὶ ἀρετὰς ἔχων ὁ Ἀντίγονος ἐμερίμνησε νὰ ὀχυρωθῶσι τὰ ὅρια τοῦ κράτους του, διὰ νὰ ἔχωσιν οἱ κάτοικοι τῆς χώρας τὸ αἴσθημα τῆς ἀσφαλείας καὶ ἐπιδίδωνται μετὰ περισσοτέρας φιλοπονίας εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν των. Ἐφρόντισε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἡσυχία τῆς χώρας καὶ νὰ κυριαρχήσῃ ἐν αὐτῇ ἡ εὐνομία διὰ νὰ εἶναι ἀφωσιωμένοι οἱ ὑπήκοοί του εἰς τὰ ἔργα των καὶ σέβωνται καὶ ἀγαπῶσι τὴν πολιτείαν ὡς μητέρα των. Διὰ τῶν μεριμνῶν του αὐτῶν ἐπέτυχε ν' ἀνθήσῃ ἐν Μακεδονίᾳ ἡ γεωργία, ν' ἀναπτυχθῇ τὸ ἐμπόριόν της καὶ νὰ ἀναζωογονηθῇ ὅλη ἡ χώρα. Οὕτως ἐπὶ τοῦ Ἀντιγόνου ἡ Μακεδονία διὰ τῆς ἰσχύος της καὶ τῆς εὐημερίας της ἔγινεν ὁ πρὸς Β. ἀμυντικὸς προμαχὼν τῆς ὅλης Ἑλλάδος, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπεκρούοντο πᾶσαι αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν βαρβάρων «αἰεὶ ποτ' ἂν ἐν μεγάλοις ἦν κινδύνοις τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, εἰ μὴ Μακεδόνας εἴχομεν πρόφραγμα» (*Πολυβ.* IX. 35.3), λέγει ὁ Ἀκαρνὰν Λυκίσκος ἐν Σπάρτῃ, συνηγορῶν ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων.

Μὲ τοιαύτας ἀρετὰς πεπροικισμένος ὁ Ἀντίγονος Γονατᾶς κατώρθωσε καὶ αὐτὸς εὐτυχέστερος νὰ ζήσῃ τοῦ ὑπερόχου πάππου του καὶ τοῦ μεγαλοφυοῦς ἐν τῇ στρατιωτικῇ τέχνῃ πατρός του, καὶ τὴν δυναστείαν τοῦ γένους του νὰ καταστήσῃ στερεὰν καὶ ἀδιάσειστον ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

Νομίσματα τοῦ Ἀντιγόνου Γονατᾶ.—Τὰ ἐπὶ Ἀντιγόνου Γονατᾶ (277—239 π. Χ.) κοπέντα ἐν Μακεδονίᾳ νομίσματα δὲν διακρίνονται τῶν ἐπὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἀντιγόνου Δώσωνος (229—220 π. Χ.) κοπέντων. Ταῦτα εἶναι κυρίως τριῶν τύπων· τὰ τοῦ α') φέρουσιν ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως κεφαλὴν Ποσειδῶνος μετὰ βοστρύχων ἀνεμιζόντων καὶ ἀναδεδεμένων διὰ θαλασσίου φυτοῦ, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ περὶ πρῷραν πλοίου, ἐπὶ τῆς ὁποίας Ἀπόλλων γυμνὸς κρατῶν τόξον· τὰ τοῦ β') φέρουσιν ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως ὁμοίως κεφαλὴν Ποσειδῶνος ἀρχαϊκῆς τεχνοτροπίας, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν περὶ Ἀθηνᾶν Ἀλκίδα ἀρχαΐζούσης ὡσαύτως τεχνοτροπίας, κραδαίνουσαν κεραυνὸν καὶ κρατοῦσαν ἀσπίδα· τὰ τοῦ γ') ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως μακεδονικὴν ἀσπίδα καὶ κεφαλὴν Πανὸς μετὰ καλαύροπος (βουκολικῆς ῥάβδου) ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐν τῷ κέντρῳ, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν καὶ τὴν αὐτὴν παράστασιν τῶν τοῦ β'. Τὰ τοῦ πρώτου τύπου διαιωνίζουσιν ἢ τὴν προμνησθεῖσαν νίκην τοῦ Γονατᾶ ἐν Κῷ (265 π. Χ.) ἢ τὴν τοῦ Δώσωνος κατὰ τὰ παράλια τῆς Καρίας (228 π. Χ.). Ἐκτὸς ὅμως τῶν εἰρημένων διεσώθησαν καὶ πολλὰ χαλκᾶ διαφόρων τύπων, (μὲ κεφαλὴν Ἀθηνᾶς ἢ Ποσειδῶνος ἢ Ἡρακλέους ἢ ἀσπίδα ἔμπροσθεν καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑ καὶ ΑΝΤΙ μετὰ τῶν συμβόλων πρῴρας ἢ ἱππέως ἢ σατύρου ἢ μακεδονικοῦ κράνους κ.λ.π. ὄπισθεν. ΓΕΡ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Ἀντίγονος ὁ *Δώσων*.** Υἱὸς Δημητρίου τοῦ Καλοῦ, ὅστις εἶχε κατακτήσει τὴν Κυρήνην, καὶ τῆς Λαρισαίας Ὀλυμπιάδος. Ἐβασίλευσεν ἐν Μακεδονίᾳ ἀπὸ τοῦ 229—220 π. Χ. ὡς ἐπίτροπος τοῦ νομίμου βασιλέως Φιλίππου τοῦ Ε', ὁ ὁποῖος ἦτο ἀνήλικος. Ἦτο ἀνὴρ πεπροικισμένος μὲ βαθεῖαν σύνεσιν καὶ θαυμαστὴν περίνοιαν, καὶ εἶχε σαφῆ συνείδησιν τοῦ σκοποῦ, πρὸς ὃν κατέτεινε, καὶ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα διέθετε. Διὸ καὶ ὡς κυβερνήτης ὑπῆρξεν ἀξιόλογος καὶ ὡς στρατηγὸς σπουδαῖος καὶ συνετός.

Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ὁ Ἀντίγονος, ἐπιθυμῶν νὰ διαλύσῃ κάθε ὑποψίαν περὶ σφετερισμοῦ τῆς ἀρχῆς, ἔλαβε σύζυγον τὴν μητέρα τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως Χρυσηΐδα, ἵνα ἔτι μᾶλλον ἐξασφαλίσῃ τὸ βασιλικὸν διάδημα καὶ περισώσῃ τοῦτο δι' αὐτόν. Διὸ περισσοτέρας κατέβαλε φροντίδας πρὸς ἀνατροφὴν τοῦ ἀνηλίκου παρὰ πρὸς τὴν τῶν ἰδίων ἐκ τῆς Χρυσηΐδος τέκνων, ὅπως μαρτυροῦν ἀνώνυμός τις παρὰ Σκαλιγέρῳ, ὁ Εὐσέβιος (Ἀποσπ.) καὶ ὁ Πολύβιος (IV, 87). Ἔπειτα ἔστρεψεν ἅπασαν αὐτοῦ τὴν προσοχὴν πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν συνόρων τῆς Μακεδονίας, τὰ ὁποῖα πολλοὶ καὶ ἰσχυροὶ ἠπείλουν ἐχθροί. Ἀπὸ βορρᾶ ἦσαν οἱ Δαρδάνιοι, τέως ὑπήκοοι τῶν Μακεδόνων, ἀπὸ νότου οἱ Θεσσαλοὶ μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, ἐν δὲ τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ Πελοποννήσῳ οἱ Ἀχαιοὶ μετὰ τῶν Βοιωτῶν καὶ Ἀθηναίων. Εἰς ἐπίμετρον στάσις τις ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ἤρχετο νὰ συμπληρώσῃ τὴν ὅλην οἰκτρὰν εἰκόνα, ἣν παρουσίαζε τὸ Κράτος ἅμα τῇ ἀναλήψει τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου.

Ἀλλ' οὗτος μετὰ δραστηριότητος ἐνεργήσας καὶ τὴν στάσιν κατέβαλεν ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου καὶ τοὺς Δαρδανίους καὶ Θεσσαλοὺς καθυπέταξεν. Ἔπειτα ἐστράφη κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχον ἀποβῆ ἀρκετὰ ἐπικίνδυνοι, ἠδύναντο δὲ κατὰ μείζονα λόγον νὰ καταστῶσι τοιοῦτοι, ἂν συνεννοοῦντο μὲ τοὺς Ἀχαιούς. Ὁ Ἀντίγονος κατιδὼν τὸν κίνδυνον δὲν περιεπλάκη εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Αἰτωλούς, ἀλλ' ἐπεζήτησε τὴν μετ' αὐτῶν συνεννόησιν. Παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς τὴν νότιον Θεσσαλίαν καὶ ὑπεσχέθη σταθερὰν καὶ διαρκῆ τὴν φιλίαν του, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ παύσωσι καὶ οὗτοι ταυτίζοντες τὰ συμφέροντά των μετὰ τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας. Τοιουτοτρόπως ὑποθάλψας τὴν μεταξὺ τῶν δύο Συμπολιτειῶν ἀντιζηλίαν κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ δύσκολον, ἂν μὴ ἀδύνατον, τὴν μεταξὺ αὐτῶν συνεννόησιν. Ἐνισχύσας δ' ἀκολούθως καὶ τὴν ἐν Εὐβοίᾳ Μακεδονικὴν φρουρὰν ἐξουδετέρωσε καὶ τὸν ἀπὸ τῆς Βοιωτικῆς Ὁμοσπονδίας κίνδυνον, διότι περιέκλεισεν αὐτὴν ἐντὸς κλοιοῦ ἀντιπάλων, τῶν Αἰτωλῶν ἀπὸ τὸ ἓν μέρος καὶ τῶν Μακεδόνων τῆς Εὐβοίας ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἤδη ὁ Ἀντίγονος ἦτο εἰς θέσιν νὰ κατευθύνῃ ἅπασαν τὴν δύναμιν αὐτοῦ κατὰ τῶν Ἀχαιῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ νὰ καθυποτάξῃ αὐτούς. Τοιαύτη ὅμως ἐνέργεια θὰ ἀπεξένωνεν αὐτὸν τῆς συμπαθείας τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ θὰ τὸν ἔφερεν ἀντιμέτωπον τῶν ἰσχυροτέρων ἑλληνικῶν πόλεων. Ἐξ ἄλλου ἀντετίθετο πρὸς τοὺς μεγάλους σκοποὺς τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ, ἡ ὁποία ἤδη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐγκαινιασθεῖσα ἠκολουθεῖτο πιστῶς ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε βασιλέων τῆς Μακεδονίας. Ἦτο δὲ αὕτη: νὰ ἑνώσῃ πάσας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ὑπὸ τὸ μακεδονικὸν σκῆπτρον, διὰ νὰ δυνηθῇ οὕτω νὰ ἀντιμετωπίσῃ τελεσφορώτερον τὰς δύο μεγάλας Δυνάμεις, τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Αἴγυπτον. Διότι ἀμφότεραι εἶχον καταστῆ ἤδη ἐξαιρετικῶς ἐπικίνδυνοι· ἡ μὲν Ῥώμη, διότι διὰ τῆς προσφάτου ὑποταγῆς τῆς Ἰλλυρίας εἶχε θέσει πόδα ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἡ δὲ Αἴγυπτος, διότι ἐλάμβανεν ἐνεργὸν μέρος καὶ ἐπηρέαζε σημαντικῶς τὰ ἐν Πελοποννήσῳ πράγματα.

Ἔναντι τῆς καταστάσεως ταύτης ὁ Ἀντίγονος ἐπολιτεύθη μετὰ συνέσεως καὶ δεξιότητος. Συνεμάχησε μὲ τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον τὸν Ἱέρακα καὶ ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι προσεκλήθη ὑπὸ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων πρὸς προστασίαν τῆς ἀπειλουμένης ἐλευθερίας αὐτῶν ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Καρίας, ἡ ὁποία ἀνῆκεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη δὲν ἐπέφερε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, λόγῳ τῆς ἥττης, ἣν ὑπέστη ἐν τῷ μεταξὺ ὁ σύμμαχος αὐτοῦ Ἀντίοχος ὑπὸ τῶν Γαλατῶν. Οὐχ ἧττον ὁ Ἀντίγονος κατώρθωσε νὰ θέσῃ, φαίνεται, πόδα ἐπὶ τῆς Καρίας καὶ νὰ προσεταιρισθῇ τὴν Κίον καὶ τὴν παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Βοσπόρου Χαλκηδόνα, ἐνῷ ἐξ ἄλλου ἡ ἐπὶ τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου Λυσιμάχεια ἀποσπασθεῖσα τῆς Αἰγύπτου συνεμάχησε μετὰ τῶν συμμάχων αὐτοῦ Αἰτωλῶν. Ἔπειτα ἡ παρουσία αὐτοῦ ἐν Ἀσίᾳ ἀνεπτέρωσε καὶ ἐνίσχυσε τὸ ἀντιαιγυπτιακὸν ῥεῦμα εἰς τὰς νήσους Κῶν καὶ Ῥόδον καὶ εἰς τὰς ἀπέναντι ἀσιατικὰς πόλεις. Οὕτω δὲ ἠδύνατο νὰ ἀπειλήσῃ σοβαρῶς ἐντεῦθεν τὴν Αἴγυπτον ἢ τοὐλάχιστον ἐρχόμενος εἰς συνεννόησιν μετ' αὐτῆς καὶ ἀποχωρῶν νὰ ζητήσῃ ὡς ἀντάλλαγμα καὶ ταύτης τὴν ἀποχώρησιν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου.

Ἀλλ' ἐν Πελοποννήσῳ τὰ πράγματα μετ' ὀλίγον ἔλαβον τοιαύτην τροπήν, ὥστε ἡ ἐπέμβασις τοῦ Ἀντιγόνου οἴκοθεν ἐκρίθη ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος. Ἐνταῦθα δηλαδὴ οἱ Ἀχαιοὶ ἡττηθέντες κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους ἐπεζήτησαν μετὰ πόθου τὴν ἐπέμβασιν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Τὰς σχετικὰς διαπραγματεύσεις ἤδη ἀπὸ τοῦ 225 π. Χ. εἶχε διεξαγάγει ὁ παντοδύναμος ἡγεμὼν τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας Ἄρατος διὰ τῶν Ἀχαιῶν Νικοφάνους καὶ Κερκιδᾶ. Αἱ διαπραγματεύσεις ὅμως αὗται προσέκοψαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ Ἀντιγόνου νὰ τῷ παραχωρηθῇ ὁ Ἀκροκόρινθος, ἀλλὰ τὸ Κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν ἠρνεῖτο νὰ συγκατατεθῇ εἰς αὐτήν. Διὸ διέρρευσεν ἔτος ὁλόκληρον ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῶν καὶ οὐδεμία ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶχεν ἐπέλθει συμφωνία. Τὸ ἐπόμενον ὅμως ἔτος, ἤτοι τῷ 223 π. Χ., οἱ Ἀχαιοὶ πιεζόμενοι δεινῶς ὑπὸ τοῦ Κλεομένους καὶ βλέποντες τὰς πόλεις αὐτῶν ἀθρόως προσχωρούσας εἰς τὴν Σπάρτην συνῆλθον εἰς κοινὴν σύνοδον ἐν Αἰγίῳ καὶ παρεχώρησαν τὸν Ἀκροκόρινθον εἰς τὸν Ἀντίγονον.

Πρώτη ἐκστρατεία εἰς Πελοπόννησον (223 π. Χ.).— Ὁ Ἀντίγονος ἀναλαβὼν 20χισχιλίους πεζοὺς καὶ 1400 ἱππεῖς, οὓς ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε συγκεντρώσει ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ, κατῆλθε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 223 π. Χ. διὰ τῆς Εὐβοίας εἰς τὸν Ἰσθμόν, διότι οἱ Αἰτωλοὶ δὲν ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν τὴν διὰ τῶν Θερμοπυλῶν κάθοδον. Ἐνταῦθα ἀντετάχθη κατ' αὐτοῦ ὁ Κλεομένης, ἐνῷ ὁ Ἄρατος καὶ οἱ ἐξέχοντες τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας ἔσπευσαν νὰ ὑποδεχθῶσιν αὐτὸν πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον δι' ἐνεργειῶν φίλων τοῦ Ἀράτου ἀποστατεῖ τὸ Ἄργος ἀπὸ τὸν Κλεομένη, ἐνῷ ὁ Ἀντίγονος κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἡτοιμάζετο νὰ διαβιβάσῃ εἰς Ἐπιδαυρίαν τῆς Ἀργολίδος μέρος τοῦ στρατοῦ του, ἵνα δι' αὐτοῦ ἐπιτεθῇ ἐκ τῶν νώτων κατὰ τοῦ Κλεομένους. Ὁ Κλεομένης τότε πρὸ τοῦ κινδύνου νὰ εὑρεθῇ μεταξὺ δύο ἐχθρῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην, ἵνα παρασκευασθῇ καλύτερον διὰ τὸν ἀγῶνα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀντίγονος κατέλαβε τὸν Ἀκροκόρινθον, ἐπροχώρησεν εἰς τὸ Ἄργος, ὅπου ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πολλῶν τιμῶν, καὶ τέλος διὰ τῆς Ἀρκαδίας ἔφθασεν εἰς τὴν *Μεγάλην πόλιν*. Ἐξέβαλεν ἐξ αὐτῆς τὴν σπαρτιατικὴν φρουράν, κατέστρεψε τὰ φρούρια, ἅτινα εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα εἶχεν ἀνε-

Digitized by Google

γείρει ὁ Κλεομένης, καὶ ἀκολούθως κατηυθύνθη εἰς τὸ Αἴγιον. Συγκαλέσας δ' ἐνταῦθα εἰς σύνοδον τὸ Κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν ἐξελέγη ὑπ' αὐτῶν *ἡγεμὼν ἁπάντων τῶν συμμάχων* (*Πολυβ.* II, 54.3) καὶ ὑπεχρέωσε τὴν Συμπολιτείαν ν' ἀναλάβῃ αὐτὴ τὴν συντήρησιν καὶ μισθοδοσίαν τοῦ ἐν Σικυῶνι καὶ Κορίνθῳ διὰ παρχειμασίαν κατανεμηθέντος στρατοῦ του. Ἀγῶνες δὲ καὶ ἑορταὶ γενόμεναι ὑπὸ τῆς Συμπολιτείας ἐπέτρεψαν τὸ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔργον τοῦ Ἀντιγόνου.

Δευτέρα ἐκστρατεία εἰς Πελοπόννησον (222 π. Χ.).— Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Ἀντίγονος (222 π.Χ.) πληροφορηθεὶς τὴν συμμαχίαν τοῦ Κλεομένους μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου ἀπεφάσισε καὶ αὖθις νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του καὶ νὰ ἑδραιώσῃ οὕτω τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῇ Χερσονήσῳ. Καὶ κατὰ πρῶτον κατέλαβε διὰ πολιορκίας τὴν Τεγέαν, ἔπειτα τὸν Ὀρχομενὸν καὶ τὴν Μαντίνειαν, τὴν ὁποίαν λόγῳ τῆς τελευταίας ἀποστασίας της ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐτιμώρησε παραδειγματικῶς. Ἅπαντας δηλαδὴ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἐφόνευσεν ἢ ἐξηνδραπόδισεν, ἐνοικίσας δὲ νέους καὶ *Ἀντιγόνειαν* αὐτὴν μετονομάσας παρεχώρησεν εἰς τὸ Ἄργος. Ἀκολούθως καταλαβὼν τὴν Ἡραίαν καὶ τὴν Τάλφουσαν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Αἴγιον, ἵνα συνδιαλεχθῇ καὶ συσκεφθῇ μετὰ τῶν Ἀχαιῶν (*Πολύβιος* II 55. IX 18 1). Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Κλεομένης ἐκυρίευσε καὶ κατέσκαψε τὴν Μεγάλην πόλιν καὶ ὅτι εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀργολικὴν πεδιάδα. Ὁ Ἀντίγονος ἔσπευσε τότε καὶ ἦλθεν εἰς τὸ Ἄργος. Ἐνῷ δὲ πάντες ἀνέμενον νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Κλεομένους καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Μεγά-

Ἀργυροῦν τετράδραχμον (229—220 π. Χ.).

λης πόλεως, ὁ Ἀντίγονος μὴ ἀποβλέπων εἰς παροδικὰς ἐπιτυχίας καὶ μὴ θέλων νὰ διακινδυνεύσῃ ἀκαίρως τὴν ὅλην θέσιν αὐτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ δὲν ἐξῆλθε τῆς πόλεως. Τοιουτοτρόπως ὁ Κλεομένης δηώσας τὴν Ἀργολικὴν ἐπανῆλθεν ἀνενόχλητος εἰς τὴν Σπάρτην.

Ἀλλ' ἡ ἐπιφυλακτικὴ αὐτὴ στάσις τοῦ Ἀντιγόνου ὑπῆρξε σκόπιμος. Εἶχε κατανοήσει ὅτι πρὸς ὁριστικὴν καὶ εὔκολον ἐξουδετέρωσιν τοῦ Κλεομένους ἔδει νὰ ἀποκόψῃ τὴν πηγήν, ἐξ ἧς ἤντλει οὗτος τὰς ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς ἐνισχύσεις του. Καὶ ἡ πηγὴ αὐτὴ ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Πτο-

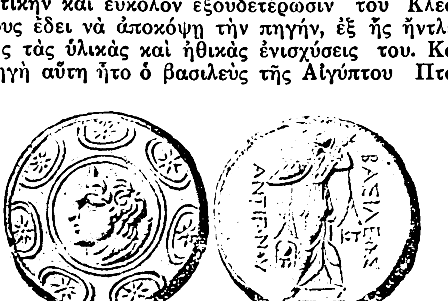

Ἀργυροῦν τετράδραχμον (229 - 220 π. Χ.).

λεμαῖος ὁ Εὐεργέτης. Εἶχε λοιπὸν ἀρχίσει μετ' αὐτοῦ διαπραγματεύσεις αἱ ὁποῖαι δὲν ἤργησαν ν' ἀπολήξουν εἰς ὁριστικὴν συμφωνίαν. Κατὰ ταύτην ὁ Πτολεμαῖος ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παύσῃ ἐνισχύων τὸν Κλεομένη, ὡς ἀντάλλαγμα δὲ τῆς τοιαύτης του στάσεως ἐλάμβανε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου τῷ 229 καταχτηθεῖσαν Καρίαν, ἡ ὁποία οὕτω μετὰ ὀκταετίαν περιήρχετο καὶ πάλιν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐπιθυμῶν δὲ ὁ Ἀντίγονος νὰ ἔχῃ κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμήν, καθ' ἣν ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ τὸ ἀποφασιστικὸν κτύπημα πρὸς τὸν Κλεομένη, ἐξησφαλισμένα ἀπὸ Δυσμῶν τὰ σύνορα τῆς Μακεδονίας, συνῆψε συμμαχίαν πρὸς τὸν Δημήτριον Φάριον, ἡγεμόνα Ἰλλυρικῶν τινων φυλῶν. Τοιουτοτρόπως εἶχεν ἐλευθέρας τὰς χεῖρας καὶ ἠδύνατο μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ Κλεομένους.

Παρασκευάσας λοιπὸν τῇ βοηθείᾳ τῶν συμμάχων στρατὸν ἐξ 28.000 πεζῶν καὶ 1.200 ἱππέων ὥρμησε κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 222 εἰς τὰ στενὰ τῆς Σελλασίας κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Λακεδαίμονος καὶ Ἀρκαδίας, τὰ ὁποῖα ἐφύλασσεν ὁ Κλεομένης μὲ 20χισχιλίους ἄνδρας. Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε τρομερά. Μακεδόνες, σύμμαχοι καὶ Λακεδαιμόνιοι ἠγωνίσθησαν μετὰ πείσματος καὶ γενναιότητος. Ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος ἐν τέλει ὑπερίσχυσεν. Ἀκολούθως εἰσέβαλεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα καὶ εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Σπάρτην. Ἀφοῦ δὲ κατήργησε τὰς μεταρρυθμίσεις, ἃς εἶχεν εἰσαγάγει ὁ ἡττηθεὶς ἀντίπαλός του, ἠνώρθωσε τὸ ἀξίωμα τῶν ἐφόρων καὶ κατέλιπε προσωρινὸν διοικητὴν αὐτῆς, ἤ, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος, *ἐπιστάτην*, τὸν Βοιωτὸν *Βραχύλλην*, ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Τεγέαν. Ἀποκαταστήσας δὲ καὶ ἐνταῦθα τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα, διευθετήσας τὰ ἐν Μεγάλῃ πόλει πράγματα καὶ καταλιπὼν τὸν *Ταυρίωνα* ὡς διαχειριστὴν τῶν μακεδονικῶν συμφερόντων ἐπέστρεψε διὰ τοῦ Ἄργους εἰς Μακεδονίαν. Ἀποστείλας δὲ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον τὸν νόμιμον κληρονόμον τοῦ θρόνου Φίλιππον, ἵνα γνωρίσῃ τοὺς συμμάχους Ἀχαιοὺς καὶ μάλιστα τὸν Ἄρατον, οὗτος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν, οἵτινες ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον εἰσβάλει εἰς τὸ κράτος του.

Ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ τελευταία. Καὶ ἐνίκησε μὲν κατ' αὐτὴν τοὺς Ἰλλυριούς, ἀλλ' αἱ ταλαιπωρίαι, εἰς ἃς ὑπεβλήθη κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς καὶ κατὰ τὴν μάχην, ἐπροκάλεσαν ἀκατάσχετον αἱμορραγίαν, ἡ ὁποία καὶ ἐπέφερε τὸ τέλος του (τέλος 221 π. Χ., ἢ ἀρχὴ 220 π. Χ.).

Χαρακτηρισμὸς Ἀντιγόνου.—Τινὲς συνέκριναν τὸν Ἀντίγονον πρὸς Φίλιππον τὸν Β', ἀλλ' ἡ σύγκρισις αὐτὴ δὲν εἶναι βεβαίως ὀρθή. Οὐχ ἧττον καὶ ὁ Ἀντίγονος διεκρίθη διὰ τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν σύνεσιν αὐτοῦ καὶ διορατικότητα, ἐνῷ δὲν εἶναι κατώτερος τοῦ Φιλίππου καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τὴν ἀντοχὴν εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὴν ἀνδρείαν. Κατὰ ταῦτα ἀρκετὰ εὔστοχος ὑπῆρξεν ὁ χαρακτηρισμός, ὃν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Ἀντίγονον κόλαξ τις ἐν Σπάρτῃ κατὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς: «Τοῦ βασιλέως ἡ τύχη ἀλεξανδρίζει» εἶχεν εἴπει οὗτος. Καὶ πράγματι ἀπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου μόνον ὁ Ἀντίγονος οὗτος δύναται νὰ καταλάβῃ ἰσαξίαν θέσιν ἐν τῇ Ἑλλάδι δι' ὅσα ἐπετέλεσεν. Ἡ ἐπωνυμία *Δώσων* τῷ ἀπενεμήθη «διὰ τὸ πολλὰ διδόναι καὶ χαρίζεσθαι» κατὰ τὸ Μέγα ἐτυμολογικόν, κατ' ἄλλους δέ, διότι δὲν ἐξεπλήρου τὰς ὑποσχέσεις του. Ὑπὸ τῶν χρονογράφων ἀποκαλεῖται *Φούσκων* (ἴσως *Φύσκων*), ἀλλὰ τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ὁ Πλούταρχος ἀπονέμει εἰς τὸν Πτολεμαῖον Β' τὸν Εὐεργέτην.

Ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου Δώσωνος εἶχον κοπῆ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ νομίσματα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔφερον τὸν αὐτὸν σχεδὸν τύπον μὲ τὰ νομίσματα τὰ ὑπὸ Ἀντιγόνου Γονατᾶ κοπέντα, εἶναι δύσκολον νὰ διακριθῶσι τὰ τοῦ πρώτου ἀπὸ τὰ τοῦ δευτέρου.

Ε. ΜΠΑΣΟΥΚΕΑΣ

— **Ἀντίγονος.** Υἱὸς Ἐχεκράτους, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀντιγόνου Δώσωνος. Φαίνεται ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του ἀντεποιήθη τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας πρὸς Φίλιππον τὸν Ε' (*Δρόϋσεν* Ἱστορία Μακεδ. Ἑλληνισμοῦ Πίναξ V, 6). Ε. Ν. Μ.

— **Ἀντίγονος.** Γραμματικὸς ἐκ Καρύστου τῆς Εὐβοίας. Ἐξεπαιδεύθη μὲν ἐν Ἐρετρίᾳ παρὰ τῷ φιλοσόφῳ Μενεδήμῳ, ἀλλὰ κατόπιν εἰσῆλθεν εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐν Ἀθήναις φιλοσόφων καὶ καλλιτεχνῶν, ἐντεῦθεν δ' ὕστερον μετακληθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου τοῦ Α' ἦλθεν εἰς Πέργαμον, ὅπου ἀνεδείχθη εἷς τῶν ἐξοχωτέρων λογίων τῆς παλαιοτέρας σχολῆς τῆς Περγάμου. Κύριον ἔργον αὐτοῦ εἶναι οἱ Βίοι φιλοσόφων, οὓς ἔγραψεν ἐκ τῆς πραγματικῆς αὐτῶν ζωῆς, ἐπικοινωνήσας μετ' αὐτῶν καὶ γνωρίσας αὐτοὺς ἐκ τοῦ πλησίον πρὸς τοὺς βίους δὲ τῶν φιλοσόφων συνέχονται τὰ ἱστορικὰ ὑπομνήματα, ἐν οἷς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἱστορεῖτο, ὅτι ὁ βασιλεὺς Λυσίμαχος ἀπήλασε τοὺς φιλοσόφους ἐκ τοῦ βασιλείου αὐτοῦ (*Ἀθήν.* XIII, 610 E)· ἂν δὲ ὁ Ἀντίγονος οὗτος συνέγραψε καὶ περὶ τέχνης καὶ δὴ περὶ τορευτικῆς καὶ περὶ πινάκων συγγραφήν τινα, καθ' ἧς ἀντεπεξήρχετο ὁ Πολέμων, τοῦτο ἀμφισβητεῖται. Ὁ Ἀθήναιος προσέτι μνημονεύει καὶ συγγραφήν τινα περὶ λέξεως Ἀντιγόνου τινὸς Καρυστίου (III, 88 A καὶ VII 297 E).

Ἐκ τῶν συγγραφῶν τοῦ Ἀντιγόνου περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς καί τις συναγωγὴ παραδόξων ἱστοριῶν, ἥτις ἐν ἁπλῇ μέν, ἀλλ' ἀκριβεῖ λέξει γεγραμμένη, περιέχει πολλὰ παράδοξα καὶ μυθώδη διηγήματα ἠρανισμένα ἐκ τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Κτησίου, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Τιμαίου καὶ ἄλλων. Ἀλλὰ τὸ μεῖζον μέρος εἶναι ἐκλογὴ ἐκ τῶν περὶ τὰ ζῷα ἱστοριῶν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῆς θαυμάτων συναγωγῆς τοῦ Καλλιμάχου. Κατὰ τὸν Nebert ὁ Ἀντίγονος οὗτος εἶναι αὐτὸς ὁ συγγράψας τὰ περὶ τέχνης ἔργα καὶ πρὸς τούτοις τὰ Ἰταλικὰ καὶ τὴν Μακεδονικὴν περιήγησιν, ὧν πενιχρά τινα λείψανα περιῆλθον εἰς ἡμᾶς.

[1] Ἔκδοσις τῆς τῶν *παραδόξων συναγωγῆς* ὑπὸ *Hotto Keller*, Rerum naturalium scriptores graeci minores I, 1 (Teubner 1877). Ἀπόσπ. τῶν ἱστοριῶν *Müller*, Fragmenta historic. Graecorum, IV, 305. Ἀπόσπ. τοῦ περιηγητοῦ καὶ τοῦ περὶ τέχνης συγγράψαντος παρὰ Nebert, Studien z. Antig. Jahrb. F. Klass. Phil. 1896 σελ. 774.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Köpke*, De Antigono Karystio, Berl. 1862. *Nebert*, Studien zu Antig. von Karystos ἐν Jahrb. f. Klass. Philol. 1895 σελ. 363 κ. ἑξ. καὶ 1896 σελ. 773 κ. ἑξ. Πρβλ. καὶ *Wilamowitz*, Antigonos von Karystos, ἐν Philol. Untersuchungen, Berlin 1881.

Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

— **Ἀντίγονος** ἐκ *Σωχώ*. Παλαιότατος Ἰουδαῖος νομοδιδάσκαλος, οὗ τὸ ὄνομα διετηρήθη ἐν τῇ ῥαββινικῇ παραδόσει (βλ. καὶ λ. Σωχώ). Εἰς αὐτὸν ἔν τινι ῥαββινικῇ πραγματείᾳ ἀποδίδονται δύο μαθηταί, ὁ *Τσαδὼκ* καὶ ὁ *Βοηθός*, ἐξ ὧν παράγονται ἐν αὐτῷ τὰ ὀνόματα τῶν Σαδδοκκαίων καὶ τῶν Βοηθιδῶν. Ἐν τῇ ῥαββινικῇ πραγματείᾳ Πιρκὲ Ἀμπὼθ (Λόγια πατέρων) φέρεται οὗτος ὡς παραλαβὼν τὴν παράδοσιν παρὰ Σίμωνος τοῦ δικαίου (περὶ τὰ τέλη τοῦ γ' π. Χ. αἰῶνος ἀκμάσαντος) καὶ διασώζεται καὶ τὸ ἑξῆς λόγιον αὐτοῦ: «Μὴ ὁμοιοῦσθε τοῖς δούλοις, οἵτινες ὑπηρετοῦσι τῷ κυρίῳ διὰ τὴν ἀμοιβήν, ἀλλὰ γίνεσθε ὅμοιοι τοῖς ἄνευ ἀποβλέψεως εἰς τὴν ἀμοιβὴν παρέχουσιν ὑπηρεσίας καὶ πάντοτε ἔστω φόβος Θεοῦ ἐν ὑμῖν».

—**Ἀντίγονος.** Υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἰουδαίων Ἰωάννου τοῦ Ὑρκανοῦ, δολοφονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ ἐκ φθόνου (*Ἰωσήπου* Ἰουδ. Ἀρχαιολογίας ΙΓ' ια' 1. Ἰουδ. πολέμου Α' γ' 1).

—**Ἀντίγονος.** Υἱὸς Ἀριστοβούλου τοῦ Β', ἡγεμόνος τῶν Ἰουδαίων, αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου (63 π. Χ.), ἀνεγνωρίσθη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Πάρθων βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων καὶ ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος τῶν Ἀσμοναίων ἡγεμόνων (40—37). Ἀχθεὶς αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εἰς Ἀντιόχειαν ἐφονεύθη αὐτόθι, τοῦ φόνου τούτου ὄντος τοῦ πρώτου παραδείγματος θανατώσεως βασιλέως ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. (*Ἰωσήπου* Ἰουδ. Ἀρχαιολογίας ΙΔ' ιδ' ἑξ. Ἰουδ. Πολέμου Α' ιδ' ἑξ.) Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

— **Ἀντίγονος.** Στρατιωτικός τις ἰατρὸς (Γαλην. XII 557 «ἐπισήμως ἐν στρατοπέδῳ ἰατρεύσαντος») ζήσας πρὸ τοῦ Γαληνοῦ, ὅστις διαφόρους συνθέσεις φαρμάκων τούτου διέσωσεν ἡμῖν, οἷον τὴν πρὸς κεφαλαλγίαν μετὰ σκαμμωνίας καὶ ὀποῦ μήκωνος (XII, 558 καὶ 580), τὸ κροκῶδες λεοντάριον (XII, 773), τὸ κληθὲν οὕτω ὡς ἐπισφραγιζόμενον δι' εἰκόνος λέοντος καὶ χρήσιμον πρὸς τραχωματικούς, οὐλὰς καὶ τύλους. Εἶναι ἀναμφισβητήτως ὁ αὐτὸς πρὸς *Ἀντίγονον*, τὸν ἀναφερόμενον ὑπὸ Μαρκέλλου τοῦ Ἐμπειρικοῦ, ὅστις ἀναφέρει κολλύριον ἐκείνου, σφραγὶς καλούμενον, μετὰ καδμείας, πομφόλυγος καὶ ὀπίου (VIII 124), κολλύριον (nigrum VIII, 11) καὶ ἄλλο κολλύριον (acharistum theodotium) πρὸς πᾶσαν ἐπιφορὰν καὶ βλάβην τοῦ ὀφθαλμοῦ. ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἀντίγονος.** Στρατηγός τις τοῦ Πτολεμαίου (*Διοδ.* XX, 28).

— **Ἀντίγονος.** Πρεσβευτὴς τῆς Περσίας παρὰ Βοιωτοῖς (*Πολυβ.* 27, 5).

ἀντιγορίτης (Antigorit) *[Ὀρυκτολ.]*. Εἶδος ὀφείτου, το ὁποῖον παρουσιάζεται εἰς στιφρὰ μέχρι φυλλώδη-λεπιδώδη συσσωματώματα μὲ σχιστοφυᾶ σύστασιν. Οἱ κρύσταλλοι τῶν συσσωματωμάτων τούτων εἶναι πιθανῶς τοῦ μονοκλινοῦς κρυσταλλικοῦ συστήματος. Ὁ ἀντιγορίτης ἔχει χρῶμα σκοτεινοπράσινον, καὶ ἐνίοτε ἀνοικτότερον ὅτε εἶναι διαφώτιστος. Ὀνομάζεται καὶ φυλλώδης ὀφείτης (Blätterserpentin).

Εὑρέθη εἰς τὴν κοιλάδα Antigorio τοῦ Πεδεμοντίου καὶ εἰς τὸ Sprechenstein παρὰ τὸ Sterzing εἰς τὸ Τυρόλον. Εἰς τὸν ἀντιγορίτην κατατάσσονται πολλαὶ παραλλαγαὶ φέρουσαι διάφορον ἑκάστη ὄνομα (μαρμόλιθος, θερμοφυλλίτης, κ.λ.π. Βλ. οἰκείας λέξεις). Γ. Κ. Γ

ἀντιγραφεὺς (ὁ)· ὁ ἀντιγράφων τι ἀπὸ πρωτοτύπου ἢ ἀπὸ ἄλλου ἀντιγράφου, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *συγγραφεύς*· οἱ ἀντιγραφεῖς μέχρι διαδόσεως τῆς τυπογραφίας ἦσαν ἐπαγγελματικὴ τάξις· εἰργάζοντο ἐν ἐργαστηρίοις ἀντιγραφῆς βιβλίων, καθὰ περίπου σήμερον οἱ τυπογράφοι ἐν τοῖς τυπογραφείοις. Εἶχον θαυμαστὴν δεξιότητα εἰς τὴν ταχυγραφίαν καὶ καλλιγραφίαν, τὴν ὁποίαν σήμερον βλέπομεν ἐν χειρογράφοις· οἱ ἀντιγραφεῖς ἐλέγοντο καὶ *βιβλιογράφοι* ἢ *ταχυγράφοι*, σπανιώτερον δὲ *ὀξυγράφοι*, *καλλιγράφοι* ἢ καὶ ἁπλῶς *γραφεῖς*. Β. Φ.

ἀντιγραφὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀντιγράφειν: «ἀντιγραφὴ τοῦ κειμένου,—τοῦ λόγου,—τοῦ ποιήματος», «ἀντιγραφὴ ἀπὸ τοῦ βιβλίου».

— *[Ἀρχ. Ἑλλην. Δίκ.]* Ἰδίως μὲν ἐπὶ ταῖς τῶν κλήρων διαδικασίαις *ἀντιγραφὴ* καλεῖται «ὅταν τις ἄπαιδος ὄντος τοῦ τετελευτηκότος ἑαυτῷ φάσκῃ προσήκειν τὸν κλῆρον κατὰ γένος ἢ κατὰ δόσιν» (*Ἁρποκρ.*) Εἰδικώτερον ἀντιγραφὴ καλεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου ἔγγραφος ἀπάντησις ἢ ἀπολογία εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ ἐνάγοντος (*Πλάτ.* Ἀπολ. Σωκρ. XV 27, *Ἀριστοφ.* Νεφέλ. 466). «Ἀντεγράψατο Φαίνιππος μὴ δικαίως ἀποφαίνειν τὴν οὐσίαν» (*Δημοσθ.* πρὸς Φαίνιππον 17, *Δημοσθ.* πρὸς Λεωχάρη 39, *Δημ.* κατὰ Στεφάνου Α. 46). «Καὶ τὰς ἀμφισβητήσεις ἀντεγραψάμεθα» (*Δημοσθ.* κατὰ Ὀλυμπιοδ. 31, *Αἰσχίνου* κατὰ Τιμάρχου 119). «Ἀντεγράψατο μὴ εἰσαγώγιμον εἶναι» (*Λυσ.* κατὰ Παγκλέωνος 5). Ι. Δ. ΖΕΠΟΣ

— **ἀντιγραφαί.** Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας ἐκαλοῦντο τὰ ἐμπορικὰ καὶ ἄλλα βιβλία, τὰ κοινῶς «*Κόπια*» (ἀντίγραφον) λεγόμενα,

Digitized by Google

εἰς τὰ ὁποῖα ἐτηροῦντο τὰ ἀντίγραφα τῶν ἐξερχομένων ἐγγράφων. Γ. Δ. Κ.

ἀντιγραφικός, *—ή, —όν*· ὁ τῆς ἀντιγραφῆς, κατάλληλος διὰ τὴν ἀντιγραφήν: «ἀντιγραφικὴ μελάνη»· || τὸ οὐδ. *ἀντιγραφικὰ* (τά)· τὰ ἔξοδα, ἡ ἀμοιβὴ διὰ τὴν ἀντιγραφήν.

ἀντίγραφον (τό)· τὸ ἀντιγεγραμμένον, τὸ ἐξ ἀντιγραφῆς προελθόν: «ἀντίγραφον τοῦ νόμου, —τοῦ συμβολαίου,—τῆς ἐπιστολῆς», τὸ ἀντιγεγραμμένον κείμενον τοῦ νόμου κ.τ.λ. || μεταφ. χαρακτηριστικὸν παντὸς ὁμοιοτάτου πρός τι γνωστὸν καὶ σύνηθες, πανομοιότυπον: «τὸ Α εἶναι ἀντίγραφον τοῦ πατρός του»· χάριν ἐντονωτέρας ἐκφράσεως λέγεται καὶ «πιστὸν ἀντίγραφον» ἢ «ἀκριβὲς ἀντίγραφον» κατὰ μεταφορὰν ἐκ τῆς δικαστικῆς γλώσσης. Β. Φ.

— *[Ἀρχ. Ἑλλ. Δίκ.]* Κατὰ τὸ Ἀττικὸν δίκαιον παρείχοντο *ἀντίγραφα* ἐκ τοῦ κατατεθειμένου πρωτοτύπου: «κοινῇ ἐγγραψαμένους ἡμᾶς τὰς συνθήκας πάλην σημήνασθαι, τὰ δ' ἀντίγραφα ἐμβάλεσθαι εἰς τὸν ἐχῖνον» *Δημοσθ.* κατὰ Ὀλυμπιοδ. 48, ἐπίσης πρβλ. *Δημοσθ.* κατὰ Στεφ. Β. 28. *Δημοσθ.* πρὸς Πανταιν. 42, *Ὑπερίδ.* κατ' Ἀθηνογ. 10, *Ἀνδοκ.* περὶ τῶν Μυστηρ. 76). Ι. Δ. ΖΕΠΟΣ

— *[Πολ. Δικ.]* Καλεῖται *ἀντίγραφον* τὸ κατὰ μίμησιν τοῦ πρωτοτύπου συνταχθὲν ἔγγραφον. Τὸ ἀντίγραφον φέρει πλήρη τὰ στοιχεῖα τοῦ πρωτοτύπου ἐγγράφου, ἐφ' ᾧ καὶ ἀντίγραφον καλεῖται, ὡς συνταχθὲν ἐξ ἀντιγραφῆς τοῦ πρωτοτύπου. Τὰ ἀντίγραφα διακρίνονται εἰς *ἁπλᾶ* καὶ *ἀντιπεφωνημένα*, ἅτινα ἐκδίδει ἡ ἁρμοδία πρὸς ἔκδοσιν τοῦ ἀντιγράφου ἀρχὴ μετὰ βεβαιώσεως ὅτι ἐγένετο τοῦτο κατ' ἀντιγραφὴν τοῦ πρωτοτύπου καὶ ὅτι συμφωνεῖ πρὸς αὐτό· ἀντιπεφωνημένα ἀντίγραφα ἐκδίδονται παρὰ τῆς ἐκδούσης ἢ νομίμως κατεχούσης τὸ πρωτότυπον ἀρχῆς· ἁπλᾶ ἀντίγραφα ἐκδίδονται παρ' οἱουδήποτε καὶ λέγονται οὕτω κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἀντιπεφωνημένα, καθ' ὅσον ταῦτα δὲν φέρουσι τὴν ἀνωτέρω βεβαίωσιν τῆς ἀρχῆς (Πολ. Δικ. 424). Κατὰ τὸ ἄρθρον 425 Πολ. Δικ. ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ ΓΥΟΖ' νόμου τῆς 8 Δ]βρίου 1909 τὰ ἀντιπεφωνημένα ἀντίγραφα λογίζονται ὅμοια τῷ πρωτοτύπῳ καὶ ἔχουσιν ἴσην πρὸς αὐτὸ ἀποδεικτικὴν δύναμιν, ἐφ' ὅσον δὲν προσβάλλονται ὡς πλαστὰ κατὰ τὰ ἄρθρα 453 καὶ ἑπόμενα. Ἀντιθέτως, κατὰ τὸ τροποποιηθὲν ἄρθρον 425, τὰ ἀντιπεφωνημένα ἀντίγραφα δὲν ἤρκουν πρὸς σύστασιν τελείας ἀποδείξεως, ὅθεν ἔπρεπε νὰ ὑποβληθῶσιν ἐν πρωτοτύπῳ. Ἐφ' ὅσον ὅμως ὁ ἀνωτέρω νόμος δὲν ἐτροποποίησε καὶ τὸ ἄρθρον 391 κελεῦον ὅτι τὸ ἀποδεικτικὸν ἔγγραφον πρέπει νὰ καθυποβάλλεται ἐν πρωτοτύπῳ κτλ., δύναται, φρονοῦμεν, ἔν τισι περιστάσεσι νὰ ὑποχρεωθῇ εἰς προσαγωγὴν τοῦ πρωτοτύπου, ἀναμφισβητήτως δὲ ὅταν πρόκειται περὶ ἰδιωτικῶν κατατεθειμένων παρά τινι ἀρχῇ ἥτις δὲν δύναται νὰ βεβαιώσῃ καὶ τὴν γνησιότητα τοῦ ἐγγράφου τούτου. Πολλάκις ὅμως τὰ ἀντίγραφα θεωροῦνται ὡς πρωτότυπα καὶ δή: 1) Ἐὰν αὐτοὶ οἱ διάδικοι ἀποδώσωσιν εἰς αὐτὰ ῥητῶς ἢ σιωπηρῶς ἀποδεικτικὴν δύναμιν πρωτοτύπου. 2) Ἐὰν ἐξεδόθησαν παρά τινος συμβολαιογράφου, δικαστικοῦ γραμματέως, δικηγόρου ἢ ἄλλου δημοσίου ὑπαλλήλου ἐξ ἀντιγραφῆς πρὸς τὸ πρωτότυπον τὸ ὁποῖον αὐτὰ τὰ δημόσια πρόσωπα συνέταξαν ἢ ἔχουσιν ἐν παρακαταθήκῃ, τὸ δὲ πρωτότυπον ἀπωλέσθη· εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην ἀπαιτεῖται ὁ προσάγων τὸ τοιοῦτο ἀντίγραφον νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὑπῆρχε τὸ πρωτότυπον ἐξ οὗ τοῦτο ἐξήχθη. 3) Ἐὰν τὰ ἀντίγραφα ἐξεδόθησαν παρά τινος συμβολαιογράφου δικαστικοῦ γραμματέως ἢ δικηγόρου (οὐχὶ ἑπομένως καὶ ἄλλου τινὸς) κατ' αἴτησιν καὶ παρουσίᾳ τῶν διαφερομένων παρεβλήθησαν ἀκριβῶς πρὸς τὸ πρωτότυπον, εὑρέθησαν ἀπαράλλακτα καὶ ἐπεκυρώθησαν παρὰ τῶν εἰρημένων ὑπαλλήλων· καὶ ταῦτα θεωροῦνται ὡς πρωτότυπα ἐν περιπτώσει ἀπωλείας τοῦ πρωτοτύπου, ἀποδεκτέα κατὰ τἀνωτέρω, καὶ 4) Ἐὰν συνετάχθησαν ἀντίγραφα κατὰ τὸν ἐν ταῖς ἀνωτέρω ἀριθμοῖς 2 καὶ 3 τρόπον καὶ ἐκ τῶν τοιούτων ἀντιγράφων θεωρουμένων ὡς πρωτοτύπων ἐξήχθησαν ἕτερα ἀντίγραφα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον (Πολ. Δικ. 426).

Πλὴν ὅμως τῆς περιπτώσεως τῆς ἀπωλείας τὰ ἀνωτέρω (2—3) ἀντίγραφα θεωροῦνται ἐπίσης ὡς πρωτότυπα α') ὅταν τὸ πρωτότυπον ἐξηφανίσθη ἐξ ὑπαιτιότητος ἐκείνου κατὰ τοῦ ὁποίου διεξάγεται ἡ ἀπόδειξις, οὐχὶ ἄρα καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ· β') ὅταν τις, καίτοι ὢν ὑπόχρεος εἰς προσαγωγὴν τοῦ πρωτοτύπου, ἀρνεῖται νὰ δώσῃ τοῦτο καὶ γ') ὅταν τὰ πρωτότυπα δὲν ὑπάρχουν, τὰ δὲ ἀντίγραφα εἶναι ἀρχαῖα καὶ ἀνύποπτα καὶ προσέτι εὑρίσκονται εἰς τὰ δημόσια ἀρχεῖα ἢ καταχωριστήρια, οἷα λ. χ. τὰ βιβλία ὑποθηκῶν ἢ μεταγραφῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Οἰκονομίδου - Λιβαδᾶ* § 207, *Εὐκλείδου* § 208, *Code Civil* art. 1334—1335, *Planiol* II § 11.—119.

Κ. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Ποιν. Δικ.]* Ἐν τῇ ποινικῇ διαδικασίᾳ ἀντίγραφα παρέχονται, πρὸ μὲν τῆς ὁριστικῆς ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸν κατηγορούμενον ἢ τὸν πολιτικῶς ἐνάγοντα, κατὰ τὰς ἐν ἄρθρῳ 165 Ποιν. Δικ. περιπτώσεις (βλ. ἀνάκρισις), ἄλλως τῇ ἀδείᾳ τοῦ παρ' Ἐφέταις Εἰσαγγελέως, ὅστις ὅμως δὲν δύναται νὰ ἐγκρίνῃ τὴν χορήγησιν ἀντιγράφων τῶν ἐγγράφων, ἅτινα ὁ ἀνακριτὴς θεωρεῖ ὡς μὴ ἀνακοινώσιμα· ἄδεια τοιαύτη δὲν ἀπαιτεῖται πρὸς δόσιν ἀντιγράφων τῆς μηνύσεως, τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς, τῶν βουλευμάτων καὶ τῶν ὁριστικῶν ἀποφάσεων. Μετὰ τὴν ὁριστικὴν ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως οὐδεμία ἀπολύτως πρὸς ἔκδοσιν ἀντιγράφων ἄδεια ἀπαιτεῖται. Ἐκτὸς τῶν κατὰ τὴν ἀνάκρισιν χορηγουμένων ἀντιγράφων, τοιαῦτα δίδονται, πλὴν τῶν διαδίκων, καὶ εἰς πάντα ἄλλον ἔχοντα ἔννομον συμφέρον (arg. ἄρθρ. 190 Πολιτ. Δικ.). Α. Ν. Μ.

ἀντιγράφω· ἐπίσης γράφω, ἀποκρίνομαι δι' ἐπιστολῆς, ἀπαντῶ ἐγγράφως, ἀντεπιστέλλω (ἀρχ.)· μεταφέρω ἀπό τινος τὰ γεγραμμένα εἰς ἄλλο, ἄλλως *ἐκγράφω*, κοιν. *ξεσηκώνω*.

Ἀντίγων *[Ἀρχ.]*. Ἄρχων τῆς Χαιρωνείας.

ἀντιδειπνὶς (ἡ) (Antidipnis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαλακοδέρμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μαλαχιδῶν*. Εἶναι μικρότατα ἔντομα καὶ ἀπαντῶσιν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην· κοινότερον ἡ *ἀντιδειπνὶς ἡ στικτὴ* (Antidipnis punctata), ἀπαντῶσα ἐν Γαλλίᾳ. Δ. Ν. Π.

ἀντιδεξίωσις (ἡ)· ἡ ἀνταπόδοσις δεξιώσεως, ὑποδοχῆς.

ἀντιδέρνω· ἰδιωμ. (Κρητ.), διαπεραιοῦμαι: «θ' ἀντιδείρω τὸν ποταμό», θὰ τὸν περάσω.

ἀντίδερο· ἰδιωματ. τὸ ἀντίδωρον (βλ. λ.).

ἀντίδεσμα (τὰ) (Antidesma) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυλλανθῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιοειδῶν*. Εἶναι δένδρα ἢ δενδρύλλια τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, εἶναι δὲ ἐκ τούτων γνωστὰ περὶ τὰ 70 εἴδη, ὧν συνηθέστερον *ἀντίδεσμον τὸ ἀλεξιτήριον* (Antidesmum alexiterium). Εἶναι δένδρον κλαδῶδες μὲ ἐναλλασσόμενα ᾠοειδῆ, ἐπιμήκη φύλλα καὶ δίοικα ἄνθη. Ὁ καρπὸς εἶναι σαρκώδης καὶ περικλείει ἓν μόνον σπέρμα τοῦ ὁποίου τὸ ἔμβρυον περιβάλλεται ὑπὸ λευκωματίνης. Τὰ φύλλα της ἐνδείκνυνται ὡς ἀντιφάρμακον κατὰ τοῦ δήγματος τῶν ἰοβόλων ὄφεων. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοφ.]*. Τοῦ φυτοῦ τούτου εὑρέθη ὡς ἀπολίθωμα τὸ ἄνθος ἐντὸς ἠλέκτρου. Γ. Κ. Γ.

ἀντιδημοκρατικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀντιτιθέμενος, ὁ ἐναντιούμενος εἰς τὴν δημοκρατίαν, ὁ ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας· πβ. *ἀντιβασιλικός*.—Ἐπίρρ. *ἀντιδημοκρατικῶς*.

ἀντιδημοτικός, *—ή,—όν*· ὁ μὴ δημοτικός, ὁ μὴ ἀρεστὸς εἰς τὸν δῆμον, εἰς τὸν λαόν, ἀντιλαϊκός· || ὁ ἐναντιούμενος εἰς τὸν δῆμον, ὁ μὴ ὑπείκων εἰς τὰς ἐπιθυμίας τοῦ δήμου, ὁ μὴ θεραπεύων τὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ: «νόμοι ἀντιδημοτικοί».— Ἐπίρρ. *ἀντιδημοτικῶς*.

ἀντιδημοτικότης (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀντιδημοτικός, τὸ νὰ μὴ ἀγαπᾶταί τις ὑπὸ τοῦ δήμου.

ἀντιδιαβητικὸν (Antidiabeticum) *[Φαρμ.]*. Φάρμακον, ὅπερ εἶναι κατὰ τὸν Anfrecht μῖγμα σιταλεύρου 82% περίπου, θείου, γαλακτοσακχάρου, φύλλων σέννης καὶ κόνεως μαράθρου. Κ. Γ. Μ.

ἀντιδιαγώνιος (ἡ) *[Μηχαν.]*. Εἰς τὰς δικτυωτὰς δοκοὺς μετὰ ὀρθοστατῶν μέχρι πρό τινος κατεσκεύαζον τὰς διαγωνίους ἐξ ἐπιπέδου ἐλάσματος ἀκόμη καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς αἱ διαγώνιοι αὗται ὤφειλον νὰ ὑποστοῦν ἐκτὸς τοῦ ἐφελκυσμοῦ καὶ θλῖψιν. Ὑφίστατο ὅμως τότε ἡ ἀνάγκη ἑκάστη τῶν διαγωνίων τούτων νὰ ἐνισχυθῇ διὰ δευτέρας διαγωνίου σχηματιζούσης μετὰ τῆς πρώτης σχῆμα Χ καὶ διηκούσης μεταξὺ τῶν αὐτῶν ὀρθοστατῶν. Σκοπὸς τῆς δευτέρας διαγωνίου εἶναι νὰ δρᾷ ὁσάκις ἡ ἐπιβάρυνσις τῆς δοκοῦ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ παύῃ δρῶσα ἡ πρώτη. Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀντιστοίχων διαγωνίων, ἐκείνη ἡ ὁποία δρᾷ, τῆς δοκοῦ ἐπιβαρυνομένης μόνον μὲ τὸ ἴδιον βάρος, καλεῖται *κυρία διαγώνιος*, ἡ δὲ ἑτέρα καλεῖται *ἀντιδιαγώνιος*.

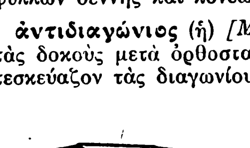

Δικτυωταὶ δοκοὶ μετ' ἀντιδιαγωνίων ἐχρησιμοποιήθησαν τὸ πρῶτον τῷ 1840 ἐν Ἀμερικῇ, ἐκεῖθεν εἰσήχθησαν εἰς Εὐρώπην ὅπου μετὰ τὰς διαφωτιστικὰς ἐπ' αὐτῶν μελέτας τοῦ Schwedler καὶ τοῦ Culman διεδόθησαν ταχέως. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη προτιμᾶται ἡ χρῆσις διαγωνίων (ἄνευ ἀντιδιαγωνίων) διατομῆς τοιαύτης, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ὑποστοῦν καὶ ἐφελκυσμὸν καὶ θλῖψιν. Α. Μ.

ἀντιδιαβητίνη (Antidiabetin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Γαλλικὴ εἰδικότης συγκειμένη ἐκ μαννιτοσακχάρου καὶ σακχαρίνης.

ἀντιδιαδήλωσις (ἡ)· ἡ ἀντίπαλος διαδήλωσις, διαδήλωσις γινομένη πρὸς ἐξουδετέρωσιν ἐντυπώσεως ἐκ διαδηλώσεως ἀντιφρονούντων.

ἀντιδιαμαρτυρία (ἡ)· ἡ ἀντίπαλος διαμαρτυρία, διαμαρτυρία γινομένη πρὸς ἐξουδετέρωσιν ἄλλης διαμαρτυρίας.

ἀντιδιαστέλλω· διακρίνω τι ἀπὸ ἄλλου ὡς ἀνόμοιον, ξεχωρίζω.

ἀντιδιαστολὴ (ἡ)· διάκρισίς τινος ἀπ' ἄλλου ὡς ἀνομοίου, ξεχώρισμα.

— ἀντιδιαστολῆς *ἐπιχείρημα* (argumentum acontraria) *[Νομικ.]*. Ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου ἐπὶ θεμάτων ἄλλων τῶν ἐν αὐτῷ περιοριστικῶς ὁρισθέντων. Χρῆσις δηλονότι τοῦ ἐπιχειρήματος τῆς ἀντιδιαστολῆς δύναται νὰ γίνῃ μόνον ὁσάκις ὁ νόμος ὁμιλεῖ περιοριστικῶς (verba limitativa), οὐχὶ δὲ καὶ ὁσάκις ὁμιλεῖ ἐνδεικτικῶς (verba narrativa). Κ. Μ. Ρ.

ἀντιδιδάσκαλος (ὁ)· ὁ ἀντίζηλος διδάσκαλος, ὁ ἀνταγωνιζόμενος ἄλλον διδάσκαλον, ἀντίτεχνος· λέγεται ἐπὶ τῶν διδασκόντων δράματα καὶ χορούς

ἀντιδιδάσκω· διδάσκω δρᾶμα καὶ χορὸν ἀνταγωνιζόμενος ἄλλον διδάσκαλον.

ἀντιδιήγησις. Ἡ ἀφήγησις γεγονότων, ἥτις γίνεται ὑπὸ τοῦ ἑτέρου τῶν ἀντιδίκων, πρὸς ἀνασκευὴν εἴτε τοῦ ὅλου εἴτε μέρους τῆς διηγήσεως τοῦ ἀντιπάλου.

ἀντιδικία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀντίδικος, ἡ ἐν δικαστηρίῳ ἀντίθεσις, ἐναντιότης· || ἰδιωματ. *ἀντιδικιά*· δυστροπία: «αὐτὸ τὸ παιδὶ θὰ τὸ φάῃ ἡ ἀντιδικιά του, ὅλο κλαίει».

—*[Πολ. Δικ.]* Ἡ μεταξὺ διαδίκων ἐπιδιωκόντων ἀντίθετα συμφέροντα σχέσις καλεῖται *ἀντιδικία*. Ἀποτελεῖ οὕτως εἰπεῖν τὴν ἀντίθεσιν τῆς ὁμοδικίας, ἐν ᾗ οἱ διάδικοι συμπράττουσιν εἰς τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα, ἑνούμενοι διὰ κοινοῦ σκοποῦ καὶ συμφέροντος ἢ διαφόρου ἀλλὰ προερχομένου ἐκ τοῦ αὐτοῦ πράγματος καὶ τῆς αὐτῆς νομικῆς αἰτίας (Πολ. Δικ. 70). Περὶ ἀντιδικίας δὲν γίνεται εἰδικὸς λόγος ἐν τῇ δικονομίᾳ, διότι αὕτη δὲν ἀποτελεῖ καὶ εἰδικήν τινα περίπτωσιν δικονομικήν. Οὐχ ἧττον ὅταν ἐν τῇ δίκῃ συμπράττωσι διάφορα πρόσωπα, κυρίως δὲ ἐπὶ προσεπικλήσεως, κυρίας ἢ προσθέτου παρεμβάσεως, ἡ διάφορος ἑκάστου τούτων ὑπεράσπισις ἐν σχέσει πρὸς τοὺς κυρίους διαδίκους κανονίζει τὴν θέσιν αὐτῶν, ὡς ὁμοδίκων ἢ ἀντιδίκων πρὸς τούτους. Ἔχει δὲ τοῦτο σημασίαν, διότι ἕκαστος διάδικος τὰς διαφόρους δικονομικὰς πράξεις ἐπιδόσεις κ.λ.π. ἀπευθύνει πρὸς τὸν ἀντίδικον καὶ οὐχὶ τὸν ὁμόδικον αὐτοῦ. Οὕτως ἐσφαλμένως ἐνίοτε ἐν τῇ δικαστικῇ πράξει ἀπῃτήθη ἐν τῇ τοῦ τρίτου διεκδικητικῇ ἀνακοπῇ, ἥτις ἐπιδίδεται καὶ εἰς τὸν ὀφειλέτην, ὅπως ὁ καθ' οὗ αὕτη ἐπισπεύδων δανειστὴς ἐπιδώσῃ τὴν διατάσσουσαν ἀποδείξεις ἀπόφασιν καὶ εἰς τὸν ὀφειλέτην, ἐνῷ δὲν εὑρίσκεται ἐν ἀντιδικίᾳ πρὸς αὐτόν. Κ. Γ. Π.

ἀντιδικομαριανῖται. Αἵρεσις ἐν Ἀραβίᾳ, κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἀναφανεῖσα, τῆς ὁποίας οἱ ὀπαδοὶ «ἐτόλμησαν λέγειν τὴν ἁγίαν Μαρίαν μετὰ τὴν Χριστοῦ γέννησιν ἀνδρὶ συνῆφθαι, φημὶ δὲ αὐτῷ τῷ Ἰωσήφ» (Πρβλ. *Ἐπιφανίου* Πανάριος αἵρεσις 78 «κατὰ ἀντιδικομαριανιτῶν» ἐν *Migne* Ἑλ. Πατρ. 42, 700—740). Τούτων ἀντίποδες ἦσαν οἱ *Κολλυριδιανοὶ* οἱ ἀπονέμοντες θείας τιμὰς τῇ Θεοτόκῳ (αὐτ. 42,740 κ. ἑ.). Δ. Σ. Μ.

ἀντίδικος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐν δικαστηρίῳ ἀντίπαλος, ὁ ἔχων δίκην κατά τινος: «ἀμφότεροι οἱ ἀντίδικοι», «ἑκάτερος τῶν ἀντιδίκων»· || ἰδιωματ. κακός, δύστροπος, δύσκολος, οἷον ἐπὶ παιδίου συχνὰ κλαίοντος «ἀντίδικο παιδί». Β. Φ.

ἀντιδικῶ *(—έω)*· εἶμαι ἀντίδικος, ἔχω δίκην κατά τινος.

ἀντίδιον (Cichorium Endivia) *[Βοτ.]*. Φυτὸν τῆς τάξεως τῶν *συνθέτων* (Compositae) καὶ τοῦ γένους *κιχώριον* (Cichorium). Κατάγεται πιθανῶς ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Καλλιεργεῖται ἐντατικῶς ἐν Εὐρώπῃ ὡς ἐτήσιον λαχανικόν. Ἐν Ἑλλάδι καλλιεργεῖται μᾶλλον περιωρισμένως καὶ δὴ πέριξ τῶν μεγάλων μόνον πόλεων. Τὰ φύλλα τοῦ ἀντιδίου εἶναι πολυσχιδῆ καὶ χρώματος πρασίνου, δυναμένου νὰ ἐκλείψῃ ἐὰν ἀποκλεισθῇ τὸ φῶς. Ἡ τοιαύτη λεύκανσις ἐπιτυγχάνεται ἂν καλυφθῶσιν, ἢ δεθῶσι τὰ φυτὰ οὕτως, ὥστε νὰ προστατευθῇ τὸ κέντρον αὐτῶν ἀπὸ τοῦ φωτός. Κατόπιν τούτου ἡ λεύκανσις θὰ ἐπιτευχθῇ ἐντὸς δύο ἢ τριῶν ἑβδομάδων. Λευκανθέντα φυτὰ τρώγονται νωπὰ ὡς τὰ *μαρούλια* *(θρίδακες)*. Τὰ μὴ λευκανθέντα τοιαῦτα χρησιμοποιοῦνται βραζόμενα ὡς τὸ *κιχώριον τὸ ἐντετμημένον* (Cichorium dutybus). Ἀναπτύσσεται καλύτερον τοῦ θρίδακος κατὰ τὰς θερμὰς ἡμέρας τῶν ἀρχῶν τοῦ φθινοπώρου. Ἐν τούτοις καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα παρουσιάζει ἄνθη

Digitized by Google

κτικότητα μεγαλυτέραν εἰς τὸ ψῦχος τοῦ θριδακος. Πολλαπλασιάζεται εὐκόλως διὰ σπόρου, σπειρομένου ἐπὶ τόπου ἢ ἐν σπορείῳ καὶ κατόπιν μεταφυτεύσεως τῶν φυτῶν εἰς τὸν ἀγρὸν κατὰ γραμμάς. Εὐδοκιμεῖ εἰς ἔδαφος πλούσιον, ἔχον ἀρκετὴν ὑγρασίαν. Διὰ καλὴν ἀνάπτυξιν ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία ἀρκετοῦ ἀζώτου, χορηγουμένου ὑπὸ μορφὴν νιτρικοῦ νατρίου ὅταν παραστῇ ἀνάγκη. Π. Θ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀντιδιπλοστήμονα (τά) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται τὰ ἄνθη τῶν ὁποίων οἱ στήμονες εἶναι ἀντίστοιχοι τῶν πετάλων τῆς στεφάνης (6λ. ἄνθος). Δ. Ν. Π.

ἀντιδιφθεριτικὸν *ἐμβόλιον*· βλ. διφθερῖτις.

ἀντιδογματίζω· δογματίζω ἀντιθέτως, διδάσκω ἀντίθετα δόγματα πρὸς τὰ παραδεδεγμένα.

ἀντιδογματικός· ὁ ἐναντίος τῶν δογμάτων, τῶν δογματισμῶν· || ὁ μὴ δογματίζων, ὁ ἐπέχων κατηγορηματικῶν ἀποφθέγξεων.

ἀντιδοκιμὴ (ἡ) *[Μεταλλ.]*· βλ. δοκιμή.

ἀντιδοκὶς (ἡ)· 6λ. γέφυρα λεμβόζευκτος.

ἀντίδοξος· ὁ πιστεύων ἀντίθετον δοξασίαν· ὁ *ἀλλόδοξος* || ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ *ἀντίθρησκος*.

ἀντιδοξῶ *(—έω)* καὶ *ἀντιδοξάζω*· δοξάζω ἀντίθετα, ἔχω ἀντίθετον γνώμην, ἐναντιοδοξῶ.

ἀντιδορκὰς (ἡ) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροισματος τῶν *μηρυκαστικῶν*, τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀντιλοπιδῶν*. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοντ.]* Τοῦ γένους τούτου εὑρέθη ἀπολιθωμένον ἐντὸς τῶν κατωτέρων πλειοκαινικῶν στρωμάτων τοῦ Πικερμίου Ἀττικῆς τὸ εἶδος *ἀντιδορκὰς Rothii* Wagn. Τὸ ἴδιον γένος ὀνομάζεται καὶ οἰόκερως (6λ. λ.), τὸ εἶδος δὲ *οἰόκερως proa ries* εὑρέθη ἐπίσης ἀπολιθωμένον ἐντὸς τῶν ὁμηλίκων στρωμάτων τῆς Σάμου. Γ. Κ. Γ.

ἀντίδοσις (ἡ)· ἡ ἀνταλλαγή, ἡ ἀμοιβαία δόσις, ἡ ἀνταπόδοσις.

— *[Ἀρχ. Ἑλλ. Δίκ.]* Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐνισχύσωσι τὸ ὁσημέραι φθειρόμενον ναυτικόν των, ὑπεχρέωσαν τοὺς πλουσιωτέρους τῶν δέκα φυλῶν νὰ προβῶσιν εἰς τὴν κατασκευὴν πολεμικῶν πλοίων. Ἑκάστη φυλὴ ἐξέλεγεν 120 πρόσωπα μεταξὺ τῶν πλουσιωτέρων, ὧν οἱ ἡμίσεις ἀποτελοῦντες τὴν ὀνομαζομένην *συμμορίαν*, συνηνοῦντο μετὰ τῶν ἐκλεγομένων κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον συμμοριῶν τῶν λοιπῶν φυλῶν καὶ διῃροῦντο εἰς τέσσαρας συμμορίας ἐκ 300 ἀνδρῶν ἑκάστην. Οἱ ἀπομένοντες ἡμίσεις τῶν δέκα φυλῶν, περιλαμβάνοντες τοὺς ἧττον πλουσίους, παρέμενον ἐπικουρικοί, συνεισφέροντες συμμέτρως. Ἑκάστη τῶν τεσσάρων συμμοριῶν εἶχεν ἴδιον στρατηγὸν καὶ ἴδιον ῥήτορα. Πλούσιοι ἐλογίζοντο οἱ ἔχοντες περιουσίαν δέκα ταλάντων, τὴν περιουσίαν αὐτὴν οὐχ ἧττον ἠδύναντο νὰ ἀποτελέσωσιν ἑνούμενοι οἱ παρ' ἑκάστης φυλῆς ὑποδειχθέντες. Ἐάν τις τῶν ὑπὸ τῶν φυλῶν ὁριζομένων πλουσίων ἐζήτει τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς τριηραρχίας, ἐπὶ τῇ δικαιολογίᾳ ὅτι δὲν εἶναι πλούσιος, ἐδικαιοῦτο πᾶς ἕτερος νὰ δηλώσῃ ἀποδοχὴν τοῦ ἀξιώματος, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἀνταλλάξῃ τὴν περιουσίαν του μὲ τὴν περιουσίαν τοῦ ἐνισταμένου· ἡ πρᾶξις αὕτη καλεῖται *ἀντίδοσις*. Ἡ ἀντίδοσις ἐξετείνετο εἰς τὴν *τριηραρχίαν*, εἰς τὴν *χορηγίαν*, εἰς τὴν *ἑστίασιν* καὶ εἰς τὴν *γυμνασιαρχίαν*. Αἱ δημόσιαι αὗται λειτουργίαι ἦσαν ἐτήσιαι, καὶ ἐπομένως καθ' ἕκαστον ἔτος ἐγίνοντο αἱ ἀντιδόσεις. Ὁ ἐνιστάμενος ὤφειλε νὰ ὑποδείξῃ τὸν πλουσιώτερον αὐτοῦ· ἐὰν οὗτος ἐντὸς βραχείας προθεσμίας (*Δημοσθ.* πρὸς Φαίνιππον 1) ἠμφισβήτει τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ ἐνισταμένου, ἐπηκολούθει δίκη, ἐκ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν διαδικασιῶν. Κατὰ ταύτην ἑκάτερος τῶν διαδίκων ὤμνυεν ὅτι ἀποφαίνει τὴν οὐσίαν ὀρθῶς καὶ δικαίως, καὶ ἐντὸς τριημέρου ὑπέβαλλε λεπτομερῆ κατάστασιν αὐτῆς, μεθ' ὃ παρεπέμπετο ἡ ὑπόθεσις εἰς τὸ ἁρμόδιον δικαστήριον, παρ' ᾧ ἐγίνετο συζήτησις περὶ τῆς ἀξίας τῆς περιουσίας, περὶ τῶν βαρῶν αὐτῆς κλπ. (*Δημοσθ.* πρὸς Φαίν. 5).

Ἐν τῷ μεταξὺ ἕκαστος τῶν διαδίκων προφυλακτικῶς ἠδύνατο νὰ κατάσχῃ τὴν περιουσίαν τοῦ ἀντιδίκου του καὶ νὰ σφραγίσῃ αὐτὴν (*Δημοσθ.* κατὰ Μειδίου 79). Ἡ ἐναλλαγὴ τῆς περιουσίας (ἡ *ἀντίδοσις*) ἐλάμβανε χώραν πρὸ τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως (*Ἰσοκρ.* περὶ ἀντιδόσεως 5). Ἐν τῇ ἀντιδόσει περιλαμβάνεται ἡ ἐναλλαγὴ πάσης περιουσίας, καὶ τὰ ζῷα καὶ τὰ ἀνδράποδα (*Λυσίου* περὶ ἀντιδόσ. 1), αἱ ἀποκτήσεις (*Δημοσθ.* κατ' Ἀφόβου Β 17), καὶ τὰ χρήματα (*Δημοσθ.* πρὸς Λεπτίνην 40). Κατ' ἐξαίρεσιν ἀπηλλάσσοντο τῆς ἀντιδόσεως τὰ μεταλλεῖα («πλὴν τῶν ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς ἀργυρίοις,» *Δημοσθ.* πρὸς Φαίνιππον 18), αἱ κληρουχίαι (*Δημοσθ.* περὶ Συμμοριῶν 16), τὰ κοινωνικά, ἤτοι τὰ ἀδιαίρετα (*Δημοσθ.* ἐνθ' ἀνωτ.), καὶ αἱ περιουσίαι, αἱ τίκτουσαι προσωποπαγεῖς ὑποχρεώσεις, οἷα ἡ διατροφὴ μητρὸς ὑπαρχούσης προικὸς («μενούσης μοι τῆς μητρὸς ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ζώσης καὶ προῖκ' ἐπενεγκαμένης, διατί, οὐκ ἀπογράφω τὴν προῖκα χρέως αὐτῇ, ἀλλ' ἐῶ μετέχειν τῶν ἐμαυτοῦ τὴν μητέρα, ἄν τε τοῦ Φαινίππου ἄν τε τὴν ἐμαυτοῦ ἔχω οὐσίαν», *Δημοσθ.* πρὸς Φαίνιππον, 27). Κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς ἀντιδόσεως, ἠδύνατο νὰ ζητηθῶσιν ὡρισμέναι ἐξαιρέσεις τῶν ἀνταλλακτέων· οὕτω, ὁ διάδικος προσφέρει πρὸς τὸν ἀντίδικόν του ὅλην του τὴν περιουσίαν, καὶ τὴν τῶν μεταλλείων, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ τῷ ἀφήσῃ ἐλευθέραν τὴν ἐσχατιὰν μόνην (*Δημοσθ.* πρὸς Φαίν. 19), ὁ δὲ Δημοσθένης ἐζήτησε τὸν ἀποκλεισμὸν ἐκ τῆς ἀντιδόσεως τῆς κατὰ τῶν ἐπιτρόπων του ἀπαιτήσεως περὶ ἀποζημιώσεως (*Δημ.* κατ' Ἀφόβου Β. 17). Ι. Δ. ΖΕΠΟΣ

— *[Ἀστ. Δικ.]*· 6λ. ἀνανέωσις καὶ ἔκταξις.

— ἀντίδοσις *ὀνομάτων καὶ ἰδιωμάτων ἐν τῷ Χριστῷ* *[Δογματ.]*. Λέγεται οὕτω ἡ ἀπόδοσις ὀνομάτων καὶ ἰδιωμάτων κυριολεκτουμένων ἐπὶ τῆς μιᾶς φύσεως εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Οὕτω λέγομεν «Θεὸς παθητός», ἐνῷ ὡς ἄνθρωπος εἶναι παθητὸς καὶ οὐχὶ ὡς Θεός· «παιδίον προαιώνιον», ἐνῷ προαιώνιος εἶναι ὡς Θεὸς καὶ οὐχὶ ὡς παιδίον· «Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρωμένος», ἂν καὶ ἡ θεία αὐτοῦ φύσις δὲν ἔπαθεν. Ἡ ἀντίδοσις αὕτη τῶν ὀνομάτων καὶ ἰδιωμάτων ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι, ἕνεκα τῆς καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως τοῦ Λόγου μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν Χριστῷ, ὁ Λόγος οἰκειοῦται τὰ ἀνθρώπινα καὶ μεταδίδει τῇ σαρκὶ τῶν ἰδίων, διὰ τὴν εἰς ἄλληλα τῶν μερῶν περιχώρησιν καὶ διότι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ ἐνεργῶν καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐν ἑκατέρᾳ μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας. Ἡ ἀντίδοσις δὲν πρέπει νὰ νοηθῇ ὡς μετάδοσις ὀνομάτων καὶ ἰδιωμάτων μιᾶς φύσεως εἰς τὴν ἄλλην ἀλλ' ἑκατέρας φύσεως ἐπὶ τὸ πρόσωπον· δὲν δυνάμεθα λ. χ. νὰ εἴπωμεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἶναι προαιώνιος ἢ ἡ θεία φύσις ἀπέθανε, δυνάμεθα ὅμως νὰ εἴπωμεν παιδίον προαιώνιον ἢ Θεὸς παθητός.

Κατὰ ταῦτα ἡ γνώμη τοῦ Λουθήρου καὶ τῶν ἀκολουθούντων αὐτὸν λουθηρανῶν θεολόγων, ὅτι ὡς ἡ περιχώρησις οὕτω καὶ ἡ ἀντίδοσις τῶν ἰδιωμάτων γίνεται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύσεων ἐπὶ τὰς φύσεις εἶναι σφαλερά. Ἐπομένως ἡ ἐσφαλμένη διδασκαλία τοῦ Λουθήρου καὶ τῶν λουθηρανῶν θεολόγων περὶ τῆς πανταχοῦ παρουσίας τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ (ubiquitas), ἡ ἐπινοηθεῖσα πρὸς ἐξήγησιν τῆς παρουσίας τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο ἀπορρίψιμος, διότι στηρίζεται ἐπὶ ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως τῆς ἀντιδόσεως ὡς γινομένης δῆθεν ἐκ τῶν φύσεων ἐπὶ τὰς φύσεις καὶ οὐχὶ μόνον ἐκ τούτων ἐπὶ τὸ πρόσωπον.

Πρῶτος τοῦ ὅρου *ἀντίδοσις* ἐποιήσατο χρῆσιν Λεόντιος ὁ Βυζάντιος, ἐνῷ πρὸ αὐτοῦ ἐγένετο χρῆσις τῶν ὅρων *ἀντιμεθιστασις*, *ἐπαλλαγὴ* καὶ *ἐπίζευξις*. [«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀντιδόσεως» ἴδε *Ἰ. Δαμασκηνοῦ* Ἔκδοσις ἀκριβὴς τῆς ὀρθ. πίστεως Γ', μη' ἐν Migne Ἑλ. Πατρ. 94,997 κ.ἑ βλ. καὶ ἄρθρον περιχώρησις *τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων*]. Κ. Ι. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

ἀντίδοτα (τὰ) *[Φαρμ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ οὐσίαι αἱ ἐξουδετεροῦσαι τὴν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐπίδρασιν τῶν δηλητηρίων, — ἐν ὅσῳ ταῦτα δὲν ἀπερροφήθησαν ἀλλ' εὑρίσκονται ἐν τῷ πεπτικῷ σωλῆνι ἢ ἔν τινι τῶν προσιτῶν κοιλοτήτων τοῦ σώματος, — καὶ ἀποτελοῦσαι μετ' αὐτῶν ἀβλαβεῖς ἑνώσεις *(χημικὴ ἀντιδοσία)* ἢ προκαλοῦσαι ἀντιθέτους φυσιολογικὰς ἐνεργείας *(φυσιολογικὴ ἀντιδοσία)* ἢ καὶ μηχανικῶς παρακωλύουσαι τὴν ἐπιβλαβῆ δρᾶσιν τοῦ δηλητηρίου *(μηχανικὴ ἀντιδοσία)*.

Πρώτη μέριμνα ἐν τῇ θεραπείᾳ δηλητηριάσεώς τινος εἶναι ἡ ταχεῖα ἐπίγνωσις τοῦ δηλητηρίου, ἥτις ἐπιτυγχάνεται ἐκ πληροφοριῶν ἢ ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς πρὸς δηλητηρίασιν ληφθείσης οὐσίας, ἢ ἐκ τῆς συνταγῆς τοῦ φαρμάκου, ἢ ἐκ τῶν συμπτωμάτων τῆς δηλητηριάσεως εἴτε ἐκ τοῦ χρώματος ἢ ὀσμῆς τῶν ἐμεσμάτων τοῦ παθόντος.

Ἐπὶ πάσης δηλητηριάσεως πρέπει: α') νὰ ἐξουδετερῶται τὸ δηλητήριον ταχέως, εἰ δυνατὸν δὲ εἰς τὸν στόμαχον, χορηγουμένου τοῦ ἐνδεδειγμένου ἀντιδότου, ἢ ν' ἀπομακρύνηται διὰ τῶν ἀντιδότων ἔκ τε τῆς ἐσωτερικῆς ἢ ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος, ἂν δ' ἀπερροφήθη νὰ ἐξουδετερῶται καὶ δι' ἐπακολούθων φροντίδων νὰ καθίσταται ἀδρανές· 6') ἂν δὲν ἐπῆλθεν ἔμετος αὐτομάτως ἢ δι' ἐμετικῶν, ὁ στόμαχος ἐκκενοῦται καὶ διὰ γαστραντλίας ἢ γαστροσίφωνος πλύνεται· γ') θεραπεύονται τὰ συμπτώματα συμφώνως πρὸς τὸν κατωτέρω πίνακα.

Τὰ ἀντίδοτα διαιροῦνται εἰς *γενικὰ* καὶ *εἰδικά*. Καὶ γενικὰ μὲν εἶναι: διὰ τὰ *μεταλλικὰ δηλητήρια* τὸ λευκωματοῦχον ὕδωρ (λεύκωμα 4—6 ὠῶν ἐντὸς 1—2 λίτρων ὕδατος), ἡ μαγνησία, τὸ γάλα μετὰ 5% βόρακος· διὰ τὰ *φυτικὰ δηλητήρια* τὸ διάλυμα τῆς ταννίνης 1%, ὁ ζωϊκὸς ἄνθραξ, τὸ διάλυμα τοῦ ὑπερμαγγανικοῦ καλίου 0,5%. Εἰδικὰ δὲ ἀντίδοτα εἶναι τὰ ἐν τοῖς ἑπομένοις ἀναγραφόμενα, ἐνδεδειγμένα κατὰ τῶν ἑκάστοτε δηλητηριάσεων.

Μετὰ τὴν παροχὴν τῶν ἀντιδότων ἐπιδιώκεται ἡ διέγερσις τῆς κυκλοφορίας δι' ἐντριβῶν ξηρῶν ἢ δι' ἀλκοολούχων ὑγρῶν, διὰ συναπισμῶν, θερμοφόρων ἀντικειμένων (φιαλῶν, σιδήρων, κεράμων κ.λ.π. κ.λ.π.). Ἄλλοτε διενεργεῖται τεχνητὴ ἀναπνοή. Ἐνίοτε παρέχονται καθάρσια προτιμωμένων 50 γρ. θειικοῦ μαγνησίου ἢ θειικοῦ νατρίου· εἰς ἐξαιρετικὰς ὅμως περιπτώσεις φευκτέον τὸ κικέλαιον, ὡς λ. χ. ἐπὶ δηλητηριάσεως διὰ φωσφόρου, κανθαρίδων καὶ καυστικῶν ἀλκαλίων. Ἐπὶ *ἐρεθιστικῶν δηλητηρίων* χρησιμοποιοῦνται μαλακτικὰ καὶ ἀντιφλογιστικὰ καὶ ἐπὶ *ναρκωτικῶν* ἐνεργεῖται διεγερτικὴ θεραπεία. Ὁ στόμαχος πλύνεται διὰ μαλακοῦ οἰσοφαγίου σωλῆνος ἐκτὸς ἂν πρόκειται περὶ δηλητηριάσεων δι' ὀξέων ἢ καυστικῶν ἀλκαλίων. Ἐπὶ δηλητηριάσεων δι' ὑδραργυρικῶν ἁλάτων, ἂν ἐχορηγήθη λεύκωμα, τότε ἡ πλύσις τοῦ στομάχου ἐξακολουθεῖ μέχρι τελείας ἀπομακρύνσεως τοῦ ὑδραργύρου.

Ἐμετικά:

Κόνεως σιναπαλεύρου κοχλ. σούπας			εἰς 800	γρμ.	θερμ. ὕδ.	
Οἶνος ἰπεκακουανίας	80	γρμ.				
Κόνεως ἰπεκακουανίας	2	»	εἰς 60	γρμ.	θερμ. ὕδ.	
Ἐμετικῆς τρυγὸς	0,10	»	» 10	»	»	»
Ψευδαργύρου θειικοῦ	2,00	»	» 60	»	»	»
Χαλκοῦ θειικοῦ	0,30	»	» 60	»	»	»

Ἀπομορφίνης ὑδροχλωρικῆς 0,006 μέχρι 0,02 γρ. ὑποδορίως, τῆς δόσεως ἐπαναλαμβανομένης ἐν ἀνάγκῃ.

Ἐν ἐλλείψει ἐμετικῶν χορηγεῖται ἀρκετὴ ποσότης θερμοῦ ὕδατος καὶ μηχανικὸς ἐρεθισμὸς τῆς σταφυλῆς.]

Διεγερτικά:

Κονιὰκ ἢ ἀλκοόλη 30—60 γρμ. εἰς 130 γρ. θερμοῦ ὕδατος.
Αἰθὴρ 30—60 σταγόνες ὑποδορίως.
Πνεῦμα καφουροῦχον 10 σταγ. εἰς 30 γρ. ὕδατος.
Πνεῦμα χλωροφορμίου 4 γρ. εἰς 30 γρ. ὕδατος.
Ἀφέψημα καφὲ 60: 300 (καὶ διὰ τοῦ ἀπευθυσμένου).

Μαλακτικά:

Γάλα, γαλάκτωμα ἐλαίου ἐλαιῶν, μαραντάμυλον, γλίσχρουσμα σπερμάτων λίνου καὶ κανναβεως, γαλάκτωμα ἀμυγδάλων, λεύκωμα ὠῶν, κατέργασμα κριθῆς.

Συμπτώματα ὀξείας δηλητηριάσεως.—Σημειοῦμεν κατωτέρω τὰ κυριώτερα τῶν ἐμφανιζομένων συμπτωμάτων ἐν περιπτώσει ὀξείας δηλητηριάσεως ἐν ἀντιστοιχίᾳ πρὸς τὰς οὐσίας ἐξ ὧν ἡ δηλητηρίασις δύναται νὰ προέλθῃ:

Ἀκμαὶ καὶ φλύκταιναι.—Βρωμιοῦχα, ἀρσενικοῦχα, ἀντιμονιοῦχα σκευάσματα, ἐμετίνη.

Ἀνουρία.—Σκευάσματα ὑδραργύρου, ὀξαλικὸν ὀξὺ καὶ ἅλατά του, κανθαριδίνη.

Διάρροια ἄνευ ἐμέτων.—Ἰαλάπης ῥίζα ἢ ῥητίνα ἢ σκεύασμά της, ποδοφυλλίνη.

Διανοίας συσκότισις μετὰ ψυχικῆς καταβολῆς.—Χρόνιαι δηλητηριάσεις δι' ἡδονιστικῶν (μορφίνη, κοκαΐνη κλπ.), ἐρυσιβώδης σῆκαλις, μολύβδου, ὑδραργύρου ἅλατα, αἰθήρ, ἀλκοόλη, θειοῦχος ἄνθραξ, ἰωδοφόρμιον.

Διαστολὴ τῆς κόρης.—Ἀτροπίνη, καρποὶ ἢ σκευάσματα εὐθαλείας, ὑοσκυαμίνη, δματροπίνη, κοκαΐνη, σκοπολαμίνη, ἀκονιτίνη, κωνειίνη, γελσεμίνη, ἐφεδρίνη.

Ἐκζεματικαὶ ἐμφανίσεις.—Παράγωγα φλοιῶν κιγχόνης, φαινόλη, κροτωνέλαιον, λιθανθρακόπισσα.

Ἐκτρωσις.—Πήγανος, βράθυ, φωσφόρος, παράγωγα ἐρυσιβώδους σηκάλεως.

Ἔμετοι ἄνευ διαρροίας. — Ἀπομορφίνη, κυτισίνη, λοβελίνη.

Ἔμετοι μετὰ διαρροίας.—Σκευάσματα ἀντιμονίου, ἀρσενικοῦ, δακτυλίτιδος, πιλοκαρπίνη, νικοτίνη, μουσκαρίνη, κολοκυνθίδες, κολχικίνη ἐμετίνη, κροτωνέλαιον.

Ἐφίδρωσις.— Ἀντιμόνιον, ὄπιον, μορφίνη, ἀκονιτίνη, πιλοκαρπίνη, νικοτίνη, ἐσερίνη, μύκητες.

Θάνατος ἄμεσος.—Ὑδροκυάνιον καὶ ἅλατά του, φαινόλη, μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος.

Ἰδιάζουσα ὀσμὴ ἀποπνοίας.—Ἀλκοόλη, αἰθήρ, χλωροφόρμιον, ἐστέρες, κρεόσωτον, ἰώδιον, ἰωδοφόρμιον, βρώμιον, βρωμοφόρμιον, ὑδροκυάνιον, νιτροβενζόλιον, φαινόλη, φωσφόρος, αἰθέρια ἔλαια, ἅλατα τελλουρίου, ἀμμωνία.

Ἰκτερικὴ καστανοχιτρίνη χρῶσις τοῦ δέρματος ἢ τοῦ ἐπιπεφυκότος.—Ἀρσίνη, φωσφόρος, χλωρικὸν κάλιον, νιτρώδη ἀλκάλια, νιτρῶδες ἀμύλιον, πυρογαλλόλη, σολανίνη, σαπωνίνη.

Κατάπτωσις δυνάμεων.—Ἀρσενικοῦχοι καὶ ἀντιμονιοῦχοι ἑνώσεις, ὀξέα καὶ καυστικὰ ἀλκάλια, κολχικίνη, νικοτίνη.

Κνίδωσις ἢ ὀστρακιῶδες ἐρύθημα. —Ἰώδιον, μορφίνη, ἀτροπίνη, ὑοσκυαμίνη, κινίνη, ἀντιπυρίνη, χλωράλη, μυρτίδανον, κοπάϊον βάλσαμον.

Κυάνωσις.—Βενζόλιον, νιτροβενζόλιον, ἀνιλίνη, τολουιδίνη, ἀντιφεβρίνη καὶ παράγωγά των.

Κῶμα βαθύ.—Ἀλκοόλη, χλωροφόρμιον, μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, ἀνιλίνη, χλωράλη, ὄπιον καὶ παράγωγά του, θειονάλη, τριονάλη.

Ξηρασία δέρματος, φάρυγγος, στόματος.—Ἀτροπίνη, ὑοσκυαμίνη, ὑοσκίνη, πτωματῖναι ἀλλάντων καὶ ἰχθύων.

Οἴδημα γλωττίδος.— Καυστικὰ δηλητήρια.

Οἴδημα πνευμόνων.— Ἀμμωνία, μορφίνη, πιλοκαρπίνη, μύκητες.

Οὖρα ἄγοντα τὸ φελίγγειον ὑγρόν.— Ἅλατα οὐρανίου, ὀξείδιον τοῦ ἄνθρακος, ὀξαλικὸν ὀξὺ καὶ ἅλατά του, χλωροφόρμιον, χλωράλη, πυρογαλλόλη, μυρμηκικὸν ὀξύ, βενζαλδεΰδη, φλωριδζίνη.

Digitized by Google

Οὖρα ἐρυθροκίτρινα, δέρμα κίτρινον.— Πικρικὸν ὀξὺ καὶ ἅλατά του.

Οὖρα μετ' αἱματοχρωστικῶν.— Σολανίνη, σαπωνίνη.

Οὖρα οἰνέρυθρα.— Θειονάλη, τριονάλη.

Οὖρα ὄξινα μετὰ κρυστάλλων.— Ὀξαλικὸν ὀξὺ καὶ ἅλατά του.

Οὖρα περιέχοντα μεθαιμοσφαιρίνην.—Χλωρικὰ ἀλκάλια, νιτρώδη ἅλατα, ἀρσίνη, πυρογαλλόλη, χρυσαροβίνη.

Οὖρα πρασινομέλανα.— Φαινόλη.

Οὖρα προσλαμβάνοντα πορφυρᾶν χροιάν.— Σαντονίνη.

Οὖρα χαρακτηριστικῆς ὀσμῆς.—Ἀμμωνία, τελλουρικὰ ἅλατα, μεθυλομερκαπτάνη τερεβινθέλαιον, δρόγαι ἐνέχουσαι αἰθέριον ἔλαιον, ἀσπάραγοι.

Παραλύσεις. — Κωνειίνη, κουράριον, κολχικίνη, ἐρυσιβώδους σηκάλεως παράγωγα.

Πριαπισμός.— Κανθαρίδες καὶ σκευάσματά των.

Πυρετός.— Φωσφόρος, κοκαΐνη καὶ τὰ προκαλοῦντα σπασμούς.

Σιελόρροια. — Ὑδραργύρου ἅλατα, σκευάσματα ἀρσενικοῦ καὶ ἀντιμονίου, ἀμμωνία, κανθαριδίνη, σαπωνίνη, πιλοκαρπίνη, νικοτίνη, κορνουτίνη, ἐσερίνη.

Στένωσις κόρης.— Πιλοκαρπίνη, ὄπιον, μορφίνη, κωδεΐνη, ἐσερίνη, νικοτίνη.

Σπασμοὶ σφοδροί, ἐνίοτε τέτανος.— Στρυχνίνη, κορνουτίνη, κυτισίνη, κοκαΐνη. πικροτοξίνη, ἀκονιτίνη, γελσεμίνη, σαντονίνη.

Σφυγμοὶ βραδεῖς.— Ναρκωτικὰ δηλητήρια, ὄπιον καὶ παράγωγά του, δακτυλῖτις καὶ σκευάσματά της, νικοτίνη πιλοκαρπίνη, ἐσερίνη, ἅλατα μολύβδου καὶ βαρύου.

Σφυγμοὶ σκληροί.— Ἅλατα βαρύου καὶ μολύβδου, δακτυλῖτις καὶ σκευάσματά της.

Σφυγμοὶ ταχεῖς.—Ἀτροπίνη, ὑοσκυαμίνη, ὑοσκίνη·

Ὑλακώδης βήξ.—Ἀτροπίνη, ὑοσκυαμίνη, ὑοσκίνη, ἀλλαντοτοξίνη.

Φυσαλίδες ἐπὶ τοῦ δέρματος ἢ στόματος. — Κανθαρίδες καὶ σκευάσματά των, θαψία, εἴδη φυτικὰ βατραχίων.

Φωσφορισμὸς ἀποπνοίας ἢ ἐμεσμάτων. — Φωσφόρος.

Χρῶσις γλώσσης καὶ στόματος.—*Λευκάζουσα* καυστικαὶ οὐσίαι (ὀξέα, ἀλκάλια κλπ.)· *κιτρίνη*, πικρικὸν καὶ νιτρικὸν ὀξύ· *ἐρυθροκιτρίνη*, χρωμικὰ καὶ διχρωμικὰ ἅλατα· *πρασινοκυανή*, ἅλατα τοῦ χαλκοῦ· *καστανίνη*, ἰώδιον καὶ βρώμιον.

Χρῶσις μελανοκυανῆ περιφερικῶν μελῶν τοῦ σώματος.—Χρονία δηλητηρίασις δι' ἐρυσιβώδους σηκάλεως.

Χρῶσις σκοτεινῶς ρυπαρὰ τοῦ δέρματος. Χρόνιαι δηλητηριάσεις ἀρσενικοῦ, μολύβδου, χαλκοῦ. Ἀργυρίασις, ὑδραργυρίασις.

Χρῶσις οὔλων ἢ χειλέων (σκοτεινόχρους γραμμή). —Ἅλατα μολύβδου, βισμουθίου, ὑδραργύρου, χαλκοῦ, ἀργύρου.

Ψυχικὴ διέγερσις, μανιώδη παραληρήματα.—Βερατρίνη, ἐσερίνη, ἀτροπίνη, χασίς, καφουρά, οἰνόπνευμα, αἰθήρ.

Ἀντίδοτα τῶν διαφόρων δηλητηρίων:

Αἰθήρ —**Ἀντίδοτα:** Προσαγωγὴ ἐν καθαρῷ ἀέρι. Ἐν ἀσφυξίᾳ τεχνητὴ ἀναπνοή. Ἐπὶ πόσεως αἰθέρος πλύσις τοῦ στομάχου καὶ ἐπὶ παραλύσεως τῆς καρδίας ἐνέσεις στρυχνίνης (0,001γρ.) καὶ σιναπισμοὶ ἐπὶ τῆς καρδίας. Εἰσπνοαὶ ἀμμωνίας καὶ διάλυμα ταύτης 3% ἀνὰ ἡμίσειαν ὥραν κοχλιάριον σούπας. Καταιονήσεις ψυχραί.

Ἀκόνιτος, ἀκονιτίνη καὶ σκευάσματά των.— **Ἀντίδοτα:** Κατάκλισις τοῦ ἀσθενοῦς. Κένωσις τοῦ στομάχου διὰ γαστραντλίας, ἐμετικά. Ταννίνη 1-2% διαλύματος ἀνὰ 5 λεπτὰ μέγα κοχλιάριον καὶ ζωϊκὸς ἄνθραξ. Καφὲς ἰσχυρὸς ἢ καὶ κλύσματα ἐξ ἀφεψήματος τούτου.—**Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Ἐνιώδιον ἰωδιοῦχον κάλιον. Πνεῦμα ἀμμων. ἀρωματικὸν βάμμα δακτυλίτιδος 15 σταγ κεκραμένον κονιὰκ ἐν ἀνάγκῃ διὰ τοῦ ἀπευθυσμένου. Ἀτροπίνης θειικῆς 0,001. Τεχνητὴ ἀναπνοή. Συμπτωματικὴ θεραπεία. Βλενώδη καὶ οἰνοπνευματώδη ποτά.

Ἀλκαλοειδῆ — **Ἀντίδοτα:** Ἐμετικά. διάλυμα ταννίνης (4: αλκοόλης 4: ὕδατος 62). Πλύσις τοῦ στομάχου, λεύκωμα ὠοῦ. Καλὴ διατήρησις τῆς κυκλοφορίας. Ἰσχυρὸν ἀφέψημα τείου. Διάλυμα ἰωδίου (0,2 ἰώδιον, 2 ἰωδιοῦχον κάλιον, 400 ὕδατος). Καθάρσιον (ἴδε καὶ ἰδιαίτερα ὀνόματα ἀλκαλοειδῶν).

Ἀλκοόλαι (μεθυλική, αἰθυλική, προπυλικὴ καὶ ἀμυλική)—**Ἀντίδοτα:** Κένωσις τοῦ στομάχου, ὁ ἀσθενὴς διατηρεῖται ἐν ἐγρηγόρσει. Γαστραντλίαι ἢ θειικὸς ψευδάργυρος, ἰσχυρὸν ἀφέψημα καφὲ θερμόν, εἰσπνοαὶ ἀμμωνίας, πόσις ὀξυανθρακικοῦ ὕδατος Seltz.—**Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Ψυχρὰ ἐπιθέματα τῆς κεφαλῆς καὶ θερμὰ τῶν ἄκρων. Στρυχνίνης 0.002 τεχνητὴ ἀναπνοή, εἰσπνοαὶ ὀξυγόνου. Ἐντριβαὶ τοῦ δέρματος. Ἐπὶ ἀτόνου καρδίας ἐνέσεις καφουρούχου ἐλαίου.

Ἀμμωνία.— **Ἀντίδοτα:** Καθαρὸς ἀήρ, ἀποφεύγονται ἐμετικὰ καὶ γαστραντλίαι. Ἀραιὰ ὀξέα (4 ὀξικοῦ ὀξέος: 125 ὕδατος) ἀνὰ 10 λεπτὰ κοχλιάριον, ἐλλείψει τούτου διάλυμα 10% ὄξους, ὠοῦ λεύκωμα, μαραντάμυλον, ἔλαιον ἐλαιῶν ἢ λίπη. Ἐπὶ δηλητηριάσεως ἐξ εἰσπνοῆς εἰσπνοαὶ ὄξους, ὑδρατμῶν καὶ μετὰ προσοχῆς χλωρίου (ὑποχλωριῶδες ἀσβέστιον+ὄξος).— **Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Μορφίνης 0,015 ἢ βαμ. δακτυλ. 15 σταγ. ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης. Βλενώδη ποτήματα. Πλύσεις ψυχραί.

Ἀνιλίνη ἢ ***τολουϊδίνη*** (δηλητηρίασις δι' εἰσπνοῆς τῶν ἀτμῶν ἢ διὰ πόσεως).— **Ἀντίδοτα:** Ἐπὶ εἰσπνοῆς καθαρὸς ἀήρ, ψυχρὰ ἐπιθέματα, διεγερτικὰ (αἰθήρ, καφουρά, οἶνος, τέϊον). Ἀλατοῦχον καθάρσιον. Ἐπὶ πόσεως ἐμετικὰ καὶ γαστραντλία.— **Ἐπακόλουθοι φροντίδες.** Ἀλατοῦχον καθάρσιον, λευκωματοῦχα, διεγερτικά, τεχνητὴ ἀναπνοή, ἔνεσις ἐνδοφλεβικὴ φυσιολογ. ὀροῦ. Εἰσπνοαὶ ὀξυγόνου. Ἐν ἀνάγκῃ ἀφαίμαξις. Καρδιοτονωτικά.

Ἀντιμόνιον καὶ ἑνώσεις του.—**Ἀντίδοτα:** Ἐὰν δὲν ἐμέσῃ ὁ ἀσθενὴς χορηγεῖται ἀπομορφίνη 0,006 ὑποδορίως, ἄφθονον ὕδωρ, τεμάχια πάγου. —**Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Διάλυμα ταννίνης 1% ἢ τέϊον ἢ δεψώδη ἀφεψήματα (δρυός, ρατανίας, κηκίδων κλπ.). Γάλα, λεύκωμα ὠοῦ, βλενώδη, ὕδωρ σαπωνοῦχον, μαγνησία. Ἐπὶ κατερείψεως τῆς καρδίας αἰθὴρ καὶ ἀλκοολοῦχα. Κονιὰκ καὶ θερμὴ διατήρησις τοῦ παθόντος. Διουρητικά, μορφίνης 0,032 ἐνέσεις. Πλύσις στομάχου.

Ἀντιπυρίνη.—**Ἀντίδοτα:** Κατάκλισις τοῦ ἀσθενοῦς ἐπὶ θερμῆς κλίνης, γαστραντλία ἢ ἐμετικά, τὰ ἄκρα διατηροῦνται θερμά. Καθαρὸς ἀήρ. Καφές.—**Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Πνεῦμα ἀμμωνίας ἀρωματικὸν 4.0. Κονιὰκ 4 γρ. Τεχνητὴ ἀναπνοή, ὀξυγόνον. Συμπτωματικὴ θεραπεία, διεγερτικὰ ἐπὶ κατερείψεως τῆς καρδίας, σιναπισμοὶ καὶ ἐρεθιστικὰ τοῦ δέρματος.

Ἀντιφεβρίνη ἴδε *ἀντιπυρίνην*.

Ἀργιλλίου ἅλατα (στυπτηρία). — **Ἀντίδοτα:** Λεύκωμα, γάλα, ἔλαιον, γλισχρασματώδη, μαγνησία, ἀραιὸν διάλυμα ἀνθρακικοῦ μαγνησίου.— **Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Βδέλλαι εἰς τὸ ἐπιγάστριον. Θεραπεία συμπτωματική.

Ἄργυρος νιτρικὸς καὶ ***διαλυτὰ ἅλατα ἀργύρου.***—**Ἀντίδοτα:** Χλωριοῦχον νάτριον 15 μ. εἰς 600 μ. ὕδατος ἀνὰ ¼ ὥρας κοχλιάριον σούπας. Γαστραντλία, λεύκωμα ὠοῦ, γάλα, πάγος. Γαλάκτωμα ἐλαιῶδες.—**Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Ἀρωματικὸν πνεῦμα ἀμμωνίας, αἰθεροῦχον πνεῦμα α. α. 30 σταγόνες. Θεραπεία συμπτωματική.

Ἀρρενοπτέριδος ἐκχύλισμα.—**Ἀντίδοτα:** Ὀπὸς λεμονίων.

Ἀρσενικοῦ ὀξέα, ἅλατα καὶ σκευάσματα.— **Ἀντίδοτα:** Ἀντίδοτον τοῦ ἀρσενικοῦ 15—20 γρμ. ἐφ' ἅπαξ, σακχαροῦχον ὀξείδιον τοῦ σιδήρου εἰς μεγάλας δόσεις. Ἐμετικά, χαλκὸς ἢ ψευδάργυρος θειικὸς 0,5—1,0 ἐφ' ἅπαξ ἢ γαστραντλία. Πρόσφατον ὑδροξείδιον σιδήρου χορηγούμενον κατ' ἐπανάληψιν ἐπὶ ὥρας, ὑδροξείδιον μαγνησίου, ζωϊκὸς ἄνθραξ, ὑδροθειοῦχον ὕδωρ, ἀσβέστιον ὕδωρ.—**Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Γαλάκτωμα ἐλαίου ἐλαιῶν, γάλα, σαπωνοῦχον ὕδωρ, λεύκωμα ὠοῦ, βλενώδη, ὑψηλὴ θερμοκρασία, ἐντριβαί, κονιάκ, μορφίνη 0,032. Θεραπεία συμπτωματική.

Ἀρσενικοῦχον ὑδρογόνον.—**Ἀντίδοτα:** Εἰσπνοαὶ ὀξυγόνου. Θεραπεία συμπτωματική.

Ἀσβέστιον ὑποχλωριῶδες.—**Ἀντίδοτα:** Νάτριον ὑποθειῶδες, λεύκωμα, μαγνησία, ἐμετικόν.—**Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Βλενώδη ποτά.

Ἄσβεστος.—**Ἀντίδοτα:** Ἀραιὰ φυτικὰ ὀξέα, χυμὸς λεμονιων, ὄξος εἶτα γάλα, γαλάκτωμα ἐλαιοῦχον, ἀμυγδαλέλαιον, τεμάχια πάγου, διάλυμα θειικοῦ νατρίου ἢ θειικοῦ μαγνησίου, βλενώδη ποτά. Απαγορεύεται ἡ πλύσις τοῦ στομάχου.—**Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Ἐπὶ αἱματηρῶν διαρροῶν κλύσματα διὰ παγωμένου ὕδατος. Διάλυμα 10% ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου ἀνὰ ¼ ὥρας κοχλιάριον. Προσβληθέντες ὀφθαλμοὶ ἐξ ἀσβέστου πλύνονται δι' ἀραιοῦ σιροπίου ἢ ἐλαίου.

Ἀσπιρίνη. **Ἀντίδοτα:** Γάλα μαγνησίας.—**Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Διεγερτικά, τὰ ἄκρα διατηροῦνται θερμά.

Ἀτροπίνη καὶ ἅλατά της (εὐθάλεια καὶ σκευάσματά της).—**Ἀντίδοτα:** Ἐμετικά, πλύσις τοῦ στομάχου, κλύσματα, ὑποδορίως μορφίνη, πιλοκαρπίνη 0,05 γρ. ὑποδορίως, ἐσερίνη, χλωράλη, ταννίνης διάλ. 1%, ἐνιώδιον ἰωδιοῦχον κάλιον, ἀλκοολοῦχα, καφές, λουτρὸν θερμὸν μετὰ ψυχρῶν ἐπιθεμάτων τῆς κεφαλῆς. Μεῖγμα ζωϊκοῦ ἄνθρακος καὶ ὕδατος 5% κοχλιάριον ἀνὰ 5 λεπτά.— **Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Καταιονήσεις, σιναπισμοί, κλύσμα, καθαρτικόν, διεγερτικά, καρδιοτονωτικά. Τεχνητὴ ἀναπνοή.

Βαρύου διαλυτὰ ἅλατα. — **Ἀντίδοτα:** Ἐμετικὰ (ἀπομορφίνη) ἢ ἀντλία, περίσσεια θειικοῦ νατρίου ἢ μαγνησίου 8:62 ὕδατος. Ἀραιὸν θειικὸν ὀξύ, τεμάχια πάγου ἐσωτερικῶς. — **Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Θερμοκρασία ὑψηλή, κονιάκ, ἔνεσις μορφίνης, 0,015, γάλα, βλενώδη ποτά. Ἐπὶ κατερείψεως τῆς καρδίας αἰθὴρ καὶ ἀλκοολοῦχα.

Βελόναι καὶ ***καρφίδες.***— Φευκτέα τὰ ἐμετικά. Παροχὴ πολτοῦ γεωμήλων μετὰ βάμβακος, γλίσχρασμα ἀραβικοῦ κόμμεως. Ἐπὶ πόνων ἐντριβαὶ διὰ καφουρούχου ἐλαίου χλωροφορμιούχου.

Βενζίνη ἢ ***πετρέλαιον.*** — **Ἀντίδοτα:** Ἐμετικόν, γαστραντλίαι, ψυχραὶ καὶ θερμαὶ καταιονήσεις. Καθαρὸς ἀήρ, καφές. **Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Διεγερτικά, καθαρτικόν. Πνεῦμα ἀμμωνίας ἀρωματικὸν 4.0 γρ., ἔνεσις ἀτροπίνης 0.0012. Ἐπὶ ἀσφυξίας ἐρεθισμὸς τοῦ δέρματος, τεχνητὴ ἀναπνοή, θερμὴ κλίνη, ἐπὶ κατερείψεως τῆς καρδίας θερμά, οἶνος, ἐνέσεις αἰθέρος.

Βερατρίνη.— **Ἀντίδοτα:** Κεκλιμένη καὶ ὁριζοντία στάσις τοῦ ἀσθενοῦς, ἐμετικὰ ἢ γαστραντλία, πλύσις τοῦ στομάχου διὰ χλιαροῦ ὕδατος, καθαρὸς ἀήρ. Ταννίνη 4.0 ἐνιώδιον ἰωδιοῦχον κάλιον, καφὲς ἰσχυρός, ὄπιον, αἰθήρ. Διεγερτικά.— **Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Κονιάκ, θερμότης, ἐντριβαί, ἐπισπαστικά, ἠλεκτρισμός. Ἀμμωνία ἀνισοῦχος, θερμὰ ἐπιθέματα. Τεχνητὴ ἀναπνοή.

Βερονάλη.— **Ἀντίδοτα:** Πλύσις τοῦ στομάχου καὶ ἐντέρων, τεχνητὴ ἀναπνοή, διεγερτικά.

Βισμουθίου ἅλατα.— **Ἀντίδοτα:** Ταχεῖα ἀπομάκρυνσις τοῦ δηλητηρίου. Διουρητικά.

Βράθυ.— **Ἀντίδοτα:** Ἐμετικά, κικέλαιον 30.0, τεμάχια πάγου ἐσωτερικῶς.— **Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Ἔνεσις μορφίνης 0.016, βλενώδη ποτά.

Βρυκίνη.— **Ἀντίδοτα:** Ἐμετικόν, ἀνὰ 5 λεπτὰ κοχλιάριον σούπας διαλύματος ταννίνης 1% ἢ κοχλιάριον σούπας διαλύματος ἰωδίου 0,1, ἰωδιούχου καλίου 0,5, ὕδατος 200 γρ.—**Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Θεραπεία συμπτωματικὴ (ἴδε καὶ *στρυχνίνην*).

Βρώμιον. — **Ἀντίδοτα:** Καθαρὸς ἀήρ. Πολτὸς ἀλεύρου, λεύκωμα, μαγνησία. Ἐπὶ δηλητηριάσεων ἐξ ἀτμῶν βρωμίου εἰσπνοαὶ ὑδρατμῶν, ἀμμωνίας ἢ οἰνοπνεύματος, γαλάκτωμα ἐλαιῶδες, βλενώδη ποτά, καταπότια πάγου. — **Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Κατὰ τοῦ βρογχικοῦ σπασμοῦ ὑποδορίως ἀτροπίνη 0.001 γρμ., κατὰ τῆς δυσπνοίας μορφίνη.

Βρωμοφόρμιον. — **Ἀντίδοτα:** Διεγερτικά, τεχνητὴ ἀναπνοή.

Γελσέμιον καὶ σκευάσματά του. — **Ἀντίδοτα:** Ἐμετικὰ ἢ γαστραντλίαι, κικέλαιον. — **Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Ψυχραὶ καὶ θερμαὶ καταιονήσεις. Κονιάκ, θερμότης, ἠλεκτρισμοί.

Δακτυλῖτις καὶ ***δακτυλιδίνη.*** **Ἀντίδοτα:** Δι' ἐμετικῶν κένωσις τοῦ στομάχου. Κατάκλισις τοῦ παθόντος μέχρις ἀναρρώσεως, ἀναληπτικά, πνεῦμα ἀμμωνίας ἀνισούχου (10-20 γρμ.), καθαρτικά, ταννίνη, ἐρεθισμὸς τοῦ δέρματος, συναπισμοὶ ἐπὶ τοῦ στομάχου. — **Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Ὄπιον, μορφίνη· ἐντριβαί. Προσεκτικὴ χρῆσις ἀκονιτίνης, καφεΐνης, στρυχνίνης. Καταπολέμησις τῶν ἐμέτων διὰ πάγου.

Δῆγμα λυσσῶντος (λυσσικὸς ἰός). — **Ἀντίδοτα:** Καυτηρίασις τοῦ δήγματος διὰ χλωριούχου ψευδαργύρου ἢ θερμοκαυτῆρος, ἐσωτερικῶς χλωράλη εἰς μεγάλας δόσεις, ταννίνη, ὄπιον, κουράριον ὑποδορίως. Ἐπιθέματα ἄχνης ὑδραργύρου 1‰ ἢ φαινόλης 5%. Ταχέως ἀντιλυσσικαὶ ἐνέσεις.

Δηλητήριον κρέατος ἢ ***τυροῦ.*** — **Ἀντίδοτα:** Ἐμετικά. Καλομέλας 0,5 γρμ. εἰς 2 δόσεις. Καθ' ἡμίωρον κοχλιάριον σούπας ἐκ μείγματος 2 αἰθέρος, 150 ὕδατος, 10 σταγ. λαυδάνου, 20 σιροπίου. Καθάρσιον, ταννίνη, οἶνος, καφές, καφουρά. Ἐρεθισμὸς τοῦ δέρματος, θερμὰ ἐπιθέματα ἐπὶ τῶν ἄκρων. Ὄπιον.

Δηλητήριον ἰχθύων.—**Ἀντίδοτα:** Ἐμετικά. Αἰθὴρ 2-3 γρμ. μετὰ λαυδάνου. Ταννίνη, καφές, καθάρσιον, ἀλκοολοῦχα καὶ λευκωματοῦχα ποτά, θερμὴ κλίνη.

Δηλητηρίασις ἐξ ὀστρέων.—**Ἀντίδοτα:** Κένωσις τοῦ στομάχου καὶ ἐντέρων, καλομέλας. Διεγερτικά. Κιτρικὸν νάτριον.

Δηλητηρίασις ἐξ ὄφεων.—**Ἀντίδοτα:** Ἔνεσις ἀδρεναλίνης καὶ στρυχνίνης 0,008 γρ. Σικύα αἱματηρὰ ἐπὶ τοῦ δήγματος καὶ καυτηρίασις αὐτοῦ διὰ θερμοκαυτῆρος ἢ διαπύρου σιδήρου ἢ νιτρικοῦ ἀργύρου. Τοπικὴ ἔνεσις ὑπερμαγγανικοῦ καλίου 1%, ἐκμύζησις ἢ ἔκθλιψις τῆς πληγῆς, θερμὴ κλίνη, κονιάκ.

Διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος.—**Ἀντίδοτα:** Καθαρὸς ἀήρ. Τεχνητὴ ἀναπνοή. Εἰσπνοαὶ ἀμμωνίας, ὀπὸς λεμονίων. — **Ἐπακόλουθοι φροντίδες:** Ὀξυγόνον, θερμὴ διατήρησις τῶν ἄκρων, ἐντριβαί. Διεγερτικά, ἐνδοφλέβιος ἔνεσις φυσιολογικοῦ ὀροῦ, ἐργοτίνη.

Δυβοϊσίνη.—**Ἀντίδοτα:** Τὰ τῆς *ἀτροπίνης*.

Ἐλατήριον.—**Ἀντίδοτα:** Τὰ τῶν *κολοκυνθίδων*.

Ἐλλέβορος.—**Ἀντίδοτα:** Γαστραντλία, ταννίνη, βλενώδη ποτά, ἐπὶ κατερείψεως τῆς καρδίας διεγερτικά.

Ἑλῶδες ἀέριον.—**Ἀντίδοτα:** Τὰ τοῦ *μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος*.

Digitized by Google

Ἐμετικὰ κάρυα καὶ σκευάσματά των. Στρυχνίνη.—Ἀντίδοτα: Ὁ στόμαχος δύναται νὰ ἐκπλύνηται διὰ γαστραντλίας ἐφ' ὅσον δὲν ἀρχίζουσιν οἱ σπασμοί. Ἀνάπαυσις. Ταννίνη 4. 0. Ξυλάνθραξ καὶ ὕδωρ ἄφθονον, βάμμα ἰωδίου, βρωμιοῦχον κάλιον 8 γρμ., χλωράλη ἔνυδρος 2,0. Εἰσπνοαὶ νιτρώδ. ἀμυλίου, ἀναισθητικά. Τεχνητὴ ἀναπνοή. Ἐμετικὰ ἐπανειλημμένως ἀπομορφίνης.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Ὄπιον, καφές, κικινέλαιον, εἰσπνοαὶ χλωροφορμίου ἢ αἰθέρος. Ὀξυγόνον. Ἀπόλυτος ἀνάπαυσις, φευκτέα τὰ διεγερτικά.

Ἐμετικὴ τρύξ. Ἴδε *ἀντιμόνιον.*

Ἐντόμων νυγμοὶ (μέλισσαι κλπ.).—Ἀντίδοτα: Ἐξαγωγὴ τοῦ κέντρου ἐκ τῆς πληγῆς καὶ ἐκμύζησις. Ἐπιθέματα μετὰ μινθόλης ἢ ἀμμωνίας ἢ ὀξικοῦ ἀργιλλίου $2^0/_0$ ἢ πάγου. Ἐσωτερικῶς ἀλκοολοῦχα ποτά.

Ἐργοτίνη.—Ἀντίδοτα: Ἐμετικά. Κατάκλισις τοῦ ἀσθενοῦς, ἢ γαστραντλίαι. Ταννίνης $1^0/_0$ καθ'ἡμίωρον κοχλιάριον. Αἰθὴρ καὶ ὄπιον, ἔλαιον κίκεως. Κονιὰκ ἢ ἀρωματ. πνεῦμα ἀμμωνίας, θερμότης, ἐντριβαί. Εἰσπνοαὶ νιτρώδους ἀμυλίου καὶ ἐπὶ σπασμῶν χλωράλη.

Ἐρυσιβώδης βρίζα.—Ἀντίδοτα: Τὰ τῆς ἐργοτίνης.

Ἐσερίνη.—Ἀντίδοτα: Γαστραντλία ἢ ἐμετικόν, ταννίνη 2,0, ἰωδιοῦχον κάλιον. Πλύσις τοῦ στομάχου διὰ διαλύματος ὑπερμαγγανικοῦ καλίου 0,64 : 568 ὕδατος. Ἔνεσις ἀτροπίνης 0,0012, ἔνυδρος χλωράλη 0 64. Ἀρωματικὸν πνεῦμα ἀμμωνίας 4.0. Διεγερτικά, τεχνητὴ ἀναπνοή. Ἐντριβαὶ ξηραί.

Εὐφόρβιον.—Ἀντίδοτα: Πνεῦμα ἀμμωνίας ἀνισούχου 10 σταγόνες ἀνὰ ἡμίωρον.

Ἡρακλείας πόα (Herba gratiolae).—Ἀντίδοτα: Ἐμετικά, ταννίνη, ὄπιον, βλενώδη ποτά.

Θειοῦχα ἀλκάλια. — Ἀντίδοτα: Γαστραντλία, ἀραιὸν διάλυμα θειικοῦ ψευδαργύρου, χλωριούχου ὕδατος καὶ ὑποχλωριωδῶν ἀλκαλίων.

Θριδάκιον.—Ἀντίδοτα: Ἐμετικά, ἰσχυρὸν ἀφέψημα καφέ. Διάλυμα ταννίνης $1^0/_0$ ἀνὰ 5 λεπτὰ μέγα κοχλιάριον, ζωϊκὸς ἄνθραξ.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Βλενώδη, οἰνοπνευματώδη ποτά, καταιονήσεις.

Θυμόλη.—Ἀντίδοτα: Τὰ τῆς φαινόλης.

Ἰπεκακουανία καὶ παράγωγά της.—Ἀντίδοτα: Τὰ τοῦ ἀκονίτου.

Ἰώδιον καὶ σκευάσματά του.— Ἀντίδοτα: Κατέργασμα ἀμύλου ἢ ἀλεύρου, ἐμετικά, λεύκωμα, μαγνησία, σάκχαρον, διάλυμα ὑποθειώδους νατρίου $2^0/_0$, μαλακτικά. — Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Πλύσις τοῦ στομάχου, παροχὴ γάλακτος, θειικοῦ μαγνησίου καὶ ὀπιούχων. Εἰσπνοαὶ νιτρώδους ἀμυλίου, μορφίνης 0,03, καταπότια πάγου.

Ἰωδιοῦχα καὶ ἰωδικὰ ἅλατα.— Ἀντίδοτα: Ἐμετικά, λεύκωμα, δισανθρακικὸν νάτριον 10—15 γρμ. ἡμερησίως, ὄπιον.

Ἰωδοφόρμιον.— Ἀντίδοτα: Διάλυμα $7,5^0/_0$ ἀνθρακικοῦ καλίου κοχλιάριον σούπας ἀνὰ δίωρον, σταγόνες βάμματος εὐθαλείας καὶ βρωμιοῦχα.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Συμπτωματικὴ θεραπεία.

Κάδμιον θειικόν.— Ἀντίδοτα: Πάγος, γάλα, μαγνησία, ἀνθρακικὸν νάτριον, ζωϊκὸς ἄνθραξ, βλενώδη ποτά, διάλυμα χλωριούχου νατρίου 20:300 εἰς δύο δόσεις. Καφὲς μετὰ ταννίνης.

Κάλιον διχρωμικόν ἴδε *χρωμικὸν ὀξὺ* καὶ ἅλατά του.

Κάλιον κυανιοῦχον ἴδε *ὑδροκυανικὸν ὀξύ.*

Κάλιον ὑπερμαγγανικόν.— Ἀντίδοτα: Λεύκωμα, γάλα, βλενώδη ποτά, διάλυμα ζελατίνης.

Κάλιον χλωρικὸν καὶ νιτρικόν. — Ἀντίδοτα: Ἐμετικά, γαστραντλία, λεύκωμα ᾠοῦ, ἔλαιον ἐλαιῶν. Δισανθρακικὸν νάτριον. Διουρητικά, θειοῦχος σίδηρος.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Καφουροῦχον οἰνόπνευμα σταγ. 10, θερμότης. Εἰσπνοαὶ ὀξυγόνου, θερμὰ λουτρά, ἀναληπτικά, κλύσματα διὰ παγωμένου ὕδατος, ἐφιδρωτικά. Ἀπαγορεύονται τὰ ὀξέα.

Κανθαρίδες, κανθαριδίνη καὶ σκευάσματά των.—Ἀντίδοτα: Ἀποφεύγονται τὰ ἔλαια καὶ τὸ γάλα, ἐμετικὰ ἢ ἔνεσις ἀπομορφίνης 0,006 ἂν ὁ λάρυγξ εἶναι ἰσχυρῶς ἐρεθισμένος. Πλύσις τοῦ στομάχου.— Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Γλίσχρασμα ἀραβικοῦ κόμμεως, βλενοῦχα διουρητικά, θερμὰ λουτρά, κλύσματα ἁλατοῦχα, ἀφέψημα λινοσπόρου μετὰ καφουρᾶς. Ἔνεσις μορφίνης 0 016.

Κάνναβις ἰνδικὴ καὶ ἐκχύλισμά της (χασίς). —Ἀντίδοτα: Γαστραντλία ἢ ἐμετικά, ταννίνη 4.0, κονιάκ, θερμότης. Γενικῶς τὰ τῆς μορφίνης ἀντίδοτα.

Καπνὸς (νικοτίνη). — Ἀντίδοτα: Κατάκλισις τοῦ ἀσθενοῦς, ἐμετικά, γαστραντλία, ταννίνη 4.0, εἰσπνοαὶ ἀμμωνίας, καφὲς ἰσχυρός, ἐνιώδιον ἰωδιοῦχον κάλιον. Ἐπὶ δηλητηριάσεως ἐκ καπνίσματος χορηγεῖται ἐσωτερικῶς ὄξος μετὰ σιροπίου. —Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Θερμότης, ἐντριβαί, κονιὰκ ἢ πνεῦμα ἀμμωνίας ἀρωματικὸν 4.0. Διεγερτικά, ὀπιοῦχα, οἶνος. Ἐντριβαί. Τεχνητὴ ἀναπνοή.

Κασσιτέρου ἅλατα. — Ἀντίδοτα: Ἐμετικά, γάλα μαγνησίας, ἄφθονον γάλα, ταννίνη, λεύκωμα, δισανθρακικὸν νάτριον.— Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Καρδιοτονωτικά, διεγερτικά, θεραπεία συμπτωματική.

Καυστικὰ ἀλκάλια.—Ἀντίδοτα: Ἀποφεύγονται ἐμετικὰ καὶ γαστραντλίαι. Ὀξικὸν ὀξὺ ἀραιὸν ἢ ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ 8: 12,5 ἢ ὀπὸς λεμονίου ἢ ὄξος ἢ διάλυμα κιτρικοῦ ὀξέος $1^0/_0$ ποτήριον ἀνὰ 5 λεπτά. Ὠοῦ λεύκωμα, βλενώδη, ἔλαιον ἐλαιῶν καὶ λιπαρά. Γάλα, καταπότια πάγου. Μορφίνης 0,015 ἢ βάμματος δακτυλίτιδος 15 σταγ. (προτιμᾶται τοῦ προηγουμένου). Ἐπὶ αἱματηρῶν διαρροιῶν κλύσματα διὰ παγωμένου ὕδατος. Καταιονήσεις ἐπὶ τῆς ράχεως.

Καφεΐνη.— Ἀντίδοτα: Ἐμετικά, γαστραντλία, ἐνιώδιον ἰωδιοῦχον κάλιον.— Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Τεχνητὴ ἀναπνοή, μορφίνη, θερμὴ κλίνη. Ἐφιδρωτικά, εἰσπνοαὶ 5 σταγ. νιτρώδους ἀμυλίου.

Καφουρά.— Ἀντίδοτα: Γαστραντλία ἢ ἐμετικά Πνεῦμα ἀμμωνίας ἀρωματικὸν 4.0.— Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Θερμότης, ὑποδορίως οἰνόπνευμα, καφὲς εἰς κλύσματα. Θερμαὶ καὶ ψυχραὶ καταιονήσεις.

Κινίνης ἅλατα καὶ ἀλκαλοειδῆ κιγχόνης.— Ἀντίδοτα: Ἐμετικά, γαστραντλία, διάλυμα ταννίνης, ὀπιοῦχα (30 σταγ. λαυδάνου), ἀτροπίνη, ἐνιώδιον ἰωδιοῦχον κάλιον, διεγερτικά, αἰθήρ, σιναπισμοί, οἶνος.— Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Στυπτικά, ξηραὶ ἐντριβαί, καρδιοτονωτικά.

Κιτρικὸν ὀξύ.—Ἀντίδοτα: Τὰ τοῦ ὀξικοῦ ὀξέος.

Κολχικὸν καὶ κολχικίνη.—Ἀντίδοτα: Γαστραντλία, ἐμετικά, ταννίνη, ἐνιώδιον ἰωδιοῦχον κάλιον.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Ὀπιοῦχα, ἐνέσεις μορφίνης, αἰθέρος, καφεΐνης, διουρητικά, τεχνητὴ ἀναπνοή, εἰσπνοαὶ ὀξυγόνου.

Κοκαΐνη.—Ἀντίδοτα: Πλύσις τοῦ στομάχου διὰ διαλύματος ταννίνης $10^0/_0$. Κατάκλισις τοῦ ἀσθενοῦς, ταννίνη 4.0. Σιναπισμοὶ ἐπὶ τῆς καρδίας, 20 σταγ. βάμματος δακτυλίτιδος, κλύσμα καθαρτικόν, λαύδανον.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Εἰσπνοαὶ νιτρώδους ἀμυλίου, κοκαΐνη ἢ αἰθὴρ ὑποδορίως 0,30, ὀξυγόνον, τεχνητὴ ἀναπνοή. Εἰσπνοαὶ ὀξυγόνου, θερμὰ λουτρά, ἐντριβαὶ τοῦ δέρματος. Διεγερτικὰ (οἶνος, κονιάκ).

Κοκκίσκος ὁ φελλώδης (Cocculi bantici). — Ἀντίδοτα: Γαστραντλία, ἐμετικά, ἔνυδρος χλωράλη.

Κολοκυνθίς.—Ἀντίδοτα: Ἐμετικά, γαστραντλία, βλενώδη καὶ κομμιοῦχα ποτά. Ἐνέσεις μορφίνης παυσίπονοι.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Ἐπὶ κατερείψεως τῆς καρδίας αἰθὴρ ἢ οἶνος, ἐνέσεις αἰθέρος καὶ καφεΐνης. Καταπλάσματα ἐπὶ τῆς κοιλίας, θερμὰ ἐπιθέματα τῶν ἄκρων.

Κόμμι στικτόν. Δρύσωπον.—Ἀντίδοτα: Καταπότια πάγου, καθ' ἡμίωρον ἀνὰ 10 σταγόνας ἀνισούχου ὑγρᾶς ἀμμωνίας, γαλάκτωμα ἐλαιοῦχον, οἰνοπνευματώδη ποτό.

Κουράριον.—Ἀντίδοτα: Ἂν διὰ νύξεως ἐπῆλθεν ἡ δηλητηρίασις, ἐκμυζᾶται τὸ τραῦμα καὶ ἀποπλύνεται διὰ διαλύματος φαινόλης $5^0/_0$. Τεχνητὴ ἀναπνοὴ μετ' εἰσπνοῶν ὀξυγόνου. Ἐνέσεις στρυχνίνης.

Κρεόσωτον.—Ἀντίδοτα: Γαστραντλία, ἐλαιοῦχον γαλάκτωμα, λευκωματοῦχα καὶ βλενοῦχα ποτά.

Κύαμοι Ἁγ. Ἰγνατίου.—Ἀντίδοτα: Τὰ τῆς στρυχνίνης.

Κυανίου ἑνώσεις.—Ἀντίδοτα: Ἐμετικόν, ἐν τῷ πρώτῳ σταδίῳ πλύσις τοῦ στομάχου μετὰ διαλύματος ὑπερμαγγανικοῦ καλίου $0,5^0/_0$, ἀφαίμαξις, ἐμετικὰ (σαπωνοδιάλυμα), ἀπομορφίνης ὑποδόριοι ἐνέσεις, διάλυμα ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου (perhydrol) $1^0/_0$ καθ' ἡμίωρον κοχλιάριον σούπας. Ἀντίδοτον ἀρσενικοῦ, ἔνυδρον θειοῦχον σίδηρον, ὑποθειῶδες νάτριον, ὀπιοῦχα, ἀτροπίνη, διάλυμα νιτρικοῦ κοβαλτίου $1^0/_0$. Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Τεχνητὴ ἀναπνοή, ψυχραὶ καταιονήσεις ἐν θερμῷ λουτρῷ. Διεγερτικά.

Κύτισος ὁ κοινός. —Ἀντίδοτα: Ἐμετικά, γαστραντλία, ἐνιώδιον ἰωδιοῦχον κάλιον, μικραὶ δόσεις ταννίνης.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Τεχνητὴ ἀναπνοή.

Κωδεΐνη.—Ἀντίδοτα: Ἐμετικά, γαστραντλία, ταννίνη, ἐνιώδιον ἰωδιοῦχον κάλιον, ἔνυδρος χλωράλη.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Τεχνητὴ ἀναπνοή.

Κώνειον, κωνειίνη.— Ἀντίδοτα: Κλίσις τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ κάτω, ἐμετικὰ ἢ γαστραντλία. Λεύκωμα ἢ βλενώδη. Ἐνιώδιον ἰωδιοῦχον κάλιον (0,1 ἰωδίου, 0,5 ἰωδιούχου καλίου, 200 ὕδατος Ἀνὰ $^1/_4$ ὥρας κοχλιάριον σούπας). Ταννίνη.— Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Πνεῦμα ἀμμωνίας ἀρωματικὸν 4.0. Τεχνητὴ ἀναπνοή, μορφίνη ὑποδορίως 0,03. Στρυχνίνη. Διεγερτικά.

Λοβελία.— Ἀντίδοτα: Ἐνιώδιον ἰωδιοῦχον κάλιον, ταννίνη. — Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Τεχνητὴ ἀναπνοή.

Λυσόλη.— Ἀντίδοτα: Πλύσις τοῦ στομάχου μετὰ λῆψιν λευκώματος καὶ ἐλαίου. Φευκτέον τὸ ὕδωρ καὶ τὰ ὑδατικὰ διαλύματα.

Μαστιχάγκαθο. Ἀτρακτυλὶς ἡ κομμιοφόρος.— Ἀντίδοτα καὶ ἐπακόλουθοι φροντίδες: Τὰ τῆς *στρυχνίνης.*

Μεδινάλη ἴδε *βερονάλη.*

Μεθυλικὴ ἀλκοόλη — Ἀντίδοτα: Πλύσις τοῦ στομάχου, διεγερτικά, διουρητικά.

Μόλυβδος ὀξικὸς καὶ διαλυτὰ ἅλατα.— Ἀντίδοτα: Γαστραντλία ἢ ἐμετικά, νάτριον ἢ μαγνήσιον θειικὸν ἢ ἀραιὸν θειικὸν ὀξὺ 8:62 ὕδατος (κατὰ κοχλιάρια). Γάλα, λεύκωμα ᾠοῦ, φωσφορικὸν νάτριον. Ζωϊκὸς ἄνθραξ, ταννίνη, ἔνυδρος θειοῦχος σίδηρος.— Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Καθαρτικὰ (κικέλαιον), καταπλάσματα ἐπὶ τῆς κοιλίας, ὄπιον ἢ μορφίνη 0,03 ὑποδορίως, θερμὰ λουτρά. Μαλακτικά.

Μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος καὶ φωταέριον.— Ἀντίδοτα: Καθαρὸς ἀήρ, ὀσφράδια ἅλατα, ἀφαιμάξεις, ἐνέσεις τεχνητοῦ ὀροῦ, διάλυμα ὑπεροξειδίου τοῦ ὑδρογόνου (περυδρόλης $1^0/_0$ καθ' ἡμίωρον κοχλιάριον σούπας).— Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Τεχνητὴ ἀναπνοή, θερμὸν ἀφέψημα καφὲ διὰ τοῦ ἀπευθυσμένου, ὀξυγόνου εἰσπνοαί. Ἠλεκτρισμὸς φρενικῶν νεύρων, ψυχραὶ καταιονήσεις. Διεγερτικά, ἐντριβαί, ἐργοτίνη ὑποδορίως.

Μορφίνη.— Ἀντίδοτα: Ἐμετικά, γαστραντλία, κύστις πάγου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, θερμαὶ φιάλαι εἰς τοὺς πόδας, πλύσεις τοῦ στομάχου, ἐντριβαί, ψυχραὶ καταιονήσεις, ἰσχυρὸς καφές, κατὰ $^1/_4$ ὥρας ἐνέσεις θειικῆς ἀτροπίνης 0,001 γρμ. ταννίνης. Καθάρσιον. Διάλυμα ὑπερμαγγανικοῦ καλίου ($0,3^0/_{00}$). —Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Τεχνητὴ ἀναπνοή, αἰθήρ, διεγερτικά, κλύσματα παγωμένου ὕδατος, ἐρεθισμὸς τοῦ δέρματος. Ὁ παθὼν τηρεῖται ὀρθός, ἔξυπνος καὶ ἐν κινήσει.

Μύκητες. (Amanita bulbosa, Amanita muscaria).— Ἀντίδοτα: Ἐμετικὰ ἢ γαστραντλία. Ἰσχυρὸν ἔγχυμα καφέ, ἐντερόκλυσμα καὶ εἶτα κικέλαιον, ψυχρὰ ἐπιθέματα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ταννίνη, ὀπιοῦχα, γάλα, βλενώδη ποτά. Κονιάκ, διεγερτικά, αἰθήρ, τεχνητὴ ἀναπνοή. Βάμμα εὐθαλείας 20 σταγ. ἢ ἀτροπίνης 0,0003 ὑποδορίως.

Μυριαπόδων καὶ σκορπίων δήγματα. — Ἀντίδοτα: Ἐπιτίθεται ἐπὶ τοῦ δήγματος πολτὸς ἐκ κόνεως ἰπεκακουανίας καὶ ὕδατος, ἐπιθέματα χλωροφορμίου ἢ ἐπίχρυσις διὰ μείγματος ἴσων μερῶν καφουρᾶς καὶ μινθόλης. Ἔνεσις τοπικὴ κοκαΐνης 0,01 γρμ.

Μυρμηκαλδεΰδη, φορμόλη. — Ἀντίδοτα: Πλύσις τοῦ στομάχου, εἶτα 10 γρμ. χλωριούχου ἀμμωνίου ἢ δισανθρακικοῦ νατρίου. — Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Σταγόνες ὑγρᾶς ἀνισούχου ἀμμωνίας.

Νάτριον καὶ κάλιον θειοῦχον. — Ἀντίδοτα: Γαστραντλία, ἀραιὰ διαλύματα θειικοῦ ψευδαργύρου, ὑποχλωριωδῶν ἁλάτων καὶ χλωριούχου ὕδατος.

Ναφθόλη. — Ἀντίδοτα: Τὰ τῆς *φαινόλης.*

Νικοτίνη ἴδε *καπνόν.*

Νιτρικὸν ὀξύ. — Ἀντίδοτα: Βλενώδη ἢ ἀλκαλικὰ ποτὰ (σαπωνοδιάλυμα $1,5^0/_0$, ἀσβέστιον ὕδωρ), ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον ἢ μαγνησία, γάλα, παγωμένον ὕδωρ, ἐλαιώδη ποτά. Ἀποφεύγεται ἡ πλύσις τοῦ στομάχου. — Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Χλιαρὰ λουτρὰ μετὰ ψυχρῶν καταιονήσεων, καφουρά Εἰσπνοαὶ ἀμμωνίας.

Νιτροβενζόλιον.—Ἀντίδοτα: Κένωσις στομάχου καὶ ἐντέρων. Ἐμετικά, γαστραντλία. Φευκτέα τὰ ἐλαιοῦχα, οἰνοπνευματοῦχα καὶ τὸ γάλα. — Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Διεγερτικά, ἐντριβαὶ τοῦ δέρματος, θερμὸν λουτρὸν μετὰ ψυχρῶν καταιονήσεων, ἐνέσεις φυσιολογικοῦ ὀροῦ. Τεχνητὴ ἀναπνοή. Εἰσπνοαὶ ὀξυγόνου

Νιτρογλυκερίνη.—Ἀντίδοτα: Πλύσις τοῦ στομάχου, γαστραντλία, ἐμετικά. Κατάκλισις τοῦ ἀσθενοῦς. Μορφίνη, ἀναληπτικά. — Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Τεχνητὴ ἀναπνοή, διεγερτικά, καφές, ψυχρὰ ἐπιθέματα τῆς κεφαλῆς, ρoῶδες ἐκχύλισμα ἐρεσιβώδους βρίζης 4,0. Στρυχνίνης ἔνεσις 0,0025.

Νίτρον.—Ἀντίδοτα: Ὄπιον, καταπότια πάγου, διεγερτικά.

Νιτρῶδες ἀμύλιον. — Ἀντίδοτα: Ἐμετικά, γαστραντλία, τεχνητὴ ἀναπνοή, ἐργοτίνη.

Νομίσματα —Ἀντίδοτα: Χορηγοῦνται καθάρσια καὶ οὐχὶ ἐμετικά.

Ὀξαλικὸν ὀξὺ καὶ ἅλατά του.—Ἀντίδοτα: Ἀποφεύγονται γαστραντλία καὶ ἐμετικά, κόνις κρητίδος (50 : 200 ὕδατος τὸ $^1/_2$ ἐφ' ἅπαξ καὶ εἶτα κοχλιάριον σούπας ἀνὰ 10 λεπτά), ἀσβέστιον ὕδωρ κατὰ κοχλιάρια. Ὑγρὸν σακχαροῦχον ἀσβέστιον, κατ' ἐπανάληψιν ἐν ἀνάγκῃ. Βλενώδη ποτὰ ἐκ λινοσπέρματος ἢ σπερμάτων καννάβεως. Λευκωματοῦχον ὕδωρ. Γάλα. μαγνησία. Ὑποδορίως διεγερτικά. Καθάρσιον ἁλατοῦχον. Ἐπὶ κατερείψεως τῆς καρδίας αἰθὴρ καὶ ἀλκοολοῦχα.

Ὀξέα ὀρυκτά.—Ἀντίδοτα: Βλενώδη, ἀλκαλικὰ ποτὰ (ἀσβέστιον ὕδωρ, σαπωνοδιάλυμα) γάλα, παγωμένον ὕδωρ, μαγνησία, κρητίς, ἐλαιοῦχα. Εἰσ-

Digitized by Google

πνοαὶ ἀμμωνίας.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Ἐπὶ κατερείψεως τῆς καρδίας αἰθὴρ καὶ οἰνοπνευματῶδη ποτά.

Ὀξικὸν ὀξύ.—Ἀντίδοτα: Ἀπαγορεύονται τὰ ἐμετικὰ καὶ αἱ γαστραντλίαι. Μαγνησία ἀπαιωρημένη ἐν ὕδατι, γάλα ἢ γαλάκτωμα ἐλαίου. Κρητὶς μεθ' ὕδατος, σαπωνοδιάλυμα.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Βλενώδη ποτά, ὑποδορίως διεγερτικὰ ἢ διὰ τοῦ ἀπευθυσμένου, θερμότης μορφίνης 0,015.

Ὄπιον καὶ σκευάσματά του.—Ἀντίδοτα: Ὁ ἀσθενὴς διατηρεῖται ἐν ἐγρηγόρσει. Γαστραντλία ἢ ἐμετικά, ὀσφράδια ἅλατα.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Ὑπερμαγγανικὸν κάλιον 0,04: 568 ὕδατος πρὸς πλύσιν τοῦ στομάχου, ἥτις ἐπαναλαμβάνεται ἐν ἀνάγκῃ, γαλάκτωμα μαγνησίας, ἔνεσις καφεΐνης 0,032, ἀτροπίνης 0,00064, στρυχνίνης 0,0025, ὀξυγόνου (ἴδε καὶ *μορφίνην*).

Παραλδεΰδη.—Ἀντίδοτα: Τὰ τῆς *χλωράλης*.

Πετρέλαιον· ἴδε *βενζίνην*.

Πήγανος.—Ἀντίδοτα: Ἐμετικά, κικέλαιον, βλενώδη ποτά, καταπλάσματα ἐπὶ τῆς κοιλίας.

Πικραμύγδαλα καὶ ὕδωρ αὐτῶν· ἴδε *κυανίου ἑνώσεις*.

Πικρικὸν ὀξὺ καὶ ἅλατά του.—Ἀντίδοτα: Γαστραντλία, ἐμετικά, λεύκωμα, μεγάλα ποσὰ ὕδατος. Πλύσις τοῦ στομάχου.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Διουρητικά, θεραπεία συμπτωματική.

Πικροτοξίνη.—Ἀντίδοτα: Μετὰ τὸν ἔμετον διάλυμα μορφίνης 0,10 γρ.: 100 ὕδατος καθ' ὥραν κοχλιάριον γλυκοῦ. χλωράλη 1—2 γρμ. καὶ οὐρεθάνη 4—5 γρμ.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Ἐν περιπτώσει τετάνου ἀνὰ ἡμίωρον 6 γρμ. βρωμιούχου καλίου. Ἡ λοιπὴ θεραπεία προσομοία τῆς στρυχνίνης.

Πιλοκαρπίνη.—Ἀντίδοτα: Ἐνέσεις ἀτροπίνης. Ἡ λοιπὴ θεραπεία ὡς ἐν ἐσερίνῃ.

Πυρογαλλόλη.—Ἀντίδοτα: Κένωσις τοῦ στομάχου, θειικὸν νάτριον ἢ μαγνήσιον, ἐνέσεις φυσιολογικοῦ ὀροῦ.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Ἐπὶ βαρείας δηλητηριάσεως ἀφαίμαξις καὶ μετάγγισις αἵματος.

Ρεσορκίνη.—Ἀντίδοτα: Ἐμετικὸν ἢ γαστραντλία, ὑγρὸν σακχαρασβέστιον, λεύκωμα ᾠοῦ.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Θερμότης, ἀρωματικὸν πνεῦμα ἀμμωνίας 4.0. Ἔνεσις ἀτροπίνης 0.002.

Ρικίνη.—Ἀντίδοτα: Κένωσις τοῦ στομάχου. Βλενώδη ἢ ἐλαιοῦχα ποτά. Ὀπιοῦχα, ψυχρὰ ἐπιθέματα ἐπὶ τῆς κοιλίας.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Διουρητικά, ἀναληπτικά, λουτρά.

Σαλικυλικὸν ὀξὺ καὶ ἅλατά του.—Ἀντίδοτα: 30 σταγόνες βάμματος ὀπίου, διεγερτικά, ἐντριβαί, σιναπισμοί, θερμότης.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Συμπτωματικὴ θεραπεία.

Σαλόλη.—Ἀντίδοτα: Θειικὸν μαγνήσιον 30 γρμ., διεγερτικά, ἐντριβαί, θερμότης, σιναπισμοί.

Σαντονίνη.—Ἀντίδοτα: Πλύσις τοῦ στομάχου, ἐμετικά, καθαρτικά, ἀποφεύγονται ἐλαιώδη. Εἰσπνοαὶ αἰθέρος καὶ χλωροφορμίου.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Διεγερτικά, ἐνέσεις αἰθέρος, θερμὰ ποτά, σιναπισμοί, ἀρωματικοῦ πνεύματος ἀμμωνίας σταγόνες 30. Χλωράλη, εἰσπνοαὶ ὀξυγόνου, τεχνητὴ ἀναπνοή.

Σιδήρου ἅλατα (ὑπερχλωριοῦχος θειικὸς σίδηρος).—Ἀντίδοτα: Λεύκωμα, μαγνησία, σόδα, σακχαρασβέστιον, βλενώδη ποτά.

Σκοπολαμίνη.—Ἀντίδοτα: Τὰ τῆς *ἀτροπίνης*.

Σολανίνη.—Ἀντίδοτα: Ταννίνη καὶ τὰ τῆς *ἀτροπίνης*.

Σουλφονάλη, Τριονάλη.—Ἀντίδοτα: Πλύσις τοῦ στομάχου, ἐμετικά, ἰσχυρὸν ἀφέψημα καφέ.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Τεχνητὴ ἀναπνοή, ἔνεσις στρυχνίνης 0,0032.

Στραμμώνιον.—Ἀντίδοτα: Τὰ τῆς *ἀτροπίνης*, ὑποδόριοι ἐνέσεις διαλύματος μορφίνης 1 %.

Στρυχνίνη· ἴδε *ἐμετικὰ κάρυα*.

Στυπτηρία.—Ἀντίδοτα: Μαγνησία, βλενώδη ποτά, λεύκωμα, γάλα, ἔλαιον, ἀραιὸν διάλυμα ἀνθρακικοῦ ἀμμωνίου. Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Βδέλλαι ἐπὶ τοῦ ἐπιγαστρίου.

Ταννίνη.—Ἀντίδοτα: Ἀπαγορεύονται τὰ ἐμετικά, ἐμετικὴ τρύξ, ἀπομορφίνη καὶ ἰπεκακουάνα.

Τερεβινθέλαιον (νέφτι).—Ἀντίδοτα: Ὀπιοῦχα, ἁλατοῦχον καθάρσιον, ἀφέψημα κριθῆς, μαλακτικά. Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Διεγερτικὰ (αἰθήρ, καφεΐνη), τεχνητὴ ἀναπνοή, εἰσπνοαὶ ὀξυγόνου.

Τολουϊδίνη· ἴδε *ἀνιλίνην*.

Τριχοβαφαί.—Ἀντίδοτα: Ἐπὶ τοῦ δέρματος ἐφαρμόζονται καταπλάσματα ἐξ ἀμύλου καὶ πλύσις διὰ διαλύματος βόρακος 3 %.

Τρόφιμα ἀποσυντεθειμένα.—Ἀντίδοτα: Μετὰ τὸν ἔμετον, καθάρσιον. Πρὸς πραΰνσιν ὑπαρχόντων ἐμέτων (μετὰ τὴν ἀποβολὴν τῶν τροφίμων), πάγος καὶ ριβέρειον ποτόν, χλωροφορμιοῦχον ὕδωρ καὶ πρὸς καταστολὴν διαρροίας παροχὴ ὀπιούχων. Ἀκολούθως χορηγοῦνται ἀντισηπτικὰ τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος (σαλόλη, βενζοναφθόλη, βητόλη κλπ.). Ἀπόλυτος γαλακτοτροφία.

Τρυγικὸν ὀξύ.—Ἀντίδοτα: Τὰ τοῦ *ὀξικοῦ ὀξέος*.

Ὕαλος εἰς κόνιν.—Ἀντίδοτα: Πλήρωσις τοῦ στομάχου διὰ πουρὲ γεωμήλων, εἶτα ἐμετικὸν ἢ ἄφθονον ἔλαιον καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀντιφλογιστικά.

Ὑγρὸν Fowler.—Ἀντίδοτα: Τὰ τοῦ *ἀρσενικοῦ*.

Ὑδράργυρος καὶ ἅλατά του.—Ἀντίδοτα: Ἐμετικόν, πλύσις τοῦ στομάχου, πολτὸς ἀλεύρου, μαγνησία, ρινήματα σιδήρου 10 γρμ., ἔνυδρος θειοῦχος σίδηρος 10 %, ζωϊκὸς ἄνθραξ. Λεύκωμα ᾠοῦ ἐν ὕδατι (οὐχὶ ἄφθονον) ἀπομακρυνόμενον εἶτα διὰ γαστραντλίας, γάλα, ὀπιοῦχα, βλενώδη ποτά. Γαλάκτωμα λινελαίου ἐπὶ ἄχνης ὑδραργύρου.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Πλύσις τοῦ στομάχου μεθ' ὕδατος ἐνέχοντος λεύκωμα ᾠοῦ (1 μ. λευκώματος: 0, 2 $HgCl_2$), ἐπὶ κατερείψεως τῆς καρδίας διεγερτικά, κονιάκ, θερμότης, ἔνεσις μορφίνης 0,016. Μαλακτικά, διουρητικά.

Ὑδρόθειον.—Ἀντίδοτα: Ἀὴρ καθαρός, ψυχραὶ πλύσεις δι' ὄξους, εἰσπνοαὶ ὀξυγόνου, ψυχραὶ καταιονήσεις, τεχνητὴ ἀναπνοή, ἐνέσεις φυσιολογικοῦ ὀροῦ, εἰσπνοαὶ ἀραιοῦ χλωρίου, ἐσωτερικῶς ἀραιὸν διάλυμα ἰωδίου, αἰθήρ, ἀλκοολοῦχα, καρδιοτονωτικά. Ἐν ἀνάγκῃ ἀφαίμαξις καὶ μετάγγισις αἵματος.

Ὑδροκυανικὸν ὀξὺ καὶ ἅλατά του.—Ἀντίδοτα: Ἄμεσοι εἰσπνοαὶ ἀτμῶν ἀμμωνίας, πνεῦμα ἀμμωνίας ἀρωματικὸν 4 γρ. εἰς 124 γρ. ὕδατος. Ἐὰν ὁ χρόνος ἐπιτρέπῃ, χορηγεῖται ἀνθρακικὸν νάτριον 4 γρμ., σίδηρος θειικὸς 4,0, βάμμα σιδήρου 4, ὕδατος 31,0, ὑποδορίως διεγερτικά, τεχνητὴ ἀναπνοή, καθαρὸς ἀήρ, ἀτροπίνη 0,003, θερμαὶ καὶ ψυχραὶ καταιονήσεις διαδοχικῶς, ἐντριβαί. Ἴδε καὶ *κυανίου ἑνώσεις*.

Ὑδροχλωρικὸν ὀξύ.—Ἀντίδοτα: Μαγνησία. Ἀποφεύγονται ἐμετικὰ καὶ γαστραντλίαι. Σαπωνοῦχον ὕδωρ 10 %, βλενοῦχα, σακχαρασβεστίου 1, ὕδωρ 10, γάλα.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Μορφίνη, πάγος, κρόκος ᾠοῦ. Ἐπὶ κατερείψεως τῆς καρδίας, αἰθὴρ καὶ ἀλκοολοῦχα. Ἐπὶ δηλητηριάσεως δι' εἰσπνοῶν τελεῖται ἡ διὰ τὸ χλώριον θεραπεία.

Ὑοσκύαμος καὶ σκευάσματά του.—Ἀντίδοτα: Διάλυμα ταννίνης 1 %, γαστραντλίαι καὶ ἐμετικά, θερμὸν ἀφέψημα καφέ, καλὴ διατήρησις τῆς κυκλοφορίας, ζωικὸς ἄνθραξ 5 : 100 ὕδατος. Ἔνεσις νιτρικῆς πιλοκαρπίνης 0,032 ἐπαναλαμβανομένη μέχρι βελτιώσεως τοῦ σφυγμοῦ. Πνεῦμα ἀμμωνίας ἀρωματικὸν 4 γρμ., θερμότης, τεχνητὴ ἀναπνοή. (Καὶ τὰ τῆς *ἀτροπίνης* ἀντίδοτα.)

Φαινακετίνη.—Ἀντίδοτα: Τὰ τῆς *ἀντιπυρίνης*.

Φαινόλη.—Ἀντίδοτα: Ἀπομορφίνη καὶ ἐμετικόν. Σακχαρασβέστιον ἓν κοχλιάριον ἀνὰ 5 λεπτὰ (σκευάζεται ἐκ 30 ἀσβέστου, 30 σακχάρου καὶ 120 ὕδατος). Γαστραντλία, πλύσις τοῦ στομάχου διὰ θειικοῦ μαγνησίου 1 : 10, νάτριον θειικὸν 8 %, μαγνησία, γαλάκτωμα ἐλαιῶδες. Ἐπὶ καυτηριάσεων ἔκπλυσις δι' ἀλκοόλης καὶ ἐπιθέματα διαλύματος θειικοῦ νατρίου 8 %.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Ἐνέσεις καφεΐνης, βάμμα ἰωδίου σταγόνας, λεύκωμα ᾠοῦ μετ' ἀφθόνου ὕδατος, βλενοῦχα, γάλα, θερμότης, στρυχνίνη, τεχνητὴ ἀναπνοή, ὀξυγόνον.

Φυτικὰ δηλητήρια.—Ἀντίδοτα: Μετὰ τὸν ἔμετον κλύσματα καθαρτικά, διάλυμα ταννίνης 1 %, ἐνιώδιον ἰωδιοῦχον κάλιον. (Ἴδε καὶ ὄνομα δηλητηρίου.)

Φωσφόρος.—Ἀντίδοτα: Ἀποφεύγονται ἔλαια, γάλα, λίπη καὶ μαγνησία, θειικὸς χαλκὸς 0,2 εἰς 25 κ. ἑ. λαμβάνεται εἰς 2 δόσεις μέχρις οὗ ἐπέλθῃ ὁ ἔμετος, ταχεῖα πλύσις τοῦ στομάχου διὰ διαλύματος ὑπερμαγγανικοῦ καλίου 0,5 %, ἀγοραῖον τερεβινθέλαιον 15 σταγ. καθ' ὥραν ἐν βλενώδει ποτήματι. Ὑπεροξείδιον ὑδρογόνου 30 σταγ. κατ' ἐπανάληψιν, θειικὸν μαγνήσιον 15.0. Ἐπὶ καταπτώσεως δυνάμεων χορηγεῖται αἰθήρ, εἰσπνοαὶ ὀξυγόνου, ἐνέσεις φυσιολογικοῦ ὀροῦ.

Φωσφόρου ἐγκαύματα.—Ἀντίδοτα: Ἐπίχρισις τῶν ἐγκαυμάτων διὰ διαλύματος νιτρικοῦ ἀργύρου 10 %, ἀντισηπτικά, ἀντιφλογιστικά.

Φωταέριον.—Ἀντίδοτα: Τὰ τοῦ *μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος*.

Χαλκὸς ἀρσενικώδης (πράσινον Schweinfurt).—Ἀντίδοτα: Ἀντίδοτον ἀρσενικοῦ. Ἐπὶ κατερείψεως τῆς καρδίας αἰθὴρ ὑποδορίως καὶ ἀλκοολοῦχα.

Χαλκὸς καὶ ἅλατά του.—Ἀντίδοτα: Ἐμετικόν, σιδηροκυανικὸν κάλιον (κίτρινον) κατὰ γραμμάριον, ἔνυδρος θειοῦχος σίδηρος, μαγνησία, γάλα, λεύκωμα, ζωϊκὸς ἄνθραξ, ρινήματα σιδήρου. Πάγος. Ἀπαγορεύονται τὰ λίπη καὶ τὸ ὄξος.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Ὀπιοῦχα. Καταπλάσματα ἐπὶ τῆς κοιλίας, μαλακτικά.

Χασίς· ἴδε *κάνναβις ἰνδική*.

Χλώριον.—Ἀντίδοτα: Καθαρὸς ἀήρ, εἰσπνοαὶ ὑδρατμῶν, ἀλκοόλης, ἀμμωνίας ψυχρὰ ἐπιθέματα ἐπὶ τοῦ στήθους, ὑγρὰ ἀνισοῦχος ἀμμωνία.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Κατὰ τοῦ βρογχικοῦ σπασμοῦ ἐνέσεις ἀτροπίνης 0,0010, ὀξυγόνον, οἰνοπνευματώδη ποτά, μορφίνη πρὸς καταπολέμησιν τῆς δυσπνοίας, σικύαι. Θεραπεία συμπτωματική.

Χλωροφόρμιον.—Ἀντίδοτα: Χαμήλωσις τῆς κεφαλῆς, καθαρὸς ἀήρ, ψυχρὰ ἐπιθέματα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐμετικὰ καὶ γαστραντλίαι, πολὺ ὕδωρ μετ' ἀνθρακικοῦ νατρίου, ὄσφρανσις ἀμμωνίας.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Ἐρεθισμὸς τοῦ δέρματος, τεχνητὴ ἀναπνοή, ὀξυγόνον, ἔλαιον ἐλαιῶν, καφὲς διὰ τοῦ ἀπευθυσμένου, εἰσπνοαὶ νιτρώδους ἀμυλίου, ἠλεκτρισμὸς τῶν φρενικῶν νεύρων, ἐνέσεις στρυχνίνης, μάλαξις ἐπὶ τῆς καρδίας. Ἐπὶ πόσεως χλωροφορμίου ἐντελὴς ἔκπλυσις τοῦ στομάχου, διεγερτικὰ (καφουρά), ἐντριβαί.

Χρυσὸς χλωριοῦχος.—Ἀντίδοτα: Λεύκωμα, μαγνησία, διάλυμα θειικοῦ ὑποξειδίου τοῦ σιδήρου 1 %, ταννίνη.

Χρώματα ἀνιλίνης.—Ἀντίδοτα: Γαστραντλία, ἐμετικά, ἀντίδοτον τοῦ ἀρσενικοῦ ἢ ὑδροξείδιον τοῦ μαγνησίου.

Χλωράλη.—Ἀντίδοτα: Ὁ ἀσθενὴς διατηρεῖται ἐν ἐγρηγόρσει. Γαστραντλία ἢ ἐμετικά, θερμότης, ἐντριβαί, ὑγρὸν ἀνθρακικὸν κάλιον (4: 32 ὕδατος).—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Στρυχνίνη ὑποδορίως μέχρι 0,005, ἀφέψημα καφὲ διὰ τοῦ ἀπευθυσμένου, ἐντριβαὶ πρὸς ἐρεθισμὸν τοῦ δέρματος, σιναπισμοί. Τεχνητὴ ἀναπνοή, ὀξυγόνον, καφουρά, αἰθήρ. Ἠλεκτρισμός.

Χρωμικὸν ὀξὺ καὶ ἅλατά του.—Ἀντίδοτα: Ἐμετικὰ ἢ γαστραντλίαι, πλύσις τοῦ στομάχου διὰ διαλύματος δισανθρακικοῦ νατρίου, ἀνθρακικὸν μαγνήσιον, ἔνυδρον ὀξείδιον τοῦ σιδήρου, καταπότια πάγου. Μαγνησία ἐν περισσείᾳ, γάλα, μαραντάμυλον ἢ βλενώδη ποτά, λεύκωμα. Πνεῦμα ἀμμωνίας ἀρωματικῆς 4.0, θερμότης, μορφίνη 0,016, καθαρτικά, διουρητικά, ὀπιοῦχα, ἀναληπτικά. Ἐπὶ κατερείψεως τῆς καρδίας ἀλκοολοῦχα καὶ αἰθὴρ ὑποδορίως. Θεραπεία συμπτωματική.

Ψευδαργύρου ἅλατα.—Ἀντίδοτα: Βλενώδη ποτά, διάλυμα ταννίνης 2 % (κοχλιάριον ἀνὰ 5 λεπτά), ὄξινον ἀνθρακικὸν νάτριον 14 εἰς 280 μ. ὕδατος, ἰσχυρὸν τεῖον, θερμὰ ἐπιθέματα, γάλα, αὐγά, παγωμένον ὕδωρ, μαγνησία, βλενώδη ποτά.—Ἐπακόλουθοι φροντίδες: Ἔνεσις μορφίνης 0.016 κικέλαιον. Ἐπὶ κατερείψεως τῆς καρδίας αἰθὴρ ὑποδορίως.

Ψευδοκώνειον τὸ δηλητηριῶδες (Cicuta virosa).—Ἀντίδοτα: Γαστραντλία, ἐμετικά, χλωράλη, ὀπιοῦχα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ἑλληνικὴ φαρμακοποιία.—*Ι. Γεωργιάδου*, Τοξικολογία.—*L. Lewin*, Toxikologie.—*A. Kunkel*, Toxikologie.—*R. Jaksch*, Die Vergiftungen.—*Riedel - Zeller*, Rezepttaschenbuch.—*C. Vibert*, Précis de Toxicologie.

ΕΜΜ. Ι. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

ἀντιδοτάριον (Antidotarium). Τοιοῦτον τίτλον φέρουσί τινα τῶν κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἐκδοθέντων ἐν τῇ Δύσει βιβλίων συνταγολογίας ἢ φαρμακοποιίας, τοῦ γνωστοτέρου τῶν ὁποίων συγγραφεὺς φέρεται ὁ ἰατρὸς *Νικόλαος, ὁ προεστὼς* (Praepositus) τῆς ἐν Σαλέρνῳ Σχολῆς. ΑΡ. Π. Κ.

ἀντίδοτος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ πρὸς ἐναντίωσιν, πρὸς ἐξουδετέρωσιν διδόμενος· ‖ τὸ οὐδ. *ἀντίδοτον* (τὸ) ὡς οὐσιαστ. κατὰ παράλειψιν τοῦ προσδιοριζομένου *φάρμακον*· τὸ παρεχόμενον πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἐπηρείας ἄλλου φαρμάκου ἢ δηλητηρίου (βλ. λ. ἀντίδοτα)· ‖ μεταφ. πᾶν μέσον διαιτητικὸν ἢ παιδαγωγικὸν πρὸς καταστολὴν πάθους ἢ ἀνηθίκου ροπῆς. Β. Φ.

Ἀντίδοτος. Ἕλλην ζωγράφος τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Εὐφράνορος καὶ διδάσκαλος τοῦ Νικίου, ἑνὸς τῶν ὀνομαστοτέρων Ἀθηναίων ζωγράφων. Φαίνεται ὅτι ἠσχολεῖτο εἰδικῶς εἰς τὴν ἀπεικόνισιν νικητῶν ἀγώνων. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐφημίζετο ὁ «Σαλπιγκτής» του.

Ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα μνημονεύονται ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων εἷς ἄρχων ἐν Ἀθήναις, εἷς γραμματεὺς ἐφήβων, εἷς κωμικὸς ποιητὴς καὶ ἄλλοι ἀσημότεροι τῶν εἰρημένων. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀντιδραγονέρα *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Νησὶς ἐγγὺς καὶ ἀνατολικῶς τῶν Κυθήρων τῆς νήσου (βλ. τ. Β' 395 β). Σ. Ε. Λ.

ἀντιδραματικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἐναντίος τῷ δραματικῷ, ὁ μὴ δραματικός.—Ἐπιρρ. *ἀντιδραματικῶς*.

ἀντιδρασῖναι *[Μικροβιολ.]*. Εἶναι ἴδιον εἶδος ἀντισωμάτων, ἅτινα δὲν μετέχουσι πιθανῶς εἰς τὴν ἀνοσοποιίαν τοῦ ὀργανισμοῦ, ἡ ὕπαρξις ὅμως αὐτῶν συντελεῖ εἰς τὴν γένεσιν βιολογικῶν ἀντιδράσεων τὰ μάλιστα συμβαλλουσῶν εἰς τὴν διάγνωσιν ἐνίων νόσων, ὡς συφιλίδος, ἐχινοκοκκιάσεως κλπ. Αἱ ἀντιδρασῖναι παράγονται ἐν τῷ ὀρῷ τοῦ αἵματος κατόπιν τῆς ἐπιδράσεως τῶν εἰδικῶν ἑκάστοτε ἀντιγόνων, χρησιμεύουσι δὲ ἵνα ἐπιφέρωσι τὴν σύνδεσιν τοῦ ἐν τῷ ὀρῷ συμπληρώματος *(ἀλεξίνης)* πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀντίγονον ἥτις δὲν ἐπέρχεται ἐλλείψει αὐτῶν. Ἡ τοιαύτη

Digitized by Google

δρᾶσις τῶν ἀντιδρασινῶν, τουτέστιν ἡ ἐπέλευσις τοῦ φαινομένου τῆς *συνδέσεως του συμπληρώματος*, καθίσταται καταφανὴς εἰς τὸν ὀφθαλμὸν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ὡς δείκτου τοῦ *αἱμολυτικοῦ συστήματος*. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ αἱμολυσία ἐπέρχεται μόνον ὅταν ὑπάρχῃ ἐλευθέρα ποσότης τις συμπληρώματος, ἥτις καὶ ἐπιφέρει τὴν ἐπίδρασιν τοῦ εἰδικοῦ ἀμφιδοχέως *(αἱμολυσίνης)* ἐπὶ τῶν ὑποδοχέων τῶν οἰκείων ἑκάστοτε ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Ἐὰν ἄρα ἐντὸς ὀροῦ αἵματος ἀνθρώπου τινὸς ὑπάρχουσιν ἀντιδρασῖναι, αὗται συνδέουσι τὸ συμπλήρωμα πρὸς τὸ ἀντίγονον καὶ τοιουτοτρόπως μετὰ τὴν προσθήκην αἱμολυτικοῦ συστήματος ἡ δρᾶσις τοῦ αἱμολυτικοῦ ὀροῦ ἐπὶ τῶν αἱμοσφαιρίων δὲν ἐπέρχεται ἐλλείψει συμπληρώματος. Τοιαύτη εἶναι ἡ βάσις, ἐφ' ἧς στηρίζονται σοβαρώταται βιολογικαὶ ἀντιδράσεις π.χ. ἡ Wassermann, Weimberg κλπ., εἰσαχθεῖσα ἐν τῇ μικροβιολογικῇ τέχνῃ ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν Bordet καὶ Geugou. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀντίδρασις (ἡ)· ἡ ἀντίθετος δρᾶσις, ἐνέργεια πρὸς ματαίωσιν ἄλλης ἐνεργείας, ἀντενέργεια.

—[ΜΗΧΑΝ.] Ἡ δύναμις τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ σῶμά τι Α ἐπὶ ἄλλο τι οἱονδήποτε Β εἶναι ἴση καὶ ἀντιθέτου φορᾶς πρὸς τὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ τὸ σῶμα Β ἐπὶ τοῦ Α. Ἐκ τῶν δυνάμεων τούτων, διὰ τὸ Α, ἡ πρώτη καλεῖται *δρᾶσις* καὶ ἡ ἄλλη *ἀντίδρασις*. Ἐνῷ σχετικῶς πρὸς τὸ Β αἱ αὐταὶ δυνάμεις ἐναλλάσσουν ἀντιστοίχως ὄνομα. Ἡ πίεσις τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ σῶμά τι Α ἐπὶ ὁριζοντίου ὑποστηρίγματος Β ἰσοῦται πρὸς τὴν πίεσιν ἣν ἐξασκεῖ τὸ ὑποστήριγμα Β ἐπὶ τὸ σῶμα Α· ἀμφότεραι εἶναι κατακόρυφοι, καὶ ἐνῷ ἡ πρώτη διευθύνεται πρὸς τὰ κάτω, ἡ δευτέρα διευθύνεται πρὸς τὰ ἄνω. Αἱ πιέσεις τὰς ὁποίας ἐξασκεῖ εἷς ἄξων ἐπὶ τῶν δύο π.χ. ἑδράνων αὐτοῦ ἰσοῦνται ἀντιστοίχως μὲ τὰς πιέσεις ἃς ἐξασκοῦν τὰ ἕδρανα ἐπὶ τοῦ ἄξονος· ταύτας καλοῦμεν *ἀντιδράσεις* τῶν ἑδράνων, ἀναφερόμενοι φυσικὰ εἰς τὸν ἄξονα. Καὶ αἱ τριβαὶ αἵτινες προκαλοῦνται κατὰ τὴν περιστροφὴν τοῦ ἄξονος ἐπὶ τῶν τριβέων τῶν ἑδράνων ἰσοῦνται καὶ εἶναι ἀντιθέτου διευθύνσεως μὲ τὰς τριβὰς ἃς προκαλοῦν οἱ τριβεῖς ἐπὶ τῶν στροφέων τοῦ ἄξονος. Ὁμοίως μεταξὺ δοκοῦ καὶ ὑποστηριγμάτων αὐτῆς, γεφύρας καὶ βάθρων, δύο μαγνητικῶν πόλων, δύο οὐρανίων σωμάτων, ἄξονος καὶ σώματος περιστρεφομένου περὶ αὐτόν, ἐν ἄλλοις λόγοις τὸ ἀξίωμα τοῦ Νεύτωνος καθ' ὃ «*πᾶσα δρᾶσις προκαλεῖ ἴσην ἀντίδρασιν*» εἶναι γενικῆς ἰσχύος, ὡς ἡ ἀρχὴ τοῦ διατηρητοῦ τῆς ἐνεργείας, μὲ τὴν ὁποίαν σχετίζεται καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἐξαχθῇ ὡς πόρισμα.

Ἐν γένει δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ δυνάμεις ἐν τῇ φύσει δρῶσι κατὰ ζεύγη (πρβλ. ζεύγη λειτουργιῶν). Ἐὰν τοῦτο δὲν συνέβαινε, μεταξὺ ἄλλων μεγάλων συνεπειῶν, δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ κίνησις τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ μηχανοκινήτου πλοίου, τῆς λέμβου, τῆς ἁτμαμάξης, τοῦ αὐτοκινήτου, κλπ. Διὰ τῆς κώπης ἢ τῆς ἕλικος ἢ τοῦ τροχοῦ ὠθοῦμεν τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης πρὸς τὰ ὀπίσω, ἡ δὲ προκαλουμένη οὕτως ἀντίδρασις ὠθεῖ τὴν λέμβον ἢ τὸ πλοῖον πρὸς τὰ ἐμπρός. Ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς δυνάμεως τῶν μυῶν αὐτοῦ προκαλεῖ τριβὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διευθυνομένην πρὸς τὰ ὀπίσω· ἡ ἀντίδρασις κινεῖ τοῦτον πρὸς τὰ ἐμπρός.

Εἰς ὅλας τὰς ἄνω περιπτώσεις αἱ δυνάμεις τῶν μυῶν ἢ τῆς μηχανῆς ἣν διαθέτομεν εἶναι *ἐσωτερικαὶ* διὰ τὰ ὑπ' ὄψει σώματα καὶ συνεπῶς, ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς Μηχανικῆς, οὐδόλως συντελοῦσιν εἰς τὴν κίνησιν τῶν σωμάτων τούτων καθ' ἑαυτάς, ἀλλ' αἱ *ἀντιδράσεις*, αἱ ἐξωτερικαί, ἃς προκαλοῦμεν διὰ τῶν διατιθεμένων ἐσωτερικῶν, αὗται εἶναι αἱ κινοῦσαι δυνάμεις καὶ τούτων τὴν κατεύθυνσιν ἔχει ἡ κίνησις. Α. Μ.

—[ΧΗΜ.] Ἀντίδρασις καλεῖται γενικῶς ἐν τῇ Χημείᾳ πᾶσα χημικὴ δρᾶσις, ἤτοι ἡ *σύνθεσις ἑνώσεων* ἐξ ἁπλῶν σωμάτων, ἡ *ἀποσύνθεσις ἑνώσεων* πρὸς ἁπλούστερα συστατικά, καὶ ἡ *ἀντικατάστασις*. Εἰδικώτερον ἐν τῇ *Ἀναλυτικῇ Χημείᾳ* ἀντιδράσεις καλοῦνται ἐκεῖναι αἱ χημικαὶ δράσεις, αἵτινες χρησιμεύουσι πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν διαφόρων σωμάτων· οὕτω, κυρίως, ἀντίδρασις λέγεται ὁ σχηματισμὸς ἑνώσεως, ἐχούσης χαρακτηριστικὰς ἰδιότητας, διὰ τῆς προσθήκης ἐν τῇ ἐξεταζομένῃ οὐσίᾳ ἑτέρας οὐσίας γνωστῆς, καλουμένης *ἀντιδραστηρίου*. Αἱ ἀντιδράσεις ἐν τοῖς διαλύμασι χωροῦσι μεταξὺ τῶν ἰόντων (βλ. λ.). Οὕτως εἰς διάλυμα νιτρικοῦ ἀργύρου διὰ προσθήκης χλωριούχου νατρίου παράγεται χλωριοῦχος ἄργυρος, ἕνωσις λευκὴ ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ:

$$Ag^{\cdot}NO_3{}' + Na^{\cdot}Cl' = AgCl + Na^{\cdot}NO_3{}'$$

ὁ σχηματισμὸς τῆς ὁποίας ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀνιόντων τοῦ χλωρίου ἐπὶ τῶν κατιόντων τοῦ ἀργύρου. Τὸ αὐτὸ δὲ σῶμα παράγεται καὶ ὅταν ἐπιδράσῃ οἱαδήποτε ἕνωσις περιέχουσα ἀνιόντα χλωρίου ἐπὶ διαλύματος νιτρικοῦ ἀργύρου, ὡς π. χ. διάλυμα ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἢ οἱουδήποτε χλωριούχου ἅλατος, ἐνῷ ἂν ἐπιδράσῃ ἕνωσις περιέχουσα μὲν χλώριον, ἀλλ' οὐχὶ ὑπὸ μορφὴν ἀνιόντων οὐδεμία ἀντίδρασις γίνεται. Οὕτω τὸ χλωροφόρμιον $CHCl_3$ ἂν καὶ περιέχει χλώριον δὲν παρέχει οὐδὲν ἵζημα μετὰ διαλύματος νιτρικοῦ ἀργύρου, διότι, μὴ ὂν ἠλεκτρόλυτον (βλ. λ.), δὲν παρέχει ἰόντα χλωρίου.

Αἱ ἀντιδράσεις εἶναι δύο εἰδῶν: αἱ δι' ὑγρᾶς ὁδοῦ, ἤτοι αἱ μεταξὺ διαλυμάτων χωροῦσαι, καὶ αἱ διὰ ξηρᾶς ὁδοῦ, ἤτοι αἱ πυροχημικαί.

Ἀντιδράσεις δι' ὑγρᾶς ὁδοῦ: α') *Ἀντιδράσεις καθ' ἃς σχηματίζεται ἵζημα.* Τοιαῦται εἶναι αἱ ἄνω ἐκτεθεῖσαι ἀντιδράσεις τῶν κατιόντων τοῦ ἀργύρου μετὰ χλωριόντων, ὅτε σχηματίζεται λευκὸν ἵζημα ἐκ χλωριούχου ἀργύρου. Ἐπίσης ἡ ἀντίδρασις τῶν κατιόντων τοῦ μολύβδου μετὰ χλωριόντων, ὅτε σχηματίζεται καὶ πάλιν λευκὸν ἵζημα ἐκ χλωριούχου μολύβδου. Πρὸς διάκρισιν τῶν δύο τούτων ἰζημάτων ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἐξακρίβωσιν τοῦ ἂν ἡ ἐξεταζομένη οὐσία περιέχῃ μόλυβδον ἢ ἄργυρον, ἐξετάζονται αἱ ἰδιότητες αὐτῶν· ὁ μὲν χλωριοῦχος μόλυβδος διαλύεται ἐν ζέοντι ὕδατι καὶ δὲν προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, ὁ δὲ χλωριοῦχος ἄργυρος εἶναι ἀδιάλυτος ἐν ζέοντι ὕδατι, ὑπὸ δὲ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ἀμαυροῦται.

β') *Ἀντιδράσεις καθ' ἃς ἐπέρχεται ἀλλαγὴ χρώματος.* Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀντίδρασις τῶν διαλυμάτων τοῦ τριδυνάμου σιδήρου μετὰ διαλύματος θειοκυανιούχου ἅλατος, ὅτε παράγεται αἱματέρυθρος χροιά, ὀφειλομένη εἰς τὸν σχηματιζόμενον θειοκυανιοῦχον σίδηρον, διαλυτὸν μέν, ἀλλὰ μὴ ἰονιζόμενον:

γ') *Ἀντιδράσεις καθ' ἃς ἐκλύεται ἀέριον*, ὡς κατὰ τὴν ἐπίδρασιν ὀξέος τινὸς ἐπι ἀνθρακικοῦ ἅλατος, ὅτε ἐκλύεται διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος προκαλοῦν ἀναβρασμόν.

$$Na_2{}^{\cdot\cdot}CO_3{}'' + 2\,H^{\cdot}Cl' = 2\,Na^{\cdot}Cl' + H_2O + CO_2$$

Πυροχημικαὶ ἀντιδράσεις: Τὰ κυριώτερα εἴδη αὐτῶν εἶναι:

1) *Χρῶσις τῆς φλογός.* Αἱ ἑνώσεις στοιχείων τινῶν ἐξατμιζόμεναι ἐντὸς τῆς ἀχρόου φλογὸς τοῦ φωταερίου προσδίδουσιν εἰς αὐτὴν ὡρισμένα χρώματα. Οὕτως αἱ πτητικαὶ ἑνώσεις τοῦ νατρίου χρωματίζουσι τὴν φλόγα κιτρίνην, αἱ τοῦ στροντίου ἐρυθράν, αἱ τοῦ βαρύου πρασίνην κ.τ.λ. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀντιδράσεως φέρεται ἐπὶ τοῦ δακτυλιοειδῶς ἐστραμμένου ἄκρου σύρματος πλατίνης σταγὼν τοῦ ἐξεταζομένου διαλύματος, ἐξατμίζεται βραδέως διὰ προσεγγίσεως εἰς τὴν φλόγα, καὶ εἰσάγεται εἶτα τὸ σύρμα μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ὑπολείμματος ἐντὸς τῆς φλογός. Ἂν ἡ ἐξεταζομένη οὐσία εἶναι στερεά, πυροῦται τὸ ἄκρον τοῦ σύρματος καὶ φέρεται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς ἐξεταζομένης οὐσίας, μέρος τῆς ὁποίας προσκολλᾶται ἐπ' αὐτοῦ.

2) *Πύρωσις ἐπὶ ἄνθρακος.* Αἱ ἑνώσεις στοιχείων τινῶν πυρούμεναι μετὰ σόδας ἐπὶ ἄνθρακος ἀνάγονται παρέχουσαι μεταλλικὰ σφαιρίδια, ἔγχροα ὀξείδια ἢ ἄλλας ἑνώσεις δυναμένας νὰ παράσχωσιν ἐνδείξεις περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἐνεχομένου στοιχείου. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀντιδράσεως μίγνυται ἡ ἐξεταζομένη οὐσία μετὰ διπλασίου ποσοῦ ἀνθρακικοῦ νατρίου, φέρεται μικρὸν ποσὸν τοῦ μίγματος ἐπὶ τεμαχίου ξυλάνθρακος ἐντὸς μικρᾶς ἐνσκαφῆς, καὶ πυροῦται διὰ τῆς ἀναγωγικῆς φλογὸς τῇ βοηθείᾳ τοῦ καμινευτῆρος αὐλοῦ. Ὡς ἀναγωγικὴ φλὸξ χρησιμοποιεῖται ἡ φωτεινὴ φλὸξ τοῦ φωταερίου, ἥτις δι' ἐλαφρᾶς προσφυσήσεως διὰ τοῦ καμινευτῆρος αὐλοῦ, τοποθετουμένου ἔξω τῆς φλογός, στρέφεται πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ ἄνθρακος οὐσίαν.

3) *Χρῶσις τοῦ μαργαρίτου τοῦ βόρακος.* Αἱ ἑνώσεις ὡρισμένων μετάλλων διαλυόμεναι ἐν τῷ διαπύρῳ μαργαρίτῃ τοῦ βόρακος ἢ τοῦ φωσφορικοῦ ἅλατος χρωματίζουσιν αὐτὸν χαρακτηριστικῶς. Ὁ βόραξ ἔχει τὴν σύστασιν $Na\,B_4O_7+10H_2O$· διὰ πυρώσεως χάνει τὸ κρυσταλλικόν του ὕδωρ καὶ παρέχει ὁμογενῆ ὕαλον τελείως διαφανῆ. Τὸ δὲ φωσφορικὸν ἅλας ἔχει τὴν σύστασιν $NaNH_4HPO_4+4H_2O$ καὶ πυρούμενον χάνει ὕδωρ καὶ ἀμμωνίαν μεταβαλλόμενον εἰς μεταφωσφορικὸν νάτριον τὸ ὁποῖον σχηματίζει ἐπίσης διαφανῆ μαργαρίτην. Οἱ μαργαρῖται οὗτοι διαλύουσι διάφορα ὀξείδια χρωματιζόμενοι χαρακτηριστικῶς: Οὕτως αἱ ἑνώσεις τοῦ κοβαλτίου χρωματίζουσι τὸν μαργαρίτην κυανοῦν, αἱ τοῦ μαγγανίου ἰόχρουν, αἱ τοῦ σιδήρου ἐν θερμῷ μὲν κιτρινέρυθρον, ἐν ψυχρῷ δὲ ἀσθενῶς κίτρινον κ.τ.λ. Οἱ μαργαρῖται παρασκευάζονται εἰς τὸ ἄκρον σύρματος πλατίνης ἢ ῥαβδίου ἐκ μαγνησίας.

Ἀντιδράσεις ὄξινοι,—βασικαὶ (ἢ ἀλκαλικαί),—οὐδέτεραι: Τὰ ὀξέα παρουσιάζουσι κοινὰς ἰδιότητας ὀφειλομένας εἰς τὸ κοινὸν αὐτῶν συστατικόν, τὸ ὑδρογόνον, καὶ μεταβάλλουσι τὸ χρῶμα ὡρισμένων χρωστικῶν, φυτικῆς ἢ τεχνητῆς προελεύσεως. Οὕτω τὸ βάμμα τοῦ ἡλιοτροπίου καθίσταται τῇ ἐπιδράσει ὀξέων ἐρυθρόν, ἡ *ἡλιανθίνη* ἐρυθρά, ἡ *ἀλιζαρίνη* κιτρίνη κτλ. (βλ. λ δεῖκται). Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀντιδράσεις χωροῦσι μεταξὺ τῶν ἰόντων, μόνον τὰ ὀξέα—ἅτινα ὄντα ἠλεκτρόλυτα περιέχουσι τὸ ὑδρογόνον ὑπὸ μορφὴν κατιόντος—παρέχουσιν ἀντίδρασιν *ὄξινον*, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ ἄλλαι ἑνώσεις αἱ περιέχουσαι ὑδρογόνον. Λ. χ. τὸ τερεβινθέλαιον ($C_{10}\,H_{16}$) οὐδεμίαν μεταβολὴν παρέχει εἰς τὸ χρῶμα τοῦ βάμματος τοῦ ἡλιοτροπίου.

Αἱ βάσεις, περιέχουσαι ὡς κοινὸν συστατικὸν τὸ ἀνιὸν τοῦ ὑδροξυλίου, παρέχουσιν ἀντίδρασιν ἀντίθετον πρὸς τὰ ὀξέα, ἤτοι ἐπαναφέρουσι τὸ κυανοῦν χρῶμα τοῦ ὑπὸ τῶν ὀξέων ἐρυθρωθέντος βάμματος τοῦ ἡλιοτροπίου. χρωματίζουσι τὴν ἡλιανθίνην κιτρίνην, τὴν φαινολοφθαλεΐνην ἐντόνως ἐρυθράν, τὴν ἀλιζαρίνην ἰόχρουν κτλ.

Σώματα μὴ περιέχοντα οὔτε ἐλεύθερον ὀξὺ οὔτε βάσιν, ἤτοι μὴ ἐνέχοντα οὔτε κατιόντα ὑδρογόνου οὔτε ἀνιόντα ὑδροξυλίου, παρέχουσιν ἀντίδρασιν *οὐδετέραν*, ἤτοι δὲν ἀλλοιοῦσι τὸ χρῶμα τῶν ὡς ἄνω δεικτῶν. Οὕτω τὰ ἅλατα παρέχουσιν ἀντίδρασιν οὐδετέραν καθὼς καὶ ὅλα τὰ σώματα ὅσα δὲν εἶναι ἠλεκτρόλυτα. Ἐξαίρεσιν παρουσιάζουσιν ἅλατά τινα, ἅτινα διαλυόμενα εἰς τὸ ὕδωρ ὑφίστανται *ὑδρόλυσιν* και τὰ διαλύματά των παρέχουσιν ἀντίδρασιν ὄξινον ἢ βασικήν. Ι. ΧΟΡΣ

Ἀντιδράσεις ἐξωθερμικαὶ καὶ ἐνδοθερμικαί: Πᾶσα χημικὴ ἀντίδρασις συνοδεύεται ὑπὸ θερμικῶν φαινομένων. Τὰ θερμικὰ ταῦτα φαινόμενα γίνονται καταφανῆ: α) δι' ἐκλύσεως ἢ ἀπορροφήσεως θερμότητος καὶ β) διὰ παραγωγῆς ἐξωτερικοῦ ἔργου. Δεδομένου ὅμως ὅτι κατὰ τὰς χημικὰς ἀντιδράσεις ἐπέρχεται ἀλλοίωσις τῆς ὕλης, δέον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι κατ' ἀνάγκην ἐπέρχεται καὶ ἀλλοίωσις τῆς *ἐσωτερικῆς ἐνεργείας* τῶν ἀντιδρώντων σωμάτων.

Μετὰ τὸ πέρας χημικοῦ τινος φαινομένου τὸ σύστημα ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ θερμοκρασίαν, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργειας, ἡ ἐπερχομένη κατά τινα χημικὴν ἀντίδρασιν μεταβολὴ τῆς ἐσωτερικῆς ἐνεργείας τοῦ συστήματος δέον νὰ ἰσοῦται πρὸς τὸ ἄθροισμα τῆς ἐκλυομένης ἢ ἀπορροφουμένης ποσότητος θερμότητος καὶ παραγομένου ἢ δαπανωμένου ἐξωτερικοῦ ἔργου, ἤτοι: $U=Q+\mathcal{T}$ ἔνθα $U=$ ἡ ἀλλοίωσις τῆς ἐσωτερικῆς ἐνεργειας τῶν δρώντων σωμάτων, $Q=$ ἡ ποσότης θερμότητος (ἐκλυομένη ἢ ἀπορροφουμένη κατὰ τὴν ἀντίδρασιν), $\mathcal{T}=$ τὸ παραγόμενον ἢ δαπανώμενον ἐξωτερικὸν ἔργον.

Δυνατὸν ἓν τῶν προϊόντων χημικῆς τινος ἀντιδράσεως νὰ εἶναι ἀέριον. Εἰς την περίπτωσιν αὐτὴν τὸ ἐξωτερικὸν ἔργον χρησιμεύει διὰ νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς ἀτμοσφαιρικὰς πιέσεις λόγω τῶν ἐπερχομένων μεγάλων μεταβολῶν τοῦ ὄγκου. Πάντως ὅμως καὶ ἐν ἀναλογίᾳ μὲ τὸ ποσὸν τῆς ἐκλυομένης θερμότητος, ἡ εἰς ἔργον μετατρεπομένη ποσότης ἐσωτερικῆς ἐνεργείας εἶναι ἀσήμαντος, ὡς τοῦτο ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ κάτωθι παραδείγματος:

Ἐὰν διαλύσωμεν ἓν ἀτομόγραμμον ψευδαργύρου (65,38 γρ. Zn.) εἰς ἀραιὸν διάλυμα θειικοῦ ὀξέος (H_2SO_4) θερμοκρασίας 20° Κ., παρατηροῦμεν ἔκλυσιν θερμότητος, ἡ ποσότης τῆς ὁποίας ἀνέρχεται, κατὰ τὰς γενομένας μετρήσεις, εἰς 34200 θερμίδας. (Θερμὶς καλεῖται ἡ ποσότης θερμότητος ἥτις ἀπαιτεῖται ὅπως ἓν γραμμάριον ὕδατος ὑψωθῇ ἀπὸ 0° εἰς 1° Κ. Ἡ μονὰς αὕτη μετρήσεως παρίσταται συνήθως διὰ τοῦ γράμματος c. (Βλ. θερμίς.) Ἐκ τῆς ἀντιδράσεως ταύτης παράγεται θειικὸς ψευδάργυρος ($ZnSO_4$) καὶ ἓν μοριόγραμμον ὑδρογόνου τὸ ὁποῖον εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν 20° Κ καταλαμβάνει ὄγκον 24,05 λίτρων (βλ. ἀέρια).

Εἰς τὴν ἐλάττωσιν ταύτην τῆς πιέσεως (ἐφ' ὅσον ἔχομεν αὔξησιν τοῦ ὄγκου κατ' ἀνάγκην ἡ πίεσις θὰ ἐλαττωθῇ) ἀντιστοιχεῖ ἔργον ὅπερ μετρούμενον εἰς μονάδας θερμότητος ἰσοῦται πρὸς 586 c. Ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ ἔργου τούτου γίνεται τῇ βοηθείᾳ τῆς γνωστῆς ἐξισώσεως τῶν ἰδανικῶν ἀερίων $pv=RT$. Γνωρίζομεν ὅτι τὸ ἔργον $\mathcal{T}$ ἰσοῦται τῷ γινομένῳ τῆς πιέσεως ἐπὶ τὸν ὄγκον, ἄρα $\mathcal{T}=pv=RT$, ἔνθα R εἶναι ἡ γνωστὴ σταθερὰ τῶν ἀερίων καὶ ἥτις ἰσοῦται πρὸς 2 κατὰ μεγάλην προσέγγισιν θερμίδας καὶ T εἶναι ἡ ἀπόλυτος θερμοκρασία. Ἑπομένως εἰς τὴν ἡμετέραν ὡς ἄνω περίπτωσιν ἔχομεν:

$$\mathcal{T}=RT=2\ (273+20)=2\times293=586\ \text{c}.$$

Ἡ διαφορὰ τῆς ἐκλυομένης ποσότητος θερμότητος καὶ τοῦ ἀναπτυσσομένου ἐξωτερικοῦ ἔργου εἶναι τεραστία. Ἐκ τούτου εἶναι εὐνόητον ὅτι τὸ παραγόμενον ἔργον (ἐκπεφρασμένον εἰς μονάδας θερμότητος) δύναται νὰ χρησιμεύσῃ μόνον ὡς συντελεστὴς διορθώσεως τῶν θερμοχημικῶν ἐξισώσεων. Κατ' ἀκολουθίαν εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα τῆς διαλύσεως 1 μοριογράμμου ψευδαργύρου εἰς ἀραιὸν θειικὸν ὀξὺ ἡ ἐκλυομένη ποσότης τῆς θερμότητος θὰ εἶναι:

$$U=Q+\mathcal{T}=34200+586=34786\ \text{c}.$$

Ὅταν ὅμως αἱ χημικαὶ ἀντιδράσεις χωροῦσι μεταξὺ στερεῶν ἢ ὑγρῶν σωμάτων καὶ τὰ προϊόντα τῆς ἀντιδράσεως εἶναι ἐπίσης στερεὰ ἢ ὑγρὰ σώματα, αἱ μεταβολαὶ τοῦ ὄγκου εἶναι ἀσήμαντοι καὶ ἑπομένως καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ἔργον εἶναι ἐλάχιστον. Ἄρα δυνάμεθα, ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, νὰ θεωρήσωμεν τὸ ἐξωτερικὸν ἔργον ὡς

Digitized by Google

ποσότητα ἀμελητέαν. Τὸ ἄθροισμα τοῦτο τῆς ἐκλυομένης ποσότητος θερμότητος καὶ τοῦ παραγομένου ἐξωτερικοῦ ἔργου καλεῖται θερμικὸν ἀποτέλεσμα (Wännetönung - effet thermique) τῆς ἀντιδράσεως.

Τὸ θερμικὸν ἀποτέλεσμα δύναται νὰ εἶναι θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ ποσότης. Εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν τοῦτο εἶναι ποσότης θετική, τὸ σύστημα ἀποδίδει θερμότητα εἰς τὸ περιβάλλον καὶ ἡ ἀντίδρασις καλεῖται *ἐξωθερμική*.

Εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν τὸ θερμικὸν ἀποτέλεσμα εἶναι ποσότης ἀρνητική, τὸ σύστημα ἀπορροφεῖ θερμότητα ἐκ τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἡ ἀντίδρασις καλεῖται *ἐνδοθερμική*. Εἰς τὰς ἐξωθερμικὰς ἀντιδράσεις ὑπάγονται τὰ φαινόμενα τῶν χημικῶν ἑνώσεων, καί τινα φυσικὰ τοιαῦτα, ὡς π. χ. ἡ συμπύκνωσις τῶν ἀερίων καὶ τῶν ἀτμῶν, ἡ πῆξις τῶν ὑγρῶν κλπ. Ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἀποσύνθεσιν χημικῶν τινων ἑνώσεων παρατηρεῖται ἔκλυσις θερμότητος. Τοὐναντίον, καὶ κατὰ γενικὸν κανόνα, αἱ *χημικαὶ ἀποσυνθέσεις* αἱ *ἀφεταιριώσεις* καὶ τὰ ἀντίθετα τῶν ὡς ἄνω ἀναφερομένων φυσικῶν φαινομένων, ἤτοι ἡ ἐξάτμησις τῶν ὑγρῶν, ἡ τῆξις τῶν στερεῶν κλπ. ὀφείλονται, κατ' ἀρχήν, εἰς ἐνδοθερμικὰς ἀντιδράσεις (βλ. καὶ θερμοχημεία).

Ἀντιδράσεις παλίνστροφοι (ἢ καὶ *ἀμφίδρομοι*): Καλοῦνται οὕτως αἱ χημικαὶ ἀντιδράσεις καθ' ἃς τὰ προκύπτοντα ἐξ αὐτῶν προϊόντα δύνανται ἑνούμενα νὰ σχηματίσωσιν ἐκ νέου τὰ ἀρχικῶς δρῶντα σώματα. Οὕτω π. χ. τὸ ὑδρογόνον ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ἰωδίου καὶ σχηματίζει ὑδροϊώδιον. Ἀλλὰ καὶ τὸ σχηματιζόμενον ὑδροϊώδιον δύναται, διασπώμενον ὑπὸ καταλλήλους συνθήκας, νὰ σχηματίσῃ ἐκ νέου ὑδρογόνον καὶ ἰώδιον ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν ὁποίων καὶ προέρχεται. Αἱ δύο αὗται ἀντιδράσεις εἶναι ἀντίθετοι ἀλλήλων, ἐὰν δὲ λάβωμεν ἐκ τῶν ἀρχικῶς δρώντων σωμάτων (δηλαδὴ ὑδρογόνου καὶ ἰωδίου) ποσὰ ἀνάλογα πρὸς τὸ μοριακὸν αὐτῶν βάρος οὔτε ὁ σχηματισμὸς τοῦ ὑδροϊωδίου οὔτε ἡ ἀποσύνθεσις αὐτοῦ θὰ ἐπιτευχθῶσι τελείως, ἀλλὰ θὰ ἐπέλθῃ μία κατάστασις ἰσορροπίας, ἥτις καλεῖται κινητικὴ ἰσορροπία· δηλαδὴ ἀμφότεραι αἱ ἀντιδράσεις θὰ ἐξακολουθοῦσι τελούμεναι, ἀλλ' ἡ ταχύτης μεθ' ἧς βαίνει ἑκάστη ἰσοῦται μὲ τὴν τῆς ἑτέρας καὶ ἑπομένως οὐδεμία μεταβολὴ ἐν τῷ μίγματι τῶν δρώντων σωμάτων καθίσταται καταφανής.

Θεωρήσωμεν χημικήν τινα ἀντίδρασιν, ἥτις χωρεῖ μετὰ σχετικῆς βραδύτητος καὶ ἔστω ἐπὶ παραδείγματι ἡ ἐπίδρασις τοῦ ὀξυγόνου ἐν διαλύσει εἰς ὕδωρ ἐπὶ τοῦ ὑδροϊωδίου. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη τελεῖται ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν διαχύτου φωτὸς καὶ εἰς τὴν συνήθη θερμοκρασίαν κατὰ τὴν ἀντίδρασιν:

$$O_2 + 4HI = 2I_2 + 2H_2O$$

ὀξυγόνον ὑδροϊώδιον ἰώδιον ὕδωρ

Λόγῳ τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς τελεῖται ἡ ἀνωτέρω ἀντίδρασις ἡ ἐπὶ τοῦ ὑδροϊωδίου ἐπίδρασις τοῦ ὀξυγόνου χωρεῖ βραδέως εἰς τρόπον, ὥστε δυνάμεθα εὐχερῶς νὰ παρακολουθήσωμεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὴν πρόοδον τῆς ἀντιδράσεως, προσδιορίζοντες π. χ. τὸ ἀποβαλλόμενον ἰώδιον διὰ διαλύματος ὑποθειώδους νατρίου γνωστῆς εἰς ἰώδιον δυνάμεως. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ μᾶς ἑλκύσῃ τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἀνωτέρω ἀντίδρασιν εἶναι ὅτι τὰ ἐξ αὐτῆς προκύπτοντα νέα σώματα καὶ εἰδικῶς ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει τὸ ἰώδιον καὶ τὸ ὕδωρ εἶναι σώματα χημικῶς οὐδέτερα, δηλαδὴ οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην ἔχοντα ἐπ' ἀλλήλων ἐπίδρασιν. Κατ' ἀκολουθίαν μετὰ πάροδον χρονικοῦ τινος διαστήματος, τὸ ὁποῖον ποικίλλει ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τοῦ πειράματος, ἡ ἐπίδρασις τοῦ ὀξυγόνου ἐπὶ τοῦ ὑδροϊωδίου καταλήγει εἰς μίαν μόνιμον κατάστασιν ἐν ᾗ τὸ σύστημά μας (ἰώδιον+ὕδωρ) οὐδόλως ἢ ἐλάχιστα μεταβάλλεται. Τοῦ εἴδους τούτου τὰς ἀντιδράσεις καλοῦμεν ἐν τῇ χημείᾳ ἀντιδράσεις «τελείας» ἢ καὶ «ἀντιδράσεις μὴ παλινστρόφους».

Κατὰ κανόνα αἱ πλεῖσται τῶν χημικῶν ἀντιδράσεων εἶναι ἀντιδράσεις μὴ παλίνστροφοι. Καὶ ἄλλαι μὲν ἐξ αὐτῶν τελοῦνται μετὰ μεγάλης ταχύτητος καὶ εἰς ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα, ἄλλαι δὲ χωροῦσι μετὰ μικρᾶς ταχύτητος καὶ εἰς χρονικὸν διάστημα ἀπροσδιόριστον. Πάντως, ἡ ταχύτης μεθ' ἧς ἐπιτελεῖται μία τελεία ἀντίδρασις ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ ἐξωτερικούς τινας παράγοντας, ὡς π. χ. ἀπὸ τὴν θερμοκρασίαν, πίεσιν κλπ. τῶν δρώντων σωμάτων.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἀντιδράσεις γνωρίζομεν καὶ ἄλλας ἀντιδράσεις καθ' ἃς τὰ ἐκ τῆς ἑνώσεως δύο ἢ περισσοτέρων σωμάτων προκύπτοντα προϊόντα δὲν εἶναι χημικῶς οὐδέτερα, ἀλλὰ δύνανται νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπ' ἀλλήλων καὶ νὰ μετασχηματίσωσι τὰς οὐσίας ἐξ ὧν ταῦτα προέρχονται.

Θεωρήσωμεν ἐπὶ παραδείγματι τὴν ἐπίδρασιν τοῦ *αἰθυλικοῦ πνεύματος* (κοιν. *οἰνόπνευμα*) ἐπὶ τοῦ *ὀξικοῦ ὀξέος*. Τὰ δύο ταῦτα σώματα ἑνοῦνται πρὸς σχηματισμὸν δύο νέων σωμάτων: τοῦ ὀξικοῦ αἰθυλεστέρος καὶ τοῦ ὕδατος κατὰ τὴν ἀντίδρασιν:

$$C_2H_5OH + CH_3COOH \rightleftarrows C_2H_5O_2CH_3 + H_2O$$

αἰθυλικὸν πνεῦμα — ὀξικὸν ὀξὺ — ὀξικὸς αἰθυλεστὴρ — ὕδωρ

Ἀλλ' ὁ οὕτω παραγόμενος ὀξικὸς αἰθυλεστὴρ καὶ τὸ ὕδωρ δὲν εἶναι σώματα χημικῶς ἀδρανῆ, ἀλλ' ἑνούμενα μετασχηματίζουσιν ὀξικὸν ὀξὺ καὶ αἰθυλικὸν πνεῦμα. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ αἰθυλικοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ ὀξικοῦ ὀξέος βαίνει, ὡς ἄλλως τε πᾶσα χημικὴ ἀντίδρασις, μετά τινος ὡρισμένης ταχύτητος. Ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀναμφισβήτητον ὅτι καὶ ἡ ἕνωσις τοῦ ὕδατος μετὰ τοῦ ὀξικοῦ αἰθυλεστέρος χωρεῖ μετά τινος ταχύτητος, τεινούσης νὰ ἀνασχηματίσῃ τὰ ἀρχικῶς δρῶντα σώματα. Κατ' ἀκολουθίαν μετὰ πάροδον χρονικοῦ τινος διαστήματος τὸ σύστημά μας δὲν θὰ ἀποτελῆται μόνον ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ αἰθυλικοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ ὀξικοῦ ὀξέος, δηλαδὴ ἀπὸ ὀξικὸν αἰθυλεστέρα καὶ ὕδωρ, ἀλλὰ θὰ περιέχῃ α θυλικὸν πνεῦμα καὶ ὀξικὸν ὀξύ, λόγῳ τοῦ ἀνασχηματισμοῦ αὐτῶν ἐκ τῆς ἀντιθέτου ἀντιδράσεως τοῦ ὀξικοῦ αἰθυλεστέρος καὶ τοῦ ὕδατος. Ἡ νέα αὕτη κατάστασις δύναται νὰ διαρκέσῃ ἐπ' ἄπειρον καὶ ἐφ' ὅσον οἱ ἐξωτερικοὶ παράγοντες, ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται ἡ ἀντίδρασις (πυκνότης, θερμοκρασία κλπ.), παραμένουσι σταθεροί, δηλ. δὲν μεταβάλλονται. Τὴν κατάστασιν ταύτην καλοῦμεν κατάστασιν χημικῆς ἰσορροπίας, τὰς δὲ τοῦ εἴδους τούτου χημικὰς ἀντιδράσεις καλοῦμεν ἀτελεῖς ἢ καὶ παλινστρόφους ἀντιδράσεις.

Αἱ παλίνστροφοι ἀντιδράσεις χωροῦσιν ἑπομένως κατὰ δύο ἀντιθέτους διευθύνσεις, αἵτινες παρίστανται διὰ δύο βελῶν ἀντίθετον ἐχόντων φορὰν

$$A + B \rightleftarrows A' + B'$$

Αἱ παλίνστροφοι ἀντιδράσεις, ὡς καὶ αἱ μὴ παλίνστροφοι τοιαῦται, διέπονται ὑπὸ ἑνιαίου νόμου, τοῦ νόμου τῆς *δράσεως τῶν μαζῶν*. Δ. ΤΣΑΜΑΔΟΣ

— **ΦΙΛΟΣΟΦ.**) Ἡ ἔννοια τῆς ἀντιδράσεως εἶναι εὐρυτάτη. Διὰ πᾶσαν δρᾶσιν δύναται νὰ νοηθῇ ἀντίδρασις.

Εἰς τὴν Φυσιολογίαν καὶ τὴν Ψυχολογίαν ἐξετάζεται ἡ ἀντίδρασις, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ἐρεθισμός τις. *Χρόνος ἀντιδράσεως* λέγεται ὁ χρόνος ὁ παρερχόμενος μεταξὺ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἐρεθισμοῦ καὶ τῆς ἀντιδράσεως· μετρεῖται δὲ οὗτος μὲ εἰδικὰ ὄργανα (χρονόμετρα ἢ χρονοσκόπια ἢ μετρονόμους), ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τὸ χρονοσκόπιον τοῦ Ἀρσονβὰλ (ἐν ἑκατοστὸν τοῦ δευτερολέπτου), τὸ τοῦ Χὶππ (ἓν χιλιοστὸν τοῦ δευτερολέπτου).

Διὰ διαφόρους ψυχολογικὰς ἐρεύνας ἐκτελοῦν σήμερον τὰ λεγόμενα *πειράματα ἀντιδράσεως*. Χρησιμοποιοῦσι ταῦτα εἰς τὴν Παιδαγωγικήν, Ψυχιατρικὴν κλπ. πρὸς ἔρευναν τῆς βουλήσεως, προσοχῆς καὶ ἐν γένει τῆς διανοητικῆς ἱκανότητος τῶν μαθητῶν, τοῦ διανοητικοῦ καμάτου αὐτῶν, τῆς ἐπαγγελματικῆς δεξιότητος ἐργατῶν, ὁδηγῶν αὐτοκινήτων, ἀεροπόρων κτλ. Οὕτω, πρὸς ἔρευναν τῆς βουλήσεως ὑποκειμένου τινός, παράγουν εἰς αὐτὸ αἴσθημά τι δι' ἐξωτερικοῦ ἐρεθισμοῦ· τὸ ἐξεταζόμενον ὑποκείμενον (κατὰ προηγουμένην συμφωνίαν) ὀφείλει ν' ἀπαντήσῃ μὲ ὡρισμένην κίνησιν· π. χ. νὰ ἐκτελέσῃ ὡρισμένην κίνησιν μόλις ἴδῃ σημεῖόν τι, ἢ νὰ εἴπῃ λέξιν τινά, μόλις ἀκούσῃ ἄλλην κλπ. Ἡ καθ' οἱονδήποτε λοιπὸν τρόπον ἀπάντησις πρὸς ἐξωτερικὸν αἰσθητὸν ἐρεθισμὸν ἐκτελεῖται μὲ κίνησιν καλουμένην *ἀντίδρασιν*· διακρίνονται διάφοροι περιπτώσεις ἢ καὶ διάφορα εἴδη ἀντιδράσεως· π.χ. ὅταν τὸ ἐξεταζόμενον ὑποκείμενον ἀντιδρᾷ, οὕτως εἰπεῖν, αὐτομάτως, ὅταν δηλαδὴ ἀποκρίνεται τάχιστα διὰ μυϊκῆς κινήσεως εἰς τὸν ἐρεθισμόν, ἔχομεν τὴν λεγομένην *ἁπλῆν ἀντίδρασιν*· εἰς τοὺς ἐρεθισμοὺς τοὺς δι' ἁφῆς ἢ ἀκοῆς ἀποκρίνεται ταχύτερον ἢ εἰς τοὺς δι' ὁράσεως ἐρεθισμούς· χρόνος ἀντιδράσεως εἰς τοὺς δι' ἁφῆς ἢ ἀκοῆς εἶναι 120—170 σ, εἰς τοὺς δι' ὁράσεως 150—200 σ (σ=1 χιλιοστ. δευτλ.). Ὅταν ὁ πειραματιζόμενος λαμβάνῃ ἐντολὴν μᾶλλον ἀόριστον, οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ἀπαντήσῃ αὐτομάτως, ἀλλὰ κατόπιν σκέψεώς τινος, ὅπως π. χ. ὅταν εἰς τὴν λέξιν *ὄφις* ὀφείλει ν' ἀπαντήσῃ *ἑρπετὸν* κ.ο.κ., δὲν ἔχομεν *ἁπλῆν ἀντίδρασιν*. Οὕτω διακρίνουσι καὶ *ἀντιδράσεις συνειρμοῦ*, καθ' ἃς τὸ ἐξεταζόμενον ὑποκείμενον ἀπαντᾷ εἰς τὰ προβαλλόμενα λέξιν διά τινος λέξεως, *ἀντιδράσεις ἐκλογῆς*, καθ' ἃς τὸ ἐξεταζόμενον ὑποκείμενον ἀντιδρᾷ ἐπὶ πολλῶν ἐρεθισμῶν κατὰ προηγηθεῖσαν συμφωνίαν, *καταληπτικὰς ἀντιδράσεις*, καθ' ἃς τὸ ἐξεταζόμενον ὑποκείμενον ἀντιδρᾷ εἰς ἐρεθισμόν, ἀφοῦ κατανοήσῃ ἢ ἀναγνωρίσῃ αὐτόν.

Εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν ἀντίδρασις λέγεται ἡ δρᾶσις ἢ ἡ προσπάθεια ἢ σκοπὸν ἔχουσα νὰ ἐπαναφέρῃ προϋπάρχουσαν τάξιν πραγμάτων. Π. ΖΕΡΒΟ

— (ΑΣΥΡΜ. ΤΗΛ.). βλ. ἀντισύζευξις.

— ἀντίδρασις *Ἄμπντερχάλντεν* (Abderhalden) βλ. κύησις.

— *Ἀντάμκιεβιτς - Χόπκινς - Κὸλ* (Adamkiewicz-Hopkins-Cole) βλ. πρωτεῖναι.

— *Ἄντλερ* (Adler)· βλ. ἐξέτασις αἵματος.

— *Βάϊμμπεργκ*(Weimberg)·βλ. Βάϊμμπεργκ.

— *Βάϊσμπροτ* (Weichbrot)· βλ. ἐγκεφαλονωτιαῖον ὑγρὸν καὶ σύφιλις.

— *Βάσσερμαν* (Wassermann)· βλ. Βάσσερμαν.

— *Βέμπερ* (Weber)· βλ. ἐξέτασις αἵματος.

— *βενζόης*· βλ. σύφιλις.

— *Βὲρνς* (Vernes)· βλ. σύφιλις.

— *Βιντὰλ* (Widal)· βλ. Βιντὰλ καὶ τύφος.

— *Γκατὲ - Παπακώστα* (Gaté - Papacosta)· βλ. σύφιλις.

— *διαζωτικὴ Ἔρλιχ*· βλ. οὖρα.

— *διουρίας*· βλ. λεύκωμα.

— *Ἐμμάνουελ - Κάφκα* (Emmanuel - Kafka)· βλ. σύφιλις.

— *Ἔρλιχ* (Ehrlich)· βλ. οὖρα.

— *Καζόνι* (Casoni)· βλ. Καζόνι.

— *Κὰρλ-Λάγγε* (Carl-Lange)· βλ. σύφιλις.

— *κολλοειδής*· βλ. σύφιλις.

— *Μάγερ* (Meyer)· βλ. ἐξέτασις αἵματος.

— *Μάϊνικε* (Meinicke)· βλ. σύφιλις.

— *μαστίχης*· βλ. σύφιλις.

— *Μόριτς-Βάϊς* (Moritz-Weisz)· βλ. οὖρα.

— *Μποτέλο* (Bothelo)· βλ. καρκίνος.

— *Μπράουν - Χοῦσλερ* (Braun - Husler)· βλ. ἐγκεφαλονωτιαῖον ὑγρὸν καὶ σύφιλις.

— *Μπροὺκ* (Bruck)· βλ. σύφιλις.

— *Νόννε - Ἄπελ* (Nonne - Apelt)· βλ. ἐγκεφαλονωτιαῖον ὑγρὸν καὶ σύφιλις.

— *Ντάνιν* (Danin)· βλ. Ντάνιν.

— *Ντεμουλιὲρ* (Desmoulière)· βλ. σύφιλις.

— *Ντὶκ* (Dick)· βλ. ὀστρακιά.

— *Ντὸλντ* (Dold)· βλ. σύφιλις.

— *Πάντυ* (Pandy)· βλ. ἐγκεφαλονωτιαῖον ὑγρὸν καὶ σύφιλις.

— *Πιρκὲ* (Pirquet)· βλ. Πιρκέ.

— *Πφάϊφφερ* (Pfeiffer)· βλ. Πφάϊφφερ.

— *Σὰχς-Γκιώργκι* (Sahs-Georgi)· βλ. σύφιλις

— *Σῖγμα* (Sigma)· βλ. σύφιλις.

— *Σὶκ* (Schick)· βλ. διφθερῖτις.

— *σφαιρίνης*· βλ. σύφιλις.

— *Χὲχτ* (Hecht)· βλ. σύφιλις.

— *χρυσοῦ*· βλ. σύφιλις.

— *Χίμονς - Φάνντερπὲργκ* (Hijmons - Vanderpergh)· βλ. χολερυθρινη.

— ἀντιδράσεως *ἀτμοστρόβιλοι* [*Μηχ.*]· βλ. ἀτμοστρόβιλοι.

— ἀντιδράσεως *ὑδροστρόβιλοι* [*Μηχ.*]· βλ. ὑδροστρόβιλοι.

— ἀντιδράσεως *χάρται*· βλ. δοκιμαστικοὶ χάρται.

ἀντιδραστήριον (τὸ) [*Χημ.*]. Λέγεται οὕτω ἡ γνωστῆς συστάσεως οὐσία, ἥτις προστιθεμένη εἰς ἑτέραν οὐσίαν προκαλεῖ τὴν ἀντίδρασιν (βλ. λ.) δι' ἧς ἀναγνωρίζομεν τὴν φύσιν τῆς ἐξεταζομένης οὐσίας. Σ. Χ.

Ἀντιδραστήρια γενικά.— Τὰ γενικὰ ἀντιδραστήρια τῆς ἀναλυτικῆς χημείας εἶναι διαλύματα ἐν ἀποστάκτῳ ὕδατι τῶν ἑξῆς σωμάτων: αἰθὴρ ε. β. 0,720, ἀλκοόλη ἀπόλυτος καὶ 95°, ἀμμωνία ἀραιὰ 70,1 °/₀₀, ἀμμωνία πυκνὴ 27 °/₀₀, ἀμμώνιον ἀνθρακικὸν 96.08 °/₀₀, ἀμμώνιον θειοῦχον 68.15 °/₀₀, ἀμμώνιον ὀξαλικὸν 35.53 °/₀₀, ἀμμώνιον χλωριοῦχον 107 °/₀₀, ἀμυλοῦχον ὕδωρ, 1:100, ἄργυρος νιτρικὸς 16.99 °/₀₀ ἀσβέστιον χλωριοῦχον 109.54 °/₀₀, βάρυον νιτρικὸν 1:20 ὕδατος, βάρυον χλωριοῦχον 122,16 °/₀₀, βρυκίνης διάλυμα 1:5 ἀραιοῦ H_2SO_4, μεθ' 100 κ. ἑ. ὕδατος, διφαινυλαμίνης διάλυμα 1:100 H_2SO_4, ἰωδίου διάλυμα 1:2 ἰωδιούχου καλίου καὶ 100 κ. ἑ. ὕδατος, κάδμιον θειικὸν 64.13 °/₀₀, κάλιον ἀρσενικικὸν 30,1 °/₀₀, κ. διχρωμικὸν 49.03 °/₀, κ. θειοκυανικὸν 48.59 °/₀₀, κ. ἰωδιοῦχον 83.01 °/₀, κ. κυανιοῦχον 32.55 °/₀₀, σιδηροκυανιοῦχον 50 °/₀₀, κ. σιδηροκυανιοῦχον 105.59 °/₀₀, κ. ὑπερμαγγανικὸν 1 °/₀₀, κ. χλωριοῦχον 20 °/₀, κ. χρωμικὸν 10 °/₀, κασσίτερος ὑποχλωριοῦχος 112.98 °/₀₀, καυστικὸν κάλι 112.22 °/₀₀, καυστικὸν νάτρον 80.02 °/₀₀, κοβάλτιον νιτρικὸν 145.54 °/₀₀, μαγγάνιον θειικὸν 55.77 °/₀₀, μαγνήσιον θειικὸν 123.55 °/₀₀, μόλυβδος ὀξικὸς 189.6 °/₀₀, νάτριον ἀνθρακικὸν 106 °/₀₀, νάτριον βρωμιοῦχον ἔνυδρον μὲν 69.48 °/₀₀, ἄνυδρον δὲ 51.46 °/₀₀, νάτριον νιτροπρωσσικὸν 10 °/₀₀, ν. νιτρῶδες 69.01 °/₀₀, ν. ὀξικὸν 136.07 °/₀₀, ν. ὑποθειῶδες 124.11 °/₀₀, ν. ὑποχλωριῶδες 37.23 °/₀₀, ν. φωσφορικὸν 119.41 °/₀₀, χλωριοῦχον 10 °/₀, νικέλιον θειικὸν 70.22 °/₀₀, νιτρικὸν ὀξὺ ἀραιὸν 126.04 °/₀₀, πυκνὸν ε. β. 1, 4, ὀξικὸν

Digitized by Google

ὀξὺ ἀραιὸν 120.06 ‰, οὐρανύλιον ὀξικὸν 21,23 ‰, σίδηρος θειικὸς 1: 1 ὕδατος: H_2SO_4 ἀραιοῦ, σίδηρος ὑπερχλωριοῦχος 72.09‰, στυπτηρία διὰ Κ. 79.09‰, διὰ χρωμίου 83. 24‰, ταννίνη 1 : 20 ὕδατος, τρυγικὸν ὀξὺ ἀραιὸν 150.05‰, ὑδράργυρος διχλωριοῦχος 67.88‰, ὑδράργυρος νιτρικὸς 262.21‰, ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ ἀραιὸν 72,92‰, πυκνὸν 37.9% ε. β. 1.189, ὕδωρ ἀσβέστιον 0.13% ὀξειδίου τοῦ ἀσβεστίου, ὕδωρ βαρύτιον 5.95‰ Ba $(OH)_2 + 8 H_2O$, ὕδωρ βρωμιοῦχον 3.66% B_2 (15°), ὕδωρ γυψοῦχον 0.26‰, $CaSO_4 + 2H_2O$, ὕδωρ ὑδροθειοῦχον κεκορεσμένον ἀερίων 0.48% H_2S (15°), ὕδωρ χλωριοῦχον 0.73% Cl 15°), χαλκὸς θειικὸς 62.43% χλωριολευκοχρυσικὸν ὀξὺ 265. 5‰, χλωροφόρμιον ε. β. 1, 485—89, χρωμικὸν ὀξὺ 3 : 97 ὕδατος, ψευδάργυρος θειικὸς 71.89‰.

Ἀντιδραστήρια εἰδικά: Περὶ τούτων βλέπε εἰς τὰ οἰκεῖα ὀνόματα τῶν κατασκευασάντων ταῦτα.

Κ. Γ. Μ.

— [ΜΙΚΡΟΣΚ. ΤΕΧΝ.] Ἀντιδραστήριον καλεῖται οὐσία τις ὅταν καθιστᾷ καταφανῆ τὴν ἰδιότητα σώματός τινος (π. χ. ὁ χάρτης τοῦ ἡλιοτροπίου δεικνύει τὴν ὀξύτητα ἢ τὴν ἀλκαλικότητα ὑγροῦ τινος) ἢ καθιστᾷ καταφανὲς αὐτὸ τοῦτο τὸ σῶμα (π.χ. τὸ ἀντιδραστήριον τοῦ Esboch παράγει νιφαδοειδὲς ἵζημα προστιθέμενον εἰς λευκωματοῦχα οὖρα.

Τὰ κυριώτερα ἐν χρήσει ἀντιδραστήρια εἰς τὴν κλινικὴν διαγνωστικὴν εἶναι τὰ ἑξῆς:

Διάλυμα Arnold:

Διάλυμα I
Paramidoazetophenon 1 γραμ.
Θειικὸν ὀξὺ 2 κβ.ὑφ.
Ὕδωρ 100 » »

Διάλυμα II
Νιτρῶδες νάτριον 1 γραμ.
Ὕδωρ 100 κβ.ὑφ.

Πρὸ τῆς χρήσεως ἀναμιγνύονται ἴσα μέρη ἀμφοτέρων τῶν διαλυμάτων.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις διοξικοῦ ὀξέος εἰς τὰ οὖρα

Ἀντιδραστήριον Aufrecht:

Πικρικὸν ὀξὺ 1,5 γραμ.
Κιτρικὸν ὀξὺ 3 »
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον μέχρι 100 κβ.ὑφ.

Χρῆσις. Προσδιορισμὸς λευκώματος διὰ τοῦ λευκωματομέτρου τοῦ Aufrecht.

Διάλυμα Bong:

Διάλυμα I
Οὐδέτ. ἀνθρακ. κάλ. (K_2CO_3) 500 γρ.
Θειοκυανιλ. κάλι (ροδαν. κάλι) 400 »
Ὄξινον ἀνθρ. κάλι ($KHCO_3$) 100 »
Ὕδωρ 1500 κ. ὑφ.

Τὸ μῖγμα θερμαίνεται μέχρι 60° καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν ἀφίνεται νὰ ψυγῇ.

Διάλυμα II
Θειικὸς χαλκὸς ἀποκρυσταλ. 25 γρ.
Ὕδωρ θερμὸν 150 κ. ὑφ.

Μεῖξις τῶν διαλυμάτων I καὶ II καὶ συμπλήρωσις μέχρι 2 λίτρων.

Χρῆσις: Ποσοτικὸς προσδιορισμὸς σακχάρου εἰς τὰ οὖρα.

Ἀντιδραστήριον Benedict:

Διάλυμα I
Θειικὸς χαλκὸς 17.3
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον 150 κ. ὑφ.

Διήθησις.

Διάλυμα II
Κρυσταλλικὴ σόδα 200 γρ.
Κιτρικὸν νάτριον 173 »
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον 800 κ. ὑφ.

Διήθησις.

Μετὰ τὴν διήθησιν μίγνυνται ἀμφότεραι αἱ διαλύσεις ὑπὸ διαρκῆ ἀνατάραξιν εἰς ὀγκομετρικὴν φιάλην ἑνὸς λίτρου καὶ συμπληροῦται μέχρι τῆς χαραγῆς δι' ὕδατος.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις σακχάρου εἰς οὖρα.

Διάλυμα βενζιδίνης ὑδροχλωρικῆς (μητρικὴ διάλυσις):

Βενζιδίνη 40 γρ.
Ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ 50 κ. ὑφ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον μέχρι 1000 κ. ὑφ.

Χρῆσις. Προσδιορισμὸς θειικῶν ἀλάτων εἰς τὰ οὖρα.

Ἀντιδραστήριον Bougault:

Ὑποφωσφ. νάτρ. ($NaH_2PO_2 + H_2O$) 20 γρ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον 20 γρ.
Ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ 200 κ.ὑφ.

Διαλύεται τὸ ἅλας τοῦ φωσφόρου εἰς τὸ ὕδωρ, προστίθεται τὸ ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ καὶ εἶτα τὸ διάλυμα διηθεῖται πρὸς ἀποχωρισμὸν τοῦ σχηματισθέντος χλωριούχου νατρίου.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις τοῦ ἀρσενικοῦ ὑφ' οἱανδήποτε αὐτοῦ μορφήν.

Διάλυμα Courton:

Ὀξικὸς μόλυβδος οὐδέτερος 300 γρ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον μέχρι 1000 κ.ὑφ.
Ὀξικὸν ὀξὺ q. s. μέχρις οὐδετέρ. ἀντιδρ

Διαλύεται ὁ οὐδέτερος ὀξικὸς μόλυβδος εἰς τὸ ἀπεσταγμένον ὕδωρ, προστίθενται σταγόνες ὀξικοῦ ὀξέος μέχρις οὐδετέρας ἀντιδράσεως εἰς τὸν χάρτην τοῦ ἡλιοτροπίου καὶ τέλος διηθεῖται.

Χρῆσις. Ἀποκάθαρσις οὔρων.

Διάλυμα προσδιορισμοῦ σακχάρου ἐν τῷ αἵματι (κατὰ Bong):

Διάλυμα I
α { Χλωριούχου καλίου κεκορεσμένη διάλυσις 1360 κ. ὑφ.; Θειικὸς χαλκὸς 0.8 γρ. }
β { Ὀξικὸν οὐρανύλιον 2.0 γρ.; Ὕδωρ ἀπεσταγμένον 200 κ. ὑφ.; Ὑδροχλωρ. ὀξὺ πυκνὸν 30% 1.20 κ. ὑφ. }

Ἀνάμιξις τῶν διαλύσεων α καὶ β καὶ συμπλήρωσις δι' ὕδατος μέχρι 2.000 κ. ὑφ.

Διάλυμα II
Ἰωδικὸν κάλιον (KJO_3) 0.3567 γρ.
Θειικὸν ὀξὺ 20% 10 κ. ὑφ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον μέχρι 1000 κ. ὑφ.

Διάλυμα III
Οὐδέτερον ἀνθρακικὸν κάλι (K_2CO_3) 75 γρ.
Τρυγικὸν καλιονταέριον 20 γρ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον μέχρι 1000 κβ. ὑφ.

Διάλυμα IV
Θειικὸν ὀξὺ 20%

Διάλυμα V
Ἰωδιοῦχον κάλι 5%

Διάλυμα VI
Διάλυμα ἀμύλου 1%

Ἓν γρ. ἀμύλου διαλυτοῦ φέρεται εἰς 5—10 κβ. ὑφ. ὕδατος καὶ τὸ ἐναιώρημα ῥίπτεται ἀποτόμως εἰς 80 κβ. ὑφ. ὕδατος ζέοντος ἐντὸς κάψης. Μετὰ τὴν ψῦξιν συμπληροῦται δι' ὕδατος μέχρι ὄγκου 100 κβ.ὑφ.

Ἀντιδραστήριον τοῦ Denégès:

Ἐρυθρὸν ὀξείδιον τοῦ ὑδραργ. 50 γρ.
Θειικὸν ὀξὺ πυκνὸν 300 κβ.ὑφ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον 1000 κβ.ὑφ.

Μίγνυται τὸ ὕδωρ μετὰ τοῦ ὀξέος καὶ εἶτα προστίθεται τὸ ὀξείδιον τοῦ ὑδραργύρου καὶ ἀνακινεῖται τὸ μῖγμα πρὸς διάλυσιν.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις τῆς ὀξόνης τῆς οὐροχολίνης.

Ἀντιδραστήριον Esbach:

Πικρικὸν ὀξὺ 1 γρ.
Κιτρικὸν ὀξὺ 2 »
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον μέχρι 100 κβ.ὑφ.

Χρῆσις. Ποσοτικὸς προσδιορισμὸς λευκώματος διὰ τοῦ λευκωματομέτρου τοῦ Esbach.

Ἀντιδραστήριον Ehrlich (Διαζωτικῆς ἀντιδράσεως):

Διάλυμα I
Ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ 50 κυβ. ὑφ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον 1000 κυβ. ὑφ.
Θειακλικὸν ὀξὺ 5 γρ.

Διάλυμα II
Νιτρῶδες νάτριον 0,5
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον 100 κυβ. ὑφ.

Πρὸ τῆς χρήσεως μίγνυνται 98 κυβ. ὑφ. τῆς διαλύσεως I καὶ 2 κυβ. ὑφ. τῆς διαλύσεως II.

Ἀντιδραστήριον Folin καὶ Denis:

Toungstate de soude 100 γρ.
Φωσφορικὸν ὀξὺ 60° B. 80 c. c.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον 800 κυβ. ὑφ.

Βράζεται τὸ μῖγμα ἐπὶ μίαν ὥραν καὶ μετὰ τὴν ψῦξιν συμπληροῦται δι' ὕδατος ἀπεσταγμένου μέχρις 1 λίτρου.

Χρῆσις. Προσδιορισμὸς οὐρικοῦ ὀξέος εἰς τὸ αἷμα.

Ἀντιδραστήριον Frõhde:

Μολυβδαινικὸν νάτριον 0.10 γρ.
Θειικὸν ὀξὺ πυκνὸν 10 »

Χρῆσις. Ἀναζήτησις μορφίνης.

Διάλυσις Hayem:

Χλωριοῦχον νάτριον 1 γρ.
Θειικὸν νάτριον 5 »
Διάλ. ἰωδιοῦχος { ὕδωρ 100; ἰωδ. κάλι 5 γρ.; ἰώδιον 5 » } 3.5 κυβ. ὑφ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον 200 κυβ. ὑφ.

Χρῆσις. Ὑγρὸν ἀραιώσεως αἵματος διὰ τὴν καταμέτρησιν τῶν αἱμοσφαιρίων κατὰ Malavaez.

Ἀντιδραστήριον Günzburg:

Διάλυμα I
Βουλλίνη 1 γρ.
Οἰνόπνευμα 95° 15 κβ. ὑφ.

Διάλυμα II
Φλωρογλυκίνη 2 γρ.
Οἰνόπνευμα 95° 15 κβ. ὑφ.

Κατὰ τὴν ὥραν τῆς χρήσεως ἀναμιγνύονται ἴσα μέρη τῶν διαλυμάτων I καὶ II.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος εἰς τὸ γαστρικὸν ὑγρόν.

Ἀντιδραστήριον Imbert:

Νιτροπρωσσικοῦ νατρίου 10 γρ.
Ὕδωρ 100 κβ. ὑφ.
Ὀξικὸν ὀξὺ παγομόμορφον 100 κβ. ὑφ.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις ὀξόνης εἰς τὰ οὖρα.

Διάλυμα Hayem:

Χλωριοῦχον νάτριον 1 γρ.
Θειικὸν νάτριον 5 »
Διχλ. ὑδράργυρος 0,50 γρ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον 200 »

Χρῆσις. Ὑγρὸν ἀραιώσεως αἵματος πρὸς καταμέτρησιν τῶν ἐν αὐτῷ ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων.

Διάλυμα κιτρίνου χρωμικοῦ καλίου:

Κίτρινον χρωμικὸν κάλι 10
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον μέχρι 100

Χρῆσις. Δείκτης κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν χλωριούχων ἀλάτων τῶν οὔρων διὰ νιτρικοῦ ἀργύρου.

Διάλυμα Lugol:

Σύνθεσις:
Ἰώδιον 1 γρ.
Ἰωδιοῦχον κάλι 2 γρ.
Ὕδωρ 300 κβ. ὑφ.

Τρόπος παρασκευῆς. Διαλύεται 1 γρ. ἰωδίου καὶ 2 γρ. ἰωδιούχου καλίου ἐν ἰγδίῳ εἰς 5 κβ. ὑφ. ὕδατος καὶ εἶτα προστίθεται ὕδωρ μέχρι 300 κβ. ὑφ.

Ἀντιδραστήριον Marquis:

Διάλυμα φορμόλης 4% XX σταγόνες.
Θειικὸν ὀξὺ καθαρὸν 30 κβ. ὑφ.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις μορφίνης καὶ ὀξυμορφίνης.

Διάλυσις Marions:

Διάλυμα θειικοῦ νατρίου 5% 100 κβ. ὑφ.
Φορμόλη τοῦ ἐμπορίου 4% 1 κβ. ὑφ.

Χρῆσις: Ὑγρὸν ἀραιώσεως αἵματος πρὸς καταμέτρησιν τῶν αἱμοσφαιρίων διὰ τοῦ αἱμοσφαιριομέτρου τοῦ Potain.

Ἀντιδραστήριον Mayer:

Διχλωριοῦχος ὑδράργυρος 1,35 γρ.
Ἰωδιοῦχον κάλι 5 γρ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον μέχρις 100 κβ. ὑφ.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις τῶν ἀλκαλοειδῶν.

Ἀντιδραστήριον Meyer:

Φαιολφθαλεΐνη 2 γρ.
Καυστικὸν κάλιον 20 γρ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον 100 γρ.
Κόνις ψευδαργύρου 10 γρ.

Βράζεται τὸ μῖγμα μέχρι τελείου αὐτοῦ ἀποχρωματισμοῦ, διηθεῖται ζέον ἔτι καὶ φυλάσσεται εἰς φιαλίδιον μετ' ἐσμυρισμένου πώματος καὶ περιέχει ποσότητά τινα κόνεως ψευδαργύρου.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις αἵματος.

Ἀντιδραστήριον Millon:

Ὑδράργυρος 20 γρ.
Νιτρικὸν ὀξὺ καθαρὸν 40 γρ.

Διάλυσις ἐν ψυχρῷ καὶ εἶτα προσθήκη διπλασίου ὕδατος ἀπεσταγμένου. Μετὰ 24ωρον μετάγγισις.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις τῶν λευκωματοειδῶν τῆς τυροσίνης καὶ τῶν φαινολῶν. (Βλ. καὶ *ἀζωτοῦδραργυρικὸν ἀντιδραστήριον.*)

Ἀντιδραστήριον μολυβδαινικόν:

Μολυβδαινικοῦ ἀμμωνίου 15 γρ.
Ὕδατος ἀπεσταγ. q. s. διὰ 100 κβ. ὑφ.
Μετὰ τὴν διάλυσιν προστίθεται:
Νιτρικοῦ ὀξέος καθαροῦ (Εἰδ. B=1,20) 100 κβ. ὑφ.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις τῶν ἑνώσεων φωσφόρου καὶ ἀρσενικοῦ.

Διάλυμα νιτρικοῦ ἀργύρου κατὰ Mohr (ἐμπειρικὸν διάλυμα):

Νιτρικὸς ἄργυρος 29,042 γρ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον μέχρι 1000,00 κ. ὑφ.

Τὸ διάλυμα γίνεται ἐντὸς ὀγκομετρικῆς φιάλης.

Χρῆσις. Προσδιορισμὸς χλωριούχων εἰς τὰ οὖρα. 1 κβ. ὑφ. διαλύματος ἀντιστοιχεῖ πρὸς 0.01 Cl Na.

Ἀντιδραστήριον Nylonder:

Καυστικὸν νίτρον (1. 33 B) 60 κυβ. ὑφ.
Ὑπονιτρικὸν βισμούθιον 8 γρ.
Τρυγικὸν καλιοναέριον 4 γρ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον 95 κυβ. ὑφ.

Προστίθενται 20 κβ. ὑφ. γλυκερίνης πρὸς διατήρησιν.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις σταφυλοσακχάρου εἰς οὖρα.

Ἀντιδραστήριον Obermeyer:

Ὑπερχλωριοῦχος σίδηρος ὑγρὸς 4 κβ. ὑφ.
Ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ καθαρὸν 1000 κβ. ὑφ.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις τοῦ ἰνδοξυλίου εἰς τὰ οὖρα.

Ἀντιδραστήριον Petain καὶ Dufau:

Εἰς κάψαν ἐκ πορσελάνης περιέχουσαν 160 κβ. νιτρικοῦ ὀξέος Εἰδ. B 1,39 (40° B) προστίθενται ὑπὸ συνεχῆ ἀνατάραξιν πρὸς ἀποφυγὴν σχηματισμοῦ θρόμβων 220 γρ. ἐρυθροῦ ὀξιδίου τοῦ ὑδραργύρου. Μετὰ ἀνακίνησιν 5—6 λεπτῶν προστίθενται 150 κβ. ὑφ. ὕδατος ἀπεσταγμένου καὶ θερμαίνεται τὸ ὑγρὸν μέχρι βρασμοῦ.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ ὀξιδίου τοῦ ὑδραργύρου ἀφίνεται τὸ ὑγρὸν νὰ ψυγῇ καὶ προστίθενται βραδέως 40 κβ. ὑφ. καυστικοῦ νιτρίου (36° B) ἠραιωμένου εἰς τὸ τέταρτον καὶ τέλος συμπληροῦται τὸ ὅλον δι' ὕδατος μέχρις ἑνὸς λίτρου καὶ διηθεῖται.

Χρῆσις. Ἀποκάθαρσις φυσιολογικῶν καὶ παθολογικῶν ὑγρῶν.

Ἀντιδραστήριον ρεσορκινικόν:

Ρεσορκίνη 2 γρ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον 100 κβ. ὑφ.
Θειικὸν ὀξὺ καθαρὸν 0.50 »

Χρῆσις. Ἀναζήτησις τῆς λιβουλόζης.

Digitized by Google

Ἀντιδραστήριον Ruhemann:

Ὕδωρ ἀπεσταγμένον	100 κβ.ὑφ.
Γλυκερίνη	50 »
Ἀλκοόλη ἀπόλυτος	7.50 »
Ἰωδιοῦχον κάλι	1.25 γρ.
Ἰώδιον μεταλλικὸν	0.5 γρ.

Χρῆσις. Ποσοτικὸς προσδιορισμὸς οὐρικοῦ ὀξέος διὰ τῆς συσκευῆς Ruhemann.

Ἀντιδραστήριον Spiegler:

Διχλωριοῦχος ὑδράργυρος	8 γρ.
Τρυγικὸν ὀξὺ	4 »
Γλυκερίνη	20 »
Χλωριοῦχον νάτριον	10 »
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον	200 »

Ἀντιδραστήριον Tauret:

Ἰωδιοῦχον κάλι	3,32 γρ.
Διχλωριοῦχος ὑδράργυρος	1.35 γρ.
Ὀξικὸν ὀξὺ παγόμορφον	20 κβ. ὑφ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον μέχρι	60 κβ. ὑφ.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις λευκώματος.

Ἀντιδραστήριον ταννίνης ὀξικῆς:

Ταννίνη	4 γρ.
Οἰνόπνευμα 45°	190 κβ. ὑφ.
Ὀξικὸν ὀξὺ παγόμορφον	2 κβ. ὑφ.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις πεπτονῶν.

Ὑποβρωμιῶδες νάτριον:

Καυστικὸν νάτριον 1,33Β.	60 κβ. ὑφ.
Βρώμιον	6 »
Ὕδωρ	120 »

Τὸ φιαλίδιον εὐθὺς μετὰ τὴν προσθήκην τῶν ἀνωτέρω τίθεται εἰς ρεῦμα ὕδατος ἢ εἰς ὕδωρ παγόλυτον.

Χρῆσις. Προσδιορισμὸς οὐρίας.

Φελίγγειον ὑγρὸν (Liqueur Fehling):

Διάλυμα I

Θειικὸς χαλκὸς	34.64
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον μέχρι	500 κβ.ὑφ.

Διάλυμα II

Τρυγικὸν καλιονάτριον	173 γρ.
Διάλυμα καυστικ. νατρίου 1,33Β.	100 »
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον μέχρι	500 κ.ὑφ.

Πρὸ τῆς χρήσεως ἀναμιγνύονται ἴσα μέρη τῆς διαλύσεως I καὶ II. Καυστικὸν νάτριον εἰδ. βάρους 1,33 Β ἐπιτυγχάνεται διαλυομένων 265,80 γρ. καυστικοῦ νατρίου ἐν ὀγκομετρικῇ φιάλῃ τοῦ λίτρου εἰς ἣν προστίθεται ἀπεσταγμένον ὕδωρ μέχρι τῆς χαραγῆς.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις σακχάρου.

Ἀντιδραστήριον φωσφοροβολφραμικὸν (Phosphotungstique):

Φωσφοροβολφραμικὸν νάτριον	25 γρ.
Ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ καθαρὸν	5 κβ.ὑφ.
Ὕδωρ ἀπεσταγμένον	250 κβ.ὑφ.

Χρῆσις. Ἀναζήτησις πεπτονῶν.

Διάλυμα φωσφορομολυβδαινικοῦ ὀξέος:

Μολυβδαινικὸν ὀξὺ	35 γρ.
Βολφραμικὸν νάτριον	5 γρ.
Καυστικὸν νάτριον 10%	200 κβ. ὑφ.
Ὕδωρ	200 κβ. ὑφ.

Βράζονται τὰ ἀνωτέρω ἐπὶ 30 λεπτὰ καὶ προστίθενται:

Φωσφορικὸν ὀξὺ σιροπιῶδες (Ε. Β. 1.71) 125 κβ. ὑφ.

Τὸ ὅλον συμπληροῦται δι' ὕδατος μέχρι 500 κβ. ὑφ. [Βλ. καὶ λ. διάλυμα.] ΚΥΡ. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ

ἀντιδραστικός, *—ή, —όν·* ὁ τῆς ἀντιδράσεως, ὁ ἀντιδρῶν, ὁ ἀντενεργῶν ὅπως μὴ εὐδοκιμήσῃ ἡ ἀντίπαλος δρᾶσις: «ἡ ἀντιδραστικὴ μερίς» ἢ «οἱ ἀντιδραστικοί», ἡ πολιτικὴ μερὶς ἡ ἐναντιουμένη πρὸς κατάστασίν τινα πραγμάτων· ‖ ὁ φέρων ἀντίδρασιν, ἀντίρροπον ἐνέργειαν: «ἡ ἀντιδραστικὴ δύναμις φαρμάκου τινός».—*Ἐπίρρ. ἀντιδραστικῶς.*

Ἀντιδρέπανον *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς Κυρηναϊκῆς· τὸ σημερινὸν *Γκοῦφφερ Μπογκράτα.*

ἀντίδρομος ἢ *ἑτερόδρομος [Βοτ.].* Ἡ ἑλικοειδὴς γραμμὴ καθ' ἣν εἶναι διατεταγμένα τὰ φύλλα ἐπὶ τοῦ ἄξονος τοῦ φυτοῦ. Δ. Ν. Π.

ἀντιδρῶ *(—άω)·* ἀντιπράττω, ἀντενεργῶ κατά τινος, ἐνεργῶ πρὸς ματαίωσιν ἀλλοτρίων ἐνεργειῶν.

ἀντιδυναστικός, *—ή, —όν·* ὁ ἐναντιούμενος, ὁ ἀντιτιθέμενος πρὸς τὴν ἄρχουσαν δυναστείαν.—*Ἐπίρρ. ἀντιδυναστικῶς.*

ἀντιδυσεντερικός, *—ή, —όν·* ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τῆς δυσεντερίας, ὁ θεραπευτικὸς τῆς δυσεντερίας, οἷον φάρμακον, δίαιτα κ.τ.τ.

— **ἀντιδυσεντερικὰ** (Antidysenterica) *φάρμακα [Φαρμ.].* Οὕτω καλοῦνται διάφορα στυπτικὰ φάρμακα καὶ φυτικαὶ δρόγαι, χορηγούμενα κατὰ τῆς διαρροίας. Κ. Γ. Μ.

ἀντιδωρεὰ (ἡ)· δωρεὰ παρεχομένη ἀντ' ἄλλης δωρεᾶς ληφθείσης, ἀντίδωρον.

ἀντίδωρον (τό). Ἰδιωμ. *ἀντίδερο·* δῶρον ἀντὶ δώρου, ἀντιδωρεά, ἀντευεργέτημα: «τὸ δῶρο θέλει ἀντίδωρο», ἄλλως *ἀντίχαρι·* ‖ ὁ ἀντὶ τῶν θείων δώρων διανεμόμενος εἰς τοὺς πιστοὺς ἡγιασμένος ἄρτος. Β. Φ.

—*[Ἐκκλησ.] Ἀντίδωρον* ἢ ἄλλως *εὐλογία* (Ἴδε *Ἀποστ. Διαταγ.* Η, 31. *Κανόνος* 18 *Νικηφόρου* καὶ 9 *Νικολάου*) καλοῦνται τὰ περισσεύματα τῶν ἐν τῇ προσκομιδῇ χρησιμοποιηθεισῶν προσφορῶν, ἅτινα κατὰ μικρὰ κλάσματα διανέμονται τοῖς πιστοῖς μετὰ τὸ πέρας τῆς θείας λειτουργίας. Καὶ *εὐλογία* μὲν ἐκλήθησαν τὰ περισσεύματα ταῦτα πιθανῶς ἐξ εἰδικῆς τινος εὐλογίας, καὶ εὐχῆς, ἀναγινωσκομένης ἐπ' αὐτά, ὡς καὶ σήμερον, ὑπὸ τοῦ λειτουργοῦ, *ἀντίδωρον* δὲ ἐκ τοῦ ὅτι τὰ κλάσματα ταῦτα ἐδίδοντο τοῖς πιστοῖς «ἀντὶ τοῦ μεγάλου ἐκείνου δώρου τῆς φρικτῆς Κοινωνίας» κατὰ Συμεὼν τῆς Θεσσαλονίκης (Περὶ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας Κεφ. ρ' *Migne* 155 σελ 301).

Ὁ Βαλσαμὼν (*Ράλλη καὶ Ποτλῆ*, τόμ. 3 σ. 128) φρονεῖ, ὅτι ἡ συνήθεια τῆς διανομῆς τοῦ ἀντιδώρου προῆλθε λόγῳ τῆς ἀπειλῆς τῶν 8 καὶ 9 ἀποστολικῶν κανόνων καὶ τοῦ 2 τῆς Ἀντιοχείας, οἵτινες ἐπιβάλλουσιν ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ, ἵνα πάντες οἱ πιστοὶ παραμένοντες μέχρι τέλους τῆς θείας λειτουργίας μεταλαμβάνωσι τῶν μυστηρίων, «ὥστε καρτερεῖν ἐξ ἀνάγκης καὶ αὐτοὺς τοὺς μὴ δυναμένους μεταλαβεῖν τῶν ἀχράντων μυστηρίων μέχρι τῆς εὐχῆς τῆς ἀπολύσεως, ἵνα λάβωσιν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερατεύσαντος τὴν εὐλογίαν τοῦ ἡγιασμένου κλάσματος». Παρὰ ταῦτα ἡ συνήθεια αὕτη εἰσήχθη μᾶλλον ὑπὸ τοῦ φρονήματος, ὅτι πάντα τὰ εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ θεοῦ εἰσαγόμενα καὶ παρ' αὐτῷ ἀποτιθέμενα παύουσι νὰ εἶναι κοινὰ καὶ μετέχουσι τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ θυσιαστηρίου ὡς ἀφιερωθέντα τῷ Θεῷ. Καὶ οἱ περισσεύοντες λοιπὸν ἐκ τῆς θυσίας τῆς θείας Εὐχαριστίας ἄρτοι, καίτοι λόγῳ τοῦ μὴ εἰδικοῦ καθαγιασμοῦ των δὲν εἶναι Σῶμα Χριστοῦ, εἶναι ὅμως, ὡς λέγει ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος, ἅγιοι καὶ ἁγιώτεροι παρ' ὅσον αἱ τροφαί, διὰ τῶν ὁποίων τρεφόμεθα. Ἐντεῦθεν ἀπηγορεύθη μὲν ἐνωρίτατα, ἵνα οἱ ἄρτοι οὗτοι τρώγωνται ὑπὸ τῶν μὴ πιστῶν καὶ βεβαπτισμένων (καν. 8 Θεοφίλου), ὡρίσθη δέ, ἵνα διαμοιράζωνται οὗτοι κυρίως μὲν μεταξὺ τῶν κληρικῶν (*Ἀποστ. Διατ.* Η, 31), ἔπειτα δὲ καὶ μεταξὺ τῶν σὺν αὐτοῖς πιστῶν (Κανὼν 8 Θεοφίλου).

Καθ' ὅσον ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ ἡ Προσκομιδὴ διεχωρίσθη τῆς θείας λειτουργίας ὡς ἰδία προπαρασκευαστικὴ τελετὴ καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο πλέον ἐν τῷ καθαγιασμῷ τῶν δώρων ἓν μόνον τεμάχιον ἐκ μιᾶς καὶ μόνης προσφορᾶς, ἤρχισε νὰ γίνεται διάκρισις καὶ μεταξὺ τῶν ἄρτων ἢ προσφορῶν τῶν εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα εἰσαγομένων. Τὸ ἀντίδωρον πλέον λαμβάνεται κυρίως ἐκ τῆς προσφορᾶς τῆς κατὰ τὴν προσκομιδὴν ὑψωθείσης, ἐξ ἧς ἐξήχθη ὁ ἀμνός, ὁ εἰς Σῶμα Χριστοῦ κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν μεταβαλλόμενος. Ταύτης δὲ τῆς προσφορᾶς τὰ τεμάχια «δὲν πρέπει νὰ τρώγωνται εἰς ἄλλον τόπον, πάρεξ εἰς μόνην τὴν Ἐκκλησίαν, ἕως ὁποῦ νὰ ἐξοδευθοῦν ὅλα, ὅσα καὶ ἂν εἶναι» *(καν. 5ος Νικολάου).* Τὰ τεμάχια δὲ τῶν ἄλλων προσφορῶν, αἵτινες δὲν ὑψώθησαν μέν, κατεκλάσθησαν ὅμως διὰ τὴν ἐξαγωγήν, ὡς φαίνεται, μερίδων, τρώγονται «καὶ ἔξω τῆς Ἐκκλησίας, ὄχι ὅμως μαζὺ μὲ γάλα καὶ τυρὸν καὶ ὀψάρια θετέον, ὡσὰν ὁ κοινὸς ἄρτος, ἀλλὰ μοναχὰ χωρὶς ἄλλο φαγητὸν» (αὐτόθι). Δὲν πρέπει ἐν τούτοις νὰ λησμονῆται, ὅτι τὸ ἀντίδωρον οὐδεμίαν ἐγκρύπτον ἐν αὐτῷ *μυστηριακὴν* χάριν, οὐδὲ πόρρωθεν δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν θείαν κοινωνίαν καὶ νὰ ἀναπληρώσῃ αὐτήν. Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

Ἀντίδωρος. —1) Λήμνιος. Ὁ Ἡρόδοτος (8,11) λέγει περὶ αὐτοῦ ὅτι: «ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ (περὶ Ἀφέτας) Ἀντίδωρος Λήμνιος μοῦνος τῶν σὺν βασιλέϊ Ἑλλήνων ἐόντων αὐτομολέει ἐς τοὺς Ἕλληνας· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἔδοσαν χῶρον ἐν Σαλαμῖνι».— 2) Ναυπηγὸς Φαληρεύς. —3) Ἐπικούρειος φιλόσοφος (*Πλουτ.* πρὸς Κολ. 32) ὀνομασθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἐπικούρου *Σαννίδωρος*, ὅπερ σημαίνει τὸν διὰ δώρων κολακεύοντα (*Δ.Λ.* 10. ἀρ. 4). ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀντιδωροῦμαι *(—έομαι)·* δωροῦμαι, παρέχω δῶρον ἀντ' ἄλλου δώρου ληφθέντος, ἀνταποδίδω δῶρον.

Ἀντιὲ (Antier), *Βενιαμίν.* Γάλλος δραματικός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1787—1870). Συνέταξε μόνος δώδεκα δράματα, ἐν συνεργασίᾳ δὲ μετ' ἄλλων θεατρικῶν συγγραφέων σειρὰν δραμάτων, κωμῳδιῶν καὶ κωμειδυλλίων. Ἐκ τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ καλύτεραι θεωροῦνται αἱ: «Reine d'un jour», «Lanterne sourde» καὶ «Pierre le Rouge», ἐκ δὲ τῶν δραμάτων τά: «Robert Macaire» καὶ «Auberge des Adrets».

—**Ἀντιὲ** (Antier), *Μαρία.* Περίφημος Γαλλὶς δραματικὴ ἀοιδὸς (1687 – 1747).

ἀντιεδρίτης (Antiédrite) *[Ὀρυκτολ.].* Συνώνυμον τοῦ ὀρυκτοῦ *ἐδιγκτονίτου* (βλ. λ.).

ἀντιεκτικός, *—ή, —όν·* ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τοῦ ἑκτικοῦ πυρετοῦ, ὁ θεραπευτικὸς τοῦ ἑκτικοῦ πυρετοῦ.

ἀντιεμετικός, *—ή, —όν·* ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τῶν ἐμέτων ἢ τῆς πρὸς ἔμετον τάσεως.

ἀντι·ενώσεις *[Χημ.]·* βλ. στερεοχημεία.

ἀντιεπιληπτικός, *—ή, —όν·* ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τῆς ἐπιληψίας, ὁ θεραπευτικὸς τῶν ἐπιληπτικῶν παροξυσμῶν.

ἀντιερπητικός, *—ή, —όν·* ἢ *ἀνθερπητικός·* ὁ θεραπευτικὸς τῆς νόσου ἕρπητος.

ἀντιευαγγελικός, *—ή, —όν·* ὁ ἐναντιούμενος, ὁ ἀντιτιθέμενος πρὸς τοὺς *εὐαγγελικούς.*

Ἀντιζάνα (Antisana). Διακλάδωσις μεγάλου ἐν Νοτ. Ἀμερικῇ ὀρεινοῦ συστήματος τῶν Ἄνδεων ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἔνθα ὑπάρχουσιν εἰς ὕψομ. 5833 μ. καὶ 6938 μ. δύο ἐνεργὰ ἡφαίστεια.

ἀντίζερβα· *ἐπίρρ.* ἰδιωματ. ζερβά, δύσκολα, ἀνάποδα, παρὰ τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν: «*μοῦ 'ρθαν τὰ πράγματα ἀντίζερβα*».

ἀντιζηλία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀντίζηλος, ἀντίτεχνος ἄλλου, ἀνταγωνισμός, ἡ προσπάθεια πρὸς παρευδοκίμησιν τοῦ ἀντιτέχνου.

ἀντίζηλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἀντίτεχνος, ἀντίπαλος, ἀνταγωνιστής.

— «Ἀντίζηλος» *[Ναυτ. Ἱστορ.].* Ψαριανὸν βρίκιον τοῦ Ἀγῶνος, ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν Κοτζιᾶ. Εἶχε διατεθῆ ὡς ἀπόστολοι πλοῖον τοῦ Κυβερνήτου. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυβερνήτου, Βίαρρος Καποδίστριας, τὸ εἶχε χρησιμοποιήσει ὡς τόπον παραμονῆς, ὅταν ἡ πανώλης ἠπείλει τὰς νήσους τοῦ Σαρωνικοῦ. Σ. Ε. Λ.

ἀντιζυγία (ἡ)· ἡ τοποθέτησις εἰς τὴν ἀπέναντι πλάστιγγα, ἰσοζυγία, ἀντιστοιχία, ἰσορρόπησις, ἰσοστάθμησις.

—*[Στρατ.]* Ἡ *κατ' ἀντιζυγίαν* τάξις στρατεύματός τινος εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν οἱ ἄνδρες μονάδος τινὸς τάσσονται ἐπὶ δύο ζυγῶν ἀντιμετώπως τεταγμένων. Ἡ τοιαύτη ὅμως τάξις στρατεύματος δὲν εἶναι μαχητικὸς σχηματισμός, ἀλλὰ σχηματισμὸς λαμβανόμενος εἰς τελετάς, κηδείας κ.τ.λ. ἐν ταῖς πόλεσιν, ὁπότε οἱ ἀντιμέτωποι ζυγοὶ τάσσονται κατὰ μῆκος τῶν ἑκατέρωθεν πλευρῶν τῆς ὁδοῦ. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

ἀντίζυγον· βλ. ζυγός.

ἀντιζωδιακὸν φῶς (antizodiacal light, Gegenschein) *[Ἀστρ.].* Λίαν ἀμυδρὸς φωτεινὸς δίσκος, σχήματος ἐλλειψοειδοῦς, ἐμφανιζόμενος εἰς σημεῖον τοῦ οὐρανοῦ ἀκριβῶς ἀντίθετον τῆς θέσεως τοῦ Ἡλίου. Ἡ ἀμυδρότης τοῦ δίσκου τούτου, οὗτινος ἡ διάμετρος ἀνέρχεται εἰς 15° περίπου, εἶναι τοσαύτη, ὥστε μόνον ὀξυδερκεῖς ὀφθαλμοὶ δύνανται νὰ διακρίνωσιν αὐτὸν ἐν ὥρᾳ αἰθρίας νυκτὸς ἀσελήνου καὶ εἰς ὁρίζοντα τελείως σκοτεινόν, ἤτοι μακρὰν τῶν φώτων τῶν πόλεων.

Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ παρουσία τῶν λαμπρῶν πλανητῶν, οἷος ὁ Ζεύς, ἡ Ἀφροδίτη κτλ., δυσχεραίνει τὴν παρατήρησιν τοῦ φαινομένου. Τὸ ἀντιζωδιακὸν φῶς, ἀνακαλυφθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Brorsen περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, δὲν ἔχει εἰσέτι παρατηρηθῆ ὑπὸ πολλῶν ἀστρονόμων.

Ὡς πρὸς τὴν φύσιν αὐτοῦ οὐδὲν εἰσέτι εἶναι γνωστὸν μετὰ θετικότητος. Πιθανὸν νὰ ὀφείλεται εἰς ἀνάκλασιν τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ἐπὶ σωματίων τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου, κειμένων εἰς περιοχὴν ἀντίθετον τῆς θέσεως τοῦ Ἡλίου. Ἡ ἐξήγησις ἐν τούτοις αὐτή, ἥτις ἐνθυμίζει τὴν ἀνάκλασιν τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ὑπὸ τῆς πανσελήνου, δὲν εἶναι εἰσέτι ἀποδειχθῆ. Σ. Π.

ἀντιηθικὴ (ἡ)· ἀπόδοσις τῆς ὑπὸ τοῦ Renouvier πλασθείσης λέξεως *antimorale.* Μία ἀπὸ τὰς δύο μορφὰς τῆς παναρχαίας πρακτικῆς φιλοσοφίας, ἡ θεοποιοῦσα τὸ ἄτομον καὶ θέτουσα τοὺς πολλοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ὀλίγων. Ἡ ἑτέρα μορφή, εἶναι ἡ *ὑπερηθική* (βλ. ἠθική).

ἀντιηλεκτροκινητικὴ *δύναμις [Ἠλεκτροτεχν.].* Εἴς τινα ἠλεκτρικὰ ρεύματα, οἱονεὶ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἰσορροπίας, δρῶσι ὄχι μόνον αἱ *ὠμικαὶ* λεγόμεναι ἀντιστάσεις, ἀλλὰ καὶ ἠλεκτροκινητικαί τινες δυνάμεις ἀντίθετοι διευθύνσεως τῆς προκαλούσης τὸ ρεῦμα κυρίας ἠλεκτροκινητικῆς δυνάμεως, αἵτινες καλοῦνται *ἀντιηλεκτροκινητικαὶ δυνάμεις* (Gegenelektromotorische Kräfte) καὶ ὁρίζονται κατὰ τὸν δεύτερον νόμον τοῦ Κίρχωφ (βλ. λ.). Α. Μ.

ἀντιημικρανίνη (Antihemikraninum) *[Φαρμ. Χημ.].* Οὕτω καλεῖται μῖγμα 2 γρ. καφεΐνης, 1 γρ. ἀντιπυρίνης καὶ 2 γρ. σακχάρου. Δίδεται εἰς ξηρία 1,30—1,50 γρ. Τούτων λαμβάνονται δύο

Digitized by Google

κατὰ τῆς ἡμικρανίας, ὧν τὸ ἓν μίαν ὥραν ἀπὸ τοῦ πρώτου. Κ. Γ. Μ.

ἀντιθάλαμος (ὁ)· ὁ πρὸ τῶν θαλάμων χῶρος τῆς οἰκίας, ὁ προθάλαμος, ἀρχ. *ἀντίθυρον* (μετάφρασις τῆς γαλλ. λ. *antichambre*).

ἀντίθεμα (τό). Ἡ τελευταία προσθήκη εἰς οἰκοδομήν τινα παρ' ἀρχαίοις. Κατὰ τὸν Λὲ Γκρὰν αἱ ἑκατέρωθεν τοῦ τοίχου ἐπιτιθέμεναι πλάκες.

ἀντιθέναρ [*Ἀνατ.*]· βλ. ὀπισθέναρ.

ἀντιθεος (ὁ)· ὁ ὅμοιος μὲ τὸν θεόν, ἰσόθεος· || παρὰ μεταγν. ὁ ἀντιτασσόμενος ἢ ἐναντιούμενος τῷ Θεῷ: «οὐκ ἔστιν ἀντίθεός τις καὶ πλάνος, ἀλλα συμφωνῶν τῷ πατρὶ παραγέγονεν» (*Ἰωάνν. Χρυσόστ.*)· || ἰδιωματ. *ἀντιθεός*· ὁ διάβολος. Β. Φ.

—**Ἀντίθεος** (ὁ). Κύριον ὄνομα ἀνδρῶν παρ' ἀρχαίοις, πολλαχοῦ ἀναφερόμενον.

ἀντιθερμικὰ (Antithermika) [*Φαρμ.*]. Φάρμακα ὑποβιβάζοντα τὴν θερμοκρασίαν τοῦ σώματος (βλ. ἀντιπυρετικά). Κ. Γ. Μ.

ἀντιθερμίνη (Antitherminum) [*Φαρμ. Χημ.*]. Φαινυλυδραζίνη λαιβουλινική:

$$C_6H_5NH-N=C\begin{cases}CH_3\\ CH_2-CH_2-COOH.\end{cases}$$

Ἡ ἕνωσις αὕτη παρεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Emil Fischer, ὑπὸ δὲ τοῦ Nicot (1887) ἀνεγράφη ὡς ἀντιπυρετικόν. Ἡ ἀντιθερμίνη σκευάζεται ἐὰν μειχθῶσι μοριακαὶ ποσότητες λαιβουλινικοῦ ὀξέος καὶ φαινυλυδραζίνης ὡς ὑδατικὰ διαλύματα, ὅτε καθιζάνει ὡς κρυσταλλικὴ μᾶζα, καθαιρομένη δι' ἀνακρυσταλλώσεως. Κρύσταλλοι σκληροὶ ἄχροοι καὶ ἄγευστοι τηκόμενοι εἰς 108°, ἐν ὕδατι ψυχρῷ δυσδιάλυτοι, εὐδιάλυτοι ἐν ὕδατι θερμῷ καὶ ἀλκοόλῃ. Διὰ θερμάνσεως εἰς 170° μετατρέπεται δι' ἀποσπάσεως ὕδατος εἰς τὸν ἀνυδρίτην τοῦ φαινυλυδραζινολαιβουλικοῦ ὀξέος. Τὰ ἀνόργανα ὀξέα σχάζουν τὴν ἀντιθερμίνην εἰς λαιβουλινικὸν ὀξὺ καὶ φαινυλυδραζίνην. Ὀργανικὰ ὀξέα δὲν ἐπιδρῶσιν ἐπ' αὐτῆς. Ἡ ἀντιθερμίνη δέον νὰ διακρίνηται τῆς *θερμίνης* (Therminum). Κ. Γ. Μ.

ἀντιθερμόλη (Antithermol) [*Φαρμ.*]. Ἑλληνικὴ εἰδικότης τοῦ οἴκου Spes ἔχουσα ὡς βάσιν τὰ ἅλατα τῆς κινίνης, ἀρσενικὸν κλπ.· ἀναγράφεται κατὰ τῶν ἑλωδῶν πυρετῶν.

ἀντίθεσις (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀντίθετος, ἡ ἀντίθετος σχέσις μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων ἐννοιῶν ἀποκλειουσῶν ἀλλήλας, ἐναντίωσις, διάστασις.

—[*Φιλοσ.*] Εἰς τὴν *Λογικήν*, ἂν θεωρήσωμεν μίαν *καταφατικὴν* καὶ μιαν *ἀποφατικὴν* πρότασιν, δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν *θέσιν* τὴν καταφατικὴν καὶ *ἀντίθεσιν* τὴν ἀποφατικήν· δυνάμεθα ὅμως προσέτι νὰ λέγωμεν ὅτι ἡ καταφατικὴ καὶ ἡ ἀποφατικὴ πρότασις εἶναι *δύο θέσεις* σχηματίζουσαι *μιαν ἀντίθεσιν*. Ἔχομεν ἀντιθέσεις ἐννοιῶν, ἀντιθέσεις κρίσεων. Ὁ Ἀριστοτέλης διέκρινε δύο εἴδη ἀντιθέσεως· τὴν *ἀντίφασιν* καὶ τὴν *ἐναντίωσιν*. Ἡ ἀντίθεσις τῶν ἐννοιῶν εἶναι πάντοτε προσεπινοούμενος καθορισμὸς καὶ οὐχὶ καθορισμὸς ἀνήκων σταθερῶς εἰς τὰ ἀντικείμενα αὐτῆς ταύτης τῆς ἐμπειρίας. Ὁμοίως διακρίνονται αἱ ἀντίθετοι κρίσεις εἰς *ἀντιφατικὰς* καὶ *ὑπεναντίας*.

Εἰς τὴν *Ψυχολογίαν* διακρίνομεν ἀντίθεσιν παραστάσεων, συναισθημάτων κ.λ.π. Εἰς τὰς μορφὰς ἀναπλάσεως ὑπάγεται καὶ ἡ σχέσις ἀντιθέσεως καθ' ἣν ἀναπλάττεται μία ἀντίθετος ἔννοια· π. χ. ταχύτης, βραδύτης κ.λ.π.

Εἰς τὴν *Μεταφυσικὴν* ἀντίθεσις εἶναι ἡ διαφορὰ δύο πραγμάτων, ποιοτήτων κ.λ.π.· οἱ Πυθαγόρειοι ἐθεώρουν δέκα ἀντιθέσεις. Κατὰ τὸν Ἡράκλειτον ὅλη ἡ ζωὴ τῆς φύσεως εἶναι μεταβολὴ ἀντιθέτων καταστάσεων καὶ φαινομένων· ἕκαστον γίνεται δι' ἀϊδίου γενέσεως τῶν ἀντιθέσεων, ἡ δὲ ἁρμονία τοῦ κόσμου ὑφίσταται εἰς τὴν ἀντίθεσιν· «πάντα τε γίγνεσθαι καθ' εἱμαρμένην καὶ διὰ τῆς ἐναντιοτροπῆς ἡρμόσθαι τὰ ὄντα· γίγνεσθαί τε πάντα κατ' ἐναντιότητα».

Αἱ ἀντινομίαι εἶναι εἶδός τι ἀντιθέσεως. Ἐνίοτε ἡ θέσις καὶ ἡ ἀντίθεσις παύουσι νὰ εἶναι ἀντιφατικαί, ἐὰν θεωρηθῶσιν ἀπὸ ἀνωτέρας ἀπόψεως· ὁ συμβιβασμὸς οὗτος τῆς θέσεως καὶ ἀντιθέσεως καλεῖται *σύνθεσις* κατὰ τὸν Hegel.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ludovici*, Philos. des Gegensatzes, 1921.

Π. ΖΕΡΒΟΣ

—[*Δραμ. Τέχν.*] Ἡ τέχνη τοῦ λόγου ἀπαιτεῖ συχνὴν ποικιλίαν τονικῶν διαβαθμίσεων. Μία ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ λεγομένη ἀντίθεσις κατὰ τὴν ὁποίαν σύνολον φράσεων ἢ καὶ ἁπλῶν λέξεων διαιρεῖται εἰς δύο τονικῶς χωριστὰ μέρη. Διὰ νὰ ὑπάρξῃ ἀντίθεσις, ἀνάγκη τὸ σύνολον τῶν φράσεων ν' ἀφορμᾶται ἐκ τῆς αὐτῆς βάσεως, νὰ διαφέρῃ δὲ εἰς τὰς λεπτομερείας, εἰς τὰς ὁποίας ἔγκειται ἡ ἀντίθεσις.

Πλῆθος ἀντιθέσεων ἀπαντᾶται εἰς ἔργα δραματικά, ποιήματα, μονολόγους κλπ. Τὸ ἐκ τῆς ἀντιθέσεως ἀποτέλεσμα προκαλεῖ ἰσχυρὰν αἴσθησιν.

Π. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

—[*Ἀστρονομ.*] Καλεῖται ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ *ἀντίθεσις* ἡ θέσις, εἰς τὴν ὁποίαν φαίνονται ἐκ τῆς Γῆς ἡ Σελήνη, οἱ ἀστεροειδεῖς καὶ οἱ ἀνώτεροι Πλανῆται, ὅταν τὸ μῆκος αὐτῶν διαφέρῃ τοῦ μήκους τοῦ Ἡλίου κατὰ 180°.

Κατὰ τὴν ἀντίθεσιν, μηδενιζομένης τῆς φάσεως, φωτίζεται ὁλόκληρον τὸ πρὸς τὴν Γῆν ἐστραμμένον ἡμισφαίριον τῶν ἄστρων τούτων, δι' ὃ καὶ ἡ λαμπρότης των φθάνει εἰς τὸ μέγιστον αὐτῆς, καὶ τότε λέγομεν περὶ μὲν τῆς Σελήνης ὅτι εἶναι *πανσέληνος* περὶ δὲ τῶν Πλανητῶν ὅτι εἶναι *πλησιφαεῖς*. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀντιθέσεως τὰ εἰς ἀντίθεσιν ἄστρα ἀνατέλλουσι κατὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου ἢ μεσουρανοῦσιν ἄνω, ὅταν ἐκεῖνος μεσουρανῇ κάτω.

Ἡ περὶ τὴν ἀντίθεσιν χρονικὴ περίοδος εἶναι ἡ καταλληλοτέρα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν παρατηρήσεων τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀνωτέρων Πλανητῶν, προκειμένου ὅμως περὶ τῆς Σελήνης, ἐπειδὴ αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς εἶναι μᾶλλον εὐδιάκριτοι, ὅταν αἱ ἐπ' αὐτῆς ἀνωμαλίαι φωτίζωνται ἐκ τῶν πλαγίων, προτιμότεραι εἶναι αἱ παρατηρήσεις αὐτῆς πρὸ ἢ μετὰ τὴν νέαν Σελήνην καὶ περὶ τοὺς τετραγωνισμούς, παρὰ ἐγγὺς τῆς πανσελήνου. Σ. Π.

—**ἀντίθεσις** (Andithesis) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων μικρολεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τορτρισιδῶν*. Εἶναι μικραὶ ψυχαί, ἔχουσαι σῶμα ἁδρὸν καὶ ἀνωτέρας πτέρυγας εὐρείας καὶ τοξοειδεῖς κατὰ τὰ ἄκρα των. Ἡ προβοσκίς των εἶναι βραχεῖα καὶ ἡ δευτέρα ἄρθρωσις τῶν κεραιῶν των τριγωνική, ἀντιθέτως πρὸς τὴν τρίτην ἥτις εἶναι ἀπεστρογγυλωμένη. Αἱ κάμπαι των ζῶσιν ἐπὶ τῶν φύλλων. Τὸ κοινότερον εἶδος εἶναι *ἀντίθεσις ἡ τῆς δαμασκηνέας* (Antithesis pruniaria), ἥτις ἐπιφέρει μεγίστην φθορὰν εἰς τὰ δένδρα ταῦτα. Δ.Ν.Π.

ἀντιθετικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀποτελῶν ἀντίθεσιν, ὁ προερχόμενος ἐξ ἀντιθέσεως· || ἐν τῇ μετρικῇ· ἀντίστοιχος ἐπὶ μέτρων, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ πρῶτος στίχος τῆς ἀντιστροφῆς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν τελευταῖον τῆς στροφῆς καὶ ἀντιστρόφως.

—**ἀντιθετικαὶ** *προτάσεις*· βλ. προτάσεις.

ἀντίθετος (ὁ, ἡ)· ὁ ἀντιτιθέμενος, ὁ ἀντικείμενος, ὁ ἀντιμαχόμενος: «εἴμεθα φίλοι ἀλλὰ πολιτικῶς ἀντίθετοι»· || «ἡ ἀντίθετος ὄψις», ἡ ἀντίστροφος, κοιν. *ἡ ἀνάποδη* κυριολ. καὶ μεταφ.: «ἡ ἀντίθετος ὄψις τοῦ ζητήματος».—Ἐπίρρ. *ἀντιθέτως*.

—**ἀντίθετοι** *ἀριθμοὶ* [*Μαθ.*]· βλ. ἀριθμοί.

—**ἀντίθετοι** *ἔννοιαι*· βλ. ἔννοιαι.

—**ἀντίθετοι** *προτάσεις*· βλ. προτάσεις.

ἀντιθέτω· (ἀρχ. *ἀντιτίθημι*), ἀόρ. *ἀντέθηκα* καὶ *ἀντέθεσα*, παθ. ἀόρ. *ἀντετέθην*, παθ. μετοχ. *ἀντιτεθειμένος* (συν. *ἀντικείμενος*)· θέτω τι εἰς ἀντίθεσιν, ἀντιτάσσω· || συνήθ. μέσ. *ἀντιτίθεμαι*· τίθεμαι ἐναντίος, ἀντιμέτωπος, ἐναντιοῦμαι, ἀντιτάσσομαι: «ἀντιτίθεμαι εἰς τὰς ἐνεργείας σου».

ἀντιθῖνες *ὑποβρύχιοι* [*Λιμεν. Ἔργ.*]. Εἰς τοὺς πολὺ ἀβαθεῖς αἰγιαλούς, ὅπου τὰ κύματα χάνουσι τὴν ἔντασιν αὐτῶν καὶ δὲν δύνανται νὰ φθάσωσι μέχρι τῆς ἀκτῆς, σχηματίζονται ἐπὶ τῶν πυθμένων τῶν αἰγιαλῶν τούτων λόγῳ ἐναποθέσεως ὑλῶν ὑποβρύχια ἐξογκώματα διήκοντα κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς δίκην ταινιῶν. Αἱ ταινίαι αὗται ἐκλήθησαν *ἀντιθῖνες*, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς *θῖνας*, ὡς καλοῦνται αἱ ἀντίστοιχοι ταινίαι αἱ διήκουσαι ἐπίσης κατὰ μῆκος ἔξω τοῦ ὕδατος ἐπὶ τῆς ξηρᾶς.

[ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Λ. Γκίνη*, Λιμενικὰ (Ἀθῆναι 1923).]

Α. Μ.

ἀντίθλιψις [*Μηχαν.*]. Εἰς τὰς ἐμβολοφόρους ἀτμομηχανὰς ὁ ἀτμὸς εἰσερχόμενος ἀπὸ τὸ ἓν ἄκρον τοῦ κυλίνδρου, τὸ ἀριστερὸν π.χ., ὠθεῖ τὴν ἀντίστοιχον πλευρὰν (ἀριστερὰν) τοῦ ἐμβόλου μέχρις οὗ τοῦτο φθάσῃ εἰς τὸ δεξιὸν νεκρὸν σημεῖον· ἐπανερχομένου εἶτα τοῦ ἐμβόλου, ὁ ἐνεργήσας ἀτμὸς ὀφείλει νὰ ἐξέλθῃ καὶ δὴ πάλιν ὡς ἀτμὸς (πρὸς τοῦτο ἡ ἀριστερὰ ἀτμοθυρὶς εἶναι ἀνοικτὴ ἐπιτρέπουσα εἰς τὸν ἀτμὸν νὰ ἐξέλθῃ πρὸς τὴν ἀτμοσφαῖραν ἢ τὸ ψυγεῖον). Ἡ πίεσις τοῦ οὕτω ἐκρέοντος ἀτμοῦ καλεῖται *ἀντίθλιψις*, διότι πιέζει τὴν ἐμπροσθίαν πλευρὰν τοῦ ἐμβόλου, ἐμποδίζουσα συνεπῶς τὴν κίνησιν.

Ἐν γένει καλοῦμεν *ἀντίθλιψιν* τὴν πίεσιν ρευστοῦ λειτουργοῦντος ἐν μηχανῇ, τὴν δρῶσαν ἐναντίον τῆς ἐπιδιωκομένης κινήσεως τῆς μηχανῆς. —Μ.

— ἀντιθλίψεως *ἀτμοστρόβιλος*· βλ. ἀτμοστρόβιλος.

ἀντιθρησκευτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἐναντιούμενος πρὸς τὴν θρησκείαν: «ἀντιθρησκευτικὸν διήγημα». —Ἐπίρρ. *ἀντιθρησκευτικῶς*.

ἀντίθρησκος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ἀντιθρησκευτικός, ὁ ἐναντίος τῆς θρησκείας ἢ τῶν θρησκειῶν ἐν γένει· ὁ μὴ θρῆσκος, ὁ *ἄθρησκος*· || ὁ ἀντίδοξος, ὁ ἑτερόδοξος.

ἀντιθυρεοειδικαὶ *σκευασίαι* (Préparations antithyréoïdiques) [*Φαρμ.*]. Σκευασίαι παρασκευαζόμεναι ἐκ τοῦ αἵματος ἢ τοῦ γάλακτος ζῴων, ὧν ἐξῃρέθη ὁ θυρεοειδὴς ἀδήν. Τῶν σκευασιῶν τούτων ἡ χρῆσις βασίζεται ἐπὶ τῆς θεωρίας καθ' ἣν ὁ θυρεοειδὴς ἀδὴν ἐκκρίνει προϊόντα, ἅτινα εἶναι τοξικά, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα ἐξουδετεροῦσι ἄλλας τοξικὰς οὐσίας παραγομένας ἀλλαχοῦ που τοῦ σώματος ἢ ἐξουδετεροῦνται ὑπ' αὐτῶν. Ἄρα ἡ ἐξαίρεσις τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος συνεπάγεται τὴν ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἄθροισιν τῶν δευτέρων τούτων οὐσιῶν, καθάπερ μαρτυροῦσι καὶ τὰ φαινόμενα τῆς σχετικῆς καχεξίας καὶ τοῦ μυξοιδήματος. Ἀφ' ἑτέρου δὲ πάλιν τὸ αἷμα ἢ τὸ γάλα τοιούτων ζῴων φαίνεται ὅτι ἰσχύει, ἵνα προλαμβάνῃ τὰ ἐπακόλουθα ὑπερεκκρίσεως θυρεοειδικῆς οὐσίας, οἷα ὑποτίθεται ὅτι συμβαίνει εἰς τὴν *ἐξοφθάλμιον βρογχοκήλην* ἢ τὴν *Βασεδόβειον νόσον*.

Αἱ θεωρίαι αὗται τυγχάνουσι κατὰ τὸ πλεῖστον ὑποθετικαί· ἀλλὰ κλινικοί τινες παρατηρηταὶ ἀναφέρουσι καταφανῶς εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα ἐν ταῖς ἠπίαις μορφαῖς τῆς νόσου καὶ ἐπί τινων ἀσαφῶν νευρικῶν διαταραχῶν, αἵτινες ὑποτίθεται ὅτι σχετίζονται πρὸς ὑπερέκκρισιν τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος. Ἐπὶ βαρυτέρων δ' ὅμως μορφῶν τοιαύτη τις ὠφέλεια, καὶ ἂν πάντως ἐπισυμβαίνῃ, εἶναι ἧττον κατάδηλος. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ἡ ἐνέργεια φαίνεται ἁπλῶς παρηγορική, δι' ὃ δὲν πρέπει νὰ παραμελῶνται ποσῶς καὶ τὰ ἄλλα θεραπευτικὰ μέσα. Βελτίωσις λέγεται ὅτι παρατηρεῖται ἐντὸς δύο ἢ τριῶν ἑβδομάδων ὑποδηλουμένη διὰ μετριασμοῦ τῶν νευρικῶν συμπτωμάτων, οἷα τρόμοι, παλμοί, ἀϋπνία καὶ διεγερσιμότης.

Ἀπό τε τοῦ στόματος καὶ ὑποδερμικῶς χορηγούμεναι αἱ σκευασίαι αὗται λέγεται ὅτι ὁμοίως ἐνεργοῦσιν, ἀλλὰ συνήθως προτιμᾶται ὁ πρῶτος τρόπος. Τοξικαὶ οὐδαμῶς φαίνονται, καὶ εἰς γενναίας ἔτι δόσεις λαμβανόμεναι. Μ. Ν. Κ.

Ἐκ τῶν σκευασιῶν τούτων περισσότερον διαδεδομένη εἶναι ἡ *ἀντιθυρεοειδίνη* (Antithyreoidin Mœbius), σκεύασμα λαμβανόμενον ἐξ ὀροῦ αἵματος κριῶν παρ' ὧν ἀφῃρέθησαν πρὸ χρόνου οἱ θυρεοειδεῖς ἀδένες. Ἐνέχει χάριν συντηρήσεως 0,5 % φαινόλης καὶ φέρεται ἐν τῷ ἐμπορίῳ εἰς φιαλίδια 10 κ. ἑ. ὡς καὶ εἰς δισκία (1 δισκίον= 0,5 κ. ἑ. ὀροῦ ξηρανθέντος)· χορηγεῖται κατὰ τῆς νόσου τοῦ Basedow, ἐχρησιμοποιήθη δ' ἐπίσης ἐπὶ ὀστεομαλακύνσεως καὶ διαβήτου. Χορηγεῖται ἐσωτερικῶς κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἡμέραν εἰς δόσιν 0,5 κ. ἑ. (=1 δισκίον) τρὶς τῆς ἡμέρας, ἡ δὲ δόσις βαίνει αὐξανομένη καθ' ἡμέραν. Μετὰ ταῦτα γίνεται διακοπὴ καὶ ἐλάττωσις τῶν δόσεων κατ' ἀνάλογον τρόπον. Κ. Γ. Μ.

ἀντίθυρον (τό)· ὁ πρὸ τῆς θύρας χῶρος ἐντὸς τῆς οἰκίας, ὁ *προθάλαμος*.

Ἄντικ (Haddic)· βλ. Ἄδδικ.

Ἀντίκ (Antique). Περιοχὴ τῆς νήσου Πάναϋ (Panay) τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Φιλιππίνων.

ἀντικαθαρτικὰ (antikathartica) [*Φαρμ.*]. Ἐκλήθησαν οὕτω ὑπὸ τοῦ Rabuteau τὰ προκαλοῦντα δυσκοιλιότητα φάρμακα, ἤτοι τὰ στυπτικά, ἅτινα, ὡς ἀνακόπτοντα τὴν ἐξώσμωσιν ἐκλήθησαν καὶ ἀνεξωσμωτικά. Κ. Γ. Μ.

ἀντικαθεστωτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἐναντιούμενος, ὁ ἀντιτιθέμενος εἰς τὸ καθεστὼς πολίτευμα: «ἀντικαθεστωτικὸν κόμμα».

ἀντικαθίστημι καὶ συνήθ. *ἀντικαθιστῶ* (—*άω*)· καθίστημι, εγκαθιστῶ τινὰ ἢ τι εἰς τὴν θέσιν ἄλλου, ἀλλάζω: «ἀντικαθιστῶ τὴν φρουράν», «ἀντικαθιστῶ τὴν ἐπίπλωσιν τῆς οἰκίας μου»· || διορίζω τινὰ εἰς τὴν θέσιν ἄλλου ἀπομακρυνθέντος ὁπωσδήποτε (παυθέντος, παραιτηθέντος, λαβόντος ἄδειαν κ.λπ.): «ἡ κυβέρνησις ἀντικατέστησε τὸν στρατηγόν»· || ἀποβάλλω πεπαλαιωμένον τι ἢ σαθρὸν καὶ εἰς τὴν θέσιν του τοποθετῶ καινουργές: «ἀντικατέστησα τὴ σκάλα, — τὸ πάτωμα κ.τ.τ.».

ἀντικαθολικισμὸς (ὁ)· ἡ ἀντίθεσις, ἡ ἐναντίωσις προς τον καθολικισμόν, πρὸς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ καθολικοῦ δόγματος.

ἀντικαθολικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀντιτιθέμενος πρὸς τοὺς καθολικούς, πρὸς τὸ δόγμα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας.

ἀντικακοχυμικός, —*ή*, —*όν*· ὁ θεραπευτικὸς τῆς κακοχυμίας τοῦ αἵματος: «ἀντικακοχυμικὴ ἀγωγή,—φάρμακα».

ἀντικαλαισθητικός, —*ή*, —*όν*· ὁ μὴ καλαισθητικός, ὁ μὴ ἔχων αἴσθησιν τοῦ καλοῦ· || ὁ παραβαίνων τοὺς κανόνας τοῦ καλοῦ, τοῦ ὡραίου. — Ἐπίρρ. *ἀντικαλαισθητικῶς*.

Ἀντικάλαμον. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 374.

Digitized by Google

ἀντίκαλον (τό), καὶ *τίκαλον* (ἰδίωματ. ἐν Πόντῳ)· καλὸν ἀναμφισβήτητον, ὁμολογούμενον: «ἔναν ἀντίκαλον θέλει», «ἐθέλεσαν ἀντίκαλα» (βλ. λεξ. Ἀρχεῖον, 5, 196 κ. ἑ.).

ἀντικαλῶ *(—έω)*· καλῶ, προσκαλῶ πρὸς ἀνταπόδοσιν: «ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου... μήποτε καὶ αὐτοὶ ἀντικαλέσωσί σε καὶ γένηται ἀνταπόδομά σοι... ἀλλὰ κάλει πτωχούς, ἀναπήρους...» (ΚΔ *Λουκ.* 14,12).

ἀντικάμαρα (ἡ) (ἰταλ. *anticamera*)· ἀντιθάλαμος, ἀντίθυρον, προθάλαμος· φρ. «κάμνω ἀντικάμαρα» κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ ἰταλ. «fare anticamera» ἢ τοῦ γαλλ. «faire antichambre», κάμνω τινὰ νὰ περιμένῃ, τὸν ἀφίνω νὰ περιμένῃ εἰς τὸν προθάλαμον. Β. Φ.

ἀντικαμίνη ἢ *ἀντικαμνία* (Antikamnia) *[Φαρμ. Χημ.]*. Μεῖγμα ὀξανιλίδης, καφεΐνης καὶ δισανθρακικοῦ νατρίου, εὔχρηστον κατὰ δόσιν 0.20 ἕως 0.60 ἑκάστοτε (μεγίστη δόσις τούτου ἡμερησία 3 γρ. 50) κατὰ τῆς ἡμικρανίας, κατὰ τῶν νευραλγιῶν καὶ κατὰ τοῦ ρευματισμοῦ. Φέρεται ὑπὸ μορφὴν δισκίων. Μ. Ν. Κ.

ἀντικαμπυλότητες *[Σιδηροδρ.]*· αἱ πολὺ πλησίον ἀντιθέτου καμπυλότητος καμπύλαι τῆς τροχιᾶς.

Ἀντίκανις (Anticanis) καὶ *Ἀντέκανις*. Ὄνομα δοθὲν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εἰς τὸν ἀστέρα *Προκύνα* τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ *Μικροῦ Κυνός*.

ἀντικανονικός, —ή, —όν· ὁ παρὰ τοὺς κανόνας ὑφιστάμενος, ὁ μὴ κανονικός: «ἀντικανονικὸς χαιρετισμός».— Ἐπίρρ. *ἀντικανονικῶς*.

ἀντικανονικότης (ἡ)· ἔλλειψις κανονικότητος, ἡ παρὰ τοὺς κανόνας ἐνέργεια.
— *[Κανον. Δίκ.]*· βλ. χειροτονία.

ἀντικαπ *[Ἀθλητ.]*· βλ. ἰσοζυγισμός.

ἀντικαρδιῶδη (τά) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται τὰ μόρια (βλ. λ.) τῶν φυτῶν, ὧν ἡ ἐντομὴ εἶναι βαθεῖα καὶ διαιρεῖ ταῦτα εἰς δύο λοβούς. Δ. Ν. Π.

ἀντικαρκινικός, —ή, —όν· ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τῆς νόσου καρκίνου: «ἀντικαρκινικὴ ἀγωγή, —δίαιτα».

Ἀντικάσιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Συρίας, πλησίον τῆς Σελευκείας, νοτιοδυτικῶς τοῦ Κασίου, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (16.751).

Ἀντίκαστρο. Τοπωνύμιον ἐν Τριχωνίᾳ παρὰ παραποτάμιον τοῦ Ἀχελῴου. Πετρώδης κορυφὴ λόφου περίοπτος, ἐν ᾗ σῴζεται ἀρχαῖον τεῖχος ὡσπερεὶ ἀκρόπολις, ἐκ τὰ προπύλαια τῆς ὁποίας σῴζονται τὰ ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ. Κατὰ χώραν ἀπαντῶσι τεμάχια ἐκ τοῦ διακόσμου τοῦ ναοῦ καὶ σπόνδυλοι τῶν κιόνων, οὓς ὁ λαὸς χαρακτηρίζει ὡς βαρελάκια: «Πάνω στὰ βαρελάκια». Παρὰ τῷ λαῷ ἐπικρατεῖ παράδοσις περὶ κεκρυμμένου ἐνταῦθα θησαυροῦ. Δ. Λ.

ἀντικαταβολή (ἡ)· καταβολὴ ἔναντι ἄλλης τοιαύτης, ἀνταπόδοσις.
— *[Χρημ.]*· βλ. περιθώριον.

ἀντικαταλλαγή (ἡ)· τὸ διδόναι τι ἀντὶ ἑτέρου, ἀνταλλαγή.
— **ἀντικαταλλαγὴ** *ἀέρος*· βλ. ἀνεμισμός.

ἀντικαταρροϊκός, —ή, —όν· ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τῆς καταρροῆς, ὁ θεραπευτικὸς τῆς καταρροῆς.
— **ἀντικαταρροϊκὰ** (Antikatarrhoika) *[Φαρμ.]*. Φάρμακα κατὰ τοῦ κατάρρου, εἰδικῶς δὲ τοῦ τῆς βλεννομεμβράνης τῆς ρινός. Κ. Γ. Μ.

ἀντικατασκοπεία *[Στρατ.]*· βλ. κατασκοπεία.

ἀντικατάστασις (ἡ)· ἡ ἀπομάκρυνσίς τινος καὶ ἀντ' αὐτοῦ τοποθέτησις ἄλλου, ἀλλαγή: «ἡ ἀντικατάστασις τοῦ νομάρχου», ἡ παῦσις τοῦ νομάρχου καὶ διορισμὸς ἄλλου.

—**[ΧΗΜ.]** Καλεῖται *ἀντικατάστασις* ἡ χημικὴ δρᾶσις, καθ' ἣν στοιχεῖόν τι ἐπιδρᾷ ἐπὶ μιᾶς ἑνώσεως καὶ ἐκδιῶκον ἕτερον στοιχεῖον ἀντικαθιστᾷ αὐτὸ ἐν τῇ ἑνώσει, ὅτε ἡ ἀντικατάστασις λέγεται *ἁπλῆ*. Π. χ. ὁ χαλκὸς ἀντικαθιστᾷ τὸν ὑδράργυρον ἐν τοῖς διαλύμασί του:

$$Cu + HgCl_2 = CuCl_2 + Hg.$$

Ἀντικατάστασις *διπλῆ* ἢ *πολλαπλῆ* εἶναι ἡ χημικὴ δρᾶσις καθ' ἣν δύο ἑνώσεις ἀντικαθιστῶσιν ἀμοιβαίως τὰ συστατικά των· π. χ. διαλύματα χλωριούχου βαρίου ἢ θειικοῦ νατρίου ἐπιδρῶντα ἐπ' ἀλλήλων:

$$BaCl_2 + Na_2SO_4 = BaSO_4 + 2\,NaCl.$$

Αἱ διπλαῖ ἀντικαταστάσεις τελοῦνται συμφώνως τῷ νόμῳ τοῦ Berthollet καθ' ὅν: Ὅταν ἐπιδράσῃ ὀξὺ ἢ βάσις ἢ ἅλας ἐπὶ ἄλλου ἅλατος γίνεται διπλῆ ἀντικατάστασις ἂν τὰ προϊόντα τὰ δυνάμενα νὰ σχηματισθῶσιν εἶναι σώματα ἀδιάλυτα ἢ πτητικά. Οὕτω εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα τῆς ἐπιδράσεως $BaCl_2$ ἐπὶ Na_2SO_4 γίνεται ἡ διπλῆ ἀντικατάστασις, διότι παράγεται θειικὸν βάριον, σῶμα ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ.

Κατὰ τὴν ἐπίδρασιν ὑδροξειδίου τοῦ νατρίου ἐπὶ χλωριούχου ἀμμωνίου:

$$NaOH + NH_4Cl = NaCl + NH_4OH$$

γίνεται ἡ διπλῆ ἀντικατάστασις, διότι παράγεται ἀμμωνία, σῶμα πτητικόν. Σ. Χ.

—**[ΣΤΡΑΤ. ΤΑΚΤ.]** Ἐν τῇ *μαχητικῇ ἐνεργείᾳ*, μεγάλην σημασίαν ἔχει ἡ ἐν καταλλήλῳ στιγμῇ τῆς μάχης ἀντικατάστασις τῶν πρώτων κλιμακίων ὑφ' ἑτέρων λαμβανομένων ἐκ τῆς ἐφεδρείας, ὁπότε τὰ τέως πρῶτα κλιμάκια ἀνασυντάσσονται καὶ ἀποτελοῦσιν ἐφεδρείας.

Ἡ ἀντικατάστασις εἶναι μέθοδος προκύψασα ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς πολεμικῆς καταστάσεως τῆς ἐν τῷ Γαλλικῷ θεάτρῳ πολέμου (τῷ Δυτικῷ) τριετοῦς στασιμότητος κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον 1914—1918, θεσπισθεῖσα διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν Γαλλικὴν διδασκαλίαν τῆς 16ης Ἰανουαρίου 1916 (ἀπόρρητον διὰ τὴν τότε ἐποχήν), κατόπιν δὲ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς διδασκαλίας τὰς ἐκδοθείσας διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, τέλος δ' εἰς τοὺς σημερινοὺς Γαλλικοὺς κανονισμούς, συνεπῶς καὶ τοὺς Ἑλληνικοὺς (Γαλλ. Διδασκαλ. Μοναδ. 1921, Ἑλλην. 1923. Γαλλ. Καν Πεζ 1920 Ἑλλην. 1924). Ἡ ἀντικατάστασις καθορίζεται διὰ τὴν ἐπίθεσιν καὶ διὰ τὴν ἄμυναν, τῶν τε μικρῶν καὶ τῶν μεγάλων μονάδων, διότι οἱ σύγχρονοι Γαλλικοὶ Κανονισμοὶ (καὶ οἱ Ἑλληνικοὶ) ἔχουσι διαρκῶς ὑπ' ὄψει των ἀγῶνα θέσεων (ἀγῶνα χαρακωμάτων). Τονίζομεν τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι, προκειμένου περὶ μεγάλων μονάδων, ἡ ἀντικατάστασις εἶναι συνήθως ἐφικτὴ καὶ κατὰ τὸν ἀγῶνα ἐλιγμῶν, ἐνῷ ἡ τῶν μικρῶν μονάδων εἶναι δυσκολωτάτη κατὰ τὸν τοιοῦτον ἀγῶνα, διότι κατ' αὐτὸν οἱ ἀμυντικαὶ ὀργανώσεις τοῦ ἐπιτιθεμένου εἶναι πολὺ περιωρισμέναι, ἡ δὲ ταχύτης εἶναι παράγων λαμβανόμενος πολὺ ὑπ' ὄψει.

Ἀντικαταστάσεις μεγάλων μονάδων ἐγίνοντο ἀνέκαθεν, καίτοι οἱ πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου Κανονισμοὶ δὲν ἔδιδον εἰδικὴν ὀνομασίαν εἰς τὴν μαχητικὴν ταύτην ἐνέργειαν. Π. χ. τὸ Ἑλληνικὸν στρατηγεῖον ἀντικατέστησε κατὰ τὴν μάχην Σιμιτλῆ—Τζουμαγιὰ (Ἑλληνοβουλγαρικὸς πόλεμος 1913) τὴν ἐν πρώτῃ γραμμῇ 1ην Μεραρχίαν διὰ τῆς 5ης.

Ἴσως ἀπορήσουν τινὲς πῶς εἰς μὲν τὰς μεγάλας μονάδας καθίσταται ἐφικτὴ ἡ ἀντικατάστασις, ἐνῷ εἰς τὰς μικρὰς εἶναι δύσκολος. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι σήμερον, ὁπότε αἱ μάχαι καὶ αὐτῶν τούτων τῶν ἐλιγμῶν εἶναι πλειόνων ἡμερῶν (Βαλκανικοί μας πόλεμοι 1912—1913. Μικρασιατικαὶ ἐπιχειρήσεις θέρους 1921), παρέχεται νὺξ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἀντικαταστάσεως τῶν μεγάλων μονάδων, ἀλλὰ δὲν παρέχεται τοιαύτη καὶ διὰ τὴν ἀντικατάστασιν μικρῶν μονάδων κατὰ τὴν τακτικὴν ἐξέλιξιν τοπικῶν ἐνεργειῶν, διότι, εἰς ἀγῶνα ἐλιγμῶν, ἡ λελογισμένη ταχύτης εἶναι συνήθως σπουδαῖος παράγων, ὃν δὲν δυνάμεθα ἀτιμωρητὶ νὰ παραβλέπωμεν, ἐνῷ προκειμένου περὶ τῶν χρονιζόντων ἀγώνων θέσεων (χαρακωμάτων) τοιοῦτόν τι δὲν συμβαίνει.

Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Γάλλοι ἔχουσι διαρκῶς ὑπ' ὄψει τὸν ἀγῶνα θέσεων (Ἐξηγητικὴ ἔκθεσις τῆς Γαλλικῆς Διδασκαλ. Μεγάλ. Μονάδ. 1921 σελ. 14), δι' αὐτὸ θεσπίζουσι τὴν ἀντικατάστασιν διά τε τὰς μεγάλας μονάδας τοῦ στρατοῦ (Διδασκαλ. 1921) καθὼς καὶ διὰ τὰς μικρὰς τοῦ Πεζικοῦ καὶ τοῦ πεζῇ Ἱππικοῦ (Καν. Πεζ. 1920. Καν. Ἱππ 1922). Τοιαῦται ἀρχαὶ ἐθεσπίσθησαν καὶ παρ' ἡμῖν, ἅτε τῶν ἡμετέρων Κανονισμῶν ὄντων ἐπὶ λέξει μεταφράσεων ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.

Προκειμένου περὶ Πυροβολικοῦ, γίνεται μνεία περὶ ἀντικαταστάσεως τῶν μονάδων του, πρὸς ἀνάπαυσιν τοῦ προσωπικοῦ καὶ ἐπισκευὴν τοῦ ὑλικοῦ, ἐν τῷ Ἐγκολπίῳ Ἀξιωματικῶν Πυροβολικοῦ 1918 (σελ. 331)· ὁ σύγχρονος ὅμως ἐν ἰσχύει Γαλλικὸς Καν. Ἐκστρ. Πυροβολικοῦ 1919 (Ἑλληνικὸς 1922) οὐδαμοῦ ἀναγράφει περὶ ἀντικαταστάσεως μονάδων τοῦ Πυροβολικοῦ. Ὀφείλομεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἀντικαταστάσεις μονάδων Πυροβολικοῦ ἐξετελοῦντο καὶ κατὰ τὰς πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου 1914—1918 ἐποχάς, καίτοι δὲν ἐδίδετο ὑπὸ τῶν Κανονισμῶν ὡρισμένον ὄνομα εἰς τὰς ἐνεργείας ταύτας. Π. χ. κατὰ τὴν νύκτα τοῦ Σόροβιτς τῆς 23 Ὀκτωβρίου 1912 (Ἑλληνοτουρκ. πόλεμος) ἡ πεδινὴ πυροβολαρχία Ν. Κλαδᾶ ἀντικατεστάθη κατὰ τὴν νύκτα 23—24 Ὀκτωβρίου ὑπὸ τῆς πεδινῆς πυροβολαρχίας Κοσκινᾶ, καθ' ὅσον ἡ πρώτη εἶχεν ὑποστῇ πολλὰς βλάβας ὑλικοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς 23ης.

Αἱ ἀντικαταστάσεις τῶν μεγάλων μονάδων ἐκτελοῦνται συνήθως κατὰ Μεραρχίαν· εἶναι δὲ τοῦτο φυσικόν, διότι, συμφώνως ταῖς σημεριναῖς περὶ μάχης ἀρχαῖς, ἡ Μεραρχία εἶναι τὸ κλιμάκιον τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος (βλ. λ. ἀντοχή.) Ἡ ἀντικατάστασις δ' ἐκτελεῖται, εἴτε ὑπὸ τύπον καθ' αὑτὸ *ἀντικαταστάσεως*, δηλαδὴ ἀντικαταστάσεως μονάδος τῆς πρώτης γραμμῆς ἐπὶ τῶν θέσεών της δι' ἑτέρας τοιαύτης, εἴτε ὑπὸ τύπον *ὑπερβάσεως*, δηλαδὴ ὠθήσεως ἔμπροσθεν μονάδος πρώτης γραμμῆς, μονάδος δευτέρας τοιαύτης, συνεχιζούσης τὴν ἀποστολὴν ἄνευ διακοπῆς (συμφώνως τοῖς ὁριζομένοις ἐν τῇ Ἑλλ. Διδασκ. Μοναδ. 1923 § 154). Τὸ οὐσιῶδες ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐνεργείᾳ εἶναι τὸ ν' ἀντικαθίστανται αἱ μονάδες πρώτης γραμμῆς πρὸ τῆς πλήρους καταπονήσεώς των, ἀπαραιτήτως δὲ πρὸ τῆς τελείας κατατριβῆς των (φθορᾶς, usure) ἐν τῇ μάχῃ.

Αἱ ἀντικαταστάσεις τῶν μικρῶν μονάδων τοῦ Πεζικοῦ ἐκτελοῦνται συνήθως μεταξὺ ταγμάτων, καὶ ἐνίοτε μεταξὺ λόχων τοῦ αὐτοῦ τάγματος, σπανιώτατα δ' ἵνα μὴ εἴπωμεν οὐδέποτε ἐντὸς τοῦ λόχου (Καν.Πεζ. 1924 § 111, 237). Ὅσον ἀφορᾷ τὰς μονάδας τοῦ πεζῇ Ἱππικοῦ παραλληλιστέαι, διὰ τὴν πεζῇ μαχητικὴν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου ἐνέργειαν, τὸ μὲν σύνταγμα πρὸς τὸ τάγμα Πεζικοῦ, ἡ δ' ἐπιλαρχία πρὸς τὸν λόχον.

Ἐντὸς τοῦ λόχου ἐκτελεῖται μόνον ἐνίσχυσις τοῦ κλιμακίου πυρὸς ὑπὸ τοῦ πεσσοειδῶς τεταγμένου 2ου κλιμακίου, ἐὰν τυχὸν ἤθελον παρουσιασθῇ κενά, ἤτοι χῶροι ἄβλητοι, εἴτε λόγῳ ἐκμηδενίσεως ὁμάδων τινῶν τοῦ κλιμακίου πυρός, εἴτε λόγῳ ἀνάγκης ἐπεκτάσεως κατὰ πλάτος τῆς βαλλομένης ἐδαφικῆς ζώνης· εἶναι δὲ τοῦτο φυσικώτατον, διότι ὁ λόχος δὲν τηρεῖ ἐφεδρείαν ὑπὸ τὴν κυριολεξίαν τοῦ ὅρου, ἀλλ' ἁπλῶς 2ον κλιμάκιον.

Οἱ λόγοι οἱ ὑπαγορεύοντες τὴν ἀντικατάστασιν εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) Τὸ ν' ἀντικατασταθῇ ἐξ ὁλοκλήρου μονὰς τοῦ κλιμακίου πυρὸς ἐκμηδενισθεῖσα ἢ καταπονηθεῖσα τόσον, ὥστε νὰ θεωρῆται ὡς περιελθοῦσα εἰς ἀδυναμίαν περαιτέρω δράσεως. Διότι, ἐφ' ὅσον μέχρι τοῦ 1916 ἡ συντήρησις τοῦ πυρὸς τῆς γραμμῆς μάχης ἐξετελεῖτο διὰ τροφοδοτήσεως ἀνδρῶν ἐκ τῶν ὄπισθεν τμημάτων (ἐνισχύσεων, στηριγμάτων, ἐφεδρειῶν), σήμερον διὰ τῆς ἐκφράσεως «*συντήρησις τοῦ πυρός*» δὲν πρέπει νὰ ὑπονοῆται εἰμὴ ἀντικατάστασις τῶν ἐκμηδενισθέντων τμημάτων τοῦ πρώτου κλιμακίου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ παροχῆς ἐπαρκῶν πυρῶν (Ἑλλ. Καν. Πεζ. 1924 § 82, 86).

2) Τὸ ν' ἀναπληρωθῇ πλευρόν τι (ἢ ἀμφότερα τὰ πλευρά) τοῦ κλιμακίου πυρός, ἀπωθηθὲν ἢ συμπιεσθὲν πρὸς τὸ κέντρον. Αἱ ἀντικαθιστώμεναι μονάδες τοῦ κλιμακίου πυρὸς ἀποσύρονται (ἐν ἀνάγκῃ διὰ διηθήσεως) πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ ἀνασυγκροτοῦνται, ἵνα τοιουτοτρόπως σχηματίσωσι καὶ πάλιν ἐφεδρείας (Ἑλλ. Καν. Πεζ. 1924 § 109).

Ἂς μὴ φανῇ δὲ περίεργον τὸ διατί καὶ αἱ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀντικαθιστώμεναι μονάδες θὰ ἐκτελέσωσι τὴν ἀνασυγκρότησιν ταύτην, καθ' ὅσον ἡ πρὸς τὸ κέντρον μεγάλη πυκνότης δυνάμεων εἶναι ὄχι μόνον περιττή, ἀλλὰ καὶ βλαβερὰ (πύκνωσις δυνάμεων ἐπιφέρει μείζονα τρωτότητα), ὑποτιθεμένου πάντοτε ὅτι ἡ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς κατανομὴ τῶν δυνάμεων πρὸς τὸ κέντρον ἦτο ἡ ἐπαρκής, οὐδὲν δὲ νεώτερον αἴτιον ἦρε τὴν ἐπάρκειαν ταύτην.

Τὸ ἂν μονάς τις τοῦ κλιμακίου πυρὸς ἔχῃ ἐκμηδενισθῇ ἢ ὑποστῇ καταπόνησιν μεγάλην, περιάγουσαν αὐτὴν εἰς τὴν ἀδυναμίαν περαιτέρω δράσεως, τοῦτο ἐναπόκειται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ διοικητοῦ, οὐχὶ τῆς ἐκμηδενισθείσης ἢ καταπονηθείσης μονάδος, ἀλλὰ τῆς ἀμέσως προϊσταμένης της.

Ἅμα ὡς διοικητής τις ἀντιληφθῇ ὅτι ὑποδεεστέρα τις μονὰς ἐφθάρη καὶ κατεπονήθη ὑπερμέτρως, οὐδέποτε πρέπει ν' ἀποκλίνῃ εἰς ἐνίσχυσιν ἢ εἰς μερικὴν ἀντικατάστασιν· κατ' ἀρχὴν θεωρεῖται προτιμότερον ν' ἀντικατασταθῇ ἐξ ὁλοκλήρου δι' ἑτέρας μονάδος, εἰλημμένης ἐκ τῶν ἐφεδρειῶν (Ἑλλ. Καν. Πεζ. 1924 § 111). Ἀλλὰ καὶ ἂν πρόκειται περὶ μερικῆς ἀντικαταστάσεως, οὐδέποτε πρέπει νὰ γίνεται αὕτη δι' ὁμάδων μεμονωμένων, ἀλλὰ κατὰ λόχον (Ἑλλ. Καν. Πεζ. 1924 § 237). Τὸ συμφέρον εἶναι πάντοτε ν' ἀφίνηται λόχος τις νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὅριον τῆς καταπονήσεώς του, ἐν καιρῷ δὲ ν' ἀντικαθίσταται ὁλόκληρος. Ἐκεῖνα ἅτινα δέον νὰ λαμβάνωνται σοβαρῶς ὑπ' ὄψει εἶναι: τὸ ἂν ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀντικαταστάσεως κατορθοῦται πάντοτε, καί, ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ δυνατοῦ, τίς ἡ κατάλληλος στιγμὴ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρῶτον, πάντες οἱ σύγχρονοι συγγραφεῖς ἀποφαίνονται ὅτι δὲν εἶναι ἐνέργεια κατορθωτὴ πάντοτε· ἡμεῖς δ' ἐπιπροσθέτομεν ὅτι, ἐν περιπτώσει ἀγῶνος ἐλιγμῶν (τῇ συνήθει, δηλαδὴ περιπτώσει διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Πεζικόν), ἡ ἀντικατάστασις τῶν πεζικῶν τμημάτων θὰ εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος, διότι ἥ τε προχώρησις τοῦ δευτέρου κλιμακίου καθὼς καὶ ἡ ἀποχώρησις τοῦ κλιμακίου πυρὸς ὑπὸ τὸ ἐχθρικὸν πῦρ εἶναι ἐνέργειαι δυσκολώταται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν· αὐτὸς δ' οὗτος ὁ Γαλλ. Καν. Πεζ. 1920 (Ἑλλην. 1924) ἀναγράφει (ἐν § 111): «Ἐναπόκειται εἰς τὴν κρίσιν τῆς διοικήσεως ἡ ἀπόφασις, ἐὰν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποσύρῃ ἐκ τοῦ πρώτου κλιμακίου τὰ λίαν καταπεπονημένα τμήματα τὰ ὁποῖα δὲν παρέχουσι πλέον ἀρκοῦσαν ἀπόδοσιν». Τὸ μόνον δ' ὅπερ θεωρητέον ὡς δυνατὸν εἶναι ἡ ἀντικατάστασις δι' *ὑπερβάσεως* ἢ *διαβάσεως* γραμμῶν,

Digitized by Google

ὡς ἄλλως τε σαφῶς ἐκφράζεται ὁ ἐν λόγῳ Κανονισμὸς (ἐν § 111). Ἐν τῇ ἐξαιρετικῇ περιπτώσει τοῦ δυνατοῦ τῆς ἀντικαταστάσεως ἐν ἀγῶνι ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου, ἡ κατάλληλος στιγμὴ εἶναι ὄχι ἁπλῶς ἡ εἰς τὸ τέλος στάσεως ἐχούσης διάρκειάν τινα, ὡς ἀρκεῖται νὰ γράφῃ ὁ Κανονισμός, ἀλλ' ἀπαραιτήτως κατὰ τὴν νύκτα ἢ ὑπὸ ὁμίχλην.

Ἀντικατάστασις προφυλακῶν.—Ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν προφυλακῶν ἐνεργεῖται ἀντικατάστασις ὁλοκλήρου τῆς μονάδος τῶν προφυλακῶν (συνήθως ἡ μονὰς αὕτη εἶναι τάγμα πεζικοῦ ἢ σύνταγμα πεζῆ ἱππικοῦ), καθὼς καὶ ἡ ἑκάστοτε ἀντικατάστασις τῶν διπλοσκοπῶν.

— *[Στρατ. Καν.]* Ἐν τῇ *ὑπηρεσίᾳ πόλεων*, ἐνεργεῖται ἀνὰ 24ωρον ἀντικατάστασις φρουρᾶς τινος (*φυλακῆς* κατὰ τὸν ὅρον τοῦ Κανονισμοῦ πόλεων), καὶ ἀντικατάστασις τῶν σκοπῶν.

Ἡ ἀντικατάστασις τῆς φρουρᾶς *(φυλακῆς)* ἐκτελεῖται κατὰ τρόπον ἐπίσημον. «Ἅμα τῇ προσεγγίσει τῆς νέας φυλακῆς, ὁ ἡγήτωρ τῆς παλαιᾶς συντάσσει αὐτὴν οὕτως ὥστε ν' ἀφήσῃ εἰς τὸ ἀριστερόν της τὸ ἀναγκαιοῦν διάστημα διὰ νὰ τεθῇ ἡ νέα φυλακή. Ἡ νέα φυλακὴ καταλαμβάνουσα τὴν ὡς ἄνω θέσιν της παρατάσσεται καὶ θέτει τὴν λόγχην ἐφ' ὅπλου. Ἀμφότεροι οἱ ἡγήτορες διατάσσουσι *παρουσιάστε ἄρμ*, αἱ σημαῖαι ἐὰν ὑπάρχωσι χαιρετῶσιν ἀλλήλας, οἱ ἡγήτορες χαιρετῶσιν..... Οἱ ἡγήτορες ἀμφοτέρων τῶν φυλακῶν ἀφοῦ διατάξωσι *παρὰ πόδα ἄρμ!* προχωροῦσιν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἕτερον. Ὁ ἡγήτωρ τῆς παλαιᾶς φυλακῆς παραδίδει τὴν ὑπηρεσίαν πρὸς τὸν τῆς νέας, προσθέτων ἁπάσας τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας».

Ἡ ἀντικατάστασις τῶν σκοπῶν ἐκτελεῖται συνήθως ἀνὰ δύο ὥρας, ἐξαιρετικῶς δ' ἐν περιπτώσει δριμυτάτου ψύχους ἢ ὑπερβολικοῦ καύσωνος ἀνὰ μίαν ὥραν, ἡ δ' ἀντικατάστασις αὕτη ἐκτελεῖται πάντοτε ὑπὸ τοῦ δεκανέως ἀλλαγῆς (βλ. λ. ἀλλαγή). Ἐὰν συμβῇ, ὥστε σκοπός τις νὰ λάβῃ ἀπόλυτον ἀνάγκην ν' ἀντικατασταθῇ πρὸ τῆς ὡρισμένης ὥρας, φωνεῖ «*Δεκανεῦ, ἀντικατάστησον*». Ἡ κραυγὴ αὕτη μεταδίδεται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς σκοποῦ εἰς τὸν ἕτερον μέχρι τοῦ φυλακείου.

Διὰ τὴν κατὰ τὰς ὡρισμένας ὥρας ἀντικατάστασιν τῶν σκοπῶν, ὁ δεκανεὺς τῆς ἀλλαγῆς συντάσσει τὴν σχετικὴν ἀλλαγὴν (τὸ σύνολον τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀποτελούντων μίαν ἑκάστην σειρὰν σκοπῶν) καὶ «διατάσσει νὰ θέσωσι τὴν λόγχην ἐφ' ὅπλου, μεθ' ὃ ἀλλάσσει κατὰ πρῶτον τὸν πρὸ τῶν ὅπλων σκοπόν, διαδοχικῶς δὲ τοὺς λοιπούς, ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν μᾶλλον μεμακρυσμένων. Ἓξ βήματα πρὸ τοῦ ἀντικατασταθησομένου σκοποῦ, ὁ δεκανεὺς σταματᾷ τοὺς ἄνδρας καὶ ὁδηγεῖ τὸν νέον σκοπὸν ἀπέναντι τοῦ παλαιοῦ. ἀμφότεροι δ' οἱ σκοποὶ παρουσιάζουσιν ὅπλα. Ὁ ἀντικατασταθεὶς σκοπὸς τάσσεται εἰς τὸ ἀριστερόν, μεθ' ὃ ὁ δεκανεὺς ἐκκινεῖ τοὺς ἄνδρας καὶ μεταβαίνει εἰς ἀντικατάστασιν τῶν λοιπῶν σκοπῶν. Ἀντικατασταθέντων ἁπάντων τῶν σκοπῶν, ὁ δεκανεὺς ἐπαναφέρει τούτους εἰς τὸ φυλακεῖον, διατάσσει τὴν ἀπογέμισιν τῶν ὅπλων, ἐὰν ταῦτα ἦσαν πεπληρωμένα, καὶ τὴν τοποθέτησιν τῆς λόγχης εἰς τὴν θήκην, μεθ' ὃ λύει τοὺς ζυγούς».

Ν. ΚΛΑΔΑΣ

ἀντικαταστάτης (ὁ)· ὁ ἀντ' ἄλλου κατασταθείς, διορισθείς, ὁ διαδεχθεὶς ἄλλον ἀπομακρυνθέντα: «θὰ φύγω, ὅταν ἔλθῃ ὁ ἀντικαταστάτης μου».

— *[Στρατ.]* Ἐκαλεῖτο *ἀντικαταστάτης* πρὸ τῆς ἐπιβολῆς τῆς *γενικῆς στρατολογίας* (1879) ἐν Ἑλλάδι, ὁ ἔναντι ἀποζημιώσεως ἀντικαθιστῶν τὸν *διὰ κληρώσεως* καλούμενον νὰ ἐκτελέσῃ στρατιωτικὴν θητείαν, δι' ὡρισμένην χρονικὴν περίοδον. Οἱ τοιοῦτοι ἀντικαταστάται ἐξελέγοντο συνήθως μεταξὺ τῶν ἀπολυομένων ὁπλιτῶν ὑπὸ τοῦ *κληρωτοῦ*, ἔναντι χιλίων περίπου δραχμῶν. Πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν, ἰδίως Ναυπάκτιοι, Δωριεῖς καὶ Λοκροί, παρέμεναν εἰς τὸ στράτευμα, προαγόμενοι δὲ σὺν τῷ χρόνῳ ἐγίνοντο ἀξιωματικοί. Εἰς τὰς παλαιοτέρας Στρατιωτικὰς Ἐπετηρίδας ἀνεγράφετο ἡ σημείωσις ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι ὑπῆρξαν *ἀντικαταστάται* (βλ. **κληρωτὸς καὶ στρατολογια**).

Γ. Δ. Κ.

ἀντικαταστατός, *—ή, —όν*· ὁ δυνάμενος νὰ ἀντικατασταθῇ, ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου εὐκόλως εὑρίσκεται διάδοχος.

— ἀντικαταστατὰ *πράγματα* (res fungibiles) *[Νομ.]*. Καλοῦνται *ἀντικαταστατὰ* τὰ *κατὰ γενος* ὁριζόμενα πράγματα, ἤτοι μόνον τὰ κατὰ τὴν ποσότητα, ποιότητα, βάρος, ἀριθμὸν καὶ μέτρον ὁριζόμενα κινητὰ πράγματα, ὡς χρήματα, χρεόγραφα, σῖτος, οἶνος. *Μὴ ἀντικαταστατὰ* δὲ πράγματα (non fungibiles) εἶνε τὰ *κατ' εἶδος* (species) ὁριζόμενα. Τῶν ἀντικαταστατῶν πραγμάτων τὸ ἓν ἀντικαθιστᾷ τὸ ἕτερον, οὐχὶ ὅμως καὶ τῶν μὴ ἀντικαταστατῶν. Ὁ ὀφείλων πρᾶγμα μὴ ἀντικαταστατὸν ἐν περιπτώσει τυχαίας ἀπωλείας αὐτοῦ ἀπαλλάσσεται, οὐχὶ ὅμως καὶ ὁ ὀφείλων πρᾶγμα ἀντικαταστατόν. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη τῶν πραγμάτων διάκρισις ἐξήρτηται ἐκ τῆς τῶν συμβαλλομένων βουλήσεως, καθ' ἣν πρᾶγμά τι δύναται νὰ ᾖ ὁτὲ μὲν ἀντικαταστατόν, ὁτὲ δὲ ἀναντικατάστατον. Οὕτως λ. χ. ἐπὶ παρακαταθήκης χρημάτων ἐν δέματι, ὁ θεματοφύλαξ ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ τὰ ἀτομικῶς κατατεθέντα. Τὰ ἀντικαταστατὰ πράγματα δὲν εἶναι καὶ ἀναλωτά, διότι μία μόνη κατὰ τὸν προορισμὸν αὐτῶν χρῆσις δὲν ἐξαφανίζει ταῦτα, ὡς λ.χ. τάπητας, ἐνδύματα, βιβλία, ἐνῷ ἀντιθέτως τὰ ἀναλωτὰ πράγματα εἶναι συνήθως καὶ ἀντικαταστατὰ ὡς τὰ ἐσθιόμενα καὶ πινόμενα. [Βλ. *Μομφερράτου* Γενικὰς ἀρχὰς §§ 87 καὶ 88 καὶ τοὺς αὐτ. μνημονευομένους συγγραφεῖς.]

Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

ἀντικατατάσσω· κατατάσσω τι ἀντὶ ἄλλου, ἀναπληρῶ, ἀντικαθιστῶ.

ἀντικατηγορία (ἡ)· ἡ ἀντίπαλος κατηγορία, κατηγορία κατὰ τοῦ κατηγοροῦντος, *ἀντέγκλησις*.

ἀντικατηγορῶ *(—έω)*· κατηγορῶ τὸν κατηγοροῦντά με, ἀποκρούω κατηγορίαν δι' ἀντιπάλου κατηγορίας.

ἀντικατοπτρίζω· ἀποδίδω, ἐμφανίζω ὡς κάτοπτρον, ἀντανακλῶ· || μέσ. *ἀντικατοπτρίζομαι*· ἐμφανίζομαι ὡς ἐν κατόπτρῳ, ἀντανακλῶμαι.

ἀντικατοπτρισμὸς *[Φυσικ.]*· βλ. **κατοπτρισμὸς** ἀτμοσφαίρας.

ἀντικαυστικός, *—ή, —όν*· ὁ θεραπευτικὸς τῶν καυμάτων, ὁ κατάλληλος πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν καυστικῶν ἀποτελεσμάτων.

ἀντικαχεκτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τῆς καχεξίας, ὁ θεραπευτικὸς τῆς καχεξίας.

— ἀντικαχεκτικὰ (antikachektika) *[Φαρμ.]*. Φάρμακα κατὰ τῆς καχεξίας, οὐσιωδῶς ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ *πλαστικὰ* καὶ *τονωτικά*.

Κ. Γ. Μ.

Ἀντίκβους (Antiquus), *Ἰωάννης*. Ὁλλανδὸς ζωγράφος (1702—1750). Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ κρίνονται ὡς καλύτερα «Ὁ ὑπὸ τῶν Χαρίτων ἀφοπλιζόμενος Ἄρης», «Σκιπίων ὁ Ἀφρικανός» καὶ ὁ «Κοριολανός».

ἀντίκειμαι· κεῖμαι κατ' ἔναντι, εἶμαι ἀντικρύ: «ἡ ἀντικειμένη τῇ Εὐρώπῃ ἤπειρος (Ἀσία)» *(Ἡρόδ.)*· «τιμὴ τοῖς ἀγαθοῖς ἀντίκειται», τιμὴ πρόκειται εἰς τοὺς χρηστοὺς ὡς ἆθλον, ὡς κέρδος *(Πίνδαρ.)* || κεῖμαι ἐναντίως, ἀντιθέτως, ἐναντιοῦμαι, ἀντιβαίνω, ἀντιμάχομαι, δὲν συμφωνῶ: «ἡ διαταγὴ αὕτη ἀντίκειται πρὸς τὸν νόμον», «ἡ πρᾶξίς σου ἀντίκειται εἰς τὴν οἰκογενειακήν σου παράδοσιν», «ἐθέσπισαν μέτρα ἀντικείμενα εἰς τὴν ἔμφυτον τάσιν τοῦ ἀνθρώπου». [Βλ. **ἀντικείμενον**.]

Β. Φ.

— ἀντικείμενοι *τόποι [Γεωγρ.]*. Ὅρος τοῦ Πτολεμαίου («Γεωγραφικῆς Ὑφηγήσεως» Α, δ, 2) σημαίνων τόπους εὑρισκομένους ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραλλήλου ἢ τοῦ αὐτοῦ μεσημβρινοῦ. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν δὲ ἔννοιαν μεταχειρίζεται τοὺς ὅρους *ἀντικεῖσθαί τινι* (Α, ε, 1. 2. 3. 4. κδ', 4—2, β, 1. δ, 1) καὶ *ἀντικείμενα πέρατα ταῖς ὄψεσι* (Α, κδ' 10. Πρβ. Ζ, στ, 3 καὶ 4).

Σ. Ε. Λ.

ἀντικείμενον (τό)· μετοχ. τοῦ ῥήμ. *ἀντίκειμαι* ὡς οὐσιαστ.· πρᾶγμά τι οἱονδήποτε ὑποπῖπτον εἰς τὰς αἰσθήσεις μας ἢ εἰς τὴν ἀντίληψίν μας· || τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος, τὸ περὶ οὗ πρόκειται, τὸ θέμα, τὸ ζήτημα τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἐξετασθῇ: «τὸ ἀντικείμενον τῆς συνεδριάσεως, — τῆς συζητήσεως»· || τὸ πρᾶγμα καθόλου: «τὰ κλαπέντα ἀντικείμενα»· || ὁ κατ' ἀπρόθετον πτῶσιν προσδιορισμὸς τοῦ ῥήματος, ὁ *προσδιορισμὸς τοῦ ἀντικειμένου*, ἢ κατὰ τοὺς παλαιοτέρους γραμματικοὺς *συντακτικὴ πτῶσις ἢ ἐκ τρίτου*.

Β. Φ.

— [ΓΡΑΜΜΑΤ.] Ἡ λέξις *ἀντικείμενον* εἶναι νεωτέρα παραληφθεῖσα κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν (objet, objekt, λατ.: objectum). Εἰδικώτερον ὡς συντακτικὸς ὅρος παρελήφθη ἐκ τῆς γερμανικῆς.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γραμματικῶν Ἀπολλώνιος ὁ Δύσκολος καλεῖ τὸ ἀντικείμενον *διαβατικὸν* ἢ *μεταβατικὸν πρόσωπον*, καθ' ὅσον διάβασις ἐνεργητικὴ διαβιβάζεται ἐπί τι (ἔκδ. Schneider σελ. 44 καὶ 119). Ἐν ἀκριβείᾳ ἡ λέξις *ἀντικείμενον* θὰ ἐσήμαινεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τὸ «ἐχθρικῶς ἢ ἐναντίως κείμενον», οὐχὶ «τὸ ἀντικρὺ κείμενον», ὡς σημαίνει τὸ λατιν. objectum, ἀλλὰ καθιερώθη πλέον καὶ παρ' ἡμῖν διὰ τῆς χρήσεως ἡ λέξις ὡς συντακτικὸς ὅρος πρὸς δήλωσιν παντὸς ὅ,τι, πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, ἀντικρὺ καὶ ἔξω τοῦ ὑποκειμένου ἢ *δέχεται ἀμέσως τὴν ἐνέργειαν τοῦ ῥήματος* (πληρῶ τὴν ὑδρίαν) ἢ καθορίζει *εἰδικῶς* τὸ εἰς ὃ ἀναφέρεται ἡ *ἀορίστως* διὰ τοῦ ῥήματος δηλουμένη ἐνέργεια (πληρῶ ὕδατος, ἐπιθυμῶ δόξης, διδάσκω τὴν τέχνην), ἤτοι *συμπληροῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥήματος*.

Κατὰ ταῦτα εἶναι οὐσιώδης ὅρος τῆς προτάσεως καὶ τέταρτος κύριος ὅρος δύναται νὰ θεωρηθῇ.

Τὸ ἀντικείμενον ἐκφέρεται διὰ μιᾶς τῶν πλαγίων πτώσεων καὶ εἶναι κυρίως μὲν οὐσιαστικόν, ἀλλὰ καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ πρότασις ὅλη, ὅταν ταῦτα οὐσιαστικῶς λαμβάνωνται.

Ἄμεσον καὶ ἔμμεσον ἀντικείμενον: Τὸ ἀντικείμενον εἶναι ἢ ἁπλοῦν ἢ διπλοῦν. Ὅταν εἶναι διπλοῦν (διδάσκω τὸν παῖδα γράμματα), τότε *ἄμεσον* μὲν καλεῖται τὸ εἰς ὃ *ἀμέσως* μεταβαίνει ἢ ἐκδηλοῦται ἡ ἐνέργεια τοῦ ῥήματος (τὸν παῖδα), *ἔμμεσον* δὲ ἢ *δεύτερον* τὸ *εἰδικῶς* καθορίζον ἢ συμπληροῦν τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥήματος (γράμματα). *Ἄμεσον* καὶ *ἔμμεσον* συνάμα δύνανται νὰ ἔχωσι τὰ μεταβατικὰ ῥήματα, τὰ δὲ ἀμετάβατα δέχονται μόνον ἓν καὶ δὴ ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας αὐτῶν (ἐπιθυμῶ τινος).

Σύστοιχον καὶ συνώνυμον: Τίνα ῥήματα μετὰ τίνος ἢ τινων πτώσεων ὡς ἀντικειμένου συντάσσονται ἀναγράφεται ἐν τοῖς Συντακτικοῖς. Ἰδίᾳ ἄξιον μνείας εἶναι τὸ *σύστοιχον* ἢ *συνώνυμον* καλούμενον ἀντικείμενον· πᾶν δηλ. σχεδὸν ῥῆμα δύναται νὰ λάβῃ ὡς ἀντικείμενον κατ' αἰτιατικὴν τὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἀφῃρημένον οὐσιαστικὸν (πολεμῶ πόλεμον), συνοδευόμενον κατὰ κανόνα ὑπό τινος ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ (μέγαν πόλεμον). Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἀνέπτυξε μεγάλως τὴν χρῆσιν ταύτην, δι' ἧς μὲ περισσοτέραν ἐνάργειαν ἐκφράζει τοὺς ἐπιρρηματικοὺς προσδιορισμούς· τὸ «ἐκινδύνευσα μέγαν κίνδυνον» εἶναι ἐναργέστερον τοῦ «ἐκινδύνευσα μεγάλως»· διὰ τοῦ πρώτου ἡ ἔννοια τοῦ ῥήματος παρίσταται ἐν τῷ ἀντικειμένῳ ὥς τι ἰδίαν ἔχον ὕπαρξιν. Ὡς δὲ εἶναι προφανές, τὸ κύριον ἐνταῦθα εἶναι ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμός, διότι τὸ σύστοιχον πλὴν τῆς ἐναργείας οὐδὲν προσθέτει εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥήματος· διὰ τοῦτο καὶ συνάπτεται μετὰ τοῦ συστοίχου ἐπιθετικός τις προσδιορισμός, δύναται δ' ὅμως καὶ νὰ παραλειφθῇ τὸ σύστοιχον, παραμένοντος μόνον τοῦ προσδιορισμοῦ· οὕτως ἐλέχθη «δεινὰ (πάθη) ἔπαθον», ἀλλὰ κατ' ἐπέκτασιν ἐπεκράτησε τὸ οὐδέτερον γένος καθ' ἑνικὸν ἢ πληθυντικὸν ἀριθμόν, «μέγα (βοὴν) βοῶ», «μέτρια (δεήσεις) δέομαι» κ.τ.τ.

Πολλάκις ὅμως ἀντὶ συστοίχου ἀντικειμένου λαμβάνεται συνώνυμόν τι αὐτοῦ: «ζῶ βίον». Κατ' ἐπέκτασιν δὲ βραχυλογικῶς ἐλέχθη καὶ «νικῶ ναυμαχίαν» (νίκην ναυμαχίας) κλπ.

Καὶ τὸ σύστοιχον καὶ τὸ συνώνυμον δὲν εἶναι ἄγνωστα εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικήν: «ἔζησα καλὴν ζωήν», «κοιμᾶται ὕπνον βαθύν», «κοιμᾶται πολύ», «ἑορτάζω τὰ Χριστούγεννα».

Ἱστορικὴ ἐξέτασις: Διατὶ ὡρισμένα ῥήματα μεθ' ὡρισμένης πτώσεως συντάσσονται εἶναι ζήτημα τῆς ἱστορικῆς γραμματικῆς, οὗ ἡ λύσις πολλὰς παρέχει δυσκολίας, καθ' ὅσον μάλιστα ἥ τε γενικὴ καὶ ἡ δοτικὴ ἀνεπλήρωσαν καὶ ἐκλιπούσας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἀρχαίας πτώσεις, τὴν ἀφαιρετικήν, τὴν τοπικήν, ἐξ οὗ ἐπηυξήθη ἡ ποικιλία τῶν σημασιῶν αὐτῶν. Καθόλου εἰπεῖν ἑκάστη γλῶσσα ἔχει ἰδίαν ἀντίληψιν τῆς σχέσεως ῥήματος καὶ ἀντικειμένου, ἐκδηλουμένην δι' ἰδίας πτώσεως, ὅθεν καὶ ἡ διάφορος παρὰ διαφόροις λαοῖς σύνταξις.

Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀρχικὴ σημασία ἑκάστης τῶν πτώσεων καθώρισεν ἐξ ἀρχῆς καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ ἀντικειμένου· οὕτω λέγεται: «ἄρχομαί τινος» (καθ' ὃ καὶ «παύομαί τινος»). Ἀφ' ἑτέρου δὲ ποικίλαι ἀναλογικαὶ ἐπιδράσεις συνετέλεσαν ἢ εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς καθορισμὸν τῆς πτώσεως ἢ εἰς τὴν μεταβολὴν αὐτῆς· οὕτω κατὰ τὸ «κρείττων τινὸς» ἐλέχθη «κρατῶ τινος» (καὶ κατὰ τὸ «ἥττων τινὸς» «ἡττῶμαί τινος»)· τὸ «θαρρῶ τὸν Φίλιππον» κατὰ τὸ ἀντίθετον «φοβοῦμαι τὸν Φίλιππον»· «καίεσθαί τινος» κατὰ τὸ «ἐρᾶν τινος»· κατὰ τὸ «κοινός τινι», «κοινωνῶ τινι»· παρὰ τὸ «χρῶμαί τινι» τὸ «διαχρῶμαι ἐμαυτὸν» (αὐτοκτονῶ), κατὰ τὸ «ἀποκτείνω ἐμαυτόν»· παρὰ τὸ «ἀγαπῶ τινα» τὸ «ἀγαπῶ τινι» (=ἀρκοῦμαι εἴς τι), κατὰ τὸ «ἀρέσκομαί τινι».

Οὐκ ὀλίγον δὲ συνετέλεσαν εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς πτώσεως καὶ αἱ συντεθειμέναι τῷ ῥήματι προθέσεις: «κατηγορῶ τινος», «παρατίθημί τινι» κλ.

Πόσον δ' ἀσταθὴς ἦτο συχνὰ ἡ ἀντίληψις τῆς σχέσεως τῆς πτώσεως πρὸς τὸ ῥῆμα καταφαίνεται ἐκ τῆς διπλῆς πολλάκις συντάξεως τοῦ ῥήματος μετὰ μικρᾶς ἢ οὐδεμιᾶς διαφορᾶς σημασίας, ἤδη παρ' αὐτοῖς τοῖς δοκίμοις· οὕτω λέγεται «ἀκούω τινὰ» καὶ «τινὸς» καὶ «τι», «μέμνημαί τινος» καὶ «τι», «στερῶ τινά τι» καὶ «στερῶ τινά τινος», «κελεύω τινά», ἀλλὰ «παρακελεύομαί τινι», «ὀνειδίζω τινὶ» καὶ «τινα», «λοιδορῶ τινα», ἀλλὰ «λοιδοροῦμαί τινι», «μέμφομαί τινα» καὶ «τινι», «βοηθῶ τινι», ἀλλὰ «ὠφελῶ τινα», «ἀκούω τινός», ἀλλ' «ὁρῶ τινα».

Ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ καὶ νέᾳ Ἑλληνικῇ: Ἀπὸ τῶν μετ' Ἀλέξανδρον χρόνων ἐμφανίζεται διαρκῶς συχνοτέρα ἡ ἀστάθεια αὕτη περὶ τὴν χρῆσιν τῆς πτώσεως τοῦ ἀντικειμένου, χωρήσασα βαθμηδὸν εἰς ῥιζικὴν μεταβολὴν τῆς συντάξεως τοῦ ῥήματος, ὅπως αὕτη ἐμφανίζεται εἰς τὴν ὁμιλουμένην νέαν Ἑλληνικήν. Καὶ τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐεξήγητον· ἡ Ἀττικὴ γλῶσσα, ὡς *κοινὴ* ἀπὸ τῶν μετ' Ἀλέξανδρον χρόνων, ὡς ὄργανον δηλ. συνεννοήσεως ποικίλης καταγωγῆς ἀνθρώπων, Ἑλλήνων (Ἰώνων, Αἰολέων, Δωριέων), Αἰγυπτίων, Ἰουδαίων, Συρίων κλ. δὲν ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ τὴν ποικιλίαν τῶν συντάξεων τοῦ ῥήματος καὶ διὰ τὴν δυσκολίαν καὶ διὰ τὸ ὅτι ἄλλοι ἄλλως ἐν τῇ μητρικῇ γλώσσῃ συνέτασσον τὰ ῥήματα, καὶ ἀναποφεύκτως ἔμελλε ν' ἁπλοποιηθῇ κατά τε τὰ ἄλλα καὶ κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ῥήματος. Ὅθεν ἐκ τῶν τριῶν πλαγίων πτώσεων παρέμεινεν ἐ

Digitized by Google

τέλει ὡς ἀντικείμενον μόνον ἡ αἰτιατική, ἥτις ἄλλως καὶ ἐν τῇ δοκίμῳ Ἑλληνικῇ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ πτῶσις τοῦ ἀντικειμένου· ἤδη ἔχομεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τὴν σύνταξιν «χρώμενοι τὸν κόσμον» (Ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθ. 7, 31), ἀπὸ μακροῦ δὲ χρόνου ἔχουσιν ἐμφανισθῇ αἱ σήμερον πάγκοινοι συντάξεις «βοηθῶ τινα», «ἐνθυμοῦμαί τινα», «ἀκολουθῶ τινα», «γεύομαι τὸν οἶνον», «πλησιάζω τινά» κλ.

Πλεῖστα δὲ τῶν μετὰ γενικῆς ἢ δοτικῆς συντασσομένων ῥημάτων συνετάχθησαν πρὸς ἐμπρόθετον προσδιορισμόν, ὅστις ὡς σαφέστερον δηλῶν τὴν σχέσιν τοῦ ῥήματος πρὸς τὸ ἀντικείμενον εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ μακροῦ νὰ μεταβάλλῃ τὴν σύνταξιν (πρβλ. «οἶκον ἱέναι» καὶ «εἰς οἶκον ἰέναι», «φροντίζω τινός» καὶ «περί τινος»), ἤδη δὲ μεγίστην ἔλαβεν ἐπίδοσιν: «λέγω εἴς τινα», «πολεμῶ κατά τινος», «γεμίζω ἀπὸ ἀγαθά», «στέλλω εἰς τὸν πατέρα», «φροντίζω διά τινα».

Καὶ ἡ μὲν δοτικὴ τελείως ἐξέλιπεν ὡς ἀντικείμενον παρεκτὸς μόνον εἰς ἀποστεωθείσας τινὰς ἐκφράσεις («δόξα τῷ Θεῷ», κ.λπ.) καὶ εἰς ὡρισμένας ἄλλας περιστάσεις, ἔνθα παρουσιάζεται ὑπὸ τὸν τύπον τῆς γενικῆς («μοῦ ἔρχεται νά...», «εἶπε τοῦ Γιάννη», «ἔδωκε τοῦ Γ.», «τοῦ εἶπε», ἀλλὰ καὶ «τὸν εἶπε» ἐν Μακεδονίᾳ), ἡ δὲ γενικὴ διασῴζεται ἔτι, ἀλλ' ἐν πολὺ περιωρισμένῃ χρήσει, εἴς τινας διαλέκτους οὕτω λέγεται ἐν Κρήτῃ «μοῦ θυμᾶται», «μοῦ παντήχνει» (μὲ συναντᾷ), «μοῦ καταρᾶται» ἀλλ' εἰς τὰ δύο τελευταῖα παραδείγματα ἡ γενικὴ θεωρητέα μᾶλλον ὡς ἀναπληροῦσα τὴν δοτικήν, «μοῦ παντήχνει» κατὰ τὸ «μοῦ ἔρχεται ἐμπρός», «μοῦ καταρᾶται» κατὰ τὸ «μοῦ δίνει κατάρες». Ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν τοιούτων συντάξεων τῆς νέας ἑλληνικῆς δὲν ἔχουσιν ἀκόμη μετ' ἀκριβείας μελετηθῆ. ΣΤ. ΤΡΑΧΙΛΗΣ

—[ΦΙΛΟΣΟΦ.] Ἀντικείμενον λέγεται τὸ περιεχόμενον τῶν παραστάσεων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ὑποκείμενον, ὡς κεκτημένον τὴν ἱκανότητα τοῦ παριστάναι, τοῦ συγκροτεῖν ἐξ αἰσθημάτων παραστάσεις. Κατὰ ταῦτα τὸ ἀντικείμενον συνταυτίζεται ἀπολύτως πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν παραστάσεων, ὁ ἀντικειμενικὸς κόσμος πρὸς τὸν παραστατικόν. Ἀλλ' ἡ ῥηθεῖσα ἔννοια ἀντικατεστάθη εἰς τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν παρ' ἑτέρας τοιαύτης. Τὸ ἀντικείμενον δηλονότι εἴτε εἶναι ἡ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ δι' ἰδίων ψυχικῶν λειτουργιῶν συγκροτουμένη παράστασις αὐτοῦ, εἴτε λογίζεται συγχρόνως ὡς ἀπεικόνισμα μιᾶς ἐν μεταφυσικῇ ἐννοίᾳ πραγματικῆς ὀντότητος, παρεχούσης, ὡς πρὸς πάντα τὰ φυσιολογικὰ ἄτομα, τὰς συνθήκας μορφώσεως μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς παραστάσεως. Κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἡ λέξις ἀντικειμενικότης προσέλαβε σημασίαν συνταυτιζομένην πρὸς τὴν πραγματικότητα (βλ. ὑποκείμενον, ἀντικειμενικόν). Α. Δ.

ἀντικειμενικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἀντικείμενον, εἰς πραγματικὴν καὶ ἀναμφισβήτητον ὑπόστασιν, ὁ ἐξ ἀντικειμένου, ὁ πραγματικός (ἀπόδοσις τῶν ξενογλώσσων *objectif objectiv*, ἅτινα ἐκ τοῦ λατιν. *objectus*=ὁ ἀντικρὺ κείμενος καὶ εἰς τὴν αἴσθησιν ὑποπίπτων)· ἀντίθ. *ὑποκειμενικός* ‖ ὁ τὴν ἔρευναν ἢ τὴν κρίσιν ἀνεπηρέαστος, ὁ ἀπροκατάληπτος· ‖ «ἀντικειμενικὸς σκοπός», ὁ τελικὸς σκοπὸς τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει τις ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ὑποκειμενικόν, ἤτοι τὸν φαινόμενον ἢ εἰκαζόμενον.— Ἐπίρρ. *ἀντικειμενικῶς*.

— *[Φιλοσ.]* Σχέσεις τινὲς ἔχουσιν *ἀντικειμενικὴν* ἀξίαν, ὅταν μένουσι κοιναὶ δι' ὅλους καὶ ἐν παντὶ χρόνῳ.

Λέγουσιν ἐνίοτε «*ἀντικειμενικὴν ψυχολογίαν*» τὴν *ψυχολογίαν τῆς ἀντιδράσεως*, τουτέστι τὴν σπουδὴν τοῦ τρόπου καθ' ὃν τὰ ἐνόργανα ὄντα καὶ ἰδίᾳ ὁ ἄνθρωπος φέρονται ὑπὸ ὡρισμένας περιστάσεις. *Ἀντικειμενικὴ μέθοδος* εἰς τὴν ψυχολογίαν λέγεται ἐκείνη καθ' ἣν ἡ παρατήρησις γίνεται ἐξ ἀντικειμένου. Π. Ζ.

— ἀντικειμενικὴ *ἀνεργία [Κοινων. Ἐπιστ.]*· βλ. ἀνεργία.

— ἀντικειμενικὴ *ἐμπορικὴ πρᾶξις*· βλ. ἐμπορικὴ πρᾶξις.

— ἀντικειμενικὸς *σκοπὸς [Στρατ.]*· βλ. σκοπός.

— ἀντικειμενικὸς *φακός*· βλ. φακός, διόπτρα, τηλεσκόπιον.

ἀντικειμενικότης (ἡ), —ητος· τὸ νὰ εἶναί τι ἀντικειμενικόν, πραγματικόν, παραδεδεγμένον ὡς ἀναμφισβήτητος ἀλήθεια· ἀντίθ. *ὑποκειμενικότης*.

ἀντικειμενοφόρος *πλάξ*· ἡ ὑαλίνη πλὰξ ἐφ' ἧς τοποθετεῖται κατὰ τὰς μικροσκοπικὰς παρατηρήσεις τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν ἀντικείμενον. Κ. Π.

Ἀντικείτης *[Ἀρχ. Παρ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Στράβωνα (Didot 423,45) ὀνομασία ποταμοῦ ἐκβάλλοντος εἰς τὴν ΝΑ. ἀκτὴν τῆς Μαιώτιδος τὴν ὀνομαζομένην «*Ἐλάσσων Ρομβίτης*» (τὴν σύγχρονον μεταξὺ Ἀχτὰρ καὶ Τεμριοὺκ ἀκτὴν τῆς Καυκασίας). «Ἐμβάλλει δὲ εἰς λίμνην ἀπορρὼξ τις τοῦ Ἀντικείτου ποταμοῦ, τινὲς δὲ καὶ τοῦτον τὸν ποταμὸν Ὕπανον προσαγορεύουσιν» (424,30). Αἱ σύγχρονοι ὀνομασίαι τοῦ μὲν ποταμοῦ εἶναι *Κουμπάν*, τῆς δὲ λίμνης *Ἀχτονιζὸφ* (βλ. λ. Ἀζοφικὴ *β, 11* καὶ *δ, 19*). Σ. Ε. Λ.

Ἀντικέρια *[Γεωγρ.]*. Δύο ἀκατοίκητοι νησῖδες τῆς ὁμάδος τῶν Κυκλάδων, κείμεναι ΒΔ τοῦ ἀκρωτ. Πάλου τῆς Ἀμοργοῦ, νοτίως δὲ τῆς ἐπίσης ἀκατοικήτου μεγαλυτέρας νησῖδος Κέρου. Ἡ μία ἔχουσα ἔμβαδον 1,7 τετρ. χιλιομετρ. (κατὰ Wisotzki) καλεῖται *Ἀντίκερος*, ἡ δ' ἄλλη, κατά τι μικροτέρα, *Δρύμα*. (Βλ. καὶ Αἰγαῖον τ. Β΄, σ. 403 α΄, Ἀμοργὸς τ. Δ΄, σ. 323 β΄, ὡς καὶ χάρτην ἐν Β 324.) Δ. Ε. Μ.

Ἀντίκερος *[Γεωγρ.]*· βλ. Ἀντικέρια.

Ἀντικεφαλληνία· βλ. Ἰθάκη καὶ Παλικὴ *Κεφαλληνίας*.

Ἀντικίνωλις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία λιμένος τινὸς τῆς Παφλαγονίας ἐν Πόντῳ, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Στράβων. Κεῖται παρὰ τὴν ἀρχαίαν Κίνωλιν, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα, ἀνατολικῶς τῆς σημερινῆς Ἰνεπόλεως. Α. Α. Π.

ἀντίκλα (ἡ)· ἰδιωματ., τὸ σκέλος, ὁ πούς, ἰδίᾳ ἡ κνήμη: «μάζεψε τὶς ἀντίκλες σου», ἐπὶ ἀνθρώπου ἔχοντος ἀπλωμένους τοὺς πόδας του. Β. Φ.

ἀντίκλαρο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Ἀκαρνανίᾳ τοῦ φυτοῦ *λώρανθος ὁ Εὐρωπαϊκὸς* (Loranthus europeus)· βλ. λ. λώρανθος καὶ ἰξία. Δ. Ν. Π.

Ἀντίκλεια. Θυγάτηρ τοῦ Αὐτολύκου, σύζυγος τοῦ Λαέρτου καὶ μήτηρ τοῦ Ὀδυσσέως (βλ. λ. Ὀδυσσεύς).

— Ἀντίκλεια. Γνωστὴ ἐκ τῆς Ἱστορίας τῶν ἀρχαίων Φαρῶν, κόρη τοῦ Διοκλέους καὶ σύζυγος τοῦ Μαχάονος, υἱοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἡ Ἀντίκλεια ἐγέννησε τοὺς Νικόμαχον καὶ Γόργασον οἵτινες ἐβασίλευσαν ἐν Φαραῖς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Διοκλέους. Σ. Χ. Τ.

Ἀντικλείδης. Ἱστορικός, ἀκμάσας κατὰ τὸν Γ΄ π. Χ. αἰῶνα. Συνέγραψε τὰ Δηλιακά, τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ τοὺς *Νόστους*, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Ἀθήναιος (IX, 384 d) ἀναφέρει τὸ 78ον βιβλίον. (Πρβλ. *Müller* Scriptores Alex. Magni, σ. 147.) Κ. Μ. Κ.

ἀντικλείδι (τό)· βλ. ἀντίκλειθρον.

ἀντίκλειθρον (τό)· ὁμοίωμα κλείθρου ἐπὶ σκοπῷ δολίας χρήσεως αὐτοῦ, κοιν. *ἀντικλείδι*. (Χαρακτηριστικῶς ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Ρωμαίων: adulterina clavis.)

ἀντικλήνι (τό)· ἰδιωματ., τὸ ἀντικνήμιον.

ἀντικληρικισμὸς (ὁ)· τάσις, πολιτικὴ καὶ λαϊκή, ἐναντίον τοῦ κλήρου καθόλου· εἰδικώτερον ἐναντίον τῆς ἀναμίξεως τῆς πνευματικῆς ἀρχῆς, τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὰ τοῦ κράτους· ἀντίθ. *κληρικισμός*. Ὁ ἀντικληρικισμὸς ἐπεφάνη ἰδίως εἰς τὰς χώρας ὅπου ἠσκήθη πιεστικώτερον ἡ ἐξουσία τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀπετέλεσε δὲ τὸ σύνθημα τῶν φιλελευθέρων κομμάτων, δόσας ἀφορμὴν εἰς τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἐπί τινα καιρὸν διατήρησιν κομμάτων «*ἀντικληρικῶν*». Α—

Ἀντικλῆς. Ἀθηναῖος στρατηγὸς ἀποσταλεὶς μετὰ τοῦ Τληπολέμου τῷ 440 κατὰ τῶν Σαμίων μετὰ εἴκοσι πλοίων (Θουκ. 1, 117). Ἀναφέρονται ἐπίσης καὶ ἄλλοι τινὲς ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐν τῇ ἀρχαιότητι. — Ω.

ἀντίκλητος (ὁ) *[Νομ.]*. Ὀνομάζεται οὕτω, κατά τε τὴν Πολιτικὴν καὶ τὴν Ποινικὴν Δικονομίαν, τὸ πρόσωπον, ὅπερ δυνάμενον κατὰ κανόνα νὰ ᾖ οἱονδήποτε (ἔχον τὴν ἱκανότητα τοῦ ἐπιχειρεῖν νομικὰς πράξεις) καὶ οὐχὶ μόνον δικηγόρος, κατοικοῦν ὅμως ἐν τῇ ἕδρᾳ τοῦ Δικαστηρίου, διορίζεται ὑπὸ τοῦ μὴ κατοικοῦντος ἐν τῇ ἕδρᾳ ταύτῃ διαδίκου, ἵνα κοινοποιῶνται εἰς αὐτὸ ὡρισμένα ἔγγραφα. Κατὰ τὴν Πολιτικὴν Δικονομίαν (ἄρθρ. 148, 155, 863, 865, 870 καὶ 923, ὡς τροποποιηθῇ διὰ τῶν νόμων 263 τοῦ 1914 καὶ ΓΦΝΔ΄ τοῦ 1910), οἱ διάδικοι εἶναι ὑπόχρεοι ἐν τῇ ἀνωτέρω περιπτώσει νὰ διορίσωσιν ἀντίκλητον, ὁ μὲν ἐνάγων διὰ τῆς ἀγωγῆς, ὁ δὲ ἐναγόμενος διὰ τῶν προτάσεών του ἢ διὰ δηλώσεως ἐπ' ἀκροατηρίου, καταχωριζομένης ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς συνεδριάσεως, κατὰ τὴν πρώτην δικάσιμον· πᾶς δὲ διάδικος δύναται νὰ διορίσῃ ἀντίκλητον καὶ διὰ δηλώσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν γραμματέα τῶν πρωτοδικῶν· τέλος ἀντίκλητον ὑποχρεοῦται νὰ διορίσῃ καὶ ὁ ἐπισπεύδων τὴν ἐκτέλεσιν δανειστής, διὰ τε τῆς ἐπιταγῆς καὶ τῆς πρὸς ἐκτέλεσιν παραγγελίας, ὡς καὶ ἐν τῷ περὶ κατασχέσεως εἰς χεῖρας τρίτου ἐγγράφῳ. Ὁ πληρεξούσιος δικηγόρος εἶναι ὑποχρεωτικῶς καὶ ἀντίκλητος, ἐκτὸς ἂν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ διαδίκου εἰδικὸς τοιοῦτος.

Ἂν παρά τινος τῶν διαδίκων δὲν διωρίσθη κατὰ τ' ἀνωτέρω ἀντίκλητος καὶ δὲν ὑπάρχῃ πληρεξούσιος, πᾶσαι αἱ ἀφορῶσαι τὸν διάδικον τοῦτον κοινοποιήσεις γίνονται εἰς τὸν γραμματέα τοῦ Δικαστηρίου.

Εἰς τὸν ἀντίκλητον κοινοποιοῦνται πάντα τὰ δικόγραφα ἐκτὸς ἐκείνων, δι' ὧν ἐπιβάλλεται τῷ διαδίκῳ προσωπικὴ ἐνέργεια, ἤτοι τῆς ἐπιβαλλούσης ὅρκον ἀποφάσεως καὶ τῆς διατασσούσης τὴν προσωπικὴν ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου ἐμφάνισιν τοῦ διαδίκου, ἀλλὰ καὶ τὰ τοιαῦτα ἔγγραφα, ὅταν ὁ διάδικος διατρίβῃ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, δέον νὰ κοινοποιῶνται εἰς τὸν ἀντίκλητον, ἂν διωρίσθη τοιοῦτος, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν εἰσαγγελέα.

Κατὰ δὲ τὴν Ποινικὴν Δικονομίαν (ἄρθρα 27, 240, 304 καὶ 309 καὶ ἄρθρ. 3 καὶ ν. δ. 17 Δεκεμβρίου 1925 «περὶ ἐφέσεως ποινικῶν ἀποφάσεων»), ἀντίκλητον διορίζει ὑποχρεωτικῶς ὁ κατηγορούμενος:

1) Ἐν τῇ περὶ ἀπολύσεώς του ἐπ' ἐγγυήσει αἰτήσει του· εἰς τὸν ἀντίκλητον τοῦτον γίνονται πᾶσαι αἱ ἀφορῶσαι τὸν κατηγορούμενον κοινοποιήσεις, πλὴν τῆς κλήσεως, δι' ἧς καλεῖται νὰ δικασθῇ εἰς τὸ ἀκροατήριον.

2) Ἐν τῇ αἰτήσει του περὶ ἀποδείξεως τῆς ἀληθείας, ὅταν εἰς αὐτόν, κατηγορούμενον ἐπὶ ἐξυβρίσει, ἐπιτρέπηται τοῦτο, κατ' ἄρθρον 309 Ποιν. Δικον., ὁ ἀντίκλητος οὗτος διορίζεται ἵνα κοινοποιῆται εἰς αὐτὸν ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου τασσομένης βραχυτάτης προθεσμίας (8 ἡμερῶν) ἡ ἀπάντησις τοῦ ἐγκαλοῦντος.

3) Ἐν τῇ ἐκθέσει ἐφέσεως κατὰ τῆς ἐναντίον του ἐκδοθείσης ἀποφάσεως τοῦ Πλημμελειοδικείου· εἰς τὸν ἀντίκλητον τοῦτον, ὅστις, κατ' ἐξαίρεσιν ἐνταῦθα, πρέπει νὰ ᾖ ἐκ τῶν ἐν τῇ ἕδρᾳ τοῦ καταδικάσαντος δικαστηρίου ἢ τοῦ Ἐφετείου δικηγόρων, ἐπιδίδονται πάντα ἐν γένει τὰ ἀφορῶντα τὸν κατηγορούμενον ποινικὰ δικόγραφα, μηδ' αὐτῆς τῆς κλήσεως πρὸς ἐμφάνισιν εἰς τὸ ἀκροατήριον ἐξαιρουμένης, ἔτι δὲ καὶ ἡ μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἐφετείου πρόσκλησις τοῦ καταδικασθέντος πρὸς ἔκτισιν τῆς ποινῆς.

Ἡ παράλειψις τοῦ διορισμοῦ ἀντικλήτου ἐν ταῖς ὑπ' ἀριθ. 2 καὶ 3 περιπτώσεσι ἐπιφέρει τὸ ἀπαράδεκτον τῆς αἰτήσεως καὶ τὴν ἀκυρότητα τῆς ἐφέσεως.

Ὁ πολιτικῶς ἐνάγων διορίζει ἀντίκλητον, ἵνα κοινοποιῶνται εἰς αὐτὸν πάντα τὰ ἔγγραφα, ἤτοι βουλεύματα, ἀνακοινώσεις ἢ κλήσεις τοῦ εἰσαγγελέως ἢ τοῦ ἀνακριτοῦ κλπ. Ἡ δὲ παράλειψις τοῦ διορισμοῦ ἔχει ὡς συνέπειαν μόνον ὅτι δὲν κοινοποιοῦνται εἰς τὸν ἐκτὸς τῆς ἕδρας τοῦ Δικαστηρίου κατοικοῦντα πολιτικῶς ἐνάγοντα τὰ ἀνωτέρω ἔγγραφα, καὶ ὅτι εἰδικῶς ἡ πρὸς ἀνακοπὴν ἢ ἀναίρεσιν τοῦ βουλεύματος προθεσμία ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως εἰς τὸν πολιτικῶς ἐνάγοντα. ΑΓΓ. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ἀντικλινικὴ *μετάπτωσις στρωμάτων* (Antiklinale Verwertung) *[Γεωλ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ μετάπτωσις, ἡ διασχίζουσα ἓν ἀντίκλινον (βλ. λ.) κατὰ μῆκος καὶ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἄξονός του. Γ. Κ. Γ.

ἀντίκλινον (Antiklinal) *[Γεωλ.]*. Τὸ πρὸς τὰ κάτω κοίλως καμπυλωμένον τμῆμα μιᾶς πτυχῆς πετρωμάτων. Ὅταν μία πτυχὴ (βλ. λ.) στρωμάτων εἶναι τελεία, τότε παρουσιάζει ἓν ἔξαρμα καὶ ἓν κοίλωμα. Τὸ ἔξαρμα εἶναι τὸ ἀντίκλινον, ὠνομάσθη δ' οὕτω διότι ἀπὸ τῆς κορυφῆς του τὰ στρώματα ἀποκλίνουν κατ' ἀντιθέτους διευθύνσεις. Εἰς ἓν ἀντίκλινον τὰ ἀρχαιότερα στρώματα εὑρίσκονται εἰς τὸν πυρῆνα. Τὸ ἀντίκλινον ὀνομάζεται καὶ *σάγμα* ἢ *καμάρα* ἢ *θόλος*. Γ. Κ. Γ.

ἀντικλινόριον (Antiklinorium) *[Γεωλογ.]*. Οὕτω καλεῖται σύνθετος δέσμη πτυχῶν, ἡ ὁποία παρουσιάζει διάταξιν τοιαύτην, ὥστε οἱ ἄξονες τῶν μεσαίων πτυχῶν νὰ εὑρίσκωνται εἰς ὑψηλοτέραν θέσιν ἀπὸ τοὺς τῶν πλευρικῶν. Γ. Κ. Γ.

ἀντικλίνω· στρέφω τι πρὸς ἄλλο μέρος· ἀμετβ. ἀρνοῦμαι.

Ἄντικλος. Εἷς τῶν εἰς τὸν Δούρειον ἵππον κλεισθέντων Ἑλλήνων (Ὀδ. 4 286).

ἀντικνήμιον (τό)· τὸ ἔμπροσθεν μέρος τῆς κνήμης ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ γαστροκνήμιον· κοιν. *καλάμι* (βλ. κνήμη).

ἀντικνισμώδη *[Φαρμ.]*. Φάρμακα κατὰ τοῦ *κνισμοῦ* τοῦ δέρματος, οἷον ἡ κινίνη, ἡ εὐθάλεια, τὰ ἀναλγητικὰ κ. ἄ. Κ. Γ. Μ.

ἀντικοινοβουλευτικός, —ή, —όν· ὁ μὴ κοινοβουλευτικός, ὁ μὴ κατὰ τὰ κοινοβουλευτικὰ ἔθιμα λαμβάνων ὑπόστασιν: «συμπεριφορά—, ἐνέργεια ἀντικοινοβουλευτική». —Ἐπίρρ. *ἀντικοινοβουλευτικῶς*.

ἀντικοινοβουλευτισμὸς (ὁ)· ἡ ἐναντία τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ δοξασία, ὡς ἀπαμβλύνοντος μὲν τὴν ὀξύτητα τῆς πάλης τῶν τάξεων, κατὰ τοὺς *συνδικαλιστάς*, ὡς σημαίνοντος δὲ ἐκχώρησιν ἐξου-

Digitized by Google

σίας ἢ συνεπαγομένου ὁπωσδήποτε ἐξασθένησιν ταύτης, κατὰ τοὺς *δικτατορικούς*. Τρίτην τινὰ μορφὴν ἀντικοινοβουλευτισμοῦ ἐμφανίζει ὁ *ἀτομικιστικὸς-ἀναρχισμός*, θίγων αὐτὴν τὴν βασικὴν ἀρχὴν τῆς *ἀντιπροσωπεύσεως*, διὰ τῆς διακηρύξεως ὅτι «οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀντιπροσωπεύῃ ἄλλον ἐκτὸς τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ ἂν ὁ ἄλλος τὸ θέλει». Α—

ἀντικοινωνικός, *—ή, —όν*· ὁ μὴ κοινωνικός, ὁ ἐναντιούμενος εἰς τὴν κοινωνικὴν τάξιν καὶ τὰ κοινωνικὰ θέσμια.—Ἐπίρρ. *ἀντικοινωνικῶς*.

ἀντικοινωνισμὸς (ὁ)· κοινωνικὴ θεωρία ἀντικειμένη εἰς τὸν **κοινωνισμὸν** (βλ. λ.).

ἀντικοινωνιστής· ὁ ἀντικείμενος, ὁ ἀντιστρατευόμενος πρὸς τὸν **κοινωνισμὸν** (βλ. λ.).

ἀντικόλη (Antikol) *[Φαρμ.]*. Εἶναι μεῖγμα 75 μ. ἀκετανιλίδης, 17,5 μ. δισανθρακικοῦ νατρίου καὶ 7.5 τρυγικοῦ ὀξέος. Κ. Γ. Μ.

Ἀντίκολοι. Ἔθνος τῆς Λιβύης, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (4,6.19).

ἀντικομματικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐναντίον κόμματός τινος, ἢ ἐν γένει τῶν κομμάτων (τοῦ *κομματισμοῦ*) δρῶν ἢ διακείμενος.

ἀντικομματισμὸς (ὁ)· ἡ ἐναντίον τοῦ *κομματισμοῦ* διάθεσις ἢ ἐνέργεια· || ἡ ἐναντίον τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐργατῶν εἰς σοσιαλιστικὰ ἢ «ἐργατικὰ» κόμματα καὶ τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν συνδικαλιστικὴ ἀρχὴ (βλ. **συνδικαλισμός**). Α—

ἀντικόπτω· ἀπωθῶ, ἐμποδίζω· «ἐπειδάν τι ἀντικόψῃ», ἐὰν παρουσιασθῇ κανὲν ἐμπόδιον· || ἰδιωματ. *ἀντισκόβω*· ἐμποδίζω, δημιουργῶ ἐμπόδια, δυσκολίας, διαβάλλω, ἰδίᾳ ἐπὶ συνοικεσίων, ἀγοραπωλησιῶν, δανείων κ.τ.τ.

ἀντικόρυμβος (antapex) *[Ἀστρον.]*. Τὸ σημεῖον τοῦ οὐρανοῦ, τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον τοῦ *κορύμβου* (apex), πρὸς τὸν ὁποῖον διευθύνεται ὁ ἡμέτερος Ἥλιος μεθ' ὅλων τῶν μελῶν τοῦ περὶ αὐτὸν συστήματος (βλ. **κόρυμβος**). Σ. Π.

ἀντικόσμιν (τὸ) ἢ *ντικόσμιν* (ἰδιωματ. Πόντ.)· κόσμος ὁλόκληρος, κόσμος πολύς: «ἔναν ἀντικόσμιν ἀρθῶπ' ἔσαν 'ς σὴν ἐγκλεσίαν», «ἔναν ἀντικόσμιν παιδιὰ ἔχει» (Βλ. *Λεξ. Ἀρχεῖον* 5, 196 κ. ἑ.) Β. Φ.

ἀντικοσμῶ· κοσμούμενος ἐγὼ κοσμῶ ἄλλον: «δίκαιον γὰρ ὑπὸ τῶν μειζόνων κοσμουμένους ἀρχῶν, ἀντικοσμεῖν τὰς ἐλάττονας», ἐπὶ τῶν κατεχόντων μέγα ἀξίωμα εἰς τὴν πολιτείαν καὶ ἔπειτα δεχομένων κατώτερον (*Πλούτ.* 2. 813 D).

Ἀντικόστι (Anticosti, Ινδικ. Natiskotek ἢ Nataschkwe) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος ἀρκετὰ μεγάλη ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου τῆς Ἀγγλικῆς ἐν Β. Ἀμερικῇ κτήσεως τοῦ Καναδᾶ, ἔχουσα ἐμβαδὸν 8150 τετρ. χμτρ. καὶ 450 κατοίκους. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1534 παρὰ τοῦ J. Carter καὶ ἀνήκει ἀπὸ τοῦ 1895 εἰς τὸν ἐν Παρισίοις βιομήχανον H. Menier. Δ. Ε. Μ.

ἀντικοτῶ *(—έω)*· ἰδιωματ., αἰτιῶμαι, κατηγορῶ: «ὁ εἷς τὸν ἄλλον ἀντικοτᾷ», ὁ ἕνας τὸν ἄλλον κατηγορεῖ.

ἀντικούτικας (ὁ)· ἄλλως *κούτικας*· τὸ ὑπεράνω τοῦ αὐχένος μέρος τῆς κεφαλῆς, τὸ ἰνίον: «τὸν ἐκτύπησε 'ς τὸν ἀντικούτικα».

Ἀντίκουφο *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Τὸ ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλεύσαντι τὸν ὡραῖον φυσικὸν λιμένα *Πόρτο Κουφὸ* (πλάτ. 39°57'40", μῆκ. 23°55'30" Ἀν., χάρτης ἀγγλικὸς 1086: Kassandra to Thasso and Lemnos) τῆς Χαλκιδικῆς, ἀκρωτήριον, πέραν τοῦ ὁποίου ὁ λιμὴν κατευθύνεται πρὸς Β.ΒΔ. (βλ. καὶ τ. Β', 387 β 98 κ.ἑ.). Σ. Ε. Λ.

ἀντίκοψις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *ἀντικόπτειν*, ἐμπόδιον, ἰδίᾳ, ἀντίθετος πνοὴ ἀνέμου: «χειμεριναὶ ἐπίπνοιαι καὶ ἀντικόψεις».

Ἀντίκραγος. Κλάδος τοῦ ὄρους Κράγου ἐν Λυκίᾳ, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (16.665), ἐν ᾧ καὶ φρούριον καλούμενον ἄλλως καὶ *Καρμυλησσός*.

ἀντικράζω· ἀντιβοῶ, ἀντιλαλῶ, ἀντηχῶ, ἀντικραυγάζω: «μεῖζον ἀντεκεκράγει» (*Νικήτ.* Εὐγεν. 1. 229).

ἀντικρατικός (ὁ)· ὁ ἐναντίον τοῦ *κράτους*, τῆς *πολιτείας*· || ὁ ἐναντίον τῆς *κρατοποιήσεως*.

— *[Ἐγκυκλ.]* ***Ἀντικρατικὴ θεωρία*** ἢ ***ἀντικρατισμὸς*** (antiétatisme) λέγεται:

Α') Ἡ θεωρία, ἥτις ἀρνεῖται τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν ὠφελιμότητα τοῦ κράτους, εἴτε ὑφ' ὡρισμένην αὐτοῦ μορφήν, εἴτε ὑφ' οἱανδήποτε. Καὶ πρὸς μὲν τὴν περιωρισμένην ἀντικρατικὴν ἄποψιν τάσσονται πάντα τὰ *ἐπαναστατικὰ σοσιαλιστικὰ* συστήματα, μολονότι τινὲς τῶν θεωρητικῶν των δέχονται τὴν *«δικτατορίαν τοῦ προλεταριάτου»* μόνον ὡς ἀναγκαίαν «ταξικὴν» βίαν, καὶ τὴν μπολσεβικικὴν μορφὴν κράτους ὡς μεταβατικὴν καὶ ὡς τὴν τελευταίαν. Πρὸς τὴν ἀπόλυτον ἀντικρατικὴν ἄποψιν τάσσονται οἱ ἐπαναστατικοί-*συνδικαλισταὶ* καὶ οἱ *ἀναρχικοί*, πρὸ πάντων οἱ *ἀτομικισταί*. Εἰς τὴν διακήρυξιν τῶν τελευταίων ὅτι «τὸ κράτος εἶναι πάντοτε ὄργανον ἐκμεταλλεύσεως καὶ καταπιέσεως τῶν μὲν ὑπὸ τῶν δέ, καὶ δὲν δύναται νὰ εἶναί τι ἄλλο», οἱ *δικτατορικοὶ* ἀπαντοῦν: «—Ἔστω· ἀλλ' ἐξεταστέον: καταπιέσεως ἀπὸ μέρους τίνων, καὶ ἐναντίον τίνων»; Ἂς σημειωθῇ ἐνταῦθα ὅτι εἰς ὁρισμοὺς περὶ τοῦ κράτους ὡς ὀργάνου κατεξουσιάσεως προῆλθον καὶ ἐκ τῶν φιλοσόφων *(Σπινόζα)*, καὶ ἐκ τῶν κοινωνιολόγων καὶ πολιτειολόγων πολλοὶ *(Μπαρτελεμύ, Ὀππενάϊμερ, Ντουγκουΐ)*. χωρὶς ὅμως νὰ ἀρνηθοῦν δι' αὐτὸ καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ *κράτους*.

Β') Ἡ ἐναντία τῆς *κρατοποιήσεως* τῆς ἐκκλησίας, τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῶν μέσων συγκοινωνίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας κλπ. θεωρητικὴ ἄποψις. Η. Ν. Α.

ἀντικρένω καὶ μέσ. *ἀντικρένομαι*· ἰδιωματικῶς, ἀπαντῶ, ἀποκρίνομαι: «ἡ κόρη ἀντικρίθηκε κι' ἡ κόρη ἀντικρένει».

ἀντίκρημνος *[Ὀχυρωτ.]*. Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ ὀχυρωτικῇ ἡ πρὸς τὸν ἐχθρὸν κλιτὺς τῆς τάφρου χαρακώματός τινος (βλ. λ. χαράκωμα, ὀχύρωμα).

ἀντικρία (ἡ)· ἰδιωματ., τὸ ἀφηρημ. τοῦ *ἀντικρένω*· ἀπάντησις, ἀπόκρισις.

ἀντικρινίνη *[Φαρμ.]*. Ἀποψιλωτικὸν σκεύασμα ἔχον ὡς βάσιν τὸ θειοῦχον στρόντιον.

ἀντικριτικός, *—ή, —όν*· ὁ μὴ κριτικός, ὁ μὴ σύμφωνος πρὸς τὴν κριτικὴν τέχνην: «παρατήρησις ἀντικριτική».

ἀντίκρουσις (ἡ)· κροῦσις πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀπώθησις, ἀπόκρουσις· || ἀναίρεσις, ἀνασκευή: «ἡ ἀντίκρουσις τῶν ἐπιχειρημάτων,—τῆς ἐπιθέσεως».

— *[Μουσ.]*· βλ. **ἀντιχρονισμός**.

ἀντικρούστης (ὁ)· ἰδιωματ., ἄνεμος πνέων ἀντιθέτως τοῦ μέχρι τοῦδε πνεύσαντος καὶ ἤδη κοπάσαντος, ἀρχ. *ἀντίπνοια* (*Λεξ. Ἀρχ.* 6, 159 Σημ.).

ἀντικρούω· κρούω πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀπωθῶ, ἀποκρούω· || ἀναιρῶ, ἀνασκευάζω· οἷον τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ ἀντιπάλου.

ἀντικρύ· ἐπίρρ. ἰδιωματ. *ἀντίκρυ* καὶ *ἀντίκρυα*· ἀπέναντι, κατὰ πρόσωπον, καταντικρύ: «ἡ Αἴγινα κεῖται ἀντικρὺ τοῦ Πειραιῶς», «ἀντικρὺ τῶν ἀνακτόρων, τῆς Βουλῆς κ.λ.π.»· δημοτ.: «ἀντίκρυ 'ς τὰ ἀνάκτορα,—'ς τὴ Βουλὴ κ.λ.π.», «ἀντίκρυ μου κάθεται ὁ τάδε» ἀπέναντί μου, ἀπέναντι τῆς κατοικίας μου· «τὰ σπίτια μας εἶναι ἀντίκρυ» τὸ ἕνα ἀπέναντι τοῦ ἄλλου. Β. Φ.

ἀντικρύζω· δημοτ., βλέπω τινὰ μακρόθεν, τρόπον τινὰ ἐπιτηρῶν μακρόθεν τὴν ἐμφάνισίν τινος, ἅμα ἐμφανισθέντα ἀντικρύζω αὐτόν: «τὸν ἀντίκρυσα κι' ἔρχεται», «ἐβγῆκα νὰ τὸν ἀντικρύσω, ἀλλὰ πουθενὰ νὰ φανῇ»· || φρ. «οὔτε νὰ τὸν ἀντικρύσω δὲν θέλω», οὔτε ἀπὸ μακριὰ νὰ τὸν ἰδῶ δὲν θέλω· || καθόλου, προσβλέπω τινά, συναντῶ τὰ βλέμματά του, ἀντιμετωπίζω: «τολμᾷς καὶ μ' ἀντικρύζεις, ἄθλιε!». Β. Φ.

— *[Χρηματ.]* Ἐὰν χρηματιστής τις Χ ἔχῃ ἀγοράσει π. χ. 100 τίτλους Α παρὰ τοῦ χρηματιστοῦ Υ καὶ πωλήσῃ εἰς τὸν χρηματιστὴν Ζ 150 τίτλους, συγχρόνως δὲ Υ ἔχῃ ἀγοράσει 200 ὁμοίους τίτλους παρὰ Ζ, τότε ὁ Χ λέγει εἰς μὲν τὸν Υ: «Τοὺς 100 τίτλους οὓς ἠγόρασα παρὰ σοῦ καὶ δέον σὺ νὰ μοῦ παραδώσῃς, νὰ τοὺς παραδώσῃς εἰς τὸν Ζ», εἰς δὲ τὸν Ζ: «Ἐκ τῶν 150 τίτλων οὓς δέον νὰ παραλάβῃς παρ' ἐμοῦ, παράλαβε 100 παρὰ τοῦ Υ». Οὕτω μεταξὺ Χ καὶ Υ ἡ πρᾶξις ἐκκαθαρίζεται· ὁ Χ μένει πωλητὴς 50 μόνον τίτλων εἰς τὸν Ζ· μεταξὺ δὲ Υ καὶ Ζ ἀντὶ νὰ γίνῃ παραλαβὴ καὶ παράδοσις 200 τίτλων, θὰ γίνῃ μόνον 100 τοιούτων. Συμψηφιστικῶς ὅθεν ἡ πρᾶξις ἐπὶ 100 τίτλων μεταξὺ τριῶν χρηματιστῶν ἐξεκαθαρίσθη ἄνευ οὐδεμιᾶς μετακινήσεως τίτλων. Ἐν προκειμένῳ εἰς χρηματιστηριακὴν γλῶσσαν λέγουσιν· ὅτι ὁ Χ *ἀντικρυσε* τοὺς Υ καὶ Ζ.

Ἐν ᾗ περιπτώσει οἱ Υ καὶ Ζ δὲν ἔχουσι πρᾶξιν μεταξύ των, τότε ὁ Χ δύναται νὰ συμψηφίσῃ δι' ἑαυτὸν τὴν ἐπὶ 100 τίτλων πρᾶξίν του καὶ νὰ μεταβιβάσῃ ταύτην μεταξὺ Υ καὶ Ζ, ἀλλὰ τότε λέγουσιν ὅτι ἐγένετο *παραπομπή*.

Τὰ κατὰ τὸν ἐκτεθέντα τρόπον *ἀντικρύσματα* σκοπὸν ἔχουσι τὴν μείωσιν τῆς πληθώρας τῶν συναπτομένων χρηματιστηριακῶν πράξεων καὶ τὸν εἰς τὸ ἐλάχιστον περιορισμὸν τῆς κινήσεως τῶν χρηματιστηριακῶν πραγμάτων. Γίνονται δὲ ταῦτα μόνον ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ ἀγορᾷ. Ἐν τῷ ἐπισήμῳ Χρηματιστηρίῳ ἐγίνοντο ἐπίσης πρὸ τῆς ὀργανώσεως αὐτοῦ, ἤδη ὅμως δὲν γίνονται ἐν αὐτῷ, διότι κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν διὰ τοῦ γραφείου ἐκκαθαρίσεως, ὅπου παραδίδεται καὶ παραλαμβάνεται μόνον τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πωληθέντων καὶ ἀγορασθέντων τίτλων, τὰ ἀντικρύσματα ἐπέρχονται αὐτομάτως καὶ συνολικῶς.

Τὸ ἀντίκρυσμα μεταξὺ χρηματιστῶν Χ,Υ Ζ διὰ τίτλον τινὰ δέον νὰ γίνῃ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αὐτῆς τιμῆς, ἐνῷ κατὰ κανόνα αἱ μεταξύ των πράξεις θὰ ἔχωσι συναφθῇ εἰς διαφόρους τιμάς. Κρατεῖ δὲ συνήθεια ὅπως τὸ ἀντίκρυσμα γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τιμῆς τῆς ἀγορᾶς τοῦ ἀντικρύζοντος χρηματιστοῦ. Αἱ κατόπιν τοῦ ἀντικρύσματος ἐπερχόμεναι διαφοραὶ ὑπολογίζονται καὶ καταβάλλονται ἀμέσως.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀντικρυσμάτων καὶ ἡ εἴσπραξις τῶν ἐπιγιγνομένων διαφορῶν γίνεται καθ' ἑκάστην καὶ εἶναι ἡ διαρκὴς ἐργασία βοηθῶν τῶν χρηματιστῶν, *ἀντικρυστῶν* καλουμένων. Τ. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

ἀντικρυνός, *—ή, —ό*· δημοτ.· ὁ ἀντικρὺ εὑρισκόμενος, ὁ ἀπέναντι: «τὸ ἀντικρυνὸ σπίτι», «οἱ ἀντικρυνοί μας», οἱ κατοικοῦντες ἀπέναντι τῆς κατοικίας μας.— Ἐπίρρ. *ἀντικρυνά*.

ἄντικρυς· ἐπίρρ. κατ' εὐθεῖαν: «χωρῶ ἄντικρυς» || ἐξ ὁλοκλήρου, ἐντελῶς, ὅλως, σαφῶς, ὁλοφάνερα: «τὰ μέτρα ταῦτα εἶναι ἄντικρυς ἀνήθικα».

ἀντίκρυσμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἀντικρύζω*, ἀντιμετώπισις, συνάντησις.

— *[Χρηματιστ.]*· βλ. **ἀντικρύζω**.

ἀντικρυστὴς (ὁ)· βοηθὸς τοῦ χρηματιστοῦ, λαβὼν τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ κυρίου ἔργου, ὅπερ ἀρχικῶς εἶχε νὰ ἐκτελῇ τὰ *ἀντικρύσματα* (βλ. ἀντικρύζω). Ἤδη ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ ἀγορᾷ (ἀντικρυστὴς ἀνεπίσημος) εἶναι βοηθὸς τοῦ χρηματιστοῦ, ἐκτελῶν τὰ ἀντικρύσματα καὶ τὰς παραπομπάς, εἰσπράττων τὰς μεταξὺ χρηματιστῶν ἐκ τούτων ἐπιγιγνομένας διαφορὰς καὶ ἐξευρίσκων πελάτας δι' ἐκτέλεσιν πράξεων ἐν τῷ χρηματιστικῷ γραφείῳ ὅπερ ἀντιπροσωπεύει.

Ἐν τῷ ἐπισήμῳ Χρηματιστηρίῳ ὁ ἀντικρυστὴς εἶναι ἐπίσημον ὄργανον αὐτοῦ. Ἕκαστος χρηματιστὴς δικαιοῦται νὰ ἔχῃ τὸ πολὺ μέχρι 3 ἀντικρυστῶν, ὑποχρεοῦται δὲ νὰ γνωστοποιῇ τὴν πρόσληψιν καὶ τὴν ἀπόλυσιν αὐτῶν ἐγγράφως εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Χρηματιστηρίου, ἐντὸς 24 ὡρῶν. Ὁ ἀντικρυστὴς δέον νὰ ᾖ πολίτης Ἕλλην μὲ συμπεπληρωμένον τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ νὰ μὴ ἔχῃ κηρυχθῇ εἰς πτώχευσιν.

Ὁ ἀντικρυστὴς κύριον ἔργον ἔχει τὴν ἐντὸς τοῦ χρηματιστηρίου διεξαγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ χρηματιστικοῦ γραφείου ὅπερ ἀντιπροσωπεύει, ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὸ χρηματιστήριον (*κτύπημα, ἐκκαθάρισις*, κ. λ. π.). Δύναται δὲ ὁ χρηματιστὴς διὰ συμβολαιογραφικῆς πληρεξουσιότητος νὰ χορηγήσῃ εἰς ἕνα μόνον τῶν ἀντικρυστῶν του τὸ δικαίωμα ἐκφωνήσεως ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ χρηματιστηρίου ἐπ' ὀνόματι τοῦ χρηματιστοῦ καὶ ὑπ' εὐθύνην αὐτοῦ, τῆς ἀνακλήσεως τῆς πληρεξουσιότητος δυναμένης νὰ γίνῃ ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν. Διὰ τὰς πράξεις καὶ παραλείψεις τῶν ἀντικρυστῶν εὐθύνεται ὁ χρηματιστὴς ὃν ἀντιπροσωπεύουσι. Τὸ αὐτὸ πρόσωπον δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀντικρυστὴς δύο χρηματιστῶν.

Ὁ ἀντικρυστὴς ἀποτελεῖ ἔκτακτον μέλος τοῦ Χρηματιστηρίου, δὲν δύναται δὲ νὰ συνάπτῃ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως χρηματιστηριακὰς πράξεις δι' ἴδιον λογαριασμὸν καὶ νὰ εἶναι ὑπάλληλος ἢ μέλος διοικητικοῦ συμβουλίου ἢ διευθυντὴς ἀνωνύμου ἑταιρείας.

Διὰ τὰ ξένα Χρηματιστήρια δὲν ὑπάρχει ἀκριβῶς ἀντίστοιχος ὅρος. Τ. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

ἀντίκτυπος (ὁ)· ἡ ἀπόδοσις τοῦ κτύπου τοῦ ἤχου, ἀντήχησις· || μεταφ. τὸ κατ' ἀντανάκλασιν ἀποτέλεσμα.

ἀντικυβερνητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐναντιούμενος εἰς τὴν κυβέρνησιν, ὁ ἀνήκων εἰς τὸ ἀντίπαλον τῆς κυβερνήσεως κόμμα.

—**ἀντικυβερνητικὴ** ***ἐπιτροπή***· βλ. Β 478 γ 12κ.ἑ.

— **Ἀντικυβερνητικὴ** ***κυβέρνησις***. Ἐκλήθη οὕτω, ὡς ἐναντιουμένη πρὸς τὸν νέον κυβερνήτην Αὐγουστῖνον Καποδίστριαν, ἡ ἐν Μεγάροις συσταθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀκολουθησάντων τὸν Π. Νοταρᾶν πληρεξουσίων, οἵτινες καὶ μεταγενεστέρως ἐδημιούργησαν τὴν Συνταγματικὴν κίνησιν τὴν τελικῶς, ὑπὸ τὸν Ι. Κωλέττην, ἐπιβληθεῖσαν. Ἡ Ἀντικυβερνητικὴ κυβέρνησις ὀλίγον διετηρήθη, ἀτάκτως δὲ ἐκυβέρνησεν εἰς ὡρισμένην περὶ τὸν Ἰσθμὸν ἀκτῖνα. Ἐκ τῶν πρώτων της μελημάτων ὑπῆρξε νὰ καταργήσῃ εἰς τὰς σφραγῖδάς της τὸν *«Φοίνικα»*, σύμβολον τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἀντικατασταθέντα διὰ τῆς *«Ἀθηνᾶς»* τοῦ Α. Μαυροκορδάτου, ἀλλ' ἐκ νέου ἐπιβληθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου, καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ δεύτερον (τὴν *«Ἀθηνᾶν»*), ὡς κυβερνητικὸν ἔμβλημα. Γ. Δ. Κ.

Digitized by Google

Ἀντικύθηρα, κοινῶς *Τσιριγόττο* ἢ καὶ *Λειοί,* ἀρχ. *Αἴγιλα* [*Γεωγρ.*]. Νῆσος καὶ συστὰς νήσου καὶ νησιδων ἀναδύουσα μεταξὺ τῆς νοτίας ἄκρας τῶν Κυθήρων (*καβο Καπέλλα*) καὶ τῆς ΒΔ ἐσχατιᾶς τῆς Κρήτης (νῆσος *Ἄγρια Γραμποῦσαι*. Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ τῆς νήσου τῆς διδούσης τὴν ὀνομασίαν εἰς τὴν συστάδα καὶ εὑρισκομενης εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἀπὸ Κυθήρων ἕως Κρήτης θαλάσσης (πλάτ. 35° 49′, μῆκ. 23° 19′, χάρτης ἀγγλικὸς 1685: Venetico to Spezzia, καὶ προχείρως ὁ ἐν σελιδι 456 τοῦ Β′ τόμου τῆς Μ Ε Ἐγκυκλ.· τὸ ἀκρωτ. *Ἀπολυτάρης* ἀπέχει 16 μιλ. τῆς *Ἀγρίας Γραμπουσης,* τὸ δὲ ἀκρωτήρ. αὐτῆς *Κεφάλι* ἀπὸ τοῦ ἀκρωτ. *Καπέλλα* 18 μιλ.) καὶ ἐκ τῶν βραχονησίδων: *Ναυτιλος* πολὺ χθαμαλῆς (10 πόδ. μόλις), οὕτω δὲ κληθείσης ἀπὸ τοῦ ἀγγλ. πολεμικοῦ «Nautilus» καταστραφέντος ἐκεῖ τῷ 1807, *Πορέττι* ὕψους 130 ποδῶν, καὶ *Πορὶ* ὕψους 410 ποδῶν καὶ ἐχούσης, εἰς 8 δέκατα μιλλίου δυτικῶς, ὕφαλον *Βοθὺ* 4 ὀργ. Οὕτω τὸ βορείως τῆς νοτίας ἄκρας τῶν Ἀντικυθήρων τμῆμα τῆς θαλάσσης παρουσιάζεται δυσχεροῦς διάπλου, ἀντιθέτως πρὸς τὸ νοτίως αὐτῆς, ὅπερ μεταξὺ Ἀντικυθήρων καὶ Κρήτης ἀπλούμενον εἶναι ἀπολύτως ἐλεύθερον κινδύνων ἀλλὰ καὶ ἀσφαλέστατον, ἀφ' ἧς (1925) ἐτέθη εἰς λειτουργίαν εἰς Ἀπολυτάραις ὁ μέγας φάρος ἐκπέμπων ζεῦγος ἐκλάμψεων λευκῶν 36 μιλλίων.

Παραπέμποντες, διὰ τὰς λοιπὰς ὡς πρὸς τὴν νῆσον και τὴν συστάδα γεωγραφικὰς εἰδήσεις, εἰς λ. **Αἴγιλα** (τ. Β, σ. 459) καὶ **Αἰγαῖον** (τ. Β, σ. 395: Ζ. 1. Α′), ἀναφερομεν τὴν ὕπαρξιν περιεργοτάτης γεωλογικῆς ἐνδείξεως. Λωρὶς ὁριζόντιος διήκει καθ' ὅλην τὴν περίμετρον τῆς νήσου Ἀντικηθύρων (Τσιριγόττου), εἰς ὕψος 7 ποδῶν (2 μέτρων) ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, προσομοιάζουσα πολὺ τὸ χαρακτηριστικὸν ἴχνος τῆς διαβρώσεως ἀπὸ τῆς πλημμυρίδος τῶν ἀκτῶν, εἰς ἃς τὸ φαινόμενον τῆς παλιρροίας εἶναι αἰσθητόν. Πάντες οἱ βράχοι ἐμφανίζονται διαβεβρωμένοι εἰς βάθος 5—6 ἑκατοστῶν, μετὰ τοσαύτης κανονικότητος ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ὁριζοντίου, ὥστε νὰ ἐφελκύεται ἡ προσοχὴ τοῦ θεωμένου, ἀπὸ πρώτης αὐτοῦ παρατηρήσεως· ἐνῷ δὲ τὸ αὐτὸ φαινόμενον παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς βραχονησῖδας *Πορὶ* καὶ *Πορέτι* ἀπαραλλάκτως, εἶναι ὅμως ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἡ στάθμη τῆς θαλάσσης, καίτοι ἀνυψοῦται κατὰ τὸν χειμῶνα μὲ δυτικοὺς ἀνέμους ὀλίγον τι ὑπὲρ τὸ σύνηθες, οὐδέποτε ἐν τούτοις φθάνει εἰς τὸ ὕψος τῆς λωρίδος αὐτῆς. Τὸ φαινόμενον καταντᾶ ἀνεξήγητον. Ἐπειδὴ ὅμως ἐξ ἴσου ἀνεξήγητον εἶναι πόθεν προῆλθον οἱ γιγαντιαῖοι ἐκεῖνοι βράχοι, οἱ ὁποῖοι κατεπλάκωσαν, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν ἀνακαλυψάντων αὐτὰς Συμαίων δυτῶν, τὰς πολυτίμους ἀρχαιότητας τοῦ μυστηριώδους ναυαγίου τῶν Ἀντικυθήρων, διερωτᾶται τις, μήτοι ἡ συστὰς αὕτη, ἀφοῦ ὑπέφερε δεινοὺς κλονισμοὺς ἐκ Πλουτωνείων ἐπεξεργασιῶν, ἔπαθε ὁμοιόμορφον ἀνίζησιν ἐντὸς τῶν δύο τελευταίων χιλιετηρίδων, ἐξαρθεῖσα ἐπὶ δύο μέτρα ὑπὲρ τὸ ἐπίπεδον, ὑφ' ὃ τὴν διεβίβρωσκεν, ἀπὸ τῆς γενέσεώς της, τῆς παλιρροίας ἡ ἐπεξεργασία. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Διοικητικῶς ἡ νῆσος ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κυθήρων τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἀποτελοῦσα ὁμώνυμον Κοινότητα αὐτῆς, ἀριθμοῦσα 334 κατοίκους· Ταύτην δ' ἀπαρτίζουσιν οἱ συνοικισμοὶ *Ποταμός, Ἅγιος Γεώργιος, Ἀλληλιζγιανά, Ἄσπρος Λάκκος, Βλυχάδια, Γαλανιανά, Ζαμπετιανά, Καμαρέλλαις, Καντιλιανά, Κάστρον, Μπατουδιανά, Παπαδιανά, Πατεριανά, Πηλιανά, Σκαριανά, Τσικαλαργιανὰ* καὶ *Χαρκαλιανά.* Δ. Ε. Μ.

ἀντικυκλὼν [*Μετεωρολ.*]. Περιοχὴ εἰς ἣν αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ πιέσεις εἶναι πολὺ ἀνώτεραι τῶν γειτονικῶν τοιούτων. Πολλάκις ἀντὶ τοῦ ὅρου ἀντικυκλὼν γίνεται χρῆσις τῶν ὅρων: *«ἀντικυκλωνικὴ κατάστασις», «βαρομετρικὸν μέγιστον», «κέντρον ἢ πεδίον ὑψηλῆς πιέσεως ἢ ὑψηλῶν πιέσεων».* Κατὰ τὸν Hann τὰ ὅρια γενικῶς ἑνὸς ἀντικυκλῶνος περικλείονται ἐπὶ τοῦ μετεωρολογικοῦ χάρτου ἔσω τῆς ἰσοβαροῦς καμπύλης τῶν 762 χλμ. (ἢ 30 ἀγγ. δακτ. ἢ 1015,9 χιλιοβαρίδων) καὶ εἰς τοὺς χάρτας μὲ ἰσοβαρεῖς ἀνὰ 5 χλμ., ἔσω τῆς ἰσοβαροῦς τῶν 765 χλμ. (ἢ 30.12 ἀγγ. δακτ. ἢ 1020 χιλιοβαρίδων), τὸ δὲ πεδίον μεταξὺ τῶν 760 καὶ 765 χλμ. ἀποτελεῖ τὴν ἐνδιάμεσον ζώνην μεταξὺ τῆς ὑφέσεως καὶ ἀντικυκλῶνος. Πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν ἀντικυκλώνων γίνεται χρῆσις ἀναλόγων ἐκφράσεων, ὅπως καὶ εἰς τὰς ὑφέσεις, ὡς πρὸς τὸ βάθος αὐτῶν, τὴν ἔντασιν κτλ. Οἱ ἀντικυκλῶνες διαιροῦνται κυρίως εἰς *δυναμικούς, θερμικοὺς* καὶ *ἐξ ἀκτινοβολίας.* Ἐπίσης διακρίνονται εἰς ἀντικυκλῶνας *μονίμους, διαβατικούς, μετανευστικοὺς* κτλ.

Ὁ τύπος τοῦ *δυναμικοῦ ἀντικυκλῶνος* παρέχεται ὑπὸ τῆς ζώνης τῶν ὑψηλῶν πιέσεων πέριξ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς περὶ τὰς 30—35° Β. καὶ Ν. πλάτους προκαλούμενος συνεπείᾳ τῆς γενικῆς διανομῆς τῶν ἀνέμων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Οἱ μεταξὺ τῶν ὑφέσεων ἀναπτυσσόμενοι ἀντικυκλῶνες θεωροῦνται ὡς δυναμικοὶ τοιοῦτοι. Ὡσαύτως κατὰ τὴν μετακίνησιν οἰκογενείας ὑφέσεων ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς παρεμβάλλεται δυναμικὸς ἀντικυκλὼν μεταξὺ ἑκάστου ζεύγους ὑφέσεων, ὅστις ἀκολουθεῖ τὴν τροχιὰν τοῦ συγκροτήματος. Ὁ τύπος οὗτος τοῦ ἀντικυκλῶνος παρουσιάζεται συχνάκις εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας. Ἐν Εὐρώπῃ αἱ προεξοχαὶ τῶν ὑψηλῶν πιέσεων, αἵτινες διαχωρίζουσι διαδοχικὰς ὑφέσεις θεωροῦνται ὡς ἀντικυκλῶνες τῆς κατηγορίας ταύτης.

Θερμικοὶ ἀντικυκλῶνες προκαλοῦνται εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Γῆς ἔνθα ἡ θερμοκρασία εἶναι σταθερῶς χαμηλοτέρα τῆς τῶν περι αὐτὴν περιοχῶν. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἀντικυκλῶνες οἵτινες σχηματίζονται ἄνωθεν τῶν Ὠκεανῶν (ὁ ἀντικυκλὼν τοῦ Βορείου καὶ Νοτίου Εἰρηνικοῦ, τῶν Ἀζορῶν, τοῦ νοτίου Ἀτλαντικοῦ, τοῦ Ινδικοῦ Ὠκεανοῦ, τῆς Νέας Ζηλανδίας). Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀντικυκλώνων τούτων σχηματίζονται εἰς τὴν ζώνην τῶν ὑψηλῶν πιέσεων τῆς Γῆς, εἰς μέρη ἔνθα ἡ θερμοκρασία εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης εἶναι χαμηλὴ λόγῳ τῶν ψυχρῶν θαλασσίων ρευμάτων. Οὕτως τὸ στατικὸν ἀποτέλεσμα τῆς θερμοκρασίας προστίθεται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἰς τὸ δυναμικὸν τοιοῦτον, τὸ προκαλούμενον λόγῳ τῆς συμπιέσεως τῶν ἀνέμων τῆς γενικῆς κυκλοφορίας. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται και οἱ ἀντικυκλῶνες οἵτινες σχηματιζονται διὰ τῆς εἰσβολῆς ψυχροῦ ἀέρος ἐντὸς περιοχῆς, ἔνθα ἡ θερμοκρασία εἶναι ὁμαλῶς ὑψηλή. Ἡ εἰσβολὴ αὕτη δύναται νὰ λάβῃ χώραν τόσον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ὅσον καὶ εἰς ὕψος.

Οἱ τῆς τρίτης, τέλος, κατηγορίας ἀντικυκλῶνες προκαλοῦνται συνεπείᾳ τῆς ἰσχυρᾶς *ἀκτινοβολίας,* ἥτις λαμβάνει χώραν εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους (π. χ. ὅταν τοῦτο εἶναι χιονοσκεπὲς καὶ ὁ οὐρανὸς αἴθριος). Τὸν τύπον τοῦτον παρέχει ὁ *ἀνταρκτικὸς ἀντικυκλών.* Ἡ χιὼν διὰ τῆς ταπεινώσεως τῆς θερμοκρασίας τῶν κατωτέρων στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαίρας προκαλεῖ τὸν σχηματισμὸν τεραστίας μάζης ψυχροῦ ἀέρος δυναμένης διὰ τῆς πυκνότητος της νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν αὔξησιν τῶν πιέσεων. Ἡ κατηγορία αὕτη τῶν ἀντικυκλώνων δύναται νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον ὡς ὑποδιαίρεσις τῶν θερμικῶν ἀντικυκλώνων, διαφέρουσα τούτων κατὰ τὸ ὅτι ὁ θερμικὸς ἀντικυκλὼν δὲν δύναται νὰ σχηματισθῇ παρὰ ἐὰν ἡ ἐνέργεια τῆς χαμηλῆς παρὰ τὸ ἔδαφος θερμοκρασίας ἐξακολουθήσῃ ἐπ' ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα, ἐνῷ ὁ ἐξ ἀκτινοβολίας ἀντικυκλὼν σχηματίζεται ταχέως. Τοιοῦτοι ἀντικυκλῶνες προκαλοῦνται οὐχὶ πάντοτε ὑπὸ μιᾶς αἰτίας ἀλλὰ ὑπὸ δύο ἢ καὶ περισσοτέρων αἰτιῶν. Ἐὰν π. χ. ὁ ἀντικυκλὼν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης σχηματισθῇ λόγῳ ἰσχυρᾶς ἀκτινοβολίας ἕνεκα χιόνος, τότε οὗτος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπαρχὴ σχηματισμοῦ θερμικοῦ ἀντικυκλῶνος δυναμένου νὰ ἐπεκταθῇ μέχρι ὑψῶν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀνωτέρων μέχρι τῆς *στρατοσφαίρας.*

Μετεωρολογικοὶ χαρακτῆρες.—Ὁ ἄνεμος ἐν τῇ κεντρικῇ περιοχῇ τοῦ ἀντικυκλῶνος ἐλλείπει σχεδὸν παντελῶς, χαρακτηρίζων ταύτην, καὶ στρέφεται κατὰ τὴν φορὰν τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου ἐν τῷ Βορ. Ἡμισφαιρίῳ καὶ ἀντιθέτως ἐν τῷ Νοτίῳ. Πέριξ τῆς περιοχῆς ταύτης ἡ ροὴ τοῦ ἀέρος γίνεται πρὸς τὰ ἔξω τοῦ ἀντικυκλῶνος. Ὁ ἀὴρ τῆς κεντρικῆς περιοχῆς φαίνεται ἀποτελῶν μέχρι περίπου 3 χιλιομ. ὕψους μίαν ἀδρανῆ μᾶζαν· ὁ ἄνεμος δὲν ἔχει σταθερὰν διεύθυνσιν, εἶναι ἀσθενής, μεταβλητὸς ὡς πρὸς τὸν χρόνον ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, καὶ μεταβλητὸς κατὰ τὸ διάστημα ἀκόμη καὶ μέχρις ἐγγυτάτων ἀποστάσεων. Οὗτοι εἶναι οἱ τοπικοὶ ἄνεμοι. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ θεωρηθῇ τὸ κέντρον ἑνὸς ἀντικυκλῶνος ὡς ἀφετηρία ἀνέμων. Πέριξ τῆς κεντρικῆς σταsίμου περιοχῆς εὑρίσκεται, κυρίως εἰπεῖν, ἡ περιοχὴ τῶν ἀνέμων, λόγῳ δὲ τῆς μᾶλλον ἐκπεφρασμένης βαροβαθμῖδος εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην, οἱ ἄνεμοι εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυροὶ καὶ ἀκολουθοῦσι τὸν *ἀνεμοβαρικὸν νόμον.* Οὐχ ἧττον, ἀντιθέτως πρὸς τὰς ὑφέσεις, εἰς ἃς ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου δύναται νὰ λάβῃ οἱανδήποτε τιμήν, οἱ ὁρμητικοὶ ἄνεμοι ἐλλείπουσι παντελῶς ἀπὸ τοὺς ἀντικυκλῶνας. Ἡ ἀνωτέρω ἀπόρριψις ἀέρος ἔξω τοῦ ἀντικυκλῶνος λαμβάνει χώραν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς ἅπαντας τοὺς τομεῖς αὐτοῦ, καὶ ἡ *γωνία ἀποκλίσεως* (βλ. ἄνεμος) εἶναι μικροτέρα εἰς τὸν W τομέα παρὰ εἰς τὸν E. Οἱ ἄνεμοι πνέουσιν εἰς τὸν *Βόρειον* τομέα τοῦ ἀντικυκλῶνος ἀπὸ S μέχρι SW, εἰς τὸν *Ἀνατολικὸν* ἀπὸ W μέχρι NW, καὶ τὸν *Νότιον* ἀπὸ N μέχρι NE, καὶ τέλος εἰς τὸν *Δυτικὸν* ἀπὸ E μέχρι SE.

Ἡ διανομὴ τῶν θερμοκρασιῶν τῶν παρὰ τὸ ἔδαφος στρωμάτων τοῦ ἀέρος ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς ἐποχῆς, ὅταν ὑπάρχῃ ἔλλειψις νεφῶν (ἐξαιρέσει τῶν Stratus ἅτινα κατατάσσονται εἰς τὰς ὁμίχλας), ἡ θέρμανσις καὶ ἡ ψῦξις τοῦ ἀέρος ὀφείλονται εἰς τὴν ἡλιοφάνειαν καὶ ἀκτινοβολίαν. Οὕτω κατὰ τὸ θέρος, ἡ ἡλιοφάνεια εἶναι μεγάλη καὶ ὑπερέχει πολὺ τῆς ἀκτινοβολίας, ἥτις δὲν δρᾷ παρὰ μόνον κατὰ τὰς βραχείας νύκτας τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἐπομένως ἡ θερμοκρασία εἶναι ὑψηλὴ καὶ αὐξάνεται βαθμιαίως ἐφ' ὅσον παραμένει ὁ ἀντικυκλών, καὶ ἔχομεν τότε τὴν περίοδον τῶν ἡμερῶν τοῦ καλοῦ, θερμοῦ καὶ ξηροῦ καιροῦ, μετ' αὐξανομένων θερμομετρικῶν μεγίστων. Κατὰ τὰς ἐποχὰς τοῦ φθινοπώρου καὶ τῆς ἀνοίξεως, καθ' ἃς ἡ διάρκεια τῆς ἡμέρας εἶναι ἡ αὐτὴ περίπου τῆς νυκτός, οἱ ἀντικυκλῶνες χαρακτηρίζονται διὰ σημαντικῶν μεταβολῶν τῆς θερμοκρασίας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 24ώρου, ἤτοι ὑπὸ ἰσχυρᾶς ψύξεως κατὰ τὴν νύκτα καὶ θερμάνσεως τὴν ἡμέραν. Κατὰ τὸν χειμῶνα ὑπερισχύει ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἐδάφους· ἡ θερμοκρασία κατέρχεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ ἀντικυκλωνικὴ κατάστασις ἐπεκτείνεται, ἐπειδὴ δὲ ἡ θερμοκρασία τῶν παρὰ τὸ ἔδαφος στρωμάτων δύναται νὰ κατέλθῃ κάτωθεν τοῦ σημείου τοῦ κόρου, προκαλεῖται σχηματισμὸς *στρωμάτων* ἢ *ὁμιχλῶν,* αἵτινες διαλύονται ἐν μέρει κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας καὶ ἐπανασχηματιζονται ἐκ νέου τὴν ἑσπέραν. Εἰς μικρὸν ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὁ ἀὴρ εἶναι θερμὸς καὶ ξηρός· εἶναι ἡ περιοχὴ τῆς *ἀναστροφῆς,* ἥτις χαρακτηρίζει τοὺς ἀντικυκλῶνας τοῦ χειμῶνος. Ἐὰν τὸ ἔδαφος εἶναι χιονοσκεπές, δυνατὸν νὰ μὴ σχηματισθῇ ὁμίχλη. Καὶ ταῦτα ὡς πρὸς τὴν κεντρικὴν περιοχὴν τοῦ ἀντικυκλῶνος· εἰς τὴν περιφέρειαν τούτου ἔνθα ἡ βαροβαθμὶς καὶ ὁ ἄνεμος εἶναι ἐκπεφρασμένα, ἡ θερμοκρασία μεταβάλλεται ἀναλόγως τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς διαδρομῆς τῶν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐπικρατούντων ἀνέμων. Οὕτως εἰς ἕνα ἐκτεταμένον ἀντικυκλῶνα καλύπτοντα π. χ. τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην, οἱ βόρειοι σταθμοί, εἰς οὓς ἐπικρατοῦσιν οἱ θαλάσσιοι δυτικοὶ καὶ νοτιοδυτικοὶ ἄνεμοι, ἔχουσιν ἐνίοτε θερμοκρασίας ἀνωτέρας ἐκείνων τῶν τοῦ νότου, εἰς οὓς ἐπικρατοῦσιν οἱ ἠπειρωτικοὶ βόρειοι καὶ βορειοανατολικοὶ ἄνεμοι.

Ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀνέμου συμπεριφέρεται κατὰ τρόπον διάφορον ἀναλόγως τοῦ ὕψους. Εἰς τὰ κατώτερα καὶ μέσα ὕψη (τῶν Cu, AlSt, AlCu), ὁ ἄνεμος ἐφάπτεται σχεδὸν τῶν ἰσοβαρῶν, εἰς δὲ τὰ ἀνώτερα (τῶν Ci) συγκλίνει πρὸς τὰ ἔσω εἰς ἅπαντας τοὺς τομεῖς·

Οὕτως εἰς τὸν ἰδανικὸν ἀντικυκλῶνα παρατηρεῖται σύγκλισις εἰς τὰ ἀνώτερα ὕψη, κίνησις ἐφαπτομένη εἰς τὰ μέσα καὶ ἀπόκλισις εἰς τὰ κάτω, ἐνῷ εἰς τὴν ὕφεσιν παρατηρεῖται ἀπόκλισις εἰς τὰ ἄνω, κίνησις ἐφαπτομένη εἰς τὰ μέσα, καὶ σύγκλισις εἰς τὰ κάτω. Ἡ σύγκλισις τῶν ἀνωτέρω ὑψῶν δὲν συμβαίνει πάντοτε, γενικῶς παρατηρεῖται αὕτη ὄπισθεν τοῦ ἀντικυκλῶνος, ἐνῷ εἰς τὰς ὑφέσεις ἡ ἀπόκλισις παρατηρεῖται πάντοτε εἰς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος. Οἱ ἀντικυκλῶνες εἶναι σχηματισμοὶ διαφόρων ὑψῶν· καὶ ἄλλοι μὲν εἶναι λίαν ὑψηλοὶ καὶ ἐπηρεάζουσι τὰ Ci, ἄλλοι δὲ σχηματίζονται εἰς τὰς χαμηλὰς περιοχὰς τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τὰ ἀνώτερα ἀτμοσφαιρικὰ ρεύματα. Εἰς τὸ ὕψος τῶν Cirrus ὁ ἀὴρ συρρέει ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν πρὸς τὸ κέντρον τοῦ ἀντικυκλῶνος καὶ εἶναι ἀνοδικὸς ἄνωθεν τοῦ ὕψους τούτου ἢ καθοδικὸς κάτωθεν, ἢ συγχρόνως ἀνοδικὸς ἄνωθεν καὶ καθοδικὸς κάτωθεν. Εἰς τὴν καθοδικὴν κίνησιν τοῦ ἀέρος εἰς τοὺς ἀντικυκλῶνας ἀποδίδουσι τὴν ἐπαναθέρμανσιν αὐτῶν ἐν τῇ τροποσφαίρᾳ. Ὁ Shaw ὑπελόγισε κατὰ προσέγγισιν τὴν καθοδικὴν ταχύτητα ἑνὸς ἀντικυκλῶνος εἰς 1 χιλιοστόμετρον ἀνὰ πᾶν δευτερόλεπτον.

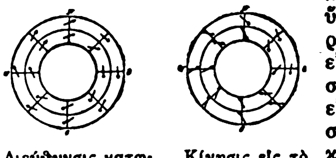

Διεύθυνσις κατωτέρων ἀνέμων. Κίνησις εἰς τὸ ὕψ. τῶν Cirrus.
Κίνησις ἀέρος ἄνωθεν ἀντικυκλῶνος κατὰ Hildebrandsson.

Ὡς μονὰς χρόνου διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ταχύτητος θεωρεῖται ὁ μὴν ἢ τὸ ἔτος. Κατὰ τοῦ Peppler αἱ μεγαλύτεραι ταχύτητες τοῦ ἀνέμου παρατηροῦνται εἰς τοὺς N καὶ E τομεῖς τῶν ἀντικυκλώνων, καὶ αἱ ἀσθενέστεραι εἰς τοὺς S καὶ W, ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον ἐκείνου ὅπερ συμβαίνει εἰς τὰς ὑφέσεις, ὅπου οἱ τομεῖς N καὶ E ἔχουσιν ἀνέμους ἧττον ἰσχυρούς· ἐπίσης ἡ ταχύτης τοῦ ἀνέμου εἶναι σχεδὸν σταθερὰ ἄνω τῶν 500 μ. μέχρι 4000 μ., εἰς δὲ τοὺς τομεῖς S καὶ W, ἔνθα ἐπικρατοῦσιν ἄνεμοι τῶν E διευθύνσεων, ἡ ἐλαχίστη τιμὴ αὐτῆς παρατηρεῖται περὶ τὰ 2000 μ. Εἰς τὴν κεντρικὴν περιοχὴν ἑνὸς βαρομετρικοῦ μεγίστου ὁ ἄνεμος εἶναι εἰς πάντα τὰ ὕψη ἀσθενὴς καὶ αἱ διευθύνσεις αὐτοῦ συχνάκις λίαν μεταβληταί.

Ἐν τῇ *τροποσφαίρᾳ*— δηλ. μέχρι 10.000 μ.— οἱ ἀντικυκλῶνες ἔχουσι θερμοκρασίας ἀνωτέρας τῆς μέσης θερμοκρασίας τοῦ ἀντιστοίχου ὕψους. Οὕτως ἡ τροπόσφαιρα κατὰ τοὺς ἀντικυκλῶνας εἶναι θερμὴ ἀτμοσφαιρικὴ μᾶζα, ἐνῷ κατὰ τὰς ὑφέσεις ψυχρὰ τοιαύτη. Αἱ κατὰ τὸν χειμῶνα ἰδίᾳ, ὡς καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἐποχὰς μεγάλαι πτώσεις τῆς θερμοκρασίας τῶν παρὰ τὸ ἔδαφος στρωμάτων τοῦ ἀέρος ἑνὸς ἀντικυκλῶνος δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τελείως τοπικοῦ χαρακτῆρος, διότι αὗται δὲν φθάνουσι παρὰ μόνον σχεδὸν μέχρι 1—2 χιλιομέτρων ὕψους, ἔνθα παρατηρεῖται συχνάκις ἀξιοσημείωτος *ἀναστροφὴ* τῆς θερμοκρασίας. Οὕτω κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς ἕνα ἀντικυκλῶνα ἡ θερμοκρασία αὐ-

Digitized by Google

ξάνει μετὰ τοῦ ὕψους μέχρι τῶν 1000—2000 μ. καὶ εἶτα ἐλαττοῦται, παραμένουσα ὅμως μέχρι τῶν 10.000 μ. περίπου ἀνωτέρα τῆς μέσης θερμοκρασίας τοῦ ἀντιστοίχου ὕψους. Κατὰ τὸ θέρος, τοὐναντίον, λόγῳ τῶν ἰσχυρῶν ἡλιοφανειῶν, ἡ θερμοκρασία τῶν παρὰ τὸ ἔδαφος στρωμάτων εἶναι λίαν ὑψηλὴ καὶ ἡ ἐλάττωσις μέχρι τῶν 1000—2000 μ. ταχυτάτη. Ἡ ἐλάττωσις τῆς θερμοκρασίας μετὰ τοῦ ὕψους εὑρέθη ἴση κατὰ μέσον ὅρον 0°.56 ἀνὰ 100 μέτρα κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ 0°.61 κατὰ τὸ θέρος, ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι 10.000 μ. ὕψους. Τὰ ἀνωτέρω ἰσχύουσιν ἐφ' ὅσον ἐξετάζεται ὁ ἀντικυκλὼν ὡς σύνολον, διότι ἐν τῇ πραγματι-

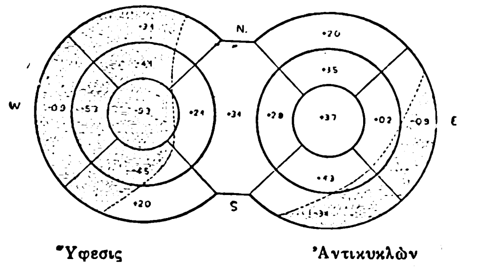

Ὕφεσις Ἀντικυκλὼν

Μέσαι διαφοραὶ θερμοκρασίας κατὰ Wagner ἄνωθεν ὑφέσεως καὶ ἀντικυκλῶνος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι 9 χιλιομ.

κότητι δὲν παρατηρεῖται ἡ αὐτὴ θερμοκρασία εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς αὐτοῦ. Ὁ Wagner εὗρε τὴν διανομὴν τῆς θερμοκρασίας εἰς τοὺς 4 κυρίους τομεῖς μέχρι τοῦ ὕψους τῶν 9000 μ., καὶ συμφώνως πρὸς τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ εἰς πάντα ἀντικυκλῶνα περίσσεια θερμοκρασίας ὑπάρχει πανταχοῦ, ἀλλ' αὕτη εἶναι μεγαλυτέρα εἰς τοὺς W καὶ N τομεῖς, ἔνθα ἐπικρατοῦσιν οἱ W ἄνεμοι, παρὰ εἰς τοὺς S καὶ E· εἰς τούτους μάλιστα παρατηρεῖται αἰσθητὴ ψῦξις ὡς πρὸς τὴν περιβάλλουσαν τὸν ἀντικυκλῶνα ζώνην. Ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχήματι παρίσταται, κατὰ τὸν Wagner, ἡ διανομὴ τῶν θερμοκρασιῶν καὶ συγχρόνως ἡ ἀντίθεσις ἀντιθέτων ἀτμοσφαιρικῶν καταστάσεων, ἤτοι ὑφέσεως καὶ ἀντικυκλῶνος. Εἰς τὴν ψυχρὰν πρὸς τὰ ἄνω ὕφεσιν — ὅταν τὴν θεωρῶμεν ὡς σύνολον — ἀντιστοιχεῖ ὁ θερμὸς ἀντικυκλών, καὶ εἰς τὸ ἐμπρόσθιον καὶ θερμὸν μέρος τῆς ὑφέσεως ἀντιστοιχεῖ τὸ ἐμπρόσθιον ψυχρὸν τοιοῦτον τοῦ ἀντικυκλῶνος. Ἡ ἀνωτέρω διαφορὰ ἐπεκτείνεται καὶ πέραν τῆς τροποσφαίρας.

Ἐπειδὴ ἐξ ἄλλου ὁ ἀὴρ τυγχάνει θερμότερος καὶ ἐν μέρει ἀραιότερος εἰς τὸν ἀντικυκλῶνα καθ' ὅλον τὸ ὕψος τῆς τροποσφαίρας, δέον ἡ αὔξησις τῆς πιέσεως ἥτις παρουσιάζεται παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους νὰ προέρχηται ἐκ τῶν ἀνωτέρων περιοχῶν. Ἡ παρατήρησις ἀπέδειξε ὅτι ὁ ἀντικυκλών, θερμότερος ὢν τῶν πέριξ ἀπὸ 0 μέχρι 10 χιλιομέτρων περίπου ὕψους, καθίσταται σαφῶς ψυχρότερος ἄνωθεν τοῦ ὕψους τούτου. Καὶ ἡ αὔξησις τῆς πυκνότητος ἥτις προκαλεῖται ὑπὸ τῆς ψύξεως ταύτης ἐξηγεῖ οὕτω στατικῶς τὰς ὑψηλὰς πιέσεις παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, εἰς τὴν περίπτωσιν ἣν ἐξετάζομεν ἐνταῦθα, δηλ. ὅταν ὁ ἀντικυκλὼν φθάνῃ μέχρι μεγάλων ὑψῶν. Ὁ Wagner ἀπέδειξεν ὅτι, ἐκτὸς τοῦ νοτίου τομέως, ὅλαι αἱ διαφοραὶ τῶν θερμοκρασιῶν ἀπὸ τῶν κανονικῶν νόμων εἶναι ἀρνητικαὶ καὶ ἑπομένως ὁ ἀντικυκλὼν εἶναι ψυχρὸς ἐν τῇ στρατοσφαίρᾳ, ἐπίσης ὅτι ἡ *τροποπηρεμία* ἥτις παρατηρεῖται εἰς μέσον ὕψος 11000 μ. εὑρίσκεται ἄνωθεν τοῦ ἀντικυκλῶνος, περὶ τὰ 12 μέχρι 13000 μ.

Ἀντικυκλῶνες μόνιμοι.—Αἱ ὑψηλαὶ πιέσεις αἵτινες περιβάλλουσι τὴν ὑδρόγειον περὶ τὰς 30° βορείου καὶ νοτίου πλάτους εἶναι ὁ τύπος τῶν μονίμων ἀντικυκλώνων. Ἐπὶ τοῦ παραλλήλου τούτου ἡ μέση ἐτησία ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις λαμβάνει τὴν μεγαλυτέραν αὐτῆς τιμήν, ὅταν ἀναχθῇ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ δὴ 765.0 χλμ. κατὰ τὸν Ἰανουάριον καὶ 765.1 χλμ. κατὰ τὸν Ἰούλιον εἰς τὸν 30ὸν παράλληλον βορείου καὶ νοτίου πλάτους.

Ἄνωθεν τῆς ἀνταρκτικῆς περιοχῆς καὶ τῆς Γροιλλανδίας ἡ πίεσις εἶναι ἐξ ἴσου ὑψηλὴ κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς καὶ αἱ ἰσοβαρεῖς ἀπεικονίζουσι τοὺς μονίμους ἀντικυκλῶνας. Οἱ ἀντικυκλῶνες οὗτοι ὀφείλονται εἰς τὴν ψῦξιν τοῦ ἀέρος τῶν ἠπείρων τούτων καὶ τὴν ἰσχυρὰν ἀκτινοβολίαν τῶν χιονοσκεπῶν ἐπιφανειῶν. Τὰ πεδία τῆς ὑψηλῆς πιέσεως τῶν πολικῶν περιοχῶν δὲν φθάνουσι μέχρι σημαντικῶν ὑψῶν, ὅπως ἀντιστρόφως οἱ μόνιμοι ἀντικυκλῶνες τῶν 30° πλάτους. Εἰς τὸ ὕψος τῶν 4000 μ. ὁ μέγας πολικὸς κυκλὼν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου ἐξαφανίζει πάντα τὰ ἴχνη τοῦ ἀντικυκλῶνος τῆς Γροιλλανδίας, ἐνῷ εἰς τὸ αὐτὸ πλάτος παρατηρεῖται ἀκόμη ἡ ἀντικυκλωνικὴ κυκλοφορία ἡ ὀφειλομένη εἰς τὰς ἰσχυρὰς πιέσεις αἵτινες περιβάλλουσι τὴν ὑδρόγειον περὶ τὸν 30ὸν νότιον καὶ βόρειον παράλληλον.

Ἀντικυκλῶνες παροδικοί.—Οὗτοι εἶναι περιοχαὶ ἐπὶ τοῦ χάρτου τῶν ἰσοβαρῶν εἰς ἃς αἱ μέσαι ἰσοβαρεῖς ἀπεικονίζουσιν εἰς ὡρισμένους μῆνας ἢ ἐποχὰς πραγματικὰ μόνιμα βαρομετρικὰ μέγιστα. Κατὰ τὸ θέρος οἱ ὠκεανοὶ καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα αἱ ἤπειροι καλύπτονται ὑπὸ πιέσεων μεγαλυτέρων τῶν πέριξ περιοχῶν, λόγῳ τῶν θερμοκρασιῶν. Τινὲς ἐκ τῶν παροδικῶν ἀντικυκλώνων, λόγῳ τῆς μεγάλης αὐτῶν ἐντάσεως καὶ τῆς ἀνυψώσεώς των—ἰδίᾳ ἐκεῖνοι τῶν ὠκεανῶν—ἔχουσι σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς γενικῆς κυκλοφορίας τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ θεωροῦνται ὡς ἀληθῆ *κέντρα δράσεως*.

Οἱ κυριώτεροι παροδικοὶ ἀντικυκλῶνες εἶναι ἐν μὲν τῷ Βορείῳ Ἡμισφαιρίῳ, ὁ ἀντικυκλὼν τοῦ Βορείου Ἀτλαντικοῦ ἢ ἀντικυκλὼν τῶν Ἀζορῶν (πίεσις Ἰουλίου 768 χλμ.), ὁ ἀντικυκλὼν τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ (Ἰούλιος 768 χλμ.), ὁ ἀσιατικὸς ἀντικυκλὼν (πίεσις Ἰαν. 780 χλμ.). Ἐν δὲ τῷ Νοτίῳ Ἡμισφαιρίῳ, ὁ ἀντικυκλὼν τοῦ νοτίου Ἀτλαντικοῦ (πίεσις Ἰαν. 764 χλμ.), ὁ ἀντικυκλὼν τοῦ Εἰρηνικοῦ νοτίου Ὠκεανοῦ (πίεσις Ἰαν. 764 χλμ.), ὁ ἀντικυκλὼν τοῦ νοτίου Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ (πιέσεις Ἰαν. 764 χλμ., Ἰουλ. 768 χλμ.), ὁ ἀντικυκλὼν τῆς Αὐστραλίας (πίεσις Ἰουλίου 764 χλμ.). Οἱ ἀνωτέρω ἀντικυκλῶνες θεωροῦνται θερμικοί.

Ἕτεροι παροδικοὶ ἀντικυκλῶνες μικροτέρας σημασίας ἔχουσι παρατηρηθῆ εἰς πλείστας περιοχὰς τῆς ὑδρογείου, ὅπως π. χ. ὁ τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου παρουσιαζόμενος κατὰ τὸν χειμῶνα (μ. πίεσις Ἰαν. 766 χλμ.) (βλ. καὶ λ. **αἰθρία, ἄνεμος βαθμῖδος, ἀτμοσφαῖρα**).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Defant* Wetter und Wetter vorhersage. *Hann-Süring* Lehrbuch der Meteorologie. *Delcambre* Lexique Météorologique. *Börnstein-Brückmann* Leitfaden der Wetterkunde. Θ. Θ. ΦΙΝΤΙΚΛΗΣ

— *[Γεωλ.]* βλ. **ὀρογένεσις**.

Ἀντίκυρα *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν ἐπισημοτέρων πόλεων τῆς ἀρχαίας Φωκίδος. Ἔκειτο ἐπὶ χερσονήσου τοῦ *Κρισαίου* (νῦν *Κορινθιακοῦ*) κόλπου, πρὸς Α. τῆς ἀρχαίας Κρίσης καὶ εἰς ἀπόστασιν 5 περίπου ὡρῶν τῶν Δελφῶν. Εἶχε κτισθῆ παρὰ τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου Μεδεῶνος καὶ Β. Δ. αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἥρωος Ἀντικυρέως (βλ. λ.), κατὰ τὸν ἐπιχώριον μῦθον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶχε λάβει καὶ τὸ ὄνομά της. Ἡ πόλις αὕτη κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ πολέμου, ἀλλ' ἀνεκτίσθη καὶ ἤκμασε πάλιν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς της ἐκοσμεῖτο ἀπὸ ἱερά, πολλοῦ λόγου ἄξια, ὡς ἦσαν τὸ ἱερὸν τῆς Δικτυνναίας Ἀρτέμιδος καὶ τὸ τοῦ Ποσειδῶνος, ἀγάλματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ κάλλιστα ἦσαν μία Ἄρτεμις τοῦ Πραξιτέλους καὶ εἷς Ποσειδῶν ἐκ χαλκοῦ, καὶ δύο γυμνάσια. Κατὰ τὸν μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Μακεδόνων πόλεμον ἡ Ἀντίκυρα καταληφθεῖσα δὶς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὑπὸ τοῦ Φλαμινίου τὸ πρῶτον καὶ ὑπὸ τοῦ Ὀτιλίου τὸ δεύτερον, ἔγινεν ἀνάστατος, διότι οἱ μὲν Ρωμαῖοι ἀπήγαγον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας τῶν κατοίκων αὐτῆς, οἱ δὲ σύμμαχοί των Αἰτωλοὶ ἔγιναν οἱ κύριοι τῆς χώρας. Ἡ πόλις ἐξηκολούθησε νὰ ὑπάρχῃ καὶ νὰ ἔχῃ ἐπισημότητά τινα καὶ μέχρι τοῦ μεσαίωνος. Ἐπὶ τῶν ὑπεράνω τῆς Ἀντικύρας ὀρέων ἐφύετο ὁ *ἐλλέβορος*, φυτὸν ἀπὸ τοῦ ὁποίου κατεσκευάζετο τὸ ὁμώνυμον φάρμακον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν γινομένην συσκευὴν του ἦτο καθαρτικὸν ἢ ἐμετικὸν ἢ καὶ τῆς μανίας αὐτῆς θεραπευτικόν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ πολλοὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀπεδήμουν εἰς αὐτὴν **«καθάρσεως καὶ θεραπείας χάριν»** καὶ λίαν διαδεδομένη εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἦτο ἡ πρὸς τοὺς ἐκ μανίας δῆθεν πάσχοντας ἀπευθυνομένη φράσις **«Ἀντικύρας σε δεῖ»**.

Ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως διεσώθησαν ἐλάχιστα ἐρείπια παρὰ τὸν σημερινὸν συνοικισμὸν «*Ἄσπρα σπίτια*», ὅστις ἀπὸ τινων ἐτῶν ἔχει μετονομασθῆ «*Ἀντίκυρα*» καὶ κατοικεῖται ὑπὸ 190 κατοίκων κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1920. Ὁ σημερινὸς συνοικισμὸς ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα *Δεσφίνης* τῆς τέως ἐπαρχίας Παρνασσίδος. Ἐκ τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς τῆς ἀρχαίας πόλεως διεσώθησαν καί τινα χαλκᾶ νομίσματα αὐτῆς, ἅτινα ἔμπροσθεν μὲν φέρουσι κεφαλὴν Ποσειδῶνος μετὰ τριαίνης ἐπ' ὤμου, ὄπισθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΤΙΚΥΡΕΩΝ καὶ Ἄρτεμιν ἀγροτέραν. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ὁ κόλπος Ἀντικύρας. — Ὁ ἀμέσως δυτικῶς τῆς Ἀλκυονίδος θαλάσσης καὶ ἀνατολικῶς τοῦ κόλπου Ἀμφίσσης ἀπλούμενος, ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς Παρνασσίδος, ἐλάσσων τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπος, ὀνομαζόμενος κοινῶς τῶν *Ἄσπρων Σπιτιῶν*. Λαμβάνων τὴν ὀνομασίαν του ἀπὸ τοῦ φερωνύμου χωρίου διανοίγεται μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Ἁγιὰ* ἢ *Βελαϊδία* (πλ. 38°14'50", μῆκ. 22°25'26" Ἀν., χάρτης Ἀγγλικὸς 1600: Gulf of Corinth) ΝΔ προβολῆς τοῦ Ἑλικῶνος καὶ τοῦ *Πάσσαλος* (πλ. 38°16'45", μῆκ. 22°33'15") τῆς νοτιοατῆς τοιαύτης τοῦ Παρνασσοῦ· οὕτω, τὸ μὲν μέγιστον εὖρος του, μεταξὺ τῶν προμνησθέντων κεράτων του μετρούμενον, εἶναι 9 μιλλίων, ἡ δὲ εἴσδυσίς του, ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ εὔρους ἕως τοῦ μυχοῦ του, $6^1/_4$ μιλλ. Σχηματίζονται δὲ ἐν αὐτῷ τρεῖς κολπίζοντες ὅρμοι, ὁ τῆς *Ζαλίτσας* κατὰ τὸν ΝΑ τοῦ κόλπου μυχόν, τῶν *Ἄσπρων Σπιτιῶν* εἰς τὸν βόρειον καὶ τοῦ *Ἁγίου Ἰσιδώρου* εἰς τὸν ΒΔ. Οἱ δύο τελευταῖοι ὅρμοι εἶναι ἀμφίδυμοι· λόγῳ τῆς παρεμβολῆς τῆς διαχωριζούσης αὐτοὺς χερσονησῖδος *Κεφάλι* (ὑψόμ. 1136 ποδ.) σχηματίζονται δύο ὡραῖα ἀγκυροβόλια μετὰ ψαμμαθῶνος, εἰς τὴν παραλίαν τοῦ βορείου τῶν ὁποίων ἐκτείνεται τὸ γραφικὸν χωρίον *Ἄσπρα Σπίτια* (140 κάτοικοι), συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δεσφίνης τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιωτιδοφωκίδος (χάρτης ἀγγλικὸς 463: Zalitza bay* καὶ Aspra Spitia bay *). Ἐλάσσονες δὲ ὅρμοι σχηματίζονται, ὁ *Γραμματικὸς* εἰς τὸν ΝΑ μυχὸν τοῦ *ὅρμου Ἀντικύρας*, ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ ὅρμου Ἁγίου Ἰσιδώρου, ἀπὸ Β πρὸς Ν, ὁ *Βολικός*, τὸ *Στενὸ* καὶ ὁ *Βερεσσές*.

Νησῖδες ἐν τῷ κόλπῳ ὑπάρχουν ἡ *Ἄμπελος* (πλ. 38°17'45", μῆκ. 22°41'30"), *Δασκαλειὸ* (83 ποδ. ὑψόμ.) εἰς $^3/_4$ ἀν. τῆς Ἀμπέλου, ὁ *Κασσίδης* εἰς 1 μιλλ. Β τῆς Ἀμπέλου, καὶ τὸ *Τσαροῦχι* $3^1/_2$ μίλλ. ἀνατολικῶς αὐτῆς καὶ $2^1/_2$ μιλλ. ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου Πάσσαλος.

Τὰ βάθη ἐν τῷ ὅρμῳ Ζαλίτσα εἶναι μεγάλα: 200—100 ὀργυιῶν μέχρι ἑνὸς μιλλίου ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, κάτω δὲ τῶν 20 ὀργυιῶν μόνον εἰς τὴν ἐγγυτάτην αἰγιαλίτιδα· εἰς τὸν ὅρμον τῶν Ἄσπρων Σπιτιῶν εἶναι μεταξὺ 20 καὶ 70 ὀργυιῶν, τῆς ἰσοβαθοῦς τῶν 20 ὀργυιῶν παραθεούσης τὴν ἀκτογραμμήν, παρουσιαζομένης καὶ ὑφάλου *Τράχηλας* 5 ὀργυιῶν εἰς 1 μίλλιον βορείως τῆς νησῖδος *Τσαροῦχι*.

Ἡ ἀποστάθμισις κατὰ μὲν τὰς παλιρροίας τῶν συζυγιῶν εἶναι $2^1/_2$ ποδῶν, κατὰ δὲ τὰς τῶν τετραγωνισμῶν $1^1/_2$. Ἡ ἀπόκλισις (διὰ τὸ 1930) εἶναι 3°50' Δυτικὴ ἐλαττουμένη κατὰ 5' ἐτησίως. Ὁ λεπτομερὴς χάρτης τοῦ κόλπου ὑπετυπώθη τῷ 1896 ὑπὸ τοῦ Βρεττανικοῦ ὑδρογρ. πλοίου «Stork». ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **Ἀντίκυρα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πλὴν τῆς ἀνωτέρω ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀντίκυρα*: 1) Μία τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τῶν Οἰταίων. Ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σπερχειοῦ. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀθηνάδου ὁ προδότης Ἐφιάλτης, κατελθὼν εἰς ταύτην ἐκ Θεσσαλίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε καταφύγει, ὅτε εἶχεν ἐπικηρυχθῆ ὑπὸ τῶν Πυλαγόρων. Ἐρείπια τῆς πόλεως ταύτης, ἐπιχωσθείσης ἴσως ὑπὸ τοῦ Σπερχειοῦ, δὲν διεσώθησαν διὰ τοῦτο εἶναι ἄγνωστος εἰς τίνα σημερινὴν τοποθεσίαν ἀκριβῶς ἔκειτο. Καὶ ἐν τῇ Ἀντικύρᾳ ταύτῃ παρήγετο ἐλλέβορος, ὅστις συνεσκευάζετο μετὰ τοῦ τῆς φωκικῆς πόλεως. — 2) Πόλις τῶν Ἑσπερίων (Ὀζολῶν) Λοκρῶν, ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, πρὸς Δ τοῦ Τολοφῶνος (νῦν Βιτρινίτσης). Καὶ ἡ πόλις αὕτη καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατὰ τὸ 210 π. Χ. ἐλεηλατήθη καὶ παρεδόθη ἔπειτα εἰς τοὺς συμμάχους των Αἰτωλούς. — 3) Νησίς τις μεταξὺ Εὐβοίας καὶ Θεσσαλίας. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀντικυρεὺς *[Μυθολ.]*. Ὁ πρῶτος μεταχειρισθεὶς τὸν ἐλλέβορον ὡς φάρμακον πρὸς θεραπείαν τοῦ Ἡρακλέους ἐκ τῆς μανίας, ἐξ ἧς ἔπασχεν. Ἴσως κατήγετο ἐξ Ἀντικύρας, περιφήμου διὰ τὸν ἐλλέβορον αὐτῆς, ἣν ἔκτοτε πολλοὶ τῶν πασχόντων ἐπεσκέπτοντο πρὸς θεραπείαν δι' ἐλλεβορισμοῦ. ΑΡ. Π. Κ.

ἀντίκυρον (τὸ) (Anticyrum) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων *νευροπτέρων* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τριχοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φρυγανιδῶν*. Τὰ ἔντομα ταῦτα ἀπαντῶσιν εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *ἀντίκυρον τὸ λεπτόπουν* (Anticyrum gracilipes), ἀπαντῶν ἐν Ἀγγλίᾳ. Δ. Ν. Π.

Ἀντικύρτα. Ὄνομα φανταστικῆς νήσου (Antikyrta) τὴν ὁποίαν ὁ Jules Verne ἐν τῷ μυθιστορήματί του «Μαθίας Σανδὸρφ» τοποθετεῖ ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Λιβυκοῦ κόλπου τῆς Μικρᾶς Σύρτεως. Σ. Ε. Λ.

ἀντικωλικὰ (Antikolika) *[Φαρμ.]*. Φάρμακα ἐνδεικνύμενα κατὰ τῶν κωλικῶν.

ἀντιλαβὴ (ἡ) καὶ **ἀντιλαβεὺς** (ὁ)· μέρος ἢ σημεῖον ἀντικειμένου τινὸς ὅπόθεν δύναταί τις νὰ τὸ συλλάβῃ ἀσφαλῶς: **«οὐκ ἔχει ἀντιλαβήν»**. δὲν ἔχει πούθε νὰ τὸ πιάσῃ κανείς.

— *[Δραμάτ.]* Λέγεται ἀντιλαβὴ ἡ ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἑλληνικῷ θεάτρῳ, χάριν τῆς ζωηρότητος τοῦ διαλόγου, θεατρικὴ *στιχομυθία*, ἡ γινομένη οὐχὶ δι' ἀκεραίων στίχων, ὅπως γίνεται ἐν τῇ κυρίως στιχομυθίᾳ, ἀλλὰ δι' ἡμιστίχων· ὅταν δηλαδὴ ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ ὁμιλοῦσι δύο πρόσωπα, ὡς ἐν τῇ «Μηδείᾳ» τοῦ Εὐριπίδου:

ΙΑΣΩΝ
Ὦ τέκνα φίλτατα.
ΜΗΔΕΙΑ
Μητρί γε, σοὶ δ' οὔ.
ΙΑΣΩΝ
Κἄπειτ' ἔκανες;
ΜΗΔΕΙΑ
Σέ γε πημαίνουσ'.

Εἰς πλείονα τῶν δύο προσώπων διανέμεται ὁ στίχος μόνον παρ' Εὐριπίδῃ ἐν τῷ «Ἡρακλεῖ μα-

Digitized by Google

νομένῳ» (στ. 1418). Συμβαίνει ἐν τούτοις ἐνίοτε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ περιληφθῇ ἐντὸς ἑνὸς μόνον στίχου τὸ ὅ,τι ἔχει νὰ εἴπῃ ἓν τῶν διαλεγομένων προσώπων· τότε οἱ δραματικοὶ καταφεύγουν εἰς τὸ ἑξῆς τέχνασμα: Ὁ ἀκούων διακόπτει τὸν λέγοντα καὶ τὸν ἐρωτᾷ ἀκριβῶς ὅ,τι θὰ ἔλεγεν ἐκεῖνος καὶ ἂν δὲν ἠρωτᾶτο. Ἀλλὰ τὸ τέχνασμα αὐτὸ φαίνεται ἐνίοτε βεβιασμένον, ἰδίως ὁσάκις τὸ ἕτερον τῶν διαλεγομένων προσώπων ἔχει νὰ εἴπῃ χρησμολογίαν τινὰ μακροτέραν τοῦ ἑνὸς στίχου, ὡς συμβαίνει π. χ. ἐν τῇ «Μηδείᾳ» τοῦ Εὐριπίδου. Ὁ Αἰγεὺς διηγεῖται ἐκεῖ εἰς τὴν Μήδειαν τὸν περὶ αὐτοῦ χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις περιλαμβάνεται εἰς δύο στίχους· ἀλλὰ μόλις τελειώσῃ τὸν πρῶτον στίχον:

«ἀσκοῦ με τὸν προύχοντα μὴ λῦσαι πόδα»

ἡ Μήδεια τὸν διακόπτει ἐρωτῶσα:

«πρὶν ἂν τι δράσῃς ἢ τίν' ἐξίκῃ χθόνα;»

πρὸς ἣν ἀποκρίνεται πάλιν ὁ Αἰγεὺς περαίνων τὸν χρησμόν:

«πρὶν ἂν πατρῴαν αὖθις ἑστίαν μόλω».

Τὴν ἀντιλαβὴν μεταχειρίζεται ὁ μὲν Αἰσχύλος ἐν τῷ «Προμηθεῖ», ὁ Σοφοκλῆς, ὅστις εἶναι δεινότατος ἐν τῇ στιχομυθίᾳ, ἐν ἁπάσαις ταῖς τραγῳδίαις του πλὴν τῆς «Ἀντιγόνης» καὶ ὁ Εὐριπίδης συχνάκις. Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

ἀντιλαϊκός, — *ή,* —*όν*· ὁ μὴ λαϊκός, ὁ ἐναντιούμενος εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ: «πολιτικὴ ἀντιλαϊκή».

ἀντιλακτίζω· ἐπίσης λακτίζω, ἀνταποδίδω τὸ λάκτισμα.

ἀντιλάλημα (τὸ) καὶ *ἀντιλαλιὰ* (ἡ)· ὁ ἀντίλαλος.

ἀντίλαλος (ὁ)· ἡ ἠχώ, ἡ ἀντανάκλασις τῆς φωνῆς.

Ἀντίλαλος *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λειμῶνος (τέως Ρασόβου) τῆς ὑποδιοικήσεως Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 219. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καϊντζάλ* μετονομασθεὶς διὰ τοῦ ἀπὸ 1 Ἀπριλίου 1927 Διατάγματος. Δ. Ε Μ.

ἀντιλαλῶ *(—έω)*· ἀντηχῶ, ἀντανακλῶ τὴν φωνήν.

ἀντιλαμβάνομαι· — *τινός*· πιάνομαι, κρατιοῦμαι ἀπὸ κάτι, ἄλλως *ἀντέχομαι*· || — *τι*· καταλαμβάνω, ἐννοῶ: «δὲν ἀντιλαμβάνεται εὔκολα», «ὅταν προσέχῃ, ἀντιλαμβάνεται»· || αἰσθάνομαι, λαμβάνω γνῶσιν διὰ τῶν αἰσθήσεων: «ἀντελήφθην ἕνα θόρυβον», ἤκουσα· «ἀντιλαμβάνομαι νὰ περνᾷ κάποιος», βλέπω, τρόπον τινὰ χωρὶς νὰ προσέχω· βοηθῶ, γίνομαι ἀντιλήπτωρ τινός: «ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον...» *(Λειτουργ.).* Β. Φ.

ἀντιλαμβάνω· λαμβάνω τι ἀντὶ ἄλλου· || τὸ μέσον ἀντιλαμβάνομαι (βλ. λ.).

ἀντιλάμπω· ἀντανακλῶ τὴν λάμψιν, λάμπω.

ἀντίλαμψις (ἡ)· ἡ ἀντανάκλασις τῆς λάμψεως, λάμψις.

Ἀντίλας (ὁ). Πατὴρ τοῦ ποιητοῦ Δαμοστράτου (*Δαμοστρ.* IX. 328).

ἀντιλέγω· ἀόρ. *ἀντεῖπον*· λέγω ἐναντίως, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ὑπ' ἄλλου λεγόμενα ἢ ὁμολογούμενα, δὲν συμφωνῶ: «διαρκῶς ἀντιλέγει». Ἡ μετὰ τὸ ρῆμα ἀκολουθοῦσα εἰδικὴ ἢ τελικὴ πρότασις ἐκφέρεται μετ' ἀρνήσεως, ἐὰν εἶναι ἀρνητική, χωρὶς ἡ ἄρνησις αὕτη νὰ ἀναιρῇ τὴν εἰς τὸ ρῆμα ἐνυπάρχουσαν: «ἀντέλεγεν ὅτι δὲν πρέπει. ὅτι δὲν εἶναι ὀρθόν...», «ἀντεῖπε νὰ μὴ ἐγκαταλείψουν τὴν ὑπόθεσιν».

— «ἀντιλεγόμενα» *[Ἐκκλ. Φιλολογ.].* Οὕτω χαρακτηρίζει ὁ ἱστορικὸς Εὐσέβιος (Ἐκκλ. Ἱστορ. Γ' 25) μετ' ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τὰ βιβλία ἐκεῖνα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὧν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ λεγόμενα *ὁμολογούμενα,* ἠμφεσβητεῖτο ὑπό τινων ἡ γνησιότης, οἷα ἦσαν ἡ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή, ἡ β' τοῦ Πέτρου, αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ Ἰούδα καὶ ἡ β' καὶ γ' τοῦ Ἰωάννου μετὰ τῆς Ἀποκαλύψεως αὐτοῦ· βλ. καὶ λ. Κανὼν *(τῆς Κ. Διαθήκης).* Π. Ι. Μ.

Ἀντιλεπρόλη (Antileprol) *[Φαρμ. Χημ.].* Προϊὸν αἰθέριον ἐξαγόμενον χημικῶς ἐκ τοῦ ἐλαίου σολμούγρα (Huile de chaulmoogra). Ρευστόν, σχεδὸν ἄγευστον, ἄχρουν καὶ οὐδέτερον. Ἀναγράφεται ὡς εἰδικὸν κατὰ τῆς λέπρας, εἰς καψύλλια πηκτωματώδη. Μ. Ν. Κ.

Ἀντιλέων, —*οντος* καὶ *Ἀντιλέωνος.* —1) Υἱὸς Ἡρακλέους καὶ Πρόκριδος (Ἀνδ. 2, 7, 8).—2) Τύραννος ἐν Χαλκίδι (*Ἀρ.* πολ. 5, 10, 3).—3) Μεταποντῖνος. Περὶ τούτου ὁ Πλούταρχος (ἐρωτ. 16) λέγει: «Ἀκούεται γάρ, ὅτι καὶ Ἀριστογείτων Ἀθηναῖος καὶ Ἀντιλέων Μεταποντῖνος καὶ Μελάνιππος ὁ Ἀκραγαντῖνος οὐ διεφέροντο τοῖς τυράννοις, πάντα τὰ πράγματα λυμαινομένους καὶ παροινοῦντας ὁρῶντες· ἐπειδὴ δὲ τοὺς ἐρωμένους αὐτῶν ἐπείρων, ὥσπερ ἱεροῖς ἀσύλοις καὶ ἀθίκτοις ἀμύνοντες, ἠφείδησαν ἑαυτῶν.» ΙΑΚ. Χ. Δ

ἀντιληπτικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἱκανὸς εἰς τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι, ὁ ὀξὺς τὴν ἀντίληψιν· || τὸ οὐδ. *ἀντιληπτικὸν* (τὸ) ὡς οὐσιαστ., ἡ δύναμις, ἡ ἱκανότης τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι, τοῦ ἐννοεῖν, τοῦ παρακολουθεῖν τὰ ὑπ' ἄλλου λεγόμενα: «τὸ ἀντιληπτικόν του εἶναι νωθρόν».

ἀντιληπτὸς (ὁ, ἡ), —*όν* (τό)· ὁ ὑποκείμενος εἰς τὴν ἀντίληψιν, νοητός, αἰσθητός.

ἀντιλήπτωρ (ὁ), —*ρος*· ὁ ἀντιλαμβανόμενός τινος, βοηθός, ἀρωγός, ὑπερασπιστής.

— *[Νομ.]*· βλ. **ἀντίληψις δικαστική.**

ἀντίληψις (ἡ)· τὸ ἀντιλαμβάνεσθαί τινος, τὸ βοηθεῖν, τὸ ἐπικουρεῖν τινα: «ἀπόκειται εἰς τὴν θείαν ἀντίληψιν», εἰς τὴν ἐκ θεοῦ βοήθειαν· || τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι, τὸ ἐννοεῖν, τὸ λαμβάνειν γνῶσιν τῶν περὶ ἡμᾶς συμβαινόντων, ἡ ἀντιληπτικὴ ἱκανότης, ἄλλως *ἀντιληπτικόν:* «δὲν ἔχει ἀντίληψιν ἰσχυράν», «ἡ ἀντίληψίς του εἶναι νωθρά».

— *[Φιλοσ.]* Ἡ γνῶσις τοῦ ἐκτὸς κόσμου, ἣν ἀποκτῶμεν διὰ τῶν αἰσθήσεων ἢ ἡ συναίσθησις τῶν ἐσωτερικῶν καταστάσεών μας (βλ. αἴσθησις, παράστασις). Α. Δ.

— *[Ψυχολ.]* Ὅταν βαδίζων καθ' ὁδὸν ἀκούω τινὰ καλοῦντά με διὰ τοῦ ὀνόματός μου καὶ στρέφω ἵνα ἴδω ποῖος ὁ καλῶν, ὅταν ἀκούω μακρόθεν ᾆσμά τι χωρὶς νὰ διακρίνω ὁποῖον τοῦτο εἶναι, γεννῶνται ἐν ἐμοὶ ἐντυπώσεις, *αἰσθήματα* καλούμενα. Ἀλλ' ὅταν εἰς τὴν στροφήν μου πρὸς τὴν ἐρχομένην φωνὴν ἴδω ἐρχόμενον πρός με φίλον, ὅταν εἰς τὸ μόλις ἀκουόμενον ᾆσμα διακρίνω τὸν τόνον γνωστοῦ μοι ἐμβατηρίου, δὲν ἔχω μόνον αἰσθήματα, ἀλλά τι περισσότερον, ἔχω γνῶσιν τῆς προελεύσεως τοῦ ἐρεθίσματος, ἔχω *ἀντίληψιν,* ἐνέργειαν τ. ἔ., καθ' ἣν λαμβάνω γνῶσιν καὶ τοῦ ἐρεθίσματος, ὅπερ παράγει τὸ αἴσθημα.

Βαθύτερον τὰ κατὰ τὴν ἀντίληψιν ἐξετάζοντες παρατηροῦμεν, ὅτι κατ' αὐτὴν ὄχι μόνον εἰσδεχόμεθα ἁπλῶς ἐντυπώσεις ἐκ τῶν ἀντικειμένων, ἐξ ὧν τὰ ἐρεθίσματα, ἀλλὰ καὶ ἑρμηνεύομεν ταύτας ἐπὶ τῇ βάσει προτέρας πείρας, ἣν ἔχομεν περὶ τῶν προσπιπτόντων εἰς τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν ἀντικειμένων ἢ γεγονότων. Κατὰ ταῦτα, μολονότι ἡ ἀντίληψις ὡς βάσιν ἔχει τὰ αἰσθήματα, περιέχει προσέτι καὶ στοιχεῖα μνημονικὰ ἢ παραστατικὰς εἰκόνας, ἀναλόγως δὲ τῆς κεκτημένης προτέρας πείρας τῶν στοιχείων τούτων καὶ τοῦ διαφέροντος ἡμῶν, δυνάμεθα νὰ ἀντιλαμβανώμεθα εἴτε πίνακα ζωγραφικόν, εἴτε μίαν συναυλίαν, εἴτε μίαν ὀσμήν, εἴτε μίαν γεῦσιν, συνδέοντες τὴν νέαν ἀντίληψιν πρὸς προτέρας ἐντυπώσεις. Ἀντίληψις, ἑπομένως, (perceptio) εἶναι ἡ πνευματικὴ ἐνέργεια, δι' ἧς ἐντυπώσεις ἐκ τῶν αἰσθήσεων συμπληροῦνται τῇ συνεργείᾳ προτέρας σχετικῆς ἐμπειρίας. Ἡ ἐνέργεια αὕτη ἐπιτελεῖται ἄλλοτε μὲν *συνδυαστικῶς,* συνδυαζομένων ὡρισμένων μόνον σημείων ἑνὸς παρατηρουμένου ὅλου (οἷον ὀφρύων, ὀφθαλμῶν καὶ ρινὸς λ. χ. εἰς ἀντίληψιν τοῦ προσώπου τινός), ἄλλοτε δ' *ἐπιλογικῶς,* ἀπομακρυνομένων ἄλλων ἐρεθισμάτων καὶ γινομένων ἀποδεκτῶν ὡρισμένων μόνον ἐξ αὐτῶν, προερχομένων ἐκ τμήματος ὅλου τινὸς (εἰς τὴν ἀντίληψιν λ. χ. τοῦ στόματος).

Ὅταν τὸ πρῶτον ἀντιλαμβανώμεθα ἀντικείμενόν τι, παρατηροῦμεν αὐτὸ προσεκτικῶς, ἐντείνοντες τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἐρεθισμάτων, τῶν ἐξ αὐτοῦ προερχομένων. Βραδύτερον ὅμως, ἂν παρατηρήσωμεν τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον, δὲν ἔχομεν ἀνάγκην τῆς αὐτῆς ὡς πρότερον προσοχῆς, διότι μέρος μόνον ἐκ τῶν τὸ πρῶτον ἐπενεργησάντων ἐρεθισμάτων ἀρκεῖ πρὸς ἀντίληψιν. Καθ' ὅμοιον τρόπον τὸ ποσὸν τοῦ ἐρεθίσματος δύναται ἐπ' ἐλάχιστον νὰ περιορισθῇ, καὶ ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιφέρῃ τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν. Ἀκόμη δ' εἶναι δυνατὸν ὄχι μόνον νὰ ἐπέλθῃ ἡ αὐτὴ ἀντίληψις ἐκ μειωθέντος ἐρεθισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ μεταβληθέντος ἐρεθισμοῦ, καὶ τοῦτο διότι ἡ διαφορὰ ἡ ἐπελθοῦσα (ἐκ τοῦ μεταβληθέντος ἐρεθισμοῦ) δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐπιφέρῃ καὶ μεταβολὴν τῆς ἀντιλήψεως, ἀπαντᾷ τ. ἔ. τὸ ἄτομον εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν *κατ' ἀναλογίαν* διὰ τῆς αὐτῆς ἀντιλήψεως.

Εἴδη ἀντιλήψεως.—Εἰς τ' ἀνωτέρω παραδείγματα ἔχομεν ἀντιλήψεις ἀκουστικάς, ὀπτικὰς κτλ. ἀναλόγως τῶν αἰσθημάτων ἅτινα παράγονται διὰ τῶν αἰσθήσεων ἡμῶν, ἐξ οὗ καὶ τὰς ἀντιλήψεις ταύτας καλοῦμεν κατ' *αἴσθησιν ἀντιλήψεις.* Παρὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἀντιλήψεων, ἔχομεν καὶ ἕτερον εἶδος ἀντιλήψεως, ἥτις οὔτε ἀμέσως ἀλλ' οὔτε κἂν ἐμμέσως συνδέεται πρός τινα αἴσθησιν. Οὕτω λ.χ. ἐνῷ ἐπανέρχομαι μ. μ. ἐκ τῆς οἰκίας μου εἰς τὴν ἐργασίαν μου ἀναζητῶ τὸ ἐπανωφόριόν μου· γνωρίζω ὅτι κατὰ τὴν πρωΐαν ἀνεχώρησα μὲ ψυχρὸν καιρόν, δὲν ἔφερα δὲ ἐπανωφόριον κατὰ τὴν ἐκ τῆς ἐργασίας εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπιστροφήν. Ἐκ τούτων ἀντιλαμβάνομαι ὅτι ἐγκατέλειψα τὸ ἐπανωφόριόν μου εἰς τὸ ἐργαστήριόν μου.

Εἰς τὸ παράδειγμα τοῦτο ἔχομεν ἀντίληψιν δι' ἀναπλάσεως γεγονότων, ἐξ ὧν συνάγομεν κρίσεις καὶ ἐπιφέρομεν συλλογισμούς. Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις ἰσοδυναμεῖ πρὸς κριτικὴν ἐνέργειαν ἢ γενικώτερον πρὸς σκέψιν, *κατάληψις* ἢ *κατανόησις* καλουμένη.

Διαφορὰ αἰσθήματος καὶ ἀντιλήψεως.—Συγκρίνοντες τὴν ἀντίληψιν πρὸς τὸ αἴσθημα παρατηροῦμεν ὅτι τοῦτο εἶναι ἡ πρώτη συνειδητὴ ἀπάντησις εἰς ἓν ἐρέθισμα, ἐνῷ ἡ ἀντίληψις εἶναι δευτέρα ἀπάντησις ἐπακολουθοῦσα τῷ αἰσθήματι καὶ μόνον ἔμμεσός τις ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρέθισμα. Καὶ ἡ μὲν κατὰ τὰ αἰσθήματα ἀπάντησις προέρχεται ἐξ ἐπιδράσεως τῶν ἐρεθισμάτων ἐπὶ ὡρισμένων χωρῶν τῆς φαιᾶς τοῦ ἐγκεφάλου οὐσίας, ἡ δὲ κατὰ τὴν ἀντίληψιν ἀπάντησις ἐξ ἐπιδράσεως τῶν ἐρεθισμάτων ἐπὶ χωρῶν τοῦ ἐγκεφάλου γειτονικῶν πρὸς τὰς αἰσθητικάς. Τοῦτο δ' εἶναι ἐξηκριβωμένον, διότι ἂν αἱ γειτονικαὶ πρὸς τὰς αἰσθητικὰς τοῦ ἐγκεφάλου χῶραι ὑποστῶσι βλάβην τινά, τὸ ἄτομον θὰ δύναται μὲν νὰ βλέπῃ λ. χ. ἢ νὰ ἀκούῃ, ἀλλὰ δὲν θὰ δύναται νὰ ἀναγνωρίζῃ τὰ ὁρώμενα ἢ ἀκουόμενα.

Τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν τὸ ἐρέθισμα ἐπενεργεῖ ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων μέχρι τῆς ἀντιλήψεως γεγονότος τινὸς εἶναι $^1/_5{}''$—$^1/_{10}{}''$, ἐνῷ ὁ χρόνος μεταξὺ τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀντιλήψεως εἶναι οὐχὶ μεγαλύτερος τοῦ $^1/_{20}{}''$ ἐπὶ εὐκόλως ἀντιληπτῶν ἀντικειμένων.

Πλάναι εἰς ἀντίληψιν.—Ἡ ἀντίληψις δι' οἱασδήποτε αἰσθήσεως καὶ ἂν σχηματίζεται ὑπόκειται ἐνίοτε εἰς πλάνην. Οὕτως εἰσερχόμενοι ἐκ δωματίου ψυχροῦ εἰς θερμόν, ἀντιλαμβανόμεθα τοῦτο θερμότερον ἢ ὅ,τι ὄντως τοῦτο εἶναι· εἰσερχόμενοι ὁμοίως ἐκ σκοτεινοῦ χώρου εἰς φωτεινόν, ὑπερβάλλομεν τὸν φωτισμὸν τοῦ τελευταίου. Αἱ πλάναι ἡμῶν αὗται εἶναι *σταθεραὶ* (constant)· ἐκτὸς ὅμως τούτων ἔχομεν καὶ ἄλλας πλάνας *τυχαίας* (variables), ὀφειλομένας, πλὴν ἄλλων, εἰς προτέραν ἀπασχόλησιν τοῦ πνεύματος, ἢ εἰς κατ' ἀναλογίαν πρὸς προτέραν ἐμπειρίαν ἀντίληψιν ἢ εἰς ταυτόχρονον ἐπίδρασιν ἄλλων ἐρεθισμῶν (βλ. παραισθήσεις, ψευδαισθησίαι).

Ἀντιλήψεως μέτρησις. — Τὴν ἀντίληψιν δυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν διὰ διαφόρων πειραματικῶν μεθόδων καὶ ὀργάνων. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, πρὸς μέτρησιν τῆς ἀντιλήψεως τῆς διαφορᾶς βαρῶν μεταχειριζόμεθα τὴν ἑξῆς μέθοδον: Λαμβάνομεν ζεῦγος κυλίνδρων (βάρη) ὁμοίων κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν καὶ τὸ σχῆμα, διαφερόντων ὅμως κατὰ τὸ βάρος. Αἴροντες διὰ τῶν χειρῶν ἑκάστοτε ἀνὰ ἓν ζεῦγος ἐκ τούτων, εὑρίσκομεν τίς ὁ βαρύτερος ἐκ τῶν δύο καὶ ὑπολογίζομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν περιπτώσεων καθ' ἃς ἐσφάλημεν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν σφαλμάτων ἡμῶν εἶναι τὸ μέτρον τῆς ἀκριβείας τῆς ἀντιλήψεως ὑφ' ἡμῶν τοῦ βάρους. Ἂν τὰ συγκρινόμενα βάρη διαφέρωσιν ἀλλήλων εἰς τὸ διπλάσιον (100 γραμ. τὸ ἓν καὶ 200 τὸ ἕτερον), σπανιώτατα ἢ οὐδαμῶς εἶναι δυνατὸν νὰ σφαλῶμεν, ἀλλ' ἂν τὸ ἓν ζυγίζῃ 100 γραμμ. καὶ τὸ ἕτερον 120 εἶναι δυνατὸν νὰ σφαλῶμεν ἅπαξ. Περισσοτέρας δὲ φορὰς δυνάμεθα νὰ σφαλλώμεθα, ἐφ' ὅσον ἡ διαφορὰ εἰς τὰς γενομένας δοκιμὰς μεταξὺ τῶν δύο βαρῶν γίνεται μικροτέρα, ἕως ὅτου συγκρίνοντες βάρη 100 καὶ 101 γραμ. θὰ ἔχωμεν τόσας ἐσφαλμένας ἀντιλήψεις ὅσας καὶ ὀρθάς. Τὸ πρᾶγμα γίνεται καταφανέστερον ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος, οὗτινος ἡ πρώτη σειρὰ δεικνύει τὴν διαφορὰν τῶν δύο ἑκάστοτε συγκρινομένων βαρῶν εἰς γρμ., ἡ δὲ δευτέρα τὰς πλάνας εἰς 100 δοκιμάς:

Διαφορά: 20, 16, 12, 8 4, 3, 2, 1.
Πλάναι: 1, 2, 5, 13, 28, 31, 39, 44
(κατὰ W. Brown).

Τὴν *ὀπτικὴν* ἀντίληψιν δυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν διὰ τοῦ *ταχυσκοπίου,* ὀργάνου ψυχολογικοῦ, ἐφ' οὗ ἐκτίθενται πρὸς ταυτόχρονον παρατήρησιν σειραὶ λέξεων (σχημάτων, εἰκόνων, συλλαβῶν) ἐπὶ χρόνον ὀλιγώτερον τῆς ἀνταναχλαστικῆς κινήσεως τῶν ὀφθαλμῶν. Ὁ Ἐ(ξεταστὴς) ἄρχεται τῆς ἐξετάσεως ἐκθέτων 2 γράμματα (λέξεις, σύμβολα κ.λ.π.). Ἂν δὲ τὸ Ὑ(ποκείμενον) (τ.ἔ. ὁ ἐξεταζόμενος) δύναται ὀρθῶς νὰ ἀντιληφθῇ ταῦτα (ἀπαγγέλλον ἢ γράφον αὐτά), τότε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτιθεμένων πρὸς ἀντίληψιν γραμμάτων αὐξάνεται μέχρις οὗ τὸ Ὑποκείμενον ἀδυνατεῖ ὀρθῶς ν' ἀπαντήσῃ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν οὕτως ἀντιλαμβανομένων λέξεων ἐμφαίνει τὸν βαθμὸν τῆς ἱκανότητος πρὸς ὀπτικὴν ἀντίληψιν.

Ὡσαύτως τὴν ὀπτικὴν ἀντίληψιν μετροῦμεν διὰ τῆς *διαγραφῆς* (Cancellation) γραμμάτων (γεωμετρικῶν σχημάτων, συμβόλων) ἀτάκτως ἐγγεγραμμένων λ. χ. ἐπὶ μιᾶς σελίδος.

Ἡ ὀπτικὴ ἀντίληψις ἐνταῦθα ὑπολογίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαγραφομένων γραμμάτων εἰς ὡρισμένον χρόνον ἢ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δαπανηθέντος χρόνου πρὸς διαγραφὴν ὡρισμένου ποσοῦ γραμμάτων (λ. χ. μιᾶς σελίδος).

Τὴν αὐτὴν ἱκανότητα ἐπίσης μετροῦμεν διὰ τοῦ

Digitized by Google

τέστ τῆς ἀπαριθμήσεως, εἰς ὡρισμένον χρόνον, στιγμῶν ἀτάκτως ἐγγεγραμμένων εἰς σελίδα ἢ διὰ τῆς ἀναγνώσεως τεμαχίου ἱστορήματός τινος.

Τὴν *ἀκουστικὴν* ἀντίληψιν μετροῦμεν καὶ δι' ὀργάνων (ὡς τὸ ἀκουόμετρον), ἀλλὰ καὶ ἁπλούστερον καλοῦντες τὸ ὑποκείμενον νὰ ἐπαναλάβῃ ποσὸν μονοψηφίων ἀριθμῶν παρεχομένων προφορικῶς. Τὸ ποσὸν τοῦτο ἑκάστοτε αὐξάνεται μέχρι οὗ τὸ ὑποκείμενον ἀρχίσῃ ἐσφαλμένως ν' ἀποδίδῃ τοὺς παρεχομένους ἀριθμούς.

Τὴν *ἁπτικὴν* ἀντίληψιν ὡσαύτως μετροῦμεν παρέχοντες ταυτοχρόνως ἐπαφὰς ἐπὶ διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος διὰ τοῦ *αἰσθησιομέτρου* (ὀργάνου ψυχολογικοῦ) καὶ καλοῦντες τὸ ὑποκείμενον νὰ ἀπαριθμήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν γενομένων ἐπαφῶν.

Τὴν ἀντίληψιν *μορφῆς ἢ σχημάτων* δυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν διὰ τοῦ ἄβακος Οὐΐτμερ, μέτρου ἐσταθμημένου ἐπὶ ἑλληνικοῦ περιβάλλοντος (περὶ οὗ ἴδε *Γ. Σακελλαρίου*, «Ἡ μέτρησις τῆς εὐφυΐας» σ. 152 καὶ ἑ.).

Εἰς πάντα τὰ ἀνωτέρω πειράματα καὶ τέστ τῆς ἀντιλήψεως καθὼς καὶ παρόμοια τοιαῦτα πρὸς μέτρησιν τῶν λοιπῶν ἀντιλήψεων, δέον νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι λαμβάνει μέρος καὶ ἡ προσοχή, ὅπως γενικῶς εἰς πᾶν ψυχολογικὸν πείραμα. Διὰ τοῦτο τὰ πειράματα ταῦτα τῆς ἀντιλήψεως εἶναι καὶ πειράματα τῆς προσοχῆς. Γ. Θ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Woodworth R.* Psychology, H Holt and Co N. Y. 1922 *Whipple G* Manual of Physical and Mental Tests, Warwick and York 1921. *Toulouse et Pieron*, Technique de psychologie experimentale O Doin et Fils, Paris. *Robinson E.* Readings in General psychology. The University of Chicago Press 1926. *Γ. Σακελλαρίου*, Ἡ μέτρησις τῆς εὐφυΐας, Ἀθῆναι, 1928.

—ἀντίληψις *δικαστική* *[Νομ.]*. Καλεῖται οὕτω ἡ ἐπιμέλεια, ὑπὸ τὴν ὁποίαν τελοῦσιν οἱ ἄσωτοι καὶ οἱ διφορουμένας τὰς φρένας ἔχοντες. Ὁ ἀντιλήπτωρ διορίζεται ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου διὰ τῆς ἐπ' ἀναφορᾷ διαδικασίας, ἁρμοδιότητα δ' ἔχει εἰς τὸ συναινεῖν εἰς ὡρισμένας πράξεις τοῦ ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ ἐπιμέλειαν τελοῦντος προσώπου. Αἱ πράξεις, ἐφ' ὧν ἀπαιτεῖται κατὰ νόμον ἡ συναίνεσις τοῦ δικαστικοῦ ἀντιλήπτορος τοῦ ἔχοντος διφορουμένας τὰς φρένας, εἰσί: α) ἡ διεξαγωγὴ δίκης, εἴτε ἐν ἰδιότητι ἐνάγοντος εἴτε ἐν ἰδιότητι ἐναγομένου, καὶ ἡ ἄσκησις παντὸς ἐνδίκου μέσου· β) συμβιβασμὸς καὶ περὶ αὐτῶν ἔτι τῶν κινητῶν· γ) ἀπαλλοτριώσεις ἀκινήτων καὶ κινητῶν ἐνσωμάτων ἢ ἀσωμάτων· δ) δάνειον καὶ ἀποδοχὴ κεφαλαίων ἐπὶ ἐξοφλήσει. Τοὐναντίον ὁ γάμος, ἡ διαθήκη, ἡ υἱοθεσία καὶ ἡ ἀναγνώρισις φυσικοῦ τέκνου εἰσὶν ἐκ τῶν μὴ εἰς τὴν περιουσίαν ἀφορωσῶν πράξεων, ἃς ἐπιχειρεῖ μόνος ὁ ὑπὸ ἀντιλήπτορα τελῶν, εἴτε ἕνεκεν διφορουμένων φρενῶν, εἴτε ἕνεκεν ἀσωτίας.

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν πράξεων συναινεῖ καὶ ὁ ἀντιλήπτωρ τοῦ ἀσώτου, μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι συναίνεσις τοῦ δικαστικοῦ ἀντιλήπτορος ἀπαιτεῖται οὐ μόνον ἐπὶ ἐξοφλήσεσι κεφαλαίων, ἀλλὰ καὶ διὰ πᾶσαν καθόλου ἐξόφλησιν, ἐξ οὗ ἀκολουθεῖ ὅτι ὁ ὑπὸ ἀντιλήπτορα τελῶν ἄσωτος οὐδὲ τὰ ἑαυτοῦ εἰσοδήματα δύναται νὰ εἰσπράττῃ ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ ἑαυτοῦ ἀντιλήπτορος. Ἡ ἄρσις τῆς δικαστικῆς ἀντιλήψεως γίγνεται ὡσαύτως κατὰ τὴν ἐπ' ἀναφορᾷ διαδικασίαν. Τὰ ἐκ τῆς ἄρσεως τῆς ἀπαγορεύσεως ἀποτελέσματα ἄρχονται ἀπὸ τῆς περὶ ταύτης ἀποφάσεως. Κ. ΝΙΚΟΛΑΐΔΗΣ

Ἀντιλίβανος *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ ἐν τῇ Συρίᾳ ἀνατολικῶς τοῦ ὄρους Λιβάνου, μετὰ τοῦ ὁποίου διατρέχει τὴν χώραν ταύτην κατὰ μέγα διάστημα καθ' ὁμοίαν διεύθυνσιν ἐκ ΝΔ. πρὸς τὰ ΒΑ. Ἄρχεται παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ διὰ τοῦ ὄρους Μεγάλου Ἑρμῶνος, ὁ ὁποῖος ὑπό τινων θεωρεῖται ὡς ὄρος ἴδιον καὶ καλεῖται σήμερον *Τζέμπελ-ἐ Τέλδς*. Συνίσταται οὗτος κυρίως ἐξ ἰουρασίου ἀσβεστολίθου· ἐκ τριῶν μερῶν καταπίπτει διὰ ρηγμάτων, οὕτως ὥστε φαίνεται μεγαλοπρεπὴς ΝΔ. τῆς πόλεως Δαμασκοῦ, ὑψούμενος μέχρι 2800 μ. Ὁ *κυρίως Ἀντιλίβανος*, ὁ *Τζέμπελ-ἐ-Σέργκι* (δηλ. *ἀνατολικὸν ὄρος*), συνίσταται ἐκ μακροῦ ἀσβεστολιθικοῦ ὀροπεδίου τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς περιόδου μετὰ μεμονωμένων κροκαλοπαγῶν πετρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ἐποχῆς. Τὸ μέσον ὕψος αὐτοῦ εἶναι 1300—1500 μ., καταπίπτει δὲ πρὸς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς κατὰ ἀναβαθμούς. Ἡ ὑψίστη κορυφή, ἡ *Ταλαάτ Μοῦζα* (2700 μ.), καταπίπτει πρὸς βορρᾶν εἰς ἐλαφρῶς κυμαινόμενον ὀροπέδιον. Ἕνεκα τῆς ὑψηλῆς ράχεως τοῦ Λιβάνου πρὸς τὴν Μεσόγειον ἡ βροχὴ ἐνταῦθα ἔρχεται ἀσθενεστέρα, διὰ τοῦτο ὁ Ἀντιλίβανος ἔχει γενικῶς μορφὴν φαλακράν, χρώματος φαιοῦ καὶ ἐρυθροῦ· αἱ κοιλάδες ὅμως ἀρδευόμεναι ὑπὸ ρυάκων παρὰ τοὺς ὁποίους πολλάκις παρατάσσονται χλοεροὶ οἰκισμοὶ μετὰ ὀπωροφόρων δένδρων καὶ ὑψηλῶν λευκῶν. Πολλαχοῦ βλέπει τις θάμνους καὶ δενδρύλλια ἐκ κέδρων, ἀγρίων ἀμυγδαλέων καὶ ἀπιδέων. Ὁ σῖτος δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ εἰς ὕψος μέχρι 2000 μ., ὁ δ' ἐρέβινθος μέχρι 2200 μ., ἐκεῖ δηλ. ὅπου ἡ χιὼν διατηρεῖται μέχρι τοῦ Ἰουνίου. Θαλερὰ εἶναι ἡ βλάστησις εἰς τὴν βαθεῖαν κοιλάδα τοῦ Μπάραντα, ἡ ὁποία διασχίζει τὸ ὄρος ἐγκαρσίως· ἐνταῦθα καταφεύγουν οἱ εὔποροι τῆς Δαμασκοῦ κατὰ τὸ θέρος, ὅπου λάμπουν ὡραῖαι ἐπαύλεις.

Οἱ κάτοικοι τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος εἶναι τὸ πλεῖστον ἀραβικῶν φύλων, οἱ τῆς δυτικῆς δὲ Δροῦσοι. Τὰ πλεῖστα τῶν χωρίων τῶν Δρούσων (Χριστιανῶν) εἶναι κατὰ τὴν ὁδὸν ἐκ Δαμασκοῦ εἰς Τύρον. Αἱ μέγισται κῶμαι εἶναι ἡ *Χασμπέγια* (6000 κ.) καὶ ἡ *Ρασέγια* (ὑπὲρ τὰς 3000 κ.) ἔνθα πλὴν τῆς γεωργίας ἀσκεῖται καὶ ἡ χυτροποιία προοριζομένη δι' ὅλην τὴν Συρίαν.

ἀντιλιθικός, —ή, —όν ὁ ἐναντιούμενος εἰς τὸν σχηματισμὸν λίθων τῆς κύστεως, ὁ διαλυτικὸς τῶν λίθων τῆς κύστεως: «ἀντιλιθικὰ φάρμακα».

Ἀντίλλαι *[Γεωγρ.]*. Μέγα νησιωτικὸν σύμπλεγμα περιλαμβανόμενον μεταξὺ 10° καὶ 27° Β. πλάτους καὶ 60°—85° μήκους δυτικῶς τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γρήνουιτς καὶ ἔχον διάταξιν παράλληλον σχεδὸν πρὸς τὴν διαχωρίζουσαν τὰς δύο Ἀμερικὰς διώρυγα τοῦ Παναμᾶ, σχηματίζουσαν εἶδος ἁλύσεως ἀρχομένης ἐκ τῆς νοτιοδυτικῆς ἀκτῆς τῆς Φλωρίδος ἔναντι τοῦ Yucatan καὶ καταληγούσης εἰς τὸν κόλπον Πάρια ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἔναντι τοῦ Ὀρενόκου. Βαίνει μεταξὺ τῶν 23° καὶ 18° παραλλήλων κύκλων τῆς γῆς εἰς μῆκος 22 μοιρῶν καὶ κλίνει μεταξὺ τῶν 62° καὶ 61° μεσημβρινῶν πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Αἱ νῆσοι αὗται πρὸς Δ διαβρέχονται ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, κατὰ τὰς ἄλλας δὲ διευθύνσεις ὑπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντιλλῶν (ἄλλως *Καραβαϊκῆς*).

Τὰς Ἀντίλλας διακρίνομεν εἰς δύο ὁμάδας, εἰς τὴν τῶν *Μεγάλων* καὶ τὴν τῶν *Μικρῶν Ἀντιλλῶν*. Εἰς τὴν α' ὑπάγονται αἱ μεγαλύτεραι νῆσοι Κοῦβα, Ζαμάϊκα, Ἀϊτὴ καὶ Πόρτο-Ρίκο μετὰ τῶν πέριξ αὐτῶν νησίδων καὶ τῆς βορείως αὐτῶν ὁμάδος τῶν Βαχαμῶν. Εἰς τὴν ἄλλην δ' ὅλαι αἱ λοιπαί, αἵτινες εἶναι πολυάριθμοι καὶ ὑποδιαιροῦνται εἰς ἑτέρας μικροτέρας ὁμάδας, περὶ ὧν κατωτέρω θὰ γίνῃ λόγος.

Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως Ἀντίλλαι ἐπικρατοῦν διάφοροι εἰκασίαι. Γραμματικοί τινες παράγουν τὴν λέξιν ἐκ τοῦ λατινικοῦ «*ante insulae*» ἤτοι «αἱ ἔμπροσθεν (τῆς Ἠπείρου) νῆσοι». Τοῦτο ὅμως θεωρεῖται μᾶλλον ὡς λογοπαίγνιον. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ ὀνομασία προῆλθεν ἐκ τῆς φανταστικῆς νήσου *Ἀντίλλα*, ἣν οἱ γεωγράφοι τοῦ μεσαίωνος ἐφαντάζοντο κειμένην πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς Εὐρώπης ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ.

Γεωμορφολογία: Τέσσαρες κυρίως πτυχωσιγενεῖς ὀροσειραὶ δεσπόζουσιν ἐν τῇ γεωλογικῇ κατασκευῇ τῶν Ἀντιλλῶν. Ἡ βορειοτέρα ἐμφανίζεται εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς νήσου Ἀϊτῆς ἐπὶ τῆς χερσονήσου Σαμάνας, ἧς ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ Loma Diego Campo ἔχει ὕψος 1220 μ. Ἡ δευτέρα ὀροσειρὰ ἀπαντᾶται καὶ εἰς τὰς τρεῖς μεγαλυτέρας νήσους, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν Παρθένων (κορυφὴ West Mountain de Saint Thomas 474 μ.), διασχίζει τὸ Πόρτο-Ρίκο (κορυφὴ El Yunque τῆς Sierra Cayey 1132 μ.), τὴν Ἀϊτὴν (ὑψηλότεραι κορυφαὶ Loma Tina τοῦ ὄρους Vanilejo 3140 μ. καὶ Yaqui τῆς Cordillère Cibao 2955 μ.) καὶ καταλήγει εἰς τὴν Κοῦβαν (κορυφὴ Pico Tarquino τῆς Siena Maestra 2560 μ.), διὰ νὰ συνεχισθῇ ὑποθαλασσίως, ἀναφαινομένων ὡς κορυφῶν τῶν ὑπὸ τὴν θάλασσαν πτυχώσεων αὐτῆς τῶν νησίδων Cayman καὶ τοῦ ΒΔ. ἐκεῖθεν ὑφάλου Misteriosa. Ἡ τρίτη ὀροσειρὰ ἄρχεται ἀπὸ τῆς Ἀϊτῆς, βαίνει δὲ πρὸς Β καὶ παραλλήλως πρὸς τὴν Cordillère Cibao (ὑψηλοτ. κορυφὴ τῆς Loma Baranca 2285 μ.) ἐμφανιζομένη καὶ ἐν τῇ νησῖδι Gonave. Ἡ τετάρτη ὀροσειρὰ σχηματίζει τὸ νότιον μέρος τῆς Ἀϊτῆς (Mont de la Selle 2715 μ., Pic Prince 1522 μ. καὶ La Hotte 2555 μ.), ἔχει δὲ κατεύθυνσιν ὑποθαλασσίως πρὸς τὴν Ζαμάϊκαν (κορυφαὶ ΒΑ τοῦ Kingston 2236 μ. καὶ Dolphin Head 1050 μ.), ἀφοῦ ἐμφανισθῇ καὶ ἐν τῇ μεταξὺ νησῖδι Navuja, ἐκεῖθεν δὲ συνεχίζεται ἐπὶ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἀμερικῆς (τοῦ Ὀνδούρας).

Λόγῳ τοῦ τοιούτου σχηματισμοῦ των αἱ Ἀντίλλαι δὲν ἔχουσιν ἐκτεταμένας πεδινὰς περιοχάς, μόνον δὲ ἡ Κοῦβα, πλὴν ἐλαχίστου μέρους, εἶναι πεδινή. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἡλικίαν τῶν ἀποτελούντων τὰς νήσους γεωλογικῶν στρωμάτων, εἰς τὰς Ἀντίλλας ἀπαντᾶται συνηθέστερον ἡ κρητιδικὴ καὶ αἱ τριτογενεῖς διαπλάσεις ἐπὶ ἀρχαϊκοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑποβάθρου. Ἰδίως μάλιστα εἰς τὰς τέσσαρας μεγάλας νήσους, τὰς Παρθένους, τὰς Ἀνγκουΐλλα (Anguilla), Ἁγ. Μαρτῖνον (St Martin), Ἁγ. Βαρθολομαῖον (St Barthélemy), Ἀντίγκουα (Antigua) εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Γκουαδελούπης καὶ εἰς τὴν Μαρὶ Γκαλάντ (Marie Galante). Τὰ συνιστῶντα τὰς νήσους τῆς ὁμάδος τῶν Βαχαμῶν μετὰ τῆς νήσου Μπαρμπάντος (Barbados) στρώματα εἶναι νεώτερα, τριτογενοῦς καὶ τεταρτογενοῦς γεωλογικῆς ἡλικίας, ἰζηματογενοῦς προελεύσεως, αἱ νῆσοι δὲ Σαμπὰ (Saba), Ἁγ Εὐστάθιος (St Eustache), Ἁγ. Χριστόφορος (San Cristobal), Μονσερρὰτ (Monserrat), Γουαδελούπη (τὸ δυτικὸν μέρος αὐτῆς), Δομινίκη (Dominica), Μαρτινίκα, Ἁγ. Λουκία (Santa Lucia), Ἁγ. Βικέντιος (St Vincent) καὶ Γρενάδα (Grenade) εἶναι ἡφαιστειογενεῖς, ἀκολουθοῦσαι τοξοειδῆ διάταξιν μὲ κέντρον τὴν θάλασσαν τῶν Ἀντιλλῶν. Αἱ ὑπήνεμοι νῆσοι θεωροῦνται ὡς σχηματισθεῖσαι εἰς νεωτέρας περιόδους ἐξ ἐγκατακρημνίσεων τῆς ἔνθα ἡ *Βενεζουέλα* ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς. Κρατῆρες ἡφαιστείων ὑπάρχουσιν ἐν ἐνεργείᾳ μὲν ἑπτά, πλείονες δὲ τῶν δέκα ἐσβεσμένοι. Ἐκ τῶν ἐκρήξεων τῶν ἡφαιστείων τούτων καὶ τῶν συνοδευουσῶν ταύτας σεισμικῶν δονήσεων πολλαὶ νῆσοι ὑπέστησαν κατὰ καιροὺς καταστροφάς. Μεγάλαι καταστροφαὶ ἐγένοντο καὶ ἐκ τεκτονικῆς φύσεως σεισμῶν εἰς τὴν Δομινίκην τῷ 1780, εἰς τὴν αὐτὴν νῆσον καὶ τὴν Κοῦβαν τῷ 1842, εἰς τὴν Κοῦβαν τῷ 1852 καὶ τὴν Ζαμάϊκαν τῷ 1907.

Κλῖμα: Τὸ κλῖμα τῶν Ἀντιλλῶν εἶναι τὸ καλύτερον ἐξ ὅσων ἀπαντῶνται εἰς τροπικὰς χώρας. Ὡς εἰς τὰ πλάτη ταῦτα συμβαίνει, δύο κυρίως εἶναι αἱ ἐποχαὶ τοῦ ἔτους, ἡ τῆς ξηρασίας καὶ ἡ τῶν βροχῶν, ἀντιστοιχοῦσαι ἡ μὲν μὲ τὸν ἡμέτερον χειμῶνα, ἡ δὲ μὲ τὸ θέρος. Εἰς τὰς πεδιάδας κατὰ τὸ θέρος ἡ θερμοκρασία ἀνέρχεται τοὺς 36°—37° μὲ ἐλαχίστην 25° καὶ κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον κατέρχεται εἰς τοὺς 20°—24°, εἰς δὲ τὰ ὀρεινὰ μέρη (ὕψ. 500—1000 μ.) σπανίως φθάνει τοὺς 30° κατὰ τὴν θερμὴν ἐποχήν, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα κατέρχεται μεταξὺ 14°—20°. Λόγῳ τῶν κλιματολογικῶν τούτων συνθηκῶν διὰ τοὺς Εὐρωπαίους μόνον εἰς τὰς ὀρεινὰς περιοχὰς ἡ διαμονὴ εἶναι εὐχάριστος, ἐνῷ εἰς τὰς πεδινὰς τοιαύτας εἶναι μᾶλλον βλαβερὰ διὰ τὴν ὑγείαν των.

Αἱ βροχαὶ ἐν γένει ἄρχονται κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ λήγουσι κατ' Αὔγουστον, εἶναι δὲ ραγδαιόταται, συνοδευόμεναι μὲ ἀστραπὰς καὶ κεραυνούς, πολλάκις δὲ λαμβάνουσιν ἔκτασιν καταιγίδων, αἵτινες ἀποβαίνουσι καταστρεπτικώταται. Οἱ λοιποὶ ὅμως μῆνες τοῦ ἔτους εἶναι διὰ τὰς Ἀντίλλας ἐξαιρετικῶς εὐχάριστοι, καθότι ὁ οὐρανὸς εἶναι διαυγὴς καὶ αἱ νύκτες δροσεραὶ καὶ δὴ εἰς ὀρεινὰ μέρη ἔνθα ἐπικρατεῖ ἀναζωογονητικὴ αὔρα καθιστῶσα τὴν διαμονὴν τερπνὴν καὶ εὐάρεστον.

Αἱ μεγάλαι Ἀντίλλαι: Αὗται ἐν συνόλῳ καταλαμβάνουσιν ἔκτασιν 225.002 τετρ. χμτρ. καὶ κατοικοῦνται σήμερον ὑπὸ πληθυσμοῦ 8450 651 κατοίκων. Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν μιᾶς ἑκάστης τῶν μεγαλυτέρων νήσων τῆς κατηγορίας ταύτης ὡς καὶ τῶν βορείως αὐτῶν ὁμάδων *Βαχαμῶν* (Bahama ἢ Lucayes), *Τούρκ* (Turk), *Καΐκος* (Caïcos) καὶ τῶν ΒΔ. τῆς Ζαμάϊκας νησίδων *Καϋμὰν* (Cayman).

Νῆσοι	Ἔκτασις τ. χμτρ.	Πληθυσμός
Κοῦβα	114 524	3.470 217
Ζαμάϊκα	12 215	858 983
Ἀϊτὴ	77 251	2 528 105
Πόρτο-Ρίκο	8 896	1.417 000
Βαχάμαι	11.406	55 481
Τούρκ καὶ *Καΐκος*	429	5 612
Καϋμὰν	271	5.253

Ἐκ τούτων ἡ Κοῦβα ἀποτελεῖ ἴδιον ὑπὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα Κράτος, ἡ Ζαμάϊκα εἶναι ἀγγλικὴ ἀποικία, ἡ Ἀϊτὴ ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἐπικρατειῶν τελούντων ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Δημοκρατίας τῆς Ἀϊτῆς (ἔκτασις 28.676 τ. χμτρ., 1.631.000 κάτ.) καὶ τῆς Δομικανῆς Δημοκρατίας (ἔκτασις 48 577 τ. χμτρ. 897.105 κάτ.), τὸ Πόρτο-Ρίκο εἶναι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ αἱ ὁμάδες Βαχάμαι, Τούρκ, Καΐκος καὶ Καϋμὰν εἶναι ἀγγλικαὶ ἀποικίαι.

Οἱ κάτοικοι τῶν ἀνωτέρω νήσων ἀνήκουσιν εἰς τὴν λευκὴν καὶ μαύρην φυλήν, μέγα μέρος ὅμως τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι μιγάδες. Οἱ λευκοὶ ὑπερτεροῦσιν εἰς τὴν Κοῦβαν (70%) καὶ τὸ Πόρτο-Ρίκο (60%), ἐν ᾧ εἰς τὰς λοιπὰς νήσους ἡ πλειονότης ἀποτελεῖται ἐκ μαύρων, ὡς π.χ. εἰς Ζαμάϊκαν (75%), Ἀϊτὴν (85%) καὶ Βαχάμας (75%). Εἰς ὅλας τὰς νήσους αὐξάνεται διαρκῶς ἐκ τῆς διασταυρώσεως εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀμερικανικῶν αὐτοχθόνων γενῶν ὁ ἀριθμὸς τῶν μιγάδων. Ἐπίσημος γλῶσσα τῆς μὲν Κούβας καὶ τῆς ἐν τῇ Ἀϊτῇ Δομικανῆς δημοκρατίας εἶναι ἡ ἰσπανική, τῆς Ἀϊτῆς ἡ γαλλική, τῶν λοιπῶν δὲ ἡ ἀγγλική. Θρησκευτικῶς οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τούτων κυρίως ὑπάγονται εἰς τὰ χριστιανικὰ δόγματα τῶν καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων, ἐπικρατούντων τῶν μὲν ἐν Κούβᾳ καὶ Ἀϊτῇ, τῶν δὲ εἰς τὰς ὑπὸ τοὺς Ἄγγλους καὶ Ἀμερικανοὺς νήσους.

Αἱ μικραὶ Ἀντίλλαι: Αἱ ἀποτελοῦσαι τὰς μικρὰς Ἀντίλλας νῆσοι διακρίνονται εἰς ὑπηνέμους, (Iles sous le vent, Islas sotto viento) καὶ εἰς προσηνέμους, (Iles du vent, Islas barlovento) καὶ εἶναι κτήσεις διαφόρων εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀμερικανικῶν κρατῶν, ἤτοι τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Γαλλίας, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Βενεζουέλας.

Αἱ ὑπήνεμοι νῆσοι κεῖνται βορείως τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς τῆς Βενεζουέλας, εἶναι σχετικῶς ὀλιγάριθμοι, ἀνήκουσι δέ τινες εἰς τὸ γειτονικὸν

Digitized by Google

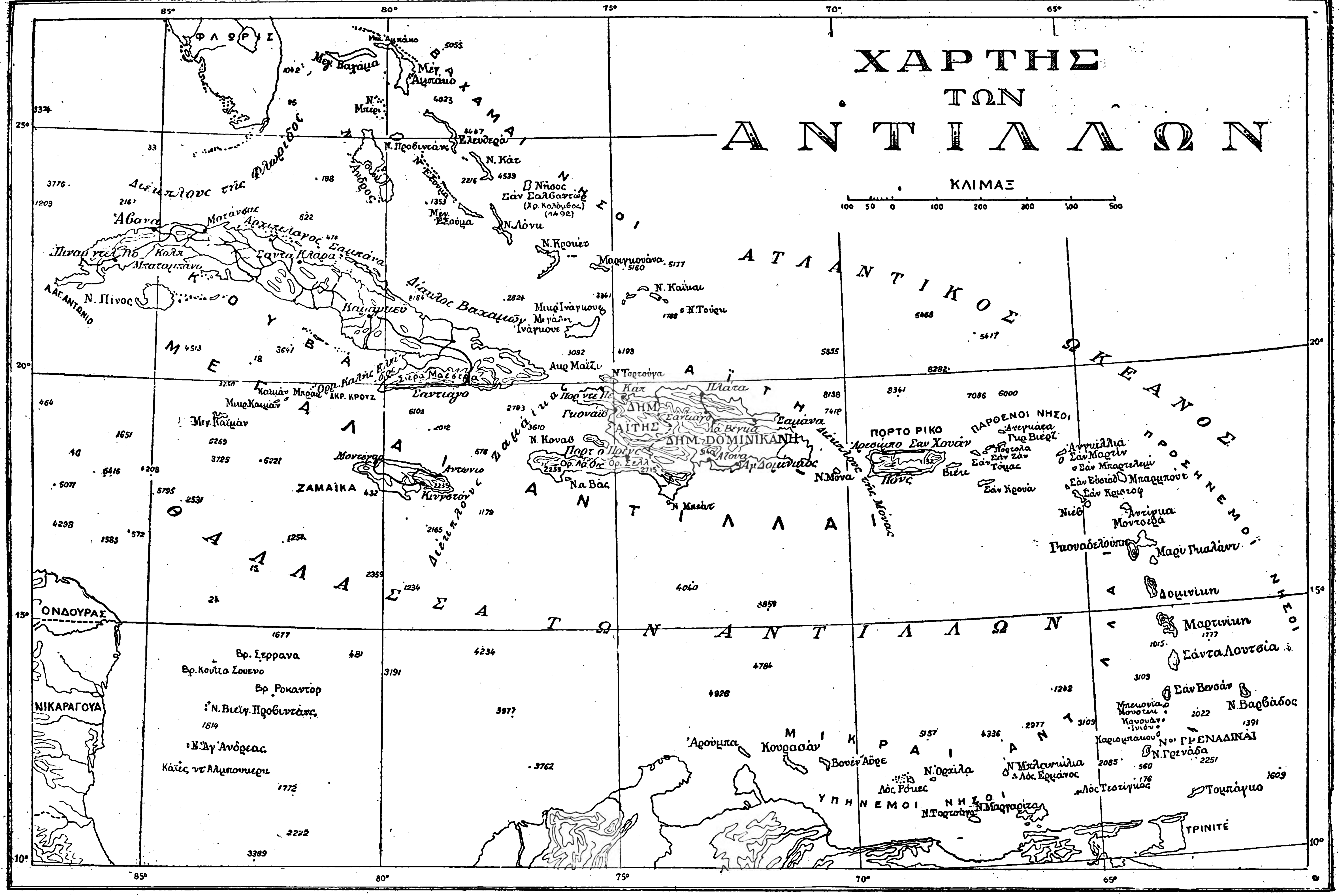
ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΛΛΩΝ
ΚΛΙΜΑΞ
100 50 0 100 200 300 400 500
ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΣ ΩΚΕΑΝΟΣ
ΘΑΛΑΣΣΑ ΤΩΝ ΑΝΤΙΛΛΩΝ
ΜΕΓΑΛΑΙ ΑΝΤΙΛΛΑΙ
ΜΙΚΡΑΙ ΑΝΤΙΛΛΑΙ
ΠΡΟΣΗΝΕΜΟΙ ΝΗΣΟΙ
ΥΠΗΝΕΜΟΙ ΝΗΣΟΙ
ΒΑΧΑΜΑΙ ΝΗΣΟΙ
ΦΛΩΡΙΣ
ΚΟΥΒΑ
ΑΪΤΗ
ΖΑΜΑΪΚΑ
ΠΟΡΤΟ ΡΙΚΟ
ΠΑΡΘΕΝΟΙ ΝΗΣΟΙ
ΔΗΜ. ΑΪΤΗΣ
ΔΗΜ. DOMINIKANH
ΟΝΔΟΥΡΑΣ
ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ
ΤΡΙΝΙΤΕ
Νοι ΓΡΕΝΑΔΙΝΑΙ
Ν. Βαρβάδος
Σάντα Λουτσία
Μαρτινιuν
Δομινιuν
Γuαδελούπη
Αντίγκα
Μοντσεράτ
Σαν Χουάν
Σαντιάγο
Άβανα
Ν. Πίνος
Ν. Μόνα
Ν. Ορτίλα
Ν. Μαργαρίτα
Ν. Τορτούγα
Τομπάγκο
Ν. Γρενάδα
Δίαυλος Βαχαμών
Διέκπλους της Φλωρίδος
Διέκπλους της Μόνας
Διέκπλους Ζαμάικα
Αρχιπέλαγος Σαμπάνα
Ν. Ελευθέρα
Ν. Ανδρος
Ν. Σαν Σαλβαδώρ (Χρ. Κολόμβος) (1492)
Ν. Λόνγκ
Ν. Κρουκέτ
Μαριγκουάνα
Ν. Καϊκαι
Μικρ. Ινάγουα
Μεγάλη Ινάγουα
Ν. Κοναβ
Πορτ ο Πρενς
Σαμάνα
Κιγκστον
Ακρ. Κρουζ
Ν. Σαν Αντόνιο
85° 80° 75° 70° 65°
25° 20° 15° 10°

κράτος, τινὲς δ' εἰς τὴν Ὀλλανδίαν. Ὁ κάτωθι πίναξ σημειοῖ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθμσμὸν τῶν μεγαλυτέρων ὑπηνέμων νήσων εἰς ἃς συμπεριλαμβάνονται διοικητικῶς καὶ αἱ περὶ αὐτὰς νησῖδες:

Νῆσοι	Ἔκτασις τ. τετρ.	Πληθυσμὸς
Ὀλλανδικαὶ		
Κιουρασὸ (Curaçao)	543	35.062
Μπουὲν Ἄϋρε (Buen Ayre)	246	7.456
Ὀροῦμπα (Oruba)	179	9.021
Βενεζουέλας		
Μαργαρίτα (Margarita)	991	49.000
Κόσε (Coche)		4.500
Κουμπάγκουα (Cubagua)		15.000
Τορτοῦγκα (Tortuga)	220	
Λὸς Ρόκες (Los Roques)	110	
Μπλανκουίλλα (Blanquilla)	66	
Ὀρχίλλα (Orchilla)	50	

Εἰς τὰς προσηνέμους νήσους περιλαμβάνονται αἱ λοιπαὶ μικραὶ Ἀντίλλαι. Ἀσχέτως ὅμως μὲ τὴν γεωγραφικὴν ταύτην διαίρεσιν, εἰς τὰς ἀγγλικὰς κτήσεις ἰσχύει καὶ διοικητικὴ τοιαύτη εἰς ὑπηνέμους (Leeward) καὶ προσηνέμους (Windward) ὡρισμένων νήσων τῆς κατηγορίας τῶν προσηνέμων. Αἱ μεγαλύτεραι κτήσεις ἐν τῇ ἐν λόγῳ κατηγορίᾳ εἶναι αἱ τῆς Ἀγγλίας (8744 τ. χμτρ.), ἔρχονται δ' εἶτα αἱ τῆς Γαλλίας (2,805 τ. χμτρ.) τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ὁλλανδίας. Ὁ κατωτέρω πίναξ δεικνύει κατὰ ἐπικρατείας τὰς διαφόρους νησιωτικὰς ὁμάδας μετὰ τῆς ἐκτάσεως ἑκάστης καὶ τοῦ σημερινοῦ αὐτῶν πληθυσμοῦ:

Νησιωτικαὶ ὁμάδες	Ἔκτασις τ. χμτρ.	Πληθυσμὸς
Ἀγγλικαὶ		
Ὁμὰς Leeward	1862	122.242
Ὁμὰς Windward	1335	170.852
Τρινιτὲ (Trinidad)	4822	342.5ɔ5
Τομπαγὸ (Tobago)	295	23.378
Μπαρμπάντος (Barbados)	430	162.211
Γαλλικαὶ		
Γκουαδελούπη	1818	229.839
Μαρτινικα	987	250.940
Ἡ. Π. Ἀμερικῆς		
Παρθένοι (μέρος)	357	26.051
Ὀλλανδικαὶ		
Ἁγ. Μαρτῖνος (τμῆμα), *Ἁγ. Εὐστάθιος (Statia)*, *Σαμπὰ (Saba)*	75	4.983

Ἡ ὁμὰς Leeward ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα ἀναφερομένων νήσων, εἰς ἃς περιλαμβάνονται καὶ αἱ ὑπόλοιποι 32 νησῖδες τοῦ ἐκ 35 τοιούτων ἀρχιπελάγους τῶν *Παρθένων* (Virgin Islands) ὧν τρεῖς αἱ *Σαὶν Κρουὰ* (Saint Croix) *Σαὶν Ζὰν* (Saint Jean) καὶ *Σαὶν Τομὰ* (Saint Thomas) εἶναι αἱ ὑπὸ τῶν Ἡ. Π. τῆς Ἀμερικῆς κατεχόμεναι:

Νῆσοι	Ἔκτασις τ. χμτρ.	Πληθυσμὸς
Ἀντίγκουα (Antigua)	442	29 767
Δομινικη (Dominica)	790	37.059
Μονσερρὰτ (Montserrat)	84	12.120
Ἁγ. Χριστοφορος (San Cristobal), *Ἀνγκουίλλα (Anguilla)*	396	38.214
Παρθένοι (Virgin)	150	5.082

Ἡ ὁμὰς δὲ τῶν Windward ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κάτωθι νήσων:

Νῆσοι	Ἔκτασις	Πληθυσμὸς
Γρενάδα (La Granada)	344	68957
Σάντα Λουτσία (Santa Lucia)	603	51304
Σὰν Βιτσέντε (San Vicente)	388	47591

Τῶν ὑπὸ τοὺς Γάλλους ὁμάδων ἡ τῆς Μαρτινίκας ἀποτελεῖται μόνον ἐκ τῆς ὁμωνύμου νήσου, ἡ τῆς Γουαδελούπης ὅμως περιλαμβάνει πλὴν τῶν γειτνιαζουσῶν νήσων Basse-Terre καὶ Grande Terre αἵτινες τὴν συγκροτοῦν (ἔκτασις 1507 τ. χμτρ., κάτ. 197675) καὶ τὰς ἑξῆς:

Νῆσοι	Ἔκτασις	Πληθυσμὸς
Ντεζιράντ (La Désirade)	27	1558
Σαὶντ (Les Saintes et La Petite Terre)	56	1765
Μαρὶ Γκαλὰντ (Marie Galante)	149	22008
Ἅγ. Βαρθολομαῖος (St. Barthélemy)	25	2549
Ἅγ. Μαρτῖνος (τμῆμα)	52	4284

Ἐν τέλει σημειοῦμεν καὶ τὴν ἀκατοίκητον κοραλλιογενῆ νῆσον Aves, τὴν ἀγγλιστὶ Bird Islands καλουμένην, κειμένην ΝΔ. τῆς Γουαδελούπης, ἀνήκουσαν εἰς τὰς Ἀγγλίαν καὶ Βενεζουέλαν ὡς καὶ τὰς νοτίως τῆς Ζαμαΐκας μικροομάδας ἐπίσης ἀκατοικήτων νησίδων Navassa, Swan, Caribbean, Cays κλπ. ἀνηκούσας εἰς τὰς Ἡ. Π. τῆς Ἀμερικῆς.

Οἱ κάτοικοι ὅλων τῶν ἀνωτέρω νήσων εἶναι μαῦροι καὶ μιγάδες κατὰ τὰ 90% καὶ πλέον. Ἐπίσημος γλῶσσα εἰς ἑκάστην εἶναι ἡ τοῦ κράτους ὑφ' οὗ τὴν κατοχὴν εὑρίσκεται, πλὴν δ' ὀλίγων σχετικῶς ἐξαιρέσεων αὕτη εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τῶν κατοίκων ὁμιλουμένη. Ἐκ τῶν ἀγγλικῶν ἰδίως κτήσεων εἰς τὴν Σάντα Λουτσία, Γρενάδαν καὶ Δομινίκην ὁμιλεῖται ἡ γαλλικὴ καὶ εἰς τὰς Τρινιτὲ καὶ Τομπάγο ἡ ἰσπανικὴ μετὰ τῆς γαλλικῆς, ἐκ τῶν ὀλλανδικῶν δὲ εἰς τὰς Ἅγ. Μαρτῖνον, Ἅγ. Εὐστάθιον καὶ Σαμπὰ ὁμιλεῖται καὶ ἡ ἀγγλικὴ ὁμοῦ μετὰ τῆς ἐπιχωρίου τοιαύτης «papiamento», συνήθους εἰς τὰς ἀποικίας ταύτας. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ θρήσκευμα, ἡ πλειονότης τῶν κατοίκων ἀνήκει εἰς τὸ καθολικὸν δόγμα ἰδίως εἰς τὰς γαλλικὰς καὶ ὀλλανδικὰς κτήσεις, διαμαρτυρόμενοι δ' εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν οἱ τῶν ἀγγλικῶν νήσων.

Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως αἱ Ἀντίλλαι, ἰδίως δὲ αἱ μεγάλαι νῆσοι, ἐμφανίζουσι μέγα ἐνδιαφέρον. Καίτοι τινὲς τῶν νήσων, ἰδίως δὲ ἡ Ἀϊτή, παρὰ τὸ πλούσιον τοῦ ἐδάφους των καλλιεργοῦνται πλημμελέστατα καὶ διὰ πρωτογόνων μεθόδων ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν, ἐν τούτοις ἡ ἀπόδοσις αὐτῶν ποσοτικῶς τε καὶ ποιοτικῶς οὐχὶ μόνον δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος, ἀλλὰ καὶ τὰ προϊόντα των περιζήτητα ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Ἀμερικῆς καὶ Εὐρώπης. Προϊόντα τῶν μεγάλων Ἀντιλλῶν εἶναι κυρίως ὁ καπνὸς (Κοῦβα), τὸ σαχαροκάλαμον (εἰς ὅλας σχεδόν), ὁ καφὲς (Ἀϊτή, Πόρτο-Ρίκο), τὸ κακάο καὶ ἄλλοι καρποὶ δένδρων τροπικῶν χωρῶν ὡς ἀνανᾶς, μπανάνες, ἰνδικὰ κάρυα καὶ πέπερι κλπ. (Ἀϊτή, Κούβα, Πόρτο-Ρίκο, Ζαμάϊκα), ὁ βάμβαξ (Ἀϊτή, Πόρτο-Ρίκο), φλοιοὶ καὶ ρίζαι δένδρων διὰ χρώματα, φάρμακα κλπ. (Ἀϊτή, Ζαμάϊκα κλπ.). Τὸ σαχαροκάλαμον πολλάκις φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον βιομηχανοποιημένον ὡς σάκχαρις, ἀσκουμένης εὐρέως τῆς βιομηχανίας ταύτης, ἰδίως εἰς τὰ κέντρα παραγωγῆς. Πλὴν ταύτης ἄξιον λόγου βιομηχανικὸν προϊὸν τῶν Ἀντιλλῶν εἶναι τὸ ἐν Ζαμαΐκᾳ καὶ ἄλλαις τῆς ὁμάδος τῶν μικρῶν τοιούτων παρασκευαζόμενον πνευματῶδες ποτὸν *ροῦμι*. Προϊόντα σπογγαλιείας, ὄστρακα καὶ ξυλείαν ἀποδίδουσιν αἱ Βαχάμαι, κτηνοτροφικὰ δ' εἴδη, δέρματα κλπ. πλὴν ἄλλων ἐν αἷς καὶ ἡ Ζαμάϊκα παρέχουσιν αἱ Καϋμάν, τὸ ἅλας δὲ εἶναι τὸ κύριον προϊὸν τῶν Τοὺρκ καὶ Καΐκος.

Ὁ κάτωθι στατιστικὸς πίναξ παρέχει εἰκόνας τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως τῶν κυριωτέρων νήσων τῶν Μεγάλων Ἀντιλλῶν εἰς λίρας στερλίνας (σύνολον εἰσαγωγῆς λίρ. στερλ. 90,776,893 καὶ ἐξαγωγῆς 103,179,455):

Νῆσοι		Εἰσαγωγὴ	Ἐξαγωγὴ
Κοῦβα		57.465.200	70 790.000
Ζαμάϊκα		4.823.000	3.121.000
Ἀϊτὴ	Δημ. Ἀϊτῆς	2.733 000	3.485.200
	Δημ. Δομιν.	5.017.800	5.354.200
Πόρτο-Ρίκο		19.051.660	19 744.980
Βαχάμαι		1.552.000	824.000
Τοὺρκ-Καΐκος		41.570	39.062
Καϋμὰν		42.663	14.813

Ἡ ἐτησία κίνησις τῶν λιμένων τῶν ἀνωτέρω νήσων εἶναι ἀναλόγως ἀρκετὰ σημαντική. Πλείονα τῶν 40 000 ὑπολογίζονται τὰ ἐτησίως εἰς αὐτοὺς καταπλέοντα πλοῖα, συνολικῆς ὀλ. χωρητικότητος ἄνω τῶν 50 ἑκατομ. τόννων, ἐχούσης εἰς τοῦτο τὴν πρώτην θέσιν τῆς Κούβας (τόν. 37.638.289), ἣν ἀκολουθοῦσι κατὰ σειρὰν αἱ Ζαμάϊκα (τόν. 4.391.281), Πόρτο-Ρίκο (τόν. 2.301.000), Ἀϊτὴ (Δημ. Δομιν.) (τόν. 1.303.114), Βαχάμαι (τόννοι 1.253.317), Ἀϊτὴ (Δημ. Ἀϊτῆς) (τόν. 505.413), Καϋμὰν (τόν. 154.780) καὶ Τοὺρκ καὶ Καΐκος (τόν. 41.332).

Αἱ Μικραὶ Ἀντίλλαι παράγουν τὰ αὐτὰ περίπου πρὸς τὰς Μεγάλας προϊόντα, διαθέτουσαι ὅμως ἐπὶ πλέον ἀξιόλογα κοιτάσματα ὀρυκτῶν, ὧν εἰς σημαντικὴν κλίμακα ἐνεργεῖται ἐξαγωγή. Σαχαροκάλαμον κυρίως ἐξάγουσιν ἐκ τῶν Leeward αἱ Ἀντίγκουα καὶ Ἅγ. Χριστόφορος, ἐκ τῶν Windward αἱ Σάντα Λουτσία καὶ Σὰν Βιντσέντε, ἡ Γουαδελούπη, ἡ Μαρτινίκα, αἱ Παρθένοι, ἡ Μπαρμπάντος, ἡ Τρινιτὲ καὶ ἡ Τομπαγό· καφὲν ἡ Γουαδελούπη, κακάον ἐκ τῶν Leeward ἡ Δομινίκη, ἐκ τῶν Windward ἡ Γρανάδα καὶ Καρριακοῦ, ἡ Γουαδελούπη, ἡ Μαρτινίκα, ἡ Τρινιτὲ καὶ ἡ Τομπαγό, βάμβακα, ἐκ τῶν Leeward ἡ Ἀντίγκουα, ὁ Ἅγ. Χριστόφορος, ἡ Ἀνγκουίλλα, ἡ Μονσερρὰτ καὶ αἱ Παρθένοι, ἐκ τῶν Windward, ἡ Γρανάδα, ἡ Καρριακοῦ καὶ ἡ Σὰν Βιντσέντε, ὡς καὶ ἡ Μπαρμπάντος, διαφόρους καρποὺς τῶν τροπικῶν κλιμάτων ἀποδίδουσι κυρίως ἐκ τῶν Leeward ἡ Ἀντίγκουα (ἀνανᾶν), ἡ Ἅγ. Χριστόφορος καὶ Δομινίκη (ἰνδικὰ κάρυα), ἐκ τῶν Windward ἡ Γρανάδα καὶ Καρριακοῦ (μοσχοκάρυα), ἡ Μαρτινίκα (μπανάνες) κ. ο. κ. Εἰς τὰς ἐκ τῶν Leeward Δομινίκην καὶ Μονσερρὰτ ἐξάγονται κυρίως ἑσπεριδοειδῆ. Ροῦμι παρασκευάζεται ἰδίως ἐκ τῶν Leeward ἐν Ἁγ. Χριστοφόρῳ καὶ ἐκ τῶν Windward ἐν Σὰν Βιντσέντε, ἐν Γουαδελούπῃ, ἐν Μαρτινίκᾳ. Ἐν Κιουρασὸ δὲ χαρακτηριστικὸν φερώνυμον ποτὸν ἐκ φλοιῶν εἴδους κίτρων. Ἐπίσης παρασκευάζονται καὶ ἔλαια διάφορα ἐξ ἐγχωρίων καρπῶν, ἰδίως ἐν Δομινίκῃ, Παρθένοις, Ἁγ. Μαρτίνῳ καὶ Ἁγ. Εὐσταθίῳ, ὡς καὶ ψάθινοι πῖλοι, οἱ γνωστοὶ «παναμάδες». Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ὀρυκτὰ προϊόντα, σημειοῦμεν τοὺς φωσφορίτας (Μπαρμπάντος καὶ Ρεντόντα τῶν Leeward καὶ Ὀροῦμπα τῶν ὀλλανδ. κτήσεων), τὸ πετρέλαιον καὶ τὴν ἄσφαλτον (ἐν Τρινιτέ), τοὺς γαιάνθρακας (ἰδίως ἐν Ἁγ. Εὐσταθίῳ καὶ Ἁγ. Μαρτίνῳ), τὸν βαρύτην (ἐν Παρθένοις) καὶ τὸ ἅλας (ἐν Ἀνγκουίλλᾳ).

Ὁ κατωτέρω πίναξ παρέχει εἰκόνα τῆς κινήσεως τῶν Μικρῶν Ἀντιλλῶν εἰς λίρας στερλίνας (εἰσαγωγὴ 16 941.723 καὶ ἐξαγωγὴ 15.983.682):

Νησιωτ. ὁμάδες	Εἰσαγωγὴ	Ἐξαγωγὴ
Leeward	753.150	667 623
Windward	669.000	732.000
Τρινιτὲ, Τομπαγὸ	4.061.000	4.894.000
Μπαρμπάντος	2.293.000	1.145 000
Γουαδελούπα	1.677.250	1.822.020
Μαρτινίκα	1.115 412	1.388 190
Παρθένοι (Ἡ. Π. Ἀ.)	506.301	223.741
Ὀλλανδικαὶ κτήσεις	5.869.610	5.111.108

Τέλος ἡ ναυτιλιακὴ κίνησις τῶν νήσων τούτων εἶναι ἀρκετὰ σημαντική, ὑπολογιζομένης τῆς χωρητικότητος τῶν εἰς αὐτὰς ἐτησίως καταπλεόντων πλοίων ὡς ὑπερβαινούσης τὰ 10 ἑκατομ. τόννων, ἐξ ὧν οἱ 1 302.711 εἰς τοὺς λιμένας τῶν νήσων Leeward, 1.834 685 τῶν Windward, 1.701.904 τοῦ Μπαρμπάντος, 2.012.235 τῶν Τρινιτὲ καὶ Τομπαγό, 5[illegible]6.038 τῆς Γουαδελούπης, 672.966 τῆς Μαρτινίκας καὶ 1.540.000 τῶν ὑπὸ τὴν Ὀλλανδίαν νήσων καὶ δὴ τοῦ Κιουρασό). Δ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

— *[Ἱστορ.]* βλ. λ. Ἀμερικὴ *καὶ* Κολόμβος Χριστόφορος.

Ἀντιλλὲ *χανούμ*. Κόρη τοῦ Ἀβδοὺλ Μπέη τῆς Τριπόλεως ἐκ τῆς μεγάλης οἰκογενείας *Ἀρναούτογλου*, φημιζομένη διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὸ μελαχροινὸν κάλλος της. Τὸ ὄνομα Ἀντιλλὲ σημαίνει *ὀνομαστή, περίφημος*. Κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπόλεως τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1821 συνελήφθη καὶ αὐτὴ αἰχμάλωτος, παρεδόθη δὲ πρὸς φύλαξιν εἰς τὸν γηραιὸν Φιλικὸν Ἀναγνωσταρᾶν, ὅστις πρὸς ἀσφάλειαν τὴν μετέφερεν εἰς Σπάρτην. Ὅταν, μετὰ ἔτη (ἐπὶ Ἰμβραὴμ) ἀπεφασίσθη ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν αἰχμαλώτων, ἡ Ἀντιλλὲ δὲν ἠθέλησε νὰ φύγῃ ἐξ Ἑλλάδος, ἐπὶ Κυβερνήτου δὲ ἐβαπτίσθη παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ ὠνομάσθη *Χαρίκλεια*, προικοδοτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἔθνους μὲ χίλια στρέμματα ἐκλεκτῶν γαιῶν καὶ λιβαδίων ἐν τῷ δήμῳ Μυκηνῶν. Οὕτως ἐγένετο σύζυγος τοῦ *Δημητρίου Τουρναβίτου*, ὑπολοχαγοῦ τοῦ ἱππικοῦ. Ἡ Χαρίκλεια μετοικήσασα ἐξ Ἄργους εἰς Ἀθήνας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της τῷ 1843, ἔζησε μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Τ. Χ. Κ.

ἀντιλλίτης (Antillit) *[Ὀρυκτολ.]*. Προϊὸν ἀποσαθρώσεως τοῦ ὀρυκτοῦ *βρονζίτου*. Γ. Κ. Γ.

Ἀντιλλὺ (Andilly). Ὀνομασία πολλῶν χωρίων τῆς Γαλλίας, ὧν κυριώτερον τὸ Ἀντιλλὺ λὲ Μαραὶ (Andilly-les-Marais) ἀπέχον 13 χμτρ. τῆς Rochelle.

ἀντιλόβιον (τὸ) καὶ *ἀντίλοβος* (ὁ)· μέρος τοῦ ὠτὸς (βλ. οὖς).

ἀντιλογαριασμὸς (ὁ)· μετάφρασις τῆς ἰταλ. contraconto (γαλλ. contrôle), ἤδη λέγεται *ἔλεγχος* ἢ *ἐξέλεγξις*.

ἀντιλογαριθμικὸς *πίναξ [Μαθ.]*. Πίναξ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου, δοθέντος λογαρίθμου τινός, εὑρίσκομεν τὸν ἀντιστοιχοῦντα ἀριθμὸν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς γνωστοὺς λογαριθμικοὺς πίνακας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Schlbert*, H. Fünfstellige Tafeln mit Gegentafeln, Leipzig 1897. Μ.

ἀντιλογήτικος, *—η, —ο*· ὁ διαφορετικῆς λογῆς, ὁ ἄλλου εἴδους, ἀνόμοιος, ἀσυμβίβαστος, ἀταίριαστος, ἰδίᾳ ἐπὶ πραγμάτων ἀποτελούντων ζεῦγος: «ἀντιλογήτικα παπούτσια,—χειρόκτια», ὅταν εἶναι μόνον δεξιὰ ἢ μόνον ἀριστερά.

ἀντιλογία (ἡ)· τὸ ἀντιλέγειν, τὸ νὰ λέγῃ τις ἐναντίως, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ὑπ' ἄλλων λεγόμενα· ἄρνησις, ἀποδοκιμασία, ἀσυμφωνία, ἄλλως *ἐναντιολογία, ἀντίρρησις*: «οὐδεμία ἀντιλογία ἠκούσθη, πάντες συνεφώνησαν», «τὰ ἐδέχθη ἄνευ ἀντιλογίας» || φρ. «πνεῦμα ἀντιλογίας», ὁ ἐκ συστήματος, ἐκ διαθέσεως ἀντιλέγων.

— *[Φιλοσ.]* Καλεῖται *ἀντιλογία* ὁ ἀντίθετος λόγος, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν *Σκεπτικῶν*, καθ' οὓς πρὸς πᾶσαν ἀπόδειξιν *(λόγον)* δύναται νὰ προσαχθῇ ἀνταπόδειξις τοῦ αὐτοῦ κύρους: «Οὐδὲν τῷ

Digitized by Google

σιν ὁρίζειν τὸν Πύρρωνα δογματικῶς διὰ τὴν ἀντιλογίαν» (*Διογ. Λαέρτ.* IX, 106). Πβλ. καὶ τὸ δημοτ. «ὁ λόγος ἔχει ἀντίλογο». (Βλ. ἰσοσθένεια, σκεπτικισμός.) —ῥ

— **ἀντιλογίας ὕδωρ** *[Βιβλ.]*. Οὕτως ὠνομάσθη ἡ ἐν τῇ ἐρήμῳ Σὶν καὶ παρὰ τὴν Κάδην ἐκ τοῦ παταχθέντος διὰ τῆς ῥάβδου τοῦ Μωϋσέως ἀναβλύσασα πηγὴ ὕδατος. Ὠνομάσθη δὲ οὕτως ἕνεκεν τῆς κατὰ τοῦ Κυρίου *ἀντιλογίας* (=φιλονικίας, ἀπειθείας, μεμψιμοιρίας) τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπὶ τῇ ἐλλείψει ὕδατος (Ἀριθμῶν Κ' 13). Πρόκειται δὲ κατὰ τὸν Rowland περὶ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἧς τὸ ἄφθονον ὕδωρ ἐθαύμασεν οὗτος ἐν ἔτει 1842 ἐν τῇ εἰρημένῃ τοποθεσίᾳ. Π. Ι. Μ.

ἀντιλογικός, —ή, —όν· ὁ ἱκανός, ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ ἀντιλέγῃ, ὁ εὑρίσκων πάντοτε ἀφορμὰς ἀντιλογίας, ἐριστικός, φιλόνικος· || ὁ μὴ λογικός, ὁ ἐναντιούμενος εἰς τὴν λογικήν, ὁ παράλογος.

— *[Φιλοσοφ.]* Ὁ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος πρὸς τὴν λογικήν, πρὸς τὸν ἀνθρώπινον λόγον. Ὁ ὅρος ἀντιδιαστέλλεται ἀπὸ τοῦ *ἄλογος* (illogique), *ἀλογικός* (alogique) καὶ *μὴ λογικὸς* (non-logique): «Ἡ πραγματικότης εἶναι ἄλογος, ἀλλ' ὄχι ἀντιλογική» (*Spir*, Nouvelles Esquisses, p. 20). Σ. Φ.

ἀντιλογισμός (ὁ)· ὁ ἀντίθετος λογαριασμός.

— *[Λογιστ.]* Ἐν τῇ λογιστικῇ καλεῖται ἀντιλογισμὸς ἡ ἐνέργεια ἀντιθέτου ἐγγραφῆς ἀκυρούσης, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, ὑπάρχουσαν τοιαύτην. Διόρθωσις γενομένης ἐν τοῖς λογιστικοῖς βιβλίοις ἐγγραφῆς, ἀποδειχθείσης ἐκ τῶν ὑστέρων ἐσφαλμένης, δὲν δύναται νὰ λάβῃ χώραν διὰ διαγραφῆς ἢ μεταβολῆς τῶν λέξεων ἢ τῶν ἀριθμῶν τῶν περιλαμβανομένων εἰς ταύτην, ἰδίᾳ δὲ προκειμένου περὶ τοῦ Ἡμερολογίου, ἔνθα, ἐπιπροσθέτως, τὸ τοιοῦτον ῥητῶς ἀπαγορεύει καὶ ὁ Νόμος. Ὑποχρεούμεθα ὡς ἐκ τούτου νὰ διαγράψωμεν ἢ διορθώσωμεν μερικῶς δι' «*ἀντιθέτου*» πρὸς τὴν ἐσφαλμένην ἐγγραφῆς, ἥτις καλεῖται *ἀντιλογισμὸς* (ἢ *ἀντιλόγισις*, ἐξ οὗ καὶ *ἀντιλογίζειν*). Καλεῖται ἐπίσης «*ἀντιλογιστικὴ ἐγγραφή*».

Ὁ ἀντιλογισμὸς δύναται νὰ εἶναι *ὁλικός*, ὁσάκις ὁλόκληρος ἡ ἐγγραφὴ εἶναι ἐσφαλμένη καὶ δέον νὰ ἀκυρωθῇ (ἀκυρωτικὴ πρᾶξις), ἢ *μερικός*, ὁσάκις πρόκειται περὶ κατὰ μέρος διορθώσεως. Ὁ ἁπλοῦς ἀντιλογισμὸς ἐν λογαριασμῷ, ἀνεξαρτήτως ἡμερολογιακῆς ἐνεργείας, θὰ ἀποτελεσθῇ ἐξ ἐγγραφῆς ἐνεργουμένης εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος ἐκείνου εἰς ὃ ὑπάρχει ἡ πρὸς ἀκύρωσιν ἢ διόρθωσιν ἐγγραφή. Ὁλικὸν ἀντιλογισμὸν ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ θὰ ἀποτελέσῃ ἄρθρον ἀνατρεπτικόν, ἐπιφέρον ἐξίσωσιν τοῦ τε χρεωστικοῦ καὶ πιστωτικοῦ μέρους τῆς ἐσφαλμένης ἐγγραφῆς. Μερικὸς ἀντιλογισμὸς ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ δύναται νὰ ἀφορᾷ: 1) ἐλάττωσιν τοῦ ποσοῦ μόνον ἐγγραφῆς τινος· 2) διόρθωσιν μόνον τοῦ χρεωστικοῦ, ἢ μόνον τοῦ πιστωτικοῦ μέρους τοῦ ἄρθρου· 3) διόρθωσιν τμήματος τοῦ χρεωστικοῦ, εἴτε τοῦ πιστωτικοῦ μέρους ἐγγραφῆς τινος.

Ἡ ἀντιλογιστικὴ ἐγγραφὴ θὰ λάβῃ χώραν, ὡς εἰκός, ὑπὸ τὴν ἡμερομηνίαν καθ' ἣν ἐκτελεῖται ἡ διόρθωσις, οὐδέποτε δὲ ὑπὸ τὴν τῆς ἀντιλογιζομένης, ἢ ἄλλην τοιαύτην. Τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἄλλως τε, εἰς τὸ Ἡμερολόγιον εἶναι ἀδύνατον. Ἐν τῷ δικαιολογητικῷ δέον νὰ ἀναγράφηται σαφῶς ἡ ἐγγραφὴ ἧς ἀποσκοπεῖται ἡ ὁλικὴ ἢ μερικὴ ἀντιλόγισις. Εἰς τὴν διορθωθεῖσαν, ἐξ ἄλλου, ἐγγραφήν, ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ καταφανῶς ὅτι «ἐγένετο ὁλικὸς (ἢ μερικὸς) ἀντιλογισμὸς τὴν...», τοῦτο δὲ πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένης ἐπαναλήψεως τῆς διορθώσεως, ἥτις θὰ ἐδημιούργει διαφοράς. Σ. ΣΙΡΜΟΠΟΥΛΟΣ

ἀντίλογος (ὁ)· δημοτ., ὁ ἐναντίος λόγος, ἐναντιολογία (βλ. ἀντιλογία).

— **ἀντίλογον ἄκρον τουρμαλίνου·** βλ. τουρμαλῖνον.

— **ἀντίλογος πόλος** (antiloger Pol) *[Ὀρυκτολ.]*· βλ. ἀνάλογος πόλος.

ἀντιλοιδορῶ (—έω)· ἐπίσης λοιδορῶ, ἀνταποδίδω τὴν λοιδορίαν: «λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει».

ἀντιλοιμικός, —ή, —όν· ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τοῦ λοιμοῦ, ὁ ἀντιπανωλικός.

ἀντιλόκαπρα (ἡ) (Antilocapra) *[Ζῳολ.]*. Ζῷον θηλαστικὸν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μηρυκαστικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν ἐλαφιδῶν. Εἶναι ἰθαγενὲς τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ τὸ μόνον θηλαστικὸν ὅπερ προσομοιάζει πρὸς τὰς *ἀντιλόπας* πρὸς τὰς ὁποίας καὶ συνεχέετο μέχρι τινός. Ἐπανειλημμέναι ὅμως ἔρευναι κατέδειξαν, ὅτι τὰ κέρατα τοῦ ζῴου τούτου δὲν εἶναι μόνιμα, ὅπως τῆς ἀντιλόπης καὶ τῶν ἄλλων ζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοιλοκέρων*, ἀλλὰ πίπτουσι κατ' ἔτος καὶ εἶτα ἀνανεοῦνται ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὰς ἐλάφους.

Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν ἀντιλοκάπρων εἶναι: Παρουσία κεράτων, ἀνανεουμένων εἰς ἀμφότερα τὰ γένη (ἄρρεν καὶ θῆλυ). Τὰ κέρατα ὁμοιάζουσι κατὰ τὴν ὀστεώδη αὐτῶν ἀπόφυσιν πρὸς τὰ κέρατα τῆς *καμηλοπαρδάλεως* καὶ καλύπτονται κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτῶν μέρος ὑπὸ τριχῶν. Ὁ ὀστεώδης ἄξων τῶν κεράτων εἶναι στερεὸς καὶ φθάνει περίπου τὰ 15 ἑκατοστόμετρα εἰς τὰ ἄρρενα ζῷα. Εἰς τὰ νεαρὰ ζῷα (6 μηνῶν) τὸ πρῶτον κέρατον εἶναι εὐθὺ καὶ καλύπτεται τελείως ὑπὸ τριχῶν ὅπως καὶ εἰς τὰς καμηλοπαρδάλεις. Τὸ πρῶτον κέρατον ἀναφαίνεται κατὰ τὰ τέλη Ἰανουαρίου, ὁπότε τὸ πέριξ τμῆμα τῆς κεφαλῆς γυμνοῦται ἐκ τῶν τριχῶν αἵτινες δὲν ἀναφαίνονται εἰμὴ μόνον μετὰ τὴν τελείαν ἀνάπτυξιν τοῦ κέρατος, ἤτοι κατὰ Ὀκτώβριον.

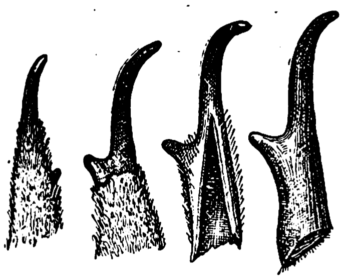

Κέρατα ἀντιλόκαπρας
(Διάφορος βαθμὸς ἀναπτύξεως).

Τὰ ζῷα ταῦτα κατοικοῦσι τὴν Ἀμερικὴν ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ δυτικοῦ τμήματος τοῦ Μισσουρῆ μέχρι τοῦ Μεξικοῦ, ἐνδιαιτῶνται δὲ κατὰ προτίμησιν εἰς τὰς πεδιάδας. Εἶναι ζῷα εὐκίνητα, δειλά, καὶ ὠκυποδέστατα· ὅταν αἰσθάνωνται πλησιάζοντα τὸν κίνδυνον δὲν διστάζουσι νὰ ῥιφθῶσι καὶ ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων βράχων ὅπως διασωθῶσιν. Ἡ ἀντιλόκαπρα ὁμοιάζει κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν διαμόρφωσιν τοῦ σώματος καὶ τὸ ἀνάστημα πρὸς τὸν εὐρωπαϊκὸν *αἴγαγρον*. Ὁ χρωματισμός της εἶναι ἐπίξανθος, σκοτεινότερος εἰς τὴν ῥάχιν καὶ ἀνοικτότερος κατὰ τὴν κοιλίαν. Συνήθως τὰ ζῷα ταῦτα ἀπαντῶσι βαδίζοντα κατ' ἀγέλας, τῶν ὁποίων προηγεῖται γηραιὸν ἄρρεν. Δ. Ν. Π.

Ἀντιλόκαπρα
(Νεαρὸς ἄρρην κατὰ τὴν γένεσιν τῶν κεράτων του).

— *[Παλαιοντολ.]* Λείψανα πολλῶν γενῶν καὶ εἰδῶν ζῴων *ἀντιλοποειδῶν* ἀνευρέθησαν ἀπολιθωμένα εἰς τὸ Πικέρμι τῆς Ἀττικῆς (ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου ὑποπεριόδου). Ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Σάμον ἐντὸς στρωμάτων τῆς αὐτῆς γεωλογικῆς ἡλικίας. Γ. Κ. Γ.

ἀντιλόπη (ἡ) (Andilopa) *[Ζῳολ.]*. Ζῷον θηλαστικὸν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μηρυκαστικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοιλοκέρων*, ἥτις τελευταίως ἀπετέλεσεν ἰδίαν ὑποοικογένειαν, τὴν τῶν *ἀντιλοπιδῶν* (Antilopinae). Ἡ ὑποοικογένεια αὕτη περιλαμβάνει εἴκοσι περίπου γένη καὶ περὶ τὰ ἑκατὸν εἴδη, πάντα ζῶντα εἰς τὸν παλαιὸν Κόσμον. Ἡ διάκρισις τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν ζῴων τούτων ἀπὸ τὰ γένη τῶν *αἰγῶν*, τῶν *κριῶν* ἢ *προβάτων* καὶ τῶν *βοῶν* εἶναι λίαν δύσκολος ὡς πρὸς τοὺς ἀνατομικοὺς χαρακτῆρας, ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα. Τὰ κέρατα, διαφορωτάτης μορφῆς κατὰ τὰ διάφορα εἴδη, ὁμοιάζουσι κατὰ τὴν διαμόρφωσίν των καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀναπτύξεώς των πρὸς τὰ κέρατα τῶν κατοικιδίων αἰγῶν καὶ κριῶν. Ὁ ὀστεώδης ἄξων εἶναι συμπαγής, ὅπως καὶ εἰς τὰ δύο τελευταῖα εἴδη (αἶγας καὶ κριούς) καὶ κατὰ τὴν βάσιν των φέρουσι κυτταρώδη διόγκωσιν. Ἡ ὀδοντοφυΐα εἶναι ὁμοία καθ' ὅλα πρὸς τὴν τῶν βοῶν καὶ τῶν αἰγάγρων.

Αἱ διαφοραὶ τὰς ὁποίας παρουσιάζουσι τὰ διάφορα εἴδη τῶν ζῴων τούτων οὐχὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς αὐτοὺς τούτους τοὺς ὀστεολογικοὺς χαρακτῆρας, εἶναι τόσαι, ὥστε πολλοὶ φυσιοδίφαι, ὅπως ὁ Brooke π. χ. καὶ ἄλλοι, προέτειναν τὴν ὑποδιαίρεσιν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἰς διαφόρους ὑποοικογενείας· τὸ ἀνάστημα τῶν ἀντιλοπῶν εἶναι διάφορον εἰς τὰ διάφορα εἴδη, ὅπως ἀκριβῶς διάφορος εἶναι καὶ ἡ σωματικὴ των διάπλασις. Τὰ μεγαλύτερα τῶν εἰδῶν φθάνουσι τὸ ἀνάστημα ἵππου, ἐνῷ τὰ μικρότερα δὲν ὑπερβαίνουσι κατὰ πολὺ τὸ τῆς κοινῆς κατοικιδίου αἰγός.

Αἱ ἀντιλόπαι ζῶσι κατ' ἀγέλας, τῶν ὁποίων προηγοῦνται ἡλικιωμένοι ἄρρενες. Ἡ θήλεια εἴς τινα εἴδη δὲν φέρει κέρατα, εἰς ἄλλα ὅμως εἴδη φέρει τοιαῦτα, ἀλλὰ πάντοτε βραχύτερα καὶ λεπτότερα τοῦ ἄρρενος. Τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ζῴων τούτων εἶναι διάφορα εἰς τὰ διάφορα εἴδη. Τινὰ εἴδη προτιμῶσι τὰς ἐρήμους καὶ τὰς στέππας, ἕτερα ἀρέσκονται εἰς τὰς ἐκτεταμένας πεδιάδας, ὅπου ὑπάρχει ἄφθονον χόρτον, ἄλλα δὲν ἀπομακρύνονται τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν, τὰς ὁποίας διαπλέουσιν εὐχερῶς κολυμβῶντα, τινὰ ἀρέσκονται εἰς μεγάλα καὶ βαθύσκια δάση καὶ τέλος ἄλλα οὐδέποτε ἐγκαταλείπουσι τὰ ὄρη καὶ τοὺς ἀποκρήμνους βράχους.

Ἡ γεωγραφικὴ ἐξάπλωσις τῶν ζῴων τούτων εἶναι λίαν ἀξιοσημείωτος. Ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω πάντα εἶναι ἰθαγενῆ τοῦ παλαιοῦ Κόσμου καὶ ἰδίως τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας. Τὸ κατ' ἐξοχὴν κέντρον τῆς διαμονῆς των φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ βόρειον τμῆμα τῆς ἐρήμου Σαχάρας, ὅπου ἀπαντῶσι σχεδὸν τὰ $^4/_5$ τῶν εἰδῶν τῶν ζῴων τούτων. Τὸ ὑπόλοιπον $^1/_5$ κατοικεῖ τὴν Ἀσίαν, βορείως τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων καὶ τὴν λοιπὴν Ἀφρικήν.

Εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπαντᾷ ἓν μόνον εἶδος, ἐνῷ κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον ἀντεπροσωπεύοντο πλεῖστα εἴδη τοῦ γένους τούτου. Πανταχοῦ, ὅπου καὶ ἂν ἀπαντῶσιν αἱ ἀντιλόπαι, ἀποτελοῦσι περιζήτητον θήραμα λόγῳ τοῦ εὐγεύστου καὶ τρυφεροῦ κρέατός των. Πολλοὶ ἰθαγενεῖς τῆς Ἀφρικῆς λαοὶ τρώγουν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς κρέας ἀντιλόπης. Τὰ πλεῖστα τῶν εἰδῶν ἐξημεροῦνται εὐκόλως καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ὄχι μόνον διατηροῦνται ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐντὸς τῶν κλωβῶν τῶν ζῳολογικῶν κήπων, ἀλλὰ καὶ ἀναπαράγουσιν. Ἐπίσης διατηροῦνται καὶ εἰς δασώδεις ἐκτάσεις ἢ μεγάλα κτήματα ἐν ἡμιεξημερωμένῃ καταστάσει ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀγελῶν τῶν προβάτων, τῶν αἰγῶν καὶ τῶν βοῶν.

Ἡ οἰκογένεια τῶν ἀντιλοπιδῶν περιλαμβάνει πλεῖστα γένη:

1) Βουσελαφίδαι (Boselaphidae). Εἶναι ζῷα ὑψηλοῦ ἀναστήματος παραπλήσια κατὰ τὸν ὄγκον καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ σώματος πρὸς τοὺς βόας, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ πόδες των εἶναι κατὰ πολὺ λεπτότεροι. Τὰ κέρατα ἀμφοτέρων τῶν γενῶν (ἄρρενος καὶ θήλεος) εἶναι εὐθέα, διευθύνονται πρὸς τὰ ὄπισθεν καὶ τελικῶς συνήθως φέρουσι διόγκωσίν τινα. Ὁ λαιμός των φέρει, ὅπως καὶ εἰς τοὺς βόας, *ὑποδερίδα* (κ. *τραχηλιὰ* ἢ *μαξέλα*), δηλ. κρεμασμένην πτυχὴν δέρματος ὑπὸ τὸν λαιμόν. Κατοικοῦσι τὴν Ἀφρικήν.

Γνωστότερα εἴδη εἶναι αἱ: *ἀντιλόπη ἐλαφόμορφος* (Antilope oreas) ἥτις κατοικεῖ τὰς περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος χώρας καὶ τὴν μεσημβρινὴν Ἀφρικήν· *ἀντιλόπη ἡ βουσέλαφος* (Antilope boselaphus). Διαφέρει τῆς προηγουμένης ἀπὸ τὰς ἐγκαρσίους λευκὰς ῥαβδώσεις του σώματος· *ἀντιλόπη ὁ γίγας* (Antilope gigas) καὶ *ἀντιλόπη ἡ τοῦ Λιβινγκστον* (Antilope Livingstoni), ἥτις ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἀνακαλύψαντος ταύτην ἐξερευνητοῦ παρὰ τὴν Σενεγάλην. Τὰ ζῷα τοῦ γένους τούτου, ἅτινα εὑρίσκονται κατὰ πολυπληθεῖς ἀγέλας εἰς τὰς μεγάλας πεδιάδας τῆς Ἀφρικῆς, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπαισθητῶς ἠλαττώθησαν λόγῳ τῆς συστηματικῆς θήρας των, ἥτις διενεργεῖται εἰς εὐρυτάτην κλίμακα διὰ τὸ νόστιμον καὶ τρυφερὸν κρέας των. Τὰ ἀνωτέρω εἴδη εὐκόλως ἐνεκλιματίσθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην.

2) Στρεψικερίδαι (Strepsiceridae). Εἶναι ἀντιλόπαι μὲ περιεστραμμένα κέρατα. Κυριώτερα εἴδη εἶναι, αἱ: *ἀντιλόπη ἡ στρεψίκερως* (Antilope strepsicerus). Εἶναι ὡραιότατον ζῷον ἔχον ἀνάστημα ἵππου καὶ κομψὸν σῶμα ὡς ἔλαφος. Τὸ ἄρρεν φέρει δύο ὡραιότατα κέρατα περιελισσόμενα ὡς *ἐκπωματήρ* (τιρμπουσόν). Ἡ θήλεια δὲν φέρει κέρατα. Ὁ χρωματισμός της εἶναι ἐπίξανθος καὶ διακόπτεται εἰς τὰς πλευρὰς ὑπὸ πλαγίων λευκῶν ῥαβδώσεων. Εἶναι ἀπὸ τὰ σπανιώτερα εἴδη τῶν ἀφρικανικῶν δασῶν καὶ πεδιάδων· *ἀντιλόπη ἡ ἀπώγων* (Antilope imberbis), μικροτέρου μεγέθους τῆς προηγουμένης· θεωρεῖται ὡς ἁπλῆ παραλλαγὴ ταύτης.

3) Τραγελαφίδαι (Tragelaphidae). Ἀντιλόπαι μικροτέρου μεγέθους μὲ σπειροειδῆ ἐπιμηκέστερα κέρατα. Τὸ ἀνάστημά των εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς δορκάδος. Τὸ χρῶμα των ὑπόφαιον ἢ ἀνοικτῶς καστανὸν μὲ ῥαβδώ-

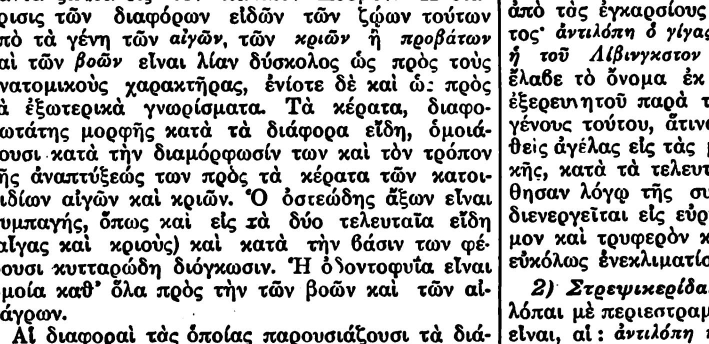

Εἴδη ἀντιλόπης.

α—Ἀντιλόπη ἡ ξιφόκερως (Orynx leucoryx). β—Ἀντιλόπη ἡ ἐλλειψίπρυμνος (Kobus ellipsiprymnus) γ—Ἀντιλόπη ἡ βουβαλίς (Alcelaphus bubalis). δ—Ἀντιλόπη τῶν Ἰνδιῶν (Antilope bezoartica). ε—Ἀντιλόπη ἡ τετράκερως (Antilope tetracerus).

Digitized by Google

σεις καὶ λευκὰς κηλῖδας ἐπὶ τῶν πλευρῶν. Γνωστότερα εἴδη εἶναι, οἱ: *Τραγέλαφος ὁ γεγραμμένος* (Tragelaphus scriptus) ἀπαντῶν κατὰ πολυπληθεῖς ἀγέλας εἰς τὰ δάση τῆς Σενεγάλης. *Τραγέλαφος*

Ἀντιλόπη ἡ στρεψίκερως (Antil. strepsicerus), ἄρρεν.

ὁ εὐρύκερως (Tragelaphus eurycerus) κοινὸς ἐν Γουϊνέᾳ. *Τραγέλαφος ὁ δασόβιος* (Tragelaphus sylvaticus), ἰθαγενὲς ζῷον τῆς Καφρίας. *Τραγέλαφος ὁ εὐάρεστος* (Tragelaphus gratus) ἀπαντῶν εἰς τὴν Σενεγαμβίαν καὶ *τραγέλαφος ὁ χλωρὸς* (Tragelaphus decoloratus), ζῶν εἰς τὴν Ἀβησσυνίαν.

4) Βουβαλίδαι (Bubalidae). Δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς τοὺς *βουβάλους* (αἵτινες εἶναι εἶδος τοῦ γένους τῶν βοῶν). Ἀντιλόπαι μεγάλου ἀναστήματος χαρακτηριζόμεναι κυρίως ἐκ τῆς ἐλαφρῶς ἐπικλινοῦς σπονδυλικῆς των στήλης, ἥτις ὑπενθυμίζει ἔν τινι μέτρῳ τὴν σπονδυλικὴν στήλην τῶν καμηλοπαρδάλεων. Ἡ κεφαλή των εἶναι μακροτάτη καὶ τὰ κέρατά των σχηματίζουσι διπλῆν κύρτωσιν, δὲν καταλήγουσιν εἰς αἰχμὴν ὅπως εἰς τὸ προηγούμενον εἶδος καὶ εἶναι δακτυλιοειδῆ κατὰ τὴν βάσιν των. Κέρατα φέρουσιν ἀμφότερα τὰ γένη (ἄρρεν καὶ θῆλυ). Γνωστότερα εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἀλκέλαφος ἡ βουβαλὶς* (Alcelaphus bubalus). Εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀντιλόπη τῆς Ἀλγερίας· εἶναι ἡ γνωστὴ εἰς τὸν Perrault ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀγελὰς τῆς Βαρβαρίας*. Τὸ εἶδος τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ἐν Μαρόκῳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ.

Ἐξημεροῦται εὐκόλως καὶ ἐνεκλιματίσθη εὐχερῶς καὶ ἐν Εὐρώπῃ. *Ἀλκέλαφος ἡ καάμα* ἢ τῶν Μπόερς (Alcelaphus caama). Ἐνδιαιτᾶται κατὰ πολυπληθεῖς ἀγέλας εἰς πυκνὰ δάση καὶ τὴν κυνηγοῦν ἔφιπποι κυνηγοί, διότι τρέχει ταχύτατα. *Ἀλκέλαφος ἡ τυλοφόρος* (Alcelaphus tora), ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ. *Ἀντιλόπη ἡ κατῶβλεψ* (Antilope catoblepus). Εἶναι εἶδος τελείως διαφέρον τῶν προηγουμένων, ἀλλ' ἀνῆκον εἰς τὸ αὐτὸ γένος. Διακρίνεται ἐκ τῶν διασταυρουμένων κεράτων της, ἅτινα εἶναι εὐρύτατα κατὰ τὴν βάσιν των καὶ διευθύνονται πρὸς τὰ ἔμπροσθεν. Κέρατα φέρουσι καὶ τὰ ἄρρενα καὶ τὰ θήλεα ζῷα· τὸ ρύγχος εἶναι γυμνὸν καὶ εὐρὺ καὶ ὁ λαιμός των φέρει ὑποδερίδα πρὸς τὸ κάτω αὐτοῦ μέρος καὶ βραχεῖαν χαίτην πρὸς τὸ ἄνω μέρος του. Ἡ οὐρὰ εἶναι μακρὰ καὶ τελευτᾷ εἰς θύσανον, ὅπως ἡ τοῦ ἵππου. Ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Νότιον Ἀφρικὴν καὶ ἐνδιαιτῶνται εἰρηνικῶς μεταξὺ τῶν *ὀνάγρων* καὶ τῶν *στρουθοκαμήλων* μετὰ τῶν ὁποίων καὶ μεταναστεύουσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Τὸ χρῶμά των εἶναι φαιοϋπομέλαν.

5) Ξιφοκερίδαι (Oryx). Αἱ ἀντιλόπαι τοῦ γένους τούτου διαφέρουσι τοῦ προηγουμένου ἐκ τῆς ἰδιορρύθμου διαπλάσεως τῶν κεράτων των, ἅτινα προσομοιάζουσι πρὸς δύο παράλληλα ξίφη, εὐθέα ἢ ἐλαφρῶς ἀποκλίνοντα πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ δακτυλοειδῆ κατὰ τὴν βάσιν των. Κέρατα φέρουσιν ἐξ ἴσου ἀνεπτυγμένα καὶ τὰ ἄρρενα καὶ τὰ θήλεα. Τὸ ἀνάστημά των εἶναι ἴσον ἢ κατά τι ὑψηλότερον τῆς ἐλάφου. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ τριχώματός των λευκὸς ἢ ἀνοικτῶς ἐπίξανθος μὲ κανονικὰς κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς μηροὺς λευκὰς ἢ φαιὰς κηλῖδας. Οἱ ξιφοκερίδαι φαίνεται ὅτι ἦσαν γνωστοὶ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ὑποθέτουσι πολλοὶ συγγραφεῖς ὅτι τὰ ζῷα ταῦτα ἔλαβον ὡς ὑπόδειγμα οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι διὰ τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ μυθικοῦ ζῴου ὅπερ ἐκόσμει τὰ μνημεῖά των καὶ ἦτο γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *λικόρνις*. Τὰ ζῷα τοῦ γένους τούτου κατοικοῦσι τὰς ἀγόνους ἀφρικανικὸς ἐκτάσεις καὶ ζῶσι κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας. Τρέχουσι ταχύτατα καὶ κτυπῶσιν ἐπικινδύνως διὰ τῶν κεράτων των τοὺς πλησιάζοντας ταῦτα ἀνθρώπους ἢ ζῷα. Τοῦ γένους τούτου ὑπάρχουσι πλεῖστα εἴδη ὡς: *Ἀντιλόπη ἡ ξιφόκερως* (Oryx leucoryx) ἀπαντῶσα εἰς τὴν Νουβίαν καὶ τὴν Σενεγαμβίαν· εἶναι τὸ ἀρχαιότερον γνωστὸν εἶδος. *Ξιφόκερως ἡ γκαζέλλα* (Oryx gazella). κατοικεῖ τὴν νότιον Ἀφρικήν, καὶ *ξιφόκερως ἡ Βείσιος* (Oryx Beisa), ἥτις ἐξαπλοῦται μέχρι τῆς Συρίας καὶ τῆς Περσίας. Ὁ *ἄδδαξ* (Addax) εἶναι παραλλαγὴ τοῦ γένους τῶν *ξιφοκεριδῶν* καὶ ἔχει τὰ αὐτὰ πρὸς τοῦτο ἤθη καὶ ἔθιμα. Ἀπαντᾷ κατὰ πολυπληθεῖς ἀγέλας εἰς τὴν Σαχάραν καὶ τὴν Ἄνω Αἴγυπτον.

6) Ἱππόμορφοι ἀντιλόπαι (Hippomorphus). Εἶναι ὡραιότατα ζῷα μὲ κέρατα ἰσχυρὰ καὶ ἀνάστημα παραπλήσιον πρὸς τὸ τῶν ἐλάφων. Γνωστὰ εἴδη εἶναι, αἱ: *Ἀντιλόπη ἡ ἵππειος* (Antilope equina), ζῷον ἀπαντῶν ἐν Σενεγάλῃ καὶ διακρινόμενον ἐκ τοῦ φαιο-επιξάνθου χρώματός του ποικιλλομένου ὑπὸ λευκῶν ἢ σκοτεινῶς φαιῶν ἀποχρώσεων. Ζῇ καθ' ὁμάδας εἰς μέρη ὀρεινά. *Ἀντιλόπη ἡ μελανὴ* (Antilope niger). Διακρίνεται ἐκ τοῦ μελανῶς φαιοῦ χρώματόςτης κατὰτὴν ράχιν καὶ τὰς πλευρὰς καὶ τὴν ὑπόλευκον κοιλίαν της. Φέρει βραχεῖαν χαίτην. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μοζαμβίκην.

7) Ἀντιλόπαι αἱ ὑδρόβιοι (Antilope aquatica). Εἶναι ἁπλῆ παραλλαγὴ τοῦ προηγουμένου εἴδους καὶ ὀνομάζονται οὕτω, διότι δὲν ἀπομακρύνονται τῶν ὑδάτων. Κολυμβῶσιν εὐχερέστατα. Θεωροῦνται ὡς ἐνδιάμεσος τύπος μεταξὺ τῶν ἱππομόρφων ἀντιλοπῶν καὶ τῶν κυρίως ἀντιλοπῶν. Τὰ κυριώτερα εἴδη εἶναι αἱ: *Ἀντιλόπη ἡ ἐλλειψίπρυμνος* (Antilope ellipsiprymnus), ζῷον ἀπαντῶν· εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικήν· διακρίνεται ἐκ τοῦ φαιοῦ χρωματισμοῦ του καὶ τῶν ᾠοειδῶν λευκῶν κηλίδων ἐπὶ τῶν πλαγίων μερῶν τοῦ λαιμοῦ· *ἀντιλόπη ἡ μεγάκερως* (Antilope megacerus), διακρίνεται ἐκ τῶν ὑπερβολικῶς μεγάλων κεράτων της καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸν ἄνω Νεῖλον· *ἀντιλόπη ἡ λευκωτὶς* (Antilope leucotis), χαρακτηρίζεται ἐκ τοῦ λευκοῦ χρώματος τῶν ἐσωτερικῶν πτερυγίων τῶν ὤτων της· ἀπαντᾷ εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικήν.

8) Κυρίως ἀντιλόπαι ἢ γκαζέλλαι (Gazellae). Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη, δια-

Ἀντιλόπη ἡ δορκὰς (Antilope dorcas).

κρινόμενα ἐκ τοῦ μετρίου μεγέθους των, τοῦ λεπτοῦ καὶ κομψοῦ σώματός των καὶ τῶν διπλῶς κυρτωμένων κεράτων των ἐν εἴδει λύρας. Ἀπαντῶσιν ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ἀσίᾳ. Τὸ γένος τοῦτο διαιρεῖται εἰς δύο ὑπογένη. τὸ τῶν *αἰπυκεριδῶν* καὶ τὸ τῶν *κεφαλοφιδῶν*. Εἰς τὸ πρῶτον ὑπογένος ὑπάγονται αἱ ἀντιλόπαι, τῶν ὁποίων τὸ ἀνάστημα εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν δορκάδων. Εἴδη εἶναι, αἱ: *Ἀντιλόπη τῶν Ἰνδιῶν* (Antilope bezoartica). Εἶναι τὸ μόνον ἀπαντῶν ἐν Ἀσίᾳ εἶδος τῶν κυρίως ἀντιλοπῶν· διακρίνεται ἐκ τῶν σπειροειδῶν κεράτων της καὶ ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰς ἀχανεῖς πεδιάδας τῶν βορείων Ἰνδιῶν. Τὰ εἴδη *ἀντιλόπη ἡ δαμαλὶς* (Antilope damalis), *ἀντιλόπη ἡ τραγὼψ* (Antilope tragops), *ἀντιλόπη ἡ ἀντιδορκὰς* (Antilope antidorcas), *ἀντιλόπη ἡ λεπτόκερως* (Antilope leptocerus) καὶ *ἀντιλόπη ἡ δορκὰς* (Antilope dorcas), εἶναι ζῷα ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀραβίαν, τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν βορειοανατολικὴν Ἀφρικήν, καὶ διακρίνονται ἐκ τοῦ κομψοῦ σώματός των καὶ τοῦ πυκνοῦ τριχώματός των. Ἀπὸ τὰ ἀξιοπεριεργότερα θεάματα εἶναι ἡ ἐποχή, καθ' ἣν τὰ ζῷα ταῦτα μεταναστεύουσιν εἰς ἄλλους τόπους πρὸς εὕρεσιν τροφῆς ἢ καλυτέρων κλιματολογικῶν συνθηκῶν. ὁπότε ἀγέλαι ἀποτελούμεναι ἐκ πολλῶν δεκάδων χιλιάδων ζῴων (10.000—40.000) ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ πλέον ἡλικιωμένου ἄρρενος βαδίζουσι μετὰ θαυμαστῆς τάξεως ἀνὰ τὰς ἐρήμους ἐκτάσεις.

Εἰς τὸ ὑπογένος τῶν *κεφαλοφιδῶν* ὑπάγονται τριάκοντα περίπου εἴδη ὧν γνωστότερα, αἱ: *Ἀντιλόπη ἡ κεφάλοφος* ἢ *στεμματοφόρος* (Cephalophus coronatus), *ἀντιλόπη ἡ λευκογάστωρ* (Antilope leucogaster), *ἀντιλόπη ἡ χρυσόχρους* (Antilope aureus) κ. τ. λ. Πάντα εἶναι ζῷα ἰθαγενῆ τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἔχουσι τὸ μέγεθος τῶν *ἀγοῦτι* τῆς Ἀμερικῆς. Τὰ κέρατά των εἶναι εὐθέα, αἰχμηρὰ καὶ φέρουσι δακτυλιοειδεῖς ἀποφύσεις κατὰ τὴν βάσιν των. Συνήθως τὰ κέρατα καλύπτονται ἐν μέρει ὑπὸ θυσάνου τριχῶν· ζῶσι καθ' ὁμάδας εἰς τὰ δάση τῆς Ἀφρικῆς.

Ἀντιλόπη ἡ χρυσόχρους (Antilope aureus).

9) Ἑλεοτραγίδαι (Eleotragidae). Εἶναι γένος παραπλήσιον πρὸς τὸ προηγούμενον καὶ περιλαμβάνει ζῷα ὧν τὰ κέρατα διευθύνονται πρὸς τὰ ἔμπροσθεν καὶ εἶναι λίαν κυρτά. Συνηθέστερον ἀπαντῶσι τὰ εἴδη: *Ἀντιλόπη ἡ ἑλεότραγος* (Antilope eleotragus), ζῶσα εἰς τὰς ἀγόνους ἐκτάσεις τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς· *ἀντιλόπη ἡ μακρόπους* (Antilope longiceps) διακρίνεται ἐκ τῶν εὐθέων καὶ παραλλήλων κεράτων της καὶ τοῦ θαυμασίου μαλακοῦ τριχώματός της, ὑπερύθρου χρώματος· καὶ *ἀντιλόπη ἡ ὀρεινὴ* (Antilope montagna), ἰθαγενὴς τῆς Ἀβησσυνίας καὶ τῆς Σενεγάλης

10) Νεσοτραγίδαι (Nesotragidae). Εἶναι ζῷα μικροτέρου μεγέθους τοῦ προηγουμένου καὶ διακρίνονται ἐκ τῶν εὐθέων κεράτων των, ἅπερ συστρέφονται σπειροειδῶς. Εἴδη τοῦ γένους εἶναι, αἱ: *Ἀντιλόπη ὁ μόσχος* (Antilope moschus), ζῷον ἰθαγενὲς τῆς Ζανζιβάρης καὶ τῆς Μοζαμβίκης, καὶ *ἀντιλόπη ἡ πυγμαία* (Antilope pygmeus). Εἶναι μικροτάτου μεγέθους, ὅμοιον πρὸς τὸ κοινὸν ἐρίφιον (κατσικάκι). Ζῇ εἰς τὰ δάση τῆς Γουϊνέας, τῆς Μοζαμβίκης καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς. Κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα εἶναι τὰ μελανὰ μικρότατα κέρατά του.

11) Τετρακερίδαι (Tetraceridae). Τὸ μέγεθός των εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ *αἰγάγρου*. Μόνον τὸ ἄρρεν φέρει κέρατα καὶ ὁ χρωματισμός των εἶναι ἐπίξανθος κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ ὑπόλευκος κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰ ἐκ βαμβοὺ δάση τῶν Ἰνδιῶν. Γνωστὸν ἓν μόνον εἶδος, ἡ *ἀντιλόπη ἡ τετράκερως* (Antilope tetracerus). Εἰς τὸ γένος τοῦτο ὑπάγονται καὶ τὰ εἴδη: *Ἀντιλόπη ἡ πυρρὰ* (Antilope rufa) καὶ *ἀντιλόπη ἡ λευκὴ* (Antilope alba). Διαφέρουσι τοῦ προηγουμένου εἴδους, διότι φέρουσι μόνον δύο κέρατα· τὸ πρῶτον εἶδος βραχέα καὶ εὐθέως πρὸς τὰ ἄνω διευθυνόμενα καὶ τὸ δεύτερον μακρὰ καὶ κυρτὰ κατὰ τὴν βάσιν των καὶ διευθυνόμενα πρὸς τὰ ὄπισθεν. Ἡ *ἀντιλόπη ἡ* pictus ἔχει τὸ μέγεθος ἵππου, τὸ ἄρρεν φέρει κέρατα καὶ ἔχει φαιοϋποκύανον χρῶμα· τὸ θῆλυ δὲν φέρει κέρατα, εἶναι μικρότερον τοῦ ἄρρενος καὶ ἔχει κιτρινοεπίξανθον χρωματισμόν. Εὑρίσκεται πρὸς βορρᾶν τῶν Ιμαλαΐων ὀρέων καὶ ἐξημεροῦται εὐκολώτατα. *Ἡ ἀντιλόπη ἡ λευκὴ* (Antilope alba) εἶναι ἰθαγενὴς τοῦ Θιβέτ. Τὰ κέρατά της διευθύνονται πρὸς τὰ ὄπισθεν καὶ παρομοιάζουσι πρὸς τὰ κέρατα τοῦ βοός. Ἴδιον χαρακτη-

Ἀντιλόπη ἡ πυρρά. (Antilope rufa).

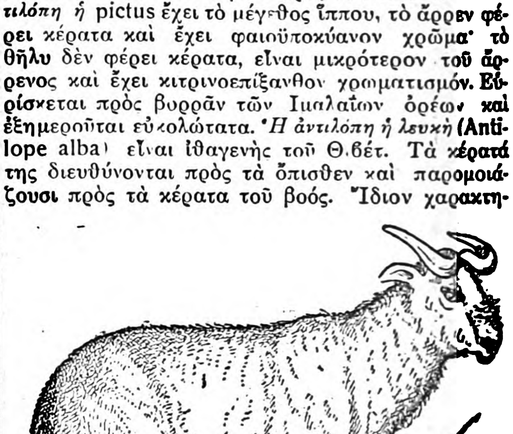

Ἀντιλόπη ἡ λευκὴ (Antilope alba).

ριστικὸν γνώρισμα εἶναι ἡ ἀπουσία τῆς οὐρᾶς. Ὁ χρωματισμός της εἶναι ὑπόλευκος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Reichenbach*, Hirsche und Antilopen. *Schinz* Monographie der Antilopen. *Cray*, Catalogue of Ruminantia.

Digitized by Google

Fitzinger, Die Gattungen der Antilopen. *Sclater*, Cephalophus. *Brooke*, Tragelaphus. *Sclater*, Oryx. *Milne-Eduards*, Recherches sur les Mammifères. Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

—**ἀντιλόπη** ἡ *Εὐρωπαϊκὴ* [*Ζῳολ.*]· ἴδ. αἴγαγρος.

ἀντιλουετίνη (Antilouétine) [*Φαρμ.Χημ.*]. Σύνθεσις συνδυασμοῦ ὀξειδίου τοῦ ἀντιμονίου μετὰ τρυγικοῦ καλίου καὶ ἀμμωνίας, εὐδιάλυτον ἐν τῷ ὕδατι, χρησιμοποιούμενον ἐναντίον τῆς συφίλιδος. Μ. Ν. Κ.

Ἀντίλοχος [*Μυθολ.*]. —1) Εἷς τῶν ἡρώων τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Υἱὸς τοῦ Νέστορος καὶ τῆς Εὐρυδίκης ἢ Ἀναξιβίας. Τοῦ πολέμου μετέσχε μετὰ τοῦ πατρός του καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Θρασυμήδους, διότι εἶχε δεσμευθῆ δι' ὅρκου πρὸς τὸν Τυνδάρεων ὡς εἷς τῶν μνηστήρων τῆς Ἑλένης. Κατ' ἄλλον μῦθον εἰς τὴν Τροίαν ἦλθεν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πατρός του κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τοῦ πολέμου. Ἐφημίζετο διὰ τὸ κάλλος του καὶ τὴν ὠκυποδίαν του. Ἦτο ἀγαπητότατος εἰς τοὺς θεούς, καὶ μάλιστα τὸν Δία καὶ τὸν Ποσειδῶνα, οἵτινες καὶ ἐδίδαξαν αὐτὸν τὴν ἱππικὴν τέχνην (εἰς τοὺς κατὰ τὴν ταφὴν τοῦ Πατρόκλου ἀγῶνας ἦλθε δεύτερος εἰς τὴν ἁρματοδρομίαν), καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ἦτο ὁ καλύτερος, μετὰ τὸν Πάτροκλον, φίλος τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ θάνατον ἦτο μετὰ καὶ τῶν δύο Αἰάντων καὶ τοῦ Πατρόκλου εὐχάριστος σύντροφος ἐν τῇ νήσῳ Λευκῇ. Ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Αἰθιόπων καὶ υἱοῦ τῆς Ἠοῦς Μέμνονος κατά τινα μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν διέσωσε τὸν πατέρα του κληθεὶς διὰ τοῦτο φιλοπάτωρ, ἢ κατ' ἄλλον μῦθον ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος. Ἐτάφη θρηνηθεὶς ὑπὸ παντὸς τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν παραλίαν τῆς Τροίας, παρὰ τὸ Σίγειον, ὅπου ὑπῆρχον καὶ τὰ μνημεῖα τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Πατρόκλου. Εἰς τοὺς τρεῖς τούτους ἥρωας καὶ τὸν Αἴαντα προσέφερον οἱ Ἰλιεῖς ἐναγίσματα μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Στράβωνος. Ἐκτὸς τοῦ Ὁμήρου ὁ Ἀντίμαχος ὑμνήθη καὶ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τῆς Αἰθιοπίδος, εἰς τὴν ὁποίαν περιγράφεται ἐκτενῶς ὁ θάνατός του, καὶ τοῦ μεγάλου λυρικοῦ Πινδάρου (Πυθ. VI 28). Καὶ αἱ καλαὶ τέχναι ἐτίμησαν τὸν ἥρωα ἀπαθανατίσασαι τὴν μορφήν του, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου περιγραφὴ ἑνὸς πίνακος εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεικονίζετο ὁ ἥρως καὶ αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Πολυγνώτου ἐν τῇ ἐν Δελφοῖς λέσχῃ τῶν Κνιδίων. Ἀπὸ τοῦ υἱοῦ του Παίονος ἐκαυχῶντο ὅτι κατήγοντο οἱ ἐν Ἀθήναις Παιονίδαι.

—2) Εἷς τῶν πολλῶν, κατὰ τοὺς μύθους, υἱῶν τοῦ Ἡρακλέους φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πάριδος.

—3) Συγγραφεὺς ἱστορίας τῶν φιλοσόφων ἀπὸ Πυθαγόρου μέχρι Ἐπικούρου. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀντιλυσσικός, —ή, —όν, ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τῆς λύσσης.

— **ἀντιλυσσικὰ φάρμακα** (Antilyssa) [*Φαρμ.*]. Φάρμακα ἀναγραφόμενα πρὸς πρόληψιν τῆς ἐκδηλώσεως τῆς λύσσης (βλ. λ.). Κ. Γ. Μ.

Ἀντιμάκο (Antimaco), *Μᾶρκος - Ἀντώνιος*. Ἰταλὸς λόγιος, εἷς τῶν περιφημοτέρων καθηγητῶν τῆς ἑλληνικῆς κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Γεννηθεὶς ἐν Μαντούῃ, κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰς ἡλικίαν τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν, ἔνθα διέμεινεν ὁλόκληρον πενταετίαν, καθ' ἣν ἠσχολήθη περὶ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἑλληνικῆς. Ἐπανελθὼν εἰς Ἰταλίαν ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του, κατόπιν δὲ μέχρι τοῦ θανάτου του (1552) ἐν Φερράρᾳ. Ἐκ τῶν ἔργων του διεσώθησαν μεταφράσεις τινές, δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τὸν τίτλον: «Gemisti Plethonis de gestis graecorum post pugnam ad Mantineam percapita, tractatio duobus libris explicata. Marco Antonio Antimaco interprete. Ad hoec Dionysii Halicarnassei praecepta etc. (Βασιλεία 1540). Α. Δ.

ἀντιμάμαλο (τό)· ἰδιωματ., τὸ παλινδρομικόν, τὸ ἀναγωροῦν κῦμα (*Λεξ. Ἀχ.* 6,159).

Ἀντιμάρι (Adimari), *Ἀλέξανδρος*. Ἰταλὸς ποιητὴς (1579—1649). Ἔγραψε σοννέττα καὶ μετέφρασεν ᾠδὰς τοῦ Πινδάρου.

— **Ἀντιμάρι** *Λουδοβῖκος*. Ἰταλὸς ποιητὴς (1644—1708). Ἔγραψεν ᾠδάς, θρησκευτικὰ ποιήματα καὶ σατίρας.

ἀντιμαρτυρία (ἡ)· ἡ ἐναντία μαρτυρία, μαρτυρία ἀναιρετικὴ ἄλλης μαρτυρίας.

ἀντιμαρτυρῶ (*—έω*)· μαρτυρῶ ἐναντίως, ἀντιθέτως ἄλλης μαρτυρίας, μαρτυρῶ τὸ ἐναντίον.

Ἀντιμάχεια (ἡ) [*Γεωγρ.*]. Κώμη τῆς νήσου Κῶ, ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος κτισθεῖσα (βλ. λ. Κῶς) καὶ ὁμώνυμον ἀκρωτήριον, ἡ σημερινὴ *Χελώνα* ἢ *Ἀντεμάκη* (βλ. λ. Β' 411 β').

—**Ἀντιμάχεια** (τὰ) [*Ἀρχ.*]. Ἑορτὴ τελουμένη ἐν τῇ πόλει Ἀντιμαχείᾳ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἡρωϊκῆς ἀντιστάσεως τῆς πόλεως ταύτης κατὰ τοῦ ἐπιτεθέντος κατ' αὐτῆς Ἡρακλέους. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ὁ μέγας ἱερεὺς ἔφερε γυναικεῖα ἐνδύματα, διότι κατὰ τὸν ἀγῶνά του ἐναντίον τῆς πόλεως ὁ Ἡρακλῆς διέφυγε τὴν αἰχμαλωσίαν ἐνδυθεὶς ὡς γυνή. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀντιμάχη [*Μυθολ.*]. Θυγάτηρ τοῦ Ἀμφιδάμαντος, υἱοῦ τοῦ Λυκούργου, καὶ σύζυγος τοῦ Εὐρυσθέως. Ταύτης καὶ τοῦ Εὐρυσθέως θυγάτηρ ἦτο ἡ *Ἀδμήτη* εἰς τὴν ὁποίαν ἔφερε, κατὰ διαταγὴν τοῦ Εὐρυσθέως, ὁ Ἡρακλῆς τὸν ζωστῆρα τῆς Ἱππολύτης. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀντιμαχητὴς (ὁ)· ὁ ἀντιμαχόμενος, ὁ ἀντίπαλος μαχητής, ὁ ἀνταγωνιστής.

Ἀντιμαχίδης. Ἀρχιτέκτων Ἀθηναῖος τῶν χρόνων τοῦ Πεισιστράτου. Οὗτος μετὰ τοῦ Ἀντιστάτου, Καλλαίσχρου καὶ Πόρμου ἢ Πωρίνου, δοκιμωτάτων ἀρχιτεκτόνων, ἦσαν οἱ σχεδιασταὶ καὶ θεμελιωταὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὀλυμπίου Διὸς (560 π. Χ.), τοῦ ὁποίου ἡ ἀνέγερσις ἤρχισε μὲν ἐπὶ Πεισιστράτου, διακοπὲν δὲ κατὰ τὸ 510, ὅτε ἐξωρίσθη ὁ Ἱππίας, ἐπερατώθη ἐπὶ αὐτοκράτορος *Ἀδριανοῦ* μόνον. Ὁ ναὸς τοῦ Πεισιστράτου ἐθεμελιώθη κατὰ τὴν παράδοσιν ἐπὶ ἀρχαιοτέρου ναοῦ ἀνερχομένου μέχρι τοῦ Δευκαλίωνος.

Ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα μνημονεύεται καὶ Ἀθηναῖός τις τριήραρχος. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀντιμάχομαι· μάχομαι κατά τινος, ἐναντιοῦμαι, ἀντιτάσσομαι: «οἱ ἀντιμαχόμενοι» οἱ ἀντίπαλοι, οἱ ἀντιφρονοῦντες.

ἀντίμαχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀντιμαχόμενος, ὁ ἀντιμαχητής.

— **ἀντίμαχος** (ὁ) (Antimachus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων *κολεοπτέρων* ἑτερομερῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηκτοβίων*. Διακρίνονται ἐκ τῆς ἐπιμήκους καὶ ἀπεστρογγυλωμένης κεφαλῆς των καὶ τὰς νηματοειδεῖς κεραίας των, αἵτινες ἀποτελοῦνται ἐκ κωνικῶν ἀρθρώσεων. Γνωστὰ εἶναι δύο εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Βραζιλίας καὶ τοῦ Μεξικοῦ. Δ. Ν. Π.

Ἀντίμαχος [*Ἀρχ.Μυθολ.*]. —1) Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Νικίππης, θυγατρὸς τοῦ Θεσπίου, ἢ τῆς Μεγάρας. Τοῦτον λέγεται ὅτι ὁ πατήρ του ἐν τῇ μανίᾳ του ἔρριψεν εἰς τὸ πῦρ. —2) Εἷς τῶν ἐπισήμων Τρώων, ὅστις ἐντονώτατα ὑπεστήριξε ν' ἀρνηθῶσι τὴν ἀπόδοσιν τῆς Ἑλένης (Ἰλ. Λ 123 κ.ἑξ.). —3) Εἷς τῶν 50 υἱῶν τοῦ Αἰγύπτου, ὅστις ἐφονεύθη ὑπὸ τῆς συζύγου του Ἰδαίας, μιᾶς τῶν Δαναΐδων. —4) Εἷς τῶν μνηστήρων τῆς Πηνελόπης ἐκ Δουλιχίου καταγόμενος. —5) Εἷς Κρὴς ὑπὸ τοῦ Αἰνείου φονευθεὶς κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον. —6) Ἦτο πατὴρ τοῦ Δηϊφόντου, στρατηγοῦ καὶ συμβούλου τοῦ γενάρχου τῆς ἐν Ἄργει δυναστείας τῶν Ἡρακλειδῶν Τημένου, καὶ τοῦ Ἀμφιάνακτος, πατρὸς τοῦ ἐπωνύμου ἥρωος τῆς ἐν Λακωνικῇ πόλεως Οἰτύλου. Γ. Δ. ΚΑΨ.

—**Ἀντίμαχος** ὁ *Κολοφώνιος*. Ποιητὴς καὶ γραμματικός, ἀκμάσας περὶ τὸ 400 π. Χ., ἤτοι περὶ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς βασιλείας Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος. Κατὰ Κικέρωνα καὶ Ὀβίδιον, ἐγεννήθη ἐν Κλάρῳ τῆς Ἰωνίας· ἐκλήθη δὲ Κολοφώνιος διὰ τὴν μακρὰν ἐν Κολοφῶνι διαμονήν του. Κατά τινας ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἁλικαρνασσέως Πανύασιδος. Ὁ Πλούταρχος (Λύσανδρ. 18) διηγεῖται, ὅτι, κατά τινα ἑορτὴν ὀργανωθεῖσαν ὑπὸ τῶν Σαμίων πρὸς τιμὴν τοῦ Λυσάνδρου, διαγωνισθεὶς ὁ Ἀντίμαχος πρὸς τὸν ἐξ Ἡρακλείας Νικήρατον ἡττήθη, ἀναγκασθεὶς νὰ καταστρέψῃ ὁ ἴδιος τὸ ἔργον του· διότι, κατὰ Κικέρωνα (Brut. 51), ἅπαντες οἱ ἀκροαταὶ διεσκορπίσθησαν ἐξ ἀηδίας, μόνος δ' ὁ Πλάτων παρέμεινεν ἀκροώμενος μέχρι τέλους. Ἂν τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι ἀληθές, τότε ὁ ἀγὼν θὰ διεξήχθη ἐν Ἀθήναις, καθόσον ὁ Πλάτων οὐδέποτε μετέβη εἰς Σάμον. Ὁ φιλόσοφος παρεμυθεῖτο τῷ ἡττημένῳ ποιητῇ λέγων, ὅτι αἰτία τῆς ἀποτυχίας του ἦτο ἡ ἄγνοια, ἥτις ὁμοιάζει πρὸς τὴν τυφλότητα τῶν μὴ βλεπόντων. Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός, ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ Πρόκλου εἰς Πλάτ. Τίμαιον (Ι, 28 e), διηγεῖται περὶ συλλογῆς τινος τῶν ποιημάτων τοῦ Ἀντιμάχου, ἣν αὐτὸς παρεσκεύασε παροομηθεὶς ὑπὸ τοῦ θαυμάζοντος τὸν ποιητὴν φιλοσόφου. Κύριον ἔργον τοῦ Ἀντιμάχου ἦτο τὸ μακρὸν ἔπος Θηβαΐς. Ἀλλὰ μείζονα τιμὴν περιεποίησεν εἰς αὐτὸν παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἡ μεγάλη, ἐκ δύο τοὐλάχιστον βιβλίων ἀποτελουμένη, ἐλεγεία Λύδη, ἐν τῇ ὁποίᾳ προσεπάθει νὰ παρηγορηθῇ διὰ τὴν λύπην ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς ἐρωμένης ἢ συζύγου του Λύδης, ἀφηγούμενος τὰς ἐρωτικὰς ἀτυχίας τῶν μυθολογικῶν ἡρώων καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἀργοναυτῶν. Ὁ Ἀσκληπιάδης ἐν Ἀνθολογίᾳ (IX, 63) ἐπαινεῖ ὑπερβαλλόντως τὸ ποίημα τοῦτο λέγων: «Τὸ ξυνὸν Μουσῶν γράμμα καὶ Ἀντιμάχου». Ὡς γραμματικὸς ὁ Ἀντίμαχος ἐποίησε καὶ ἔκδοσιν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν. Ὁ Ἀντίμαχος θεωρεῖται ὡς πρόδρομος τῶν Ἀλεξανδρίνων ὁμοτέχνων ἔν τε τῷ ἔπει καὶ τῇ ἐλεγείᾳ. Ἴσως δὲ διὰ τὴν συγγένειαν ταύτην οἱ κριτικοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀνέγραψαν αὐτὸν ἐν τῷ κανόνι μετὰ τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ἡσίοδον. Πρὸς τούτους συμφωνῶν καὶ ὁ Κουϊντιλιανός, ἐπάγεται: «Τοῦ Ἀντιμάχου ἐπαίνου ἄξια εἶναι τὸ ἔντονον, τὸ σοβαρὸν καὶ τὸ ὕφος αὐτοῦ, οὐδὲν ἔχον τὸ χυδαῖον. Ἀλλ' εἰ καὶ οἱ γραμματικοὶ ὁμοθύμως σχεδὸν ἀποδίδουσιν αὐτῷ τὴν δευτέραν ἐν τῇ ἐποποιίᾳ θέσιν, ὀφείλω νὰ εἴπω, ὅτι ἄμοιρεῖ πάθους, χάριτος, διασκευῆς, τέχνης τέλος, καὶ φανερὸν καθίσταται κατὰ πόσον διαφέρει τὸ ἐγγύτατά τινος κεῖσθαι τοῦ κατὰ ἕνα βαθμὸν ὑπολείπεσθαι». Οἱ γραμματικοὶ κατέτασσον τὸν ἐπικὸν τοῦτον ἐν τῇ *τραχείᾳ ἁρμονίᾳ*, εἰς ἣν ἀνήκει ὁ Θουκυδίδης ἐκ τῶν ἱστορικῶν. Ὁ Ἀντίμαχος, θεμελιωτὴς τῆς σοφῆς λεγομένης ἐποποιίας, διεκρίνετο διὰ τὸν πλοῦτον τῶν μυθολογικῶν του γνώσεων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξεζητημένην τέχνην τῆς συνθέσεως αὐτοῦ, κατ' ἀντίστροφον λόγον πρὸς τὴν φυσικὴν καὶ ἀπέριττον χάριν τοῦ Ὁμήρου. Ἡ ποίησις αὐτοῦ ἦτο ἀγχίνους, ποικίλη καὶ μεγαλόφρων, ὡς λέγει Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς (Περὶ συνθέσεως ὀνομάτων XXIII). Ἡ γλῶσσά του, κρᾶμα λέξεων ἐκ πασῶν τῶν διαλέκτων, δὲν ἦτο ἀπηλλαγμένη καὶ τῆς διθυραμβικῆς μεγαλορρημοσύνης τῶν χρόνων του. Ὁ Ἀντίμαχος προσῆψεν εἰς τὴν ἐλεγείαν τὸν ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρέων ἐπὶ πλέον ἀναπτυχθέντα ἐπίχαριν ἐρωτικὸν καὶ παθητικὸν καὶ ἐνθουσιώδη χαρακτῆρα· διότι κατείχετο ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐρωτικοῦ πάθους πρὸς τὴν Λύδην, ὑφ' οὗ καὶ ὁ Μίμνερμος πρὸς τὴν Ναννώ. Τὰ περισωθέντα ἀποσπάσματα τῶν ἔργων τοῦ Ἀντιμάχου πρῶτος συλλέξας ἐξέδωκεν ὁ E. Schellenberg ἐν Χάλῃ τῷ 1786· βραδύτερον δὲ καὶ ὁ Duebner ἐν τῇ παρὰ Διδότῳ ἐκδόσει τοῦ Ἡσιόδου (1841), ὡς καὶ ὁ H. G. Stoll ἐν Dillemburg τῷ 1845. Ὁ Th. Bergk ἐξέδωκεν ἐν τῷ πονήματι αὐτοῦ «Poetae lyrici Graeci» μόνον τὰ ἐλεγειακὰ ἀποσπάσματα, ὁ δὲ Kinkel ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Teubner τὰ ἐπικὰ εἰς τὴν συλλογήν: «Epicorum Graecorum fragmenta» 1877. —ΙΙ

— **Ἀντίμαχος**. Στρατηγὸς τοῦ Περσέως, ὅστις μετὰ τοῦ Μενεκράτους, ἀφοῦ ἀπέτυχον αἱ μετὰ τοῦ Κρητὸς Κύδα, πρέσβεως τοῦ Εὐμένους, διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης, ὑπερήσπισε μετὰ μεγάλης γενναιότητος τὴν πολιορκηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἡνωμένου στρατοῦ τοῦ Εὐμένους καὶ τῶν Ρωμαίων Δημητριάδα τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὸ 168 π.Χ.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀντίμαχος μνημονεύονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων πλεῖστοι πολῖται τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων πόλεων (καὶ εἷς ἐξ Ἡλιουπόλεως τῆς Αἰγύπτου). Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **Ἀντίμαχος**. Ὁ ταμίας τοῦ *Τιμοθέου*, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κόνωνος. Ὁ Ἀντίμαχος οὗτος κατεδικάσθη κατὰ τὸ 373 π. Χ. εἰς θάνατον, ὅτε ἡθωώθη μέν, καθηρέθη ὅμως τῆς στρατηγίας ὁ ἔνδοξος ναύαρχος Τιμόθεος, κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων του, ἂν καὶ εἶχεν ὑποθηκεύσει αὐτὰ τὰ κτήματά του διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐπονείδιστον διάλυσιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου. Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **Ἀντίμαχος**. Ἄρχων ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ α' ἔτος τῆς βασιλείας Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ (249 π. Χ.). Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **Ἀντίμαχος** ὁ *Τήϊος*. Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ὡς ἐπικὸς ποιητὴς (ἐν βίῳ Ρωμύλ. 12) καὶ ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως (Στρωμ. VI, 2,12)· ὁ σχολιαστὴς Πορφυρίων (ἐν Ὁρατ. Ars poet. 146) ἀναφέρει αὐτὸν ὡς κυκλικὸν ποιητήν, ὁ δὲ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους (Εἰρήνη 1269) εἰς αὐτὸν ἀποδίδει τὸ ἐξ ἑπτακισχιλίων στίχων ἔπος ὅπερ ἐπεγράφετο «Ἐπίγονοι»· τοῦτο ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ συνέχειαν τῆς κυκλικῆς «Θηβαΐδος», εἶχεν ὑπόθεσιν τὴν δευτέραν τῶν Ἀργείων ἐπὶ τὰς Θήβας στρατείαν ὑπὸ τὸν *Ἀλκμέωνα*, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμφιαράου. Ἐντεῦθεν δὲ τὸ ποίημα καὶ *Ἀλκμεωνὶς* ἐλέγετο. Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

— **Ἀντίμαχος** ὁ *Μακεδών*. Ἦτο υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Θεσσαλίας Ἀγαθοκλέους καὶ ἀδελφὸς τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου βασιλέως τῆς Θρᾴκης Λυσιμάχου.

— **Ἀντίμαχος Α'** ὁ *Θεός*. Ἡγεμὼν τῆς Βακτρίας περὶ τοῦ 150 π. Χ. Εἶναι γνωστὸς μᾶλλον ἐκ τῶν ὡραίων τετραδράχμων του, τῶν ὁποίων ἡ μὲν ἐμπροσθία ὄψις φέρει κεφαλὴν βασιλέως μετὰ

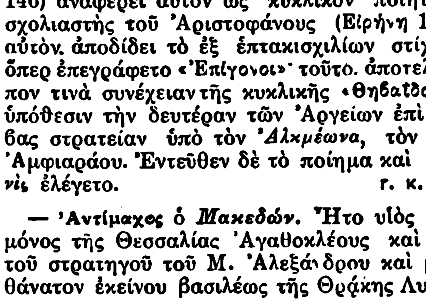

Τετράδραχμον Ἀντιμάχου Βακτριανῆς.

τῆς μακεδονικῆς καυσίας καὶ τοῦ διαδήματος, ἡ δὲ ὀπισθία Ποσειδῶνα κρατοῦντα τρίαιναν ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ κλάδον φοίνικος ἐν τῇ ἀριστερᾷ μετὰ ἐπιγραφῆς εἰς δύο καθέτους σειρὰς ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Digitized by Google

ΘΕΟΥ ΑΝΤΙΜΑΧΟΥ ἢ ἐλέφαντα μὲν ἡ ἐμπροσθία, Νίκην δὲ ἐπὶ πρῴρας ἡ ὀπισθία. Τινὰ τῶν τετραδράχμων του (ἅτινα εἶναι ἀναμνηστικὰ τινος τῶν προγόνων του κατά τινας, ἢ μαρτυροῦσιν ὅτι ἦτο ὑποτελής, κατ' ἄλλους), φέρουσιν ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν βασιλέως μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΔΙΟΔΟΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ (προγόνου τινὸς ἢ ἐπικυριάρχου), ὄπισθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ ΑΝΤΙΜΑΧΟΥ καὶ ἐν τῷ ἐξέργῳ ΘΕΟΥ καὶ Δία κραδαίνοντα κεραυνόν.

— **Ἀντίμαχος Β'.** Ἀπόγονος τοῦ Α'. Καὶ οὗτος εἶναι γνωστὸς ἐκ τῶν διγλώσσων (ἑλληνικῆς καὶ ἀριανικῆς γλώσσης) τετάρτων στατῆρος ἰνδικῆς ὁλκῆς, ἅτινα φέρουσιν ἔμπροσθεν μὲν Νίκην κρατοῦσαν στέφανον, ὄπισθεν δὲ βασιλέα ἔφιππον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΑΝΤΙΜΑΧΟΥ, ἢ ἐκ τῶν τετραδράχμων του, ἅτινα ἔμπροσθεν μὲν φέρουσιν αἰγίδα, ὄπισθεν δὲ στέφανον καὶ κλάδον φοίνικος.

—**Ἀντίμαχος.** Ἰατρὸς ἐν Ῥώμῃ, ζήσας πρὸ τοῦ Ἀνδρομάχου, ὅστις ἄκοπον τούτου διετήρησεν ἀναφερόμενον ὑπὸ Γαληνοῦ (XIII 1032) καὶ ἀποτελούμενον ἐκ σαμψύχου, λιβανωτίδος, ἀσπαλάθου, βράθυος καὶ τήλεως μετὰ κηροῦ καὶ οἴνου. ΑΡ. Π. Κ.

ἀντιμαχῶ *['Ἀττ. δίκ.]*· φέρω ἀντιρρήσεις, ἐγείρω ἐνστάσεις: «Ὅταν ἀντιποιῆται τις οἰκίας ἢ χωρίου καὶ ὁ πεπρακὼς ἑτέραν ζητεῖ τιμὴν καὶ μάχεται, τοῦτο λέγεται ἀντιμαχῆσαι» (Α. Β. 184, 13).

ἀντιμέβω· ἰδιωμ. ἀντὶ ἀνταμείβω (βλ. λ): «ὁ θεὸς νὰ σὲ ἀντιμέψῃ», ὁ θεὸς νὰ σὲ ἀμείψῃ.

Ἀντιμέθων, —*οντος.* —1) Εἷς τῶν ἐξεχόντων Πυθαγορείων φιλοσόφων ἕλκων τὴν καταγωγὴν ἐκ Κρότωνος. —2) Ἀθηναῖος πολιτικὸς ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Δημοσθένους (Δημ. 58, 35). ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀντιμεθαύριον· ἐπίρρ. δημοτ., ἡ μετὰ τὴν μεθαύριον ἡμέρα, ἡ τετάρτη ἀπὸ τῆς σήμερον.

ἀντιμεθέλκω *[Ναυτ.]*· 1) ἐξυπακουομένου τὰ «ἱστία»· μπρατσάρω κόντρα, ἀντιστρέφω τὴν κλίσιν τοῦ πετάσματος ὡς πρὸς τὸ διάμηκες ἐπίπεδον τοῦ πλοίου, *μεταβάλλων* τοὺς ὁλκούς· 2) ἐξυπακουομένου «συστολέα», «ἔκφορον» κ. ἄ. δ. καὶ «σύσπαστον» ἐν γένει· κοινῶς *τιραμολάρω*, ἕλκω δι' ἑκατέρας τῶν χειρῶν καὶ συγχρόνως τοὺς *στήμονας* συσπάστου ἐν γένει, τὸν μὲν πρὸς τὰ ἄνω, τὸν δὲ πρὸς τὰ κάτω, ὅπως διευκολύνω εἴτε τὴν προσέγγισιν τῶν τροχίλων, εἴτε τὴν ἀπομάκρυνσίν των. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀντιμεθέλκω ἐχρησιμοποιήθη τὸ *μεθέλκω*. Σ. Ε. Λ.

ἀντιμεθυστικός, —*ή,* —*όν*· ὁ μὴ μεθυστικός, ὁ ἐπιδρῶν κατὰ τῆς μέθης.

ἀντιμελίνη (Antimelin) *[Φαρμ.]*. Σκεύασμα συγκείμενον ἐξ ἐκχυλίσματος τοῦ φλοιοῦ καὶ τῶν καρπῶν τοῦ φυτοῦ Syzygii jambolani μετὰ σαλικυλικοῦ ὀξέος· ἀνεγράφη ὡς ἀντιδιαβητικόν, κατεδείχθη ὅμως ὡς τελείως ἀδρανές. Κ. Γ. Μ.

ἀντιμελοδραματικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἐναντιούμενος πρὸς τὰ μελοδράματα, ὁ παρακωλύων τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ μελοδράματος· ἀντιμελοδραματικοὶ ὑπῆρξαν ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος. Β. Φ.

ἀντιμέμφομαι· ἐπίσης μέμφομαι, „ἀνταποδίδω τὴν μομφήν, ἀντικατηγορῶ.

Ἀντιμένης, —*ους* ἢ —*η.* —1) Υἱὸς τοῦ Δηϊφόντου, βασιλέως τῆς Ἀργολίδος, ἀδελφὸς τοῦ Ξανθίππου καὶ τοῦ Ἀργείου, ἔτι δὲ τῆς Ὀρσοβίας, τὴν ὁποίαν ἔλαβε σύζυγον ὁ Πάμφυλος, ὁ υἱὸς τοῦ Αἰγιμίου (*Παυ.* 2, 28, 6). —2) Υἱὸς τοῦ Νηλέως, γραφόμενος καὶ *Εὐρυμένης* (*Ἀσκλ. ἐν σχολ.* Ἀπ. Ρο. 1, 156) —3) Πυθαγόρειος φιλόσοφος ἐκ Μεταποντίου (*Ἰάμβλ.* Πυθ. 36). ΙΑΚ. Χ. Δ.

Ἀντιμενίδας. Μυτιληναῖος, ἀδελφὸς τοῦ Ἀλκαίου, ἐχθρὸς τοῦ Πιττακοῦ (*Στράβ.* 13,617).

ἀντιμένω *[Ναυτ.]*· βλ. ἀντιμονή.

ἀντιμεσουρανῶ *(—έω)*· μεσουρανῶ ἀντιθέτως, ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τῶν ἀντιπόδων, τῶν ἀντιχθονίων· ουσ. *ἀντιμεσουράνημα.*

ἀντιμετάδοσις (ἡ)· ἡ ἀμοιβαία μετάδοσις.

ἀντιμετάθεσις (ἡ)· ἡ ἀμοιβαία μετάθεσις, ἀλλαγὴ θέσεως.

— **ἀντιμετάθεσις χρόνου** *[Γλωσσολ.]*· βλ. **ἀντιμεταχώρησις**

ἀντιμεταθέτω· μεταθέτω ἀμοιβαίως.

ἀντιμεταλαμβάνω· λαμβάνω τι εἰς ἀντικατάστασιν ἄλλου || τὸ *μέσ.* εἰς *τὸν πληθ.*: «τὰ ρήματα ἀγαπῶ καὶ ἐρῶ εἶναι συνώνυμα, ἀλλὰ δὲν ἀντιμεταλαμβάνονται», ἤτοι δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν «ὁ πατὴρ ἐρᾷ τῆς θυγατρὸς» ἀντὶ «ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὴν θυγατέρα»· «τὰ ρήματα οἶδα καὶ γιγνώσκω εἶναι συνώνυμα καὶ ἀντιμεταλαμβάνονται» δηλ. λέγομεν ὁμοίως «οἶδα τὸν ἄνδρα» καὶ «γιγνώσκω τὸν ἄνδρα».

ἀντιμετάληψις (ἡ)· ἀνταλλαγή, ἀντικατάστασις (βλ. ἀντιμεταλαμβάνω).

ἀντιμεταρρυθμιστής (ὁ)· ὁ ἀντίπαλος τοῦ μεταρρυθμιστοῦ, ὁ ἐναντιούμενος εἰς τὴν μεταρρύθμισιν ἢ εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις.

ἀντιμεταρρυθμιστικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἐναντίον τῆς μεταρρυθμίσεως ἢ τῶν μεταρρυθμιστικῶν.

ἀντιμετάταξις (ἡ)· ἡ ἀμοιβαία μετατόπισις, ἡ μεταλλαγὴ θέσεως.

ἀντιμετατάσσω· ἀλλάσσω ἀμοιβαίως τὴν τάξιν προσώπων ἢ πραγμάτων || ἐνεργῶ μετάταξιν ἀντίστοιχον πρὸς τὴν παρ' ἄλλου ἐχθρικῶς γενομένην.

ἀντιμεταχώρησις (ἡ)· ἡ ἀμοιβαία μεταχώρησις, μετάθεσις.

— *[Γλωσσολογ.]* Ἀντιμεταχώρησιν (ἡ, κατὰ τοὺς ἀρχαίους, Γραμματικούς: *ὑπερβιβασμὸν τόνου*) καλοῦμεν τὸ γλωσσολογικὸν φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον δύο ἐφεξῆς φωνήεντα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρῶτον εἶναι μακρόν, τὸ δὲ δεύτερον βραχὺ ἢ σπανιώτερον μακρὸν (λ. χ. η + ᾰ, η + ο, κ.λ.), μεταβάλλονται εἰς βραχὺ μετὰ μακροῦ (ε + ᾱ, ε + ω κ.λ.). Οὕτως ἀντὶ τῶν τύπων: ὁ *νη-ός* (= ὁ ναὸς) καὶ τῆς *νη-ὸς* (ἐν. γεν. τοῦ ὀνόματος *ναῦς*) ἀπαντῶμεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἀττικὴν διάλεκτον τοὺς τύπους: ὁ *νεὼς* καὶ τῆς *νεώς*. Αἱ λέξεις *ἧος, τῆος*—τὰς ὁποίας εὑρίσκομεν παρὰ τῷ Ὁμήρῳ—ἐλέγοντο παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς: *ἕως, τέως*. Τὰ ὀνόματα *γηο-μέτρης, *γηοργός, μετήορος* μετεβλήθησαν εἰς: *γεωμέτρης, γεωργός, μετέωρος*. Οἱ τύποι: τοῦ *βασιλῆος*, τὸν *βασιλῆα*, τοὺς *βασιλῆας* κ.λ. μετεβλήθησαν εἰς: τοῦ *βασιλέως*, τὸν *βασιλέᾱ*, τοὺς *βασιλέᾱς* (καὶ κατ' ἀναλογίαν τῶν ἄλλων τριτοκλίτων αἰτιατικῶν εἰς —ᾰ, —ᾰς ἐλέχθη κατόπιν εἰς τὴν Ἰωνικὴν διάλεκτον καὶ *βασιλέᾰ* κ.λ.). Οἱ τύποι τῆς ἐν. γεν. *φρήατος, στήατος* ἔγιναν κατ' ἀντιμεταχώρησιν ὡσαύτως τοῦ *φρέᾱτος*, τοῦ *στέᾱτος*, ὁ δὲ σύνδεσμος *ἤ + ἄν* διὰ τὸν ἴδιον λόγον μετεβλήθη εἰς *ἐᾱν*. Τὰ ὀνόματα ἀπατᾶ-Γών, κυκᾶ-Γών κ.λ, ἔγιναν ἐπίσης *ἀπατε-ών, κυκε-ών* κ. οὕ. κ.

Ἡ ἀντιμεταχώρησις ἰδίαζεν εἰς τὴν Ἰωνικὴν καὶ — εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν — εἰς τὴν Ἀττικὴν διάλεκτον, ἀνεπτύχθη δὲ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ F καὶ μετὰ ἀντέκτασιν. Εἰς τὰς λοιπὰς διαλέκτους τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τὸ ῥηθὲν φαινόμενον ἦτο ὅλως ἄγνωστον. Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ἀντιμέτρησις (ἡ)· ἡ ἀνταπόδοσις, τρόπον τινὰ ἡ διὰ τοῦ αὐτοῦ μέτρου ἀπόδοσις.

ἀντιμετρῶ *(—έω)*· ἀνταποδίδω || μέσ. *ἀντιμετροῦμαι*· παραβάλλομαι, ἁμιλλῶμαι, διαγωνίζομαι: «σὰν σοῦ ζαστᾶ, ἔλα νὰ ἀντιμετρηθοῦμε 'ς τὸ τρέξιμο,—'ςτὸ γράψιμο,—'ςτὴ δουλειά κττ.» || «ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν», εὐαγγελ. ρητὸν (Ματθ. 7, 2 Λουκ. 6,38)· τὸ *ἀντιμετρηθήσεται* ἀπροσώπως: θὰ γίνῃ ἡ ἀνταπόδοσις τῆς μετρήσεως, τῆς κρίσεως.

ἀντιμετωπίζω· τίθεμαι ἀντιμέτωπός τινος, ἀντικρύζω· || μεταφ. δέχομαι τὴν ἐπίθεσιν, ἀντεπεξέρχομαι: «ἀντιμετωπίζω τὰς περιστάσεις, — τὰς ἀνάγκας».

ἀντιμετώπισις (ἡ)· ἡ καταντικρύ τινος θέσις, ἀντίκρυσις· || ἡ ἀνταπόκρισις, ἡ ἐπάρκεια πρός τι: «ἡ ἀντιμετώπισις τῶν περιστάσεων».

ἀντιμέτωπος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ κατὰ μέτωπον ἀπέναντι τινος: «εὑρέθην ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν τάδε» || μεταφ. ἀντίπαλος, ἀνταγωνιστής, ἀντίμαχος.

Ἀντίμηλος (καὶ *Ἐρημόμηλο* παρά τινων ναυτικῶν ὀνομαζομένη) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Μεγάλη ἐρημόνησος (περίμετρος 6 μιλλίων) βραχώδης (ἐκ τραχείτου), ἄδενδρος πλὴν κεκαλυμμένη ἀπὸ παντοειδεῖς θάμνους, καὶ ἄνυδρος. Πανταχόθεν ἀπορρώξ, ἰδιαίτατα δὲ πρὸς βορρᾶν, παρουσιάζει ὀροπεδιάζουσαν κορυφήν, ἧς τὸ ὕψος, 680 περίπου μέτρων, ἐπιτρέπει τὴν ἀναγνώρισιν τῆς νήσου, ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας ἀτμοσφαιρικῶν διαθλάσεων καὶ διαφανείας, ἀπὸ πεντήκοντα καὶ πλέον μιλλίων.

Τὸ σχῆμα της εἶναι μικτόν: ὀρθογώνιον πρὸς βορρᾶν ἔχον τὴν μεγαλυτέραν πλευρὰν (1,5 μιλ.) διήκουσαν ἀπὸ Ζεφύρου πρὸς Ἀπηλιώτην, τρίγωνον περίπου ἰσοσκελὲς μὲ τὴν κορυφὴν ἀποτελοῦσαν τὴν ἐσχατιὰν τῆς νήσου πρὸς νότον· ὥστε ἡ μεγαλυτέρα διάστασίς της εἶναι κατὰ μὲν τὴν ἔννοιαν τοῦ παραλλήλου $1\,^2/_3$ μιλ., κατὰ δὲ τὴν τοῦ μεσημβρινοῦ $2\,^1/_4$. Τὰ ἀκρωτήριά της ὀνομάζονται Δαμαλάρι τὸ ΒΔ, Κοχλίδι τὸ Δ.ΝΔ., Βλυχάδι τὸ νότιον, Ζύγραβο τὸ ΒΑ. Ἡ ἀπόστασίς της ἀπὸ τῆς ἄκρας Καλαφάτης, ΒΔ τῆς Μήλου ἐσχατιᾶς, εἶναι 5 μιλλίων, αἱ δὲ συντεταγμέναι τῆς ὑψηλοτέρας της κορυφῆς εἶναι πλάτ. 36° 47'15" καὶ μῆκ. 24°14'50" κατὰ τὸν Ἀγγλικὸν χάρτην 2051: The islands Milo, Antimilo, Kimolos and Polino.

Βρίθει ἡ νῆσος ἰθαγενῶν αἰγάγρων, ὅμοιαι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ εἰς τὴν κρητικὴν Ἴδην καὶ τὴν Ισπανικὴν Γρενάδαν, ἐχουσῶν τρίχωμα λεπτὸν καὶ ὡραῖον ὡς μέταξα, ἀλλὰ καὶ κρέας εὐγευστότατον. Τῆς νήσου ὅμως οὔσης ἀβάτου εἰς τοὺς μὴ εἰς ἀναρριχήσεις εἰδικωτάτους, οἱ κυνηγοὶ θηρεύουσι ταῦτα, ἀπὸ θαλάσσης, τυφεκίζοντες ἀπὸ λέμβου τὰ ζῷα ἅτινα ἤθελον διακρίνει εἰς τοὺς ἀπορρῶγας, τὰ ὁποῖα τραυματιζόμενα ἢ φονευόμενα πίπτουσιν εἰς τὴν θάλασαν.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς νήσου ὑπάρχει τὸ μόνον λείψανον χειροποιήτου ἀρχαίου ἔργου: μεγάλη δεξαμενὴ ἐκ τραχειτικῶν εἰργασμένων λίθων, ἐπενδεδυμένη ἐσωτερικῶς διὰ κονιάματος ὑδατοστεγοῦς· ἑλικοειδὴς στενὴ κάθοδος παραθέει τὴν ἐσωτερικὴν τῆς δεξαμενῆς κατακόρυφον ἐπιφάνειαν, ἧς σκοπὸς ἦτο, προφανῶς, ἡ διευκόλυνσις τῶν αἰγάγρων ὅπως πίνωσιν ὕδωρ καὶ ὅταν ἡ στάθμη τοῦ ἐν τῇ δεξαμενῇ ὕδατος κατέπιπτε καὶ λόγῳ ἀναλώσεως καὶ λόγῳ ἐξατμίσεως. Τὸ δεῖγμα ὅμως αὐτὸ τῆς ζωοφιλίας δὲν δυνάμεθα νὰ συμβιβάσωμεν μὲ τὸν μέγαν ἀριθμὸν αἰχμῶν βελῶν, ἅτινα εὑρέθησαν ἐπὶ τῆς ἐρημονήσου καὶ μέγαν ἀριθμὸν τῶν ὁποίων κατεῖχεν ἐν τῇ συλλογῇ του ὁ ποτὲ δήμαρχος Μήλου Ἀντώνιος Μοδινός. Ἡ ἀρχαία ὀνομασία τῆς νήσου εἶναι ἄγνωστος, ὅπως καὶ ἡ τῶν μεμακρυσμένων μέν πως, ἀλλὰ μεγίστην ἐχουσῶν κοσμογονικὴν συγγένειαν πρὸς τὴν Ἀντίμηλον, ἐρημονήσων *Φαλκονέρας* (πλάτος 36° 49', μῆκ. 23° 54) καὶ *Παραπόλας* (πλάτος 36° 56', μῆκ. 23° 27').

Ἄλλοι εὑρίσκουσιν ἐν αὐτῇ τὴν ἀρχαίαν Ἐφύραν· ἄλλοι πάλιν, ὀχυρούμενοι εἰς ἐπιγραφὴν εὑρεθεῖσαν ἐν Μήλῳ καὶ ἀναφέρουσαν ὅτι ἤριζόν ποτε οἱ Μήλιοι πρὸς τοὺς Κιμωλίους περὶ τῆς κατοχῆς δύο νησίδων Ἐτήρεια καὶ Λίβεια ὀνομαζομένων (*Schneidewin*, Philolog IX, 588) ὑπολαμβάνουσιν ὅτι μία τούτων ὑπῆρξεν ἡ σύγχρονος Ἀντίμηλος, ἡμῶν θεωρούντων ὅτι αὗται δὲν δύνανται νὰ ὦσιν ἄλλαι ἀπὸ τὰς συγχρόνους *Πυργὶ* (*Ἅγιος Εὐστάθιος*) καὶ *Ἅγιος Γεώργιος*, διότι μόνον αὗται, μεταξὺ Μήλου καὶ Κιμώλου κείμεναι, θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποτελέσουν ἀφορμὴν ἔριδος μεταξὺ ἐκείνων καὶ οὐχὶ ἡ ἀπόκεντρος καὶ μονήρης Ἀντίμηλος, ἄλλοι πάλιν ὑπολαμβάνουσι τὴν Ἀντίμηλον, διὰ τὸ πλῆθος τῶν αἰγάγρων της, ὡς τὴν ἀρχαίαν *Πολύαιγον*, ἥτις ὅμως εἶναι ἡ σύγχρονος *Πόλυβο*, ἐπίσης ἔρημος ὅπως καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου (Γ, ιε, 28) ἅτε οὐδένα κάτοικον ἔχουσα πλὴν τινων ποιμένων φαροφυλάκων τοῦ ἐκεῖ ἰσχυροῦ φάρου, ἔχουσα δὲ καὶ αὐτὴ πλῆθος αἰγῶν αἵτινες, δραπετεύουσαι ἐκ τῶν ἀφινομένων πρὸς βοσκὴν ποιμνίων, ἐξαγριοῦνται· οὐδεμίαν ὅμως ὁμοιότητα ἔχουσιν αἱ κοινοῦ εἴδους αὗται αἶγες πρὸς τὰς ἐκλεκτοτάτου τοιούτου αἰγάγρους τῆς Ἀντιμήλου (**βλ. καὶ Αἰγαῖον** τ. Β', σ. 404 γ'). Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— *[Γεωλογ.]*· βλ. Μῆλος.

ἀντιμήνσιον *['Ἐκκλ.]*. Εἶδος φορητοῦ θυσιαστηρίου ἀντικαθιστῶντος πλήρως τὴν καθιερωμένην ἁγίαν Τράπεζαν καὶ διευκολύνοντος τὴν τέλεσιν τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ εἰς μέρη, ἔνθα ἢ ἐλλείπει ὁλοτελῶς αὕτη (ἐν στρατοπέδοις, ἐν ὑπαίθρῳ κ.λ.π.), ἢ ὑπάρχει μέν, ἀλλ' εἰσέτι τυγχάνει ἀκαθιέρωτος (ἐν ναοῖς ἢ ἐξωκκλησίοις μήπω ἐγκαινιασθεῖσι).

Ἐντεῦθεν ἔκδηλον τυγχάνει, ὅτι φυσικώτερον νὰ ἐτυμολογήσωμεν τὴν λέξιν ἐκ τοῦ *ἀντὶ* καὶ τοῦ λατινικοῦ *mensa* *(τράπεζα)*, ὁπότε θὰ ἐδήλου τὸ ἀντιτραπέζιον, τὸ ἀντὶ τραπέζης χρησιμοποιούμενον, οὐχὶ δὲ ἐκ τοῦ *ἀντὶ* καὶ *μίνσος* ἢ *μίνσον* ὡς ἀντικαθιστῶν «τὰ πολλὰ μίνσα [ἐνθρονισμόν, ἐγκαίνια, ἀνοίξια], τὰ καταρτίζοντα τὴν δεσποτικὴν ἁγίαν Τράπεζαν» (*Βαλσαμών, ἐν Ῥάλλῃ* καὶ *Ποτλῇ* Σύνταγμ. Ι. κανόνων τόμ. Β' σελ. 582, *Ματθαῖος Βλάσταρις* αὐτόθ. τόμ. ΣΤ' σελ. 262, *Ἰωάννης ὁ Κίτρου* αὐτόθ. τόμ. Ε' σελ. 414). Τὴν τελευταίαν ταύτην βεβιασμένην ἐτυμολογίαν ἀκολουθοῦντες θὰ ἔπρεπε νὰ γράφωμεν *ἀντιμίνσιον* καὶ οὐχὶ *ἀντιμήνσιον*.

Ὡς τοιαῦτα φορητὰ θυσιαστήρια ἐν μὲν τῇ Δύσει ἐκράτησε νὰ καθιερῶνται πλάκες λίθιναι μικραὶ καὶ εὐμετακόμιστοι, ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ μέχρι μὲν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος τεμάχια *σανίδος* ἢ *ὑφάσματος* (Καν. Διάταξ. *Νείλου τοῦ Κεραμέως* (1380—1388) ἐν *Μ. Γεδεὼν* Κανονικαῖς Διατάξεσι τόμ. ΙΙ. σελ. 58), μετέπειτα δὲ τεμάχια ὑφάσματος λινοῦ (ἢ καὶ *μεταξίνου* κατὰ τὴν ἐν Ῥωσίᾳ συνήθειαν), λησμονηθεισῶν ὅλως τῶν ἐκ σανίδος φορητῶν ἁγίων Τραπεζῶν. Ἐν Συρίᾳ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἀντιμήνσιον ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἁπλοῦν τι φύλλον *Εὐαγγελισταρίου*.

Προῆλθον δὲ τὰ ἐκ λινοῦ ἀντιμήνσια ταῦτα ἐξ αὐτῆς, ὡς φαίνεται, τῆς λινῆς ὀθόνης, ἥτις ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τὴν ὥραν τῆς τελέσεως ἐγκαινίων πρὸς καθαρισμόν, ἀπόμαξιν καὶ ἐπικάλυψιν τῆς μόλις καθιερωθείσης ἁγίας Τραπέζης, καὶ ἡ ὁποία ὀθόνη ἐτέμνετο ἀκολούθως εἰς μικρότερα τεμάχια, ἓν ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀπετέλει καὶ ἀνὰ ἓν ἀντιμήνσιον (*Μανουὴλ Κωνσταντινουπόλεως*, 124[illegible]

Digitized by Google

λύσεις ἐρωτήσεων ἐν *Ράλλη καὶ Ποτλῆ* τόμ. Ε' σελ. 115). Ἐπὶ τοῦ ἁπλοῦ καὶ ἀπερίττου τούτου τεμαχίου προσερράπτοντο καὶ λείψανα μαρτυρικά, ἐκράτησε δὲ σὺν τῷ χρόνῳ ν' ἀποτυπῶνται καὶ εἰκόνες, κυρίως τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν κατὰ τὰ τέσσαρα ἄκρα καὶ τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ κέντρον τοῦ τεμαχίου, καὶ οὕτω προῆλθε τὸ εἰς σχῆμα ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου, διαστάσεων περίπου 0,65 μ. X 0,50 μ., σημερινὸν εἰκονογραφημένον ἀντιμήνσιόν μας, περὶ τὸ ὁποῖον κυκλικῶς φέρεται καὶ χαρακτηριστικὴ ἐπιγραφὴ («Θυσιαστήριον θεῖον καὶ ἱερὸν τοῦ τελεῖσθαι τὰς θείας ἱερουργίας καθιερωθὲν παρὰ τοῦ Πανιερωτάτου...» ἢ «Θυσιαστήριον θεῖον καὶ ἱερὸν τοῦ τελεῖσθαι ἐπ' αὐτῷ τὴν θείαν μυσταγωγίαν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἁγιασθὲν καὶ καθιερωθὲν ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Παναγίου καὶ ζωαρχικοῦ Πνεύματος» ἢ ἄλλη τις συγγενὴς καὶ σχετική).

Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐν τῇ λειτουργικῇ χρήσει εἰσαγωγῆς τοῦ ἀντιμηνσίου, δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν τοῦτον ἀκριβῶς. Πάντως εἰς πολὺ ἀρχαίους χρόνους δὲν δύναται ν' ἀναχθῇ ἡ χρῆσις τοῦ ἀντιμηνσίου, μόλις δὲ μεταξὺ τοῦ 8ου καὶ 9ου αἰῶνος μνημονεύεται αὕτη ρητῶς.

Αἱ ὑπὸ τῆς ἱστορίας μαρτυρούμεναι περιπτώσεις τῆς τελέσεως τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας ὑπὸ μὲν τοῦ μάρτυρος Λουκιανοῦ ἐντὸς τοῦ δεσμωτηρίου ἀντὶ θυσιαστηρίου «τὸ οἰκεῖον στέρνον» χρησιμοποιήσαντος (*Φιλοστοργίου* Ἐκκλ. Ἱστορία Β, 13), ὑπὸ δὲ τοῦ Θεοδωρήτου «ταῖς τῶν διακόνων χερσὶν ἀντὶ θυσιαστηρίου» χρησαμένου, ὅτε πρὸς χάριν τοῦ ἐπὶ 38 ὅλα ἔτη μονήρη διαγαγόντος βίον ἐρημίτου Μάριος, προσήνεγκε τὸ μυστήριον (*Θεοδωρήτου* Φιλόθεος Ἱστορία κεφ. 20), βεβαιοῦσιν, ἂν μὴ ὅτι τὸ ἀντιμήνσιον μέχρι καὶ τοῦ τετάρτου αἰῶνος ἦν ὅλως ἄγνωστον, πάντως ὅμως ὅτι δὲν εἶχεν ἐπικρατήσει ἐν τῇ λειτουργικῇ χρήσει μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ θεωρῆται, ὡς σήμερον, ἀπαραίτητον πρὸς τέλεσιν τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἡ τοῦ ἀντιμηνσίου χρῆσις φαίνεται διαδοθεῖσα κατὰ τοὺς χρόνους τῶν εἰκονομάχων, ὅτε οἱ ὀρθόδοξοι ἀποφεύγοντες πᾶσαν συνάφειαν πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς καὶ μὴ εἰσερχόμενοι εἰς τοὺς βεβήλως καὶ βίᾳ κατεχομένους ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων ναοὺς εὑρίσκοντο ἠναγκασμένοι νὰ συναθροίζωνται εἰς ἰδιωτικοὺς οἴκους καὶ ἐκεῖ «θυσιαστήριον καθηγιασμένον ἐν σινδόνι ἢ ἐν σανίσι» χρησιμοποιοῦντες νὰ προσφέρωσι τὴν θείαν Εὐχαριστίαν (*Θεοδώρου Στουδίτου* Ἐπιστολαὶ βιβλ. Α', μ. *Migne* 99, 1056). Πρὸς τοὺς αὐτούς που χρόνους συμπίπτει καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ χρονογράφου Θεοφάνους ἀναφερόμενον γεγονός, καθ' ὃ τῇ μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα, ὁ βασιλεὺς Λέων ὁ Χάζαρος, ἐν ἔτει 776, ἐξελθὼν σὺν τῷ πατριάρχῃ ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ «καὶ ἐνεχθέντος ἀντιμηνσίου» ἔστεψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ποιησαμένου εὐχὴν τοῦ Πατριάρχου (*Θεοφάνους* Χρονογραφία *Migne* 108, 908).

Ἡ *καθιέρωσις* τῶν ἀντιμηνσίων γίνεται συνήθως κατὰ τὴν ὑπ' ἀρχιερέως τέλεσιν ἐγκαινίων ναοῦ, χρησιμοποιουμένων τούτων ὡς μάκτρων καὶ ὡς πρώτου ἐπικαλύμματος τῆς δι' οἰνάνθης ραντιζομένης καὶ δι' ἁγίου μύρου χριομένης πλακὸς τῆς ἁγίας Τραπέζης. Ἐφαπλούμενα κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τῆς καθιερώσεως ἐπὶ τῆς ἁγιαζομένης καὶ χριομένης Τραπέζης τὰ ἀντιμήνσια ἀπορροφῶσι τὸ σταυροειδῶς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς ἐπιχυθὲν ἅγιον μύρον μετὰ τῆς οἰνάνθης καὶ μεταλαμβάνοντα οὕτω τῆς χρίσεως καθιεροῦνται καὶ ταῦτα. Ὑπενθυμίζει δ' ὁ τρόπος οὗτος τῆς καθιερώσεως τῶν ἀντιμηνσίων τὴν προέλευσιν αὐτῶν διὰ τοῦ κατατεμαχισμοῦ τῆς ὀθόνης, τῆς χρησιμοποιηθείσης ὡς πρώτου καλύμματος τῆς ἁγίας Τραπέζης κατὰ τὴν ὥραν τῆς καθιερώσεως αὐτῆς. Εἰς τὰ οὕτω καθαγιαζόμενα ἀντιμήνσια προσεπιρράπτονται καὶ λείψανα μαρτυρικὰ (*Συμεὼν Θεσσαλονίκης* κεφ. ρκζ' *Migne* 155 σελ. 333), ἄνευ τῶν ὁποίων ταῦτα δὲν εἶναι ἢ ἁπλᾶ *εἰλητά*, ἀνεπαρκῆ ὅλως πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς ἁγίας Τραπέζης.

Τὰ ἀντιμήνσια δύνανται νὰ καθιερωθῶσι καὶ κεχωρισμένως, οὐχὶ κατὰ τὴν διάρκειαν ἐγκαινίων ναοῦ τινος. Ὑπάρχει ἐν τῷ Εὐχολογίῳ ἰδία διάταξις καὶ ἀκολουθία καθορίζουσα τὸν τρόπον τῆς τοιαύτης καθιερώσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφαπλουμένων τῶν πρὸς καθιέρωσιν ἀντιμηνσίων ἐπὶ καθηγιασμένης ἁγίας Τραπέζης ραντίζονται ταῦτα δι' οἰνάνθης καὶ χρίονται σταυροειδῶς διὰ μύρου, ἀναγινωσκομένων ἐπ' αὐτὰ καὶ τῶν εὐχῶν, αἵτινες καὶ πρὸς καθιέρωσιν τῆς ἁγίας Τραπέζης, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐγκαινίων, ἀναγινώσκονται. Κατὰ Συμεὼν τὸν Θεσσαλονίκης (ἔνθα ἀνωτ.) ἡ καθιέρωσις αὕτη δύναται νὰ γίνῃ καὶ ὑπὸ ἱερέως κατόπιν εἰδικῆς ἀρχιερατικῆς ἀδείας. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐν ταῖς ἀποκρίσεσιν Ἰωάννου τοῦ Κίτρου ἡ τοιαύτη κεχωρισμένη καθιέρωσις τῶν ἀντιμηνσίων χαρακτηρίζεται ὡς *ἀλλότροπος καινοτομία* καὶ ὡς *παράβασις τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων* (*Ράλλη καὶ Ποτλῆ* τόμ. 5 σελ. 414). Ὁ τοιοῦτος ὅμως χαρακτηρισμὸς ἀποδεικνύεται ὑπερβολικὸς καὶ ἀστήρικτος, οὐ μόνον ὑπὸ τῆς ἐν τῷ Εὐχολογίῳ περισώσεως «τῆς τάξεως τῆς γινομένης ἐπὶ καθιερώσει ἀντιμηνσίων», ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι καὶ μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μνημονεύονται φορηταὶ ἅγιαι Τράπεζαι καὶ ἐκ σανίδος, διὰ τὰς ὁποίας φυσικώτερον εἶναι νὰ νοήσωμεν, ὅτι καθιεροῦντο κεχωρισμένως καὶ ἀσχέτως πρὸς ἄλλον τινὰ ἐγκαινιασμόν.

Ὁ διὰ τῆς καθιερώσεως μεταδιδόμενος εἰς τὰ ἀντιμήνσια ἁγιασμὸς τυγχάνει ἀνεξίτηλος, μὴ ἀποβαλλόμενος «οὐδὲ ἐὰν κατὰ ἄγνοιαν πλυθῇ τὸ ἀντιμήνσιον» (κανὼν α' Νικηφόρου, *Ράλλη καὶ Ποτλῆ* τομ. Δ' σελ. 427).

Χρῆσις τοῦ ἀντιμηνσίου.—Ὡς ἐκ τοῦ προορισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐξυπηρετοῦσι τὰ ἀντιμήνσια, ἀναπληροῦντα τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, ὅπου δὲν ὑπάρχει τοιαύτη, φυσικὸν καθίσταται νὰ μὴ «περιγράφωνται ταῦτα ἐν τῇδε τῇ ἐνορίᾳ ἢ ἐκείνῃ», διότι ἄλλως θὰ ἦσαν εἰς ὡρισμένον τόπον ἐγκατεστημένα θυσιαστήρια, ἀλλὰ καὶ *ὑπερόρια* νὰ γίνωνται «καθ' ἃ καὶ τὸ ἅγιον μύρον» κυκλοφοροῦντα καὶ χρησιμοποιούμενα ἀκωλύτως καὶ ἔξω τῶν ὁρίων τῆς παροικίας τοῦ καθιερώσαντος ταῦτα ἱεράρχου (ἴδε κανόνας *Νικηφόρου* κατὰ τὴν παρὰ *Mansi* ἔκδοσιν ἐν Paris-Leipzig 1902 τομ. XIV σελ. 132).

Εὐνόητον ὡσαύτως καθίσταται, ὅτι τὰ ἀντιμήνσια «οὐκ εἰς πάσας ἀνάγκη κεῖσθαι τὰς ἁγίας τραπέζας», ἀλλὰ μόνον εἰς ἐκείνας, αἵτινες δὲν εἶναι καθιερωμέναι ἢ δὲν εἶναι γνωστὸν καὶ βέβαιον, ὅτι τυγχάνουσι τοιαῦται (*Μανουὴλ Κωνσταντινουπόλεως* ἀποκρίσεις, *Ράλλη καὶ Ποτλῆ* Ε, 116) Διὸ καὶ ὁ πατριάρχης Ματθαῖος χαρακτηρίζει ὡς «ἀπειροκαλίαν καὶ ἐπίδειξιν» τὴν χρησιμοποίησιν ἀντιμηνσίου καὶ ἐν καθιερωμένῃ ἁγίᾳ Τραπέζῃ, παραγγέλλει δέ, ἵνα πᾶς ὁ κατέχων «ἀπειροκαλίας ἕνεκα καὶ ἐπιδείξεως» ἀντιμήνσιον ἱερεὺς παύσῃ νὰ χρησιμοποιῇ τοῦτο ἀκαίρως, ἄλλως νὰ ἀναλάβῃ τοῦτο παρ' αὐτοῦ ὁ Μητροπολίτης «εἴτε πατριαρχικὸν εἶναι τὸ ἀντιμήνσιον, εἴτε μητροπολιανόν» (*Μ. Γεδεὼν* Καν. Διατ. ΙΙΙ, σελ. 61). Δὲν πρέπει ἐν τούτοις νὰ λησμονῆται, ὅτι ἀντιμήνσιον λέγοντες δέον νὰ ἐννοῶμεν τὸ φέρον ἐν ἑαυτῷ συνεπερραμμένα καὶ μαρτυρικὰ λείψανα, διότι ἄλλως, ἤδη εἴπομεν, ἔχομεν ἁπλοῦν τεμάχιον τῆς λινῆς καὶ καθηγιασμένης ὀθόνης, τῆς τὸ πρῶτον ἐπιτεθείσης καὶ ἐπικαλυψάσης τὴν ἁγίαν Τράπεζαν ἅμα τῇ καθιερώσει αὐτῆς. Προδήλως δὲ τὸ τεμάχιον τοῦτο ἐπέχει θέσιν ἁπλοῦ εἰλητοῦ καὶ ἀντικαθιστᾷ «τὴν καθαρὰν σινδόνα, τὴν ὑφαπλουμένην τῇ τῶν θείων δώρων διακονίᾳ» (*Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου* ἐπιστολὴ 123), ἥτις ἄλλοτε ἀπετέλει *τὸ μοναδικὸν* κάλυμμα τῆς ἁγίας Τραπέζης. Ἡ χρῆσις δὲ τοῦ εἰλητοῦ τούτου καθίσταται ἀναγκαία καὶ δι' αὐτὰς τὰς καθηγιασμένας Τραπέζας, ἵνα διὰ τῆς κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐφαπλώσεως αὐτοῦ ὑπὸ τὰ προσφερόμενα δῶρα διευκολύνηται ἡ περισυλλογὴ τῶν ἀναποφεύκτως οὐχὶ σπανίως ἔξω τοῦ δισκαρίου κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ λειτουργοῦ κλάσιν καὶ κοινωνίαν τοῦ ἁγίου ἄρτου διολισθαινόντων ψιχίων αὐτοῦ.

Ὅτι δὲ δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν μεταξὺ εἰλητοῦ καὶ ἀντιμηνσίου ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῆς λειτουργικῆς πράξεως τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, καθ' ἣν πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς θείας Εὐχαριστίας θεωρεῖται ἐπάναγκες νὰ ὑφαπλοῦται τεμάχιον λινῆς ὀθόνης λευκῆς, ὅπερ προφανῶς διάφορόν ἐστι τοῦ ἀντιμηνσίου, ἀφοῦ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ὡς τοιαῦτα χρησιμοποιεῖ καθηγιασμένας πλάκας φορητάς. Ὅθεν μολονότι ὁ καθαγιασμὸς εἰλητοῦ καὶ ἀντιμηνσίου τυγχάνει ὁ αὐτός, καὶ μολονότι ὑφαπλοῦται καὶ τὸ εἰλητὸν καθὼς καὶ τὸ ἀντιμήνσιον καὶ κατ' οὐδὲν κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν διαφέρει τοῦτο τοῦ ἀντιμηνσίου, ἐὰν δὲν προσεπιρραφθῶσι μαρτυρικὰ λείψανα εἰς τὸ εἰλητόν, δὲν γίνεται τοῦτο ἀντιμήνσιον, ἀλλὰ παραμένει εἰλητόν, ἄμφιον ἀναγκαῖον διὰ τὴν τελεσιουργίαν τοῦ μυστηρίου καὶ ἐν καθιερωμέναις Τραπέζαις, ἀλλὰ μὴ ἐξαρκοῦν εἰς ὁλοκληρωτικὴν ἀναπλήρωσιν τῆς ἁγίας Τραπέζης. Ἄλλη λοιπὸν ἡ χρῆσις τοῦ ἀντιμηνσίου καὶ ἄλλη ἡ τοῦ εἰλητοῦ.

ΠΗΓΑΙ. *Cabrol*, Dictionnaire d'Archéologie et de Liturgie, Τόμ. Α' σελ 2319 καὶ ἑξῆς. *Καλλινίκου*, Ὁ Χριστ. Ναὸς καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1921. Σελ. 208—216.

Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

ἀντιμηνύω· μηνύω τὸν μηνύσαντά με, ἀντικαταγγέλλω, ἀντικατηγορῶ.

ἀντιμηχανῶμαι *(—άομαι)*· ἐπίσης μηχανῶμαι, διὰ μηχανημάτων, τεχνασμάτων, καταπολεμῶ ἀλλότρια μηχανήματα.

ἀντιμιασματικός, *—ή, —όν*· ὁ κατὰ τῶν μιασμάτων, ὁ φονικὸς τῶν μιασμάτων: «τὸ ὄξος εἶναι ἀντιμιασματικόν»· ἀντιμολυσματικός.

ἀντιμιλιταρισμὸς (ὁ)· ἐκ τοῦ γαλλ. antimilitarisme· ἡ κατὰ τοῦ μιλιταρισμοῦ, τῆς στρατοκρατίας ἀντιοδοξία· ἡ ἀντιστρατοκρατικὴ τάσις.

Ὁ ἀντιμιλιταρισμὸς γεννᾶται εἴτε ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς ὑπέρμετρον χρῆσιν στρατιωτικῆς βίας, παρατεταμένην καὶ κακοποιὸν ἀνάμιξιν στρατιωτικῶν εἰς ἀλλότρια, ἐξαντλητικὴν ἐθνικιστικὴν μεγαλοπραγμοσύνην, ἀριστοκρατοποίησιν τοῦ σώματος τῶν ἀξιωματικῶν κτλ., εἴτε ἐκ βαθέος εἰρηνευτικοῦ πνεύματος (ὡς εἰς τοὺς πρώτους χριστιανούς)· εἴτε ἐξ ἀντικρατικοῦ καὶ ἀντιπατριωτικοῦ τοιούτου, δεδομένου ὅτι «οἱ στρατοὶ εἶναι τὰ στηρίγματα τῶν κρατῶν καὶ τῶν πατρίδων» καὶ ἡ προχειροτέρα προσφυγὴ τῶν κυβερνώντων. Σημειωτέον ὅτι πᾶν δόγμα, ὅταν καθεστοποιηθῇ, ἀποκτᾷ, ἐν τῇ προσπαθείᾳ του πρὸς ἀπόλυτον ἐπικράτησιν, ἰδιόμορφον μιλιταρισμόν, γεννᾷ ἄρα καὶ ἀντίδρασιν ἀνάλογον. Τοῦ νόμου τούτου οὔτε ὁ χριστιανισμὸς ἐνεφάνισεν ἐξαίρεσιν *(Σταυροφόροι, μοναχικὰ τάγματα)*, οὔτε ὁ δογματικὸς διεθνισμὸς *(Μπολσεβῖκοι)*. Ὁ ἀντιμιλιταρισμὸς εἶναι *ἐνεργός*, ὅταν ἐναντίον τῆς ὠργανωμένης βίας χρησιμοποιῇ τὴν βίαν καὶ τὰ μέσα αὐτῆς, *παθητικὸς* δὲ ὅταν ἀρνῆται κατὰ βάσιν τὴν βίαν καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς ὑφ' οἱασδήποτε περιστάσεις καὶ πρὸς οἱουσδήποτε σκοποὺς καὶ ἂν ἐκκαλῆται αὕτη — ὡς ἰδίως εἰς τὰ κηρύγματα τοῦ Μαχάτμα Γκάντι.

Α—

ἀντιμισθία (ἡ)· ὁ μισθός, ἡ ἀμοιβὴ δι' ὑπηρεσίαν τινά: «ἡ ἀντιμισθία τοῦ ἐργάτου, τοῦ ἰατροῦ, τοῦ δικηγόρου κ.τ.τ.».

— *ἀντιμισθία ἐπ[illegible]που,—κηδεμόνος* [*Νομ.*]· βλ. ἐπίτροπος, κηδ[illegible]ών.

ἀντιμνησία. Φαινόμενον ἀντίθετον πρὸς τὴν *παραμνησίαν*. Ψευδὴς συναίσθησις τοῦ ὅτι ἀντιλαβανόμεθα διὰ πρώτην φορὰν ἀντικείμενον, καίτοι τοῦτο προσπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν καθημερινῶς. [*A. Lemaitre*, Paramnésie négative et paramnésie renversée, Arch. de Psych. Juillet. 1909]

Α. Δ.

ἀντιμοιρία [*Ἀρχ. Ἑλλ. Δίκ.*]. Ἰσότης τῶν μεριδίων. Ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν ἑταιριῶν ἡ εἰς τὰ κέρδη καὶ τὰς ζημίας συμμετοχὴ τῶν ἑταίρων ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὴν καταβολὴν αὐτῶν. «Ἐν χρημάτων κοινωνίᾳ πλεῖον λαμβάνουσιν οἱ συμβαλλόμενοι πλεῖον» (*Ἀριστ.* Ἠθ. Νικομ. 1163α, 1161β). «Ἀντιμοιρεὶ νέμειν» (*Δημοσθ.* Φορμ. 8).

Ι. Δ. Ζ.

Ἀντίμοιρος. Σοφιστής, ἐκ τῆς πόλεως Μένδης.

ἀντιμολυσματικός, *—ή,— όν*· ὁ καταπαλαίων τὸ μόλυσμα, ὁ ἐμποδίζων τὴν διὰ τῆς μολύνσεως μετάδοσιν νόσου: «ἀντιμολυσματικὰ φάρμακα».

ἀντιμοναρχικός,*—ή,—όν*· ὁ ἀντιτασσόμενος εἰς τὸν μοναρχικὸν θεσμόν, εἰς τὸ μοναρχικὸν πολίτευμα: «κόμμα ἀντιμοναρχικόν».

ἀντιμοναχικός,*—ή,—όν*· ὁ ἐναντιούμενος, ἀντιτιθέμενος εἰς τὸν μοναχικὸν θεσμὸν τῆς ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὕπαρξιν μοναχῶν, ὁ ἀντιασκητικός.

ἀντιμονὴ (κοιν. *τὸ τραβέρσο*, γαλ. la cape, ἀγγλ. the trying to) [*Ναυτ.*]. Ἡ πλεῦσις εἰς ἣν ἀναγκάζεται τὸ πλοῖον νὰ τεθῇ, διὰ τῆς συγχρόνου καὶ καταλλήλου χρήσεως τοῦ τε πηδαλίου του καὶ τῆς κινητηρίου δυνάμεως (εἴτε ἀπὸ ἱστίων εἶναι αὕτη εἴτε ἀπὸ προωστῆρος), ὅταν ἀδυνατοῦν λόγῳ σφοδρᾶς κακοκαιρίας νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πρὸς τὸν προορισμόν του πλοῦν, ὑποχρεοῦται νὰ ἀναμείνῃ, ὂν ἐν πλῷ, τὴν βελτίωσιν τοῦ καιροῦ.

Ἀντιμονὴ ἱστιοφόρου.—Σκοπὸς τῆς ἀντιμονῆς εἶναι νὰ παρεντίθεται μεταξὺ τοῦ πλοίου καὶ τῆς ἐπιφορᾶς τῶν κυμάτων (couche de remous) δίνη σχηματιζομένη ὑπὸ τοῦ ἀνακυκωμένου ὑδατίνου στρώματος (κοιν. *λαδιᾶς*), τὸ ὁποῖον ἀφίνει τὸ πλοῖον

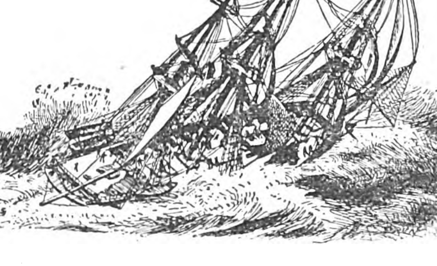

Φρεγάτα ἀντιμένουσα εἰς «οἰακιστὴν ἀντιμονὴν» ἀριστερήνεμον ὑπὸ τοὺς δόλωνας ὁλοσείρους, ἀρισμονίδα, μεγάλην προτονίδα καὶ ἐπίδρομον.

ἐκπῖπτον μὲ τὴν πλευρὰν καὶ τοῦ ὁποίου τὸ πάχος εἶναι ἴσον πρὸς τὸ βύθισμα τοῦ πλοίου· διότι τὰ κύματα, προσκρούοντα εἰς τὸ ἀναρρέον τοῦτο ὕδωρ, ἀνακόπτονται καὶ δὲν φθάνουσιν εἰς τὴν προσήνεμον πλευρὰν τοῦ πλοίου μὲ τὴν ὁρμὴν μεθ' ἧς θὰ ἐθραύοντο ἐὰν δὲν εἶχον οὕτω ἀναχαιτισθῇ.

Διὰ νὰ φθάσῃ ἱστιοδρομοῦν πλοῖον εἰς τὴν ἀνάγκην ἀντιμονῆς, θὰ εὑρίσκεται κατ' ἀνάγκην μὲ ἠλαττωμένην ἱστιοφορίαν. Ὑπὸ τὴν τοιαύτην ἱστιοφορίαν τασσόμενον εἰς τὴν ἐγγυτάτην προσάγεται πρὸς τὴν κοίτην τοῦ ἀνέμου μέχρις ἑπτὰ ἀνεμορρόμβων καὶ ἐκπίπτει δύο ἀνεμορρόμβους. Τὸ

Digitized by Google

πλοῖον κυβερνᾶ καλῶς τότε, ἀλλ' ἐὰν ἡ κακοκαιρία σφοδρυνθῇ ἐπὶ μᾶλλον, ἡ κοίτη τοῦ ἀνακυκωμένου ὕδατος καὶ σχηματίζοντος δίνην εἶναι ἀνεπαρκὴς πρὸς προφύλαξιν τοῦ πλοίου ἀπὸ τῆς προσκρούσεως τῶν κυμάτων καὶ δέον νὰ τὴν αὐξήσωμεν αὐξάνοντες τὴν μὲ τὴν πλευρὰν ἔκπτωσιν τοῦ πλοίου.

Πτύσσομεν λοιπὸν τὴν μεγίστην καὶ τὸ δολώνιον ὁπότε *ἀντιμένομεν* (nous capeyons, we lie

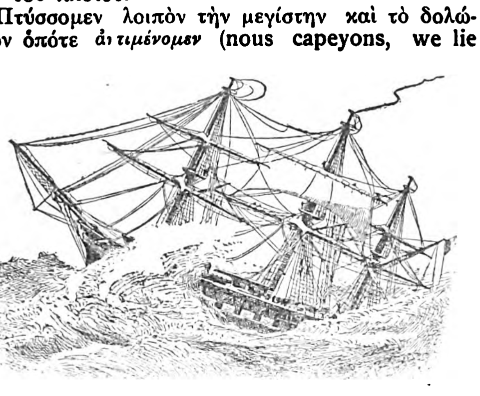

Φρεγάτα ἀντιμένουσα εἰς «βεβιασμένην ἀντιμονὴν» δεξήνεμον ὑπὸ μόνον τὸν δόλωνα ὀλόσειρον.

to, στεκόμαστε τραβέρσο) ἐν *οἰακιστῇ ἀναμονῇ* (cape gouvernante ἢ courante, with a steerage way)· ἐπέχομεν καὶ πάλιν 7 ἀνεμορρόμβους πρὸς τὸν ἄνεμον, ἀλλ' ἡ ἔκπτωσις αὐξάνεται εἰς 4 τοιούτους συναυξανομένης τῆς κοίτης καὶ τῆς ἀντιφορᾶς τῆς δίνης ὕδατος. Ἐὰν ὅμως αὐξούσης τῆς κακοκαιρίας δὲν δύναται νὰ προφυλαχθῇ τὸ πλοῖον οὐδὲ τότε ἀπὸ τὰς κρούσεις τῶν κυμάτων, τασσόμεθα ἐν *βεβιασμένῃ ἀντιμονῇ* (cape forcée, by strees of weather) πτύσσοντες καὶ τὸ ἀκάτιον καὶ ἀντιμένοντες ὑπὸ τὸν δόλωνα ὀλόσειρον τὸν ἐπίδρομον καὶ τὴν ἀρτεμονίδα. Ἐὰν δὲ ἡ κακοκαιρία εἶναι τοσαύτη, ὥστε νὰ μὴ ἀνέχεται οὐδ' ἴχνος ἱστίου ἀναπεπταμένου, πτύσσομεν ὅλα τὰ ἱστία καὶ τιθέμεθα οὕτω εἰς *ξυλάρμενον ἀντιμονὴν* (à sec de toile, ἢ à cordes et à mâts· under bare-poles). Ἐν τούτοις πρὶν καταφύγῃ τις εἰς τὴν σκληρὰν ταύτην ἀντιμονήν, μειοῖ τὴν ἱστιοφορίαν εἰς ἓν μόνον ἱστίον, ἀναλόγως τῶν ἰδιοτήτων τοῦ πλοίου καὶ τῆς καταστάσεως τῆς θαλάσσης. Πάντως ἀρίστη βεβιασμένη ἀντιμονὴ εἶναι ἡ ὑπὸ τὰ ἡμιόλια, ἡ ὑπὸ τὴν μεγίστην, διχαζομένην κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Bourdé de Villehuet, διὰ τόνου πλησιάζοντος τὴν μεσαίαν κρέμασιν τοῦ ἱστίου πρὸς τὴν στήλην τοῦ μεγάλου ἱστοῦ, ὁπότε παρεωμένου τοῦ πρόποδος τὸ πλοῖον προσάγεται, παρεωμένου δὲ τοῦ ποδὸς τὸ πλοῖον ἐπιδίδει. Πάντως, τοῦ πηδαλίου τηρουμένου διαρκῶς προσηνέμως, τὸ οὕτωσὶ ταλανιζόμενον πλοῖον προσάγεται (ὀρτσάρει) ὅταν εὑρίσκεται εἰς τὸ κοῖλον τοῦ κύματος, ὁπότε ἀποκτᾷ μικράν τινα ταχύτητα ὥστε νὰ ἐνεργῇ τὸ πηδάλιον, ἐπιδίδει δὲ (ποδίζει) ὅταν ἀνορθοῦται εἰς τὸ κῦμα.

Ἡ βεβιασμένη ἀντιμονὴ εἶναι ἡ ἐκνευριστικωτέρα καὶ μᾶλλον καταπονοῦσα, τό τε πλοῖον καὶ τοὺς ἐπιβαίνοντας, πλεῦσις. Καὶ ὅμως ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας δύναται νὰ διαρκέσῃ τὸ τοιοῦτον μαρτύριον, ὑπάρχει δὲ τὸ παράδειγμα, κατὰ τοὺς Ναπολεοντείους πολέμους, τοῦ στόλου τοῦ Γάλλου ναυάρχου Μισσιεσύ, ἀντιμείναντος εἰκοσιτρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὑπὸ σφοδροὺς Λιβοζεφύρους τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ συνεχίσαντος κατόπιν τὸν πρὸς τὰς Ἀντίλλας πλοῦν του.

Δυσχερὴς εἶναι ἡ θέσις τοῦ ἀντιμένοντος πλοίου, ὅταν ἐκπῖπτον ἔχῃ ξηρὰν ὑπήνεμως. Πρέπει τότε νὰ ἀλλάξῃ ὅπως δήποτε πρόποδας καὶ ἐπειδὴ οὐδὲ λόγος δύναται νὰ γίνῃ περὶ *ἀναστροφῆς* προσφεύ-

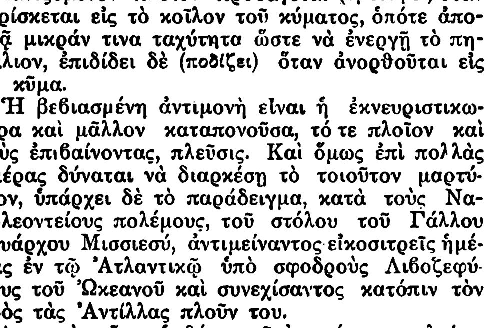

Φρεγάτα ἀντιμένουσα εἰς «ξυλάρμενον ἀντιμονὴν» ἀριστερήνεμον.

γει εἰς *ὑποστροφήν*, δι' ἣν ἐκλέγει κατάλληλον στιγμὴν μετριασμοῦ τοῦ κλύδωνος ὅπως ἄρῃ εἰς ὀλίγον ὕψος τὸν ἀρτέμονα ἢ στείλῃ ἄνδρας τινὰς εἰς τοὺς προσηνέμους ἐπιτόνους τοῦ ἀκατίου, ἵνα παρουσιάσωσι λαβὴν (ἀντίστασιν) εἰς τὸν ἄνεμον. Ἐὰν πάλιν τὸ ἀντιμένον πλοῖον εἶναι φόβος νὰ *κατακλιθῇ* (νὰ κοιμηθῇ) ἀπὸ τὴν σφοδρότητα τῶν προσκρουομένων κυμάτων, παραδίδεται τῷ ἀνέμῳ εἴτε μὲ τὴν προτονίδα μόνον εἴτε καὶ ξυλάρμενον.

Οἱ ἀνωτέρω χειρισμοὶ εἶναι κινδυνώδεις διὰ τὰ μεγάλα πλοῖα καὶ λίαν ἐπικίνδυνοι διὰ τὰ εἰς ἀντιμονὴν εὑρεθέντα μικρὰ πλοῖα, καταληφθέντα δὲ κατόπιν ὑπὸ ἔτι μεγαλυτέρας τρικυμίας· ἐν τούτοις διὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔδωσεν ἄριστα ἀποτελέσματα ἡ χρῆσις τῆς *πλωτῆς ἀγκύρας* ἐπιτρεψάσης εἰς αὐτὰ νὰ σταθῶσιν ἀνάπρωρα καὶ πρὸς τὸν ἄνεμον καὶ πρὸς τὸ κῦμα, ἀποφεύγοντα τὰς μεγάλας ἐγκλίσεις καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν κινδύνους, ὅσον καὶ τοὺς πλαγίους κλυδωνισμούς. Σημειωτέον ἄλλως τε, ὅτι τὰ μικρὰ πλοῖα καὶ δὴ τὰ ἔχοντα τοὺς ἄβακάς των (βλ. λ. αἰνὰ) κεκλιμένους, δὲν δύνανται νὰ παραδοθῶσιν ἀκινδύνως τῷ ἀνέμῳ καὶ ἡ θέσις αὐτῶν εἰς ἀντιμονὴν εἶναι ἀκινδυνωδεστέρα ἔστω καὶ ὅταν ἡ διεύθυνσις τῆς καταιγίδος εἶναι εὐνοϊκὴ πρὸς τὴν πλεῦσίν των. Ἐπίσης ἔσχατον μέσον ἀνακουφίσεως ἀντιμένοντος πλοίου, μειοῦν δέ πως τοὺς κινδύνους κατὰ τὴν ἐξηναγκασμένην ὑποστροφήν, ἢ τὴν παράδοσιν τοῦ ἀνέμου εἶναι καὶ ἡ χῦσις ἐλαίου.

Τόσον οἱ παλαιοὶ ναυτικοί μας τῶν ἱστιοφόρων πλοίων εἶχον γευθῇ τὰ θέλγητρα τῶν ἀντιμονῶν, ὥστε εἰς τὰς ναυτικάς μας πόλεις ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ ἔκφρασις «βάστα τὸ τραβέρσο» ἐν εἴδει συμβουλῆς πρὸς ἔχοντα ἀντίξοον τὴν τύχην, ἥτις ἔκφρασις δὲν ἐσήμαινεν ἀκριβῶς τὸ «ἔχε ὑπομονὴν» ἀλλ' ἐνεῖχε μᾶλλον τὴν ἔννοιαν «ἀνθεξε μέχρι βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν».

Ἀντιμονὴ τῶν ἀτμοπλοίων. - Διὰ τὰ ἀτμόπλοια δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τηρηθῶσιν οἱ κανόνες τῆς ἀντιμονῆς τῶν ἱστιοφόρων. Ἡ προωστικὴ αὐτῶν δύναμις, ἡ τῆς ἕλικος, κατὰ τὸ διάμηκες ἐπίπεδον ἐνεργοῦσα, μόνον πρόωσιν αὐτῶν ἐπιφέρει οὐδέποτε δὲ ἔκπτωσιν. Τούτου ἕνεκα, ἐὰν ἡ θάλασσα κυματωθῇ καὶ τὸ ἀτμόπλοιον δὲν δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ πλέον τὴν πλεῦσίν του, κατ' ἀνάγκην θὰ ἐλαττώσῃ τὰς στροφὰς τῆς μηχανῆς του ὅπως ἀπαλλαγῇ τῶν βιαίων κρούσεων τῶν κυμάτων. Δὲν θὰ ἀκολουθήσῃ οὐδέποτε πλεῦσιν, ὡς τὸ ἱστιοφόρον, σχεδὸν κάθετον ἐπὶ τὴν κοίτην τοῦ ἀνέμου, καθόσον ἡ ἔκπτωσίς του ἔσται μικρὰ ὀφειλομένη μόνον εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ἐξάλων του ἐνέργειαν τοῦ ἀνέμου, ἥτις θὰ ἐξουδετεροῦται ὑπὸ τῆς ἀντιτιθεμένης τῇ ἐκπτώσει μεγάλης ἐπιφανείας τῆς ὑπὸ τὴν ἴσαλον γάστρας. Οὕτω ἐκτιθέμενον τῷ κυματισμῷ θὰ διατοιχῆται μεγάλως, ἐνῷ συγχρόνως ὑπὸ τῆς ἐκ τῆς μικρᾶς του ἐκπτώσεως δίνης οὐδόλως θὰ προασπίζεται ἐκ τῆς κρούσεως τῶν κυμάτων. Διὰ πάντα ταῦτα τὰ ἀτμόπλοια ἀντιμένουσιν εἰς δύο ἕως τέσσαρας ρόμβους ἀπὸ τῆς κοίτης τοῦ ἀνέμου κανονίζοντα τὴν ταχύτητα καὶ τὴν γωνίαν τοῦ πηδαλίου τοιαύτας, ὥστε ἡ συνδεδυασμένη αὐτῶν ἐνέργεια νὰ ᾖ ἐλαφρῶς κατωτέρα τῆς ἐκ τοῦ κύματος καὶ τοῦ ἀνέμου ἐκπτώσεως.

Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους θὰ ἐκπίπτῃ σημαντικῶς, τὰ κύματα θὰ πλήττωσι τὴν παρειὰν αὐτοῦ ὑπὸ γωνίαν, ἐνῷ συγχρόνως, ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ἐκπτώσεως σχηματιζομένης δίνης, θὰ προφυλάσσηται ἀπὸ τῶν κρούσεων τῶν κυμάτων, ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ μήκους του καὶ πρὸς πρύμναν. Νοητέον βεβαίως ὅτι ἐν τῇ ἀντιμονῇ ταύτῃ τὸ πηδάλιον θὰ εἶναι πάντοτε πρὸς τὴν προσήνεμον πλευρὰν καὶ τοῦτο ὅπως οὐδέποτε τὸ πλοῖον ἀποκλίνῃ ἐπιδίδον. Τὰ διπλέλικα πλοῖα ἀντιμένουσιν εὐχερέστερον ἢ τὰ ἁπλέλικα, καθ' ὅσον κινοῦντα τὴν ὑπήνεμον ἕλικα ταχύτερον τῆς προσηνέμου ἀναπληροῦσι κατὰ μέγιστον μέρος τὴν ἐνέργειαν τοῦ πηδαλίου, ὅπερ οὕτω τίθεται πρὸς τὴν προσήνεμον πλευρὰν ὑπὸ μικροτέραν γωνίαν καὶ συνεπῶς ὀλιγώτερον κοπιάζει.

Ἀντίνεμος ἀντιμονή : Ταύτην, καθ' ἣν ἡ πλεῦσις εἶναι κάθετος ἐπὶ τὸ κῦμα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τηρήσωσιν ἢ μόνον ἀτμόπλοια ἔχοντα τὴν πρῷραν ὀξεῖαν καὶ μέγα βύθισμα, διότι μόνον ταῦτα δύνανται νὰ σχίζωσι, τρόπον τινά, τὸ κῦμα. Τοὐναντίον ἀτμόπλοια, ἀντιτάσσοντα εἰς τὸ κῦμα πρῷραν ὀγκώδη, εἰσὶν ὑποχρεωμένα νὰ πλέωσι μετὰ μείζονος ταχύτητος, ὑφίστανται βιαιοτάτας κρούσεις καὶ μέγιστον προνευστασμόν, κατακλύζονται ὑπὸ τοῦ κύματος πρὸς πρῷραν, ἐκ τοῦ προνευστασμοῦ τέλος συχνότατα ἡ ἕλιξ των, ἐν τῷ ἀέρι στρέφουσα, συνεπιφέρει ἰσχυροὺς δονισμοὺς κατὰ τὴν πρύμναν καὶ μεγίστην τῆς μηχανῆς κόπωσιν, ἐνῷ τὸ πηδάλιον, καὶ τοῦτο ἐκτὸς τοῦ ὕδατος, παύει ἐνεργοῦν. Ὑφίσταται, συνεπῶς, συνεχὴς ὁ κίνδυνος νὰ καταστῇ τὸ ἀτμόπλοιον ἀκυβέρνητον· ἐὰν δέ, ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ὄν, εὑρεθῇ καὶ ὑπὸ ἐλαχίστην ἔτι, ὡς πρὸς τὸν ἄνεμον καὶ τὸ κῦμα, γωνίαν, θὰ ἀποκλίνῃ ἐπὶ τοσοῦτον ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς του πλεύσεως, ὥστε νὰ τῷ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀνακτήσῃ ταύτην.

Κατὰ τοὺς ἄνω δύο τρόπους ἀντιμένουσι τὰ ἀτμόπλοια. Ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ ἀδυνάτου τηρήσεως αὐτῶν ἐν ἀντιμονῇ, παραδίδονται τῷ ἀνέμῳ.

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ - Π. Σ. ΑΓΓΕΛΗΣ

ἀντιμονίνη (Antimonin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ μετὰ καλίου ἅλας τῆς ὀρθοδινιτροκρινόλης $C_6H_2(OH)(NO_2)_2CH_3$. Τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ κρόκου πρὸς κιτρίνην χρῶσιν ζυμαρικῶν, ἔτι δὲ καὶ ὡς ἐντομοκτόνον εἰς διαλύματα 1 : 750 - 1000. Κ. Γ. Μ.

ἀντιμονιο - ἀρσενικοῦχος *τετραεδρίτης* (Antimonarsenfahlerz) *[Ὀρυκτολ.]*. Ἰσόμορφος παράμιξις ἀντιμονιούχου καὶ ἀρσενικούχου *τετραεδρίτου* κατὰ διαφόρους ἀναλογίας. Εἶναι κοινὸν εἶδος τετραεδρίτου, ἔχον τὰς αὐτὰς πρὸς τοὺς ἄλλους τετραεδρίτας ἰδιότητας καὶ εὑρισκόμενον εἰς τὰ αὐτὰ μέρη. Ὁ χημικὸς μοριακός του τύπος δύναται νὰ γραφῇ

$$n\,Cu_2S,\ (Sb,\ As)_2S_3$$

Περιέχει δηλαδὴ χαλκόν, ἀντιμόνιον, ἀρσενικὸν καὶ θεῖον. Γ. Κ. Γ.

ἀντιμονιολουζονίτης (Antimonluzonit, Stibioluzonit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν παρουσιαζόμενον εἰς τὰ ὀρυχεῖα Caudolosa τῆς Περουΐας καὶ Otavi τῆς Νοτιοδυτικῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι θειοῦχος ὑποχαλκὸς μὲ θειοῦχα ἀντιμόνιον καὶ ἀρσενικόν. Ὁ χημικὸς μοριακὸς τύπος εἶναι

$$3\,Cu_2S,\ (Sb,\ As)_2S_5$$

τούτου δ' ἕνεκα θεωρεῖται ὡς τὸ ἐνδιάμεσον μεταξὺ τῶν δύο ὀρυκτῶν *λουζονίτου* καὶ *φαματινίτου*. Γ. Κ. Γ.

ἀντιμόνιον (τὸ) (Antimonium, Stibium). Χημικὸν στοιχεῖον μεταλλικῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως, χρώματος ἀργυροκυάνου, ἔχον σκληρότητα ἀνωτέραν τῆς τοῦ χαλκοῦ.

— ΧΗΜΕΙΑ] Τὸ ἀντιμόνιον (Sb) εἶναι στοιχεῖον ἀτομικοῦ βάρους 121,77, τοῦ ὁποίου αἱ χημικαὶ ἰδιότητες εἶναι τοιαῦται, ὥστε νὰ κατατάσσεται μεταξὺ τῶν μετάλλων καὶ τῶν μεταλλοειδῶν· παρουσιάζει δηλαδὴ ἀναλόγους ἰδιότητας πρὸς τὰ μεταλλοειδῆ ἀρσενικὸν καὶ φωσφόρον, καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὸ μέταλλον βισμούθιον· ἡ διαλυτότης του ὅμως εἴς τινα ὀξέα καὶ ὁ σχηματισμὸς κατιόντων προσδίδουσιν εἰς αὐτὸ μᾶλλον μεταλλικὸν χαρακτῆρα.

Τὸ ἀντιμόνιον ἔχει ἰσχυρὰν μεταλλικὴν λάμψιν, χρῶμα τεφρόλευκον, καὶ κρυσταλλοῦται εἰς φυλλίδια ρομβοεδρικά. Ἡ κρυσταλλική του ὑφὴ καθιστᾷ αὐτὸ λίαν εὔθραυστον καὶ δύναται εὐκόλως νὰ κονιοποιηθῇ πρὸς τεφρομέλαιναν κόνιν. Εἰς τὴν συνήθη θερμοκρασίαν δὲν προσβάλλεται ὑπὸ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος· διὰ θερμάνσεως ὅμως ὀξειδοῦται καὶ καίεται πρὸς ὀξείδιον ἀντιμονίου σχηματιζόμενον ὑπὸ μορφὴν λευκοῦ καπνοῦ. Τήκεται εἰς θερμοκρασίαν περίπου 630° καὶ ζέει εἰς 1440°. Ἐὰν τακῇ ἀντιμόνιον καὶ ριφθῇ διάπυρον ἐπὶ λείας ἐπιφανείας χάρτου διαμερίζεται εἰς σταγονίδια ἀναπηδῶντα καὶ ἀποβάφοντα ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Ὁ ἄνθραξ, τὸ βόριον καὶ τὸ πυρίτιον δὲν ἑνοῦνται μετὰ τοῦ ἀντιμονίου. Τὸ χλώριον ἑνοῦται μετ' αὐτοῦ ἀπ' εὐθείας ἐν ψυχρῷ, σχηματιζομένου, μετὰ φωτεινοῦ φαινομένου, πενταχλωριούχου ἀντιμονίου.

Τὰ ἀραιὰ ὀξέα δὲν προσβάλλουσι τὸ ἀντιμόνιον. Τὸ πυκνὸν θειικὸν ὀξὺ ἐν θερμῷ διαλύει αὐτὸ ἐκλυομένου SO_2. Τὸ πυκνὸν νιτρικὸν ὀξὺ ὀξειδοῖ τὸ Sb, σχηματιζομένου λευκοῦ ἀδιαλύτου μεταντιμονικοῦ ὀξέος. Ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ ὕδατος διαλύεται πρὸς πενταχλωριοῦχον. Ὑπὸ δὲ τοῦ μεταφωσφορικοῦ ὀξέος διαλύεται εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν 330° ὑπὸ ἔκλυσιν ὑδρογόνου (τὸ ὁποῖον ἐν τῷ γεννᾶσθαι εὑρισκόμενον προκαλεῖ τὸν σχηματισμὸν ἀντιμονιούχου ὑδρογόνου), τοῦθ' ὅπερ χαρακτηρίζει τελείως ὡς μέταλλον τὸ ἀντιμόνιον.

Ἐκτὸς τῆς συνήθους μορφῆς τοῦ ἀντιμονίου ὑπάρχει καὶ ἑτέρα, ἀλλοτροπικὴ τοιαύτη, ἀσταθής, λαμβανομένη ὑπὸ μορφὴν ἀργυρολεύκου μετάλλου εἰδικοῦ βάρους 5,78 δι' ἠλεκτρολύσεως πυκνοῦ διαλύματος τριχλωριούχου ἀντιμονίου ἐν ὑδροχλωρικῷ ὀξεῖ. Διὰ προστριβῆς δι' αἰχμηροῦ σώματος κονιοποιεῖται τὸ ἀποβληθὲν μέταλλον ὑπὸ ἀσθενῆ ἔκρηξιν καὶ ἰσχυρὰν ἔκλυσιν θερμότητος, μετατρεπόμενον εἰς τὴν συνήθη μορφὴν τοῦ ἀντιμονίου. Ἡ τοιαύτη μορφὴ τοῦ ἀντιμονίου δὲν εἶναι καθαρά, καθὸ ἐγκλείουσα καὶ ποσόν τι τριχλωριούχου ἀντιμονίου.

Προέλευσις.—Ὁ ἀντιμονίτης (βλ. λ.), τὸ κυριώτερον ὀρυκτὸν τοῦ ἀντιμονίου, ἦτο γνωστὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, χρησιμοποιούμενον ὡς καλλυντικὸν πρὸς βαφὴν τῶν ὀφρύων. Καὶ σήμερον ἔτι αἱ γυναῖκες τῆς Ἀνατολῆς χρησιμοποιοῦσι τὸν ἀντιμονίτην πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Διοσκορίδου καὶ ὑπὸ τοῦ Πλινίου, ὑπὸ τὸ ὄνομα *στίμμι*, περιεγράφη δὲ ἐκτενῶς ὑπὸ τοῦ Βενεδεκτίνου μοναχοῦ Βασιλείου Βαλεντίνου, (1460 μ. Χ.), ὁ ὁποῖος πρῶτος ἀνεγνώρισεν ὅτι ἐκτὸς τοῦ μετάλλου περιείχετο ἐν τῷ ὀρυκτῷ καὶ θεῖον, καὶ ἐν τῷ συγγράμματί του «Currus triomphalis antimonii» περιγράφει τὴν παρασκευὴν τοῦ μετάλλου καὶ πολλῶν παρασκευασμάτων ἐξ αὐτοῦ. Περὶ τοῦ μοναχοῦ τούτου λέγεται ὅτι θέλων νὰ ἐνδυναμώσῃ τοὺς ἐκ τῶν μικρῶν νηστειῶν ἐξηντλημένους συναδέλφους του, ἔδοσεν εἰς αὐτοὺς νὰ φάγωσι παρασκευάσματά του ἐνέχοντα ἀντιμόνιον, ἔχων ἤδη πεισθῇ ἐκ πειραμά-

Digitized by Google

των ἐπὶ ζῴων ὅτι αἱ σκευασίαι αὗται προεκάλουν πάχυνσιν. Οἱ μοναχοὶ δηλητηριασθέντες ἀπέθανον, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα *ἀντιμόνιον* (anti-moine, ἀντι-μοναχός). Ἡ ἐκδοχὴ ὅμως αὐτὴ φαίνεται ἀπίθανος, καθ' ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ 1100 μ. Χ. ὁ Κωνσταντῖνος Ἀφρικανὸς ἀναφέρει τὸ ὄνομα ἀντιμόνιον, χαρακτηρίζων δι' αὐτοῦ τὸν ἀντιμονίτην.

Τὸ ἀντιμόνιον ἀπαντᾶται κυρίως ἡνωμένον μετὰ θείου ὡς ἀντιμονίτης ($Sb_2 S_3$) (βλ. λ.), ὅστις περιέχει 71, 68 % ἀντιμονίου καὶ 28, 32 % θείου. Ἐκ διασπάσεως τοῦ ἀντιμονίτου σχηματίζεται ὀξείδιον τοῦ μετάλλου, Sb_2O_3, ὅπερ ἀπαντᾶται εἰς μικρὰ σχετικῶς ποσὰ ὑπὸ δύο μορφὰς ὀρυκτῶν: ὡς *βαλεντινίτης*, κρυσταλλούμενον εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα, καὶ ὡς *σεναρμοντίτης* κρυσταλλούμενον εἰς το κανονικὸν σύστημα. Ἀπαντᾶται ἐπίσης σπανίως καὶ ὡς αὐτοφυὲς (βλ. ἀντιμόνιον αὐτοφυές).

Ἡ ἐξαγωγὴ τοῦ ἀντιμονίου ἐκ τῶν μεταλλευμάτων του γίνεται κυρίως διὰ ξηρᾶς ὁδοῦ. Ἐκ τοῦ ἀντιμονίτου δι' ἐμπλουτισμοῦ αὐτοῦ παράγεται τὸ «Antimonium crudum» ἤτοι τὸ τετηγμένον καθαρὸν θειοῦχον ἀντιμόνιον. Πρὸς τουτο θερμαίνεται τὸ τεμαχισμένον εἰς τεμάχια μεγέθους καρύου ὀρυκτὸν μέχρι σκοτεινῆς ἐρυθροπυρώσεως, ἐντὸς μεγάλου χωνευτηρίου μὲ πυθμένα διάτρητον, κάτω τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται μικρότερον χωνευτήριον, ἐν ᾧ συλλέγεται τὸ τετηγμένον Sb_2S_3 ὅπερ εἴτε χρησιμοποιεῖται ὡς ἔχει, εἴτε χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν ἐξ αὐτοῦ τοῦ μετάλλου.

Πρὸς παρασκευὴν τοῦ μεταλλικοῦ ἀντιμονίου κατεργάζονται τὸν πλούσιον εἰς Sb_2S_3 ἀντιμονίτην ἢ το ὡς ἄνω ληφθὲν καθαρὸν θειοῦχον ἀντιμόνιον κατὰ δύο τρόπους:

1) Διὰ φρύξεως καὶ ἑπομένης ἀναγωγῆς. Πρὸς τοῦτο διαμερίζεται τὸ Sb_2S_3 εἰς τεμάχια μεγέθους πίσου καὶ φρύσσεται ἐντὸς φλογοβόλου καμίνου ὑψουμένης τῆς θερμοκρασίας μέχρι 350°. Σχηματίζονται τότε λευκοὶ ἀτμοί, καί, διακοπτομένης τῆς θερμάνσεως, ἡ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης τεφρόχρους μᾶζα καθίσταται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑπέρυθρος. Τὸ οὕτω φρυχθὲν ὀρυκτὸν παρέχει μῖγμα τριοξειδίου τοῦ ἀντιμονίου, τετροξειδίου, καὶ ὀλίγου μὴ προσβληθέντος θειούχου ἀντιμονίου. Ἡ ἀναγωγὴ εἶτα τοῦ μίγματος τούτου τελεῖται ἐντὸς χωνευτηρίου, πυρουμένου τοῦ ὀξειδίου μετὰ ξυλάνθρακος ἢ ἀνθρακίτου, τῇ προσθήκῃ καὶ μίγματος χλωριούχου καὶ ἀνθρακικοῦ καλιου. Μετὰ τὴν ἀναγωγὴν θραύεται τὸ χωνευτήριον καὶ εἰς τὸν πυθμένα εὑρίσκεται τὸ μεταλλικὸν ἀντιμόνιον. Ἡ ἀναγωγὴ αὕτη τελεῖται καλύτερον καὶ οἰκονομικώτερον ἐντὸς καμίνων.

2) Διὰ «καταβυθίσεως». Πρὸς τοῦτο τήκεται τὸ κεκαθαρμένον Sb_2S_3 ἢ ὁ πλούσιος εἰς Sb_2S_3 ἀντιμονίτης μετὰ μεταλλικοῦ σιδήρου ἐντὸς φλογοβόλων καμίνων ἐν ἀναγωγικῇ ἀτμοσφαίρᾳ. Ὁ σίδηρος ἑνοῦται τότε μετὰ του θείου πρὸς θειοῦχον σίδηρον, ἵνα δὲ καταστῇ οὗτος εὔτηκτος, προστίθεται προηγουμένως μῖγμα θειικοῦ νατρίου καὶ ἄνθρακος, τὸ ὁποῖον παραγει θειοῦχον νάτριον. τοῦτο μετὰ τοῦ θειούχου σιδήρου παρέχει σκωρίαν εὔτηκτον καὶ ἐλαφράν, καὶ τὸ μεταλλικὸν ἀντιμόνιον συλλέγεται εἰς τὸν πυθμένα τῆς καμίνου.

Τὸ καθ' οἱονδήποτε τῶν ἀνωτέρω μεθόδων ληφθὲν ἀντιμόνιον περιέχει καὶ μόλυβδον, σίδηρον, θεῖον καὶ ἀρσενικόν. Πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τούτων κονιοποιεῖται τὸ μέταλλον καὶ θερμαίνεται ἐν χωνευτηρίῳ Ἕσσης μεμιγμένον μὲ ἀνθρακικὸν νάτριον ἴσον πρὸς τὸ ὄγδοον τοῦ βάρους του καὶ μὲ θειοῦχον ἀντιμόνιον ἴσον πρὸς το ἕκτον τοῦ βάρους του. Τὸ τῆγμα θερμαίνεται ἐπὶ δίωρον μετ' ἀνθρακικοῦ νατρίου, εἶτα δὲ μετὰ μίγματος ἀνθρακικοῦ νατρίου καὶ νίτρου· ὁ σιδηρος τότε εὑρίσκεται ἐν τῇ σκωρίᾳ ὡς θειοῦχος καὶ τὸ ἀρσενικὸν ὡς ἀρσενικικὸν καὶ ὡς θειοαρσενικικὸν ἅλας, τοῦ ἀντιμονίου ἀπομένοντος καθαροῦ.

Ἀντιμονίου ἀντιδράσεις. —Τὰ διαλύματα τοῦ τριδυνάμου ἀντιμονίου παρέχουσι μὲ καυστικὸν κάλι λευκὸν ἵζημα ἐξ ὑδροξειδίου τοῦ ἀντιμονυλίου SbO. OH διαλυτὸν ἐν ὑδροχλωρικῷ ὀξεῖ ὡς καὶ ἐν περισσείᾳ καυστικοῦ κάλεως, ὅτε σχηματίζεται μεταντιμονιῶδες κάλιον $KSbO_2$. Μεθ' ὑδροθείου σχηματίζουσι πορτοκαλλόχρουν ἵζημα ἐκ Sb_2S_3 διαλυτὸν εἰς πυκνὸν HCl, ὡς καὶ εἰς θειοῦχα ἀλκάλια καὶ εἰς θειοῦχον ἀμμώνιον, σχηματιζομένων θειοαλάτων (βλ. κατωτ. *ἀντιμονίου ἑνώσεις: τριθειοῦχον ἀντιμόνιον*). Μεταλλικὸς ψευδάργυρος ἢ και κασσίτερος καταβυθίζει μέλαν μεταλλικὸν ἀντιμόνιον. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀντιδράσεως ταύτης φερομεν ἐπὶ φύλλου κασσιτέρου σταγόνα τοῦ διαλύματος, ὅτε παρουσίᾳ $Sb^{\cdot\cdot\cdot}$ σχηματίζεται μελανὴ κηλίς.

Τὰ δὲ κατιόντα τοῦ πενταδυνάμου ἀντιμονίου παρέχουσι μὲ καυστικὸν κάλι λευκὸν ἵζημα ἐκ μεταντιμονικοῦ ὀξέος διαλυτὸν εἰς περίσσειαν καυστικοῦ κάλεως, ὅτε σχηματίζεται μεταντιμονικὸν κάλιον. Μὲ ὑδρόθειον παρέχουσι πορτοκαλλόχρουν ἵζημα ἐκ Sb_2S_5 διαλυτὸν εἰς πυκνὸν HCl καὶ εἰς θειοῦχα ἀλκάλια. Ἀντίδρασις διαστέλλουσα τὸ πενταδύναμον ἀντιμόνιον ἀπὸ τοῦ τριτοδυνάμου εἶναι ἡ διὰ ἰωδιούχου καλίου, τὸ ὁποῖον προστιθέμενον εἰς διάλυμα πενταδυνάμου ἀντιμονίου ἀνάγει αὐτὸ πρὸς τριδύναμον, ἀποβαλλομένου συγχρόνως ἰωδίου ὅπερ παρέχει κιτρινέρυθρον χρῶσιν.

Ἀντιμονίου προσδιορισμός.—Σταθμικῶς προσδιορίζεται τὸ Sb: 1) ὡς $Sb_2 S_3$ καταβυθιζόμενον δι' ὑδροθείου ἐκ ψυχροῦ διαλύματος, τὸ ὁποῖον ἀραιοῦται κατόπιν δι' ἴσου ὄγκου θερμοῦ ὕδατος καὶ θερμαίνεται μέχρι βρασμοῦ ὑπὸ σύγχρονον διοχέτευσιν $H_2 S$. Τὸ ἵζημα διηθεῖται διὰ χωνευτηρίου Gooch καὶ θερμαινεται ἐν ῥεύματι CO_2 εἰς 300° ἐντὸς εἰδικῆς συσκευῆς. 2) Ὡς $Sb_2 O_4$. Ἐκ χράματος διὰ κατεργασίας μετὰ πυκνοῦ νιτρικοῦ ὀξέος καὶ ἐξατμίσεως μέχρι ξηροῦ, ἢ ἐκ τοῦ ὡς ἀνωτέρω ληφθέντος $Sb_2 S_3$ δι' ὀξειδώσεώς του διὰ νιτρικοῦ ὀξέος. Τὸ ἵζημα πυροῦται διὰ λύχνου Teclu καὶ μετὰ τὴν ψῦξιν ζυγίζεται.

Ἠλεκτρολυτικῶς προσδιορίζεται τὸ ἀντιμόνιον ἐκ διαλύματος θειοάλατος τῇ προσθήκῃ καὶ κυανιούχου καλίου ἐν θερμῷ (60°—70°) μὲ ῥεῦμα 1—1,5 Ampère καὶ 2—3 Volt. Ὀγκομετρικῶς δὲ προσδιορίζεται ὀξειδούμενον ἀπὸ τριδυνάμου εἰς πενταδύναμον διὰ διαλύματος τιτλοδοτημένου $(K/_{10})$ ἰωδίου παρουσίᾳ καὶ ὀξίνου ἀνθρακικοῦ νατρίου.

Ἑνώσεις ἀντιμονίου.— Τὸ ἀντιμόνιον εἰς τὰς ἑνώσεις του φέρεται ὡς τριδύναμον καὶ ὡς πενταδύναμον. Αἱ κυριώτεραι ἑνώσεις αὐτοῦ εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἀντιμονιοῦχον ὑδρογόνον ($Sb H_3$). Ἀέριον ἄχρουν, ἀποκρουστικῆς ὀσμῆς, ἔχον ἰσχυρῶς δηλητηριώδη ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ. Ζέει εἰς θερμοκρασίαν —18° καὶ θερμαινόμενον ἀποσυντίθεται εἰς τὰ συστατικά του. Τῇ ἐπιδράσει ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος ἡ ἀποσύνθεσις αὕτη λαμβάνει χώραν ὑπὸ μορφὴν ἐκρήξεως. Παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως ὀξέος ἐπὶ ψευδαργύρου παρουσίᾳ ἀντιμονιούχων ἑνώσεων, ἤτοι κατὰ τὸν σχηματισμὸν ὑδρογόνου ἐν τῷ γεννᾶσθαι παρουσίᾳ Sb.

Τριχλωριοῦχον ἀντιμόνιον ($SbCl_3$). Εἶναι λευκὴ κρυσταλλικὴ μᾶζα διαλυτὴ εἰς διθειάνθρακα, εἰς ὀξόνην (ἀκετόνην) καὶ εἰς οἰνόπνευμα. Παρεσκευάσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Βαλεντίνου, ὀνομασθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ «*βούτυρον ἀντιμονίου*». Λαμβάνεται διὰ διαλύσεως τριοξειδίου τοῦ ἀντιμονίου ἐν πυκνῷ ὑδροχλωρικῷ ὀξεῖ καὶ ἐξατμίσεως, καὶ καθαρίζεται δι' ἀποστάξεως τοῦ ὑπολείμματος. Ἐπίσης λαμβάνεται διὰ διαλύσεως τοῦ ὀρυκτοῦ ἀντιμονίτου ἐν πυκνῷ ὑδροχλωρικῷ ὀξεῖ. Τῇ ἐπιδράσει ὕδατος τὸ $Sb Cl_3$ ὑδρολύεται καὶ σχηματίζει ἀδιάλυτον ὀξυχλωριοῦχον ἀντιμόνιον, διὰ πλειοτέρου δὲ ὕδατος ὑδροξείδιον τοῦ ἀντιμονυλίου SbO.OH. Ὡς ἐκ τούτου, διάλυμα ὑδαρὲς τοῦ $Sb Cl_3$ δύναται νὰ ληφθῇ μόνον τῇ προσθήκῃ πυκνοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ἐμποδίζοντος τὴν ὑδρόλυσιν. [Βλ. καὶ σ. 884 β'.]

Ὀξυχλωριοῦχον ἀντιμόνιον (SbOCl). Εἶναι βασικὸν χλωριοῦχον ἀντιμόνιον καλούμενον καὶ «κόνις τοῦ Ἀλγαρότου» ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰταλοῦ ἰατροῦ Victor Algarotus ὅστις ἐφήρμοζεν αὐτὸ ὡς καθαρκτικόν. Παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως ὕδατος ἐπὶ τριχλωριούχου ἀντιμονίου εἰς ἀναλογίαν 1 μέρους $SbCl_3$ πρὸς 30 μέρη ὕδατος. Εἶναι λευκὴ κόνις διαλυτὴ εἰς ὑδροχλωρικὸν καὶ εἰς τρυγικὸν ὀξύ.

Πενταχλωριοῦχον ἀντιμόνιον. Εἶναι ὑγρὸν κίτρινον ἀτμίζον εἰς τὸν ἀέρα, καὶ παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως περισσείας χλωρίου ἐπὶ μεταλλικοῦ ἀντιμονίου ἢ καὶ ἐπὶ τριχλωριούχου ἀντιμονίου. Διὰ θερμάνσεως εἰς τὸν ἀέρα ἀποσυντίθεται εἰς 140° πρὸς $SbCl_3$ καὶ Cl_2, ἐν τῷ κενῷ ὅμως ἀποστάζει ἀναλλοίωτον. Διὰ προσθήκης ὀλίγου ὕδατος σχηματίζει κρυσταλλικὰς ἑνώσεις τοῦ τύπου $SbCl_5. H_2O$ καὶ $SbCl_5. 4H_2O$. Ἐπίσης μὲ πλεῖστας ἑνώσεις ὡς ἀνοργάνους χλωριούχους ἑνώσεις καὶ μὲ διάφορα ὀργανικὰ σώματα ἑνοῦται σχηματίζον σώματα ἰσχυρῶς ὡς ἐπὶ το πολὺ κεχρωσμένα. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ ὡς φορεὺς χλωρίου, διότι ἔχει τάσιν νὰ ἀποσυντεθῇ πρὸς τριχλωριοῦχον ἀντιμόνιον παρέχον τὸ πλεονάζον χλώριον.

Τριφθοριοῦχον ἀντιμόνιον ($Sp F_3$). Κρυσταλλικὴ οὐσία ὑγροσκοπική, λαμβανομένη διὰ διαλύσεως τριοξειδίου τοῦ ἀντιμονίου εἰς ὑδροφθόριον. Διαλύεται εἰς τὸ ὕδωρ χωρὶς νὰ διασπασθῇ. Βιομηχανικὴν ἐφαρμογὴν εὑρίσκουσι τὰ διπλᾶ ἅλατα αὐτοῦ μετὰ χλωριούχων ἀλκαλίων καὶ μετὰ χλωριούχου ἀμμωνίου, καὶ ἰδίως τὰ διπλᾶ ἅλατά του μετὰ θειικῶν ἀλκαλίων καὶ μετὰ θειικοῦ ἀμμωνίου. Ἀποτελοῦσιν ἑνώσεις μὴ ὑγροσκοπικὰς καὶ στερουμένας κρυσταλλικοῦ ὕδατος, ἑπομένως λίαν σταθερὰς εἰς τὸν ἀέρα. Χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ βαφικῇ πρὸς στερέωσιν τῆς ταννίνης ἐπὶ τοῦ βάμβακος ἀντι τῆς βαρυτιμοτέρας *ἐμετικῆς τρυγὸς* (τρυγικοῦ καλιοαντιμονυλίου). Τὸ συνηθέστερον ἐφαρμοζόμενον εἶναι τὸ μετὰ θειικοῦ ἀμμωνίου διπλοῦν ἅλας $Sb F_3. (NH_4)_2 SO_4$ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἅλας ἀντιμονίου». Διαλύεται τελείως εἰς τὸ ὕδωρ καὶ δὲν ὑδρολύεται καὶ ὑπὸ μεγάλην ἔτι ἀραίωσιν, λόγῳ ὅμως τῆς περιεκτικότητός του εἰς φθόριον χρησιμοποιεῖται ἐν δοχείοις ξυλίνοις ἢ χαλκίνοις.

Τριοξείδιον ἀντιμονίου. Εὑρίσκεται ἐν τῇ φύσει ὡς ὀρυκτὸν σεναρμοντίτης ἀπαντώμενον κυρίως ἐν Βορείῳ Ἀφρικῇ. Παράγεται κατὰ τὴν καῦσιν τοῦ μεταλλικοῦ ἀντιμονίου, ἐπίσης δὲ καὶ κατὰ φρῦξιν τοῦ ἀντιμονίτου, παρουσίᾳ ὀλίγου ἀέρος. Κατὰ τὴν φρῦξιν ταύτην παράγεται καὶ διοξείδιον θείου:

$$Sb_2S_3+9O=Sb_2O_3+3SO_2$$

Τῇ ἐπιδράσει ὑπερθέρμου ὑδρατμοῦ ἐπὶ τοῦ ἀντιμονίτου παράγεται πάλιν τριοξείδιον ἐκλυομένου ὑδροθείου:

$$Sb_2S_3+3H_2O=Sb_2O_3+3H_2S$$

Διὰ τὴν βιομηχανικὴν παρασκευὴν τοῦ τριοξειδίου ἐκ τοῦ ἀντιμονίτου συνδυάζονται αἱ δύο τελευταῖαι μέθοδοι, φρυσσομένου τοῦ ὀρυκτοῦ παρουσίᾳ καὶ ὑδρατμοῦ.

Καθαρὸν τριοξείδιον, ἀπηλλαγμένον ἀρσενικοῦ, παρασκευάζεται ἐκ τοῦ τριχλωριούχου ἀντιμονίου διὰ προσθήκης ἐν αὐτῷ πολλοῦ ὕδατος, πλύσεως δι' ὕδατος, εἶτα διὰ διαλύματος σόδας καὶ τέλος πάλιν δι' ὕδατος, τὸ δὲ προϊὸν ξηραίνεται.

Τὸ τριοξείδιον τοῦ ἀντιμονίου χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τῆς ἐμετικῆς τρυγὸς καὶ τῶν ἀλάτων ἐν γένει τοῦ ἀντιμονίου. Εἶναι λευκὴ κόνις, ἥτις θερμαινομένη καθίσταται κιτρίνη, ψυχομένη δὲ ἀνακτᾷ τὸ λευκόν της χρῶμα. Εἰς τὸ ὕδωρ εἶναι σχεδὸν τελείως ἀδιάλυτον· ὑπὸ τοῦ θειικοῦ ὀξέος δὲν διαλύεται, εἶναι ὅμως εὐκόλως διαλυτὸν εἰς ὑδροχλώριον, εἰς τρυγικὸν ὀξὺ καὶ εἰς καυστικὰ ἀλκάλια. Θερμαινόμενον εἰς 1560° ἐξαχνοῦται. Εἰς τὸν ἀέρα πυρούμενον μεταβάλλεται εἰς τετροξείδιον Sb_2O_4.

Τετροξείδιον ἀντιμονίου (Sb_2O_4). Λευκὴ κόνις ἄτηκτος καὶ μὴ πτητική, λαμβανομένη διὰ φρύξεως τοῦ ἀντιμονίτου παρουσίᾳ πολλοῦ ἀέρος. Σχηματίζεται ἐπίσης κατὰ τὴν πύρωσιν εἰς τὸν ἀέρα τοῦ τριοξειδίου (Sb_2O_3) ὅπερ προσλαμβάνει ὀξυγόνον, καθὼς καὶ κατὰ τὴν ἰσχυρὰν πύρωσιν τοῦ πεντοξειδίου (Sb_2O_5) ὅπερ χάνει ἓν ἄτομον ὀξυγόνου. Δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἕνωσις τριδυνάμου καὶ πενταδυνάμου ἀντιμονίου, ἤτοι ὡς *μεταντιμονικὸν ἀντιμονύλιον* ($SbO.SbO_3$).

Πεντοξείδιον ἀντιμονίου (Sb_2O_5). Κιτρίνη ἄμορφος κόνις διαλυτὴ εἰς ὑδροχλωρικὸν ὀξύ. Λαμβάνεται δι' ὀξειδώσεως τοῦ μεταλλικοῦ ἀντιμονίου διὰ πυκνοῦ νιτρικοῦ ὀξέος ὅτε σχηματίζεται ἀντιμονικὸν ὀξὺ τὸ ὁποῖον πυρούμενον εἰς θερμοκρασίαν 300°, ἐντὸς σιδηρῶν βίκων παρέχει τὸ πεντοξείδιον: $2HSbO_3 = H_2O + Sb_2O_5$. Ἰσχυροτέρα πύρωσις ἀποφεύγεται, διότι τότε διασπᾶται τὸ προϊὸν παρέχον τετροξείδιον (βλ. ἀνωτέρω). Διὰ συντήξεως τοῦ πεντοξειδίου μετ' ἀνθρακικῶν ἀλκαλίων ἐκλύεται διοξείδιον ἄνθρακος σχηματιζομένων ἀντιμονικῶν ἀλάτων.

Ἀντιμονικὰ ὀξέα. Ἐκ τοῦ πενταδυνάμου ἀντιμονίου σχηματίζονται τρία ὀξέα: τὸ *ὀρθοαντιμονικὸν* ὀξὺ $H_3Sb O_4$, τὸ *πυροαντιμονικὸν* ὀξὺ $H_4Sb_2O_7$ καὶ τὸ *μεταντιμονικὸν* ὀξὺ $H Sb O_3$. Ἐκ τούτων τὸ ὀρθοαντιμονικὸν ὀξὺ λαμβάνεται δι' ἐπιδράσεως ὕδατος ἐπὶ τοῦ πενταχλωριούχου ἀντιμονίου. Θερμαινόμενον εἰς 100° χάνει ὕδωρ καὶ μεταπίπτει εἰς πυροαντιμονικὸν ὀξύ, εἰς ὑψηλοτέραν δὲ θερμοκρασίαν χάνει ἓν ἔτι μόριον ὕδατος μετατρεπόμενον εἰς μεταντιμονικὸν ὀξύ· ἡ τελευταία αὕτη ἕνωσις εἶναι ἡ εὐσταθεστέρα ὅλων. Εἶναι κιτρινόλευκος κόνις ἀδιάλυτος εἰς ὕδωρ, λαμβάνεται δὲ δι' ἐπιδράσεως νιτρικοῦ ὀξέος πυκνοῦ ἐπὶ μεταλλικοῦ ἀντιμονίου.

Ἐκ τῶν ἀλάτων τοῦ ἀντιμονικοῦ ὀξέος σπουδαιότερον εἶναι τὸ *πυροαντιμονικὸν κάλιον* λαμβανόμενον διὰ συντήξεως πεντοξειδίου τοῦ ἀντιμονίου μετὰ καυστικοῦ κάλεως· διὰ βρασμοῦ τοῦ τήγματος μεθ' ὕδατος ἀποβάλλεται τὸ ὄξινον πυροαντιμονικὸν κάλιον $K_2H_2 Sb_2 O_7 + 6H_2 O$ τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς ἀντιδραστήριον τῶν ἀλάτων τοῦ νατρίου, σχηματίζον μετ' αὐτῶν λευκὸν ἀδιάλυτον ἵζημα. Τὸ *μεταντιμονικὸν νάτριον* λευκὸν ἀδιάλυτον εἰς ὕδωρ ἅλας, χρησιμοποιεῖται πρὸς θόλωσιν τῆς ὑάλου. Ἐπίσης ἐνδιαφέρον παρέχει καὶ ὁ *ἀντιμονικὸς μόλυβδος* ὁ ὁποῖος ὑπὸ τὸ ὄνομα «κίτρινον τῆς Νεαπόλεως» χρησιμοποιεῖται πρὸς χρωματισμὸν τῆς πορσελλάνης.

Νιτρικὸν ἀντιμόνιον ($Sb (NO_3)_3$). Παρασκευάζεται διὰ διαλύσεως τριοξειδίου τοῦ ἀντιμονίου εἰς πυκνὸν καπνίζον νιτρικὸν ὀξὺ ἐν ψυχρῷ. Δι' ἀραιώσεως τοῦ διαλύματος τούτου δι' ὕδατος ἀποβάλλονται μικροὶ λευκοὶ κρύσταλλοι ἐκ βασικοῦ ἅλατος.

Θειικὸν ἀντιμόνιον ($Sb_2 (SO_4)_3$). Παρασκευάζεται διὰ διαλύσεως τριοξειδίου ἢ ὀξυχλωριούχου ἢ τριθειούχου ἀντιμονίου εἰς θερμὸν πυκνὸν θειικὸν ὀξύ, λαμβανόμενον ὡς κρυσταλλικὴ μᾶζα.

Φωσφορικὸν ἀντιμόνιον ($SbPO_4,2H_2O$). Λευκὴ κρυσταλλικὴ οὐσία λαμβανομένη διὰ διαλύσεως τριχλωριούχου ἀντιμονίου, ἐν μεγάλῃ περισσείᾳ φωσφορικοῦ ἀμμωνίου, καὶ βρασμοῦ τοῦ προκύπτοντος διαλύματος. Ἐλάχιστα διαλυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ, ἀδιάλυτον εἰς οἰνόπνευμα.

Τριθειοῦχον ἀντιμόνιον (Sb_2S_3). Ἀπαντᾶται ὡς ὀρυκτὸν *ἀντιμονίτης* σχηματίζον τεφρομέλανας κρυστάλλους. Ὑγροχημικῶς παρασκευαζόμενον ἀποτελεῖ σῶμα χρώματος πορτοκαλλοχρόου

Digitized by Google

ἢ κεραμερύθρου. Ἐκ τοῦ ὀρυκτοῦ διὰ τήξεως λαμβάνεται τὸ κεκαθαρμένον θειοῦχον ἀντιμόνιον χρησιμοποιούμενον πρὸς παρασκευὴν τοῦ μεταλλικοῦ ἀντιμονίου καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν πυρείων ἀσφαλείας.

Τὸ διὰ χημικῆς ὁδοῦ παρασκευαζόμενον Sb_2S_3 εἶναι ἄμορφον. Διὰ διοχετεύσεως ὑδροθείου εἰς διάλυμα τριχλωριούχου ἀντιμονίου καταπίπτει πορτοκαλλόχρουν ἵζημα. Τοῦτο διὰ παρατεταμένης θερμάνσεως μετ' ἀραιοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος μεταπίπτει εἰς τὴν κρυσταλλικὴν μέλαιναν μορφήν.

Τὸ θειοῦχον ἀντιμόνιον διαλύεται εἰς τὸ πυκνὸν ὑδροχλωρικὸν ὀξύ. Διαλύεται ἐπίσης εἰς τὰ θειοῦχα ἀλκάλια καὶ εἰς τὸ θειοῦχον ἀμμώνιον, σχηματιζομένων θειοαλάτων, ἤτοι ἁλάτων ἀναλόγου συστάσεως πρὸς τὰ συνήθη ἅλατα, περιεχόντων ὅμως ἀντὶ ὀξυγόνου θεῖον. Οὕτω σχηματίζονται τῇ ἐπιδράσει θειούχου νατρίου θειοαντιμονιῶδες νάτριον:

$$Sb_2S_3+3Na_2{}^{\cdot\cdot}S''=2Na_3{}^{\cdots}SbS_3'''$$

ἢ τῇ ἐπιδράσει κιτρίνου πολυθειούχου ἀμμωνίου θειοαντιμονικὸν ἀμμώνιον

$$Sb_2S_3+3\,(NH_4)_2{}^{\cdot\cdot}S''+2S=2(NH_4)_3{}^{\cdots}SbS_4'''$$

Τὰ διαλύματα τῶν θειοαλάτων τούτων ὀξινιζόμενα ἀποσυντίθενται, ἀποβαλλομένων τῶν θειούχων ἑνώσεων τοῦ ἀντιμονίου. Τὸ Sb_2S_3 διαλύεται ἐπίσης διὰ βρασμοῦ μετὰ διαλύματος ἀνθρακικοῦ νατρίου· διὰ ψύξεως τοῦ διαλύματος τούτου ἀποβάλλεται καστανέρυθρον ἵζημα ἀποτελούμενον ἐκ μίγματος θειούχου ἀντιμονίου καὶ ὀξειδίου τοῦ ἀντιμονίου, τὸ ὁποῖον, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «κέρμης», ἐχρησιμοποιεῖτο ἄλλοτε ὡς φάρμακον ἀποχρεμπτικόν· (βλ. καὶ κατωτ. *[Φαρμ. Χημ.]*).

Ὀξυθειοῦχον ἀντιμόνιον ἢ ***κιννάβαρι ἀντιμονίου*** ($Sb_2O_3\,2Sb_2S_3$). Παρασκευάζεται τῇ ἐπιδράσει ὑποθειώδους νατρίου ἐπὶ τριχλωριούχου ἀντιμονίου, χρησιμοποιεῖται δὲ ὡς ἐρυθρὸν χρῶμα.

Πενταθειοῦχον ἀντιμόνιον (Sb_2S_5). Εἶναι κόνις λαμπρῶς ἐρυθρὰ χρυσίζουσα, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Sulfur auratum antimonii. Παρασκευάζεται δι' ἀποσυνθέσεως θειοαντιμονικοῦ ἅλατος ὑπὸ ὀξέος:

$$2Na_3SbS_4+3H_2SO_4=Sb_2S_5+3Na_2SO_4+3H_2S$$

Ἐχρησιμοποιεῖτο ἄλλοτε πολὺ ἐν τῇ κτηνιατρικῇ (βλ. καὶ κατωτ. *[Φαρμ. Χημ.]*), ἤδη δὲ διὰ τὴν θείωσιν τοῦ καουτσοὺκ καὶ τὸν ἐρυθρὸν αὐτοῦ χρωματισμόν.

Τὸ πρὸς παρασκευὴν τοῦ πενταθειούχου ἀντιμονίου χρησιμεῦον *θειοαντιμονικὸν νάτριον* $Na_3SbS_4+9H_2O$ τὸ καὶ *ἅλας τοῦ Schlippe* καλούμενον λαμβάνεται βιομηχανικῶς διὰ συντήξεως μίγματος θειούχου ἀντιμονίου, θειικοῦ νατρίου καὶ ἄνθρακος· τὸ τῆγμα μίγνυται μετὰ θείου καὶ βράζεται μεθ' ὕδατος, τὸ δὲ σχηματισθὲν διάλυμα διηθεῖται καὶ δι' ἐξατμίσεως κρυσταλλοῦται ἐξ αὐτοῦ τὸ ἅλας. Κατὰ τὴν τῆξιν τοῦ θειούχου ἀντιμονίου μετὰ τοῦ μίγματος τοῦ θειικοῦ νατρίου καὶ τοῦ ἄνθρακος σχηματίζεται *θειοαντιμονιῶδες νάτριον*, τὸ ὁποῖον εἶτα μετὰ τοῦ θείου βραζόμενον παρουσίᾳ ὕδατος δίδει τὸ *θειοαντιμονικὸν νάτριον*.

Ὀξαλικὸν ἀντιμόνιον. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται παρασκεύασμα συστάσεως ἀναλόγου πρὸς τὴν τῆς ἐμετικῆς τρυγός, τὸ ὀξαλικὸν καλιοαντιμονύλιον.

Τρυγικὸν καλιο-αντιμονύλιον ἢ ***ἐμετικὴ τρύξ.*** ($K(SbO)\,C_4H_4O_6+{}^1/_2H_2O$). Ἀνεκαλύφθη τῷ 1631 ὑπὸ τοῦ Adrian van Minsicht, καὶ παρεσκευάσθη ὀλίγον βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Glauber διὰ βρασμοῦ τριοξειδίου τοῦ ἀντιμονίου μετὰ τρυγίας. Σχηματίζει διαφανεῖς κρυστάλλους διαλυτοὺς εἰς ὕδωρ 15° κατ' ἀναλογίαν 1:25, καὶ ἐν βρασμῷ εἰς ἀναλογίαν 1:3, καὶ τὸ διάλυμα ἔχει γεῦσιν ὑπογλυκάζουσαν. Ἀποτελεῖ ἰσχυρὸν ἐμετικὸν ἐφαρμοζόμενον καὶ σήμερον ἔτι σπανίως. Ἡ κυρία ἐφαρμογὴ τοῦ σώματος τούτου εἶναι ἐν τῇ βαφικῇ ὅπου χρησιμοποιεῖται ὡς πρόστυμμα, καὶ πρὸς παρασκευὴν τῶν λακκῶν.

Πρὸς παρασκευὴν αὐτοῦ βράζονται 4 μέρη τριοξειδίου τοῦ ἀντιμονίου μετὰ 5 μ. καθαρᾶς τρυγίας καὶ 40 μ. ὕδατος μέχρι διαλύσεως, καὶ τὸ προκύπτον διάλυμα συμπυκνοῦται δι' ἐξατμίσεως, ὅτε κρυσταλλοῦται ἐξ αὐτοῦ τὸ προϊόν.

[Περὶ τῶν ὀργανικῶν ἑνώσεων τοῦ ἀντιμονίου βλ. λ. **στιβῖναι.**]

Ἀντιμονίου κράματα. — Τὸ ἀντιμόνιον τηκόμενον μετ' ἄλλου μετάλλου σχηματίζει κρᾶμα σκληρότερον ἢ τὸ μεθ' οὗ ἐμίχθη μέταλλον. Τὰ σπουδαιότερα τῶν κραμάτων τοῦ ἀντιμονίου εἶναι:

1) Τὸ κρᾶμα τῶν τυπογραφικῶν στοιχείων, συγκείμενον ἐξ ἀντιμονίου εἰς ἀναλογίαν 10—25% καὶ ἐκ μολύβδου. Καθίσταται δὲ στερεώτερον καὶ σκληρότερον διὰ προσθήκης κασσιτέρου εἰς ἀναλογίαν 19—20%, ὡς καὶ μικροῦ ποσοῦ χαλκοῦ.

2) Τὸ «μέταλλον Britannia», κρᾶμα ἐκ κασσιτέρου καὶ ἀντιμονίου, χρησιμεῦον πρὸς παρασκευὴν οἰκιακῶν σκευῶν καὶ δὴ κοχλιαρίων, τεϊοδοχείων κ.τ.λ. Περιέχει συνήθως 90—92% κασσίτερον, 8—9% ἀντιμόνιον καὶ 0—3% χαλκόν.

3) Τὸ «λευκὸν μέταλλον», χρησιμεῦον πρὸς κατασκευὴν ἐξαρτημάτων μηχανῶν, ἅτινα δέον νὰ ἀντέχωσιν εἰς τριβήν, ἀποτελεῖται ἐκ κασσιτέρου 70—90%, ἀντιμονίου 8—15% καὶ χαλκοῦ 2—10%, περιέχει δὲ καὶ ποικίλλοντα ποσὰ μολύβδου.

Ι. ΧΟΡΣ

— **ΦΑΡΜ. ΧΗΜ.**] Ἐν Εὐρώπῃ παρεσκευάσθη τὸ ἀντιμόνιον, ὡς καί τινες τῶν ἑνώσεων αὐτοῦ, κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ὅτε ἀνεγράφετο καὶ ἡ currus triumphalis antimonii (*θριαμβευτικὴ θεραπεία τοῦ ἀντιμονίου*). Τὸ ἐν τῇ φαρμακευτικῇ χρήσιμον ἀντιμόνιον εἶναι τὸ καθαρὸν ἀντιμόνιον (stibium purum)· τοῦτο ἐνέχει ἴχνη μόνον ξένων προσμειγμάτων, παρασκευάζεται δὲ διὰ συντήξεως κόνεως ἀγοραίου ἀντιμονίου μετ' ὀρυκτοῦ θειούχου ἀντιμονίου καὶ ξηροῦ ἀνθρακικοῦ νατρίου. Τὸ ἐκ τῆς συντήξεως προκῦπτον μέταλλον ἀποχωριζόμενον τῆς σκωρίας συντήκεται ἐκ νέου μετὰ ἴσου ποσοῦ ἀνθρακικοῦ νατρίου ὅτε λαμβάνεται καθαρόν. Τὸ φαρμακευτικὸν ἀντιμόνιον δέον νὰ μὴ ἐνέχῃ ἀρσενικόν, βισμούθιον, μόλυβδον, σίδηρον καὶ λοιπὰς ξένας προσμείξεις, ἀνιχνευομένας διὰ τῶν οἰκείων ἀντιδράσεων αὐτῶν.

Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἤδη δὲν χρησιμοποιεῖται αὐτούσιον τὸ ἀντιμόνιον, ἀλλὰ μόνον ἑνώσεις αὐτοῦ. Εἰς παλαιοτέραν ἐποχήν, διεκρίνοντο ποικίλα αὐτοῦ σκευάσματα, ἐν οἷς:

α') Αἰώνια καταπότια (Pilulae perpetuae). Σφαιρίδια μεταλλικοῦ ἀντιμονίου βάρους 1 γρμ. περίπου. Ταῦτα ἐλαμβάνοντο πρὸς διευκόλυνσιν τῆς πέψεως. ἀνασυρόμενα δὲ ἐκ τῶν κοπράνων μεθ' ὧν ἀπεβάλλοντο ἐχρησιμοποιοῦντο μετὰ τὴν ἔκπλυσιν αὐτῶν ἐκ νέου.

β') Ἐμετικὸν ποτήριον (Poculum vomitorium). Ποτήριον ἐκ μεταλλικοῦ ἀντιμονίου εἰς ὃ ἐνεβάλλετο οἶνος ὄξινος, ὅστις ἀφιέμενος ἐπὶ 24ωρον προσελάμβανεν ἐμετικὰς ἰδιότητας ἐκ τῶν σχηματιζομένων μετὰ τῶν ὀξέων τοῦ οἴνου ἑνώσεων τοῦ ἀντιμονίου. Ἀμφότερα τὰ ἀναφερθέντα σκευάσματα ἦσαν ἐν χρήσει πρὸ δύο αἰώνων.

γ') Καθαρτικὴ κόνις. Μεῖγμα ἐκ 2 μ. ἀντιμονίου, 0,25 ἀνθρακικοῦ μαγνησίου, 0,2 κινναμώμου καὶ 15 ζακχάρου ἢ ἐξ ἴσων μερῶν ἀντιμονίου, θείου καθαροῦ καὶ κόνεως ρίζης ἴριδος. Ὡς καθαρτικὸν ἐχρησιμοποιεῖτο ἐπίσης εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς καὶ κόνις λεπτοτάτη μεταλλικοῦ ἀντιμονίου (Stibium purum laegitativum).

Ἐκ τῶν ἑνώσεων τοῦ ἀντιμονίου ἔχουσιν ἰδιαιτέρως ἐφαρμογὴν ἐν τῇ Φαρμακευτικῇ αἱ ἑξῆς:

Ἀντιμόνιον ἰωδιοῦχον (Stibium jodatum) SbJ_3. Ἐρυθρόφαιος κρυσταλλικὴ μᾶζα, τηκομένη εἰς 171° καὶ ἀποστάζουσα ὑπὸ μορφὴν ἐρυθρῶν ἀτμῶν, δι' ὕδατος δὲ πολλοῦ διασπωμένη πρὸς τὴν ὀξυιωδιοῦχον ἕνωσιν. Τὸ ἰωδιοῦχον ἀντιμόνιον λαμβάνεται τῇ ἐπιδράσει κόνεως ἀντιμονίου ἐν διαλύματι ἰωδίου εἰς διθειάνθρακα.

Ἀντιμόνιον ὀξυιωδιοῦχον (Stibium oxyjodatum). Σκευάζεται προστιθεμένων κατὰ σταγόνας καὶ ὑπὸ ἀνατάραξιν 10 μ. χλωριούχου ἀντιμονίου ἐντὸς διαλύματος 15 μ. ἰωδιούχου καλίου εἰς 60 μ. ὕδατος ἀπεσταγμένου. Τὸ καθιζάνον ἵζημα διηθεῖται, πλύνεται δι' ὕδατος καὶ ξηραίνεται. Κόνις ἄοσμος, λευκὴ ἀνεγράφη εἰς τὰς αὐτὰς χρήσεις καὶ δόσεις ὡς καὶ τὸ ἰωδιοῦχον ἀντιμόνιον.

Ἀντιμόνιον τριθειοῦχον (Stibium sulfuratum nigrum). Σῶμα τοῦ τύπου Sb_2S_3 (βλ. σελ. 883γ') κρυσταλλούμενον εἰς τετράεδρα ἢ εἰς στιλπνὰς βελόνας χρώματος τεφροῦ πρὸς τὸ κυανοῦν ἀποκλίνοντος. Τὸ τριθειοῦχον ἀντιμόνιον λαμβάνεται διὰ θερμάνσεως καθαροῦ θείου μετὰ καθαροῦ ἀντιμονίου. Ἀνεγράφη εἰς δόσιν 0,3—0,5—1,0 δὶς ἢ τρὶς τῆς ἡμέρας ἐπὶ χοιράδων, δερματικῶν παθήσεων, χρονίων κατάρρων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων κλπ.

Ἀντιμόνιον πενταθειοῦχον ἢ *θειοῦχον χρυσίζον* (Stibium sulfuratum auranticum, Soufre doré) Sb_2S_5. Ἡ ἕνωσις αὕτη ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Βαλεντίνου. Σκευάζεται δι' ἐπιδράσεως ὀξέος ἐπὶ θειαντιμονικοῦ ἅλατος (βλ. ἀνωτ. στήλ. α'). Δέον νὰ φυλάσσηται μακρὰν τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ ἀέρος. Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς εὗρεν ἐφαρμογὴν ὡς φάρμακον κατὰ τῶν καταρροϊκῶν παθήσεων εἰς δόσεις 0.01—0.2 γρ. ἀνὰ 2 ἕως 3 ὥρας. Ἤδη εἶναι ἀπόθετον φάρμακον.

Ἀντιμόνιον χλωριοῦχον (Stibium chloratum). Ἐκ τῶν μετὰ χλωρίου ἑνώσεων τοῦ ἀντιμονίου, ἡ *τριχλωριοῦχος* (βλ. σελ. 883δ') εἶναι μᾶζα ἰσχυρῶς καυστική. διαλυτὴ εἰς ἀλκοόλην, βενζόλην, ὀξικὸν ὀξύ, τηκομένη δὲ εἰς 70° καὶ ζέουσα εἰς 230°. Ἐφαρμογὴν εὑρίσκει ὡς καυστικὸν καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν φαρμακευτικῶν σκευασμάτων.

Ἀντιμόνιον ἀρσενικικὸν (Stibium arsenicicum). Κόνις λευκὴ ἀδιάλυτος ἐν ὕδατι καὶ ἀλκοόλῃ, λαμβανομένη διὰ καθιζήσεως διαλύματος τρυγικοῦ καλιαντιμονυλίου διὰ διαλύματος ἀρσενικικοῦ ὀξέος. Ἐχορηγήθη εἰς δόσεις 0.001—0.003 γρ. κατὰ καρδιακῶν παθήσεων καὶ ἄσθματος.

Ἀντιμόνιον κινοταννικὸν (Stibium chinotannicum). Ἀπόθετον σκεύασμα λαμβανόμενον διὰ κατεργασίας διαλύματος *ἐμετικῆς τρυγὸς* μετ' ἀφεψήματος φλοιῶν κίνας.

Ἀντιμόνιον διαφορητικὸν (Antimonium diaphoreticum)· βλ. *καλιον ἀντιμονικὸν ὄξινον* Κ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ

— **ἀντιμόνιον *αὐτοφυὲς*** (gediegenes Antimon) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν προσουσιαζόμενον εἰς κρυστάλλους τοῦ ἑξαγωνικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος (ρομβοεδρικῶς — ἡμιεδρικῶς). Οἱ κρύσταλλοι εἶναι σπάνιοι, μὲ ἑξαεδρικὴν ἢ τραπεζοειδῆ ὄψιν, φαινομενικῶς ἁπλοῖ, ἀλλὰ κυρίως τετράδυμοι ἢ ἑξάδυμοι. Συνήθως παρουσιάζεται εἰς χειροπληθῆ, κοκκώδη καὶ φυλλώδη κρυσταλλικὰ συσσωματώματα, ἐνίοτε νεφροειδῆ.

Τὸ αὐτοφυὲς ἀντιμόνιον ἔχει σχισμὸν τέλειον, θραῦσιν ἀνώμαλον, σκληρότητα 3—3¹/₂ βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 6, 6—6, 7, λάμψιν ἰσχυρὸν μεταλλικήν, χρῶμα κασσιτερόλευκον κατ' ἐπιπολὴν κιτρινωπόφαιον ἢ φαιόλευκον. Ἐπὶ πλακὸς ἀλαμποῦς ἐκ πορσελλάνης συρόμενον δίδει γραμμὴν μολυβδόφαιον, σελαγίζουσαν ἀσθενῶς μεταλλικῶς. Εἶναι εὔξεστον καὶ εὐκόλως κονιοποιεῖται. Χημικῶς ἐξεταζόμενον εἶναι κυρίως ἀντιμόνιον (Sb) περιέχον ἐνίοτε ὀλίγον ἄργυρον, ἀρσενικὸν ἢ σίδηρον. Διαλύεται ἐντὸς βασιλικοῦ ὕδατος.

Τὸ αὐτοφυὲς ἀντιμόνιον δὲν παρουσιάζεται συχνά. Ἐμφανίζεται εἰς μεταλλευματοφόρους φλέβας, συνήθως μὲ *ἀντιμονίτην* καὶ συνοδεύεται ἀπὸ ὀρυκτὰ ἀργύρου καὶ ἀρσενικοῦ. Εὑρέθη εἰς τὸ St. Andreasberg. Pribram. Waldenstein ἐν Καρινθίᾳ, Allemont. Saia ἐν Σουηδίᾳ, Sarawak τῆς νήσου Βορνέου Queensland, Καναδᾶν καὶ ἀλλαχοῦ.

Γ. Κ. Γ.

— **ἀντιμονίου *ἄνθη*** (Antimonblüte, Valentinit, Weissspiessglanz) *[Ὀρυκτολ.]*· συνώνυμον τοῦ ὀρυκτοῦ βαλεντινίτου (βλ. λ.).

— **ἀντιμονίου *ἑνώσεις*·** βλ. σ. 883β' καὶ ἑ. καὶ λ. **στιβῖναι.**

— **ἀντιμονίου *κράματα*·** βλ. σ. 884α'.

— **ἀντιμονίου *τονισμὸς*** *[Φωτογραφ.]*. Κατὰ τὸν τονισμὸν τοῦτον τὰ θετικὰ φωτότυπα, ἅτινα δέον νὰ ἔχωσι τυπωθῆ ἐπὶ λανθανοτυπικοῦ χάρτου (χάρτου τῆς νυκτός), προσλαμβάνουσι μονίμους ἐρυθροφαίους χρωματισμούς. Ὁ τονισμὸς γίνεται ὡς ἀκολούθως: Ὁ ἄργυρος τῆς ἐπὶ τοῦ χάρτου εἰκόνος μετατρέπεται κατὰ πρῶτον εἰς βρωμιοῦχον ἢ χλωριοῦχον, ἐκπλύνεται καλῶς καὶ εἶτα κατεργάζεται ἡ εἰκὼν εἰς διάλυμα 0,5% ἅλατος Schlipp (θειοαντιμονικοῦ νατρίου). Διὰ συγχρόνου ἢ ἐπιγενοῦς θειοτονισμοῦ δύναται τὸ φαιὸν χρῶμα νὰ γίνῃ κατά τι ἀνοικτότερον.

Κ. Γ. Μ.

ἀντιμονιοῦχος (ὁ, ἡ), —**ον** (τό)· ὁ περιέχων ἀντιμόνιον, ὁ μετ' ἀντιμονίου ἡνωμένος.

— **ἀντιμονιοῦχον *ἀρσενικὸν*** (Antimonarsen Allemontit) *[Ὀρυκτολ.]*· συνώνυμον τοῦ ἀλλεμοντίτου (βλ. λ.).

— **ἀντιμονιοῦχον *νικέλιον ὀρυκτὸν*** (Antimonnickel, Breithauptit) *[Ὀρυκτολ.]*· συνώνυμον τοῦ βρεϊτχαουπτίτου (βλ. λ.).

— **ἀντιμονιοῦχον *ὑδρογόνον*·** βλ. σ. 883δ'.

— **ἀντιμονιοῦχος *ἄργυρος*** (Antimonsilber, Dyskrasit) *[Ὀρυκτολ.]*· συνώνυμον τοῦ δισκρασίτου (βλ. λ.).

— **ἀντιμονιοῦχος *τετραεδρίτης*** (Antimon fahlerz) *[Ὀρυκτολ.]*. Εἶδος τετραεδρίτου, τοῦ ὁποίου ὁ χημικὸς μοριακὸς τύπος δύναται νὰ γραφῇ $n\,Cu_2S,\,Sb_2S_3$ (ὅπου τὸ n δύναται νὰ εἶναι 2-4). Περιέχει 25-45 τοῖς % χαλκόν, ἀντιμόνιον περίπου 25-30% καὶ θεῖον. Ἐκτὸς τούτου εἶναι πάντοτε ἀργυροῦχος (¹/₂-5% καὶ ἐνίοτε μέχρι 32%), καὶ περιέχει συνήθως καὶ 3-6% ψευδάργυρον καὶ 2-4% σίδηρον, καὶ ἴχνη ἀρσενικοῦ. Ἔχει χρῶμα σκοτεινότερον τοῦ ἀρσενικούχου τετραεδρίτου καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται καὶ *σκοτεινόχρους τετραεδρίτης* ἢ *μέλαν μετάλλευμα*. Ὅταν περιέχῃ μεγαλυτέραν ποσότητα ἀργύρου καλεῖται *φραϊβεργίτης*.

Ὁ ἀντιμονιοῦχος τετραεδρίτης ἔχει εἰδικὸν βάρος 4,5—5 καὶ δίδει συρόμενος ἐπὶ πλακὸς ἐξ ἀλαμποῦς πορσελλάνης γραμμὴν μέλαιναν (ἐρυθρωπήν, ὅταν περιέχῃ ψευδάργυρον). Ἐπὶ ἀποσαθρωμένων τεμαχίων παρουσιάζονται σκωριόχροα ἐπανθήματα ἀντιμονιακῆς ὤχρας. Εὑρίσκεται πολλαχοῦ εἰς φλέβας μεταλλοφόρους φερούσας θειοῦχα μεταλλεύματα, συνοδεύεται δ' ὑπὸ χαλκοπυρίτου, σιδηροπυρίτου, γαληνίτου, σφαλερίτου καὶ ἀντιμονίτου. (Βλ. καὶ τετραεδρίτης.)

Γ. Κ. Γ.

—**ἀντιμονιοῦχος *χαλκός, ὀρυκτὸς*** (Antimonkupfer, Horsfordit) *[Ὀρυκτολ.]*· συνώνυμον τοῦ χορσφορδίτου (βλ. λ.).

ἀντιμονίτης (Antimonglanz, Antimonit, Grauspiessglanz, Stibnit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν παρουσιαζόμενον εἰς κρυστάλλους τοῦ ρομβικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος. Οὗτοι εἶναι ἑδροβριθεῖς, ἐπιμεμηκυσμένοι κατὰ τὸν κατακόρυφον ἄξονα καὶ ὡς ἐκ τούτου στηλοειδεῖς ἢ λεπτοὶ βελονοει-

Digitized by Google

δεῖς, συχνὰ κεκαμμένοι ἀσθενῶς κυματοειδῶς, καθέτως ραβδωτοί, ἀλλὰ σπανίως τέλειοι κατὰ τὰ πέρατα. Ἐπίσης ὁ ἀντιμονίτης παρουσιάζεται εἰς ἀκτινωτὰ ἢ βελονοειδῆ συσσωματώματα, ἀκτινοειδεῖς δέσμας, σφαιροειδεῖς μελαίνας μάζας ἢ καὶ εἰς τοιαύτας χειροπληθεῖς μέχρις ἐντελῶς στιφράς. Ἐνίοτε εὑρίσκεται καὶ ὡς λεπτὸν συμπίλημα τριχοειδῶν κρυσταλλίων.

Ἔχει σχισμὸν τέλειον, θραῦσιν ὀστρεοειδῆ, σκληρότητα 2ου βαθμοῦ, εἰδικὸν βάρος 4, 6 — 4, 7, ἰσχυρὰν μεταλλικὴν λάμψιν, χρῶμα μολυβδόφαιον (ἐνίοτε πεποικιλμένον κατ' ἐπιπολὴν) καὶ ἀλαμπὲς μέλαν, ὅταν εὑρίσκηται εἰς λεπτὰς ἶνας καὶ δέσμας. Συρόμενος ἐπὶ πλακὸς ἀλαμποῦς πορσελλάνης δίδει γραμμὴν μέλαιναν.

Χημικῶς ἐξεταζόμενος εἶναι τριθειοῦχον ἀντιμόνιον ($Sb_2 S_3$) μὲ 71, 4% ἀντιμόνιον καὶ 28,6% θεῖον. Συχνὰ ἐμπεριέχει ὀλίγον ἄργυρον. Ὑπὸ τῆς φλογὸς τοῦ καμινευτῆρος αὐλοῦ τήκεται καὶ ἐξαχνοῦται μὲ ἀσθενῶς πρασινίζουσαν φλόγα. Τήκεται ἐπίσης καὶ μὲ τὴν φλόγα ἑνὸς κηρίου. Δι' ἀποσαθρώσεως μεταπίπτει εἰς σκωριοκιτρίνην ἀντιμονιακὴν ὤχραν καὶ σπανιώτερον εἰς λευκούς, ἀδαμαντοειδῶς λάμποντας κρυστάλλους *βαλεντινίτου*.

Ὁ ἀντιμονίτης εἶναι σπουδαιότατον μετάλλευμα ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγεται ἀντιμόνιον. Εὑρίσκεται εἰς αὐτοτελεῖς φλέβας, ἀποτελουμένας ἐξ ἀντιμονίτου καὶ χαλαζίου ἢ ὡς σύνδρομον ὀρυκτὸν εἰς φλέβας μολυβδούχων καὶ ἀργυρούχων μεταλλευμάτων. Συχνὰ περιέχει καὶ χρυσόν. Ἐπίσης παρουσιάζεται μετὰ κινναβάρεως (Nikitowka ἐν νοτίῳ Ρωσίᾳ), καὶ σανδαραχῶν· Τὸ ὀρυκτὸν τοῦτο ἦτο γνωστὸν καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους, ἐκαλεῖτο δ' ὑπ' αὐτῶν *πλατυόφθαλμον*, διότι δι' αὐτοῦ αἱ γυναῖκες ἔβαφον τὰ βλέφαρα. Τόποι εὑρέσεώς του εἶναι οἱ ἑξῆς: Wolfsberg, εἰς τὸ Χάρτζ· πολλοὶ τόποι εἰς τὰ σαξωνικὰ-βοημικὰ μεταλλευτικὰ ὄρη· Goldkronach εἰς τὰ Fichtelgebirge, ἐν Βεστφαλίᾳ· Mileschau τῆς Βοημίας καὶ ἀλλαχοῦ. Οἰκονομικῶς ἐνδιαφέρουσαι ἐμφανίσεις του εὑρίσκονται ἐν τῇ περιοχῇ τῆς προπολεμικῆς Οὑγγαρίας (Magurka, Kremnita - χρυσοῦχος, Felsõbánya), Σερβίᾳ (Kostainik), Ὠβέρνῃ, Τοσκάνῃ, Κορσικῇ, Σαρδηνίᾳ, Ὀπόρτῳ τῆς Πορτογαλίας (χρυσοῦχος), Ἀλγερίῳ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Βορνέῳ, Ἰαπωνίᾳ. Κίνᾳ.

Ἐν Ἑλλάδι παρουσιάζεται: α') εἰς φλεβίδια μὲ σανδαράχην καὶ ἀσβεστίτην ἐντὸς τῶν κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων τῆς ἀνατολικῆς Θεσσαλίας· β') ἐν Χίῳ εἰς συνθέτους φλέβας (μὲ χαλαζίαν καὶ ἀντιμονόλιθον) ἐντὸς στρωμάτων φθανίτου τῆς κατωτέρας δεβονίου περιόδου καὶ κατὰ μῆκος τῆς ἐπαφῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν ψαμμίτην καὶ ἀργιλλικὸν σχιστόλιθον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κεράμου (Χίος). Τοῦ κοιτάσματος τούτου ἐγένετο ἐκμετάλλευσις κατὰ τὰ ἔτη 1920—1921 (146 τόννοι μὲ περιεκτικότητα εἰς ἀντιμόνιον 25—60 %).

Γ. Κ. Γ.

ἀντιμονόλιθος ἢ *ἀντιμονιακὴ ὤχρα* (Antimonocker) *[Ὀρυκτολ.]*. Κυρίως ὀξείδιον τοῦ ἀντιμονίου μὲ 79% ἀντιμόνιον. Ὁ χημικὸς μοριακός του τύπος εἶναι $Sb SbO_4 . H_2O$. Ἀπαντᾷ χειροπληθὴς καὶ ὡς ἐπάνθημα καὶ εἰς ψευδοκρυστάλλους. Ἐν Ἑλλάδι εὑρίσκεται ὑπὸ μορφὴν ἀχυροχρόων ἕως κιτρίνων στιφρῶν καὶ ἐνίοτε πορωδῶν μαζῶν, αἱ ὁποῖαι συνοδεύουν τὸν *ἀντιμονίτην*, ἐν Κεράμῳ τῆς Χίου καὶ εἰς τὸ Πήλιον. Γ. Κ. Γ.

ἀντιμονύλιον *[Χημ.]*. Λέγεται οὕτως ἡ ρίζα —SbO, σχηματίζουσα ἑνώσεις ἀναλόγους πρὸς ἑνώσεις μονοδυνάμου μετάλλου. Οὕτω δι' ἐπιδράσεως καυστικοῦ κάλεως ἐπὶ τριχλωριούχου ἀντιμονίου σχηματίζεται ὑδροξείδιον τοῦ ἀντιμονυλίου· εἰς τὴν ἐμετικὴν τρύγα ἓν τῶν ἀτόμων ὑδρογόνου τοῦ τρυγικοῦ ὀξέος ἀντικαθίσταται ὑπὸ τῆς ρίζης SbO κτλ. (βλ. ἀντιμονίου *ἑνώσεις*). Ε. Χ.

ἀντιμορφίνη (Antimorphin) *[Φαρμ.Χημ.]*. Φάρμακον κατὰ τοῦ μορφινισμοῦ ἐνέχον σαλικυλικὸν ὀξὺ καὶ μορφίνην. Κ. Γ. Μ.

ἀντίμουσος (ὁ, ἡ),*—ον* (τό)· κακοηχής, θλιβερός, «μέλος ἀντίμουσον» (ἐν *Νικηφ*. Ρητ. ἐκδ. Walz 1, 493. 22).

Ἀντὶμπ (Antibes) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον, λιμὴν καὶ πόλις τῆς Κυανῆς ἀκτῆς (Côte d'Azure) τῆς Γαλλίας, ἀμέσως πρὸς Βορρᾶν τῆς χερσονήσου Γκαρούπ (La Garoupe), τῆς σχηματιζούσης τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ κόλπου Golfe Juan.

Καὶ τὸ μὲν ἀκρωτήριον (Cap d'Antibes: πλάτ. 43°33'51", μῆκ. 7°08'02" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2822: Gulfes of Napoule and Juan including Cannes and Antibes) ἀποτελεῖ τὴν νοτίαν τῆς χερσονήσου ἐσχατιὰν καὶ ἐπιστέφεται ἀπὸ ἐκκλησίαν (Notre Dame d'Antibes), παρὰ τὴν ὁποίαν φερώνυμος σηματοτηλέγραφος καὶ φάρος ἰσχυρὸς ζεύγους λευκῶν ἐκλάμψεων ἀνὰ 10 δλ., φωτοβολίας 30 μιλλίων. Ἀπέχει δὲ ἀπὸ μὲν τὰς Κάννας 7 μίλλ., ἀπὸ τῆς νήσου Σαὶντ Ὀνορὰ (St Honorat), 4 μίλ. μόλις, ἀπὸ τῆς Νικαίας (Nice) 13 καὶ ἀπὸ τοῦ **Μονακὸ 14 μίλλια.**

Ὁ δὲ λιμήν, διανοιγόμενος μεταξὺ τῆς πόλεως Antibes καὶ τοῦ φρουρίου Fort Carré, σχηματίζεται τεχνητῶς ὑπὸ ἑνὸς κυματοθραύστου καὶ ἑνὸς λιμενοβραχίονος ἀριστερὰ τῷ εἰσπλέοντι τὴν Anse de St Roch. Διατηρεῖται διαρκῶς εἰς βάθος οὐχὶ κατώτερον τῶν 15 ποδῶν, ἔχει διευκολύνσεις ὑδρεύσεως καὶ ἀνθρακεύσεως καὶ ἄριστον ναυπηγεῖον θαλαμηγῶν ἀτμοπλοίων, ἀτμοκινήτων ἢ πετρελαιοκινήτων. Φανὸς λευκοῦ τριάδος ἐκλείψεων ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι καὶ ἐρυθροῦ δεξιᾷ. ΒΑ τοῦ ἀκροχηλίου ὕφαλος ἐπικίνδυνος φέρουσα τὸ περίεργον ὄνομα τοῦ *Πενταχοσιοφρά·κου* (de Cinq - cents - francs), ἐπισημαινομένη διὰ σημαντῆρος.

Ἡ πόλις (πλάτ. 43°35', μῆκ. 7° 08' Ἀν.), προσφιλὴς τόπος παραχειμάσεως τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Ἀμερικανῶν περιηγητῶν ὧν τὰ θαλαμηγὰ παραχειμάζουσιν εἰς τὸν λιμένα της, ἔχει πληθυσμὸν 11,000 περίπου, καὶ ἀποτελεῖ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ Alpes Maritimes τῆς διοικήσεως Grasse. Συνδέεται διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Paris-Lyon-Mediterranée, δυτικῶς μὲν πρὸς τὰς Κάννας καὶ τὴν Μασσαλίαν, ἀνατολικῶς δὲ πρὸς τὴν Νίκαιαν καὶ τὴν Μαντών.

Ὁ κάτοικος λέγεται *Ἀντιμπουὰ* (Antibois) καὶ *Ἀντιπολιταὶν* (Antipolitain), διότι ἡ Ἀντὶμπ ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Ἀντιπόλεως* (Πτολεμ. Β, ι, 8), ἣν μετὰ τῆς Νικαίας καὶ ἄλλων πόλεων ἔκτισαν οἱ Φωκαέων ἄποικοι Μασσαλιῶται κατὰ τὴν «ἐλαιόφυτον καὶ κατάμπελον» ἐκείνην γῆν τῆς *Ναρβωνίτιδος*, καὶ εἰς ἃς ἐπιβαλόντες τοὺς Ἰωνικοὺς νόμους «παρέδοσαν τὰ πάτρια, ὥστε Ἑλληνιστὶ θύειν» (*Στράβ* Didot. Δ, α, § § 4,5). Διὰ τοῦτο δέ, κατὰ τοὺς ἐπισήμους ἑορτασμοὺς ἐν Μασσαλίᾳ (17 Ὀκτ. 1899) τοῦ ΚΕ' αἰῶνος ἀπὸ κτίσεώς της, εἶχε κληθῆ καὶ ἡ κόρη Ἀντίπολις νὰ συνεορτάσῃ δι' ἀντιπροσώπου μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς μάμμης της Φωκαίας καὶ τῆς προμάμμης της Ἀθηνῶν, ὡς τοῦτο ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν ἐν Fort St Jean τοῦ Vieux Port τῆς Μασσαλίας ἐντοιχισθεῖσαν ἐπιγραφήν. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

—**Ἀντὶμπ** (Antibes), *Λεγεὼν τῶν—*. Σῶμα ἐκ ξένων στρατιωτῶν, τὴν συγκρότησιν τοῦ ὁποίου ἐν Γαλλίᾳ ἐπέτρεψεν Ναπολέων ὁ Γ' εἰς τὸν πάπαν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1866 καὶ ὅπερ ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τῆς πόλεως Antibes, εἰς ἣν ὠργανώθη. Ἡ ἐπίσημος ὀνομασία του ἦτο «*Ρωμαϊκὴ Λεγεών*». Τὸ σῶμα τοῦτο διηύθυνεν ὁ κόμης ντ' Ἀρζύ.

Ἀντιμποὺλ (Antiboul), *Κάρολος - Λουδοβῖκος*. Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως (Conventionnel), ἀποθανὼν ἐπὶ τοῦ ἰκριώματος τῇ 31 Ὀκτωβρίου 1793. Κατὰ τὴν δίκην Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς εἰς φυλάκισιν καταδίκης τοῦ μονάρχου.

ἄντι μποῦτα (adhi-bhûta) *['Ινδ. Φιλοσοφ.]* Ἡ πνευματικὴ ζωὴ ὑπὸ τὴν ὑλικὴν ἐξωτερίκευσίν της. Ἡ προσωπικότης. Μία τῶν τριῶν *μάτρας*, τῶν ἀνταποκρινομένων πρὸς τὸ *ἄτμα*.

ἀντιμυκτηρίζω· μυκτηρίζω τὸν μυκτηρίζοντα (*Κικέρ*. Epist. ad Fam. 25. 19. 4).

ἀντιμυκῶμαι· ἐπὶ βοῶν, μυκῶμαι εἰς ἀπάντησιν ἄλλου μυκωμένου: «ἀντεμυκῶντο ταῖς ἔκτοσθεν» (*Διον. Ἀλ.* 1.391).

ἀντιμωλία (ἡ)· ἡ ἀντιπαράστασις (ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τοῦ θέματος μολ — τοῦ *βλώσκω*=ἔρχομαι).

—**[ΠΟΛ. ΔΙΚΟΝ.]** Ἡ παρόντων τῶν διαδίκων συζήτησις τῆς ὑποθέσεως ἀποτελεῖ τὴν *κατ' ἀντιμωλίαν* συζήτησιν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐρήμην, ἥτις γίνεται ἐν ἀπουσίᾳ τινὸς τῶν διαδίκων. Περὶ τῆς κατ' ἀντιμωλίαν δίκης προνοοῦσι τὰ ἄρθρα 580—589 Πολ. Δικονομίας. Τὸ πρῶτον ἐκ τούτων δίδει τρόπον τινὰ τὸν ὁρισμὸν τῆς κατ' ἀντιμωλίαν δίκης φέρον ἐν προοιμίῳ «ἐμφανισθέντων ὅλων τῶν διαδίκων, ἢ τῶν πληρεξουσίων αὐτῶν, ἄρχεται ἡ κατ' ἀντιμωλίαν συζήτησις». Δὲν ἀρκεῖ ὅμως ἡ ἁπλῆ ἐμφάνισις, ἵνα καταστήσῃ τὴν δίκην κατ' ἀντιμωλίαν, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ἡ κατάθεσις προτάσεων ἐγγράφων, περιεχουσῶν τὰ κατὰ τὰ ἄρθρα 158—160 παραδεκτὰ εἰσέτι νέα, ἢ διωρθωμένα αἰτήματα, αἵτινες δύνανται κατὰ τὸ ἄρθρον 581 νὰ ἀναγνωσθῶσιν ἐπ' ἀκροατηρίου ἢ σαφηνισθῶσι προφορικῶς καὶ ἀναπτυχθῶσι περαιτέρω, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὸν καὶ ἀρκεῖ ἡ ἁπλῆ ἀναφορὰ τοῦ διαδίκου ἢ πληρεξουσίου εἰς τὰς ἐγγράφους προτάσεις του.

Ἐὰν ὁ διάδικος ἢ ὁ πληρεξούσιος, μολονότι παρέστη καὶ ἀνέπτυξε τὰς προτάσεις αὐτοῦ, δὲν κατέθεσε ταύτας ὡς ὁρίζεται ἐν τῷ τρίτῳ ἐδαφίῳ τοῦ ἄρθρου 580 δικάζεται *ἐρήμην* καὶ οὐχὶ κατ' ἀντιμωλίαν. Ὡς ἐπίσης ὅταν παραστὰς ὑπέβαλεν ἀναβλητικὴν ἔνστασιν χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν οὐσίαν. Ἀντιθέτως ὑπάρχουσι περιπτώσεις καθ' ἃς διάδικός τις δικάζεται κατ' ἀντιμωλίαν καίπερ μὴ ἐμφανισθείς. Τοῦτο συμβαίνει ὅταν διάδικός τις καλέσῃ εἰς τὴν δίκην ὁμοδίκους ἢ ἐγγυητὰς καὶ αὐτὸς μὲν δὲν ἐμφανισθῇ ἐμφανισθῶσιν ὅμως οἱ ὁμόδικοι, ἡ δίκη θεωρεῖται γενομένη καὶ ὡς πρὸς αὐτὸν κατ' ἀντιμωλίαν· ὡς ἐπίσης ὅταν ἐμφανισθῶσι μόνον οἱ προσκληθέντες ἐγγυηταὶ καὶ ἀναλάβωσιν αὐτοὶ τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα (Πολ. Δικ. ἄρθρ. 592. 602 § 3)· ἐπίσης ἡ δίκη ἐστὶν ἀντιμωλία καὶ ὅταν ἐμφανισθῇ ὁ διάδικος, ἀπαλειφθῇ δὲ ὁ προσεπικληθεὶς ὁμόδικος ἢ ὁ κύριος διακάτοχος τοῦ ἐπιδίκου πράγματος (Πολ. Δικ. 602 § 1 καὶ 608).

Ἡ κατ' ἀντιμωλιαν συζήτησις γίνεται ἀρχομένου τῆς ἀγορεύσεως πρώτου τοῦ ἐνάγοντος καὶ τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ παρεμβάντος, εἶτα τοῦ ἐναγομένου, τῶν ὁμοδίκων καὶ τελευταίου τοῦ κυρίως παρεμβαίνοντος. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν διάδικοι ἢ ὁμόδικοι ἤθελον ἐρίσει ὡς πρὸς τὴν σειρὰν τῆς ἀγορεύσεως, κανονίζει ταύτην ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου ὡς διευθύνων τὴν διαδικασίαν. Τελευταῖος ἀγορεύει γνωμοδοτῶν ὁ εἰσαγγελεύς, μετὰ τὴν ἀγόρευσιν τοῦ ὁποίου ἕκαστος διάδικος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐγχειρίσῃ ἐγγράφους παρατηρήσεις (ἐννοεῖται διὰ τῶν προτάσεων) ἕνεκα μὴ ὀρθῶς ἐννοηθέντων πραγμάτων, ἀλλὰ δὲν δύναται πλέον ν' ἀγορεύσῃ. Εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ ἄρθρου 568 ὑποχρεωτικῶς δέον ν' ἀγορεύσῃ ὁ εἰσαγγελεύς, ἡ δ' ἔλλειψις αὕτη δίδει ἐνίοτε χώραν εἰς ἀναψηλάφησιν (Πολ. Δικ. 785 § 7).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Οἰκονομίδου-Λιβαδᾶ* § 54 καὶ 111. *Εὐκλείδου* Πολ. Δικον. § 165—168. Κ. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

—**[ΠΟΙΝ. ΔΙΚΟΝ.]** Ἀντιμωλία δίκη ἐν τῇ Ποινικῇ Δικονομίᾳ εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ἐμφανίζεται ὁ κατηγορούμενος καὶ παρουσίᾳ αὐτοῦ διεξάγεται ἡ συζήτησις καὶ ἀπαγγέλλεται ἡ ἀπόφασις τοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρα Ποιν. Δικον. 344, 470, 474, 550). Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὁ κατηγορούμενος ἐμφανισθεὶς ἐν τῇ δίκῃ ἀποχωρήσῃ ὁποτεδήποτε πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου, θεωρεῖται ὡς δικαζόμενος *κατ' ἀντιμωλίαν* καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ τυχὸν ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις θεωρεῖται ἐκδοθεῖσα κατ' ἀντιμωλίαν (ἄρθρα 336, 403, 464 Ποιν. Δικον.) καὶ ἐκτελεῖται ἀμέσως, μὴ ἔχοντος τοῦ κατηγορουμένου δικαίωμα ν' ἀσκήσῃ κατ' αὐτῆς τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἀνακοπῆς. [Βλ. ἔνδικα μέσα] ΑΓΓ. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ἀντιναυαρχία (ἡ)· τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀντιναυάρχου· || ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀντιναυάρχου.

ἀντιναυαρχὶς (ἡ), *—ίδος*· τὸ πλοῖον τοῦ στόλου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιβαίνει ὁ ἀντιναύαρχος.

ἀντιναύαρχος (ὁ)· ναυτικὸς βαθμὸς τοῦ μονίμου κλάδου, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν τοῦ ἀντιστρατήγου (βλ. λ. ἀξιωματικός).

ἀντίναυλον (τό). Φόρος ἐπιβληθεὶς ὑπὸ Ἀλεξίου Ἀγγέλου εἰς τοὺς ναυτικοὺς (*Νικήτ*. σελ. 312 C.).

ἀντιναυμαχῶ· ἐναντίον ναυμαχῶ, ναυμαχῶ κατὰ τοῦ ναυμαχοῦντος: «οἱ γοῦν σὺν ἡμῖν, ὡς ἄριστοι ναυτίλοι... τοῖς τὰ ξίφη φέρουσιν ἀντεναυμάχουν» (*Νικήτ*. Εὐγεν. 4.23).

ἀντιναυπηγῶ· κατασκευάζω καὶ ἐγὼ πλοῖα, παρασκευάζω στόλον κατά τινος: «οὐχ ὁμοίως ἀντινεναυπηγημένος [τὰς ναῦς]» (*Θουκ*. 7.36.62).

Ἄντινγκτον (Haddington)· βλ. λ. Ἄδδιγκτων.

ἀντινευραλγικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τῶν νευραλγιῶν: «ἀντινευραλγικὰ φάρμακα».

ἀντινευρίνη (Antinevrinum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται μεῖγμα 50 μ. ἀντιφεβρίνης, 25 μ. βρωμιούχου ἀμμωνίου καὶ 25 μ. σαλικυλικοῦ ὀξέος. Κόνις λευκὴ ὑποξίνου γεύσεως, δυσδιάλυτος ἐν ὕδατι ψυχρῷ, εὐδιάλυτος ἐν ζέοντι ὕδατι, ἀλκοόλῃ καὶ αἰθέρι. Ἀνεγράφη ὡς ἀντινευραλγικόν, ἀντιπυρετικὸν καὶ ἀντιρρευματικὸν φάρμακον. Ἡ ἀντινευρίνη ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε ὡς ἡ σαλικυλοβρωμανιλίδη. Κ. Γ. Μ.

ἀντινευρωτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τῶν νευρώσεων: «ἀντινευρωτικὴ ἀγωγή,—θεραπεία».

ἀντινήφω· ἀμοιβαίως νήφω, συνέρχομαι εἰς ἐμαυτὸν (*Νικήτ*. Εὐγεν. 7.83).

ἀντινήχομαι· κολυμβῶ ἀντιθέτως πρὸς τὴν φορὰν τοῦ ρεύματος: «οἱ ἰχθύες ἀεὶ πρὸς κῦμα καὶ ροῦν ἀντινήχονται» (*Πλουτ*. 2.979 B).

Ἀντίνι (Andigne), *μαρκήσιος—*. Γάλλος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

Ἀντινιὰ (Antigna). Γάλλος ζωγράφος (1818—1878), ἐκ τῶν διασημοτέρων τῆς ἐποχῆς του.

Ἀντινιὰκ (Antignac), *Ἀντώνιος*. Γάλλος τραγουδιστὴς (1772—1823), πασίγνωστος γενόμενος ἐκ διαφόρων ποιημάτων ἢ μᾶλλον ᾀσμάτων τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς του. Ὑπῆρξε ψάλτης τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ οἴνου. Ἡ ἰδιότης του ὡς ὑπαλλήλου τῶν ταχυδρομείων ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γράφουν περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἦτο διττῶς «ἄνθρω-

Digitized by Google

πος τῶν *«γραμμάτων»*. Ὁ Ἀντινιὰκ θερμὸς ἐλεύθερος τέκτων, συνέθεσε πολυάριθμα μασονικὰ ἄσματα, τὰ ὁποῖα ἔψαλλον συνερχόμενοι εἰς τὰς στοάς των οἱ ἐλεύθεροι τέκτονες ἐν Γαλλίᾳ· καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη ψάλλονται τινὰ τούτων εἰς τὰς μασονικάς στοάς. Τὰ ἄριστα εἶναι «Τὸ φῶς» καὶ ἡ «Στοὰ τοῦ Ἀνακρέοντος». Ἡ δημοτικότης του ὑπῆρξε μεγάλη, τὰ πολιτικά του ὅμως φρονήματα μετεβάλλοντο κατὰ τὰς περιστάσεις, ὅπως δήποτε δὲ οὐδέποτε ἐδέσμευσε τὴν μοῦσάν του εἰς ὡρισμένας πολιτικὰς ἀρχάς.

Τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του ἔχουν δημοσιευθῆ εἰς τὸ «Caveau moderne», εἰς τὸ «Journal des Gourmands», τὸν «Epicurien Français», τὰ «Annales maçonniques» κτλ. Ἐξεδόθη δὲ καὶ εἰς τόμος τοιούτων. Θ. Β.

Ἀντινιάνο *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Παράλιον προάστειον τῆς πόλεως τοῦ Λιβόρνου, εἰς 7 περίπου χιλιόμετρα ἀπ' αὐτοῦ, ἀποτελοῦν μετὰ τῶν κατ' ἴσας ἀποστάσεις πρὸ αὐτοῦ προαστείων *Σὰν Τζιάκκοπο* καὶ *Ἀρδέντζα*, ἐξοχὰς θαλασσίων λουτρῶν καὶ παντοίων διασκεδάσεων, τὰ Φάληρα οἱονεὶ τοῦ Λιβόρνου, ὅπου συγκεντροῦνται τὸ θέρος οἱ πλούσιοι τῆς Τοσκάνας. Ὁ μέχρι τῶν πρωινῶν ὅμως ὡρῶν ἄπλετος ἠλεκτροφωτισμός του τὸ θέρος, συγχύζει εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ στίγματός των τοὺς παραπλέοντας, οἵτινες δὲν γνωρίζουν τὴν λεπτομέρειαν ταύτην (Antignano: πλάτ. 43°29' 45'' Β, μῆκ. 10° 19' 30'' Α, χάρτ. ἀγγλ. 157: San Remo to cape Cavallo καὶ 2554: Leghorn roadstead). ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀντινικοτίνης ***δισκία*** (Antinicotin tabletten Nicomors) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σκεύασμα φερόμενον ὑπὸ μορφὴν δισκίων, συγκείμενον δὲ ἐκ μείγματος ὑπεροξειδίου τοῦ μαγνησίου καὶ δεψικοῦ ὀξέος. Τὰ δισκία τῆς ἀντινικοτίνης χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὸ κάπνισμα κατὰ τῆς ἐπιβλαβοῦς δράσεως τῆς νικοτίνης, διότι ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ μετατρέπουν τὴν δηλητηριώδη νικοτίνην εἰς τὴν ἀβλαβῆ ὀξυνικοτίνην. Κ. Γ. Μ.

Ἀντινόεια· βλ. Ἀντινόη *['Αρχ. Γεωγρ.]* καὶ Ἀντίνοος.

Ἀντινόη (ἡ) *[Μυθολ.]*.—1) Θυγάτηρ τοῦ Τηρέως, ἥτις ἐγέννησεν ἐκ τοῦ Ἡρακλέους τὸν Παλαίμονα.

— 2) Σύζυγος τοῦ Κηφέως καὶ θυγάτηρ τοῦ Ἀλεοῦ ἢ Ἀλέου· κατ' ἄλλον μῦθον θυγάτηρ τοῦ Κηφέως. Κατὰ τὸν ἐν τῇ Μαντινείᾳ τῆς Ἀρκαδίας ἐπιχώριον μῦθον, αὕτη εἶχε κτίσει τὴν πόλιν ταύτην ἐπὶ τοῦ χώρου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειτο κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ἀφοῦ ὡδήγησεν εἰς αὐτὴν τοὺς κατοίκους τῆς ἀρχαιοτέρας Μαντινείας, ἀκολουθήσασα, συμφώνως μὲ τὸν δοθέντα χρησμόν, ἕνα ὄφιν. Ἀπὸ τοῦ ὄφεως δὲ ἐκείνου εἶχεν ὀνομασθῆ Ὄφις καὶ ὁ παραρρέων τὴν πόλιν ποταμός. Ἡ Ἀντινόη ἐτιμήθη μετὰ θάνατον ὑπὸ τῶν Μαντινέων, ταφεῖσα, κατὰ τὴν ἐπιχώριον ἐπίσης παράδοσιν, ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς μνήματος τὸ ὁποῖον εἶχε σχῆμα περιφερὲς καὶ ἐκαλεῖτο «Ἑστία κοινή». Τὸ μνημεῖον αὐτὸ ἔκειτο παρὰ τὸ θέατρον τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐπιτάφιον στήλην τοῦ υἱοῦ τοῦ Ξενοφῶντος Γρύλου.

— 3) Μία τῶν θυγατέρων τοῦ Πελίου, αἵτινες ἔφυγον ἐξ Ἰωλκοῦ εἰς Ἀρκαδίαν, ἔνθα καὶ ἀποθανοῦσαι ἐτάφησαν, φεύγουσαι τὸ ὄνειδος τῆς πατροκτονίας, τὴν ὁποίαν διέπραξαν, πεισθεῖσαι ἀπὸ τὴν Μήδειαν ὅτι, ἀφοῦ βράσουν ἐντὸς λέβητος τὰ κατακοπέντα κρέατα αὐτοῦ μετὰ φαρμάκων, θὰ ἐξαγάγουν αὐτὸν ἐκ τοῦ λέβητος ζῶντα καὶ νέον. Τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἐδεικνύοντο παρὰ τὴν Μαντίνειαν. Αἱ Πελειάδες ἦσαν ἀνώνυμοι παρά τε τοῖς ποιηταῖς καὶ τοῖς καλλιτέχναις μέχρι τοῦ ζωγράφου Μίκωνος, ὅστις ἔγραψεν ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων εἰκόνων αὐτῶν τὰ ὀνόματα *Ἀντινόη* καὶ *Ἀστερόπεια*. Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀντινόη ἢ ***Ἀντινοόπολις*** ἢ ***Ἀντινούπολις*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου καὶ ἀπέναντι σχεδὸν τῆς Ἑρμουπόλεως ἐπὶ τῶν νοτίων μεθορίων τῆς μέσης Αἰγύπτου· δηλ. παρὰ τὰ ὅρια Ἑπτανομίδος καὶ Θηβαΐδος. Μετωνόμασεν οὕτως ὁ Ἀδριανὸς (122 μ. Χ.) τὴν ἀρχαιοτέραν πόλιν Βῆσαν πρὸς τιμὴν τοῦ εὐνοουμένου του Ἀντινόου (βλ. λ.), ὅστις ἐπνίγη εἰς τὸν Νεῖλον πλησίον τοῦ μέρους ἐκείνου. Ἡ Ἀντινόη ὑπῆρξε πρωτεύουσα νομοῦ, ὅστις ἀπ' αὐτῆς ἐκαλεῖτο *Ἀντινοΐτης*, καὶ εἶχε ναὸν τοῦ Ἀντινόου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐτελεῖτο καὶ ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ ἀποθεωθέντος εὐνοουμένου, καλουμένη *Ἀντινόεια*.

Ἡ Ἀντινοόπολις κατῳκεῖτο καὶ μέχρι τοῦ Ζ' μ. Χ. αἰῶνος. Τὰ παρὰ τὸ νῦν χωρίον Scheck—Abadé λαμπρὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχαιολόγων καὶ ἀπὸ τοῦ 1836 ἀνασκαφαὶ ἐκτελεσθεῖσαι ὑπὸ Γάλλων ἔφερον εἰς φῶς πολλοῦ λόγου ἄξια εὑρήματα διαφόρων ἐποχῶν, δηλ. τῆς ἀρχαιοτέρας πόλεως καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ κτισθείσης. Ἐκ τῶν τῆς ἀρχαιοτέρας πόλεως ἐρειπίων ἦλθεν εἰς φῶς ὁ ναὸς τοῦ Ραμσῆ Β', ἐκ δὲ τῶν τῆς Ἀντινοοπόλεως διάφορα ἀναθήματα καὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν.

—2) Ἀρχαία πόλις τῆς Μ. Ἀσίας εἰς ἀπόστασιν 16 περίπου ὡρῶν μακρὰν τῆς Νικομηδείας. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀντινομία (ἡ)· ἐναντιότης ἐν τοῖς νόμοις, τοῖς ἤθεσι, ταῖς πράξεσιν, ἀντίφασις· π. χ. ἀντινομίαι λέγονται αἱ ἀντιφατικαὶ γνῶμαι τοῦ Ἡσιόδου, ὅστις ἀλλαχοῦ μὲν συμβουλεύει νὰ προφυλασσώμεθα ἀπὸ τὴν γυναῖκα, διότι πρὸς τὸ κακὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐγεννήθη, ἀλλαχοῦ δὲ συμβουλεύει νὰ λαμβάνωμεν γυναῖκα ὡς ἀγαθὸν καὶ πολύτιμον πρᾶγμα, ἀλλαχοῦ δὲ ἐμφανίζει αὐτὴν καὶ ὡς ἀγαθὸν καὶ ὡς κακὸν (Ἔργ. 373, 404, 699, 753)· ‖ καθόλου, ἡ ἐναντιότης μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων διατάξεων, ὅρων κ. τ. τ. Β. Φ.

— *[Φιλοσ.]* Συγκρότημα δύο προτάσεων αἵτινες ἐνῷ εἶναι ἀντιφατικαὶ θεμελιοῦνται ἀμφότεραι μὲ ἐπιχειρήματα ἴσης λογικῆς δυνάμεως· σύγκρουσις δύο νόμων, δύο κρίσεων, δύο συμπερασμάτων ἀντιφατικῶν, ἐξ ἴσου ὅμως ἰσχυρῶν. Πάσης ἀντινομίας ἡ μία πρότασις λέγεται *θέσις*, ἡ ἄλλη *ἀντίθεσις*.

Τὴν ἔννοιαν τῆς ἀντινομίας εὑρίσκομεν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς τὸν Ζήνωνα τὸν Ἐλεάτην, τοὺς σοφιστάς, τὸν Πλάτωνα, τοὺς Σκεπτικούς.

Ἐκ τῶν νεωτέρων φιλοσόφων ὁ Κάντιος εἰσήγαγε συστηματικῶς τὰς ἀντινομίας, ὧν ἑκάστη εἶναι ζεῦγος λόγων (ἀντιφατικῶν), τοὺς ὁποίους ὠνόμασε θέσιν καὶ ἀντίθεσιν. Διὰ νὰ ἑρμηνεύσῃ ὁ Κάντιος τὰς ἀντινομίας ταύτας, λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὰς ὀνομασθείσας ὑπ' αὐτοῦ *ἀμφιβολίας*, δηλ. ἀποδίδει τὴν ὕπαρξιν ἀντινομιῶν εἰς τὴν σύγχυσιν μεταξὺ τῶν ἐννοιῶν τῆς καθαρᾶς διανοήσεως καὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς ἐμπειρίας. Θεωρεῖ ὁ Κάντιος τὰς τέσσαρας ὀνομαστὰς ἀντινομίας, τῶν ὁποίων τὸ σύνολον ἀποτελεῖ τὴν ἀντινομίαν τοῦ καθαροῦ λόγου, ἀνήκουσαν εἰς τὴν λογικὴν κοσμολογίαν (Kritik der Reinen Vernunft II). Ἐξ αὐτῶν αἱ δύο πρῶται εἶναι μαθηματικαί, αἱ δύο ἄλλαι δυναμικαί· εἶναι δὲ αὗται:

1) —**Θέσις**: Ὑπῆρξεν ἀρχὴ τοῦ κόσμου ἐν χρόνῳ καὶ ἔχει ὅρια ὁ κόσμος ἐν χώρῳ.—**Ἀντίθεσις**: Δὲν ὑπῆρξεν ἀρχὴ τοῦ κόσμου ἐν χρόνῳ, οὐδ' ἔχει ὅρια ὁ κόσμος ἐν χώρῳ.

2) —**Θέσις**: Πᾶσα σύνθετος οὐσία σύγκειται ἐξ ἁπλῶν καὶ δὲν εἶναι ἐπ' ἄπειρον διαιρετή.—**Ἀντίθεσις**: Δὲν ὑπάρχει ἁπλῆ οὐσία· πᾶσα οὐσία εἶναι ἐπ' ἄπειρον διαιρετή

Αἱ δύο αὗται *μαθηματικαὶ ἀντινομίαι* προκύπτουσι κατὰ τὸν Κάντιον διότι ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος καὶ τὸ ἁπλοῦν καὶ τὸ σύνθετον ἰσχύουσι διὰ τὰ φαινόμενα καὶ ὄχι διὰ τὰ πραγματικὰ ὄντα, καὶ ὁ κόσμος εἶναι δεδομένος ὡς σύνολον τῶν φαινομένων, ὡς ἰδέα καὶ ὄχι ὡς φαινόμενον

3) —**Θέσις**: Εἰς τὸν κόσμον δὲν συμβαίνουσι τὰ πάντα κατὰ φυσικοὺς νόμους· δηλ. ὁ (ἐκ τῶν προτέρων) καθορισμὸς (determinismus) τῶν φαινομένων τῆς φύσεως δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἀλλὰ ὑπάρχουσι καὶ φαινόμενα ἀνεξάρτητα αἰτίων (ἐλεύθερα). —**Ἀντίθεσις**: Δὲν ὑπάρχει ἐλευθερία· τὰ πάντα συμβαίνουσι κατὰ φυσικοὺς νόμους.

4) —**Θέσις**: Ὑπάρχει, εἴτε ὡς μέρος εἴτε ὡς αἰτία τοῦ κόσμου, ὄν τι ἀναγκαῖον, ὁ Θεός.—**Ἀντίθεσις**: Δὲν ὑπάρχει ὄντι ἀναγκαῖον, οὔτε ὡς μέρος, οὔτε ὡς αἰτία τοῦ κόσμου (εἴτε ἐντὸς τοῦ κόσμου, εἴτε ἐκτὸς αὐτοῦ).

Αὗται εἶναι αἱ *δυναμικαὶ ἀντινομίαι*, αἵτινες κατὰ τὸν Κάντιον προκύπτουσι διότι αἱ εἰς αὐτὰς *θέσεις* ἰσχύουσι διὰ τὰ πραγματικὰ ὄντα, αἱ δὲ *ἀντιθέσεις* διὰ τὰ φαινόμενα.

Ὁμιλεῖ ἐπίσης ὁ Κάντιος καὶ περὶ ἀντινομίας *τοῦ πρακτικοῦ λόγου* ἀφορώσης τὴν ἀντίληψιν τοῦ ὑπερτάτου ἀγαθοῦ (Kritik der practischen Vernunft βιβλίον II κεφ. 2), περὶ ἀντινομίας τῆς *αἰσθητικῆς προτιμήσεως* (Kr. d. Urtheilskr. § 56 κ. ἑξ.) καὶ περὶ ἀντινομίας τῆς *τελολογικῆς κρίσεως*, ὡς πρὸς τὸν μηχανισμὸν καὶ τὴν τελολογίαν.

Ὁ Fichte, ὁ Schelling, ὁ Hegel καὶ ὁ Herbart ἐζήτησαν νὰ ἑρμηνεύσωσι τὰς ἀντινομίας τοῦ Καντίου: Ὁ Renouvier παραδέχεται ὅτι ἡ θέσις ἑκάστης ἀντινομίας εἶναι ἀσύλληπτος, ἐνῷ ἡ ἀντίθεσις εἶναι καταφατική· τοῦτο ἀντικρούει ὁ Milhaud καὶ ἄλλοι. Ὁ Wundt ἐξετάζων τὰς ἀντινομίας τοῦ Καντίου διακρίνει τὸ ἄπειρον, οὗτινος ἡ ἐφαρμογὴ εἰς τὰ καθ' ἕκαστα κοσμολογικὰ προβλήματα αἴρεται διὰ τῶν «θέσεων» ἀπὸ τὸ ἄπειρον ἐκεῖνο, οὗτινος τὴν ἀνάγκην ἀποδεικνύουσιν αἱ «ἀντιθέσεις». Οὕτως ἡ ἰδέα τοῦ ποσοτικῶς ἀπείρου διασχίζεται εἰς δύο ἰδέας, αἵτινες συνεξαρτῶνται μὲν ἀναγκαίως ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλ' αἵτινες δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς ἀλλήλας.

Παρατηροῦμεν ἐδῶ ὅτι εἰς τὰ Μαθηματικὰ κατεβλήθησαν πλεῖσται προσπάθειαι πρὸς διευκρίνισιν τῆς ἐννοίας τοῦ ἀπείρου καὶ ὅτι ἐζητήθη ἡ ἑρμηνεία ἀντινομιῶν βασιζομένη ἐπὶ τῆς διακρίσεως ἰδιοτήτων *πεπερασμένου* καὶ *ἀπείρου*, ὅπως ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῆς διακρίσεως διαφόρων εἰδῶν ἀπείρου (Λογικὴ τοῦ ἀπείρου). Προέκυψαν μάλιστα νέαι ἀντινομίαι κατόπιν τῶν νέων προόδων τῆς «θεωρίας τῶν συνόλων». Οὕτως ὁ Russel, διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὸν Poincaré ὅτι ἔχομεν ἀντινομίας καὶ ὅταν θεωρῶμεν πεπερασμένα σύνολα, ἐπενόησεν ἀντινομίαν τὴν ὁποίαν ἐζήτησε νὰ ἐξηγήσῃ ὁ Poincaré («Dernières Pensées»). Ὁμοίαν ἀντινομίαν ἐπενόησε καὶ ὁ Richard. Ἔχομεν ἐπίσης τὴν ἀντινομίαν τοῦ Burali - Forti κ.λ.π. [Βλ. λ. ἀναγκαῖον, ἄπειρον, σύνολον, τελολογία.]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Erhardt* Krit d. Kantschen Antinomienlehre, 1888). *Driesch* (Skizzen zur Kantauffassung u. Kantkritik, Kantstud XXII, 1917). *Rauschenberger*, (Die Antinom. Kant 1923. *Erlund* (Russels antinomi och andra paradoxals motsägeser 1916). Π. ΖΕΡΒΟΣ

ἀντινομικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀποτελῶν ἀντινομίαν, ἀντιφατικός.—Ἐπίρρ. ***ἀντινομικῶς***.

ἀντινομισμὸς *[Θρησκ.]*. Νεώτερος ὅρος πρὸς χαρακτηρισμὸν περιληπτικῶς τάσεων ἐναντίον τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν γενετήσιον ὁρμήν. Αἱ τάσεις αὗται παρουσιάζονται ἐν τῷ Χριστιανισμῷ ἤδη ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς. Ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ Ἰωάννου (Β', 6. 15) ἀναφέρονται οἱ *Νικολαΐται* ὡς περιφρονηταὶ τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Κατὰ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα (Στρωμ. 3, 4 ἐν Migne Ἑλ. Π. 8, 1129) ὁ Νικόλαος ἔχων ὡραίαν γυναῖκα ἠλέγχθη ὑπὸ τῶν ἀποστόλων διὰ τὴν ζηλοτυπίαν του· τότε οὗτος «εἰς μέσον ἀγαγὼν τὴν γυναῖκα, γῆμαι τῷ βουλομένῳ ἐπέτρεψε» καὶ ἔκτοτε «ἐκπορνεύουσιν ἀναίδην οἱ τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ μετιόντες». Ὡς δικαιολογίαν τῆς ἀκολασίας οἱ Νικολαΐται ἔφερον ὅτι δι' αὐτῆς νεκροῦται τὸ σῶμα καὶ οὕτως ἐλευθεροῦται ἡ ψυχὴ ἀπ' αὐτοῦ («παραχρήσασθαι τῇ σαρκὶ δεῖ»).

Ἀπὸ τοῦ δευτέρου αἰῶνος οἱ αἱρετικοί, οἱ λεγόμενοι γνωστικοὶ (βλ. λ.), παρεξηγοῦντες τὰ κατὰ τοῦ (τελετουργικοῦ τῶν Ἑβραίων) νόμου ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου λεγόμενα ὡς ἀναφερόμενα καὶ εἰς τὸν ἠθικὸν νόμον, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ περιεφρόνουν τὸν ἠθικὸν νόμον καὶ ἐκήρυττον πλήρη ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀπ' αὐτοῦ. Τὰ πλεῖστα τῶν γνωστικῶν συστημάτων ὡρμῶντο ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι τὸν κόσμον δὲν ἐδημιούργησεν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἀλλὰ κατώτερός τις αἰών, ὁ δημιουργὸς Θεός, ὅστις ἐπέβαλεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τυραννικὸν ζυγόν, τὸν νόμον, τὸν ὁποῖον δέον νὰ ἀποτινάξωμεν, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἀπαλλαγῶμεν τῆς δεσποτείας αὐτοῦ. Ὁ κύριος ἀπόστολος τοιούτων ἀντινομικῶν θεωριῶν ἦτο ἰδίως ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ γνωστικοῦ Καρποκράτους, ὁ *Ἐπιφάνης*, ὅστις περὶ τὰ μέσα τοῦ δευτέρου αἰῶνος, νεαρώτατος (ἀπέθανε 17ετής), συνέγραψεν ἀπολεσθὲν σύγγραμμα «περὶ Δικαιοσύνης», ἐν τῷ ὁποίῳ, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως (Στρωμ. 3, 2 ἐν Migne Ἑ. Π. 8, 1104 κ. ἑ.), ἐδίδασκε κοινότητα ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καὶ ὅτι ὁ Θεὸς «τὴν ἐπιθυμίαν εὔτονον καὶ σφοδροτέραν ἐνεποίησε τοῖς ἄρρεσιν εἰς τὴν τῶν γενῶν παραμονήν, ἣν οὔτε νόμος, οὔτε ἔθος, οὔτε ἄλλο τι τῶν ὄντων ἀφανῖσαι δύναται, Θεοῦ γάρ ἐστι δόγμα». Τὰς ἀρχὰς τοῦ Καρποκράτους ἠκολούθουν καὶ πλεῖστα ἄλλα γνωστικὰ συστήματα, ὡς οἱ ἀδαμῖται, καϊνῖται, ὀφῖται ἀντιτάκται κ.τ.λ. (περὶ ὧν βλ. τὰ οἰκεῖα ἄρθρα). Πάντες οὗτοι ἐζήτουν νὰ δικαιολογήσουν τὰς ἀπόψεις των στηριζόμενοι ἐπὶ χωρίων τῆς Γραφῆς ἅτινα παρήλλασσον, διέστρεφον ἢ παρεξήγουν καὶ συντάττοντες ἀποκρύφους Γραφὰς (Εὐαγγέλιον τελειώσεως, Εὐαγγέλιον Εὔας, Βιβλίον Μαρίας, Ἀποκαλύψεις Ἀδάμ, Ἐνὼχ κ.λ.) ἢ καὶ ἄλλα βιβλία (Ἀπόφασις μεγάλη κ.λ.).

Ὁ Ἐπιφάνιος (Πανάριον αἱρ. 26 ἐν Migne Ἑ.Π. 41,329 κ. ἑ.) μᾶς δίδει πολλὰς πληροφορίας περὶ τῶν ἀντινομιστικῶν τάσεων τῶν γνωστικῶν, οἵτινες «καὶ αὐτὴν τὴν σύναξιν αὐτῶν ἐν αἰσχρότητι πολυμιξίας φέρουσι» (σ. 336), «μισγόμενοι δὲ μετ' ἀλλήλων τεκνοποιίαν ἀπαγορεύουσιν· οὐ γὰρ εἰς τὸ τεκνοποιῆσαι παρ' αὐτοῖς ἡ φθορὰ ἐσπούδασται ἀλλ' ἡδονῆς χάριν» καὶ διὰ τοῦτο κατέφευγον ἐν περιπτώσει συλλήψεως εἰς ἔκτρωσιν (σ. 340). Εἶναι προφανὲς ὅτι πρὸς τοῦτο ἐπενήργει ἡ γνωστικὴ ἀντίληψις, ὅτι ἡ ὕπαρξις τοῦ ὑλικοῦ κόσμου ὡς δημιουργήματος τοῦ πονηροῦ ἢ δημιουργοῦ Θεοῦ δὲν πρέπει νὰ παρατείνεται διὰ τῆς διαιωνίσεως ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὡς καὶ ὅτι ἡ ἀντίπραξις πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ δοθέντα νόμον εἶναι καθῆκον. [Βλ. καὶ λ. Γνωστικισμός.]

Παραπλησίας ἀρχὰς ἐκήρυττον καὶ βραδύτερον κατὰ τὸν Μεσαίωνα πολλὰ αἱρετικὰ συστήματα, ὡς οἱ Βογόμιλοι, Παυλικιανοί, Βαλδένσιοι, Καθαροί, κ.λ. (περὶ ὧν βλ. εἰδικὰ ἄρθρα). Δ. Σ. Μ.

ἀντινομιστικὴ *ἔρις* *[Θρησκ.]*. Λέγεται οὕτως ἐν τῷ Προτεσταντισμῷ ἡ μεταξὺ τοῦ θεολόγου Ἰω. Ἀγρικόλα (βλ. λ.) ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Μελάγχθονος καὶ Λουθήρου ἀφ' ἑτέρου (1527—1541) ἐγερθεῖσα σφοδρὰ συζήτησις περὶ τῆς σημασίας τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, ἣν ὁ Ἀγρικόλας ἠρνεῖτο καθ' ὁλοκληρίαν, φρονῶν ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον μόνον ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν. Τοὐναντίον ὁ Μελάγχθων καὶ ὁ Λούθηρος ἐδίδασκον ὅτι ὁ φόβος πρὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ μετάνοια εἶναι καρπὸς τοῦ νόμου, ἡ δὲ πρὸς ἀναγέννησιν διάθεσις τοῦ ἀτόμου εἶναι καρπὸς τοῦ Εὐαγγελίου· κατὰ τοῦτο ἐκήρυττον τὸ ἀναγκαῖον τῆς κη-

Digitized by Google

ρύξεως τοῦ νόμου, διότι αὐτὴ συντελεῖ εἰς μετάνοιαν καὶ συνεπῶς εἰς σωτηρίαν. Ἡ ἔρις ὠξύνθη πολὺ καὶ τῷ 1540 ἠναγκάσθη ὁ Ἀγρικόλας νὰ καλέσῃ τὴν Βιττεμβέργην καὶ ἐλθὼν εἰς Βερολῖνον ἔγινεν ἱεροκῆρυξ τῆς αὐλῆς· ἐκεῖθεν κατιδὼν τὴν πλάνην του ἔγραψε πρὸς τὸν Λούθηρον συνδιαλλακτικῶς.

Ἐπειδὴ αἱ ἀντινομιστικαὶ ἀπόψεις ἐξηκολούθουν ὅμως, διὰ τοῦ τύπου τῆς συμφωνίας (1577) καθωρίσθη ὅτι εἰς τὸν νόμον προσήκει οὐ μόνον ἐλεγκτικὴ χρῆσις (usus elencticus) πρὸς ἐκφοβισμὸν καὶ καθοδήγησιν τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ καὶ διδακτικὴ χρῆσις (usus didacticus) πρὸς ἁγιασμὸν τοῦ χριστιανικοῦ βίου. Δ. Σ. Μ.

ἀντινοννίνη *[Χημ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται τὰ διαλυτὰ εἰς ὕδωρ ἅλατα τῆς δινιτρο-ο-κρεσόλης. Ἡ ἀντινοννίνη χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ φυτοπαθολογίᾳ πρὸς καταστροφὴν τῶν νυμφῶν τῶν καμπῶν. Σ. Γ.

Ἀντίνοος *[Μυθολ.]*. Ἰθακήσιος, υἱὸς τοῦ Εὐπείθους. Ὑπῆρξεν ὁ αὐθαδέστερος τῶν μνηστήρων τῆς Πηνελόπης. Μαθὼν τὴν φυγὴν καὶ τὸν τρόπον τῆς φυγῆς τοῦ Τηλεμάχου διὰ τὴν Πύλον παρὰ τοῦ Νοήμωνος, υἱοῦ τοῦ Φρονίου, ὅστις παρεχώρησε τὸ πλοῖον εἰς τὸν Τηλέμαχον, ἀπεφάσισε νὰ διοργανώσῃ ἐνέδραν μεταξὺ Ἰθάκης καὶ Σάμης πρὸς σύλληψιν καὶ φόνον τοῦ Τηλεμάχου, «ὡς ἂν ἐπισμυγερῶς ναυτίλεται εἵνεκα πατρός» (Ὀδ., Δ. 672). Ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν αὐτοῦ, προητοιμάσθη τὸ πλοῖον διὰ τὴν ἐνέδραν (Δ. 778—786), μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ὁποίας συνεβούλευσε τοὺς συντρόφους του, ὅπως φονεύσωσιν εἰς ἐξοχικὸν τόπον τὸν Τηλέμαχον, ὅπως διαμοιράσωσι τὴν περιουσίαν του καὶ ἐπισπεύσωσι τὸν γάμον τῆς Πηνελόπης (Π. 365—392). Τὸν Ὀδυσσέα, ὁδηγηθέντα ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ χοιροβοσκοῦ Μελανθίου, ὕβρισε καὶ ἐκτύπησε (Ρ. 455—465). Ὁ Ἀντίνοος ὑπῆρξε καὶ ὁ πρῶτος φονευθεὶς μνηστὴρ τῆς Πηνελόπης. Κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς συμποσίου κατετοξεύθη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως. Τὸ βέλος διέτρησε τὸν λαιμὸν τοῦ Ἀντινόου, ὅστις κατέπεσεν ἐκ τῆς ἕδρας του (Χ. 8—21). Τὸν θάνατόν του ἐπηκολούθησε ὁ φόνος καὶ τῶν λοιπῶν μνηστήρων. Οἱ μνηστῆρες ἔλεγον ὅτι ὁ Ἀντίνοος εἶναι «μέγ' ἄριστος κούρων ἐν Ἰθάκῃ». Ὁ πατὴρ τοῦ Ἀντινόου ἐλθὼν νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως. Π. Ν. ΤΣΑΒΕΑΣ

—Ἀντίνοος. Ὁ ἐκ Κλαυδιουπόλεως (ἀρχαίου Βιθυνίου) τῆς Βιθυνίας εὐνοούμενος ἔφηβος τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων Ἀδριανοῦ. Αἱ πληροφορίαι περὶ τοῦ νεανίου τούτου, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὁ τύπος τοῦ τελείου κάλλους, εἶναι ἀντιφατικαὶ καὶ ἀνεξακρίβωτοι, διότι αἱ μόναι περὶ αὐτοῦ γραπταὶ μαρτυρίαι εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἱστορίαν τοῦ Δίωνος τοῦ Κασσίου εἶναι ὀλίγαι. Κατὰ τοὺς μὲν ὁ ἀνθηρὸς καὶ ρεμβώδης νεανίας ἦτο τὰ παιδικὰ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος «nimia voluptas Hadriani», κατὰ τοὺς δὲ ὁ πιστὸς καὶ ἀφωσιωμένος τοῦ Ἀδριανοῦ σύντροφος. Ἐγεννήθη, πιθανώτατα, κατὰ τὸ 110 μ. Χ. ἐκ γονέων ποιμένων καὶ ἦτο περίπου δεκαοκταετής, ὅτε ὁ Ἀδριανὸς εἶδεν αὐτὸν τὸ πρῶτον κατὰ τὴν εἰς τὴν Βιθυνίαν περιήγησίν του. Τὸν ρωμαντικὸν χαρακτῆρα τοῦ αὐτοκράτορος λέγεται ὅτι κατέπληξε τὸ θεσπέσιον κάλλος, ἡ εὐαισθησία τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ σαγηνευτικὴ ρεμβώδης φύσις τοῦ νεανίου· διὰ τοῦτο καὶ διέταξε νὰ προσληφθῇ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του εὐθὺς ὡς τύχῃ τῆς δεούσης παιδεύσεως. Εὐγνώμων ὁ φιλότιμος νεανίας διὰ τὴν πατρικὴν προστασίαν καὶ ἐξαιρετικὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τοῦ Ἀδριανοῦ, κατέστη ὁ ἔμπιστος φίλος καὶ ὁ ἀφωσιωμένος αὐτοῦ ἀκόλουθος. Τὸν δεσμὸν τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως Ἀδριανοῦ καὶ Ἀντινόου ἐτόνωσεν ἡ ψυχικὴ μεταξύ των συγγένεια.

Δὲν εἶχεν ὅμως τὴν εὐτυχίαν ὁ ταπεινὸς τὴν καταγωγὴν νεανίας ν' ἀπολαύσῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὰς τιμὰς καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ βίου, τὴν ὁποίαν παρεσκεύαζεν εἰς αὐτὴν ἡ ἐξαιρετικὴ τοῦ αὐτοκράτορος εὔνοια. Κατὰ τὸ 130 μ. Χ. ἐπνίγη εἰς τὸν Νεῖλον, θυσιάσας ἑκουσίως τὴν ζωήν του πρὸς σωτηρίαν τοῦ Ἀδριανοῦ, διότι οἱ θεοὶ εἶχον δηλώσει εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας τὸν Ἀδριανὸν μάγους ὅτι μόνον ἡ αὐτοθυσία τινὸς τῶν ἀφωσιωμένων εἰς τὸν αὐτοκράτορα φίλων ἠδύνατο νὰ σώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θανάτου. Ὁ θάνατος κατέστησε τὸν ὡραῖον νεανίαν ἀθάνατον. Ὁ Ἀδριανός, ἀφοῦ ἐθρήνησε τὸν Ἀντίνοον ὡς μίαν γυναῖκα τὴν ὁποίαν ἐλάτρευε, διέταξε ν' ἀποδοθῶσιν εἰς αὐτὸν θεῖαι τιμαὶ εἰς πάσας τὰ ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Ναοὶ τότε καὶ βωμοὶ ἀνηγέρθησαν εἰς αὐτὸν καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν, ἀγῶνες καὶ ἑορταὶ ἱδρύθησαν εἰς τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τῆς Ἀνατολῆς, γλύπται καὶ ζωγράφοι ἀπηθανάτισαν τὴν παροιμιώδους κάλλους μορφήν του εἰς παντὸς εἴδους πολύτιμον ὕλην, τὸ μάρμαρον, τὸν χαλκόν, τοὺς πολυτίμους λίθους, τὰ νομίσματα, τὰ μετάλλια. Ἔδωσαν τὸ ὄνομά του εἰς ἕνα ἀστέρα, ὅστις ἐπίστευον ὅτι διὰ πρώτην φορὰν ἐνεφανίσθη εἰς τὸν οὐρανόν. Ὁ νέος θεὸς εἶχε τοὺς ἱερεῖς του καὶ ἔδιδε χρησμούς. Ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν λατρείαν του ἄνθρωποι ἀπεκλήθησαν Φιλαντίνοοι. Ἐπὶ τῶν βάθρων τῶν εἰκόνων του ἔγλυφον ἐπιγραφὰς οἷα ἡ ἑξῆς: «Ἀντινόῳ συνθρόνῳ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θεῶν». Ἐν κολλέγιον εἰς τὸ πλησίον τῆς Ρώμης Lanuvium ἔφερε τὸ ὄνομα «Collegium salutare Dianae et Antinoi». Διὰ τοὺς Γαλάτας ἦτο ὅ,τι ὁ θεὸς αὐτῶν Belenus, ὁ Γαλατικὸς Ἀπόλλων, «Antinoo et Beleno par aetas formaque par est», λέγει μία μετρικὴ ἐπιγραφή. Ἡ λατρεία του ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος, ὅτε ἐσβέσθη ἐκ τῶν ὁρμητικῶν κατ' αὐτῆς πνοῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ Χριστιανοί, παρεξηγοῦντες τὴν ὑπερβολικὴν διὰ τὸν θάνατόν του θλῖψιν τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ δυσπιστοῦντες εἰς τὴν ἁγνότητα τοῦ δεσμοῦ των, ἐθεώρουν τὴν λατρείαν του ὡς ἀνηθίκου προελεύσεως καὶ διὰ τοῦτο μετὰ σφοδρότητος ἐπετέθησαν κατ' αὐτῆς.

Πολυάριθμα εἶναι τὰ μνημεῖα τὰ διασώσαντα τὴν μορφήν του· εἰς 150 ὑπολογίζονται τὰ γλυπτὰ (70 εἶναι αὐθεντικά) καὶ εἰς 140 οἱ δακτυλιόλιθοι καὶ ἄλλοι πολύτιμοι λίθοι. Αἱ εἰκόνες του εἶναι τὰ καλύτερα ἔργα τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος. Ὁ M. Reinach λέγει περὶ αὐτῶν ὅτι εἶναι ἡ τελευταία ἰδεώδης δημιουργία τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἥτις ἀνεῦρεν ἐν ἑαυτῇ νέας δυνάμεις διὰ νὰ ἐξυμνήσῃ τὸν εὐνοούμενον τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ νὰ μετάσχῃ τῆς λύπης τοῦ κυριάρχου τοῦ κόσμου. Περισσότερον ἐξ ὅλων τῶν κλάδων τῆς ἀρχαίας τέχνης ἐνεπνεύσθη ἐκ τοῦ Ἀντινόου, ὡς θεοῦ καὶ ἥρωος ὅμως, ἡ νομισματική· ἄπειρα εἶναι τὰ νομίσματα μὲ τὴν μορφὴν τοῦ Ἀντινόου ἐκ τῶν καλουμένων ἑλληνικῶν αὐτοκρατορικῶν. Τὴν πραγματικὴν μορφήν του πιστεύεται ὅτι ἀποδίδει περισσότερον παντὸς ἄλλου μνημείου ἓν μετάλλιον τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Ἀλεξανδρείας.

Ἡ λατρεία τοῦ Ἀντινόου ἦτο μὲν διαδεδομένη εἰς ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν, ἐπεχωρίαζεν ὅμως ἰδίως εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Βιθυνίαν, τὴν Φρυγίαν, τὴν Ἀρκαδίαν καὶ Ἀχαΐαν, εἰς τὰς μεγάλας πόλεις Ἀλεξάνδρειαν, Ἀδριανούπολιν, Νικόπολιν τῆς Ἠπείρου, Κύμην, Σμύρνην, Ἄγκυραν, Ἄργος, Ἀθήνας καὶ τὸ θρησκευτικὸν τῶν Ἑλλήνων κέντρον, τοὺς Δελφούς. Εἰς τὴν Μαντίνειαν τῆς Ἀρκαδίας, ἥτις κατὰ τὴν παράδοσιν ἐπιστεύετο ὅτι ἦτο ἡ μητρόπολις τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος τοῦ Ἀντινόου Βιθυνίου, εἶχεν ἀνεγερθῆ πρὸς τιμήν του ναὸς καὶ ἰδιαίτερος οἶκος ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς πόλεως, ὅστις εἶχε κοσμηθῆ μὲ πολλὰ ἀγάλματα καὶ τοιχογραφίας, ἐτελοῦντο δὲ κατὰ πενταετίαν πρὸς τιμήν του ἀγῶνες *(Ἀντινόεια)* εἰς τὸ παρὰ τὰ τείχη τῆς πόλεως στάδιον. Ἀντινόεια ἐτελοῦντο καὶ ἐν Ἀθήναις (ἐν ἄστει καὶ ἐν Ἐλευσῖνι), εἰς τὰ ὁποῖα ἐλάμβανον μέρος οἱ ἔφηβοι, εἰς τὸ Ἄργος καὶ εἰς τὴν Ἀντινούπολιν, ὡς μετονομάσθη ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ ἡ ἀρχαιοτέρα αἰγυπτιακὴ πόλις Βῆσα, τῆς ὁποίας ὁ Ἀντίνοος εἶχε καταστῆ ὁ πολιοῦχος θεός. Ὡς ὁ Ἀντίνοος ἐθεωρήθη ἡ προσωποποίησις τοῦ ἰδεώδους κάλλους, οὕτω τὸ ὄνομά του, ἡ λέξις Ἀντίνοος, κατέστη ταυτόσημος μὲ τὴν λέξιν ὡραῖος· διὰ τοῦτο ἐλέγοντο ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ ἀκούονται καὶ σήμερον ἀκόμη αἱ φράσεις «ὡραῖος ὡς ὁ Ἀντίνοος» καὶ «ὁ νέος οὗτος Ἀντίνοος». Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— *[Τέχνη]* Προτομαὶ Ἀντινόου διεσώθησαν ἀπειράριθμοι καὶ ἀσφαλῶς πολὺ περισσότεραι ἀπὸ αὐτὰς κατεσκευάσθησαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Αἱ προτομαὶ αὗται ἔχουν ἐντελῶς ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης, διότι ἐμφανίζουν ἐκδήλους τὰς τάσεις αἱ ὁποῖαι διέπνεον τὴν ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἀσκηθεῖσαν τέχνην, ἡ ὁποία παρουσιάζεται ὡς ἐνδιαφέρον ἐν πολλοῖς ἀμάλγαμα ἑνὸς συμβατικοῦ καὶ ὅλως ξηροῦ ἰδεαλισμοῦ καὶ μιᾶς προσαρμογῆς πρὸς τὴν πραγματικότητα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐμφανοῦς.

Αἱ προτομαὶ τοῦ Ἀντινόου, κατασκευασθεῖσαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατ' ἐπιθυμίαν προσώπων ἐπιθυμούντων νὰ παράσχουν ἐκδουλεύσεις καὶ νὰ κολακεύσουν τὸν Ἀδριανόν, ἀποθεοῦντα τὸν εὐνοούμενόν του νεανίαν, δὲν εἶναι ὅλαι εἰργασμέναι ἐπὶ μαρμάρου· πολλαὶ ἐξ αὐτῶν κατεσκευάσθησαν ἐξ ἄλλων λίθων, καὶ δὴ τοῦ μέλανος λίθου βασάλτου, κατὰ τὰς ἀξιώσεις τῆς καλαισθησίας τῆς ἐποχῆς. Ὁ Ἀντίνοος ἀπεικονίζεται ὑπὸ τὴν ἀληθῆ του ἀτομικότητα καὶ ὡς ἥρως, ἡμίθεος, θεός, διατηρῶν ἐν τούτοις ὑπὸ τὰς διαφορωτάτας ταύτας μορφὰς τὰ προέχοντα τῶν προσωπικῶν γνωρισμάτων του. «Ἡ δεξιότης, λέγει ὁ O. Müller μὲ τὴν ὁποίαν οἱ καλλιτέχναι ἐποίκιλαν βαθμιαίως τὸν τύπον τοῦ Ἀντινόου ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τοῦ θεοῦ διὰ τῆς βαθμῖδος τοῦ ἥρωος ἄνευ διαταραχῆς τινος τῶν οὐσιωδῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ἀτομικότητός του εἶναι ἀξία πολλῆς προσοχῆς».

Συνηθέστεραι ἀπεικονίσεις του ὑπῆρξαν αἱ ὡς Ἑρμοῦ, Ἀπόλλωνος, Βάκχου, Ἀγαθοδαίμονος, Ἡρακλέους, Ἀρισταίου, Γανυμήδους, ὁ δὲ γενικὸς τύπος τῆς μορφῆς του διεγράφη ὡς ἀκολούθως: κρανίον εὐρέως ἐσχηματισμένον, κόμη δασεῖα καὶ βραχεῖα, ὀφθαλμοὶ βεβυθισμένοι, στόμα προέχον καὶ παχύ, εὐρὺ καὶ ἐξωγκωμένον στῆθος (Πρβλ. *Π. Καββαδία:* Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης σ. 805). Διὰ τὸν Ἀντίνοον τοῦ Belvedere, περὶ τοῦ ὁποίου τινὲς ὑποστηρίζουσιν ὅτι εἶναι Ἑρμῆς, ὁ μεγάλος Πουσσὲν εἶπεν: «Ἡ χαρίεσσα ἔκφρασις τοῦ προσώπου ἀντιτίθεται πρὸς τὸν εὔρωστον ὀργανισμὸν τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον εἶναι τέλειον καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας του καὶ εἰς τὴν πρὸς ἄλληλα ἀναλογίαν τῶν μελῶν του». Πολὺ συντόμως, ἐν τούτοις, αἱ ἀπεικονίσεις τοῦ Ἀντινόου, ὅπως καὶ ὁλόκληρος ἡ πλαστικὴ τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ, κατέπεσαν εἰς τὴν ἄνευ ἐξάρσεως καὶ δυνάμεως ἐπανάληψιν τῶν αὐτῶν προτύπων καὶ καθηλώθησαν εἰς συμβατικότητα ἀποτελοῦσαν προφανῆ παρακμήν.

Κεφαλὴ Ἀντινόου κισσοστεφοῦς ὡς ὁ Διόνυσος.

Τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν κατέχει προτομὴν Ἀντινόου, εὑρεθεῖσαν εἰς Πάτρας. Ἡ villa Tiburtina κατεῖχεν ἀξιόλογον σειρὰν τοιούτων. Εἰς πλεῖστα ἐπίσης μουσεῖα τοῦ κόσμου, καὶ δὴ τὸ Μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ, ὑπάρχουν Ἀντίνοοι ποικίλων εἰδῶν. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι καὶ τὸ ὡραιότατον ἀντίγλυφον προτομῆς τοῦ Ἀντινόου φέροντος εἰς τὴν κεφαλὴν κληματίδας καὶ βότρυς, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Στρασβούργου. Ι. Μ. Π.

—Ἀντίνοος (Antinoüs) *[Ἀστρον.]*. Ἀστερισμὸς ἀποτελεσθεὶς ἐκ τῶν νοτίων ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Ἀετοῦ καὶ ὀνομασθεὶς οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὡραίου εὐνοουμένου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρώμης Ἀδριανοῦ.

Ἡ κατάταξις τοῦ Ἀντινόου μεταξὺ τῶν ἀστερισμῶν χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 131 μ. Χ., ἤτοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν οὗτος ἐπνίγη εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Νείλου, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανός, βαθύτατα θλιβεὶς ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ ὡραίου φίλου του, οὐ μόνον πόλιν ἔκτισεν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἐν τῇ Ἄνω Αἰγύπτῳ, ἀλλὰ καὶ βωμοὺς πρὸς τιμήν του ἤγειρε καθ' ἅπασαν τὴν αὐτοκρατορίαν, ὡσεὶ ἐπρόκειτο περὶ θεοῦ, ὡς δὲ ἱστορεῖ Δίων ὁ Κάσσιος ἰσχυρίζετο ὅτι ἔβλεπε καὶ «ἀστέρα τινὰ» ἐν τῷ οὐρανῷ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντινόου. Γνωστοῦ ὄντος ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἀπέθανε τῷ 135 μ. Χ., φαίνεται ὅτι ὁ Ἀλεξανδρινὸς ἀστρονόμος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν αὐτοκράτορα ἀπεικόνισε τὸν νεαρὸν Βιθυνὸν ὑπὸ τὸν Ἀετόν, καθ' ὃν τρόπον εἰκονίζετο ὁ Γανυμήδης, ἀναρπαζόμενος ὑπὸ τοῦ πτηνοῦ τοῦ Διός. Λόγῳ τῆς πλήρους ἀναλογίας τῶν δύο τούτων ἀπεικονίσεων, ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Ἀντινόου φέρεται ἐνιαχοῦ ὡς ἀστερισμὸς τοῦ Γανυμήδους.

Ἂν καὶ σαφῶς εἰκονίζεται εἰς τοὺς χάρτας τοῦ οὐρανοῦ τὸ σῶμα τοῦ Ἀντινόου ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Ἀετοῦ, ἐν τούτοις οἱ ἀστέρες, ἐφ' ὧν τοῦτο ἐκτείνεται, δὲν ἀπετέλεσαν τελείως ἀνεξάρτητον ἀστερισμόν. Ὁ Bayer μάλιστα εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντα χάρτην τοῦ οὐρανοῦ κατανέμει τὰ γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου μεταξὺ τῶν ἀστέρων τοῦ Ἀετοῦ καὶ τοῦ Ἀντινόου ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀστερισμοῦ. Τὸν Bayer ἐμιμήθησαν καὶ πάντες οἱ μεταγενέστεροι, οὕτω δὲ σήμερον οἱ ἀστέρες τοῦ Ἀντινόου φέρονται ὡς η θ ι κ λ ν *Ἀετοῦ.*

Ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Ἀντινόου ὑπάρχει ἐνδιαφέρον ἀστρικὸν σμῆνος (11 Messier), ὅπερ ἀνεκάλυψε τῷ 1681 ὑπὸ τοῦ Kirch καὶ τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει πρὸς πτηνὸν μὲ ἀνοικτὰ πτέρυγας. Σ. Π.

—ἀντίνοος(ὁ) (Antinous) *[Ζωολ.]*. Ζωνοσκώληκες τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χαιτοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυνοϊιδῶν*. Χαρακτηρίζονται ὑπὸ τοῦ ἰδιορρύθμου κεφαλικοῦ των λοβοῦ, ὅστις φέρει βαθεῖαν αὔλακωσιν πρὸς τὸ πρόσθιον αὐτοῦ μέρος καὶ κατὰ τὰ δύο ἀντίθετα ἄκρα του φέρει μικρὰν διόγκωσιν. Αἱ κεραῖαι ἀντὶ νὰ ἐκφύωνται ἐπὶ τοῦ προσθίου τμήματος τοῦ κεφαλικοῦ λοβοῦ, ἀναφαίνονται ἐκ τῆς βάσεως τοῦ πλοκάμου ὅστις εὑρίσκεται παρὰ τὸν κεφαλοθώρακα. Σιαγόνες ἐσχισμέναι καὶ φέρουσαι ἀνὰ ἕνα ἀτροφικὸν ὀδόντα. Φάρυγξ μὲ ὁμοιομόρφους διαμέσους ἀποφύσεις. Τὸ σῶμα των γενικῶς εἶναι βραχύ. Ὁ Malmgren κατὰ τὸ 1865 καθώρισεν ἐπακριβῶς τὰ ὅρια τῶν ἐν λόγῳ ζωνοσκωλήκων καὶ θεωρεῖ τοὺς ἀντινόους εἴδη εἰς τὰ ὁποῖα αἱ τρίχες τοῦ *νωτόποδος* (ἀνωτέρα διακλάδωσις τοῦ ποδὸς) εἶναι ἁδρότεραι ἀπὸ τὰς τοῦ *νευρόποδος* (κατωτέρα διακλάδωσις τοῦ ποδός).

Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *ἀντίνοος ὁ Σάρσειος* (Antinous Sarsi). Ἔχει φοειδὲς σῶμα κεκολοβωμέ-

Digitized by Google

νον κατὰ τὰ δύο του ἄκρα καὶ ἀποτελούμενον ἐκ τριάκοντα ἢ τριάκοντα πέντε δακτυλίων φερόντων πόδας. Κεφαλικὸς λοβὸς τόσον μακρὸς ὅσον καὶ εὐρύς· κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτοῦ μέρος σχηματίζει δύο κωνικὰς προεκτάσεις. Φέρει τέσσαρας ὀφθαλμούς, δύο κειμένους πρὸς τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ σώματος καὶ δύο εὑρισκομένους ὀλίγον πρὸ τῶν κωνικῶν προεκτάσεων, καὶ πολὺ μεγαλυτέρους τῶν ὀπισθίων. Αἱ κεραῖαί του εἶναι βραχύτεραι τοῦ κεφαλικοῦ λοβοῦ καὶ περιβάλλονται ὑπὸ ἀραιῶν φυματίων. Τὸ σῶμά του περιβάλλεται ὑπὸ μικρῶν μεταξοειδῶν τριχῶν. Δ.Ν.Π.

Ἀντινόρι (Antinori), *Λουδοβῖκος - Ἀντώνιος*. Ἰταλὸς ἀρχαιοδίφης (1720—1780). Κατήρτισε συλλογὴν ἐκ μεγάλου ἀριθμοῦ ἀνεκδότων ἐπιγραφῶν καὶ χρονικῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος.

— **Ἀντινόρι** (Antinori), *Ὁράτιος, μαρκήσιος*—. Ἰταλὸς γεωγράφος (1811—1882). Ὀφείλει τὴν φήμην αὐτοῦ πρὸ παντὸς εἰς τὰς περιφήμους συλλογάς, ἃς κατήρτισε κατὰ τὰς διαφόρους εἰς τὴν Ἀφρικὴν περιηγήσεις του καὶ αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν σπουδαιοτάτην διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἠπείρου ταύτης συμβολήν.

Ἄντινος. Ἐφευρέτης τῆς κατασκευῆς τῶν λογχῶν ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Ἀποστολίου, (3.60. c).

Ἀντινός, Παῦλος. Ἀθηναῖος ἔμπορος. Ἀναφέρεται ὅτι μετέσχε τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Διέθεσεν ὑπὲρ αὐτῆς τὴν περιουσίαν του. Αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ τοῦ Καρυστινοῦ, τὸ θέρος τοῦ 1824, ὑπέφερε πλεῖστα μαρτύρια ἐν Χαλκίδι ὅπου ἐστέναζεν, ἐκτελῶν διαφόρους ἀγγαρείας δουλικάς, μέχρι τοῦ 1831, ὁπότε τῷ ἀπεδόθη ἡ ἐλευθερία. Δι' αὐτὸν ἀναφέρεται ὅτι ἐκακοποιήθη ὑπό τινος τῶν υἱῶν τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ, καὶ ὅτι τόσον ὠργίσθη ὁ ἄλλωστε εὐέξαπτος πασᾶς, ὥστε ὁ ἴδιος ἐρράβδισε τὸν πταίστην υἱόν του μέχρις αἵματος, «διότι δὲν ἔπρεπεν ἐπὶ ματαίῳ νὰ κατατυραννῇ τοὺς ραγιάδες». Ἄγνωστον τί ἀπέγινε καὶ πότε ἀπέθανε. Γ. Δ. Κ.

ἀντινοσίνη (Antinosinum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ μετὰ νατρίου ἅλας τῆς τετραϊωδιούχου φαινολοφθαλεΐνης $(C_6H_2J_2ONA)_2$ $C{-}C_6H_4CO$ / O (δακτύλιος). Πρασινοκυανῆ ἄμορφος κόνις εὐδιάλυτος ἐν ὕδατι μετὰ κυανῆς χροιᾶς, δυσδιάλυτος εἰς ἀλκοόλην. Ἀνεγράφη ὡς κόνις ἐπιπάσεως πληγῶν καὶ ἑλκῶν. Ἀραιὰ διαλύματα αὐτῆς (0,1—0,5%) ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς πλύσεις ἐπὶ κυστιτίδων, πυκνότερα πρὸς πλύσιν πληγῶν καὶ λίαν ἀραιὰ (1—2 : 1000) πρὸς πλύσιν τοῦ στομάχου. Δι' ἑλκώδεις παθήσεις τοῦ στόματος καὶ φάρυγγος ἀνεγράφη πυκνὸν διάλυμα 2—3%. Κ. Γ. Μ.

ἀντινουθετῶ *(—έω)*· ἀμοιβαίως νουθετῶ, ἀπαντῶν εἰς τὸν νουθετοῦντά με νουθετῶ αὐτόν.

Ἀντι-ντέβα (Anti-deva) *[Ἰνδ. Μυθολ.]*. Ἓν τῶν ὀνομάτων τοῦ Βισνοῦ.

Ἀντινὺ (Antigny). Δύο πολίχναι τῆς Γαλλίας, ἡ μία ἐν τῇ περιφερείᾳ Βαντὲ καὶ ἡ ἄλλη ἐν τῇ Βιέννης. Ἐν τῇ τελευταίᾳ σῴζεται ἐκκλησία τοῦ ΙΑ' αἰῶνος.

ἀντίνωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ἐστραμμένα τὰ νῶτα πρὸς τὰ νῶτα ἄλλου, ἀντίθ. *ἀντιμέτωπος*: «Ἵστανται ἀντίνωτοι», πλάτη μὲ πλάτη.

ἀντιξιφισμὸς *[Ὁπλομ.]*. Ἐν τῇ ὁπλομαχητικῇ καλεῖται ὁ ξιφισμὸς ὃν ὁ ἀμυνόμενος ἐκτελεῖ εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν, συνήθως ἄνευ προβολῆς, δι' ἐκτάσεως τῆς χειρὸς δι' ἧς μόνης δύναται νὰ φθάσῃ τὸ σῶμα τοῦ ἀντιπάλου του. Διὰ τοῦτο ὁ ἀντιξιφισμὸς πλεονεκτεῖ τοῦ ἐν τῇ ἐπιθέσει διὰ προβολῆς γενομένου ξιφισμοῦ. Ὁ ἀντιξιφισμὸς εἶναι ἄμεσος ἢ ἔμμεσος. Ἄμεσος μέν, ὅταν μεταξὺ τῆς ἀποκρούσεως καὶ αὐτοῦ δὲν μεσολαβῇ χρόνος ἀλλ' ἀκαριαίως πλήττει τὸν ἐπιτιθέμενον πρὶν οὗτος στηρίξῃ τὸν προβαίνοντα πόδα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἔμμεσος δὲ ὅταν μεσολαβῇ χρονικόν τι διάστημα κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἀντιπάλου συσχετιζόμενος μὲ τὰς κινήσεις αὐτοῦ καὶ γίνεται δι' ἁπλοῦ ἢ συνθέτου ξιφισμοῦ μὴ ὑπερβαίνοντος ὅμως τὰς δύο κινήσεις. Τ. ΚΑΡΑΚΑΛΟΣ

ἀντίξοος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐναντίος, πολέμιος, δυσμενής: «ἀντίξοοι περιστάσεις».

Ἄντιον (λατιν. *Antium* καὶ νῦν *Anzio*) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἀρχαιοτάτη τοῦ Λατίου, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 10 περίπου ὡρῶν πρὸς Ν. τῆς Ρώμης (260 ἀρχαίων σταδίων τῶν Ὠστίων), ἐπὶ βραχώδους παραλιακοῦ ἐδάφους. Διὰ τοῦτο καὶ ἦτο ἀλίμενος καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ὁρμητήριον τῶν ἐν αὐτῇ ἐγκατεστημένων Τυρρηνῶν πειρατῶν κατὰ τὸν Ε' καὶ Δ' π. Χ. αἰῶνα. Ἱδρυτὴς αὐτῆς, κατὰ τὸν ἐπιχώριον μῦθον, ἦτο ὁ Ἄντιος ἢ Ἀντίας, υἱὸς τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τῆς Κίρκης. Ἀν καὶ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ταρκυνίου τοῦ Ὑπερηφάνου (Πρίσκου) ἀνῆκεν ἡ πόλις αὕτη εἰς τὴν λατινικὴν ὁμοσπονδίαν, ἐν τούτοις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἦτο ὑποτεταγμένη εἰς τοὺς Οὐόλσκους τῶν ὁποίων ἐθεωρεῖτο καὶ μία τῶν κυριωτέρων ἐπὶ τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης πόλεων. Τὸ Ἄντιον ἐχρησίμευσεν ὡς ἄσυλον τοῦ ἐξορίστου Ρωμαίου Κοριολάνου. Κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ Δ' π.Χ. αἰῶνος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες ἐστέρησαν αὐτὸ τῆς ναυτικῆς δυνάμεώς του καὶ ἐκόσμησαν τὸ βῆμα τῆς ἀγορᾶς των μὲ τοὺς ἐμβόλους τῶν πολεμικῶν πλοίων του, διὸ τοῦτο καὶ ἐκάλουν ἀπὸ τότε οἱ Ρωμαῖοι τὸ βῆμα ἐμβόλους (rostra). Τὸ Ἄντιον ἤκμασε κατὰ τοὺς τελευταίους π. Χ. αἰῶνας καὶ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας διὰ τῆς ἐκ τῆς προαγωγῆς τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ του εὐημερίας τῶν κατοίκων καὶ πρὸ πάντων διότι ἡ πόλις κατέστη τὸ προσφιλὲς θέρετρον εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιφανεῖς καὶ πλούσιοι πολῖται τῆς Ρώμης ἔκτισαν πολυτελεῖς ἐπαύλεις διὰ νὰ διέρχωνται τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεώς των (*Στράβ. C.* 232). Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διέτριβεν ὁ Αὔγουστος, ὅτε ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος διὰ πρεσβείας της ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ πατρὸς τῆς πατρίδος. Τὸ Ἄντιον εἶναι πατρὶς τοῦ Καλιγούλα, ὅστις ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ αὐτὸ καὶ πρωτεύουσαν τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, καὶ τοῦ Νέρωνος, ὅστις ἐπεχείρησεν, ἄνευ ἐπιτυχίας, νὰ ἱδρύσῃ ἐν αὐτῷ λιμένα. Ἐκτὸς τῶν ἐπαύλεων καὶ τῶν ἀνακτόρων τῶν αὐτοκρατόρων τὴν πόλιν ταύτην ἐκόσμουν καὶ πολλὰ ἱερά, ὡς ὁ ναὸς τῶν Διοσκούρων, ὅστις ἔκειτο ἐν τῇ ἀγορᾷ αὐτῆς, ὁ ναὸς τῆς Τύχης, ὁ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος παρὰ τὸν λιμένα τοῦ Ἀντίου, ἔνθα νῦν κεῖται ἡ πολίχνη Nettuno. Ἡ πόλις μνημονεύεται μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΣΤ' μ.Χ. αἰῶνος, μετὰ ταῦτα δὲ μετεβλήθη εἰς ἐρείπια. Κατὰ τὸ τέλος ὅμως τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἤρχισε ν' ἀνακτίζεται. Ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως διασώζεται μόνον εἷς πύργος· διὰ τοῦτο καὶ κοινῶς καλεῖται ἡ πόλις *Torre* (πύργος) ἢ *Porto d' Anzio*. Ἐκ τῶν ἐρειπίων τῶν ἀνακτόρων τοῦ Νέρωνος ἦλθον εἰς φῶς δύο ἀληθινὰ καλλιτεχνικοὶ θησαυροί, ὁ Ἀπόλλων τοῦ Belvedere ἀνευρεθεὶς κατὰ τὸ ἔτος 1503 μ. Χ. (κατά τινας ἀνευρέθη εἴς τινα παρὰ τὴν Grottaferrata ἔπαυλιν), καὶ ἓν γυναικεῖον ἄγαλμα γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Κόρη τοῦ Ἀντίου*». Γ. Δ. ΚΑΨ.

—*[Παραλ. Γεωγρ.]* βλ. Ἄντζιο.

— **Ἀντίου κόρη** *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκλήθη ἄγαλμα νεάνιδος ἐκ παρίου μαρμάρου, ἀνευρεθὲν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν ἀνακτόρων τοῦ Νέρωνος ἐν *Ἀντίῳ*. Ἡ νεᾶνις φορεῖ χιτῶνα καὶ ἱμάτιον καὶ κρατεῖ εἰς τὰς χεῖρας σκεῦός τι ἐκ τῶν συνήθων διὰ τὰς θυσίας. Ἔχει τὸν δεξιὸν ὦμον γυμνόν, ὡς καὶ μέρος τοῦ δεξιοῦ βραχίονος, καὶ ρίπτει τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, ἐνῷ σύρει ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ὀπίσω τὸν δεξιόν. Ἀπὸ τὸν ὑψηλὰ ἐζωσμένον χιτῶνα καὶ τὴν στροφὴν τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τῆς ὁποίας τὸ ἄγαλμα παρέχει δύο ὄψεις, προκύπτει ὅτι τὸ ἄγαλμα ἀνήκει εἰς τὸ τέλος τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος. Ἡ ἔκφρασις τοῦ δροσεροῦ προσώπου τῆς νεάνιδος εἶναι πολὺ δυνατὴ καὶ ἡ λεπτότης τῆς ἐπιδερμίδος τοῦ γυμνοῦ ὤμου προκαλεῖ ζωηρὰν ἐντύπωσιν. Τὸ ἔργον εἶναι πρωτότυπον καὶ προέρχεται, ὡς ὑποστηρίζουν οἱ εἰδικοί, ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Λυσίππου. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀντίον (τό)· κοιν. *ἀντί*, πληθ. *ἀντιά*· ὄργανα τοῦ ὑφαντουργικοῦ ἱστοῦ, δύο κοντοὶ ὁριζοντίως καὶ παραλλήλως τεθειμένοι χρησιμεύουσιν ὡς ἄξονες, περὶ οὓς τυλίσσονται ὁ στήμων καὶ τὸ ὑφαινόμενον ὕφασμα· κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ ἱστοῦ λέγονται τοῦτο μὲν *μπροστινὸ ἀντί* — *πισινὸ ἀντί*, τοῦτο δὲ *πάνω ἀντὶ* ἢ *πανάντι* — *κάτω ἀντί*. Β. Φ.

Ἀντιόπη *[Μυθολ.]*. —1) Ἀμαζών, θυγάτηρ τοῦ Ἄρεως, σύζυγος τοῦ Θησέως καὶ μήτηρ τοῦ Ἱππολύτου. Αἱ περὶ αὐτῆς παραδόσεις παρὰ τοῖς μυθογράφοις καὶ ποιηταῖς εἶναι ποικίλαι. Οὕτως ἄλλοι μὲν λέγουσιν αὐτὴν βασίλισσαν τῶν Ἀμαζόνων, ἄλλοι δὲ (ἐν οἷς καὶ Εὐριπίδης) καλοῦσιν αὐτὴν ἁπλῶς Ἀμαζόνα. Κατὰ τὸν Πίνδαρον ἀπήχθη ἐκ τῆς χώρας της ὑπὸ τοῦ Πειρίθου καὶ Θησέως, ὅστις καὶ ἐνυμφεύθη αὐτήν. Κατὰ τὸν Τροιζήνιον Ἡγίαν κατέστη αὕτη σύζυγος τοῦ Θησέως ἐξ ἔρωτος πρὸς αὐτόν, ὅτε οὗτος συνεπολιόρκει μετὰ τοῦ Ἡρακλέους τὴν παρὰ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν Θεμίσκυραν. Ἕνεκα μάλιστα τοῦ πρὸς τὸν Θησέα ἔρωτός της παρέδωκε καὶ τὴν πόλιν. Ἀπέθανε φονευθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀμαζόνος Μολπαδίας, ὅτε αἱ Ἀμαζόνες πρὸς ἐκδίκησιν ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐτάφη πρὸ τῆς Ἰτωνίας πύλης. Κατ' ἄλλον μῦθον, ἐδόθη εἰς τὸν Θησέα ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους ὡς ἀριστεῖον μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Θεμισκύρας. Κατά τινα μάλιστα μῦθον, αὕτη συνεζεύχθη οὐχὶ τὸν Θησέα, ἀλλὰ τὸν Ἡρακλέα. Ὁ μῦθος τῆς Ἀντιόπης ἐνέπνευσε καὶ ποιητὰς καὶ καλλιτέχνας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἐκ μὲν τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων διεσώθησαν μόνον ἀποσπάσματά τινα τῆς Ἀντιόπης τοῦ Εὐριπίδου, ἥτις ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν ἀρίστων τραγῳδιῶν αὐτοῦ, ἐκ δὲ τῶν καλλιτεχνικῶν μόνον παραστάσεις τοῦ μύθου αὐτῆς ἐπὶ ἀγγείων καὶ ἀναγλύφων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ κάλλιστον εἶναι ἀνάγλυπτος ἐπὶ σαρκοφάγου ἀπεικόνισις τοῦ γάμου Ἡρακλέους καὶ Ἀντιόπης (βλ. καὶ λ. Ἀμαζόνες).

—2) Ἡ περιβόητος διὰ τὸ κάλλος της ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα θυγάτηρ τοῦ βοιωτικοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ ἢ τοῦ Νυκτέως καὶ μήτηρ ἐκ τοῦ Διὸς τοῦ *Ζήθου* καὶ τοῦ *Ἀμφίονος* (βλ. ἀνάπτυξιν τοῦ ὅλου μύθου ἐν λ. Ἀμφίων). Καὶ ἀπὸ τὸν μῦθον τῆς Ἀντιόπης ταύτης ἐνεπνεύσθησαν ἀρχαῖοι καὶ νέοι καλλιτέχναι καὶ λογοτέχναι. Ἐκ τῶν διαφόρων ἀρχαίων ἀναπαραστάσεων τοῦ μύθου διεσώθησαν τὸ εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Νεαπόλεως ἀποκείμενον θαυμάσιον σύμπλεγμα, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Φαρνέσιος ταῦρος*», ἔργον τοῦ *Ἀπολλωνίου* καὶ τοῦ *Ταυρίσκου*, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπαθανατίζεται ἡ τιμωρία τῆς ἐχθρᾶς τῆς Ἀντιόπης Δίρκης, καὶ τὸ εἰς τὴν ἔπαυλιν Albani ἀποκείμενον ἀνάγλυφον εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Ἀντιόπη, ἐν μέσῳ τῶν δύο υἱῶν της ἱσταμένη, ἱκετεύει αὐτοὺς νὰ ἐκδικηθῶσι τὴν Δίρκην διὰ τὰ βασανιστήρια τὰ ὁποῖα ὑπ' αὐτῆς ὑπέστη. Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ μύθου τῆς Ἀντιόπης ἐμπνευσθέντων νεωτέρων ἔργων τὰ κάλλιστα εἶναι εἷς πίναξ τοῦ *Tiziano*, εἰς τὸν ὁποῖον παρίσταται ὁ Ζεὺς ὑπὸ μορφὴν σατύρου καταλαμβάνων τὴν Ἀντιόπην κοιμωμένην ἐν μέσῳ μεγαλοπρεποῦς τοπίου, καὶ εἷς πίναξ τοῦ *Correzio*, ἀποκείμενος εἰς τὸ Λοῦβρον, ἀριστούργημα τῆς νεωτέρας καλλιτεχνίας. Εἰς τὸν πίνακα τοῦτον ἡ Ἀντιόπη ὁλόγυμνος κοιμᾶται ὑπὸ ἓν δένδρον ἐν μέσῳ σκιεροῦ καὶ μυστηριώδους δάσους. Ἡ κεφαλή της ἀναπαύεται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονός της καὶ ἡ λυτὴ κόμη της κυματίζει εἰς χρυσοῦς βοστρύχους εἰς τὸν ὁλόλευκον λαιμόν της. Εἶναι αὕτη μία κυνηγός, ὡς φανερώνουσι τὰ παρ' αὐτὴν ἐπὶ τῆς χλόης ἐρριμμένα ὅπλα της, τὸ τόξον καὶ ἡ φαρέτρα. Παρὰ τοὺς πόδας της κοιμᾶται ὁ Ἔρως ἐπὶ λεοντῆς. Ἔχει καταθέσει τὴν δᾷδα του. Εἷς σάτυρος, ὁ ὁποῖος ἔχει κρυβῇ ὄπισθεν τοῦ δένδρου, ὑπὸ τὸ ὁποῖον κοιμᾶται ἡ Ἀντιόπη, ὑπεγείρει τὸ κυανοῦν ὕφασμα μὲ τὸ ὁποῖον εἶχε καλυφθῆ ἡ κοιμωμένη, καὶ παρατηρεῖ μὲ ἀπληστίαν τὸ ὡραῖον σῶμά της. Εἶναι ὁ μεταμορφωθεὶς Ζεὺς ὁ σάτυρος ὁ παρατηρῶν τὸ ἐγκαταλελειμμένον τοῦτο εἰς τὸν ὕπνον σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔχει καμφθῆ οὕτως, ὥστε γίνεται προκλητικώτατον πρὸς ἡδονικὰς ἀπολαύσεις. Τὸ πρόσωπον, τὸ στῆθος καὶ τὰ ἰσχία τῆς Ἀντιόπης, περιλουόμενα ἀπὸ ἄφθονον φῶς ἀκτινοβολοῦσιν, ἐνῷ τὰ ἄκρα, αἱ κνῆμαι καὶ οἱ βραχίονες ἔχουν βυθισθῆ εἰς μίαν τερπνὴν καὶ ἁρμονικὴν φωτοσκίασιν. Ἡ ἀγροῖκος καὶ ἀλλόκοτος μορφὴ τοῦ σατύρου μὲ τὴν λάγνον ἔκφρασιν τοῦ προσώπου του καὶ τὸ χρῶμα τοῦ δέρματός του προκαλεῖ μίαν χαρίεσσαν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῶν δύο κυρίων μορφῶν τοῦ πίνακος. Ἡ ἀντίθεσις τῶν χρωμάτων δίδει ζωὴν καὶ ἁρμονίαν εἰς τὸν πίνακα, εἰς τὸν ὁποῖον τὰ πάντα εἶναι οὕτω προσηρμοσμένα, ὥστε τὸ βλέμμα κατευθύνεται πρὸς τὴν κυρίαν μορφήν, τὴν τῆς Ἀντιόπης, καὶ ἰδίως τὸν κόλπον καὶ τὴν κεφαλήν, ὅπου καὶ εὕρεῖε τὸ δυνατώτερον θέλγητρον τοῦ πίνακος. Ἡ νεοελληνικὴ καλλιτεχνία δὲν ἔχει πλουτισθῆ ἀκόμη μὲ ἔργον ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὸν ὡραῖον τῆς Ἀντιόπης μῦθον, ἔχει ὅμως πλουτισθῆ ἡ νεοελληνικὴ λογοτεχνία μὲ τὸ ἔμμετρον δρᾶμα τοῦ Δ. Βερναρδάκη «*Ἀντιόπη*».

— 3) Θυγάτηρ τοῦ Θεσπίου καὶ μήτηρ τοῦ Ἀλοπίου, τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν αὕτη νυμφευθεῖσα τὸν Ἡρακλέα.

— 4) Σύζυγος τοῦ Ἡλίου, μήτηρ τοῦ Αἰήτου καὶ Ἀλπέως, τοῦ πατρὸς τοῦ Ἐπωπέως.

— 5) Σύζυγος τοῦ Λυκούργου καὶ μήτηρ τοῦ Ἀγκαίου καὶ τοῦ Ἐπόχου.

— 6) Σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Λαοκόωντος.

— 7) Σύζυγος τοῦ Πιέρου καὶ μήτηρ τῶν ἐννέα Μουσῶν κατὰ τὸν Κικέρωνα.

— 8) Σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Οἰχαλίας Εὐρύτου.

— 9) Ἱέρεια τῆς Δήμητρος κατὰ τὴν ἐλεγείαν τοῦ Ἑρμησιάνακτος. Γ. Δ. ΚΑΨ.

—«**Ἀντιόπη**» θεατρικὸν ἔργον Δ. Βερναρδάκη (βλ. λ., καὶ τόμ. Β' 261 γ').

—**ἀντιόπη** (ἡ) (Antiope) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ λεπιδοπτέρου ἐντόμου *βανέσσα*. Δ. Ν. Π.

Ἄντιος. Ρωμαῖος, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀππιανοῦ (Ἐμφύλ. 4.40).

ἀντιότριχον (τὸ) (Antiotrichum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλγῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *φλοριδῶν*, χαρακτηριζόμενον ἐκ τοῦ πτερυγοσχιδοῦς διστίχου φυλλώματός των. Δ. Ν. Π.

ἀντιουδαϊσμός· βλ. λ. ἀντισημιτισμός.

Ἀντιόφημος. Πατὴρ τοῦ Μουσαίου (*Παυσ.* 10, 5, 6, 12, 11).

Digitized by Google

Ἀντιοχάτικα *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μαγαζειῶν τῆς ὑπαγομένης, ὡς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, εἰς τὸν νομὸν Κερκύρας νήσου Παξῶν. Κάτ. 44.

Ἀντιόχεια *[Γεωγρ.]*. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερον 28 πόλεις τῆς Ἀσίας κτισθεῖσαι ἢ μετονομασθεῖσαι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων βασιλέων τῆς Συρίας. Ἐκ τούτων 16 μὲν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀππιανοῦ (Συριακὰ 47) ἱδρύθησαν ὑπὸ *Σελεύκου Α' τοῦ Νικάτορος* (312—280 π. Χ.), τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ βασιλείου τῆς Συρίας, καὶ ὠνομάσθησαν οὕτω εἰς τιμὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀντιόχου, τῶν δὲ ἄλλων αἱ πλεῖσται κατὰ Στέφανον Βυζάντιον καὶ Διονύσιον Περιηγητὴν ἐκτίσθησαν ἢ ἐπανιδρυθεῖσαι μετωνομάσθησαν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Σελεύκου, *Ἀντιόχου Α' Σωτῆρος* (280—261 π. Χ.).

[Παρατίθενται κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν τὰ ἀναγνωριστικὰ ἑκάστης, πρὸς χρηστικὴν εὐκολίαν, κατατάσσονται ὅμως ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητός των κατὰ τὴν σειρὰν τὴν ὁποίαν ἐνδεικνύει ὁ ἀριθμὸς ὅστις ἕπεται τοῦ ἀναγνωριστικοῦ ἐντὸς παρενθέσεως ( ). Ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς σημειοῦται καὶ εἰς τὴν μετώπην τῶν σελίδων.]

Ἀντιόχεια ἡ καὶ *Ἀλάβανδα*, ἐν Καρίᾳ (23η).
— *Ἀραβὶς* ἡ ἐν Μεσοποταμ. (15η).
— *Ἄραδος* ἢ *Πιευίας* (7η).
— *Ἀομάτα* ἡ ἐν τῇ Ἰνδικῇ (21η).
— ἡ ἐπὶ *Δάφνῃ* ἢ ἡ ἐπὶ τοῦ *Ὀρόντου* (1η).
— *Ἔδεσσα* ἢ ἡ ἐπὶ *Καλλιρόῃ* (16η).
— ἡ *Δεκαπόλεως* πρὸς ἵππῳ (12η).
— ἡ παρὰ τὸν *Εὐφράτην* (9η).
— *Ἰσαυρίας*, ἡ καὶ *Λαμωτὶς* (6η, βλ. καὶ 4η).
— ἡ ἐπὶ *Καλλιρόῃ*, ἡ καὶ *Ἔδεσσα* (16η).
— ἡ ἐπὶ *Καλλιρόης* (11η).
— ἡ ἐν *Καρίᾳ* πρὸς *Μαιάνδρῳ* (2α).
— ἡ ἐπὶ *Κράγῳ* (4η).
— πρὸς τῷ *Κύδνῳ* (25η).
— ἡ *Λαμωτίς*, ἡ καὶ *Ἰσαυρίας* (6η, βλ. καὶ 4η).
— ἡ πρὸς *Μαιάνδρῳ*, ἡ καὶ *Πυθόπολις* (2α).
— ἡ *Μαργιανή*, ἡ καὶ πρὸς τῷ *Μάργῳ* (19η).
— ἡ *Μυγδονία* ἢ *Μυγδονικὴ* (14η).
— ἡ *Νίσεβις*, ἡ καὶ ἐν *Μυγδονίᾳ* ἢ *Μυγδονικῇ* (14η).
— ἡ *Ὦπις* (18η).
— ἡ ἐπὶ τοῦ *Ὀρόντου* ἢ ἐπὶ Δάφνῃ (1η).
— ἡ *Παράλιος* ἡ ἐν Λυδίᾳ (27η).
— ἡ *Πιερίας* ἢ *Ἄραδος* (7η).
— ἡ πρὸς *Πισιδίᾳ* (3η).
— ἡ ἐν *Πτολεμαΐδι* (13η).
— ἡ *Πυθόπολις* ἡ καὶ πρὸς *Μαιάνδρῳ* (2α).
— ἡ πρὸς τῷ *Πυράμῳ* (5η).
— ἡ πρὸς τῷ *Σάρῳ* (26η).
— ἡ *Σεμιράμιδος* (10η).
— ἡ ἐν *Σκυθίᾳ* (20η).
— παρὰ τὸν *Ταῦρον* (8η).
— αἱ *Τράλλεις* (24η).
— ἡ ἐν *Τραχεια Κιλικίᾳ* ἢ ἐπὶ *Κράγῳ* (4η).
— ἡ ἐν *Τρφάδι* (22α).
— *Χάραξ* (17η).
— ἡ τοῦ *Χοσρόου* (28η).

ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ
(Η ΕΠΙ ΔΑΦΝΗ — Η ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΡΟΝΤΟΥ)

Ἡ παρὰ τὸν Ὀρόντην ποταμόν, πρωτεύουσα πόλις **τῆς ἀρχαίας Συρίας**, εἶναι συγχρόνως μία ἀπὸ τὰς **μεγαλυτέρας καὶ ἐνδοξοτέρας Ἑλληνικὰς πόλεις**, μία ἀπὸ τὰς μεγάλας πόλεις τοῦ κόσμου, ἡ ὁποία ἐπὶ αἰῶνας μακροὺς ἔλαμψεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἔρριψε πολὺ μακρὰν τὴν λάμψιν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης καὶ τοῦ βίου καὶ διέδωκεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἐπὶ αἰῶνας μακροὺς ὄνομα πλῆρες δόξης καὶ μεγαλείου. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς κτίσεώς της, ἀπὸ τὸ 300 ἀκριβῶς π. Χ. ἕως τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβε τὴν ὁριστικὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ἡ Κωνσταντινούπολις, ἕως τὸν ΣΤ' αἰῶνα μ. Χ, ἤτοι ἐπὶ ὀκτὼ ὁλοκλήρους αἰῶνας ὑπῆρξε μαζὶ μὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἡ μεγάλη Ἑλληνικὴ μητρόπολις, ἡ πόλις τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων, τοῦ λεπτοῦ, ἀλλὰ καὶ θορυβώδους κοινωνικοῦ βίου. Ἦτο ἴσως ὀλίγον μικροτέρα ἀπὸ τὸ παρὰ τὸν Νεῖλον κτίσμα τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, συνέβαλεν ὅμως καὶ ἡ Ἀντιόχεια, ὅσον σχεδὸν καὶ ἡ ἀντίζηλός της, εἰς τὴν λάμψιν τοῦ Ἑλληνιστικοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὴν διάδοσιν ἀνὰ τὸν κόσμον τοῦ κοσμοπολιτικοῦ πνεύματος τῶν μετ' Ἀλέξανδρον χρόνων, τῆς κοινωνικῆς κομψότητος καὶ εὐμαρείας.

Μεγάλα δὲ καὶ χαρακτηριστικὰ γεγονότα διελάλησαν ἀνὰ τὸν κόσμον τὴν ἱστορικὴν καὶ κοσμοπολιτικὴν φήμην τῆς Ἀντιοχείας, τὰ ὁποῖα ἀπετυπώθησαν εἰς τὰς συνήθεις ἐπωνυμίας τῆς πόλεως, *Ἀντιόχεια ἡ μεγάλη, — ἡ καλή*, ὅπως ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν, *Θεούπολις*, ὅπως ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν διὰ τὴν μεγίστην σημασίαν αὐτῆς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς νέας Χριστιανικῆς ἀνθρωπότητος (βλ. κατωτέρω Ἀντιόχεια).

Ἡ ὡραιότης καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς πόλεως ἐφημίσθη εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς κτίσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν. Ἐξηκολούθησε δὲ ν' ἀναπτύσσεται καὶ νὰ διαδίδῃ τὴν φήμην αὐτῆς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην καθ' ὅλας τὰς περιόδους τῆς ἱστορίας αὐτῆς, μέχρι τῆς πτώσεως της ὑπὸ τὴν Ἀραβικὴν κυριαρχίαν. Καὶ κατὰ τὰς τρεῖς μεγάλας περιόδους τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς Ἀντιοχείας, ἤτοι: 1) τὴν *Ἑλληνιστικήν*, ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς ἱδρύσεως ἕως τὴν ὑποταγὴν εἰς τοὺς Ρωμαίους (300—64 π. Χ.). 2) τὴν *Ἑλληνορρωμαϊκήν*, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ρωμαιοκρατίας (64 π. Χ. — 325 μ. Χ.). 3) τὴν *Βυζαντινήν*, κατὰ τὴν ἀκμὴν τῶν πρώτων Χριστιανικῶν χρόνων (325—637 μ. Χ.), καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας περιόδους ἡ Ἀντιόχεια ἔσχε τύχας περιλάμπρους.

Αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως. Ἡ Ἀντιόχεια ἔκειτο εἰς τὴν *Ἄνω Συρίαν*, καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν χώραν τὴν καλουμένην κατὰ τὴν ἀρχαιότητα Σελευκίδα, εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρέτταν ἀπὸ Β. πρὸς τὴν Δαμασκὸν πρὸς Ν. καὶ ἀπέναντι περίπου τῆς Κύπρου, πρὸς τὰ βορειότερα. Ἦτο ἐκτισμένη εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τὴν θάλασσαν, εἰς τὰς βορείας κλιτῦς τοῦ ὄρους Σιλπίου, ἐκεῖ ὅπου ὁ ποταμὸς Ὀρόντης στρέφει πρὸς δυσμὰς τὸν βόρειον ροῦν αὐτοῦ. Πρὸς Δ. ἀκριβῶς κεῖται ἡ ἀρχαία *Βέροια* (τὸ σημερινὸν *Ἀλέπιον*), πρὸς Ν. πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Ὀρόντη ἡ *Ἀπαμεία ἡ Ἡλιούπολις (Βααλβέκ), ἡ Δαμασκός*.

Ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἵδρυσεν εἰς τὴν σημερινὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρέτταν πρὸς Ν. πρὸς τὸ Ἀλέπιον, εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, βωμὸν τοῦ Βοττιαίου Διὸς καὶ ὡς φαίνεται τὸ χωρίον *Ἡμαθίαν*. Ἀρχαὶ τοῦ κατοικισμοῦ, λέγει ὁ Λιβάνιος, εἶναι ὁ Ζεὺς Βοττιαῖος, ἱδρυθεὶς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἡ ἀκρόπολις, ἡ ὁποία ἔλαβε τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος του καὶ ὠνομάσθη *Ἡμαθία*. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἔκτισεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ πηγήν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς μητρός του *Ὀλυμπιάδα*. Τὰ παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀρόντην ταῦτα, ὅπως καὶ ἄλλα κτίσματα τοῦ Ἀλεξάνδρου, φαίνεται ὅτι ἦσαν προσωρινὰ σχεδιάσματα πόλεων διὰ τὸ μέλλον. Ἐπίσης καὶ ὁ μέγας στρατηγὸς Ἀντίγονος εἶχε κτίσει πλησίον τοῦ βωμοῦ, τοῦ ἱδρυθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ βορειότερον, παρὰ τὸν κάτω ροῦν τοῦ ποταμοῦ, πόλιν *Ἀντιγόνειαν*. Ἤδη πρότερον ὑπῆρχον ἐκεῖ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, ἡ *Ἰόπολις* καὶ ἡ γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα Pagus Bottia.

Τέλος ἐκτίσθη «*ἡ μεγάλη Ἀντιόχεια — Ἀντιόχεια ἡ ἐπὶ Δάφνῃ — ἡ πρὸς Δάφνην*», ὅπως ὠνομάσθη καὶ ἐγένετο γνωστὴ καθ' ὅλον τὸν ἀρχαῖον κόσμον. Τὴν πόλιν ἔκτισεν ὁ μέγας στρατηγὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου *Σέλευκος ὁ Νικάτωρ*, τῷ 300 π. Χ., εἰς τιμὴν τοῦ πατρὸς του *Ἀντιόχου* — ὄχι τοῦ υἱοῦ — καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα *Ἀντιόχεια* — καὶ εἰς μνήμην τῆς μεγάλης νίκης ἐν Ἰψῷ, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ κατάλυσις τῶν ὀνείρων τῆς κοσμοκρατορίας καὶ ἵδρυσις τῶν Ἑλληνικῶν βασιλείων τῆς Ἀνατολῆς.

Κατὰ τὴν Ἀσιατικὴν παράδοσιν ὁ Σέλευκος ἵδρυσε τὴν πόλιν πεισθεὶς εἰς χρησμόν, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔδωκε τὴν συμβουλὴν ταύτην ὡς μέσον ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν κατατρύχουσαν αὐτὸν αὐτινίαν. Κατὰ παράδοσιν Ἑλληνικὴν ὁ Σέλευκος Νικάτωρ, θέλων νὰ κτίσῃ εἰς τὴν Συρίαν μίαν μεγάλην πόλιν ὡς πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου του, προσέφερε θυσίαν εἰς τὸν Δία ἐν Ἀντιγονείᾳ. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς εἷς ἀετὸς ἥρπασε μέρη τοῦ θύματος καὶ ἔθηκεν αὐτὰ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ *Διὸς τοῦ Βοτιίου*, παρὰ τὸ ὄρος Σίλπιον, τὸν ὁποῖον Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας εἶχεν ἱδρύσει, καὶ τότε οἱ αἴσιοι οὗτοι οἰωνοὶ ἔπεισαν τὸν Σέλευκον νὰ κτίσῃ παρὰ τὸν βωμὸν ἐκεῖνον τὴν πόλιν.

Οὕτως εὐοίωνοι ὑπῆρξαν αἱ ἀρχαὶ τῆς νέας πόλεως, καὶ ἡ Ἀντιόχεια ἤρχισε πολὺ ταχέως ν' αὐξάνεται καὶ νὰ χωρῇ γοργότατα πρὸς τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν. Ἡ πόλις κατέλαβε κατ' ἀρχὰς τὴν Ν. ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ὀρόντου, παρὰ τὸ ὄρος Σίλπιον, εἰς ἀπόστασιν 120 σταδίων ἀπὸ τὴν παραλίαν, ἐν μέσῳ θαυμασίας καὶ θελκτικῆς κοιλάδος, περιωνύμου εἰς ὅλον τὸν ἀρχαῖον κόσμον. Ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον, τὸ μικρὸν χωρίον, τὸ ὁποῖον κατέχει ἐλαχίστην θέσιν τῆς παλαιᾶς Ἀντιοχείας, τῆς ὁποίας καὶ διετήρησε τὸ ὄνομα (Antakijeh, Antakia), περιβάλλεται ὑπὸ ὡραιοτάτης φύσεως καὶ ἐξόχως γονίμου χώρας.

Ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς οἰκήσεως ἔγινεν ἀπὸ κατοίκους τῆς πλησίον κειμένης Ἀντιγονείας. Δὲν φαίνεται ὅμως, ὅπως λέγουν ἀρχαῖοί τινὲς ἱστορικοί, ὅτι κατεστράφη τότε ἡ Ἀντιγόνεια καὶ ὅτι ὅλοι οἱ κάτοικοι αὐτῆς μετηνέχθησαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἀκόμη δὲ ὅτι καὶ τὰ κτίρια κατηδαφίσθησαν, ἵνα τὸ οἰκοδομικὸν ὑλικὸν αὐτῶν χρησιμεύσῃ εἰς τὴν νέαν κτιζομένην πόλιν. Ὁ Βυζαντινὸς χρονογράφος Μαλάλας (σ. 200 ἑξ. ἐκδ. Βόννης) διηγεῖται μὲ ἀρκετὴν ἀκρίβειαν τὰ γεγονότα. Λέγει ὅτι ὁ Σέλευκος μετῴκισεν ἀπὸ τὴν Ἀντιγόνειαν 5.300 πολίτας Ἀθηναίους καὶ Μακεδόνας, ἐπίσης δὲ Κρῆτας καὶ Κυπρίους καὶ ἄλλους Ἕλληνας ἀπὸ τὰ περίχωρα. Βέβαιον λοιπὸν εἶναι, ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἀντιοχείας ὑπῆρξαν γνήσιοι Ἕλληνες. Ἐντὸς δὲ βραχέος χρόνου προσῆλθον καὶ ἄλλοι πολυάριθμοι, σύμμεικτοι κατὰ τὴν φυλήν, κάτοικοι καὶ ἐκ Συρίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς.

Ὁ Σέλευκος ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ, κατὰ τὴν πρώτην ὥραν, ἤτοι κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου (τὴν 22αν τοῦ μηνὸς Ἀρτεμισίου, ἤτοι Μαΐου), ἔθηκε τὰ θεμέλια τῆς νέας πόλεως. Ὁ Μαλάλας διατείνεται καὶ τὸ παράδοξον ὅτι ὁ Σέλευκος καὶ ἀνθρωποθυσίας ἐτέλεσε θυσιάσας διὰ τοῦ Ἀμφιόνος τοῦ ἀρχιερέως καὶ τελεστοῦ παρθένον κόρην ὀνομαζομένην Αἰμάθην, ὅτε διεχάραξε τὰ θεμέλια τοῦ τείχους, τὰ ὁποῖα ἀνήγειρε «μεγάλα καὶ φοβερὰ» διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ξεναίου. Τῆς θυσιασθείσης κόρης, προσθέτει ὁ Βυζαντινὸς χρονογράφος, ἔστησεν ὁ Σέλευκος χαλκῆν στήλην, ἡ ὁποία προφανῶς εἶναι τὸ περίφημον ἄγαλμα τῆς Τύχης τῆς Ἀντιοχείας. Ἔπειτα ὁ Σέλευκος ἔκτισεν ἀμέσως ἱερόν, τὸ ὁποῖον ὠνόμασε «τοῦ Βοττίου Διός», καὶ ἔστησε στήλας καὶ ἀγάλματα ἀναμνηστικά, πρὸ τῆς πόλεως δέ, λίθινον ἀετὸν πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ κατὰ τὴν πρὸ τῆς κτίσεως τῆς πόλεως θυσίαν ἐπισυμβάντος οἰωνοῦ.

Ἡ νέα πόλις ηὐξήθη τάχιστα εἰς τόσον μέγαν βαθμόν, ὥστε ἤρχισαν νὰ κτίζωνται καὶ ἄλλαι μεγάλαι συνοικίαι· ἔγιναν τέσσαρες ἐν ὅλῳ, ἐξ οὗ ἡ Ἀντιόχεια ὠνομάσθη *Τετράπολις* (*Στράβ.* C 750) Αἱ τέσσαρες αὗται συνοικίαι ἦσαν τόσον μεγάλαι, ὥστε ἐθεωροῦντο ὡς ἴδιαι πόλεις· ἑκάστη αὐτῶν περιεβάλλετο ὑπὸ ἰδίου τείχους, ὅλαι δὲ μαζὶ ἀργότερα περιεβλήθησαν ἐπὶ Ἀντιγόνου τοῦ Ἐπιφανοῦς διὰ κοινοῦ μεγάλου περιβόλου. Ἡ περιφέρεια τῆς πόλεως ἔφθασε νὰ ἔχῃ ἔκτασιν ἀπαιτοῦσαν διὰ τὴν διαδρομὴν τὴν πορείαν τῶν πέντε ὡρῶν· οὕτω δὲ μόνον τῆς Ρώμης ἦτο μικροτέρα.

Ἡ δευτέρα πόλις, ἤτοι συνοικία, ἐκτίσθη ταχέως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σελεύκου. Τρίτον μέρος τῆς πόλεως, ἡ λεγομένη *νέα πόλις*, ἐκτίσθη ὑπὸ *Σελεύκου τοῦ Καλλινίκου* (κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος), ἐπὶ μιᾶς νήσου τοῦ ποταμοῦ Ὀρόντου (κατὰ τὸν Λιβάνιον, ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου). Ὁ δὲ Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανής, μετὰ ἕνα καὶ ἥμισυν σχεδὸν αἰῶνα, ἔκτισε καὶ τετάρτην συνοικίαν μεταξὺ τῆς πεδιάδος καὶ τῆς νοτίας κλιτύος τοῦ ὄρους Σιλπίου.

Ἡ μεγάλη πόλις ἦτο προσωποποιημένη εἰς τὸ λεγόμενον ἄγαλμα *Τύχης τῆς Ἀντιοχείας*, (βλ. κατωτ. σ 893) ἔργον ἑνὸς τῶν καλλίστων μαθητῶν τοῦ Λυσίππου, Εὐτυχίδου τοῦ Σικυωνίου (*Παυσαν.* VI, 2, 4). Ἀπεικονίσεις εἴτε μιμήσεις πολλαὶ τοῦ ὡραίου τούτου ἀγάλματος διεσώθησαν εἰς νομίσματα (βλ. *Baumeister*, Denkmaeler, I, σ. 519).

Τὸ σχέδιον τῆς πόλεως.— Ὁ Σέλευκος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐξωραΐσαν τὴν πόλιν καὶ διεκόσμησαν αὐτὴν μὲ πολυάριθμα καὶ μὲ μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα. Μία ἀπὸ τὰς τέσσαρας πόλεις ἔκειτο, ὡς ἐλέχθη, ἐπὶ τῆς νησῖδος τοῦ ποταμοῦ. Τὸ κέντρον αὐτῆς ἦτο κεκοσμημένον διὰ μιᾶς τετραγώνου ἐστεγασμένης στοᾶς μὲ τέσσαρας πύλας. Ἀπὸ τὸ *τετράπυλον* τοῦτο ἐξήρχοντο τέσσαρες μεγάλαι ὁδοὶ μὲ στοὰς — *ἔμβολοι*, ὡς ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, — εἰς τέσσαρας διαφόρους διευθύνσεις. Ἡ πρὸς βορρᾶν ὁδὸς ὡδήγει πρὸς τὰ *παλάτια* τῶν Σελευκιδῶν, τὰ ὁποῖα κατεῖχον σχεδὸν τὸ τέταρτον τῆς νήσου. Εἰς δὲ τὴν μεσαίαν πλατεῖαν τῆς ὅλης Ἀντιοχείας, ὑψώνετο μέγας κίων, καὶ ὁ τόπος οὗτος ἐλέγετο «ὀμφαλὸς τῆς πόλεως», ὑπῆρχε δὲ ἐκεῖ καὶ στήλη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦτο γεγλυμμένος ὀφθαλμός. Διὰ τοῦ κέντρου τῆς πόλεως, ἀπὸ τὴν ΒΑ πύλην πρὸς τὴν ΝΔ ἐξετείνετο ὁδὸς ἐξαιρετικῆς μεγαλοπρεπείας, ἡ ὁποία ἐκοσμεῖτο μὲ τέσσαρας σειρὰς κιόνων,—«στοὰ τετράστιχος»,—καὶ εἶχε μῆκος τριῶν χιλιομέτρων. Ἐγκαρσία δὲ ὁδὸς ἔκοπτε τὴν πόλιν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, διευθυνομένη ἀπὸ τὴν κλιτὺν τοῦ ὄρους, πρὸς τὴν νῆσον τοῦ Ὀρόντου. Αἱ τέσσαρες αὗται ἀπέραντοι μετὰ στοῶν ὁδοὶ ἐχώριζον τὰς τέσσαρας πόλεις.

Αἱ μακραὶ αὗται στοαί, οἱ ἔμβολοι, οἱ ὁποῖοι ἐπλαισίωνον τὰς τέσσαρας μεγάλας ὁδούς, εἶχον σπανίαν μεγαλοπρέπειαν. Ἦσαν «ὑπόροφοι (ἐστεγασμέναι) καὶ πανευπρεπεῖς»· κατὰ διαστήματα εἶχον τετράπυλα, τὰ ὁποῖα ἐκοσμοῦντο μὲ ψηφοθετήματα τοῦ ἐδάφους καὶ μὲ μάρμαρα. Ἔκτισε δὲ αὐτὰς (*Μαλάλας σ.* 232 ἑξ.) ὁ διάδοχος τοῦ Αὐγούστου, ὁ καῖσαρ Τιβέριος, ὁ ὁποῖος καὶ τὴν πλατεῖαν διεκόσμησε μὲ ἔργα χαλκᾶ καὶ μὲ ἀγάλματα. Ἔκτισε δ' ἐπίσης ὁ Τιβέριος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, πλὴν ἄλλων κτισμάτων, μέγαν ναὸν Διὸς τοῦ Κα-

Digitized by Google

πιτωλίου, ὡς καὶ δημόσιον λουτρὸν πλησίον τῆς πηγῆς 'Ολυμπιάδος, ἱερὸν τοῦ Διονύσου πρὸς τὸ μέρος τοῦ ὄρους, ἀκόμη δὲ θέατρον καὶ δεξαμενὴν πρὸς συλλογὴν τῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους κατερχομένων ὑδάτων διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ πόλις ἀπὸ τὰς πλημμύρας.

'Η λαμπρότης τῆς 'Αντιοχείας.—Καὶ ἄλλοι Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες ἔκτισαν εἰς τὴν 'Αντιόχειαν, πόλιν ἀγαπητὴν εἰς αὐτούς, σημαντικὰ μνημεῖα. Εἶχον δὲ ἤδη στολίσει τὴν πόλιν μὲ οἰκοδομὰς μεγαλοπρεπεῖς καὶ ναοὺς πολλοὺς οἱ Ἕλληνες βασιλεῖς. 'Ο 'Αντίοχος ὁ Φιλοπάτωρ (τέλη τοῦ Β' αἱ. π. Χ.) ἔκτισε παρὰ τὸ Σίλπιον ἱερὸν τῶν Μουσῶν καὶ βιβλιοθήκην. Τὸ ἱερὸν τοῦτο, συνδεόμενον μὲ τὴν βιβλιοθήκην, ἦτο προφανῶς τὸ *Μουσεῖον* τῆς 'Αντιοχείας, ἐνάμιλλον πρὸς τὸ 'Αλεξανδρινόν. 'Ο δὲ μετὰ τὸν Φιλοπάτορα 'Αντίοχος ὁ 'Επιφανής, πλὴν τοῦ μεγάλου τείχους, ἔκτισε τὸ βουλευτήριον καὶ ἄλλα ἱερά. Πλεῖστα δὲ καὶ ποικίλα μνημεῖα ἔκτισαν ὅλοι σχεδὸν οἱ Σελευκίδαι βασιλεῖς καὶ πολλοὶ Ρωμαῖοι, ἀκόμη καὶ οἱ πρῶτοι Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες. 'Η μεγάλη πόλις ἦτο ἐξαιρέτως ἀγαπητὴ εἰς τοὺς Ρωμαίους, τόσον δὲ πολὺ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς Αὐτοκράτορας, ὥστε καὶ εὐχαρίστως ἤδρευον εἰς αὐτὴν κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας, τὸν Δ' καὶ Ε', ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως δεικνύουν καὶ αἱ ἀποδιδόμεναι εἰς αὐτὴν ὀνομασίαι. Τὸ ὄνομά της ἦτο ἀχώριστον ἀπὸ τὰς ἐπωνυμίας *'Α. ἡ μεγάλη, ἡ καλή*, Orientis apex pulcher. 'Ο Μαρκελλῖνος λέγει αὐτὴν «πόλιν γνωστὴν εἰς τὴν οἰκουμένην, πρὸς τὴν ὁποίαν οὐδεμία ἄλλη θὰ ἠδύνατο νὰ συγκριθῇ». 'Εγκώμια δὲ εἰς τὴν 'Αντιόχειαν ἔγραψαν ὁ Λιβάνιος καὶ ὁ 'Ιωάννης ὁ Χρυσόστομος. 'Υπὸ ἔποψιν μεγέθους μόνον ἡ Ρώμη ἐλέγετο ὅτι ὑπερέβαλλεν αὐτήν. 'Εξηκολούθησε δὲ ἡ 'Αντιόχεια καὶ μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ εἶναι ἡ μεγάλη πόλις, «ἡ βασίλισσα» τῆς 'Ανατολῆς, διεφιλονίκει δὲ τὰ πρωτεῖα καὶ πρὸς αὐτὴν ἀκόμη.

Τὰ προάστεια. — Εἰς τὴν παγκόσμιον φήμην τῆς πόλεως συνετέλουν σπουδαίως καὶ τὰ ὡραῖα προάστεια αὐτῆς, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὁ *Πλατανὼν* (ἢ *Πλάτανος*) κείμενος εἰς τὴν πρὸς τὴν Κιλικίαν ὁδόν. Πλησίον τοῦ προαστείου τούτου ὁ αὐτοκράτωρ 'Ιουστινιανὸς ἀνεκαίνισε τὴν παλαιὰν ὁδόν, ἡ ὁποία ἐσφίγγετο μεταξὺ ὀρέων καὶ εἶχεν ἐξαφανισθῇ ἀπὸ τοὺς χειμάρρους, εἰς μεγάλην ἁμαξήλατον ὁδόν, ἐκτελέσας καὶ ἐκτομὰς τῶν ὀρέων «καὶ ἅπαντα νενικηκὼς τὰ ἀμήχανα» (*Προκόπιος*, Περὶ κτισμάτων De aedificiis, σ. 318, ἔκδ. Βόννης). Σημειωτέον ὅτι ἄλλη εἶναι ἡ πόλις *Πλάτανος*, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὰ 'Οδοιπορικὰ καὶ ἡ ὁποία ἔκειτο ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Λαοδίκειαν ὁδοῦ (βλ. *Δρόϋζεν*, 'Ιστορία τῶν 'Επιγόνων, κατὰ τὴν 'Ελλην. μετάφρ. σ. 354). Μεταξὺ δὲ τῆς 'Αντιοχείας καὶ τῆς Δάφνης ἔκειτο ἄλλο προάστειον, ἡ *'Ηράκλεια*.

Τὸ ἐξαίσιον ὅμως προάστειον αὐτῆς, τὸ ὁποῖον μεγάλως διεφήμισεν εἰς τὸν κόσμον τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς *καλῆς 'Αντιοχείας*, ἦτο ἡ περιλάλητος *Δάφνη*, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα προστίθεται ὡς κύριον χαρακτηριστικὸν εἰς τὸ ὄνομα τῆς πόλεως (*«'Αντιόχεια ἡ ἐπὶ Δάφνῃ»*, καὶ λατινιστὶ ἁπλῶς *«Epidaphne»*). Καὶ σήμερον ὁδὸς πρὸς τὰ ΝΑ., εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας καὶ ἡμισείας ἀπὸ τὸ σημερινὸν χωρίον *'Αντάκια*, ὁδηγεῖ εἰς μίαν πλευρὰν λόφου, ὅπου εἶναι ἡ θέσις *Beit-el-Ma (οἰκία ὕδατος)*, ἐν μέσῳ ὑδάτων πολλῶν, ὑδρομύλων καὶ χλιδώσης φύσεως. Αἱ παρακείμεναι φυτεῖαι ἔχουν καὶ σήμερον περιφέρειαν 20 χιλιομ. 'Ενταῦθα ἔκειτο ἡ ἀρχαία Δάφνη.

Τὸ προάστειον τοῦτο ἔκτισεν ὁ ἴδιος ὁ Σέλευκος ὁ Νικάτωρ συγχρόνως μὲ τὴν 'Αντιόχειαν. 'Ο τόπος περιερρέετο ἀπὸ ἄφθονα ὕδατα· ἄλση θαυμάσια κυπαρίσσων καὶ δάφνης ἐσκίαζον αὐτόν, καὶ ἡ ὅλη φύσις ἦτο πλήρης θελγήτρων διὰ τὴν ὡραίαν καὶ χλιδῶσαν βλάστησιν. 'Ενθύμιζεν εἰς τοὺς ἀρχαίους τὰ περίφημα Θεσσαλικὰ Τέμπη, ἀλλ' ἦτο εὐρυχωρότερη ἐκείνων. 'Η Δάφνη τῆς 'Αντιοχείας εἶχε καθιερωθῇ εἰς τὸν 'Απόλλωνα τὸν Πύθιον, τὸν μυθολογούμενον πρόγονον τῶν Σελευκιδῶν. 'Ενταῦθα ἐθρυλεῖτο, ὅτι ἡ νεαρὰ νύμφη Δάφνη, καταδιωκομένη ἀπὸ τὸν 'Απόλλωνα, εἶχε μεταμορφωθῇ εἰς δάφνην. Περίφημοι ναοὶ εἶχον ἱδρυθῇ εἰς τὸν ἐξαίσιον ἐκεῖνον χῶρον, τοῦ 'Απόλλωνος, τῆς 'Αρτέμιδος, τῆς 'Αφροδίτης, τῆς μεγάλης 'Ελληνοαιγυπτιακῆς θεᾶς Ἴσιδος κλπ. καὶ ἄσυλον τῶν καταδιωκομένων. 'Επίσης καὶ δημόσια οἰκοδομήματα ἐξαίρετα, ὡς θέρμαι, θέατρα, παλάτια τῶν Σελευκιδῶν βασιλέων, ἀργότερα καὶ Αὐτοκρατορικὰ παλάτια τῶν Ρωμαίων καὶ ἔπειτα τῶν Βυζαντινῶν βασιλέων. Οἱ Ρωμαῖοι Αὐτοκράτορες, εἶχον ἱδρύσει τοὺς ἰδικούς των ἀνδριάντας παραπλεύρως τῶν ἀγαλμάτων τῶν θεῶν. Τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα, ναοὶ καὶ κοσμικὰ κτίρια, ἦσαν ὄχι μόνον πολυτελῆ, ἀλλὰ καὶ μὲ τοιαύτην ὡραίαν διάταξιν ἱδρυμένα, ὥστε ἀνεδείκνυον τὸν τόπον ἐκεῖνον ἕνα τῶν ὡραιοτέρων τοῦ κόσμου.

Εἰς τὴν Δάφνην τῆς 'Αντιοχείας ἐτελοῦντο ὀνομαστοὶ ἀγῶνες καὶ ἑορταὶ ποικίλαι· ἐκεῖ ἔτρεχον οἱ 'Αντιοχεῖς, πλούσιοι καὶ λαός, διὰ νὰ διασκεδάσουν, καὶ ἡ ἠχὼ τῶν ἑορτῶν καὶ τῶν πανηγύρεων διεδόθη εἰς πολλοὺς αἰῶνας κατόπιν, διότι καὶ κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ἐξηκολούθουν αἱ εἰδωλολατρικαὶ πανηγύρεις, ὁ πολυθόρυβος κοσμικὸς βίος καὶ αἱ λαμπραὶ πανηγύρεις τῆς Δάφνης. Δικαίως λοιπὸν αὕτη θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ, ὅπως καὶ ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων. αἱ *Βερσαλλίαι τῆς 'Ανατολῆς*.

Οἱ κάτοικοι καὶ ὁ βίος. — Εὐθὺς μετὰ τὴν κτίσιν καὶ συνεχῶς κατόπιν συνέρρεον εἰς τὴν 'Αντιόχειαν καὶ τὰ περίχωρα Ἕλληνες καὶ ἐγχώριοι Σύριοι, ὡς καὶ ἄλλοι ἐξ ὅλων τῶν φυλῶν. 'Η πόλις ἔγινε ταχέως μεγάλη κοσμόπολις μὲ ἐξόχως πολυθόρυβον καὶ σύμμικτον πληθυσμόν. 'Ο ὅλος πληθυσμός της ὑπερέβαινεν, ὡς φαίνεται, τὰς 500.000. Πολλοὶ 'Ιουδαῖοι εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐκεῖ, ἤδη ὑπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ Σελεύκου τοῦ Νικάτορος, ὁ ὁποῖος εἶχε δώσει εἰς αὐτοὺς ἴσα δικαιώματα μὲ τοὺς Ἕλληνας. 'Εντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ ταχίστη διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὴν 'Αντιόχειαν.

Τὸ κυριαρχοῦν ὅμως στοιχεῖον καὶ εἰς τὴν διοίκησιν καὶ εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον ἦσαν οἱ Ἕλληνες. 'Ακόμη καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις τῆς πόλεως ἦτο 'Ελληνική, τόσον ἔντονον εἶχε τὸν 'Ελληνικὸν χαρακτῆρα ἡ 'Αντιόχεια. 'Ο χυδαῖος λαὸς ὡμίλει ἀκόμη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χρυσοστόμου τὴν 'Αραμαϊκήν, τὴν παλαιὰν τοῦ τόπου γλῶσσαν, ἐγνώριζεν ὅμως καὶ τὴν 'Ελληνικήν, γλῶσσαν τῆς διοικήσεως, τῆς αὐλῆς, τῶν δικαστηρίων, τοῦ ἐμπορίου.

Οἱ κάτοικοι διῃροῦντο εἰς 18 φυλάς, *δήμους*, ἕκαστος τῶν ὁποίων εἶχεν ἰδιαιτέραν διοίκησιν. Οἱ δῆμοι συνήρχοντο εἰς ἐκκλησίας εἰς τὰ θέατρα καὶ διῴκουν τὰς δημοσίας ὑποθέσεις. Εἶχε λοιπὸν ἡ πόλις τῆς 'Αντιοχείας, ὅπως καὶ ὅλαι σχεδὸν αἱ 'Ελληνικαὶ πόλεις τῆς 'Ανατολῆς, ἀξίαν λόγου κοινοτικὴν ἀνεξαρτησίαν, ἡ ὁποία διετηρήθη καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας μέχρι τῆς ἁλώσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν 'Αράβων, καὶ ἡ ὁποία ἦτο τὸ κάλλιστον τεκμήριον τῆς δυνάμεως τοῦ 'Ελληνισμοῦ εἰς τὴν 'Ανατολήν. Ὅταν ἡ ὀνομαστὴ Αὐτοκράτειρα 'Αθηναῒς διῆλθεν ἐκ τῆς 'Αντιοχείας τὸν Ε' αἰῶνα ὡμίλησεν ὡς ἄλλη ἀρχαία 'Ελληνὶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου τῶν 'Αντιοχέων (βλ. καὶ 'Αθηναΐς).

'Αλλ' εἰς τὸν πολυμιγῆ ἐκεῖνον πληθυσμόν, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπερίσχυον ὑπὸ ἔποψιν ἀριθμοῦ οἱ Σύριοι, ὁ ἀτομικὸς χαρακτὴρ τοῦ Ἕλληνος εἶχε, φυσικά, σὺν τῷ χρόνῳ ἀλλοιωθῇ. 'Η ἀνάμιξις τῶν γνησίων 'Ελλήνων μὲ τοὺς λαοὺς τῆς 'Ανατολῆς, καὶ ἰδίως μὲ τὸ Συριακὸν στοιχεῖον, παρήγαγε πληθυσμὸν εὐκίνητον καὶ τρυφηλόν, ὁ ὁποῖος ἐξεδηλοῦτο καὶ εἰς τὸν δημόσιον καὶ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον. 'Υπὸ ἔποψιν πολιτικὴν διεκρίνοντο οἱ 'Αντιοχεῖς διὰ τὴν ἀστάθειάν των, ὑπὸ ἔποψιν θρησκευτικὴν διὰ τὸν φανατισμὸν καὶ τὴν δεισιδαιμονίαν των, πολλάκις δὲ αἱ ὁρμητικαὶ διαθέσεις των τοὺς παράσυραν εἰς στάσεις καὶ ἐμφυλίους ταραχάς. Εἰς δὲ τὸν κοινωνικόν των βίον ἦσαν περίφημοι διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς διασκεδάσεις, διὰ τὸν ἀνειμένον καὶ πολυδάπανον βίον. Εἰς τὴν ἐξαισίαν Δάφνην καθημερινῶς ἐδονεῖτο ὁ ἀὴρ ἀπὸ πανηγύρεις καὶ ἑορτάς, δημοσίας καὶ ἰδιωτικάς. Διὰ τοῦτο οἱ πλούσιοι καὶ ἡδυπαθεῖς Ρωμαῖοι εὕρισκον εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην τῆς τρυφῆς, ὀνομαστὴν κατὰ τοῦτο εἰς τὸν κόσμον, τὴν ἁρμοδιωτέραν εἰς τὰς κλίσεις των διαμονὴν καὶ προσέτρεχον προθύμως καὶ μονίμως νὰ κατοικήσωσιν εἰς αὐτήν.

Μὲ μίαν λέξιν ἡ 'Αντιόχεια ὡμοίαζε τὰς γνωστὰς διὰ τὸν εὔθυμον καὶ τὸν ἄσωτον βίον σημερινὰς κοσμοπόλεις. Οὐδέποτε ἴσως εἶχεν ἴδει ὁ κόσμος τοιαύτην λαμπρότητα τελετῶν καὶ στρατιωτικῶν παρελάσεων, δημοσίων δείπνων, τὰ ὁποῖα ἔδιδον οἱ νικηφόροι βασιλεῖς, καὶ τόσας ἄλλας καθημερινὰς ἑορτὰς μὲ πλημμύραν ἀρωμάτων καὶ ἀνθέων καὶ στεφάνων.

'Ο ὄχλος ἰδίως τῆς 'Αντιοχείας διήρχετο πολλὰς ἡμέρας εἰς τὰ θεάματα. Θέατρα καὶ ἱππόδρομοι — ἐκτὸς τοῦ μεγάλου 'Ιπποδρόμου — τὸν προσείλκυον τακτικά. Οἱ 'Αντιοχεῖς καὶ οἱ χάριν διασκεδάσεως προστρέχοντες ξένοι, ἐθαύμαζον τοὺς μίμους καὶ τὰς ὀρχηστρίδας τῆς 'Αντιοχείας, φημισμένας εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ἐτέρποντο μὲ τὰ ᾄσματα καὶ τὰς μελῳδίας τῶν ποικίλων μουσικῶν ὀργάνων—διότι οἱ 'Αντιοχεῖς διέπρεπον καὶ εἰς τὰς τέχνας τῆς ὀρχήσεως καὶ τῆς μουσικῆς.

'Η πρὸς τὰς ἡδονὰς ὅμως καὶ τὰ θεάματα κλίσις δὲν ἦτο χυδαία, ὥστε νὰ ἀποχαυνώσῃ τὸ πνεῦμα τῶν 'Αντιοχέων. Τοὐναντίον φαίνεται, ὅτι ἦτο πολὺ ἀνεπτυγμένη ἡ χάρις καὶ οἱ λεπτοὶ τρόποι κοινωνικοῦ βίου, συνδυαζόμενοι μὲ εὔθυμον σκωπτικὴν διάθεσιν. 'Ο χαρακτὴρ οὗτος τῶν 'Αντιοχέων ἐξεδηλώθη λαμπρῶς καὶ κατὰ τρόπον ὅλως ἐξαιρετικὸν εἰς τὸ περίφημον ἐπεισόδιόν των μὲ τὸν Αὐτοκράτορα 'Ιουλιανὸν (βλ. κατωτέρω *'Εκκλησία 'Αντιοχείας*).

Ὅτε ὁ 'Ιουλιανὸς ἐπεχείρησε τὴν κατάλυσιν τοῦ ἰσχυροῦ Περσικοῦ κράτους, ἔκαμε τὴν 'Αντιόχειαν κέντρον τῶν πολεμικῶν αὐτοῦ παρασκευῶν καὶ διέτριψεν εἰς τὴν πόλιν ἐννέα ὁλοκλήρους μῆνας (362—363). Εἰς παλαιότερον ταξίδιόν του ὁ λαὸς τῆς 'Αντιοχείας, συνηθισμένος εἰς τὴν πολυτέλειαν, ἔκπληκτος εἶδε τὸν ἀπέριττον ἐκεῖνον ἄρχοντα, ἐνδεδυμένον τὸν φιλοσοφικὸν τρίβωνα. 'Εντύπωσιν ἰδιαιτέραν ἔκαμεν εἰς τοὺς 'Αντιοχεῖς τὸ γένειον, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ὁ 'Ιουλιανὸς θέλων νὰ μιμῆται τοὺς Στωϊκοὺς φιλοσόφους. 'Εν μέσῳ τοῦ θορύβου τῶν μεγάλων πολεμικῶν παρασκευῶν ὁ 'Ιουλιανὸς ἐνθυμούμενος τοὺς πρὸς τὸν πώγωνα αὐτοῦ σαρκασμοὺς τῶν 'Αντιοχέων, εὗρε καιρὸν νὰ γράψῃ θαυμάσιον συγγραμμάτιον, τὸ ὁποῖον ἐπέγραψε Μισοπώγων καὶ τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ μόνη ἀπάντησις πρὸς τὰ σκώμματα, τὰ ὁποῖα ἐπεδαψίλευσαν εἰς αὐτὸν οἱ κάτοικοι τῆς 'Αντιοχείας. 'Ο «Μισοπώγων» τοῦ 'Ιουλιανοῦ εἶναι ἀπὸ τὰς περιεργοτέρας συγγραφάς, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι γραφῆ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παγκοσμίου φιλολογίας. Εἷς αὐτοκράτωρ, τὸν ὁποῖον ἰταμώτατα καὶ μετ' ἀναιδείας ἔσκωψεν ὁ λαός του, δὲν ἀπαντᾷ εἰς αὐτὸν δι' ὀργῆς καὶ διώξεων, ἀλλὰ διὰ φιλοσοφικῆς καὶ σατιρικῆς διατριβῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπερασπίζεται τὸν ἁπλοῦν καὶ θεωρητικὸν βίον, καὶ μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας μαστιγώνει τὰ ἀνειμένα καὶ ἐκτεθηλυμένα ἤθη τῶν κατοίκων τῆς 'Αντιοχείας. Εἰς τὸν «Μισοπώγωνα» τοῦ 'Ιουλιανοῦ εὑρίσκομεν ἀξίας περιεργείας πληροφορίας περὶ τῶν κατοίκων τῆς 'Αντιοχείας, τοῦ βίου καὶ τῆς πόλεως αὐτῶν. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν πικρὰν εἰρωνείαν τοῦ Αὐτοκράτορος διακρίνομεν καὶ συγκατάβασίν τινα, καὶ νομίζομεν εἰς τὸν ὅλον τόνον τῆς σατίρας, ὅτι δύναται νὰ διακριθῇ πατρική τις στοργὴ πρὸς παρεκτραπέντας ἀσώτους υἱούς. Τὴν ἰδίαν ἐπιείκειαν ἔδειξαν καὶ ἄλλοι Αὐτοκράτορες, ὡς θὰ ἴδωμεν, κατὰ τὰς παρεκτροπὰς τοῦ ἀσυνέτου, ἀλλ' ὄχι κακοῦ λαοῦ τῆς 'Αντιοχείας.

'Η 'Αντιόχεια, μέγα κέντρον ἐμπορίου.—Οἱ Σύροι ἔμποροι ἦσαν ὀνομαστοὶ εἰς ὅλας τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον χώρας κατὰ τοὺς περὶ τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ χρόνους καὶ πολλοὺς αἰῶνας ἀκόμη μετ' αὐτούς. Βιομηχανία ποικίλη καὶ λεπτοτάτη, ἔργα ὑφαντουργίας λεπτοΰφαντα, ὑφάσματα πορφυρᾶ, εἴδη ὑελουργίας ἦσαν ὀνομαστὰ ὡς εἴδη ἐξαγόμενα ἐκ τῆς Συρίας καὶ μάλιστα ἐκ τῆς 'Αντιοχείας. Τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον ἦτο ζωηρότατον, ἀρώματα, τάπητες, ἔργα ποικίλα ὑφαντουργικῆς καὶ μεταξουργίας, πολύτιμοι λίθοι, μπαχαρικὰ ἀπὸ τὴν μακρινὴν 'Ασίαν εἴτε τὴν 'Αραβίαν, μετεκομίζοντο διὰ τῆς 'Αντιοχείας εἰς ὅλας τὰς μεγάλας ἀγορὰς τῆς Μεσογείου.Ηὐκολύνετο δὲ τὸ ἐμπόριον διὰ τῶν μεγάλων καὶ ἀσφαλῶν ὁδῶν, τὰς ὁποίας οἱ Σελευκίδαι εἶχον κατασκευάσει καὶ οἱ Ρωμαῖοι συνετήρουν προσεκτικώτατα, καὶ διὰ στόλου ἐμπορικοῦ πολυαρίθμου. Τόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἐκ τῆς 'Αντιοχείας ἐξαγωγὴ ἐμπορευμάτων ἰδίως καὶ κομψοτεχνημάτων εἰς τὴν παραλίαν τῆς Νοτίας Γαλλίας, εἰς τὴν Ναρβωνῖτιδα χώραν, ὥστε διὰ τοῦ ἐμπορίου μετεδίδετο εἰς τὰς χώρας ταύτας καὶ ὁ 'Ελληνικὸς πολιτισμός.

'Εξαιρετικὴν δ' ἀνάπτυξιν εἶχε λάβει καὶ ἡ γεωργία καὶ ἦσαν τελειόταται αἱ μέθοδοι αἱ ἀρδευτικαὶ καὶ καλλιεργητικαί. Σῖτος, οἶνος, ἔλαιον, καρποί, ἄνθη, πάντα ταῦτα ἦσαν ἐξαίρετα καὶ περιζήτητα. Τόσον πολὺ εἶχον προοδεύσει εἰς τὴν 'Αντιόχειαν καὶ ἐν γένει εἰς τὴν 'Ελληνικὴν Συρίαν τὰ ἀρδευτικὰ ἔργα καὶ τὰ ἔργα τῆς καλλιεργείας, ὥστε ἐκ τούτων ἐδιδάχθησαν οἱ Ἄραβες, ὅτε κατέκτησαν τὴν Συρίαν καὶ διέδωκαν τὰς μεθόδους εἰς τὸν μεταγενέστερον κόσμον.

'Απὸ ὅλην τὴν κίνησιν ταύτην προήρχετο ἀπέραντος πλοῦτος καὶ ὑλικὴ εὐδαιμονία, ἡ ὁποία καθίστανε τὸν βίον ἐν 'Αντιοχείᾳ ἐξαιρετικῶς εὔκολον καὶ εὐχάριστον.

'Η 'Αντιόχεια ὡς κέντρον γραμμάτων καὶ τεχνῶν. — Παρ' ὅλον τὸν τρυφηλὸν βίον, τὸν ὁποῖον διῆγον οἱ κάτοικοι τῆς 'Αντιοχείας, ὅμως ἡ πόλις εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ πληθὺν λογίων ἀνδρῶν. 'Η 'Αντιόχεια ὑπῆρξεν ἡ πατρὶς τοῦ 'Αμμιανοῦ Μαρκελλίνου, τοῦ Λιβανίου, τοῦ 'Αγίου 'Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Εὐαγρίου. 'Ο δὲ Κικέρων μᾶς δίδει τὴν μαρτυρίαν ὅτι ἡ πόλις ἦτο πλήρης ἀπὸ λογιωτάτους ἄνδρας καὶ ἀπὸ σπουδὰς ἐλευθεριωτάτας, eruditissimis hominibus liberalissimisque studiis affluens. 'Η πολις εἶχε καὶ Μουσεῖον καὶ Βιβλιοθήκην. 'Εν τούτοις ὁ εὔκολος βίος δὲν εἶχεν ἐξαιρετικῶς εὐνοήσει τὴν ἄνθησιν τῶν γραμμάτων, καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς Συρίας ἔμεινεν εἰς τὴν δευτέραν γραμμήν, ὡς πρὸς τὸν πνευματικὸν βίον, ὑπερέβησαν δὲ αὐτὴν ὡς πρὸς τὴν λάμψιν τῶν γραμμάτων δευτερεύουσαι πόλεις τῆς 'Ελληνικῆς Συρίας, ὡς ἡ 'Απάμεια, ἡ 'Ασκάλων, ἡ Γάζα καὶ ἡ Δαμασκός. 'Εν τούτοις τὸ χάριεν καὶ παιγνιῶδες πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διακρίνει τὰ λογοτεχνικὰ προϊόντα τῆς 'Ελληνικῆς Συρίας, ὀφείλει βεβαίως πολλὰ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς λεπτεπιλέπτου κοινωνίας τῆς 'Αντιοχειας. 'Η μεγάλη ἐπίσης λάμψις τῆς Χριστιανικῆς λογοτεχνίας ὡς καὶ τῆς 'Εκκλησίας καθόλου τῆς 'Αντιοχείας, ἔχει βεβαίως ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν παλαιοτέραν εἰς τὰ γράμματα ἀγάπην τῶν 'Αντιοχέων.

Digitized by Google

Ἂν ἡ λογοτεχνία ἔμεινεν εἰς τὴν δευτέραν γραμμήν, ἡ τέχνη ὅμως ἤκμασεν ἐξόχως ἀναδείξασα τὴν Ἀντιόχειαν λαμπρότατον κέντρον τῆς Ἑλληνιστικῆς καὶ τῆς παλαιοβυζαντινῆς τέχνης. Δὲν ἔχομεν πολλὰς εἰδήσεις περὶ τῆς Ἑλληνιστικῆς τέχνης εἰς τὴν Συρίαν. Ἀλλ' ὅτι ἐδημιούργησε τὴν λεπτὴν καὶ χλιδῶσαν διακοσμητικὴν τέχνην καὶ τὴν οἰκοδομικὴν μεγαλοπρέπειαν, δεικνύουν τὰ ἐκπληκτικὰ μνημεῖα τῆς Παλμύρας καὶ τῆς Ἡλιουπόλεως. Ἰδίως ὅμως ἡ Ἀντιοχεία ἔλαμψεν εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐφαρμογάς, εἰς τὴν φιλοτέχνησιν κομψοτεχνημάτων ποικιλωτάτων καὶ ἰδίως ἔργων χρυσοχοΐκῆς. Εἰς τὸν Παυσανίαν, τὸν Μαλάλαν καὶ εἰς τὰ νομίσματα βλέπομεν τὸ πλῆθος τῶν ἀγαλμάτων καὶ τῶν κειμηλίων, τὰ ὁποῖα ἐστόλιζον τὴν Ἀντιόχειαν.

Πολυσήμαντος δὲ καὶ ἀληθῶς κυριαρχικὴ εἶναι ἡ συμβολὴ τῆς Ἀντιοχείας εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς Βυζαντινῆς τέχνης. Ἡ μετὰ τὸν «θρίαμβον τῆς Ἐκκλησίας» περίοδος διακρίνεται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς νέας τέχνης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναμιγνύονται στοιχεῖα ποικίλα ὑπὸ τὴν τριπλῆν ἐπίδρασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν δὲ τῆς νέας ταύτης τέχνης, ἡ ὁποία διεμορφώθη εἰς τὴν Βυζαντινήν, ἡ πόλις τῶν Σελευκιδῶν ἔχει τὸ πρωτεῦον ἔργον. Ἀπὸ τὸν Δ' αἰῶνα ἕως τὸν ΣΤ' συνεχῶς ἀνθίζει ἡ Ἑλληνοσυριακὴ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ μικροτεχνία. Μέγα δὲ καὶ ζωηρότατον κέντρον τῆς συγχωνεύσεως τῶν ποικίλων στοιχείων, τὰ ὁποῖα συναπήρτισαν τὴν νέαν τέχνην, τὴν Βυζαντινήν, εἶναι ἡ Ἀντιόχεια. Εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν πόλιν, τὴν μεγάλην πολιτικὴν καὶ ἰδίως ἐκκλησιαστικὴν μητρόπολιν, κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες διαμένουν μὲ ὅσην εὐχαρίστησιν καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀπὸ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον ἕως τὸν Θεοδόσιον. Ἡ πόλις τοῦ Ὀρόντου εἶναι «ἡ βασίλισσα τῆς Ἀνατολῆς, τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος τοῦ κράτους καὶ ἡ πρώτη ἐκκλησιαστὴ μητρόπολις» (Mgr Duchesne).

Εἰς τὴν Ἀντιόχειαν οἱ πρῶτοι Αὐτοκράτορες ἔκτισαν παμπληθῆ καὶ μεγαλοπρεπέστατα οἰκοδομήματα. Περίφημος ἰδίως ὑπῆρξεν εἰς ὅλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον ἡ μεγαλοπρεπεστάτη ὀκτάγωνος ἐκκλησία, «*ἡ χρυσῆ ἐκκλησία*», τὴν ὁποίαν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔκτισε τῷ 333, καὶ ὁμοία τῆς ὁποίας δὲν ὑπῆρχεν εἰς ὅλην τὴν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν. Ἦτο, λέγει ὁ Εὐσέβιος, οἰκοδόμημα μοναδικὸν εἰς τὸν κόσμον διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος αὐτοῦ. Εἶχε μεγάλας καὶ εὐρείας στοάς, δύο πανυψήλους ὀρόφους, μεγάλην πολυτέλειαν διακοσμήσεως ἀπὸ χρυσᾶς κυρίως πλάκας. Ἄλλαι οἰκοδομαὶ ἐξαίρετοι ἠγέρθησαν παρὰ τὴν «χρυσῆν ἐκκλησίαν» καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς πόλεως. Εὐκόλως λοιπὸν ἐννοοῦμεν πῶς ἡ Ἀντιόχεια, ἡ ὁποία εἶχεν ὀνομασθῆ *Θεούπολις*, ὡς ἡ πρώτη χριστιανικὴ μητρόπολις, ἔλαβεν εἰς τὴν Συρίαν τὴν διεύθυνσιν τῆς χριστιανικῆς τέχνης (βλ. *Diehl,* Manuel d' art byz., τ. I, 1925, σ. 25 ἑξ).

Γενικώτερον ἡ Ἀντιόχεια ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς μεγάλας πνευματικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς πηγάς, τῶν ὁποίων τὰ νάματα διέρρευσαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐδημιούργησαν τὸν Βυζαντινὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν Βυζαντινὴν τέχνην, ἤτοι τὸν Ἑλληνικὸν χριστιανικὸν πολιτισμὸν καὶ τέχνην τοῦ μεσαίωνος. Ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἕως τὰς παραμονὰς τῆς ὑποδουλώσεως εἰς τοὺς Ἄραβας, ἡ Ἀντιόχεια δρᾷ ὡς μητρόπολις, ἡγεμονεύουσα εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ.

ΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΤΥΧΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ. Πρὸς πλήρη γνῶσιν τῶν κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἀρκεῖ ἤδη, μετὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς πόλεως εἰς τὴν καθόλου ἱστορικὴν πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ σημειωθοῦν αἱ σπουδαιόταται ἱστορικαὶ τύχαι αὐτῆς.

Ἡ Ἀντιόχεια τῶν Σελευκιδῶν.—Ἡ πόλις ἦτο πρωτεύουσα τοῦ μεγάλου Ἑλληνοσυριακοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἵδρυσεν Σέλευκος Α' ὁ Νικάτωρ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ παρετάθη ἐν μέσῳ πολλῶν περιπετειῶν μεγαλείου καὶ παρακμῆς, ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν αἰῶνας (300—64 π.Χ.). Εἰς τὴν πρωτεύουσάν των ἐπανερχόμενοι νικηφόροι οἱ Σελευκίδαι ἀπὸ τὰς μεγάλας ἐκστρατείας εἰς τὴν μακρινὴν Ἀσίαν ἐτέλουν μεγαλοπρεπεστάτους θριάμβους καὶ δημοσίας τελετὰς καὶ κολοσσιαῖα εἰς ὄγκον δαπάνης καὶ ἀριθμοῦ συνδαιτημόνων συμπόσια. Πρώτη δὲ ἡ πρωτεύουσα τῆς Συρίας ᾐσθάνετο τὰς ἀτυχίας τῶν διηνεκῶν πολέμων καὶ τὸν ἀντίκτυπον τῆς προϊούσης πτώσεως τοῦ Ἑλληνοσυριακοῦ βασιλείου.

Χαρακτηριστικὴν ἰδέαν τοῦ βίου τῆς πόλεως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν δύνανται νὰ δώσουν αἱ ἐκπληκτικαὶ εἰς πλοῦτον καὶ μεγαλοπρέπειαν ἑορταί, τὰς ὁποίας ἐπετέλεσεν ὁ Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανής. «οὐκ ἐπιφανής, λέγει ὁ Ἀθήναιος, ἀλλ' ὄντως ἐπιμανής». Ὁ Ἀντίοχος οὗτος (περὶ τὸ 95 π. Χ.) ἐτέλεσε πομπήν, εἰς τὴν ὁποίαν παρήλαυνον «ἱππεῖς χρυσοφάλαροι καὶ ἀργυροφάλαροι, ἔξιππα καὶ τέθριππα, ἅμαξαι ἔχουσαι 800 χρυσοῦς στεφάνους, 800 ὀδόντας ἐλεφάντων, ἐφέροντο δὲ πλῆθος ἀγαλμάτων πάντων τῶν παρ' ἀνθρώποις νομιζομένων θεῶν ἢ δαιμόνων, προσέτι καὶ ἡρώων, ἐφαπτίδες πορφυραῖ, διάχρυσοι καὶ ζωωταί, χρυσωμάτων καὶ ἀργυρωμάτων πλῆθος, γυναῖκες φέρουσαι χρυσᾶς καλπίδας καὶ ραίνουσαι τὰ πλήθη διὰ μύρων, φορεῖα χρυσόποδα καὶ ἀργυρόποδα», διὰ νὰ μὴ μνημονεύσω παρὰ μόνον τὰ σπουδαιότατα (*Ἀθήν.* V, Ε. 21 ἑξ. ἔνθα περιγράφει διὰ μακρῶν τὴν θαυμαστὴν πομπήν). Εἰς δὲ τὴν Δάφνην ἐτέλεσεν ὁ λαμπρὸς βασιλεὺς ἀγῶνας, μονομαχίας καὶ κυνηγέσια, τὰ ὁποῖα διήρκεσαν τριάκοντα ὅλας ἡμέρας. Διὰ τὰς ἑορτὰς ταύτας ὁ Ἀντίοχος, ἵνα μὴ φανῇ ὅτι ὑστερεῖ τῆς μεγαλουργίας τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ρωμαίων Αἰμιλίου Παύλου, ἀπέστειλε «πρέσβεις καὶ θεωροὺς» εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, ἵνα κηρύξουν τὴν ὑπ' αὐτοῦ τέλεσιν ἀγώνων μεγαλοπρεπεστέρων εἰς τὴν Δάφνην.

Ἀλλ' ἤδη τὸ Ἑλληνοσυριακὸν βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν ἔχει περιορισθῆ εἰς μικρὸν μέρος τῆς Συρίας. Ἡ μακρὰ καὶ ἔνδοξος δυναστεία εἶχεν ἀρχίσει νὰ κλονίζεται. Τὸ 157 π. Χ. ἡ Ἀντιόχεια ἔπεσεν εἰς χεῖρας Ἰουδαίων μισθοφόρων, καὶ τὸ 83 π. Χ. εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας Τιγράνου. Ἡ Ρώμη περιέβαλεν ἤδη εἰς τοὺς πλοκάμους της καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Συρίαν. Καθ' ὃν χρόνον ὁ μέγας Πομπήϊος καθυπέτασσεν εἰς τὴν Ἀσίαν τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς βασιλεῖς, κατέστησε καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Συρίαν Ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν (64 π. Χ.).

Ἡ Ἀντιόχεια ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους.—Ἡ πτῶσις τῆς Ἀντιοχείας εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων ὠφέλησε μεγάλως τὴν πόλιν, ὅπως ἐν γένει ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀνατολῆς. Συνεχῶς σχεδὸν οἱ Ρωμαῖοι ἄρχοντες καὶ Αὐτοκράτορες ἐπεδείκνυον τὴν εὔνοιαν αὐτῶν πρὸς τὴν μεγάλην πόλιν.

Πρῶτος αὐτὸς ὁ Πομπήϊος ἐκήρυξεν *ἐλευθέραν πόλιν* (Antiochia libera) τὴν Ἀντιοχείαν, ἡ ὁποία καὶ ἔγινεν ἕδρα τοῦ Ρωμαίου διοικητοῦ τῆς Συρίας καὶ κέντρον τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς διοικήσεως. Ἐν τούτοις, μετὰ τὴν ἐν Φαρσάλοις μάχην (48 π.Χ.), οἱ ἄστατοι Ἀντιοχεῖς ἔσπευσαν ν' ἀποτινάξουν τοὺς δεσμούς των μὲ τὸν Πομπήϊον καὶ ἔπεσαν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ νικητοῦ, τοῦ Καίσαρος. Ὁ Καῖσαρ ἀντήμειψε τὴν πόλιν ἐπικυρώσας τὰς προνομίας αὐτῆς καὶ ἀνεγείρας μίαν βασιλικήν, ἡ ὁποία εἶναι γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομά του *Καισάρειον*, ὡς καὶ θέατρον καὶ δημόσια λουτρά. Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ μάχην (31 π. Χ.) οἱ Ἀντιοχεῖς ἔσπευσαν νὰ δείξουν πρόθυμον ὑποταγὴν εἰς τὸν νικητὴν καὶ ὁ Ὀκτάβιος μετέβη εἰς τὴν μεγάλην πόλιν νὰ τελέσῃ θρίαμβον ἐπὶ τῇ νίκῃ αὐτοῦ, ἔκτισε δὲ τότε ἱππόδρομον καὶ ἄλλα δημόσια λουτρά. Ὁ φίλος τοῦ Ὀκταβίου—τοῦ Αὐγούστου—Ἀγρίππας ἔκτισεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν πολλὰς ἐπαύλεις, καὶ Ἡρώδης ὁ Μέγας κατεσκεύασε μεγάλην νέαν ὁδόν.

Ἂν καὶ οἱ Ἀντιοχεῖς δὲν ἔπαυον δημιουργοῦντες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ταραχάς, ὅμως οἱ Ρωμαῖοι Αὐτοκράτορες, οἱ ὁποῖοι, ὡς ἐλέχθη, ἀσμένως διέμενον εἰς τὴν πόλιν, πάντοτε διεκόσμουν διὰ νέων κτιρίων τὴν πόλιν. Ὁ διάδοχος τοῦ Αὐγούστου Τιβέριος ἵδρυσε πολυάριθμα ἀγάλματα ὑπὸ τὰς στοάς. Ὁ δὲ Ἀντωνῖνος ὁ Εὐσεβὴς ἔστρωσε μὲ γρανίτην λίθον ὅλην τὴν *ὁδὸν τῶν ἐμβόλων*: «ἐποίησε τὴν πλάκωσιν τῆς πλατείας τῶν μεγάλων ἐμβόλων καὶ πάσης τῆς πόλεως, στρώσας αὐτὴν διὰ μυλίτου λίθου» (*Μαλάλας*, σ. 280 ἑξ.).

Εἰς τὴν Ἀντιόχειαν εὑρισκόμενος ὁ Ἀδριανὸς τὸν Αὔγουστον τοῦ 117 ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ θείου αὐτοῦ, τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ, καὶ εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐνεδύθη τὴν πορφύραν. Μετὰ τοῦ Ἀδριανοῦ εὑρίσκοντο εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ πολλοὶ συγκλητικοὶ τῆς Ρώμης, τοὺς ὁποίους ἔπεισεν ὁ μέλλων Αὐτοκράτωρ νὰ κτίσουν «οἴκους πολλοὺς καὶ λουτρά». Αὐτὸς δ' ὁ Ἀδριανὸς ἔκτισεν «ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ δημόσιον λουτρὸν καὶ ἀγωγὸν ἐπ' ὄνομα αὐτοῦ (*Ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον*, ὅπως καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας) καὶ τὸ θέατρον τῶν πηγῶν τῆς Δάφνης αὐτὸς ἐποίησεν». Κατεσκεύασεν ἐπίσης καὶ μέγα ἔργον δημοσίας ὠφελείας, διὰ ὑδροφράγματος συνεκράτησε τὰ ὕδατα τὰ ἐκχεόμενα εἰς τὰς φάραγγας, καὶ διὰ τοῦ ὑδραγωγείου ἔφερεν αὐτὰ εἰς την πόλιν. Εἰς δὲ τὴν Δάφνην, παρὰ τὰς θαυμασίας πηγάς, ἔκτισε ναὸν ἀφιερωμένον εἰς τὰς Νύμφας τὰς Ναϊάδας, καὶ πέντε πηγάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνέβλυζε τὸ ὕδωρ. Δὲν γνωρίζομεν ἐν τούτοις τί συνέβη εἰς τὸν Ἀδριανὸν κατὰ τὴν διαμονήν του εἰς Ἀντιόχειαν, διότι βλέπομεν ὅτι κατὰ τὴν διάβασίν του ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν ὡς Αὐτοκράτωρ (περὶ τὸ 130 μ. Χ.) ἔδειξε δυσμένειαν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ ἠθέλησε νὰ περιορίσῃ τὴν περιφέρειαν, τῆς ὁποίας ἦτο πρωτεύουσα. Εἶχεν ἀναγνώσει τὴν τύχην του εἰς τὴν μαντικὴν πηγὴν τῆς Δάφνης καὶ μὴ μείνας εὐχαριστημένος διέταξε νὰ κλεισθῇ αὐτη. Ἴσως δὲ καὶ οἱ φιλοπαίγμονες Ἀντιοχεῖς νὰ ἔσκωψαν τὸν Ἀδριανόν, Αὐτοκράτορα λόγιον, ὡς ἔμελλον ἀργότερον νὰ σκώψουν καὶ τὸν Ἰουλιανόν.

Τὴν Ἀντιόχειαν ἐπεσκέφθη καὶ ὁ φιλόσοφος Αὐτοκράτωρ Μᾶρκος Αὐρήλιος, ὁ ὁποῖος ἀνενέωσεν εἰς τὴν πόλιν δημόσιον λουτρὸν καταστραφὲν καὶ ἔκτισε (φαίνεται μᾶλλον ἀνενέωσε) τοὺς ναοὺς τῶν Μουσῶν καὶ τῶν Νυμφῶν, τὸ Μουσεῖον καὶ τὸ Νυμφαῖον. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο δυσηρεστημένος, διότι οἱ Ἀντιοχεῖς εἶχον ὑποστηρίξει τὸν ἀνταγωνιστήν του Κάσσιον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπαναστατήσει, ἠθέλησε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς κατοίκους. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ τιμωρία καὶ διὰ τὸν φιλόσοφον Αὐτοκράτορα καὶ διὰ τοὺς Ἀντιοχεῖς, διότι ἁπλῶς ἐστέρησεν αὐτοὺς ἐπί τινα χρόνον πάσης πανηγύρεως καὶ παντὸς θεάματος. Ἀλλ' ὁ Σεπτίμιος Σεβῆρος ὑπῆρξεν αὐστηρότερος. Οἱ Ἀντιοχεῖς εἶχον πάλιν ταχθῆ μὲ τὸ μέρος τοῦ ἀντιπάλου Αὐτοκράτορος Νίγηρος, κόψαντες μάλιστα καὶ νομίσματα πρὸς τιμήν του. Ὁ Σεβῆρος μετὰ τὴν νίκην (194) ἐστέρησε τὴν πόλιν ἀπὸ τὰ προνόμιά της. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Ἀντιόχεια διετέλει πάντοτε ἡ σημαντικωτέρα πόλις τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀνατολῆς, διὰ τοῦτο μετὰ τὴν αὐστηρὰν τιμωρίαν ὁ Αὐτοκράτωρ ἔδειξε πρὸς αὐτὴν τὴν εὐμένειάν του. Διαμένων εἰς τὴν Ἀντιόχειαν (201) ἀνεβίβασε τὸν υἱόν του εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπάτου, ἐσήμαινε δὲ τοῦτο ὅτι ἐθεώρει τὴν πόλιν ὡς πρωτεύουσαν. Ἐκτὸς τούτου ἔκτισε καὶ μέγα δημόσιον λουτρόν, τὸ ὁποῖον ἀπεκάλεσε μὲ τὸ ὄνομά του *Σεβηριανὸν* (βλ. *V. Duruy,* Histoire des Romains, t. VI, 1883, σ. 77 ἑξ. — *Μαλάλαν*, σ. 294).

Ὁ Καρακάλλας κηρύξας πολίτας Ρωμαίους ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀπένειμεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν μέγα προνόμιον, τὸ λεγόμενον jus Italicum, ἦλθε δὲ καὶ εἰς τὴν πόλιν θηρεύων ἡδονάς, διὰ νὰ θαυμάσῃ τὰς ὀρχηστρίδας καὶ νὰ γελάσῃ μὲ τοὺς μίμους. Κατόπιν ὁ Ἐλαγάβαλος, μετὰ τὴν νίκην του κατὰ τοῦ ἀντιπάλου (218), ἔτρεξεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἡ δὲ μεγάλη πόλις, διὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν λεηλασίαν, ἔδωκε 500 δραχμὰς εἰς ἕκαστον στρατιώτην τοῦ Αὐτοκράτορος. Τόσον πλοῦτον εἶχεν ἡ πόλις ἐκείνη ἡ ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου.

Αἱ καταστροφαὶ τῆς Ἀντιοχείας.—Τὸν ἄπειρον αὐτῆς πλοῦτον διετήρησεν ἡ Ἀντιόχεια παρ' ὅλας τὰς ἀτυχίας καὶ καταστροφὰς τὰς ὁποίας ἐπανειλημμένως ὑπέστη. Πολὺ συχνὰ ὁ ἀσταθὴς καὶ ἐπιπόλαιος ὄχλος αὐτῆς ἐταράσσετο καὶ πολὺ συχνὰ παρεξετρέπετο εἰς ἐμφυλίους ταραχάς, κατὰ τὰς ὁποίας πολλαὶ καταστροφαὶ ἐπροξενοῦντο. Ἄλλας καταστροφὰς ἡ πόλις ὑπέστη ἐκ θεομηνιῶν, ἐνίοτε δέ, ἂν καὶ ἦτο τόσον εὔφορος ἡ περιφέρεια τῆς Ἀντιοχείας, ὑφίστατο σιτοδείας. Ἐπίσης μεγάλοι ἐμπρησμοὶ τῆς πόλεως συνέβησαν, ὅπως μίαν νύκτα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου, ὅτε «ἐκάη τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἀγορᾶς καὶ τὸ βουλευτήριον καὶ τὸ ἱερὸν τῶν Μουσῶν, τὸ ὁποῖον εἶχε κτίσει ὁ Ἀντίοχος ὁ Φιλοπάτωρ» (*Μαλάλας*, σ. 235. Ἄλλος μέγας ἐμπρησμὸς αὐτ. σ. 417). Ὡσαύτως ἐξ ἁλώσεων τῆς πόλεως ὑπὸ ἐχθρῶν καὶ δὴ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Παλμυρηνῶν ὑπέστη καταστροφάς. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Βαλεριανοῦ (255) ἐπῆλθεν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Σαπώρης μὲ μεγάλας δυνάμεις καὶ κατέλαβε τὴν Ἀντιόχειαν λεηλατήσας καὶ ἐμπρήσας αὐτήν, ἀπελευθερωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Βαλεριανοῦ (*Μαλάλας*, σ. 295 ἑξ. Πρβ. *Duruy*, ἔνθα ἀνωτ. σ. 417 ἑξ). Ἐπίσης καὶ ἡ μεγάλη βασίλισσα τῆς Ἀνατολῆς, ἡ Ζηνοβία, ὅτε ἐκίνησε πόλεμον κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ ἐδημιούργησε μέγα Ἑλληνοαραβικὸν βασίλειον εἰς τὴν Ἀνατολήν, κατέλαβε τὴν Ἀντιόχειαν (272). Ὁ Αὐτοκράτωρ Αὐρηλιανὸς ἀνέκησε τὴν πόλιν καὶ ὁ Παλμυρηνὸς στρατὸς ἀπεχώρησεν. Λέγει δὲ ὁ Μαλάλας (σ. 300) ὅτι, ἀφοῦ ἐνίκησεν ὁ Αὐρηλιανὸς τὴν Ζηνοβίαν, ἐκάθισεν αὐτὴν εἰς κάμηλον δρομωναρίαν καὶ ἀφοῦ ἐπόμπευσεν αὐτὴν ἀνὰ τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς, τὴν ἔφερεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τὴν μεγάλην, ὅπου καὶ ἐτέλεσε θρίαμβον εἰς τὸν ἱππόδρομον ἐπιδεικνύων εἰς τοὺς Ἀντιοχεῖς τὴν βασίλισσαν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἀλλὰ τὸ μέγα ἰδίως δεινόν, τὸ ὁποῖον ἐταλαιπώρει τὴν πόλιν, ἦσαν οἱ μεγάλοι σεισμοί. Κατὰ τοὺς ἓξ πρώτους Χριστιανικοὺς αἰῶνας δέκα τοὐλάχιστον φοβεροὶ σεισμοὶ κατέστρεψαν τὴν Ἀντιόχειαν· «καὶ διερράγη, γράφει ὁ Μαλάλας, ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ Ἡρακλέους καὶ οἶκοι πολλοὶ ἔπεσαν» (σ. 246). «Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοῦ θειοτάτου Τραϊανοῦ ἔπαθεν ἡ Ἀντιόχεια ἡ μεγάλη ἡ πρὸς Δάφνην τὸ τρίτον αὐτῆς πάθος... Οἱ δὲ Ἀντιοχεῖς οἱ ἀπομείναντες καὶ ζήσαντες τότε ἱερὸν ἔκτισαν ἐν Δάφνῃ, ἐνῷ ἐπέγραψαν: Οἱ σωθέντες ἀνέστησαν Διῒ σωτῆρι» (σ. 275 ἑξ.)· Κατὰ τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον σεισμὸν ἔτυχε νὰ εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Αὐτοκράτωρ Τραϊανός, μόλις δ' ἐπρόφθασε νὰ σωθῇ καὶ ὁ ἴδιος καταφυγὼν εἰς τὸν ἱππόδρομον (βλ. δι' ἄλλους σεισμοὺς *Μαλάλαν*, σ. 207,243 κλπ.).

Τρομερώτατος τῶν σεισμῶν φαίνεται ὅτι ἦτο ὁ ἐπὶ τοῦ Ἰουστίνου κατὰ τὸ ἕβδομον ἔτος τῆς βασιλείας του (526) ἐπισυμβάς: «Καὶ ἐκόχλαζε τὸ ἔδαφος τῆς γῆς, λέγει ὁ Μαλάλας (σ. 419 ἑξ.), καὶ ἐκεραυνοῦντο οἱ θεμέλιοι... Καὶ ἦν ἰδεῖν θαῦμα φοβερὸν καὶ παράδοξον, πῦρ ἐρευγόμενον ὄμβρον, ὄμβρος καμίνων φοβερῶν, φλὸξ εἰς ὑετὸν λυομένη..»

Digitized by Google

Καὶ ἐκ τούτου Ἀντιόχεια ἄχρηστος ἐγένετο.....». Καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ ἀφελὴς Βυζαντινὸς χρονογράφος περιγράφων μὲ συγκινητικὰς λεπτομερείας τὴν τρομερὰν καταστροφήν, μίαν ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας τὰς ὁποίας γνωρίζει ἡ ἱστορία. Διότι, λέγει, ἐχάθησαν τότε ἕως 250.000 κάτοικοι· καὶ προσθέτει ὅτι «ἐπὶ τῆς θεομηνίας ταύτης ἐδείχθη καὶ τὸ τῶν πολιτῶν πλῆθος ὁπόσον ὑπῆρχεν». Καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν ἐξηκολούθησαν οἱ σεισμοὶ ἐπὶ ἓν ὁλόκληρον ἔτος καὶ ἓξ μῆνας. Τόσον ὑπῆρξε τὸ πένθος, ὥστε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διεκόπησαν οἱ ἀγῶνες τοῦ Ἱπποδρόμου, καὶ ὅτε ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ὅλοι οἱ Συγκλητικοὶ μετέβησαν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐνδεδυμένοι πάντες πορφυρᾶ ἱμάτια καὶ κλαίοντες, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ χωρὶς διάδημα.

Ἡ Βυζαντινὴ Ἀντιόχεια. — Κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας (Δ΄ καὶ Ε΄), ἤτοι ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Μέγαν ἕως τὸν Θεοδόσιον, οἱ Αὐτοκράτορες ἥδρευον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ εἶχον μᾶλλον τὴν ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου πόλιν πρωτεύουσαν ἢ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Παρ' ὅλας τὰς φοβερὰς ἐκ σεισμῶν καταστροφάς, ἡ πόλις μετά τινα χρόνον ἀνεγείρετο πάντοτε μεγάλη, πάντοτε πολυτελής. Οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες δὲν ἔπαυσαν νὰ διακοσμοῦν αὐτήν, καὶ δὲν ἔπαυσεν ἡ Ἀντιόχεια νὰ εἶναι τὸ μέγα θέατρον σημαντικῶν γεγονότων. Ἡ πολιτικὴ ὅμως ἱστορία τῆς πόλεως περιπλέκεται στενότατα μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Χριστιανῶν βασιλέων.

Ἀξία ἀναγραφῆς εἶναι ἡ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου συμβᾶσα στάσις, ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐκραγεῖσαν ὀλίγον κατόπιν καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ὁ Αὐτοκράτωρ, θέλων νὰ τελέσῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μεγάλους ἀγῶνας καὶ ἑορτάς, ἐπέβαλεν ἰδιαιτέρους φόρους. Ὅταν δὲ κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 387 ἀνεγνώσθη δημοσίᾳ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τὸ φορολογικὸν διάταγμα τοῦ Θεοδοσίου, μέγας θόρυβος ἠγέρθη, οἱ ὄχλοι κατεξανέστησαν καὶ διεσπάρησαν ἀνὰ τὴν πόλιν. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων, κατέρριψαν τὰ ἀγάλματα τοῦ Θεοδοσίου καὶ τὰ τῶν οἰκείων αὐτοῦ, τὰ ἔδεσαν μὲ σχοινία καὶ τὰ ἔσυραν εἰς τὰς ὁδούς. Μετ' ὀλίγον ἡ πόλις καθησύχασε διὰ τῶν ἀποσταλέντων στρατιωτῶν. Αἱ ἀρχαὶ ἐφυλάκισαν τοὺς ἀντάρτας καὶ πολλοὺς εὐγενεῖς, ἡ δὲ πόλις ἐπὶ 24 ὁλοκλήρους ἡμέρας ἐπερίμενε μὲ φοβερὰν ἀγωνίαν νὰ μάθῃ τὴν τύχην, τὴν ὁποίαν τῆς ἐπεφύλασσεν ὁ Αὐτοκράτωρ. Ὁ Θεοδόσιος ἦτο ὁρμητικὸς καὶ ὀξύθυμος, εἰς τὴν πρώτην ἔξαψιν τῆς ὀργῆς ἠθέλησε νὰ ἐξαφανίσῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς τὴν μεγάλην Ἀντιόχειαν. Ἔπειτα περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ διατάξῃ νὰ θανατωθῶσι πολλοὶ βουλευταὶ καὶ ἄλλοι πολῖται, νὰ δημευθῶσι περιουσίαι, νὰ στερηθῇ ἡ πόλις ἀπὸ τὰ προνόμιά της καὶ νὰ μεταβληθῇ εἰς ἁπλοῦν χωρίον, νὰ παύσουν οἱ ἀγῶνες, αἱ ἑορταὶ καὶ αἱ διανομαὶ σίτου. Ἀλλ' οἱ ἀποσταλέντες δικασταὶ καὶ ἄλλοι ἐπιφορτισμένοι τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σκληρῶν τούτων διαταγῶν ἐλυπήθησαν. Ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Φλαβιανός, ὁ ἐθνικὸς Λιβάνιος, τὸν ὁποῖον ἐσέβοντο καὶ αὐτοὶ οἱ χριστιανοὶ Αὐτοκράτορες, οἱ ἀσκηταὶ τοῦ Λιβάνου, οἱ ὁποῖοι κατῆλθον ἀπὸ τὰ ὄρη των, ἱκέτευσαν τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Αὐτοκράτορος νὰ λάβουν οἶκτον καὶ νὰ ἐλεήσουν τὴν πόλιν. Ὁ Θεοδόσιος, τοῦ ὁποίου ἡ ὀργὴ εἶχε παρέλθει εἰς τὸ μεταξύ, ἐσυγχώρησε τὴν παρεκτραπεῖσαν πόλιν (Ὁμιλίαι *Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ* καὶ τὰ πολλὰ περὶ τούτων *Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*, ὁ ὁποῖος ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἁπλοῦς ἱερεὺς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν).

Καὶ αὐτὸς ἐν τούτοις ὁ Θεοδόσιος εὐεργέτησε τὴν Ἀντιόχειαν. Ὅταν ἔμαθεν ὅτι ἡ πόλις ἐπλατύνθη καὶ ηὐξήθη πολὺ καὶ ὅτι ἔχει πολλὰ οἰκήματα ἔξω τοῦ τείχους εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς μιλλίου, διέταξε νὰ περιτειχισθῇ καὶ τὸ ἔξω τοῦ περιβόλου μέρος τῆς πόλεως. Καὶ ἔγινε νέον, ἀκόμη εὐρυχωρότερον τεῖχος, τὸ ὁποῖον περιέλαβε καὶ τὸ ὄρος (*Μαλάλας* σ. 346). Ὁ δ' ἔγγονος τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου, Θεοδόσιος ὁ Β΄, ἔκτισε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν «βασιλικὴν διάφωτον μεγάλην στοὰν εὐπρεπῆ». Ἐχρύσωσε δὲ καὶ τὰς πύλας τῆς πόλεως.

Οἱ ἀγῶνες τοῦ ἱπποδρόμου.—Ταῦτα εἶναι κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα τὰ τελευταῖα κτίσματα τῶν Χριστιανῶν βασιλέων εἰς τὴν Ἀντιόχειαν πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ. Μεγάλοι ἐχθροὶ ἀπειλοῦν ἤδη τὴν ἐλευθερίαν τῆς ὡραίας πόλεως· πρῶτοι οἱ Πέρσαι, κατόπιν οἱ Ἄραβες. Διέρχεται δὲ ἡ Ἀντιόχεια τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἐλευθερίας εἰς ἀγῶνας καὶ θεάματα, εἰς τὰ θέατρα καὶ τὸν μέγαν ἱππόδρομον αὐτῆς, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ συνεχεῖς ταραχαὶ συμβαίνουν.

Πόσαι ταραχαὶ ἐγίνοντο εἰς τὸν ἱππόδρομον τῆς Ἀντιοχείας, αἱ ὁποῖαι ἤρχιζον ἀπὸ τὴν ἀντιζηλίαν τῶν γνωστῶν δήμων, καὶ δὴ τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Βενέτων, δεικνύει παρατήρησις τοῦ Μαλάλα, καθ' ἣν «ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ πρὸς ὀλίγον καιρὸν ἐγένοντο ἐν φιλίᾳ οἱ δῆμοι». Καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ λεχθῶσι τινὰ καὶ περὶ τοῦ μεγάλου ἐν Ἀντιοχείᾳ ἱπποδρόμου, τοῦ ὁποίου οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ θεάματα δὲν ὑστέρουν πολύ, ὡς φαίνεται, τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Αἱ λαμπρόταται πανηγύρεις καὶ ἑορταί, οἱ δημόσιοι ἀγῶνες, οἱ ὁποῖοι ἐτελοῦντο εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἔλαβον ὅλως ἐξαιρετικὴν ἐνίσχυσιν ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Κόμμοδον κατὰ τὰ τέλη τοῦ Β΄ αἰῶνος. Οἱ πολῖται τῆς Ἀντιοχείας ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα προσόδους καὶ ἀτελείας «λόγῳ θεωριῶν πολυτρόπων καὶ διαφόρων ἀγώνων ἐκτελουμένων ἐν τῇ πόλει.... πρὸς τέρψιν τῆς πόλεως». Ἐθέσπισε δὲ ὁ Κόμμοδος νὰ τελοῦνται μεγάλοι ἀγῶνες πρὸς τιμὴν Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον τὸ ἔνδοξον ὄνομα τῶν *Ὀλυμπίων*, καὶ μάλιστα νὰ τελοῦνται τακτικῶς κατὰ τετραετίαν (βλ. καὶ λ. ἀθλητισμὸς τ. Β΄. σ. 306 γ΄). Ἄλλας δὲ χρυσίου ποσότητας ἔδωκε διὰ νὰ γίνωνται τακτικοὶ ἀγῶνες ἱπποδρομίου, ἄλλας δὲ πάλιν δωρεὰς διὰ νὰ τελῆται «σκηνικὴ ἑορτὴ νυκτερινὴ τῶν μυστηρίων Διονύσου καὶ Ἀφροδίτης, τοῦτ' ἐστὶ τοῦ λεγομένου Μαϊουμᾶ». Ἔδωκε προσέτι καὶ ἄλλα χρήματα διὰ νὰ γίνωνται κυνηγέσια καὶ ἄλλα πάλιν «εἰς λόγον μίμων καὶ ὀρχηστικῶν καὶ λοιπῶν τέρψεων». Καὶ ἔκτοτε, προσθέτει ὁ Μαλάλας (σ. 286) παρείχοντο «παρὰ τοῦ δημοσίου ἀμέμπτως (τακτικὸ) τὰ χορηγούμενα λόγῳ τῶν προειρημένων θεωριῶν πάντα».

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κομμόδου ἐπετελέσθησαν τὰ πρῶτα *Ὀλύμπια* εἰς τὴν Ἀντιοχείαν. Οἱ Ἀντιοχεῖς εἶχον ἀγοράσει αὐτὰ «παρὰ τῶν Πισαίων τῆς Ἑλλάδος ἐπ' ἐνενήκοντα περιόδους ἀγῶνος Ὀλυμ-

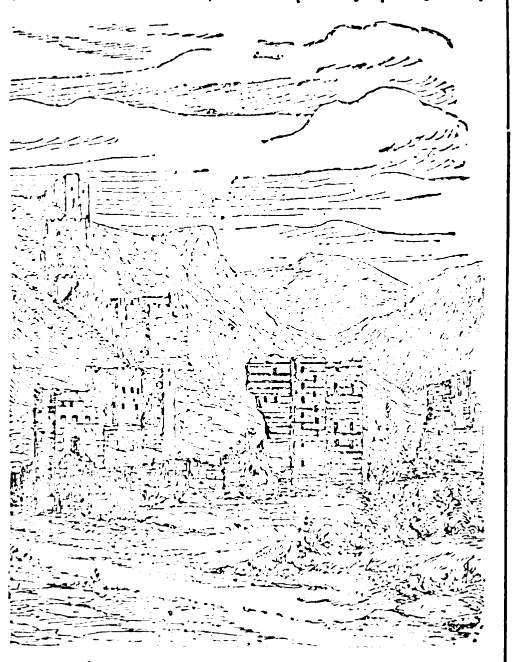

Τὰ ἐξωτερικὰ τείχη τῆς Ἀντιοχείας.

πίων, ὡς εἶναι ἐπὶ ἔτη τξ΄» (ἠγόρασαν τὴν τέλεσιν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων διὰ 90 Ὀλυμπιάδας, δηλαδὴ διὰ 360 ἔτη). Οἱ Ὀλυμπιακοὶ οὗτοι ἀγῶνες εἶχον φήμην μεγάλην εἰς τὴν οἰκουμένην καὶ ὑπῆρξαν μία ἀπὸ τὰς μεγάλας δόξας τῆς Ἀντιοχείας. Γνωρίζομεν δὲ καὶ πολλὰς περιέργους λεπτομερείας τῶν Ὀλυμπιακῶν τούτων ἀγώνων, οἱ ὁποῖοι ἐτελοῦντο εἰς τὴν Ἀντιοχείαν. Διεξαγόμενοι οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι καὶ Πανελλήνιοι ἀγῶνες εἰς τὴν τρυφηλὴν Ἑλληνοσυριακὴν μεγαλόπολιν, εἶχον, ὡς φαίνεται, χάσει τὸν αὐστηρὸν καὶ σεμνὸν χαρακτῆρα. Διότι ὁ Μαλάλας περιγράφει μετὰ θαυμασμοῦ «τὴν διάχρυσον ἄσπρην στολὴν καὶ τὸν στέφανον πολυτίμων λίθων», τὴν ὁποίαν ἐφόρει ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον ὁ *ἀλυτάρχης* τῶν ἀγώνων, ὁ ὁποῖος «ἐτιμᾶτο καὶ προσεκυνεῖτο ὡς αὐτὸς ὁ Ζεύς». Ἐπίσης τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν χάριν τῶν «ἱερῶν» ἀγώνων εἰς τοὺς ὁποίους «ἤρχοντο ἀπὸ ἑκάστης πόλεως εὐγενεῖς κατὰ τάγμα (κατὰ μέρη) ἀγωνιζόμενοι... ἔχοντες καὶ δούλους ἰδίους εἰς ὑπηρεσίαν ἕκαστος... ἐπιφερόμενοι καὶ πολὺν χρυσὸν ἐκ τῆς ἰδίας πατρίδος... Καὶ οἱ μὲν ἐπάλαιον, οἱ δὲ ἔτρεχον, οἱ δὲ ἐσάλπιζον, οἱ δὲ ἐπαγκρατίαζον, ἕτεροι δὲ ἐπύκτευον... ἄλλοι δὲ ἡνιόχουν ἵπποις πρωτοβόλοις, οἱ δὲ ἐφωνάσκουν τραγικὰ μέλη». Περιεργότερα εἶναι καὶ ὅσα λέγει κατόπιν: ὅτι ἤρχοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας «καὶ παρθένοι κόραι φιλοσοφοῦσαι.. καὶ ἀγωνιζόμεναι καὶ παλαίουσαι καὶ τρέχουσαι καὶ τραγῳδοῦσαι καὶ λέγουσαι ὕμνους τινάς Ἑλληνικούς» (*Μαλάλας* σ 286—289).

Τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀγῶνας ηὐνόησε καὶ ἐνίσχυσε, μετὰ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα, καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Διοκλητιανός, ὁ ὁποῖος ἤδη, πρὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, εἶχεν ἀρχίσει νὰ διαμένῃ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν διαμονήν του ὁ Διοκλητιανὸς ἔκτισεν εἰς τὴν πόλιν μέγα παλάτιον, ἄλλο δὲ εἰς τὴν Δάφνην, «διὰ νὰ διαμένωσιν εἰς αὐτὸ οἱ διερχόμενοι βασιλεῖς». Σχετικῶς δὲ μὲ τοὺς ἀγῶνας «ἔκτισε καὶ τὸ στάδιον τὸ λεγόμενον ἐν Δάφνῃ διὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς καὶ λοιποὺς ἀγωνιστάς, ὥστε μετὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἀγώνων νὰ πηγαίνουν ὅλοι εἰς τὴν Δάφνην καὶ ἐκεῖ νὰ λαμβάνουν τὸν στέφανον τῆς δάφνης» (*Μαλάλας* σ. 307). Καθ' ὃν δὲ τρόπον εἰς τὸν Ἱππόδρομον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁμοίως καὶ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν αἱ ταραχαὶ γίνονται ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος διαιρεῖται κατὰ δήμους, λαμβάνοντας τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸ χρῶμα τῆς ἐνδυμασίας τοῦ ἀγωνιζομένου ἡνιόχου. Οἱ δῆμοι εἶναι τέσσαρες, ἀλλὰ ἰδίως δύο εἶναι οἱ ἐπικρατέστεροι, οἱ *Πράσινοι* καὶ οἱ *Βένετοι*, ὅπως καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ ὅπου ἀλλοῦ ὑπῆρχον ἱππόδρομοι. Οἱ Βένετοι (γαλάζιοι) ἦσαν οἱ εὐνοούμενοι τῶν ἀρχῶν, ὅπως καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τοῦ Αὐτοκράτορος, διὰ τοῦτο ἔκαμνον καὶ συχνοτέρας ταραχάς. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πράσινοι δὲν ἔμενον ὀπίσω· «πολλὰς ταραχὰς καὶ φόνους ἐποίησαν οἱ Πράσινοι ἐν Ἀντιοχείᾳ» (*Μαλάλας* σ. 389). Ἐπίσης «οἱ Πράσινοι Ἀντιοχείας—τὸ Πράσινον μέρος Ἀντιοχείας δημοκρατοῦν», στασιάζει κατὰ τῶν ἀρχόντων ἐπὶ τοῦ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου (ἔνθα ἀνωτ. σ 393, 396, 416, 448).

Οἱ κατὰ τῶν Ἰουδαίων διωγμοί. — Ἡ Ἀντιόχεια εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ πόλις, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων ἔγιναν αἱ μὲ νεωτεριστικὴν φρασεολογίαν λεγόμεναι *ἀντισημιτικαὶ ταραχαί*. Ἐπὶ Ζήνωνος οἱ Πράσινοι «ἐφόνευσαν τοὺς Ἰουδαίους μηδενὸς φειδόμενοι», καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ, μαθὼν τὸ «ἀσέβημα», δὲν ἐφάνη νὰ ἐστενοχωρήθη πολὺ (*Μαλάλας*, σ. 384 ἑξ.). Μέγας δὲ διωγμὸς τῶν Ἰουδαίων ἔγινεν καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀναστασίου (τέλη τοῦ Ε΄ αἰῶν. μ Χ.). Εἰς ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτελοῦντο εἰς τὴν Δάφνην οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἀντιοχείας εἶχε συρρεύσει εἰς τὸ προάστειον, ὁ ὄχλος, ὑποκινούμενος ὑπό τινος ἡνιόχου τῶν δήμων, ὥρμησεν εἰς τὴν ἐκεῖ συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, ἐνέπρησεν αὐτήν, ἐλαφυραγώγησε πάντα ὅσα εὑρίσκοντο ἐν αὐτῇ καὶ ἐφόνευσε πολλοὺς Ἰουδαίους. Ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος ἐπέβαλε διὰ τῆς βίας τὴν καταστολὴν τῶν ἀντισημιτικῶν τούτων ταραχῶν (ἔνθα ἀνωτ. σ. 396 ἑξ.). Ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τὸ 67 μ. Χ. εἶχε γίνει εἰς τὴν Ἀντιόχειαν μεγάλη σφαγὴ τῶν Ἰουδαίων.

Ἕως τὸν ΣΤ΄ σχεδὸν αἰῶνα διετηροῦντο εἰς τὴν Ἀντιόχειαν αἱ τελεταὶ καὶ πανηγύρεις, μόλις δὲ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος τούτου ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος ὁ Α΄ (518—527) «ἐκώλυσε τὸν ἀγῶνα τῶν Ὀλυμπίων πρὸς τὸ μὴ ἐπιτελεῖσθαι ἐν Ἀντιοχείᾳ» (*Μαλάλας* σ. 417). Ἡ Ἀντιόχεια, καίτοι μεγάλη μητρόπολις τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἦτο πάντοτε προσκεκολλημένη καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν λατρείαν καὶ τὰς φαιδρὰς αὐτῆς πανηγύρεις, αἱ ὁποῖαι τόσον πολὺ προσηρμόζοντο μὲ τὸν εὔθυμον χαρακτῆρά της. Εἰς τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας τῶν χρόνων ἐκείνων, τὸν Εὐάγριον, τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦν περὶ τῆς τότε Ἀντιοχείας, διαβλέπομεν ἔντονον τὴν σύνδεσιν τῶν Ἀντιοχέων πρὸς τὰς ἀναμνήσεις τῆς εἰδωλολατρείας καὶ ἐκπληττόμεθα διὰ τὴν τόσον μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν ἐπιβίωσιν τοῦ ἀρχαίου βίου

Αἱ ἁλώσεις τῆς Ἀντιοχείας ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀράβων. — Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος ἡ πόλις ἤκμαζε καὶ εἰς μέγεθος καὶ εἰς πλοῦτον καὶ εἰς εὐδαιμονίαν. Ἡ φήμη τῆς Ἀντιοχείας εἶχε φθάσει καὶ εἰς τὴν Κίναν ἀκόμη, ὅπου τὴν ἐνόμιζον ὡς τὴν ἀληθινὴν πρωτεύουσαν τῆς Αὐτοκρατορίας. Οἱ ἀγῶνες τοῦ Ἱπποδρόμου ἐνεθουσίαζον τὰ πλήθη καὶ αἱ ἀντιζηλίαι μεταξὺ τῶν δήμων, καὶ δὴ τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Βενέτων, δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον σφοδραὶ παρ' ὅσον εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ὁ εὔθυμος βίος ἐκυριάρχει εἰς ὅλην τὴν πόλιν. Οἱ ἀκοίμητοι ἐχθροί, οἱ Πέρσαι, γνωρίζουν, ὅτι εἰς τὴν Συρίαν ὑπάρχει ἡ πόλις Ἀντιόχεια, ἡ ὁποία «κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὴν πολυανθρωπίαν καὶ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἄλλην εὐδαιμονίαν εἶναι πρώτη πόλις ὅλων τῶν εἰς τὰ ἀνατολικὰ μέρη πόλεων τῶν Ρωμαίων· εἶναι δὲ ἀφύλακτος καὶ ἔρημος στρατιωτῶν. Διότι οὐδεμίαν ἄλλην σκέψιν ἔχει ὁ λαὸς αὐτῆς, παρὰ μόνον τὰς πανηγύρεις καὶ τὴν ἡδυπάθειαν καὶ τὰς ἀδιακόπους ἔριδας τοῦ θεάτρου» (*Προκοπ.* Περὶ τοῦ Περσικοῦ πολέμου σ. 87. 189. ἔκδ. Βόννης. — Πρβλ. *Ch. Diehl*, Justinien 1901, σ. 567 ἑξ.).

Ἀλλ' ἔμελλον ἤδη νὰ ἐπέλθουν αἱ μεγάλαι συμφοραὶ τῆς πόλεως. Ὁ φοβερὸς σεισμὸς τῆς 29 Μαΐου τοῦ 526 ἔφερεν εἰς τὴν πόλιν φοβερὸν πλῆγμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον δύσκολον ἦτο ν' ἀνορθωθῇ. Λίθος ἐπὶ λίθου δὲν εἶχε μείνει εἰς τὴν μεγάλην πόλιν, καὶ ἡ πυρκαϊὰ εἶχεν ἀποτελειώσει τὴν καταστροφήν. Οἱ σεισμοὶ ἐξηκολούθησαν ἐν ὁλόκληρον ἔτος καὶ ἥμισυ, μετὰ δύο δ' ἔτη, τὸ 528, καὶ ἔπειτα τῷ 539, ἄλλοι μεγάλοι σεισμοὶ ἐπέφερον καὶ ἄλλας δεινὰς καταστροφάς. (*Μαλάλαι* σ. 442. *Ἰωάννης Ἐφέσου* Ἐκκλησιαστ. ἱστορία.) Τότε, ὡς λέγεται, κατὰ κέλευσιν ἁγίου Συμεὼν τοῦ Στυλίτου, ἤλλαξε τὸ ὄνομα τῆς πόλεως (εὑρέθη δὲ καὶ χρησμὸς λέγων: Καὶ σὺ τάλαινα πόλις, Ἀντιόχου οὐ κληθήσῃ) καὶ ἐδόθη εἰς αὐτήν, συναινοῦντος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὸ ὄνομα *Θεούπολις* (*Μαλάλας* σ. 444). Ἄλλη καταστροφὴ ἐπρόκειτο νὰ τῆς φέρῃ πλῆγμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν ἠνωρ-

Digitized by Google

εἰς τὴν μεγάλην ἀκμὴν αὐτῆς. Ἦτο θώθη πλ...ἅλωσις τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Περσῶν. δὲ αὐτὴ ...ϊανοῦ οἱ Πέρσαι εἶχον καταλάβει τὴν Ἐπ...χειαν. Μὲ πολὺ θάρρος οἱ Ἀντιοχεῖς ὥρμη- Ἀν... νύκτα κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἐξεδίωξαν αὐ- σ...ὺς ἀπὸ τὴν πόλιν (*Μαλάλας* σ. 271 ἑξ.). Μετὰ ἕνα περίπου αἰῶνα, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Σαπώρης κατέστρεψε τὴν πόλιν (τὸ 260). Μετὰ τρεῖς πάλιν περίπου αἰῶνας ὁ μέγας βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρόης (ὁ Ἀνουρσιβὰν) ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἔρχεται καὶ πολιορκεῖ τὴν πόλιν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ (τὸ 540). Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔστειλε βοηθειας, καὶ οἱ κάτοικοι μὲ ἀρκετὴν πάλιν γενναιότητα ὑπερησπίσθησαν τὴν πόλιν των. Οἱ Ἀντιοχεῖς ἱστάμενοι εἰς τὰς ἐπάλξεις ἔσκωπτον καὶ ὕβριζον τὸν Χοσρόην (ἐνθυμιζει τοῦτο τοὺς Ἀθηναίους σκώπτοντας τὸν Σύλλαν). Μετὰ πολλὰς ἀποπείρας οἱ Πέρσαι κατώρθωσαν νὰ εἰσελάσουν εἰς τὴν πόλιν. Κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν σύγχυσιν οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται ἐτράπησαν εἰς φυγήν, ἀλλ' οἱ πολῖται καὶ μάλιστα οἱ νεανίαι, «οἱ ὁποῖοι ἦσαν συνηθισμένοι εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἱπποδρόμου ἔμενον», καὶ μὲ τόσην γενναιότητα ἀνθίσταντο, ὥστε ἀπώθησαν τοὺς ἐχθροὺς καὶ μάλιστα νομίσαντες ὅτι ἦσαν νικηταὶ «ἐπαιάνιζόν τε καὶ Ἰουστινιανὸν βασιλέα καλλίνικον ἀνέκραζον» (*Προκόπιος*, Περὶ τοῦ Περσικοῦ πολέμου σ. 188, 190). Παρ' ὅλην τὴν κακὴν φήμην διὰ τὴν τρυφηλότητά των, οἱ Ἀντιοχεῖς, ὡς βλέπομεν, ἐκτελοῦν γενναίως καὶ τὸ πατριωτικὸν καθῆκόν των, ὁσάκις εἶναι ἀνάγκη.

Ἐπὶ τέλους οἱ Πέρσαι ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Ἀντιοχεῖς, «καὶ γέγονε φόνος ἐνταῦθα πολύς. Οἱ γὰρ Πέρσαι οὐδεμιᾶς ἡλικίας φειδόμενοι τοὺς ἐν ποσὶν ἅπαντας ἡβηδὸν ἔκτεινον». Τόση ὑπῆρξεν ἡ σφαγή, ὥστε καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Χοσρόης ἠναγκάσθη νὰ χύσῃ ὑποκριτικὰ δάκρυα. Ἐν τούτοις παρέλαβεν ἄπειρα «κειμήλια χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου», παρέδωκε τὰ πλούτη τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν εἰς λαφυραγωγίαν, καὶ τέλος διέταξε νὰ ἐμπρησθῇ ἡ πόλις. Ἡ καταστροφὴ ὑπῆρξε τόσον μεγάλη, ὥστε, ὡς λέγει ὁ σύγχρονος Προκόπιος, ἅπαντα ἦσαν εἰς τὸ ἔδαφος τετεφρωμένα, καὶ μόνον λόφοι πολλοὶ ὑψώνοντο ἀπὸ τὴν ἐξηνθρακωμένην πόλιν, μέχρι σημείου, ὥστε νὰ μὴ δύνανται οἱ ἴδιοι οἱ Ἀντιοχεῖς νὰ γνωρίσουν ὁ καθεὶς τὸν τόπον τῆς ἰδίας του ἄλλοτε οἰκίας (*Προκόπ.* περὶ κτισμάτων, σ. 240, περὶ Περσ. πολ. σ. 194). Ὁ Χοσρόης μετέβη κατόπιν καὶ εἰς τὴν Δάφνην, «τὸ Ἀντιοχείας προάστειον. Ἔνθα δὴ τό τε ἄλσος ἐν θαύματι μεγάλῳ ἐποιήσατο καὶ τὰς τῶν ὑδάτων πηγάς... καὶ θύσας ταῖς νύμφαις ἀπιὼν ᾤχετο» (*Προκόπ.* Περσ. σ. 199). Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἀπήγαγε τοὺς κατοίκους εἰς αἰχμαλωσίαν, τὸ δὲ περίεργον εἶναι ὅτι ἀντὶ τῆς καταστραφείσης Ἀντιοχείας τῆς παρὰ τὸν Ὀρόντην ἠθέλησε νὰ κτίσῃ ἄλλην Ἀντιόχειαν εἰς τὴν Περσίαν· εἰς τὴν νέαν ταύτην πόλιν ἐγκατέστησε τοὺς αἰχμαλώτους καὶ μάλιστα ἰδιαιτέρως ἐπεριποιήθη αὐτούς, ἔκτισε πρὸς χάριν αὐτῶν λουτρά, ἱππόδρομον, ἐκάλεσεν ἡνιόχους καὶ μουσικοὺς διὰ νὰ ἔχουν ὅλας τὰς ἀπολαύσεις καὶ ἡδονὰς τῆς παλαιᾶς Ἀντιοχείας. Καὶ ταῦτα ἔπραττεν ὁ Χοσρόης, διὰ νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ αὐτὴν τὴν ἀνάμνησιν τῆς Ἀντιοχείας τῶν Ρωμαίων.

Ἀλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς ἐφιλοτιμήθη ν' ἀνεγείρῃ τὴν πόλιν. Ἡ καταστροφὴ τῆς Ἀντιοχείας ἦτο συμφορά, ἡ ὁποία ἐπροξένει τὸν ἴλιγγον, ὡς λέγει ὁ Προκόπιος (Περσ. σ 195). Ἀλλ' ἡ νέα Ἀντιόχεια, τὴν ὁποίαν ἀνήγειρεν ὁ Αὐτοκράτωρ ἦτο «ἐπιφανεστέρα ἀπὸ τὴν παλαιάν».

Ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος περιγράφει διὰ μακρῶν τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβόλου, τὴν ἀποκάθαρσιν τῶν σωρῶν τῶν ἐρειπίων καὶ ἔπειτα τὴν οἰκοδόμησιν τῶν οἰκιῶν, τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν, «διὰ τῶν ὁποίων συνήθως διαφαίνεται ἡ εὐδαιμονία μιᾶς πόλεως». Διεχώρισε τὴν πόλιν μὲ στοὰς καὶ μὲ ἀγοράς, καὶ μὲ διόδους, κατεσκεύασεν ὀχετοὺς καὶ κρήνας καὶ ὑδραγωγεῖα, ἐκόσμησεν αὐτὴν μὲ θέατρα καὶ μὲ λουτρά. Ἵδρυσε δὲ καὶ ἱερὸν μέγα εἰς τὴν Θεοτόκον, «τοῦ ὁποίου τὸ κάλλος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν εἶναι δύσκολον νὰ ἐκφράσῃ τις διὰ λόγου». Ἔλαβε δὲ πρόνοιαν καὶ περὶ τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν πτωχῶν (*Προκόπιος*, Περὶ κτισμάτων, σ. 238—242). Μὲ μίαν λέξιν ὁ μέγας βασιλεὺς ἀνήγειρε μίαν μεγάλην πόλιν, καὶ ἐκόσμησεν αὐτὴν μὲ ὅλα τὰ εἴδη οἰκοδομῶν καὶ μὲ ὅλα τὰ ἱδρύματα δημοσίας ὠφελείας καὶ φιλανθρωπίας «μὲ ὅσα στολίζεται μία μεγάλη πόλις, μὲ ὅσα διαφαίνεται συνήθως ἡ εὐδαιμονία μιᾶς πόλεως». Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἡ ἀνακτισθεῖσα Ἀντιόχεια ἦτο μέν, ὅπως καὶ ἡ παλαιοτέρα, ὡραία καὶ πλουσία πόλις, ἀλλ' ὁ ἀνεγερθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ περίβολος, τοῦ ὁποίου καὶ σήμερον σῴζονται ἐρείπια, περιλαμβάνει πόλιν μικροτέραν καὶ μὴ προωρισμένην νὰ ἔχῃ πλέον ἐλεύθερον βίον ἐπὶ πολὺν χρόνον.

Μόλις ἕνα αἰῶνα διαρκεῖ ἀκόμη ὁ βίος τῆς Ἑλληνικῆς Ἀντιοχείας. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ' αἰῶνος πίπτει καὶ πάλιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Περσῶν, ὅτε ὁ Χοσρόης ὁ Β' ὁρμητικὸς προήλαυνε κατακτῶν τὰς Ἑλληνικὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, κατὰ τὰς νικηφόρους ἐκστρατείας του ἐναντίον τῶν Περσῶν, ἀπηλευθέρωσε τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν πόλιν.

Ἐπήρχετο ὅμως ἤδη ἀπὸ τὸν Νότον ἡ ὁρμητικὴ λαῖλαψ τῶν Ἀράβων, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνακόψουν εἰς τὴν Ἀνατολὴν οὔτε οἱ Πέρσαι, οὔτε οἱ Ἕλληνες. Οἱ ἀπεγνωσμένοι ἀγῶνες τοῦ Ἡρακλείου εἰς τὴν Συρίαν μένουν ἀνωφελεῖς, ἡ ὀνομαστὴ Ἑλληνικὴ πόλις Δαμασκὸς περιέρχεται εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀράβων (635), καὶ μετὰ τὴν μάχην παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ἱερομίακος (Yermouk, τῷ 636) αἱ μεγάλαι καὶ περίφημοι πόλεις, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Βηρυττός, ἡ Ἔμεσα, ἡ Ἱερουσαλήμ, ἡ Καισάρεια, ὁλόκληρος ἡ Συρία ὑποτάσσεται ἕως τὸ 639 εἰς τοὺς νέους κατακτητάς. Οἱ Ἄραβες εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τῷ 637. Καὶ οὕτως, 937 ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν αὐτῆς, ἔπεσεν εἰς χεῖρας ἑνὸς νέου ἔθνους, νέας θρησκείας καὶ νέου Ἀσιατικοῦ βίου.

Ἐπανάκτησις τῆς Ἀντιοχείας (τὸν Ι' αἰῶνα). — Ἐπὶ τῆς Ἀραβικῆς κατακτήσεως ἡ Ἀντιόχεια δὲν ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς σημαντικὴ πόλις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνυψώνεται ἡ Δαμασκὸς καὶ τὸ Ἀλέπιον, ἡ δὲ Ἀντιόχεια πίπτει εἰς θέσιν μικρᾶς ἐπαρχιακῆς καὶ στρατιωτικῆς πόλεως. Κατὰ τὸ δεύτερον μάλιστα ἥμισυ τοῦ Ι' αἰῶνος διεξάγονται περὶ αὐτὴν διάφοροι ἀγῶ-

Ἡ τύχη τῆς Ἀντιοχείας κατὰ Εὐτυχίδην.
[Ἄγαλμα ἀποκείμενον εἰς τὸ Βατικανόν.]

νες ἀντιζήλων Ἀράβων ἡγεμόνων. Ὥστε οὔτε ἤρεμον βίον δὲν διάγει κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας. Οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι, πληρώνοντες τὸν νενομισμένον φόρον, ἐξακολουθοῦν τὰ συνήθη ἔργα των ἡσύχως. Νέοι Μουσουλμάνοι κάτοικοι προσέτρεξαν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι πτωχοί, περισσότερον μάλιστα ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ ὅλη ὄψις τῆς πόλεως εἶναι ὄψις πόλεως Σαρακηνικῆς, διότι ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ζῇ ἐν ἀπομονώσει καὶ εἰς ἀφάνειαν. Οἱ Χαμδανίδαι ἐμίραι διαμένουν εἰς τὸ Ἀλέπιον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἀραβικῆς Συρίας. Κατὰ τὸν Ι' ὅμως αἰῶνα ἐγκαθίστανται εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἀντίζηλοι Ἄραβες ἀρχηγοί, καὶ ἡ πόλις, ἀπὸ τὰς ἐμφυλίους διχονοίας, ἔχει περιπέσει εἰς μεγάλην ἀδυναμίαν.

Ἀλλ' οἱ χρόνοι οὗτοι εἶναι οἱ χρόνοι τῆς ἀνυψώσεως εἰς μεγάλην δύναμιν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας διὰ τῆς ἐνδόξου Μακεδονικῆς δυναστείας. Ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς ἐπιχειρεῖ πολλὰς ἐκστρατείας εἰς τὴν Συρίαν (ὡς στρατηγὸς τῷ 961 καὶ 963, ὡς Αὐτοκράτωρ τῷ 964, 966, 968) Ἦτο παλαιὸς πόθος τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων νὰ ἀνακτήσουν τὴν ἔνδοξον ἐκείνην Ἑλληνικὴν χώραν, ἀλλὰ καὶ συγχρόνως νὰ ἐπεκτείνουν τὰ ὅρια τοῦ κράτους των εἰς χώραν, ἡ ὁποία ἦτο ἰσχυρὸν ἔρεισμα τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς κατὰ τὰς συχνὰς αὐτοῦ ἐκστρατείας εἰς τὴν Συρίαν ἐκυρίευσε πολλὰ φρούρια καὶ ἄλλας πόλεις, δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ προχωρήσῃ ἕως τὴν Ἀντιόχειαν. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκστρατείαν τοῦ 968 διέρχεται ἐν θριαμβευτικῇ πορείᾳ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην, κυριεύει ὅλα τὰ φρούρια τῶν Σαρακηνῶν εἰς τὸν δρόμον του, καὶ τέλος φθάνει ἐνώπιον τῆς Ἀντιοχείας καὶ πολιορκεῖ αὐτήν. Ἀφοῦ δ' ἐγκατέστησε τοὺς στρατηγούς του, ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἀπηγόρευσε δ' εἰς αὐτοὺς νὰ ῥιψοκινδυνεύσουν προβαίνοντες εἰς τὴν ἅλωσιν τῆ πόλεως. Ἡ σκέψις τοῦ αὐτοκράτορος ἦτο βεβαίως νὰ ἐπανέλθῃ τὴν ἄνοιξιν πρὸς ἅλωσιν τῆς Ἀντιοχείας, ἀφοῦ αὕτη θὰ εἶχεν ἤδη ἀρκετὰ ἐξασθενήσει ἀπὸ τὴν πολιορκίαν ὁλοκλήρου χειμῶνος. Ὁ Βυζαντινὸς χρονογράφος Λέων ὁ Διάκονος διηγεῖται ὡς ἑξῆς τὰ κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ ἅλωσιν τῆς Ἀντιοχείας (σ. 72 ἑξ. ἐκδ. Βόννης). Ἀφοῦ ἐκυρίευσε, λέγει, ὁ βασιλεὺς χωρὶς κόπον τὰ φρούρια τῶν ἐχθρῶν, «ἐπὶ τῆς Ἀντιόχου ἐπορεύετο παμπληθεί», καὶ ἀφοῦ ἔκαμε χαρακώματα πρὸ τῶν τειχῶν αὐτῆς, συνεκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς καὶ ἐξεφώνησε πρὸς αὐτοὺς δημηγορίαν. Συγκρατεῖ τὴν ὁρμὴν τοῦ στρατοῦ, φοβούμενος μήπως πάθῃ ἡ πόλις κατὰ τὴν ἅλωσιν· οἶκτος, λέγει, μὲ καταλαμβάνει, ἂν πόλις τοιαύτη, μὲ τόσον μεγάλα τείχη καὶ τόσον λαὸν καὶ τόσας οἰκίας, καταστραφῇ καὶ γίνῃ ἐρείπιον. Ἀλλὰ πρέπει διὰ καθημερινῶν ἐπεξελάσεων καὶ καταδρομῶν νὰ ἐξασθενίζουν τὴν πόλιν, ἕως ὅτου «εἰς ἀμηχανίαν δεινὴν κατακλείσαντες καὶ ἄκουσαν ἀναγκάσωσι Ρωμαίοις γενέσθαι ὑπόσπονδον».

Οἱ στρατηγοὶ τοῦ ἀναχωρήσαντος βασιλέως τόσον καλὰ ἠγωνίσθησαν διὰ νὰ στενοχωρήσουν τὴν πόλιν, ἀποκόπτοντες πᾶσαν συγκοινωνίαν καὶ καταστρέφοντες τὴν χώραν, ὥστε οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἤρχισαν νὰ πιέζωνται ἐκ τῆς πείνης. Συγχρόνως δὲ ἤρχισαν καὶ ἐμφύλιοι ἔριδες μεταξὺ αὐτῶν οὕτως, ὥστε οἱ Βυζαντινοὶ στρατηγοί, καὶ πρῶτος ὁ πατρίκιος Μιχαὴλ Βούρτζης, ἐθεώρησαν κατάλληλον τὴν περίστασιν νὰ κυριεύσουν ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν. Ἡ ἐπιχείρησις ἦτο πολὺ τολμηρά, ἀλλὰ μὲ ἀπαράμιλλον γενναιότητα ὁ Βούρτζης μίαν χειμερινὴν καὶ σκοτεινὴν νύκτα μὲ ἀπόσπασμα ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν, μόνον τριακοσίων, ἀνέβησαν τὰ τείχη καὶ ἤρχισαν νὰ κυριεύουν ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς πύργους. Ἔγιναν ὅμως ἀντιληπτοὶ εἰς τὴν πόλιν καὶ οἱ πολυπληθεῖς Ἄραβες ὑπερασπισταὶ ὥρμησαν ἐναντίον τῶν γενναίων. Οἱ πολιορκηταὶ ἔγιναν πολιορκούμενοι ὑπὸ δυνάμεως εἰκοσαπλασίας. Εἶχον ὀχυρωθῆ εἰς τοὺς δύο πύργους, τοὺς ὁποίους ἐπρόφθασαν νὰ κυριεύσουν. Πολυάριθμοι Σαρακηνοὶ ἐπετίθεντο κατ' αὐτῶν, νέφη βελῶν πεπυρακτωμένων τοὺς ἐκάλυπτον καὶ ὁ ἄνισος ἀγὼν ἐξηκολούθει ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Αἰφνιδίως ἐπρόφθασεν ἰσχυρὰ βοήθεια τοῦ Βυζαντινοῦ στρατοπεδάρχου, ὁ ὁποῖος εἰσήλασε μὲ τὴν δύναμίν του εἰς τὴν πόλιν διὰ τῶν πυλῶν, τὰς ὁποίας ἀνεπέτασαν οἱ ἐντὸς τοῦ τείχους Ἕλληνες. Οἱ Σαρακηνοὶ κάτοικοι τῆς Ἀντιοχείας ἔρριψαν τὰ ὅπλα καὶ ἱκέτευσαν συγγνώμην. Ἡ Ἀντιόχεια ἐλεηλατήθη αὐτὴν τὴν φορὰν ἀπὸ Ἕλληνας στρατιώτας, ἀλλ' οἱ Βυζαντινοὶ στρατηγοὶ ἐσταμάτησαν, ὅσον ἠδυνήθησαν ἐνωρίτερον, τὴν σφαγὴν καὶ τὴν καταστροφήν. Ὁ στρατοπεδάρχης κατέλαβεν ἰσχυρῶς τὴν πόλιν καὶ ἐνίσχυσε τὰ τείχη καὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς. (Βλ. *Λέοντα Διάκονον*, σ. 81 ἑξ. — Διὰ μακρῶν καὶ περιγραφικώτατα διηγεῖται ταῦτα ὁ *G. Schlumberger*, Nicéphore Phocas, 1890, σ. 704 ἑξ.).

Ἡ Ἀντιόχεια Ἑλληνικὴ τὸν Ι'—ΙΑ' αἰῶνα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνεκτήθη ὑπὸ τοῦ Χριστιανικοῦ στρατοῦ τὴν 29ην Ὀκτωβρίου 969, ἡ Ἀντιόχεια, μετὰ τριῶν καὶ πλέον αἰώνων ὑποδούλωσίν της ὑπὸ τῶν πιστῶν τοῦ Ἰσλάμ. Ἡ κατάκτησις ἦτο μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας τῶν Βυζαντινῶν, ὄχι μόνον διότι εἰσήρχοντο πάλιν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν ἔνδοξον πόλιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διότι κατελάμβανον τὸ ἰσχυρότατον κάστρον τῆς Ἀσίας καὶ τὸ ἀσφαλέστερον ὀχύρωμα ἀπὸ τὸν Νότον. Οἱ νικηταὶ ἤρχισαν ἀμέσως νὰ κτίζουν νέον κάστρον εἰς τὸ ὑψηλότατον σημεῖον τοῦ ὄρους, πιθανὸν δὲ ἀνέκτισαν ἢ ἐνίσχυσαν τὸ παλαιὸν κάστρον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχον ἀφήσει οἱ Σαρακηνοὶ νὰ ἐρειπωθῇ. Τοῦτο ἠγέρθη ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ὄρους Σιλπίου, ἄνω ἀποκρήμνων φαράγγων, καὶ ἐσῴζετο σχεδὸν ἄθικτον ἕως τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Οἱ ἱστορικοὶ τῶν Σταυροφοριῶν ὁμιλοῦν περὶ αὐτοῦ ὡς περὶ ἀπορθήτου φρουρίου, καὶ καθ' ὅλον τὸν Μεσαιῶνα ἦτο ἓν ἀπὸ τὰ ἰσχυρότατα ὀχυρώματα.

Πολύτιμος λοιπὸν ἦτο διὰ τὸν Μεσαιωνικὸν Ἑλληνισμὸν ἡ ἀνάκτησις τῆς Ἀντιοχείας. Ἡ κατοχὴ τῆς Κιλικίας ἦτο πλέον ἐξησφαλισμένη καὶ ἡ προσάρτησις ὁλοκλήρου τῆς Συρίας ἦτο εὐκολωτέρα. Ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς καὶ οἱ πολεμισταί του ἠδύναντο νὰ εἶναι ὑπερήφανοι διὰ τὸ ὑπέρλαμπρον αὐτὸ ἆθλον δεκαετῶν πολέμων. «Οὐδέποτε, λέγει ὁ Schlumberger (ἔνθα ἀνωτ. σ. 726), ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μωάμεθ εἶχε τόσον πολὺ ταπεινωθῆ τὸ Ἰσλάμ».

Ἡ ἀνακτηθεῖσα Ἀντιόχεια ἔμεινεν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα. Ἄλλοι κα-

Digitized by Google

τακτηταὶ ἦλθον κατόπιν καὶ τὴν κατέκτησαν, καὶ οὕτω δὲν ἐπληρώθησαν αἱ μεγάλαι ἐλπίδες, τὰς ὁποίας εἶχε διεγείρει ἡ ἀπελευθέρωσίς της. Ἀλλὰ καὶ ὁ αἰὼν οὗτος, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ἔμειναν διὰ τῆς Ἀντιοχείας κυρίαρχοι πάλιν εἰς τὴν Συρίαν, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλ' ἡ μεγάλη πόλις δὲν ἐπανῆλθεν, οὐδὲ κατὰ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὴν παλαιὰν δόξαν. Καθ' ὅλον τὸν χρόνον αὐτὸν ἡ ἐπίσημος ὀνομασία αὐτῆς δὲν εἶναι Ἀντιόχεια, ἀλλὰ *Θεούπολις*, παρέλαβε δηλαδὴ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον εἶχε δώσει εἰς αὐτὴν ὁ Ἰουστινιανός. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, μεταξὺ τοῦ 969 καὶ τοῦ 1085, ὅτε ἐκυριεύθη ἀπὸ τοὺς Σελδσουκίδας Τούρκους, ἡ Ἀντιόχεια εἶναι πρωτεύουσα στρατιωτικὴ τῶν Νοτίων συνόρων τῆς Αὐτοκρατορίας. Διαρκῶς οἱ Σαρακηνοὶ ἐποφθαλμιοῦν αὐτήν, διαρκῶς συγκεντρώνονται καὶ καταστρώνουν σχέδια ἐπιθέσεως. Ἡ Βυζαντινὴ πόλις φυλάσσεται καλῶς. Εἶναι πρωτεύουσα εὐρείας περιφερείας, ἀποτελεῖ δὲ εἰδικὴν στρατιωτικὴν διοίκησιν καὶ ἔχει διοικητὰς στρατιωτικοὺς ἄρχοντας σπουδαίους, οἱ ὁποῖοι ἐξασκοῦν συγχρόνως καὶ πολιτικὰ καθήκοντα. Οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ δίδουν εἰς τοὺς ἄρχοντας τούτους τὸν τίτλον τοῦ *δουκός*, ὁ ὁποῖος ἀπενέμετο εἰς τοὺς ἀνωτάτους στρατηλάτας τῶν συνόρων. Τὸ μέγεθος τῆς πόλεως καὶ ἡ μεγάλη στρατηγικὴ σημασία αὐτῆς ἐδικαιολόγει τὸν τίτλον. Ἐνίοτε εὑρίσκομεν καὶ ἄρχοντας μὲ τὸν εἰδικὸν καὶ γνησιώτερον Βυζαντινὸν τίτλον *κατεπάνω* (ἐξ οὗ *καπετάνος, καπιτάνιος*).

Ἡ ἱστορία δὲν μᾶς λέγει πολλὰ πράγματα περὶ τοῦ βίου τῆς πόλεως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Γνωρίζομεν ὅμως σχεδὸν ὅλους τοὺς ἀνωτάτους ἄρχοντας τοῦ Ι' καὶ ΙΑ' αἰῶνος, οἱ ὁποῖοι διετέλεσαν *δοῦκες* εἴτε *κατεπάνω* τῆς Θεουπόλεως. Πρῶτος εἶναι ὁ *Μιχαὴλ Βούρτζης*, τοῦ ὁποίου ἡ ἡρωϊκὴ ὁρμὴ ἐπέσπευσε τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως. Ἐσώθησαν δὲ μέχρις ἡμῶν μερικὰ πολύτιμα μολυβδόβουλλα τῶν στρατιωτικῶν τούτων διοικητῶν τοῦ ἰσχυροτέρου Χριστιανικοῦ φρουρίου τῆς Συρίας (ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ *Schlumberger*, Sigillographie des ducs ed catépans d'Antioche κ.λ. Archives de l' Orient latin, t II, 1883.—Βλ. τοῦ *αὐτοῦ* Sigillographie de l'Empire byzantin 1884). Αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν μολυβδοβούλλων τούτων εἶναι τοιαῦται:

«Νικηφόρος σεβαστοφόρος καὶ δοὺξ τῆς μεγάλης Θεουπόλεως, Ἀντιοχείας, ὁ ἄνθρωπος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως.» — «Ρωμανὸς πρόεδρος, στρατοπεδάρχης τῆς Ἀνατολῆς καὶ δοὺξ Ἀντιοχείας ὁ Σκληρός».

Μνημονεύομεν καὶ τοὺς τίτλους ἑνὸς Πατριαρχικοῦ μολυβδοβούλλου, διότι δεικνύουν τὴν περιωπὴν τῆς Ἀντιοχειας:

«Θεόδωρος ἐλέῳ Θεοῦ πατριάρχης Θεουπόλεως, μεγάλης Ἀντιοχείας, πάσης Ἀνατολῆς».

Τὸ Πριγκιπᾶτον τῆς Ἀντιοχείας. — Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος κατακλύζουν τὴν Ἀνατολικὴν Ἀσίαν τὰ στίφη τῶν Τούρκων Σελδσούκων. Εἷς ἐκ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν, ὁ Σουλτᾶνος τοῦ Ἰκονίου Σολιμάν, ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ὅλην τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἄλλοι Τοῦρκοι ἀρχηγοὶ καταλαμβάνουν τὴν Συρίαν καὶ τὴν Ἀντιόχειαν τῷ 1085. Καὶ τότε ἱδρύθησαν Σελδσουκικαὶ ἡγεμονίαι εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, τὴν Δαμασκόν, τὸ Ἀλέπιον, τὴν Τρίπολιν. Ὅλαι αἱ ἡγεμονίαι αὗται εἶναι κράτη καθαρῶς στρατιωτικά. Δὲν παρουσιάζει λοιπὸν ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην Ἀντιόχεια ἰδιάζουσάν τινα σημασίαν ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν. Ἀλλ' ἤδη, πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῶν Ἁγίων Τόπων, τοὺς ὁποίους ἔχουν καταλάβει οἱ Σελδσουκίδαι, κινοῦνται οἱ Χριστιανοὶ τῆς Δύσεως καὶ παρασκευάζουν τὰς μεγάλας Σταυροφορικὰς ἐκστρατείας.

Ὁ στρατὸς τῆς πρώτης Σταυροφορίας, διελθὼν τὴν Μ. Ἀσίαν, βαδίζει πρὸς τὴν Συρίαν καὶ εὑρίσκει εἰς τὸν δρόμον του τὴν Ἀντιόχειαν. Τὴν πόλιν ὑπερασπίζει ὁ Τοῦρκος ἐμίρης αὐτῆς μὲ ἐκλεκτὸν στρατόν. Οἱ Σταυροφόροι στρατοπεδεύουν εἰς τὴν πεδιάδα. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἓν ἔτος. Μίαν νύκτα, τὴν 2αν Ἰουνίου 1098, οἱ Σταυροφόροι ἀναβαίνουν τὰ μεγάλα τείχη, εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν, σφάζουν τοὺς κατοίκους καὶ λαφυραγωγοῦν τὰς οἰκίας. Καὶ οὕτως ἡ πολυπαθὴς Ἀντιόχεια ἔγινε Φραγκική. Οἱ Σταυροφόροι ἔμειναν πολλοὺς μῆνας εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ κατόπιν διηυθύνθησαν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἡ Σταυροφορία εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐγκατασταθῶσιν αὐθένται Χριστιανοὶ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν. Εἰς τὴν Ἀντιόχειαν εἶχον μείνει Νορμανδοὶ καὶ ἡγεμὼν τῆς Ἀντιοχειας κατώρθωσε νὰ γίνῃ ὁ Νορμανδὸς πολεμιστὴς Βοημοῦνδος, αὐθέντης τοῦ Τάραντος, ὁ ὁποῖος ἔγινε πρῖγκιψ τῆς Ἀντιοχείας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δευτέρου πρίγκιπος Βοημούνδου Β' τῷ 1131, τὸ Πριγκιπᾶτον τῆς Ἀντιοχείας μετεβιβάσθη διὰ τῶν ἐπιγαμιῶν εἰς διαφόρους οἴκους. Τὸ πριγκιπᾶτον τῆς Ἀντιοχείας ἐξετείνετο εἰς ἀρκετὰ εὐρεῖαν περιφέρειαν ἀπὸ τὴν Ταρσὸν ἕως τὸν Ἐλεύθερον (Nahr el-Kembîr) καὶ πρὸς Α. ἕως τὸ Hârim. Τῷ 1170 ἡ Φραγκικὴ συνοικία τῆς Ἀντιοχείας κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ.

Ἔχομεν περὶ τῆς Ἀντιοχείας, ὡς πόλεως, μερικὰς εἰδήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὰ μέσα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ὅτε ἔγινε πρῖγκιψ αὐτῆς ὁ περίφημος ἥρως ἱππότης *Ρενάλδος ντὲ Σατιγιών*. Ἡ πόλις ἦτο ἀρκετὰ μεγάλη καὶ ἠρίθμει, ὡς φαίνεται, μίαν ἢ καὶ δύο ἑκατοντάδας χιλιάδων κατοίκων. Διότι εἶχον προστρέξει εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ εἶχον αὐξήσει τὸν Ἑλληνικὸν καὶ τὸν Ἀραβικὸν πληθυσμὸν αὐτῆς ἔποικοι ἀπὸ ὅλας τὰς ἐμπορικὰς φυλὰς τῆς Μεσογείου. Διῃρεῖτο δὲ ἡ πόλις κατὰ συνοικίας, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο *vici* καὶ ἐλάμβανον τὸ ὄνομα ἢ ἀπὸ τὸ σπουδαιότερον οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ἠγείρετο εἰς τὴν συνοικίαν ἢ ἀπὸ τὰς φυλάς, αἱ ὁποῖαι κατῴκουν εἰς αὐτήν, συνοικίαι τῶν Γεννουαίων, τῶν Ἀμαλφιτανῶν, τῶν Ἐνετῶν κ.λ. «Θὰ ἦτο δύσκολον, λέγει ὁ Schlumberger, νὰ λάβωμεν μίαν ἰδέαν σήμερον τί ἠδύνατο νὰ εἶναι μία πόλις ὡς ἡ Ἀντιόχεια κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ποῖον γραφικὸν καὶ πολύχρωμον μεῖγμα ὅλων τῶν λαῶν τῆς οἰκουμένης θὰ ἔδιδεν ἀδιάκοπον ζωὴν καὶ κίνησιν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς μεγάλης πόλεως, ἡ ὁποία ἦτο συγχρόνως καὶ κολοσσιαία ὀχυρὰ θέσις, διατελοῦσα διαρκῶς ἐπὶ ποδὸς πολέμου διὰ τὸν φόβον τῶν αἰωνίων Σαρακηνικῶν ἐπιδρομῶν, ἦτο καὶ σημαντικὴ ἐμπορικὴ θέσις μὲ τὸν λιμένα αὐτῆς τοῦ Ἁγίου Συμεών, τῆς ἀρχαίας Σελευκείας, εἰς τὸν ὁποῖον ἤρχοντο ὅλοι οἱ στόλοι τῶν ἐμπόρων τῆς Δύσεως, διὰ νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ ὅλα τὰ ἀναρίθμητα καραβάνια, τὰ ὁποῖα προσέτρεχον εἰς τὰς ἀγοράς της διὰ τῶν ὁδῶν τῆς μυστηριώδους Ἀσίας»!

Αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως, ὅπως ἐν γένει συμβαίνει εἰς τὰς Ἀνατολικὰς πόλεις, δὲν εἶχον καθόλου εὐπρόσωπον ἐξωτερικὴν ὄψιν. «Πρᾶγμα παράδοξον, λέγει εἷς περιηγητὴς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, αἱ οἰκίαι καὶ τὰ παλάτια τῆς Ἀντιοχείας, τὰ ὁποῖα ἐξωτερικῶς φαίνονται ὡς νὰ εἶναι ἀπὸ πηλόν, ἔχουν θαμβωτικὴν πολυτέλειαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Οἱ κάτοικοι ἔχουν τὴν συνήθειαν νὰ περνοῦν τὰς ὥρας των καὶ νὰ λούωνται εἰς ὕδατα κρυστάλλινα, τὰ ὁποῖα τρέχουν ἐν μέσῳ κήπων μὲ ἀφθόνους καὶ ποικιλωτάτους καρπούς». Οἱ ἀναρίθμητοι οὗτοι κῆποι τῆς Ἀντιοχείας, αἱ εὐρύταται καὶ θαυμάσιαι φυτεῖαι ὀπωροφόρων δένδρων, αἱ ὁποῖαι ἐποτίζοντο ἀπὸ πολυάριθμα ὕδατα, ἐρχόμενα διὰ πλείστων ὑδραγωγείων, εἶχον διαδώσει μακρὰν τὴν φήμην καὶ τὴν δόξαν τῆς Ἀντιοχείας κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Σταυροφοριῶν. Καὶ ἀκόμη βεβαίως χαριέστεραι καὶ λεπτότεραι ἦσαν αἱ φυσικαὶ αὗται καλλοναὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ὅτε συστηματικὰ ἦσαν τὰ ἀρδευτικὰ ἔργα καὶ ἡ ὅλη ἐν γένει φροντὶς καὶ ἐπιμέλεια. Ἀπὸ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀνθέων, τὴν δροσερότητα τῆς χλόης, τὴν ὡραιότητα τῶν πλατάνων, οἱ ὁποῖοι ἐσκίαζον τὰς ὄχθας τοῦ Ὀρόντου, εἶχεν ἀποτυπωθῆ λεπτὸν ἄρωμα εἰς τὸ πνεῦμα ὑπερόχων καὶ εὐγενῶν ἀνδρῶν, ὁποῖοι ὁ Λιβάνιος, ὁ Ἰουλιανός, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἄρωμα διαφαινόμενον εἰς τὰς συγγραφάς των.

Κατὰ τὸν ΙΒ' ὅμως αἰῶνα οἱ σιδηρόφρακτοι ἱππόται, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐξαιρετικῶς ταραχώδη ἐκείνην ἐποχήν, δὲν ἔχουν καιρὸν διὰ τοιαύτας αἰσθητικὰς ἀπολαύσεις. Εἶναι διαρκῶς ἕτοιμοι νὰ τρέξουν εἰς τὰς μάχας. Τὰ σήματα τοῦ πολέμου, αἱ μεγάλαι φρυκτωρίαι, αἱ ὁποῖαι ἀνάπτονται εἰς τὰς κορυφὰς τῶν πύργων ἀπὸ ἀποστασιν εἰς ἀπόστασιν, ἐπισύρουν ὅλην τὴν προσοχὴν τῶν Φράγκων κατακτητῶν, οἱ ὁποῖοι φοβοῦνται καμμίαν νέαν ἐπιδρομὴν τοῦ Σουλτάνου τοῦ Ἀλεπίου, τοῦ περιφήμου Νοὺρ-ἐδ-Δίν.

«Πόσαι ἄλλαι περίεργοι σκηναὶ συμβαίνουσι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τὴν Ἀντιόχειαν!» ἀνακράζει μὲ τὴν ἀναπαραστατικήν του ἔξαρσιν ὁ γλαφυρὸς ἱστορικὸς Γουσταῦος Schlumberger. Ἐδῶ διέρχεται νεκρώσιμος πομπὴ ἑνὸς μοναχοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπανῆλθεν ἑτοιμοθάνατος ἀπὸ μακρινὴν πορείαν πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων. Ἐκεῖ, πρὸς τὴν μεγάλην πύλην τῆς ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου γεφύρας, συνωθοῦνται νεωστὶ ἀφιχθέντες Σταυροφόροι, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους. Αἴφνης ζητωκραυγαὶ ἀκούονται· διέρχεται ἡ χαριεστάτη πριγκίπισσα τῆς Ἀντιοχείας Κωνστάντζα ἐπιβαίνουσα ἐπὶ λευκῆς ἵππου καὶ ἀκολουθουμένη ἀπὸ μεγάλην καὶ φαιδρὰν συνοδίαν. Εἰς τὰς ὁδοὺς συνωθοῦνται οἱ κάτοικοι· ὁ πονηρὸς ἔμπορος τῆς Ἀμάλφης ἢ τῆς Ἐνετίας, φέρων πλούσιον ἔνδυμα, διαγκωνίζεται μὲ τὸν ξανθὸν Σκανδιναβὸν πολεμιστήν. Μαῦροι τοῦ Σουδάν, οἱ μυστηριώδεις Ἀσσασῖνοι τοῦ Λιβάνου, οἱ ἐλεύθεροι Βεδουΐνοι τῆς ἐρήμου, συνωθοῦνται μὲ τοὺς ὑψηλοὺς Ἄγγλους ἱππότας, μὲ τοὺς Καταλανοὺς τυχοδιώκτας, μὲ τοὺς βαρεῖς Γερμανοὺς βαρώνους καὶ μὲ τοὺς πτωχοὺς τέλος προσκυνητὰς τῆς Δύσεως. Τοιαύτην εἰκόνα παρεῖχεν ἡ Ἀντιόχεια κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Σταυροφοριῶν (βλ. μακρὰν γλαφυρὰν περιγραφὴν παρὰ *Schlumberger*, Renaud de Chatillon, σ. 38 ἑξ.).

Ὡς πρὸς δὲ τὸ ἐμπόριον ἡ Φραγκικὴ Ἀντιόχεια εἶναι ἓν ἀπέραντον *καραβανσεράγι*, καί, παρ' ὅλον τὸν συνεχῆ πόλεμον, δὲν παύουν νὰ ἔρχωνται εἰς αὐτὴν τὰ καραβάνια τῆς Μ[illegible]σούλης, τῆς Βαγδάτης, τοῦ Διαρβεκὶρ ἢ τῆς Ἀ[illegible]ενίας καὶ νὰ φέρουν τὰ παμποίκιλα καὶ τὰ θαυμά[illegible] ἔργα τῆς τέχνης τῆς Ἀνατολῆς, τὰ ὁποῖα αἱ γ[illegible]έραι τῆς Γεννούης καὶ τῆς Ἐνετίας μεταφέρουν [illegible] τὸν λιμένα τοῦ Ἁγίου Συμεών, τὸ ἐπίνειον τῆς πόλεως, εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τῆς Δύσεως. Πρὸ παντὸς τὰ ὑφαντουργεῖα μετάξης ἦσαν πολλά ἀκόμη καὶ τότε, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, κατεσκευάζοντο δὲ εἰς αὐτὰ τὰ θαυμάσια ὑφάσματα, τὰ ὁποῖα ἦσαν περιζήτητα εἰς τὴν Εὐρώπην ὡς *ὑφάσματα τῆς Ἀντιοχείας*. Ἐπίσης διεξῆγεν ἡ πόλις ἐμπόριον χρυσοῦ, ἀργύρου, πολυτίμων λίθων, μαργαριτῶν, ἀρωμάτων. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Σταυροφοριῶν ἀκόμη εἶχεν ἡ Ἀντιόχεια ὀνομαστὰς σχολάς, εἰς τὰς ὁποίας Σύριοι διδάσκαλοι ἐδίδασκον τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ὁ Μανουὴλ Κομνηνὸς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν.— Οἱ πρῶτοι Σταυροφόροι ἡγεμόνες, οἱ ὁποῖοι ἵδρυσαν τὰ Φραγκικὰ κράτη τῆς Συρίας, ἀνεγνώριζον ὡς ἐπικυρίαρχον τὸν Ἕλληνα Αὐτοκράτορα. Ἀργότερον οἱ Φράγκοι τῆς Συρίας ἐλησμόνησαν τοὺς ὅρκους πίστεως, καὶ ὁ Μανουὴλ Κομνηνὸς ἐνεφανίσθη αἰφνιδίως εἰς τὴν Συρίαν τὸν χειμῶνα τοῦ 1158 διὰ νὰ ἀναστηλώσῃ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ νὰ τιμωρήσῃ τὸν ἀσεβῆ πρίγκιπα *Ρενάλδον* (Renaud de Chatillon). Ὁ πρῖγκιψ φοβηθεὶς προσῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μανουὴλ διὰ νὰ ζητήσῃ ἔλεος. Εἶχε δεμένον σχοινίον εἰς τὸν λαιμόν του, ἐβάδιζεν ἀσκεπὴς καὶ ἀνυπόδητος, καὶ ὅτε ἐπλησίασε τὸν βασιλέα, ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα καὶ παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ ξίφος του. Ὁλόκληρος ἡ Φραγκικὴ καὶ ἡ Μουσουλμανικὴ Ἀνατολὴ ἐθαύμασε τὴν δύναμιν τοῦ Ἕλληνος βασιλέως (τὴν θαυμαστὴν ταύτην σκηνὴν περιγράφει ζωηρῶς ὁ *Κίνναμος*· βλ. *Παπαρρηγόπουλον*, τ. Δ' 1887 σ. 540 ἑξ.). Τὸ Πριγκιπᾶτον τῆς Ἀντιοχείας ἔγινεν ὑποτελὲς πάλιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ ὁ Ρενάλδος ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὸν Ὀρθόδοξον πατριάρχην εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Ὁ Μανουὴλ Κομνηνὸς ἀπεφάσισε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ὑποτελῆ πόλιν Ἀντιόχειαν, ὅπως ἄλλοτε εἶχεν εἰσέλθει ὁ πατήρ του Ἰωάννης. Ἡ διαμονὴ τοῦ Μανουὴλ εἰς τὴν «καλλίπολιν», τὴν «μεγαλώνυμον Ἀντιόχειαν», ὡς ὀνομάζεται καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀποτελεῖ ἓν ἀπὸ τὰ ἑλκυστικώτερα θεάματα τῆς ἱστορίας. Κατὰ Μάϊον τοῦ 1159 εἰσελαύνει ὁ Μανουὴλ τροπαιοῦχος καὶ ἐν θριαμβευτικῇ πομπῇ εἰς τὴν μεγάλην πόλιν τῆς Αὐτοκρατορίας του. Παρακολουθοῦν τὸν ἔφιππον βασιλέα, μακρόθεν μὲν ἔφιππος, ἀλλ' ἀσήμαντος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, παρὰ τὸν βασίλειον δὲ ἵππον πεζοὶ καὶ ἄοπλοι ὁ πρῖγκιψ Ρενάλδος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς Φράγκοι. «Αἱ σκιαί, λέγει ὁ Παπαρρηγόπουλος, τοῦ Ἀλεξίου καὶ τοῦ Ἰωάννου ἐσκίρτησαν βεβαίως ἰδοῦσαι ἀνταμειφθέντας διὰ τοῦ Μανουὴλ τοὺς μακροὺς αὐτῶν ἀγῶνας» (Βλ. *Κίνναμον, Νικήταν Χωνιάτην*.—Ὁ Schlumberger, ἔνθα ἀνωτ. σ. 124 ἑξ. περιγράφει γλαφυρώτατα καὶ διὰ μακρῶν τὴν πανηγυρικὴν ταύτην εἴσοδον).

Ὁ βασιλεὺς διέμεινεν ὀκτὼ ἡμέρας εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ἠθέλησε νὰ δείξῃ τὴν ὑπεροχήν του καὶ εἰς τὰ ἀγωνίσματα, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ Φράγκοι εὐγενεῖς διέπρεπον, ὁρίσας πρὸς τοῦτο ἡμέραν τελέσεως ἀγωνίσματος «δι' ἀσιδήρων δορατισμῶν». Ὁ πρῖγκιψ τῆς Ἀντιοχείας ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Φράγκων ἱπποτῶν, ἐν ᾧ ὁ Ἕλλην βασιλεὺς ὡδήγει εἰς τὸν ἀγῶνα τοὺς Βυζαντινοὺς πατρικίους. Ἡ λαμπρότης τῶν ἐνδυμασιῶν καὶ ἡ ὁρμὴ καὶ ἡ εὐκινησία τῶν ἀγωνιζομένων παρεῖχον θέαμα ἀπαράμιλλον. Ἐπὶ πολὺν χρόνον τὰ δύο μέρη διημφισβήτησαν τὴν νίκην. Τέλος καὶ εἰς αὐτὰ τὰ συνήθη εἰς τοὺς Λατίνους κονταροκτυπήματα ἀνεδείχθη νικητὴς ὁ βασιλεὺς Μανουήλ. Οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἀντιοχείας ἐθαύμασαν τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ «ἰδόντες διὰ τῶν ἰδίων ὀφθαλμῶν, ὅσα εἶχον ἀκούσει πρότερον διὰ τῆς φήμης» (ὁ *Χωνιάτης* παρέχει μακρὰν περιγραφήν, σ. 142 ἑξ.—πρβ. Schlumberger, ἔνθα ἀνωτ. σ. 130 ἑξ.).

Ἡ ταχεῖα παρακμή.— Αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι τοῦ Μαΐου τοῦ 1159, κατὰ τὰς ὁποίας διὰ τελευταίαν φορὰν Ἕλλην βασιλεὺς διέμεινεν εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἐπιφανεστέρας, ἀπὸ τὰς παλαιοτέρας πόλεις τῆς μεγάλης Αὐτοκρατορίας του, ἦσαν ὁριστικῶς αἱ τελευταῖαι καλαὶ ἡμέραι τῆς Ἀντιοχείας. Εἰς τὴν ἐπακολουθοῦσαν πολυτάραχον ἐξέλιξιν τῆς ἱστορίας τῆς Ἀνατολῆς, τὸ ὄνομα τῆς Ἀντιοχείας ἔτος κατ' ἔτος ἐξαλείφεται καὶ περισσότερον ἀπὸ τὴν μνήμην αὐτῆς. Ἡ ἱστορία σιωπᾷ καὶ δὲν ἀναφέρει παρὰ μόνον τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς θλιβερᾶς προϊούσης πτώσεως αὐτῆς. Τῷ 1170 μέγας σεισμὸς κατέστρεψε τὴν πόλιν. Ἀργότερα ὁ ἰσχυρὸς Μαμελοῦκος σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου Βίβαρς κυριεύει τὴν πόλιν (1268) καὶ ἐπιφέρει μεγάλην σφαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν τῶν κατοίκων. Οἱ Τοῦρκοι τὴν κατέλαβον τῷ 1516 καὶ ἐπὶ τῆς κυριαρχίας των κατήντησε μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου μία κωμόπολις ἡ ἄλλοτε βασίλισσα τῆς Ἀνατολῆς.

Digitized by Google

Αἱ ἄλλοτε μεγ.ίλαι πόλεις τοῦ Ἑλληνολατινικοῦ πολιτισμοῦ, αἱ Ἀθῆναι, ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Ρώμη, ἡ Κωνσταντινούπουλις, ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερον νὰ εἶναι πρωτεύουσαι πόλεις. Τὸ σημερινὸν ὅμως ἐλεινὸν χωρίον, τὸ ὁποῖον συνεχίζει τὸ ὄνομα καὶ τὴν μνήμην τῆς παλαιᾶς πόλεως, κατέχει ἓν πολὺ μικρὸν μέρος εἰς τὸν ἄλλοτε ἀπέραντον περίβολον τῆς *«μεγάλης Ἀντιοχείας»*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἴσως ἡ τόσον μεγάλη καὶ ὁριστικὴ παρακμὴ ἐξηγεῖ τὴν ἔλλειψιν οἱασδήποτε μακρᾶς μελέτης περὶ τῆς Ἀντιοχείας. Ἡ μόνη ἀξία λόγου ἐργασία εἶναι τοῦ *Müller*, Antiquitates Antiochenae, 183ι, καὶ αὕτη διὰ τὴν ἀρχαίαν μόνον ἐποχήν, ἡ ὁποία ἄλλως τε εἶναι καὶ ἡ λαμπροτέρα. Αἱ δὲ ἐκ πηγῶν εἰδήσεις εἶναι ἐσκορπισμέναι εἰς τὸν Στράβωνα, τὸν Ἰώσηπον, τὸν Παυσανίαν, τὸν Λιβάνιον, τὸν Ἰουλιανόν, τὸν Χρυσόστομον. Πολλὰς πληροφορίας παρέχει ὁ Βυζαντινὸς χρονογράφος *Μαλάλας*, ὅστις ἤκμασε τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 6ου αἰῶνος καὶ κατήγετο ἐκ Συρίας. Τὰ ἄλλα νεώτερα βοηθήματα εἶναι πολὺ πενιχρά, ὡς τὰ σχετικὰ ἄρθρα εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν τοῦ Pauly-Wissowa καὶ εἰς τὴν Grande Encyclopédie. Ὀλίγα εἶναι καὶ τὰ εἰς τὸν *Baedeker*, Paläst und Syrien: Παλαιότεροι περιηγηταὶ δίδουν περισσοτέρας εἰδήσεις: *De la Roque*, Voyages de Syrie, 1723.—*Pococke*, Description of the East, 1745.—*Michaud et Poujoulad*, Correspondance d'Orient, 1835.—*Chauvet*, Syrie et Palestine, 1582.—Καλὰς περιγραφὰς εὑρίσκομεν παρὰ *Michaud*, Histoire des croisades.—*Ern. Renan*, Les Apôtres.

ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Ἡ ἱστορίσ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς χρονικὰς περιόδους: α') τῆς *ἀρχαίας ἱστορίας* (37—638), ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας μέχρι τῆς πρώτης ἀραβικῆς κατακτήσεως τῆς Συρίας, καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἤχθη εἰς μεγάλην ἀκμήν, ἀλλὰ διῃρέθη ἐσωτερικῶς διὰ τῶν χριστολογικῶν αἱρέσεων, β) τῆς *μέσης ἱστορίας* (638—1517), καθ' ἥν, ἕνεκα τῶν πολιτικῶν ἀναστατώσεων τῆς Συρίας καὶ τῶν παρακειμένων χωρῶν, ἐκ τῶν Ἀράβων Μουσουλμάνων, τῶν Σταυροφόρων τῆς Δύσεως καὶ τῶν Σελτζουκιδῶν Τούρκων, ὑπέστη ἀνεκδιηγήτους κακώσεις καὶ γ) τῆς *νέας ἱστορίας* (1517—1527), καθ' ἥν, ἕνεκα τῆς λατινικῆς προπαγάνδας, ὑπέστη μεγάλας ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας καὶ νέας διαιρέσεις.

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ (37–638)

Μετὰ τὴν Ρώμην καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἡ παρὰ τὸν Ὀρόντην τῆς Συρίας ὑπὸ Σελεύκου τοῦ Νικάτορος, τῷ 300 π. Χ., ἱδρυθεῖσα Ἀντιόχεια ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ τρίτη πόλις τοῦ κόσμου. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι αὐτῆς ὑπῆρξαν Ἀθηναῖοι, Μακεδόνες, Κρῆτες, Κύπριοι, βραδύτερον δ' ἐπῳκίσθησαν εἰς αὐτὴν Εὐβοεῖς, Αἰτωλοὶ καὶ πάλιν Κρῆτες. Ἐπὶ θαυμασίας κειμένη θέσεως, μεταξὺ τῶν ὑπερκειμένων ὀρέων καὶ τοῦ περιρρέοντος ποταμοῦ, ἐκοσμεῖτο διὰ λαμπρῶν οἰκοδομημάτων καὶ μνημείων καὶ περιεστέφετο δι' ὀχυρωτάτων τειχῶν. Ἀπέβη δὲ περιάκουστος διὰ τὸν πλοῦτον αὐτῆς ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μαλθακότητα τῶν κατοίκων, ὧν κύριον ἀσχόλημα ἦσαν τὰ θέατρα, αἱ ἱπποδρομίαι καὶ αἱ διασκεδάσεις. Τὴν ἠθικὴν ἔκλυσιν αὐτῶν ὑπέθαλπε καὶ ἡ ἐθνικὴ θρησκεία, ἧς κέντρον ἐπιφανὲς ἐθεωρεῖτο ἡ Ἀντιόχεια.

Ἐκτὸς τῶν πολλῶν ναῶν αὐτῆς περίφημος ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν τῷ προαστείῳ τῆς Δάφνης, δύο ὥρας ἀπέχοντι τῆς πόλεως καὶ συνδεομένῳ μετ' αὐτῆς δι' εὐρυτάτης λεωφόρου, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας ὑπῆρχον ἐξοχικαὶ μεγαλοπρεπεῖς οἰκίαι καὶ πρασιαὶ κατάφυτοι. Ὁ Ἀντιοχεὺς ῥήτωρ Λιβάνιος ἔλεγεν ὅτι, ἐὰν κατέβαινον οἱ θεοὶ εἰς τὴν γῆν, τὴν Δάφνην μόνον ἠδύναντο νὰ ἐκλέξωσιν ὡς τόπον διαμονῆς. Τὸ ὄνομα τοῦ προαστείου ὀφείλεται εἰς τὴν παράδοσιν τῶν πρώτων Ἑλλήνων οἰκιστῶν τῆς πόλεως, καθ' ἣν ἡ θυγάτηρ τοῦ ποταμοῦ Λάδωνος, νύμφη Δάφνη, καταδιωκομένη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος κατέφθασεν εἰς τὸ προάστειον ἐκεῖνο καὶ μετεβλήθη εἰς ὁμώνυμον φυτόν, διὰ τῶν φύλλων τοῦ ὁποίου ἐστέφθη ὁ Ἀπόλλων· ἐκεῖ δὲ ἐδεικνύετο καὶ Κασταλία πηγή. Ἡ ψευδὴς παράδοσις προσέδωκε τοιαύτην σημασίαν εἰς τὸ προάστειον ἐκεῖνο, ὥστε ἡ πόλις ὠνομάζετο *Ἀντιόχεια ἡ ἐπὶ Δάφνῃ*. Ναοὶ λαμπροὶ ἐκόσμουν τὸ προάστειον, ὡς ὁ τῆς Νεμέσεως παρὰ τὸν ἱππόδρομον, τοῦ Διός, ἱδρυθεὶς ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, καὶ ἰδίως ὁ τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος, ἱδρυθεὶς ὑπὸ Σελεύκου Νικάτορος, ἐν μέσῳ ἄλσους κυπαρίσσων, ἔχων καὶ χρηστήριον, εἰς ὃ ἁπανταχόθεν χιλιάδες προσέτρεχον. Ἅπαντες οἱ Σελευκίδαι βασιλεῖς καὶ οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες ἐφιλοτιμήθησαν νὰ διακοσμήσωσι τὸ περικαλλέστατον προάστειον τῆς Δάφνης. Ἀλλ' ἀπέβη τοῦτο, σὺν τῷ χρόνῳ, τόπος οὐχὶ μόνον θρησκευτικῶν συγκεντρώσεων, ἀλλὰ καὶ διασκεδάσεων, ὀργιαστικῶν πολλάκις. Ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικός, ὁ Σωζόμενος, ἐσημείωσεν ὅτι ἐθεωρεῖτο προσβλητικὸν δι' ἄνδρα νὰ μεταβῇ ἐκεῖ ἄνευ συνοδείας γυναικός (Ἐκκλησ. ἱστορ. 8—19). Ἐν τῷ ἄλσει τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος παρεδίδοντο οἱ ἐπισκέπται εἰς πράξεις ἐσχάτης ἠθικῆς ἐκλύσεως· οὕτω δὲ ἡ Δάφνη ἐπηύξανε τὴν ἐν τῇ πόλει ἐπικρατοῦσαν ἔκλυσιν.

Ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων κατοίκων, ἀπαρτιζόντων τὸν κύριον πληθυσμὸν τῆς πόλεως, ὑπῆρχεν ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἰουδαϊκὴ παροικία ἀκμαιοτάτη, οἱ δὲ ἰθαγενεῖς Σύριοι ἔζων μᾶλλον εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς πόλεως, ἧς ὁ πληθυσμὸς συνολικῶς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς ἀνῆλθεν εἰς 500,000. Ἡ πόλις ἔφερε χαρακτῆρα ἑλληνικόν, ἤκμασαν δ' ἐν αὐτῇ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, οὕτως ὥστε πολλάκις ἡ Ἀντιόχεια ἐχαρακτηρίζετο ὡς *«Συριάδες Ἀθῆναι»*.

Ἡ Ἀντιόχεια ἦτο πόλις αὐτόνομος, ἔχουσα ἰδίαν βουλήν, καὶ πρωτεύουσα τῆς *«Ἀνατολῆς»*, μιᾶς τῶν τεσσάρων μεγάλων διοικήσεων, εἰς ἃς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ εἶχε διαιρεθῇ τὸ ρωμαϊκὸν Κράτος. Περιελάμβανε δὲ ἡ «Ἀνατολὴ» τὰς ἐπαρχίας Παλαιστίνης, Ἀραβίας, Φοινίκης, Κοίλης Συρίας, Μεσοποταμίας, Ἰσαυρίας καὶ Κύπρου. Ἐν Ἀντιοχείᾳ ἥδρευεν ὁ *Κόμης τῆς Ἀνατολῆς*, ἔχων ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ τὰς ἀνωτέρω ἐπαρχίας, ἀλλὰ πολλάκις διέτριβον ἐν αὐτῇ καὶ οἱ αὐτοκράτορες. Ἅπασαι δὲ αἱ ὑπαγόμεναι ὑπὸ τὴν Ἀντιόχειαν χῶραι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ διετέλουν ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἐπίδρασιν, διὰ τῶν ἐν αὐταῖς ἐγκατεσπαρμένων ἑλληνικῶν πόλεων, ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Εὐφράτου καὶ μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος. Πανταχοῦ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐλαλεῖτο ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἐν δὲ τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ ἐλαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν καὶ ἡ συριακὴ λεγομένη, ἤτοι ἡ ἀραμαϊκή. Ἡ γλῶσσα αὕτη ἐλαλεῖτο καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐν αἷς ὑπῆρχεν ἱκανὸς ἰθαγενὴς πληθυσμός, ὡς ἐν Νισίβει καὶ ἐν Ἐδέσσῃ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Μεσοποταμίας, ἐν ᾗ βραδύτερον ἰδίως ἀπὸ τοῦ ΣΤ' καὶ Ζ' αἰῶνος ἀνεπτύχθη καὶ ἡ συριακὴ ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία.

Τοιαύτη οὖσα ἡ Ἀντιόχεια μετὰ τῆς ὑπαγομένης εἰς αὐτὴν εὐρυτάτης περιοχῆς ἔμελλε νὰ καταστῇ κέντρον ἐπιφανέστατον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἤδη δὲ μεταξὺ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκλεγέντων ὑπὸ τῶν πιστῶν καὶ χειροτονηθέντων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἑπτὰ διακόνων ὑπῆρχε καὶ ὁ Ἀντιοχεὺς Νικόλαος, προσήλυτος πρότερον γενόμενος τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ (Πράξ. 6, 5), μετὰ δὲ τὸν ἐπὶ ἀρχιδιακόνῳ Στεφάνῳ διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ Κύπριοί τινες καὶ Κυρηναῖοι, ἐλθόντες εἰς Ἀντιόχειαν, ἐκήρυξαν τὸν Χριστιανισμὸν πρὸς τοὺς Ἕλληνας κατοίκους αὐτῆς (Πραξ. 11·20). Πολὺς ἀριθμὸς αὐτῶν πιστεύσας προσῆλθεν εἰς τὴν νέαν θρησκείαν, ἐγνώσθη δὲ τὸ μέγα τοῦτο γεγονὸς καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων, παρ' ἧς ἀπεστάλη ὁ Βαρνάβας εἰς Ἀντιόχειαν, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς νεοπαγοῦς πρώτης ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀντιοχείας ραγδαίως προώδευεν, ὁ Βαρνάβας μεταβὰς εἰς Ταρσὸν ἀνεζήτησε τὸν Σαῦλον, μεθ' οὗ ἐπανελθὼν εἰς Ἀντιόχειαν εἰργάσθη ἐπὶ ἓν ἔτος ὁλόκληρον πρὸς διάδοσιν τῆς νέας θρησκείας, ἧς τῶν ὀπαδῶν αἱ τάξεις ἐπυκνώθησαν. Ὠνομάσθησαν δὲ τὸ πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ *Χριστιανοὶ* (Πράξ. 11,20—27). Πάντως τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν ἀπέδωκαν εἰς ἑαυτοὺς οἱ Χριστιανοί, ὀνομάζοντες ἑαυτοὺς *ἀδελφούς, μαθητάς, πιστούς*. Δὲν ἀπεδόθη εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνομα μήτε ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, διότι δι' αὐτοὺς τὸ ὄνομα Χριστός, Μεσσίας, ἦτο ἱερόν, ἑπομένως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὀνομάσωσι δι' αὐτοῦ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς μισητῆς εἰς αὐτοὺς αἱρέσεως τοῦ Ναζωραίου (Πράξ. 24,5. Προβλ. Ἰωάν 1,46. Λουκ. 13,2), ἄλλως θ' ἀνεγνώριζον ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὑπῆρξεν ὁ Μεσσίας. Εἶναι λοιπὸν πιθανὸν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐθνικοὶ τῆς Ἀντιοχείας ὠνόμασαν τοὺς ὀπαδοὺς τῆς νέας θρησκείας Χριστιανούς, ὡς ὀπαδοὺς καὶ μαθητὰς καὶ λατρευτὰς τοῦ Χριστοῦ. Οἱ Ἀντιοχεῖς ἤκουον διαρκῶς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἀπαγγελλόμενον ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῆς νέας θρησκείας, εἰς αὐτὸν προσηύχοντο, ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐβαπτίζοντο, οὐδόλως λοιπὸν παράδοξον ὅτι ὠνόμασαν αὐτοὺς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ Χριστιανούς, ὑπὸ τύπον λέξεως συνήθη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (πρβλ. Ἡρωδιανοί, Καρποκρατιανοί, Σιμωνιανοί, Οὐαλεντιανοί). Οἱ Ἕλληνες ἐθνικοὶ τῆς Ἀντιοχείας μὴ ὑποπτεύοντες τὴν δογματικὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιθετικῆς λέξεως Χριστός, φυσικώτερον ἦτο νὰ ὑπολάβωσιν αὐτὴν ὡς κύριον ὄνομα καὶ νὰ χαρακτηρίσωσι δι' αὐτῆς τοὺς ὀπαδούς του. Διετυπώθη γνώμη, καθ' ἣν Χριστιανοὶ ὠνομάσθησαν ἀρχικῶς μόνον οἱ ἐξ ἐθνῶν, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ γενικευθῇ τὸ «καλὸν ὄνομα» (Ἰακώβ. 2,7).

Ἡ οὕτως ἱδρυθεῖσα Ἐκκλησία Ἀντιοχείας ἀπετελέσθη κατ' ἐξοχὴν ἐκ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὡς τοιαύτη ὑπῆρξε «Μήτηρ τῶν Ἐκκλησιῶν» τῶν ἐξ ἐθνῶν. Ἡ νέα θρησκεία ἔρριψε τὰς ζωογόνους ἀκτῖνας αὐτῆς εἰς τὸ τέλμα τῆς μεγάλης ἠθικῆς ἐκλύσεως τῆς πόλεως, ἀναγεννήσασα τοὺς προσελθόντας εἰς αὐτὴν καὶ παραγαγοῦσα τὰς πνευματικὰς δυνάμεις δι' ὧν ἔμελλε μικρὸν κατὰ μικρὸν ν' ἀναγεννηθῇ ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς. Ἦλθε δὲ ἀμέσως ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸν προρρηθέντα ὑπὸ τοῦ ἐκεῖθεν εἰς Ἀντιόχειαν μεταβάντος προφήτου Ἀγάβου καὶ ἐπὶ αὐτοκράτορος Κλαυδίου γενόμενον (46) μέγα λιμόν, ἀποστείλασα διὰ Βαρνάβα καὶ Σαύλου βοήθειαν πρὸς τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀδελφοὺς (Πράξ. 11,27—30). Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀντιοχείας, ἀπηλλαγμένοι ὄντες τῶν προκαταλήψεων, ὑφ' ὧν δὲν ἀπηλλάσσοντο εὐθὺς ἀμέσως οἱ ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοί, κινούμενοι μόνον ὑπὸ τῆς θερμῆς πίστεως εἰς τὸν Σωτῆρα καὶ πλουτοῦντες τὴν χάριν αὐτοῦ, ἐκδηλοῦσιν εὐθὺς ἀμέσως τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τῆς νέας θρησκείας καὶ τὴν ἀγαθὴν πρόθεσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπικοινωνοῦντες πρὸς τοὺς ἐξ Ἰουδαίων ἀδελφούς, ἐνῷ οὗτοι ἐδίσταζον εἰσέτι νὰ θεωρῶσιν ἴσους πρὸς αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει καὶ νὰ ἐπικοινωνῶσιν ἐλευθέρως πρὸς αὐτούς. Κατὰ θείαν δὲ πρόνοιαν ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ κοιτίδι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπεφασίσθη ὅπως διὰ συστηματικῆς ἀποστολικῆς δράσεως διαδοθῇ ἡ νέα θρησκεία εἰς τὰ ἔθνη. Ἡ ἐν μέσῳ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀντιοχείας παρουσία τοῦ Βαρνάβα καὶ τοῦ Σαύλου, ἐπανελθόντων ἐξ Ἱερουσαλὴμ μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Βαρνάβα Ἰωάννου Μάρκου, ἐνίσχυεν ἔτι μᾶλλον πᾶσαν σχετικὴν σκέψιν, ἥν, ἐν τοῖς μάλιστα, ἐξεδήλουν διὰ τῆς θείας χάριτος ὡρισμένοι προφῆται καὶ διδάσκαλοι ἐν Ἀντιοχείᾳ, οἷοι ἦσαν, ἐκτὸς τοῦ Βαρνάβα καὶ τοῦ Σαύλου, ὁ Συμεὼν Νίγερ, ὁ Λούκιος Κυρηναῖος καὶ ὁ Μαναὴν Ἡρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφος (Πράξ. 13,1.2). Ὁ πρῶτος ἦτο προφανῶς Ἰουδαῖος τὴν καταγωγὴν ἑλληνιστής, διάφορος τοῦ Σίμωνος Κυρηναίου, τοῦ ἄραντος τὸν Σταυρὸν τοῦ Κυρίου, φέρων ἐπίθετον συνηθέστατον παρὰ τοῖς Λατίνοις, ὁ δὲ Λούκιος ἦτο πάντως εἷς τῶν Κυρηναίων ἐκείνων, οἵτινες μετὰ τῶν Κυπρίων τὸ πρῶτον ἐκήρυξαν τὸν Χριστιανισμὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ. Τέλος ὁ Μαναὴν (ἑβρ. Manachem ἢ Manahem=*παρήγορος*) ὑπῆρξεν ὁ «σύντροφος τοῦ τετράρχου Ἡρώδου Ἀντίπα, υἱοῦ Ἡρώδου τοῦ μεγάλου, τοῦ ἀποκεφαλίσαντος τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, συναναστραφεὶς μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ τυράννου. Οἱ ἀνωτέρω προφῆται καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἀντιοχείας ἐνεπνεύσθησαν παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν δεήσει πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νηστείᾳ, ὅπως ὁρίσωσι τὸν Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον εἰς τὸ μέγα ἔργον τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου ἐν τοῖς ἔθνεσι, «τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἀπέλυσαν» (Πράξ. 13, 1—3). Οὕτω δὲ ἡ Ἀντιόχεια ἀπέβη, κατὰ τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ, ἀφετηρία τῆς ἀποστολικῆς δράσεως τοῦ Ἀπ. Παύλου, ὅστις ἐξ αὐτῆς πάντοτε ὡρμᾶτο εἰς τὰς ὑπερθαυμάστους ἀποστολικὰς αὐτοῦ περιοδείας ἀνὰ τὸν κόσμον καὶ εἰς αὐτὴν ἐπέστρεφε μετὰ τὸ πέρας ἑκάστης αὐτῶν.

Ἐκεῖ εὑρίσκετο μετὰ τοῦ Βαρνάβα ὁ Παῦλος μετὰ τὴν πρώτην περιοδείαν, ὅτε τινὲς τῶν ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανῶν ἐλθόντες ἐξ Ἱεροσολύμων μετήνεγκον ἐκεῖ τὰς ἐν Ἱεροσολύμοις ζωηρὰς συζητήσεις περὶ τῆς σχέσεως τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον, συνετάρασσον δὲ τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ Χριστιανοὺς λέγοντες ὅτι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τηρῶσι τὴν περιτομὴν καὶ πάσας τὰς διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, διότι ἄλλως δὲν ἠδύναντο νὰ σωθῶσι. Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας ἀπέκρουον αὐτοὺς καὶ ἀπεδείκνυον ὅτι οἱ Χριστιανοὶ σῴζονται διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καὶ οὐχὶ διὰ τῆς τηρήσεως τῶν διατάξεων τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, πρὸς λύσιν δὲ τοῦ ζητήματος ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας ὅπως μεταβῶσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας μετ' ἄλλων τινῶν, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Τίτος, πρὸς ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος τούτου. Διελθόντες οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας διὰ τῆς Φοινίκης καὶ Σαμαρείας, ἐνεποίησαν μεγάλην χαρὰν τοῖς ἐκεῖ Χριστιανοῖς, διηγούμενοι τὰ κατὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τοῖς ἔθνεσι. Παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, ὧν προΐστατο ὁ Ἰάκωβος Ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων, ὁ Πέτρος καὶ Ἰωάννης, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, εἰς οὓς ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς δι' αὐτῶν ἐν τῷ κηρύγματι τοῦ Εὐαγγελίου μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, προσαγαγόντες προφανῶς ταῦτα ὡς ἀποδείξεις περὶ τοῦ ὅτι οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Χριστὸν σῴζονται ἄνευ τῆς περιτομῆς καὶ τῆς τηρήσεως τῶν λοιπῶν νεκρῶν διατάξεων τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου. Ἡ ἀλήθεια αὕτη ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, οἵτινες συνεφώνησαν ὅπως ὁ μὲν Παῦλος καὶ Βαρνάβας κηρύττωσιν ἐν τοῖς ἔθνεσι, μεριμνῶντες καὶ περὶ τῶν πτωχῶν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐκεῖνοι δὲ ἐν τῇ διασπορᾷ τῶν Ἰουδαίων. Ἡ συμφωνία ὅμως αὕτη δὲν ἤρεσεν εἰς τοὺς ἐκ τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων Χριστιανούς, οἵτινες ἠξίουν ὅτι πρέπει νὰ ὑφίστανται τὴν περιτομὴν οἱ ἐξ ἐθνῶν προσερχόμενοι εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ νὰ τηρῶσι τὸν νόμον. Τότε συνῆλθεν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἰακώβου ἡ Ἀποστολικὴ Σύνοδος (βλ. λ.), ἥτις ἀπεφάνθη («ἔδοξε τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν») ὅπως οἱ ἐξ ἐθνῶν Χριστιανοὶ μείνωσιν ὅλως ἐλεύθεροι ἀπὸ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, τηρῶσι δὲ μόνον ὅσα ὑπέδειξεν ὁ Ἰάκωβος. Ἐγράφη δὲ ὑπὸ τῆς Συνόδου σχετικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀντιοχείας, ἀποσταλεῖσα διὰ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Βαρνάβα, ὡς καὶ διὰ τοῦ Ἰούδα Βαρσαββᾶ

Digitized by Google

καὶ Σύλα, οἵτινες καὶ προφορικῶς ἔμελλον νὰ διαπιστώσωσι τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος (Πράξ. 15,1—29).

Μετὰ τοῦτο μεταβὰς καὶ ὁ Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἐπεκοινώνει πρὸς τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς, ἀλλὰ φοβηθεὶς τοὺς ἰουδαΐζοντας, οἵτινες καὶ παρὰ τὴν δοθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀποστολικῆς Συνόδου λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς σχέσεως τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον ἐξηκολούθουν νὰ θεωρῶσι τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανοὺς ὡς ἀκαθάρτους, ἅτε μὴ τηροῦντας τὸν Νόμον, ἀπεμάκρυνεν ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν ἐξ ἐθνῶν Χριστιανῶν. Τὸ παράδειγμα τοῦ Πέτρου παρέσυρε καὶ αὐτὸν τὸν Βαρνάβαν, ὅθεν ἠναγκάσθη ὁ Παῦλος δημοσίᾳ νὰ ἐλέγξῃ τὴν στάσιν ταύτην τοῦ Πέτρου καὶ ν᾽ ἀποδείξῃ ἔτι ἅπαξ τὴν πλήρη ἐλευθερίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ (Γαλ. 2, 11—21).

Ὁ Ἀπ. Πέτρος παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐργασθεὶς πρὸς ἐμπέδωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ δ᾽ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας ἐθεώρει αὐτὸν πρῶτον Ἐπίσκοπον αὐτῆς, ἀλλά, κυρίως εἰπεῖν, οἱ Ἀπόστολοι δὲν ὑπῆρξαν ὡρισμένης πόλεως Ἐπίσκοποι. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Πέτρος συνετέλεσεν εἰς τὴν πύκνωσιν τῶν τάξεων τῶν Χριστιανῶν διδάξας καὶ μεταξὺ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἰουδαίων, πάντως δὲ εἰς τὴν νέαν θρησκείαν προσῆλθον καὶ ἱκανοὶ τῶν ἐν τῇ περιοχῇ καὶ τοῖς προαστείοις οἰκούντων Σύρων, ἐκ δὲ τῆς Ἀντιοχείας ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη εἰς τὰς ἄλλας πόλεις καὶ τὴν ὕπαιθρον χώραν τῆς Συρίας καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῇ χωρῶν. Ἡ Σελεύκεια, ἡ Ἀπάμεια, ἡ Λαοδίκεια, ἡ Ἱεράπολις καὶ ἄλλαι πόλεις λίαν ἐγκαίρως ἀπέκτησαν ὠργανωμένας χριστιανικὰς κοινότητας, ἐν δὲ τῇ Ἐδέσσῃ καὶ αὐτὴ ἔτι ἡ ἡγεμονικὴ οἰκογένεια ἐπὶ Αὐγάρου Η´ Μαανοὺ (170—213) ἦτο χριστιανική.

Ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας κατὰ τοὺς διωγμούς.—Μετὰ τὸν *Εὐόδιον* (56—86) Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ἐχρημάτισεν ὁ *Ἰγνάτιος* (86—107) ἐφ᾽ οὗ ἐμφανίζεται ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας μεγάλην περιβεβλημένη αἴγλην. Ὁ ἅγιος *Ἰγνάτιος* (βλ. λ.) ὑπῆρξεν ἐξέχουσα φυσιογνωμία ἀποστολικοῦ ἀνδρός, μεγίστου κύρους δι᾽ ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ μαρτύριον αὐτοῦ ὅπερ ἐν Ῥώμῃ τῷ 107 ὑπέστη ἀπετέλεσε τὸ μεγαλύτερον καὶ εὐδοξότερον γεγονὸς τῆς ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τοῦ β´ αἰῶνος. Μετὰ τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου ἐμαρτύρησαν ἐν Ῥώμῃ οἱ ἐξ Ἀντιοχείας συνοδεύσαντες αὐτὸν Ζώσιμος καὶ Ροῦφος. Ἐκ τῶν ἐφεξῆς δ᾽ Ἐπισκόπων Ἀντιοχείας ὁ *Θεόφιλος* (176—188) ἀνεδείχθη ἔξοχος ἀπολογητὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ, συγγράψας τὰ τρία πρὸς Αὐτόλυκον βιβλία καὶ ἕτερα συγγράμματα. Συγγραφεὺς ὑπῆρξεν ὡσαύτως κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ ἐκκλ. ἱστορικοῦ Εὐσεβίου (Ἐκκλ. Ἱστ. 6, 12) ὁ Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας *Σεραπίων* (202—226) γράψας, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἐπιστολὴν πρός τινα Δόμνον, ὅστις ἐν καιρῷ τοῦ ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου διωγμοῦ ἵνα σωθῇ ἠρνήθη τὸν Χριστιανισμὸν καὶ προσῆλθεν εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν. Κατά τινα παράδοσιν ὁ Σεραπίων ἐχειροτόνησε τὸν Ἐπίσκοπον Ἐδέσσης Παλούτ, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἐγκαίρως ὁ Ἀντιοχείας ἀπέκτα μεγάλην δικαιοδοσίαν. Τὸν Σεραπίωνα διεδέχθη *Ἀσκληπᾶς* ἢ *Ἀσκληπιάδης* (227—233) δι᾽ ὃν συνεχάρη τοὺς Ἀντιοχεῖς ὁ ὕστερον γενόμενος Ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων Ἀλέξανδρος (*Εὐσεβίου* Ἐκκλησ. Ἱστορ. 6, 11), ὁ δὲ συμμαθητὴς τούτου καὶ ἐπιφανέστατος Ἀλεξανδρεὺς Διδάσκαλος Ὠριγένης, εἰς Ἀντιόχειαν μεταβάς, καθ᾽ ὃν χρόνον διέμεινεν ἐκεῖ ἡ Μαμμαία, μήτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Σεβήρου, ἐδίδαξεν εἰς αὐτὴν τὸν Χριστιανισμὸν (*Εὐσεβ.* Ἐκκλησ. Ἱστορ. 6, 21). Μεσοῦντος τοῦ Γ´ αἰῶνος Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ἐχρημάτισεν ὁ *ἅγ. Βαβύλας* (238—250) περὶ οὗ ἐνομίσθη οὐχὶ ὀρθῶς (βλ. ἄρθρον *Χρ. Παπαδοπούλου* ἐν «Θεολογίᾳ» Β, 1924. σ. 118—119) ὅτι ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ναοῦ τὸν αὐτοκράτορα Φίλιππον Ἄραβα, Χριστιανὸν ὄντα. Ὁ μετ᾽ αὐτὸν Ἐπίσκοπος *Φάβιος* (251—259) ἐφάνη εὔνους πρὸς τὸν αἱρετικὸν Νοβατιανὸν (*Εὐσεβ.* Ἐκκλ. Ἱστορ. 6,43), ἐπ᾽ αὐτοῦ δὲ κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ αὐτοκράτορος Οὐαλεριανοῦ ἐμαρτύρησεν ὁ Ἀντιοχεὺς πιθανῶς *Νικηφόρος*.

Ὁ Οὐαλεριανὸς ὑπέστη τρομερὰν καταστροφὴν παρὰ τῶν ἐπιδραμόντων κατὰ τῆς Συρίας Περσῶν, παρ᾽ ὧν καὶ ᾐχμαλωτίσθη. Ὅτε δὲ οἱ Πέρσαι εἰσήλασαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, οἱ τρυφηλοὶ κάτοικοι αὐτῆς ἀντὶ νὰ σπεύσωσιν εἰς τὴν ἄμυναν τῆς ὀχυρωτάτης ἄλλως τε πόλεως, δὲν διέκοψαν τὰς διασκεδάσεις καὶ τὰ θεάματα. Εἶχον ἤδη εἰσδύσει οἱ βάρβαροι ἐχθροί, ὑπὸ τὸν βασιλέα Σάπωρον, τῇ ὁδηγίᾳ προδότου τινός, εἰς τὴν πόλιν καὶ μέχρι τοῦ θεάτρου, ἐν ᾧ ἠθοποιός τις εἶπε: «Μήπως ὀνειρεύομαι; Ἰδοὺ οἱ Πέρσαι»! Ἐνώπιον τοῦ γονυπετοῦς Οὐαλεριανοῦ ὁ Σάπωρ ἔδωκε τὴν πορφύραν εἰς τὸν προδότην, ἀφῆκε δὲ τὸν στρατὸν νὰ διαρπάσῃ τὴν πόλιν. Μετὰ τὴν οἰκτρὰν ἐκείνην ἧτταν τοῦ Οὐαλεριανοῦ τὰ ρωμαϊκὰ στρατεύματα ἐτάχθησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἕλληνος στρατηγοῦ Καλλίστου, ὅστις ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν Περσῶν ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια. Τότε δὲ καὶ ὁ Ὠδέναθος, Σύρος ἢ Ἄραψ τὴν καταγωγὴν ἐκ Παλμύρας, ἐπέπεσε κατὰ τῶν Περσῶν μεγάλην ἐπενεγκὼν εἰς αὐτοὺς φθοράν. Τούτου ἕνεκα ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Γαλλιηνοῦ διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Αὐγούστου καὶ τοῦ Καίσαρος καὶ προεχειρίσθη στρατηγὸς τῆς Ἀνατολῆς. Δολοφονηθέντος δὲ τοῦ Ὠδενάθου (267) τὴν ἀρχὴν κατέλαβεν ἡ περιάκουστος διὰ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τὸ ἀρρενωπὸν ἦθος σύζυγος αὐτοῦ *Ζηνοβία*, ἥτις ἐκτείνασα τὸ κράτος τῆς Παλμύρας, ἐπὶ μακρὸν ἦρξε καὶ τῆς Ἀντιοχείας.

Ἡ Ζηνοβία ἐπροστάτευσε τὸν Ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας *Παῦλον Σαμοσατέα* (264—271) ὅστις, εἰς αἵρεσιν περιπεσών, προὐκάλεσε μεγάλας ἀνωμαλίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, θρασέως μὲν ἀποκρούων ἀποφάσεις Συνόδων, ζῶν δὲ βίον ἀπᾴδοντα εἰς Χριστιανόν. Ἡ Ἐκκλησία πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ αἱρετικοῦ ἐδέησε νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ῥώμης Αὐρηλιανοῦ, ὅστις ἐξ ἀντιθέσεως πρὸς τὴν Ζηνοβίαν τῆς Παλμύρας, διέταξε τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Παύλου Σαμοσατέως, κατέλυσε δὲ ὕστερον τὸ κράτος τῆς παντόλμου ἐκείνης γυναικός. Παρὰ ταῦτα ἡ Ζηνοβία, καίτοι δὲν ἦτο Χριστιανή, ἐπροστάτευσε τοὺς Χριστιανούς, πρεσβεύουσα τὸν μονοθεϊσμόν. Ἡ προστασία δ᾽ ἐκείνη παρέσχεν ἱκανὴν ἀνακούφισιν εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων καταδιωκομένους Χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς.

Σφοδρότερος ὑπῆρξεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁ τελευταῖος Διοκλητιάνειος διωγμός, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ὁποίου ὁ αὐτοκράτωρ Διοκλητιανὸς ἐν ἔτει 302 διέμεινεν ἐν Ἀντιοχείᾳ. Ἅμα τῇ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ δημοσιεύσει τοῦ πρώτου διατάγματος τοῦ 303 ἐκλείσθησαν πάντες οἱ ναοὶ τῆς Ἀντιοχείας. Συνέπεσε δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα ἐν Ἀντιοχείᾳ (16 Ἀπριλίου 303). Ὁ διαπρεπὴς Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας *Κύριλλος* (284-298), οὗτινος τὴν παιδείαν ἐξαίρει ὁ Εὐσέβιος (Ἐκκλησ. Ἱστορ. 7, 32) πρὸ πολλοῦ ἦτο ἤδη ἐξόριστος εἰς Παννονίαν, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ τύραννος *Τυραννίων* (299 - 311), ἐφ᾽ οὗ ἐπεδεινώθη, ἕνεκα τοῦ διωγμοῦ, ἡ κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας, ἰδίως ἕνεκα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ παρουσίας τοῦ Γαλερίου. Τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀντιοχείας, ὧν τινες καταληφθέντες ὑπὸ φόβου σωρηδὸν ἔσπευδον εἰς τὰ εἴδωλα, ἰδιαζόντως ἐνίσχυσεν ὁ ἐκ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης Διάκονος Ρωμανός, ἀλλὰ συνελήφθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Γαλερίου καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον. Καὶ ἐπειδὴ περιφρονητικῶς ἐξεφράσθη περὶ τῆς πυρᾶς, «ποῦ μοι τὸ πῦρ;», κατεδικάσθη εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῆς γλώσσης, ἣν ἀποκοπὴν γενναιότατα ὑπομείνας, ἐρρίφθη εἰς τὰ δεσμὰ χωρὶς νὰ παύσῃ ὁμιλῶν, πρὸς κατάπληξιν πάντων, ἀπέθανε δ᾽ ἐν τοῖς δεσμοῖς. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Διοκλητιανοῦ ἐξηκολούθει ὁ ἀπηνὴς διωγμὸς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἀνατολῆς, ὑπαγομένης ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ τυράννου Μαξιμίνου. Ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκαίοντο ἐπὶ ἐλαφρᾶς πυρᾶς οἱ Χριστιανοὶ καὶ εἰς ἄλλας φρικώδεις ὑπεβάλλοντο βασάνους, ἁγναὶ δὲ παρθένοι ἵν᾽ ἀποφύγωσι τὴν ἀτίμωσιν ἐρρίπτοντο εἰς τὸν Ὀρόντην καὶ ηὐτοκτόνουν (*Εὐσεβ.* Ἐκκλ. Ἱστορ. 8, 12). Πολύκροτον ὑπῆρξε τὸ μαρτύριον ἁπλοῦ χωρικοῦ, ἀλλὰ γενναίου ἀθλητοῦ, τοῦ ἁγίου Βαρλαάμ, ὅστις ἐδέχθη ἐπὶ τῆς παλάμης του ἀνημμένους ἄνθρακας καὶ ἐκράτησεν αὐτὴν καιομένην. Ὁ ἅγ. Βασίλειος ὁ Μέγας καὶ ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀπήγγειλαν μετά τινας δεκαετηρίδας τοὺς μᾶλλον εὐγλώττους λόγους εἰς μνήμην τοῦ μάρτυρος ἐκείνου. Ὁ ἅγ. Ἰωάννης Χρυσόστομος ἐξύμνησεν ὡσαύτως ἑτέραν συμπολίτιδα μάρτυρα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὴν ἁγίαν Πελαγίαν, κόρην δεκαπενταέτιδα, ἥτις ἵνα μὴ παραδοθῇ εἰς τοὺς στρατιώτας κατεκρήμνισεν ἑαυτὴν ἀπὸ τοῦ ὀρόφου τῆς οἰκίας. Τῇ εἰσηγήσει δὲ τοῦ διοικητοῦ τῆς Ἀντιοχείας Θεοτέκνου οἱ ἐθνικοὶ κάτοικοι αὐτῆς ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Μαξιμίνου νὰ μὴ ἐπιτρέπηται εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἵνα κατοικῶσιν ἐντὸς τῆς πόλεως (*Εὐσεβ.* Ἐκκλ. Ἱστορ. 9,3). Προσεπάθησε δὲ ὁ Θεότεκνος νὰ τονώσῃ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα τῶν Ἀντιοχέων ἐθνικῶν διὰ διαφόρων τελετῶν καὶ διὰ τῆς καθιδρύσεως τοῦ ἀγάλματος τοῦ Διὸς Φιλίου, χρησμοδοτοῦντος. Μεταξὺ τῶν δοθέντων τῇ εἰσηγήσει αὐτοῦ χρησμῶν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Μαξιμίνου, ἦτο καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν Χριστιανῶν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας (*Εὐσεβ.* Ἐκκλ. Ἱστορ. 9,3.11.). Καὶ δὲν προέβη μὲν ἀμέσως ὁ Μαξιμῖνος εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀντιοχείας, συμποσουμένων, ἄλλως τε, εἰς 100 000, ἀλλὰ μετῆλθε κατ᾽ αὐτῶν βιαιότατα μέτρα, ἔκλεισε δὲ τοὺς ναοὺς καὶ ἀπηγόρευσε τὴν δημοσίαν θείαν λατρείαν. Κατὰ διαταγὴν δὲ αὐτοῦ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, συλληφθεὶς ὁ διαπρεπέστατος πρεσβύτερος καὶ διδάσκαλος Ἀντιοχείας *Λουκιανὸς* μετηνέχθη εἰς Νικομήδειαν. Ἀπολογηθεὶς δὲ οὗτος ἐνώπιον τοῦ τυράννου ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀποκεφαλισθεὶς ἐν τῇ φυλακῇ τῇ 7 Ἰανουαρίου 311 (2). Λέγεται ὅτι τὴν παραμονὴν τῆς θανατώσεως αὐτοῦ ἐτέλεσε τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας ἐπὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ στήθους. Ὁ Λουκιανὸς ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος γνωστὸς μάρτυς τῆς Ἀντιοχείας κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τῶν διωγμῶν.

Ὁ Ἰουλιανὸς ἐν Ἀντιοχείᾳ.—Ἡ ἐπικράτησις τῆς εἰρήνης διὰ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐπέτρεψε τὴν μείζονα ἀνάπτυξιν τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας καὶ τὴν διακόσμησιν τῆς Μητροπόλεως αὐτῆς διὰ μεγαλοπρεπῶν ναῶν. Μόνη ἡ πόλις τῆς Ἀντιοχείας ἐν ἀρχῇ τοῦ Δ´ αἰῶνος ἠρίθμει, ὡς εἴδομεν, περὶ τὰς 100.000 Χριστιανῶν, ὅτε δὲ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 362 μετέβη ἐκεῖ ὁ Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης εὗρεν «ἀθέους», κατὰ τὴν ἔκφρασίν του, ἤτοι Χριστιανούς, τοὺς πλείονας τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. Πολύκροτος ἀπέβη ἡ ἐν αὐτῇ διατριβὴ τοῦ Ἰουλιανοῦ, θελήσαντος ν᾽ ἀποκαταστήσῃ τὴν καταλυθεῖσαν εἰδωλολατρικὴν θρησκείαν (πρβλ. *P Allard*, Julien l'Apostat, Paris 1903, t. III). Ἐν Ἀντιοχείᾳ εὗρε διδάσκοντα τὸν Λιβάνιον, οὗτινος ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας μετὰ θαυμασμοῦ ἀνεγίνωσκε τοὺς λόγους, καὶ ἄλλους ζηλωτὰς τῆς ἐθνικῆς θρησκείας, ἀλλὰ συνήντησε πλήρη ἀδιαφορίαν τοῦ ἐμμένοντος εἰς τὴν θρησκείαν ταύτην λαοῦ τῆς Ἀντιοχείας. Εὐθὺς δ᾽ ἐξ ἀρχῆς οἵ τε ἐθνικοὶ καὶ οἱ Χριστιανοὶ διετέθησαν δυσμενῶς πρὸς τὸν φιλόσοφον αὐτοκράτορα, διότι οὗτος ἐφάνη ἀποστρεφόμενος τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν καὶ τὸν κοινὸν βίον. Οἱ Ἀντιοχεῖς μετὰ πάθους παρηκολούθουν καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν τὰς ἱπποδρομίας καὶ τὰς θεατρικὰς παραστάσεις, ἀλλ᾽ ὁ Ἰουλιανὸς ἀπεστρέφετο αὐτάς. Οἰκονομικὰ δέ τινα μέτρα ληφθέντα ὑπ᾽ αὐτοῦ ἔτι μᾶλλον ἐπηύξησαν τὴν δυσαρέσκειαν τῶν κατοίκων. Ἡ καθ᾽ ὅλου ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις τοῦ Ἰουλιανοῦ, τρέφοντος μακρὸν πώγωνα καὶ φέροντος φιλοσοφικὸν τριβώνιον, προὐκάλει τὰ σκωπτικὰ σχόλια τῶν μαλθακῶν Ἀντιοχέων, ἰδιαζόντως ἀσχολουμένων περὶ τὴν περιποίησιν καὶ τὴν καθαριότητα τοῦ σώματος. Ἐκτὸς τούτων οἱ Χριστιανοὶ ἐστενοχωροῦντο ἐκ τῆς μεροληψίας, ἣν ἐδείκνυεν ὁ Ἰουλιανὸς ἀπέναντι αὐτῶν ἐν δίκαις, ἃς προσωπικῶς διεξῆγεν, ἐκ τῆς ἐχθρικῆς αὐτοῦ κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ στάσεως καὶ ἐκ τῶν κατ᾽ αὐτοῦ ὕβρεων, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐθνικοὶ μετὰ δυσαρεσκείας ἔβλεπον τὸν ὑπερβολικὸν αὐτοῦ θρησκευτικὸν ζῆλον, τὰς καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐπισκέψεις τῶν ναῶν, τὰς διαρκεῖς θυσίας, ἃς ἔσκωπτον.

Πολλαχοῦ τοῦ Κράτους καὶ ἰδίᾳ ἐν Παλαιστίνῃ συνέβαινον καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἀνωμαλίαι ἐκ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν ἐθνικῶν κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Εἰδικῶς δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε διατάξει ὁ Ἰουλιανὸς τὴν καταστροφὴν καὶ ἐκταφὴν ἱερῶν λειψάνων, ὡς τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Βαπτιστοῦ καὶ τοῦ προφήτου Ἐλισαίου ἐν Σαμαρείᾳ, ἐξ ἀφορμῆς δὲ τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἐπισκόπου Ἀντιοχείας Βαβύλα, ἤγειρε διωγμὸν κατὰ τῆς πόλεως ταύτης. Τὸ λείψανον τοῦ ἁγ. Βαβύλα εὑρίσκετο ἐν τῷ ἐν Δάφνῃ εἰς τιμὴν αὐτοῦ ἔναντι τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱδρυθέντι ναῷ, ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἰουλιανοῦ Γάλλου, ἐπὶ μικρὸν χρηματίσαντος διοικη τοῦ Ἀντιοχείας. Ἡ Δάφνη μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ ναοῦ ἐκείνου ἤλλαξεν ὄψιν, προκαλοῦσα νέους ἐπισκέπτας, μεταβαίνοντας εὐλαβῶς εἰς προσκύνησιν τῶν λειψάνων τοῦ μάρτυρος. Πολλοὶ δὲ τῶν ἐθνικῶν εἱλκύοντο εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἐκ τῆς εὐλαβείας καὶ τοῦ χρηστοῦ παραδείγματος τῶν προσκυνητῶν ἐκείνων. Ὁ δὲ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος παραμεληθεὶς ἤρξατο νὰ καταρρέῃ. Ὁ Ἰουλιανὸς καὶ πρὸ τῆς μεταβάσεώς του εἰς Ἀντιόχειαν εἶχε διατάξει τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ, ἀλλ᾽ ἐκεῖ μεταβάς, εἶδε τελείαν ἀδιαφορίαν τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος. Θελήσας δὲ ν᾽ ἀπομακρύνῃ τὰ λείψανα τοῦ ἁγ. Βαβύλα, διότι δῆθεν ἡ παρουσία αὐτῶν ἐκώλυε τὸν Δαφναῖον θεὸν νὰ χρησμοδοτῇ, προὐκάλεσε ζωηρότατα ἐπεισόδια. Οἱ Χριστιανοὶ ἀνεκόμισαν αὐτὰ μετὰ μεγάλης πομπῆς, ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, εἰς τὴν πόλιν, μετά τινας δὲ ἡμέρας (22 Ὀκτωβρίου 362 κεραυνὸς καταπεσὼν κατέκαυσε τὸν ναόν. Ὁ Ἰουλιανὸς ἀποδοὺς τὸν ἐμπρησμὸν εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἀνέλαβε διωγμὸν κατ᾽ αὐτῶν, μὴ καταδικάσας μὲν αὐτοὺς εἰς θάνατον, ἵνα μὴ ἀναδείξῃ νέους μάρτυρας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ σκληροτάτας ὑποβαλὼν βασάνους, προκαλεσάσας τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Λιβανίου. Ταυτοχρόνως ἐν Βηρυτῷ, ἐν Δαμασκῷ καὶ ἐν Γάζῃ, τῇ ἀνοχῇ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐξηκολούθουν αἱ κατὰ τῶν Χριστιανῶν φονικαὶ πολλάκις βιαιοπραγίαι ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν. Ταῦτα δὲ πάντα ἐκορύφωσαν τὰς κατὰ τοῦ Παραβάτου δυσαρεσκείας τῶν Ἀντιοχέων.

Ὁ Ἰουλιανὸς πρὸ τῆς ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἀπομακρύνσεώς του εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν, ἐν ᾗ οἰκτρὸν εὗρε θάνατον, συνέγραψεν εἰδικῶς μὲν κατὰ τῶν Χριστιανῶν, γενικῶς δὲ κατὰ τῶν Ἀντιοχέων πραγματείαν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Μισοπώγων», ἐκδικούμενος τὰ σκωπτικὰ σχόλια τῶν ὑπηκόων του, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ ἐλέγχων τὸν ἔκλυτον βίον καὶ τὰ παραλελυμένα ἤθη αὐτῶν.

Ναοί, λειτουργία, ἑορταί.—Τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Ἰουλιανοῦ δὲν ἀνέστειλεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνίσχυσε

Digitized by Google

τὴν πρόοδον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀ.τιοχείας, καίτοι βραδυτάτη ὑπῆρξεν ἡ εἰς αὐτὸν προσέλευσις τῶν Ἀντιοχέων. Διεκοσμεῖτο δὲ ἡ Μητρόπολις αὐτῆς καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις διὰ λαμπρῶν χριστιανικῶν ναῶν.

Πρὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου οἱ Ἀντιοχεῖς Χριστιανοὶ συνήρχοντο ἐν τῇ καλουμένῃ «*Παλαιᾷ*» ἢ «*Ἀνατολικῇ*» Ἐκκλησίᾳ. Ἡ ἵδρυσις αὐτῆς ἀπεδίδετο εἰς τον Θεόφιλον, πρὸς ὃν ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἔγραψε τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Λέγεται δὲ ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη, κειμένη ἐν ὁδῷ Σίγγωνος, εὑρίσκετο ἐκεῖ ἔνθα συνήθως παρέμενε καὶ ἐδίδασκεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἔθηκε τὰ θεμέλια τῆς οὕτω καλουμένης «*Μεγάλης Ἐκκλησίας*», ἧς ἡ οἰκοδομὴ μετὰ ἐξαετίαν συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, ὅστις καὶ προσωπικῶς ἐπὶ μακρὸν διέμεινεν ἐν Ἀντιοχείᾳ. Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ αὕτη «*Ἀποστολική*», ἀλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι ἦτο διάφορος τῆς «*Παλαιᾶς*». Εἶχε σφαιροειδὲς ἐπίχρυσον στέγασμα καὶ ἦτο εὐρυχωροτάτη, ἐν αὐτῇ δὲ ἀπήγγειλε τὰς θαυμασίας αὐτοῦ ὁμιλίας ὁ ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος, ὡς πρεσβύτερος Ἀντιοχείας. Κατὰ τὰς πληροφορίας αὐτοῦ ὁ ναὸς ἐκεῖνος ἔτρεφε περὶ τὰς 3,000 πτωχῶν τῆς Ἀντιοχείας. Ὁ ναὸς τοῦ ἁγ. Βαβύλα, κατ' ἐξοχὴν «*Μαρτύριον*» καλούμενος, εὑρίσκετο, ὡς εἴδομεν, ἐν τῷ προαστείῳ τῆς Δάφνης, ἔναντι τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνείου Ἀπόλλωνος.

Ἐν Ἀντιοχείᾳ ἰδιαζόντως ἐτιμῶντο οἱ Μακκαβαῖοι, διότι κατά τινα παράδοσιν ἐκεῖ ὑπέστησαν τὸ μαρτύριον. Ἐπὶ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐδεικνύοντο ἐν Ἀντιοχείᾳ «κόνις καὶ πέτρα καὶ τῷ χρόνῳ δαπανηθέντα ὀστᾶ τῶν Μακκαβαίων» (*Migne*, Ἑλλ. Πατρ. 49, 617) ἐτελεῖτο δ' ἐτησίως μεγαλοπρεπέστατα ἡ ἑορτὴ αὐτῶν. Εἰς τιμὴν τῶν Μακκαβαίων ἦτο καθιδρυμένη Βασιλικὴ ἐν θέσει τῆς πόλεως Κερατέα ἢ Κεράτειον, κειμένη εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς πόλεως. Ἄλλοι ναοὶ ἀναφέρονται, ἐντὸς μὲν τῆς πόλεως, τῆς Θεοτόκου, διαφόρων μαρτύρων καὶ ἰδίως τοῦ *ἁγ. Ἰγνατίου*, καθιδρυμένου ἐπὶ ἀρχαίου ἐθνικοῦ ναοῦ τῆς Τύχης, τοῦ *ἁγ. Μιχαήλ*, τῆς *ἁγ. Θέκλης*, τοῦ *ἁγ. Συμεών*, ἐκτὸς δὲ τῆς πόλεως τοῦ *ἁγ. Ἰουλιανοῦ*, τοῦ *ἁγ. Ἰωάννου Προδρόμου*, τοῦ *ἁγ. Μιχαὴλ ἐν Δάφνῃ* καὶ δύο ναοὶ εἰς τιμὴν τοῦ *ἁγ. Βαβύλα*, ἕτερος δὲ ἐν Δάφνῃ ναός, τοῦ *ἁγ. Συμεὼν Στυλίτου*, ἐν τῇ Μονῇ αὐτοῦ, τῆς *ἁγ. Μάρθας* καὶ ἄλλοι (*H. Leclercq*, Antioche ἐν *F. Cabrol*, Dict. d'Archéologie chrét. et de Liturgie, I, 2372 ἑξ.).

Προκειμένου περὶ τῆς λειτουργίας, αὕτη, ὡς συνάγεται ἰδίως ἐκ τῶν ὁμιλιῶν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ἦτο ἡ πανταχοῦ μάλιστα μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην μεταρρύθμισιν ἐπικρατήσασα καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φέρουσα, ἀλλὰ βραδύτερον, μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν διὰ τῶν χριστολογικῶν αἱρέσεων διαίρεσιν, ἐπεκράτησαν καὶ ἕτεραι λειτουργίαι ἐν συριακῇ γλώσσῃ, ἰδίως δ' ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγ. Ἰακώβου Ἱεροσολύμων.

Ἐκ πληροφορίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ Σωκράτους γινώσκομεν ὅτι πρῶτος ὁ ἅγ. Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος εἰσήγαγεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν *ἀντιφωνικὴν ψαλμῳδίαν* (Ἐκκλ. Ἱστορ. 6, 7), ἀλλά, κυρίως εἰπεῖν, ἡ ψαλμῳδία διωργανώθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀντιοχείας, ἐξ ἀντιδράσεως κατὰ τῶν Ἀρειανῶν, οἵτινες ἐποιοῦντο αὐτῆς χρῆσιν πρὸς διάδοσιν τῶν δοξασιῶν των, ὑπὸ δύο Ἀντιοχέων πρεσβυτέρων, τοῦ Διοδώρου καὶ Φλαβιανοῦ. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δὲ τῆς Ἀντιοχείας ἀνεδείχθη τὸ πρῶτον ὁ Πίνδαρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνογραφίας, ὁ διάκονος Ἐμέσης Ρωμανὸς (βλ.λ.), ὅστις ὕστερον εἰργάσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Περὶ τῶν ἑορτῶν καὶ ἐν γένει τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας πλείστας ἐνδείξεις παρέχουσιν αἱ ὁμιλίαι τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου καὶ ἰδίως τοῦ μιμητοῦ αὐτοῦ μονοφυσίτου Ἐπισκόπου Ἀντιοχείας *Σεβήρου* (512—518). Ἐν Ἀντιοχείᾳ βραδέως, μόλις ἐπὶ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ἐπεκράτησεν ἡ τέλεσις τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων τῇ 25 Δεκεμβρίου, ὑπῆρχον δὲ καὶ ἰδιαίτεραί τινες ἑορταί, σχετικαὶ πρὸς τοὺς ἱεροὺς αὐτῆς τόπους καὶ τὰς παραδόσεις. Αἱ δὲ νηστεῖαι ἦσαν αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς ἐν ἄλλαις Ἐκκλησίαις. Προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἐκ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου μανθάνομεν ὅτι καὶ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ὑπὸ τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὑπῆρχον ἐν Ἀντιοχείᾳ οἱ «*Πρωτοπασχῖται*» λεγόμενοι, οἵτινες ὑπελόγιζον τὴν Κυριακὴν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα, ἑπομένως πολλάκις καὶ πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας (πρβλ. *Σωκράτους*, Ἐκκλησ. Ἱστορ. [illegible]) Ὁ ἅγ. Ἰωάννης Χρυσόστομος ἠγωνίσθη [illegible] πείσῃ αὐτοὺς ἐπιμένοντας εἰς τὴν δῆθεν «παράδοσιν», ἀλλ' εἰς μάτην. Ἀποσχιζόμενοι οὗτοι [illegible] Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐνήστευον μετὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἑώρταζον μετ' αὐτῶν, καταφρονοῦντες τὰς ἀποφάσεις τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (*Migne* Ἑλλ. Πατρ. 48, 861 ἑξ.). Ἕνα περίπου αἰῶνα μετὰ τὸν ἅγ. Ἰωάννην Χρυσόστομον ὑπῆρχον εἰσέτι οἱ ἐπιμένοντες εἰς τὴν «παράδοσιν» τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων. Ὁ Θεοδώρητος ἀναφέρει ἀσκητήν τινα Ἀβραάμ, ὅστις μετὰ πολλῆς δυσκολίας συνεβιβάσθη τέλος μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ ζητήματι τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα (*Migne*, Ἑλλ. Πατρ. 82, 1336).

Δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας.— Διὰ τοῦ ΣΤ' Κανόνος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀνεγνωρίσθη ἡ ἰσότης τοῦ Ἐπισκόπου Ἀντιοχείας πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους Ρώμης καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ ἡ δικαιοδοσία αὐτοῦ ἐπὶ πάσης τῆς Ἀνατολῆς. Ἐκ τῶν ὑπογραφῶν δὲ τῶν πατέρων τῆς Συνόδου (*H Gelzer, H. Hilgenfeld, O. Cuntz*, Partum Nicainorum nomina, Lipsiae 1898) ὑπὸ τὸν Ἀντιοχείας ὑπέκειντο οἱ Ἐπίσκοποι Παλαιστίνης, Ἀραβίας, Φοινίκης, Συρίας κοίλης, Μεσοποταμίας, Κιλικίας, Ἰσαυρίας, πιθανῶς δὲ καὶ Κύπρου. Τινὲς τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ὑποδιῃρέθησαν διοικητικῶς εἰς δύο καὶ τρεῖς ἐπαρχίας, ἀπεσπάσθησαν δὲ ὁριστικῶς ἡ μὲν Κύπρος δι' ἀποφάσεως τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἡ δὲ Παλαιστίνη δι' ἀποφάσεως τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἕως οὗ ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας, κατὰ τὰς ἀναγραφὰς τοῦ Ἱεροκλέους, Γεωργίου Κυπρίου καὶ ἄλλων (πρβ. *Le Quien*, Oriens Christianus 11. 771-1036. *Treppner*, Das Patriarchat von Antiochien von seinen Enstehung bis zum Ephesinum 431, Würzburg 1894. *S. Vailhé*, Antioche ἐν Vacant-Mangenot, Dict. catholique, 11,166 179).

Αἱ ἐκκλησιασταὶ ἐπαρχίαι τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας ἀπετελέσθησαν ὡς ἑξῆς:

α' Συρίας	(Ἀντιόχεια)	9	Ἐπισκοπαὶ
β' Φοινίκης α'	(Τύρος)	12	»
γ' Φοινίκης β'	(Δαμασκός)	13	»
δ' Ἀραβίας	(Βόστρα)	14	»
ε' Κιλικίας α'	(Ταρσός)	7	»
στ' Κιλικίας β'	(Ἀνάβαρζος)	9	»
ζ' Συρίας β'	(Ἀπάμεια)	7	»
η' Εὐφράτου	(Ἱεράπολις)	13	»
θ' Ὀσροηνῆς	(Ἔδεσσα)	12	»
ι' Μεσοποταμίας	(Ἄμιδα)	13	»
ια' Ἰσαυρίας	(Σελεύκεια)	29	»

ἤτοι ἕνδεκα Μητροπόλεις καὶ 131 Ἐπισκοπαί. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐπῆλθον μεταβολαί τινες ὀφειλόμεναι ἰδίως εἰς τὰς διὰ τῶν χριστολογικῶν αἱρέσεων γενομένας ἀποσπάσεις τῶν ἰθαγενῶν πληθυσμῶν καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς τῆς Συρίας καὶ τῶν παρακειμένων χωρῶν.

Τὰ θεολογικὰ γράμματα.—Ὡς ἦτο ἀκόλουθον ἡ Ἀντιόχεια, κέντρον οὖσα μεγάλης πνευματικῆς κινήσεως τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου, ἔμελλε νὰ καταστῇ τοιοῦτον κέντρον καὶ τῶν Χριστιανικῶν θεολογικῶν γραμμάτων. Λίαν ἐνωρὶς ἀνεφάνη ἐν Συρίᾳ ἐν γένει ὁ Γνωστικισμὸς (βλ. λ.) διαδοθεὶς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς χώρας, ἐναμίλλως δὲ πρὸς τὴν Ἀλεξανδρινὴν εἰργάσθη καὶ ἡ *Ἀντιοχικὴ σχολὴ* ἧς, ὥς τινες φρονοῦσιν, ἱδρυτὴς ἐγένετο ἐν τέλει τοῦ Γ' αἰῶνος ὁ Πρεσβύτερος *Μαλχίων* ὁ κατὰ τὸν Εὐσέβιον (Ἐκκλ. Ἱστορ. 7,29) «τῆς τῶν ἐπ' Ἀντιοχείας Ἑλληνικῶν παιδευτηρίων Διατριβῆς προεστώς» ἢ ὁ Πρεσβύτερος *Δωρόθεος* (αὐτόθι 7,32), ἀλλὰ κρατεῖ γνώμη ὅτι μᾶλλον ἱδρυτὴς αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ Πρεσβύτερος καὶ μάρτυς *Λουκιανός*, ὅστις ὡς θεολόγος ἦτο μὲν κατώτερος τοῦ Ὠριγένους, ἀλλὰ διὰ τῆς θεολογικῆς αὐτοῦ δράσεως κατέλαβεν ἐπιφανεστάτην θέσιν ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τῶν θεολογικῶν γραμμάτων. Χαρακτηριστικὸν τῆς Ἀντιοχικῆς σχολῆς εἶναι ἡ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀλληγορικὴν ἑρμηνείαν τῶν Ἀλεξανδρινῶν γραμματικὴ καὶ ἱστορικὴ ἑρμηνεία τῆς Γραφῆς.

Ἐκ τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων ἐκτὸς τοῦ Λουκιανοῦ καὶ τῶν μνημονευθέντων ἤδη Ἐπισκόπων Ἰγνατίου καὶ Θεοφίλου, ὡς συγγραφεὺς ἐγνώσθη καὶ ὁ διαβόητος *Παῦλος Σαμοσατεύς*.

Εἰς τοὺς Ἀντιοχεῖς δ' ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς δύναται νὰ καταλογισθῇ καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Λουκιανοῦ *Ἄρειος*. Συλλουκιανιστὴς ὑπῆρξε καὶ ὁ *Εὐσέβιος Καισαρείας*, ἀλλὰ διέσωσεν ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Καισαρείας, ἐν ᾗ εἶχεν ἐργασθῆ ὁ πολὺς Ὠριγένης, καὶ τὰς ὠριγενιστικὰς παραδόσεις, πολλῷ μᾶλλον ὅτι συνειργάσθη μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ *Παμφίλου* πρεσβυτέρου, πρὸς σύνταξιν ἀπολογίας ὑπὲρ τοῦ Ὠριγένους. Εἰς τὴν σχολὴν τῆς Ἀντιοχείας ὡσαύτως ἀνήκει καὶ ὁ *Κύριλλος Ἱεροσολύμων*, γνωστὸς γενόμενος ὡς συγγραφεὺς ἐκ τῶν κατηχήσεων. Ὁ δὲ *Μεθόδιος ὁ Ὀλύμπου* καὶ ὁ αὐτοδίδακτος *Ἐπιφάνιος Κύπρου* ἀντεπροσώπευσαν ἀντιωριγενιστικὰς τάσεις.

Συγγραφεὺς σπουδαῖος ἀνεδείχθη καὶ ὁ *Εὐστάθιος Ἀντιοχείας* ἐναντίον τοῦ Ἀρειανισμοῦ, ὡσαύτως ὁ δεύτερος διάδοχος αὐτοῦ *Φλαβιανός*, ὡς καὶ οἱ ἀντικανονικοὶ ἐπίσκοποι *Πελάγιος* καὶ *Εὐάγριος*· ἀλλὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν θεολογικῶν γραμμάτων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας ἐξεδήλωσαν ἰδίως ὁ *Διόδωρος Ταρσοῦ* καὶ ὁ *Θεόδωρος Μοψουεστίας*, εἰσηγηταὶ γενόμενοι τῶν ἰδεῶν τοῦ ἐκ τῆς σχολῆς Ἀντιοχείας προελθόντος *Νεστοριανισμοῦ*. Ἀδελφὸς τοῦ Θεοδώρου ὑπῆρξεν ὁ *Πολυχρόνιος* ἐπίσκοπος Ἀπαμείας, διακριθεὶς ὡς ἑρμηνευτὴς τῆς Ἁγ. Γραφῆς, ὁ δὲ *Ἰωάννης Χρυσόστομος* ἀνεδείχθη τὸ μέγα καύχημα τῆς ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, ὁ μέγιστος τῶν Χριστιανῶν ῥητόρων, ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς Ἁγίας Γραφῆς τηρήσας ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἀντιοχικῆς σχολῆς. Δευτερ[illegible] ταν θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν θεολογικῶν γραμμάτων κατέλαβον οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου *Ἀκάκιος Βεροίας*, *Ἀντίοχος ὁ Πτολεμαΐδος* καὶ ὁ ἀνεπιτυχῶς μιμηθεὶς τὸν Χρυσόστομον *Σεβῆρος Ἀντιοχείας*. Κατ' ἐξοχὴν δ' ἑρμηνευτὴς τῶν Γραφῶν ἀνεδείχθη ὁ καὶ περὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἱστορικὰς ἐρεύνας εὐδοκίμως ἀσχοληθεὶς *Θεοδώρητος Κύρου*, ἀντίπαλος μὲν τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ, ἀλλ' ἕνεκα προσωπικῆς φιλίας πρὸς τὸν Νεστόριον περιελθὼν εἰς σοβαρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας. Ἐναντίον τούτου συνέγραψε καὶ ὁ *Ἀνδρέας* ἐπίσκ. *Σαμοσάτων*, ὁ δὲ *Παῦλος* ἐπ. *Ἐμέσης* εἰργάσθη συμβιβαστικῶς μεταξὺ τῶν Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν Ἀντιοχέων πρὸς διατύπωσιν τῆς κατὰ τοῦ Νεστοριανισμοῦ ὀρθοδόξου διδασκαλίας. Ἀντιθέτως, *Ἴβας* ὁ *Ἐδέσσης* ὑπεστήριξε τὸν Νεστοριανισμὸν διὰ τῆς πρὸς τὸν Μάριν Ἐπίσκοπον Ardaschir τῆς Περσίας περιφήμου ἐπιστολῆς.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ Ε' αἰῶνος ὁ μοναχὸς καὶ Πρεσβύτερος *Ἀδριανὸς* συνέγραψεν εἰσαγωγὴν εἰς τὰς θείας Γραφάς, ὁ δὲ *Νεμέσιος* ἐπίσκ. *Ἐμέσης* ἠσχολήθη περὶ φιλοσοφικὰς μελέτας. Ῥήτωρ σπουδαῖος μεσοῦντος τοῦ αἰῶνος ἐκείνου ἀνεδείχθη ὁ *Βασίλειος Σελευκείας*.

Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας ἀνεπτύχθη καὶ ἡ ἀραμαϊκὴ ἢ συριακὴ ἐκκλησιαστικὴ φιλολογία, ἧς κέντρον ὑπῆρξεν ἡ ἀπὸ τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ Δ' αἰῶνος ὑφισταμένη σχολὴ τῆς Ἐδέσσης. Τὸ πρῶτον μνημεῖον τῆς φιλολογίας ταύτης εἶναι ἡ κατὰ τὸν Β' αἰῶνα γενομένη μετάφρασις τῶν Γραφῶν «*Πέσχιτο*» (Ἁπλῆ), ἐκτὸς δὲ ἄλλων ἀνέπτυξε τὴν συριακὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν ὁ *Ἐφραὶμ ὁ Σύρος*, ἔξοχος ῥήτωρ καὶ ὑμνογράφος, συγγράψας ἑλληνιστὶ καὶ συριστί. Συριστὶ συνέγραψεν ὁ μικρὸν πρὸ αὐτοῦ ἀκμάσας *Ἀφραάτ*, οὗτινος σῴζονται 23 ὁμιλίαι ἢ ἐπιστολαί, σπουδαῖαι διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ μοναχικοῦ βίου. Κατὰ τὰς Νεστοριανικὰς ἔριδας διεκρίθη ὁ *Ραββουλᾶς* ἐπ. *Ἐδέσσης*, συγγράψας ἑλληνιστὶ καὶ συριστὶ ὕμνους, ἐπιστολὰς καὶ ὁμιλίας. Πολυγραφώτερος ὑπῆρξεν ὁ ἐξ Ἀμίδης μοναχὸς *Ἰσαάκ*, ἐπικληθεὶς Μέγας, μονάσας ἔν τινι παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν Μονῇ. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἀνέρχονται εἰς διακόσια, ἀλλά τινα τούτων ἀποδίδονται εἰς ἕτερον Ἰσαάκ, ὡσαύτως ἐξ Ἀμίδης καταγόμενον. Ὁ Ἰσαὰκ ὁ Μέγας προσέκλινε μᾶλλον πρὸς τὸν Μονοφυσιτισμόν, ἀλλ' οἱ μετ' αὐτὸν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ε' αἰῶνος συριστὶ συγγράψαντες ἀνήκουσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς αἱρέσεις, εἴτε τοῦ Νεστοριανισμοῦ, καλούμενοι *Δυτικοί*, εἴτε τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ καλούμενοι *Ἀνατολικοί*. Οἱ πρῶτοι ὡς κέντρον αὐτῶν ἔσχον τὴν Σχολὴν τῆς Νισίβεως, ἱδρυθεῖσαν μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Σχολῆς τῆς Ἐδέσσης (489), ἐν ᾗ διὰ τοῦ Ἴβα εἶχεν ἐπικρατήσει ὁ Νεστοριανισμός. Οἱ δὲ Ἀνατολικοὶ εἰργάσθησαν μᾶλλον ἐν Ὀσροηνῇ καὶ ἐν Συρίᾳ.

Μεταξὺ τῶν Νεστοριανικῶν, ἤτοι Δυτικῶν, διεκρίθη ὁ *Βαρσουμᾶς* ἐπ. *Νισίβεως* († 489) καταλιπὼν ὕμνους, λειτουργίαν, ἐπιστολὰς ὡς καὶ τὸν διασωθέντα Ἐσωτερικὸν Κανονισμὸν τῆς Σχολῆς Νισίβεως. Τὴν Σχολὴν ταύτην διηύθυνε μετὰ τὸν Βαρσουμᾶν ὁ *Ναρσῆς* († 502), ὃν οἱ ἀντίπαλοί του καλοῦσι «Λεπρόν», ἀλλ' οἱ Νεστοριανοὶ θαυμασταί του «Διδάσκαλον ὑπερθαύμαστον, Λύραν τοῦ Πνεύματος». Συνέγραψε πλεῖστα θρησκευτικὰ ποιήματα, ἑρμηνείας εἰς τὴν Ἁγ. Γραφὴν καὶ ὁμιλίας εἰς στίχους περὶ τὰς 360, εἰς δύο τόμους. Περὶ τὴν Σχολὴν τῆς Νισίβεως εἰργάσθησαν ὁ *Μὰρ Ἀμπὰ* ἐπίσκοπος Σελευκείας, ὁ *Χενάνα* κατηγορηθεὶς ὡς Ὠριγενιστὴς καὶ καταδικασθεὶς ἔν τινι Συνόδῳ (560), ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ *Βαβάϊ*, ὁ Μέγας ἐπονομασθεὶς καὶ ἡγούμενος χρηματίσας τῆς μονῆς *Ἴζλα* (569—628), ὁ διαπρεπὴς ἀσκητὴς *Ἰσαάκ*, γενόμενος ἐπί τινας μῆνας Ἐπίσκοπος Νινευΐ, πολλὰ ἀσκητικὰ συγγράψας.

Ἐκ δὲ τῶν Μονοφυσιτῶν διεκρίθησαν ὡς συγγραφεῖς ὁ πολυπράγμων Ἐπίσκοπος Ἱεραπόλεως (Μάμπουργκ παρὰ τὸν Εὐφράτην) *Φιλόξενος*, συριστὶ *Ἀξενάγια*, ὁ *Ἰάκωβος Ζάνζαλος* (Ἄλ Μπαραντάϊ) Ἐπίσκοπος Ἐδέσσης (†578), ὁ διοργανώσας καὶ διασώσας τὴν Μονοφυσιτικὴν Ἐκκλησίαν, *Ἰακωβιτικὴν* ὀνομασθεῖσαν, ὁ συγγράψας πολλοῦ λόγου ἀξίαν ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν *Ἰωάννης Ἐφέσου*, τέλος δὲ ὁ *Ἰάκωβος* Ἐδέσσης (†708), πλεῖστα καὶ περὶ πολλοῦ γράψας θεολογικὰ καὶ φιλολογικά, καὶ *Γεώργιος*, Ἐπίσκοπος τῶν Νομάδων Ἀράβων, ἑδρεύων ἐν Ἄκουλα, γονιμώτατος συγγραφεύς, σχολιάσας, πρὸς τοῖς ἄλλοις, τὰ συγγράμματα τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ καὶ μεταφράσας εἰς τὴν συριακὴν τὸ «Ὄργανον» τοῦ Ἀριστοτέλους. Σημειωτέον δὲ ὅτι διὰ τῶν συγγραφέων τούτων μετεδίδετο εἰς τοὺς κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα καταλαβόντας τὴν Συρίαν καὶ τὰς παρακειμένας χώρας Ἄραβας ἡ γνῶσις τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν καθόλου συγγραμμάτων.

Ὁ μοναχικὸς βίος.— Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας δὲν ὑπάρχουσιν ἀκριβεῖς εἰδήσεις. Ὁ Σωζόμενος ἐπληροφόρησεν (Ἐκκλησ. Ἱστορ. 3,14,33) ὅτι κατὰ

Digitized by Google

τὸ α΄ ἥμισυ τοῦ Δ΄ αἰῶνος ἐμόναζε παρὰ τὴν Ἔδεσσαν ὁ Ἰουλιανὸς μετὰ πολλῶν ἄλλων, ἐν οἷς ἦσαν ὁ Δανιὴλ καὶ ὁ Συμεών, ἀλλὰ προσέθηκεν ὅτι παρὰ Σύροις ἤρξατο τοῦ Μοναχικοῦ βίου ὁ *Ἀώνης*, ὥσπερ ὁ Ἀντώνιος παρ' Αἰγυπτίοις. Φαίνεται ὅτι ὁ Ἀώνης ὑπῆρξε μᾶλλον ὁ πρῶτος διοργανωτὴς τοῦ βίου τούτου ἐν Συρίᾳ, συνταυτίζουσι δέ τινες αὐτὸν πρὸς τὸν παρὰ Σύροις *Ἀβγὶν (Εὐγένιον)* ὅστις θεωρεῖται μὲν ὑπό τινων ἱστορικὸν πρόσωπον, παρ' ἄλλων ὅμως ἀμφισβητεῖται ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον ὅτι ἡ περὶ αὐτοῦ παράδοσις εἶναι μεταγενεστέρα.

Θετικώτεραι εἰδήσεις ὑπάρχουσι περὶ τοῦ μοναχοῦ *Ἀφραάτου*, ὃν ἄλλοτε συνεταύτιζον πρὸς τὸν *Ἰάκωβον Νισίβεως* (†338) καὶ οὕτινος σώζονται ὡς εἴδομεν ὁμιλίαι συριστί. (Πρβλ. P. Schwen Afraat, seine Person und seine Verständniss des Christentums, Eine Beitrag zur Geschichte der Kirche im Orient, Berlin 1907. *Ἱερομ. Ἀνατολίου*, Ἱστορικὴ μελέτη περὶ τοῦ Συριακοῦ Μοναχισμοῦ μέχρι τῶν μέσων τοῦ στ΄ αἰῶνος, ρωσ. Κίεβον 1911, σ. 28 ἑξ.). Αἱ ὁμιλίαι τοῦ Ἀφραάτου συνετάχθησαν κατὰ τὰ ἔτη 337 — 345. Ἐξ αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἐγεννήθη ἐν τῷ ἐθνισμῷ καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἠσπάσθη τὸν μοναχικὸν βίον, ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα δὲ ταύτην ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Κλῆρον Σελευκείας καὶ Κτησιφῶντος. Ἡ ἐγκύκλιος αὕτη ἐμπεριέχεται ἐν τῇ ιε΄ ὁμιλίᾳ του, ἐν ᾗ λέγει ὅτι πολλοὺς ἐχειροτόνησε. Ποῦ ὅμως τῆς Περσίας ἔζη καὶ ποῦ ἐδίδασκε δὲν εἶναι γνωστόν. Κατά τι σημείωμα ὑπῆρξεν ἡγούμενος τῆς παρὰ τὴν Μουσούλην Μονῆς τοῦ Μὰρ Ματθαίου, ἀλλ' ἀμφιβάλλουσί τινες ἂν ὑπῆρχε τότε ἡ Μονὴ αὕτη. Ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Ἀφραάτου γίνεται μνεία «Υἱῶν (καὶ θυγατέρων) τῆς Διαθήκης», περὶ ὧν πλεῖσται εἰκασίαι διετυπώθησαν. Φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ ὀργανώσεως κληρικομοναχικοῦ τινος συνδέσμου, ἀποτελοῦντος μεταβατικὸν στάδιον ἀπὸ τοῦ πρωτογόνου χριστιανικοῦ ἀσκητισμοῦ πρὸς τὸν μοναχικὸν ἀσκητισμόν. Τούτου ἕνεκα ὁ Ἀφραὰτ θεωρεῖται ὁ πρόδρομος τῆς ἀναπτύξεως τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐν Μεσοποταμίᾳ.

Τὸν συριακὸν μοναχικὸν βίον χαρακτηρίζει ἐν γένει ἡ μεγάλη καὶ ὑπερβολικὴ ἀσκητικὴ αὐστηρότης, ἕνεκα τῆς ὁποίας ὅλως ἰδιόρρυθμος ὑπῆρξεν ἡ ἀνάπτυξις αὐτοῦ. Πρὸ παντὸς ἐνεφανίζοντο μοναχοί τινες, οἵτινες φέροντες τὸ ὄνομα *βοσκοί*, ἔζων, κατὰ τὸ Σωζόμενον (Ἐκκλησ. Ἱστορ. 6, 33) ἀνὰ τὰ ὄρη, ἐν προσευχαῖς καὶ ὕμνοις ἀδιαλείπτοις πρὸς τὸν Θεόν, ἐτρέφοντο δὲ ἐκ χόρτων. Τοιοῦτοι Βοσκοὶ ἀναφέρονται ὀνομαστὶ ἱκανοὶ ὑπό τε τοῦ Σωζομένου καὶ τοῦ Θεοδωρήτου (Ἐκκλησ. Ἱστ.) 6.34. Φιλόθεος ἱστορία Πατρολ. *Migne* ἑλλ. 82, 1293 ἑξ.) Μνείαν τοιούτων μοναχῶν ποιεῖται καὶ ὁ ἅγ. Ἐφραὶμ ὁ Σύρος.

Καίτοι ὑπῆρχε καὶ συγκεκροτημένος μοναχικὸς βίος, ἐν δὲ τοῖς πέριξ τῆς Ἀντιοχείας ὄρεσιν ἤκμαζον ἱκανὰ μοναστήρια, ζωηρῶς δὲ περιέγραψε τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν τῶν μοναχῶν ὁ ἅγ. Ἰωάννης Χρυσόστομος, ζήσας μετ' αὐτῶν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη (*Χρυσ. Παπαδοπούλου*, ὁ ἅγ. Ἰωάννης Χρυσόστομος, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1908, σ. 11 ἑξ.), οὐχ ἧττον ἡ χαρακτηρίζουσα τὸν ἐν Συρίᾳ μοναχικὸν βίον ἀναχωρητικὴ μᾶλλον καὶ ἰδιόρρυθμος τάσις συνετέλεσε, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἰδίου ἀσκητικοῦ συστήματος, τοῦ τῶν *στυλιτῶν* ἢ *κιονιτῶν*. Εἰσηγητὴς αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ ἅγ. *Συμεὼν ὁ Στυλίτης* καίτοι καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀναφέρονται μεμονωμένα παραδείγματα ὀλιγοχρονίου στυλιτικοῦ βίου.

Ὁ ἅγ. Συμεὼν εὗρε πολλοὺς μιμητὰς στυλίτας, ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ἀναφέρει ὁ Θεοδώρητος Κύρου καὶ ἄλλας ἀσκήσεις, εἰς ἃς παρεδίδοντο οἱ ἐν Συρίᾳ ἀσκηταί. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ *«σιωπῶντες»* ἢ *«ἡσυχασταί»*, ἀποφεύγοντες τὴν ὁμιλίαν καὶ ἐν σπανιωτάτῃ μόνον περιπτώσει ποιούμενοι χρῆσιν τῆς γλώσσης, ἕτεροι δέ, οἱ *ὑπαίθριοι* λεγόμενοι, ὡμοίαζον πρὸς τοὺς βοσκούς, ἀλλ' ἔμενον συγκεντρωμένοι εἰς τὸν αὐτὸν χῶρον, καὶ ἕτεροι εἰς διαφόρους ἐπεδίδοντο βασάνους πρὸς νέκρωσιν τοῦ σώματος. Μεταξὺ τούτων ἦσαν καὶ οἱ *ἀκοίμητοι*.

Ἐν τισι μοναστηρίοις τῆς Συρίας ὑπῆρχον διακεκριμένα τμήματα Ἑλλήνων καὶ Σύρων μοναχῶν ὑπὸ ἰδίους ἡγουμένους, ὡς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ ἁγ. Πουπλίου ἐν τῷ Ζεύγματι παρὰ τὸν Εὐφράτην. Ἐν αὐτῷ δ' ἐγίνετο διὰ τὴν θείαν λατρείαν χρῆσις τῆς τε ἑλληνικῆς καὶ συριακῆς γλώσσης.

Ὁ ἐν Συρίᾳ μοναχικὸς βίος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἀγαθῶν ἐπιδράσεων, ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῆς χώρας ἐξεπλήρωσε μεγάλην ἀποστολὴν ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἤδη ὁ ἅγ. Ἰωάννης Χρυσόστομος, ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, κατώρθωσε νὰ ἐκχριστιανίσῃ τὴν Φοινίκην δι' Ἀντιοχέων μοναχῶν. Τῷ 399 εἶχεν ἀποστείλει ἐκεῖ ὡς ἱεραπόστολον τὸν μοναχὸν πρεσβύτερον Κωνσταντῖνον. Κατὰ δὲ τὴν ἐξορίαν του διελθὼν τῆς Νικαίας εὗρεν ἔγκλειστόν τινα μοναχὸν Γερόντιον, ὃν ἀπέστειλεν εἰς Φοινίκην. Ἐκεῖ ἀπέστειλε καὶ τοὺς μοναχοὺς τῆς Ἀπαμείας Ρωμύλον καὶ Βύζον. Λαβὼν δὲ παρὰ πλουσίου τινὸς Ἀντιοχέως, Διογένους ὀνόματι, χρηματικὴν βοήθειαν διὰ τοῦ μοναχοῦ πρεσβυτέρου Ἀφραάτου ἀπέστειλε καὶ τοῦτον πρὸς τοὺς ἐν Φοινίκῃ ἱεραποστόλους, ὡς καὶ τὸν μοναχὸν Πρεσβύτερον Ἰωάννην, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἱεραποστολῆς. Ἀλλ' οἱ ἱεραπόστολοι τὰ πάνδεινα ἔπασχον παρὰ τῶν ἐθνικῶν. Πολλοὶ ἐφονεύθησαν, ἄλλοι δ' ἐξεδιώχθησαν. Ὁ ἅγ. Ἰωάννης Χρυσόστομος ἐκ μέσου τῶν περιπετειῶν τῆς ἐξορίας μετ' ἀκαταβλήτου εὐψυχίας διευθύνων τὸ ἔργον τῆς ἱεραποστολῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐκείνῃ τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, νέους ἀποστείλας ἱεραποστόλους καὶ ἀνοικοδομήσας τοὺς καταστραφέντας ναούς, κατώρθωσε τέλος νὰ ἐμπεδώσῃ ὁριστικῶς τὸν Χριστιανισμόν. Τὴν αὐτὴν δὲ φροντίδα ἔλαβε πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἐν Περσίᾳ.

Ἱεραποστολικῶς εἰργάζοντο οἱ μοναχοὶ τῆς Ἀντιοχείας καὶ παρὰ τοῖς ἐπισκεπτομένοις αὐτοὺς βαρβάροις. Ὁ Σωζόμενος (Ἐκκλησ. Ἱστορ. 6,38) διηγεῖται ὅτι διά τινος ἀσκητοῦ ὁλόκληρος φυλὴ Σαρακηνῶν προσῆλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Πολλαὶ χιλιάδες τῶν ἐπισκεπτομένων καὶ θαυμαζόντων τὸν ἅγιον Συμεὼν Στυλίτην βαρβάρων ἐδέχοντο τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Κατὰ τὸν Θεοδώρητον Κύρου ἐβαπτίζοντο πλήθη τοιούτων ἐπισκεπτῶν κατὰ ἑκατοντάδας, πολλάκις δὲ κατὰ χιλιάδας, συντρίβοντες τὰ εἴδωλά των πρὸ τοῦ στύλου τοῦ ὑπερθαυμάστου Χριστιανοῦ ἀσκητοῦ. Ὁ αὐτὸς Θεοδώρητος, ὃν ἰδιαζόντως ἠγάπα καὶ ἐσέβετο ὁ ἀσκητής, διηγεῖται ὅτι ἡμέραν τινὰ παρ' ὀλίγον νὰ συνθλιβῇ ὑπὸ πλήθους βαρβάρων πρὸ τοῦ στύλου, διότι ὁ ἅγ. Συμεὼν μετὰ τὴν διδαχήν του προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ λάβωσι τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοδωρήτου, ἐκεῖνοι δὲ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν πρὸς αὐτόν. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Στυλίτου δὲν περιωρίζετο ἐν Συρίᾳ, ἀλλ' ἐπεξετείνετο καὶ εἰς τὴν Ἀραβίαν καὶ εἰς τὴν Περσίαν καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ὁπόθεν πλήθη ἄπειρα συντρέχοντα πρὸς αὐτὸν ἐδέχοντο τὸν Χριστιανισμόν. Ἱεραποστολικῶς ὡσαύτως εἰργάσθησαν ὁ Ραββουλᾶς Ἐδέσσης ὡς μοναχὸς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἡγούμενος τῶν *«ἀκοιμήτων»*.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ζητημάτων τῆς Ἐκκλησίας ἐνδιεφέροντο οἱ μοναχοὶ τῆς Συρίας. Ὁ ἅγ. Συμεὼν Στυλίτης ἦτο ἐνήμερος πάντων τῶν ζητημάτων, ἀπηυθύνετο δὲ διὰ γραμμάτων ὑπαγορευομένων ὑπ' αὐτοῦ καὶ πρὸς βασιλεῖς καὶ πρὸς ἐπισκόπους, ἰδίως κατὰ τὴν ἐμφάνισιν αἱρέσεων. Ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος Β΄ ἐζήτησε τὰς εὐχὰς «τοῦ παναγίου καὶ ἀερίου μάρτυρος» ὡς ὠνόμαζεν αὐτόν, κατὰ τὸν Εὐάγριον. Δυστυχῶς αἱ χριστολογικαὶ αἱρέσεις παρέσυρον τὸν μοναχικὸν κόσμον τῆς Συρίας. Μακρὰ σειρὰ Μονοφυσιτῶν Μοναστηρίων ἐξετείνοντο ἀπὸ τοῦ Ζ΄ καὶ Η΄ αἰῶνος καὶ ἑξῆς καθ' ἅπασαν τὴν Συρίαν καὶ Μεσοποταμίαν, ἅτινα περιέγραψεν ὁ Μονοφυσίτης ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς Ἰωάννης Ἐφέσου. Τὸ δὲ Μοναστήριον τοῦ ἁγ. Μάρωνος ὅστις ἦτο σύγχρονος τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ἐγένετο, ὡς θὰ ἴδωμεν, κέντρον τῆς αἱρέσεως τοῦ Μονοθελητισμοῦ. Ὑπὲρ πάντα ὑψοῦτο τὸ Μοναστήριον τοῦ ἁγ. Συμεὼν Στυλίτου, Deir Seman, ἐπὶ ὄρους περὶ τὸν στῦλον αὐτοῦ, ὁρατὸν ἀπὸ τῆς Σελευκείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας, ἀφ' ἧς ἀπέχει ἡμέρας ὁδόν. Ἐπὶ αἰῶνας δὲ ὑπῆρξε τὸ Μοναστήριον ἐκεῖνο τὸ μέγα προσκύνημα τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἐφάμιλλον πρὸς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ πόλιν τοῦ ἁγ. Μηνᾶ, συγκεντροῦν καθ' ἑκάστην χιλιάδας πιστῶν.

Ὁ Ἀρειανισμὸς καὶ τὸ Ἀντιοχικὸν σχίσμα — Ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου, ἐκπαιδευθέντος ἐν τῇ Σχολῇ τῆς Ἀντιοχείας, προὐκάλεσεν ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀνωμαλιῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας καὶ ἰδιαίτερον σχίσμα. Κατ' ἀρχὰς ὁ Ἄρειος ἠδυνήθη νὰ παρασύρῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐπισκόπους τινὰς τῆς περιοχῆς τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, ἔχων συνήγορον ἰδίως τὸν Εὐσέβιον Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ἐλλογιμώτατον ὄντα καὶ τῆς ἰδιαιτέρας ἀπολαύοντα προστασίας τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Ἀλλὰ τὰ πράγματα μετεβλήθησαν ἐν τέλει τοῦ 324 ἢ ἐν ἀρχῇ τοῦ 325, ὅτε συνῆλθεν ἐν Ἀντιοχείᾳ Σύνοδος ἐκ 56 Ἐπισκόπων, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου Ἐπισκόπου Ἀντιοχείας *Εὐσταθίου*. Ἡ σύνοδος ὑπέβαλεν εἰς ἀργίαν τοὺς φίλους τοῦ Ἀρείου Ἐπισκόπους Θεόδοτον Λαοδικείας, Νάρκισσον Νερωνιάδος καὶ Εὐσέβιον Καισαρείας, μέχρι συγκλήσεως τῆς Οἰκουμεν. Συνόδου.

Κατὰ τὴν Σύνοδον ταύτην, συνελθοῦσαν ἐν Νικαίᾳ, ὁ Εὐστάθιος Ἀντιοχείας ὑπῆρξεν εἷς τῶν γενναίων προμάχων τῆς ὀρθοδοξίας κατὰ τοῦ Ἀρείου, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐξωρίσθη, καθαιρεθεὶς ἔν τινι Συνόδῳ τῶν Ἀρειανῶν τῷ 331 ἐν Ἀντιοχείᾳ συνελθούσῃ, πρωτοστατοῦντος τοῦ Εὐσεβίου Νικομηδείας. Ἐξωρίσθη δὲ ὁ Εὐστάθιος εἰς Μακεδονίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Τὴν θέσιν τοῦ Ἐπισκόπου Ἀντιοχείας κατέλαβον οἱ Ἀρειανοί, γενόμενοι πρὸς καιρὸν κύριοι τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας. Τῷ 341 συνεκροτήθη ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ *Στεφάνου* Ἀντιοχείας Σύνοδος ἐν Ἀντιοχείᾳ ἥτις ἐζήτησε ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, στραφεῖσα καὶ κατὰ τοῦ Μ. Ἀθανασίου. Μετὰ δύο ἔτη συνῆλθε καὶ πάλιν Σύνοδος ἀρειανίζουσα ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἥτις, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἀντὶ τοῦ Στεφάνου ἀνέδειξεν Ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας τὸν *Λεόντιον*. Οὗτος προσεπάθει νὰ συμβιβάζῃ τὰς διεστώσας μερίδας τῶν Ἀρειανῶν καὶ ὀρθοδόξων, ἀλλ' εἶχεν ἀρειανικὸν φρόνημα, μετὰ δὲ τὴν εἰς διάκονον χειροτονίαν τοῦ σοφιστοῦ Ἀετίου, κακοδοξοῦντος, οἱ ὀρθόδοξοι τῆς Ἀντιοχείας, ὑπὸ τοὺς Πρεσβυτέρους Φλαβιανὸν καὶ Διόδωρον, διέκοψαν πᾶσαν ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸν Λεόντιον. Πρὸς αὐτὸν ὅμως ὡς καὶ πρὸς τὸν Στέφανον οὐδεμίαν ἐπικοινωνίαν ἔσχεν ὡρισμένη μερὶς τῶν ὀρθοδόξων, μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Εὐσταθίου μείνασα ἐντελῶς ἀπεσπασμένη ἀπὸ τῶν Ἀρειανῶν Ἐπισκόπων. Ὅτε δὲ ἐν ἔτει 361 ἐξελέγη Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ὁ *Μελέτιος* (361-381), προερχόμενος ἐκ τῆς μερίδος τῶν *«ὁμοιουσιανῶν»* καὶ ὅστις ἀμέσως ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν, διότι ἡ πρώτη ὁμιλία του ὑπῆρξεν ἀκραιφνῶς ὀρθόδοξος, οἱ Εὐσταθιανοὶ δὲν ἠθέλησαν ν' ἀναγνωρίσωσιν αὐτόν.

Οὕτω δὲ προέκυψε σχίσμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ χρόνῳ παρουσιάσθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας ἡ αἵρεσις τοῦ *Ἀπολλιναρίου Λαοδικείας*, ἀλλ' ὁ Μελέτιος Ἀντιοχείας ἡγηθεὶς τῆς μερίδος τῶν ὀρθοδόξων ἠδυνήθη καὶ ταύτην ν' ἀποκρούσῃ καὶ νὰ διασπάσῃ τὰς πανταχοῦ ἐπικρατούσας ὁμάδας τῶν ἀρειανῶν. Οἱ κορυφαῖοι τῶν ὀρθοδόξων τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἰδίως ὁ Μ. Βασίλειος Ἐπ. Καισαρείας Καππαδοκίας συνειργάζοντο μετὰ τοῦ Μελετίου, ἰδιαζούσας δὲ προσπαθείας κατέβαλεν ὁ Βασίλειος ὅπως φέρῃ τοὺς Δυτικοὺς Ἐπισκόπους καὶ τὸν Μ. Ἀθανάσιον Ἀλεξανδρείας εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν πρὸς τὸν Μελέτιον. Ὁ Ἀθανάσιος, συγκροτήσας τῷ 362 τὴν πολύκροτον Σύνοδον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἀπηύθυνεν εἰδικὸν «Τόμον» πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς, προτείνας τὴν ἕνωσιν τῶν Μελετιανῶν μετὰ τῶν Εὐσταθιανῶν. Δυστυχῶς ὅμως πρὶν ἢ κομισθῇ ὁ Τόμος εἰς Ἀντιόχειαν δυτικός τις Ἐπίσκοπος, ὁ Λουκίφερ Καλάρεων, ἐχειροτόνησεν Ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας τὸν Πρεσβύτερον *Παυλῖνον*, ἡγούμενον τῆς μερίδος τῶν Εὐσταθιανῶν, γενόμενος αἴτιος τοῦ πραγματικοῦ σχίσματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας. Ἐν Ἀντιοχείᾳ ὑπῆρχον δύο ὀρθόδοξοι Ἐπίσκοποι, ὁ *Μελέτιος* καὶ ὁ *Παυλῖνος*, τρίτος ὁ Ἀρειανὸς *Εὐζώϊος* καὶ τέταρτος ὁ ἀπολλιναριστὴς *Βιτάλιος*. Ἐν τοιαύτῃ δὲ διαιρέσει εὗρε τοὺς χριστιανοὺς Ἀντιοχείας ὁ παραβάτης Ἰουλιανός.

Ὁ Μελέτιος μάτην προσεπάθησε νὰ ἔλθῃ εἰς συμβιβασμὸν πρὸς τὸν ἀντικανονικῶς χειροτονηθέντα Ἐπίσκοπον Παυλῖνον, προτείνας εἰς αὐτὸν νὰ συμποιμάνωσι τὴν Ἐκκλησίαν Ἀντιοχείας καὶ ὅταν ὁ εἷς ἀποθάνῃ νὰ μείνῃ μόνος Ἐπίσκοπος ὁ ἕτερος. Ὁ Παυλῖνος ἀποτόμως ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν, ἣν ἐπανέλαβον καὶ δύο Σύνοδοι Δυτικῶν ἐπὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης Δαμάσου (366—384). Ὁ Ἀντιοχεὺς ἱστορικὸς Θεοδώρητος Κύρου ρητῶς λέγει (Ἐκκλησ. Ἱστορ. 5, 3) ὅτι ὁ Παυλῖνος «οὐκ ἔστερξε» τοιαύτην συμφωνίαν, ἑπομένως ἡ πληροφορία ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν, τοῦ Σωκράτους (5.5) καὶ τοῦ Σωζομένου (7,3), ἣν ἐπαναλαμβάνουσι καί τινες τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν, ἀτόπως θεωρούντων τὸν ἅγ. Μελέτιον αἴτιον τοῦ σχίσματος καὶ καθ' ἣν ὁ Παυλῖνος ἐδέχθη τὴν συμφωνίαν, δὲν εἶναι ἀκριβής. Ὁ Μελέτιος, ὃν «μέγαν» ἀποκαλεῖ ὁ ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθεὶς Ἰωάννης Χρυσόστομος, ἀγαπώμενος καὶ θαυμαζόμενος ὑπὸ τοῦ ποιμνίου ἐξηκολούθησε τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας, προεδρεύσας δὲ τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀπέθανεν ἐν Κ)πόλει καὶ ἐξυμνήθη ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ὡς «Πατὴρ Πατέρων». Ἡ Β΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀνέδειξεν Ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας τὸν *Φλαβιανὸν* (381—404), μὴ ἀναγνωρίσασα τὸν ἀντικανονικὸν Παυλῖνον, ἀλλ' οὗτος πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ (388) ἐχειροτόνησε διάδοχον τὸν Εὐάγριον, ἀποθανόντα τῷ 392. Ἡ Δύσις δὲ ἀνεγνώρισε τὸν Φλαβιανόν, μόλις δὲ διὰ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου ὡς Ἀρχιεπισκόπου Κ)πόλεως ὁ Ρώμης Ἰννοκέντιος Α΄ (401-417) ἐπεκοινώνησε πρὸς τὸν Ἀντιοχείας. ἡ πλήρης δὲ συνένωσις τῶν Ὀρθοδόξων τῆς Ἀντιοχείας καὶ ἡ ἄρσις τοῦ θλιβεροῦ σχίσματος ἐπετεύχθη τῷ 415 ἐπὶ τοῦ Ἀντιοχείας *Ἀλεξάνδρου* (413—418).

Ὁ βίος τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀντιοχείας. — Παρὰ τὴν ζωηροτάτην χριστιανικὴν κίνησιν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὁ ἀριθμὸς τῶν Χριστιανῶν δὲν ηὐξήθη σημαντικῶς ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καὶ ἑξῆς. Περὶ τὸ 362 ὁ Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης ἔλεγεν, ὡς εἴδομεν, ὅτι ἡ πλειονότης τῶν κατοίκων τῆς Ἀντιοχείας ἦσαν Χριστιανοί, ἀλλὰ μετὰ μίαν εἰκοσιπενταετίαν ὁ ἅγ. Ἰωάννης Χρυσόστομος ἔλεγεν ὅτι τὸ ἥμισυ μόνον τῶν κατοίκων, οὓς ἀνεβίβαζεν εἰς 200,000, ἦσαν Χριστιανοί. Ἐκ τῶν ὁμιλιῶν δὲ τοῦ Χρυσοστόμου μανθάνομεν ὅτι ἡ καθόλου ἠθικὴ κατάστασις τῆς Ἀντιοχείας ἤσκει μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν, ἀναστέλλουσα τὴν ἀναγέννησιν καὶ ἀναμόρφωσιν αὐτῶν.

Digitized by Google

Πρὸ παντός, παρ' ὅλα τὰ ἀπαγορευτικὰ διατάγματα τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Α', ἐξηκολούθουν ἐν Ἀντιοχείᾳ προσφερόμεναι θυσίαι εἰς τοὺς ψευδεῖς θεούς. Ἐτελοῦντο ἐν αὐτῇ τὰ Διονύσια καὶ ἄλλαι ἐθνικαὶ ἑορταὶ καὶ ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐν τοῖς θεάτροις παρίσταντο σκηναὶ ἐξ ἀρχαίων μύθων. Πολλοὶ ἐθνικοὶ Ἀντιοχεῖς εἶχον Χριστιανοὺς συγγενεῖς, ἀλλ' αὐτοὶ ἐνέμενον ἐν τῇ ἐθνικῇ θρησκείᾳ. Πολλὰς δὲ εἶχον προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας, ἃς μετέδιδον καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς. Οὐχὶ δὲ μόνον γραΐδια ἐθνικὰ ἀλλὰ καὶ Χριστιαναὶ γυναῖκες ἠσχολοῦντο περὶ τὴν μαγείαν, οἱ δὲ μάντεις καὶ παῖδας ἀπέσφαττον κατὰ τὰς μαγγανείας των. Τὰ ἐθνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα παρέμενον ἐν πάσει ἐκδηλώσει τῆς ἰδιωτικῆς, τῆς οἰκογενειακῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν. Ἡ μανία τοῦ πλούτου καὶ ἡ ἄμετρος πολυτέλεια ἀπησχόλουν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἐθνικοὺς ἅμα τῆς Ἀντιοχείας, καίτοι ὑπῆρχον χιλιάδες πτωχῶν καὶ τεμαχίου ἄρτου πολλάκις στερουμένων. Οἱ πλούσιοι εἶχον ὁλόκληρα ἰδιόκτητα χωρία, ἔνθα χιλιάδες δούλων εἰργάζοντο. Ἵδρυον μεγαλοπρεπέστατα μέγαρα, βαλανεῖα, στοὰς καὶ προάστεια, πρὸς ἐπίδειξιν μᾶλλον ἢ πρὸς θεραπείαν ἀνάγκης τινός.

Ἐντεῦθεν δυσάρεστος ἦτο ἡ κατάστασις τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως. Αἱ μυρίαι σχέσεις πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς Ἕλληνας ἐκ τῆς οἰκογενείας, τῆς συγγενείας, τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς γλώσσης, τῶν ποικίλων λεπτομερειῶν τοῦ βίου, τῶν παραδόσεων, τῶν ἐθῶν, παρεκώλυον τὴν πλήρη ἐπικράτησιν τοῦ πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ ζωῇ· ὁ πολὺς πλοῦτος, ὁ τρυφηλὸς βίος καὶ ἡ μαλθακότης, ἡ πρὸς τὰ θέατρα, τὰς ἱπποδρομίας καὶ τὰς διασκεδάσεις ἀγάπη, ἡ ἐπικρατοῦσα ἔτι κοινωνικὴ ἀνωμαλία, πάντα ταῦτα συνετέλουν εἰς τὴν χαλάρωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ βίου. Ἀξιοσημείωτον δὲ ὅτι ἐκτὸς τῆς ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ ἔτι ἐθνισμοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ κακῆς ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν ἐπιδράσεως, ζωηρὰ καὶ ἐπιβλαβὴς ἦτο καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ ὡσαύτως ἰσχυροῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ὁ Ἰουδαϊσμὸς ἦτο «νόσημα ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας πεφυτευμένον», κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου. Τινὲς τῶν Ἀντιοχέων Χριστιανῶν οὐ μόνον τὰς ἑορτὰς τῶν Ἰουδαίων καὶ τὸ Σάββατον ἐτήρουν, ἀλλὰ καὶ τὰς νηστείας αὐτῶν καὶ πολλὰς συνηθείας. Ἐπεσκέπτοντο τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐκ δεισιδαιμονίας προσήρχοντο εἰς τὸ ἐν Δάφνῃ βάραθρον τῆς «Ματρώνης» λεγόμενον, ὅπου καὶ διενυκτέρευον, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἐβεβαίουν ὅτι τὸ βάραθρον ἐκεῖνο εἶχεν ἰαματικὴν δύναμιν. Οἱ Χριστιανοὶ προσεκάλουν τοὺς Ἰουδαίους εἰς τοὺς οἴκους των, ἐν περιπτώσεσιν ἀσθενείας, ἐνόμιζον δὲ ὅτι ὁ ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ συναγωγῇ διδόμενος ὅρκος εἶχεν ἰδιαιτέραν τινὰ δύναμιν.

Προς διόρθωσιν τῆς καταστάσεως ταύτης καὶ ἀναμόρφωσιν τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας τῆς Ἀντιοχείας εἰργάσθη ἐπιτυχέστατα ἐπὶ δωδεκαετίαν (386—397) ὁ ἅγ. Ἰωάννης Χρυσόστομος ὡς πρεσβύτερος αὐτόθι.

Ἐσωτερικὴ διαίρεσις τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχεία. —Ἡ ἀπὸ τοῦ 404 ἀρξαμένη ταραχὴ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως διὰ τῆς ἐξορίας τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, κατέπαυσε μόνον διὰ τῆς ἐκλογῆς ἑτέρου Ἀντιοχέως ὡς Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ εὐγλώττου καὶ ἐναρέτου Νεστορίου (428—431). Δυστυχῶς ὅμως μετήνεγκεν οὗτος εἰς τὴν βασιλεύουσαν τὰς θεολογικὰς ἀρχὰς τῆς ἀντιοχειακῆς σχολῆς καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀπολλιναρίου Λαοδικείας, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀλεξανδρινῆς σχολῆς, θεολογοῦντος καὶ συγχέοντος τὰς δύο ἐν Χριστῷ φύσεις, ἐδίδαξε τὸν χωρισμὸν τῶν δύο φύσεων, διὰ τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ προκαλέσας μεγάλην ἀνωμαλίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Πρωτοστατοῦντος τοῦ ἁγ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας ἡ Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (431) καθῄρεσε τὸν Νεστόριον καὶ κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ. Καὶ ὑπεστήριξαν μὲν αὐτὸν προσωπικῶς οἱ Ἀντιοχεῖς Ἐπίσκοποι καὶ θεολόγοι, πρωτοστατοῦντος τοῦ Θεοδωρήτου Ἐπισκόπου Κύρου, μᾶλλον ἐκ συμπαθείας πρὸς αὐτὸν καὶ ἕνεκα παρεξηγήσεως θεολογικῶν τινων ἐκφράσεων τοῦ Κυρίλλου, ἀλλὰ τέλος συνεφώνησαν καὶ αὐτοὶ ἐν τῇ καταδίκῃ τοῦ Νεστοριανισμοῦ καὶ ἐν τῇ διατυπώσει τοῦ ὅρου τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας (433).

Ἀλλὰ μετὰ τὴν καταδίκην τῆς αἱρέσεως ἔμειναν ὀπαδοὶ αὐτῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας, κέντρον ἔχοντες τὴν Ἔδεσσαν. Ὁ Ἴβας ἐπίσκοπος Ἐδέσσης διετύπωσεν ἔν τινι ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν Μάριν ἐπίσκοπον Περσίας νεστοριανικὰ φρονήματα καὶ οἱ ἐνθερμότεροι τῶν Νεστοριανῶν, ἡγουμένου τοῦ Βαρσουμᾶ καὶ τοῦ Νερσῆ, κατέφυγον εἰς Περσίαν, ἱδρύσαντες τὴν σχολὴν τῆς Νισίβεως, ἥτις ἔκτοτε ἀπέβη κέντρον τοῦ Νεστοριανισμοῦ. Ὁ Βαρσουμᾶς, ἐπίσκοπος Νισίβεως γενόμενος, διωργάνωσε τὴν ἐν Περσίᾳ Ἐκκλησίαν, ἣν ἀπέσπασεν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας. Τάξας αὐτὴν ὑπὸ τὸν «*Καθολικὸν*» Σελευκείας-Κτησιφῶντος.

Ἀλλ' ἡ πρώτη Νεστοριανικὴ ἐκείνη Ἐκκλησία προσέλαβεν εὐρυτάτην ἀνάπτυξιν ὡς *Ἐκκλησία τῶν Χαλδαίων*, ἐκ τῆς Βαβυλωνίας ἐπεκταθεῖσα εἰς τὴν βορειοανατολικὴν Μεσοποταμίαν, ἐκ ταύτης εἰς τὴν Περσίαν καὶ τὴν λοιπὴν Ἀσίαν μέχρις Ἰνδικῆς καὶ Κίνας, ὅπου οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην ἐγνώσθησαν ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Χριστιανοὶ τοῦ Θωμᾶ*». Διότι οἱ Χαλδαῖοι τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἐκκλησίας των ἀνήγαγον εἰς τὸν Ἀπόστολον Θωμᾶν. Τάξαντες δὲ αὐτὴν ὑπὸ τὸν Καθολικὸν Σελευκείας-Κτησιφῶντος ἀπεδέχθησαν τὴν αἵρεσιν τοῦ Νεστοριανισμοῦ.

Οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην ἦσαν οἱ ἰθαγενεῖς κάτοικοι τῆς Βαβυλωνίας καὶ Μεσοποταμίας, λαλοῦντες τὴν ἀραμαϊκὴν ἢ συριακὴν λεγομένην γλῶσσαν. Τὸ ὄνομα δὲ Χαλδαῖοι ἐχαρακτήριζεν αὐτοὺς πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν Σύρων καὶ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μεσοποταμίας καὶ Βαβυλωνίας. Πρὸς ἀμφοτέρους δὲ διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς αἱρέσεως τοῦ Νεστοριανισμοῦ περιῆλθον εἰς σφοδρὰν ἀντίθεσιν. Κατὰ τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν αὐτῆς ἡ Νεστοριανικὴ Ἐκκλησία τῶν Χαλδαίων, ἀριθμοῦσα πληθυσμὸν περὶ τὰ δέκα ἑκατομμύρια, εἶχε περὶ τὰς 260 Ἐπισκοπὰς ἐξαρτωμένας ἐξ 27 Μητροπόλεων. Κατώρθωσε δὲ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀκμὴν αὐτῆς μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ν' ἀσκήσῃ μεγάλην ἐκπολιτιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν Ἀράβων, τῶν Περσῶν, τῶν Μογγόλων καὶ τῶν Ἰνδῶν. Ἤκμασεν ὡσαύτως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Χαλδαίων ὁ μοναχικὸς βίος, οὗτινος ἀρχηγὸς παρ' αὐτοῖς θεωρεῖται ὁ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθεὶς Ἀβγὶν (Εὐγένιος); σῴζονται δὲ ἀνὰ τὴν περιοχήν, εἰς ἣν ἐξετάθη ἡ Νεστοριακὴ Ἐκκλησία, τὰ ἐρείπια διακοσίων καὶ πλέον Μοναστηρίων!

Τοιαύτην μεγάλην δύναμιν ἀπέσπασεν ἡ αἵρεσις τοῦ Νεστοριανισμοῦ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας. Ἀλλ' ὀλεθριώτατα ὑπῆρξαν τ' ἀποτελέσματα ἄλλης χριστολογικῆς αἱρέσεως, τοῦ *Μονοφυσιτισμοῦ*, ἐμφανισθείσης ἐξ ἀντιθέσεως πρὸς τὸν Νεστοριανισμὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀλεξανδρείας. Οἱ σφοδρότεροι πολέμιοι τῆς νέας ταύτης αἱρέσεως, ἣν διετύπωσε μὲν ἀρχικῶς ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἀρχιμανδρίτης Εὐτυχής, ὑπεστήριξε δὲ πεισμόνως ὁ Ἀλεξανδρείας Διόσκορος, ὑπῆρξαν οἱ Ἀντιοχεῖς Ἐπίσκοποι καὶ θεολόγοι καὶ δὴ ὁ Θεοδώρητος. Ἀλλ' ἡ αἵρεσις, παρασύρασα κατ' ἀρχὰς τὸν μοναχικὸν κόσμον τῆς Αἰγύπτου, Παλαιστίνης καὶ Συρίας, μικρὸν κατὰ μικρὸν μετεδόθη εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς πληθυσμοὺς τῶν εἰρημένων χωρῶν. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ αἵρεσις εὗρεν ἔδαφος εὐρυτάτης διαδόσεως καὶ προεκάλεσεν ἐσωτερικὰς διαιρέσεις ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας.

Μετὰ τὰς πρώτας ἐνεργείας τοῦ Διοσκόρου πρὸς ἐπιβολὴν τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ, διὰ τῶν μοναχῶν ἤρξατο ζωηροτάτη κίνησις ἐν Συρίᾳ. Ὁ λαὸς τῆς Ἐδέσσης ἐξεγερθεὶς ἐζήτει τὴν καθαίρεσιν τοῦ Ἴβα ὡς ἀντιπάλου τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ, ἐνῷ δὲ ἀπηγορεύθη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐν Ἐφέσῳ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Διοσκόρου τῷ 449 συγκληθεῖσαν σύνοδον ὁ Θεοδώρητος Κύρου, ἐπετράπη νὰ μεταβῇ εἰς αὐτὴν ὁ Βαρσουμᾶς, ἡγούμενος μονῆς τινος ἐν Συρίᾳ. Ἡ Σύνοδος ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτων βιαιοτήτων, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐκλήθη ληστρική, κατεδίκασε τοὺς ὀρθοδόξους, ἐν οἷς καὶ τοὺς Ἀντιοχεῖς. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ὑπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (451) κατεδικάσθη ὁ Μονοφυσιτισμὸς καὶ ἐπεκράτησεν ἡ ὀρθόδοξος διδασκαλία.

Ἔκτοτε δὲ ἤρξατο ζωηροτάτη θρησκευτικὴ κίνησις ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Συρίᾳ μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν πληθυσμῶν, στρεφομένη ἐναντίον τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μάτην δὲ οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου προσεπάθησαν νὰ συγκρατήσωσι τοὺς εἰρημένους πληθυσμοὺς ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ἐπαυξήσαντες μᾶλλον τὴν σύγχυσιν καὶ ἀνωμαλίαν. Πολλάκις τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Ἀντιοχείας κατελάμβανον μονοφυσῖται, ὡς ὁ *Πέτρος Γναφεύς*, ἐν ἀρχῇ κατὰ τὰ ἔτη 468—488, πολλάκις ἐξορισθεὶς καὶ καταφυγὼν εἰς τὴν Μονὴν τῶν *Ἀκοιμήτων*, εἶτα δὲ ὁ *Σεβῆρος* (512—518), προσδοὺς νέαν ἔντασιν εἰς τὴν μονοφυσιτικὴν κίνησιν καὶ μορφώσας ἰδίαν μερίδα. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ δὲ γενομένη προσθήκη εἰς τὸν τρισάγιον ὕμνον «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς» προὐκάλεσε νέας ἔριδας καὶ αἱματηρὰς ταραχὰς ἐν Κων)πόλει, ὅπου μετέβη ὁ Σεβῆρος, καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀναθεματισθεὶς ἐν Κων)πόλει ὁ Σεβῆρος ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐξ Ἀντιοχείας εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (518) ἐνισχύων τὸν Μονοφυσιτισμόν. Σοβαρὰν ἐξασθένησιν προὐξένησαν ἐν αὐτῷ αἱ ἐσωτερικαὶ διαφωνίαι καὶ δογματικαὶ διαιρέσεις, ὡς καὶ τὰ βίαια, δυστυχῶς, μέτρα, ἅτινα ἐλάμβανόν τινες τῶν αὐτοκρατόρων κατὰ τῶν μονοφυσιτῶν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς καὶ ἰδίως ἡ σύζυγος αὐτοῦ Θεοδώρα ἠθέλησαν δι' ἠπίων τρόπων νὰ συμβιβάσωσι τοὺς μονοφυσίτας μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ εὔνοια αὐτοῦ καὶ τῆς Θεοδώρας προὐκάλεσε τὴν συρροὴν πολλῶν μονοφυσιτῶν ἐπισκόπων καὶ μοναχῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἐκεῖ μετέβη καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν μονοφυσιτῶν Σεβῆρος Ἀντιοχείας.

Συνεκλήθη δὲ ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει (553), ἥτις κατεδίκασε τὰ λεγόμενα «τρία κεφάλαια» ἤτοι τοὺς Ἀντιοχεῖς *Θεόδωρον Μοψουεστίας*, *Ἴβαν Ἐδέσσης* καὶ *Θεοδώρητον Κύρου*, τὸν μὲν πρῶτον προσωπικῶς ὡς εἰσηγητὴν τῆς αἱρέσεως τοῦ Νεστοριανισμοῦ, τῶν δὲ ἄλλων τὰ νεστοριανίζοντα συγγράμματα. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ μέτρον δὲν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἄρσιν τῶν ὑποψιῶν τῶν μονοφυσιτῶν κατὰ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ εἰς τὸν συμβιβασμὸν αὐτῶν μετὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ἐνῷ δ' ἐν Συρίᾳ διὰ τῶν ἐσωτερικῶν διαφωνιῶν καὶ διὰ τοῦ διωγμοῦ καὶ τῆς ἐξορίας τῶν μονοφυσιτῶν ἐπισκόπων ἐφαίνετο ἐκλείπων ὁ μονοφυσιτισμός, δύο μοναχοί, ὁ *Θεόδωρος* καὶ ὁ *Ἰάκωβος Ζάνζαλος* ἀνέλαβον νὰ ζωογονήσωσιν αὐτόν. Ἀναζητήσαντες φυλακισμένους τινὰς μονοφυσίτας ἐπισκόπους ἐχειροτονήθησαν παρ' αὐτῶν, ὁ μὲν Θεόδωρος ἐπίσκοπος Βόστρων, ὁ δὲ Ἰάκωβος ἐπίσκοπος Ἐδέσσης. Φέρων δὲ οὗτος ἔνδυμα ἐπαίτου καὶ κατερρακωμένον, ἐξ οὗ προσέλαβε τὸ ἀραβικὸν ὄνομα *Ἀλ-Μπαραντάϊ* (συριστὶ *Βουρδεάνα—κατερρακωμένος*), περιώδευεν ἀκαταπονήτως ἀνὰ τὴν Συρίαν καὶ Μεσοποταμίαν, μυστικῶς ἀναδιοργανῶν τὰς μονοφυσιτικὰς κοινότητας καὶ χειροτονῶν ἐπισκόπους καὶ ἄλλους κληρικούς. Μετὰ τὸν θάνατόν του (578) ἀνεφάνη αἴφνης ἡ Ἰακωβιτικὴ κληθεῖσα μονοφυσιτικὴ Ἐκκλησία ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας ὠργανωμένη, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς Πατριάρχην, ὅστις ἥδρευεν ἐν Ἀντιοχείᾳ, κατ' ἀρχάς, εἶτα δ' ἐν Κούβᾳ τῆς Μεσοποταμίας καὶ οὕτω συνετελέσθη τὸ σχίσμα ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας διὰ τῆς αἱρέσεως τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ, δι' ἧς παρεσύρθη ὁλόκληρος ὁ ἰθαγενὴς πληθυσμὸς τῆς Συρίας. Οὗτος δ' ἐξ ἀντιθέσεως πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὀρθοδόξους, «*Μελχίτας*» καλουμένους ὑπ' αὐτοῦ, ἤτοι *Βασιλικούς*, ἅτε πρεσβεύοντας τὰ τῶν βασιλέων Κωνσταντινουπόλεως, ὑπεβοήθησε τοὺς μετά τινα ἔτη ἐπιδραμόντας εἰς τὴν Συρίαν Ἄραβας χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ τὰς συμφοράς, ἃς ἔμελλε νὰ ὑποστῇ ἐκ μέρους τῶν Μουσουλμάνων κατακτητῶν.

Παρακμὴ τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας.—Καθ' ὃν χρόνον συνετελεῖτο ἡ ὀλεθριωτάτη διαίρεσις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας καὶ ἡ ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας ἀπομάκρυνσις τῶν ἰθαγενῶν πληθυσμῶν τῆς Συρίας, ἡ πόλις τῆς Ἀντιοχείας ὑπέστη ἐπανειλημμένας ἐκ σεισμῶν καταστροφὰς ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. Ὁ πρῶτος μέγας σεισμὸς τοῦ ἔτους 526 ἐχαρακτηρίσθη ὡς πρόλογος μελλουσῶν συμφορῶν (*Εὐάγριος* Ἐκκλ. Ἱστορ. 4, 5) ἀλλ' ὑπῆρξε καταστρεπτικώτατος. Χιλιάδες ἀνθρώπων ἐφονεύθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ πατριάρχης *Εὐφράσιος* (521—526) ἡ δὲ πόλις μετεβλήθη εἰς ἐρείπια. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκηρύχθη βαρὺ πένθος ἐπὶ τῇ συμφορᾷ ἐκείνῃ τῆς πρωτευούσης πόλεως τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ αὐτοκράτωρ μετέβη εἰς τὸν ναὸν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς ἄνευ διαδήματος καὶ πενθηφορῶν. Ἀλλὰ κατεβλήθη πᾶσα προσπάθεια ὅπως ταχέως ἀνοικοδομηθῇ ἡ πολις, εἰς τοῦτο δὲ τὰ μάλιστα συνετέλεσεν ὁ νέος πατριάρχης Ἀντιοχείας, ὅστις ἦτο ὁ τέος κόμης Ἀνατολῆς *Ἐφραίμ* (526—545). Δι' ἀναλωμάτων τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς συζύγου του Θεοδώρας ἀνῳκοδομήθησαν καὶ οἱ ναοί. Ἀλλὰ νέοι σεισμοὶ κατὰ τὰ ἔτη 528 καὶ 539 ἔβλαψαν πάλιν τὴν πόλιν σημαντικώτατα. Ὁ χρονογράφος Θεοφάνης περιέγραψε λεπτομερῶς (Πατρ. *Migne* ἐλλ. 108, 410) τὸν φοβερὸν σεισμὸν τοῦ 528, ἐπισυμβάντα τῇ 29 Νοεμβρίου, ἐν ἡμέρᾳ Τετάρτῃ, περὶ τὴν 3ην μ. μ. καὶ διαρκέσαντα ἐπὶ ὥραν ὁλόκληρον. Ἐφονεύθησαν ὑπὲρ τὰς τέσσαρας χιλιάδας ἀνθρώπων, κατεστράφησαν δὲ ἐκτὸς τῶν οἰκημάτων καὶ τῶν ναῶν καὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως. Ὁ χρονογράφος προστίθησιν ὅτι ἐπηκολούθησε βαρύτατος χειμών.

Καὶ ἐγένετο μὲν ἐπισκευὴ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως Ἀντιοχείας, ἥτις ἔκτοτε ὠνομάσθη «*Θεούπολις*», τεθεῖσα ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τῷ 540 ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρόης μετὰ μικρὰν πολιορκίαν καταλαβὼν εἰς νέαν ὑπέβαλε καταστροφήν, ἀπαγαγὼν αἰχμαλώτους πάντας σχεδὸν τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, ἐγκατοικήσας αὐτοὺς ἐν νέᾳ πόλει, *Ἀντιοχείᾳ* ἐπίσης κληθείσῃ, ἐντὸς τῆς Περσίας, εἰς ἣν μετήνεγκεν ὁ Πέρσης κατακτητὴς πᾶν ὅ,τι ἠδυνήθη ν' ἀποκομίσῃ ἐκ τῆς παλαιᾶς Ἀντιοχείας. Οὐχ ἧττον ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς γενναιοδώρως καὶ πάλιν δαπανήσας ἀνῳκοδόμησε τὴν ἔνδοξον πόλιν καὶ ἀπέδωκεν εἰς αὐτὴν τὴν προτέραν λαμπρότητα. Ἀνῳκοδομήθησαν καὶ οἱ ναοί, ἐν οἷς ὁ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ ἁγ. Μιχαήλ. Ὁ πρῶτος τῶν ναῶν τούτων ἐβλάβη ὑπὸ νέου ἐπισυμβάντος σεισμοῦ ἐν ἔτει 657.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ χρόνῳ μετὰ τὸν *Δόμνον Γ'* (545 - 559) τὸν διαδεχθέντα τὸν Ἐφραίμ, Πατριάρχης Ἀντιοχείας ἐχρημάτισεν ὁ *Ἀναστάσιος Α'* (559 - 599), ὅστις ἐκ Παλαιστίνης καταγόμενος

Digitized by Google

καὶ ζῶν ὡς μοναχὸς ἐκλήθη εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ζωηροτάτων μονοφυσιτικῶν ἐρίδων. Ὁ Ἀναστάσιος ἀντέστη εἰς τὴν δόξαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ περὶ τοῦ ἀφθάρτου τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, περὶ ἧς ὁ αὐτοκράτωρ ἐξέδωκε τῷ 565 σχετικὸν διάταγμα. Ὁ Εὐτύχιος Κωνσταντινουπόλεως, ἀρνηθεὶς νὰ ὑπογράψῃ αὐτό, ἐξωρίσθη, τὴν αὐτὴν δὲ τύχην ἔμελλε νὰ ὑποστῇ καὶ ὁ Ἀναστάσιος Ἀντιοχείας, ἂν δὲν ἐπήρχετο ὁ θάνατος τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Οὐχ ἧττον ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος Β' διέταξε τὴν ἐξορίαν αὐτοῦ (570), μεταβάντος εἰς Ἱεροσόλυμα. Διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέγη ὁ ἐπίσης ἐκ Παλαιστίνης καταγόμενος *Γρηγόριος* (570-593), τέως ἡγούμενος τῆς ἐν Φαρὰν Μονῆς τοῦ ἁγίου Χαρίτωνος. Ὁ Ἀναστάσιος ἐπεδόθη εἰς σπουδαιοτάτας δογματικὰς συγγραφάς, ἕνεκα τῶν ὁποίων κατέλαβεν ὅλως ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν θεολογικῶν γραμμάτων, ἐκλήθη δὲ καὶ πάλιν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον μετὰ εἴκοσι καὶ τρία ἔτη, θανόντος τοῦ Γρηγορίου. Σῴζεται ὁ λόγος ὃν ἀπήγγειλεν ἐπανελθὼν εἰς Ἀντιόχειαν τῇ 25 Μαρτίου 593. Ἐπίσης λόγιος Πατριάρχης ὑπῆρξε καὶ ὁ *Ἀναστάσιος Β'* (599-602), ὃν ἐφόνευσαν οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Ἀντιοχείας κατά τινα στάσιν αὐτῶν.

Ἀλλ' εἶχον ἤδη παρέλθει οἱ χρόνοι τῆς ἀκμῆς τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, ἧς ἀκμῆς τὰς τελευταίας ἀναλαμπὰς ἀνέδωκαν οἱ ἀνωτέρω Πατριάρχαι. Μετὰ μικρὸν κατελύετο μὲν ἡ ἑλληνικὴ κυριαρχία ἐν Συρίᾳ, ἡ δὲ μουσουλμανικὴ κατάκτησις εὗρε τὴν ἐν αὐτῇ Ἐκκλησίαν διῃρημένην καὶ διεσπασμένην ἕνεκα τῶν χριστολογικῶν αἱρέσεων, ὑφ' ὧν ἐσύρθη εἰς τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς.

ΜΕΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑ 638—1517). *Ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας ἐπὶ ἀραβοκρατίας.* — Τῇ 13 Ἰουλίου 633 οἱ Ἄραβες νικήσαντες τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ἐν Συρίᾳ κατέλαβον τὴν Δαμασκόν, κατ' Αὔγουστον δὲ τοῦ 638 καταλαβόντες καὶ τὴν Ἀντιόχειαν ἐγένοντο κύριοι τῆς Συρίας, προχωρήσαντες μέχρι τοῦ Ταύρου. Κατὰ τὴν κατάκτησιν ταύτην οἱ Ἄραβες προθύμους συνεργοὺς εὗρον τοὺς ἰθαγενεῖς Μονοφυσίτας, οὓς τούτου ἕνεκα, καὶ ἐπροστάτευσαν, καταδιώξαντες τοὺς Ὀρθοδόξους. Ἕνεκα δὲ τοῦ διωγμοῦ τούτου ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔμεινε χηρεύων ὁ ὀρθόδοξος Πατριαρχικὸς θρόνος Ἀντιοχείας.

Δυστυχῶς δὲ ὡσεὶ μὴ ἤρκουν αἱ ἀπὸ τῶν Ἀράβων καταπιέσεις προσετέθη νέα ἐσωτερικὴ ταραχὴ καὶ ἀνωμαλία ἐκ τοῦ *Μονοθελητισμοῦ*, ὃν ἠσπάσθησαν καὶ οἱ πρῶτοι ἐπὶ ἀραβοκρατίας κατορθώσαντες νὰ ἐκλεγῶσι Πατριάρχαι, ὡς ὁ *Μακεδόνιος*, ὁ *Γεώργιος* καὶ ὁ *Μακάριος*. Ἐντεῦθεν δὲ συνέβαινεν ἐνίοτε νὰ ὑπάρχωσι δύο Πατριάρχαι Ἀντιοχείας, εἷς ἑδρεύων ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἕτερος ὀρθόδοξος ἐν Κωνσταντινουπόλει. Εἰς τὴν στ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐν Κ/πόλει (680—1) παρέστη αὐτοπροσώπως καὶ ὁ Πατριάρχης Μακάριος, ὑποστηρίξας τὴν μονοθελητικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐπιμείνας εἰς αὐτήν. Καθαιρεθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς Συνόδου (8 Μαρτίου 681) ἐξωρίσθη εἰς Ῥώμην καὶ ἀπέθανεν ἔν τινι μοναστηρίῳ. Ἐκτὸς τοῦ Μακαρίου τὴν αἵρεσιν ἐζήτησαν νὰ ὑποστηρίξωσιν ἐν τῇ Συνόδῳ ὁ φανατικὸς μοναχὸς Πολυχρόνιος καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἀπαμείας Κωνσταντῖνος. Ἡ Σύνοδος κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν, ἀλλὰ ταύτην παρεδέχθη μέρος τῶν κατοίκων τῆς Συρίας, οἱ λεγόμενοι *Μαρωνῖται*. Τὸ ὄνομα τοῦτο προσέλαβον ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτῶν κέντρου, τῆς Μονῆς τοῦ ἁγ. Μάρωνος, κειμένης μεταξὺ Ἀπαμείας καὶ Ἐμέσης, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ὀρόντου. Ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἥδρευεν ὁ Ἐπίσκοπος τῶν Μαρωνιτῶν, ὅστις ἐπεξέτεινε τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἐπὶ πολὺ μέρος τῆς Συρίας. Ἐκ τῆς πρώτης δ' ἐκείνης ἐπισκοπῆς ἐμορφώθη κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ἡ *Μαρωνιτικὴ Ἐκκλησία*, ἀποκτήσασα καὶ ἄλλας ἐπισκοπὰς καὶ σημαντικὴν ἰσχύν, πολλῷ μᾶλλον διότι τὸ σπουδαιότερον μέρος τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς, ἐγκατασταθὲν ἐπὶ τοῦ Λιβάνου, κατέστη καὶ πολιτικῶς ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν Μουσουλμάνων.

Διάδοχος τοῦ καθαιρεθέντος Μακαρίου ἐξελέγη ὁ Θεοφάνης (681—683), ὁ δ' ἐν τῇ Συνόδῳ παραστὰς ἡγούμενος τοῦ Ἁγίου Τάφου *Γεώργιος* ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἐκλεγεὶς μετά τινα ἔτη Πατριάρχης Ἀντιοχείας, μετέσχε τῆς Πενθέκτης Συνόδου (692). Μετ' αὐτὸν δ' ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ πλέον ἔτη ἔμεινε χηρεύων ὁ Πατριαρχικὸς θρόνος. Τῷ 757 ὁ Πατριάρχης *Θεόδωρος Α'* (751—773) ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὡς συνεννοούμενος μετὰ τῶν Ἑλλήνων Βασιλέων τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ καταλαβὼν πάλιν τὸν θρόνον αὐτοῦ κατεδίκασε τὸν εἰκονομάχον Ἐπίσκοπον Ἀπαμείας Κοσμᾶν. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι παρὰ τὴν δεινὴν θέσιν, εἰς ἣν περιῆλθεν ἐπὶ ἀραβοκρατίας ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία Ἀντιοχείας, ἀναδεικνύονται ἐν αὐτῇ κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἐποχὴν διαπρεπεῖς θεολόγοι ὡς ὁ *Ἰωάννης Μόσχος*, ὁ συγγραφεὺς τοῦ Λειμωναρίου, ὁ *Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων* καὶ ὁ *Ἰωάννης Δαμασκηνός*, ὅστις γενναίως ἀντέστη διὰ τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ κατὰ τῆς ὑποστηριχθείσης ὑπὸ τῶν βασιλέων τοῦ Βυζαντίου εἰκονομαχίας. Κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (786) ἀντεπροσώπευσε τὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας *Θεοδώρητον* (777—794) ὁ Πρεσβύτερος καὶ Σύγκελλος *Ἰωάννης*, ψευδῶς δ' ἐν τῇ Συνόδῳ τοῦ 889, ἥτις κατεδίκασε τὸν Μ. Φώτιον, Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, παρέστη ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἤδη θανόντος Πατριάρχου Ἀντιοχείας *Νικολάου* (847—869) ὁ Τύρου Θωμᾶς. Κατὰ δὲ τὴν Σύνοδον τοῦ 879, τὴν ἀνακηρύξασαν πανηγυρικῶς τὴν κανονικότητα τοῦ Φωτίου, παρέστη ὁ Μαρτυρουπόλεως Βασίλειος ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἀντιοχείας *Θεοδοσίου* (870—889).

Καθ' ἅπασαν τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἀραβοκρατίας οἱ μουσουλμᾶνοι δυνάσται ἐχθρικῶς διέκειντο πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ἐν γένει, ὧν ἱκανοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ δεχθῶσι τὸν ἰσλαμισμόν, ἕνεκα τῶν μεγάλων καταπιέσεων. Πολλοὶ τῶν Ἀράβων ἡγεμόνων συστηματικῶς κατεδίωξαν τοὺς Χριστιανούς, ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀροὺν-Ἀλ-Ρασὴδ συνελήφθη καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ὀρθόδοξος Πατριάρχης *Θεοδώρητος*. Ἐκ τῶν καταπιέσεων τῶν Ἀράβων ταχέως ὅ τε ὀρθόδοξος καὶ ὁ μονοφυσιτικὸς πληθυσμός, ἰδίως δὲ οὗτος, ἐξηραβίσθη τὴν γλῶσσαν καὶ ἠλαττώθη μεγάλως ἕνεκα τῶν βιαίων ἐξισλαμισμῶν. Ἦτο οὕτω δεινὴ ἡ θέσις τῶν Χριστιανῶν τῆς Συρίας, ὥστε κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ἀντιοχείας *Ἀγαπίου* (978—986) ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας *Ἠλίαν* 963—1000) καὶ αὐτὰ τὰ πτηνὰ δὲν ἠδύναντο νὰ ἵπτανται ἐλευθέρως ἀπὸ τῆς Συρίας εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ἐπὶ τῆς παλινορθώσεως τῆς ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐν Συρίᾳ. — Τῇ 29 Ὀκτωβρίου 969 διὰ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ ἀνέκτησαν οἱ Ἕλληνες τὴν Ἀντιόχειαν, ἐκδιώξαντες τοὺς Ἄραβας. Κατὰ τὸ ἔτος δ' ἐκεῖνο εἶχε φονευθῆ ὁ Ἀντιοχείας *Χριστόφορος* (960—969) ὑπό τινος Σαρακηνοῦ Ἐμίρου. Τῇ 8 Ἰανουαρίου 970 ἐξελέγη Πατριάρχης Ἀντιοχείας ὁ ἐρημίτης *Θεόδωρος* (970—28 Μαΐου 976), ὃν διεδέχθη ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς *Ἀγάπιος*, μετατεθεὶς ἀπὸ τῆς Ἐπισκοπῆς Χαλεπίου. Ὁ Ἀλεξανδρείας Ἠλίας ἐθεώρησεν ἀντικανονικὴν τὴν ἐκλογήν, ὡς ἀπαγορευομένης τῆς μεταθέσεως, ἀλλ' ὁ Ἀγάπιος ἀπέδειξε τὴν κανονικότητα αὐτῆς. Μετὰ δωδεκαετίαν ὁ Ἀγάπιος ἐξωρίσθη ἐξ Ἀντιοχείας εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατὰ διαταγὴν τοῦ Βασιλέως Βασιλείου Βουλγαροκτόνου, διότι εὑρέθη συμπαθῶν τὸν στασιαστὴν Βάρδαν Φωκᾶν. Διέτριβε δ' ἔν τινι Μοναστηρίῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπολαύων πάσης περιποιήσεως.

Ἐκ τῶν ἐφεξῆς Πατριαρχῶν γνωστότερος ἐγένετο ὁ *Πέτρος Γ'* (1052—1057) ἐκ τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὰ ζητήματα τὰ προκαλέσαντα τὸ σχίσμα τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ πατριάρχης Κων)πόλεως Μιχαὴλ Κηρουλάριος ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Πέτρον Ἀντιοχείας τὰς ἐν Κων)πόλει ἐνεργείας τῶν ἐκ τῆς Δύσεως, ὡς, δῆθεν, ἐκ μέρους τοῦ πάπα ἀπεσταλμένων, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ καρδιναλίου Οὐμβέρτου, καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τὰ ἐκεῖθεν κομισθέντα ἔγγραφα. Ὁ Πέτρος ἀπήντησεν ἐλέγχων μὲν τὰς καινοτομίας τῆς Ῥώμης, συνιστῶν ὅμως μετριοπάθειαν. Ἔλαβε δὲ ὡσαύτως ὁ Πέτρος γράμμα καὶ παρὰ τοῦ ἐν Βενετίᾳ ἑδρεύοντος Πατριάρχου τοῦ Γράδου καὶ Ἀκυληΐας Δομινίκου, θελήσαντος νὰ δικαιολογήσῃ τὴν χρῆσιν τῶν ἀζύμων ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ. Ὁ Πέτρος ἀπαντήσας ἔψεξε τὸ ὅτι ὁ Δομίνικος ἐτιτλοφορεῖτο Πατριάρχης, ἐνῷ πέντε μόνον ἦσαν οἱ Πατριάρχαι καὶ κυρίως εἷς, διότι οἱ μὲν Ῥώμης καὶ Ἀλεξανδρείας ἐτιτλοφοροῦντο Πάπαι, ὁ Κ/πόλεως καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Ἀρχιεπίσκοποι, ὁ δὲ Ἀντιοχείας μόνον Πατριάρχης· ἄτοπον πρὸς τούτοις ἐθεώρει ὁ Πέτρος νὰ ὀνομάζηται Πατριάρχης καὶ ὁ ἁπλοῦς Ἐπίσκοπος Βενετίας. Ἀπεδείκνυε δὲ διὰ μακρῶν ὁ Πέτρος ὅτι ἀντίκειται εἰς τὴν Γραφὴν καὶ εἰς τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας ἡ χρῆσις τῶν ἀζύμων. Ὁ Πέτρος κατὰ τὴν ἀφορμὴν του εἶχε γράψει καὶ πρὸς τὸν Πάπαν Ῥώμης εἰρηνικὴν ἐπιστολήν, εἶχε δὲ λάβει ἀπάντησιν λατινιστί, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐγίνωσκε τότε ἐν Ἀντιοχείᾳ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ἔπεμψεν αὐτὴν πρὸς τὸν Κηρουλάριον ἐν ἀντιγράφῳ, ἵνα γίνῃ μετάφρασις αὐτῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἔγραψε δὲ καὶ αὖθις ὁ Κηρουλάριος πρὸς τὸν Πέτρον καὶ ἔλαβεν ἀπάντησιν παρ' αὐτοῦ, παρακληθέντος ὅπως ἐπικοινωνήσῃ καὶ πρὸς τοὺς Πατριάρχας Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων καὶ ἀνακοινώσῃ εἰς αὐτοὺς τὰ κατὰ τὸ προκληθὲν ὑπὸ τῶν Δυτικῶν ζήτημα. Διέψευσε δὲ ὁ Πέτρος ἐν τῇ ἀπαντήσει πρὸς τὸν Κηρουλάριον τὴν φήμην ὅτι ἐμνημόνευε τὸν Πάπαν Ῥώμης ἐν τοῖς διπτύχοις: «Πῶς γὰρ καὶ ἔμελλον ἀναφέρειν τὸν Πάπαν μὴ τῆς ἁγίας κατὰ σὲ Ἐκκλησίας ἀναφερούσης αὐτόν;»

Εἶναι λοιπὸν ἀναντίρρητον τὸ γεγονὸς ὅτι μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ῥῆξιν ἀνεγνώρισε καὶ ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας τὴν ἐν Κ)πόλει γενομένην καταδίκην τῆς ἀποσχισθείσης Ἐκκλησίας Ῥώμης. Ὁ δὲ διάδοχος τοῦ Πέτρου *Θεοδόσιος* (1057—76) εὑρίσκετο τῷ 1057 ἐν Κ)πόλει συμμετασχὼν τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Βασιλέως Ἰσαὰκ Κομνηνοῦ (1057—59). Κατὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ἀντιοχείας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων (969—1084) ἐγένετο νέα διοργάνωσις τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας, σῴζεται δὲ σχετικὴ ἀναγραφὴ τῶν Ἐπισκοπῶν ἐν ἀρμενικῇ μεταφράσει, ἀναγομένη πιθανῶς εἰς τὸν ΙΑ' αἰῶνα (*Dulaurier*, Recueil des historiens des Croisades. Documents armeniens, I, 673). Τῆς ἀναγραφῆς ταύτης ἀνευρέθη ἐσχάτως καὶ τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον ἀναγόμενον εἰς τὸν ΙΑ' αἰῶνα (*Α. Π. Κεραμέως*, ἐν παραρτήματι τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως τόμ. ΙΗ' σ. 64—70. *Gelzer*, ἐν Byz. Zeitschrift I. 247 ἑξ.). Τῆς αὐτῆς ἀναγραφῆς διεσώθη καὶ λατινικὴ μετάφρασις γενομένη κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα.

Ἐκ τῆς ἀναγραφῆς ταύτης τῶν Ἐπισκοπῶν μανθάνομεν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας περιελάμβανε τρία «*Καθολικᾶτα*»: 1) *Ἰβηρίας*, 2) *Βαγδάτης* (Εἰρηνουπόλεως) 3) *Ρωμανύρσως* (ἀγὴρ = συνοικία Ρωμαίων (Ἑλλήνων), οὕτω κληθεῖσα ἐκ τῆς ἑλληνικῆς συνοικίας τῆς πρωτευούσης τοῦ Κορασὰν πόλεως *Νισαμπούρ*). Οἱ Ἕλληνες ἀναπτύξαντες τὸ ἐμπόριον ἐν Κορασὰν καθίδρυσαν ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτοῦ «*Καθολικᾶτον*» ἤτοι Ἐπισκοπήν, ἧς ὁ Ἀρχιερεὺς ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ «*Καθολικοῦ*». Τὸ ἴδιον ἔπραξαν καὶ ἐν Βαγδάτῃ τῷ 910, ὅτε ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας ἐχειροτόνησε Καθολικὸν Εἰρηνουπόλεως ἢ Βαγδάτης, ἐπειδὴ πρότερον εἶχε καταλυθῆ τὸ ὀρθόδοξον Καθολικᾶτον Βαγδάτης ὑπὸ τῶν Νεστοριανῶν. Τῷ 1053 ἡ Ἐκκλησία Ἰβηρίας ἀπέκτησε πλήρη αὐτονομίαν. Ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας *Πέτρος Γ'* μετά τινα ἔτη γράφων, ὡς εἴδομεν, πρὸς τὸν αὐτοκαλούμενον Πατριάρχην Γράδου, ὑπεδείκνυεν ὅτι ὁ Ἀντιοχείας εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ δύο Καθολικᾶτα, τὸ τῆς Βαγδάτης, ἣν συνταυτίζει πρὸς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ τὸ τῆς Ρωμογύρεως τοῦ Κορασάν (*Ch. Will*, Acta et scripta quae de Controversiis Ecclesiae graecae et latinae saeculi XI composita extant, Leipzig et Marbourg 1881, σ. 212—3).

Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀνωτέρω καθολικάτων τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἀναγραφὴν εἶχε 13 Μητροπόλεις, μετὰ 130 Ἐπισκοπῶν, 9 αὐτοκεφάλους Ἐπισκοπὰς καὶ 12 Ἀρχιεπισκοπάς, ἐν συνόλῳ 166 ἕδρας Ἀρχιερατικάς. Πάντως ὅμως πολλαὶ τῶν Ἐπισκοπῶν, μετὰ τὴν ἀραβικὴν ἐπιδρομὴν καὶ τὸ ἐσωτερικὸν σχίσμα τῶν Μονοφυσιτῶν, ὑφίσταντο μόνον κατ' ὄνομα.

Ἡ φραγκοκρατία.—Αἱ Σταυροφορίαι, ἃς ἀνέλαβεν ἡ Δύσις πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἁγίων Τόπων, οὐχὶ μόνον δὲν ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ τούτου, ἀλλὰ καὶ ἐπηύξησαν μᾶλλον τὰ δεινὰ τῆς Ἀνατολῆς. Ἐξαιρετικῶς δὲ μεγάλα καὶ πολλὰ κακὰ ἔπαθεν ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς αὐτῶν ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας. Διότι, παρὰ τὰς ὑποσχέσεις αὐτῶν πρὸς τοὺς βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου, ὅτι τὰς ἀπελευθερωθησομένας χώρας θὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτούς, οἱ Σταυροφόροι οὐχὶ μόνον τὰς χώρας ἠθέλησαν νὰ κατακρατήσωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν αὐταῖς Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν νὰ καταργήσωσιν.

Οὕτω τῇ 3 Ἰουνίου 1098 καταλαβόντες οἱ Σταυροφόροι τὴν Ἀντιόχειαν εὗρον μὲν ὀρθόδοξον Ἕλληνα Πατριάρχην, τὸν Ἰωάννην Δ' (1092), ἔγραψαν δὲ πρὸς τὸν Πάπαν Ῥώμης Οὐρβανὸν Β' (1088—1099), ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς παρέδωκεν ἅπασαν τὴν χώραν τῆς Συρίας εἰς τὴν «ῥωμαϊκὴν θρησκείαν» καὶ μετὰ διετίαν, ζῶντος ἔτι τοῦ νομίμου Πατριάρχου, προέβησαν εἰς ἐκλογὴν Πατριάρχου Ἀντιοχείας, ἐγκαθιδρύσαντες οὕτω, παρὰ πᾶν θεῖον καὶ ἀνθρώπινον δίκαιον, λατινικὸν Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας. Πρῶτος Λατῖνος Πατριάρχης ἐξελέγη ὁ *Βερνάρδος* (1100—1132), εἰρηνικῶς ὅπως σοῦν διελθὼν τὰς ἡμέρας αὐτοῦ, διότι διετέλεσεν ὑποτογὴ ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν.

Ἀλλ' ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Ῥαούλ, θεωρῶν ἑαυτὸν διάδοχον τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας, τῶν μὴ ἐξαρτωμένων παρὰ τοῦ Πάπα, ἐζήτησε νὰ κατασιῇ καὶ αὐτὸς ἀνεξάρτητος. Τοῦτο ἀληθῶς ἦτο πρωτοφανὲς καὶ ἀνήκουστον διὰ τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ Ῥαοὺλ ἐπανειλημμένως προσκληθεὶς εἰς Ῥώμην καὶ καταδικασθεὶς μὲν ὑπὸ Συνόδου (1141), ἀλλὰ μὴ ὑπακούσας, συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη, κατορθώσας δὲ νὰ δραπετεύσῃ εἰς τὴν Δύσιν, ἀπέθανε δηλητηριασθεὶς (1142). Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν *Ἀμαλάριχος*, (Aimeric ἢ Amaury) περιῆλθεν εἰς δεινὰς ἔριδας πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Ἀντιοχείας Renaud de Chatillon, ὅστις συλλαβὼν αὐτὸν ἐμαστίγωσε μὲν φρικωδῶς, ἐτοποθέτησε δὲ ὕστερον γυμνὸν ἐν κορυφῇ πύργου τινός, ἀφοῦ περιέχρισε τὸ πρόσωπον καὶ τὰς πληγὰς διὰ μέλιτος καὶ ἐξέθηκεν αὐτὸν εἰς τὰς ἐπιθέσεις τῶν μυιῶν ἐν κυνικῷ καύματι. Ἀπελευθερωθεὶς ὁ ἀτυχήσας Λατῖνος Πατριάρχης, κατέφυγεν εἰς Ἱερουσαλὴμ πρὸς τὸν Βαλδουῖνον Γ', ὅστις ἀποκατέστησεν αὐτὸν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον Ἀντιοχείας μεθ' ἱκανὰ ἔτη, ὅτε (21 Νοεμβρίου 1160) ὁ ἡγεμὼν τῆς Ἀντιοχείας ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἐμίρου τοῦ Χαλεπίου. Ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ Κομνηνός, τελέσας τῷ ἐπιόντι ἔτει (1161) τοὺς

Digitized by Google

γάμους αὐτοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ μετὰ τῆς Λατινίδος Μαρίας, ἐκάλεσεν εἰς Ἀντιόχειαν τὸν Ἕλληνα ὀρθόδοξον Πατριάρχην, *Ἀθανάσιον Α'* (1156-1170), ὃν καὶ ἐγκατέστησεν ὡς νόμιμον Πατριάρχην, ὁ δὲ Ἀμαλάριχος θυμωθεὶς ἀπεμακρύνθη τῆς Ἀντιοχείας ἐκδοὺς κατ' αὐτῆς τὸ ἐπιτίμιον τῆς ἀπαγορεύσεως (interdictum). Μετὰ ἐννέα ἔτη μέγας σεισμὸς συνετάραξε τὴν Ἀντιόχειαν (22 Ἰουνίου 1170), καθ' ἣν ὥραν ὁ Πατριάρχης Ἀθανάσιος ἐτέλει τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγ. Πέτρου. Ὁ Ἀθανάσιος ἐπληγώθη θανασίμως, οἱ δὲ ἱερεῖς ἐφονεύθησαν μετὰ πολλῶν ἐκκλησιαζομένων.

Ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη ἀπουσίαζον πάλιν οἱ Ὀρθόδοξοι Πατριάρχαι Ἀντιοχείας ἐκ τῆς ἕδρας αὐτῶν, διαμένοντες ἐν Κων)πόλει. Μεταξὺ τούτων τὰ μάλιστα διεκρίθη ὁ *Θεόδωρος Βαλσαμὼν* (1186—1203) ὡς ἔξοχος ἑρμηνευτὴς τῶν ἱερῶν κανόνων. Καὶ ἐπανῆλθε μὲν πάλιν Λατῖνος Πατριάρχης εἰς Ἀντιόχειαν, ἀλλὰ νέας προὐκάλεσεν ἔριδας πρὸς τὰς πολιτικὰς ἀρχάς, προστατευούσας τὸν ἑλληνικὸν Κλῆρον, ἀπέθανε δὲ τῷ 1196. Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ Λατῖνοι Πατριάρχαι Ἀντιοχείας ἐξηκολούθησαν ἐρίζοντες καὶ δι' ἄλλους μὲν ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον, ἕως οὗ ὁ ἡγεμὼν Βοημοῦνδος Δ' ἀποκατέστησε τὸν Ὀρθόδοξον Ἕλληνα Πατριάρχην *Συμεὼν Γ'* (1207), ὅπως ἀποκτήσῃ τὰς συμπαθείας τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Ὁ τότε Λατῖνος Πατριάρχης Πέτρος ἀφώρισε τὸν Βοημοῦνδον, ἔχων δὲ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας Λέοντος Γ' προὐκάλεσε στάσιν ἐν Ἀντιοχείᾳ (1208). Ἀλλ' ὁ Βοημοῦνδος, καταστείλας τὴν στάσιν καὶ ἐκδιώξας τοὺς εἰσβαλόντας εἰς Ἀντιόχειαν Ἀρμενίους, συνέλαβε τὸν Λατῖνον Πατριάρχην καὶ ἐφυλάκισεν αὐτὸν ἐν σκοτεινῇ εἱρκτῇ, ἐν ᾗ Πέτρος οἰκτρῶς ἀπέθανε (8 Ἰουλίου 1208). Ὁ Πάπας Ρώμης Ἰννοκέντιος εἰδοποίησε διὰ τοῦ Λατίνου Πατριάρχου τῆς Ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ ὅτι θὰ ἐξέδιδε κατ' αὐτῶν ἀφορισμόν, ἐὰν δὲν ἐξεδίωκον τὸν «σχισματικὸν» Πατριάρχην Συμεών. Παρὰ τὰς ἀπειλὰς ὅμως ταύτας ὁ Ὀρθόδοξος καὶ κανονικὸς Πατριάρχης Συμεὼν ἔμεινεν ἐν Ἀντιοχείᾳ μέχρι τοῦ 1214, ὅτε ἔφυγεν εἰς Νίκαιαν, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε τὸν βίον. Μετά τινας ἑτέρους Λατίνους Πατριάρχας, κατὰ λατινικὰς εἰδήσεις, περὶ τὸ 1242 ὁ Ὀρθόδοξος Πατριάρχης Ἀντιοχείας *Δαυὶδ* ἑνωθεὶς μετὰ τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας ἀποκατεστάθη ἐν Ἀντιοχείᾳ, ὄντος τότε ἐκεῖ καὶ Λατίνου Πατριάρχου Οὗτος ὅμως ἠναγκάσθη ν' ἀπομακρυνθῇ εἰς τὴν Δύσιν, διότι ὁ κατὰ τὰ $^3/_4$ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἀντιοχείας προσετέθη τῷ Ἕλληνι Πατριάρχῃ, καταφρονήσας τοῦ Λατίνου. Μετὰ τὸν Δαυὶδ ὁ Ὀρθόδοξος Ἕλλην Πατριάρχης Ἀντιοχείας *Εὐθύμιος Α'*, πολλάκις ἀφορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Λατίνου παρανόμου Πατριάρχου καὶ ἐξορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, τῷ 1260, μετὰ τὰς πολεμικὰς ἀποτυχίας τούτου, ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ, ὃν κατέλιπε μετὰ τριετίαν, μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Τῇ 19 Μαΐου 1268 οἱ Μουσουλμᾶνοι ἐπανέκτησαν ὁριστικῶς τὴν Ἀντιόχειαν, λεηλατήσαντες αὐτήν, καταστρέψαντες, φονεύσαντες περὶ τὰς 17.000 κατοίκων καὶ ὑπὲρ τὰς 100.000 ἀπαγαγόντες εἰς αἰχμαλωσίαν. Ἡ πόλις μετεβλήθη εἰς ἐρείπια. Μεταξὺ δὲ τῶν φονευθέντων ἦτο καὶ ὁ τελευταῖος Λατῖνος Πατριάρχης, *Χριστιανὸς* ὀνόματι. Μετ' αὐτὸν ἐχειροτονοῦντο ὑπὸ τῶν Παπῶν Ρώμης καὶ χειροτονοῦνται ἔτι, ἑδρεύοντες ἐν Ρώμῃ, ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι Λατῖνοι Πατριάρχαι Ἀντιοχείας, in partibus infidelium.

Ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα.—Ἡ νέα ἐγκαθίδρυσις τῆς μουσουλμανικῆς κυριαρχίας ἐν Ἀντιοχείᾳ ὑπῆρξε θανάσιμον πλῆγμα διὰ τὴν πόλιν ταύτην, διότι οὐδέποτε πλέον αὕτη ἔπαυσε καλυπτομένη ὑπὸ τῶν ἐρειπίων. Ἰδιαιτέραν δὲ σημασίαν προσλαμβάνει ἔκτοτε ἡ *Δαμασκός*, ὡς πρωτεύουσα πόλις τῆς Συρίας. Ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας διεσπασμένη ἐσωτερικῶς ὑφίσταται ἀπεριγράπτους κακώσεις παρὰ τῶν Μουσουλμάνων κατακτητῶν.

Οἱ Σύριοι Μονοφυσῖται, παρὰ τὰς ἐλπίδας ἃς εἶχον ὑποστηρίζοντες τοὺς Μουσουλμάνους εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Συρίας, ὑπέστησαν παρ' αὐτῶν τὰ πάνδεινα. Κατὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ἀντιοχείας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς εἶχε παραλάβει μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Σύρον Πατριάρχην *Ἰωάννην* εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀνέθηκε δὲ εἰς τὸν Πατριάρχην Πολύευκτον, ἵνα ὁδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Μακραὶ συζητήσεις διεξήχθησαν, ἀλλ' ὁ Σύρος ἔμεινεν ἀμετάπειστος. Μετὰ ἑξήκοντα ἔτη ὡδηγήθη καὶ πάλιν ὁ Σύρος Πατριάρχης εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ ἓξ Ἐπισκόπων. Καὶ τρεῖς μὲν τούτων, μετὰ τὰς γενομένας συζητήσεις, ἐκλονίσθησαν, ἀλλ' οἱ λοιποὶ ἐνέμειναν εἰς τὸν Μονοφυσιτισμόν, ἀπεμακρύνθησαν δὲ εἰς ἑλληνικὰς Μονάς. Καὶ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἐγένετο νέα ἀπόπειρα ἐκ μέρους τῶν ὀρθοδόξων περὶ προσελκύσεως τῶν ἰακωβιτῶν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Κατ' ἐντολὴν τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Κομνηνοῦ ὁ Ἕλλην θεολόγος καὶ φιλόσοφος Θεωρειανὸς μετέβη εἰς Ἀρμενίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μεσοποταμίαν, ἵνα συζητήσῃ μετὰ τοῦ Καθολικοῦ τῶν ἰακωβιτῶν. Ὁ Καθολικὸς ἀπέστειλεν ἔγγραφον ὁμολογίαν πίστεως, ὥρισε δὲ τὸν μοναχὸν Θεόδωρον ἵνα συζητήσῃ μετὰ τοῦ Θεωρειανοῦ. Ὁ Θεόδωρος ὑπεστήριξε μετὰ πολλῆς δυνάμεως λόγου τὸ δόγμα τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ ἀρυόμενος ἐπιχειρήματα καὶ ἐκ τῆς Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, ἀναγκάσας δὲ τὸν Ἕλληνα θεολόγον καὶ φιλόσοφον νὰ εἴπῃ «ἐκ βορβόρου μύρον ἀντλεῖν οὐδέποτε ἠκούσθη» (Πατρ. *Migne*, Ἑλλην. 133, σ. 119 ἑξ.). Ἀπέτυχε λοιπὸν καὶ ἡ ἀπόπειρα αὕτη. Οἱ Σύριοι Μονοφυσῖται, ἀδιαλλάκτως ἐμμένοντες ἐν τῇ αἱρέσει καὶ πολεμοῦντες τοὺς ὀρθοδόξους, κατετρώγοντο καὶ ὑπὸ ἐσωτερικῶν ἐρίδων. Ἀπὸ τοῦ 1030 εἶχον μεταφέρει τὴν ἕδραν τοῦ Πατριαρχείου αὐτῶν εἰς Διαρβεκίρ, βραδύτερον δὲ εἰς Mardin, ἵν' ἀποφύγωσι τὰς ὀρθοδόξους ἑλληνικὰς ἐπιδράσεις. Τὸ κῦρος τοῦ Σύρου Πατριάρχου ἐμειώθη, διότι ἐμορφώθη νέον ἱεραρχικὸν ἀξίωμα τοῦ λεγομένου *Μαφριάν*, ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ «*Καθολικοῦ*», ἀσκοῦντος δικαιοδοσίαν ὅλως ἀνεξάρτητον τῆς τοῦ Πατριάρχου ἐπὶ τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Μεσοποταμίας. Μεγάλαι ἀνωμαλίαι ἐπηκολούθουν καθ' ἑκάστην ἐκλογὴν Σύρου Πατριάρχου. Ἐν ἔτει 1293 ὑπῆρχον ταυτοχρόνως τρεῖς Πατριάρχαι, ἔχοντες ἰδίους ἕκαστος Ἐπισκόπους καὶ ἴδιον ποίμνιον, λυσσωδῶς πολεμοῦντες ἀλλήλους. Τοιαῦται διαιρέσεις διαρκέσασαι κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα ἐπὶ διακόσια περίπου ἔτη ἐξησθένουν καὶ κατέρριπτον τὴν συριακὴν Ἰακωβιτικὴν Ἐκκλησίαν, ὑφισταμένην ταυτοχρόνως ἀπεριγράπτους ἐκ μέρους τῶν Μουσουλμάνων καταπιέσεις.

Περὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἐλαχίστας ἔχομεν εἰδήσεις. Ἐξ ἀναγραφῆς τῶν Ἐπισκοπῶν κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα (*Miklosich et Müller*, Acta Patriarcatus Constantinopolitani I, 465) πληροφορούμεθα ὅτι τὸ ὀρθόδοξον Πατριαρχεῖον εἶχεν ἐλαχίστας Ἐπισκοπάς, Ἀπαμείας, Πομπηϊουπόλεως, Ἡλιουπόλεως (Βααλβέκ), Βόστρων, Μοψουεστίας, Ἐμέσσης (Χόμς), Τριπόλεως, Ἐδέσσης, Βηρυτοῦ καὶ ἄλλας τινάς, ὧν οἱ Ἐπίσκοποι ὑπογράφονται συριστί. Ἡ ἀδιάλειπτος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας ἐπικοινωνία μετὰ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ χρῆσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ διέσωζον τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τῆς ἐκκλησίας ταύτης, περιερχομένης ὁσημέραι εἰς ἀφάνειαν, ἀλλ' ἤδη εἶχεν ἀρχίσει ὁ ἐξαραβισμὸς καὶ τοῦ ὀρθοδόξου ποιμνίου ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ἑξῆς.

Ἡ κατὰ τὰς σταυροφορίας διάβασις τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας δὲν προσείλκυσεν εἰς αὐτὴν ὀπαδούς, οὔτε κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν σταυροφοριῶν ἐμφανίζεται ὠργανωμένη λατινικὴ κοινότης ἐν Ἀντιοχείᾳ ἢ ἐν ἄλλῃ πόλει τῆς Συρίας, ἥκιστα δὲ μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Σταυροφόρων. Καὶ ἂν εὑρέθησαν ὀπαδοί τινες τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, οἱ Ἄραβες κατακτηταὶ πάντως ἐξωλόθρευσαν αὐτοὺς ὡς ἐπικινδύνους, ἢ ἐξηνάγκασαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς ἐξ ὧν προήρχοντο Ἐκκλησίας. Οἱ δὲ ἰσχυρισμοὶ νεωτέρων τινῶν, καθ' οὓς δῆθεν ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας δὲν εἶχε διακόψει τὰς πρὸς τὴν Ρώμην σχέσεις αὐτῆς καὶ τὴν κοινωνίαν, εἶναι τελείως ἀνακριβεῖς (πρβλ. ἀρχιμ. *Νικολάου Θεοδούλου*, ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας ἐν «*Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ*» Ἀλεξανδρείας, ΚΣΤ, 1927 σ. 218, ἀναίρεσις ἰσχυρισμῶν τοῦ *C. Charon* καὶ ἄλλων). Τὴν ἀνακρίβειαν τοιούτων ἀσυστάτων ἰσχυρισμῶν μαρτυροῦσι τὰ γενόμενα τῶν ἀποπειρῶν πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, καθ' ἃ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία Ἀντιοχείας ἐτήρησεν ὅλως ἀντίθετον πρὸς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν στάσιν ὡς καὶ αἱ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ καθ' ἃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀντιοχείας τῷ Ὀρθοδόξῳ οὐδεμία ἀπολύτως ἐμφανίζεται κίνησις εὐνοϊκὴ ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως. Οἱ δ' ἐγκαθιδρυθέντες ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἐν Συρίᾳ Φραγκισκανοὶ καὶ ἄλλοι μοναχοὶ εὗρον ἔδαφος προπαγάνδας μόνον παρὰ τοῖς Ἰακωβίταις καὶ τοῖς Μαρωνίταις.

Κατὰ τὴν συγκρότησιν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου (1439) ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας *Δωρόθεος* (1435—1452) ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰσιδώρου Ρωσίας καὶ τοῦ Μάρκου Ἐφέσου, μὴ ἀναγνωρίσας τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς. Ὕστερον δὲ συμμετέσχεν αὐτοπροσώπως τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ Συνόδου (1443) ἣν συνεκάλεσεν ὁ Ἱεροσολύμων Ἰωακεὶμ καὶ ἥτις, παρόντος τοῦ Ἀλεξανδρείας Φιλοθέου (1435—54) καὶ τοῦ Καισαρείας Ἀρσενίου, κατεδίκασε τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου ὡς «μιαρᾶς» καὶ τὸν λατινόφρονα Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνη. Πιθανῶς δὲ τῷ 1450 μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν μετέσχε τῆς τελευταίας ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ Συνόδου κατὰ τῶν Λατίνων καὶ τοῦ λατινόφρονος Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου. Κατ' ὄνομα δὲ μόνον εἶναι γνωστοὶ οἱ ἐφεξῆς κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ΙΕ' καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος Πατριάρχαι Ἀντιοχείας. Κατά τινα πληροφορίαν (*Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως*, Βιογραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1866, σ. 136) ὁ ὁμώνυμος τοῦ Δωροθέου Πατριάρχης Ἀντιοχείας *Δωρόθεος Β'* (1484—1523) καθῃρέθη ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Α' (1522—1545), τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἰωακεὶμ (1487—1567) καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Δωροθέου (1505—1537) ἐπὶ κανονικοῖς παραπτώμασιν. Ἡ πληροφορία αὕτη δὲν εἶναι ἀκριβής. Συνεκροτήθη πράγματι ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ 1526 Σύνοδος, ἀλλ' αὕτη καθῄρεσε τὸν καταλαβόντα τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως Σωζοαγαθουπόλεως Ἰωαννίκιον, συμμετέσχε δὲ τῆς Συνόδου καὶ ὁ Ἀντιοχείας *Μιχαὴλ Δ'* (1523—1540), τὸ δὲ γεγονὸς τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας.

ΝΕΑ ΙΣΤΟΡΙΑ (1517—1927). Ἡ ἀρχαία εὔκλεια τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας ἀνεπιστρεπτὶ ἀπώλετο μετὰ τῆς ἑλληνικῆς κυριαρχίας ἐν Συρίᾳ. Ἡ μεγάλη καὶ ἔνδοξος Ἀντιόχεια ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἦτο μεταβεβλημένη, ὡς εἴδομεν, εἰς ἐρείπια, ὁριστικῶς δὲ ἀπὸ τοῦ 1531 ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας ἥδρευεν ἐν Δαμασκῷ. Αἱ χριστολογικαὶ αἱρέσεις εἶχον ἀποσπάσει ἅπαντα τὸν ἀρχαῖον ἰθαγενῆ πληθυσμὸν τῆς Συρίας καὶ Μεσοποταμίας, ὑπελείφθη δὲ ὡς ὀρθόδοξον ποίμνιον τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας ὁ ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ. ἀποικισθεὶς καὶ ὁριστικῶς ἐγκατασταθεὶς εἰς τὰς χώρας ἐκείνας ἑλληνικὸς πληθυσμός. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀραβικῆς κατακτήσεως, ἥτις οὐκ ὀλίγους ἀπέσπασεν εἰς τὸν Μουσουλμανισμόν, οἵ τε ὀρθόδοξοι καὶ οἱ αἱρετικοὶ ἀπώλεσαν τὴν πάτριον αὐτῶν γλῶσσαν ἐξαραβισθέντες, μόνον δ' ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ διετήρησαν οἱ μὲν ὀρθόδοξοι τὴν ἑλληνικήν, οἱ δ' ἑτερόδοξοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὴν συριακήν. Βραδύτερον οἵ τε ὀρθόδοξοι καὶ ἑτερόδοξοι μετεχειρίσθησαν καὶ τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ, παρουσιάσθη δὲ ζήτημα τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς αὐτῶν, ἐνῷ σαφῶς καὶ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων καταφαίνεται ὅτι οἱ μὲν διὰ τῶν χριστολογικῶν αἱρέσεων ἀποσχισθέντες ἦσαν οἱ ἰθαγενεῖς κάτοικοι τῆς Συρίας καὶ Μεσοποταμίας, λαλοῦντες τότε τὴν συριακὴν λεγομένην, ἤτοι τὴν ἀραμαϊκήν, οἱ δ' ἐναπομείναντες ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ ἦσαν οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῶν εἰρημένων χωρῶν (*Π. Καρολίδου, περὶ τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν Συρίας καὶ Παλαιστίνης*, ἐν Ἀθήναις 1909).

Κατὰ τὰς σταυροφορίας δὲν ἠδυνήθη, ὡς εἴδομεν, νὰ ἑλκύσῃ ὀπαδοὺς ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν νέαν περίοδον τῆς ἱστορίας ἀνενδότως ἠγωνίσθη, ὅπως καθιδρύσῃ τὸ κράτος αὐτῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας καὶ ἀποσπάσῃ ὀπαδοὺς ἔκ τε τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν ἑτεροδόξων. Τὸ ζήτημα τοῦτο, κατ' ἐξοχήν, χαρακτηρίζει τὴν ἱστορίαν τῆς περιόδου ταύτης. Τὸ ὀρθόδοξον ποίμνιον ἐξαραβισθὲν τὴν γλῶσσαν μετὰ κόπου συνεκρατεῖτο ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, ὑποστηριζόμενον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα καὶ οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας τὸ πλεῖστον, ὡς εἴδομεν, κατὰ τὴν προηγουμένην περίοδον, ἥδρευον. Μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453) διεκόπη πᾶσα ἀπ' αὐτῆς ὑποστήριξις τῆς καταδυναστευομένης Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, εἰς τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο ὀφείλεται ἡ ἀρξαμένη ἀποξένωσις τῶν ὀρθοδόξων τῆς Συρίας ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὁμοφύλων τῆς Ἀνατολῆς. Τὴν ἀποξένωσιν ταύτην ὑπέθαλψεν ἡ λατινικὴ προπαγάνδα, ὅπως καταστήσῃ εὐάλωτον τὸν ὀρθόδοξον πληθυσμόν. Ἀλλ' ἡ προπαγάνδα αὕτη δὲν ἴσχυεν εἰσέτι κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Κατ' αὐτόν, λήγοντα, τὸ ὀρθόδοξον Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας συμμετέσχε δι' ἀντιπροσώπου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ ἔτη 1482—4 συνελθούσης Συνόδου, ἥτις ἔτι ἅπαξ κατεδίκασε τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου «ὡς ἀσύμφωνα δογματισάσης καὶ πολέμια ταῖς πρὸ αὐτῆς ἁγίαις Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις περί τε τοῦ ζητήματος τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τῶν λοιπῶν».

Ἀλλὰ τῷ 1517 κατέλαβον οἱ Τοῦρκοι καὶ τὴν Συρίαν, τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο ἔφερε τὴν Ἐκκλησίαν Ἀντιοχείας εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, ὡς καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας. Τὴν ἀποξένωσιν τοῦ ποιμνίου τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας ἐνίσχυεν ἡ ἀραβικὴ γλῶσσα, ἀλλ' οἱ δεσμοὶ τῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς, μετὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἐπελθοῦσαν πολιτικὴν ἑνότητα, διὰ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας ἀπέβησαν στενότεροι, ἔμελλε δὲ σὺν τῷ χρόνῳ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀμοιβαία βοήθεια αὐτῶν. «*Ἀνατολὴ*» δὲ δὲν καλεῖται πλέον κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν περίοδον, ὡς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐποχῇ, ἡ περιοχὴ τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας, ἀλλ' ἅπασα ἡ περιοχὴ τῶν Πατριαρχείων καὶ τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, γενικώτερον δὲ ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐκλήθη *Ἀνατολικὴ* ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *Δυτικὴν* τῆς Ρώμης.

Ἐν ἀρχῇ τῆς τουρκοκρατίας εἰς ἑαυτὴν ἀφειμένη ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία Ἀντιοχείας ὑπέστη μεγάλας ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας, εἰς ἃς συνετέλει,

Digitized by Google

πρώτιστα πάντων, τὸ ἀκαθόριστον τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας, οἵτινες, σημειωτέον, κατὰ τὴν ἐκλογήν των μετέβαλλον ὄνομα, ὡς καὶ οἱ Ἐπίσκοποι Ρώμης ἔπραττον. Ἐθεώρουν, ἄλλως τε, ἑαυτοὺς οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας διαδόχους τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου. Ἕνεκα τοῦ ἀκαθορίστου τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς, τῷ 1576 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τέως Πατριάρχου *Ἰωακεὶμ Δ'* (1543-1576) οἱ συνελθόντες Ἀρχιερεῖς ἐξέλεξαν τρεῖς ὑποψηφίους, τὸν Χαλεπίου, τὸν Εὐχαΐτων καὶ τὸν Τριπόλεως, εἰς οὓς ἀνέθηκαν νὰ συμφωνήσωσι πρὸς ἀλλήλους καὶ νὰ ἐκλέξωσιν ἐξ ἑαυτῶν τὸν ἕνα. Ὄντως δὲ συμφωνήσαντες ἐξέλεξαν τὸν τέως Εὐχαΐτων *Μιχαὴλ Ε'* (1576-1582). Ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ προκατόχου αὐτοῦ ἀντεποιεῖτο τοῦ θρόνου *Μακάριός* τις, ὅστις ὡς Ἀντιπατριάρχης προὐξένει καὶ ἐπ' αὐτοῦ ταραχὰς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας, ἐπὶ πλέον δ' οἱ Δαμασκηνοί, δυσαρεστηθέντες μετὰ δεκαετίαν κατὰ τοῦ Πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Ε', ἐξέλεξαν ἕτερον Πατριάρχην, τὸν Τριπόλεως Μητροπολίτην Ἰωακείμ, ὅστις ἐγκατεστάθη ἐν Δαμασκῷ ὡς Ἀντιπατριάρχης. Ὁ νόμιμος καὶ κανονικὸς Πατριάρχης Μιχαὴλ κατέφυγεν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα Ἀπάμειαν καὶ ἐζήτησε τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, αὐτοπροσώπως ἐκεῖ μεταβάς. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο Πατριαρχῶν διαμάχη, ὁδηγοῦσα τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας εἰς μείζονα κατάπτωσιν, διήρκεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἕως οὗ ὁ Πατριάρχης Μιχαὴλ τὸ δεύτερον μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέθανε κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ἐν Ρόδῳ τῷ 1582. Διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέγη ὁ *Μιχαὴλ ΣΤ'* (1582-1585) ἐπὶ τριετίαν πατριαρχεύσας, μεθ' ὃν τέλος ἀνεγνωρίσθη ὑφ' ὅλων ὡς κανονικὸς Πατριάρχης ὁ *Ἰωακεὶμ ΣΤ'* (1586-1587) ἀναλαβὼν ἔξω τῆς Συρίας περιοδείαν καὶ μεταβὰς εἰς Ρωσίαν. Τοῦτον δὲ μετὰ ἓν ἔτος διεδέχθη ὁ *Ἰωακεὶμ Ζ'* (1587-1608) παρατείνας τὴν πατριαρχείαν αὐτοῦ εἰς τὸν ἐφεξῆς ΙΖ' αἰῶνα. Ὁ Πατριάρχης οὗτος ἀπεπειράθη ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, ἀλλ' ἀπεκρούσθη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ διαπρεποῦς Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου Πηγᾶ.

Αἱ θλιβεραὶ αὗται ἐσωτερικαὶ ἀνωμαλίαι ἔβλαπτον μεγάλως τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας, προκαλούμεναι ὑπὸ φιλοδόξων κληρικῶν τοῦ Ἀντιοχειακοῦ θρόνου καὶ ἐκ τῶν πρὸς αὐτοὺς προστριβῶν τοῦ λαοῦ. Οὕτω δὲ τὸν Πατριάρχην *Ἀθανάσιον Β'* ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος οἱ κάτοικοι τῆς Δαμασκοῦ ἐνεκάλεσαν εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν, ἥτις καὶ ἄλλως εἶχεν ἀφορμὰς δυσαρεσκείας κατ' αὐτοῦ, ὡς μὴ ἀποδίδοντος τὰ κατὰ τὴν ἐκλογήν του ὑποσχεθέντα χρηματικὰ ποσά. Ἡ κυβέρνησις ἐφυλάκισε τὸν Πατριάρχην, οἱ δὲ Δαμασκηνοί, ἄνευ συμμετοχῆς τοῦ λοιποῦ κλήρου καὶ λαοῦ τοῦ Πατριαρχείου, ἐξέλεξαν Πατριάρχην τὸν Σιδῶνος *Ἰγνάτιον Γ'* (1618—1621) καὶ ἐζήτησαν ἵνα κυρωθῇ ἡ ἐκλογή του ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἀποφυλακισθέντος καὶ ἀποθανόντος ἐν Τριπόλει τῆς Συρίας Ἀθανασίου, Ἐπίσκοπος Χαβρανίου *Κύριλλος* ἀνεκηρύχθη Πατριάρχης Ἀντιοχείας ἐν Τριπόλει ὑπὸ τριῶν Ἐπισκόπων μόνον, τοῦ Ἐπιφανείας, τοῦ Ἐμέσης καὶ τοῦ Ἀρκαδίας. Ἐντεῦθεν δεινὸν ἐξερράγη σχίσμα, μεγάλας προκαλέσαν ταραχὰς καὶ ἀνωμαλίας. Πρὸς ἄρσιν τοῦ σχίσματος ἀπεφασίσθη νὰ συγκροτηθῇ γενικὴ συνέλευσις, ἥτις ν' ἀποφασίσῃ τίς ἐκ τῶν δύο ἔμελλε ν' ἀναγνωρισθῇ ὡς νόμιμος Πατριάρχης· ἀλλὰ μὴ στέρξας ὁ Κύριλλος συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ οἰκτρῶς ἐθανατώθη. Ὁ δὲ Ἰγνάτιος, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ καταστείλῃ τὰς ἀνωμαλίας, μετὰ δέκα καὶ τεσσάρων ἐτῶν πατριαρχείαν, ἐπιστρέφων ποτὲ ἀπὸ Σιδῶνος εἰς Βηρυττὸν συνελήφθη ὑπὸ λῃστῶν καὶ ἐφονεύθη (*Κωνστάντιος*, ἔνθ' ἀν. σ. 137). Ὁ διαδεχθεὶς αὐτόν, κοινῇ ψήφῳ κλήρου καὶ λαοῦ, ἐπίσκοπος Χαλεπίου Μελέτιος, μετονομασθεὶς *Εὐθύμιος* (1633), ἀνὴρ ἐλλόγιμος μεταφράσας ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὴν ἀραβικὴν διάφορα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ἐπὶ διετίαν δὲ μόλις πατριαρχεύσας πρὸ τοῦ θανάτου του, διώρισε διάδοχον ἑαυτοῦ τὸν ἐκ Χίου Μελέτιον, μετονομασθέντα ὡσαύτως *Εὐθύμιον* ἢ *Εὐτύχιον*, τούτου δὲ διάδοχος ὑπῆρξεν ὁ *Μακάριος Β'* (1648—1672), ὅστις ἐπὶ μακρὰ ἔτη πατριαρχεύσας ἠδυνήθη νὰ ἐπουλώσῃ τὰς ὑπὸ τῶν προηγουμένων ἀνωμαλιῶν ἀνοιχθείσας πληγὰς εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ Πατριαρχείου. Πολύκροτος ὑπῆρξεν ἡ πρώτη περιοδεία αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Μολδοβλαχίαν καὶ Ρωσίαν πρὸς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τοῦ Πατριαρχείου (*C. Belfour*, The travels of Macarius Patriarch of Antioch, London 1836· πληρεστέρα ἔκδοσις ὑπὸ *G Mourcos* ἐν ρωσικῇ μεταφράσει, Μόσχα 1896).

Τὸ δεύτερον μετέβη εἰς Ρωσίαν ἐν ἔτει 1666, μετὰ τοῦ Παϊσίου Ἀλεξανδρείας πρὸς δίκην καὶ καταδίκην τοῦ Πατριάρχου Μόσχας Νίκωνος. Ὁ Μακάριος διὰ τῶν περιοδειῶν του ἔφερε τὴν τέως ἀπομεμονωμένην Ἐκκλησίαν Ἀντιοχείας εἰς στενοτέραν ἐπικοινωνίαν πρὸς τὰς λοιπὰς Ἐκκλησίας, τὸ δὲ σπουδαιότερον, ἠδυνήθη διὰ τῶν συλλεγέντων ἐράνων ν' ἀνοικοδομήσῃ τὸ Πατριαρχεῖον ἐν Δαμασκῷ καὶ πολλοὺς ναούς. Ὑπῆρξε δὲ εἰρηνικὴ ἡ μακρὰ πατριαρχεία αὐτοῦ, καίτοι τὰ τέκνα του, διότι ὑπῆρξεν ἔγγαμος ἱερεύς, χηρεύσας, καὶ οἱ συγγενεῖς του ἐπίεζον τοὺς Χριστιανούς. Ὁ Μακάριος ὑπῆρξε καὶ συγγραφεὺς ἄξιος λόγου διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (*Κ. Σάθα*, σ. 288—9. *Δηματρακοπούλου*, προσθῆκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν *Ν. Φ. Σάθα*, σ. 44--5).

Ἡ λατινικὴ προπαγάνδα. — Αἱ προσπάθειαι τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας ὅπως ἐπικρατήσῃ ἐν Συρίᾳ ἤρξαντο συστηματικῶς ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἤδη τῷ 1583 εἶχεν ἀποσταλῆ εἰς τὴν Συρίαν Λατῖνος Ἐπίσκοπος Σιδῶνος κομίζων προτάσεις περὶ ἀποδοχῆς τοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου, ὅπερ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς μέσον προσηλυτιστικόν. Ὁ τότε Πατριάρχης Ἀντιοχείας *Ἰωακεὶμ* ἀπέκρουσεν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πρώην Ἀντιοχείας *Μιχαὴλ ΣΤ'*, παρῃτημένος ὤν, ὑπέγραψε λατινικὴν ὁμολογίαν πίστεως. Παρὰ τὸ σημαντικὸν τοῦτο γεγονὸς ἡ προπαγάνδα δὲν ἐπέτυχε. Μετὰ ἕνα περίπου αἰῶνα εὗρεν εὐχερεστέραν εἴσοδον ἡ προπαγάνδα ἕνεκα τῶν ἑξῆς λόγων.

Θανόντος τοῦ Πατριάρχου *Μακαρίου Γ'* (ὑπάρχει εἴδησις ὅτι ἀπέθανεν ἐκ δηλητηριάσεως), ὁ λαὸς ἐζήτησεν ὡς τοποτηρητὴν τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου τὸν Ἐπιφανείας *Νεόφυτον*. Ἀλλ' ἔγγονός τις τοῦ Μακαρίου, ὁ δεκαπενταετὴς *Κύριλλος*, διὰ πολλῶν χρημάτων πρὸς τὸν Πασᾶν τῆς Δαμασκοῦ καὶ διὰ τῆς ὑποστηρίξεως ἐλαχίστων Χριστιανῶν, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον καὶ νὰ ἐγκαθιδρυθῇ εἰς αὐτόν, προκαλῶν μᾶλλον τὸν γέλωτα καὶ τὴν ἀποστροφὴν τῶν Χριστιανῶν ἢ τὸν σεβασμόν. Οἱ Χριστιανοὶ διεμαρτυρήθησαν ἐπανειλημμένως εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρακαλοῦντες τὸ Πατριαρχεῖον νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ παιδαρίου ἐκείνου. Ὁ δὲ τότε διαπρεπὴς Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος (1669—1707) διελθὼν τῆς Συρίας κατά τινα μετάβασίν του εἰς Κ)πολιν εἶδεν ἰδίοις ὄμμασιν τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν ἥτις παρήχθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας ἐκ τοῦ «βρεφυλλίου» Πατριάρχου (*Α. Π. Κεραμέως*, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας Α, 286) καὶ ὑπέδειξεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τὴν ἀνάγκην τῆς ἀπομακρύνσεως αὐτοῦ. Τὸ Πατριαρχεῖον προέβη τότε, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1672 εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ παιδὸς Πατριάρχου καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν ὡς Πατριάρχου τοῦ ἐκ Χίου Μητροπολίτου Ἐπιφανείας *Νεοφύτου* (*Α. Π. Κεραμέως*, Ἀνάλεκτα Ἱεροσ. Σταχυολογίας, Δ', 83 88, *Καλλινίκου Δελικάνη*, Πατριαρχικῶν ἐγγράφων τόμ. Β, σ. 155—166). Ὁ Κύριλλος καὶ μετὰ τὴν καθαίρεσίν του ἐξηκολούθει κρατῶν τὸ Πατριαρχικὸν ἀξίωμα. Ὁ Νεόφυτος ἀποκαμὼν ἐν τῷ ἀγῶνι κατὰ τοῦ Κυρίλλου παρῃτήθη, ἀνεγνωρίσθη δὲ φαίνεται ὁ Κύριλλος ὡς Πατριάρχης τῷ 1691. Ἀλλ' οἱ κάτοικοι Χαλεπίου ζητήσαντες παρ' αὐτοῦ ὡς Μητροπολίτην τὸν ἐλλόγιμον Δαμασκηνὸν Μοναχὸν Ἀθανάσιον καὶ μὴ εἰσακουσθέντες ἀπέκρουσαν τὸν Κύριλλον, κατώρθωσαν δὲ νὰ πείσωσι τὸ Πατριαρχεῖον Κ)πόλεως ὅπως ἐκλέξῃ ὡς Πατριάρχην Ἀντιοχείας τὸν *Ἀθανάσιον*. Καὶ ἐξελέγη μὲν οὗτος, ἀλλ' ὁ Κύριλλος ἀντέστη ζητήσας καὶ τῶν Λατίνων τὴν συνδρομήν. Ὁ κλῆρος καὶ ὁ λαὸς διηρέθησαν εἰς δύο στρατόπεδα, τῶν μὲν ἀναγνωριζόντων τὸν Κύριλλον, ἐν Δαμασκῷ ἑδρεύοντα, τῶν δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ἑδρεύοντα ἐν Χαλεπίῳ. Ἐλλόγιμος δὲ ὢν ὁ Ἀθανάσιος, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ἀραβικῆς, ἵδρυσε τυπογραφεῖον ἐν Χαλεπίῳ, ἐξέδωκε διάφορα συγγράμματα ἐναντίον ἰδίως τῆς λατινικῆς προπαγάνδας (*Κ. Σάθα*, ἔνθ' ἀν. σ. 457—8. *Δημητρακοπούλου*, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 75—79). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυρίλλου (1724) ἔμεινε μόνος πατριαρχεύων, ἀλλὰ μετὰ τετραετίαν ἀπέθανεν αἰφνιδίως, δηλητηριασθείς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῶν λατινοφρόνων.

Ἐκ τῶν θλιβερῶν τούτων γεγονότων ἐνισχύθη μεγάλως ἡ λατινικὴ προπαγάνδα, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ψευδοπατριάρχην *Γαβριήλ*, τὸν Χαλεπίου *Σεραφεὶμ* καὶ τὸν Βηρυττοῦ *Νεόφυτον*, οὓς τῷ 1700 καθῄρεσε τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἐν τῇ σχετικῇ Ἐγκυκλίῳ ὁ Πατριάρχης Κων)πόλεως Καλλίνικος ὡμολόγει ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν Χριστιανῶν τοῦ Πατριαρχείου εἶχον προσέλθει εἰς τὸν παπισμὸν (*Δελικάνη*, Β, 168 ἑξ.), ὁ δὲ Ἱερεμίας Γ' ἐξεδήλου τὸν φόβον περὶ ὁριστικῆς ἐπικρατήσεως τοῦ παπισμοῦ (αὐτόθι σ. 186 ἑξ.). Ὁ Μητροπολίτης Τύρου καὶ Σιδῶνος Εὐθύμιος προσῆλθεν εἰς τὴν *οὐνίαν* μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Σεραφεὶμ ἱερέως, τούτους δὲ καθῄρεσε τῷ 1718 ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Γ' ἀναθεματίσας τότε καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Εὐθυμίου ἐκδοθέντα παπιστικὰ φυλλάδια (*Α. Π. Κεραμέως* Ἀνάλεκτα Β, 314 ἑξ. *Δελικάνη* ἔνθ' ἀν. Β, 339 ἑξ.). Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Χρύσανθος, κηρύξας τὸν Εὐθύμιον καὶ τὸν Σεραφεὶμ «κακοδόξους καὶ λυμεῶνας καὶ φθορεῖς τῶν ἐκεῖ ὀρθοδόξων τῶν κατὰ Συρίαν καὶ Ἀραβίαν» (*Δελικάνη*, Β, 637 ἑξ., *Κεραμέως* ἔνθ' ἀν. σ. 617 ἑξ.). Ἐπειδὴ οἱ παπισταὶ πρὸς προσηλυτισμὸν τῶν ὀρθοδόξων παρεῖχον ἐλευθερίαν ὡς πρὸς τὰ συνοικέσια καὶ ὡς πρὸς τὰς νηστείας, ἠναγκάζοντο καὶ οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας νὰ συγκαταβαίνωσιν. Ὁ Πατριάρχης *Ἀθανάσιος* ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους νὰ τρώγωσιν ἰχθῦς Τετάρτης καὶ Παρασκευὴν κατὰ τὴν νηστείαν τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων, ἣν περιώρισεν εἰς δώδεκα ἡμέρας (*Α. Ὑψηλάντου*, Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν σ. 173). Ὁ Ἀθανάσιος εἶχε ζητήσει καὶ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἔτει 1711, ἀλλ' ὁ Πατριάρχης Κύριλλος Δ' ἀπήντησεν ἀρνητικῶς (*Δελικάνη* Β, 177—8)· ὁ δὲ Ἱερεμίας Γ' τῷ 1719 θελήσας νὰ κυρώσῃ συνοδικῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου τὸν περιορισμὸν τῶν ἡμερῶν τῆς νηστείας τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων, εὗρεν ἀντίδρασιν ἐκ τοῦ ὄχλου τοῦ Φαναρίου, ὃν ὑπεκίνησαν ἰδιοτελεῖς τινες ἄνθρωποι (*Ὑψηλάντου* ἔνθ' ἀν. σ. 308). Τῷ 1722 συνεκροτήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος κατὰ Λατίνων, ἥτις συνδιασκεφθεῖσα περὶ τῆς προφυλάξεως τῶν Χριστιανῶν τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας ἀπὸ τοῦ παπισμοῦ ἐξέθηκεν εἰς ἑπτὰ κεφάλαια τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς λατινικὰς καινοτομίας (*Mansi*, Sanctorum Conciliorum nova et amplissima Collectio, XXXVII, 127—202). Μετὰ διετίαν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἠναγκάσθη νὰ καθαιρέσῃ πάλιν τὸν *Κύριλλον* Ἀντιοχείας, ὡς εἴδομεν, ἀπέστειλε δὲ καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ Ἐγκύκλιον πρὸς τὸν λαόν, συνιστῶσα εἰς αὐτὸν ἐμμονὴν ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ (*Mansi*, XXXVII, 207—219).

Ὁ Πατριάρχης Σίλβεστρος.—Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὁποῖον μέγαν ἀγῶνα ἀνελάμβανεν ὁ διαδεχθεὶς τὸν Πατριάρχην Ἀθανάσιον καὶ τῇ ὑποδείξει αὐτοῦ (*Α. Π. Κεραμέως*, Ἀνάλεκτα Ἱεροσ Σταχυολογίας Β, 314—323, *Mansi* XXXVII, 221) Κύπριος τὴν πατρίδα *Σίλβεστρος* (1724—1766), οὗτινος ἡ δρᾶσις ὑπῆρξεν ἐκ πάσης ἐπόψεως σπουδαιοτάτη (*Κλημ. Καρναπᾶ*, ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Σίλβεστρος, ἐν Ἱεροσολύμοις 1907). Πρὸ παντὸς ὁ Σίλβεστρος ἐδέησε ν' ἀποκρούσῃ τὸν ἁρπάσαντα τὸν πατριαρχικὸν θρόνον *Σεραφεὶμ Γανᾶς*, μετονομασθέντα *Κύριλλον* (*Κεραμέως*, ἔνθ' ἀν. Δ, 76—80, *Κ. Δελικάνη*, Β, 642. *Mansi*, XXXVII. 676). Ἡ Μ. Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως τῇ συμπράξει καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, ὅστις καὶ ἰδίαν καθαίρεσιν ἐξέδωκε, καθῄρεσε τὸν λατινόφρονα Σεραφεὶμ Κύριλλον (*Δελικάνη*, Β, 167—666), ἡ δὲ τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐξώρισεν αὐτόν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη ἐκείνης οἱ λατινόφρονες κληρικοὶ τῆς ἀντιοχικῆς Ἐκκλησίας, τῇ ὑποκινήσει τῶν Λατίνων, ἤρξαντο δημιουργοῦντες ἐθνοφυλετικὴν μερίδα ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων κληρικῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων πρὸ πολλοῦ ἡ Ἐκκλησια ἐκείνη ἔμελλε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸν παπισμόν. Χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς ὅλης καταστάσεως ὑπῆρξεν ἐπεισόδιόν τι, κατὰ τὴν πρώτην μετάβασιν τοῦ Σιλβέστρου εἰς Χαλέπιον, ὅπερ εἶχεν ἀποβῆ ἡ ἑστία τῆς οὐνίας, καὶ εἰς ὃ πρὸς καταπολέμησιν αὐτῆς διέτριβον, τὸ πλεῖστον, οἱ Πατριάρχαι. Οἱ ἐξελθόντες πρὸς προϋπάντησιν τοῦ Σιλβέστρου προύχοντες τοῦ Χαλεπίου παρέθηκαν ἔν τινι πρὸ τῆς πόλεως πανδοχείῳ γεῦμα, ἐν ᾧ ὑπῆρχον καὶ ἰχθύες, καίτοι ἦτο Τετάρτη. Ὁ Πατριάρχης Ἀθανάσιος χάριν οἰκονομίας εἶχεν ἐπιτρέψει τοιοῦτό τι, ὡς εἴδομεν, ἀλλ' ὁ Σίλβεστρος ἀνέτρεψεν ἐν ἀγανακτήσει τὴν τράπεζαν καὶ ἀφώρισε τοὺς τρώγοντας ἰχθῦς Τετάρτην καὶ Παρασκευήν.

Ἐπανέλαβε δὲ τὸν ἀφορισμὸν ἐν Χαλεπίῳ (*Ὑψηλάντης*, σ. 326, *Κωνσταντίου*, ἔνθ' ἀν. σ. 140). Παρὰ τὸν ὑπερβολικὸν τοῦτον ζῆλον ὁ Πατριάρχης Σίλβεστρος προφανῶς διὰ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου ἠθέλησε νὰ καθορίσῃ σαφῶς τὴν στάσιν αὐτοῦ ἔναντι τῆς δημιουργηθείσης ἐκρύθμου καταστάσεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχείας. Ἐφεξῆς δὲ προσεπάθησε νὰ ἐγκολπωθῇ τὸν λαόν, ἀποκρούσας τοὺς προύχοντας, οἵτινες εἶχον καταστῆ πειθήνια ὄργανα τῆς προπαγάνδας. Καὶ ἐπειδὴ εἷς τῶν προυχόντων ἐφυλακίσθη ὡς ὄργανον τῆς προπαγάνδας, οἱ προύχοντες ἐκδικούμενοι ἐπεδίωξαν τὴν φυλάκισιν τοῦ Σιλβέστρου παρὰ τοῦ Τούρκου διοικητοῦ τοῦ Χαλεπίου. Οἱ πιστοὶ εἰς τὸν Σίλβεστρον, καίτοι ὀλιγαριθμότεροι, ἀντέστησαν, ὁ δὲ πρόξενος τῆς Ἀγγλίας Σέρμαν ἐφυγάδευσεν αὐτὸν εἰς Λαοδίκειαν, ὁπόθεν ὁ Σίλβεστρος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐν Χαλεπίῳ ὅμως ἐθριάμβευεν ἡ λατινικὴ προπαγάνδα (*Ὑψηλάντης*, σ. 326, *Δελικάνης*, Β, 182). Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον παρέσχεν εἰς αὐτὸν πᾶσαν ὑποστήριξιν ἐναντίον τῶν ἐν Χαλεπίῳ σκευωρουμένων.

Ἐξελέγη ὀρθόδοξος μητροπολίτης Χαλεπίου, ὁ *Γρηγόριος*, καὶ συνετάχθη μακρὰ ὁμολογία πίστεως κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1727, χάριν τῶν ὀρθοδόξων τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, ὑπογραφεῖσα ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Παϊσίου, Ἀντιοχείας Σιλβέστρου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου καὶ 12 Μητροπολιτῶν (*Δελικάνη*, Β, 191—5). Δυστυχῶς ὅμως ὁ Γρηγόριος οὐ μόνον ἠστόχησεν ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ παρεσύρθη ὑπὸ τῶν προυχόντων Χαλεπίου, ἐπιδιωκόντων τὴν παῦ-

Digitized by Google

σιν τοῦ Σιλβέστρου. Ὅθεν ἐπετιμήθη ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἄγνωστον τί περαιτέρω ἔπραξεν. Ἡ προπαγάνδα ὑποστηριζομένη ἐκ Λιβάνου ὑπὸ τοῦ ψευδοπατριάρχου *Σεραφεὶμ* προὐχώρησε καὶ εἰς Δαμασκόν, δραστήριοι δὲ κατεβάλλοντο ἐνέργειαι ὑπὲρ τῆς ὀργανώσεως «*Ἀραβοκαθολικῆς*» ἤτοι *οὐνιτικῆς* Ἐκκλησίας ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ὀρθοδόξου Πατριαρχείου Ἀντιοχείας. Ἤρξατο δὲ καὶ ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις φοβουμένη τὴν διὰ τῆς «*Ἀραβοκαθολικῆς*» Ἐκκλησίας ἐπιρροὴν τῆς Γαλλίας ἐν Συρίᾳ, ὅθεν διὰ διατάγματος τοῦ 1732 ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους τὴν προσέλευσιν εἰς τὸν παπισμόν. Τοῦτο δὲν ἴσχυσε ν' ἀναστείλῃ τὴν πρόοδον τῆς οὐνίας καὶ τὴν διοργάνωσιν αὐτῆς ὑπὸ τὸν Σεραφεὶμ - Κύριλλον εἰς ἰδίαν Ἐκκλησίαν, ἀποσπασθεῖσαν ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἀπέδωκε τὸ γεγονὸς τοῦτο τὸ ἑξῆς ἀποτέλεσμα, ὅτι διεκρίθησαν ὁριστικῶς οἱ οὐνῖται ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων. Ἡ Μητρόπολις Χαλεπίου περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν οὐνιτῶν, χειροτονηθέντος Μητροπολίτου τοῦ *Μαξίμου Χακὴμ*, καταδιώξαντος τοὺς ὑπολειφθέντας ὀρθοδόξους ἱερεῖς καὶ καθαιρέσαντος αὐτούς. Τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως ἀντικατέστησεν εἰς τὸ ἀξίωμα αὐτῶν τοὺς παρ' αὐτοῦ καθαιρεθέντας καὶ προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν ὀρθοδόξου Μητροπολίτου Χαλεπίου. Ὡς τοιοῦτος προεκρίθη ὁ ἀραβομαθὴς *Σωφρόνιος*, Μητροπολίτης Πτολεμαΐδος τῆς Παλαιστίνης, μεταβὰς εἰς τὴν Μητρόπολιν Χαλεπίου (*Δελικάνη* Β, 199—200). Ὁ Σωφρόνιος ἐπελήφθη μετὰ πολλῆς δραστηριότητος τῆς ἐπιστροφῆς τῶν Χαλεπλήδων εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, κηρύττων πρὸς αὐτοὺς καθ' ἑκάστην Κυριακὴν καὶ ἑορτήν, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχεν (*Ὑψηλάντης* σ. 364). Οἱ λατινόφρονες ἐξανίσταντο κατ' αὐτοῦ, προέβησαν εἰς δεινὰς βιαιοπραγίας, ἕως οὗ καὶ σιδηροδέσμιον ἔρριψαν εἰς τὴν φυλακήν, ἐξ ἧς μετὰ δυσχερείας ἀπηλλάγη, ἀφοῦ ὑπεχρεώθη νὰ παραιτηθῇ καὶ φύγῃ ὁριστικῶς ἐκ Χαλεπίου (αὐτόθι, σ. 364). Ὁ οὐνίτης Μητροπολίτης Μάξιμος ἔχων καὶ ἀδελφὸν ἐξωμότην Μανσουρῆ ἐφέντην, ἰατρὸν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Σουλτάνου, ἐγκαθιδρύθη πάλιν ἐν Χαλεπίῳ καταλαβὼν τὴν ὀρθόδοξον μητρόπολιν, τὴν βιβλιοθήκην, τοὺς ναούς, τοὺς ἀρχιερατικοὺς οἴκους καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς (αὐτόθι, σ. 366). Πρὸς καιρὸν ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Σίλβεστρος κατώρθωσε, τῇ μεσιτείᾳ τοῦ Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου παρὰ τῷ Τούρκῳ διοικητῇ Χαλεπίου Ραγὶπ πασᾶ, ν' ἀπομακρύνῃ τὸν Μάξιμον ἐκ Χαλεπίου (αὐτόθι, σ. 372—3), ἀλλ' ὁ Σωφρόνιος μεταβὰς εἰς Πάτμον ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἤθελε πλέον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Χαλέπιον, ἐνεργήσαντες δὲ οἱ παπισταὶ ἀποκατέστησαν πάλιν τὸν Μάξιμον ἐν Χαλεπίῳ, παρὰ τὰς ἀντιδράσεις τοῦ ἀφηγουμένου τὰ δραματικὰ ἐκεῖνα γεγονότα Ἀθ. Ὑψηλάντου (αὐτόθι, σ. 374· πρβλ. *Κωνσταντίου* ἔνθ. ἀν. σ. 174). Τότε ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας παρεκάλεσε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὅπως ἀποσπασθῇ ἡ Μητρόπολις Χαλεπίου καὶ προσαρτηθῇ εἰς τὰς Μητροπόλεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὅπερ καὶ ἐγένετο ἐν ἔτει 1757 (*Δελικάνη*, σ. 201, *Σέργιος Μακραῖος παρὰ Κ. Σάθα*, Γ, 250), ἀλλὰ βραδύτερον ἐπεστράφη εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἡ Μητρόπολις αὕτη. Ἐξελέγη δὲ ὀρθόδοξος Μητροπολίτης Χαλεπίου ὁ *Φιλήμων*, ὁριστικῶς ἀπομακρυνθέντος εἰς Λίβανον τοῦ Μαξίμου, παρὰ τὴν ὑποστήριξιν, ἣν παρεῖχον εἰς αὐτὸν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Χαλεπίῳ.

Ὁ Πατριάρχης Σίλβεστρος μετ' ἀπεριγράπτους ταλαιπωρίας καὶ στενοχωρίας (πρβλ. *Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου* Ἐπιστολαὶ Σιλβέστρου Ἀντιοχείας πρὸς Χρύσανθον Ἱεροσολύμων, «*Ἐκκλ. Κῆρυξ*» Κύπρου, Α' 1911 σ. 135 ἑξ.) ἠδυνήθη τῷ 1757 νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Δαμασκὸν καὶ νὰ ἐπιμεληθῇ τοῦ τεταραγμένου ποιμνίου αὐτοῦ, ἀλλ' οἱ οὐνῖται δὲν ἔμενον ἥσυχοι. Ὁ οὐνίτης Πατριάρχης Σεραφεὶμ Κύριλλος ἐν ἔτει 1759 ἀνέδειξε διάδοχον ἑαυτοῦ τὸν ἀνεψιὸν *Ἰγνάτιον*, μετονομασθέντα *Ἀθανάσιον*, καίτοι δὲν ἀνεγνώρισεν αὐτὸν ὁ Πάπας Ρώμης, ἐκλέξας ἀντ' αὐτοῦ τὸν *Μάξιμον* Ἀντιοχείας. Βραδύτερον ὅμως ὁ Πάπας ἀνεγνώρισεν ὡς δῆθεν κανονικὸν Πατριάρχην τὸν Ἀθανάσιον καὶ ἔκτοτε ἀμεσώτερον ἤρξατο νὰ ἐπεμβαίνῃ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης εἰς τὰ ἐν Συρίᾳ διαδραματιζόμενα. Πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ τῆς προπαγάνδας ἵδρυσε Σχολὰς καὶ διέδιδεν ἐν ἀραβικῇ γλώσσῃ διάφορα φυλλάδια. Κατὰ τῶν προπαγανδιστῶν ἐκείνων ἐξηκολούθει ὁ Πατριάρχης Σίλβεστρος δραστηρίως ἀντενεργῶν, χειροτονήσας δ' ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ ἐν Δαμασκῷ τὸν Μητροπολίτην Εἰρηνουπόλεως *Ἄνθιμον*, καὶ ἀποστείλας αὐτὸν περιοδευτὴν ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν (*Χρυσ Παπαδοπούλου*, Σιλβέστρου Ἀντιοχείας ἔγγραφα περὶ τοῦ Εἰρηνουπόλεως *Ἀνθίμου*, «Γρηγόριος Παλαμᾶς» Β, 1918, σ. 121 ἑξ.), ἐξέδωκε καὶ διένειμε πλεῖστα βιβλία ἐν ἀραβικῇ γλώσσῃ, ἵδρυσε Σχολὰς ὑπὸ τὸν διαπρεπῆ Πάτμιον διδάσκαλον Ἰάκωβον ἐν Χαλεπίῳ καὶ ἐν Τριπόλει (*Κλήμεντος Καρναπᾶ*, Ἰάκωβος ὁ Πάτμιος ὡς διδάσκαλος ἐν τῷ Ἀντιοχικῷ καὶ Ἱεροσολυμιτικῷ θρόνῳ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, Ἱεροσόλυμα 1906), ἀνῳκοδόμησε πλείστους ναούς, ἀπέθανε δὲ τῷ 1766 ἐν Δαμασκῷ, ἐν μέσῳ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας.

Ἡ διοργάνωσις τῆς οὐνιτικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἑλλήνων Μελχιτῶν και ἡ κατ' αὐτῆς ἀντίδρασις.— Ὁ μετὰ τὸν Σιλβεστρον Πατριάρχης Ἀντιοχείας *Φιλήμων*, τέως Χαλεπίου Μητροπολίτης, ἐπὶ μικρὸν μόνον διῴκησε τὴν ταρασσομένην Ἐκκλησίαν Ἀντιοχείας, ὁ δὲ μετ' αὐτὸν *Δανιὴλ* (1767—1791), Χῖος τὴν πατρίδα, ἠδυνήθη ἐπὶ 25 ἔτη νὰ ἐργασθῇ πρὸς στήριξιν τῆς ὀρθοδοξίας, πολλὰ ὑποστὰς ὑπὸ τῶν λατινοφρόνων. Παραιτηθεὶς δὲ ὑπέδειξεν ὡς διάδοχον ἑαυτοῦ τὸν ἐκ Κύπρου Ἐπίσκοπον Ἑλενουπόλεως *Ἀνθέμιον* (1791—1813), ἐφ' οὗ δραστηρίως ἐργαζόμενος ὁ οὐνίτης Πατριάρχης Ἀντιοχείας *Ἀγάπιος Matar* (1796—1812) ἵδρυσεν ἐν Ἄϊν Τρὰτζ ἐπὶ τοῦ Λιβάνου καὶ Ἱερατικὴν Σχολὴν πρὸς μόρφωσιν τοῦ κλήρου (1811). Ἐπὶ τοῦ Ἀγαπίου τῷ 1806 οἱ οὐνῖται Ἐπίσκοποι συνελθόντες εἰς Σύνοδον ἐν Qargafè ἀπεδέχθησαν τὰς γαλλικανικὰς ἰδέας ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Γερμανοῦ Ἀδάμ, ὁ δὲ Πάπας Ρώμης κατεδίκασε τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν. Ὁ Ἀνθέμιος ἐξήντλησεν ἑαυτὸν ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐν τῷ ἀγῶνι κατὰ τῶν οὐνιτῶν, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν *Σεραφεὶμ ὁ Βυζάντιος* (1813—1823). Δραστηριώτερον εἰργάσθη ὁ μετ' αὐτὸν Πατριάρχης *Μεθόδιος ὁ Νάξιος* (1823—1850), κατὰ τὴν κρισιμωτέραν περίοδον τῆς διαμορφώσεως τῆς νέας ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἐν Συρίᾳ, ἥτις καὶ πολιτικῶς ἐταράσσετο. Κατὰ τὴν μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, οἱ μουσουλμᾶνοι τῆς Συρίας ἐπετέθησαν πολλάκις κατὰ τῶν Χριστιανῶν τῆς Συρίας, ἰδίως τῶν ὀρθοδόξων. Μετ' αὐτὴν κατέλαβον τὴν Συρίαν προσωρινῶς οἱ Αἰγύπτιοι (1833), τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο παρέσχε νέας ἀφορμὰς εἰς τοὺς μουσουλμάνους ἐπιθέσεων κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

Μέχρι τοῦδε οἱ οὐνῖται, καίτοι διωργανώθησαν εἰς ἰδίαν Ἐκκλησίαν, δὲν ἀνεγνωρίζοντο ὑπὸ τῆς Ὑ. Πύλης, ἠναγκάζοντο δὲ νὰ νομιμοποιῶσι τὰς πράξεις αὐτῶν, βαπτίσεις, γάμους, διαθήκας, κηδείας κτλ. διὰ τῶν ὀρθοδόξων. Ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου αὐτῶν *Μαξίμου Mazloum* (1833-1855), ἀναδιοργανώσαντος τὴν οὐνιτικὴν Ἐκκλησίαν Ἀντιοχείας, ἐπέτυχον ν' ἀναγνωρισθῇ ἐν ἔτει 1837 καὶ παρὰ τῆς Ὑ. Πύλης ἡ αὐτοτέλεια αὐτῆς. Ὁ Μάξιμος Mazloum ἔλαβε φιρμάνιον ὡς Πατριάρχης Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ ἐγκαθιδρύθη ἐν Δαμασκῷ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, ὡς ἦτο ἑπόμενον, ἐνίσχυσε μεγάλως τὴν οὐνιτικὴν μερίδα ἐν Συρίᾳ τῶν *Ἑλλήνων Μελχιτῶν*, ὡς αὕτη ὠνομάσθη, καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὴν ἵνα ἐλευθέρως ἐργασθῇ πρὸς ἐπικράτησιν· Ἐνῷ δὲ καὶ πρὸ τῆς παρὰ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως ἀναγνωρίσεως, πρὸ πολλοῦ ἀπεχώριζεν ἑαυτὴν ἡ οὐνιτικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, οἱ κληρικοὶ αὐτῆς πρὸς παραπλάνησιν τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ ἐξηκολούθουν φέροντες τὸ ἱερατικὸν σχῆμα τῶν ὀρθοδόξων κληρικῶν, τελοῦντες δὲ τὰ μυστήρια καὶ τὰς διαφόρους τελετάς, καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ ὀρθόδοξοι ἐν ἀραβικῇ γλώσσῃ. Τὸ δολερὸν τοῦτο μέσον πολλοὺς ὀρθοδόξους ἐξηπάτα συντελοῦν εἰς τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν τῆς οὐνίας. Ἤδη ὁ ὀρθόδοξος Πατριάρχης Ἀνθέμιος ζωηρῶς ἐκτραγῳδῶν τὰς ἐνεργείας τῶν οὐνιτῶν ἔγραφεν: «Ἐπίτηδες θέλουσι νὰ ἔχωσι τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν ἱερέων των ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν ἱερέων μας, ὥστε νὰ μεταχειρίζωνται αὐτὸ ὡς δέλεαρ καὶ ἀπάτην διὰ τοὺς ἰδικούς μας ἁπλουστέρους καὶ ἀφελεστέρους» (*Δελικάνη*, Β', 263). Διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ἐνῷ ἐπὶ Ἀνθεμίου δύο μόνον ἰδιοκτήτους ναοὺς εἶχον ἐν Συρίᾳ οἱ οὐνῖται, ἕνα ἐν Χαλεπίῳ καὶ ἕτερον ἐν Δαμασκῷ, κατώρθωσαν νὰ παρεισδύσωσι πολλαχοῦ διὰ τοῦ ὁμοιομόρφου πρὸς τὸν ὀρθόδοξον Κλήρου των καὶ νὰ ἁρπάσωσι πλείστους ναούς. Ὁ Ἀνθέμιος προσέθετεν ὅτι μετὰ τοσαύτης θρασύτητος ἐνήργουν οἱ οὐνῖται, «ὥστε ἐκ τῶν ἐπεμβάσεων καὶ ἐπηρειῶν τούτων πολλοὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων μὴ ὑποφέροντες, ἠναγκάσθησαν καὶ ἄκοντες νὰ δεχθῶσι τὴν ἑτεροδοξίαν» (αὐτόθι, 363).

Τὸ ὀρθόδοξον Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας, ὡς ἦτο ἀκόλουθον, βοηθούμενον ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἤρξατο τότε ζητοῦν παρὰ τῆς Ὑ. Πύλης, ὅπως ἐξαναγκασθῶσιν οἱ οὐνῖται ἵνα, ἀφοῦ μετέστησαν εἰς τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν, μεταβάλωσι σχῆμα καὶ ἰδίως τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. Οἱ οὐνῖται μετὰ θρασύτητος ἰσχυρίζοντο ὅτι οἱ ἱερεῖς των ἔφερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς «ἀπὸ γεννήσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ»! (*Δελικάνη*, Β, 265) καὶ ὅτι δὲν ἀπεσχίσθησαν αὐτοὶ ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' οἱ ὀρθόδοξοι. Ἀντιθέτως τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τῶν αἰτήσεών του πρὸς τὴν Ὑ. Πύλην ἀπεδείκνυεν ὅτι οἱ οὐνῖται εἶναι «κόμμα ὑστεροφανὲς ἀποσπασθὲν ἀπὸ τῶν πατρικῶν μας Ἀνατολικῶν δογμάτων» (αὐτόθι, σ. 262). Οἱ οὐνῖται ἔλεγον ὅτι ἠδύναντο οἱ ὀρθόδοξοι, ἂν ἤθελον, νὰ ἀλλάξωσι κάλυμμα, ἀλλ' οἱ ὀρθόδοξοι ἀπήντων «ἡμεῖς ν' ἀλλάξωμεν κάλυμμα ὅπερ τόσοι αἰῶνες ἐπεκύρωσαν ὡς κανονικὸν τῆς πίστεώς μας, ἐνῷ πρέπει νὰ κάμῃ τοῦτο ἓν ὑστεροφανὲς κόμμα, διὰ σκοποὺς φανεροὺς ἀποσπασθὲν τῆς ὁλομελείας τοῦ Ἔθνους μας;.... Οὗτοι ἀποχωρισθέντες ἀφ' ἡμῶν, ὡς νεωτερισταὶ καὶ ἀσύμφωνοι μὲ ἡμᾶς καὶ πρὸ ἓξ μόνον χρόνων γενόμενοι ἔθνος ξεχωριστόν, καθὼς εἶναι διαφορετικοὶ κατὰ τὰ δόγματα, οὕτω καὶ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν ἱερέων των πρέπει νὰ διαφέρῃ καὶ νὰ μὴ εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ τῶν ἱερέων μας, διὰ νὰ μὴ ἀπατῶνται ἐκ τῆς ὁμοιότητος οἱ ἰδικοί μας καὶ παρασύρωνται εἰς ἑτεροδοξίαν. Καθότι αὐτοί, εἰς τοῦτο ἀποβλέποντες, ἐπίτηδες θέλουσι νὰ ἔχωσι τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν ἱερέων των ὅμοιον μὲ τὸ τῶν ἱερέων μας, ὥστε νὰ μεταχειρίζωνται τοῦτο ὡς δέλεαρ καὶ ἀπάτην πρὸς τοὺς ἰδικούς μας ἁπλουστέρους καὶ ἀφελεστέρους ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι φανερὸν πραγματικώτατον ὅτι καὶ ἠπάτησαν πολλοὺς καὶ τοὺς ἀποπλανῶσιν ἀπὸ τὰ θρησκευτικά μας δόγματα καὶ περιπαθῶς διὰ τοῦτο καταγίνονται νὰ μὴ ἀπεκδυθῶσι τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς των» (αὐτόθι σ. 262, 3). Ταῦτα ἐπαρκῶς ἐξηγοῦσι ἐν τίνι συνίστατο τὸ ζήτημα.

Οἱ οὐνῖται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἤθελον νὰ ἀποβάλωσι τὸ ὀρθόδοξον σχῆμα, διότι ἐχρησιμοποίουν αὐτὸ ὡς προσηλυτιστικὸν μέσον. Ἡ Ὑ. Πύλη ἀναγνωρίζουσα μὲν τὸ δίκαιον τῶν αἰτήσεων τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλὰ μὴ δυναμένη νὰ ἱκανοποιήσῃ αὐτάς, ἕνεκα τῶν πιέσεων τῆς Γαλλίας, ἐξέδωκε διάταγμα, δι' οὗ ὑπεχρεοῦντο οἱ οὐνῖται νὰ φέρωσιν «ἰόχροα καὶ καστανόχροα φορέματα καὶ εἰς τὸ καλυμμαύχιόν των νὰ βάλουν μαῦρον διακριτικὸν σημεῖον» (αὐτόθι σ. 265). Τοῦτο ὅμως δὲν ἦτο ἀρκετόν. Ὅθεν διὰ φιρμανίου τοῦ 1847 ὡρίσθη ὅπως οἱ οὐνῖται φέρωσι καλυμμαύχια «ἑξάγωνα καὶ ἰόχροα» (*Δελικάνη* Β. 114), κατὰ σχέδιον ὑποβληθὲν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (αὐτόθι, σ. 297), ἀλλ' οἱ οὐνῖται δὲν συνεμορφώθησαν πρὸς τὸ φιρμάνιον (*Mansi* 40, 269—275. *Δελικάνη*, Β, σ. 68—75).

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἐνεργείας περὶ μεταβολῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ σχήματος τῶν οὐνιτῶν κληρικῶν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, βοηθοῦν τοὺς ὀρθοδόξους Πατριάρχας καὶ Ἱεράρχας Ἀντιοχείας, εἰργάζετο πρὸς διαφώτισιν τοῦ ἀποπλανηθέντος λαοῦ. Ἀποτέλεσμα δὲ τῶν προσπαθειῶν τούτων ὑπῆρξεν ἡ ἐπιστροφὴ πολλῶν οὐνιτῶν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Τῷ 1846 ἐπέστρεψεν ὁ οὐνίτης Μητροπολίτης Ἀμίδης Μακάριος μετὰ τοῦ ποιμνίου του (*Δελικάνη*, 273 ἑξ.), τῷ δὲ 1860 ἐπὶ Πατριάρχου Ἀντιοχείας *Ἱεροθέου* (1850—1885) χιλιάδες ἐν Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ οὐνιτῶν ὑπέβαλον διὰ τῶν ἱερέων Ἰωάννου Χαμπίπη καὶ Γαβριὴλ Τζιμπάρα ἀναφορὰν εἰς τοὺς τέσσαρας Πατριάρχας, δι' ἧς ἐζήτουν τὴν ἐπάνοδόν των εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Ἐν αὐτῇ ἔλεγον, πρὸς τοῖς ἄλλοις «καίτοι ἐν τοιούτῳ χωρισμῷ ἀπὸ τῆς Μητρὸς ἡμῶν εὑρισκόμενοι, διετελέσαμεν στερρῶς κρατοῦντες καὶ φυλάσσοντες ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς ἡμῶν ἅπασαν τὴν διατύπωσιν τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τήν τε περὶ τὰ σεπτὰ Μυστήρια καὶ τὰς ἱερὰς Ἀκολουθίας. Ὅ,τι δὲ ξένον καὶ ἔκφυλον παρεισήχθη, βλάπτον εἴτε τοῦ δόγματος τὴν ἀκρίβειαν, εἴτε τὸν ἱεραρχικὸν κανόνα, καὶ ταῦτα ἀποπτύομεν ἤδη καὶ ἀποκηρύττομεν καὶ ὡς κακόδοξα καὶ διάστροφα λογιζόμεθα» (*Δελικάνη*, σ. 326). Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1860 δι' ἐγκυκλίου, ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ, Ἀλεξανδρείας Καλλινίκου, Ἀντιοχείας Ἱεροθέου καὶ Ἱεροσολύμων Κυρίλλου καὶ πολλῶν Ἀρχιερέων, ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπεδέξατο τὴν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐπιστροφὴν αὐτῶν, «οὓς εἶχεν ἀποπλανήσει καὶ ἀποσπάσει πρὸ ἑνὸς ἤδη αἰῶνος καὶ ἐπέκεινα πνεῦμα σατανικὸν καὶ ὀλέθριον καὶ ἐπίβουλος ἐνέδρα» (αὐτόθι, 323).

Τὸ γεγονὸς τοῦτο κατηύφρανε τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ ἀνέστειλε τὴν περαιτέρω πρόοδον τῆς οὐνίας ἐν Συρίᾳ, ἀλλὰ δὲν ἦτο ἱκανὸν νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτήν. Τῷ 1849 ὁ Μάξιμος Mozloum συνεκρότησε Σύνοδον ἐν Ἱερουσαλήμ, δι' ἧς προέβη εἰς νέαν διοργάνωσιν τῆς οὐνιτικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀνεφάνησαν ἐν αὐτῇ ἐσωτερικαὶ διενέξεις, διότι τινὲς ἐκ τῶν οὐνιτῶν κληρικῶν ἐπεδίωκον ἀναφανδὸν τὴν ἀφομοίωσιν τῆς οὐνιτικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν λατινικήν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαξίμου Mazloum ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (22 Αὐγούστου 1856) αἱ διαφωνίαι ηὔξησαν, ἰδίως διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ *Κλήμεντος Bachous* (1855—1864) ἐν ἔτει 1857 παραδοχῆς τοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου. Ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῆς λατινιζούσης μερίδος ὑπῆρξε μεγάλη. Νέα Σύνοδος ἐν Ἄϊν Τρὰτζ ἐπὶ τοῦ Λιβάνου ἐν ἔτει 1909, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Πατριάρχου *Κυρίλλου Geha* συγκροτηθεῖσα, προέβη εἰς ἀποφάσεις μᾶλλον ἀντιλατινικάς, ἀποκρουσθείσας ὑπὸ τῆς Ρώμης, ἥτις, τούτου ἕνεκα, δὲν ἀναγνωρίζει τὴν σύγχρονον ὀργάνωσιν καὶ τὸ καθεστὼς τῆς ἐν Συρίᾳ οὐνίας. Τὰ ἀνωτέρω δὲ γεγονότα εἶχον συντελέσει, πρὸς τοῖς ἄλλοις, εἰς τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν τοῦ Ἀμίδης Μακαρίου, μεθ' ἱκανοῦ μέρους τοῦ ποιμνίου του. Ἑτέρα μερὶς οὐνιτῶν, ὑπὸ τὸν μοναχὸν *Gibarra*, ἀπετέλεσεν ἰδίαν Κοινότητα τῶν Ἑλλήνων Ἀνατολικῶν (Charki). Ἀλλ' ἡ οὐνιτικὴ Ἐκκλησία συνεκρατήθη παρὰ ταῦτα, διὰ τῶν δραστηρίων ἐνεργειῶν κυρίως τοῦ Πατριάρχου *Ἰωσὴφ* († 13 Ἰουλίου 1897) ἐπὶ 33 ἔτη ἐργασθέντος.

Digitized by Google

Τελευταῖαι μεταβολαὶ ἐν τῷ Πατριαρχείῳ Ἀντιοχείας.—Ὡς ἐδείχθη ἐκ τῶν ἀνωτέρω γεγονότων τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, ὁ Ὀρθόδοξος Πατριαρχικὸς θρόνος αὐτῆς, ἐὰν δὲν προσήρχετο εἰς αὐτὸν ἐπίκουρος ὁ Οἰκουμενικὸς θρόνος Κωνσταντινουπόλεως, ἐὰν δὲν ἀνεδεικνύοντο Ἕλληνες Πατριάρχαι Ἀντιοχείας καὶ Ἱεράρχαι πρὸς διεξαγωγὴν τῆς πάλης κατὰ τῆς λατινικῆς προπαγάνδας, ἀντὶ τῶν ἀραβοφώνων Ἱεραρχῶν, ὧν ἱκανοὶ εἶχον προσχωρήσει διὰ τῆς οὐνίας εἰς τὸν παπισμόν, βεβαίως, κατ' ἀνθρωπίνους ὑπολογισμούς, θὰ κατηργεῖτο καὶ θὰ ἀντικαθίστατο πλήρως διὰ τοῦ οὐνιτικοῦ Πατριαρχείου. Ἡ μεγάλη δὲ ἐκείνη πάλη, εἰς ἣν ζωηρῶς ἀνεμίχθη ὁλόκληρος ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνατολή, οὐ μόνον ἀνέστειλε τὸν πλήρη ἐκλατινισμὸν τῆς ἐνδόξου Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, ἀλλὰ καὶ παρήγαγε νέαν ἑλληνικὴν πνευματικὴν ἀτμοσφαῖραν ἐν αὐτῇ καὶ ἀναγέννησιν, ὑπὲρ ἧς δραστηρίως εἰργάσθησαν οἱ Πατριάρχαι *Ἱερόθεος, Γεράσιμος* (1885-1891) καὶ *Σπυρίδων* (1891-1897) ἐκ τῆς Ἁγιοταφικῆς Ἀδελφότητος Ἱεροσολύμων προερχόμενοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς Ἱεράρχαι τοῦ Ἀντιοχικοῦ θρόνου. Ὁ Ἱερόθεος εὗρε τὴν Ἐκκλησίαν ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει. Τὰ μοναστήρια καὶ οἱ ναοὶ ἦσαν κατεστραμμένοι, ἐστεροῦντο εἰκόνων, ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀμφίων, τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, ἐλλείψει θρησκευτικῆς διδασκαλίας, εἶχεν ἐκπέσει τελείως παρὰ τῷ λαῷ, ὅστις ἐκ πτωχείας πολλάκις προσήρχετο εἰς τὸν παπισμὸν καὶ τὸν προτεσταντισμόν. Ἐφιλοτιμήθη ὁ Πατριάρχης νὰ ἐπανορθώσῃ πάντα ταῦτα, κατὰ τὸ δυνατόν. Ἀλλ' αἱ πολιτικαὶ ἀνωμαλίαι τῆς Συρίας ἀνέκοψαν τὸ ἔργον του. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἶχον ἀρχίσει ἐπιθέσεις τῶν Μουσουλμάνων κατὰ τῶν Χριστιανῶν τῆς Συρίας. Καὶ ἐπενέβησαν μὲν ὑπὲρ αὐτῶν πρὸς καιρὸν αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις, ἀπήλαυσαν δὲ οἱ Χριστιανοὶ τῆς Συρίας μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν Τουρκίᾳ ἐθνῶν τῆς ἐλπίδος γενικῆς βελτιώσεως τῆς ἑαυτῶν καταστάσεως μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ἀλλὰ τῷ 1860 ἐξερράγησαν μεγάλαι ταραχαὶ ἐν Συρίᾳ, πρωτοστατούντων τῶν Δρούσων, καὶ ἐγένοντο ἀνήκουστοι σφαγαὶ τῶν Χριστιανῶν ἐν πολλαῖς πόλεσι τῆς Συρίας, ἀρξάμεναι ἀπὸ τοῦ Λιβάνου. Χιλιάδες Χριστιανῶν ἐσφάγησαν, ἰδίως ἐν Δαμασκῷ, ἥτις κατεστράφη πυρποληθεῖσα καὶ διαρπαγεῖσα ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων. Μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ συμφορὰ τοῦ ἐν Δαμασκῷ Πατριαρχείου, ὅπερ μετὰ τοῦ Ναοῦ καὶ τοῦ Σκευοφυλακίου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης τελείως κατεστράφη. Ἀπὸ τῆς 24 Μαΐου 1860 μέχρι τέλους Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐσφάγησαν 17,000 ἀνδρῶν Χριστιανῶν, 7,000 γυναικῶν καὶ 10,000 παίδων. Ἐπέμβασις τῆς Γαλλίας ἔθηκε τέρμα εἰς τὴν πανωλεθρίαν ταύτην τῶν Χριστιανῶν τῆς Συρίας καὶ κατέστησε δυνατὴν τὴν ἐν μέρει μόνον ἐπανόρθωσιν τῆς ἀνεκδιηγήτου συμφορᾶς. Ὁ Λίβανος ἀπέκτησεν αὐτοδιοίκησίν τινα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας, ἥτις ἔτεινεν εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς ὅλης Συρίας. Ὁ Πατριάρχης Ἱερόθεος ἐπελήφθη ἐκ νέου τῆς διορθώσεως τῶν καταστραφέντων ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Δρούσων. Τὸ ἔργον αὐτοῦ λίαν ἐπιτυχῶς ἐξηκολούθησεν ὁ Γεράσιμος, διακοσμήσας τοὺς ναούς, ἱδρύσας πλείστας Σχολάς, ἀνέπτυξε δὲ τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου καὶ ἱκανῶς ἀντέδρασε κατὰ τῶν προπαγανδῶν. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ Σπυρίδων, ἐνισχύσας τὰς Σχολὰς καὶ τὰ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα τοῦ Πατριαρχείου.

Ἀλλὰ τὴν πορείαν ταύτην τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας ἀνέκοψε νέα προπαγάνδα ἐθνοφυλετικοῦ χαρακτῆρος, ἡ ρωσικὴ προπαγάνδα, ἧς εἰσηγητὴς ἐγένετο ὁ πολυπράγμων κληρικὸς *Πορφύριος Οὐσπένσκης*. Μόλις ἐπάτησε τὸν πόδα του εἰς τὴν Συρίαν τῇ 23ῃ Ὀκτωβρίου 1843 διενοήθη νὰ δημιουργήσῃ «*ἀραβικὸν*» ζήτημα, εἰσηγηθεὶς τὴν ἰδέαν ὅπως ἀφαιρέσωσιν οἱ Ρῶσοι ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν Ἑλλήνων τὰ Πατριαρχεῖα Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξανδρείας, ἰδίως δὲ τὰ δύο πρῶτα διὰ τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ ἀραβοφώνου πληθυσμοῦ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων (*Χρυσ. Παπαδοπούλου*, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, σ. 699 ἑξ.). Ἐνῷ δὲ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐκαυχῶντο οἱ ἀραβόφωνοι ὡς Ἕλληνες, διὰ τῶν κηρυγμάτων τῆς ρωσικῆς προπαγάνδας ἐφαντάσθησαν ἑαυτοὺς ὡς Ἄραβας. Εἰδικαὶ ἑταιρεῖαι ρωσικαὶ ἀνέλαβον τὴν συστηματικὴν κατήχησιν καὶ τὸν ἐκφανατισμὸν τοῦ ἀραβοφώνου πληθυσμοῦ τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, πλεῖστα σχολεῖα ἱδρύθησαν, ἰδίως ἐν Συρίᾳ, πλεῖστοι ὡσαύτως νέοι ἀραβόφωνοι ἐξεπαιδεύθησαν ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς Ρωσίας, βιβλία καὶ περιοδικὰ διεδόθησαν ἀνὰ τοὺς πληθυσμούς, τὸ δ' ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ὅτι τῷ ὄντι ἐδημιουργήθη «*ἀραβικὸν*» ζήτημα ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ ρωσικὴ προπαγάνδα καταστήσασα κέντρον τῆς δράσεώς της τὸ ἀγορασθὲν ὑπ' αὐτῆς Μοναστήριον τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, παρὰ τὴν Βηρυττὸν (1912), ἐστράφη καὶ πρὸς τοὺς οὐνίτας, κατεβλήθησαν δὲ εἰδικαὶ προσπάθειαι ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν οὐνιτῶν εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ἀξιοσημείωτον ὅτι τὴν ἰδέαν τῆς ἀραβικῆς καταγωγῆς τῶν ὀρθοδόξων τῆς Συρίας, ἣν ἄλλοτε μεταξὺ τῶν οὐνιτῶν εἶχον ὑποθάλψει διὰ προσηλυτιστικοὺς σκοποὺς οἱ Ἰησουῖται καὶ οἱ Φραγκισκανοὶ μοναχοί, νῦν οἱ οὐνῖται ἀπέκρουον, ὑπεραμυνόμενοι τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς των. Εὐχερέστερον ὅμως ἡ ρωσικὴ διαβολὴ εἰσέδυσεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ὀρθοδόξου ἀραβοφώνου Κλήρου· ἐντεῦθεν οἱ Ἕλληνες Ἱεράρχαι, οἵτινες ἔσωσαν διὰ σκληρῶν ἀγώνων τὴν ὀρθοδοξίαν ἐν Συρίᾳ, ἐθεωρήθησαν ξένοι. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τῆς ἀρξαμένης ἐθνοφυλετικῆς κινήσεως δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλωθῇ (*Ἀρχιμ. Καλλινίκου Δελικάνη*, Ὑπόμνημα ἐπὶ τοῦ Ἀντιοχικοῦ ζητήματος, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1900. *Ἀρχιμ. Γαβρ. Καραπατάκη*, Τὸ Ἀντιοχικὸν ζήτημα κλπ., ἐν Κωνσταντινουπόλει 1909).

Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1897 ἡ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας ἐξηνάγκασε τὸν Πατριάρχην *Σπυρίδωνα* εἰς παραίτησιν, ἐκλέξασα ὡς τοποτηρητὴν τὸν Ταρσοῦ καὶ Ἀδάνων *Γερμανόν*· ζήτημα δὲ ἐγεννήθη περὶ τοῦ ἂν ἔπρεπε νὰ ἐκλεγῇ «*Ἕλλην*» ἢ «*Ἄραψ*» Πατριάρχης. Αἱ συζητήσεις παρετάθησαν ἐπὶ μακρὸν καὶ τέλος τῇ σκανδαλώδει ἐπεμβάσει τῶν Ρώσων, τῇ 15 Ἀπριλίου 1899, ἐξελέγη Πατριάρχης Ἀντιοχείας ὁ Λαοδικείας *Μελέτιος Ντουμάνι*, ὑπὸ μόνων τῶν ἀραβοφώνων Ἱεραρχῶν, μὴ προσκληθέντων εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἑλληνοφώνων Ἱεραρχῶν, οἵτινες μετὰ τὴν ἐκλογὴν ἀπεμακρύνθησαν τῆς Συρίας. Τὸ ὄνειρον τοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκη ἐξεπληρώθη! Συνέχαιρον δὲ τοὺς Ρώσους οἱ Λατῖνοι προπαγανδισταί, διὰ τὴν ἐκ τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας ἀπομάκρυνσιν τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία Ἀντιοχείας προσέλαβεν «ἀραβικὸν» χαρακτῆρα, «ἀποσχισθεῖσα» ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑπαχθεῖσα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ρώσων, οἵτινες πράγματι διηύθυνον ἐπὶ πολὺ τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας. Τὰ λοιπὰ Πατριαρχεῖα δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν ἀντικανονικῶς γενομένην ἐκλογὴν τοῦ Μελετίου. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τούτου (1906) ἐξελέγη ὁ νῦν Πατριάρχης *Γρηγόριος Haddad*, ὃν μόλις τῷ 1909 ἀνεγνώρισαν οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι καὶ ὅστις ἀντιθέτως πρὸς τὰς ρωσικὰς ἰδιοτελεῖς βλέψεις, τὰς προκαλεσάσας τὴν τεχνητὴν «ἐθνοφυλετικὴν» μεταβολὴν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ Ἀντιοχείας, πᾶσαν καταβάλλει προσπάθειαν περὶ διατηρήσεως τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ καὶ τῶν ἑλληνικῶν παραδόσεων, ὧν ἡ ἀναζωογόνησις δύναται νὰ ὁδηγήσῃ καὶ πάλιν τὴν ἔνδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιοχείας εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀκμῆς καὶ νὰ προφυλάξῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν κυκλούντων αὐτὴν κινδύνων.

Τοὺς κινδύνους τούτους ἐπηύξησαν αἱ τελευταῖαι πολιτικαὶ μεταβολαὶ μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, οὗτινος θέατρον ὑπῆρξε καὶ ἡ *Συρία*. Οἱ Τοῦρκοι, ἀφοῦ πρὸ τοῦ πολέμου καὶ ἰδίως μετὰ τὸ 1908, ἐπὶ τῶν Νεοτούρκων, ὑπέβαλον εἰς μυρίας κακώσεις τοὺς Χριστιανοὺς ἐν γένει τῆς Συρίας, ἐξεδιώχθησαν τέλος ἐξ αὐτῆς. Μέρος τῆς Συρίας προσηρτήθη εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰράκ, ἡ δὲ λοιπὴ χώρα παρέμεινεν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῆς Γαλλίας, κατ' ἐντολὴν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἡ μεταβολὴ αὕτη καθιστᾷ μᾶλλον μειονεκτικὴν τὴν θέσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἔναντι τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀποσπασθεισῶν πάλαι μὲν διὰ τῶν χριστολογικῶν αἱρέσεων, ἐσχάτως δὲ διὰ τῆς οὐνίας Ἐκκλησιῶν καὶ θρησκευτικῶν κοινοτήτων, δύναται δὲ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν λατινικὴν προπαγάνδαν. Ὅθεν ἐνδείκνυται ἡ ἀνάγκη τοῦ στενοτέρου δεσμοῦ αὐτῆς μετὰ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς παρ' αὐτῶν ἐνισχύσεως αὐτῆς.

Σύγχρονος συγκρότησις τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας.—Ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης ἐπισκοπήσεως τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας καταφαίνεται ὅτι αὕτη διῆλθε περιπετειώδη ἐξωτερικῶς βίον, διασπασθεῖσα εἰς πολλὰς Ἐκκλησίας καὶ θρησκευτικὰς κοινότητας, ἀποτελούσας θρησκευτικὸν μωσαϊκὸν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς «*Ἀνατολῆς*» κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἔννοιαν τῆς λέξεως. (Πρβλ. *K. Beth*, Die orientalische Christenheit der Mittelmeerländer, Berlin 1902.—*F. Kattenbusch*, Unierte Orientalen, ἐν Herzog—Hauch, RE[3] XX, 245 ἑξ. *K. Lubeck*, Die christlichen Kirchen der Orient, Kempten und Munich 1911.—*Silbernagl-Schnitzer*, Verfassung und gegenvärtiger Bestand sämtlichen Kirchen des Orients, Ratisbonn 1904.—*R. Janin*, Les Eglises orientales et les Rites orientaux, Paris 1922). Τὸ μωσαϊκὸν τοῦτο ἀπὸ γενικωτέρας θρησκευτικῆς ἀπόψεως καθίσταται ἔτι μᾶλλον συγκεχυμένον, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν τῇ «Ἀνατολῇ» ἐκτὸς τῶν ἑκατομμυρίων Ἀράβων καὶ Τούρκων Μουσουλμάνων ὑπάρχουσι καὶ οἱ ὡς αἱρετικοὶ ὑπ' αὐτῶν θεωρούμενοι Δροῦσοι.

α) Προκειμένου δὲ πρῶτον περὶ τῆς *Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας* ἡ κατάστασις αὐτῆς, ὡς εἴδομεν, δὲν εἶναι, δυστυχῶς, ἀκμαία καὶ ἀνθηρά. Ὁ Πατριάρχης ἑδρεύων ἐν Δαμασκῷ φέρει τὸν τίτλον «*Πατριάρχης τῆς Μεγάλης Θεουπόλεως Ἀντιοχείας καὶ πάσης Ἀνατολῆς*», ἐκ δὲ τῶν ὑπερεκατὸν Ἐπισκοπῶν καὶ Μητροπόλεων, ἃς ἄλλοτε εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ, ἐλάχισται ὑπελείφθησαν. Ἤδη ἐξ ἀναγραφῆς τινος τῶν Ἐπισκοπῶν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα μανθάνομεν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον τότε εἶχε τὰς ἑξῆς Ἐπισκοπάς, τίτλον Μητροπόλεων φερούσας: Χαλεπίου, Λαοδικείας, Τριπόλεως, Παναιάδος, Βηρυττοῦ, Τύρου καὶ Σιδῶνος, Akkar, Ἀρκαδίας, Sedvajia, Ἐρζεροὺμ ἢ Θεοδοσιουπόλεως (Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος 1891, σ. 474). Σήμερον δὲ τὸ Πατριαρχεῖον διαιρεῖται διοικητικῶς εἰς τὰς ἑξῆς 15 Ἐπαρχίας: Δαμασκοῦ, Τύρου καὶ Σιδῶνος, Βηρυττοῦ, Σελευκείας, Τριπόλεως. Ἀρκαδίας, Ἐμέσης, Ἐπιφανείας, Λαοδικείας, Χαλεπίου, Κιλικίας, Διαρβεκίρ, Λιβάνου, Χαβρανίου, Ἐρζεροὺμ ἢ Θεοδοσιουπόλεως.

Ἐσωτερικὸς κανονισμὸς τοῦ Πατριαρχείου ἐκπονηθεὶς τῷ 1900 ὁρίζει τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πατριάρχου ὑπὸ συνελεύσεως ἐκ 39 μελῶν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, τὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ μικτοῦ Συμβουλίου ἐκ τεσσάρων Συνοδικῶν καὶ ὀκτὼ λαϊκῶν, ἀλλ' ὁ κανονισμὸς οὗτος δὲν ἐφαρμόζεται σήμερον.

Τὸ ὀρθόδοξον ποίμνιον ἀνέρχεται εἰς 300.000 περίπου. Εἶναι δὲ ἀραβόφωνον, ἐξαιρέσει τοῦ τῶν ἐπαρχιῶν Ταρσοῦ καὶ Ἀδάνων (Κιλικίας) Ἐρζερούμ, ἔνθα ἐπικρατεῖ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὡς καὶ Διαβερκίρ, ἔνθα λαλεῖται ἥ τε ἑλληνικὴ καὶ ἡ ἀραβική. Μὴ ὑπαρχούσης Σχολῆς τινος ἐν τῷ Ὀρθοδόξῳ Πατριαρχείῳ πρὸς μόρφωσιν τοῦ κλήρου, ἀποστέλλονται νέοι πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἱδρύθη ἐσχάτως ἱερατικὴ Σχολή. Ὁ ἐνοριακὸς Κλῆρος στερεῖται μορφώσεως.

Μοναστήρια ὑπάρχουσι *Σταυροπηγιακὰ* Ἁγ. Γεωργίου, Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Μπελεμέντι, παρὰ τὴν Τρίπολιν, ἐν ᾗ καὶ κεντρικὴ Σχολὴ ἐπί τινα ἔτη ἐλειτούργησε, Προφήτου Ἠλιοῦ παρὰ τὴν Βηρυττόν, Σεϊδανάγιας (Γυναικεία), πρὸς βορρᾶν τῆς Δαμασκοῦ, ἁγ Θέκλης ἐν Μαλούλᾳ, τέσσαρας ὥρας μακρὰν τῆς Σεϊδανάγιας. *Ἐπαρχιακά*, Κοιμήσεως Θεοτόκου «Καφτοὺν» καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ «Νουριάτ», ἁγ. Ἰωάννου, ἁγ. Γεωργίου, Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Λιβάνου, ἁγ. Δημητρίου, Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, ἁγ. Ἰακώβου ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Τριπόλεως, Προφ. Ἠλιοῦ, ἁγ. Δαμιανοῦ, ἁγ. Σεργίου ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Ἀρκαδίας. Τὰ μοναστήρια ταῦτα, εἰς μεγάλην διατελοῦντα πτωχείαν, στεροῦνται μοναχῶν ἐπαρκῶν. Τῷ 1913 οἱ Ἀρχιερεῖς τοῦ Ἀντιοχικοῦ θρόνου ἐσκέφθησαν νὰ ἱδρύσωσι μοναχικὴν Ἀδελφότητα καὶ νὰ μεταρρυθμίσωσι τὸν μοναχικὸν βίον, ἀλλὰ δὲν προέβησαν εἰς τὸ ἔργον.

Τὰ ὑπὸ τῶν Ρώσων ἱδρυθέντα σχολεῖα δὲν λειτουργοῦσι σήμερον. Τῷ 1885 ἱδρύθη ἐν Βηρυττῷ ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Γαβριὴλ μικρὰ Σχολή, εἶναι δὲ καθιδρυμένη καὶ ἐν Δαμασκῷ Ἑλληνικὴ σχολή, ἀλλὰ τὸ Πατριαρχεῖον στερεῖται, δυστυχῶς, πόρων πρὸς συντήρησιν Σχολῶν.

Δημοσιεύει δὲ ἀπὸ τοῦ 1909 ἐκκλησιαστικὸν περιοδικὸν ἀραβιστὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «*Χάρις*».

β) Τὸ Οὐνιτικὸν Πατριαρχεῖον τῶν Ἑλλήνων Μελχιτῶν εἶναι διῃρημένον εἰς 12 Ἐπαρχίας, ἀριθμεῖ δὲ περὶ τὰς 165.000 ὀπαδούς. Ὁ Πατριάρχης ἑδρεύει ἐν Δαμασκῷ. Ὁ δὲ Κλῆρος μορφοῦται ἐν τῇ ἐν Ἱερουσαλὴμ Σχολῇ τῆς ἁγ. Ἄννης, ἱδρυθείσῃ τῷ 1882 καὶ διευθυνομένῃ ὑπὸ τῶν λεγομένων «Λευκῶν πατέρων», Λατίνων μοναχῶν, ἐν τῷ ἐν Βηρυττῷ Σεμιναρίῳ τῶν Ἰησουιτῶν καὶ ἐν τῇ Σχολῇ τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου ἐν Ρώμῃ. Ὁ ἐνοριακὸς Κλῆρος εἶναι καὶ ἔγγαμος καὶ ἄγαμος. Οἱ Ἕλληνες Μελχῖται ἔχουσι καλῶς ὠργανωμένα μοναστήρια, διευθυνόμενα ὑπὸ τριῶν μοναχικῶν ὀργανώσεων. Ἀπὸ τοῦ 1903 ὑφίσταται καὶ εἰδικὴ ἱεραποστολή. Οἱ Ἕλληνες Μελχῖται διατηροῦσι περὶ τὰς 100 Σχολάς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1910 δημοσιεύεται ὑπ' αὐτῶν τὸ ἐκκλησιαστικὸν περιοδικὸν «Χαρά».

γ) Ἐκτὸς τῆς οὐνιτικῆς τῶν Ἑλλήνων Μελχιτῶν, ὑπάρχει καὶ ***Συρο-Καθολικὴ Ἐκκλησία***, ὁ ὅλος δὲ πληθυσμὸς τῶν Οὐνιτῶν καὶ τῶν Λατίνων ἐν Συρίᾳ ἀνήρχετο, πρὸ τοῦ πολέμου, εἰς 641.000 κατά τινα λατινικὴν στατιστικὴν (*K. Khaïralah* La Syrie, Paris, 1912). Κέντρα δὲ τῆς λατινικῆς προπαγάνδας εἶναι ἡ Βηρυττός, ἡ Δαμασκός, τὸ Χαλέπιον, οὗτινος ὁ περισσότερος πληθυσμὸς εἶναι οὐνῖται, καὶ ὁ Λίβανος. Τῷ 1762 ἱδρύθη τὸ ***ἀποστολικὸν Βικαριᾶτον*** τοῦ Χαλεπίου, διὰ τὴν Συρίαν, Κύπρον, Αἴγυπτον καὶ Ἀραβίαν πρὸς συγκέντρωσιν τῆς λατινικῆς προπαγάνδας ἐν Συρίᾳ. Ἀπὸ τοῦ Βικαριάτου τούτου ἀπεσπάσθη τῷ 1838 ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Ἀραβία, τῷ 1848 ἡ Παλαιστίνη, διὰ τῆς ἱδρύσεως λατινικοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, ἡ Φοινίκη καὶ ἡ Κύπρος. Τὸ ἀποστολικὸν Βικαριᾶτον Χαλεπίου διευθύνεται κυρίως ὑπὸ τῶν Φραγκισκανῶν, ἀλλὰ πάντα τὰ μοναχικὰ τάγματα ἔχουσι πολυάριθμα ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα καὶ ἱεραποστολικοὺς σταθμοὺς ἐν Συρίᾳ.

δ) Διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Λατίνων ἱεραποστόλων ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἑξῆς ἐμορφώθη καὶ ***Συριακὴ οὐνιτικὴ Ἐκκλησία***, ἡ ἁπλῶς ***Συριακὴ Ἐκκλησία*** καλουμένη, μικρὸν ἀριθμὸν ὀπαδῶν ἔχουσα, περὶ τὰς 30.000. Προΐσταται ταύτης Πα-

Digitized by Google

τριάρχης ἐδρεύων ἐν Βηρυττῷ (ἡ πραγματικὴ αὐτοῦ ἕδρα ἐν τῇ πόλει Mardin) ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν ἓξ Ἀρχιεπισκόπους καὶ τέσσαρας Ἐπισκόπους, ὧν εἷς ἑδρεύει ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἐν τῷ χωρίῳ Charfé ἐπὶ τοῦ Λιβάνου λειτουργεῖ ἱερατικὴ σχολὴ πρὸς μόρφωσιν τοῦ Κλήρου, ἱδρυθεῖσα τῷ 1882. Μέρος τοῦ Κλήρου μορφοῦται ἐν τῇ Συριακῇ Σχολῇ τῶν Δομινικανῶν, ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, παρὰ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐν Ρώμῃ καὶ ἀλλαχοῦ. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἔγγαμος καὶ ἄγαμος κλῆρος. Ὡσαύτως λειτουργοῦσι παρ' αὐτοῖς τρία μοναστήρια μετὰ πεντηκοντάδος μοναχῶν.

ε) Ἡ ἀρχαία ***Συριακὴ Μονοφυσιτική***, Ἰακωβιτικὴ λεγομένη Ἐκκλησία, ὑποστᾶσα μεγάλας ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας καὶ ἐπιμόνως ἀποκρούσασα ἰδίως τὴν λατινικὴν προπαγάνδαν, συγκεντροῦται νῦν περὶ τὴν Μονὴν Deir Zapharan (τέσσαρα χιλιόμετρα μακρὰν τοῦ Mardin), ἐν ᾗ ἑδρεύει ὁ Πατριάρχης τῶν Σύρων Μονοφυσιτῶν, θεωρῶν ἑαυτὸν διάδοχον τοῦ Ἀπ. Πέτρου. Ὁ τίτλος αὐτοῦ εἶναι «*Πατριάρχης τῆς πόλεως Ἀντιοχείας καὶ πάσης τῆς περιοχῆς τῆς ὑποκειμένης εἰς τὴν Ἁγ. Ἕδραν*». Ἀπὸ τοῦ 878 ὁ ἑκάστοτε ἐκλεγόμενος Πατριάρχης μεταβάλλει τὸ ὄνομα, συνήθως δὲ λαμβάνει τὸ ὄνομα *Ἰγνάτιος*, εἰς μνήμην τοῦ ἁγ. Ἰγνατίου Ἀντιοχείας. Ἐκτὸς τοῦ Πατριάρχου ὑπάρχει παρὰ τοῖς Σύροις ὁ λεγόμενος «*Μαφριὰν καὶ Καθολικὸς τῆς Ἀνατολῆς*», ἄλλοτε μὲν ἱκανήν, ὡς εἴδομεν, ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν ἀσκῶν, ἀλλὰ σήμερον περιοριζόμενος εἰς τὸν ἁπλοῦν τίτλον. Τοῦτον φέρει σήμερον ὁ Σύρος Μητροπολίτης Ἱεροσολύμων. Εἶναι δὲ ὁ «Μαφριάν», συνήθως, εἷς τῶν Μητροπολιτῶν, βοηθὸς τοῦ Πατριάρχου. Ἡ Συριακὴ Ἐκκλησία ἔχει σήμερον ἕνδεκα Ἐπισκοπάς. Στερεῖται δὲ σχολῶν πρὸς μόρφωσιν τοῦ κλήρου, οὗτινος ἡ ὅλη μόρφωσις συνίσταται εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀναγινώσκειν τὴν Γραφὴν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία. Ἡ λειτουργία τελεῖται ἐν συριακῇ γλώσσῃ, διατηρηθεισῶν πολλῶν ἑλληνικῶν ἐκφράσεων, (Στῶμεν καλῶς, Σοφία πρόσχωμεν, Κύριε ἐλέησον, καὶ ἄλλ.) Ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀναγινώσκονται καὶ ἀραβιστί. Διατηροῦνται παρὰ τοῖς Σύροις περὶ τὰ δέκα μοναστήρια, ἄνευ ὅμως θρησκευτικῆς τινος κινήσεως. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, ἀποτελουμένης ἄλλοτε ἐκ τοῦ ὀγκώδους ἰθαγενοῦς πληθυσμοῦ τῆς Συρίας καὶ Μεσοποταμίας, σήμερον μόλις συμποσοῦνται εἰς 100.000, ἐλαττούμενοι καθ' ἑκάστην διὰ τῆς λατινικῆς καὶ τῆς προτεσταντικῆς προπαγάνδας.

στ) Μείζονας προόδους ἐποιήσατο ἡ λατινικὴ προπαγάνδα παρὰ τοῖς ***Μαρωνίταις*** τοῦ Λιβάνου. Ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ὅτε κατέλαβον οἱ σταυροφόροι τὴν Ἀντιόχειαν, ἐγένοντο αἱ πρῶται ὁμαδικαὶ προσελεύσεις Μαρωνιτῶν εἰς τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὑφίσταντο ἔτι Μαρωνῖται μονοθελῆται, ἀλλὰ διὰ τῶν δραστηρίων ἐνεργειῶν τῶν Ἰησουιτῶν κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον ὑπῆρξεν ὁλοκληρωτικὸς ὁ ἐκλατινισμὸς τῶν Μαρωνιτῶν. Τῷ 1584 ἱδρύθη ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου ΙΓ' τὸ μαρωνιτικὸν κολλέγιον, ὑφιστάμενον μέχρι τῆς σήμερον, ἐξ οὗ ἐξῆλθε μακρὰ σειρὰ λογίων Μαρωνιτῶν. Οἱ Μαρωνῖται ζῶντες ἐν τῷ Λιβάνῳ, διετήρησαν σχετικὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν ἐπὶ τουρκοκρατίας, ἀλλ' ἐν ἔτει 1860 χιλιάδες αὐτῶν κατεσφάγησαν, ὡς εἴδομεν, ὑπὸ τῶν Δρούσων. Τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπέμβασιν τῆς Γαλλίας καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν αὐτῆς ἐν Λιβάνῳ ὑπὸ τύπον προστάτιδος δυνάμεως. Ἡ θέσις αὐτῆς ἔτι μᾶλλον ἐνισχύθη μετὰ τὸν πρόσφατον παγκόσμιον πόλεμον. Οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι ἐνισχύθη καὶ ἡ λατινικὴ ἐπιρροὴ μεταξὺ τῶν Μαρωνιτῶν.

Ὁ Πατριάρχης τῶν Μαρωνιτῶν, τιτλοφορούμενος «*Πατριάρχης Ἀντιοχείας καὶ πάσης Ἀνατολῆς*», προσλαμβάνων κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸ ὄνομα *Πέτρος* ὡς «διάδοχος τοῦ Πέτρου», ἑδρεύει ἐν Λιβάνῳ, ἔχει δὲ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἑπτὰ Ἀρχιεπισκοπὰς καὶ δύο Ἐπισκοπάς. Μία τῶν Ἐπισκοπῶν ἑδρεύει ἐν Κύπρῳ καὶ ἑτέρα ἐν Αἰγύπτῳ. Πλεῖστα μοναστήρια διατηροῦνται παρὰ τοῖς Μαρωνίταις, μεθ' ἱκανῆς θρησκευτικῆς κινήσεως, προαγομένης διὰ διαφόρων μοναστικῶν ὀργανώσεων. Ὑπάρχει παρ' αὐτοῖς καὶ ἔγγαμος καὶ ἄγαμος Κλῆρος, διότι παρὰ τὴν ἕνωσίν των μετὰ τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας οἱ Μαρωνῖται δὲν ἀφωμοιώθησαν τελείως πρὸς αὐτήν. Μορφοῦται δὲ καλῶς ὁ Κλῆρος ἐν διαφόροις Σχολαῖς τῶν Μαρωνιτῶν ἢ τῶν Λατίνων καὶ ἰδίως ἐν τῷ ἀνατολικῷ Σεμιναρίῳ τῶν Ἰησουιτῶν, ἐν Βηρυττῷ καὶ Ρώμῃ. Πλεῖσται δὲ γαλλικαὶ σχολαὶ ὑπάρχουσιν ἀνὰ τὸν Λίβανον, ἐν ᾧ ἀκούεται ἡ γαλλικὴ γλῶσσα ἐξ ἴσου πρὸς τὴν ἀραβικήν. Τὸ ἐν Βηρυττῷ πανεπιστήμιον τῶν Ἰησουιτῶν, διὰ τῆς ἰατρικῆς αὐτοῦ σχολῆς, καὶ τὸ μέγα αὐτῶν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει λειτουργοῦν τυπογραφεῖον δημοσιεύει ἄπειρα συγγράμματα ἐν γαλλικῇ γλώσσῃ, διαδίδον καὶ ἐνισχῦον μεταξὺ τῶν Μαρωνιτῶν τὴν γαλλικὴν ἅμα καὶ λατινικὴν ἐπιρροήν. Οἱ Μαρωνῖται ὑπερβαίνουσι τὰς 300.000 ἐν Συρίᾳ, ὑπάρχουσι δὲ προσέτι ἐν Κύπρῳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ περὶ τὰς 15.000.

ζ) Καὶ οἱ μὲν Μαρωνῖται διὰ τῆς προσελεύσεώς των εἰς τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν ἀπέβαλον τὴν αἵρεσιν τοῦ Μονοθελητισμοῦ, ἀλλὰ διατηροῦσι τὴν τοῦ Νεστοριανισμοῦ αἵρεσιν οἱ λεγόμενοι ***Χαλδαῖοι***, ὧν ἡ Ἐκκλησία τοσοῦτον ἤκμασεν, ὡς εἴδομεν. Μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ταμερλάνου ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἤρξατο ἡ παρακμὴ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χαλδαίων, ὑποστάντων φοβεροὺς διωγμοὺς παρὰ τῶν Περσῶν, τῶν Κούρδων καὶ τῶν Τούρκων. Κατ' αὐτὸν ἔτι τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐγένοντο ὁμαδικαὶ σφαγαὶ χιλιάδων Χαλδαίων ἐν Κουρδιστὰν καὶ ἀλλαχοῦ, προκαλέσασα τὴν ἐπέμβασιν τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Ρώσων. Κατὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον προέβησαν οἱ Τοῦρκοι εἰς νέας σφαγὰς αὐτῶν ἐν Περσίᾳ καὶ ἐν Μεσοποταμίᾳ. Περὶ τὰς 50.000 ὀπαδῶν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἐν Περσίᾳ ὑπὸ τὸν Ἐπίσκοπον Οὐρμίας, διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ρώσων, προσῆλθον εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἄλλαι δὲ χιλιάδες ἄλλων χωρῶν, ἵνα σωθῶσιν ἀπὸ τῶν σφαγῶν καὶ τύχωσι ξένης προστασίας, προσῆλθον εἰς τὸν προτεσταντισμὸν καὶ εἰς τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸν τύπον τῆς οὐνίας.

Οἱ ὑπολειφθέντες Χαλδαῖοι Νεστοριανοί, μόλις συμποσοῦνται εἰς 150000 ζῶντες ἐν Κουρδιστάν, ἐν μέρει δὲ περὶ τὰς 20—30.000 ἐν Περσίᾳ, ἐν Καυκάσῳ, παρὰ τὸ Βατούμ. Λαλοῦσι δὲ τὴν τουρκικήν, τὴν ἀραβικήν, τὴν κουρδικὴν καὶ περσικὴν γλῶσσαν καί τινες τὴν ἀραμαϊκὴν διεφθαρμένην. Ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ γίνεται χρῆσις τῆς ἀρχαίας χαλδαϊκῆς, ἀραμαϊκῆς, ἀναγινωσκομένων μόνον τῶν ἀποστολικῶν καὶ εὐαγγελικῶν ἀναγνωσμάτων εἰς ἐπιτοπίους γλώσσας. Ὁ Πατριάρχης ἢ «*Καθολικὸς*» τῶν Χαλδαίων, ἑδρεύων νῦν ἐν Μουσούλῃ, ἄλλοτε ἐξελέγετο ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1450 τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἀπέβη κληρονομικὸν ἐν τῇ αὐτῇ οἰκογενείᾳ. Συνήθως ἡ διαδοχὴ γίνεται ἀπὸ θείου εἰς ἀνεψιόν, τοῦ Πατριάρχου μένοντος ἀγάμου. Ὁ νῦν Πατριάρχης *Σίμων Κ'* διεδέχθη ἐν ἔτει 1920 τὸν θεῖόν του *Σίμωνα ΙΘ'* ἐν ἡλικίᾳ ἕνδεκα ἐτῶν. Ἐκπαιδεύεται δ' ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὑφ' ἑαυτὸν ἔχει ὁ Πατριάρχης πέντε μόνον ἐπισκόπους, ἔχοντας βοηθοὺς χωροεπισκόπους καὶ πρωτοπρεσβυτέρους. Συνηθέστατα δὲ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου παρὰ τοῖς Χαλδαίοις εἶναι κληρονομικόν. Ἐντεῦθεν καὶ μικροὶ παῖδες πολλάκις ἐκλέγονται Ἐπίσκοποι. Ὁ ἐφημεριακὸς Κλῆρος εἶναι ἔγγαμος, ἐπιτρέπεται δὲ εἰς τοὺς χηρεύοντας ἱερεῖς ἡ ἐπανάληψις τοῦ γάμου. Φέρουσιν οἱ κληρικοὶ τὸ αὐτὸ ἔνδυμα πρὸς τοὺς λαϊκοὺς καὶ καλοῦνται *Ραββὶ* ἢ *Kacha, Kassi (διδάσκαλοι)*, στεροῦνται δὲ πάσης μορφώσεως. Ὁ μοναχικὸς βίος δὲν ὑφίσταται σήμερον παρὰ τοῖς Χαλδαίοις, ἐν γένει δὲ ὁ θρησκευτικὸς βίος παρ' αὐτοῖς διατελεῖ ἐν μεγάλῃ παρακμῇ.

η) Ἐκτὸς τῆς Νεστοριανικῆς Ἐκκλησίας τῶν Χαλδαίων ὑπάρχει καὶ ***Οὐνιτικὴ Χαλδαϊκὴ Ἐκκλησία*** ἐξ 100.000 περίπου ὀπαδῶν, ἡνωμένη μετὰ τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας καὶ τελοῦσα ὑπὸ τὸν Πατριάρχην Βαβυλῶνος, μετὰ τεσσάρων Ἀρχιεπισκόπων καὶ ὀκτὼ Ἐπισκόπων, καλῶς ὠργανωμένη καὶ ἀκμάζουσα.

θ) Εὐρέως διαδίδεται ἐν Συρίᾳ καὶ ὁ ***Προτεσταντισμός***, διὰ συστηματικῆς καὶ ὠργανωμένης προπαγάνδας, κέντρον ἐχούσης τὴν Βηρυττόν. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ λειτουργεῖ προτεσταντικὸν ἀμερικανικὸν πανεπιστήμιον μετὰ θεολογικῆς καὶ ἰατρικῆς Σχολῆς ὡς καὶ τυπογραφεῖον. Ἐν Δαμασκῷ καὶ ἐν ἄλλαις τῆς Συρίας πόλεσιν ὡς καὶ τῆς Μεσοποταμίας, ἐκτὸς διαφόρων Σχολῶν, οἱ Προτεστάνται συντηροῦσι νοσοκομεῖα καὶ ἄλλα φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα. Ζωηρότατα δὲ ἀνταγωνίζονται πρὸς τοὺς Λατίνους ἱεραποστόλους μεταξὺ τῶν Νεστοριανῶν, τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ τῶν Ὀρθοδόξων.

Οὕτω λοιπὸν διεσπαρμένη καὶ διῃρημένη ἐμφανίζεται σήμερον ἡ ἀρχαία καὶ ἔνδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀντιοχείας. Τὸ μὲν αἱ χριστολογικαὶ αἱρέσεις, τὸ δὲ ἡ λατινικὴ καὶ προτεσταντικὴ προπαγάνδα ἐμόρφωσαν πληθὺν Ἐκκλησιῶν. Ἐκτὸς δὲ ἄλλων *Πατριαρχῶν* καὶ «*Καθολικῶν*», ὑπάρχουσι σήμερον ἓξ «*Πατριάρχαι Ἀντιοχείας καὶ πάσης Ἀνατολῆς*»!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ κειμένῳ σημειωθέντων συγγραμμάτων, *Ul Chevalier*, Repertoire des sources historiques du Moyen Age. Topo-bibliographie, Montbéliard 1894. t. I. λ. Antioche. *J. Neale*, A History of the first eastern Church, The Patriarchate of Antioch, together with memoirs of the Patriarch of Antioch, London 1873. *Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου*, Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν. Χρονολογικὸς πίναξ τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας, ἐν «Πανταίνῳ» Ἀλεξανδρείας, ΙΘ'. 1926, ἀριθμ. 10. Πρβλ. καὶ τὴν αὐτόθι περὶ τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας βιβλιογραφίαν.

† Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

ΣΥΝΟΔΟΙ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ. Οἱ ἐννέα κανόνες ἀποστολικῆς δῆθεν συνόδου ἐν Ἀντιοχείᾳ (*Pitra* jur. eccl. hist. 1,91—93) εἶναι ἀναμφιλέκτως νόθοι. Ἐν Ἀντιοχείᾳ συνεκροτήθησαν πλεῖσται, ἄνω τῶν 30, ἐκκλησιαστικαὶ σύνοδοι, πρὸς ἐπίλυσιν φλεγόντων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Τούτων ἀρχαιότεραι εἶναι αἱ τρεῖς κατὰ τὰ ἔτη 265, 268 καὶ 269 ἢ 270 συγκροτηθεῖσαι ἐναντίον τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας *Παύλου τοῦ Σαμοσατέως*, διδάσκοντος ὅτι «ἄνθρωπος ἦν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἐν αὐτῷ ἐνέπνευσεν ἄνωθεν ὁ λόγος» (*Εὐσεβίου* ἐκκλ. ἱστορ. 7,30). Κατὰ τὴν ἀρειανικὴν ἔριν συνεκροτήθησαν ἐπίσης πολλαὶ σύνοδοι ἐν Ἀντιοχείᾳ (περὶ ὧν βλ. ἀνωτέρω ἐν ἄρθρῳ παράγραφον «*ὁ Ἀρειανισμὸς καὶ τὸ Ἀντιοχικὸν σχίσμα*»). Τοὺς 25 κανόνας τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῷ 341 συγκληθείσης συνόδου, τῆς λεγομένης «ἐν ἐγκαινίοις», τ. ἔ. διὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς αὐτόθι «χρυσῆς» βασιλικῆς, ἀναφερομένους εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν καὶ τάξιν (*Α. Ἀλιβιζάτου* οἱ ἱεροὶ κανόνες, Ἀθῆναι 1924, σ. 162—173) ἐπεκύρωσεν ὁ 6' κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ πενθέκτης οἰκουμενικῆς συνόδου, τῷ 692.

Καὶ κατὰ τὰς νεστοριανικὰς καὶ μονοφυσιτικὰς ἔριδας συνεκροτήθησαν ἐν Ἀντιοχείᾳ πολλαὶ σύνοδοι ἥττονος σημασίας, ἤτοι κατὰ τὰ ἔτη 431, 445, 447, 451, 471, 478, 481, 482, 508, 512, 547, 565.

Δ. Σ. Μ.

ΑΙ ΑΛΛΑΙ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΙ

Ἐκτὸς τῆς ***ἐπὶ Δάφνῃ Ἀντιοχείας*** μνημονεύονται παρὰ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ αἱ ἑξῆς 28 ἀκόμη ὁμώνυμοι πρὸς αὐτὴν πόλεις:

2) ***Ἡ πρὸς Μαιάνδρῳ*** (ἐν Καρίᾳ), ἥτις καὶ ***Πυθόπολις*** ἐκαλεῖτο κατὰ Στέφανον Βυζάντιον. Ἐκτίσθη ὑπὸ Ἀντιόχου Α' τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τῆς μεγάλης ὁδοῦ τῶν καραβανίων, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς Ἐφέσου ἦγεν εἰς τὸν Εὐφράτην. Ἡ θέσις αὐτῆς δὲν ἔχει ἀκριβῶς ὁρισθῆ. Κατὰ τὸν Fellows καὶ ἄλλους ἔκειτο εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ Μοσύκου, παραποτάμου τοῦ Μαιάνδρου, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Ἀλῆ-αγᾶ-Τσιφλίκ, ἢ Γενῆ-Σεχὶρ ἢ Καρὰσοῦ, ἔνθα ὑπάρχουσι πλεῖστα ἐρείπια.

Νομίσματα τῆς Ἀντιοχείας πρὸς Μαιάνδρῳ (280—200 π. Χ.)

Ὑπῆρξε περίφημος διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Μαιάνδρου πολυτελῆ γέφυραν αὐτῆς, ἡ ὁποία ἀπεικονίσθη εἰς νομίσματα τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Ἡ ἀκμὴ αὐτῆς διετηρήθη, φαίνεται, καὶ ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς, διότι ἡ Ἀντιόχεια κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους εἶχε καταστῆ ἕδρα ἐπισκόπου. Ὑπῆρξε πατρὶς καὶ τοῦ περιφήμου σοφιστοῦ Διοτρέφους, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἐμαθήτευσεν ὁ μέγας ῥήτωρ Ὑβρέας, σύγχρονος τοῦ Στράβωνος (*Στράβ.* C. 630 καὶ 659).

Ἐκ τῶν σωζομένων νομισμάτων τῆς Ἀντιοχείας τὰ μὲν ἀρχαιότερα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ 280—200 χρόνους, τὰ δὲ νεώτερα εἰς τοὺς αὐτοκρατορικούς. Τὰ πρῶτα ἐπὶ μὲν τῆς προσθίας ὄψεως φέρουσι κεφαλὴν τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τοῦ Μηνὸς μὲ φρύγιον πῖλον καὶ μηνίσκον ὄπισθεν τῶν ὤμων, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ταῦρον Ἰνδικὸν κατακεκλιμένον ἐπὶ μαιανδρικοῦ κοσμήματος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἄρχοντος. Τὰ δεύτερα εἶναι ποικίλου τύπου, φέρουσι δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως προσωποποιήσεις ἄλλοτε μὲν τοῦ Δήμου, ἄλλοτε δὲ τῆς Βουλῆς ἢ τῆς Γερουσίας τῆς Ἀντιοχείας καὶ διαφόρους ἄλλας παραστάσεις, εἰς ἓν δὲ ἐξ αὐτῶν εἰκονίζεται ἡ ἐπὶ τοῦ Μαιάνδρου γέφυρα (*Head-Σβορώνου* Ἱστορία Νομισμάτων).

3) ***Ἡ πρὸς Πισιδίᾳ*** (κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Φρυγίας καὶ Πισιδίας). Κατὰ τὸν Στράβωνα (C. 577) πρῶτοι οἰκισταὶ τῆς Ἀντιοχείας ὑπῆρξαν «Μάγνητες οἱ πρὸς Μαιάνδρῳ», οἱ ὁποῖοι καὶ ἰδίαν τινὰ λατρείαν εἰσήγαγον εἰς αὐτήν. Ἀλλ' ὁ Δρόϋσεν παραδέχεται ὅτι ἡ πόλις ἐκτίσθη ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Γ', οἱ δὲ Μάγνητες μετῴκησαν μετὰ τὴν ἵδρυσιν αὐτῆς. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ. περιῆλθεν εἰς τοὺς Ρωμαίους, οἱ ὁποῖοι ἐξέπεμψαν βραδύτερον εἰς αὐτὴν ἀποικίαν κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποικιῶν καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου μετωνόμασαν εἰς *Καισάρειαν*.

Σπουδαίαν σημασίαν ἀπέκτησε καὶ ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν χρόνων, διότι κατέστη κέντρον χριστιανικῆς κινήσεως καὶ προσηλυτισμοῦ. Διὸ οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Βαρνάβας δὶς ἐπεσκέφθησαν αὐτὴν καὶ παρὰ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἐγκατεστημένων ἐν αὐτῇ Ἑβραίων ἐκήρυξαν μετὰ θάρρους τὴν νέαν θρησκείαν. Βραδύτερον ἡ Ἀντιόχεια κατέστη ἕδρα μητροπολίτου, ἐπὶ δὲ τῶν βυζαντινῶν χρόνων πρωτεύουσα τῆς βορείου Πισιδίας. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς εὑρέθησαν ὑπὸ τοῦ Arundell καὶ Otto von Richter παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Γιαλοβὰτς πρὸς Ἀνατολὰς τῆς λίμνης Ἐγερσίρ.

Digitized by Google

Τὰ σῳζόμενα νομίσματά της εἶναι ἅπαντα τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου μέχρι Κλαυδίου τοῦ Β' τοῦ Γοτθικοῦ. Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι πρότερον δὲν εἶχον κοπῆ νομίσματα ὑπ' αὐτῆς. Εἶναι χαλκᾶ καὶ φέρουσιν ἅπαντα τὴν λατινικὴν ἐπιγραφὴν COL. CAES. ANTIOCH., ἤτοι Colonia-Caesaria-Antiochia, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ συχνότατα τὰ γράμματα S. R., δηλαδὴ Senatus Romanus. Οἱ τύποι τῶν νομισμάτων τούτων εἶναι πολυάριθμοι. Πολλὰ ἀναφέρονται εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Μηνὸς *Ἀσκηνοῦ* (τὰ χειρόγραφα ἐσφαλμένως ἀναγράφουσιν *Ἀσκαίου* ἢ *Ἀρκαίου*), ὁ ὁποῖος κατεῖχε διάσημον ἱερὸν παρὰ τὴν πόλιν ταύτην, εἰς ὃ ἦτο προσηρτημένος—κατὰ τὸν Στράβωνα—σύλλογος ἱερέων καὶ μέγα σῶμα δούλων. Ἐν τοῖς νομίσμασι τούτοις ὁ θεὸς παρίσταται συνήθως εἰς ὀρθίαν στάσιν μὲ φρύγιον πῖλον καὶ μηνίσκον παρὰ τοὺς ὤμους· διὰ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ σκῆπτρον, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς Νίκην, ἐνῷ τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν στηρίζει ἐπὶ βουκράνου καὶ παρ' αὐτὸν ἵσταται ἀλέκτωρ.

4) Ἡ ἐπὶ Κράγῳ. Πόλις ἐν τῇ Τραχείᾳ Κιλικίᾳ μεταξὺ τοῦ Σελινοῦντος καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀνεμουρίου. Μνημονεύεται ὑπὸ Πτολεμαίου, Θεοφάνους καὶ Στεφάνου Βυζαντίου. Ὑπῆρξε σπουδαία πόλις κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Σελευκιδῶν, ἂν λάβῃ τις ὑπ' ὄψει τὰ παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Γκιϊνεΐ, οὐ μακρὰν τοῦ Σελινοῦντος (νῦν Σελεύκ), εὑρεθέντα ἐρείπια. Εἶναι δὲ ταῦτα λείψανα μεγίστου ναοῦ καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων, ἔτι δὲ ἐρείπια μεγάλου δρόμου μετὰ στοῶν.

5) Ἡ πρὸς τῷ Πυράμῳ (ἐν τῇ Κιλικίᾳ). Ἡ πόλις αὕτη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐκαλεῖτο πρότερον *Μέγαρσος*. Ἀπεῖχε περὶ τὰ 70 στάδια ἀπὸ τῆς Μαλλοῦντος, ἐρείπια δ' αὐτῆς καί τινες ἐπιγραφαὶ εὑρίσκονται σήμερον παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Καρατάς.

6) Ἡ τῆς Ἰσαυρίας, ἡ *Λαμωτὶς* λεγομένη. Κατὰ τὸν Στέφανον Βυζάντιον εἶχε κτισθῆ ἐν τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν Λάμον χώρᾳ, ἡ ὁποία ἔφερε τὸ ὄνομα *Λαμουσία*. Ὑπό τινων ταυτίζεται μὲ τὴν *ἐπὶ Κράγῳ* Ἀντιόχειαν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν, διότι ἡ Λαμουσία μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ὡς ἰδιαιτέρα χώρα καὶ τοποθετεῖται ὑπ' αὐτοῦ ἀνατολικώτερον τοῦ Κράγου.

7) Ἡ τῆς Πιεξίας (ἐν τῇ ἄνω Συρίᾳ). Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου μὲ τὴν προσθήκην ὅτι «οἱ Σύριοι *Ἄραδον* αὐτὴν καλοῦσιν». Ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης ὁ Δρόϋσεν συμπεραίνει ὅτι ἡ πόλις αὕτη εἶχε κτισθῆ τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Φοινίκων, ἔπειτα δὲ διὰ τὴν ἐμπορικὴν σπουδαιότητα, ἣν δι' αὐτῶν ἀπέκτησε, συνῳκίσθη καὶ μετωνομάσθη ὑπὸ Ἀντιόχου Α' τοῦ Σωτῆρος.

8) Ἡ παρὰ τὸν Ταῦρον. Πόλις ἐν τῇ Κομμαγηνῇ, χώρᾳ τῆς Συρίας, μνημονευομένη ὑπὸ Στεφάνου Βυζαντίου. Πιθανῶς ἔκειτο κατὰ τὰς νοτίας ὑπωρείας τοῦ ὄρους Ταύρου εἰς τὴν θέσιν, ἔνθα εὑρίσκεται σήμερον ἡ πόλις Adiaman ἢ κατὰ τὴν κουρδικὴν γλῶσσαν Ἀϊν-Τάβ (Eintab). Ὁ Κίπερτ ὅμως τοποθετεῖ αὐτὴν παρὰ τὴν σημερινὴν Marasch. Τὰ σωζόμενα νομίσματα τῆς πόλεως εἶναι τῶν χρόνων τῆς αὐτοκρατείρας Φαυστίνης τῆς νεωτέρας, φέρουσι δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΤΗΣ Ε. ΤΑΥ. (Ἀντιοχέων τῆς ἐν Ταύρῳ).

9) Ἡ παρὰ τὸν Εὐφράτην (ἐν τῇ Κομμαγηνῇ). Ἡ πόλις μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου, τὰ δὲ σωζόμενα νομίσματα αὐτῆς ἀνήκουσιν εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους τοῦ Οὐήρου. Ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως φέρουσι τὴν προτομὴν τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΠΡΟΣ ΕΥΦΡΑΤΗΝ.

10) Ἡ τῆς Σεμιράμιδος (ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ μεταξὺ τοῦ Ἰορδάνου καὶ τῆς Ἀραβικῆς ἐρήμου). Μνημονεύεται πέμπτη ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου καὶ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τούτου ἱδρύθη ὑπὸ τῆς Σεμιράμιδος. Ὁ ἴδιος πάλιν ταυτίζει αὐτὴν μὲ τὴν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ πόλιν *Γάδαρα*, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν. Ἡ θέσις τῆς πόλεως δὲν ἔχει ἐξακριβωθῆ.

11) Ἡ ἐπὶ Καλλιρρόης, ἢ κατὰ τὴν πλήρη ἔκφρασιν τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, «*ἡ ἐπὶ Καλλιρρόης καὶ Ἀσφαλτίτιδος λίμνης*». Καὶ ἡ πόλις αὕτη εὑρίσκετο ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ, κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ὅμως μαρτυρίας δὲν διετηρήθη ἐπὶ μακρόν. Τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶναι τῶν χρόνων Ἀντιόχου τοῦ Δ', φέρουσι δὲ συνήθως τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙ ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ. Ὁ Πλίνιος ταυτίζει τὴν πόλιν πρὸς τὴν ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ *Ἔδεσσαν Καλλιρρόην*, περὶ τῆς ὁποίας βλέπε κατωτέρω. Ἀλλ' εἶναι φανερὸν ὅτι πρόκειται περὶ δύο πόλεων.

12) Ἡ πρὸς Ἵππῳ, Δεκαπόλεως (ad hippum). Πόλις καὶ αὕτη τῆς Κοίλης Συρίας. Ἔκειτο ἀντικρὺ τῆς Τιβεριάδος λίμνης τῆς Γαλιλαίας, ἐκαλεῖτο δὲ οὕτω ἀπὸ τῆς γειτνιάσεως αὐτῆς πρὸς τὸ ὄρος Ἵππον. Τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶναι τῶν ἀπὸ τοῦ Νέρωνος μέχρι Κομμόδου αὐτοκρατορικῶν χρόνων, φέρουσι δὲ συνήθως τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΙΠΠΩ καὶ ἐνίοτε τὴν προσθήκην ΤΗΣ ΙΕΡ. Κ. ΑΣΥΛΟΥ. Ἡ χρονολογία των εἶναι κατὰ τὸ Πομπηϊανὸν σύστημα, ὅπερ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 64 π. Χ. Φέρουσι δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον *τύχην* κρατοῦσαν ἵππον, συμβολικῶς δηλοῦντα τὸ ὄρος Ἵππον, ἢ *τύχην* ἐπὶ ὄρους καθημένην.

13) Ἡ ἐν Πτολεμαΐδι, φρουρίῳ ἀξιολογωτάτῳ τῆς Κοίλης Συρίας. Ἦτο κυρίως φοινικικὸς λιμὴν καὶ οὐχὶ πόλις κατὰ τὸν τύπον καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων. Τὸ ἀρχαιότερον ὄνομα τῆς πόλεως ἦτο *Ἄκκ*, ὅπερ ἀπαντᾷ μέχρι τοῦ 266 π. Χ. Τὰ σῳζόμενα νομίσματα τῆς Δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον χαλκᾶ, φέρουσι δὲ συνήθως τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΙ.

Τὰ ἀρχαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τῶν χρόνων Ἀντιόχου τοῦ Δ', ἀλλ' ὑπάρχουσι πολλὰ καὶ τῶν κατόπιν βασιλέων, Ἀντιόχου τοῦ Ε', Δημητρίου τοῦ Α', Ἀλεξάνδρου Βάλα, Κλεοπάτρας καὶ Ἀντιόχου Η' (125—123). Πλὴν τῶν νομισμάτων τούτων ὑπάρχει καὶ ἄλλη σειρά, χαλκῶν ἐπισης, τὰ ὁποῖα χρονολογοῦνται κατὰ τὸ Καπάφειον λεγόμενον σύστημα, τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ ἔτους 47 π. Χ. Χαρακτηριστικὴ πολὺ εἶναι ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων ἐπιγραφή, ἡ ὁποία εἰς ἄλλα μὲν εἶναι ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΥ εἰς ἄλλα δὲ ΑΚΗ ΙΕΡ. ΚΑΙ ΑΣ. Διαφορετικὸς ἐπίσης εἶναι ἐπίσης καὶ ὁ τύπος τῶν νομισμάτων τῆς περιόδου ταύτης ἀπὸ τὸν τῆς προηγουμένης. Ὁ Head ἐν τῇ γνωστῇ «Ἱστορίᾳ τῶν νομισμάτων» μετάφρασις *Σβορώνου*) παρέχει λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν διαφόρων τύπων καὶ τῆς νομισματικῆς ἐξελίξεως τῆς πόλεως.

14) Ἡ ἐν Μυγδονίᾳ ἢ *Μυγδονικὴ* ἢ *Νίσιβις* (*Νάσιβις* παρὰ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ καὶ ΝΕΣΙΒΙ ἐπὶ τῶν νομισμάτων) καλουμένη. Εἶχεν ἱδρυθῆ μεταξὺ τοῦ Τίγρητος καὶ τοῦ Εὐφράτου καὶ μνημονεύεται ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων, ὡς τοῦ Πολυβίου, Πλουτάρχου, Ἰωσήπου, Στράβωνος, Θεοφυλάκτου καὶ Λουκιανοῦ. Τὰ σῳζόμενα νομίσματα αὐτῶν εἶναι τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Δ', φέρουσι δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΤΩΝ Π. ΜΥΓΔΟΝΙΑ. Κατὰ τὸν Πλούταρχον (περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων, κ. 26) τὴν πόλιν κατῴκουν ἀπόγονοι γνήσιοι τῶν Σπαρτιατῶν.

15) Ἡ Ἀραβὶς (ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ). Ἐκτίσθη κατὰ Πλίνιον ὑπὸ τοῦ Νικάνορος, ἑνὸς τῶν ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ ἡγεμόνων. Πιθανῶς εἶναι ἡ ἰδία μὲ τὴν προηγουμένην, ὁ δὲ Πλίνιος, ἀντλήσας, φαίνεται, ἀπὸ ἄλλην πηγήν, ἐθεώρησεν αὐτὴν ὡς ἄλλην πόλιν.

16) Ἡ Ἔδεσσα ἢ ἡ ἐπὶ Καλλιρρόη (ἐν τῇ Ὀρσηνῇ). Ὑπῆρξε πρωτεύουσα τῆς Μεσοποταμίας, ἔκειτο δὲ παρὰ τὰς πηγὰς καταρράκτου τινὸς ῥέοντος ἀπὸ τοῦ ὄρους Μασίου νοτίως πρὸς τὸν Εὐφράτην. Κατὰ τὰς πιθανωτέρας μαρτυρίας ἐκτίσθη ὑπὸ Σελεύκου τοῦ Α' πλησίον τῆς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἱδρυθείσης Ἐδέσσης καὶ ὠνομάσθη ὑπ' αὐτοῦ *Ἀντιόχεια*. Μετά τινα ὅμως χρόνον κατεστράφη ὑπὸ πλημμύρας, ὁ δὲ Σέλευκος συνοικίσας ἐκ δευτέρου αὐτὴν μετωνόμασεν εἰς *Ἔδεσσαν*. Βραδύτερον Ἀντίοχος ὁ Δ' κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλινίου μετωνόμασεν αὐτὴν εἰς *Ἀντιόχειαν Καλλιρρόην* ἀπὸ τῆς πηγῆς ἢ κατ' ἄλλους εἰς *Ἀντιόχειαν ἐπὶ Καλλιρρόῃ*. Τὸ ὄνομα ὅμως τοῦτο δὲν διετηρήθη ἐπὶ μακρόν, διότι, ὡς ἐκ τῶν σῳζομένων νομισμάτων της ἐξάγεται, ἀπέκτησε μετὰ τὸν Ἀντίοχον τοῦτον τὸ παλαιὸν ὄνομα Ἔδεσσα. Ὑπὸ πολλῶν ἀποδίδονται εἰς αὐτὴν τὰ νομίσματα τῆς ἑτέρας *Ἀντιοχείας ἐπὶ Καλλιρρόης* ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ, περὶ ἧς βλέπε ἀνωτέρω.

17) Ἡ Χάραξ, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τίγρητος (ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ καὶ Σουσιανῇ). Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀλεξάνδρεια* ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ αὐτῆς Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ καταστραφεῖσα ὑπὸ πλημμύρας ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Ε' καὶ ἀνοικοδομηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ μετωνομάσθη *Ἀντιόχεια*. Βραδύτερον ἀπὸ τοῦ Σπασίνου, υἱοῦ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἀράβων Σογδανόκου, ἔλαβε καὶ τρίτην μετονομασίαν κληθεῖσα *Χάραξ τοῦ Σπασίνου*. Εἰς τὴν περίοδον δὲ ταύτην—τὴν τρίτην—ἀνήκουσι καὶ τὰ εὑρεθέντα νομίσματα αὐτῆς.

18) Ἀντιόχεια (Ὦπις), ἐν τῇ Σιττακηνῇ μεταξὺ Τίγρητος καὶ Τορναδότου. Ἡ θέσις τῆς πόλεως δὲν ἔχει ἐξακριβωθῆ. Παρὰ τὸ στόμιον μόνον τοῦ Τορναδότου ὁ Lynche ἀνεῦρεν ἐρείπιά τινα, ἅτινα ὑπέλαβεν ὡς τὰ τῆς ἀρχαίας Ὤπιδος. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ εἰκασία ὅτι ἡ Ἀντιόχεια αὕτη ὑποκατέστησε τὴν ἀρχαίαν Ὦπιν.

19) Ἡ Μαργιανὴ ἢ *ἡ πρὸς τῷ Μάργῳ,* πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου περσικῆς σατραπείας ἐπὶ τῶν Σελευκιδῶν. Εἶχε κτισθῆ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ βραδύτερον καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Α', ὅστις καὶ μετωνόμασεν αὐτὴν εἰς *Ἀντιόχειαν*. Διὰ τὰ πολλὰ ὕδατα καλεῖται ὑπὸ τοῦ Ἰσιδώρου καὶ *ἔνυδρος*, ἐνῷ ὁ Στράβων ἐξαίρει τὴν εὐφυΐαν τῆς χώρας καὶ τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους αὐτῆς. Παρὰ τὴν πόλιν ταύτην ὁ ἡγεμὼν τῶν Πάρθων Ὀρώδης (56—37 π.Χ.) κατενίκησε τὸν Ρωμαῖον στρατηγὸν Κράσσον καὶ συνέλαβε πλείστους αἰχμαλώτους ἐκ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ. Ἐπὶ τῶν Ἀράβων Χαλιφῶν ἀποκτᾷ κάποιαν λαμπρότητα καὶ καλεῖται Marwsah-i-gân. Ἡ θέσις της δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστή. Πιθανῶς ἔκειτο παρὰ τὴν σημερινὴν τουρκαραβικὴν πόλιν Merw - κατὰ τὰ πρὸς Ἀφγανιστὰν σύνορα - ἢ παρὰ τὸ Σὸχ - Τζεχάν.

20) Ἡ ἐν Σκυθίᾳ. Μνημονεύεται ὑπὸ Στεφάνου Βυζαντίου. Ἔκειτο εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Ἰαξάρτου διαρρεομένας χώρας καὶ ἀπετέλει μετὰ τῆς *Ἀλεξανδρείας ἐσχάτης* τὸ ἀκρότατον ὅριον τῆς κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη ἑλληνικῆς ἐπικρατήσεως. Ἐκτίσθη πιθανῶς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ Σελεύκου ἢ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, οἵτινες ἔδρασαν εἰς τὰς χώρας ταύτας.

21) Ἡ Ἁρμάτα, ἐν τῇ Ἰνδικῇ, νοτιοδυτικῶς τοῦ Δέλτα τοῦ Γάγγου. Μνημονεύεται μόνον ἐν τῷ Πεντιγγερανῷ πίνακι, ἐκτίσθη δὲ πιθανῶς ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου Β' ἢ Γ'. Ὁ Δρόϋσεν τοποθετεῖ αὐτὴν εἰς τὰ μεσόγεια τοῦ Ἰρὰν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς Περσεπόλεως ἦγεν εἰς τὸν ἄνω Ἰνδόν.

22) Ἡ ἐν Τρῳάδι. Τὸ ὄνομα Ἀντιόχεια ἐδόθη προσωρινῶς εἰς τὴν πόλιν *Κεβρῆνα* ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῆς κατοίκων, μετὰ τὴν ἐπάνοδόν των ἐκ τῆς Ἀντιγονείας (βλ. λ.). Σώζεται καὶ νόμισμα τῆς πόλεως μὲ ἐπιγραφὴν ΑΝΤΙ(ΟΧΕΩΝ) μὲν ἀπὸ τὸ ἓν μέρος, ΚΕ(ΒΡΗΝ) δὲ ἀπὸ τὸ ἕτερον.

23) Ἡ Ἀλάβανδα. Προσωρινὸν ὄνομα τῶν Ἀλαβάνδων ἐν τῇ Καρίᾳ: «Ἀλάβανδα, ἡ ποτὲ Ἀντιόχεια» *(Στέφ. Βυζαντ.)*.

24) Ἀντιόχεια (Τράλλεις). Ὄνομα προσωρινὸν τῶν Τράλλεων ἐν τῇ Λυδίᾳ, καθὰ ἀναφέρουσιν ὁ Πλίνιος καὶ Στέφανος Βυζάντιος. Ἡ μετονομασία δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολύ, διότι αἱ Τράλλεις κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἀνέκτησαν τὸ παλαιὸν αὐτῶν ὄνομα.

25) Ἡ πρὸς τῷ Κύδνῳ. Ὄνομα προσωρινὸν τῆς *Ταρσοῦ* ἐν τῇ Κιλικίᾳ. Τὴν μετονομασίαν προσέλαβεν ἡ πόλις ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀντιόχου τοῦ Δ' (175—164), ὁπότε ἐκόπησαν ἐν τῷ περιφήμῳ νομισματοκοπείῳ αὐτῆς καὶ νομίσματα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΩΙ ΚΥΔΝΩΙ. Τὰ νομίσματα ταῦτα φέρουν τὸν τύπον τοῦ Σάνδητος (Σανδάν), τ. ἔ. τοῦ Ἀσιατικοῦ Ἡρακλέους, ὁ ὁποῖος εἰκονίζεται γυμνὸς καὶ πωγωνοφόρος, ἱστάμενος ἐπὶ τῆς ῥάχεως λέοντος πτερωτοῦ καὶ κερασφόρου.

26) Ἡ πρὸς τῷ Σάρῳ. Ὄνομα πιθανῶς προσωρινὸν τῶν Ἀδάνων ἐν τῇ Κιλικίᾳ. Ἡ πόλις μετωνομάσθη, φαίνεται, ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἀντιόχου Δ' τοῦ Ἐπιφανοῦς, ὡς μαρτυροῦσι τὰ σῳζόμενα νομίσματα αὐτοῦ· Ταῦτα ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως φέρουν τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΩΙ ΣΑΡΩΙ, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας ποικίλας παραστάσεις, μάλιστα δὲ θεῶν.

27) Ἡ ἐν τῇ Λυδίᾳ. Μνημονεύεται ὑπὸ Στεφάνου Βυζαντίου, κληθεῖσα οὕτω ἀπὸ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς.

28) Ἡ παράλιος (ἐν τῇ Κιλικίᾳ). Ταύτης σῴζονται καὶ νομίσματα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΤΗΣ ΠΑΡΑΛΙΟΥ.

29) Ἡ τοῦ Χοσρόου (ἐν τῇ Μηδίᾳ). Αὕτη συνῳκίσθη ἐπὶ τοῦ Χοσρόου τῆς Περσίας μετὰ τὸ 540 μ. Χ. ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς ἐν Συρίᾳ Ἀντιοχείας, τοὺς ὁποίους μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως ἐγκατέστησεν οὗτος ἐνταῦθα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς *Ἀππιανός, Στράβων, Πολύβιος, Πλίνιος, Πτολεμαῖος, Ἰώσηπος, Θεοφύλακτος* κ. ἄ. Τὰ λεξικὰ *Pauly-Wissowa, Pape,* κ. ἄ. Καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἔργων ἡ Ἱστορία τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ *Δρόϋσεν* τόμος III B', ἡ τοῦ *Παπαρρηγοπούλου*, ἡ τοῦ *Λάμπρου*, καὶ ἡ Ἱστορία τῶν Νομισμάτων *Head-Σβορώνου*.

Ε. ΜΠΑΣΟΥΚΕΑΣ

— **Ἀντιόχεια** (Antioquia). Νομὸς τῆς Κολομβίας τῆς Ἀμερικῆς ἐκτάσεως 64800 τετρ. χλτρ., ἀριθμῶν 823.226 κατοίκους. Ἡ περιφέρειά του πρότερον ἦτο ἓν τῶν ἐννέα κρατιδίων ἅτινα ἀπετέλουν τὴν συμπολιτείαν τῆς Κολομβίας. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ Μεντελλὲν (Medellin) μὲ 79146 κατοίκους. Δ. Ε. Μ.

— **Ἀντιοχείας** ***ἐκκλησία*** βλ. σ. 895 α'.

— **Ἀντιοχείας** ***σύνοδοι*** βλ. σ. 905 β'.

Ἀντιόχης ἢ ***Ἀντίοχος*** *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν ὀκτὼ υἱῶν τοῦ Μέλανος, τοὺς ὁποίους ἐφόνευσεν ὁ Τυδεύς, διότι ἐπεβούλευσαν τὴν ζωὴν τοῦ πατρός του Οἰνέως, βασιλέως τῆς Καλυδῶνος.

Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀντιοχικὴ (ἢ ***Ἀντιοχειανὴ***) ***σχολή*** βλ. Ἀντιοχείας *Ἐκκλησία* (σ. 905 β') καὶ Λουκιανὸς *μάρτυς*.

— **Ἀντιοχικὸν** ***σχίσμα*** βλ. Ἀντιοχείας *Ἐκκλησία* (σ. 905 β') καὶ Μελιτιανὸν *σχίσμα*.

Ἀντιοχίς. Μία τῶν ἐν Ἀθήναις φυλῶν, ἡ δεκάτη κατὰ τὴν ἐπίσημον σειράν. Τὸ ὄνομά της εἶχε λάβει ἀπὸ τοῦ *Ἀντιόχου*, υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους. Ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης ἦτο ὁ Σωκράτης.

Digitized by Google

— **'Αντιοχὶς** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ περὶ τὴν πρωτεύουσαν της Συρίας Ἀντιόχειαν χώρα.

— **'Αντιοχίς.** —1) Ἡ σύζυγος τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ βασιλείου τῶν Σελευκιδῶν Σελεύκου τοῦ Α' καὶ μήτηρ Ἀντιόχου τοῦ Α'.

—2) Ἡ ἀδελφὴ τοῦ μεγάλου Ἀντιόχου (Γ').

—3) Ἡ θυγάτηρ τοῦ μεγάλου Ἀντιόχου καὶ σύζυγος τοῦ Ἀριαράθου ἡγεμόνος τῆς Καππαδοκίας.

—4) Θυγάτηρ τοῦ Ἀχαιοῦ καὶ ἀδελφὴ τῆς βασιλίσσης *Λαοδίκης* καὶ τοῦ *Ἀνδρομάχου*. Συνεζεύχθη τὸν ἐκ Τίου Ἄτταλον καὶ ἔγινεν οὕτω μήτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου *Ἀττάλου* τοῦ Α'.
Γ. Δ. ΚΑΨ.

'Αντίοχοι *(Διονύσιος* καὶ *Ἰωάννης)*. Ἀδελφοί, ἀγωνισταὶ ἐκ Ζακύνθου, οἵτινες ἠκολούθουν τὸν συμπατριώτην των *Διονύσιον Σεμπρικὸν* τοῦ ὁποίου συνεμερίσθησαν τὰς περιπετείας. Γ. Δ. Κ.

'Αντίοχος. Τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ εἰς τὴν λοιπὴν ἀρχαιαν Ἑλλάδα δὲν ἦτο σπάνιον, σύνηθες ὅμως ἀπέβη ἰδίως εἰς τὸν οἶκον τῶν Σελευκιδῶν, βασιλέων τῆς Συρίας, ἀπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ γενάρχου τῆς δυναστείας ταύτης.

(Εἰς τὴν κατάταξιν τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφερομένων ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀνδρῶν ἠκολουθήσαμεν τὴν ἑξῆς τάξιν: Προηγοῦνται οἱ ἀναγόμενοι εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους· ἕπονται οἱ βασιλεῖς, ἡγεμόνες καὶ στρατηγοί, κατὰ χρονολογικὴν σειράν· μετ' αὐτοὺς ἀκολουθοῦν οἱ τῶν χριστιανικῶν χρόνων ἅγιοι καὶ κληρικοὶ καὶ τελευταῖοι οἱ εἰς τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας διαπρέψαντες ἢ ὅπως δήποτε ἄλλως μνημονευόμενοι, τόσον κατὰ τοὺς ἀρχαίους ὅσον καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους.)

ΜΥΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

—1) Εἷς τῶν πεντήκοντα υἱῶν τοῦ Αἰγύπτου, κατὰ τὸν μυθογράφον Ὑγῖνον, φονευθεὶς ὑπὸ τῆς συζύγου του Δαναΐδος Ἰτέας.

—2) Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Πτερελάου, υἱοῦ τοῦ Ταφίου καὶ βασιλέως τῶν Ταφίων ἢ *Τηλεβοῶν*. Ὁ Ἀντίοχος οὗτος κατὰ τὸν παρ' Ἀπολλοδώρῳ μῦθον (II 4. 6), ἐξεστράτευσε μετὰ τῶν ἀδελφῶν του ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῶν Μυκηνῶν Ἠλεκτρύονος πρὸς διαρπαγὴν τῶν βοῶν του· ἡ ἀπόπειρα ὅμως τῆς διαρπαγῆς προεκάλεσεν ἄγριον ἀγῶνα μεταξὺ τῶν παίδων τοῦ Ἠλεκτρύονος, ἀποκρούοντων τοὺς ἅρπαγας, καὶ τοῦ Ἀντιόχου καὶ τῶν ἀδελφῶν (υἱῶν τοῦ Πτερελάου), ἀποτέλεσμα δὲ τοῦ ἀγῶνος ὑπῆρξεν ὁ φόνος τῶν τε υἱῶν τοῦ Πτερελάου, πλὴν τοῦ Εὐήρους, ὅστις ἐφύλασσε τὰ πλοῖα, καὶ τῶν υἱῶν τοῦ Ἠλεκτρύονος πλὴν τοῦ Λικυμνίου, ὅστις παῖς ὢν δὲν μετέσχε τοῦ ἀγῶνος.

—3) Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Μήδας θυγατρὸς τοῦ Φύλαντος. Ἦτο εἷς τῶν δέκα τῶν Ἀθήναις ἐπωνύμων ἡρώων (τῆς *Ἀντιοχίδος* φυλῆς).

ΗΓΕΜΟΝΕΣ, ΒΑΣΙΛΕΙΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ

—**'Αντίοχος** ὁ *Μεσσήνιος*. Υἱὸς τοῦ Φίντα καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀνδροκλέους τὸν ὁποῖον συμβασιλεύοντα μετ' αὐτοῦ ἐφόνευσεν, ἐπειδὴ ἐφιλονίκησαν μεταξὺ των ἂν ἔπρεπε νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους τὸν ἀπαιτούμενον ὑπ' αὐτῶν Μεσσήνιον *Πολυχάρην*, ὅστις ἕνεκα ἰδιωτικῶν ἀφορμῶν πρὸς τὸν Σπαρτιάτην Εὐαίφνον ἐφόνευε πάντα Λακεδαιμόνιον τὸν ὁποῖον ἤθελε που συναντήσει. Τοῦ Ἀντιόχου τούτου υἱὸς ἦτο ὁ Εὐφάης, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ἐξερράγη ὁ α' μεσσηνιακὸς πόλεμος.

—**'Αντίοχος** ὁ *Ἀλευάδης*. Ταγὸς τῶν Θεσσαλῶν περὶ τὸ 525 π.Χ. Εἰς τὴν ἡγεμονικὴν αὐλὴν τούτου εἶχον φιλοξενηθῆ οἱ σύγχρονοί του μεγάλοι ποιηταὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ὁ Κεῖος Σιμωνίδης εἶχεν ὑμνήσει τὴν φιλοξενίαν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν του εἰς τὸν δι' αὐτὸν ποιηθέντα «θρῆνον» καὶ εἰς ἓν «ἐπινίκιον». Εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ εἶχε διατρίψει ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ἡ ὡραία ἑταίρα *Θαργηλία*, ὄργανον τῆς περσικῆς διπλωματίας, ἥτις μὴ ὑπολειπομένη εἰς κάλλος, μόρφωσιν καὶ δύναμιν τῆς μετά τινα ἔτη περιωνύμου καταστάσης συμπολίτιδός της *Ἀσπασίας τῆς Μιλησίας*, διὰ τῶν δέκα τεσσάρων ἐπαλλήλων ἐραστῶν, τοὺς ὁποίους εἶχε σαγηνεύσει μὲ τὰ θέλγητρά της, εἶχε καλλιεργήσει τὸ φιλειρηνικὸν πνεῦμα ἐν Θεσσαλίᾳ εἰς βαθμόν, ὥστε δὲν ἐδίστασαν οἱ Ἀλευάδαι καὶ ἄλλοι εὐγενεῖς Θεσσαλοὶ νὰ γίνωσι προδόται τοῦ ἔθνους των, νὰ μηδίσωσι.

—**'Αντίοχος** ὁ *Ἀθηναῖος*. Εἰς τοῦτον ὁ Ἀλκιβιάδης ἀρχίσας παρὰ τὴν Φώκαιαν τὸν κατακτητικὸν πόλεμόν του εἶχεν ἀναθέσει κατὰ τὴν ἀπουσίαν του τὴν διοίκησιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου μὲ τὴν ῥητὴν ἐντολὴν οὔτε νὰ προκαλέσῃ, οὔτε νὰ δεχθῇ πρόκλησιν τοῦ Λυσάνδρου πρὸς ναυμαχίαν. Οὗτος ὅμως ἐκ πολεμικοῦ ζήλου ἐξηρέθισε τοὺς πολεμίους καὶ προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου περιεπλάκη εἰς ναυμαχίαν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἐφέσου, παρὰ τὸ Νότιον (407 π.Χ.), ἥτις ἀπέβη ἀτυχεστάτη, διότι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀντίοχος ἐπνίγη καταβυθισθείσης τῆς προπλεούσης τῶν ἄλλων τριήρους του καὶ ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων ἀπώλεσε δέκα πέντε τριήρεις (*Ξεν.* Ἑλλ. I. 5.11). Ἀποτέλεσμα τῆς ἥττης ταύτης ἦτο ἡ κατίσχυσις τῶν ἀντιπάλων τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐν Ἀθήναις καὶ ἡ καθαίρεσις αὐτοῦ, ἂν καὶ ἦτο ἀνεύθυνος διὰ τὴν συμφορὰν ταύτην, ἐκ τῆς στρατηγίας (βλ. λ. Ἀλκιβιάδης).

—**'Αντίοχος** ὁ *Φωκεύς*. Ἦτο συναρχηγὸς μετὰ τοῦ Κριτοβούλου τῶν 3000 πεζῶν καὶ 500 ἱππέων τῶν Φωκέων, οἵτινες μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων κατέλαβον τὰς Θερμοπύλας κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσβολὴν τῶν Γαλατῶν (280 π. Χ).

—**'Αντίοχος,** ἡγεμὼν τῆς *Ὀρεστίδος* τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον (*Θουκ.* Β' 80). Ἦτο πρόγονος (πάππος ἢ πρόπαππος) τοῦ *Περδίκκα*, τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ μακεδονικοῦ κράτους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

—**'Αντίοχος,** στρατηγὸς τοῦ βασιλέως τῆς *Μακεδονίας* Φιλίππου. Ὑπῆρξεν ὁ πατὴρ τοῦ βασιλέως *Σελεύκου τοῦ Α'*, τοῦ γενάρχου τῆς δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν.

—**'Αντίοχος. Μακεδών,** ἀρχηγὸς τῶν τοξοτῶν κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἰσσοῦ (333 π. Χ.) Ἦτο πατὴρ τοῦ Ἀμύντα, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ἔφυγεν ἐκ τῆς αὐλῆς τῆς Πέλλης εἰς τὴν Ἔφεσον, τῆς ὁποίας ἦρχον τότε οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῇ περσικῆς φρουρᾶς καὶ τοῦ Ἡρακλείδου, ἡγεμόνος τῆς ἴλης τῶν ἱππέων τῆς Βοττιαίας κατὰ τὴν εἰς Μ. Ἀσίαν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

—**'Αντίοχος ὁ Α'** ὁ ἐπικληθεὶς *Σωτήρ*, βασιλεὺς τῆς *Συρίας*. Ἦτο υἱὸς τοῦ *Σελεύκου Α'*, τοῦ Νικάτορος, τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Συρίας, ἀπὸ τοῦ ὁποίου οἱ ἀπόγονοί του ὠνομάσθησαν Σελευκίδαι, καὶ τῆς *Ἀπάμης* θυγατρὸς τοῦ σατράπου τῆς Σογδιανῆς *Σπιταμένους* ἢ *Ἀρταβάζου* κατὰ Στράβωνα. Νεώτατος ὁ Ἀντίοχος μετέσχε τῶν μαχῶν. Ἐν Ἰψῷ, εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν, εἶχε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἱππικοῦ τοῦ στρατοῦ τοῦ πατρός του, ταχθεὶς ἀντιμέτωπος τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὅστις ἐπιτεθεὶς κατ' αὐτοῦ μετὰ μεγάλης ὁρμῆς τὸν ἔτρεψεν εἰς φυγήν. Ἡ ἧττα ὅμως τοῦ Ἀντιόχου ἔδωκε τὴν νίκην εἰς τὸν πατέρα του Σέλευκον ἀποκόψαντα τὸν Δημήτριον τοῦ στρατοῦ τοῦ πατρός του (τοῦ Ἀντιγόνου). Κατὰ τὸ 292 π. Χ. ὁ Ἀντίοχος κατεστάθη ὑπὸ τοῦ πατρός του βασιλεὺς τῶν ἄνω σατραπειῶν, δηλ. τῶν πέραν τοῦ ποταμοῦ Τίγρητος. Λέγεται δὲ ὅτι ἀφορμὴ τούτου ὑπῆρξεν ὁ σφοδρὸς ἔρως τοῦ Ἀντιόχου πρὸς τὴν νεαρωτάτην μητρυιάν του *Στρατονίκην*, κόρην Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. Ὁ Σέλευκος, ὅτε ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν ὁ ἰατρὸς Ἐρασίστρατος ὅτι ὁ υἱός του Ἀντίοχος θ' ἀπέθνησκεν ἐκ τοῦ σφοδροῦ ἐρωτικοῦ πάθους του πρὸς τὴν Στρατονίκην, διὰ νὰ σώσῃ τὸν υἱὸν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν βασιλείαν καὶ ταύτην ὡς σύζυγον.

Κατὰ τὸ 281 π. Χ. ὁ Σέλευκος ποθήσας νὰ καταστῇ βασιλεὺς τῆς γενετείρας του Μακεδονίας παρέδωκε τὰς χώρας του πάσας ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ εἰς τὸν υἱόν του Ἀντίοχον καὶ αὐτὸς διαβὰς τὸν Ἑλλήσποντον διηυθύνετο εἰς τὴν Μακεδονίαν, τῆς ὁποίας ὁ θρόνος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δημητρίου ἦτο κενός. Ὅτε ὅμως ἦτο πλησίον τῆς Λυσιμαχείας παρὰ τινα βωμὸν διετρυπήθη ὑπὸ τοῦ ἐπιτεθέντος ἐκ τῶν ὄπισθεν κατ' αὐτοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας. Ὁ φόνος τοῦ Σελεύκου, τελευταίου τῶν Διαδόχων (πάντες οἱ λοιποί, Ἀντίγονος, Λυσίμαχος, Κάσσανδρος, Εὐμένης, Πτολεμαῖος κλπ. εἶχον ἐκλίπει), ὑπῆρξε τὸ ἔναυσμα νέων πολέμων, τῶν πολέμων τῶν Ἐπιγόνων.

Ὁ Ἀντίοχος, γενόμενος βασιλεὺς τοῦ ἀπεράντου κράτους τῶν Σελευκιδῶν, ἦτο μὲν πανίσχυρος ἡγεμών, ὤφειλεν ὅμως νὰ ἀγρυπνῇ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους του διαρκῶς, διότι τοῦτο παρὰ τὴν ἰσχύν του διέτρεχε πολλοὺς κινδύνους. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐσκέφθη ὁ Ἀντίοχος νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ καὶ ἐκ καθήκοντος νὰ ἐκδικήσῃ τὸν φονευθέντα πατέρα του καὶ διὰ νὰ διεκδικήσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας δικαιώματά του. Ἀπὸ τῆς πολεμικῆς ὅμως ταύτης ἐπιχειρήσεως ἠμποδίσαν αὐτὸν ὁ ἐναντίον του συνασπισμὸς τῶν πόλεων Ἡρακλείας, Βυζαντίου καὶ Χαλκηδόνος μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθραδάτου, ἡ ἐξέγερσις τῶν ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τῆς ἀπέναντι τῆς Ῥόδου παραλίας ἑλληνικῶν πόλεων ἀπαιτησασῶν τὴν αὐτονομίαν τὴν ὁποίαν εἶχον δώσει εἰς αὐτὰς ὁ Μ. Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἀντίγονος, καὶ πρὸ πάντων ἡ εἰσβολὴ τοῦ στρατοῦ τοῦ Πτολεμαίου (τοῦ Φιλαδέλφου) εἰς τὴν Συρίαν. Τὸν Πτολεμαῖον εἶχον διεγείρει εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀντιόχου, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἐπὶ τῆς Συρίας κληρονομικὰ δικαιώματά του, χρονολογούμενα ἀπὸ τῆς ἐν Ἰψῷ μάχης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐπιθυμία του ν' ἀσφαλίσῃ τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του Πτολεμαῖον τὸν Κεραυνὸν ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου διὰ νὰ μὴ ἐγείρῃ ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Αἰγύπτου.

Ἐν ᾧ λοιπὸν εὑρίσκετο ὁ Ἀντίοχος ἐν τῷ μέσῳ τοσουτων περιπετειῶν, ἐπέδραμον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν τὰ ἄγρια στίφη τῶν Γαλατῶν, ἅτινα ἠρήμωσαν τὴν χώραν. Ὁ Ἀντίοχος διέγνωσε τότε ὅτι ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος διὰ τὸ κράτος του ἦσαν οἱ βάρβαροι ἐκεῖνοι ἐπιδρομεῖς καὶ διὰ τοῦτο ἔσπευσε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν αὐτονομίαν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μὲ τὸν Νικομήδη, βασιλέα τῆς Βιθυνίας, τὸν Πτολεμαῖον τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸν Ἀντίγονον Γονατᾶν, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐμνήστευσε καὶ τὴν ἀδελφήν του Φίλαν.

Ἂν καὶ ἡ διασωθεῖσα λαμπρὰ περὶ τῆς μάχης Ἀντιόχου κατὰ Γαλατῶν περιγραφὴ περιέχει πολὺν τὸν διάκοσμον, ἐν τούτοις ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Ἀππιανοῦ (Συρ. 65) ὅτι ὁ Ἀντίοχος ἐπεκλήθη *Σωτὴρ* διὰ τὸν κατὰ τῶν Γαλατῶν θρίαμβόν του, ἡ μαρτυρία τοῦ Λουκιανοῦ, ἀποκαλοῦντος «θαυμαστὴν» τὴν νίκην ταύτην τοῦ Ἀντιόχου, ὅτι «οἱ Μακεδόνες ἐπαιώνιζον... καὶ ἀνέβων τὸν βασιλέα καλλίνικον βοῶντες», ἡ ἀποθανάτισις αὐτῆς εἰς νομίσματα καὶ μνημεῖα, εἶναι ἀποδείξεις ὅτι αὕτη ὑπῆρξεν ἀποτελεσματικὴ περιορίσασα τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Γαλατῶν καὶ ἐξασφαλίσασα τὴν ἡσυχίαν τῶν μεταξὺ Ἑλλησπόντου καὶ Ταύρου χωρῶν αἵτινες ἤκμαζον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἡ μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἀντιπαραταχθέντες κατὰ τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου Γαλάται ἦσαν πολυαριθμότεροι, ἐκερδήθη διὰ σχεδίου τακτικῆς τοῦ Ῥοδίου *Θεοδότου*, ὅστις καὶ ἐνεθάρρυνε τὸν βασιλέα, δειλιάσαντα πρὸ τοῦ πλήθους τῶν πολεμίων, νὰ συνάψῃ τὴν μάχην. Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοδότου τὴν νίκην ἐπήνεγκον οἱ δέκα ἓξ ἐλέφαντες τοῦ Ἀντιόχου, οἵτινες κατέπληξαν τοὺς πρώτην φορὰν ἀντικρύσαντας αὐτοὺς ἵππους τῶν Γαλατῶν καὶ προεκάλεσαν τὴν διὰ τῆς φυγῆς τῶν ἵππων σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἀνεγερθὲν τρόπαιον νίκης ἐκόσμησε μορφὴ ἐλέφαντος καὶ νομισμάτων τινῶν τοῦ Ἀντιόχου ἔγινε σύμβολον τὸ θηρίον τοῦτο. Μετὰ τὴν νίκην, κατόπιν συνεννοήσεώς του καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Νικομήδη, ὁ Ἀντίοχος δι' ἁλύσεως φρουρίων περιέκλεισε τοὺς Γαλάτας εἰς τὴν μεταξὺ τῶν πηγῶν τοῦ Σαγγαρίου καὶ Ἅλυος χώραν εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐξ ἀρχῆς εἶχον ἐγκαθιδρυθῆ. Διὰ τὴν ὑπηρεσίαν του ταύτην πρὸς τὸν πολιτισμὸν ὁ Ἀντίοχος εἶναι τῷ ὄντι ἄξιος τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς ἀνθρωπότητος.

Πόλεμος κατὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ κατὰ τοῦ Εὐμένους. Μετὰ τὴν κατὰ τῶν Γαλατῶν νίκην του ὁ Ἀντίοχος περιεπλάκη εἰς τριετῆ (266—263 π.Χ.) κατὰ τοῦ Πτολεμαίου πόλεμον ἐξ ἀφορμῆς τῆς διεκδικουμένης ὑπ' ἀμφοτέρων Συρίας καὶ ἄλλων ἐπουσιωδεστέρων ἀφορμῶν. Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον, ἐπικληθέντα συριακόν, ὁ Ἀντίοχος εἶχε σύμμαχον καὶ τὸν γαμβρόν του *Μάγαν*, διοικητὴν τότε, καὶ βραδύτερον βασιλέα, τῆς Κυρηναϊκῆς. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ὁ Ἀντίοχος μόνον τὴν Δαμασκὸν ἠδυνήθη νὰ ἀνακαταλάβῃ, δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ κλονίσῃ τὴν ἐπὶ τῆς Φοινίκης καὶ Ἰουδαίας ἐξουσίαν τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις διὰ τῆς κατὰ θάλασσαν ὑπεροχῆς του καὶ πρὸ πάντων διὰ τῶν δεξιῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεών του καὶ ἐν Πόντῳ καὶ ἐν Μ. Ἀσίᾳ παρέλυε τὰς πολεμικὰς δυνάμεις τοῦ Ἀντιόχου. Ἀναμφιβόλως δὲ θὰ κατίσχυεν ἀπολύτως εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὁ Πτολεμαῖος μὲ τὸν ὑπέροχον στόλον του, ἂν δὲν ἠγωνίζετο συγχρόνως κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ πρὸς τὸν ὁποῖον διεξῆγε τὸν Χρεμωνίδειον πόλεμον. Τὸν Ἀντίοχον λοιπὸν ἔσωσεν ἡ περιφανὴς παρὰ τὴν Κῶν κατὰ θάλασσαν νίκη τοῦ Ἀντιγόνου Γονατᾶ. Αὕτη ἠνάγκασε τὸν Πτολεμαῖον καὶ τὴν Καῦνον ν' ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Ῥοδίους καὶ πρὸς τὸν Μάγαν νὰ συνάψῃ εἰρήνην διὰ ν' ἀπομονώσῃ τὸν Ἀντίοχον.

Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ὁ Ἀντίοχος περιῆλθεν εἰς πόλεμον πρὸς τὸν δυνάστην τῆς Περγάμου Εὐμένη ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἡττήθη παρὰ τὰς Σάρδεις (262 π.Χ.). Ἀποθανὼν κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 262—261 π.Χ. ἐν Ἐφέσῳ, ἐκ τῶν τραυμάτων του εἴς τινα μάχην κατὰ τῶν Γαλατῶν, ὁ Ἀντίοχος Α' παρέδωκε τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν μεμειωμένον καὶ εἰς ἰσχὺν καὶ εἰς ἔκτασιν εἰς τὸν διάδοχόν του *Ἀντίοχον τὸν Β'*, διότι ἡ μὲν φοινικικὴ παραλία καὶ ἡ χώρα τοῦ Ἰορδάνου παρέμειναν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πτολεμαίου, τὴν Μακεδονίαν, ἥτις μετὰ τῆς Θρᾴκης εἶχε κατακτηθῆ ὑπὸ τοῦ πατρός του ἀφαιρεθεῖσα ἀπὸ τοῦ Λυσιμάχου, ἠναγκάσθη νὰ ἐκχωρήσῃ διὰ συνθήκης πρὸς τὸν Ἀντίγονον Γονατᾶν, τὴν Θρᾴκην εἶχεν ἐγκαταλίπει εἰς τοὺς Γαλάτας, ἐν Μ. Ἀσίᾳ δὲ εἶχεν ἀναγκασθῆ ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν αὐτονομίαν τῶν ἡγεμόνων τῆς Βιθυνίας, τῆς Καππαδοκίας, τοῦ Πόντου καὶ τῆς Περγάμου.

Ὁ Ἀντίοχος ὡς βασιλεύς. Ὡς Ἕλλην βασιλεὺς ὁ Ἀντίοχος ἐσυνέχισεν εἰς τὸ κράτος του τὴν πολιτικὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ πατρός του Σελεύκου, ἥτις ἦτο καὶ πολιτικὴ πάντων τῶν διαδόχων, πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ παγίωσιν ἐν αὐτῷ τοῦ ἑλληνισμοῦ· πρὸς τοῦτο ἔκτισε νέας πόλεις ἐν τῇ χώρᾳ του, τῶν ὁποίων καὶ τὸ αἷμα ἦτο

Digitized by Google

ἑλληνικὸν καὶ ἡ γλῶσσα (οἱ πλεῖστοι κάτοικοι ἦσαν Ἕλληνες) καὶ οἱ θεσμοὶ (δῆμος, βουλή, ἄρχοντες, στρατηγοί). Οὕτως ἀνέκτισεν ἐν Μαργιανῇ τὴν καταστραφεῖσαν ἐξ ἐπιδρομῆς βαρβαρικῆς *Ἀλεξάνδρειαν*, τὴν ὁποίαν μετωνόμασεν *Ἀντιόχειαν*, ἐν Μ. Ἀσίᾳ τὴν *Ἀπάμειαν*, ἐπονομασθεῖσαν καὶ *Κιβωτόν*, ἐν Καρίᾳ τὴν *Στρατονίκειαν*, ἐν Ἀρείᾳ τὴν *Σώτειραν* καὶ ἄλλας πολλὰς αἵτινες συνήθως ἔφερον τὸ ὄνομα *Ἀντιόχεια*. Εἰργάσθη ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου, μεριμνήσας νὰ εἶναι ἀσφαλὴς ἡ ἀπὸ Ἰνδιῶν εἰς Εὔξεινον Πόντον ἐμπορικὴ ὁδὸς καὶ ἡ παρὰ τὸν Τίγριν Σελεύκεια νὰ γίνῃ πολυσήμαντον ἐμπορικὸν κέντρον τοῦ κράτους ἂν καὶ πρωτεύουσα ἦτο ἡ Ἀντιόχεια ἀπὸ τοῦ πατρός του. Εἰργάσθη ἐπίσης ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ ὁποίου οἱ Σελευκίδαι ἐκάλουν ἑαυτοὺς ἀπογόνους (διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀντίοχος Α' προσηγορεύετο *Ἀπόλλων Σωτήρ*), καὶ τῆς συγχωνεύσεως τῶν δύο θρησκευμάτων (ἑλληνικοῦ καὶ ἐπιχωρίου). Εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐπιστημῶν, τῆς φιλολογίας καὶ τῶν τεχνῶν ὁ Ἀντίοχος, ὡς καὶ πάντες οἱ Σελευκίδαι, ὑπελείφθη τῶν Πτολεμαίων καὶ τῶν βασιλέων τῆς Περγάμου. Τὴν ἑνιαίαν διοίκησιν τῆς χώρας του, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε διατηρηθῆ τὸ περσικὸν διὰ σατραπῶν διοικητικὸν σύστημα, ἐπετύγχανε διὰ τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἀνάμεικτος ὢν ἐξ Ἑλλήνων καὶ ἐγχωρίων ἀπέβαινε καὶ τὸ κυριώτερον ὄργανον τοῦ ἐξελληνισμοῦ διὰ τῆς ἐν αὐτῷ συμβιώσεως καὶ ἐπιμιξίας τῶν δύο ἑτερογενῶν στοιχείων καὶ ὁ δεσμὸς τῶν μεμονωμένων ἀπ' ἀλλήλων ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους.

Νομίσματα Ἀντιόχου Α'. Τὰ νομίσματα τοῦ Ἀντιόχου εἶναι δύο περιόδων: α') τὰ κοπέντα ἀπὸ 293—281 π. Χ. ὅτε συνεβασίλευε μετὰ τοῦ πατρός του. Ταῦτα ἢ ἦσαν Ἀλεξανδρείων τύπων (νομίσμ. Μ. Ἀλεξάνδρου) ἢ ἔφερον ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Διός, ὄπισθεν δὲ Ἀθηνᾶν ἐπὶ ἅρ-

Νομίσματα Ἀντιόχου Α'.

ματος ἐλαυνομένου ὑπὸ ἐλεφάντων καὶ ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ ΑΝΤΙΟΧΟΥ· β') τὰ κοπέντα ἀπὸ 281—261 π. Χ. Ταῦτα ὑποδιαιροῦνται: 1) εἰς τὰ πρὸ τῆς κατὰ τῶν Γαλατῶν νίκης του, ἅτινα εἶναι ἢ Ἀλεξανδρείων ἢ ποικίλων τύπων (ἔμπροσθεν κεφαλὴ Ἀντιόχου, ὄπισθεν κεφαλὴ ἵππου κερασφόρου ἢ Ἀπόλλων γυμνὸς καθήμενος μὲ τὴν ἐπιγραφὴν πάντοτε ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ, 2) εἰς τὰ μετὰ τὴν νίκην, τὰ ὁποῖα, ὅμοια κατὰ τὰ ἄλλα ἔφερον τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ.

— Ἀντίοχος ὁ Β', βασιλεὺς τῆς ***Συρίας***. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἀντιόχου Α' καὶ τῆς Στρατονίκης, ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον κατὰ τὸ 261 π. Χ. (ὁ πρωτότοκος Σέλευκος εἶχεν ἀποθάνει πρὸ τοῦ 261). Συγχρόνως μὲ τὴν ἄνοδόν του εἰς τὸν θρόνον ἐξερράγη ἡ περὶ διαδοχῆς βιθυνιακὴ ἔρις (βλ. Ἀντίγονος Γονατᾶς), κατὰ τὴν ὁποίαν κατίσχυσεν ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος τοῦ συνεπιτρόπου τῶν νηπίων τέκνων τοῦ ἀποθανόντος Νικομήδους Ἀντιγόνου Γονατᾶ. Ἡ διπλωματικὴ αὕτη ἐπιτυχία τοῦ Πτολεμαίου, ἥτις συνέδεσεν αὐτὸν διὰ φιλίας καὶ συμμαχίας μὲ τὴν Βιθυνίαν, τὴν Ἡράκλειαν καὶ τὸ Βυζάντιον, ἐν ᾧ ἐξηκολούθει ἰσχύουσα ἡ πολιτικὴ ἐπιρροή του ἐπὶ τοῦ Πόντου, τῆς Περγάμου καὶ τῆς Ρόδου, ἔθετεν εἰς κίνδυνον τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν· διὰ τοῦτο ὁ Ἀντίοχος Β' ἠναγκάσθη νὰ συνδεθῇ στενότερον μετὰ τοῦ μακεδονικοῦ οἴκου τῶν Ἀντιγονιδῶν ἐχθρικοῦ πρὸς τὴν δυναστείαν τῶν Πτολεμαίων, δώσας νύμφην εἰς τὸν διάδοχον τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου (ἀνεψιὸν τῆς μητρός του) τὴν ἀδελφήν του Στρατονίκην. Ὁ νέος αὐτὸς δεσμὸς Ἀντιγονιδῶν καὶ Σελευκιδῶν καὶ πρὸ πάντων τὰ κοινὰ συμφέροντα τῶν δύο τούτων οἴκων συνετέλεσαν καὶ νὰ μὴ παρεμποδισθῇ ὁ Ἀντίοχος νὰ διαβῇ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ διὰ τῶν παραλίων τῆς Θράκης νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ Βυζαντίου, τὸ ὁποῖον διεσώθη τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκπορθήσεως μόνον διὰ τῆς ἰσχυρᾶς συνδρομῆς τῶν Ἡρακλεωτῶν, καὶ νὰ ὑποβοηθηθῇ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου πόλεμόν του. Ὁ πόλεμος οὗτος (258—248 π. Χ.), δεύτερος συριακὸς κληθείς, ἀπέβη ἐν ἀρχῇ ὑπὲρ τοῦ Πτολεμαίου, διότι κατώρθωσεν οὗτος διὰ τοῦ στρατοῦ καὶ στόλου του, καὶ πρὸ πάντων διὰ τοῦ χρυσοῦ του, νὰ καταλάβῃ τὴν Μίλητον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγκατεστάθη τύραννος ὁ φίλος του Τίμαρχος, τὴν Ἔφεσον, τῆς ὁποίας διοικητὴν διώρισεν ἕνα νόθον υἱόν του, τὴν Σάμον, τὴν ὁποίαν κατέστησε σταθμὸν τοῦ στόλου του, καὶ τὴν Μαγνησίαν, καὶ νὰ κτίσῃ τὰς πόλεις Βερενίκην, Φιλαδέλφειαν καὶ Ἀρσινόην ἐν Κιλικίᾳ, καὶ Πτολεμαΐδα ἐν Παμφυλίᾳ. Βραδύτερον ὅμως τοῦ πολέμου αἱ τύχαι μετεστράφησαν καὶ ὁ Ἀντίοχος κατέστησε τὸν πόλεμον τοῦτον ἐπαχθῆ διὰ τὸν Πτολεμαῖον, διότι διὰ μὲν τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν τὰς ὁποίας παρεχώρησεν εἰς τὴν φοινικικὴν πόλιν Ἄραδον ἐπέτυχε τὴν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, φαίνεται, ἐξέγερσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένων ἄλλων πόλεων, ἰδίως Τύρου καὶ Σιδῶνος, διὰ δὲ τῆς ἐκδιώξεως τοῦ τυράννου τῆς Μιλήτου, ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς ὁποίας ἐπωνομάσθη Θεός, καὶ τῆς πρὸς πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἰωνίας ἀποδοθείσης ἀστικῆς ἐλευθερίας, κατέστησε ταύτας φίλας πρὸς τοὺς Σελευκίδας. Τὸ μεγαλύτερον ὅμως πλῆγμα κατὰ τοῦ Πτολεμαίου ἦτο ἡ ἐν Κυρήνῃ ἐγκατάστασις τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀντιγόνου Γονατᾶ, Δημητρίου τοῦ Καλοῦ.

Ἀποκαμόντες ἐκ τοῦ πολέμου ὅ τε Ἀντίοχος καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἀπεφάσισαν τέλος κατὰ τὸ 248, μετὰ μίαν δεκαετίαν, νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην. Εἷς τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης ἦτο καὶ ὁ γάμος τοῦ Ἀντιόχου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου Βερενίκης προικισθείσης μὲ πολὺ πλουσίαν προῖκα. Διὰ τῆς ἀναληφθείσης ταύτης ὑποχρεώσεως ἠναγκάσθη ὁ Ἀντίοχος ν' ἀποκηρύξῃ τὴν προτέραν σύζυγόν του Λαοδίκην, κόρην τοῦ Ἀχαιοῦ καὶ ἀδελφὴν τοῦ Ἀνδρομάχου (οἵτινες εἶχον μεγάλην ἰσχὺν ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Συρίας), ὡς μὴ νόμιμον καὶ ν' ἀποκλείσῃ καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς τέκνα του τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου του δικαιωμάτων. Διὰ τοῦ γάμου ἐκείνου εἶχεν ἐπιτύχει ὁ Πτολεμαῖος νὰ ἐνσπείρῃ εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν τῆς Συρίας τὰς ἔριδας, αἵτινες ἀφεύκτως θὰ συνετέλουν εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῆς δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν. Τὸν δεύτερον συριακὸν πόλεμον ἐπηκολούθησεν ἡ ἀπὸ τῆς Συρίας ἀποστασία τῆς Ἀτροπατηνῆς (Μηδίας) ὑπὸ τὸν Ἀρταβαζάνην, πιθανώτατα, καὶ μετὰ ταῦτα τῆς Βακτριανῆς ὑπὸ τὸν Διόδοτον καὶ τῆς Παρθίας ὑπὸ τὸν Ἀρσάκην. Οὕτω κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἀντιόχου τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἤρχισε νὰ καταρρέῃ. Τὸν ἀκρωτηριασμὸν αὐτὸν τοῦ κράτους του οὐδ' ἐπεχείρησεν ὁ Ἀντίοχος ν' ἀποτρέψῃ, εἴτε διότι ἦτο παραδεδομένος εἰς μέθην καὶ ἀκολασίαν (προσφιλεῖς του ἀπολαύσεις, χάριν τῶν ὁποίων, ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον, ἐλέγετο ὅτι εἶχε παραδώσει τὴν διοίκησιν τοῦ βασιλείου του ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν εἰς τοὺς Κυπρίους φίλους του Ἄριστον καὶ Θεμίσωνα), εἴτε διότι τὴν προσοχήν του ὅλην εἶχε στρέψει πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἔνθα καὶ οἰκτρῶς ἐτελεύτησε δηλητηριασθεὶς (247 π. Χ.) ὑπὸ τῆς κληθείσης πλησίον του προτέρας συζύγου του Λαοδίκης, ἥτις καὶ ἐπέτυχε παρ' αὐτοῦ νὰ περιβάλῃ διὰ τοῦ βασιλικοῦ διαδήματος, ἐνῷ ἀπέθνησκε, τὸν ἐξ αὐτῆς υἱόν του Σέλευκον. Τὴν δηλητηρίασιν τοῦ Ἀντιόχου ἐπηκολούθησεν ὁ ἄγριος φόνος τοῦ ἐκ τῆς Βερενίκης τέκνου του ἐν Ἀντιοχείᾳ ὑπὸ τῶν ἐμπίστων τῆς Λαοδίκης, καὶ αὐτῆς τῆς Βερενίκης εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς Δάφνης.

Καὶ ὁ Ἀντίγονος Β' συνεχίζων τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα τοῦ πατρὸς καὶ πάππου του εἰργάσθη διὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀφομοίωσιν τῶν ἐγχωρίων στοιχείων τῆς χώρας του καὶ πόλιν ἔκτισε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐν Μ. Ἀσίᾳ, τὴν Λαοδίκειαν, ἥτις κατέστη ἐκ τῶν πολυανθρωποτέρων καὶ πλουσιωτέρων πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας.

Τὰ νομίσματα Ἀντιόχου τοῦ Β' φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ καὶ ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν βασιλέως (ἐνίοτε ὡς Ἑρμοῦ μετὰ πτερωτοῦ διαδήματος), ὄπισθεν δὲ Ἀπόλλωνα γυμνὸν καθήμενον ἐπὶ ὀμφαλοῦ ἢ Ἡρακλέα καθήμενον ἐπὶ βράχου. Τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ φέρουσι καὶ τὰ νομίσματα τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἀποστατησάντων Ἀρσάκου τῆς Παρθίας καὶ Διοδότου τῆς Βακτρίας, ὅστις καὶ πρὸ τῆς ἀποστασίας του εἶχεν ἀντικαταστήσει τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀντιόχου μὲ τὴν ἰδικήν του ὄπισθεν τὰ νομίσματα ταῦτα φέρουσι Δία ἐξακοντίζοντα κεραυνόν.

— Ἀντίοχος, *Ἱέραξ*, βασιλεὺς τῆς ***Συρίας***. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἀντιόχου Β' καὶ τῆς Λαοδίκης. Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα τὴν δηλητηρίασιν τοῦ πατρός του τρίτον συριακὸν πόλεμον (247—239 π. Χ.) ὁ Ἀντίοχος οὗτος, παῖς ἔτι ὢν ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου καὶ ὑπὸ τῆς μητρός του ἀγόμενος καὶ φερόμενος εἰς τὰς σκέψεις καὶ ἀποφάσεις του, ἐτάχθη κατὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Σελεύκου τοῦ Β' καὶ ὑπὲρ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Γ', τοῦ Εὐεργέτου, ὅστις νικητὴς προελάσας πέραν τοῦ Τίγρητος καὶ Σούσων πρὸς ἀνατολὰς μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐπιστροφήν του παρεχώρησεν εἰς τοῦτον τὴν Κιλικίαν. Τοῦτο ἔπραξεν ὁ Πτολεμαῖος μετὰ τὴν εἰς τὸ κράτος του προσάρτησιν τῆς Συρίας καὶ διὰ νὰ ἐξασθενήσῃ ἔτι περισσότερον τὰς δυνάμεις τοῦ βασιλείου τῶν Σελευκιδῶν διὰ τῆς ἐκρήξεως ἐν αὐτῇ καὶ ἐμφυλίου πολέμου καὶ διότι ἤλπιζεν ὅτι θὰ ἀσκῇ ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτοῦ βασιλεύοντος εἰς τὸ λείψανον ἐκεῖνο τοῦ κράτους τῶν Σελευκιδῶν, τὸ ὁποῖον καὶ μόνον ἀνεγνώριζεν. Ὁ προβλεφθεὶς ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἐμφύλιος πόλεμος ἐξερράγη πράγματι κατὰ τὸ 243 καὶ ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 239 π. Χ. Κατ' αὐτὸν ἡ Λαοδίκη μὲν εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τοῦ δευτέρου υἱοῦ της (τοῦ Ἀντιόχου), ὁ δὲ ἀδελφός της Ἀνδρόμαχος ὑπὲρ τοῦ Σελεύκου. Ὁ πόλεμος ἀπέβη ὑπὲρ τοῦ Σελεύκου, ὅστις ἀφοῦ ἀνέκτησε τὴν Συρίαν ἐπῆλθε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀντιόχου καὶ ἐνίκησεν αὐτόν, στρατολογήσαντα Γαλάτας μισθοφόρους, κατ' ἐπανάληψιν ἐν Λυδίᾳ.

Ἡ ἧττα κατόπιν τοῦ Σελεύκου παρὰ τὴν Ἄγκυραν ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ του Μιθριδάτου βασιλέως τοῦ Πόντου καὶ ὁ πόλεμος τοῦ δυνάστου τοῦ Περγάμου Ἀττάλου κατὰ τοῦ Ἀντιόχου Ἱέρακος ἔγιναν ἀφορμὴ συνομολογήσεως εἰρήνης μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν. Διὰ τῆς εἰρήνης ταύτης ὁ Ἀντίοχος ἔλαβεν ὅλην τὴν Μ. Ἀσίαν μέχρι τοῦ Ταύρου. Ἐκ τῆς παραχωρηθείσης ὅμως χώρας ἡ μεγάλη Φρυγία κατείχετο ὑπὸ τοῦ Μιθριδάτου· διὰ τοῦτο ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ ὁ Ἀντίοχος μετὰ μισθοφόρων Γαλατῶν, οἵτινες ἐπωφεληθέντες τῶν ἀνωμαλιῶν τῶν χρόνων ἐκείνων εἶχον ἀρχίσει τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομάς των. Μία στάσις ὅμως ἐν Ἀντιοχείᾳ, προκληθεῖσα ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Στρατονίκης, καθ' ὃν χρόνον ὁ Σέλευκος εἶχεν ἐκστρατεύσει κατὰ τῶν Πάρθων, ἔγινεν ἀφορμὴ ἐκρήξεως δευτέρου μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν πολέμου (238-235 π. Χ.), κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀντίοχος Ἱέραξ ἐνίκησε μὲν διὰ δόλου τὸν στρατηγὸν τοῦ Σελεύκου Ἀνδρόμαχον, ἡττήθη ὅμως ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του κατ' ἐπανάληψιν πρὸς Ν. τοῦ Ταύρου καὶ παρὰ τὸν Εὐφράτην καὶ καταδιωκόμενος κατέφυγε πρὸς τὸν πενθερόν του Ἀριαμένην, βασιλέα τῆς Καππαδοκίας, καὶ ἐκεῖθεν, φοβούμενος προδοσίαν τοῦ πενθεροῦ του, ὅστις εἶχε στήσει ἐνέδραν διὰ νὰ τὸν φονεύσῃ, εἰς Μαγνησίαν, ὅτε ἀπεφάσισεν ὁ Πτολεμαῖος, παρέχων ἕως τότε πρὸς αὐτὸν μυστικῶς χρηματικὴν μόνον ἐνίσχυσιν, νὰ ἀναμιχθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκ τοῦ φανεροῦ. Ἡ ἀνάμιξις αὕτη ἐφόβισε τὸν Σέλευκον καὶ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ εἰρήνην, τῆς ὁποίας εἷς τῶν ὅρων ἦτο νὰ διατηρήσῃ ὁ Ἀντίοχος Ἱέραξ τὴν Λυδίαν. Ὁρμητικὸς ὅμως ὢν καὶ δοξομανὴς ὁ Ἀντίοχος δὲν ἔμεινεν ἥσυχος, ἀλλ' ἐσκέφθη νὰ παρασύρῃ εἰς πόλεμον τὸν δεύτερον πενθερόν του βασιλέα τῆς Βιθυνίας Ζιαέλαν ἐναντίον τοῦ Ἀττάλου τοῦ Περγάμου, ὅστις εἶχεν ἐπεκτείνει τὸ κράτος του διὰ τῶν κατὰ τῶν Γαλατῶν νικῶν του, καθ' ὃν χρόνον οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐπολέμουν κατ' ἀλλήλων πρὸς ἀμοιβαῖον ὄλεθρον. Ἀποτυχὼν εἰς τὸ σχέδιόν του ἐπετέθη μόνος κατὰ τοῦ Ἀττάλου, φαίνεται, καὶ ἡττηθεὶς ἔπεσε φεύγων εἰς χεῖρας τῶν Αἰγυπτίων, ὑπὸ τῶν ὁποίων καὶ ἐφυλακίσθη εἴς τι φρούριον τῆς Θρᾴκης. Δραπετεύσας ἐκ τούτου προσεβλήθη ὑπὸ στίφους Γαλατῶν καὶ ἐφονεύθη (227 π. Χ.). Τὸν φονέα του ἐξεδικήθη, ὡς λέγεται, ὁ ἵππος του ῥιφθεὶς μετ' αὐτοῦ, ὅτε τὸν ἵππευσεν, εἰς κρημνόν τινα.

— Ἀντίοχος ὁ *παῖς*. Οὕτω δύναται νὰ κληθῇ ὁ ἐκποδὼν τεθεὶς διάδοχος τοῦ θρόνου τῶν Σελευκιδῶν Ἀντίοχος, ὅτε κατὰ τὸ 222 π. Χ. ἐδολοφονήθη ὁ πατήρ του Σέλευκος Γ' (ὁ Σωτὴρ) κατὰ τὴν εἰς Μ. Ἀσίαν ἐναντίον τοῦ Ἀττάλου ἐκστρατείαν του, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἦτο παῖς. Φαίνεται ὅτι ὠνομάσθη ἐφημέρως βασιλεύς, ἀφοῦ διεσώθησαν νομίσματα φέροντα ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν παιδός, ὄπισθεν δὲ Ἀπόλλωνα ἐπὶ ὀμφαλοῦ καθήμενον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ (βλ. Ἀντίοχος Γ').

— Ἀντίοχος Γ', ὁ *Μέγας*, βασιλεὺς τῆς ***Συρίας***. Ἦτο υἱὸς τοῦ Σελεύκου Β', τοῦ Καλλινίκου (ἐπικληθέντος καὶ Πώγωνος), καὶ τῆς Λαοδίκης, θυγατρὸς τοῦ Ἀχαιοῦ. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 242 π. Χ. διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν δολοφονηθέντα ἀδελφόν του Σέλευκον Γ' (τὸν Σωτῆρα) κατὰ τὸ 222 π. Χ. καὶ ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ ἔτους 187 π. Χ. Ὅτε ὁ Ἀντίοχος, δολοφονηθέντος τοῦ Σελεύκου Γ', ἐκλήθη εἰς τὴν θρόνον ὑπὸ τοῦ ἐν Συρίᾳ στρατοῦ ἔσπευσεν ἐκ τῆς παρὰ τὸν Τίγρητα Σελευκείας πρὸς κατάληψιν τοῦ θρόνου, ἀφοῦ παρέδωκε τὰς σατραπείας Μηδίαν καὶ Περσίαν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Μόλωνα καὶ Ἀλέξανδρον, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐξαιρετικὴν ἐμπιστοσύνην.

Μετὰ δὲ τὴν ἐκθρόνισίν του ἐνεπιστεύθη τὴν διοίκησιν τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὸν θεῖόν του Ἀχαιόν, ὅστις καὶ ἐπεξέτεινε τὰς ἐν αὐτῇ κτήσεις τῆς δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν, περιορίσας τὴν κυριαρχίαν τοῦ μὲν Ἀττάλου εἰς μικρὰν περὶ τὸ Πέργαμον περιοχὴν καὶ τὴν τῆς δυναστείας τῶν Πτολεμαίων εἰς τὴν Ἔφεσον καὶ Σάμον μόνον. Μετὰ ταῦτα πρὸς στήριξιν τοῦ θρόνου του συνεδέθη ὁ Ἀντίοχος μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου διὰ συγγενικοῦ δεσμοῦ, νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα του Λαοδίκην, καὶ ἤρχισε νὰ παρασκευάζεται πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τῆς ὑπὸ τῆς δυναστείας τῶν Πτολεμαίων κατεχομένης Κοίλης Συρίας. Ἐνῷ ὅμως ὁ Ἀντίοχος παρεσκευάζετο διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Συρίαν, προτρεπόμενος εἰς τοῦτο ἀπὸ τὸν Ἑρμείαν, ὅστις καὶ ἐπὶ τοῦ Σελεύκου Γ' εἶχε μεγάλην ἰσχὺν καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀντιόχου, διότι, πιθανώτατα, αὐτὸς εἶχεν ὑποδείξει εἰς τὸν στρατὸν ν' ἀνακηρύξῃ τὸν Ἀντίοχον βασιλέα, ἔλαβε τὴν εἴδησιν τῆς ἀποστασίας τῶν ἀδελφῶν Μόλωνος καὶ

Digitized by Google

Ἀλεξάνδρου. Ἐν τῷ συγκροτηθέντι τότε πολεμικῷ συμβουλίῳ ὁ μὲν στρατηγὸς Ἐπιγένης, γενναῖος στρατιώτης και συνετὸς καὶ χρηστὸς ἄνθρωπος, ὑπεστήριξεν ὅτι πρέπει ν' ἀναβληθῇ ἡ εἰς Συρίαν ἐκστρατεία καὶ νὰ δράμῃ ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν ἀποστατῶν, ὁ δὲ Ἑρμείας, ὅστις καὶ κατίσχυσεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς μόνον κατὰ βασιλέων αὐτοπροσώπως ὀφείλει νὰ μάχεται.

Ἐν τούτοις ἠναγκάσθη βραδύτερον ὁ Ἑρμείας νὰ ὑποχωρήσῃ, ὅτε μία ἀπόπειρα εἰσβολῆς εἰς τὴν Κοίλην Συρίαν τοῦ Ἀντιόχου ἀπέτυχεν ἕνεκα τῆς πεισματώδους ἀντιστάσεως τὴν ὁποίαν εὗρεν εἰς τὴν μεταξὺ Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου στενὴν δίοδον, ἥτις προησπίζετο καὶ ἀπὸ δύο ὀχυρότατα φρούρια, τὰ Γέρρα καὶ τοὺς Βράχους, καὶ ἦλθε καὶ ἡ ἀγγελία ὅτι ὁ Μόλων διὰ δόλου και τὸ στρατεύματα τοῦ ἐναντίον του ἀποσταλέντος στρατηγοῦ Ξενοίτα ἐνίκησε καὶ τὴν Σελεύκειαν ἐξ ἐφόδου ἐκυρίευσεν. Ἕνεκα στάσεως τοῦ στρατοῦ, ἀπαιτοῦντος τοὺς καθυστερουμένους μισθούς του, ἠναγκάσθη ὁ Ἀντίοχος νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν ἀξίωσιν τοῦ παντοδυνάμου πρωθυπουργοῦ του, τοῦ Καρὸς Ἑρμείου, νὰ μὴ μετάσχῃ τῆς ἐκστρατείας ὁ στρατηγὸς Ἐπιγένης, ἀφοῦ ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον ἀπεδέχθη ὁ Ἑρμείας ἐξ ἰδίων νὰ καταβάλῃ τοὺς ὀφειλομένους μισθούς. Καὶ ὄχι μόνον ὑπεχώρησεν εἰς τὴν προρρηθεῖσαν ἀξίωσιν τοῦ Ἑρμείου ὁ Ἀντίοχος, ἀλλ' ἠνέχθη καὶ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ στρατηγοῦ Ἐπιγένους ὑπὸ τοῦ Ἑρμείου, διότι δῆθεν εὑρίσκετο εἰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Μόλωνος, ἐν πλήρει πεποιθήσει ὢν περὶ τῆς ἀθωότητός του.

Ἡ κατὰ τῶν ἀποστατῶν ἐκστρατεία τοῦ Ἀντιόχου ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας (ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοί, κατ' ἐπανάληψιν ἡττηθέντες, ηὐτοκτόνησαν) καὶ οὕτως ἠδυνήθη μὲ τὴν αἴγλην τοῦ νικητοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τῆς ἐξαρτήσεώς του ἐκ τοῦ Ἑρμείου (δολοφονηθέντος βραδύτερον ἐν γνώσει του) καὶ ν' ἀναλάβῃ εἰς χεῖράς του τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας του, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὰ ἀκμαῖα εἰς ἠθικὸν στρατεύματά του δι' ἀλλεπαλλήλων κατὰ τὰ ἔτη 219 καὶ 218 νικῶν νὰ καταλάβῃ τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην. Τοὺς καρποὺς ὅμως τῶν νικῶν του ἐστέρησεν ἡ ἧττά του ἐν Ραφίᾳ τῆς Παλαιστίνης (217 π. Χ.) παρὰ τὴν Γάζαν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου Δ´, τοῦ Φιλοπάτορος. Ἀλλ' ἡ ἧττα αὕτη δὲν τὸν ἠμπόδισεν, ἐν συμμαχίᾳ μὲν πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ Περγάμου Ἄτταλον, νὰ καταλάβῃ τὰς Σάρδεις, μετὰ μακρὰν πολιορκίαν, ἀφοῦ ἐφόνευσε τὸν διὰ προδοσίας παραδοθέντα δέσμιον εἰς αὐτὸν θεῖόν του Ἀχαιόν, καὶ νὰ προσαρτήσῃ εἰς τὸ κράτος του τὴν Μ. Ἀσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἀχαιὸς εἶχεν ἱδρύσει ἴδιον ἀνεξάρτητον κράτος, μόνος δὲ νὰ ἐπιχειρήσῃ μεγάλας καὶ νικηφόρους ἐκστρατείας ἀπὸ τοῦ 212—205 π. Χ. εἰς τὴν Ἀρμενίαν, τὴν Μηδίαν, ἔνθα εὗρε ἐν τῷ ναῷ τῆς Αἴνης καὶ περὶ τὰ 4.000 τάλαντα εἰς πολύτιμα μέταλλα, τὴν χώραν τῶν Πάρθων, τῆς ὁποίας τὸν βασιλέα Ἀρσάκην τὸν Β´ ἐξηνάγκασε νὰ συνθηκολογήσῃ μετ' αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν Βακτριανὴν ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ ἐκ Μαγνησίας Εὐθύδημος εἶχεν ἱδρύσει ἀνεξάρτητον κράτος ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ Ὑδάσπους. Μετὰ ταῦτα, ἀφοῦ ἐσυνθηκολόγησε μὲ τὸν Εὐθύδημον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπέτρεψε νὰ φέρῃ τὸν τίτλον βασιλέως, ὑπερέβη τὸν Καύκασον καὶ προεχώρησε μέχρι τῶν Ἰνδιῶν ἐπιβαλὼν ἑαυτὸν ὡς ἐπικυρίαρχον εἰς πολλοὺς ἡγεμόνας, ὡς μαρτυρεῖται καὶ ἐξ ἑνὸς τετραδράχμου τοῦ Ἀγαθοκλέους, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἐπιγραφὴν «ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ». Ἀφοῦ δ' ἀνενέωσε τὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ινδῶν Σοφαγασηνὸν φιλίαν του καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ἐλέφαντας, προεχώρησε διὰ τῆς Ἀραχωσίας καὶ Δραγγηνῆς εἰς τὴν Καρμανίαν, ἔνθα διεχείμασεν. Ἐκ τῆς Καρμανίας κατῆλθεν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, ἔνθα ἔτυχε μεγάλων τιμῶν καὶ δωρεῶν εἰς πολύτιμα μέταλλα καὶ ἀρώματα ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ ἐκεῖθεν διηυθύνθη εἰς Σελεύκειαν. Διὰ τῶν νικηφόρων αὐτῶν ἐκστρατειῶν του ἐξησφάλισε τὸ βασίλειόν του, κατέπληξε διὰ τῆς τόλμης καὶ δραστηριότητός του τοὺς ὑπηκόους του καὶ ἐφάνη ἄξιος, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος (ΧΙ. 34.16) τῆς βασιλείας εἴς τε τοὺς ἐν Εὐρώπῃ καὶ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ. Ἔκτοτε δὲ καὶ ἐπωνομάσθη *Μέγας*.

Κατακτητικαὶ βλέψεις. Ἐπανελθὼν ἐκ τῶν νικηφόρων ἐκστρατειῶν του εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του ὁ Ἀντίοχος ἔσπευσε νὰ συνεννοηθῇ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον τὸν Ε´, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἡ ὁποία διετέλει ἐν ἀναρχίᾳ ἕνεκα τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ βασιλέως της Πτολεμαίου τοῦ Ε´. Τὴν συμμαχίαν ταύτην καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς προελθοῦσαν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου θεωρεῖ ὡς ἀσέβειαν πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ὠμότητα πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὁ εὐσεβὴς Πολύβιος καὶ πιστεύει ὅτι ἔργον θείας δίκης ἦτο ἡ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἧττα ἀμφοτέρων βραδύτερον, διὰ τῆς ὁποίας ἐθεραπεύθησαν «τῆς ἀλλοτρίας ἐπιθυμίας». Ἐν συμπνοίᾳ καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργοῦντες κατ' ἀρχὰς οἱ σύμμαχοι ἐπετέθησαν ὁ μὲν Φίλιππος κατὰ τῶν ἐν Θρᾴκῃ καὶ Μ. Ἀσίᾳ κτήσεων τῶν Πτολεμαίων, ὁ δὲ Ἀντίοχος κατὰ τῆς Κοίλης Συρίας καὶ τῆς Παλαιστίνης, καὶ ὑπῆρξαν ἀμφότεροι εὐτυχεῖς εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των καὶ ἰδίως ὁ Ἀντίοχος ὅστις καὶ τὴν ὀχυρὰν Γάζαν ἐξεπολιόρκησε καὶ περιφανῆ νίκην ἐνίκησε (198 π. Χ.) παρὰ τὸ Πάνιον ὄρος, πλησίον τῶν πηγῶν τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ κατατροπώσας τὸν στρατηγὸν τοῦ Πτολεμαίου Σκόπαν. Μετὰ τὴν νίκην ἐκείνην ὁ μέγας Σελευκίδης ἐξέτεινε τὸ κράτος του μέχρι τῆς Αἰγύπτου, ἥτις διέφυγε τὸν κίνδυνον τῆς καταλήψεως μόνον διὰ τῆς συνομολογήσεως εἰρήνης μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων καὶ τῆς μνηστείας τοῦ Πτολεμαίου μετὰ τῆς κόρης τοῦ Ἀντιόχου Κλεοπάτρας.

Μετὰ ταῦτα ὅμως ἀμφότεροι οἱ σύμμαχοι ἐνέπεσαν εἰς τὴν παγίδα τῆς πονηρᾶς Ρώμης, ἥτις κατέβαλεν ἀμφοτέρους. Ὑποκρινομένη ἡ Ρώμη τὸν φίλον πρὸς τὸν Ἀντίοχον, ὅστις ἐκαλεῖτο φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, ἐπέτυχε νὰ μὴ παράσχῃ οὗτος τὴν συνδρομήν του πρὸς τὸν Φίλιππον, ὅτε αὕτη ἐκήρυξε τὸν ἐναντίον του πόλεμον, καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ μάλιστα νὰ ἐπωφεληθῇ, ὅτε ἔμαθε τὴν ἧτταν τοῦ πρώην συμμάχου του εἰς Κυνὸς Κεφαλάς, διὰ καταλήψεως τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρῶν, εἴς τε τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Θρᾴκην, τὰς ὁποίας διὰ τῆς συνθήκης του πρὸς τοὺς Ρωμαίους ὑπεχρεώθη ὁ Φίλιππος ν' ἀφήσῃ ἐλευθέρας καὶ αὐτονόμους «τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας πάντας, τούς τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ κατὰ τὴν Εὐρώπην, ἐλευθέρους ὑπάρχειν καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις» (*Πολ.* XVIII. 44. 2).

Πρὸς κατάληψιν τῶν πόλεων τῆς Ἰωνίας καὶ ἰδίως τῆς Ἐφέσου, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει ὁ Ἀντίοχος ἀκρόπολιν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἐπικαιρότατον ἀμυντήριον κατὰ τῆς Εὐρώπης, ἔπλευσε κατὰ τὸ 195 π. Χ. μετὰ τοῦ στόλου του εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰωνίας. Κατὰ τῆς πολεμικῆς ὅμως ταύτης ἐπιχειρήσεως τοῦ Ἀντιόχου διεμαρτυρήθησαν οἱ Ρόδιοι καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Περγάμου Ἄτταλος πρὸς τοὺς Ρωμαίους, καταγγείλαντες αὐτὸν ὅτι παραβιάζει τὸ δόγμα τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ἠξίωσαν ἀπὸ τὸν Ἀντίοχον νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέρας ὅσας εἶχε καταλάβει πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, καὶ νὰ μὴ διαβῇ εἰς Εὐρώπην μετὰ στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἀφοῦ «οὐδεὶς οὐδενὶ δουλεύει», καὶ ἤρχισαν νὰ ἐκδηλώνωσι φιλίαν καὶ εὔνοιαν ὄχι μόνον πρὸς τὰς ὑπ' αὐτῶν ἐλευθερωθείσας ἀπὸ τῶν Μακεδόνων ἑλληνικὰς πόλεις ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἡττηθέντα Φίλιππον, προβλέποντες ὅτι θὰ ἦτο ἄφευκτος ὁ πρὸς τὸν Ἀντίοχον πόλεμος.

Εἰς ἀπάντησιν τῶν ἀξιώσεων τῶν Ρωμαίων ὁ Ἀντίοχος κατέλαβε τὴν Ἔφεσον καὶ διαπλεύσας τὸν Ἑλλήσποντον κατέλαβε τὴν Θρᾳκικὴν χερσόνησον, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνέκτισε τὴν Λυσιμάχειαν, τὴν ὁποίαν καὶ ὠχύρωσεν· ἐνθαρρυνθεὶς δὲ ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν του ὄχι μόνον ἀπήντησεν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν Ρωμαίων ὅτι ἡ Θρᾴκη ἀνήκει εἰς αὐτὸν ὡς καταληφθεῖσά ποτε ὑπὸ τοῦ νικήσαντος τὸν Λυσίμαχον προγόνου του Σελεύκου, ἀλλ' ὅτι καὶ δὲν ἀναγνωρίζει εἰς αὐτοὺς οὐδὲν δικαίωμα ἀναμίξεως εἰς τὰ τῆς Μ. Ἀσίας ὡς αὐτὸς δὲν ἀναμειγνύεται εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἰταλίας. Τέλος δὲν ἐδίστασε πρῶτος αὐτὸς νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ρωμαίων παρακινούμενος πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ εἰς τὴν αὐλήν του καταφυγόντος μεγαλοφυοῦς Καρχηδονίου στρατηγοῦ Ἀννίβα (βλ.λ.), καὶ ἐπωφελούμενος τῆς διαλύσεως τῆς συμμαχίας Ρωμαίων καὶ Αἰτωλῶν κατηγορούντων τοὺς πρώτους ὅτι παρέβησαν τοὺς ὅρους τῆς συμμαχίας των, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ μὲν Ρωμαῖοι θὰ ἐλάμβανον τὰ ἔπιπλα τῶν κατακτωμένων πόλεων, οἱ δὲ Αἰτωλοὶ τὰς πόλεις. Ἀτυχῶς ὁ Ἀντίοχος εἰς τὴν περίστασιν ἐκείνην τὸ μὲν ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τὸν Ἀννίβαν, τὸ δὲ διότι παρεπείσθη ὑπὸ τοῦ Αἰτωλοῦ Θόαντος, δὲν ἠκολούθησε τὴν γνώμην τοῦ Καρχηδονίου στρατηγοῦ νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ρωμαίων ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Καρχηδόνος καὶ ν' ἀναθέσῃ εἰς τὸν Ἀννίβαν τὴν διοίκησιν στρατοῦ καὶ στόλου, διὰ τῶν ὁποίων θὰ μετέφερεν οὗτος τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Ὁ πρὸς τοὺς Ρωμαίους πόλεμος. Ἀποφασίσας ὁ Ἀντίοχος νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρώμης προσεπάθησε νὰ προσελκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν ἀλληλοδιαδόχως τὴν Αἴγυπτον, τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου Εὐμένην, τὸν τῆς Βιθυνίας Προυσίαν, τοὺς Ροδίους καὶ τοὺς Βυζαντινούς, ἀλλὰ πᾶσαι αἱ προσπάθειαί του ἀπέτυχον. Ἐκτὸς τοῦ σφάλματός του νὰ μὴ ἀκούσῃ τὰς συνετὰς συμβουλὰς τοῦ Ἀννίβα περιέπεσεν ὁ Ἀντίοχος καὶ εἰς τὸ σφάλμα νὰ μὴ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα μετ' ἐπαρκοῦς δυνάμεως, ἀρκεσθεὶς νὰ καταπλεύσῃ εἰς αὐτὴν κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 192 π. Χ. μὲ στόλον ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχον ἐπιβιβασθῆ 10 χιλ. πεζῶν, 500 ἱππεῖς καὶ 6 ἐλέφαντες μόνον, διότι εἶχε πεισθῆ εἰς τὰς ὑποσχέσεις τῶν Αἰτωλῶν ὅτι πάντες οἱ Ἕλληνες θὰ ἑνωθῶσι μετ' αὐτοῦ ἀναγνωρίζοντες αὐτὸν ἐλευθερωτήν των. Ἐξ ὅλων ὅμως τῶν Ἑλλήνων μόνον οἱ Μάγνητες, οἱ Βοιωτοί, οἱ Ἠλεῖοι καὶ οἱ Μεσσήνιοι ἐτάχθησαν μετὰ τοῦ Ἀντιόχου καὶ τῶν Αἰτωλῶν. Ὁ πόλεμος, ὅστις ἀπὸ τοῦ Ἀντιόχου ἐκλήθη *ἀντιοχικός*, ἤρχισε μὲ τὴν ὑπὸ τούτου κατάληψιν τῆς Δημητριάδος καὶ κατόπιν τῆς Χαλκίδος. Ἂν ὁ πόλεμος ἐσυνεχίζετο μετὰ δραστηριότητος ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου, ἴσως θ' ἀπέβαινεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν συνέβη τοῦτο. Ἐφ' ᾧ δὲ αὐτὸς διέτριβεν ἐν Χαλκίδι δαπανῶν τὸν χρόνον του εἰς ἑορτὰς καὶ φαιδρὰ συμπόσια, πανηγυρίζων, ὡς λέγεται, τοὺς γάμους του, πεντηκοντούτης ὤν, μετὰ τῆς νεαρωτάτης καὶ ὡραιοτάτης κόρης τοῦ Κλεοπτολέμου τὴν ὁποίαν εἶχεν ὀνομάσει Εὔβοιαν, οἱ Ρωμαῖοι δραστηριώτατα ἐνεργοῦντες ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τοῦ δεξιωτάτου διπλωμάτου των Τίτου Κοΐντου Φλαμινίου εἶχον ἐπιτύχει τὴν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων διαίρεσιν καὶ τὴν πρὸς ἑαυτοὺς προσέλευσιν τοῦ Φιλίππου, μνησικακοῦντος διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου προτέραν του ἐγκατάλειψιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶχον παρασκευάσει ἀξιόμαχον στρατὸν ἐκ 40 χιλ. ἀνδρῶν, τὸν ὁποῖον ἀπέστειλαν κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 191 π. Χ. εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν Μάνιον Γλαβρίωνα.

Ἡ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων μάχη συνήφθη ἐν Θερμοπύλαις, ὅπου εἶχε διαπράξει τὸ σφάλμα νὰ ὀχυρωθῇ ὁ Ἀντίοχος, ἀντὶ νὰ φύγῃ εἰς Ἀσίαν, ἀφοῦ δὲν εἶχεν ἰσόπαλον πολεμικὴν δύναμιν, καὶ ἀπέβη ὑπὲρ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες συνέτριψαν κατ' αὐτὴν τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀντιόχου. Μετὰ τὴν ἧττάν του ἔφυγε μετὰ 500 μόνον ἀνδρῶν ὁ Ἀντίοχος εἰς τὴν Χαλκίδα καὶ ἐκεῖθεν μετὰ τῆς νεογάμου Εὐβοίας εἰς Ἔφεσον, πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἰδίου κράτους, τὸ ὁποῖον ἠπειλεῖτο μετὰ καὶ τὰς δύο ἥττας τοῦ στόλου του παρὰ τὴν Χίον (191 π.Χ.) καὶ τὴν Μυόνησον (190 π. Χ.). Οἱ Ρωμαῖοι ἀνέθεσαν τότε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐναντίον τοῦ Ἀντιόχου πολέμου εἰς τοὺς δύο ἀδελφοὺς Σκιπίωνας (Λεύκιον καὶ Πόπλιον), οἵτινες κατώρθωσαν, μὴ ἐμποδισθέντες ὑπ' αὐτοῦ, νὰ διαβιβάσωσι τὸν στρατόν των εἰς Μ. Ἀσίαν διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὁ Ἀντίοχος ἐπεδίωξε διὰ συμβιβαστικῶν προτάσεων ἐν ἀρχῇ μὲν πρὸς τὸν Εὐμένη καὶ τὸν Προυσίαν, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπέδειξεν ὅτι τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ θὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ὑποταγὴ αὐτῶν εἰς τοὺς Ρωμαίους, βραδύτερον καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Σκιπίωνας, νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ἀπέτυχεν. Ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ συνάψῃ τὴν ἀποφασιστικὴν πρὸς τοὺς ἡνωμένους ἐχθρούς του μάχην εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἕρμου, παρὰ τὴν Μαγνησίαν τὴν ἐπὶ Σιπύλῳ, κατὰ τὸ 190 π. Χ., κατὰ τὴν ὁποίαν ἂν καὶ εἶχε διπλάσιον στρατὸν τῶν ἐχθρῶν του, συμποσουμένων εἰς 40 χιλ. ἀνδρῶν, ὑπέστη πανωλεθρίαν. Τῆς μάχης ταύτης δὲν μετέσχον αὐτοπροσώπως οὔτε ὁ Σκιπίων, ἀσθενῶν, οὔτε ὁ Ἀννίβας, διατρίβων ἐν Φοινίκῃ πρὸς παρασκευὴν στόλου. Μετὰ τὴν ἧττάν του ταύτην ἠναγκάσθη ὁ Ἀντίοχος νὰ ζητήσῃ εἰρήνην, δεχθεὶς ὅλους τοὺς ὅρους τῶν νικητῶν του, οἵτινες ἦσαν βαρύτατοι, διότι ὑπεχρεώθη νὰ παραιτηθῇ ὄχι μόνον τῶν ἐν Εὐρώπῃ κτήσεών του, ἀλλὰ καὶ πασῶν τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ χωρῶν του μέχρις Ἅλυος ποταμοῦ πρὸς Α. καὶ Ταύρου πρὸς Ν., νὰ παραδώσῃ πάντα τὰ πολεμικὰ πλοῖά του, πλὴν δέκα, καὶ τοὺς ἐλέφαντας, νὰ δώσῃ ὡς ἐγγύησιν ὅτι δὲν θὰ κινήσῃ νέον πόλεμον κατὰ τῶν νικητῶν του, 200 ὁμήρους, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν υἱόν του Ἀντίοχον, νὰ πληρώσῃ εἰς δώδεκα ἐτησίας δόσεις 12 χιλ. ἀττικὰ τάλαντα ὡς πολεμικὴν ἀποζημίωσιν καὶ νὰ παραδώσῃ τὸν Ἀννίβαν εἰς τοὺς Ρωμαίους. Μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ ἧτταν τοῦ Ἀντιόχου τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν ἔπαυσε πλέον νὰ εἶναι μία τῶν μεγάλων ἐν τῇ Ἀνατολῇ δυνάμεων. Ὁ Ἀντίοχος διὰ νὰ ἐπαρκῇ εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν χρημάτων, ἅτινα ὑπεχρεώθη κατ' ἔτος νὰ καταβάλλῃ εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἠναγκάσθη νὰ καταφεύγῃ εἰς φορολογίας καὶ πιέσεις τῶν ὑπηκόων του Λέγεται μάλιστα ὅτι ἕνεκα τῶν χρηματικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν του ἐπεχείρησε νὰ διαπράξῃ καὶ μίαν ἱεροσυλίαν εἰς τὸν ἐν Ἐλυμαΐδι τῆς Σουσιανῆς πλούσιον ναὸν τοῦ Βήλου καὶ ὅτι διὰ τὴν ἱερόσυλον ταύτην πρᾶξίν του ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἀγανακτησάντων ἐναντίον του ἐγχωρίων (187 π.Χ.) μετὰ βασιλείαν τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν.

Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀντιόχου Γ´. Κρίνων ὁ Πολύβιος τὸν ἕκτον τοῦτον βασιλέα τῆς δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν γράφει περὶ αὐτοῦ: «Ἐδόκει κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς γεγονέναι μεγαλεπήβολος καὶ τολμηρὸς καὶ τοῦ προτεθέντος ἐξεργαστικός, προβαίνων δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐφάνη πολὺ καταδεέστερος αὑτοῦ». Καὶ τῷ ὄντι ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας του, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν πρώτων δυσχερειῶν, ὁ νεαρὸς Σελευκίδης κατέπληξε, δύναταί τις εἰπεῖν, μὲ τὴν τόλμην του, μὲ τὴν δραστηριότητά του καὶ τὰς ἀλλεπαλλήλους νίκας του, δι' ἃς καὶ μέγας ὠνομάσθη, βραδύτερον ὅμως μὲ τὰς ποικίλας ἀσωτείας του καὶ τὰ ἀλλεπάλληλα σφάλματά του ἐμφανίζεται ὡς ἄλλος ἄνθρωπος. Εἶναι ὁ ἥλιος φθινοπωρινῆς τινος ἡμέρας, ὅστις κατορθώνει νὰ διαλύσῃ τ' ἀποκρύπτοντα αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνατολήν του νέφη καὶ ν' ἀκτινοβολήσῃ μεγαλοπρεπῶς περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἀλλὰ νὰ ὑπερνικηθῇ καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν πυκνουμένων νεφῶν καὶ νὰ δύσῃ ἀφανὴς καὶ ἄδοξος. Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ κράτος του, ἂν καὶ ἀσυγκρίτως μεγαλύτερον εἰς ἔκτα-

Digitized by Google

σιν τῶν κρατῶν τῶν ἄλλων Ἐπιγόνων, ἦτο τὸ ἀσθενέστερον εἰς ἑνότητα, ὡς περιλαμβάνον ποικίλους τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν, τὸν πολιτισμόν, τὰ ἤθη καὶ τὰς παραδόσεις λαούς, καὶ ὑπηκόους οὐχὶ τῆς αὐτῆς ἀπὸ τοῦ μονάρχου ἐξαρτήσεως, καὶ ὡς στερούμενον γεωγραφικοῦ κέντρου καὶ κατατετμημένον εἰς χώρας χαλαροὺς μεταξύ των ἐχούσας δεσμοὺς (βλ. λ. Σελευκίδαι), ἀλλὰ φαίνεται ὅτι περισσότερον καὶ ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν ταύτην ἀσθένειαν τοῦ κράτους ἔβλαψαν τὸν Ἀντίοχον, ὡς καὶ τοὺς συγχρόνους του Ἕλληνας μονάρχας, τὰ πατροπαράδοτα εἰς αὐτοὺς πάθη τῆς διχονοίας καὶ τοῦ φθόνου, τὰ ὁποῖα ἠμπόδισαν αὐτοὺς νὰ συνασπισθῶσι κατὰ τῆς Ρώμης, ἂν καὶ προέβλεπον ὁποία τύχη τοὺς ἀνέμενε διὰ τῆς ἐπικρατήσεώς της· ἀπεδείχθησαν ἀνίκανοι — καὶ τοῦτο μειοῖ ἔτι μᾶλλον τὴν ἀξίαν αὐτῶν—καὶ νὰ διδαχθῶσιν ἐκ τῆς παγίας, συνετῆς καὶ προνοητικῆς πολιτικῆς τῆς ἀντιπάλου των.

Τὰ εἰρημένα πάθη ἠμπόδισαν τὸν γενναῖον Σελευκίδην νὰ ἐπωφεληθῇ καὶ τοῦ πολυτίμου πρὸς αὐτὸν δώρου τῆς τύχης, τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ καταφυγόντος εἰς τὴν αὐλήν του Ἀννίβα. Ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διοικήσει τοῦ κράτους του ἐσυνέχισεν ὁ Ἀντίοχος τὴν πολιτικὴν τῶν προκατόχων του, μεριμνήσας περὶ τοῦ ἐξελληνισμοῦ καὶ τῆς ἐξημερώσεως τῶν ὑπηκόων του καὶ τῆς ἐξασθενήσεως τῶν σατραπῶν τοῦ βασιλείου του, διότι ἐδιδάχθη ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του, μὲ τὴν πρὸς τὸν Μόλωνα, Ἀλέξανδρον καὶ Ἀχαιὸν ἐμπιστοσύνην του, ὅτι ἡ καινοτομία του νὰ συγκεντρώσῃ εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν ἐν ἑκάστῃ σατραπείᾳ ἐξησθένει τὴν ἐπὶ τῶν σατραπῶν ἐπιβολὴν τοῦ μονάρχου καὶ ἐκαλλιέργει εἰς τὰς ψυχάς των τὸν πόθον τῆς δι' ἀποστασίας πλήρους ἀνεξαρτησίας των.

Νομίσματα. Ἐκ τῶν κοπέντων ὑπὸ τοῦ μονάρχου τούτου νομισμάτων διεσώθησαν ὀκτάδραχμα καὶ στατῆρες ἐκ χρυσοῦ, τετράδραχμα καὶ δραχμαὶ ἐξ ἀργύρου, καὶ πολυάριθμα χαλκᾶ. Τὰ ἐκ πολυτίμων μετάλλων φέρουσιν ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν βασιλέως μετὰ διαδήματος, ὄπισθεν δὲ Ἀπόλλωνα καθήμενον ἐπὶ ὀμφαλοῦ καὶ τὴν ἐπι-

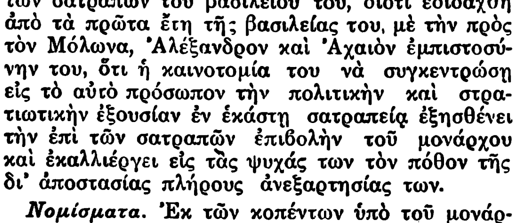

Νόμισμα Ἀντιόχου Γ΄.

γραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ· ἔνια ἀντὶ Ἀπόλλωνος φέρουσιν ἐλέφαντα. Τὰ δὲ χαλκᾶ εἶναι ποικίλων τύπων καὶ ἔχουν κοπῆ ὄχι μόνον εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τοῦ βασιλείου του, ἀλλὰ καὶ εἰς πόλεις καὶ χώρας, αἵτινες δὲν ἀνῆκον εἰς τὸ κράτος του, ὡς εἰς τὴν Κάρυστον τῆς Εὐβοίας, τὴν Αἰτωλίαν καὶ τὴν Τύρον.

Ἀντίοχος Δ΄ ὁ Ἐπιφανής, βασιλεὺς τῆς **Συρίας**. —Δευτερότοκος υἱὸς Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου καὶ τῆς Λαοδίκης. Εἰς τὸν θρόνον ἀνῆλθε κατὰ τὸ 175 π. Χ., διαδεχθεὶς τὸν δολοφονηθέντα ὑπὸ τοῦ θησαυροφύλακος πρεσβύτερον ἀδελφόν του Σέλευκον τὸν Δ΄ (τὸν Φιλοπάτορα), καὶ ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 164 π. Χ. Μετέσχεν ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ τῆς παρὰ τὸ Πάνιον μάχης, τῆς ὁποίας ἡ περιφανὴς νίκη κατέστησε τὸν πατέρα του κύριον τῆς Κοίλης Συρίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ ΣΤ΄ ὁ Φιλομήτωρ, ἡτοιμάζετο νὰ εἰσβάλῃ μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Συρίαν, ἔσπευσεν ἐναντίον του καὶ κατήγαγε περιφανῆ νίκην παρὰ τὸ Πηλούσιον, ὅτε καὶ αὐτὸν τὸν Πτολεμαῖον συνέλαβεν αἰχμάλωτον καὶ κατέλαβε τὴν Κύπρον. Μετὰ τὴν νίκην του ταύτην ἔγινε κύριος σχεδὸν ὅλης τῆς Αἰγύπτου, πλὴν τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγινε βασιλεὺς ὁ νεώτερος ἀδελφὸς Πτολεμαῖος ὁ Ζ΄. Ἀπῆλθε δ' ἐξ αὐτῆς ἀφοῦ, χαριζόμενος εἰς τοὺς ἐξ Ἑλλάδος πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, ἀφῆκεν ἐλεύθερον τὸν Πτολεμαῖον ΣΤ΄. Ἐπανῆλθε δὲ πάλιν εἰς τὴν Αἴγυπτον ὅτε ἔμαθεν ὅτι συνεννοηθέντες οἱ δύο ἀδελφοὶ Πτολεμαῖοι ἡτοίμαζον πόλεμον ἐναντίον του, ζητήσαντες εἰς μάτην βοήθειαν ἀπὸ τοὺς Ἀχαιούς, μὲ ἀρχηγοὺς τοὺς φίλους των Λυκόρταν καὶ Πολύβιον. Ἐνίκησε καὶ πάλιν τοὺς Πτολεμαίους καὶ ἔφθασε μέχρις Ἀλεξανδρείας, ὅτε προσετάχθη ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου πρεσβευτοῦ Ποπιλίου Λαίνα ν' ἀπέλθῃ τῆς τε Αἰγύπτου καὶ τῆς Κύπρου. Μετὰ ταῦτα, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Μακεδονίας (168 π. Χ.) εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἥ τε Αἴγυπτος καὶ ἡ Συρία δὲν ἔχουν ἐλευθερίαν κινήσεως.

Ἐπὶ τοῦ Ἀντιόχου Δ΄ ἔφθασεν εἰς τὸ ὀξύτατον σημεῖον καὶ ἡ μεταξὺ ἑλληνισμοῦ καὶ ἰουδαϊσμοῦ πάλη. Οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν περὶ κατοχῆς τῆς Παλαιστίνης καὶ Φοινίκης ἀγώνων μεταξὺ τῶν Πτολεμαίων καὶ Σελευκιδῶν, ἦσαν ἡνωμένοι ὁτὲ μὲν μετὰ τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου ὁτὲ δὲ μετὰ τῶν τῆς Συρίας, εἶχον κατορθώσει ἐπὶ πληρωμῇ φόρου νὰ διαφυλάττωσι τὸ πάτριον πολίτευμα. Ὁ ἑλληνισμὸς ὅμως βαθμηδὸν εἰσεχώρει βαθύτερον καὶ ἡ νοοτροπία τῶν κατοίκων τῆς χώρας ὑφίστατο τὴν ἐπίδρασίν του. Μεγάλη μερὶς τῶν κατοίκων εἶχεν ἀσπασθῆ τὰ ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἀντεπολιτεύετο τοὺς ἀδιαλλάκτους ὀπαδοὺς τῆς πατρίου θρησκείας καὶ τοῦ πατροπαραδότου πολιτεύματος, ἕως ὅτου κατώρθωσε νὰ λάβῃ καὶ αὐτὸ τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα, ὅπερ ἦτο ἀξίωμα ἀρχηγοῦ τοῦ λαοῦ. Ὁ Ἀντίοχος ἠξίωσε νὰ λάβῃ αὐτὸς τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ἐπειδὴ ὅμως ἀντετάχθησαν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν του αὐτὴν οἱ ἐμμένοντες εἰς τὰ πάτρια ἤθη καὶ ἔθιμα, ἐκήρυξεν αὐτοὺς στασιαστάς. Ἐκ τῆς ἀφορμῆς ταύτης κατέλαβε τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐσύλησε τὸν ναόν, ἔκαυσε τὰ ἱερὰ βιβλία, καὶ ἐζήτησε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἑλληνικὴν θρησκείαν, ἔχων συνεργάτας προθύμους τοὺς ἑλληνίζοντας Ἰουδαίους. Ἡ πίεσις ὅμως αὕτη προεκάλεσε κατὰ τὸ 167 π. Χ. ἐπανάστασιν ὑπὸ τὸν Μακκαβαῖον Ματθαίαν καὶ τοὺς πέντε υἱοὺς αὐτοῦ, ἥτις κατεστάλη ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Ἀντιόχου Δ΄. Πρὸ τοῦ θανάτου του ἐπεχείρησεν ἐκστρατείαν ὁ Ἀντίοχος καὶ πρὸς τὰ ἀνατολικὰ ὅρια τοῦ κράτους του, ὅτε καὶ ἀπέθανεν ἐκ πολυποσίας ἐν Τάβαις τῆς Περσίας μετὰ ἀποτυχοῦσαν ἐπίθεσίν του κατὰ τοῦ ἐν Ἐλυμαΐδι ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, οὗτινος ἤθελε νὰ διαρπάσῃ τοὺς θησαυρούς.

Εἰς τὴν κτίσιν ἑλληνίδων πόλεων εἰς τὴν Ἀνατολήν, αἵτινες ὑπῆρξαν τὸ κυριώτερον ὄργανον τῆς διαδόσεως τοῦ ἑλληνισμοῦ εἰς αὐτήν, ὁ Ἀντίοχος Δ΄ ὑπερέβαλε πάντας τοὺς ἄλλους Σελευκίδας. Οὕτως εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ κτίσις τῆς ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου Ἀντιοχείας, ἡ μετονομασία τῆς Ταρσοῦ εἰς Ἀντιόχειαν, ὡς καὶ τῶν Ἀδάνων διὰ τῆς ἐν αὐταῖς ἐγκατοικήσεως ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ· ὡσαύτως κτίσματα αὐτοῦ ἦσαν καὶ αἱ ἐκ τοῦ ἐπωνυμίου του «Ἐπιφανοῦς» λαβοῦσαι τὸ ὄνομα Ἐπιφάνειαι ὡς ἡ τῆς Ἀρμενίας, ἡ τῆς Κιλικίας, ἡ ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου, καὶ ἡ τῆς Μηδίας, ἥτις ἦτο τὰ ἀρχαιότερα Ἐκβάτανα. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀραβίαν ἀκόμη μνημονεύονται τρεῖς ἑλληνίδες πόλεις, ἡ Ἀρέθουσα, ἡ Λάρισα καὶ ἡ Χαλκίς, αἵτινες ἦσαν κτίσματα τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Ἀντιόχου Νουμενίου, κτισθέντα εἰς ἀνάμνησιν τῆς κατατροπώσεως τοῦ στρατοῦ καὶ στόλου τῶν Περσῶν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ.

Ὁ Ἀντίοχος Δ΄ ὡς βασιλεὺς καὶ ὡς ἄνθρωπος. Εὐτυχήσας διὰ τῶν περιφανῶν νικῶν ὁ Ἀντίοχος νὰ ὑποτάξῃ τὴν Αἴγυπτον, ὅπερ οὐδεὶς τῶν προγόνων του ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ, ἠξιώθη τοῦ ἐπωνυμίου «*Ἐπιφανής*» καὶ ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ὡς «μεγαλεπήβολος καὶ πρακτικὸς (δραστήριος καὶ ἀποτελεσματικὸς) καὶ τοῦ τῆς βασιλείας προσχήματος (ἀξιώματος) ἄξιος» (*Πολυβ.* XXVIII, 18). Ἐνῷ ὅμως ἔτυχε τοσούτων ἐπαίνων ὑπὸ τοῦ Πολυβίου διὰ τὰς ἀρετάς του, δὲν ἔτυχε καὶ ὀλιγωτέρων μομφῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ ποικίλα ἐλαττώματά του, ἅτινα ἐνεφάνιζον αὐτὸν ὡς ἕνα ἄνθρωπον παράδοξον, ὡς ἄνθρωπον πάσχοντα ἐκ μανίας· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐκλήθη ὑπ' αὐτοῦ «ἐπιμανὴς καὶ οὐκ ἐπιφανής». Συνανεστρέφετο καὶ συνέπινε μετὰ τῶν εὐτελεστάτων ἀνθρώπων καὶ περιήρχετο τὴν ἀγορὰν ἐνδεδυμένος πενιχρότατα καὶ παρεκάλει νὰ ψηφίσωσιν αὐτὸν ὡς ἀγορανόμον ἢ δήμαρχον εἰς τὰς διαφόρους πόλεις. τὰ ἑλληνικὰ δηλ. κτίσματα, τοῦ βασιλείου του. Εἰς τὰ συμπόσια, εἰς τὰ ὁποῖα ἠρέσκετο καθ' ὑπερβολήν, ἔκαμνε προπόσεις περιερχόμενος τὰς κλίνας τῶν συνευωχουμένων, καὶ ὠρχεῖτο καὶ διηγεῖτο μὲ τοὺς γελωτοποιοὺς καὶ μίμους. Ὅλων ὅμως τῶν ἐλαττωμάτων τῆς ψυχῆς του ἐκυριάρχει ἡ ἐπιδειξιομανία, ἥτις ἐξεδηλοῦτο εἰς τὰς δωρεάς του πρὸς ἰδιώτας, ἀγνώστους πολλάκις εἰς αὐτόν, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς θυσίας καὶ ἄλλας τιμάς του πρὸς τοὺς θεούς, ὡς ἐμαρτύρουν τὰ πλούσια δῶρα του εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ὀλυμπιεῖον καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀφιερωμάτων του, ἰδίως ἀνδριάντων, εἰς τὸ ἐν Δήλῳ ἱερόν. Πιστεύεται ὅτι οὐδεὶς τῶν βασιλέων ὑπερέβαλεν αὐτὸν εἰς τοῦτο. Ὁ Πολύβιος (XXX, 25—27) δὲν ἀπηξίωσε νὰ περιγράψῃ λεπτομερέστατα τοὺς «ἐπὶ Δάφνης ἀγῶνας» του, τοὺς ὁποίους ἐτέλεσε, μετὰ πρόσκλησιν διὰ πρέσβεων καὶ θεωρῶν πρὸς ἁπάσας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ ὑπερβάλῃ τοὺς ὑπὸ τοῦ Αἰμιλίου Παύλου ἐν Ἀμφιπόλει τῆς Μακεδονίας τελεσθέντας ὡς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἐπιδειξιομανίας του. Μεγαλοπρεπὲς πρὸ πάντων ἦτο τὸ θέαμα τῆς κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς πανηγύρεως γενομένης πομπῆς. Παρῆλασαν κατ' αὐτὴν κατὰ σειρὰν 5000 ἄνδρες ὡπλισμένοι ὡς οἱ τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων ὁπλῖται, 5000 Μυσοί, 3000 Κίλικες εὔζωνοι μὲ στεφάνους χρυσοῦς, 3000 Θρᾷκες καὶ 5000 Γαλάται. Μετὰ τούτους ἠκολούθησαν 20 000 Μακεδόνες χαλκάσπιδες καὶ ἀργυράσπιδες, 240 ζεύγη μονομάχων, 1000 Νισαῖοι ἱππεῖς καὶ 3000 τῶν ἐλευθέρων πόλεων, πάντες ἀργυροφάλαροι ἢ χρυσοφάλαροι καὶ χρυσοστέφανοι.

Μετὰ τούτους ἠκολούθησαν οἱ λεγόμενοι Ἑταῖροι ἱππεῖς, χίλιοι τὸν ἀριθμόν, χρυσοφάλαροι πάντες, τὸ τῶν φίλων σύνταγμα, οἱ χίλιοι ἐπίλεκτοι, καὶ τὸ ἄγημα, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τοὺς κρατίστους ἱππεῖς, καὶ ἔκλεισεν ἡ πομπὴ τῶν ἱππέων μὲ τοὺς 1500 καταφράκτους ἱππεῖς. Πάντες οἱ ἱππεῖς εἶχον πορφυρᾶς ἐφαπτίδας (μανδύας), πολλοὶ δὲ καὶ διαχρύσους καὶ ζῳωτὰς (πεποικιλμένας δι' εἰκόνων ζῴων). Μετὰ τοὺς ἱππεῖς ἠκολούθησαν εἰς τὴν πομπὴν ἐκείνην 100 ἑξίππα ἅρματα καὶ 40 τέθριππα καὶ 36 ἐλέφαντες. Ἀτελεύτητος ἐπηκολούθησεν ἔπειτα ἡ παρέλασις τῶν θυμάτων καὶ ἡ ἐπίδειξις τῶν ἀπειραρίθμων ἀνδριάντων, εἰδώλων, ἁπάντων τῶν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων πιστευομένων θεῶν ἢ δαιμόνων, κεχρυσωμένων ὅλων ἢ ἠμφιεσμένων μὲ διαχρύσους στολάς, καὶ πολυτίμων κοσμημάτων καὶ ἀγγείων ἐκ χρυσοῦ. Οἱ ἀγῶνες, κατὰ τοὺς ὁποίους πάντες ἠλείφοντο μὲ πολυτιμότατα μύρα, αἱ μονομαχίαι καὶ τὰ κυνηγέσια διήρκεσαν ἐπὶ 30 ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐστρώνοντο διὰ τὴν εὐωχίαν 1000 ἢ 1500 τρίκλινα. Οὕτω κατησώτευεν ὁ ἀλλόκοτος αὐτὸς ἄνθρωπος τὸν πλοῦτόν του, τὸν ὁποῖον πολλάκις συνέλεγε δι' ἱεροσυλιῶν.

Νομίσματα. Κατάδηλος εἶναι ἡ ἐπιδειξιομανία καὶ καυχησιολογία τοῦ βασιλέως τούτου καὶ εἰς τὰ διασωθέντα τετράδραχμα, τὰ ὁποῖα κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν φέρουσι τὰς ἐπιγραφὰς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ. Ταῦτα φέρουσιν ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν ἀνδρὸς μὲ διάδημα, ἐνίοτε ἐπιστεφομένην δι' ἀστέρος ἢ κεφαλὴν δαφνοστεφῆ καὶ πωγωνοφόρον, προσομοιάζουσαν πρὸς τὴν τοῦ Διός, ὄπισθεν δὲ Ἀπόλλωνα καθήμενον ἐπὶ ὀμφαλοῦ ἢ Δία νικηφόρον ἐπὶ θρόνου καθήμενον. Τὰ χαλκᾶ νομίσματα τοῦ Ἀντιόχου Δ΄ ὑποδιαιροῦνται εἰς τέσσαρας κατηγορίας: α΄) τὰ κοπέντα ἐν Συρίᾳ, β΄) τὰ κοπέντα ἐν Αἰγύπτῳ (ἐπὶ τῆς κατοχῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου), γ΄) τὰ κοπέντα ἐν Φοινίκῃ, ἅτινα εἶναι δίγλωσσα καὶ φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΥΡΙΩΝ ἢ ΣΙΔΩΝΙΩΝ καὶ δ΄) τὰ αὐτόνομα ἀστικὰ (τῶν πόλεων Μόψου Ἀντιοχείας (Κύδνου καὶ Ὀρόντου), Ἀπαμείας, Λαοδικείας, Σελευκείας κ.ο.κ.. ἅτινα φέρουσι τὴν εἰκόνα του, ἀλλ' ἄνευ τοῦ ὀνόματός του). Καὶ ἐν Ἀθήναις ἐκόπησαν νομίσματα μὲ τὸ συριακὸν σύμβολον, τὸν ἐλέφαντα, τὰ γράμματα ΑΘΕ, τὸ ὄνομα ΑΝΤΙΟΧΟΣ—ΚΑΡΑΙΧΟΣ καὶ παραστάσεις κεφαλῆς Ἀθηνᾶς παρθένου ἔμπροσθεν καὶ γλαυκὸς ἐπὶ ἀμφορέως πλαγίως κειμένου ὄπισθεν. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Ἀντίοχος Ε΄, ὁ Εὐπάτωρ**, βασιλεὺς τῆς *Συρίας*. Ἦτο υἱὸς Ἀντιόχου τοῦ Δ΄ τοῦ Ἐπιφανοῦς καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου Λαοδίκης. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 170 π. Χ. Εἰς ἡλικίαν ἐννέα ἐτῶν ἀνηγορεύθη διὰ τῆς προστασίας τῶν Ρωμαίων βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ ἐν Ρώμῃ φυλασσομένου ὡς ὁμήρου ἐξαδέλφου του Δημητρίου, περὶ τὸ 164 π. Χ. Ἀπὸ τοῦ 167 π. Χ. οἱ Ἰουδαῖοι ἕνεκα τοῦ καταπιεστικοῦ πολιτεύματος, ὅπερ ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀντίοχος ὁ Δ΄, ἐπαναστατήσαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐπιφανεστάτου ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Μακκαβαίων Ἰούδα. Ὁ Ἀντίοχος ὁ Ε΄ ἐκστρατεύσας ἐναντίον αὐτῶν μετὰ τοῦ ἐπιτρόπου του Λυσίου, συνωμολόγησε πρὸς αὐτοὺς συνθήκας, ἐν αἷς διελαμβάνετο ὅτι ἐπετρέπετο τοῖς Ἰουδαίοις «τοῦ πορεύεσθαι τοῖς νομίμοις αὐτῶν ὡς τὸ πρότερον».

Δὲν ἐπέζησεν ὅμως ὁ Ἀντίοχος ὁ Ε΄ ὅπως ἴδῃ τοὺς καρποὺς τῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους συνομολογηθεισῶν συνθηκῶν· μετὰ δεκαοκτάμηνον βασιλείαν ἐξεθρονίσθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου του *Δημητρίου τοῦ Σωτῆρος*, ὅστις δραπετεύσας ἐκ Ρώμης ἦλθεν εἰς Συρίαν καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν κατοίκων κατέλαβε τὴν ἀρχὴν τῷ 162 π. Χ. Μετὰ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ε΄ ἐφονεύθη καὶ ὁ ἐπίτροπος αὐτοῦ Λυσίας.

Τὰ σῳζόμενα νομίσματα τοῦ Ἀντιόχου Ε΄ φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΥΠΑΤΟΡΟΣ καὶ εἶναι τετράδραχμα ἢ δραχμαί. Ἔμπροσθεν φέρουσι συνήθως τὴν κεφαλὴν βασιλέως νεαροῦ μετὰ διαδήματος, ὄπισθεν δὲ παραστάσεις τοῦ Ἀπόλλωνος καθημένου ἐπὶ ὀμφαλοῦ καὶ τοῦ Διὸς καθημένου ἐπὶ θρόνου· τινὰ τούτων φέρουσι παράστασιν ἀετοῦ μετὰ κλειστῶν πτερύγων.

— **Ἀντίοχος ΣΤ΄, ὁ Ἐπιφανής, Διόνυσος** ἢ **Βάκχος**. Βασιλεὺς τῆς *Συρίας*, υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Βάλα, ὅστις ἐπωφεληθεὶς τῆς γενικῆς

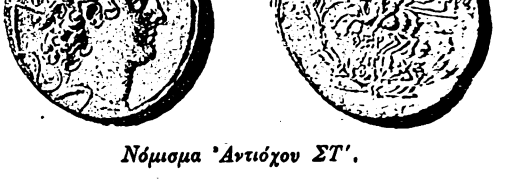

Νόμισμα Ἀντιόχου ΣΤ΄.

Digitized by Google

δυσαρεσκείας ἐναντίον τοῦ Δημητρίου τοῦ Α' τοῦ Σωτῆρος εἶχεν ἁρπάσει τὴν ἀρχήν, νικήσας καὶ φονεύσας τὸν Δημήτριον κατὰ τὸ 150 π. Χ. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον κατὰ τὸ 144 π. Χ. καὶ ἐβασίλευσεν ὀλίγους μῆνας. Ἐπ' αὐτοῦ διεσπάσθη τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν εἰς μικρότερα βασίλεια.

Τὰ σῳζόμενα νομίσματα τοῦ Ἀντιόχου τοῦ ΣΤ' φέρουσι τὴν ἐπιγραφήν: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ. Εἶναι ἀργυρᾶ τετράδραχμα καὶ δραχμαὶ Ἀττικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος. Τὰ τετράδραχμα ἔχουσιν ἔμπροσθεν τὴν κεφαλὴν τοῦ νεαροῦ Ἀντιόχου ἀκτινοσκεπῆ, ὄπισθεν δὲ τοὺς Διοσκούρους ἐπελαύνοντας· αἱ δραχμαὶ φέρουσι παράστασιν τοῦ Ἀπόλλωνος καθημένου ἐπὶ ὀμφαλοῦ ἢ ἄλλας παραστάσεις.

—**Ἀντίοχος Ζ'**, ὁ ***Εὐεργέτης***, βασιλεὺς τῆς ***Συρίας*** (138—129). Ἦτο υἱὸς Δημητρίου τοῦ Α' τοῦ Σωτῆρος καὶ ἐπωνομάσθη ***Σιδήτης***, ἐπειδὴ ἀνετράφη ἐν Σίδῃ τῆς Παμφυλίας. Ἐνίκησε καὶ ἐδίωξε τὸν ἐπιβάτην τοῦ θρόνου Τρύφωνα, ὅστις εἶχε καταλάβει τὴν ἀρχὴν τῇ ὑποστηρίξει τοῦ Ἰουδαίου Ἰωνάθαν. Κατόπιν ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων, ἐνίκησε τὸν Μακκαβαῖον Ἰωάννην τὸν Ὑρκανόν, ἐπολιόρκησε καὶ κατέρριψε τὰ τείχη τῆς Ἱερουσαλὴμ (133 π. Χ.). Ἠναγκάσθη ὅμως ἐκ φόβου πρὸς τοὺς Ρωμαίους νὰ ὁμολογήσῃ εἰρήνην πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, δι' ἧς ἀνεγνωρίζετο εἰς αὐτοὺς τὸ πατριαρχικὸν πολίτευμα καὶ ἐξηκολούθει παραμένων εἰς τὸν θρόνον Ἰωάννης ὁ Ὑρκανός· Διὰ τὴν ἀνεξιθρησκείαν του πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὠνομάσθη ὑπ' αὐτῶν ***Εὐσεβής***. Ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος Κλεοπάτραν, πρώην σύζυγον Ἀλεξάνδρου τοῦ Βάλα καὶ Δημητρίου τοῦ Νικάτορος.

Μετὰ ταῦτα ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν Πάρθων καὶ κατέλαβε πόλεις τινας αὐτῶν. Ὁ βασιλεὺς τῶν Πάρθων Ἀρσάκης, θέλων νὰ ἐνσπείρῃ διχόνοιαν ἐσωτερικὴν εἰς τὸ κράτος τῆς Συρίας, ἀφῆκεν ἐλεύθερον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ζ' Δημήτριον τὸν Νικάτορα, ὃν εἶχεν ἐπὶ δέκα ἔτη αἰχμάλωτον ἐν Ὑρκανίᾳ. Δὲν ἀπηλλάγησαν ὅμως οἱ Πάρθοι ἀμέσως τοῦ πολέμου τούτου, διότι ὁ Ἀντίοχος ἐσυνέχισε αὐτὸν καὶ κατέλαβε πολλὰς πόλεις τῶν Πάρθων καὶ αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα. Μετ' ὀλίγα ἔτη ἔπεσεν ἐν Ἐλυμαΐδι θῦμα τῶν φανατικῶν ἱερέων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναΐδος. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν του εἶχε καταλάβει τὴν ἀρχὴν ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀρσάκου ἀπελευθερωθεὶς ἀδελφός του Δημήτριος ὁ Νικάτωρ.

Τὰ σῳζόμενα νομίσματα τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου Ζ' φέρουσι συνήθως χρονολογίας. Εἶναι ἀργυρᾶ τετράδραχμα καὶ δίδραχμα καὶ χαλκᾶ πολυαρίθμων τύπων. Τὰ ἀργυρᾶ τετράδραχμα καὶ δίδραχμα φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἢ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ· ὄπισθεν φέρουσι Πτολεμαϊκὸν ἀετόν, τὴν Ἀθηνᾶν Νικηφόρον ἱσταμένην, ἢ βωμὸν ἐφ' οὗ ἵσταται ὁ θεὸς Σανδὰν ἐπὶ τῆς ράχεως κερασφόρου λέοντος. Κατεσκευάζοντο εἰς τὰ νομισματοκοπεῖα τῆς Ταρσοῦ, τῆς Τύρου καὶ τῆς Σιδῶνος.

—**Ἀντίοχος Η'**, ***ὁ Ἐπιφανής, Καλλίνικος - Φιλομήτωρ*** (ἐπιλεγόμενος ***Γρυπός***, ἕνεκα τῆς πάνυ γρυπῆς ρινός του). Βασιλεὺς τῆς ***Συρίας***, υἱὸς Δημητρίου τοῦ Νικάτορος. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ πατρός του, ἦρξεν ἐπὶ μέρους μόνον τῆς Συρίας καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἀπεδίωξε τὸν ἀντίπαλόν του Ἀλέξανδρον Ζεβίναν, ὅστις εἶχεν ἐκθρονίσει τὸν Δημήτριον τὸν Β' καὶ εἶχε σφετερισθῆ τὴν ἀρχήν. Ἀπὸ τοῦ 123 συνεβασίλευσε μετὰ τῆς μητρός του Κλεοπάτρας. Ἡ ἀκόρεστος ὅμως φιλαρχία τῆς ἀσπλάγχνου ταύτης γυναικὸς ἤγαγεν αὐτὴν εἰς ἀπόπειραν φαρμακείας κατὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ. Ὁ Ἀντίοχος Η' ἀνακαλύψας τοῦτο, ἐξηνάγκασε τὴν κακοῦργον μητέρα νὰ πίῃ αὐτὴ τὸ φάρμακον καὶ ἕνεκα τούτου ἐπωνομάσθη εἰρωνικῶς ***Φιλομήτωρ***. Ἔλαβε σύζυγον τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ Φύσκωνος Κλεοπάτραν τὴν Τρύφαιναν.

Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του ὑπῆρξαν εὐτυχῆ. Βραδύτερον ὅμως θελήσας νὰ ποιήσῃ ἐκποδὼν τὸν ἐν Κυζίκῳ ἀνατρεφόμενον ὁμομήτριον ἀδελφὸν Ἀντίοχον τὸν Θ' τὸν Κυζικηνόν, προεκάλεσε μακρὸν καὶ στυγερὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ἀπολήξαντα εἰς τὴν διαίρεσιν τοῦ Κράτους μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Θ', λαβόντος τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην. Σύγχρονος πρὸς τὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους ὑπῆρξε καὶ ἡ ὁριστικὴ ἀπώλεια τῆς Ἰουδαίας. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐπωφεληθέντες τῆς διχονοίας τῶν δύο ***Ἀντιόχων*** καὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἠδυνήθησαν οὐ μόνον τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν νὰ ἀνακτήσωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν Σαμάρειαν καὶ τὴν Ἰδουμαίαν καὶ τὰς πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώρας νὰ ὑποτάξωσι. Μετὰ μακρὰν βασιλείαν ὁ Ἀντίοχος Η' ἐφονεύθη διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀντιόχου Θ' ὑπὸ Ἡρακλείωνός τινος τῷ 97 π.Χ.

Σῴζονται νομίσματα καὶ τῆς περιόδου καθ' ἣν συνεβασίλευσε μετὰ τῆς μητρός του Κλεοπάτρας, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ τετράδραχμα, καθὼς καὶ τῆς περιόδου καθ' ἣν ἐβασίλευσε μόνος. Τὰ πρῶτα ἔμπροσθεν μὲν φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ἢ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΘΕΑΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ καὶ συνεζευγμένας τὰς κεφαλὰς Κλεοπάτρας καὶ Ἀντιόχου, ὄπισθεν δὲ Πτολεμαϊκὸν ἀετὸν ἢ τὸν Δία Νικηφόρον ἐπὶ θρόνου. Τὰ δεύτερα εἶναι ἀργυρᾶ τετράδραχμα φέροντα ἔμπροσθεν μὲν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀντιόχου εἰς ἡλικίαν πρεσβυτέραν μετὰ γρυ-

Νόμισμα Ἀντιόχου Η'.

πῆς ρινὸς καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἢ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ, ὄπισθεν δὲ παραστάσεις τοῦ Διὸς ἱσταμένου κατ' ἐνώπιον, κρατοῦντος ἀστέρα καὶ σκῆπτρον καὶ ἔχοντος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μηνίσκον ἢ τῆς Ἀθηνᾶς Νικηφόρου ἢ βωμόν, ἐφ' οὗ ἵσταται ὁ θεὸς Σανδάν. Τὰ νομίσματα ταῦτα κατεσκευάζοντο εἰς τὰ νομισματοκοπεῖα τῆς Σιδῶνος καὶ τῆς Ταρσοῦ.

— **Ἀντίοχος Θ'** ***ὁ Φιλοπάτωρ***, βασιλεὺς τῆς ***Συρίας***. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀντιόχου Ζ' τοῦ Σιδήτου καὶ τῆς Κλεοπάτρας, γεννηθεὶς τῷ 135 π. Χ., ἐπωνομάζετο δὲ ***Κυζικηνός***, ὡς διαγαγὼν τὴν παιδικὴν καὶ νεανικὴν ἡλικίαν ἐν Κυζίκῳ, ὅπου εἶχε στείλει αὐτὸν ἡ μήτηρ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός. Διεξήγαγε μακρὸν καὶ καταστρεπτικὸν πόλεμον κατὰ τοῦ ὁμομητρίου ἀδελφοῦ του Ἀντιόχου τοῦ Η' (βλ. ἀνωτ.), ὅστις ἔσχεν ὀλέθρια ἀποτελέσματα διὰ τὸ κράτος. Κατ' ἀρχὰς ἀφῄρεσεν ἀπὸ τὸ κράτος τῆς Συρίας, τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Η' ἐβασίλευσεν ἐφ' ὅλου τοῦ κράτους τῷ 97 π.Χ., ὀλίγους ὅμως μῆνας μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασίν του περιεπλέχθη εἰς πόλεμον πρὸς τὸν ἀνεψιόν του Σέλευκον τὸν ΣΤ' τὸν Ἐπιφανῆ, υἱὸν Ἀντιόχου τοῦ Η', καὶ ἡττηθεὶς ἔπεσεν ἐν μάχῃ πρὸς αὐτόν.

Τὰ σῳζόμενα νομίσματα τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Θ' εἶναι ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ τετράδραχμα καὶ δίδραχμα. Φοινικικοῦ καὶ Ἀττικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος. Φέρουσι τὴν ἐπιγραφήν: ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἢ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ, ὄπισθεν δὲ τὸν Δία Νικηφόρον ἐπὶ θρόνου, τὴν Ἀθηνᾶν Νικηφόρον ἱσταμένην ἢ βωμὸν ἐφ' οὗ ἵσταται ὁ θεὸς Σανδὰν ἢ τὴν τύχην ἱσταμένην καὶ κρατοῦσαν πηδάλιον καὶ κέρας τῆς Ἀμαλθείας. Κατασκευάζοντο εἰς τὰ Νομισματοκοπεῖα τῆς Σιδῶνος καὶ τῆς Ἀσκαλῶνος.

— **Ἀντίοχος Ι'**, ὁ ***Εὐσεβὴς-Φιλοπάτωρ***, βασιλεὺς τῆς ***Συρίας***, υἱὸς τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Θ'. Ἐξεδικήθη τὸν θάνατον τοῦ πατρός του νικήσας καὶ φονεύσας τὸν ἐξάδελφόν του Σέλευκον τὸν ΣΤ' τὸν Ἐπιφανῆ. Κατέστειλεν εἶτα τὴν στάσιν τῶν ἀδελφῶν τοῦ Σελεύκου, Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς-Φιλαδέλφου καὶ Φιλίππου, οὓς ἐνίκησε παρὰ τὸν ποταμὸν τῆς Συρίας Ὀρόντην, ἐν μέσῳ ὅμως διηνεκῶν ἀγώνων πρὸς συντήρησιν τοῦ θρόνου, ἔπεσε μαχόμενος ἐναντίον τῶν Πάρθων.

Τὰ σῳζόμενα νομίσματα τοῦ βασιλέως τούτου φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΥΣΕΒΟΥΣ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ. Εἶναι ἀργυρᾶ τετράδραχμα καὶ χαλκᾶ· ὄπισθεν φέρουσι παραστάσεις τοῦ Διὸς Νικηφόρου ἐπὶ θρόνου καὶ τῆς Τύχης ἱσταμένης.

— **Ἀντίοχος ΙΑ'** ὁ ***Ἐπιφανὴς-Φιλάδελφος***, βασιλεὺς τῆς ***Συρίας***. Τριτότοκος υἱὸς Ἀντιόχου τοῦ Η' καὶ τῆς Κλεοπάτρας Τρυφαίνης, συνεβασίλευσε κατ' ἀρχὰς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Φιλίππου. Ἐπνίγη εἰς τὸν Ὀρόντην ποταμὸν κατά τινα μάχην, καθ' ἣν συναγωνιζόμενος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Φιλίππου πρὸς τὸν ἐξάδελφόν του Ἀντίοχον τὸν Ι', ἡττήθη ὑπ' αὐτοῦ, τῷ 93 π. Χ.

Σῴζονται νομίσματα τοῦ βασιλέως τούτου χαλκᾶ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ καὶ ὄπισθεν παραστάσεις Ἀθηνᾶς Νικηφόρου ἢ δύο κέρατα Ἀμαλθείας. Ἐπίσης σῴζονται νομίσματα τοῦ Ἀντιόχου ΙΑ' καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Φιλίππου. Ταῦτα ἔμπροσθεν φέρουσι δύο κεφαλὰς συνεζευγμένας τῶν δύο ἀδελφῶν καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ, ὄπισθεν δὲ τὸν νικηφόρον Δία ἐπὶ θρόνου.

— **Ἀντίοχος ΙΒ'** ***ὁ Διόνυσος-Βάκχος-Ἐπιφανὴς-Φιλοπάτωρ-Καλλίνικος***. Βασιλεὺς τῆς ***Συρίας***. Ἦτο ὁ νεώτατος τῶν πέντε υἱῶν Ἀντιόχου τοῦ Η' τοῦ Γρυποῦ καὶ ἀδελφὸς Ἀντιόχου τοῦ ΙΑ'. Ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ἐν Δαμασκῷ τῷ 86 π. Χ. μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου τοῦ Γ' ὑπὸ τῶν Πάρθων, διαβιώσας δ' ἐν μέσῳ ἀπαιτήσεων καὶ ἀγώνων διὰ τὸν θρόνον ἔπεσε τῷ 83 π. Χ. ἐν μάχῃ ἐναντίον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀραβικῆς φυλῆς Ἀρέτα. Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τούτου οἱ Σύριοι ἀποκαμόντες ἐκ τῶν ἀδιαλείπτων πολέμων διὰ τὴν κατοχὴν τοῦ θρόνου, παρεδόθησαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀρμενίας Τιγράνην.

Τὰ νομίσματα τοῦ Ἀντιόχου ΙΒ' φέρουν τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ. Εἶναι ἀργυρᾶ τετράδραχμα Ἀττικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, φέροντα ὄπισθεν θεὸν πωγωνοφόρον ἱστάμενον κατ' ἐνώπιον ἐπὶ βάσεως, μεταξὺ δύο βοῶν κατακειμένων. Ἐπίσης σῴζονται καὶ χαλκᾶ νομίσματα διαφόρων τύπων.

—**Ἀντίοχος ΙΓ'** ***ὁ Εὐσεβὴς-Ἀσιατικός***, τελευταῖος βασιλεὺς τῆς ***Συρίας***. Ἦτο υἱὸς Ἀντιόχου τοῦ Ι' τοῦ Εὐσεβοῦς καὶ τῆς Κλεοπάτρας Σελήνης. Τὴν παιδικὴν ἡλικίαν διήγαγεν ἐν Κιλικίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ διὰ τοῦτο ἐπωνομάσθη ***Ἀσιατικός***. Βραδύτερον (τῷ 75—73 π. Χ.) διέμενεν ἐν Ρώμῃ. Ὁ στρατηγὸς τῶν Ρωμαίων Λούκουλλος νικήσας κατὰ τὸ ἔτος 68 π. Χ. τὸν βασιλέα τῆς Ἀρμενίας Τιγράνην, ὅστις εἶχε καταλάβει τὸ βασίλειον τῆς Συρίας (βλ. Ἀντίοχος ΙΒ'), ἀνεγνώρισε τὰ δικαιώματα τοῦ Ἀντιόχου ΙΓ' ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Συρίας καὶ ἐγκατέστησεν αὐτὸν ὡς βασιλέα. Ἀλλὰ μετὰ τέσσαρα ἔτη ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου τῷ 64 π. Χ. Ἔκτοτε ἡ Συρία ἐγένετο ἐπαρχία Ρωμαϊκὴ καὶ τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ μέγιστον εἰς ἔκτασιν καὶ ἰσχυρότατον ἐκ τῶν ἑλληνικῶν κρατῶν τῶν Διαδόχων καὶ τῶν Ἐπιγόνων, ἐξέλιπε. Διὰ τῶν ἀπειραρίθμων ἑλληνικῶν κτισμάτων ἅτινα ἵδρυσαν πάντες οἱ Σελευκίδαι βασιλεῖς ἐν τῇ μεγάλῃ ἐπικρατείᾳ, ἠδυνήθησαν οὗτοι νὰ ἐξελληνίσωσι τὴν Συρίαν καὶ νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν ἐν αὐτῇ ἐπικράτησιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Α. Σ. ΑΤΣΑΒΕΣ

— **Ἀντίοχος Α'**, ***ὁ Θεὸς-Δίκαιος-Ἐπιφανὴς-Φιλορρωμαῖος-Φιλέλλην***, βασιλεὺς τῆς ***Κομμαγηνῆς*** (98—31 π. Χ.). Ἦτο υἱὸς Μιθριδάτου Α' τοῦ Καλλινίκου ἐκ Κομμαγηνῆς καὶ τῆς Λαοδικίας Θεᾶς Φιλαδέλφου, ἐκ μητρὸς δὲ ἔγγονος Ἀντιόχου Η' τοῦ Γρυποῦ, τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας.

Κατὰ τὸν ***Ὡροσκόπιον*** τοῦ Νεμρούδ-ντάγ ὁ Ἀντίοχος ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 98 π.Χ., πλὴν μόλις ἀπὸ τοῦ 69 π. Χ. ἦρξεν ὡς ἀνεξάρτητος ἡγεμὼν ἐν τῇ Κομμαγηνῇ, μικρᾷ χώρᾳ τῆς βορείου Συρίας, κειμένῃ μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ ὄρους Ταύρου, μὲ πρωτεύουσαν τὰ Σαμόσατα. Ἀνεμίχθη εἰς τὸν Β' Μιθριδατικὸν πόλεμον ὡς σύμμαχος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας Τιγράνους, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἧτταν τούτου ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Λουκούλλου παρὰ τὰ Τιγρανόκερτα ὁ Ἀντίοχος ὑπετάχθη εἰς τὸν Λούκουλλον, οὗτος δὲ ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ βασιλεύῃ. Μόλον τοῦτο ὁ Ἀντίοχος δὲν παρέμεινε πιστὸς εἰς τοὺς Ρωμαίους. Διότι μετ' ὀλίγον (τῷ 64 π. Χ) ἐπολέμησε μετὰ τοῦ Τιγράνους κατὰ τοῦ Πομπηΐου. Διὸ καὶ μνημονεύεται ἐν τῷ θριάμβῳ τοῦ Πομπηΐου μεταξὺ τῶν ἡττηθέντων ὑπ' αὐτοῦ βασιλέων. Δὲν ἐβράδυνεν ὅμως καὶ πρὸς τὸν Πομπήϊον νὰ συνάψῃ φιλίαν καὶ νὰ βοηθήσῃ τοὺς Ρωμαίους τῷ 51 π.Χ. ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτῶν κατὰ τῶν Πάρθων. Κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας ἐμφυλίους πολέμους μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηΐου ὁ Ἀντίοχος εἶχε ταχθῆ μὲ τὸν δεύτερον. Ἀπέθανε τῷ 31 π. Χ., ὁ δὲ τάφος του εὑρέθη ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ προμνημονευθέντος ὄρους Νεμρούδ-ντάγ.

—**Ἀντίοχος Β'** ***ὁ Κομμαγηνός***. Βασιλεὺς τῆς ***Κομμαγηνῆς***, υἱὸς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ προηγουμένου. Περὶ τούτου οὐδὲν θετικὸν γνωρίζομεν, πλὴν ὅτι ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ εἰς τὴν Ρώμην τῷ 29 π. Χ., ἐπειδὴ ὑπερασπιζων τὴν χώραν αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ Μιθριδάτου εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ φονεύσῃ τὸν πρεσβευτὴν αὐτοῦ. Εἰσαχθεὶς δ' εἰς δίκην κατεδικάσθη καὶ ἐφονεύθη (***Δίων Κάσσιος***, LII 43).

— **Ἀντίοχος Γ'**, βασιλεὺς τῆς ***Κομμαγηνῆς***. Υἱὸς πιθανῶς Μιθριδάτου τοῦ Γ'. Τὸ μόνον βέβαιον περὶ αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἀπέθανε τῷ 17 μ. Χ. καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ἡ Κομμαγηνὴ ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρωμαίους (***Τάκιτος***, Annales II, 42). Μνεία αὐτοῦ γίνεται ἐπίσης καὶ ἔν τινι ἐπιγραφῇ τῶν Ἀθηνῶν (CIA, III, 554).

— **Ἀντίοχος Δ'** ***ὁ Ἐπιφανής***, βασιλεὺς τῆς ***Κομμαγηνῆς***. Ἦτο υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Εἰς τὸν θρόνον ἀνῆλθεν ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Καλιγούλα τῷ 38 μ. Χ. (***Σουετ***. Καλιγ. 16). Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτοκράτορος, ἐπανεβιβάσθη δὲ καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου τῷ 41 μ. Χ. Ἔκτοτε ἐβασίλευσε συνεχῶς πλέον τῶν 30 ἐτῶν, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ἐπεδείξατο σπουδαῖα στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ προσόντα. Οὕτω λ. χ. ἐξεκαθάρισε τὴν χώραν αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς λῃστάς, τοὺς πειρατὰς καὶ τοὺς Πάρθους. Διὰ τὸ κατόρθωμά του μάλιστα τοῦτο οἱ Ρωμαῖοι παρεχώρησαν εἰς αὐτὸν καὶ τμῆμα τῆς Ἀρμενίας καὶ Λυκαονίας (60 μ. Χ.). Ἦλθεν εἰς σχέσεις μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ἰουδαίων Ἀγρίππα καὶ ἐνύμφευσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ***Ἐπιφανῆ*** μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ***Δρουσίλλης*** (***Ἰώσηπ***. Ἀρχαιολ. Ἰουδαίας, XIX, 355).

Digitized by Google

Κατὰ τὸ 69—70 μ. Χ. παρέσχε βοήθειαν εἰς τοὺς αὐτοκράτορας Βεσπασιανὸν καὶ Τίτον πολεμοῦντας κατὰ τῶν Ἰουδαίων· οἱ Ρωμαῖοι ὅμως παρὰ ταῦτα ἐθεώρησαν αὐτὸν ἐπικίνδυνον καὶ ἐπολέμησαν ἐναντίον του τῷ 72 μ. Χ., παρὰ δὲ τὴν προβληθεῖσαν ἐκ μέρους τῶν υἱῶν του ἀντίστασιν τὸ βασίλειον τῆς Κομμαγηνῆς κατελύθη καὶ ἡ χώρα προσηρτήθη εἰς τὴν Συρίαν ὡς Ρωμαϊκὴ ἐπαρχία. Ὁ Ἀντίοχος ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην, ἔνθα διῆλθε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου αὐτοῦ. Ε. Ν. Μ.

ΑΓΙΟΙ ΚΑΙ ΚΛΗΡΙΚΟΙ

— **Ἀντίοχος** *(μάρτυρες καὶ ὅσιοι)*. Τὴν 16ην Ἰουλίου τιμᾷ ἡ Ἐκκλησία τὴν μνήμην τοῦ μάρτυρος ***Ἀντιόχου***. Οὗτος ἐκ Σεβαστείας τοῦ Πόντου καταγόμενος καὶ ἰατρὸς τὸ ἐπάγγελμα, συνελήφθη αὐτόθι ὡς Χριστιανὸς καὶ ἀφοῦ ὑπεβλήθη εἰς πολλὰ μαρτύρια τέλος ἀπεκεφαλίσθη, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 4ου αἰῶνος. Ὁ δήμιός του Κυριακός, ἰδών, κατὰ τὰ συναξάρια, ὅτι ἐκ τοῦ λαιμοῦ τοῦ μάτρυρος ἀντὶ αἵματος ἐχύθη γάλα, ὡμολόγησεν ἑαυτὸν Χριστιανόν, διὸ ἀπεκεφαλίσθη καὶ αὐτός.

Τὴν 8ην Ἰουλίου τιμᾶται ἡ μνήμη ἑτέρου μάρτυρος ***Ἀντιόχου***, ὅστις μετά τινος Νικοστράτου ξίφει τελειοῦται. Τὴν δὲ 23ην Φεβρουαρίου τιμᾶται ἡ μνήμη τοῦ ὁσίου Ἀνδρονίκου, ὡς καὶ τριῶν ἔτι «ἀνδρῶν τιμίων»: Ἰωάννου, Μωϋσέως, Ἀντωνίου καὶ ***Ἀντιόχου***. Δ. Σ. Μ.

—**Ἀντίοχος** *μοναχὸς τοῦ ἁγίου Σάββα*. Γεννηθεὶς ἐν Μοδοσαγᾷ, κώμῃ παρὰ τὴν Ἄγκυραν τῆς Γαλατίας, κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἕκτου αἰῶνος, ἔγινε μοναχὸς τῆς λαύρας τοῦ ἁγίου Σάββα παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔνθα τὸ 614, γενομένης ἐπιδρομῆς Μαύρων, ἐφονεύθησαν 44 τῶν συμμοναχῶν του, ὧν ἡ μνήμη ἐπιτελεῖται τὴν 20ὴν Μαρτίου. Περὶ τὸ 620 συνέγραψε παρακλήσει τοῦ συμπατριώτου του Εὐσταθίου ἡγουμένου μονῆς Ἀτταλίνης ἐν Ἀγκύρᾳ «πανδέκτην τῆς ἁγίας Γραφῆς», ἤτοι ἀπάνθισμα τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τῆς Ἁ. Γραφῆς ἐξ 130 λόγων, δηλ. κεφαλαίων (περὶ πίστεως, ἐλπίδος, ἑστιάσεως, γαστριμαργίας, μέθης, ἐγκρατείας, νηστείας κλπ.). Ἔχει ὑπ' ὄψει καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ Ἐκκλησ. συγγραφεῖς, μάλιστα τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου αἰῶνος. Ἐκτὸς τοῦ πρώτου λόγου (περὶ πίστεως) μόνον εἰς τὸν 130ὸν (περὶ βασιλειας οὐρανῶν) θίγει δογματικὰ ζητήματα, ἐκθέτων τὴν ὀρθόδοξον πίστιν του. Τῶν 130 λόγων προτάσσεται ἐπιστολὴ πρὸς Εὐστάθιον καὶ ἕπεται προσευχὴ ἐν ᾗ μετὰ θερμότητος διεκτραγωδεῖ τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τῶν ἁγίων τόπων, καταδυναστευομένων ὑπὸ βαρβάρων. Φημισθεὶς ἐπὶ ὁσιότητι βίου, τιμᾶται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ὅσιος (24 Δεκεμβρίου).

Ὁ «Πανδέκτης τῆς Ἁγ. Γραφῆς» εὑρίσκεται ἐν *Migne* Ἑλ. Πατρ. 89,1421-1856.—Ἴδε περὶ αὐτοῦ αὐτόθι 89,1411 κ.ἑ. καὶ *Κρουμβάχερ—Σωτηριάδη* Ἱστ. βυζ. λογοτ. Α', 28.] Δ. Σ. Μ.

— **Ἀντίοχος** *Πτολεμαΐδος*, ἐν Φοινίκῃ ἐπίσκοπος, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 4ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου αἰῶνος. Σύρος τὴν καταγωγὴν ἦτο ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς κατὰ τοῦ συγχρόνου του Ἰωάννου Χρυσοστόμου ἀντιδράσεως. Ἔχων ρητορικὰ χαρίσματα, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐλέγετο ὑπό τινων καὶ *Χρυσόστομος* (ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς Σωζόμενος), ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν «ἐπὶ τοῖς λόγοις ἐπῃνέθη καὶ χρήματα ἀθροίσας εἰς τὴν αὐτοῦ πάλιν ἐπανῆλθεν».

[Π. βλ. περὶ αὐτοῦ: *Παλλαδίου* Διάλ. ἱστορ. κεφ. γ' κ.π.ά. ἐν *Migne* Ἑ Π. 47,13 κ. ἑ.—*Σωκράτους* ἐκκλ. ἱστ. 6,11 αὐτ. 67,696—7.—*Σωζομένου* ἐκκλ. ἱστ. 8,10 αὐτ. 67, 1541.] Δ. Σ. Μ.

— **Ἀντίοχος** *Στρατήγιος*· βλ. Στρατήγιος Ἀντίοχος.

ΑΛΛΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ

— **Ἀντίοχος** *ὁ Ἠλεῖος* ἐκ τοῦ μαντικοῦ γένους τῶν Ἰαμιδῶν, πατὴρ τοῦ Τισαμενοῦ μάντεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην (Ἡρ. Θ. 33).

— **Ἀντίοχος**. Σπαρτιάτης ἔφορος περὶ τοῦ ὁποίου λέγεται ὅτι, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ Φίλιππος (ὁ Μακεδὼν) ἔδωκεν εἰς τοὺς Μεσσηνίους τὴν χώραν των, ἠρώτησεν· «εἰ καὶ τὸ κρατεῖν αὐτοῖς μαχομένοις περὶ τῆς χώρας ἔδωκεν».

—**Ἀντίοχος** ὁ *Λεπρεάτης*. Ὑπῆρξε νικητὴς παγκρατίου μὲν ἅπαξ ἐν Ὀλυμπίᾳ, πεντάθλου δὲ δὶς ἐν Ἰσθμῷ καὶ δὶς ἐν Νεμέᾳ. Ὁ ἀνδριάς του, ἔργον τοῦ Νικοδάμου, εἶχε στηθῆ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ὀλυμπίᾳ.

—**Ἀντίοχος**. Ἀρκάς τις παγκρατιαστής, ὅστις ἐστάλη πρεσβευτὴς μετὰ τοῦ Θηβαίου Πελοπίδα πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν διὰ νὰ ζητήσωσι τὴν συνδρομήν του κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Οὗτος διασύρων καὶ τὸν περὶ τοῦ πλούτου τοῦ μεγάλου βασιλέως θρῦλον εἶπεν ὅτι ἡ χρυσῆ πλάτανος δὲν ἦτο ἱκανὴ νὰ παράσχῃ σκιὰν καὶ εἰς τέττιγα (*Ξεν.* Ἑλλ. VII, 1.33).

— **Ἀντίοχος** ὁ *Συρακόσιος*. Εἶναι ὁ ἱστορικὸς τῆς Σικελιώτιδος συγγραφῆς, ἥτις ἐν ἰωνικῇ διαλέκτῳ περιεῖχε τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ ἀρχαιοτάτου βασιλέως Κωκάλου μέχρι τοῦ 424 π. Χ., ὅτε δηλ. ἐγένετο ἡ εἰρήνη τῆς Γέλας. Τὸ ἔργον τοῦτο, ἐξ οὗ ἠρύσθη τινὰ περὶ Σικελίας καὶ ὁ Θουκυδίδης, ἐπεσκίασαν ὕστερον τὰ σπουδαιότερα ἔργα τοῦ Φιλίστου καὶ τοῦ Τιμαίου· κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος ἐξηφανίσθη, Μακρότερον δὲ χρόνον διεσῴζετο τὸ ἔργον αὐτοῦ «Ἰταλίας συνοικισμός», οὗ πολλὰ περιέσωσε Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος· ὁ δὲ Στράβων ἐπαναλαμβάνει λόγους αὐτοῦ περὶ τῶν ἀρχαίων πραγμάτων τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας (σελ. 242, 252, 254, 255 καὶ ἀλλαχοῦ).

[Ἀποσπ. *Müller* FHG I, 181—184. *Wölflin*, Antiochos von Syrakus und Goelius Antipater, Leipsig 1872]. Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

— **Ἀντίοχος** ὁ *ἰατρός*. Ἰατρὸς ἐν Ρώμῃ τῶν πρὸ τοῦ Γαληνοῦ χρόνων, ἐπιτυχὼν δι' ὑγιεινῆς διαίτης, ἣν ἐξιστορεῖ ὁ Γαληνὸς (VI, 333), ὅπως ὑπερβῇ τὴν ἡλικίαν τῶν 80 ἐτῶν καὶ μάλιστα «γηροκομῶν ἑαυτὸν ἕως ἐσχάτων διετέλεσεν ἀπήρατος ταῖς αἰσθήσεσι καὶ τοῖς μέλεσιν ἄρτιος ἅπασιν». Καὶ ἐν τῷ ἐσχάτῳ τούτῳ γήρατι, φαίνεται ὅτι ἐξηκολούθησεν ἐξασκῶν τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ.

Ἴσως ὁ Ἀντίοχος οὗτος εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν *Πάκκιον Ἀντίοχον* ἢ *Πάκκιον* ἢ *Ἀσκληπιάδην Πάκκιον* ἢ *Πάκκιον ὀφθαλμικόν*, οὗ κωλικὴ σκευασία (*Γαλ.* XIII, 284), μάλαγμα (XIII, 984), ἔνστακτον (XII, 782), σφαγὶς (XII, 751) καὶ ἄλλαι τινὲς σκευασίαι (XII, 760, 772) ἀναφέρονται ὑπὸ Γαληνοῦ. Ὁ Σκριβώνιος Λάργος (XCVII, 16) ἀναγράφει αὐτὸν ἀκροατὴν Φιλωνίδου, καὶ ἀναφέρει τούτου ἀντίδοτον ἱερὸν πρὸς ὀσφυαλγίας καὶ παραλυτικοὺς (CLVI) καὶ ἔμπλαστρον λευκὸν πρὸς σκληρίας τοῦ μαστοῦ, ἃς οἱ Ἕλληνες καρκίνωμα ἢ κακόηθες ὀνομάζουσι (CCXX).

[Πρβλ. *Ἀέτιος* VII, 109 (κολλύριον), XIII, 114 καὶ *Παῦλ. Αἰγ.* VI, 8 «ἱερὰ Ἀντιόχου.] ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἀντίοχος** ὁ *Ἀσκαλωνίτης*. Φιλόσοφος ἐξ Ἀσκάλωνος ἀδελφὸς τοῦ Ἀρίστου, μαθητὴς τοῦ Μνησάρχου καὶ τοῦ Φίλωνος, πρὸς ὃν μάλιστα περιῆλθε βραδύτερον εἰς ἔριδα διὰ τὸν ἔλεγχον ὃν ἐξήσκησε τῆς νέας Ἀκαδημείας. Ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Κικέρωνος ἐν Ἀθήναις τῷ 79 π. Χ. καὶ τοῦ Ἀττικοῦ, καὶ φίλος τοῦ Λουκούλλου. Ὁ Ἀντίοχος ἐπολέμησε τοὺς Σκεπτικούς, ἀφορμώμενος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἄνευ σταθερᾶς τινος πεποιθήσεως εἶναι ἀδύνατος ἡ ὕπαρξις ἔμφρονος βίου. Ἰσχυρίζετο ὅτι ὑπάρχει ἀλήθεια καὶ δὴ εἰς ἐκεῖνο, ὡς πρὸς τὸ ὁποῖον συμφωνοῦν πάντες οἱ ἄξιοι προσοχῆς φιλόσοφοι. Διὰ νὰ ἀποδείξῃ δὲ τοῦτο προέβη εἰς ἔκθεσιν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ, τοῦ περιπατητικοῦ καὶ τοῦ στωϊκοῦ συστήματος, τὰ ὁποῖα καθ' ἃ ἔλεγε μόνον ἐπὶ τῶν ἀσημάντων διέφερον. Ὁπωσδήποτε ὁ Ἀντίοχος ἐνδιαφέρετο διὰ τὸν ἠθικὸν βίον, θεωρῶν ἀπαραίτητον τούτου στοιχεῖον ἐκτὸς τῆς ἀρετῆς, ἣν ἐξελάμβανεν ὡς μεσότητα, καὶ τὰ ἐξωτερικὰ ἀγαθά: vita beata non beatissima.

Ὁ Ἀντίοχος ἐζήτησεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν μέσην τινὰ ὁδὸν μεταξὺ τοῦ Ζήνωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Πλάτωνος· ὡς ἐκ τούτου, ἂν καὶ ἔλεγεν ἑαυτὸν Ἀκαδημαϊκόν, μᾶλλον ἐκλεκτικὸς ἦτο, ὠνομάσθη δὲ διὰ τοῦτο ἱδρυτὴς «πέμπτης Ἀκαδημίας».

Ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐδίδαξε καὶ εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ Συρίαν ὅπου ἀπέθανε τῷ 68 π. Χ.

Τὰς περὶ Ἀντιόχου πληροφορίας ἀρυόμεθα ἐκ τοῦ Κικέρωνος, τοῦ Στράβωνος κ. ἄ. —Ω.

— **Ἀντίοχος**. Φιλόσοφος ἐκ Κιλικίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ Διωνος τοῦ Κασσίου (77. 19).

— **Ἀντίοχος**. Σκεπτικὸς φιλόσοφος ἐκ Λαοδικείας, εἷς τῶν ὀκτὼ διαδόχων τοῦ Αἰνησιδήμου, ὧν τὰ ὀνόματα παρεδόθησαν εἰς ἡμᾶς (*Διογ. Λαέρτ.* 9, 11 § 106, 9, 12, π. 7).

— **Ἀντίοχος**. Ἀθηναῖος γλύπτης, ἀκμάσας κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους. Ἐσμίλευσεν ἄγαλμα τῆς Παλλάδος καθ' ὑπόδειγμα τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου, ἀποκείμενον εἰς τὴν ἔπαυλιν Λουντοβίζι.

— **Ἀντίοχος**. Ποιητὴς ἀναφερόμενος ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ.

— **Ἀντίοχος**. Ἀθηναῖός τις ἄρχων κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους.

— **Ἀντίοχος**. Ὁ υἱὸς τοῦ ἐξ Ἀντιοχείας Δημητρίου, ζωγράφος.

— **Ἀντίοχος** ὁ *παιδαγωγός*. Ἤκμασεν ἐν ἀρχαῖς τῆς Ε' ἑκατονταετηρίδος μ. Χ. καὶ ὑπῆρξεν ἐπίτροπος καὶ παιδαγωγὸς τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Β'. Τὰ καθήκοντα ταῦτα τῷ ἀνατέθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Ἰσδιγέρδου εἰς ὃν εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὴν τοῦ Θεοδοσίου κηδεμονίαν ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Θαυμαστὸς ἐλέγετο καὶ λογιώτατος ὁ Ἀντίοχος, καὶ ἦτο μὲν ἴσως Πέρσης, ὡς ὁ χρονογράφος Θεοφάνης ἀφηγεῖται, ἀλλὰ βεβαίως ἐκ τῶν ἤδη κατὰ τὴν χώραν ταύτην ἐξελληνισμένων (*Θεοφ.* τ. Α' σ. 125,127). Μ.Ι.Γ.

Ἀντιόχου *διῶρυξ [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸς ἐμπορικὸς σταθμὸς εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης λαβὼν τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς παρ' αὐτὸν «*διώρυγος (σωλῆνος) τοῦ Ἀντιόχου*», πρὸς δυσμὰς τοῦ ἀκρωτηρίου Δειρῆς, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἤρχιζεν ὁ Ἀναλίτης κόλπος (νῦν κόλπος τοῦ Aden). Ἡ χώρα αὕτη κατῳκεῖτο κατὰ τὸν Στράβωνα ὑπὸ ἰχθυοφάγων. Γ. Δ. ΚΑΨ

— **Ἀντιόχου** *λιμὴν [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ ἀναφερόμενος ὑπὸ Κλαυδίου τοῦ Πτολεμαίου (Δ, ζ, 8) ὡς κείμενος ἐν τῷ «*Ἀδουλικῷ κόλπῳ* τῆς Αἰθιοπίας τῆς ὑπὸ Αἴγυπτον» καὶ ἔχων πλάτος 10° ¼. Ἡ ταυτότης του εἶναι ἄγνωστος· δεδομένου ὅμως ὅτι ἀναφέρεται ἐν τῇ αὐτῇ παραγράφῳ 8 καὶ ἡ πόλις *Σάβατ* ἢ *Σάββατα*, ὡς ἐγγὺς αὐτῷ κειμένη, εἶναι ἀληθοφανὲς ὅτι ὁ λιμὴν εὑρίσκετό που τῆς δυτικῆς τῆς Ἐρυθρᾶς ἀκτῆς μεταξὺ τοῦ ἀκρωτ. Δειρὴ καὶ τοῦ ἐπὶ Ἐρυθρᾶς *Ἀντιφίλου Λιμένος*. Σ. Ε. Λ.

—**Ἀντιόχου** *νῆσος*. Μικρὰ νῆσος τῆς Λυκίας ὄχι μακρὰν τοῦ στομίου τοῦ ποταμοῦ Ξάνθου καὶ ἀπέναντι τῆς πόλεως Σιδύμων ἐκτισμένης εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Κράγου.

—**Ἀντιόχου** *σωλήν*· βλ. Ἀντιόχου διῶρυξ.

—**Ἀντιόχου** *φάραγξ*. Κτίσμα τῶν Σελευκιδῶν ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ, ὑπὸ Ἰωσήπου μνημονευόμενον. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀντιπάθεια (ἡ)· ἀποστροφή, μῖσος: «μεγάλη ἀντιπάθεια ἔχω σ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, δὲν θέλω οὔτε νὰ τὸν βλέπω»· ἀντιθ. *συμπάθεια*.

ἀντιπαθὲς (τὸ) (Antipathes) *[Ζῳολ.]*. Γένος *κοιλεντερωτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀντιπαθιδῶν*, διακρινόμενον ἐκ τοῦ πολύποδός των, ὅστις φέρει ἓξ ἁπλᾶ πλοκαμίδια, βραχύτατα, καὶ οὐχὶ συσταλτά. Ὁ χρωματισμὸς τῶν ζῴων τούτων εἶναι στιλπνὸς μελανός. Εἴδη εἶναι: *ἀντιπαθὲς τὸ ὑπακανθῶδες* (Antipathes subspinnatum) γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *μαῦρο κοράλλι (γιούσουρ)* ἀπαντῶν συχνάκις εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν· *ἀντιπαθὲς τὸ διχοτόμον* (Antipathes dichotoma) ἀπαντῶν εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ *ἀντιπαθὲς ὁ λάριξ* (Antipathes larix) ἀπαντῶν εἰς τὴν Μαρτινίκαν. Δ. Ν. Π.

ἀντιπαθὴς (ὁ, ἡ),—*ἐς* (τὸ)· ὁ κινῶν τὴν ἀντιπάθειαν, τὴν ἀποστροφήν· ἀντιθ. *συμπαθής*.

ἀντιπαθητικὸς—*ή*—*όν*· κοινότερον τοῦ *ἀντιπαθής*: «ἀντιπαθητικὸς ἄνθρωπος, μὲ κανένα τρόπο δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸν ἀγαπήσω».

ἀντιπαθίδαι οἱ (Antipatharia) *[Ζῳολ.]*. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Milne Edwards εἰς κοιλεντερωτά τινα ζῷα τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοραλλίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ζῳανθαρίων*. Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά των γνωρίσματα εἶναι πολύπους φέρων σχεδὸν πάντοτε ἓξ πλοκαμίδια καὶ ἄξων τοῦ δενδροειδοῦς σώματός των κερατώδους συστάσεως. Ὁ ἐν λόγῳ ἄξων δύναται νὰ εἶναι ἁπλοῦς ἢ σπειροειδὴς ὅπως εἰς τὸ *κηριπαθὲς τὸ σπειροειδὲς* (Arrhipathes spiralis) τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ἢ κλαδώδεις, ὅπως εἰς τὸ γένος *ἀντιπαθὲς* (βλ. λέξιν).

Ἐνίοτε ὁ ἐν λόγῳ ἄξων συγκρατεῖται ἁπλῶς ὑπὸ πυριτιώδους στάχυος, ὅπως εἰς τὸ *ὑαλοπαθὲς* (Hyalopathes). Τέλος ὁ ἄξων τοῦ πολύποδος διακλαδοῦται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οἱ κλάδοι των ν' ἀναστομοῦνται μεταξύ των καὶ νὰ σχηματίζωσιν εἶδος δικτύου ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ *ἀραχνοπαθῆ* (Arachnopathes). Δ. Ν. Π.

ἀντιπαθῶ (—*έω*)· ἔχω ἀντιπάθειαν, αἰσθάνομαι ἀποστροφὴν πρός τινα, μισῶ· ἀντίθ. *συμπαθῶ*.

ἀντιπαιδαγωγικός, — *ή*, — *όν*· ὁ μὴ παιδαγωγικός, ὁ παραβαίνων τοὺς κανόνας τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης. —Ἐπίρρ. *ἀντιπαιδαγωγικῶς*.

ἀντιπαλαίω ·παλαίω, ἀντιμάχομαι, ἀνθίσταμαι.

ἀντίπαλος (ὁ, ἡ),— *ον* (τό)· ὁ ἀντιπαλαίων, ὁ ἀνταγωνιστής· || ὁ ἐχθρός, ὁ πολέμιος· || ὁ ἀντιμαχόμενος, ὁ ἐναντιοφρονῶν: «ἡ ἀντίπαλος μερίς».

ἀντιπανωλικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τῆς πανώλους, ὁ θεραπευτικὸς τῆς πανώλους, ἄλλως *ἀντιλοιμικός*.

Ἀντίπαξοι ἢ ***Ἀντίπαξος*** *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος κειμένη νοτίως τῶν Παξῶν μεταξὺ 39 7' καὶ 39°14' βορείου πλάτους καὶ 20°8' καὶ 20°17' ἀνατολικοῦ μήκους, καὶ χωριζομένη ἀπὸ τῆς Κερκύρας διὰ πορθμοῦ 7 μιλλίων πλάτους. Οἱ Ἀντίπαξοι ἐκτείνονται σχεδὸν παραλλήλως πρὸς τὰς ἠπειρωτικὰς ἀκτάς, ἀφ' ὧν ἀπέχουσι 10 ἕως 15 μίλλια, χωρίζονται δὲ ἀπὸ τῶν Παξῶν διὰ πορθμοῦ πλάτους ἑνὸς μιλλίου. Ἡ νῆσος εἶναι λοφώδης, ἡ ὑψίστη δὲ κορυφὴ αὐτῆς εἶναι ἡ τῆς *Βίγλης*, κειμένη εἰς τὸ βόρειον μέρος καὶ φθάνουσα εἰς ὕψος 353 ποδῶν (109 μέτρα).

Ἡ νησὶς ἔχει μῆκος μὲν δύο μιλλίων, πλάτος δὲ ἑνὸς καὶ περιβάλλεται εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς δι' ὑψηλῶν, κατακορύφων κρημνῶν, τῶν ὁποίων

Digitized by Google

ὕψος πρός μὲν τὸ βορειοδυτικὸν εἶναι μέγιστον, ἐλαττοῦται δὲ πρὸς τὸ νότιον.

Τὸ κλιμά των εἶναι ἠπιώτερον τοῦ τῆς Κερκύρας, διότι οἵ τε Παξοὶ καὶ οἱ Ἀντίπαξοι εἶναι μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένοι τῶν Ἠπειρωτικῶν ἀκτῶν. Τὸν χειμῶνα ἡ θερμοκρασία οὐδέποτε κατέρχεται κάτω τοῦ 7°, ἡ συνήθης δὲ θερμοκρασία κατὰ τὸν χειμῶνα εἶναι 17° καὶ ἐνίοτε 23°. Ὁ καύσων τὸ θέρος δὲν εἶναι ἐπαισθητός. Ὁ ἀὴρ εἶναι ἐν γένει ὑγρός, οἱ μᾶλλον δὲ βροχεροὶ μῆνες εἶναι ὁ Ἰανουάριος καὶ ὁ Φεβρουάριος.

Ἡ βροχὴ πίπτει πολλὴ καὶ συνεχής. Οἱ Ἀντίπαξοι ὅπως καὶ οἱ Παξοὶ εἶναι λείψυδροι, ἔχουσι δὲ μόνον ρύακας, οἵτινες ξηραίνονται ἅμα ὡς παύσῃ ἡ βροχή. Εἰς τοὺς Ἀντιπάξους πλεῖστα μέρη εἶναι λοχμώδη, πολυπληθεῖς δὲ φύονται οἱ σχοῖνοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων θάλλουν ἄγρια ρόδα, ἡ δάφνη, ἡ ἀειθαλὴς ράμνος, ἡ λευκάκανθα, αἱ ἐρεῖκαι, αἵτινες κατὰ τὸ ἔαρ σχηματίζουσι μεγαλοπρεπεῖς πρασίνους τάπητας.

Ἱστορίαν οἱ Ἀντίπαξοι ἰδιαιτέραν δὲν ἔχουσιν. Ὁ Ἀντώνιος Αὔγουστος ὀνομάζει αὐτοὺς *Πρόπαξοι*, τὸ δὲ ὄνομα *Ἀντίπαξοι* ἀνήκει εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ἀξιομνημόνευτοι ἀμφότεραι αἱ νῆσοι ἐγένοντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διότι εἰς τὰ ὕδατα αὐτῶν διεξήχθη τὸ ἔαρ τοῦ 229 π. Χ. ἡ ἱστορικὴ ναυμαχία μεταξὺ τῶν Ἰλλυρίων πειρατῶν ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν Ἀκαρνάνων ἐναντίον τῶν Κερκυραίων, τῶν Αἰτωλῶν καὶ τῶν Ἀχαιῶν. Ἡ ναυμαχία ἀποβᾶσα ὑπὲρ τῶν πειρατῶν ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παράδοσιν τῆς Κερκύρας εἰς τούτους, τοῦτο δὲ ὑπῆρξεν ἀφορμὴ τῆς διὰ πρώτην φορὰν ἐπεμβάσεως τῶν Ρωμαίων εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα (*Πολύβ.* II, 10 καὶ 11). Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἀφήγησις τοῦ Πλουτάρχου περὶ τοῦ ἀγγέλματος τοῦ θανάτου τοῦ Πανὸς ἐκ τῶν νήσων τούτων. Οἱ Ἀντίπαξοι καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῶν μετέπειτα χρόνων ὑπῆρξαν ἀδιάσπαστοι τῶν Παξῶν, ἀποτελοῦσι δὲ μίαν κοινότητα μετὰ τῆς πρωτευούσης αὐτῶν *Γαΐου*.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἦσαν ἀκατοίκητοι, ἢ μᾶλλον οἱ κάτοικοι τῶν Παξῶν διετήρουν εἰς αὐτοὺς ἐπαύλεις τινάς. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ὅμως τοῦ Σουλίου, ὅτε πολυάριθμοι Σουλιῶται κατέφυγον εἰς τὴν Ἑπτάνησον, μερὶς αὐτῶν ἐγκατεστάθη εἰς Παξοὺς καὶ κατέλαβε τὴν ἔρημον νῆσον. Ὁ σημερινὸς πληθυσμός των μόλις ἀνέρχεται εἰς 150 ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἐπιδίδονται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου καὶ τῆς ἐλαίας, ἔχουσι δὲ μικρὰν ἱστιοφόρον ναυτιλίαν. Οἱ κάτοικοι διατηροῦσι τὰ πατροπαράδοτα αὐτῶν ἤθη· ὁ χαρακτήρ των εἶναι εἰρηνικός, αἱ δὲ γυναῖκές των σεμνόταται. Ἡ γλῶσσά των εἶναι ἑλληνική, οὐδεὶς δὲ γνωρίζει τὴν ἰταλικήν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Πολύβιος, 11.10.—Ἀρχιδοὺξ Λουδοβῖκος Σαλβατώρ*, «Paxos und Antipaxos», Wien 1887.—*Ἀνδρέας Μουστοξύδης* Ἑλληνομνήμων.—*Ρωμανὸς Ἰωάννης*, Ἀνέκδοτα Κερκυραϊκὰ σημειώματα.—*Ἀλεξάνδρου Μαρτέλλη*, Παξὸς καὶ Ἀντίπαξος γεωφυσικὴ μελέτη, μετάφρασις ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ὑπὸ *Ἀναστασίου Μιτσιδῆ*, Ἀθῆναι 1907

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— *[Ναυτ. Γεωγραφ.]* Ἡ ὑψηλοτέρα τῆς νήσου κορυφή, ὀλίγον ἔνδον τοῦ μέσου τῆς βορείας ἀκτῆς ἔχει ὑψόμετρον μὲν 353 πόδας, συντεταγμένας δὲ πλάτος 39°08'55'', μῆκος 20°14'25'', κατὰ τὸν Ἀγγλικὸν χάρτην 203: Antipaxos to cape Glarenza. Ἥμισυ μίλλιον νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς νήσου *Νοβάρρα* ἐκτείνεται ὑφαλόνησος, *Πλάκα* ὀνομαζομένη, ἐπικίνδυνος τοῖς πλωϊζομένοις, ἀφ' ἧς ἀναδύουσι μυρμηκες καὶ βραχονησίς *Βασχάλια*. Ἐπὶ τῆς ἄκρας Νοβάρρα ἐγείρεται σωστικὸς φάρος, ἐκπέμπων φῶς λευκὸν σκαρδαμῦσσον 15 μιλλίων διὰ τὸν ἐλεύθερον πλοῦν, διακοπτόμενον ὑπὸ δύο τομέων ἐρυθροῦ σκαρδαμύσσοντο φωτὸς ἐνδεικνυόντων ἐπικίνδυνον πλεῦσιν· καὶ ὁ μὲν εἷς τούτων καλύπτει τοὺς προμνησθέντας κινδύνους Βασχάλια, ὁ δὲ ἕτερος, κατευθυνόμενος πρὸς βορρᾶν καὶ διασταυρούμενος πρὸς τοῦτο μετὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ φάρου Μαντόνας τῶν Παξῶν, καλύπτει τὴν ἐπικίνδυνον ὕφαλον Μαντόναν, 2 $^1/_2$ μίλλια ἀνατολικῶς τοῦ λιμένος *Γαΐου* (Παξῶν) εὑρισκομένην. Αἱ ὁμίχλαι εἰς τὸν μετοξὺ Ἀντιπάξων καὶ Ἠπείρου διέκπλουν εἶναι καὶ συνήθεις καὶ πυκναί, δι' ὃ καὶ τὰ πλοῖα οὐχὶ σπανίως μετριάζουσιν ἐκεῖ ταχύτητα, καταδηλοῦντα τὴν παρουσίαν των διὰ τῆς ἀτμοσυρίκτρας. Τὰ βάθη τοῦ διαύλου Παξῶν-Ἀντιπάξων, ἔχοντος εὖρος 1 $^1/_4$ μιλ., εἶναι 6—82 ὀργ. μὲ ἀκτὰς ἑκατέρωθεν καθαράς· νοτίως δὲ τῶν Βασχαλιῶν οἱ βυθοὶ βαίνουσιν ὁμαλῶς καὶ προϊόντως αὐξοντες, τῆς αὐστριακῆς ὅμως φρεγάτας Saida ἀνακαλυψάσης τῷ 1872 ἐξαρσιν 35 ὀργυιῶν ἀναδύουσαν εἰς ἀπόστασιν 3 μιλ. ΝΑ τοῦ φάρου, ἀπὸ βυθοῦ 15 ὀργυιῶν.

ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

—*[Γεωλογ.]* Κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Martelli ἡ νῆσος ἀποτελεῖται ἐξ ἀσβεστολίθων τῆς (μέσης) ἠωκαίνου ὑποπεριόδου τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος. Οἱ ἀσβεστόλιθοι οὗτοι εἶναι δύο εἰδῶν: Οἱ ἀρχαιότεροι, περιέχοντες ἀφθονίαν μικρῶν ἀπολιθωμένων τρηματοκόγχων (πρωτοζώων) καὶ οἱ νεώτεροι τούτων λευκοὶ συμπαγεῖς. Ἡ διεύθυνσις τῶν στρωμάτων τῶν ἀσβεστολίθων ποικίλλει ἀπὸ Δ—Α μέχρι ΒΔ—ΝΑ καὶ ἡ κλίσις ἀπὸ Β πρὸς ΒΑ. Ἐκ τῶν ἀσβεστολίθων τούτων ἐκρέει πισσάσφαλτος εἰς θέσιν *Γκρεμός-Σταματελῆ* ἐπὶ τῆς Βορ ἀκτῆς καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου ἐντὸς τῶν νοτίως τοῦ *Καλογήρη* λατομείων. Ἐπίσης εἰς τὰ ΒΔ τῆς νήσου συχνὰ ἀπαντῶνται ἀσφαλτοῦχοι ἀσβεστόλιθοι (τῆς μέσης ἠωκαίνου γεωλογικῆς ὑποπεριόδου).

Γ. Κ. Γ.

«**Ἀντίπαπας**». Τίτλος ἔργου τοῦ *Παρίου* Ἀθανασίου (βλ. λ.).

ἀντιπαραβάλλω· παραβάλλω, ἀντιπαραθέτω, συγκρίνω πρὸς ἄλληλα, ἄλλως **ἀντιβάλλω** (βλ. λ.).

ἀντιπαραβολὴ (ἡ)· παραβολή, ἀντιπαράθεσις, σύγκρισις, ἄλλως **ἀντιβολὴ** (βλ. λ.).

ἀντιπαραγγελία (ἡ)· ἀντίθετος παραγγελία, παραγγελία καταργοῦσα ἄλλην παραγγελίαν· || «ἀντιπαραγγελία ἀρχῆς», παραγγελία, ἐκλογικὴ ὑποψηφιότης πρὸς ἀνταγωνισμόν.

ἀντιπαραγγέλλω· ἀντιθέτως παραγγέλλω, παραγγέλλω πρὸς ἄρσιν ἄλλης παραγγελίας· || «ἀντιπαραγγέλλω ἀρχήν», ἐκθέτω ἐκλογικὴν ὑποψηφιότητα ἀνταγωνιζόμενος ἄλλον ὑποψήφιον. Πβλ. *παραγγέλλω*.

ἀντιπαραγραφὴ (ἡ)· ἡ ἀπολογία εἰς τὴν περὶ παραγραφῆς αἴτησιν τοῦ ἀντιδίκου, ἔνστασις ἢ ἀντίταξις παραγραφῆς εἰς παραγραφήν.

ἀντιπαραγωγὴ (ἡ)· ἡ ἐπέλασις στρατοῦ κατὰ πολεμίων (*Πολύβ.* 9.3.10)· || ἐχθρικὴ διάταξις στρατευμάτων (αὐτόθι 10.37.2).

ἀντιπαραδίδω· ἐπίσης παραδίδω, παραδίδω τι εἰς τὸν παραδίδοντα ἄλλο τι εἰς ἐμέ.

ἀντιπαράθεσις (ἡ)· ἀντιπαραβολή, σύγκρισις (βλ. παράθεσις, παραλληλία).

ἀντιπαραθέτω· παραβάλλω, συγκρίνω.

ἀντιπαραινῶ *(—έω)*· ἐπίσης παραινῶ, ἀντινουθετῶ (βλ. λ.).

ἀντιπαραλληλίζω παραλληλίζω· (βλ. ἀντιπαράλληλοι).

ἀντιπαραλληλισμὸς (ὁ)· ἡ πρᾶξις τοῦ ἀντιπαραλληλίζειν.

ἀντιπαράλληλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τὸ) *[Γεωμετρ.]*. Δύο εὐθεῖαι ΑΒ καὶ ΓΔ συναντῶσαι δύο ἑτέρας ΑΓ καὶ ΒΔ τεμνομένας καλοῦνται *ἀντιπαράλληλοι* (ὡς πρὸς τὰς ΑΓ καὶ ΒΔ ἢ ὡς πρὸς τὴν γωνίαν Λ) ὅταν ὑπὸ τῶν τεσσάρων εὐθειῶν σχηματίζονται αἱ γωνίαι ΛΒΚ καὶ ΛΓΔ ἴσαι (ὁπότε καὶ γωνία ΛΑΒ = γωνία ΛΔΓ). Αἱ ΑΓ καὶ ΒΔ εἶναι ἐπίσης ἀντιπαράλληλοι ὡς πρὸς τὰς ΑΒ καὶ ΓΔ (ἢ ὡς πρὸς τὴν γωνίαν Κ).

Τὰ τέσσαρα σημεῖα Α, Β, Γ, Δ κεῖνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς περιφερείας. Ἰσχύουσι δ' αἱ σχέσεις:

ΚΑ. ΚΒ = ΚΓ. ΚΔ καὶ ΛΒ ΛΔ = ΛΑ. ΛΓ

Εἰς τὸ παραπλεύρως σχῆμα καὶ αἱ ΑΔ καὶ ΒΓ ἀποτελοῦσι ζεῦγος ἀντιπαραλλήλων ὡς πρὸς τὰς γωνίας Λ καὶ Κ.

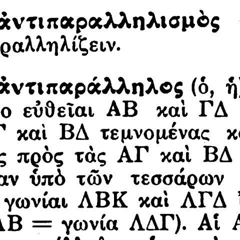

Ὁ αὐτὸς ὅρος εὑρίσκει ἐφαρμογὴν καὶ εἰς τὴν Στερεομετρίαν. Δεδομένου τυχόντος κυκλικοῦ κώνου, ἐπίπεδον κάθετον ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον συμμετρίας τοῦ κώνου (ὅπερ εἶναι τὸ διερχόμενον διὰ τῆς εὐθείας τῆς συνδεούσης τὴν κορυφὴν μὲ τὸ κέντρον τῆς βάσεως καὶ κάθετον ἐπὶ ταύτην), καὶ κλῖνον οὕτως ὥστε τὰ ἴχνη τούτου καὶ τῆς βάσεως ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου συμμετρίας νὰ εἶναι εὐθεῖαι ἀντιπαράλληλοι ὡς πρὸς τὰς ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου συμμετρίας γενετείρας τοῦ κώνου, καλεῖται *ἀντιπαράλληλον* τῆς βάσεως. Ἡ τομὴ τοῦ κώνου ὑπὸ τοῦ ἐπιπέδου τούτου εἶναι ὁμοίως κύκλος. Ὁ κύκλος οὗτος καὶ ἡ βάσις ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν σφαῖραν. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουσι καὶ διὰ τὸν κύλινδρον.

Ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας τῶν ἀνωτέρω στηρίζεται εἰς τὰς ἐπὶ τῶν ἀντιστρόφων σχημάτων θεμελιώδεις προτάσεις (βλ. λ. ἀντιστροφή).

Ι. Χ.

—*ἀντιπαράλληλος μηχανισμὸς στροφάλου [Μηχανολ.]*. Ἀποτελεῖται οὗτος ἀπὸ 4 ράβδους α, β, γ, δ, κινητικῶς συνδεομένας δι' ἀρθρώσεων 1, 2, 3, 4. Εἶναι δηλαδὴ ὁ ἀντιπαράλληλος μηχανισμὸς παραλλαγὴ τοῦ γενικοῦ μηχανισμοῦ τοῦ στροφάλου, καθ' ἣν τὰ μήκη τῶν ἀπέναντι ράβδων εἶναι ἴσα (α=γ καὶ 6=δ) καὶ καθ' ἣν αἱ μεγαλύτεραι ράβδοι τέμνονται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κινήσεως σχηματίζουσαι μετὰ τῶν δύο μικροτέρων τὸ ἀντιπαραλληλόγραμμον 1, 2, 3, 4.

Ἡ ἔρευνα τῆς κινήσεως τῶν ράβδων σχετικῶς πρὸς ἀλλήλας γίνεται ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἑκάστη τούτων ἀντιπροσωπεύει ἓν ἐπίπεδον καὶ ὅτι τὰ τρία τῶν ἀντιστοίχων τούτων ἐπιπέδων, π. χ. β, γ καὶ δ κινούμενα δὲν ἐξέρχονται τοῦ τετάρτου ἐπιπέδου α, τὸ ὁποῖον θεωροῦμεν ἀκίνητον. Τηρουμένης τῆς συνθήκης ταύτης λέγομεν ὅτι ἡ κίνησις τοῦ μηχανισμοῦ εἶναι *ἐπίπεδος* καὶ ὁ μηχανισμὸς εἶναι *ἐπίπεδος*. Τοιοῦτοι δὲ εἶναι καὶ οὕτω κινοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἐν χρήσει εἰς τὴν μηχανολογίαν μηχανισμοί.

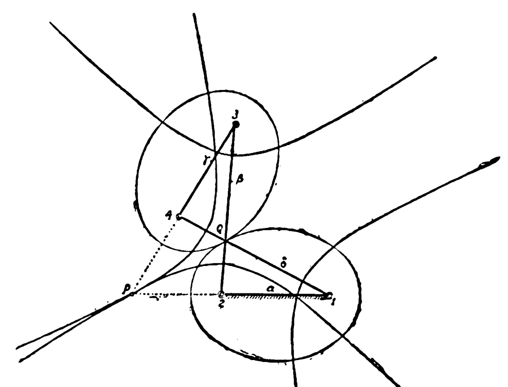

Ἐν τῷ προκειμένῳ μηχανισμῷ ἡ κίνησις ἐν ἑκάστῃ στιγμῇ τῆς ράβδου ἢ τοῦ ἐπιπέδου γ ὡς πρὸς τὸ α εἶναι γνωστή, διότι γνωρίζομεν τὰς τροχιὰς δύο σημείων τοῦ γ, τῶν 4 καὶ 3, ἅτινα γράφουν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου α περιφερείας μὲ κέντρα τὰ 1 καὶ 2· συνεπῶς ἡ ράβδος γ ἐν τῇ θεωρουμένῃ στιγμῇ κινεῖται ὡς νὰ στρέφεται περὶ τὸ σημεῖον Q ὅπου συναντῶνται αἱ ἀκτῖνες 3-2 καὶ 4-1, αἱ κάθετοι ἐπὶ τὰς τροχιὰς τῶν σημείων 3 καὶ 4. Καὶ ἂν γνωρίζωμεν τὴν γωνιακὴν ταχύτητα περιστροφῆς ἑνὸς τῶν δύο στροφάλων β ἢ δ, εὑρίσκομεν ἀμέσως τὴν γωνιακὴν ταχύτητα περιστροφῆς τοῦ γ περὶ τὸ σημεῖον Q. Τὸ σημεῖον τοῦτο λέγεται *στιγμιαῖος πόλος*, καὶ ἀνήκει αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἰς ἀμφότερα τὰ ἐπίπεδα γ καὶ α. Τὴν ἑπομένην στιγμὴν ὁ στιγμιαῖος πόλος θὰ εἶναι ἄλλο σημεῖον καὶ διὰ τὸ ἀκίνητον ἐπίπεδον α καὶ διὰ τὸ κινούμενον γ. Ἐὰν ὁμως παρακολουθήσωμεν τὰ ἴχνη τοῦ στιγμιαίου πόλου ἐπὶ τῶν δύο ἐπιπέδων διὰ μίαν περιστροφὴν τοῦ στροφάλου, θὰ ἴδωμεν ὅτι ὁ πόλος γράφει μίαν ἔλλειψιν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου α καὶ μίαν ἴσην ἐπὶ τοῦ γ. Πράγματι οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ θέσις τοῦ μηχανισμοῦ θὰ ἔχωμεν πάντοτε $Q\frown4 = Q\frown2$ καὶ $Q\frown3 = Q\frown1$, συνεπῶς καὶ $Q\frown4 + Q\frown3 = Q\frown1 + Q\frown2 = 6$ ἢ δ.

Κατὰ τὴν διάρκειαν δηλαδὴ τῆς κινήσεως τὸ ἄθροισμα τῶν ἀποστάσεων τοῦ πόλου ἀπὸ τῶν σημείων 4 καὶ 3 τοῦ ἐπιπέδου γ, ὅπως καὶ τὸ ἄθροισμα τῶν ἀποστάσεων αὐτοῦ ἀπὸ τῶν σημείων 1 καὶ 2, μένει σταθερὸν καὶ ἴσον πρὸς τὸ μῆκος 6 ἢ δ. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι πρόκειται περὶ ἴσων ἐλλείψεων ὧν ἡ μία κεῖται ἐπὶ τοῦ κινητοῦ ἐπιπέδου γ καὶ ἔχει ἑστίας τὰ σημεῖα 3 καὶ 4, ἡ δὲ κεῖται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου α καὶ ἔχει ἑστίας τὰ σημεῖα 1 καὶ 2. Ἐὰν λοιπὸν ὑποθέσωμεν ὅτι κατασκευάζομεν τὰς δύο ἐλλείψεις π. χ. ἐξ ἐλάσματος καὶ καθηλώσωμεν τὴν μίαν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἀκινήτου α καὶ τὴν ἑτέραν ἐπὶ τοῦ γ (ὡς εἰς τὸ σχῆμα) καὶ ἀναγκάσωμεν τὴν δευτέραν, π. χ. δι' ὀδοντώσεως, νὰ κυλίηται ἐπὶ τῆς πρώτης, ἀναπαράγομεν τὴν κίνησιν τοῦ ἐπιπέδου γ ὡς πρὸς τὸ α, οἵα ἐτελεῖτο τῇ βοηθείᾳ τῶν στροφάλων 6 καὶ δ· τὰ σημεῖα 3 καὶ 4, αἱ ἑστίαι τῆς ἐλλείψεως γ, θὰ γράφουν περιφερείας περὶ τὰς ἑστίας τῆς ἐλλείψεως α.

Ἐξετάζοντες τὴν κίνησιν τοῦ ἐπιπέδου β ὡς πρὸς τὸ δ, εὑρίσκομεν καθ' ὅμοιον τρόπον, ὅτι αὕτη δύναται νὰ παραχθῇ καὶ διὰ κυλίσεως μιᾶς ὑπερβολῆς κειμένης ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου β μὲ ἑστίας 1 καὶ 2 ἐπὶ μιᾶς ἴσης ὑπερβολῆς, ἐχούσης ἑστίας τὰ σημεῖα 3 καὶ 4 καὶ κειμένης ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου δ. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι ὅταν ὑπερβολὴ (ἢ ἔλλειψις) κυλίηται ἐπὶ ἄλλης ἴσης ὑπερβολῆς (ἢ ἐλλείψεως), αἱ ἑστίαι τῆς πρώτης *κυλιομένης* γράφουν περιφερείας περὶ τὰς ἀντιστοίχους ἑστίας τῆς δευτέρας *(βάσεως)*. Ἐννοεῖται ὅτι συγχρόνως αἱ ἑστίαι τῆς βάσεως γράφουν περιφερείας ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς κυλιομένης μὲ κέντρα τὰς ἀντιστοίχους ἑστίας ταύτης.

Πρὸς συμπλήρωσιν προσθέτομεν ὅτι, ὅταν μία παραβολὴ κυλίηται ἐπὶ ἄλλης ἴσης, ἡ ἑστία ἑκατέρας γράφει τὴν διευθετοῦσαν τῆς ἄλλης. Τῶν ἰδιοτήτων τούτων τῶν κωνικῶν τομῶν γίνεται χρῆσις ἐν τῇ μηχανολογίᾳ εἰς τὴν *σύνθεσιν μηχανισμῶν* σκοπούντων τὴν ἐπίτευξιν ὡρισμένης κινήσεως ἐκ δοθείσης ἄλλης (βλ. κινητικὴ τῶν μηχανισμῶν).

Α. Μ.

ἀντιπαραλυτικὰ (Antiparalytika) *[Φαρμ.]*. Φάρμακα ἐνδεικνύμενα κατὰ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν παραλύσεων, ὡς ἡ καφουρά, ἡ λιβανωτὴ καὶ πολλὰ σύνθετα, ὁ φωσφόρος, ἰαματικὰ λουτρά, ἡ ἐσωτερικῆς χρήσεως φάρμακα, ὡς ὁ νιτρικὸς ἄρ-

Digitized by Google

γυρος, ἡ στρυχνίνη κλπ. Σπουδαῖον ἀντιπαραλυτικὸν φάρμακον εἶναι καὶ ὁ ἠλεκτρισμός. κ. γ. μ.

ἀντιπαρασιτικὰ (Antiparasitika) *[Φαρμακ.]*. Φάρμακα χρήσιμα πρὸς θανάτωσιν ἢ ἀπομάκρυνσιν τῶν ἐν τῷ σώματι βιούντων παρασίτων. Ταῦτα διακρίνονται εἰς *ἀντενδόζῳα* καὶ *ἀντεπίζῳα*. Τὰ πρῶτα ἐνδείκνυνται κατὰ τῶν ἐντὸς τοῦ ὀργανισμοῦ βιούντων παρασίτων, τὰ δὲ δεύτερα διὰ τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος ζῶντα. Τὰ ἀντενδόζῳα ταυτίζονται πρὸς τὰ *ἀνθελμυντικά*, ἂν καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν παράσιτα μὴ ἀνήκοντα μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς ἐντοσθίοις βιούντων δύνανται νὰ ζῶσιν ἐν αὐτοῖς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπάρχουσι παρασιτικοί τινες σκώληκες μὴ ζῶντες ἐν τῷ ἐντέρῳ, ἀλλ' εἰς ἄλλα ὄργανα ἢ εἰς τὸ αἷμα, ὡς π. χ. τινὰ τῶν τρηματοδόντων καὶ νηματοδόντων. Αἱ κυριώτεραι ὑποδιαιρέσεις τῶν ἀντεπιζῴων εἶναι τὰ ἀντιψωρικά, τὰ ἀντιφθειρικὰ καὶ τὰ ἐντομοκτόνα. κ. γ. μ.

ἀντιπαρασκευάζομαι· ἐπίσης παρασκευάζομαι, παρασκευάζομαι νὰ ἀντεπεξέλθω.

ἀντιπαρασκευὴ (ἡ)· ἀντίπαλος παρασκευή, προπαρασκευὴ πρὸς ἐπίθεσιν κατ' ἀκολουθίαν προπαρασκευῆς τοῦ ἀντιπάλου.

ἀντιπαράστασις (ἡ)· ταυτόχρονος ἐξέτασις συμπαρισταμένων μαρτύρων.

— *[Δικον.]* Βλ. μαρτυρικαὶ ἀποδείξεις

— *[Ρητορ.]* Σχῆμα ρητορικόν, δι' οὗ ἐπιδιώκεται ἡ ἀπόδειξις, ὅτι ἡ ἀποδιδομένη εἰς τὸν κατηγορούμενον πρᾶξις εἶναι ἀξία ἐπαίνου καὶ οὐχὶ καταδίκης.

ἀντιπαράταξις (ἡ)· ἡ κατέναντι παράταξις, ἡ πρὸς ἐχθρικὴν ἐνέργειαν παράταξις.

ἀντιπαρατάσσω· παρατάσσω κατέναντι, παρατάσσω τὸν στρατὸν πρὸς ἐχθρικὴν ἐνέργειαν.

ἀντιπαραχώρησις (ἡ)· ἡ ἀμοιβαία παραχώρησις.

ἀντιπαραχωρῶ *(—έω)*· ἐπίσης παραχωρῶ, παραχωρῶ τι εἰς τὸν παραχωροῦντα εἰς ἐμὲ ἄλλο τι.

ἀντιπαρέρχομαι· παρέρχομαι, περνῶ· || «ἀντιπαρέρχομαί τι», παραβλέπων τι, μὴ φροντίζων περὶ τούτου παρέρχομαι, παρακάμπτω τι: «ἱερεύς τις... ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν· ὁμοίως δὲ καὶ Λευΐτης... ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθε. Σαμαρείτης δέ τις ὁδεύων ἦλθε κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν ἐσπλαγχνίσθη».

ἀντιπαρέχω· παρέχω τι ἀντ' ἄλλου παρεχομένου εἰς ἐμέ, ἀνταποδίδω.

ἀντιπαρηγορῶ *(—έω)*· ἐπίσης παρηγορῶ, παρηγορῶ τὸν παρηγοροῦντά με.

'Αντιπάριος ***'Ανανίας***· βλ. 'Ανανίας.

ἀντιπαριώτικα (τὰ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Σίφνῳ *συκῆς τῆς καρικῆς* (Ficus carica). Δ. Ν. Π.

'Αντίπαρος. Μία τῶν κεντρικῶν νήσων τοῦ ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἀρχιπελάγους τῶν Κυκλάδων, ἀναδύουσα δυτικῶς τῆς Πάρου καὶ ΒΑ τῆς νησῖδος Δεσποτικοῦ, ἀφ' ὧν ἐλάχιστα ἀπέχει, καὶ ἀνατολικῶς τῆς Σίφνου, εἰς ἀπόστασιν 13 ν. μιλλίων ἀπὸ τοῦ ἀνατολικωτέρου ἀκρωτηρίου της *Νάξου*. Ἱστορικῶς εἶναι γνωστὴ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *'Ωλίαρος*, ἰδίως δὲ τὸ ἐν αὐτῇ ἀξιοθαύμαστον σπήλαιον σταλακτιτῶν περὶ οὗ κατωτέρω.

—[ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ 'Αντίπαρος ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες, μὲ διάμετρον ἀπὸ Β πρὸς Ν $12^1/_2$ χμτρ. καὶ μέγιστον ἀπὸ Δ. πρὸς Α. εὖρος $5^1/_2$ χμτρ. Τὸ ἐμβαδόν της κατὰ τὸν Strelbitzky εἶναι 45,5 τ. χμτρ. (κατὰ Wisotzki 35 τ. χμτρ.) καὶ ἡ περίμετρος 17 ναυτικὰ μίλλια. Ἡ γεωδαισιακὴ θέσις τῆς 'Αντιπάρου καθορίζεται διὰ τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς της *Προφ. 'Ηλίας* (299 μ.) ὡς ἑξῆς κατὰ τὰς μετρήσεις τῆς Γεωγραφικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ: Β. πλάτος 36° 59′ 38″ καὶ μῆκος 1° 19′ 41″ ἀνατολ. τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ 'Αστεροσκοπείου 'Αθηνῶν, δηλαδὴ 22° 23′ 34″ ἀνατολ. τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γρήνουϊτς.

Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς νήσου εἶναι ἡ τοῦ *Προφ. 'Ηλία* (299 μ.), εὑρισκομένου εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τῆς νήσου, ἄλλαι δὲ ἐκ τῶν σχετικῶς ὑψηλοτέρων εἶναι αἱ *Ἄρμενα* (225 μ.), *Μαστίκια* (213 μ.) καὶ *Ἅγ. 'Ιωάννης* (177 μ.) ἢ καὶ *Βουνάλι τοῦ 'Αγιάννη* καλουμένη, παρὰ τὴν ὁποίαν εὕρηται τὸ περίφημον σπήλαιον. Ἡ νῆσος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑδρεύεται ἐκ φρεατίων ὑδάτων. Ῥέοντα ὕδατα ἔχει ἐλάχιστα καὶ ταῦτα ὑπὸ μορφὴν χειμάρρων, ὧν ἄξιοι μνείας τὸ *Βαθὺ Λαγκάδι*, ἡ *Λαγκάδα* κ. ἄ., εἰς τὸ Β. δὲ μέρος αὐτῆς ἐμφανίζονται πλέον ἀξιόλογοι πηγαὶ ὡς αἱ *Βρυσάκια*, *Στέρνες* κ. ἄ.

'Ακτογραφία: Τὸ βορειότερον ἀκρωτήριον τῆς 'Αντιπάρου εἶναι τὸ *Βορεινὸ* ἔναντι τῆς γειτνιαζούσης νησῖδος *Διπλό*, τὸ νοτιώτερον δὲ ἡ *Πεταλίδα* κείμενον ἔναντι τῆς Σικίνου ἀφ' ἧς ἀπέχει 14 ναυτ. μίλλια. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου σημειοῦμεν τὰ *'Αρσανᾶς*, τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν Πάρον, τοπογραφοῦν ἐν μέρει ὁμώνυμον ὁρμίσκον, *Γλυφό*, ἔναντι τοῦ ἀκρωτηρίου *Τρῦπα* τῆς Πάρου, *Ἄκακος* καὶ *Σώστης*, ἀμφότερα τοπογραφοῦντα ὁμωνύμους ὁρμίσκους. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς ἔχομεν τὰ *Λιβάδι*, *Καλόγηρος*, *Τράχιλος* καὶ *Μαστόκι* ὅλα τοπογραφοῦντα ἐν μέρει ὁμωνύμους ὁρμίσκους, μεγαλύτερος ὅμως ὅρμος εἶναι ὁ τοῦ *Δεσποτικοῦ* ἔναντι τῆς ὁμωνύμου νησῖδος. Ἑτέρους ὅρμους ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ ἀναφέρομεν τοὺς *Σιφνιώτικον Γιαλόν*, *Μικρὰ Μοναστήρια*, *Λιβάδι* καὶ *Τουρκολίμανο*.

Νησῖδες: Περὶ τὴν 'Αντίπαρον ἀναδύουσιν εὐάριθμοι νησῖδες καὶ ὕφαλοι, πᾶσαι ἀκατοίκητοι. Εἰς τὸ Β. μέρος αὐτῆς σχεδὸν συνεχομένη εἶναι τὸ *Διπλό*, μετ' αὐτὴν δὲ ὁ *Κάβουρας*, βορείως τοῦ ὁποίου τὰ νησίδια *Κόκκινος* καὶ *Μαῦρος Τοῦρτος* ὡς καὶ ἕτερα τρία ἀποτελοῦντα τὴν ὁμάδα τῶν *Σπυριδονησίων*, ὀνομασθεῖσαν οὕτως ἐκ τῆς μεγαλυτέρας νησῖδος *'Αγ. Σπυρίδων*, μᾶλλον πρὸς τὴν Πάρον προσκειμένων. Πρὸς τὰ ΝΑ τοῦ Διπλοῦ ὑπάρχουσι δύο νησῖδες αἱ *Ὄρος* καὶ *Σάλιαγκος*, νοτίως δὲ ταύτης μεταξὺ τῶν ἀκτῶν τῆς 'Αντιπάρου καὶ τῆς Πάρου ἡ *Μπουδαριά*, καλούμεναι καὶ *Ἐπάνω*, *Μεσακὸν* καὶ *Κάτω* νησάκια. Εἰς τὸ Α μέρος τῆς νήσου ἔχομεν ἄλλας νησῖδας, σχεδὸν εἰς τὸ μέσον τοῦ διαχωρίζοντος αὐτὴν μετὰ τῆς Πάρου διάπλου, ὧν αἱ μεγαλύτεραι καλοῦνται *Τουρκονῆσι*, *Πρασονῆσι*, *Γλαρομποῦντα*, *Τηγάνι* καὶ *Μεγάλο νησί*, ὁμοῦ *Παντιερονήσια* καλούμεναι.

Αἱ ἀξιολογώτεραι ὅμως νῆσοι εὑρίσκονται εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς 'Αντιπάρου, εἶναι δὲ αἱ *Δεσποτικὸ* καὶ ἡ δυτικῶς αὐτῆς *Στρογγυλό*, ἀναδυουσῶν μεταξὺ μὲν τοῦ Δεσποτικοῦ καὶ τῆς 'Αντιπάρου τῆς νησῖδος *Κοιμητῆρι* καὶ βορειοδυτικῶς τοῦ πρώτου τῶν ὑφάλων *Κάλικας*. Τὸ Δεσποτικὸ εἶναι ἡ ἀρχαία *Πρεπέσινθος*, καλουμένη ἄλλως καὶ *'Επισκοπή*, χρησιμεύουσα ὡς βοσκότοπος τῶν 'Αντιπαρίων· εἶναι ὀρεινή, ἐχουσῶν τῶν κορυφῶν της *Τουρλωτὸ* καὶ *Κοῦδρος* τῆς μὲν ὕψος 285 μ., τῆς δὲ 195. 'Επίσης καὶ τὸ *Στρογγυλὸ* εἶναι νησὶς ὀρεινὴ ἔχουσα κορυφὴν 187 μ. (Χάρτην τῆς 'Αντιπάρου βλ. λ. Πάρος). Δέον ἐνταῦθα νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ μεταξὺ Πάρου καὶ 'Αντιπάρου δίαυλος εἶναι ἀβαθέστατος, ἰδίως εἰς τὸ στενώτερον μέρος αὐτοῦ, ἔνθα διήκει ὑποθαλάσσιον τεῖχος εἰς βάθος $1^1/_2$ μέτρ. καθιστῶν τὴν διοδον εἰς μεγάλα πλοῖα ἀδύνατον παρὰ τὴν καταστροφὴν τμήματος αὐτοῦ.

Κλῖμα: Τὸ κλῖμα τῆς νήσου δὲν εἶναι καὶ τόσον ὑγιεινόν, καθ' ὅσον ὑπάρχουν ἐν αὐτῇ, πέριξ ἰδίως τῆς πόλεως 'Αντιπάρου, μικρὰ ἕλη, ἅτινα ἀποβαίνουν ἑστίαι ἑλωδῶν πυρετῶν. 'Από τινος χάρις εἰς τὰ ληφθέντα μέτρα τὸ κακὸν εὑρίσκεται ἐν ὑφέσει.

Τὸ σπήλαιον: Ἡ 'Αντίπαρος κατέστη περίφημος διὰ τὸ ἐν αὐτῇ σπήλαιον τῶν θαυμασίων διὰ τὴν λευκότητά των, τὰ φανταστικὰ σχήματα καὶ τὴν διαύγειάν των, σταλακτιτῶν, ἐκ τῶν ὁποίων εἷς, ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων κοινῶς «*'Αγία Τράπεζα*», ἐπειδὴ ἐτέλεσεν ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' πρέσβυς τῆς Γαλλίας (1673) ἐν Κωνσταντινουπόλει μαρκήσιος de Nointel λειτουργίαν, ἔχει ὕψος 8 μέτρων καὶ διάμετρον σχεδὸν τὴν αὐτήν. Τὸ σπήλαιον τοῦτο εὑρίσκεται κατὰ τὸ μέσον τῆς νήσου, καὶ μολονότι δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ οὐδενὸς τῶν ἀρχαίων, ἐν τούτοις ἐκ τῶν κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ σωζομένων ἐπιγραφῶν ἐμφαίνεται ὅτι ἦτο ἤδη γνωστὸν εἰς αὐτούς. Ἐντὸς τοῦ σπηλαίου εἰσέρχεταί τις διὰ καμαρωτῆς στοᾶς, μετὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχει στενὴ καὶ χαμηλὴ δίοδος, καταλήγουσα εἰς βαθὺν κρημνόν, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ ἐπισκέπται καταβιβάζονται διὰ σχοινίου. Ἡ διανοιγομένη ἐνταῦθα στοὰ εἶναι τοσοῦτον ὑψηλή, ὥστε μετὰ δυσκολίας κατορθώνει ὁ ἐπισκέπτης νὰ διακρίνῃ τὸ στέγασμά της· ἐντεῦθεν ἄρχεται νέα στενὴ δίοδος, ἀπολήγουσα εἰς ἑτέραν ἀπόκρημνον ἐπίσης στοάν, εἰς ἣν κατέρχεταί τις διὰ κλίμακος. Ἡ στοὰ αὕτη ἀποτελεῖ καὶ τὸ κύριον σπήλαιον, τὸ ὁποῖον ἔχει μῆκος 45 περίπου μέτρων, πλάτος 30 μέτρων, καὶ ὕψος 25 μέτρων.

—[ΓΕΩΛΟΓ.] Εἰς τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῆς 'Αντιπάρου λαμβάνουν μέρος κυρίως κρυσταλλοπαγεῖς σχιστόλιθοι καὶ μάρμαρα. Ἐκ τοιούτων πετρωμάτων ἀποτελοῦνται αἱ ῥάχεις τῶν ὑψωμάτων τῆς νήσου, αἱ ὁποῖαι ἔχουν διεύθυνσιν βορειοδυτικήν. Τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἔχουν καὶ τὰ στρώματα τῶν ἀνωτέρω πετρωμάτων, κλίνοντα πρὸς τὰ νοτιοδυτικά.

Τὰ μάρμαρα εἶναι φαιοκύανα καὶ οὐχὶ καλῆς ποιότητος. Οἱ σχιστόλιθοι εἶναι μαρμαρυγιακοί, χαλαζιτικοί, λεπτοσχιστώδεις γνεύσιοι μὲ πρασινωπὸν μαρμαρυγίαν, λεπτοκοκκώδεις φαιόλευκοι γνεύσιοι κτλ. Ἐν τῷ συνόλῳ των τὰ πετρώματα ταῦτα ὁμοιάζουν περισσότερον πρὸς τὰ παρόμοια πετρώματα τῶν βορείων Κυκλάδων παρὰ πρὸς τοὺς γνευσίους τῆς γειτονικῆς νήσου Πάρου.

Ἡ νοτία χερσόνησος τῆς 'Αντιπάρου, ἡ ὁποία κεῖται ἀπέναντι τῆς νήσου Δεσποτικό, ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ σφαιρολιθικὰς λάβας ὀξίνους (70,9 τοῖς % πυριτικὸν ὀξύ). Τὸ σημεῖον τῆς ἐκρήξεώς των φαίνεται εὑρισκόμενον εἰς τὸ ΒΔ/κὸν ἄκρον τῆς χερσονήσου. Εὑρίσκονται ἐπίσης καὶ σπάνιά τινα στρώματα ἡφαιστειογενῶν τόφφων. Ἡ θεμελιώδης ὑελώδης μᾶζα τῶν λαβῶν τούτων εἶναι ἀποσυντεθειμένη. Ἐξ ὀξίνων ἐπίσης ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων (λιπαρίτου ἢ ρυολίθου) συνίστανται καὶ οἱ βορείως τῆς 'Αντιπάρου σκόπελοι Σπυριδωνήσια ὡς καὶ ἐν μέρει ἡ μικρὰ νησὶς Διπλό.

Αἱ ἐκρήξεις τῆς 'Αντιπάρου φαίνεται ὅτι ἔγιναν κατὰ τὸ τέλος τῆς πλειοκαίνου περιόδου τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος. Εὑρίσκονται οὐχὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς τοξοειδοῦς γραμμῆς τῆς Κυκλαδικῆς ζώνης τῶν ἡφαιστείων, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ κοίλου τοῦ τόξου ὀλίγον ἔξω αὐτοῦ καὶ ἐπὶ γραμμῆς διευθυνομένης πρὸς Β—ΒΑ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ δύο ἐκρηξιγενῆ κέντρα τῆς 'Αντιπάρου, εὑρίσκονται ἐπὶ ῥήγματος, καθέτως διευθυνομένου πρὸς τὸ τόξον τῶν ἡφαιστείων.

Μεταλλεύματα εὑρέθησαν ἐπὶ τῆς νήσου—καὶ ἐγένετο πρὸ ἐτῶν μικρὰ ἐκμετάλλευσις—εἰς τὰς δυτικὰς κλιτῦς τῆς ὑψίστης κορυφῆς «Προφ. 'Ηλίας». Ἐκεῖ μεταξὺ γνευσίων καὶ σιδηροβριθοῦς ἀσβεστολίθου εὑρέθη κοίτασμα λειμωνίτου μὲ φωλεὰς σμιθσονίτου. 'Επίσης καὶ εἰς ἄλλας θέσεις τῆς νήσου εὑρέθησαν ἀργυροῦχοι γαληνῖται, τῶν ὁποίων ὅμως δὲν ἐγένετο ἐκμετάλλευσις, διότι, κατὰ τὸν 'Α Κορδέλλαν, πρὸς τὸ βάθος αἱ φλέβες μεταπίπτουν εἰς χαλαζίαν. Γ. Κ. Γ.

—[ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ νῆσος 'Αντίπαρος, ὑπαγομένη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἀποτελεῖ ἰδίαν ὁμώνυμον κοινότητα, ἔχουσα ἕδραν τὴν ἐπίσης ὁμώνυμον ἢ *Κάστρον* ἄλλως καλουμένην πολίχνην, ἥτις εἶναι ἄλλωστε καὶ τὸ μόνον σχεδὸν κατῳκημένον, ἐξαιρέσει ἀγροικιῶν τινων, μέρος αὐτῆς. 'Απὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου μέχρι τοῦ 1840 ἡ 'Αντίπαρος ἀπετέλει ἴδιον δῆμον καλούμενον «*Δῆμον 'Ωλιαρίων*», ἔκτοτε ὅμως μέχρι τῆς τῷ 1914 ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' ἀπετέλεσε τμῆμα τοῦ δήμου Πάρου. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν (1920) μετὰ τῶν τῷ 1923 ἀπογραφέντων προσφύγων, οἱ κάτοικοι τῆς 'Αντιπάρου ἀνέρχονται εἰς 564 (ἄρρενες 285 καὶ θήλεις 279) καὶ ἀπαρτίζουσιν 171 οἰκογενείας. Ἔκτοτε ὅμως ὁ πληθυσμὸς ηὐξήθη ὑπολογιζόμενος σήμερον εἰς 700 περίπου. Ὁ νόμιμος πληθυσμὸς τῆς νήσου κατὰ τὴν ἰδίαν ἀπογραφὴν ἀνέρχεται τοὺς 715 δημότας.

Ἡ ὁμώνυμος τῇ νήσῳ πολίχνη εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τοῦ στενοτέρου ἐν τῷ βορείῳ τμήματι τῆς νήσου μέρους, ἀπέχουσα 10′ ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου λιμενίσκου, ἀφ' οὗ φέρει λιθόστρωτος ὁδός. Αἱ οἰκίαι ἐγείρονται ἐν μέσῳ καὶ περὶ τὰ τείχη ἐρειπωμένου ἐνετικοῦ κάστρου, οὗτινος, εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς πόλεως, σῴζεται καὶ ἡ πύλη, παρ' ἣν εἶχον οἰκοδομηθῆ μεταγενεστέρως δύο *ἐξώπυργα* ἢ *βόλτα*. Τὸ χωρίον διασχίζει λιθόστρωτος ὁδός, *Κόμπιακα* ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καλουμένη, εἰς ἣν καὶ συγκεντροῦται ἡ ἐμπορικὴ αὐτοῦ κίνησις. Ἡ 'Αντίπαρος ἔχει μικτὸν μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον. Δικαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὸ εἰρηνοδικεῖον Πάρου καὶ τὸ Πρωτοδικεῖον Σύρου, ἀστυνομικῶς δὲ εἰς τὸ Τμῆμα Χωρ)κῆς Πάρου τῆς Ὑπ)σεως Νάξου. Πρότερον ἐν αὐτῇ ὑπῆρχεν ἴδιος σταθμός, ἔτι δὲ καὶ τελωνοφυλακεῖον, ἀμφότερα καταργηθέντα. Ἐκκλησιαστικῶς ἡ νῆσος ὑπάγεται εἰς τὴν Μητρόπολιν Παροναξίας ἑδρεύουσαν ἐν Νάξῳ.

Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις: 'Απὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἡ 'Αντίπαρος παρουσιάζει ἱκανὸν ἐνδιαφέρον, διότι κέκτηται ὀρυκτὸν πλοῦτον ἄξιον λόγου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκμετάλλευσις ἐνεργεῖται ἀπὸ πολλῶν δεκάδων ἐτῶν μὲ λίαν εὐχάριστα ἀποτελέσματα. Πλὴν τούτου ὅμως ἀποδίδει καὶ ποσότητάς τινας γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων.

Τὰ κυρίως ἐν τῇ νήσῳ ἀπαντώμενα μεταλλεύματα εἶναι ψευδαργυροῦχα ἀνθρακικὰ (καλαμίνα) οὐχ ἧττον ὅμως ὑπάρχουσι καὶ μολυβδοῦχοι καὶ σιδηροῦχοι ἐμφανίσεις, εἰς ἃς ὅμως μόνον μικραὶ δοκιμαστικαὶ ἐργασίαι ἐγένοντο Τὰ κυριώτερα κοιτάσματα καλαμίνας εὑρίσκονται ἐν θέσει «*Κακὴ σκάλα*». Τὸ πρῶτον εἰς τὰ κοιτάσματα ταῦτα εἰργάσθη ἡ εἰς ἣν τῷ 1873 παρεχωρήθησαν ὑπὸ τοῦ κράτους «*'Ελληνικὴ Μεταλλευτικὴ 'Εταιρεία*» καὶ μετ' αὐτὴν ἡ 'Εταιρεία *Αἰγαῖον*· πλὴν ὅμως τούτων ἐξορυκτικαὶ ἐργασίαι ἐγένοντο καὶ παρ' ἄλλων εἰς ἕτερα σημεῖα τῆς νήσου καὶ δὴ παρὰ τῶν *'Αντων. Νικοσία Νοβάρα*, *Γεωργακοπούλου* καὶ *Νοβάρα*, Ἑταιρειῶν *'Αντιπάρου* καὶ *Νέας 'Αντιπάρου* κ. ἄλλων διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν ψευδαργυρούχων κοιτασμάτων. 'Απὸ τοῦ 1902 μέχρι τοῦ 1920 ἐξωρύχθησαν ἐκ τῶν διαφόρων τῆς νήσου κοιτασμάτων 45894 τόννοι μεταλλευμάτων, ἐξ ὧν οἱ 30.090 κατὰ τὸ ἐννεαετὲς διάστημα 1902—1910, οἱ λοιποὶ δὲ μόνον ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη. 'Απὸ τοῦ 1926 τὴν ἐκμετάλλευσιν ὅλων σχεδὸν τῶν κοιτασμάτων τῆς νήσου ἀνέλαβεν ἡ «*'Ανώνυμος Διεθνὴς 'Εταιρεία μεταλλείων καὶ ἐμπορίας μεταλλευμάτων*», ἐκτελοῦσα προκαταρκτικὰς

Digitized by Google

ἐργασίας διὰ τὴν συστηματικὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτῶν, ἤδη ἐξορύξασα περὶ τοὺς 500 τόννους ψευδαργυρούχου μεταλλεύματος.

Τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῆς Ἀντιπάρου εἶναι: ἐκ τῶν δημητριακῶν ὁ σῖτος, ἡ κριθὴ καὶ ὁ σμιγός, ἐκ τῶν ὀσπρίων οἱ φασίολοι καὶ οἱ κύαμοι, ἡ ἄμπελος, ὁ καπνὸς καὶ ὀλίγαι ποσότητες ἑσπεριδοειδῶν, σύκων, μήλων καὶ σησαμίου. Τὸ σύνολον τῶν ἐν τῇ νήσῳ καλλιεργουμένων ἐκτάσεων ἀνέρχεται κατὰ τελευταίαν στατιστικὴν τὰ 5.500 περίπου στρέμματα, ὧν τὰ πλεῖστα εὑρίσκονται ἐν τῇ πεδινῇ ἐκτάσει τοῦ «*Κάμπου*», βορείως τοῦ ὄρους *Προφήτου Ἡλιοῦ*, νοτιοδυτικῶς τῆς πόλεως, εἰς δίωρον ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν.

Δασικῶν περιοχῶν ἡ Ἀντίπαρος στερεῖται· εἴς τινα μόνον σημεῖα αὐτῆς ἀπαντᾶται μικρὸς ἀριθμὸς κέδρων *(φειδων)* καὶ ὀλιγώτεροι σχοῖνοι, λείψανα παλαιᾶς δαψιλῆς βλαστήσεως, ἐκ τῆς ὑλοτομίας, ὡς λέγεται, καταστραφείσης.

Ἡ σπορὰ τῶν δημητριακῶν καταλαμβάνει 3200 στρέμματα μὲ ἐτησίαν ἀπόδοσιν 50.000—200 000 ὀκ. κριθῆς, 30—100.000 ὀκ. σίτου καὶ 10.000—40.000 σμιγοῦ. Περὶ τὰ 120 στρέμ. καταλαμβάνει ἡ καλλιέργεια ὀσπρίων μὲ ἀπόδοσιν 5.000 ὀκ. φασιόλων καὶ 1500 κυάμων. Ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ κατελάμβανεν ἔκτασιν 300 περίπου στρεμμάτων, μειωθεῖσα κατὰ τὸ 1926 εἰς τὸ ἥμισυ, λόγῳ δυσχερειῶν ἐν τῇ καταναλώσει, εἶχε δὲ πρότερον ἐτησίαν ἀπόδοσιν 20.000 κατὰ μέσον ὅρον ὀκάδων, ἀπὸ τὸ 1926 ὅμως 7.000 μόνον.

Ἡ ἀμπελοφυτεία σχετικῶς ἔχει ἀνάπτυξιν τινα καταλαμβάνουσα ἐκτάσεις 1200 περίπου στρεμμάτων μὲ ἀπόδοσιν 100.000 μέχρι 150,000 ὀκάδων σταφυλῶν ἐτησίως. Ἀμπέλων καλλιεργοῦσι διαφόρους ποικιλίας παραγούσας σταφυλὰς ἰδίως μαύρας ἃς καὶ χρησιμοποιοῦσι διὰ τὴν οἰνοποιίαν. Τὸ 1/8 σχεδὸν τῆς παραγωγῆς, ἰδίως τῆς ἐκ λευκῶν σταφυλῶν, καταναλίσκεται πρὸς βρῶσιν, τὸ δὲ λοιπὸν οἰνοποιεῖται, παρασκευαζομένου ἐτησίως 50.000—100.000 ὀκ. μέλανος οἴνου ἀρίστης ποιότητος, ὁμοίου σχεδὸν μὲ τὸν τῆς Πάρου.

Ἡ ἐλαία εἰς τὴν Ἀντίπαρον δὲν εὐδοκιμεῖ, ἡ συκῆ ἔχει μικρὰν σχετικῶς διάδοσιν, ὁμοίαν δὲ σχεδὸν καὶ αἱ λεμονέαι καὶ πορτοκαλλέαι, ἀποδίδουσαι ἐτησίως περὶ τὰ 2.500 τεμάχ. λεμονίων καὶ τὰ 4,000 πορτοκαλλίων.

Συγκοινωνίαι: Ἡ Ἀντίπαρος συγκοινωνεῖ μόνον μέσῳ τῆς Πάρου διὰ λέμβων ἢ καὶ διὰ μικρῶν ἱστιοφόρων μετὰ τῶν λιμένων τῆς χώρας. Τὰ πρὸς χρῆσιν τῶν κατοίκων προμηθεύονται ἐκ τῆς ἀγορᾶς τῆς Πάρου. Μετὰ τῆς Πάρου συνδέεται ἡ νῆσος ἀπὸ τοῦ 1921 καὶ τηλεφωνικῶς. Ἡ ἀπὸ τοῦ λιμένος τῆς Πάρου ἀπόστασις μέχρι τοῦ τῆς Ἀντιπάρου διὰ λέμβου κατ' εὐθεῖαν διανύεται ἐντὸς ὥρας περίπου (5 ναυτ. μίλλια).

ΠΗΓΑΙ. Πλὴν ἰδίων σημειώσεων καὶ ἐξ ἁρμοδίων ἀρχῶν καὶ ἐπισήμων στατιστικῶν πληροφοριῶν ἐληφθησαν ὑπ' ὄψιν τὰ ἑξῆς δημοσιεύματα: *Alp. Philippson*, Beiträge zur Kenntnis der Griechischen Juschwelt (Gotha 1901). *Διον. Ε Μουστάκα*, Ἡ μεταλλευτικὴ βιομηχανία τῶν Κυκλάδων νήσων (ἐν Δελτίῳ Ἐμπορ. καὶ Βιομηχ. Ἐπιμελητ. Ἀθηνῶν, Ἰουλίου 1923) *Α. Χατζοπούλου (Ἀττικοῦ)*. Ἡ Ἀντίπαρος (ἐν «Ἑλληνικῷ Ταχυδρόμῳ» 26 καὶ 30 Ἰουλίου καὶ 2 Αὐγούστου 1927). *Ἰδίου*, Ἡ Παροικία τῆς Πάρου, (ἐν «Ἑλληνικῷ Ταχυδρόμῳ 23 Ἰουλίου 1927) *Νικηφ. Γ. Κυπραίου*, Ἔκθεσις περὶ τῆς Ἀντιπάρου (χειρόγραφον 1927).

ΔΙΟΝ. Ε. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ

— *[Ἱστορ.]* Ἡ νῆσος αὕτη ἦτο γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὠλίαρος «... Ὠλίαρος τῶν Κυκλάδων μία, περὶ ἧς Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ἐν τῷ περὶ νήσων οὕτω φησίν, Ὠλίαρος Σιδωνίων ἄποικος, ἀπέχουσα Πάρου σταδίους νη'» *(Στέφ. Βυζάντ.)*. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ Ποντικοῦ μνημονεύουσι τὴν νῆσον ὁ Στράβων καὶ ὁ Πλίνιος. Εἰς πολὺ μεταγενεστέρους χρόνους (ΙΓ' αἰὼν) γίνεται μνεία τῆς *Ἀντιπάρου* εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν νήσων. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς νήσου φαίνεται νὰ ἦσαν οἱ Φοίνικες, τοὺς ὁποίους ὅμως κατόπιν διεδέχθησαν οἱ κατὰ καιροὺς διάφοροι κατακτηταὶ καὶ ἐπιδρομεῖς· αἱ παρὰ τὴν Ἀντίπαρον νησῖδες *Δεσποτικὸν* (ἀρχ. *Πρεπέσινθος*) καὶ ἡ *Στρογγύλη*, δεικνύουν ἴχνη ἀρχαίου πολιτισμοῦ, ἰδίως δὲ ἡ πρώτη, ἐν ᾗ σώζονται ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ. Ἡ καθ' ὅλου ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς Ἀντιπάρου φαίνεται νὰ ἀκολουθῇ τὴν τῆς Πάρου, μεθ' ἧς ἡ τύχη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων στενῶς συνεδέθη. Οὕτω γνωρίζομεν ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῶν προσφάτων ἐτῶν τῆς ἐπαναστάσεως κατέστη τὸ μοναδικὸν πεδίον δράσεως τῶν ἐξ Ἀλγερίας, Κρήτης, Μάνης, Κεφαλληνίας καὶ ἄλλοθεν προερχομένων πειρατῶν. Ὅτι δὲ συχναὶ πειρατικαὶ ἐπιδρομαὶ ἐγίνοντο ἀπὸ πολὺ παλαιοτέρους χρόνους, ἰδίως δὲ κατὰ τὸν μεσαίωνα, γνωρίζομεν ἐκ τοῦ ἄλλοτε μὲν αὐξανομένου, ἄλλοτε δὲ σημαντικῶς ἐλαττουμένου ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων της, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν διασωζομένων λειψάνων διαφόρων ἀντιπειρατικῶν μέσων ἀμύνης, ἅτινα οἱ διάφοροι κατὰ καιροὺς ἄρχοντες τῆς νήσου ἵδρυσαν πρὸς προστασίαν τῶν κατοίκων. Οὕτως ἐνῷ γνωρίζομεν ὅτι ἡ Ἀντίπαρος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἦτο πυκνῶς κατῳκημένη (παρεῖχεν εἰς τὰς γαλέρας τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου 30 ναύτας), βραδύτερον, ὡς ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, βλέπομεν αὐτὴν ὑφισταμένην τελείαν ἐρήμωσιν, εἰς ἣν σχεδὸν παρέμεινε μέχρι τῆς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ σημαίνοντος βενετικοῦ οἴκου τῶν Λορεδανῶν ὑποταγῆς της· οἱ Λορεδανοί, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀντιπειρατικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἐφρόντισαν νὰ ἱδρύσουν, ἀνήγειραν καὶ τὸ ἐντὸς τῆς πόλεως περίφημον κάστρον.

Περὶ τὰ τέλη περίπου τῆς Φραγκοκρατίας, ἡ νῆσος ὑπετάγη εἰς τὸν ἰσχυρὸν οἶκον Πιζάνη ὑπὸ τὸν ὁποῖον καὶ παρέμεινε μέχρι τῆς ὑπὸ τὴν τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν ὑποταγῆς της (1537—1821) ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσα. Κατὰ τὴν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν περίοδον, ἡ Ἀντίπαρος πλείστας ὅσας δοκιμασίας καὶ καταστροφὰς ὑπέστη, ὅτε τῷ 1770 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων ὑφ' οὓς παρέμεινε μέχρι τοῦ 1774. Ρῶσοι ἀξιωματικοὶ ἐπισκεφθέντες τὸ μεγαλοπρεπὲς σπήλαιόν της ἔθραυσαν πλείστους ὅσους στύλους αὐτοῦ τοὺς ὁποίους μετέφερον εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Πετρουπόλεως. Τῷ 1794 πειραταί, κατὰ τὸ πλεῖστον Κεφαλλῆνες καὶ Μανιᾶται, ἐπιδραμόντες ἐπέφερον μεγίστας καταστροφάς, δῃώσαντες τὴν νῆσον καὶ φονεύσαντες πλείστους τῶν κατοίκων της, ἀπαγαγόντες δὲ καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Βενετοῦ ὑποπροξένου. Κατὰ μαρτυρίαν ἱστορικῶν τινων, *Τουρνεφόρτιος*) ἡ Ἀντίπαρος τῷ 1700 εἶχε 60 ἢ 70 οἰκίας· τῷ 1770 ἠρίθμει περὶ τοὺς 200 κατοίκους *(Πὰς φὰν Κρίνεν)*, περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος οἱ κάτοικοί της ἀνήρχοντο μόλις εἰς 150 *(Λήκ)*. Κ. Μ. Κ.

ἀντιπαρωπὶς (ἡ)· βλ. λ. παρωπίς.

Ἀντίπας (ὁ). Μακεδονικὸς τύπος τοῦ Ἀντίπατρος (βλ. λ.). Ἰδίως ὅμως ἐκλήθη *Ἀντίπας* ὁ διοικητὴς τῆς Ἰδουμαίας *Ἀντίπατρος*, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ φέροντος τὸ ἴδιον ὄνομα πατρός του, ὅστις ἐγένετο γενάρχης τοῦ *Ἡρωδείου οἴκου*.

— **Ἀντίπας** *Ἡρώδης*· βλ. Ἡρώδης ὁ *Ἀντίπας*.

—**Ἀντίπας**. Χριστιανὸς μνημονευόμενος ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τοῦ Ἰωάννου καὶ δὴ ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ἄγγελον (ἐπίσκοπον) τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας καὶ ἐπαινούμενος ὡς «ὁ μάρτυς μου, ὁ πιστός μου ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου ὁ Σατανᾶς κατοικεῖ» (β' 13), δηλαδὴ ἐμαρτύρησεν οὗτος ἐν Περγάμῳ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, τὴν παρὰ τῷ Συμεὼν τῷ Μεταφράστῃ διασωθεῖσαν, ὁ Ἀντίπας ἐχρημάτισεν ἐπίσκοπος Περγάμου, μαρτυρήσας ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ Δομιτιανοῦ (81-96) ἀφ' οὗ ἐρρίφθη ἐντὸς βοὸς πεπυρακτωμένου. Ἡ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται τῇ 11 Ἀπριλίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Acta Sanctorum Ἀπριλίου τόμ. Β' 3-5 καὶ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν *Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου* ἄρθρον ἐν τῇ Θεολογίᾳ (Α' 1923 σ. 21—22.) κ.π.ά. Π.Ι.Μ.

Ἀντίπας. Οἰκογένεια Κεφαλλήνων, ἧς πολλὰ μέλη διεκρίθησαν. Γενάρχης ταύτης, κατά τι σωζόμενον δένδρον, φέρεται ὁ *Μιχαήλ*, πρόπαππος τοῦ *Ἀνθίμου*, ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου (1601-1610). Ἡ οἰκογένεια αὕτη, ἀποβᾶσα ἰσχυρὰ καὶ πλουσία, καὶ ἐξευγενισθεῖσα κατὰ τὰ ἔτη 1594-1601, περιῆλθε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εἰς αἱματηρὰς ἔριδας πρὸς τὰς ἐπίσης εὐγενεῖς οἰκογενείας τῶν Σδρίν, τῶν Ἀννίνων καὶ τῶν Καρούσων (*Ἠλ. Τσιτσέλη*, Κεφαλληνιακὰ Σύμμικτα, σελ. 18). Ἡ οἰκογένεια Ἀντίπα εἶχε διακλαδώσεις καὶ ἐν Πυλάρῳ καὶ ἐν Ληξουρίῳ, ἐκ ταύτης δὲ ἐκλήθη καὶ τὸ χωρίον *Ἀντιπᾶτα*.

—**Ἀντίπας**, *Εὐστάθιος*. Ἐγκατεστημένος οὗτος ἐν Ἀθήναις, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος, μετέσχεν εἰς τὰ διάφορα συμβούλια τῶν προὐχόντων καὶ ἐπέμενεν εἰς τὴν μετάκλησιν τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου. Ὑπεστήριξε πολὺ τὰ ἐν Ἀθήναις ἀγωνισθέντα σώματα τῶν Κεφαλλήνων. Γ.Δ.Κ.

—**Ἀντίπας**, *Κάλλιστος*. Κεφαλλὴν ἀρχιερεὺς γεννηθεὶς ἐν τῷ χωρίῳ Ἄσσῳ τῆς ἐπαρχίας Σάμης. Ἡ ἐπισκοπή ἧς προΐστατο εἶναι, κατὰ τὸν Ἠλ. Τσιτσέλην, ἄγνωστος, γνωστὸν δὲ μόνον εἶναι ὅτι ἐγένετο ἱδρυτὴς τῆς ἐν τῇ γενετείρᾳ μικρᾶς μονῆς τῆς ἁγίας Βαρβάρας, ἐπὶ ἀρχιεπισκόπου Νικοδήμου Β' τοῦ Μεταξᾶ κατὰ τὸ 1629. Δ. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

—**Ἀντίπας**, *Κωνσταντῖνος*. Ἐγεννήθη ἐν Δολιχῷ τῆς Κεφαλληνίας τῷ 1837 καὶ ἀπέθανε τῷ 1872. Ἐγένετο μέγας εὐεργέτης τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Βραΐλας, γενναίως συνδραμὼν τὴν αὐτόθι σχολὴν τῶν ἀπόρων, τὸ παρθεναγωγεῖον καὶ τὸ ταμεῖον τῶν πτωχῶν. Δ. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

— **Ἀντίπας**, *Μαρῖνος*· βλ. Μαρῖνος *Ἀντίπας*.

—**Ἀντίπας**, *Σπυρίδων*. Ἐγεννήθη ἐν τῷ χωρίῳ Ἄσσῳ καὶ ἔγραψε διάφορα ποιήματα ἐξ ὧν ἐξέδωκε α') «Φθινόπωρον» ἐν Ἀθήναις 1895 καὶ β') «Σαοὺλ» ἔμμετρον μετάφρασιν ἐκ τοῦ ρωσικοῦ.

Ἀντίπασχα. Οὕτω καλεῖται ἡ πρώτη μετὰ τὸ Πάσχα Κυριακή, ἡ ἄλλως καὶ *Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ* ὀνομαζομένη σήμερον, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Σωτῆρος εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅτε καὶ ὁ ἄπιστος Θωμᾶς ἐπίστευσε *(Ἰω.* 20, 19—30)· παλαιότερον δ' ὠνομάζετο καὶ *Καινὴ Κυριακὴ* (*Γρηγορ. Ναζιανζ.* Λόγος ιθ' καὶ Κανὼν ξστ' τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου), ἴσως διὰ τὴν παλαιοτάτην συνήθειαν καθ' ἣν ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἤρχετο τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔτος (*Εὐσεβ.* Ἐκκλησ. Ἱστορ. Ζ' 32. Ἀποστολ. Διαταγ. Ε' 13). Ἀντίπασχα δὲ ὠνομάσθη ἡ Κυριακὴ αὕτη, ὡς ἡμέρα ἀποδόσεως τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα (ἡ συνήθεια αὕτη, τῆς μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἀποδόσεως μεγάλων ἑορτῶν ὀφείλεται εἰς ἀπομίμησιν τοῦ παλαιοῦ Νόμου). Κατὰ τὴν Κυριακὴν ταύτην ἐγίνετο ἐν τῇ λατινικῇ ἐκκλησίᾳ ἡ ἐπίσημος εἰς τὴν τάξιν τῶν πιστῶν παράδοσις τῶν νεοφωτίστων, οἵτινες ἀπεξεδύοντο τότε τὰ ἃ ἔφερον ὡς νεόφυτοι λευκὰ ἱμάτια (*August. Serm.* 260, 376), τὰ ὁποῖα διετήρουν καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου. Ἐκ τούτου καὶ ἐκαλεῖτο ἡ Κυριακὴ αὕτη ἐν τῇ Δύσει Dominica in albis = Κυριακὴ ἐν λευκοῖς. Δ. ΜΩΡ.

Ἀντιπᾶτα.—1) Χωρίον τῆς Κοινότητος Διβαράτων τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἐκτισμένον εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Καλοῦ Ὄρους· κάτ. 118. —2) Τὴν ἰδίαν ὀνομασίαν φέρει καὶ ἕτερον χωρίον τῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ κοινότητος Φισκάρδου, ἀριθμοῦν 96 κατοίκους. Δ. Ε. Μ.

«Ἀντιπατελλάριος». Τίτλος ἔργου τοῦ ῥήτορος Ἀθανασίου (βλ. λ.) περιέχοντος ἀντίρρησιν εἰς λόγον τοῦ Πατριάρχου Πατελλαρίου Ἀθανασίου (βλ. λ.).

Ἀντιπάτης, *Ἡλίας*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Παρνασσίδος. Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Πανουργιᾶν μέχρι τοῦ 1824, ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Γκούραν μέχρι τοῦ 1826. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν ὑπηρέτει ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Νοταρᾶν τὸν ἐπιλεγόμενον «*Ἀρχοντόπουλον*», ἀλλὰ διεσώθη ἐκ τῆς μάχης ἔνθα ἔπεσεν ὁ Κορίνθιος ἀρχηγός του. Κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν χιλιαρχιῶν ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Διονύσιον Εὐμορφόπουλον. Τιμηθεὶς διὰ τοῦ χαλκοῦ Ἀριστείου, ὑπηρέτησεν ἐπί τινα χρόνον εἰς τὴν Ὀροφυλακήν, ἐφονεύθη δὲ περὶ τὸ 1850 εἰς συμπλοκὴν παρὰ τὰ σύνορα. Γ. Δ. Κ.

Ἀντιπατρία ἢ *Ἀντιπάτρεια* ἢ *Ἀντιπατρὶς* (*Ἀρχ. Γεωγρ.*). —1) Πόλις τῆς ἀρχαίας *Δασσαρήτιδος*, τοῦ ἀνατολικοῦ δηλ. μέρους τῆς μακεδονικῆς Ἰλλυρίδος. Ἡ πόλις αὕτη καὶ ἡ παρ' αὐτὴν Χρυσονδίων καὶ Γερτοῦς ἐκαλοῦντο διὰ κοινοῦ ὀνόματος Φοιβάτιδες καὶ ὑπήχθησαν ὁριστικῶς εἰς τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Β' ὅστις ἀφήρεσεν αὐτὰς ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριούς. Κατὰ τὸ 214 π. Χ. περιῆλθον πάλιν εἰς τοὺς Ἰλλυριούς, καταληφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σκερδελαΐδου τῇ συνδρομῇ τῶν Ρωμαίων, ἀλλ' ἀνεκτήθησαν κατὰ τὸ 209 π.Χ. ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Γ' (Ε'), ὅστις ἐπεξέτεινε τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Ἡ Ἀντιπατρία κατεστράφη κατὰ τοὺς μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Μακεδόνων πολέμους. Εἶναι ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο· πάντως ὅμως ὁ κτίσας τὴν πόλιν ταύτην *Ἀντίπατρος* (βασιλεὺς ἢ στρατηγὸς νικητὴς τῶν Ἰλλυριῶν) θὰ εἶχε κτίσει αὐτὴν ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Δασσαρήτιδος διὰ νὰ εἶναι προπύργιον κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν φιλοπολέμων Ἰλλυριῶν.

—2) Πόλις τῆς Ἰλλυρίας παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄψον, καὶ πλησίον τῆς σημερινῆς πόλεως Βερατίου. Αὕτη ἐπυρπολήθη ὑπὸ τοῦ Ἀπουστίου, πρεσβευτοῦ τοῦ ὑπάτου Σουλπικίου, ὡς μνημονεύει ὁ Λίβιος (XXXI 27). Ταύτην συγχέουσί τινες τῶν γεωγράφων πρὸς τὴν Ἀντιπατρίαν τῆς Δασσαρήτιδος, ταυτίσαντες τὴν ὑπὸ τοῦ Λιβίου μνημονευομένην Ἀντιπατρίαν πρὸς τὴν μνημονευομένην ὑπὸ τοῦ Πολυβίου (V. 108). Γ. Δ. ΚΑΨ.

Ἀντιπατρίδαι. Οὕτως ἐκλήθησαν τὰ μέλη τῆς μακεδονικῆς δυναστείας, τὴν ὁποίαν ἵδρυσεν ὡς πρῶτος βασιλεὺς αὐτῆς ὁ Κάσσανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐπιτρόπου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους βραδύτερον γενομένου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἡ δυναστεία. Τὰ κυριώτερα τῶν μελῶν τῆς δυναστείας ἦσαν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου Κάσσανδρος καὶ οἱ τρεῖς υἱοί του Φίλιππος Δ', Ἀντίπατρος Β' καὶ Ἀλέξανδρος, βασιλεύσαντες ἀπὸ τοῦ 297—295, ἤτοι ἀνὰ ἓν ἔτος περίπου ἕκαστος.

Τὸ γενεαλογικὸν δένδρον τῆς οἰκογενείας ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἀντίπατρος (γέν. 400, θάν. 319

Κάσσανδρος γεν 355 βασ. 306 θάν. 297, *Ἰόλλας*, *Φίλα*, *Ἀρχίας*, *Εὐρυδίκη*, *Νικάνωρ*, *Πλείσταρχος*, *Νίκαια*, *Περίλαος*, *Φίλιππος*, *Ἀλέξανδρος* καὶ μία ἔτι κόρη

(Κασσάνδρου:) *Φίλιππος Δ'* Βασ 297 θάν 296, *Ἀντίπατρος Β'* Βασ 296 θάν 287, *Ἀλέξανδρος* Βασ 295 θάν 295

(Φιλίππου:) *Ἀντίπατρος* Βασ. 279

Digitized by Google

Ἀντιπατρὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰουδαίας ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Σάρωνος κειμένη, κτισθεῖσα δὲ ὑπὸ Ἡρῴδου τοῦ Μεγάλου πλησίον τῆς *Καφαρσαβᾶ* ἢ *Καπερσαβίνης* καὶ ὀνομασθεῖσα οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ πατρὸς τοῦ Ἡρῴδου *Ἀντιπάτρου*. Τὴν πόλιν ταύτην τινὲς μὲν τῶν γεωγράφων ἀνευρίσκουσιν ἐν τῷ σημερινῷ *Μεδζιδὲλ-Γιαβά*, ἄλλοι δὲ ἐν τῷ *Κυλὰτ-Ρὰς ἐλ-Ἀΐν* καὶ ἄλλοι ταυτίζουσιν αὐτὴν πρὸς τὸ σημερινὸν βορειοανατολικῶς τῆς Ἰόπης χωρίον *Κέφρ-Σαβά*, ἐν ᾧ ἀνευρίσκουσι τὸ παλαιὸν ἑβραϊκὸν *Καφαρσαβᾶ*. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Λατίνου ἐκκλησιαστικοῦ πατρὸς Ἱερωνύμου ἡ Ἀντιπατρὶς ἦτο ἕδρα ἐπισκόπου. Ἐπίσκοπος δὲ αὐτῆς μνημονεύεται καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (451). Καταστραφείσης ὅμως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων τῷ 744, ἀπώλοντο σχεδὸν καὶ αὐτὰ τὰ ἴχνη αὐτῆς. Π. Ι. Μ.

ἀντιπατριώτης (ὁ)· ὁ κακὸς πατριώτης, ὁ μὴ ὑποβαλλόμενος εἰς θυσίας χάριν τῆς πατρίδος.

ἀντιπατριωτικός, *—ή, —όν*· ὁ μὴ πατριωτικός, ὁ ἐναντιούμενος εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς πατρίδος ὡς ἀνωτέρου ἰδανικοῦ. —Ἐπίρρ. *ἀντιπατριωτικῶς*.

ἀντιπατριωτισμός (ὁ)· ἡ ἄρνησις τῶν πατριωτικῶν ἰδεωδῶν· ἡ ἀντιπατριωτικὴ ἰδέα ἀνηγμένη εἰς ἀρχήν.

— ΚΟΙΝΩΝ.] Ὁ ἀντιπατριωτισμός, λόγῳ παλαιότητος, ποικιλίας τῶν γεννώντων αὐτὸν αἰτίων, διαφορῶν περιεχομένου καὶ ἐκδηλώσεων κατ' ἐποχὰς καὶ περιβάλλον, ἄτομα καὶ ὁμάδας, εἶναι ἐξαιρετικὰ πολύμορφος καὶ δὲν προσφέρεται εἰς συστηματοποιήσεις διευκολυντικὰς τῆς μελέτης του ὡς φαινομένου. Ἀρκεῖ νὰ ἀναλογισθῇ τις ὅτι ἡ ἀντιπατριωτικὴ ἰδέα, ἐνσυνείδητος ἢ ἀσυνείδητος, παρακολουθεῖ, ὡς ἀναισθηματικότης, ἀπροσαρμοσία καὶ ἄρνησις, τὴν πατριωτικὴν ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς πρώτης ἐννοίας τῆς πατρίδος μέχρι τοῦ ἐμπλουτισμοῦ της μὲ ἀρχὰς καὶ ἰδανικά, καὶ τῆς διαμορφώσεώς της εἰς περίπλοκον σύνθεμα ἐθνικῶν ἐνορμήσεων, παραδόσεων, *προγονισμοῦ*.

Ὡς δὲ εἶναι φυσικόν, ἀνάλογοι καὶ ἀντίστοιχοι πρὸς τοὺς κατὰ περιόδους συντελεστὰς καὶ φορεῖς τῆς πατριωτικῆς ἰδέας εἶναι καὶ οἱ παράγοντες τῆς ἀντιπατριωτικῆς. Οὕτως εἰς ἰδεολόγον πατριωτισμόν, ἰδεολογικὸς προβάλλεται ἀντιπατριωτισμός, εἰς συμφεροντολόγον συμφεροντολογικὸς κοκ., ἐφ' ὅσον δὲν μᾶς παραπλανοῦν ὡς ἀντιπατριωτικαὶ αἱ πραγματιστικαὶ τάσεις αἱ ἀναφαινόμεναι πολλάκις ἐν μέσῳ πατριωτισμοῦ ἐξανεμιζομένου εἰς ἀγόνους ἐθνικοὺς ὁραματισμούς. Ἐπειδὴ ὅμως ἐξ ἄλλου ὁ ἀντιπατριωτισμὸς εἶναι ἐπιγέννημα ἀτομικῆς μᾶλλον ἢ ὁμαδικῆς ἐξεργασίας, ἐπιπροστίθενται εἰς τοὺς γενικοὺς καὶ προσωπικοὶ λόγοι καὶ ἀφορμαὶ ὡς αἰτίαι αὐτοῦ, οὕτω δ' ἐπαυξάνονται εἰς τὸ ἄπειρον αἱ ἰδιομορφίαι του. Ἀπὸ τὴν *ἀπατρίαν* τοῦ πλάνητος σκηνίτου ἕως τὸν βαθύσοφον *ἀντεθνισμὸν* τοῦ Βούδδα, ἀπὸ τὸν στενόψυχον σαρκασμὸν τοῦ κυνικοῦ διὰ τὴν ἄλογον περίσσειαν τῆς πατρικῆς γῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸν πίθον ὅπου αὐτὸς χωρεῖ, μέχρι τῆς πρωτοχριστιανικῆς στενώσεως τῆς γῆς ἐν ὄψει τῆς ἰδανικῆς εὐρυχωρίας τῶν οὐρανῶν, καὶ ἀπὸ τὸ ἑλληνικόν, ὅσῳ καὶ ἀνθρώπινον ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως: «ὅπου γῆ πατρίς» ἕως τὸ μαρξικόν: «οἱ προλετάριοι δὲν ἔχουν πατρίδα» διότι «εἶναι ἡ ἐργασία, καὶ ἡ ἐργασία δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ πατρίδα, ἀφοῦ τὸ κεφάλαιον δὲν ἔχει τοιαύτην», ὑπάρχει μεγάλη διαφορά. Μάλιστα ἂν εἰς τὴν ἐκτίμησιν ὑπεισέλθῃ καὶ ποσοτικὸς παράγων. Διότι οἱ ἀντιπατριωτισμοὶ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται κείμενοι εἰς τὰ ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ πατριωτισμοῦ ἄκρα, ἐφ' ὅσον οὔτε ἡ μικρά, πολὺ μικρὰ πατρὶς (ἡ γενέτειρα) ἄγει εἰς πληρότητα πατριωτικοῦ συναισθήματος, οὔτε ἡ μεγάλη «ἄνευ ὁρίων πατρίς», ἡ οἰκουμένη, τὸ εὐνοεῖ. Ἐν τούτοις καὶ εἰς τὰ ἄκρα αὐτὰ δὲν ὑπάρχει διόλου «κατ' ἀνάγκην» ἀντιπατριωτισμός, ἀφοῦ καὶ εἰς αὐτὰ συνείδησις ὁμοεθνίας δύναται κάλλιστα καὶ νὰ ἐκτραφῇ καὶ νὰ διατηρηθῇ. Ὑπάρχει ἁπλῶς ἀσθενὴς μέχρις ἀφανείας πατριωτισμός, ὑπάρχει ἀπατρία ἔστω, ἀλλ' ἀντιπατριωτισμός, οὕτως εἰπεῖν αὐτόματος, ὄχι. Ἡ *ἀποκλειστικὴ θρησκευτικὴ ἀγωγὴ* μὲ τὴν καθολικήν της τάσιν, ἡ *διεθνιστικὴ κίνησις* μὲ τὴν ἀντικρατικὴν φοράν της, ἡ *κοσμοπολιτικὴ ζωὴ* μὲ τὴν χαλαρωτικὴν της ἐπίδρασιν, ἡ *ἐθνικιστικὴ ὑπερβολή*, ἀποτελοῦν ἀναμφιβόλως καλοὺς ἀγωγοὺς ἀντιπατριωτισμοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐξηγοῦν οὔτε τοῦ *Ἀντισθένους*, οὔτε τοῦ *Τολστοΐ*, οὔτε ἄλλης τινὸς προσωπικότητος τὸν ἀντιπατριωτισμόν. Η. Ν. Α

Ἀντίπατρος. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰόλλα, οὗτινος ὁ οἶκος μετὰ τοῦ οἴκου τοῦ Φιλώτα, τοῦ πατρὸς τοῦ Παρμενίωνος, ἦσαν οἱ δύο σπουδαιότεροι ἀριστοκρατικοὶ οἶκοι τῆς Πέλλης, ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Φίλιππος Β΄, ὁ πατὴρ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀντίπατρος ἐγεννήθη κατὰ τὸ 400 π. Χ. περίπου καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 319 π. Χ. Κατὰ τὸ μακρὸν δὲ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ζωῆς του ὑπῆρξε μία τῶν σπουδαιοτέρων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν φυσιογνωμιῶν τῆς Μακεδονίας. Ἐκ τῶν 12 τέκνων του ὁ Κάσσανδρος ἔγινε βασιλεύς, ὁ Ἰόλλας οἰνοχόος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, αἱ δὲ τέσσαρες θυγατέρες του ἐνυμφεύθησαν τοὺς διασημοτέρους ἐκ τῶν συγχρόνων των Μακεδόνας, τὸν Κράτερον, τὸν Πτολεμαῖον, τὸν Περδίκκαν, καὶ τὸν ἐκ τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου τῶν Λυγκηστῶν Ἀλέξανδρον. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὑπεροχωτέρων στρατηγῶν καὶ διπλωματῶν τοῦ Φιλίππου καὶ ἰδιαίτερος προσωπικὸς φίλος του. Τὰ παρὰ Πλουτάρχῳ καὶ Ἀθηναίῳ διασωθέντα ἀποφθέγματα μαρτυροῦσι καὶ περὶ τῆς συνέσεως τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ περὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνης τοῦ Φιλίππου. «Ἐκοιμήθην ἥσυχος», συνήθιζε νὰ λέγῃ ὁ Φίλιππος, «ἐπειδὴ ὁ Ἀντίπας (οὕτως ἐκάλουν οἱ Μακεδόνες τὸν Ἀντίπατρον) ἠγρύπνει» «Χρὴ πίνειν», εἶπεν εἰς ἄλλην περίστασιν, «Ἀντίπατρος γὰρ ἱκανός ἐστι νηφεύων». Ὁ Ἀντίπατρος μετὰ τοῦ Παρμενίωνος καὶ τοῦ Εὐρυλόχου διεξήγαγον τὰς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸ 346 καὶ ὁ Ἀντίπατρος μετὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (δεκαοκταετοῦς τότε) συνώδευσαν τιμητικῶς εἰς Ἀθήνας τὰ ὀστᾶ τῶν ἐν Χαιρωνείᾳ πεσόντων (338) Ἀθηναίων καὶ ὑπῆρξαν οἱ κομισταὶ τοῦ σχεδίου συνθήκης συμμαχίας καὶ φιλίας Φιλίππου καὶ Ἀθηναίων. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐψήφισεν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων νὰ δοθῇ εἰς ἀμφοτέρους ὡς καὶ εἰς τὸν στρατηγὸν Παρμενίωνα τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου.

Ὁ ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρός του, Ἀλέξανδρος ἔδειξε πρὸς τὸν Ἀντίπατρον τὴν αὐτὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ἐκτίμησιν, τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸς αὐτὸν καὶ ὁ Φίλιππος· διὰ τοῦτο καὶ ὅτε ἐπῆλθε κατὰ τῶν Τριβαλλῶν (335 π. Χ) εἰς αὐτὸν ἐνεπιστεύθη τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, καὶ ὅτε ἀνέλαβε τὴν μεγαλουργὸν ἐναντίον τοῦ ἐθνικοῦ ἐχθροῦ, τῶν Περσῶν, ἐκστρατείαν του, ἀνακηρυχθεὶς ἀρχιστράτηγος τῶν πανελλήνων ὑπὸ τοῦ ἐν Κορίνθῳ συνεδρίου, αὐτὸν κατέστησεν ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους, «τὰ κατὰ Μακεδονίαν τε καὶ τοὺς Ἕλληνας Ἀντιπάτρῳ ἐπιτρέψας» (Ἀρρ. Α 11 Β) διὰ νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἡσυχίαν, διατηρῇ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ κράτους καὶ συγκρατῇ ἐν ὑπακοῇ τὰ περιοικοῦντα ἔθνη. Ὁ Ἀντίπατρος ἐφάνη ἄξιος τῆς πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνης τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, διότι ὄχι μόνον ἐξουδετέρωσε πᾶσαν ἐσωτερικὴν ἀντίπραξιν καὶ ἐπέβαλε τὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν σεβασμὸν τῶν γειτόνων ἐθνῶν μὲ τοὺς δωδεκακισχιλίους πεζοὺς καὶ χιλίους πεντακοσίους ἱππεῖς, τοὺς ὁποίους ἀφῆκεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν Ἀσίᾳ μαχόμενον στρατὸν ἐνίσχυσε πολλάκις δι' ἀποστολῆς νέου στρατοῦ.

Ὁ Ἀντίπατρος ὡς ἐπίτροπος (ἀντιβασιλεὺς) τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (334—323 π. Χ.).— Ἡ πρώτη ὑπηρεσία τὴν ὁποίαν προσέφερε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Ἀντίπατρος ἦτο ἡ κατὰ διαταγήν του διασκόρπισις τοῦ ἐν Σίφνῳ ναυλοχοῦντος ὑπὸ τὸν Δατάμην περσικοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ ναυάρχου τοῦ μακεδονικοῦ στόλου Πρωτέα (333 π. Χ.), διότι ἡ τολμηρὰ αὐτὴ πρᾶξις προέλαβε πᾶσαν ἀποστασίαν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Ταύτην ἐπηκολούθησαν ἡ κατὰ τὸ 331 π. Χ. ἀποστολὴ Ἑλλήνων μισθοφόρων, Θρᾳκῶν ἱππέων καὶ πεζικοῦ στρατοῦ ἐκ Μακεδονίας πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅτε εὑρίσκετο οὗτος ἐν Μέμφιδι, καὶ αἱ κατὰ τὸ 330 ἀλλεπάλληλοι νῖκαί του ἐν Θρᾴκῃ καὶ Πελοποννήσῳ. Ἐν Θρᾴκῃ κατέβαλε τὸν ἀποστατήσαντα στρατηγὸν αὐτῆς Μέμνονα, ὅστις εἶχε νομίσει ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητος ἡγεμὼν ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, μετὰ τὴν πανωλεθρίαν τοῦ στρατοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπίσης διωρισμένου στρατηγοῦ τοῦ Πόντου Ζωπυρίωνος, τὸν ὁποῖον καὶ μόνον ἐφοβεῖτο, κατὰ τὴν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας του ἐκστρατείαν του ἐναντίον τῶν Σκυθῶν. Ἐν Πελοποννήσῳ δὲ ἐνίκησεν ὁλοσχερῶς τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Ἆγιν, ὅστις καὶ ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ, καὶ τοὺς συμμάχους του, ἂν καὶ κατὰ τὴν αἱματηρὰν ταύτην σύγκρουσιν οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον ἐπιδείξει θαυμαστὴν ἀνδρείαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἐνισχύσει τὸν Ἀντίπατρον εἰς τοὺς ἀγῶνάς του τούτους μόνον διὰ χρημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπέστειλε διὰ τοῦ Μένητος, κατελθόντος ἐκ Σούσων εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας κατὰ διαταγήν του, μετὰ 1500 ταλάντων. Ἀποτέλεσμα τῆς νίκης τοῦ Ἀντιπάτρου ὑπῆρξεν ἡ καθησύχασις τῆς Πελοποννήσου, συντελεσάντος εἰς τοῦτο καὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου διὰ τῆς ἠπίας ἀποφάσεώς του νὰ συγχωρηθῇ ἡ Σπάρτη, ὡς μὴ μετασχοῦσα τοῦ ἐν Κορίνθῳ συνεδρίου, καὶ τιμωρηθῶσι δὲ ἐπιεικῶς οἱ παρασπονδήσαντες Ἠλεῖοι καὶ οἱ Ἀχαιοὶ διὰ τῆς πληρωμῆς πολεμικῆς ἀποζημιώσεως ἐξ 120 ταλάντων πρὸς τοὺς Μεγαλοπολίτας, τῶν ὁποίων τὴν πόλιν εἶχον πολιορκήσει. Ἐνῷ ὅμως ὁ Ἀντίπατρος εἶχε προσφέρει τόσον μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα του καὶ τὸν Ἀλέξανδρον καὶ διὰ τῆς συνέσεως καὶ δραστηριότητός του εἶχεν ὑπερνικήσει πᾶν ἐμπόδιον ἐν τῇ διακυβερνήσει τῆς χώρας, ἓν ἐμπόδιον δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπερπηδήσῃ, νὰ διαφύγῃ πᾶσαν σύγκρουσιν πρὸς τὴν ἐμπαθῆ καὶ δεσποτικὴν βασιλομήτορα, τὴν Ὀλυμπιάδα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, ἂν καὶ ἐσέβετο τὴν μητέρα του καὶ ἐξεπλήρωνε πρὸς αὐτὴν πᾶν υἱικὸν καθῆκον, μετ' εὐτολμίας ἀπέκρουε πᾶσαν ἀναμειξίν της εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Μακεδονίας· ἐν τούτοις ὅμως ὑπέστη τὴν ἐπίδρασίν της, διαρκῶς βασανιζόμενος μὲ τὰ παράπονα καὶ τὰς ραδιουργίας της κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, ὅτε τὰς διαβολὰς τῆς Ὀλυμπιάδος ἐνίσχυσαν καὶ ἄλλαι ἀφορμαὶ κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐκ τῶν ὁποίων κυριωτέρα ἦτο ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου ἀποδοκιμασία τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀλεξάνδρου κρατούντων, κατὰ μίμησιν τῆς περσικῆς αὐλῆς, νέων ἠθῶν, καὶ ἰδίως ἡ ἀξίωσις τῆς εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἀπονομῆς θείων τιμῶν. Τὴν ἐν τῇ ψυχῇ του μεταβολὴν τῶν πρὸς τὸν Ἀντίπατρον αἰσθημάτων του ἔδειξεν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς εἰς Μακεδονίαν παλινοστήσεως τῶν παλαιμάχων ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὸν ταχθέντα ἀρχηγὸν αὐτῶν φίλον του Κράτερον ν' ἀναλάβῃ τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν διεύθυνσιν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πραγμάτων ἀντὶ τοῦ Ἀντιπάτρου, λαβόντος διαταγὴν νὰ ὁδηγήσῃ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον τοὺς διαδόχους τῶν παλινοστούντων παλαιμάχων. Ἡ διαταγὴ ὅμως αὕτη δὲν ἐξετελέσθη ἀποθανόντος ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Ἀλεξάνδρου, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχε στείλει ὁ Ἀντίπατρος τὸν υἱόν του Κάσσανδρον καὶ ὡς ἐχέγγυον τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεώς του καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰόλλα, ὅστις ἦτο ὁ οἰνοχόος τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν διαταραχθεισῶν πρὸς τὸν βασιλέα σχέσεών του πρὸ τῆς πρὸς αὐτὸν μεταβάσεώς του.

Ὁ Ἀντίπατρος στρατηγὸς ἐν Εὐρώπῃ.— Κατὰ τὴν κατ' Ἰούλιον τοῦ 323 π. Χ. συνομολογηθεῖσαν μεταξὺ φάλαγγος καὶ ἑταίρων, μετὰ τὴν σύγκρουσίν των, σύμβασιν ὁ Ἀντίπατρος ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ ἐν Εὐρώπῃ στρατηγός, δηλ. διετήρησε πάσας τὰς ἐξουσίας τὰς ὁποίας εἶχεν ὡς ἐπίτροπος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, εἶχε μειωθῆ ὅμως τὸ κῦρος του ἕνεκα τῆς προρρηθείσης εἰς Βαβυλῶνα προσκλήσεώς του· διὰ τοῦτο δὲ καὶ δὲν ἠδυνήθη ἀμέσως νὰ ἐπέλθῃ ἐναντίον τῶν ἀποστατησάντων Ἀθηναίων καὶ Αἰτωλῶν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων, πλὴν τῶν Βοιωτῶν καὶ Σπαρτιατῶν, οἵτινες ὑπὸ τὸν Ἀθηναῖον *Λεωσθένη* προέλαβον νὰ καταλάβωσι τὰς Θερμοπύλας συμποσούμενοι εἰς 30 χιλ. περίπου μαχητῶν. Ὅτε ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν ὁ Ἀντίπατρος ἠδυνήθη νὰ συγκεντρώσῃ 13 χιλ. πεζῶν καὶ 600 ἱππεῖς μόνον, μὲ τοὺς ὁποίους κατέλαβε τὴν παρὰ τὴν Οἴτην Ἡράκλειαν. Ἡττηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Λεωσθένους καὶ διότι εἶχεν ὀλιγαριθμότερον στρατὸν καὶ διότι οἱ Θεσσαλοὶ ἱππεῖς του ηὐτομόλησαν, διαρκούσης, πιθανώτατα, τῆς μάχης πρὸς τοὺς ἐχθρούς του, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Λαμίαν, εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς ὁποίας καὶ ἐπολιορκήθη· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ πόλεμος ἐκλήθη *λαμιακός*. Πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀντιπάτρου ἔδραμεν ὁ διοικητὴς τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ Φρυγίας Λεοννᾶτος μετὰ 20 χιλ. πεζῶν καὶ 2 χιλ. ἱππέων, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη μάλιστα κατὰ τὴν μάχην ὑπὸ τοῦ ἐναντίον του δραμόντος Ἀντιφίλου, ὅστις ἀντικατέστησε τὸν κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς ἀκροπόλεως Λαμίας φονευθέντα Λεωσθένη. Ἡ νέα νίκη των ὅμως δὲν ἐβελτίωσε καὶ τὴν κατάστασίν των, διότι ὁ Ἀντίπατρος φυγὼν ἐκ Λαμίας μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν διάλυσιν τῆς πολιορκίας αὐτῆς ἐπέτυχε νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Λεοννάτου καὶ ὀχυρωθεὶς ἐπὶ ὑψωμάτων τινῶν ἀνέμενε τὸν πρὸς βοήθειάν του ἐρχόμενον Κράτερον, μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ ὁποίου συνῆψε τὴν ἐν *Κραννῶνι* μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν τὸν Ἀντίφιλον. Ἀποτέλεσμα τῆς νίκης των ἐκείνης ἦτο ἡ διάλυσις τῶν συμμάχων καὶ ἡ συνθηκολογία τῶν Ἀθηνῶν μὲ κυριωτέρους ὅρους τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος ἐκ δημοκρατικοῦ εἰς τιμοκρατικὸν καὶ τὴν παράδοσιν τῶν ἀντιμακεδονικῶν ρητόρων Ὑπερείδου, Δημοσθένους καὶ ἄλλων. Τούτων 4 συνελήφθησαν ἐν τῷ ἐν Αἰγίνῃ ἱερῷ τοῦ Αἰακοῦ καὶ ἀποσταλέντες εἰς Κλεωνάς, ὅπου διέτριβεν ὁ Ἀντίπατρος ἐφονεύθησαν βασανισθέντες, ὁ δὲ *Δημοσθένης* διέφυγε τὴν σύλληψιν προλαβὼν νὰ πίῃ δηλητήριον, τὸ ὁποῖον ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐν τῷ ἐν Καλαυρείᾳ ἱερῷ τοῦ Ποσειδῶνος. Τὴν αὐτὴν τύχην μὲ τοὺς προρρηθέντας ρήτορας ὑπέστησαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἕλληνες τῆς ἀντιμακεδονικῆς φατρίας ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πελοποννήσῳ. Ἐκ τῶν ρητόρων διεσώθησαν, ὡς λέγεται, 40 ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ὑπὲρ τοὺς 100 ἐκ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν πόλεων, προλαβόντες νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Αἰτωλίαν.

Ἀντίπατρος, Περδίκκας, Πτολεμαῖος καὶ Κράτερος.—Ἀφοῦ ἐκάθηρε τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀπὸ τῶν Κεραυνίων ὀρέων μέχρι τοῦ Ταινάρου, πλὴν τῆς Αἰτωλίας, ἀπὸ τῶν ἀντιμακεδονιζόντων ρητόρων ὁ Ἀντίπατρος καὶ κατέστησεν ἐπιμελητὴν τῆς Πελοποννήσου τὸν Κορίνθιον ρήτορα *Δείναρχον* ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐρρύθμισε τὰς σχέσεις του πρὸς τοὺς ἰσχυροτέ-

Digitized by Google

ρους δυνάστας τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ ἑνιαίου ἔτι μακεδονικοῦ κράτους. Ἡ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις σύμπτωσις τῶν συμφερόντων του πρὸς τὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους Περδίκκα προεκάλεσε τὸν μετ' αὐτοῦ συγγενικὸν δεσμόν του διὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρός του Νικαίας μετὰ τοῦ Περδίκκα. Ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ 322 ἐμπιστευτικὴ πρὸς αὐτὸν ἀνακοίνωσις τοῦ Πτολεμαίου ὅτι ἔχει φόβους ὅτι ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους παρασκευάζεται νὰ διαμφισβητήσῃ πρὸς αὐτὸν τὴν κατοχὴν τῆς Αἰγύπτου καὶ ὅτι ὁ αὐτὸς κίνδυνος θ' ἀπειλήσῃ καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς καὶ σατράπας προεκάλεσε τὴν μυστικὴν μεταξύ των συμμαχίαν ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ ἕτερος τούτων θὰ ἠναγκάζετο νὰ πολεμήσῃ πρὸς τὸν Περδίκκαν πρὸς διατήρησιν τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας ἐκυβέρνα. Μετὰ ταῦτα ἐπεδίωξε νὰ συνδεθῇ πρὸς τὸν Κράτερον, ὅστις καὶ διὰ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὴν βασιλείαν καὶ διὰ τὰς μεγάλας ἀρετάς του ἐτιμᾶτο καὶ ἠγαπᾶτο ὑπό τε τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ επέτυχε τοῦτο νυμφεύσας μετ' αὐτοῦ τὴν μεγαλόψυχον κόρην του Φίλαν, μίαν τῶν εὐγενεστάτων γυναικῶν τῆς ταραχώδους ἐκείνης ἐποχῆς.

Ἀφοῦ ἐρρύθμισε καὶ τὰ τοῦ οἴκου του καὶ τὰ τῶν σχέσεών του μετὰ τῶν ἄλλων Διαδόχων, ὡς συνήθως λέγονται οἱ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατανείμαντες τὰς χώρας τοῦ ἀπεράντου κράτους του, ἐπῆλθε κατὰ τὸ τέλος τοῦ 322 π. Χ. μετὰ τοῦ Κρατέρου καὶ ἰσχυροῦ στρατοῦ (30,000 πεζῶν καὶ 2,500 ἱππέων) κατὰ τῶν Αἰτωλῶν μὲ σκοπόν, ὡς λέγεται, ὄχι μόνον νὰ διαλύσῃ τὸ κοινὸν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ μετοικήσῃ πάντας εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Διέφυγον ὅμως αὐτὸν τὸν κίνδυνον οἱ Αἰτωλοί, διότι ἡ αἰφνιδία ἐμφάνισις εἰς τὸ μακεδονικὸν στρατόπεδον τοῦ Ἀντιγόνου (βλ. λ.) καὶ αἱ σοβαρώταται εἰδήσεις του ἠνάγκασαν τὸν Ἀντίπατρον νὰ συνάψῃ πολὺ εὐνοϊκὴν διὰ τοὺς Αἰτωλοὺς εἰρήνην. Αἱ εἰδήσεις τοῦ Ἀντιγόνου ἦσαν ὅτι ὁ Περδίκκας λαβὼν τὴν ἀφορμὴν νὰ ἐπιβάλῃ τὸ κῦρος τοῦ κράτους ἐπὶ τῶν σατραπῶν εἶχε καλέσει αὐτὸν εἰς ἀπολογίαν ἐπὶ ἀνυπακοΐᾳ, διότι δὲν ἐβοήθησε τὸν Εὐμένη πρὸς κατάληψιν τῶν παραχωρηθεισῶν εἰς αὐτὸν σατραπειῶν, καὶ ὅτι ἐμελέτα ἀποπέμπων τὴν κόρην τοῦ Ἀντιπάτρου νὰ νυμφευθῇ τὴν κόρην τῆς Ὀλυμπιάδος Κλεοπάτραν. Ἡ πρὸς τὸν Ἀντίπατρον καὶ Κράτερον φυγὴ τοῦ Ἀντιγόνου κατέστησε καὶ τούτους ἐνόχους ἀνταρσίας κατὰ τῆς ἀνωτάτης τοῦ κράτους ἀρχῆς, τὴν ὁποίαν ἐχειρίζετο ὁ Περδίκκας. Ἀλλ' ἔνοχος ἀνυπακοῆς εἶχε γίνει καὶ ὁ Πτολεμαῖος, κατ' ἐντολὴν τοῦ ὁποίου εἶχε μεταφερθῇ ὁ νεκρὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἰς Αἴγυπτον παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Περδίκκα. Οὕτως ἡ κοινότης τῆς κατὰ τοῦ Περδίκκα ἔχθρας συνήνωσε τοὺς Ἀντίπατρον, Κράτερον, Ἀντίγονον καὶ Πτολεμαῖον κατὰ τοῦ Περδίκκα καὶ Εὐμένους, ἐνεργούντων ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων. Πρὸς παρεμπόδισιν τῆς διαβάσεως τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς Μ. Ἀσίαν ἐστάλη ὁ Εὐμένης, κατὰ τῆς Αἰγύπτου δὲ ἐπῆλθεν ὁ Περδίκκας. Ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Κράτερος ὅμως ἠδυνήθησαν νὰ διαβῶσιν ἀκωλύτως τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐπῆλθον ὁ μὲν πρῶτος κατὰ τοῦ Περδίκκα εἰς Κιλικίαν, ὁ δὲ Κράτερος κατὰ τοῦ Εὐμένους. Ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἠλάττωσε τοὺς ἀντιμαχομένους διαδόχους πολὺ ἐνωρίς, διότι ὁ μὲν Κράτερος ἐφονεύθη μαχόμενος κατὰ τοῦ Εὐμένους, ὁ δὲ Περδίκκας ἐσφάγη ὑπὸ τῶν στασιασάντων ἀξιωματικῶν του μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς διαβάσεως τοῦ στρατοῦ του διὰ τοῦ Νείλου εἰς Αἴγυπτον.

Ὁ Ἀντίπατρος ἐπιμελητὴς αὐτοκράτωρ.— Συνῆλθον τότε ἐν Τριπαραδείσῳ τῆς Συρίας οἱ νικηταὶ καὶ ἀνεγνώρισαν μετὰ τὴν κατανίκησιν ἰσχυρᾶς ἀντιδράσεως τὸν Ἀντίπατρον ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους καὶ διένειμαν μεταξύ των τὰς χώρας τοῦ βασιλείου. Κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 320, ἀφοῦ ἐκανόνισε μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, τοῦ Κασσάνδρου καὶ τῶν ἄλλων ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τὰ ἐν Ἀσίᾳ, ἐπανῆλθεν ὁ Ἀντίπατρος συναποκομίζων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν (βασιλέα Φίλιππον μετὰ τῆς συζύγου του Εὐρυδίκης καὶ τὸν τριετῆ Ἀλέξανδρον μετὰ τῆς μητρός του Ρωξάνης) εἰς Μακεδονίαν, τὴν ὁποίαν εὗρεν ἥσυχον, ὡς καὶ τὴν Ἑλλάδα, διότι ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Πολυσπέρχων εἶχε νικήσει τοὺς εἰσβαλόντας εἰς τὴν Θεσσαλίαν Αἰτωλούς, τοὺς καὶ μόνους ταράξας τὴς ἡσυχίας τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε ᾐσθάνθη ὁ Ἀντίπατρος ὅτι αἱ δυνάμεις του κατέπιπτον καὶ ὅτι ὁ θάνατος ἤγγιζεν, ἐκανόνισε τὰ τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐξουσίας, διορίσας τὸν μὲν γηραιὸν καὶ σεβάσμιον στρατηγὸν Πολυσπέρχοντα ἐπιμελητὴν τοῦ κράτους, ἱκανοποιήσας οὕτω καὶ τὴν Κοινὴν γνώμην, ἥτις ἀπεστρέφετο τὸν σκληρὸν καὶ ὀξύθυμον Κάσσανδρον, τοῦτον δὲ χιλίαρχον, μὲ ῥητὴν ἐντολὴν πρὸς ἀμφοτέρους νὰ μὴ ἐπιτρέψωσιν ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ περιέλθῃ ἡ ἐξουσία εἰς τὰς χεῖρας τῶν γυναικῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. **Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ πρᾶξις** τοῦ Ἀντιπάτρου διὰ τῆς **ὁποίας ἰδιοποιήθη** οὗτος ἁρμοδιότητα κοινὴν πάντων τῶν δυναστῶν τοῦ μακεδονικοῦ κράτους, κατέρριψεν, ἂν καὶ ἔγινεν ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων, τὸ κῦρος καὶ τὴν ἠθικὴν δύναμιν τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους, ἐνίσχυσε τὰς περὶ πλήρους ἀνεξαρτησίας ὀρέξεις τῶν δυναστῶν αὐτοῦ καὶ διέσεισε τὴν ἑνότητά του. Ὁ Ἀντίπατρος ἀπέθανεν, ὡς προεῤῥήθη, κατὰ τὸ 319 π. Χ. εἰς ἡλικίαν 80 περίπου ἐτῶν. Ὑπῆρξε μὲν δραστήριος καὶ συνετὸς καὶ προσέφερεν ἀναμφισβητήτους ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα του ὡς στρατηγὸς καὶ φίλος τοῦ Φιλίππου καὶ ἐπίτροπος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐφάνη ὅμως κατώτερος, ὡς ἐμαρτύρησε καὶ αὐτὴ ἡ τελευταία πολιτικὴ πρᾶξίς του, τοῦ ὑπερτάτου ἀξιώματος (ἐπιμελητοῦ τοῦ κράτους) μὲ τὸν ὁποῖον εἶχε περιβληθῇ μετὰ τὸν φόνον τοῦ πολὺ ἀνωτέρου του *Περδίκκα*. Κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου εἶχεν ἐπιρριφθῇ ὑπὸ τῆς μισούσης αὐτὸν Ὀλυμπιάδος καὶ ἡ μομφὴ ὅτι ἦτο ὁ ἔνοχος τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τὸν ὁποῖον διέδιδεν αὕτη ὅτι εἶχε δηλητηριάσει ὁ υἱός του Ἰόλλας, οἰνοχόος, ὡς προεῤῥήθη, τοῦ μεγάλου βασιλέως· ἡ κατηγορία ὅμως αὕτη δὲν ἀπεδείχθη βάσιμος. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Ἀντίπατρος.** Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Κασσάνδρου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, θυγατρὸς Φιλίππου τοῦ Β', καὶ ἔγγονος τοῦ ὁμωνύμου του Ἀντιπάτρου, τοῦ γενάρχου τῶν Ἀντιπατριδῶν. Εἰς τὸν θρόνον ἀνῆλθε κατὰ τὸ 297 π. Χ. δεκαεπταετὴς περίπου ὤν, διαδεχθεὶς τὸν ἐκ φθίσεως ἀποθανόντα μετὰ βασιλείαν τεσσάρων μηνῶν πρεσβύτερον ἀδελφόν του Φίλιππον Δ'. Ἕνεκα τῆς νεαρᾶς ἡλικίας του ὁ Ἀντίπατρος ἦτο ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρός του Θεσσαλονίκης, ἂν καὶ ἦτο ἔγγαμος, ἔχων νυμφευθῆ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Θρᾴκης Λυσιμάχου Εὐρυδίκην. Πρὸς τὴν μητέρα του καὶ κηδεμόνα του ὅμως δὲν εἶχεν οὐδεμίαν ἐμπιστοσύνην ὁ Ἀντίπατρος, διότι ὑπώπτευεν ὅτι αὕτη ηὐνόει τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Ἀλέξανδρον, γαμβρὸν τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου. Ἡ φιλυποψία αὕτη τοῦ νεαροῦ βασιλέως ὤθησε τοῦτον νὰ γίνῃ μητροφόνος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 295 π. Χ. Ὁ Ἀλέξανδρος σωθεὶς τότε διὰ τῆς φυγῆς προσῆλθε πρὸς τὸν Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν καὶ ἐζήτησε βοήθειαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Δημήτριος ἀπησχολημένος ὢν μὲ τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἠδυνήθη νὰ παράσχῃ πρὸς αὐτὸν οὐδεμίαν βοήθειαν, κατέφυγεν οὗτος πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἠπείρου Πύρρον, ὅστις παρέσχε τὴν συνδρομήν του, ἀφοῦ ἔλαβεν ὡς ἀντάλλαγμα τὴν Τυμφαίαν καὶ Παραναίαν ἐκ τῶν ἀρχαίων μακεδονικῶν χωρῶν καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν, Ἀμφιλοχίαν καὶ Ἀμβρακίαν ἐκ τῶν ἐπικτήτων. Μόλις εἰσέβαλεν ὁ Πύρρος μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν διὰ νὰ καταγάγῃ εἰς αὐτὴν τὸν Ἀλέξανδρον, ὁ Ἀντίπατρος μετὰ τῆς συζύγου του κατέφυγε πρὸς τὸν πενθερόν του Λυσίμαχον, τῇ ἐπεμβάσει τοῦ ὁποίου κατωρθώθη νὰ ἐπέλθῃ συμβιβασμὸς μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν, διὰ τῆς διαιρέσεως τῆς Μακεδονίας εἰς δύο βασίλεια. Μόλις ὅμως εἶχεν ἀποχωρήσει ὁ ὀχληρὸς καταστὰς σωτὴρ τοῦ Ἀλεξάνδρου Πύρρος καὶ ἑκάτερος τῶν ἀδελφῶν εἶχε καταλάβει τὸν θρόνον του, ἀνηγγέλθη ὅτι ἤρχετο πρὸς ὑποστήριξιν δῆθεν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ Δημήτριος Πολιορκητής. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔσπευσε τότε δῆθεν πρὸς ὑποδοχήν του μὲ τὴν ἀπόφασιν ὅμως νὰ δολοφονήσῃ αὐτόν. Ὁ Δημήτριος ὅμως ἔμαθε τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ προέλαβεν αὐτὸς νὰ φονεύσῃ τὸν Ἀλέξανδρον. Μετὰ δὲ τὸν φόνον αὐτοῦ ἀκολουθούμενος καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν πρώην ἀκολούθων τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῶν ὁποίων τὴν ἀφοσίωσιν ἐκέρδησε διὰ τῆς γενναιοψυχίας του καὶ τῶν κατὰ τοῦ δολοφονικοῦ γένους τῶν Ἀντιπατριδῶν δημηγοριῶν του—οἱ Ἀντιπατρίδαι ἦσαν οἱ ἐξολοθρευταὶ τοῦ οἴκου τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ υἱοῦ του Μ. Ἀλεξάνδρου — ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, ὅστις καὶ πάλιν κατέφυγε πρὸς τὸν πενθερόν του Λυσίμαχον. Ὁ Λυσίμαχος ὅμως πιεζόμενος ὑπὸ τῶν Γετῶν ὄχι μόνον δὲν ἠδυνήθη νὰ παράσχῃ συνδρομὴν πρὸς τὸν γαμβρόν του Ἀντίπατρον, ἀλλὰ καὶ συνωμολόγησεν εἰρήνην (292 π.Χ.) πρὸς τὸν Δημήτριον, τὸν ὁποῖον ἀνεγνώρισεν ὡς βασιλέα τῆς Μακεδονίας, καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὰς χώρας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβασίλευε πρότερον ὁ γαμβρός του. Ἡ κατὰ τὸ ἔτος 288 π. Χ συμμαχία τοῦ Λυσιμάχου, Σελεύκου, Πτολεμαίου καὶ Πύρρου κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ κατάληψις καὶ διανομή, μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Δημητρίου, τῆς Μακεδονίας μεταξὺ Πύρρου καὶ Λυσιμάχου, προεκάλεσε καὶ τὸν θάνατον τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πενθεροῦ του διατρίβοντος Ἀντιπάτρου (287 π. Χ.), κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ τοῦ πενθεροῦ του, διότι οὗτος ὁ Ἀντίπατρος ἐτόλμησε νὰ παραπονεθῇ κατὰ τοῦ Λυσιμάχου, ὅστις ἀντὶ νὰ καταγάγῃ αὐτόν, γαμβρὸν του ὄντα, εἰς τὸ πατρικόν του βασίλειον, τὸν ἀπεστέρησεν αὐτοῦ, καταλαβὼν αὐτὸς τοῦτο.

— **Ἀντίπατρος.** Υἱὸς τοῦ Φιλίππου, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κασσάνδρου καὶ πρωτεξάδελφος τοῦ προηγουμένου, ὁ ἐπικαλούμενος *Ετησίας*. Οὗτος ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς κατὰ τὸ 279 π. Χ., μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Μελεάγρου, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ *Πτολεμαίου Κεραυνοῦ*, τοῦ πεσόντος κατὰ τὴν εἰς Μακεδονίαν εἰσβολὴν τῶν Γαλατῶν. Ἀλλ' ὡς καθῃρέθη ὁ Μελέαγρος τῆς βασιλείας δι' ἀνικανότητα, οὕτως ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς βασιλείας καὶ ὁ Ἀντίπατρος, ἀποδειχθεὶς καὶ οὗτος ἀνίκανος κατὰ τοὺς κατὰ τῶν Γαλατῶν ἀγῶνας, μετὰ βασιλείαν 45 ἡμερῶν. Ἐβασίλευσε δηλαδὴ ὁ Ἀντίπατρος ὅσας ἡμέρας πνέουσιν οἱ ἐτησίαι (ἄνεμοι)· διὰ τοῦτο δὲ καὶ Ἐτησίας ἀπεκλήθη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωσθένους, τοῦ εὐγενοῦς Μακεδόνος, ὅστις εἶχεν ἀναγκάσει τὸν Ἀντίπατρον εἰς παραίτησιν καὶ εἶχεν ἐλευθερώσει τὴν πατρίδα του τῶν ἐπιδρομέων βαρβάρων, ὁ Ἀντίπατρος ἀνεφάνη πάλιν ὡς ἀπαιτητὴς τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου, ἀλλ' ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου Γονατᾶ (βλ. λ.), ὅστις προσφάτως εἶχε καταγάγει περιφανῆ νίκην κατὰ τῶν Γαλατῶν ἐν Λυσιμαχείᾳ τῆς Θρᾴκης καὶ ὅστις μετὰ τὴν νίκην του ταύτην κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας.

Πλὴν τῶν εἰρημένων ἔφερον τὸ ὄνομα Ἀντίπατρος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ πολλοὶ ἄλλοι μνημονευόμενοι εἴτε ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων, εἴτε ἐν ἐπιγραφαῖς. Τούτων ὀνομαστότεροι εἶναι πέντε ἐν Ἀθήναις ἄρχοντες, ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς ἐπώνυμοι, εἷς πολέμαρχος καὶ εἷς θεσμοθέτης, εἷς ἄρχων ἐν Δελφοῖς, εἷς γυμνασίαρχος ἐν Κιτίῳ τῆς Κύπρου (υἱὸς Χρυσίππου τινός), εἷς στρατηγὸς ἐκ Λαρίσης, εἷς ὀλυμπιονίκης ἐκ Μιλήτου, ὅστις πρῶτος ἐκ τῶν Ἰώνων ἀνέθεσε τὴν εἰκόνα του ἐν Ὀλυμπίᾳ, εἷς Θάσιος (υἱὸς τοῦ Ὀργέος), ὅστις ἐδαπάνησε 400 τάλαντα διὰ τὸ δεῖπνον τοῦ Ξέρξου κ. ἄ.

— **Ἀντίπατρος.** Υἱὸς τοῦ Ἀσκληπιοδώρου, ὅστις διετέλεσε διοικητὴς τῆς Συρίας, ὅτε αὕτη κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἦτο εἷς τῶν ἓξ βασιλικῶν παίδων, οἵτινες συνώμοσαν νὰ δολοφονήσωσι τὸν Μ. Ἀλέξανδρον καθ' ἣν νύκτα θὰ ἐφρούρει τὴν σκηνὴν τοῦ βασιλέως αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀντίπατρος πρὸς ἱκανοποίησιν ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, τοῦ Ἑρμολάου, ὅστις εἶχε μαστιγωθῇ κατὰ διαταγὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ εἶχε στερηθῇ τοῦ ἵππου του, διότι εἶχε τολμήσει εἰς ἓν κυνηγέσιον ν' ἀκοντίσῃ πρὸ αὐτοῦ, παρὰ τὰ ἔθιμα τῆς μακεδονικῆς αὐλῆς, ἕνα κάπρον.

Ἡ συνωμοσία κατηγγέλθη ὅμως ἐνωρὶς εἰς τὸν Πτολεμαῖον τὸν Λάγου καὶ οἱ συνωμόται συλληφθέντες καὶ βασανισθέντες ὡμολόγησαν τὴν ἐνοχήν των, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ κατεδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ, συγκληθέντος εἰς δικαστήριον, εἰς θάνατον. Ἐκ τῆς ἀνακρίσεως εἶχεν ἀποδειχθῇ ὅτι διετέλει ἐν γνώσει τῆς συνωμοσίας καὶ ὁ φιλόσοφος *Καλλισθένης*, ὅστις συλληφθεὶς τότε ἐρρίφθη εἰς τὰ δεσμά, ἐνῷ οἱ βασιλικοὶ παῖδες ἐφονεύθησαν κατὰ τὸν μακεδονικὸν τρόπον, λιθοβοληθέντες (327 π. Χ.).

— **Ἀντίπατρος.** Εἷς τῶν ὀπαδῶν τοῦ Περδίκκα, οἵτινες καταβληθέντες καὶ συλληφθέντες (320 π.Χ.) ἐφυλακίσθησαν κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀντιγόνου εἰς ἓν βραχῶδες φρούριον τῆς Φρυγίας. Οὗτοι κατὰ τὸ 317 π. Χ. κατώρθωσαν νὰ διαρρήξωσι τὰ δεσμά των καὶ νὰ γίνωσι κύριοι τοῦ φρουρίου, διενοοῦντο δὲ μετὰ τῶν ὀλίγων ἀφωσιωμένων εἰς αὐτοὺς ἀνδρῶν νὰ διαφύγωσι πρὸς τὴν Σουσιανὴν καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἀρχίσωσι κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου πόλεμον των. Δὲν ἐπέτυχον ὅμως τοῦ σκοποῦ των, διότι περιεζώσθησαν ταχέως ὑπὸ τοῦ προσδραμόντος ἐκ τῶν φρουρῶν τῶν πλησίον περιχώρων στρατοῦ, ὅστις ἔγινε κύριος τοῦ φρουρίου καὶ τῆς τύχης αὐτῶν μετὰ τετράμηνον πολιορκίαν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ ἠμύνθησαν ἀνδρειότατα κατὰ τῶν πολυπληθῶν πολιορκητῶν.

— **Ἀντίπατρος.** Τοποτηρητὴς ἢ διοικητὴς τῶν παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον πόλεων τοῦ βασιλείου τῶν Σελευκιδῶν ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Α'. Παρὰ τούτου εἶχον ζητήσει κατὰ τὸ 278 π. Χ. οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Γαλατικῶν ἢ Κελτικῶν στιφῶν Λεοννόριος καὶ Λουτάριος πλοῖα διὰ νὰ διαπεραιωθῶσιν ἐκ τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀγρίως λεηλατήσει, εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ὁ Ἀντίπατρος δὲν ἠρνήθη, ἀλλ' ἤρχισε μετ' αὐτῶν διαπραγματεύσεις, ἐλπίζων διὰ τοῦ χρόνου ν' ἀπαλλάξῃ τὴν χώραν ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς των· ὁ Λουτάριος ὅμως μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Λεοννορίου, ἀποκαμόντος ν' ἀναμένῃ, διὰ τῶν 5 πλοίων ἅτινα εἶχε στείλει εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου ὁ Ἀντίπατρος πρὸς ἀποβίβασιν εἰς αὐτὴν τῶν πρὸς τοὺς Γαλάτας δῆθεν πρέσβεών του, πράγματι δὲ διὰ νὰ παρακολουθῶσι τὰς κινήσεις τῶν Γαλατῶν, διεπέρασε τὰ στίφη του καὶ ἤρχισε τὴν διαρπαγὴν τῶν πόλεων τῆς ἀρχαίας Τροίας (βλ. λ. Λουτάριος). Γ. Δ. ΚΑΨ.

— **Ἀντίπατρος.** Υἱὸς Ἰάσωνος, εἷς τῶν πρέσβεων οὓς ὁ Μακκαβαῖος Ἰωνάθαν ἀπέστειλε πρὸς τοὺς Ρωμαίους καὶ τοὺς Σπαρτιάτας πρὸς ἀνανέωσιν τῆς μετ' αὐτῶν συμμαχίας τῶν Ἰουδαίων (Α' Μακκαβ. ιβ' 16 καὶ ιδ' 22).

— **Ἀντίπατρος.** Πλούσιος καὶ εὐγενὴς Ἰδου-

Digitized by Google

μαῖος, πάππος Ἡρῴδου τοῦ μεγάλου, γενάρχης τοῦ ἡρῳδείου οἴκου, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος Ἰανναῖος διώρισε διοικητὴν τῆς ἐπαρχίας Ἰδουμαίας.

— **Ἀντίπατρος.** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου Ἀντιπάτρου, λεγόμενος πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου πατρός του καὶ *Ἀντίπας*, ἐπίσης διατελέσας διοικητὴς τῆς Ἰδουμαίας. Οὗτος ἀναμιχθεὶς εἰς τὰς μεταξὺ τῶν δύο Ἀσμοναίων ἀδελφῶν Ὑρκανοῦ τοῦ Β' καὶ Ἀριστοβούλου τοῦ Β' περὶ τῆς ἀρχῆς ἔριδας καὶ κατορθώσας διὰ τῆς ὑποστηρίξεως αὐτοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀρχιερωσύνην ὑπὲρ τοῦ ἀσθενοῦς τὴν βούλησιν Ὑρκανοῦ, ἀπέβη αὐτὸς ὁ πραγματικὸς τῆς καταστάσεως κύριος τότε, ἀναδείξας καὶ τοὺς δύο υἱούς του Ἡρῴδην καὶ Φασάηλον στρατηγοὺς ἐν Παλαιστίνῃ. Ἀπέθανεν ἐν ἔτει 43 δηλητηριασθείς.

— **Ἀντίπατρος.** Υἱὸς Ἡρῴδου τοῦ μεγάλου ἐκ τῆς πρώτης συζύγου αὐτοῦ Δωρίδος, ὅστις, προοριζόμενος διὰ τὴν διαδοχὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐθανατώθη ὑπ' αὐτοῦ πέντε ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του. Π. Ι. Μ.

—**Ἀντίπατρος** ***Λεύκιος Καίλιος ἢ Κοίλιος Ἀντ.*** (L. Caelius ἢ ὀρθότερον Coelius Antipater). Ρωμαῖος ἱστορικός, νομομαθὴς (iuris valde peritus) καὶ τῆς ρητορικῆς διδάσκαλος. Μεταξὺ τῶν πολλῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὴν ρητορικὴν κατελέγετο καὶ ὁ Λεύκιος Κράσσος, ὁ ὀνομαστὸς Ρωμαῖος ρήτωρ, φαίνεται δ' ὅτι εἶχε καὶ μὲ τὸν Γάϊον Γράκχον οἰκειότητα (πρβλ. *Cicer.* de divin. 1,56). Ἀπὸ τὸ ὄνομα *Ἀντίπατρος* δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἦτο (Ἕλλην) ἀπελεύθερος, καθ' ὅσον ὁ Σουητώνιος (de rhetor. 2) λέγει ὅτι οὗτος εἶπε λόγον αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ, κατηγορηθέντος ἐν δικαστηρίῳ διὰ βιαιοπραγίαν (devi), ἡ δὲ ἐν δικαστηρίῳ ὑπεράσπισις οὔτε ἄλλου οὔτε ἑαυτῶν ἐπετρέπετο εἰς ἀπελευθέρους. Δυνατὸν ὅμως νὰ ἦτο υἱὸς ἀπελευθέρου. Τὴν νομομάθειάν του, τὴν ὁποίαν ἐξαίρει ὁ Κικέρων (ἔ.ἀν.), ἀμφισβητεῖ ὁ Πομπώνιος, γράφων (dig. 1,2,2,40), ὅτι ἐπεδόθη περισσότερον εἰς τὴν ρητορικὴν τέχνην παρὰ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ δικαίου (plus eloquentiae quam scientiae iuris operam dedit). Ἦτο πάντως ἀνὴρ μὲ μεγάλην πολυμάθειαν καὶ πολυμέρειαν. Κυρίως ὅμως ὑπῆρξεν ἱστορικὸς καὶ δὴ ὄχι γενικῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας συγγραφεύς, ἀλλὰ μονογραφίας περὶ τοῦ β' καρχηδονικοῦ πολέμου. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ ἱστορικὸν ἔργον τοῦ Ἀντιπάτρου μνημονεύεται μὲ διαφόρους τίτλους, Historiae, Annales καὶ Bellum Punicum, καὶ πολλοὶ κριτικοὶ συνεπέραναν ὅτι ὁ Ἀντίπατρος ἔγραψεν, ἐκτὸς τῆς μονογραφίας περὶ τοῦ β' καρχηδονικοῦ πολέμου, καὶ γενικὴν ἱστορίαν τῆς Ρώμης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀναμείξας μάλιστα καὶ εἰδήσεις καὶ περὶ τῆς Ἰταλίας γενικώτερον. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη ἐλέγχεται ἐσφαλμένη, καὶ σήμερον ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι, ἂν καὶ μὲ διαφόρους τίτλους ἀναφέρεται τὸ ἔργον τοῦ Ἀντιπάτρου, τοῦτο ἦτο ἓν καὶ μόνον, μονογραφία περὶ τοῦ β' καρχηδονικοῦ πολέμου καὶ ἐξαίρεται τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἀντίπατρος εἶναι ὁ πρῶτος πραγματευθεὶς ἓν ὡρισμένον μέρος τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας καὶ δὴ ἓν ἀπὸ τὰ σημαντικώτατα, τὸν πρὸς τὸν Ἀννίβαν πόλεμον τῶν Ρωμαίων. Ὡς ἦτο ἑπόμενον ἡ ἔκθεσίς του ἦτο λεπτομερής, τὸ ἔργον ἀπετελέσθη ἀπὸ 7 βιβλία, ἐγράφη δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γαΐου Γράκχου (121 π. Χ.) καὶ ἀφιερώθη εἰς τὸν ὀνομαστὸν ἱδρυτὴν τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης παρὰ Ρωμαίοις Λεύκιον Αἴλιον Στίλωνα. Τὸ ὕφος του ἦτο ρητορικώτερον, παρενέβαλε δὲ καὶ δημηγορίας εἰς τὴν ἱστορίαν του, κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Θουκυδίδου. Ὀπαδὸς τοῦ ἀσιατικοῦ ὕφους ἐν τῷ ρητορικῷ λόγῳ καὶ θηρεύων ὡρισμένον ρυθμὸν δὲν ἐδυσκολεύετο νὰ μεταβάλῃ τὴν συνήθη φυσικὴν σειρὰν τῶν λέξεων. Αἱ περίοδοί του μικραί, μὲ βραχείας προτάσεις: ἐξαίρεται εἰς πάθος μέγα, ὅταν περιγράφῃ γεγονότα πολὺ σημαντικά, π. χ. τὴν ἄφιξιν τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ἀφρικήν. Ἐμιμήθη καὶ ἄλλους καὶ τὸν ποιητὴν Ἔννιον καὶ ἔχει πάρει ἀπὸ αὐτὸν πολλὰς ποιητικὰς ἐκφράσεις, χρησιμοποιεῖ πολὺ συχνὰ τὸν ἱστορικὸν ἐνεστῶτα, διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὴν διήγησίν του περισσοτέραν παραστατικότητα· εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέπων ἀνέμειξε πολλαχοῦ καὶ τὰς δημηγορίας, ὁσάκις τοῦ ἐδίδετο εὐκαιρία ἔκαμνε καὶ παρεκβάσεις περὶ πραγμάτων τὰ ὁποῖα θὰ εἶχον διὰ τὸν ἀναγνώστην ἐνδιαφέρον. Ἐκ τούτων γίνεται σαφὲς ὅτι ὁ Ἀντίπατρος ἀπέβλεπε μᾶλλον εἰς τὸ νὰ τέρψῃ τὸν ἀναγνώστην διὰ τῆς περιτέχνου ἐκθέσεως του παρὰ νὰ διδάξῃ διὰ τῆς ἀληθοῦς ἐκθέσεως τῶν πραγμάτων (πρβ. κρίσιν Κικέρωνος, Brutus 102), ἂν καί, ὡς ἔλεγεν εἰς τὸ προοίμιόν του, ἐφρόντισε νὰ ἀντλήσῃ τὴν ἱστορικὴν ὕλην ἀπὸ ἀξιοπίστους πηγάς (*Φάβιον*, *Κάτωνα*... καὶ τὸν Ἕλληνα *Σιληνὸν* ἢ *Σιλανόν*, ὁ ὁποῖος ἀκολουθῶν τὸν στρατὸν τοῦ Ἀννίβα εἶχε καὶ οὗτος ἐκθέσει τὴν ἱστορίαν τοῦ β' καρχηδονικοῦ πολέμου καθὼς τὴν εἶχον ἀντιληφθῆ οἱ Καρχηδόνιοι καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτούς).

Φαίνεται δὲ ὅτι εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς ἐκθέσεώς του ὁ Ἀντίπατρος δὲν ἔμεινεν ἄνευ ἐπιδράσεως καὶ ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Σιληνοῦ, ὅπως εἰς τὴν διήγησιν τῶν θαυμαστῶν ὀνείρων τὰ ὁποῖα εἶδεν ὁ Ἀννίβας. Τὸ ἔργον του ἐκρίνετο ὡς ἀξιόπιστον καὶ ὁ Μᾶρκος Βροῦτος ἔκαμε περίληψιν αὐτοῦ. Πολὺ ἠρέσκετο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀντιπάτρου ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανός, προτιμῶν αὐτὸν καὶ τοῦ Σαλλουστίου. Ἴσως τότε, ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Ἀδριανοῦ, ἐγράφη καὶ κάποιον ὑπόμνημα ἑρμηνευτικὸν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἀντιπάτρου ὑπό τινος Παύλου. Οὐδεὶς ἱστορικὸς ἔγραψε μετὰ τὸν Ἀντίπατρον περὶ τοῦ β' καρχηδονικοῦ πολέμου χωρὶς νὰ συμβουλευθῇ καὶ τὸ ἔργον ἐκείνου, ἐκ τοῦ ὁποίου ὅμως μόνον ὀλίγα ἀποσπάσματα ἔχουν περισωθῆ (παρὰ *Peter* Historicorum romanorum reliquiae σελ. 147—164 καὶ ἀλλ.). Θ. Α. Κ.

— **Ἀντίπατρος.** Ἰατρὸς ζήσας ἴσως ἐπὶ Αὐγούστου καὶ γράψας 3 βιβλία ἐπιστολῶν ἐν αἷς ἐπραγματεύετο καὶ περὶ ἰατρικῶν ζητημάτων. Σκευασίας φαρμάκων τούτου διετήρησεν ἡμῖν ὁ Γαληνός, οἷον σκευασίαν ἰδίαν Μιθριδατείου (XIV, 108) καὶ θηριακῆς (160), πρὸς πολύποδας τῆς ρινὸς (XII, 684) κτλ. Ἄδηλον ἂν ᾖ ὁ αὐτὸς πρὸς Ἀντίπατρον γράψαντα περὶ ψυχῆς. ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἀντίπατρος.** Σύγχρονος τοῦ Γαληνοῦ ἐν Ρώμῃ ἰατρός, οὗ συμβὰν καὶ θάνατον, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ μυοκαρδίτιδος, ἀναγράφει ὁ Γαληνὸς (VIII, 293). Ἴσως δὲ εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Ἀντίπατρον τὸν ἀναφερόμενον ὑπ' αὐτοῦ μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῆς μεθοδικῆς σχολῆς (XIV. 684). ΑΡ. Π. Κ.

—**Ἀντίπατρος.** Ἐπίσκοπος ***Βόστρων*** τῆς ἐν Ἀραβίᾳ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Ε' αἰῶνος. Ἐκ τῶν ἔργων του διεσώθησαν μόνον 2 ὁμιλίαι του, ὧν μία εἰς Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν καὶ ἑτέρα εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου καὶ τινα ἀποσπάσματα. [Ἴδε *Migne* Ἑλ. Πατρ. 85,1755—1796, ἔνθα τὰ σῳζόμενα ἔργα του. *Bardenhewer* gesch. d. altk. Liter. τόμ. Δ' (Freiburg i. B., 1924) σ. 301—307.] Δ. Σ. Μ.

ἀντιπατῶ *(—έω)*· ἰδιωματ., πατῶ στερεῶς, ἀσφαλῶς.

«**Ἀντιπεθερίνη**». Θεατρικὸν ἔργον *Λάσκαρη—Γιαννουκάκη* (βλ. τ. Β', σ. 261 β').

ἀντιπειθαρχικός, *—ή, —όν*· ὁ μὴ πειθαρχικός, ὁ ἐναντιούμενος εἰς τὴν πειθαρχίαν, ἀπειθής, ἀνυπότακτος.— Ἐπίρρ. ***ἀντιπειθαρχικῶς.***

ἀντιπείθω· πείθω τινὰ περὶ τοῦ ἐναντίου, μεταπείθω.

ἀντιπελάργημα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀντιπελαργεῖν, ἀντευεργέτημα.

ἀντιπελάργησις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀντιπελαργεῖν, ἡ ἀπόδοσις τῆς εὐεργεσίας, εὐγνωμοσύνη, εὐσέβεια· || ἀναίρεσις, ἀνασκευή.

— [ΕΓΚΥΚΛ.] Τὸν ὅρον μετεχειρίσθη πρῶτον *Κοσμᾶς ὁ τοῦ Μπαλάνου*, ἀναδημοσιεύσας τῷ 1816 ἐν Βιέννῃ τὴν παρὰ τοῦ Μπαλάνου Βασιλοπούλου ἐπινοηθεῖσαν, ἐκδοθεῖσαν καὶ ὑποβληθεῖσαν εἰς τὰς Ἀκαδημίας λύσιν τοῦ Δηλίου προβλήματος ὑπὸ τὸν τίτλον: «Μέθοδος γεωμετρικῶς χωροῦσα περὶ εὑρέσεως τῶν δύο μέσων συνεχῶς ἑξῆς Ἀνάλογον (sic) γραμμῶν φιλοπονηθεῖσα παρὰ Μ. Β. μετὰ τε προσθήκης προτάσεως περὶ καταγραφῆς ἐλλειψοειδῶν σχημάτων». Ἐπειδὴ ὅμως ἡ λύσις αὕτη ἀντέκειτο πρὸς τὰς τότε κρατούσας δοξασίας, καθ' ἃς μόνον ἀλγεβρικῶς τὸ πρόβλημα λύεται, πολλοὶ τῶν Ἀκαδημαϊκῶν, ἐν οἷς καὶ Εὐγένιος ὁ Βούλγαρης, δριμέως ἤλεγξαν τὸν ἀρχιπρεσβύτερον καὶ διδάσκαλον τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῷ Ἀρχιγυμνασίῳ Ἰωαννίνων. Ὁ Κοσμᾶς τότε ἐξέδωκε τὴν Μέθοδον καὶ ἐκ δευτέρου, προτάξας καὶ ἰδίαν μελέτην ἐκ 32 κεχωρισμένων σελίδων ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀντιπελάργησις, ἢ συλλογὴ τῶν σωζομένων ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων Ἑλλήνων τῶν ἐκπεπονηκότων διαφόρως περὶ τὸ Δήλιον πρόβλημα εἰς εὕρεσιν δύο μέσων ἀναλόγων γραμμῶν ἐν συνεχεῖ γεωμετρικῇ ἀναλογίᾳ».

Μετὰ 60ετίαν ὁ Μέγας Ἀρχιδιάκονος *Παγώνης* πρῶτον μὲν κατὰ τμήματα κατεχώρισεν εἰς τὰς στήλας τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἑλληνικῆς ἐφημερίδος «Ἑρμοῦ», εἶτα δὲ (τῷ 1900) ἐν συνόλῳ καὶ εἰς αὐτοτελὲς φυλλάδιον ἐξέδωκε διατριβὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀντιπελάργησις», σκοπῶν ν' ἀναιρέσῃ καὶ ψευδῆ νὰ ἀποδείξῃ τὰ γραφέντα ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Θηβαΐδος περὶ ἀντικανονικότητος τῶν γενομένων κατὰ τὴν ἐκλογὴν ὡς τοποτηρητοῦ τοῦ ἐφημερίου τοῦ Πὸρτ Σαΐδ Μελετίου Ἀποστολοπούλου καὶ τῶν κατὰ τὴν ἀνάδειξιν εἰς Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας τοῦ Π. Ναζαρὲτ Φωτίου Περόγλου. Εἰς τὴν Ἀντιπελάργησιν αὐτὴν ὁ μητροπολίτης Γερμανὸς ἀπήντησε διὰ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀντιπελαργήσεως Κ. Παγώνη ἔλεγχος. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1900».

Τέλος ὁ πρωτοσύγγελλος τῆς ἐν Βιέννῃ Ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου κοινότητος *Μελέτιος Ἀποστολόπουλος* (ὅστις ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ τῷ 1907 ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθέντος Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἐπισκόπου Ζάρας καὶ Δαλματίας Σέρβου Νικοδήμου Μίλα ἤλεγξεν ὅλα τὰ ἄχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐκδεδομένα Ἑλληνιστὶ Ἐκκλησιαστικὰ δίκαια, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ Ἐπισκόπου Μεσσηνίας Μελετίου Σακελλαροπούλου), ἐδημοσίευσεν εἰς ἴδιον τεῦχος ἐν Ἀθήναις τῷ 1907 «**Ἀντιπελάργησιν**», ἐν ᾗ ἀναγράφει τὰ ὅσα ὑπ' αὐτοῦ ἐγράφησαν κατὰ τοῦ ἔργου τοῦ Σακελλαροπούλου καὶ τὰ ὅσα κατ' αὐτοῦ ἐγράφησαν ἐν σ. 381 τῆς «**Ἀναμορφώσεως**» τοῦ 1907 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει παρὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ Βελανιδιώτου ὑπὸ τὸν τίτλον: «***Ἔλεγχος τῆς συγγραφῆς καὶ μεταφράσεως τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου Milasch ἐν Ἀθήναις 1907***»· ἀνασκευάζει δὲ τὰ κατ' αὐτοῦ γραφέντα ὑπὸ τοῦ Μαρασλῆ καὶ τοῦ Μίλα. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐδημιούργησε μέγαν θόρυβον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Ἑλληνικῷ Κοινοβουλίῳ, καθόσον ἐθεωρήθη λίβελλος κατὰ τῶν «**προγονοπλήκτων**» Ἑλλήνων. ΔΙΟΝ. Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ἀντιπελαργῶ *(—έω)*· εἶμαι εὐγνώμων, ἀνταποδίδω τὴν εὐεργεσίαν, δεικνύομαι εὐσεβὴς κατὰ τοὺς πελαργικοὺς (βλ. λ.) νόμους· «***λέγονται γὰρ οἱ πελαργοὶ γεγηρακότας τοὺς γονεῖς τρέφειν καὶ μὴ δυναμένους ἵπτασθαι φέρειν ἐπὶ τῶν ὤμων***». Β. Φ.

ἀντιπέμπω· πέμπω τι ἀντ' ἄλλου πεμφθέντος εἰς ἐμέ, πέμπω πρὸς ἀνταμοιβήν.

ἀντιπεπτὸν *[Χημ.]*. Προϊὸν τῆς ὑπὸ τῆς ***θρυψίνης*** διασπάσεως τῶν ***πρωτεϊνῶν.*** Ι. Γ.

ἀντιπέραν, **κοιν. *ἀντίπερα*· τοπ. ἐπίρρ. πέραν**, ἡ ἀπέναντι ὄχθη ἢ ἀκτή: «***ποτάμι γιὰ λιγόστεψε, ποτάμι στρέψε πίσω | γιὰ νὰ περάσω ἀντίπερα, πέρα στὰ κλεφτοχώρια***».

ἀντιπερικόχλιον (τὸ) *[Μηχανολ.]*. Οἱ σύνδεσμοι τοὺς ὁποίους χρησιμοποιοῦμεν διὰ νὰ συνδέσωμεν δύο τεμάχια μηχανῆς διὰ λόγους πρακτικῆς ἀνάγκης εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ *λύσιμοι*. Τοιοῦτος εἶναι ὁ συνηθέστατα ἐφαρμοζόμενος σύνδεσμος τῇ βοηθείᾳ κοχλίου καὶ περικοχλίου. Τὸ προτέρημα τοῦ λυσίμου ἐγκλείει καὶ τὸν κίνδυνον τοῦ ἐνδεχομένου νὰ λυθῇ ὁ σύνδεσμος ἢ νὰ χαλαρωθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς λειτουργίας τῆς μηχανῆς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πολλάκις συνέβη μετὰ ἢ ἄνευ δυστυχημάτων. Διὰ τοῦτο ὁσάκις πρόκειται περὶ συνδέσεως κινουμένων κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς μηχανῆς τεμαχίων, ὡς εἶναι ὁ σύνδεσμος κατὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ διωστῆρος, ἢ πρόκειται περὶ τεμαχίων ὑποκειμένων εἰς τὰς κραδάνσεις τῆς μηχανῆς, ὡς εἶναι ὁ σύνδεσμος μεταξὺ βάσεως καὶ θεμελίων τῆς μηχανῆς, τότε λαμβάνομεν διάφορα μέτρα ἀσφαλιστικὰ ἐναντίον τῆς ἐνδεχομένης χαλαρώσεως τοῦ περικοχλίου (βλ. λ. περικόχλιον). Τὸ συνηθέστερον τῶν μέτρων τούτων εἶναι ἡ χρησιμοποίησις δευτέρου περικοχλίου καλουμένου ***ἀντιπερικοχλίου.*** Σκοπὸς τούτου εἶναι νὰ κρατῇ εἰς συνεχῆ δρᾶσιν τὸ κύριον περικόχλιον παρὰ τὰς μεταβολὰς ἢ καὶ τὸν μηδενισμὸν τῆς κατὰ μῆκος τοῦ κοχλίου δρώσης δυνάμεως. Τὸ ἀντιπερικόχλιον παρεντίθεται με-

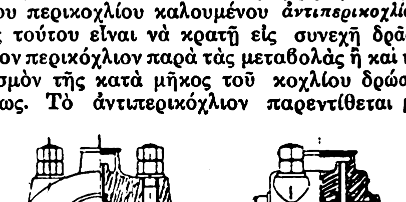

Ἀντιπερικόχλια ἐν συνδέσμοις ἑδράνου.

ταξὺ ὑποθέματος (ροδέλας) καὶ κυρίου περικοχλίου καὶ συσφιγγόμενον δρᾷ ἐναντίον τοῦ περικοχλίου τὸ ὁποῖον τείνει να ἐκτοπίσῃ καὶ τὸ ὁποῖον διατηρεῖ οὕτως ἐν διαρκεῖ ἐγρηγόρσει. Ἐν ἄλλοις λόγοις διὰ τοιαύτης δράσεως τοῦ ἀντιπερικοχλίου, ἥτις δικαιολογεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐπιτυγχάνεται ὅπως ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐσωτερικοῦ σπειρώματος τοῦ κυρίου περικοχλίου εὑρίσκεται ἐν συνεχεῖ ἐπαφῇ μὲ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σπειρώματος τοῦ κοχλίου καὶ ἀποτρέπεται ἡ χαλάρωσις τοῦ συνδέσμου. Ἐνεργεῖ δηλαδὴ τὸ ἀντιπερικόχλιον ὡς ἐλατήριον μεταξὺ ὑποθέματος καὶ περικοχλίου καὶ ἐνίοτε ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοιούτου.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας ἡ ἑλικοειδὴς ἐπιφάνεια (ἡ ἡμίσεια) τοῦ σπειρώματος τοῦ κυρίου περικοχλίου ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀφ' ἑνὸς τὴν τάνυσιν τοῦ κοχλίου, τὴν ὠφέλιμον, τὴν διατηροῦσαν τὴν σύνδεσιν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν τάνυσιν τοῦ ἰδίου, τὴν ἀσφαλιστικήν, τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀντιπερικοχλίου, τοῦ ὁποίου τὸ σπείρωμα ὑφίσταται μόνον τὴν ἴσην ἀντίδρασιν τοῦ κυρίου περικοχλίου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐνῷ τὸ ὕψος τοῦ κυρίου περικοχλίου προβλέπεται κανονικόν, τὸ ἀντιπερικόχλιον δύναται νὰ εἶναι καὶ μικρότερον. Συνήθως ὅμως συμφέρει ἡ χρησιμοποίησις κανονικοῦ. — Μ'

Digitized by Google

ἀντιπεριοδικὰ (τά) (Antiperiodika) *[Φαρμακ.]*. Οὕτως ἐκλήθησαν φάρμακα δρῶντα κατὰ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν καὶ τῆς ἑλονοσίας (βλ. **ἀντιπυρετικά**). Κ. Γ. Μ.

ἀντιπεριοστίνη (Antiperiostin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σκεύασμα ἐνέχον κανθαριδινικὸν ἐνιώδιον ὑδράργυρον, σκευαζόμενον δι' ἐπιδράσεως ἐν θερμῷ κανθαριδινικοῦ ὀξέος ἐπὶ μεῖγμα ἄχνης ὑδραργύρου καὶ ἰωδίου. Ἀνεγράφη ἐν τῇ κτηνιατρικῇ κατὰ τῶν παθήσεων τῶν ὀστῶν. Κ. Γ. Μ.

ἀντιπεριπλέκομαι· περιπλέκομαι, ἁπλῶς, ἢ καὶ περιπλέκομαι ὡς ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον περιέπλεξα.

ἀντιπερισπασμὸς (ὁ)· ὁ περισπασμός, ἡ ἀπόσπασις τῆς προσοχῆς τινος κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν: «δὲν μ' ἀφίνουν νὰ κοιτάξω τὴ δουλειά μου, μοῦ δημιουργοῦν πάντοτε ἀντιπερισπασμούς» || ἀπροσδόκητος δυσχέρεια, πρόσκομμα, περιπέτεια: «ἐφέτος εἴχαμε πολλοὺς ἀντιπερισπασμούς· δὲν ἐμείναμε μιὰ ὥρα ἥσυχοι». Β. Φ.

— *[Στρατηγ.-Τακτ.]* Ἀντιπερισπασμὸς λέγεται ἡ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς στρατηγικῆς ἢ τῇ τῆς τακτικῆς ἐκτελουμένη ἐπιθετικὴ δρᾶσις πρὸς χῶρόν τινα, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐξαπατηθῇ ὁ ἀντίπαλος καὶ τοιουτοτρόπως ἐνισχυθῇ παρὰ τούτου ὁ προσβαλλόμενος χῶρος διὰ δυνάμεων λαμβανομένων ἐξ ἄλλου χώρου, καθ' οὗ ἀποσκοπεῖται ἡ ἐκτέλεσις τῆς κυρίας ἐπιθέσεως, ἢ ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπιζητεῖται ἡ ἐλάφρυνσις τῆς κατὰ φιλίων στρατευμάτων ἐχθρικῆς πιέσεως. Δὲν ἀποτελεῖ ὅμως ἡ ἔκφρασις «ἀντιπερισπασμὸς» εἰδικὸν στρατιωτικὸν ὅρον. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

ἀντιπερισπῶ *(—άω)*· περισπῶ τινα, ἀποσπῶ τὴν προσοχήν τινος, ἀπασχολῶ· || ἐμποδίζω δυσκολεύω.

ἀντιπερισταλτικὸς *[Ἰατρ.]*· βλ. περισταλτικός.

ἀντιπερίστασις (ἡ)· «ἀντιπερίστασίς ἐστιν, ὅταν ἐξωθουμένου τινὸς σώματος ἀνταλλαγὴ γένηται τῶν τόπων, καὶ τὸ μὲν ἐξωθῆσαν ἐν τῷ τοῦ ἐξωθηθέντος στῇ τόπῳ, τὸ δὲ ἐξωθηθὲν τὸ προσεχὲς ἐξωθῇ ἕως ἂν τὸ ἔσχατον ἐν τῷ τόπῳ γένηται τοῦ πρώτου ἐξωθήσαντος» *(Ἀριστοτελ.)*.

ἀντιπερνῶ *(—άω)*· ἰδιωματ., ξαναπερνῶ, περνῶ ἐπανειλημμένως: «περνᾷς κι' ἀντιπερνᾷς».

ἀντιπεφωνημένον *[Νομ.]*· βλ. ἀντίγραφον.

ἀντιπίπτω· πίπτω ἀντιθέτως, ἔρχομαι εἰς ἀντίθεσιν, εἰς σύγκρουσιν, ἀντιμάχομαι.

ἀντίπλαξ (ἡ) *[Πυροβολ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτως ἡ εἰς τὰ παλαιὰ βραδύβολα πυροβόλα Κρούπ παχεῖα χαλυβικὴ πλάξ, ἡ τεθειμένη ἐπὶ τῆς προσθίας πλευρᾶς τοῦ τότε σφηνοειδοῦς κλείστρου καὶ χρησιμεύουσα διὰ τὴν ἔμφραξιν αὐτοῦ μετὰ τὸ κλείσιμον (βλ. **κλεῖστρον**). Ν. ΚΛΑΔΑΣ

ἀντιπλαστικὰ (τά) *[Φαρμ.]*· βλ. δυσπλαστικά.

ἀντιπλέκω· ἐκπλέκω τὸ πλεχθέν, ξεμπλέκω (διάλεκτος *Οἰνόης*).

ἀντίπλευρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐπὶ τοῦ ἀντιθέτου πλευροῦ, ὁ ἀντικρὺ κείμενος.

ἀντιπλέω· πλέω ἀντιθέτως, κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ τοῦ ἐναντίου ἀνέμου, κατὰ τοῦ ἐναντίου ρεύματος.

ἀντιπλήκτης (ὁ)· ὁ ἀνταποδίδων κτύπημα ἀντὶ κτυπήματος: «ἀντιστάται, ἀντιπλήκται» *(Βασίλ* 2.208 Β).

ἀντιπλημμυρικός, *—ή, —όν*· ὁ χρησιμοποιούμενος πρὸς ἀποσόβησιν τῶν ἐκ τῆς πλημμύρας καταστροφῶν.

— **ἀντιπλημμυρικὰ** *ἔργα*· βλ. λ. ποταμοί, χείμαρροι, πλήμμυρα.

ἀντίπλοια (ἡ)· τὸ πλέειν ἐναντίον τοῦ ἀνέμου.

ἀντιπλοίαρχος. Ἀξιωματικὸς τοῦ μαχίμου κλάδου τοῦ ναυτικοῦ, ἰσόβαθμος τῷ ἀντισυνταγματάρχῃ. Ὑπηρετεῖ ὡς κυβερνήτης ἀντιτορπιλλικοῦ ἀνοικτῆς θαλάσσης καὶ ὑποβρυχίου, ὡς ὕπαρχος ἐπὶ πλοίου κυβερνωμένου ὑπὸ πλοιάρχου, ὡς ἀρχιεπιστολεύς, καὶ εἰς ἄλλας θέσεις τοῦ στόλου ἢ τῶν ναυτικῶν ἐν τῇ ξηρᾷ ὑπηρεσιῶν (βλ. **ἀξιωματικός**). Ι. Α. Λ.

— **ἀντιπλοίαρχος** *μηχανικός*. Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ κλάδου τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ἰσόβαθμος τῷ ἀντισυνταγματάρχῃ. Ὑπηρετεῖ ὡς διευθυντὴς μηχανῆς θωρηκτοῦ, ὡς ἀρχιμηχανικὸς στόλου παρὰ τῷ ἐπιτελείῳ τούτου, καὶ εἰς ἄλλας θέσεις ναυτικῶν ἐν τῇ ξηρᾷ ὑπηρεσιῶν (βλ. **ἀξιωματικός**). Ι. Α. Λ.

ἀντιπνέω· πνέω ἀντιθέτως· || ἐναντιοῦμαι, ἀντιμάχομαι.

ἀντίπνοια (ἡ)· ἡ ἐναντία πνοή, ἀντίθετος ἄνεμος.

ἀντίπνοος καὶ συνηρ. *—ους* (ὁ, ἡ), *—οον* καὶ *—ουν* (τό)· ὁ ἐναντίως πνέων: «ἀντίπνοοι ἄνεμοι».

ἀντίποδα *ὀπτικῶς σώματα* *[Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω ἐκεῖνα ἐκ τῶν ὀπτικῶς ἐνεργῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα στρέφουν κατὰ τὴν αὐτὴν τιμὴν καὶ ἀντίθετον διεύθυνσιν τὸ ἐπίπεδον τοῦ πεπολωμένου φωτός. Ἀπαντοῦν ἑπομένως πάντοτε εἰς δύο μορφάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία στρέφει τοῦτο πρὸς τὰ δεξιὰ (δεξιόστροφος) καὶ χαρακτηρίζεται διὰ τοῦ γράμματος d- (dextrus=δεξιός), ἡ δὲ ἑτέρα ἀριστερὰ (ἀριστερόστροφος) χαρακτηριζομένη διὰ τοῦ γράμματος l- (laevus=ἀριστερός). Ἤδη χαρακτηρίζονται διὰ τῶν γραμμάτων αὐτῶν πολλαὶ σειραὶ ὀπτικῶς ἐνεργῶν σωμάτων, ἀδιαφόρως τοῦ ἂν στρέφουν δεξιὰ ἢ ἀριστερά, σχετιζομένων πρὸς ἄλληλα δι' ἀντιδράσεων καὶ προερχομένων ἐξ ἀρχικῆς τινος οὐσίας, τῆς ὁποίας φέρουν τὸ σημεῖον.

Τὰ ἀντίποδα σώματα (ἢ *ἀντίποδες)* ἔχουν τὴν αὐτὴν χημικὴν σύνταξιν καὶ ἑπομένως τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἰδιότητας. Τὰ σημεῖα ζέσεως καὶ πήξεως, ἡ πυκνότης, ἡ διαλυτότης εἶναι πάντοτε αἱ αὐταὶ καὶ εἰς τὰς δύο μορφάς, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἀκολούθων παραδειγμάτων:

Ὀπτικῶς ἐνεργὸς οὐσία.		*Πυκνότης*	*Σημεῖον πήξεως*	*Σημεῖον ζέσεως*
Τρυγικὸν ὀξὺ	d	1.755	173^0	
	l	1.754	170^0	
Καφουρὰ	d		172^0	204^0
	l		172^0	204^0
Βαλεριανικὸν ὀξὺ	d	0.938		$173-163^0$
	l	0.934		$173-174^0$
Κοπελλιδίνη	d	0.83-1		$162-163^0$
	l	0.8386		$162-163^0$
Λιμονένιον	d	0.846		176.5^0
	l	0.846		$175-176^0$

Ὁμοίως αἱ ταχύτητες ἀντιδράσεως τῶν δύο ἀντιπόδων μετ' ἀνενεργοῦ ἑνώσεως ἔχουν τὴν αὐτὴν τιμήν. Γενικῶς δὲ αἱ δύο ὀπτικῶς ἐνεργοὶ μορφαὶ ἑνώσεως μὲ *ἀσύμμετρον ἄτομον ἄνθρακος*, ἐν μὲν τῇ κρυσταλλικῇ καταστάσει σχηματίζονται καθ' ἡμιεδρικὴν ἐναντιομορφίαν, ἐν διαλύσει δὲ διαφυλάττουσαι τὴν ἀσυμμετρίαν των ἐξακολουθοῦν παρουσιάζουσαι τὸ φαινόμενον τῆς ὀπτικῆς ἐνεργείας. ΑΝΤ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ

ἀντιποδαγρικὰ (τὰ) *[Φαρμ.]*· βλ. ἀνταρθριτικά.

ἀντιποδαλγικός, *—ή, —όν*· ὁ κατάλληλος πρὸς θεραπείαν τῆς ποδαλγίας.

ἀντίποδες (οἱ)· βλ. ἀντίπους.

—**Ἀντίποδες** (Antipodes) *[Γεωγρ.]*. Ὁμὰς νησίδων ἐν τῷ Εἰρηνικῷ Ὠκεανῷ ἀπέχουσα 750 χμτρ. νοτίως τῆς Ζηλανδίας, ἔχουσα ἐν συνόλῳ χερσαίαν ἔκτασιν 52 τετρ. χμτρ. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1800 ὑπὸ τοῦ Waterhouse. Ὠνομάσθησαν οὕτω διότι εὑρίσκονται εἰς τοὺς ἐν τῇ γηΐνῃ σφαίρᾳ ἀντίποδας τοῦ Greenwits. Εἶναι κτῆσις ἀγγλική. Δ. Ε. Μ.

—**ἀντίποδες** *μορφαὶ* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. στερεοϊσομέρεια καὶ στερεοχημεία. Σ. Γ.

ἀντιποδικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνήκων ἢ ὁ εὑρισκόμενος εἰς τοὺς ἀντίποδας.

—**ἀντιποδικὸν** *τρίγωνον* *[Γεωμ.]*. Λέγεται ἀντιποδικὸν τρίγωνον σημείου τινὸς Μ ὡς πρὸς τρίγωνόν τι ΑΒΓ, τὸ τρίγωνον τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ἂν ἐκ τῶν σημείων Α, Β, Γ (κορυφῶν τοῦ ΑΒΓ) φέρωμεν εὐθείας καθέτους ἐπὶ τὰς εὐθείας ΜΑ, ΜΒ, ΜΓ. Τοῦτο διακρίνεται ἀπὸ τὸ *ποδικὸν τρίγωνον* τοῦ Μ ὡς πρὸς τὸ ΑΒΓ, εἶναι δὲ τοῦτο, τὸ σχηματιζόμενον ἂν συνδέσωμεν δι' εὐθειῶν ἀνὰ δύο τοὺς πόδας τῶν καθέτων εὐθειῶν, τῶν ἀγομένων ἐκ τοῦ Μ ἐπὶ τὰς πλευρὰς ΑΒ, ΒΓ καὶ ΓΑ τοῦ ΑΒΓ. Αἱ ἰδιότητες τῶν τριγώνων τούτων ἐξετάζονται ἰδίᾳ ἐν τῇ Γεωμετρίᾳ τοῦ τριγώνου. Ν. Σ.

ἀντιποίησις (ἡ)· οἰκειοποίησις, σφετερισμὸς ἀλλοτρίου πράγματος.

— *[Ποιν. Δίκ.]*. Ὁ Ποινικὸς Νόμος προβλέπει ἐν μὲν τῷ ἄρθρῳ 226 τὴν ἀντιποίησιν δημοσίων *νομημάτων*, ἤτοι τῶν ἀλυκῶν, ὀρυκτῶν, γαιανθράκων, λατομείων, ἰχθυοτροφείων, μεταλλικῶν ὑδάτων, ὑδραγωγείων κ.λ.π., ἢν, ἐνισταμένην εἰς τὴν ὑπό τινος, ἀξιοῦντος δικαιώματα, μὴ ὑφιστάμενα πράγματι, χρῆσιν ἢ διάθεσιν πρὸς βλάβην τοῦ Δημοσίου τῶν νομημάτων, τιμωρεῖ μὲ χρηματικὴν ποινὴν ἴσην μὲ τὸ διπλοῦν τῆς εἰς τὸ Δημόσιον προσγενομένης ζημίας, οὐδέποτε ὅμως ἐλάσσονα τῶν 200 δραχμῶν. Ἐν δὲ τοῖς ἄρθροις 227 καὶ 231 προβλέπει τὴν *ἀντιποίησιν ἀρχῆς* ἢ *ὑπηρεσίας* διακρίνων: 1) Τὴν ἀντιποίησιν ἀρχῆς, δυναμένην νὰ τελεσθῇ εἴτε διὰ τῆς ψευδοῦς παραστάσεως προσώπου τινὸς ὡς δημοσίου, ἐκκλησιαστικοῦ, δημοτικοῦ ἢ στρατιωτικοῦ ὑπαλλήλου καὶ τῆς ἐπιχειρήσεως συγχρόνως ὑπ' αὐτοῦ, ὡς τοιούτου, πράξεως ἐπιτρεπομένης μόνον εἰς τὸν ὑπάλληλον, εἴτε διὰ τῆς ὑπό τινος ὡς ἰδιώτου (μὴ παριστῶντος δηλαδὴ ἑαυτὸν ὡς ὑπάλληλον) ἐπιχειρήσεως πράξεως ἐπιτρεπομένης μόνον εἰς δημόσιον, ἐκκλησιαστικόν, δημοτικὸν κ. λ. π. ὑπάλληλον, οἷον κατασχέσεως, κατ' οἶκον ἐρεύνης κ. λ. π. 2) Τὴν ἀντιποίησιν δημοσίας ὑπηρεσίας, ἤτοι ὑπηρεσίας οὐχὶ χειρωνακτικῆς ἢ ἐπιτηδεύματος ἁπλῶς, ἀλλ' ὑπηρεσίας, ἧς ἡ κατάχρησις σπουδαίας δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἐπιβλαβεῖς συνεπείας καὶ τοῦτον ἕνεκεν ὑπὸ ὡρισμένας προϋποθέσεις καὶ κατόπιν ἀδείας τῆς Κυβερνήσεως παρεχομένης εἰς τὸ κοινόν, οἷα ἡ τοῦ κολλυβιστοῦ, ἐμπορομεσίτου, ἐκτελωνιστοῦ, κτηνιάτρου· τὸ ἄρθρον 231 ἀναφέρει ὡς τοιαύτην ὑπηρεσίαν καὶ τὴν τοῦ ἰατροῦ καὶ τῆς μαίας, πλὴν τὴν ἀντιποίησιν τῶν ἔργων τοῦ ἰατροῦ καὶ τῆς μαίας προβλέπει καὶ τιμωρεῖ εἰδικῶς ὁ νόμος ΔΞΓ' τοῦ 1912 «περὶ ἐξασκήσεως τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος», ὥστε ὡς πρὸς τοὺς ἰατροὺς καὶ τὰς μαίας δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν τὸ ἄρθρον 231 τοῦ Ποιν. Ν. 3) Τὴν ἀντιποίησιν ἔργων δημοσίου ὑπηρέτου γενικῶς, ἤτοι κλητῆρος, χωροφύλακος, δυναμένην νὰ τελεσθῇ καθ' οὓς ἡ ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 1 ἀντιποίησις ἀρχῆς τρόπους καὶ 4) Τὴν ὑπέρβασιν τῶν καθηκόντων τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου ἢ ὑπηρέτου, συνισταμένην εἰς τὴν ἀνάμιξιν τούτου εἰς ἔργα ἀπηγορευμένα αὐτῷ ἢ εἰς ἔργα τοῦ καθήκοντός του, ἅτινα ὅμως δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ἐκτελῇ, ὡς διατελῶν π. χ. ἐν ἀδείᾳ, προσωρινῇ παύσει ἢ διαθεσιμότητι.

Ὡς *ἀντιποίησις δικαιώματος* ἐν ἄρθρῳ 228 προβλέπεται τὸ ὑπό τινος ἄνευ δικαιώματος φέρειν δημοσίως τὴν στολὴν ἢ ἄλλο διακριτικὸν σημεῖον δημοσίου ὑπαλλήλου ἢ ὑπηρέτου ἢ παράσημον ἢ τίτλον.

Οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς ἀντιποιήσεως ἐν γένει, ἥτις τετελεσμένη παρίσταται ἅμα ὡς ὁ δράστης ἐπιχειρήσῃ, ἀρχίσῃ δηλ. νὰ ἐκτελῇ τὰ ἔργα τῆς ἀντιποιουμένης ὑπηρεσίας, ἤ, προκειμένου περὶ ἀντιποιήσεως στολῆς κλπ., νὰ φέρῃ ταύτην δημοσίως, εἶναι ἡ δολία προαίρεσις τοῦ δράστου, ἤτοι ἡ γνῶσις αὐτοῦ ὅτι δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ἐπιχειρήσῃ τὰ ἔργα ἢ νὰ φορέσῃ τὴν στολὴν κλπ. Ποινὴ ἐν μὲν τῇ ὑπ' ἀριθ. 1 ἀντιποιήσει ἀρχῆς εἶναι φυλάκισις 3 ἡμερῶν ἕως 2 ἐτῶν καὶ χρηματικὴ ποινὴ 400—2000 δραχμ., ἐν δὲ ταῖς ὑπ' ἀριθ. 2—4 περιπτώσεσιν ὡς καὶ ἐν τῇ ἀντιποιήσει στολῆς κ.λ.π. φυλάκισις ἕως 3 μηνῶν καὶ χρηματ. ποινὴ 50—400 δραχ. Ἂν ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 ἀντιποίησις ἀρχῆς καὶ ἡ ἀντιποίησις στολῆς κλπ. ἐγένετο ἐπὶ σκοπῷ βλάβης ἢ ἀπάτης τοῦ Κράτους ἢ τινος ἰδιώτου ἢ ἐπιτυχίας ἄλλου ἀθεμίτου ὀφέλους, ἐπιβάλλεται τότε εἱρκτὴ (ἄρθρ. 229 Ποιν. Ν.). Ἐν πάσῃ περιπτώσει δημοσιεύεται ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις δαπάνῃ τοῦ καταδικασθέντος διά τινος ἐφημερίδος ὁριζομένης παρὰ τοῦ Προέδρου τοῦ Δικαστηρίου (ἄρθρ. 232).

Τέλος τὸ ἄρθρον 230 Ποιν. Ν. προβλέπει εἰδικῶς τὴν *ἀντιποίησιν τῶν ἔργων τοῦ πληρεξουσίου* ἢ *δικηγόρου*, ἤτοι τὴν παράστασιν ἐνώπιον δικαστηρίου πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων ἄλλου ἢ τὴν ἐπιχείρησιν ἄλλων δικαστικῶν πράξεων ἐν γνώσει καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ ὁ δράστης τὴν ἰδιότητα τοῦ πληρεξουσίου ἢ τοῦ δικηγόρου, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἄνευ δικαιώματος ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ συμβολαιογράφου ὡς καὶ τὴν ὑπέρβασιν τῶν ὁρίων τῶν καθηκόντων τούτου. Ὁ ἔνοχος τοιαύτης ἀντιποιήσεως τιμωρεῖται μὲ φυλάκισιν ἕως ἓξ μηνῶν καὶ μὲ χρημ. ποινὴν 400—4000 δραχμ. Ἐὰν δὲ δικηγόρος τις ἢ συμβολαιογράφος, νομίμως διωρισμένος, συμπράξῃ εἰς τοιαύτην παρ' ἄλλου ἀντιποίησιν, ὁ συμπράξας οὗτος τιμωρεῖται αὐστηρότερον διὰ φυλακίσεως δύο μηνῶν ἕως ἑνὸς ἔτους, χρημ. ποινῆς 4000—8000 δραχμ. καὶ ἀπαγορεύσεως νὰ μετέρχεται τὸ ἐπάγγελμά του ἐπὶ δύο μῆνας ἕως δύο ἔτη. ΑΓΓ. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ἀντιποιητικός, *—ή, —όν*· ὁ μὴ ποιητικός, ὁ ἐναντιούμενος εἰς τὴν ποιητικὴν τέχνην, ὁ παραβαίνων τοὺς νόμους τῆς ποιήσεως: «ἀντιποιητικὴ εἰκών, — γλῶσσα».—Ἐπίρρ. *ἀντιποιητικῶς*.

ἀντίποινον (τό)· ἡ ποινή, ἡ ἀνταξία τιμωρία· || τὸ ἀντάδικημα, ἡ ἀντεκδίκησις.

—[ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] Διὰ τοῦ ὅρου *ἀντίποινα* ἐννοεῖται τὸ μέσον ἥσσονος βίας τὸ ὁποῖον μετέρχεται τὸ ἕτερον τῶν ἐμπολέμων Κρατῶν, ὅπως προξενήσῃ ἐκ προθέσεως ἄμεσον ζημίαν εἰς τὸ ἀντίπαλον Κράτος, ζητοῦν νὰ παρεμποδίσῃ διὰ τῆς βίας τὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους τούτου ἐνάσκησιν ὡρισμένων ἀνεγνωρισμένων αὐτῷ δικαιωμάτων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐπιτύχῃ οὕτω πως, εἴτε ἐπιθυμουμένην ἱκανοποίησιν, εἴτε νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸ ἀντίπαλον Κράτος νὰ ἄρῃ τὰ κατὰ τούτου ληφθέντα περιοριστικὰ μέτρα καὶ γενικῶς νὰ βελτιώσῃ κατάστασιν πραγμάτων ἀντικειμένων εἰς τὸ συμφέρον αὐτοῦ. Ἡ χρῆσις τοῦ μέσου τῶν ἀντιποίνων δικαιολογεῖται μόνον ἐν περιπτώσει ἀνάγκης

Digitized by Google

ὡς λ. χ. ὅτε ὁ ἀντίπαλος δὲν τηρεῖ τοὺς κανόνας καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ πολέμου, ἤτοι χρησιμοποιεῖ ὅπλα τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις ἀπηγορεύθη, ἢ ἀέρια ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν ὑγείαν κλπ. τῶν στρατιωτῶν, εἴτε ὅτε ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο τῶν ἐχθροπραξιῶν διὰ τῆς κατασχέσεως τῶν πλοίων τὰ ὁποῖα ἔφερον τὴν σημαίαν τοῦ ἑτέρου Κράτους, ὅτε ταῦτα εὑρίσκοντο εἰς τοὺς λιμένας ἐκείνου, εἴτε τροφίμων διερχομένων διὰ τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ, εἴτε τέλος προβαίνει εἰς ἀπέλασιν ὡρισμένων προσώπων ἢ καὶ οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν κατ' ἐθνικότητα εἰς τὸ ἕτερον Κράτος κλπ., ὁπότε ἐπιτρέπεται ἡ χρῆσις ἀναλόγων μέτρων ὑπὸ τοῦ ἑτέρου Κράτους. Δὲν ἐπιτρέπεται ὅμως ὁ βαθμὸς καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀντιποίνων νὰ ὑπερβαίνωσι τὸν βαθμὸν καὶ τὸ μέγεθος τῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ προσγενομένων προσβολῶν. Ἐξ ἄλλου δὲ τὰ ἀντίποινα δέον νὰ παύωσιν εὐθὺς ὡς ἤθελεν ἐπιτευχθῆ ἡ ὀφειλομένη ἱκανοποίησις διὰ τὴν προξενηθεῖσαν ἐκ μέρους τοῦ ἀντιπάλου Κράτους ζημίαν ἢ βλάβην ἢ προσβολήν. Δικαίωμα ἐπιβολῆς ἀντιποίνων ἔχει μόνον ὁ, κατὰ τόπον, παρὼν ἀνώτερος Ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἢ τοῦ στόλου. Η. Γ. Κ.

— [ΣΤΡΑΤ. ΤΑΚΤ.] *Ἀντίποινα* καλοῦνται ἐν τῇ τακτικῇ ἡ βολὴ ἢ ὁ βομβαρδισμός, οἱ ἐκτελούμενοι ὑπὸ Πυροβολικοῦ ἢ ὑπὸ Ἀεροπλοΐας, πρὸς ἀντεκδίκησιν διὰ βολὴν ἐκτελεσθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου κατὰ σημαίνοντός τινος σημείου, ὁπότε ἡ ἀντεκδικουμένη Ἀεροπλοΐα ἢ τὸ Πυροβολικὸν βάλλει κατὰ σημαίνοντος ἐχθρικοῦ σημείου, συνήθως ἀντιστοίχου πρὸς ἐκεῖνο καθ' οὗ ἔβαλεν ὁ ἀντίπαλος.

Τὰ *ἀντίποινα* εἶναι ὅρος εἰσαχθεὶς διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ στρατιωτικῇ φρασεολογίᾳ, διαρκούσης τῆς ἐν τῷ Γαλλικῷ θεάτρῳ πολέμου (τῷ Δυτικῷ) τριετοῦς στασιμότητος (1915—1917), θεσπισθεὶς δὲ διὰ πρώτην φορὰν ἐν τοῖς μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον κανονισμοῖς, ὡς ἓν τῶν εἰδῶν βολῆς τοῦ Πυροβολικοῦ καὶ βομβαρδισμοῦ τῆς Ἀεροπλοΐας. Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι ὁ τοιοῦτος τρόπος δράσεως εὑρίσκει χρησιμοποίησιν ἐν τῇ περιόδῳ στασιμότητος μόνον.

Ἡ βολὴ ἀντιποίνων ἀποσκοπεῖ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν φιλίων στρατευμάτων, ἐξ ἀντιθέτου δὲ τὴν κατάπτωσιν τοῦ τοῦ ἀντιπάλου, καθ' ὅσον καταδεικνύει, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὰ φίλια στρατεύματα ὅτι τὸ Πυροβολικὸν ἢ ἡ Ἀεροπλοΐα ἐπαγρυπνοῦσιν ἐπ' αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὸν ἐχθρὸν ὅτι θᾶττον ἢ βράδιον τῷ ἀποδίδονται πάντοτε τὰ ἴσα. Ἡ βολὴ δ' αὕτη ἐκτελεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν τῷ ἀμυντικῷ σχεδίῳ ἀναγραφομένων διατάξεων.

Συνήθως τ' ἀντίποινα ἐκτελοῦνται, ὑπὸ μὲν τοῦ ἐλαφροῦ Πυροβολικοῦ ἢ τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν διοικητῶν του ἢ τῇ αἰτήσει τῶν ἐνδιαφερομένων φιλίων στρατευμάτων, ὑπὸ δὲ τοῦ βαρέος Πυροβολικοῦ τῇ διαταγῇ τοῦ διοικητοῦ τοῦ μεραρχιακοῦ Πυροβολικοῦ· προκειμένου δὲ περὶ Ἀεροπλοΐας, τῇ διαταγῇ πάντοτε τοῦ διοικητοῦ μεγάλης τινὸς μονάδος (Μεραρχίας, Σώματος στρατοῦ, κτλ.). Ὁ τρόπος ἐκτελέσεως ὑπὸ τοῦ Πυροβολικοῦ ἢ τῆς Ἀεροπλοΐας τῆς τοιαύτης βολῆς εἶναι ζήτημα τεχνικόν.

Κατ' ἀρχήν, διὰ νὰ ἔχωσι τὰ ἀντίποινα σημασίαν ἀπὸ τακτικῆς ἀπόψεως, πρέπει νὰ ἐκτελῶνται ἀμέσως ἅμα ὡς ὁ ἀντίπαλος ἄρξηται χειρῶν ἀδίκων, ἐν ἐξαιρετικαῖς δὲ περιπτώσεσι βραδύτερον, ἐκλεγομένης ὅμως τότε τῆς καταλλήλου ψυχολογικῆς στιγμῆς· πρὸς δὲ νὰ ἐκτελῶνται δι' ἀριθμοῦ βλημάτων ἢ βομβῶν μείζονος τοῦ βληθέντος ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου, προκειμένου δὲ περὶ Πυροβολικοῦ, καὶ διὰ διαμετρήματος μείζονος ἐκείνου τὸ ὁποῖον ὁ ἀντίπαλος ἐχρησιμοποίησεν. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

— [ΤΕΧΝ.] Ὅρος τεχνικὸς ἐν τῇ βολῇ τοῦ Πυροβολικοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα χαρακωμάτων. Ἡ βολὴ αὕτη ἐκτελεῖται δι' οἱουδήποτε διαμετρήματος πυροβόλων καὶ κατ' ἀρχὴν δι' ἐκρηκτικῶν ὀβίδων. Γ. Ν. ΣΟΛΙΩΤΗΣ

—**ἀντιποίνων** ***πολιτική***. Ἀπεκλήθη οὕτω ἡ πολιτικὴ τὴν ὁποίαν μετῆλθε τῷ 1831 μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ δεύτερος Κυβερνήτης Αὐγουστῖνος Καποδίστριας. Γ. Δ. Κ.

ἀντιποιῶ *(—έω)*· ποιῶ τι πρὸς ἀνταπόδοσιν, ἀνταποδίδω *(ἀρχ.)*· || συνήθ. μέσ. ***ἀντιποιοῦμαί τι***· οἰκειοποιοῦμαί τι, διεκδικῶ τι ὡς ἰδικόν μου, σφετερίζομαι.

ἀντιπολεμῶ *(—έω)*· ἐπίσης πολεμῶ, ἀπαντῶ διὰ πολέμου, δέχομαι τὸν πόλεμον, ἀντιμάχομαι.

Ἀντίπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. βλ. Ἀντίμπ.

Ἀντιπολιταίν· βλ. Ἀντίμπ.

ἀντιπολιτάρχης. Βαθμὸς στρατιωτικὸς τῶν πρώτων μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν χρόνων.

ἀντιπολιτεία (ἡ)· τὸ ἀντιπολιτεύεσθαι, ἡ ἐν τῇ πολιτικῇ ἐναντιότης καὶ ἀκολούθως ἡ ἅμιλλα· βλ. ἀντιπολιτεύομαι· || μετάφρασ. τοῦ γαλλ. anticivisme, ἔλλειψις πατριωτισμοῦ, ἀντιπατριωτισμὸς (βλ. λ.).

ἀντιπολιτειακός, *—ή, —όν*· ὁ τῆς ἀντιπολιτείας, ἀντιπατριωτικός· μετάφρ. τοῦ γαλλ. anticivique.

ἀντιπολιτεύομαι· πολιτεύομαι ἐναντίως, ἀντιτάσσομαι, ἀντιμάχομαι πρός τινα πολιτικῶς, ἐναντιοῦμαι πρὸς τοὺς κυβερνῶντας· || ἡ μετοχ. ***ἀντιπολιτευόμενος***· ἀντικυβερνητικός, ἀντίθ. ***συμπολιτευόμενος***· || καθόλου, ἐναντιοῦμαι, ἀντιμάχομαι, ἀντιπράττω: «διαρκῶς μὲ ἀντιπολιτεύεται, ποτὲ δὲν συμφωνεῖ μαζί μου»· || διαπολιτεύομαι, διαγωνίζομαι, ἁμιλλῶμαι ἐν τῇ πολιτικῇ. Β. Φ.

ἀντιπολίτευσις (ἡ)· τὸ ἀντιπολιτεύεσθαι, τὸ ἐναντιοῦσθαι ἐν τῇ πολιτικῇ, ἀντιπολιτεία· || τὸ σύνολον τῶν ἀντιπολιτευομένων εἴτε μόνον τῶν βουλευτῶν εἴτε τῶν πολιτῶν ἐν γένει τῶν ἀντιτασσομένων πρὸς τοὺς κυβερνῶντας· || καθόλου, ἐναντίωσις, ἀντίπραξις, ἀντενέργεια. Β. Φ

— *[Συνταγμ. Δίκ.]* Ἐν τῇ στενῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως *ἀντιπολίτευσις* καλεῖται ἡ ἐν τῇ Βουλῇ μειοψηφία, ἤτοι τὸ ἐν αὐτῇ μειοψηφοῦν κόμμα (ἢ τὰ μειοψηφοῦντα κόμματα), τὸ ὁποῖον διαφωνοῦν πρὸς τὰς πράξεις τῆς Κυβερνήσεως, τὴν ὑπ' αὐτῆς ἀκολουθουμένην πολιτικὴν καὶ ἀνταγωνιζόμενον αὐτῆς, προσπαθεῖ καὶ ἐπιδιώκει διὰ τῶν δημοσίων συζητήσεων καὶ διὰ τοῦ πρὸς αὐτὸ προσκειμένου τύπου, ὅπως ἀλλοιώσῃ τὰ φρονήματα τοῦ λαοῦ καὶ δυνηθῇ, κατὰ τὰς ἐκλογάς, ὑπερισχῦον ἀριθμητικῶς τοῦ ἄλλου (ἢ τῶν ἄλλων) νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἄνοδόν του εἰς τὴν ἀρχήν. Ἡ ὕπαρξις τοιαύτης ἀντιπολιτεύσεως, κατὰ συνέπειαν, εἶναι δυνατὴ μόνον ἐν Πολιτείᾳ εἰς τὴν ὁποίαν ἀναγνωρίζεται ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ τοῦ τύπου, ὁπότε ἡ δρᾶσις αὐτῆς, οὐδεὶς λόγος ὑφίσταται, ὅπως παραμένῃ κρυφία καὶ μυστικὴ καὶ δύναται αὕτη ἐπὶ ἐλευθέρου πεδίου ν' ἀγωνισθῇ τὸν ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν αὐτῆς ἀγῶνα. Διότι, ὅ,τι κυρίως χαρακτηρίζει τὴν ἀντιπολίτευσιν δὲν εἶναι ἡ διαφορὰ ἁπλῶς τῶν προσώπων τῶν ἀποτελούντων ταύτην πρὸς ἐκεῖνα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν *συμπολίτευσιν* (τὸ πλειοψηφοῦν ἐν τῇ Βουλῇ κόμμα, ἢ τὰ συνεργαζόμενα ἐν αὐτῇ κόμματα), ὅσον ἡ διαφορὰ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ μέσων δι' ὧν ζητεῖ ἑκάτερον κόμμα νὰ διευθύνῃ τὰ κοινὰ τοῦ Κράτους. Τούτου ἕνεκα ἄνευ ἐλευθερίας πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν ἀντιθέτων πολιτικῶν ἀπόψεων καὶ ἐλευθέρας κρίσεως αὐτῶν, ἡ ὕπαρξις ἀντιπολιτεύσεως εἴς τι Κράτος (ἀπολυταρχικὸν) ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς «ἀντιδράσεως», ἥτις κρυφίως ἐργαζομένη ζητεῖ νὰ ἐπιτύχῃ βιαίως τὴν ἀνατροπὴν τῶν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, εἶναι ἐπανάστασις, ἢ προπαρασκευὴ τοιαύτης, ἥτις, παρὰ τὰ τυχὸν πλεονεκτήματά της, πλήττει αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν καὶ ζωὴν τοῦ Κράτους. Σήμερον ἡ ὕπαρξις ἀντιπολιτεύσεως ἐν τῇ Βουλῇ ἀποτελεῖ τὴν ὑπερτάτην ἐγγύησιν περὶ εὐρύθμου καὶ ὁμαλῆς λειτουργίας τοῦ πολιτεύματος, ἔλλειψις δὲ τοιαύτης (ὅπως λ. χ. ἐν Γαλλίᾳ τῷ 1848, παρ' ἡμῖν μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1861, κατὰ τὴν Β' Ἀναθεωρητικὴν Βουλήν, κατὰ τὴν Δ' ἐν Ἀθήναις Ἐθνοσυνέλευσιν) καὶ συνεπῶς ἔλλειψις ἐλέγχου καὶ παρακολουθήσεως τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου, ἄγει εἰς τὸ «ἀπόλυτον» τῶν κυβερνώντων, αἱ ἐκ τούτου δὲ συνέπειαι πολλαπλῶς ὀδυνηραὶ διά τε τὸ Κράτος καὶ τὸν Λαὸν δύνανται ν' ἀποβῶσι.

Τὰς ἀπαρχὰς τοῦ «θεσμοῦ» τῆς ἀντιπολιτεύσεως δέον ν' ἀναζητήσωμεν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθα ἡ διαίρεσις τῶν πολιτικῶν δυνάμεων εἰς δύο κόμματα (βλ. λ. **Ἀγγλίας πολίτευμα**) ἔφερεν εἰς τὴν διάκρισιν αὐτῶν εἰς συμπολίτευσιν καὶ ἀντιπολίτευσιν, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ ἕτερον μόνον τούτων ἐκαλεῖτο εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Κράτους. Ἡ μὲν συμπολίτευσις ὑποστηρίζει τὴν Κυβέρνησιν, εἶναι τὸ κόμμα τὸ ὁποῖον ἀνέδειξεν, ὑποστηρίζει καὶ συμπράττει μετὰ τῆς Κυβερνήσεως, σεβόμενον πάντως τὰ δικαιώματα τῆς μειοψηφίας, δηλ. τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἥτις ἐλέγχει, κρίνει καὶ βασανίζει τὰ ἔργα τῆς Κυβερνήσεως, διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ leader αὐτῆς, ὅστις διατελέσας (συνήθως) πρωθυπουργὸς εἶναι ἕτοιμος ν' ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας ὅτε αἱ περιστάσεις τὸ ἀπαιτήσουν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις ἐν Ἀγγλίᾳ καλεῖται, κατὰ τὸ «Κυβέρνησις τῆς Α. Μ.», «Ἀντιπολίτευσις τῆς Α. Μ.». Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν δύο κομμάτων, ὅστις δὲν εἶναι «προσωπικός», ἀλλὰ περὶ ἀρχάς, διὰ τὴν ἐπικράτησιν αὐτῶν, ὑπῆρξεν ἀγωγὸς προόδου διὰ τὸ Ἀγγλικὸν Κράτος, ἐφόσον διεδέχοντο ἄλληλα ἐν τῇ ἀρχῇ, συναγωνιζομένου, οὕτω πως, τοῦ φιλελευθέρου ρεύματος πρὸς τὸν συντηρητισμόν. Ὅ,τι ὅμως ἐπετεύχθη ἐν Ἀγγλίᾳ ἄλλοτε, ἡ συγκρότησις τῆς ἀντιπολιτεύσεως εἰς ἓν κόμμα, εἰς οὐδεμίαν ἄλλην χώραν ἐπραγματοποιήθη, λόγῳ τῆς πληθώρας τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Τούτου δ' ἕνεκα παρετηρήθη ἡ ἀντιστροφὴ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων, ὁ μετασχηματισμὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως εἰς συμπολίτευσιν καὶ τἀνάπαλιν, ἄνευ ἐνεργείας ἐν τῷ μεταξὺ ἐκλογῶν, λόγῳ τῆς ἕνεκα δυσαρεσκείας ἢ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι προσκτήσεως ὠφελημάτων μεταστάσεως ἑνὸς κόμματος ἐκ τῶν τάξεων τῆς συμπολιτεύσεως εἰς τὰς τῆς ἀντιπολιτεύσεως, τῆς μεταμορφώσεως ταύτης εἰς συμπολίτευσιν καὶ τῆς ἀνόδου αὐτῆς εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τἀνάπαλιν. Οὕτω πως, σήμερον, εἰς οὐδὲν σχεδὸν Κράτος ἀντιπολίτευσις καὶ συμπολίτευσις ὑποδηλοῦν δύο διάφορα ἀνταγωνιζόμενα κόμματα, ἀλλὰ συμμαχίας κομμάτων, αἵτινες διακρίνονται εἰς συμπολίτευσιν καὶ ἀντιπολίτευσιν (πλειοψηφίαν καὶ μειοψηφίαν) ἀναλόγως τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τῆς μιᾶς ἀπέναντι τῆς ἄλλης. Ὡς παραδείγματα ἀναφέρομεν τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Γιουγκοσλαβίαν, τὴν Αὐστρίαν κλπ., τέλος αὐτὴν τὴν Ἀγγλίαν ἐν τῇ παρούσῃ ἐποχῇ.

Τῆς ἀντιπολιτεύσεως τὰ δικαιώματα ὡς τοιαύτης ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ εἶναι ποικίλα καὶ μεγάλα, πολλὰ τῶν ὁποίων καταχυροῦνται εἴτε ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς, εἴτε καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Συντάγματος, καὶ τοῦτο λόγῳ τῆς ἀναγνωριζομένης ἀνάγκης ὅπως πανταχοῦ λ. χ. εἰς τὸ νομοθετικὸν γενικῶς ἔργον τῆς Βουλῆς, τὰς ἐπιτροπὰς αὐτῆς κλπ. συμμετέχῃ καὶ αὕτη, ἀκούωνται καὶ ἀντίθετοι ἀπόψεις, συζητῶνται καὶ ἀντίθετοι ἀρχαί. Οὕτω κατὰ τὸ ἄρθρ. 55 § 1 τοῦ Συντάγματος αἱ ἐν ἀρχῇ ἑκάστης Συνόδου συνιστάμεναι εἰδικαὶ ἐπιτροπαὶ πρὸς ἐξέτασιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν εἰς τὴν Βουλὴν ὑποβαλλομένων νομοσχεδίων καὶ ἀναφορῶν δέον νὰ καταρτίζωνται «κατ' ἀναλογίαν τῶν κομμάτων», ἤτοι εἰς αὐτὰς ἀπαραιτήτως δέον νὰ συμμετάσχουν καὶ «ἀντιπολιτευόμενοι βουλευταί». Ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνας τὰς ἐπιτροπὰς διὰ τὰς ὁποίας τὸ Σ. δὲν ὁρίζει ρητῶς ὅτι πρέπει εἰς αὐτὰς ν' ἀντιπροσωπεύωνται βουλευταὶ ὅλων τῶν κομματικῶν ἀποχρώσεων, ὡς λ. χ. διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἄρθ. 35 § 2 προβλεπομένην μόνιμον ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων ἐπιτροπήν, πάλιν αὕτη δέον ν' ἀποτελῆται ἐκ βουλευτῶν τῶν διαφόρων κομμάτων «κατ' ἀναλογίαν» τῆς ἀριθμητικῆς δυνάμεως ἑκάστου, συμφώνως πρὸς ἐπικρατήσασαν παρ' ἡμῖν «πολιτικὴν συνήθειαν». Οὕτω πως αἱ ἀντίρροποι πολιτικαὶ δυνάμεις συμπληροῦσιν ἀλλήλας. Τοῦτ' αὐτὸ κρατεῖ καὶ εἰς τὰ ἄλλα, κοινοβουλευτικῶς κυβερνώμενα, κράτη (Γαλλίαν, Γερμανίαν, Τσεχοσλοβακίαν, Αὐστρίαν κλπ.).

Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ ἀντιπολίτευσις, ὅπως ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀποτελεῖ εἶδός τι *ἀγράφου θεσμοῦ*, οὕτω καὶ εἰς τὰ λοιπὰ Κοινοβουλευτικὰ Κράτη δέον νὰ θεωρῆται, καὶ εἶναι πράγματι, τὸ ἕτερον σκέλος τῆς σταδιοδρομίας αὐτῶν, ὁ ἀπαραίτητος τροχὸς διὰ τὴν εὔρυθμον λειτουργίαν τοῦ πολιτειακοῦ-κρατικοῦ μηχανισμοῦ. Πάντως, ἡ ὁλοκλήρωσις τῆς ἀντιπολιτεύσεως εἰς ἓν κόμμα (ὡς καὶ κατ' ἀναλογίαν τῆς συμπολιτεύσεως) ἀποτελεῖ ἰδεῶδες ἀνέφικτον κατὰ τὴν σύγχρονον τοὐλάχιστον περίοδον. Η. Γ. Κ.

— **«Ἀντιπολίτευσις»**. Ἐφημερὶς τῶν εἰδήσεων ἐκδιδομένη ἐν Ἑρμουπόλει, ἔτος Α' 1885.

ἀντιπολιτευτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανός, ὁ κατάλληλος εἰς τὸ ἀντιπολιτεύεσθαι· || ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν.—Ἐπίρρ. ***ἀντιπολιτευτικῶς***.

ἀντιπολιτικός, *—ή, —όν*· ὁ μὴ πολιτικός, ὁ ἀντικείμενος εἰς τοὺς κανόνας τῆς ὑγιοῦς πολιτικῆς· καθόλου ὁ μὴ συνετός, ὁ ἀσύνετος, ὁ ἄφρων, ὁ δημιουργῶν ἀποτελέσματα ἀντίθετα τῶν ἐπιδιωκομένων.—Ἐπίρρ. ***ἀντιπολιτικῶς***.

ἀντίπολος *[Γεωμετρ.]*. Ἀντίπολος τυχούσης εὐθείας, ὡς πρὸς ἔλλειψιν κειμένην ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, καλεῖται τὸ σημεῖον τό, ὡς πρὸς τὸ κέντρον τῆς ἐλλείψεως, συμμετρικὸν τοῦ πόλου τῆς αὐτῆς εὐθείας ὡς πρὸς τὴν ἔλλειψιν. Ἡ εὐθεῖα τότε λέγεται *ἀντιπολικὴ* τοῦ ἀντιπόλου αὐτῆς. Α. Μ.

ἀντιποσιτίνη (Antipositin) *[Φαρμ.]*. Μεῖγμα τρυγικοῦ ὀξέος, κιτρικοῦ νατρίου, τρυγός, ἀνθρακικοῦ νατρίου, χλωριούχου νατρίου, τρυγός, ἀνθρακικοῦ νατρίου καὶ μαγνησίας, προταθὲν ὡς ἀπισχναντικόν. Κ. Γ. Μ

ἀντίπους (ὁ, ἡ), ***—ουν*** (τό)· ὁ ἀντιθέτως ἔχων τοὺς πόδας πρὸς τοὺς πόδας ἄλλου: ***«ἀντίποδες»*** οἱ ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους τῆς γῆς, οἱ κατὰ διάμετρον εἰς τὰς ἀντικειμένας ζώνας τῆς γῆς οἰκοῦντες, ἄλλως ***ἀντίχθονες*** || οἱ καθ' ὅμοιον τρόπον ἀντικείμενοι τόποι τῆς γηΐνης σφαίρας· || μεταφ. ὁ ὅλως ἀντίθετός τινος· π. χ. **«ὁ Α εἶναι ὁ ἀντίπους τοῦ Β»**, δηλ. ὁ μὲν Α εἶναι ἀγαθὸς καὶ εὐγενής, ὁ δὲ Β κακὸς καὶ χυδαῖος. Β. Φ.

—*[Ἐγκυκλ.]* Οἱ ἀντίποδες τόποι εὑρίσκονται εἰς ἀντίθετα ἡμισφαίρια καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδίου μεσημβρινοῦ ἐπιπέδου, ἀλλ' εἰς σημεῖα αὐτοῦ ἀπέχοντα ἀλλήλων κατὰ 180°. Συνεπῶς ἐὰν ὁ εἷς τῶν ἀντιπόδων εὑρίσκεται ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ, ὁ ἕτερος θὰ κεῖται ἐν τῷ νοτίῳ, ἀμφότεροι δὲ θὰ ἔχωσιν ἴσα μέν, ἀλλ' ἀντίθετα γεωγραφικὰ πλάτη καὶ γεωγραφικὰ μήκη διαφέροντα κατὰ 180°. Μόνον οἱ ἀντίποδες οἱ εὑρισκόμενοι ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ θὰ ἔχωσι τὸ αὐτὸ πλάτος (=0°), ἀλλὰ τὰ γεωγραφικά των μήκη θὰ διαφέρωσι πάλιν κατὰ 180° ἢ 12ω.

Digitized by Google

Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι ὁ Ἥλιος ἀνατέλλει εἰς τὸν ἕνα τῶν ἀντιπόδων, καθ' ἣν στιγμὴν δύει εἰς τὸν ἕτερον, ἢ ὅταν ὁ πρῶτος ἔχῃ μεσημβρίαν, ὁ δεύτερος ἔχει κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν μεσονύκτιον καὶ τἀνάπαλιν. Πλὴν τῆς διαφορᾶς ταύτης τῶν ὡρῶν τοῦ ἡμερονυκτίου, ἥτις εἶναι ἡ μόνη ὑφισταμένη μεταξὺ τῶν ἀντιπόδων, τῶν εὑρισκομένων ἐπὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ, οἱ κατοικοῦντες εἰς τόπους, ἔχοντας ἴσα ἀλλ' ἀντίθετα γεωγραφικὰ πλάτη, καὶ μήκη διαφέροντα κατὰ 180°, ἔχουσι καὶ ἄλλας διαφοράς, ὡς ἡ τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους, τῆς διαρκείας τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν νυκτῶν καὶ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ. Ὅταν λ. χ. οἱ μὲν ἔχωσι θέρος, οἱ δὲ θὰ ἔχωσι χειμῶνα· ὅταν εἰς τοὺς πρώτους αἱ ἡμέραι εἶναι μακραί, εἰς τοὺς τελευταίους θὰ εἶναι βραχεῖαι· καὶ τέλος ἀστερισμοί, οἵτινες εἶναι ὁρατοὶ εἰς τὸν ἕνα τῶν ἀντιπόδων, θὰ εἶναι ἀόρατοι εἰς τὸν ἕτερον. Αἱ διαφοραὶ αὗται γίνονται τόσῳ μικρότεραι, ὅσῳ οἱ δύο ἀντίποδες πλησιάζουσι πρὸς τὸν Ἰσημερινόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου μηδενίζονται, πλὴν τῆς διαφορᾶς τῶν ὡρῶν τοῦ ἡμερονυκτίου.

Ἡ ἰδέα τῆς ὑπάρξεως *ἀντιπόδων* εὗρεν ἰσχυροὺς πολεμίους εἰς μεταφυσικοὺς καὶ Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως ὁ *Λακτάντιος* γράφει: «Ποῖος εἶναι τόσον ἀνόητος ὥστε νὰ πιστεύῃ ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἔχοντες τοὺς πόδας ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς;» (Div. Instit. t. III, de falsa sapientia 24, 1). Ἀφ' ἑτέρου *Κοσμᾶς ὁ Ἰνδικοπλεύστης* εἰς τὸν β' πρόλογον τῆς «Χριστιανικῆς Τοπογραφίας» του (ἐκδ. Wonstedt σ. 38) ἀρνεῖται διαρρήδην ὅτι εἶναι δυνατὸν ἡ γῆ, μὲ τὸ ἀνυπολόγιστον βάρος της, νὰ μένῃ μετέωρος εἰς τὸ διάστημα καὶ νὰ μὴ πίπτῃ, ἀφοῦ δὲ εἶναι τετράγωνος, ἀδύνατον ἐπίσης νὰ ὑπάρχουν ἀντίποδες. Ἡ Γραφὴ ἄλλωστε, ἐπάγεται, παραδίδει ταῦτα: «ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς» (Πράξ. 17,26). Δὲν γράφει: «ἐπὶ πάντων τῶν προσώπων», ἀλλὰ «ἐπὶ πᾶν πρόσωπον». Αὐτὸς ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἀρνεῖται ὅτι ὑπάρχουν ἀντίποδες, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Γραφῆς ἀναφέρεται τοιοῦτόν τι (De civ. dei XVI 9). Ε. Π. — Σ. Φ.

— **ἀντίπουν** *ζεῦγος* (γαλλ. καὶ ἀγγλ. *tête bêche*) [*Φιλοτελ.*]. Ζεῦγος συνεχομένων πρὸς ἄλληλα γραμματοσήμων, ἐξ ὧν τὸ ἓν εὑρίσκεται εἰς ἀνάστροφον θέσιν ὡς πρὸς τὸ ἕτερον. Αἰτία τούτου εἶναι ἡ κατὰ τὴν σύνθεσιν τῆς πλακὸς ἑνὸς φύλλου γραμματοσήμων κατὰ παραδρομὴν ἀνάστροφος τοποθέτησις ἑνὸς ἢ πλειόνων ἐκ τῶν τύπων τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν πλάκα. Διακρίνομεν δύο εἴδη ἀντιπόδων ζευγῶν· τὸ *ὁριζόντιον*, καθ' ὃ τὰ δύο ἀνάστροφα γραμματόσημα εὑρίσκονται παραλλήλως ἀλλήλων, καὶ τὸ *κατακόρυφον*, καθ' ὃ τὸ ἓν γραμματόσημον ὑπέρκειται τοῦ ἄλλου. Κυρίως ἀντίπουν ζεῦγος ἐντῇ γραμματοσημολογίᾳ θεωρεῖται τὸ ὁριζόντιον.

Τ' ἀντίποδα ζεύγη εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σπανιώτατα καὶ λίαν περιζήτητα ὑπὸ τῶν συλλεκτῶν, τὰ οὕτω δ' ἀπαντώμενα γραμματόσημα τιμῶνται πολλαπλασίως τῶν ἁπλῶν ἀντιτύπων τῶν ἰδίων γραμματοσήμων. Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν παριστᾷ ἀντίπουν ζεῦγος 20λέπτου γαλλικοῦ γραμματοσήμου ἐκδόσεως τοῦ 1870—71 (τῆς κοινῶς ἐπικαλουμένης ἐκδόσεως «τῆς πολιορκίας τῶν Παρισίων»). Ἡ ἀγοραία τιμὴ ἑνὸς τοιούτου ἀντίποδος ζεύγους κυμαίνεται περὶ τὰ 1350 γαλλικὰ φράγκα, ἐνῷ ἡ τοῦ ἁπλοῦ ἀντιτύπου τοῦ ἰδίου γραμματοσήμου εἶναι μόλις 50 λεπτῶν. Ὑπάρχουσιν ἄλλα ἀντίποδα ζεύγη γραμματοσήμων μοναδικὰ εἰς τὸν κόσμον, ἑκάστου τῶν ὁποίων ἡ ἀξία φθάνει εἰς 600 ἢ καὶ 700 χιλιάδας δραχμῶν. Τελευταίως Κράτη τινὰ πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς συλλεκτικῆς μανίας τῶν φιλοτελιστῶν ἤρχισαν παρενθέτοντα ἐπίτηδες ἀντίποδα ζεύγη εἰς φύλλα διαφόρων γραμματοσήμων των. Οὕτως εἰς τὰς ἀπὸ τοῦ 1909 καὶ ἐντεῦθεν ἐκδόσεις ἑλβετικῶν γραμματοσήμων, συναντῶνται πλεῖσται ὅσαι ποικιλίαι ἀντιπόδων ζευγῶν. Ἐννοεῖται ὅτι τὰ τοιαῦτα ζεύγη δὲν ἔχουν ἐξαιρετικὴν ἀξίαν.

Εἰς τὰ καθ' αὐτὸ ἑλληνικὰ γραμματόσημα οὐδαμοῦ συναντᾶται ἀντίπουν ζεῦγος. Μόνον εἰς

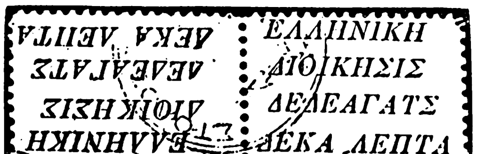

τινας προσωρινὰς ἐκδόσεις γραμματοσήμων ἐνίων ἑλληνικῶν χωρῶν γενομένας πρὸ τῆς ὁριστικῆς προσαρτήσεως τούτων ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, καὶ συγκεκριμένως εἰς τὰ γραμματόσημα τῆς Σάμου (ἐκδόσεως 1912) καὶ τοῦ Δεδεαγάτς (ἐκδόσεως 1913) ἀπαντῶνται ἀντίποδα ζεύγη. Τῶν τελευταίων τούτων ἡ ἐκτύπωσις ἔχει γίνει εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρωφ» ὅπερ ἦτο ναυαρχὶς τοῦ καταλαβόντος τὸ Δεδεαγάτς Ἑλληνικοῦ Στόλου κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913, τὸ δὲ ἀντίπουν ζεῦγος ὅπερ παρεισέφρησεν εἰς τὴν ἔκδοσιν ἐκείνην σχηματίζεται ἐκ δύο δεκαλέπτων γραμματοσήμων. Τὸ ζεῦγος τοῦτο, οὗτινος παραθέτομεν τὴν εἰκόνα, συναντᾶται εἰς ἅπαντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἐκδοθέντα φύλλα, τιμᾶται δὲ 25 γαλλικὰ φράγκα. Ε. Φ. Ε.

— **ἀντίπους** *θέσις ὠκεανῶν καὶ ἠπείρων* [*Γεωγρ.*]. Οὕτω καλεῖται ἡ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς παρουσιαζομένη διάταξις τῶν ὠκεανῶν καὶ τῶν ἠπείρων, καθ' ἣν ἕκαστος τῶν ὠκεανῶν (Εἰρηνικός, Ἀτλαντικός, Ἰνδικός, Β. Παγωμένος) εὑρίσκεται εἰς ἀντίποδα θέσιν πρὸς μίαν τῶν ἠπείρων (ἀντιστοίχως Εὐρώπην - Ἀφρικήν, Ἀσίαν - Αὐστραλίαν, Βόρειον καὶ Νότ. Ἀμερικήν, καὶ Ἀνταρκτίδα ξηράν). Γ. Κ. Γ.

ἀντίπους (ὁ) (Antipus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τετραμεροῦς συμμετρίας τῆς οἰκογενείας τῶν *κρυπτοκεφαλιδῶν*. Διακρίνονται ἐκ τοῦ βραχέος, ἁδροῦ καὶ κυλινδρικοῦ σώματός των. Ἡ κεφαλή των εἶναι κάθετος πρὸς τὸ σῶμα, ἐπίπεδος κατὰ τὸ κάτω αὐτῆς μέρος καὶ βαθέως τοποθετημένη ἐπὶ τῆς θωρακικῆς κοιλότητος, φέρει δὲ ἰσχυρὰς σιαγόνας. Αἱ κεραῖαι εἶναι νηματοειδεῖς, ἐκφύονται μεμονωμένως καὶ ἔχουσι μῆκος ἴσον πρὸς τὸ ἥμισυ τοῦ μήκους τοῦ σώματος. Φέρουσιν ἓξ πόδας μετρίου μεγέθους, τῶν ὁποίων ἡ προτελευταία ἄρθρωσις εἶναι δίλοβος. Τὰ ἔμβρυά των εἶναι φοειδεῖς σκώληκες. Εἶναι βραδέα εἰς τὰς κινήσεις των καὶ ζῶσιν ἐπὶ τῶν φύλλων τὰ ὁποῖα μασῶσιν ἀλλὰ δὲν ἀποκόπτουσιν. Εἰς τὸν παραμικρὸν κίνδυνον συστέλλουσι τοὺς πόδας των καὶ τὰς κεραίας των καὶ πίπτουσιν ἐπὶ τῆς γῆς προσποιούμενα τὰ νεκρά.

Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη, πολλὰ τῶν ὁποίων ἀπαντῶσι καὶ εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας. Δ. Ν. Π.

ἀντιπραγματισμός. Ἡ ἀνταλλαγὴ εἰς εἶδος, ἡ ἀνταλλαγὴ ἀτομικῶς ὡρισμένων πραγμάτων, τουτέστι πράγματος ἀμέσως διὰ πράγματος. Χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀντιπραγματισμοῦ εἶναι ἡ *ἔλλειψις τοῦ χρήματος*, διότι ὅπου μεσολαβεῖ τὸ χρῆμα δὲν ἔχομεν πλέον πραγματικὴν ἀνταλλαγήν, ἀλλὰ διχασμὸν αὐτῆς εἰς ἀγορὰν καὶ πώλησιν τελείως κεχωρισμένας ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ πραγματοποίησις ἀνταλλαγῆς ἀτομικῶς ὡρισμένων ἀντικειμένων ἀπαιτεῖ διπλῆν ταυτόχρονον συμφωνίαν μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων, ἥτις συνίσταται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ εἴδους τῶν πραγμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἀξίας αὐτῶν. Αἱ ἰδιότητες αὗται τοῦ ἀντιπραγματισμοῦ παρεμβάλλουν σπουδαῖα κωλύματα εἰς τὴν συναλλαγήν, διότι εἶναι δύσκολον νὰ συνυπάρχουν αἱ ἀπαιτούμεναι προϋποθέσεις. Ἀρκεῖ νὰ ἀναλογισθῇ τις ποῖαι δυσχέρειαι π. χ. παρουσιάζονται εἰς ἕνα βελονοποιόν, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ἕνα ἵππον δι' ἀνταλλαγῆς εἰς εἶδος.

Τὰ μειονεκτήματα τοῦ ἀντιπραγματισμοῦ προεκάλεσαν τὴν ἀναγνώρισιν ἑνὸς ἀντικειμένου ὡς γενικοῦ ἐκπροσώπου ὅλων τῶν πραγμάτων, μὲ τὰ ὁποῖα δύναται τοῦτο νὰ ἀνταλλάσσηται. Τὸ γενικὸν τοῦτο ἀντικείμενον εἶναι τὸ χρῆμα τὸ ὁποῖον διευκολύνει οὕτω τὴν ἀνταλλαγήν.

Ὁ ἀντιπραγματισμὸς ἐμφανίζεται κυρίως εἰς δύο περιπτώσεις: Πρῶτον εἰς πρωτογόνους οἰκονομίας καὶ δεύτερον εἰς προηγμένας τοιαύτας, αἱ ὁποῖαι ὅμως ἔχουν ἀσταθὲς νόμισμα.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς πρωτογόνους οἰκονομίας ὁ Bruno Hildebrand ὑπεστήριξεν ὅτι κύριον χαρακτηριστικὸν αὐτῶν εἶναι ὁ ἀντιπραγματισμός, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς προηγμένας οἰκονομίας, τῶν ὁποίων διακριτικὸν εἶναι κατ' αὐτὸν τὸ χρῆμα καὶ ἡ πίστις. Ἐπ' αὐτοῦ στηριζόμενος ὁ Hildebrand ἀνέπτυξε τὴν περὶ οἰκονομικῶν σταδίων θεωρίαν του, καθ' ἣν ἡ «*φυσικὴ οἰκονομία*» (Naturalwirtschaft) ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως μὲ ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν τὴν εἰς εἶδος ἀνταλλαγήν. Ἡ θεωρία ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή, διότι ὁ ἀντιπραγματισμὸς προϋποθέτει ἀνεπτυγμένην πως οἰκονομικὴν ζωὴν μὲ καταμερισμόν τινα ἔργων, ἐνῷ, ὅπως γνωρίζομεν, εἰς τὰς πρωτογόνους οἰκονομίας δὲν ὑφίστατο κατ' ἀρχὰς οὐδεὶς σχεδὸν καταμερισμὸς ἔργων καὶ συνεπῶς οὐδεμία ἀνταλλαγὴ ἐλάμβανε χώραν μεταξὺ τῶν διαφόρων οἰκογενειῶν ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν τῆς λέξεως σημασίαν. Ὁ ἀντιπραγματισμὸς ἀνεπτύχθη βραδύτερον εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, ὅταν ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὴν γεωργίαν ἡ χειροτεχνικὴ ἐργασία.

Εἰς τὴν νεωτέραν κοινωνικὴν οἰκονομίαν δὲν ἐξέλιπε βεβαίως ὁ ἀντιπραγματισμός, πάντως ὅμως περιωρίσθη μέχρι τοιούτου βαθμοῦ, ὥστε νὰ θεωρῆται ὡς μὴ ὑπάρχων. Μόνον μία μορφὴ αὐτοῦ εἶναι γνωστὴ σήμερον, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν ἐργατῶν εἰς εἶδος (Trucksystem). Αἱ ἐργατικαὶ ὅμως νομοθεσίαι τῶν διαφόρων κρατῶν ἀπαγορεύουν τὸ σύστημα τοῦτο· μεταξὺ δ' αὐτῶν καὶ ἡ ἑλληνικὴ διὰ τοῦ νόμου 4030 (1912) «Περὶ πληρωμῆς ἡμερομισθίων τῶν ἐργατῶν κλπ.».

Ὁ ἀντιπραγματισμὸς λαμβάνει μεγάλας διαστάσεις καὶ εἰς τὴν νεωτέραν κοινωνικὴν οἰκονομίαν ὅταν ἐπικρατῇ πόλεμος, ἀνώμαλοι νομισματικαὶ συνθῆκαι κλπ. Πράγματι κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον καὶ μετ' αὐτόν, λόγῳ κυρίως ἐλλείψεως ὡρισμένων εἰδῶν ἀλλὰ καὶ τῆς ἀσταθείας τῶν νομισμάτων τῶν διαφόρων κρατῶν, ἔλαβε χώραν πολλάκις ἡ εἰς εἶδος ἀνταλλαγὴ μεταξὺ ἰδιωτῶν, πολλάκις δὲ καὶ μεταξὺ κυβερνήσεων. Ξ. ΖΟΛΩΤΑΣ

ἀντίπραξις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀντιπράττειν, ἐναντία, ἀντίθετος ἐνέργεια, ἐνέργεια πρὸς ματαίωσιν τῶν ἀποτελεσμάτων ἄλλης ἐνεργείας, ἀντίδρασις, ἀντενέργεια.

ἀντιπράττω· ἀντενεργῶ, ἐνεργῶ ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἐνεργείας ἄλλου τινός, ἀντιδρῶ.

ἀντιπρεσβεύομαι· πέμπω πρεσβείαν πρὸς ἀντίπραξιν ἄλλης πρεσβείας.

ἀντιπρεσβευτὴς (ὁ)· ὁ ἀντὶ τοῦ πρεσβευτοῦ, ὁ ἀσκῶν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρεσβευτοῦ.

ἀντιπροβάλλω· ἐπίσης προβάλλω || προβάλλω ἀντιθέτως.

ἀντιπροεδρεύω· εἶμαι ἀντιπρόεδρος, ἀσκῶ τὰ δικαιώματα τοῦ προέδρου.

ἀντιπροεδρία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀντιπρόεδρος, τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀντιπροέδρου.

ἀντιπρόεδρος (ὁ, ἡ)· ὁ ἀντὶ τοῦ προέδρου, ὁ ἀντικαθιστῶν τὸν πρόεδρον.

ἀντιπροίκι (τό)· ἰδιωμ., τὸ δῶρον τὸ ὁποῖον προσφέρει ὁ γαμβρὸς εἰς τὴν νύμφην, οἱονεὶ ὡς ἀπόδοσιν τῆς προικός, ἀρχ. *ἀντίφερνα*.

— **ἀντιπροκαλῶ** (*—έω*)· ἐπίσης προκαλῶ, προκαλῶ τὸν προκαλοῦντά με: «προκαλοῦμαι καὶ ἀντιπροκαλῶ».

ἀντιπροοδευτικός,— *ή*, — *όν*· ὁ μὴ προοδευτικός, ὁ ἐναντιούμενος, ὁ ἀντιμαχόμενος εἰς τὴν προοδευτικὴν τάσιν τοῦ ἀνθρώπου, συντηρητικός. — Ἐπίρρ. *ἀντιπροοδευτικῶς*.

ἀντιπροπαρασκευὴ [*Στρατιωτ.*]· βλ. λ. μάχη *ἀμυντική*.

ἀντιπροπέρυσι, καὶ *ἀντιπρόπερσι*· ἐπίρρ., τὸ προηγούμενον ἔτος τοῦ προπερυσινοῦ, τὸ τέταρτον πρὸ τοῦ παρόντος ἔτος.

ἀντιπροπίνω· ἐπίσης προπίνω, ἀπαντῶ διὰ προπόσεως εἰς ἄλλην πρόποσιν.

ἀντιπροσαγορεύω· ἐπίσης προσαγορεύω, προσαγορεύω τὸν προσαγορεύσαντά με, ἀντιχαιρετῶ.

ἀντιπροσφέρω· προσφέρω καὶ ἐγώ, προσφέρω πρὸς ἀνταγωνισμὸν ἢ πρὸς ἅμιλλαν· || προσφέρω ὡς ἀντάλλαγμα.

ἀντιπροσφορὰ (ἡ)· ἀντίπαλος προσφορά, προσφορὰ πρὸς ἀνταγωνισμόν.

ἀντιπροσωπεία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀντιπρόσωπός τινος, τὸ νὰ παρίσταται τις ἢ νὰ ἐνεργῇ ἀντ' ἄλλου: «ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεία», ὁ ἀντιπροσωπεύων ἢ οἱ ἀντιπροσωπεύοντες τὴν Ἑλλάδα· «ἀντιπροσωπεία βιομηχανικῶν οἴκων, ἐμπορικῶν οἴκων κ. τ. τ.».

ἀντιπροσωπευτικός, *—ή*, *—όν*· ὁ κατάλληλος ἢ ἁρμόδιος νὰ ἀντιπροσωπευθῇ: «ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος», ὁ ἔχων τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα εἴδους τινὸς ἀνθρώπων· π. χ. «ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος μικροπολιτικοῦ, —γυρολόγου κ.τ.τ.» || «ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα»· βλ. ἐκλογικὰ συστήματα.

ἀντιπροσωπεύω· παρίσταμαι, ἐνεργῶ ἀντὶ ἄλλου καὶ κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ: «ἀντιπροσωπεύω τινὰ διὰ πληρεξουσίου, —διὰ προφορικῆς ἢ ἐγγράφου ἐντολῆς».

ἀντιπρόσωπος (ὁ, ἡ)· ὁ παριστάμενος ἢ ἐνεργῶν ἀντὶ ἄλλου καὶ κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ: «ἀντιπρόσωπος ἰδιώτου, —ἐμπορικοῦ ἢ βιομηχανικοῦ οἴκου, —ἑταιρείας ἢ σωματείου, —χώρας ἢ κράτους κλ.».

— [*Ἐμπορ.*] Ὁ ἐπιφορτισμένος τὴν ἐξυπηρέτησιν καὶ προστασίαν τῶν συμφερόντων ἐμπορικοῦ οἴκου ἢ ἐργοστασιάρχου.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ὁ ἐμπορευόμενος ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ ἐπεκτείνῃ τὸν κύκλον τῶν ἐργασιῶν του ἐνεπιστεύετο τὴν φροντίδα ταύτην εἰς πρόσωπα διάμεσα, εἰς ἀντιπροσώπους. Ἡ δὲ ἐξέλιξις τῶν ἐμπορικῶν συνθηκῶν ἐμόρφωσε τοσαύτην ποικιλίαν ἀντιπροσώπων, ὥστε ὁ ὡς ἄνω

Digitized by Google

ὁρισμὸς νὰ μὴ περιλαμβάνῃ τοὺς πάσης μορφῆς ἀντιπροσώπους τῆς σήμερον.

Ὁ ἀντιπρόσωπος εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐγκατεστημένος που παραγγελιοδόχος ἢ ἐμποροπαραγγελιοδόχος, ἀναλαμβάνων διὰ συμβολαίου τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἐμπιστευομένου αὐτῷ τὰ συμφέροντά του οἴκου ἢ ἐργοστασίου εἰς τὰς ἀγορὰς διὰ τὰς ὁποίας τῷ ἀνατίθεται ἡ ἀντιπροσωπεία. Ἐπικοινωνεῖ συνεχῶς μὲ τὴν πελατείαν, ἑλκύων τὴν προτίμησίν της, ὑποβάλλει καταλλήλως καὶ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι τὰς προσηκούσας προσφοράς, φροντίζει τὴν ἐπιτυχίαν παραγγελιῶν καὶ ἐπιμελεῖται τῶν εἰσπράξεων· δέον ὅθεν νὰ εἶναι δραστήριος, εὐσυνείδητος, ἐμπειροπράγμων καὶ νὰ διαθέτῃ ἀνάλογον κεφάλαιον.

Ὁ κοινὸς τύπος ἀντιπροσώπου εἶναι ὁ ἐπὶ προμηθείᾳ ἐξυπηρετῶν τὰ συμφέροντα ἐμπορικοῦ οἴκου ἢ ἐργοστασίου τοῦ ὁποίου ἀναλαμβάνει τὴν ἀντιπροσωπείαν δι᾽ ὡρισμένην περιοχὴν ἢ χώραν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ προμήθεια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπολογίζεται ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τῶν παρὰ τοῦ ἀντιπροσώπου διαβιβαζομένων. Μετὰ τοῦτον εἶναι ὁ ἀποκλειστικὸς ἀντιπρόσωπος ὁ ἐνεργῶν ἐπίσης ἐν καθωρισμένῃ ἀκτῖνι ἐπὶ προμηθείᾳ ἐφ᾽ ὅλων τῶν πραγματοποιουμένων ἐργασιῶν διαβιβαζομένων εἰς τὸν ἀντιπροσωπευόμενον οἶκον ἢ ἐργοστάσιον παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἢ ἀπ᾽ εὐθείας παρὰ τῆς πελατείας τῆς ἐν τῇ ἀκτῖνι τῶν ἐνεργειῶν του συμπεριλαμβανομένης. Τρίτη κατηγορία ἀντιπροσώπου εἶναι τοῦ ἀναλαμβάνοντος τὴν ὅλην ἢ σχετικὴν μόνον εὐθύνην ἐπὶ τῶν παραγγελιῶν τῆς πελατείας (ducroire) ὁπότε, ἐκτὸς τῆς τακτικῆς προμηθείας, τῷ παραχωρεῖται καὶ πρόσθετος, ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀναλαμβανομένην εὐθύνην. Ἄλλη μορφὴ τοῦ ἀντιπροσώπου εἶναι τοῦ ἀναλαμβάνοντος τὴν εἰσαγωγὴν καὶ διάδοσιν εἴδους τινὸς ἐπὶ ὡρισμένῃ μὲν προμηθείᾳ καὶ ἰδιαιτέρᾳ ἐνισχύσει παρὰ τοῦ ἀντιπροσωπευομένου οἴκου ἢ ἐργοστασίου ἐξόδων διαφημίσεως, ἐξόδων ταξιδίου, ἐξόδων παραγωγῶν κλπ.

Ἐνδιαφέρουσα μορφὴ ἀντιπροσώπου εἶναι τοῦ ἀγοράζοντος δι᾽ ἴδιον λογαριασμὸν καὶ ὑπ᾽ εὐθύνην του, ἐξασφαλίζοντος δὲ τὴν ἀποκλειστικότητα καὶ τὸ μονοπώλιον ἑνὸς ἢ πλειοτέρων εἰδῶν. Ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτός, ἀνεξαρτήτως τῶν μετὰ τοῦ ἀντιπροσωπευομένου οἴκου ἢ ἐργοστασίου σχετικῶς μὲ τὴν ἀμοιβήν του συμφωνιῶν, διατηρεῖ τὸ δικαίωμα τῆς κατὰ βούλησιν πωλήσεως τῶν ἀγοραζομένων εἰδῶν.

Σπανία περίπτωσις εἶναι τοῦ ἐμμίσθου ἀντιπροσώπου τοῦ ἐξηρτημένου ἀπολύτως ἀπὸ τὸν ἀντιπροσωπευόμενον οἶκον ἢ ἐργοστάσιον, τὰς ὁδηγίας τοῦ ὁποίου ἀπαρεγκλίτως ἀκολουθεῖ ἐκτελῶν ἐντολάς. Ὁ ἀντιπρόσωπος οὗτος χρησιμοποιεῖται παρὰ τῶν οἴκων ἢ ἐργοστασίων τῶν λαμβανόντων μέρος εἰς δημοπρασίας ἔργων καὶ εἰς κυβερνητικὰς προμηθείας. Σπανία ἐπίσης εἶναι τοῦ ἐπιφορτισμένου τὴν παραλαβὴν καὶ παράδοσιν τῶν παραγγελλομένων ἐμπορευμάτων, τὴν διατήρησιν παρ᾽ αὐτῷ παρακαταθήκης (stock) ἐμπορευμάτων, τὴν διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἀντιπροσωπευομένου οἴκου εἴσπραξιν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἄνω μορφῶν συνδυάζονται ἄλλαι ποικιλίαι τείνουσαι ὅλαι εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν· τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ κύκλου ἐργασιῶν. Ὅ τε ἀντιπρόσωπος καὶ ὁ ἀντιπροσωπευόμενος ἐκ κοινοῦ συμφέροντος παρορῶσι τοὺς συνήθεις ὅρους καὶ συνάπτουσι συμφωνίας ἀντιπροσωπείας ἐξυπηρετούσας τὴν καλυτέραν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ των. Διὰ τὰ μηχανήματα προτιμᾶται ἡ ἀνάθεσις τῆς ἀντιπροσωπείας εἰς μηχανικοὺς-ἀντιπροσώπους ἢ εἰς τεχνικὰ γραφεῖα, ἀνατιθεμένης συγχρόνως τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν διατιθεμένων μηχανημάτων.

Ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰδικότητες ἀντιπροσώπων περιοριζομένων εἰς τὴν ἀνάληψιν ἀντιπροσωπειῶν ἐμπορικῶν οἴκων ἢ ἐργοστασίων εἰδῶν τῆς εἰδικότητός των. Οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι, κατέχοντες, πλὴν τῶν ἄνω ἀπαραιτήτων ἐφοδίων, γνῶσιν βαθεῖαν τῶν εἰδῶν ἢ προϊόντων, διὰ τὴν διάθεσιν τῶν ὁποίων εἰδικῶς ἀσχολοῦνται, εἶναι περιζήτητοι καὶ ἀμείβονται περισσότερον. Ὁ ἀντιπρόσωπος, ὑπὸ οἱανδήποτε μορφὴν καὶ ἂν ἐξυπηρετῇ τὰ ἀνατεθέντα αὐτῷ συμφέροντα, δέον νὰ θεωρῇ πάντοτε τὸν ἑαυτόν του συνεργάτην τοῦ οἴκου ἢ τοῦ ἐργοστασίου τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει καὶ νὰ ἐπιζητῇ τὴν ἐπιτυχίαν τούτου.

Ὁ ἀναλαμβάνων τὴν ἀντιπροσωπείαν ἀνταλλάσσει ἐπιστολὴν μετὰ τοῦ ἐμπιστευομένου αὐτῷ τὰ συμφέροντά του ἐμπορικοῦ οἴκου ἢ ἐργοστασίου ἐπέχουσαν θέσιν συμβολαίου καὶ διαλαμβάνουσαν τοὺς ὅρους ἀναθέσεως καὶ ἀναλήψεως τῆς ἀντιπροσωπείας. Τὸ συμβόλαιον τοῦτο δέον νὰ εἶναι τελείως σαφές, νὰ προβλέπῃ πᾶσαν περίπτωσιν, νὰ εἶναι ὁδηγὸς καὶ συνάμα ἠθικὸν ἔρεισμα τῆς μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων ἁρμονικῆς συνεργασίας.

Οἱ κυριώτεροι ὅροι οἱ ὁποῖοι ἀπαραιτήτως δέον νὰ διαλαμβάνωνται εἰς διαμειβόμενον συμβόλαιον τῆς ἀντιπροσωπείας εἶναι οἱ ἑξῆς: Καθορισμὸς ἀκριβὴς τῶν ἀνατιθεμένων δικαιωμάτων, τῶν εἰδῶν, συμφωνιῶν πωλήσεων διὰ τὴν παράδοσιν, συσκευήν, πληρωμὴν κ.λ.π.· τῆς ἀκτῖνος ἐνεργείας· τῆς διαρκείας τοῦ συμβολαίου· τῆς προμηθείας καὶ τῶν ἐπὶ πλέον ἀναγνωριζομένων ἐξόδων τηλεγραφικῶν, ταχυδρομικῶν, δειγμάτων, ταξιδίων κ. λ. π.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἀναφερομένων κατηγοριῶν ὑφίσταται καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος ὁ ἐνεργῶν ἐν τῇ ξένῃ, κατ᾽ ἐντολὴν καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἀντιπροσωπευομένου παρ᾽ αὐτοῦ οἴκου ἢ ἐργοστασίου, τὴν ἀγορὰν ἐμπορευμάτων προϊόντων, πρώτων ὑλῶν.

Ὁ δι᾽ ἀγορὰς ἀντιπρόσωπος εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σοβαρὸς ἔμπορος, εὐφήμως ἐγκατεστημένος, εἰδικὸς εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν εἰδῶν διὰ τὰ ὁποῖα ἐνεργεῖ ἐπὶ προμηθείᾳ τὰς ἀνατιθεμένας αὐτῷ πράξεις. Εἰς πλείστας περιστάσεις ὁ ἀντιπρόσωπος οὗτος ἔχων ὑπ᾽ ὄψιν του τὸν βαθμὸν τῆς ζητήσεως τοῦ ἀντιπροσωπευομένου οἴκου ἐνεργεῖ προαγορὰς εἰς χαμηλὰς τιμὰς διὰ λογαριασμόν του καὶ καρποῦται ἐνίοτε σημαντικὸν κέρδος διοχετεύων ἐν καιρῷ τὸ ἀγορασθὲν ἐμπόρευμα εἰς τὸν ἀντιπροσωπευόμενον οἶκον ἢ ἐργοστάσιον μὲ τὴν καλυτέραν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς· τοῦθ᾽ ὅπερ συμφέρει καὶ εἰς τὰ δύο συναλλασσόμενα μέρη. Διὰ τοῦτο ὅσον σοβαρώτερος καὶ μὲ περισσότερα κεφάλαια εἶναι ὁ ἐπὶ τῶν ἀγορῶν ἀντιπρόσωπος ἐπὶ τοσοῦτον συμφερώτερον ἐξυπηρετεῖται ὁ ἀντιπροσωπευόμενος.

Σημαντικὸς ἐπίσης λόγος προτιμήσεως μεγάλου καὶ σοβαροῦ οἴκου διὰ τὴν ἀνάθεσιν τῆς ἐπὶ τῶν ἀγορῶν ἀντιπροσωπείας εἶναι ἡ παρὰ τούτου χρηματικὴ διευκόλυνσις τῶν διενεργουμένων πράξεων τὰς ὑποίας, ὡς διαθέτων κεφάλαια, δύναται νὰ διαπραγματευθῇ καὶ κλείσῃ ἐν πάσῃ στιγμῇ, χωρὶς νὰ χάνῃ τὰς παρουσιαζομένας εὐκαιρίας ἀναμένων ἔμβασμα ἢ ἄνοιγμα πιστώσεως. Ἀφ᾽ ἑτέρου ἡ σοβαρότης τοῦ οἴκου ἐξασφαλίζει εἰς τὸν ἀντιπροσωπευόμενον ἀπόλυτον ἡσυχίαν, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν καλυτέρων δυνατῶν τιμῶν τῆς ἡμέρας τῆς πράξεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἐγκαίρου παραδόσεως τῶν ἀγοραζομένων ἐμπορευμάτων, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ τὸ ἐπιδιωκόμενον κέρδος. Ἕτερος ἐπίσης σημαντικὸς λόγος τῆς προτιμήσεως ταύτης εἶναι ἡ ἐκ τῆς διενεργείας τῶν ἀποστολῶν τῶν ἀγοραζομένων ἐμπορευμάτων ἐπιτυγχανομένη παρὰ τῶν σοβαρῶν ἀντιπροσώπων οἰκονομία ἐξόδων. Οὗτοι διατηροῦντες ἔμπειρον, ὠργανωμένην ὑπηρεσίαν, ἐκτελοῦσι μεγάλον ἀριθμὸν ἀποστολῶν ἐπιτυγχάνοντες τοὺς κατωτέρους δυνατοὺς ναύλους, εὐθηνὰ κόμιστρα, συσκευὴν οἰκονομικὴν καὶ ἐν γένει μικρότερα ἔξοδα τοῦ ἐνεργοῦντος μικροαποστολὰς καὶ κατὰ καιρούς.

Ἐκτὸς τούτων λέγεται ἀντιπρόσωπος καὶ ὁ εἰδικῶς δι᾽ ἀγορὰς ἀποστελλόμενος ὑπάλληλος οἴκου ἢ ἐργοστασίου, ἐγκαθιστάμενος ἐνίοτε εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου τῶν εἰδῶν διὰ τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρεται καὶ ἐκτελῶν τὰς ἀνατιθεμένας αὐτῷ ἐντολὰς ἐπὶ τηλεγραφικῇ προσυνεννοήσει. Οὗτος ἔχει περιωρισμένην ἐνέργειαν, μὴ δυνάμενος νὰ παρεκκλίνῃ τῶν λαμβανομένων ὁδηγιῶν ἢ ἐντολῶν· διὰ τοῦτο ἡ ἀποστολή του δὲν δικαιολογεῖται πολλάκις προκειμένου περὶ κέντρων ἐμπορίου ἀνεγνωρισμένων. Ὁ τύπος οὗτος ἀντιπροσώπου συναντᾶται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας ἀγοράς, ἔνθα δὲν ὑπάρχουν σοβαροὶ οἶκοι διὰ νὰ ἐμπιστευθῇ τις τὰ συμφέροντά του καὶ ὅπου ἡ παρουσία ἐμπείρου ὑπαλλήλου ὡς ἀντιπροσώπου γνώστου τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν ἀγοραζομένων εἰδῶν καὶ προϊόντων εἶναι ἀπαραίτητος, τόσον διὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς ποιότητος ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν εὐνοϊκωτέρων τιμῶν, συμφερωτέρων ὅρων ἀποστολῆς. Ι. Ν. Γ-Κ.

ἀντιπρότασις (ἡ)· ἡ ἀντίπαλος πρότασις, πρότασις γινομένη ἐναντίον ἄλλης προτάσεως.

— *[Ρητορ.]* Ἡ ἀνασκευὴ τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ ἰσχυρισμῶν τοῦ ἀντιπάλου ἢ ἐρώτησις προβαλλομένη, ὅπως δοθῇ εἰς αὐτὴν ἀνταπάντησις.

— *[Νομ.]*· **βλ. πρότασις.**

ἀντιπροτείνω· προτείνω ἀντιθέτως ἐκείνου τὸ ὁποῖον προτείνει ἄλλος τις· ‖ κάμνω ἀντιπροτάσεις.

ἀντίπροχθες καὶ *ἀντιπροχθές*· ἐπίρρ. δημοτ., κατὰ τὴν προηγουμένην ἡμέραν τῆς προχθές, τὴν τετάρτην ἡμέραν πρότερον ἀπὸ τῆς σήμερον.

ἀντιπροωστὴρ (Gegenpropeller) *[Ναυπ.]*. Οὕτω θὰ ἠδύνατο νὰ κληθῇ συσκευὴ ἐπινοηθεῖσα ἐσχάτως, ἀποτελουμένη ἐκ πτερύγων ἑλικοειδοῦς ἐπιφανείας, ὁμοία δηλ. περίπου πρὸς τὴν ἕλικα τῶν πλοίων. Ἡ συσκευὴ αὕτη στερεοῦται παγίως ἐπὶ τοῦ ποδοστήματος, ἔναντι καὶ ἐγγύτατα τῆς κυρίας στρεφομένης ἕλικος τοῦ πλοίου καὶ συγκεντρικῶς πρὸς αὐτήν.

Διὰ τῆς παγίας αὐτῆς δευτέρας ἕλικος ἐπιτυγχάνεται ἡ συμπύκνωσις καὶ ἡ ἀξονικὴ κατεύθυνσις τοῦ ῥεύματος τοῦ ὕδατος, ὅπερ παράγει ἡ στρεφομένη ἕλιξ. Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη κατευθύνσεως τοῦ ὕδατος προκαλεῖ ἀντίδρασιν ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς παγίας ἕλικος, ἡ δὲ ὁριζοντία συνιστῶσα τῆς ἀντιδράσεως ταύτης ὠθεῖ διὰ τῶν πτερύγων τὸ πλοῖον πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀνεξαρτήτως τῆς ὠθήσεως τῆς κυρίας ἕλικος τῆς ὁποίας οὕτως ὁ βαθμὸς ἀποδόσεως ὑψοῦται. Ἡ ὕψωσις αὕτη διὰ μικρὰ σχετικῶς πλοῖα ἀκτοπλοΐας ἀπεδείχθη 10—20%.

Ἀντίστοιχος προφανῶς εἶναι ἡ οἰκονομία εἰς καύσιμον ὕλην ἡ ἐπιτυγχανομένη διὰ τοῦ ἀντι-

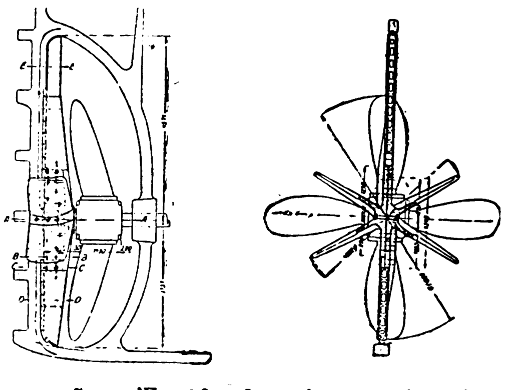

προωστῆρος. Ἐντεῦθεν δικαιολογεῖται ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αὔξουσα ἐφαρμογή του διὰ πλοῖα ὡς τὰ μνημονευθέντα.

Τὰ παρατιθέμενα σχήματα δεικνύουν εἰς δύο ὄψεις ἀντιπροωστῆρα μὲ 6 πτέρυγας, ὧν αἱ δύο κατακόρυφοι, κατασκευασθέντα διὰ τὸ γερμανικὸν ἀτμόπλοιον «Thuringia». Α. Μ.

ἀντιπρύτανις (ὁ), γεν. —*εως*· ὁ ἀντὶ τοῦ πρυτάνεως ἀσκῶν τὰ πρυτανικὰ δικαιώματα· ‖ ὁ ἀποδεδειγμένος πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ μέλλων νὰ πρυτανεύσῃ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀρχῆς τοῦ ἤδη πρυτανεύοντος.

ἀντίπρῳρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐπὶ τῶν πλοίων, ὁ ἔχων ἐστραμμένην τὴν πρῷραν πρός τινα, οἷον πρὸς τοὺς ἐχθρούς, ἀντιμέτωπος: «τὸ ἀντίπρῳρον συγκροῦσαι ἀμαθίᾳ κυβερνητῶν δοκεῖ εἶναι» (*Θουκ.* 7, 36, 5), δηλονότι οἱ κυβερνῆται τῶν τριήρων ὤφειλον νὰ ἐπιζητῶσι καὶ νὰ ἐπιτυγχάνωσι σύγκρουσιν οὐχὶ ἀντίπρῳρον, οὐχὶ πρῷραν πρὸς πρῷραν, ἀλλὰ πρῷραν πρὸς κοῖλα καὶ ἀσθενῆ, ἤτοι πρὸς τὰς πλευρὰς τῆς ἀντιπάλου τριήρους· ‖ «ἀντίπρῳρος ἄνεμος»· ἄνεμος ἀντίθετος, οὐχὶ οὔριος, διευθυνόμενος πρὸς τὴν πρῷραν τοῦ πλοίου, οὐχὶ δὲ πρὸς τὴν πρύμνην. Β. Φ.

ἀντίπτωσις (ἡ) *[Γραμμ.]*· ἡ χρῆσις πτώσεως ἀντ᾽ ἄλλης· π.χ. τὸ ῥῆμα *καταχρῶμαι* συνετάσσετο παρὰ τοῖς δοκίμοις μετὰ δοτικῆς: «καταχρῶμαι τῇ σῇ φιλίᾳ», ἀλλὰ παρὰ πᾶσι τοῖς μεταγενεστέροις συντάσσεται μετὰ αἰτιατικῆς: «καταχρῶμαι τὴν σὴν φιλίαν»· ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς συντάξεως λέγεται *ἀντίπτωσις* ἢ *κατ᾽ ἀντίπτωσιν*. Β. Φ.

ἀντιπτωτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ κατ᾽ ἀντίπτωσιν: «ἀντιπτωτικὴ σύνταξις» σύνταξις ῥήματος ἢ ὀνόματος μετ᾽ ἄλλης πτώσεως ἀντὶ τῆς κανονικῆς (βλ. ἀντίπτωσις).—Ἐπίρρ. **ἀντιπτωτικῶς**.

ἀντιπυονίνη (Antipyonin) *[Φαρμ.]*. Σκεύασμα λαμβανόμενον διὰ συντήξεως 10 μ. βόρακος μετὰ 5,5 μ. βορικοῦ ὀξέος. Κατ᾽ ἄλλους τοῦτο παράγεται διὰ διαλύσεως 1 μ. βόρακος καὶ 1 μ. βορικοῦ ὀξέος ἐντὸς 1μ. θερμοῦ ὕδατος καὶ ἐξατμίσεως τοῦ διαλύματος μέχρι ξηροῦ. Εἶναι εὐδιάλυτον ἐν ὕδατι. Ἀνεγράφη κατὰ νοσημάτων τῶν ὤτων, εἰς ἐμφυσήσεις, κολλύρια καὶ διαλύματα. Κ. Γ. Μ.

Ἀντίπυργος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν ἀναφερόμενος ὑπὸ Κλαυδίου Πτολεμαίου (Δ, ε, 3) εἰς τὴν «ἀπὸ ἄρκτων τῷ τε Αἰγυπτίῳ πελάγει κατὰ περιγραφὴν τῆς παραλίου τοιαύτην» ὑπὸ συντεταγμένας: πλάτους 31° 1/4 καὶ μήκους ἀπὸ Φάρου 53° 1/2. Τῆς Ἀφρικανικῆς ἀκτῆς ἀνατεινομένης κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ παραλλήλου, τοῦ δὲ γεωγραφικοῦ μήκους ἐκτιμηθέντος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαρμάτων καὶ τῶν πλεύσεων τῶν ἀναφερομένων εἰς περίπλους, κατὰ χονδροειδῆ ἐκτίμησιν, ἀφοῦ ἡ πυξὶς δὲν ἦτο γνωστή, τὰ δὲ δρομομετρικὰ μέσα ὅλως ὑποτυπώδη, ἡ ὑπόδειξις τῆς ταυτότητος τῆς πόλεως ταύτης θὰ ἀπετέλει καθαρὰν εἰκοτολογίαν. Λέγεται ἐν τούτοις (Mediterr. Pilot V, 47) ὅτι τὰ παρὰ τὴν *Mersa Tobruk* τῆς Κυρηναϊκῆς (χάρτης Ἀγγλ. 244*) ἐρείπια εἶναι τὰ τοῦ ποτὲ *Ἀντιπύργου*. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀντιπυρετικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἐναντιούμενος εἰς τὸν πυρετόν, ὁ καταπολεμῶν, ὁ θεραπεύων τὸν πυρετόν. Β. Φ.

— **ἀντιπυρετικὰ** *φάρμακα*· **βλ. πυρετός.**

ἀντιπυρετίνη· **βλ. ἀντιφεβρίνη.**

ἀντιπυρίνη *[Φαρμ. Χημ.]*. Ἐκλήθη ἀντιπυρίνη (Antipyrinum. συνών. analgésine, analgine, anodynin, metozin, paradyn, **phenyldimethylpyrazolonum**, pyrazolondimethylphenylicum, **oxydime-**

Digitized by Google

thylchinizin, pyrazolin, phenazon, phenylon, sedatine) ἢ ἕνωσις 1-φαινυλο-2,3-διμεθυλοπυραζολόνη-5

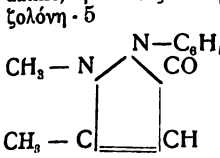

ἢ συνοπτικῶς $C_{11}H_{12}N_2O$

Ἡ ἕνωσις αὕτη παρεσκευάσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Knorr τῷ 1883. Οὗτος ἐθεώρησεν αὐτὴν κατ' ἀρχὰς ὡς ἀποτελουμένην ἐκ δύο μορίων κινολίνης ἡνωμένων διὰ πυριδινικοῦ πυρῆνος, εἶτα δὲ ἐγνώρισεν αὐτὴν ὡς παράγωγον τῆς πυραζολόνης. Ἡ ἀντιπυρίνη σκευάζεται διὰ θερμάνσεως ἀκετοξικοῦ ἐστέρος μετὰ φαινυλυδραζίνης, ὅτε σχηματίζεται, δι' ἀποσπάσεως ἀλκοόλης, ἡ φαινυλομεθυλοπυραζολόνη, ἥτις διὰ θερμάνσεως μετὰ μεθυλιωδιδίου ἐν μεθυλικῇ ἀλκοόλῃ δίδει τὸ διμεθυλιωμένον παράγωγον, ἤτοι τὴν ἀντιπυρίνην. Μεγάλοι ἄχροες κρύσταλλοι ἢ κόνις οὐδετέρας ἀντιδράσεως, σχεδὸν ἄοσμοι καὶ γεύσεως ἀσθενῶς πικρᾶς. Τήκεται εἰς 113° καὶ διαλύεται ἐν ὕδατι, οἰνοπνεύματι, χλωροφορμίῳ καὶ αἰθέρι. Εἶναι βάσις μονόξινος, ἐκ τῶν ἁλάτων δὲ αὐτῆς ἡ σαλιπυρίνη εὑρίσκει θεραπευτικὴν ἐφαρμογήν. Μεθ' ὑπερχλωριούχου σιδήρου χρώννυνται τὰ διαλύματα τῆς ἀντιπυρίνης αἱματέρυθρα, μετὰ νιτρώδους δὲ νατρίου δίδει ἔντονον σμαραγδόχρουν χροιάν.

Ἡ ἀντιπυρίνη δέον νὰ εἶναι ἄχρους, ἄοσμος καὶ νὰ τήκεται εἰς 113°. Ἀσύμβατα τῆς ἀντιπυρίνης εἶναι πλεῖστα φάρμακα, ὡς ὁ καλομέλας, ὁ ὑπερχλωριοῦχος σίδηρος, τὸ ἰώδιον, ὁ ἰωδιοῦχος σίδηρος, ἡ ἀμμωνία, ἡ στυπτηρία, ἡ β-ναφθόλη, ἡ ἀντιπυρετίνη, τὸ ὀρθοφόρμιον, τὰ σαλικυλικὰ ἅλατα, ἡ ταννίνη, δεψικαὶ οὐσίαι καὶ νιτρώδη ἅλατα κλπ. Ἡ ἀντιπυρίνη εἰσήχθη εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἐν Γερμανίᾳ μὲν ὑπὸ τοῦ Filehne, ἐν Γαλλίᾳ δὲ ὑπὸ τοῦ Dujardin, λίαν ταχέως δὲ διεδόθη εὐρέως. Εἶναι φάρμακον ἀντιπυρετικόν, ἔχει δὲ τὸ πλεονέκτημα νὰ μὴ καταβιβάζῃ ἀποτόμως τὴν καμπύλην τοῦ πυρετοῦ, οὕτως ὥστε δὲν ἔχει ἐπιβλαβεῖς ἐπὶ τὴν χρωστικὴν τοῦ αἵματος ἰδιότητας. Ἡ ἀντιπυρίνη ἀνεγράφη ἔτι ὡς παυσίπονον ἐπὶ κεφαλαλγίας, ἡμικρανίας, νευραλγίας, ρευματισμῶν τῶν ἄρθρων κλπ. Ἐξωτερικῶς παρηγγέλθη ὡς αἱμοστατικὸν κατ' ἐπιστάξεων καὶ αἱμορραγιῶν τῆς κύστεως εἰς κόνιν ἢ διαλύματα (5—10 %). Εἰς ὑποδορίους ἐνέσεις εἶναι πλέον δραστικὴ τῆς δι[illegible] στόματος λήψεως. Ἡ ἀντιπυρίνη ἀντενδείκνυται ἐπὶ γερόντων, καρδιακῶν, ἐξησθενημένων καὶ νεφρικῶν, χορηγεῖται δὲ εἰς δόσεις 0,5—1—2 γρ. 3-4 ἡμερησίως δι' ἐνήλικας καὶ 0,2—0,5—0,8 γρ. 3—4 ἡμερησίως διὰ παιδία. Περὶ τῶν ἀντιδότων αὐτῆς βλ. λ. ἀντίδοτα. κ. γ. μ.

— **ἀντιπυρίνη** (acetylosalicylicum) *[Χημ.]*· βλ. ἀκετοπυρίνη. ΣΓ.

— **ἀντιπυρίνη** ***βαλεριανικὴ*** (Antipyrinum valerianicum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σῶμα λαμβανόμενον διὰ διαλύσεως ἀντιπυρίνης εἰς ἀραιὸν διάλυμα βαλεριανικοῦ ὀξέος. Φέρεται εἰς λευκοὺς κυβικοὺς κρυστάλλους διαλυτοὺς ἐν ὕδατι, ἔχοντας ὀσμὴν νάρδου καὶ γεῦσιν οὐχὶ δυσάρεστον. Ἀνεγράφη ὡς ἀντινευραλγικὸν καὶ παυσίπονον, ἰδίᾳ κατὰ νευραλγιῶν, ἡμικρανιῶν καὶ νευροπαθειῶν. κ.γ.μ.

— **ἀντιπυρίνη** ***καφεϊνο-κιτρικὴ*** (Antipyrinum cafeino citricum *[Φαρμ. Χημ.]*· βλ. μιγραινίνη.

— **ἀντιπυρίνη** ***καφουρικὴ*** (Antipyrinum Camphoricum *[Φαρμ. Χημ.]*. Σκευάζεται τῇ ἐπιδράσει καφουρικοῦ ὀξέος ἐπὶ ἀντιπυρίνην, ὅτε ἀναλόγως τῶν λαμβανομένων ποσοτήτων σχηματίζεται ἡ οὐδετέρα ἕνωσις τηκομένη εἰς 98—100° ἢ ὀξίνη ἕνωσις τηκομένη εἰς 95—98°. Ἀνεγράφη ὡς ἀντιπυρετικὸν καὶ ἐφιδρωτικόν. κ. γ. μ.

— **ἀντιπυρίνη** ***νιτρώδης*** (Antipyrinum nitrosum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Λαμβάνεται ἐὰν ἐπιδράσῃ εἰς μεῖγμα διαλύματος ἀντιπυρίνης καὶ νιτρώδους νατρίου ἀραιὸν ὀξύ, ὅτε σχηματίζεται ἀρχικῶς βαθέως πρασίνη χροιὰ καὶ εἶτα διὰ συμπυκνώσεως ἀποχωρίζονται πράσινοι κρύσταλλοι. Τὸ σκεύασμα θεραπευτικῶς οὐδεμίαν ἐφαρμογὴν ἔχει. κ. γ. μ.

— **ἀντιπυρίνη** ***πυρογαλλικὴ*** (Antipyrinum pyrogallicum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σῶμα λαμβανόμενον διὰ μείξεως πυκνοῦ διαλύματος ἀντιπυρίνης μετὰ πυκνοῦ διαλύματος πυρογαλλόλης. Εἶναι ἄμορφον διαλυτὸν εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα καὶ ζέον ὕδωρ, ἀδιάλυτον δὲ εἰς ψυχρὸν ὕδωρ. Ἀνεγράφη ἐξωτερικῶς ἐπὶ δερμοπαθειῶν. κ. γ. μ.

— **ἀντιπυρίνη** ***ρεσορκινικὴ*** (Antipyrinum resorcinicum) *[Φαρμ. Χημ.]*· βλ. ρεσοπυρίνη.

— **ἀντιπυρίνη** **ταννικὴ** (Antipyrinum tannicum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σκευασία διὰ μείξεως διαλύματος 3,2 γρ. ἀντιπυρίνης εἰς 10 γρ. ὕδατος μετὰ διαλύματος 1,88 γρ. ταννίνης εἰς 10 γρ. ὕδατος. Ἐνέχει 37% ἀντιπυρίνης καὶ 63% ταννίνης. Κόνις κιτρίνη, στιλπνή, ἄγευστος, ἀδιάλυτος ἐν ὕδατι, εὐδιάλυτος ἐν ἀλκοόλῃ. Συνδυάζει τὴν ἐνέργειαν ἀμφοτέρων τῶν συστατικῶν του, ἀνεγράφη δὲ εἰς δόσιν 0,3—1 γρ. διὰ παιδία καὶ 1,5—3 γρ. δι' ἐνήλικας. κ. γ. μ.

ἀντιπυρινοκινίνη ***βαρελιανικὴ*** (Antipyrinochininum valerianicum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Πρισματικοὶ κρύσταλλοι εὐδιάλυτοι ἐν ὕδατι καὶ ἀλκοόλῃ, ἔχοντες τὴν γεῦσιν καὶ ὀσμὴν τῆς βαλεριανικῆς κινίνης. Σκευάζονται διὰ κρυσταλλώσεως μείγματος ὑδατικοῦ διαλύματος 10 γρ. ἀντιπυρίνης μετ' ἀλκοολικοῦ διαλύματος 10 γρ. βαλεριανικῆς κινίνης. Τὸ σκεύασμα ἀνεγράφη ὡς ἀντινευραλγικόν, χορηγεῖται δὲ εἰς ἃς δόσεις καὶ ἡ βαλεριανικὴ κινίνη, ἰδίᾳ κατὰ τῶν νευραλγιῶν τῆς κεφαλῆς. κ. γ. μ.

ἀντιπυρινοσακχαρίνη (Antipyrin-Saccharin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Μεῖγμα ἰσοδυνάμων ποσοτήτων ἀντιπυρίνης καὶ σακχαρίνης, διαλύεται εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν ἐλάχιστον θερμὸν ὕδωρ καὶ ἀφίεται πρὸς κρυστάλλωσιν· τὸ λαμβανόμενον σῶμα τήκεται εἰς 145—150°, εἶναι εὐδιάλυτον εἰς θερμὸν καὶ δυσδιάλυτον εἰς ψυχρὸν ὕδωρ. Τὸ σκεύασμα εἶναι ἧττον τοξικὸν τῆς ἀντιπυρίνης, δὲν παρεμποδίζει τὴν πέψιν, οὔτε διεγείρει πρὸς ἔμετον, ἔχει δὲ τὴν αὐτὴν πρὸς τὴν τῆς ἀντιπυρίνης ἐπίδρασιν. κ. γ. μ.

ἀντιπυρινοσαλόλη (Antipyrin-Salol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σῶμα λαμβανόμενον διὰ συντήξεως ἴσων μερῶν ἀντιπυρίνης καὶ σαλόλης. Ὑγρὸν ὑπόφαιον, διαυγές, κατὰ τὴν ψῦξιν στερεοποιούμενον. Ἀνεγράφη ὡς ἀντισηπτικὸν καὶ αἱμοστατικὸν ἐπὶ αἱμορραγίας τῆς μήτρας, ἐφαρμοζόμενον διὰ βάμβακος. κ. γ. μ.

ἀντιπυροβολικὸν *[Στρατ.]*· βλ. λ. μάχη.

ἀντιπυροβολῶ *(—έω)*· πυροβολῶ κατὰ τοῦ πυροβολοῦντος, ἀπαντῶ εἰς τοὺς πυροβολισμοὺς τοῦ ἀντιπάλου.

ἀντιπυρσεύω (κοιν. *δείχνω*, γαλλ. répondre a un signal, ἀγγλ. to answer a signal) *[Ναυτ.]*. Σημαίνω διὰ πυρσοῦ Βεγγάλης, πυρσοῦ Κοστόν, φανῶν παντὸς εἴδους, ἢ διὰ τοῦ Μορσικοῦ συστήματος, ὅτι εἶδον καὶ κατενόησα σῆμα δι' ἑνὸς τῶν ἀνωτέρω μέσων σημανθὲν ἐν νυκτί. Εἶναι ὅθεν ὁ ὅρος οὗτος διὰ τὰ νυκτερινὰ σήματα ὅ,τι ὁ ὅρος *ἀντισημαίνω* διὰ τὰ ἡμερινὰ τοιαῦτα. Σ.Ε.Λ.

Ἀντίπωφ, ***Κωνσταντῖνος-Μιχαήλοβιτς***. Ρῶσος ποιητὴς (1883—1919), γράψας κυρίως σατιρικὰ ἔργα, δημοσιευθέντα εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας τῆς Μόσχας καὶ τῆς Πετρουπόλεως. Μετέφρασεν ἐπίσης πλεῖστα ποιήματα γαλλικὰ καὶ γερμανικά, πρὸς δὲ τὸν «Ποιητὴν» καὶ τὸ «Συνάπαντημα» τοῦ Γεωργίου Ζαλοκώστα καί τινα τοῦ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου. Θ. Β.

— **Ἀντίπωφ**, ***Νικόλαος-Κυρίλλοβιτς***. Ρῶσος πολιτικὸς καὶ ἐπαναστάτης, γεν. τῷ 1894. Σπουδάσας εἰς τὴν ναυτικὴν τεχνικὴν σχολὴν τῆς Πετρουπόλεως εἰργάσθη ὡς εἰδικὸς μηχανικὸς εἰς διάφορα ἐργοστάσια, εἶτα δὲ εἰς τὸ μέγα τοιοῦτο, «Δυναμό», καλούμενον, τῆς Μόσχας. Ἐκ νεαρωτάτης ἡλικίας ἤρξατο ἀναμιγνυόμενος εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν τῆς Ρωσίας, προπαγανδίζων μεταξὺ τῶν ἐργατικῶν τάξεων. Δεκαοκταετὴς κατέστη ὕποπτος, κατεδιώχθη καὶ συλληφθεὶς ἐξωρίσθη. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐπιστρέψας εἰς τὴν Πετρούπουλιν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐργατῶν κατὰ τὰς ἐπαναστατικὰς διαδηλώσεις, ὅτε συλληφθεὶς ἐκ νέου κατεδικάσθη εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐξέμαθε τὴν τυπογραφικὴν τέχνην καὶ συνέστησε μυστικὸν τυπογραφεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξεδίδοντο μυστικαὶ ἐπαναστατικαὶ προκηρύξεις, ὅτε συνελήφθη ἐκ τρίτου καὶ ἐφυλακίσθη. Ἀποφυλακισθεὶς μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Λένιν, ἐγένετο μέλος τῆς ἀναδιοργανωτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ στρατοῦ, εἶτα δὲ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Μοσχοβιτικοῦ κομιτάτου. Ἐν γένει θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν δραστηριωτέρων καὶ ἀκαταπονήτων ἐπαναστατῶν καὶ ἐκ τῶν κυριωτέρων μοχλῶν τῶν ἐργατικῶν ἐξεγέρσεων ἐπὶ τοῦ τσαρικοῦ καθεστῶτος. Θ. Β.

Ἀντιρόβιθος ἢ ***Ἀντιροβιθα***. Μικρὰ νησὶς ἀκατοίκητος παρὰ τὴν Πρίγκηπον, ἀποτελοῦσα μέρος τῶν Πριγκηπονήσων. Τὸ ὄνομα αὐτῆς εἶναι παραγραμματισμὸς τοῦ ἀρχαίου *Τερέβινθος* ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτῆς ἄλλοτε ὑπάρχοντος δασυλλίου τερεβίνθων. Τουρκιστὶ καλεῖται *Σεδέφ-ἀδασῆ*, ἤτοι *νῆσος τοῦ ἀγριοπηγάνου*, διότι βρίθει τοῦ φυτοῦ τούτου. Ἀπὸ τοῦ ἀνατολικομεσημβρινοῦ μέρους τῆς Πριγκήπου χωρίζεται διὰ πόρου στενοῦ 6)10 μιλλίου ἀλλὰ πλωΐμου καὶ βαθέος (πλάτ. 40°51', μῆκος 29° 09' ἀνατ.). Πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς νησῖδος φαίνονται τὰ ἐρείπια μονῆς κτισθείσης ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν πατριαρχεύσαντος Θεοδοσίου τοῦ Βορραδειώτου, ὅστις ἐξωσθεὶς τῷ 1184, διότι δὲν ἐπέτρεπεν ἀθέμιτον γάμον τοῦ υἱοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀνεχώρησεν εἰς Ἀντιρόβιθον, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Εἰς τὴν νησῖδα ταύτην ἐξωρίσθη καὶ ὁ Πατριάρχης Ἰγνάτιος ὁ τοῦ Ραγγαβέ, ὁ ἀντίπαλος τοῦ Φωτίου, καθαιρεθεὶς μετὰ πολλὰς κακώσεις ὑπὸ τοῦ Καίσαρος Βάρδα. Ν. Μ.

ἀντιρραπίζω· ραπίζω τὸν ραπίσαντά με, ἀνταποδίδω τὸ ράπισμα.

ἀντιρραχιτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τοῦ ραχιτισμοῦ: «ἀντιρραχιτικὴ ἀγωγή,—δίαιτα».

ἀντιρρέπω· ρέπω, κλίνω, ταλαντεύομαι ἀντιθέτως, κρατῶ τὴν ἰσορροπίαν.

ἀντίρρευμα (τὸ)· ρεῦμα παράλληλον ἑτέρου ρεύματος ἀντιθέτου φορᾶς· (βλ. ἀνάρρους).

— ***ἀντιρρεύματος μέθοδος*** *[Τεχν.]*. Ἐν τῇ τεχνικῇ καλεῖται οὕτω ἡ ὁδηγία κατ' *ἀντιθέτους* διευθύνσεις δύο ὑλῶν αἵτινες ὀφείλουσι νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπ' ἀλλήλας κατὰ τὴν διάρκειαν λειτουργίας τινὸς εἰς ἣν αἱ ὗλαι αὗται λαμβάνουσι μέρος. Οὕτω προκειμένου νὰ ψύξωμεν δι' ὕδατος ἀέριον, ἀτμὸν ἢ ὑγρόν τι, ὁδηγοῦμεν ταῦτα διὰ σωλήνων, οἵτινες διαπερῶσι ἄλλους εὐρυτέρους σωλῆνας διὰ τῶν ὁποίων ὁδηγεῖται τὸ ψῦχον ὕδωρ κατ' *ἐναντίαν* διεύθυνσιν· αὐξάνομεν οὕτω τὴν ψυκτικὴν ἀποτελεσματικότητα ὡρισμένης ποσότητος ψυχροῦ ὕδατος. Διὰ νὰ προθερμάνωμεν τὸ ὕδωρ τῆς τροφοδοτήσεως λέβητος, τῇ βοηθείᾳ ἀτμοῦ ἐκροῆς τῆς κυρίας ἢ βοηθητικῆς τινος μηχανῆς, ὁδηγοῦμεν τὸ ὕδωρ διὰ στενοῦ καὶ ἐπιμήκους (σπειροειδοῦς) σωλῆνος, δι' εὐρυτέρου δὲ σωλῆνος κατ' *ἀντίθετον* διεύθυνσιν ὁδηγοῦμεν τὸν ἀτμόν, κ.τ.λ. Α. Μ.

ἀντιρρευματικὰ ***φάρμακα*** (Antirheumatika) *[Φαρμακ.]*. Τὰ ἐνδεικνύμενα κατὰ τῶν ρευματισμῶν (βλ. λ.). Τοιαῦτα ἡ ἀντιπυρίνη καί τινα σκευάσματα αὐτῆς, ἀντιφεβρίνη, ἀσπιρίνη, ἀτοφάνη, βενζοναφθόλη, βενζοϊκὸν ὀξύ, σαλικυλικὸν ὀξὺ καὶ σκευάσματα αὐτοῦ, σαλόλη, ἱεροξυλόλη, κυανοῦν τοῦ μεθυλενίου, καφουρά, βασελινοῦχος ἀλοιφή, τερεβινθέλαιον, σαλικυλικὸν λίθιον, θειοῦχα καὶ χλωριονατριοῦχα ἰαματικὰ ὕδατα κλπ. κ. γ. μ.

ἀντιρρευματίνη (Antirheumatinum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Ἕνωσις σαλικυλικοῦ νατρίου καὶ κυανοῦ τοῦ μεθυλενίου κρυσταλλουμένη εἰς βαθέως κυανᾶ πρίσματα, διαλυτὰ ἐν ὕδατι καὶ ἀλκοόλῃ καὶ ἔχοντα τὴν γεῦσιν τοῦ σαλικυλικοῦ ὀξέος. Ἀνεγράφη εἰς δόσεις 0,01—0,1 εἰς καταπότια ἀνὰ δίωρον ἢ τρίωρον.

Διὰ τῆς ἀντιρρευματίνης τὰ οὖρα χρώννυνται ἀρχικῶς κυανᾶ καὶ εἶτα πράσινα. κ. γ. μ.

ἀντιρρευμίνη (Antirrheumin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σκεύασμα συγκείμενον ἐκ 4 μ. διφθοριοδιφαινυλίου, 1 μ. φθοριοφαινόλης, 85 ἀνύδρου λανολίνης καὶ 10 μ. βασελίνης. Ἀνεγράφη εἰς ἐντριβὰς ἐπὶ ρευματισμῶν καὶ γρίππης. κ. γ. μ.

ἀντιρρευμόλη (Antirheumol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σκεύασμα συγκείμενον ἐκ σαλικυλικοῦ γλυκερινεστέρος διαλελυμένου ἐν ἀλκοόλῃ καὶ γλυκερίνῃ. Ἀνεγράφη πρὸς ἐντριβὰς κατὰ τῶν ρευματισμῶν. κ. γ. μ.

ἀντίρρησις (ἡ)· τὸ ἀντιλέγειν, ἀντιλογία, λόγος ἀναιρετικὸς ἄλλου λόγου, ἐναντιολογία· || ἄρνησις, ἀσυμφωνία: «ἔχω ἀντίρρησιν», δὲν συμφωνῶ.

— *[Λογ.]* Ἐπιχείρημα δι' οὗ ζητεῖται ν' ἀποδειχθῇ τὸ ψευδὲς ἢ μὴ τελείως ὀρθὸν προτάσεως δοθείσης ὡς ὀρθῆς.

ἀντιρρητικός, *—ή, —όν*· ὁ ἱκανός, ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὸ ἀντιλέγειν, ὁ εὑρετικὸς ἀντιρρήσεων.

— **ἀντιρρητικοὶ** ***συγγραφεῖς*** ἢ ***πολεμικοί***. Λέγονται ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ φιλολογίᾳ οἱ γράψαντες πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ὀρθοδοξίας ἐναντίον αἱρετικῶν, ἀλλοδόξων καὶ ἀλλοθρήσκων.

ἀντιρρίνη (Antirrhin) *[Φαρμακολ.]*. Πικρὰ οὐσία ἐνεχομένη εἰς τὸ φυτὸν Antirrhinum majus (Walz). κ. γ. μ.

ἀντίρρινον (τὸ) (Antirrhinum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκροφουλαριοειδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ. Γνωστότερα εἴδη εἶναι, τά: *ἀντίρρινον τὸ μεῖζον* (Antirrhinum majus), γνωστὸν ἐν Κύπρῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *σκυλλοῦδι*· *ἀντίρρινον τὸ σικελικὸν* (Antirrhinum siculum) καὶ *ἀντίρρινον τὸ ὀρόντιον* (Antirrhinum orontium), ἀμφότερα κοινότατα παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *σκυλλάκια* ἢ *λυκόστομα* καὶ ἐν Κύπρῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *χάσκουσαι*. Καλλιεργοῦνται ἐπιτυχῶς πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὡς διακοσμητικὰ φυτά. Δ. Ν. Π.

Ἀντίρριον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ τέως δήμου Ναυπακτίας τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 350. Εἶναι παράλιον, παρὰ τὸ ὁμώνυμον ἀκρωτήριον, καὶ ἔχει κλῖμα ἐν μέρει ὑγιεινόν. Τὸ χωρίον δικαστι-

Digitized by Google

κῶς ὑπάγεται εἰς τὸ εἰρηνοδικεῖον Ναυπάκτου καὶ τὸ πρωτοδικεῖον Μεσολογγίου, ἀστυνομικῶς δὲ εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν χωροφυλακῆς Ναυπακτίας. Ἔχει μικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον ὡς καὶ τηλεφωνεῖον, τῆς ταχυδρομικῆς συγκοινωνίας ἐξυπηρετουμένης δι' ἀγροτικοῦ ταχυδρόμου. Ἡ περιφέρεια τῆς κοινότητος παράγει μόνον ὀλίγην βρόμην καὶ ὀλιγοτέραν ποσότητα ἀραβοσίτου καὶ καπνοῦ, ὑδρεύεται δ' ἐκ φρεατίων ὑδάτων. Κτηνοτροφία ἐλαχίστη, ἐκτρεφομένων μόνον 400 περίπου προβάτων. Συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Ναυπάκτου καὶ διὰ θαλάσσης τακτικῶς δι' ἱστιοφόρων ἰδίως καὶ διὰ ξηρᾶς· μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ μήκους 9 χλμτρ. Δ. Ε. Μ.

—**Ἀντίρριον** (κοιν., παλαιότερον *Κάστρο τῆς Ρούμελης*) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτηριάζουσα γλῶσσα τῆς Αἰτωλίας (πλάτ. 38°19'40'', μήκ. 21°41'10'', χάρται ἀγγλικοὶ 1600: gulf of Corinth καὶ 427*: Entrance to the gulf of Corinth) βορεία ἄκρα τοῦ πορθμοῦ *Ρίου-Ἀντιρρίου* (ἀγγλ. The Narrows) ἔχοντος εὖρος μιλλίου καὶ ἀποτελοῦντος τὴν μεγίστην τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου στενότητα. Ἀνῆκον σήμερον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας (φερώνυμος κοινότης, ἐπέχουσα ἴσως τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Μολυκρείας*), ἦτο παρ' ἀρχαίοις «τὸ Ἀντίρριον τὸ τῆς Αἰτωλίας ὅριον καὶ Λοκρίδος» (*Στράβ.* Didot), ἐνῷ κατὰ τὴν σύγχρονον διαίρεσιν οὐχὶ αὐτὸ ἀλλ' ὁ ποταμὸς *Μόρνος* (ἀρχ. *Δαφνοῦς*) ἀποτελεῖ τὸ παράκτιον σύνορον τῆς Αἰτωλίας πρὸς τὴν Παρνασσίδα. Κατὰ τὸν C. Müller τὸ Ἀντίρριον ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις καὶ *Μολύκριον Ρίον*. Ὁ Στράβων (αὐτόθι) ὅσον καὶ ὁ Πτολεμαῖος (Γ' ΙΕ' 3) ἀναφέρουσι δύο πολίσματα *Μολύκρεια* ἢ *Μολυκρία* καὶ *Ἀντίρριον ἄκρον*, ἐγγὺς ἀλλήλων κείμενα, κατὰ τὸν τελευταῖον ὅμως ὄντα τῶν Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν.

Αἱ εἰς μίλλια σχετικαὶ ἀποστάσεις ἀπὸ τῶν διαφόρων ἐπισήμων ὡς πρὸς τὸ ἀκρωτήριον σημείων εἶναι, ἀπό: Πατρῶν 5 μιλ., Ναυπάκτου 5, φάρου γλώσσης *Δρεπανου* τοῦ Ψαθοπύργου 4, φάρου ἀβαθῶν Μόρνου 6, Αἰγίου 18, φάρου *Ψαρομύτας* Παρνασσίδος 21, φάρου *Μελαγγάβι* τῆς Μεγαρίδος, τοῦ ἐν Ποσειδωνείᾳ δυτικοῦ στομίου τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου 63. Ὁ Στράβων ὁρίζει τὴν ἀπόστασιν «ἀπὸ τοῦ Εὐήνου στάδια περὶ τὰ ἑκατὸν εἴκοσι»· τῶν ἐκβολῶν δὲ τοῦ Φίδαρη (Εὐήνου) ἀπεχουσῶν 12 μίλλια, ἡ ἐκτίμησις του διαπιστοῦται ἀκριβεστάτη.

Τὴν κατὰ τὸν μέγαν ἀγῶνα ὀνομασίαν του «*Κάστρο* ἢ *Καστέλι τῆς Ρούμελης*» ὀφείλει εἰς τὸ ἤδη ἐρειπωμένον ἰσχυρότατον τότε φρούριον, τοῦ ὁποίου τὰ σχέδια παλαιότατα κατηρτισμένα ὅσον καὶ ἄλλων ἐπισήμων φρουρίων εὑρίσκονται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς ἑταιρίας. Ἤδη ἐπὶ τῶν νοτίων αὐτοῦ ἐπάλξεων λειτουργεῖ φάρος λευκοῦ σκαρδαμύσσοντος φωτὸς 13 μιλλίων.

Κλασσικὸν παλιρροιακὸν ρεῦμα παραθέει τὸ ἀκρωτήριον, διαθέον τὸν πορθμὸν του ἐναλλάσσον δὲ τοῦτο κατὰ τὰς ὥρας τῆς εἰς τὴν νῆσον Τριζόνια ἐκδηλουμένης πλήμμης καὶ ρηχίας, ἐξικνεῖται εἰς ταχύτητα ροῦ $1^1/_2$ ἕως 2 μιλ. εἰσρέον εἰς τὸν Κορινθιακόν, ἐφ' ὅσον ἐξακολουθεῖ ἐκδηλουμένη πλημμυρὶς εἰς τὰ Τριζόνια καὶ ἀντιστρόφως. Ἡ ταχύτης τοῦ ροῦ αὐξάνει πως κατὰ τὰς συζυγίας καὶ μειοῦται κατὰ τοὺς τετραγωνισμούς· πάντως πολὺ περισσότερον ἐπηρεάζεται ἀπὸ τοὺς εἰς τὸ Ἰόνιον ἐπικρατοῦντας ἀνέμους, ἐὰν πνέωσι σφοδροί. Σ. Ε. Λ.

— *[Ἱστορ.]* Μετὰ τὴν ἄφιξιν τῆς ναυτικῆς μοίρας εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον τὸν Μάϊον 1821, οἱ Χορμόβας, Σιαδήμας, Πλάλας, ἀρχηγοὶ τῶν στρατευμάτων τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, τὰ ὁποῖα εἶχον καταβῆ πρὸς τὴν Ναύπακτον, ἀπεφάσισαν ἐν συμβουλίῳ μετὰ τῶν πλοιάρχων νὰ κυριεύσουν τὸ φρούριον αὐτῆς καὶ τὸ τοῦ Ἀντιρρίου. Τὸ Ἀντίρριον ἦτο ὠχυρωμένον ὡς τὸ ἀπέναντί του Ρίον. Κατὰ τὸ καταρτισθὲν σχέδιον παρεσκευάσθησαν ἐν τοῖς πλοίοις δέκα κλίμακες ὕψους ἑκάστη δέκα πήχεων, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ κυριευθῇ πρῶτον τὸ Ἀντίρριον καὶ κατόπιν τὸ φρούριον τῆς Ναυπάκτου, εἰς ὃ καύσαντες τὴν πόλιν ἀνῆλθον οἱ Τοῦρκοι Δευτέρου συμβουλίου γενομένου ὡρίσθη ὡς ἡμέρα τῆς ἐφόδου ἡ 6 Ἰουνίου 1821. Ὁ Διαμαντῆς Χορμόβας ἀνεδέχθη αὐθόρμητος νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἔφοδον, ἐζήτησε δὲ νὰ τὸν ἀκολουθήσουν ὅσοι προαιροῦνται, πράγματι δὲ οἱ πλεῖστοι ἀπεφάσισαν νὰ συγκινδυνεύσουν. Ἀλλ' ὅτε ἤρχισεν ἡ κατὰ θάλασσαν προσβολὴ καὶ ἀπεβιβάσθησαν τὰ στρατεύματα, ὁ μὲν Χορμόβας ἐπροχώρησε μὲ ὀλίγους καὶ ἀνέβη μὲ τὰς κλίμακας εἰς τὸ τεῖχος, οἱ λοιποὶ ὅμως στρατιῶται ὀλιγοψυχήσαντες δὲν ἠκολούθησαν. Μὴ θέλων νὰ ὀπισθοδρομήσῃ ὁ Χορμόβας ἐφονεύθη μαχόμενος ἡρωϊκῶς ὑπὸ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ Τούρκων ὡς καὶ ὅλοι οἱ συναναβάντες μετ' αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ ὁ ναυτικὸς Γιαννούλης Πετσιώτης.

Ὅταν οἱ Λαλιῶται φυγόντες ἐκ Λάλα κατέφυγον τῷ 1821 εἰς Πάτρας, οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ ταύτης πολιορκούμενοι ἐντόπιοι Τοῦρκοι, μὴ ἀνεχόμενοι τὴν αὐθάδειαν τῶν Λαλαίων οἵτινες κατέλαβον τὰ οἰκήματά των, ἀπῆλθον μετὰ τοῦ Ἰσοὺφ πασᾶ καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Ἀντίρριον.

Τὸ φρούριον τοῦτο δὲν κατωρθώθη κατὰ τὸν ἀγῶνα νὰ κυριευθῇ λόγῳ τῶν ἐρίδων πολιτικῶν καὶ ὁπλαρχηγῶν, μόλις δὲ τὴν 13ην Μαρτίου 1829 παρεδόθη εἰς τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα, ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις:

Αἱ ἐχθροπραξίαι εἶχον ἀπαγορευθῆ ὑπὸ τῶν Δυνάμεων. Ἐπειδὴ δὲ τὰ φρούρια τῆς Στερεᾶς ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ, ἀνεφοδιασθέντα καὶ καλῶς ὠχυρωμένα, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κυριευθοῦν αἰφνιδιαστικῶς, ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀπελπίζεται διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰσθμὸν ἐπαρχιῶν. Τότε ὁ διερμηνεὺς τοῦ ρωσικοῦ στόλου Παπαρρηγόπουλος ἀνέλαβε νὰ παραπείσῃ τοὺς ἐν τοῖς φρουρίοις Τούρκους, νὰ τὰ παραδώσουν ἀναιμάκτως. Λαβὼν δὲ τὴν σχετικὴν ἄδειαν ἐνεργείας ἀπὸ τὸν ναύαρχον Χάϋδεν καὶ τὰ ἀπαραίτητα ἐπικυρωτικὰ τῶν συμφωνιῶν του γράμματα παρὰ τοῦ Κυβερνήτου, μετέβη εἰς τὴν Κακὴν Σκάλαν τῆς Φωκίδος, ὁπόθεν, τῇ μεσολαβήσει τοῦ ἀρχιποιμένος Ἀδαμοχρήστου, συνεννοήθη μετὰ τῶν παλαιῶν του φίλων Ἀμπδῆ-ἀγᾶ Μουχαφίζη τοῦ Ἀντιρρίου καὶ τοῦ ἐν Ναυπάκτῳ Ντεκίζ-Ἀχμὲτ βέη. Τοὺς ἔπεισεν ὅτι κινδυνεύουν, συνεννοηθείσης τῆς Ἑλλάδος μετὰ Μεγάλης Δυνάμεως πρὸς ἐξόντωσίν των, καὶ ὅτι αὐτός, ὡς φίλος των, φέρων καὶ τ' ἀναγκαῖα πιστοποιητικά, ὄχι μόνον τὴν ἀσφάλειάν των ἀπερχομένων ἠγγυᾶτο, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάκτησιν τῶν κτημάτων των, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης. Ἡ παράδοσις ἀπεφασίσθη. Συνεφωνήθη ὅμως ὅτι ἔπρεπε, κατὰ τὸ κρατῆσαν ἔθιμον, νὰ προηγηθῇ πλαστὴ πολιορκία καὶ ἐκπόρθησις, τῆς ὁποίας τὸ μυστικὸν νὰ μὴ κοινολογηθῇ εἰς τοὺς Ἕλληνας. Πράγματι ἐτηρήθη ἀπόλυτος ἐχεμύθεια, καὶ εἰς ἐκτέλεσιν τῆς συμφωνίας καὶ διὰ νὰ μὴ ἀντιληφθοῦν τὴν ἐπιχείρησιν οἱ φρουροῦντες τὸ ἀντικρυνὸν Ρίον Γάλλοι τοῦ στρατηγοῦ Μαιζόν, καὶ ὁ περιπλέων ἀγγλικὸς στόλος. Ἐπολιορκήθη λοιπὸν αἰφνιδίως τὸ Ἀντίρριον ἀπὸ θαλάσσης μὲν ὑπὸ τοῦ φέροντος ἐνφραγίστους, ἕως τότε, διαταγὰς ναυάρχου Α. Μιαούλη, ἀπὸ ξηρᾶς δὲ ὑπὸ τῆς χιλιαρχίας τοῦ Τζαβέλλα καὶ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Χατζηχρήστου, σταλέντων ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τῶν Σαλώνων. Ἀλλ' ἀμέσως, μετὰ τὰς πρώτας ἀναιμάκτους βολὰς τῆς φρεγάτας «Ἑλλάδος», τὸ φρούριον παρεδόθη διὰ τῆς προϋπογραφείσης συνθήκης, ἧς ἐτηρήθησαν ὅλοι οἱ ὅροι, μεταφερθέντων τῶν Τουρκαλβανῶν εἰς Αὐλῶνα. Μετ' ὀλίγον ἔπεσαν ἀναλόγως καὶ τὰ λοιπὰ φρούρια, ἐξησφαλίσθη δὲ οὕτω ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Στερεᾶς, χάρις εἰς τὸ παράτολμον ἐγχείρημα τοῦ Παπαρρηγοπούλου. Γ. Δ. Κ.—Τ. Χ. Κ.

Ἀντίρροδος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νησὶς ἐν τῷ *Μεγάλῳ Λιμένι* τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ εἰς τὴν μασχάλην τῆς προβολῆς τῆς ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν λιμένα τοῦτον (τὸν σύγχρονον New Port) καὶ ἥτις ἀπέληγεν εἰς τὴν Λοχιάδα ἄκραν (*Σιλσιλὶ* ἢ *Φαραγιών*). Κατὰ τὸν Στράβωνα (Didot ΙΖ, α, 9) ὑπῆρξεν «ἡ Ἀντίρροδος νησίον προκείμενον τοῦ ὀρυκτοῦ λιμένος, βασίλειον ἅμα καὶ λιμένιον ἔχον· ἐκάλεσαν δ' οὕτως, ὡς ἂν τῇ Ρόδῳ ἐνάμιλλον· ὑπέρκειται δὲ τούτου τὸ θέατρον». Εἰς μάτην θέλει ἀναζητήσει τις τὴν νησίδα ταύτην σήμερον εἰς τὸν ἀνατολικὸν μυχὸν τοῦ New Port, πλησίον τῆς Τάμπια ἐλ Σιλσιλί, ὅπου ἔδει νὰ εὑρίσκεται· ἔχει ἐξαφανισθῆ πᾶν ἴχνος της ὡς ἄλλως τε καὶ ὅ, οὗ ἐπρόκειτο ἡ νησίς, «ὀρυκτὸς λιμὴν καὶ κλειστός, ἴδιος τῶν βασιλέων»· ἔχουσι πλέον καταχωσθῆ ἴσως φυσικῶς, ἴσως χειροποιήτως. Σ. Ε. Λ.

ἀντίρροια (ἡ)· τὸ ἐναντίον ρεῦμα, τὸ ἀντιθέτως διευθυνόμενον ρεῦμα· (βλ. *ἀνάρρους*).

ἀντιρροπία (ἡ)· ἡ πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος ροπή, ἡ ταλάντευσις, ἡ ἰσορροπία.

— *[Βοτ.]* Καλεῖται *ἀντιρροπία* ἡ ἰδιότης τῶν φυτικῶν ὀργάνων, καθ' ἣν ἡ παραγωγὴ ἢ κατὰ φύσιν αὔξησις ὀργάνου τινὸς παρακωλύει τὴν ἀνάπτυξιν ἄλλου, καὶ τἀνάπαλιν ἡ ἀναστολὴ τῆς ἀναπτύξεως ἢ ἡ τελεία νέκρωσις ὀργάνου τινὸς ὑποβοηθεῖ τὴν ἐπαύξησιν ἑτέρου. Οὕτω π. χ. ἐὰν ἀποκόψωμεν κάθετον ἀκρότατον κλάδον ἔκ τινος *ἐλάτης*, μετά τινα χρόνον παρατηροῦμεν, ὅτι οἱ ὑπὸ τὸν ἀποκοπέντα κλάδον εὑρισκόμενοι μικρότεροι κλάδοι ἀναπτύσσονται καὶ ὁ περισσότερον τῶν ἄλλων ἀναπτυχθεὶς διευθύνεται καθέτως, μεταβάλλων τὴν διάταξιν τῶν ἱστῶν του, ἐκβλαστάνει ἑτέρους μικροτέρους κλαδίσκους καὶ τέλος ἀντικαθιστᾷ τελείως τὸν ἀποκοπέντα ἀκρότατον κλάδον. Τὸ φαινόμενον τῆς ἀντιρροπίας ἀπαντᾷ εἰς πλεῖστα φυτὰ καὶ ἐκδηλοῦται οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς κλάδους, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ὄργανα. Οὕτω, ἐὰν ἀποκόψωμεν τὸν ὑπέργειον βλαστὸν τῶν γεωμήλων, εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τῆς ρίζης, διὰ τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως παρακωλύομεν τὸν σχηματισμὸν κονδύλων καὶ προκαλοῦμεν τὴν ἀνάπτυξιν νέων βλαστῶν, οἵτινες ἀναπηδῶσιν ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ ἀντικαθιστῶσι τὸν ἀποκοπέντα. Ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει τὰ ὑπόγεια ὄργανα τοῦ φυτοῦ παρουσιάζουσιν ἀλλοίαν μορφὴν τῆς αὐξήσεώς των. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παραδειγμάτων συνάγομεν, ὅτι μεταξὺ τῶν διαφόρων ὀργάνων τοῦ φυτοῦ ὑπάρχει ἀμοιβαιότης καὶ στενὸς σύνδεσμος, προσόντα δηλ. συντελοῦντα εἰς τὴν αὔξησιν καὶ τὴν ἐν γένει διαμόρφωσιν αὐτῶν.

Ἡ ἀντιρροπία δὲν εἶναι μόνον ἀποτέλεσμα τεχνητῆς ἐπεμβάσεως ἢ ἀχρηστεύσεως φυτικοῦ τινος ὀργάνου, ἀλλὰ παρατηρεῖται καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν φυσιολογικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὀργάνων τοῦ φυτοῦ. Κατὰ τὸν Sachs δύναται ὄργανόν τι νὰ ἐπιδράσῃ ἀντιρροπικῶς συγχρόνως καὶ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς διαμορφώσεως τοῦ φυτοῦ. Τοῦτο παρατηρεῖται εἴς τινας *λειχῆνας*, οἱ ὁποῖοι ἐξαπλοῦνται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας καὶ διακλαδίζονται πολυτρόπως λόγῳ τῆς συμβιώσεως ἐν αὐτοῖς πρασίνων φυκῶν ἐγκλειόντων χλωροφύλλην. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς ἐναερίους *ρίζας ὀρχεωδῶν* τινων, αἱ ὁποῖαι ἐγκλείουσι χλωροφύλλην. Αὗται παρεκκλίνουσι τῆς συνήθους κυλινδρικῆς μορφῆς τῆς ρίζης των καὶ λαμβάνουσι ταινιοειδῆ διεύθυνσιν.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω διαμορφώσεις τῶν ὑπεργείων ὀργάνων τῶν λειχήνων καὶ τῶν ὀρχεωδῶν, πλὴν τοῦ φωτός, ὅπερ ρυθμίζει τὴν διεύθυνσιν τῶν πλατέων ὀργάνων πρὸς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, συντελεῖ καὶ ἡ παρουσία τῶν κόκκων τῆς χλωροφύλλης, ἥτις ἐπιφέρει τὴν ἀντιρροπίαν τῶν ὀργάνων (φύλλων καὶ κλάδων ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει). Δ. Ν. Π.

ἀντίρροπος (ὁ, ἡ), —**ον** (τό)· ὁ πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος ρέπων, ἰσοσταθμος, ἰσόρροπος (ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ): «ἀντίρροπον βάρος» τὸ ὁποῖον τιθέμενον εἰς τὴν ἑτέραν πλάστιγγα κάμνει νὰ ρέπῃ καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη, ἤτοι τὸ φέρον ἰσορροπίαν. Β. Φ.

—**ἀντίρροποι δυνάμεις** *[Μηχαν.]*· βλ. δυνάμεις.

— **ἀντίρροπος προβολικότης** *[Γεωμ.]*· βλ. προβολικότης.

ἀντίρρυμοι *[Πυροβ.]*. Καλοῦνται οὕτως οἱ βραχίονες τῆς ἀμφιζυγίδος, οἵτινες εἰς τὸ ἡμέτερον παλαιὸν ὀρειβατικὸν πυροβόλον Κροὺπ ἦσαν ἄκαμπτοι, ἐνῷ εἰς τὸ σήμερον ἐν χρήσει ὀρειβατικὸν πυροβόλον Σνάϊδερ ἀποτελοῦνται ἐκ δύο τεμαχίων συνημμοσμένων διὰ γιγγλύμου, εἰς τρόπον ὥστε, κατὰ μὲν τὴν ζεῦξιν παραμένουσιν ἠρθρωμένοι, κατὰ δὲ τὴν ἐπὶ τοῦ ἡμιόνου φόρτωσιν πτύσσονται, ἵνα ἡ ἀμφιζυγὶς καταλαμβάνῃ μῆκος μικρὸν ἐπὶ τοῦ σάγματος· (βλ. λ. ἀμφιζυγίς). Ν. Κ.

ἀντίς· δημοτ., ἀντί.

Ἀντίσαμος *[Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Κεφαλληνίας σχηματιζόμενος ὁμέσως ὑπὸ τὴν μικρὰν χερσόνησον *Διχάλια*. Οὕτω ὁ ὅρμος τῆς Ἀντισάμου μετὰ τοῦ ὅρμου τῆς *Σάμης*, βορείως τῆς χερσονήσου ἁπλουμένου, ἀποτελοῦν κλασσικὸν παράδειγμα ἀμφιδύμων ὅρμων, ὅπερ μάλιστα ἤγαγε τὸν Victor Berard εἰς ἑρμηνείαν δυσνοήτου μὲν ἀλλὰ μεγάλης σημασίας στίχου τῆς Ὀδυσσείας. Ὁ φάρος τῶν Διχαλίων, ἐρυθροῦ σταθεροῦ φωτὸς 7 μιλλίων, ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς χερσονήσου, χρησιμεύων τόσον διὰ τὸν διάπλουν τοῦ διαύλου Ἰθάκης—Κεφαλληνίας, ὅσον καὶ διὰ τὸν κατάπλουν εἴτε εἰς τὸν ὅρμον τῆς Σάμης εἴτε εἰς τὸν ὅρμον τῆς Ἀντισάμου (πλάτ. 38° 16' 49'', μήκ. 20° 41' 15'', χάρτης Ἀγγλικὸς 203: Antipaxos island to cape Glarenza). Σ. Ε. Λ.

ἀντισεισμικός, —**ή**, —**όν**· ὁ ἀντιτασσόμενος, ὁ ἀντέχων εἰς τὸν σεισμόν: «ἀντισεισμικὰ οἰκήματα».

ἀντισελήνη *[Μετεωρολ.]*. Ὄρος ἀντίστοιχος τοῦ *ἀνθηλίου*, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ λάμπον ἄστρον εἶναι ἡ σελήνη καὶ οὐχὶ ὁ ἥλιος (βλ. λ. ἅλως). Θ. Ε. Φ.

Ἀντισελὶ *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἧς αἱ ἀκταὶ βρίθουσι κοραλλίων, εἰς 26 μίλλια Ν.ΝΑ τῆς νήσου Μπὰρρ Μουζὰ Σεχὴρ (πλάτ. 19° 03' Β, μήκ. 38°11' Ἀν., χάρτης Ἀγγλικὸς 8c: Red Sea, sheet 3). Σ. Ε. Λ.

ἀντισηκῶ (—**όω**)· ἀντιρρέπω, κάμνω νὰ ζυγοστατήσῃ, νὰ ἰσορροπήσῃ ἡ πλάστιγξ· || μεταφ. ἰσοσταθμίζω, ἐξισώνω.

ἀντισήκωμα (τό)· ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κάμνει τὴν πλάστιγγα νὰ ἰσορροπήσῃ, τὸ ἀντίρροπον βάρος || μεταφ. τὸ ἀντιστάθμισμα, τὸ παρεχόμενον πρὸς ἐξαγορὰν ὑποχρεώσεώς τινος.

—*[Μηχανολ.]* Ὁ ὅρος εἶναι ταυτόσημος πρὸς τὸ ἀντίβαρον (βλ. λ.).

—*[Στρατιωτ.]*· βλ. στρατεύσιμος (*οἰκονομικαὶ ὑποχρεώσεις*).

ἀντισημίτης (ὁ)· ὁ ἐναντιούμενος, ὁ ἀντιμαχόμενος πρὸς τοὺς Σημίτας, ὁ διώκτης τῆς φυλῆς τῶν Σημιτῶν, ἤτοι τῶν Ἑβραίων.

ἀντισημιτικός, —**ή**, —**όν**· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς ἀντισημίτας: «ἀντισημιτικαὶ ἐνέργειαι».

ἀντισημιτισμὸς (ὁ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀντισημίτης, ὁ διωγμός, ἡ ἐναντιότης πρὸς τοὺς Σημίτας ἤτοι τοὺς Ἑβραίους.

Digitized by Google

— ΙΕΓΚΥΚΛ.] Ἡ κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἐχθρότης, ὁ *ἀντιουδαϊσμός*, ἀναχθεὶς εἰς οἰκονομικοπολιτικὸν δόγμα κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καὶ δὴ ἐν Γερμανίᾳ διὰ τῆς ἀντιουδαϊκῆς προπαγάνδας τοῦ πάστωρος Σταΐκερ καὶ τῶν λιβέλλων τῶν Μάρξ, Τράϊτσκε, Ντύριγγ καὶ Ρόλιγγ, μετωνομάσθη *ἀντισημιτισμὸς* — οὐχὶ ὀρθῶς, ἀφοῦ οὔτε ἐναντίον ὅλων τῶν Σημιτῶν στρέφεται, οὔτε ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι εἶναι Σημῖται.

Γένεσις τοῦ ἀντισημιτισμοῦ.— Ἡ ἀντιουδαϊκὴ ἐχθρότης, παλαιὰ ὅσον καὶ ὁ Ιουδαϊσμὸς αὐτός, ἔχει ὡς πρωταρχικὴν ἀφορμὴν τὴν συναίσθησιν τῆς φυλετικῆς ὑπεροχῆς καὶ τὴν ἀδιάλλακτον μισαλλοδοξίαν τῶν Ἑβραίων. Ἡ ἀγέρωχος ὑπερηφανία των ὡς ἔθνους ἐκλεκτοῦ τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ, τοῦ Ἰεχωβᾶ (ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖται εἰς τὸ νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τοῦ λαοῦ του καὶ νὰ ἐξολοθρεύῃ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ) καὶ ἡ θεοκρατικὴ των ὀργάνωσις ἀπεξένωσαν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαούς, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἔζων, εἴτε ὡς ὑπόδουλοι εἴτε ὡς κυρίαρχοι, καὶ ἐπροκάλεσαν παρ' ἐκείνοις περιφρόνησιν καὶ ἐχθρότητα καὶ μῖσος ἄσπονδον, τὸ ὁποῖον μεταδοθὲν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους λαούς, διαιωνίζεται, τροφοδοτούμενον ἄλλοτε ἄλλως, μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Ἐκδηλώσεις τῆς ἐχθρότητος ταύτης, ἂν παρατρέξωμεν τὰς σημειωθείσας κατὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ διαβίωσίν των, αἵτινες καὶ ἐπροκάλεσαν τὴν Ἔξοδον, ὡς καὶ τὰς ἄλλας ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναφερομένας, εὑρίσκομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ πολλάς ὡς ἡ ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, ὁ ὁποῖος, καταλαβὼν τὴν Ἱερουσαλὴμ τῷ 169 π. Χ. ἐφόνευσε περὶ τὰς 40 000, μετὰ διετίαν δὲ ἐνήργησε γενικὴν σφαγὴν τῶν ἀρρένων Ἰουδαίων τῆς πόλεως. Ἀλλ' οἱ φοβερώτεροι διωγμοὶ κατὰ τῶν Ἑβραίων ἐσημειώθησαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Τίτου (70 π. Χ.). Εἰς πολλαπλᾶς σειρὰς ἀποθνήσκουν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ πρὸ τῶν προμαχώνων, τὸ αἷμα ῥέει ποταμηδὸν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ἐκχυλίζει ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. Δεκάδες χιλιάδων μεταφέρονται εἰς Ρώμην καὶ σφάζονται εἰς τὸ εὐρὺ ἀμφιθέατρον τοῦ Κολοσσαίου ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας τοῦ πλήθους. «Ἡ ἅλωσις τῆς Ἱερουσαλήμ, κατὰ τοὺς ἱστορικούς, ἐστοίχισε τὴν ζωὴν 1.100 000 ἀνθρώπων, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν Ἰουδαίων αἰχμαλώτων, ἀνδρῶν ἀκμαίων, δυναμένων νὰ χρησιμεύσουν ὡς δοῦλοι ἢ ὡς μονομάχοι, ἀνῆλθε τὰς 900 000. Ὁ Τίτος κατένειμεν αὐτοὺς εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ βασιλείου του, παντοῦ ὅπου ἐχρειάζοντο θύματα δι' ἑορτάς, ἢ βραχίονας διὰ δημόσια ἔργα (*Élisée Reclus* L'Homme et la Terre, t. II, p. 516).

Διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔληξεν ὁριστικῶς ἡ πολιτικὴ ὕπαρξις τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες διεσπάρησαν πρὸς πᾶσαν διεύθυνσιν, πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Κίνας. Ἀλλ' ἡ συμφορὰ ἐνίσχυσεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἐθνικοθρησκευτικὸν ἰδεῶδες, τὸ ὁποῖον τοὺς ἀπεμόνωνε, προσθέσασα εἰς τὴν ἐκ μισαλλοδοξίας ἐχθρότητα τὸν πόθον τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐκδικήσεως δι' ὅσα ὑπέστησαν. Κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Τίτου, τὸ πολιτικὸν ὄνειρον δὲν παύει νὰ ὑποκινῇ τοὺς Ἑβραίους εἰς ἐξεγέρσεις, αἵτινες καταπνίγωνται εἰς ποταμοὺς αἱμάτων ἐνισχύουν τὴν ἀμοιβαίαν ἐχθροπάθειαν. Ἐπαναστατοῦν ἐν Κύπρῳ, ἐν Μεσοποταμίᾳ, ἐν Αἰγύπτῳ· κατασφάζουν δεκάδας χιλιάδων, ἀλλ' ἡττῶνται, καὶ τὴν ἧτταν αὐτὴν πληρώνουν πολὺ ἀκριβά· ἐκ τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου, εἰς ὃ ἀνήρχοντο περίπου οἱ ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαῖοι, ἐσφάγησαν περὶ τὰς 600.000. Δὲν ἐξεγείρονται πλέον, ἀλλὰ ἐξακολουθοῦν νὰ τρέφουν, μαζὶ μὲ τὸ πολιτικὸν των ὄνειρον, καὶ τὴν ἐχθρότητα πρὸς τὸν κυρίαρχον: ἀποβαίνουν οἱ φυσικοὶ σύμμαχοι τῶν ἐχθρῶν τοῦ κράτους, ἐν τῷ ὁποίῳ διαβιοῦν, καὶ ὅταν δὲν εὑρίσκουν τοιαύτην εὐκαιρίαν, παραμένουν ξένοι πρὸς τοὺς μὴ Ἑβραίους συμπολίτας, ψυχροὶ πρὸς τὰς συγκινήσεις των, ἀδιάφοροι ἀκόμη καὶ πρὸς τὴν ἀνυποληψίαν, εἰς τὴν ὁποίαν περιέρχονται διὰ τὴν ἔλλειψιν πάσης φύσεως ἀλληλεγγύης, ἐθνικῆς, κοινωνικῆς, ἐπαγγελματικῆς. Αἱ ἰουδαϊκαὶ κοινότητες ἀποτελοῦν τοῦ λοιποῦ ξένον καὶ ἀναφομοίωτον καὶ ἐνοχλητικὸν σῶμα εἰς τὸν κατ' ἀνάγκην φιλοξενοῦντα αὐτὰς κοινωνικὸν ὀργανισμόν.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας φυσικὸν ἦτο νὰ γεννηθοῦν καὶ νὰ διατηρῶνται παρὰ ταῖς κοινωνίαις, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἔζων οἱ Ἰουδαῖοι, συναισθήματα δυσπιστίας καὶ ἐχθρότητος, ἀνακύπτοντα εἰς δεδομένην περίστασιν καὶ ἐκσπῶντα εἰς πράξεις βίας ὑπὸ τὴν πλέον ἀσύστατον φήμην. Οἱ Ἰουδαῖοι ἔχουν ἀποβῆ ὁ ἀποδιοπομπαῖος τράγος, πρόχειρον ἐξιλαστήριον θῦμα εἰς τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις τῶν λαῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ζῶσιν. Ἐν περιπτώσει ἐπιδημίας, οἱ Ἰουδαῖοι ἔχουν μολύνει τὰ φρέατα· ἂν ἔπιπτε φρούριόν τι, οἱ Ἰουδαῖοι ὑπέδειξαν εἰς τὸν ἐχθρὸν τὸ εὐάλωτον μέρος ἢ ἤνοιξαν εἰς αὐτὸν τὰς πύλας· ἂν ἐχάνετο κανὲν Χριστιανόπαιδον, οἱ Ἰουδαῖοι τὸ ἐφόνευσαν διὰ νὰ ἀναμίξουν τὸ αἷμά του μὲ τὰ ἄζυμά των. Εἰς τὴν κυρίαν ἀφορμὴν τῆς κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἐχθρότητος, προσετέθησαν δύο ἄλλοι λόγοι: ὁ θρησκευτικὸς καὶ ὁ οἰκονομικός.

Θρησκευτικαὶ διώξεις.— Ὑπὸ τὸ ρωμαϊκὸν κράτος, οἱ Ἰουδαῖοι ἔζων ὡς παρίαι, περιφρονούμενοι καὶ μισητοί. Δοῦλοι κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀπελεύθεροι ἢ ἐπαῖται, ἐπλήρωνον, ἐκτὸς τῶν συνήθων φόρων, καὶ ἰδιαίτερον κεφαλικόν. Ἔχαιρον ὅμως τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ τοῦ προνομίου νὰ μὴ ὑπόκεινται εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Ἐν τούτοις καὶ τὰ προνόμια αὐτὰ κατηργήθησαν ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅτε ἡ χριστιανικὴ θρησκεία κατέστη ἡ ἐπίσημος τοῦ Κράτους. Παρὰ ταῦτα, οἱ Ἰουδαῖοι δὲν παύουν νὰ παρουσιάζουν προσκόμματα εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Πατέρες τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς καταφέρονται ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων, ὁ δὲ λαὸς ὑπερθεματίζων προβαίνει εἰς διωγμούς. Αἱ πρῶται ὑπὸ Χριστιανῶν ὑποκινηθεῖσαι ἀντιουδαϊκαὶ διώξεις ἔγιναν ἐν τῇ μεγάλῃ Ἀντιοχείᾳ, καὶ δὴ ἐπὶ Ζήνωνος καὶ κατόπιν ἐπὶ Ἀναστασίου (τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος).

Αἱ θρησκευτικαὶ διώξεις ἐσυνεχίσθησαν κατὰ τὸν μεσαίωνα. Ἡ σύνεσις τοῦ Λατερανοῦ (1215) ἀπαγορεύει πᾶσαν κοινωνικὴν σχέσιν τῶν Χριστιανῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἀπομονοῦνται εἰς τὰ «γέττο», ἰδιαιτέρους συνοικισμοὺς περιμανδρωμένους, ἄνευ παραθύρων ἐπὶ τῶν ὁδῶν, ἀνοιγομένους καὶ κλειομένους καθ' ὡρισμένας ὥρας, ἐπιβάλλεται δὲ εἰς αὐτοὺς νὰ φέρουν ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων εἰς ἐμφανὲς μέρος διακριτικὸν σῆμα καὶ νὰ φοροῦν κάλυμμα ποικίλου σχήματος καὶ χρώματος. Ἀπανταχοῦ σχεδὸν ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς Ἑβραίους ἡ ἔγγειος ἰδιοκτησία, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰ ποντιφικὰ κράτη. Αἱ κυβερνήσεις ἐκμεταλλεύονται παντοιοτρόπως τοὺς Ἰουδαίους πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν οἰκονομικῶν των. Ὁ Ἰουδαῖος θεωρεῖται ὡς ὑπόφορος εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τοὺς ἡγεμόνας. Πᾶσα κινητὴ περιουσία τοῦ Ἰουδαίου ἀνήκει εἰς τὸν βασιλέα, κατὰ χάριν δὲ οὗτος κρατεῖ ὅ,τι ἔχει.

Διώξεις οἰκονομικῆς φύσεως.— Παραλλήλως ὅμως πρὸς τὴν ἐπιδείνωσιν ταύτην τῆς νομικῆς καταστάσεως τῶν Ἰουδαίων, βαθεῖα μεταβολὴ συντελεῖται εἰς τοὺς οἰκονομικοὺς ὅρους τῆς ἰουδαϊκῆς ζωῆς. Οἱ παλαιοὶ Ἑβραῖοι ἦσαν κυρίως λαὸς γεωργικὸς καὶ ποιμενικός. Πλησίον τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας ἔμαθον νὰ ἐμπορεύωνται· εἰς τὴν Παλαιστίνην, τὴν Βαβυλωνίαν ἐξηκολούθουν νὰ καλλιεργοῦν τὸ ἔδαφος καὶ νὰ ἐπιδίδωνται εἰς χειροτεχνικὰ ἐπαγγέλματα. Ἀλλ' οἱ εἰς τὴν Δύσιν μεταναστεύσαντες Ἰουδαῖοι λόγῳ τῶν ἀπαγορεύσεων πρὸς ἀπόκτησιν ἀκινήτου περιουσίας, τοῦ ἀποκλεισμοῦ των ἀπὸ τῆς βιομηχανίας, εὑρισκομένης εἰς χεῖρας τῶν συντεχνιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐκυριάρχει τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα, καὶ ἀπὸ πάσης ἄλλης δημοσίας θέσεως, ἐπεδόθησαν κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ ἐμπόριον, κυρίως δὲ εἰς τὰς τραπεζικὰς ἐργασίας. Εἰς τοῦτο συνέτεινε καὶ ὁ ἑξῆς οὐσιώδης λόγος:

Ἡ ἐκκλησία ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς πιστοὺς νὰ δανείζουν ἐπὶ τόκῳ· ἀλλὰ ὁ ἐπὶ τόκῳ δανεισμὸς εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ χρήματος καὶ τὴν ἐμπορικὴν προαγωγὴν ἑνὸς τόπου. Κατ' ἀνάγκην ὅθεν ἐδόθη ἡ ἑρμηνεία ὅτι ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Ἑβραίους νὰ δανείζουν ἐπὶ τόκῳ, ἐφ' ὅσον καὶ ἡ θρησκεία των δὲν ἀπηγόρευεν εἰς αὐτοὺς νὰ τοκίζουν εἰς μὴ Ἰουδαίους. Οὕτω ὁ Ἰουδαῖος ἀπέβη ὁ μοναδικὸς σχεδὸν τραπεζίτης τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὸν Μεσαίωνα.

Εἰς τὴν σπουδαίαν ταύτην θέσιν ὁ Ἰουδαῖος εὗρε τὴν εὐκαιρίαν πλουτισμοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως κατέστη ἔτι μᾶλλον λαομίσητος. Τοῦ λοιποῦ ὁ Ἰουδαῖος εἶναι διὰ τοὺς Χριστιανοὺς ὁ τύπος τοῦ ἀπλήστου τοκογλύφου, ὁ ὁποῖος δὲν ζῇ παρὰ διὰ τὸ χρῆμα, ἀποσπῶν αὐτὸ μαζὶ μὲ τὰς σάρκας τῶν θυμάτων του—εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Σαικσπήρου ἀπαθανατισθεὶς τύπος τοῦ Σάϋλωκ.

Ἀλλ' ὅτε κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα μὲ τὴν ἐξασθένησιν τοῦ κύρους τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ἤρχισαν, εἰς τὴν Λομβαρδίαν τὸ πρῶτον, νὰ ἱδρύωνται καὶ χριστιανικαὶ τράπεζαι, ὁ Ἰουδαῖος τραπεζίτης ἔπαυσε νὰ θεωρῆται ἀπαραίτητος, καὶ ἡ ἐναντίον του ἐχθρότης εὗρε πλέον ἐλευθέραν διέξοδον, ὑποκινουμένη καὶ ἀπὸ τοὺς ἀμέσως ἐνδιαφερομένους, τοὺς ἀνταγωνιστὰς Χριστιανοὺς τραπεζίτας καὶ ἐμπόρους. Ὁ ἀνταγωνισμὸς οὗτος ἀποτελεῖ πλέον, καὶ μέχρι σήμερον, τὸ κυριώτερον ἐλατήριον, τὸ ὁποῖον ὑποδαυλίζει τὴν κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἐχθρότητα, τὸν *ἀντισημιτισμόν*, ἀποβλέποντα εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς οἰκονομικῆς— καὶ κατ' ἀκολουθίαν πολιτικῆς—ἐπηρείας τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες εἰς τὴν εἰδικευθεῖσαν τραπεζικὴν ἐπίδοσίν των ἔχουν καταστῆ ἀνυπέρβλητοι.

Γενικαὶ διώξεις.—Αἱ κατὰ τῶν Ἰουδαίων διώξεις δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς δύο κατηγορίας: τὰς γενικάς, ἐχούσας διεθνῆ χαρακτῆρα, καὶ τὰς εἰδικάς, σημειωθείσας μεμονωμένως εἰς τὰ διάφορα κράτη.

Εἰς τὰς γενικὰς διώξεις ἀφορμὴν ἔδωκαν αἱ σταυροφορίαι, ἡ πανώλης, αἱ βαρβαρικαὶ ἐπιδρομαί, ἡ Ἱερὰ Ἐξέτασις. Κατὰ τὴν α' σταυροφορίαν (1096) ἡ πρωτοπορεία τῆς χριστιανικῆς στρατιᾶς ἐπεδόθη εἰς γενικὴν σφαγὴν τῶν Ἑβραίων τοῦ Μοζέλλα, τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Δουνάβεως. Ἀνάλογοι σκηναὶ ἐσημειώθησαν εἰς τὴν νότιον Γερμανίαν κατὰ τὴν κήρυξιν τῆς β' σταυροφορίας (1146), ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ κατὰ τὰς προετοιμασίας τῆς γ' σταυροφορίας (1189). Ἡ ὀργάνωσις τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως ἐδημιούργησε νέον στάδιον καταδιώξεως τῶν Ἑβραίων. Κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὁ τρόμος ἐκ τῶν ἀπειλητικῶν προόδων τῶν Μογγόλων, μετὰ τῶν ὁποίων ἐλέγετο ὅτι εὑρίσκοντο εἰς συνεννόησιν οἱ Ἑβραῖοι, ἐπροκάλεσε σφαγὰς τῶν Ἑβραίων γενικάς. Τρομερώτεροι ὑπῆρξαν οἱ διωγμοί, τῶν ὁποίων, τὸ σύνθημα ἔδωκεν ἡ πανώλης κατὰ τὸ 1348—50. Οἱ Ἰουδαῖοι κατηγορηθέντες ὅτι εἶχαν δηλητηριάσει τὰ φρέατα, ἐσφάγησαν κατὰ δεκάδας χιλιάδων εἰς τὴν Ἱσπανίαν, Οὐγγαρίαν, Ἑλβετίαν, Γερμανίαν καὶ Αὐστρίαν.

Διώξεις κατὰ κράτη.—Διώξεις τῶν Ἑβραίων κατὰ κράτη ἐσημειώθησαν αἱ ἑξῆς:

Εἰς τὴν *Ἱσπανίαν* οἱ Ἑβραῖοι εἶχον συρρεύσει ἐπὶ τῆς ἀραβικῆς κατοχῆς (711), ὑπὸ τὴν ὁποίαν καὶ προήχθησαν οἰκονομικῶς, πλεῖστοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἀνῆλθον εἰς ἀνώτατα ἀξιώματα, διακριθέντες εἴς τε τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν βασιλέων, ἡ τύχη τῶν Ἑβραίων ἀλλάσσει ὄψιν. Σφαγαὶ καὶ λεηλασίαι κατὰ τῶν Ἑβραίων ἐσημειώθησαν ἐν Ναβάρρᾳ τῷ 1329, ἐν Καστιλίᾳ τῷ 1390, ἐν Ἀραγωνίᾳ καὶ Καταλωνίᾳ τῷ 1391, χιλιάδες δὲ Ἑβραίων ἀναγκάζονται διὰ τῆς βίας τῷ 1412 νὰ βαπτισθοῦν. Ἐκ τῶν διώξεων τούτων ὁ ἑβραϊκὸς πληθυσμὸς ἠλαττώθη κατὰ τὸ ἥμισυ· ἀλλ' ἔμελλε νὰ ὑποστῇ νέας μεγαλυτέρας ἀφαιμάξεις ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως (1480), ἥτις ἀποστέλλει εἰς τὴν πυρὰν χιλιάδας Ἑβραίων. Τὴν 31ην Μαρτίου 1492 δίδεται τὸ τελικὸν πλῆγμα: Οἱ βασιλεῖς Φερδινάνδος καὶ Ἰσαβέλλα διατάσσουν τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ἑβραίων ἐκ τῆς Ἱσπανίας, οὗτοι δέ, ἀνερχόμενοι εἰς 200 χιλιάδας περίπου ἐγκαταλείπουν τὸ ἱσπανικὸν ἔδαφος ὑπὸ φρικώδεις συνθήκας. Οἱ ὀλίγοι ἀπομείναντες ἐξεχριστιανίσθησαν.

Ἡ ἐξορία τῶν Ἑβραίων ἐξ Ἱσπανίας ἔσχεν ἀντίκτυπον εἰς τὴν ***Πορτογαλίαν***. Οἱ πρῶτοι καταφυγόντες ἐξ Ἱσπανίας περιῆλθον εἰς κατάστασιν δούλων· κατόπιν ὅμως ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς ἄλλους ἡ ἐγκατάστασίς των ἐπὶ τοῦ πορτογαλικοῦ ἐδάφους, ἐξαναγκαζομένους οὕτω νὰ βαπτισθοῦν. Ἀλλὰ κατὰ τῶν νεοφύτων τούτων, κατηγορουμένων ὡς μὴ καλῶν Χριστιανῶν, ἐπέρχεται ἡ Ἱερὰ Ἐξέτασις, ἥτις τοὺς ἀποστέλλει κατὰ χιλιάδας εἰς τὴν πυράν. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, οἱ Ἑβραῖοι τῆς Πορτογαλίας φεύγοντες τὰ πιεστικὰ μέτρα μεταναστεύουν εἰς Ἰνδίας, Τουρκίαν, Ἰταλίαν, Ὀλλανδίαν. Οἱ ὑπολειφθέντες ἐκχριστιανίζονται, ὡς οἱ τῆς Ἱσπανίας ὁμοεθνεῖς των.

Ἐν *Γαλλίᾳ*, ἡ δίωξις τῶν Ἑβραίων ἤρχισε κυρίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν σταυροφοριῶν. Πρὸ αὐτῶν ὁ Φίλιππος-Αὔγουστος συλλαμβάνει ὅλους τοὺς εἰς τὰς κτήσεις του εὑρισκομένους Ἑβραίους καὶ τοὺς ἀπολύει κατόπιν πληρωμῆς λύτρων ἐκ 15.000 ἀργυρῶν μάρκων, μετὰ διετίαν δὲ τοὺς ἐκδιώκει ὅλους ἐκ τῆς χώρας του, ἀφοῦ ἠκύρωσε τὰς εἰς αὐτοὺς ὀφειλάς.

Ἀνακαλοῦνται βραδύτερον οἱ Ἑβραῖοι, ἀλλ' ἡ νομικὴ θέσις των ἐπιδεινοῦται κατὰ τὸν Η' αἰῶνα. Ἀπαγορεύεται εἰς αὐτοὺς νὰ κατέχουν ἀκίνητα, ἀκόμη δὲ καὶ τὰ ἔπιπλά των ἀνήκουν θεωρητικῶς εἰς τὸν «βαρῶνον». Ἕκαστος φεουδάρχης ἔχει τοὺς Ἰουδαίους του, τοὺς ὁποίους ἐκμεταλλεύεται, πωλεῖ, χαρίζει, ὑποθηκεύει κατ' ἀρέσκειαν. Φίλιππος τέλος ὁ Καλὸς ἐπέφερε θανάσιμον πλῆγμα κατὰ τοῦ ἐν Γαλλίᾳ ἰουδαϊσμοῦ, ἐξορίσας ὅλους τοὺς Ἰουδαίους τῆς ἐπικρατείας του, ἀνερχομένους εἰς 100.000, καὶ δημεύσας τὰ ὑπάρχοντά των (22 Ἰουλίου 1306). Καὶ ἀνεκλήθησαν μὲν οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τὸ 1315, ἀλλὰ οἱ ὀλίγοι ἐπιστρέψαντες ζοῦν διαρκῶς ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῆς ἐξορίας. Ἀποδεκατισθέντες ἐκ τῶν σφαγῶν κατὰ τὴν πανώλην τοῦ 1320—1321, ἐκδιωχθέντες τῷ 1322 ἀνακληθέντες καὶ πάλιν ὁριστικῶς ἐκδιωχθέντες τῷ 1394, κατέφυγαν εἰς Ἰταλίαν, Γερμανίαν καὶ τὰ παπικὰ γαλλικὰ κράτη. Τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἀριθμοῦνται ὀλίγαι ἑκατοντάδες μόνον Ἑβραίων κατ' ἀνοχὴν παραμένουσαι ἐν Παρισίοις, Μασσαλίᾳ καὶ ταῖς ἀποικίαις.

Εἰς τὴν *Ἀγγλίαν* εἶχε μεταναστεύσει μικρὸς ἀριθμὸς Ἑβραίων ἐκ Γαλλίας ἐπὶ Γουλιέλμου τοῦ Κατακτητοῦ (1066). Ἐπὶ ἕνα αἰῶνα εἶχον πλουτήσει, παρὰ τοὺς βαρεῖς φόρους τοὺς ὁποίους ἐπλήρωνον. Ἀλλ' ὁ πλοῦτος αὐτὸς ἐπέσυρε τὴν καταστροφήν των. Κατὰ τὴν ἀναχώρησιν διὰ τὴν γ' σταυροφορίαν (1190) Ριχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου, αἱματηροὶ διωγμοὶ τῶν Ἑβραίων ἐσημειώθησαν εἰς Λονδῖνον, Νόργουϊτς καὶ ἄλλας πόλεις. Οἱ κατόπιν βασιλεῖς ἀπεστράγγισαν χρηματικῶς τοὺς Ἑβραίους, μέχρις οὗ Ἐδουάρδος ὁ Α' διέταξε (1290) τὴν γενικὴν ἐκδίωξίν των, ἀνερχομένων εἰς 16.000. Οἱ Ἑβραῖοι ἀνεφάνησαν πάλιν

Digitized by Google

εἰς Ἀγγλίαν ἐπὶ Κρόμβελ κατὰ τὸ 1655, χωρὶς νὰ τοὺς ἐνοχλήσῃ κανείς, προερχόμενοι ἐξ Ὀλλανδίας καὶ Γερμανίας.

Ἐν *Ἰταλίᾳ* οἱ Ἑβραῖοι, χάρις εἰς τὴν πολιτικὴν κατάτμησιν τῆς χώρας, δὲν ὑπέστησαν σοβαρὰς καταδιώξεις. Ἐκδιωκόμενοι ἔκ τινος κράτους, κατέφευγον εἰς τὸ γειτονικόν, ἀλλ' ἀνεκαλοῦντο ταχέως πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἐμπορίου, ὡς συνέβη πολλάκις ἐν Βενετίᾳ καὶ Γενούῃ. Ἡ νομικὴ θέσις τῶν Ἑβραίων ἐπεδεινώθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὁπότε ἐπενέβη ἡ Ἱερὰ Ἐξέτασις, ἐξαναγκάσασα τούτους νὰ ἀναζητήσουν εὐνοϊκώτερα μέρη πρὸς ἐγκατάστασιν. Ἡ Σικελία ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τοῦ 1492 καὶ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως ἀπὸ τοῦ 1541. Ὁ πάπας Πῖος Ε' ἐξεδίωξε τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ ὅλα τὰ παπικὰ κράτη, ἐξαιρέσει τῆς Ἀγκῶνος καὶ τῆς Ρώμης (1568). Ταυτοχρόνως εἰσήχθη τὸ σύστημα τῶν «γέττο». Ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσε μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως. Τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἡ νομοθεσία περιώρισε τὰ πιεστικὰ κατὰ τῶν Ἑβραίων μέτρα.

Εἰς τὴν ***Γερμανίαν***, πολιτικῶς κατατετμημένην, ὡς ἡ Ἰταλία, δὲν ἐσημειώθησαν μὲν γενικαὶ διώξεις, ἀλλ' ἡ θέσις τῶν Ἑβραίων ἦτο ἀθλιεστέρα παρὰ ἀλλαχοῦ. Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, οἱ Γερμανοεβραῖοι ἐθεωρήθησαν ὡς ἀπόγονοι τῶν ὑπὸ τοῦ Τίτου δωρηθέντων Ἰσραηλιτῶν αἰχμαλώτων εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θησαυρόν, δι' ὃ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς κεφαλικὸν φόρον ἑνὸς χρυσοῦ δηναρίου ἀπὸ ἡλικίας 13 ἐτῶν. Κατά τινα διακήρυξιν τοῦ 1463, ὁ αὐτοκράτωρ, ἀνερχόμενος τοῦ θρόνου, ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὴν περιουσίαν των κατὰ βούλησιν. Κατὰ ταῦτα, πολλοὶ αὐτοκράτορες, κατὰ τὴν ἄνοδόν των εἰς τὸν θρόνον, ἐδήμευον τὸ τρίτον τῆς περιουσίας τῶν Ἰουδαίων. Ἄλλοι τοὺς ἐπέβαλλον ἐπαχθεστάτους φόρους, ἐξ οὗ καὶ ἤρχισε νὰ δημιουργῆται ρεῦμα ἀποδημίας τῶν Ἑβραίων, ἐπὶ Ροδόλφου τοῦ Ἀψβούργου, ἀνασταλὲν διὰ τῆς φυλακίσεως τοῦ ραββίνου των Μεΐρ Ρότενμπουργ. Σφαγαὶ τῶν Ἰουδαίων ἐσημειώθησαν ἀπὸ τῆς α' σταυροφορίας (1096) μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Κατὰ τὴν πανώλην τοῦ 1348 50 ὁλόκληροι ἑβραϊκαὶ κοινότητες (Φριμπούργης, Σπίρ, Στρασβούργου, Βόρμς, Φραγκφούρτης, Μαγεντίας κλπ.) ἐξωλοθρεύθησαν διὰ πυρός, μαχαίρας καὶ ὕδατος. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἀρχίζουν αἱ ἐκδιώξεις ἀπὸ τὰ διάφορα κράτη, οὕτως, ὥστε τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὑπῆρχον ἐν Γερμανίᾳ τρεῖς μόνον ἄξιαι λόγου κοινότητες: ἡ τοῦ Φύρθ, ἡ τοῦ Βόρμς καὶ ἡ τῆς Φραγκφούρτης. Ἀλλὰ καὶ εἰς ταύτας ἡ θέσις τῶν Ἰουδαίων ἦτο οἰκτρά. Καταθλιβόμενοι ἀπὸ φόρους ἐπαχθεῖς, ὑφίσταντο μυρίας πιέσεις εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῶν ἔργων των, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐλευθέραν κυκλοφορίαν των. Ἐπὶ πλέον, πρὸς παρεμπόδισιν τῆς πληθύνσεώς των, ὁ ἐτήσιος ἀριθμὸς τῶν γάμων ἦτο πολὺ περιωρισμένος (15 ἐτησίως ἐν Φραγκφούρτῃ).

Ἀνάλογος ὑπῆρξεν ἡ θέσις τῶν Ἑβραίων καὶ ἐν ***Ἑλβετίᾳ***, ὅπου ἐπίσης ἐσφάγησαν πολλοὶ κατὰ τὴν πανώλην, ὡς καὶ ἐν ***Οὑγγαρίᾳ***.

Ἡ ἱστορία τῶν ἐν ***Αὐστρίᾳ*** Ἑβραίων ἀποτελεῖ διαδοχὴν ἐκδιώξεων καὶ ἀνακλήσεων. Ἐπὶ Μαρίας Θηρεσίας οἱ Ἑβραῖοι τῆς Οὑγγαρίας ἐπλήρωνον ἐτήσιον φόρον 80.000 φλωρινίων. Τῷ 1670 ἐκδιώκονται ἐκ Βιέννης ὡς συνεννοούμενοι μὲ τοὺς Τούρκους.

Εἰς τὴν ***Πολωνίαν*** καὶ τὴν ***Ρωσίαν*** ὁ Ἰουδαϊσμὸς ἐνεφανίσθη μαζὶ μὲ τοὺς Χαζάρους, φυλὴν φιννικήν, ἐγκατεστημένην μεταξὺ Βόλγα καὶ Δνειστέρου, τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς Βουλὰν μετεστράφη εἰς τὸν ἰουδαϊσμὸν μὲ μέρος τοῦ ἔθνους του κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ὑπὸ ραββίνων, πιθανῶς ἐκδιωχθέντων ἐκ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Τὰ λείψανα τῶν Χαζάρων τούτων, ἐξολοθρευθέντων ὑπὸ τῶν Ρώσων τοῦ Κιέβου κατὰ τὸ 970, κατέφυγον εἰς Κριμαίαν καὶ Καύκασον, ἐνῷ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, Ἰουδαῖοι ἐκ Γερμανίας καὶ Βοημίας ἐγκαθίσταντο εἰς τὴν δυτικὴν Ρωσίαν. Οἱ Ρῶσοι τοὺς ἠνέχθησαν ἐπί τι διάστημα, ἀλλὰ περὶ τὸ 1113 τοὺς ἐξεδίωξαν ἐκ τοῦ ἐδάφους των. Τοὐναντίον ἡ Πολωνία ἐδείχθη φιλόξενος εἰς τοὺς Ἰουδαίους, προσελκύουσα οὕτω τοὺς ἐξ ἄλλων μερῶν καταδιωκομένους. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑπερισχύσασαν ἐπανάστασιν τοῦ ἀταμάνου Χμιελνίκι (1648—56), οἱ Ἰουδαῖοι ὑπέστησαν τρομερὰν δίωξιν· ἄνω τῶν 200.000 Ἰουδαίων κατεσφάγησαν μετὰ βασάνων ἢ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι εἰς τοὺς Τούρκους. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐξηφανίσθησαν ἐξ Οὐκρανίας. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα χιλιάδες ραββίνων ἐπαιτῶν ἐκ Πολωνίας διασπείρονται εἰς τὴν Δύσιν.

Εἰς τὴν ***Ὀλλανδίαν*** οἱ Ἑβραῖοι εἶχον κατὰ τὸν μεσαίωνα μερικὰς κοινότητας· ἡ τῶν Βρυξελλῶν κατεστράφη κατὰ τὴν πανώλην. Ἐπὶ ἱσπανικῆς κατοχῆς ἐξεδιώχθησαν (1550), ἐπανελθόντες κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ὀλλανδίας (ΙΗ' αἰών) καὶ προαχθέντες ταχέως εἰς εὐημερίαν.

Ἡ εἴσοδος τῶν Ἑβραίων εἰς τὰ ***σκανδιναυικὰ κράτη*** συνήντησεν ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια. Εἰς τὴν ***Δανίαν*** μόνον κατώρθωσαν νὰ ἐγκατασταθοῦν κατόπιν τῶν προσπαθειῶν ἑνὸς πλουσίου Ἰουδαίου ἐξ Ἀμβούργου, τοῦ Τεχέϊρα, ὡς καὶ εἰς τέσσαρας πόλεις τῆς Σουηδίας κατὰ τὸ 1776. Ἡ Νορβηγία εἶναι κεκλεισμένη εἰς τοὺς Ἑβραίους.

Εἰς τὰς *μουσουλμανικὰς χώρας* ὁ Μωάμεθ ἐπολέμησε λυσσωδῶς τοὺς Ἑβραίους διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ ξίφους, ἐξαναγκάσας τὰς πλείστας τῶν φυλῶν των ν' ἀποσυρθοῦν εἰς Συρίαν καὶ Μεσοποταμίαν. Ὁ Ὀμὰρ ἐσυνέχισε τὴν δίωξιν, ἀνανεώσας καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς παραμονῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀνεγείρας τζαμίον εἰς τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἱδρύουν νέας συναγωγὰς ἢ νὰ ἐπισκευάζουν τὰς ἐρειπουμένας, νὰ καταλαμβάνουν δημοσίας θέσεις, νὰ καταθέτουν ἐναντίον μουσουλμάνων, νὰ χαράσσουν τὰ ὀνόματά των ἐπὶ σφραγίδων, νὰ ἱππεύουν, νὰ φέρουν ὅπλα ἢ πλατεῖαν ζώνην. Οἱ Ἑβραῖοι τοῦ *Ἰρὰκ* (Βαβυλωνία), πολυάριθμοι καὶ εὐημεροῦντες κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μουσουλμανικῆς κατακτήσεως, ἀπολαύουν προστασίας ἐκ μέρους τῶν πρώτων Ἀββασιδῶν· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ χαλίφου Μοτταουακκὲλ (850) ἀρχίζουν αἱ καταδιώξεις, ἐπιταθεῖσαι κατὰ τὴν πτῶσιν τοῦ χαλιφάτου. Αἱ βιαιότητες τοῦ χαλίφου Νάσσερ (1225), οἱ δυναστικοὶ ἀγῶνες, αἱ μογγολικαὶ ἐπιδρομαὶ (1258) συμπληρώνουν τὴν καταστροφὴν τοῦ βαβυλωνιακοῦ ἰουδαϊσμοῦ.

Ἐν ***Αἰγύπτῳ*** οἱ Ἑβραῖοι ἀπέλαυον σχετικῆς ἀνοχῆς. Ἐπίσης τὸ ὀθωμανικὸν κράτος, ἀπὸ τῆς συστάσεώς του, παρέσχεν εἰς αὐτοὺς εὐρεῖαν αὐτοδιοίκησιν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεπτύχθησαν ταχύτατα αἱ ἑβραϊκαὶ κοινότητες, αὐξανόμεναι καὶ ἐμπλουτιζόμεναι ἐκ τῶν ἐξορίστων τῆς Ἰουδαίας, οἵτινες καὶ κατέστησαν τὸ ἐπικρατοῦν στοιχεῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἀδριανουπόλει καὶ Θεσσαλονίκῃ. Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Τουρκίας ἐπιδίδονται ἐπιτυχῶς εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, γίνονται ὑπάλληλοι εἰς τὰ νομισματοκοπεῖα καὶ παρέχουν εἰς τοὺς σουλτάνους ἰατρούς, διπλωμάτας καὶ οἰκονομολόγους.

Ὁ σημερινὸς ἀντισημιτισμός.—Ἡ θέσις τῶν Ἰουδαίων ἐν Εὐρώπῃ μετεβλήθη κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, καταργηθέντων βαθμιαίως τῶν ἀφορώντων εἰς τοὺς Ἑβραίους καταθλιπτικῶν νόμων. Ἐν Γαλλίᾳ διὰ τοῦ νόμου τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1791 ἡ Συντακτικὴ παρέσχε πολιτικὰ δικαιώματα εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἐπικυρωθέντα ὑπὸ τῶν κατόπιν κυβερνήσεων. Ἀνάλογος κίνησις ἐσημειώθη ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗου αἰῶνος, καταλήξασα εἰς τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα. Τὸ αὐτὸ συνέβη ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος οἱ Ἰουδαῖοι εἰς ὅλα τὰ μεγάλα κράτη τῆς Εὐρώπης, ἐξαιρέσει τῆς Ρωσίας, ἀπέλαυον τῶν αὐτῶν ἀστικῶν, πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν δικαιωμάτων, ὡς οἱ ἄλλοι πολῖται· μόνον ἐν Ρουμανίᾳ, Τουρκίᾳ, Μαρόκῳ καὶ Ἀλγερίᾳ ἡ ἀστική των κατάστασις ἦτο περιωρισμένη. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἂν ἐξαιρέσωμεν σπάνια κρούσματα ἀντισημιτισμοῦ (βλ. αἷμα Ἑβραίων), ἀπολαύουν πλήρους καὶ ἀδιαταράκτου ἰσοπολιτείας.

Παρὰ ταῦτα, δὲν ἐξηλείφθη παντελῶς ἡ κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἐχθρότης εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας. Κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐνεφανίσθη ὑπὸ ἡμιεπιστημονικὴν χροιάν, ὡς ἀγὼν φυλετικός, ὡς ἓν ἐπεισόδιον τῆς αἰωνοβίου συγκρούσεως μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, πρὸς ἀποτροπὴν τῆς δῆθεν ὑποδουλώσεως τῆς ἀρίας φυλῆς εἰς τοὺς Σημίτας. Καίτοι ἀστήρικτος ἡ θεωρία αὕτη, καθόσον οἱ Ἰουδαῖοι ἐξευρωπαΐσθησαν, ἀποβαλόντες κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ἰδιαίτερα ἐκεῖνα χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα ἀπέκτησαν ἐκ τῆς μακροχρονίου ἀπομονώσεώς των εἰς τὰ «γέττο», εὗρεν οὐχ ἧττον ὀπαδοὺς μεταξὺ τῶν ἐχόντων συμφέρον ἐκ τῆς διώξεως τῶν Ἰουδαίων. Ὑπὸ τὴν νέαν ταύτην μορφὴν καὶ ὑπὸ τὸ νέον ὄνομα ὁ ἀντισημιτισμὸς ἐκπροσωπούμενος καὶ ἀπὸ ἀντισημιτικὰ κόμματα διεδόθη ἐκ Γερμανίας εἰς Αὐστρίαν, Βέλγιον, Ἑλβετίαν καὶ Γαλλίαν. Εἰς τὴν Πολωνίαν ἐπίσης, μόλις συσταθεῖσαν εἰς κράτος, ἐσημειώθησαν ἀντισημιτικαὶ διώξεις, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἤρχισε νὰ διενεργῆται ἀντισημιτικὴ προπαγάνδα. Βιβλία καὶ ἐφημερίδες ἐκδίδονται, κατηγοροῦσαι τοὺς Ἑβραίους ὡς ὑποσκάπτοντας τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα, ὡς συγκεντροῦντας εἰς χεῖράς των ὅλον τὸ χρῆμα καὶ δι' αὐτοῦ ἐπηρεάζοντας τὴν πολιτικὴν τῆς χώρας. Κληρικόφρονες καὶ ριζοσπαστικοί, ἐθνικόφρονες καὶ διεθνισταὶ ἀναρριπίζουν κατὰ τὸν τρόπον των τὴν παλαιὰν ἀντιουδαϊκὴν ἐχθρότητα πρὸς πολιτικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς σκοπούς.

Μορφὴ ἀντισημιτισμοῦ εἶναι καὶ ἡ *ἀντισιωνική*, ἡ στρεφομένη δηλονότι κατὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν Ἑβραίων ἐν Παλαιστίνῃ.

Εἰς τὴν Ρωσίαν, ἀντισημιτικαὶ διώξεις —*προγκρόμ*— διωργανοῦντο συστηματικῶς ἀπὸ τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς σοβούσης δυστυχίας. Εἶναι παγκοσμίως γνωσταὶ αἱ σφαγαὶ τοῦ Μπιελοστὸκ τοῦ 1905 καὶ αἱ ἐν Κιτσινὲβ καὶ ἀλλαχοῦ σημειωθεῖσαι. Τὰ αὐτὰ συνέβησαν κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον 1918—20, ὁπότε οἱ ἀντεπαναστατικοὶ στρατηγοὶ καταλαμβάνοντες πόλιν τινὰ διέτασσον κατὰ κανόνα καὶ σφαγὴν τῶν ἐν αὐτῇ Ἰουδαίων. Ἡ θέσις τῶν ἐν Ρωσίᾳ Ἑβραίων ἤλλαξε μὲ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Σοβιέτ, ὁπότε κατηργήθησαν αἱ κατ' αὐτῶν νομικαὶ ἀπαγορεύσεις. Ἀλλ' ἐξακολουθεῖ νὰ ὑποβόσκῃ εἰς τὰς λαϊκὰς μάζας ἡ κατὰ τῶν Ἑβραίων ἐχθρότης. Μετὰ τὴν Ρωσίαν ἡ Ρουμανία παραμένει μέχρι σήμερον ἑστία ἀντισημιτισμοῦ, σημειωθεισῶν καὶ πρὸ ἡμερῶν ἔτι ἀντισημιτικῶν διωγμῶν.

Κατὰ ταῦτα, ὁ ἀντισημιτισμὸς σήμερον ὑποδαυλίζεται κυρίως δι' οἰκονομικὰ τέλη· ἐνίοτε χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων καὶ ὡς διέξοδος λαϊκῶν δυσαρεσκειῶν, ὑπὸ τὴν μορφήν του δὲ ταύτην καταδικάζεται ὑπὸ τῶν σοσιαλιστῶν. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1891 τὸ Διεθνὲς Συνέδριον τῶν Βρυξελλῶν, καὶ πολλὰ ἄλλα μετ' αὐτό, ἀπέκρουσεν ὁμοφώνως τὸν ἀντισημιτισμόν, ὡς ἀποσκοποῦντα νὰ μετατρέψῃ εἰς φυλετικὸν καὶ θρησκευτικὸν ἀγῶνα τὴν πάλην τῶν προλεταριακῶν τάξεων πάσης φυλῆς καὶ ἐθνικότητος κατὰ τῶν πάσης ἐθνικότητος καὶ φυλῆς κεφαλαιούχων.

Λόγῳ ἀκριβῶς τῆς μὴ ἠθικῆς βάσεως τοῦ ἀντισημιτισμοῦ δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι, διὰ τῆς μορφώσεως, τῆς προϊούσης ἀνεξιθρησκείας καὶ παγκοσμίας ἀλληλεγγύης στερούμενος καὶ τῶν τελευταίων ἐρεισμάτων, θέλει καταρρεύσει ὡς ἀνήθικος καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀντιοικονομικός. Σ. Φ.

ἀντίσημον *[Τακτ]*. Ἀντίσημον ἐκαλεῖτο εἰς τὰς πολὺ παλαιὰς ἐποχὰς σῆμα, χρήσιμον διὰ τὴν μεταξὺ τῶν φιλίων στρατευμάτων ἀναγνώρισιν.

Ν. ΚΛΑΔΑΣ

— *[Ναυτ.]* Ἐν τῇ Ναυτικῇ *ἀντίσημον* καλεῖται ὡρισμένον μεμονωμένον σημεῖον τοῦ ἐν χρήσει Ναυτικοῦ Κώδικος. Σημάτων παρ' ἑκάστῳ τῶν Πολ. Ναυτικῶν, ἐπαιρόμενον ὑπὸ Π. Πλοίου ἵνα τοῦτο καταδηλώσῃ ὅτι τὸ πρὸς αὐτὸ ὑπ' ἄλλου πλοίου ἀπευθυνόμενον σῆμα ἐγένετο ὁρατὸν καὶ καταληπτόν. Αἴρεται μέχρις ἐπιμήλου ἢ τοῦ ἀκροκεραίου, ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ σημαινομένου σήματος, χαλᾶται δὲ σὺν τῇ ὑποστολῇ τούτου. Ἐὰν τὸ σημαινόμενον σῆμα πρὸς πλοῖόν τι εἶναι ὁρατὸν μὲν ἀλλὰ δυσδιάκριτον, τὸ ἀντίσημον αἴρεται καὶ τηρεῖται μεσίστιον ἕως οὗ τὸ σημαινόμενον σῆμα γείνῃ ἄνευ ἀμφιβολίας καταληπτόν. Ἐν ᾗ περιπτώσει τὸ αἰρόμενον σῆμα ἢ τὰ σήματα ὦσι τελείως εὐδιάκριτα, ἀκατάληπτα ὅμως, ἀντὶ τοῦ ἀντισήμου αἴρεται ἄλλο μεμονωμένον σημεῖον τοῦ Κώδικος σημαῖνον: «Βλέπομεν τὰ σήματα ἀλλὰ δὲν ἐννοοῦμεν ταῦτα». Ὡς ἀντίσημον ἐν τῷ Διεθνεῖ Κώδικι Σημάτων ἔχει ὁρισθῆ ἐπισείων φέρων τρεῖς ἐρυθρὰς καὶ δύο λευκάς, ἁπάσας ἰσοπαχεῖς, ραβδώσεις. Π. Σ. Λ.

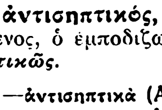

Ἀντίσημον διεθνοῦς κώδικος σημάτων.

ἀντισηπτικός, *—ή, όν,* (νέα λέξις)· ὁ ἐναντιούμενος, ὁ ἐμποδίζων τὴν σῆψιν. — Ἐπίρρ. ***ἀντισηπτικῶς.***

—**ἀντισηπτικὰ** (Antiseptika) *[Φαρμ.]*. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον περιλαμβάνονται ἐκεῖνα τῶν ἀντιζυμωτικῶν φαρμάκων, ἅτινα ἐμποδίζουσι τὴν σῆψιν ἢ ἀνακόπτουσι τὴν ἐπελθοῦσαν τοιαύτην. Τὰ φάρμακα ταῦτα χαρακτηρίζονται καὶ ὡς ἀπολυμαντικά, ἐπειδὴ μεταξὺ αὐτῶν περιλαμβάνονται τὰ οὐσιωδέστερα τῶν πρὸς ἀπολύμανσιν χρησιμοποιούντων σωμάτων. Ἡ ἄμεσος δρᾶσις τῶν ἀντισηπτικῶν ἐπὶ τῶν μικροβίων καὶ τῶν σπόρων αὐτῶν, οἵτινες καὶ κέκτηνται τὴν μεγίστην ἀντοχήν, βασίζεται ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τῆς συστάσεως αὐτῶν, διὰ τῶν πυκνῶν διαλυμάτων τῶν ἀντισηπτικῶν, ἅτινα καταστρέφουσι τελείως ταῦτα. Οὕτω διά τινα ἐξ αὐτῶν βασίζεται ἐπὶ τῆς πήξεως τοῦ λευκώματος, ἣν προκαλοῦσι καὶ τὰ ἀραιὰ ἔτι διαλύματα τῶν ἀντισηπτικῶν αὐτῶν φαρμάκων (ὡς π. χ. ἡ φαινόλη, ὁ διχλωριοῦχος ὑδράργυρος, τὰ μεταλλικὰ ἅλατα). Ἄλλα πάλιν ὀφείλουσι τὴν ἀντισηπτικήν των δρᾶσιν ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν προκαλουμένης ἀλλοιώσεως τῶν λιποειδῶν οὐσιῶν τῶν κυττάρων, τοιαύτην δὲ δρᾶσιν ἔχουν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ ὀξειδωτικὰ σώματα καὶ τὰ ὀζονοφόρα (ὡς π. χ. τὸ ὑπερμαγγανικὸν κάλλιον, τὸ ἰώδιον, ὁ αἰθὴρ κτλ.).

Τέλος τινα ἔχουσι εἰδικὴν δρᾶσιν κατὰ μικροοργανισμῶν τινων, ὡς εἶναι π.χ. ἡ τῆς κινίνης κατὰ τοῦ πλασμωδίου τοῦ ἑλώδους πυρετοῦ κλπ. Πλὴν τῶν ἀντισηπτικῶν αὐτῶν σωμάτων ὑπάρχουσιν ἕτερα ἅτινα δὲν δρῶσιν ἀμέσως ἐπὶ τῶν μικροοργανισμῶν, ἀλλ' ὀφείλουσι τὴν ἀντισηπτικὴν καὶ θεραπευτικὴν αὐτῶν δρᾶσιν, ὡς ὑπὸ τοῦ Pasteur κατεδείχθη, εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ θρεπτικοῦ ὑλικοῦ ἀφ' οὗ ζῶσιν οἱ μικροοργανισμοί. Οὕτως ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ὕδατος καὶ ἡ ἀποξήρανσις καταπαύουν τὴν λειτουργίαν τῶν μικροοργανισμῶν. Οὕτω δὲ ἐξηγεῖται πῶς πλεῖστα φάρμακα δρῶσι κατὰ τῆς βλεννορροίας ἂν καὶ οὐδεμίαν δρᾶσιν ἐξασκοῦν κατὰ τοῦ γονοκόκκου. Ἕτεραι οὐσίαι, ὡς τὰ ὀξέα, ὀφείλουσι τὴν ἀντισηπτικήν των ἐνέργειαν εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς ἀντιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος εἰς ὃ ζῇ ὁ μικροοργανισμός, ἐξ ἧς παρουσιάζον-

Digitized by Google

ται δυσμενῶς συνθῆκαι διὰ τὴν ζωὴν τοῦ μικροοργανισμοῦ.

Τὰ ἀντισηπτικὰ διακρίνονται ὡς τοιαῦτα *ἐξωτερικῆς χρήσεως* (ὡς τὰ διὰ πλύσεις τραυματικῶν ἐπιφανειῶν) καὶ *ἐσωτερικῆς χρήσεως* (ὡς τὰ τῶν ἐντέρων, τοῦ στομάχου, τῶν οὐροφόρων ὁδῶν). Κυριώτερα τῶν ἀντισηπτικῶν εἶναι, ἐκ τῶν ἀνοργάνων, τὸ ὑπεροξείδιον τοῦ ὑδρογόνου, τὸ βορικὸν ὀξύ, διάφορα ἅλατα βαρέων μετάλλων, κυρίως δὲ τὸ τοῦ ὑδραργύρου, τὸ ὑπερμαγγανικὸν κάλιον κλπ. Ἐκ τῶν ὀργανικῶν δὲ ἡ φορμαλδεΰδη καὶ διάφορα παράγωγα αὐτῆς, τὸ ἰωδοφόρμιον, ἡ φαινόλη αἱ κρεσόλαι, ἡ θυμόλη, ἡ πυρογαλλόλη, ἡ χρυσαροβίνη, ἡ ρεσορκίνη, τὸ σωσίκρεας, ἡ θυμόλη, ἡ ἱεροξυλόλη, ἡ ἰχθυόλη, ἡ ὑγρόπισσα, τὸ βενζοϊκὸν ὀξύ, ἡ σαλόλη, ἡ ναφθόλη κλπ. Αἱ ἀπαιτήσεις ἃς ἔχομεν ἀπὸ ἓν σύγχρονον ἀντισηπτικὸν εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ὀφείλει νὰ καταστρέφη τοὺς μικροοργανισμοὺς καὶ τοὺς σπόρους αὐτῶν καὶ εἰς ἀραιὰ ἔτι διαλύματα, νὰ μὴ εἶναι ἐπιβλαβὲς τοῦ ὀργανισμοῦ οὔτε καταστρεπτικὸν τῶν ἐνδυμάτων καὶ τέλος νὰ εἶναι εὐδιάλυτον ἐν ὕδατι. Τὰ κυριώτερα τῶν νεωτέρων ἀντισηπτικῶν εἶναι τὰ ἀκόλουθα: α) Ἀντισηπτικὰ τραυματικῶν ἐπιφανειῶν. Εἰς ταῦτα περιλαμβάνονται πολλὰ σκευάσματα, κατὰ τὴν διάσπασιν αὐτῶν δίδοντα ἰώδιον ἢ φορμαλδεΰδην, ἄλλα ἀνήκοντα εἰς τὴν ὁμάδα τῶν φαινολῶν καὶ τέλος ἄλλα ὡς τὰ ὑδραργυροσκευάσματα κλπ., ὡς π. χ. ἡ ἀϊρόλη, ἡ ἀλμολεΐνη, ἡ ἀλσόλη, ἡ ἀριστόλη, ἡ ἀσκρόλη, ἡ βολουφαίνη, ἡ κινοσόλη, ἡ κολλαργόλη, ἡ φουλμαργίνη, ἡ κρεολίνη, ἡ δυμόλη, ὁ ὀξυκυανιοῦχος ὑδράργυρος, τὸ ἰχθοφόρμιον, τὸ ἰσοφόρμιον, ἡ ἰωδοφορμοζόνη, ἡ ἰωδάλη, ἡ φοβρόλη, τὸ λυσοφόρμιον, τὸ νοβοφόρμιον, ἡ νοβοϊωδίνη, ἡ περγενόλη, ἡ περυδρόλη, ὁ περυδρίτος, ἡ πυοκτανίνη, ἡ σαπρόλη, τὰ σωζοϊωδολικὰ ἅλατα, τὸ βιοφόρμιον, τὸ γκροφόρμιον κλπ. β) Ἀντισηπτικὰ ἐσωτερικῆς χρήσεως. Τοιαῦτα εἶναι ἡ κρεοτάλη, ἡ γουαϊακόλη, ἡ θειοκόλη, ἡ οὐροτροπίνη, ἡ ἑλμετόλη, ἡ ἑτραλίνη, ἡ βεροβερτίνη, ἡ ἑξάλη, ἡ ἀμφοτροπίνη, ἡ ἀλλοτροπίνη, ἡ κυστοπουρίνη κλπ.

Τέλος ἀντισηπτικὰ πρὸς διαφόρους χρήσεις εἶναι τὰ αὐτάνια, ὁ λιγνοσουλφίτης, ἡ μυρτόλη, ἡ φορμαμίνη, ἡ φορμάνη κλπ. (βλ. λ. ἀπολύμανσις καὶ ἀσηψία). Κ. Γ. Μ.

— *[Γεωργ. Βιομηχ.]*· βλ. ζύμωσις.

— **ἀντισηπτικὰ** ***χρώματα***. Οὕτω ὀνομάζονται τὰ εὑρισκόμενα ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἕτοιμα χρώματα δι' ὧν ἐπιχρίονται τὰ συνεχῶς ἐν τῷ ὕδατι εὑρισκόμενα μέρη τῆς γάστρας τοῦ σιδηροῦ ἢ ξυλίνου πλοίου. Ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ μὴ προσβάλλωνται ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θαλασσίου ὕδατος καὶ νὰ ἐμποδίζουν τὴν προσκόλλησιν ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ πλοίου ὀργανικῶν, φυτικῶν ἢ ζωικῶν ὄντων Συνήθως τὰ χρώματα ταῦτα περιέχουν δηλητήρια ἅλατα ὑδραργύρου, ἢ χαλκοῦ ἢ ἑνώσεις ἀρσενικοῦ. —Μ.

ἀντισηπτίνη (Antiseptinum) *[Φαρμ.]*. Ἰωδιοῦχος βορικοθυμολικὸς ψευδάργυρος. Κατ' ἄλλους τὸ σῶμα τοῦτο εἶναι ἁπλοῦν μῖγμα θειικοῦ ψευδαργύρου, ἰωδιούχου ψευδαργύρου, βορικοῦ ὀξέος καὶ θυμόλης. Ἡ ἀντισηπτίνη εἶναι λευκὴ κόνις, διαλυτὴ ἐν ὕδατι, ὀσμῆς εὐαρέστου, μὴ δηλητηριώδης καὶ ἔχει ἰσχυρὰς ἀντισηπτικὰς ἰδιότητας. Ἀνεγράφη εἰς ἀλοιφὴν μετὰ βασελίνης ἢ λανολίνης 1: 10 ἐν μίγματι μετὰ τάλκου 1: 5 ὡς κόνις ἀντισηπτικὴ τῶν πληγῶν καὶ εἰς διαλύματα 1—2 %. Κ. Γ. Μ.

ἀντισηπτόλη (Antiseptolum) *[Φαρμ. Χημ.]*· Οὕτω καλεῖται κατὰ τὸν Yvon (1891) μία ἐκ τῶν τριῶν ἑνώσεων, αἵτινες προκύπτουν ἂν ἐπὶ τῆς θειικῆς κιγχονίνης ἐπιδράσῃ ἰώδιον. Πρὸς παρασκευὴν τῆς ἀντισηπτόλης προστίθεται εἰς διάλυμα θειικῆς κιγχονίνης διάλυμα ἰωδίου ἐν ἰωδιούχῳ καλίῳ, ὅτε καθιζάνει τὸ ἰωδοθειικὸν ἅλας. Ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς παρασκευῆς ἔχει διάφορον σύστασιν ἡ ἀντισηπτόλη, ἀντιστοιχεῖ ὅμως πάντοτε πρὸς τὸν γενικὸν τύπον

$$C_{19}\ H_{22}N_2O.\ yH_2SO_4.vJH+vJ+a_2.$$

Εἶναι κόνις ἐλαφρὰ ἐρυθρόφαιος ἐν ὕδατι ἀδιάλυτος, εἰς χλωροφόρμιον καὶ ἀλκοόλην εὐδιάλυτος, ἐνέχει δὲ ἰώδιον 50 %. Προὐτάθη ἀντὶ τοῦ ἰωδοφορμίου εἰς κόνιν ἢ ἀλοιφὰς 10 %. Κ. Γ. Μ.

ἀντισηψία (ἡ)· ἡ καταπολέμησις, ἡ παρεμπόδισις τῆς σήψεως.

— *[Ἰατρ.]*· βλ. ἀσηψία.

ἀντισηψίνη (Antisepsinum, Asepsinum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ παρα-μονοβρωμακετανιλίδη $C_6H_4B_2.NH.COCH_3$ (1:4), δηλαδὴ τὸ μονοβρωμιοπαράγωγον τῆς ἀντιφεβρίνης. Σκευάζεται διὰ προσθήκης βρωμίου εἰς ἀντιφεβρίνην διαλελυμένην εἰς ὀξικὸν ὀξύ, ὅτε ἀποχωρίζεται λευκὸν ἵζημα καθαιρόμενον δι' ἀνακρυσταλλώσεως. Ἄχροα μονοκλινῆ πρίσματα τηκόμενα εἰς 165°—166° εὐδιάλυτα ἐν ἀλκοόλῃ, ἰδίᾳ θερμῇ, δυσδιάλυτα ἐν ὕδατι. Ἡ ἀντισηψίνη ἀνεγράφη τόσον ἐσωτερικῶς ὡς ἀντιπυρετικὸν καὶ καταπραϋντικόν, ὅσον καὶ ἐξωτερικῶς ὡς ἀντισηπτικόν. Δέον νὰ διακρίνηται τῆς ἀντισηψίνης Viquerat, ἥτις εἶναι εἶδος λύμφης. Ἡ ἀντισηψίνη πρέπει νὰ τηρῆται ἄπω τοῦ φωτός. Κ. Μ. Γ.

Ἀντισθένης. Φιλόσοφος, ὀπαδὸς τοῦ Ἡρακλείτου (*Διογ. Λαέρ.* 6.1, π. 11).

— **Ἀντισθένης**. Ἐπιφανὴς φιλόσοφος καὶ ῥήτωρ, ἱδρυτὴς τῆς Σχολῆς τῶν *Κυνικῶν*, γεννηθεὶς τῷ 444 π. Χ. ἐκ πατρὸς Ἀντισθένους τοῦ Ἀθηναίου καὶ μητρὸς ἐκ Θρᾴκης, κατ' ἄλλους δ' ἐκ Φρυγίας. Ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς μαθητὴς τοῦ Γοργίου, ἀλλ' ἡ ἐπιβλητικὴ προσωπικότης τοῦ Σωκράτους, ἡ λιτότης τοῦ βίου του, ἡ περιφρόνησίς του πρὸς πᾶν ἐφήμερον ἀγαθόν, ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ φρονήματος ἐξήσκησε τοιαύτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ Ἀντισθένους, ὥστε προσηλώθη εἰς τὸν Σωκράτην, ἐγκαταλιπὼν τὸν Γοργίαν, ἀφοῦ τὸν καθύβρισεν ὅπως καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην. Δὲν ἐφείσθη ἀκόμη οὐδὲ τοῦ συμμαθητοῦ του Πλάτωνος, ὃν *Σάθωνα* μετωνόμασεν εἰς διάλογόν του.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους ἵδρυσε σχολὴν ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Καταφρονητὴς τοῦ πλούτου, τῶν τιμῶν, τῆς δόξης καὶ παντὸς ἐπιγείου ἀγαθοῦ, ἐδίδασκεν ὅτι ἡ πραγματικὴ εὐδαιμονία συνίσταται εἰς τὴν αὐτάρκειαν, τὴν ἀπολυτρωτικὴν δύναμιν τῆς ὁποίας δύναται νὰ αἰσθανθῇ καὶ νὰ κατανοήσῃ μόνον ὁ σοφός. Τὴν αὐτάρκειαν δὲ ἐδίδασκεν ὁ ἴδιος δι' ἔργων, περιερχόμενος τὰς ὁδοὺς ἀνυπόδητος μὲ μόνον ἔνδυμα τρίβωνα διερρωγότα, ῥάβδον ἀνὰ χεῖρας καὶ πήραν ἐπὶ τοῦ ὤμου. Ἡ ξενότροπος ὅμως αὕτη ἐμφάνισις δὲν φαίνεται συντελέσασα εἰς προσέλκυσιν πολλῶν ὀπαδῶν. Ὁ Ἀντισθένης ἔσχεν εὐαρίθμους μαθητάς, ἡ δὲ διάρκεια τῆς Σχολῆς δὲν παρετάθη ἐπὶ πολὺ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ της.

Ὁ Ἀντισθένης, ὅπως μετ' αὐτὸν ὁ Διογένης καὶ ὁ Μένιππος, ὑπῆρξε πνευματωδέστατος. Ἐρωτηθεὶς παρά τινος ποίαν γυναῖκα θὰ ἔπρεπε νὰ νυμφευθῇ, «ἐὰν μὲν ὡραίαν», τῷ ἀπεκρίθη, «θὰ ἔχῃς κοινήν, ἐὰν δὲ ἄσχημον ποινήν». Ἐπαινούμενός ποτε ὑπὸ φθονερῶν εἶπε: Φοβοῦμαι, μήπως ἔκαμα κάτι κακόν. Ὀνειδιζόμενος ὅτι συνανεστρέφετο μὲ κακοὺς ἀνθρώπους, καὶ οἱ ἰατροί, ἀπεκρίθη, ἔρχονται εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ νοσούντων, ἀλλὰ δὲν πυρέσσουσιν.

Ὁ Ἀντισθένης δὲν ἐθεώρει μόνον ὡς φευκτέας τὰς σωματικὰς ἡδονάς, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἄσχετον πρὸς τὴν ἀρετὴν ἀπόλαυσιν, καὶ ἂν προέρχηται ἐκ τῆς γνώσεως. Γενικῶς δ' εἰπεῖν κατ' αὐτὸν ἡ γνῶσις δὲν θεωρεῖται σκοπός, ἀλλ' ἁπλοῦν μέσον πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ εὖ ζῆν. Οὕτως, ἐνῷ τὸ πρακτικόν, ἀτομιστικὸν ἰδεῶδές του συνδέεται στενῶς πρὸς τὸ σωκρατικόν, ἡ γνωσιολογία του στρέφεται κατ' αὐτοῦ τοῦ πυρῆνος τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Σωκράτους.

Ὁ Ἀντισθένης ἦτο *αἰσθησιοκρατικός*, ὡς τοιοῦτος δὲ κατεπολέμησε τὰς ἰδέας τοῦ Πλάτωνος. Πραγματικὸν εἶναι, κατ' αὐτόν, μόνον τὸ ἐπὶ μέρους. Δὲν ὑφίστανται γενικαὶ ἰδέαι ὡς ἐξ ἀντικειμένου ὀντότητες: «ἵππον μὲν ὁρῶ, ἱππότητα δὲ οὐχ ὁρῶ» ἔλεγεν. Ἀκολουθῶν δὲ τὸν Πρωταγόραν ἰσχυρίζετο ὅτι ἦτο ἀδύνατον ν' ἀντιφάσκῃ τις πρὸς ἕτερον· ἐκεῖ δὲ ὅπου οἱ ἄνθρωποι φαίνονται ἀντιγνωμοῦντες, συζητοῦν προφανῶς περὶ πραγμάτων διαφόρων. Ὁ Ἀντισθένης διδάσκει, ὅτι ἁπλοῦν τι πραγματικὸν ἀντικείμενον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ, ἀλλὰ μόνον νὰ ὀνομασθῇ. Διὸ καὶ ἡ μελέτη τῶν ὀνομάτων εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς σοφίας *(ὀνοματισμός)*. Οἱ ὁρισμοί, ὡς καὶ ἅπασαι αἱ κρίσεις, ἀποδίδουν εἰς τὸ ὑποκείμενον κατηγορούμενα, ἀλλὰ τὰ κατηγορούμενα δὲν ἀποκαλύπτουν τὴν οὐσίαν τοῦ ὑποκειμένου παρὰ μίαν τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ, ὡς συνάγεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἀποδίδομεν εἰς τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἰδιότητας πλείονας τῆς μιᾶς. Ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον, λέγει ὁ Ἀντισθένης, ἡ μονὰς νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ πολλότης. Ἐντεῦθεν ἕπεται, ὅτι μόνον τὰ αἰσθησιακῶς ἀντιληπτὰ ἀντικείμενα εἶναι πραγματικά.

Ἡ ἠθικὴ κατὰ τὸν Ἀντισθένην βασίζεται ἐπὶ τῶν ἔργων, ἐπὶ τῆς δράσεως καὶ οὐχὶ ἐπὶ θεωρητικῆς θεμελιώσεως—«οὔτε λόγων πολλῶν οὔτε μαθήσεως δεομένη». Τὴν ἀρετὴν δ' ἐνόμιζε διδακτὴν ἀλλ' ὡς φυσικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἰδιότητα νὰ χαλινώνῃ τὰ πάθη του καὶ τὰς ὁρμάς του.

Ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας «*φύσις*» καὶ «*κοινωνία*» τὰς θεωρεῖ ἀντιφερομένας πρὸς ἀλλήλας καὶ τὴν ἐκ τούτου ἀντινομίαν πηγὴν κακοῦ. Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀντισθένης ἐμφανίζεται ὡς πρόδρομος τοῦ Ρουσσὼ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Ὁ περὶ κοινωνικοῦ καθεστῶτος κριτικὸς αὐτοῦ ἔλεγχος εἶναι ἄκρως ῥιζοσπαστικός. Τὸ πολιτικὸν ἰδεῶδές του ἀντιπατριωτικόν, διεθνιστικόν: μία ποίμνη καὶ εἷς ποιμήν, καὶ ὁ ἄνθρωπος: τοῦ κόσμου πολίτης. Τὸ φυσικὸν δίκαιον τὸ αὐτὸ διὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡ ἀπ' αὐτοῦ ἀπομάκρυνσις ἀφορμὴ διαφορῶν τοῦ θετικοῦ δικαίου, διαιροῦντος τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἔθνη καὶ λαοὺς κατ' ἀλλήλων μαχομένους καὶ διαπληκτιζομένους.

Ὁ Ἀντισθένης ἀπέφευγε πᾶσαν ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ ἀνάμειξιν καὶ ἐν γένει πᾶσαν μετὰ τῶν πολλῶν ἐπικοινωνίαν. Ὡς πρὸς δὲ τοὺς κειμένους νόμους, ἐξελάμβανεν αὐτοὺς ἀποβλέποντας εἰς ἀνθρώπους μέσης πνευματικῆς ἱκανότητος. Αἱ ἐξαιρετικαὶ φύσεις διέπονται ὑπὸ ἰδίων νόμων. Ἐὰν δέ τις θὰ ἤθελε νὰ τὰς καθυποτάξῃ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν κοινῶν νόμων θὰ ἤκουεν ἀναμφιβόλως παρ' αὐτῶν τοὺς λόγους τοῦ λέοντος, ὅτε οἱ λαγῳοὶ ἀποφασίσαντες νὰ πολιτευθοῦν ἐκήρυσσον τὴν ἀδελφότητα καὶ τὴν ἰσότητα.

Ἐν τῇ πράξει ἐκυμαίνετο, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Κυνικοί, μεταξὺ τῆς ἀναρχίας καὶ τῆς πεφωτισμένης μοναρχίας. Καὶ αὐτὴ ἡ μονογαμικὴ ὀργάνωσις, ἡ οἰκογένεια, ἐλογίζετο ἀντιστρατευομένη πρὸς τὴν φύσιν, διὸ καὶ ἔδει ν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τοῦ ἐλευθέρου ἔρωτος. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν θρησκείαν, ἐθεώρει τὴν πολυθεΐαν ὡς ἁπλῶς συμβατικήν, καὶ φυσικὴν μόνον τὴν μονοθεΐαν. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ πίστις τοῦ Ἀντισθένους εἰς ἕνα καὶ μόνον Θεὸν (*Cicero.* de Nat. Deor. I, II, 13).

Ὁ Ἀντισθένης διεκρίθη καὶ ὡς ῥήτωρ. Ἐφάμιλλος τοῦ Ἰσοκράτους, πρὸς τὸν ὁποῖον διέκειτο ἐχθρικῶς, ὑπῆρξεν ἐπί τινα χρόνον καὶ διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς. Ὡς τοιοῦτος συνέγραψεν ἓξ ῥητορικὰ ἔργα: «Περὶ λέξεως ἢ χαρακτήρων», «Ὀρέστου ἀπολογία», «Περὶ δικογράφων ἢ Λυσίας καὶ Ἰσοκράτης», «Πρὸς Ἰσοκράτην ἀμάρτυρον», «Αἴας ἢ Αἴαντος λόγοι» (βλ. σχετικῶς Β 3 § 96) καὶ «Ὀδυσσεὺς ἢ περὶ Ὀδυσσέως». Ἀλλ' ἐξ αὐτῶν μόνον οἱ δύο τελευταῖοι περιεσώθησαν, τὴν γνησιότητα τῶν ὁποίων ὑποστηρίζει ὁ Blass (Die attische Bereds' II, 342), ἐνῷ ἄλλοι θέτουσιν αὐτὴν ἐν ἀμφιβόλῳ. Τὴν ῥῆσιν τοῦ «Ἀρχέλαος ἢ περὶ βασιλείας» ἐπιγραφομένου διαλόγου, ὅτι τὸν ἄνθρωπον δὲν καθιστᾷ ἀληθῶς εὐδαίμονα ὁ χρυσὸς καὶ ἡ ἰσχύς, ἀλλ' ἡ ἀρετή, ἡ ἠθικὴ χρηστότης, παρέδωσεν εἰς ἡμᾶς Δίων ὁ Χρυσόστομος εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις λόγον «περὶ φυλῆς» (13).

Ἡ γλῶσσα τοῦ Ἀντισθένους ἐξαίρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς στάθμη ἀττικοῦ λόγου (*Φρύν.* παρὰ Φωτ. 101 Β.). Ἐξ ἄλλου ἐπαινεῖται ὡς φιλόλογος καὶ δεινὸς τοῦ Ὁμήρου ἑρμηνευτής. Ὁ Ἀντισθένης ἀπέθανε κατόπιν μακρᾶς νόσου τῷ 365 π. Χ. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα. Αἱ συγγραφαί του ἐπλήρουν, κατὰ Διογένην τὸν Λαέρτιον, δέκα τόμους φιλοσοφικῆς καὶ παντοίας ἄλλης ὕλης. Αἱ ἀξιολογώτεραι εἶναι αἱ «Προτάσεις» αἱ εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀποδιδόμεναι (Μετὰ τὰ Φυσ. Δ ιη').

Οἱ διαπρεπέστεροι τῶν μαθητῶν τοῦ Ἀντισθένους εἶναι Διογένης ὁ Σινωπεύς, Κράτης ὁ Θηβαῖος καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἱππαρχία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Διογένης Λαέρτιος ΣΤ'. Α'. *Ch. Chappuy*: «Antisthène», *Delaunay*: «De Cynisme», *Müller*: Antisthenes Cynici vita et scriptis, *Dümmler*: «Antisthenica».

ΑΝΔΡ. Γ. ΔΑΛΕΖΙΟΣ

— **Ἀντισθένης**. Ἱστορικὸς ἐκ Ρόδου (*Διόγ. Λαέρτ.* 6, 1, 11).

— **Ἀντισθένης**. Ναύαρχος τοῦ Δημητρίου (*Διόδ. Σικελ.* 20,50).

— **Ἀντισθένης**. Περιπατητικὸς φιλόσοφος, ἀναφερόμενος ὑπὸ Φλέγοντος τοῦ Τραλλιανοῦ (Περὶ θαυμασίων 3).

— **Ἀντισθένης** ***Οὔλπιος***· χιλίαρχος, υἱὸς τοῦ Ἀντιμάχου.

Ἀντισιάτης. Ἀθηναῖος. Εἷς τῶν ἀρχιτεκτόνων τοῦ ἐν Ἀθήναις ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Σύγχρονος τοῦ Πεισιστράτου (βλ. καὶ λ. Ἀντιμαχίδης)· Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀντίσιγμα (*τὸ*), —*ατος*. Τὸ σῖγμα ἀντεστραμμένον, ἤτοι Ͻ. Δι' αὐτοῦ ἐσημειοῦντο ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἀντιγραφέων οἱ πρὸς μετάθεσιν στίχοι.

Ἀντισκάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαρχίας Καινουρίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου ἀποτελοῦν ἕδραν ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 416. Εἰς τὴν Κοινότητα ἀριθμοῦσαν συνολικῶς 481 κατοίκους ὑπάγεται καὶ ἡ μονὴ Πεζανῶν ἢ Ἀπεζανές. Ἐνταῦθα συνελήφθη τῷ 1828 ὑπὸ τῶν Τούρκων αἰχμάλωτος ὁ *Μαλικούτης*, ἀχθεὶς δὲ εἰς Ἡράκλειον ἐφονεύθη. Εἰς οὐχὶ μεγάλην ἀπόστασιν ΝΑ τοῦ Ἀντισκαρίου ἔκειτο ἡ παλαιὰ *Λεβήν*, ἐπίνειον τῆς Γόρτυνος, ἔχουσα Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ε. Γ.

ἀντίσκηνον *[Στρατ.]*. Τετράγωνον ἀδιάβροχον ὕφασμα, δι' οὗ ἐφοδιάζεται ἕκαστος στρατιώτης ἐν ἐκστρατείᾳ, ἐπὶ τῷ διττῷ σκοπῷ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἵνα διὰ τῆς ἑνώσεως αὐτοῦ μετ' ἄλλων ὁμοίων ἑτέρων στρατιωτῶν σχηματίζηται, τῇ ὑποστηρίξει μικρῶν ὀρθοστατῶν, εἶδος σκηνῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ φέρηται ὑπὸ τοῦ στρατιώτου ὡς εἶδος ἀδιαβρόχου ἐπενδύτου. Διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ διττοῦ τούτου σκοποῦ, τὸ ἀντίσκηνον φέρει, ἀφ' ἑνὸς μὲν κομβία καὶ κομβιοδόχας κατὰ μῆκος μιᾶς ἑκάστης τῶν πλευρῶν του (συνένωσις τῶν ἀντισκήνων), ἀφ' ἑτέρου δὲ σειρίδας διὰ τὴν πρόσδεσιν τοῦ ἀντισκήνου περὶ τὸν λαιμὸν καὶ περὶ τὴν ὀσφὺν τοῦ ἀνδρὸς (ἐπενδύτης).

Τὸ ἀντίσκηνον εἶναι χρώματος ἀναλόγου πρὸς

Digitized by Google

τὸ γενόμενον ἐν ἑκάστῳ στρατῷ ἀποδεκτὸν διὰ τὴν στολὴν ἐκστρατείας τοῦ στρατιώτου. Οὕτω ἐν Ἑλλάδι εἶναι χρώματος χακί, ἐν Τουρκίᾳ κεραμοχρόου, ἐν Γαλλίᾳ γλαυκοφαίου, ἐν Γερμανίᾳ φαιοπρασίνου, κτλ. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

ἀντίσκιος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· Ὁ ἔχων ἐναντίαν σκιάν, ὁ ρίπτων σκιὰν πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος «ζόφον... ἀντίσκιον Ἠοῦς» (*Νόνν.* Δ. 7. 311).

— *[Ἀστρον.]*. 6λ. ἄντοικοι.

ἀντισκληρίνη ἢ *ἀντισκληρωσίνη* (Antisclerosin) *[Φαρμ.]*. Δισκία ἐνέχοντα τὰ οὐσιαστικὰ τοῦ ὀροῦ Trunece K. 25, ἤτοι χλωριοῦχον νάτριον καθαρόν, θειικὸν νάτριον, ἀνθρακικὸν νάτριον, φωσφορικὸν μαγνήσιον, φωσφορικὸν νάτριον καὶ γλυκεροφωσφορικὸν ἀσβέστιον. Χορηγοῦνται δύο δισκία δὶς ἢ τρὶς τῆς ἡμέρας. Κ. Γ. Μ.

ἀντισκορβουτικὰ (Antiskorbutica) *[Φαρμ.]*. Οὕτω καλοῦνται τὰ κατὰ τοῦ σκορβούτου (6λ.λ.). δρῶντα φάρμακα. Κ. Γ. Μ.

ἀντισκροφουλίνη (Antiscrofulin) *[Φαρμ. Χημ.]* Σκεύασμα κατὰ τῆς χοιραδώσεως καὶ φυματιώσεως, ἐνέχον θειοκόλην, ἰωδιοῦχον κάλιον καὶ γλυκερίνην. Κ. Γ. Μ.

ἀντισκώπτω· ἐπίσης σκώπτω, ἀνταποδίδω τὸ σκῶμμα.

ἀντισκωριακαὶ *συνθέσεις [Τεχν.]*. Εἶναι μίγματα πίσσης τῶν λιθανθράκων ἢ τῶν λιγνιτῶν μετὰ πτητικῶν ἐλαίων, χρησιμεύοντα πρὸς ἐπίχρισιν σιδηρῶν ἀντικειμένων, μὲ τὸν σκοπὸν τῆς προφυλάξεως αὐτῶν ἀπὸ τῆς σκωριάσεως. Ἀπεδείχθησαν ἀποτελεσματικὰ καὶ εἶναι σχετικῶς εὔθηνά. —Μ.

ἀντισοσιαλισμὸς (ὁ)· ἡ ἐναντιότης, ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὸν σοσιαλισμόν.

ἀντισοσιαλιστὴς (ὁ)· ὁ ἐναντιούμενος, ὁ ἀντιτιθέμενος πρὸς τοὺς σοσιαλιστάς, ὁ ἐχθρὸς τοῦ σοσιαλισμοῦ.

ἀντισπαθισμὸς *[Ὁπλομ.]*. Ἐν τῇ σπαθασκίᾳ καλεῖται οὕτω ὁ ἐπιφερόμενος σπαθισμὸς παρὰ τοῦ ἀμυνομένου εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν τοῦ σπαθισμοῦ τοῦ ἐπιτιθεμένου. Ὁ ἀντισπαθισμὸς εἶναι *ἄμεσος καὶ ἔμμεσος*. Καὶ ἄμεσος μὲν καλεῖται ὁ ἐπιφερόμενος εἰς τὸ αὐτὸ μὲ τὴν ἀπόκρουσιν μέρος, ἤτοι, ἂν ἡ ἀπόκρουσις ἐκτελῆται εἰς ἐσωτερικὸν μέρος, εἰς ἐσωτερικὸν ἐπιφέρεται καὶ ὁ ἀντισπαθισμός, ἂν εἰς ἐξωτερικόν, ὁμοίως εἰς ἐξωτερικόν. Τ. ΚΑΡΑΚΑΛΟΣ

ἀντίσπασις (ἡ)· τὸ σπᾶσθαι πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, ἕλξις, τράβηγμα ἀντίθετον.

— *[Ἀστρονομ.]*· 6λ. ἐκκρεμές.

ἀντισπασμίνη (Antispasminum) *[Φαρμ. Χημ.]* Οὕτω καλεῖται μεῖγμα ναρκεϊνονατρίου καὶ ἰτεϋλικοῦ νατρίου ($C_{23}H_{26}NO_8$ Na+3C_6H_4 OHCoONa). Σκευάζεται διὰ διαλύσεως ναρκεΐνης εἰς διάλυμα καυστικοῦ νάτρου 15% καὶ εἶτα προσθήκης σαλικυλικοῦ νατρίου καὶ ἐξατμίσεως ἐπὶ ἀτμολούτρου μέχρι ξηροῦ. Λευκωπὴ ἀσθενῶς ὑγροσκοπικὴ κόνις, διαλυομένη ἐν ὕδατι πρὸς ἀσθενῶς κιτρίνως κεχρωσμένον ὑγρὸν ἀλκαλικῆς ἀντιδράσεως. Ἡ ἀντισπασμίνη ἐνέχει 50% ναρκεΐνης, εἶναι δὲ ναρκωτικόν, ὑπνωτικόν, ἀντισπασμωδικὸν καὶ πραϋντικὸν τῶν νεύρων. Δόσις δι' ἐνήλικας 0,01—0,1. Ἀνεγράφη κατὰ τῆς σπασμώδους λαρυγγίτιδος, κατὰ τοῦ κοκκύτου. Κ. Γ. Μ.

ἀντισπασμωδικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐμποδίζων, ὁ προλαμβάνων τὰς σπασμωδικὰς ἐκδηλώσεις.

— **ἀντισπασμωδικὰ** *φάρμακα* (Antispasmodika) *[Φαρμακ.]*. Οὕτως ἐκλήθησαν τὰ κατὰ τῶν ἀνωμάλων συσπάσεων τῶν μυῶν χρησιμοποιούμενα φάρμακα. Λόγῳ τῆς μεγάλης ἀνομοιότητος τῶν σπασμῶν, τόσον κατὰ τὴν μορφὴν ὅσον καὶ κατὰ τὴν αἰτίαν εἰς ἣν ὀφείλονται οὗτοι, εὑρίσκουν ἐφαρμογὴν ὡς ἀντισπασμωδικὰ διάφορα φάρμακα. Ὅλα ὅμως τὰ φάρμακα ταῦτα ὀφείλουσι τὴν δρᾶσιν των εἰς τὴν κατάρριψιν τῆς ἐγερσιμότητος τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος. Οὕτω π.χ. δρῶσι τὰ νιτρώδη ἐπὶ τῶν ἀγγειακῶν νεύρων παραλύοντα ταῦτα καὶ καταπαύοντα τοὺς πόνους κατὰ τὴν ἡμικρανίαν τὴν ὀφειλομένην εἰς σπασμοὺς τῶν ἀγγείων. Ἡ ἀτροπίνη καὶ ἡ μορφίνη μειοῦσι τὸ ἐρεθιστὸν τῶν ἐν τοῖς ἐντέροις γαγγλίων, καταπαύοντα οὕτω τοὺς πόνους τῶν ἐντέρων. Ἡ ἀτροπίνη, διὰ τῆς παραλύσεως ἣν ἐπιφέρει τῶν περιφερικῶν εὐαισθήτων νεύρων, δρᾷ εὐνοϊκῶς ἐπὶ διαφόρων ἀνακλαστικῶν σπασμῶν. Τὰ ἀναισθητικὰ καὶ ὑπνωτικὰ δρῶσιν ἐπὶ τῶν περιοχῶν τῶν κινητικῶν κέντρων. Διὰ τῆς παροχῆς ὅθεν τούτων δύνανται νὰ ὑποχωρήσουν παροδικῶς ἢ καὶ ὁριστικῶς οἱ ἐξ αὐτῶν προερχόμενοι σπασμοί. Τὰ διεγερτικὰ καὶ ἀναληπτικὰ (ἀλκοόλη, αἰθήρ, εἰς μικρὰς ποσότητας, ἀμμωνιακὰ ἅλατα, βαλεριανή, αἰθεριοελαιώδη κλπ.) δρῶσι κατὰ τῶν λεγομένων ὑστερικῶν σπασμῶν. Εἰς τοὺς ἀνακλαστικοὺς σπασμοὺς καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς μορφὰς τοῦ τετάνου ἐνδείκνυνται τὰ ναρκωτικά. Τὰ ἀντισπασμωδικὰ ἀναλόγως τῆς ἕδρας καὶ τῆς μορφῆς τῶν σπασμῶν διαιροῦνται εἰς διαφόρους ὁμάδας: εἰς τὰ ἀντασθματικά, ἀντεπιληπτικά, ἀνθυστερικά, ἀντιτετανικά. Κ. Γ. Μ.

ἀντισπαστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀντιδρῶν, ὁ ἀντενεργῶν εἰς τοὺς σπασμούς.

ἀντίσπαστος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἑλκυσθείς, συρθεὶς εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος: «ἠέριοι νεφέλαι πνεύμασιν ἀντίσπαστοι» (Ὀρφ. Ὕμν 21.5.)· || ὁ προξενῶν ἀντιθέτους σπασμούς, στρεβλωτικός· || εἶδος μετρικοῦ ποδός.

—*[Μετρ.]* Ὁ ποὺς οὗτος, ἐντελῶς ἄγνωστος ὢν εἰς τὴν μετρικὴν τῶν παλαιοτέρων καλῶν χρόνων, ἐξηυρέθη ὑπὸ τοῦ μετρικοῦ Ἡλιοδώρου καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, οἵτινες ἀπετέλεσαν ἐκ τούτου καὶ ἔνατον πρωτότυπον μέτρον, τὸ *ἀντισπαστικόν*. Εἶχε κατὰ τούτους μέγεθος ἑξάσημον καὶ σχῆμα: ◡ — — ◡, ἦτο δ' ἐν χρήσει ἤτοι κατὰ συνέχειαν ἐπαναλαμβανόμενος, ὁπότε ἐβαίνετο κατὰ μονοποδίαν καὶ ἐχώρει ἀπὸ μονομέτρου μέχρι πενταμέτρου, ἢ καὶ σποράδην, ὡς ὅτε συνερχόμενος μετὰ χοριάμβου (— ◡ ◡ —) ἀπετέλει τὸ λεγόμενον χοριαμβικὸν δίμετρον, οἷον:

ἐφάνθης ποτ' ὦ χρυσέας ◡ —′ —′ ◡ | —′ ◡ ◡ —′.

Κ. ΑΡΑΠΗΣ

— *[Μετεωρ.]*· 6λ. βαρόμετρον.

— **ἀντίσπαστον** *ἐκκρεμές*· 6λ. ἐκκρεμές.

— **ἀντίσπαστος** *τρόχιλος*· 6λ. τρόχιλος.

ἀντίσπιλος *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων *λεπιδοπτέρων*. Τὸ εἶδος Antispila Rivillei προκαλεῖ βλάβας ἐπὶ τῶν ἀμπέλων. Ἡ ψυχή του μὲ ἀνοικτὰς πτέρυγας ἔχει πλάτος 3 χιλιοστομέτρων, μῆκος δὲ σώματος μόνον 1,5 χιλιοστομ. Ἀποθέτει τὰ ᾠὰ της ἐπὶ τῶν φύλλων τῆς ἀμπέλου. Αἱ κάμπαι διατρυποῦν τὴν ἐπιδερμίδα τοῦ φύλλου καὶ κατατρώγουν τὸ παρέγχυμα, ἔνθα κατασκευάζουν τὰ βομβύκιά των καὶ μεταμορφοῦνται. Διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἐντόμου τούτου πρέπει νὰ συλλέγωνται καὶ καίωνται τὰ προσβεβλημένα φύλλα πρὸς καταστροφὴν τῶν καμπῶν καὶ τῶν βομβυκίων τοῦ ἐντόμου. Ἔχει παρατηρηθῆ κυρίως ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα προκαλεῖ ἀσημάντους βλάβας· παρ' ἡμῖν σπανιώτατα ἀπαντᾷ. Π. Γ. Κ.

ἀντίσπορος. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἐν Θεσσαλίᾳ ἡ ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου παροχὴ δικαιώματος πλήρους χρήσεως καὶ καρπώσεως τῆς γῆς εἰς καλλιεργητήν, συνήθως μὴ ἐγκατεστημένον ἐν τῷ *τσιφλικίῳ* ἐπὶ προσυμπεφωνημένῳ ἐνοικίῳ 1—1½ κοιλοῦ σίτου, ἢ δύο κοιλῶν ἀροδοσίτου κατὰ στρέμμα. Περὶ τῆς *ἐπὶ ἀντισπόρῳ* καλλιεργείας δὲν ὑπῆρχον στοιχεῖα ὑπολογισμοῦ τῆς ἐκτάσεως τῆς καλλιεργείας, πάντως ὅμως αὕτη ἦτο μικρά. Ν.Δ.ΛΕΒΙΔΗΣ

ἀντισπουτόλη (Antisputol) *[Φαρμ.]*. Κόνις πτυελοδοχείων ἀπολυμαντικὴ καὶ ἀποσμητικὴ σκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Gertler. Σύγκειται ἐξ 100 μ. τύρφης διαβραχείσης εἰς 15 μ. κεκορεσμένου διαλύματος θειικοῦ χαλκοῦ. Μετὰ τὴν ξήρανσιν προστίθεται εἰς τὸ προϊὸν 2% φορμαλίνης, ἀρωματίζεται δι' αἰθερίου τινὸς ἐλαίου πρὸς κάλυψιν τῆς ὀσμῆς τῆς φορμαλίνης καὶ τέλος μείγνυται καλῶς ὑπὸ πίεσιν ἀτμοσφαιρῶν τινων ἐν καταλλήλῳ μηχανήματι. Ἡ ἀντισπουτόλη κατεδείχθη ὡς ἐξαίρετον μέσον πρὸς καταστροφὴν τῶν ἐν τοῖς πτυέλοις μικροοργανισμῶν. Κ. Γ. Μ.

ἀντισπῶ *(—άω)*· ἕλκω πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, ἀναχαιτίζω, συγκρατῶ.

Ἄντισσα *[Μυθολ.]*. Σύζυγος τοῦ Μάκαρος, υἱοῦ τοῦ Αἰόλου, καὶ ἐπώνυμος τῆς ὁμωνύμου πόλεως τῆς Λέσβου.

Ἄντισσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Λέσβου, μὴ ὑπάρχουσα πλέον καὶ ἧς τὴν θέσιν ὁ C. Müller τοποθετεῖ εἰς τὴν σύγχρονον Καλολιμνιῶνες παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἐλιὰ (πλάτ. 39°14′00″, μῆκ. 25°51′10″, χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mityleni island) τρία μίλλια περίπου βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου *Σίγκρι*: «Ἄντισσα δ' ἐφεξῆς ἐστι τῷ Σιγρίῳ πόλις, ἔχουσα λιμένα». Ἡ πόλις αὕτη (*Πτολεμ.* Ε, β, 29), ὑπῆρξε κατὰ τὸν Στράβωνα (Α, γ, 19) παραλαμβάνοντα τὴν εἴδησιν παρὰ τοῦ Μυρσίλου, νῆσος, «τῆς δὲ Λέσβου καλουμένης πρότερον Ἴσσης, καὶ τὴν νῆσον Ἄντισσαν καλεῖσθαι συνέβην· νῦν δὲ τῆς Λέσβου πόλις ἐστίν». Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— *[Ἱστορ.]* Ἡ Ἄντισσα εἶχε καλὸν λιμένα καὶ ἦτο αὐτόνομος. Ὑπετάγη ὅμως βραδύτερον μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν χώρας, ὡς καὶ αἱ πόλεις Πύρρα καὶ Ἔρεσος, εἰς τοὺς Μυτιληναίους. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ τετάρτου ἔτους (428 π. Χ.) τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἡ Ἄντισσα, ὑποτεταγμένη οὖσα εἰς τὴν Μυτιλήνην, συναπεστάτησε μετ' αὐτῆς ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ διὰ τοῦτο ὑπέστη τὴν αὐτὴν μὲ τὴν Μυτιλήνην καὶ τὰς ἄλλας, πλὴν τῆς Μηθύμνης, πόλεις τῆς νήσου τιμωρίαν μετὰ τὴν παράδοσιν (427 π. Χ.) τῆς Λέσβου εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Συναπεστάτησε δὲ μετὰ τῆς Μυτιλήνης καὶ πάλιν μετὰ τὴν πανωλεθρίαν τῶν Ἀθηναίων ἐν Σικελίᾳ, ἀλλὰ καὶ πάλιν κατελήφθη μετὰ πάσης τῆς νήσου ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Θρασυβούλου κατὰ τὸ 389 π. Χ. Κατὰ τὸ 378 π. Χ. εἰσῆλθεν εἰς τὴν νέαν κατὰ θάλασσαν συμμαχίαν τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸ 333 π. Χ κατελύθη ἡ ἐν αὐτῇ τυραννὶς ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἡ Ἄντισσα κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατὰ τὸ 168 π. Χ., διότι ἐβοήθησε τὸν Ἀντίοχον Γ′ εἰς τὸν ἐναντίον τῆς Ρώμης πόλεμόν του. Ἐκ τῆς Ἀντίσσης κατήγετο ὁ μέγας μουσικὸς καὶ λυρικὸς ποιητὴς *Τέρπανδρος*. Ἐρείπια τῆς πόλεως διασώζονται ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς νήσου, τὸ ὁποῖον καλεῖται Ἑβραιόκαστρον.

Νομίσματα ἐν Ἀντίσσῃ ἐκόπησαν ἀπὸ τοῦ 300 ἕως 108 π. Χ., ὅτε ἡ πόλις ἦτο αὐτόνομος, καὶ ἔφερον ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν γυναικείαν, ὄπισθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΤΙΣ καὶ κεφαλὴν κωμικὴν τοῦ Διονύσου μὲ ὑψηλὴν τιάραν καὶ μακρὸν σφηνοειδῆ πώγωνα· ἢ ἔμπροσθεν μὲν ταῦρον, ὄπισθεν δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝ καὶ Ἀπόλλωνα κιθαρῳδόν. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Ἄντισσα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν παρὰ τὸν Ἰνδὸν ἑλληνικῶν πόλεων.

«**Ἄντισσα**» («Antissa»). Μικρὸν ἀτμόπλοιον εὑρεθὲν εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης καὶ διασῶσαν πλῆθος φευγόντων τὸ πῦρ καὶ τὰς λοιπὰς συνεπείας τῆς εἰσβολῆς τῶν Τούρκων κατ' Αὔγουστον τοῦ 1922. Σ. Ε. Λ.

ἀντισταθμίζω· 6λ. ἀντισταθμῶ.

ἀντιστάθμισις (ἡ)· ἡ ἀντισήκωσις, ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἰσορροπίας.

— *[Ἀστρονομ.]*· 6λ. ἐκκρεμές.

— *[Ἠλεκτρ.]* Ἐν τῇ ἠλεκτροτεχνίᾳ καλεῖται *ἀντιστάθμισις δυναμομηχανῆς συνεχοῦς ρεύματος* ἡ ἐξουδετέρωσις τοῦ μαγνητικοῦ πεδίου τοῦ ἐπαγωγικοῦ τυμπάνου καὶ σχηματισμὸς κατὰ τὰς θέσεις ἀναστροφῆς τῆς ροῆς εὐνοϊκοῦ μαγνητικοῦ πεδίου πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀπαραιτήτου ἀσπινθήρου λειτουργίας.

Τὸ μαγνητικὸν πεδίον τοῦ τυμπάνου σχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀγωγῶν, ἐφ' ὅσον οὗτοι διαρρέονται ὑπὸ ρεύματος, παραμορφώνει τὸ κύριον μαγνητικὸν πεδίον, γινόμενον οὕτω μία τῶν ἀφορμῶν ἀναπτύξεως σπινθήρων εἰς τὰς ἐπαφὰς ψηκτρῶν-συλλέκτου. Πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ πεδίου τούτου καὶ σχηματισμὸν τοῦ ὡς ἄνω ἀπαραιτήτου εὐνοϊκοῦ μαγνητικοῦ πεδίου χρησιμοποιοῦμεν μερικὴν ἢ ὁλικὴν ἀντιστάθμισιν.

Μερικὴ ἀντιστάθμισις γίνεται διὰ τῶν *πόλων ἀντισταθμίσεως*, οἵτινες, τοποθετούμενοι κατὰ τὰς οὐδετέρας ζώνας τῶν κυρίων μαγνητικῶν πόλων, ἐξουδετεροῦσι τὸ κατὰ τὴν θέσιν ταύτην μαγνητικὸν πεδίον τοῦ τυμπάνου, σχηματίζοντες τὴν εὐνοϊκὴν ἔντασιν μαγνητικοῦ πεδίου διὰ τὴν ἀναστροφὴν τῆς ροῆς ἄνευ σπινθήρων.

Πλήρης ἀντιστάθμισις ἐπιτυγχάνεται διὰ χρησιμοποιήσεως τῶν ὡς ἄνω πόλων καὶ ἐπὶ πλέον τῶν *τυλιγμάτων ἀντισταθμίσεως* ἅτινα τοποθετούμενα ὑπὸ τὰ *πέδιλα* τῶν κυρίων πόλων ἐξουδετεροῦσι, διὰ καταλλήλου συνδεσμολογίας, καὶ τὸ ὑπὸ τὰ πέδιλα μαγνητικὸν πεδίον τοῦ τυμπάνου.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἀντιστάθμισις εἶναι ἓν τῶν μέσων ἐπιτυχίας ἀσπινθήρου λειτουργίας. Ἄλλο μέσον εἶναι ἡ μετάθεσις τῶν *ψηκτρῶν*.

[Σχετικῶς βλ.ἀσπίνθηρος ἀναστροφὴ ροῆς.]

ΛΥΚ. ΚΛΑΔΑΣ

— **ἀντιστάθμισις** *ἐνδομοριακὴ* καὶ *—ἐξωμοριακὴ* *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. στερεοϊσομέρεια καὶ στερεοχημεία.

— **ἀντιστάθμισις** *πυξίδος*· 6λ. πυξίς.

ἀντιστάθμισμα (τό)· ἀντισήκωμα, τὸ ἀντίρροπον βάρος· || πᾶν ὅ,τι παρέχεται πρὸς ἐξίσωσιν, ἀποζημίωσις.

ἀντισταθμιστὴς (Compensateur, Kompensator) *[Ἠλεκτρ.]*. Ὀνομάζομεν οὕτως ἐν τῇ ἠλεκτροτεχνίᾳ συσκευήν, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ συνδυασμοῦ ἀντιστάσεων καὶ προτύπου στοιχείου, χρησιμεύει δὲ πρὸς μέτρησιν ἠλεκτρεγερτικῶν δυνάμεων ἢ διαφορῶν δυναμικοῦ ἐπὶ τῆς γνωστῆς ἐν τῇ ἠλεκτροτεχνίᾳ μεθόδου ἀντισταθμίσεως τοῦ Poggendorff.

Ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς ἐργαστηρίοις γίνεται χρῆσις μεγάλης ποικιλίας τύπων ἀντισταθμιστῶν, πάντες ὅμως στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀκολούθου ἀρχῆς. Θεωρήσωμεν τὸ διάγραμμα ὅπερ δεικνύεται ἐν τῇ κατωτέρω εἰκόνι καὶ ἐν ᾧ Σ παριστᾷ πηγὴν συνεχοῦς ρεύματος, π.χ. συστοιχίαν συσσωρευτῶν, R ρυθμιζομένην ἀντίστασιν, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας ρυθμίζομεν τὴν ἔντασιν τοῦ ρεύματος ἐν τῷ κυκλώματι τοῦ ἀντισταθμιστοῦ, εἰς τρόπον ὥστε ἡ διαφορὰ δυναμικοῦ εἰς τὰ πέρατα τῆς ἀντιστάσεως v_1 ν' ἀντισταθμίζῃ τὴν ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν τοῦ προτύπου στοιχείου N, τοῦθ' ὅπερ ἀντιλαμβανόμεθα ἐκ τοῦ μηδενισμοῦ

Digitized by Google

τῆς ἀποκλίσεως τοῦ γαλβανομέτρου $Γ_1$. Ἡ μετρητέα ἠλεκτρεγερτικὴ δύναμις x, ἀντισταθμίζεται ὑπὸ τῆς διαφορᾶς δυναμικοῦ εἰς τὰ πέρατα τῆς μεταβλητῆς ἀντιστάσεως v_2, ἀναγνωρίζομεν δὲ τὴν τελείαν ἀντιστάθμισιν ἐκ τοῦ μηδενισμοῦ τῆς ἀποκλίσεως τοῦ γαλβανομέρου $Γ_2$. Ἐν τῇ πράξει συνήθως ἀντὶ δύο γαλβανομέτρων χρησιμοποιοῦ-

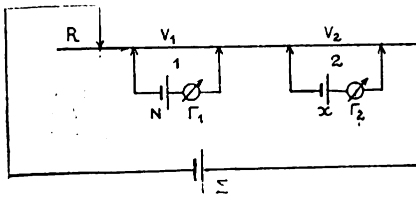

μεν ἕν, τὸ ὁποῖον ὅμως τῇ βοηθείᾳ καταλλήλου μεταγωγοῦ εἰσάγεται ὁτὲ μὲν ἐν τῷ κυκλώματι (1) ὁτὲ δὲ ἐν τῷ κυκλώματι (2). Ἡ μεταβολὴ τῶν ἀντιστάσεων ἐν τῷ ἀντισταθμιστῇ γίνεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἡ ὁλικὴ αὐτοῦ ἀντίστασις νὰ παραμένῃ σταθερά, ὅτε ἡ ἀρχικῶς ρυθμισθεῖσα ἔντασις ρεύματος ἐν τῷ ἀντισταθμιστῇ παραμένει ἀμετάβλητος.

Θεωρήσωμεν ὅτι ἐν τῷ ἀντισταθμιστῇ χρησιμοποιεῖται πρότυπον στοιχεῖον Weston, οὗτινος ἡ ἠλεκτρεγερτικὴ δύναμις εἶναι εἰς 20 C. 1,0183 Volt. Ἡ ἀντίστασις V_1 ρυθμιζεται εἰς τὴν τιμὴν v_1= 10183 ohm, ρυθμίζομεν δὲ τὴν ἔντασιν τοῦ ρεύματος τῇ βοηθείᾳ τῆς ἀντιστάσεως R οὕτως, ὥστε ἡ διαφορὰ δυναμικοῦ ἡ ἀποκαθισταμένη μεταξὺ τῶν περατῶν τῆς v_1 ν' ἀντισταθμίζῃ τὴν ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν τοῦ προτύπου στοιχειου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὅμως εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ἔντασις τοῦ ρεύματος ἐν τῷ ἀντισταθμιστῇ εἶναι 1,0183 10183=1/1000 amp.

Ἐὰν πρὸς ἀντιστάθμισιν τῆς ἀγνώστου ἠλεκτρεγερτικῆς δυνάμεως εἶναι v_2 τότε ἡ τιμὴ τῆς ἀγνώστου ἠλεκτρεγερτικῆς δυνάμεως εὑρίσκεται διὰ διαιρεσεως τῆς ἀντιστάσεως v_2 διὰ 10000.

Ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω ἀρχῆς στηρίζεται ἡ κατασκευὴ πληθύος τύπων ἀντισταθμιστῶν ὡς τοῦ Feussner, Raps, Franke, περιγραφομένων λεπτομερῶς ἐν εἰδικοῖς συγγράμμασιν ἠλεκτρικῶν μετρήσεων (βλ. κάτωθι βιβλιογραφίαν). Οἱ ἀντισταθμισταὶ χρησιμεύουσιν οὐ μόνον διὰ τὴν μέτρησιν ἠλεκτρεγερτικῶν δυνάμεων, ἀλλὰ δύνανται ἐμμέσως νὰ χρησιμοποιηθῶσι καὶ διὰ τὴν μέτρησιν ἐντάσεως ρεύματος, ἀντιστάσεως, εὐρύτατα δὲ χρησιμοποιοῦνται ἐν τοῖς Ἐργαστηρίοις πρὸς βαθμολογίαν ἀμπερομέτρων καὶ βολτομέτρων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Iaeger*, Elektrische Messtechnik 1922. *Berliner- Shell*, Physikalisches Handwörterbuch 1924. *Linker*, Elektrotechnische Messkunde 1920. Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

— *[Ὀπτική]* Ἐν τῇ ὀπτικῇ καλεῖται ἀντισταθμιστὴς συσκευὴ ἥτις χρησιμεύει ὅπως μεταδίδωμεν εἰς φωτεινὰς ἀκτῖνας ὡρισμένην μετατόπισιν φάσεως ἢ διαφορὰν πορείας εἴτε ἐξ εὐθυγράμμως πεπολωμένου φωτὸς νὰ παράγωμεν ἐλλειπτικῶς τοιοῦτον καὶ ἀντιστρόφως, εἴτε νὰ προκαλοῦμεν στροφὴν τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως. Μεταχειριζόμεθα δ' ἐν τῇ πράξει τρεῖς τύπους ὀπτικῶν ἀντισταθμιστῶν: 1ον) Τὸν ἀντισταθμιστὴν Μπαμπινὲ (Babinet). 2ον) Τὸν ἀντισταθμιστὴν Ζαμὲν (Jamen). 3ον) Τὸν ἀντισταθμιστὴν Σολέϊγ (Soleil).

Ἀντισταθμιστὴς Μπαμπινὲ (Babinet). Θεωρήσωμεν δύο καθέτως πρὸς ἀλλήλας πεπολωμένας ἀκτῖνας εἰς ἃς θέλομεν νὰ μεταδώσωμεν ὡρισμένην διαφορὰν φάσεως. Δυνάμεθα εὐκόλως νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦτο διὰ τοῦ ἀντισταθμιστοῦ Μπαμπινέ, ὅστις πραγματοποιεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀκολούθου ἀρχῆς. Ἐκ τεμαχίου χαλαζίου ἀποκόπτομεν δύο λεπτὰ πλακίδια παραλλήλως τῷ κυρίῳ ἄξονι καὶ θέτομεν τὸ ἓν τούτων ὑπεράνω τοῦ ἑτέρου καὶ εἰς τρόπον ὥστε οἱ ἄξονες αὐτῶν αβ καὶ α'β' νὰ διασταυρῶνται. Ἔστωσαν δὲ αδ καὶ α'δ' αἱ ἀντίστοιχοι κάθετοι ἐπὶ τῶν ἀξόνων. Φαντασθῶμεν ἤδη ὅτι ἐπὶ τοῦ συστήματος τούτου προσπίπτει ἀκτὶς γραμμικῶς ἢ ἐλλειπτικῶς πεπολωμένη. Ὅταν ἡ ἀκτὶς εἰσέλθῃ ἐπὶ τοῦ πρώτου πλακιδίου χωρίζεται εἰς δύο

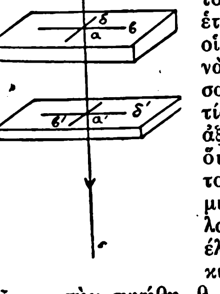

ἀκτῖνας, τὴν συνήθη θ ἥτις κραδαίνεται παραλλήλως πρὸς τὴν αδ καὶ ἔκτακτον θ' κραδαινομένην παραλλήλως τῇ αβ. Ἐπειδὴ ἡ ἀκτὶς θ διαδίδεται ταχύτερον τῆς θ', αὕτη παρουσιάζει προχώρησιν ἐν σχέσει πρὸς τὴν θ', ἣν μετρουμένην εἰς μήκη κύματος παριστῶμεν διὰ $δ_1$. Ἐν τῷ δευτέρῳ πλακιδίῳ ἡ ἀκτὶς θ κραδαίνεται παραλλήλως τῇ α'β' καὶ καθίσταται ἐνταῦθα ἔκτακτος. Ἡ ἀκτὶς θ ἐν τῷ δευτέρῳ πλακιδίῳ διαδίδεται μετὰ μικροτέρας ταχύτητος καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ διαφορὰ φάσεως αὐτῆς ἐλαττοῦται κατὰ ὡρισμένον ἀριθμὸν μηκῶν κύματος ὃν καλοῦμεν $δ_2$. Ἐν συνόλῳ ὅθεν ὡς ἐκ τῆς διόδου τῆς ἀκτῖνος διὰ τῶν δύο πλακιδίων παρατηρεῖται διαφορὰ φάσεως ἴσης πρὸς $δ_1—δ_2$ μήκους κύματος, ἥτις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πάχους τῶν πλακιδίων. Ἐφ' ὅσον τὰ πάχη τῶν πλακιδίων εἶναι ἴσα, ἡ διαφορὰ πορείας ἡ προερχομένη ἐκ τῆς διόδου διὰ τοῦ πρώτου πλακιδίου ἐξουδετεροῦται τελείως ὑπὸ τοῦ δευτέρου· ἐφ' ὅσον ὅμως τὰ πάχη τῶν πλακιδίων εἶναι ἄνισα, τότε τὸ σύστημα τῶν δύο πλακιδίων συμπεριφέρεται ὡς ἓν πλακίδιον πάχους ἴσου πρὸς τὴν διαφορὰν πάχους τῶν δύο πλακιδίων καὶ οὗτινος ἡ διεύθυνσις συμπίπτει πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἄξονος τοῦ παχυτέρου πλακιδίου.

Ἐν τῇ πράξει ὁ ἀντισταθμιστὴς Μπαμπινὲ ἀποτελεῖται ἐκ δύο πρισμάτων (σφηνῶν) χαλαζίου K_1 K_2 τῆς αὐτῆς γωνίας, ἅτινα τίθενται τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου ὡς δεικνύεται ἐν τῇ εἰκόνι. Τὸ ἓν τῶν πρισματίων K_1 εἶναι σταθερὸν καὶ ὁ ὀπτικὸς ἄξων αὐτοῦ παράλληλος πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν καὶ κάθετος πρὸς τὴν ἀκμὴν τοῦ πρίσματος. Τὸ K_2 εἶναι κινητὸν κατὰ τοιοῦτον ὅμως τρόπον, ὥστε ἡ ἀκμὴ αὐτοῦ νὰ εἶναι διαρκῶς παράλληλος πρὸς τὴν τοῦ K_1 ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια αὐτοῦ. Ὁ ὀπτικὸς ἄξων τοῦ K_2 εἶναι παράλληλος πρὸς τὴν ἀκμὴν αὐτοῦ, εἰς τρόπον ὥστε οἱ ὀπτικοὶ ἄξονες τῶν πρισματίων K_1 καὶ K_2 εὑρίσκονται πάντοτε ἐν διασταυρώσει.

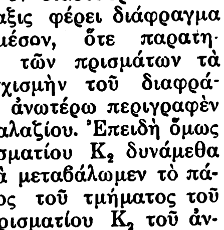

Φαντασθῶμεν ὅτι ἡ διάταξις φέρει διάφραγμα μετὰ σχισμῆς κατὰ τὸ μέσον, ὅτε παρατηροῦμεν ὅτι τὰ δύο μέρη τῶν πρισμάτων τὰ ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὴν σχισμὴν τοῦ διαφράγματος ἐνεργοῦσιν εἰς τὸ ἀνωτέρω περιγραφὲν σύστημα ἐκ δύο πλακιδίων χαλαζίου. Ἐπειδὴ ὅμως διὰ μετατοπίσεως τοῦ πρισματίου K_2 δυνάμεθα νὰ μεταβάλωμεν τὸ πάχος τοῦ τμήματος τοῦ πρισματίου K_2 τοῦ ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὴν σχισμήν, παρατηροῦμεν ὅτι δυνάμεθα νὰ μεταδώσωμεν, συμφώνως πρὸς τ' ἀνωτέρω, εἰς δύο καθέτως πεπολωμένας ἀκτῖνας οἱανδήποτε διαφορὰν φάσεως.

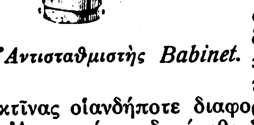

Ἀντισταθμιστὴς Babinet.

Ἀντιστρόφως δυνάμεθα διὰ τοῦ ἀντισταθμιστοῦ νὰ ἐξουδετερώσωμεν τὴν διαφορὰν πορείας τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ δύο καθέτως πρὸς ἀλλήλας κραδαινομένας ἀκτῖνας, ἤτοι δυνάμεθα ἐλλειπτικῶς πεπολωμένην ἀκτῖνα νὰ μετατρέψωμεν εἰς εὐθυγράμμως πεπολωμένην ἀκτῖνα. Τούτου ποιούμεθα χρῆσιν ἐν τῇ σπουδῇ τοῦ φαινομένου τῆς μεταλλικῆς ἀνακλάσεως.

Ἀντισταθμιστὴς Σολέϊγ (Soleil). Ὁ ἀντισταθμιστὴς Soleil χρησιμεύει ὅπως καθορίζωμεν τὴν γωνίαν στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως ἣν προκαλεῖ κυκλικῶς πολοῦσα ἀκτὶς ἢ ἄλλως, ὡς συνήθως λέγομεν, ὀπτικῶς ἐνεργὸς οὐσία, ὑπὸ μονοχρωματικὴν ἀκτινοβολίαν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ρυθμίζομεν τὴν συσκευὴν πολώσεως ὥστε τὸ ὀπτικὸν πεδίον αὐτῆς νὰ εἶναι σκοτεινὸν καὶ παρεμβάλλομεν τὴν ἐνεργὸν οὐσίαν μεταξὺ πολωτοῦ καὶ ἀναλύτου, ὅτε τὸ ὀπτικὸν πεδίον καθίσταται φωτεινὸν καὶ στρέφομεν καταλλήλως εἴτε τὸν πολωτὴν εἴτε τὸν ἀναλύτην, μέχρις ὅτου ἐπαναφέρωμεν τὸ σκότος εἰς τὸ ὀπτικὸν πεδίον. Ἡ γωνία αὕτη ἰσοῦται ὡς γνωστὸν πρὸς τὴν γωνίαν καθ' ἣν ἡ ἐνεργὸς οὐσία ἔστρεφε τὸ ἐπίπεδον τῆς πολώσεως.

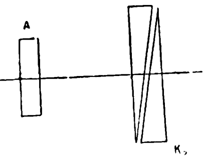

Ἀντισταθμιστὴς Soleil.

Δυνάμεθα ὅμως νὰ μετρήσωμεν τὴν στροφὴν τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως ἣν προκαλεῖ ὀπτικῶς ἐνεργὸς οὐσία δι' ἐξουδετερώσεως τῆς στροφῆς ταύτης ὑπὸ ἑτέρας ἣν προκαλοῦμεν διὰ πλακιδίου ὀπτικῶς ἐνεργοῦ, ὅπερ ὅμως παρουσιάζει ἀντίθετον στροφὴν τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως ἢ ἡ ἐξεταζομένη οὐσία, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι εἶναι γνωστὴ ἡ ἐξάρτησις τοῦ μεγέθους τῆς στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως ἐκ τοῦ πάχους τῶν συγκρινομένων οὐσιῶν.

Ἡ δευτέρα αὕτη μέθοδος τῆς μετρήσεως τῆς γωνίας στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως διεξάγεται εὐχερέστατα διὰ τοῦ ἀντισταθμιστοῦ τοῦ Σολέϊγ. Οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ δεξιοστρόφου πλακιδίου χαλαζίου A καὶ ἐκ δύο πρισματίων K_1, K_2 ἀριστεροστρόφου χαλαζίου, ἅτινα τῇ βοηθείᾳ εἰδικῆς διατάξεως δύνανται νὰ μεταβάλλωσι σχετικὴν θέσιν καὶ ἀποτελοῦσι μετὰ τῆς πλακὸς A σύστημα ἀριστερόστροφον μεταβλητοῦ πάχους. Ἡ πλὰξ A ἀποκόπτεται ἐκ κρυστάλλου χαλαζίου κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἡ τομὴ νὰ γίνηται καθέτως τῷ ὀπτικῷ ἄξονι. Ὁμοίως αἱ ἐξωτερικαὶ ἕδραι τῶν πρισματίων εἶναι κάθετοι τῷ ὀπτικῷ ἄξονι. Ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι δεικνύεται σχηματικῶς ἡ διάταξις ἀντισταθμιστοῦ Soleil ἐν τῇ θέσει *τοῦ μηδενός*, καθ' ἣν τὸ πάχος τῆς πλακὸς ἰσοῦται πρὸς τὸ πάχος τοῦ χαλαζίου τῶν δύο πρισματίων τοῦ διατρεχομένου ὑπὸ τῆς φωτεινῆς ἀκτῖνος.

Ἐὰν μετακινήσωμεν τὰ πρίσματα κατὰ τὴν μίαν ἢ τὴν ἑτέραν ἔννοιαν, τότε προκύπτει ἀριστερόστροφος πλάξ, ἧς τὸ πάχος εἶναι μεγαλύτερον ἢ μικρότερον τοῦ πάχους τῆς πλακὸς A. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ σύστημα πλακὸς καὶ πρισματίων ἀνάγεται εἰς ἀριστεροστρόφον πλάκα, ἐνῷ εἰς τὴν δευτέραν εἰς δεξιοστρόφον πλάκα, ἧς τὸ ἐνεργὸν πάχος ἰσοῦται πρὸς τὴν διαφορὰν πάχους τῆς πλακὸς A καὶ τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἀντιστοίχων παχῶν τῶν πρισματίων.

Ἡ μέτρησις διὰ τοῦ ἀντισταθμιστοῦ Soleil ὑπὸ μονοχρωματικὴν ἀκτινοβολίαν διεξάγεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Ὁ πολωτὴς καὶ ὁ ἀναλύτης διασταυροῦνται καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοποθετεῖται ὁ ἀντισταθμιστὴς ὑπὸ ρύθμισιν ἐν τῇ θέσει *τοῦ μηδενός*, ὅτε τὸ ὀπτικὸν πεδίον παραμένει σκοτεινόν. Ἀκολούθως μεταξὺ ἀντισταθμιστοῦ καὶ ἀναλύτου παρεμβάλλομεν τὴν ὀπτικῶς ἐνεργὸν οὐσίαν, ὅτε τὸ ὀπτικὸν πεδίον καθίσταται φωτεινὸν λόγῳ στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου τῆς πολώσεως καὶ διὰ μετακινήσεως τῶν πρισμάτων τοῦ ἀντισταθμιστοῦ αἴρομεν τὴν γ στροφὴν τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως ὅπερ ἀντιλαμβανόμεθα ἐκ τοῦ σκότους τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου. Ἐκ τῆς μετατοπίσεως ὑπολογίζεται τὸ ἀπαιτηθὲν διὰ τὴν ἀντιστάθμισιν τῆς στροφῆς ἣν προεκάλεσεν ἡ ὀπτικῶς ἐνεργὸς οὐσία, πάχος χαλαζίου καὶ ἐκ τούτου τὸ μεγεθος τῆς γωνίας στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως.

Διὰ δεδομένην οὐσίαν εἶναι ἡ στροφὴ τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως ἀνάλογος τοῦ δρόμου ὃν διανύει τὸ φῶς. Οὕτω διὰ πλάκα χαλαζίου πάχους 1 μ. μ. ἡ στροφὴ τοῦ ἐπιπέδου πολώσεως ἔχει ὡς ἑξῆς:

λ εἰς μοίρας=	2,140	0,67082	0,54610	0,4̣46̣	0,21935
δ εἰς μοίρας=	1,60	16,5	25,53	48,93	22̣,72

Ἡ στροφὴ τοῦ χαλαζιου δύναται μετ' ἀρκούσης προσεγγίσεως νὰ ἐκφρασθῇ διὰ τοῦ τύπου:

$$δ=\frac{K_1}{λ^2—λ_1{}^2}—\frac{K'}{λ^2}$$

ἔνθα K_1=12,200· καὶ K'=5,046.

Ἀντισταθμιστὴς Ζαμὲν (Jamin) *[Φυσ. Ὀπτική]*. Συσκευὴ ἥτις χρησιμεύει ὅπως προκαλοῦμεν γνωστὴν διαφορὰν πορείας μεταξὺ δύο φωτεινῶν ἀκτίνων, πρακτικῶς δὲ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν μέτρησιν τοῦ δείκτου διαθλάσεως.

Ὁ ἀντισταθμιστὴς Jamen, οὗτινος γενικὴ ὄψις δεικνύεται ἐν τῇ εἰκόνι, ἀποτελεῖται ἐκ δύο ὑαλίνων πλακιδιων τοῦ αὐτοῦ πάχους καὶ στρεπτῶν περὶ κοινὸν ἄξονα ΑΘ. Ἐὰν ἐπὶ τῶν δύο πλακιδίων δεχθῶμεν δύο ἀκτῖνας παραλλήλους καὶ μεταβάλωμεν τὴν θέσιν τῶν πλακῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἑκάστη τῶν ἀκτίνων νὰ διαπερᾷ τὸ ἀντίστοιχον πλακίδιον ὑπὸ διάφορον κλίσιν, τότε συνεπείᾳ τῆς ἐπιφερομένης διαφορᾶς πορείας τῶν ἀκτίνων, λόγῳ τοῦ ὅτι ἑκάστη τούτων διανύει διάφορον πάχος ὑάλου, παρατηρεῖται μετατόπισις τῶν κροσσῶν, ἥτις μετρεῖται εἰς μήκη κύματος διὰ καταλλήλου βαθμολογίας τῆς συσκευῆς.

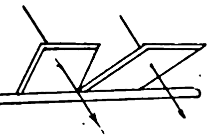

Συνήθως ὁ ἀντισταθμιστὴς Jamin χρησιμοποιεῖται ἐν ὀπτικῇ τραπέζῃ ἐν συνδυασμῷ μετὰ κατόπτρων Jamin, ἅτινα ἀποτελοῦσι συσκευὴν δι' ἧς προκαλοῦμεν κροσσοὺς συμβολῆς, οὓς χρησιμοποιοῦμεν τῇ βοηθείᾳ καὶ τοῦ ἀντισταθμιστοῦ Jamin εἰς τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τοῦ δείκτου διαθλάσεως διαφόρων σωμάτων.

Ἡ μέτρησις διεξάγεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Εἰς τὴν πορείαν τῶν συμβαλλουσῶν ἀκτίνων τῶν παραγουσῶν τοὺς κροσσοὺς συμβολῆς παρεμβάλλομεν τὸν ἀντισταθμιστὴν Jamin. Ἀκολούθως εἰς τὴν πορείαν τῆς μιᾶς τῶν συμβαλλουσῶν ἀκτίνων παρεμβάλλομεν πλακίδιον ἐκ τοῦ σώματος οὗτινος ἐπιζητοῦμεν τὸν δείκτην διαθλάσεως, τοῦ ὁποίου ὅμως γνωρίζομεν τὸ πάχος μετ' ἀκριβείας. Ἡ παρένθεσις τοῦ πλακιδίου ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ προκαλῇ μετατόπισιν τῶν κροσσῶν συμβολῆς, ἣν ὅμως ἐξουδετεροῦμεν διὰ καταλλήλου στροφῆς τῶν πλακιδίων τῶν ἀντισταθμιστῶν. Ἐπὶ τῆς κλίμακος τῶν ἀντισταθμιστῶν ἀναγινώσκομεν τὴν ὑπὸ τοῦ πλακιδίου προκλη-

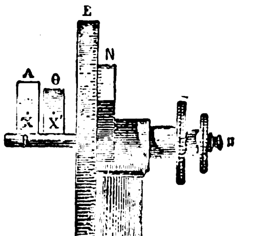

Ἀντισταθμιστὴς Jamin.

Digitized by Google

θεῖσαν διαφορὰν πορείας δ ἥτις προσδιορίζεται ἐκ τοῦ τύπου:

$$\delta = (\nu - \iota)\varepsilon = K\lambda$$

ἐν τῷ ὁποίῳ K=1,2,3.., λ παριστᾷ τὸ μῆκος τοῦ κύματος καὶ ε τὸ πάχος τοῦ πλακιδίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Λεπτομερείας περὶ βαθμολογίας ἀντισταθμιστοῦ ὡς καὶ τῆς διεξαγωγῆς τῆς μετρήσεως βλ. *Γ. Ἀθανασιάδου* Ἀσκήσεις ἐκ τῆς Φυσικῆς. *Γ. Ἀθανασιάδου* Ὀπτική. *Kohlrauch* Lehrbuch der Praktischen Physik.

Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

— **ἀντισταθμιστὴς *διασκεδασμοῦ*** βλ. διαθλασίμετρα Abbe.

— **ἀντισταθμισταὶ** *[Ναυτ.]* βλ. πυξίς.

ἀντίσταθμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἰσοζυγής, ἰσοβαρής, ἰσόρροπος.

ἀντισταθμῶ *(—έω)* καὶ ***ἀντισταθμίζω***· ἀντισηκώνω, ἰσορροπῶ· ‖ ἰσοδυναμῶ, ἐξισοῦμαι.

ἀντισταλίαι *[Νομ.]*· βλ. σταλίαι.

ἀντίστασις (ἡ)· ἡ διάθεσις τοῦ ἀνθίστασθαι, ἡ ἐναντίωσις, ἡ δύναμις τῆς ἀντιθέσεως, ἡ ἀντοχή· ‖ (ἐν τῇ ρητορ.) ἀντίθετος ἰσχυρισμός.

— [ΠΟΙΝ. ΔΙΚ.] *Ἀντίστασις* (ἄρθρ. 169 Ποιν. Ν.) εἶναι ἡ διὰ βίας ἢ δι' ἀπειλῶν προσπάθεια ὅπως ἀναγκασθῇ ὁ ἐκπροσωπῶν τὴν Ἀρχὴν δημόσιος ὑπάλληλος νὰ ἐπιχειρήσῃ, παραλείψῃ ἢ ἀνατρέψῃ πρᾶξίν τινα ἢ διάταξιν τῆς Ἀρχῆς ἀναγομένην εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του. Ἀντίστασις ἐπίσης θεωρεῖται (ἄρθρ. 170 Ποιν. Ν) καὶ ἡ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων προσπάθεια ὅπως ἀναγκασθῇ δημόσιός τις ὑπηρέτης, ἢ πρὸς ἐκτέλεσιν διαταγῆς τινος τῆς ἀρχῆς στελλόμενος στρατιωτικός, νὰ παραλείψῃ τὴν ἐκτέλεσιν εἴτε διαταγῆς δοθείσης αὐτῷ ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας ἀρχῆς, εἴτε πράξεως ἐπιβαλλομένης αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Νόμου, ὡς π. χ. συλλήψεώς τινος ἐπ' αὐτοφώρῳ διαπράττοντος κακούργημα ἢ πλημμέλημα, ἰδίως δὲ κατασχέσεως κινητῶν ἢ ἀκινήτων πραγμάτων.

Ἀντίστασιν δύναται νὰ πράξῃ οἱοσδήποτε, καὶ δημόσιος ἔτι ὑπάλληλος, ὅταν ἀναρμοδίως ἢ παρανόμως ἐμποδίζῃ διὰ βίας ἢ ἀπειλῶν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων συναδέλφου του. Ἀπαιτεῖται ὅμως νὰ διατελῇ ἐν δόλῳ, δηλαδὴ ἄμεσον σκοπὸν νὰ ἔχῃ ὁ δράστης τὴν ἐξανάγκασιν τῆς ἀρχῆς εἰς ἐπιχείρησιν, παράλειψιν ἢ ἀνατροπὴν πράξεώς τινος ἢ διατάξεως ἀναγομένης εἰς τὴν ὑπηρεσίαν της, καὶ νὰ εἶναι ἐν γνώσει τῆς ἰδιότητος τῶν ἐκπροσωπούντων τὴν ἀρχὴν ὑπαλλήλων ἢ τῶν ἐκτελούντων τὰς διαταγὰς αὐτῆς δημοσίων ὑπηρετῶν· ἂν ἀγνοῇ τὴν ἰδιότητα αὐτῶν, ἡ πρᾶξίς του δυνατὸν νὰ φέρῃ τὸν χαρακτῆρα ἄλλου ἀδικήματος, π.χ. παρανόμου βίας ἢ ἀπειλῆς ἢ ἀδίκου ἐπιθέσεως, οὐχὶ ὅμως ἀντιστάσεως. Ἡ ἐνέργεια ἐπίσης τοῦ δράστου, δι' ἧς ἐπιδιώκει τὴν ἐξανάγκασιν τῆς ἀρχῆς, πρέπει νὰ συνίσταται ἢ εἰς βίαν, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ ὑπαλλήλου ἢ ὑπηρέτου τῆς ἀρχῆς στρεφομένην, ἢ εἰς ἀπειλὴν διὰ λόγων ἢ διὰ παραστατικῶν κινημάτων εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως δι' ἄλλου προσώπου διαβιβαζομένην, περὶ ἐπαγωγῆς οἱουδήποτε κακοῦ εἰς τὸν μὴ ὑποκύψοντα ὑπάλληλον· ἐὰν ἡ προσπάθεια πρὸς ἐξανάγκασιν τῆς ἀρχῆς γίνηται οὐχὶ διὰ βίας ἢ δι' ἀπειλῶν, ἀλλὰ δι' ἄλλων μέσων, ὅπως π.χ. ὅταν ὁ μέλλων νὰ συλληφθῇ πίπτῃ χαμαὶ καὶ δυστροπῇ ν' ἀκολουθήσῃ τὸν ἐπιχειροῦντα τὴν σύλληψίν του, δὲν ὑπάρχει ἀντίστασις. Ὡς βία χαρακτηρίζεται καὶ οἱαδήποτε ἐνέργεια περιάγουσα τὸν ὑπάλληλον εἰς ἀδυναμίαν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν πρᾶξιν τῆς ὑπηρεσίας του, ὡς ἡ παράνομος κατακράτησις, ἡ μέθυσις, ἡ χλωροφορμίασις κλπ. Ἂν διὰ τῆς ἀσκηθείσης βίας ἐπῆλθε θάνατος ἢ ἡ σωματικὴ βλάβη τοῦ ὑπαλλήλου, ὑπάρχει τότε συρροὴ ἀντιστάσεως καὶ ἀνθρωποκτονίας ἢ σωματικῆς βλάβης, ὁ δὲ δράστης τιμωρεῖται διὰ τῆς εἰς τὴν βαρυτέραν πρᾶξιν ἐπιβαλλομένης ποινῆς ἐπιτεινομένης ἀναλόγως (βλ. λ. συρροή).

Δεδομένου ὅτι ὅπως ὑπάρξῃ ἀντίστασις ἀπαιτεῖται ἵνα ὁ ὑπάλληλος ἢ ὁ ὑπηρέτης τῆς ἀρχῆς ἐκτελῇ πρᾶξιν «ἀναγομένην εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του», ὡς τοιαύτη δὲ θεωρεῖται κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην οὐ μόνον ἡ ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν καθηκόντων καὶ τῆς ἁρμοδιότητός του κειμένη, ἀλλὰ προσέτι καὶ ἡ κατὰ τύπους ἢ κατ' οὐσίαν νόμιμος, ἕπεται ὅτι ὅταν ὁ ὑπάλληλος ἐπιχειρῇ πρᾶξιν εἴτε ἀλλοτρίαν πρὸς τὰ καθήκοντά του εἴτε προφανῶς παράνομον, ὡς ὅταν ἐπιχειρῇ ἀστυνομικὸς ὑπάλληλος τὴν ἐκτέλεσιν δικαστικῆς ἀποφάσεως περὶ ἐξώσεως, ἢ τὴν σύλληψίν τινος ἄνευ ἐντάλματος συλλήψεως καὶ μὴ ἐκτελοῦντος ἐπ' αὐτοφώρῳ κακούργημα ἢ πλημμέλημα, ὁ διὰ βίας ἢ δι' ἀπειλῶν ἐμποδίζων αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τοιαύτης πράξεως δὲν πράττει ἀντίστασιν· ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἡ βία ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς ματαιώσεως τῆς παρανόμου κλπ. ἐνεργείας τοῦ ὑπαλλήλου ὑπαγορευόμενα ὅρια, διότι ἄλλως ὁ δράστης τιμωρηθήσεται ἐπὶ τῇ ἐκ τῆς ὑπερβάσεως ταύτης προκυψάσῃ ἀξιοποίνῳ πράξει.

Τετελεσμένη θεωρεῖται ἡ ἀντίστασις ἅμα ὡς γίνῃ χρῆσις τῆς βίας ἢ τῶν ἀπειλῶν, εἶναι δ' ἀδιάφορον ἂν ὁ δράστης ἐπέτυχεν ἢ οὐ τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν του· δι' ὃ καὶ ἀπόπειρα ἀντιστάσεως δὲν ὑπάρχει. Ποινὴ ἐπιβάλλεται, ἂν μὲν ἐγένετο ἡ ἀντίστασις διὰ βίας κατὰ προσώπου, ἡ τῆς εἱρκτῆς, ἂν δὲ δι' ἀπειλῶν, ἡ τῆς φυλακίσεως τριῶν μηνῶν ἕως πέντε ἐτῶν· ὁ δι' ἀπειλῶν ὅμως μόνον ἀνθιστάμενος μένει ἀτιμώρητος ἐὰν ἤθελεν ὑπακούσει πάραυτα εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ ὑπαλλήλου ἢ ὑπηρέτου τῆς ἀρχῆς ὅπως ἀφήσῃ τοῦτον ἐλεύθερον νὰ πράξῃ τὸ καθῆκόν του.

Α. Ν. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΣΤΡΑΤ. ΤΑΚΤ.] Α') *Τοποθεσία ἀντιστάσεως* καλεῖται ἡ, ἐν χώρῳ τινὶ ἀμυντικῶς ὠργανωμένῳ, τοποθεσία ἐφ' ἧς διεξάγεται ὁ κύριος ἀγών, συνεπῶς ἡ τοποθεσία ἡ ἀποτελοῦσα τὴν βάσιν πάσης ἀμυντικῆς ὀργανώσεως. Τοποθεσίαι ἀντιστάσεως δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσι πλείονες ἔν τινι γενικῇ τοποθεσίᾳ, καλούμεναι 2α, 3η, 4η κ.λ.π. τοποθεσίαι ἀντιστάσεως. Κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον 1914—1918 ὠνομάζοντο συνήθως *παράλληλοι* (1η, 2α, 3η κτλ. παράλληλος).

Β') *Νησὶς ἀντιστάσεως* (ἢ ἄλλως καλουμένη *φωλεὰ ἀντιστάσεως*) καλεῖται πᾶν ἐδαφικὸν σημεῖον ὀργανωθὲν ἀμυντικῶς, ἀλλὰ πάντως ἀφανές, ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐπίγειον παρατήρησιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐναέριον, σημεῖον δ' ἐφ' οὗ ἔχει ἐγκατασταθῆ ἀπαραιτήτως ἢ αὐτόματόν τι τυφέκιον, ἰδίως πολυβόλον, ἢ ἐλαφρόν τι πυροβόλον.

Ἡ μεγάλη σημασία, ἥτις ἀποδίδεται εἰς τὰς νησῖδας, εἶναι ὅτι αὗται παρουσιάζουσιν εἰς τὸν ἐπιτιθέμενον ἀπροόπτους ἀντιστάσεις, μικρὰς βεβαίως, ἀλλὰ πάντως ἀντιστάσεις. Λόγῳ δ' ἀκριβῶς τοῦ ἀπροόπτου τῆς ἀντιστάσεως, ἔχουσιν αἱ νησῖδες τὴν σπουδαίαν ἰδιότητα τοῦ νὰ ἐπιφέρωσιν ἐξάρθρωσιν εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἐπιτιθεμένου, συνεπῶς μεγάλην ἐπιβράδυνσιν εἰς τὴν προχώρησίν του.

Γ') *Κέντρον ἀντιστάσεως* καλεῖται ἄθροισμα πλειόνων σημείων στηρίγματος, διατεταγμένων κατὰ πλάτος καὶ βάθος, ἀλληλοπλαγιοφυλασσομένων καὶ ἀλληλοϋποστηριζομένων ἀμοιβαίως διὰ τοῦ διεσταυρωμένου πυρὸς τῶν αὐτομάτων τυφεκίων.

[Περὶ τῶν ζητημάτων τούτων, βλ. λ. ὀχύρωσις.]

Ν. ΚΛΑΔΑΣ

—[ΜΗΧΑΝΙΚΗ] Ὅταν εἰς ὡρισμένης μάζης σῶμα ἐνεργοῦν ὡρισμέναι δυνάμεις γνωσταί, ὀφείλουν νὰ προκαλέσουν ἀντίστοιχον ὡρισμένην κίνησιν τοῦ σώματος τούτου. Οὕτω διδάσκει ἡ Μηχανική. Ἐκ πείρας ὅμως εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς συνήθεις περιπτώσεις ἡ κίνησις τοῦ σώματος εἶναι διάφορος τῆς ἀντιστοιχούσης εἰς τὰς ἐπενεργούσας δυνάμεις, δικαιολογοῦμεν δὲ τοῦτο λέγοντες ὅτι ὑπάρχουν *ἀντιστάσεις* εἰς τὴν κίνησιν τοῦ θεωρουμένου σώματος.

Διὰ νὰ περιγράψωμεν τὴν ἑκάστοτε προκειμένην πραγματικὴν κίνησιν, κατὰ τοὺς νόμους τῆς Μηχανικῆς, ἥτις θεωρεῖ μόνον ἐλευθέρας ἀντιστάσεων κινήσεις, προσπαθοῦμεν διὰ τοῦ πειράματος νὰ ἐκφράσωμεν τὰς ἀντιστάσεις εἰς δυνάμεις, προσθέτους οὕτως εἰπεῖν, αἵτινες ὑποθέτομεν, ὅτι ὁμοῦ μὲ τὰς δοθείσας δυνάμεις προκαλοῦν τὴν θεωρουμένην κίνησιν.

Εἰς τὰς οὕτω ὁρισθείσας ἀντιστάσεις ἢ προσθέτους δυνάμεις ἀνήκουν αἱ καλούμεναι *δυνάμεις καταναγκασμοῦ*, αἱ ἀναγκάζουσαι ἓν ὑλικὸν σημεῖον π.χ. νὰ κινῆται ἐπὶ προδιαγεγραμμένης τροχιᾶς ἢ κινούμενον νὰ μένῃ ἐπὶ ὡρισμένης ἐπιφανείας, ἢ ἐν γένει σύστημα τι μαζῶν νὰ πληροῖ κατὰ τὴν κίνησιν αὐτοῦ ὡρισμένην γεωμετρικὴν ἀπαίτησιν. Ἐπὶ πλέον δὲ καὶ ἰδίως *ἀντιστάσεις* ὀνομάζονται αἱ τριβαὶ μεταξὺ τοῦ κινουμένου σώματος καὶ τοῦ μέσου ἐν ᾧ κινεῖται ὡς καὶ αἱ τριβαὶ (ὀλισθήσεως ἢ κυλίσεως) μεταξὺ τοῦ κινουμένου σώματος καὶ τῆς ὁδηγοῦ τροχιᾶς, καὶ τέλος αἱ πρόσθετοι δυνάμεις αἱ ὀφειλόμεναι εἰς εἰδικὰς ἰδιότητας τῶν τροχιῶν, π. χ. τὴν ἐλαστικότητα ἢ πλαστικότητα αὐτῶν (βλ. λ. τριβαί).

Τὸ ἔργον τῶν ἀντιστάσεων εἰς πᾶσαν κίνησιν μετατρέπεται εἰς θερμότητα ἥτις ἐν τέλει σκεδάζεται εἰς τὸ περιβάλλον· καὶ τοῦτο ἵνα πληρωθῇ ὁ δεύτερος μεγάλος νόμος τῆς θερμοδυναμικῆς, καθ' ὃν πᾶσαν μετατροπὴν ἢ μεταφορὰν ἐνεργείας παρακολουθεῖ, δίκην σκιᾶς, σκέδασις ἑνὸς μέρους τῆς μετατρεπομένης ἢ μεταφερομένης ἐνεργείας.

Α. Μ.

— [ΜΗΧΑΝΟΛΟΓ.] Εἰς τὰς μηχανάς, τὰς κινητηρίους καὶ τὰς ἐργομηχανάς, διακρίνομεν δύο εἰδῶν ἀντιστάσεις, τὰς *ὠφελίμους* καὶ τὰς *παθητικάς*. Ὠφελίμους καλοῦμεν ἐκείνας τῶν ὁποίων ἡ κατανίκησις ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν τῆς μηχανῆς, τὰς προερχομένας δηλ. ἀπὸ τὰ σώματα τὰ ὁποῖα προορίζεται νὰ μεταφέρῃ ἢ νὰ μετασχηματίζῃ ἡ μηχανή. Παθητικὰς δὲ καλοῦμεν τὰς ἀνεπιθυμήτους ἐν προκειμένῳ ἀντιστάσεις τῶν τριβῶν (βλ. λ.) αἵτινες ἀναπτύσσονται μεταξὺ τῶν ἐν ἐπαφῇ καὶ σχετικῇ κινήσει ἐπιφανειῶν τῶν ἰδίων ὀργάνων τῆς μηχανῆς. Ἀμφότεραι αἱ ἀντιστάσεις αὗται ἀπορροφοῦν ὁλόκληρον τὸ κινητήριον ἔργον τῆς μηχανῆς καὶ ἐν τέλει τὸ σκεδάζουν ὑπὸ μορφὴν θερμότητος εἰς τὸ περιβάλλον, ἐκτὸς ἂν ἡ μηχανὴ ἐξυπηρετῇ συσσωρευτήν τινα ἐνεργείας, ὁπότε μόνον αἱ παθητικαὶ ἀντιστάσεις σκεδάζουν ἐνέργειαν.

Τὸ ἀτμόπλοιον ἐπὶ παραδείγματι καταναλίσκει δεκάδας τόννων γαιάνθρακος κατὰ τὸν πλοῦν, καθ' ὃν ὁλόκληρος ἡ ἀντίστοιχος θερμότης, μετατρεπομένη ἐν μέρει διὰ τῆς μηχανῆς καὶ τῆς ἕλικος εἰς ἔργον ὠθήσεως τοῦ πλοίου, διατίθεται διὰ τὴν κατανίκησιν τῶν *ἀντιστάσεων* τοῦ ὕδατος, τοῦ ἀνέμου (ὠφελίμων) καὶ τῶν τριβῶν τῆς μηχανῆς· τὸ ἔργον τῶν ἀντιστάσεων τούτων μετατρέπεται εἰς θερμότητα σκεδαζομένην εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἀτμόσφαιραν. Ἀφ' ἑτέρου τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς θερμότητος τῶν γαιανθράκων σκεδάζεται εἰς τὸ περιβάλλον αὐτούσιον ὡς θερμότης ἄνευ ἐνδιαμέσου μετατροπῆς εἰς ἔργον (μετὰ τοῦ ὕδατος τοῦ ψυγείου). Οὕτω τὸ ὅλον φαινόμενον τοῦ πλοῦ ἀπὸ ἐνεργητικῆς ἀπόψεως, ἀνεξαρτήτως τῆς ὠφελίμου μεταφορᾶς, ἐμφανίζεται ὡς σκέδασις θερμότητος.

Α. Μ.

— **ἀντίστασις *ἀέρος*** *[Μηχαν.]*· βλ. ἀεροπλοΐα.

— *[Βλητική]* Ἐν τῇ Βλητικῇ διὰ τοῦ ὅρου *ἀντίστασις τοῦ ἀέρος* ἐννοοῦμεν τὴν ἐπιβραδυντικὴν δύναμιν τὴν ἐξασκουμένην ἐκ τῶν μορίων τοῦ ἀέρος ἐπὶ τοῦ κινουμένου βλήματος, ὀφειλομένην δὲ εἰς τὴν μετατόπισιν τῶν μορίων κατὰ τὴν δίοδον τοῦ βλήματος καὶ εἰς τὴν ἐπιφερομένην τριβὴν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ.

Ἐν προκειμένῳ οἱ νόμοι τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἀέρος εἰσὶν οἱ κάτωθι:

1) Ἡ ἀντίστασις τοῦ ἀέρος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν δασύτητα αὐτοῦ.

2) Ἡ ἀντίστασις τοῦ ἀέρος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ὀρθὴν τομὴν τοῦ περιβάλλοντος τὸ βλῆμα κυλίνδρου, τοῦ παραλλήλου πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς κινήσεως. Ὅταν ἡ διεύθυνσις κινήσεως τοῦ ἐπιμήκους βλήματος συμπίπτῃ μετὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἄξονός του (εὐθεῖα ἀντίστασις), ὁ νόμος οὗτος ἁπλοποιεῖται ὡς ἑξῆς: Ἡ ἀντίστασις τοῦ ἀέρος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ὀρθὴν τομὴν τοῦ βλήματος.

3) Ἡ ἀντίστασις τοῦ ἀέρος μεταβάλλεται μετὰ τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς τοῦ βλήματος καὶ μετὰ τῆς καταστάσεως τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ.

4) Ἡ ἀντίστασις τοῦ ἀέρος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ τετράγωνον τῆς ταχύτητος τοῦ βλήματος. Ὁ νόμος οὗτος ἐπικυροῦται πειραματικῶς διὰ τὰ βλήματα τὰ βαλλόμενα μὲ μικρὰς ἀρχικὰς ταχύτητας (μικροτέρας τῶν 200 μ.), ὡς καὶ διὰ τὰ βαλλόμενα μὲ μείζονας ταχύτητας τῶν 450 μ., οἷαι εἰσὶ γενικῶς αἱ τῶν σήμερον ἐν χρήσει ὅπλων. Ὅταν ἡ ταχύτης περιλαμβάνεται μεταξὺ 200 καὶ 450 περίπου μέτρων, ἡ ἀντίστασις εἶναι ἰσχυροτέρα ἢ ὅσον ὁρίζει ὁ τελευταῖος νόμος. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀποδίδεται εἰς τὸ ὅτι τὸ βλῆμα, κινούμενον διὰ μετρίας ταχύτητος, προσεγγιζούσης τὴν τοῦ ἤχου (ὡς ἔγγιστα 340 μέτρα) διαπερᾷ στρώματα ἀέρος μὴ διατελοῦντα ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῶν καταστάσει, ἀλλὰ τεταραγμένα ἐκ τῶν πρὸς μετάδοσιν τοῦ ἤχου διακυμάνσεων. Ἀντιθέτως, ὅταν ἡ ἀρχικὴ ταχύτης τοῦ βλήματος εἶναι λίαν μικρά, ὁ κρότος τοῦ πυροβόλου φθάνει πρὸ τοῦ βλήματος εἰς τὸν στόχον καὶ αἱ διακυμάνσεις τῶν ἀερίων στρωμάτων λαμβάνουσι καιρὸν διὰ νὰ κατευνασθῶσιν· ὅταν δὲ πάλιν ἡ ἀρχικὴ ταχύτης τοῦ βλήματος εἶναι μεγάλη (ἀνωτέρα τῶν 500 μ.), τοῦτο φθάνει εἰς τὸν στόχον διελθὸν διὰ στρωμάτων ἀέρος μήπω τεταραγμένων ὑπὸ τοῦ ἤχου.

Κατὰ τοὺς ἀνωτέρω νόμους, ἡ ἀντίστασις τοῦ ἀέρος A, ἐν δεδομένῃ στιγμῇ, δύναται νὰ παρασταθῇ διὰ τῆς ἐκφράσεως:

$$A = \Sigma . \delta . \pi P^2 . V^2$$

ἔνθα V εἶναι ἡ ταχύτης τοῦ βλήματος εἰς στιγμὴν οἱανδήποτε, πP^2 ἡ ὀρθὴ τομὴ αὐτοῦ (τοῦ διαμετρήματος ὄντος 2 P), Σ συντελεστής τις ἐξαρτώμενος ἐκ τῆς μορφῆς τοῦ βλήματος καὶ δ ἡ δασύτης τοῦ ἀέρος.

Γ. Ν. ΣΟΛΙΩΤΗΣ

— **ἀντίστασις *ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων*** *[Μικροσκ. Τέχν.]*. Ἡ μέθοδος τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀντιστάσεως τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἑξῆς: Διάλυσις 0,85 % χλωριούχου νατρίου εἶναι ὡς πρὸς τὸ αἷμα ἰσοτονική, ἤτοι εἰς τοιοῦτον διάλυμα $ClNa$ οὐδεμία ἐπισυμβαίνει διαπίδυσις μεταξὺ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων καὶ τοῦ διαλύματος. Ἐὰν ὅμως ἀναμίξωμεν ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια μετὰ πυκνοτέρου διαλύματος χλωριούχου νατρίου, τότε ταῦτα συρρικνοῦνται ὡς ἐκ τῆς ἀφυδατικῆς ἐνεργείας τῆς ὑπερτονικῆς ταύτης διαλύσεως. Τοὐναντίον εἰς ἀραιότερα διαλύματα χλωριούχου νατρίου τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια ἐξοιδαίνονται καὶ ἀποβάλλουσιν ἐν μέρει τὴν αἱμοσφαιρίνην αὐτῶν, ἥτις διαχύνεται εἰς τὸ πέριξ ὑγρόν, ἤτοι ἐπέρχεται αἱμολυσία. Ἐπὶ φυσιολογικοῦ αἵματος ἡ αἱμολυσία ἄρχεται εἰς διάλυμα χλωριούχου νατρίου 0,45 %, ἐνῷ εἰς πυκνότερα διαλύματα οὐδεμία αἱμολυσία παρατηρεῖται. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐκφράζεται συμβατικῶς ὡς ἑξῆς: «Ἡ ἀντίστασις τῶν ἐρυθρῶν αἱ-

Digitized by Google

μοσφαιρίων εἶναι ἴση πρὸς 4,5». Εἰς ἔτι δὲ ἀραιότερα διαλύματα ClNa ἡ αἱμοσφαιρίνη ἐξέρχεται τελείως ἐκ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ὧν τὸ σῶμα καταστρέφεται τελείως καὶ δὲν παραμένει οὐδὲν ἴζημα εἰς τὸν πυθμένα τοῦ σωληναρίου, ἤτοι *ἐπέρχεται τελεία αἱμόλυσία*. Τὸ τοιοῦτον ἐπὶ φυσιολογικοῦ αἵματος συμβαίνει καὶ μὲ ἀραίωσιν χλωριούχου νατρίου 0,3%. Λέγομεν δὲ τότε ὅτι «ἡ τελεία αἱμόλυσις εἶναι ἴση πρὸς 3 ἢ ὅτι ἡ ἀντίστασις τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων ἐκτείνεται μέχρι 3, δηλαδὴ ὅτι εἰς πᾶσαν διάλυσιν πυκνοτέραν τῆς 0,3% ὑφίσταται μερικὴ ἀντίστασις καθ' ἣν ἀριθμός τις ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων δὲν καταστρέφεται.

Ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἀντιστάσεως τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων κατὰ Hamburger τελεῖται ὡς ἑξῆς: Εἰς σειρὰν σωληναρίων κωνικῶν θέτομεν ἀνὰ 2 κυβ. ὑφ. διαλύματος χλωριούχου νατρίου πυκνότητος αὐξούσης εἰς ἕκαστον σωληνάριον προοδευτικῶς κατὰ 0,01% καὶ δὴ χρησιμοποιοῦμεν διαλύματα ἀπὸ 0,3 μέχρι 0,6%. Εἶτα εἰς ἕκαστον τῶν σωληναρίων τούτων προστίθεμεν ἀνὰ 0,05 κυβ. ὑφ. τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν αἵματος, ἀναμιγνύομεν μετὰ προσοχῆς τὸ περιεχόμενον τῶν σωληναρίων καὶ ἀφίνομεν ἐν ἡσυχίᾳ ἐπὶ 15 λεπτὰ τῆς ὥρας, μεθ' ὃ φυγοκεντροῦμεν τὰ σωληνάρια. Ἡ διάλυσις εἰς τὸ σωληνάριον ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον αὕτη ἔλαβε μόλις ἐρυθρὰν χροιὰν δεικνύει τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Ἡ δὲ διάλυσις τοῦ σωληναρίου ἐκείνου εἰς τὸ ὁποῖον ἐπῆλθε τελεία αἱμολυσία δεικνύει τὸ τελευταῖον ὅριον μέχρι τοῦ ὁποίου ἐξικνεῖται ἡ ἀντίστασις τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν αἵματος.

Ἐπὶ τοῦ αἱμολυτικοῦ ἰκτέρου ἡ ἀντίστασις τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων εἶναι ἠλαττωμένη, τῆς αἱμολυσίας ἀρχομένης ἀπὸ 0,6%. Κ. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ

— **ἀντίστασις *εἰδική*·** βλ. ἠλεκτρικὴ ἀντίστασις.

— **ἀντίστασις *ἠλεκτρική*·** βλ. ἠλεκτρικὴ ἀντίστασις.

— **ἀντίστασις *ἠλεκτρολυτῶν*·** βλ. ἠλεκτρολύται.

— **ἀντίστασις *μαγνητική*·** βλ. μαγνητικὴ ἀντίστασις.

— **ἀντίστασις** τοῦ *περινέου [Μαιευτ.]*. Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τοῦ τοκετοῦ, τὴν καλουμένην *περίοδον τῆς ἐξωθήσεως*, τὸ περίνεον παρέχει ἐνίοτε εἰς τὴν πρόοδον τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου μεγάλην ἀντίστασιν, ἥτις ἀπαντῶσα συνήθως παρὰ ταῖς πρωτοτόκοις καὶ δὴ ταῖς προβεβηκυίας ἡλικίας τοιαύταις, ὀφείλεται ὁτὲ μὲν εἰς ἀτελῆ ἐλαστικότητα τῶν ἱστῶν αὐτοῦ, ὁτὲ δὲ εἰς ὑπερμήκυνσιν αὐτοῦ καὶ ἄλλοτε εἰς σύσπασιν τοῦ ἀνελκτῆρος μυὸς τοῦ πρωκτοῦ. Ἡ παρουσιαζομένη αὕτη ἀντίστασις τοῦ περινέου ἔχει ὡς ἐπακολούθημα τὴν ἀναχαίτισιν τῆς προόδου καὶ ἐξόδου τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου, τὴν δευτεροπαθῆ ἀδράνειαν τῆς μήτρας καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν μεγάλην παράτασιν τῆς δευτέρας περιόδου τοῦ τοκετοῦ, ἐξ ἧς δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ οὐ μόνον ὁ θάνατος τοῦ ἐμβρύου, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς παρατεινομένης πιέσεως τῶν ἱστῶν τῆς γυναικὸς ὑπὸ τῆς σκληρᾶς κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου νέκρωσις αὐτῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν γένεσις κυστικοκολπικῶν ἢ εὐθυκολπικῶν καὶ μητροκολπικῶν συριγγίων κατὰ διαφόρους θέσεις.

Ἐπὶ ἀντιστάσεως τοῦ περινέου, καθ' ἥν, καίτοι αἱ ὠδῖνες εἰσὶν ἰσχυραὶ καὶ κανονικαί, ἡ ἔξοδος τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου ἢ τῶν ἰσχύων ἐπὶ ἰσχιακῆς προβολῆς παρατείνεται πέραν τῶν δύο ὡρῶν, ἢ ὅταν οἱ καρδιακοὶ παλμοὶ τοῦ ἐμβρύου ὑποδηλοῦσιν ἀσφυξίαν αὐτοῦ, ἐπιβάλλεται ἡ διὰ τοῦ ἐμβρυουλκοῦ ἢ διὰ τοῦ ἐξελκυσμοῦ (ἰσχιακὴ προβολή) ἀποπεράτωσις τοῦ τοκετοῦ. Κ. ΛΟΥΡΟΣ

— **ἀντίστασις *τριβῆς* [Ὑδραυλ.]**. Τὰ ἠρεμοῦντα ὕδατα ἀσκοῦσι τὴν ὑδροστατικὴν πίεσιν. Τιθέμενα εἰς κίνησιν τὰ ὕδατα ταῦτα ἀσκοῦσιν ὑδραυλικὴν πίεσιν, ἥτις εἶναι μικροτέρα τῆς ὑδροστατικῆς. Ἡ διαφορὰ τῶν χρησιμοποιεῖται πρῶτον πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἀντιστάσεως *τριβῆς* τῆς ἀφισταμένης μεταξὺ τῶν τεμαχιδίων τοῦ ὕδατος καὶ μεταξὺ τοῦ ῥέοντος ὕδατος καὶ τῶν παρειῶν τοῦ σώματος, δι' οὗ ἢ ἐν ᾧ ῥέουσι ταῦτα, καὶ δεύτερον πρὸς παραγωγὴν αὐξήσεως τῆς κεκτημένης ταχύτητος.

Ἡ ἀπώλεια ἕνεκεν ἀντιστάσεως τριβῆς τῶν ῥεόντων ὑγρῶν εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογος τοῦ κλάσματος ὅπερ δίδει ἡ διατομὴ τοῦ ῥέοντος ὑγροῦ, διαιρουμένου διὰ τῆς περιβρεχομένης περιφερείας, ἢ ἐφάπτεται τὸ ὑγρόν, καὶ ἀνάλογος τοῦ μήκους τῆς κοίτης ἣν διελαύνει τὸ ὑγρόν. Α. ΓΕΣΛΙΚΗΣ

— **ἀντίστασις *ὕλης*·** βλ. ἀντοχή.

— **ἀντίστασις *φαινομένη*·** βλ. ἠλεκτρικὴ ἀντίστασις.

— **ἀντιστάσεων *κιβώτια*·** βλ. ἠλεκτρικὴ ἀντίστασις.

ἀντιστάτης (ὁ)· ὁ ἀνθιστάμενος, ὁ ἐναντιούμενος, ὁ ἀντίπαλος.

ἀντιστατικός, —ή, —όν· ὁ ἱκανός, ὁ ἐπιτήδειος πρὸς ἀντίστασιν.

ἀντιστέκω καὶ **ἀντιστέκομαι·** *ἀόρ. ἀντιστάθηκα·* ἐναντιοῦμαι, ἀμύνομαι, ἀνθίσταμαι (βλ. λ.).

ἀντιστήριγμα (τό)· στήριγμα, πᾶν ὅ,τι χρησιμεύει πρὸς ὑποστήριξιν, ἀντέρεισμα, κοιν. *στύλωμα*.

— *[Στρατ. Τεχν.]*· βλ. ἀντέρεισμα.

— *[Πυροβολ.]*· βλ. ἀσπίδιον.

ἀντιστηριγματικός, —ή, —όν· ὁ πρὸς ἀντιστήριξιν χρησιμεύων, ὁ στηρίζων.

ἀντιστηρίζω· στηρίζω, ὑποστηρίζω, καθιστῶ ἀσφαλῆ, κοιν. *στυλώνω*.

Ἀντιστία (ἡ). —1) Σύζυγος τοῦ Πομπηΐου, *(Πλουτ.* Πομπ. 4.9). —2) Σύζυγος τοῦ Ἀππίου *(Πλουτ.* Τιβ. Γράκχ. 4).

ἀντίστιξις (ἰταλ. contrappunto γαλλ. contrepoint) *[Μουσ.]*. Ἡ τέχνη τοῦ συνδυάζειν ἀριθμόν τινα φθόγγων ὑπὲρ ἢ ὑπὸ δεδομένον ᾆσμα (cantus firmus) ἐν καλῇ ἁρμονικῇ σχέσει. Παλαιότερον ἡ τέχνη αὕτη ὠνομάζετο discantus, ἤτοι διπλοῦν ᾆσμα, ἔλαβε δὲ τὸ ὄνομα ὅπερ μέχρι σήμερον φέρει κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλίππου Βιτρὺ (ΙΔ' αἰών), ὁπότε ἡ παρασημαντικὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ μεμονωμένα σημεῖα εἰς σχῆμα στιγμῆς (.) ἅτινα ἐτίθεντο κατὰ σειρὰν τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο εἰς τρόπον, ὥστε ἑκάστη στιγμὴ ν' ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ἄλλην (punctum contra punctum).

Ἡ ἀντίστιξις ἐκαλλιεργήθη κυρίως εἰς τὰς καθολικὰς καντορίας (cantorie), ἀναπτυχθεῖσα εἰς ἐπίδοσιν ἀπὸ τοὺς Φραγκοβέλγους συνθέτας, ἀλλ' ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς τελειότητος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παλεστρίνα καὶ τῶν διαδόχων του. Ἡ βαθμιαία παρακμὴ τῆς τέχνης ταύτης ἤρξατο ἀφ' ὅτου οἱ Φλωρεντινοὶ (ΙΖ' αἰών) ἐδημιούργησαν τὸ μελόδραμα καὶ σὺν αὐτῷ τὴν μονῳδίαν καὶ τὸ ἀφηγηματικὸν ὕφος καὶ πρὸς καιρὸν περιωρίσθη αὕτη ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ μουσικὰ διδακτήρια. Βραδύτερον (ΙΗ' αἰών) ἡ ἐργασία τῶν Χένδελ, Μπὰχ κλπ. ἀποκατέστησαν αὐτὴν ἐκ νέου εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν περιωπήν, χρησιμεύει δ' ἔκτοτε ὡς βάσις τῆς κλασσικῆς συμφωνίας καὶ πολύτιμον ἐφόδιον διὰ πᾶσαν πολυφωνικὴν σύνθεσιν.

Ἡ ἀντίστιξις, ἥτις, συμφώνως πρὸς τὴν κλασσικὴν παράδοσιν, ποιεῖται χρῆσιν ἀποκλειστικὴν τοῦ διατονικοῦ συστήματος μετ' ὀλίγων μετατροπῶν ἄνευ σημείων ἀλλοιώσεως, ἐκτὸς ἂν ταῦτα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς ἀποσόβησιν κακῆς ἁρμονικῆς σχέσεως ἢ πρὸς σχηματισμὸν πτώσεως, διαφέρει οὐσιαστικῶς ἀπὸ τὴν *ἁρμονίαν* ὡς πρὸς τὰς τεχνικὰς ἰδιότητας. Ἐκείνη μὲν ρυθμίζει τὴν σχέσιν φθόγγου πρὸς φθόγγον, αὕτη δὲ τὴν σχέσιν καὶ σύνθεσιν συγχορδίας πρὸς συγχορδίαν.

Τὴν ἀντίστιξιν γράφομεν δι' ἓν ἢ πλειότερα μέρη ὑπὲρ ἢ ὑπὸ δεδομένον μόνιμον ᾆσμα τηροῦντες ὡρισμένους κανόνας ὧν ἡ αὐστηρότης ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μερῶν καὶ μεταχειριζόμενοι ἓν ἐκ τῶν πέντε ἀντιστικτικῶν εἰδῶν ἢ καὶ τὰ πέντε ὁμοῦ. Τὰ εἴδη ταῦτα εἶναι τὰ ἑπόμενα: 1) φθόγγος κατὰ φθόγγου (ὁλόκληρον καθ' ὁλοκλήρου), 2) δύο φθόγγοι κατὰ ἑνὸς (δύο ἥμισυ καθ' ὁλοκλήρου), 3) τέσσαρες καθ' ἑνὸς (τέσσαρα τέταρτα καθ' ὁλοκλήρου), 4) δύο συγκεκομμένοι καθ' ἑνὸς (δύο ἥμισυ κατὰ συγκοπὴν καθ' ὁλοκλήρου), 5) ἀνάμιξις φθόγγων τῶν τεσσάρων εἰδῶν. Τὸ πέμπτον εἶδος καλεῖται εἰδικῶς *διανθὴς ἀντίστιξις* (ἰταλ. contrappunto fiorito, γαλλ. contrepoint fleuri). Ὅταν δύο ἢ πλείονα τῶν

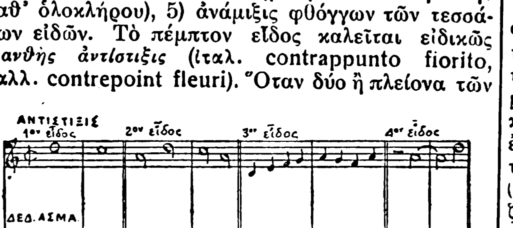

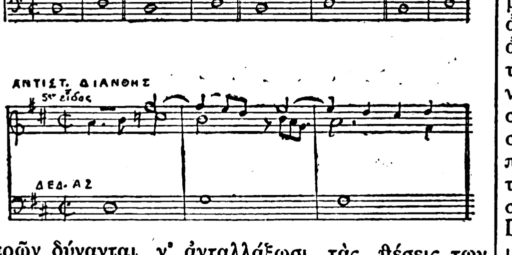

μερῶν δύνανται ν' ἀνταλλάξωσι τὰς θέσεις των ἀναστρεφόμενα ἀποτελοῦν ἀντίστιξιν ἥτις καλεῖται διπλῆ, τριπλῆ κλπ. Τὸ ἀντιστικτικὸν τοῦτο τέχνασμα χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὁπότε πρὸς ἀναπλήρωσιν ἐλλειπουσῶν φωνῶν ἤρξαντο προστιθέμενα μουσικὰ ὄργανα εἰς τὰς φωνητικὰς μουσικὰς ἐκτελέσεις. Εἰς τὰ θεωρητικὰ τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος ἀπαντῶμεν ποικίλας ἄλλας παραλλαγὰς ἀντιστίξεων ὡς τὴν *κατ' εὐθεῖαν* ἀντίστιξιν (contrappunto alla dritta), τὴν *ἐπίμονον* (ostinato), τὴν *παρεστιγμένην* (punctatus), τὴν *καρκινοειδῆ* (cancrizans) κλπ. Ἔτι δὲ θέματα φέροντα τίτλους, παραδόξους ὡς *Διμέτωπος* (Bifrons) *Καθρέπτης, Αἴνιγμα* κλπ. Τὰ τεχνικὰ ταῦτα ἀθύρματα, κατασκευάσματα ὄζοντα λυχνίας, μαρτυροῦν τὴν σχολαστικὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἄρρητον προσήλωσιν τῶν μουσουργῶν τοῦ καιροῦ ἐκείνου πρὸς τοὺς ἀπαραβάτους κανόνας τοὺς διέποντας τὴν τότε μουσικὴν δημιουργίαν καὶ εἶναι σήμερον χρήσιμα εἰς τοὺς εἰδικῶς ἀσχολουμένους περὶ τὴν μουσικολογίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης.

Μετὰ τὸ Gradus at Parnassum τοῦ διασήμου Φοὺξ (1715), ὅπερ περιέχει τὰ διδάγματα τοῦ ἀκραιφνῶς αὐστηροῦ ὕφους ἀντιστίξεως, ἄξια λόγου ἐγχειρίδια τῆς τέχνης ταύτης εἶναι τὰ τῶν Παολοῦτσι (1765), Φετὶς (1825), Χερουβίνι - Ἀλεβὺ (1835), Μὰρξ (1837), Μπέλερμαν (1862), Ζαδασὸν (1886), Ρίχτερ (1884), Ντυμπουά (1896), Γκάλλι (1885) (βλ. *κανὼν καὶ φυγή*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Χερουβίνι. Traité de Contrepoint. Γκάλλι Trattato di Contrappunto e fuga. *Choron*, Encyclopedie de Musique. *Combavieu*, Histoire de la musique. *Brenet*, Dictonnaire de la Musique. Δ. ΛΑΥΡΑ ΚΑΣ

Ἀντίστιος. Γένος πληβείων ἐν Ῥώμῃ (*Δ. Κασ.* 53.25).

— **Ἀντίστιος.** Ἕλλην ποιητής, Ῥωμαῖος τὴν καταγωγὴν (*Ἀνθολ.* VI, 237).

— **Ἀντίστιος, *Λάμπεο Κουΐντιος*.** Περίφημος Ῥωμαῖος νομομαθὴς τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου. Τυχὼν ἐξαιρετικῆς μορφώσεως συνέταξεν, ὡς λέγεται, τετρακόσια ἔργα, πολλὰ τῶν ὁποίων διασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰαβολενοῦ καὶ τοῦ Παύλου, ἀπετέλεσαν μέρος τῶν Πανδεκτῶν, ὅπου ὁ Ἀντίστιος ἀναφέρεται ἑξήκοντα τρεῖς φοράς. Εἶναι ὁ ἱδρυτὴς τῆς Σχολῆς τῶν *Προκουλιανῶν* καλουμένων νομοδιδασκάλων.

— **Ἀντίστιος *Οὐέτερ*.** Ῥωμαῖος ἀνθύπατος ἐν Ἀσίᾳ, δοὺς εἰς τοὺς Χίους διάφορα προνόμια δι' ὅσα «ὑπὲρ Ῥωμαίων διήνεγκάν τε Μιθριδάτην ἀνδραγαθοῦντες καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἔπαθον, ἡ Σύγκλητος εἰδικῶς ἐβεβαίωσεν ὅπως νόμοις τε καὶ ἔθεσι καὶ δικαίοις χρῶνται, ἃ ἔσχον ὅτε τῇ Ῥωμαίων φιλίᾳ προσῆλθον» (ἐπιγραφὴ ἐν Ἀτάκτοις Κοραῆ Γ', 27). Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ὁ Ἀντίστιος Οὐέτερ ὀνομάζεται «ἀνὴρ ἐπιφανέστατος». Μ. Φ.

ἀντιστοιχία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ἀντίστοιχος, ἡ παράλληλος θέσις· || ἰσοδυναμία.

— **ἀντιστοιχία *τῶν παραμορφώσεων*** *[Στατ. κατασκευῶν]*. Σπουδαία ἔννοια τῆς θεωρίας τῆς ἐλαστικότητος καὶ τῆς στατικῆς τῶν κατασκευῶν. Διὰ τὰς ἐλαστικὰς παραμορφώσεις τῶν δικτυωτῶν συστημάτων ὁ Maxwell συνήγαγε τὴν ἑξῆς πρότασιν: Ἂν δύναμίς τις 1 χιλγ. ἐνεργῇ εἰς κόμβον τινὰ A κατὰ τυχοῦσαν διεύθυνσιν AB, προκαλεῖ εἰς ἄλλον τινὰ κόμβον α τὴν αὐτὴν μετατόπισιν κατὰ τὴν τυχοῦσαν διεύθυνσιν αβ, οἵαν θὰ ὑφίστατο ὁ κόμβος A κατὰ τὴν διεύθυνσιν A B, ἂν ἡ αὐτὴ δύναμις 1 χιλγρ. ἐνήργει εἰς τὸν κόμβον α κατὰ τὴν διεύθυνσιν αβ.

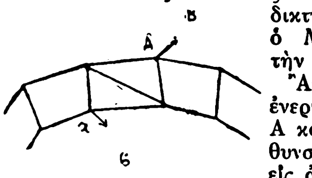

Ἡ σπουδαιοτέρα ἐφαρμογὴ τῆς θαυμαστῆς αὐτῆς προτάσεως τοῦ Maxwell εἶναι ἡ διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν *στατικῶς ἀορίστων* συστημάτων καὶ τῶν *γραμμῶν ἐπιρροῆς* διὰ τὰς κατακορύφους μετακινήσεις. Α. Μ.

—*[Φιλοσ.]* Ἡ ἔννοια τῆς *ἀντιστοιχίας* θεωρεῖται ἀρχική, ἐχρησίμευσε δὲ ὡς στήριγμα εἰς τὴν νεωτέραν μαθηματικὴν φιλοσοφίαν· οὕτω ἐνῷ παλαιότερον, προκειμένου νὰ ἐξετάσωσι τὴν πρόοδον τῆς μαθηματικῆς σκέψεως, ἀνεχώρουν ἀπὸ τὸ σημεῖον καθ' ὃ ἔχει ἤδη σχηματισθῆ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ ἔννοια τῆς πρώτης (ἁπλουστάτης) μετρήσεως καὶ τῶν πρώτων πράξεων μὲ ἀριθμούς, οἱ νεώτεροι (Cantor Dedekind κλπ.) ἐζήτησαν πῶς σχηματίζεται εἰς τὸν νοῦν ἡ ἔννοια τῆς μετρήσεως καὶ μάλιστα ποία ἐργασία προηγεῖται καὶ ἐπὶ τίνος ἀρχικῆς ἐννοίας στηρίζεται· ἐθεώρησαν οὕτω ὡς ἀρχικὴν ἔννοιαν τὴν τῆς *ἀντιστοιχίας*· π. χ. δυνατὸν παιδίον τι νὰ μὴ γνωρίζῃ καμμίαν μέτρησιν, νὰ ἔχῃ ὅμως ἤδη γνωρίσει ὅτι ὅταν δώσῃ ἓν ὡρισμένον νόμισμα ἀγοράζει ἓν ἀντικείμενον (ἀντιστοιχία ἑνὸς πρὸς ἕν). Οὕτω διενεργοῦνται αἱ πράξεις ἀνταλλαγῆς μεταξὺ ἀντικειμένων τῆς αὐτῆς ἀξίας εἰς τοὺς λαοὺς τοὺς ἀγνοοῦντας μέτρησιν (*Tannery* Science et Philosophie 1912). Ὁ Dedekind ἔδωκεν ὁρισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἀντιστοιχίας (καὶ ὄχι ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς *τάξεως*), δηλ. ἐπὶ τῆς ἐννοίας, καθ' ἣν ἐὰν ἔχωμεν δύο συλλογὰς (σύνολα) ἀντικειμένων θὰ λέγωμεν ὅτι ἔχουσιν αὗται τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἀντικειμένων, ἐὰν εἰς ἕκαστον ἀντικείμενον τῆς πρώτης ἀντιστοιχεῖ ἓν τῆς δευτέρας καὶ τἀνάπαλιν, δηλ. ἐὰν ἡ ἀντιστοιχία εἶναι τελεία (βλ. λ. ἄπειρον, συλλογή, σύνολον)· καὶ ὁ νέος ὁρισμὸς τῆς συναρτήσεως (βλ. *Π. Ζερβοῦ*, ἀπειροστικὸς λογισμός, μέρος I), ἐξ οὗ προέκυψαν σημαντικώταται πρόοδοι εἰς τὴν νεωτέραν Ἀνάλυσιν στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἀντιστοιχίας· ἐπὶ ταύτης στηρίζεται καὶ ὁ ὁρισμὸς τῆς λογικῆς ἐξαρτήσεως· π.χ. σύνδεσίς τις (καθ' ἣν ὑπάρχει αἴτιον

Digitized by Google

καὶ ἀποτέλεσμα) ἀπαιτεῖ πάντοτε, ὅπως εἰς μίαν ὡρισμένην αἰτίαν *ἀνταποκρίνηται* ἓν μόνον ὡρισμένον ἀποτέλεσμα, τὸ δεδομένον ὅμως ἀποτέλεσμα τοῦτο δύναται νὰ προκύπτῃ ἐκ διαφόρων αἰτίων (βλ. καὶ παραλληλισμός). Π. ΖΕΡΒΟΣ

—*[Μαθημ.]*· βλ. ἀνεξαρτησία καὶ ἀνταπόδοσις.

—*[Ναυτ.]*· βλ. διόπτευσις καὶ Γ 343 β.

ἀντιστοιχίζω· βλ. ἀντιστοιχῶ.

ἀντίστοιχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ εὑρισκόμενος ἀπέναντι, παραλλήλως· || ὁ ἰσοδύναμος, ὁ ἀνταποκρινόμενος.—Ἐπίρρ. *ἀντιστοίχως*.

—**ἀντίστοιχος** *ἐναλλαγὴ [Γεωμετρ.]*. Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ *νομου* τῆς *ἀντιστοίχου ἐναλλαγῆς* (Principe de dualité, Dualitäts—ἢ reziprocitäts—Prinzip.), θεμελιώδους διὰ τὴν Γεωμετρίαν, ἀποδίδεται εἰς τὸν μέγαν Γάλλον μαθηματικὸν Poncelet (1788—1867), ὅστις εἶναι εἷς τῶν θεμελιωτῶν τῆς συνθετικῆς (προβολικῆς) γεωμετρίας, τῆς ὁποίας ὁ ἕτερος εἶναι ὁ πολὺς Ἑλβετὸς μαθηματικὸς Jacob Steiner (1796—1863). Οὐχ ἧττον τὸ δικαίωμα προτεραιότητος διὰ τὸν ἐν λόγῳ νόμον ἠμφεσβήτησεν ὁ σύγχρονος τοῦ Poncelet ἐπίσης Γάλλος μαθηματικὸς Gergonne (1771—1859). Ὁ ἑλληνικὸς ὅρος ἐδόθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ ἡμετέρου Πολυτεχνείου Ν. Γεννηματᾶ.

Ἐκ τῆς θεωρίας περὶ πόλων καὶ πολικῶν ἐν τῷ ἐπιπέδῳ καὶ ἐν τῷ χώρῳ συνάγομεν ἀμέσως τὰ ἑπόμενα:

Αον) ***Ἐν τῷ ἐπιπέδῳ:*** Σχετίζοντες τὰ σημεῖα καὶ τὰς εὐθείας τοῦ ἐπιπέδου πρὸς τυχόντα ἐπ' αὐτοῦ κύκλον ἀναγνωρίζομεν, ὅτι εἰς ἕκαστον σημεῖον τοῦ ἐπιπέδου ἀντιστοιχεῖ ὡρισμένη εὐθεῖα, ἡ ὡς πρὸς τὸν δοθέντα κύκλον πολικὴ τοῦ σημείου, εἰς ἑκάστην δ' εὐθεῖαν ἀντιστοιχεῖ ὡρισμένον σημεῖον τοῦ ἐπιπέδου, ὁ πόλος τῆς εὐθείας· ἀφ' ἑτέρου: δύο διάφορα σημεῖα ἀντιστοιχοῦν εἰς δύο διαφόρους εὐθείας καὶ ἀντιστρόφως. Οὕτω μεταξὺ σημείων καὶ εὐθειῶν τοῦ ἐπιπέδου σχετιζομένων πρὸς τυχόντα ἐπ' αὐτοῦ κύκλον δημιουργεῖται *ἀμοιβαία μονοσήμαντος ἀντιστοιχία*

Εἰς σημειοσειρὰν τοῦ ἐπιπέδου ἀντιστοιχεῖ δέσμη ἀκτίνων μὲ κέντρον τὸν πόλον τῆς σημειοσειρᾶς καὶ ἀντιστρόφως· εἰς δέσμην ἀκτίνων ἀντιστοιχεῖ σημειοσειρά, ἡ πολικὴ τοῦ κέντρου τῆς δέσμης.

Εἰς τὴν κατ' ἐκδοχὴν σημειοσειρὰν τοῦ ἐπιπέδου (τόπον τῶν ἐπ' ἄπειρον σημείων αὐτοῦ) ἀντιστοιχεῖ ἡ δέσμη μὲ κέντρον τὸ κέντρον τοῦ ὑπ' ὄψει κύκλου.

Ἡ γεωμετρικὴ πρᾶξις τῆς *συνδέσεως δύο σημείων* (δι' εὐθείας) ἔχει ἀντίστοιχον τὴν *ἀγωγὴν εἰς τομὴν δύο εὐθειῶν* (κατὰ ἓν σημεῖον) καὶ ἀντιστρόφως: Ἡ συνδέουσα δύο σημεῖα εὐθεῖα εἶναι ἡ πολικὴ τοῦ σημείου καθ' ὃ τέμνονται αἱ πολικαὶ τῶν ἐν λόγῳ δύο σημείων. Τὸ κοινὸν σημεῖον δύο εὐθειῶν εἶναι ὁ πόλος τῆς εὐθείας, ἥτις συνδέει τοὺς πόλους τῶν ἐν λόγῳ εὐθειῶν ὡς πρὸς δοθέντα κύκλον τοῦ ἐπιπέδου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγομεν τὸ συμπέρασμα:

Γεωμετρικὴ κατασκευὴ ἐπιτυγχανομένη διὰ μόνου τοῦ κανόνος πρὸς ἀπόδειξιν προτάσεώς τινος ἄγει εἰς ἀντίστοιχον κατασκευὴν δι' ἐναλλαγῆς τῶν γεωμετρικῶν πράξεων τῆς συνδέσεως (δι' εὐθείας) δύο σημείων καὶ τῆς ἀγωγῆς εἰς τομὴν δύο εὐθειῶν καὶ δι' ἀντικαταστάσεως τῶν σημείων τῆς πρώτης κατασκευῆς δι' εὐθειῶν, τῶν εὐθειῶν διὰ σημείων, τῶν σημειοσειρῶν διὰ δεσμῶν καὶ ἀντιστρόφως. Ἡ δευτέρα αὕτη κατασκευὴ ἐκτελουμένη, ὡς ἡ πρώτη, διὰ μόνου τοῦ κανόνος ἐκφράζει πρότασιν προκύπτουσαν ἐκ τῆς πρώτης δι' ἐφαρμογῆς τοῦ *νόμου τῆς ἀντιστοίχου ἐναλλαγῆς* (ἐναλλαγῆς δηλαδὴ ἀντιστοίχων γεωμετρικῶν ἐννοιῶν καὶ πράξεων).

Βον) ***Ἐν τῷ χώρῳ:*** Σχετίζοντες τὰ σημεῖα, τὰ ἐπίπεδα καὶ τὰς εὐθείας ἐν τῷ χώρῳ πρὸς τυχοῦσαν σφαῖραν ἀναγνωρίζομεν, ὅτι εἰς ἕκαστον *σημεῖον* ἀντιστοιχεῖ ὡρισμένον *ἐπίπεδον*, τὸ ὡς πρὸς τὴν δοθεῖσαν σφαῖραν πολικὸν ἐπίπεδον τοῦ σημείου, εἰς ἕκαστον δ' ἐπίπεδον ἀντιστοιχεῖ ὡρισμένον σημεῖον τοῦ χώρου, ὁ πόλος τοῦ ἐπιπέδου· ἀφ' ἑτέρου εἰς δύο διάφορα σημεῖα ἀντιστοιχοῦν δύο διάφορα ἐπίπεδα καὶ ἀντιστρόφως. Οὕτω μεταξὺ σημείων καὶ ἐπιπέδων τοῦ χώρου σχετιζομένων πρὸς τυχοῦσαν σφαῖραν δημιουργεῖται *ἀμοιβαία μονοσήμαντος ἀντιστοιχία*. Περαιτέρω: Εἰς σημειοσειρὰν ἀντιστοιχεῖ ἀξονικὴ δέσμη ἐπιπέδων (τῶν πολικῶν ἐπιπέδων τῶν σημείων τῆς σημειοσειρᾶς)· εἰς *σημειογενὲς ἐπίπεδον* ἀντιστοιχεῖ *κεντρικὴ δέσμη ἐπιπέδων* (μὲ κέντρον τὸν πόλον τοῦ σημειογενοῦς ἐπιπέδου, τοῦ ὁποίου ἕκαστον σημεῖον εἶναι ὁ πόλος ἐπιπέδου τῆς κεντρικῆς δέσμης)· εἰς *εὐθεῖαν* ἀντιστοιχεῖ ἐπίσης *εὐθεῖα* (ἡ συζυγὴς πολικὴ)· εἰς στερεὰν δέσμην ἀκτίνων ἀντιστοιχεῖ *εὐθειογενὲς ἐπίπεδον* (μὲ εὐθείας τὰς πρὸς τὰς ἀκτῖνας τῆς δεσμης συζυγεῖς πολικάς)· εἰς *ἐπίπεδον δέσμην ἀκτινων* ἀντιστοιχεῖ ἐπίσης *ἐπίπεδος δέσμη ἀκτίνων* (τῶν πρὸς τὰς ἀκτῖνας τῆς πρώτης δέσμης συζυγῶν πολικῶν).

Βλ. *Ν. Β. Γεννηματᾶ:* Ἀναλυτικὴ καὶ Διανυσματικὴ Γεωμετρία 1924 - 1925. Τεῦχος Αον σελ. 76. Τεῦχος Βον σελ. 57.] — Μ.

— **ἀντίστοιχα** *ποσά*· βλ. ἀντιστοιχία.

— **ἀντίστοιχα** *ὕψη [Ἀστρον.]*· βλ. ὕψη.

ἀντιστοιχῶ *(—έω)*· εἶμαι ἀντίστοιχος, εὑρίσκομαι παραλλήλως· || ἀνταποκρίνομαι, ἰσοδυναμῶ.

ἀντίστομος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· κατὰ τὸ Μέγ. Ἐτυμ. «ἀντίστομος παρὰ τοῖς τακτικοῖς τάξις ἐξ ἑκατέρου μέρους ἔχουσα τοὺς μαχίμους».

ἀντιστρατεύομαι· στρατεύομαι, ἐπέρχομαι ἐναντίως, ἀντιμάχομαι, ἐναντιοῦμαι, ἀντίκειμαι: «ἡ διάταξις αὕτη ἀντιστρατεύεται πρὸς τὸν νόμον».

ἀντιστρατήγημα (τό)· τὸ ἀντίπαλον στρατήγημα, στρατήγημα κατ' ἄλλου στρατηγήματος, τέχνασμα κατ' ἄλλου τεχνάσματος.

ἀντιστράτηγος (ὁ)· ὁ ἀντὶ τοῦ στρατηγοῦ ὤν, ὁ ἀσκῶν δικαιώματα στρατηγοῦ μὴ ὢν στρατηγος· || παρὰ Ῥωμαίοις ὁ κατὰ παράτασιν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ στρατηγὸς (propraetore), *ἀντάρχων*.

— *[Στρατ.]* Ὁ ἀξιωματικός, ὁ ἔχων τὸν δεύτερον βαθμὸν ἐν τῇ ὅλῃ στρατιωτικῇ ἱεραρχίᾳ. Ἐν Ἑλλάδι ὅμως, παρ' ᾗ ὁ βαθμὸς *Στρατάρχου* (maréchal, feld marschall) κατηργήθη, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, τοῦ μόνου Ἕλληνος τοῦ λαβόντος τὸν βαθμὸν τοῦτον, ὁ βαθμὸς τοῦ Ἀντιστρατήγου εἶναι ὁ πρῶτος.

Ὁ Ἀντιστράτηγος διοικεῖ μεγάλην μονάδα οἱανδήποτε, ἀπὸ Μεραρχίας καὶ ἄνω, ἐν Ἑλλάδι δὲ ἀπὸ Σώματος Στρατοῦ καὶ ἄνω. Ἡ διοίκησις, π. χ. Στρατιᾶς ἢ ὁμάδος Στρατιῶν, ἢ ἔστω ἡ Ἀρχιστρατηγία, μεταβάλλει τὴν θέσιν τοῦ Ἀντιστρατήγου, ὄχι ὅμως καὶ τὸν βαθμὸν (βλ. ἀξιωματικός) Ν. ΚΛΑΔΑΣ

ἀντιστρατηγῶ *(—έω)*· εἶμαι στρατηγὸς τῶν ἀντιπάλων *(ἀρχ.)*· || εἶμαι ἀντιστράτηγος.

ἀντιστρατιωτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ μὴ στρατιωτικός, ὁ παρὰ τὴν στρατιωτικὴν τέχνην ὑφιστάμενος· || ὁ ἐναντιούμενος, ὁ ἀντιτιθέμενος πρὸς τὸν στρατιωτικὸν θεσμόν.—Ἐπίρρ. *ἀντιστρατιωτικῶς*.

ἀντιστρατιωτισμὸς (ὁ)· ἡ ἐναντίωσις, ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὸν στρατιωτικὸν θεσμόν. Ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐπεκράτησεν ὁ ξενόγλωσσος ὅρος ἀντιμιλιταρισμὸς (βλ. λ.).

ἀντιστρατοπεδεύω· στρατοπεδεύω ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ, οἱονεὶ προκαλῶν αὐτόν.

Ἀντίστρατος. Ἀθηναῖος ἀρχιτέκτων, ὅστις μετὰ τοῦ Καλλαισχρου, τοῦ Ἀντιμαχίδου καὶ τοῦ Πωρίνου ἔθεσεν ἐπὶ Πεισιστράτου τὰ θεμέλια τοῦ ἐν Ἀθήναις *Ὀλυμπιείου* (595 π. Χ.).

ἀντιστρεπτός, —*ή*, —*όν*· ὁ δυνάμενος νὰ ἀντιστραφῇ, νὰ στραφῇ πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος. Ὁ ἀρχαϊκὸς τύπος εἶναι *ἀντίστρεπτος*.

— **ἀντιστρεπτὰ** *φαινόμενα [Μηχαν.]*· τὰ ἀντιστοιχοῦντα εἰς *ἀντιστρεπτὴν ἀλλαγὴν καταστάσεως* (βλ. λ. ἀλλαγὴ καταστάσεως).

— **ἀντιστρεπταὶ** *προτάσεις [Μαθ.]*· βλ. προτάσεις.

— **ἀντιστρεπτὸν** *ἐκκρεμὲς [Φυσ.]*· βλ. ἐκκρεμές.

ἀντιστρεπτότης *[Μαθ.]*· βλ. ἀντιστροφή.

ἀντιστρέφω· στρέφω τι πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν· || μεταβάλλω, καθιστῶ τι εἰς ἀντίθετον κατάστασιν: «οἱ ὅροι ἀντεστράφησαν», ἀντὶ «—ἀνετράπησαν».

— **ἀντιστρέφουσαι** *ὑποθέσεις [Ῥητορ.]*. Εἶδος σοφιστικῶν ὑποθέσεων, καθ' ἃς ἑκάτερος τῶν ἐριζόντων στρέφει τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ ἀντιπάλου ὡς ὅπλον κατὰ τοῦ ἑτέρου. Εἰς τὰ πρὸς τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις σχετικὰ παραδείγματα συγκαταλέγεται ἡ ἔρις τοῦ Τισίου καὶ Κόρακος καὶ ἡ περὶ πληρωμῆς διδάκτρων λογομαχία Πρωταγόρου τοῦ σοφιστοῦ καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Εὐάθλου (βλ. *Σέξτ. Ἐμπειρ.* περὶ μαθημ. 2, 9, 6 καὶ ἐφεξῆς καὶ *Gell. N. A.* 5.10). Α. Δ.

ἀντιστρέψιμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ στραφῇ κατὰ τὸ ἀντίθετον μέρος· ν' ἀνατραπῇ, ν' ἀνασκευασθῇ: «τεκμήρια ἀντιστρέψιμα».

ἀντιστροφὴ (ἡ)· ἡ στροφὴ πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν· || εις τὸ ἀντίθετον μεταβολή: «ἀντιστροφὴ τῶν ὅρων», ἀντὶ «ἀνατροπὴ τῶν ὅρων».

— *[Γραμματ.]* Καλεῖται *ἀντιστροφὴ* ἡ μεταβολὴ τῆς συνήθους συντάξεως τῶν λέξεων· λ. χ. «λῃσεῖς ἔχων» ἀντὶ τοῦ «ἔχεις λῃσῶν» «πυνθάνομαι ἀκούσας» ἀντὶ τοῦ «πυνθανόμενος ἀκούω».

— *[Ῥητορ.]* Ἐν τῇ ῥητορικῇ τέχνῃ ἡ *ἀντιστροφὴ* εἶναι σχῆμα ῥητορικόν, κατὰ τὸ ὁποῖον δύο κῶλα ἐν τῷ λόγῳ τελευτῶσι διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων· λ. χ. «Ἂν μὲν γὰρ ὅσα ἄν τις λάβῃ καὶ σώσῃ μεγάλην ἔχει τῇ τύχῃ τὴν χάριν· ἂν δὲ ἀναλώσας λάθῃ, συναναλώσε καὶ τὸ μεμνῆσθαι τῇ τύχῃ τὴν χάριν» (*Ἑρμογ.* 1, σ. 176).

— *[Μετρικ.]* Καλεῖται οὕτω ἐν τῇ ποιήσει καὶ δὴ τῇ λυρικῇ ἡ ῥυθμικὴ ἐκείνη περίοδος ἢ τὸ σύνολον τῶν στίχων, τὸ ἀνταποκρινόμενον κατὰ τὸ μετρικὸν σχῆμα πρὸς τὴν *στροφήν*. Δύο ἢ πλείονες στίχοι συντιθέμενοι ἀποτελοῦσι μεῖζόν τι μελικὸν καὶ ῥυθμικὸν σῶμα, τὸ εἰδικώτερον καλούμενον *σύστημα*. Σύστημα δὲ τὸ αὐτὸ ἅπαξ ἢ πολλάκις ἐπαναλαμβανόμενον καλεῖται *στροφή*. Ἐκ δύο δ' ὁμοίων συστημάτων ἀλλήλοις ἀνταποδιδομένων, τὸ μὲν πρῶτον καλεῖται στροφή, τὸ δὲ δεύτερον ἀντιστροφή. Ἡ ἐπανάληψις λέγεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (*Ἡφαιστ.* σελ. 66 W) *ἀνταπόδοσις* ἢ *ἀνακύκλησις*. Παράδειγμα στροφῆς καὶ ἀντιστροφῆς ἔχομεν ἐν Αἰσχ. Πέρσαις (στ. 685 κ.ἑ.—691 κ.ἑ.):

Στροφή: Σέβομαι μὲν προσιδέσθαι,
σέβομαι δ' ἀντία λέξαι
σέθεν ἀρχαίῳ περὶ τάρβει.

Ἀντιστροφή: Δίεμαι μὲν χαρίσασθαι,
δίεμαι δ' ἀντία φάσθαι
λέξας δυσλεκτα φίλοισιν

Ἑκάτερον τῶν συστημάτων τούτων σύγκειται ἐκ μιᾶς ἀναπαιστικῆς τρικώλου περιόδου, ἧς τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον κῶλον εἶναι τριποδίαι, τὸ δὲ τρίτον τετραποδία. Ἐπὶ τῶν *ἐπῳδικῶν* λεγομένων ποιημάτων ἑκάστη περικοπὴ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν συστημάτων, ὧν τὰ μὲν δύο πρῶτα ἔχουσι τὸ αὐτὸ μετρικὸν σχῆμα, ἀπαρτίζοντα τὴν στροφὴν καὶ τὴν ἀντιστροφήν, τὸ δὲ τρίτον ἔχει διάφορον τῶν δύο πρώτων, ἀπαρτίζον τὴν *ἐπῳδόν*. ΣΤ. ΣΠΕΡ.

— *[Δραματ.]* Τὰ χορικὰ ᾄσματα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δράματος, ἰδίως ἡ *πάροδος* καὶ τὸ *στάσιμα*, συνέκειντο ἐκ στροφῶν καὶ ἀντιστροφῶν, τὰς ὁποίας ἔψαλλεν ἢ ὁλόκληρος ὁ χορὸς ὑπορχηματικῶς βαδίζων, ὁτὲ μὲν πρὸς τ' ἀριστερὰ (ὁσάκις ἔψαλλε τὰς στροφάς), ὁτὲ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ (ὁσάκις ἔψαλλε τὰς ἀντιστροφάς), ἢ εἴς τινας περιπτώσεις, ὅτε ὁ χορὸς διῃρεῖτο εἰς δύο τμήματα, *ἡμιχόρια* καλούμενα, ὡς συμβαίνει ἐν τῇ «Ἰφιγενείᾳ ἐν Ταύροις» τοῦ Εὐριπίδου (στ. 624—637), τὰς μὲν στροφὰς ἔψαλλε τὸ ἓν τῶν ἡμιχορίων ὑπορχηματικῶς βαδίζον ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερὰ (κατὰ τὴν πρώτην στροφὴν ἐννοεῖται), τὰς δὲ ἀντιστροφὰς τὸ ἕτερον τῶν ἡμιχορίων ὑπορχηματικῶς βαδίζον (κατὰ τὴν πρώτην καὶ αὐτὸ ἀντιστροφὴν) ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, («ἰστέον δὲ ὅτι τὴν μὲν στροφὴν κινούμενοι πρὸς τὰ δεξιὰ οἱ χορευταὶ ᾖδον, τὴν δὲ ἀντιστροφὴν πρὸς τ' ἀριστερά», Σχολ. Εὐριπίδ. Ἑκάβ. 647). Κατὰ τὰ ἀνώτερω, *ἀντιστροφὴ* εἶναι τὸ μέρος τῶν χορικῶν ᾀσμάτων ὅπερ, ἀναλογοῦν στίχον πρὸς στίχον πρὸς τὴν ἀντίστοιχον στροφὴν αὐτοῦ, ἔψαλλεν ὁ χορὸς ὑπορχηματικῶς βαδίζων ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Τουλούζης ὑπάρχει ἔκδοσις τοῦ Σοφοκλέους τοῦ 1603 μετὰ σημειώσεων ὑπὸ Ἰωάννου Ρακίνα. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἀναγινώσκονται ἐν αὐτῇ καὶ τὰ ἑξῆς περίεργα: «*Στροφή:* ὅτε οἱ χορευταὶ μετέβαινον ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερά, ὅπερ ἐδήλου τὴν κίνησιν τοῦ οὐρανοῦ ὅστις κινεῖται ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς. *Ἀντιστροφή:* ὅτε οἱ χορευταὶ μετέβαινον ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, ὅπερ ἐδήλου τὴν κίνησιν τῶν πλανητῶν οἵτινες προχωροῦν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς. *Ἐπῳδός:* Οἱ χορευταὶ παρέμενον ἀκίνητοι, ὅπερ ἐδήλου τὴν ἀκινησίαν τῆς γῆς.» (!) Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

—*[Μαθημ.]* Λέγομεν ὅτι γίνεται *ἀντιστροφὴ* (ὑπάρχει *ἀντιστρεπτότης*) μεταξὺ α καὶ β, ἐὰν τὸ α ὁρίζεται ἐκ τοῦ β διὰ πράξεων ὁμοίων πρὸς ἐκείνας, δι' ὧν ὁρίζεται τὸ β ἐκ τοῦ α· π.χ. γίνεται ἀντιστροφὴ ἢ ὑπάρχει ἀντιστρεπτότης μεταξὺ α καὶ β: 1) ἐὰν $\alpha+\beta=K$, ὅπου Κ σταθερόν· διότι τότε $\alpha=K-\beta$ καὶ $\beta=K-\alpha$· 2) ἐὰν $\alpha.\beta=K$, ὅπου Κ σταθερόν· διότι τότε $\alpha=\frac{K}{\beta}$ καὶ $\beta=\frac{K}{\alpha}$.

Εἰδικώτερον εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἀριθμῶν ὠνομάσθη νόμος ἀντιστροφῆς *(ἀντιστρεπτότητος)* ἐν θεώρημα τοῦ Λεγένδρου, θεμελιῶδες διὰ τὴν σπουδὴν τῶν τετραγωνικῶν ὑπολοίπων.

Ἔστωσαν δηλαδὴ δύο ἀκέραιοι a καὶ p, ἔστω δὲ ὅτι ὑπάρχει ἀκέραιος x τοιοῦτος, ὥστε ἡ διαίρεσις $x^2: p$ νὰ δίδῃ τὸ ὑπόλοιπον, τὸ ὁποῖον δίδει καὶ ἡ διαίρεσις a: p· τότε τὸ a λέγεται τετραγωνικὸν ὑπόλοιπον ὡς πρὸς μέτρον τὸ p.

Τὰ ἀνωτέρω συμβολικῶς ἐκφράζονται ὡς ἑξῆς· τὸ a καλεῖται τετραγωνικὸν ὑπόλοιπον ὡς πρὸς p, ἐὰν ἡ σχέσις

$$x^2=a \quad (\text{μετρ. } p)$$

εἶναι δυνατή.

Π. χ. τὸ 1 εἶναι τετραγωνικὸν ὑπόλοιπον ὡς πρὸς πάντα πρῶτον ἀριθμὸν ὡς μέτρον, διότι οἱοσδήποτε καὶ ἐὰν εἶναι ὁ p, τὸ ὑπόλοιπον τῆς διαιρέσεως 1: p συμπίπτει μὲ τὸ ὑπόλοιπον τῆς διαιρέσεως

$$x^2: p, \text{ ὅπου}=p-1 \text{ ἢ } +1$$

ἤτοι ἡ σχέσις

$$x^2=1 \quad (\text{μετρ. } p)$$

εἶναι δυνατὴ οἱουδήποτε ὄντος τοῦ p. Ὥστε τὸ 1 εἶναι τετραγωνικὸν ὑπόλοιπον διὰ πάντα πρῶτον p.

Digitized by Google

Πρόβλημα σπουδαῖον διὰ τὴν θεωρίαν τῶν ἀριθμῶν εἶναι τὸ ἑξῆς· διὰ τίνας πρώτους ἀριθμοὺς (ὡς μέτρα) δεδομένος τις ἀριθμὸς α εἶναι τετραγωνικὸν ὑπόλοιπον; Πρὸς λύσιν αὐτοῦ τοῦ προβλήματος ἐχρησίμευσεν ὁ νόμος ἀντιστοφῆς τοῦ Λεγένδρου, ὅστις ἐκφράζεται ὡς ἑξῆς: *ἐὰν α καὶ β εἶναι πρῶτοι περιττοὶ ἄνισοι, ἔχομεν*

$$\left(\frac{\alpha}{\beta}\right)\left(\frac{\beta}{\alpha}\right)=(-1)^{\gamma\delta},\ \text{ὅπου}\ \gamma=\frac{\alpha-1}{2},\ \delta=\frac{\beta-1}{2}$$

Μὲ τὸ σύμβολον τοῦ Λεγένδρου $\left(\frac{\alpha}{\beta}\right)$ δηλοῦμεν τὸ ὑπόλοιπον τῆς διαιρέσεως $\alpha^{\delta} : \beta$· τοῦτο θὰ ἰσοῦται μὲ +1, ἐὰν τὸ α εἶναι τετραγωνικὸν ὑπόλοιπον ὡς πρὸς τὸ μέτρον τὸ p, καὶ μὲ —1, ἐὰν δὲν εἶναι τοιοῦτον. Ὑπάρχουσι συνοφῶς συμπληρωματικαὶ προτάσεις. Ὁ νόμος οὗτος ἦτο γνωστὸς εἰς τὸν Εὔληρον, διατυπωθεὶς ὅμως τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Λεγένδρου· πρῶτος ὁ Gauss ἀπέδειξεν ἀκριβῶς τὸ θεώρημα τοῦτο· ἔδωκε κυρίως ἓξ ἀποδείξεις. Ἔκτοτε ἐδόθησαν πλεῖσται ἀποδείξεις αὐτοῦ. Μετὰ τὰς ἀνακαλύψεις τῶν Abel καὶ Galois τὰς σχετικὰς μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ σώματος ἀριθμῶν ἐπεξετάθη ἡ ἔννοια τῆς διαιρετότητος καὶ τῆς ἀναλύσεως εἰς παράγοντας· ἐδόθησαν δὲ νέαι σημαντικώταται γενικεύσεις εἰς τὸν νόμον τῆς ἀντιστροφῆς, λύουσαι εἰς μερικὰς περιπτώσεις πρόβλημα, ἐν ᾧ, ἐὰν p, q εἶναι πρῶτοι περιττοὶ καὶ f, φ οἱ ἐλάχιστοι θετικοὶ ἐκθέται δι' οὓς

$$p^{f} \equiv 1\ (\text{μετρ. } q)\ \text{καὶ}\ q^{\varphi} \equiv 1\ (\text{μετρ. } p)$$

ζητεῖται σχέσις συνδέουσα τὰ f καὶ φ οὕτως, ὥστε ἐκ τοῦ ἑνὸς νὰ ὁρίζεται τὸ ἕτερον.

Ὁ Kummer (1859) ἔδωκε γενικὸν νόμον ἀντιστροφῆς δι' οἱασδήποτε δυνάμεως ὑπόλοιπα εἰς τὸ κανονικὸν κυκλικὸν σῶμα· ὁ δὲ Hilbert, τῇ βοηθείᾳ νέου, ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθέντος, συμβόλου εὗρε τύπον περιλαμβάνοντα τὸ θεώρημα τοῦ Kummer μετὰ τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων· ἀπέδειξεν ὁ Hilbert τὸ τετραγωνικὸν θεώρημα τῆς ἀντιστροφῆς διὰ σώματα, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς τῶν *τάξεων* εἶναι περιττὸς (Math. Annalen 1899), ὁ δὲ Furtwängler ἀπέδειξε τὸ αὐτὸ θεώρημα διὰ τυχούσης δυνάμεως λ ὑπόλοιπα (λ πρῶτος ἀριθμὸς) εἰς ὁποιαδήποτε ἀλγεβρικὰ σώματα (Mathem. Annalen 1909, 1912). Ὁ νόμος τῆς ἀντιστροφῆς, ὅπως καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῶν ἀριθμῶν τῶν τάξεων τῶν τετραγωνικῶν τύπων δεδομένης ὁριζούσης σχετίζεται μὲ τὰ καλούμενα *ἀθροίσματα τοῦ Gauss.*

Καὶ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἀλγεβρικῶν συναρτήσεων δύο ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν ἔχομεν τὸν *νόμον ἀντιστροφῆς* τῶν Brill καὶ Noether (Mathem. Annalen XXX, XXXIV, LX). Ὁ νόμος οὗτος προκύπτει ἀπὸ τὸ θεώρημα τῶν Riemann - Roch τὸ σχετικὸν μὲ τὸ πλῆθος τῶν αὐθαιρέτων σταθερῶν, ἐξ ὧν ἐξαρτῶνται αἱ ῥηταὶ συναρτήσεις αἱ ἔχουσαι ὡς ἁπλοῦς πόλους (βλ. λ. πόλος) ν δεδομένα σημεῖα κείμενα ἐπὶ ἀλγεβρικῆς καμπύλης. Π. Ζ.

— *[Γεωμετρ.]* Ἀντιστροφὴ εἶναι ὁ γεωμετρικὸς μετασχηματισμὸς ὅστις ὁρίζεται ὅταν δοθῶσι σταθερὸν σημεῖον Κ, καὶ ἀριθμός τις μ, διὰ τῆς ἀντιστοιχίας τοῦ τυχόντος σημείου Α μετὰ τοῦ Α' λαμβανομένου ἐπ' εὐθείας μετὰ τοῦ Κ, οὕτως ὥστε (ΚΑ)×(ΚΑ')=μ.

Τὸ σημεῖον Κ καλεῖται *πόλος* τῆς ἀντιστροφῆς, ὁ δὲ ἀριθμὸς μ *δύναμις* ταύτης. Τὰ σημεῖα Α καὶ Α' ἀποτελοῦσιν ἓν ζεῦγος ἀντιστρόφων σημείων. Ἂν ἡ καμπύλη κ' τοῦ παρακειμένου σχήματος κατασκευασθῇ ὡς γεωμετρικὸς τόπος τῶν ἀντιστρόφων σημείων τῆς κ, αἱ κ καὶ κ' ἀποτελοῦσι δύο ἀντιστρόφους καλουμένας καμπύλας. Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ τυχούσης ἐπιφανείας ὁρίζομεν τὴν

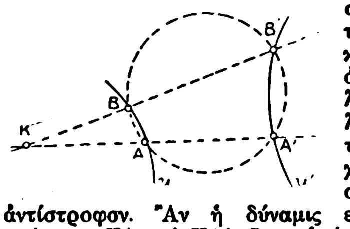

ἀντίστροφον. Ἂν ἡ δύναμις εἶναι θετική, τὰ τμήματα ΚΑ καὶ ΚΑ' εἶναι ὁμόρροπα (τὰ Α καὶ Α' εὑρίσκονται πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος τοῦ Κ), ἂν δὲ ἀρνητική, ταῦτα εἶναι ἀντίρροπα (τὰ Α καὶ Α' κεῖνται ἑκατέρωθεν τοῦ Κ). Τὰ ἐπὶ σφαίρας κέντρου Κ καὶ ἀκτῖνος $R=\sqrt{\mu}$ σημεῖα ἔχουσιν ἑαυτὰ ὡς ἀντίστροφα. Ἂν δὲ Μ καὶ Ν εἶναι τὰ σημεῖα τομῆς τῆς ΑΑ' καὶ τῆς ἀνωτέρω σφαίρας, ταῦτα εἶναι *ἁρμονικὰ συζυγῆ* ὡς πρὸς τὰ Β καὶ Γ καθ' ὅσον: $(KA)\times(KA')=\mu=(KM)^2=(KN)^2$.

Δύο ζεύγη ἀντιστρόφων σημείων ὡς τὰ Α καὶ Α', Β καὶ Β' κεῖνται ἐπὶ μιᾶς περιφερείας, καθ' ὅσον $(KA)\times(KA')=(KB)\times(KB')$.

Ἐκ τούτου προκύπτει διὰ μεταβάσεως ἐκ τῶν τεμνουσῶν ΑΒ καὶ Α'Β' εἰς τὰς ἐφαπτομένας, ὅτι αἱ ἐφαπτόμεναι δύο ἀντιστρόφων καμπύλων κατὰ δύο ἀντίστοιχα σημεῖα Α καὶ Α' σχηματίζουσιν ἴσας γωνίας μετὰ τῆς εὐθείας ΑΑ'. Ἕπεται δὲ ἡ θεμελιώδης τῶν ἀντιστρόφων ἐπιπέδων καὶ στερεῶν σχημάτων ἰδιότης τῆς *διατηρήσεως τῆς γωνίας* (σύμμορφος ἢ ταυτογώνιος μετασχηματισμός) ἤτοι: Ἡ γωνία δύο ἐπιπέδων ἢ στερεῶν καμπύλων τεμνομένων, ἡ γωνία δύο ἐπιφανειῶν εἴς τι σημεῖον τῆς τομῆς των, καὶ ἡ γωνία τομῆς καμπύλης καὶ ἐπιφανείας διατηροῦνται ἀμετάβλητοι διὰ τῆς ἀντιστροφῆς.

Ἐνδιαφέρουσα καὶ χρήσιμος εἰς ἀμέσους ἐφαρμογὰς εἶναι ἡ ἀντιστροφὴ τῆς εὐθείας καὶ τοῦ ἐπιπέδου κατὰ τὰς ἑπομένας εὐαποδείκτους ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω προτάσεων.

Εὐθεῖα μὴ περιέχουσα τὸν πόλον ἀντιστρέφεται εἰς περιφέρειαν κύκλου διερχομένην διὰ τοῦ πόλου καὶ ἀντιστρόφως κτλ.

Ἐπίπεδον μὴ περιέχον τὸν πόλον ἀντιστρέφεται εἰς σφαῖραν διερχομένην διὰ τοῦ πόλου καὶ ἀντιστρόφως κτλ.

Κύκλος τοῦ ὁποίου τὸ ἐπίπεδον περιέχει ἢ οὒ τὸν πόλον ἀντιστρέφεται ἐν γένει εἰς κύκλον.

Σφαῖρα μὴ περιέχουσα τὸν πόλον ἀντιστρέφεται ἐπίσης εἰς σφαῖραν.

Δύο σχήματα ἀντίστροφα τρίτου τινὸς σχετίζονται πρὸς ἄλληλα ὡς ἀκολούθως: Δύο ἀντίστροφα σχήματα Σ_1 καὶ Σ_2 ἑτέρου τινὸς σχήματος Σ μὲ πόλον Κ καὶ ἀντιστοίχους δυνάμεις μ_1 καὶ μ_2 εἶναι πρὸς ἄλληλα ὁμοιόθετα μὲ κέντρον ὁμοιοθεσίας Κ καὶ λόγον

$$\lambda=\frac{\mu_1}{\mu_2}$$

Ἡ ἀντιστροφὴ ὡς καὶ οἱ λοιποὶ γεωμετρικοὶ μετασχηματισμοὶ δι' ὧν κατὰ ποικίλους τρόπους φέρονται εἰς ἀντιστοιχίαν τὰ στοιχεῖα δύο γεωμετρικῶν σχημάτων ἀποτελεῖ γονιμώτατον μέσον ἐν τῇ γεωμετρικῇ ἐρεύνῃ. Δυνάμεθα λόγου χάριν νὰ ἀναγάγωμεν γεωμετρικήν τινα κατασκευὴν εἰς τὴν ἀντίστροφον ἐνδεχομένως γνωστήν.

Ἡ ἀλήθεια πολλῶν θεωρημάτων ἀπορρέει ἀμέσως ἐκ τῶν ἀνωτέρω εὐαρίθμων προτάσεων. Λόγου χάριν ἀποδεικνύεται ἀμέσως ὅτι, ἐὰν ἡ κατὰ διείσδυσιν τομὴ κώνου καὶ σφαίρας περιέχῃ ἕνα κύκλον, ἡ τομὴ συμπληροῦται καὶ διὰ δευτέρου κύκλου.

Στερεογραφικὴ προβολή. Τῆς ἀντιστροφῆς γίνεται ἐφαρμογὴ καὶ εἰς τὴν χαρτογραφίαν διὰ τὴν ἐπὶ ἐπιπέδου παράστασιν τῆς γηΐνης ἐπιφανείας διὰ τῆς καλουμένης *στερεογραφικῆς προβολῆς*.

Ἂν κ εἶναι μέγιστος κύκλος σφαίρας ἀκτῖνος R καὶ Κ τὸ ἐπὶ ταύτης πέρας ἀκτῖνος καθέτου ἐπὶ τὸν κύκλον κ, ἡ κεντρικὴ προβολὴ Μ' ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ κύκλου τοῦ τυχόντος σημείου Μ τῆς σφαίρας εἶναι ἡ καλουμένη στερεογραφικὴ προβολὴ τοῦ σημείου Μ. Ἡ πρὸς ἀπεικόνισιν σφαιρικὴ ἐπιφάνεια καὶ τὸ ἐπίπεδον τῆς ἀπεικονίσεως εἶναι

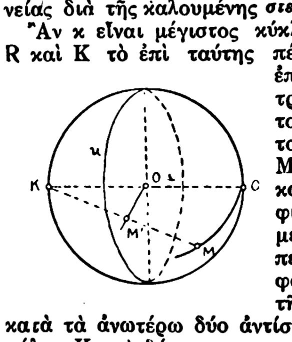

κατὰ τὰ ἀνωτέρω δύο ἀντίστροφοι ἐπιφάνειαι μὲ πόλον Κ καὶ δύναμιν μ=

$$=(KM)\times(KM')=(KO)\times(KO')=2R^2.$$

Κατὰ ταῦτα:

1) Διὰ τῆς στερεογραφικῆς προβολῆς διατηροῦνται τὰ μεγέθη τῶν γωνιῶν.

2) Ἡ στερεογραφικὴ προβολὴ κύκλου εἶναι εὐθεῖα ἢ κύκλος ἐφ' ὅσον ὁ ἀρχικὸς κύκλος διέρχεται ἢ οὒ διὰ τοῦ πόλου.

Ἂν ΚΟ παριστᾷ τὸν γήϊνον ἄξονα, οἱ μεσημβρινοὶ ἀπεικονίζονται ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ ἐπιπέδου διὰ δέσμης εὐθειῶν ὧν κέντρον εἶναι τὸ κέντρον τῆς σφαίρας, οἱ δὲ παράλληλοι κύκλοι διὰ κύκλων ὁμοκέντρων μετὰ τοῦ ἰσημερινοῦ.

Ἀντιστροφεῖς. Εἶναι τὰ ὄργανα δι' ὧν διὰ συνεχοῦς κινήσεως γράφονται ἀντίστροφα σχήματα. Ἐκθέτομεν ἐν τοῖς ἑπομένοις δύο τοιαῦτα ὄργανα: τὸν ἀντιστροφέα τοῦ Peaucelier καὶ τὸν τοῦ Hart.

Ὁ πρῶτος ἀπαρτίζεται ἔκ τινος ἀρθρωτοῦ ῥόμβου, εἰς δύο ἀντικειμένας κορυφὰς Α καὶ Γ τοῦ ὁποίου ἀρθροῦνται δύο ῥάβδοι ΟΑ καὶ ΟΓ, κατὰ τὰ ἄκρα Ο τῶν ὁποίων ἀρθροῦνται ἐπίσης πρὸς ἀλλήλας. Εἰς οἱανδήποτε σχετικὴν θέσιν τῶν

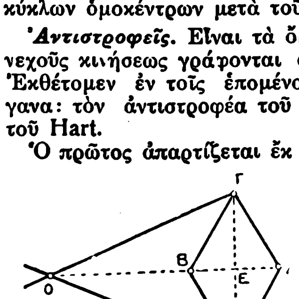

ῥάβδων πρὸς ἀλλήλας τὰ σημεῖα Ο,Β, καὶ Δ κεῖνται ἐπ' εὐθείας, ἰσχύει δ' ἀφ' ἑτέρου πάντοτε ἡ ἰσότης $OB\times O\Delta=\overline{OE}^2-\overline{BE}^2=\overline{O\Gamma}^2-\overline{B\Gamma}^2$ = σταθερόν.

Ἂν λοιπὸν σταθεροποιήσωμεν τὸν πόλον Ο, τοῦ σημείου Β διατρέχοντος γραμμήν τινα, τὸ Δ διαγράφει τὴν ἀντίστροφον μὲ πόλον Ο καὶ δύναμιν τὴν ἀνωτέρω σταθερὰν διαφοράν.

Διὰ τοῦ ὀργάνου τούτου δυνάμεθα ἐπὶ παραδείγματι νὰ καθοδηγήσωμεν εὐθυγράμμως τὸ σημεῖον Δ. τοῦ Β διαγράφοντος τόξον περιφερείας κύκλου διερχομένου διὰ τοῦ Ο (βλ. καὶ ἀρθρωτὰ συστήματα). Ὁ ἀντιστροφεὺς τοῦ Hart ἀπαρτίζεται ἐκ τεσσάρων ῥάβδων διατεταγμένων ὡς εἰς τὸ ἑπόμενον σχῆμα κατὰ τὰς διαγωνίους, καὶ τὰς μὴ παραλλήλους πλευρὰς ἰσοσκελοῦς τραπεζίου ΑΒΓΔ ἀρθρωτοῦ. Ἡ ΒΔ δι' οἱανδήποτε σχετικὴν θέσιν τῶν ῥάβδων εἶναι παράλληλος τῇ ΑΓ. Ἐπίσης ἂν τρία σημεῖα Π, Ρ, Σ κείμενα ἀντιστοίχως ἐπὶ τῶν ΑΒ, ΑΔ, ΒΓ

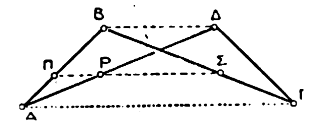

εὑρίσκωνται ἐπ' εὐθείας διά τινα θέσιν τῶν ῥάβδων, οὗτος θὰ εὑρίσκηται καὶ δι' οἱανδήποτε ἄλλην. Ἂν τὸ Π εἶναι σταθερὸν καθ' ὃν χρόνον τὸ Ρ γράφει γραμμήν τινα, τὸ Σ γράφει ἀντίστροφον γραμμὴν ὡς εὐκόλως δείκνυται. Ι. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Στρατηγ.]* Καλεῖται ἀντιστροφὴ ἐν τῇ στρατηγικῇ ἡ ἀλλαγὴ μετώπου, ἡ ἐκτελουμένη ὅμως κατὰ ὁλόκληρον ἡμικύκλιον, ἤτοι ἡ λῆψις πορείας κατὰ διεύθυνσιν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον τῆς ἤδη ἀκολουθουμένης· π.χ. ἀλλαγαὶ μετώπου τῆς στρατιᾶς τοῦ Ναπολέοντος πρὸ τῆς μάχης τῆς Οὔλμ (1805), ἀλλαγαὶ μετώπου τῆς γαλλικῆς στρατιᾶς τοῦ Μακμαὼν πρὸ τῆς μάχης τοῦ Σεδὰν (1870) (βλ. καὶ λ. ἀλλαγή). Ν. ΚΛΑΔΑΣ

— **ἀντιστροφὴ** ***διαφορίσεως*** *[Μαθ.]*· βλ. ἀπειροστικὸς λογισμός.

— **ἀντιστροφὴ** ***τῶν κρίσεων*** *[Λογ.]*. Μεταβολὴ τῆς κρίσεως τοιαύτη, ὥστε τὸ κατηγορούμενον αὐτῆς νὰ γίνῃ ὑποκείμενον καὶ τὸ ὑποκείμενον κατηγορούμενον. Αἱ τὴν ἀντιστροφὴν τῶν κρίσεων διέπουσαι ἀρχαὶ εἶναι: 1) Ἡ γενικῶς καταφάσκουσα κρίσις ἀντιστρέφει ἐν γένει κατὰ συμβεβηκός, ἤτοι ἀφοῦ μεταβληθῇ κατὰ ποσόν. Παράδειγμα: «Πάντα τὰ δένδρα εἶναι φυτά», ἐξ ἧς κατ' ἀντιστροφήν: «τινὰ φυτὰ εἶναι δένδρα». 2) Ἡ ἐπὶ μέρους καταφάσκουσα κρίσις ἀντιστρέφει καθαρῶς, δηλαδὴ ἐὰν τινὰ Α εἶναι Β καὶ τινὰ Β εἶναι Α, ἀλλὰ τὰ τινὰ Α δὲν εὑρίσκονται πάντοτε πρὸς πάντα τὰ Α εἰς τὴν αὐτὴν σχέσιν μεγέθους, ἐν ᾗ καὶ τὰ τινὰ Β πρὸς πάντα τὰ Β. Παράδ. «Τινὲς βασιλεῖς ἦσαν φιλόσοφοι, τινὲς φιλόσοφοι ἦσαν βασιλεῖς». Ἐὰν τὸ κατηγορούμενον τῆς ἐπὶ μέρους καταφατικῆς κρίσεως ἀνήκῃ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ὑποκείμενον, ἡ ἀντιστροφὴ δύναται νὰ δώσῃ καθαρῶς καταφατικὴν κρίσιν: «τινὰ φυτὰ εἶναι δένδρα», ἐξ ἧς «πάντα τὰ δένδρα εἶναι φυτά». 3) Πᾶσα γενικῶς ἀποφατικὴ κρίσις ἀντιστρέφει καθαρῶς: Παράδ. «Οὐδὲν πτηνὸν εἶναι μαστοφόρον, οὐδὲν μαστοφόρον εἶναι πτηνόν».

Περὶ τῆς ἀντιστροφῆς τῶν ἐπὶ μέρους ἀποφατικῶν κρίσεων δὲν ὑπάρχει γενικὸς κανών. Α.Δ.

— **ἀντιστροφὴ** ***τῶν ῥαβδώσεων τοῦ φάσματος*** *[Φυσ.]* βλ φάσμα.

ἀντιστρόφι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Κερκύρᾳ τοῦ φυτοῦ *γνάφαλον τὸ ἑλληνικὸν* (Gnaphalon graecum). Δ. Ν. Π.

ἀντίστροφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀντεστραμμένος, ὁ ἐστραμμένος πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος· || ἀντίθετος, ἐναντίος, ἀνάτροπος: «ποσὰ ἀντίστροφα», «ἀντίστροφον κλάσμα». —Ἐπίρρ. *ἀντιστρόφως*.

— **ἀντίστροφα** ***ἐπίπεδα*** *[Προβ. Γεωμ.]*. Καλοῦνται οὕτω δύο ἐπίπεδα, ἐὰν σχετίζωνται μεταξύ των κατὰ τρόπον, ὥστε εἰς ἕκαστον στοιχεῖον, σημεῖον ἢ εὐθεῖαν, τοῦ ἑνὸς νὰ ἀντιστοιχῇ ἓν ἑτερώνυμον στοιχεῖον, εὐθεῖα ἢ σημεῖον, τοῦ ἄλλου, καὶ μάλιστα ἐάν, εἰς ἓν σημεῖον καὶ μίαν εὐθεῖαν, κείμενα ἐπ' ἀλλήλων, ἀντιστοιχῇ μία εὐθεῖα καὶ ἓν σημεῖον, κείμενα ἐπ' ἀλλήλων. Τὴν τοιαύτην σχέσιν μεταξὺ δύο ἐπιπέδων καλοῦμεν καὶ ἁπλῶς *ἀντιστροφὴν* μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἔχει τὴν ἰδιότητα ὅτι, «ἂν ἓν σημεῖον κινῆται ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐπιπέδου καὶ διαγράφῃ μίαν εὐθεῖαν, ἡ ὁμόλογος αὐτοῦ εὐθεῖα κινεῖται ἐν τῷ δευτέρῳ ἐπιπέδῳ, διερχομένη πάντοτε δι' ἑνὸς σταθεροῦ σημείου». Ν. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

— **ἀντίστροφα** ***σημεῖα*** *[Γεωμ.]*. Λέγονται οὕτω δύο σημεῖα, ὅταν αἱ ὀρθογώνιοι συντεταγμέναι αὐτῶν (δηλαδὴ αἱ ἀποστάσεις των ἀπὸ τῶν τριῶν πλευρῶν ἑνὸς ὡρισμένου τριγώνου) εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογοι. Οὕτω τὰ σημεῖα (x, y, z) καὶ $\left(\frac{1}{x}, \frac{1}{y}, \frac{1}{z}\right)$ εἶναι ἀντίστροφα. Δύο σημεῖα (x, y, z) καὶ (x', y', z') εἶναι ἀντίστροφα, ἂν ἔχωμεν $xx'=yy'=zz'$. Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ τοιαῦτα σημεῖα ἔχομεν καὶ τὰ ἀντίστροφα σημεῖα, ὅταν ὁρίζωμεν ταῦτα διὰ τῶν καλουμένων *βαρυκεντρικῶν συντεταγμένων* αὐτῶν (βλ. Γεωμετρία *τοῦ τριγώνου*). Ν. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

— **ἀντίστροφα** ***σχήματα*** *[Γεωμ.]*· βλ. γεωμετρία, σχήματα.

— **ἀντίστροφοι** ***ἀριθμοί***. Λέγονται οὕτω δύο ἀριθμοί, ἂν τὸ γινόμενον αὐτῶν ἰσοῦται μὲ τὴν μονάδα. Οὕτω π. χ. οἱ ἀριθμοὶ 3 καὶ $^1/_3$, οἱ $^7/_5$ καὶ $^5/_7$, οἱ 0,5 καὶ 2 λέγονται ἀντίστροφοι. Ν. Σ.

— **ἀντίστροφοι** ***ἐξισώσεις***· βλ. ἄλγεβρα.

— **ἀντίστροφος** ***θέσις*** *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτω, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *ὀρθὴν θέσιν*, μία ἐκ τῶν δύο θέσεων τοῦ Μεσημβρινοῦ Κύκλου, τοῦ

Digitized by Google

θεοδολίχου κτλ., όριζομένη κατά συνθήκην (βλ. μεσημβρινός κύκλος). Σ. Π.

—*ἀντίστροφος συνάρτησις [Μαθημ.]*· βλ. συνάρτησις.

ἀντισύγκλητος (ή)· ή ἀντίπαλος σύγκλητος, ή ἀντιτασσομένη εἰς τὴν πραγματικὴν σύγκλητον, ή ψευδοσύγκλητος: «Σερτόριος βουλὴν κατέλεξεν ἐκ τῶν... φίλων τριακοσίους καὶ τήνδε ἔλεγεν εἶναι τὴν Ρωμαίων βουλὴν καὶ εἰς ὕβριν ἐκείνης ἀντισύγκλητον ἐκάλει» (*Πλούταρχ.*)· «πλῆθος ἱππικῶν νεανίσκων πρὸς ἅπαν ἑτοίμων περὶ ἑαυτὸν εἶχεν, οὓς ἀντισύγκλητον ὠνόμαζεν» (*Πλουτάρχ.* Σύλλ. κεφ. 8).

ἀντισυγκολλητῖναι *[Μικροβ.]*. Καλοῦνται οὕτω οὐσίαι, παραγόμεναι δι' ἐγχύσεως εἰς ζῷα συγκολλητινῶν καὶ ἔχουσαι τὴν ἰδιότητα νὰ παρακωλύωσι τὴν δρᾶσιν συγκολλητικοῦ τινος ὀροῦ. Ἡ παραγωγὴ τῶν ἀντισυγκολλητινῶν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς εἰς τὰ ζῷα ἐπανειλημμένης ἐγχύσεως γνωστοῦ ἰσχυροῦ συγκολλητικοῦ ὀροῦ, ή διὰ τοῦ πειράματος δ' ἀνίχνευσις αὐτῶν ἐκτελεῖται ὡς ἑξῆς: Ποσότητά τινα τοῦ γνωστοῦ συγκολλητικοῦ ὀροῦ μιγνύομεν μετ' ἴσης ποσότητος τοῦ παρασκευασθέντος καὶ ἀντισυγκολλητίνας περιέχοντος ὀροῦ, προσθέτομεν δ' εἶτα τὸ οἰκεῖον ἑκάστοτε ἀντιγόνον (τουτέστι τὸ α' μικρόβιον) καὶ παρατηροῦμεν ὅτι οὐδεμία συγκόλλησις τῶν μικροβίων τούτων ἐπέρχεται, καίτοι ὁ χρησιμοποιηθεὶς συγκολλητικὸς ὀρὸς ἦτο μεγίστης ἰσχύος. Τοῦτο συνέβη διότι αἱ ἐν αὐτῷ συγκολλητῖναι ἐξουδετερώθησαν ὑπὸ τῶν ἐν τῷ παρασκευασθέντι ὀρῷ ἀντισυγκολλητινῶν, αἵτινες εἶναι ἑκάστοτε εἰδικαὶ διὰ τὰς συγκολλητίνας, ἃς ἐχρησιμοποιήσαμεν πρὸς παραγωγὴν αὐτῶν. Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀντισύζευξις (Rükkopelung back-coupling). *['Ηλεκτρ.- Ασύρμ. Τηλεγρ.]*. Εἰδικὸς τρόπος συνδεσμολογίας ἠλεκτρονικοῦ σωλῆνος πρὸς παραγωγὴν διατηρουμένων ἠλεκτρικῶν ταλαντώσεων. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς συνδεσμολογίας συνίσταται εἰς εἰδικὴν διάταξιν, ἥτις χρησιμοποιεῖται πρὸς παραγωγὴν μαγνητικοῦ ἢ ἠλεκτρικοῦ ἐναλλασσομένου πεδίου, τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς τοῦτο ἐνεργείας λαμβανομένης ἐκ τοῦ ταλαντευομένου ἀναλώματος. Τὸ οὕτω παραγόμενον πεδίον χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ ἐπηρεάζῃ εἰδικὸν ἠλεκτρόδιον τοῦ ἠλεκτρονικοῦ σωλῆνος, ὅπερ καλεῖται εἰδικώτερον πλέγμα καὶ ὅπερ σκοπὸν ἔχει νὰ ρυθμίζῃ τὴν ἠλεκτρονικὴν ροὴν ἐν τῷ σωλῆνι.

Ἡ διάταξις τῆς ἀντισυζεύξεως ἔχει σπουδαιοτάτην σημασίαν ἐν ταῖς συσκευαῖς τῆς ἀσυρμάτου Τηλεγραφίας, ἐφαρμοζομένη εἴς τε τὴν ἐκπομπὴν καὶ εἰς τὴν λῆψιν (βλ. καὶ ἠλεκτρονικοὶ σωλῆνες).

Ἀντὶ τοῦ ὅρου *ἀντισύζευξις* ἐχρησιμοποιήθη καὶ ὁ ὅρος *ἀντίδρασις*. Κ. Π.

ἀντισυλλογισμὸς *[Ρητορ.]*. Ὁ ἀντίθετος, ἐναντίος συλλογισμός.

ἀντισυνταγματάρχης *[Στρατ.]*. Ἀξιωματικός, ἐν μὲν τοῖς Σώμασι χρησιμοποιούμενος συνήθως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑποδιοικητοῦ π. χ. Συντάγματος· ἐν δὲ ταῖς γενικαῖς ὑπηρεσίαις εἰς θέσεις διαφόρους, ὡς π. χ. Ἐπιτελάρχης Μεραρχίας, Ἀρχηγὸς Πυροβολικοῦ Μεραρχίας, τμηματάρχης ἔν τινι Διευθύνσει τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν κτλ. (βλ. καὶ λ. ἀξιωματικός). Ν. ΚΛΑΔΑΣ

ἀντισυνταγματικός, *—ή, —όν*· ὁ μὴ συνταγματικός, ὁ ἀντικείμενος εἰς τὰς διατάξεις τοῦ συντάγματος.—Ἐπίρρ. *ἀντισυνταγματικῶς*.

ἀντισυνταγματικότης (ή)· τὸ νὰ εἶναί τι ἀντισυνταγματικόν, ἐναντίωσις, ἀντίθεσις πρὸς τὸ Σύνταγμα.

ἀντισυφιλιδικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐνδεικνύμενος κατὰ τῆς νόσου συφιλίδος, ὁ θεραπευτικὸς τῆς συφιλίδος.

— *ἀντισυφιλιδικὰ φάρμακα [Φαρμακ.]*· βλ. σύφιλις.

ἀντισφαίρισις (lawn-tennis). Ἀγωνιστικὴ παιδιά, προελθοῦσα ἐξ ἁπλουστεύσεως ἄλλων σφαιριστικῶν παιδιῶν, τόσον ἐν χρήσει κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους. Ἡ ἁπλούστευσις ἐγένετο τῷ 1873 κατ' ἐπινόησιν τοῦ Ἄγγλου ταγματάρχου Οὐίγκφιλδ· ἐξ Ἀγγλίας δ' ἡ παιδιὰ διεδόθη τῷ 1880 εἰς Γαλλίαν καὶ εἶτα εἰς τὰς ἄλλας χώρας τοῦ κόσμου, διατηρήσασα πανταχοῦ τὴν ἀγγλικὴν ὀνοματολογίαν. Μολονότι δὲ ἡ ἀντισφαίρισις θεωρεῖται ἄθλημα (sport) πολυτελείας, ἐν τούτοις ἐντὸς τῆς τελευταίας τεσσαρακονταετίας ἔσχε τοιαύτην ἀνάπτυξιν καὶ ἐπίδοσιν, ὥστε κατὰ χιλιάδας ἀριθμοῦνται σήμερον οἱ εἰς αὐτὸ ἐξασκούμενοι. Ἐντὸς κήπων, εἰς τὰς ἐξοχάς, ἐπὶ τοῦ ἀμμοστρώτου τῶν ἀκτῶν, μετὰ προχείρους ἐγκαταστάσεις, εἶναι τὸ προχειρότερον καὶ διασκεδαστικώτερον ἅμα τῶν παιγνίων μεταξὺ νέων καὶ νεανίδων, ἀπολαμβανόντων τῆς χαρᾶς τοῦ ὑπαίθρου. Ἡ ἄσκησις αὕτη εἶναι λίαν εὐεργετική, διότι δι' αὐτῆς οὐ μόνον τίθενται εἰς ἔργον αἱ κνῆμαι, οἱ βραχίονες, οἱ μύες τοῦ κορμοῦ, οἱ πνεύμονες καὶ ἡ καρδία, ἀλλ' ἀναπτύσσονται καὶ ἡ ψυχραιμία, ἡ ἀπόφασις, ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐπιμονή.

Ἡ ἀντισφαίρισις παίζεται ἐπὶ γηπέδου λίαν ὁμαλοῦ καὶ ἐπιπέδου, ἐπεστρωμένου διὰ χλόης, ἀμμοκονίας ἢ ἀσφάλτου κλπ., περιοριζομένου δὲ δι' εὐθειῶν γραμμῶν, ὧν τὰ μήκη ἐμφαίνονται εἰς τὸ παρακείμενον σχεδιάγραμμα. Τὸ γήπεδον χωρίζεται εἰς τὸ μέσον, καθ' ἅπαν τὸ πλάτος αὐτοῦ, διὰ δικτύου, ὅπερ ἔχει ὕψος κατὰ μὲν τὰ ἄκρα 1,08 μ., κατὰ δὲ τὸ μέσον 0,92 μ. Ὁ περιωρισμένος τοῦ γηπέδου χῶρος πλαισιοῦται καὶ ὑπ' ἄλλου χώρου, πλάτους 4—6 μέτρων, εἰς ὃν ἐπι-

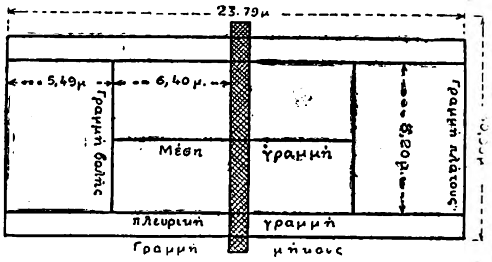

Σχεδιάγραμμα γηπέδου ἀντισφαιρίσεως.

τρέπεται νὰ μετατίθενται οἱ παῖκται. Τὰ ἔσχατα ὅρια τοῦ χώρου τούτου καθορίζονται πολλάκις ὑπὸ συρματοπλέγματος, ὅπερ ἐμποδίζει τὴν ἐκφεύγουσαν σφαῖραν ν' ἀπομακρυνθῇ. Αἱ σφαῖραι τῆς παιδιᾶς ἀποτελοῦνται ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως καὶ εἶναι ἐπενδεδυμέναι διὰ λεπτοῦ ἐξ ἐρίου πιλήματος, ἔχουν δὲ διάμετρον μὲν 63—65 χιλιοστομέτρων, βάρος δὲ 55—60 γραμμαρίων περίπου. Βάλλονται ἢ ἀντιβάλλονται διὰ τοῦ *σφαιροπλήκτρου* (raquette), ὅπερ ἔχει μῆκος 65—70 ἑκτμ., τῆς λαβῆς αὐτοῦ ἐχούσης πάχος ἀνάλογον πρὸς τὸν καρπὸν τῆς χειρός. Τὸ σφαιρόπληκτρον δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι πολυτελές· εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ ἔχῃ βάρος ἀνάλογον πρὸς τὴν μυϊκὴν ἰσχὺν τοῦ κρατοῦντος αὐτὸ ἀνδρὸς ἢ τῆς γυναικὸς ἢ τοῦ νεανίου. Τὸ δικτυωτὸν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ δέον νὰ εἶναι τεταμένον τόσον, ὥστε νὰ παρέχῃ τὴν μεγίστην ἐλαστικότητα. Ἡ παιδιά, διεξαγομένη μεταξὺ φίλων ἐν ἐξοχῇ, δὲν ἀπαιτεῖ εἰδικὴν περιβολήν. Διοργανωθεῖσα ὅμως ὡς ἄθλημα, ἀπαιτεῖ περιβολὴν ἄνετον καὶ ὑγιεινήν, μὴ παρακωλύουσαν τὰς κινήσεις καὶ τὴν ἄδηλον διαπνοὴν τῶν παικτῶν. Ἡ κεφαλὴ παραμένει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀσκεπής, ὅταν ὁ ἥλιος δὲν εἶναι λίαν καυστικός. Τὰ ὑποδήματα, ἵνα μὴ ὀλισθαίνουν, φέρουν καττύματα ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως καὶ στεροῦνται πτέρνης, εἶναι δ' ὡς οἷόν τε ἐλαφρά.

Ἡ παιδιὰ θεωρεῖται *ἁπλῆ*, ὅταν παίζηται ὑπὸ δύο μόνον ἀντιπάλων παικτῶν, *διπλῆ* δέ, ὅταν παίζηται ὑπὸ δύο ζευγῶν. Ἡ διπλῆ εἶναι *μεικτή*, ὅταν παίζηται ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπὸ δύο γυναικῶν. Ἕκαστος παίκτης βάλλει τὴν σφαῖραν διὰ τοῦ σφαιροπλήκτρου του ὕπερθεν τοῦ δικτύου, ὥστε ὁ

Ἀντισφαιριστὴς ἀποκρούων τὴν σφαῖραν.

ἀντίπαλος νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ τὴν ἀντιβάλῃ. Ὁ βάλλων δέον νὰ ἔχῃ ἀμφοτέρους τοὺς πόδας ὄπισθεν τῆς γραμμῆς πλάτους καὶ μεταξὺ τῆς προεκτάσεως τῆς γραμμῆς μήκους καὶ τῆς μέσης γραμμῆς. Ἡ βληθεῖσα σφαῖρα δέον νὰ πέσῃ ἐπὶ τοῦ χώρου, τοῦ περιλαμβανομένου ὑπὸ τοῦ δικτύου, τῆς μέσης γραμμῆς, τῆς γραμμῆς τοῦ μήκους καὶ τῆς γραμμῆς τῆς βολῆς, τοῦ διαγωνίως ἀντιθέτου πρὸς τὸν ἐξ οὗ ἐβλήθη. Ἡ σφαῖρα, πίπτουσα ἐπί τινος τῶν τριῶν τούτων γραμμῶν, θεωρεῖται ὡς κανονικῶς βληθεῖσα. Ἡ βολὴ θεωρεῖται ἐσφαλμένη καὶ δὲν ἀντιβάλλεται· 1) ἂν ὁ βάλλων δὲν ἐστάθη εἰς τὴν ὁριζομένην θέσιν· 2) ἂν ἡ βολὴ ἐγένετο ἐκ τῆς δεξιᾶς κονίστρας ἀντὶ τῆς ἀριστερᾶς καὶ τἀνάπαλιν· 3) ἂν ἡ σφαῖρα δὲν ὑπερέβη τὸ δίκτυον ἢ ἔπεσεν ἔξω τῶν ὁρίων· καὶ 4) ἂν ὁ βάλλων ἤγγισεν ὁπωσδήποτε τὴν σφαῖραν διὰ τοῦ σφαιροπλήκτρου καὶ ἕνεκα τούτου ἀπέτυχεν ἡ βολή. Ἡ σφαῖρα τῆς βολῆς ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει δύναται ν' ἀντιβληθῇ ἐναερίως ὑπὸ τοῦ ἀντιβάλλοντος, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐγγίσῃ ἅπαξ τὸ ἔδαφος καὶ ἀναπηδήσῃ. Ἡ σφαῖρα παύεται λογιζομένη ἐν παιγνίῳ, ἂν σὺν ἄλλοις ἤγγισεν ἕνα τῶν παικτῶν, τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ ἢ οἱονδήποτε ἀντικείμενον, ὅπερ οὗτος φέρει, ἐκτὸς τοῦ σφαιροπλήκτρου, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ παίκτης οὗτος ἐπεχείρει ν' ἀντιβάλῃ αὐτήν. Ἐπίσης, ἂν ἡ σφαῖρα ἐβλήθη πλέον ἢ ἅπαξ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀντίκρουσιν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ παίκτου ἢ ἂν ἐξετέλεσε δύο διαδοχικὰς ἀναπηδήσεις ἐν τῇ κονίστρᾳ ἢ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Ἡ βολὴ δὲν καταλογίζεται, τούτου δ' ἕνεκα ἐπαναλαμβάνεται, ἂν ἡ σφαῖρα ἐγγίσῃ ἄνωθεν τὸ δίκτυον, τῆς βολῆς οὔσης κατὰ τὰ λοιπὰ κανονικῆς· ἐπίσης ἐπαναλαμβάνεται, ἂν ἐγένετο πρὶν ἢ ὁ ἀντιβάλλων ἑτοιμασθῇ ἢ ἂν ἡ σφαῖρα ἤγγισε τὸν διαιτητὴν ἢ τὸ κάθισμά του. Ὁ κερδαίνων ἕνα ἀριθμὸν μετρεῖ 15, ὁ δύο 30, ὁ τρεῖς 40 καὶ ὁ τέσσαρας κερδαίνει ἓν παιγνίδιον. Ἑκάστη σειρὰ ἀποτελεῖται ἐξ 6 παιγνιδίων, ὁ δὲ κερδαίνων πρῶτος ταῦτα κερδαίνει καὶ τὴν σειράν. Πᾶσαι αἱ διατάξεις αὗται καὶ ἄλλαι ἀκόμη, περιλαμβανόμεναι εἰς τοὺς εἰδικοὺς τῆς ἀντισφαιρίσεως κανονισμούς, ἐφαρμόζονται καὶ εἰς τὰ μεταξὺ τριῶν ἢ τεσσάρων παικτῶν παίγνια. Εἰς τὰς μεταξὺ τριῶν παικτῶν συναντήσεις, ὁ παίζων μόνος ἐναντίον τῶν δύο ἄλλων δίδει μίαν ἀπὸ τῆς θέσεώς του βολὴν ἀντὶ δύο τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ.

Ἡ ἀντισφαίρισις, περιληφθεῖσα καὶ μεταξὺ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγωνισμάτων ἀπὸ τῆς Α' ἐν Ἀθήναις Ὀλυμπιάδος τοῦ 1896, πανταχοῦ ὅπου διεδόθη, ἰδίως δ' ἐν Εὐρώπῃ, Ἀμερικῇ καὶ Αὐστραλίᾳ, ἐγέννησε ζωηρότατον ἀθλητικὸν ἐνδιαφέρον. Ἐντεῦθεν οὐ μόνον σωματεῖα ἱδρύθησαν ἀντισφαιρίσεως, ἀλλὰ καὶ Ὁμοσπονδίαι, ὑπαχθεῖσαι πᾶσαι εἰς τὴν Διεθνῆ Συνομοσπονδίαν Ἀντισφαιρίσεως. Κατ' ἔτος δὲ γίνονται πλεῖσται ἀντισφαιριστικαὶ διεθνεῖς συναντήσεις, ὧν ἐπισημοτάτη ἡ διὰ τὸ «*κύπελλον Davis*». Ἡ ἵδρυσις τῶν διὰ τὸ κύπελλον τοῦτο ἀγώνων χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1900. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τοῦ 1926 τὸ κύπελλον ἐκέρδισαν δεκάκις μὲν αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι (1900, 1902, 1913, 1920—1926), ἑξάκις δ' ἡ Αὐστραλία (1907, 1908, 1909, 1911, 1914, 1919) καὶ πεντάκις ἡ Μεγάλη Βρεττανία (1903—1906, 1912). Τῷ 1927 ἐκέρδισεν αὐτὸ ἡ Γαλλία, πρώτη ἐκ τῶν λατινικῶν ἐθνῶν ἀναδειχθεῖσα νικήτρια εἰς τοὺς διεθνεῖς τούτους ἀντισφαιριστικοὺς ἀγῶνας. Εἰς τὰ ἀνωτέρω ἔθνη οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἀνέδειξαν ἐξόχους πρωταθλητάς, ἐν οἷς καὶ γυναῖκας, ὡς εἶναι ἡ περίφημος Γαλλὶς Suz. Lenglen, ἐπὶ δεκατετραετίαν ὅλην διαπρέψασα καὶ νικήσασα πολλοὺς ἄνδρας, ἡ Helen Wills, ἡ Miss Browne ἢ Miss Ryan κλπ.

Τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι εἰδικὸν γήπεδον ἀντισφαιρίσεως χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1896, ὁπότε καὶ ἱδρύθη ὁ πρῶτος «Ὅμιλος Ἀντισφαιρίσεως Ἀθηνῶν», εὑρίσκεται δὲ ἐν τῷ χώρῳ τῷ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Βραδύτερον ἡ ἀντισφαίρισις εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν Γυμναστικὴν Σχολὴν τῆς Ἑνώσεως τῶν Ἑλληνίδων, ὡς καὶ εἰς διαφόρους Γυμν. Συλλόγους Ἀθηνῶν, Πατρῶν, Κερκύρας κλπ. ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΖΑΣ

ἀντίσφοδρος (ὁ) (Antisphodrus) *[Ζωολ.]*. Ἔντομα *κολεόπτερα* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κανθάρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφοδριδῶν*. Γνωστὰ εἶναι περὶ τὰ εἴκοσιν εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

ἀντισχέδιον (τό)· σχέδιον ἀναιρετικὸν ἢ μεταρρυθμιστικὸν ἄλλου σχεδίου.

ἀντίσχολοι· οἱ κατὰ τῆς εἰς τὰ κοινὰ σχολεῖα παιδεύσεως ἀντιτασσόμενοι καὶ προκρίνοντες τὴν κατ' οἶκον διδασκαλίαν.

ἀντισώματα (Anticorps) *[Μικροβ.]*. Εἰδικαὶ ἀμυντήριοι οὐσίαι, αἵτινες ἀναπτύσσονται κατὰ τὴν ἐπίκτητον ἀνοσίαν ἐν τῷ ὀργανισμῷ, τ. ἔ. μετὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασιν ἀντιγόνου τινός, καὶ εἰς ἃς κατ' ἐξοχὴν ὀφείλεται ἡ ἄμυνα τοῦ ὀργανισμοῦ κατὰ πάσης νέας προσβολῆς ὑπὸ τῶν διαφόρων παθογόνων μικροοργανισμῶν. Τὰ οὕτω παραγόμενα ἀντισώματα εἶναι ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει διάφορα ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ ἐπιδρῶντος ἀντιγόνου. Π. χ. κατὰ τὴν προσβολὴν τοῦ ὀργανισμοῦ ὑπὸ τοῦ βακτηριδίου τῆς διφθερίτιδος ἀναπτύσσονται ἐν τῷ αἵματι αἱ *ἀντιτοξῖναι*, ὑπὸ τοῦ χολερικοῦ δονακίου αἱ *μικροβιολυσῖναι* κ.ο.κ. Τὰ τοιαῦτα ἀντισώματα καταλέγονται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας: 1) εἰς ἐκεῖνα, ἅτινα μετέχουσιν ἐνεργῶς εἰς τὴν ἀνοσοποιίαν τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ εἰς ἃ ὀφείλεται ἡ προάσπισις αὐτοῦ ἀπὸ τῶν διαφόρων μικροβίων καὶ ἀντιγόνων ἐν γένει· τοιαῦτα δ' εἶναι αἱ *ἀντιτοξῖναι*, αἱ *λυσῖναι* καὶ αἱ *μικροβιοτροπῖναι*. 2) εἰς ἐκεῖνα, ἅτινα οὐδόλως μὲν μετέχουσι τῆς ἀνοσοποιίας τοῦ ὀργανισμοῦ κατὰ τὰ μέχρι σήμερον παραδεδεγμένα, προκαλοῦσιν ὅμως τὴν

Digitized by Google

γένεσιν φαινομένων ἐφ' ὧν βασίζονται αἱ σήμερον γνωσταὶ βιολογικαὶ ἀντιδράσεις (Wassermann, Widal κ.λ.π.) καὶ ἄρα ἡ εὐρύτατα νῦν ἐφαρμοζομένη ἐν τῇ Ἰατρικῇ *ὀροδιαγνωστική*.

Πρὸς παραγωγὴν τῶν διαφόρων ἀντισωμάτων ἐν τῷ ὀργανισμῷ μετὰ τὴν ἐπίδρασιν ἀντιγόνου τινὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ παρέλθῃ χρονικὸν διάστημα συνήθως κυμαινόμενον μεταξὺ πέντε καὶ δέκα ἡμερῶν. Ἐπὶ δὲ προσβολῆς ὑπὸ ἰσχυροτάτων ἀντιγόνων δυνατὸν νὰ ὑποκύψῃ ὁ ὀργανισμὸς πρὶν ἢ ἀναπτυχθῶσιν ἐν αὐτῷ τ' ἀντισώματα. Δυνατὸν ὡσαύτως νὰ παραχθῶσι μὲν ἀντισώματα, ἅτινα ὅμως ταχέως νὰ ἐξαφανισθῶσι (βλ. καὶ λ. ἀνοσία). Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀντισωτικὸς (ὁ)· ὁ μὴ ἐξισωτικός, ὁ ἐναντίος πρὸς ὅ,τι ἐξομοιοῖ τι πρὸς ἄλλο.

—*[Κοινων.]* Ἀντισωτικὰ (antiégalitaires) καλοῦνται τὰ ἐναντία τῶν σοσιαλιστικῶν καὶ δημοκρατικῶν κοινωνικῶν συστημάτων ἀναρχικά, ἀτομιστικά, ἀριστοκρατικὰ κηρύγματα (ὄχι ὅλα). Γενικῶς ὅμως ἐν τῇ κοινωνικῇ πράξει πᾶν *σύστημα* ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἐλευθέριον, ὅσον καὶ ἂν δὲν ἐπαγγέλλεται ἰσότητα ἐπὶ οὐδενὸς πεδίου, σύνθεμα ἀξιῶν εἶναι καὶ ἐπιτάγματα κοινὰ ἐπάγεται, τείνει συνεπῶς κατ' ἀνάγκην πρὸς δέσμευσιν τῶν (ἀσυμφόρων εἰς αὐτὸ) ἐλευθεριῶν, λείανσιν τῶν (χαλαρωτικῶν τῆς συνοχῆς του) διαφορῶν, ἰδίᾳ διακαῖφ ἰσοτίμησιν τῶν ἀτόμων—τοὐλάχιστον κατὰ κατηγορίας ἢ τάξεις καὶ ὡς πρός τι—, θὰ ἀπέβαινε δ' ἐν τέλει ἐπὶ μᾶλλον ἰσωτικὸν ἐὰν τὸ πρᾶγμα, ἐξικνούμενον πέραν ὡρισμένου σημείου, δὲν ἀντεστρατεύετο πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἂν τὰ ἄτομα, ἐπαναχτῶντα τὴν αὐτοκυριαρχίαν των, δὲν ἀνθίσταντο, ἰδιαιτέρως ἓν ἕκαστον καὶ ἐν τῷ συνόλῳ των, δι' ἀντιπροβολῆς νέων κατὰ περιόδους ἀξιῶν καὶ συστημάτων, ἐκτρεφομένων ἀκριβῶς ἐκ τῆς τάσεως ὅλων πρὸς ἀπόλυτον ὁλοκλήρωσιν. Ἡ ἐναλλαγὴ αὕτη δὲν ἔχει τέρμα, ἐφ' ὅσον ἡ αἰτιώδης ἀντινομία τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν ἐνυπάρχει εἰς τὸν ἄνθρωπον. Κατὰ ταῦτα ὁ «πιστός», ὁ «πολίτης», ὁ «ἐκλογεύς», ὁ «σύντροφος» κ.τ.ὁ. εἶναι *κοινοί*, οὕτως εἰπεῖν, *παρονομασταί* εἰς οὓς τὰ διάφορα κατὰ καιροὺς συστήματα, θρησκευτικά, κοινωνικά, πολιτικά, πάσης μορφῆς, συνυπάρχοντα εἴτε μή, προσπαθοῦν νὰ ἀνάγουν τὸ ἄτομον, ἀναλόγως τῆς φύσεώς των, τοῦ χαρακτῆρος ἑκάστης ἐποχῆς, τοῦ ἐπικρατοῦντος τόνου. Η. Ν. Α.

ἀντιτάκται (ἤτοι ἀντιτασσόμενοι πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον). Γνωστικὴ αἵρεσις τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, περὶ ἧς ὁμιλεῖ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (Στρωματεῖς 3 4 ἐν *Migne* Ἑ. Π. 8,1137—1144) καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Θεοδώρητος ὁ Κύρου (αἱρετ. κακομυθ. 1,16 ἐν *Migne* 82, 318). Οὗτοι ἐδίδασκον ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πατὴρ πάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅσα ἐποίησεν εἶναι ἀγαθά· δημιούργημά του ὅμως τι «ἐνέσπειρε τὰ ζιζάνια, τὴν τῶν κακῶν φύσιν γεννήσας», καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸν νόμον. Διὰ τοῦτο καθῆκον ἡμῶν εἶναι «εἰς ἐκδικίαν τοῦ Πατρὸς» νὰ ἀντιπράττωμεν εἰς τὸν νόμον του καὶ ἐπειδὴ διέταξε τὸ «οὐ μοιχεύσεις, ἡμεῖς μοιχεύομεν ἐπὶ καταλύσει τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ». Τοιουτοτρόπως οἱ ἀντιτάκται ἐδικαιολόγουν τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἀπὸ παντὸς ἠθικοῦ νόμου. Ὁ Κλήμης (ἔ. ἀ.) ἀντικρούει τὰς δοξασίας αὐτῶν. [Πρβλ. καὶ ἀντινομισμός.] Δ. Σ. Μ.

ἀντιτακτικός,—ή,—όν· ὁ ἱκανός, ὁ ἐπιτήδειος πρὸς ἀντίταξιν, ὁ ἀντιτασσόμενος.

Ἀντιτάλκης. Πατὴρ τοῦ Κύδα, Γορτύνιος (*Πολυβ.* 23.15).

ἀντίταξις (ἡ)· τὸ ἀντιτάσσεσθαι, ἀντίπαλος τοποθέτησις, ἀντιπαράταξις.

—*[Ὁπλομ.]* Ἐν τῇ ξιφασκίᾳ κυρίως καλεῖται *ἀντίταξις* ἡ ἐλαφρὰ πίεσις ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου ἐλάσματος (ξίφους ἢ σπάθης) δι' ἧς τὸ ἐχθρικὸν παρεκκλίνει τοῦ ἔναντι σώματος, ὅπερ ἀποφεύγει οὕτω τὸν αἰφνιδιασμόν. Τ. ΚΑΡΑΚΑΛΟΣ

ἀντιτάσσω· τάσσω, παρατάσσω ἐναντίον τινός, ἀντιπαρατάσσω· || προτάσσω πρὸς ἄμυναν, πρὸς ἀπόκρουσιν· || *μέσ. ἀντιτάσσομαι*· τάσσομαι ἀντίπαλός τινος, ἐναντιοῦμαι, ἀντιτίθεμαι, κοιν. *ἀντιστέκομαι*

Ἀντίταυρος *[Γεωγρ.]*. Ὀροσυστὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τὴν ἀνατολικὴν αὐτῆς πλευρὰν (νῦν *Μπίμπογα δάγ*), διευθυνομένη κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ Ν. πρὸς Β., ἀκολούθως δὲ ΒΑ. καὶ σχηματίζουσα τὸν ὑδροκρίτην τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ (πρὸς Α.) καὶ τοῦ Ἅλυος (ΒΔ.). Ὁ Ἀντίταυρος συνίσταται ἐκ τριῶν στενῶς συντεθλιμμένων οροσειρῶν ἐξ ἀρχαίου κρυσταλλικοῦ ἀσβεστολίθου καὶ γνευσίου, λαμβάνων τὸ μέγιστον αὐτοῦ ὕψος εἰς τὸ Ἰσνὶκ δὰγ (2800 μ.). Αἱ κλιτύες καὶ αἱ χαράδραι αὐτοῦ φέρουν πυκνὰ βελονόφυλλα δένδρα, πολυάριθμοι δὲ πολύϋδροι κοιλάδες λαμβάνουν ἐνταῦθα τὴν ἀρχήν των ποτίζουσαι τὰ χωρία τῶν Τσερκέσσων καὶ Κούρδων, τὰ ὁποῖα περιβάλλουν τὸ ὄρος. Τὰ 1500 μέχρι 2000 μ ὑψηλὰ λιβάδια διέρχονται τὸ θέρος Κουρδικὰ καὶ Τουρκομανικὰ φῦλα, ἐνῷ κατὰ τὸν χειμῶνα πνέει παγερὸς ὁ ἄνεμος.

Ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν ἀνήκει εἰς τὸν Ἀντίταυρον καὶ ἡ δυτικῶς τούτου μέχρι τοῦ ὀροπεδίου τῆς Καππαδοκίας περιοχή, ἔνθα ὑψοῦνται εὐρεῖαι κορυφαὶ μέχρις ὕψους 2700 μ. Εὑρίσκονται ἐνταῦθα σπουδαῖα κοιτάσματα σιδήρου, αἱ δὲ κοιλάδες πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐτῶν κατῳκοῦντο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἀρμενίων καὶ Ἑλλήνων. Ι. Σ.

ἀντιτείνω· ἀντιτάσσω, ἀντιπροτείνω, ἐναντιοῦμαι, ἀντιτίθεμαι.

ἀντιτείχισμα (τό)· τείχισμα ἐρειδόμενον ἐναντίον ἄλλου τειχίσματος.

ἀντιτερηδονικός, —ή, —όν· ὁ καταπολεμῶν τὴν τερηδόνα.

ἀντιτετανικὰ (Antitetanika) *[Φαρμ.]*. Φάρμακα ἀναγραφόμενα κατὰ τῶν δι' ἀκαμψίας τῶν μυῶν χαρακτηριζομένων σπασμῶν. Ὡς τοιαῦτα δὲ ἀναγράφονται τὰ ναρκωτικὰ καὶ ὑπνωτικά, ἅτινα δρῶσιν ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ χορηγοῦνται ὅταν ἀναφανῶσι τὰ συμπτώματα τῆς νόσου.

Οὕτως ἐσωτερικῶς ἀναγράφεται: μορφίνη, χλωράλη, ἰνδικὴ κάνναβις, ἔνυδρον ἀμυλένιον, σουλφονάλη, ὑδροχλωρικὴ ὑοσίνη κλπ. Ἐξωτερικῶς ἐπὶ τραύματος: φαινόλη, κρεσόλη, ὑδροχλωρικὸν ὀξύ, βάμμα ἰωδίου, γάζα διάβροχος δι' ἀντιτετανικοῦ ὀροῦ κλπ. Ἡ κυρίως ὅμως θεραπεία ἐγκεῖται εἰς τὸν *ἀντιτετανικὸν ὀρόν*, ὅστις ἐφαρμόζεται καὶ προληπτικῶς, ὅτε μετὰ βεβαιότητος παρακωλύει τὴν ἐμφάνισιν τοῦ τετάνου. Κ. Γ. Μ.

ἀντίτεχνος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἁμιλλώμενος ἐν τῇ τέχνῃ πρὸς ἄλλον τινά, ὁ ἀνταγωνιστής, ὁ ὁμότεχνος.

ἀντιτεχνῶμαι *(—άομαι)*· μεταχειρίζομαι ἐναντία τεχνάσματα, ἀμύνομαι διὰ τεχνασμάτων κατ' ἄλλων τεχνασμάτων.

Ἀντιτζὰν (Andidjan ἢ Andichan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας εἰς τὴν ἐν Τουρκαμενιστὰν δαψιλῆν ἐκ βαμβακοφυτειῶν περιοχὴν τῆς Φεργάνας. Κάτ. 79732 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν καλλιέργειαν, κατεργασίαν καὶ ἐμπόριον τοῦ βάμβακος. Ρωσσικὴ τυγχάνει ἀπὸ τοῦ 1875. Δ.Ε.Μ.

Ἄντιτζε (Adige) *[Γεωγρ.]*. Ὁ παρ' ἡμῖν *Ἀδίγης* συνήθως λεγόμενος, ὑπὸ τῶν ἀρχαίων δὲ *Ἄθεσις*, *Ἄτεσις* καὶ *Ἀτησῖνος*, ποταμὸς τῆς Ἄνω Ἰταλίας, ὁ μετὰ τὸν Πάδον μεγαλύτερος ὅλης τῆς Ἰταλίας (μήκ. 415 χιλ., ἐπικράτεια 14,470 τετρ. χιλ.). Πηγάζει κατὰ τὰ σύνορα Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας ἐκ τῆς λίμνης Ρέσεν, εἰς ὑψ. 1586 μ. ἐκ τῆς θαλασσίας ἐπιφανείας καὶ ῥέει κατ' ἀρχὰς ὁρμητικῶς διὰ κοιλάδος τῶν Ἄλπεων μέχρι τῆς Πολίχνης Μερὰν (305 μ.. ὑψ.). Κατωτέρω δέχεται ἐξ ἀριστερῶν τὰ ὕδατα τοῦ *Ἰσάρκου (Ἀϊσάκ)*, ῥέων δὲ κατ' ἐπικρατοῦσαν νοτίαν διεύθυνσιν διέρχεται διὰ τῆς Βερώνας, ὁπόθεν καθίσταται πλωτός. Ἐκεῖθεν διασχίζει τὴν πεδιάδα τῆς Ἄνω Ἰταλίας καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος οὐ μακρὰν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πάδου, μεθ' οὗ εἶναι συνδεδεμένος διὰ διώρυγος. Λόγῳ τῶν προσχώσεων ὁ ῥοῦς αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἔχει μεταβληθῆ καὶ ἐπιμηκυνθῆ. Ι. Σ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τοὺς πολέμους τῶν νεωτέρων χρόνων ἐχρησιμοποιήθη, εἴτε αὐτὸς οὗτος ὁ Ἄντιτζε ὡς στρατηγικὸν κώλυμα, εἴτε ἡ κοιλάς του ὡς γραμμὴ ἐπιχειρήσεων. Ὁ πρίγκιψ Εὐγένιος χρησιμοποιεῖ τὸν Ἄντιτζε, ἵνα ἐπιχειρήσῃ κατὰ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, τοῦ μὲν στρατάρχου Catinat τῷ 1701, τοῦ δὲ δουκὸς τῆς Vendôme τῷ 1706. Κατὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείαν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος τῷ 1796, οἱ Αὐστριακοί, ἀπειληθέντες ὑπὸ τῶν Γάλλων διαβάντων τὴν 29ην Μαΐου τὸν ποταμὸν Mincio, ὑπεχώρησαν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἄντιτζε, τοῦθ' ὅπερ ἐπέτρεψε μὲν αὐτοὺς νὰ προβάλωσι τὸν Ἄντιτζε ὡς κώλυμα, ἀλλ' ἐπέτρεψε συγχρόνως εἰς τὸν Ναπολέοντα νὰ γίνῃ κύριος ὁλοκλήρου τοῦ τετραπλεύρου, τοῦ περιστεφομένου ἀπ' ἀνατολῶν ὑπὸ τοῦ Ἄντιτζε. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1886, ὁ ὑπὸ τὸν ἀρχιδοῦκα Ἀλβέρτον Αὐστριακὸς κατὰ τῆς Ἰταλίας στρατὸς χρησιμοποιεῖ μέχρι τῆς 22ας Ἰουνίου τὸν Ἄντιτζε ὡς προκάλυμμα τῆς στρατηγικῆς του συγκεντρώσεως.

Κατὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον ἡ κοιλὰς τοῦ Ἄντιτζε ἐχρησίμευσε πολλάκις ὡς γραμμὴ ἐπιχειρήσεων ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων, δεδομένου ὅτι ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν διάβασιν μεταξὺ τῆς περιοχῆς τοῦ Τρεντίνο καὶ τῆς πεδιάδος τῆς Βενετίας. Ἰταλικὸν στράτευμα προελαύνει τὴν 27ην Μαΐου 1915, ἤτοι εὐθὺς ἅμα τῇ ὑπὸ τῆς Ἰταλίας κηρύξει τοῦ πολέμου, διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄντιτζε, ἵνα καταλάβῃ κατάλληλα σημεῖα, καὶ τοιουτοτρόπως παρεμποδίσῃ τὴν διὰ τῆς ἐν λόγῳ κοιλάδος προέλασιν τῶν Αὐστριακῶν πρὸς τὴν πεδιάδα Βενετίας. Ἐπειδὴ τὸ βασικὸν σχέδιον τοῦ Αὐστριακοῦ Ἐπιτελάρχου Conrad von Hoetzendorf ἐστηρίζετο πάντοτε ἐπὶ τοῦ ὅτι ἡ κυρία κατὰ τῆς Ἰταλίας εἰσβολὴ ἔδει νὰ ἐγίνετο ἐκ Τρεντίνο, δι' αὐτὸ κατ' Ἀπρίλιον 1916 συγκεντροῦνται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἄντιτζε (μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Brenta) περὶ τὰς 300.000 Αὐστριακοί, οἵτινες τὴν 15ην Μαΐου ἄρχονται τῆς προελάσεώς των καὶ κατορθοῦσι, χάρις εἰς τὸ πολυάριθμον βαρὺ πυροβολικόν των, ν' ἀπωθήσωσι τοὺς Ἰταλούς, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῶσι νὰ φέρωσιν εἰς πέρας τὴν στρατηγικήν ἀποστολήν των, διότι ἡ ἐδαφικὴ διαμόρφωσις, ἐν ᾧ ηὐνόει πολὺ τὴν Ἰταλικὴν ἄμυναν, παρεκώλυεν ἐξ ἀντιθέτου τὴν μεταφορὰν τοῦ βαρέος Αὐστριακοῦ πυροβολικοῦ, τοῦ ἀπαραιτήτου διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς Αὐστριακῆς προελάσεως.

Οἱ Αὐστρογερμανοί, ἀκολουθοῦντες πάντοτε τὸ βασικὸν σχέδιον τοῦ Hoetzendorf, χρησιμοποιοῦσι τὸν Νοέμβριον 1917 τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄντιτζε, διὰ τὴν ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Τρεντίνο πρὸς τὴν πεδιάδα Βενετίας προέλασιν τῆς ὑπὸ τὸν Hoetzendorf στρατιᾶς ἐκ δώδεκα μεραρχιῶν, τῆς προωρισμένης νὰ συνδράσῃ μετὰ τῶν Αὐστριακῶν στρατιῶν τοῦ von Krobatin καὶ τοῦ von Boroevic, ἅμα τῇ πρὸς τὸν Piave ἐξελάσει των. Ἡ δρᾶσις τῆς στρατιᾶς τοῦ Hoetzendorf ἦτο τόσον ὁρμητική, ὥστε οἱ Ἰταλοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐκ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Asiago, καὶ θὰ ἠναγκάζοντο νὰ φθάσωσι μέχρι τοῦ Ἄντιτζε, ἐὰν δὲν ἀπεστέλλοντο τάχιστα ἐνισχύσεις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου (Γαλλικὴ στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Fayolle, καὶ Ἀγγλικὴ στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Plumer). Κατὰ Ἰούνιον 1918 ἐπαναλαμβάνεται καὶ πάλιν ἡ ἐκ μέρους τοῦ Hoetzendorf προσπάθεια διὰ τὴν ἐκ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Asiago προέλασιν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Βενετίας, ἀλλὰ δὲν ἐπιτυγχάνεται εἰμὴ μόνον ἡ κατάληψις τῶν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἄντιτζε ὀρεινῶν ὄγκων. Τέλος, ἡ ἀνακωχὴ τοῦ Νοεμβρίου 1918 εὑρίσκει τὴν 6ην ἰταλικὴν στρατιὰν ἐπιχειροῦσαν πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ μέσου Ἄντιτζε, διὰ τὴν ἀπώθησιν τῶν Αὐστριακῶν. Ν. ΚΛΑΔΑΣ

Ἀντιτζέττο *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ *Ἄντιτζε*.

Ἀντίτηλος *[Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρά, στενὴ καὶ μακρὰ 2 μιλ., παραλλήλως διήκουσα πρὸς τὴν ΝΑ ἀκτὴν τῆς νήσου *Ἐπισκοπή* (πλάτ. 36°21'30" Β, μήκ. 27°30'00", χάρτης ἀγγλικὸς 1898: Cos, Niseros and Piscopi islands), ἧς ἀπέχει 2 μίλλια, χωριζομένη διὰ διαύλου βαθυτάτου (ἄβυσσος εἰς 150 ὀργυιάς). Ὁ διέκπλους μεταξὺ Ἀντιτήλου καὶ Χάλκης, ἔχων εὖρος 8 μιλλίων, εἶναι καθαρὸς κινδύνων. Ὑπό τινων ναυτικῶν ἡ νῆσος ὀνομάζεται καὶ *Ἀσχημονῆσι*, δι' ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ προμνησθέντος χάρτου σημειοῦται Askimonissi. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἄντιτι (Aditi). Λέξις σανσκριτική, δηλοῦσα τὸν ἄνευ ὁρίων χῶρον, τὸ *ἄπειρον*. Ἡ λέξις αὕτη ἀπαντᾷ ἤδη εἰς τὰς Βέδας ὡς ὄνομα δημιουργοῦ θεᾶς, τῆς *Μουλαπράκριτι* τῶν Βεδαντιστῶν.

ἀντιτίμημα *[Ἀρχ. Ἑλλ. Δίκ.]*. —1) Κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος, αἱ περιουσίαι τῶν πολιτῶν καθ' ὡρισμένην ἐποχὴν (*Ἀριστοτ.* Πολιτικὰ Γ', 8) ἀπεγράφοντο, διαιρούμεναι εἰς τέσσαρας τάξεις (τῶν πεντακοσιομεδίμνων, τῶν ἱππέων, τῶν ζευγιτῶν καὶ τῶν θητῶν), κατὰ λόγον δὲ τῆς κατατάξεως ταύτης, καθωρίζετο ὁ πληρωτέος φόρος τῆς ἀκαθαρίστου περιουσίας ἑκάστου, ἐξαιρέσει τῶν θητῶν, οἵτινες ἀπηλλάσσοντο πάσης χρηματικῆς εἰσφορᾶς, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ ἐστεροῦντο τοῦ δικαιώματος νὰ μετέχωσιν εἰς τὰς ἀρχὰς («πένητι δὲ οὐ μέτεστιν ἀρχῆς», *Πλάτ.* Πολιτ. 8 550, *Διοδ.* ΙΗ' 74). Κατὰ τὴν ἀπογραφὴς ταύτης ὁ πολίτης ἐδικαιοῦτο νὰ ζητήσῃ *ἀντιτίμησιν* παρὰ τῶν ἀρχόντων, ἐὰν ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο ἀνακριβὴς ἡ *τίμησις* (*Δημοσθ.* κατ' *Ἀφόβου* Α' 815, *Λυσίου* ὑπὲρ ἀδελφοῦ Νικίου 7, *Πλάτ.* Νόμοι Θ. XVI), τὸ ὑπὸ τούτων δὲ περιοριζόμενον ποσὸν ἐκαλεῖτο *ἀντιτίμημα*.

—2) Ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἀδικημάτων ἡ ποινὴ καθωρίζετο ὑπὸ τῶν νόμων, ἐπὶ δὲ τῶν δημοσίων, καὶ ἐφ' ὅσον δὲν ὡρίζετο ὑπὸ τοῦ νόμου ποινή, ὁ κατήγορος *ἐπέγραφε τίμημα* (*Ἀριστοφ.* Πλοῦτος 480), ἤτοι ὥριζεν αὐτὸς τὴν ποινήν· ἡ ἐνέργεια αὕτη ἐκαλεῖτο *ἀγὼν τιμητός*. Ὁ τιμητὸς ἀγὼν κατ' ἀρχὰς μὲν συνίστατο εἰς ἁπλοῦν πρόστιμον πράγματος («κλωδὸς σύκινος» *Ἀριστοφ.* Σφῆκες 897) ἢ χρήματος (*Πλάτ.* Νόμοι ιϛ' 941, ι 907), βραδύτερον δὲ περιέλαβε καὶ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου («τίμημα θάνατος», *Δεινάρχου* κατὰ Δημοσθ. 60), ὡς ἐγένετο ἐπὶ τῆς κατὰ Σωκράτους κατηγορίας (*Πλάτ.* Ἀπολογία Σωκρατ. XXV, *Ξενοφ.* Ἀπομνημον. 1). Τὸ δικαστήριον μετὰ τὴν ἀποδεικτικὴν διαδικασίαν καὶ τὴν βεβαίωσιν τοῦ ἀδικήματος, ἐκάλει τὸν μηνυόμενον ἀντιτιμῆσαι αὐτῷ, ἐὰν ἐνόμιζε βαρὺ τὸ τεθὲν τίμημα. Ὁ κατηγορούμενος ἐπρότεινεν ἠπιωτέραν ποινήν, ἥτις ἐκαλεῖτο *ἀντι-*

Digitized by Google

τίμημα, ἐπὶ τούτων δὲ ἀπεφαίνετο τὸ δικαστήριον (*Ἁρποκρ.*, *Δημοσθ.* κατὰ Νεαίρας 6). Ὁ Σωκράτης ἐπρότεινεν ὡς ἀντιτίμημα τὴν ἐν Πρυτανείῳ σίτησιν, ὕστερον δέ, μεσολαβήσει τοῦ Πλάτωνος, ἐπρότεινε 30 μνᾶς (*Πλάτ.* Ἀπολογ. XXVIII).

Ι. Δ. ΖΕΠΟΣ

ἀντιτίμησις [*Ἀρχ. Ἑλλην. Δίκ.*]· βλ. λ. ἀντιτίμημα.

ἀντίτιμον (τό)· ὡς ἀπὸ ἐπιθέτου *ἀντίτιμος*· ἡ ἀντιστοιχοῦσα τιμή, ἡ ἀξία: «τὸ ἀντίτιμον τοῦ βιβλίου,—τῶν ὑποδημάτων κ.τ.τ.».

ἀντίτονοι (κοιν. *τὰ γκιοστέκια (τῆς μαΐστρας)*, γαλλ. les faux-grands-bras, ἀγγλ. preventer-main-braces) [*Ναυτ.*] Οἱ ὁλκοὶ οἱ ἕλκοντες πρὸς πρῷραν τὰ ἀκροκέραια τῆς μεγίστης, πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ ἔργου τῶν κυρίως ὁλκῶν τῆς αὐτῆς κεραίας. Οὕτω, ὅταν ἡ κεραία εἶναι κερουλκημένη κατά τινα θέσιν, ἡ ἀντίθετος ἕλξις ἑκατέρου τῶν ἀντιτόνων πρὸς τὴν ἑκατέρου τῶν ὁλκῶν συγκρατεῖ τὴν κεραίαν στερεώτερον καὶ κατὰ τὰς διατοιχήσεις, ὁπότε ὑποβοηθεῖ καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν συσπάστων τοῦ σάλου, καὶ κατὰ τὰς ἐνδεχομένας τοῦ ἱστίου ἀντηνεμώσεις. Ὅταν πάλιν ἡ κεραία πρόκειται νὰ κερουλκηθῇ, ἰδίως κατὰ τὴν μεταβολὴν τῶν ὁλκῶν τοῦ πρυμναίου πετάσματος εἰς περίπτωσιν *ἀναστροφῆς*, ὁ ἀριστερὸς ἀντίτονος βοηθεῖ τὸν δεξιὸν ὁλκὸν καὶ ὁ δεξιὸς ἀντίτονος τὸν ἀριστερὸν ὁλκόν. Σημειωτέον ὅμως ὅτι οἱ πρὸς πρῷραν ὁλκοὶ τῶν *λεμβούχων*, δὲν λέγονται «*ἀντίτονοι*» ἀλλ' ἁπλῶς «*πρωραῖοι τῶν λεμβούχων ὁλκοί*».

Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀντιτοξῖναι [*Μικροβ.*]. Ἀντισώματα, ἅτινα παράγονται ἐν τῷ ὀρῷ τοῦ αἵματος ζῴων, εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῶν ὁποίων εἰσέδυσαν μικρόβια ἐκκρίνοντα γνησίας τοξίνας (ὡς διφθερίτιδος, τετάνου κλπ.). Προφυλάττουσι δὲ τὰ τοιαῦτα ζῷα ἀπὸ ὁμοίαν δευτέραν προσβολήν, καθότι ἑνούμεναι μετὰ τῆς σχετικῆς τοξίνης ἐξουδετεροῦσιν αὐτήν. Διὰ τῆς τέχνης δυνάμεθα ν' ἀναπτύξωμεν μέγιστα ποσὰ τοιούτων ἀντιτοξινῶν, ἐγχύνοντες εἰς ζῷα κατ' ἀρχὰς μὲν ἐλαχίστας ποσότητας τοξίνης ἐξασθενηθείσης, εἶτα δ' αὐξάνοντες τὸ ἐγχυνόμενον ποσὸν καθαρᾶς τοξίνης ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε θὰ ἠδύνατο αὕτη νὰ φονεύσῃ πλείονα τοῦ ἑνὸς ζῷα. Τὸ ὑφιστάμενον ὅμως τὴν ἔνεσιν τῆς τοξίνης ζῷον οὐδὲν πάσχει, ἐκτὸς ἐφημέρου ἀντιδράσεως μεθ' ἑκάστην ἔγχυσιν, διότι ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ παράγονται συγχρόνως ποσὰ ἀντιτοξίνης τοιαῦτα ὥστε ἐξουδετεροῦσιν ἅπαν τὸ ἐνιέμενον ποσὸν τῆς τοξίνης. Ἐὰν ἤδη ἀφαιμάξωμεν τὸ ζῷον τοῦτο καὶ παραλάβωμεν τὸν ὀρὸν αὐτοῦ, ὅστις περιέχει μέγα πλῆθος ἀντιτοξινῶν, δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν αὐτὸν ἵνα προφυλάξωμεν ἢ θεραπεύσωμεν ἄλλα ζῷα προσβληθέντα ἐκ τῆς σχετικῆς νόσου, εἰς ἃ ἐνίεμεν ποσόν τι ἐκ τοῦ τοιούτου ἀντιτοξικοῦ ὀροῦ. Πρέπει ὅμως νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ δρᾶσις τῆς οὕτω παραγομένης τοξίνης εἶναι εἰδική, τουτέστιν ἡ διὰ τῆς ἐγχύσεως π. χ. διφθεριτικῆς τοξίνης παραχθεῖσα ἀντιδιφθεριτικὴ ἀντιτοξίνη μόνον τὴν διφθεριτικὴν τοξίνην δύναται νὰ ἐξουδετερώσῃ, οὐχὶ δὲ τὴν δυσεντερικήν, τετανικὴν κλπ., και ἄρα μόνον ἐπὶ διφθερίτιδος δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ προφυλακτικῶς ἢ θεραπευτικῶς ὁ τοιοῦτος ἀντιτοξικὸς ὀρός. Ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης ἐστηρίχθη ὁ Behring, ὅστις εἰσήγαγε τὴν τοσοῦτον ἐπιτυχῶς εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις καὶ ἐν εὐρυτάτῃ κλίμακι ἐφαρμοζομένην ἤδη *ὀροθεραπευτικήν*.

Ἡ χημικὴ σύστασις τῶν ἀντιτοξινῶν δὲν ἔχει μέχρι τοῦδε ἐξακριβωθῇ. Γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι δεικνύουσι μεγαλυτέραν ἀντοχὴν πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις ἢ αἱ μικροβιακαὶ τοξῖναι καὶ αἱ ἀλεξῖναι. Ἡ θερμοκρασία τῶν 60° οὐδόλως ἀλλοιοῖ αὐτάς, ἀλλ' εἰς ἀνωτέραν ὅμως τῶν 70° θερμοκρασίαν ἀποσυντίθενται καὶ ἐξασθενοῦσι. Ὡς πρὸς τὴν ἐξήγησιν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐπέρχεται ἡ ὑπὸ τῆς ἀντιτοξίνης ἐξουδετέρωσις τῆς ἀντιστοίχου τοξίνης, φαίνεται ὅτι ἡ τοξίνη δὲν καταστρέφεται, ἀλλ' ἑνοῦται μετὰ τῆς ἀντιτοξίνης εἰς χαλαρὰν χημικὴν σύνθεσιν, παραγομένου οὕτω προϊόντος, ὅπερ εἶναι ἀβλαβὲς διὰ τὰ κύτταρα τοῦ ζῴου καὶ ἐξ οὗ ἀποχωρίζεται πολλάκις ἡ τοξίνη. Μετὰ παρέλευσιν δὲ χρόνου τινὸς ἡ τοιαύτη σύνθεσις καθίσταται στερεωτέρα, ὥστε ὁ χωρισμὸς αὐτῶν εἶναι δυσχερὴς καὶ ἔτι βραδύτερον ἀδύνατος. Ἀντιτοξῖναι παράγονται καὶ ἐν τῷ ὀρῷ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ὑπέστησαν τὴν σχετικὴν νόσον, ἧς τὸ παθογόνον αἴτιον εἶναι τοξινογόνον μικρόβιον. Καὶ ἐλαφραὶ ἔτι νοσήσεις συντελοῦσι πρὸς ἀνάπτυξιν ἀντιτοξίνης, οὕτως ὥστε ἄνθρωποι ὑποστάντες ἐλαφροτάτην, σχεδὸν ἀπαρατήρητον διελθοῦσαν τοιαύτην νόσον, π.χ. διφθερίτιδα, φέρουσιν ἐν τῷ ὀρῷ αὐτῶν σχετικὰς ἀντιτοξίνας.

Κ. ΣΑΒΒΑΣ

ἀντιτορπιλλικόν· βλ. τορπιλλικόν.

ἀντιτουσσίνη (Antitussinum) [*Φαρμακ. Χημ.*]. Ἀλοιφὴ σκευαζομένη ἐκ 5 0 μ. διφθοριοδιφαινυλίου, 1 μ. φθοριοφαινόλης, 85 μ. ἀνύδρου λανολίνης καὶ 10 μ. βασελίνης. Χορηγεῖται πρὸς ἐντριβὰς ἐπὶ παθήσεως τοῦ λαιμοῦ, ὡς ἐπὶ φλεγμονὰς τῶν ἀμυγδαλῶν, κοκκύτην κτλ.

Κ. Γ. Μ.

ἀντίτραγος [*Ἀνατ.*]. Ἔπαρμα ἐπὶ τῆς ἔξω ἐπιφανείας τοῦ πτερυγίου τοῦ ὠτός, κείμενον ὑπὸ τὸ πέρας τῆς ἀνθέλικος, ἀφορίζον ὄπισθεν τὴν κόγχην καὶ τὸν ἔξω ἀκουστικὸν πόρον, ἀφοριζόμενον ἔμπροσθεν ὑπὸ τοῦ τράγου, ὅστις δίκην βαλβῖδος προέχει κατέναντι τοῦ ἀντιτράγου, ἀφ' οὗ διαχωρίζεται πρὸς τὰ κάτω ὑπὸ τῆς μεσοτραγείου ἐντομῆς.

Ι. Π.

ἀντιτριαδῖται· βλ. Μοναρχιανοὶ καὶ Σοκινιανοί.

ἀντιτριβῆς *μέταλλα* [*Μηχανολ.*]. Καλοῦμεν οὕτω διάφορα κράματα διὰ τῶν ὁποίων ἐπενδύομεν ἐσωτερικῶς τοὺς τριβεῖς (κουζινέτα) τῶν ἑδράνων ἀξόνων ἢ ἀτράκτων, ἢ τοὺς τριβεῖς στροφέων ἐν γένει. Σκοπὸς τῆς τοιαύτης μεταλλικῆς ἐπενδύσεως τῶν τριβέων εἶναι ἡ κατὰ τὸ δυνατὸν μείωσις τῶν ἐκ τῆς τριβῆς φθορῶν τῶν στροφέων κ.τ.λ. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπιτυγχάνεται, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ τριβὴ εἶναι μεγαλυτέρα ἢ ὅση εἰς τοὺς ἐξ ὀρειχάλκου τριβεῖς, διότι ἡ ἀντίστοιχος θερμότης ἀπάγεται ταχύτερον διὰ τριβέων ἐκ τοιούτων κραμάτων. Τὰ κράματα ταῦτα συνδυάζουν τὸ σκληρὸν μετὰ τοῦ πλαστικοῦ. Ἡ σκληρότης, ὀφείλεται εἰς τὸ περιεχόμενον ἀντιμόνιον, ἐνῷ ἡ πλαστικότης ἐπιτυγχάνεται διὰ μολύβδου ἢ κασσιτέρου. Τὰ κυριώτερα εἴδη κραμάτων ἀντιτριβῆς, ἅτινα καὶ *λευκὰ μέταλλα* καλοῦνται, παρουσιάζουν μίαν τῶν κάτωθι συνθέσεων:

Χαλκὸς	Ἀντιμόνιον	Μόλυβδος	Κασσίτερος
—	15—20	75—80	—
—	15	73	12
—	10	76	14
6	25	—	69

Α. Μ.

ἀντιτριχία (ἡ) (Antitrichia) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βρύων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λευκοδοντιδῶν*. Ὁ στάχυς τῶν φυτῶν τούτων φέρει ὀδοντώσεις καὶ κατὰ διαστήματα κόμβους, τὰ φύλλα των εἶναι ᾠοειδῆ-ἐπιμήκη κεκολοβωμένα κατὰ τὰ ἄκρα των καὶ φέρουσιν ἡμικυλινδρικὰς νευρώσεις. Ζῶσιν ἐπὶ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων ἢ ἐπὶ πετρῶν καὶ ἀπαντῶσιν εἰς θερμὰ κλίματα.

Δ. Ν. Π.

ἀντίτροπα (τὰ) [*Βοτ.*]. Καλοῦνται τὰ φυτὰ τῶν ὁποίων τὸ ἔμβρυον λαμβάνει ἀντίθετον διεύθυνσιν τῆς διευθύνσεως τοῦ σπέρματος.

Δ. Ν. Π.

ἀντιτρυγικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. τρυγικὸν ὀξύ.

Ἀντίτυαι (Adityai) [*Ἰνδ. Μυθολ.*]. Υἱοὶ τῆς θεᾶς Ἄντιτι, οἱ διευθύνοντες τοὺς δώδεκα μῆνας τοῦ ἔτους. Μία τῶν δώδεκα τάξεων τῶν Γιάγυαι.

ἀντιτυπία (ἡ)· ἡ ἀντίθετος κροῦσις, ἡ ἀντίστασις τραχέος σώματος, ἡ ἀνταπώθησις, ἄντωσις.

— [*Φιλοσοφ.*] Τὴν λέξιν εἶχον χρησιμοποιήσει οἱ Στωϊκοί, βραδύτερον δὲ ὁ Γκασσέντι καὶ ὁ Λειβνίτιος, ὅστις ἐκάλεσεν *ἀντιτυπίαν* τὴν θεμελιώδη ἰδιότητα τῆς παθητικῆς ἀντιστάσεως τῆς ὕλης, τὸ ἀδιαχώρητον. Ὁ Καρτέσιος ὥριζε τὴν ὕλην ὡς οὐσίαν ἔχουσαν ἔκτασιν, ἤτοι, ὡς πᾶν ὅ,τι ἐκτείνεται κατὰ μῆκος, πλάτος καὶ βάθος· ὁ Λειβνίτιος παρετήρησεν ὅτι ἡ ἔκτασις δὲν ἀρκεῖ πρὸς ὁρισμὸν τῆς ὕλης, καὶ ὅτι πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἀντίστασις ἢ ἀντιτυπία, δηλ. ἀπέδιδεν οὕτω εἰς τὴν ὕλην καὶ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀδιαχωρήτου. Καὶ ἡ κυρία αἰτία πάσης κινήσεως καὶ μεταβολῆς ἀπεδίδετο μᾶλλον εἰς τὴν διάφορον τῆς ἐκτάσεως παθητικὴν δύναμιν, εἰς τὴν μᾶζαν.

Π. Ζ.

— [*Ιατρ.*] Διὰ τοῦ ὅρου *ἀντιτυπία* χαρακτηρίζεται μέθοδος κοιλιακῆς ἐξετάσεως,—διαγνωστικὸν σημεῖον, δι' οὗ ἀναζητοῦμεν εἰς φυσιολογικὰς κοιλότητας τὴν ὕπαρξιν ἐκτεταμένης συλλογῆς ὑγροῦ. Ἐπικρούοντες διὰ τοῦ δακτύλου ἐπὶ ἀσκοῦ ἐντελῶς πεπληρωμένου ὑγροῦ, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπὶ τοῦ ἀντιθέτου αὐτοῦ μέρους ἐφάπτεται ἡ παλάμη τῆς ἑτέρας χειρός, ἀντιλαμβανόμεθα ὑπὸ ταύτην, μεθ' ἑκάστην ἐπίκρουσιν, ἀποτόμου ὤσεως, ὀφειλομένης εἰς τὸν οὕτω ἐνεργούμενον κυματισμὸν τοῦ ὑγροῦ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ κατὰ τὰς πολλαπλᾶς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἔχει ἀναπτυχθῇ ἐλεύθερον ἢ ἐγκεκυστωμένον ὑγρὸν ἐντὸς τῆς περιτοναϊκῆς κοιλότητος, ἐκδηλούμενον μακροσκοπικῶς διὰ κοιλιακῆς προπετείας. Τὸ ὑδροστατικὸν τοῦτο φαινόμενον ἀποτελεῖ τὸ αἴσθημα τῆς *ἀντιτυπίας*. Ἡ ἀντιτυπία εἶναι ἐντελῶς παθογνωμονικὴ τῆς ἔν τινι κοιλότητι ὑπάρξεως ὑγροῦ, διαφέρει δὲ τοῦ *κλυδασμοῦ*, καθ' ὅσον εἶναι μᾶλλον ἐκσεσημασμένη τὴν ἔντασιν, οὖσα ἐπὶ τοσοῦτον ἐντονωτέρα καὶ ταχυτέρα, ὅσον τὸ ὑγρὸν εἶναι ἀφθονώτερον καὶ ὑπὸ μείζονα πίεσιν ἐν τῇ κοιλότητι. Ἡ ἀντιτυπία εἶναι αἰσθητὴ ἐπὶ ἀσκιτικοῦ ὑγροῦ, ἐπὶ ἐκτεταμένης κύστεως τῆς ᾠοθήκης μετὰ λεπτῶν τοιχωμάτων, κατὰ τὰς μεγάλας διατάσεις τῆς χοληδόχου κύστεως κλπ. Δὲν εἶναι δὲ σαφῶς αἰσθητή, ὁσάκις τὸ περιτοναϊκὸν ὑγρὸν δὲν εἶναι ἄφθονον, παρεντιθέμενον μεταξὺ τῶν ἐντερικῶν ἑλίκων, αἵτινες παρακωλύουν τὴν μετάδοσιν τῶν κυμάνσεων τοῦ ὑγροῦ. Ἡ ἀναζήτησις τῆς ἀντιτυπίας ἐπὶ ἀφθόνου ἐξιδρώματος γίνεται, ὑπτίως κατακεκλιμένου ὄντος τοῦ ἀρρώστου, ὁπότε αἱ μὲν ἐντερικαὶ ἕλικες ἀνωθοῦνται καὶ συσσωρεύονται κατὰ τὴν ἐπιγαστρικὴν χώραν, τὸ δὲ ὑγρὸν καταλαμβάνει τὸ λοιπὸν μέρος τῆς κοιλίας. Οὕτω κειμένου τοῦ ἀρρώστου, ἁπτόμεθα διὰ τῆς παλάμης τοῦ ἑνὸς ἡμιμορίου τῆς κοιλίας, διὰ δὲ τῆς ἄλλης χειρὸς ἐνεργοῦμεν κατὰ τὸ ἕτερον ἡμιμόριον μικράς, ἀλλ' ἀποτόμους ἐπικρούσεις. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν ταύτην δὲν εἶναι πολλάκις ἄσκοπον, ἵνα παριστάμενός τις ἐφαρμόζῃ τὸ χεῖλος τῆς χειρός του κατὰ μῆκος τῆς λευκῆς γραμμῆς τῆς κοιλίας τοῦ ἐξεταζομένου· διότι τοιουτοτρόπως παρακωλύει τὴν παραγωγὴν κυμάνσεων αὐτοῦ τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος, αἵτινες δύνανται ν' ἀγάγουν εἰς πλάνην. Ὁσάκις ὅμως τὸ περιτοναϊκὸν ὑγρὸν εἶναι ὀλίγον, ἡ ἀναζήτησις τῆς ἀντιτυπίας γίνεται κατὰ τὴν ὀρθίαν στάσιν τοῦ ἀρρώστου, ὁπότε τὸ ὑγρὸν τάσσεται πρὸς τὸ κατωφερέστερον μέρος τῆς κοιλίας, εἰς ὃ καὶ ἀναζητεῖται. Ἡ ἀντιτυπία εἶναι αἰσθητὴ ἐνίοτε καὶ εἰς τὸν θώρακα, ὁσάκις τὸ πλευριτικὸν ἐξίδρωμα εἶναι ἄφθονον.

Παρεμφερὲς διαγνωστικὸν σημεῖον χρησιμοποιεῖ καὶ ἡ μαιευτικὴ ἐξέτασις, ὁσάκις ἐπιζητεῖ νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ὕπαρξιν ἐμβρύου ἐντὸς τῆς μήτρας διὰ τῆς κοιλιακῆς ἢ διὰ τῆς κολπικῆς ψηλαφήσεως.

Ἡ ἀνεύρεσις τῶν παθητικῶν κινήσεων τοῦ ἐμβρύου ἐντὸς τῆς μήτρας διὰ τῆς κοιλιακῆς ψηλαφήσεως ἀποτελεῖ τὴν *ἐξωτερικὴν ἀντιτυπίαν*· ἡ δ' ἀνεύρεσις αὐτῶν διὰ τῆς κολπικῆς ψηλαφήσεως, συνδεδυασμένης μάλιστα μετὰ τῆς κοιλιακῆς (ἀμφίχειρος ἐξετάσεως), ἀποτελεῖ τὴν *ἐσωτερικὴν ἀντιτυπίαν*. Τὴν ἐξωτερικὴν ἀντιτυπίαν ἀνευρίσκομεν, φέροντες τὴν παλάμην τῆς μιᾶς χειρὸς εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ πλάγιον τῆς κοιλίας, τὴν δὲ τῆς ἑτέρας πρὸς τὸ ἕτερον πλάγιον. Πιέζομεν τότε ἀποτόμως διὰ τῶν ἄκρων δακτύλων τῆς μιᾶς χειρὸς τὸ μητρικὸν τοίχωμα, ἀκινητοῦντες τὴν ἑτέραν χεῖρα, ὁπότε οἱ πιέσαντες δάκτυλοι θέλουσιν αἰσθανθῆ τὸ ἐν τῇ μήτρᾳ ἔμβρυον ἀπομακρυνόμενον καὶ εἶτα παλινδρομοῦν καὶ πλῆττον αὐτοὺς ἐλαφρῶς. Ἡ ἐξωτερικὴ ἀντιτυπία, καθισταμένη ἀντιληπτὴ ἀπὸ τοῦ πέμπτου καὶ δὴ τοῦ ἕκτου μηνὸς τῆς κυήσεως καὶ ἐντεῦθεν, ἀποτελεῖ βέβαιον καὶ ἀσφαλὲς σημεῖον αὐτῆς, καθόσον ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ περιπτώσει ἀπαντᾷ αὕτη. Τὴν δ' ἐσωτερικὴν ἀντιτυπίαν ἀνευρίσκομεν, τοποθετοῦντες τὴν ἐξεταζομένην ὀρθίαν μετ' ἀνεῳγμένων σκελῶν και διὰ τοῦ κολεοῦ ἀνωθοῦντες καὶ διασείοντες ἀποτόμως διὰ τοῦ λιχανοῦ τὸ κατώτερον τμῆμα τῆς μήτρας αὐτῆς. Τὸ ἔμβρυον τότε, ἐκτοπιζόμενον, ὑψοῦται ἐντὸς τοῦ ἐναμνίου ὑγροῦ, εἶτα δὲ καταπίπτει εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ θέσιν, παράγον χαρακτηριστικὸν ἐλαφρὸν κτύπον ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ δακτύλου. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀντιτυπία καθισταμένη ἀντιληπτὴ ἀπὸ τοῦ $4^1/_2$ περίπου μηνὸς τῆς κυήσεως καὶ ἐντεῦθεν, κυρίως δὲ κατὰ τὸν ἕκτον καὶ τὸν ἕβδομον μῆνα, ἀποτελεῖ καὶ αὕτη ἀλάθητον σημεῖον αὐτῆς. Ἡ ἀνεύρεσις τῆς ἐσωτερικῆς ἀντιτυπίας δυσχεραίνεται ἢ καθίσταται ἀδύνατος μόνον ἐπὶ πολλαπλῆς κυήσεως ἢ ἐπὶ προδόμου πλακοῦντος ἢ τέλος ἐπὶ ἰσχιακῆς προβολῆς καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ ἐγκαρσίου σχήματος.

ΣΤ. Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ἀντίτυπον (τό)· (ἀπὸ τοῦ ἐπιθέτου *ἀντίτυπος*), ἔντυπον ἀντίγραφον· καθόλου *ἀντίτυπα* λέγονται τὰ φύλλα ἢ τὰ σώματα εἰς τὰ ὁποῖα ἐκτυποῦται οἱονδήποτε ἔντυπον· π. χ. «τὸ βιβλίον ἐξεδόθη εἰς χίλια ἀντίτυπα».

ἀντίτυπος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἀντικρουόμενος, ἀπωθούμενος ὑπὸ σκληροῦ σώματος· || ἐνεργ., ὁ ἀπωθῶν ὡς ἀπωθεῖ σκληρόν τι σῶμα· ἐντεῦθεν ἐλαστικός, ἀλλ' ὡσαύτως μετὰ τῆς ἀντιθέτου ἐννοίας τραχύς, μὴ ἐλαστικός· || μεταφ. ἰσχυρογνώμων, ἐπίμονος, ἐναντιούμενος εἴς τι, ἀντίθετος.

— [*Βιβλ.*] Διὰ τοῦ ὅρου *ἀντίτυπος* δηλοῦται πρόσωπον ἢ γεγονὸς ἢ πρᾶγμα τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀντιστοιχοῦν εἰς *προφητικῆς χροιᾶς τύπον* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Οὕτω λόγου χάριν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἀντίτυπος τοῦ Μελχισεδέκ, ἡ ἐκκλησία εἶναι ἀντίτυπος τῆς κιβωτοῦ τοῦ Νῶε, ἐν ᾗ διεσώθη οὗτος μετὰ τῆς οἰκογενείας του, ἡ Θεοτόκος εἶναι ἀντίτυπος τῆς Ἰουδείθ, ἥτις ἔσωσε τὴν πατρίδα της, ἡ τριήμερος ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀντίτυπος τῆς σωτηρίας τοῦ Ἰωνᾶ μετὰ τριήμερον διαμονὴν τοῦ Ἰωνᾶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους κ.λ.π.

Π. Ι. Μ.

ἀντιτυπῶ· ἀντιγράφω σχέδιον.

ἀντιυγροσκοπικός, —*ή*, —*όν*· ὁ μὴ ὑγροσκοπικός, ὁ ἐμποδίζων τὴν ἐκ τῆς ὑγρασίας διαπότισιν.

—[*Τεχν.*] Εἰδικὸν *ἀντιυγροσκοπικὸν* μεῖγμα χρησιμοποιούμενον ἐναντίον τῆς ὑγρασίας τῶν τοίχων, παρασκευάζεται διὰ διαλύσεως στερεᾶς πίσσης

Digitized by Google

καὶ ὑγρᾶς πίσσης τῶν λιθανθράκων εἰς βενζόλιον. Ξηραίνεται ταχέως καὶ παρουσιάζει ἱκανὴν ἀντοχήν.

ἀντιυδρωπικός, *—ή, —όν*, ἢ *ἀνθυδρωπικός*· ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τῆς ὑδρωπικίας, ὁ θεραπευτικὸς τῆς ὑδρωπικίας.

ἀντιυστερικός, *—ή, —όν*, ἢ *ἀνθυστερικός*· ὁ ἐνδεικνυόμενος κατὰ τοῦ ὑστερισμοῦ, ὁ θεραπευτικὸς τοῦ ὑστερισμοῦ.

ἀντιφαγίνη (ἡ) *[Φυσιολ.]*. Οὐσία, ἀπαντῶσα ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις προστατεύει τὰ μικρόβια κατὰ τῆς περιεγκλείσεως καὶ συσφαιρώσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν μικροβιοφάγων κυττάρων· εὑρίσκεται δ'αὔτη εἰς τὰς ἰογόνους καλλιεργίας καὶ διαφέρει τῶν ἐπιθεσινῶν (agressines) ὡς ἐκ τῆς ἀντιστάσεως αὐτῆς εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς θερμοκρασίας τῶν 70°. Ὁ ἐπιστημονικὸς οὗτος ὅρος ἐδημιουργήθη τῷ 1908 ὑπὸ τῶν Tchistovitch καὶ Yourévitch. Μ. Ν. Κ.

Ἀντιφάνης. — 1) Εἷς τῶν τεσσάρων νομοθετῶν τῶν Τεγεατῶν, οἵτινες ἀπεικονίζοντο ἐπὶ τεσσάρων (ἀνὰ εἷς εἰς ἑκάστην) στηλῶν, αἵτινες εἶχον στηθῆ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς πόλεως παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης.

— 2) Ἀθηναῖος ἀνδριαντοποιὸς ἐκ τοῦ δήμου Κεραμέων. Γίνεται μνεῖα περὶ αὐτοῦ ἔν τινι ἐπιγραφῇ τοῦ Ἐρεχθείου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπῆρξεν ὁ καλλιτέχνης ἑνὸς ἡνιόχου μετὰ τοῦ δίφρου του

— 3) Ἀθηναῖος, φίλαρχος, φονευθεὶς κατὰ τὸν κορινθιακὸν πόλεμον (394—393 π. Χ.).

— 4) Ἀργεῖος καλλιτέχνης, ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ε' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Περικλύτου, μαθητοῦ τοῦ Πολυκλείτου καὶ διδάσκαλος τοῦ Σικυωνίου Κλέωνος. Τοῦ καλλιτέχνου τούτου πολλὰ ἐκ χαλκοῦ ἔργα μνημονεύει ὁ Παυσανίας ὅτι εἶχον ἀνατεθῆ ἐν Δελφοῖς, ὡς οἱ ἐπιχώριοι Ἀρκάδες ἥρωες Ἔλατος, Ἀφείδας καὶ Ἔρασος, ἀφιερωθέντες ὑπὸ τῶν Τεγεατῶν εἰς ἀνάμνησιν μιᾶς νίκης των κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὺς κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην ἠχμαλώτισαν· οἱ Διόσκουροι, οἵτινες μετὰ ἑπτὰ ἄλλων ἀνδριάντων συναπετέλουν τὸ μέγα ἀνάθημα τῶν Λακεδαιμονίων, ἀφιερωθὲν εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τοῦ Λυσάνδρου ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς κατὰ τὸ 404 π. Χ. Τὸ ἀνάθημα τῶν Λακεδαιμονίων εἶχε τοποθετηθῆ ἀπαντικρὺ τοῦ τῶν Τεγεατῶν διὰ νὰ τὸ ἐπισκιάσῃ. Ἐκτὸς τούτων μνημονεύει ὁ Παυσανίας καὶ ἕνα χαλκὸν ἵππον (τὸν δούρειον δῆθεν), τὸν ὁποῖον εἶχον ἀφιερώσει εἰς τοὺς Δελφοὺς οἱ συμπολῖται τοῦ καλλιτέχνου εἰς ἀνάμνησιν τῆς περὶ τῆς Θυρέας μάχης των (414 π. Χ.), κατὰ τὴν ὁποίαν ἰσχυρίζοντο ὅτι ἐνίκησαν τοὺς ἀμφισβητοῦντας τὴν κατοχὴν αὐτῆς Λακεδαιμονίους. Γ. Δ. ΚΑΨ.

— 5) Ποιητὴς τῆς μέσης κωμῳδίας (407—333) ὡς καὶ ὁ Ἄλεξις. Οὗτος κεκτημένος θησαυρὸν ἀνεξάντλητον κωμικῆς εὐφυΐας ἐγένετο ὁ πολυγραφώτατος πάντων τῶν τῆς μέσης κωμῳδίας ποιητῶν. Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ, ὧν ἄλλοι μὲν μνημονεύουσι τριακοσίας τὸν ἀριθμόν, ἄλλοι δὲ καὶ πλείονας, συμπεραίνεται, ὅτι οἱ κωμῳδιοποιοὶ τῶν χρόνων τούτων δὲν ἐδίδασκον ἀνὰ ἓν δρᾶμα εἰς μόνα τὰ Λήναια καὶ τὰ μεγάλα Διονύσια, ἀλλ' ὅτι ἐποίουν καὶ εἰς ἄλλας τοῦ ἔτους ἑορτὰς ἤ, ὅπερ πιθανώτερον, ἐδίδασκον πολλὰ δράματα ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἑορτῇ. Ὁ Ἀντιφάνης φαίνεται, ὅτι ἐποίει πολλὰς κωμῳδίας καὶ χάριν ξένων θεάτρων· διότι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς ἱδρύθησαν θέατρα (*Bergk* IV, 145). Ἀλλ' ὁ γονιμώτατος οὗτος ποιητὴς παραδόξως πως ἐνίκησε μόνον δέκα τρεῖς νίκας.

Ὁ Ἀντιφάνης ἦτο ξένος, ἀλλά, κατὰ πρότασιν τοῦ Δημοσθένους, ἀπέκτησε πολιτικὰ δικαιώματα ἐν Ἀθήναις. Ἂν καὶ μὴ Ἀθηναῖος, ἐχειρίζετο τὴν Ἀττικὴν διάλεκτον λίαν δεξιῶς Τὰς ὑποθέσεις τῶν δραμάτων αὐτοῦ ἐλάμβανε συχνάκις ἐκ τῶν συμποσίων. Τὰ ἀποσπάσματά του, ὑπερτριακόσια, ἐν οἷς περιγράφονται μὲν ἑστιάσεις, ἀλλὰ καὶ πολλαὶ καλαὶ γνῶμαι παρενείρονται, ἐξέδωκαν οἱ *Meineke* (Fragmenta Comicorum graecorum III, 3—160) καὶ *Bothe* (Didot, 1855 σελ. 345—418) καὶ *Kock* (Comicorum Atticorum Fragmenta-Teubner, τόμ. II, 11—135). Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

—6) Δήλιος ἰατρὸς τῶν Ἀλεξανδρηνῶν χρόνων, γράψας πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Πανόπτης». Ἐθεώρει τὴν πολυειδίαν τῶν ἐδεσμάτων αἰτίαν νόσων. Ὁ Γαληνὸς ἀναφέρει τούτου φάρμακον κατὰ τῆς ὀδονταλγίας (XII. 877). ΑΡ. Π. Κ.

—7) Πάριος ἀνδριαντοποιός, υἱὸς τοῦ Θρασωνίδου. Τούτου εἷς ἀνδριάς, ἀθλητής, ἢ ἥρως κατ' ἄλλους ἢ Ἑρμῆς, ἀνεκαλύφθη ἐν τῇ νήσῳ Μήλῳ. Ἐν τῷ βάθρῳ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀντιφάνης Θρασωνίδου Πάριος ἐποίει».

—8) Ἀρχαῖος τραγικὸς ἐκ Καρύστου, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Σουΐδα.

—9) Συγγραφεὺς βιβλίου περὶ ἑταιρῶν, καλούμενος *ὁ νεώτερος* (*Ἁρποκρ.* εἰς λ. Ἀντίκυρα καὶ Νάννιον. *Ἀθήν.* 13 567, α. 586, β 587).

—10) Γεωγράφος διαβόητος διὰ τὰς ἐσφαλμένας πληροφορίας του (*Πολύβ.* 34.6. *Στράβ.* 2.102).

—11) Ποιητὴς τῆς ἀνθολογίας (*Ἰακ.* Ἀνθολ. 13. σελ. 850).

—12) Ἀθηναῖος παῖς, νικητὴς τοῦ παγκρατίου κατὰ τὰ ἐν Ὠρωπῷ ἀμφιαράεια.

—13) Ἀθηναῖός τις, ταμίας τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς καὶ ἄλλων θεῶν.

—14) Ἐπώνυμος πρύτανις ἐν Μιλήτῳ.

—15) Ἑλλανοδίκης τις ἐν Ὀλυμπίᾳ.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονεύονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ πλεῖστοι ἄλλοι μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ὡς τρεῖς Ἀθηναῖοι, δύο τριήραρχοι καὶ εἷς ὁπλομάχος τῶν ἐφήβων, εἷς Θεσσαλός, κοινὸς στρατηγὸς τῶν Μαγνήτων, εἷς Δήλιος κιθαριστής, εἷς Θηβαῖος, εἷς Θεσπιεύς, εἷς Ἠλιεὺς κ. ο. κ. Γ. Δ. ΚΑΨ.

ἀντιφάρμακον (τό)· τὸ ἀντίδοτον φάρμακον, τὸ παρεχόμενον πρὸς ἀντίδρασιν κατὰ δηλητηρίου φαρμάκου (βλ. **ἀντίδοτα**)· ‖ καθόλου, φάρμακον θεραπευτικόν.

ἀντίφασις (ἡ)· (ἀπὸ τοῦ *ἀντίφημι*), λόγος ἐναντίος ἄλλου λόγου, ἐναντιολογία: «αὕτη ἡ πραγματεία δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀντιφάσεων», δηλ. τίθεταί τι ὅπερ κατωτέρω ἀναιρεῖται ἢ ἀντιθέτως· ‖ ἀνακολουθία, ἀσυμφωνία: «αἱ πράξεις του εὑρίσκονται εἰς ἀντίφασιν πρὸς τοὺς λόγους του».

— *[Φιλοσ.]* Δύο ἔννοιαι εὑρίσκονται εἰς ἀντίφασιν, ὅταν ἡ μία εἶναι ἁπλῆ ἄρνησις τῆς ἑτέρας· δηλ. ὅταν ἔχωσι σχέσιν πρὸς ἀλλήλας, οἵαν τὸ *Α* πρὸς τὸ *οὐκ Α*. Π. χ. αἱ ἔννοιαι: στερεὸν καὶ μὴ στερεὸν εἶναι ἀντιφατικαί, διότι ἡ δευτέρα αἴρει ἁπλῶς τὴν πρώτην (εἶναι ἄρνησις τῆς πρώτης) χωρὶς νὰ θέτῃ ἄλλην ἀντ' αὐτῆς· ἐνῷ αἱ ἔννοιαι στερεὸν καὶ ὑγρὸν δὲν εἶναι ἀντιφατικαί, διότι αἴρει μὲν ἡ δευτέρα τὴν πρώτην, ἀλλὰ καὶ θέτει ἄλλην ἀντ' αὐτῆς· αἱ ἔννοιαι ἀθῷοι καὶ ἔνοχοι εἶναι ἀντιφατικαὶ (διότι ἔνοχος=μὴ ἀθῷος).

Ὁμοίως δύο κρίσεις λέγονται ἀντιφατικαὶ ἢ ἀντιφατικῶς ἀντίθετοι, ὅταν ἁπλῶς ἡ μία αἴρει τὸ ὑπὸ τῆς ἄλλης τιθέμενον· ἢ καὶ ἐὰν εἶναι δεδομέναι δύο κρίσεις, ἐξ ὧν ἡ μία ἀποδίδει εἰς τὸ ὑποκείμενον κατηγορούμενόν τι, ἡ δὲ ἑτέρα ἀρνεῖται εἰς τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον τὸ αὐτὸ κατηγορούμενον, αἱ κρίσεις αὗται εὑρίσκονται πρὸς ἀλλήλας *εἰς ἀντίφασιν*. Προφανῶς αἱ ἀντιφατικαὶ κρίσεις δὲν δύνανται μήτε ἀμφότεραι νὰ συναληθεύωσι, μήτε ἀμφότεραι νὰ συμψεύδωνται.

Δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰς ἀντιφάσεις εἰς *ἀμέσους* καὶ *ἐμμέσους*. Π. χ. ἄμεσον ἀντίφασιν περιέχει ἡ κρίσις: «τὸ τετράγωνον ἔχει τρεῖς πλευράς», ἔμμεσον δὲ ἀντίφασιν ἡ κρίσις «τὸ ἰσόπλευρον τρίγωνον εἶναι ὀρθογώνιον», διότι ἑκάστη γωνία τοῦ ἰσοπλεύρου τριγώνου εἶναι δύο τρίτα τῆς ὀρθῆς. «Ἀντίφασις δὲ ἀντίθεσις ἧς οὐκ' ἔστι μεταξὺ καθ' αὑτήν· μόριον δ' ἀντιφάσεως τὸ μέν τι κατά τινος κατάφασις, τὸ δέ τι ἀπό τινος ἀπόφασις (*Ἀριστ.* Ἀναλ. ὕστ. 1,2). «Ἀντικεῖσθαι μὲν οὖν κατάφασιν ἀποφάσει λέγω ἀντιφατικῶς τὴν τὸ καθόλου σημαίνουσαν τῷ αὐτῷ ὅτι οὐ καθόλου, οἷον—πᾶς ἄνθρωπος λευκός, οὐ πᾶς ἄνθρωπος λευκός—οὐδεὶς ἄνθρωπος λευκός, ἔστι τις ἄνθρωπος λευκός» (*Ἀριστ.* περὶ Ἑρμ. 7).

Εἰς τὸν καθαρὸν λόγον καὶ εἰς τὰ μαθηματικὰ πᾶν ὅ,τι δὲν ἐπιφέρει ἀντίφασιν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀληθὲς (βλ. λ. **ἀληθές**).

Ἀρχὴ ἀντιφάσεως (ἢ καὶ *νόμος* ἢ *ἀξίωμα ἀντιφάσεως*,—principio contradictoria) λέγεται ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς διανοήσεως καθ' ἣν «μία καὶ ἡ αὐτὴ ἔννοια δὲν δύναται νὰ εἶναι ἅμα καὶ νὰ μὴ εἶναι τὸ αὐτό». Παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ταυτότητος (τὸ *Α* εἶναι *Α*) παριστᾷ τὸν τύπον τῆς δυνατότητος, ἐνῷ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντιφάσεως (ἀδύνατον τὸ *Α* νὰ εἶναι ὄχι *Α*) παριστᾷ τὸν τύπον τοῦ ἀδυνάτου· διαιροῦνται δὲ αἱ δύο ἀρχαὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν ἔκφρασιν.

Ὁ νοῦς ἀποκρούει τὴν ἀντίφασιν, δυνατὸν ἐν τούτοις κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σχηματισμοῦ κρίσεων νὰ μὴ διατηρηθῇ ὁ συνειρμὸς καὶ νὰ προκύψωσι κρίσεις ἀντιφατικαὶ (ἔμμεσοι). Καὶ ἀντιστρόφως, δυνατὸν νὰ φαίνεται ὅτι ὑπάρχει ἀντίφασις καὶ ὅμως νὰ μὴ ὑπάρχῃ (βλ. λ. **ἀντινομία**, **ἄπειρον**). Π. ΖΕΡΒΟΣ

ἀντιφάσκω· περιπίπτω εἰς ἀντιφάσεις, ἐναντιολογῶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις, ἀρνοῦμαί τι ὅπερ πρὸ ὀλίγου ἐδέχθην.

Ἀντιφάτας. Νεανίας ἐκ Γόρτυνος, ὅστις κατὰ τὸν ἐν ἔτει 153 π. Χ. ἐκραγέντα πόλεμον μεταξὺ Κρητῶν καὶ Ῥοδίων, ἀπεστάλη εἰς τὴν ἐν Κορίνθῳ συγκεντρωμένην Ἀχαϊκὴν σύνοδον, ὅπως ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τῶν Ἀχαιῶν ὑπὲρ τῆς Κρήτης. Καὶ ἀνέπτυξε μὲν οὗτος ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ λόγους «εὐγενεστάτους καὶ σπουδαιοτάτους», παρὰ τοῦτο ὅμως καὶ παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πατήρ του Τηλέμναστος ἐλθὼν μετὰ 500 Κρητῶν συνεπολέμησε μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, κατὰ τὸν πρὸς τύραννον Νάβιν πόλεμον, δὲν ἠδυνήθη νὰ πείσῃ αὐτούς, ἀποφασίσαντας πρὶν ἢ βοηθήσωσι τοὺς Κρῆτας ἢ τοὺς Ῥοδίους, νὰ ζητήσωσι τὴν γνώμην τῶν Ῥωμαίων (*Πολύβ.* XXXIII, 14). Μ. Δ.

Ἀντιφάτης (καὶ *Ἀντιφάτας*). —1) Τρὼς τις, καθ' οὗ επετέθη ἐν τῷ πρὸ τῆς Τροίας ἀγῶνι ὁ κρατερὸς Πολυποίτης ὁ υἱὸς τοῦ Πειριθόου πλήξας διὰ τοῦ ξίφους ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ὕπτιον χαμαὶ καταρρίψας (Ἰλ. Μ. 191). —2) Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος βασιλεύων τῶν Λαιστρυγόνων. Ὅταν ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν χώραν των, ὁ Ἀντιφάτης συνέλαβε ἕνα τῶν συντρόφων του καὶ κατέφαγε [«αὐτίχ' ἕνα μάρψας ἑτάρων, ὡπλίσατο δεῖπνον» κ. 116]. Ἀκολούθως ἐπέπεσε μετὰ τοῦ λαοῦ του καὶ κατέστρεψεν ὅλα τὰ πλοῖα τοῦ Ὀδυσσέως πλὴν ἑνός, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Ὀδυσσεὺς ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν του. —3) Υἱὸς τοῦ Μελάμπου, ἀδελφὸς τοῦ Μαντίου, πατὴρ τοῦ Οἰκλέους καὶ πάππος τοῦ Ἀμφιαράου (Ὀδ. ο. 241). —4) Υἱὸς τοῦ Σαρπηδόνος (*Verg.* Aen., 9 696.) —5) Ἀθηναῖος ἄρχων ἐν Ὀλυμπιάδι 110.4 (*Διον. Ἁλ.* Δειν.). —6) Ἕτερος Ἀθηναῖος περὶ οὗ ὁ Πλούταρχος λέγει (Ἀποφ. βασ. Θεμ. 8.—καὶ β' Θεμ. 18): «Ἀντιφάτου δὲ τοῦ καλοῦ πρότερον μὲν ἐρῶντα Θεμιστοκλέα φεύγοντος καὶ καταφρονοῦντος, ἐπεὶ δὲ δόξαν ἔσχε μεγάλην καὶ δύναμιν, προσερχομένου καὶ κολακεύοντος· Ὦ μειράκιον, εἶπεν, ὀψὲ μὲν ἀμφότεροι, ἀλλὰ νοῦν ἐσχήκαμεν». —Ω

ἀντιφατικός, *—ή, —όν*· ὁ περιέχων ἀντιφάσεις, ὁ ἀνακόλουθος εἰς τὰ διανοήματα: «λόγος ἀντιφατικός».—Ἐπίρρ. *ἀντιφατικῶς*.

— ἀντιφατικαὶ *ἔννοιαι*· βλ. λ. **ἀντίφασις** καὶ **ἔννοιαι**.

— ἀντιφατικαὶ *προτάσεις*· βλ. λ. **προτάσεις**.

ἀντιφεβρίνη *[Οργ. Χημ.]*· βλ. **ἀκετανιλίδιον**.

— *[Φαρμ. Χημ.]* Ἡ ἀντιφεβρίνη (Antifebrinum Acetanylidum. Phenylacetamide) εἶναι ἕνωσις τοῦ τύπου $C_6H_5NH.CO—CH_3$ παρασκευασθεῖσα τῷ 1843 ὑπὸ τοῦ Gerhardt, εἰσαχθεῖσα δὲ εἰς τὴν θεραπευτικὴν τῷ 1887. Ἡ ἀντιφεβρίνη σκευάζεται διὰ ζέσεως ἐν φιάλῃ μετὰ καθέτου ψυκτῆρος 20 γρμ. ἀνιλίνης καὶ 30 γρμ. ἀνύδρου ὀξικοῦ ὀξέος. Κρύσταλλοι φυλλώδεις ἄχροοι, στιλπνοί, ἄοσμοι, γεύσεως ἀσθενῶς καυστικῆς. Ζέει εἰς 295° καὶ τήκεται εἰς 112°—114°. Εἶναι εὐδιάλυτος εἰς χλωροφόρμιον, ἀλκοόλην ἧττον δὲ εἰς θερμὸν ὕδωρ καὶ αἰθέρα. Ἡ ἀντιφεβρίνη δρᾷ ὡς ἀντιπυρετική, καταβιβάζουσα τὴν θερμοκρασίαν μόνον τῶν πυρεσσόντων οὐχὶ καὶ τῶν ὑγιῶν, ἀντιστοιχοῦσι δὲ 0.25 γρ. αὐτῆς πρὸς 1 γρμ. ἀντιπυρίνης. Παρέχεται ἔτι ὡς ἀντινευραλγικὸν καὶ παυσώδυνον. Μεγίστη ἐφ' ἅπαξ δόσις αὐτῆς εἶναι 0.5 γρ., μεγίστη ἡμερησία 2 γρ.

Ἡ ἀντιφεβρίνη διασπᾶται ἐν τῷ ὀργανισμῷ εἰς ὀξικὸν ὀξὺ καὶ ἀνιλίνην, ἥτις ἀποχωρίζεται διὰ τοῦ οὔρου ὡς παραμινοφαινόλη ἢ ὡς ὁ θειικὸς ἐστὴρ αὐτῆς. Τὰ ἀντίδοτα αὐτῆς εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ τῆς ἀντιπυρίνης (βλ. λ. **ἀντίδοτα**). Ἡ ἀντιφεβρίνη ἀντενδείκνυται πρὸς τὰς καρδιακὰς παθήσεις, τὴν χλώρωσιν καὶ τὴν λευχαιμίαν.

Ἡ ἁγνότης τῆς ἀντιφεβρίνης ἐλέγχεται διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ σημείου τήξεως αὐτῆς. Κ. Γ. Μ.

Ἀντίφελλος *[Ἀρχ. Παρ. Γεωγραφ.]*. Πόλις τῆς Λυκίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (Didot 568.31) ὡς κειμένη κατέναντι τῆς πόλεως *Φελλός*, καὶ ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου τοῦ Πτολεμαίου (Λυκίας θέσις: Ε, γ, 3) ὡς κειμένη εἰς πολικὴν ἀπόστασιν 60° 1/2 καὶ μῆκος ἀπὸ Φέρρου 36° 1/4. Ἡ ταυτότης της εἶναι βεβαιοτάτη χάρις εἰς τό, ἐλάχιστα παραφθαρέν, σύγχρονον τοπωνύμιόν της *Ἀντίφυλλο* (πλάτ. 36°11'30', μῆκ. 29°41'30''), ὅπερ ἔχει πολίχνη κειμένη εἰς τὸν ἰσθμὸν τῆς χερσονήσου τῆς διαχωριζούσης τοὺς ἀμφιδύμους λιμένας Πόρτο Σίβεδο καὶ Πόρτο Βαθύ, 3 μίλλια ΒΑ τῆς νήσου *Καστελλόριζο* (ἀρχ. *Μεγίστη*: χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Kara Burnù). Ἴχνη ἀρχαῖα καὶ πληθὺς σαρκοφάγων βεβαιοῦσι τῆς ταυτότητος τὸ ἀσφαλές. ΣΤ. ΕΜΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀντιφεμινιστής (ὁ)· ὁ ἀντιτασσόμενος, ὁ ἐναντιούμενος εἰς τοὺς *φεμινιστάς*, ὁ ἀντιτιθέμενος εἰς τὴν χειραφεσίαν τῆς γυναικός.

Ἀντιφὲρ (Cap Antifer) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Γαλλίας, προβάλλον ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ, πλησίον τῆς Χάβρης (Hâvre: Seine Inferieur). Ἐπίσημον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν φάρων διὰ τὸν φωτισμόν του. Σ. Ε. Λ.

Ἀντιφέρα. Αἰτωλὶς θεράπαινα τῆς Ἰνοῦς, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου.

ἀντιφερμεντίνη (Antifermentin) *[Χημ.]*. Σκεύασμα πρὸς συντήρησιν τοῦ οἴνου ἐνέχον κατὰ τὸν Portele 40.6 % ὀξίνου θειικοῦ καλίου, 15.8 % φθοριούχου καλίου, 16,68 % φθοριούχου νατρίου, 9,58 % φθοριούχου ἀμμωνίου, 1,66 % ὑδροφθορίου καὶ 16,48 % ὕδατος. Κ. Γ. Μ.

Digitized by Google

ἀντίφερνα *(ἀντὶ φερνῆς=προικὸς)* *['Αρχ. 'Ελλ. Δίκ.]*. Ἡ παρὰ τοῦ συζύγου πρὸς τὴν σύζυγον συνομολογουμένη πρόγαμος δωρεά, περὶ ἧς ὁ νόμ. 20 Κώδ. 5.3, ἢ Νεαρὰ 22 τοῦ Ἰουστινιανοῦ κεφ. 20 ἐπ., Νεαρὰ 22,85 καὶ 110 Λέοντος, κλπ. Ἀνάλογος δωρεὰ μνημονεύεται εἰς τοὺς νόμους τῆς Γόρτυνος (ΙΙΙ. 20, 22, 29), διαφέρουσα τῆς παρὰ Ρωμαίοις προγάμου δωρεᾶς, καθόσον κατὰ τὸν νόμον τῆς Γόρτυνος ἡ γυνὴ ἐγίνετο κυρία αὐτῆς μόνον ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου θανάτῳ τοῦ συζύγου, ἤτοι ἐπεῖχε θέσιν δωρεᾶς αἰτίᾳ θανάτου. Παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς οὐδαμοῦ ἀπαντᾶται σχετικὴ τῇ προγάμῳ δωρεᾷ διάταξις, ἐνῷ τουναντίον ἀναφέρονται δωρεαὶ μνηστείας καὶ δωρεαὶ πρὸς τιμὴν τῆς παρθενίας τῆς συζύγου παρεχόμεναι, αἵτινες, ἅπασαι, μνημονεύονται ὑπὸ τὸ ὄνομα, *ἀνακαλυπτήρια*, ἢ *διαπαρθένια*, ἢ *ἐπαύλια*, ἢ *προσφθεγκτήρια*, ἢ *ὀπτήρια*, ἢ *θεώρητρα*: «Ἄγουσά τ' ἀντίφερνον Ἰλίῳ φθοράν» *(Αἰσχύλου* Ἀγαμ. 406). Ι. Δ. Ζ.

ἀντιφέρομαι· δὲν συμφωνῶ, ἀντιτάσσομαι, ἐναντιοῦμαι || φιλονικῶ, διαμάχομαι.

ἀντιφερρασίδαι *[Χημ.]*. Σώματα χρήσιμα πρὸς ἀπομάκρυνσιν, δι' ἐκπλύσεως, τῶν ὀξέων καὶ τοῦ σιδήρου· τοιαῦτα εἶναι τὸ θειῶδες νάτριον, τὸ φωσφορικὸν νάτριον κλπ. Κ. Γ. Μ.

Ἀντίφημος. Ρόδιος θεμελιωτὴς τῆς ἐν Σικελίᾳ πόλεως Γέλας (*Ἡρόδ.* 7. 153, *Θουκ.* 6,4. *Διόδ. Σικ.* 8, 28, *Παυσ.* 8.46 2).

ἀντιφθειρικός, *—ή, —όν*· ὁ χρησιμοποιούμενος πρὸς καταστροφὴν τῶν φθειρῶν.

— **ἀντιφθειρικὰ** (Antiphtirika) *[Φαρμακ.]*. Οὕτως ἐκλήθησαν φάρμακα δρῶντα κατὰ τῶν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος παρασιτούντων ἐντόμων. Τὰ ἀντιφθειρικὰ ἀποτελοῦσιν ὑποδιαίρεσιν τῶν *ἀντιπαρασιτικῶν*. Εἰς παλαιοτέρας ἐποχὰς ἀνεγράφετο ὡς ἀντιφθειρικὸν ἀλοιφὴ ἐνέχουσα ἰσχυρὰς δηλητηριώδεις οὐσίας, ὡς σπέρματα ἀγριοσταφίδος καὶ σαβαδίλλης κλπ. Αὕτη ἀντικατέστη ἤδη ὑπὸ εντομοκτόνων, ἀνισελαίου, βαλσάμου Περοῦ, στύρακος, σκευάσματός τινος τοῦ θειικοῦ χαλκοῦ καλουμένου Cuprex, ὑδραργυραλοιφῆς κλπ. Τὰ ἐνδύματα ἀπαλλάσσονται τῶν φθειρῶν διὰ θερμάνσεως εἰς 100° (ἐντὸς ζέοντος ὕδατος εἴτε ἐν αὐτοκαύστῳ). Κ. Γ. Μ.

ἀντίφθορον *[Φυσιολ.]*. Ὀνομασία δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Andibert τῷ 1903 εἰς τὰς κοκκιάσεις τῶν ἐωειδινοφίλων (éosinophiles) κυττάρων, ἅτινα, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον, ἔχουσιν ἐνέργειαν ἐλαφρῶς ἀντιτοξικήν. Μ. Ν. Κ.

ἀντιφιλελεύθερος (ὁ, ἡ), *—ον*, (τό)· ὁ μὴ φιλελεύθερος, ὁ ἐναντιούμενος εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας.

Ἀντιφίλιπποι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πραβίου τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. 575. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δρανίτσι*, μετονομασθὲν διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Αὐγούστου 1927 Διατάγματος. Προηγουμένως οὕτως εἶχε μετονομασθῆ τὸ χωρίον *Παλαιοχώριον* τῆς ἰδίας ὑποδιοικήσεως, οὗτινος ἀνεκλήθη ἡ τοιαύτη μετονομασία. Δ. Ε. Μ.

ἀντιφιλοδοξῶ *(—έω)*· φιλοδοξῶ καὶ ἐγὼ ἁμιλλώμενος ἢ ἀνταγωνιζόμενος πρὸς ἄλλον.

Ἀντίφιλος. — 1) Ἀθηναῖος στρατηγὸς εἰς τὸν Λαμιακὸν πόλεμον· βλ. λ. *(Πλούτ.* Φωκ. 24, *Διόδ. Σικ.* 18. 13. 15. 17).

— 2) Ἀρχιτέκτων, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (6. 19. 7).

— 3) Διάσημος ζωγράφος τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων. Ἐπωνομάζετο συνήθως *Αἰγύπτιος*, διότι διήγαγε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ μάλιστα παρὰ τῷ βασιλεῖ Πτολεμαίῳ τῷ Σωτῆρι, ὅστις τὸν περιέβαλλε μὲ βαθεῖαν ἐκτίμησιν καὶ συμπάθειαν. Χαρακτηρίζεται ὡς ἄνθρωπος πικρόχολος, εἴρων καὶ φθονερός, ἀναφέρεται μάλιστα, ὅτι ὅτε προσῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πτολεμαίου ὁ Ἀπελλῆς, ὁ Ἀντίφιλος, φοβηθεὶς μήπως ὁ ἔπηλυς καλλιτέχνης τοῦ ὑφαρπάσῃ τὴν βασιλικὴν εὐμένειαν καὶ προστασίαν, τὸν ἐσυκοφάντησε πρὸς τὸν Πτολεμαῖον καὶ δεινῶς τὸν κατελοιδόρησε· ὁ βασιλεύς, πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἀντιφίλου, ἀπέπεμψε σκαιῶς τὸν Ἀπελλῆν· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον συναισθανθεὶς τὸ ἀδίκημα, ἐπανεκάλεσε τοῦτον πρὸς ἑαυτὸν καὶ εἰς ἔνδειξιν μεταμελείας τὸν ἤμειψε διὰ σημαντικοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ.

Ὁ Ἀντίφιλος ἐθαυμάσθη διὰ τὴν ἐνάργειαν τῆς ἐκφράσεως, τὴν δεξιότητα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τὴν ζωὴν τῶν εἰκόνων του· μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀποδίδονται εἰς αὐτὸν καὶ αἱ εἰκόνες τοῦ Φιλίππου, τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ Διονύσου, τοῦ Ἱππολύτου, καὶ τοῦ Πτολεμαίου κυνηγοῦ, διὰ τὰς ὁποίας ἡ ἐκτίμησις τῆς ἀρχαιότητος ὑπῆρξεν ὁμόφωνος. Ἐπίσης ὁ «ἀποσκοπεύων Σάτυρος», ἀπεικόνισις Σατύρου ὑψοῦντος τὴν χεῖρα μέχρι τοῦ ὕψους τῶν ὀφθαλμῶν ὡς διὰ νὰ διακρίνῃ τι μακρὰν κείμενον· ἡ κίνησις αὐτὴ ἐνέπνευσε πολλοὺς γλύπτας καὶ κοροπλάστας τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ κατέστη ἐξαιρέτως δημοφιλής. Ἐπίσης ὁ Ἀντίφιλος ἔγραψε διαφόρους «ρωπογραφίας», δηλ. σκηνὰς ἐκ τῆς καθημερινῆς ζωῆς, αἱ ὁποῖαι ἐκρίθησαν ἐξόχως ἐπιτυχεῖς.

Ἀλλ' ἡ μεγάλη δόξα τοῦ Ἀντιφίλου ὑπῆρξεν ἡ εἰσαγωγὴ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς τῆς *γελοιογραφίας*. Ἡ διακωμῴδησις προσώπων, καταστάσεων καὶ πραγμάτων δὲν ἦτο, βεβαίως, κάτι ἄγνωστον εἰς τὴν ἑλληνικὴν λογοτεχνίαν· ἡ δὲ σάτιρα ὑπῆρξε τὸ ὀξὺ βέλος τοῦ Ἀρχιλόχου καὶ ὁ γέλως τοῦ Ἀριστοφάνους. Ἡ ἀστειότης ὅμως καὶ ἡ γελοιοποίησις δὲν εἶχον εἰσέλθει ἀκόμη εἰς τὴν τέχνην. Ὁ Ἀντίφιλος, ζῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν χώραν δηλ. ἐκείνην, ἡ ὁποία δὲν ἠγνόησε τὴν γελοιογραφίαν εἰς πολὺ παλαιὰς ἐποχάς, ἀπεικόνισε κωμικὰς σκηνὰς καὶ διεκωμῴδησε μυθολογικὰς παραδόσεις καὶ γνωστὰς φυσιογνωμίας τῆς ἐποχῆς του μὲ ἐπιτυχίαν, ἡ ὁποία κατέστησε τὴν γελοιογραφίαν συνήθη ἐκδήλωσιν τῆς ἑλληνιστικῆς καὶ μετὰ ταῦτα τῆς ἑλληνορρωμαϊκῆς τέχνης. Ἤρχισεν ἀπὸ τὴν διακωμῴδησιν Γρύλλωνός τινος, ζωγράφου καὶ αὐτοῦ, τον ὁποῖον ἐσατίρισε μὲ τόσον πνευματώδη εἰρωνείαν, παραστήσας αὐτὸν ὑπὸ μορφὴν χοιριδίου, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὀνόματός του, ὥστε ἔγιναν πλέον τοῦ συρμοῦ κατὰ τὴν ἐποχήν του σατιρικαὶ ἀπεικονίσεις φέρουσαι τὸ ὄνομα «Γρῦλλοι».

Ἀπειράριθμα ἀγγεῖα, ἀνευρεθέντα ἰδίως εἰς τὰς ἀρχαίας πόλεις τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, ὁμιλοῦν σαφῶς περὶ τῆς εὐρείας ἐπιδράσεως τὴν ὁποίαν ἤσκησε τὸ ἔργον τοῦ Ἀντιφίλου εἰς τὴν τέχνην τῶν τελευταίων π. Χ. αἰώνων καὶ μετὰ ταῦτα (πρβλ. τὰς πομπηϊανὰς γελοιογραφίας).

Ἀναλύων τὸ ἔργον τοῦ Ἀντιφίλου ὁ Paul Girard παρατηρεῖ: «Αὐτὴν τὴν φορὰν πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ παρακμῆς, ἀλλὰ παρακμῆς πλήρους χάριτος. Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἀπέθνῃσκε γελῶν· δὲν κατεπόθη τραγικῶς ὅπως ὁ ρωμαϊκὸς πολιτισμὸς ὑπὸ τοῦ ἐπὶ μακρὸν συγκρατουμένου, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀκαταμαχήτου κύματος ἡμιαγρίας βαρβαρότητος» *(P. Girard:* La peinture antique, σελ. 245). Ι. Μ. Π.

—4) Πρεσβευτὴς τοῦ Προυσίου, βασιλέως τῆς Βιθυνίας (*Πολύβ.* 32.26).

—5) Ποιητὴς ἐκ Βυζαντίου, τοῦ ὁποίου τεσσαράκοντα πέντε ἐπιγράμματα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ.

— **Ἀντιφίλου λιμὴν** *['Αρχ. Παρ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Αἰθιοπίας, ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, περὶ τὸν ὁποῖον κατῴκουν οἱ Κρεοφάγοι «κολοβοὶ τὰς βαλάνους καὶ αἱ γυναῖκες ἰουδαϊκῶς ἐκτετμημέναι» (*Στράβ.* Didot. ΙΣΤ', δ, 9). Κατὰ τὸν Car. Miller εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος *Ἀνφίλα*, εἰσδύων ἐπὶ 6 μίλλια ΝΔ τοῦ στομίου του, διανοιγομένου μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ρὰς Μάδρ καὶ Ρὰς Ἀνφίλα (πλάτ. 14° 43′ Β, μῆκ. 40° 52′ Α, χάρτ. ἀγγλ. 8 d: Red Sea sheet 4, 143, Jebel Teir to Perim island, 733: Anfila bay). Ἀριστερᾷ τῷ καταπλέοντι νῆσος *Ἀνφίλα* καὶ ἀκρωτήριον *Ἀνφίλα*. Δὲν εἶναι παράδοξον τὸ τριπλοῦν αὐτὸ τοπωνύμιον νὰ ἀποτελῇ παραφθορὰν τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὀνομασίας. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀντιφιλοσοφικός, *—ή, —όν*· ὁ μὴ φιλοσοφικός, ὁ ἐναντιούμενος ἢ ὁ ἀντικείμενος εἰς τὴν φιλοσοφίαν.—Ἐπίρρ. *ἀντιφιλοσοφικῶς*.

ἀντιφιλοτιμοῦμαι· φιλοτιμοῦμαι καὶ ἐγὼ ἁμιλλώμενος ἢ ἀνταγωνιζόμενος πρὸς ἄλλον, ἀνταγωνίζομαι.

ἀντιφλέγω· ἀμοιβαίως φλέγω, καταφωτίζω, κάμνω νὰ λάμψῃ, ἀντιλάμπω.

ἀντιφλογιστικός, *—ή, —όν*· ὁ καταπολεμῶν, ὁ θεραπευτικὸς τῆς φλεγμονῆς.

ἀντιφλουξίνη (Antifluxin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Πηκτοκαψάκια ἐνέχοντα ἰχθυόλην, πευκορρητίνην καὶ βούτυρον τοῦ κακάου. Κ. Γ. Μ.

ἀντιφλωρίνη (Antiflorin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σκεύασμα τοῦ Edwald συγκείμενον κατὰ τὸν Meissner ἐκ διαλυτῆς τινος φθοριούχου ἑνώσεως, 94, 7% περίπου, μικρῶν ποσοτήτων ὑποθειώδους τινὸς ἅλατος καὶ ὀλίγης σιδηρούχου ἄμμου. Ἐχρησιμοποιήθη κατὰ ἐπιγενῶς ἐπερχομένων ζυμώσεων τοῦ οἴνου. Κ. Γ. Μ.

ἀντιφορμίνη (Antiformine) *[Φαρμ.]*. Ὑπεραλκαλικὸν διάλυμα ὑποχλωριώδους νατρίου. Ὑγρὸν ὑποκίτρινον διαυγές, ἔχον τὴν χαρακτηριστικὴν ὀσμὴν τῶν ὑποχλωριωδῶν.

Τὸ φάρμακον διαλύει τὰ σώματα τῶν βακτηρίων, πλὴν τοῦ βακύλου τῆς φυματιάσεως, ὅστις ἀνθίσταται εἰς τὴν βακτηριοκτόνον ἐνέργειαν τῆς οὐσίας ταύτης· διαλύει δὲ καὶ ἄλλας ὀργανικὰς ὕλας, οἷαι αἱ ἐν τοῖς πτυέλοις καὶ τοῖς κοπράνοις. Κέκτηται ἰσχυρὰν ὀξειδωτικὴν ἐνέργειαν καὶ φημίζεται ὡς ἀπολυμαντικόν, ἀντισηπτικὸν καὶ ἀρσικάκοσμον, καὶ δὴ λέγεται τριπλασίως ἰσχυρότερον τοῦ φαινικοῦ ὀξέος. Ἕνεκα δὲ τῆς ἰδιότητος ἣν ἔχει τοῦ διαλύειν τὰ πλεῖστα βακτήρια καὶ τὰ ἀδιάλυτα συστατικὰ τῶν πτυέλων, ἡ ἀντιφορμίνη χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ πρὸς ἀνίχνευσιν τοῦ φυματικοῦ βακύλου μικροσκοπικὰ παρασκευάσματα (εἰς διάλυμα ἐν ἀναλογίᾳ 15%)· λέγεται χρήσιμον ὡσαύτως τὸ φάρμακον καὶ πρὸς ἀποστείρωσιν τῶν χειρῶν τοῦ χειρουργοῦ, τῶν ἐργαλείων καὶ τῶν τραυμάτων καὶ πρὸς γενικοὺς σκοποὺς ἀπολυμάνσεως. Λέγεται δὲ καὶ ἀνύσιμος πρός τινας δερματοπαθείας.

Παρέχεται ἐσωτερικῶς εἰς διάλυμα ἐν ἀναλογίᾳ 2 ἕως 10%. Πρὸς ψεκασμούς, εἰς διάλυμα πρὸς 4 τοῖς 1000. Ὡς ἀπολυμαντικὰ δὲ χρησιμοποιοῦνται διαλύματα πρὸς 5%. Μ. Ν. Κ.

Ἄντιφος. —1) Υἱὸς τοῦ Μυρμιδόνος καὶ τῆς Πεισιδίκης (*Ἀπδ.* 1,7,3). —2) Υἱὸς τοῦ Πριάμου, ζωγρηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ ἀντὶ λύτρων ἀποδοθείς, ἐπιτεθεὶς δὲ κατὰ τοῦ Αἴαντος ὅτε ἐφόνευσεν οὗτος τὸν Σιμοείσιον Ἀνθεμίδην (Ἰλ. Δ, 489), καὶ τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν ὁ Ἀγαμέμνων διὰ τοῦ ξίφους (Ἰλ. Λ 109). Λέγεται δὲ οὗτος παρὰ τῷ Ὁμήρῳ υἱὸς τοῦ Πριάμου γνήσιος, ἐνῷ ὁ παρ' αὐτῷ μαχόμενος Ἴσος λέγεται νόθος (Ἰλ. Ι ι). —3) Υἱὸς τοῦ Πυλαιμένους ἢ Ταλαιμένους ἐκ Μαιωνίας, σύμμαχος τῶν Τρώων, ἀρχηγὸς τῶν Μαιώνων μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο Μέσθλης (Ἰλ. Β, 864). —4) Υἱὸς τοῦ Θεσσαλοῦ, Ἡρακλείδης, ἀρχηγὸς τῶν Ἑλλήνων ἐκ Νισύρου, Κῶ, Καρπάθου, Κάσου καὶ νήσων Καλυδνῶν μετὰ τοῦ Φειδίππου (Ἰλ. Β, 678, Δ. Σ. 5,54.—*Στρ.* 9, 444). —5) Μυκηναῖός τις πρὸ τῆς Τροίας (Κο. Σμυ. 6,616). —6) Ἰθακήσιός τις φίλος τοῦ Ὀδυσσέως (Ὀδ Ρ, 68). —7) Υἱὸς τοῦ Αἰγυπτίου ἐξ Ἰθάκης ἑταῖρος τοῦ Ὀδυσσέως (Ὀδ. Β. 19.—Κό. Σμυ. 8,116. 123). —8) Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους (Ἀπδ. 2,7.8) —9). Υἱὸς τοῦ Γανύκτορος ἐκ Ναυπάκτου, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Κτιμένου κατέφυγον εἰς τὴν Μολυκρίαν ἐκ Ναυπάκτου διὰ τὸν φόνον τοῦ Ἡσιόδου (Παυσ. 9,31,6). ΙΑΚ. Χ. Δ.

ἀντιφουγγίνη (Antifungin) *[Φαρμ.]*. Σκεύασμα συγκείμενον εκ μείγματος 15 μ. βορικοῦ ὀξέος, 1 μ. μαγνησίας καὶ 75 μ. ὕδατος. Κ. Γ. Μ.

ἀντίφραγμα (τό)· ὁ ἐναντίος φραγμός, τὸ πρόχωμα.

Ἀντίφραι *['Αρχ. Παραλ. Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Αἰγύπτου καὶ *Ἀντίφρα* (*Κλαυδ. Πτολεμ.* Δ, ε, 7) ἐπίσης καλουμένη, «μικρὸν ἀπωτέρω τῆς θαλάσσης· ἅπασα μὲν ἡ χώρα αὕτη οὐκ εὔοινος, πλείω δεχομένου τοῦ κεράμου θάλατταν ἢ οἶνον, ὃν δὴ καλοῦσι Λιβυκόν· σκώπτονται δὲ μάλιστα αἱ Ἀντίφραι» (*Στρ.* Didot. 679,13). Τὴν θέσιν της ἐπέχει σήμερον τό, ὀλίγον ἔνδον τοῦ ἀκρωτηρίου Ρὰς Ι κιμπέϊσα (πλάτ. 30° 59′ Β, μῆκ. 28° 46′ Α, χάρτ. ἀγγλ. 374: Mersa Matruh to Alexandria), χωρίον *Ἄμπι Ἐλ Ραχμάν*, σιδηροδρομικὴ στάσις εἰς τὴν πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν γραμμήν. Ὁ Πτολεμαῖος ἀναφέρων διὰ τὰς Ἀντίφρας πλάτος 31° ἔχει ἱκανῶς προσεγγίσει τὸ πραγματικόν. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ἀντίφραξις (ἡ)· φράξιμον ἢ ἐμπόδιον μεταξὺ δύο πραγμάτων: «γῆς ἀντίφραξις» ἢ παρέμπτωσις τῆς γῆς, ἐξ ἧς ἡ ἔκλειψις τῆς σελήνης (*Ἀριστ.* Ἀναλυτ. Ὑστ. 2-2-3. Μετεωρ. 2-8-27).

ἀντίφρασις (ἡ) *[Ρητορ.]*. Σχῆμα ρητορικὸν συνιστάμενον εἰς τὴν χρῆσιν λέξεως, ἐκφράσεως ἢ φράσεως μὲ ἔννοιαν ἀντίθετον ἐκείνης, ἣν ἔχει πραγματικῶς (βλ. εὐφημισμός).

ἀντιφραστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἀντίφρασιν, ὁ κατ' ἀντίφρασιν: «ἀντιφραστικὸς τρόπος τοῦ λέγειν».—Ἐπίρρ. *ἀντιφραστικῶς*.

ἀντιφρονῶ *(—έω)*· φρονῶ ἐναντία, ἐναντιοφρονῶ, ἔχω ἀντίθετον γνώμην.

ἀντιφυσικός, *—ή, —όν*· ὁ μὴ φυσικός, ὁ παρὰ τὴν φύσιν: «ἀντιφυσικὴ δίαιτα». —Ἐπίρρ. *ἀντιφυσικῶς*.

Ἀντιφῶν. Ὁ ἀρχαιότατος τῶν δέκα ρητόρων τοῦ Ἀττικοῦ κανόνος.

Κατήγετο ἐκ παλαιᾶς ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας τοῦ δήμου Ραμνοῦντος, ὁ δὲ πατήρ του ὠνομάζετο Σόφιλος. Ὁ ἴδιος δὲν ἐνεφανίσθη ἐνώπιον δικαστηρίων οὐδὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἂν καὶ εἶχεν ἰδίας πολιτικὰς πεποιθήσεις τὰς ὁποίας βραδύτερον προσεπάθησεν ἐμπράκτως νὰ ἐπιβάλῃ. Ἦτο μόνον *λογογράφος* καὶ ἐδίδασκε ρητορικὴν ἁδρῶς ἀμειβόμενος. Ἅπαξ μόνον μετέσχεν ἐνεργῶς τῆς πολιτικῆς, συνεργήσας εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τῆς Βουλῆς τῶν 400, τῷ 411, ὁπότε καὶ ἐτριηράρχησε καὶ ἐστρατήγησε καὶ ἐπρέσβευσεν ἐπιτυχῶς. Μετὰ τὴν κατάλυσιν ὅμως τῶν 400, κατηγορήθη ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἡ περιουσία αὐτοῦ ἐδημεύθη, τὸ δὲ γένος αὐτοῦ ἐκηρύχθη *ἄτιμον*.

Ὁ Ψευδοπλούταρχος ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀντιφῶν-

Digitized by Google

τος διέσωσε καὶ τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν καταδίκην ψήφισμα. Μόνον κατὰ τὴν δίκην ταύτην ἐξεφώνησεν ὁ ἴδιος λόγον, τὸν *περὶ μεταστάσεως*, ἤτοι περὶ τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς. Ὁ Θουκυδίδης, ὅστις ὑπῆρξεν ἴσως μαθητής του, ἐπαινεῖ τὸν χαρακτῆρά του λέγων περὶ αὐτοῦ ὅτι ὑπῆρξε «τῶν τότε Ἀθηναίων ἀρετῇ τε οὐδενὸς ὕστερος καὶ κράτιστος ἐνθυμηθῆναι γενόμενος καὶ ἃ ἂν γνοίη εἰπεῖν». (Η΄, 68). Ὁ δὲ Πλάτων τὸν παραβάλλει διὰ τὴν ρητορικήν του δεινότητα πρὸς τὸν Νέστορα (Μενέξ. 236 a).

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀντιφῶντος ἐσώζοντο 60 λόγοι. Ἀλλ᾿ ὁ Καικίλιος 25 τούτων ἐθεώρει νόθους· εἰς ἡμᾶς περιεσώθησαν μόνον 15 εἰς φονικὰς δίκας ἀναφερόμενοι, ἐξ οὗ δικαίως θεωρεῖται μέγα κῦρος ἔχων ὁ Ἀντιφῶν ἐν τῷ ἀρχαίῳ ποινικῷ δικαίῳ. Ἐκ τῶν 15 τούτων λόγων οἱ δώδεκα ἀνήκουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν σχολικῶν γυμνασμάτων, εἰς πλαστὰς δίκας περὶ φόνου ἀπαρασήμου, ἀκουσίου αἰτίας ἐπακόλουθον ἐχούσης θάνατον· εἶναι δὲ οὕτω κατεσκευασμένοι, ὥστε ἀνὰ 4 ἀποτελοῦσι μίαν τετραλογίαν, οἱ δύο δηλαδὴ ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἐνάγοντα ὡς πρωτολογία καὶ δευτερολογία, οἱ δὲ δύο ἄλλοι εἰς τὸν ἐγκαλούμενον (κατηγορία καὶ ἀπολογία, κατηγορία ὑστέρα καὶ ἀπολογία ὑστέρα).

Οἱ τρεῖς μείζονες αὐτοῦ λόγοι εἶναι 1) *κατηγορία φαρμακείας κατὰ τῆς μητρυιᾶς*, 2) *περὶ τοῦ Ἡρώδου φόνου* καὶ 3) *περὶ τοῦ χορευτοῦ*· ἄριστος πάντων εἶναι ὁ δεύτερος, δι᾿ οὗ Εὐξίθεός τις ἀπολογεῖται κατηγορηθείς, ὅτι ἀπέκτεινε κατὰ τὸν ἐκ Μυτιλήνης εἰς Αἶνον πλοῦν τὸν κληροῦχον Ἡρώδην· ὁ λόγος οὗτος ἀπηγγέλθη μετὰ τὴν ἐν ἔτει 427 κατάληψιν τῆς Μυτιλήνης, πρὶν ἢ κλονισθῇ ἔτι ἡ κατὰ θάλασσαν ἀρχὴ τῶν Ἀθηνῶν (417). Καὶ ὁ πρῶτος λόγος εἶναι ἄξιος σπουδῆς· τοῦτον ἀπαγγέλλει υἱός τις κατὰ τῆς ἑαυτοῦ μητρυιᾶς, ἥτις ἔδωκε φάρμακον εἰς τὸν πατέρα, ἐξ οὗ εἰς νόσον καταπεσὼν οὗτος μετ᾿ ὀλίγον ἀπέθανεν· ἐν τῷ περὶ χορευτοῦ, χορευτής τις ἀπολογεῖται κατηγορηθείς, ὅτι ἐγένετο αἴτιος νὰ φονευθῇ παῖς ὃν ἐκεῖνος ἐγύμναζε. Καὶ εἰς τοὺς τρεῖς αὐτοὺς λόγους διακρίνεται ἡ αὐτὴ ὀξύνοια καὶ λεπτότης περὶ τὰ νοήματα καὶ τὸ αὐτὸ συνηγορικὸν πνεῦμα, ὅπερ ἔχει καὶ ἐν ταῖς τετραλογίαις· οἱ τρεῖς οὗτοι ἐπεξειργασμένοι λόγοι τοῦ ῥήτορος εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μνημείων τῆς ἑλληνικῆς πεζογραφίας.

Ὁ Ἀντιφῶν εἶναι ὁ πρῶτος ἐν Ἀθήναις ἀντιπρόσωπος τῆς ἐντέχνου ρητορείας.

Παρὰ τῷ Ψευδοπλουτάρχῳ λέγεται ἀκριβὴς ἐν τοῖς λόγοις καὶ πιθανὸς καὶ δεινὸς περὶ τὴν εὕρεσιν: ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ διακρίνεται τὸ προοίμιον, μεθ᾿ ὃ ἀκολουθεῖ ἡ διήγησις καὶ μετ᾿ αὐτὴν ἕπονται τὰ ἐπιχειρήματα, τέλος δὲ ὁ ἐπίλογος συγκεφαλαιῶν τὰ προειρημένα ἐνέχει καὶ παράκλησιν πρὸς τοὺς δικαστάς. Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀρχαία Ἀττικὴ διάλεκτος, ἔχει ποιητικὰς φράσεις καὶ λεκτικὸν τρόπον ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν τοῦ Θουκυδίδου· οἱ λόγοι αὐτοῦ ἔχουσι τὴν λεγομένην αὐστηρὰν ἁρμονίαν· ἐν δὲ τῇ συμμετρίᾳ τῶν προτάσεων καὶ ἐν τῇ συχνῇ χρήσει γνωμικῶν δεικνύει τὴν ἐπίδρασιν τῆς σχολῆς τοῦ Γοργίου. Εἰς τὸν Ἀντιφῶντα εἶχεν ἀποδοθῆ καὶ ἡ *συγγραφὴ ρητορικῆς τέχνης*, ἥτις νοθεύεται (τὰ ἀποσπ. παρὰ *Spengel*, art. script. 115—118).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἐκδόσεις: Blass* Λειψία Teubner, α΄ ἐκδ. 1871, β΄, 1881—1892. *Nicole* (Γενεύη 1907) *Gernet* (Παρίσιοι col. Budé 1923). *Βοηθήματα*: *F. L. van Cleef* Index Antiphonteus (Βοστώνη, Ginn 1895). *C. Cucuel* essai sur la langue et le style de l'orateur Antiphon (Παρίσιοι Leroux 1886). *A. Reuter* Beobachtungen zur Technik des Antiphon (Hermes 1903, 1904). —Ω.

— **Ἀντιφῶν.** Ἀθηναῖος σοφιστὴς ἀκμάσας τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος. Περὶ τοῦ βίου του οὐδὲν μᾶς εἶναι παραδεδομένον, πολλοὶ δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος τὸν ἐταύτισαν μετὰ τοῦ *ῥήτορος*, πρὸς ἣν γνώμην συνετάχθησαν καί τινες τῶν νεωτέρων, ἐν οἷς ὁ A. Croiset καὶ ὁ L. Robin. Τὸ ὕφος ὅμως αὐτοῦ καὶ αἱ ἰδέαι του, ἃς γνωρίζομεν ἐκ τῶν σωζομένων ἀποσπασμάτων, ὡς καί τινες ἐξωτερικαὶ ἐνδείξεις (*Ξενοφ.* ἀπομν. 1. 61 κ ἑ.) πείθουσιν ὅτι πρόκειται μᾶλλον περὶ ἄλλης προσωπικότητος.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀντιφῶντος ἀνεφέροντο ἔργα *περὶ (τῆς) Ἀληθείας*, *περὶ Ὁμονοίας*, καὶ *Πολιτικός*. Τὸ *περὶ Ἀληθείας* βιβλίον του διῃρεῖτο εἰς δύο μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον ἦτο γνωσιολογικοῦ καὶ μεταφυσικοῦ περιεχομένου, τὸ δὲ δεύτερον φυσικοῦ. Ἀτυχῶς τὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα, ἐπειδὴ εἶναι ἐλάχιστα, δὲν ἐπαρκοῦσι δι᾿ ἀνασύνθεσιν τῶν ἔργων τούτων. Σαφῶς ἐν τούτοις προκύπτει ὅτι ὁ Ἀντιφῶν, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι σοφισταί, εἶχε χρησιμοποιήσει τὰς ζητήσεις τῶν παλαιοτέρων ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ· οὕτω π. χ. διὰ νὰ διδάξῃ τὴν σχετικότητα τῆς γνώσεως ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ ἐλεατισμοῦ καὶ ἐπὶ ὀνοματιστικοῦ τινος συστήματος, τὸ ὁποῖον δὲν κατέχομεν καλῶς. Ἔλεγεν ὅτι «...εἴ τις κατορύξειε κλίνην καὶ λάβοι δύναμιν ἡ σηπεδὼν ὥστ᾿ ἀνεῖναι βλαστὸν οὐκ ἂν γενέσθαι κλίνην, ἀλλὰ ξύλον». Συμφώνως δὲ πρὸς τὴν σοφιστικὴν διάθεσιν ἀφώριζεν, ὅτι «πᾶσι... ἀνθρώποις ἡ γνώμη τοῦ σώματος ἡγεῖται...». Πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς διδασκαλίας του, ἔλυσε παρεμπιπτόντως τὸ πρόβλημα «Νὰ ἐγγραφῇ τετράγωνον εἰς δοθεῖσαν περιφέρειαν κύκλου». Μετὰ δὲ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου κατεσκεύασεν ἰσοσκελῆ τρίγωνα ἔχοντα βάσεις τὰς πλευρὰς τοῦ ἐγγεγραμμένου τετραγώνου καὶ κορυφὰς ἐπὶ τῆς περιφερείας· τοῦτο ἐπανέλαβεν ὁμοίως ἐφ᾿ ἑκάστης τῶν βάσεων τῶν ἐν λόγῳ τριγώνων καὶ οὕτω καθ᾿ ἑξῆς ἐπροχώρησε διὰ νὰ εὕρῃ τὸ μῆκος τῆς περιφερείας τοῦ κύκλου. Ἡ φυσική του κατ᾿ ἀνάγκην ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς *δόξης*, ἦτο δὲ εἰλημμένη ἐκ τοῦ Ἀναξαγόρου, τοῦ Ἐμπεδοκλέους καὶ τοῦ Ἡρακλείτου.

Τὴν σχετικότητα τῆς φιλοσοφικῆς του διδασκαλίας ἀνῆγε καὶ εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ ἠθικὰ θέματα· διαστέλλει τὴν *φύσιν* καὶ τὸν *νόμον*· «τὰ μὲν γὰρ τῶν νόμων ἐπίθετα, τὰ δὲ τῆς φύσεως ἀναγκαῖα...τὰ πολλὰ τῶν κατὰ νόμον δικαίων πολεμίως τῇ φύσει κεῖται». Εἰς τὴν *φύσιν*, ἐπάγεται, δὲν ὑπάρχει πρόνοια, ἡ δὲ ἀνισότης εἶναι ἐπιγέννημα τοῦ νόμου· οὕτω διδάσκει ἡμᾶς ἀπόσπασμα αὐτοῦ καθ᾿ ὃ «φύσει πάντα πάντες ὁμοίως πεφύκαμεν καὶ βάρβαροι καὶ Ἕλληνες...οὔτε βάρβαρος ἀφώρισται ἡμῶν οὐδεὶς οὔτε Ἕλλην· ἀναπνέομέν τε γὰρ εἰς τὸν ἀέρα ἅπαντες κατὰ τὸ στόμα καὶ κατὰ τὰς ῥῖνας».

Ἡ τοιαύτη παρ᾿ αὐτῷ ἔννοια τοῦ κόσμου ἦτο φυσικὸν νὰ τὸν ὠθήσῃ ὅπως συγγράψῃ ἐπὶ θέματος μάλιστα ἑλκύσαντος τοὺς σοφιστάς: «περὶ ὁμονοίας». Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ συνίστα τὴν ὁμόνοιαν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων «ἀναρχίας δ᾿ οὐδὲν κάκιον ἀνθρώποις» καὶ κατὰ λεπτὴν παρατήρησιν, «τὴν ἑνὸς ἑκάστου πρὸς ἑαυτὸν ὁμογνωμοσύνην».

Ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν συμπεριεφέρετο ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ σύγχρονοί του σοφισταὶ μεθ᾿ ἱκανῆς ἐλευθεριότητος· «ἐρωτηθείς, τί ἐστι μαντική, εἶπεν· ἀνθρώπου φρονίμου εἰκασμός». Ἀπόσπασμά τι αὐτοῦ, λέγει: «Ἄνθρωπος, ὥς φησι μὲν πάντων θηρίων θεαιδέστατον γενέσθαι...».

Ὡς καὶ ἐκ τῶν διασωθέντων ἀποσπασμάτων του ἐμφαίνεται καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἔχει παρατηρηθῆ, ὁ Ἀντιφῶν, ἂν καὶ χωρὶς μεγάλην πρωτοτυπίαν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σύλληψιν, ἔχει ἀχθῆ εἰς λεπτοτάτας καὶ ἁδρὰς ἠθικοκοινωνικὰς παρατηρήσεις· ἔλεγε: «Νόσος δειλοῖσιν ἑορτή· οὐ γὰρ ἐκπορεύονται ἐπὶ πρᾶξιν» (Πρβλ. *Στοβ.* Ἀνθ. VIII 18). «Ἀναθέσθαι.. ὥσπερ πεττόν, τὸν βίον οὐκ ἔστιν».

Ὁ λόγος τοῦ Ἀντιφῶντος ἐπαινεῖται διὰ τὴν ἁπλότητα, τὴν ζωηρότητα καὶ τὴν σαφήνειαν· εἶναι ὁ ἄριστος ἐκπρόσωπος τῆς παλαιᾶς ἀττικῆς γλώσσης. Σεμνὸς καὶ ὑπέρογκος χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ Ἑρμογένους.

Οἱ ἀρχαῖοι συγχέουσι κατὰ κανόνα τὸν Ἀντιφῶντα καὶ πρός τινα *τερατοσκόπον* καὶ *ὀνειροκρίτην*, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδεται ἔργον «περὶ κρίσεως ὀνείρων»· προφανῶς πρόκειται περὶ δύο διαφόρων προσώπων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ ἀποσπάσματα ἐξέδωκεν ὁ *Blass* μετὰ τῶν ἔργων τοῦ ῥήτορος. Ἄρισται ἐκδόσεις ἡ τοῦ *Diels* εἰς τὴν 4ην ἔκδοσιν τῶν ἀποσπασμάτων αὐτοῦ (1922), ἡ τοῦ *Gernet* (μετὰ τῶν ἔργων τοῦ ῥήτορος) 1923. Βοηθήματα Jacoby, De *A. Sophista*, περὶ ὁμονοίας Libro, Βερολῖνον 1908. *Altwegg*, De A. qui dicitur Sophista, Βερολῖνον 1908. *A. Croiset*, Les nouveaux fragments d'Antiphon, Rev des ét. Gr. XXX. *H. Diels* ein neues fragment aus Buch über die Warheit (Sitzungsber der Preus. Ak. 1916). *E. Bignone* Antifonte oratore ed Antifonte sofista (Rendic. del R. Istit. Lombardo scienze e lettere 1919). Κ. Δ.-Ν. Σ.

ἀντιφωνάριον *[Λειτουργ.]*. Καλεῖται ἀντιφωνάριον (Antiphonarium) τὸ λειτουργικὸν ἐκεῖνο βιβλίον τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον περιέχει ψαλμούς, ὕμνους καὶ διάφορα ἄλλα ᾄσματα τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν μετὰ τῆς μελῳδίας αὐτῶν. Καλεῖται δὲ καὶ *Ρωμαϊκὸν* ἢ *Γρηγοριανὸν* τὸ ἀντιφωνάριον τοῦτο, διότι γενικῶς μέχρις ἐσχάτων ἐθεωρεῖτο ὡς ἔργον Γρηγορίου τοῦ Α΄, πάπα Ρώμης (590 - 604). Ἐπειδὴ δ᾿ ὅμως παρετηρήθη ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ὑπάρχουσι καὶ ᾄσματα ποιηθέντα μετὰ τοὺς χρόνους Γρηγορίου τοῦ Α΄, ἰσχυρίσθησάν τινες τελευταῖον ὅτι τὸ Γρηγοριανὸν ἀντιφωνάριον δὲν εἶναι ἔργον Γρηγορίου τοῦ Α΄, ἀλλὰ Γρηγορίου τοῦ Β΄, πάπα καὶ τούτου Ρώμης (715—731), ἢ μᾶλλον τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Γρηγορίου τοῦ Γ΄ (731—741).

Τὸ ἀρχικὸν δὲ ἀντιφωνάριον ἀπὸ χώρας εἰς χώραν διαδιδόμενον ὑπέστη σὺν τῷ χρόνῳ τοιαύτας μεταβολὰς εἴς τε τὸ κείμενον καὶ τὴν μουσικήν, ὥστε τὸ ἀντιφωνάριον ἐκκλησιαστικῆς τινος διοικήσεως δὲν ἦτο ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς παρακειμένης διοικήσεως καὶ τὸ ἀντιφωνάριον μοναχικοῦ τινος τάγματος ἐν πολλοῖς διέφερε τοῦ τοῦ ἄλλου τάγματος. Διὰ τοῦτο ὁ Πάπας Πῖος ὁ Ε΄ (1566—1572) θέλων νὰ καταστήσῃ τὸ ἀντιφωνάριον τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἑνιαῖον εἴς τε τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν μουσικήν, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Τριδέντῳ σύνοδον (1545—1563) διέταξε νὰ γίνῃ γενικὴ ἀνακάθαρσις τοῦ βιβλίου καὶ ἀναλάβῃ τοῦτο τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ μορφήν. Καὶ δὲν προέλαβε μὲν ὁ Πῖος νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον τοῦτο, ὁ διάδοχος δ᾿ αὐτοῦ Γρηγόριος ὁ ΙΓ΄ (1572—1585) ἐγκρίνας τὴν γνώμην τοῦ προκατόχου του ἀνέθηκεν εἰς τὸν τότε διάσημον μουσικὸν *Giovanni Pierluigi Palestrina* (1524—1594), τὸν ἐπικαλούμενον «πρίγκιπα τῆς μουσικῆς», τὴν ἀνακάθαρσιν καὶ εἰς τὴν ἀρχικὴν μορφὴν ἐπαναφορὰν τοῦ Γρηγοριανοῦ ἀντιφωναρίου. Ὄντως δ᾿ ὁ Palestrina, ἀναλαβὼν τὸ λίαν ἐπίμοχθον ἔργον καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ *Guidetti*, παρουσίασε μετά τινα ἔτη τὸ νέον ἀντιφωνάριον, ὅπερ τὸ πρῶτον ἐξεδόθη εἰς δύο τόμους τῷ 1580. Ἔκτοτε δὲ τὸ νέον τοῦτο τοῦ Παλεστρίνα ἀντιφωνάριον ἀνατυπούμενον χρησιμοποιεῖται ἐν ταῖς τῶν Δυτικῶν Ἐκκλησίαις. [Βλ. Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie τοῦ Cabrol ἐν λέξει *antiphonaire*] ΕΜΜ. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

Πολλὰ τῶν γνωστῶν χειρογράφων τοῦ μεσαίωνος κακῶς φέρουσι τὸν τίτλον ἀντιφωναρίου. Τὸ *Ἀντιφωνάριον τοῦ Μομπελλιέ*, ὅπερ εἶναι χειρόγραφον προερχόμενον ἀπὸ μονήν τινα τῆς Βουργουνδίας, δὲν εἶναι ἄλλο ἢ συλλογὴ λειτουργικῶν μελῳδιῶν, ἐκπεφρασμένων διὰ νευματικῆς καὶ ἀλφαβητικῆς παρασημαντικῆς καὶ κατατεταγμένων κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν τρόπων, χρησιμεύσασα πιθανῶς πρὸς διδασκαλίαν. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο εὕρηται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἰστρικῆς σχολῆς τῆς πόλεως Μομπελλιέ. Ἕτερον χειρόγραφον γνωστὸν ὡς *Ἀντιφωνάριον τοῦ Πέτρου τῶν Μεδίκων* (Λαυρεντιανὴ Βιβλιοθ., Φλωρεντία) ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἁρμονικοὺς συνδυασμοὺς διαφόρων μουσικοδιδασκάλων τῆς ἐποχῆς, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντας μὲ τὰ λειτουργικὰ ᾄσματα τοῦ Ἀντιφωναρίου. Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ

ἀντιφώνησις (ἡ)· ἀπάντησις εἰς προσφώνησιν.

—**ἀντιφώνησις** *χρέους [Ρωμ. Δίκ.]*. Καλεῖται οὕτως (constitutum debiti) ἐν τῷ Ρ. Δ. ἡ ὑπόσχεσις ἐκπληρώσεως ὑφισταμένης ἤδη ἐνοχικῆς ὑποχρεώσεως. Ἡ ἀντιφώνησις εἶναι pactum praetorium, ἤτοι σύμφωνον γεννηθὲν ἐκ τοῦ ἐμφορουμένου ἐπιεικείας πραιτωρικοῦ δικαίου, μὴ ἔχον ἀνάγκην νὰ περιβληθῇ τὸν τύπον τῆς ἐπερωτήσεως (stipulatio), ἵνα τίκτῃ ἀγωγήν, ἀλλὰ συναπτόμενον ἁπλῇ κοινῇ συναινέσει ἀτύπως (προφορικῶς, μεταξὺ ἀπόντων δι᾿ ἀγγέλου, ἐπιστολῆς κλπ.). Ἐγκύρως δὲ συνομολογεῖται αὕτη οὐ μόνον περὶ πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ πραιτωρίας καὶ περὶ φυσικῆς ἐνοχῆς (καίπερ οὐχὶ πάσης τοιαύτης). Ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ δύναται νὰ συναφθῇ περὶ χρέους ἔχοντος ἀντικείμενον οἱαδήποτε πράγματα καὶ δὴ καὶ ἀκίνητα καὶ δικαιώματα, οὐχὶ μόνον πράγματα ἀντικαταστατὰ (res fungibiles), ὡς τὸ πραιτωρικὸν edictum εἶχεν ὁρίσει.

Εἴδη τῆς ἀντιφωνήσεως εἶναι δύο, τὰ ἑξῆς:

1) Ἀντιφώνησις ἰδίου χρέους (constitutum debiti proprii): Αὕτη εἶναι ἡ ὑπ᾿ αὐτοῦ τοῦ ὀφειλέτου ὑπόσχεσις ἐκπληρώσεως τῆς ἰδίας ὀφειλῆς. Προϋπόθεσις τοῦ κύρους ταύτης εἶναι ἡ κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνομολογήσεως αὐτῆς ὕπαρξις τοῦ ἀντιφωνουμένου χρέους, οὗτινος ἡ ἀνυπαρξία ἢ ἡ ἀκυρότης καθίστησι καὶ ταύτην ἄκυρον. Δὲν εἶναι δ᾿ ἀναγκαῖον νὰ ἀφορᾷ αὕτη εἰς τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς παροχὴν τοῦ ἀντιφωνουμένου χρέους· συγχωροῦνται τροποποιήσεις ἀφορῶσαι ἢ εἰς αὐτὸ τὸ ὀφειλόμενον ἀντικείμενον (π. χ. ὑπισχνεῖται σῖτος ἀντὶ χρημάτων), ἢ εἰς τὸν χρόνον ἢ τὸν τόπον τῆς παροχῆς, ἢ εἰς τὴν προσθήκην αἱρέσεως εἰς ἐνοχὴν καθαρὰν (puram), ἢ εἰς τὴν παροχὴν ἀσφαλείας (ἐνεχύρου, ἐγγυήσεως κλπ.) κλπ. Τὸ ὀφειλόμενον ποσὸν δύναται ἐν τῇ ἀντιφωνήσει νὰ μειωθῇ, οὐχὶ δ᾿ ὅμως καὶ νὰ αὐξηθῇ· ἂν ἡ ὑπόσχεσις γένηται περὶ ποσοῦ μείζονος τοῦ ἀρχικῶς ὀφειλομένου, ὡς πρὸς τὸ ὑπερβάλλον δὲν ἀποτελεῖ ἀντιφώνησιν (ὅθεν ἄχρηστος ἡ ἐκ τῆς ἀντιφωνήσεως ἀγωγή), ἀλλὰ συνομολόγησιν νέου χρέους, ὅπερ κατὰ μὲν τὸ Ρωμ. Δίκαιον δὲν ἦτο ἐναγώγιμον, ἀλλὰ κατὰ τὸ σημερινὸν εἶναι, ἕνεκα τῆς σήμερον κρατούσης ἀρχῆς τοῦ *ἀτύπου τῶν συμφωνιῶν*.

Ἡ ἀντιφώνησις δὲν ἀποτελεῖ ἀνανέωσιν, ὅθεν διὰ ταύτης δὲν καταλύεται ἡ ἀρχικὴ ἐνοχή, ἀλλὰ δημιουργεῖται πρὸς ταύτῃ καὶ ἑτέρα τείνουσα εἰς τὴν αὐτὴν παροχήν. Ἡ δι᾿ ἱκανοποιήσεως ὅμως τοῦ πιστωτοῦ ἀπόσβεσις τῆς μιᾶς τῶν ἐνοχῶν τούτων συνεπάγεται τὴν ἀπόσβεσιν καὶ τῆς ἑτέρας. Ἡ ἀντιφώνησις τίκτει ἰδίαν ἀγωγὴν καλουμένην actionem de constituta pecunia ἢ actionem constitutoriam (ὁ β΄ ὅρος εἶναι ἀλλότριος τῶν Πηγῶν), προϋπόθεσις τῆς χρήσεως τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ὑπερημερία τοῦ ὀφειλέτου (mora solvendi). Ἡ ἐκ τῆς ἀντιφωνήσεως ἀξίωσις ὑπόκειται ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς 30ετῆ παραγραφήν.

Ἡ ἀντιφώνησις ἀνήκει τῷ ἰσχύοντι παρ᾿ ἡμῖν δικαίῳ, καίπερ δ᾿ ἀποβαλοῦσα μέγα μέρος τῆς παλαιᾶς αὐτῆς σπουδαιότητος δὲν εἶναι καὶ σήμερον ἄμοιρος πρακτικοῦ διαφέροντος, διότι παράγει ἱκανὰς λυσιτελεῖς τῷ πιστωτῇ συνεπείας. Οὕτω π. χ. ἂν οὗτος ἀπολέσῃ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ἀξίωσιν διὰ παραγραφῆς διασῴζει τὴν ἐκ τῆς ἀντιφωνήσεως. Ἂν συνομολογηθῇ ἀντιφώνησις περὶ χρέους ὑποκειμένου εἰς παραγραφὴν βραχυπρόθεσμον (οἷαι π. χ. αἱ τοῦ νόμου ΓΥΛΓ΄ τοῦ 1909), ὁ πιστωτὴς κτᾶται περὶ τούτου καὶ ἀξίωσιν παραγραφομένην μετὰ 30ετίαν. Δι᾿ ἀντιφωνήσεως ὁ πιστωτὴς φυσικῆς ἐνοχῆς κτᾶται πολλάκις ἀγω-

Digitized by Google

γήν. Ἡ ἐν τῇ ἀντιφωνήσει ἐνεχομένη ἀναγνώρισις τῆς ἀρχικῆς ἀξιώσεως διακόπτει τὴν παραγραφὴν ταύτης, ἡ δὲ διὰ τῆς ἀντιφωνήσεως ἐκδηλουμένη ἔγκρισις (ratihabitio) θεραπεύει τὴν (π. χ. λόγῳ βιας ἢ δόλου) ἀκυρωσίαν τῆς ἀρχικῆς δικαιοπραξίας. Τέλος ὁ ἐκ συνενοχῆς συμπιστωτὴς συνάπτων ἀντιφώνησιν πρὸς τὸν κοινὸν ὀφειλέτην ἀποκλείει τοὺς λοιποὺς συμπιστωτάς. 2) *Ἀντιφώνησις ἀλλοτρίου χρέους* (constitutum debiti alieni). Περὶ ταύτης, οὔσης τρόπου ἐγγυήσεως ἀλλοτρίου χρέους, βλ. λ. ἐγγύησις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πρὸς τοῖ. παρὰ *Windscheid-Kipp* § 284 σημ. *ἔργοις ὅρα καὶ *Karlowa, Röm. Rechtsgeschichte* II (1901) § 172 καὶ *Lenel*, Edictum perpetuum (1907) § 97.

Γ. Π. ΚΟΥΤΟΥΛΑΚΟΣ

ἀντιφωνητής, —οῦ· ὁ ἀντὶ ἑτέρου ἀποκρινόμενος, ὁ ὑπεύθυνος· τὸ θηλ. *ἡ ἀντιφωνήτρια.*

— **«Ἀντιφωνητής».** Περιώνυμος εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἥτις, κατὰ τὸν Στέφ. Βυζάντιον, κειμένη εἰς τὸ Χαλκοῦν Τετράπυλον τοῦ Παλατίου ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατεβιβάσθη μὲν ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ἀνεστηλώθη δὲ μετέπειτα εἰς τὸν παρὰ τὰ Χαλκοπρατεῖα Ναὸν τῆς Θεοτόκου, ὅπου καί, ἐπὶ αἰῶνας, προσεκυνεῖτο. Γ. Δ Κ.

— **«Ἀντιφωνήτρια»** *(Παναγία).* Προσωνυμία διδομένη εἰς θαυματουργοὺς εἰκόνας τῆς Παναγίας (βλ. τ. Β, σ. 357γ', 359β' κ.ἑπ.).

ἀντιφωνία (Antifonia) *[Μουσ.].* Μελῳδία ψαλλομένη ὑπὸ πολλῶν φωνῶν κατ' ὀγδόας ἢ διπλᾶς ὀγδόας, κατ' ἀντίθεσιν τῆς *ταυτοφωνίας* ἢ *ὁμοφωνίας* τῶν ἀρχαίων. Δ. ΛΑΥΡ.

ἀντίφωνος (ὁ, ἡ), *-ον* (τό)· ὁ εἰς ἀπόκρισιν ἠχῶν, σύμφωνος, συνηρμονισμένος ὡς εἰς τὴν φωνητικὴν κλίμακα: «ὀξύτητα βαρύτητι ξύμφωνον καὶ ἀντίφωνον» (*Πλάτ* Νόμ. 212 D)· || ὁ ἀνταποκρινόμενος πρός τι: «ἀντίφωνα τῶν γενησομένων» (*Πλούτ.* 2.412 B)· || τὸ οὐδ. *ἀντίφωνον* ὡς οὐσιαστικόν, εἶδος ᾄσματος ἐκκλησιαστικοῦ.

— *[Λειτουργ.].* Ἐν τῇ Λειτουργικῇ τῆς Ἐκκλησίας καλεῖται *ἀντίφωνον* (ἀνάγνωσμα ἢ ᾆσμα) ἐκεῖνο τὸ ἀνάγνωσμα ἢ τὸ ᾆσμα, τὸ ὁποῖον εἴτε κατὰ στίχους εἴτε ὅλον ἀπαγγέλλει ἢ ψάλλει τις διαδεχόμενος ἄλλον, ὅστις πρὸ αὐτοῦ ἀπήγγειλεν ἢ ἔψαλεν ὁμοίως τὸ αὐτὸ ἢ ἄλλο ἀνάγνωσμα ἢ ᾆσμα. Ἐκ τῆς Ἰουδαϊκῆς δὲ Συναγωγῆς ἡ Ἐκκλησία παραλαβοῦσα ἀνέπτυξε σφόδρα τὴν ἀντιφωνίαν, ἥτις γνωστὴ οὖσα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι (πρβλ. τὴν *στροφὴν καὶ ἀντιστροφὴν* τοῦ δράματος, τὰ *ἀντιχόρια*, ἤτοι ᾄσματα, ἃ ἀντᾴδουσιν οἱ δύο χοροί» *Πολυδ.* Δ', 107), ἦτο ὡσαύτως γνωστὴ καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Οὕτω λ. χ. ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ ἀναγινώσκομεν (Ἐξόδου κεφ. ιε') ὅτι εὐθὺς ὡς διέβησαν οἱ Ἑβραῖοι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, ἐσχημάτισαν δύο χορούς, ἕνα μὲν ἀνδρῶν προεξάρχοντος τοῦ Μωϋσέως, ἕτερον δὲ γυναικῶν προεξαρχούσης τῆς προφήτιδος Μαριάμ, οἵτινες ἔψαλαν τὴν ᾠδὴν «ᾄσωμεν τῷ Κυρίῳ ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται κλπ.» πρῶτον μὲν οἱ ἄνδρες, ἔπειτα δὲ αἱ γυναῖκες, ἤτοι οἱ δύο χοροὶ ἀντιφωνικῶς ἔψαλαν τὴν αὐτὴν εὐχαριστήριον ταύτην ᾠδὴν εἰς τὸν Θεὸν τὴν ποιηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως. Ὅτι δὲ κατόπιν μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ἑβραίων ἐν τῇ γῇ Χαναὰν πρῶτος ὁ Δαυὶδ ἢ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σολομὼν συνέστησε χοροὺς ψαλτῶν ἀντιφωνικῶς ἐν τῷ Ναῷ ψαλλόντων ὑπὸ Αἱμὰν τὸν ψαλτῳδὸν (Α' Παραλειπομένων στ', 33 καὶ Β', ε', 13), ἀμφισβητεῖται μὲν ὑπό τινων τῶν νεωτέρων, ἀναμφισβήτητον ὅμως εἶναι ὅτι, ὅτε ἐτίθεντο τὰ θεμέλια τοῦ δευτέρου Ναοῦ ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας ἐπιστρεψάντων εἰς Παλαιστίνην Ἑβραίων ἐπὶ Ζοροβάβελ (516 π. Χ.), χοροὶ ἐξ ἱερέων καὶ λευϊτῶν ἀντιφωνικῶς ἔψαλλον εὐχαριστήριον ὕμνον εἰς τὸν Θεὸν «ὅτι ἀγαθόν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος Αὐτοῦ ἐπὶ Ἰσραήλ» (Ἔσδρας Β', γ', 10—12). Ἔκτοτε δὲ «ἡ ἀντιφωνία ἦτο ὁ συνήθης μελῳδικὸς τρόπος τῶν Ἰουδαίων» κατὰ τὸν *Ρενὰν* (Histoire du peuple d' Israel Γ', 27), ὅστις μάλιστα φρονεῖ ὅτι καὶ οἱ θεσπέσιοι ἐκεῖνοι ψαλμοί, οἱ καλούμενοι «ᾠδαὶ τῶν ἀναβαθμῶν», κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐποιήθησαν καὶ ἀντιφωνικῶς ὑπὸ ἱερέων καὶ λευϊτῶν ἐν τῷ ναῷ ἐψάλλοντο. Καὶ τὸ ὅλον δὲ ψαλτήριον, κατὰ τὰς γνώμας πλείστων ἐκ τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν αὐτοῦ, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ λειτουργικὸν ἐγκόλπιον, εἶδός τι ἰουδαϊκοῦ ἀντιφωναρίου, ἐκ τοῦ ὁποίου οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὰς κοινὰς αὐτῶν ἐν ταῖς συναγωγαῖς προσευχὰς ἐκλέγοντες ψαλμοὺς ἔψαλλον ἀντιφωνικῶς, ὡρισμένους εἰς ἑκάστην ἑορτὴν αὐτῶν. Καὶ ἡ γνωστὴ δὲ ἰουδαϊκὴ αἵρεσις ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ καλούμενοι θεραπευταί, κατὰ τὰς κοινὰς αὐτῶν προσευχὰς ἐσχημάτιζον δύο χοροὺς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οἵτινες ᾖδον «πεποιημένους ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν πολλοῖς μέτροις καὶ μέλεσι, τῇ μὲν συνηχοῦντας, τῇ δὲ ἀντιφώνοις ἁρμονίαις... ἐπιθειάζοντας» κατὰ τὸν Φίλωνα ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Σωτῆρος ἀκμάσαντα («Περὶ τοῦ θεωρητικοῦ βίου» κεφ. ια').

Τὴν ἀντιφωνίαν λοιπὸν ταύτην γνωστὴν οὖσαν εἴς τε τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ἰουδαίους παρέλαβον καὶ οἱ πρῶτοι οἵ τε ἐξ Ἰουδαίων καὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν Χριστιανοὶ καὶ ἀντιφωνικῶς ἔψαλλον, ἐν ταῖς κοιναῖς αὐτῶν προσευχαῖς, τὰς γνωστὰς ἐννέα ᾠδὰς τῆς Π. Διαθήκης καὶ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς ὕμνους. Τὰ λεγόμενα ἄρα ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ *Σωκράτους* (Ἐκκλησ. Ἱστορ. ΣΤ', 8), ὅτι τὴν ἀντιφωνίαν εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος ἐπὶ Τραϊανοῦ (98 - 117 μ. Χ.) καὶ τὰ τοῦ *Θεοδωρήτου* (Ἐκκλησ. Ἱστορ. Β', 24), ὅτι κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα οἱ μοναχοὶ Φλαβιανὸς καὶ Διόδωρος οἱ Ἀντιοχεῖς «πρῶτοι διχῇ διελόντες τοὺς τῶν ψαλλόντων χοροὺς ἐκ διαδοχῆς ᾄδειν τὴν δαυϊδικὴν ἐδίδαξαν μελῳδίαν» καὶ τὰ τοῦ Θεοδώρου Μοψουεστίας (Migne 139, σελ. 1390), ὅτι οἱ εἰρημένοι μοναχοὶ παρὰ τῶν Σύρων διδαχθέντες εἰσήγαγον εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἀντιφωνίαν, πάντα ταῦτα δὲν φαίνονται ἀληθῆ. Ἴσως ἐν Ἀντιοχείᾳ τὸ πρῶτον ἐρρυθμίσθη ἐπὶ τὸ κανονικώτερον καὶ ἐσυστηματοποιήθη ἡ ἀντιφωνία καὶ τὴν συστηματοποίησιν ταύτην ἴσως οἱ τῆς Ἀντιοχείας Χριστιανοὶ ἐδιδάχθησαν παρὰ Σύρων ὁμοδόξων, οἵτινες κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἰς τὴν Χριστιανικὴν ποίησιν καὶ εἰς τὴν μουσικὴν καὶ τὴν καθόλου Χριστιανικὴν λογ[οτε]χνίαν εἶχον κάμει πολλὰς προόδους καὶ πο[λλὰ] τοὺς ἡμετέρους ἐδίδαξαν. Ἀλλ' ἀφοῦ καὶ ὁ Πλίνιος ὁ νεώτερος ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Β' ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος ἔγραφε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τραϊανὸν ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς Βιθυνίας ἐν ταῖς κοιναῖς αὐτῶν προσευχαῖς ἔψαλλον ὕμνους πρὸς τὸν Χριστὸν *ἐξ ὑπαμοιβῆς* (invicem), ἤτοι διαδοχικῶς, *ἀντιφωνικῶς* (Ἐπιστ. 96), πρόδηλον ὅτι ἡ ἀντιφωνία ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς πρώτοις Χριστιανοῖς. ἤτοι ἦτο γνωστὴ εὐθὺς ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἀποστόλων.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι κατ' ἀρχὰς πάντες οἱ εἰς κοινὴν προσευχὴν συνερχόμενοι Χριστιανοὶ «ἐλάλουν ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ» κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Παύλου (Ἐφεσ. ε', 19), ἤτοι ὅλοι ὁμοῦ ἔψαλλον, ἀφ' οὗ μάλιστα κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Αὐγουστίνου (Confess. X, 33) καὶ τοῦ Ἰσιδώρου τοῦ Σεβίλλης (De Eccles. off. I, 2) κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν ταῖς Χριστιανικαῖς συνάξεσιν ἡ μελῳδία ἦτο ὅλως στοιχειώδης, προσομοιάζουσα μᾶλλον πρὸς ἐμμελῆ ἀπαγγελίαν μετά τινας ἐλαφρᾶς κάμψεως τῆς φωνῆς ἢ πρὸς ᾆσμα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν πρέπει νὰ φαντασθῶμεν ὅτι τοὺς ψαλμοὺς καὶ τοὺς ὕμνους ἐκείνους οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἔψαλλον ὅλοι ὁμοῦ ὁλοκλήρους ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους αὐτῶν συμπροσευχόμενοι, ἀλλ' ὅτι «ἐξῆρχον τῶν ψαλμῶν οἱ τούτους ἀκριβοῦντες» κατὰ τὸν *Σωζομενὸν* (Ἐκκλ. Ἱστορ. Ε' 19), ἤτοι ἔψαλλον κατὰ στίχον ἕκαστον ψαλμὸν οἱ ἐμπειρότεροι εἰς τὴν μουσικὴν καὶ καλλιφωνότεροι καὶ κατόπιν «ξυνεπήχει τὸ πλῆθος ἐν συμφωνίᾳ», ἤτοι ὁ λαὸς ἀντιφωνικῶς ἐπανελάμβανε τὸν στίχον συμφώνως πρὸς τὸν τόνον τῶν ἐξαρχόντων. Ἄλλοτε δὲ ἔκαμνε τὴν ἀρχὴν τῆς ᾠδῆς ὁ Ἱεράρχης ἢ ἄλλος τις καὶ ὁ λαὸς ἀντιφωνικῶς ἐπανελάμβανε τὸ ᾆσμα. Ἄλλοτε δὲ πάλιν ἔψαλλον τοὺς ψαλμοὺς οἱ τούτους ἀκριβοῦντες καὶ ὁ λαὸς ἔψαλλεν ἀντιφωνικῶς τὰ *ἀκρόστιχα* ἢ *ἀκροτελεύτια* (βλ. λ. ἀκρόστιχα). Καὶ ὅτε δὲ κατόπιν (ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος), τῆς ὑμνογραφίας ἀναπτυχθείσης καὶ τῆς μελῳδίας ἐντέχνου καὶ ποικίλης καταστάσης, δὲν ἠδύνατο ὁ λαὸς ὅλος νὰ μετέχῃ τῆς ἱερᾶς ψαλμῳδίας καὶ ἄνδρες εἰδικοί, οἱ ψάλται, ἐπὶ τούτῳ ἐτάχθησαν καὶ διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως ὡρίσθη «μὴ δεῖν πλέον τῶν κανονικῶν ψαλτῶν τῶν ἐπὶ τὸν ἄμβωνα ἀναβαινόντων καὶ ἀπὸ διφθέρας ψαλλόντων ἑτέρους τινὰς ψάλλειν ἐν Ἐκκλησίᾳ» (Κανὼν ιε' τῆς ἐν Λαοδικίᾳ συνόδου), πάλιν οἱ ψάλται οὗτοι εἰς δύο χοροὺς διακριθέντες ἀντιφωνικῶς ἔψαλλον τὰ τροπάρια, ἡγουμένου ἑκατέρου τῶν χορῶν ἑνὸς Δομεστίκου.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἀντίφωνα ἐκαλοῦντο τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐκεῖνα τὰ ἀναγνώσματα ἢ ποιήματα, ἅτινα κατὰ τὰς κοινὰς τῶν Χριστιανῶν προσευχὰς ἀντιφωνητικῶς, ἤτοι ὑπὸ δύο ψαλτῶν ἢ ὅλων χορῶν, διαδοχικῶς ἀπηγγέλλοντο ἢ ἐψάλλοντο. Ἐπειδὴ δὲ τὸ κυριώτατον ἀνάγνωσμα τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς εἶναι τὸ ψαλτήριον καὶ μεγάλη εἶναι ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ εἰς τὴν καθόλου Ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν ποίησιν καὶ μεγίστη ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἐν ταῖς ἱεραῖς ἡμῶν ἀκολουθίαις, διότι ἐν τῷ ψαλτηρίῳ «ἔνι θεολογία τελεία καὶ πάντα ὥσπερ ἐν μεγάλῳ τινὶ καὶ κοινῷ ταμιείῳ τῇ βίβλῳ τῶν ψαλμῶν τεθησαύρισται» κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον (Ὁμιλία εἰς α' ψαλμόν), ἀντίφωνα ὠνομάσθησαν τὸ πρῶτον οἱ ψαλμοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀντιφωνητικῶς ἐν ταῖς συνάξεσι τῶν πιστῶν ἐψάλλοντο. Ἀλλ' ἐπειδὴ κατ' ἀρχὰς δὲν ἦσαν ὡρισμένοι οἱ ψαλμοί, οἵτινες ἔπρεπε νὰ ψάλλωνται ἐν ἑκάστῃ ἑορτῇ καὶ ἑκάστῃ ἱερᾷ ἀκολουθίᾳ, ἀλλ' ἄλλοι μὲν ψαλμοὶ ἐν ταύτῃ, ἄλλοι δ' ἐν ἐκείνῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ καθ' ὑπόδειξιν τῶν ἱεραρχῶν ἐψάλλοντο διὰ τοῦτο ἄλλοι ἀλλαχοῦ ψαλμοὶ ἐκαλοῦντο ἀντίφωνα. Ὅτε δὲ βραδύτερον τὸ Ψαλτήριον διῃρέθη εἰς εἴκοσι Καθίσματα, ἕκαστον δὲ Κάθισμα εἰς Στάσεις, ὧν ἑκάστη σύγκειται ἐξ 1—5 ψαλμῶν, αἱ Στάσεις αὗται ὡς ἀντιφωνικῶς ψαλλόμεναι μὲν τὸ πρῶτον, ἀναγινωσκόμεναι δὲ κατόπιν, ἐκαλοῦντο ἀντίφωνα καὶ οὕτως ὀνομάζονται ἀκόμη καὶ σήμερον παρὰ τοῖς Ὀρθοδόξοις Σλαύοις. Ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμῖν ἐν τῷ καλουμένῳ *ᾀσματικῷ Ἑσπερινῷ* ὁλόκληροι ψαλμοὶ ἐψάλλοντο ἄλλοτε, ὡς λ. χ. οἱ 119—133 (αἱ «ᾠδαὶ τῶν ἀναβαθμῶν») ἀποτελοῦντες τρεῖς Στάσεις τοῦ ιη' Καθίσματος, οἱ αὐτοὶ δὲ ἀναγινώσκονται καὶ νῦν ἔτι κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν *Προηγιασμένων* ἐν τοῖς ἐνοριακαῖς Ἐκκλησίαις, μεθ' ἑκάστην δὲ Στάσιν ἕπεται εὐχή, καλουμένη ἐν τῷ Τυπικῷ «εὐχὴ α' ἀντιφώνου», «εὐχὴ β' ἀντιφώνου», «εὐχὴ γ' ἀντιφώνου», ὅπου φανερὸν ὅτι ἀντίφωνον καλεῖται ἡ Στάσις τῶν ψαλμῶν. Μέχρι δὲ σήμερον ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἁγίου Ὄρους κατὰ τὸν τοιοῦτον Ἑσπερινὸν ψάλλονται πολλοὶ ψαλμοί, οἵτινες καλοῦνται *μεγάλα ἀντίφωνα*, τούτων δὲ ψαλλομένων ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει ἐν τῷ ἱερῷ τὰς καλουμένας *εὐχὰς τοῦ Λυχνικοῦ*, αἵτινες ὀκτὼ οὖσαι ὀνομάζονται ἐν τῷ Τυπικῷ «εὐχὴ α' ἀντιφώνου», «εὐχὴ β' ἀντιφώνου» κλπ., ὅπου πάλιν ἀντίφωνον καλεῖται ὁ ψαλμός. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ᾀσματικῷ Ὄρθρῳ καὶ τῷ ᾀσματικῷ *Ἀποδείπνῳ* ἐψάλλοντο ἐπίσης τρεῖς ἐν ἑκατέρῳ ψαλμοί, ἤτοι ἐν ἐκείνῳ μὲν ὁ 3, 62 καὶ 13, ἐν τούτῳ δὲ ὁ 119, 24 καὶ 121 μετὰ ὑποψαλμάτων καὶ πάντες οἱ ψαλμοὶ οὗτοι ἐν τοῖς Τυπικοῖς καλοῦνται ἀντίφωνα. Καὶ ἐν τῇ νεκρωσίμῳ δὲ ἀκολουθίᾳ εἰς ἱερεῖς ψάλλονται οἱ ψαλμοὶ 22. 23 καὶ 83 καὶ μεθ' ἕκαστον στίχον λέγεται δὶς ὡς ὑπόψαλμα τὸ ἀλληλούϊα.

Ὅτε δὲ βραδύτερον (ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος) τὰ διάφορα εἴδη τῶν τροπαρίων (Ὕμνων καὶ Κανόνων) εἰσαχθέντα εἰς τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας περιώρισαν τὰ πολλὰ ἐν αὐταῖς ἀναγνώσματα ἐκ τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης, πολλοὶ τῶν ψαλμῶν, οἵτινες τέως ἀντιφωνικῶς ὁλόκληροι ἐψάλλοντο, περιωρίσθησαν εἰς ὀλίγους τινὰς στίχους καὶ οἱ στίχοι οὗτοι πάλιν μετὰ τῶν ἐφυμνίων αὐτῶν ἀντίφωνα ὀνομάζονται. Οὕτω λ. χ. ἐν τῷ Ἑσπερινῷ ἄλλοτε ἀντιφωνικῶς ἀπηγγέλλοντο στίχοι τινὲς τῶν ψαλμῶν 114, 115 καὶ 116 καὶ ὡς ἐφύμνιον ἐψάλλετο τοῦ μὲν α' ἀντιφώνου τὸ «ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου», τοῦ δὲ β' τὸ «σῶσον ἡμᾶς, υἱὲ Θεοῦ» καὶ τοῦ γ' τὸ *Τρισάγιον*, ὅπερ εἶτα ἐπανελάμβανεν ὁ Δομέστιχος τοῦ δεξιοῦ χοροῦ εἰς τόνον ὑψηλότερον καὶ τοῦτο ἐκαλεῖτο *περισσή*. Ἐπίσης ἐν τῷ μεγάλῳ Ἀποδείπνῳ ἀντιφωνικῶς ψάλλονται ὑπὸ τῶν χορῶν στίχοι τινὲς ἐκ τοῦ η' κεφαλαίου τοῦ Ἠσαΐου μετ' ἐφυμνίου «ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός» καὶ δεκάστιχος ὕμνος πρὸς τὴν Ἁγίαν Τριάδα μετ' ἐπικλήσεως τῶν Ἁγίων ὑπὲρ τῶν πιστῶν. Ἐν τῷ Ὄρθρῳ ὡσαύτως ἔχομεν τὰ ἀντίφωνα τῶν ἀναβαθμῶν, ἐξ ὧν ὀκτὼ ψάλλονται καὶ κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν εἰς μοναχούς.

Κατ' ἐξοχὴν δὲ ἀντίφωνα σήμερον ὀνομάζονται τὰ τῆς λειτουργίας. Ἐν τῇ λειτουργίᾳ δηλαδὴ εὐθὺς μετὰ τὴν *μεγάλην Συναπτὴν* καὶ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ἱερέως, πρῶτον μὲν ὁ κανονάρχης τοῦ δεξιοῦ χοροῦ ἀπαγγέλλει μεγαλοφώνως τοῦ 91 ψαλμοῦ τὸν α' στίχον ««ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ καὶ ψάλλειν τῷ ὀνόματί σου, Ὕψιστε», καὶ ὁ χορὸς εἶτα ψάλλει τὸ ἐφύμνιον «ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, Σῶτερ σῶσον ἡμᾶς», κατόπιν δὲ ὁ κανονάρχης τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ τὸν β' στίχον τοῦ αὐτοῦ ψαλμοῦ «τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρωῒ τὸ ἔλεός Σου καὶ τὴν ἀλήθειάν Σου κατὰ νύκτα» καὶ ὁ χορὸς τὸ ἴδιον ἐφύμνιον, ἔπειτα δὲ πάλιν ὁ κανονάρχης τοῦ δεξιοῦ χοροῦ τὸν ις' στίχον «ὅτι εὐθὺς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν Αὐτῷ» καὶ ὁ χορὸς τὸ αὐτὸ ἐφύμνιον καὶ κατόπιν ἀμφότεροι οἱ χοροὶ τὴν μικρὰν δοξολογίαν μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐφυμνίου καὶ οὕτω τελειώνει τὸ α' ἀντίφωνον. Μετὰ δὲ τὴν μικρὰν Συναπτὴν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκτελεῖται καὶ τὸ β' ἀντίφωνον, ἤτοι ἀπαγγέλλονται μὲν τοῦ 92 ψαλμοῦ ὁ α' στίχος δίχα τεμνόμενος «ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, ἐνεδύσατο δύναμιν ὁ Κύριος καὶ περιεζώσατο» —«καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην ἥτις οὐ σαλευθήσεται» καὶ ὁ ε' «τῷ οἴκῳ Σου πρέπει ἁγίασμα, Κύριε, εἰς μακρότητα ἡμερῶν», ψάλλεται δὲ τὸ ἐφύμνιον «ταῖς πρεσβείαις τῶν ἁγίων Σου σῶσον ἡμᾶς, Κύριε».

Καθ' ὅμοιον δὲ τρόπον ἐκτελεῖται μετὰ μικρὰν συναπτὴν καὶ τὸ γ' ἀντίφωνον, ἀπαγγελλομένων μὲν τῶν πέντε πρώτων στίχων τοῦ 94 ψαλμοῦ, ψαλλομένου δὲ τοῦ ἐφυμνίου «σῶσον ἡμᾶς, υἱὲ Θεοῦ, ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, ψάλλοντάς Σοι ἀλληλούϊα». Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τὰ καλούμενα *μικρὰ ἀντίφωνα* συνήθη ἐν ταῖς καθημεριναῖς λειτουργίαις. Ἀλλὰ κατὰ τὰς Δεσποτικὰς καὶ Θεομητορικὰς ἑορτὰς (γενέθλιον τῆς Θεοτόκου, ὕψωσις τοῦ Σταυροῦ, Εἰσόδια, Χριστούγεννα, Περιτομή, Φῶτα Ὑπαπαντή, α' καὶ β' Κυριακὴ Μ. Τεσσαρακοστῆς, Εὐαγγελισμός, Βαΐα, Πάσχα, Ἀνάληψις, Πεντηκοστή, Μεταμόρφωσις, Κοίμησις τῆς Θεοτόκου) καὶ οἱ ἀπαγγελλόμενοι ἐκ ψαλμῶν στίχοι καὶ τὰ ἐφύμνια εἶναι διάφορα πλὴν τοῦ ἐφυμνίου τοῦ α' ἀντιφώνου, ὅπερ εἶναι πάντοτε τὸ αὐτὸ τῶν μικρῶν ἀντιφώνων «ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου». Ὡς ἐφύμνιον δὲ τοῦ β' ἀντιφώνου τῶν ἑορτῶν τούτων εἶναι τὸ ἐφύμνιον τοῦ β' ἀντιφώνου τῶν μικρῶν

Digitized by Google

ἀντιφώνων μεταβαλλόμενον κατὰ τὸ β΄ ἡμιστίχιον αὐτοῦ ἀναλόγως τῆς ἑορτῆς (ὡς λ. χ. «σῶσον ἡμᾶς, υἱὲ Θεοῦ,·ὁ ἐν Ἰορδάνῃ ὑπὸ Ἰωάννου βαπτισθεὶς» τῶν Φώτων, «σῶσον ἡμᾶς, υἱὲ Θεοῦ, ὁ ἐπὶ πώλου ὄνου καθεσθεὶς» τῶν Βαΐων κλπ.) καὶ ὡς ἐφύμνιον τοῦ γ΄ ἀντιφώνου ψάλλεται τὸ ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς. Ἐν δὲ ταῖς Κυριακαῖς καὶ ταῖς μνήμαις τῶν Ἁγίων κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἀντίφωνα δὲν ψάλλονται, ἀλλὰ τὰ καλούμενα *Τυπικὰ* ἢ *Προφητικά*, ἤτοι οἱ ψαλμοὶ 102 καὶ 145 καὶ οἱ Μακαρισμοὶ ἐκ τοῦ Ματθαίου (ε΄, 3-12), ὧν προηγεῖται ἡ κραυγὴ τοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ μετανοήσαντος λῃστοῦ «ἐν τῇ βασιλείᾳ Σου μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε».

Ἀντίφωνα προσέτι κατ' ἐπέκτασιν καλοῦνται καὶ ὁμάδες τροπαρίων ψαλλομένων κατὰ τὸν ἑσπερινὸν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς τελούμενον τὴν νύκτα τῆς Μεγάλης Πέμπτης. Εἶναι δὲ δεκαπέντε τὰ ἀντίφωνα ταῦτα, ὧν ἕκαστον σύγκειται ἐκ δύο ἢ περισσοτέρων τροπαρίων καὶ *δοξαστικοῦ (Θεοτοκίου)*, ψάλλεται δὲ τὸ μὲν α΄ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ πρώτου Εὐαγγελίου, τὸ δὲ ιε΄ «σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας κλπ.» μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ε΄ Εὐαγγελίου. [Βλ. Dictionnaire de l'archéologie chrétienne et de liturgie τοῦ Cabrol ἐν λέξει.] ΕΜΜ Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

— *[Μουσ.]* *Ἀντίφωνα* (ἀγγλ. Anthem) λέγονται καὶ μορφαί τινες μουσικοσυνθέσεων ἐν χρήσει εἰς τὸ ἀγγλικανικὸν δόγμα καὶ χρονολογούμεναι ἀπὸ τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ. Ἀργότερον οἱ Ἄγγλοι μουσουργοὶ Tallis, Morley, Byrd, Bull, Gibbons (ὁ ἐπικληθεὶς Ἄγγλος Παλεστρίνας) ἐσημάτισαν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος πλουσίαν συλλογὴν ἀντιφώνων διὰ πλήρη χορῳδίαν (full) διὰ χορῳδίαν μετὰ μονῳδίας (verse) καὶ διὰ μονῳδίαν (solo). Κατὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Πουριτανῶν τὰ ἀντίφωνα ἀπεμακρύνθησαν τῶν ναῶν, ἐπανῆλθον ὅμως ὑστερώτερον ἐπὶ Καρόλου Β΄ (1660) καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν μετὰ ἐνοργάνου συνοδείας ἐγκαθιδρυθέντα ὡς ἀναπόσπαστον πλέον μέρος τῆς καθεδρικῆς μουσικῆς. Τὰ ὑπὸ τοῦ Χένδελ γραφέντα ἀντίφωνα διὰ τὸν θάνατον τῆς βασιλίσσης Ἄννης καὶ τὴν στέψιν Γεωργίου τοῦ Α΄ λογίζονται ὡς ἀληθινὰ ἀριστουργήματα τοῦ εἴδους τούτου. Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ

— **ἀντίφωνον** (Antiphon). Οὕτω καλοῦνται σώματα μικρὰ καταλλήλου μορφῆς, ἅτινα εἰσάγονται εἰς τὸ οὖς πρὸς προφύλαξιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς προσβολῆς ἀνεπιθυμήτου ἤχων π.χ. θορύβου κ. λ. π. Κ. Π.

ἀντιφωνῶ *(—έω)*· ἀπαντῶ εἰς τὸν προσφωνοῦντα· ‖ ψάλλω τὰ *ἀντίφωνα*· ‖ ἀντιλέγω, διαφωνῶ.

ἀντιφωτογόνον (Antiphotogen) *[Φωτογρ.]*. Οὕτως ἐκλήθησαν κακῶς παλαιότερον αἱ χρωστικαὶ ἐκεῖναι αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς ἠθμοὶ τῶν διαφόρων ἀκτινοβολιῶν. Αἱ χρωστικαὶ αὗται ἀπορροφῶσι τὰς κυρίως χημικῶς δρώσας ἀκτινοβολίας ἐπιτρέπουσαι τὴν δίοδον τῶν οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ φωτοπαθοῦς βρωμιούχου ἀργύρου ἐχουσῶν· (πλείονα βλ. ἐν λ. ἠθμὸς *[Φωτογρ.]*). Κ. Γ. Μ.

ἀντιχαιρετίζω καὶ *ἀντιχαιρετῶ* (—άω)· ἀποδίδω τὸν χαιρετισμόν.

ἀντιχαιρετισμὸς (ὁ)· ἡ ἀπόδοσις χαιρετισμοῦ.

ἀντιχαλινίδαι (οἱ) (Antichalinidae). Γένος ἑρπετῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀφιδίων* διακρινόμενον ἐκ τῆς μεγίστης διαπλάσεως τῶν προσθίων ὀδόντων των, οἵτινες φέρουσιν ἰοβόλους ἀδένας. Δ. Ν. Π.

ἀντίχαρα (ἡ)· ἰδιωματ., ἡ τελευταία τῶν γαμηλίων ἑορτῶν, ἐνιαχοῦ ἡ τὴν ἑπομένην ἀπὸ τοῦ γάμου Κυριακὴν τελουμένη, ἡ ἀπόδοσις τῆς ἑορτῆς τοῦ γάμου· ἄλλως *ἀντίγαμος*.

—*[Λαογρ.]*· βλ. γάμος.

ἀντίχαρι (ἡ)· ἡ ἀνταπόδοσις τῆς χάριτος, τῆς εὐεργεσίας: παροιμ. «ἡ χάρι θέλει ἀντίχαρι καὶ πάλι χάρι νά 'ναι», ὅτι ἡ εὐεργεσία πρέπει νὰ ἀποδίδεται, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ὀφειλομένη ὑποχρέωσις δὲν ἐξαλείφεται. Β. Φ.

ἀντιχαριεντίζομαι· ἐπίσης χαριεντίζομαι, ἀπαντῶ διὰ χαριεντισμῶν πρὸς χαριεντιζόμενον.

ἀντιχαρίζομαι· ἀνταποδίδω τὴν χάριν, τὴν εὐεργεσίαν.

ἀντιχαρὶς (ἡ) (Anticharis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χοιραδοειδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος ἰθαγενὲς τῆς Ἀραβίας. Δ. Ν. Π.

ἀντίχειρ ἢ *μέγας δάκτυλος [Ἀνατ.]*. Ὁ παχύτερος τῶν δακτύλων τῆς χειρός, ἀντιστοιχῶν εἰς τὸ κερκιδικὸν χεῖλος τοῦ πήχεως. Κατ' ἐξαίρεσιν πρὸς τοὺς λοιποὺς δακτύλους, οἵτινες ἀπαρτίζονται ἕκαστος ἐκ τριῶν φαλάγγων, οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ δύο, διότι ἡ πρώτη καὶ ἡ τρίτη φάλαγξ ἔχουσι τοὺς αὐτοὺς χαρακτῆρας, οὓς αἱ ὁμώνυμοι φάλαγγες τῶν λοιπῶν δακτύλων, ἤ, κατ' ἄλλους, διότι ἐλλείπει αὐτῷ τὸ μετατάρσιον ὀστοῦν (βλ. δάκτυλοι, χείρ). Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ἀντίχειρον (τὸ) (Anticherum) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων πενταμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λεπιδοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κητονιδῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀντίχθων (ὁ, ἡ)· ὁ εἰς τὴν ἀντικειμένην χθόνα κατοικῶν· ‖ κατὰ τοὺς Πυθαγορείους, σῶμα οὐράνιον κείμενον καὶ κινούμενον ἀντιθέτως πρὸς τὴν γῆν: «ἔτι δ' ἐναντίαν ἄλλην ταύτῃ κατασκευάζουσι γῆν, ἣν ἀντίχθονα ὄνομα καλοῦσιν» (*Ἀριστοτ.* περὶ Οὐρ. 2. 13. 2)· ‖ τὸ νότιον ἡμισφαίριον, (*Κικ.* Tusc. Disp. 1. 28)· ‖ ἐν τῷ πληθ. *ἀντίχθονες*, οἱ κάτοικοι τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, οἱ *ἀντίποδες* (*Πλίν.* Ν. Η. 6. 24. *Mela* 1. 1).

ἀντιχλωρένιον (Antichloren) *[Φαρμ. Χημ.]*. Προϊὸν λαμβανόμενον τῇ ἐπιδράσει πεπτοῦ ἐπὶ μείγματος δισιωδυδραργύρου καὶ διχλωρυδραργύρου. Μᾶζα καστανόχρους διαλυτὴ ἐν ὕδατι. Προὐτάθη εἰς δόσεις 0,01 γρ. πολλάκις τῆς ἡμέρας ἐσωτερικῶς ἢ ὑποδορίως ἐν διαλύματι $2^0/_0$. Κ. Γ. Μ.

ἀντιχλωρίνη (Antichlorin) *[Φαρμ.]*. Κόνις λευκὴ μερικῶς ἐν ὕδατι διαλυτή, ἀναγραφεῖσα κατὰ τῆς χλωρώσεως. Σύγκειται ἐκ βασικοῦ μυρμηκικοῦ βισμουθίου, ἀνθρακικοῦ νατρίου καὶ σταφυλοσακχάρου. Κ. Γ. Μ.

ἀντιχλώριον *[Χημ.]*. Γενικῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐννοεῖται πᾶσα οὐσία δυναμένη νὰ καταστήσῃ ἀβλαβὲς τὸ χλώριον τὸ συγκρατούμενον ἐντὸς τῶν κλωστικῶν ἰνῶν ἢ τῆς μάζης τοῦ χάρτου μετὰ τὴν διὰ χλωρίου λεύκανσιν αὐτῶν. Κυρίως ἀντιχλώριον λέγεται τὸ *ὑποθειῶδες νάτριον* $Na_2S_2O_3 + 5H_2O$ ἐφαρμοζόμενον κυρίως πρὸς τὸν ὡς ἄνω σκοπόν. Ἐκτὸς τοῦ ὑποθειώδους νατρίου χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀντιχλώρια τὸ ὄξινον θειῶδες νάτριον (bisulfit) $NaHSO_3$, τὸ ὑπεροξείδιον τοῦ ὑδρογόνου (ὀξυγονοῦχον ὕδωρ), ὡς καὶ ἡ ἀμμωνία. Σ. Χ.

ἀντιχλωρόζη (Antichlorose) *[Φαρμ]*. Καταπότια κατὰ τῆς χλωρώσεως συγκείμενα ἐκ 5 μ. θειικοῦ σιδήρου, 5 μ. ἀνθρακικοῦ καλίου, 5 μ. θειικῆς κινίνης, 5 μ. κόνεως ἐμετικῶν καρύων καὶ 0,2 ἀρσενικώδους ὀξέος (διὰ μᾶζαν 100 καταποτίων). Κ. Γ. Μ.

ἀντιχλωροτίνη (Antichlorotin). Καταπότια ἐνέχοντα αἱμοσφαιρίνην θεῖον, καὶ μαγνησίαν. Κ. Γ. Μ.

ἀντιχολερίνη (Anticholerin) *[Φαρμ.]*. Ὀρὸς ληφθεὶς ἐκ χολερικῶν καλλιεργημάτων, δρῶν δὲ ἀμέσως κατὰ τῶν δονακίων τῆς χολέρας. Ὑγρὸν κιτρινόφαιον, πυκνόρρευστον, ὀσμῆς ὑπενθυμιζούσης τὴν τῶν ἀποχωρημάτων τῶν χολεριώντων. Κ. Γ. Μ.

ἀντιχορδαὶ *[Μαθ.]*. Ὅταν τρεῖς κωνικαὶ τομαί, ὡς αἱ εἰς τὸ σχῆμα 1 δύο ἐλλείψεις καὶ μία

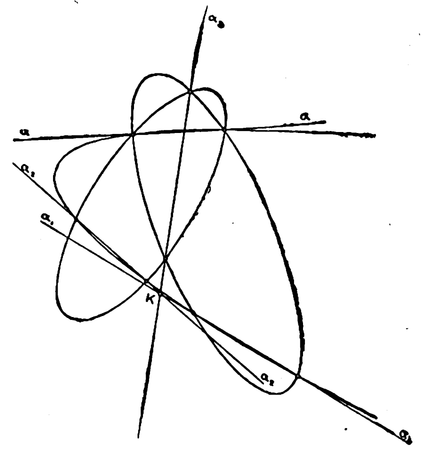

Ἀντιχορδαὶ (Σχ. 1)

παραβολή, ἔχουσι κοινὴν χορδὴν α, αἱ τρεῖς εὐθεῖαι $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3$, αἵτινες ἑνοῦσι τὰ λοιπὰ σημεῖα τομῆς τῶν τριῶν καμπύλων ἀνὰ δύο, λέγονται *ἀντιχορδαὶ* καὶ ἀποτελοῦν ἀκτῖνας τῆς αὐτῆς δέσμης ὅ ἐστι διέρχονται διὰ τοῦ αὐτοῦ σημείου Κ.

Ὅταν πρόκειται περὶ τριῶν κύκλων O_1, O_2, O_3 τοῦ ἐπιπέδου, τεμνομένων ἀνὰ δύο (σχ. 2), ἐπειδὴ ὡς γνωστὸν ὅλοι οἱ κύκλοι τοῦ ἐπιπέδου ἔχουν κοινὴν χορδὴν τὴν κατ' ἐξοχὴν ἢ ἐπ' ἄπειρον εὐθεῖαν αὐτοῦ, ἕπεται συμφώνως πρὸς τὴν ἄνω πρότασιν ὅτι αἱ λοιπαὶ τρεῖς πραγματικαὶ χορδαὶ $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3$ δύνανται νὰ κληθῶσιν ἀντιχορδαὶ καὶ διέρχονται διὰ τοῦ αὐτοῦ σημείου Κ. Α. Μ.

ἀντιχορηγὸς *[Θεατρ.]*. Ὁ χορηγὸς ὁ συναγωνιζόμενος μετ' ἄλλων τοιούτων κατὰ τοὺς δραματικοὺς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ἀγῶνας. Λόγῳ τῆς ὑπάρξεως πολλῶν χορηγῶν (δι' ἑκάστην τραγῳδίαν καὶ κωμῳδίαν ἀπῃτεῖτο καὶ εἷς χορηγὸς) ἕκαστος τούτων ἐφιλοτιμεῖτο, ἐξ ἁμίλλης πρὸς τοὺς ἀντιχορηγούς, νὰ τοὺς ὑπερβάλῃ εἰς πολυτέλειαν καὶ φιλοκαλίαν (*Ἀνδοκ.* κατ' Ἀλκ. β. 31,34. *Δημοσθ.* κ. Μειδ. 6—8). Ν. Ι. Λ.

ἀντιχόρια *[Δραματ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἑλληνικοῖς δράμασιν *ἀντᾳδόμενα* παρ' ἑκατέρου *ἡμιχορίου*, ὁπόταν ὁ χόρος διῃρεῖτο εἰς δύο μέρη *(ἡμιχόρια)*, ὅτε καὶ τὸ τοιοῦτον ἐλέγετο *διχορία*: «Καὶ ἡμιχόριον δὲ καὶ διχορία καὶ ἀντιχόρια, ἔοικε δὲ ταὐτὸν εἶναι ταυτὶ τὰ τρία ὀνόματα· ὁπόταν γὰρ ὁ χορὸς εἰς δύο μέρη τμηθῇ, τὸ μὲν πρᾶγμα καλεῖται διχορία, ἑκάτερα δὲ ἡ μοῖρα ἡμιχόριον, ἃ δ' ἀντᾴδουσιν ἀντιχόρια» (*Πολυδ.* IV 107). Παραδείγματα διχορίας ἔχομεν: ἐν τῷ «Αἴαντι» τοῦ Σοφοκλέους, ὅταν κατὰ τὴν *ἐπιπάροδον* εἰσέρχωνται οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται ζητοῦντες τὸν Αἴαντα, ἐν τῇ «Ἀλκήστιδι» τοῦ Εὐριπίδου («ἐκ γερόντων Φεραίων ὁ χορός, διαιρεῖται δὲ εἰς δύο ἡμιχόρια», Σχολ. εἰς Ἀλκ. 79), ἐν τῇ «Ἰφιγενείᾳ ἐν Ταύροις» τοῦ αὐτοῦ (στ. 624—637) ἔνθα ἐκ τῶν δύο ἡμιχορίων τὸ μὲν ἓν θρηνεῖ τὸν μέλλοντα ν' ἀποθάνῃ Ὀρέστην, τὸ δὲ ἕτερον μακαρίζει τὸν Πυλάδην ὡς μέλλοντα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἄλλα. Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

ἀντίχορος (γαλλ. contredanse ἰταλ. contradanza). Χορὸς εἰσαχθεὶς ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα ἐξ Ἀγγλίας ὅπου κυρίως ἀποκαλεῖται *countrydance (χωρικὸς χορός)*. Ὁ χορὸς οὗτος, τοῦ ὁποίου ἡ μουσικὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ διαφόρους χωριστὰς μελῳδίας, ἔχει διάφορα σχήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων φέρει καὶ ἰδιαίτερον ὄνομα. Ὡς ἱστορικῶς ἀποδεικνύεται, εἶχεν ἤδη εἰσαχθῇ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ, ὁ δὲ διάσημος μουσουργὸς Γουλιέλμος Μπὲρτ († 1623) εἶχε διασκευάσει διὰ τὰς ἐπισήμους τῆς αὐλῆς ἐκείνης δεξιώσεις μερικὰ τεμάχια εἰλημμένα ἀπὸ τὸν ἀντίχορον. Δύο χοροδιδάσκαλοι Γάλλοι, ὁ Ἰσαάκ, καὶ ὁ Λορέν, εἰσήγαγον τὴν ὄρχησιν ταύτην σχεδὸν ταυτοχρόνως (κατὰ τὸ 1624) εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ΄. Ὑπάρχει μάλιστα χειρόγραφόν τι τοῦ Λορέν, ἐν ᾧ σὺν τῇ μουσικῇ γραφῇ ἀπεικονίζονται εἰς τὸ περιθώριον τὰ διάφορα σχήματα καὶ αἱ στάσεις τοῦ χοροῦ εἰς μικρὰς χρωματιστὰς παραστάσεις. Συλλογαὶ ἀντιχόρων ἐδημοσιεύθησαν πολλαὶ κατὰ καιροὺς ὡς αἱ τῶν Φεγιὲ (1706), Ντεζὲ (1712), Λεκλὲρ (1750)· αὐτὸς δὲ ὁ θεῖος Μοζὰρ δὲν ἀπηξίωσε νὰ συνθέσῃ σειρὰν τοιούτων διὰ τὰς αἰθούσας τῶν ἐν Σάλτσβουργ καὶ Βιέννῃ ἐπισήμων. Ἑκάστη τῶν σειρῶν τούτων περιέχει ἓν μόνον τεμάχιον ἐκ 16, 24 ἢ 32 μέτρων εἰς ἀγωγὴν $^2/_4$. Προϊόντος τοῦ χρόνου ἐξηφανίσθη ἡ ἀρχικὴ καταγωγὴ τῆς contredanse καὶ ἐξειλίχθη εἰς ρυθμικὴν σειρὰν βηματισμῶν ἐκτελουμένων ἀπὸ δύο ὁμίλους ἐκ τεσσάρων χορευτῶν ἕκαστος καὶ ἱσταμένους ἀπέναντι ἀλλήλων. Ὁ οὕτω μεταβληθεὶς ἀντίχορος ὠνομάσθη *τετράχορος* (quadrille, *καντρύλλια*). Δ. ΛΑΥΡ

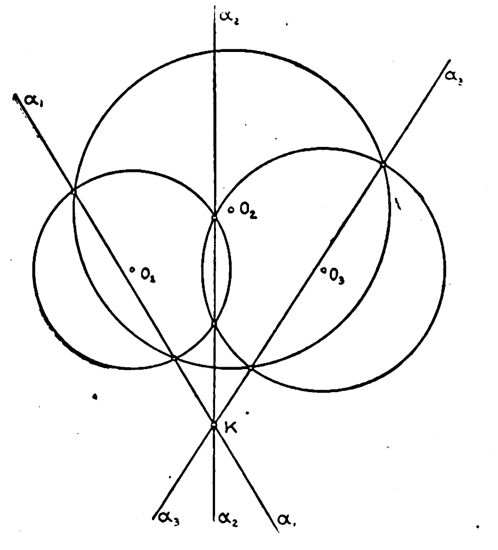

Ἀντιχορδαὶ (Σχ. 2)

ἀντίχριστος (ὁ)· ὁ ἀντιτασσόμενος, ὁ ἐναντιούμενος τῷ Χριστῷ, ὁ ἀντιμαχόμενος τοῖς διδάγμασι τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ὁ χριστομάχος· ‖ λέγεται χυδαιότερον ὡς ὕβρις: «βρὲ ἀντίχριστε, τί 'ναι αὐτὸ ποὺ ἔκαμες;», «ἀνάθεμά σε, ἀντίχριστε, προκοπὴ ποὺ θὰ κάμῃς». Β. Φ.

— *[Θεολογ.]* Ἐν τῇ βιβλικῇ καὶ τῇ θεολογικῇ γλώσσῃ ὀνομάζεται *ἀντίχριστος* ἡ τὴν ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ ἔχθραν προσωποποιοῦσα μορφὴ ἐκείνη, ἥτις μέλλει νὰ ἐμφανισθῇ ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ὡς προάγγελος τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ὅπως δι' ἀποπλανήσεως προκαλέσῃ εὐρυτάτην καὶ δὴ ριζικὴν ἀποστασίαν ἀπὸ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἠθικῆς. Περὶ τῆς

Digitized by Google

ὅλως μυστηριώδους ταύτης μορφῆς ἐλαχίστας καὶ οὐχὶ πολὺ σαφεῖς εἰδήσεις ἔχομεν ἀπὸ τῆς ἁγίας Γραφῆς, κυρίως δ' ἀπὸ τῆς Κ. Διαθήκης, πλείονας δ' ἀπὸ τῆς παλαιᾶς χριστιανικῆς παραδόσεως. Καὶ ὁ μὲν εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μετεχειρίσθη πρῶτος καὶ μόνος ἐκ τῶν συγγραφέων τῆς Βίβλου τὸ ὄνομα *ἀντίχριστος* ἐν ταῖς καθολικαῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς, ἔνθα ἀντίχριστοι ἀποκαλοῦνται καὶ οἱονεὶ ὡς προάγγελοι τοῦ κυρίως ἀντιχρίστου θεωροῦνται οἱ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἐμφορούμενοι αἱρετικοὶ «οἱ ἀρνούμενοι τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν» (Α' Ἰωάννου β' 18.22) καὶ «οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα (αὐτόθι δ' 3 καὶ Β' Ἰωάννου στ. 7). Ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος δὲν κατονομάζει μὲν τὸν ἀντίχριστον διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου, παρέχει δ' ὅμως πλείονας περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις γράφων ἐν τῇ Β' πρὸς Θεσσαλονικεῖς (β' 1 ἑξ.) ὅτι δὲν θὰ ἔλθῃ ἡ δευτέρα τοῦ Χριστοῦ παρουσία «ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ὡς Θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύοντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ Θεός... ὁ ἄνομος, ὃν ὁ Κύριος ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, οὗ ἐστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις κλπ.». Ἄρα ὁ ἀπόστολος οὗτος διακρίνει τὸ μυστηριῶδες τοῦτο ὂν ἀπὸ τοῦ *Σατανᾶ* καὶ θεωρεῖ τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ ὡς προάγγελον τῆς β' τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, περιγράφων ἅμα τὸ ἀποστατικὸν ἔργον αὐτοῦ ὡς καὶ τὴν ἐξόντωσιν αὐτοῦ ἅμα τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Χριστοῦ. Ἐπίσης περὶ τοῦ ἀντιχρίστου εἶναι ὁ λόγος, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην, καὶ ἐν τῷ κ' κεφαλαίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ἐν τῇ ποιητικῇ ἅμα καὶ προφητικῇ γλώσσῃ τῆς ὁποίας ταυτίζεται οὗτος πρὸς τὸν Σατανᾶν· ἀμφίβολον δὲ παραμένει ἄν, κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς ἐνίων ἑρμηνευτῶν, τὸν ἀντίχριστον ὑπαινίσσεται ὁ Ἰωάννης καὶ ἐν τῷ ιγ' (στ. 5 ἑξ.) καὶ ἐν τῷ ιζ' (στ. 11 ἑξ.) κεφαλαίῳ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου. Ὑπαινιγμοὺς δὲ περὶ τοῦ ἀντιχρίστου ἔχομεν καὶ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις (μάλιστα παρὰ τῷ *Ματθαίῳ* κδ' 3 ἑξ., *Μάρκ.* ιγ' 14—20) ὡς ἤδη ἐν αὐτῇ τῇ Π. Διαθήκῃ (Ἠσαΐου ια' 14, ξε' 15, Ἱερεμ. η' 16, Ἰεζεκ. λη'—λθ', Δανιὴλ ζ' 21, η' 10, ια' 36 κ. ἄ.). Δὲν ἦτο δὲ ἄγνωστος οὐδὲ εἰς τὸν μεταγενέστερον Ἰουδαϊσμόν, ὡς βλέπομεν ἐν διαφόροις ἀποκρύφοις τῆς Π. Διαθήκης, ἡ ἰδέα περὶ ἀντιχρίστου ὡς ἀντιπάλου τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐχθροῦ τοῦ Μεσσίου, ὡς τοῦ τελευταίου τυράννου καὶ ψευδοπροφήτου (Ἀναλήψεως Μωυσέως 8, Σιβυλλ. Β' 167, Γ' 63, Ε' 33, Δ' Ἔσδρα ε' 6 κ. ἄ.). Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς παρέλαβε τὴν περὶ ἀντιχρίστου ἰδέαν παρὰ τοῦ μεταγενεστέρου Ἰουδαϊσμοῦ ἢ μᾶλλον διὰ μέσου τούτου παρὰ τοῦ βαβυλωνιακοῦ ἢ ἄλλου τινὸς ἀνατολικοῦ θρησκεύματος, ὡς νομίζουσί τινες τῶν νεωτέρων θρησκειολόγων (*Bousset* κ. ἄ.), πρῶτον, διότι πλήρης νηφαλιότης διακρίνει καὶ ἐν γένει ἄλλο πνεῦμα διαπνέει τὴν χριστιανικὴν περὶ ἀντιχρίστου διδασκαλίαν καὶ ἄλλο τὰ φαντασιοκοπήματα τῆς ψευδοαποκαλυπτικῆς φιλολογίας, καὶ δεύτερον, διότι ἡ σχετικὴ ὁμοιότης τοῦ ἀντιχρίστου τῶν ψευδοαποκαλυπτικῶν πρὸς τὸν χριστιανικόν, ἂν μὴ ὀφείλεται εἰς ἐπίδρασιν τῆς χριστιανικῆς φιλολογίας ἐπὶ τῆς φαντασιοκοπίας ταύτης, πάντως δύναται ἄριστα νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔχουσα τὰς ῥίζας ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ καὶ μάλιστα παρὰ τῷ προφήτῃ Δανιὴλ (ζ', η', ια').

Πλείονας δὲ περὶ τοῦ ἀντιχρίστου εἰδήσεις παρέχει ἡμῖν ἡ παλαιὰ χριστιανικὴ παράδοσις, ἣν εὑρίσκομεν παρὰ διαφόροις ἐκκλησιαστικοῖς ἀνδράσι, οἷοι ὁ Εἰρηναῖος, Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων, Αὐγουστῖνος κ. ἄ. Οὕτω π. χ. ὁ μὲν Εἰρηναῖος περιγράφει τὰ ἔργα τοῦ ἀντιχρίστου (Adversus haeres. V 28), ὁ δὲ Κύριλλος Ἱεροσολύμων θεωρεῖ ὡς ἀντίχριστον τὸν ἑνδέκατον βασιλέα τῶν Ρωμαίων καὶ παρέχει ἐπίσης πολλὰς πληροφορίας περὶ τοῦ ἔργου του (Κατηχησ. ΙΕ 12). Ὁ Αὐγουστῖνος λέγει, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ὑπώπτευον πολλοί, ὅτι ὁ Νέρων θὰ ἀνίστατο ὡς ἀντίχριστος (De Civitate Dei XX 19)· ὁμοίως καὶ ὁ Σουλπίκιος Σευῆρος (Historia Sacra Β' 29). Ἀλλ' ἤδη καὶ πολὺ παλαιότερον ἀπαντᾷ ἡ ἰδία αὕτη ἐν τῇ ἀποκρύφῳ φιλολογίᾳ (Σιβυλλ. Ε' 33, Η' 88, πρβ. Ἀναληψ. Ἠσαΐου δ' 2). Παλαιοτάτη δὲ εἶναι καὶ ἡ παράδοσις, ἀπαντῶσα ἤδη παρὰ τῷ Εἰρηναίῳ, ὅτι ὁ ἀντίχριστος θὰ εἶναι Ἰουδαῖος καταγόμενος ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Δάν, ὃν ἐμφανιζόμενον ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἱεροσολύμων μετ' ἀξιώσεων θείων τιμῶν, θέλει κρημνίσει ἐκ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν εἰς τὴν ἄβυσσον ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ.

Ἄλλοι ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες καὶ συγγραφεῖς ἐνεῖδον τὸν ἀντίχριστον ἐν διαφόροις αἱρεσιάρχαις καὶ ἄλλοι ἐν τῷ αὐτοκράτορι «Ἰουλιανῷ τῷ παραβάτῃ ἢ ἀποστάτῃ». Βραδύτερον ἐθεωρήθη ὡς ἀντίχριστος ὁ *Μωάμεθ*, ὑπὸ δὲ τῶν προδρόμων τῆς θρησκευτικῆς ἐν τῇ Δύσει μεταρρυθμίσεως Οὐικλίφου καὶ Οὔσσου ὁ *πάπας τῆς Ρώμης*, ὁμοίως δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Λουθήρου καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων μεταρρυθμιστῶν, οἵτινες ὅμως διέστειλαν τὸν ὑπ' αὐτῶν ὡς κυρίως ἀντίχριστον θεωρούμενον παπικὸν θεσμὸν ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ πάπα. Ἐχρονολογήθη δὲ τότε καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ ἀντιχρίστου ἀπὸ τοῦ 606 (κατὰ τὸ Ἀποκαλύψεως ιγ' 18), ὅτε ὁ πάπας Βονιφάτιος ὁ Γ' ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Φωκᾶ τὸν τίτλον τῆς κεφαλῆς πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ὡς τιμητικὸν τίτλον τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ ἄλλου χωρίου τῆς Ἀποκαλύψεως (ια' 3) παρέτειναν ἄλλοι τὴν διάρκειαν τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀντιχρίστου τούτου ἐπὶ 1260 ἔτη, ἤτοι μέχρι τοῦ 1866 (βλ. καὶ Centur. Magdemb. Centur. I βιβλ. 2, 4). Ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὑπὸ διαμαρτυρομένων κύκλων ἐξηκολούθει ὁ πάπας θεωρούμενος ὡς ἀντίχριστος. Ἀπ' ἐναντίας δὲ καὶ πολλοὶ τῶν παπικῶν ἐνεῖδον ἔκτοτε καὶ δὲν ἔπαυσαν νὰ ἐμβλέπωσι τὸν ἀντίχριστον ἢ τὸν πρόδρομον αὐτοῦ ἐν τῷ Λουθήρῳ.

Σπουδαιότατον πρόσωπον διεδραμάτισε καὶ διαδραματίζει ἡ μορφὴ τοῦ ἀντιχρίστου καὶ ἐν ταῖς διαφόροις αἱρέσεσι, μάλιστα ἐν ταῖς χιλιαστικοῦ χαρακτῆρος αἱρέσεσιν. Ὁ Φρ. Νίτσε διεκήρυξεν ἑαυτὸν ἀντίχριστον. Συγγραφεῖς δὲ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐνεῖδον τὸν ἀντίχριστον ἐν τῷ σοσιαλισμῷ. Ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁ Ἀπ. Μακράκης, ὡς καὶ ὁ Ν. Δαμαλᾶς ἐνεῖδον τὸν ἀντίχριστον ἐν τῷ Μωάμεθ. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἀνέμενε τὸ τέλος τῆς μωαμεθανικῆς κυριαρχίας κατὰ τὸ ἔτος 1896, οὗτος δὲ ἀνέμενε τὸ τέλος τῆς ὀθωμανικῆς δεσποτείας κατὰ τὸ 1897.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *W. Bousset* Der Antichrist 1895, *Renan* L'antéchrist 1873. *Chauvin*, Histoire de l'antéchrist.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

— **«Ἀντίχριστος»** (L'Antechrist). Εἶναι ὁ τίτλος περιβοήτου ἔργου τοῦ *Ἐρνέστου Ρενάν*. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν τέταρτον τόμον τοῦ ἑπτατόμου ἔργου του «αἱ ἀρχαὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ» (1863 - 1883) καὶ ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις τῷ 1873 ἐκ 573 σελίδων. Ἐν τούτῳ ὁ Ρενὰν ἐξετάζει τὴν ἱστορικὴν περίοδον ἀπὸ τῆς φυλακίσεως τοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ μέχρι τῆς καταστροφῆς τῶν Ἱεροσολύμων καὶ περιγράφει ἀριστοτεχνικῶς τὴν πάλην μεταξὺ ἀρχαίου κόσμου καὶ Χριστιανισμοῦ, μεταξὺ τέχνης καὶ ἀρετῆς, μεταξὺ τοῦ Νέρωνος. ὅστις εἶναι ὁ Ἀντίχριστος καὶ οὗτινος ἀπεχθάνεται τὴν σκληρότητα, καὶ τοῦ Παύλου, τοῦ ὁποίου τῷ ἀπαρέσκει ὁ φανατισμός. Δ. Σ. Μ.

ἀντιχρονισμὸς (ὁ) *[Γραμμ.]*· ἡ χρῆσις ἑνὸς χρόνου ἀντ' ἄλλου.

— *[Μουσ.]* Ἐν τῇ μουσικῇ καλεῖται *ἀντιχρονισμὸς* (γαλλ. contretemps, ἰταλ. contratempo) ἡ ἐνάρθρωσις ἤχου ἢ κροῦσις συγχορδίας κατὰ τὸ ἀσθενὲς μέρος τοῦ μέτρου ἄνευ ἐπεκτάσεως ἐπὶ τοῦ ἰσχυροῦ. Δ. Λ.

ἀντιχωραίνη (Antichorène). Πολύπλοκος σύνθεσις πεπτονικοῦ καὶ δισιωδιούχου ὑδραργύρου. Μᾶζα καστανόχρους, διαλυτὴ ἐν ὕδατι. Φάρμακον ἀντισυφιλιδικόν, εὔχρηστον εἰς καταπότια ἐξ 1 ἑκατοστογρ. ἕκαστον, ἢ εἰς ὑποδερμικὰς ἐνέσεις ἐν διαλύματι πρὸς 2 %. Μ. Ν. Κ.

Ἀντίψαρα *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος, 1 ¼ μιλ. δυτικῶς τῆς νοτίας ἐσχατιᾶς τῆς νήσου Ψαρῶν (πλάτ. 38°33' Β, μῆκ. 25°32' Ἀν. χάρτης ἀγγλικὸς 1891*: Psara island*). Οἱ διαπλέοντες μεταξὺ Ψαρῶν καὶ Ἀντιψάρων, πρέπει νὰ παραπλέωσι τὰ Ἀντίψαρα, ὅπως ἀποφεύγωσι τοὺς κινδύνους Κουτσοπάτα, Ξεράδια τοῦ Κάβου, Μουσταφᾶ, Μαρκάκι καὶ Τριτησπηλιά. Ἡ ἀπόστασις τῶν Ἀντιψάρων εἶναι ἀπὸ Καφηρέως 51 μιλ. ἀπὸ φάρου Λιθάρι Σκύρου 43 μιλ., ἀπὸ φάρου Σίγκρι Λέσβου 43, ἀπὸ ἀκρωτηρίου Μελανιὸς Χίου 15 μιλ., ἀπὸ ἀγκυροβόλιον Βολισσοῦ Χίου 19 μιλ., ἀπὸ φάρου βραχονησίδων Καλόγηρος 26 μιλ. καὶ ἀπὸ φάρου Φάσσης Ἄνδρου 53 μιλ. (βλ. καὶ Β 416 6). Σ. Ε. Λ.

ἀντιψέγω· ἐπίσης ψέγω, ψέγω τὸν ψέγοντα, ἀντικατηγορῶ.

ἀντίψυχο (τό)· ἰδιωματ., ἀμυδρὸν φῶς παρὰ τὸ προσκεφάλαιον ὅπου ἐξεψύχησεν ὁ νεκρός, διατηρούμενον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας πιστεύεται ὅτι ἡ ψυχὴ ἐπανέρχεται (βλ. Λαογραφ. 3, 481). Κατ' ἄλλην παράδοσιν καταλείπεται ποτήριον ὕδατος καὶ παρ' αὐτὸ ἀνάπτει μικρὸν κηρίον· || εἰς τὸν πληθ. *ἀντίψυχα* (τά)· οἱ διανεμόμενοι ἄρτοι κατὰ τὰ μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων. Β. Φ.

ἀντιψυχολογισμὸς *[Φιλοσ.]*. Ἄρνησις τοῦ *ψυχολογισμοῦ* ὡς παρανοοῦντος τὴν θέσιν τοῦ γνωσιολογικοῦ προβλήματος. Α. Δ.

ἀντιψωρίνη (Antiscabin) *[Φαρμ.]*. Σκεύασμα φερόμενον κατὰ τῆς ψώρας, συγκείμενον δὲ ἐκ περουβιανοῦ βαλσάμου, σάπωνος, γλυκερίνης, ἀλκοόλης, βορικοῦ ὀξέος καὶ β-ναφθόλης. Συνιστῶνται 2—4 ἐπαλείψεις δι' αὐτοῦ ἡμερησίως ἐπὶ 2 ἡμέρας. Κ. Γ. Μ.

Ἄντλαβ-*Μπίρσεκ* (Andlaw-Birseck), ***Φραγκῖσκος Ξαβιέρος***. Γερμανὸς διπλωμάτης (1799—1876) διακριθεὶς ὡς πρεσβευτὴς ἐν Βιέννῃ καὶ Παρισίοις καὶ ὡς συγγραφεὺς τῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Erinnerungsblätter aus den Papieren eines Diplomates» καὶ «Mein Tagebuch» ἀπομνημονευμάτων αὐτοῦ μεγάλου ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του. Εἶναι ἐπίσης συγγραφεὺς δύο ἱστορικῶν ἔργων: «Die Frauen in der Geschichte» καὶ «Die Byzantinischen Kaiser». Α. Δ.

Ἀντλεργκεμπίργκε (Adlergebirge)· βλ. λ. Ἐρλιτζκέμμε (Erlitzkaemme).

ἀντλερίτης (Antlerit) *[Ὀρυκτολ.]*. Συνώνυμον τοῦ στελζνερίτου (βλ. λ.).

ἄντλημα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀντλεῖν, ὅ,τι τις ἀντλεῖ· || τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀντλοῦμεν, τὸ ἀντλητήριον.

ἄντλησις (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀντλεῖν, τὸ τράβηγμα, τὸ ἄδειασμα.

ἀντλητὴρ (ὁ) καὶ ***ἀντλητήριον*** (τό)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀντλοῦμεν, ὁ κάδος.

ἀντλητὴς (ὁ)· θηλ. *ἀντλήτρια*· ὁ ἀντλῶν· || ὁ ἀντλητήρ.

— *[Ναυτ.]* Καλοῦνται *ἀντληταὶ* οἱ τεταγμένοι ἄνδρες πλοίου τινὸς εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν σιφώνων, τῶν καλουμένων ἀντλιῶν (βλ. λ.). Π. Σ. Α.

ἀντλία (ἡ)· μέρος τοῦ κύτους τοῦ πλοίου ὅπου συναθροίζεται τὸ εἰσχωροῦν ὕδωρ: «ἐμβαλοῦ μ' ὅπῃ θέλεις... ἐς ἀντλίαν, ἐς πρῴραν, ἐς πρύμνην, ὅποι ἥκιστα μέλλω τοὺς ξυνόντας ἀλγυνεῖν» (*Σοφ.* Φιλοκτ. 482)· καὶ αὐτὸ τὸ συναθροιζόμενον ὕδωρ· || ἀγγεῖον διὰ τοῦ ὁποίου ἐξάγουσι τὸ ὕδωρ τοῦτο: «ἄγγος ἐν ᾧ τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῷ πλοίῳ γενόμενον ἀπαντλοῦσιν εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ καὶ νῦν καλούμενος καδίσκος» (*Βεκκήρου* Ἀνέκδ. 203,9)· μὲ τὴν σημασίαν ταύτην ἐσώθη καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις ὑπὸ τὸν τύπον *ἀγκλία* ἢ *ἀγκλιὰ* ἢ *ἀγλιά*, χρησιμοποιεῖται δὲ ὡς τοιοῦτον ἀγγεῖον ὁ καρπὸς τῆς λαγηνοσχήμου κολοκύνθης διχοτομούμενος κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μίσχου (βλ. ἀντλίον καὶ ἄντλος)· || συσκευὴ ἢ μηχάνημα διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἀναρρόφησις *(ἄντλησις)* ἢ ἀνύψωσις ἀερίου ἢ ὑγροῦ. Β. Φ.

— [ΝΑΥΤ.] *Ἀντλία* ἢ καὶ ἄλλως *ἀντλοδόχη*, κοινῶς *ἡ κούτσα* ἢ *ἡ σεντίνα* (la sentine ἐπὶ πλοίων, le lousseau ἐπὶ λέμβων—the well the sink) λέγεται τὸ μέρος τοῦ κύτους ἐν ᾧ συναθροίζεται τὸ ὁπωσδήποτε ἐν αὐτῷ εἰσρέον ὕδωρ (*ὁ ἄντλος*). Ὁ ὅρος ἀντλία περιέπεσε νὰ σημαίνῃ καὶ τὸ μηχάνημα «σίφωνα», δι' οὗ ἐξαντλεῖται τὸ κύτος, δι' οὗ δηλ. ἀπορροφεῖται καὶ ἀπορρίπτεται ὁ ἄντλος. *Ἀντλοσίφωνες* δὲ καλοῦνται ἐκ τῶν σιφώνων οἱ τὸν ἄντλον ἀπορρίπτοντες. Οὗτοι εἰσὶ μόνιμοι ἐν τῷ πλοίῳ καὶ οὐχὶ μετακινητοί. Ἐκτὸς τῆς ἐξαντλήσεως χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν παροχὴν θαλασσίου ὕδατος πρὸς πλύσιν τοῦ καταστρώματος πρὸς κατάσβεσιν πυρκαϊᾶς καὶ γενικῶς, ὑπαρχούσης καταλλήλου διατάξεως ἐν τῇ διασωληνώσει τοῦ πλοίου, πρὸς οἱανδήποτε ἐντὸς τοῦ πλοίου μετάγγισιν ὕδατος. Π. Σ. Α.

— [ΜΗΧΑΝΟΛ.] Ὑπάρχουν δύο μεγάλαι κατηγορίαι ἀντλιῶν: α') αἱ ἀντλίαι τῶν ἀερίων, αἱ κοινῶς—λόγῳ τῆς χρήσεώς των κυρίως δι' ἀέρα—καλούμεναι *ἀεραντλίαι*· καὶ β') αἱ ἀντλίαι τῶν ὑγρῶν, κοινῶς *ἀντλίαι* ἢ *ὑδραντλίαι*, ἃς θὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα· (περὶ τῶν πρώτων βλ. λ. ἀεραντλίαι).

Αἱ ὑδραντλίαι διαιροῦνται εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας: *1) ἐμβολοφόρους, 2) περιστροφικὰς* καὶ 3) ἀντλίας διαφόρων κατασκευῶν, ἤ, ὡς δύνανται αὗται νὰ κληθῶσιν, *ἀνυψωτικὰς συσκευὰς* ὑγρῶν.

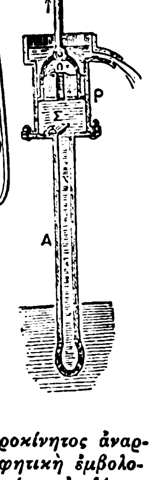

Χειροκίνητος ἀναρροφητικὴ ἐμβολοφόρος ἀντλία.

Ἐμβολοφόροι ἀντλίαι. — Αἱ ἐμβολοφόροι ἀντλίαι σύγκεινται γενικῶς ἐξ ἑνὸς κυλίνδρου κεκλεισμένου κατὰ τὸ ἓν ἄκρον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κινεῖται παλινδρομικῶς ἔμβολον· τὴν συσκευὴν συμπληροῦσι δύο βαλβῖδες, ὧν ἡ μία ἀνοίγει πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν (βαλβὶς *ἀναρροφήσεως* ἢ *εἰσαγωγῆς*), ἡ δὲ ἄλλη πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ κυλίνδρου (βαλβὶς *καταθλίψεως* ἢ *ἐξαγωγῆς*). Κατὰ τὴν κίνησιν τοῦ ἐμβόλου, καθ' ἣν αὐξάνει ὁ χῶρος τοῦ κυλίνδρου, δημιουργεῖται κενὸν ἐντὸς αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον, λόγῳ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, πληροῦται δι' ὑγροῦ εἰσερχομένου ἐκ τῆς βαλβῖδος ἀναρροφήσεως. Κατὰ τὴν ἀντίθετον κίνησιν τοῦ ἐμβόλου κλει-

Digitized by Google

εται ἡ βαλβὶς ἀναρροφήσεως καὶ ὑπὸ τὴν ἀναπτυσσομένην πίεσιν τοῦ ὑγροῦ ἀνοίγει ἡ βαλβὶς καταθλίψεως καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἔξοδον τούτου ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ κυλίνδρου πρὸς τὸν σωλῆνα καταθλίψεως.

Ἐὰν μεταξὺ τοῦ κυλίνδρου τῆς ἀντλίας καὶ τοῦ πρὸς μεταφορὰν ὑγροῦ ὑπάρχῃ ἀπόστασις (εἰς μῆκος ἢ εἰς ὕψος) καὶ ἡ συγκοινωνία ἐπιτυγχάνεται διὰ σωλῆνος, ἔχομεν *ἀναρρόφησιν*. Ἐὰν ἀπὸ τοῦ κυλίνδρου τῆς ἀντλίας πρέπῃ νὰ μεταφερθῇ ἀπωτέρω (ὁριζοντίως ἢ κατακορύφως), ὅτε καὶ πάλιν ἡ μεταφορὰ ἐπιτυγχάνεται διὰ σωλήνων, ἔχομεν *κατάθλιψιν*. Ὅθεν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης αἱ ἀντλίαι διακρίνονται εἰς *ἀναρροφητικάς, καταθλιπτικὰς* καὶ *ἀναρροφητικὰς καὶ καταθλιπτικὰς* (μικτάς).

Εἰς τὰς ἐμβολοφόρους ἀντλίας εἶναι φανερὸν ὅτι ἀποδίδεται ὕδωρ μόνον κατὰ τὴν πρὸς μίαν κατεύθυνσιν κίνησιν τοῦ ἐμβόλου, καὶ ἡ ἀπόδοσίς της εἶναι διακεκομμένη. Ἵνα καταστήσωμεν τὴν ἀπόδοσιν ταύτης κάπως ὁμαλωτέραν (πλέον συνεχῆ), δυνάμεθα νὰ κατασκευάσωμεν τὴν ἀντλίαν, ὥστε τὸ ἔμβολόν της νὰ κινῆται ἐντὸς κλειστοῦ καὶ κατὰ τὰ δύο ἄκρα κυλίνδρου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἔχωμεν ἐνέργειαν δύο, οὕτως εἰπεῖν, κυλίνδρων. Οὕτως ἀποκτῶμεν *ἀντλίαν διπλῆς ἐνεργείας*, ἀποδόσεως διπλασίας ἢ ἡ τῶν αὐτῶν δια-

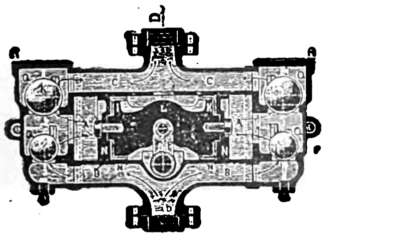

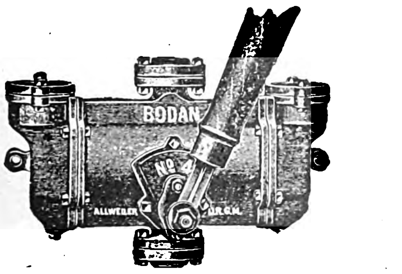

Χειροκίνητος ἐμβολοφόρος ἀντλία διπλῆς ἐνεργείας κατασκευῆς Garvenswerke.
[Ἡ τομὴ παρουσιάζει κατασκευὴν μὲ βαλβῖδας σφαιροειδεῖς]

στάσεων *ἁπλῆς ἐνεργείας* τοιαύτη. Ἐπίσης ὁμαλωτέρα ἀπόδοσις δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἐὰν τὸ ὑγρόν, ἀντὶ νὰ ὁδηγῆται ἀπ' εὐθείας διὰ σωλῆνος εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον. ὁδηγῆται ἐντὸς χώρου (κώδωνος) κλειστοῦ, οὗτινος τὸ ἄνω μέρος περιέχει ἀέρα. Ὁ ἀὴρ λόγῳ τῆς ἰδιότητός του, τοῦ συμπιεστοῦ, συμπιέζεται ὑπὸ τοῦ εἰσερχομένου ὑγροῦ ἐπιτρέπων μικρὰς μεταβολὰς τῆς πιέσεως, ἐπιτυγχανομένης οὕτω σχεδὸν σταθερᾶς ἐκροῆς ὑγροῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὸ ὡς ἄνω δοχεῖον συνδεδεμένου σωλῆνος. Ὁ χῶρος οὗτος καλεῖται *ἀεροκιβώτιον*.

Δυνατὸν ὡσαύτως, πρὸς αὔξησιν τῆς ἀποδόσεως καὶ ἐπιτυχίαν ἔτι μεγαλυτέρας ὁμοιομορφίας νὰ συνδυασθῶσι δύο ἢ περισσότεροι κύλινδροι, ἔχοντες κοινὸν ἀεροκιβώτιον καὶ σωλῆνα ἐκροῆς. Τοιοῦτος εἶναι καὶ ὁ ἀρχικὸς τύπος τῆς *πυροσβεστικῆς ἀντλίας* (βλ. πυροσβεστική).

Αἱ *βαλβῖδες* (ἢ *δικλεῖδες*) τῶν ἀντλιῶν εἶναι διαφόρων τύπων. Συνηθέστεροι τύποι εἶναι αἱ ἐν εἴδει ἐπιγλωττίδων ἐκ δέρματος ἢ μετάλλου, αἱ δισκοειδεῖς μετὰ στελέχους ἀστεροειδοῦς μορφῆς, αἱ ἁπλαῖ σφαιροειδεῖς καὶ ἄλλαι. Ἡ ταχύτης τοῦ ὕδατος εἰς τὰς θέσεις ἐπικαθίσεως τῶν βαλβίδων συνήθως εἶναι 0,6 ἕως 1,6 μέτρα/δευτερόλ., ἐπιτρεπομένης μεγαλυτέρας ταχύτητος μόνον ἐὰν πρόκειται περὶ μεγάλων καταθλίψεων (μεγάλων ὑψῶν), ἵνα αἱ διάμετροι εἶναι μικραὶ καὶ αἱ κατασκευαὶ πλέον ἀσφαλεῖς ἀπὸ ἀπόψεως ἀντοχῆς.

Βαθμοὶ ἀποδόσεων: Ὁ διαγραφόμενος ὑπὸ τοῦ ἐμβόλου ὄγκος εἰς τι χρονικὸν διάστημα θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἴσος πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ ἀποδιδομένου ὑγροῦ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐπιτυγχάνεται λόγῳ διαφόρων ἀπωλειῶν, ἀποδιδομένης μικροτέρας ποσότητος. Ὁ λόγος τῆς δευτέρας ποσότητος πρὸς τὴν πρώτην δίδει ἀριθμὸν μικρότερον τῆς μονάδος, τὸν *ὀγκομετρικὸν βαθμὸν ἀποδόσεως*. Ὁ βαθμὸς οὗτος εἶναι: 0,97 ἕως 0,99 εἰς μεγάλας ἀντλίας καλῆς κατασκευῆς, 0,94 ἕως 0,98 εἰς μέσου μεγέθους καλὰς ἀντλίας, 0,85 ἕως 0,94 εἰς μικρὰς ἀντλίας.

Ὁ *μηχανικὸς βαθμὸς ἀποδόσεως* ἀντλίας (ἤτοι μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς σωληνώσεως) εἶναι εἰς πολὺ καλὰς κατασκευὰς 0,9 ἕως 0,93, συνήθως ὅμως 0,8 ἕως 0,85, ἐξαρτώμενος καὶ ἐκ τοῦ ὀγκομετρικοῦ βαθμοῦ ἀποδόσεως. Αἱ μικρότεραι τιμαὶ ἀντιστοιχοῦν δι' ἀπροσφόρους συνθήκας λειτουργίας, ὡς π. χ. μεγάλας πιέσεις καὶ μεγάλον ἀριθμὸν στροφῶν.

Ὁ ἀριθμὸς στροφῶν τοῦ στροφαλοφόρου ἄξονος τῆς ἀντλίας, ἐὰν κέκτηται τοιοῦτον, ἢ ἄλλως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐμβολισμῶν, συμφέρει νὰ εἶναι μικρός, ὅτε ἡ ἀντλία ἔχει καλυτέραν ἀπόδοσιν. Μέγας ἀριθμὸς στροφῶν προϋποθέτει μικρὰ ὕψη ἀναρροφήσεως καὶ μεγάλας βαλβῖδας.

Κατασκευή: Αἱ ἀντλίαι κατασκευάζονται ἢ μὲ ἔμβολα δισκοειδῆ βραχέα, ὅτε ἡ στεγανότης ἐπιτυγχάνεται διὰ δακτυλίων ἢ τεμαχίων δέρματος στερεωμένων ἐπὶ τούτων, ἢ μὲ ἔμβολα μακρὰ βυθιζόμενα ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ, πλήρη ἢ κοῖλα ἀναλόγως τῆς διαμέτρου. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, ἐφαρμοζομένην εἰς ἀντλίας ἁπλῆς ἐνεργείας, καὶ μὲ ἀμφοτέρας τὰς βαλβῖδας ἐπὶ τοῦ κυλίνδρου, ἡ στεγανότης εἰς τὴν θέσιν διόδου τοῦ ἐμβόλου ἐπιτυγχάνεται διὰ στυπιοθλίπτου.

Ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ μεταφερθησομένου ὑγροῦ, τὰ μέρη τῆς ἀντλίας κατασκευάζονται ἐκ χυτοσιδήρου, φωσφορούχου ὀρειχάλκου, χυτοχάλυβος καὶ ἐλατοῦ σιδήρου ἢ χάλυβος.

Πρὸς διατήρησιν τῆς ὁμοιομορφίας κινήσεως εἰς τὰς ἐμβολοφόρους ἀντλίας, ἐφαρμόζονται σφόνδυλοι, βαθμοῦ ἀνομοιομορφίας συνήθως $^1/_{20}$ ἕως $^1/_{80}$.

Εἰς τὸ κάτω ἄκρον τῶν σωλήνων ἀναρροφήσεως δέον νὰ τίθεται δικτυωτὸν πρὸς ἀποφυγὴν ἀναρροφήσεως ξένων ὑλῶν.

Μέγιστον ὕψος ἀναρροφήσεως: Τὸ μέγιστον δυνατὸν ὕψος ἀναρροφήσεως μιᾶς ἀντλίας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ ὑγροῦ (ἤτοι τοῦ εἰδικοῦ βάρους του), τῆς θερμοκρασίας τούτου, τοῦ εἴδους τῆς ἀντλίας, τῶν διαφόρων διαστάσεων καὶ σταθερῶν αὐτῆς, τῆς τελειότητος κατασκευῆς της καὶ τῆς σωληνώσεως ἀναρροφήσεως. Εἰς θεωρητικὴν περίπτωσιν, τὸ μόνον μέγεθος (ἐκτὸς τοῦ εἰδ. βάρους) ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται τὸ ὕψος τοῦτο, εἶναι ἡ θερμοκρασία τοῦ ὑγροῦ, ἥτις καθορίζει τὴν ἐλαχίστην πίεσιν ἣν δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν ἐντὸς τοῦ κυλίνδρου τῆς ἀντλίας, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ ἀτμοποίησις τοῦ ὑγροῦ, λόγῳ τῆς ὁποίας θὰ διακοπῇ ἡ συνοχὴ τῆς στήλης τοῦ ὑγροῦ, ἄρα καὶ ἡ λειτουργία τῆς ἀντλίας.

Εἰδικῶς διὰ τὴν περίπτωσιν ὕδατος, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν ἀνωτέρω, εἶναι:

$$Y_\alpha = \Pi - \Pi_\alpha - A_\beta - A_\mu - A_\sigma$$

ὅπου: Υ τὸ μέγιστον δυνατὸν ὕψος ἀναρροφήσεως εἰς μέτρα. Π ἡ πίεσις τῆς ἀτμοσφαίρας εἰς μέτρα στήλης ὕδατος· Π_α ἡ τῇ θερμοκρασίᾳ τοῦ ὕδατος ἀντιστοιχοῦσα πιεσις ξηροῦ κεκορεσμένου ἀτμοῦ εἰς μέτρα στήλης ὕδατος· A_β ἡ ἀντίστασις ἀνοίγματος βαλβῖδος ἀναρροφήσεως, εἰς μέτρα στήλης ὕδατος· A_μ ἡ ἀναγκαία πίεσις ἐπὶ τοῦ ἐμβόλου πρὸς ὑπερνίκησιν τῆς ἀντιστάσεως τῶν μαζῶν, εἰς μέτρα ὑδατίνης στήλης· A_σ ἡ ἀντίστασις τῆς σωληνώσεως ἀναρροφήσεως εἰς μέτρα στήλης ὕδατος (ἥτις εἶναι $A_\sigma = T^2/2g\,(\Sigma\zeta+1)$, ὅπου Τ ἡ μέση ταχύτης τοῦ ὕδατος, g ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς βαρύτητος 9,81 μέτρα/δευτ^2. καὶ Σζ τὸ ἄθροισμα τῶν συντελεστῶν ἰδίων ἀντιστάσεων τῆς σωληνώσεως).

Ἐκ τῆς ἐξισώσεως ταύτης ἕπεται ὅτι τὸ μέγιστον δυνατὸν ὕψος ἀναρροφήσεως θὰ εἶναι τόσον μεγαλύτερον:

1) Ὅσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις, ὅσον δηλ. εἰς μικρότερον ὕψος ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἶναι ἐγκατεστημένη ἡ ἀντλία.

2) Ὅσον μικροτέρα εἶνε ἡ πίεσις ἀτμοῦ Π_α, ἄρα ὅσον μικροτέρα ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος.

Διὰ Π=10 μέτρα καὶ διὰ σωλήνωσιν ἀναρροφήσεως ἀρκετὰ εὐρεῖαν καὶ οὐχὶ μακράν, ὀρθῶς δὲ ὑπολογισμένας βαλβῖδας, ἡ ἐξίσωσις δίδει τὰς ἑξῆς τιμὰς τοῦ ὕψους τούτου, ἀντιστοίχως πρὸς τοὺς διαφόρους βαθμοὺς θερμοκρασίας τοῦ ὕδατος:

5°	10°	20°	40°	70°	100°
7 μετρ.	6,97	6,85	4,34	3,92	—3,24

3) Ὅσον μικροτέρα εἶναι ἡ ἀντίστασις τῆς βαλβῖδος ἀναρροφήσεως.

4) Ὅσον μικροτέρα εἶναι ἡ ἀντίστασις ἐπιταχύνσεως τῶν μαζῶν, ἤτοι ὅσον εὐρύτεροι εἶναι οἱ ἀγωγοὶ καὶ μικρότερος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐμβολισμῶν.

5) Ὅσον μικρότεραι εἶναι αἱ ἀντιστάσεις εἰς τὴν σωλήνωσιν ἀναρροφήσεως.

Διὰ τὰς συνήθεις ἐφαρμογάς, τὰ ἐπιτυγχανόμενα ὕψη ἀναρροφήσεως εἰς ὑδραντλίας εἶναι 5 ἕως 6 μέτρα, δυνατὸν ὅμως δι' ἐπιμελῶν κατασκευῶν νὰ φθάσωμεν 8 μέτρα, ἀλλὰ δυσκόλως.

Ἀντλίαι βαθέων φρεάτων: Ἐὰν λόγῳ ειδικῶν περιπτώσεων, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ βαθέα φρέατα, ἡ στάθμη τοῦ πρὸς ἀνύψωσιν ὑγροῦ κεῖται πολὺ χαμηλότερον τοῦ ἐπιτρεπομένου μεγίστου ὁρίου ἀναρροφήσεως (5 ἕως 6 μέτρα συνήθως καὶ τὸ πολὺ 8), τότε παρίσταται ἀνάγκη χρησιμοποιήσεως εἰδικοῦ τύπου ἀντλιῶν. τῶν λεγομένων *ἐμβολοφόρων ἀντλιῶν βαθέων φρεάτων*.

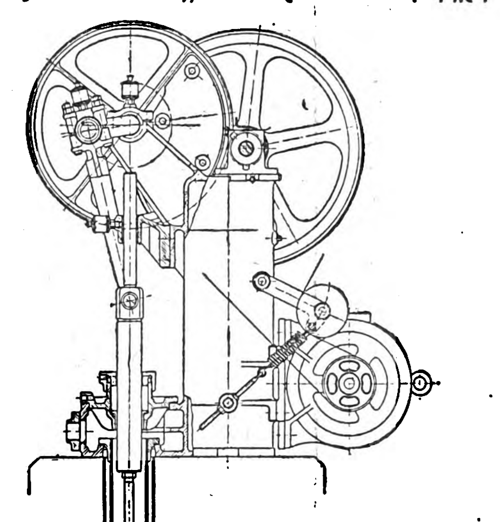

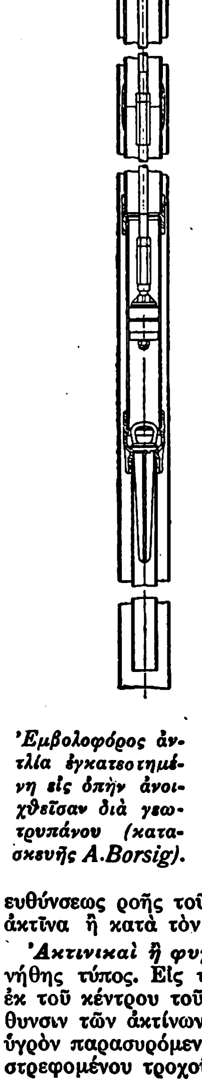

Ἐμβολοφόρος ἀντλία ἐγκατεστημένη εἰς ὀπὴν ἀνοιχθεῖσαν διὰ γεωτρυπάνου (κατασκευῆς A. Borsig).

Εἰς ταύτας ὁ κύλινδρος τῆς συνήθους μορφῆς ἐμβολοφόρου ἀντλίας λαμβάνει ἐπιμήκη μορφήν, ταυτιζόμενος πρὸς κατακόρυφον σωλῆνα εὐρείας διαμέτρου. Τὸ ἔμβολον λειτουργοῦν εἰς τὸ κάτω ἄκρον τοῦ κυλίνδρου τούτου καὶ ἐφωδιασμένον μὲ τὴν συνήθη βαλβῖδα, λαμβάνει τὴν κίνησίν του ἀπὸ τοῦ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ παρὰ τὸ στόμιον τοῦ φρέατος λειτουργοῦντος στροφάλου, τῇ βοηθείᾳ μακροῦ στελέχους (βάκτρου).

Εἰς τὸ κατώτατον ἄκρον τοῦ σωλῆνος - κυλίνδρου ὑπάρχει βαλβὶς ἀναρροφήσεως.

Διὰ τῶν ἀντλιῶν τούτων δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς μεγάλα βάθη, ὅπως π. χ. εἰς τὴν περίπτωσιν ἀνυψώσεως ὕδατος ἢ ἄλλου ὑγροῦ, ἐξ ὀπῶν ἀνοιχθεισῶν διὰ γεωτρυπάνων, ὅπου τὸ βάθος τῶν 100 ἕως 150 μέτρων δὲν εἶναι σπάνιον.

Περιστροφικαὶ ἀντλίαι.— Εἰς ταύτας, ἡ μετάδοσις τῆς ἐνεργείας πρὸς τὸ ὕδωρ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς περιστροφῆς τροχοῦ μετὰ πτερυγίων. Δύνανται δὲ αἱ ἀντλίαι αὗται νὰ διακριθῶσιν εἰς: *ἀκτινικὰς* καὶ *ἀξονικάς*, ἀναλόγως τῆς διευθύνσεως ῥοῆς τοῦ ὑγροῦ ἐν αὐτοῖς, κατὰ τὴν ἀκτῖνα ἢ κατὰ τὸν ἄξονα.

Ἀκτινικαὶ ἢ φυγόκεντροι: Εἶναι ὁ μᾶλλον συνήθης τύπος. Εἰς ταύτας τὸ ὑγρὸν εἰσερχόμενον ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ τροχοῦ, ῥέει κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀκτίνων πρὸς τὴν περιφέρειαν. Τὸ ὑγρὸν παρασυρόμενον ὑπὸ τῶν πτερυγίων περιστρεφομένου τροχοῦ, κινεῖται καὶ τοῦτο περιστρο-

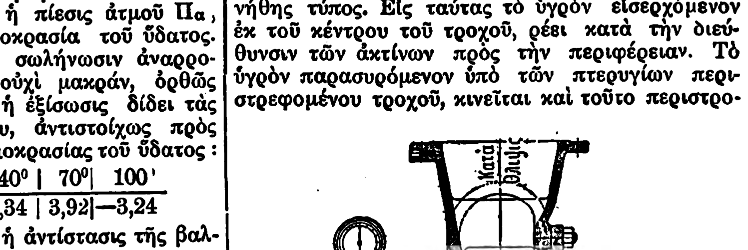

Μονοβάθμιος φυγόκεντρος ἀντλία μὲ ἀναρρόφησιν ἐκ μιᾶς πλευρᾶς.

Digitized by Google

φικῶς περὶ τὸν αὐτὸν ἄξονα, γεννωμένης οὕτω φυγοκέντρου δυνάμεως, ἥτις τείνει νὰ τὸ ἐξακοντίσῃ ἐφαπτομενικῶς. Πέριξ ὅμως τοῦ τροχοῦ ὑπάρχει θάλαμος ὅστις παρουσιάζει ἐλευθέραν διατομὴν συνεχῶς αὔξουσαν, κατὰ τὴν διεύθυνσιν κινήσεως τοῦ ὑγροῦ, μέχρι τοῦ σωλῆνος ἐκροῆς, ὁδηγῶν τὸ ὑγρὸν πρὸς τοῦτον, μορφῆς δὲ σπειροειδοῦς.

Ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ τούτου καὶ λείου θαλάμου δυνατὸν νὰ τοποθετηθῇ στεφάνη μετὰ πτερυγίων πρὸς κανονικὴν ὁδηγίαν τοῦ ὑγροῦ καὶ μετατροπὴν τῆς κινητικῆς ἐνεργείας εἰς πιεστικὴν (κατὰ λειτουργίαν ἀντίστροφον τῆς τοῦ *ὑδροστροβίλου).* Ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον ὅμως ἡ διάταξις αὕτη ἀποφεύγεται.

Ἡ οὕτως ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ λαμβανομένη κινητικὴ ἐνέργεια χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἀνύψωσιν ἢ καὶ μεταφορὰν τοῦ ὑγροῦ.

Ὁ βαθμὸς ἀποδόσεως τῆς ἀντλίας, μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν σωληνώσεων, εἶναι 0,7 ἕως 0,9 καὶ καλεῖται *ὑδραυλικὸς βαθμὸς ἀποδόσεως,* παριστᾷ δὲ τὸν λόγον $η_υ = Υ/υ$, ὅπου: Υ, τὸ εἰς τὰ πτερύγια μεταδιδόμενον ἔργον διαιρούμενον διὰ τοῦ εἰς τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα μεταφερομένου ποσοῦ ὕδατος, καὶ υ, τὸ θεωρητικὸν ὕψος εἰς ὃ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑψωθῇ τὸ ὑγρὸν μὲ τὸ αὐτὸ ἔργον.

Πτερύγια μὲ τὸ κοῖλον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς κινήσεώς των (ἤτοι περιστροφῆς τοῦ τροχοῦ) ἐπιτυγχάνουν, μὲ τὴν αὐτὴν περιφερειακὴν ταχύτητα, ἀνύψωσιν τοῦ ὑγροῦ εἰς μεγαλύτερα ὕψη, ἢ τὰ ἀντιθέτου καμπυλότητος τοιαῦτα.

Τὸ *μέγιστον ὕψος ἀναρροφήσεως* ἐπηρεάζεται ἐκ τῶν αὐτῶν, ὡς καὶ εἰς τὰς ἐμβολοφόρους ἀντλίας, αἰτίων. Εἰς φυγοκέντρους ἀντλίας εἶναι ἰδιαζόντως σπουδαῖον, ὅτι πρέπει ἡ σωλήνωσις ἀναρροφήσεως καὶ ὁ στυπιοθλίπτης τοῦ ἄξονος πρὸς τὴν πλευρὰν ἀναρροφήσεως νὰ εἶναι τελείως στεγανά, ἀποφευγομένων ἐπίσης ἐπιμελῶς καὶ τῶν θυλάκων ἀέρος ἐν τῇ σωληνώσει ταύτῃ, ὡς προφανῶς ἐπιβλαβῶν.

Καὶ τὸ *ὕψος καταθλίψεως* δὲν εἶναι ἐπίσης ἀπεριόριστον, καὶ θεωρητικῶς ἀκόμη, διὰ μίαν φυγόκεντρον ἀντλίαν ἔχουσαν ἕνα καὶ μόνον πτερυγοφόρον τροχόν. Δι' ὅ, ὅταν ἐπιθυμοῦμεν τὴν ἀνύψωσιν τῶν ὑγρῶν εἰς μεγάλα ὕψη, τότε συν-

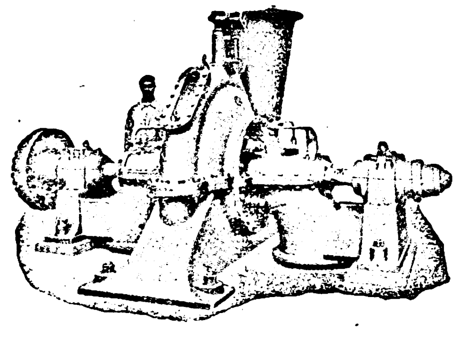

Φυγόκεντρος ἀντλία μέσης πιέσεως.
(42 κυβ. μ. λεπτὸν — 37 μ. ὕψος — 485 ἵπποι)

δέομεν πολλὰς *μονοβαθμίους* (ὡς λέγονται αἱ μεθ' ἑνὸς τροχοῦ) φυγοκέντρους ἀντλίας, ἐν σειρᾷ, ἤτοι εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἐκ τῆς πρώτης ἀντλίας ἐξερχόμενον ὑγρὸν νὰ εἰσέρχηται εἰς τὴν δευτέραν κ.ο.κ.

Ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον, ἀντὶ πολλῶν ἀντλιῶν, κατασκευάζεται μία καὶ μόνη ἀντλία ἔχουσα πολλοὺς πτερυγοφόρους τροχοὺς μὲ τοὺς ἀντιστοίχους θαλάμους, καὶ ἐν τοιαύτῃ διατάξει ὥστε τὸ ἐκ τοῦ πρώτου θαλάμου ἐξερχόμενον ὑγρὸν νὰ εἰσέρχηται εἰς τὸν δεύτερον τροχὸν κ.ο.κ. Οὕτω σχηματίζομεν τὰς λεγομένας *πολυβαθμίους* φυγοκέντρους ἀντλίας. Αἱ μονοβάθμιοι ἀντλίαι καλοῦνται καὶ *χαμηλῆς πιέσεως,* αἱ δὲ πολυβάθμιοι *ὑψηλῆς πιέσεως,* ἂν καὶ ἡ διάκρισις αὕτη δύναται νὰ γίνῃ καὶ ἐπὶ μονοβαθμίων μόνον ἀντλιῶν ἀναλόγως τῆς κατασκευῆς των, ἥτις καθορίζει τὸ ὕψος ἀνυψώσεως τοῦ ὑγροῦ.

Ἀξονικαὶ περιστροφικαὶ ἀντλίαι: Εἰς ταύτας τὸ ὑγρὸν ῥέει κατὰ διεύθυνσιν παράλληλον τῷ

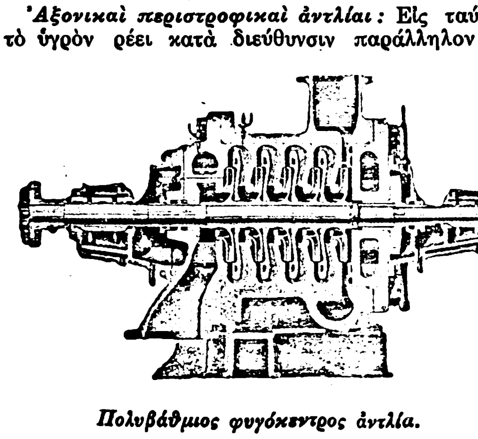

Πολυβάθμιος φυγόκεντρος ἀντλία.

ἄξονι περιστροφῆς τοῦ τροχοῦ. Ἡ ἐνέργεια, καὶ ἐνταῦθα, μεταβιβάζεται πρὸς τὸ ὑγρὸν διὰ πτερυγοφόρου τροχοῦ, ὑπάρχουν δὲ ἀκίνητοι πτερυγοφόροι στεφάναι πρὸς μετατροπὴν τῆς κινητικῆς ἐνεργείας εἰς πιεστικήν, καὶ ὁδηγίαν τοῦ ὑγροῦ. Αἱ στεφάναι καὶ οἱ κινητοὶ πτερυγοφόροι τροχοὶ εἶναι διατεταγμένοι ἐναλλὰξ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἄξονος.

Αἱ ἀντλίαι αὗται δὲν χρησιμοποιοῦνται παρὰ μόνον δι' ὡρισμένας περιπτώσεις, ὅπου ἀπαιτεῖται ἡ ἐξωτερικὴ διάμετρος τῆς ἀντλίας νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν μικρά, ὡς π. χ. πρὸς ἀνύψωσιν ὑγρῶν ἀπὸ ὀπῶν, αἵτινες ἠνοίχθησαν εἰς τὸ ἔδαφος διὰ γεωτρυπάνων, μικρᾶς δηλ. διαμέτρου. Αἱ ἀντλίαι αὗται ἔχουν ἰδιαζόντως μικρὸν ὕψος ἀναρροφήσεως.

Ρύθμισις τῶν περιστροφικῶν ἀντλιῶν: Πρὸς ἐπίτευξιν μεταβολῆς τῆς παροχῆς ἀντλίας, μεταχειριζόμεθα διαφόρους μεθόδους.

1) ***Ἀλλαγὴν στροφῶν.*** Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἡ μᾶλλον πλεονεκτικὴ προκειμένου περὶ ζεύξεως μὲ ἠλεκτροκινητῆρα. Ἡ μεταβολὴ τῆς ποσότητος τοῦ ὑγροῦ εἶναι ἀνάλογος τῆς μεταβολῆς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στροφῶν.

2) Διὰ ***στραγγαλισμοῦ*** τοῦ ὕδατος εἰς τὸν αὐλῆνα καταθλίψεως (οὐχὶ ἀναρροφήσεως), ἢ διὰ ρυθμιστικῶν ὁδηγητηρίων πτερυγίων (δηλαδὴ στεφάνης ὡς εἰς τοὺς ὑδροστροβίλους), τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στροφῶν τηρουμένου σταθεροῦ.

Ἐὰν θέλωμεν μόνιμον ἐλάττωσιν τῆς παροχῆς, τότε κλείομεν μερικοὺς ἀγωγοὺς (μεταξὺ τῶν πτερυγίων) τοῦ περιστρεφομένου τροχοῦ κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ εἰς τὴν ἐξαγωγήν.

Ἐπίσης μεταβολὰς παροχῆς (μέχρις 70 % τῆς κανονικῆς) ἐπιτυγχάνομεν δι' εἰσαγωγῆς ἀέρος εἰς τὸν ἀγωγὸν ἀναρροφήσεως, καὶ δὴ μὲ καλύτερον βαθμὸν ἀποδόσεως παρὰ διὰ στραγγαλισμοῦ, ὑπάρχει ὅμως ὁ φόβος διακοπῆς τῆς στήλης εἰς τὴν ἀναρρόφησιν καὶ παύσεως τῆς παροχῆς.

Εἰς μικρὰς ποσότητας ὕδατος καὶ μεγάλα ὕψη, ὁ βαθμὸς ἀποδόσεως δι' ἕνα περιστροφικὸν τροχὸν σμικρύνεται πολύ, λόγῳ τριβῶν εἰς τὰ πτερύγια καὶ τοιχώματα ὡς καὶ ἀπωλείας *διακένου* (μεταξὺ τροχοῦ καὶ θαλάμου). Ἐὰν ὁρίσωμεν κατ' ἐκτίμησιν μίαν ὡρισμένην μεγίστην συνολικὴν ἀπώλειαν, μᾶς δίδεται τότε τὸ μέγιστον ἐπιτρεπόμενον ὕψος Υ (ἀναρροφήσεως καὶ καταθλίψεως) ἐκ τῆς ἐξισώσεως:

$$Υ^{3/4} = σταθ. \times Ο \times ν^2$$

ὅπου: Ο = κυβικὰ μέτρα ἀνὰ δευτερόλεπτον καὶ ν = ἀριθμὸς περιστροφῶν. Ἡ τιμὴ σταθ. εἶναι τόσον μικροτέρα ὅσον μεγαλύτεραι εἶναι αἱ ἐπιτρεπόμεναι ἀπώλειαι. Διὰ τὸν συνήθη ἀκτινωτὸν τροχὸν δέον νὰ τεθῇ σταθ. = 0,02. Ἐὰν ὑπερβῶμεν τὸ ὅριον τοῦτο καὶ δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν περιστροφῶν, δέον νὰ γίνῃ ἐφαρμογὴ πολυβαθμίου περιστροφικῆς ἀντλίας ἢ ἐμβολοφόρου τοιαύτης. Ὅθεν μικραὶ ποσότητες ὕδατος καὶ μεγάλα ὕψη προϋποθέτουν μεγάλον ἀριθμὸν στροφῶν.

Περιστροφικαὶ ἀντλίαι βαθέων φρεάτων: Προκειμένου περὶ βαθέων φρεάτων, κατασκευάζονται περιστροφικαὶ ἀντλίαι μὲ κατακόρυφον μακρὸν ἄξονα λειτουργοῦντα ἐντὸς τοῦ σωλῆνος καταθλίψεως καὶ εἰς τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ ὁποίου εἶναι συνδεδεμένος ἢ ἠλεκτροκινητὴρ (μὲ κατακόρυφον ἄξονα) ἢ τροχαλία ἱμάντος, πρὸς παραλαβὴν κινήσεως ἔκ τινος ἄλλου κινητῆρος.

Οὕτως ἔχομεν ἐν ἐπίμηκες κατασκεύασμα μικρᾶς ἐξωτερικῆς διαμέτρου, δυνάμενον νὰ ἐγκατασταθῇ καὶ ἐντὸς ὀπῆς ἀνοιχθείσης διὰ γεωτρυπάνου. Ὁ σωλὴν ἀναρροφήσεως κατασκευάζεται βραχύτατος, ἢ καὶ συνήθως ἐλλείπει ἐντελῶς, τῆς ἀντλίας εὑρισκομένης ἐντὸς τοῦ ὕδατος, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι ἑτοίμη πρὸς λειτουργίαν εἰς πᾶσαν στιγμὴν καὶ ἄνευ ἀνάγκης βοηθητικῶν ἐργασιῶν (πληρώσεως δι' ὕδατος κλπ.). Ἐξ ἐναντίας ἡ κινητήριος μηχανὴ εὑρίσκεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους ὑπὸ κανονικὰς συνθήκας λειτουργίας.

Σύγκρισις ἐμβολοφόρων καὶ περιστροφικῶν ἀντλιῶν.—Μολονότι οἱ βαθμοὶ ἀποδόσεως τῶν περιστροφικῶν ἀντλιῶν εἶναι περίπου 20 % κατώτεροι τῶν τῶν ἐμβολοφόρων, εἰς πολλὰς περιπτώσεις προτιμῶνται αἱ περιστροφικαί, λόγῳ τῆς μικροτέρας ἀξίας των καὶ τοῦ μικροτέρου ἀπαιτουμένου χώρου (διὰ τὴν αὐτὴν ἰσχύν), μηδαμινῶν ἐξόδων συντηρήσεως, μεγαλυτέρας ἁπλότητος καὶ ἀσφαλείας λειτουργίας, ἔναντι τῶν ἐμβολοφόρων καὶ δή:

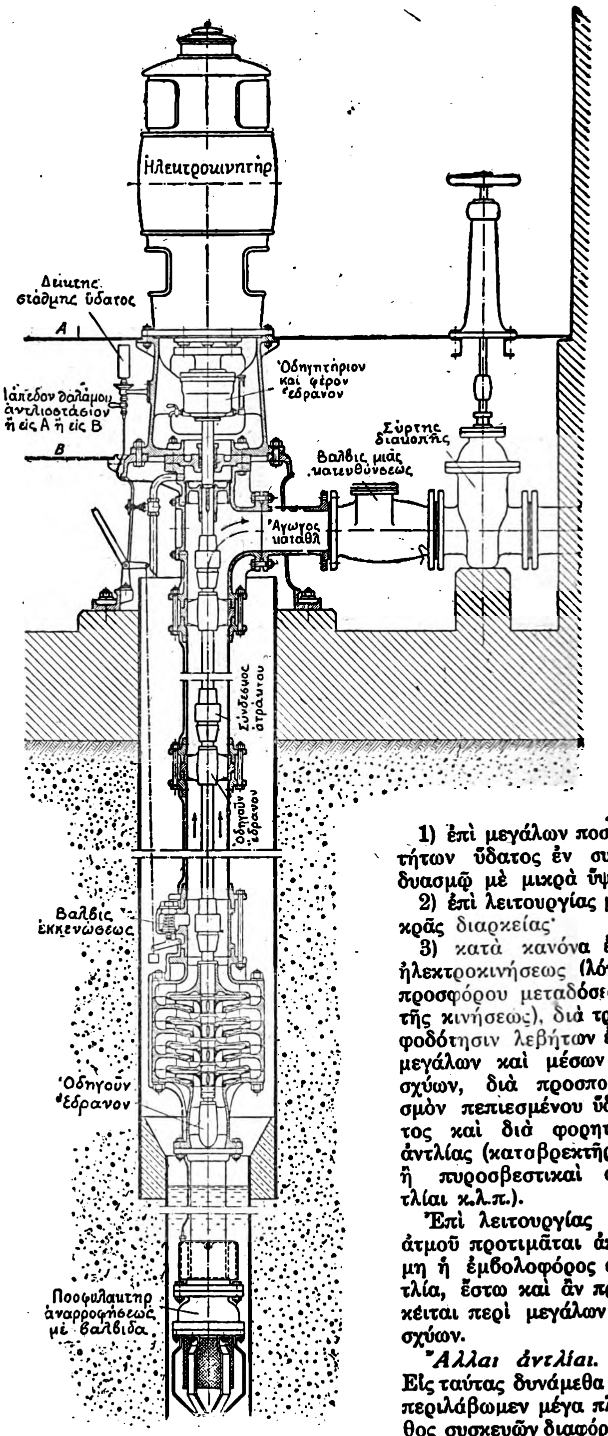

Πολυβάθμιος φυγόκεντρος ἀντλία μὲ ἀναρρόφησιν ἐκ μιᾶς πλευρᾶς.

1) ἐπὶ μεγάλων ποσοτήτων ὕδατος ἐν συνδυασμῷ μὲ μικρὰ ὕψη·

2) ἐπὶ λειτουργίας μικρᾶς διαρκείας·

3) κατὰ κανόνα ἐπὶ ἠλεκτροκινήσεως (λόγῳ προσφόρου μεταδόσεως τῆς κινήσεως), διὰ τροφοδότησιν λεβήτων ἐπὶ μεγάλων καὶ μέσων ἰσχύων, διὰ προσπορισμὸν πεπιεσμένου ὕδατος καὶ διὰ φορητὰς ἀντλίας (καταβρεκτῆρες ἢ πυροσβεστικαὶ ἀντλίαι κ.λ.π.).

Ἐπὶ λειτουργίας δι' ἀτμοῦ προτιμᾶται ἀκόμη ἡ ἐμβολοφόρος ἀντλία, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται περὶ μεγάλων ἰσχύων.

Ἄλλαι ἀντλίαι. — Εἰς ταύτας δυνάμεθα νὰ περιλάβωμεν μέγα πλῆθος συσκευῶν διαφόρων κατασκευῶν καὶ ἀρχῶν, ἢ καὶ τροποποιήσεις τῶν κοινῶν ἀντλιῶν, ἐξ ὧν θ' ἀναφέρωμεν τὰς συνηθεστέρας χρήσεως.

1) ***Ἀντλία συστήματος «Mammut».*** Κατακορύφως ἐντὸς τοῦ φρέατος τοποθετεῖται σωλὴν βυθιζόμενος βαθέως ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ, καὶ χρησιμεύων διὰ τὴν ἀνύψωσιν τούτου. Ἕτερος σωλὴν ὁδηγεῖ ἀπὸ τοῦ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους εὑρισκομένου συμπιεστοῦ εἰς τὸ κάτω ἄκρον τοῦ σωλῆνος. Ὁ ἀὴρ ὡς ἐλαφρότερος ἀνέρχεται ἐντὸς τοῦ σωλῆνος σχηματίζων μῖγμα μετὰ τοῦ ὑγροῦ, καὶ δὴ ἐλαφρότερον τούτου. Οὕτως ἐπιτυγχάνεται ἀνύψωσις τοῦ μίγματος λόγῳ τῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑγροῦ δράσεως ἀτμοσφαι-

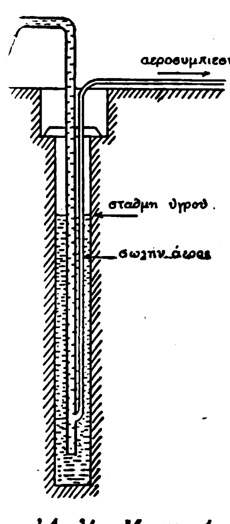

Ἀντλία Mammut

Digitized by Google

κῆς πιέσεως. Τὸ ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ βύθισμα τοῦ σωλῆνος εἶναι τόσον μεγαλύτερον, ὅσον μεγαλύτερον εἶναι καὶ τὸ ὕψος ἀνυψώσεως, συνήθως δὲ ἴσον πρὸς τὸ 1/8 ἕως τὰ δύο τρίτα καὶ πλέον τούτου.

Τὸ σύστημα τοῦτο δύναται νὰ εὕρῃ ἐφαρμογὴν διὰ τὴν ἀνύψωσιν ὕδατος ἀπὸ γεωτρήσεις, δι' ἀνύψωσιν θερμῶν ὑγρῶν, ὕδατος ἐν ἀναμίξει μὲ πηλὸν ἢ ἄμμον, ὡς ἐπίσης καὶ χημικῶς ἀκαθάρτου. Ὁ βαθμὸς ἀποδόσεως, ἀναλόγως τοῦ ὕψους ἀνυψώσεως καὶ τοῦ ἀνυψωτέου ποσοῦ, εἶναι περίπου 0,25 ἕως 0,5 ὅπου μετρεῖται τὸ ὑπὸ τοῦ συμπιεστοῦ ἀπορροφώμενον ἔργον

2) *Πουλσόμετρον* (Poulsometer)· (βλ. λ.)

3) *Ὑδραυλικὸς κριός*· (βλ. λ.)

4) *Ἐγχυτὴρ* (Injektor)· (βλ. λ.)

5) ***Ἀντλία διαφράγματος:*** Αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς λειτουργίας τῶν ἐμβολοφόρων ἀντλιῶν, μὲ μόνην διαφορὰν ὅτι ἡ αὐξομείωσις τοῦ ὄγκου ἀντὶ νὰ ἐπιτυγχάνηται δι' ἐμβόλου, ἐπιτυγχάνεται δι' εὐκάμπτου διαφράγματος κινουμένου κατά τινα τρόπον παλμικῶς. Χρησιμοποιεῖται ἰδίως εἰς ἀκάθαρτα ὕδατα, ὅπου τὰ ἔμβολα φθείρονται ταχέως. Ὡς προτέρημα τοῦ συστήματος τούτου παρουσιάζεται τὸ μικρὸν βάρος.

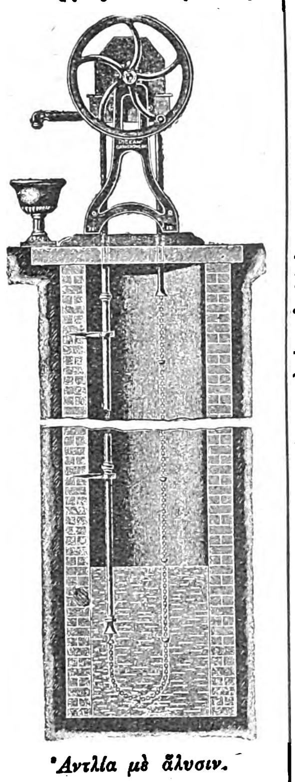

Ἀντλία μὲ ἄλυσιν.

6) ***Ἀντλία μὲ ἄλυσιν:*** Εἰς τὸ σύστημα τοῦτο τὸ ὑ γ ρ ὸ ν παρασύρεται πρὸς ἀνύψωσιν ἐντὸς σωλῆνος ὑπὸ τοῦ ἑνὸς κ λ ά δ ο υ ἀτέρμονος εὐκάμπτου ἁλύσεως φερούσης δισκοειδῆ τεμάχια ἐξ ἐλαστικοῦ ἢ μετάλλου. Ἐχρησιμοποιεῖτο αὕτη πρότερον δι' ἀνύψωσιν ὕδατος ἀναμεμιγμένου μετὰ πηλοῦ, ἢ παχυρρεύστων ὑγρῶν, νῦν ὅμως ἐξετοπίσθη ὑπὸ τῶν διαφόρων ἄλλων συστημάτων.

7) ***Ἀντλία δι' ὀδοντωτῶν τροχῶν:*** Δύο ὀδοντωτοὶ τροχοὶ ἀντιθέτως κινούμενοι καὶ κείμενοι ἐντὸς θαλάμου, πρὸς ὃν περιφερικῶς καὶ πλαγίως ἐφάπτονται καλῶς, παρασύρουν τὸ ὕδωρ μεταξὺ τῶν διακένων τῶν ὀδόντων καὶ τῶν κυλινδρικῶν τοιχωμάτων τοῦ θαλάμου, ἐνῷ ἀπ' ἐναντίας δὲν ἐπιτρέπουν τὴν δίοδον τούτου ἀπὸ τῆς θέσεως συμπλοκῆς τῶν ὀδόντων, ὅπου οἱ ὀδόντες τοῦ ἑνὸς τροχοῦ καταλαμβάνουν σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου τὰ διάκενα τοῦ ἑτέρου. Αἱ ἀντλίαι αὗται κατασκευάζονται διὰ μικρὰς ποσότητας ὕδατος, χρησιμοποιοῦνται δὲ κυρίως δι' οἰκιακὴν χρῆσιν, ἀπ' εὐθείας συνδεομένου τοῦ ἄξονος τοῦ ἑτέρου τῶν τροχῶν πρὸς ἠλεκτροκινητῆρα. Τὸ ὕψος καταθλίψεως φθάνει καὶ μέχρι 40 μέτρων.

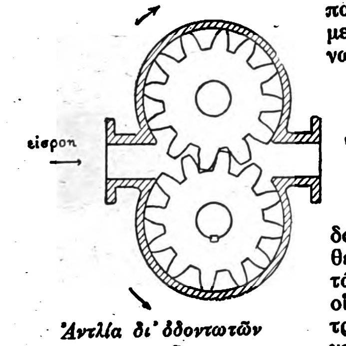

Ἀντλία δι' ὀδοντωτῶν τροχῶν.

8) *Ἀμφιρρεπὴς ἀντλία:* Σύστημα ἀντλίας λειτουργοῦν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῶν ἐμβολοφόρων, τῆς αὐξομειώσεως τοῦ ὄγκου ἐπιτυγχανομένης εἰς δύο τομεῖς κυλίνδρου ἐντὸς τοῦ ὁποίου κινεῖται ταλαντευόμενον περὶ τὸν ἄξονα τούτου ἐπίπεδον (ἀντὶ ἐμβόλου) ἐφωδιασμένον μὲ τὰς ἀναγκαίας βαλβῖδας. Αἱ ἀντλίαι αὗται εὑρίσκονται ἐν εὐρείᾳ χρήσει εἰς τὰς οἰκίας πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ὕδατος, ἐὰν τοῦτο δὲν ἔχει ἀρκετὴν πίεσιν, ἡ ἀπόδοσίς των ὅμως εἶναι μικροτέρα τῆς τῶν κανονικῶν ἐμβολοφόρων, διότι ἡ στεγανότης τοῦ ἐπιπέδου εἶναι μικροτέρα.

Ἡ ἰσχὺς ἥτις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἀνύψωσιν καὶ μεταφορὰν ὡρισμένης ποσότητος ὑγροῦ εἰς τὴν μονάδα τοῦ χρόνου, ἐξαρτᾶται:

1) Ἀπὸ τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ ὑγροῦ (ἤτοι τὸ εἶδος καὶ τὴν θερμοκρασίαν αὐτοῦ).

2) Ἀπὸ τὸν βαθμὸν ἀποδόσεως τῆς συσκευῆς ἀνυψώσεως.

3) Ἀπὸ τὸ ποσὸν τοῦ ὑπὸ μεταφορὰν ὑγροῦ εἰς τὴν μονάδα τοῦ χρόνου.

4) Ἀπὸ τὸ ὕψος ἀνυψώσεως.

5) Ἀπὸ τὸ μῆκος, τὴν διάμετρον, κατάστασιν,

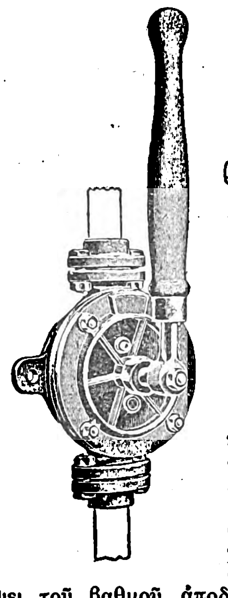

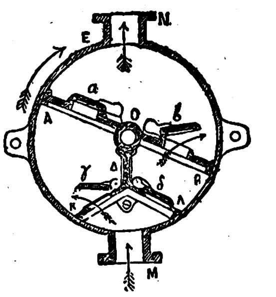

Ἀμφιρρεπὴς ἀντλία ἐν ὄψει καὶ τομῇ.

καμπύλας καὶ λοιπὰ συνδετικὰ τεμάχια τῆς σωληνώσεως.

Τὸ μέρος τῆς ἰσχύος τῆς ἀπαιτουμένης διὰ τὴν ἀνύψωσιν μόνον τοῦ ὕδατος (μὴ λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ βαθμοῦ ἀποδόσεως τῆς συσκευῆς καὶ λοιπῶν ἀντιστάσεων, ἤτοι θεωρητικῶς) εἶναι εἰς ἵππους: $N = \frac{B.υ}{75}$, ὅπου Β τὸ ἀνυψούμενον βάρος ὑγροῦ εἰς χιλιόγραμμα ἀνὰ δευτερόλεπτον, καὶ υ ὕψος ἀνυψώσεως. Κ. ΚΡΙΕΠΗΣ

— **Ἀντλία** (Antlia, Machine pneumatique) *[Ἀστρονομ.]*. Ἀστερισμὸς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, ὀνομασθεὶς ὑπὸ τοῦ Lacaille καὶ ἀποτελούμενος ἐκ διαφόρων μικρῶν ἀστέρων, περιλαμβανομένων μεταξὺ τῶν ἀστερισμῶν τῆς Ὕδρας καὶ τῆς Ἀργοῦς. Ὁ ἀστερισμὸς οὗτος φέρεται ἐνιαχοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς *Ἀεραντλίας* ἢ *Πνευματικῆς Ἀντλίας* (Antlia pneumatica). Σ. Π.

ἀντλιαρρινίδαι (οἱ) (Antliarhinidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων, τετραμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ῥυγχωτῶν*. Δ. Ν. Π.

ἀντλιάρρινος (ὁ) (Antliarhinus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀντλιαρρινιδῶν*. Διακρίνονται ἐκ τοῦ λίαν ἐπιμήκους ῥύγχους των, τῶν στρογγύλων ὀφθαλμῶν των καὶ τῶν πλατέων ἐλύτρων των. Δ. Ν. Π.

ἀντλιᾶται (οἱ) (Antliata) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκάρεων*. Εἶναι πάντα παράσιτα ἄλλων ζῴων. Δ. Ν. Π.

ἀντλιοβραγχιοφόρα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἔντομα, ἅτινα φέρουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των κεραίας ἐφωδιασμένας δι' ἀπομυζητικῶν ὀργάνων. Δ. Ν. Π.

ἀντλίον (τό)· τὸ ἀγγεῖον διὰ τοῦ ὁποίου μεταγγίζομεν ὑγρά, κοιν. *ἀγλὶ* (τὸ) καὶ *ἀγκλιὰ* (ἡ) (βλ. ἀντλία).

—*[Ναυτ.]* Ἀντλίον (κοιν. *ἡ σέσουλα*, γαλ. l'escope à main, ἀγγλ. the scoop) λέγεται ξύλινον σκεῦος ἀνοικτὸν μετὰ λαβῆς, ἐν εἴδει πτύου, χρησιμεῦον εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τῶν ἐν τῇ λέμβῳ εἰσρεόντων ὑδάτων, τοῦ *ἄντλου* τουτέστιν αὐτῆς. Π. Σ. Α.

ἀντλοδόκη (ἡ) *[Ναυτ.]*· βλ. ἀντλία.

ἄντλος (ὁ)· τὸ μέρος τοῦ πλοίου ὅπου συναθροίζονται τὰ εἰσχωροῦντα ὕδατα· || αὐτὸ τὸ συναθροιζόμενον ὕδωρ· || τὸ ἀγγεῖον διὰ τοῦ ὁποίου χύνουσιν αὐτὸ εἰς τὴν θάλασσαν (βλ. ἀντλία).

ἀντλοσίφων (ὁ) *[Ναυτ.]*· βλ. ἀντλία.

ἀντλῶ *(—έω)*· ἐξάγω ἐκ τοῦ πλοίου τὸν ἄντλον (βλ. λ.), ἤτοι τὸ εἰσχωρῆσαν ὕδωρ· || καθόλου, ἀνασύρω, μεταγγίζω ὑγρόν τι: «ἀντλῶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ φρέατος,—οἶνον ἀπὸ τοῦ βυτίου,—ἔλαιον ἀπὸ τοῦ πίθου»· || ἰδιωματ., *ἀγκλῶ* καὶ *ἀγκλίζω*, ἀντλῶ, ἀνιμῶ: «ἄγκλησέ μου νὰ πιῶ»· || μεταφ. ἀποσύρω, τραβῶ, δαπανῶ: παροιμ. «ὁ ἄντρας νὰ κουβαλῇ μὲ τὸ τσουβάλι, καὶ ἡ γυναῖκα ν' ἀγκλῇ μὲ τὸ κουτάλι», ὅτι τόσον πολλαὶ εἶναι αἱ ἀνάγκαι τοῦ οἴκου, ὥστε πρέπει ὁ μὲν ἀνὴρ ἀδιακόπως νὰ εἰσκομίζῃ, ἡ δὲ γυνὴ μετὰ μεγάλης φειδοῦς νὰ δαπανᾷ. Β. Φ.

Ἀντλῶ (Andlau) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γαλλίας τοῦ ἐν Ἀλσατίᾳ νομοῦ τοῦ Κάτω Ρήνου ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Ἴλλ.

Ἀντλῶ (Andlau), *Ἰωσὴφ Ἀρντουὲν-Γκαστόν, κόμης ντ'*—. Γάλλος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1824—1894). Ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου διεκρίθη κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Κριμαίας (1855) καὶ τῆς Ἰταλίας (1859). Συνταγματάρχης τῷ 1869, ὑπηρέτησεν ὡς ἐπιτελὴς τῷ 1870 εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ρήνου. Συλληφθεὶς αἰχμάλωτος, ἐστάλη, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μέτς, εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐτέθη εἰς ἀποστρατείαν καὶ ἔγραψεν ὑπὸ ψευδώνυμον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Metz, Campagnes et négociations, 1872». Ἡ κατάθεσίς του εἰς τὴν δίκην τοῦ Μπαζὲν ὑπῆρξεν ἐξοντωτικὴ διὰ τὸν ἀρχιστράτηγον. Τῷ 1876 ἐξελέγη γερουσιαστὴς τοῦ Οὐάζ, καὶ προήχθη εἰς στρατηγόν, ἀλλ' ἐνοχοποιηθεὶς εἰς τὴν *«ὑπόθεσιν τῶν παρασήμων»* κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀμερικήν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Α. Δ.

—**Ἀντλῶ** (Andlau), *Πέτρος ντ'*—. Ἱστορικὸς καὶ νομοδιδάσκαλος Ἀλσατὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Τὸ ἔργον αὐτοῦ: «De imperio romano Germanico libri II» ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μαρκὰρ Φρέχερ κατὰ τὸ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Αϊδελβέργης ἀποκείμενον χειρόγραφον, εἶναι δὲ ἡ πρώτη ἀπόπειρα συστηματικῆς συντάξεως τοῦ Γερμανικοῦ δημοσίου δικαίου.

Ἀντμάστον (Admaston). Τοποθεσία ἐν Σροψάϊρ τῆς Ἀγγλίας πλησίον τοῦ Βίλλιγκτον γνωστὴ διὰ τὰς ἐν αὐτῇ ἰαματικὰς πηγὰς θεραπευτικὰς δερματικῶν παθήσεων, δυσπεψίας καὶ ρευματισμῶν.

Ἀντοὰρ (Anthoard), *Ἰωάννης-Αὐγουστῖνος-Ἀδόλφος*. Γάλλος πολιτικὸς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

— **Ἀντόβερ** (Andover) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομητείᾳ του Σούθαμπτον ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀντόν, παρὰ τὴν ὁποίαν σῴζονται ρωμαϊκαὶ ἀρχαιότητες. Κάτ. 8572. Δ. Ε. Μ.

—**Ἀντόβερ** (Andover) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν Μασσαχουσέτῃ παρὰ τὸ Μερριμὰκ ἔχουσα ἀκαδημίαν καὶ στρατιωτικὴν σχολήν, ὡς καὶ ἐργοστάσια μεταξουργίας. Κάτ. 6900. Δ. Ε. Μ

Ἀντογκάστ (Antogast) *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη ἐν τῷ μεγάλῳ δουκάτῳ τῆς Βάδης, ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος γνωστὴ διὰ τὰς ἰαματικὰς πηγάς της.

Ἀντόδωρος. Ἱστορικὸς Κυμαῖος (Σχολ. Ἰλ. ΙΙ 23. 638. 639).

ἀντοζωνίτης (Antozonite) *[Ὀρυκτολ.]*. Ποικιλία—κατὰ τὸν de Lapparent—τοῦ ὀρυκτοῦ *ἀργυροδάμαντος* ἢ *φθορίτου*. Γ. Κ. Γ.

ἄντοικοι. Καλοῦνται οὕτως οἱ κάτοικοι δύο τόπων, ἐχόντων τὸ αὐτὸ γεωγραφικὸν μῆκος, ἀλλὰ γεωγραφικὰ πλάτη ἴσα καὶ ἀντίθετα.

Διὰ νὰ εὕρωμεν ἐπὶ γεωγραφικοῦ χάρτου ἢ ὑδρογείου σφαίρας τοὺς ἀντοίκους τόπου τινός, ἀφοῦ εὕρωμεν πρῶτον τὸν τόπον τοῦτον, προχωροῦμεν κατὰ μῆκος τοῦ δι' αὐτοῦ διερχομένου μεσημβρινοῦ, ἕως οὗ διαβάντες τὸν ἰσημερινὸν φθάσωμεν εἰς σημεῖον συμμετρικόν. Ἐὰν λ. χ. ὁ δοθεὶς τόπος κεῖται ἐπὶ μεσημβρινοῦ, ἀπέχοντος τοῦ μεσημβρινοῦ τῆς Γρήνουϊτς κατὰ 2ω καὶ εὑρίσκεται ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ εἰς πλάτος 38°, ἀκολουθοῦντες τὸν μεσημβρινὸν τῶν 2ω, προχωροῦμεν ἐπ' αὐτοῦ ἕως ὅτου διαβάντες τὸν ἰσημερινὸν εἰσέλθωμεν εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον καὶ φθάσωμεν εἰς σημεῖον, ἔχον νότιον πλάτος 38°. Οὕτως εὑρίσκομεν ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Ταινάρου ἀκρωτηρίου ἔχουσιν ὡς ἀντοίκους τοὺς κατοίκους τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος.

Οἱ ἄντοικοι καλοῦνται καὶ *ἀντίσκιοι*, διότι αἱ σκιαὶ τῶν ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ εὑρισκομένων διευθύνονται πρὸς βορρᾶν, ἐνῷ τῶν ἐν τῷ νοτίῳ πρὸς νότον, ὅταν ὁ Ἥλιος εὑρίσκεται μεταξὺ τῶν ἐπιπέδων τῶν δι' αὐτῶν διερχομένων παραλλήλων.

Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι οἱ ἄντοικοι ἔχουσι κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν τὴν αὐτὴν ὥραν, ὡς ἔχοντες τὸ αὐτὸ γεωγραφικὸν μῆκος, διάρκειαν ὅμως τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν νυκτῶν διάφορον, ἤτοι ὅταν ἡμεῖς ἔχωμεν μακρὰς ἡμέρας, οἱ ἄντοικοι ἡμῶν θὰ ἔχωσι βραχείας καὶ τἀνάπαλιν, ὡς ἔχοντες πλάτη ἴσα ἀλλ' ἀντίθετα. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον θὰ ἔχωσι καὶ ὥρας τοῦ ἔτους διαφόρους τῶν ἡμετέρων, ἤτοι ὅταν ἡμεῖς ἔχωμεν θέρος, ἐκεῖνοι θὰ ἔχωσι χειμῶνα καὶ τἀνάπαλιν. Αἱ διαφοραὶ ὅμως αὗται ἐλαττοῦνται καθόσον ἡ ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ ἀπόστασις τῶν ἀντοίκων ἐλαττοῦται, βαθμηδὸν δὲ καθίστανται ἀνεπαίσθητοι εἰς τοὺς ἀντοίκους τοὺς εὑρισκομένους μεταξὺ τῶν τροπικῶν κύκλων καὶ τέλος μηδενίζονται ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ.

Κατὰ ταῦτα ἡ μόνη διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀντοίκων καὶ τῶν ἀντιπόδων συνίσταται εἰς τὸ ὅτι οἱ ἀντίποδες, πλὴν τοῦ ὅτι ἔχουσιν ἀντίθετα πλάτη, ἔχουσιν ἐπὶ πλέον καὶ ἀντίθετα μήκη, ἤτοι ἐὰν τοῦ ἑνὸς τὸ μῆκος εἶναι ἀνατολικόν, τοῦ ἑτέρου εἶναι δυτικόν, ἐνῷ οἱ ἄντοικοι ἔχουσι τὸ αὐτὸ μῆκος. Σ. Π.

Digitized by Google

'Αντοκόλσκυ, *Μάρκος-Ματθαίγιεβιτς*. Περίφημος Ρῶσος γλύπτης γεννηθεὶς ἐν Βίλνᾳ τῷ 1843 καὶ ἀποθανὼν εἰς Χονμποὺργ τῷ 1902. Ἦτο καταγωγῆς ἰσραηλιτικῆς καὶ τέκνον πτωχῶν μικρεμπόρων, μὴ ἐχόντων τὰ μέσα τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ φύσις εἶχε προικίσει αὐτὸν δι' ἐξαιρετικοῦ καλλιτεχνικοῦ ταλάντου καὶ διὰ σπανίας φιλομαθείας. Δι' αὐτῆς, ἐνῷ δὲν ἐσπούδασε μεθοδικῶς, κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ πλῆθος γνώσεων. Ἰδιαιτέρως τὸν εἷλκυον αἱ ἱστορικαὶ μελέται και πρὸ πάντων ἡ μεσαιωνικὴ ἱστορία τῆς Ρωσίας. Ἐσύχναζεν εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Βίλνας καὶ ἐμελέτα τὰς λαμπρὰς ξυλογραφίας αὐτῶν, εἶτα ἔγλυφεν ἐπὶ ξύλου διαφόρους παραστάσεις, τὰς ὁποίας ἐνέπνεον εἰς αὐτὸν αἱ μελέται τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Ρωσίας. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἐπίδοσις αὐτοῦ εἰς τὴν τέχνην ταύτην, ὥστε παραιτηθεὶς τῶν πρώτων ἐνασχολήσεων αὐτοῦ, ἀφωσιώθη εἰς τὴν ξυλογλυφίαν καὶ προσελήφθη εἰς τὸ ἐργαστήριον γλύπτου τινός, ὅπου ἐδιδάχθη συστηματικώτερον κάπως τὴν ὡραίαν τέχνην.

Εἰκοσαετὴς ἀπῆλθεν εἰς τὴν Πετρούπολιν μὲ τὸν πόθον νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν Τεχνῶν ὅπως σπουδάσῃ γλυπτικήν. Ἐπέδειξε προπλάσματά τινα εἰς τὸν διαπρέποντα τότε Ρῶσον γλύπτην Μικέστσιν, ὅστις ἐκπλαγεὶς ἐκ τῆς δεξιότητος τοῦ νεαροῦ καλλιτέχνου ἀνέλαβεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν του καὶ τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ὅπου ἐμαθήτευσεν ἐπὶ ἑπταετίαν. Ἀμέσως διεκρίθη μεταξὺ ὅλων τῶν συμμαθητῶν του διὰ τὴν ἔμπνευσιν, τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τὴν ἰδιορρυθμίαν, ἥτις οὐδὲν κοινὸν εἶχε πρὸς τὰς κλασσικὰς παραδόσεις τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως. Ἔκτοτε ἤρξατο νὰ γίνεται λόγος περὶ τοῦ νέου καλλιτέχνου, ὅταν δὲ τῷ 1871 παρουσίασε τὸ πρόπλασμα τοῦ ἀνδριάντος Ἰωάννου τοῦ Τρομεροῦ, εἰς τὸ ὁποῖον καταφαίνεται ὁ χαρακτὴρ τῆς ἀνησύχου ἐκείνης ψυχῆς, ἡ Ἀκαδημία ἐξέλεξεν αὐτὸν μέλος της. Ἀλλ' ὁ Ἀντοκόλσκυ ἦτο ἀσθενικῆς κράσεως. Ἡ ἐπίπονος ἐργασία εἰς τὰ ἐργοστάσια κατὰ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν εἶχεν ἀφήσει τὰ σπέρματα ἐπικινδύνου νόσου ἥτις ἠπείλει αὐτὴν τὴν ὕπαρξίν του. Ἡ Καλλιτεχνικὴ Ἑταιρεία τῆς Πετρουπόλεως ἐνίσχυσεν αὐτὸν εἰς τὴν ἰδέαν νὰ απομακρυνθῇ τῆς ρωσικῆς πρωτευούσης καὶ μεταβῇ εἰς εὐκραέστερα κλίματα. Ὁ Ἀντοκόλσκυ προετίμησε τὴν Ἰταλίαν πρὸς τὴν ὁποίαν εἷλκυεν αὐτὸν παλαιὸς πόθος του. Ἀφοῦ περιῆλθε τὰς κυριωτέρας πόλεις αὐτῆς, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ρώμην. Ἐκεῖ ἐξετέλεσε τὸ ἄγαλμα τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ἀγορασθὲν ὑπὸ τῆς Ρωσικῆς Κυβερνήσεως, εἶτα δὲ τὸν «Ἰησοῦν Χριστὸν πρὸ τοῦ πλήθους» σύμπλεγμα μεγάλης ἐμπνεύσεως καὶ θαυμασίας ἐκτελέσεως, εἰς τὴν Ρώμην δὲ ἐφιλοτέχνησε καὶ τὸ μνημεῖον διὰ τὸν τάφον τῆς πριγκιπίσσης Ὀμπαλιένσκ, ἐγειρόμενον εἰς τὸ νεκροταφεῖον Monte-Tastaccio τῆς πόλεως ταύτης. Ὁ ἀκαταπόνητος καλλιτέχνης εἰργάζετο ἀδιακόπως, ἐγκαταλείψας πᾶσαν ἄλλην τέρψιν τῆς ζωῆς καὶ μὴ εὑρίσκων τὴν ἀπόλαυσιν εἰ μὴ εἰς τὴν τέχνην.

Οὕτως ἐν Ρώμῃ ἔγλυψε τὸν «Σωκράτην θνήσκοντα», τὴν «Ἀνεπανόρθωτον ἀπώλειαν» καὶ τὸν «Τελευταῖον στεναγμὸν τοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀποθνήσκοντος Χριστοῦ», ἀνάγλυφα. Τῷ 1877 ἐξετέλεσε τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ «Σπινόζα θνήσκοντος».

Τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου τὰ χαρακτηρίζει βαθεῖα φιλοσοφικὴ σκέψις, ἀποτέλεσμα τῶν μακρῶν μελετῶν τῆς ἱστορίας ἥτις ἀπερρόφα ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας αὐτόν. Ἡ φήμη του ἤδη εἶχε καταστῆ διεθνὴς καὶ μεταβὰς ἀπὸ τοῦ 1879 εἰς Παρισίους ἐγκατεστάθη εἰς τὴν πόλιν ταύτην. Τὸ ἐργαστήριόν του ἐγένετο τὸ κέντρον τοῦ ἄνθους τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς διεθνοῦς κοινωνίας, ἡ δὲ Ρωσία ἀντὶ πάσης τιμῆς ἠγόραζε τὰ ἔργα του, μὴ ἐπιθυμοῦσα νὰ ἀποξενωθῇ αὐτῶν. Ἓν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐκτεθὲν εἰς τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν τῶν Παρισίων ἦτο ὁ «Μεφιστοφελῆς». Ἔλαβε τὸ χρυσοῦν βραβεῖον, ἀλλ' ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις, μὴ ἀρκουμένη εἰς τὴν τιμὴν ταύτην, τοῦ ἀπένειμε ταυτοχρόνως καὶ τὸν ταξιάρχην τοῦ παρασήμου τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς. Ἐξετέλεσε βραδύτερον τὸν ἀνδριάντα τοῦ Ρώσου χρονογράφου Νέστορος, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν πηγὴν τῆς ρωσικῆς ἱστορίας τῶν μέσων χρόνων. Τὸ ἔργον τοῦτο θεωρεῖται ὡς τὸ ἀριστούργημα τοῦ Ρώσου ἀγαλματοποιοῦ. Ἐν Παρισίοις ἐξετέλεσεν ἐπίσης δύο ἕτερα ἔργα, τὸν «Ἑβραῖον Ράπτην» καὶ τὸν «Φιλάργυρον», εἰς τὰ ὁποῖα κυριαρχεῖ νέον ὅλως πνεῦμα, καὶ παρέχεται ἡ εἰκὼν τῆς συγχρόνου ζωῆς. Κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διαμονήν του ἡ ρωσικὴ Κυβέρνησις ἀνέθεσε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνδριάντων τῶν αὐτοκρατόρων Ἀλεξάνδρου τοῦ Β' καὶ Ἀλεξάνδρου Γ' στηθέντων εἰς τὴν Πετρούπολιν.

Κατὰ τὴν γενομένην πολιτειακὴν μεταβολὴν ἐν Ρωσίᾳ τὸ ἀνάκτορον τοῦ μεγάλου δουκὸς Μιχαὴλ Παύλοβιτς μετετράπη εἰς καλλιτεχνικὸν μουσεῖον, εἰς αὐτὸ δὲ ὑπάρχει ὁ «Μεφιστοφελῆς» τοῦ Ἀντοκόλσκυ, ἐνῷ τὸ μουσεῖον «Ἐρμιτὰζ» κατέχει τὸν «Ἰωάννην τρομερόν», τὸν «Θνήσκοντα Σωκράτη» καὶ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Πέτερχωφ τὸ ἄγαλμα τοῦ μεγάλου Πέτρου ἐξ ὀρειχάλκου. Εἰς τὴν Καλλιτεχνικὴν Στοὰν τῆς Μόσχας ὑπάρχουν ἕτεραι παραστάσεις ἐκ μαρμάρου τοῦ Ἀντοκόλσκυ, τοῦ «Μεφιστοφελοῦς» καὶ «Ἰβὰν τοῦ τρομεροῦ», πρὸς δὲ ἓν ἄγαλμα τοῦ «Ἰησοῦ Χριστοῦ» τὸ ὁποῖον ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸν μέγαν ἐραστὴν τῶν καλῶν τεχνῶν Μαμόντωφ εὑρίσκεται ἤδη εἰς τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον. Πλεῖστα ἄλλα ἔργα τοῦ Ρώσου ἀγαλματοποιοῦ εὑρίσκονται διεσπαρμένα καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικήν, τὰ ἄριστα ὅμως τούτων ὑπάρχουν εἰς Ρωσίαν, εἴτε εἰς μουσεῖα, εἴτε εἰς ἰδιωτικὰς συλλογάς. Ἡ τριακονταετὴς ἐργασία τοῦ Ἀντοκόλσκυ ὑπῆρξε γονιμωτάτη· τὸ πρὸς τὴν τέχνην αἴσθημα αὐτοῦ ὑπερίσχυσε τῆς σωματικῆς του ἀσθενείας, καὶ ἀπέβη ὁ μέγιστος τῶν Ρώσων γλυπτῶν, δημιουργήσας ἰδίαν σχολήν, εἰς ἣν διεκρίθησαν ὁ Βελένσκη, ὁ Ποτοζέρωφ, ὁ Τσιμὼφ καὶ ὁ Ζεμένσκη καὶ ἄλλοι διαπρεπεῖς ἤδη καλλιτέχναι. θ. β.

Ἀντοκόλσκυ: *Ἰβὰν ὁ Τρομερός.*
[Καλλιτεχνικὴ Στοὰ Μόσχας.]

'Αντολίη *[Μυθολ.]*. Θεράπαινα τῆς Ἁρμονίας (*Νόνν* 41.283).

'Αντολινὲς (Antolinez), *Ἰωσήφ*. Ἰσπανὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Σεβίλλῃ τῷ 1639 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μαδρίτῃ τῷ 1676. Κατέγινεν ἰδίως εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τοπίων, εἰς τὰ ὁποῖα παραθέτει πρόσωπα κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἰριάρτε. Εἰς Μαδρίτην εἰργάσθη πλησίον τοῦ Φραγκίσκου Ρίτζη, τάχιστα δὲ διεκρίθη ἰδίως εἰς τὸν διαφανῆ φωτισμὸν καὶ τὸν χρωματισμὸν τῶν πινάκων του, οἵτινες ὑπενθύμιζον τὴν ἀνθοῦσαν τότε βενετικὴν σχολήν. Οἱ Ἰσπανοὶ βιογράφοι τὸν παρουσιάζουν ὡς ἀκοινώνητον καὶ φίλεριν. Ὁ θάνατός του προῆλθεν ἐκ πυρετοῦ προκληθέντος μετά τινα σπαθασκίαν, καθ' ἣν ἐτρώθη ἡ φιλοτιμία του λόγῳ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀντιπάλου του. Καίτοι ὁ βίος του ὑπῆρξε βραχύτατος, ἐν τούτοις παρήγαγε πλεῖστα ἔργα εὑρισκόμενα εἰς δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς συλλογάς, ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ Οἱ ἄριστοι τῶν πινάκων του εἶναι ἡ «Μαγδαληνὴ ἐν ἐκστάσει» ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Μαδρίτης καὶ ἕτερος εὑρισκόμενος ἐν Παρισίοις καὶ παριστάνων τὸν «Δοξασμὸν τῆς Μαγδαληνῆς» θ. β.

—**'Αντολινὲς** (Antolinez y Sarabia), *Φραγκῖσκος*. Ἰσπανὸς ζωγράφος γεννηθεὶς ἐν Σεβίλλῃ (1644—1700). Προωρίζετο διὰ τὸ δικαστικὸν στάδιον ἀλλὰ σπουδάζων ἔτι κατεγίνετο εἰς τὴν ζωγραφικήν, γενόμενος μαθητὴς τοῦ Μουρίλλο. Μεταβὰς εἰς Μαδρίτην προσελήφθη ὑπὸ τοῦ θείου του Ἰωσὴφ καὶ παρέμεινε πλησίον του μέχρι τοῦ 1676. Ὅπως κερδίζῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἠναγκάζετο νὰ ἐκτελῇ μικρὰς εἰκόνας τοπίων, ἀλλ' ἀπογοητευθεὶς ἐγκατέλιπε τὴν ζωγραφικὴν καὶ διωρίσθη δικαστικὸς ὑπάλληλος. Καὶ πάλιν ὅμως ἀφῆκεν ἢ ἔχασε τὴν θέσιν του ταύτην καὶ ἐπανῆλθεν αὖθις εἰς τὴν τέχνην, ζωγραφίζων μικρὰς εἰκόνας διὰ τὸ πολὺ κοινόν. Μὴ κερδίζων ὅμως ἐπαρκῶς ὅπως ζῇ εἰς Μαδρίτην, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σεβίλλην, ὅπου νυμφευθεὶς ἐγένετο δικηγόρος. Χηρεύσας ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεφάσισε νὰ δεχθῇ τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ μετέβη πρὸς τοῦτο εἰς Μαδρίτην, ὅπως χειροτονηθῇ ἱερεύς, ἀλλ' εὑρὼν δυσκολίας ἐπεδόθη ἐκ νέου εἰς τὴν ζωγραφικήν, ὁριστικῶς πλέον, κατὰ τὴν περίοδον δὲ ταύτην ἀνέπτυξεν ὅλον τὸ τάλεντον αὐτοῦ. Ἐξετέλει κυρίως τοπία, εἰς ἃ εἰσῆγε σκηνὰς ἐκ τῆς ἱερᾶς γραφῆς, καὶ ὡραίας προσωπογραφίας, ἔγραφε δὲ ἰδίως μικρογραφίας, αἵτινες κατέχουσιν ἰδιαιτέραν ὅλως θέσιν ἐν τῇ ἱσπανικῇ σχολῇ τῆς γραφικῆς. Ὁ Παλομῖνο, ὅστις εἶδε προσωπογραφίαν τινὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀντολινές, ἐχαρακτήρισεν αὐτὴν ὡς μίαν τῶν ὡραιοτέρων τοῦ εἴδους τούτου. Ἡ εὐκολία μεθ' ἧς ἐξετέλει τοὺς πίνακας αὐτοῦ δεικνύει ὄχι μόνον τὴν πρὸς τὴν τέχνην ἐπίδοσιν ἀλλὰ καὶ τὴν χάριν καὶ κομψότητα τοῦ καλλιτέχνου. Μερικαὶ ἐκ τούτων δὲν φαίνονται περατωθεῖσαι. Ὁ ρυθμὸς καὶ ὁ χρωματισμὸς τῶν εἰκόνων του φέρουσι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς τέχνης τοῦ πρώτου αὐτοῦ διδασκάλου Μουρίλλο, τινὲς δὲ ἐκ τούτων τοσοῦτον ὡμοίαζον πρὸς τὰ γνήσια ἔργα τοῦ μεγάλου Ἰσπανοῦ ζωγράφου, ὥστε καθίστατο δυσδιάκριτον εἰς τίνα ἀνῆκον. Ἡ πινακοθήκη τῆς Μαδρίτης κατέχει πλεῖστα ἔργα τοῦ Φραγκίσκου Ἀντολινές, ἐπίσης δὲ καὶ ἄλλαι πλείστων ἱσπανικῶν πόλεων. Τινὰ τῶν ἔργων του κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπωλήθησαν εἰς Ἀμερικὴν ἀντὶ ποσῶν, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ὁ ζωγράφος, ὅστις μετὰ τοσαύτας ἀμφιταλαντεύσεις ἀφιερώθη ἐπὶ τέλους εἰς τὴν τέχνην, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ ἐνασκήσῃ ἄλλο ἐπάγγελμα. θ. β.

'Αντολφσμπὲργ (Adolfsberg) *[Γεωγρ.]*. Ψυχρὰ ἰαματικὴ πηγή, διτανθρακοῦχος, σιδηροῦχος, κειμένη ἓν χιλιόμετρον μακρὰν τοῦ Ἐρέμπρο ἐν Σουηδίᾳ.

'Αντομμάρκι (Antommarchi), *Φραγκῖσκος*. Ἰατρὸς γεννηθεὶς ἐν Κορσικῇ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος καὶ σπουδάσας ἐν Πίσῃ. Ἐγένετο γνωστὸς ὡς ἰατρὸς τοῦ Μ. Ναπολέοντος, περὶ τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ ὁποίου ἔγραψεν ἐκτενὲς ἔργον (Mémoires du docteur Ant., ou les Derniers moments de Napoléon. Paris 1825, εἰς 2 τόμους καὶ ἄτλαντα). Ἀτυχήσας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ναπολέοντος κατά τε τὴν ἔκδοσιν ἀτλάντων ἀνατομίας (Planches du corps humain exécutées d'après les dimensions naturelles. Paris 1824-6 καὶ ἰδία ὡς πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ, ὡς ὑπεστήριζε, ληφθεῖσαν προσωπίδα τοῦ Ναπολέοντος, ἔφυγεν εἰς Κούβαν, ὅπου ἐξήσκησε τὴν ἰατρικὴν καὶ ἀπέθανε τῷ 1838. Ἐκτὸς τῶν ἄνω συγγραμμάτων ἐδημοσίευσεν ὑπόμνημα περὶ τῆς μὴ συγκοινωνίας λεμφικῶν ἀγγείων καὶ φλεβῶν (Παρίσιοι, 1829) καὶ περὶ ἐπιδημίας χολέρας ἐν Βαρσοβίᾳ (Παρίσιοι, 1831). ΑΡ. Π. Κ.

ἀντόμνυμι ἢ *ἀντομνύω*· ἐπίσης ὀμνύω· βλ. ἀντωμοσία.

Ἄντον (Anton), *Κάρολος Γκόττλομπ*. Γερμανὸς ἱστορικὸς καὶ ἀρχαιοδίφης (1751—1818). Κατ' ἀρχὰς δικηγόρος ἐν Γκαῖρλιτς, ἐξελέγη γερουσιαστὴς τῆς πόλεως. Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι: «De dato diplomatum, regum et imperatorum Germaniae», περισπούδαστος πραγματεία· «Ἀναλογία τῶν γλωσσῶν», «Διπλωματικὰ ἔγγραφα διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν νομοθεσίαν τῆς Γερμανίας». «Ἱστορία τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῆς Γερμανίας» κτλ.

— **Ἄντον** (Anton), *Κονράδος Γκόττλομπ*. Γερμανὸς φιλόλογος (1745—1814). Ἐδίδαξε διαδοχικῶς ἠθικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἀνατολικὰς γλώσσας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βυρτεμβέργης. Ἔργα τούτου εἶναι: «Dissertatio de Metro Hebraeorum antiquo», «Πραγματεία περὶ τῶν κυριωτέρων διαφορῶν μεταξὺ τῶν γλωσσῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως», μεταφράσεις ἑβραϊκῶν, ἑλληνικῶν καὶ λα-

Digitized by Google

τινικῶν ποιημάτων, σχόλια εἰς τὰς ἁγίας Γραφὰς καὶ διάφορα περισπούδαστα ἄρθρα, δημοσιευθέντα εἰς εἰδικὰ περιοδικά.

Ἀντὸν (Anton), ***Γαβριήλ***. Ἰατρὸς καὶ καθηγητὴς τῆς ψυχιατρικῆς ἐν Ἴνσπρουκ καὶ εἶτα ἐν Γκράτς, ἐν ᾧ καὶ ἐγεννήθη τῷ 1858. Αἱ ἐπιστημονικαὶ αὐτοῦ ἐργασίαι ἀναφέρονται ἰδίᾳ εἰς παθήσεις τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος. ΑΡ. Π. Κ.

— **Ἀντόν**, ***Παῦλος*** (1661—1730). Γερμανὸς διαμαρτυρόμενος θεολόγος. Μετὰ τοῦ εὐσεβιστοῦ θεολόγου *Φράνκε* καὶ τοῦ *Μπραϊτχάουπτ* ἵδρυσεν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1686 τὸ Collegium philobiblicum. Ἀπὸ τοῦ 1695 καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν Χάλλῃ τῆς Γερμανίας, συνέγραψε διάφορα οἰκοδομητικὰ ἔργα καὶ κατὰ τῆς Τριδεντινῆς συνόδου. Δ. Σ. Μ.

Ἀντόνα (D'Antona), ***Ἀντωνῖνος***. Ἰατρὸς καὶ καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως, γεννηθεὶς τῷ 1842. Ἔγραψεν οὐκ ὀλίγας χειρουργικὰς ἐργασίας. ΑΡ. Π. Κ.

Ἀν-Τόνγκ. Αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀννὰμ (βλ. λ.).

Ἀντονγκάστ (Antongast). Χωρίον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἐν Βάδῃ τῆς Γερμανίας ὄρους Rossbühl εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχουσιν ἁλατοῦχοι ἰαματικαὶ πηγαὶ γνωσταὶ ἀπὸ τοῦ XVI αἰῶνος.

Ἀντονγκὶλ (Antongil). Κόλπος τῆς Μαδαγασκάρης ἐπὶ τῆς Β. Δ. ἀκτῆς της.

Ἀντονὲλλ (Antonelle), ***Πέτρος-Ἀντώνιος, μαρκήσιος ντ'***—. Γάλλος πολιτικὸς (1747—1817). Ἐραγείσης τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἐκηρύχθη εὐθὺς ἀμέσως ὑπὲρ αὐτῆς, ἐκθέσας τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς σκοποὺς της εἰς τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Catéchisme du Tiers-Etat» πραγματείαν του. Ἐκλεγεὶς μέλος τῆς Νομοθετικῆς συνελεύσεως καὶ κατόπιν ἔνορκος ἐν τῷ Ἐπαναστατικῷ Δικαστηρίῳ, μετέσχε τῆς δίκης τῆς Μαρίας Ἀντουανέττας καὶ τῶν Γιρονδίνων ἐπιδείξας ἀνεξαρτησίαν γνώμης. Συλληφθεὶς παρὰ τὴν ὑπὲρ τῆς Ἐπαναστάσεως δρᾶσίν του ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κοινῆς Σωτηρίας ἐκρατήθη ἐν Λουξεμβούργῳ μέχρι τῆς 9ης Θερμιδώρ. Κατηγορηθεὶς μετὰ τοῦτο ὡς συνένοχος εἰς τὴν συνωμοσίαν Μπαμπὲφ ἠθωώθη. Ἐκλεγεὶς μέλος τοῦ Συμβουλίου τῶν Πεντακοσίων κατόπιν δὲ προγραφεὶς ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Γαλλίαν, εἰς ἣν ἐπανῆλθε μόλις τῷ 1815. Α. Δ.

Ἀντονέλλι (Antonelli), ***Ἰάκωβος***. Καρδινάλιος καὶ ὑπουργὸς τοῦ Παπικοῦ Κράτους, γεννηθεὶς ἐν Σοννίνο τῷ 1806 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ τῷ 1876. Κατήγετο ἐξ οἰκογενείας παλαιᾶς, ἀριθμούσης ἱστορικούς, νομομαθεῖς, ἀλλὰ καὶ κλέπτας καὶ λῃστάς. Εἷς ἐκ τῶν στενῶν συγγενῶν του κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐκαρατομήθη κατηγορηθεὶς ἐπὶ λῃστείᾳ. Ὁ πατήρ του ἦτο πενέστατος καὶ μετήρχετο εἰς Τερρακίναν τὸν ὑλοτόμον, ἠδυνήθη ὅμως νὰ σπουδάσῃ τὸν υἱόν του καὶ νὰ τὸν εἰσαγάγῃ εἰς ἀνωτέραν ἱερατικὴν σχολὴν τῆς Ρώμης. Διαπρέψας ὁ Ἀντονέλλι κατὰ τὰς σπουδάς του καὶ περιβληθεὶς τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, προσήγγισε τὸν πάπαν Γρηγόριον ΙΣΤ', παρ' οὗ ἔλαβε τοὺς πρώτους ἐκκλησιαστικοὺς βαθμούς. Μὴ ἀρκούμενος ὅμως εἰς τὴν καθαρῶς ἐκκλησιαστικὴν δρᾶσιν, ἠκολούθησε τὴν διοικητικὴν ὑπηρεσίαν καὶ διωρίσθη πάρεδρος τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου ἐν Ὀρβιέτῳ. Βιτέρμπῃ καὶ Μακεράτῃ, γενόμενος διάσημος διὰ τὰς προγραφὰς τῶν φιλελευθέρων τῶν πόλεων τούτων. Κατόπιν εἰσήχθη εἰς τὰς ὑπηρεσίας διαφόρων ὑπουργείων (1841) καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, εἶτα ἐγένετο ταμίας καὶ κατόπιν ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, διαδεχθεὶς τὸν καρδινάλιον Τόστι, ὅστις εἶχεν ἀφήσει εἰς ἀταξίαν τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους. Ὁ Ἀντονέλλι κατώρθωσε κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὑπουργίας του νὰ ἐπιφέρῃ ὁμαλότητα εἰς αὐτά. Ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἀποστολικὸν θρόνον ὁ Πῖος Θ', προεχείρισεν αὐτὸν καρδινάλιον μετὰ τῆς διακονίας τοῦ Sant' Agata—alla Juburra, μετὰ τρεῖς δὲ ἡμέρας τὴν 2 Αὐγούστου 1847 ἀνεβίβασεν αὐτὸν καὶ πάλιν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κατὰ τὸ πρῶτον σχηματισθὲν ὑπουργεῖον, τέλος δέ, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1847 πρωθυπουργὸν τοῦ παπικοῦ κράτους. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ὑπουργίας του ὁ Ἀντονέλλι ἠρέσκετο νὰ ἐπιδεικνύει φιλελεύθερα φρονήματα, ἀρεστὰ τότε εἰς τὸν πάπαν Πῖον Θ', δι' ὧν προσείλκυσεν ἔτι μᾶλλον τὴν ἐκτίμησιν αὐτοῦ. Ἀνὴρ ἔχων ἔμφυτον τὴν ἰδιότητα τοῦ ἑλκύειν, τὴν ὑποκριτικὴν δὲ ἱκανότητα εἰς βαθμὸν ἀπροσπέλαστον, κατώρθωσεν ἐξυπηρετῶν τὰς διαθέσεις τοῦ ποντίφηκος, καὶ ὑποκρύπτων τοὺς ἰδίους σκοπούς, νὰ ἀποκτήσῃ ἀκαταμάχητον ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτοῦ. Γενόμενος πρωθυπουργός, μετεβλήθη εἰς πραγματικὸν πάπαν. Τὸ πᾶν ἐγίνετο κατὰ τὰς ἀρεσκείας αὐτοῦ, παρέσχε τὰς αἰτουμένας τότε μεταρρυθμίσεις ὑπὸ τοῦ λαοῦ, τὰς ὁποίας ἀνέστειλεν ὁ ἴδιος μετὰ μικρόν. Αὐτὸς ὁ ἴδιος Ἀντονέλλι εἶναι ὁ χορηγήσας τὸ περίφημον σύνταγμα τοῦ 1848 εἰς τὸν λαόν, τὸ ὁποῖον ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ πάπα ἡ δύναμις τῶν ἐπαναστατικῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργουν αἱ φιλελεύθεραι τάσεις τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ. Τὰ περιστατικὰ ταῦτα ἔφερον εἰς τὴν ἀρχὴν τρία βραχύβια ὑπουργεῖα τῶν Gizzi, Ferratti καὶ Bofondi, μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν ὁποίων ὁ Ἀντονέλλι ἐγένετο πάλιν πρόεδρος τοῦ ἐννεαμελοῦς ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Διεξήγετο τότε ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν ἐν Ἰταλίᾳ, τὸ δὲ ὑπουργεῖον ἐκεῖνο ἀπηύθυνεν πρὸς τὸν πάπαν ἔγγραφον, δι' οὗ ἐζητεῖτο ἡ συμμετοχὴ τοῦ κράτους εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ ἀποστολὴ παπικοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. Ὁ Ἀντονέλλι ἐπέδειξε κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐνεργητικότητα ὑπερτέραν παντὸς ἄλλου συναδέλφου του, ὑπέγραψε πρῶτος τὴν ἔκκλησιν πρὸς τὸν πάπαν καὶ κατώρθωσε νὰ πεισῃ αὐτόν, ὅπως ἀποδεχθῇ τὰς προτάσεις τῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν ἀποστολὴν 17,000 στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δυράνδον. Ἀλλ' ὁ πόλεμος ἐκεῖνος ἀπέβη ἀτυχής, καὶ ὁ Ἀντονέλλι ἠναγκάσθη νὰ ὑποβάλῃ τὴν παραίτησιν τῆς ὑπ' αὐτὸν Κυβερνήσεως. Εἰς τὸ σχηματισθὲν νέον ὑπὸ τὸν καρδινάλιον Φερέττι ὑπουργεῖον, μετέσχεν ὡς ὑπουργός, κατὰ τὴν πτῶσιν δὲ τούτου, ἐπελθοῦσαν ὀλίγας ἡμέρας κατόπιν, ἠναγκάσθη νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς ἀρχῆς. Ἐν τούτοις καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Ἀντονέλλι δὲν ἐστερήθη τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ πάπα, ἀλλὰ παρέμεινεν ὁ μυστικοσύμβουλος αὐτοῦ καὶ ὁ διευθύνων ἐκ τῶν παρασκηνίων τὴν πολιτικήν του, ἀνέλαβε δὲ τὴν ἰδιαιτέραν ἀπασχόλησιν, ὅπως μεριμνᾷ περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ ποντίφηκος.

Διὰ τοῦ καρδιναλίου Ἀντονέλλι ὁ Πῖος Θ' συνεννοεῖτο μετὰ τοῦ Καρόλου Ἀλβέρτου τοῦ Πεδεμοντίου καὶ τῶν ἄλλων φίλων αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ παρεσκεύασε καὶ ὑπεστήριξεν εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ ἱεροῦ ἀνακτόρου τὸν περὶ τύπου νόμον, κατ' εἰσήγησιν δὲ αὐτοῦ ἀντικατεστάθη ὁ πρωθυπουργός, κόμης Μαμιάνι ὑπὸ τοῦ κόμητος Πελεγκρῖνο Ρόσσι, διασήμου οἰκονομολόγου καὶ διπλωμάτου, μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848. Τὴν 15 Νοεμβρίου ὅμως ὁ Ρόσσι ἐδολοφονεῖτο εἰς τὴν κλίμακα τοῦ συμβουλίου ὑπὸ φανατικοῦ τινος δημοκρατικοῦ, ὁ δὲ πάπας τῇ συμβουλῇ τοῦ μυστικοσυμβουλίου του ἐφυγαδεύθη τὴν αὐτὴν νύκτα εἰς Γαέταν. Ἐκεῖ ὁ Ἀντονέλλι ὠνομάσθη σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς πολιτικῆς τοῦ Πίου Θ'. Διαμένων ἐν Γαέτῃ ὑπεστήριξε τὴν περὶ αὐστριακῆς ἐπεμβάσεως ἰδέαν καὶ ἀπέπεμψε τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς Ρώμης, τοὺς μεταβάντας πρὸς συνεννόησιν μετὰ τοῦ πάπα.

Διεμαρτυρήθη ἐντόνως ἐξ ὀνόματος τοῦ κυρίου του ἐναντίον τῆς νέας λαϊκῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν 18 Φεβρουαρίου 1849 ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Αὐστρίας, Γαλλίας, Ἰσπανίας καὶ Νεαπόλεως τὴν ἱστορικὴν ἐγκύκλιον, διὰ τῆς ὁποίας ἐζήτει παρ' ὅλου τοῦ καθολικοῦ κόσμου τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ κυρίου ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ἁγίου Πέτρου. Ἐν τούτοις ὅπως μὴ διασπάσῃ πᾶσαν σχέσιν μετὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ ἐφαίνετο δεικνύων ἀπεριόριστον σέβας πρὸς τὸ Σύνταγμα τῆς 14 Μαρτίου. Τὴν 9 Ἀπριλίου 1850 τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἀπεβιβάσθησαν εἰς Τσιβιταβέκιαν καὶ ἐπηκολούθησεν ἡ μετὰ τῆς Ρώμης συνθηκολόγησις. Ὁ Πῖος Θ' εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην τὴν 12 Ἀπριλίου 1856. Εἰς τὸν Ἀντονέλλι ἀπεδίδετο τὸ motu proprio τοῦ ποντίφηκος, τοῦ ὁποίου μόλις μετὰ δύο ἔτη ἐξεπλήρωσε τὰς ὑποσχέσεις. Ἡ φιλελεύθερα πολιτική, ἣν ὑπέσχετο ὁ πάπας ὑπῆρξεν ἀληθὴς κωμῳδία, καθόσον ἤρξαντο ἀμέσως αἱ ἀντεκδικήσεις καὶ ἡ διοίκησις τοῦ ἱδρυθέντος συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας μετεστράπη ἐπὶ τὸ ἀνελεύθερον, αἱ δὲ οἰκονομικαὶ ἀναδιοργανώσεις του, αἱ παρασκευασθεῖσαι ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Ἀντονέλλι, ἐπήνεγκον τὴν καταστροφὴν τῶν δημοσίων προσόδων καὶ τὸν μαρασμὸν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ κράτους, ἐπὶ πλέον δὲ ἐπλήρωσε λῃστῶν αὐτήν. Ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς ᾐσθάνετο ἤδη τὸ ἄχθος τοῦ ἐρυθροῦ πίλου τοῦ καρδιναλίου τούτου, ὄχι μόνον δὲ ὁ λαός, ἀλλὰ καὶ αἱ Κυβερνήσεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ἀπηύθυναν παραστάσεις διὰ τὴν παραβίασιν τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου τούτου ἀνδρός.

Τὴν 12 Ἰουνίου 1855 ἐγένετο ἀπόπειρα δολοφονίας κατὰ τοῦ Ἀντονέλλι, ἀπὸ δὲ τῆς ἐν Παρισίοις διασκέψεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ Πεδεμοντίου κόμης Καβοὺρ διεμαρτυρήθη κατ' αὐτοῦ, ἡ κατάστασις τοῦ παπικοῦ κράτους ἤρξατο ἀπασχολοῦσα ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ ἐκρίνετο ἔκτοτε ἡ τύχη αὐτοῦ. Μετὰ τὸν ἰταλικὸν πόλεμον, πολλάκις ἀνηγγέλθη ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ καρδιναλίου Ἀντονέλλι ἀπὸ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, τοῦτο ὅμως οὐδέποτε ἐπραγματοποιήθη. Τοὐναντίον ὁ πάπας ἔδειξε πρὸς αὐτὸν νέαν εὔνοιαν, ἀναθέσας εἰς τοῦτον τὴν ἀντιπροσωπείαν τῆς Ἁγίας Ἕδρας εἰς τὸ μέλλον νὰ συγκροτηθῇ συνέδριον τοῦ 1860 Κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη ὁ Ἀντονέλλι ἀπέκτησε νέαν φήμην πολιτικοῦ ἀνδρός, ἰδίως διὰ τῆς ἐγκυκλίου τῆς 8 Δεκεμβρίου 1864, τοῦ περιφήμου Syllabus, ἐπὶ τῆς μεταξὺ τῆς Ἁγίας Ἕδρας καὶ τῆς αὐλῆς τοῦ Κεραμεικοῦ προκυψάσης δυσχερείας, λόγῳ τῆς παρουσίας τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐν Ρώμῃ, καὶ διὰ τῶν διακοινώσεων αὐτοῦ πρὸς τὴν αὐλὴν τῆς Πετρουπόλεως διὰ τοὺς λόγους τοῦ πάπα ὑπὲρ τῆς δυναστευομένης Πολωνίας. Ἀπὸ τοῦ 1869 ἤρξατο ἡ ἐξέγερσις τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ καὶ τὸ ἐκδηλούμενον μῖσος πολλῶν καρδιναλίων κατ' αὐτοῦ, εἰς τὴν μοιραίαν πολιτικὴν τοῦ ὁποίου ἀπεδίδον τὴν ἐπισφαλῆ θέσιν, εἰς ἣν εἶχε περιέλθει τὸ παπικὸν κράτος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπεκρέματο ἡ καταστροφή. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μυστικοῦ συμβούλου ὁ Πῖος Θ' ἐδοκίμασεν ἀπροσδόκητον πικρίαν. Ὁ Ἀντονέλλι τὴν παμμεγίστην αὐτοῦ περιουσίαν ἐκληροδότησεν εἰς τοὺς συγγενεῖς του, οὐδὲ λεπτὸν δὲ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τὴν διαθήκην ταύτην προσέβαλεν ἡ κόμησσα Λαμπερτίνι, νόθος θυγάτηρ αὐτοῦ, ἐκ τούτου δὲ προέκυψαν σκάνδαλα, δεικνύοντα τὴν ἐλαφρότητα τῶν ἠθῶν τοῦ περιωνύμου πρωθυπουργοῦ τοῦ πάπα. Κατενόησε τότε ὁ Πῖος Θ' ὅτι ὁ κοσμικὸς ἐκεῖνος καρδινάλιος δὲν εἰργάζετο εἰ μὴ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, κυβερνῶν δὲ τὸ κράτος δὲν ἀπέβλεπεν εἰ μὴ εἰς τὸν σχηματισμὸν κολοσσιαίας περιουσίας. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Ἀντονέλλι** (Antonelli), ***Ἰωάννης - Βαπτιστής***. Διάσημος Ἰσπανὸς μηχανικὸς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἀποθανὼν τῷ 1616 ἐν Μαρδίτῃ. Ὑπηρετῶν τὸν βασιλέα τῆς Ἰσπανίας Φίλιππον Β', ἐξετέλεσε πλεῖστα ἔργα ἐν Ἰσπανίᾳ, ἰδίως ὅμως εἰς τὰς ἰσπανικὰς ἀποικίας τῆς Ἀμερικῆς. Θ. Β.

Ἀντονέλλο ***ντὰ Μεσσίνα***. Ζωγράφος ἐκ Σικελίας, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ ὄνομα εἶναι τόσον συνδεδεμένον μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς βενετικῆς ζωγραφικῆς, ὥστε ἐν αὐτῇ μᾶλλον ἔχει τὴν καλλιτεχνικήν του θέσιν. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Μεσσήνην τῷ 1430 ἐκ πατρὸς Τζιοβάννι ντὶ Μικέλε ντέλι Ἀντόνι, γλύπτου, καὶ ἐκ μητρὸς ὀνόματι Γκαρίτα ἢ Μαργαρίτας. Τῷ 1455 ἐνυμφεύθη τὴν χήραν Τζιοβάννα. Νέος ἤδη διεκρίθη εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ εἶχεν ἀποκτήσει ἱκανὴν καλλιτεχνικὴν φήμην τῷ 1457, ὅτε, μανθάνομεν, ἀνετέθη εἰς αὐτὸν νὰ ζωγραφήσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἀπέναντι τῆς πατρίδος του πόλεως Ρέτζιο, ἀφοῦ εἶχεν ἤδη ζωγραφήσει διὰ τὴν Μεσσήνην ὁμοίαν. Ἡ παραγγελία αὕτη εἶχεν ἐμπεδώσει τὴν φήμην του καὶ ἔφερε καὶ νέας παραγγελίας, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὁποίων παρέλαβε καὶ βοηθὸν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του. Περὶ τῆς καλλιτεχνικῆς του μορφώσεως πλεῖσται ἐκυκλοφόρουν παραδόσεις καὶ μάλιστα παλαιόθεν, ἀφοῦ ὁ Βαζάρι ἤδη διηγεῖται ὅτι μετέβη εἰς Φλάνδραν, ὅπου καὶ ἐδιδάχθη τὴν ἐλαιογραφίαν, τὴν ὁποίαν μετέφερεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τελευταῖαι ὅμως ἔρευναι εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Μεσσήνης ἐπέχυσαν ἀρκετὸν φῶς εἰς τὰς ἀντιφατικὰς πληροφορίας περὶ τοῦ βίου τοῦ καλλιτέχνου

Ἀντονέλλο: *Αὐτοπροσωπογραφία.* [Μουσεῖον Λονδίνου]

καὶ μᾶς παρέχουν σαφῆ δεδομένα περὶ τῆς δρασεώς του. Κατὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν τούτων ὁ Ἀντονέλλο ἐμορφώθη εἰς τὴν Νεάπολιν, ὅπου καλλιτέχναι Φλαμανδοὶ εἶχον εἰσαγάγει τὴν τέχνην τῆς πατρίδος των, οὐδέποτε δὲ ἐταξίδευσεν ὁ ἴδιος εἰς τὰς Κάτω Χώρας. Ἡ δὲ παλαιὰ παρά-

Digitized by Google

δοσις ὅτι αὐτὸς εἰσήγαγε τὴν ἐλαιογραφίαν εἰς Βενετίαν πρέπει ἐπίσης νὰ τροποποιηθῇ, καθόσον γνωρίζομεν ὅτι ἤδη κατὰ τὸ 1473 ὁ Βαρθολομαῖος Βιβαρίνι μετεχειρίσθη τὴν ἐλαιογραφίαν εἰς ἔργον του, ἐνῷ ὁ Ἀντονέλλο μόνον μετὰ τὸ 1474 ἦλθεν εἰς Βενετίαν. Αὐτὸς ὅμως ἐγνώρισε νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰ προτερήματα τοῦ τεχνικοῦ τούτου μέσου καὶ ὑπέδειξεν εἰς τὴν τέχνην τῆς Βενετίας τὰ μέσα διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὰ γραφικὰ θέλγητρα, τὰ ὁποῖα παίρνουν τὰ πράγματα ἀπὸ τὸν ὑγρὸν ἀέρα τῆς ἡλιολούστου πόλεως τῶν διωρύγων. Ἡ ἁπαλὴ σμαλτώδης λάμψις τοῦ χρώματος, ἡ ἰδιάζουσα εἰς τοὺς πίνακάς του, ἦτό τι ἀκατόρθωτον ἕως τότε εἰς τὴν ἰταλικὴν τέχνην, ὀφείλει δὲ τὴν μεγάλην ταύτην ὑπηρεσίαν εἰς τὸν Ἀντονέλλο, ὅστις μαθὼν ἐμμέσως τὴν βελτιωμένην πλέον ἐλαιογραφίαν τῶν Βὰν Ἄϋκ, μετέδωσε τὸ μυστικὸν εἰς τοὺς φιλοπροόδους καλλιτέχνας τῆς Βενετίας.

Εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἔργων φαίνεται ἡ ἐπίδρασις τῆς φλαμανδικῆς τέχνης, ὅπως εἰς τὸν εὐλογοῦντα Χριστὸν τοῦ Λονδίνου, ὅπου ἡ τεχνοτροπία μαρτυρεῖ τὴν ἀντίληψιν τῆς βαρείας ἐκείνης σχολῆς. Μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἐπίδρασις εἰς τὸ τρίπτυχον τῆς πινακοθήκης τῆς Μεσσήνης, ἔργον ἐκτελεσθὲν κατὰ τὸ 1473. Εἰς αὐτὸ εἰκονίζεται ἡ Παναγία del Rosario μὲ τὸν ἅγιον Γρηγόριον καὶ ἅγιον Βενέδικτον εἰς τὰς ἐσωτερικάς του πτέρυγας, ὅπου ἡ στάσις τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος, ἡ πτυχολογία τῶν ἐνδυμάτων, ἡ κόμωσις τῆς Παναγίας καὶ αἱ πτέρυγες τῶν ἀγγέλων ἐνθυμίζουν φλαμανδικὰ πρότυπα καὶ τεχνοτροπίαν, ἀλλ' ἡ ἔκφρασις τῶν προσώπων καὶ ἡ κατασκευὴ τῶν σωμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα δίδει κυλινδροειδῆ σχηματισμὸν δεικνύουν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἀτομικὴν προσωπικότητα τοῦ καλλιτέχνου. Εἰς τὴν περίοδον ταύτην τῆς τέχνης του ἀνήκει καὶ ὁ Χριστὸς τοῦ Museo civico τῆς Piacenza, ἔργον ἀσθενές, καὶ ἡ Προσωπογραφία τοῦ Χάμιλτον τοῦ Βερολίνου, ὅπου τὸ πρῶτον φαίνεται ἡ δύναμις τὴν ὁποίαν προσθέτει εἰς τὸ βλέμμα τῶν εἰκονιζομένων. Ἀλλὰ τὸ ἀριστούργημά του ἐν τῇ προσωπογραφίᾳ εἶναι ὁ Condottiere τοῦ Λούβρου. Μὲ θαυμαστὴν παρατηρητικότητα ἀποδίδονται αἱ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιφάνεια ἔχει ὅλην τὴν πλαστικότητα ἀναγλύφου τελείως ἐπεξειργασμένου. Ἐν τούτοις ἡ ὅλη ἀντίληψις τῶν κατὰ μέρος μορφῶν ἔχει τόσην γενικότητα καὶ δύναμιν, ὥστε οὐδόλως χαλαρώνεται ἡ ἔννοια τοῦ συνόλου.

Τὸ σχέδιον εἶναι ἀκριβές, λεπτόν, ἀσφαλὲς καὶ στερεόν, ἐνισχῦον τὴν δύναμιν τὴν ψυχικήν, ἡ ὁποία ἐξορμᾷ ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα καὶ κορυφώνεται εἰς τὸν ὀφθαλμόν. Τὸ βλέμμα τοῦτο κατευθύνεται ἀλύγιστον καὶ διεισδυτικόν, ἐκδηλῶνον τὴν ἀδάμαστον θέλησιν καὶ ἐπίμονον ἀποφασιστικότητα. Τὸ δὲ χρῶμά του λάμπει θερμὸν καὶ ὑποβλητικὸν ὑποβοηθοῦν τὴν γραφικὴν ἀπόδοσιν τῶν μορφῶν. Ἐπιστέγασμα εἶναι ἡ τελειότης τῆς ἐκτελέσεως. Διάφορον χαρακτῆρα ἔχει ἡ προσωπογραφία τοῦ Βερολίνου, ὅπου τὸ ὀξὺ καὶ διαπεραστικὸν βλέμμα πλαισιώνουν εὐγενῆ καὶ λεπτὰ χαρακτηριστικὰ μὲ τὴν ἐπιδεικτικὴν ἀξιοπρέπειαν. Τὸ ὅλον ὅμως ἔχει ἁπλότητα καὶ εἶναι κρατημένον εἰς μεγάλας γραμμάς. Ἁδρὰ χαρακτηριστικὰ

Ἀντονέλλο. — *Ὁ Κοντοττιέρος.*
[Μουσεῖον τοῦ Λούβρου.]

καὶ μειλιχίαν ἔκφρασιν ἔχει ἡ αὐτοπροσωπογραφία του τοῦ Λονδίνου, ἥτις πλησιάζει τὰ φλαμανδικὰ ἔργα εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῶν λεπτομερειῶν, ἀλλ' ἔχει εὐρύτητα συλλήψεως, δύναμιν πλαστικότητος, πλοῦτον τόνου καὶ βαθύτητα χαρακτηρισμοῦ. Τὰ ἔργα του ταῦτα προδίδουν καὶ ἀρχετὴν βενετικὴν ἐπίδρασιν, μάλιστα δὲ ἡ Σταύρωσις τῆς Ἀμβέρσης (ἀντίτυπον καὶ ἐν Λονδίνῳ ὅμοιον), ὅπου βλέπομεν κάτι ἀπὸ τὴν γαλήνην, τὴν τρυφερότητα καὶ τὴν ἀντίληψιν τοῦ χώρου τοῦ Τζ. Μπελλίνι. Δὲν θ' ἀναφέρωμεν ἐδῶ πάντα τὰ ἔργα τοῦ Ἀντονέλλο ἐνυπόγραφα καὶ μή. Ἐκ τῶν πρώτων θὰ προσθέσωμεν καὶ τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ τῆς Βιέννης, βασταζόμενον καθιστὸν ὑπεράνω τοῦ τάφου ὑπὸ τριῶν θρηνούντων ἀγγέλων. Ἐκ τῶν ἀνυπογράφων, τὰ ὁποῖα ἀποδίδονται εἰς αὐτόν, ἄξια ἰδιαιτέρου λόγου εἶναι ὁ Ἅγιος Σεβαστιανὸς τῆς Δρέσδης, ἐξαιρετικῆς πλαστικότητος μορφὴ μὲ θαυμαστὴν ρυθμικὴν διάπλασιν πρὸ τοῦ ἐκτεταμένου ἀρχιτεκτονικοῦ βάθους, τοῦ ὁποίου ἀπο-

Ἀντονέλλο. — *Προσωπογραφία.*
[Μουσεῖον Βερολίνου.]

δίδεται τελείως ἡ προοπτική, μάλιστα δὲ ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἔμπρὸς προοπτικὴ βράχυνσις τοῦ κοιμωμένου φύλακος, ὅπερ ἐνθυμίζει μορφὴν ἐκ τοῦ Μαρτυρίου τοῦ Χριστοφόρου τοῦ Μαντένια ἐν Παδούῃ. Εἰς τὴν ἄνετον ὅμως πλαστικὴν διάπλασιν καὶ τὴν ἁρμονίαν τοῦ χρώματος ὑπερβαίνει τοὺς συγχρόνους του καλλιτέχνας καὶ προαναγγέλλει τὴν τεχνοτροπίαν τῆς ἀκμῆς τῆς μετέπειτα βενετικῆς ζωγραφικῆς. Πρὸς τούτοις, ἀξιόλογοι εἶναι προσωπογραφίαι ἐν Βιέννῃ μὲ ἐξαιρετικὴν λάμψιν τοῦ χρώματος καὶ ἀνοικτόχρωμον τόνον σαρκός. Τέλος μεταξὺ τῶν τελευταίων ἔργων του καταλέγεται καὶ ὁ Ἅγιος Ἱερώνυμος τοῦ Λονδίνου, ὅπου μὲ ἐνδιαφέρον εἰκονίζονται διάφορα ἀντικείμενα ἄσχετα μὲ τὴν εἰκόνα, ὡς ζῷα, πέρδικα, παγώνι, γάττα, ἀγγεῖον.

Ἐν γένει δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐκτὸς τῆς τελείας πλαστικῆς μορφῆς τοῦ ἁγ. Σεβαστιανοῦ αἱ προσωπογραφίαι εἶναι κυρίως τὸ πεδίον τῆς ἐπιτυχίας του. Εἰς ταύτας δίδει τὴν αὐτὴν σχεδὸν σχηματικὴν στάσιν, εἰς τὴν ὁποίαν διὰ τῆς ἐντόνου ἐκφράσεως ὑποβάλλει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ καλλιτεχνικὴν ἀτομικότητα κατορθώνων εἰς τὰ τελευταῖά του ἔργα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ εἰκονιζομένου νὰ συλλάβῃ καὶ ἐκδηλώσῃ. Ἐκ τῶν Κάτω Χωρῶν ἔχει τὸν φωτεινὸν χρωματισμόν, ὅστις διὰ τῆς ἐπιμελοῦς καὶ βαθμιαίας μεταβάσεως τῶν χρωματικῶν τόνων καὶ διὰ τῆς στιλβούσης λάμψεως τῆς συμπαγοῦς ἐπιφανείας ἀναδεικνύει πλήρως τὴν σωματικὴν πλαστικότητα. Ἐν Βενετίᾳ πάλιν προσφκειώθη τὸ γραφικὸν ὕφος καὶ τὴν διακοσμητικὴν διάθεσιν τοῦ περιβάλλοντος καὶ μάλιστα τοῦ Μπελλίνι καὶ Μαντένια. Ἀλλὰ καὶ ἡ βενετικὴ σχολὴ ᾐσθάνθη ἰσχυρῶς τὴν ἐπίδρασίν του κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐκεῖ διαμονῆς του μεταξὺ 1474 καὶ 1476, ὁπότε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα, ὅπου καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 1478.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Gronau*, Die Quellen der Biographie des Antonello da Messina, Berlin, 1897.—*G. di Marzo*, Di Antonello da Messina, 1903.—*G. La Corte-Cailler*, Antonello da Messina, Studi e ricerche con documenti inediti, Messina, 1903.—*L. Venturi*, Le origini della pittura veneziana, Venezia, 1907.—*E Stein*, Antonello de Messine ἐν Gazette des Beaux-Arts, 1909. Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Ἀντονὲν (Antonin), **Ἰωάννης.** Περίφημος Πολωνὸς ἰατρὸς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ὑπῆρξε θεράπων ἰατρὸς τῶν βασιλέων Σιγισμόνδου τοῦ Α' (1506—1548) καὶ Β' (1548—1577). Πλὴν ἄλλων πολλῶν ἰατρικῶν συγγραφῶν συνέταξε πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον «De tuenda bona valetudine» εἰς ἐξαμέτρους. Πρὸς τούτοις ἔγραψε καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα εἰς τὴν λατινικήν.

Ἀντονισζοὸν (Anthoniszoon), **Κορνήλιος.** Ὀλλανδὸς ζωγράφος καὶ χαλκογράφος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1500 εἰς Ἀμστερνταμ καὶ θεωρούμενος ὡς εἷς τῶν δημιουργῶν τῆς ὀλλανδικῆς σχολῆς. Εἰς τῶν μεγάλων αὐτοῦ πινάκων, φέρων χρονολογίαν 1533, εὑρισκόμενος δὲ εἰς τὸ δημαρχεῖον τοῦ Ἀμστερνταμ, παριστᾷ ἓν ἐκ τῶν γευμάτων τὰ ὁποῖα ἔδιδον εἰς τὰ μέλη συλλόγου τινὸς οἱ κατὰ πρῶτον ἐκλεγόμενοι. Τὰ γεύματα ταῦτα παρεῖχον τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς καλλιτέχνας, ὅπως ἀσχολοῦνται εἰς τὴν προσωπογραφίαν, ἥτις ἐκ τούτων ἔλαβε τὴν ἀρχήν της ἐν Ὀλλανδίᾳ. Τὰ δέκα ἑπτὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα εἰκονίζονται εἰς τὸν πίνακα τοῦτον καθήμενα πέριξ τῆς τραπέζης καὶ φέροντα ἐνδύματα ὑποπράσινα καὶ ὑπέρυθρα, ἔχουν εἰκονισθῆ μετὰ πολλῆς τέχνης καὶ ἀκριβείας εἰς τὸ σχέδιον. Ἐπίσης τὸ δημαρχεῖον τοῦ Ἀμστερνταμ κατέχει πίνακα παριστῶντα τὴν ἄποψιν τῆς πόλεως ταύτης. Ὡς χαλκογράφος ὁ Ἀντονισζοὸν παρουσιάζει εἴς τε τὰς θρησκευτικὰς σκηνὰς καὶ εἰς τὰς ἀλληγορίας του τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του. Μία ἐκ τῶν ἀρίστων χαλκογραφιῶν του εἶναι μεγάλη προσωπογραφία τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε'. Θ. Β.

Ἀντόνοβιτς (Antonovitch), ***Βλαδίμηρος Μπονιφάτιεβιτς.*** Ρῶσος ἱστορικὸς (1834—1908), καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Κιέβου. Πάντα σχεδὸν τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Κοζάκων καὶ τῆς Μικρᾶς Ρωσίας. Α. Δ.

ἀντονομάζω· καλῶ τι μὲ ἄλλο ὄνομα· || δίδω ἄλλην σημασίαν.

ἀντονομασία (ἡ)· τὸ ἀφῃρημένον τοῦ ἀντονομάζειν.

— *[Γραμμ.]* Ἡ *ἀντονομασία* εἶναι εἷς τῶν λεγομένων *λεκτικῶν τρόπων* ἢ *σχημάτων*, ἤτοι περὶ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων τροπῶν. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον λαμβάνεται, α) τὸ *πατρωνυμικὸν* ἀντὶ τοῦ κυρίου ὀνόματος παρὰ ποιηταῖς συνήθως, οἷον *Πηλείδης* (υἱὸς τοῦ Πηλέως) ἀντὶ Ἀχιλλεύς, Ἀτρείδης ἀντὶ Ἀγαμέμνων· διὰ τῆς μνείας τοῦ ἐνδόξου καὶ γνωστοῦ πατρὸς ἐξαίρεται ἢ καὶ ἄλλως γνωστὴ ἀξία τοῦ υἱοῦ. Ἀντὶ δὲ πατρωνυμικοῦ δύναται νὰ τεθῇ ισοδύναμος περίφρασις, ὦ παῖ Ἱππονίκου ἀντὶ ὦ Καλλία, ἡ περίφρασις δηλοῦσα πασίγνωστόν τινα καὶ σπουδαίαν πρᾶξιν ἢ ἔργον ἀνδρός, π. χ. ὁ τῆς Ἰλιάδος ποιητὴς ἀντὶ ὁ Ὅμηρος· β) τὸ *προσηγορικὸν* ἀντὶ τοῦ κυρίου ὀνόματος, ὅταν ὁ δηλούμενος εἶναι γνωστὸς ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν κεκτημένος τὴν διὰ τοῦ προσηγορικοῦ ἐμφαινομένην ἰδιότητα (ἐντεῦθεν καὶ *σχῆμα κατ' ἐξοχὴν* λέγεται), οἷον ὁ ποιητὴς ἀντὶ ὁ Ὅμηρος, ὁ ρήτωρ ἀντὶ ὁ Δημοσθένης. Καὶ τἀνάπαλιν, κύριον ὄνομα γνωστὸν δι' ὡρισμένην ἰδιότητα δύναται νὰ τεθῇ ἀντὶ τῆς ἰδιότητος ταύτης, Κροῖσος ἀντὶ πλούσιος, Δημοσθένης ἀντὶ ρήτωρ. Σ. Τ.

— *[Ἰατρ.]* Καλεῖται *ἀντονομασία* ποικιλία τις τῆς ἀφασίας κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀμνημοσύνη ἢ λήθη τῶν λέξεων ἀναφέρεται εἰδικώτερον ἐπὶ τῶν οὐσιαστικῶν ὀνομάτων. Ὁ ὅρος οὗτος ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Luys. Μ. Ν. Κ.

Ἄντονος ὁ Ἀρτεμιδώρου. Ἀγωνιστὴς Σάμιος νικήσας ἐν διαύλῳ. Τὸ ὄνομά του ἀπαντᾷ μεταξὺ τῶν ὀνομάτων ἑτέρων ἀθλητῶν (*Boeck* corp. Inscrip. gr. 1591. 46). Σ. Ι. Φ.

Ἀντοντούροβ (Adodourov). Ρῶσος σοφὸς (1709—1780), διδάξας τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν καὶ λογοτεχνίαν εἰς τὴν αὐτοκράτειραν Αἰκατερίνην.

ἀντοξιδόλη (Antacidol). Παρασκεύασμα ἀνθρακικοῦ βισμουθίου μετ' ἀπεξηραμένου γάλακτος. Κορεστικὸν τῆς στομαχικῆς ὀξύτητος, διδόμενον κατὰ τῆς ὑπερχλωρυδρίας, τοῦ ἕλκους τοῦ στομάχου καὶ τῆς γαστρορραγίας. Φέρεται δὲ εἰς δισκία συμπεπιεσμένα, ἐκ τῶν ὁποίων χορηγεῖται ἀνὰ ἓν κατὰ 5 λεπτὰ μέχρις ἀνακουφίσεως. Μ.Ν.Κ.

ἀντοξυουρίνη (Antoxiurin) *[Φαρμ.Χημ.]* Οὕτω καλεῖται τὸ Π- διχλωριοβενζόλιον, ὅπερ φέρεται ὑπὸ τὴν μορφὴν καταποτίων ἐπενδεδυμένων διὰ σοκολάτας (ἀνὰ 0,05) ὡς φάρμακον κατὰ τῶν ὀξυούρων. Τούτου χορηγοῦνται 7 — 10 καταπότια εἰς διάστημα 4 ἡμερῶν, λαμβανομένου συγχρόνως κατὰ τὴν πρώτην καὶ τρίτην ἡμέραν τῆς θεραπείας ἑνὸς κοχλιαρίου κικελαίου. Τὸ φάρμακον φημίζεται ὡς λίαν μὲν δραστικόν, ἥκιστα δὲ τοξικόν. Κ. Γ. Μ.

ἀντοπὴ (ἡ)· ὀπὴ ἔχουσα λόγον τινὰ πρὸς ἄλλην ὀπήν, οἷον ἐν τῇ χειρουργικῇ πρὸς θεραπείαν τῶν συριγγίων.

Ἄντορα (Marina d'Andora) *[Ναυτ. Γεωγρ.]*. Τὸ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Γενούης καὶ ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον *Μέλε* (Mele, ἀρχ. *Ἰντεμέλιοι*) ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς κατὰ βορείων καὶ δυτικῶν ἀνέμων (πλατ. 43° 57' 00", μῆκ. 8° 08' 30" Αν, χάρτης ἀγγλ. 157: San Remo to cape Cavallo)· ὁ ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου φάρος (ἔκλαμψις λευκὴ 20 μίλ. ἀνὰ 5 δλ.) ὁδηγεῖ εἰς τὸ ἀγκυροβόλιον, ἐν ᾧ σταθμὸς τοῦ παραθέοντος τὴν Κυανῆν Ἀκτὴν σιδηροδρόμου. Σ. Ε. Λ.

Ἀντὸρν-ντὲ-Τσαρνὲρ (Adorne de Tscharner) ***Αὔγουστος.*** Γάλλος στρατιωτικὸς ἰατρὸς (1784—1861) γνωστὸς ὡς συγγραφεὺς τῶν ἑξῆς περισπουδάστων ἔργων: «Topographie de l'île d'Ischia, accompagnée d'une analyse de ses eaux minérales», «Instruction sur le typhus des armées et sur un nouveau mode de traitement» καὶ «Ré-

Digitized by Google

flexions sur le service de santé des armées et des regiments».

'Αντόρνο, *Γαβριήλ*. Δοὺξ τῆς Γενούης κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἀναμιχθεὶς παρασκηνιακῶς εἰς τὰ κατὰ τὸ 1347 γεγονότα τῆς Κρήτης, τὴν ὁποίαν ἐζήτει ν' ἀποσπάσῃ τῆς Ἑνετίας καὶ ν' αὐτονομήσῃ ὑπὸ τὴν γενουατικὴν αἰγίδα, ἐγκαθιστῶν εἰς αὐτὴν τὴν *Μαόναν*, ὡς ὑπῆρχε καὶ ἐλειτούργει ἐν Χίῳ. Αἱ προσπάθειαί του, ἀποτυχοῦσαι, ἐδημιούργησαν δεινὴν κατάστασιν ἐν Κρήτῃ, λόγῳ τῆς ἐπιτάσεως τῶν διωγμῶν ἐκ μέρους τῆς κυριάρχου ἀριστοκρατίας. Γ. Δ. Κ.

ἄντορος ἢ *ἀντορὸς* [*Φαρμ.*]. Οὕτω καλεῖται ὁ ὀρὸς ζῴου τινὸς ὁ παρασκευαζόμενος δι' ἐνέσεων ξένου ὀροῦ ἐνέχοντος τὴν θέσιν ἀντιγόνου. Ἐκλήθη δὲ οὕτω διότι ἐνέχει ἐν ἑαυτῷ ἀντίσωμά τι. Μ. Ν. Κ.

ἀντόρυγμα (τό)· ὄρυγμα πρὸς ἐξουδετέρωσιν ἢ ἄμυναν κατ' ἄλλου ὀρύγματος.

ἀντορύσσω· ὀρύσσω ἀντιθέτως, ὀρύσσω ὄρυγμα πρὸς ἐξουδετέρωσιν ἢ πρὸς ἄμυναν κατ' ἄλλου ὀρύγματος.

Ἄντου *Τσολὸν* ἢ *'Αντὸν Τσολὸν* (Adou Tcholon). Ὄρος τῆς Σιβηρίας, ἀποτελοῦν παραφυάδα τῶν ὀρέων Στανοβόϊ, ἔνθα κοιτάσματα μολύβδου καὶ πολυτίμων λίθων. Χ. Δ.

'Αντουαγιὲ (Andoyer), *Μαρία-Ἐρρῖκος*. Γάλλος μαθηματικὸς καὶ ἀστρονόμος γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1862. Αἱ ἐργασίαι του συνδέονται ἰδίᾳ πρὸς τὴν οὐρανίαν μηχανικήν. Ἔκαμε πολλὰς παρατηρήσεις, συναφεῖς πρὸς τοὺς δορυφόρους τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Κρόνου, τοὺς κομήτας καὶ τοὺς μικροὺς πλανήτας. Ὑπελόγισε τὰ στοιχεῖα τοῦ 246 πλανήτου Μπορέλλυ, ἀνέλαβε δὲ τὴν δημοσίευσιν νέων θεμελιωδῶν τριγωνομετρικῶν πινάκων. Συγγραφεὺς πολλῶν συγγραφῶν, ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀστρονομίαν καὶ τ' ἀνώτερα μαθηματικά. Α. Δ.

'Αντουὰν (Pointe Antoine) [*Ναυτ. Γεωγρ.*]. Ἡ ἀνατολικὴ ἐσχατιὰ τῆς χερσονήσου τοῦ *Μονακὸ* (πλάτ. 43° 44' Βορ., μῆκ. 7° 26', 'Ανατ. χάρτης ἀγγλικὸς 3220: Plan of Port Monaco) τοῦ κρατιδίου τῆς Κυανῆς 'Ακτῆς. Σ Ε. Λ.

'Αντουὰν (Antoine), *'Ανδρέας*. Περίφημος Γάλλος ἠθοποιός, γεννηθεὶς ἐν Λιμὸζ τῷ 1858. Τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1897 ἵδρυσεν ἴδιον θέατρον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Théâtre Antoine». Εἰς τὸ θέατρον τοῦτο ἐκλήθησαν οἱ νεαροὶ ἠθοποιοί, οἵτινες ἐπόθουν ν' ἀκολουθήσωσι νέας ὁδοὺς εἰς τὴν τέχνην. Τῷ 1906 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ Ὠδείου (Odéon).

— **'Αντουὰν** (Antoine), *'Ιωσὴφ-Στέφανος*. Γάλλος πολιτικὸς γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Μὲτς (1793-1855). Ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1848 καὶ τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος.

— **'Αντουὰν** (Antoine), *Στέφανος*. Γάλλος γλύπτης γεννηθεὶς ἐν Καρπαντρὰ (1737-1809). Ἤρξατο τοῦ ἔργου του κατασκευάζων ξύλινα καλαπόδια διὰ τοὺς ὑποδηματοποιοὺς τοῦ τόπου του. Ἦτο δέκα ὀκτὼ ἐτῶν, ὅτε φίλος τις τοῦ πτωχοῦ του οἴκου παρέλαβε τὸν νέον εἰς Μασσαλίαν. Ἐκεῖ ἠδυνήθη οὗτος νὰ παρακολουθῇ ἀδαπάνως μαθήματα εἰς τὴν 'Ακαδημίαν. Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς φοιτήσεώς του εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν σχολὴν ἔλαβε τὸ β' βραβεῖον σχεδίου καὶ τῷ 1759 τὸ βραβεῖον τῆς γλυπτικῆς, ὅτε ὁ καθηγητής του Βεριτιγυιέ, τὸν ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὴν διακόσμησιν τῆς προσόψεως τοῦ ναοῦ τοῦ 'Αγίου Φερεόλ. Τὸ πρῶτον ἔργον ὅπερ ἔπλασεν ἦτο ἄγαλμα τῆς 'Αθηνᾶς, ὅπερ ἔγλυψε βραδύτερον εἰς μάρμαρον, διά τινα πλούσιον ἔμπορον τῆς Μασσαλίας, καὶ τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται σήμερον εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ Γκυϊνοῦ. Ἡ θεὰ κάθηται κρατοῦσα διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἀσπίδα καὶ διὰ τῆς ἑτέρας στέμμα. Μεταβὰς βραδύτερον εἰς Ρώμην, συνηγωνίσθη διὰ τὸ βραβεῖον τῆς ἀκαδημίας καὶ ἐκέρδισεν αὐτό. Τὸ θέμα ἦτο ὁ Ζεύς, ἡ Ἥρα καὶ ἡ 'Αθηνᾶ. Ὁ διάσημος καρδινάλιος Μπερνίς, πρεσβευτὴς τότε τῆς Γαλλίας ἐν Ρώμῃ, τὸν ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του, οὗτος δὲ ἔγλυψε τὴν προτομὴν αὐτοῦ. Εἰς τὴν Ρώμην εἰργάσθη πρὸς συμπλήρωσιν ἀρχαίων ἀγαλμάτων τοῦ Καπιτωλίου, ὁ δὲ ἀρχιτέκτων Βὰνβιτέλλι ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν κατασκευὴν κολοσσιαίου ἀγάλματος στηθέντος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Santa-Maria degli Angeli. 'Επιστρέψας εἰς τὴν Γαλλίαν ἔγλυψε τὸ μαυσωλεῖον ὅπερ οἱ πολῖται τοῦ Καρπαντρὰ ἔστησαν εἰς τὸν ἀποθανόντα ἐπίσκοπον αὐτῶν Ἰνγκυϊμπέρ. Ἠγέρθη τοῦτο εἰς τὸ νοσοκομεῖον ὅπερ εἶχεν ἱδρύσει ὁ ἐπίσκοπος, τὸ δὲ μνημεῖον τοῦτο εἶναι τὸ ἀριστούργημα τοῦ καλλιτέχνου. Ἡ προτομὴ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τὰ ἀγάλματα τῆς «Πίστεως» καὶ τῆς «'Αγαθοεργίας» παρὰ τὴν προτομὴν ἔχουν ἐκτελεσθῇ μετὰ λεπτότητος καὶ χάριτος ἐξόχου. Τὸ μνημεῖον τοῦτο ἠκολούθησεν ἡ κρήνη τῶν «Τριῶν Χαρίτων» τῆς εὑρισκομένης πρὸ τοῦ θεάτρου, ἥτις δὲν ἔχει μὲν τὴν ἀξίαν τοῦ μνημείου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἰνγκυϊμπέρ, ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ εἰς αὐτὴν αἱ διακοσμητικαὶ ἰδιότητες αἱ διακρίνουσαι τὸν καλλιτέχνην τοῦτον, ἡ κίνησις καὶ ἡ ζωή· ἀλλ' εἰς τὰ πρόσωπα τῶν Χαρίτων διακρίνεται ἡ κομψότης καὶ ἡ χάρις τῆς «Πίστεως» καὶ τῆς «'Αγαθοεργίας». Τὰ παιδία ὅμως τὰ διῃρημένα εἰς τέσσαρα πλέγματα καὶ συμπληροῦντα τὸ ὅλον ἔργον εἶναι ἀναντιρρήτως ὑπέρτερα τῶν Χαρίτων. Μεταβὰς ἀκολούθως εἰς Παρισίους ἔγλυψε τὴν προτομὴν τοῦ Δουκὸς τῆς Αὐρηλίας. 'Επιστρέψας εἰς Μασσαλίαν ἐξετέλεσε τὰ ἀγάλματα τῆς «Βακχίδος» καὶ τὴν «Μυρολογήτριαν»· μεταξὺ ἄλλων σχεδίων μεγάλων μνημείων τὰ ὁποῖα ἐξεπόνησεν ὑπάρχουν ὁ «Ὠκεανὸς ἐγκολπούμενος τὴν γηΐνην σφαῖραν καὶ προσπαθῶν ὅπως ἑνωθῇ μετὰ τῆς Μεσογείου». Τῷ 1800 ἔγλυψε τὴν προτομὴν τοῦ ἀγαλματοποιοῦ Πυζώ, τῆς ὁποίας τὸ πρόπλασμα διατηρεῖ ἡ 'Ακαδημία τῆς Μασσαλίας. Θ. Β.

'Αντουὰν (Anthoine), *'Αντώνιος-'Ιγνάτιος, βαρῶνος Σαὶν—Ζοζέφ*. Γάλλος οἰκονομολόγος (1749—1826). Μεγαλέμπορος ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπέβαλεν ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης τῆς Β' σχέδιον ἐμπορικῆς συμβάσεως μεταξὺ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Γαλλίας ὅπερ ἐγένετο ἀποδεκτόν. Ὁ 'Αντουὰν ἔγραψε πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Essai historiqne sur le commerce et la navigation de la mer Noire». Α. Δ.

— **'Αντουὰν** (Anthoine), *Κόλας*. Γάλλος ἀρχιτέκτων, ὅστις φέρεται πρωτοστατήσας εἰς τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Τρουᾶ (1462—1484). Α. Δ.

—**'Αντουάν**, *Φραγκῖσκος*. Υἱὸς τοῦ 'Αντωνίου 'Ιγνατίου 'Αντουάν. Γάλλος στρατηγὸς (1787—1865) ἐκτελέσας σημαντικὴν διπλωματικὴν ἐντολὴν ἐν Ρωσίᾳ.

—**'Αντουὰν** (Anthoine), *Φραγκῖσκος-Παῦλος-Νικόλαος*. Γάλλος πολιτικὸς (1720—1793), ἐκ τῶν ψηφισάντων τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Ἔγραψε δύο πραγματείας ὑπὸ τὸν τίτλον: Essais sur les Assemblées de communautés, de baillages de la Lorraine, destinées à procéder tant aux élections qu'à la rédation des cahiers par les états généraux» καὶ «Observations sur quelques articles du projet pour l'organisation de l'ordre judiciaire». Α.Δ.

'Αντουὰνγκ (Antoing) [*Γεωγρ.*]. Πολίχνη τοῦ Βελγίου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἑνὼ (Hainaut), ἔχουσα λατομεῖα καὶ ζυθοποιεῖα.

ἀντουαρία (ἡ) (Antuaria) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἡπατικῶν*, ἰθαγενὲς τῆς νοτίου 'Αμερικῆς. Δ. Ν. Π.

'Αντοῦκο (Antuco) [*Γεωγρ.*]. Ἡφαίστειον ἐνεργὸν ἐπὶ κορυφῆς ὕψους 2.760 μ. τοῦ ἐν Νοτ. 'Αμερικῇ ὀρεινοῦ συγκροτήματος τῶν Ἄνδεων ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Χιλῆς.

Ἄντουνγκ (Antoung) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κίνας ἐν τῇ περιφερείᾳ Λιάο-Τοὺνγκ τῆς Μαντσουρίας, ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ πλωτοῦ ποταμοῦ Γιαλοῦ, ἔχουσα λιμένα μὲ ἀξιόλογον κίνησιν. Κάτ. 94,300. Δ. Ε. Μ.

'Αντοὺφ καὶ *'Αντουφά*. Βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου (βλ. 'Εντέφ).

'Αντουχὰρ (Andujar) [*Γεωγρ.*]. Ἰσπανικὴ πόλις, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Χαὲν παρὰ τὸν Γκουανταλκουϊβίρ. Κάτ. 17.950. 'Ακμαία ἀγγειοπλαστική.

'Αντοφαγκάστα (Antofagasta) [*Γεωγρ.*]. 'Επαρχία τῆς ἐν Νοτ. 'Αμερικῇ δημοκρατίας τῆς Χιλῆς, πρὸ τοῦ 1884 ἀνήκουσα εἰς τὴν Βολιβίαν. Ἔχει ἔκτασιν 120.515 τετρ. χμτρ., ἐγκλείουσα πλοῦτον μεταλλευμάτων καὶ ἄλλων ὀρυκτῶν προϊόντων, εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ὁποίων κυρίως ἀσχολεῖται ὁ ἐξ 190.435 κατ. πληθυσμὸς αὐτῆς. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ ὁμώνυμος παράλιος πόλις, ἥτις ἔχει ὡραῖον λιμένα, ἀριθμοῦσα 51.531 κατοίκους.

'Αντοφάλγια [*Γεωγρ.*]. 'Οροσειρὰ καὶ ἡφαίστειον ἐν τῷ συγκροτήματι τῶν Ἄνδεων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς 'Αργεντινῆς.

ἀντοφειλὴ (ἡ)· ἀμοιβαία ὀφειλή, ὀφειλὴ πρὸς τὸν ὀφείλοντα.

ἀντοφείλω· ἐπίσης ὀφείλω, ὀφείλω πρὸς τὸν ὀφείλοντα.

ἀντοφθάλμιος *φακός*. Καλεῖται οὕτω, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν *προσοφθάλμιον*, ὁ ἄλλως λεγόμενος *ἀντικειμενικὸς* φακὸς διόπτρας (βλ. τηλεσκόπιον). Σ. Π.

ἀντοχὴ (ἡ)· τὸ νὰ ἀντέχῃ τις, ἡ δύναμις τῆς ἀντιστάσεως κατὰ πάσης αἰτίας φθαρτικῆς, ἀντίδρασις, ἄμυνα, ὑπομονή, ἀκαμψία, σταθερότης ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς: «ἡ ἀντοχὴ τοῦ τοίχου,—τοῦ βάθρου,—τοῦ στύλου,—τῆς ἀψῖδος κ.τ.τ.» «ἡ ἀντοχὴ τοῦ ἐχθροῦ,—τοῦ ἀνθρώπου,—τοῦ ὀργανισμοῦ κ.τ.τ.»· «ἀντοχὴ οἰκονομική,—σωματική,—ψυχική,—ἠθικὴ κ.τ.τ.». Β. Φ.

—[ΕΦΗΡΜ. ΜΗΧΑΝ.] Ὅταν ἐξωτερικαὶ δυνάμεις (αἴτια), ἐνεργοῦσαι ἐπὶ στερεοῦ σώματος, τείνουν νὰ μετασχηματίσουν τοῦτο ἢ νὰ ἀποχωρίσουν ἓν μέρος αὐτοῦ, τότε τὸ σῶμα ἀντιτάσσει, λόγῳ τῆς *συνοχῆς* τῶν μορίων του, ἀντίστασιν. Ἡ ἀντίστασις αὕτη καλεῖται *ἀντοχὴ* τῶν σωμάτων.

Πᾶν σῶμα, ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν ἐξωτερικῶν δυνάμεων ἢ ἐπιδράσεων ἐν γένει, ὑφίσταται παραμορφώσεις ἢ μετασχηματισμούς. Οὗτοι δυνατὸν νὰ εἶναι παροδικοὶ—δυνατόν, δηλαδή, παυούσης τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως ἡ *ἐλαστικότης* τοῦ σώματος νὰ ἀρκῇ ἵνα ἐπαναφέρῃ τὸ σῶμα εἰς τὴν ἀρχικὴν μορφήν— συμβαίνει ὅμως οἱ ἐπερχόμενοι μετασχηματισμοὶ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει νὰ μένουν μονίμως καὶ μετὰ τὴν παῦσιν τῆς ἐπενεργείας τῶν ἐξωτερικῶν δυνάμεων, τοῦτο δὲ συμβαίνει ὅταν ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιβάρυνσις ὑπερβῇ τὸ *ὅριον τῆς ἐλαστικότητος* τοῦ σώματος. 'Εὰν ἐξακολουθήσῃ αὔξουσα ἡ ἐπιβάρυνσις, ἐπέρχεται τέλος ὁ ἀποχωρισμὸς ἢ ἡ θραῦσις τοῦ σώματος. Ἡ πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένη ἐπιβάρυνσις καλεῖται *ὅριον θραύσεως* ἢ *ἐπιβάρυνσις θραύσεως* καὶ τὸ μέγεθος αὐτῆς ὁρίζει τὴν *ἀντοχὴν* τοῦ σώματος.

Πολλὰ ὑλικὰ θερμαινόμενα, ἰδίως εἰς ὑψηλὰς θερμοκρασίας, ἀλλὰ πολὺ πρὸ τῆς τήξεως αὐτῶν, καθίστανται μαλακά, ὡς ὁ ἐλατὸς σίδηρος, καὶ χάνουσι κατὰ μέγα μέρος τὴν ἀντοχὴν αὐτῶν, κατὰ δὲ τὴν ψῦξιν ἐπανακτῶσι *μόνον μέρος* τῆς ἀπολεσθείσης ἀντοχῆς. 'Αντίστοιχος εἶναι ὁ κίνδυνος εἰς ὃν ὑπόκεινται ἅπαξ ἐρυθροπυρωθέντα, λόγῳ ἐλλείψεως ὕδατος, ἐλάσματα λέβητος, ἢ σιδηραῖ κατασκευαὶ ἐκτεθεῖσαι ἅπαξ εἰς τὴν θερμότητα πυρκαϊᾶς.

Ἡ ἀντοχή, τουτέστι ἡ ἐσωτερικὴ δρᾶσις, διὰ τῆς ὁποίας ἀνθίσταται τὸ σῶμα (μέχρι τῆς θραύσεως αὐτοῦ) ἐναντίον τῶν ἐξωτερικῶν δυνάμεων, ἐκδηλοῦται κατὰ διαφόρους τρόπους ἀντιστοίχους πρὸς τὸ ἑκάστοτε εἶδος τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιβαρύνσεως. *Κατὰ συνθήκην* διακρίνομεν τὰ ἑξῆς εἴδη ἀντοχῆς:

1) **'Αντοχὴν ἐπὶ ἐφελκυσμῷ**· οὕτω καλοῦμεν τὴν ἀντίστασιν τὴν ὁποίαν ἀντιτάσσει τὸ σῶμα ἐναντίον ἐξωτερικῆς δυνάμεως τεινούσης νὰ αὐξήσῃ τὸ μῆκός του· π.χ. προκειμένου περὶ συρμάτων, ἁλύσεων, σχοινίων κτλ. ἐπιβαρυνομένων κατὰ τὰ ἄκρα αὐτῶν.

2) **'Αντοχὴν ἐπὶ θλίψει**· τὴν ἀντίστασιν τ.ἔ. ἐναντίον τῆς ἐπιδιωκομένης ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν δυνάμεων συνθλίψεως, ἐλαττώσεως τοῦ μήκους τοῦ σώματος· π.χ. προκειμένου περὶ βάσεων στηλῶν, λίθων οἰκοδομῆς, ἐφ' ὧν ἐρείδεται καὶ τοὺς ὁποίους πιέζει τὸ ὑπερκείμενον τμῆμα τοιχοποιίας κτλ.

3) **'Αντοχὴν ἐπὶ κάμψει** (σχετικήν)· τὴν ἀντίστασιν σωμάτων μορφῆς δοκοῦ ἐναντίον τῆς θραύσεως ἣν ἐπιδιώκουν ἐξωτερικαὶ δυνάμεις, ἐνεργοῦσαι καθέτως ἐπὶ τὸν κατὰ μῆκος ἄξονα τοῦ σώματος. Εἰς κάμψιν ὑπόκεινται αἱ δοκοὶ αἱ πεπακτωμέναι κατὰ τὸ ἓν ἢ κατ' ἀμφότερα τὰ ἄκρα ὡς καὶ ὑποστηριζόμεναι κατ' ἀμφότερα τὰ ἄκρα κτλ.

4) **'Αντοχὴν ἐπὶ διατμήσει**· τὴν ἀντίστασιν ἐναντίον τοῦ ψαλιδισμοῦ ἢ τῆς προσολισθήσεως μιᾶς διατομῆς τοῦ σώματος ἐν τῷ ἐπιπέδῳ ἐν ᾧ ἐνεργεῖ ἡ ἐπιδιώκουσα τοῦτο δύναμις. Τοιαύτη π. χ. εἶναι ἡ ἀντοχὴ τῶν ἥλων οἵτινες συνδέουν δύο ἐλάσματα, ὅταν ταῦτα τείνουν νὰ ἀποχωρισθοῦν δι' ἕλξεως ἑκατέρωθεν, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὰς ραφὰς κυλινδρικῶν δοχείων ἐσωτερικῆς πιέσεως.

5) **'Αντοχὴν ἐπὶ λυγισμῷ** τὴν ἀντίστασιν σώματος, μεγάλου, σχετικῶς πρὸς τὴν διατομήν του, μήκους, ἐναντίον δυνάμεων πιεζουσῶν τὸ σῶμα κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μήκους αὐτοῦ. Π. χ. προκειμένου περὶ στηλῶν οἰκοδομῶν, μελῶν τινων δικτυωμάτων, διωστήρων καὶ βάκτρων ἀτμομηχανῶν κτλ.

6) **'Αντοχὴν ἐπὶ στρέψει**· τὴν ἀντίστασιν τοῦ σώματος ἐναντίον τῆς στρεβλώσεως, ἣν ἐπιδιώκει ζεῦγος δυνάμεων ἐνεργοῦν ἐν ἐπιπέδῳ καθέτῳ ἐπὶ τὸν κατὰ μῆκος ἄξονα τοῦ σώματος. Οὕτω π. χ. ἀντέχουν οἱ ἄξονες ἢ ἄτρακτοι τῶν κινητηρίων μηχανῶν, τῶν βαρουλκῶν τοιούτων κτλ.

7) **Σύνθετον ἀντοχήν**· τὴν σύγχρονον ἀντίστασιν σώματος ἐπιβαρυνομένου κατὰ διαφόρους τρόπους· π. χ. ἐναντίον κάμψεως καὶ θλίψεως ἐν περιπτώσει ἐνισχυμένων δοκῶν, ἐναντίον κάμψεως καὶ στρέψεως διὰ τὴν περίπτωσιν τῶν ἀξόνων τῶν μηχανῶν κτλ. (βλ. ἄξονες [*Μηχανολ.*]).

Τὴν ἐσωτερικὴν ἀντίστασιν, ἣν ἀναπτύσσει τὸ σῶμα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπενεργείας τῶν ἐξωτερικῶν δυνάμεων, ἐπειδὴ κυρίως ἀπὸ τὰς διαστάσεις τοῦ σώματος ἐξαρτᾶται, ἀνάγομεν εἰς τὴν μονάδα τῆς ἐπιφανείας καὶ καλοῦμεν *τάσιν* (Spannung). *'Ανθεκτικότητα* (Tragfähigkeit) καλοῦμεν τὴν τάσιν τὴν ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τό, ὡς ἄνω, ὅριον

Digitized by Google

ἐλαστικότητος. *Μεγίστην* δὲ *τάσιν*, ἢ *τάσιν θραύσεως*, ἢ καὶ ἁπλῶς *ἀντοχήν*, καλοῦμεν τὴν τάσιν τὴν ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τὴν θραῦσιν τοῦ σώματος.

Μεταξὺ ὁρίου ἐλαστικότητος καὶ μεγίστης τάσεως ὑπάρχει συνήθως ἓν *πεδίον διαρροῆς*, καθ' ὃ τῆς τάσεως μενούσης σταθερᾶς ἡ παραμόρφωσις τοῦ σώματος αὐξάνει ἀποτόμως καὶ οὐσιωδῶς, μέχρις ὅτου ἡ τάσις ἀρχίση πάλιν νὰ αὐξάνῃ (*ἀνώτερον καὶ κατώτερον ὅριον διαρροῆς*). Σπουδαῖον τέλος μέγεθος διὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς ἀντοχῆς εἶναι τὸ *μέτρον τῆς ἐλαστικότητος* τοῦ σώματος (βλ. λ. ἐλαστικότης).

Αἱ τεχνικαὶ κατασκευαί, ὡς αἱ οἰκοδομαί, αἱ γέφυραι, τὰ πλοῖα, αἱ μηχαναὶ κ.τ.λ., πρέπει ἐν τῷ συνόλῳ ὡς καὶ τὰ διάφορα αὐτῶν μέρη νὰ ἀνθίστανται μονίμως εἰς τὰς ἐπ' αὐτῶν ἐνεργούσας ἐξωτερικὰς δυνάμεις, ὡς τὰ φορτία, τὰς κρούσεις, τὰς πιέσεις τοῦ ὕδατος, τοῦ ἀτμοῦ, τοῦ ἀέρος κ.τ.λ. Διὰ τοῦτο πρέπει ἡ μόνιμος ἐπιβάρυνσις τοῦ ὑλικοῦ τῶν κατασκευῶν ὄχι μόνον νὰ εἶναι πολὺ μικροτέρα τῆς ἀντοχῆς θραύσεως, ἀλλὰ νὰ μένῃ καὶ κάτω τοῦ ὁρίου τῆς ἐλαστικότητος, καὶ τοῦτο διότι καὶ ἡ μόνιμος παραμόρφωσις μέρους τινὸς τῆς κατασκευῆς εἶναι συνήθως ἐπικίνδυνος διὰ τὴν ὅλην κατασκευήν. Προκειμένου π.χ. περὶ μηχανῆς, ἀρκεῖ ἡ μόνιμος παραμόρφωσις ἑνὸς τῶν τεμαχίων της διὰ νὰ καταστήσῃ τὴν μηχανὴν ἀνίκανον πρὸς λειτουργίαν.

Τὴν τάσιν, τὴν ὁποίαν νομίζομεν ὅτι δύναται νὰ ἀναπτύσσῃ τὸ ὑλικὸν κατασκευῆς ἀσφαλῶς καὶ διαρκῶς, ὀνομάζομεν *ἐπιτρεπομένην τάσιν* ἢ *ἐπιτρεπομένην ἐπιβάρυνσιν*. Τὸν δὲ λόγον ταύτης πρὸς τὴν ἀντοχὴν ἢ τὴν ἀντοχὴν θραύσεως καλοῦμεν *συντελεστὴν ἀσφαλείας*. Εἰς τὰς κατασκευὰς διὰ σιδήρου δεχόμεθα τὸν συντελεστὴν ἀσφαλείας ἴσον πρὸς $^1/_4$—$^1/_6$, εἰς τὰς διὰ ξύλου καὶ λίθου πρὸς $^1/_8$—$^1/_{10}$. Ἐκ πείρας εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ θραῦσις τοῦ σιδήρου ἐπέρχεται μὲ πολὺ μικροτέραν δύναμιν, ὅταν ἡ ἐπιβάρυνσις εἶναι διαλείπουσα, παρ' ὅσον ἀπαιτεῖται διὰ τὴν θραῦσιν ὅταν αὕτη ἐνεργῇ συνεχῶς. Ἐν γένει ἡ ἀντοχὴ ἑνὸς σώματος ἐλαττοῦται, ὅταν ἡ ἐπιβάρυνσις ἀλλάσσῃ κατὰ συχνὰ χρονικὰ διαστήματα καὶ τόσῳ περισσότερον ὅσῳ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἀνωτέρου καὶ τοῦ κατωτέρου ὁρίου τάσεως. Προκειμένου νὰ ὁρίσωμεν τὴν ἐπιτρεπομένην τάσιν, δέον νὰ ἐξετασθῇ ἂν τὸ ὑπ' ὄψει μέρος τῆς κατασκευῆς θὰ ὑπόκειται εἰς μόνιμον, ἀναλλοίωτον ἐπιβάρυνσιν, ἢ εἰς διαλείπουσαν τοιαύτην ἢ εἰς ἐναλλακτικήν· π. χ. ἄλλοτε εἰς ἐφελκυσμὸν καὶ ἄλλοτε εἰς θλῖψιν, εἰς κάμψιν, ἄλλοτε κατὰ τὴν μίαν διεύθυνσιν καὶ ἄλλοτε κατ' ἀντίθετον κ.ο.κ. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς διαλειπούσης ἐπιβαρύνσεως ἡ ἐπιτρεπομένη τάσις λαμβάνεται ἴση πρὸς τὰ $^2/_3$ τῆς ἀντιστοιχούσης εἰς τὴν ἀναλλοίωτον ἐπιβάρυνσιν, ἂν δὲ ἡ ἐπιβάρυνσις εἶναι ἐναλλακτική, ἴση πρὸς τὸ $^1/_3$ τῆς ἀναλλοιώτου.

Ἂν προτιθέμεθα νὰ μετασχηματίσωμεν μονίμως σῶμά τι, ὡς προκειμένου περὶ ἐλάσεως, κυλινδρώσεως, συρματοποιήσεως μετάλλου, τότε αἱ ἀντιστοιχοῦσαι μηχαναὶ πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ μετασχηματισμοῦ πρέπει νὰ ἀναπτύξουν δύναμιν ὑπερβαίνουσαν τὸ ὅριον ἐλαστικότητος τοῦ πρὸς μετασχηματισμὸν μετάλλου, μὴ ὑπερβαίνουσαν ὅμως τὴν ἀντοχήν, τὴν τάσιν θραύσεως. Ὑπάρχουν ἄλλαι μηχαναὶ σκοποῦσαι τὴν κατανίκησιν τῆς ἀντοχῆς σωμάτων, τὸν τεμαχισμὸν ἢ τὴν θραῦσιν αὐτῶν, ὡς αἱ ψαλλίδες, τὰ τρύπανα, οἱ μύλοι, οἱ τόρνοι, αἱ πλάναι, οἱ λιθοθραῦσται κ.τ.λ. Αἱ τοιαῦται μηχαναὶ πρέπει νὰ ἀναπτύσσουν δύναμιν ὑπερβαίνουσαν τὸ ἐκ πείρας γνωστὸν φορτίον τῆς θραύσεως τῶν σωμάτων ἅτινα κατεργάζονται.

Ἐφελκυσμός. — Λέγομεν ὅτι σῶμά τι ὑπόκειται εἰς ἐφελκυσμόν, ὅταν κατὰ τὰ ἄκρα αὐτοῦ ἐνεργοῦν δύο ἴσαι καὶ ἀντίθετοι δυνάμεις, τείνουσαι νὰ αὐξήσουν τὸ μῆκος τοῦ σώματος κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐνεργείας των. Οὕτω π. χ. ἐπιβαρύνεται ἡ πρισματικὴ ῥάβδος A (σχ. 1), ἥτις κατὰ τὸ ἄνω ἄκρον εἶναι στερεωμένη, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἄκρον φέρει βάρος ἐξηρτημένον P χιλιογράμμων.

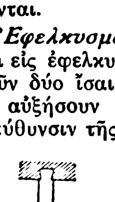

Σχ. 1.

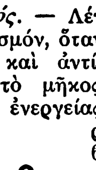

Σχ. 2.

Ἂν ω τετραγ. ἑκατοστὰ εἶναι ἡ διατομὴ τῆς ῥάβδου, αὕτη, διὰ τὴν προκειμένην ἄποψιν, εἶναι ἰσοδύναμος μὲ ω σύρματα, ὧν ἕκαστον ἔχει διατομὴν ἑνὸς τετραγ. ἑκατοστοῦ, καὶ ἐὰν ἐκ τοῦ πειράματος εἶναι γνωστὴ ἡ ἀντοχὴ τοῦ σώματος, τουτέστι τὸ φορτίον θραύσεως $= \Phi_\varepsilon$ χιλιογρ. ἀνὰ τετρ. ἑκατοστὰ καὶ δεχθῶμεν συντελεστὴν ἀσφαλείας $^1/_5$, τότε $\frac{\Phi_\varepsilon}{5} = K_\varepsilon$ χιλιόγραμ. ἀνὰ τετρ. ἑκ. θὰ εἶναι ἡ ἐπιτρεπομένη τάσις ἢ τὸ ἐπιτρεπόμενον φορτίον. Καὶ τὸ ἐπιτρεπόμενον ὁλικὸν φορτίον εἰς χιλιόγραμμα P, ὅπερ δύναται νὰ φέρῃ ἀσφαλῶς ἡ ῥάβδος A θὰ εἶναι:

$$P = K_\varepsilon . \omega \qquad (1)$$

Ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν ὅμως τοῦ φορτίου τούτου P, ἐφ' ὅσον, ὡς ὡρίσθη, δὲν ὑπερβαίνει τὸ ὅριον τῆς ἐλαστικότητος, ἡ ῥάβδος ἐπιμηκύνεται καὶ ἡ ἐπιμήκυνσις μ εἶναι ἀνάλογος τοῦ μήκους τῆς ῥάβδου, τοῦ φορτίου K_ε καὶ τοῦ *μέτρου τῆς ἐλαστικότητος* E, ὅπως καλοῦμεν τὴν δύναμιν ἥτις ἐπιβαρύνουσα ἕκαστον τετρ. ἑκ. τῆς διατομῆς τῆς ῥάβδου θὰ ἐπέφερε τὸν διπλασιασμὸν τοῦ μήκους αὐτῆς λ. Θὰ εἶναι δηλαδή:

$$\mu = \frac{\lambda . K_\varepsilon}{E} \qquad (2)$$

Θλῖψις.—Ἀντίστοιχα ἰσχύουν διὰ τὴν ἐπιβάρυνσιν σώματος ἐπὶ θλίψει ὡς τὸ B (σχ. 2), ὅπερ ἐπιβαρύνεται ἐπίσης κατὰ τὰ ἄκρα ὑπὸ δύο ἴσων καὶ ἀντιθέτων δυνάμεων, ἐνεργουσῶν ὅμως πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σώματος. Ἀπὸ τὸ πειραματικῶς γνωστὸν φορτίον θραύσεως ἐπὶ θλίψει Φ_ϑ, τῇ βοηθείᾳ τοῦ συντελεστοῦ ἀσφαλείας, εὑρίσκομεν τὴν ἐπιτρεπομένην τάσιν ἢ τὸ ἐπιτρεπόμενον φορτίον K_ϑ ἐπὶ θλίψει εἰς χιλιόγραμμα ἀνὰ τετραγωνικὸν ἑκατοστόν, καὶ ἂν εἶναι ω τετρ. ἑκ. ἡ διατομὴ τῆς ῥάβδου καθέτως ἐπὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐξωτερικῶν δυνάμεων καὶ τῶν τάσεων, εὑρίσκομεν ἀμέσως τὸ συνολικὸν φορτίον P εἰς χιλιόγρ., ὅπερ δύναται νὰ βαστάσῃ ἀσφαλῶς καὶ μονίμως τὸ ὑπ' ὄψει σῶμα, ὡς τὸ B, ἐκ τοῦ τύπου $P = K_\vartheta . \omega$. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἐκ τοῦ αὐτοῦ τύπου διὰ δοθὲν ὑλικόν, δηλαδὴ K_ϑ, καὶ διὰ δοθεῖσαν ὁλικὴν ἐπιβάρυνσιν, ὑπολογίζομεν τὴν ἀπαιτουμένην διατομὴν ω, πρέπει δηλαδὴ $\omega = \frac{P}{K_\vartheta}$ τετραγ. ἑκατοστά.

Ἐκτὸς τούτων τὸ θλιβόμενον σῶμα ὑφίσταται *βράχυνσιν* ἢ *ἀρνητικὴν ἐπιμήκυνσιν* ὑπολογιζομένην ἐκ τοῦ τύπου (2), τὸν ὁποῖον φυσικὰ δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν καὶ ἀντιστρόφως· δοθέντος τοῦ ὑλικοῦ δηλ. τοῦ E, εὑρίσκομεν τὴν ἐπιβάρυνσιν: K_ε ἢ K_ϑ, ἣν δὲν πρέπει νὰ ὑπερβῶμεν, ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένης ἐπιμηκύνσεως ἢ βραχύνσεως μ τὴν ὁποίαν ἀνεχόμεθα.

Κάμψις (Σχετικὴ ἀντοχή). – Θεωρήσωμεν δοκὸν ἐπιμήκη, πως πεπακτωμένον κατὰ τὸ ἓν ἄκρον. π. χ. ἐπὶ τοίχου, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἄκρον ἐπιβαρυνομένην διὰ βάρους P (σχ. 3).

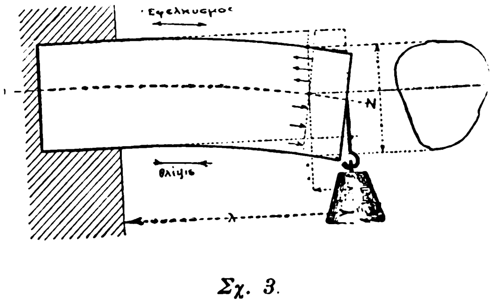

Σχ. 3.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας ἡ δοκὸς κάμπτεται, ὡς ἐν ἐξάρσει φαίνεται εἰς τὸ σχῆμα, δύο διατομαὶ αὐτῆς παράλληλοι πρὸ τῆς ἐπενεργείας τοῦ βάρους ἤδη λαμβάνουν κεκλιμένην θέσιν πρὸς ἀλλήλας, αἱ πρὸς τὰ ἄνω ἶνες τῆς δοκοῦ ἐπιμηκύνονται, ἐνῷ αἱ πρὸς τὰ κάτω βραχύνονται. Ἀντιθέτως γίνεται ἡ κάμψις καὶ ἀντίθετα συμβαίνουν ὡς πρὸς τὰ μήκη τῶν ἰνῶν, ἂν ἡ δοκὸς στηρίζεται κατὰ τὰ δύο ἄκρα καὶ φέρῃ βάρος εἰς τὸ μέσον τοῦ μήκους αὐτῆς (σχ. 4).

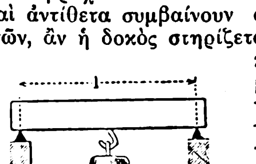

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τῶν σχ. 3 καὶ 4 ὑπάρχει ἓν στρῶμα ἰνῶν, τὸ ὁποῖον κάμπτεται μὲν ἀλλ' οὔτε ἐπιμηκύνεται οὔτε βραχύνεται. Τὸ στρῶμα τοῦτο NN καλεῖται *οὐδέτερον στρῶμα* καὶ χωρίζει τὰ ἐπιμηκυνόμενα ἀπὸ τὰ βραχυνόμενα στρώματα. Αἱ ἐπιμηκύνσεις ἢ αἱ βραχύνσεις τῶν ἰνῶν, καὶ συνεπῶς αἱ ἀντίστοιχοι τάσεις δι' ὧν τὸ σῶμα τείνει νὰ συγκρατήσῃ τὴν μορφήν του, εἶναι ἀνάλογοι τῶν ἀποστάσεων τῶν διαφόρων ἰνῶν ἀπὸ τοῦ οὐδετέρου στρώματος. Ἑκάστη τῶν τάσεων τούτων μὲ μοχλοβραχίονα τὴν ἀπόστασιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς οὐδετέρας ἰνὸς τείνει νὰ στρέψῃ περὶ τὸν οὐδέτερον ἄξονα τὴν ἀντίστοιχον διατομὴν τῆς δοκοῦ, ἀντιθέτως πρὸς τὴν στροφὴν ἣν τείνει νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν τὸ βάρος P ἐνεργοῦν μὲ τὸν μοχλοβραχίονα X, ὅστις εἶναι ἡ ἀπόστασις τῆς ὑπ' ὄψει διατομῆς ἀπὸ τῆς εὐθείας ἐνεργείας τοῦ βάρους P. Διὰ νὰ εὑρίσκεται ἡ καμφθεῖσα ἐν ἰσορροπίᾳ πρέπει τὸ ἄθροισμα τῶν ῥοπῶν τῶν τάσεων ἑκάστης διατομῆς ὡς πρὸς τὸν οὐδέτερον ἄξονα αὐτῆς, καθ' ὃν αὕτη τέμνει τὸ οὐδέτερον στρῶμα, νὰ ἰσοῦται πρὸς τὴν ῥοπὴν τῶν ἐξωτερικῶν δυνάμεων P. X (διότι ἄλλως ἡ κάμψις θὰ ἐξηκολούθει).

Εἰς ἑκάστην λοιπὸν διατομὴν θὰ ἀναπτυχθῶσι διαφόρου μεγέθους τάσεις καὶ τόσῳ μεγαλύτεραι ὅσῳ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἀντίστοιχος ἐξωτερικὴ ῥοπὴ P. X, ὅσῳ δηλαδὴ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἀπόστασις τῆς θεωρουμένης διατομῆς ἀπὸ τὸ ἄκρον ὅπου ἐνεργεῖ τὸ βάρος. Αἱ μέγισται λοιπὸν τάσεις θὰ ἀναπτυχθῶσιν εἰς τὴν διατομὴν πακτώσεως, ἥτις διὰ τὴν προκειμένην δοκὸν καλεῖται *ἐπικίνδυνος διατομή*. Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι αἱ ἐπιφάνειαι τῶν διατομῶν τῆς δοκοῦ εἶναι ἴσαι, πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ ἡ ἐπικίνδυνος διατομὴ τοιαύτη, ὥστε αἱ ἐν αὐτῇ ἀναπτυσσόμεναι τάσεις πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς μεγίστης ῥοπῆς P. l (ὅπου l τὸ μῆκος τῆς δοκοῦ) οὐδαμοῦ ταύτης οὔτε εἰς τὰ ἀπώτατα ἀπὸ τοῦ οὐδετέρου ἄξονος σημεῖα νὰ ὑπερβαίνουν τὴν *ἐπιτρεπομένην τάσιν* (ἐφελκυσμοῦ ἢ θλίψεως), ἣν δι' ἕκαστον ὑλικόν, ὡς ἐλέχθη, γνωρίζομεν. Ταύτην δεχόμεθα ὡς διατομὴν τῆς ὅλης δοκοῦ. Ἐὰν θέλωμεν πληρεστέραν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ὑλικοῦ, τότε κατασκευάζομεν τὴν δοκὸν μὲ διατομὰς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σμικρυνομένας ἀπὸ τῆς ἐπικινδύνου μέχρι τοῦ ἐλευθέρου ἄκρου· ἡ τοιαύτη δοκὸς καλεῖται *στερεὸν ἴσης ἀντοχῆς*. (Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ σχ. 4 ἡ ἐπικίνδυνος διατομὴ εἶναι ἐκεῖ ὅπου ἐνεργεῖ τὸ βάρος.)

Ἐὰν ἡ δοκὸς εἶναι ὀρθογωνίου διατομῆς, πλάτους β καὶ ὕψους h (κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐνεργείας τῆς δυνάμεως P), τότε τὸ φορτίον P, ὅπερ δύναται νὰ βαστάσῃ ἀσφαλῶς, ὑπολογίζεται ἐκ τοῦ τύπου $P = \frac{\sigma . \beta h^2}{l}$, ὅπου l τὸ μῆκος καὶ σ συντελεστὴς ἐξαρτώμενος ἀπὸ τὸ ὑλικὸν καὶ τὸ εἶδος τῆς στηρίξεως καὶ τῆς ἐπιβαρύνσεως τῆς δοκοῦ.

Διὰ δοκοὺς τοῦ αὐτοῦ μήκους καὶ τῆς αὐτῆς διατομῆς, ἂν καλέσωμεν 1 τὸ φορτίον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ βαστάσῃ ἀσφαλῶς ἡ δοκὸς (τοῦ σχ. 3), ἡ αὐτὴ δοκός, ἂν τὸ φορτίον εἶναι ὁμοιομόρφως διανεμημένον καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῆς, βαστάζει φορτίον 2. Ἐὰν ἀμφότερα τὰ ἄκρα εἶναι ἐστηριγμένα καὶ τὸ βάρος ἐνεργῇ εἰς τὸ μέσον (σχ. 4), τότε ἡ δοκὸς βαστάζει φορτίον 4. Ἐὰν ἀμφότερα τὰ ἄκρα στηρίζωνται καὶ τὸ φορτίον εἶναι διανεμημένον ὁμοιομόρφως καθ' ὅλον τὸ μῆκος, τότε βαστάζει ἀσφαλῶς φορτίον 8. Τὸ αὐτὸ φορτίον 8 δύναται νὰ βαστάσῃ ἡ δοκός, ὅταν ἀμφότερα τὰ ἄκρα αὐτῆς εἶναι πεπακτωμένα καὶ τὸ βάρος ἐνεργῇ εἰς τὸ μέσον. Ἐν τῇ αὐτῇ τέλος περιπτώσει, ἂν τὸ βάρος εἶναι διανεμημένον κατὰ μῆκος τῆς δοκοῦ, τότε αὕτη βαστάζει φορτίον 12. Τὰ φορτία, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ βαστάσουν ἀσφαλῶς δύο δοκοὶ τοῦ αὐτοῦ μήκους, ἀλλὰ διαφόρου τετραγωνικῆς ἢ κυκλικῆς διατομῆς, ἔχουσι λόγον πρὸς ἄλληλα ἴσον πρὸς τὸν λόγον τῶν κύβων τῶν πλευρῶν ἢ τῶν διαμέτρων τῶν διατομῶν τῶν δοκῶν τούτων. Δοκὸς ὀρθογωνίου διατομῆς ἀντέχει ἐπὶ κάμψει περισσότερον ἂν στηρίζεται διὰ τῆς στενωτέρας πλευρᾶς τοῦ ὀρθογωνίου, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρω τύπου. Τὸ σχῆμα ⌶ (διπλοῦν ταῦ) εἶναι κατάλληλον διὰ δοκοὺς ἐξ ἐλατοῦ σιδήρου ὑποκειμένας εἰς κάμψιν, διότι δι' αὐτῶν συσσωρεύομεν ὑλικὸν εἰς τὰ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένα ἀπὸ τὸν οὐδέτερον ἄξονα σημεῖα τῆς διατομῆς, ὅπου αἱ ἐσωτερικαὶ τάσεις εἶναι μέγισται. Κοίλη δοκὸς ἀντέχει πολὺ περισσότερον ἐπὶ κάμψει δοκοῦ πλήρους καὶ τοῦ αὐτοῦ βάρους.

Διάτμησις. — Ἡ ἀντίστασις κατὰ τοῦ ψαλιδισμοῦ ἐναντίον τῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι θέλουν νὰ ἀναγκάσουν μέρη τοῦ σώματος νὰ προσολισθήσουν ὡς πρὸς τὰ γειτονικά, ἀναπτύσσεται ὅταν, ὡς π. χ. συμβαίνει εἰς τὸ σχῆμα 5, τὸ σῶμα c ἐστερεωμένον ὑφίσταται κατὰ τὴν πάκτωσιν τὴν δύναμιν P ἐκ μέρους ἄλλου σώματος μὲ ὀξεῖαν ἀκμήν. Ἐὰν ἡ δύναμις P εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη, λαμβάνει χώραν προσολίσθησις τῆς διατομῆς τῆς πακτώσεως.

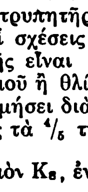

Σχ. 5.

Οὕτω συμβαίνει καὶ κατα τὴν διάτρησιν τῶν ἐλασμάτων διὰ τρυπητῆρος (ζουμπᾶ).

Αἱ σχέσεις μεταξὺ ἐπιβαρύνσεως, τάσεως καὶ διατομῆς εἶναι αἱ αὐταὶ ὡς προκειμένου περὶ ἐφελκυσμοῦ ἢ θλίψεως. Ἡ ἐπιτρεπομένη τάσις K_δ ἐπὶ διατμήσει διὰ ὁμοιόμορφον ὑλικὸν λαμβάνεται ἴση πρὸς τὰ $^4/_5$ τῆς ἐπιτρεπομένης τάσεως διὰ τὸν ἐφελκυσμὸν K_ε, ἐνῷ διὰ τὸ ξύλον $K_\delta = \left(\frac{1}{6} \text{ ἕως } \frac{1}{8}\right) K_\varepsilon$.

Λυγισμός. — Λυγισμὸς εἶναι κίνδυνος νὰ λάβῃ χώραν, ὅταν πιέζωνται σώματα μεγάλου μήκους. Εἶναι δὲ διάφορος ὁ λυγισμὸς καθ' ὅσον τὸ σῶμα εἶναι πεπακτωμένον εἰς τὸ ἓν ἄκρον (σχ. 6—a) ἢ στηρίζεται ἁπλῶς (σχ. 6—b) ἢ εἶναι πεπακτωμένον εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα (σχ. 6—c).

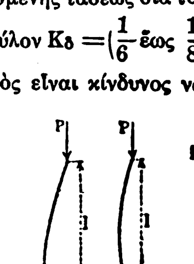

Σχ. 6.

Διὰ τὸ αὐτὸ μῆκος, διατομὴν καὶ ὑλικόν, αἱ ἐπιτρεπόμεναι ὁλικαὶ ἐπιβαρύνσεις P ἔχουσι λόγον $\frac{1}{4} : 1 : 4$. Τὸ αὐτὸ P εἶναι ἀνάλογον τοῦ τετραγώνου τῆς διατομῆς καὶ ἀντιστρόφως ἀνάλογον τοῦ τετραγώνου τοῦ μήκους, ἐξαρτᾶται δὲ ἐκ τοῦ ὑλικοῦ καὶ ἀπὸ τὸν

Digitized by Google

συντελεστὴν ἀσφαλείας (ἢ μᾶλλον τῆς ἀβεβαιότητος ἣν ἔχομεν περὶ τῆς ἀντοχῆς)· λαμβάνεται δὲ οὗτος $\frac{1}{5}$ διὰ ἐλατὸν σίδηρον, $\frac{1}{8}$ διὰ χυτοσίδηρον καὶ $\frac{1}{13}$ διὰ ξύλα καὶ λίθους.

Στρέψις. — Εἰς στρέψιν ὑπόκεινται κυρίως οἱ ἄξονες τῶν μηχανῶν. Ἂν ἔχωμεν κυλινδρικὴν ῥάβδον πεπακτωμένην κατὰ τὸ ἓν ἄκρον (σχ. 7) καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἐλεύθερον ἄκρον ἐπιβαρυνομένην διὰ ῥοπῆς ζεύγους P.R., ἑκάστη τῶν γενετειρῶν, ὡς ἡ ab, ἀρχικῶς παράλληλος πρὸς τὸν κατὰ μῆκος ἄξονα τῆς ῥάβδου, ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ζεύγους θὰ λάβῃ τὸ σχῆμα ἕλικος ab′ καὶ ἡ ἀρχικὴ ἀκτὶς cb θὰ λάβῃ τὴν θέσιν cb′. Ἡ γωνία φ ἥτις μετρεῖ τὴν στροφὴν ἣν ὑπέστη ἡ τελικὴ διατομὴ καλεῖται *γωνία στρέψεως.*

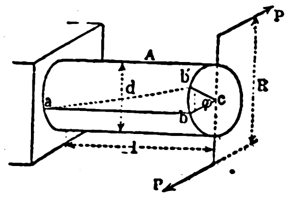

Σχ. 7

Κατὰ τὴν στρέψιν, αἱ ἐπιφάνειαι τῶν διαφόρων διατομῶν τῆς ῥάβδου προσολισθαίνουν πρὸς ἀλλήλας· αἱ ἀντίστοιχοι τάσεις αἱ ἀναπτυσσόμεναι πρὸς ἀντίστασιν εἶναι συνεπῶς *τάσεις διατμήσεως.* Ἡ γωνία στρέψεως φ εἶναι ἀνάλογος τῆς ῥοπῆς στρέψεως P.R, τοῦ μήκους l τῆς ῥάβδου, καὶ ἀντιστρόφως ἀνάλογος τῆς διαμέτρου d τῆς ῥάβδου, ἐνῷ αἱ διατμητικαὶ τάσεις τῶν μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένων ἰνῶν ἀπὸ τοῦ ἄξονος εἶναι ἀνάλογοι τῆς γωνίας στρέψεως φ καὶ ἀντιστρόφως ἀνάλογοι τοῦ μήκους.

Σύνθετος ἀντοχή.— Αὕτη παρουσιάζεται πολλάκις, ἡ δὲ παρακολούθησις αὐτῆς διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ εἶναι δύσκολος. Συνήθως πρόκειται περὶ συγχρόνου κάμψεως καὶ ἐφελκυσμοῦ, ἢ θλίψεως, κάμψεως καὶ στρέψεως.

Προκειμένου περὶ κρυστάλλων, ἡ ἀντοχὴ εἶναι διάφορος κατὰ τὰς διαφόρους διευθύνσεις. Διακρίνομεν εἰς αὐτοὺς τὰς διευθύνσεις ἐλαχίστης ἀντοχῆς ἐπὶ ἐφελκυσμῷ, ἣν ὁρίζουν αἱ *ἐπιφάνειαι διαχωρισμοῦ* (Spaltungsflächen), καθ' ἃς ἡ συνοχὴ τῶν μορίων τοῦ κρυστάλλου εἶναι ἐλαχίστη. Εἰς τὰ κρύσταλλα διακρίνομεν ἐπίσης ἐπιφανείας ἐλαχίστης ἀντοχῆς ἐπὶ διατμήσει, αἵτινες καλοῦνται *ἐπιφάνειαι ὀλισθήσεως* τῶν κρυστάλλων.

Ἡ ἀντοχὴ ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς χημικῆς συστάσεως τοῦ ὑλικοῦ, ἐκ τῆς θερμοκρασίας αὐτοῦ, ἂν εἶναι ξύλον ἐκ τῆς ὑγρασίας, ἐν γένει δὲ ἀπὸ τὴν κατάστασιν τοῦ σώματος κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐργασίας του.

Ὁ κατωτέρω πίναξ δίδει διὰ διάφορα ὑλικὰ κατὰ προσέγγισιν ἀριθμοὺς εἰς χιλιόγραμμα ἐπὶ τοῦ τετραγωνικοῦ χιλιοστοῦ τῆς ἐπιβαρυνομένης διατομῆς, τὸ μέτρον ἐλαστικότητος E, τὴν *ἀντοχὴν* ἐπὶ ἐφελκυσμῷ $Φ_ε$, ἐπὶ θλίψει $Φ_θ$, ἐπὶ κάμψει $Φ_κ$, καὶ ἐπὶ διατμίσει $Φ_δ$.

ΠΙΝΑΞ ΑΝΤΟΧΗΣ ΥΛΙΚΩΝ ΤΙΝΩΝ

Ὑλικὸν	E	$Φ_ε$	$Φ_θ$	$Φ_κ$	$Φ_δ$
Μόλυβδος	1500— 1700	2,1	5	—	—
Σίδηρος ἐλατὸς	20000—22000	61	25	30	28
Ρευστοσίδηρος	20000—22000	45	—	—	—
Χυτοσίδηρος	13000—18000	23	60	—	—
Χρυσὸς	76 0— 8000	27	—	—	—
Χαλκὸς	10000—13000	40	60	—	—
Ὀρείχαλκος	8000—10000	60	110	—	—
Ἄργυρος	7000— 8000	29	—	—	—
Χάλυψ σύρμα	20000—22000	80	430	80	60
» Bessemer	—	70	—	—	—
Ρευστοχάλυψ	—	130	—	—	—
Ψευδάργυρος	8000—13000	13	—	—	—
Κασσίτερος	4000— 5500	2,5	—	—	—
Βασάλτης (λίθος)	—	—	12	—	—
Ὕελος	—	3—9	60—126	—	—
Γρανίτης	—	0,5	8	0,8	0,8
Δρῦς	900	7	7	7	0,5
Ἐλάτη	1100	8,5	—	—	1,5
Ἀσβεστόλιθος	1900	—	5		
Ἀμμόλιθος	600	—	7	0,6	—
Σιμεντοκονίαμα	—	—	1,5	—	—
Ὀπτόπλινθοι	—	0,5	0,6	—	—
Συρματόσχοινον	—	5	—	—	—
Σχοινίον ἐκ καννάβεως	—	3	—	—	—
Ἱμὰς ἐκ δέρματος	—	8	—	—	—

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Grashof.* Theorie der Elastizität und Festigkeit. *Bach.* Elastizität und Festigkeit (4 Aufl. 1902). *Lauenstein.* Die Festigkeitslehre (8 Aufl. 1904). *Föppl.* Technische Mechanik III Festigkeitslehre (1926).

Α. Μ.

— **ΣΤΡΑΤΗΓ.—ΤΑΚΤ.).** Καλεῖται *ἀντοχὴ* ἡ μαχητικὴ ἀνθεκτικότης, ἣν διατηρεῖ στρατιωτική τις μονὰς (ἐντὸς τοῦ ὁρισθέντος αὐτῇ μετώπου ἐπιθετικῆς ἢ ἀμυντικῆς διατάξεως) καὶ κατόπιν ἐπελθούσης εἰς αὐτὴν φθορᾶς ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ ἀντιπάλου.

Ἡ ἀντοχὴ δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὴν *ἀξίαν* μιᾶς μονάδος. Ἡ ἀντοχὴ εἶναι εἷς τῶν παραγόντων τῆς ἀξίας, ὄχι ὁ μόνος· ἐνῷ δὲ ἡ ἀξία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς ἠθικῆς καταστάσεως, τῆς ἱκανότητος διοικήσεων καὶ στελεχῶν κ.λ.π., ἡ ἀντοχὴ ἐξαρτᾶται ἐκ λόγων καθαρῶς τακτικῶν.

Οἱ ὅροι «ἀξία», «ἀντοχὴ» κλπ. εἰσήχθησαν ἐν τῇ στρατιωτικῇ φρασεολογίᾳ ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἤρχισαν οἱ πόλεμοι καὶ αἱ μάχαι νὰ ὦσι μακροχρόνιοι, ἤτοι ἀπὸ τοῦ ῥωσσοϊαπωνικοῦ πολέμου 1904—1905 καὶ ἐντεῦθεν, διότι ναὶ μὲν ἀνέκαθεν ἐνυπῆρχεν ἐν παντὶ ἐμπολέμῳ στρατεύματι ἡ ἔννοια τῆς ἀξίας, ἀλλ' οὐχὶ ὑφ' οἷον πνεῦμα διαβλέπεται σήμερον· καθ' ὅσον ἡ ἀξία ἐξηρτᾶτο τότε ἐκ παραγόντων ἐχόντων τὴν ἀφετηρίαν των ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς εἰρήνης (ὀργάνωσις στρατοῦ, ἐκπαίδευσις, μόρφωσις τῶν στελεχῶν κτλ.), ἐνῷ εἰς τὴν σημερινὴν ἀξίαν ἐπιπροσετέθησαν εἰς τοὺς παράγοντας τούτους καὶ οἱ προερχόμενοι ἐκ τῆς μακροχρονίου ἐξαντλητικῆς παρατάσεως τοῦ πολέμου καὶ τῶν μαχῶν, ὡς π. χ. ἡ ἠθικὴ κατάπτωσις (ψυχολογική), ἐπεκτεινομένη ἐνίοτε μέχρι τῆς ἀρνήσεως πρὸς πόλεμον, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς ἐπερχομένη φθορά, δηλ. ἡ παραγωγὴ τόσων κενῶν ἐν τῇ μαχητικῇ διατάξει, ὥστε, μεθ' ὅλην τὴν πρὸς πόλεμον ἐπιθυμίαν καὶ τὴν μαχητικὴν ὁρμήν, νὰ καθίσταται ἀδύνατος ἡ περαιτέρω ἐξακολούθησις τῆς δράσεως μονάδος τινὸς (παράγων καθαρὸς τακτικός).

Κατὰ τὰς πρὸ τοῦ Ρωσσοϊαπωνικοῦ πολέμου ἐποχάς, παρουσιάζετο ἁπτὴ ἡ ἠθικὴ κατάπτωσις (ψυχολογική), ἡ προερχομένη ἐξ ἀλλεπαλλήλων ἡττῶν, γνωστῶν ὄντων ἀνέκαθεν τῶν δύο ἀξιωμάτων: «ὁ φόβος δὲν ἐπέρχεται μόνον ἐκ τοῦ πραγματικοῦ κινδύνου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἰδέας τῆς σχηματιζομένης περὶ τοῦ κινδύνου» καὶ «θεωρεῖ τις ἑαυτὸν ἡττημένον, ὄχι μόνον ὅταν πραγματικῶς ἡττηθῇ, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἧς στιγμῆς νομίσῃ ἑαυτὸν περιελθόντα εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην». Δὲν παρουσιάζετο ὅμως πολὺ ἁπτὴ ἡ ἠθικὴ κατάπτωσις ἡ προερχομένη εἴτε λόγῳ τῆς ἐξαντλητικῆς παρατάσεως τῆς μάχης εἴτε λόγῳ τῶν ἐπερχομένων φθορῶν, οὐχὶ δὲ διότι δὲν ἐπήρχετο ἐνίοτε τοιαύτη εἰς στράτευμά τι, ἀλλὰ διότι δὲν παρείχετο ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος πρὸς σαφῆ ἐκδήλωσίν της· αἱ παλαιαὶ μάχαι ἦσαν διαρκείας ὡρῶν τινων μόνον, ἢ μιᾶς ἡμέρας, σπανίως δὲ δύο ἡμερῶν, συνεπῶς, μέχρις οὗ ἐκδηλωθῇ ἡ κατάστασις αὕτη, ἡ μάχη εἶχεν ἤδη περαιωθῆ. Σήμερον ὅμως τὰ πράγματα πόρρω ἀπέχουσιν ἀπὸ τοῦ νὰ παρουσιάζωνται ὑπὸ τοιαύτην μορφήν.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἀντοχὴ σημαίνει τὸ νὰ δύναται μονάς τις νὰ ἐξακολουθῇ τὴν δρᾶσίν της καὶ μετὰ ποσότητά τινα φθορᾶς, φυσικὴ συνέπεια ἐπέρχεται ὅτι εἰς ἑκάστην μονάδα πρέπει νὰ ὁρίζηται τοσοῦτον μέτωπον ἐν τῇ ἐπιθετικῇ ἢ τῇ ἀμυντικῇ διατάξει, ὥστε καὶ μετὰ ποσότητά τινα φθορᾶς νὰ εἶναι ἀκόμη εἰς κατάστασιν νὰ δράσῃ (νὰ ἔχῃ ἐφεδρείας)· ὁπότε, λέγοντες *ἀντοχὴν* μονάδος τινός, ἐννοοῦμεν τὴν δυναμένην νὰ τηρηθῇ ὑπὸ τῆς μονάδος ταύτης, κατεχούσης ὅμως μέτωπον ἀνάλογον. Συνεπῶς, τὸ ζήτημα τῆς ἀντοχῆς ἀνάγεται εἰς ζήτημα μαχητικοῦ μετώπου ἑκάστης μονάδος, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἐφ' ὅσον τὸ μέτωπον εἶναι στενότερον, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ κατὰ βάθος κλιμάκωσις (ἐφεδρεῖαι) εἶναι μείζων, ἄρα καὶ ἡ ἀντοχὴ μείζων. [Περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν μαχητικῶν μετώπων ἑκάστης μονάδος, βλ. λ. μέτωπον.]

Ἤδη ἐγείρεται ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἐρώτημα: Ἡ ἐντὸς ἀναλόγου μετώπου δρῶσα μονὰς ἔχει ἀντοχὴν ἀπεριόριστον; Ἐὰν ἡ ἀντοχὴ ἦτο ἀπεριόριστος, τότε οὐδεὶς θὰ ἐγίνετο περὶ αὐτῆς λόγος, ἀλλ' ἡ ἀντοχὴ ἔχει ὅρια πεπερασμένα, ἅτινα δὲν δυνάμεθα νὰ ὑπερβαίνωμεν ἀτιμωρητί. Τὰ δὲ ὅρια ταῦτα διαβλέπονται διαφοροτρόπως σήμερον ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ 1916 ἐποχῆς. Ἀφ' ἧς ἤρχισε γεννώμενον τὸ ζήτημα τῆς ἀντοχῆς μιᾶς ἑκάστης μονάδος (περὶ τὸ 1900) μέχρι τοῦ 1916, αὕτη παρετείνετο ἐφ' ὅσον καθίστατο δυνατὴ ἡ συντήρησις τοῦ πυρὸς διὰ τροφοδοτήσεως τῆς γραμμῆς μάχης ἐκ τῶν ὄπισθεν ἐν κλιμακώσει κατὰ βάθος πεζικῶν τμημάτων τῆς μονάδος ταύτης, πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἐπερχομένων ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς κενῶν (φθορᾶς)· τοῦτο δὲ διότι, κατὰ τὰς τότε ἐποχάς, διὰ τὴν παροχὴν πυρὸς Πεζικοῦ ἀπῃτεῖτο ἀνάλογος ἀριθμὸς ἀνδρῶν (μοναδικὸς ὁπλισμὸς τοῦ τότε Πεζικοῦ τὸ τυφέκιον). Ἀπὸ τοῦ 1916 ὅμως καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἀντοχὴ διαβλέπεται ὑπὸ ἐντελῶς διάφορον πνεῦμα, διότι αὕτη παρατείνεται ἐφ' ὅσον καθίσταται δυνατὴ ἡ τήρησις τῆς συνεχείας πυρὸς ὑπὸ τοῦ κλιμακίου πυρὸς τῶν συγχρόνων πεζικῶν μονάδων, καθ' ὅσον σήμερον τὸ συνεχὲς δίκτυον πυρὸς τοῦ Πεζικοῦ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῶν αὐτομάτων ὅπλων (βασικὸς ὁπλισμὸς τοῦ συγχρόνου Πεζικοῦ τὰ ὁπλοπολυβόλα καὶ τὰ πολυβόλα)· ἀφ' ἧς δὲ στιγμῆς ἡ συνέχεια πυρὸς καθίσταται ἀδύνατος (μικρὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν αὐτομάτων ὅπλων, σχετικῶς πρὸς τὸ μέτωπον τῆς ἐπιθετικῆς ἢ ἀμυντικῆς διατάξεως), ἀρχικῶς μὲν ὁρίζεται τῇ μονάδι ταύτῃ μέτωπον στενότερον (ἀνάλογον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπομεινάντων αὐτομάτων ὅπλων), ἐν τέλει δὲ αὕτη ἀντικαθίσταται (βλ. λ. ἀντικατάστασις). [Περὶ τῆς συντηρήσεως τοῦ πυρὸς διὰ τροφοδοτήσεως δι' ἀνδρῶν, καθὼς καὶ περὶ συνεχείας πυρὸς Πεζικοῦ, βλ. λ. πυρά.]

Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους, μέχρι τοῦ 1916 ἡ ἀντοχὴ ἐλογίζετο κατὰ Μεραρχίαν, δηλαδὴ ἐθεωρεῖτο ὅτι, ἅμα εἰς τὴν Μεραρχίαν ἐδίδετο μέτωπον ἀνάλογον (συνήθως περὶ τὰ 2500 ἐν Γαλλίᾳ, 3500 ἐν Γερμανίᾳ), θὰ ἠδύνατο αὕτη νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἀποστολήν της, χάρις εἰς τὰς κατὰ βάθος μονάδας της, τὰς συνεχῶς τροφοδοτούσας δι' ἀνδρῶν τὰς γραμμὰς μάχης. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι ἕκαστον τάγμα ἠδύνατο νὰ δράσῃ ἐπὶ μετώπου 500 ἕως 600 περίπου μέτρων, φυσικὴ συνέπεια ἐπήρχετο τὸ νὰ χρησιμοποιῶνται 4 ἕως 5 τάγματα ἐν πρώτῃ γραμμῇ καὶ ν' ἀπομένωσι τὰ ὑπόλοιπα 8 ἢ 7 ἐν κλιμακώσει κατὰ βάθος (αἱ τότε Γαλλικαὶ καὶ Γερμανικαὶ Μεραρχίαι ἀπετελοῦντο ἐκ 4 συνταγμάτων, ἤτοι ἐκ 12 ταγμάτων). Σημειωτέον δὲ ὅτι αἱ τότε ἀμυντικαὶ ὀργανώσεις ἦσαν μικροῦ βάθους (ὀλίγαι αἱ διαδοχικαὶ γραμμαί), συνεπῶς ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς διεβλέπετο ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ μετώπου μόνον, οὐχὶ δὲ ὑπὸ τὴν τοῦ βάθους. Τὸ Σῶμα στρατοῦ ἔτασσε τότε τὰς Μεραρχίας του συμπαρατεταγμένας, δηλαδὴ ὥριζεν ἀνάλογον μέτωπον εἰς ἑκάστην ἐξ αὐτῶν, μεθ' ὃ ἠσχολεῖτο εἰς τὴν ἐναρμόνισιν τῆς περαιτέρω δράσεως αὐτῶν.

Ἀλλ' ἅμα ὡς ἀπὸ τοῦ 1915 ἤρχισεν ἐκτελουμένη ἀμυντικὴ ὀργάνωσις ἐπὶ μεγάλου βάθους (πολλαὶ διαδοχικαὶ γραμμαὶ χορακωμάτων), ἐξ οὗ ἐν μὲν τῇ ἐπιθέσει παρεμβάλλονται διάφοροι ἐνδιάμεσοι ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ πρὸ τῆς καταλήψεως τοῦ κυρίου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ἐν δὲ τῇ ἀμύνῃ ἀπαιτεῖται παρατεταμένη ἀντίστασις καὶ δὴ ἐπὶ διαδοχικῶν κατὰ βάθος τοποθεσιῶν, ἡ ἀντοχὴ τῆς Μεραρχίας ἔν τε τῇ ἐπιθέσει καὶ ἐν τῇ ἀμύνῃ ἤρχισε μειουμένη, καθ' ὅσον ἡ κατὰ βάθος κλιμάκωσις τῶν μονάδων της δὲν ἐπήρκει διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς της, δηλαδὴ εἴτε κατάληψιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ εἴτε παροχὴν ἀντιστάσεως. Ἅμα δ' ἐγένετο ἡ συγκρότησις τῆς Μεραρχίας ἐκ τριῶν συνταγμάτων (κατ' Ἀπρίλιον 1915 ἐν Γερμανίᾳ, κατ' Αὔγουστον 1916 ἐν Γαλλίᾳ), εὐθὺς τότε ἀμέσως κατεδείχθη ἡ ἐντελὴς ἀνικανότης τῆς Μεραρχίας (ἔλλειψις *ἀντοχῆς*) διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τακτικῆς ἀποστολῆς. Διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ διαβλέπονται ὑπὸ δύο ἐννοίας, τὴν τοῦ μετώπου καὶ τὴν τοῦ βάθους, συνεπῶς καὶ ἡ ἀντοχὴ διαβλέπεται ὁμοίως, χαρακτηριζομένη μάλιστα, ἐν μὲν τῇ ἐπιθέσει ὡς *ἀντοχὴ διὰ τὴν κροῦσιν* (ἐπίτευξιν διαρρήξεως τοῦ ἀντιπάλου μετώπου) καὶ ὡς *ἀντοχὴ διὰ τὴν διείσδυσιν* ἐντὸς τῆς ἀντιπάλου τοποθεσίας, ἐν δὲ τῇ ἀμύνῃ ὡς *ἀντοχὴ τοῦ μετώπου* (ἀποφυγὴ τῆς διαρρήξεως) καὶ ὡς *ἀντοχὴ εἰς τὴν ἀντίστασιν* (ἀντίστασιν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς διεισδύσεως). Δι' ὅ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἀντοχὴ ἤρχισε λογιζομένη κατὰ Σῶμα στρατοῦ· δὲν κατανέμεται δηλ. πλέον τὸ μέτωπον τοῦ Σώματος στρατοῦ εἰς τὰς Μεραρχίας, ἀλλὰ τάσσεται ἀριθμός τις Μεραρχιῶν ἐν πρώτῃ γραμμῇ (ἐνίοτε μάλιστα μία καὶ μόνη), τηροῦνται δὲ αἱ λοιπαὶ ἐν κλιμακώσει κατὰ βάθος, εἰς τρόπον ὥστε, ἅμα Μεραρχία τις φθάνῃ εἰς τὸ ὅριον τῆς ἀντοχῆς (ἀνυπαρξία συνεχείας πυρός), ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἑτέρας. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους τὰ σώματα στρατοῦ συμπαρατάσσονται καὶ ἓν ἕκαστον τούτων, παῦον νὰ ᾖ ὁ ἁπλοῦς ἐναρμονιστὴς τῆς δράσεως τῶν μεραρχιῶν του, καθίσταται τὸ ὄργανον τῆς πλήρους διεξαγωγῆς μάχης τινὸς (καταλήψεως ἁπάντων τῶν ἐνδιαμέσων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν, καὶ τοῦ κυρίου τοιούτου), ἡ δὲ Μεραρχία καθίσταται τὸ κλιμάκιον τῆς διεξαγωγῆς τῆς μάχης ταύτης, ἀντικαθιστώμενον ἑκάστοτε ἅμα τῇ ἐξαντλήσει τῆς ἀντοχῆς του. Γενικῶς δὲ σήμερον θεωρεῖται ὅτι ἡ Μεραρχία ἔχει ἀντοχὴν μετωπικὴν μὲν μέχρι 2 χιλιομέτρων περίπου καὶ διεισδυτικὴν μέχρι 3.

Ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα διαβλέπει τὰ ζητήματα ταῦτα ἡ σύγχρονος Γαλλ. Διδασκαλία Μονάδων 1921, συνεπῶς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ 1923, ἀποφεύγουσαι ὅμως ἐπιμελῶς νὰ καθορίσωσιν ὅρια καὶ ἀριθμούς, ἅτε μὴ θέλουσαι νὰ περιορίσωσι τὴν πρωτοβουλίαν τῶν διοικητῶν τῶν μεγάλων μονάδων.

Δέον νὰ καθορισθῇ ὅτι ἡ ἀντοχὴ διαβλέπεται ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ δράσεως κατὰ τοποθεσιῶν ἰσχυρῶς ὠργανωμένων (ἀλλεπαλλήλων διαδοχικῶν τοποθεσιῶν), ὄχι ὅμως προκειμένου περὶ συνήθους ὀργανώσεως, διότι τότε ἡ Μεραρχία δύναται νὰ παρουσιάζῃ ἐπαρκῆ ἀντοχὴν πρὸς κατάληψιν τοῦ κυρίου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, καθ' ὅσον ἡ διεισδυτική της ἀντοχὴ ἐξικνεῖται πολὺ πέραν τῶν 3 χιλιομέτρων. Οἱ σύγχρονοι Γαλλικοὶ Κανονισμοὶ ἀπαιτοῦσι μεγάλην ἀντοχὴν ἑκάστης μονάδος, διότι οὗτοι ἔχουσι πάντοτε ὑπ' ὄψει των τὴν πολεμικὴν κατάστασιν καὶ τὴν ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν τοῦ κατὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον 1914—1918 γαλλικοῦ θεάτρου (Δυτικοῦ). Θεσπίζεται δὲ σήμερον καὶ παρ' ἡμῖν, διότι, λόγῳ ἐλλείψεως Ἑλληνικοῦ δόγματος, ἰσχύουσιν αἱ ἐπὶ λέξει μεταφράσεις τῶν Γαλλικῶν Κανονισμῶν.

Ἱππικόν: Προκειμένου περὶ ἀντοχῆς τοῦ πεζῇ Ἱππικοῦ, οὐδὲν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν, διότι ἰσχύου-

Digitized by Google

σιν αὐτὰ ταῦτα τὰ λεχθέντα περὶ Πεζικοῦ, σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι ἡ ἀντοχὴ δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ μεταξὺ τῶν ἰσοτίμων μονάδων· εἶναι δὲ τοῦτο φυσικόν, διότι ἡ δύναμις εἰς ἔμψυχον καὶ ἄψυχον ὑλικὸν μονάδος τινὸς τοῦ πεζῇ Ἱππικοῦ εἶναι κατὰ πολὺ μικροτέρα τῆς ἰσοτίμου μονάδος τοῦ Πεζικοῦ. Ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ ἔχει ἀντοχὴν πόρρω ἀπέχουσαν ἀπὸ τὴν τῆς Μεραρχίας Πεζικοῦ. Τὴν ἀντοχὴν συντάγματος Πεζικοῦ δυνατὸν ἴσως νὰ παρουσιάσῃ ἡ Ταξιαρχία πεζῇ Ἱππικοῦ, τὴν δὲ τοῦ τάγματος τὸ σύνταγμα Ἱππικοῦ κτλ.

Ἡ ἀντοχὴ τοῦ ἐφίππου Ἱππικοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς δυνάμεώς του πρὸς κροῦσιν καὶ ἐκ τῆς ἀντιστάσεως ἣν δύναται νὰ παράσχῃ εἰς τὴν ἀντίπαλον κροῦσιν· δηλαδὴ ἡ ἀντοχή του εἶναι ζήτημα καθαρῶς μηχανικόν.

Πυροβολικόν: Ἡ ἀντοχὴ τοῦ Πυροβολικοῦ διαβλέπεται καὶ σήμερον ὑφ' οἷον πνεῦμα διεβλέπετο ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἐποχῶν, εἶναι δ' οὐσιαστικῶς διάφορος ἀπὸ τὴν τοῦ Πεζικοῦ καὶ τοῦ πεζῇ Ἱππικοῦ· καθ' ὅσον ἡ ἀντοχὴ τοῦ Πυροβολικοῦ δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φθορᾶς τοῦ ἐμψύχου ὑλικοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ ἀψύχου (καταστροφὴ ἢ βλάβη τῶν πυροβόλων) καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως πυρομαχικῶν. Περὶ τοῦ ὅτι τὸ σημερινὸν Πυροβολικὸν παρουσιάζει ἀντοχὴν μείζονα τῆς τοῦ βραδυβόλου, πᾶς λόγος παρέλκει (ἐδαφικὴ προκάλυψις, ἀφάνεια κλπ.). Ὀφείλομεν ὅμως νὰ εἴπωμεν ὅτι διὰ νὰ δύναται τὸ σημερινὸν Πυροβολικὸν νὰ ἐπωφελῆται τῆς ἀντοχῆς ταύτης, πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπεράρκειαν πυρομαχικῶν, ὄχι μόνον κατανεμημένων ἐν τοῖς διαφόροις κατὰ βάθος κλιμακίοις (συζυγαρχίαις, ὄρχοις κτλ.), ἀλλὰ καὶ παρὰ τὰ βάλλοντα πυροβόλα (ἀπόθεμα, stock, βλ. λ. ἀνεφοδιασμός), διότι ἄλλως δυνατόν, μεθ' ὅλην τὴν καλὴν κατάστασιν τῶν πυροβόλων, ν' ἀδυνατῇ τὸ Πυροβολικὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν βολήν του ἢ νὰ ἐξαναγκασθῇ νὰ μειώσῃ τὴν ταχυβολίαν του, ὁπότε μοιραίως περιέρχεται εἰς τὴν μείωσιν τῆς ἀντοχῆς του ἢ ἴσως εἰς τὴν πλήρη ἀπώλειαν ταύτης.

Ἀεροπλοΐα: Ἡ ἀντοχὴ τῆς Ἀεροπλοΐας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀτομικῆς ἀντοχῆς ἑνὸς ἑκάστου ἀεροπλοϊκοῦ ὀργάνου, ἐξαρτωμένης ἐκ τοῦ ἀντιπάλου πυρὸς καὶ ἐκ τῶν ἀεροπλοϊκῶν συνθηκῶν πτήσεως.

Διαρκοῦντος τοῦ παγκοσμίου πολέμου 1914—1918, ἀνεφάνη νέον εἶδος ἀντοχῆς, δυναμένης ν' ἀποκληθῇ ***στρατηγικῆς***.

Καθ' ἅπαντας τοὺς πολέμους τῶν παλαιῶν ἐποχῶν, π. χ. τοὺς τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, τοῦ τῆς Κριμαίας τῷ 1854, τοῦ Αὐστροπρωσσικοῦ τῷ 1866 κτλ., τὸ ἀναγκαιοῦν διὰ τὸν πόλεμον ἔμψυχον καὶ ἄψυχον ὑλικὸν ἦτο παρεσκευασμένον ἀπὸ του καιροῦ τῆς εἰρήνης· κατὰ τοὺς πολέμους τῶν μετέπειτα ἐποχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἤρχισε γινομένη παρασκευὴ ἐμψύχου ὑλικοῦ (ὀργάνωσις Στρατοῦ) διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, ὡς π. χ. ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1870, ἀλλὰ ζήτημα κατασκευῆς ἀψύχου ὑλικοῦ δὲν ἠδύνατο τότε νὰ ἐγερθῇ, διότι τὸ ὀλιγοχρόνιον τῶν πολέμων δὲν παρεῖχε τὸν πρὸς τοῦτο χρόνον. Ἀπὸ τοῦ Ρωσσοϊαπωνικοῦ ὅμως πολέμου 1904—1905 ἤρχισε γενομένη, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, ὄχι μόνον μεταφορὰ μαχητικῶν μονάδων ἐπὶ τοῦ θεάτρου πολέμου τῆς Μαντζουρίας, τῶν μὲν Ἰαπώνων διὰ θαλάσσης, τῶν δὲ Ρώσων σιδηροδρομικῶς, ἀλλὰ καὶ κατασκευὴ ἀψύχου ὑλικοῦ, ὡς π. χ. ὑπὸ τῶν Ρώσων, κατασκευασάντων πυροβόλα μετ' ἀσπιδίων καὶ ἀποστειλάντων τοιαῦτα εἰς τὸ θέατρον πολέμου τὴν ἄνοιξιν 1905. Τίνες δὲ αἱ παρασκευαί, τίνες αἱ ὀργανώσεις στρατῶν, τίνες αἱ κατασκευαὶ ἀψύχου ὑλικοῦ (πυροβόλων, ὅπλων, ἀεροπλάνων, ἀσυρμάτων ἁρμάτων, χημικῶν προϊόντων κτλ.), κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παγκοσμίου πολέμου 1914—1918, εἶναι τοῖς πᾶσι γνωσταί.

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν Κράτος τι δύναται νὰ ἐξακολουθῇ τὰς παρασκευὰς τοῦ ἀψύχου ὑλικοῦ, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, λέγεται ὅτι ἔχει ἀντοχήν· ἅμα δ' ὡς ἀδυνατῇ, εἴτε λόγῳ χρηματικῆς ἀνεπαρκείας, εἴτε λόγῳ ἐλλείψεως πρώτων ὑλῶν, νὰ τὰς ἐξακολουθῇ, τότε λέγεται ὅτι ἔχασε τὴν ὑλικὴν ἀντοχήν του. Καὶ ἐπειδὴ αἱ παρασκευαὶ δὲν περιορίζονται εἰς τὸ ἄψυχον μόνον ὑλικόν, ἀλλ' ἐπεκτείνονται καὶ εἰς τὸ ἔμψυχον, ἅμα ὡς ἐξαντληθῶσιν οἱ πόροι τοῦ τοιούτου ὑλικοῦ (ἐξάντλησις τῆς ἐφεδρείας, τῆς ἐθνοφρουρᾶς, τῆς νεαρᾶς ἡλικίας κ.τ.λ.), εὐθὺς ἀμέσως ἄρχεται μειουμένη ἡ ἀντοχὴ τοῦ κράτους· ἂν δὲ τυχὸν εἰς τὴν ἔλλειψιν ταύτην τοῦ ἀνθρωπίνου ὑλικοῦ ἐπιπροστεθῇ καὶ ἡ πολεμικὴ ἀπροθυμία τοῦ λαοῦ, ἐξικνουμένη ἐνίοτε μέχρι τῆς ἀρνήσεως πρὸς πόλεμον, τότε ἡ ἀντοχὴ τοῦ κράτους ἐκλείπει ὁλοσχερῶς.

Ν. ΚΛΑΔΑΣ

— **ἀντοχὴ *πλοίου*·** βλ. ναυπηγία.

— **ἀντοχῆς *ἔλεγχος*** (καὶ σχετικαὶ μηχαναί) *[Τεχν. Κατασκ.]*· βλ. δοκιμασία ὑλικῶν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

Digitized by Google